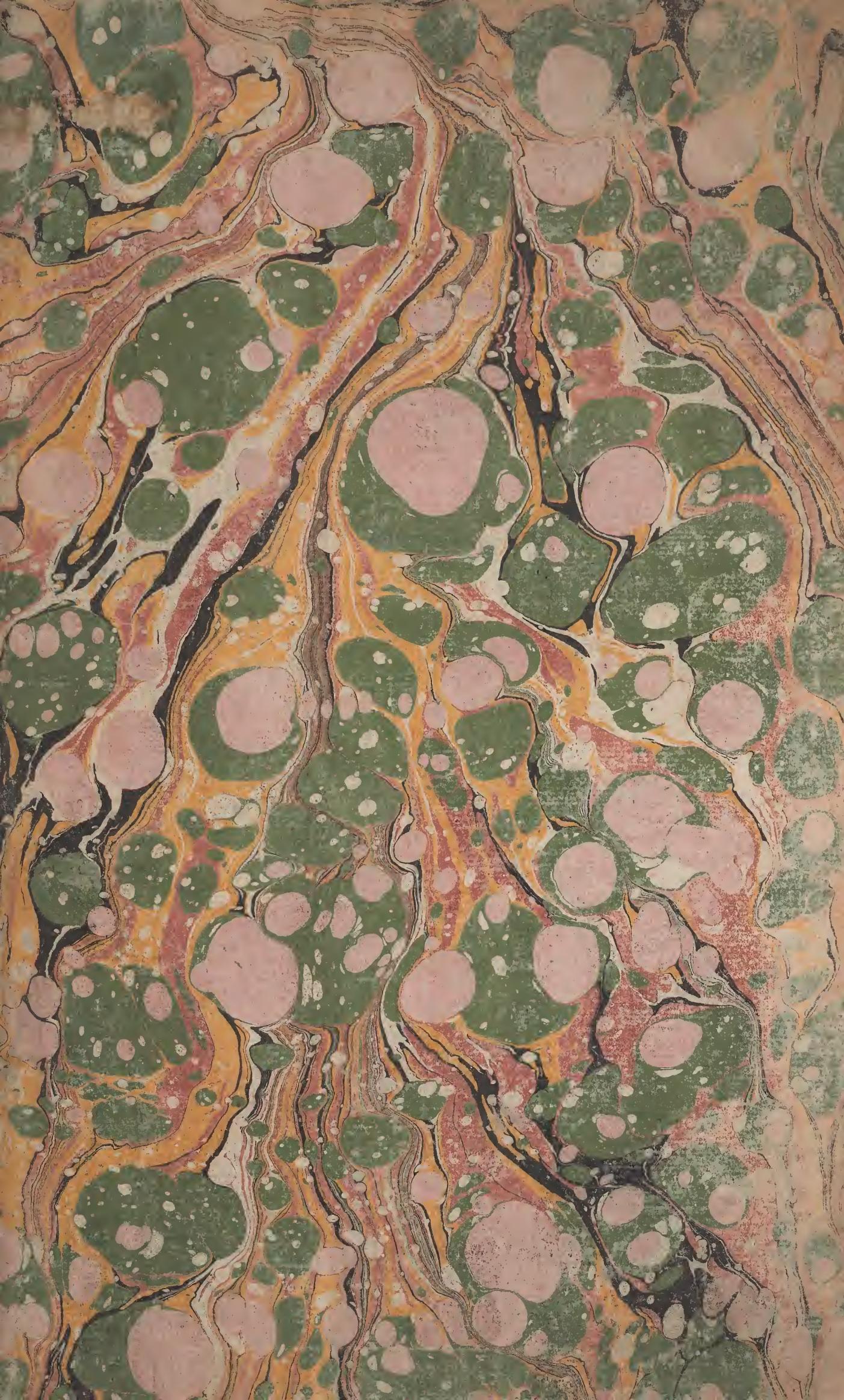

Aus C. E. Haefslers Magazin wohlfeiler gebundener
Bücher, Hamburg, Neuenwall 142.

CONRADI GESNERI MEDICI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM LIBER PRIMVS De Quadrupedibus viulparis.

Opus Philosophis, Medicis, Grammaticis, Philologis, Poëtis, & omnibus rerum, linguarumque variarum studiosis, utilissimum simul iucundissimumque futurum.

Editio secunda nouis iconibus nec non obseruationibus non paucis auctior atque etiam multis in locis emendatior.

AD LECTOREM.

Habebis in hoc Volumine, optime Lector, non solum simplicem animalium historiam, sed etiam veluti commentarios copiosos, & castigationes plurimas in veterum ac recentiorum de animalibus scripta, quæ videre haec tenus nobis licuit omnia; precipue verò in Aristotelis, Plinij, Aeliani, Oppiani, authorum rei rusticae, Alberti Magni, &c. de animalibus lucubrations. Tuum erit, candide Lector, diligentissimum & laboriosissimum Opus, quod non minori tempore quam quidam de Elephantis fabulantur, conceptum efformatumque nobis, diuino auxilio nunc tandem in lucem addimus, non modo boni consulere, sed etiam tantis conatibus (ut alterum quoque Tomum citius & alacrius absoluamus) ex animo facere ac bene precari: & Domino Deo honorum omnium authori seruatorique, qui tot tantisque res ad Vniuersi ornatum, & varios hominum usus creavit, ac nobis ut ea contemplaremur vitam, valetudinem, otium & ingenium donauit, gratias agere maxinas.

FRANCOFVRTI,
In Bibliopolio Cambieriano.

1620.
AÑO SEGVARI CI CI CII.

A M P L I S S I M I S E T
M A G N I F I C I S V I R I S , P I E-
TATE , PR V D E N T I A , OMNIQ V E V I R T V-
TVM GENERE SPECTATISSIMIS , C O N S V L I B V S E T
Senatoribus Reipub. Tigurinæ ,

Dominis suis Venerandis ,

Conradus Gesnerus Tigurinus S. D. P.

N I V E R S A quidem Philosophia , Amplissimi viri , vndiquaque optimâ & pulcherrima , omnibus sui partibus amore cultuque mortalium , ceu clientum & amatorum , dignissima est , vt optimi & sapientissimi quique omnibus seculis iudicarint . Sed quoniam ingenia hominum dissident , & multas in nobis opinionum varietates , educatio , contuersatio , consuetudo , & vitae victusque commoditas , & aliae forsitan complures causæ , efficiunt , quæ suis plerunque præiudicijs mentes humanaas , non in literis tantum & religione , sed ferè nusquam non occupant : hinc adeò fit ut alij aliam partem literarum sequantur , quam scilicet vel omnino , vel pro occasione & statu rerum præsenti comniodiorem sibi statuerint . Sic factum est vt ipse à puer , à cognato rei medicæ studiose educatus , professionis istius ariorem ab adolescentia imbibem . Et quanquam progressu ætatis variarum rerum cognitionem degustarem , nonnullis etiam immoratus rem medicam plus quam par erat relinquerem , redij tamen postea , requirente id etiam rei domesticæ cura , ad medicinæ studium . Cum verò maximam huius scientiæ cum naturali philosophia cognitionem animaduerterem , nec ullum egregium aut certe doctum medicum haberi . qui non altius primi methodi medendi rudimenta ex libris de natura tanquam fonte hausisset , coepi & ipse philosophorum qui de rebus naturalibus commentatis sunt scripta cognoscere : In quibus illa semper in primis me delectabant , quæ de metallis , plantis & animalibus tractata reperiebam . Idque duplice nomine : Primum . quia certior de istis scientia haberi potest , quam de meteoris , & alijs quibusdam , vel nimium subtilibus & argutis , ac procul à sensu remotis , vel eiusmodi ut firmam eorum cognitionem nec ratione nec sensu satis sperare liceat . Deinde quod non solum ad medicinam , sed rem familiarem quoque administrandam & alias artes , multò utilior & propemodum necessaria , mediocris saltem istarum rerum contemplatio videretur . Itaque plurimum hoc in studio temporis posui , ita vt succisiuis horis (quibus vulgo hominum , & literati etiam multi , otiose abutuntur , deambulant , ludunt , compotant) & quotiescumque ab alijs studijs aut negotiis recreari desiderabani , ad istos tanquam amores meos cupide multis iam annis deflexerim . Et quanquam de plantis permulta obseruarim , alijs ante me non animaduersa , certein lucem à nemine me priore prodita , (indicio fuerit Catalogus planitarum nostrarum quatuor linguis , veluti rudimentum quoddam & progymnasima iusti aliquando voluminis parandi , ante decennium editus : & passim hoc ipso in Opere digressiones) minus tamen necessarium videbatur in præsentia de eis conscribere , cum multi hodie eruditè & utiliter de plantis scriperint & etiamnum scribant , vt de metallis etiam doctissime utrissimeque Ge. Agricola , vir vel econamine multa laude dignissimus . Quamobrem ad animalium historiam perpaucis nostri seculi , & fere

Epistola

per partes tantum tractatam, animum adieci. Hic cum viderem parum me præstitum, nisi domesticis studijs & lectionibus peregrinationes quoque adiungerem, aliquot Germanæ loca (non multa quidem illa) primum adiij, mox etiam Italæ pauca; non hoc tantum nomine, sed insuper Bibliothecæ nostræ, quam tum in manibus habebam, ut omne scriptorum genus enumerarem locupletandæ. Quod si Mœcoenas aliquis contigisset, vel maior fortuna mea fuisset, multa profectò maris terræque remotissima loca, animalium in primis historiæ, deinde plantarum pariter aliarumque rerum cognitionis posteritati tradendæ gratia, et si non firmæ valetudinis homo, Deo secundante, iam peragrassem. Id quoniam non licebat, feci quod potui, aliquot in diuersis Europæ regionibus mihi comparati amicos, qui benigne, candide, liberaliter, multas animantium omnium genus effigies ad uiuum repræsentatas, quarundam etiam nomina in diuersis linguis & historias, mecum communicarent. Ego interim non solum à vulgo, & quibusuis peregrinis, qui ex varijs nationibus ad nos ventitabant, aut hac fortè transibant, plurima subinde quæ sita annotauit: & simul omnia veterum ac recentiorum, quæcunque de animalibus multis & diuersis linguis siue ex professio, siue etiam obiter edita poteram nancisci, conferebam diligenter & in unum quasi corpus componebam. Ita paulatim creuit opus, magno quidem & diuturno labore meo, nec paruo pro meis fortunis sumptu. Hoc eum ad iustam magnitudinem tandem aliquando peruenisse iam videretur (quamvis opus probè infinitum appareret, & cui semper accedere multa possent) excolere tandem quicquid haberem & publicare decreui: ne si diutius differrem, plura potius inquirendo quām quæ adeptus essem perficiendo occupatus, humanitus aliquid mihi accideret, ac tot tantique labores nostri perirent. Volui autem primo loco Librum de quadrupedibus viuiparis (quæ non ouum, sed perfectum animal & concipiunt & in lucem edunt) emittere: qui simul maximus, simul cæterorum utilissimus videtur, postulante id etiam ipsorum animaliū dignitate: sument enim hæc cæteris sine dubio digniora, perfectiora, & homini tum corporis partibus & affectibus tum animi facultatibus ac moribus propinquiora. De reliquis omnibus (hoc est quadrupedibus viviparis, auibus, pīlībus, serpentibus & insectis) alterum Tomum huic, ut conciōcio, magnitudine parem futurum. si diuina fauerint, breui dabo, materiam enim omnem in promptu iam habeo. Hæc de Operis prima occasione, incremento editione quæ dixerim.

Fructus & opera pretium. Sed mirabitur fortè non nemo, & quos fructus, quantum operæ pretium, tantum volumen,

Ad rem medicam. tanti labores secum ferant, inquiret. Cui responderim: Primum hanc naturalis philosophiæ partem plurimum prodeße medicinæ, idque varijs modis. Vno, in genere ferè circa plerasque a-

nimantes: quoniam plurimæ vel integræ, vel ex parte aliqua in cibo sumuntur, aut ad medicamenta intra extraneum corpus humanum requiruntur: altero, priuatim circa quadrupedes viuiparas, quæ propter similitudinem temperamenti & corporis humani multos eosdem cum homine morbos patiuntur, quos in pecoribus armentis iumentisque pastores ac veterinarij curant, sed & animalium quædam seipsa, multa enim mörborum auxilia ab eis inuenta constat, hinc multa ad hominis quoque salutem medicus non indebat transferre potest. Iam serpentium & lacertorum ferè genus, & insecta quædam, & quadrupedes etiam nonnullæ, præsertim in rabie, nec non pisces, morsu suo idrue, aut si in cibo sumuntur, seu quavis seu certa aliqua parte sui hominem aut vehementer lœdunt, aut interimunt, hic maxima medicorum diligentia opus est, neque enim pat omnium curandi ratio. Præterea circa cibum, potum, somnum, vigiliam, motum, quietem & animi affectus, aliasque res naturales, quarum vsu decente sanitas conseruatur, secus corruptitur, plurima passim à brutorum exemplis in usum hominis est deriuare. Ego certe maximam medicinæ partem inter prima huius artis rudimenta à breuis transumpta video, tum ab ijs rebus quas illa per naturam faciebant, aut fortuito patiebantur, tum illis quas homines in ipsis experiebantur. Nam tuto & citra impietatem periculum remedij noui dubium in bestia facere conceditur, in homine non item. Postremò cum varia medicamenta ex plerisque (vt dixi) animalibus habeantur, quæ nos in singulorum historijs uno in loco ordine recensemus, hac commoditate fruetur medicus, vt cum aliquod animal ad manus eius peruererit, quasnam ei-

Ad apparatus ciborum. ius partes præcipue ad usum medicum referuare debeat, inspecta illa ex partibus singulis reme-

Ad varias artes il- ditorum enumeratione, intelligat. Idem & coquus in vniuersiusque historia leger, quænam

Literatas. ad cibum & quomodo, quo apparatu, & quām salubriter veniant. Quod si singulatim consi-

derare liber, permultæ se offerent ad vitam homini sustinendam necessariæ artes, quæ omnes cir-

ea animalia earumque partes occupantur. Nempe cibi grafta piscatores omne aquatilium genus

venantur, partim sibi, partim vt vendant. Rei pecuarij studiosi, omne pecorum gēnus enunt,

alunt, diuendunt: & qui Laetarij vocantur, caseos, butyrum. & alia ex lacte pecorum opera

conficiunt, qui maximus montanæ Helvetiæ imò necessarius vietus & quæstus est, hic scientia de

curandis bobus, quibus & capris requiritur: in alijs quidem regionibus aliæ etiam animantes,

equi, asini, alces, rangiferi, camelii, laetis & qui inde fiunt ciborum gratia nutriuntur. Venato-

res feras capiunt diuersas. Sunt qui corpus muniendi causa coria & pelles elaborant, alutarij,

pelliones, coriarij, calceolarij, & qui thoraces aliasque pelliceas vestes, & qui ephippia, marsupia,

& huius-

Nuncupatoria:

& huiusmodi conficiunt. Quidam vñā cum pilis diuersarum quadrupedum pelles ad vestimenta hyberna parant. Alij lanas & pilos tondent curantque, similiter ad vestes & stragula, vt ovinum, caprarum, camelorum. Bobus & itumentis agricolæ viuntur: iumentorum quidem vsus, præsertim equorum, latissime patet, necessarius agricolis, vt dixi, ad arandum: ijsdem & alijs hominibus ad uesturas, ad itinera in pace belloque conficienda. Est enim equitatus res in pace ciuitatibus & principibus decora, in bello necessaria, terribilis, & vbi camporum planicies patet, plane magni momenti. Sunt & in adficijs, & alijs operibus multa, vbi nisi iumenta vehendi aliosque labores obirent, (equos dico, mulos, asinos, camelos, elephantes, alces & rangiferos,) nonne hominum opera, ne satisfactura tamen, pro bestijs requireretur? Iam canum quam multiplex sit vtilitas quis nescit? Domos, pecora, homines, custodiunt, defendunt, amant. Venantur iidem, & feras aut fugant, aut retinent, aut occidunt. Sed quid in singulis herero, in re minime obscura? Sat fuerit in summa affirmasse, ad multas & diuersas artes multorum animalium magnum imò necessarium vsū esse, & posse tractari vnumquodque melius, & ad vsum felicius conuerti, ab eo qui naturam eius tum alijs in rebus, tum iis quas naturales (vt dixi) medici appellant, planè perspectam habuerit.

Sed in ipso Opere qui nam è singulis animantibus homini vsus contingere possint, ad remedia, ad cibum, ad uestes, ad vcturam, ad prognostica tempestatum, ad voluptatem & ludos, ad alia diuersa, satis in singulorum historia explicatur, nec opus est minutatim in praesentia persequi opinia, & quasi obtrudere Lectori. Quinetiam mores ac virtutes in homine formandi exempla & documenta ab animalibus abunde suppetunt, quod quidem cum alijs quidam erudit, tum longè doctissimus ille Theodorus Gaza vbi in Aristotelis de animalibus libros à se conuersos prefatur, copiose & eloquenter declarat. Vnde nos eius verba præfationi nostre ad Lectorem subiiciemus.

Cæterum ad œconomicam institutionem, quantum conferat animalium historia, si pluribus demonstrarem, merito prolixus & verbosus existimarer: nam cum iam antea agriculturæ, rei micas, rusticæ, pecuariæ & coquinariæ, vt ita vocem, quibus res familiaris conseruatur simul & augetur, longè vtilissimam hanc cognitionem esse docuerim, eademi opera œconomiæ vtilem esse ostendi.

Porrò quanquam non magnæ nec multæ vtilitates ab animalibus ad hominem redirent, cæque tanto maiores, quanto qui vtitur eis naturæ ipsorum petitior est: non parua tamen in eorum contemplatione voluptas. homini bene ac liberaliter instituto, tam varia & mira animalium discrimina inter se consideranti oboritur: siue ea in corpore, sine animo & vtriusque actionibus species. Quid admirandum magis quarundam auicularum extemporaneo cantu? cuius suavitatem ne numerosissimus quidem Musicorum hominum vocibus simul & instrumentis quibusvis summa arte vtentium chorus ne longo quidem interuallo attigerit. Quantus est in vnius luscianæ admiratione summus ille & exquisitæ in huiusmodi rebus doctrinæ vir Plinius? Quis formicularum mirifica & apicularum corpuscula, ingenia, opera, & in tantillis membris tantas animas, satis digne vel admiretur vel prædicet? Atqui nullum est animal in quo non aliquid suum, illustre, rarum: imò non aliquid, vt ita dicam, diuinitatis spectetur.

Quamobrem ineptus sim, si pluribus in præfatione ea tractem, quæ passim in ipso opere copiosissimè refero. Aristotcl's ille philosophorum princeps, inter cætera generosi & liberalis animi argumenta, hoc etiam ponit, animalibus, præcipue rari, iucundi aut admirandi quippiam præferentibus, oblectari. Illiberalis hercle & sordidus est animus, quisquis vbiique vtilitatem & lucrum spectet.

Quam plurima enim & pulcherrima nullum de se emolumētum afferunt possidenti, sed ipsa sui pulchritudine sola placent, & animos sibi deuinciunt. Sic gemmæ pretiosissimæ, adamantes, topazij, hyacinthi, smaragdi, chrysolithi, & aliæ innumeræ, non quòd morbos gestatae aut alia quedam pericula auertant, (quod quidam superstitione ne dicam impie credunt,) sed sola illa splendoris & luminis in quoconque colore purissima pulchritudine, quam in minimo codemque solidissimo corpore illibatam perpetuò seruare videntur, tanquam cœlestis materiæ quedam particulæ aut stellæ quedam terrenæ, in hominum thesauros veniunt, & ipsæ sibi pretium sunt, nec alium de se fructum præbent. Interim taxa vulgaria edificijs, molares pistrinis, cotes ferro aciendo, quamuis non vtilem tantum sed necessarium vitæ vsum præstent, stupidissimus tamen habeatur & gallo Aesopi similis, qui ea gemmis nobilitate aut prætulerit aut etiam æquârit. Atqui hæc inanimata sunt corpora, immobilia, ignavia, inertia.

Longè plus admirationis animalibus debetur: & infer animalia plurimum illis, quæ in angustissimo corpore tam multiplex organorum genus, quæ ad motus & actiones corporis requiruntur, conclusum habent. Nam & præclarri artifices ingenij vim exigua magis quam ampla materia ostentant.

Alexander Magnus (vt Solinus refert) Iliadem ita subtiliter in membranis scriptam habuit,

Epistola

Vt testa nucis clauderetur. Myrmecidae Milesij & Callicratis Lacedæmonij opera (vt scribit Aelians) propter nimiam exilitatem in admiratione habentur. Quadrigas enim fecerunt quæ sub musca possent abscondi, & in se famo distichon elegerunt literis aureis inscriperunt. Solinus Callicratæ formicas ex ebore ita scalpisſe scribit, vt portio earum à cæteris secerni nequuerit. Sic natura in paruis quibusdam & in utilibus (vt videtur) animalculis, maiori nisu & contentione quantum præstare possit, & experiri ipsa & nobis ostentare videtur.

Nam in omni re quæ ex materia & forma componitur, præstantior huius, vilior illius dignitas est. At corpus materiæ rationem habet: anima verò eiusque sentiendi, mouendi, & agendi facultas, formæ. Quare vbi etdem omnes secundum formam & animam facultates, motus, actionesque fuerint in minimo & propè nullo corpore, quale formicarum, apiculam & similiū est, naturam se quantum fieri potuit à materia abstrahere voluisse, & veluti nudam ostentando formam, si non vtile opus, dignum tamen admiratione contemplationeque efficere, omnino verisimile est. Hitanquam ludi quidam naturæ non contemnendi nobis sed spectandi proponuntur. Quod si hominem miramur, qui paruo corpore omnium in natura rerum imaginem gerat, animo verò patris & opificis Dei proximo certe post hominem loco in admirationem animalia venient, quæ & corporis partibus & animæ facultatibus hominem imitantur. Certè natura rerum omnium parens, (vt inquit Plinius, non rectè naturam pro Deo nominans) nullum animal ad hoc tantum vt paſceretur, aut alia ſatiaret, nasci voluit, artesque ſalutares inſeruit & viſceribus, quippe cum ſurdis etiam rebus inſeruerit. Iam si quæ animalium homini utilia ſunt, vt pecora, iumenta, & alia multa, in illis non tantum contemplabimur naturæ imò Dei ſapientiam ac potentiam, sed insuper gratias agemus benignitati eius qui tam varias animantes in yſus humanos produxerit, earumque ſpecieſ perpetuò conſeruet. Si quæ vero inutilia videbuntur, in illis tantū admirationi accedere, quantum utilitati decedit, existimare debemus. Non enim communes ſolum animi corporisque motus, vires & ſenſus, in minutis illis animalculis habentur omnibus, non minus quam in boue aut Elephanto, quod ipsum per ſe ſatis magnam admirationem mereretur: ſed insuper in quibusdam eorum longe excellentiora ingenij opera, quam in yllis magnis reperiantur bestiis. Vide quam mirifice domicilia ſua parent apes & similia eis genera, & formicæ: quantum induſtriae, quantum artis in illa conſeruent? Quæ obſcro eloquentia ſatis inſectorum istorum affiduitatem, prouidentiam, & ciuilem illam ac perpetuò concordem vnius operis administrationem, aliasque virtutes, ſiue, à ratione aliqua proſectas, ſiue naturales potius, edifferat? Non est autem quod ideo minus aliquis admirationi habenda hæc animalcula putet, ſi virtutes istæ non propriæ, hoc est, non ex ratione & voluntate ipsorum oriri videantur: neque enim ideo minus mirabimur opera Dei, quibus per naturam indidit, vt illius ſponte eadem multa perficiant, quæ homines vix longo tempore docti exercitatiqne præſtare poſſunt. Luculenta certè hæc omnia diuinitatis nihil non ubique repletis testimonia ſunt: & mirabilis est Dominus Deus in operibus ſuis, ſiue per naturam, ſiue per rationem aut voluntatem, (quæ utraque etiam ab ipso pendent,) ſiue nullo intercedente medio moueat. Quomodo verò uſquam abeffent potentia, ſapientia & bonitas diuina, vel quomodo uſquam in mundo ceſſarent, nedum in homine, que in contemptissimis iſtis & minimis corpusculis, ſæpe tantillis vt viſum fallant, nec abſunt, nec ceſſant, ſed illuſtria præſentiaſ ſuę indicia edunt? Nam quod mouentur & agunt, potentia est: quod ſenſibus utuntur, & inde utilia ſibi cognita ſequuntur, contraria vitant, quod domicilia ſtruunt, quod prouident de viſtu, ſapientia est: quod foetus fouent & alunt, quod ſe inuicem amant aut amare uidentur, dum degunt gregatim, dum omnes ad unum opus consentiunt, dum hostes aut fures coniunctis viribus repellunt, bonitatis. Harum virtutum, aut quomodo cunque appelles, primum & perfectissimum exemplum, aut vt Philosophi loquuntur, prima idea, cauſa & origo in Deo est.

Hæc igitur tam miranda in uilissimis etiam & ſepe ex putredine naſcentibus animalculis Deum Optimū Maximum non fortuito aut temere nobis exhibuſſe credemus, ſed vt hoc argumento nobis conſtaret, omnia diuinitatis eſſe plena, (cum ne paſſerculus quidem uillus ſit cuius non meminerit, aut qui citra voluntatem ipsius in humum cadat,) & verè quamuis Ethnicum Poëtam Aratum ſcripſiſſe,

Μεγάλη Διὸς πᾶσαν μὲν ἀγνῶστην,

Πάσου δὲ αὐθόπων αἰρομένην, μεγάλη θάλασσα.

Non poſſum h̄c mihi temperare, quin Aristotelis verba ex primo de partibus animal. libro, quoniam optime huic faciunt, adſcribam: neque vitio mihi dabit aliquis, ſi quid, recte quanquam alienis verbis protulerim. Non enim tam ſpectandum eſt quis dicat, quād quid dicatur, quāmque commode & opportune. Sic igitur ſcribit: In iis etiam que in animantium genere minus grata noſtro occurruunt ſensu, natura parens & author omnium miras excitat voluptates hominibus, qui intelligunt causas, atque ingenue philoſophantur. Absurdum enim, nullaque ratio ne probandum eſt, ſi imagines quidem rerum naturalium, non ſine deleſatione propterea in ſpectamus

Nuncupatoria:

, spectamus, quod ingenium vna cōtemplamur quod illas considerit, id est, artēm pingendi
, aut singendi. Rerum autem ipsarum naturæ ingenio, miraque solertia constitutarum conte-
plationem non magis persequamur atque exosculemur, modo causas perspicere valeamus.
Quam ob rem viliorum animalium disputationem per pensionemque fastidio puerili quodam
sprenisse, molesteque tulisse dignum nequaquam est, cum nulla res sit naturæ, in qua non mi-
randum aliquid inditum habeatur. Et quod Heraclitum dixisse ferunt ad eos, qui cum alloqui
cum vellent, quod forte in casa furnaria quadam caloris gratia sedentem vidissent, accedere tem-
perarunt, ingredi enim eos fidenter iussit, quoniam, inquit, ne huic quidem loco dij defūnt im-
mortales. Hoc idem in indaganda quoque natura animantium faciendum est. Aggregdi enim
quæque sine vlo pudore debemus, cum in omnibus naturæ numen, & honestum, pulchrum-
que insit ingenium. Quippe cum naturæ operibus iunctum illud præcipue sit, vbi nihil temere,
viceque fortuita committatur, sed alicuius gratia omnia agantur: finis autem, cuius gratia quic-
quam vel constat, vel conditum est, boni honestique obtinet rationem. At vero si quis cætero-
rum animalium contemplationem ignobilem, abiectamque putat, iam hic de se quoque idem
arbitrari debet. Non enim fieri potest, vt ea sine magna abominatione inspiciamus, ex quibus
corpus constat humanum, vt sanguinem, carnem, ossa, venas, reliqua generis eiusdem. Omni-
no ita censendum, vt qui de quavis corporis parte, aut de vase aliquo disputat, non de materia,
aut eius materiae gratia doceat, sed formæ totius ratione: sicut & cum de ædibus agitur, non de
lateribus, non de luto, non de lignis, sed de forma ipsarum ædium docemus.

Pari ratione, qui de natura agit, de compositione, totaque substantia tractet, non de ijs, quæ
nunquam euenit vt à substantia separantur. Hæc ex Aristotele, prolixè quidem, sed non præter
institutum nostrum, qui omnia illius de animalibus scripta in hoc Opus congerenda proposuit:
quamobrem ea etiam quæ præfationis loco ad commendationem totius Historiæ pertinebant,
nequaquam omittenda duxi. Hac cum ita se habent, singulas animalium historias, singulos
quasi hymnos æstimabimus diuinæ sapientiæ & bonitatis, à quia tanquam perenni & purissima
scaturigine, quicquid visquam bene pulchre, & sapienter fit emanat, per mentes primum coele-
stes & spirituum angelorumque ordines, deinde hominum animos, à præstantissimis ad infi-
mos progrediendo, (nam in hominibus etiam donorum Dei & excellentiæ non vñaratio est,) &
ab homine descendendo per diuersos animalium gradus de zoophyta & plantas ad inanimata
vñque corpora, ita vt inferiora semper ad imitationem superiorum tanquam umbræ quædam
quodammodo componantur. Sic quidem diuinitas in res tum supra naturam sitas tum natura-
les descendit: nos verò ad eius contemplationem vice versa per eosdem gradus condescendimus.
Ipſa interim diuinitas perpetuò vna eademque & sibi nunquam non similis perseuerat, nec in
seipsa decrescit: sed in corporibus tanquam speculis pro materiae formarumque diuersitate ma-
gis minùsue lucidis aliter aliter refulger. Sic in corporibus nostris anima, licet tota toti in-
sit corpori, nec vlla pars ea caret, illustrius tamen facultates alias in alijs exercet partibus.

Verum anima ita connexa est corpori, idque mouet ac perficit, vt aliquid ab eo vicissim pa-
tiatur, & damna eius nonnulla sentiat, & corpore suo ceu loco & domicilio circumscribatur,
quorum nihil in Deum cedit: qui ita omnibus se communicat, vt neque substantia neque pars eorū
vlla sit, nec afficiatur ab eis quicquam, neque includatur, sed ita sit vbiique & omnia in o-
mnibus vt extra omnia emineat, & mundum vniuersum ac coelos omnes superior ipse terminet,
ac concludat. Verum hæc neque verbis neque cogitatione humana satis exprimi aut cogitari
possunt, non ideo tamen ab omni contemplatione absterrerri & abstinere nos conuenit. Quin
potius aliquousque contemplando progesos, potentiam eius humiliter agnoscere, infirmitatem
nostram boni consulendo: sapientiam eius admirari, nostram inficitiam emendando: denique
bonitati eius gratias agere, malitiam nostram deprecando oportet.

Quod si ita affecti, circa inferiora ista & veluti posteriora Dei, pio & simplici animo versemur,
omnia hæc diuinitus nobis producta cum gratiarum actione agnoscentes, nec immoremur tamen,
sed subinde ad ipsum opificem erigamur, & rebus alijs omnibus occasionis tantum & admoni-
tionis loco aut tanquam stimulis & calcaribus de authore ipsarum cogitandi vtamur, quoniam
tales sumus in hoc mundi theatro vt admoneri & incitari ad contemplationem rerum diuina-
rum semper indigeamus: relictis paulò post aut certe post hanc mortalem vitam externis istis &
inferioribus & posterioribus, per gratiam Dei patris duce Domino nostro Iesu Christo, qui pri-
mus & ynus hanc viam nobis morte sua præparauit & ostendit, ad ineffabilis illius intimi, sum-
mi & primi boni consortium admittemur. Atque hic est finis & scopus tum rerum omnium
naturalium considerationis, tum vniuersæ hominum vitae.

Sed ne fortassis quisquam arbitretur, nostra hæc tantum aut philosophorum gentilium
dicta esse, nec vllis Sacrae scripturæ testimonijs defendi, pauca quædam ex sacris literis
mihi adferenda sunt. Primum igitur in ipso mundi exordio, Deus hominem creaturus,

Tessimo-
nia sacra,

qui

Epistola

qui in hoc mundo quasi theatro quodam spectaret omnia, omnibus vteretur, omne prius animalium genus produxit, vt in domicilium vndiquaque instructum & absolutum homo ingrederetur. Deinde omnibus animalibus ad eum adductis, nomina singulis ab eo imponi noluit: & quamquam credimus non animalia tantum sed reliqua etiam omnia ab homine, suo quodque nomine duraturo in posterum, appellata, Scriptura tamen per excellentiam quandam de solis animalibus hoc prædicat. Exprimit etiam diserte, omne animalium genus, pisces, aues, pecora sive quadrupedes, & reptilia, in eum finem productum esse, vt hominis imperio, (non frustra sci-licet, nec inutili,) subijceretur. Idem mox in benedictione, quam Deus in hominem confert, repetitur. Et iterum post diluuium in benedictione Noæ & filiorum eius: Timore (inquit Deus) & metu vestri afficietur omne animal, terrenum & volucrum, & quodcunque terra producit, aut in mari degit. Omnia iuris vestri sunt. Quicquid mouetur & viuit, ad cibum vobis permittitur. Et iam instante diluicio iussus est Noas omne animalium genus, quod in aqua vitam degere non potest, in arcum inducere, de auibus quidem & animalibus puris, septena singulorum coniu-gia, de impuris verò singula, nimisrum ut species eorum conseruarentur, quas hominis causa Deus produxerat. Vbi illud animaduertendum impura etiam animalia, non contempta fuisse.

Porrò in historia Regum de Salomone legimus, contulisse ei Deum tantam sapientiae facul-tatem, vt doctissimos quoque & celeberrimos viros longo à se interuallo relinquenter: mox inter fructus & opera sapientiae illius commemorantur Parabolam tria millia, Carmina quinque supra mille, Historia plantarum à cedro usque ad hyssopum, postremò Historia animalium, aui-um, reptilium & piscium. Quid est homo (inquit David Psalmus 8.) ut memoriam eius habe-as? Præfecisti illum operibus manuum tuarum, & omnia subiecisti pedibus eius: oves & bo-ues & animalia ruris, volucres quoque & pisces maris, & quicquid per æquor transit. Et rur-sus Psalmus 148. Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi, feræ & cuncta peco-ra, reptilia & aues alatae, &c. Atqui bestiæ Deum agnoscere vel laudare non possunt: nos igitur admonemur, Deum propter illas laudare, & gratias ei agere, bontatem & sapientiam eius in omnibus istis rebus quas ad vniuersi ornatum, nostrumque usum produxit agnoscentes. Hinc est quod D. Paulus ad Romanos scribit, ethnicos etiam inexcusabiles esse, quod cum Deum

*Integrum
hunc locū
post præla-
tū ad
Leborum
ponemus.* agnouerint ex operibus eius, quantum inde scilicet homini cognoscere datur, non tamen ut Deum coluerint, neque grati fuerint. Siquidem quæ sunt inuisibilia Dei (inquit) ex creatio-ne mundi, dum per opera intelliguntur, peruidentur, ipsaque æterna eius potentia ac diuini-tas. Postremò locus extat copiosissimus & luculentus de prouidentia Dei, qua animalia bruta dignatur ac prosequitur, historiæ Iobi capite 38, & 39. quem ne sim prolixior hoc in loco omit-tam. Hæc haec tenus de dignitate & excellentia historiæ animalium: quibus vbi subiecero claris-simorum virorum circa eandem studij exempla, ut non modo homine liberali, sed principe etiam dignam, imò regiam hanc cognitionem esse appareat, finem prefandi faciam.

*Exempla
clarissi-
morū vi-
rō tū qui
animalū
historiam
coluerūt.* Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas nescendi, delegataque hac commentatione Aristoteli, summo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Asiarum Græciæque tractu parere iussa, omnium quos venatus, aucupia, pescatusque alebant: qui busque viuaria, armenta, aluearia piscinæ, auiaria in cura erant: ne quid usquam genitum (alijs, gentium) ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta fermè volumina illa præ-clara de animalibus condidit: quæ à me collecta (inquit Plinius) in æcum cum ijs quæ igno-raveat, quæ ut legentes boni consolant, in vniuersis rerum naturæ operibus medioque clarissimi regum omnium desiderio cura nostra breuiter peregrinantes. Hæc ille.

Alexander Macedo Aristoteli historiam animalium ei offerenti septingenta, vel ut inquit, Athenæus (libro nono Dipnosophist. πλατύλαυτην περιγραφὴν hoc Aristotelis opus appellans) octingenta talenta rependit. Regium enim munus eam ideo existimauit, quod inter plurima regia quæ hic traduntur, præcipue colligi possint, & equitandi, & venandi, & aucupandi ratio-nes, quæ sunt regiæ exercitationes, Niphus.

Alexander Magnus dono dedit Aristoteli octoginta, (Viues etiam octoginta legit: malim octoginta cum Nipho, ex nono Athenæi vbi ὁλογένεια legitur: sed appetet ex pretij aesti-matione, quæ mox subiicitur, erratum esse librarij non authoris, quod octoginta hoc loco legitur) talenta (auri,) quadringentis octoginta coronatorum millibus estimanda. Hæc autem estimatio ita colligitur: Centum enim talenta Attica ex abaco valent sexaginta corona-torum millia: quæ multiplicata ogdoade, numerum constituant hoc loco reposi-tum, Robertus Cenalis. Eadem Guil. Budæi estimatio est libro secundo de Asse. Quod si hodie viueret Alexander, intelligeret profecto & miraretur inter innumera eius regia opera, nullius merito tantam ad posteros gloriam & famam ipsius transmissam, quantam ex hoc uno apud vulgus hominum contempto opere. Orbem fetè terrarum vicit, amplissima regna subegit, vrbes ingentes condidit: sed regnum eius in multis partibus eo defuncto diuisum, in potestatem Romanorum, aliorumque regum venit: vrbes aut

delete

Nuncupatoria:

delecte, aut mutatis nominibus, aut barbaris incolis habitatæ literarum & historiarum omnium imperitis, conditorem suum non agnoscunt. Interciderunt etiam quām plurimi scriptores, qui gesta eius literis mandarunt, vt vix unus aut alter ex postremis extet. At animalium historia, cura & sumptu eius perscripta, conseruata tot haec tenus seculis, annis ferè mille non gentis, maximo semper apud omnes bonos & eruditos in pretio fuit, & magna semper gloria cum ipsi regi tum conditori eius Aristotelii. Non solum vero gloria maior ex hac in philosophum regis liberalitate ad posteritatem manauit, sed etiam fructus longè vberior, quām ex multis illis victorijs & regnis ab eo partis, quid enim inde adiuuari posteri potuissent, quod illius etiam seculi homines vehementer sibi damnosum experiebantur. Multa hominum millia vt suum pro libidine imperium unius Alexander propagaret subinde occidebantur, respubli- cæ mutabantur, vastabantur regiones, & alia multa publica priuataque mala, vt solent in bel- lis, multis magnisque regnis obueniebant. Nihil igitur tam honestum & gloriosum, nihil tam vtile quod ad nostram durârit memoriam, rex ille regum perfecit, quām quod elegantissimos illos de animalibus libros conscribendi liberalissimus author Aristotelii fuit.

Omnem ferè animalium historiam (inquit Petrus Gillius) vel à r. gibus studiose animaduer- sam, vel ab ijs qui hanc ipsam conscripsissent, ijsdem religiose dicatam & consecratam video. Nam vt omittam alias nobilissimos reges, non optimos solum & diligentissimos pecuarios habitos, verum etiam curiosos in exquirendis animalium naturis fuisse: Iuba, Hieron, Attalus, Philometor, Archelaus reges de vi naturaque animalium diligenter perscriperunt, Hec ille. Quæ verò nostra super regum istorum scriptis sententia sit, exponam in fine Catalogi veterum non extantium,, qui de animalibus scripserunt.

Oppianus Anazarbensis poëta longè doctissimus, cum sua de animalibus poëmata Antonino imperatori Seueri filio Romæ obtulisset, postulare iussus quod vellet, non redditum modo pa- tris exulantis, quem solum petebat, facile impetravit. sed etiam pro singulis versibus singulos nummos aureos accepit, quo dono exhilaratus poëmata sua aureis literis exarauit, vt meritò au- rea appellantur. Sunt autem duorum eius poëmatum, de piscibus & de venatione, quorum vtrumque Ad Antoninum scripsit, circiter quinques mille & octingenti versus.

C. Plinius Secundus Historiam mundi, in qua cætera breuiter, plantas & animalia copiosissimè tractat, Vespasiano imperatori dedicauit, cui carissimus & familiaris erat. Auicenna vir in re medica & omni scientiarum genere excellens Vziro Pertarum regi à consilijs fuit, à qua dignitate plerique eum principem nominarunt, non dubitauit tamen aliquot de animalibus libros edere, & multa de ijsdem Aristotelis scripta interpretari. Non mirum autem maius olim cognitionis animalium ac totius eorum naturæ studium fuisse: siquidem (vt Varro scribit lib. 2. de re rust.) de antiquis illustrissimus quisque pastor erat. vt ostendit Græca & Latina lingua, & veteres poëtæ, quia alios vocant πλευρας, alios πολυμηλας, alios πολυεγρας, qui ipsas pecudes propter cari- tatem aureas habuisse pelles tradiderunt, vt Argis Atreus, vt in Colchide Aeetes, &c. Romanorum verò populum à pastoribus esse ortum quis non dicit? quis Faustulum nescit pastorem fu-isse nutrictum, qui Romulum & Remum educauit? non ipsos quoque fuisse pastores obtinebit, quod Parilibus potissimum condidere urbem? non idem quod mulæta etiamnum ex veteri in- stituto bubus & ouibus dicitur: & quod æs, antiquissimum quod conflatum, pecore est nota- tum? Et quot nomina multa habemus ab utroque pecore? à maiore, & à minore, vt sunt, Por- cius, Ounius, Caprilius, Equitius, Taurus: item cognomina, vt Annij Capræ, Statiliij Tauri, Pomponij Vituli, Hæc ille.

In sacris quidem literis Abrahamum pecoris ditissimum fuisse legimus, & Davidem patris sui greges pauisse. Huic pertinet etiam quod proditum est, summos olim viros anatomes, hoc est dissectionis partium corporis humani per quam studiosos fuisse, & pueros etiamnum inter prima mathemata literarum in ea exercuisse. Petebant autem cognitionem illam partium corporis nostri, non ex ipsis statim humanis corporibus, sed aliarum animantium, vt simiarum, porco- rum, canum, & aliarum quadrupedum inspectis, vt his rudimentis imbuti, promptius deinde ac certius in dissecando humano corpore versarentur. In primis autem Marcus Romanorum imperator, corporum confectionis, & singularium partium naturæ peritus fuisse memoratur. Ae- gyptij reges suis ipsis manibus anatomen administrare non dubitarunt. Jam Boëthus & Paulus Ser- gius Romanorum consules, & alij quidam principes viri, Galeno animalia dissecanti sœpe adfu- iste leguntur.

Hoc igitur & huiusmodi Opus, & tantorum virorum studijs nobilitatum, Historiam inquam ~~Deinde~~ animalium cum elaborarem, & primam eius partem de quadrupedibus viuiparis hoc tempore in publicum darem, Excellentiae vestrae clarissimi & prudentissimi viri, omnino multis de causis consecrandum existimau. Primum publico nomine, quod omnes bonas literas fauore vestro dignemini, & studia tum sacra, tum quæ illis subseruiunt linguarum & philosophiarum, liberaliter in repub. vestra iuuetis atque promoueat.

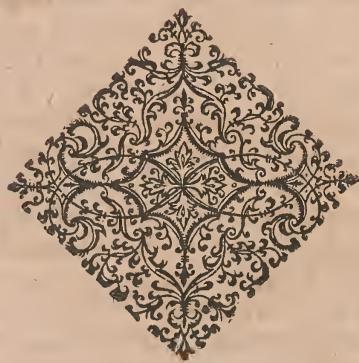
Deinde

Epistola Nuncupatoria:

Deinde meo priuatim, quod ciuis sum vester, quod Academiæ vestræ à puerò alumnus, & nunc in eadem philosophie naturalis professor, quod hæc omnia in ciuitate vestra multis subinde beneficijs per vos affectus, conscripsi & ædenda curau. Has omnes ob causas æquissimum videbatur, vt Opus meorum operum, nisi fallor, præstantissimum, sub nominis vestri auspicio in lucem veniret. Vos pro benevolentia vestra & humanitate, ita accipietis hanc dedicationem, (que ut vobis honesta & gloriaea esset, quantum ingenio & labore efficere potui, nihil ferè intermis) vt externi etiam homines qui pietatem, prudentiam & fortitudinem vestram mirantur, propensum animum vestrum in bonas literas quoque earumque cultores patrocinium non vulgare intelligant. Quod si feceritis, & me amplitudini vestra commendatum habebitis, ad reliquos etiam animalium historiæ libros maiore animo & alacritate absoluendos accedam.

Valete. Tiguri anno Salutis M. D. LI. Mense Augusto.

TYPGRAPHVS

TYPOGRAPHVS LECTORI, DE EPITOME HVIVS OPERIS.

Dabimus breui, si Deo placuerit, Epitomen huius operis, omis-
scilicet iis quæ ad Philologiam & Linguas pertinent, ut illis et-
iam quorum tenuior est fortuna, ac iis qui occupatores sunt aliis
grauioribus studiis, quam ut in istis oblectari eis liceat aut libeat,
per nos consulatur. Et, ut hoc obiter dicam, dediſsemus forte etiam
primi Tomi Bibliothecæ ex officina nostra superioribus annis pu-
blicata Epitomen, nisi iam à nescio quo insciis nobis id fieri audiremus, qui nostris
in compendium redactis, aut potius plurimis qua in volumine nostro erant, (ut
sunt præfationes, censuræ, argumenta, &c.) omis-
scit, aliquot authorum nomina
adiecit, que quidem per se adi & paucis foliis comprehendendi potuerant. Verum nos
eadem omnia seorsim cum aliis quamplurimis veterum recentiorumqꝝ scriptorum
nominibus, primo quoqꝝ tempore in lucem dabimus, quod ad hoc usque tempus di-
stulimus ut eo copiosorem Appendicem istam colligeremus. Vale, & fave
illis potius qui magnis sumptibus primi in publicum alicuius operis adendi au-
thores extiterunt, quam qui lucri ſpe belluino more aliena inuolant, prater homi-
nis Christiani officium, (quo quidem inter nos, si boni viri eſſemus, vel citra le-
ges & privilegia ſponte nos uti oportebat:) quaſt in tanta rerum & literarum
copia omnis alia honesti lucri ratio & occasio deſit, niſi qua cum iniuria & da-
mno aliorum ſuſcipitur. Iterum Vale.

QVAE ANTE OPERIS INGRESSVM TRACTANTVR.

- I. DE Operis ratione ad Lectorem admonitio.
- II. De prouidentia Dei circa animalia, ex historia Iobi.
- III. De fructu ex animalium historia percipiendo, ex Theodori Gazæ præfatione in conuersionem suam Aristotelis de animalibus librorum.
- IV. Catalogus veterum non extantium, qui de animalibus scripserunt.
- V. Catalogi librorum extantium, quibus ad hoc Opus vñsumus.
- VI. Catalogus doctorum virorum nostri seculi, qui aliquid ad animalium historiam (imagines, nomina in diuersis linguis, descriptio-nes) nobiscum communicarunt, gratitudinis ergo institutus.
- VII. Ordinis ratio, quem per singulas ferè animalium historias in capitu-m partitione secuti sumus.
- VIII. Enumeratio quadrupedum viuiparorum, eo ordine quo in hoc vo-lumine describuntur, cum numeris paginarum.
- IX. Eorundem copiosior index Alphabeticus.
- X. Eorundem indices aliquot alphabetici in diuersis linguis, Hebraica, Chaldaica, Arabica: Persica, Græca, Italica, Hispanica, Gallica, Germanica, Anglica, Illyrica.

C O N-

CONRADVS GESNERVS

CANDIDIS LECTORIBVS S.

N Epistola nuncupatoria, qua occasione ad hoc Opus accesserim, quantum in eo elaborauerim, qui inde fructus sperari possint, & quanto studio tū Reges & Principes, tum multi magni & doctissimi viri animalium historiam excoluerint, satis nihi iam explicatum est. Hic reliqua de quibus admonēdum Lectorem in Operis ingressū duxi, séparatim proponam: neque enim in dedicatione ad Reip. nostræ viros Principes facta, prolixiorē me esse decebat.

Et quoniam ipsa libri magnitudo, ante quam legatur quicquam, de prolixitate apud multos me accusatura videtur, hæc ante omnia mihi excusanda fuerit. Primum igitur nominatum est magnum euasissimum Volumen, in quod omnia omnium, quotquot habere potui ante nos de animalibus scripta summo studio referre conatus sim: veterum inquam & recentiorum, philosophorum, Medicorum, Grammaticorum, Poëtarum, Historicorum, & cuiusvis omnino Authorum generis: ne eorum dūntaxat qui Latinè aut Græcè, sed quorundam etiam qui Germanicè, Gallicè aut Italicè lucubrationes suas edidérunt. Et diligentissimè quidem illorū qui de animalibus ex professō aliquid scripsere, minori vero cura aliorum, qui obiter tantum, vt Historicī & Poëtæ, nonnunquam de iisdem meminerunt. His plurimas obseruationes proprias adieci, cum nullo pudore à quibusvis, doctis, indoctis, ciuibus, peregrinis, venatoribus, p̄ficatoribus, auctūpibus, pastōribus, & omni hominum genere, multa subinde interrogando colligerem. Per literas etiam ab hominibus doctis; quas illi ex diuersis regionib⁹ ad me dederunt non pauca cognoui. Imagines quoque animantium operis molem auxerunt. Præcipue verò primus liber, quem nunc damus, de quadrupedibus viuiparis excreuit immodicè, quoniam hoc animalium genus, vt homini familiarius ita notius (præcipue nostro orbī) & utilius: Et multi de singulis libellōs aut etiam libros iustos scriperunt, vt de equis Hippiatri Græcè, Latinè, & aliis in linguis recentiores, &c De canibus etiam multi multa prodiderunt: de pecoribus & armentis, bubis, capris, ouibus, suibus, plurima rei rusticę conditores Græcè Latineque: Dicat aliquis non fuisse ex omnibus sed ex optimis tantum libris conscribendam historiam. Ego verò nullius scripta contenerere voltui, cum nullus tam malis sit liber, ex quo non aliquid haurire boni liceat, si quis iudicium adhibeat: quod potissimum fit, collatis melioris notæ scriptoribus, Græcis cum Latinis, veteribus cum nouis. Itaque licet nullum genus scriptorum præterierim, & à barbaris etiā & obscuris in diuersis linguis non pauca excerpterim, non temere tamen id feci: ita vt neque negligenter iudicari possim, qui temere fidem quibusvis habuerim: neque arrogans aut parum modeitus, qui ullius lucubrationes contempserim. Ea sanè quæ falsa autem quouis modo absurdā occurrebant, vel prorsus omisi, vel ita posui vt arguerem: aut si quando id non feci, siue per ignorantiam, siue aliam ob causam, quod tamen rarius commissum puto (præterquam in iis quæ ad medicinam pertinent, vbi sepe multa tum falsa tum superstitionis retulimus, vt amuleta forte & alia, quæ eiusmodi sunt, vt à mediocriter etiam cruditis viris bonis facile agnoscantur) ex ipso authoris nomine, quantum quidq; fideli mereatur ferè iudicabit Lector, neque enim ego fidem meam vbiique astringo, contentus aliorum verba & sententias recitasse. Quamobrem diligenter & religiosè caui, ne vsquam nomen authoris omitterem quanquam in patuis etiam & vulgo notis rebus: vt licet dubitationis nihil rebus inesset: de verbis tamen & locutionibus constaret, à quo proficiseretur authōre, si quis imitari vellet. Itaque copiosior sappè fui, vt non solum rerum cognitionē prodessem: sed iis etiam quæ soluta aut numerosa oratione Græcè Latinē differere aut scriberē vellent, syluam vocabulorum locutionumque suppeditarem. Ceterū vt omnia Latinè & purè scriberentur fieri satis commodè non potuit, cum quedā ex barbaris desumpta iisdem penè verbis recitārim, præsertim si quæ obscura vel dubia erant: reliqua verò ab illis descripta, ad mediocrem linguæ Latinae vslum deflexi, non quod melius non possem, sed quod tales authores talis elocutio magis decere videretur. Quæ verò ex bonis & Latinis authofib⁹ transcripsi, illorum nihil mutauit. De meo quidem stilo non aliud dicam, quām hoc præcipue mihi curae fuisse, vt si non eleganter & grauiter, nec ad veteris alicuius imitationem, mediocriter tamen Latinè & clare dicere. Nam neque otium erat stilum excolendi, cum in rebus ipsis tā variis tam innumeris occupatissimus essem: & ferè ad prælum describerem ea quæ anni aliquot prius cōgesta repoz-

Ad Lectorem.

Sueram, ut si excudi contingeret, non res amplius inquirenda admodum. sed scriptio ferè tantum, & ordo, & cura ne quid frustra repeteretur, me detinarent. Quin & argumentum operis non grauem & ornatum stilum, sed perspicuum & mediocrem requirebat, & plerunque grammaticum, hoc est interpretationi aptum. Non enim recitatè tantum verba auctorum volui, sed plerūque etiam, vbi opus videbatur, explicationem adieci, ita ut hoc Volumen non tantum Historia sit animalium, sed etiam expositionis loco in plerosque omnes qui de animalibus aliquid prodiderint, futurum. Nam qui liberum aliquem explicandum suscipiunt, duo præcipue curant, vt verba & sensus authoris declarent, & aliorum similes locos conferant, quorum posterius quoniam in hoc opere summo studio perfeci, collatis tum aliorum tum vnius authoris eadem de re diuersis in locis dicta, minus operæ pretium fuit pluribus declarari auctorum verba, cum ipsi inter se loci tam diligenter collati mutuam lucem afferant. Sic ubi tamen opus videbatur, verba etiam & sententias pro mediocritate mea, tum aliás, tum per parenthesēs, vt vocant expōsui. Accedit præterea quod natura à niniō stili cultu & omni affectatione sim alienus, hac cura illis relata, quibus verba magis quam res sunt cordi. Sed vt copiosius dicta paucis repeatam, prolixum hunc librum fieri oportuit, primum quod ex innumetis auctoris cōfessus est: deinde quod sāpe multa de meo declarandi causa adieci. Poterat tamen sic quoq; multò brevior esse, si Philologiam non attigissim, in qua mē nimium fuisse fateor: sed hanc quoque diligētiam, si non admodum vtilem, iucūdam tamen grammaticis & aliis quibusdam fore spero: mihi certe magnolabore, multis vigiliis constituit. Philologiam autem appello, quicquid ad grammaticā, & linguas diuersas, prouerbia, similia, apologetas, poētarum dicta, deniq; at verba magis quam res ipsas pertinet. Hęc & huiusmodi magna ex parte ad octauum siue ultionum de unoquoque animante caput rei eccl: aliquoties, tamen in priora etiam capita irrepserunt, partim quod ego voluptate quadam ad digressiones einsimodi leui occasione in uitabar, partim quod lucis non nihil auctori loci commode illic recitatis afferebantur: vt cū alibi tum secundo capite, vbi de partib. animalium scribem, ex grammaticis, medicis & aliis sāpe pluscula attuli. In testio vbi de cibis animalium & morbis agendum erat, sc̄p̄ead plantas, quibus illa vel n̄ intrinxt salubriter, vel fortuito gustatis lēduntur aut etiam necantur, copiosius describendas diuerti: & similiter in quinto capite, si quæ tales erant stirpes, vt iis per venatores cum aliqua esēa obiectis animalia perirent. Ex professo vero in ipsa philologia, plantas illas nominare & interdum multis describere solitus sum, quæ quoouis modo nomen suum ab aliquo animali traxerunt, lam capite septimo, quod est de remediis ex animalibus, & noxis quas morsu iactue aut in cibo sumpta inferre solent curandis, non raro multa altius repeto, rei medicae illustrandæ studio. Est vbi loca auctorum depravata & restituenda, digrediendi occasionem præbuerunt. Breuiter vbi cunq; rarum aliquid, aut aliis in dictum, sc̄ offerebat, quod explicatum communes literas illustrare vides tur, facilius, ad id enarrandum ab instituto decessi. Nam cū à puerō in grammaticę & philologia studiis Græcis Latinisque educatus sim, & adolescens adhuc eadem proficeri cōsperim: donec adulitus ad maturiorem philosophiæ præsertim naturalis & rei mediceæ professionem accessi, quanquam ex illis quoque philologiam nō parum auxi ac solidiorem effeci: & anidissimè temper variis lectionibus me exerceuerim, posse me aliquid amplius in rerum & dictiōnū variarum explicationibus quam vulgari studiorum præsertim ætate inferiorum & aliis occupatorum studiis, mihi persuaserā. Quā obrem liberius sāpe & copiosius multa scripsi, veteres ac recentiores reprehendi, nullo profecto vel obtrectandi aliena, vel mea ostendandi animo, sed candidè & simpliciter, vt quantum in me esset publica studia pro nouerem. Quod si nemo improbat illorum libros, qui nullo ordine vt quidque in mentem venerit, variorum auctorum verba & locutiones in vtraque lingua ēnucleant, vt apud vēteres Macrobius, Gellius, Cassiodorus, & quicunque varia scripserunt, quorum plurimos in secunda Biblio: hec & nostra parte recensui: & apud recentiores cum alijs multi, tum præcipue Guil. Budæus, Cælius Rhodiginus & Calcagninus, Politianus, Erasmus Rot. &c. sed tanquam optimè meritis, qui cuncte vir bonus & vel mediocriter doctus, magnas agit gratias: non video quo iure vituperetur noster hic labor, in quo multa quidem ab aliis dicta, sed confuse, multa à me primum prodata, ita digesti & dispositi, vt propemodum nihil non suo loco redditum sit. Siquidem omnium nō solum sua sunt capita, sed capitum etiam partes, & certi ordines priores, posteriores, mediae, uno serè & perpetuo per vniuersum Opus ordine seruato. Et quoniam non rarentur incidebat, vt aliquid dientes in locos ex illis quos institueram, referri posse videretur, ne niunis essem repetendo, ferè ab uno loco ad alterum lectorem remisi, nisi res tota paucis repeti posset. Hęc & alia quādām (vt diuersorum auctoriū verba, & stili varietas) inæquale, interruptum, & salebrosū vi ita dicam Opus, & (vt aliquis forte obſticiet) scopis simile dissolutis reddiderunt: quod vitium ego tñ animaduerterem, committere tamē non recusavi, dum ita professem. Erit autem hoc quicquid est vitij mul̄o minus, si quis secum reputet, me ista omnia non eo instituto compoſuisse. vt continua lectionis serie cognoscerentur à studiis: sed ita temperasse, vt quicquid aliquis super quoouis animante nosse desiderāit, id suo statim loco repertum, per se etiam legere & clarè intelligere possit. Itaque si quis tantum ad inquitendum per interualla hoc Opere vti voluerit, qui Dictionarium & aliorum huiusmodi communium librorum vñus est, hoc recte facere poterit. Quod si perpetuq; ferè nobis obſeruati ordinis non meminerit, indi-

Ad Lectorem.

cem alphabeticum consulat, quem in totius Operis, id est, fine secundi Tomi, vtriq; Tomo communem ademus, si nihil interim aliud, vt homines sumus, acciderit. Idem ferè Plinius in Naturæ historia cauit; nam in præfatione ad Vespasianum, Quia occupationibus tuis (inquit) publico bono parcendum erat, quid singulis contineatur libris huic epistolæ subiunxi, summaq; cura ne perlegendos hos libros haberes operam dedi. Tu per hoc & aliis præstabis ne perlegant: sed vt quisq; desiderauerit aliquid, id tantum querat, & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis Valerius Soranus in libris quos *Emplorū* inscripsit, Hæc Plinius. Qui in arte grammatica proficere cupiunt, & alicuius linguae vsum sibi comparare, illi ab optimis grammaticis qui methodo compositiua (vt vocant) artem tradunt, à literis & syllabis ad distinctiones & octo sermonis partes, & postremo sermonē ipsum, & syntaxin progressi, artis notitiam petunt, interim tamen Lexicorum (in quibus singulæ distinctiones locutionesq; enumerauntur longe aliter quam in præceptis artis, vbi nec omnia singillatim nec eodem ordine recensebantur) utilitatem non negligit, non vt à principio ad finem perlegat, quod opérösius quam utrius fieret, sed vt consulat ea per interualla. Ita qui animalium historiam cognitus est, & continua serie perleaturus, petat illam ab Aristotele, & si qti similiter scripserunt: nostro vero Volumine tanquam Onomastico aut Lexico vtatur. Non enim me latet quod Aristoteles docet de partibus animalium i. 4. multo præstare (ad philosophicam descriptionem) & eruditius esse, de animalibus ita scribere, vt tum partes tum affectus pluribus communes simul tractentur, per locos quosdam communes explicata eorum historia, primum ea persequendo quæ communissima sunt, ac paulatim ad minus communia, postremo ad ea quæ certis tantum generibus ac speciebus infimis propria fuerint, descendendo: nam si in singulis animalibus partes & affectus aliquis singulatim consideret, multa subinde repetenda erunt, quod perabsurdum (inquit) & prolixum fuerit. Hocego discriumen quamuis (vt dixi) animaduerterē, volui tamen animalium historiam singulatim persequi, quod id nostro tempore, quo nomina plurimorum non amplius intelliguntur, multo utrius futurum iudicarem: & nonnulla frequentius repeti minus absurdum putarem, propter ordinem eiusmodi institutum, vt inquisitioni magis quam continua lectioni seruiat hoc Opus: non tamen omnia quæ communiter alicui generi insunt, in singulis etiam animalibus posui, tum quod quædam nulli non nota sint, vt communissimæ quadrupedum partes: tum quod in quibusdam si quis dubitauerit, facile ad Aristotelis locos, in quibus generatim illa tractantur, recurrere possit: & fortassis nos etiam aliquando de animalibus secundum genera & species nonnihil commentabimur. Adde quod commodius erat per singula animalia historiam à nobis condi eo etiam nomine, quod non physicè aut philosophicè tantum, sed medicè etiam & grammaticè de uno quoq; tractare statueram. Nec caret tractatio ista exemplis eruditorum: de plantis enim vix unus aut alter, vt Theophrastus, Ruellius, iuxta methodum illam quæ communibus partibus & affectibus plantas singulas subiicit, aliquid prodidit: singulas vero separatim plurimi descripserunt. & olim & nostro seculo, præcipue medici. Vnus Ruellius ferè in vtroq; elaborauit, vt Galenus quoq;, sed in facultatibus tantum describendis. Fateor equidē potuisse me quamuis instituto meo manente, in multis multo breuioresse esse, nisi præter cætera exquisitum etiam istud diligentia meæ studium me oblectasset. Vbi in mentem venit Liuij illud quodam volumine sic orsi: lam sibi sati gloriae quæsitū, & potuisse se desinere, nisi animus indies pasceretur opere. Quanquam, vt inquit Plinius, maius meritum esset, operis amore (quod ipsum non suæ sed Romani nominis gloriae composuisse decuit) non animi causa perseuerasse: & hoc populo Romano præstissem non sibi. Ego quamuis Liuium non solū vel animi gratia vel quærendæ sibi gloriae, sed magis etiam historicæ veritatis & populi Rom. illustrandi causa, scribendi labores sustinuisse existimo: modestius tamē dixisse iudico, ita vt dixit: ne si eo modo quem Plinius requirit dixisset, arroganter videri potuisset, vt qui clarissimo torius orbis populo & gentium victori ornamenti quippiam suis scriptis accessurum de se prædicasset. Ego similiter etsi totum hoc Opus qualecunque est, non mihi sed Reip. & Academiæ nostræ moderatoribus (qui me à puero sua liberalitate fouverunt, founteq; etiamnū, & ad ea quæ coepi alacriter perficienda hortantur) vniuersum deberi volo, ac si quid inde gloriae nasci potest, ad illos potissimum recidere: modestius tamē, ni fallor, hæc reticeo, & aliorum relinquo iudiciis, an laudis & gloriose famæ ex opere quanquam non illaudabili, Senatui & Academiæ multo iam tempore multis nominibus pietatis, doctrinæ & variarum virtutum clarissimis, accedere quicquam possit.

Sed nimium forte hīc etiam prolixus sum, dum Operis prolixitatem excuso, quanquam obiter simulalia quædam egi, vt commoditates quasdam eius ostenderem, ac stylum nostrū qualem cunq; excusarem. Pergo ad reliqua. Et quanquam de immenso labore nostro exantedictis satis constare possit ac ipsa Voluminis tum magnitudo, tum varietas & difficultas explicatarū in eo rerum pro me loquatur, addam tamen nonnulla, si ita fortassis æquiores & benigniores mihi censores contingent homines docti, (nam de indoctis parū curæ,) sicubi me offendisse animaduerterint. Magni enim & ardui conatus, etsi non per omnia respondeant, veniam merentur: & (vt ille ait) opere in magno fas est obrepere somnum. Plinius se naturalem historiā suam confecisse scribit exquisitis authoribus centum, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerunt, aut postea inuenierat vita: nec dubitamus (inquit) multa esse quæ & nos præterierint. Eadem de hoc nostro volume accipi velim: quamuis non solum ex authoribus centum, sed multo pluribus id mihi cōcinnatum sit, vt facile est computare ex catalogo eorum quem infra posui. Erat autem primum perquam laboriosum omnia diligenter & cum iudicio legere, deinde excerpere, & ad suos redigere

Ad Lectorem.

ordines: ac cursus inter Opus scribendum conferre, cum permulti eadem dicerent, ab aliis mutuatis expressis anthonum nominibus, alii suffurati suppressis. Quām vero & difficile & tādio plenū sit authorum scripta sic inter se conferre, vt omnia in vnum quasi corpus redigantur, nihil omittatur, nihil repetatur temere nemo facile intelligit nisi expertus: hoc quidem ita contingit, vel duos aut tres tantum libros conferendo, multò maximè vero complutes ut nos fecimus: idq; tam diligenter, vt ad alias authores super iisdem rebus nūnīmē posthac sit recurrentum, sed qui Volumen nostrum habuerit, omnia de iisdem scripta habere se persuasus esse debeat, vnum scilicet pro bibliotheca, vnum πολλῶν ἀντίγρων αὐτῶν. Hoc cum ante nos Petrus Gillius fecisset, sed in pāucis authoribus, Græcos, inquit, qui de animalibus scripserunt, nō modo Latinos fecimus, quod faciliōrum fuisset: sed Dionysium etiam Cassium, qui Magonem cōuertit, imitati, ordinem & iudicium adhibuimus. Sed hæc ego multo iustius de nostris dixerim, qui & ordinem multò commodiore sequutus sim, & longè plura contulerim inter authorum scripta, tum alia (vt supra dixi) tum pleraq; ex Græcis translata, & ab aliis & ab ipso Gillio. Itaq; sēpius Græca apposui, vbi vel interpres lapsi videbantur: aut vocabula loquitionēs ve rarum aliquid aut pulchritum, aut rei præsenti peculiare continebant. Multa etiam ipse conuerti, vel quod translata haec tenus non essent, vel quod obuium in Græcis locum ipse potius transferre, quām apud interpretē diutius inquirete volebam. Ex Germanicis etiam, Gallicis, & Italicis quædam Latina feci. Hos lucubrandi labores, legendo, colligendo, conferendo, transcribendo, multis annis sustinui: qui certe quales & quanti fuerint, non facile credi potest nisi ab expertis: etsi an quispiam rem similem tentarit, ut omnia omnium, quotquot haberit possent vnius argumenti scriptores, in vnum corpus redigeret, non facile dixerim: nam qui ex multis quædam conscriperint quosdam noti, qui ex omnibus neminem. Quamobrem possum illud de laboribus meis dicere, quod Aristides de elegantia Smyrnæ vrbis, quam nemo nisi qui viderit cogitatione possitasse: Λογοῖς δὲ τὸν μοι λέγειν καὶ δέχεσθαι τὴν αὐτῶν ποιησαντας, ὡς τε τὸν Τάσσοντας οὐδὲν φασι ταῦτα μη ἔχειν εἰπει τοιούτοις περιεργασταῖς ταῖς τοιούταις μόνοντας ιδέαν μόνον περιεργασταῖς, η μέλλοντι γε αὐτίκα.

Quod ad stilum attinet, etsi in præcedentibus quædam dixerim, obiter digressus, hic priuatim quædam adiiciam. Vsus sum igitur dictione humili & minimè affectata ob causas superius enumeratas. Nam in his scriptis in quibus rerum cognitio queritur (vt Massarius inquit in simili argumēto,) nō luculentæ orationis lepos, sed incorrupta veritas extimenda est. Certe huiusmodi lucubrationes (vt cum Plinio dicam) nec ingenii sunt capaces, quod alioqui nobis perquām mediocre erat: nec admittunt excessus aut orationes, sermonēs ve, aut casus mirabiles, vel eventus varios, aut alia iucunda dicta, aut legentibus blanda. Sterili materia rerum natura, hoc est vita narratur, & hæc sordidissima quoq; sui parte, vt plurimarum rerum aut rusticis vocabulis aut externis, imò barbaris, etiā cum honoris præfatione ponendis, Hæc Plinius. Quod si ille homo doctissimus idemq; omnium iudicio eloquentissimus, quique castitatem linguae Latinæ cum lacte hauserat, & aliis commoditatibus vsus, & vnde plurimum excitari feruor ingenii poterat Mecœnate adiutus imperatore Vespasiano, de stili angustia & ruditate, in simili ferè argumēto excusationem instituere voluit: multò causatius ipse hoc facerem multas ob causas, quas ne sim prolixior non numero. Cur quædam passim in hoc Opere diuersis in locis repeatantur, rationem reddidi iam ante, nempe quod ita postularet institutus à nobis ordo, & capitum partiumq; in singulis diuisio: vt non negligenter nostræ, sed accuratæ potius curiosæq; interdum diligentiae id adscribendum sit. Sed repetuntur quædam aliquando eodem in loco, quæ videri eadem possunt obiter cognoscendi: si quis verò pressius consideret, non nihil (quantulum curiæq;) interesse intelliget vel in re, vel in verbis: nam loquutio quandoque peculiaris, aut elegantia verborum, vt id facerem, inuitabat: vt haberet etiam quod dicendo imitaretur, si quis eadem de realiquid quoquis modo dicere aut scribere conaretur. Parentheses quoque (vt vocant grammatici) ad stilo pertinent, quæ passim in toto Opere plurimæ sunt, idq; plures ob causas: aut quia varia erat lectio, aut scribendi modus dissidebat, aut nostra aliorūmque castigatio addebat, aut vt interpretarer, aut vt de meo explorarem, si quid decesset: aut vt Græca adderem, siue quod elegantia sua placent, aut peculiariter ad rem præsentem facerent, siue quod Latina ex eis non satis bene redditiva videntur: deniq; simpliciter ad clariorē intellectum illorum quibus interseruntur. Quantum ad orthographiam, non semper eadem vocabula eodem modo scripti, sed secundum auctores quorum verba recitabam nonnunquam variaui.

Hæc de stilo & elocutione. Quod ad res ipsas, earumq; veritatē & certitudinē, fidem meā in plurimis non astringo, authorū (penes quos ea esto) nomina posuisse contētus. Et certe magna ex parte fidē merētur, quæ multorū & eruditiorū multis iam seculis cōsensu munitūt, vt hac etiā gratia authores à nobis complures nominatos, & quædā fortassis nō magis alioqui fruētu repetita nō sit pœnitendū. A multis enim testibus res vna si verbis iisdē dicatur, cōsideretur est. Fateor nonnulla leuicula esse (vt Gillius etiam in Eliano suo, quem nos in nostrū Opus transtulimus.) sed ea non multa sunt, & cum aliis infinitis graibus & doctis cōpensantur: ac tanquā nāui in articulo pueri delectabunt Alcxos, hoc est non stultos alieni operis cōstimatorēs. Ego vitilitigato res non cito: tales enim potissimum sunt, vt Cato pronunciat, homines vera laudis expertes. Quod si non ad plenū satisfecerim (vtor ii/dē verbis, quibus in sua de pīscibus scripta Massarius) non erit culpa desiderii mei, quod sanè ardentissimum est, sed quod plus facete hoc tempore non potui. Aequilectores boni consulent tam diffusa: materiæ quā suscepimus maximam partem

Ad Lectorem.

partem à nobis traditam esse neque enim tantæ rei satisfaeturum me vñquā speravi. Quin prius quācum nos in iuuandis bonis artibus fecimus, alij tantum quoq; faciant ac deinde blaterent. Nec enim animo feremus iniquo, si ad hanc immensam difficultiamq; à nobis suscep tam prouinciam in auxilium peritores aduenerint, nosque etiam superauerint. Pædaretum ferut egregiū illum virum, qui quum in trecentorum numero lectus non esset, qui ordo apud Lacedaemonios honore præstabat, abiretque hilaris ac subridens, reuocatur ab Ephoris, interrogatusque quid ridebat, respondit: Quoniam equide m ciuitati gratulor, quæ ciues trecentos habeat meipso meliores. Iam etsi professus sum omnia ferè omnium haec tenus quæ ad manus meas peruererunt de animalibus scripta, in nostris lucubrationibus comprehendit: non tamen idcirco superfluos aut iniutiles posthac aliorum librios haberi velim, neque enim id ut efficerem vñquam cogitani. Quin omnibus suum locum, itum hominem manere & æquum est, cum prodeß omnes voluerint, & ipse omnino cupio. Meretur enim alij propter antiquitatem, religiose vt obseruētur: alij etiam propter methodum philosophicam & dialecticam, aut aliam à nostra diuersam, alij propter elocutionem, quidā propter hæc omnia. Græco- sae imprimis lingua ipsorum fauentes obseruabimus. Sunt qui Aristotelem, Plinium, & alios veteres (inquit Gillius) omnem animalium naturam scriptis comprehendisse prædicabunt, à quibus adeò dissentio, vt ab eis præclare inchoatam multam animalium vim, non planè perfectam audeam dicere. Cur enim tot tantisque religiosissimis authoribus de vi & natura animalium extincti, no ampliū locum hominibus minime inertibus ad nouam commentationem relictum esse arbitremur. cū sex centis apium scriptoribus nondum perditis, Aristarchum Solensem constet duodequadraginta annos nihil aliud egisse, quæ carum mores tum obseruasse, tum scriptis mandasse.

Res ardua (cum Plinio loquor) vetustis nouitatem dare, nouis authoritatem, obsoletis nitorem, *Epilogus* obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem: omnibus verò naturam, & naturæ sua omnia: Itaque etiam non assedit, voluisse, abunde pulchrum atque magnificentem est. Certe peculiari, in studiis causa eorum est, qui difficultatibus vicitis, vtilitatem iuuandi prætulerunt gratia placidi. Quid verò laudabilius ex omni humanitatis studio quæm suscipere tam liberale tamq; laudabile munus renouandæ vetus statis, vel ab interitu potius uendicandæ, & nomina rebus, & res nominibus reddendi? Magna debetur gratia ijs qui vias publicas curant, sternunt, muniunt, repurgant, aperiunt, complanant, explet dirigunt, vt faciles viatoribus, iumentis & curribus sint, ac sine impedimentis, sine periculo peragantur: etsi non omnia illi impedimenta, sed maiora tantum sustulerint. Nec parum in re literaria merentur, qui Opus aliquod publicæ vtilitatis ergo susceptum ita excolunt, vt reliquis in eodem argumento nihil aut minimum difficultatis in posterum sit futurum. Quod ergo si circa institutum meum, vt volebam sumi consequutus, valde gaudeo: sin minus, aliquid est magnam me partem præstisse, vt non magno negotio excitatiæ nobis homines docti quod reliquum est, aliquando absoluant. Fauete igitur optimi & æquissimi Lectores Operi laborioso, honesto, iucundo, vtili, vario: & Deo opt. max. gratias agite, & orate vt si diutius in hac mortalî vitâ degendū sit, quoniam otiani non prodest, in naturæ potius indagatione & operuim Dei ac patris nostri grata celebratione, quæm alij quibusvis quæ vel ambitio vel avaritia dictat studijs, sancte pieq; versemur, & multo conquisita labore posteritati communicemus. Interim obsecro bonos & studiosos omnes, si qui habuerint quicquam quod ad huius Operis perfectionem momentaliquid afferre possit, vt sunt, cuiusvis generis animalium imagines, aur historiæ, hoc est quicquid ad earum naturam plenius cognoscendam facit: aut reprehensiones eorum in quibus nos hallucinati sumus, quæ certe multa esse, qui homo sim, non dubito, ingenuè & candidè nobiscum vt communicent, & tanquam publicum Opus ac in medio positum illustrent: quæ res & ipsi gloria, & mihi iucunda & hominibus studiosis perpetuo vtilis est futura. Certe Operis egregii, quantulumcunque iuuensis, participem fuisse, in gloriam ducetur. Ego etsi in paucissimis vel vna tantum in re, aut admonitus de errore fuero, candide mox emendabo: aut aliquid noui edoctus, adjiciam, siue ad secundum de reliquis animalibus Tomum, siue seorsim in Appendix: Et ne ingratus in illos videar qui aliquid contulerint, præter amorem quod illos perpetuò prosequar, si aliquid nihil (vt tenuis est fortuna nostra) beneficij in eos referre dabitur; cädida saltem commemoratione nominibus ipsorum in catalogo illorum per quos profeci enumeratis, animum meum declarabo. Quod si qui vel destituti occasione ad nos scribendi mittendiue aliquid, aut alia causa affectiue impulsi, publicè etiam errata aliqua nostra castigare voluerint, quod scio multos facere posse grauiter simul & doctè, atque vt faciant opto, illis quoque gratias habebō: hoc vnum oro vt candidè & modeſte scribant, quicquid aduersum me scribere visum fuerit, atq; ita vt rempub. literariam promouendi magis, quæm vel suam ambiendi gloriam, vel nos reprehendendi causa id fecisse, vt viros decet inagnanimos, verè videantur. Ego omnino ex quorumuis iustis castigationibus mea emendare, nec sua laude quenquam priuare paratus sum. Spero enim, absit inuidia; ad omnē posteritatem duraturum hunc laborem nostrum, non quidem doctriñæ nostræ, quæ exigua est, sed diligentiae merito, quæ tottantasque lucubrationes ex innumeris authoribus in vnum quasi thesaurum accuratissimè coniunxit. Valete.

DE CVRA ET PROVIDENTIA, QVĀ

DEVS BESTIAS RATIONIS EXPERTES

dignatur & prosequitur, locus lectu dignissimus

ex Iobi capitibus 38. & 39.

Cap. 38

NVM tu venaberis LEONI prādam, & pastum catulis eius suppeditabis? Quis CORVO de cibo proficit,
cum pulli eius famelici ad Deum clamantes oberrant?

Cap. 39

Nostine tempus quo CAPRAE FERA in rupibus pariunt? An obseruas partum CERVARVM, aut
númerum mensum quos implent, & parturiendi tempus? Submittunt se illae, incurvataeque fatum magnis
doloribus edunt. Tum hinnuli adolescent, & pabulo iam confirmati relicta matre non redeunt. Quis
ASINVM sylvestrem (pere) liberum dimisit, aut quis ONAGRI (arud, Hebræitum pere tum arud
asinum ferum interpretantur) vincula soluit? Ego domicilium eius in solituaine posui, & cubile in loco
sterili. Itaque ridet turbam oppidanam, nec audit clamores agasonis. Pascua sibi in montibus disquirit,
& stirpes omne genus virentes sectatur. Volētne MONOCEROS tibi seruire, aut morari ad præsepe
tuum? An loro ipsum vincies, ut sequendo te sulcos aratro imprimere, aut glebas frangere velis? Au-
sisne illi credere, tantoque robore præstanti tuum permittere laborem? Sperabisne messem tuam ab eo con-
uebendam, ut condatur in horreum? Et pulcherrimas STRVTHIONIS (pauonis secundum alios,
aut galli sylvestris) alas, quantum superant pennas, & alas CICONIÆ? (Quidam vertit: An (de-
disti] alas plausibiles pauonibus, aut pennas eiconiæ & plumas?) Sed deserit in terra oua sua, ut
in puluere foueantur: nec cogitat pedibus ea dispari, & à bestijs conculcari posse. Ita immisit est in pul-
los suos, ac se sui non essent: & ita pro eis solicita non est, ut peperisse frustra videatur. Nullam enim
mentem aut intellectum diuinitus accepit. Quo tempore verò sublimis euolat, ridet equum simul & equitem.
Túne EQV O dabis ut generosus & bellator sit? ut alta ceruice ferociat, & hinnitum adat? An spares te il-
lum excitare aut terrere posse instar locustæ? At qui nares eius ferociam spirant: calcibus solum fodicat, & for-
titudines sua superbus armatis occurrit. Metum omnem contemnit, non frangitur animo, non expaescit
micanter gladium. Non pharetra sonitum, non hastam vibratam, non lanceam aut cuspidem curat. Dum-
que fremitus & tumultus cietur, terram fodit, nec tubæ sono mouetur. Clastico tubæ signo animosè adhinnit, ac
eminus prælum, & ducum clamorem tumultumque tanquam odorans percipit. Num per tuam sapientiam fit,
ut ACCIPITER volans alas suas ventis committat? Tuone iussu sublimis AQUILA fertur, & nidum
in alto struit? Incolat illa (Vultur incolit petras, &c. LXX. Sed cadaueribus pasci Matthæi etiam cap.
14. aquilæ non vulturi adscribitur) petras, & inaccessas rupium veluti arces: inde sibi de esca prouidet, lon-
ge lateque perspicacissima circumspectans. Pulli eius sanguinem sorbent: ipsa cadaueribus ubique fue-
rint, aduolat.

DE FRVCTV EX ANIMALIVM HISTORIA

PERCIPENDO, EX THEODORI GAZÆ

præfatione in conuersionem suam Aristotelis
de animalibus librorum.

Physicus
quomodo
versetur
in historiæ
animalium,
& in que

OMNIS philosophandi ratio naturalis, vbi à primis illis naturæ initij, materiam dico, formam,
finem, agens, & motum (vt ita loquar) emerget, hic versatur, ac diuissime immoratur. hic suas
vires exercet, atque multiplicem, variam, & admirabilem rerum constitutionem amplissime explicat.
Persequitur ordine discrimina omnia, quibus natura suas animantes differre inter se voluit: colligit
summa genera, reliqua sigillatim exponit: partitur in species genera: & singula, quæ circiter quin-
genta numero in his continentur libris, describit: pergit quæque explanans. quemadmodum orian-
tur, siue terrestria, siue aquatica: quibusnam constent membris, quibus vescantur alimentis, quibus
afficiantur rebus, quibus moribus prædicta sint, quantum viuendi spaciū, datum cuique est, quanta
corporis magnitudo, quod maximum, quod minimum est: quæ forma, quis color, quæ vox, quæ in-
genia, quæ officia: denique nihil omittit, quod in animalium genere natura gignat, alat, augeat & tue-
atur. Quæ omnia eō spectant, vt, quod sanctissimus quoque author ille, quem Deus sibi veluti sup-
pellitilem quandam preciosam elegerat, admonet, ex ijs, quæ à natura proueniunt, Deum immorta-
lem, ex quo ipsa pendet natura, intelligamus, admiremur, atque colamus: qua re nihil pulchrius, nihil
grauius, nihil dignius homini esse potest. Tantus fructus horum librorum est. Nec audiendi sunt, qui
inquiunt: Multa Aristoteles de musca, de apicula, de vermiculo, pauca de Deo. Per multa enim de Deo
is tractat, qui doctrina rerum conditarum exquisitissima, cōditorem ipsum declarat: nec verò musca,
nec vermiculus omittendus est, vbi de naturæ mira solertia agitur. Ut enim artificis cuiusvis, sic natu-
ræ ingenium in minutissimis potius contemplandum est. Quinetiam cum rerum causas cognoscere
pulcherrimum sit (hac enim vna cognitione homo perfici, absoluīque potest, vt Deo immortalis si-
milis, quoad eius fieri potest, euadat) his sanè librīs plene docemur, cur quæq; res in animaliū genere
ita sit: planeq; felicitatem assequimur illam nobiliorem, quæ in actione animi consistit, quam sapiens
quoque

Minuto-
rū anima-
lum con-
templatio
non spon-
nenda.
Causarū
cognitio
quam
sobilis.

quoque poëta prædicens: Felix, inquit, qui rerum potuit cognoscere causas. Quid de anima loquar,
de qua toties publicè priuatimque disputatur? Nusquam suorum librorum tam aperte philosophus
hic suam opinionem exponit, quām in his libris, quid anima sit, vndeque in corpus recipitur. Ad hæc *Vtilitas hi-
storia ani-
malium ad
mores &
virtutum
officia.*
mores illi, & virtutum officia, quibus virum appellamus bonum, laudeque prosequimur, longe me-
lius hinc accipi possunt quam vel à rhetore, quem Græci sophistam vocant, vel à prædicatore, nomine
iam trito Latinis autibus. Iis enim sæpenumero vita discrepat à præceptis, & melius hortantur alios,
quām ipsi officio fungantur: vt interdum frustra illa virtutis egregia laus recitata sit, prolixaq; eorum
præceptio vacet, & iaceat, cum exempla desiderentur vita præceptoris & authoritas, quam qui re-
spicit, facilius & mouetur ad virtutem, & in officio tenetur. At vero in contemplandis animalium
moribus exempla suppetunt omnium officiorum, & effigies offeruntur virtutum summa cum au-
thoritate naturæ omnium parentis, non simulatæ, non commentitiæ, non inconstantes & labiles:
sed verè ingenuæ atque perpetuæ. Quis enim tam peruersa natura hostis sui generis est, quin emen-
detur, & mitigetur, cum nullum animal occidi à sui generis bestia videatur? Quis tam in parentes im-
pius, ne cum ciconiæ ausi, aut meropis pietatem erga parentes intelligat, pientior efficiatur? Quis
adeò inhumanus, illiberalisque est, quem ossifragæ benignitas in pullos aquilæ non faciat benignio-
rem? Quis tam piger, iners, & segnis est, quin excitetur ad vitæ munera, cum formicarum, aut apum
labores, atque industriam intuetur? Quem non pudeat per metum peccare, cum non soluū leonis
animum inuictum cogitat, sed etiam reguli auiculae, quæ cum aquila pugnat, certatque de imperio?
Quis principem bonum non colat atque obseruet, cum si rex apum in itinere aberrauerit, omnes eū
inquirere, odoratuque sagaci persequi, donec ihuenerint, cognitum habeat gestari: etiam regem à
plebe, cum volare non potest, & si perierit, omnes discedere? Nunquid parum exempli ad boni prin-
cipis siue desiderium, siue obseruantiam datur? Quis princeps non ad clementiam facile inuitetur,
cum reges apum armati quidem aculeo, sed eo nunquam vti intelligat? Quæ fides, quis amor in cani-
bus? Quanta in elephantis mansuetudo? Quæ in ansere verecundia? Quantum studium ornatus, ac
politiræ in pauone? Quanta opera vocis amœnæ, suauisq; in luscinia? Quid de iustitia apum di-
cam, quæ colligunt quidem ex ijs, quibus aliquid dulcedinis inest, sed sine vlo fructuum detimento?
Quid de castitate elephantis, qui quam impleuerit coitu, eam rursus non tangit? Aut columbae, quæ
neque coire cum pluribus patitur, neque cōiugium iam inde à primo ortu initum deserit, nisi vidua,
aut cœlebs? Disciplina autem & eruditio elephanti, quem non faciat studiosiorem? Omnia nulla
pars vitæ humanae est, quæ non suorum officiorum exempla commodissime hinc accipiat. Nam, vt *Ad vale-
tudinem eu-
endam.*
omittam artes illiberales, quæ & ipsæ ingenij animalium non parum iuuantur, valetudinis exempla
quælo vnde commodius peti, quām ex animalibus possint? Loca pro temporis conditione solent illa
mutare: non plus edunt, aut bibunt, quām sibi talubre sit: non diutius dormiunt, quām ratio valetudi-
nis postulat: modum mouendi, quiescendi que seruant: nouit sua quodque medicamenta: viuit sua
quodque sorte contentum, & gaudeat: hæc late à medicis præcipiuntur. At vero exempla, in quibus vis
major, quām in præceptis est, ab animalibus certiora præbentur. Addo vtilitatem, quæ in dicendi fa- *Addicen-*
cultate ex hac animalium ratione asserti potest. Comparisones enim, assimilationesque illæ, quas *di faculta-*
Græci parabolas vocant, quæ plurimum orationem exornant, auditoremque tenent, hinc varie, co- *tem.*
piose, aptissimeq; accipi possunt: vt siue oras, siue cōmūnem partiris cū alijs sermonē, eloquens, aptus
suauisq; esse possit. Poëta vero vndénam pulchrius sua illa rara & mira accipiat, quām ex his li- *Ad poeti-
bris,* qui naturæ arcana rimantur, enarrant, aperiunt? Medicus autem, quod facet, testa inde *cam,*
ordiri, vbi philosophus desinit, nusquam plenus, quām hic viderit: quodque à Galeno medicorum *Ad rem*
principi traditur, Aristotelem primum anatomem, hoc est, membrorum dissectionem scripsisse, hic *medicā,*
agnoscet: & quod idem & primus, & optimus fuerit author, percipiet. Iam & philosophi nostræ *propter a-*
ætatis, qui quadrifariam rerum causam ex prima illa librorum naturalis auscultationis institutione, *natomen.*
accipiunt quidem communiquadam ratione: sed quemadmodum his natura vtatur, in constitutio- *Ad primā*
ne, generationeque animalium, parum authore Aristotele, videt, inopia scilicet exemplaris Aristote- *physica*
lici quod legere possint, hic vñesse aliquando gaudebunt, & Physici, quos se appellant, dignius de ce- *partem de-*
tero profitebuntur. Rationes enim ideo querimus vniuersales, vt demum res particulares, & sensi- *cansis.*
les teneamus. Accedit ad hæc voluptas, qua iuuari, ac perfici quamuis act onem Aristoteles ait,
quam in contemplandis rebus naturæ audiissimè capimus. Nam si piector nos vehementer oblectat,
cum animal scite pinxerit: quanto vehementius natura ipsa afficiet voluptate, cum eius tam multa
& varia animalia, mira membrorum conuenientia, inauditaque moderatione & elegantia facta cer-
namus? Cum hos legimus libros, contemplamur profecto, quām varius, ac pulcherrimus fructus ho-
rum librorum, & vtilitas amplior, quām vt verbis exprimi possit. Hæc Tdeodorus Gaza.

Catalogi Authorum.

CATALOGVS VETERVM NON EXTANTIVM, QVI DE ANI- MALIBVS SCRIPSERVNT.

RISTOTELIS librum ζωϊκὸν ἀλιχθῶν, Athenaeus alicubi citat, non peculiarem ullum puto librum quo careamus intelligens, sed partem aliquam historiae animalium, in qua de piscibus tractatur. Nam & libro septimo Aristotelis verba de piscis anthia citat ex libro οἰκονομίας, que tamen apud Aristotelem leguntur historia animalium libro 9. cap. 37. quod caput Gazæ aut alijs Latine inscriptis de ingento marinorum & fluvialium piscium proportione commodioris vita. Circa finem quidem libri septimi, Athenaeus ex Aristotele libro quinto historiae animalium verba recitat, οἵ μοίσιοι σέπτη τῶν ιχθύων οἱ πάντες τίτλοι, οἱ χυτοὶ, οἱ τῷ δικτίῳ περιεχόμενοι, ξερόις, φύται, θυμῷ, &c. que verba eis in libro, capite nono apud Aristotelem inuenio. Alibi tamen eodem in libro Athenaeus citat Aristotelis verba que legantur εὐτῷ περὶ ζώων alpheten piscem esse ποντίουν καὶ κυπρίου, quæ nos apud Aristotelem non quam reperimus, ut suspicemur quadam ipsius de animalibus scripta, præsertim de piscibus, nobis amissa. Plinius libro octavo Aristotelem quinquaginta præclara volumina de animalibus condidisse affirmat: qui Theodorus Gazæ libros de animalibus octodecim esse ait, nouem scilicet de historia animalium, quatuor de partibus, quinque de generatione: his Plinium libros etiam de anima, & parva naturalia (ut vocant) ad numerasse appetunt: sic enim omnes erunt quinquaginta, Niphus. Nicandri Scholia in Alexipharmacis in aconiti mentione, Aristoteles ex libro decimo nono de animalibus verba citat de panthera, quod sumpto aconito ad excrementum humanum in arbore susversum à venatoribus assultando tanquam ad remedium exhausta tandem extinguitur. Quod Aristoteles non alibi quam nono libro cap. 6. historia animalium refert, qui inuis etiam in Mirabilibus meminerit. Diogenes Laërtius author est scripsisse Aristotelem etiam de composita animalibus librum unum, item de fabulis animalibus librum 1. & Anatomicos octo, & Selectum anatomicum unum: hi omnes nubis intercederunt. Ceterum composita animalia intellexerim, que ex parentibus genere aut specie diversis nascuntur.

Alexandri Myndij liber de animalibus, & historia iumentorum, memorantur ab Athenæo.

Antipatri librum de animalibus citat Plutarchus in libro de causis nat probl. 38

Antiphorhetor scripsit de pauonib. Athenæus.

Archestratus de varijs animalibus ad cibū aptis, eorumque ad gulam & voluptatem apparatu carminibus scripsit, quæ persæpe recitat Athenæus.

Cæclus Argiuus de piscibus scripsit carmine, Athenæus.

Callisthenis librum tertium de venatione citat Plutarchus in libro de fluuijs.

Epicharmus Syracusanus pecudum medicinas diligentissimè conscripsit, Columella.

Leonides Byzantius scripsit de piscibus oratione soluta, Athenæus.

Numenij librum Theriacum citat Scholia in Nicandrum.

Numenius Heracleotes de piscibus poëma condidit, Athenæus.

Petrichi Ophiaca adducit Scholia in Nicandri. Pancratius Arcas' Halieutica reliquit carmine: item Posidonius Corinthius, Athenæus:

Seleucus Tartensi Halieutica edidit prosa, Athenæus.

Sosistratus scripsit de natura animalium, ut Athenæus & Nicandri Scholia citant. Eiusdem

secundum de venatione librum citat Stobæus in Sermone quo Venus vituperatur.

Strato Lampsacenus physicus scripsit de generatione animalium, item de animalibus, de quibus dubitatur, & de fabulis animalibus Laërtius.

Theophrastus Eressius (Laërtio teste) scripsit de diuersitate vocis animalium eiusdem generis lib. 1. De animalibus quæ sapere dicuntur, vnum. De his quæ in sicco morantur, duos. De animalibus, leptē. De his quæ colores immutant, vnum. De his quæ latibula faciunt, vnum. De automatis (sic puto vocat, quæ non ex coitu, sed ex putredine nascuntur) animalibus, vnum. Compendij ex Aristotele de animalibus libros 6. De animalium prudentia & moribus vnum. De fructibus & animalibus versus mil' le centum & octoginta duos. Horum nonnullos etiam Athenæus citat nempe τὰς ζώα, τὰς τάντας τῷ ἔργῳ Διοτελέσοντας ζώα, τὰς τὰς Φωλόντας, τὰς τὰς μεταξαλόντας τὰς ξεράς: item τὰς τὰς δακέτας τὰς βλητικάς.

Xenocratis librum de utilitate quæ ab animalibus capitur citat Galenus lib. 10. c. 4. de simplicibus.

Augustinus Niphus in præfatione commentariorum quos in Aristotelis de animalibus libros addidit, complures alios authores veteres, quorum libri de animalibus scripti non extant

Catalogi Authorum.

tent, enumerat mutuatus ex Indice Plinii qui loco primi libri habetur. Authores enim aliquot quos octauo præcipue libro Plinius nominat, tanquam omnes de animalibus simpli citer scripsérunt à Nipho numerantur, cum illi obiter tantum in operibus suis vel res gestas vel rem rusticam continentibus, animalium quorundam meminerint. Iuba, Hieron, Attalus, Philometer & Archelaus reges de vi natu rāq animalium diligenter prescripserunt. Gilius. Ego regum istorum nomina citari quidē apud Plinium reperio, de animalibus verò ex professō eos scripsisse nusquam legere memini. Hiero quidem, Philometer, Attalus & Archelaus de cultura agri scripserunt, vt refert Plinius 18. 3. Iuba vero tum alia, tum de Arabia siue Arabica expeditione, eodem teste 6. 27. & 12. 14. in quibus libris multa eos de animalibus scripsisse coniicio, ex professo nusquam.

CATALOGVS AVTHORVM EXTANTIVM, QVORVM SCRIPTIS adhoc Opus vni sumus.

C Plinius Secundus in suo de natura Volumine authorum quos sequitur nominat, & passim adiicere, & in fronte Operis ad finem capitum cuiusque libri prætexere voluit. Est enim benignum (inquit) vt arbitror, & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: non vt pleriq; ex iis, quos attigi, fecerunt. Scito enim conferentem me authores, deprehendisse à iuratißimis & proximis veteres transcriptos ad verbum, neq; nominatos. Obnoxii profecto animi; & infelicitatis ingenii est, deprehendi in furto malle, quām mutuum reddere, cum præsertim fors fiat & usura: Hæc Plinius, quem nos etiam secuti authorū per quos profecimus catalogum adscribemus. Enumerabuntur autem illi tantum quorum scripta extant: nam si illos etiam nominare vellem, qui ab aliis, præsertim veteribus citantur, et si non sine exemplo id facherem, tamen catalogum nimis augerem, & hominis ambitionis ac ostentantis suspicionem de me relinquerem. * Asterisco notauimus illos, ex quibus omnia quæ de animalibus habebant desumimus, siue quodd toti de animalium historia conscripti essent, siue multa passim ex instituto, aut etiam obiter de animalibus pauca continebant: ita vt nihil amplius ad particulares animalium singulorum historias ab iis petendum sit. Nam ex historicis, poëtis & aliis authoribus, non omnia quæcunq; de animalibus apud eos haberentur excerpti, quod id prolixius quām utilius futurū videtur, (cum nihil ferè noui in rebus ipsis apud illos tradatur, sed elocutio tantum variet,) sed ea tantum quæ fortuitò siue in ipsorum libris, siue apud grammaticos citantes occurribant. Si quæ tamen ad res ipsas facere iudicabam, ex omnigenere authorum sedulo transcripti.

LIBRI HEBRAICI.

1. *Vetus Testamentum cum annotationibus Seb. Munsteri.*
2. *Eiusdem Munsteri Dictionaria, Hebraicola tium, & quadrilingue.*
3. *Epistola presbyteri Ioannis, ut vocant, hoc est AEthiopia regis ad Pontificem Rom. de rebus AEthiopicis.*

A R A B I C O S, hoc est ex Arabicā lingua translatos, nominabo inferius inter obscuros.

G R A C I A

4. * *Actuarij liber de Serpentibus & venenis, breviter ex Dioscoride contractus est.*
5. * *Adamantij Physiognomica.*
6. *Aeschylī tragœdie.*
7. *Aetij non omnia sed pleraq; euolui & excerpti integrum vero librum 13. qui est de venenis & venenatis animalibus.*
8. * *Aelianī historia animalium, Petro Gillio interprete, cum eiusdē additionib. ex Oppiano, Plutarcho, Porphyrio & Heliodoro, ut librititulus habet. Sic autē Aelianī omnia adiecta sunt, vt nihil ad rem pertinens omittatur: nam si quando stilus luxuriari videbatur, & leuiter euagari, aut hominē cum brutis conferendo reprehendere, (quod sapientis facit, ut qui professor rhetor fuerit) plerumq; contraximus.*
- * *Eiusdem varie historiae libri 14.*
- * *Eiusdem de instruendis aciebus liber.*
9. * *Alexandri Magni epistola ad Aristotelem de rebus Indicis Cornelio Nepote interprete.*
10. * *Alexandri Aphrodisiensis problematum libri 2.*
11. *Alexander Trallianus medicus.*
12. *Ammonicus de differentijs vocum.*
13. * *Annonis Periplus.*
14. *Apollonij Argonautica, cum Scholijs.*
15. *Apostoli Byzantij parœtie.*
16. *Appianus historicus.*
17. *Aratus, cum Scholijs.*
18. *Aristides rhetor.*
19. *Aristophanis comœdia, cum Scholijs.*
20. *Aristotelis libri integri, quod particulares historias attinet, * De historia, de generatione & de partibus animalium. Physiognomica. De mirabilibus. De coloribus. Parua naturalia, ut vocant. Problemata. In ceteris libris, aut nullum aut rarissimum ullius animalis nomen occurret.*
21. *Michaëli Ephesij Scholia in libros de generatione, que Ioannis Philoponi nomine publicata sunt. Niphus scribit Michaëlus Ephesij Scholia in libros de generatione extare, expositionem non extare.*
22. * *Ariani Periplus Euxini Ponti.*
- * *Eiusdem Periplus rubri mari.*
- Eiusdem de rebus gestis Alexandri historia.*
- * *Eiusdem Indica.*
23. * *Abenai Dipnosophiste.*
24. *Biblia sacra, hoc est vetus & novum Testamentum.*
25. *Gallimachi poëmata quadam. (tum Graece.*
26. *Cl. Galeni libri: alijs quidem multi sparsim à nobis cogniti: integri vero propter animalium historiam, quis sequuntur.*
- * *Libri de simplicium facultatibus. De antidotis. De theriaca ad Pisonem. De cibis boni & mali succi. De alimentorum facultatibus tertius. De parabilibus libri tres, quorum primus incipit, Cum ars medica*

Catalogi

- medica circa nullas unquam urbes. Secundus, ad Solonem, acephalus. Tertius Galeno adscriptus, incipit: De gurgulionis vitijs.
27. Diodorus Siculus historicus.
28. Diogenes Laërtius de vitiis philosophorum.
29. Dion historicus.
30. Dionysius Afer de situ orbis, & Eustathius interpres.
31. * Dioscorides.
32. Epigrammatum Græcorum authores diuersi.
33. Epistolarum Græcarum authores diuersi, quos Aldus olim uno volumine coniunxit.
34. Etymologicum.
35. Euripidis tragœdiae.
36. Eustathius in priores quinq[ue] Iliadis libros.
37. * Geoponicorum, id est, de re rustica ad Constantinum Cesarem librorum authores diuersi.
38. * Heliodori Aethiopica historia libri decem.
39. * Heraclidis descriptiones Rerum publicarum.
40. Herodoti historia.
41. Hesiodi poëmata, cum Scholijs.
42. * Hesychij Lexicon.
43. * Hippocrati Graci, Absyrtus, Hierocles, Pelagonius & alijs uno volumine coniuncti.
44. Hippocrates: præcipue libri de natura mulierib[us], de morbis mulieribus, de internis affectionibus.
45. Homerus, cum Scholijs.
46. Iosephus.
47. Ioannis Tzetzæ varia historia.
48. * Julius Pollux.
49. Lucianus.
50. Lycophron cum Scholiaste.
51. * Nicandri Theriaca & Alexipharmacæ, cum Scholijs.
52. Nicolai Myrepſi medicamenta composita secundum genera, Leonhardo Fuchſio interprete.
53. * Oppiani libri de piscibus, & de venatione.
* In eiusdem libros de aucupio paraphrasis.
54. * Orpheus.
55. * Ori vel Hori Hieroglyphica.
56. * Palæphatus de fabulis.
57. Paulus Aegineta medicus.
Succidanea cum eiusdem, & cum Galeni operibus coniungis solita.
58. Pausania libri de regionibus Græcie.
59. Philes qui de animalibus senarios iambicos condidit, omnia ab Aelianomutuatus.
60. Philostrati Icones.
* Eiusdem libri de vita Apollonij.
61. * Phurnutus de dijs.
62. Pindarus, cum Scholijs.
63. Plato.
64. Plutarchi vita, & alijs varijs libelli: integri verò,
* Vtrum terrestria aut aquatilia animalia sint sapientiora.
* Gryllus, vel quod brutaratione utantur.
- * Liber de Ifide & Osiride.
* Causæ naturales.
65. Polyani strategemata.
66. Polybius historicus.
67. Procopius Gazæus sophista in octateuchum veteris Testamenti.
68. Q. Calaber poëta.
69. Theophrasti opera.
70. Theocritus.
71. Xenophontis opera diuersa.
* De venatione.
* De re equestris.
* Hipparchicus.

LATINI AVTHORES VETERES.

72. Ael. Lampridius.
73. Ael. Spartanus.
74. Alb. Tibullus.
75. Ammianus Marcellinus.
76. Aulus Gellius.
77. Aulus Persius.
78. * Aur. Cornelius Celsus.
79. * Cal. Apicius de re culinaria.
80. G. Iul. Caesar.
81. G. Iulius Solinus.
82. * C. Plini Secundi Historia mundi.
83. G. Suetonius Tranquillus.
84. C. Val. Catullus.
85. Decius Ausonius.
86. Fl. Vegetius Renatus de re militari.
* Eiusdem Mulomedicina.
87. Fl. Vopiscus historicus.
88. Gratij liber de venatione.
89. Iul. Capitolinus historicus.
90. Iunius Iuuenalis poëta Satyricus.
91. L. Anneus Seneca.
92. L. Apuleius.
93. L. Iunius Moderatus Columella de re rust. & hortensi.
94. Macrobius Ambrosius Aur.
95. * Marcellus medicus Empiricus, quem simpli- citer Marcelli nomine citato inter remedia ex animalibus intelligi volo, non Marcellum Vergilium illum nostriseculi qui Discoridem transtulit, & annotationis illustravit.
96. M. Actius Plautus Comicus.
97. M. Annei Lucani Pharsalia.
98. M. Aurelij Olympij Nemestiani poëte de ve- natione liber.
99. M. Cato de re rust.
100. M. Manilij Astronomicon libri.
101. * M. Terentius Varro de re rust.
* Idem de lingua Lat.
102. M. Valerij Martialis epigrammata.
103. M. Virruinius de architectura.
104. Nginus Marcellus de lingua Lat.
105. Palladius de re rust.
106. Pomponius Mela.
107. P. Vergili Maronis Bucolica & Aeneis.

* Eiusdem

Authorum.

- * Eiusdem Georgica.
 108 P. Ouidij opera.
 * Eisdem falso adscripta, Philomela de vocibus animalium, & Phœnx.
 * Eiusdem Halieutica.
 109 Quintus Horatius Flaccus.
 110 * Q. Serenus Samonicus.
 111 Servius in Vergiliū.
 112 * Sextus Platonicus de remediis ex animalibus.
 113 Sexti Aurelii Proprieti Elegia.
 114 Sextus Pompeius Festus de lingua Lat.
 115 Sexti Iulii Frontini Strategemata.
 116 Silius Italicus Poëta.
 117 Statius Papinius Neapol Poëta.
 118 Titi Calphurnij Siculi Bucolica.
 119 T. Liuius Historicus.
 120 Valerius Maximus.

LIBRI LATINE QVIDEM EDITI, SED ADMODVM IMPVRE; vt ex Arabicalingua conuersi plerique superioribus seculis, & illorum qui tales authores imitantur: in quibus frequentissima etiam circā res ipsas errata sunt, partim authorum, partim interpretum imperitia.

- 121 Aesculapius nescio quis, ex animalibus remedia descripsit, quæ pleriq. eadē apud Sextum Platonicum reperio.
 122 * Alberti Magni de animalibus libri, innumeris erroribus inquinati, ita ut Niphus totidē ferre errores inesse scribat quōd verba.
 123 Alexander quidam author obscurus, ab aliis eiusdem farina authoribus citatur, ipse non vidi. ut & Rodolphus in Leuiticum.
 124 Arnoldus de Villa nova, in iis quæ de animalibus scribit, ut in libro de theriaca, Arābum eorū mē interpretum tum nomina tum errorē sequitur.
 125 * Bartolemai Anglii de proprietatibus rerum libri 19.

- 126 Auerrois libros Aristotelis de generatione & de partibus parapraphastice reddidit, licet meo iudicio perperam interpretetur, Niphus. Egō cum ex his scriptis nihil egregijs sperarem, neg. apud nos reperiēm, accersere nolui, ut neq. Auicennæ de animalibus libros, in quibus pleriq. omnia Aristotelis esse puto: & si quid prater illa adiectum est, in Alberti lucubrationibus, (quibus nos vissimus,) contineri.

- 127 * Auicennæ opera medica. De eiusdem libris animalium in Alberti Magni mentione iam dixi.

- 128 * Elluchasem Elimithar Medici de Baldath Tacuini.

- 129 * Ferdinandus à Ponzo Cardinalis, de venenis.

- 130 * Iacobus Dondus Paratinus, quem vulgo Aggregatorem vocant.

- 131 Iorachi cuiusdam liber de animalibus ab Alberto Magno saepè citatur, (& ab aliis ob-

- scuris.) ait autē eum frequenter falsa scribere.
 132 Kiranides etiam nescio quis ab Aggregatori & aliis recentioribus, in remedius præcipue ex animalibus fabinde citatur.
 133 * Matthai Sylvatici Pandectæ Medicinales.
 134 R. Moses.
 135 * Petrus Aponensis de venenis.
 136 * Rasis in libro de sexaginta animalibus.
 137 Semeryon vel Haren Semeryon, ab Alberto Magno in historia animalium frequenter citatur.
 138 Serapio.
 139 * Vincentij Belluacensis de animalibus libri 7. nempe decimusseptimus Speculi naturalis cū sex sequentibus Speculi doctrinalis etiam libro decimosexto rursus de iisdem breuiter agit.
 140 Liber de natura rerum authoris innominati, passim apud recentiores illos quorum impurus sermo Latinus est, citatur, Vincentium, Albertum: ex quibus nos omnia quæ nō prorsus absurdâ erant mutatis sumus.
 141 * Andreae Bellunensis Glossemata in Auicennam, utilia sane & erudita, quamvis dictionis non admodum pura fuit enim lingua Arabicæ peritus, ita ut orthographiæ etiæ scriptarum ab eo dictiōnum maior sit habenda fides, quam ab aliis quorum pleriq. miserè illam corruerunt.
 142 Laurentius Rusius Hippiatrica peritisime script. quanquam stilo non satis Latino.
 143 Isidorus Etymologici sui libro 12. de animalibus quadam script. non inutilia: meretur autē medium sere locum ni fallor, inter classicos & barbaros authores.
 144 vi & Monachi illi quorum commentarij in Mesuen ante annos circiter octo Venetiis excusi sunt.
 145 * Eiusdem ordinis fuerint & Petri Crescentiensis de re Rust. libri.
-
- LIBRI RECENTIORVM MEDIOCRI AVT ETIAM EGREGIO STILO Latine editi, quorum authores aut nostræ memoria vixerunt, vel etiam num viuunt, aut paucis ante nostram memoriam annis è vita excesserunt.**
- 146 * Aenea Sylvii Asia & Europe descriptio.
 147 * Alexandri ab Alexandris IC. Neapol. Dies geniales.
 148 Alexandri Benedicti Veronenfis de morbis curandis opus.
 149 * Aloisij Cadamusti nauigatio.
 150 * Aloisij Mundellæ epistola medicinales.
 151 * Americi Vesputti nauigationes.
 152 * Andreae Alciati Emblematæ.
 153 * Andreae Vesalij opus Anatomicum.
 154 * Angelii Polixiani opera.
 155 * Antonij Musæ Brasanolii libri de medicamentis usitatibus simplicibus & compositis.
 156 * Antonius Thylefins.
 157 * Augu-

Catalogi

157. * Augustini Niphi commentary in libros Aristotelis de animalium historia, generatione, & partibus.
* Eiusdem de augurijs liber.
158. * Baptista Fiera Mantuanicaea.
159. Baptista Platina Cremonensis de honesta voluntate & valetudine libri.
160. Bassianus Landus Placentinus de humana historia.
161. * Belisarius Aquitinus Aragoneus Meritorum dux de venatione, ex Oppiano ferè.
* Eiusdem de aucupio liber.
162. * Brocardus monachus de Terra sancta.
163. Calij Calcagnini opera.
164. * Calij Rhodigini Antiquarum lectionum volumen: quod frequentissimè in opere nostro Calij simpliciter nomine citatur.
165. Caius Aurelianus Siccensis. (hic pertinet ad ordinem veterum.)
166. * Calij Secundi Curionis Araneus.
167. * Caroli Figuli dialogi, alter de mustelis, alter de piscibus in Mosella Ausonij.
168. * Caroli Stephani scripta de vocabulis rei horrentis, Seminary & Vineti.
169. * Christophori Columbi Naugatio.
170. * Christophori Orosçij Hispani Annotationes in Aetium & eius interpretes.
171. * Desiderij Erasmi Rot. opera.
* Eiusdem Chilitades adagiorum.
172. * Erasmus Stella de Borussia antiquitatibus.
173. * Francisci Marij Grapaldi Parmensis de partibus eadum libri 2. Tractat autem de animalibus libri primi capitibus, 6.7.8.9.
174. * Francisci Massari Veneti in nonum Plinij de naturali historia Castigationes & Annotationes.
175. Francisci Nigri Bassianatis Rhaetia.
176. Franciscus Robortellus Vtinensis.
177. Gabrielis Humelbergi commentarij in Samonicum, in Sextum de medicinis animalium, & in Apicum.
178. Gasparis Heldelini ciconia encomium.
179. * Georgij Agricola libri de metallis. Deponderibus & mensuris.
* Eiusdem liber de animalibus subterraneis.
180. * Georgij Alexandrini priscarum apud authores rei rusticae enarratio.
181. Guilielmi Budæ Commentarij lingua Graeca.
* Eiusdem Philologia.
182. * Gul. Philandri Castilionij Galli in Vitruvium annotationes.
183. * Guilielmi Turneri Angli liber de animalibus.
184. * Giberti Longilij dialogus de animalibus.
185. * Hermolai Barbæ Castigationes in Plinium.
* Corollarium in Dioscoridem. * Physica.
186. * Hieronymi Cardani de subtilitate libri.
187. * Hieronymi Vide poëma de bombycibus.
188. * Iacobi Syluij libri de medicamentis simplicibus deligidis & preparandis.
189. * Iani Cornarij Annotationes in Galenum de comp. pharm. secundum locos.
190. * Joachimi Camerary Hippocomus, Rhetorica.
191. * Joachimi Vadiani Commentarij in Melam.
192. Io. Agricola Ammonij de simplicibus medicamentis libri 2.
193. * Io. Boëmus Aubanus de moribus omnium gentium.
194. * Io. Brodæ annotationes in epigrammata Graeca.
195. * Io. Fernelius Ambianus de abditis rerum causis.
196. Io. Kufnerus medicus Germanus.
197. Io. Iouianianus Pontanus.
198. * Io. Manardi Ferrarensis epistole medicales.
199. * Io. Rauisij Textoris Officina.
200. * Io. Ruellij historia plantarum.
201. Io. Vrsini prosopopœia animalium carmine, cum annotationibus Iac. Oliuarij.
202. * Iodoci Vuillibij Annotationes in Georgica Vergili.
203. * Julianus Aurelius Lessigniensis de cognominibus deorum gentilium.
204. * Lazarus Bayfus de re vestiaria, de re nautica, de vasculis.
205. Leonelli Fauentini de Victorijs, de medendis morbis liber.
206. * Lilij Gregorij Giraldi Syntagma de dijs.
207. Ludouici Vartomanni Romani patritij Naugationum libri VII.
208. * Marcelli Vergili in Dioscoridem Annotationes.
209. * Marci Pauli Veneti de regionibus Orientis libri 3.
210. Matthias à Michou de Sarmatia Asiana atque Europaæ.
211. Medicorum recentiorum cum aliorum, tum qui parum Latinè de curandis morbis singulariter scripserunt, libri diuersi.
212. * Michael Angelus Blondus de canibus & venatione.
213. * Nicolai Erythrai Index in Vergilium.
214. Nicolai Leoniceni opera.
215. * Nicolai Leoniceti Thomæ Varia historia.
216. Nicolai Perotti Sipontini Cornucopia.
217. Othonis Brunfelsii Pandectæ medicinales.
218. * Paulus Ionius de piscibus.
219. * Idem de Moschouitarum legatione.
220. * Petrus Crinitus.
221. * Petri Galliffardi Araquæ pulicis Encomium.
222. * Petri Gyllij Galli Additiones ad Aelian libros de animalibus à se translatos.
* Eiusdem liber de Gallicis nominibus pictis.
223. * Petri Martyris Oceaneæ decades, de nauigationibus noui Orbis.
224. * Philippo Beroaldi Annotationes in Columelam.
225. Pinzoni nauigationes: & Magellani ad insulas Moluchas.
226. * Polydorus Vergilius de Anglia.

* Idem

Authorum.

- * Idem de rerum inuentoribus.
- 227. * Raph. Volaterranus.
- 228. * Robertus Cenalis de ponderibus & mensuris.
- 229. * Roberti Stephani Appendix ad Dictionarium Gallicolatinum.
- 230. * Scribonius Largus.
- 231. * Sebastiani Munsteri Cosmographia uniuersalis.
- 232. * Sebastiani Sigmarij cicada Encomium.
- 233. Strozzi poëta, pater & filius.
- 234. Theodosius Trebellius Foroiuliensis, concinuator Dictionarij quod Promptuarium inscripsit.
- 235 * Valerius Cordus de medicamentis compositis apud Pharmacopolas usitatis.

GERMANICI.

- 236. Balthasaris Steindel Dillingensis Opsartica.
- 237. Eberhardus Tappius Lunensis de accipitribus.
- * Eiusdem proverbia Germanica cum Latinis & Gracis collata.
- 238 * Hieronymi Tragi historia plantarum.
- 239. Ioannis Eliae scripta de vocabulis venatorijs in libro eius de scientia scribarum publicorum.
- 240. * Io. Stumpfi Chronica Helvetiae.
- 241. * Michaël Herus de quadrupedibus.
- 242. Olai Magni tabula & libellus de insulis & regionibus Oceani Septentrionalis Europæ.
- 243. Varij libelli Hippiatrici Medicinales, & alij, partim excusi, partim manuscripti.

ITALICI.

- 244. Francisci Alunni (non Arlunni, ut saperemus in hoc Opere) Ferrarensis Fabrica mundi.
- 245. Petri Andreæ Matthæoli Senensis commentarij in Dioscoridem.
- 246. Terra sanctæ descriptio authoris innomnati.

GALLICI.

- 247. Gulielmus Tardiuus de accipitribus & canibus venaticis.
- 248. Andrea Furnerij liber de decoratione humanae nature.
- 249. Io. Goeurotus, de Conseruatione vita.
- 250. Thome Eliotæ Dictionarium Anglicolatinum.
- 251. Sigismundi Gelenij Lexicon symphonum Latina, Graeca, Germanica & Illyrica linguarum.

CATALOGVS DOCTORVM VIRORVM, QVI VT OPVS
hoc nostrum & tempub. literariam illustrarent,
vel aliunde imagines animalium, aut nomina &
descriptions miserunt: vel præsentes commu-
nicarunt. Horum nonnulli superius quoque
nominati sunt, quod insuper scriptis
eorum publicatis adiu-
tus sim.

- Achilles P. Gassarus medicus Germanus.
- Alexander Peijer Scaphusianus.
- Aloisius Mondella Brixiensis medicus.
- Andreas Martinus Rostochiensis.
- Antonius Eparchus Corcyraeus, Græcæ lingua profes-
sor Venetijs.
- Antonius Musa Brafaulius illustissimi Ferrarie
ducis Herculus Estensis archiatros.
- Antonius Stuppa Rhætus.
- Arnoldus Peraxylus Arlenius Germanus.
- Bartolemeus à Castromuro canonicus Curiensis in
Rhætia.
- Calius Secundus Curio Italus.
- Calius Sozinus Senensis.
- Caspar Hedio ecclesiastes Argentinensis.
- Christophorus Clauferus Tigurinus archiatros.
- Cornelius Sittardus medicus Germanus.
- Dominicus Monthesaurus medicus Veronensis.
- Florianus Susz Rolitz à Varshaia, Polonus.
- Franciscus Belinchettus mercator Bergomensis.
- Ge. Agricola consul Kempticj.
- Ge. Fabricius poëta, Schola rector Misene.
- Gisbertus Horstius Amsterodamus medicus Roma.
- Gregorius Mangolt Constantiensis.
- Guilielmus Gratarolus Bergomensis medicus.
- Guilielmus Turnerus Anglus medicus.
- Henricus Stephanus Roberti filius Parisiensis.
- Hieronymus Fracastorius Veronensis medicus.
- Hieronymus Frobenius Basiliensis typographus.
- Hieronymus Tragus Germanus.
- Io. Altus Hessus.
- Io. Culmannus Göppingensis.
- Io. Dernschwam Germanus.
- Io. Estwycus Anglus.
- Io. Falconerus medicus Anglus.
- Io. Kentmannus Dresdenensis medicus.
- Io. Oporinus Basiliensis typographus.
- Io. Ribittus sacrarum literarum interpres Lau-
fanne.
- Instinus Goblerus I. C. & principi Nassauensi à con-
silijs.
- Lucas Gynus medicus Italus.
- Michaël Alysius Gallus Trecensis medicus.
- Nicolaus Gerbelius Phorcensis I. C.
- Petrus Dasypodus Græcarum literarum professor Ar-
gentorati, preceptor meus.
- Petrus Gillius Gallus.
- Petrus Merbelius Germanus, Carolo V. à consilijs
Mediolani.
- Petrus de Mesnil Gallus.

Ordo.

Petrus Paulus Vergerius, olim episcopus Iustinopolitanus.
Sebastianus Munsterus Hebraicæ linguæ professor Basileæ.
Sigismundus Gelenius Bohemus.
Simon Lithonius Valeius.
Theodorus Bibliander sacrarum literarum apud nos professor.
Thomas Gybson Anglus, medicus.
Valentinus Granus vir doctus & senator Misene.
Vincentius Valgrisius Germanus, typographus Venetijs.

Lucas Schan pictor Argentoratenis aues plurimas ad viuum nobis expressit, & quarundam historias quoque addidit, vir pictura simul & auctor peritus.

Hi ferè sunt quorum diligentia benevolentia erga me pariter & bonas literas, tunc ipse plurimum deo, tum omnis studiorum posteritas debitura est. Quòd si fortè alicuius per quem profeci nomen in præsentia præterii, id ille obliuioni potius & extemporaneæ scriptio, quam ingratitudini ut adscribat etiam atque etiam oro.

ORDINIS RATIO, QVEM PER SIN- GVLAS FERE ANIMALIVM HISTO- RIAS SECUTI SUMUS.

DE PICTVRIS ANIMALIVM IN HOC OPERE.

ROMANI imperij principes olim adhuc maxima orbis terrarum partis domini, multa peregrina subinde animalia populo spectanda offerebant, ut ita illius animos sibi deuincirent. Atqui illa non nisi breui tempore, quo scilicet durabant spectacula, inspici & considerari poterant. Nostra vero icones, quas omnes ad viuum fieri aut ipse curauit, aut ab amicis fide dignis ita factas accepi, (nisi aliter admonuerim, quod rarus est,) quouis tempore & perpetuo se spectandas volentibus, absq; labore, absq; periculo, offerent. Nam animalia quedam viua, propter periculum ex crudelitate ipsorum aut veneni, quis comminus inspicere sustineat? ut saudos leones, vrsos immanes, crudelissimas tigres, rabidas pantheras, infestissimos crocodilos, & in mari canes, siluros, lamias, cete: deniq; venenata viperarum, aspidum, chelydrorum, & alia serpentium ferarumq; genera, quæ vel solo aspectu, cornibus, rictu, dentibus, ungibus, calcibus, aut aliter vulnera & mortes minitantia, protinus homini se inimica declarant. Atqui eadem picta non modo sine terrore, verum & iucunde spectamus: & tanto maiori quam innoxias animantes voluptate, quanto minus viua accurate & de proximo inspicere sustinemus: Cuius rei causam Aristoteles etiam in problematis inquirit Optasse equidem cum suis coloribus excudi potuisse effigies: quod quoniam fieri non potuit, typographus pro ijs qui sumptum facere aliquanto maiorem non recusat, exemplaria aliquot pictoris manu coloribus illustranda ad archetypum nostrum curavit. Minora animalia, inter aues, pisces, & insecta præcipue, ea qua viuunt magnitudine plerumq; expressa sunt, si libri vel chartæ spatium admittet. Maiora vero necessario imminuta sunt: quod si non satis certa proportione inter eas eruata ubiq; facta est imminutio illa, excusare me poterit, partim pictorum diuersitas quibus usussumus, idq; diuersis temporibus & locis: partim occupationes plurime, que me tum libro conscribendo tum alias intricabant, ut picturis operam dare satis non possem, eamq; curam ferè in typographos reiicerem. Sed de magnitudine, & magnitudinum inter se proportione non admodum resert, dum cætera bene habeant, in quo quidem curando pro mea parte diligentia nihil intermisit.

DE PRIMO CAPIT E A.

SINGVLORVM ferè animalium historiam, (per paucis exceptis vbi id commodè fieri non poterat, ut ab initio statim in Alce, propter multas diuersasq; authorum de ea sententias) per octo capita, octo prioribus Alphabeti Latini literis maiusculis insignita partiti simus, vt A. sit primum caput, B. secundum, & sic deinceps. Ultimum vero caput H. rursus in totidem partes per minores literas diuisi, vt Philologia quoq; eodem ordine tractaretur per a. b. c. d. c. f. g. h. & literas. quanquam g. quæ pars de medicamentis est, perrarò in Philologiam venit, cum aliquod forte G. maioris, id est septimi capitidis paralipomenon se offerebat. Sed singulorum capitum argumenta ordine prosequamur.

A. igitur quamuis cæteris collatum capitibus breuissimum sit, plurimum tamen plerumq; in eo laborandum erat, continet enim nomina diuersarum gentium, Hebraica ferè primum & Hebraicæ finitima, (vt Arabica, Chaldaica, Saracenica:) deinde Persica, Græca, Italica, Hispanica, Gallica, Germanica, Anglica, Illyrica, vbi hæc omnia haberi potui, quod in quadrupedibus facilius fuit. In atibus sanè multis, & piscibus, serpentibus, ac insectis, aliquando vnius tantum aut alterius lingua nomina reperi, & forte aliquando nullius, vt vel in nominatum fuerit relinquendum animal vel nomen ei fingendum. Initio quidem statim de Latino nomine constituendo laborandum erat, id quod per

Capitum.

per difficile est hoc seculo. Neq; mirum hoc videbitur hominibus doctis, cum Plinius vir tantus & in ipso literarū lingūarūq; flore natus, similiter conqueratur, in hæc verba: Illud satis mirari non queo, intercidisse quarundam atborum memoriā, atque etiam nominū, quæ authores prōdidēre, notitiam. Quis enim non co[m]municatō orbe terrarū maiestate Romani imperii, profecissē vitam putet commertio rerū ac societate festa pacis, omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant, in promiscuo v[er]su facta? Athercule non reperiuntur qui norint multā ab antiquis prodita, desidia rerū internitione memoria inducta. Huius quidem ignorantiae p[re]cipua videri causa debet linguarum mutatio, neque enim Italia iam Latinè loquitur, Gothorum & Lāngobardorum vt bellis oppressa, & coloniis occupata, sic vocabulis inquinata. Græcia Turcarum seruitio premitur, nec amplius Græcē sed barbare loquitur, adeò vt non rerū modo, sed etiam locorum illustrium nomina sint nouata. Quamobrem nemo nobis vitio dabit, si aliquando vocabulis destituti noua finxerimus, tum in vernacula lingua, tum Latina, aut Græca, quod tamen nisi admonito lectori, vt par est, nusquam fiet, in auium, piscium, serpentium & insectorum duntaxat historiis, & in illis quoque raro: in quadrupedibus nusquam aut tarissimè.

Hebraica vocabula, cum suis interpretationibus p[re]ceptor noster Theodorus Bibliander sacrarum literarum in gymnasio nostro professor, magnæ doctrinæ & incredibilis diligentia vir, pleraque nobis suppeditauit. Inquisiui autem & ipse nonnulla, cum aliunde, tum ex Arabum libris qui in re medica extant, & multa animalium nomina continent, quæ ex Græcis transtulerunt, quamuis Græca nōminā persp[ec]te retineant ita plerunque detorta & depravata vt vix agnoscantur, qualia plurimā ex Aristotele Auncenna transtulit, vt apud Albertum legitimi: quod indicium illius etiam seculi inscrita est, vt non sit mirum doctissimos etiam Iudæorum hodie nihil certi de rerum nominibus, vt animalium, plantarum, metallorum, vestium, instrumentorum, &c. docere posse. Certe R. Abraham aben Ezra, qui claruit anno Salutis 1217. huiusmodi rerum nōmina Hebraicā prorsus obscura esse alii cubi scribit, quod in rebus naturalibus diuersæ regiones diuersa proferant, in iis verò quæ artes faciunt longinquitas temporis plurimum immutet. Reliquarum linguarum vocabula partim ipse vsu cognoui, Gallica enim & Italica mediocriter intelligo, partim ex dictionariis, partim ex amicis diuersis didici.

DE B. LITERA.

CAPUT secundum docet quibus in regionibus animalia quæq; reperiantur. & quomodo secundum illas differant: & si species eius diuersæ rep[er]iuntur, aut alia quædam differentiæ, vt in equis secundum gressum & celeritatem, &c. illas etiam explicat. P[re]cipuè verò corpus describit, & primum corporis magnitudinem: deinde partes singulis, simplices primum, externas internasq;, solidas & liquidas, vt sunt, pellis, pili, (& qui accedit eis color,) sanguis, adeps, medulla, ossa, venæ, nerui, &c. deinde compositas à capite ad pedes, vt caput, cornua, cerebrum, oculos, aures, nasum, os, linguam, dentes, pectus, dorsum, cor, pulmones, ventriculum, hepar, fel, lienem, intestina, genitalia, crura pedes, vngues vel vngulas, &c. (quoniam cornua & vngues, & alia quædam ex p[re]dictis simplices esse partes non ignoro, hoc ordinatamen collocaui propter situm.) In quibusdam quæ ab hominibus aluntur, vt pecoribus, iumentis, canibus, electionis etiam notas in hoc caput inserui.

DE C. LITERA.

TERTIO capite comprehenduntur naturales corporis actiones, quæ vel ad vitæ conseruationem, vel speciei propagationem pertinent, singulatim vero, Animantis cuiusque. Vox, Sensus, Cibus, Potus, Somnus, Somnia: Excrements alui, vesicæ, genitalium, sudor, menses, lac: Loci in quibus versantur, vt montes, sylvae, paludes, frigidi, calidi, &c. latibula: Actiones corporis quod ad motum & quietem, ingressus, cursus, volatus, serptio, natatio, cubatio: Sanitas, & eius signa, & conseruatio, p[re]cipuè circa pecora, & ea quæ ab homine aluntur animalia, (quoniam hanc tuendæ sanitatis partem quæ sita est in hominis cura, ad quintum ferè caput reieci.) Libido, Coitus, Conceptus, Gestatio & prægnantium cura, Abortus, Partus, Foetarum cura, Foetus eiusque educatio. Ætas, & eius dignitudo: Vitæ spatum. Morbi eorumque causa, signa, p[re]cautiones, remedia: Et ex illis communes primum toti corpori, siue quod vniuersum occupent, vt febres, pestis, venena, siue quod in quavis eius parte fieri possint, vt vulnera, vlcera, scabies, abscessus: deinde particulares à capite ad pedes. Quæ ad ornatum magis quam sanitatem pertinent, ferè ad quintum caput differuntur.

DE LITERA D.

CAPITE quarto de animi affectibus, moribus & ingeniis agitur, quæ singulorum animi bona aut virtutes, quæ mala aut vitia sint, tum inter se, tum erga foetus suos, erga hominem. Sympathiae & antipathiae, hoc est naturales quædam concordia & dissensiones singulorū, primum ad alias animantes, deinde ad res inanimatas:

Ordo.

DE LITERA E.

CAPUT quintum est de vsu ex animalibus percipiendo, extra cibum tamen ac remedia. De venatione animalium, & quomodo capiantur. Quomodo domentur vel cicurentur. Quomodo trahentur siue currentur, & nutriantur, & sanitatis tuendae præcepta: & in pecoribus quæ ad pastores greges & stabula pertinent. De instrumentis quibus ad usum eorum homini præstandum opus est ut vt in boue de arato, in equo de recuruli, quamuis illam in Equo ade. id est, quintam partem Philologiae retulimus. Exhibitio eorum in ludis & spectaculis. Pretium & pecunia quæ ex ipsis eorum ue partibus vendendis habetur. Vsus diuersi hominibus utiles ex singulis partibus, ut pellium ad vestes, cornuum aut angularium suffitum ad fugandos serpentes, excrementorum ad stercorandam terram, &c. Prognostica tempestatum, & alia si quæ ex ipsis habentur commoda.

DE F. LITERA.

SEXTO capite tractatur de alimento ex animalibus, tum integris, tum per singulas partes: simpliciter primum quæ in cibum admittantur, aut non: deinde medicè quæ salubriter id fiat, & quale alimentum ex singulis corpori accedat, & si quid huiusmodi medici scriptum reliquerunt. Tertio de apparatu & condimentis singulorum, ex Apicio Platina, Athenæo, vulgo, &c. Opsartytica, id est cibos & obsonia parandi condendi; artem apud veteres Græcos scripserunt, Acesias quidam, Mithæcus, duo Heraclidæ Syracusani, Glaucus Loerus, Dionysius, Agis, Epænetus, Hegeſippus, Erasistratus, Euhydemus, Criton, Stephanus, Archytas, Aceſtius, Diocles, & Philistion, enumerati ab Athenæo lib. 12. Idem saepissimè multos Archeſtrati versus recitat, ex poëmate eius quod Gastrologiam vel Dipnologiam vel Opſopceiam inscribunt, de variis cibis ad voluptatem & gulam parandis condito. Meleserimus etiam Suidateſte, scripsit Μαρκενᾶν Ὀπſοπέιαν, id est de re culinaria epistolarum librum unum. Sed hos omnes intercidisse non est quod magnopere doleamus: plus satis enim huius voluptuariæ artis, & multorum tum animi tum corporis vitiornum causæ, non locupletes solum sed plerique etiam vulgo periti sunt: & extant passim huius argumenti libelli in vulgaribus linguis, Italicæ, Gallicæ, Germanicæ, quos ipse vidi, nec dubito quin aliæ etiam omnes linguæ hodie visitatae similes habeant, cum plerique non edant ut viuant, sed vice versa. De alimentis ex animalibus multa quidem diligenter, sed parum Latinè, conscripsit Antonius Gazius medicus, in Corona sua florida, ut inscribit, sed magna ex parte veterum tantum testimonia affert, quæ nos ex ipsis fontibus petere maluimus.

DE LITERA G.

SEPTIMVM caput remedia ex animalibus homini utilia comprehendit. idq; ordine, primu m ex integris animalibus, deinde ipsorum partibus tum simplicibus tum compositis, eadem ferè serie quam in partibus enumerandis capite secundo sequor. Et quoniam saepe ab una parte multa varia quæ medicamenta sumuntur, in morbis etiam quibus resistunt percensendis, ordine certo vtor, ut prius communes morbi, deinde particulares à capite ad pedes progressu facto commemorentur. Authores fermè citantur isti, Plinius, Marcellus, Sextus, Raſis de sexaginta animalibus, Galenus & ſecuti eum medici tum Græci tum Arabes, &c. Scripsit & Xenocrates olim librum ἀληθῆ στοιχεῖα, ut citat Galenus de simplicibus 10. 4. Cæterum quod superstitiona non raro posuerim, cum alibi saepe, præfertim in Philologia, tum hoc in capite in primis, excusatione utar, si quis reprehendant, partim communis, omnia omnium congerere me voluisse: partim quod cum quædam eiusmodi sint, ut non omnibus, etiam eruditis forte superstitiona videantur, simpliciter omnia mihi recitanda, iudicium lectori relinquendum existimarim. Ego quidem amuleta omnia & huiusmodi superstitiona in vniuersum damno, ita ut reliendo potius modum exceedere velim, ac simul etiam non inutilia quædam sed superstitionis similia excludere, quæ ex reuera superstitionis (qualia certe innumera sunt, quæ vulgus eiusmodi esse non putat) vel unum aut alterum duntaxat admittere. Secundo post remedia ex animalibus loco, de morsibus vel iictibus animalium in homine curandis trago: & methodum mendendi primum in genere præscribo, deinde per singula medicamenta diligentissimè apud authores obſeruata.

DE H. LITERA, HOC EST DE PHILOLOGIA eiusq; partibus.

OCTAVVM caput, quod totum philologicum & grammaticum est, (nisi forte cum paralipomena quædam præcedentium capitum inseruntur, quod raro fit,) ex Græcis Latinisque dictionariis inter se collatis, & aliis lectionibus variis confectum, similiter in totidem partes dissecui, mino ibi notatas literis, a. b. c. d. e. f. g. h. a. id est prima pars Philologiae, in sectiones septem plerunque distracta. Prima nomina habet, Latina & Græca præcipue, quæ scilicet minus visitata sunt, ut poetis aut alicui dialecto peculiaria, aut etiam fiſta & ridicula, & nominum etymologias, ex Græcis Latinisq;

Capitum.

tinisque dictio[n]atiis magna ex parte. Item propria animalium nomina, vt Persa canis, &c. Secunda est de epithetis, primum Latinis, deinde Græcis. Tertia, de metaphorico nominum usu, deq[ue] deriuatis Latinis, & Græcis separatim, substantiis etiam & adiectiis ferè seiuuntis. Quarta, de imaginibus animalium alicubi pictis, sculptis, fusis, aut aliter expressis. Poterant huc etiam emblemata quædam Alciati referri, quæ ad finem Philologiae differre placuit. Quinta, de lapidibus, sed potissimum de plantis, quæ ab aliquo animali denominantur. Sexta, de animalibus aliis, quæ nō mena præsentis deducunt: aut aliqua ex parte ei conferuntur, quod posterius tamen aliquando ad b. retulimus. Septima, de nominibus propriis ab animalis præsentis nomine sumptis, aut certe ita similibus, vt inde sumpta videri possint, hominum primo, virorum & mulierum in utraque lingua seorsim, deinde regionum, oppidorum, fluuiorum, &c.

b. c. d. e f. g. eiusdem argumenti sunt, quibus eisdem literis notata, sed maioribus, præcedentia capita: hoc tantum interest, quod hic grammatica solum, philologica & poëtica, in e. vero & g. etiam superstitionis quædam attigimus: & aliquando præcedentium paralipomena. Pars quidem g. hoc est de medicamentis, raro inuenitur, quod omnia huius argumenti ferè semper ad septimum caput relata sint.

Hoc est ultima pars Philologiae, varia continet, ea maximè quæ ad nullam partem præcedentem commodè referri poterant. Diuiditur autem ferè in quinque sectiones. Prima habet historias tum veras tum fabulosas. Secunda ad prædictiones pertinet, de prodigiis, ostentis, portentis, monstris, (quanquam in c. etiam ubi de partu, aliquando monstra posuimus,) omnibus, auspiciis, auguriis. Tertia ad religionem: Deinde animalium quorundam sepulturis, quæ quibus diis sacra sint, de sacrificiis ex eis, & si quid huiusmodi est, cum aliunde, tum ex Gyraldi Opere de diis, & observationibus propriis. Quarta enumerat prouerbia ab eis sumpta, ordine literarum ferè: ubi saepe quædam adiecimus ab Erasmo non animaduersa, quædam prolixius, quædam breuius quam ille reddimus; quædam castigamus. His subiiciuntur quandoque prouerbia quædam aut eis affinia, ex vulgaribus linguis aut Sacris desumpta literis. Quinta & ultima complebitur interdum paucas similitudines; Alciati emblemata, & apologos si qui apud authores alios occurrissent. Illos enim qui Æsopi nomine circunferuntur, ne prolixior essem, omisi.

Haec tenus enumeraui singula capita, eorumque partes & sectiones triginta aut amplius si minutius diuidas, quæ in magnis & communibus animalibus, vt quadrupedibus ferè plerique reperiuntur: quibusdam plures, aliis pauciores desunt, ubi nihil ad eas referendū occurrebat, sunt quibus integræ desint capita, quædam fortassis unum duntaxat & alterū, vt de nominibus, & corporis descriptione caput habebunt, si modo nomina mihi villa cognita sint: nam corporis descriptio semper aliqua futura est. Huius varietatis gratia literis vt capita coruimque; partes designarem uti volui potius quam numeris: absurdum enim videbatur, quartum caput nominare ubi tertium deesset, nec placebat quod in una historia tertium fuisset de corporis actionibus, id in alia de ingenio & moribus aut alio dissimili argumento sub eodem numero proponere: cum statuisse sub eadem litera aut eodem numero, idem semper argumentum afferre. Sed neque capitum partiumque singularium inscriptiones integras apponere libuit, vt verbis parcerem in opere alioqui satis verboso. In literis vero aliquam ponere, præcedente omissa, minus absurdum quam in numeris videbatur. Quod si non ubique propositam hinc partitionem exactè secutus sum, quod forte in prioribus quibusdam quadrupedibus, antequam proflus hunc ordinem mihi confirmasse, non multis tamen commissum est in nonnullis vero propter varias & confusas scriptorum opiniones, vt ab initio statim in Alce, seruari recte non potuit: est quando voluptas studiorum me quasi oblitum mei ad digressiones & philologiam, non suo loco;

vt prioribus septem capitibus, admiscendam inuitauit: in omnibus tamen aliquam ordinis rationem secutus sum, vt facile à bonis & eruditis Lectotibus, qui operis molem & materiam adeò copiosam recte disponendi difficultatem aestimauerint. veniam mihi benignè datum iri persuasis acquiescam.

Nomina

ENVMERATIO QVADRVPEDVM VIVIPARORVM, EO ORDINE QVO IN HOC VOLVMINE DESCRIBVNTVR.

Numerus adiectus paginam designat.

A	
LCE	
<i>Alcida fera fabulosa igniuoma</i>	1
<i>Afinus</i>	5
<i>Hinnus, innus, & ginnus</i>	19
<i>Onager</i>	20
<i>Afinus vel onager Indicus</i>	23
<i>Onocentaurus</i>	23
<i>Axius fera Indica</i>	24
	B.
<i>Boryes & pantheræ in Africa nec altud</i>	24
<i>De boue in genere, & vacca priuatim</i>	25
<i>Taurus</i>	91
<i>Vitulus</i>	169
<i>Buselaphus</i>	121
<i>Bubalus qui vulgo buffalus</i>	122
<i>Bubalus Africanus</i>	125
<i>Boues feri diuersi</i>	126
<i>Bison</i>	128. litera L.8
<i>Bison albus Scoticus</i>	130
<i>Bonasus</i>	131
<i>Catoblepon, Libya fera tauro vel vitulo similis</i>	137
<i>Boues feri Indiae</i>	139
<i>Libyci boues</i>	140
<i>Tarandus</i>	140
<i>Thur vel Thuro Majouiticus</i>	141
<i>Vrus</i>	143
<i>Bos Camelites</i>	146
	C.
<i>Catus</i>	146
<i>Calopus 146. recentioribus barbaris memorata fera, ignota</i>	
<i>Camelopardalis</i>	147
<i>Allocamelus</i>	149
<i>Camelus</i>	150
<i>Camelus dromas</i>	160
<i>Campe</i>	160
<i>Canis in genere</i>	160
<i>Canes diuersi 213. & inter catros de Cerbero quoq.</i>	
<i>Canes Melitæi</i>	215
<i>Ganes venatici in genere</i>	216
<i>Canis venaticus robustus aduersus magnas aut fortis feras</i>	243
<i>De cane sagace, & animalium inuestigatione</i>	246
<i>Canes Scotici vel Anglicani diuerorum generum</i>	249
<i>Canis velox</i>	252
<i>Canes aucupio seruientes, & aquatici</i>	255
<i>Canes mixti vel bigeneres</i>	256
<i>Canis focius & fidelis vel post mortem dominz</i>	257
	A.
<i>Canis defensor hominis & bellico-sus</i>	1
<i>Canes custodes, & primum de pasto-rali</i>	5
<i>Canis villaticus & nauticus</i>	19
<i>Canes priuatarum & publicarum</i>	20
<i>& edium custodes: & primum de custodib. quædam in genere</i>	23
<i>Canis inutilis, & edium priuatum</i>	24
	B.
<i>Canis Getulus</i>	265
<i>Canis mimicetus</i>	265
<i>Capra</i>	265
<i>Hircus</i>	287
<i>Tragelaphus</i>	297
<i>Hædus</i>	300
<i>Caprasylvestres: & Rupicaprae figura</i>	121
<i>ra</i>	291
<i>Strepsiceros</i>	294
<i>Caprea, capreolus, dorcas</i>	310
<i>Pygargus</i>	302
<i>Bubalus caprearum generis</i>	302
<i>Ibex, vulgo capricornus</i>	304
<i>Dama Plini, cornibus in aduersum curvatus</i>	137
<i>Dama recentiorum, id est, dorcas seu caprea platyceros</i>	139
<i>Castor seu fiber</i>	140
<i>Catus seu feles</i>	141
<i>Catus sylvestris</i>	143
<i>Cervus</i>	146
<i>Cerurus palmatus</i>	146
<i>Colos</i>	146
<i>Cuniculus</i>	146
	D.
<i>Dictys</i>	149
	E.
<i>Eale</i>	160
<i>Echinus seu erinaceus</i>	160
<i>Elephas</i>	160
<i>Equus</i>	160
<i>Hippelaphus</i>	160
<i>Hippopotamus</i>	160
	F.
<i>Genetha</i>	160
<i>Glis</i>	160
<i>Gulo</i>	160
	G.
<i>Hyæna</i>	160
<i>Hyæna partim congeneres, partim nominibus tantum differentes, Alzabo, Ana, Belbus, Laæta, Lupus vespertinus, Papio, Zilio, Crocuta, Lamia, Leucrocuta, Lupus catus 562. Mantichora 560. & deinceps.</i>	160
	H.
<i>Mus alpinus</i>	160
<i>Mus Læsicinus</i>	160
<i>Mus araneus</i>	160
<i>Mustela</i>	160
<i>Mustela sylvestres diuersi: & primus de mustela sylvestris secura, sic in genere, mox de Viuerra, Enone, Ictide, 762. & deinceps.</i>	160

Latina.

		INDEX EORUND <small>EM</small>	
		ANIMALIVM ALPHABE-	
		ticus, & copiosior, insertis etiam	
		aliis parum Latinis hominibus,	
		quae recentiores quidam	
		vsurpant.	
Martes	764	A.	
Putorius, iltissus vulgo	767	Aegopithecus	867
Mustela Sobella, Noerza, Vormela,		Africana, id est, Panthera	824
Chiurca Lardironi, Genetha,		Agnus	816
Vncken	768	Alce	1
N.		Allocamelus	194
Neades vel Neides	769	Alpinus mus	743
O.		Alzabo, id est hyena	555
Oryx	769	Ana	560
Ouis	771	Analopos	146
Oues Arabica & platycercos & macro-		Aper	918
cercos	773	Araneus mus	747
Aries	804	Arctopithecus	870
Vernex	815	Aries	804
Agnus	816	Armelini	753
Musmon vel musimon, feran non ab-		Asinus	5
similis oui, caprino villo, &c. 823		Ajini cornuti in Scythia & Africa	23
Ouesfera,	Ibid.	Asinus Indicus	23
P.		Axis	24
Panthera seu Pardalis, Pardus, Leo-		B.	
pardus, Vncia	824	Belbus, id est hyena	560
Felis Zibethi	836	Bison	128
Poëphagus	838	Bison albus Scoticus	130
R.		Bonafus	131
Rangifer vel raingus	839	Boryes	24
Raphius	678	Bos	25
Rhinoceros	842	Bos camelites	146
S.		Bones feri diuersi	126
Sciurus	845	Bones feri Indici	139
Sciurus Getulus	847	Bones feri Libyci	140
Simia	847	Bones Paonici	144
Simia diuersa	855	Bones Troglodytici	142
Simia caudata, cercopithecus	856	Bubalus de genere boum, vulgo buf-	122
Cépus	857	falus	122
Callithrix simia caudata barbataq;	88	Bubalus veterum, de genere caprea-	302
De simiis vel cercopithecis Praesianis		rum	20.763
& alijs magnis	858	Burdo	121
Cynocephalus	859	Buselaphus	
De satyro simia, deg, Satyris amono-		C.	
nibus	862	Cacus	146
Monstrum in ditione episcopi Salce-		Callithrix simia	858
burgensis in saltu Hanesbergio		Calopus	146
captum anno Salutis 1531.	866	Camelus simpliciter, vel Bactriana	150
De belluis humanæ formæ in Nor-		Camelus dromas vel Arabica	160
uegia	866	Camelopardalis, vel Camelus Indica	871
De Aegopitheco, seu Pane	867	Caniceps, id est cynocephalus	918
De Sphinge simia	867	Canis	160
De Sphinge fabulosa	Ibid.	Canes diuersi	931
De Sagoni vel galeopithecus	869	Canes aquatici hoc est in aquis mer-	935
De Haüt seu Arctopithecus	870	gi & natare consueti	936
Simiuulpa	870	Canes aucupio seruientes	954
Sufera noni orbis	871	Canes bellicosi	955
Subus	871	Canes bigeneres vel mixti	
Sus	872		
Aper		D.	
T.		Dama Plini, cui cornua in aduer-	
Talpa		sum adunca	306
Tatus		Dama recentiorum, id est, caprea	
Tigris		platyceros	307
V.		Dama veldamis, promiscua, ibi-	
Vrsus	941	Vulpes	
Vulpes crucigera			

Nomina.

<i>Dictys</i>	368.753	<i>Lycopantheros</i>	676	<i>Papio</i>	560
<i>Dorcas, id est caprea</i>	310	<i>Lynx</i>	677	<i>Pathio</i>	675
<i>Dromas camelus, vulgo dromedarius</i>	160	<i>Lynx Indica vel Africana</i>	683	<i>Pirolus</i>	846
				<i>Poëphagus</i>	838
			686	<i>Porcos</i>	685
<i>E. Eale</i>	368	<i>Mantichora</i>	562	<i>Putorius vulgo dictus</i>	767
<i>Echinus terrestris</i>	368	<i>Martes</i>	764	<i>Pygargus caprearum generis</i>	302
<i>Elephas</i>	376	<i>Meles, vulgo taxus</i>	686	<i>Pygmæi</i>	855
<i>Emptra</i>	743	<i>Melitei canes</i>	215		R.
<i>Equus</i>	404	<i>Monoceros</i>	689	<i>Rangifer uelraigus</i>	839
<i>Erinaceus vellechicus</i>	368	<i>Monops</i>	136	<i>Rhinocephalus</i>	845
		<i>Monstrum in ditione episcopi Salce-</i>		<i>Rhinoceros</i>	842
		<i>burgens, captum</i>	866	<i>Rhizes</i>	146
<i>Feles seu catus</i>	317		695	<i>Rupicapra figura 291. historia</i>	292
<i>Feles zibethi</i>	836	<i>Moschi capreolus</i>	714		S.
<i>Fiber seu castor</i>	309	<i>Mulus 702 Mus</i>	733	<i>Sagoin</i>	869
<i>Euro</i> 763 <i>alias furettus, furunculus, fretta.</i>		<i>Mures agrestes</i>	743	<i>Satherium</i>	686
		<i>Mus alpinus</i>	732	<i>Satyrium</i>	Ibid.
		<i>Mus aquaticus</i>	747	<i>Satyrus simia</i>	862
<i>G. Galeopithecus</i>	869	<i>Mus araneus</i>	735	<i>Satyridamones</i>	Ibid.
<i>Genetha</i>	549	<i>Mus auellananurus</i>	747. ac-	<i>Scismi</i>	766
<i>Ginnus</i>	19	<i>Mus cactus, qui & arancus</i>	748	<i>Scinurus</i>	845
<i>Giraffa</i>	147.148	<i>cipitur etiam protalpa</i>	731	<i>Scinurus Getulus</i>	847
<i>Glis</i>	550	<i>Mures diversi</i>	740	<i>Serapha</i>	147
<i>Gorgon</i> 137 <i>& deinceps.</i>		<i>Mures diversi secundum regiones</i>	741	<i>Sesquiulus</i>	687
<i>Gulo</i>	554	<i>ordine literarum</i>	741	<i>Simia</i>	847
		<i>Mus Getulus</i>	741	<i>Simia callithrix</i>	858
<i>H. Haürt</i>	870	<i>Mus Indicus</i>	741	<i>Simia caudata</i>	856
<i>Hinnus</i>	19	<i>Mus major domesticus, vulgo rattus</i>	741	<i>Simia diversa</i>	855
<i>Hippardium</i>	491		746	<i>Simia Praesiana & aliae magnae</i>	858
<i>Hippelaphus</i>	298.299.491	<i>Mus Lassicius</i>	736	<i>Simiuulpa</i>	870
<i>Hippopotamus</i>	493	<i>Mus napelli</i>	737	<i>Singularis pro apro</i>	919
<i>Hircobouues</i>	306	<i>Mus Noricus vel Citellus</i>	732	<i>Sobella è genere mustelarum</i>	768
<i>Hircus</i> 287 <i>Hædus</i>	300	<i>Mus peregrinus</i>	741	<i>Sorex</i>	736
<i>Hystrix</i>	563	<i>Mus Pharaonis</i>		<i>Sphinx simia</i>	867
		<i>Mus Ponticus seu Venetus, vulgo</i>	741	<i>Sphinx fabulosa</i>	Ibid.
<i>I. Ibex</i>	304	<i>Varius</i>	735	<i>Spiriolus</i>	845
<i>Ichneumon</i>	566	<i>Mus sylvestris</i>	741	<i>Strepfigeros</i>	294
<i>Ictis</i>	764	<i>Mus Venetus</i>	823	<i>Su</i>	871
<i>Innus</i>	19	<i>Musmon vel Musimon</i>	752	<i>Subus</i>	871
		<i>Mustela</i>	762	<i>Suillus pro ichneumone</i>	566
<i>L. Lacca</i>	560	<i>Mustelarufica</i>	762	<i>Sus</i>	872
<i>Lamia</i>	562.569	<i>Mustela sylvestris diversa</i>	768		T.
<i>Lardironi</i>	769	<i>Mustela Sobella</i>		<i>Talpa</i>	931
<i>Lasicius mus</i>	746		147	<i>Tarandus 140. & in Rangifero</i>	839
<i>Latax</i>	686	<i>Nabis</i>	769	<i>Tatus</i>	935
<i>Lauzanum</i>	825	<i>Neades vel Neides</i>	733	<i>Taurus</i>	91
<i>Leo</i>	572	<i>Nitedula, id est mus agrestis</i>	768	<i>Taxus, vide Meles</i>	
<i>Leopardus</i> 824. <i>& priuatum de eo</i>		<i>Noerza mustelarum generis</i>	768	<i>Thos</i>	675
<i>Lepus</i>	605	(827)		<i>Thuro 141. in Tarando & seorsim</i>	
<i>Lencrocuta</i>	562	<i>Onager</i>	20	<i>Tigris</i>	936
<i>Lupus</i>	634	<i>Onager Indicus</i>	23	<i>Tragelaphus</i>	297
<i>Lupus Arabie</i>	556	<i>Onocentaurus</i>	148		V.
<i>Lupus Armeniæ</i>	675	<i>Oraflus vel Oraflus</i>	769	<i>Vacca</i>	25
<i>Lupus aureus</i>	561	<i>Oryx</i>	771	<i>Varia, id est panthera</i>	824
<i>Lupus canarius</i>	ibid.	<i>Ovis</i>	773	<i>Varius, id est mus vel sciuirus Ponti-</i>	
<i>Lupus catus</i>	562	<i>Ovis platycercos & macrocercos</i>	773	<i>cus aut Venetus</i>	741
<i>Lupus ceruarius</i>	677.675	<i>Oves ferae 823.148 onus feraproca-</i>		<i>Veruez</i>	815
<i>Lupus marinus</i>	674	<i>melopardali.</i>		<i>Vitulus</i>	109
<i>Lupus vespertinus</i>	556		867	<i>Viuerra</i>	762
<i>Lutra</i>	683	<i>Pan</i>	675	<i>Vormela vulgo dicta è genere mu-</i>	
<i>Lutra congeneres</i>	686	<i>Panther</i>	824	<i>stellarum</i>	708
<i>Lycaon</i>	675	<i>Panthera vel pardalis, pardus</i>		<i>Vincia</i>	

Hebraica.

Vncia	825	X.	Zilio	561
Vrsus	941	Vrus	143 Xandarus	142 Zibethi feles
Vulpes			954	Zobella generis mustelarum
Vulpes crucigera			955 Zabo, id est hyana	768
			555 Zubro	137

Indices alphabetici nominum quibus animalia in diversis linguis appellantur. Numerus paginam designat, qua queq; hoc in Operi reperiuntur. Non est autem ullus tam copiosus aut perfectius animalium catalogus & index, quam Latinus iam prius a nobis positus: in Gracis enim vocabulis quanquam aequo copioso esse poterat, non usum est tamen necessarium cum adeo extenderet, cum rarer a ut poetica & dialectus peculiararia, ad Indicem toti Operi communem differre libereat. In ceteris linguis, partim in scita mea, partim earum iopia, quod multis praesertim peregrinis animalibus nomina defint, indices nominum imperfectos facit. Germanicus etiam, ut vernacularis, ceteris praesertim barbaris, copiosior a me confisi potuit. In reliquis externi homines sui quicq; patris sermonis vocabula, si que omisimus adiicit, & in iis que possumus orthographia errata emendabit. Hoc etiam quicq; secum est imabit, multas cauisq; lingue dialectos esse: & in eadem etiam dialecto, barbaros praecepit homines, hoc est, alia quadam Graeca aut Latina lingua videntes, alios aliter scribere: ideoq; facilius mereri me veniam, qui a diversis & maxime peregrinis hominibus diversa nomina conquisiui, si non per omnia satis fecerim.

INDEX NOMINVM HEBRAICAE LINGVAE EX
AFFINIVM, CHALDAICAE, ARABICAE, SARACENICAE: QVAE
ſæpe articulo tantum, (al. articulum Arabes præponere solent) aut terminatione ſola, (Chaldaici ferè
aleph in fine adiiciunt) aliaue exigua mutatione variant. Apponemus autem discernendi gratia Chal-
daicis Ch. & Arabicis Ar. Saracenica pauca tantum & Latinis literis scripta habemus, (puto
autem eadem Arabicæ esse.) Cætera Hebraica sunt. Syriacam quoque linguam
à Chaldaica in paucis differre audio.

Hebraica.

nenus camelum exponit.		Alchercheden (Ar.) id est vni-	931	פִּזְוֹת
Alhamel, Ar. puto Bellunensis		cornis,Bellunensis	691	שָׁעַר
arietem interpretatur.		150	573	פָּר
Hesel Sarac. vitulus, si recte legitur. Hebraicè quidem עֲגֵל egel, scribitur.		771	27.109	פָּרְכוּבָּסֶז
His & hyrzus, voces Persicæ vel Ar. pro mustela, apud Auct. cennam.		317	109	פָּוֹא
		573	20	פָּוֹד
		573	702	פָּרוֹדוֹס
		573	150	Iudeis, quod tigris Græcis, Hesych. 936. Ego hanc vocem factam esse puto à Hebr. quod mulum, non trigram significat.
150 חָגְבָּנִין	Ch.	לְכָה	40.לְחָמָם	
His & hyrzus, voces Persicæ vel Ar. pro mustela, apud Auct. cennam.		לְכָיָא	לְכָיָא	
		לְכָרָאָה	לְכָרָאָה	
		לְלִילָה	לְלִילָה	
		לְיִשְׁ	לְיִשְׁ	
		לִיחָא	לִיחָא	פּוֹה
363 Ar. וְבָנָה	Ch.	לִיחָלָל	לִיחָלָל	פּוֹתִיחָה
364 Ar. וְעַלְלָה		לִיחָלָל	לִיחָלָל	
369 Ar. וּלְלָה		לִיחָלָל	לִיחָלָל	
		לִיחָלָל	לִיחָלָל	
634 זָאָב	Ar.	מָאוֹז	771	צָאוֹז
634 זָאָבָה		מָרְיָא	555	צָבוֹעַ
Alsebha Ar.		מָרוֹאָה	Zabo & alzabo Ar.	555
20 יְזָרְשָׂרִי	Ch.	מָרוֹאָה	310	אַבְּרָהָם
I. 147. 320 יְבָרָךְ		מְשֵׁחָה & fæmininum	265.771	Ibid.
147 וְאַפְתָּח	Ch.	Alnegib	24	אַיִן
		753	931	אַמְכּוֹז
363 חָגָס		גְּמִימָה	771	אַנְתָּה
872 918 חָיוֹר	Ch.	גְּמִימָה	287	אַפְרָר
872 חָיוֹרָא		גְּמִימָה	265	סְנָפָרָא
872 חָיוֹה		גְּמִימָה	369	סְנָפָרָל
753 חִילּוֹת	Ch.	Alnemer	825	סְפָרָה
753 חִלּוֹא		Ch.	825	סְפָרָה
753 חִלּוֹוֹ		גְּמִימָה	753.848.856	סְפָרָה
5 חִסְעִין		גְּמִימָה	369	סְפָרָה
931 חַפְרוֹתָה	Ch.	Susuatha	405	סְפָרָה
		Ch.	369	סְפָרָה
311 Ar. טָבָוָה	Ch.	שָׁגִיאָה	369	סְפִירָה
311 Ch. טָבָוָה. pro quo actorum nono legitur.		aliâs שָׁגִיאָה	369	סְפִירָה
		עַלְלָה	691.842	סְפִירָה
856 טָרוֹס	Ch.	עַלְלָה	772	סְפִירָה
772 טָלָה		עַלְלָה	772	קִשְׁוִיתָה
363 טָפּוֹא	Ch.	עַלְלָה	691.842	רָאֵם
		עַזְוָעָל	771	רָתָל
20. 123. 291 יְהָמָרָד	Ch.	Ch.	691	רִים
Iachmura Ch.		Azel, vide Gazel superius.	302	רִיבָּא
369 יְרָאָה		Ch.	691	רִימְבִּינָה
369 יְרָאָה		Ch.	702	רְבָשָׁה
16.702 יְמִימָה		Ch.	702	רְמִיכָה
304 יְעַלְלָה	Ch.	Ch.	405	אַלְרָנְכָבָה
		עַזְוָעָל	Ibid.	
6 קָאָרְלָה	Ch.	Acberâ Ch.	363	
Katt Saracenis		936	עַלְלָה	
771 בְּבָשָׁת		Ch.	265	אַרְתָּה
804 Ar. בְּבָשָׁת		20	עַנְאָה	שָׁאָה
771 בְּבָשָׁת		Ch.	931	שָׁאָהָדִין
702 בְּבָשָׁת		265.287 vox Hebr. & Arab.	573	שְׁבָלָה
702 בְּרָוְנָא	Ch.	551	עַרְאָה	שְׁבָלָה
		Ar.	311	שְׁבָלָה
150 בְּרָוְנוֹוֹ		פָּאָר	573	שְׁחַצְּאָיָה
328 בְּתָחָת		& 714. est autem mus, Saracenis hodie fara, apud Auct. cennæ interpretem far.	572.675.567	Shymel Saracen.
847 בְּתָאָת		Alfed Ar. 825. quidam alpheth	573	Alshali
160 בְּלָבָא		160 scribunt, vel alphec, vel alpheil: nullum probo.	847	Samada, id est Simia, Sylaticus. (Ar. puto.)
Kepbvelkolb Sarac.	Ch.	Alhed Ar. 825. quidam alpheth	376	שְׁמֻבָּה
753 בְּלָרָה	Ar.	160 scribunt, vel alphec, vel alpheil: nullum probo.	317	שְׁנָה
788 בְּנָוָרָה	Ar.	376	24.265.287.862	שְׁעָוָרָה
573 בְּפִירָה		702	24.265.287.862	שְׁעָוָרָה
287.691.804 בְּפִירָה				285

Perſica. Linguae diuersae.

265 שְׁעִירָה בְּעֵזִים
605 שְׁפָן
687 Ch. שְׁשַׁגְוָנָה
alii initium per duplex sa-
mech scribunt.

תְּנִינָה
123,769 חָרָב
856 חָרָב
26 Ch. חָרָב recentiores,
masculin. & torata fœmin.
687 חָרָב

חָרָב
123 חָרָב
287 חָרָב
287,772 Ch. חָרָב
287 Ch. חָרָב
27 חָרָב
931 חָרָב
954 Ch. חָרָב
Thealaia Ch. חָרָב
954 Ar. חָרָב
Tarnegul Ch. חָרָב
6 חָרָב

VOCES ALIQUIT
QVAS RABINI AVT IV-
dæi recentiores, ex aliis linguis,
(vt Latina, Gallica, Græca,) mu-
tuati sunt, tum aliás, tum He-
braicas interpretandi
gratia.

בְּרָא 309. pro fibro.
חָרָב 369. Gallica vox est: herif-
son pro hericio vel echino.
טָגָרָס 936. tigris.
טָלָפָא 931. talpa.
טָרְטָגָא 369. tartuga, id est testu-
do, Italicum & Gallicum est.
לְסָס 635. pro Græco lycos, id est
lupus.
מוֹשְׁתִּילָא 753. mustela.
מִיוּמָה 856. pro vulgri voce Ita-

lica maimon, id est, simia cau-
data.

מְוַרְטוֹנוֹ 753. marturo, pro marte
mustela, vox Italica.

פָּאוֹנוֹ 856. pauo.

פָּרוֹנוֹ 753. furo, mu-
stela.

צְוַאַיָּס 369. Gallica vox ciuetà, id
est noctua.

תְּרִישׁוֹן 687. pro Gallica voce tes-
son, quæ taxum, id est melem si-
gnificat.

PERSICA.
PRÆPONUNT AVTEM
Perſæ ſepiuſ an articulum,
vt Arabes al.

311 אֲחֹר
287 אַסְכָּנוֹ
405 אַסְחָאָה
687 אַסְתָּד
Astir 151 אַזְנָב
265 בָּנוֹ
265 בְּחַגְלִיָּה
302 בְּזַבּוֹת
Buskahale busan 300 בְּזַבּוֹת
265 בְּזַוּ
6 בְּרוּחָה
376 בְּחַר
363 בְּנֶגֶרָה
Beruet 675 Auicennæ thos, Per-
fica vel Arabica vox videtur.

691 בְּרָר
572 גַּתָּר
326 גַּזְזָע
771 גַּסְפָּנָד
753 גַּוְרָבָח
931 גַּוְרָבָח רְהָה
His & hyrzus, voces Perſicæ vel
Arabicæ pro mustela apud A-
uicennam.

147 וְפָתָח
771 חֻמְּמִישָׁן

ט. Tigris 936. vox Perſica: alii
Armenicam, Indicam aut
Medicam faciunt.

בְּרָגָשׂ

כָּרָבָר

מוֹאָזָבָר

אוֹ מַרְשָׁ

Nadgaueha 26. aliás Madaga-
ueha.

בְּגַמְּרִישׁ

סָגָן

פְּרַבְּחוֹן

שְׁצִיכִיָּהָר

שְׁתָרָה

Guzden, irbea, habenium, pela-
goz, colty, koky, 931. Perſicæ

videntur aut Arabicæ voces.

VOCES aliquot in diuersis pē-
regrinis & barbaris
linguis.

Aegyptii canem anubin vocant:
felem bubastum 317

Aethiopicè nabis cameloparda-
lin sonat 147

Tigris. vocabulum est lingua
Perſicæ: vel Armenicæ, vel
Indicæ, vel Medicæ 936

Indis cartazonus est monoce-

ros 689. & sandabenamet rhi-
noceros 842

Medicanem spaca vocant 160

Parthis σίμωρ est genus quod-
dam muris syl. 147

Phrygum lingua exis vel exin
erinaceus dicitur.

Punica lingua mures quidam

ζεγελαι disti 730

Scythicè μαγαί canis est 160

GRAECA

Nomina

Græca.

G R A E C A.

Si quæ rariora, poëtica, & alicui dialecto peculiaria erant, exclusim ab hoc catalogo.

A.

Αἴλερ	317	Καμηλοπάρδαλις	147	P.
Αἴξ	265	Καμηλόπεδος	146	Πάνθηρ
Αἴξ ιχαλ	305	Καμηλός	150	Παρδάλιον
Αἴκαντζοχοιρ	564.369	Καμηλός δρομάς	160	Πάρδαλις
Αἴληη	1	Καμηλίσσων	846	Πάρδα
Αἴλωπηξ	954	Κερκοπίθηκος	919	Πιθηκαλώπηξ
Αἴλοκαμένη	149	Γερασιανοί, καὶ ἄλλοι	317	Πιθηκοςήπιθηξ
Αἴμνος	816	μεγάλοι	137	Πονφάγος
Αἴρκτημης	363.687.743	Κέρκη	857	Πόρδαλις
Αἴρνιον	816	Κῆπη	856	Πόρκης
Αἴσταλαξ	931	Κόλα	858	Πύγαρχος

B.

Βίσων	129	Κελάρις τυμίας	815	Z.
Βόναστρος	131	Κρονόπιας	560	Σαρδέρλον
Βέγαιαλ	123.302	Κιωνιέφαλος	859	Ibid.
Βέγαιαλις	123	Κύων	160	Σάτυρος
Βέξ	27	Κύων ποτέμη	309.684	Σίμωρ ἐγενεριμουριον
Βέξ ἄγελος	126	Λ.		Σκιλόπετε, talpæ

G.

Γαληκαπικίδης	732	Λαγύδεις γεωρύχοι	363	Σκύρρος
Γαλαιάγελαι	762	Λαγύδης	551	Σχύρος
Γάνη	555	Λάριμα	605	Σπυρδύλη
Γηγενήλιξ	733.735	Λατάξ	569	Στρεψίνερως
Γήλιης	Ibidem	Λεβηρέιδες pro cuniculis	686	Σύαρχος
Γίννη	20	Λέων	606	Σῦς
Γλάι	555	Λύγξ	572	Σφίγξ
Γύλι	363	Λυκαῶν	678	T.

D.

Δάμαλις	27	Λύκη	675	Talpæ
Δαμάλης	109	M.	635	Tetragonyxanthopterus feræ amphibiæ
Δασύπτες	363.606	Μαίσωλος	686	Tigres
Δάψικη	363	Μαϊνίκωρας	562	Tereuges
Δίκτυς	367	Μαρμόρεος	Ibidem	T.
Δορκᾶς	291.311	Μανιός	20.919	T' αγνα
Δορκᾶς πλευτένερως	307	Μανόκερως	691	T' ερχεῖ
E.		Μερμών	571	T' σ

Εἴλαφος	326	Μόσχος	109	T' σελεῖ
Ελείος	551	Μίσχος δορκᾶς	695	Φ.
Ελέφας	376	Μυρωλῆ	747	Φερέοικος
Ενυδροῦ ή ένυδρις	684	Μύξη	551	X.
Εὔφρετος	291	Μυοξός	Ibid.	Xλάνης
Εχῖνος χερουπῆ	368	Μυρμέλεων (nisi legendum μυρμηκολέων	Χιλόρευλλιος ἡ χοιρογύλλιος	

Z.

Ζεγερία	730	Μύς	714	Xiloreus
H.		Μός δέχρεας	733	VOCES aliquot quibus Græci

Ημίονος	702	Μός ένυδρος	732	hodie vtuntur.
O.		N.		

Θώρα	675	Νηίδες	769	A.χείρις, dama
I.		Z.		

Γάπης	764	Ξάνδαρος	142	848
Γάνη	20			A.γνί, agnus

Γάπω	405	Οἴης	772	E.ε/φι, hoedus
Γάπωρ	846	Οναγρός	20	Kāns

Γαρδύμων	566	Οὐνός	5	λαζίς, lepus
K.		Oρυξ	769	Λάφι, ceruus

Καλλιθελέπιθηκος	858	Οφιόμαχος	569	Λύκης, lupus
-------------------------	-----	-----------	-----	--------------

Græca.

P.

Πάνθηρ	146	P.
Παρδάλιον	150	826
Πάρδαλις	160	825
Πάρδα	846	826

Πιθηκαλώπηξ	919	871
Πιθηκοςήπιθηξ	317	847
Πονφάγος	137	838
Πόρδαλις	857	824
Πόρκης	856	686

Πόρκην	772	772
Πύγαρχος	858	302
Πυγμαῖον	858	855
Ibidem	361	P.
P.αῖς	361	731

P.ινέρεως	361	842
P.ίσκαι genus murium	804	731
Ibid.		
S.		
Σαρδέρλον	560	686

Σατύρον	859	Ibid.
Σάτυρος	160	862
Σάτυρος	160	862
Σάτυρος	309	743
Σκιλόπετε, talpæ	804	731

Σκύρρος	363	845
Σχύρος	551	871
Σπυρδύλη	605	753
Σπυρδύλη	569	294
Στρεψίνερως	686	919

Σύαρχος	606	872
Σῦς	572	867
Σφίγξ	672	867
T.	675	T.
Talpæ	675	140

Talpæ	675	91
Tereuges	635	287
Tigres	686	936
Tereuges	562	287
T' αγνα	20.919	555

T' ερχεῖ	691	731.736
T' σ	571	872
T' σελεῖ	109	563
T' σελεῖ	695	Φ.
Φερέοικος	747	764

Xλάνης	551	919
Xαιροπιδηκοι	573	855
Xαιρός	714	872
VOCES aliquot quibus Græci	733	
hodie vtuntur.	732	

A.χείρις, dama	308	
A.λοπά, vulpes	954	
A.ρκεῖζιαρος, al. ἀρκεῖζιαρος, simia	954	

A.γνί, agnus	816	
E.ε/φι, hoedus	291	
Kāns	317	
λαζίς, lepus	605	
Λάφι, ceruus	326	

λαζίς, lepus	769	635
Λάφι, ceruus	769	635
λυκης	569	635
Λύκης, lupus	569	635
M.ηράνης		M.ηράνης

Italica.

Hispanica.

Gallicæ.

Μημάν, simia
Μεσκάές, vitulus
Νιφίτζα vel νυμφή
Ποντικός, mus
Προσεπινά, ouis
Σκίλλα, canis

ITALICA.

A Gno	816	Pardo	714	Leon	173
Alicorno	691	Pecora	827	Leopardo, velleón pardal	825
Lafino	6	Porca fattrice	772	Liebre	606
Asini bastardi vel nani	19	Porco	873	Liron	552
Ballottula	753	Porco castrato	873	Lobo	635
Beccho	287	Porco syluatico	919	Marta	704
Bertuccia	848	Porco spinoso	564	Móna	848
Biuaro vel benero	309	Rato di casa	714	Misto	703
Bue	27	Riccio vel rizo	369	Musco	697
Bufalo	123	Schiriuolo vel schirato	845	Nútria	684
Camello	150	Scrofa	873	Orso vel oso, vel osso	941
Cane	160	Simia	848	Oueña	772
Capra	265	Sorgo morgange	732	Pérrico	160
Capretto	300	Sorgo moschardino	732	Puerco	873
Capriolo vel cauriolo	310	Sorice aliás sorgio	714	Puerco silvestre, vel Puerco montés	
Castoreo	309	Sourco	714	119	
Castrone vel castrato	815	Stainbucc	304	Puerco espín	564
Cauallo	405	Talpa	931	Raposa	954
Cauretto vel capretto	300	Tasso	931	Rat	714
Ceruo	326	687 Rhatis tasch.	714	Ratón	714
Ciacco Florentinus	873	Tigre vel tigra	936	Raton pequenao	736
Ciauarello	300	Topo	714	Sorce	736
Cinghiale vel cinghiare	919	Topo ragno	747	Tasugo	
Conigli	364	Toro	91	109	meles
Daino vel danio	308	Troia vel troiata	873	Ternera	vitulus
Donnola	753	Vacca	27	Texón	687
Dromedario	169	Vesina Rhatis ibex fæmina	304	Topo	692
Foino	753	Vitello	109	Vaca	27
Galero 552. glas		Vlzol	300	Vnicornio	691
Gatto		Volpe	954	Ximio	848
Gatto maimone	317	Vnicornio	691	Zorlito	310
Ghirovel galiero	856	Zebelli vel zibelli	768		

HISPANICA

Istrice	564	
Lardirono vellardirolo	552	A Sno
Leocorno	691	Bucy
Leofante	376	Bufano
Leone	573	Cabra
Leonardo	825	Cabrito
Lepre	606	Cabron
Lieuora	Ibid.	Cabronzillo montés
Lionfante	376	Camello
Lodra lodria velllontra	684	Carnéro
Lonza	826	Cauallo
Lupo	635	Cieruo
Lupo ceruario	679	Comadreia
Loup Chatt	502	Conéio
Maiale	873	Cordero
Marturo, vellmartaro, vellmartu-		Córza
rello	764.765	Dromedario
Montone velaricete	804.85	Elephantie
Mulo	703	Erizo
Capriolo del Musco	697	Esguilo
		sciurue

GALLICA.

A	Gneau	816
	Asñe	6
6	Babion	859
27	Baccal circa Metas mustelam vo-	
123	cant, (Gallice puto.)	753
265	Bedouo 686 meles	
300	Belette, belotte, balotto	753
287		
310	Belier	804
150	Beuf	27
804	Beuffle	123
305	Biche	326
326	Bieure 309 fiber	
753	Blaireau, alias blaureau	687
364	meles	
816	Bouc	287
308	Brebis	773
160	Caion	873
376	Cerf	326
369	Chameau	150
	Chat	317

Gallica.

Germanica.

Cheual	305	Singe	848	Fuchs	955
Cheureuel chieure	265	Souris	714	Fuchsaff	871
Cheureau	300	Tasson, taiffon, taxion, tesson	687	Furette	763
Cheureul	310	Taulpe	932		G.
Chien	160	Tigre	936	Galk	873
Chiens augues	243	Toreau	91	Geiß 265. Indische geissen	971
Chien limier	243	Truye	873	Geenis	292
Coche	873	Vache	27	Genichkas	549
Cochon	873	Veau	109	Geize	300
Connin	364	Verrat	873	Grauwerck	741
Dain vel daim	308	Celtica vetus lingua cercopithe- cos vocabat <i>ægavas</i>	856	Greul	552
Dromadere	160				H.
Elephant	376			Hälemzin	753
Escriveu velescureau	845			Hagen	91
Foina vel fouina	765			Hammel	804.815
Furon, furet, vel fuson, fuset	763			Hamster oder hamesser	738. vnd
Grisart	687				
Herisson	369	Eckermauß	733	739	
Herminne	753	Aeber	873	Harnball	746
Leopard vel lyopard	825	Aff	848	Has oder haas	606
Lerot	735	Alp	863	Haselmauß	735. Grosse ha-
Leure Sabaudis lutra	684	Auwerochs	128	selmauß	735.737
Loir	552	Babion	859	Heilwider	804
Loup	635	Bär oder beer	941	Helfane	376
Loup ceruier	675	Barg	873	Hermelin	742.753
Loup chatt, 679. (Vide in Ad- ditionibus & castig. super ea- dem pagina.)		Biber	309	Heshund	255
Loutre	684	Wilchmauß	552.737	Hinde/hindkalb	326
Lieure	606	Wisemthier	697	Hirs/hirs/hirsch	326
Licorne	691	Bock	287	Hodenwider	048
Lyon	573	Bogner	815	Haupsbär	941
Lylon vel rat liron	552	Boll	91	Hund	160
Martre	765	Baummarder	766	Hundsigel	370
Martes soublines	768	Baunräuter	325	Haufmarder	764
Mouton	815	Bracken	216.254	J.	
Mulet, mulus, fœm. mule	703	Brandhirsch	839	Jaghund	246
Mullot	733	Büffel 123. Wilde grosse büf- fel	123. 144	Ybsch oder Ybschgeiß	304
Musc	697	Buchmarder	764	Igel	369
Cheureul du musc	697	Dam/dåmlin/damhirsch/dann- hirsch	308	Ilitis	764.767
Muserain, vel muzeraigne	747	Daxs	687	Iseren verl	369
mus araneus		Dornschwein	564	K.	
Muset, vel musette, idem Sabau- dis	748	E.		Kalb	109
Ours	941	Eichhorn oder enchorn	845	Kameel oder kamelthier	150
Porc chastre	873	Einhorn	691	Kornfärle	738
Porc sanglier	919	Elch/ellend	1	Künele/künigle/funlein	364
Porc espic	564	Elg	20	Ku	27
Porceau	873	Ellend	1	Kurzhund 244 Corsici canes	
Porcelet	873	Erdmauß	733	L.	
Poutois vel poytois	767	Esel	6	Lamb	816
Pouttet	767	F.		Lassiz	746
Ran 804	aries	Färle oder värle	873	Lefrat	824.827
Rangier vel ranglier	839	Farr oder vari	91	Leidhund	246
Rat	714	Fech oder veech	741	Leem oder lemmer murium ge-	
Rat d'eau	732	Feldmarder	766	nus in Norduegia vocatur 731	
Rat liron vel rat veul	552	Feldmauß	733	Leppard	824
Regnard	955	Fiechtmarder	766	Lew	573
Sanglier	919	Frette oder frettel	763	Liechtmarder	766
Sery Burgūdis mus araneus	747	Frischling	815	Lochhändle	252.688
				Loosj	

Germanica.

Anglica.

Loß	873	Schößnus	733	Camel	150
Luchs oder Lux	675. 679	Suw/su/saw	873	Cat 317. Catum montanum	
Lucknus	733	Sewigel	363	Angli pro leopardo dicunt	
M.		Z.	827		
Marder oder marter	764	Tachmarder	764	Cony	364
Wildmarter	766	Tachs	687	Cow	27
Meerkaz 856. Kleinemeer-		Taran	564	Deer	687
kazzen	858	Thannarder	776	Dogge	160
Meerschwyn	564	Thierwolf	675. 679	Dormusz	735
Misbellerle	743	Tigerthier	936	Erdshrew, vide Shrew.	
Mol oder molmusz 932. Flandri-		V.		Falouue deere	308
cè. Molmusz 747. Hollandis.				Feret vel ferrette	763
Moor	873	Vari/farz	91	Fitsche	767
Mülleresel	6	Värle/Färle/verf	873	Foxe	955
Mülthier/mulesel	703	Vech/fech	741	Geldid su	373
Mulwerff oder molwurf	932	Vilfräz	554	Gote	265
Saxonice		Visen oder wissent (alias voë-		Gotebucke	287
Mummelstier	91	sent) 122. 128. 144. Große		Gray	687
Murnelthier/murmentle	743	vissent	144	Hare	606
Muß	714	Vogelhund	255	Harte	328
Müher	736	Vorstandhund	255	Heffar	109
N.		Vos 955. Vulpes Flandrice		Heggehogg	369
Nörz	768	Vrochs	143	Hogg, hogge, hog	816. 873
Naulmuß oder nielmuß	733	W.		Horse	305
O.		Waldesel	20	Kydd	300
Ochs	27	Wasserhund	255	Lambe	816
Otter	684	Wassermuß	732	Lybarde velleparde	824
P.		Werf	741	Libdhog	873
Pantherthier	824	Wider	804. 815	Libdsu	873
Pile	737	Wilprecht	326	Marmoset	850
Porcopick	564	Windspiel	254.	Mineuer	753
Pundten	742	wind	255	Molle	932
R.		Wisele	753	Mows vel mouse	714
Ramchen	804	Wolff	635	Mule	703
Nah	714. 731	Wormlein	768	Munkai	856
Neh oder reech 310. capreolus.		Wucherstier/das wucher	91	Muske katte	697
Et 326. pro hinnulo cerui.		Z.		Olyfant	376
Nell oder nellsuß	552	Zibeth kax	836	Otter	684
Neen/rein/reynre/reinger/ren-		Zysel oder zeisel	737	Oxe	27
schieren	839	Zishneuß die grossen	737.	Pygge	873
Kind	27	747		Pörk	873
Ross	405	Zytku	109	Porkepynè	564
Rüden	243. 259. 262	Zobel	768	Ram	804
S.		Zündmarder	766	Ratvel rätte	714. 731
Schaaff	772	A N G L I C A.		Roö	310
Schär oder schärnuß	932	A P E		Sheepe	772
Schormuß	733	Asse	848	Shrew, Threwe, Throw,	erd-
Schrettele	863	Babons	6	Threw	748
Schwyn/schwein 873. Wild		Badger vel bagert	859	Squyrrell	845
schwyn	919	Barowe hogge	687	Suvelsowe	873
Schemmickel oder sümme	848	Bauson	873	Tup	804
simia Flandris		Beer vel bearre	687	Vnycorné	691
Slaerp ratte 735. Flandricum.		Beuer	941	Vrchin	369
Spanfärle	873	Bor vel boore	309	Want	932
Spismuß	736	Boire	873	Watteratté	732
Spürhund	246	Brocke	919	Wesel, vel wesyll, vel weasyll,	
Stachelschwein	564	Bugill	687	733.	
Steinbock	304	Bugle vel buffe	123	Wether shepe	815
Steinmarder	764	Calfe	144	Wolf	635
Stier	91		709		

Illyrica.

ILLYRICA.

Extenditur autem hæc lingua
hodie per innumeras gentes.
Bohemi, Poloni & Moscouitas
peculiaria quædam habent no-
mina in hac lingua, vt ple-
runque notaui-
mus.

B Abion	
Bauvol	
Beram	859
Bobr	123
Ceruiro	304, 815
Gaynus Brussis martes est	766
Gednorozecz	691
Gelen	326
Gels	369
Gezwecz	687
Ielijenij Polonicum	326
Iunecz	91
Keret Polonicum	748
Koczka	517
Kolczawa	753
Konij	305
Koza	265
Kozel	287
Koziel Polonicum	300

Kozoroziecz	304	Rosomak animal apud Litua-
Kralik vel kroliik	364	nos & Moscouitas 554
Kriticze	305	Sarna 310
Kun Bohemicum	308	Sczurek Polonicum 552
Lanij	326	Sczurcz 714
Lanij (cerua) Polonicum	746	Sysel Bohemice 738
Lasica Polonicum	573	Skop 772
Lew	824	Skrzecziek 738
Lewhart	967	Slon 376
Liška	136	Sniatky Moscouiticum 361
Loni Bohemicum	1	Sobol vel Sobôl 768
Los	369	Srna 310
Malox	703	Swinie 873
Mečeck	714	Tchorz 767
Myſſ	856	Tur vel thuro Polonicum 141
Morska koczka	941	Tzuuijerzatko 369
Nedwed Bohemice	748	Vijdra Polonicum 767
Niemegka myſſ	746	Vislij canes robustissimi Polo-
Nouogrodela Polonicum	848	nis 244
Opicze	6	Vuelblud 150
Oſel	369	Weprz 1040
Otzijſchax	772	Wewer Polonicum 641
Owczce	160	Wewerka vel wijewijerka 845
Pes vel pas	697	Vuydra 684
Pizmo	1	Wlka 635
Pouuod Polonicum	564	Wul 27
Porcospino	873	Zagicz 606
Praſe	679	Zubr vel zubro 144
Rys		

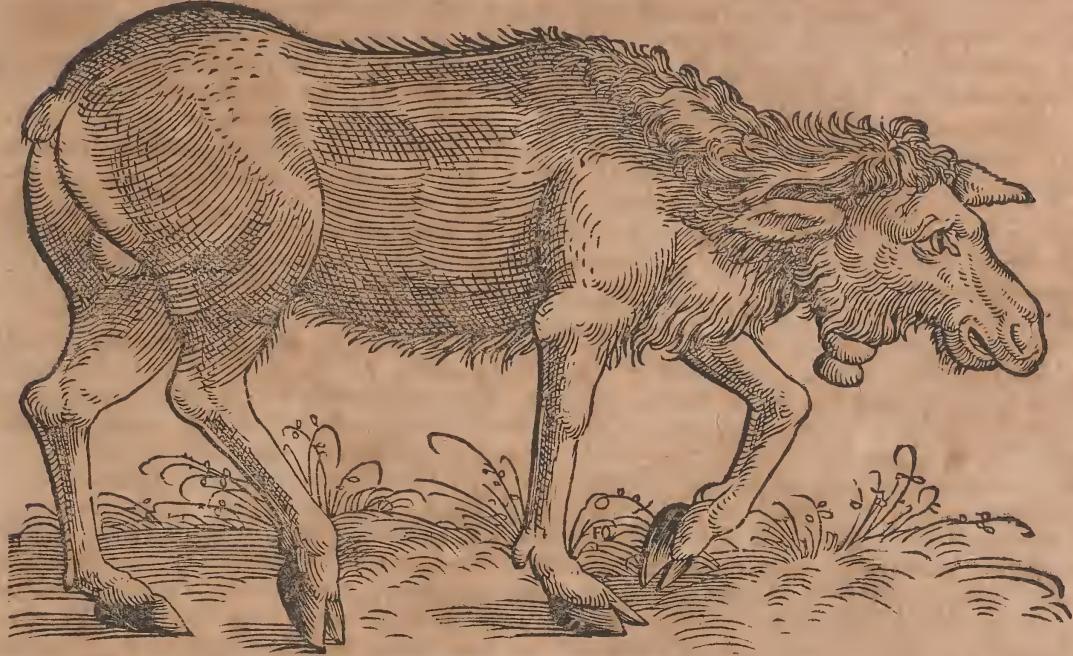
F I N I S.

CONRADI GESNERI TIGV.
RINI HISTORIÆ ANIMALIVM
LIBER I. DE QVADRUPEDI-
bus viuiparis.

DE ALCE.

Picturam banc à pictore quodam accepi, quam veram esse negant: cornua, quæ gemina ha-
bet separatum subducuntur.

Alces, alcis: vel alce, alces: ἄλκη, paroxytonum potius quam oxytonum: Germanice *Elib* vel *Elerd*, aliqui *l*geminant, alii aspirationem præponunt, ut apud Latinos etiam nonnulli, quod non probo. (Zieglerus *Els* interpretatur asinos sylvestres.) Illyrice *Los*, Polonice similiter, & apud alias Pouquod, vt ex indigena quodam Polono nuper accepi. Illyrij etiam ceruum *Glen* vocant, & fieri potest, vt inde nomen huius animantis ad Germanos translatum sit, propter similitudinem eius cum genere ceruino. *Ellend* (inquit Sigismundus Baro) apud Germanos dicitur, haber nomen apud Hungaros, Valachos & Thurcos Iaius. Nullum huius animalis nomen alia gentes habent, cum peregrinum omnibus sit præterquam Scandinauiæ, quod sciam: proinde non assentior Iudeis illis, qui Deuteronom. cap. 14. γάρ zamer alcea interpretantur: quamquam alij pro eadem rupicapram, alij camelopardalin reddunt: mihi ad postremam animus magis inclinat. In tam rara igitur & longinquæ soli fera authores inter se variare, minus mirabimur. Ego singulorum verba apponam seorsim, cum alioqui satis commode conciliari non possint. Inter Græcos solus Pausanias (qui Antonini tempore claruit) in Eliacis differens de elephanti vulgo creditis dentibus, quod cornua sint non dentes, haud omnibus enim eodem loco cornua nasci: argumento sunt, inquit, *Æthiopici tauri*, & *Alce feræ Celticæ*, ex quibus mares cornua in superciliis habent, scemina caret. Sed forte hoc loco Pausanias alcen confundit cum quadrupede illa, quam hodie rangiferum vocant, cui cornu è media fronte procedit, ut suo loco dicemus. Eiusdem in Booticis verba hæc sunt: Alce nominata fera, specie inter ceruum & camelum est, nascitur apud Celtas, explorari inuestigariq; ab hominibus animalium sola non potest: sed obiter aliquando, dum alias venantur feras, hæc etiam incidit. Sagacissimam esse aiunt, & hominis odore per longinquum interuallum percepto, in foucas & profundissimos specus se abdere. Venatores montem vel campum ad mille stadia circundant, & contra eo subinde ambitu, nisi intra illum fera delitescat, non alia ratione eam capere possunt. Hæc Pausanias, qui vt pluriq; veteres Germaniam totam & Septentrionales finitimas regiones uno Celticæ nomine comprehendit.

Cæsar lib. 6 Commentariorum de bello Gallico: Sunt item in Hercynia sylua quæ appellantur Alces, harum est consimilis capris (ceruis potius legerim, quibus & varietas pellium conuenit, & res ipsa ostendit) figura, & varietas pellium: sed magnitudine paulo antecedunt, mutileq; sunt cornibus: & crura sine nodis articulisq; habent: (Hæc Plinius de machli scribit, vt postea dicemus) neq; quietis causa procumbunt: neq; si quo afflita casu conciderunt, erigere se se aut subleuiare possunt. His sunt arbores pro cubilibus, ad eas se applicant: atq; ita paulum modo reclinata quietem capiunt, quarum ex vestigiis cum est animadu[m] in à venatoribus, quo se recipere consuerint, omnes eo loco, aut à radicibus subruunt, aut absindunt arbores tantum, vt summa species earum stantium relinquitur: huc cum se consuetudine reclinauerint, infirmas arbores pondere affligunt, atq; vna ipsæ concidunt. Romæ in triumpho Aureliani fuerunt tigrides quatuor, camelopardales, Alces. Vopiscus. Ludos seculares institutos in honorem Apollinis & Dianaæ celebrauit Val. Publicola, in quibus fuere, Elephanti, Alces, Tigris, &c. Sub Gordiano Roma fuerunt Alces decem, Iulio Capitolino teste: qui totidem quoq; fuisse scribit in Gordiani sylua memorabili picta in domo rostrata Cn. Pompej. C. Plinius natural. historiæ lib. 8. cap. 15. Septen-trio fert Alcen, ni proceritas aurum & ceruicis distinguat (quoniam aures & ceruicem breuiores habet alce quam iumentum, id est, mulus. Ioh. Caius de Alce scribit, collum eius breuius esse quam pro corporis modo) iumento similem. Item notam in Scandinauia insula, nec vñquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam, machlin, haud dissimilem illi, sed nullo suffraginum flexu: ideoq; non cubantem, sed accluem arbori in somno, eaq; incisa ad insidias capit, alijs veloci tatis memoratae. Labrum ei superioris prægrande: ob id retrograditur in passando, ne in priora tendens inuoluatur. Hæc Plinius, & apparet eum de alce & machli tanquam diuersis animalibus scripsisse ea, quæ Cæsar in viam Alcen coniunxit. Sunt qui coniiciant machlin feram illam esse, quæ vulgo reiner appellatur: de qua in Rangifero dicemus: alij vero tarandum. In figura quam damus alcis etiam labrum superius per quam crassum apparet: & Olaus Magnus Gothus vir propter eruditatem ac regionis vicinitatem fide dignus, velocissimas esse alces testatur, vt paulo post dicam. Quamobrem cum solus quod sciam Plinius machlin feram nominauerit, nec de ea quicquam scriperit, quod alij authores alcibus non attribuant, animus mihi inclinat non animalis, sed nominis tantum differentiam esse: nisi forte lectio corrupta est: in quibusdam enim codicibus non machlin, sed iterum alcen legitur: quamquam propter præcedentia verba sic legi non possit, aut nisi fera illa è Scandinauia similis Alci, cuius figuram Caius ad me misit, machlis fuerit: quod plane existimo. Ioannes Ammonius Agricola legit, multis tamen narratam alcen, haud dissimilem bubus sylvestribus, & nullo suffraginum flexu. Solinus simia Plinij sic scribit cap. 23. Sunt & alces mulis comparandæ, adeo propenso labro superiore, vt nisi recedentes in posteriora vestigia pasci non queant. Scandinauia insula è regione Germaniae mittit animal quale Alces, sed cui suffragines, vt elephantis, fieri nequunt: propterea non cubat cum dormiendum est. Tamen somnolentum arbor sustinet, quæ prope casura, secatur, vt fera dum assuetis fulcimentis innititur, faciat ruinam. Ita capit: alioqui difficile est eam manu capi. Nam in illorigore poplitum incomprehensibili fuga pollet.

Nunc veterum scriptis subdam recentiora. Matthæus Michauanus in descriptione Sarmatarum: Apud Moschos Bisontes sunt & Alces, quarum crura absq; articulis prælonga. Moschi appellant Lozzos, & Germani Hellend. Lozzi autem forte dicti sunt ab Alce per metathesin: vt & Elch germanicum, quod ad vocem Alce accedit. Erasmus Stella in libro de Origine Brusforum: Ibidem, inquit, sunt Alceæ, non tamen ex asinorum agrestium genere: nam illi tantum in Africa & Asia reperiuntur. Alce autem quasi medium genus inter equos & ceruos, cornua quotannis amittit, & propter timiditatem gregarium est. Apud Albertum Magnum, virum in rerum cognitione non infelicitate versatum, nominibus vero imperitissime abutentem, libro historiæ animalium 22. vbi quadrupedum historiam ordine literarum exponit, pro alce primum Alches scribitur, deinde Aloy, postea in E 40 litera, Equiceruum duorum generum facit, vnam quem Germani vocitant Elent, cuius tamen nomenclaturæ testimoniū nullum producit: & alterum à Solino descriptum, de quo infra dicemus. Cæterum libro 2. eiusdem operis de Alce in hanc sententiam scribit, & verè, vt ego iudico: Equicerus nobis cognitus equo similis est, sed altior, vulgo Elent, & ad equitandi usum cicuratur: tantundem enim uno diei spacijs, quantum equus triduo perficit. Cornua eius solida & ramosa sunt, colore quo cerui. Ab initio vbi enascuntur ad tres vel quatuor digitos rotunda sunt, deinceps lata & tenuia afferis instar, & circa finem multos producunt ramos. Facit hæc latitudo, vt scabellis idonea sint. Pondus cornuum ingens. Magnus horum animalium numerus est in sylvis Prussiæ, Vngariæ, & Illyriæ. Maiora sunt ceruïs & hirsutiora, simili tamen pilo, in cæteris cauda solum ceruïs similia. Frontis latitudo ad duos palmos. Hæc Albert. Videtur autem palmum pro dodrante dicere.

Alces figuram nuper doctissimus vir Sebaste, Munsterus ad nos misit, ad viuum (vt ait) pictam, quæ à nostra 50 nihil differt, nisi quod iubata non est: & sanè puto non rectè huic quadrupedi iubam addi. Eadem cornuta est geminis cornibus, (talibus quale nos vnum separatum dedimus,) tergum versus reclinatis, ita vt pars in mucrones diuisa frontem spectet, opposita tergum. Borussia (inquit Erasmus Stella) gignit & alces, quos falsò sylvestres asinos quidam autumant, quum hos Asia tantum & Africa procreat: specie media inter ceruinam & iumentum, nisi quantum aurum proceritas ipsaq; ceruix distinguat, magnitudine inter camelum & ceruum. Maribus in supercilis cornua nascuntur, quæ quotannis amittunt, latiora quam ceruinis, ramosa tamen, & per totum concreta ac solida. Vngula bifida, coloreq; ceruum imitatur. Venatorem elonginquo sentit. animal certe simplex, & quod plus latebris quam fugæ fidat. Si vi canum vrgetur, magis in canes se calce quam cornibus tuetur. In locis palustribus se se plurimum condit, illic & partus adit suos. Formidinis eius argumentum esse aiunt, quod rarer solitum, in armento multum appareat. Vngulis eius comitiale morbum etiam spumantem abigi creditum est, si cute attingitur. Hallucinati sunt qui hanc feram nullo suffraginum flexu dixerunt. Hæc ille. Nuper etiam à peregrino quadam accepi, alcen à venatoribus agitatam ad aquas configere, atque in iis stantem, aquam in ore haustam in canes feruidam eructare.

De Alcibus quoq; ad me scripsit anno 1561 D. Iohannes Bonarus de Balicze liber Baro, his verbis, Alces siue onagri, quos Polonice vocamus Losse in plurali. In singulari verò Los, est animal valde melancholicum ac tertium aspectu: æstate subcineritij coloris, hyeme ad nigredinem vergens, gradatim incedit, in paludinosis ac opacis locis plurimum inuenitur, humiditate gaudens, frigidis & septentrionalibus locis vtitur, impatiens omnis æstus. Propterea neque in Polonia non inueniuntur & aduectæ non durant, quod iam saepius tentatum est. Cornua deiiciunt quotannis quemadmodum cerui. Caro illorum etsi pinguis & dulcis, tamen ingrati saporis, grossa ac melancholica. Anterioribus pedibus canes & venatores tanquam cuspide traicit, vulnerum impatiens: nam illa 70 tanta

tanta moles, ad similitudinem magnitudine duorum ceruorum, uno vulnere prosternitur, aut mediocri icta bombardæ. Hoc ille.

Nunc reliqua addam, quæ vulgo apud nos feruntur. Cornua singula libras circiter duodecim appendunt, longitudine fere duorum pedum, non ramosa ut ceruorum, mucronibus tamen aliquot diuisa, dodrantem lata, armi potius quam cornu figura, aduehantur ex Lituania. Germanicum nomen misericam significat: & verè miserum est animal, si credendum est quod sæpe audiuius, quotidianum ei morbum comitiale ingruere, à quo non prius leuetur quam dextri (si bene memini) posterioris pedis vngulam auriculæ sinistram immiserit: quod ego, si sit fortuito fieri suspicor, conuulsus & distortus morbi magnitudine membris. Vngulam habet ut bos bisulcam. Illam, vel partem eius, aut annulum inde factum, eiusdem morbi amuletum gestant: unde fit ut maximo pretio veneat. Illam autem congruo tempore abscondi oportere dicunt. nam nisi post venationem casso animali & adhuc viventie tempore, quo in Venerem solent effluere, abscondatur, nullas habere vires affirmant. Tempore autem cæsam aduersus *τηλίφυλλα θηλητικά* & affectiones *παρασκευώδεις*, valere credunt. Scio id non raro profuisse, sæpius tamen frustra tentatum: causam alij in morbi discriben reficiant, ego animi persuasionem superstitionis rebus magis minus usque aut nullo modo confisam effectus rerum maxime variare crediderim. Capta vel modico vulnera laesa, expirat statim præ timiditate nimis. Pro vngula cius agyrta nonnulli bubulam vendunt, probatur odore, raditur enim & bene olet, ut fertur, bouis fetet. Alutarii pellem cius ad thoraces piscium adipue (ad hunc usum alumini preferendo) preparant, vi umbres arcet. Veneunt singula, ut audio, tribus aut quatuor denariis aures. A ceruina, cui similis est, inspirata discernitur, fertur enim transmittere spiritum, ut ab opposita manu percipiatur, cum sit plena meatibus, & pili in ea concavi. Ego vngulam integrum cum imo tibiae parte pilosa vidi, in qua pili colore ferè pilorum cerui erant nec ullam in pilis cavitatem reperi quamvis fieri posset, ut meatus quidam, qui in vinis erant, mortuis collabantur, præsertim longo post tempore. Densa & solida est adeo, ut vehementes etiam ictus punctum cæsimq; factos auerteret, & ferrei thoracis instar hodie expetatur: quod *Ælianu*s Tarando etiam attribuit, qui ex boum sylvestrium genere est: quanquam & Alces medici quidam & seplastarij hodie tarandulos vocent, ut *Ioannes Agricola Ammonius* scribit: qui etiam de vngulis huius feræ prodidit: suspensas ita ut nudam cutem attingant, epilepsiam curare, & ab accessione eius liberare hominem, quamvis iam ore spumantem. Pellis Alcis parata Cracoviæ ad minus 5. florensis in moneta venditur, interdum 8. 9. 10. Nervis alcis ad spasmum quidam utuntur, membrum quod conuellitur, cum eo circumligantes. *Ant. Schneberg.* Audio præterea ramenta vel scobem vngulæ (ut etiam asinina à nonnullis) aduersus eandem noxam in Polonia propinari. Quidam volunt hæc quæ de viribus vngulæ Alcis aduersus epilepsiam dicuntur, de Alce parua tantum sumi debere, quæ nondum coierit. Sunt qui miscent puluerem vngulæ cum theriaca, dein pulsibus & cordi apponunt in epilepsia. In Scandinavia, ut dixi, plurimæ sunt Alces, quæ gregatim degunt, & supra aquas gelu astrictas, irruentes in eas montanos lupos excipiunt: hanc pugnam venatores obseruant, & partem victam persequuntur. Trahuntur à cicuratis homines in vehiculis per niues & glaciem in Suedia: quod in Gotthia non licet, nec tanta velocitate exploratores frui possint. Alces viuæ captæ principibus aliquando inter munera mittuntur. Elegans & argutum est *Andreas Alciati* epigramma, ideoq; hoc adscribendum:

Alcia agentis in signa stetinet alce,

Constat Alcedrum sic respondisse roganti,

Nunquam (inquit) differre volens, quod & indicat alce.

Vngulis & undev fert avæca ðóþuðu.

Qui tot obiuisset tempore gesta brevi.

Fortior hæc dubites, ocyor anne set.

Alce & Tigris inter canes Alceonis apud Ouidium nominantur.

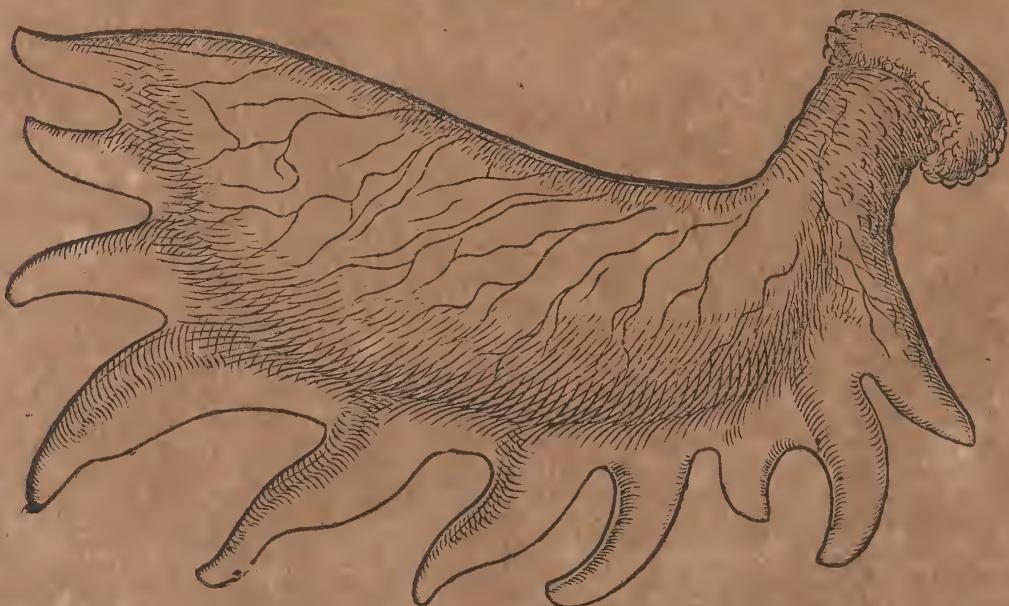
40 Alces figura accuratior quam superius exhibita. Hanc quidem ceu ad vituum pictalo. Kentmanus & I. Pontanus, excellētissimi medici, ad me dederunt: nec dissimilem, sed breuiore, & magis compacto corpore, *Ant. Schnebergerus.*

50 Quæ fera Lithwanis (inquit *Sigismundus Liber Baro*) sua lingua Los est, eam Germani Elend, quidam Latinè Alcen vocat. Poloni volunt Onagrum, hoc est, Asinū agrestem esse, nō respondentē forma. Sectas enim vngulas habet, quanquam & quæ solidas haberent, reperitæ sint. sed id perrarum est. Animal est altius ceruo auribus & naribus prominulis, cornibus à ceruo nonnihil diuersis, colore item magis ad albedinem tendente. Cursus est velocissimi: non quo cetera animalia modo, sed (Equi) gradarij instar. Vngulæ, tanquam amuletum contra morbum caducum gestari solent. Rursus generosus & illustris in regno Poloniae vir *Io. Boner*us de Balicze, &c. non politice tantum administrationis, sed variarum insuper naturalium rerū peritus, de Alce ita ad me scripsit: *Mitto tibi Gesnere cornua Alcis, talia ut vix pulchriora possint reperiri: & frustū vngulæ. ego enim pedem integrum (integrum tubum nuper mihi donauit Auguste Christophorus Wujungus, vir doctrina & pietate eximus, præstansissimi medici Philippus parens: & dum hæc scribo alteram longe maximam è Vilna Lithuania ab Antonio Schnebergero meo*

acepi) vna cum vngulis seruo, de fera quam ego ipse in venationibus Lithuanicis (præsentे serenissimo Sigismundo Augusto secundo rege Poloniæ) uno venabuli iectu mirandæ magnitudinis confeci. est enim vt vastæ magnitudinis, ita mollis ad vulnera, & impatiens nec aliud periculum venatori, nisi is à fronte & non à latere impet fortissimo enim iectu anterioris pedis tanquam telo traicit venatorem. Eius magnitudo ferè duos ceros ad quat: sicut ex pede integro iudicari facile potest. Verum hæc & alia, quæ ad me dono mittebat, nescio quo infortunio haetenus ad me non peruenerunt: & quoniam nuper maximo bonorum omnium mœstre, fatis concessit, tpm planè omnem hæc & huiusmodi rara è Sarmatia acquirēdi abiicerem, nisi Antonius Schnebergerus meus, (cui iongam & felicem in Polonia vitam opto, vt virtus & doctrina eius merentur,) mei curam suscepit aut Georgius Iachinus Rhæticus, aut alias quispiam in illis regionibus, mihi simul gratificari simul, Naturæ hanc partem illustrare, & honorificam eo nomine sui memoriam in libris nostris posteritati reclinare vellet. Ilinius Alcen, ni proceritas aurium distinguat, iumento similem facit: is quidem hac in re fide dignior quā in Cæsar, spectatis iam aliquoties Alcibus Romanam adductis. Præterea vt Pausanias sèculo, ita hodieq; raro capitur hæc fera: quod vel ex pedis vngulae pretio constat: quæ quoniam amulatum esse conulsionum & morbi comitialis creditur, in magno est pretio, non tanti estimanda, si frequenter caperetur. Vngula Alcis (vt scribit Bonerus) habetur apud Polonos gestata in dito vel brachio pro singulari remedio contra spasmum aut morbum caducum. Observatur autem tempus vngulis abscondendis, post medium scilicet Augusti, vsq; ad finem Septembri. quo tempore, vt asservunt, hoc animal patitur hunc morbum: per quem cum prosternitur, perficit dextram auriculam dextro posteriore pede, & liberatur. is pes viuo animali absconditur, & vngula detracta seruatur pro certissimo horum morborum remedio: quod utrum superstitioni an rationi naturali adscribendum sit, relinquendo aliorum iudicio. Hæc ille. Velocitas etiam animalis, ut rarius capiatur, in causa est, & loca syluarū vasta, desertaq; quæ incolit. Hæc omnia animal dictum, vt Alcen esse credam, mihi persuadent Sed adhuc obiicit quida in Iul. Cæsaris verba: Harum est consimilis capris figura, & varietas pellum: crura sine nodis articulisq; Mirum verò cur non cornibus etiam mutilas esse Alces ex eiusdem verbis obiiciat. atqui Pausanias cornutas fecit, cui maior fides. eius enim sèculo regiones, vbi hæc feræ capiuntur, Romanis subiectæ erant & ipsæ in Romanorum spectaculis aliquoties visæ. Fieri quidem potest, vt Cæsari Alcen aliquis descripsit, qui cam nondum adultam, & vel adhuc sine cornibus, vel iis nuper amissis viderit. Parvas enim adhuc Alces, capris, capreisve similes ferè putarim, caudæ præsertim breuitate, & barba, ac pellum varietate. (Si Capris legas, similitudo erit in barba: sed Capreis legedium suadet varietas pellum.) Hoc etiam verisimile est, in vnam feram ab imperitis relata, quæ ad diuersas pertinet: vel contra interdum. Pausanias Alcen marem cornua in supercilij habere scribit. Cæsar feræ in Hercynia sylua innominate id attribuit: Est Bos (inquit) cervi figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu exsistit, excelsius magisq; directum his quæ nobis nota sunt cornibus. Ab ius summo sicut palmæ ramiq; latè diffunduntur. Eadē est feminae marisq; natura, eadem forma magnitudoq; cornuum His verbis Tarandum seu Rangiferum feram insinuat, quod ad cornū figuram, fortassis etiam situm. At vnicorne animal in Europa nō fallor piæter capras quasdam feras in Carpatho monte si vera sit fama, nullum inuenitur: & cum ceruina specie animal sit, feminas quoq; cornibus, iisq; forma & magnitudine non aliter quā mares, armari, vix mihi verisimile sit. Plinius Alcen & Machlin distinguit: hanc illi similis faciens, sed nullo suffraginū flexu, &c. Alci igitur Plinius articulos tribuit, Cæsar negat. an habet quidem tum Alce, tum Machlis, vt cunctæ animantes quibus pedes sunt. sed propter nimiam velocitatem vel habere, vel fletere eos non satis appetet? Sed hæc an alia causa sit huius falsa persuationis, viri docti, quibus animal ipsum eiusque gressum aut cursum aspicere datum fuerit, obseruabunt. Quod verò addit Plinius, Machlin velocissimam est, & labrum ei superius prægrande, in Scandinavia notā est, hæc etiam Alci conueniunt: vt eam à Machlide non recēde distinxisse videatur, præsertim cum apud nullū alium auctore Machlis nōm̄ elegatur. Germ. Elend, Elend, Elch, Elg.

Cornu Alces, quale pictum olim amicus misit.

Eiusdē, vt videtur, effigies alia, ad cornu quod domi meæ habeo, delineata. longitudo eius dici non potest, propter sitū partium eius distortum. latitudo decē ferè digitorū est, si à mucrone longissimo ad partē oppositā metaris. Est autē mucro longissimus, digitorum 15. breuissimus, septem. Principium lue radix cuti proxima qua enascitur, paulo crassiore est ambitu quā manus mea ample & queat. Cornu totū bipartitū videtur, vt icon præse fert: 70 coniicio

conicio autem latere sinistro feræ additum fuisse. quoniam partes fere omnes introrsum vergunt, si ita colloces, vt pars altera, quæ tribus mucronibus distinguitur, antrorsum spectet. Totam est solidum. Pondere librarum medicinalium 15. Alces audio Rigæ in Liuonia nutriti in domibus, & per vicos urbis cicures obambulare.

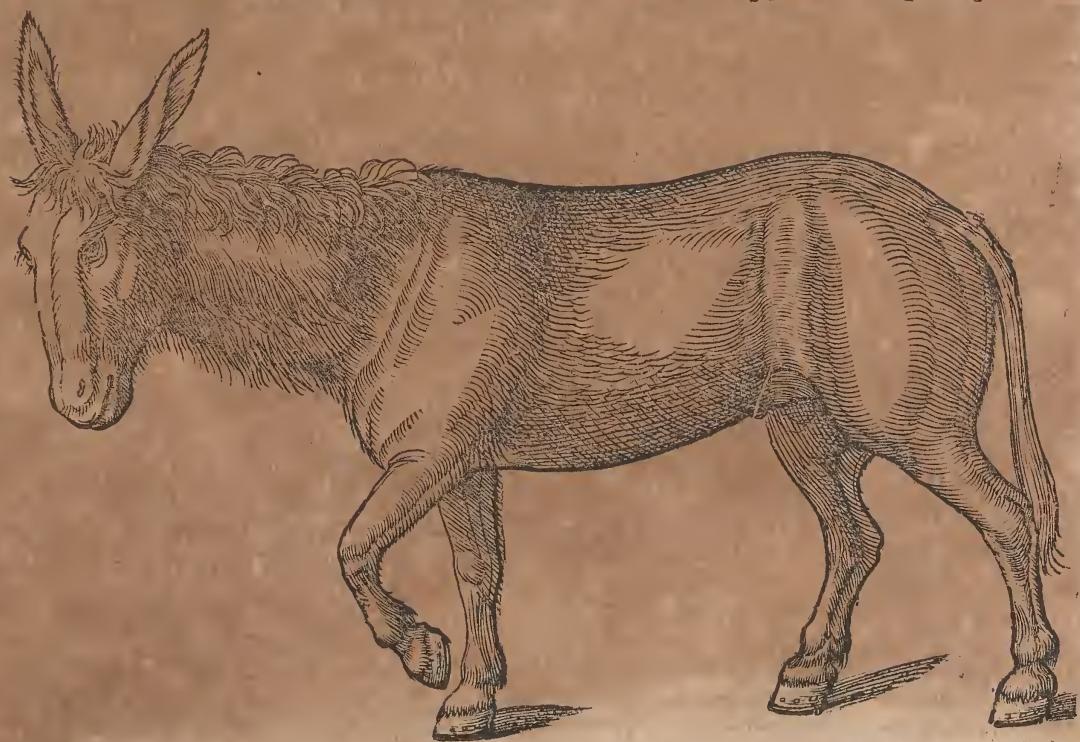
ALCIDÆ FERA FABULOSA.

DIODORVS Siculus lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis: Mineruam ferunt alcidam peremisse feram stupendam, ex terra natam, & antea, vt quæ natura plurimum ignis ex ore euomeret, insuperabilem pugna. Ea primum in Phrygia apparuit, regionem quandam comburens, quæ hucusq; exusta Phrygia dicta est. Deinde ad montem Taurum transcendens, sylvas continuas vñq; ad Indos incendio vaftauit. Postmodum per mare in Phœniciam reuersa, sylvas Libani incendit: perq; Ægyptum in Libyam profecta, ad loca peruenit occidua. Postremo sylvis circa Ceraunia destruetis, omniq; incensa regione, cum homines partim flamma absumti essent, partim timore patriam linquentes ad remotiora diffugerent loca, Mineruam ferunt eam feram necasse, pellem pectori circundedisse At vero alcidæ morte terra commota, deorum hostis, gigantes peperit: Hæc ille. Liuius lib. 2. Decades 5. Mineruam Alciden cognominatam scribit. Similiter de Caco Latini fabulantur, semihominem & semiferum fuisse, ignem ore vomuisse, regiones combussisse: demum ab Hercule occisum fuisse.

DE ASINO.

A.

ASINVS, Græcis ἄσινος & οὐνός, Hebraicis חמור chamor Deut 5. Persis اَسِن care. Interpres Græcus ferme ἄσινος γύγνον verit. Ceterum atonot asina, in multitudinis numero vbiq; ponitur. Non placet quod Lxx.

De Quadrupedibus

ημοδης; id est, mulos vertunt, & Hieronymus asinos genere masculino. Inuenio & à posterioribus Iudeis pro asino ponit tria hæc vocabula, γραγαίδωρ, τάρτακ & καρ. Est & γρα air asini pullus vel asellus, Genes. 32. vbi translatio Chaldaica צָבָר illi habet, Persica بَرَّةٌ borah ha, Arabica حَنْدَانَةٌ hanatan, LXX. πόνες simpliciter vertunt: & Iudicium 10. aliqui pullos equorum etiam exponunt. Italis asino, Hispanis asno, Gallis vngasne, Germanis Esel, Muli, Müller refel, Illyrice osel, Anglice ass. Asellus, ὄνθιον, ἀνάγον (ὄνθος enim insectum est) ab asino fortia diminutiu: quanquam simpliciter etiam pro asino per contemptum ponatur. Nascentur autem parui, vel utri vitio, vel aliam ob causam præter naturam, vel propter loci frigiditatem. Columella ab initio lib. 7. Principium (inquit) tenebit minor Arcadia, vilis hic vulgarisq; asellus. Minor Arcadia, id est, Arcadic asino, qui & maior & pretiosus est.

B.

Asinus animal gerulum, plagarum & penuriæ inter iumenta tolerantisimus, tardius reliquis armentis deficit, laboris & famis maxime patiens, corpore macilento & deformi. Frigoris impatiens est: quapropter Pontica & Scythica terra & finitimæ asinis carent, vt etiam Celta (Gallia supra Hispaniam sita) propter immodicum frigus. Parui sunt in Illyria, Thracia & Epiro, cum cæteras quadrupedes Epirotica terra magnas ferat. Apud Indos Psyllo arietibus non maiores equi gignuntur: asini tantuli nascentur, & similiter muli, boues, & quod illic cunq; bestiarum perparuum est. *Ælianu*s. In Arcadia fertilia pecori fuere pascua, præsertim equis atque asinis ζωτικής, (lego πόνες ταῦς, id est, admissariis ad mulos procreandos) Strabo. In mulis etiam, asinis communia quædam dicimus. Asini speciosi & mularum generi seminando commodissimi forma, in mulis infra describetur. Ab aspectu (inquit) non aliter probari debet, quām vt sit amplissimi corporis, cernice valida, robustis ac latis costis, pectori muculoso & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri vel maculosi, aut etiam rubei, secundum Palladium. Nam murinus cum sit in asino vulgaris, tum etiam non optimè respondet in mula. Murius apud Varronem Ego, inquit, de asinis potissimum dicam, quod sum Reatinus, vbi optimi & maximi fiunt, è quo semi-pio ego hic procuraui pullos, & ipsis Arcadibus vendidi aliquoties. Igitur asinorum gregem qui sacer vult bonum primum videndum vt mares fœminasq; bona ætate sumat, vtique vt quām diutissime fructum ferre possint, firmos, omnibus partibus honestos, corpore amplio, seminio bono, ex his locis, vnde optimi exent: quod faciunt Peloponnenses, cum potissimum eos ex Arcadia emebant, in Italia ex agro Reatino. Non enim si murena optime fluite sunt in Sicilia, & helops in Rhodo, continuo hi pisces omni mari similes nascentur. Et alibi apud Varronem: Quod similes parentum gignantur, diligendi, & mas & fœmina cum dignitate vt sint. In mercando item (vt cætra pecudes) exemptionibus & traditionibus dominium mutant, & de sanitate ac noxa solet cœueri. Vtrinque dentati, Homo, Equus, Asinus, & sane adipem habent, *Ælianu*s. Asinus & mulus dentes habent 36. & agnatos, Absyrtus. 30 Asino & tauru inter ea quæ animal generat, crassissimus & nigerimus sanguis est. Plinius asinis pinguisimum, homini tenuissimum esse scribit. Caput grande (quoniam Aristoteles in Physiognomicis paruum id facit) aures longæ latæq;. Tum mas, tū fœmina trigesimo mense dētes mittit priores: secundos autem sexto mense, atq; etiam tertios quartosq; eodē: gnomonas hos quartos à diiudicanda ætate nuncupat. Quod si non prius pepercere quām decidant postremi, sterilitas certa. Cor ei proportione maximum, vt omnibus timidis, aut propter inctum maleficiis. Venter vnicus, vt & reliquis quæ solidas habet vngulas. Felle caret, vt solidae omnia. Mammas binas gerit inter femora, in anteriore dorsi parte circa scapulas debilior, vbi & crucis figura in eo apparuit: posterius & circa lumbos validior. Cauda habet quām equus longiore. Cur pili ē cicatrice nascatur eis, iuq; candidi, Aristoteles querit Problemata 29. & 31. sectionis 10. Corpore asino: exanimato scarabeos gigni putat. Stygis aqua ex petra proficit in signi frigiditate est, dissilientibus vasis omnibus, asini modo vngula excepta, aut mule, sicuti alij prodidere, ni mendosa 40 sunt Gracorum exemplaria. Certè in libro de primo frigido Plutarchus de asini vngula intellexit, quod facit in historiis item Ioannes Monachus in Alexandri mentione. At libro tricesimo Plinius, mularum vngulis contineri modo Stygis aquam prodit, facilis lapsus: nam Græcæ, asini est: mulus autem vel mula, οὐ μέλι. Aut utrunque est, aut forsitan labitur, Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus οὐ χρήσει dieit: quanquam interpres equi vngulam reddidit, Cœlius Rhodig. Vitruvius etiam lib. 8. mulina tantum vngula Stygis aquam conseruari posse dicit. Iustinus lib. 17. seu Trogus, equi. Curtius autem lib. 10. dum iumenti ait, in medium relinquit. *Ælianu*s non vngulis, sed cornibus asinorum Scythicorum contineri scribit.

C.

Tardus & piger incessu asinus, eoq; verberibus promouendus, inter quæ durissimus est. Rudissima & absonta voce erudit, de qua plura mox in hilologia Ferula asinis gratissime sunt in pabulo, cæteris vero iumentis praesertim veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Ocum Venerem stimulat, id & etiam equis asinise, admissura tempore ingeritur. Spinis quoq; adhuc teneris vescitur asinus, & fructibus arborum. Quin & co rure (Columella teste) quod pacuo caret, contineri potest exiguo, & qualicunque pabulo contentus. Quippe vel foliis spinisque, vel perticis salignis alitur, vel obiecto fasce farmictorum. Paleis vero, quibus ferè omnes regiones abundant, etiam gliscit. Q. Hortensius maiorem curam sibi habet, ne eius cfuria in pescinis: quam ego habeo ne me in Rosea esuriantasini, &c. Ego enim uno feruulo, ordeo, nō multa aqua domesticæ, meos multitudinos alio asinos, Varro: & alibi, Commodè (ait) pascuntur farre & furfuribus ordeaceis. Eadem ferè in pastu obseruantur quæ in equis. A quæ potu pingue scere eos ferunt, & ex cibo eò magis proficere quo plus biberint. Pullum asino à partu recentem subiiciunt equæ, cuius lacte amplior sit, & hippothelas vocatur: præterea educant eum paleis, foeno, hordeo. Non nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuariis, atq; ita vt siccio tramite ad potum eant. 60 Nec pontes transeunt per raritatem eorum translucentibus fluuiis. (Hic pro eorum alijs legitur plancarū in Plinius: quæ vox etiam Gallica est, & pótium tabulas significat: vt non approbemus illos qui placarunt, aut vt Hermodorus phalangarum legere malunt.) Mirumq; dictu, stiunt: & si immutentur aquæ, vt bibant, cogenda exonerande sunt, Plinius. Apud Afros pastorales asini reperiuntur im poti, id est, qui nunquam bibunt, Herodotus lib. 4. De asini pastu & potu vide etiam in equis. Non nisi spaciofa iucubitant laxitate. Varia nanq; somnio visa concipiunt, ictu pedi crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulso durioris materia clauditæ illico affert. Asini cur plus excrementi siccii egerant quām humidi, Aristoteles inquirit Problemate 58. sectionis 10. Asina tenuorem reddit vrinam quām mares. Purgantur mensibus, amplius quidem quām oves & caprae, sed multò ex proportione minus. Anna sofer Esau primus equis asinos copulauit, vt Iudei afferunt. Isidorus, Multus est in coitu asinus, minus tamen quām equus. In admisario asino Absyrtus caput magnum commendat. Tam mas quām fœmina mense 70 tricesimo

trigesimo coit: sed magna ex parte nequeunt generare: verum in bimatu, aut trimatu & semisse. Sed iam vel annulum ventrem gessisse asellam aiunt, ita ut quod pepererat, educari ac perfici potuerit, Aristoteles. Et Plinius similiter, Partus (inquit) à trigesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidem quo t equæ & eisdem mensibus, & simili modo. De asinis ad coitum idoneis lege Constantium lib. 16. cap. 20. item cur equæ in Elide ex asinis concipere non potuerint, Leonicenum 1. 62. Asinus nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nunquam potest generare, sed sterilis omnino perdurat, Aristot. Superstitiones à quibusdam proditum est, asinas non conciperet tot annis, quod grana hordei muliebris purgationis sanguine contacta ederint. Non æquinoctio verno, vt equæ & cetera pecua, admissarijs iunguntur asinæ: sed æstiu solstitio, propter naturæ frigiditatem, vt tempore calido pulli nascantur, eodem enim tempore parit, quo coierit, Aristot. Admittuntur ante solstitium, vt eodem tempore alternis asinæ pariant, duodecimo enim mense conceptum semen reddunt, Varro. Mares in remissione operis deteriores ad generationem sunt, quam obrem ab opere non disiungunt. Asinus equam superuenies citius implet quam equus. Si equus superuenierit asinam, quam inierit asinus, non peruerteret asini initum: sed si asinus superuenierit equam, quam equus inierit, peruerteret (ita ut abortus sequatur, Plin.) propter seminis sui frigiditatem, Aristot. Et alibi, Asinus quidem equi genituram corruptum, sed equus asini minimè, cum equa iam asini initu cōcepit. Cum vel equus cum asina, vel asinus cum equa inierit, multo magis abortus consequitur, quam cum vni genere inter se iungantur: verbi gratia, equa cum equo, aut asina cum asino. Euenit etiam tempus gerendi vteri, cum equus cum asino coicrit, maris norma: id est, vt quanto spacio temporis mas perficitur suo in genere, tanto etiam foetus, quem ipse procreat, absoluatur. At magnitudine corporis, specie, & viribus, magis scemina, quam mari simile euadit quod nascitur: si frequenter coeant, neq; vlo interposito tēpore cessent, quæ ita iunguntur, breui fœmina sterile fit: qua de causa non frequenter ita coniungunt, qui curam huic adhibent rei, sed tempus aliquod interponunt. Non asinum equa, vt asina equum recipit, nisi asinus sit, qui equā suixerit. Admittunt de industria quos hippothelas vocant, ac si equimulgos cognomines, qui in pescuis modo equorum viribus bonis superantes coeant. Rejeit asina semen à coitu nisi interpelletur: quam obrem statim à coitu verberant insestantur q; Aristot. Plinius rem eandem his verbis exprimit, Incontinens vterus vrinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum verberibus à coitu. Parit duodecimo mense (annum vteram fert & asina & equa) singulatim magna ex parte procreat problem: ea nanq; natura est, vt vnum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam ædit, rarissime tamen. (Geminos asinam ex sepe peperisse non facile quenquam meminisse ferunt. Aelianus.) Mulus ex asina & onagro genitus omnes antecellit. Parere vel in conspectu hominis, vel in luce nolit, sed tenebras quærit (alijs in tenebras ducitur) cum parturit. A partu die septimo mari iungitur, eoq; die iuncta maxime recipit initum, sed postmodum etiam patitur. Solet hæc, nisi priusquam gnomonem amittat, peperit, nunquam postea initum recipere: si antea pepererit, parere tota sua ætate potest. Giguit tota vita (testis Plinio) quæ est ei ad trigesimum annum. Ad mularū maximè partus, aurum referre in his & palpebrarum pilos aiunt: quamuis enim vnicolor reliquo corpore, totidem tamen colores quotib; fuere, reddit. Prægnantes opere leuant. Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem nō disiungunt ab opere, quod remissione laboris fit deterior. Secundum partū pullos anno non remouent à matre. Proximo anno noctibus patiuntur esse cū his, & leuiter capistris, alijs que re habent vincentos. Admittuntur ante solstitium, vt eodem tempore alternis annis pariant: duodecimo enim mense conceptum semen reddūt. In pastu eadem terè obseruant quæ in equis. Partus charitas summa, sed aquarum tedium maius, per ignes ad foetus tendunt. Eadem, si riuus minutus intersit, horrent, ita ut pedes omnino caueant tingere. Dolent eis à foetu mammæ: ideo sexto mense arcent partus, cum equæ anno propè toto præbant. Lac grauidæ habent mense decimo, vel vt Plinius scribit, prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse latale est. Genus mali vocatur colostratio. Crassissimum asinæ lac est, vt quo coaguli vice vtantur: tenuius equæ, tenuissimum cameli. Hæc Plinius, quomodo autem crassissimum sit asinæ lac paulo post differimus. Equi & asini ad biennium lactentur, Anatolius. Vita asinis ad trigesimum annum (alijs amplior annis triginta) scemina viuacior mare est. In Scythia ingente & diuturnam vim hyemis equi perforunt, muli asiniq; neq; incipientem quidem ferrunt, cùm tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini vero ac muli durent, Herodotus. Vno maxime morbo laborant, quem malida vocant, quod vitium in capite oritur, facitq; vt per nares pituita multa, ruffaq; effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, moriuntur: sed si in capite solum est, non infert interitum. Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, verum etiam à pediculis infestari negat. Asinus Catarrho corripitur (αἰλούρος) & si in pulmonem defluxerit, moritur. Porphyrius lib. 3. περὶ Στροχῆς ἐμψυχ. Mulus tantum sit, asinus raro: equus non, sed podagricus Abfyrt. Est autem μάργαρον tuberculum iuxta coronam id est, vngulæ exortum. Preter canē alia quoq; animalia simili rabie obnoxia sunt, vt lupi, vrsi, leopardi, equi & asini, Celsius Aurelianus. Asino moriente viso celerrime deficiunt: raro alioqui morbis afficiuntur. Græmatici Græci malias monere dicunt catarrhū per nares in asinis: & tormina etiā eis accidere: à neutro morbo eos evadere. Malie, μάλι, apud eosdē, affectus iumentorū cum tussiunt: & malis, aphtha, id est, oris vlcus, inflamatio. Absyrtus de morbis equorum cap. 2. Maxima (inquit) ægritudo est, à quo equi nō facile cōualescunt, quā pleriq; malis, alij catarrhū, Romani sumperiū vocant, est autē reuera articularis morbus, deinde eius signa & curationē subiicit. Nos plura de hoc morbi genere in Boue dicemus. Si oues vtatur stabulo, in quo mulæ, aut equi, aut asini steterunt, facile incidunt scabiē, Columella. Circa Abderam & limitē qui Diomedis vocatur, cqui nascētibus illic herbis pasti, inflamantur rabie, circa Potnias vero asini, Plin. Asini in Thuscia depasticiunt, tam graui somno premuntur, vt stupidi sensuq; priuati, cadasuera videantur. Et s̄pē accidentit, vt dū à rusticis propter pellē excoriarentur, iam dimidia parte detracta, tū primū expurgisceretur, excoriantibus inde vchemēter cōsternatis, Petrus Andreas Matthæolus. Ad vrinæ difficultatē asini, vt Suidas scribit, superstitionis quidā hæc verba immurmurabant, Gallus b; bit & nō meijt, myxus nō bibit & meijt. Ego pro myxo hīc myoxum id est glirem accipio, vt suo loco repetā copiosius. Ad morbos particulares in equis, asinis, & mulis, sanguinis detractione vtendū est, Hippocrates in Geoponicis. Eide ferè morbi asinis & equis infesti sunt, & similiter curātur: proinde asinos curaturus ad equos transibit. Asinus non detrahendus est sanguis, quia naturaliter minus habent sanguinis, gracilioresq; softi sunt venas. Vegetius.

D.

Asinus ineptissimus est moribus, & degenere animo, in primis mansuetus, ingenij placidi, stolidus, nec vlla vt cunque magna & iniqua onera detrectat. Obuijs in via cedere nescit. Vocem hominis consuetam intelligit, & meminit iter quod aliquoties ingressus est. Maurusj asini primum ut se in viam dederunt, incredibiliter in-

citata celeritate iter considunt, ut euolare, non excurrere videantur. Deinde eos cito fessos de via, & pedes & spiritus deficiunt, ac pedum tarditate ad currendum constricti insistunt, & acerrimas profundunt lachrymas, nō tantopere, meo iudicio, ob futuram mortem, quām ob pedum infirmitatē, quare ut captiuī ad equos alligati trahuntur, Aelian. Muli & asini volutati indulgent, ut ita scilicet à lassitudine recreentur. Asino & taurō coruus aduersatur, quippe qui aduolans feriat, & eorum oculos laceret. Cum salo etiā auicula prælūm ei est: Spinetis enim se scabendi causa atterens, nidos eius dissipat: Item cum spinō, cui victus à vepribus, quas asinus tenellas adhuc paſſit. Sunt & lupi eis inimici, vt qui carne alantur, itaq; ab illis circumueniuntur. Nullo negotio lupi Asinos comprehendunt & facile ē vita tollunt, Aelianus. Cum lupum asinū præsentem viderit, caput in latus vertit, ne aspiciat, & visu auroſo inauditur. Præterea colotæ hostis est: dormit enim colota in præscibis, & narem subiens asini, ne comedat, impedit. Plura de colota lib. 2. in Stellione docebo. Quærūt asini asplenon herbam, ut minuant atram 10abilem. Vnguis mula vel asini (adustis) mures fugantur, Vrsinus. Pulmo asini si fumigetur, omne ventu ſum fugat, Gal. eup. 2. Ammonianus Syriano cognatus, poetarum interpretationi & Græcæ linguae elegantiæ deditus erat, atque asinū sapientia auditorem poffidebat, Suidas. Quod asini etiam discernant genus, speciem ac indiuiduum, Galenus confirmat lib. 2. Methodi, his verbis: Adeoque (inquit) euidens, ac omnibus natura insitum, tum hominibus, tum brutis, ut aliud quid ceu in ſubſtantia ſubiectum, aliud ceu ſpecie vnum intelligent: ut vel asinorum (qui tamen omnium brutorum ſtupidiſſimi videntur) aliud eſſe ſpecie vnum, aliud numero, notitiam non fugiat. Conſpecta nanq; camelō, asinus ſe retrahit, & fugit, ac timet, ſi nunquam ante camelum conſpexit: ſi autem videre iam auſueuit, quamvis aliam aliamque illi demonſtrat, tamen propter conſuetudinem non amplius timet, ſed veluti vnam ſpeciem intuerit, & illam cui inſueuit, & hanc quę nunc primum appetet. Ad eundem modum nec homines timet propter conſuetudinem: ſed hos quoque velut vnam ſpeciem videt. Verum ſi curatorem 20 inſpexit, non ſolum ut hominem, ſed etiam ut hunc hominem agnoscit, & micat auribus, & caudam quatit, & rudit, & laſciuit, cum eum conſpexit, vtiq; indicans ſe familiarem agnoscere. Hunc itaque tum ut hominem, tum ut familiarem noſcit. Eum autem quem primum iam videt, ut hominem ſimiliter, ut familiarem non ſimiliter. Et paſſo poſt. Eodem modo viam norunt, noui tantum absolute ut viam, ſed etiam ut hāc aliquam viam. Nam in ingressu viæ quam non nouit, asinū ſtatue, attendeq; ut illam perambulet, ac totam peragat, in neutrā partē declinans, niſi ſicubi in diuersa ſcindit, vtiq; declarans ſe ſpeciem ipſam viæ meminiffe & clarè agnoscere. Qui pene inambulat eam, quę trita eſt: quatenus autem ignorat, fallitur. Neque enim ex recordatione eius, quę in ſectilis vnaque numero eſt, hanc quam non nouit, peragere potest: & quę ſequuntur reliqua. Huius loci ſunt etiā quæ in Phyſiognomonicis Aristotelis legimus, vbi ex aliqua hominis & partium eius ad asinū ſimilitudine de ingenio pronuntiat. Asinū, inquit, & ſubibus communis eſt in temperantia circa Venerem. Asinū proprium, cura & ſolicitudi- 30 ne carere. Qui asinos referunt capite paruo, ferè ſunt stupidī. Qui facie carnosa, timidi: eadem magna, tardi: Qui fronte rotunda, stupidī: Qui eminentibus oculis, ſimplices: magnis, asinini: Qui labijs crassis, & ſuperioribus magis eminentibus, ſtulti: denique voce magna & graui, contumeliosi, vel (ſi Græce mauiſ) ἕρεσσαι. Adamantius etiā illos quorum oculi ſicut asinī prominent, dementes & contumeliosos eſſe coniicit.

E.

Tertio anno domare incipiunt ad eas res, ad quas quifq; eos vult habere in vſu. Greges eorum non ſanè fiunt, niſi ij, qui onera portent, idco quod plerique deducuntur ad molas, aut ad agriculturam, vbi quid veheñdum eſt, aut etiā ad arandum, vbi leuis eſt terra, ut in Campania. Greges fiunt ferè mercatorum, ut eorum qui ē Brundifio aut Apulia aselli doſſuarijs comportant ad mare oleum, aut vinum, itemq; frumentum, aut quid aliud, Varro. 40 Cæterum Columella lib. 7. initio: Principium (inquit) tenebit minor Arcadiæ, viliſ hic vulgaris que asellus, cuius pleriq; rufficarum rerum autores in emendis tuendisq; iumentis præcipuum rationem volunt eſſe: nec iniuria: nā abſc; vilo ferè ſumptu alitur (ut ſupra explicauimus) & imprudentis cuſtodiſ negligientiam fortissimè ſuſtinet. Huius animalis tam exiguae tutela plurima & neceſſaria opera ſupra portionem reſpondent: cum & facilem terrā, qualis in Bætica tota q; ibiſ ſit leuibus aratriſ proſcindat. In Byzacio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum ſiccus eſt arabiſem tauris, poſt imbræ vili asello, & à parte altera iugis annis vomere trahente, vidimus ſcindi, Plinius. Ad hāc vchicula non nimio pondere trahit. ſepe etiam ut celeberrimus poeta memorat, Tardi coſtas agitator aselli, Vilibus aut onerat pomis, lapidemq; reuertens Incuſum, aut atræ malam picis vrbē reportat. Iam verò molarum & conficiendi frumenti penè ſoleñis eſt huius pecoris labor. Quare omne ruſ tanquam maximè neceſſarium d' eſiderat asellum: qui, ut dixi, pleraque vtenſilia & veherē in vrbem, & 50 reportare collo, vel dorſo comodiè potest, Columella. A pud nos moltores maximè asellis vntunt, & rufiſci ad lignationem & rebus ſuis vchendis medici. Quicquid per asellum fieri potest viliſſimè conſtat, Plin. Muli, equis, asinū feriæ nullæ, niſi ſi in familia ſunt, Cato. Quo iuga boum, mulorum, asinorum hæbebis, totidem ploſtra eſſe oportet, Idem. Alibi quoq; asinos ploſtrarios, & asinū molarium. & iugum asinarium apud Catonem nominari reperio. Ad bellū vſum asini perneceſſarij ſunt qui portet onera (ονειροφαγων οὐρῶν χεῖα Pollux) boves item qui currus trahant, muli, qui vtrumq; præſtent. Cylus ex Pollicis lib. 1. Quondam asinū non ſolum onera geſtanda imponebantur, ſed & piforū hi Carrucula trahebant. Nunc & hi prope vbiq; cum & quis commutantur. Camera- riū: Indi inuehuntur camelis, equis, asinū: feliciores elephantis, Arrianus. Asinū 400. nummū emptū Q. Axio Senatori autor eſt M. Varro, haud ſeo an omniū pretio animalium viēto, Plin. Quæſtuſ ex ijs opima prædia exuperat Notum eſt in Celtiberia ſingulas quadragenis milibus nummorū enixas (alijs emi) Plin. Asinū Arcadii in 60 Græcia nobilitati, in Italia Reatinī, vñque eò ut mea memoria asinū venierit ſeſtertijs millibus ſexaginta, & vñꝝ quadrigæ Romæ conſtiterint quadringentis millibus, Varro. Et alibi, Optimum eſt (inquit) Reatinū ſeminiū, vbi tñſcenis ac quadragenis millibus H. S. admissarij aliquot venierunt. Quadraginta ſeſtertia valent ære Gallico bis mille libras Turonicas, hoc eſt mille ſolatos bilibres. Tanti comparatam referunt asinam Reatinam gerulam, atricem & prolificam. Quo fit ut ſexaginta milia ſeſtertiorum nummorū, quibus asinū ſua memoria emptum Varro mirat, ſolatorum mille quingentorū compleant estimationem, ut Robertus Cenalis calculauit. In Timochaim regno Persidis, asinū ſunt pulcherrimi & optimi, ut & vnuſ vendatur pro triginta agenti ponderibus. Paul. Venetus. Et quoniam asinū propter mulorum generationem præcipue vtileſ ac pretiosi ſunt, multa hic quæ ad eam & asinū admissarios pertinent, dici poterant, niſi commodius videretur in mulorum vſq; mentionem ea differri. Ex onagro & asina genitus omnes antecellit, Plin. Catmani propter equorū in opiam asinū in bello plu- 79 rimū

ritum vtuntur: & asinum Marti sacrificant, quem solum Persæ ex omnibus dijs colunt, & bellicosi sunt, Strabo lib.15. Id à Scythis fieri ait Arnobius Apollodorum citans, Gyraldus. Saracori Asinis ad ferenda onera non vtuntur neque ad molas sed bellatores habent, & quemadmodum in equis Græci sedentes, sic asinis hi bellica pericula excipiunt. Aelianus. Asinum lac miscent ad Phrygium caseum conficiendum, Aristot. Stercus asinorum primum est maximè horitis: deinde ouillum, & caprinum, & iumentorū, Palladius. Brassicis fimum asinum maxime conuenit, Plin. Quidam bubulo iumentorū fimum præferunt, ouillumq; caprino: omnibus vero asinum, quoniam lentissimè mandant: è contrario vsus aduersus vtrunq; pronunciat, Idem. Vide plura de Asinino simo in Caprino. Aegrotantem malum (arborem) curabis stercore asinino aqua diluto, rigando ad dies sex, Anatolius in Geop. Tibiæ ludicra nunc è loto ossibusq; asini & argento fiunt, Plinius: & alibi, Asinorum (inquit) ossa ad tibias canora sunt. Tibiarum artifices cœruinis ossibus, quorum olim vsus erat, asinina præponunt, tanquam argutiora: & Aesopus apud Plutarchum in sapientum conuiuio miratur tam crassum & à Musis alienum animal ossa maxime tenuia & musica habere. Niloxenus etiam eodem in libro: Busirite inquit Naucratitas nos accusant, quod ex asinis ossa tibijs adhibere coepimus, cum ipsi vel tubam audire nefas sit, quod asini vocem assimileat, qui propter Typhonem eis exosus est. Colysanemas cognominatus est Empedocles Laertio teste: Nam cum Agrigentini vento infestarentur, illum auertere dicitur circumpositis vrbi pellibus asinorum innumeris. Apud Cumanos mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum, vt illi lapidi insistens omnibus esset conspicua. Deinde impositam asino, atq; ita per totam ciuitatem circumductam, reducebant ad lapidem, vrbi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per emnē vitam, & ignominia gratia brolans dicebatur, quod asinum equiasset. Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur in quo steret mulier, Plutarchus in Problematis. Quadrabit hęc nomenclatura adagij instar in quamvis prostituta fama. In Varini Camertis Lexico onobostides & onobatides eadem sensu legimus Oneabates, Stephano ονοβατης, ονοβοστιδες, Acgypti vrbs est. Maxima etiam apud Parthos ignominia ducebatur, nudū asino inuehi, Suid. Asinina pellis germ. I. se bari sunt spissæ, & parantur à pictoribus qui ijs ad pingendum vel scribendum vtuntur. Mesha Arabice nominatur pannus contextus ex pilis asinorum & caprarum, vel caprinis tantum: vnde Arabes solitudinem incolætentoria & saccos sibi conficiunt, Andreas Bellunen Equæ caluaria, sed non virginis, intra horum ponenda est, veletiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia foecundare quæ spectant, Palladius. Columella hb. 10 inter rusticorum remedia aduersus tempestates, sic scribit: Hinc apud Arcadii nudum cicut ferrur aselli. Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris. Asinus quatiens aures, tempestate in indicat, Incessus. Aselli se vertentes fricando ad terram dorsa sua, indicant magnas pluvias guttas. Obscurus.

F.

30 Pullos asinarum epulari Meccenas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum interiit autoritas saporis, Plin. Aristophanis interpres in V. spis scribit asinos Athenis in cibū venisse, super his verbis poetæ : Οὐταν φαῖται ἔπειρον γέγενι θῆται, οὐταν δὲ τὸν πόνον ποιεῖ οὐταν βάλε. Sunt qui asinorum domesticorum, etiam cum seniuerunt, carnes mandant: quæ possimi sunt succi, ac concoctu difficultius, stomachumq; lèdunt, & præterea inter edendum sunt insuaves: quemadmodum equorum ac camelorum carnes, quibus etiam ipsi homines, animo & corpore asinini ac camelini, vescuntur, Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus. Circa Alexandriam abundat Elephantia, propter calorem aeris & visum: vescuntur enim athara, lente, cochleis & salsam multis, & asinini carnibus & alijs huiusmodi exassam & melancholicum succū gignentibus. Gal. 2. ad Glauc. Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillum, hinc lasinīu, ouillumq;, postremo vaccinum, Aegineta Archigenes & Philagrius omne lac in commodū est calculosis pronunciant, præter asinum, quod sublantia tenuissimum est, & facultatis facilimè dissoluentis. Igitur mirabiliter articulorum tumores & nodos (quos ad callosæ duritiae modum ex vitiis laetiis vsu pueri sustinere coguntur) leuigat & delet: vnde admonendum duxi ut ipsum calculosis assidue heminæ mensura exhibeat, post matutina, deambulationes, atq; id præteruādi à lapidis generatione gratia, præ omnibus alijs fiat. Meminit horū Actius in curatione lapidis vesicæ. Idem scriptor alibi de suppuratis renibus tractans, his verbis vtitur: Lac itaq; cū melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem asinum aut equinum, ad vlcera enim repurganda conducit: quū vero repurgatione amplius opus non habent, & morsus sunt obtusiores, indigetq; xger nutrimento, tunc etiam bubulum lacis exhibendū duarum aut trium hemiharū mensura. Bubulum, asinum, & equinum lac, ventri magis idonea sunt, sed ipsum turbant, Diiscorides. Maximè per purgat lac equinum, tum asinum, deinde bubulum, tum caprinum. Varro. Agathus cum vrsis & tauris & lapis conflgere solitus lacet asinino vescetur. Textor. Pullum asinum à partu recente subiiciunt equæ, cuius lacte camelinum, efficacissimum ex asinis, Plin. Bubulum lac pinguissum est, ouinum & caprinum multo minus, asinarum minimum pingue habet. Quamobrem perraro alicui in ventre coagulatur, si recens mulsum & calidum adhuc bibatur: quod si sal & mel adjiciantur, fieri non poterit ut amplius coaguletur in ventre. Eandem ob easam aluum magis subducit, quod serum ei copiosius insit, minus autem de casei natura, cuius ratione lac aluum sifit, Galenus lib. 3. de alimentorum facultat. Et alibi, Equinum lac ocyus descendit, similiq; modo asinum. Quaritur apud recentiores medicos, an asinum lac sit omni alio tenuius: quoniam Galenus secum etiam in hoc pugnare videtur, lib. 6. de sanitate tuenda inter omnia lactis genera tenuissimum dicens: tertio autem de alimentorum facultat. paulò ante citatum iam locum camelinum & equinum ei in tenuitate præferens, Aristotelem tertio de animalium historia fecutus. Hos locos Ioan. Manardus in epistolis ita conciliat: Sexto de sanitate tuenda, inquit, Galenus asinum lac leptomer: staton, id est, maximè tenuium partium affirmat: in tertio vero de alimentis, camelinum asinino, non in tenuitate sed in humiditate præfert, hyg. orator enim dicit. Quare nisi fateri voluerimus Aristotelem aliud sensisse quam Galenum, dicere oportebit, quod per tenuissimum non intellexerit tenuissimarum partium, sed maxime humidarum, Hæc ille. Ego Galeni verba sic accipio, asinum lac tenuissimum recte dici, si comparetur animalium lacti quæ apud nos & plerasque gentes mulgeri solent. vaccarum nempe, ouium, & caprarum. simpliciter vero, & comparatione ad animalia, quorum inusitatum fere ad eibum & potum in Europa lac est, vt camel & equi non tenuissimum, sed crassius. Sic etiam Plinius tenuissimum lac camelis esse scribit, mox equabus, crassissimum asinæ, vt coaguli vice vtantur. Crassissimum dixisse videtur, pro crassius quam camel & equæ. Leptomeres, id est, tenuium partium vocatur, quod non crassis neque visciosis partibus constat, & cito ac facile corporum meatus subit: id quod lacti eò magis conuenit, quod liquidius est, minusque caseosæ substantiæ habet, vt Galenus ipse exponit. Sed ne sim longior, & si plura hoc in læco contra

contra Manardum dicenda haberem, ad remedia transeo quæ ex asino & diuersis eius partibus apud scriptores celebrantur.

G.

Ex eadem aqua, de qua bos aut asinus biberit paululum sumptum & potatum, tollit efficaciter capitis dolorem, Marcellus & Plin. E caluaria asini, &c. ad comitialem remedium est apud Trallianum: nisi forte & male aliquis scriperit pro zvz, quod est *αὐθωττε*. Asini frons cuti alligata gestataq; morbo comitali liberat, vt legitur in libro Stratonis, dicitur autem moschionis, Trallianus. Corallium ex cerebro asini alligato Epilepticu. Idem. Ad comitialem prodest asini cerebrum ex aqua mulsa, infumatum prius in folijs, semuncia per dies potum, Plinius lib. 28. cap. 16. Numerus dierum in exemplaribus vulgatis non est expressus: ex sequentibus tamen constat non pauciores esse quam 30. Ridiculum est quod apud eundem legitur: Si quis asino (inquit) in aurem percussum à scorpiōne se dicat, transtire malum protinus tradunt. Est genus febrium quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, si quis è venâ auris asini tres guttas sanguinis in duabns heminis aquæ haustit: item venenata omnia accenso asini pulmone fugere, Plin. Idem si tritus bibatur ad anhæclitum & tussim commendatur ab Haly Arabe. Sunt qui ex asino mare nigroq; cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda luna præcipiant contra morbum comitiale, Plin. Iccur inassatum esu comitialiibus prodest, sed ieiuniis edendum præcipitur, Dioscorides. Alij admixta modice panace, ori instillandum docent idq; diebus quadraginta: sic à comitialiibus morbis & alijs infantes tueri, Plin. Aridum tritum cū petroselini partibus duabus, & nucibus iuglandibus tribus purgatis ac melle illitis (alijs ac melle tritum) in cibo datum hepatico ieiuno mirabile est. Plinius & Marcellus. Cinis ex eo cum oleo ad scrophulas vtilis est. Item ex hepate & carne eius cinis ad fissuras frigore contraetæ, vt Auicenna scribit: ego Dioscoridem magis approbo, qui vtraq; hæc remedia vngularum cineri attribuit, vt etiam Rasis. Ad ieiuniis vitium efficacissimè datur inueteratus lien asini, ita vt in triduo sentiatur vtilitas, Plin. Si lienosus de splene asini arefacto quotidie ieiunus pauxillum manducet, ita potenter sanabitur, vt intra triduum vtilitas remedij huius appareat, Marcel. Splen contritus & ex aqua impositus mamillis lac prouocat, Sextus. Lien inueteratus ex aqua illitus, mammis abundantiam facit, vulnas suffitu corrigit, Plin. Splenis asinini leuissimus puluis, cum seu vrsino & oleo ad mellis crassitiem redactus, & illitus, supercilijs pilos restitut, Rasis. Renes inueterati tritiq; & in vino mero dati, vesicæ medentur, & vrinæ incontinentiam cibis habent, Plin. Eisdem arefacti atque exusti tritiq;, id est in puluerem tenuissimum redacti, & ex mensura conchulae vnius cum vini meri cyathis duobus strangurio lo potui dati efficaciter medentur, Marcellus. Cinere genitalis asini spissari capillum putant, & è canicie vindicari si rafis illinatur, plumboq; tritis cum olco, Plinius. Coitus stimulat dexter asini testis in vino potus pro portione, vel ad alligatus brachiali: nec non eiusdem à coitu spuma collecta roseo panno, & inclusa argento, vt Osthanes tradit. Salpe genitale (asinii) in oleum feruens mergi iubet septics, eoq; perungi pertinentes partes: Bialcon cinerem ex eodem bibi. Testes sale aspergi, & aspersi potionis, in asinarum maxime lacte vel ex aqua, ad comitialem profunt, Plinius. Feltauri vel asini vtrumq; per se aqua infraictum, maculas in facie tollit euitatis solibus ac ventis post detractam cutem, Plinius & Marcellus. Sanguis asini sedat fluxum sanguinis ex vclamine (id est, cerebri tunica, ni fallor) Barbarus quidam: (Dioscorides hanc vim cerebro gallinacoru attribuit) Sanguis asini prohibet fluxu sanguinarium è meninga, Auicenna. Eiusdem tres vel quatuor guttae cum vino haustæ, febres quotidianas sanant, Aesculapius quidam. Plinius, vt paulò ante retuli, idem scribit de tribus guttis sanguinis ex vena auris, in duabus heminis aquæ haustis. Sanguis asinini pulli ex vino, regio morbo medetur, Plin. Medulla cameli, adeps & lac asini, pilis è cauda simiæ, adjiciuntur vnguento cuidam ad resolutiones apud Actium 12. Spuma nitri canum morsibus ex asinino adipe aut suillo medetur, Dioscorides. Adipem tradunt cicatrices corpori concolores reddere, Dioscorides: vel vt alij, vestigia cutis abolct, vt Plinius, cicatrices nigras reducit ad colorem. Sanat & vulvarum exulcerationes idem inueteratus, & in vellere appositus duriciem vulvarum emollit: per se vero recens & inueteratus ex aqua illitus, psilothri vim obtinet, Plin. Si medulla asini aut seu, is qui comitiale patitur, loco calido inungatur plurimum iuuabitur, Rasis. Scabiem hominis asinina medalla maxime abolent, Plin. Seuo cicatricibus ac licheni leprisq; maximè color redditur: Sole adusta eodem aptissime curantur, Plin. Coitus stimulat anseris masculi adipe permixto illitum, Plin. Sextus similiter, qui non scium sed adipem rectius vocat, & ad anum hoc medicamentum apponit iubet. Pellis iniecta impavidos infantes facit, Plin. Somnos allicit ardeola rostrum in pelle asinina fronti ad alligatum. Idem suffito alini albi pilos & lupi sterlus, Hippocratis lib. 1. de morbis mulier. in prescripto quodā ad conceptum, Epilepticus concidet si pilos asini & mulæ in suffitum offeras, Trallianus. Sanguinem suffit pilorum asini cinis illitus efficacior vis è maribus acetô admixto & in lana ad omnia profluvia imposito, Plin. Offa cōfrafta & decocta contra leporis marini venenum dantur. Vngularum asini cinis per dies multos (toto mense, Plinius) binis cochlearibus (vel vt Rasis habet, pondere trium aureorum & dimidiij) potus, proditur comitiales adiuuare: eadē oico subiectæ strumas discutunt: & illite (puluis siccus illitus) pernionibus medentur. Dioscorid. & Galenus lib. 11. de simplicibus pharmacis. Ad epilepticos, vngulas asininas vstas & tritas dato bibendas continuo: prorsus enim curat. Nic. Myrepus. Perniones Graci chimeta vocant, aliqui in iam citato Galeni loco non recte phygeta legunt. Strumas discutit vngula asini vel equi cinis, ex oleo aquallitus, & vrina calcfacta, Plin. Curat etiam ea quæ ferpunt vleera, inspersus, Idem. Asini vfa vngula miscetur medicamentis ad vmbilici tumores infantium, apud Actium: item collyrio oculorum apud Myrepsum. Vngula asinina suffitæ partum maturant, vt vel abortus euocetur: nec aliter adhibetur, quoniam viuentem partum necant, Plin. Cinis ex eisdem cū asina laete inunctus, cicatrices oculorum & albugines tollit. Vt leucomata oculoru efficaciter discutias, vngulas asini viuentis lima, & scobe earum quam tenuissimo, qui levitate sua oculos non offendat, cum laete muliebri mixto, frequenter inungito, Marcell. Annulum ex vngula asini, in quo nigri nihil sit, ab epilepticu gestatum, prohibere aiunt, ne concedat. Hodie idem pollicentur de annulo ex vngula alces. Ad concusso dentes & dolentes, Asini vngulæ vstam tritamq; aceto excipe, & orbiculos faciens repone: ad vsum, aceto orbiculum vnum liquato, datoq; ore continendū, ilicid enim dolorem sedat tollitq;, è Gal. eup. 2. Capilli & barbae nascentur etiā glabro, si lichenè asini, id est collectione duram quæ est circa crura eius, comburas, & teras, & puluerem illum ex oleo vetere imponas: hoc ita validū est, vt si mulieri inde maxillam vxeris, barbas ei nascentias, Idem. Lethargicos excitat illitus ex aceto, Plin. Ex quacunq; causa grauedinē capit is exortā, quæ intempestiu cōcitet somnū, sine dolore discutit, si quis impetigines in asini cruribus naturaliter natas detrahatur, easq; in scobē delimat, immixto aceto narib. penitus obſtipet, Marcell. Carnes ex iure sumpta phthisicis medentur: Hoc genere maximè in Achaia curant id malum, Plin. Simile quid apud Auicennam

Auicennam legitur. Ad phthisin, carne asinæ seuque capræ, medicina salubris, Serenus. Sunt qui carnem asini, sanguinem alij acetum dilutum, per dies 40. bibendum contra morbum comitalem præcipiunt, Plin. Asinum lac cum melle potui datum, ventrem facile & sine periculo soluit, Marcel. Dioscorides & alij simpliciter aluum mollire scribunt. Bubulum, asinum, & equinum lac, ventri magis idonea sunt, sed ipsum turbant, Diocles. Asinæ lac ad purgationē dat Hippocrates in libro & diæta morborum acutorum, vbi Galenus cōment. 4. lac istud purgantium omnium mitissimum & infirmissimum esse scribit: esse verò humidius quo quis alio lacte & ventri deiçiendo aptius. Vide Mundellam in Dialogis, quod lac asinæ nō purget afferentem Asinum peculiari ter collutos dentes gingiuasq; stabilit, Idem. Asinino lacte dentes dolentes colluit: hoc & eos qui mobiles sunt corroborat. Archigenes apud Galen. Nic. Myrepus. Eodem lacte percussu vexatos dentes, ant dentium eiusdem 10 cinere, confirmari notum est, Plin. Non solum enim dentibus innoxium est, sed ob tenuitatem etiam abstergendo conductit. Comitiales morbis vtiles tradunt testiculos arietinos inueteratos tritosque dimidio denarij pondere in aqua, vella & asinini hemina. Interdicitur vini potus quinis diebus ante & postea, Plin. Ad comitiales (vt diximus) coagulum vituli marini bibunt, cum lacte equino asinino, aut cum punici succo: quidam ex acetō mulso, nec non aliqui per se pilulas deuorant, Idem. Diocles epilepticis dat lac asinum & equorum impetigines vel mulorum, neque tempus adjiciens factis & odiosis ægrotantes afficiens rebus, Cœl. Aurel. quod ipse Cœlius non probat. Lac asinum melle mixtum Galenus inueni, qui ferè contabuerat, à balneo statim exhibuit. Lac asinum in hec & tabidis morbis administratur: nam plus seri habet quam alterius substantia, unde in phthisicis magis ad detensionem præbetur quam ad nutritionem, è nutriendis autem asinus in otio & herbis recentibus, vt farragine, hordeo, secale. Rond. cap. de affect. ventris. Suspiriosis ante omnia efficax est potus equiferorum 20 sanguis: proxime lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut serum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho nasturtij albi, perfusi aqua, deinde melle diluti, Plin. Si dolent vbera, lactis asinini potu mulcentur: quod addito melle sumptum & purgationes mulierum adiuuat, Idem. Stomachum exulceratum lactis eiusdem potus reficit, item bubuli, Plin. Aristolochia vel agaricum, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte asinini pota, stomachi vitia sanat, Idem. Dolores stomachi lenit & maxime his, quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asinum aut muliebre aut bubulum, silicibus incoctis potatum, Archigenes, apud Gal. 20. 70. Heraclides orthopnoicis dedit anisi seminis, quod ternis digitis prehenderit, tantundem hyoscyami cum lacte asinino, Plin. Commendatur etiam ad tuſsim, extenuationem, sputum sanguinis, hydroponem & duritiem splenis. Capiti tamen infirmo, & vertigine aut tinnitu laboranti non conuenit. Priuatim prodest contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argentum viuum: Item duræ alio in febri. Gargarizatur quoque fauibus exulceratis utrilibet: & bibitur ab imbecillitate vires re- 30 colligentibus, quos atrophos vocant. In febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis asinini heminam dari, aut si in exitu cibi rosiōnem sentirent, antiqui in arcis habuerunt: si hoc non esset, habuerunt è caprino, Plin. Ad columellam pendulam (id est, valde laxatam absq; inflammatione) mentam ac rutam & coriandrum lacte asinino trita gargariflanta præbe. Galenus de compo. med. 20. 70. lib. 6. Ad aphthas, lac asinum gargariflandum præbe. Idem. Eiusdem potus utiles est celiacis & dysentericis, addito melle, Plin. Tenesmus (id est crebra & inanis voluntas egerendi) tollitur poto lacte asinino, item bubulo, Idem. Serum aut lac asinum propinat Hippocrates in tæbe dorsali & bubulum lac per dies 40. lib. 2. de morbis. Idem ad fluxum & alias morbos vteri, coagulum asinum cum malo punici radice, &c, bibendum præcipit. Sunt inter exempla qui lac asinum bibendo liberati sunt podagra chiragraue: Alij vero seri asinini potu eosdem morbos prorsus euasere, Plin. Aqua mulsa contra hyoscyamum falutaris est cum lacte, maxime asinino, Idem. Asinino lacte poto venena resinguuntur. Peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut viscum (chamæleon ixias potius) aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpathum, aut pharicon, aut dorycnium: & si coagulum alicui nocuerit: nam id quoque venenum est in prima lactis coagulatione. Sed meminisse oportet recenti vtendum, aut non multo postea tepefacto. Nullum enim celerius euancscit, Plin. Cancri fluuiatiles triti potiū ex aqua recentes, seu cincre adseruato, contra venena omnia prosunt, priuatim contra scorponum iectus cum lacte asinino: vel si non sit, caprino, vel quocunque: Addi & vinum oportet, Idem. Venenis datis expellendis, lac asinæ, placidæque bouis prodest loquuntur, Serenus. Lac asinini contra leporem marinum commendat Nicander. Si hydrops à splene fuerit, lactis asinini hemmas octo præbe melle affuso: Hippoc. lib. de internis affectibus. Rupta, coniulta, cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanant, Plinius. Asinum lac conferre aliquid candori in mulierum cute existimatur. Poppea certe Domitij Neronis coniunx, quingentas per omnia secum foetas trahens, balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens, Plinius: & rursus alibi, Cutem (inquit) in facie erugari & tenerescere, & candorem custodire lacte asinino putant. Notumque est quasdam quotidie quingentarum custodito numero fouere: Poppea hoc Neronis principis instituit, balnearum quoque sic solio temperato, asinorum gregibus ob hoc eam comitantibus. Denigrant capillos hæc. Radicem capparis tritam cum muliebri lacte, aut, vt alijs placet, asinino, ad tertias cognito & ad noctem pro cataplasmate imponito. Archig. 20. 70. Vrina asini attritus calciamentorum cum luto suo illita sanat: item scabiem hominis, & vngues scabros, Plin. Lepras ac furfures tollitt tauri, vel addito nitro vrina asini circa canis ortum, Plin. Asini vrina traditur nephriticis siue renum vitijs mederi in potu, Dioscorides. Eadem cum melanthio prodest contra omnes impetus & suppurationes siue panos & apostemata, Plin. A sydere percussoruni curatio. Asinilotio ipsos consperge & sanescit, Galenus. Alij ulceribus exdentibus & humidis vtilem prædicant. Sideratis vrina pulli asinini nardo admixto perunctione prodest 50 dicitur, Plinius. Eadem capillum densari putant, admiscentque nardum fastidij gratia, Idem. Vrina muli vel mulæ vel asini cum suoluto illita, & clauso abolet, & callis medetur, Marcel. Ad pendulam columellam Apollonius lotum Asini plurimum & calidissimum bibendum præberi præcipit, Galenus. Fiumum asini recens cum rosaceo in grauitate aurium tepidum instillatur, Plinius. Vlera capitum subito nata sanantur, si asini stercoris succo, & scilla contritæ quantum sat videbitur, & bubula adipis tantundem miscueris, atque ad capitis vlera veluti ceroto vsus fueris, Marcel. Quidam, si intestina prolapsa in hernia non poterant intromitti, superponebat stercus asini calidum & hoc per 3. dies continuabat, Arnoldus. Tam asinorum quam e- quorum fiumum, siue crudum, siue crematum, addito acetō, sanguinis eruptions cohibet, Dioscorides. Stercus asinæ aridum naribus inficitum sanguinem siue intermissione fluentem cito compescit, Plinius. Idem si recens imponatur, profluua sanguinis mire sedare dicitur: item cinis ex eo. Qui vularum etiam prodest imponitus, Plin. Ad fluxum sanguinis è vulnere: Recentem ac calidum adhuc fumum asinum cataplasmatis modo super

superimponito. quod si aridus fuerit, dissolue pauxillo aceto. Galen. eupor. i. Ad fluxum sanguinis narium, Asini stercus comburens insuffla cinerem eius aut exprimens instilla succum. Idem cap. 2. Item, Asinini simi (sic enim reddo Latinè Onida) etiamnum calentis succum mistum cù aceti æquali portione, & tanta farinæ triticeæ, vt sordium habeant consistentiæ, lineamento adfricato, quod affectæ nari imponito. Idem cap. 1. Asini stercus ad haemorrhoidas, apud Aetium lib. 14. Stercora asinina vel equina, si dū calida sunt apponantur, sanguine ex vulnere fluentem sustent. Rasis. Ad sanguinē vnde cuncti fluentē adhibetur: si è naribus profluat, succus expressus instillatur ac retinetur. Si obstruantur eo venarū vel arteriarū aperta oscula, sanguis cōtinetur. Fimus asini calidus vino miscetur, cui intincta vt affatim succum combibant linamenta gossampina, ad fluxū sanguinis coercendū locis affectis immittuntur, Rasis. Emplastrum ex eodē fronti impositum fluxionem auertit, Rasis. Armentarij equi vel asini, qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in vino, mox potum, contra scorpionumictus magnopere auxiliatur, Diocorid. Asinini simi cīnis ex vino celiacis & dysentericis confert, Plin. Ad alienos cum præduro tumore: Asini stercus aridum aceto dissolue, & per linteolum excolatum potui dato. Gal. eup. 2. Ad comitialem morbum, Asini stercus frictum cochlearium duorum pondere quotidie exhibeto atque ægrotus morbo liberabitur. Id remedium longa experientia comprobatum est. Idem. Si sella crescent, Et niueus prodest ex vbere succus aselli, si tepido vino infundas, ac mella piperq; serenus. Fimum asinini pulli, quod primum adidit à partu, polean vocant Syri, dant in aceto mulso contra licenis vitium: Idem celiacis & dysentericis confert: In sapo decoctum, colo magnopere prodest: Datum fabæ magnitudine è vino medetur morbo regio intra diem tertium: Eadem & ex equino pullo similiterq; vis est, Plinius. Ad podagram, Asinini stercoris succum asinino lacti ac dulci vino admisce & illine Gal. eup. 3. Si prægnanti mulieri menses profluant, stercus asinum siccum & rubricam & sapia testam territo, & linteo illigata apponito. Hippocr. lib. de sterilib. Idem in lib. de superfatatione, inter medicamenta quibus suffitus vterus clausus aperitur, numerat fibri testæ, asini masculi stercus, adipem suillum. Ad nyctilopa id est, nocturnam oculorum cæcitatem, expressum ex recenti onide (id est, fimo asini) succum oculis illine. Gal. eup. 1. Eruptionibus pituitæ asinini simi cīnis illinitur cum butyro, Plinius. Equarum virus à coitu Anaxilaus prodidit in lymphinis accensum equinorum capitum visus repræsentare monstrifice: similiter ex asinis, Plin. Membrana partus earum, præcipue si marem peperint, olfacta, accidente morbo comitialium resistit, Plinius. Ad leucoma equi miscetur, iac canis aut asini, sanguis columbae, ros brasicae, &c. Hippiat. cap. 11. Sunt qui ex luto orto ex vrina quā asinus in via excreuit, scabiem ouium illinunt, Diophanes in Geop. Stercus asinum statim oportet imponere in ictum scorpij, Vegerius in hypiatricis.

H. Philologia de asino.

a. Asinus Græcis ἄρνη dicitur περὶ τῶν ὄντων quod hominum opera iuuet, vnde & iumenta Latinis dicta. Αἴσανον 30 asinus vel mulus, &c. Vide in Muloa. Cyrenenses asinum Βελούν vocant: Cretenses Βάλεστρον, quidam βέπαλον, quidam κυλόν alij μεγάλουν à nimia vocis absurditate, ινάριον, οὐδίδον & ταύρις, diminutiua sunt. Asella pro ala quoq; siue axilla reperitur, vnde illud in sacris, Prover. 19. & 26. Abscondit piger manum sub asella: sic à qualo quafillum dicimus. Καρυλλας Varinus asinos interpretatur, quæ vox ad canthelios accedit. Inueniuntur & hæc nomina apud Græcos, καρυλλον vnde vocatus cantharus, id est scarabeus, qui ex asini fimo sobolem sibi parat: οὐδα quod talum quoque significat: μέμυνον apud Varinum, haud scio quām recte scriptum. Moivs, vt D. Cyrillus in Osee propheta exponit, alij verò magnam belluam, quæ propter feritatem solitaria pascatur, proprie tamen aprum significat, qui solitarius degit. Suidas etiam lupum solitarium interpretatur. Νωθέηγρος, διμωαπος (vel ἀδωατος sicut & Picrius legit) ουγγινερχης οὐδετερος. Varinus. Ιεναλας, asinus fuscus, Etymologicon. Παρτέσθεν περιπονασαι, ὅπ πατέρων εἰσὶν οὐνούον, apud Varinum. Τερύνης, asinus 1 bore & senio confectus: accipitur etiam pro homine sene & atate exhausto, θελέας, asinus, vel aries agrestis, Suid. Ιεναλας etiam pulpite dicitur, ιφ' ὧν αἰγαλεων ισάστοι ιεναλας, οἰονεὶς ιεναλας, Camers. Aristophanes in Vespis. Ωξειον ινδικηται ομοιοντος λαγηρης εἶναι σωλην. Κλητηρες dicuntur ministri publici qui homines ad iudicia vocant, item testes qui vocantur: sed poeta κλητηρης hic dixit παρ' ιεναλας άντι θηριων. Et alibi in eadē comedìa, Ε' ονας οὐ περιεῖται νεοτερηται τεργηλης. Κλητηρης εἰς αχριγενας ιονδεσθεντη. Hic itcm κλητηρης dicit pro asino, est autem scommaini senem φιλοδινασιου. Ιεναλας, anus putida, vel asina vetula: οὐδανευς, asinus regius, Varinus. Μυχλας, libidinosus, mœchus, vt μυχλος Phocenses asinos quoq; admissarios mychlos nominant. Asini epitheta apud poetas leguntur, tardus, onerarius, dosfusarius, vilis, plaustrarius, molarius, piger, pandus, vulgaris, Arcadicus, Μαναλιος, ignauus, lentè gradiens, auritus, iners, rudens, segnis, horripilus, turpis, cliterrarius, lentes, quadrupes, insulsus, miseradæ sortis. Et apud Græcos ωνθης, πανυρητης, οὐκοντης, βερθυτης, βερθυτης εληνης: λέπτηρος πλυνοαθημος: φινηλατης ονον interpretantur Grammatici ἡ ιαθινημηλον τηδημη, quod epitheton cani sagaci aptius est. Extat egregium Pallada epigramma in asinum segnem, non indignum hic legi.

Ανιανασον επειτης ονον μελκριθυμον ζελωκεν,
Τιον της βερθυτης, ονον, πιον, οκιον, ζενερον,

Ταν βερθυτημενον ορμον οδοιπετηνης.
Ταν αιακαμπιόνταν ισατηνον, οεπηρον.

De asello in seculo multipede, & eiusdem numinis pisce, suis locis dicetur: vtrumque etiam Græcionon vel onis-
con vocant: utrique à cinereo (quem Germani etiam asinum vocant) colore nomen. Ονος, ονον stercus asini. Aeginetæ 2.52. Asinius & Asellius nomina propria virorum leguntur. Heratia insula est, quæ ante die dicebatur Onus, Plin. Asine, Ασινη Peloponnesi vel Achaia vrbs iuxta Messeniam, vnde sinus Asinæus: Lucanus, Quas Asine cautes, & quas Chios asperat vndas. Est & Laconica vrbs dicta ab Asine filia Lacedæmonis, item Cypri & Cilicia. Præ-
terea vasis genus est ονος apud Aristotelicos inter exempla homonymia, quod à figura sic dictum coniicio, vt or-
cham à bellua marina. In signo cancri duæ sunt stellæ paruæ Aselli appellatae, Plinius lib. 18. Exiguum inter illas
spatium obtinet nubecula, quod præsepe dicitur, Laçantius. In canceri deformationis parte, vt Hyginus scribit,
sunt quidam qui asini appellantur, à Libero in testa canceri duabus stellis figurati. Liber enim à Iunone furore ob-
iecto, dicitur mente captus fugiss. per Th. sprotiam, cogitans ad Iouis Dodonæ templum peruenire, vnde pete-
ret responsum, quo facilius ad prælinum statum mentis rediret: sed cum venisset ad quandam paludem magnam
quam transire non posset, de quibusdam duobus asellis obuijs factis dicitur vnum deprehendisse eorum, & ita esse
transfuctum, vt omnino aquam non tetigerit. Itaq; cum venisset ad templum Iouis Dodonæ, statim dicitur à fu-
rore liberatus, & asellis gratiam retulisse, & inter astra eos collocasse. Nonnulli etiam dixerunt asino illi quo fuerat
vectus, vocem humanam dedisse. Itaque postea cum cum Priapo de natura contendisse, & victum ab eo inter-
fectum. Pro quo liberum eius misertum, in sideribus annumerasse. Et vt sciretur id pro deo, non pro homine ti- 70
mido

mido (quia Iunonem fuderit) fecisse, supra cancrum constituit, qui deo beneficio fuerat affixus astris. Dicitur etiā alia historia de asellis, ut ait Eratosthenes: Quo tempore Iupiter bello gigantibus indicto, ad eos oppugnando omnes deos conuocauit, venisse Liberum patrem, Vulcanum, Satyros, Silenos, asellis vectos: qui cum nō longe ab hostibus abessent, dicuntur aselli pertinuisse, & ita pro se quisq; magnum clamorem & inauditum gigantibus fecisse, ut omnes hostes eorum clamore in fugam se conicerint, & ita sint superati, Hac Hyginus. Postremam fabulam Varinus etiam in Lexico suo in asini mentione afferit: & hanc ob causam asinis hunc honorem habitum inquit, ut in cancri sydere occasum versus collocarentur. Acharnici asini, de magnis asinis dicebatur, Varinus οὐεν̄ verbum apud Thucydidem Aelius Dionysius mouere & circumagere exponit: & apud Hippocrate ὀνειδῆ est τὸ ἔξων ἐπέροφης τένειν. Ovis enim sunt funes ductari ex cannabis stappa aut lino, nimurum ad machinas vel er-gatas idonei, vel alioqui ad trahendum aliiquid. Nam & camelii funes magni vocantur, à quibus anchorae suspenduntur. Αἴονες etiam, id est vectes machinarum, οὐοι nominantur. Latinis sūculas vocant tractorij generis machinas, quæ constant tereti ligno duobus aut pluribus vectibus traiecto, vtrinq; aqua extantibus longitudine: quæ dum versantur funis ductarius circa eas obvoluitur. Galli turnos dicunt, Germani haspel genus illud earum quo ex hypogea cupae subuehuntur, vel in ea demittuntur. Οὐοσύπακος scumba in crassi & rudiis ingenij hominē apud Aristophanem, nimurum à funibus iam dictis tractum. Apud Suidam ὁ σύπακος legitur diuersis dictionibus per πανταplex, cum tamen apud eundem in Σ. per πανταplex stypax (quod magis placet) sine interpretatione habeatur. Cæterum ergata machina tractoria vel hoc à sūcula differt quod axe est recto. Nam etiam vectibus sicut sūcula versatur, non id quidem brachiorum ductu, sed obvientibus & ambientibus vectarijs: Itali arganum vocant, ut Guliel. Philander scribit in Vitruvium: Germani ein wunden. Ad hæc ὁ νητητης est in cubis vel tesseris, Polluce 20 teste (vt canis in talis) quæ etiam cubus dicebatur, eodem nomine quo integræ ipsa tessera: & eo sensu accipitur in prouerbio οὐ τετράς οὐ τετράς οὐ τετράς, hoc est vel maxima vel minima summa. Merito autem aliquis per iocum miretur in ijsdem Midam, cui auricula asinina, felicissimum fuisse iactum, cum asinus ipse infelicissimus fuerit. Οὐοντος, serra frabrilis, Varinus, Τὸν δὲ νυῖν μυλοπόνον, ὀνοκόνον Αἰλεξίον εἰρηνεῖ οὐ Αἴλφορίδης. Pollux, Superior molæ lapis qui circumueritur, Latine catillus, Græce ὁ παντοπόλιος: inferior Latinis meta. Xenophon libro i. de expeditione Cyri: οἱ δὲ ἐνοεντες ὑπεράλετας δρυτήσται: apud Pollucem etiam ὁ παντοπόλιος legitur similiter pro lapide molari. Cato molarium asinum, & Paulus Iureconsultus asinum molendinarium appellat, non lapidem, sed ipsum iumentum. Asinaria mola, quæ ab asino circumagit: vt Matth. 18. Qui offenderit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, præstaret ei suspèdi molam asinariam à collo eius, ac demergi in profundum maris. Græca est μωλός ὁντης. Hippocrati chirurgicum est instrumentum oniscus, luxatorum curationi accommodum. Asini nomen in ludis literarijs illi imponitur, qui in studijs vel moribus deliquerit: is enim protensis indice & auriculari digitis asinum vendere iubetur: hoc est tantisper hac ignominia notari, donec in alium propter simile peccatum eam transferat. Sunt qui è collo stipitem, asini vel nomine tantum, vel etiam figura onocephalum, candem ob causam pueris appendant. Similiter & alij quandoq; derisuri quempiam, digitis vt dixi protensis auriculas asini imitantur, & sibilum addunt. Hinc Persius:

O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinxit, Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Ἐπίνηγον οὐ θεός, οὐ φύσης, Pollux: rotulam nendi instrumentum intelligo. Licebit etiam οὐοι vocitare, quem gurgitum Latini, instrumentum quo fila reueluntur. Απτηξις apud Pollucem ludi genus est, in quo pila ad paumentum vel parietem vi illidebatur, & repercutta manu ludentis subinde reijciebatur, cui plures cōtinui pilæ saltus successissent, rex appellabatur, & imperabat: victus autem asinus, & imperata quævis exequebatur. Alius apud eundem ludus puerilis ostracinda describitur, in quo deprehensus in fuga similiter asinus dicebatur. Testa erat ab 40 interiori parte pice illita: eā aliquis ad lineam in terra ductam eminus projiciebat, simul pronuncians, nox, dies, propter colores testæ diuersos, quorum altera sibi factio eligebat: persequebatur illa fugientem alteram, cuius in proiecta testa color eminebat. Plato in Theæteto: οὐδὲ προδρῶν νοθεῖται, δέ τε οὐ φανερόντες, οὐ θεοὶ: οὐδὲ περιγένεται αὐαράγητος, Βασιλεὺς οὐδὲν. Commodus Cæsar (vt Lampridius refert) habuit hominem cuius prominebat penis ultra modum animalium, quem onon appellabat, id est asinum, sibi charissimum, quem & ditauit, & sacerdotio Herculis rustici proposuit. Hinc etiam onobelos dici coniecat: sunt autem hi qui viriliores videntur, vt in Heliogabalo sentit Lampridius, velut asini tulum præferentes, Cælius. Erysichthon Myrmidonis filius propter voracitatem asinus est appellatus, Aelianus. Euclio ille Plautinus paupertatem simulans ad Megadorum diuitem filiam eius ambientem in Aulularia sic loquitur: Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit, Te bouem esse, & me esse asellum, ubi tecum coniunctus siem, Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam ego asinus in luto. Tu bos me haud. magis respicias, gnatus quam si nunquam siem: Et te utr iniquiore, & me meus ordo irrideat: Neutrobi habeam stabile stabulum: si quid diuortij fuat, Asini mordicibus scindant, boues incurserunt cornibus. Hoc magnum est periculum me ab asinis ad boues transcendere. Christiani cur asinarij per ignominiam nominati sint, & Christus onochelus, mox docebimus. De Aristotle Ephesio & Onoscilde eius filia absurdior est historia in Plutarchi Parallelis, quam ut hic referri debeat. Ab asino decessisse mihi videntur Græcorum vocabula, οὐεδός, οὐ θεοί, οὐ οὐδέ, οὐ οὐδέ, & alia huiusmodi. Nealces cum prælium nauale Aegyptiorū & Persarum pinxit, quod in Nilo, cuius aqua est mari similis, factum volebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Asellum enim in littore (pro ripa) bibentem pinxit, & crocodilum insidiantem ei, Plinius. Lapis specularis in quibusdam Italiae locis vulgo speculum asini dicitur. Onopordon herbam si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit vrinas & menses, aluum fistit, suppurationes & collectiones discutit, Plinius: 60 nec alibia liud, vt ignota sit hodie, sicut etiam onocichla, cui flos diurnior per partes florenti apud eundem. Inter duas damnantur visa cinerea, & rabuscula & asinica à colore nimurum dicta: cui eadem forte fuerit οὐδην Varrino memorata. Asinastræ, Macrobo, si bene memini, inter fiscorum genera nominantur. Pruna seniora maioraq;, asinina cognominata à vilitate, eodem colore sunt quo hordearia, Plin. Auriculam asini Galli quidam vulgo vocant symphyrum alterum: Sabaudi lotum pratensem, panem asini. Inter stirpium nomenclaturas Dioscoridi attributas, onomordiam helxine est asini sanguis Aegyptijs, filix: asinus ichrei Magis, sampuchum. Onitis etiam herba ex origani generibus, asinum nomine præ se fert. Nicander οὐεν̄ πεταλεον vocat, quod folium eius asinis pubulo gratum sit. Onobletum herbæ lingua similis Hippocrati contra feminarum profluvia in vellere apponiatur. De Onocichle vide in Turdo. Onopyxus folio & caule spinosus est, Plin. Anonin quidam ononida malum vōcare, 70 Idem Grammatici οὐων̄ exponunt: τετραδεκάτης οὐ φελεόν. Huic nomine similis onuris est, alias cœnothera dicta, quæ in potu

in potu data feras quoque mitigat Plin. Onogyrus planta est male olida, quam alij anagyrum vocant, prouerbio etiam celebris: item viri nomen. A bubus Athenis Buzuges nobilitatus, Argis Onogyrus, Varro. Onophyllum eadem anchusa est, quæ Arabicæ linguae autoribus etiam asini lactuca vocatur. Anchusam ipsam quoq; Græci onocleam vocant, & folijs lactucae describunt: Lycopsis etiam à nonnullis anchusa vocatur, lactuca folijs. quæ & onosmati herbæ apud Dioscoridem tribuuntur. Anchusa genus alterum apud Dioscoridem onochiles appellatur, alij onochilon vel onochelum scribunt. Eadem est Alcibiadion Dioscoridis contra serpentes, præcipue viperas, efficax nec aliud Alcibion Phinij lib. 25. cap. 5. quamvis ille qualis ea herba esset apud authores sibi repertum neget. Barbara & Arabica quæ anchusa siue lactuca asinina & generibus eiusdem tribuuntur nomina, quæ in Arabicorum nominum interpretatione in Auicennam Andreæ Bellunensis, & antiquioris cuiusdā in nominati reperiuntur, hæc sunt: Achatini, hearphilus, fesula, almiphar, ansadius, senuat, senchar, sangiar, alsangia: simarem vel sin-carem genus anchusa ceteris maius: a hugilife, lactucella maior. abugilesa, argialelus, abuchalesa, achasunas. Cæterum onocardion, dipsacus intelligitur (quasi asininius carduus, ille nimirum qui in prouerbium abiit. Similes habent labra lactucas:) à quo longè distat anacardium fructus arboris Indicæ. Dipsacum nonnulli etiam virginem pastoris vocant, & lactucam asini cum ea confundunt, Onobrychis folia habet lentsis, &c. Dioscorides. Vrticam marinam Galli vulgo vocant cul d' asne: Græci hodie colicenā. Lingua asini est planta, habens folia rugosa non magna & radiculas odore ligni cupressi fragrantes Syluat. Onocecidas Galenus à rusticis scribit appellari gallas cas, quæ grandescunt fungoꝝ, quasi asininas, quod ignauæ sint & minus efficaces. Clifsthenes tribus Doriensium diuerſis nominibus notauit ac præter suam reliquas ex brutis perludibrium appellauit. Quippe hyatas id est, suales: aliquibus oncatas id est, asinæ: reliquis chæreatas id est, porcales nomina indidit. Alex. ab Alex. Asinaria festum erat Syracusis mense Maio, ab Attinario fluvio appellatione ducta, apud quem Atheniensium imperatores Nicias & Demosthenes capti Eiusdem nominis comedia extat Plautina, in qua mercator pro asinis emptis pretium numerare introducit Leonida seruo, qui Sauriam atriem sem, cui numerari debuerat, se fingebat: De hac poeta in prologo scribit, à Demophilo prius Græcè editam onagri nomine. Onosander philosophus fuit Platonicus, cuius librum de optimo imperatore habemus. Οὐειανὴς ασίνη, asinina carnes, Varinus. Asinæ & mulis procomij loco ad oculos defendendos aures datæ sunt longiores. Xenophon. Δορικὴ cutis vel pellis asini: δύεια, & paroxytonum, idem, vel forma asini, Varinus. Οὐειανὴς ασίνη, fimus asini: posterius etiam de bubulo Homerus dixit, Pollux. Οὐειανὴς ασίνη, excrementa equi, vt ὀνδες asini, Varinus. Κίλιον vestis color qui nunc onagrius vocatur: Asinum Dores κίλιον vocant. Pollux. Μυνλαυ, lineæ nigrae in asinorum collis & pedibus nascentes, Idem. Μυνλαυ, reduplicatio quædara in asinorum & boum collo, idem. Asini colorem refert tarandus, cum ei libuit sui coloris esse: quem sæpe immutat. Cercopithecus pilo est asinino. Λειειονή, πεφαλή, πενήνη, δωδεκαπότης, τετράκοντα αἰδοῖοι, πεντέδητης, μηνὸς, Nicander in Alex. In medio, inquit, flor. καὶ ως fecit asini genitali similes. Leucrocuta asiniferè magnitudine est, Plin plerique legunt asini serui, id est onagri. Ad Cadaram rubri maris peninsulam belluæ exēunt quædam asinorum capitibus, alia alii, & depascuntur sata, Plin Vox asino apprime rudis, vt merito rudere Latinis dicatur: hinc & Græcorum onomatopeia, Ρεύματος, Βρούματος (quod de mulis etiam dicitur) & ὄγυναθη: poetæ quidam asinos ὄγυνατε cognominant. Ογυνιπος asini clamor. Hesychius, Βρουματαινος εν δρυναται το γαρ δρυναται εδεις τη ηπιησιν επειτε. Thom mag Βρωματος Grammatici exponunt de asinis maribus, cum præfame exclamant, παρα τη βρωμην ηγετε την φησι σει θη. Varinus citans Pausaniam. Βρωμην vt & absolutes pro, διε, Nicander in Alex. Βρωμην καὶ βρωματην φησι τη ηγετε. Οντη βρωματος, η βρωμην, asinus rudens per esuriem, aut pabulum edens vel auenam, quam Græci brōmon appellant. Μυναθηδονη, περιπλοιος δυοτος βρωματης η βρωμην. Hesychius. Persius Sat. 3. Findor, vt Arcadiæ pecuaria rudere credas. Ouid. lib. 3. de Arte: Vt trudit à scabra turpis asella mola. Rudentes restes nauticas: & asini cū vocem emittunt. Festus. Abusus etiam de leonibus & de hominibus dicitur apud Vergilius. Aliqui homines vocem edunt similem cani, asino, equo, &c. hinc quisque iudicandus est eiusdem animalis ingenium referre, Adamantius. In Philomela poemate obscuri authoris hic versus legitur, Quirritat verres: tardus rudit, oncat asellus. Oncare vocem Græcam esse dixi, nec apud ullum Latinorum legisse memini. Nullus in terra Scythica neq; asinus neque mulus gignitur, ac ne ullus quidem visitur propter frigora. Itaque rudentes asini perturbabant Scytharum equos & cum Scythæ saper numero Persas adorarentur, eorum equi exaudita asinorum voce, consternati auertebantur, arrestis auribus stupefacti, vt pote insolenta tum vocis, quam prius nō audissent tum formæ, quam nunquam inspexissent, Herodotus lib. 4. Onocrotali aues ab asinino clamore nominantur. Philemon mortuus risu dicitur, cum asellam fucus consumpsisse videret, Valerius Max. lib. 9. Ονοκρατειν de asinis propriæ dicitur cum equas inscedunt, Pollux. Homerus vt asini tardum & ne per vim quidem celeritatis capacem incessum significaret, vel vt Græce dicam βρωμαται εν την αγεται εν την αρπεται, hoc versu vsus est, ος δοτηνος παραρηπαι λαο ειναιτο παιδες. Iliad. Erasmus in prouerbio, Asinus esuriens fūstem negligit, non recte ειναιτο legit & verit. Aut asinum si ex eius cauda lapidem appendas, non rudere, Aelianus. Οὐδην, asininus, asini instar stupidus. Μονοφθηγες, μονοφθηγες, Varinus: dosuarius asinos intelligo, quos ρωποφθηγες, νωτειη, & ονδοφθηγες, Græcis vocitare visitatius est. Clitellæ sunt quibus sarcinæ colligate mulis vel asinus portantur. Hinc clitelarium & clitellatum iumentum dicunt. Cat. cap. 10. Asinos instratos, clitellarios, qui stercus velet, tres. Et Plautus in Mostell. Nam muliones mulos clitellarios. Habent ego homines habeo clitellarios. Magni sunt oneris, quicquid imponas, vehunt. Sed quas homines baiuli gerunt clitellæ, muli Marianii potius dicuntur. furculæ scilicet, quibus religatas sarcinas viatores gestat. Frontinus libro 4. Strategematum: C. Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maximè exercitus agmen oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset. (Vide etiam in Mulo H. a. Et in equo E. de clitellis.) Græci hæc aut similia instrumenta ειναιφεγ, ειναιφεν, & ειναιφεν nuncupant. Aliqui iumentorum clitellas etiam θητη, ματη, σαβυδεια, & ασφαλεια. Varinus ειναιφεν σαγματινον interpretatur, cum dubitatione tamen an totum potius iumentum, nō sola clitellæ hoc nomine accipiendum sit apud! Demosthenem contra Midiam: cum alioqui mulum semper significet. Mularum, equorum, asinorumque genus sub sellis aut saginis solo tergere prestat officium, Vegetius 2. 59. Κανθηλια, σαγματινον, & que eis imponuntur ex vimine coexta & ligna incurva in puppi nauis ad instruendas attegias: & montes Bithyniae, Varinus. Sigma, sagma vel sagma sagmatis, sella quam vulgus (apud Italos & Gallos) bastum vocat, super quo componuntur sarcinæ: vel instratum, quo mollior fiat fessio: sed & pro sarcina quandoque ponitur, Cælius libro II. Forte hinc etiam patrio sermone equos & asinos clitellarios vocant somrass & somjel: vt Græci Latinique sagmarios. & sarcinam iumenti ein som (vt Itali somam Græci putto etiam γόμον) & sellam ipsam 70

ein sommsatte! Palmæ in Babylone ad iugeri spatium extenduntur, & pondere depresso superius curuantur veluti asini canthelij, Xenophon. Varinus canthelios magnos asinos interpretatur: & prouerbialiter canthelium pro stupido tardique ingenij homine. Κανθέλιοι καὶ κανθίων δὲ τῶν πολλάκις τὸς καλέστη, Eustathius. Polybius, Εὐγεῖος διδεμένοις φορτίοις τὰ πανθήναια λαβέντας ἐπὶ τοῦ διπλεῖν τελεόδην τελεόδην εἰπεῖν, γενομένες σωτέρες παραίτας χαροπαῖς οἱ φαλέατον γενέθη τελεόδημα. Per canthelia clitelitas intelligo. Φυσίον, πάντας οἱ Ασίνης. Varinua. Οὐον θητεῖαι, asinum ad iter parare scilla vel sarcina imposta, Herodotus: Xenophon de equo etiam hoc verbum vsurpauit, Pollux. Επιτέλαιον, πάντας έπιτελαιον, Varinus. Οὐεῖον, stabulum asinorum, Varinus. Οὐέπατης idē significat. Asinarius qui pascit vel dicit asinos, vt agaso qui equos curat: apud Græcos ὄνηλάτης, ὄνηγήσις, ὄναργες, ὄνονδιως, vt Varinus habet: vel Dorice ὄνονδις, vt Suidas & Pollux: pro eodem καλαντῆρι similiter Dorice apud 10 Varinum legitur, quod probo, nam καλάντηρις & καλαντῆρις suprà asinum esse diximus: apud Pollucem καλαντῆρις, quod non placet in hac significatione: pro venatore tamen, qui & καλαντῆρις, rectè dici puto: vt Varinus quoq; errauerit καλαντῆρις asinum tum venatorem exponens. Οὐηλατεῖαι verbum Polluci, asinum agere. Κλωγύδης, οὐλέτης γελωτης: οὐλέτης εὐγνωμον φορτίου, οὐλάκην πνέει φατνη, οὐον οἱ ὄνηλάται τοιούταις κυνέχως, id est sonus qui ore editur ab asinariis ad fistulæ imitationem. Κλωγέθηται καὶ δημοσίεις λέγονται οἱ εὐθέατοις νινωύλων, καὶ πλωγμὸν πάσχειν. Varinus. Lityeras rex Celenarum fuit, vir voracissimus, de quo Sositheus Tragicus apud Athenaeum, Εὐθεία μὲν αὐτὸς τετέλεσται (forte οὐεῖον) κανθηλατης. Τετέλεσται βεραχειας ιμέρας. Regi Persarum quotidie mactantur κτηναὶ ιερεῖα (animalia quaे tanquam pura sacrificari & edi possunt) ē quibus sunt equi camelii, boues, asini, cerui & plurimæ & aues multæ, &c. Heracles. Oua gallinarum imparia in vrina asini elixata & esa, nephriticos & colicos sanabunt mirificè. Kiranides. Simonides poetæ perquam festiuus pro diuersis mulierum ingenij alias ex alijs animalibus natas fingit, 20 & inter cæteras ex cinere & asino natā his senarijs depingit: Τιλδὲ τὸν πεποδίνην ηγεταλιτεύεται οὐεῖον, Ητούτη τὸν αναγκην, οὐων τὸν πηγον μόγαν, Ερεζεν τὸν απαντα, καὶ πονηστα, Αρεζα τὸ φέρει δὲ θεία μηνὸν εὐμηχαν. Προνοῦ, πατέρημαρ, εὐθεία δὲ πέποντα. Alexandro Macedoni quum redditia fors esset: Eum qui primus occurrisset, interimeret: vbi quendam præ se agentem asellum vidit, arripi hominem ex oraculo confestim imperauit. At is iam iam iugulandus, intellecta mortis ratione, proclamauit: Ante ambulonem suum non se peti ex responso, quando is obuiam latus esset prior. Perquam lepida apud Nicandrum de asino fabula legitur, qui iuuentutem à loue hominibus donatā, & sibi impositam, cum valde sitiret, dipsadi ad fontem moranti, vt ad potum innoxius admitteretur, tradidit. Hinc est quod dipsas senectute exuta iuuenescit, & propter asini deriuata in se sitim, eandem hominibus morsu infligit. Sed ipsos poetæ versus propter elegantiam non omittemus. Αὐφροσεν, εὐκαλύπτει κανθοφεροδίς ποτίναρτο. Νωθεὶς οὐανοντες αὐμετεύοντο λιπάρηψι. Δωρεά πολύτοκοφύτη οὐεῖον. Et paulo post. Νέσσον δὲ αργαλένη βρωμήπορος ελαμψη θηρίον Δέξατο. Alexandrum Magnum in Babylone multa prodigia perturbabant. Ex his enim quos educabat, Ieonem quendam eximiæ magnitudinis ac formæ mansuetus asellus calcibus exanimarat. Plutarchus in eius vita. Augusto apud Aëtium descendantem in aciem asellus cum asinario occurrit: Eutychus homini, bestiæ Nicon erat nomen, quod sibi bonum omen esse interpretabatur. Suetonius. Asinum Coptitæ apud Aegyptios præcipitem agunt, & homines rufos iniurijs afficiunt in contumeliam Typhonis, quem rufi & asinini coloris fuisse ferunt. Busiritæ & Lycopolitæ tubas non admittunt, vt quæ sonum rudentis instar asini edant: In summa, asinum impurum & dæmonicum animal esse credunt propter similitudinem cum Typhone, tum colore tum animi stultitiae & improbitate: & cum placentas faciunt in sacrificijs Payni & Phaophi mensium, insigniunt eas nota asini ligati. Persarum etiam regem Ochum vehementer eis inuisum, asini cognoscere notauerunt (alijs, Artaxerxes cognomen fuit Ochi) vnde commotus ille: Atqui asinus iste (dixit) bouem vestrum vorabit & Apin mactauit. Illi vero qui dicunt Typhonem super asino ex pugna euasisse, & cum septem dierum itinerere aufugisset, filios procreasse Hierosolymum & Iudeum, res Iudaicas manifestis fabulis implicant, Hæc Plutarchus, vt nos transtulimus ex libro de Iside: paulò aliter Aelianus, qui Petro Gyllio interprete ita scribit: Busiritæ, Abydus, Lycopolis, idcirco tubæ sonitum ab auditione sua detestantur, atque execrantur, quod ab asino rudente eius clangor dissimilitudinem non habet: & simul eis qui Serapidis religionem obseruant, odio est asinus, atque acerbitati. Cuius rei non ignarus Ochus Perses, Apim quidem interfecit, asinum autem & consecravit, & sanctissima religione coli iussit, Aegyptios vt molestia afficeret. Sed is sancti tanti sceleris sacro bovi persoluit poenas, nec iniustas, neque minus graueis, quam Cambyses dedisset, qui primus bello sacrilego religionibus inditæ eiusmodi impietatem commiserat, Hæctenus Aelianus, Ochum Aegyptij vernacula lingua asinum appellabant, inertem eius animum, imbecillitatì animalis per vituperium comparantes. Quamobrem ipse Apim, vi abstractum immolauit asino Idem. Cur in Consualibus festis equos & asinos coronant & otiani sinunt? An quia Neptuno equestri festum hoc peragunt, & asinus cum equo libertate communis fruitur? Aut quies ista iumentis concessa est, quod mare tranquillum & navigationi commodum se præbuisset? Plutarchus in questionibus Romanis cap. 47. Onosceli demones sunt in aquosa & arida corporibus arescentibus, asinini cruribus. Hi sepe mares plurimum exhibent, interdum quoque leonem & canem induere videntur, Cælius. Lectum in historia est ab Hyperboreis item Apollini asinum immolari, cui sententia astipuletur Callimachus, Τέπτοι λιπάρηψι φοίσον οὐοσφρύγιαι, id est pinguis Apollini oblectant asinorum iugulations. Sed & de Hyperboreis Pindarus in Pyth. 15, Παρθοῖς ποτε Περσοῖς ἀδαίσιστο λαζέτας Δώματ' ἐστεθῶν κλειτας οὐον ἐκατόμετας. Lactantius lib. 1. de falsa religione cap. 21. ait Lampacenos Priapo asinum in vltionem & ludibrium mactare consueisse: quod quum is 50 deus Vestæ dormientis pudicitia in fisciaretur, illa intempestivo aselli clamore sit excitata, & detecta infidioris hido. Ouidius Fastorum 6. prolixius hanc fabulam persequitur, & asinum in dea Vacunę festo feriari, & è pane monilibus floribusque coronari solitum testatur in Vestę gratiam. Idem Fastorum 1. simillimam de Sileno eiusq; asello & Lotide nympha fabellam recitat: & lib. 1. de Arte, Silenus asino delabentem inducit, cum Bacchum in Ariadnes raptu comitaretur. Asinos à Scythis Marti immolari, Apollodorus & alij prodiderunt, teste Arnobio. Phornutus scribit propter bellicum clamorem vociferationemque asinorum Marti immolatos. Saracori Asinis ad ferenda onera non vtuntur, neque ad molas, sed bellatores habent, & quemadmodum in Equis Græci sedentes, sic Asinis hi bellica pericula excipiunt: Quod si quis Asinorum apud eos corpulentior esse videatur, illum Marti sacrificant. Aelianus. Asinii in Pompi Bacchi frequentes sunt, Phurnut. Gentes quedam olim, vt ait D. Athanasius, in dijs suis humana cum brutis miscebant, & quæ in natura dissimilia erant, deos suos fecerunt, cynocephalos, ophiocephalos, onocephalos, crioccephalos: hoc est, qui canis, serpentis, asini, & arictis essent capitibus.

Non est hic silentio prætereunda mirabilis illa Bileam iasina in sacris libris Numerorum cap. 22. celebrata, cui & angelum Dei videre, & dominum insidentem alloqui diuinatus datum est. An non etiam ipse rerum dominus Christus, dum suum ipse ingenium ab omni fastu alienissimum ostendit, & in domito adhuc asello vehitur, ut diuus Zacharias olim futurum prædixerat, maximam huic quadrupedi gloriam adfecit? Extat Luciani liber Lucij vel Asini titulo, & L. Apuleij libri vnde decim Afini aurei: idem vtrisq; argumentum, sed Apuleius omnia copiosius tractat & multa intermisct. Institutum est naturam mortalium & mores humanos obiter designare, vt admoneremur ex hominibus asinos fieri, quando voluptatibus belluini immersi asinali stoliditate brutescunt, nec vlla rationis virtutisq; scintilla in eis elucescit. Sic enim homo, vt docet Origenes in libris perierarchon, fit equus & mulus: sic trahatur humanum corpus in corpora pecuina. Rursus ex asino in hominem reformatio significat calcatis voluptatibus exutisq; corporalibus delicijs rationem resipiscere, & hominem interiorem, qui verus est homo, ex ergastulo illo cenofo ad lucidum habitaculum virtutibus & religione ducibus remigrasse, ita vt dicere possimus inuenies illicio voluptatum possessos in asinos transmutari: mox senescentes, oculo mentis vigente, cum virtutes iam maturescunt, exuta bruti effigie humanam resumere. Proclus nobilis Platonicus monet multos esse in vita lupos, multos porcos, plurimos alia quadam bruti specie circumfusos. Quod minimè mirari nos oportet, cum territus locus Circes ipsius sit diuersorum, in quo anima aut vnguentis delibet, aut pharmaci epotis inebriantur, transfigurantur in brutas animantes. Pharmaca autem sunt obliuio, error, inscitia: Quibus anima confusa trahatur, donec gustatis rosis, hoc est scientia (qua mentis illustratio est, cuiusq; odor suauissimus) audiē hausta in humanā formam, hoc est rationalem intelligentiam, reuertatur: Hæc Beroaldus in Apuleij Afinum. Afisi encomium scripsit Hen Cornelius Agrippa, in postrema parte libri de vanitate scientiarum. Leo Africanus in descriptione Africæ lib. 8. cap. 20. agens & histriónibus Africæ qui certis diebus in quoddam Alcarii suburbium conueniunt, qui camelos, asinos, & canes saltare docent, inter cetera sic scribit. Plerunq; histriónum quispiam, vbi non nihil præsul-tauerit, ad afisum conuersus alta voce Sultanum magni operis adficiū meditari ait, proinde opus illi fore omnibus Alcarii asinis, calce, lapidibus, ceterisq; id genus necessarijs rebus deferendis. Tum afisus repente in solum prolapsus, pedes in aera attollit, ventrem iurgescit, atq; oculos non secus claudit quā si exanimus esset. Interim astantibus histrio asini casum conqueritur, obnixēq; rogit alio recuperando ipsum adiuuent. Coacta viritim qua potest pecunia, Ne existimetis, inquit, afisum mortuum: helluo enim paupertatis domini sui conscius, hoc dedita opera configit, vt munusculis illi collatis, pabulum sibi emere queat. Deinde ad afisum conuersus, vt confessim exurgat monet: ceterum non se loco dimouens afisus, frequentibus fustuarijs vapulat: quibus nec dum excitatus, fabulam repetit histrio, iterumq; plebem adortus, Scitote, inquit, Sultanum editū tulisse, vt luce crastina populus omnis triumphi spectādi cauſa ciuitatem exeat: fœminæq; omnes venustæ ac nobiles pulcherrimos asinos in-equitant, atq; ijs auenam & præstantem Nili aquam potandam exhibant. Vix hæc verba absoluī histrio, quando afisus in pedes erexitus profilit fremens & lætitia exultans, tum fabulā prosequens histrio, Vici, inquit, nostri præfectus, à me commodato petij elegantem hunc meum afisum, deformi ac vetulæ vxori suæ vtendū. Ad hæc verba afisus, tanquam humanæ mētis compos, auriculas complicat, & altero pede claudicans luxatum se fingit. Tum histrio: tibi itaq; arrident iuuenclæ? Afisus caput in clinans annuere videtur. Age, igitur, hæc plurimè sunt iuuenclæ, indica quæ tibi magis placeat? Afisus spectatorum coronam circundat, & fœmina honestiorem feligens, cō contendit, capiteq; contingit: spectatores verò alta voce ridentes, exclamant, Heus, inquit, afisi fœmina. Posthæc afiso in aliens histrio, ad alium se locum confert. Hæc ille. Aegypti in Hieroglyphicis onocephalum pingunt hominem rudem & nunquam peregrinatum significantes, vt qui nec historias cognoverit, neq; ea quæ alibi fiunt persentiscat, Horus. Appion Posidonij & Apollonij Molonis mendacia secutus, vt Iosephus fecido aduersus ipsum libro redarguit, Iudeos Hierosolymis in templo aureum afisi caput ingentis pretij coluisse scribit: idq; deprehensum esse ab Antiocho Epiphane cum templum spoliaret. Atqui cum varij casus (inquit Iosephus) nostram ciuitatem vexauerint, & Theos ac Pompeius magnus ac Licinius Crassus, & postremo Titus Cæsar ciuitatem ceperint, nihil huiusmodi illic iuuenere, sed purissimam pietatem. Antiochus verò pecuniarum inops, cum non esset hostis, sed fecdere iunctus, socios & amicos nos aggressus est, nec aliquid in templo derisione dignum inuenit, vt multi & fide digni scriptores testantur, Polybius Megalopolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes, Castor Chronographus & Apollodorus: qui omnes Antiochum pecun'js indigentem & fœderata violasse, & templum auro argentoq; plenum spoliasse scribunt. Hæc Aegyptius Appion considerare debuerat, nisi cor afisi ipse potius habuisset, & impudentiam canis, qui in Aegypto affolet coli, Hæc Iosephus. Meminit historiæ huius Nic. Leonicus etiam lib. 3 cap. 30. Plutarchus Symposiacorum lib. 4. problemate 5. Probabile vindetur (inquit) Iudeos suem colere, vt pote seminandi & arandi magistrum, vt asinum quoq; colunt, quod aquæ fontem eis aperuerit. Huc facit Petri Criniti ex primo libro de honesta disciplina caput 9. Verba sunt (inquit) Cornelij Taciti, quo loco historiam de Iudeorum origine & moribus scribit. Assenseret Iudei Moysi duci, atq; omnium ignari fortuitum iter incipiunt: sed nihil æque quā in opia aquæ fatigabat: iamq; haud procul exitio totis campis, procuberant, cum gressus asinorum agrestium, è pastu rupem nemore opacam concendent. Secutus Moses, coniectura herbidi soli, largas aquarum venas aperit. Hic vulgatissimi codices depravati sunt: sed ita legendū esse constat ex Apologetico Tertulliani, vbi ille, Refert (inquit) Tacitus Iudeos Aegypto expeditos, siue (vt putauit) extores, vastis Arabiæ aquarum locis egentissimos, cum siti macerarentur, onagris, qui forte de pastu potum petituri existimabantur, indicibus fontium vlos, ob eamq; gratiam cōsimilis bestia superficiem consecrassæ. Sed hæc mera mendacia sunt. Nos in sacris legimus Genesios 36. quod Ana sofer Esau dum pascit asinos patris sui in deserto, inuenierit יְמִים, mulos interpretantur rabini Saadias & Salomon, vt etiam Steuchus & Sanctes ex nostris. Hieronymus aquas calidas, fecutus quorundam Iudeorum opinionē. Sic enim scribit in Questionibus. Alij putant iamim maria appellata, & volunt illum aquarum congregations reperiisse, quæ iuxta idioma lingua Hebraicæ maria nuncupatur. Et paulò post: Nonnulli putant aquas calidas iuxta Punica lingua vicinā, quæ Hebreæ contermina est, hoc vocabulo signari. Sunt qui arbitrentur onagros ab hoc admisso esse ad asinas, & ipsum istiusmodi reperiisse concubitum: vt velocissimi ex his asini nascerentur, qui vocantur iamim. Pleriq; putant quod equarum greges ab asinis in deserto ipse curauerit primus in scandi, vt muloru inde noua contra naturam animalia nascerentur. Aquila, Symmachus, Theodotion & lxx. vocē Ebraicam reliquerunt, quæ tamen à librarijs vitiata est, dum alij scribunt ἵριειν, alij σημεῖν. Chaldaica translatio habet, בָּרֶבֶת, גְּבָרָאַת, id est fortes: Arabica בָּנָאַל kegal: Persica Maran astarta. R. Dauid Kimhi in libro Radi cum mulos exponit quem doctiores hodie sequuntur. 70 Ceterum

Ceterum Romaniv veteres pari causa & Christianos æque ac Iudæos asinarios vocarunt, obstinato videlicet in Christi nomen odio, quem per ignominiam etiam Christum per e literam appellabant. Sed & figuris picturisque Christianis illudebant, quando infando etiam picturæ genere Deum nostrum sic depictum sp̄ctanti populo proposuerunt, ut is foret auribus asinini, pede altero inungulatus, librum gestans & togatus. Cui flagitio ut scelus adderent, tali titulo Christi effigiem dedecorarunt: Deus Christianorum Ἰησοῦς: qua in re vel ipse quidem Tertullianus ex grā à risu abstinuit, cum nomen ipsum & formam conspiceret, Hæc Crinitus. Non emitenda est hoc loco Simsonis historia, quæ in sacris Biblijs libro Iudicium cap 15 proponitur. Simson vir apud Iudæos omnium fortissimus, cum in ipsum ineru Philistæ irruerent, in axilla asini arrepta quamvis iam marcida hostes mille prostravit: inde cum nimia siti laboraret, projecta maxilla, preces ad Deum fudit, & aquæ ex dente molari profluens scaturiginem impetravit. Sunt qui vocem Hebraicam שְׁנִינָה hamaṭesh, non verum deinde molarem, sed saxum dentis specie interpretentur, quod fuerit in loco illo tum receps à regesta Læhi, id est maxilla, appellato. Notum est lapides quosdam molares vocitari, non solum qui tam in vsu molæ sunt, sed quoniam illi us sunt genieris, ex quo præstantiores fiunt molares siue catilli, quos asinos etiam Græci nominant.

V T Pierius Valerianus in vario & doctissimo suo Hieroglyphicorum volumine docet, per Asini effigiem de notabant olim, denotariū possunt hæc. I. Rerum omnium, hominumq; locorumq; ignarus per Asellici pitem hominem significabatur. II. Immodica petulantia hominum luxuria, per Asinum in diutinis literis notatur. III. Impudentia: quod Asinus sua tantum commoda destinatissimo quodam animo prosequatur: & modò suæ morem gerat voluntati, nihil pensi habeat, castigationes contemnat, verbera etiam nihili faciat. Xenophon Asinos quadrupedum inuere cūdissimos dixit. Iosippus cor Asini & Canis impudentiam obiicit Appionis. IIII. Populus Iudaicus: vt pote qui sublimioris doctrinæ, quæ in diuinis eorum literis delitescit, intellectum minimè percipiunt, simplicitatemque scriptorum tantum prosequuntur, ob huiusmodi stuporem & imperitiam Asinæ assimilatur, quam Christus posthabuerit in senso eius pullo, qui factus est ea doctrina dignus quam ille nos docuit, &c. V. A Deo & sacris alienus. Asinum enim Aegyptij adeò impurum existimabant, ut animal etiam demoniacum arbitrarentur, &c. Erat verò apud eos mos vt Asinum ludibrijs omnibus incenserent, luto cœpībusque passim impetuum, contis etiam simularent, quaque se locus offerret opportunus, precipitem agerent. Vnde proverbiū in contemptibiles despiciatissimosque homines emanārit, Asinus Aegyptius. VI. Egregium princium citiū destitutum. In ore enim omnium est Asini succussionem (vel incœptum cursum) parum admodum procedere, &c. VII. Stoliditatis ludibrium. Sic Aegyptij in Simiarum grege Asinum vel saltare vel tibijs canere, vel etiam disceptare fingebant, rem quidem tam dictu quām spectatu ridiculam, sed quæ in secessu pondus habeat. VIII. Indocilitas, per Asinum frānatum, apud Aegyptios & Mathematicos. IX. Sophistarum nugæ. Asinum enim (inquit Pierius) Sophistæ nostri ita in delicijs habent, vt sine Asino nihil meditentur, nihil moliantur, & disciplinam omitem suam οὐδὲ οὐδὲ ostentent, &c. X. Adulatorum illecebra. Sacerdotes enim Aegyptij Asinum inter flores & vnguentā statuebant: quorum nihil ad sensum eius pertineret: ex hoc scilicet perniciem, quæ potentioribus præcipue assentatorum machinis insidiatur, indicantes, cum inde risu & ludibrijs omnium exponentur, qui enormes adulotorum aslentationes aucupantur. XI. Ignavia. XII. Mulier male morigera & conceptum evitans, &c. per Asinam & fustem inhārentem tergo, designatur: vt vir etiam minimè officiosus in vxorem, per Asinum, &c. XIII. Prægnantia dissimulatrix. Asinæ enim impendio cauet ne vel in conspectu hominum, vel in luce pareat. XIV. Solstitialium vel tempus annuum, per Asinæ pullum. Solstitialio enim ferè & parit & admittitur: annumque integrum omnino geslat. XV. Vir frugis, vxor prodiga, per hominē sparti funiculum torquentem, & Atellum à tergo opus quantumcumque fieret, abrodentem. XVI. Patremfainiliās parcum, familiam prodigam, per Asinum vnum longioris funis nodos complicantem, ac alios à tergo clanculum dissoluentes. XVII. Bonum omen quod Augusto in aciem descendentem Eutychus asinarius, & Asinus Nicon nomine obuij fuerint. XVIII. Vinitor, nam abroso ab Asino vitis palmite, vindemiam inde feraciorem prouenisse obseruat id que secuti mortales latiore sibi quotannis prouentum compararunt. XIX. Ochus ab Aegyptijs, quem tanquam tyrannum oderant. XX. Labor indefessus atque seruilis. Eremitam diuinæ literæ per Onagrum intelligunt. hoc enim animal in solitudinarijs locis vitam degit.

Andreae Alciati Emblema in auaros.

50 Septitus populos inter ditiſsimus omnes,	Arua senex nullus quo magis ampla tenet;
Defraudans geniumq; suum, mensasq; paratas,	Nil prater betas, duras, rapa vorat.
Cui similem dicam hunc, inopem quæ copia rediit?	An ne asino? Sic est; instar hic eius habet.
Nang, asinus dorso pretiosa obsonia geslat,	Seg, rubo aut dura carice pauper alit.

Στιχόνδες, ὅν τοι λαλεῖ.

Tίτις ἡ ἐγκειμένη βρεφόπτεν ὅνον ἀρμηγή ἐντηπποις,	Γυρὸν ἀλωναῖς ἔξελάστε φρόμον;
Οὐχ ἀλις δῆλο μύλοι περιθρονον αἰχθόνταντος,	Σπειρηδὸν σκοτεῖς πυκλοδίωντος ἔχω;
Αἴλητε Καλοίσιν ἐχίζουσιν; ήρ' ἔτε λοιπόν	Ηγυμοι πλιν πυκλοίσιν χάντιν αἰσθην.

PROVERBIA.

Asinus Aegyptius, pro eo qui derisui sit omnibus, quemque omnes insectentur, conuellant, lacerent, Cælius Rhod. Bouem si non possis, asinum agas. Vide inter proverbia de Boue. Asellam agas. Asinus alia portat, alia Lacon. Antronius asinus. Asinus inter apes, de ijs qui in mala inciderunt, Erasmus & Suidas. Suis sui pulcher, asinus auno. Vide in Sue. Asinus auis, Eras. & Suid. Asinus auriculas mouens, Erasmus & Suid. Ηλιθίος τε γένος φυῶς λω, καὶ νοθῆς, οὐ φέρεις μαλισκα, καὶ οὐ τῷ χαλκινὸν ἀλυστη τιθέσθ, συχνὰ οἱ στοιχεῖοι τοῦ ὕταν. Verba hæc apud Varinum ex authore innotinat citantur. Auriculis demissis, proverbiū à iumentis ductum, cui aduerteri videtur illud, Auribus arrestis Horatius Serm. I. Demitto auriculas, ut iniquę mentis asellus. Quum grauius dorso subiit onus. Nos etiam aures illum demittere dicimus, qui spe sua frustratur, Es laszt die oren hangen. Asiniaures, vide paulo inferius in Mida, Asinus balneatoris, in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus capiunt. sic Germani, Ein kar-

gerreycher ist Salomons esel. Ab asinus ad boues transcendere, est ex humiliore conditione ad ditione partes transire, apud Plautum in Aul. vt supra recitatimus. Asini homines pro stupidis & stolidis apud eundem in Pseud. Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera, Erasmus. Ηράκλειος φωελόν (aliás καὶ φωελόν) τοις ἔννυν ἀντίθετο φορτα, εἰς αγγλαῖνον χρονιαν ταχειάν, τοῖς λαϊδοῖς έταιρούσι, Suidas & Varinus. De Laide meretrice dictū puto, quā iam vetula speculum Veneri consecrauit, vt Alciatus Emblemate perquam lepido expressit. Si vel asinus canem mordeat, litem mouebit. Suidas Canthelius, tardus ingenio, rufus, vel magnus asinus, Suidas. Karthiæ, ωμός, μωρός, Varinus: forte legendum, κανθήλης, μωρός. Asini caput ne laues nitro. Similia nobis sunt, Et isti non nos das man die sanus schurt, man pfleck oder sengen sy doch vnual &, Man sol die seck nus mit seiden neben. Asini cauda. Asinus compluitur: Cephisodorus apud Suidam, Σκύθεις μὲν γάρ τοις λέποις ὅτι οὐαοι: in eos qui maledictis nihil omnino commouerentur. Nam asinus ob cutis duritiem adeo pluia nihil offenditur, vt vix etiam fustem sentiat. Huic asinus sunt apud nos. Ich bin so nass, als ich ueker den mag: &, Vuenn ich den rock schüttel, so fallet es alles ab. Asinus Cumanus, vel apud Cumanos, οὐετος Κυπαρισσιον. Erasinus & Tzetzes in varia historia 4.10. & 11. de rebus rariss & inopinatis dicitur, Apostolius. Vide in Leone H e. Asinos non curo. Ab asino delapsus. Ab equis ad asinos. Equus ex asino. Vide utrumque in Equo. Asinus esuriens fustem negligit: Huic respondet Germanicum, Hungerige fliegen oder mucken beiffend sharpff. Fabulam narrare surdo ascello, Horatius 2. epist. Suidas etiam refert in proverbio, Οὐρανὸς τὰ ὄτα κινάν. Asinum sub freno currere doces, hoc est indocilem doces. Non equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrem cursum iuutilis, Horatius, Infelix operam perdas, vt si quis asellum. In campum doceat parentem currere frenē. Utter curru tuo de asinis nihillaborans, Αποτελεσθεὶς αἱματην, τὸ δὲ νέον εἰδεν μέλι: hoc est, Cura res tuas hisque fruere, nihil inquirere de alienis. Nam cui plaustrum est domi, non opus habet deportandis oneribus asinos aliunde conducere. Asini lana, Ab asino lanam, & Asinum tondes, οὐε πόνος vel πόνος, O vorneipen, de inutili vel impossibili labore. Asinus in pelle leonis: Notus est Aesopi apogonus. Asinus ad lyram: Οὐρανὸς λύρας, scilicet αἱροάθης. Οὐρανὸς λύρας οὐετος τὰ ὄτα: in imperitos & laude digna non approbantes, vel ea laudentes quae non intelligunt, secundum illud, Asinus auriculas mouens. Apud Menandrus sic effertur, Οὐρανὸς λύρας ηὔσε, Επιληπτικός οὐ. Pythagorei de animalibus solum asinum asserunt ad harmoniam non factum esse, proinde absurdam bestiam nullo sensu ad lyrae soni tum affici, Aelianus. Miretur sane aliquis cum natura auriculas longiores illis addiderit animatibus, quas auditu præcellere oportebat, & sonos promptissime apprehendere, cur non eadem sonos simul argutius discernant: ceruus enim discernit & afficitur, asinus non item. An non tam ad cognitionem & voluptatem aurita sunt animalia quedam, quam ad corporis in columitatem tuendam? præfertim cum timida ea omnia sint. Proinde in stupidum & ea quae non intelligit se intelligere simulanten proverbiu[m] hoc conuenient: Πῶς γὰρ θέοιτε ταῦτα ἐγνωκαν οὐδὲ τοῦτο λατηνοῦται αὐτῷ, καὶ ὡτα μετάλατα ἐγνωκαν οὐ; Suidas. Eiusdem argumenti sunt apud Suidam, 30 Asinus ad tubam, Asinus tubam audit, Οὐρανὸς αὐτὸν, Οὐρανὸς αἱροάθης σινηπυγός. Malo asino vehitur, οὐε πόνος οὐετος στρατεύεται, in eum cui res sunt parum secunda: felices enim eximis equis insidere gaudent: nec inscite facietur in hominem parum feliciter coniugatum. Simile est illud Yuephalorum, Herytēn geck pferde. Nos vulgo hominem ira temere commotum asino inequitare dicimus. Asini maxilla vel mandibula, Οὐρανὸς γαλός, iocus in hominem voracem apud Eupolidem. Eiusdem nominis Laconiz promontorium est, quod stadijs ab Asopo ducentis distat, Pausania teste, à figura forsitan appellatum. Midas auriculas asini, Suidas & Varinus in Midæ mentione: in stolidos & crassis auribus pinguique iudicio homines: vel contra, qui aliquid eminus audiunt, quibus vulgo aures tenues esse dicimus: tyrannos præfertim, qui corycæos & auscultatores quasi oblongas aures habent, qua proverbiu[m] figura longe etiam regum manus dicuntur. Eustathius annotat veteres finxisse homines quosdam habuisse aures Asini quod sensu audiendi valerent. Nullum aliud animal acrius asino audire ferunt, mure tantum excepto. 40 Lucianus in libello cui titulus, non esse facile credendum delatoribus, Calumnias depingens imaginem, Midæ aures illi tribuit. Argo poeta complures oculos attribuunt, quod homo soler ac perspicax & αἰσθητικὸς fuerit: sic conditione præcipue intentum asini aures habere dictamus. Midæ aures quomodo abierint in asininas Ovidius libro 11. Metamorphoson graphicè depingit. Asini mortes, Οὐρανὸς θάνατος, de iis qui narrarent absurdâ ridiculaque dictu, vt Apulcius in Asino suo. Muli asinis quantum præstant. Asinus mysteria portans, Οὐρανὸς αἴγανος μυστηρια, in eum qui præter dignitatem in munere quopiam versatur: vt si quis ignarus literarum bibliothecæ præficiatur. Athenis olim res quibus ad peragenda sacra Elcusinia opus erat, asino impositæ deportabantur. Huc pertinet apogonus ille, quem Alciatus inter Emblemata versibus illustrauit, sub titulo, Non tibi, sed religioni.

*Ifidis effigiem tardus gestabat asellus,
Obuius ergo deam quisquis reuerenter adorat,
Aet asinus tantum præstari credit honorem
Donec eum flagris compescens dixit agaso,*

*Pando verenda dorso habens mysteria.
Piasq; genibus concipit flexis preces.
Sibi, & intumescit admodum superbens:
Non es deus tu (aselle) sed deum vehis.*

In Myisia rari reperiuntur asini quibus recta sint ilia: inde nato adagio vt δοφικωτηριος, ηγετοναπαγως, id est ile frustum habens, dicitur, ex Myisia asellus, Cælius Rhod. Asino ossa das, cani paleas. Asinus in paleas, Οὐρανὸς αἴγανος, in eos qui præter spem in bona quadam incident, ijsq; fruuntur abunde. De asini prospectu, Οὐρανὸς τερπνιψιος, in eos qui ridendo titulo quempiam calumniantur, aut de friuolis rebus aliquem in ius vocant. Proverbij occasione: non alij aliam referunt, vt Erasmus recenset, ego ne nimius sim, ad reliqua pergo. Rex aut asinus: id est victor aut 60 vixit. Tractum est adagium à sphæræ ludo, de quo suprà diximus. Eodem sensu nostri quidam, Er vuulking oder dreck sem. Proverbium olet quod scribit Horatius in Epistola:

Qui male parentem in rupes prostrat asellum, Et merito: quis enim inuitam servare laborebat? Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cum ipsi non sapient, nolint tam bene consilientium monitis obtemperare. Asinus intersimias, vbi stolidus aliquis incidit in homines nasutos & contumeliosos. Simile habent Germani, Ein'enle under einem knuffen kräyen. Scytha asinum. Vide Scytha equum. Asinus stramen mauult quam arium. De asini vmbra, οὐετος οὐιας: in illos qui temere quamuis ob causam sine fructu contendunt, quod nos stri dicunt, Vmb ein tubendreck haderen. Ridiculam historiam ex qua ortum est proverbium paroemiographi referunt. Archippus comediam scripsit titulo Vmbræ asini. Asinus in ynguento, Οὐρανὸς εὐ μήν, Erasmus & Suidas. Τὸν ξυνταχτικόν, proverbium ab asinis translatum, Vide in mulo hi, mutuum muli scabunt.

Σωτερίου οὐ τούτοις, Torquet piger funiculum, prouerbium apud Ionas celebratum, vt Pausanias scribit in Phocis, cuius verba paulò aliter quām ab Erasmo translata subscribam. Ex Polygnoti picturis (inquit) hēc etiam est. Vir quidam (apud inferos) sedet, quem titulus Ocnon esse indicat. Factus est autem ad hūc modum, ut ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortum fuerit assidue abrodat. Hunc Ocnum, aiunt, hominem fuisse industrium, operiq; intentum, sed vxorem habuisse sumtuosam & prodigam, quæ omnia illius labore corrasa mox absumperit. Cognitum autem est mihi etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quæ nihil adferret emolumenti. Hic homo funiculum Ocni cōtorquēt. Piñtūræ hoc genus Delphis consecratum fuit. Plinius inter Socratis pictoris argumenta, Et piger, inquit, qui appellatur Ocnos, spartū torquens, quod asellus arrodit. Errat Varro, qui desidem & ignavum hac pictura significari putauit, cum laboriosus potius & industrius, sed cui vxor prodiga sit, designetur, quamobrem asina, non asinus in pictura est: quod Pausanias de industria annotauit, authores reliqui neglexerunt. Idem argumentum marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis Hermolaus Barbarus testis est. Hoc interim admirandum, non solum cur Plinius, vt Erasmus putat, sed Pausanias etiam & alij, ipsum hominem Ocnon, id est pigrum appellauerint potius quām asinum, cui conuenit tum res ipsiæ nempe pigritia, tum nomen, cum onos & ocnos vna tantum litera differant: & Propertius non Ocnon torquere funem, sed illum ipsiæ torqueri his versibus confirmet: *Dignior obliquofunem qui torqueat Ocno,* *Eternusq; tuam pascat aselle famem.* Plutarchus in libro de animi tranquillitate: *Αντιστρέψας ζωγραφέτελον συμπλόκον,* *οὐα πνι πειράσθησον οὐκέτην καταναλογεῖν τὸ πλεκέμενον,* &c. Hoc est, Quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, permittit asino vt depascens absumat id quod tortum fuerit: ita pleriq; rudes obliuiosi & stupidi homines, nulla præteritorum ratione habita, futura semper expectant, & præfentia abolent. Hæc prolixus adiicio, vt quæ Erasmus nec Græce rectè legit, nec aptè Latinè reddidit, emendentur. Sunt qui ex hoc figmento, referente Suida, Erasmus enim præteriit prouerbium ἡς πόνου, de rebus nullo fine perficiendis interpretentur, vt πόνος non ipsa asini vellera sint, sed funiculi, quos abrodere & quasi sondare singitur. Quinetiam prouerbium, τὰς αἱρέτας, id est, Quæ apud inferos, Aristophanes interpres ad candem fabulam refert: quæ non in genere ad omnia pertineat, quæ de inferis poëta nugantur, vt omnia inania somniisq; similia aptè sic nominamus. Mihi sane qui primi hæc confinxerunt, Cratinus & Aristophanes, veterum poetarum & Homeri maximè fabulas imitati videntur, qui alias quoq; apud inferos peccatas similiter perpetuas & infinitas celebrarunt, vt cribra Danaidum, Sisyphi saxum, & Tityi secur, & in Caucaso Promethei: vt hic ipse perpetuus in torquendis funibus labor, peccata illius fuerit, qui viuus vel in vxorem luxuriosam, vel in meretricem prodigus fuisset. Extat Alciati Emblema hoc titulo: Ocni effigies: De his qui meretricibus donant, quod in bono nos vīs verti debeat.

*In piger hand cessat funem contexere sparto,
Sed quantum multis vix torques strenuus horis,
Fæmina iners animal, facile congesta marito*

*Humidag, artifici iungere fila manu.
Protinus ignai ventris asella vorat.
Lucrara rapit, mundum prodigit ing. suum.*

Sed desino tandem Ocni funem torquere, si prius monuero ocnon etiam dici Græcis aue ex ardorū generē maximam & pulcherrimam, teste Pausanias, quam Aristoteles stellarem vocat, & olim è seruo in aue transiisse fabulam narrari scribit, quoniam vt cognomen sonat, iners otiosaq; sit. Empusa mutabilior, prouerbij loco ab Erasmo refertur. Aristophanes enim meminit in varias eam formas mutari, vt bouis, muli, canis, & rursus mulieris formosæ. Interpres scribit spectrum quoddam esse, quod ab Hecate soleat emitte vidēdum miseris & calamitosis. Quidam existimant meridiani horis apparere solitum iis qui parentant manibus. Fit autem in sacris ctiam Psalmis mentio meridiani dæmonij. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirmant esse: narrant autem vno videri pede, unde & nomen additum putant: μπονα διονεύπιοδα: Hæc Erasmus. In Etymologico legimus Empusam esse dictam τὸ πόνον ποδὶζειν δοῦνει τὸ τέρενον πόδα χαλκεν ἔχειν, ὅπις ποτενῶν πόπων ἐφαινετο τοῖς μυρμήνοις. ἐπαλεπτο ἥτινη γε ὁνοπόλην. Suidas habet sic dictam τὸ πόνον ποδὶζειν ἦγεν τὸ τέρενον πόδα χαλκεν ἔχειν: quæ lectio similiter in Etymologico restituenda est. Vocabatur etiam ἴνονάλι ab asinino pede, quem βολινον vocant: βολινον enim propriæ asinorum simus est. Cæterum dæmones quosdam onosclos dictos supra annotauimus. Nunc Germanica quædam adagia, in quibus asini mentio fit, subiectemus, & quæ eis respondent Latina, nulla tamè eiusdem animantis mentione. Ein esel heißt den andern sackträger, id est, Asinus asinum fäccigerulum vocat: quo sensu illud usurpatur, Lopipedem rectus deridet. Diefeln sind des esels salat kreüter, id est, Cardui asino acetarij loco sunt: cui conuenit, Similes habent labra lactucas. Vil seck sind des esels tod, id est, Multi fæcci asinum opprimunt vel enecant: Huiusmodi est, Cedendum multitudini. Man rufft den esel mit zu hoffe, er soll dann secke tragen, id est, Asinus non vocatur ad aulam nisi pro fæccis portandis: Latini similiter monent, Porro à Ioue atq; fulmine. Wenn dem esel zu wol ist, geht er auf das eyßtaniZen, und bricht ein kein entzwey, id est, Cum asinus lascivus, in glaciem saltatus progrederit, & crux perfringit. Eiusdem argumenti est illud, Viro Lydo negotium non erat, sed ipse egressus emit. Apologum de Leonis asini & vulpis societate retuli in prouerbio, Leonina societas.

DE HINNO, INNO, ET GINNO.

HINNUS, innus & ginnus, animalia nobis per Germaniam ignota sunt (nisi, quis viles & paruos asellos etiam sic nominare velit, vteri vitio nanos) quamquam ne aliarum gentium non ina præter Græca reperio, à quibus Latini quoq; mutuati sunt. Nam Itali qui nanos & bastardos asinos vocant, circumloquuntur. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamvis à patre nomen traxerint, quod hinai vocantur, matri per omnia magis similes sunt, Columæ. Equo & asina genitos mares, hinnulos antiqui vocabant: contrâ; mulos quos asini & equæ generarent, Plin. Hinnulus, fætura capreolorum, capraru, damarum, leporum, similiumque: item ex equo & asina genitus, Idem. Inulos accipiunt nonnulli (Hermolaus Barbarus) cerninos pullos: hinnos autem & hinnulos cum flatili ac duplice consonante, ex asina conceptos mares equi seminio, Cælius Rhodius. Muli & hinai bigeneri atq; insitij (insititij) non suopte genere ab radicibus: ex equa enim & asino, sit mulus: contrâ; ex equo & asina hinnus, vterq; eorum ad vsum utilis, partu, fructu, ventre, Varro. Et paulò post: Hinnus minor est quām mulus corpore, plerunq; rubicundior, auribus vt equi, iubam & caudam similem asini habet. Item in ventre est, vt equus, mensis duodecim. Hosce item vt equulos & educant, & alunt, & ætate corum ex dentibus cognoscunt. Hinias vel hinnas quo sensu accipere debeamus, Varro designat.

Ait enim, ex equis & mulis (aliás hinnulis, quod non placet) qui nascantur, hinnos vocari, Nonius. Himus, hima, & himulus, & himula vocantur, qui ex equo & asina nascuntur, quos quidam burdones appellant, Perot. Ego in quatuor his dictiōnibus librariorum culpa factum puto, vt m̄ pro duplīcī legatur. Burdo autem dictus videtur στρό τῶν Φίλων, id est, oneribus: nam & Græce apud quoddam recentiores φόρον legitur: vel quid bardum, id est, stupidum & fatuum sit animal: aut forsū ab Hebraica voce pered, quæ mulum significat, vt pirdah mulam. Sunt enim hinni etiam muli quidam, cum ἵπιον, id est, ex altero parente asini sint. Latini grammatici hominem bardum dici putant à Græco βαρύδης, qui tardus ingenio sit. Manni seu manuli equi dicebantur, haud ita magni, ac præmites, vulgus, ut scribit Porphyrio, burdos vocabat. Burdones dici videntur quoq; ab Iureconsulto, Digestorum tricesimo secundo, ac de legatis tertio, Cælius Rhodig. Peculiare quoddam mulorum genus in Gallia circa Gratianopolin haberi audire aliquando merinini, quod ex asina & taurō natum vernacula lingua iumar appellant. In Heluetia apibus supra Curiam ad pagum Spelugam ex equa & taurō natum equum ex viris fide dignis accepi. Hinnulus ex taurō & equa generatur. Multos vidimus, inquit Scaliger, duos olim habuius: nunc vnam scemelam: cuius aures inter, osca tubercula duo semiuglandis magnitudine paternæ frontis præse ferunt rudimentum. Haic generia aiunt quidam superiores deesse dentes. Illud in ii, vitium frequens, quod inferior mandibula porrectior est superiore: quod in multis conspicitur piscibus. Befi dicuntur à Gabalis & Aruernis. Hoc tempore in aula regis Galliarum animal nutritri aiunt ab anteriore parte asini, posteriore ouis specie. Sed præter institutum est bigenra h̄c omnia persequi Ferrariae in aula principis inter peregrina animalia aselli etiam pumili aluntur. De mulis pomiliis Martialis distichon extat:

His tubi de mulis non est metuenda ruina,

Altius in terrâ penè sedere soles.

Mulus cum equa coniunctus in unum procreauit post deinde superuenire non solet, Aristoteles interprete Gazz: Græci codices γίνονται habent cum gamma & hic, & mox de equo nano. Plinius 8.44. hæc ita reddit. In plurium Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem vocauerint hinum, id est, parvum mulum. Hinum scribit per se simplex. Prodeunt quos ginnos vocant ex equa, cum in gerendo utero ægrotauit, more pumilionum in ordine hominum, aut porcorum quos posthumos μεταχωρία vocant: & quidem ut pumilio, sic ginnus modum suo genitali excedit. Arist. 6.2.4. historiæ animalium. Et alibi in libris de partib. animalium: Ex equo & asino ginni proueniunt, cum conceptus in utero ægrotauit. Aliqui non ginnum, sed ἵππον scribunt pro manno vel equo pumilio. Ginni apud Aristotelem demihuta forma equi dicuntur, quos & gygenios ab Strabone nuncupari putat non nulli: quanquam & mulorum genus sic in Liguria vocetur, Cælius Rhod. apud Græcos filium vel nepotem significat: & fieri potest, ut ab hac voce iumenta nana quævis Græccū & γίνονται, dicuntur, quod pullorum magnitudinem nunquam excedant: & apud Latinos hinni & hinnuli, & forte ginni quoq;. Quanquam apud eos complurium quadrupedum fetus, similiter, ut supra diximus, sic appellentur. Etymologiam literatores afferunt quod hinniant & vocem reddant equinæ similem, quam ego non probo: neq; enim in ceruis & leporibus, & aliis huiusmodi tam percipimus vocem: & Græcae magis quam Latinæ originis vocabulum appetit. Ut mulus sic & burdo sterilis est. Hic equum magis refert & vocem edit equi: ille asinum, Albertus Mag. Videtur autem intelligere muli genus ex equo & asina prognatum. De hinni & hinnulo, &c. vide plura in ceruo H.a. & in mulo C. Musimon pen cor. asinus, mulus, aut equus breuis, Promptua.

DE ONAGRO SIVE ASINO SYLVESTRI.

 NAGRVS apud Varronem, imitatione Græca, ἵππος: Latinis visitatus onager dicitur, asinus est ferus aut sylvestris: regionibus nostris ignotus, dici tamen potest vernacula lingua ein Waldezel. His storiae Job cap. 6. אָרֶן pere exponunt, onagrum Latini & Græci: item Hieremias cap. 14. Pered vero in eadem lingua mulus est. Prophetæ Osee cap. 8. legitur אֲרֹבֶל, pere bored lo, Latini transferunt Onager solitarius apud se. Septuaginta omnino nullum hic animal nominant. Varinus mentione Cyrillum in huius Prophetæ interpretatione μονοῖς asinum expondere: alios vero magnam belluam, que ob ferocitatem sola pascatur. Μονοῖς alioquin apud solitarium significat. Ego hanc vocem in translatione LXX. interpretum siue vulgata Græca non reperio: si in aliqua alia reperitur, ad hunc omnino locum capit. 8. pertinere putto. Non conuenit autem onagrum gregarium animal solitarium vocari: nisi quis ita accipiat, quod licet gregatim in solitudine tameu degat. Et forte diuersa onagi genera sunt. Ego præter hoc genus monocerotem onagrum legendi, de quo paulo post dicimus. Dictio אָרֶן pere, ponitur etiam adiectiue pro sylvestri, ut אֲרֹבֶל pere Adam. id est, sylvestris homo, Genes. cap. 6. יְשֻׁרִין, ziz schadai, Psalmo 80. Græcus interpres transtulit μονοῖς αἴγα. Chaldaeus tharnegul, id est, gallus sylvestris. Ebraeorum alij auem omnium maximam interpretantur, alij ferarū omnium, commune nomen. אַיִל, iachmur, Deut. 14. animal est simile magnæ capræ, teste R. Iona, cui etiam apud Arabes nomen idem. Chaldaica translatio habet iachmura. Persica kutz cohi. Septuaginta, Iosephus, & Hieronymus, bubalus. Est autem bubalus etiam de caprevarum genere. Sunt ex nostris, qui suspicuntur asinum ferum significari. De hac voce vide in Bubalo boue. שָׂרָה arad consenserit omnes onagrum vertunt: & שָׂרָה ere etiam Job 39. De voce iemim, quam in Genesi quidam mulos ex onagris & asinibus netos interpretantur, supra in asino Hh. diximus. אַרְמְרוֹדָה & אַרְמְרוֹדָה arda quoq; à Seb. Munstero onagri nomine redduntur. Martialis lib. 3.

Dum tener est onager, solaq; latifrons matre

Pascuus, hoc insans, sed breue nomen habet.

Nostra memoria rex Saracenorum, qui apud Tunim in Africa imperitat, Ferdinandus regi Neapolitanus asinum ingētem, forma conspicua ac varia dono misit, Raph. Volaterranus. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipi sunt, sed pullis eorum tanquam sapore præstantibus Africa gloriatur: hos lationes appellant, Plin. Onagri in Phrygia & Lycaonia sunt greges multi, Varro. Ulta Catadupa Nili procedens Apollonius & comites, viderunt leones & pantheras, item ceruos capreas struthiones & asinos sylvestres complures, &c. Kavða insula prope Cretam, ubi maximi onagri nascuntur, Suidas. Asinorum agrestium copia est in Perside, Suetonius. Angermannia ducatus tenet septentrionalia ad confinia Lapponia: eius tractus est totus sylvestris, Jacobus Zieglerus in Scyndia. Alces feras quosdam in epe onagros interpretari, reprehensum est supra. Fuerunt sub Gordiano Romæ præter alias feras onagri viginti: & triginta in Sylva Gordiani primi (de picti tantum puto) Iulius Capitolinus. Asinorum greges ferorum Asia fert & Africa, Plin. In Lycia onagri non transseunt montem, qui Cappadociam à Lycia dividit. Regio sub aquinoctiali ad orientem & meridiem (ut scribit Nicephorus Callistus) asinos feros magnitudine ingentes fert, 70 pelle

pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se variatis, & zona quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atq; ibi diuisæ, & conuersionibus quibusdam inter se impletæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Sunt & asini syluestres in Madera insula, Aloysius Cadamystus, Giraffæ, leones, leopardi, onagri in prouincia Abasia nascuntur, Paulus Venetus. Amant onagri locos excelsos & rupes. Hiere. 14. Onagri (peraim Heb.) steterunt in locis excelsis, & attraxerunt auram sicut dracones, defecerunt oculi eorum, quod non esset herba. Septuaginta vertunt, Ονάγροι ἐσησαν δῆμα πατας. Hinc sumpta occasione obscuri quidam authores onagrum beneficio ventorum absque aqua viuere scribunt, tanquam Propheta per naturam id ipsum facere dicat, non potius necessitate & inopia aquæ: hoc enim multis animalibus per sitim commune est, vt ore hiante frigidum captent aerem. Isidorus & Iorath quidam scribunt onagrum æquinoctio verno, vel 25. die Martij, persingulas noctis & diei horas semel rugire, & inde æquinoctium cognoscere: item terram pedibus terere & fodere, atque inde ad sitim & fugam prouocari. Apparet autem istos orygem vel cynocephalum pro onagro somniare. Errant & alij recentiores, qui scribunt domari non posse hoc animal, & hominum consuetudinem ei intolerabilem esse. Nam, vt M. Varro testatur, onagrus ad seminationem idoneus est, quod è fero fit mansuetus facile & è mansueto ferus nunquam. Sed illi forsan Indicum & vnicornem onagrum cum vulgari confundunt. De onagro quædam, eius ingenuo & mansuactione, & genito ex eo mulo, vide in mulo C. Epitheta onagri reperiuntur asinus, timidus (Vergil. lib. 3. Georg. vbi canes alendos consulit, Sape etiam cursu timidos agitabis onagros) & segnis. At fide digni authores, minimè segnem, sed velocissimum faciunt: vt claret his Oppiani versibus, quos libentius propter alia etiam epitheta adscribo,

Εὔχεις ἐπέπαιξεν ἐν σφυγον, ἡγεμενία,

Καραπόν, δικτυοπέδιλον, πρωτοπόνυχον, αἴπιν ταύτης γον,

Οὐσε πέλει φασθέος, δέρμας ὀργι, εὐρὺς ἰδέονται,

Αργυρές χροιού, δολικήσατο, δέξιατο. Σεν.

In his carminibus attribuuntur ei vngulæ bonæ & robustæ, velocitas vento comparanda, corpus satis amplum, cipit alatum, latum, & pulchrum aspectu, aures longæ, color argenti: ego cinereum splendidum intelligo, vt nigræ eodem pertineat: nisi quis ita accipiat, vt Vergilius aeripedem ceruam, quod minus probo: neque enim quemquam hoc sensu usurpare memini. Grammatici apud Græcos poetas aercum exponunt obscurum, nigrum, nebulosum. Nebula color vtpote cinereus asino conuenit: videtur autem idem asini & onagri color esse, vt conilio ex Polluce, cuius hæc verba sunt, Κίλιον color est vestium, quem nunc onagrium vocant. Dores enim asinum cillon vocant. Quod autem onager non totus sit albus, quamvis αργυρές χροιού à poeta dictus, appareat ex sequentibus, Ταῦτιν δὲ μέλανα μόλις ποιήσει φ. Εἰδέητε Χιονέντες ἐν ταραγθεῖσι σχολέντι σεφάνησι, id est, vitta nigra medium occupat dorsum, quam ambiunt lineæ vtrinque niueæ. Nam si totum corpus album esset, dorso excepto, frustra candida illæ lineæ memorarentur. Magnus tamen ille & vnicornis Indicus onager, vt Philes testatur, toto corpore realbet, capite tantum rubet. Sed adiiciam reliqua etiam ex Oppiano, itaferè vt à Petro Gyllio Latinè expressa sunt. Onagri pastu aluntur herbarum, quas abundè fundit terra, fortibus feris opima præda sæpe fiunt, magna fœminarum multitudine gaudent, quoquò maritus dicit, fœminæ sequuntur, siue is ad passiones, siue ad fontes proficisciunt, atque ad vesperam vñā cum ipso ad domesticam sedem redeunt. Ex æmulatione & riualitate tanto-pere laborat, vt sui pulli de matre sint ei suscepisti. Itaque fœminæ parienti proximus assidens, partum expectat, ac si fœmina editur, amat partum, & lambens ipsum lingua conformat: Sin autem editum marem videt, tum sanè animo incitatur, & ex ægritudine laborare incipit, quod alter mas natus sit, qui matre aliquando potiri possit: quam ob rem furenti animo & prompto pullorum testiculos aggreditur abscindere: Mater etsi pariendi doloribus debilitata, suo tamen infelici filio contra patrem auxiliari molitur: & quemadmodum in bello cum hostes filio interfecto matrem retrahunt, quæ gnatum adhuc cæde palpitantem amplexa magno gemitu plorat, genasq; lacerans infra mammillas sanguinem effundit: Sic illa videns pullum vicinum ad moriendum, misericorditer lamentatur, & lugenti persimilis est. Diceres miseram suum partum circumeuntem suavi & supplici locutione dicere: Marite, cur tuus aspectus tam truculentus? Cur oculi tui, qui ante lucidi essent, sanguinei apparent? Anne Meduse faciem vides, quæ homines in faxa conuertit? an immanis draconis virulentum foctum? an læzæ catulum montiuagæ? Itanc filium comuni suscepimus voto castrabis? O me miseram, quæ partum edidi infelicem ob scelus paternum. O filium hoc miseriorem, quod non vnguibus leonum, sed plus quam hostilibus patris dentibus obriualem inuidiam castraris. Posthæc elegantissima est epiphoresis poetæ in æmulationis & zelotypiæ vim, cuius partem quin subscriptam temperare mihi non possum:

Ζεδ πάτερ δοσον ἔφυ γέλοιο παναγίαν τηρο.

Κεῖνον έ Φύσι ορχητερώτερον εἰσοργίασθε.

Θῆκας διναξ δῶνας ἐπὶ πυρὸς δριμεῖαν ἐρωμένι.

Δεξιτερῆ γέ Φέρεν ἀδαμαντίνον ὄπιστας ἀρρ.

Οὐ πάντας τηρος Φίλες γιγαντεῖσται τοκεστον,

Οὐχ ἑταρές, πτήσει τε μολάν, σύνοιδεν ἐμάμψε,

Οπωδιτον δέ γαλαδεσ τε καρδίαστο οὐντερον.

Aristoteles in mirabilibus quiddam simile scribit de equis sylvestribus in Syria, quos gregatim incedere dicit, ac eorum duces, si quem minorem natu fœminam salire viderint, tandem illum persecuntur, donec assedit ore inter posteriora crura inserto testiculos eius euellant.

Sitis impatientem esse hanc feram, constat ex Psalmo centesimo quarto, Dominus, inquit psalmes, fontes immittit flauis, vt inter montes prætermeant: bibunt inde animalia cuncta, & sitim suam extinguunt פָּרָאַמִּים, id est, onagri. Nam cum in regionibus calidis siccisquam tantum reperiatur, & ob timiditatem subinde locum mutet magna cum celeritate, præsertim cum natura corpore siccus sit, asinini nempe temperamenti (sunt enim sylvestria eadem qua vrbana temporie, sed sicciora ferè, calidiora) necesse est sepe sitim pati. Videndum est tamen, ne oryx, quem physiologi veteres & boni authores perpetua siti ardore scribunt, non item onagrum, à recentioribus & imperitis cum onagro hac in re confundatur. Vtrunque sanè Africæ síticulosa regionis peculiare animal est, sed magis oryx. Metuit & fugit feras omnes carnivoras, ideoque, vt pleraq; timida, velocitate vallet. Venatio leonis onager in solitudine, & pascua diuinitu pauperes. Sirach cap. 13. & Oppianus, ζερπεοῦς ἀγαθὴ βόσις ἐπαντηθυσι. Addunt recentiores, aquam purissimam tantum ab onagro bibi, nec facile aliam: & cum urgetur à canibus, excrementum alii odoratum reddere, circa quod illis detentis ipsum effugere. Fœminam nimis libidinosam esse, eoq; nomine mari sepe molestam: Mares libidine accensos, si fœminæ desint, montes scandere, ventum naribus haurire, & voce teribili rugire: Cor onagri pinguisimum esse: Feram ipsam quāto magis capta manfuerit, tanto efferatiorem esse antequam capiatur. Sed horum omnium grauem authorem habeo neminem: nisi quod Plinius testatur, fœminas gaudere copia libidinis. In hoc genere singuli imperitant gregibus fœminarum.

Æmulos

Æmulos libidinis suæ metuunt. Inde est quod grauidas suas seruant, vt in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncunt: quod cauentes fœminæ, in secessibus partus occulunt, & parere furto cupiunt, Solinus & Plinius. Leo onagrum odit & venatur, Albertus Asini syluatici reperiuntur in desertis Africæ vel deserterum confiniis maxima frequentia Leucophæi pariter coloris. Velocitate equis tantum Barbaricis cedunt, atque hominem videntes, magnis clamoribus vullantes recalcitrant, firmique donec illis adeò proximus sit, vt manibus attingi possint, persistunt, tum in fugam se coniiciunt. Ab Arabibus deserta incolentibus, decipulis, aliisq; huiusmodi machinationibus capiuntur. Confertim incedunt, cum vel pabulantur vel potant. Carnes calide coetent, sapientq; syluaticū verùm refrigeratæ ac biduo elixæ absoluti sunt saporis, Leo Africanus. Asini feri gregatim pascuntur: qui venantur eos, equites persequuntur, ac defessos tandem anhelosque, & plurimo puluere excitato impeditos, partim iaculis conficiunt, partim viuos capiunt, & catenis vincunt: partim nimia persecutio percullos attonitosq; equis alligant, quos illi præcurrentes sequuntur, Pollux. Martialis lib. II.

Pulcher adest onager, mitti venatio deber,

Denti Erythræi iam remouete sinus.

Ælianuſ scribit onagros in Mauritania cursu pernices esse, citoq; defiſtentes & anhelos à venatoribus capi, Raph: Volaterranus. Dörcales, asini syluestres, &c. ficus & farinam appetunt: quare Armenij vt eas capiant (ſicut & alias complures feras) pifcium nigrorum qui venenati apud ipſos naſcuntur, farina ficus conſpergunt: quibus gustatis bestia ſtatim intereunt, Ælianuſ. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in curſu, duritia eximia pedum, verùm strigoso corpore, indomito animo, ſed generoſo, Plinius 8.44. Hi forte ſunt muli, quos Aristoteles Syriæ peculiares ſcribit, celeritate preſtantes, nec steriles vt propriè diciti muli: quibus tamen commune no-men ſortiti ſunt propter formæ ſimilitudinem: vt asini feri vrbanorum nomen accepere, quibus tamen longè preſtant celeritate. Onagro & asina genitus mulus omnes antecellit, Plin. Pullos asinorum epulari Mecœnas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: poſt eum interiit autoritas ſaporis, Plin. Galenus lib. 3. de alimentorum ſa-cultatibus, Ceruina caro, inquit, non minus quam bubula & ouilla, ſuccum vitiosum generat ac concoctu diffici-lem: His ſylueſtrium asinorum, bono habitu præditorum aciuuenum, caro eſt propinquā. Sunt qui pantheris vt & asinis bono habitu præditis, cuiusmodi ſunt agrestes, vefcuntur, Idem. Plinius cum ex asinino laete & oſſibus remedia contra venena quædam recensuſſet, omnia eadem onagris efficiacia eſſe ſubiungit. Ad panos & apostemata in quacunq; parte præcipuum remedium traditur in calcuло onagri: quem dicitur cum interficiatur redde-re, vrinam liquidiorem initio, ſed in terra ſpiffantem ſe. Hic adalligatus femini, omnes impetus diſcutit, omniq; ſuppuratione liberat. Eſt autem rarus inueniunt, nec ex omni onagro, ſed celebri remedio, Plinius 28.15. Fel eius extirpat morum, & ſuper abſeffuum veftigia vtiliter illinitur: Admiſcetur etiam emplaſtris contra ignes ſacros, quos curare dicitur: priuatim ad elephantiā ſin & varices adhibetur: Adeps cum oleo coſtino commendatur ad renum & dorsi dolorem, quem crassi flatu produxerint: illinitur quoque ad panos ſalubriter, Auicenna. Splen asini ſylueſtris vel equi ſylueſtris, aridus tritus in potu datus ſpleneticō pondere drachmarum trium in 5. vnciis vi-ni temperati conuenit illi, Galenus 7. xxv. xxvii. vt citat R. Moſes. Adeps vulturis diſſoluit, ſicut adeps asini ſylueſtris, Rasis. Caro contra dolorem spinæ dorsi & coxendicum iuuat, Rasis. Caro dorsi asini ſylueſtris cum oleo cataplasmatis in ſtar articulis dolentibus applicatur, Auicenna. Vrina eius lapidem in vefcia frangit, Galeno teſte, vt Auicenna citat. Vngulæ crematae cinis comititalibus prodeſt: idem oleo admixtus ſtrumis diſſoluit, & alopeciam c-mendat, ſi cataplasmatis in ſtar adhibeatur, Vincentius Bell. Medulla inuncta, podagras curat, & dolorem extin-guit: Fimū vitello oui permixtum fronti illinitur, vt ſanguis erumpens ſiftatur: Idem crispat capillos cum felle bouino in unum: Aridum cum vino haustum contra ſcorpiónis iſtum maxime celebratur, Rasis. Inſpectio in oculum asini ſylueſtris adiuuat ſanitatem viſiſ: etiam eſt vtilis deſcenſiſ aqua in oculum: & dixit filius Zor, quod hoc eſt ſanum & indubitatum, R. Moſes. Οὐαγονantur pelles onagrorum, Suid. Asini feri magnitudine Leucro-cutæ eſt, Plin. alij codices non feri, ſed ferē habent. Fabulam apud Corn. Tacitum Iudæos onagris in diſtribus fon-tium vſos cum in desertis Arabiæ ſiti macerarentur, in Philologia de asino ſupra retulimus. Onagrum fabulam inſcriptis Demophilus, quam Plautus tranſtulit Aſiariæ nomine, vt ſupra diximus. Onagri item machinæ ſunt, quæ & harpagæ vocantur, quibus inieciſti accedentes quoſuſiſ arriperet & attrahere licebat, Suidas. Harpagem alioqui vocant & λύκον & ἡράγον, instrumentum coquinarium, quod quidam fuſcinam interpretantur. Αἴρπαξ veſeγταγη paroxytonum, Latinæ harpago instrumentum eſt, quo ſtulas & alia e putreis extraſtimis: item quod nauibus in bello nauali iniicitur, ſicut coruus & manus ferrea. Licebit & vncum à figura nominare. Vegetius 4.2: lupum inſtrumentum quoddam deſcrit in modum forficiſ dentatum, quo contra arietes in oppugnationibus oppidani funib; alligato vtantur. Onagri nomen, ſicut & creagra & podagra & pedicæ, Λύκον & γένετα in diſtitum appetat, quod verbum comprehendere ſignificat. Quamuis ὄνος etiam veſtem ſonat, non quemuis tamen, ſed quo machinæ versantur: & fieri potest, vt improprie pertica etiam cui vncus inſeritur, ὄνος & nuncupetur, quiaſi ὄνος & γένετα, id eſt, veſtis ad comprehendendum aptus: ſed noſtra hæc coniectura ſit. Nos huiusmodi onagros certis locis per ciuitatem publice expositos habemus, vt cum incendiōrum calamitas poſtulauerit, omnibus ad manum ſint. Nunc de alio eiusdem nominis inſtrumento dicendum. Flavius Vegetius lib. 4. de re militari, cap. 22. poſt deſcriptionem balistæ, quæ funib; neruis, chordisq; tendit, & quanto maior fuerit, tanto ſpicula longius mittit: Onager autem, inquit, dirigit lapides: ſed pro neruorum crassitudine & magnitudine, ſaxorum pondera iacula-tur. Nam quanto amplior fuerit, tanto maiora ſaxa fulminis more contorquet. His duobus generibus nulla tor-mentorum species vehementior inuenitur. Saxis enim grauioribus per onagrum destinatis, non ſolum equi eli-duntur & homines, ſed etiam hostium machinamenta franguntur. Cæterum ſcorpiones dicebantur, quas nunc manubalistas vocant, ideo ſic nuncupati, quod paruſi ſubtilibusq; ſpiculis infeſtant mortem, Hæc Vegetius. Am-mianus Marcellinus lib. 23. diligentissime hæc & alia bellisca inſtrumenta deſcrit: onagrum tamen à ſcorpione non diſtinguit. Idem enīma inſtrumentum, tormentum (inquit) appellatur, quod ex eo omnis explicatio tor-quetur: ſcorpio autem, quoniam aculeum deſuper habet ereſum: cui etiam onagri vocabulum indidit etas nouella, ea re, quod asini feri cum venatibus agitantur, ita eminus lapides poſt terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora ſequentium, aut perfractis oſſibus capita ipsa diſplodant, Hæc Marcellinus: Formam qui querit ex ipſo petat: ego hoc tantum adferam ſummitati eius vncos ferreos copulari, ē quibus pendet stupea vel ferrea funda: & quoniam vncos, vt ex Suida docuimus, onagros aliqui vocant, inde aliquis potius quam à ſapidum reiectione nomen inſtrumento factum coniecerit. Οὐαγός oxytonum, i. asinario exponitur: & οὐα-γός, loca paſcendiſ asini apta.

Animal est quoddam onagro simile, quo vescuntur Indi quidam versus australem portum, ut in Magellani nauigatione legimus.

DE ASINIS SCYTHICIS, ET AFRICANIS.

IN Scythia asini cornibus praediti nascuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis Stygis aquam continent, quæ transmittit vasa omnia, etiam si sunt ex ferro. Hæc cornua à Sopatro apportata fuisse ait Alexandro Macedoni, & illum admiratum misisse Delphos, ut dedicarentur Pythia, Ælianu. Vide supra in B. deasino. Proprie di-
ctos asinos supra ex Aristotele in Scythia reperiri negauimus. Apud Afros, qui Aratores cognominantur, asinos cornutus reperiri, Herodotus author est libro 4.

DE ASINIS, VEL ONAGRIS POTIVS, INDICIS.

S Y L V E S T R E S asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosq; reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculisque nigris (cæruleis vertit Raph. Volat.) esse, cornuq; in fronte gerere vnicum: (Volaterranus addit sesquicubitale) cuius superius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum sit: atq; non omnes quidem Indos, sed potentiores, cum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro, certis spaciis ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum sieri, neq; eum ipsum conuulsionibus corripi, neq; sacro morbo tentari, neq; venenis vallis ferunt. Quinetiam si quid prius pestilens biberit, tum id euomere, tumq; ad sanitatem redire. Cum autem cæteri asini, quibuscumq; in terris sint tam domestici, quam sylvestres, tum solipedæ animalia, non talos habeant, asinos Indicos cornigeros Ctesias inquit, talis primum, iisq; nigris, præditos esse. Deinde si quis eos confregerit, interiora quoq; nigra deprehensurum es-
se: neq; modo corporis velocitate longe multumq; cæteros asinos superare, sed & velocitate eadem multo equis & elephantis præstare. Cum autem in viam se dederunt, tardius primo ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem ut sequi operosum sit, eorum verò cursum transcurre nulli concedatur. Postea autem quām fœmina pepererunt, patres circum pullos à partu recentes summa custodia ver-
fantur, eorumq; commorationes locis Indiæ desertissimis sunt. Cum à venatoribus Indis inuaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos à tergo suo pascentes habent, atq; pro eis propugnant: contra equites audent venire, eosq; ferire. Tanto sanè hi robore existunt, nihil eis ut obsistere queat, quin statim & concidat, & perdat, equorumq; incurvula latera discerpant ac lacerant, & viscera disrumpunt: ex quo fit, ut ad eos equi appropinquare valde me-
tuant, appropinquatio enim capitalem vtrisque mulctam miserabiliter infert. Ex eo namque conflictu non equi modò, sed & asini percunt: pergrauerit calcibus pugnant: eorum morsus eatenus acerbiores existunt, ut quicquid
comprehenderint, funditus diripient: ex his verò, qui sunt confirmata ætate incomprehensibiles sunt. Carnes eorum quod amarissimæ sunt, haudquaquam esculentæ: Hæc Ælianu Petro Gyllio interprete. Raph. Volaterranus male transtulit hanc feram felle carere: & potionem ex hoc poculo ad ignem sacrum conferre. Nam & fellis vesicam habet, & potio illa contra morbum sacrum, id est, comitiale, non ignem sacrum prædatur: ut in Græco Philæ codice legimus: à quo similiter, ut Æliano, sed breuius describitur: Οὐαγγεῖον εἰσὶ φυσικὴ μέτα. Facit autem ille Indorum regem ex cratero de huius animalis cornu confecto bibentem, quem splendidum (εἰωχύη) & cubitalem esse dicit: Feram ipsam inter solipedes solam & talum & bilis vesicam habere. Asinus Indicus licet solipes, corniger tamen est, sed singulare cornu gerit, & solus in solipedum genere talum possidet, Aristoteles, & Plinius. Cornigera ferè bisulca. Solida vngula & bicorne nullum: Vnicornis asinus tantum Indicus. Vnicornis bi-
fulcum, oryx. Talos asinus Indicus unus solidipedū habet, Plinius: & alibi, Cornua solipedum nulli, excepto asi-
no Indico, qui uno armatus est cornu. Xenophon talos (astragalos) etiam equis attribuit, cum Aristoteles vir in his rebus doctissimus solidipedū nulli talum inesse dicat, ne asino quidem, præterquam Indico, cui etiam cornu è fronte promineat, Pollux. Recētores quidam obscuri, onagrum Indicum, magnam & crudelem feram descri-
bunt, cornu vnicum, duro, acuto & longo: Rōbur ei tantum esse, ut ingentia saxa de rupibus euellat, idque tantum
viam suam experiundi gratia. Monoceros alias est simpliciter dictus, quem Indi Cartazonum vocant, nisi autores errauerint, quod in rebus adeo peregrinis facile sit: alias item rhinoceros, quem sæpe cum monocerote quidam confundunt: alias deniq; oryx, omnes vnicornes. Cornu quod tanto pretio hodie contra morbos quoadam &
venena celebratur, plæriq; hodie rhinocerotis esse aiunt, alij monocerotis simpliciter: Ælianu & illum fecitus Philes, scriptores Græci, non alterius vnicornis, quām asini Indici cornu, ut diximus, dotibus istis predican: in historiis sanè horum trium, asini Indici, monocerotis, & rhinocerotis, plurima communia reperio: pauca diuer-
sa: ut suspicetur aliquid duo tātum diuersa animalia esse, vnum rhinocerotem, & aliud monoceros ex media fronte, quod alij aliter nominauerint, & eam rhinocerote imperiti quidam confuderint. Plura vide infra in Mono-
cerote. Magnus Indorum rex quotannis diem vnum proponit, tum hominum tum bestiarum certaminibus:
committuntur autem pugnaturæ inter se bestiæ, feri tauri, arietes mansueti, asini uno armati cornu, hyænae, po-
stremo elephanti, Ælianu.

DE ONOCENTAVRO.

O N O C E N T A V R U M quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neq; pictores atq; pictores in eorum descriptione errasse. Verū siue reuera fuerint, siue omni cera flexibilior, & ad fingendum habilius, fama illos finxerit, prætero. Quæ verò de onocentauro fama accepi, hæc sunt. Eum ho-
mini ore & promissa barba similem esse, simul & collum, & peñtus, humanam speciem gerere: mammae distantes
tanquam mulieris expectore pendere: humeros, brachia, digitos, humanam figuram habere: dorsum, ventrem,
latera, posteriores pedes, asino persimiles: & quemadmodum asinum, sic cinereo colore esse: imum ventrem le-
uiter exalbescere: duplice vsum ei manus præstare: nam celeritate vbi sit opus ex manus præcurrunt ante poste-
riores pedes: ex quo fit, ut non cæteroru quadrupedum cursu superetur: Ac vbi rursus habet necesse, vel cibum
capere, vel aliud quiddam tollere, qui antea pedes essent, manus efficiuntur: tumq; nō graditur, sed in sessione quiet-
scit. Animal est graui animi acerbitate, nam si capiat, non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo ab-
horret, & fame si bi morte conscient, licet pullus adhuc fuerit. Hæc de onocentauro Pythagoram narrare testatur Crates ex Myso Pergamo profectus, Ælianu & Philes. Raph. Volaterranus scribit, quod anticā corporis partem
similem humanæ habeat, posticam asininæ, colore sit albo, idq; ex Æliano se transtulisse: ex quo nos iam interpre-
te P. Gyllio cinereum colorem ei tribuimus, imo ventri tantummodo albicantem. Ignobiles quidam authores
onocen-

onocentaurum aiunt monstrorum animal esse, quod non cum cæteris ab initio creatum, sed postea temere ex adulterina commixtione prognatum sit: vocem articulatam aliquatenus sonare, non tamen humanam: in persecutores ligna vel lapides reiicere: sed nihil horum authoritate muniunt. Lapidum certè reiectione onagris conuenit, vt supra docuimus. ονοκένταυροι, apud Aquilam trichiones, id est, pilosi dicti, dæmones quidam corpori, superficie obscura, ocelli quidam ex Hebraica voce transtulerunt, Varinus. Esaia cap. 34. Hæbraica verba על רעה יסרא אל רעה יסרא שרים (bestiæ) sylvestres & insulares, & satyrus vociferabitur ad solum suum: quin & lamia ibi quiescat. Vulgata translatio, Et occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubauit lamia. Septuaginta, ονοκένταυροι δαιμονια ονοκένταυροι, και βούστιοι επερθετος τον επερθετον. Εκει αναπτυνται ονοκένταυροι. Munsterus in annotationibus שרים (inquit) fauni pilosi sunt, & monstra quædam deserti: Hebrei communiter interpretantur dæmones sicut & per δαιμόνιον lilit, infaustum quoddam nocturnum intelligent monstrum, puerperis maximè infestum: & multa stultissimè de eo sibi persuaserunt. Porrò per αριτη ijm Ionathan intelligit חיה, catos ferales: Hæc Munsterus, per ferales puto feros & sylvestres accipiens. צוֹחַ tziah solitudinem significat, vnde tzuum incolæ deserti, qui sunt Äthiopes. & animalia in locis desertis, quæ גְּמִירָה nemot vocant: ego lamias interpretor: alij dæmonia, dracones, catos marinos, id est, cercopithecos. Idem in Dictionario suo. De lamii larvis, ex illarum genere quas Empusas & Mormolycias vocant, mirabilem historiam recenset Cælius Rhodiginus libro 29. cap. 5. ferunt eas in amorem & Venerem proclives esse, & humanas carnes vehementer expetere, Venereorumq; cupidine allicere multos, quos deglutiunt mox. Dicuntur & Libycæ feræ quædam esse eiusdem nominis, de quibus in litera L. Vide infra in Lamia. Onoscenos dæmonum quoddam genus supra nominauimus: & Empusam quoq; asinino pede fingi diximus: ex quorum genere forsan & onocentauri fuerint. Credibile est enim stultos & superstitiones quondam homines, varias apparitiones & dæmonum species naturali animalium generi temere adnumerasse. Quod si qui in rerum natura onocentauri, satyri, lamia, & similes feræ extant, ex simiarum genere eas omnes esse crediderim: vt suo loco copiosius exequemur. Vlulae, in Esaia cap. 13. ab omni translatione, nomine ipso Hebrewo iim appellantur: pro his Septuaginta tantum onocentauros in translatione posuerunt, Eucherius. Eruditus quidam per Αριτη bubonem intelligunt, à voce querula diætum: nam & dolentis interiectione est. Dauid Kimhi etiam רָאֵא, id est, vulturem vel miluum esse suspicatur. Vlulae sanè apud Hebrewos etiam aliud nomen habent. Idem R. Dauid lilit exponit animal solitarium & noctu clamosum. Sunt qui auem magnam interpretentur, quæ vento viicit & alio nomine גֶּמְלִירָה gamaleon vocetur. Sed Chamæleon quadrupes est ouipara, non auis: hunc Plinius etiam aere viicitare putauit. Quidam deniq; Judæorum furiam esse suspicuntur. Alborach, animal album, asinino simile, quo Turcæ Mahumetem suum in cœlum euectum nugantur.

D E A X I.

CTESIAS in India nasci feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribusq; maculis, sacram Liber patris, Plinius.

In arce Caire vidimus marem & fœminam animalis cuiusdam peregrini, quod Axin Plinij esse coniicio, his ab eo verbis descriptum: In India & feram nomine axin hinnuli pelle, pluribus candidioribusq; maculis, sacram Libero patri. Hoc animal in vtroq; sexu cornibus carebat: & caudam longam ad poplite vsq; demittebat, vt damæ. Et sanè primo aspectu damas esse putabam: sed ipso quid à damis differenter animaduerti. Fœmina mare minor est. Tota eorum pellis maculis rotundis & albis varia erat, in spacio coloris fului vel subflavi: camelopardalis contra in spacio albo maculas punicei coloris habet, per corpus dispersas satis amplas. Vocem quam cerius clariorem & argutiorē (magis sonoram) ædunt, Petrus Bellonius.

B O R Y E S.

BORYES, pantheræ, thœs, & alia feræ diuersæ in Africa apud Pastorales populos Orientem versus gignuntur Herodot. libro 4.

DE BO-

DE BOVE SIMVL IN GENERE, ET
VACCA PRIVATIM.

A.

Bos proprius dicitur qui castratus est, ut aptior aratro fiat, aut ut saginetur: sed praeter suum proprium significatum, taurum quoque vaccamque comprehendit, Valla lib. 4. In bubulo genere (ut scribit Varro) etatis gradus dicuntur quatuor: Prima vitulorum, secunda iuuencorum, tertia boum novellorum, quarta vetulorum. Discernuntur in prima vitulus, & vitula: in secunda iuuenus & iuuencia: in tertia & quarta, taurus & vacca. Quae sterilis est vacca, taura appellatur: quae prægnans, horda. Ab eo in fastis dies hordicalia nominantur, quod tunc hordæ boues immolantur. Iuuenus (& iuuencia) qui iam (ut ait Varro) ad agrum colendum iuuare posset. Plautus Truc. Vidi equidem iuuencum ex indomito domitum Fieri, atque alias belluas. Plinius lib. 8. Optime cum domito iuuencus imbuitur.

○

Vaccu-

Vaccula, diminut. Verg. Vaccula non nunquam secreta cubilia captans. Bucula, diminut. *Bούλα*, Verg. i. Georg. A t bucula cœlum Suspiciens patulis captavit naribus auras. Plinius lib. 34. cap. 8. Myronem Eleutheris natum, & ipsum Ageladis discipulum, bucula maximè nobilitauit, &c. Et Cicero 6. Verr. Aut ex ære Myronis buculam? Idem i. de Diuinat. Itaq; ex auro quod exterebratum esset, buculam curasse faciendam, & eam in summa columnæ collocauisse. Verg. i. Georg. Aut errans bucula campo. Buculus (alias bucolus) nouellus bos & tyrunculus. Columell. lib. 6. Quum deinde buculos comprehendenter, extra stabulum producito. Hebraice *שׁוֹר* nominatur, Deut. 14. in masculino tantum genere, bos vel taurus exponitur: *bakar* verò *בָּקָר*, bos, armentum, aut vacca. Thor Chaldaice, idem quod *שׁוֹר* Hebrais, Danielis 4. inde nimirum Græci & Latini taurum dixerunt. Inuenitur & tora apud recentiores, *תְּרֵה* masculini generis, ut torata feminini. Aleph etiam *אַלְפָה* à docilitate & assuetatione ad labores dictus videtur. Psalmo 8 pro alaphim, id est, bœves, Chaldaeus reddit tore, id est tauri, Græcus *βίτες*, Latinus armenta. Arabs *bakar*. Alpha etiam Græci grammatici caput bouis exponunt. Sacré literæ distinguunt pecus in duo genera, ut oves & capra dicantur *עֲזֵבָרִים* id est, greges: armenta verò & iumenta, *בָּקָרִים*, *מְרִירָה*,

meria, genus boum magnorum, bubalus. Sunt qui bene saginatas pecudes, vt boues & oves, intelligant: nam vox **מַרְאָה** marah saginare significat, vt scribunt rabini Kimhi, & Salomon in commentariis Amos 5. Hieronymus pinguis vertit Abraham ex sententia R. Saadiæ, animal esse dicit maius boue, quod in hisce regionibus non extet: Arabica translatio habet **אֲבָרָם**. Eruditus apud nos meria pro nomine adicciuo accipiunt, quod alcile & saginatum sonet, vt etiam baria. **תַּחַבְּשָׁךְ**, Exodi 25. animalis nomen variis coloribus distinctum. Onkelus vertit sagena. R. Salomon Ezechie cap. 16. taxum exponit, quod eruditus ferè nostri temporis approbat: quanquam Hebrai quidam bouem exposuerint. Cæterum **עֵגֶל** Genes. 15. & Ierem. 46. iuueniam potius quam vaccam verterim, cum **לִבְנָה** egel vitulum significet. Exodi cap. 32. pro egel Hebraico Chaldaeus & Arabs habent egela: Persa go-salai: Septuaginta **μορχάειν**, id est, vitulum. Vaccæ etiam nomen ab Hebrais deductum non dubito, qui bouem 10 bakar vocant, vt vaccam Saraceni hodie baccara, qua & para **بَرْقَة** Hebraice dicitur, vt **بَرْقَان** iuuenus, aut vitulus, cum additur ben bakar: simpliciter autem bos in genere Genes. cap. 32. pro Hebraico parim, Chaldaeus vertitore: Arabs bakera, Persa nadgaucha, vel madagaucha. **Βέσ** apud Græcos communis generis habetur, vt apud Latinos etiam Italice bue, Gallice beuf, Hispanice buey, Germanice ochs & rind in masculino generet tantum: Anglice oxe. Illyrice **wul**. Baulbulis pro vrina bouis apud Syluaticum legi, cœu Arabicam vocem. Vacca, Italice etiamnum vacca, græcè vulgo **αγελάδα**, Gallice vache, Hispanice vaca, Germanice **Kuh** vel **Kube**, Anglice cow. Simili voce in Italia quondam Altinæ regionis incola vaccas humilis statura & lactis abundantes ceuas appellabant, teste Columella. Iunix, iunicis, teneræ etatis bos fœmina, qua iam cessauit vitula esse, necedum tamen ad summam magnitudinem peruenit. Persius Sat. 2. *Tot tibi quum in flamma iunicum omenta liquecant*. Plautus Milite, *Quam mox ad stabulum iunix recipiat se pabulo. οὐρης* vitula, qua paulo adultiores factæ **δαμαλίαι**, & poetis **δαμαλαῖ** dicuntur: neutræ iugum, neutræ Venerem expertæ: adultæ demum **βόες**, id est, vaccæ dicuntur, Varinus. Vaccam Florentinus author Græcus **βεζήλειαν** aut damalin reddit.

B.

Bos in lege Mosaica animal est sacrificii & cibo concessum, quoniam ruminat & vngulam habet bifidam. De antiquis illustrissimus quisq; pastor erat, vt ostendit Græca & Latina lingua, qui **πολυετας** cognominant aliquos. Bos certe in pecuaria maxima debet esse autoritate: nec dubium, quin (vt ait Varro) cæteras pecudes honore superare debeat, præsertim autem in Italia, quæ ab hoc nunc upationem traxisse creditur, quod olim Græci tauros **Ιταλίας** vocarent: & in ea vrbe, cuius mœnibus condendis mas & fœmina aratro terminum signauerunt: velut pecus, quod item Athenis Cereris & Triptolemi fertur minister: quod inter fulgentissima sidera particeps cœli, quod deinde laboriosissimus adhuc hominis socius in agricultura: cuius tanta fuit apud antiquos veneratio, vt 30 tam capitale esset bouem necasse, quam ciuem. Hæc Varro. Hoc animal, tantæ apud priores curæ fuit, vt sit inter exempla damnatus à populo Rom. die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderit bouem, ac tuusq; in exilium tanquam colono suo interempto. Quare dicam de bubulo pecore, quam accepimus scientiam, vt si quis quid ignorat, discat: si quis scit, vbi nunclabar obseruet. Quod ad laudes & excellentiam boum, alia cœiā quædam infra dicem. Quæ in emendis bubus sequenda, quæq; vitanda sint, non ex facili dixerim, cum pecudes pro regionis cœliq; statu, & habitum corporis, & ingenio animi, & pili colorem gerant: alia formæ sunt Asiaticis, alia Gallicis, Epiroticis alia: nec tantum diuersitas prouinciarum, sed ipsa quoq; Italia partibus suis discrepat. Campania plerunq; boues progenerat albos & exiles, labori tamen & culturæ patrij soli non inha-biles. Vmbria vastos & albos, eademq; rubros: nec minus probabiles animis, quam corporibus. Hetruria & Latium compactos, sed ad opera fortes. Apenninus durissimos, omnemq; difficultatem tolerantes, nec ab aspectu decoros. Quæ cum tam varia & diuersa sint, tamen quædam quasi communia, & certa præcepta in emendis iuuenis a-rator sequi debet, eaq; Mago Carthaginensis ita prodidit, vt nos deinceps memorabimus. Martio mense comparandi sunt boues, qui tamen siue de nostris capiantur armentis, siue emantur, idcirco nunc comparabuntur vtilius, quia necedum sagina temporis pleni, aut cælare possunt fallaciam venditoris, & vitia sua, aut repugnando do-mitiræ contumacem pleni roboris exercere fiduciam. Hæc signa spectanda sunt in bobus, seu de nostro, seu de alieno grege fuerint comparandi, vt sint boues nouelli, quadratis & grandibus membris, & solido corpore, denso breuiq;: musculis, ac toris vbiq; surgentibus, colore tubeo vel fuso, tactu corporis mollissimo: cornibus pro-cessis ac nigrantibus & robustis, ac sine curuaturæ prauitate lunatis (camuris, Vergil.) fronte lata & crispa, magnis & hirtis auribus: oculis & labiis nigris (subnigris, nigrantibus) naribus resimis patulisque, ceruice longa, torosa & compacta (cui plurima ceruix, Verg.) palearibus amplis & penè ad genua promissis (circa genua fluentibus) pe-ctore magno, armis vastis capaci & tanquam implente vtero (ventre non paruo) lateribus porrectis, lumbis latis, dorso recto planoque, vel etiam subsidente, clunibus rotundis: cruribus neruosis, solidis, compactis ac rectis, sed breuioribus potius quam longis: nec genibus improbis, vngulis magnis, caudis longissimis & setosis pilosisque. Magni interest cuiusmodi quæq; pecus sit ad fructum: Itaq; potius bouem emunt cornibus nigrantibus quam albis, Varro. Nec mihi displicat maculis insignis & albo. Aut inga detrectans, interdumq; offera corna: Et faciem tau-ro propior, quæq; arduatora, Verg. Optimatorum. Forma bouis, cui turpe caput, Idem. Vaccas etiam mense Martio ma-xime parabimus: & quanquam eadem ferè in ipsis desiderentur, qua & in maribus, priuatim tamen earum signa referemus, vt veterum etiam aliqui fecerunt. Ergo qui vaccas aut gregem armentorum emere vult, obseruare de-bet primum, vt sint hæ pecudes ætate nouellæ, & potius ad fructus ferendos integræ quam iam expertæ: vt sint be-ne compositæ (corpore bene compactæ) vt integris membris, oblongæ, amplæ, magnitudine commoderata, for-ma altissima, ætatis maxime trimæ, saltem non minores anniculis: quia vsq; ad decennium fætura ex his procedet vtilior: bima aut trimæ fructum ferre incipit: corium attactu non sit asperum ac durum: colore potissimum ni-gro, deinde rubeo, tertio heluo, quarto albo. Mollissimus enim hic, vt durissimus primus. De mediis duobus prior quam posterior melior, vtriq; pluris quam nigri & albi. Probantur item vaccæ ceu maxime generofæ, flauescentes colore, nigrisq; cruribus. Ad hæc per singulas partes commandantur, si fuerint cornibus nigrantibus venustis & lœvibus: latis (latissimis vel altis) frontibus: oculis magnis, patentibus & nigris: pilosis vel setosis auribus: cōpressis malis subsimis, gibberi spina leuiter remissa (δαμαλίαι ἐπιλεπτον γνάθος ουεσταλμένας ἐχθρος, ἐνίμος, μηκυτος) apertis naribus, labris subnigris, ceruicibus crassis ac longis: amplissimis à collo palearibus demissis: bene costatae (βαζιταλησοι) maximis & capacibus vteris, latis humeris, lato tergo: bonis clunibus: coda amplissima & profusa vsq; ad calcis, vt habeat inferiorem partem frequentibus pilis subcripam: compactis cruribus (βεργχιοι) hirsuti-s, nigris & modicis, potius breuioribus quam longis: rectis genibus (οντετοι) & eminulis, distantibus inter se, pe-

dibus non latis, neq; ingredientibus qui displodantur, (ex r̄b̄ B̄d̄i? ex m̄n̄ t̄n̄ ān̄ uo p̄ero; d̄z̄av & m̄n̄ ān̄ d̄z̄te, Equivois;) vngulis modicis (breuibus) quæ non diuaricent, & quarum vngues sint laues ac pares. Pulchrum sanè fuerit decorari signis omnibus naturalibus: sin minus, ac certè pluribus. Omnis bos indigena longè melior est quam peregrinus: nam neq; aquæ, nec pabuli, nec cceli mutatione tentatur, neq; infestatur conditione regionis, sicut ille, qui ex planis & campestribus locis, in montana & aspera perductus est, vel ex montanis in campestria: itaq; etiam, cū cogimur ex longinquæ boues accersere, curandum est, vt ex similibus patriis locis traducatur. Illud ante vniuersa curandum est, vt viribus ad trahendum comparentur æquales, ne valentioris robur alteri procuret exitium. Dentes bimus emittit bos, nec vniuersos, vt equus. Nerui bubus præ cæteris animalibus duri: tauri duriores quam boui castrato. Caro eis secca & atribiliaria. Cornua tauri robustiora quam vaccis, Arist. circa finem libri 4. de hist. animalium: quo in loco Albertus Magnus contrarium habet, his verbis: Cornua vaccatum fortiora & maiora & longiora sunt cornibus taurorum: deceptus forte Plinius verbis, qui tauris minora quam bubus tenuiora; esse cornua scribit, cum Plinius boum nomine non vaccas, sed boues exētos intelligat. Similiter & Rasis errat cornu robustius vaccis attribuens. Gerunt autem boues cætomiz, id est, castrati, cornua maiora, eadem ratione, qua spadones calvi effici nequeunt. Nam coitus cerebrum maximè debilitat & imminuit. Bubulo pecori castrato Democritus ait tortuosa, gracilia, longa nasci cornua. Contrà testibus prædicto enasci secundum radicem, crassa, recta, multoq; minus prolixa, cōsdemq; latiori, quam alteros fronte esse: Nam hic ibidem cum int̄lq; venæ sunt, ab iis ossa dilatantur, simul & cornuum eruptio, quoniam crassior existat, frontem huic in latitudinem proferunt. Castrato verò quod sedes cornuum & initium enascendi perparuum habeat circulum, minus dilatati. Pars caua cornuum in bubus, vt alii etiam ferè omnibus, ex cutे potius oritur, quam solidum quiddam osse enascens subit, impletq; totam. Cornua vaccæ calefacta facile in quamvis partem flectuntur. Cornua iuniorum tepefa et in cera flectuntur, ducenturq; facile quò volucris, Aristot. Boum attritis vngulis, cornua (id est, ipsas vngulas). Sed Plinius homonymia forte deceptus, non ita accepisse videtur. Vide infra in H. b.) vnguencio aruina, medentur agricultor: Adeoq; sequax natura est, vt in ipsis viuentium corporibus ferenti cera flectantur, atq; incisa nascientium in diversas partes torqueantur, vt singulis capitibus quaterna fiant, Plinius. Plura de cornuum natura, vide paulò post in bubus Nomadibus. Mutili dicuntur boues, qui cornibus carent, Columella lib. 7. cap. 3. mutili boues threnodes (vt Democritus vocat) id est, foraminulentam cranij partem, & poris seu meatibus plenam non habent, sed os vniuersum solidum: quod cum affluxum humorum non admittat, vt cornibus, nudi ac mutili sint, in causa est. Venæ etiam circaidem os cum partibus sint & infirmæ, minus alimenti continent, Älianuſ. Lapillum habent in capite, vt fertur, quem expuunt, si necem timeant. Dentes eis continui, & bis mutantur. Ruminant, nam superiore dencium ordine carent, id est, primoribus quatuor, vt oves etiam & omnia quæ ruminant. Oculi boum nigri sunt, Aristoteles: item lati planiq; Cor sine osse omnium, quæ nos nouerimus, præterquam equi, & generis boum cuiusdam, quod in corde ossiculum cōtinere aint, Arist. In equorum corde & boum ossa reperiuntur interdum, Plinius. Nero salm verò cordis bubuli esse naturam, significatur vel eo osse, quod in nonnullis gignitur: maximè verò taurorum cor eiusmodi est. Palearia à pelle dicuntur, quæ cum laxa prolixa, collo dependet, generositatis signum in boue est. Seneca in Hippolyto, Musco tenaci peccus ac palear viret. Ouidius Metamorph. 7. Pendula palearia dixit. Palearium verò locus est vbi conditur palea. Vaccæ mammae binas inter femora habent: capra etiam & cerua & reliqua generis eiusdem mammae parte eadem gerunt: cuius rei causa est, quod hæc sursum versus capiant sui corporis incrementa. Itaq; vbi confluunt & copia excrementi sanguinis, quib; locus sanguinis infra est, & circa effluentis materię ostia, ibi mammæ à natura posita sunt. Quia enim parte motus agitur alimenti, inde etiam capi alimentum potest, Arist. Boues in feminibus mammae habent quaternas, Plin. Vaccis papillæ quaternæ sunt, Arist. De ventribus eorum dicendi locus erit aliis, vbi de ruminantibus in genere agetur. Lapidem etiam qui reperitur in felle bouis, ad tauri fel differemus. Umbilicum venæ contenæ in putamine complent, plures in maioribus animalibus, vt boue, cæterisq; generis eiusdem: binæ in mediocribus: singulæ in minimis, Arist. Suum pili crassiores sunt quam bubus & elephantis: quamvis tenuiorem quam boues & elephanti cutem habent, Idem. Vaccinum lac crassum est, vnde facile coagulatur, Albertus. Animalia quædam colore varia sunt: idq; vel genere, vt pauo, vel non genere toto, sed parte, vt boues & capre interdum variae generantur, Aristot. Boum cauda tenor longus, pili sunt breues i. equis contra, Arist. Horum caudis est longissimus caulis, atq; in una parte hirtus, Plin. Et paulò mox, Leonis infima parte setosus, vt bubus & sorici. Huic tantum animali omnium quibus procerior cauda non statim nato consummatæ vt cæteris mensuræ: crescit vni, donec ad vestigia ima perueniat. Camelopardalis pedibus & cruribus boui similis est. Boum pro sua magnitudine auctor in longitudinem licet: cæteris omnibus bisulcis cornigeris rotundus. Bubulis similes sunt renes vituli marini, sed solidi non caui. Item hominum renes, quippe qui tanquam compositi ex multis fetibus exiguis constent, neque aquabiles sunt quomodo renes ouium cæterarumq; quadrupedum, Arist. Boues & capre & quæcunque id genus cornigra sunt, ob siccitatem adipem plurimum generant, Galenus de facult. med.

Boum multa sunt genera, & varij mores: Ägyptij qui accolunt Nilum, & colore niveti sunt, & magnitudine omnium præstantissimi. Verunt imēn mites, & ad hominum genus mansueti, facile imperio audientes sunt, Älianuſ & Oppianus. Aristoteles etiam boues in Ägypto maiores quam in Græcia nasci scripsit. Äthiopicos tauros ex cœtu rhinocerotes denominant, Pausanias. Aoniorum variis coloribus distinctorum perpetuæ indumenta que vngulæ sunt, corundemq; vnicum cornu, quod ex media fronte existit, Älianuſ & Oppianus. Boues domestici quotquot in Africa montibus nascuntur, adeo sunt exigui, vt alii collati, vituli bieunes appareant, Leo Afri- canus. Afrorum qui inter Getuliam & nostram oram habitant, equi & boues μαρρογενεῖς sunt quam nostri, id est, longioribus labris (interpres: pro & legit, & vngulis longioribus vertit) Strabo. Plurimum lactis est vaccis Alpinis, quibus minimum corporis, plurimum laboris, capite non ceruice iunctis, Plinius. Columella idem scribit de Altinis per t, quas incola eius regionis ceuas appellant, id quod magis probo. Altinum enim urbs olim in littore Venetia florentissima fuit iuxta Aquileiam, à qua Altinates populi dicti. Vaccæ Arabicae propter alentium humorum confluxum, qui permultum generose propagationis nutrimentum cornibus præstat, eisdem excellunt: quæverò cornibus carent, os humorem capere solitum, solidius habent, & haud quamquam hunc ipsum sibi humor em recipere potest. Quare incrementi causa cornibus existit influentia, quam sanè plurimæ & crassissimæ venæ humore, quantum ferre possunt, gratuidate infundunt, Älianuſ. Armeniis duo cornua sic erraticis flexionibus tanquam hedera retorquentur: As si mucrone appetuntur, ob cornem duritatem, 70 non

non sine damno ferrum retunditur, *Ælianu*s. Item Oppianus qui cum vnicō cornu Aonios descripsisset, subdit se Armeniis gemina eis esse cornua. Circa Bœotia vrbem Pœmandriam, quæ & Tanagra dicitur, optimi boues na- scuntur, Varinus: Apparet inde factum Pœmandriæ nomen. Carici in parte Asiae feedi visu, tubere super armos à ceruicibus eminent, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cæteri nigri coloris candidive, ad laborem damnantur, Plin. (Similia vide mox in Scythicis.) Cyprij bous κύπριοι, id est, stercore humano vescuntur, vt medeantur torminibus, Plinius. In Bœotia etiam Arislophanis interpres κύπριοι boues esse scribit. Vide inter proverbia ex boue. Boues præcipue magnos fert Epirotica terra: quas incolæ Pyrrhicas vocant: pastum enim abunde præbet, & loca singulis anni temporibus accommodata habet, Aristot. In nostro orbe (inquit Plinius) Epiroticis laus magna, à Pyrrha (vt ferunt) iam inde regis cura. Id consecutus est, non ante quadratum ad partus vocando. Prægrandes itaq; fucre, & hodieq; reliquæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fecunditatem po- scuntur, tolerantius tamen bimæ, Plinius. Theodorus ex Aristotele transtulit Pyrrhicas vaccas ab incolis per annos nouem intactas Venere seruari: ego cum Plinio annos quatuor potius quam nouem legerim: facilis lapsus ex δ in θ. Has numero quadringentas esse, & proprias regis accipimus, nec posse viuere locis aliis, quanquam tentatum ab aliquibus est, Aristot. Fuere in Epiro Pyrrhicæ boues, quas atatros vocabant, intactas Veneri, vt incrementum ampliter caperent, quasi setauras dicas. Sic verò creduntur dictæ ab ignea mobilitate, aut à colore: sunt qui diminutiuum putent ex forma æolica. Alij Pyrrhicas intelligunt Epiroticas, de regis Pyrrhi nomine, Cælius. Scribunt Græci Epitoticos boues Larinos diciab Larino pastore, cuius meminit Atheneus quoque, qui ab Hercule redeunte ab Geryonis nece, exceperit educaueritque: vnde Epirotica mox armenta sint celebrata. Etiam si sunt, qui ab narium magnitudine dici latinos velint, vt est ab interprete Aristophanis adnotatum, siquidem λας particula intendendi vim habeat, p̄v̄s verò nares sint. Cæterum Cestrini quoq; vocantur, qui Larini, Cælius. Atheneus lib. 9. Larini boues (inquit) dieti sunt à λασινίῳ, quod est στρέθη. id est, saginari. Sophron, Βέβηλος ἀερούτη: vel à Larine Epirotico vico: vel à Larino pastore. Hinc aliquid abusivæ suæ etiam larinos dixerat, altiles nimirum & pingues. Epiroticæ vaccæ præ sua præcipua magnitudine, amphoras singulas singulæ implent lactis, mensuræq; eius dimidium mam̄inis duabus præstant. Erebus qui mulget, aut paululum se inclinat: quoniam sedendo vbera contingere nequeat. Cæteras etiam quadrupedes magnas terra eadem Epirus gignit, excepto asinos sed præcipue boues & canes, atq; etiam oves Pyrrhicas, à Pyrro rege cognominatas, Aristot. Erythriæ boues mo- bilia similiter cornua vt aures habent, *Ælianu*s: idem alij de Phrygiis scribunt. Argium Herculem missum esse ad Geryonem vt boues abigeret, Hecataeus scribit, non quidem ad terram Hispaniam, nec ad Erythiam vllam in- sulam: sed loca circa Ambraciā atq; Amphilochos Geryonem in perio tenuisse: indeq; abactas boues, quæ mi- ra specie in illis comperiatur locis, herbida regione & pascuis admodum lata, Cælius. Poues in Eubœa feceruntur albi nascuntur, quare & argibœon poetæ Eubœam cognominant, *Ælianu*s. Boues in Hispaniam novi orbis insulam adiecti magnitudine valde increscunt, adq; vt eius insulæ boues à non nullis, quanquam hyperbolicè, elephantis comparentur, porci mulibus, P. Martyr. Vaccæ in Frisia, Hollandia & Selandia, præpter abundatiam pabuli in regionibus illis magna corpora habent: & omnes ferè quarum maculosæ sunt pelles. Ita etiæ abundant, teste Alberto Magno. Ludouicus Guicciardinus in descriptione Belgij, maximos in Fusia & Hollandia boues esse scribit, ac quosdam tantæ tamq; inusitatæ magnitudinis reperi, vt pondus se decies centum librarum excedat. Narrat præterea, Comiti Hoochstænsi aliquando Machlinia commoranti bouem Frisiae dono datum tam mag- gentem & tam pinguem, vt bis mille quingenta viginti & octo pondo penderet: quod cum prodigiosum & in- credibile videretur, effigiem eius ad viuum in vestibulo palatiū eiusdem Comitis depingi curauit cum notatis sue diei & anni quo id factum est, cuius adhuc monumenta extant. Hæc Guicciardinus. Boues quidam carniuori sunt instar luporum, Rasis. In India boues solidis vngulis vnicornes, Ctesias nasci scribit, Plinius. Aliqui etiam tricornes, Solinus. Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pœcum, Plin. Ptolemaeo secundo ex India cornu allatum ferunt, quod tres amphoras caperet. Vnde coniicere possumus, bouem il- lum, à quo eiusmodi tantum cornu exitisset, maximum fuisse, *Ælianu*s. In bubulo pecore, quod incitato cursu valet, curam Indi ponunt: & simul de corum velocitate rex & permulti principes decertant, neque turpe dicunt pro huiuscmodi animalium genere auro argento sponsionem facere. Currendi metta bobus hæc constituitur, vt inter se nexi & iugati triginta stadia currant. Äquales & paries boues equis currunt, neq; velocitate boues ab e- quis internoscas: Ac si quando rex de suis bobus cum quopiam sponsiohem fecerit, in tantum contentionis slu- dium procedit, vt si ipse in curru sequatur, atque adeò aurigam incitet. Is sanè quidem equos stimulis cruentat, à bubus verò manus abstinet, siquidem ij nullis admotis stimulis incitatissimo cursu feruntur: Ac nimirum tam ambitiosa est bubali certaminis contentio, vt non diuites modò, sed inferioris status homines in eiusmodi con- certaminibus permultum versentur. Sunt item apud Indos alij boues, qui maximos hircos magnitudine non su- perare videntur. Iij vel coniugati velocissime currunt, nec minus strenue quam Getici equi cursum conficiunt *Ælianu*s. Boues illi quibus Indi ad velocitatem vtuntur, feri sunt, vt infra apparèbit ex eodem *Ælianu* in Bubus feris Indicis. Apud Indos Psyllos arietibus non maiores equi gignuntur, itemq; oties non magnitudine agnos nostros superant: Asini tantuli nascuntur & similiter muli, boues, &c. *Ælianu*s. Aristoteles ait Leuctricorum bouem cornua atq; aures, ex vna stirpe cognata & simul contexta esse, *Ælianu*s. Garamantum armenta obliquis ceruicibus pa- bulantur. Nam si recta (recta forte) ad pastum ora dirigant, officiunt prona in humum cornua & obnixa, Soli- nus: Vide in Troglodyticis mox. In Africa regio est (Garamantum aut vicina quædam) vbi boues præpostere pascuntur, quod cornua inflexa anterius habent, & ob id cessim eunt pascuntur. Nam offensantibus in terra cornibus, progrediendo pasci nequeunt, alioqui nihil differentes à cæteris bobus, præter crassitudinem pellis atque duritiam, Herodotus lib. 4. In Libya Indi finitima (ego Libyam Indi finitimat nullam scio) retrouersus pascentium boum esse armenta auditione accepi. Causa cur sic pascantur, est, quod ante oculos cornua habent, vt quæ ante pedes sunt, videre non queant. Ex quo fit vt ingressione ad caudam retorquentes, herbam de pascantur, *Ælianu*s: ante quem primus & solus opinor Herodotus in Libya boues istos opifis nomos reperiri scripsit, id experimentibus cornibus quæ adnuunt proclinantur que in ima: cius historiam conuillit *Athenæus* sub aliena persona, quoniam à nullo præter ea historicorum sit comprobata, Cælius. Aristoteles tamen de partib. animal. libro 2. cap. 16. horum quoq; mentionem facit. In Bangala prouincia maximi boues sunt, qui crassitudine, sed non altitudine elephantes æquant, M. Paul. Venetus. Apud Mysios, boues cornuum expertes sunt, non item in Scy- thia, vbi minimè cornibus boues utilisunt. Nec milii molestus quispiam esse debet, quod contra scribam

atque Herodotus, cum ait bubulo generi non esse in Scythia cornua: Iccircoꝝ; cornibus mutillum est, quod vniuersum caluariorum nullas commissuras habeat, nihilq; humorum confluentium propter duritatem resistetem capiat, & vero venæ per hoc ipsum os pertinetes, propterea graciliores & debiliores, quia minus alantur: Itemq; eorumdem quia cornibus nudis sunt, eò sicciorum ceruicem, ac minus fortem esse necesse est, quod ipsorum pertenes venæ sint. In Nomadibus, qui ad Mæoticas paludes hyemant, & dies aestiuos in camporum aquoribus viuant, ex bobus partim sine cornibus nascuntur, partim serrula ideo exsecantur, quod haec pars vim frigoris sufferre non queat, Älian. Pæonij boues hirsuti toto corpore, tum potissimum in pectori & mandibula, Pausanias, Pellei, vide in Syriis Pusille buculæ quas Phasiana regio fert, singulæ abunde beneficio pabuli mulgentur, Aristoteles. Phœnicum libri testantur, indigenas vaccas ea esse magnitudine, ut vel procerissimi pastores cum mulgent stare, atq; adeo in scabellum ascendere habeant necesse, ubera, vt possint pertingere, Älian: idem Aristoteles de Epiroticis. Boues in Phrygia & alibi sunt, qui cornua perinde ut auriculas mouent, Aristoteles & Plin. Älianus idem de Erythræis tradit. Boues Phrygij rubro colore & flammco (ξανθοὶ τὸ φλεγόμενον ὄπιπας) altaq; & torosa ceruice præstant. Eorum ab aliis cornua longe diuersa sunt: neque enim consistunt, sed flexibilis huc illuc flectuntur, Älianus & Oppianus. Boues in Scythia cornibus carent, ob illius regionis frigiditatem, Hippocrates. Scythici in quorum dorso gibber est, & procerissimi & ex omni parte albi, perparuis cornibus sunt, & minime acutis: similiter que ut cameli eminenti dorso existunt: simul & cum dorso clitelæ imponuntur, perinde ut cameli genua flecentur, rursumq; suscepto onere surgunt, quod ipsum hominum, qui iis ad grauissimorum onerum ventiones vtuntur, disciplina facere solent. Quærendum num quid differant à Caricis, de quibus paulo ante diximus ex Plinio: nec dissimilia de Syriacis nunc adseremus, ut suspicari quis posset authores confudisse. Syriacis non sunt palearia, sed gibber in dorso, Plin. lib. 8. cap. 45. Nodos scapularum flecentur ut cameli. Älianus absq; illa gibberis mentione, haec scribit: syrij bellicos sunt, magno labore, & lata fronte, cornibus robustis, aspectu truculento, non obeso corpore, neq; rufus macilento, ad cursum & pugnam præstant, Älianus & Oppianus, qui & Pellæos hos vocat: apud quem vide plura. Troglodytarum armentis cornua in terram directa sunt, qua de causa obliqua ceruice pascuntur, Plin. Idem Solinus de bubus Garamantum prodit. Borlini vulgo Italiz, boues qui ex Hungaria in Italiæ adducuntur satis pingues & boni.

C.

Boues dentibus superficiem tantum herbarum carpunt, radices non ludent. Animalium soli & retro ambulantes pascuntur, apud Garamantas quidem haud aliter. Laudantur multi cibi edaces, verum in eo conficiendo lenti: nam hi melius concoquunt: ideoq; robora corporum citra maciem conseruant, qui ex commode, quam qui festinanter mandunt. Sed tam vitium ita bubulci pinguem, quam exilē bouem reddere: humiliis enim & modica corporatura pecoris operarij debet esse, neruisq; & musculis robusta: non adipibus obesa, ut nec sui tergoris mole, nec labore operis degrauetur. Vaccas pasci oportet in locis viridibus & aquosis: amant enim pascua locorum irriguorum. Quamvis butyrum, ut audio, colore saporemq; præstantius sit ex pascuis siccioribus quam palustribus. Si regionis ratio patitur, nullus melior cibus est quam viride pabulum. Vbi vero decet, eo ordine ministretur, quo pabuli copia & laborum cogit accessio. Maritima & aprica hyberna hoc armentum desiderat, quia melius fructis & his herba internascente saturatur: estate in opacissimis nemorū communione pascetur, vbi virgulta & frons multa: & in motuum altis frondosissq; magis quam planis pascuis. Nam melius nemoribus herbis & fructis & carectis, quam lapidosis locis durantur vngula. Nec tan fluuios riuosq; desiderant quam lacus manu factos quoniam fluuialis aqua, quæ ferè frigidior est, partum abigit, & celestis iucundior est, Columella. Quamvis circa flumiios recte propter amena loca pascantur: factura tamen in aquis tepidioribus adiuvatur, vnde magis utilius habentur, vbi pluuiialis aqua tepentes format laeunias, Palladius. Omnis extremi frigoris tolerantior equino armento vacca est, ideoq; facile sub dio hybernat. Boues autem recte pascendi non una ratio est: nam si libertas regionis viride pabulum sumministrat, nemo dubitat: quin id genus cibi ceteris præponendum sit: quod tamen nisi riguis, aut roscidis locis non contingit: itaq; in iis ipsis vel maximum commodum est, quod sufficit una opera duobus ingeri, quæ eodem die alterna temporum vice velarant, vel pascuntur: siccioribus agris ad præsepio boues alendi sunt, quibus pro conditione regionum cibi præbentur, Columella. Boues & fruge & herba vescuntur: pingue sunt iis, quæ flattum cident, ut eruo, & faba fresa, atq; etiam ipsa fabarum herba. Et seniores, si cuto incisa spiritum adigas, deinde præbeas pabulum, pingue facies. Ad hanc hordeo vel integrum, vel pinsito, & à gluma separato pingue sunt, & dulcibus, ut fico, & passa: vino etiam & frondibus vimi: sed præcipue sole, & lotione calida aqua, Aristoteles.

Cytisum in agro esse quam plurimum maxime refert, quod bubus & omni generi pecudum utilissimum est, quod ex eo cito pinguefit, & lactis plurimū præbet ouibus: tum etiam quod osto mensibus viridi co pabulo vti, & postea arido possit: præterea in quolibet agro, quamvis macerimo celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine noxa patitur. Satio autem cytisi vel autumno circa idus Octob. vel vere fieri potest. Cum terram bene subegeris, areolas facito, ibi q; velut ocymi semem cytisi autumno serito. Plantas deinde vere disponito, ita ut inter se quoquo versus quatuor pedum spacia distent. Si semen non haberis, cacumina cytisorum vere deponito, & stercoratum terram circumaggerato. Si pluia non incesserit, rigato quindecim proximis diebus simulatq; nouam fronde agere cooperit, farrito, & post triennium deinde cædito, & pecori præbeto. Equo abunde est viridis pondus xv. bubus pondo vicina, ceterisq; pecoribus pro portione virium. Potest etiam ante Septembrem satis commode ramis cytisus seri, quoniam facile comprehendit, & iniuriam sustinet. Aridum si dabis, parcus præbeto, quoniam vires maiores habet, priusq; aqua macerato, & exemptu paleis permisceto. Cytisum cum aridum facere voles, circa mensem Septembrem, vbi semen eius grandescere incipiet, cædito, paucisq; horis, dum flaccescat in sole habeto: deinde in umbra exsiccato, & ita condito, Columella. Serenda in tenuiore terra que non multo indigent succo, ut cytisus & cicer, Plin. Quoniam vero tam salutarem non omnis solum pecudum generi, sed etiam homini fruticem, & non medicis modo, sed poetis quoq; Græcis Latinisq; celebratum, quoniam hodie & vbi esset, nemo adhuc ex eruditis, quorum ego scripta legerim, nos docuit: commodum hinc digressus ea de re studiofis cädide quod habeo, communicabo recitabo autem primum aliorum opiniones. Primum igitur Marcellus Vergilius (qui Florentiæ in Italia vixit) in commentariis suis in Dioscoridem, cytisum hodie in Italia nusquam apparere, & in antiquum ac natale sibi solum reuersum, non paruum antiqua amantibus desiderium sui reliquisse: aut si sit, incognitum sine honore iacere cōqueritur. Posthuc Joan. Ruellius Gallus cytisum hodie in segetibus præcipue hordeaceis inuenit, scribit, fruticē albicantem, cui omnes ex descriptione Dioscoridis notæ cōueniant: Sed alio in loco huc cytisum suum

suum mellito tam similem facit, ut difficillimè discernatur: distinguit autem hoc modo, Cytisi (inquit) folia digitis friata subolent erucam, melilotus magis crocum iucundo sequitur odore. Gustus quoq; discrimē facile prodet: namq; cytisus mansu cicer respicit. Hieronymus Tragus Germanus trifolium pratense maius, asperiusq; folijs durioribus, oblongis, & mucronatis (in Italiā nonnulli trifolium lunatum vocant) pro cytiso accipit. Postremo Petrus Andreas Matthæolus Senensis, in Italicis suis ad Dioscoridem commentarijs, sic scribit, vt nos transtulimus: Cytisus hoc tempore copiosissimum per omnē Italianam prouenit, Dioscoridis ac Plinij descriptionibus vndiquaq; respondens. Sunt qui vernacula lingua trifolium caballinū vocant, alij tribolum. Ramos primum cubitales producit, ac s̄epe maiores, qui folijs veri trifolij vestiuntur, cum costa ē medio satis prominente. Frondes eius albican, & si manu fricentur, acrem ceterū erucē odorē spirant: si mandas ciceris recentis gustum repräsentant. Flores muscosi racematum harent, alijs flavi, alijs candidi. Hæ nota cytisum adeo exprimit, vt quin ipsissimum sit negare possit nemo. Caballinum autē trifolium vocant, eo quod plurimū eius pabulo delectentur equi, qui liberi aestate pascuntur: id quod sententia nostrā confirmandā accedit. nam (vt Plinius inquit) cytisus equis tam gratus est, vt p̄r̄ eo hordeum negligant. Fuchsii & Monachii qui cōmentarios in Meſeu ediderunt, cū hanc stirpem verum cytisum esse nescirent, trifolij odorati specie fecerunt. Haec tenus Pet. Matthæolus. Præter illos qui nostra tempestate vilam cytisi mentionē faciat, reperio neminem. Est autē communis hic Ruellij, Tragi & Matthæoli error, quod cytisum arbore sc̄ere non animaduertierunt, idq; non modo p̄ficeritate, sed materia quoq; lignosa, imò ossa. Sic enim Plinius scribit, Tota ossa est ilex, cornus, robur, cytisus, morus, ebus, lotus, & que sine medulla esse diximus. Et quamquam alibi fruticem appellat, arbustis tamen potius adnumerare debuerat. Ruellius quidē cytisum suum fruticē nominat, sed cum labore in distinguendo eo à meliloto herba, fruticis nomine cū abusum, vt sape fit, non est dubium. Ebēni duo genera facit Plinius, vnum arboreum, alterum fruticosum cytisi modo, & to ta India dispersum. Agit autem de cytiso inter peregrinas arbores. Frutex est, inquit, inuentus in Cythno insula, inde translatus in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas, magno casu prouentus: propter quod maxime miror rarum esse in Italia. Quid est igitur quod Matthæolus per omnē Italianam copiosissimum esse scribit? Ego cū anno Salutis Christianæ 1542. Italianum ingressus Patauium venissim, in horto Petri Bembii Cardinalis arbustulam nunquam prius a me vītam, & omnibus qui mecum aderāt ignotam, vt primum vidi gustauiq; mox verum cytisum esse intellexi. Præcera erat, si bene memini, sex circiter cubitos, folia (que adhuc seruo) vbiq; terna, omnino loti sive trifolij pratensis, minora tantum: gustu dulcia & glutinosa, maluæ propemodū instar: id quod de cytiso Galenus (& post eū Aegineta) prodidit: Cytisi (inquit) folia vim habent discutiendi, sed aquoso tepidoq; succo dilutā, quemadmodum etiā maluæ. Deinde cum per alpes in Germaniam redire, non procul Tridento, idē omnino genus sylvestre reperi, longe minus & fruticosus satiuo. Io. Quintinus, qui de insula Melite libellum addidit, cytisum in ea abundare testatus nullā eius descriptionem adiunxit. Nos, vt à studiosis diligentius posthac animaduertatur, plura quæ tum formā, tum facultates eius attrinēt, ex veteribus repētemus, & primū ex Dioscoride. Cytisus frutex est albus in totū, vt rhamnes, ramos spargens cubitales, maioresq; interdū, in quibus folia fœnigraci, aut loti trifolia, minorā tantū, dorso medio prominentē: ea digitis tritā erucā olen, gustataq; cicer (alijs cicer viride) sapiunt. Folia refrigerant, tumores inter initia discutiunt, si cū pane trita illināntur: decoctū eorū potu vrinam ciet. Non nulli, quod apes alliciat, prop̄ aluearia ferunt. Hæc Dioscorides: in cuius etiā codicibus nonnullis nomenclaturæ cytiso ista attribuuntur, teline, lotus grandis, trifolii, & apud Romanos trifoliū maius: omnes scilicet à foliorum similitudine ducit: nā telis fœnum græcum est. Columella cytisum & zeas, & carnicin, & trifarin vocari scribit: & esse geminam, hoc est satiuam, & alterā suā spontis. Paulus Aegineta comam cytisi iubet præcordijs prægnantiū contra vomitiones ex vetere vino imponi. Plinius libro 13. cap 14. Frutex est (inquit) & cytisus, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus vero etiā suum: spondetq; iugero eius annua h.s. MM. vel mediocri solo redditus. Utilitas quæ eruo, sed ocy orsatias, perquā mōdico pingue sc̄ente quadrupede, ita vt iumenta hordeū spernant. Nō ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior, super omnia pecorū medicina à morbis omni vīsu præstante. Quin & nutricibus in defecitu lactis aridū, atq; in aqua decoctū, potui cum vino dari iubet: firmiores celsioresq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit madefactum. Apes quoq; nunquā defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Nē aliud minoris impendij est. Seritur cū hordeo, aut vere semine vt porrū, vel caule autumno ante brumam. Si semine, madidū. Et si defūt imbrēs, satum spargitur. Plantæ cubitales seruntur scrobē pedali. Seritur postea quin octa tencro frutice. Perficitur triennio. Dēmetitur verno equinoctio cum florere definit, vel pueri, vel anūs vtilissima (forte vilissima) opera. Canus aspectu, breuiterq; si quis exprimere similitudinē velit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduum sc̄mper: Hyeme vero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & ex portione minorā animalia, obiterq; inter ordines allium & cepe seri fertile est. Non æstuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriā expauscīt. Adiicit Hyginus, ne hostium quidem, propter nullam gratiam ligni, Hucusq; Plinius. Idem alibi. Glaux cytiso & lenticulæ folijs similis (quod Dioscorides quoq; scribit) &c. coquitur in sorbitione similaginis, ad excitandū vberatatem lactis, camq; qui hauserint, balincis vti conuenit. Et alio in loco. Glaucio quoq; (inquit) lactis vberatas intermissa restituitur eius rei causa ex aqua. Hic ego nō glaucio, sed glauce legerim. Glaucij enim vīsus est extra corpus tantū applicati (cum sit odore tetro, & gustu amara) ad ophthaliam maximē à principio, & ignes sacros nō validos, Dioscoride & Aegineta testibus. Folia ramulosa sunt vīmo & cytiso, Plin. Quid autem hīc sibi velit vox ramulosa, nō satis mihi cōstat nec video quid vīmus cū cytiso circa folia cōmune habeat. digeruntur enim vīmi folijs singula alternis ad ramulorū latera. Cornelius Celsus lib 4. cap. 9. in curatione lienis: inter ea quæ vrinam mouent & lieni profundunt, vt trifolij semen, cuminum, apium, serpyllum, portulacam, & reliqua, cytisum quoq; cōnumerat. A cytiso dulce & pingue lac producitur. Malieres quidem, si lactis inopia premuntur, cytisum aridum in aquam macerari oportet, & cū tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri mōdico vīno, atq; ita potandum dari: sic & ipsa valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Columella 5. 11. Fiumum ad agros lætificandos alij alind præferunt: quidā culuscunq; quadrupedis ex cytiso. Molesta arboribus est & hedera adnascent, & vinciens: molefus & cytisus, nā omnia fermē necat: sed eo valentior auro (alimon frutex) est: hic enim vel cytisum ipsum intermit, Theophrastus interprete Gaza. Et alibi, Spissa & roboris medulla, quod atrum cognominant: atq; etiam magis cytisi, quippe cum hæc proxima ad ebenum accedere videatur. Principatus quidem ei in pabulis datur, propter lactis inde copiam bonitatemq; incommodum tamen tantisper dum floret, vt inquit Aristoteles, apium examina eliciuntur: quanquam Democritus prædicet, nunquam de flore cytisi pa-

bulum contingere. Hederæ modo vincit & strangulat, Ruellius. Apparet eū erroris huius occasionem ex Theophrasto summissè, quiloco iam citato libri 4. cap. vltimo sic scribit: Φοραὶ δὲ ὅπερ ἀντίλανται τῷ περιφέρεσθαι τὸν φάσιν, καὶ εἰ τοῦ ἀνθρώπου χαλαπός ἐστι τὸ περιφέρειν φύσιον. Χαλαπός δὲ καὶ κύπερος. Λαπάντη (lego λαπάντων) δὲ ταῦτα εἰτέν. Ισχυρότερον γάρ τε τὰς τοῦ αἵματον λαπάντη πάντα ποταν. Ήτε περιφέρειν φύσιον. vox homonyma est inam & innasci vel circumnasci significare potest, id quod hederæ cōuenit: vel iuxta nasci, quod cytiso, cuius materia cum durissima & ossea sit, adeò vt vel hebetum prouocet, minimè apta est fletri & vincire. Sed iuxta nascens radicibus suis alimentum arboribus pteripit, gustanti enim vt malua succi plenus apparet, vt plurimum attrahere opus sit. Sic orobanche vicina strangulat, non superficie circumvoluta, vt scindunt qui herbam nouerunt (quoniam Theophrastus alicubi per imperitiam proximis herbis conuolui cam scribat, vt etiam Pet. Anercas Matthæolus recte obseruavit) sed radicibus, siue succum duntaxat terræ omnem attrahentibus illis, siue etiam circumvolutis. Sic & alimon frutex propinquum necat cytiso, non aliter quam salugine sua, cuius vi præfens cæteris affert calamitas. Nam proxima inuadere & inuolui alimon, ex bonis authoribus nemo tradidit. Similis error est Plinij circa æram etiam, id est lolium & festucam, de quibus 18.17. hæc eius verba sunt: Triticum, æra, hordeum festuca quæ vocatur ægilops, circumligando se & complexu necat. Theodorus in hoc Theophrasti loco, de hedera pro φύσιον, id est adnascens, addidit, & vinciens quod licet in hedera congruat, errandi tamen ansam Ruellio dedit, vt idem verbum ad cytiso transferret. Quod si quis contendat Theophrastum omnino sensisse cytiso arbores iuxta se ramis suis amplecti, errasse etiam in cytiso eum dicam similliter vt in orobanche. In Mysia, qua parte nostræ provinciæ finitima est, traetus occurrit, quem Britum nominant, in quo mel Attico simile penitus magna cū admiratione conspexi quanquam deteriora planè mellæ ibi quoq; proueniant. Extabat autem monticulus quidam non magnus, saxosus totus, thymio & origano plenus, ad cuius radices agri cytiso quamplurimo abundabat: ex eo collis dominus mel vsq; adeò colligebat, vt hac in parte Atticum etiam superaret, acre tamen vt Atticum nō erat; statimq; idcirco se gustantes auertebat, & nauisem cito commoebat, si paulò liberalius comedum fuisset. Hoc siquidem de cytiso scriptores vno ore tradunt, apes ex cytisi floribus plurimum mellis excerpere. Fruticosa vero planta cytiso est, eam altitudinem attingens, ad quam myrtus crescit: Hæc Galenus libro I. de Antidotis, vbi optimi mellis indicia recenset. Necant inuicem inter se umbra, vel densitate, atq; alimenti rapina. Necat & edera vincens. Nec viscum prodest & cytiso, Plinius libro 17. cap. 24 circa finem, de morbis arborum loquens: transculit autem ad verbum penè Græca Theophrasti verba quæ paulo ante posuimus, hoc tantum interest, quod visci mentionem addit: vt non inimicito aliquis coniçiat diuersam huius loci Theophrasti lectionem fuisse, eamq; ab aliquo in margine vel versuum interstitio annotatam, in textum ascitam. Ego certe Theophrasti Græca sic legerim: Χαλαπός δὲ εἰς περιφέρειν φύσιον. Χαλαπός δὲ εἰς περιφέρειν φύσιον εἰτέν. Ισχυρότερον γάρ τε τὰς τοῦ αἵματον λαπάντη πάντα ποταν. Λαπάντη δὲ εἰς περιφέρειν φύσιον. Hoc est. Nocet etiam viscus si adnascatur: nocet item hedera, quæ in vniuersum ferè omnia necat: alimon solum ea validus est: nam hederam quoq; necat. Facilis transitus fuit ab εἰδοῖς in κυπερῷ, & à κυπερῷ in κύπερῳ: nā in Grecis quoq; exemplaribus Dioscoridis aliquot, vbi glaucis herbae folia cytiso comparantur, vt Plinius etiam exponit, κυπερῷ pro κυπερῷ legitur. Huic lectioni confirmando accedunt Theophrasti verba, quibus eiusdem rei causam enucleat lib. 5. de causis plantarum capite 22. cui ex Theodori translatione huc apponam: conferendo enim recte conuersa animaduerti. Quæ autem (inquit) vicinitate iuxta satorum, aut cōtagione sponte se associantum, corruptiones conferuntur, has alimenti prostris rapina solet committere: eoq; celerius, quō validiora plurāq; sint quæ infestant, ceu quæ sylvestria sunt, quæ radice numerosa cohærent, quæ multo indigent alimento, quæ abscindere, amplecti, strangulare atq; irrepere apta sunt, vt edera. Nam viscum quoq; & omnino quæ aliquam plantam profede eapiunt, interimere possunt. Edera & auro, nimio pabuli desiderio, salugineq; sibi ingenita, arbores ne- cant, sed auro perniciose est, quod plus habet saluginis, Hæc ille. Nulla hæc cytisi mentio, vt vel cæco appareat, rete à nobis emendatum esse tum Plinij locum, tum Theophrasti superiorem. Obtinimus itaq; rectam non inuolutam plantam esse cytiso. Hoc vel corollarij loco addam, non cytiso, sed citton, id est hederam, omnia corrumpere, à Theophrasto hic scriptum est. Nam libro 3. histor. cap. vltimo, ijsdem verbis de hedera scribit: Αἴτιον τοῦ περιφέρειν φύσιον, περιφέρειν φύσιον τοῦ περιφέρειν φύσιον. Notandum est insuper Marcelli Vergilij error, qui nō modo cytisum eum Plinio & Theodoro & Herm. Barbaro apud Theophrastum incepit legit, quod tantis authoribus eum facere tolerandum erat, sed insuper ita vertit: Theophrastus (ait) testatur hederam alias arbores, hederam vero cytisum, cytisum tandem halimum enecare. Ridiculus iste κυπερῷ: planè falsus est, & nusquam in Theophrasti neq; integris neq; corruptis codicibus reperitur. Sed forte Vergilij ex Bucolicis versus in mentem ei venerunt.

Tornaleana lupum sequi ur. lupus ipse capellam, Florentem cytisum sequitur lescua capella: Et Theocritus, ἀξὶς τὸν πονοῦ, δὲ λύκος ταῦτα οἴχεται. Quare cum & ipse de cytiso scriberet, eandem figurā est imitatus Sed quoniam commōdū hos de cytiso Vergilius versus recitauit, subiiciam & reliquos eiusdem, in quibus cytisi mentionem facit. Aeglo. i. *Nun me pascente capelle.* Florentem cytisum, ex saluces carpetis amaras. Seruus super hoc loco cytisum genus fruticis vel herbam esse meminit, quæ nascatur inter campos & sylvas in Cytilia ciuitate: sic enim scribitur, siue per authoris imperitiam, siue librariorum virtutis nos ex Plinio supra docuimus in Cythno insula vna Cycladum primum inuentum hunc fruticem. Scribitur autem Cythnus recte per aspiratum, κύθνος apud Steph cuius etiā Ouidius meminit libro 7. Metamorphos. Florentem, Syron, Cythnon, planam, Seriphos. Cytisum vero Græcè omnes per se scribunt, non th: Latinè vero indocti quidam per th: Et Aegl. 9. Sic cytiso pasta distentent ubera vacce. Aegl. 10. Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capella. Et Georg. 2. Tondentur cytisi, radas sylva alia ministrat. Postremo Georg. 3.

At cuiuslibet amor, cytisum lotosq; frequenter Ipse manu, salsaq; ferat precepibus herbas.
Cytisi epitheta apud poetas leguntur florens, viridis, agrestis, tenuis, ut Ioan. Rauisius obseruauit. Eupolis poeta in fabula quæ inscribitur Aeges, inducit capras de cibis suis & alia quædam iactantes, Καὶ τρέπται τοντον ἐπί ἀλιᾳ, σὺν κύπεων τε, ἡδὲ φάσκον ἐνώδη &c. vt Macrobius citat. Satis iam multus in cytiso fuisse mihi viderer, nisi ex prædictis occasionem pauca quædam adiungendi haberem. Nam quod supra diximus Democritum prædicare nunquam de flore cytisi pabulum contingere apes : admonet me laburni de qua Plinius lib.16.cap.18. Laburnum (inquit) aquas odit: Alpina & hæc arbor, nec vulgo nota, dura ac candida materiæ, cuius florem cubitalē longitudine apes non attingunt, Hæc Plinius: nec alibi apud villum authorem laburni mentionem reperias. Nos arborem vidimus dependente flore luteo pedem longiore, forma qua pisorum flores nam & filique subfuscuntur. Flotem autem appellamus oblongam ex multis floribus pendulam congeriem, Folia ei terna, sicut in loto pratensi aut cytiso, sed 70

maiora. Rustici prope Orthodorum (Octodurum Iulius Cæsar nominat) inter ortū Rhodani & Lemanum lacum leuit, aut lebit, sua lingua indigerant: & florē testantur apibus infestū, quo vel aluearibus imposito diffugiāt similiter clavo ex arboris materia impacto Materiā ne sub terra quidē in adificijs putredinem sentire. Reperitur etiā in montibus circa Toggenburgum Heluetiæ regionē: nec procul Bonotia in Apennino. Histic arbore si quis Alpinum cytisum nominet, propter foliorū materiæq; similitudinem, & eundē aduersus apes effectum (si modo verē scribit Democritus) meo quidē iudicio nō errauerit. Cytisus auget lac, vt eruum: sed dū floret in commodus est, vrit enim tantisper, & extinguit lac, Aristot.lib.3. hist. animal. cap.21. Non mirū igitur si eo tantisper abstineant apes. Albertus Mag. eo in loco, vt solet in epte omnia, pro cytiso cocturē legit, & adhuc ineptius viciam interpretatur. Præter cytisum & laburnum, arbore quæ folia similia, similiterq; digesta, hoc est terna habeat, anagyrin solā in monasterij cuiusdā horto Venetijs vidi. Hæc etiā fruticosa est arboreis instar, & semē in corniculis gigant oblongis: sed graui tetroq; odore à laburno ac cytiso facile distinguetur. Fruticosum illud arbustū, quod Galli vocat bagenaulde, Germani alicubi (Basileæ enim in hortis vidi) verbrüne kückle: sic autem proprie nominant placentariū genus turgidum & rotundū, spongiosum intus & imagine fauacea. Iste enim placentulus siue globulis figura & inanitate fruticis huius folliculi bellè respondent. Folia tamē ei non terna, sed bina, è regio te, qualia in cicere, pisis, & alijs multis: neq; facultas villa quæ in gustu maluæ comparari possit. Quanquam autē Dioscorides folia tam cytiso quām lenticulae compārat: lenticulae autē bina esse nō terna constat, non tamē necesse est cytisi quoq; bina esse, figuram enim singulorū foliorum, non quo digeruntur ordinem, Dioscorides in ista comparatione respexit. At Plinius trifolio tam simile fecit cytisum, vt abiq; similitudinis nota ipsum trifoliū nomē ei tribuerit: breuiter enim (inquit) si quis exprimere similitudinē velit, angustioris trifoliū frutex est. Hoc est, finge trifolium (angustioribus tantum folijs) lignescere & adolescere in fruticē, cytisum habes. Sic alibi de ligistro: Eadē (inquit) arbore est quæ in oriente cypros, cum non eandē reuera, sed vindiquaq; sitnillimā indicaturus esset. Sed redeo ad bagenauldam Gallorum, quæ hic & propter generis cum cytiso affinitatē, & vſum ad pecora, si modo colutea Theophrasti est, omitti nō debuit. Colutea (inquit Theophrastus libro 3. historiæ plantarum cap.17.) Li paræ propria traditur, arbore magnitudine præstans, fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, qui oves mirum in modū pinguefacit. Nascitur semine, & simo præcipue ouillo. Tempus serendi, cū Arcturus occidit: serendū semine præmactato, cum iam in aqua pullulare inceperit. Habet folium non absimile fœnogræco: germinat primo vnicaulis, triennio maxime: quo quidē tempore baculos decidunt. Elegantes enim illos proferre videtur: & si ita quis (Ruellius non recte legit, si quis nimis, quali ad baculos tantum referret, nō ad cacumē) decurtauerit, mox arbor emoriatur: haud enim latere plantigera cōstat. Spargitur deinde in ramos, quartoq; anno arborescit, Hæc Theophrastus. Colutea (inquit Ruellius) iam etiā in Gallia prouenit, omnibus nota bagenaulde nomine. Namq; frutex est quadrienni oſe in arbore efferves, ramis exilibus, folio fœnogræci, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & veluti quodā spiritu distendente turgido, ita vt digitis si prematur, crepitans dissiliat. in quo semen atrum, durū, latum, lentis magnitudine, pīli gustu. Mauritanis sermone suo vernaculo sene nominant, duoq; eius faciunt genera, lux spontis, & hortense. Nam & semine nascitur, in simo præcipue ouillo. Addunt vbiq; siliquas oblongas, quibus semina in ordinem vtrinq; digesta clauduntur, tenui pendere pediculo. Ob id facile ventorum impetu deturbari, hærentesq; pertinacius decutiri. Caducas opiliones legunt, saginantis ouibus per quam viles, Hæc Ruellius: cuius sententiam Leonardus Fuchsius etiā sequitur, nempe coluteam Theophrasti & sene Arabum eandem esse plantam. Manifestum autem illis est qui vtranq; inspexerunt, stirpe toto genere diuersas esse. Nam colutea frutex est anno quarto arborescens: sene vero herba cuoitalis tantū & annua: folliculis etiam multū discrepant Folij ſo:te aliquo modo conueniunt, & vt quidam scribunt purgandi viribus. Describitur sene à Serapione, quod autem siliquæ tenacius hærentes perticis decutiantur, vt Ruellius tanquam ex Mauritanis scribit, nusquam reperio. Petrus Andr. Matthæolus Senensis in commentarijs Italicis super Delphinij Dioscoridis, sene diligentissime describit, & Ruellij errorem refellit. Quamobrem non immorabor hīc prolixius: sat fuerit hoc indicasse in præsentia, sene Græcis Latinisq; veteribus fuisse incognitam: bagenauldam verò coluteam esse etiam ipse fentio, & niſi fallor Matthæolus quoq; ciudem opinionis videtur. Illud postremo circa cytisum adiiciemus, videri nobis Matthæolum errare, cum herbam illam quam pro trifolio odorato in prima editione Fuchsius pinxit, eandem esse putat cum illa planta quam ipse pro vero cytiso accipit, flauis aut albis floribus. Nam trifolium illud Fuchsij (quod ille à me admonitus trifolium Dioscoridis non esse sed lotum sylvestrem potius, in secunda editione quæ solas imagines habet, in lotum vrbananam vertit) flauis floribus nunquam apparet, imò ne albis quidem, sed canis, aut ex albo subcœruleis. Frequentissimum autem apud nos seritur propter quoddā caſei secundarij genus, Claronensem vocant, quod nostri hac potissimum herba condire ſolēt: De qua egī in Libello nostro de operibus lactarijs: & agam forſitan alijs copiosius. Haec tenus de cytiso & alijs quibusdam cytisi occasione herbis, prolixius quidem scripsi, non tamen præter institutum, quod ad animalium historiam. Non enim bubus ſolum, ſed omni pecori, præcipue autē bouibus, capris, equis, apibus, gallinis, & ipſi etiam homini, maximus cytisi vſus à maximæ authoritatis scriptoribus permittitur: & quæ hīc verbostus dicta ſunt, in animalibus cæteris repeti nihil opus erit. Non difficile autem fuerit cytisum aliunde accersitam plantare, cum nullam regionem aspernetur: interim loco eius frondibus vlmē potissimum vtemur. Nā & Columella illam cæteris præfert frondibus, vt mox ex eius verbis patebit: Et Aristoteles vlmum apibus gratā, & frondibus eius boues pinguiscre teſtatur. Iucundissimum bubus pabulum adfert vlmus: capræ etiam & oves id appetunt. Varijs generibus ſoli prouenit: quamobrem à plenisq; ſcritur. Maxime autem commendatur Attinia, quæ procerior latiorq; quā nostras eſt.

Cytiso aut Medica herba nutrimus boues lactantes: ſic enim plus continebunt lactis, Sotion in Geponicis Græcis. Aristoteles contra, lib.9. hist. anim. cap.21. Pabuli genus (inquit) aliud copiā lactis extinguit, vt Medica herba, & præcipue ruminantibus: aliud auget, vt cytisus & eruum. Id ē lib.8. cap.8. Herba Medicæ prima ſalix vitio datur, & cum foetida aqua rigatur, incommoda eſt. Et lib.9. cap.40. Expedit conſuſie apud aluearia, piros, fabas, Medicam herbam, ſuriam, &c. Dioscorides, pratensi trifolio (inquit) ſimilis Medica recens nata eſt: crescenti deinde contrahitur & angustius ſuſfolium, profertq; ſimiles trifolio caules, in quibus ſemen lenticulae ſimile, in flexumq; corniculorum modo: quod ſiccatū ſuavitatis gratia condimētario ſali miſectur. Id viride emplastrī modo impositum, prodeſt his quæ refrigeranda ſunt. Tota autem herba programine vtūtur, qui quadrupedes & iumenta paſcent, Hæc ille ex translatione Marcelli Vergili, qui mutillum corruptumq; hunc de ſiliquis & ſemini bus locum ſuſpicatur. Ruellius & Matthæolus ita tranſtulerunt: Medica ſiliquas habet corniculorum modo in tortas,

tortas, in quibus semen lenti magnitudine dependet. Ex Hispania (scribit Marcellus in Annotationibus) inter-
gros herbae quam illi Medicam censem, cum suo semine caules afferri nobis curauimus. Est autem illius in Hispania quotidianus in iumentorum pabulo vsus: caules cubitales geniculatosq; profert, trifolio vndiq; similes. Audiuitusq; ab ijs qui in Hispania rem obseruarunt, quod de ea ab antiquis fertur, qui cquid in caule assurgit, in folijs contrahi: nullo cibo prius magisq; latari & pingue scere iumenta pecusq; omne: parcius dari, quoniā inflet & multum creet sanguinem, quem ducere postea necesse sit: deniq; nihil non ab antiquis traditum de ea nūc etiam inueniri. Quod non conuenit scriptori huic, semen est: quod hic lenti magnitudine indicat, & intortū: in illa vero exiguum, panici minus, papaueris vero semine nō adeo maius, cum rotunditate oblongum, colore flauescente videtur: quorum nihil in Diōscoridis Medicæ semine est. Siliquam non licuit videre, sed vt coniūcere ex seminis quantitate facile est, gracilem & vitæ siliqua graciliorem credere oportet, &c. Verba illa, Φανε φανε πομπη, non eodem modo in cunctis leguntur, arguitq; varietas vitium, Hæc tenus Marcellus. Ruellius pro Φανε πομπη legit λοεση, id est siliquis. Nunc Petri Matthæoli ex commentarijs in Diōscoridem verba subijciam: Medica (inquit) quanquā olim vulgaris fuerit, & per totam sata Italiam pro pecore, nostro tamen tempore prorsus non deseruisse videtur. Abundat hodie (vt quidam scribunt, in Hispania, & summa diligentia propter pecora colitur: vernacula lingua alfalsa vocant, quæ quidem vox originis est Arabicæ. Nā apud Auicennam in capite Cot, alfalsafat (aliâs, al aselet: aliâs, alifiscat) nominatur, Hæc Matthæolus. Ego his diebus ab Hispano accepi patrio sermone alfalses vocari hæc herbain, ad duos aut tres ad summum cubitos excrescere, folia terna loti pratensis instar proferre. Io. Rodericus Lusitanus, qui annotationes quasdam in Diōscoridem reliquit, Medicam Hispanice melguas vocitari author est. (Sic videtur ille perperam de melega, quam nos sergi vocamus intellexisse, vt etiam Hermolaus) Alasfest, authore Ebenitar, vox Persica, idem significat quod fasfa, quæ est species trifolij, quod datur equis saginandis, & in Syria pabulum est pecorum omnium: siccum appellant cot, recens alrathbe, Andreas Bellun. Nunc Plinij verba apponimus ex lib. 18. cap. 16. Medica (inquit) externa, etiam Græcia, vt à Medis aduecta per bella Persarum, quæ Darius in tulit, sed vel in primis dicenda: Tanta dos eius est, cum uno satu amplius quam tricens annis duret. Similis est trifolio caule folijsq;, geniculata: quicquid in caule assurgit, folia contrahuntur. Vnum de ea & cytiso volumen Amphilochus fecit confusum. Solum in quo seratur, elapidatum purgatumq; subigitur autumno: mox aratum & occatum integritur crate iterum & tertium, quinis diebus interpositis, & fimo addito. Poscit autem siccum succofumq;, vel rignum. Ita præparato seritur mensis Maio, aliâs pruinis obnoxia. Opus est densitate seminis omnia occupari, internascentesq; herbas excludi: id præstant in iugera modia vicena. Caudendum ne aduratur, terraq; protinus integri debet. Si sit humidum solum herbosumue, vincitur, & desciscit in pratum. Ideo protinus altitudine vnciali herbis omnibus liberanda est manu potius quam sarculo. Secutur incipiens florere, & quo tiens refluorit. Id sexies cuenit per annos, cum minimum quater. In semen maturescere prohibendum est, quia pabulum vtilius est vsq; ad trimatum. Verno seri debet, liberariq; cæteris herbis: ad trimatum marris ad solum radi. Itaq; reliquæ herbae intereunt sine ipsius damno, propter altitudinem radicum. Si euicerint herbae remedium vnicum est aratro, sepius vertendo, donec omnes aliae radices intereant. Dari non ad satietatem debet, ne repellere sanguinem necesse sit: & viridis vtilior est. Arescit surculo, ac postremo in puluerem inutilem extenuatur. De cytiso cui & ipsi principatus datur in pabulis, affatim dicimus inter frutes, Hæc tenus Plin. Medicæ herba stercoris & vrinx causa perit, vt quidam dixere, Theophrastus. Et alibi: Herba quædam diminuta tonsa, meliores euadunt, ceu porrum, brassica, Medicæ, &c. tollitur enim acredo & siccitas, & radices validiores redundunt. Multis regionibus Medicæ natu satis morosa, alijs cumulatim emergit: cum seritur decem annis durat: per annum deinde quater rectè, interdum sexies demetitur: agrum stercorat, omne emaciatum armentum ex ea pingue scit: ægrotanti pecori remedium est. Ad maciem equorum, vt Columella prodidit, nulla res tantum quantum Medicæ potest. Flos in purpureum colorem spectat. Hæc herba (Ruellij verbis vtor) pleriq; tractus Galliæ virent, quam vernacula consuetudine grande treflon, quasi trifolium vocant. Alij quod allatum sit à Burgundionibus semen auorum nostrorum memoria, Burgundienæ fœnum agricola nominant. Rura quædam et iam apud nos fœnaciam sermone patrio dicunt. Ruris disciplina prudentes Medicam iactato semine serunt, adiecta nostratis aeneæ portiuncula; eam siquidem radiculis fundamenta iacere putant, quibus comprehendens firmius nitatur. Sed & pleriq; prata scatent apud nos Medicæ, quæ vel naturæ sponte, vel cœli conditione nata est: nisi quædam olim illuc fate reliquiarum vestigia restent, qua herboso (vti solet) cespite vieta, descivit in pratum. Hanc Marcellus Vergilius dum in lucem reuocare conatur, magis eius obliterauit cognitionē. Vereor sanè ne cytisum ille pro Medicæ viderit: nam hac ferè facit, quam explicat, repræsentatur, & Hispanijs etiam frequens. Fieri oleum ex Medicæ tradunt ad neruorum tremores efficax, Hæc tenus Ruellius. Quod autem oleum alcot ad trimorē maxime commendetur, author est Auicenna. Ego liquorem ex alfalses Hispanorum vi ignis elicitem per instrumenta, egregiam aduersus calculum opem ferre audio. Medicæ herba genus esse crediderim quam in Helvetia nostra quidam trifolium maius vocant, grossen klee, Hieronymus Tragus fœnogræcum sylvestre: folia ei loti pratensis, sed bina: ternis aut quaternis per singulos ramulos binorum foliorum ordinib;: quorum in gustu dulcedo tanta, vt vel glycyrrizam prouocent. Coliculi cubitales, & aliquando bicubitales, ab una radice plures exeunt, transuersi ferè per terram sparsi, subrussi, geniculati, multis alarum cauis. Flores candicant. Siliqua modice incurva & lunate in mucronem exeunt, triangulæ, eminente ab una parte angulo per longitudinem quæ duorum digitorum est, ab altera carinata: in quibus semina fœnogræco minora paulò, angulosa, specie renum, colore lutea, sapore vicia. Radix alba, cubiti aut sesquicubiti etiam altitudine descendit, crassitudine pollicari, lenta & tenax, vetustate rufescit: minus dulcis quam superficies, imò subamara ferè. Nascitur iuxta vias, & locis siccis, vt montanis vel arenosis interdum. Herba omnino in multos annos viuacissima. Hieronymus Tragus lotum sylvestrem sive Libycam esse suspicatur: sed sapor medicatus abest. Ego iam olim & nostro sæculo primus sylvestrem lotum illam esse ostendi, quam nostri vocant fundakran. Rustici quidam apud nos folia trifolij maioris sui ad vomitum prouocandum edunt, aduersus crapulam præsertim: nimia enim sui dulcedine & nescio qua indicibili qualitate naufragant. Medicæ (inquit Hermolaus Barbarus) imperitia vulgi melica vocari cœpit. Hæc quondam plena erat Venetia, sed pridem perijt: nunc in eandem prouinciam reuerti em quasi postlimnio curauimus, ab annis multis ferè non visam in Italia, sed ne intellectam quidē magnopere qualis esset, allatam ex Africa in Campaniam. Semen eius sub dente phaseoli recentis saporem præsentat, Hæc Hermolaus. Impulit eum opinor in hunc errorem Albertus Magnus, qui circa finem libri 3. de animalibus, Quædam pascua (inquit) lac minuant, vt granum quod 70 melega

melega vocatur, & à nonnullis surigum. Aristoteles hoc Medicæ attribuerat: Alberto nominis vicinitas impo-
suit. Culmos melega (vel sorgi, vt Fuchsius appellat: cuius hæc verba sunt) quatuor aut quinq; habet, altos, cras-
sos, geniculatos, rubicundos, folijs vestitos longis, latis & in summitate acuminatis, harundini non dissimilibus:
spicam quām panicum maiorem ac densiorem, rufam & barbatam, in qua semen rufum, rotundum, lentis ma-
gnitudine, & acuminatum. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatam. Semen dulce est, & gustu planè pa-
nicum refert, Hæc Fuchsius. Ex iubis eius scopæ vestiarie fiunt. Errat Ruellius cum scribit panicum in Italia me-
legam vocitari. Melega enim Longobardorum, non alia est quām sorgo alibi dicta, & in Hetruria sagina (nim-
rum à saginando pecore) Panicum vero per omnem Italiam primum nomen Latinum retinuit. *Mnemosynæ tracta, in re-
bus Graecis, c. j. a. v. v. n. l. n. e. v. o. n. a. g. u. s. z. o. r. t. z.* Varinus: sed in huiusmodi rebus grāmatici fide digni non sunt. In Græcia tem-
pore Eustathij archiepiscopi Thessalonice Medica herba nomen vetus adhuc seruabat, vt ipse scribit in com-
mentarij in Dionysium: nec dubito quin hodieq; seruet, Hæc haec tenus de Medica. Bubus frondē populneam,
vlmeam, querneam, fculneamq; vsq; dum habebis, dato, Cato. Folia populnea querneaq; animalibus Cato iubet
dari non perarida: bubus quidem & fculnea, lignaç; & ederacea: Dantur & ex harundine & lauro, Plinius: qui
alibi etiam crūnum bubus iumentisq; utilissimum esse scribit. Ex cibis nemo dubitat, quin optimi sint, vicia in fas-
cēm ligata, & cicercula, itemq; pratense fœnum. Minus commode tuemur armentum paleis, quæ vbiq; & qui-
busdam regionibus sole præsidio sunt, ex probantur maxime ex milio, tum ex ordeo, mox etiam ex tritico: sed
iumentis iustum operam reddentibus, ordeum præter has præbetur. Quibus alimentis potissimum quæq; pecu-
dum pascatur habenda ratione nec solum quod fœno saturata sit equa, aut bos, cum sues hoc vitent, & querant glan-
dem: sed quod ordeum, & faba interdum sit quibusdam obiectuendu, & dandum bubus lupinum, & lactatijs Me-
dica & cytisum, Varro. Fabæ largius datæ copiam efficiunt lactis, Aristot. Miratus sum aliquando cicuta etiam
nō abstinere boues, nec viridi, nec arida: vidi enim magnos cicutæ fasces ex pratis collectos pro cibo vaccis offer-
ri. Nostri hanc herbam vocant *röfslörnich*, id est, caru in equinum, alij *karbergien, ziger, kri, vutschering*, & alij alter.
Hec tñnis quām noxia sit suprà retulimus. Ranunculo similem herbam, quam coronopodem aliqui putat flori-
bus aureis, inter verna olera vulgarem, butyri colorem commendare credunt si à vaccis depasta fuerit: eam ob cau-
sam Germani inferiores nominant *bauerbloumen*, nostri à splendore *glysbloumen*, & *alpbloumen*, quod in alpibus
vaccis pergrata sit. Est & alia in palætribus nascentes flore simili ma ore, folio rotundo, crenato, radicibus albis ca-
pillatis, sapore ferè betæ: nostri vocant *mässbloumen*, id est, flores palustres, alij *dotterbloumen*, à colore vitelli, alij
schmerbloumen, quod tanquam vñcti nitant: Galli pratense bacinos. Nos idem genus in hortis dasypodion, id est
densis conferctisq; florum folijs, alimus. Ruellius chamaeleuken interpretatur: cui ego non assenserim. Chamae-
leuce enim verius eadē quæ *tussilago* est. Butomon planta similis est arundini, quam boues edunt, Suidas: de quo
plura mox in H. dicemus. Galion herba est cubitalis, foliolis angustis & per genicula radiatis simul pluribus: flore
flavo, consercto, muscofo, odorato, abstinent eo boues: vt & vñctæ si nisi herba fœuda, & marrubij quodā genere
fœudo, quod in aruis & noualibus nascitur, aliud quām tallote, longioribus & in acutum excurrentibus folijs, cre-
natis. Vacca non edunt ebulum, nec solanum. De alijs quin usdā herbae quæ bubus noxiæ aut venenosæ sunt, mox
in morbis eorum dicemus. Si herbas aereo melle dictæ, cœlitus conspersæ oues & boues ederint, suauissimum lac
habebunt, Aelianus. Bubus (inquit Columella) pro temporibus anni pabula dispensantur. Ianuario mense sin-
galis fresi, & aqua macerati crui quaternos sextarios mistos paleis dare conuenit, vel lupini macerati modios, vel
cicerculae maceratae semodium, & super hæc affatim paleas: sicut etiam si sit leguminum inopia, & elata, & siccata
vinacea, quæ de lora eximuntur, cum paleis miscere. Nec dubium est, quin ea longe melius cum suis folliculis an-
tequam eluantur præberi possint: nam & cibi, & vini vires habent, antidumq; & bilare, & corpulentum pecus fa-
ciunt: grano abstinemus. Frondis aridæ corbis pabulatoria modiorum viginti sufficit, vel sceni pondo triginta. vel
si non, modius viridis laureæ, & lignææ frondis: sed his, si regionis copia permittat, glans adjicitur, quæ nisi ad sa-
tietatem detur, scabiem parit potest etiam si prouentus vtilitatem facit, semodius fabæ fresæ præberi. Mense Fe-
bruario plerunq; eadam cibaria sufficiunt. Martio, & Aprili debet ad fœni pondus adjici, quia terra proscinditur:
sat autem erit pondo quadragena singulis dari: ab Idibus tamen mensis Aprilis vsq; in Idus Iunias viride pabulum
recte secatur: potest etiam in Calen. Iulias frigidioribus locis idem præstari, à quo tempore in Calen. Nouemb. to-
ta æstate, & deinde autumno satientur fronde, qua tamen nō ante est vtilis, quām cum maturuerit vel imbribus,
vel assiduis roribus: probaturq; maxime vlmea, post fraxinea, & ab hac populnea: vltimæ sunt lignææ, & quernea,
& laureæ, sed post æstatem necessarie deficientibus cæteris, possunt etiam & folia fculnea probe dari, si sit eorū co-
pia, aut stringere arbores expediatis: lignææ tamē vel melior est quernea, sed eius generis, quod spinæ non habet, nā
id quoq; vt iuniperus respuitur à pecore propter aculeos. Nouemb. mense ac Decembri, per fermentem, quantu-
appetit bos, tantum præbendum est: plerunq; tamē sufficiunt singulis modij glandis, & paleæ ad satietatem datæ,
vel lupini macerati modij, vel crui aqua conspersi sextarij vñ. permitti paleis, vel cicerculae similiter cōspersæ sex-
tarij x i. misti paleis, vel singuli modij vinaceorum, sijs, vt supra dixi, latge paleæ adjiciantur, vel si nihil horum
est, per se sceni pondo quadraginta, Hæc Columella. Fœnum alibi bis tantum, alibi ter aut quater etiam anno se-
catur. Armentorum id cura, iumentorumq; progeneratio suum cuiq; cōsilium dabit optimum, maximè quadri-
garum questus, Plinius. Sufficiunt singulis boum iugis crui modij quini sati. Martio mense satum, noxiæ esse bu-
bus aiunt: item autumno grauedinosum: innoxium autem fieri primo vere satum, Idem. Bubus glandem circa bru-
mam aspergi conuenit, in iugâ singula modios 240: Largior valetudinem infestat: & quocunq; tempore detur, si
minus triginta diebus continuis data sit, narrant scabie poenitere, Plinius Lupini modij singuli bouem vñ
satiunt, validumq; præstant, Idem. Palea plures gentiū profœno vñctur: Melior ea quæ tenuior minutiorq; & pul-
ueri propriæ: ideo optima è milio, proxima hordeo, pessima ex tritico, præterquam iumentis opere laborantibus.
Culnum saxofis locis cum inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si palea defecit & culmus teritur. Ratio
hæc, maturius desecatus muria diu respersus, dehinc siccatus in manipulos conuoluitur, atq; ita profœno bubus
datur, Plin. Vinaceos per autumnum quotidie recentes succernito: Lectos exsiccato, restibus subtentis, cribro
illi rei parato, sicclos conculeato in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum, id bene operito, iubetoque ob-
linii, vt habeas quod des bubus per hyemem, Cato. Hordeistipulam bubus gratissimam seruant, Plin. Maxi-
me studendum est vt competentibus redundantibusque saturi semper habeantur & pingues. Omnis enim
egritudo exordium sumit ex macie. Exhaustum animal celerius labor frangit, æstus vexat, frigus penetrat.
Non solum enim æstius mensibus pascuum sufficit, vbi frondes diuersi generis addantur, & minuas varietas ipsa
fastidium.

fastidium. Hyeme non tantum paleis, sed foeno quoq; & hordeo, & sāpius eruo saginandi sunt boues. Nullus autem vberiores ciborum repudiabit expensas, qui considerare voluerit boum per inopiam pereuntium quām cariora sunt pretia. Vegetius 3.1. M. Varro turdorum simo ex auarijs ad agros laxificandos principatum dat: quod etiam pabulo boum suumque magnificat, neque alio cibo celerius pingue scere assuerat, Plin. Boues quidam luporum instar carniuori sunt, Rafis. Theophrastus prodidit boues quoque pisce vesci, sed non nisi viuente. Apud Pæones qui Praiadem paludem habitant, equis & subiugalibus pisces pro pabulo præbent. Herodotus. In provincia Aden, equi, boues, camelii, & oves veluntur pisibus (quorum ingens illuc copia) & libentius quidē fiscis quām recentibus: nam propter immensum calorem herbis & frugibus carent, Paul. Venetus. Horotus & Gederus fama est tanquam fœnum pisces equis edendos obijcere. Celtas audio, boues & equos pisibus alere, &c. Aelianus. Circa Mosynum Thraciæ boues sunt qui pisibus vescuntur in præsepio obiectis, Athenæus. In Narbonensi prouincia nobilis fons Orge nomine est: in eo herba nascentur in tantum expetitæ bubus, ut mersis capitibus totis eas querat. In remotissimis ad Septentrionem Oceani Germanici insulis boues adeo pingue scunt, ut periculum eis sit ne moriantur præ pinguitudine. Facile saginantur, si labore abstineant. Augentur iuuenç amplius cum plus temporis expertes Veneris degunt, ut iam in Epiroticis diximus, Aristot.

Boues & equi sorbendo bibunt, ut & reliqua animalia quorum dentes continuū sunt, Aristot. & Plinius. Bos contra quām equus nisi aqua sit clara, frigida atq; limpida, bibere nolit, Aristot. Aquam quidem istius generis animal non requirit nitidissimam, nec vsq; adeo lāditur si sordidā biberit: Sed tamen bubulci diligentis est procurare, ut mundam semper & optimam bibat, Vegetius. Peræstatem boues aquam bonam & liquidam bibant, semper curato, ut valcent refert, Cato. Theophrastus in Thurijs Crathin, candorem facere tradit, Sybarin nigritiam bobus ac pecoribus, Plin. Confluentem candidi coloris efficientem & Crathis fluuius emitit. Nā ouillum & bubulum pecus & omnis grec quadrupes, sicut Theophrastus ait, ex eo bibens, & nigro rufoe albus fit. Aelianus. In Falisco omnis aqua potata candidos boues facit, Plinius. Acstate ad aquam appellendum bis, hyeme semel, Varro.

Bubus tantū fœminis vox grauior, in alio omni genere exilior (tenuior & acutior) quām maribus, quod maxime in homine patet, Aristot. & Plin. Vitulis etiam vox grauior quām adultis, perfectisq; quam obré his castratis vox è contrario mutatur: transeunt enim quæ castrantur in fœminā. In cæteris animalibus vox maribus grauior, fœminis acutior est, Aristot. Albertus Magnus vaccā ait eò quod corpore atribiliario, id est frigidæ & crassæ constitutionis sit, grauius sonare: tauros autem beneficio sexus magis ad temperamentum accedere, eiusque gratia vocem habere acutiorem. Cætera omnia (inquit Aristot.) cum natu minora sunt, vocem mittunt acutiorem: vituli autem bubuli grauiorem, ut & vaccæ quām tauri. Vituli enim & vaccæ partem quam mouent non habent validam, alteri propter atatem, alteræ propter fœminei sexus naturam. Vas nempe per quod primum spiritus fertur, amplum in ijs est, multumq; aeris mouere cogitur: multum autem, præfertim si tardè mouecatur, graue sonat. Cæteris animalibus vas illud angustius est.

Boues grauidas negant præterquam dextero vuluæ sinu ferre, etiam cum geminos ferant, Plin. Taurus quidam cum statim à castratione injisset, impleuit: quoniam nondum execti essent meatus, Arist. Non procul à Patrensiū ciuitate fluuius est Milichus: & post illum aliis nomine Charadrus: Ex hoc pecora Boenjua & tempore veris bibentia, ut plurimum mares parere aiunt. Eā ob causam pastores, in diuersam à flumine parte ea abigunt, bustantum exceptis, quas illic ad fluuium relinquunt, quoniā tauri tum ad sacrificia tum ad labores vaccis vtiliores sunt. Inter aliqua verò pecora fœminæ maribus præferuntur, Pausanias in Achaicis.

Boues ctiā fœnniare palam est: vt omnia ferè quæ animal parint. Impendentē pestem, & terræ motum, & cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsentient. Neq; tametsi ratione parent, ab eorū quæ sibi aut salutē, aut perniciem afferre queunt, intelligētia aberrant, Aelianus. Vita fœminis quindecim annis longissima. maribus virginis: robur in quimatu, Plinius. Viuunt magna ex parte fœminæ annos quindecim, atq; etiam mares excisi: non nullis ætas, vel ad viginti annos, atq; etiā plures, si corpore bene habito sint: nam excisos affuefaciunt, & duces cōstittuant boum, ut ouium, qui plus temporis quām cæteri viuunt vsu exercitijs, & copia pabuli. Vigent quinquennæ maximè: quo circa Homerum quidā reēte dixisse aiunt, Quinquennē taurum, & bouis lustro florentis. Idē nanq; significari arbitrantur, Aristot. Aetas boum dignoscitur ex dentibus: mutant enim anteriores anno euoluto & decem vel octo mensibus: deinde post sex menses paulatim amittunt proximos, donec intra trienniū omnes mutauerint. Quo quidē tempore optimè habiti sunt, & in vigore ad decē vsq; vel duodecim annos perseverāt. Viuūt ad quatuordecim vsq; vel quindecim annos. In statu dentes habent pulchros, longos & æquales: qui per se senectutē eis imminuuntur, nigrescunt, & corrunduntur, Pet. Crescentiensis. Nostri ex circulis quibusdā qui circa vaccarum cornua nascuntur supernè ferē, de aetate iudicant: illi in quimatu ferē terni sunt, possea plures. Sunt qui quoties fœta fuerit, toties singulos adnasci circulos existiment. Equo & boui pili quotannis decidui, ut quidam scribit, Cælius. Bubulum lac fertilius caseo est, quām caprinū. Cum enim ex amphora lactis caprini formagines obolæ (τρισθαλίδες δέλαιαίαι, id est casei obolares, vel quorū singuli obolo venirent) vnde uiginti conficiantur, bubulū eadem mensura triginta facit, ut pastores cōfirmant, Aristot. Bouis lac crassissimum est: cur autē paucius proportione sui corporis sit, in caprini mentione infra dicemus ex Aristotele. Pusilla buculæ quas Phasiana regio fert, singulæ abūde beneficio pabuli mulgētur: & Epiroticæ vaccæ præ sua præcipua magnitudine, amphoras singulas singulæ implent lactis, mensuræq; eius dimidiū mammis duabus præslāt. Quantū lactis prætenderit primū concrescens, perinde ut lapis durescit: qd̄ ita accedit, nisi aqua admisceatur. Lac à partu vtile est: antequā peperit, caret lacte, Arist.

Vaccæ purgantur menstruis mensura quidem amplius quām oves & capræ: proportione autem multò minus, Aristot. In vaccis interdum purgatio menstrua quinto quoq; mense apparet in regionibus valde calidis, reliquo tempore cum vrina excernitur: cuius rei indicium est, quod vrina fœminarum omnium animalium tenuior est, cum grauida sunt quām aliâs, Aristot. Vaccæ acriorem quām tauri reddunt vrinam. Idem, Menses & vaccis sunt, ut equabus, sed minus, Idem. Bos fœmina cum coitum affectat, leuiter purgatur mensibus, quantū heminæ diminutum, aut paulò plus, Tempus autem coeundi tunc potissimum est cū purgatur, Aristot. Adferemus & infra non nihil de libidine & coitu taurorum, præter ea quæ hic dicuntur. In Aegypti vico Schussa nuncupato, non magno quidē, sed certe eleganti, qui in Hermopolite præfeturā censemur, Venerem religiose & sanctissime colūt, quam Vraniam appellant: Atq; vaccam etiam ideo venerantur, quia affinitatem & conuenientiam cum dea ipsa habere existimetur. Etenim huiuscmodi bestia tantopere ad Venerem incitata est, ut cum mariis mugitum audit, ad coitum

coitum vehementissime exardescat. Atque adeò, sicut harum rerum experientes confirmant, taurum à triginta stadiis ipso mugitu amatoriam significationem, quasi tesseram Veneris dancem, exaudiat. Itemque lsim bubulis cornibus Aegyptij & singunt, & pingunt, Aelianus. Vacca cum appetit coitum (appetit autem non diutius quam tres horas) rum quam maximum potest, mugitum edit. Ac nisi hoc trium horarum spatio taurus occurrit, in aliud certum tempus, quod perraro accidit, naturam claudit. Taurus autem vel longo loci interuallo, ex clamore illius appetitionem antibus concipiens, celerrime ad coitum accurrere festinat, Aelianus ex Horo A pollinis qui addit hanc ob causam Aegyptios ut auditum designent tauri auriculam pingere. Vaccae ex foeminis potissimum, post equas, libidine inciduntur. Tauriunt enim & esterantur adeò, vt bubulci eas tenere aut capere nequeant. Indicium tum equæ tum vaccae suæ libidinis præstant, genitalis specie prominentiore. Vaccae etiam mingunt crebrius more equarum. Adhac, vaccae tauros superueniunt, & sequuntur sedulè, & assistunt. Turgent ad coitum prius minores natu, quam maiores, tum in equorum genere, tum in boum, Aristot. Mensem vnum vel triginta dies ante admissuram obseruari solet, ne foeminæ cibo & potionē se impletant: quamobrem pabuli pars eis subtrahenda est: quod existimat facilius gracilliores & macræ (macescentes) concipere, ac semen attrahere: nimia verò corporis obesitas steriles reddit. Contràtauros, duobus mensibus ante admissuram herba & palea ac foeno pleniōres facere conuenit, & à foeminis secernere, vt vires habeant & fortius ineant. Hoc & armentatijs & opiliones obseruant. Vnum matrem quindecim vaccis sufficere abunde est, Columel. Varto habere se tauros totidem scribit, quod Atticus, ad matrices septuaginta, duos, vnum anniculum, alterum bimum. Hoc secundum astri exortum se facere, quod Græci vocant lyram, fidem Latini, tum denique tauros in gregem redigere. Iuuenca aliquando annicula peperit, vt educari augerique, quantum genus exigere, licuerit. Recentior verò quam annicula non patitur Venerem, nisi ostento. Iam enim vel quarto ætatis mense coisse perspectum est, Aristot. Iuuenca si annicula, aut mula si gemellos peperit, ostentum dirum pestemq; denunciat, Alex. ab Alex. Non minores oportet iniri quam bimas, vt titimæ pariant, eo melius si quadrimæ. Pleraque pariunt in decem annos, quædam etiam in plures, Varro. Cum excesserint annos decem fœtibus inutiles sunt. Si tamen ante bimatū conceperint, partum eorum remoueri placet, ac per triduum, ne laborent, vbera exprimi, postea mulieria prohiberi. Nec ante ætatem trimam tauros his oportet admitti. Sed erit studium diligentis, amotis senioribus, nouellas subinde conducere, & steriles aratro ac laboribus deputare, Pallad. Coitus à delphini exortu ad pridie nonas Ianuarij diebus triginta, aliquibus & autumno: gentibus quidem quæ latè viuunt ita dispensatus, vt omni tempore anni supersit id alimentum, Plin. Maximè idoneum tempus ad conciplendum à delphini exortu usque ad dies quadraginta aut paulo plus. Quæ enim ita conceperint, temperatissimo anni tempore pariunt, Varro. Tempus admissuræ optimum, secundum alios, medium veris existit. Initium colti plurimis quidem mense Aprili & Malo: sed nonnullæ etiam ad autumnum usq; tempus coëundi deducunt, Aristot. Mense Iulio foeminæ maribus plerunque (maximè) permittendæ, (submittendæ) vt eo tempore conceptos proximo vere adultis iam pabulis edant: quia decem mensium partus sic poterit maturo vere concludi. Nam decem mensibus ventrem perferunt neque ex imperio magistri, sed sua sponte marem pariuntur. Atque in id ferè, quod dixi, tempus, naturalia congruunt desideria, quoniam post vernam pinguedinem gestientes, & pabuli nimirum exilaratae lasciuunt, Columel. & Pallad. Quod si aut foemina recusat, aut non appetit taurus (eadem ratione qua fastidientibus equis mox præcipiemus) elicitur cupiditas odore genitalium admirato naribus, Columel. Si autem vaccae non exceperint tauros, præcordium squillæ, hoc est tenerimæ squillæ partes, atque (vt quispiam dixerit) pingue ipsum aquatundendum est, ex eoque, vbi fuerint abstensi, vaccarum sinus vngendi, Quintilij. De tauris ad libidinem excitandis seorsim etiam infra dicemus. In vaccis equabusque maximè conceptus indicium fit, cum menses celsârunt, spacio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id percipere difficile est, nisi quis iandudum secutus, assuetusque admodum sit: quamobrem non desunt, qui menses in his animalibus negent, Aristot. Hoc admittandum, quod fertur, ex bove castrato etiam, si statim ad misericordiam, vaccam concipere. Si abundantia pabuli est in regione, qua pascimus, potest annis omnibus in fœturam vaccam submitti. Si vero indigerit hoc genere, alternis temporibus oneranda sunt, maximeq; si eadem vaccae alicui operari seruire consueuerunt, Palladius. Sed non dubium est, vbi pabuli sit latitia, posse omnibus annis partum educari: at vbi penuria est, alternis summitti: quod maxime in operariis fieri placet, vt & vituli annui temporis spatio latè sariantur, nec forda simul operis, & vteri grauetur onere. Vacca cum partum edidit, nisi cibis sufficiat, quamvis bona nutrita labore fatigata nato subtrahit alimentum. Itaque & fœtæ cytisus viridis, & torrefactum ordeum, maceratumque eruum præbetur, vel tenero oleo commisto, torrido, molitoque millo, & per vnam noctem latè macerato saluatur. Melius etiam in hos vñsus Altinæ vaccae probantur, quas eius regionis incolæ ceuas appellant: ex sunt humilis statura, latitudo abundantes, propter quod remoris earum fœtibus generosum peccus alienis educatur vberibus: vel si hoc præsidium non adest, loba fresa, & vinum recte tolerat, idque præcipue in magnis gregibus fieri oportet, Columella. Si vaccae à coitu, cauda anguilla detur, certè concipiet, ex germanico quodam scripto. Silete montano putat promoueri conceptionem in vaccis & equabus. Boues fœtæ pingue scunt dum gerunt vterum, eduntque amplius, vt etiam alias quadrupedes. Boues circa Toronam, paucis ante partum diebus, latè carent: reliquo tempore habent perpetuo. Ventrem ferunt decem menses, Varro. pariunt mense decimo: quicquid ante gentium, inutile est, & non vitale. Sunt autores, ipso completere decimum mensem die, parere, Plinius. Quandiu viuunt & coire solent & parere. Pariunt singulos, geminos raro, Aristot. Ferunt vterum menses nouem decimo pariunt. Sunt qui decem totos menses, exceptis paucis diebus, affirment. Quod autem in lucem præcurerit hæc tempora, id abortuum est, vitaleque minime, etiam si paulò maturauerit partum: præmolli nanque, imperfectaque vngula prodit, Aristot. Mas vbi iuuenca superuenit, certis signis comprehendere licet, quem sexum generauerit, quoniam si parte dextra defiluit, matrem feminasse manifestum est: si lœua foemina: id tamen verum esse non aliter appareat quam vbi post vnum coitum forda non admittit taurum: quod & ipsum raro accidit. Nam quamvis plena fœtus non expletur libidine, adeo ultra naturæ terminos etiam in pecudibus plurimum pollent blandæ voluptatis illecebraz, Columella, Varro, & Africanus. Cæterum si desideres vt id quod orietur sit masculus, quo tempore coitum est, vinculo similitrum testem excipo. Sin autem foemina, dextrum similiter deligato. At nonnulli id ipsum naturaliter faciunt: qui quidem si masculum nasci volunt, spirante Borea congressus præparant: sin contra foeminam, aere existente Austrino, Africanus. Aprili mense vituli nasci solent, quorum matres abundantia pabuli inuentur, vt sufficere possint tributo laboris, & lactis. Ipsis autem vitulis testum molitumque milium cum

lacte misceatur, saluati more p̄bendum, Palladius. Cum parere cōperint, secundum stabula pabulum servari oportet integrum, quod egredientes degustare possint, fastidiosae enim sunt, Varr. Vaccæ per statem secundiores pluviolam instare hyemem indicant. Alibi. Cum vaccæ plures gravidae sunt, & facile initum patiuntur, nimirum pro signo hyems & Iuniorum id accipitur, Aristor. Neque enim fieri posset, ut Alberto placet, animal siccum secundo & genitali humore abundare, nisi iam à cœlesti influxu stellarum, quæ annum regunt, humor in eis commoueretur. Tolerat frigus hoc armenti genus, & potest facile hybernare sub die: prouidendum tamen quo recipiunt se frigidus locus ne sit: algor enim eas & fames macrescere cogit. Calore igitur sub die: frigoribus intra tectum manere oportet. Sed lato spatio concepta facienda sunt, ne in angustijs flent, aut feriantur, aut concurrant, & vt inualida fortioris iectus effugiat, nec iniuria fiat grauidarum, & conceptem altera alterius elidat. Propter tabanos etiam & bestiolas quasdam minutis, aliqui solent includere septis ne concidentur. Octo pedes ad spatum standi singulis boum paribus abundant, & in porrectione quindecim. Stabula equorum vel boum meridianas plegas respiciant, non tamen egeant septentrionis luminibus, quæ per hyemem clausa nihil noceant, per statem patefacta refrigerent. Optima sunt lato aut glarea (glareis) strata, non incommoda tam etiam fabulosa: (arenis strata) illa, quod imbres respuant: hæc, quod celeriter sorbeant transmittantque: Sed vtraque deuexa sint (propter vngulas animalium ab omni humore suspensa) vt humorem effundant, spexitque ad meridiem, vt facile siccentur, & frigidis ventis non sint obnoxia (vel propter flatus glaciales, quibus aliquis resistere debet obiectus.) Substerni oportet frondem aliudque quid in cubilia, quo mollius conquiscent. Boues nitidores sunt, si focum proxime habeant, & ignis lumen intendant. Præseptum oportet extructum esse diligenter, ne quid pabuli inter pedes animalium pereat. Bubilia bona beneque edificata, bonas præsepes, saillcas habeant clatratas. Clatros inter se oportet pede distare. Silita feceris, pabulum boues non eiscent, Catq. In incendiis si similiquid egeratur è stabulis, facilis extrahbi, nec recurrere oves bouesque fertur, Plinius. Hybernæ stabulationi boum p̄paranda sunt stramenta, quæ mense Augusto intra dies triginta sublatæ messis p̄cisa, in aceruum extrul debent: horum de se òtio cum pecori, tum agro est utilis: liberantur arva sentibus, qui æstiuo tempore per caniculæ ortum recisi, plerunque radicibus intereunt, & stramentis pecoris subiecit plurimum stercoris efficiunt. Hæc cum ita curauerimus, tum & omne genus pabuli p̄parabimus, dabimusque operam, ne penuria cibi macrescat pecus. Louis autem cura pascui est: nam vt lætor herba consurgat, ferè ultimo tempore æstatis incenditur: ea res & teneriore pabula recreat, & sentibus vestis fruticum surrecturum in altitudinem compescit. Ipsi vero corporibus affert salubritatem, iuxta conceptum saxis & canalibus sal superietus, ad quem saturæ pabulo libenter recurunt, cum pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ pecus, si quod in sylvis subtiliterit, septa repetere confusat: sic enim recognosci grec poterit, numerusque censerit, si veluti ex militari disciplina intra stabularij castra manserint, Columella.

Nec equus nec boues morbo premuntur aliquo, si illis cornu cervinum attendas, Absyrtus in Geop. De boum sanitate tuenda complura sunt, quæ exscripta ex Magonis libris, armentarius suus crebro vt legeret. M. Varro curabat. Laborant armenta vehementius pruinæ solicitata quam niue. Quocunque autem tempore, sed maximè estate, si boues concidentur ad cursum, aut aliis eorum ad perniciem soluitur, aut febriculæ commouentur. Natura enim pigrum animal bos, & laboti potius, quam velocitatí accommodum, vehementer laeditur si ad opus cogatur insuetum, Colum. & Vegetius. Plantæ oliuarum primo surculari debent, ita ut simplex stylus altitudinem maximæ scorbis excedat: deinde arando ne coxam bosallamue partem corporis offendat, optimum est etiam constitutas plantas circumunite caueis, Columella. Cauendum præcipue est, ne aut cursunimo, aut longo itinere fatigentur, vel vllis grauioribus certe oneribus affligantur: nimiam enim latitudinem sequitur ægritudo, & omne animal est debile si rompitur, Veget. Ut longæ & sani sint boues, bulcum conuenit prouidere vel dominum, vt à frigoribus calidissimo cubili muniantur, & si fieri potest, semper foco vicini sint boues. Quodam enim beneficio naturali eiusmodi animalibus semper ignis commodum est: siue quod inutilis & pestifer humor exudat, siue conceptum ex pastu vel opere frigus expellitur, siue in flammarum habitu interna curantur. Bouile loco sicco statuendum est, assidue mundandum, ita quod quotidie pabulum ad edendum inutile substernatur, vt boues siccus & mollius cubent. Parum quoque fastidij est cum boues reuocantur ex opere, vt colla eorum ex vino tepido perfundantur, & diutissime perfundentur. Cum vero de via vel pastu redeant luculentia adhibita, priusquam dedicantur ad bouile, aqua diluendi pedes, ne inharentes corpori sordes vlcera generent, vel vngulas faciant moliores, vel certe molestiam manducantibus, vel inquietudinem affrant dormituris. Sed hyeme omni solertia frigus est prohibendum, velut æstivis mensibus pura aura quærenda. Per diem igitur sub umbra, per noctem sub diuo boues stare conuenit. Non enim pauciores si restauerint, quam si alserint, colligunt morbos, Veget. Omnes ferè incerti sunt obscuri; animalium affectus. Qui enim discere aliquis possit, aut à quo percontari, quoniam affectu aut morbo ipsum animal conficitur? Si igitur silphiū contum ex vino meraco & nigro in nares illis infundas, omnem obscurum affectum facile persanabis. Democritus sum cōsulit vt vere ipso incipiente, squille atq; thamni radicem bov' poculo permisceamus, quatuordecim dierum spatio. Si vero manifesto morbo laborent, eleispacū (id est saluam) montano ex loco collectū, prasiumque in aqua, quā bibituri sunt boues, pari dierū numero infundens offerenq; illos restitues. Id quod non solum bubus, sed etiam aliis pecorib. opitulatur. Sal præterea nutritientis consulum, conductus mire. (Multi largo sale miscent pabula, Columel.) Iuuat & Medica herba, Paxamus. Inter exordia tædianti boui aduersus omnes morbos potio ista succurrat: Tres semuncias squilla minute concisas, præterea radices teneræ popinum (vox vt apparet corrupta) effossas & diligenter lotas, contundes in pila, & tria ex eis pondera (forte pondo) addito sextario salis, in vini septē sextarios mittes, & per septem dies per os bobus singulos sextarios digeres. Quod si toto anno aduersus omnes ægreditur desputatas, boues stagnate (lego seruate, vel saluare, vel saluare) volueris incipiē vere, id est idib. Februarij quindecim diebus continuis hanc potionē dabis, quæ vsq; adeo salutaris est, vt approbatum sit integrum anno boues sic curatos nullius morbi contagione tentari, Veget. in cap. de malide & morbis contagionis boum. Non proderit cibis satiarī pecora, nisi omni adiumentum diligentia, vt salubrī sint corpore, viresq; conseruent: quæ utraq; custodiuntur large dato per triduum medicamento, quod componitur pari pondere tritili lupini, cupressi; & cum aqua nocte una sub diuo habito: idq; quater anno fieri debet ultimis temporibus veris, æstatis, autumni, hyemis, Columel. Idem fermè remedium Vegetius sic describit: Foliorum lupini (sic enim lego, non ca-

non caprina) foliorum myrti sylvestris, foliorum cypri, singulorum vncias tres diligentissime deters, & infundes in congium equz, & vna nocte sub diuo manere patiēris, & inde vnicung; reperfactos per triduum singulos, sextarios dabls, idq; quater in anno, vt prædictum est. Sæpe etiam langor & nausea discutitur, si integrum gallinaceum crudum ouum iejunis faucibus inseras, ac postero die spicas vlpici vel allij cum vino conteras & in naribus infundas, Columel. Ouum crudum cum hemina salis & sextarlo vini per singula capita (septimo) diffundi percommodum est, Vegetius. Bos si ægrotare cœperit, dato continuo ei ouum vnum gallinaceum crudum, integrū facito: postridie caput vnum vlpici conterito, & id vase ligneo terito, & cum hemina vini facito bibat sublimiter: Bosque ipsus, & qui dabit, sublimiter stet. Iejunus iejuno boui dato, Cato. Iuuat etiam si allium tunsum hircino misceas sepo, herbam quoque verbenam additam deteras, rutam herbam, etiam pollinem iniungas, & cum vino per os digeras, Vegetius. Boum morbis commendatur seum, sulphur viuum, allium sylvestre, ouum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem, Plinius. Quidam marribium dederunt cum oleo & vino, Vegetius id mane infundendum ait. Quidam porri fibras, alij grana thuris, alij sabinam herbam rutamque cum mero diluunt: eaque medicamenta potanda præbent, Columella. Thuris puluerem cum mero siue per naras inieceris, siue per os dederis prodest, Vegetius. Nec minores medicinæ bobus horum copia (malim, per illorum inopiam) subministrantur. Nam porros, rutam, apium, & herbam sauinam, si quis latge deterrat & misceat vino, ternasque heminas præbeat ad potandum, ægrotanti subuenit, Idem. Multi caulis vitis albæ & valuulis erui bubus medentur, Columella. Plurimi caulem vitis albæ concilsum, atq; serpyllum & squille partem in aqua macerant, ternasque heminas per triduum digerunt, que potio ventrem purgat, vires quoq; confirmat, Veget. Ne boues debilitentur, orobum (id est eruum) communatum aqua distemperans, propina singulis mensibus, Constantinus. Bubus si morbum metues, fanis dato salis micas tres, laurea folia tria, porri fibras tres, vlpici spicas tres, allij spicas tres, thuris grana tria, herbæ sabinæ plantas tres, rutæ folia tria, vitis albæ caules tres, vini sextarios tres. Hæc omnia sublimiter legi, teri, darique oportet. Iejunus siet, qui dabit. Per triduum de ea potionе vnicuique boui dato. Ita diuidito, cum ter vnicuique dederis, omnem absumas: Bosque ipsius, & qui dabit, facito vt vterque sublimiter stent: vase ligneo dato, Cato. Nonnulli pelle serpentis obtritam cum vino miscent, Columella. Anguina pelle & sale & farre cum serpylo contritis vno die, deiecitque cum vino in fauces boum sua maturascente, toto anno eos valere quidam scriperunt: Vel si hirundinum pulli tres tribus offendentur, Plinius. Similiter Cato, sed aliis verbis: Vbi vua (inquit) variæ cœperint fieri, bubus medicamentum dato quotannis, vt valeant. Pelle anguinam vbi videris, tollito, & condito, ne queras cum opus siet. Eam pelle, & far, & salem, & serpyllum, hæc omnia vna conterito, cum vino dato bubus omnibus vt bibant. Est etiam remedio cum dulci vino tritum serpyllum, & concisa & in aqua macerata scilla. Quæ omnes prædictæ potiones trium heminaturum (mensura) singulis diebus per triduum datæ, aluum purgant, depulsiisque vitiis, recreant vires. Maxime tamen habetur salutaris amurca, si tantundem aquæ misceas, & ea pecus insuescas; quia protinus dari non potest, sed primo cibi asperguntur: deinde exigua portione medicatur aqua, mox pari mensura mista datur ad satietatem, Columella, Vegetius, Paxamus. De eadem Cato sic scribit: Boues vt valeant, & curati bene sient: & qui fastidient cibum, vt magis cupide appetant: pabulum, quod dabls, amurca sparagito, primo paululum, dum consuecant, postea magis: & dato rarenter bibere, commistam cum aqua & quælibet quarto quintoque die: hoc si feceris, ita boues & corpore curatores erunt, & morbus aberit. Votum pro bubus, vt valeant, sic facito. Marti Sylvano in sylva interdius, in capita singula boum votum facito: farris ad re libras tres, & lardi pondo quatuor, pulpæ pondo quatuor semis, vini sextarios tres semis. Id in vrnas licetato coniucere, & vinum idem in vnum vas liceto coniucere. Eam rem diuinam vel seruus, vel liber licebit faciat. Vbi res diuina facta erit, statim ibidem consumito. Mulier ad eam rem diuinam ne adsit, né videat quomodo fiat. Hoc votum in annos singulos, si voles, licebit vouere, Cato. Idem alibi, Dapem (inquit) pro bubus pyro florente facito. Eam hoc modo fieri oportet: Ioui dapali culignam vini quantum vis poluceto. Eo die feriæ bubus & bubulcis, & qui dapem facient. Cum polucere oportebit, sic facies. Iupiter dapalis, quod tibi fieri oportet, in domo familiaque meæ culignam vini dapi eius rei ergo. Maestæ vino inferiori esto. Maestæ hac illace dape polucenda esto. Manus interluto: postea vinum sumito. Iupiter dapalis, maestæ istace dape polucenda esto. Maestæ vino inferiori esto. Vestæ si voles dato: daps Ioui assaria pecunia vrinæ vini Ioui castæ. Profanato sine contagione. Postea dape facta serio milium, panicum, lentim, allium, Hæc ex M. Catone vtcunque superstitione transcripti: qui volet obeliscum inducat. Non omitendum est etiam illud ex Vegetio re medium, quod diape nre vocari potest, quoniam vno tantum pharmaco, beronica nempe, theriacam dlatesaron apud veteres antidotum excedit: Tres vncias baccarum lauri, gentianæ, aristolochia longæ myrræ, & betonicæ, diligentissime detere & misce cum mero, ex quo trinas heminas triduo iugiter iumento per os dabitis: Morbos ægritudinesque depellit. Autis vulneratur, & sanguis eius in os datur ægrotanti boui. Sili vel sefeli Creticum quadrupedum quoque aluum sicut, siue tritum potul infusum, siue mandendo commanducatum è sale: Boum morbis tritum infunditur, Plin. Vaccæ ægrotanti infundi iussi puluerem de baccis iunctiperi cum gentiana & melius habuit.

Druidae Gallorum samolum herbam nominauere nascentem in humidis: & hanc sinistra manu legi & iejunis contra suum boumque iussere, nec respicere legentem, nec alibi quam in canali deponere, ibique conterere poturis, Plinius lib. 24. cap. 11. nec alibi vsquam hoc nomen haecen reperi. Hoc etiam Lectorem hæc admonere operæ pretium videtur, Flauium Vegetum, qui boum remedia tradidit libro tertio Veterinariæ per quatuor capita, omnia ferè ad verbum & eodem ordine (paucis ab initio exceptis) transcriptissle ex libro sexto Columellæ, à capite quarto illius libri vsque ad vicesimum, copiosius tamen sæpe quam apud Columellam legantur. Codex Vegetij Basileæ olim excus multis modis depravatus est. Curantur & sanguinis detracitio ne quandoque boues, incisus iuxta caudam & in rostro venis. Nostrarium quidam aridas iuniperi baccas & verticarum folia terunt, & pabulo aut sceno intermiscent, ad viscerum incolumitatem, pulmonis & iecinoris præcipue, conducere persuasi. Sunt qui pueri impubis vrinam infundant. Abluuntur aliquando boues decocto veratri albi in aqua cum fauina & axungia vetere, vt cum alii foribus ac molestis tum pediculis liberentur: Iuuenas tamen hoc decocto tanquam vehementiore contingit vetant. Porro ne infestentur à muscis, lauri fructu. Etum contundens oleoque incoquens, ex eo boues inungito: aut bubula etiam saliu illine, Africanus. Bubus multæ ægritudines accident, tum occulta, tum manifestæ: & lassitudines, quæ proueniunt ex nimio labore

Atque calore, quæ cognoscuntur ex fastidio cibi, vel modo edendi mutato, & frequenti detubitu, & lingua ob
colorem exerta, aliaeque mutationibus, quas facile animaduertunt illi qui sanos & incolumes eos prius cognoue-
rint. Ceterum boves sani, fortes, & agiles noscuntur, si facile se mouent cum tanguntur aut punguntur:
membra eisdem plena, & articulæ erectæ. Pulchros simul & validos iudicabis, quibus membra tum plena fue-
rint, tum propörtione initicem bene responderint. Pet. Crescent. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Ca-
to ocyrum vocat, quo sistebant (lego citabant) aluum bubus. Id erat è pabulis segete viridi deserta antequam
gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, viciæ duos, tantudem & eruicæ in
iugero autumno misceri & serì solitos: Melius & auena Græca, cui non cadit semen, admixta. Hoc vocata
cum ocyrum, boumque causa serì solitum. Varro appellatum à celeritate prouenienti, à Græco quod *ωνις*
dicunt (Plinius) quod valer eito: similiter quoque ocyrum (lego ocyrum) in horto. Hoc amplius dicitum ocy-
rum, quod citat aluum bubus, Varro: nimirum intelligens de ocymo Suræ Manili. Ocyrum per iöta herba illa
oderata est, quam vulgo nomine Græco basilicum, id est olus regium etiā Germani appellant: & hoc dicitum vi-
deri potest à verbo *βασιλεύειν*, quasi ozyrum, propter odoris in eo suavitatem. Ocyrum vero per y, vel quod cito perue-
niat dictum, vel quod citet aluum bubus, quibus purgandi gratia datur, farraginis vel pabuli genus est, nempe se-
getes sc̄tæ virides antequam silipientur. Contra ex segete, vbi sata admista, hordeum & vicia & legumina, pa-
buli causa sunt: Inde quod farro cœsum, farrago dicitum: aut quod primum in farracea segete serì cœptum.
Ea equi, iumenta, verno tempore purgantur, ac etiam saginantur, Varro. Plinius ocyrum antiquos appellasse
tradit pabulum, vmbra patiens, quod celertime (tertio statim à satu dñe) proueniat. Cato in vinea veteri le-
triubet, nisi macerasit. Quod secale atque farrago appellatur (Gallis segele, Germanis rogen) occari tantum
desiderat. Taurini sub alpibus asiam vocant, deterrimu, & tantum ad arcendam famem vile. Duplicira-
tione apud nos (Inquit Ruellius) secale seritur, aut simplex, vel triticum aut far miscetur & quis ferè partibus.
Miscellanæam hanc segetem Galli miscellam quasi miscellam nominant: Conditiuamque excussis etiam granis,
farraginem rustici nostri appellant: quemadmodum & fasces & manipulos inde compositos, fatrem. Ea
per hyemem iumentorum pecudumque pabulo cedit, quibus etiam pro lœtamne est: id causa fuit cur secale
Plinio farraginis genus fuerit. Farrago ex recrementis farris prædensa seritur, admista aliquando & vicia. Ea-
dem in Africa sit ex hordeo, vnde hordacea farrago dicitur. Farragini quæ ex hordeo est, Columella pabulorum
secundas partes tribuit: eam in restibili stercoratissimo loco & altero sulco serere conuenit. Sit optima cum
canthetini hordei decem modijs iugorum obseritur circa æquinoctium autumnale, sed impendentibus pluviis,
ut constat rigataque imbribus celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiam. Nam frigoribus cum
alia pabula defecerunt, ea bubus cæterisque pecudibus optimè dissecta præbetur, & si depascere sepius voles, 30
usque in mensem Malum sufficit. Quod si etiam semen ex ea voles percipere à Calendis Martijs pecora depellen-
da, & ab omni noxa defendenda est, ut si idonea frugibus: Haec enim Ruellius. Hinc colligimus farraginem vo-
cabulum ad diuersatum pabula, tum remedia, tum simplicia, quæm composta pertinere. Farrago simplex est,
ut secale, hordeum, ocyrum, far aut farris recrementa potius: mixta, cum triticum, vel auena, vel quævis le-
gumina alicuiam dictorum miscentur in satione. Græci mixtam farraginem ad equos purgandos grastin vo-
lant: sed quæ circa farraginem ad equos priuatim spectant, in illis dicemus suo loco: Hic enim communia
quædam liber de farraginem adferre, quod ea non bubus solum, sed omni pecudi conueniat. Sementim facito
ſtū ocyrum, foeniam, foenum græcum, fabam, erum, pabulum bubus serito. Cato cap. 27. Plinius lib. 17. cap. 22
circa finem, ocyrum ipsum à veteribus pabulum appellatum scribit, cum Cato & hīc distinguit, & rursus cap.
54 his verbis. Per verum arbitratu atque ocyrum nascatur, des quod edant bubus pabulum. Id hoc mo-
do parati, darique oportet. Vbi sementim patraueris, glandem parati, legique conuenit, & in aquam conij-
ci. Inde semodios, singulis bubus indies dari oportet, aut modium vinaceorum, quos in dolium condideris.
At si non laborabunt, pascantur, satius erit. Interdiu pascito, noctu foeni pondo xv. vni boui dato. Si fo-
num non erit, frondem illignam & ederaceam dato. Paleas triticeas, & ordeaceas, foeniam, acus fabaginum,
vel de lupino, item de cæteris frugibus omnia condito. Cum stramenta condes, quæ herbosissima erunt in te-
sto condito, & sale superspargito. Deinde ea pro foeni dato. Vbi verno dare cæperis, modium glandis aut
vinaceorum dato, aut modium lupini macerati, & foeni pondo xv. Vbi ocyrum tempestiuum erit, dato
primum. Manibus carpito, id renasceret: quod falcula fecueris, non renasceret. Usque ocyrum dato, do-
necarescat, ita temperato, post foeniam dato, secundum panicum frondem vlimeam dato. Si populneam habueris, admisceto, vt vlimeam non habebis, querneam & ficalneam da-
to. Nihil est quod magis expediat quæ boues bene curare. Boues nisi per hyemem cum non arabunt, pasci
non oportet. Nam vitide cum edunt, semper id expectant: Et fiscellas habere oportet, ne herbam secentur
cum arabunt, Hæc Cato: & alibi capite 60. Bubus cibaria annua in iuga singula lupini modios cxx. ac glan-
dis modio ccxl. foeni pondo lxxi. ocyri tantundem: fabæ modios xx. viciæ modios xxx. Præterea pe-
neratim videto uti sati viciæ seras. Pabulum cum seres, multas sationes facito. Omne papulum plurimum,
ocymum, farraginem, foeniam, nouissime foenum secali oportet, Varro i. 31. Eodem in loco Varronis erratum
esse puto, quod ocyrum in horto, hoc est basilicum, vt ego interpretor, similiter per ypsilonem scribat, &
ab eodem vocabulum *ωνις*, quod valet cito, deducat: Quod etsi admittam, per iöta tamen differentiæ causa
scribi debuit, vt veteres Græci omnes scribunt. Existimo certe ocyrum sui generis plantam esse: deinde etiam
quasuis segetes sive vnius sive diuersorum generum quæ virides secabantur pecudum vel pabuli vel purgationis
causa eodem nomine dictas apud Varronem. Tertio etiam farraginem propriæ dictam, hoc est seminum & le-
guminum diuersorum miscelam: postremo basilicum olus, quod recentiorum quidam cum ocymo pabulo
confundit: & ocyrum interpretatus genus illud frumenti, quod vulgo heidenkorn, id est paganum frumen-
tum appellatur, (non alia ratrone motus, quam quod pecudibus saginantis vtile sit, in eumque vsum in non-
nullis Germania locis seratur) eadem ei attribuit quæ scriptores ocymo oleri & herbae oderatae, à quid prorsus
non distinguunt, ac per imperitiam illos reprehendit qui basilicon ocyrum Dioscoridis faciunt. Sed nimis
operosum foret omnes omnium præsentim nostri temporis errores reprehendere. Io. Ruellius idem frumen-
tum paganum, veterum erysimon cereale vel irlonem Plinius esse contendit: sed improbat à Matthæolo
Senensi, inde quod irione vitente nullum animal vescatur, & folia ei sanguinea tribuantur: frumenti vero Tur-
cici non folias sed caulis rubeat: neceo abstineant pecudes, imò audie vescantur: denique quod nihil selamo
commune

comune aut fistule habet. Idem ab Italibz circa Tridentum Formentone, & alibi Saracenum vocari scribit. Ruellius apud Gallos velarum quondam, nunc ireon, & frumentum Turicum, quod auctum aetate est Graecia vel Asia venerit. Folium ei hederacium, scapus grandis per fastigium paniculas exerit, triangulis rariusculè coaceruatis granis, quæ foliacis membranis concepta detinentur. Ea pecudem omnem ceteraque veterina quæ optimè saginant: & in candidissimam teruntur moluntur farinam, quæ cum annonæ ptemit inopia in panificia subinde cogitur. Cum ematuruit granum satis apludis explicitum saginæ glandis nucleo simile noscitur, quod incoquunt rustici, vt bubus, iumentis pecudibusq; cedat in pabulum, cuius usu vehementer gliscit sagina: mire enim ab eisdem expetitur. Iam agri plerique in Gallia hac fruge rubent. Trionum constat ubique non irionem à Theodoro verti, forsitan quod ei semen triangulum. Plinius herbz oleraceæ, quæ erysimon quoque Græcis nuncupatur à cereali longe diffidens, vires permixtum assignavit. Hæc Ruellius. Et quanquam hæc ad superiorem locum de pabulo quadrare videantur, irrepererunt tamen hoc nobis ocymæ & satraginis ratione, quibus veteres ad medicandos boues & iumenta vtebantur.

Limeum herba appellatur à Gallis, quæ sagittas in venatu tingunt medicamento quod venenum ceruatum vocant. Ex hac in tres modios saluti additur, quantum in una sagitta addi solet: ita offa derivit in boum fauibus in morbis. Alligari postea ad præsepiò poterit, donec purgantur. Insanire enim solent. Si sudor inservit, aqua frigida perfundi. Plinius. Herba limei mentionem nusquam alibi ullam reperi: existimo autem de generibus aconiti esse, quod Aristoteles in Mitis narrationibus xenicum appellat. Nam id quoque venenum esse scribit quo Celta sagittas inficiant, ceruos aliasque feras venaturi. Toram hodie vocant, vt in Lupis occasione aconiti decebimus. In Gallia sanè ante non multos annos aconiti cœrulei radicibus ad purgationes etiam hominum periculosa & capitali inficita vtebantur: quod & Io. Sylulus in Gallis suis reprehendit, & ipse in Sabaudia fieri obseruau. In Galeni libello de medicinis parabilibus cap. 100. superstitionem curam ut ne bœves ægrotent hucusmodi legimus: Ceru cornu super Panis dei facillum ponito, candelamque desuper accendito, & ne interdiu accensam obliuione demittito: & in tempore sanctum Demusarim inuocato ac tollito: armamentua & vitam custodient. Nostrates quidam valetudinis gratia bubus conseruandæ pridie diui Martini, hoc est quarto idus Novembribz cepas præbent aut ingeunt. Sunt qui ad omnes occultos morbos, viscerum præsertim, ut palmonis & lecoris, tam hominum quæ pecorum, edendas offerant radiculas rubiæ syluaticæ, quæ vulgo vocamus ualdefferab excellentia, & leberkraut, id est lecoratiæ. Nascitur in sylvis tantum & vmbrosis locis alia quæ vulgaris rubia agrestis, congenit tamen: brevior ea, caulinibus rectis, foliis maioribus, similiter per genicula radiatis, candidis flosculorum corymbis, de qua plura in Cane rabido dicemus, vbl alyssi mentio incidet. Peritiores quidam nostratum, septimo quoque dñe, si domi sit pecus: sin absit in montibus, per singulos menses semel remedium hoc cum linctu (salem sic vocant) vorandum exhibent: quod ex hederæ terrestri vulgo dicta, baccis iuniperi, visco de pyro arbore, & palmonaria arboribus adnascente consciunt: præstut à morbis viscerum. Ingeritur eis etiam contra omnes morbos suspiciones gentianæ quædam species, flore cœruleo, radicibus albis amarissimis, & quasi de industria decussatim incisis, vnde aliqui vernacula lingua radicem cruciatam vocant, alij modelgeer. Nascitur in luccis, asperis, & saxosis collibus. Celebratur eius præconium, modelgeer, ist aller krenter eener. Priuacum vero aduersus lumbricos & pestilentiæ luem laudatur. Tempore verno, & apud nos mensa Malo potissimum, ros mellitus interdum cadit, Græci sēromeli & drosomeli vocant, Ebrai mannam, nostri das himmelung, id est mel cœlestis, hoc rore madidas herbas si pecora pascant, multa pestem sequi persuasi sunt. Chamæleontis aigri saccus iuuenças necat anginæ modo: quare à quibusdam vphonon vocatur, Plinius. Helleboro nigro equi, boues, sues necantur: itaque cauent id, cum candido vescantur, Idem & Theophrastus. Circa Scytharam & Medorum diëtam Thraciæ regionem, locum esse aiunt viginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit, quo homines vescuntur, equi verò & boues ceteraque animalia abstinent, Aristoteles in Mirabilibus. Gramen quod nascitur in Cilicia, ab incolis cinna dictum, inflamat boues quæ id frequenter comedunt dum est viride, Dioscorides. Forsan & hæc aconitum quæ species est: nam Theophrastus aconitum describit herbam breuem quæ nihil superuasum habeat, frumento similem, semine tamen non spico. Quod si sita est, nihil impedit quin etiam graminis simile, aut quædam eius species dicatur. Nam (vt obiter moneam) aconiti nomen ad varias formisque plurimum differentes herbas vagum videtur, cum aliud cyclamini, aliud platani, aliud seridis aut iridis potius foliis aconitum ab antiquis commemoretur. Sola inexpugnabilis veneni vis tabifica omnibus illis, vt video, communis est. Prouenit apud nos noxia quædam herba, qua non ipsa solum boues abstinent, sed etiam gramine circumcircæ nascente, licet eodem equi vescantur. Rustici quidam apud nos malum florem, alijs malum Henticum appellant: vt atque quoddam sylvestre geaus bonum Henticum. Caulis eialbus, pedalis, solidus, & substantia quadam humida mollique infarctus. Flores hirsuti, purpurascentes, in spicam congesti vt in testiculo canis ferè, semina rotunda instar mil j. Gustu subastaingit. Radice albissima, nodis quibusdam exasperata & velutina squamata (vt saxifraga alpina, seu folia quina sunt similia fraxini foliis: & vt fanicula alba Heslorum) longissima, ad quinque vel sex cubitos descendente: quamvis raro integra effodiatur: recens planè frigida hæc midaque tactu percipitur. Vites vicinas corrumpit & frigore suo lædit. Quamobrem diligenter à vinitoribus effossa in aquam reicitur, ne in terra denuo comprehendere possit. Plurimum circa eam graminis abundat. Foliis caret. Vis enascenti tanta, vt vel per pauplum, si quod obstat, elatetur. Vere tantum prodit. Flos foliis impatiens, crassus, aquosus, intra triduum vi foliis matcescit. Natales ei vineæ collinæ, & prætasylvis proxima. Autumno, vt audio, rursus erumpit. Eadem, nisi fallor, ægolethros Plinius fuerit, de qua ille lib. 21. cap. 13. Herba est (inquit) ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethros. Huius flores concipiunt noxiū virus aquoso vere marcescentes. Ita fit vt non omnibus annis sentiatur hoc malum. Ex his floribus apes Heracleæ in Ponto mel venenatum conficiunt. Hæc Plinius: Nec alibi quicquam de ea aliud proditum legi. Mel Heracleoticum (vt scribit Ruellius lib. 3. cap. 21.) ex herba fieri candida commemorant, quæ ægolethros vocetur. Similiter etiam Hermolaus Barbarus legit, tanquam ex Plinio. Quanquam autem illius nostræ superficies ex albo paleatur, radix albissima sit: ex Plinio tamen de colore eius nihil cognoui: sed alia Plinius libro 18. cap. 17. herba alba videtur, panicò similis, occupans aruæ, peccori quoque mortifera. Theophrastus aconitum (secundum Dioscoridis) frumento comparat, quod ad geniculæ foliæ scilicet, propter caules geniculatos: sicut & primum graminis. Hieronymus Tragus lib. 2. cap. 35. intet

circa frugum sexto loco describit herbam panicō culmis nodisque ac foliorum vaginis similiem, proflus inutilis & vitiosam, inter milium & panicum nascentem. Et mox sīam superiori non dissimilem, sed longe maiorem: culis foliis ab initio planè milium referant, longis & asperis aristis armatam, quæ lappatum instar vestibus hærent: in aruis milio & hordeo consulis frequentem. Hanc aut valde noxiam esse, & euitati à bubus. Hartum altera procul dubio erit illa Plinius herba alba panicō similis. Hieronymus ipse alteram phalaridem Dioscoridis esse coniicit, quod ne sim prolixior in præsentia non refutabo: alteram miliariam Plinius, quam ille milium implieando enecare scribit, cum ex duabus illis ab Hieronymo descriptis neutra impliceret. Fortiter autem illa posterior non aliam ob causam bubus noxia est, quād quod iheriora partium suarum asperitate lēdat. Herba jam dīctæ, quam ægolethron reor, perquam similis orobanchæ est, nisi radice differret: & caule magis purpureo: & quoniam ea quoque ad boues & alias quædam animalia pertinet, diligentius eam describemus. Orobanche (inquit Dioscorides) caulinus est sesquipedalis, & interdum maior, subrubet, hisfusus, tener, siue folio, pinguis, flore subalbido, & (alijs vel) in luteum vergente, radice digiri crassitudine, & cum ariditate flaccescit caulis, fistulosa (cum radix ariditate flaccescit seapus dehisceat in rimas diffilit, Ruellius:) Hanc inter quædam leguminæ nasci constat, & ea strangulare, vnde orobanche sibi cognomentum usurpat. Estur, ut olus cruda, & in parinis asparagi modo (cum tenera est, Plinius) de cœta legumentis addita, coctionem accelerare creditur. Hec Dioscorides, & Plinius similiter fecerunt. In quibusdam codicibus adduntur & istæ nomenclature: Sunt qui cynomorion, qui leonem appellant, Cypri thyrsinen, lingua communis lupum. Plinius etiam libro 22 cap. viii aut à similitudine canini genitalis cynomorion ab aliquibus nominari: non mala neque concinna similitudine, si plantam contempletur aliquis: quæ à radice surgens, nudo, glabro singulari que caule, in summo folia aliquot conferat, & inter ea emergentes habet flores simul, & quasi in glomerem collecta omnia: qua forma caninum genitale in summo est, crassius & quasi galertum. Vidimus nos eruanginam, nec quicquid in inter segetes & leguminæ per astatem frequentius inuenitur, Marcellus Vergilius. Miror autem quod cum orobanche sibi notam profiteatur, nihil interdum dicat in Theophrastum, cuius verba citat, qui non recte de orobanche sc̄ ibit quod circumligando se herbas ad natas strangulet (Marcellus etiam ineptius effert, cirris quibusdam circuam ligando se, scribens) in quod Plinius quoque Theophrastum, ut soler, imitatus, libro 18 cap. 17. his verbis scribit, Est herba quæ cicer enecat & etiam circumligando se, vocatur orobanche. Quamvis M. theophrastus se aliquid huiusmodi apud Plinium legisse neget: qui & ipse super hoc errore Theophrastum non immerito arguit. Nam Theophrastus libro 5. de Causis, cap. 22 sic scribit: Η ἀροβάγχη καλεμένη τὸν ὄροφον τῷ αὐτοπέδαι τῷ καταρράκτῳ πολεμίδαι τῷ βέρειρας οὐδὲ τῷ πίρη τῷ θερινῷ μερον. Hæc Græce apponere maluit, ne quis non autorem, sed interpretem erroris incusatet. Quanquam ab errore vindicati possit Theophrastus. Hæc dicatur alia esse eius orobanche sicut & Galeni quam̄ Dioscoridis. Dioscoridis enim orobanche, Theophrasti hemodorius viderunt quod Plinius non animaduertit. Galeniverd & Theophrasti orobanche, conuoluolus niger Germanis vulgo dietus fuerit vel helxine cissampolos forte. Orobanche certe Dioscoridis ut sciunt occidentales, nequaquam amplexi caulis est: sed sola præsentia sua non attackas etiam necat, vt Matthæolus sentit. Ego radice hoc maleficium esse putauerim, aut quia alimentum omne vicinis subtrahit, vt appareat ex eo quod siccæ plenissima est. Nascitur autem non inter legumina solum, sed etiam in aruis fiumeari & cannabis consimilis. Flores etiam ut carnis ad rubicundum colorem vergunt, minus tamen, magisque alblicant. Cynomorion siccæ prævocatur, quod summitate quæ flores continet crassiore & infra eam caule tenuiore, genitale caninum referatur, vt Matthæolus obseruauit: qui hæc etiam addit, à rusticis in Italia hanc herbam vocari lupum, eo quod plantæ vicinas deuotare videatur: alibi caudam leonis: alibi toram, quoniam certò constet vt primum vaccæ hanc herbam gustauerint, tauros ab eis requiri. Alias herbas totæ nomine in Lupo infra demonstrabo in mentione acomiti. Orobanchæ frigidam & sicciam esse in primo ordine Galenus & Aegineta scribunt. A recenti Græcia oprioleon, quasi legumen leoninum, & aut leonteos botane (alijs leontobotanon) quod est herba leonina dicitur. In Parisiensi agro tenia, à tenendo, vt arbitror (inquit Ruellius) quod tenaci noxa fabam, cicer, erum & viciam obvoluat: cincinnisque vel cirris tanquam brachialis striatim amplexetur, vt caputius obstrangler: vel quod pestis hæc pertinacius hæreat, vt manantia capitis vleera, quæ vulgus appellat tincæ, in pueris. In aruis (vt scribit Sotion in Geponicis 2. 40.) non prodibit, si in quatuor eorum angulis, & medio, thododaphnx ramuli pangantur: hoc eodem remedio putant legumen omne à noxa vindicari. Qui volunt hanc frugum pestem proutis aboleri, quinque testas creta depingunt, Herculis effigiem leonem strangulantis referentes, & in quatuor agrorum angulis atque in medio collificant. Sunt qui delineatam eo modo testam in area tantum media, vt hanc amoliantur peraciem, iubent obruiri. Democtitus affirmat orobanche herbam confessim abigi, si mulier quæ in mentis nisus est, solutis crinibus & nudo corpore, gallum in manibus tenens, aream circumeat. Ita validiora coalescere legumina testantur, qui hac superstitione sunt imbuti: quippe cum herba gallinaceum veniens gallum delitescat, Hæc Ruellius. Apparet autem non recte cognitam ei orobanche fuisse, cum leguminibus eam obvolui, suisque ea brachialis amplexari, Plinium & Theophrastum secutus, scribar: quod aut falsum est, aut alia Dioscoridis, alia Theophrasti orobanche fuerit, quod mihi verisimile sit, vt iam dictum est. Idem Ruellius libro 1. cap. 8. orobanche folia pinguis tribuit, cum Dioscorides eam sine foliis faciat: sed excusari potest quod omnino breuissima caulique hærentia & alternis digesta habeat, vt nulla videri possint nisi quis de proximo intueatur: quod autem in summo caule folia aliquot ei conferata sint, vt Marcellus testatur, nusquam videt. Hæc insuper obseruauit gustu subdulcem esse, vt non sit micrum in cibis recipi solitam: floribus suavitatem odoratis, caulis, oblongis, in cacumine spicatum hærentibus, sicut in cynchorbi: eundem radici thyro au floribus colorem esse è luteo candidum: radicem crassam, nodosam, plurimis capillatam fibris. Cyrius thyrsinen appellasse suplicor, quod tota ferè tyrsus sit, id est scapus planè rectus. Ab imperitis quibusdam falso hypocistis nomine appellatam olim audire memini. Qui picturam eius desiderat, in Germanico de plantis libro Hieronymi Tragire reperiet, intersatryia (vt vocat) nono loco: in quo mireris cur flores ei neget, cum eisdem imago adiecta depictos exhibeat. Nascitur (inquit) in humidis & umbrosis sylvis mense Maio, caule pinguis satyrio simili, colore ligni aut fungorum in sylvis nascentium, radice multis intricata fibris, vt in Phu & elloboro nigro: Vixit omnino inter herbas, vt appetat: Hæc Tragus. Aconito nullum pecus, nullum animal pascitur: eti fructum & folium nil nocere prædicent, vim mortiferam in radice tantum haberi. Ruellius ex Theophrasto, qui tam non aconitum, sed scorpium hanc stirpem vocat. Est autem primum aconitum Dioſco-

Bioscoridls. Boues, iumenta omnemque quadrupedem necat, eodem die, si genitalibus radicula vel solum imponatur, Theophrastus de aconito simpliciter. Est autem alterum genus aconiti apud Bioscoridem, recentiores confundunt. Ego in montibus circa ipsa vaccarum stabula & tuguria pastorum magnam sepe ete-
lei præcipue aconiti copiam vidi, nam cum à bubus non attingatur, copiosissimum praeposit. Quemadmodum & alia quædam herba mire frequens circa eadem viret, qua similiter boues abstinent, bonam vel bane Germanice vocant, cubitali aut altiore caule, erecto: foliis incanis lapathi quodammodo (si bene memini) figura, floribus luteis, oderatis, sed parum grato odore, calendulae similibus, minotibus tamen & angustioribus in capituli circuitu foliis. Herbam lixilulo iniiciunt, ut flavo colore id continendet: Hanc caltham alpinam vocare licet, donec alias aliud nomen adferat. Est & alia qua boues abhorrent, amplexiculis, annua, conholiuolo si-
milis natura foliisque, quæ etiam proxime ad paganicum frumentum hederæ foliis supra descriptum accedunt, acutiora tantum nigrioraque sunt: eius & semen refert figura triangula, sed minus eo ac nigris est: Hinc quoq; lingua vernacula schmarz quindecim, id est volucrum trigram appellatur: ab aliis spin, ed quod coliculis suis tranquam filis tenuibus proxima quæque intitaret, & irretita in solum deprimit. Radix palmilongitudinem non excedit, simplex, rotunda, Luxuria omnis in coliculosabit, quibus color spadiceus, genicula ut in polygono. Flores plurimi, albi, exigui, inodori, insipidi. Nascitur cum alibi, tum inter cannabinæ, eamque inuadit. Hanc Hieronymus Tragus libro 2. cap. 33. orobanchen propter simile maleficium esse suspicatur, non affirmat tamen cum descriptio veterum longe dissidet. Pestrem quædam blakken Germanis dicit, ut zudio (personam esse coniunctione) foliis latiss., cum rore madida à bubus de pascitur, inflat eas adeo, ut aliquando rumpantur, hisi cur-
su agitati incalefiant, & per aluum reijciant. In Burgundia frequentius hoc malum evenire ait, quod maior eius herba illuc copia sit. Cum rore non mandet, obesse negant, & appetit alioqui ab ipsis. Villicus meus cura boues & grotarent deuorato copiosius rapistro (vella psana, floribus luteis inquit, rapis simillima heiba) & in flarentur (sunt enim radici eius adhærente globulos ceu auellanæ, in quibus vermiculi lateant, pecori noxijs: facile autem radix etiam cum herba ab eis euellitur) cannabis semina integra cum sale in patella bene calefecit & per os ei secessit ac sic evaserunt. Semper propria cannam in domi seruabat. Gesnerus. Conuenit huic loco ciuitatis machina descriptio, quamquam communis omnium malorum quadrupedum, qua clausa iumenta bouesque tarentur. Machina igitur (inquit Columella) fabricanda est, ut & propior tutusque accessus ad peccundum medentibus sit, nec in ipsa curatione quadrupedes reluctando remedia respiciat. Est autem talis machina forma Roboreis axibus (assibus) compingitur solum, quod habet in longitudinem pedes novem, & in latitudinem pars prior dupondium semissim (pedes duos & semis, Vegetius) pars posterior quatuor pedes. Hunc solo ex-
pnum pedum stipites recti ab utroq; latere quaterni applicantur: iij autem quatuor angulis affixi sunt, omnesq; transuersis sex temonibus quasi vacetræ inter se ligantur, ita ut à posteriore parte, quæ latior est, velut in cœuani quadrupes possit induci, nec exire alia parte prohibentibus aduersis axieulis: primis autem duobus statutis inibus imponitur firmum ingum (transuersum tigillum ad modum angl, ad quod equorum capita vel boum cornua religantur, Vegetius) ad quod iumenta capistrantur, vel boum cornua religantur: ubi possunt etiam numelli fabricari, ut inserbo capite descendenteribus per foramina regulis ceruix teneatur: cætatum corpus laqueum, & distentum temonibus obligatur, siveque itam motum animal medentis arbicio est expositum. Hæc haec tenus.

Deinceps de morbis singillatim dicimus, generalibus primum & contagiosis, postea reliquis. Morbus qui appellatur malis (de quo etiam in Afino iam diximus) diuerso genere passionum emigrans, equini generis perpius contagione consumit, boues quoque idem interficit, sed à diversis diuerso nomine vocatur. Si quando bouem tentauerit, istis agnoscitur signis: Erit bos pilo horridus & tristis, stupentibus oculis, certiice deiecta, saliuia assidue per os fluentibus, incellus pigrior, spina rigidior, fastidium maximum, pauca ruminatio: cui si inter initia subuenire tentaueris, discrimen evaderet: si per negligentiam adhibetur tardior cura, vetustioris morbi non potest superari pernicies roborata. Inter exordia igitur adhibebis remedia quæ supra descripsimus tanquam aduersus omnes morbos, quæ parantur ex scilla, vellupino & cappresso, vel allio, vel marrubio, vel amurea: vel theriacam diapentæ, &c. Si potinum sterlus, presertim suis agræ, bos denorauerit, statim pestilentiam contagionis solius mallei (malidis) sustinet morbi. Qui cum semel in gregem vel armentorum vel domitorum inceserit iumentorum, statim omnia animalia quæ leuem suspicionem habuerint, de possessione tellenda sunt, & distribuenda illis locis, ubi nullum pecus pascitur, ut nec sibi inuicem nec aliis noceant. Confestim (inquit Columella) mantandus est cæli status & in plures distributo pecore longinquæ regiones perendæ sunt, atq; ita segregandi a sanis morbidi, ne quis interueniat qui contagione cæteros labefaciat. Nam pascendo hebas inficiunt, bibendo fontes, stabulo præficia: & quamvis sani boues odore morbidorum afflante depereant. Vizq; eò etiaria mortuus cadauerit, rara fides villæ projectanda sunt & altissime obruenda sub tertis, ne forte ipsorum corporum (halitus) interna sanorum coatingantur & pereant.

Vno quidem vocabulo pestilentia appellatur, sed habet plurimas species quas enumere non licet: facilius ipsa principia à diligentibus intelligi possint. Est itaque humidus humor (humida malis) quoties per os & nares humor effluit bobus, & fastidium & irritudo que consequitur. Est siccus, quoties nullus humor appetit, sed animal quotidie macefit & sit deterius, nec iuxta consuetudinem appetit cibos. Est articularis, quoties interdum de prioribus, interdum de posterioribus pedibus claudicant boues, cum habeant vngulas sanas. Est & subrenalis, quoties à posterioribus debilitas appetit, & lumbi dolere creduntur. Est farciminosus, quoties per totum corpus bobus tuberculæ excent, aperiunt se, & quasi sanantur, & iterum in aliis locis excent. Est & subtercutaneus, quoties humor pessimus in diversis partibus corporis bobus erumpit & decurrit. Est elephantis, quoties velut scabies minutæ cicattices excent extra corium, & ad similitudinem lenticulæ. Est mania, quæ iuictis bobus eripit sensum, ut nec audient more solito, nec videant: ex qua passione celerrime mortiuntur, quamvis hilares pinguesque videantur. Hi omnes morbi contagione sunt pleni, & si unum animal apprehenderint, celeriter ad omnia transeunt, & sic interdum aut integris armentis, aut omnibus domitis afferrunt interitus. Sed de malide morbo, elusque nominibus, differentiis & remediiis plura dicimus in Equis, nunc ex Vegetio & Columella boum contra hanc pestem remedia sublungamus. Euincendi sunt igitur quamvis pestiferi morbi, & exquisitis remediiis propulsandi. Panacis & eryngij radices foeniculi seminibus miscendas & cum defruti ac moliti tritici farina, candardique aqua conspergendas, eoz medicamine saluandum & grotum

pecus, Columella. Panacem à seplasiatis comparat. Eryngion autem herba dicitur s. quæ in littore nasctur prope vndam maris, florem habet quasi aureum vel galbineum, folia eius sunt quasi folia cardui sylvestris, inter arenas littorum largissimè spargitur: has effodies, & in umbra siccatas seruabis, aduersus morbum tam equorum quam boum plurimum profundit. Potio ex eis componitur ista: Radicum panacis & eryngij & seminis foeniculi, singulorum vncias ternas patiter deteras diligenter, addasque farinæ triticeæ sextarium, ita ut prius frumentum frangas & molas: quæ omnia de calida seruente consperges, & cum melle vel sapo nouenas offas singulis diebus digeres, Vegetius. Tum patibus casæ myrræque & thuris ponderibus, ac tantundem sanguinis marinæ testudinis miscetur potio, cum vini veteris sextariis tribus, & ita patua res infunditur. Sed ipsum medicamentum pondere sex vnciatum diuisum, portione æqua per triduum cum vino dedisse sat erit, Columella. Sanguinem marinæ testudinis colliges, & cum vino per os dabis: quam quia inuenire difficile est, vulgarium testudinum 10 prodesse estimant: Quod utrum bene opinentur, usus viderit. Nam auctores de terrestri (marina legendum puto) testudine tractauerunt. Puluerem etiam casæ histule, nec non etiam thuris pro æqua parte admiscebis, ex eo vnam semunciam cuæ sextario vini veteris in die per nares boues infundes: Quod medicamentum per triduum facies. Morbi quoque quos superius nominauimus amari sunt, & non nisi amaris potionibus superantur. Nam contraria contrariis potionibus curantur ratione medicinæ, ideoque puluerem herbae absinthij & crudorum lopinorum, herbae quoque centaureæ vel peucedani & quis ponderibus diligenter misceto, & in sextario vini veteris tria cochlearia singulis diebus, additis vnciis tribus olei, per os dato, Veget. Nostri etiam pastores & opiliones absinthij flores atq; os concritos salique permistos, ouibus ac bubus præbent, quotidiana experientia edocet, omnigenus interiores morbos absinthio curati, dolores sedari, & excrementa purgari, Hieron. Tragus. Sticados citrinum valer multum contra pestem boum & equorum & omnium animalium, quando tritum cum potu datur animalibus, vt quidam multum expertus mihi retulit, Albertus in remedii canum. Præsens aduersus pestem remedium cognovimus radiculæ, quam pastores consiliginem vocant (alij pulmonariam, alij tantundem radiculam, Vegetius.) Ea in Maris montibus plurimum nascitur, omnique pecori maximè est salutaris. Læua manu effoditur ante isolis ortum: sic enim lecta maiorem vim creditur habere. Usus eius traditur talis: Aenea subula (acu vel acuto cuprino) pars auriculæ latissima circumscribitur (quasi in circulo signatur) ita ut manante sanguine tanquam o literæ ductus appareat orbiculus. Hoe & intrinsecus & ex superiori parte auriculæ cum factum est, media pars descripti orbiculi eadem subula transuitur, & facto foraminis prædictæ radicula inseritur: quam cum recens plaga comprehendit, ita continet, ut elabi non possit. In eam deinde auricula momnis vis morbi, pestilensque virus elicetur, donec pars quæ subula circumscripta est, demortua excidat, & minimæ partis lactura caput conseruator. Est autem consiligo herba illa quam Germani *leunskraut*, id est 30 pediculariam vocant (nam hac quoque ut verato albo contra pediculos pecorum vtuntur) aliqui *schlangenwurzel*: Galli pedem leonis, vel pomeleam, id est pulmonariam, Sabaudi Marsicam herbam: Græci recentiores veterinatij diapylon, id est ferulam & ignæ facultatis herbam. Est enim temperamento calidissimo, per omnia fere jidem quibus veratrum nigrum viribus prædita. Plinius à Marsis repertam scribit, & inde Sabaudicum nomen factum videtur. Cum silagine nihil planè commune habet, ut suspicer Latinos cum Græcam vocem diapylon imitent, ἀπὸ τοῦ πυροῦ, id est tritico, cuius species siligo est, vocem compositam credidisse: cum ab igne potius descenderit, ut iam ostendit. Inest autem feruor ille radici & semini præcipue. Non aliud videtur enneaphylon Plinij: conuenient enim numerus foliorum & vis caustica. Liquore eius qui per ignem elicetur in vltreis vasis, in nonnullis Sabaudiæ locis aduersus pestem hominibus quoque propinat, ut sudores moueat. Cætera quæ de hac herba cognoui, quia nihil ad animalium historiam pertinent, in aliud tempus dif- 40 fero. Consiligo si desit, ellebori nigri radicibus eodem successu, non bubus solum, sed equis etiam & suibus medicandis vttemur. In equis tamen cuti peccoris foratae radicem inserunt, non auriculæ ut in bubus & suibus. Cornelius Celsus etiam viscæ folia cum vino trita per nares infundere iubet, Columella. Bubus in peste dantur vitrioli drachmæ 2, vel ad summum 4, cù modico pumice & mensura vini vel aquæ: quod remedium à Taddeo alicubi in practica sua scriptum Gratarolus etiæ expertus est Tellij in valle Tellina: & si apostema apparuerit, secati iussit, imponitq; elleborum nigrum. Ex vitriolo quidē alius eius soluitur, &c. Suffimenta quoq; plurimū inuant sulphur, bitumen, allium, origanum, semen coriandri, carbonibus insperge, & coopteta boum (capita) supra vas, in quo suffimenta incenderis, diutissimè continebis, ut fumus eorum capiat, ac nares impi leat, atq; ita ad cerebrum & Interna salutati remedio penetret. Sed & totum suffire percommode est, ut ab eodem morbo perniciies expellatur, & cætera pestilentæ contagio non coinquinet. Vergilius in Georgicis boum pestem his carminibus describit,

*Ecce autem durosum sub vomere taurus
Extremosq; ciet gemitus: it tristis arator
Atq; opere in medio defixa relinquit aratra.
Prata mouere animum: non qui per saxa volvut
Soluuntur latera, atq; oculos stupor urget inerteis:*

*Concidit: & mistum pumis vomit ore cruorem:
Marentem abinagens fraterna morte iuuncum:
Non umbra a torum nemorum, non mollia posse
Purior electro campum petit amnis: at ima
Ad terramq; fluit deuex opondere cervix.*

In Rhætia Heluetica prope thermas Fabatias pagus est *Vetus* appellatus, vbi cum pestilentia pecori ingruit, schedas quafdam magicis characteribus descriptas & funiculo alligatas supra viam extendunt & pecudes ut subtus transeant impellunt: Sic pestem illico finiri aiunt. Schedas illas à mago quodam ante annos centum dono se accepisse restantur, ut reconciliarentur, cum ille à vicino monte deducto dracone herba & fruges qua duxerat prostrauisset. Pestilentem in quadrupedibus luem rustici yatis nominibus vocant, dasferben, das geah, der schelme. Est quādo conquerantur pecora noxio vento afflata esse, das vihe seye in eing folter oder basen vuind kommen, quod ex insolito tremore appetit: Huic malo medetur astratiæ sive imperatorisæ herbe radice, quæ luna crescente effossa sit. Vallesq; cum pestis est inter boues, vaccas duas vel capras, iā peste correptas, sub limen viuas effodiunt: deinde purgatis & ablutis omnibus (præsepibus & aliis) faciunt fumū ex ossibus & calcis veteribus. ita pestis cessare aiūt. Generalia igitur remedia aduersus morbos generales contagiososq; retulimus, nunc aduersus valetudines, quæ singulis animalib. accident, nec in alia transeunt, remedia subiungemus, Veget. Hactenus ex Vegetio & Columella de malide & pestiléb. morbis diximus: quib. adhuc addendum videtur malū quod Aristoteles 70

πρεπόν, vocant, quā Theodorus Gaza, nescio quā ratione strumam transtulit: Euenit struma (Inquit) ut calidus frequentiusque spiretur: quod denique in homine febris, idem in bove struma est: indicum morbi, ut demissae aures flacceant, & vt comedere nequeant: brevi moriuntur, adpertisque pulmo inspicitur putris, Hæc Gaza ex Aristotele, libro 8. cap. 23. Grammatici παράπον exponunt siccum, aridum, & friabile: & παράπον morbum aluarium, cum vermes & aranei innascuntur. In suis etiam Aristoteles paulo ante de eodem morbo παράπον dixerat (si recte habent codices excusū) capitis dolore & gravitatem definiens, qui plures simul inuidat, & tribus vel quatuor diebus perimat, interdum tamen vino per nares infuso curetur. Ventris etiam profluvium incurabile eodem nomine vocari scribit. Branchum etiam (Gaza raucedinem reddit) in suis morbum esse Aristoteles ibidem prodit, in quo maxilla p̄cipue & partes circa branchias inflamentur: eumque in aliis quoque corporis partibus fieri, ut pede vel aula interdum: prescere protinus membrum & vlcus serpere, donec ad pulmonem deueniat, quo tacto, mortem sequi: crescere hoc vltum celeriter, nec posse suum quicquam edere cum ita ægrotat: curari à porcarijs cum malum adhuc modicum senserint, haud alio modo quām tota parte abscissa qua cœperit. Albertus Magnus Græca voce corrupta crochaton inepte nominauit, ineptior etiam cum vocem Arabicam esse ait: recte verò, ut iudicio, mali orig' nem facit à defluxu capitis: addit experimento constare, heptaphylon (vel vt vulgus vocat, tormentillam) tum bubus tam equis saluberime contra hancluem in potu pastūque dari. Hæc omnia hoc loco referre placuit: quoniam παράπον Aristotelis diuersus morbus, tum in bubus tum in suis, non allus mihi videtur quām malis humida à Vegetio & recentioribus Græcis appellatus: quibus cum etiam branchus propter periculum, eiusque celeritatem & pulmonis noxam conuenit, differt autem quod in quibusvis etiam extremis partibus incipiat, ijsque secundis curetur. Non alius etiam quām malis humida videtur morbus ille boum, quem Itali vulgo, ut Petrus Crescentiensis scribit, guttami robeam vocant. Is inuidit ex pabulo potūque nimio, p̄cipue post humidas depastas herbas, & propter otiam & sēris humiditatem. Vultus & oculi inflantur: & nisi curetur, bos moritur. Cufatur autē detracto sanguine sub lingua, hoc modo: Dux glandulæ sub lingua cultri acuti mucrone plurib. in locis secantr & sanguis copiose desmitur. Fit etiam suffitum cum thure ad nares bouis. Nullo autem tempore, & minime astate, utile est boues in cursum concitari, nam ea res aut cit alum, aut mouet febrem. Sunt autem febricitantis bouis signa, calor totius corporis, maximè circa os, linguam, & autes, manantes lachrymæ, caput grauatum, & nutans, oculi lippi, compressi (semiclausi) & introrsum ceu in foueam reconditi: folidum salivis os: calidus, longior, & cum quadam impedimento træsus spiritus, interdum & cum gemitu: vararum inquietudo, cibi fastidium. Causæ sunt, immoderatus labor aut calor. Ferè enim ægrotant boues cum laborauerint propter æstus, aut propter frigora, aut propter nimium laborem, aut artum dulcurnum, aut si cum exercueris statim sine interuallo cibum potumue dederis. Conuenit autem febricanti abstineri cibo uno die: Postero deinde exiguum sanguinem ieiuno sub cauda emitte, atque imposita hora modicæ magnitudinis coctos brasicæ colculos triginta ex oleo & garo (li- quamine) salutati more demitti (digeri:) eamque escam per quinque dies ieluno dari. Præterea circumambulans aut oleum, vel tenerissimam quanque frondem, aut pampinos vitis obijci, tum etiam spongia labra detergere, & aquam frigidam ter die præberi potandam: Quæ medicina sub testo fieri debet, nec ante sanitatem bos emitti, Columella. Ex umbrosis locis accipiens gramen & lauans, febrienti boui vorandum porrigit: aut vitis similiter folia. Aqua autem illi frigidissima danda est, eaque in loco maximè umbratilli, sed exposito sub dlio. Quænam spongia perfusa aqua, tum aures tum nares ipsæ perfrigerandæ sunt. Alij faciem bouis, easque partes quæ sub oculis collocantur, stigmata inurunt: quas postea spongialotio calido & veteri madidata, bīs fo- uent singulis diebus, donec decadant ipsæ escharæ, vlecribusque cicatrix inducta fuerit. Aures etiam exasperantur, donec sanguis videatur effluere. Sunt qui lénigantes farinam vino, eam comedendam apponant. Alij vbi lauerunt muria, bouem amiculis tegunt & calefaciunt. Alij cytisum ex vino porrigit, Didymus. Conducit eis vietus ratio frigida: quamobtem à labore cessent, & in loco frigido contineantur salicum frondibus & pampinis obtecti: In cibo etiam salicum frondes conueniunt, & quæ refregerant herbæ, & hordeum infrigidatum. Si pleniores videbuntur, detrahatur sanguis. Aquam bibant de malis acidis & prunis, ipsaq; mala & pruna comedant, Petr. Crescentiensis. Bos febricitans perfunditur aqua, & perungitur oleo & vino tepido. Sicuti darunt frigida. Si hac non proficitur, demittit sanguis maximè à capite, Varro ut Petrus Crescent. citat: Ego hæc nusquam apud Varronem reperi: neq; in his qui publicati sunt libris Varronis vlla pectoris remedia leguantur, neq; in Geoponici. Græcis ex eo quicquam inerit remedia profertur.

Bibus perfrigeratis vinum nigrum infundendum est, Florentinus. Bos ossi non deuorabit, si lopicaudam ad præsepe suspenderis, Paxamus. Suis sumis si forte deuoretur à bubus, lædit mirum in modum. P̄cipue autem quod egerit suis ægra pestilentiam facere valet, ut supera diximus: procul igitur à præsepibus suis astant: nec minus gallinæ. Nam bos cum gallinæ sumis inter pabula sumperit, statim nimio ventris dolore torquetur, inflatusque moritur: Cui hac ratione succurri conuenit. Apij seminis vincias tres, cum iniuxta trium semis, & duas libras mellis commisce, & tepidum per os infunde, actam diu ambulare compelle, & confitandum cura manibus plurimorum, donec ventrem potio moueat. Gisni (vox corrupta videtur) quoque cum vi- no deterere, & per os dare creditur salutare remedium. L'xiulum quoque ex arbore vlni vel cuiuscunque generis ligni cinerem, dummodo bene coctum, cum oleo miscere, & liquidum ac tepidum diffundere per fauces aduersus sterces (gallinæ) plurimum prōdest, Vegetius. Pro Gisni forte legendum folia sici, nam Ab- syrtus equis hoc veneno periclitantibus folia capisci triduo ex aqua tepida bibenda præbet. Alia etiam contra hoc malum remedia equis adhiberi solita apud Veterinarios leges. Miretur autem aliquis cum adeo noxiū sit sterces suillum, iumento tamen cui natura exciderit loco remedijs in potu dati à Vegetio libro 3: cap. 9. Buprestin insectum si bubulum pecus deuorauerit, tantopere inflammationibus torquetur, ut & rumpatur, & non ita multo post efflet halitum extreum, Aelianus. Buprestis dicta est quoniam τὰς βεβηταὶς ιδεῖ boues inflat, Nicander. In Græcis Geoponicis libro 17. cap. 17. Paxamī verba inscripta μετὰ βεβηταὶς duo Latini interpretes de bupresti vertunt, ego potius de ventris boum inflatione vertendum iudicio: vt nihil referat an βεβητa hic intensiva sit, an ad boues proprie pertineat: Quænam enim ex bupresti insecto vorato turget & infletur venter, idem tamen affectus alias quoque ob causas interdum inuidit: Mulomedici in equis κενόντης vocant, id est τε κενέωνται παρὰ λαγών οὐκ οὐκέτης. sic autem ratiōnis inflatio aliás in ventriculo, aliás in intestinis. Accedit quod in Geoponicis caput iam citatum μετὰ βεβηταὶς inscribitur

inscribitur per & non per s in penultima: Et Columella tria in Geoponicis capita, de cruditate, bupresti, & tormi minibus inscripta, sub vno de cruditate comprehendit, nulla buprestis mentione facta, sonitum autem ventris & inflationem tanquam signa & symptomata cruditatis non omittit. Sed idem fortassis remedium utriusque malo conueniet, quod Paxamus ita praescribit: Aduersus hanc noxam quidam oleum in narcs infundunt bubus: alij caprisci grossos aqua diluunt & naribus infundunt. Diocorides certe post vomitiones & clysteres, caricis in cibo prodesse docet, & cum vino potum earum decoctum aduersus buprestin insectum: Ceterum oleum bubus per narcs infundi donec tructent ad inflationem sedandam, in Plinio legitur: Nec tamen negauerim oleum contra omnia venena bibi cum alijs, tam ad vomitum proritandum. Buprestim herbam magna inconstantia Graeci in laudibus ciborum, etiam habueru. Idemque remedium tanquam contra venenum prodiderunt: Et ipsum nomen indicio est, boum certe venenum esse, quos diffilire degustata fatentur: Quapropter nec de hac plura dicemus. Hac Plinius. Videtur autem animal buprestin, quod bubus venenosum est, cum herba eiusdem nominis confundese, ideoque Graecorum inconstantiam reprehendere. Legitur sanè apud Hippocratem buprestis nomen oleris sylvestris: & grammatici quidam sinapi simile faciunt. Rarum in Italia (inquit Plinii) animal buprestis est, longipedi scarabeo simillimum. Fallit inter herbas boum maxime, unde & nomen inuenit: de voratumque tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Nouerunt nunc etiam (vt in commentariis in Diocoridis librum 2. scribit Marcellus Vergilius) Italia rura hoc malum: vidimusque nos peremptum aliquando eo veneno bouem. Non satis tamen ostendunt rustici eius animalis formam, diuersisque appellatio- nibus diuersis locis & diuersa forma describitur & appellatur, Hæc ille. Et rursus in librum 6. Buprestis (inquit) nunc frequentior Italæ est, quam agrestis fortuna & res patiatur, interempto quotidie bove inueniti agricultæ lamentantur. Sed de bupresti suo loco plura. Est etiam patua rana in arundinetis & herbis maxime viuens, muta ac sine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens, Plinii. Magnam etiam perniciem sepe assert hirudo hausta cum aqua: ea adhaerens faucibus sanguinem dicit (trahit) & incremento suo transitum cibis præcludit: si tam difficili loco est (interius) ut manu detrahi non possit, fistulam, vel arundinem inferito, & ita calidum oleum infundito: nam eo contactu animal confessim decidit. Potest etiam per fistulam deaest cimicis nidor immiti, qui vbi superponitur igni, sumum emittit, & conceptum nidorem fistula usque ad hirudinem per- fett, isque nidor depellit hærentem. Si tamen vel stomachum, vel intestinum tenet, calido acetico per cornu in- fuso necatur. Has medicinas quamvis bubus adhiberi præceptimus, posse tamen ex his plurima etiam omni maiori pecoti conuenire, nihil dubium est, Columella. Aduersus hirudinem ab equis haustam plura vide apud Hippiatros, & infra in Hirudine inter aquatica animalia. Incauti quoque vorant interdum araneos, & reu- mount. Est etiam morifer ijs serpentis iæsus, est & magnorum animalium noxiun virus: nam & viperæ, & cæci- lia sepe cum in pascua bos improuide supercubuit, lacerata onere morsum imprimit: Musque araneus, quem Graeci μυράνη appellant, quamvis exiguis dentibus (parui quidem corporis, Veget.) non exiguum pestem mo- litur. Venena viperæ depellit super scarificationem ferro factam herba, quam vocant personatam, trita & cum sale imposta: plus etiam eiusdem radix contusa prædest: Vel Symonianum trifolium (caret eo Germania) quod inuenitur confragosis locis, efficacissimum, traditur, odoris grauis, neque absimilis bitumini, & idecirco Graeci eam ἀσφαλτον appellant, nostri autem propter figuram vocant acutum trifolium: nam longis, & hirsutis foliis viret, caulemque robustorem facit, quam prætense. Hulus herbae succus vino mistus infunditur faucibus, atq; ipsa foliis, cum sale trita malagmatis more, scarificationi intenditur (ipsa folia cum sale trita imponuntur, Ve- 40 get.) vel si hanc herbam viridem tempus anni negat, semina eius collecta, & levigata cum vino dantur potanda, radicesque cum suo caule trita, & farina (cum succo caulis & farina hordeacea, Veget.) & sale commixta ex- aqua multa scarificationi superponuntur. Est etiam præsens remedium, si conteras fraxini tenera cacumina quinque librarum cum totidem vini, & duobus sextariis olei, expressumque succum faucibus infundas: itemque cacumina eiusdem arboris cum sale trita læsa parti superponas. Cæcilæ morsus tumorem, suppurationemque molitur. Idem facit etiam muri aranei. Sed illius sanatur noxa subula ænea: si locum læsum compungas, cre- taque cimolia ex aceto linas. Mus perniciem, quam intulit, suo corpore luit: nam animal ipsum oleo mer- sum necatur, & cum imputruit, conteritur, eoque medicamine morsus muris aranei linitur (confricatur.) Vel si id non adest, humorque ostendit iniuriam dentium, cuminum conteritur, eique adiicitur exiguum pi- cis liquidæ, & axungia, ut lentorem malagmatis habeat. Id impositum perniciem submovet. Vel si an- tequam tumor discutatur, in suppurationem conuertitur, optimum est ignea lamina (vel cauterio collectio- nem aperire, Veget. Sed summa cutis cultello prius recidenda est. Pelagonius) refescare & quicquid vitiosum est inutere, atque ita liquida pice cum oleo linire: solet etiam ipsum animal viuum creta figurari (gypso Pelago- nius) circundari: quæ cum siccata est, collo boum suspenditur: ea res innoxium pecus à morsu muris aranei præbet, Columel. Mures aranei ut à rusticis nostris audio, apud nos quidem minus venenosæ sunt morsu: sed aliud malum inueniunt, vngulas boum in stabulis erodentes. Quod ad morsum, magis conqueruntur de mustellis: à quibus vulneratas partes pelle mustelina cum in vsum referuata demulcent. Viperæ & colubri iniurias Vergilius in Georgicis exprimit, hisce versibus:

Sepe sub immotis præsepibus, aut mala çætu
Aut tecto affuctus coluber succedere, & umbra,
Fouit humum: cape faxa manu, caper obora a pastor,
Deice: iamq; figura timidum caput abdidit alte,
Soluuntur, tardosq; trahit sinus ultimus orbes.

momorderit, melanthij acerabulum, & quod medici vocant smyrinum, conterito in vini veteris hemina. Id per narcs indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito: Et idem hoc (si vifus euenerit) homini facito, Cato. Non desunt hodie qui allium cum butyro coctum in qua pecori à serpentibus morsu exhibeant. Infe- stantur boues tum rediuis, & pediculis, Arist. Ricinus nunquam in lumentis gignitur, in bubus frequens, Plin. Est & infesta pestis bubulo pecori, coriaginem rusticis appellant, cum pellis ita tergoti (dorso) adhaeret, ut apprehensa manibus deduci à costis non possit. Ea res non aliter accidit: quam si bos aut ex languore ali- quo ad maciem perductus est, aut sudans in opere faciendo restinxit, aut si sub onere pluviæ madefactus est. Quæ quoniam perniciosa sunt custodiendum est, ut cum ab opere boues redierint, adhuc æstuantes anhelantesq; vino 70 aspergan-

Vipera delituit: cælumq; exterrita fugit:
Pestis acerba boum, pecoriq; affergere virus.
Tolleritemq; minas, & sibila colla tumentem.
Cum medi⁹ nexus, extremaq; agmina cande

Si bouem aut aliam quamvis quadrupedem serpens
Si bouem aut aliam quamvis quadrupedem serpens
momorderit, melanthij acerabulum, & quod medici vocant smyrinum, conterito in vini veteris hemina. Id per narcs indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito: Et idem hoc (si vifus euenerit) homini facito, Cato. Non desunt hodie qui allium cum butyro coctum in qua pecori à serpentibus morsu exhibeant. Infe- stantur boues tum rediuis, & pediculis, Arist. Ricinus nunquam in lumentis gignitur, in bubus frequens, Plin. Est & infesta pestis bubulo pecori, coriaginem rusticis appellant, cum pellis ita tergoti (dorso) adhaeret, ut apprehensa manibus deduci à costis non possit. Ea res non aliter accidit: quam si bos aut ex languore ali- quo ad maciem perductus est, aut sudans in opere faciendo restinxit, aut si sub onere pluviæ madefactus est. Quæ quoniam perniciosa sunt custodiendum est, ut cum ab opere boues redierint, adhuc æstuantes anhelantesq; vino 70 aspergan-

si pergitur, & offa adipis (offula panis vino infusa, Veget) faucibus eorum inserantur. Quod si praedictum
 vitium inhaeserit, proderit decoquere laurum, & ea calda (& cum calida, Veget.) souere terga, multoque oleo &
 vino confestim subigere, ac per omnes partes apprehendere, & attrahere pellem (& velut a costis separare, Ve-
 getius) idque optime fit sub dlo sole feruente, (aut in loco calidissimo, Veget.) Quidam fraces vino, & adipis
 (axungia, Veget.) commisceant, eoque medicamento (tepidi, Vegetius) postfomenta praedicta vtuntur. Scabies
 extenuatur trito allio defricto: eodemque remedio curatur rabies canis, vel lupi morsus, qui tamen & ipse
 imposito vulneri vetere saltem, & que bene sanatur, & ad scabiem præsentior alia medicina est, cunila bubu-
 la & sulfur conteruntur, admistaque amurca cum oleo, aqua (aliás atque) acetō inscoquuntur. Deinde tepefa-
 ctis scissum alumen tritum spargitur. Id medicamentum candente sole illitum maxime prodest, Columella. Glans
 10 largior valetudinem infestat, & vernam ferè scabiem efficit, vt supra diximus: nostrilumbreos etiam inde gene-
 rati autument. Scabies atque exanthemata boum, vrina veteri atq; butyro ilita curantur. Alij ex resina & humi-
 da pice vino simul vnitis vngunt, ac sic medentur, Florentinus. Sal pecorum scabiem & boum illitus tollit: da-
 turque lingendus, & oculis iumentorum inspultur, Plinius. Corchoro Alexandrinī cibi herba boum scabiem ce-
 lerrime sanari inuenio, Idem. Vulnera boum curabis maluam arborecentem contundens admouensque, De-
 mocritus. Frutex quidam periclymeno non dissimilis tum foliis tum floribus, in sapibus locisque asperis & fa-
 xosis nascitur, ramulis albicantibus. Floribus acini rotundi omnes gemini tubascuntur, colore rubro: hunc ge-
 mellum appellemus licet: folia eius contusa boum viceribus, vt audio, rustici imponunt. Viceribus gallæ tritæ
 remedio sunt, nec minus succus marrubij cum fuligine, Columella. Si in vlcere sit pus collectum, vclus ipsum est
 absterendum, virinaque calida prouecti bouis lavandum, lanaque molli souendum, ac denique ex tenui sale &
 20 pice humida imponendum emplastrum, Didymus. Suppuratio melius ferro rescinditur, quā medicamenta.
 Expressus deinde sinus ipse, qui eam continebat, calida bubula vrina eluitur, atque linamentis pice liquida, &
 oleo imbutis colligatur. Vel si collui (colligari, Vegetius) ea pars non potest, lamina candenti seum caputinum
 aut bubulum instillatur. Quidam, cum virtuosam partem inusseunt, vrina veteri (humana, Veget.) eluent, atq;
 ita & quis ponderibus incocta pice liquida cum vetera axungia linunt, Columella. Malis farciminoſa, quoties per
 totum corpus bobus tuberculaexeunt, aperiunt se, & quasi sanantur, & iterum in aliis locis exeunt, dicta superi-
 us, vt etiam Elephantiasis. Solent etiam neglecta vlcera scatere vermis, qui si mane perfunduntur aqua frigi-
 da, rigore contracti decidunt: vel si hac ratione non possint eximi, martubium, aut porrū conteritur, & ad-
 misto sale imponitur: id celerrime necat prædicta animalia: (vel calcis viua puluis inspergitur, aut cucurbitæ vla-
 ridis succus cum acero mittitur, Vegetius.) Sed expurgatis viceribus, confestim adhibenda sunt linamenta cum
 30 pice & oleo veteraque axungia: & extra vulnera eodem medicamento circumlinienda, ne infestentur à muscis/
 que vbi viceribus infederunt, vermes creant, Columella. In Geponicis Græcis rectè legitur ἐναὶ pro vermi-
 bus vicerum, vt Cornarius etiam reddidit: Andreas à Lacuna inepit legit, & transfert & λαξ, id est cicatrices. Pul-
 uis veratri intritus suppurationibus cum oleo vel butyro, aut per se etiam necat vermes. Sunt qui hyoscyanum
 imponant vt excidant vermes. Commendatur & chelidonium eodem vsu, & persicaria: Aliqui absinthij,
 marrubij, & phu decocto verminantia loca abluant. Sunt qui folia Persici contusa cum suo succo vulneri-
 bus indant: Alij castrangulam herbam vrticæ similem (Germani braunvurtz vocant) fœtidam: nodosis radici-
 bus, pecori verminantia appendunt. Aliud item genus mali nostri vulgo vermum vocant, der vurm oder vngnampf:
 est autem genus viceris maligni, & consumacissimi, quod artus præcipue extremos infestat, sed & alias partes, &
 ossa quoque vitiat: cuius plurimas differentias faciunt. Id in Equo etiam memorabitur: hic satis sit monu-
 40 se in bubus contra hoc vitium herbas contusas imponi, chelidonium: vel clymenum, cui vulgo nomen grune
 nachtschatt: vel gentianæ illam speciem quam paulo ante cruciatam à radicis incisa figura nominauit. Alij aliter
 medentur: quidam incantationis adhibent, vt ad paronychias etiam hominum, quas vulgus eodem vocabulo
 appellat. Ferè omnis dolor corporis, si sine vulnera est, recens melius fomentis discutitur: vetus vrtur,
 & supra vstum, butyrum, vel caprinus instillatur adeps, Columella. Si pecori sanguis per anum, aut vte-
 rum aut nares profluat, farinam triticæcum ouo & butyro & lotio ex equili hausto permisce, & massam in-
 de coactam in cineribus calidis coquas ac pecori dabis. Sunt qui herbam, quam germani columbae inglu-
 em vocant in aqua decoquunt, ac infundunt. De sanguine sistendo, qui cum vrina aut lacte profluat, infesi-
 us dicam. Si qui boum artus luxuri fuerint, in aqua natate compelluntur, vt commotione illa restituantur.
 Sæpe etiam vel grauitate longioris (vel ab asperitate itineris, Veget.) vel cum in proscindendo, aut du-
 50 ri solo, aut obulæ radici obluctatur conuellit artus. Quod cum accidit, è prioribus cruribus sanguis mit-
 tendus est: si dextrum armum læsit, in sinistro: si lauum, in dextro: si vehementius vtrunque vitiauit, item
 (etiam Veg.) in posterioribus cruribus venæ soluentur. Præfractis (Perfractis, Veget.) cornibus linteola sale, atq;
 aceto, & oleo imbuta superponuntur, ligatisque per triduum eadem infunduntur. Quarto demum axungia
 pari pondere cum pice liquida (arida, Veget.) & cortice pineo, levigatoque imponitur: Et ad ultimum cum
 iam cicatricem ducunt, fuligo infilatur, Columella. Si in opere collum contusum erit, præsentissimum est
 remedium sanguis de aure emissus: aut si id factum non erit, herba, que vocatur auia, cum sale trita, & impo-
 sita. Si ceruix morta & delecta est, considerabimus quam in partem declinet, & ex diuersa auricula sanguinem de-
 trahemus. Ea porrò vena, que in aure videtur esse amplissima, sarmento prius verberatur: deinde cum ad eum
 intumuit, cultello soluit, & postero die iterum ex eodem loco sanguis emititur, ac biduo ab opere datur va-
 60 catio. Tertio deinde die leuis intungitur labor, & paulatim ad iusta perducitur. Quod si ceruix in neutram
 partem deiecta est, mediaque intumuit, ex utraque auricula sanguis emititur, qui cum intra biduum (triduum,
 Veget.) quā bos ultium cœpit, emissus non est, intumescit collum, neruique tenduntur, & inde nata durici-
 es jugum non patitur. Tali virilo compertimus aureum esse medicamentum ex pice liquida, & bubula medulla
 & hircino seno, & vetero oleo (Vegetius axungiam quoque veterem addit) & quis ponderibus compositum, atq;
 incoustum. Hac compositione sic vtendū est, cum disiungitur ab opere, in ea piscina, ex qua bibit, tumor ceruicis
 aqua madefactus subsiccatur (lavatur, Veget.) prædictoq; medicamento deficatur, & illinitur. Si ex toto pro-
 pter cervicis tumorē jugum recusat, paucis diebus requies ab opere danda est. Tum ceruix aqua frigida defican-
 da, & spuma argenti illinenda est. Celsus quidem tumenti ceruici herbam, que vocatur auia (ama, Veget. alias
 amati & amaticum, Veget) vt supra dixi, contundi, & imponi iubet. Dioscorides filices foeminae radices iumen-
 torum ceruicibus mederi scribit, & eadē in fatinam tritas, humentibus & peruvicacibus viceribus inspergl.

Clavorum, qui vere cerulcem infestant, minor molestia est: nam facile operanti lucerna instillatur. Nam facile sonantur per ardentem lucernam oleo instillato, Veget.) Potior tamen ratio est custodiendi, ne nascantur: Néue colla calvescant, quæ non aliter glabra sunt, nisi cum sudore, aut pluia cervix in opere madefacta est: itaque cum id acecidit, veteri lateri lateri conteritur, eoque intrito prius quam disiungantur (puluere lateritio trito priusquam deiugantur, Veget. id est à iugo soluuntur) colla conspergi oportet: deinde cum id siccum erit, subinde oleo imbu, Columella. Læditur collum nimio ingi pondere, & maximè si pluvia accesserit. Interdum etiam collectis humoribus exulceratur locus affectus, pharmacis quæ consolident cutimq; generent curandus, qualia in equis etiam visitata sunt: quamvis & peculiaria quedam habent qui bubus medentur, qualia ferè sunt ex quibus vnguentum Agrippæ dictum componitur, Petrus Crescentiensis.

Cum bos aures demittens non comedit, cephalgia torquetur. Quare thymo vino commacerato, alijsq; & sale, ipsa lingua fricanda est. Hordeum etiam crudum ex vino sumptum opitulatur. Quintiam foliorum lauri quantum manu apprehendi possit, in os inferens, aut tantundem corticis mali Punici, mitè contuletis. Myrrham prætereat ad magnitudinem fabæ cum duabus similiter heminis vini distempstans, infundensq; per narēs, dolorem exterminabis, Paxatus. Mania bobus eripit sensum, ut nec audiant more solito, nec videant, dicta superius inter species malidis. Nostrates insanis quoddam genus vocant hirmitig, à cerebri vitio, cui vertigo sive in orbem discursus adiungatur. Iuniores frequentius hoc morbo vexari putant, praesertim si inter cornua sepius aut vehementius feriantur: vel cornus nondum confirmata nimium contractentur. Sic affectos si maestauerint lanij, carnem vendere non licet. Plares morientur, nonnulli verò curantur cerebello iuxta cornua frontemversus ad cranum vique adacto, ita ut sanguis effluat: sunt qui vermē etiam vivi aliquando ex vulnere illo egredi assuerent, ut ex paronychijs hominum: Mihil quidem neutrum verisimile sit. Quidam miles vidit quandam vaccam rabiosam percussisse quandam ouem cornu, quæ statim fuit rabiosa, Rufius. Oestra sive asell pungen-
do resonandoque boues in furem adiungunt: minimè autem accident eis, si quis contusas lauri baccas & aqua incoetas, per loca in quibus pascuntur boues eas disperserit: mox enim diffugient nescio qua natura vi. Quod si adhuc infestate non desinant, cerasam bubus aqua leuigaram inungunt, Sotion. Plura de cestris inter insecta. Malis humida vocatur quoties per os & narēs humor effluit, & fastidiū ægritudoq; consequitur, de qua supra dictum copiosius est inter reliquias malidis diffentias. Pictura pecoris curatur surculo hellebori nigri per aurem maturè trahi, & postridie eadem hora exempto. Oculorum virtus plerunq; melle sanantur: nam sive intumuerunt, aqua mulsa tritice & farinæ cōspergitur, & imponitur: sive album in oculo est, montanus (fossiliis Veget.) sal, Hispanus vel Ammoniacus, vel etiam Cappadocus minute tritus, & immixtus mellī virtū extenuat: facit idem trita sepiè testa, & per fistulam ter die oculo inspirata: facit & radix, quam Græci σιλφιον vocant, vulgus autem nostra consuetudine laserpitium appellat: huius quantocunque ponderi decem partes salis Ammoniaci adiunctuntur, eaque pariter trita oculo similiter infunduntur (cum fistula insufflantur, Veget.) vel eadem radix contusa, & cum oleo lentisci nuncta vitium expurgat: epiphoram (si genæ humorem profundunt, lachrymisque visus confunditur, Veget.) supprimit polenta (ex hordeo, Veget.) conspersa mulsa aqua, & in supercilia genasque imposita: pastinaca que agrestis semina, & succus armoraceæ, cum melle collinita oculorum sedat dolorem (pastinaca quoque agrestis, quam armoraceam vocant, cum melle trita oculorum sedat dolorem, Veget.) sed quotiescunque mel, alijsue succus remedij adhibetur, circumliniendus erit oculus pice liquida cum oleo, ne à muscis infestetur: nam & ad dulcedinem mellis, aliorumq; medicamentorum non haec solæ, sed & apes aduolant (& vespa, Veget.) Columella. Iumentorum & boum oculis Tragafænum & Bæticum salem antiqui laudabant, Plinius. Interdum & tumore palati cibos respuit, crebrumque susprium facit, & hanc speciem præbet, ut bos in latus pendere videatur: ferro palatum opus est sauciare, ut sanguis profluat, & exemptum valuulis cruum maceratum, viridemque frondem, vel altud molle pabulum, dum sanetur præbere, Columella. Hunc morbum recentiores hippiatrilam-pscum, ut conicio, in equis vocauerunt. Interdum duriusculus tumor, qui postea suppatur, rustici apud nos vocant die lichte, maxillis adnascitur, & mandentes impedit adeo ut emacentur: proinde hanc ob causam non-nunquam mantuantur, aut laniis ad cultrum venduntur.

Solent etiam (periculosa addit, Veget.) fastidia cibi afferre vitiosa incrementa linguae, quas ranas veterinarij vocant. Haec fero reciduntur, & sale cum allio pariter trito vulnera deflicantur, donec lacefita pitulta decidit. Tum vino perluitur os, (melius creditur si ad acutam cannam execes ranulam, post vino os lauatur, &c. Veget.) & interposito vnius horæ spatio virides herbae, vel frondes dantur, dum facta vlera cicatrices ducant. Sineq; ranæ fuerint, neque aliua citata, & nihil minus cibos non appetet, proderit aliuum pinsitum cum oleo per narēs infundere, vel sale, vel cunila defricare fauces, vel eadem partem allio tonso (tonso) & halecula linire. Sed haec his fastidium est, Columella. Ranæ vitium (ut à nostris accipio) instar latylleceris linguam occupat, subnigrum & nono die nisi curetur interimit: signum est sanguis defluens. Curatur cuspidē lignea, qua rana rubeta, transfixa sit, melius verò si in eadem aruerit. Sanatur etiam stercore canino candido, sale, tuta, fuligine, & salvia pariter contritis, & exerta linguae instricatis. Cæterum linguae pustulis ita medeberis: Bouem oportet collicare spinum, & capite reclinato linguam, an pustulas habeat, inspicere: quas quidem candenti ferro acutoque exurere conuenit. Dein verò agrestis oleæ foliis contulisti, saleque etiam, vlera inungenda sunt: aut sale tenuissimo & oleo: aut buzyro & sale: Aut cucumeris agrestis radix siccā contusa vna cum ficubis in pastum est apponenda: Aut etiam farinæ hordeaceæ, triticæque torrefacti pollinis, singulorum heminas duas vino madidatas offero, Florentinus. Putrida oris vlera, die mundule, in quibus & venæ sub lingua inflatae apparent, aceto & induratis vini fecibus aliquoties colluntur: vide paulo ante in lingue vleribus. Abscessus quidam seu pustule in fancibus nascuntur, vnde locus multò angustior fit, quidam nostra lingua vocant das traet blut: illas vel digitis vel ligno inserto comprimunt, repugnantque locum affectum: sanguis & humor fœtidus effluit, nisi curarentur interitus: Quidam ad incantationes confugiunt. Haud scio an idem malum sit, vel coniunctum superiori, vel omnino diuersum, quod aliqui nominant das geck blut, hoc est subitum sanguinem: & de pecude sic affecta dicunt, das blut hats angststoffen, viderur autem nihil aliud esse quam inflatio subita, & cruditatis species (de qua nonnihil supra in bupresti dixi, & dicam etiam plura paulo post) quamvis imperitia vulgi nescio quem sanguinis impetum causetur. Huic morbo ut medeantur manum aliqui in aluum adiungit, vel statim, vel virga præmissa & siccā excrementa proruunt, interdum & grumos quosdam tanquam sanguinis, ut audio. Alij culinariæ colluuiet aquam eis infundunt, & ad cursum propellant, quo calefactæ sterctus liquidum emittant, & alleuantur. Pecori
pulmo,

pulmonario nostrarium quidā, agarico, gentiana, & rhabontico permixtis medentur. Asari contritae radices cum sale tum ouibus ad pulmonis vitia & tufsim dantur, tum bubus ut purgantur, Hieron. Tragus. Tussim & anhelitus angustiam nonnulli vinaceis aut iuniperi baccis sali admixtis in hoc animali curant. Alij aduersus easdem causas & lentam pulmonum pituitam beronicae herbae, cui vulgo nomen *eriprysi*, pollinē sali immiscunt, Hieron. Tragus: Qui eandem herbam Teucrion veterum Græcorum esse coniicit, partim alijs rationibus id ut crederet adductus, partim quod mira eius vis ad remedium lienis explorata sit, si quis vinum in quo mactetur per dies aliquot bibat. Ego quanquam veronicam nostram recte pro Teucrio usurpari posse admitto, nec almodū repugnat uerum iudicio Tragi: magis tamē animus mihi inclinat ad illam herbam quam Leonardus Fuchsius primus sic appellauit, cuius hic verba subscribam: Teucrion (inquit) officinis ignotum Germanis *gross bath engel* (id est betonica maior, quod nomen puto ipse confinxit) dicitur. A Dioscoride chamædrys etiam nominatur, utpote chamædryi simillima, adeo ut vicissim etiā chamædryshoc nomine dicta sit Teucrion. Maius tamē quād chamædrys Teucrion est, ut merito Germanis betonica maior nuncupari queat. Nusquā quod scia sponte in Germania prouenit. In Cilicia, Dioscoride teste, abundat. Ego id ante annos aliquot in hortis quibusdam Italiae vidi, nec vñquam alibi. Iunio ac Julio mensibus floret Incidenti & tenuium partium facultatis est, quare lienes sanat, & ordine secundo calida, tertio siccata existimari potest, ut Galenus scribit. Herba est, inquit Dioscorides, virgæ referens effigiem, chamædryi similis, tenui folio, non multū ciceri dissimile. Apud Pliniū hemionitis quoq; Teucrion cognominatur, nimirū quod similiter lienosis medeat. Inuenit & Teucer eadē aetate (qua Achilleon Achilles) Teucrion, quam quidā hermion vocant, spargente iuncos tenues, folia parua, asperis locis nascentem, austero sapore, nunquam florentem. Neq; semen gignit. Medetur lienis. Constat; sic inuentum: Cum ex a supercam projecta essent, adhæsisse lieni, cumq; exinanisse. Ob id à quibusdam splenion vocatur. Narrant sues, qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi surculosam, folio fabæ, eodē nomine appellant, & colligi florente adhuc iubent, adeo florere nō dubitant, maximeq; ex Cilicijs & Pisidijs montibus laudant. Hæc Plin. 25.5. Apparet autē Teucrion illud quod priore loco descripsit & hermion à quibusdam vocari prodidit (codices quidam impressi nō hermion, sed hermemon habent, Hermolaus recte restituit hemionion: hermion vero inter eryngij nō menclaturas apud Dioscoridem legimus, non etiam aspleni quod Hermolaus in Plinium scribit) omnino Dioscoridis hemionitis esse (vt eanq; refragetur Massarius) quam & ipse splenion cognominat: & similiter sine flore, ac sine semine describit, petrosis nascentem locis gustu astringente: cum aceto ad minuendos lienes bibi. In folijs solunt non cōuenit eis, que Plinius parua esse scribit: Dioscorides dracunculo similia & unvoeis, id est lunata: vel, ut Marcellus Vergilius transfert, luna nondū tumentis in globum figura. Sed videtur Plinius cum diuersa Teucrion genera non discerneret, alterius quod Dioscorides Teucrion vocat, folia, tenuia & ciceri similia, huic attribuisse. Aut error potius librariorum est, ut Hermolaus sentit, & legendū ari vel curua: à Massario enim nō recte super hac castigatione reprehenditur. Porro alterum Plinij Teucrion ramis hyssopi surculosum, omnino cum Hermolaus Dioscoridis Teucrion esse crediderim: nam id simile chamædryi scribitur, quam instar hyssopi ramis surculosam esse constat: Accedunt & natales eidem ex Cilicijs & Pisidijs montibus: nec obſtiterit quod fabæ folium Plinius ei tribuat, Dioscorides ciceris. Nā vbi uno excepto omnia conueniunt, facilis excusatio est: præsertim in illis rebus quæ ex aliorū dictis pendent, ut hæc duo Plinij Teucria, quorū neutrum ab ipso cognitum verba eius fatis declarant. Quamobrē non probauerim illos qui fabam inuersam vulgo dictam alterū hoc Plinij Teucrion esse suspicuntur: refrigerat enim illa humectatq; (licet modicè simil astringat) ac portulacæ propemodum per omnia vires habet: tantu abest ut liensem obstructione liberare possit. Eadē ratio est cur non probem: Antoniū Brasauolam, cui Teucrion Dioscoridis pimpinella vulgò dicta videtur, cum illi plurimū astrictionis insit: Teucrion vero secundū Galenū incidat ac attenuet. Noui quidem astringentia plurima lieni prodesse, sed illis opus est acrimonia, aliqua vel amaritudine coniuncta, ut ad locum tam remotum penetrare vealeat. Horū vero neutrum in pimpinella deprehendas. Proinde cū prius illud Plinij Teucrion, nō aliud quād Dioscoridis hemionitis sit, aut Plinius errauit: aut Fuchsius, qui lienis exinaniti historiā nō hemionio Dioscoridis vt Plinius, sed eius Teucrion attribuit. Hemionion (inquit Hermolaus) asplenio similis est in tantum, ut difficile sit internoscere: eadē ferè Marcelli Vergilij sententia est Ego & foliorum figura (ut sciunt qui veram asplenon vulgo ceterach apud Arabes & Italos adhuc dictum norunt) & alias permultum interesse video. Quanquā Plinius asplenon etiā hemionion vocari scribat, lib. 27. cap. 5. Asplenum (inquit) sunt qui hemionion vocant, folijs tridentalibus, multis: radice limosa, cauernosa, sicut filicis, candida, hirsuta: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Nascitur in petris, parietibus opacis, humidis, laudatis sima in Creta. Huius foliorū iure in aceto decocto per dies quadraginta poto liensem absumi aīst: quæ & illinuntur eadē vi (sic enim legendū ex Dioscoride.) Sedant singultus. Nō danda foeminitis, quoniā sterilitatem facit. Hæc Plin. Et lib. 26. cap. 7. Singultus (inquit) hemionion sedat, legendū hemionium. Hoc etiā philologis annotatu non indignū videbitur, vbi Dioscoridis interpretes scribunt Teucrion nasci in Cilicia ciuisq; partibus quas Gentiadē & Cissadē vocant, in Græco codice impresso legi, εν Κιλικίᾳ τῇ Κερπαδᾳ & Κηπιδα καλεσθεντι: apud Pliniū vero in Cilicijs & Pisidijs montibus: vnde appetat Dioscoridis locū esse corruptū: ego Plinij lectionē prætulerim. Nam neq; Cissadis neq; Cepidis vllijs loci nomen vñquā haec tenus legere memini. De asplenio Dioscorides eadē omnia quæ Plinius scribit: ac insuper, folia ei esse scolopendræ in seco similia, poly podij herbæ modo incisuris diuisa, inferne aspera & subflava, supernè viridia: Folia vesicæ stillicidio, & fellis suffusionib⁹ subueniunt. Calculos vesicæ frangunt. Creditur sterilitatē facere asplenos per se, & si cū muli liene corpori adalligetur: iubentq; in hunc vñsum nocte effodi silente luna, Hæc Dioscorides. Theophrastus lib. 9. cap. 19. hemionon sic vocari scribit, quod muli libenter ea vescuntur: amare eam loca montana & petrosa: Radice tenui esse, & ad faciendā hominis sterilitatem dari, additis mulina vngula & corio: vel vt Gaza vertit, foemine: nam δέσμω & αντέσμω Græcis finitima sunt. Scolopendron herba (inquit Franc. Massarius) quam Dioscorides etiam asplenon appellauit, gignitur in petris, & vmbrosis etiam montium, & circa fontium riuiulos maiore ex parte prouenit. Asplenon vocatum est, quod animalibus liensem absumat, hoc modo inuentū testante Vitruvio circa Potereum flumen, quod est Cretæ inter duas ciuitates Gnoſon & Gortynam: dextra enim & sinistra eius fluminis pascebantur pecora, sed ex ijs quæ pascebantur proxime Gnoſon splenem habebant: quæ autem ex altera parte proxime Gortynam, non habebant apparentem splenem: vnde etiam medici quærentes de ea re, inuenierunt in ijs locis herbam, quam pecora rodendo imminuerant lienes: ita enim herbam colligendo curabant lienosos hoc medicamento: quam ob causam asplenon & splenion vocauere: non autē, ut ridiculè exposuit Marcellus, quod longitudine latitudineq; sua fasciolæ & em-

platelli formam haberet. Plerique omnes medici hactenus pro scolopendrio aliam omnino plantam acceperunt, (quam & alij vulgo & Germani linguam ceruinam vocant) quæ prouenit folijs lapathi, longioribus duntaxat adultioribusque, modo fenis, modo septenis, interius leuior, auersis annexos exiles ceu vermiculos præferent: in opacis hortisque nascitur, austeri gustus, caule, flore, semine deficitur. Sed phyllitis hæc non scolopendron vocatur à Dioscoride, quæ rectius & magis proprie quæm quæ scolopendron appellatur, lingua certina à Latinis interpretaretur, vt Theodorum omnino taxem, qui scolopendron in Theophrasto linguam ceruinam improprie conuerterit. Non defunt qui & hemionion (scilicet Theophrasti) esse scolopendron affirment, Hæc Fr. Massarius. Ego in iam citato Theophrasti loco, vbi de hemionio, id est aspleno Dioscoridis scribit, οὐ τὸ φύλακον οὐ πεπόνιον, id est folium scolopendrio simile (esse vel habere aiunt neq; enim ipse herbam inspexit, vt ex verbis eius appetet) vel librariorum erratum esse puto, vt scribendum sit σκολοπένδρα, id est scolopendra animali multipedi, vt rectè apud Dioscoridem legitur his verbis, σκολοπένδρα τῷ θηρίῳ, & res ipsa declarat: vel ipsius Theophrasti, quod facile fieri potuit, qui tem sibi non visam, & ab alijs tantum auditam describat: vel scolopendron vocem diminuit, ut formæ eodem sensu quo primitiuæ scolopendra, animal scilicet, accipiendam esse. Nullus certe veterum vsquæ scolopendri herba seorsim tanquam ab aspleno diuersa meminit. Quamobrem nouam Fr. Massarij opinionem nequamquam probauerim, qui in commentarijs suis in nonum Plinij ad herbas digressus, dum hemionon Theophrasti ab aspleno siue scolopendrio Dioscoridis diuersam esse contendit, Theophrasti verba, non Græca, sed ex translatione Theodori suis confirmandis adducit: vbi Theodorus hemionon radice numerosa & tenui constare transstulit, cum Gracis codex impressus πίστας λεπτός, id est radices tenues solum commemoret, non etiam numerosas. Deinde Dioscoridis verba, cum ait aspleno multa esse folia ab una radice, πλεῖστα δὲ μακρά πίστας πλευραῖς, huc torquet vt simplicem & singularem radicem aspleno à Dioscoride tribui existimet, cum Dioscorides non id sentiat, sed ab una radice, id est vno radicis summo principio (quod in plarisq; plantis vnū & singulare reperitur, licet inferiora in diuersas abeant partes) plura statim enasci folia, quod & in filice foemina fieri videmus. Sed hemionios, inquit, quam modo citherach recentiores appellant, vt res ipsa monstrat, radice est nigra, numer oſa, enni, vt capillamenti speciem referat: aspleno vero (quæ in omnibus fere cum hemionio præterquam in radice conuenit) limosa cauernosa, sicut filicis, candida, hirsuta (quæ omnia Plinius ei tribuit) itaque diuersam esse necesse est. Addimus etiam (inquit) quod Dioscorides ipse myosotida radicem vnam digiti crassitudinis multis capillamentis fibrata habentem in totum scolopendrio comparauerit. Hæc duo postrema Massarij argumenta non difficile est refellere: nam quod colorem attinet, variant aliquando authores, & colores ipsi pro natalibus ac ætate variant: & cum superficies tantum vnius coloris, interior vero pars tota alterius est, nil mirum si diffideant authores, præsertim cum sape contingat radicēs non recenter effossas, sed purgatas intueri. Postremo quod hemionon tenues radices habere scribit Theophrastus, de capillamentis quibus fibrata est accipi potest, præsertim cū ea tam numerosa sint, vt maior sine una siue plures, ijs inuoluta occultetur. Obtinuimus igitur nisi fallor hemionon Theophrasti non esse aliam quam Dioscoridis asplenor. Hemionitin verò Dioscoridis alia quam hemionon esse, Massarius rectè fatetur. In Theodori translatione hoc etiam mihi displicet, quod hemionon montanis planies amare conuertit. In Græco legimus ἡπενθετικὴ τετραδῶν, id est loca montana & saxosa: neque enim in vta plana sint requiritur. Aded difficile est hominem in rebus ipsis non exercitatum, vtcunq; linguarum præritia polleat, boni interpretis officio satisfacete. Sic proximè ante citatum locum, cratæ reddidit pro crataegoti, id que lini modi ruffum nasci: in Græco est οὐται δὲ τοῦτο ἀπότελε λινὸν περιενεν, hoc est melampyro herba simile rascit ir. Ceterum quomodo accipendum sit lunatum hemionitidis folium, non facile dixerim: intelligi enim possum vti folio ad totum latus alterutrum in dimidiatum circulum contrafto: vel qua latissimum est folium circa primum à pede ortum, vt in aro conspicitur & anaxyride ob eandem figuram sic dicto ruminis genere, eminentibus vtrinque tanquam cornibus. Alio modo lunata sunt dracunculi maioris folia, ratione caulis cui hærent incurvati. Linguam ceruinam vulgo dictam quamvis aliquando hemionitin esse credidi, (enascientia enim primum folia lunata sunt) nunc phyllitis potius esse persuasis sum, partim doctissimorum hominū Euricij Cordi, Petri Matthæoli, & Franc. Massarij sententiam secutus (quoniam Leonicenus, Manardus, Ruellius & Fuchsius aliter sentiant) partim verbis Galeni commotus, qui phylliti acerbitatem, id est, vehementem astrictionem tribuit, vt optimam ratione diarrhoea & dysenteria eius potu iuuentur: hemionitidi vero, quam nulli hodie cognitam puto, astrictionem vna cum amaritudine, ideoq; cum acetō potam splenieis prodesse. Atqui in lingua ceruina nostra amaritudinis nihil percipimus. Quamobrem non subſcribam Hieronymo Trago phyllitin & hemionitin vnam & candem herbam à Dioscoride pro diuersis descriptas afferentes, eamq; linguam ceruinam nostram esse. Idem cum genus quoddam montanæ filicis polydrio simile longioribus folijs & acutioribus, ac pluribus circa vnam radicem (quæ forte altera longitudo Dioscoridis fuerit) verum scolopendron esse afferuisset, mox ceterae etiā Italii dictū, herbā longè diuersam similiter scolopendron verū facit. Matthæolus scribit se à quibusdā rei herbariæ peritis & fide dignis hominibus accepisse, hemionitin verā abunde prouenire in agro Romano, vnde ipsi erutam in hortis plantauerint. Hemionitidi connumeranda videtur filicula illa quæ Hieronymus Tragus describit lib. 2. cap. 184. rara inuentu, in sylvis aliquando inter taxa prominet: radice capillata, ex qua plurimi iuncī setarum instar tenues enascuntur, trientales ferè, singuli singula folia in cacumine erigunt, angusta, brevia, & ab altera parte friabili quodam puluere, vt filicum genus solet, obsita: horum quædam modicè lunata sunt, alia corniculorum instar finduntur. Obijciet aliquis, Quid hæc ad boum remedia? Respondeo. Quoniam veronicam vulgo dictam, celeberrimi in medicandis bubus experimenti herbam, nonnulli veterum Teurcion esse credunt, & Plin. 60 Teurcion à Dioscoridis hemionitide non satis distinguit, & alij hemionitin cum phyllite & scolopendrio vel aspleno confundunt, de omnibus una eademque opera dicendi occasionem me naetum existimasse, præsertim cum omnes ad animalia quædam per tenerent. Proinde quæ hic de scolopendrio herba attulimus, in scolopendra in sefto non repetentur: neq; in mulo, quæ de hemiono & hemionitide: neque in ceruo. quæ de lingua ceruina. Adde quod asplenos ad animalium omnium, non suum & pecorum duntaxat liensem ægrum, vim habet maximam bubulo etiam pecori proculdubio profuturam. Sed redeo ad veronicam nostram & Teurcion. In Italia quidam circa Tridentum abrotono etiam veronica nomen attribuunt. Sed nostræ veronicae à vetriciæ (alij per u, alij per b scribunt: Latini per t simplex, Græci per duplex) quadam similitudine nomen factum suspicor: neque enim una solum vetrica est, quæ vulgo apud omnes ferè gentes nomen retinuit: sed etiam altera Pauli Æginetæ, quam ille his verbis describit: Bettonica ramulos pulchrij spargit, 70 tenuiores, gustu ferè insipido, nascitur maximè in petrosis. Vsus est eius inter nephritica medicamenta.

Bos Novus λεπίδης λανθάνονται πόσιοι, Herm. Barbarus legit *μυρόναυλον* & vnicalem reddit. Hanc nostro tempore quæ es-
set hactenus nemo indicauit: neque sanè ex breuibus adeò descriptionibus satis certū aliquid indicari potest. Ori-
tut apud nos in parietibus, & in asperis montanis locis herbula odorata pulegio similis adeò, vt pulegiū petraeum
appellari possit. minor, tenuior, flosculis subcærulei coloris, gustu ferè fatua. Hæc sanè videri posset Aeginetæ bet-
tonica, licet in nullo apud nos vsu & anonymos negligatur. Proxima q[uod] id est Aeginetæ descriptioni etiam pseu-
dochamædrys est, qua multi hactenus falso pro chamædrye vñi sunt similis enim est, flore cœruleæ anagallis: vñ-
de cœruleam aut fatuam aut inodoram chamædryn nuncupare licebit. Germani vocat *blauenderlin*, *vergsis mein*
nit, hefft, fravuenkis & schaffkran: quod nomen postremum ab ouibus ei inditum est, quibus ægris, in tussi præser-
tim, hac herba medentur. Mirum in ea quod ad latera tantum flores aperiunt, nunquam in medijs caulis cacumine.

10 Caule est recto, sed altera species eius in syluis reperitur & saxis, quod pulegiu[m] instar per humu[m] se extendit. Quem-
admodum & veronica, vna recta, altera supina est: quæ & ipsa fortassis alicui ad Aeginetæ bettonicam proxime ac-
cedere videbitur. Ego ex tribus istis generibus ad nominis huius autoritatē primo loco à me descriptum præ cœ-
teris admiserim. Chamædryn fatuam sive cœruleam Hieronymus Tragus à Teucro Dioscoridis non excludit in
qua sententia Matthæolus etiam fuisse videtur, cum scribit vulgarem quandam & vbiq[ue] nō scirentem herbam, cha-
mædryi tam simile ut eam mentiri possit homini paru[m] exercitato, s[ed] p[ro]p[ter]ius se cogitass[et]. Dioscoridis Teucrion esse.
Sed de nominibus veterum quæ quibus nostris plantis accommodari debeant, non ego cuiquam valde conten-
derim & voluptatis gratia magis quæ ex isto studiorum genere mihi accedit, quam serio vel tanquam contentio-
sus in eis immorari soleo. Duo tantum necessaria sunt, primum vt qua de refermo sit nobis constet, quacunque
tandem illa vetere aut nouo aut inter nos facta nomine veniat alterum vt certam de vniuersitate facultate iudi-
20 candi methodum ex saporum, odorum, ac cœteris qualitatum formis calleamus. Nam plurimi prorsus amethodi,
impetri & audacissimi homines de plantarum nominibus prolixe ac impudenter contendunt. Quippe vt aliud
nihil nunc adferam, tales omnino sunt qui fatuam chamædryn, nō solum nomine sed authoritate ac viribus cum
vera coningunt.

Redeo tandem ad boum circa thoracem morbos, additus primum reliqua de tussi & asthmate, vt incœpera.
Recens tussis optime saluato farinæ ordeaceæ discutitur. (Si recens fuerit, textari s[ed] farinæ hordeaceæ cum uno
ovo crudo & hemina passi per os datur ieuno, Veget.) Interdum magis prosunt gramina cōcisa (tunsaq[ue], Veget.)
& his admista fresca faba: Lentes quoq[ue] valuulis exemptæ, & minutæ molitæ: miscentur aquæ calidæ sextarij duo, fa-
cta q[ue] sorbitio per cornu infunditur. Veterem tussim sanant duæ libræ hyssopi macerati sextarijs aquæ tribus. Nā
id medicamentum teritur, & cū lentis minutæ, vt dixi, molitæ sextarijs quatuor more saluati datur, ac postea aqua
30 hyssopi per cornu infunditur. Porri etiam succus cum oleo, vel ipsa fibra cum ordeacea farina cōtrita remedio est.
Eiusdem radices diligenter lotæ, & cum farre triticeo pinsitæ, ieunoq[ue] datæ yetustissimam tussim discutunt. Facit
idem pari mensura eruum sine valuulis cum torrefacto ordeo molitum, & saluati more in fauces demissum, Co-
lumella. Hordeum redactum in pollinem madefaciens, atq[ue] palearum partes tenerrimas optimè repurgatas, cum
illisq[ue] farinæ orobi miscens heminas trevis, diuidensque totum in partes ternas, bubus tussientibus tribus vicibus
edendum dato. Quidam Artemisiæ herbam purgantes, macerantesq[ue] aqua, ex ea exprimit succum, quæ qui-
dem ante aliud pabulum spatio septem dierum infundunt. Didymus. Pulmonariam quæ arboribus adnascitur,
cum sale edendam bubus anhelosis & tussientibus vulgus nostrum commendat, maximè cum pulmo turgidior
excreuerit, & vt ipsi loquuntur collum subiuerit. Nullam huius herbae apud veteres mentionem reperimus: pul-
moni exulcerato & sanguinis sputo cōferre creditur: siccatur enim & astringit vt Matthæolus testatur. Sunt qui in-
40 super facultatem ei adscribant vulnera sanandi, & vlcera genitalium: & fluxiones tueri tum pituitas tum cruentas,
necc non dysenteriam & vomitus biliosos sistendi. Est & altera eiusdem nominis (Angli vocant saliuam Hiero-
solymitanam) folijs ferè borraginis, hirsutis & asperis, sed acutioribus figura, maculis passim albis, gustu etiā bor-
raginis Natales ei sylæ & montes, loci q[ue] opaci. Primo verè caulinuli dodrantales subcœruleos flores in corymbis
proferunt, cynoglossæ floribus specie similes. Radices ei plures, nigrae, & glutinosæ. Hanc etiam ad explenda pul-
monis vlcera eruditæ celebrant. In Italiæ hortis maculosa vidi folia, apud nos vero semper absq[ue] maculis: cœtero ni-
hil distabat. Eadem aut eiusdem generis proculdubio est quorundem pulmonaria, cuius meminit Sylvaticus, quam
aliqui (inquit) pepanum vocant, buglossi folio, sed promissio magis atque laeviori, colore ins. per dilutiore, albi-
cantibus maculis notato, instar pulmonis, inde nomen: nascitur in humidis. Volunt aduersus morbos visceris si
50 nominis peculiari esse remedio, in cibo sumptam, vel potam, Hæc Ruellius. In Hessia, vt audio, quidam Germa-
nici vocant *blauen augentrost*, id est euphrasiæ cœruleam. In Gallia quidam secundum genus auriculæ muris
apud Dioscoridem esse putant. Videntur autem falli: nam folia oblonga & angusta non habet, quamquam quæ su-
perius cauli adnascentur talia ferè sint: inferiora oblonga quidem, sed palmi plerunque latitudine, circa extremi-
tatem demum angusta in mucronem exēunt, subtus albiant, plurima ab una radice, pediculis oblongis, per quos
neruus transit, distractis etiam ipsis integer, vt in pimpinella vulgo dicta. Ego ex omnium partium inspectione,
& qualitatibus omnibus collatis, certò assenserem possum, hanc stirpem symphyti speciem esse, non petræ, sed alterius,
nec aliud ab eo distare, nisi quod vndeque minor est: ideoque non erratur quin in medendo alteram in
alterius locum substituerit. Huc etiam referri debet herba in Hispanijs frequēs, præcipue in Galitia & circa Com-
postellam, cui folia sunt aspera, verbasci communis vel symphyti potius folijs simillima, longiora quam borragi-
50 nis, floribus & radicibus buglosso nostrâ similibus: bubus gratissimam esse aint. Monachi qui in Italia commen-
tarioris in Dioscoridem nuper ediderunt, hanc veram buglossum esse contendunt: licet borraginem quoque eius-
dem nominis commercio non excludant, cum & sapor & herbae species conueniant. Vernacula lingua marrubium
quoque pulmonis herbam vocat. Est præterea ex lactuca seu sonchi sylvestris genere herba cubitalis, lacte
manans, floribus corymbis luteis, quorum calyces nigricant, folijs hirsutis, angulosis maculosisq[ue]; asperis & saxis
locis & in parietibus emicat: eam quoque docti in Gallia pulmonariam vocant. Mirifica eius præconia sepe au-
diui circa vulnera glutinanda, & reduciunt hominum curandam. Perdicium, id est parietarium vulgarem veteres
tum iumentis tum bubus ad tussim & anhelandi difficultatem dederunt, Hieron. Tragus. Mulieres quæ bubus
medentur, parthenij, id est matricariae vulgo dictæ, pollinem sali admiscent vesperi vlingant: Eo medicamento
70 boues purgant, respirandi que difficultate & inflatione liberantur. Idem. Lienem quoque obstructum & tur-
gidum tussis comitatur, præcipue cum ad cursum adiguntur pecudes. Asthma Græci vocant angustiam & diffi-
cultatem respirationis, quam ferè sonitus quidam comitatur: Germani in quadrupedibus, vt equo & bove die

hynsch, per onomatopœian fortassis: Inde & herbis quibusdam, quæ remedium aduersus hanc noctem præstare creduntur, impositum nomen *hynsch kaut*, ut aristolochia longæ & solano perpetuo, quod boum cœrui cibis aduersus hoc malum pastores appendunt. Perpetuum autem à recentioribus genus hoc solani vocatum coniicio, inde quod licet folia amittat, non tamen etiam caules ut reliqua solani genera, sed toto anno virides vegetosq; consuet. Vbique illam à nostris appellari audio *ye lenger ye lieber*: quamquam & chamæpityi nuper quidam nomen idem communicauerint, quod minimè probo: neque enim ratio nominis eadem ei conuenit. Quippe solani perpetui corticem aut radicem quod quis mandat diutius, eò dulciorem subinde sentit, unde nomen ei impositum: chamæpitys vero ut ab initio amara & insauiis est gustu, ita nihilo suauior fit quantumcumq; immoreris mandendo. Audio etiam mortale à quibusdam cognominari, cum veneni minus quam vllum solani genus habeat, ut ipse persuasus sum, nec vñquam ab eius vsu incommodi quicquam vel homini vel quadrupedi natum audiui. Et cum cetera solani genera, quæ Graci veteres nobis descripsere (hortense, vesicarium, somniferum & infanum, ex quibus duo priora tantum nobis cognita sunt) omnia, teste Galeno, refrigerent, ideoque noxia sint, præsertim copiosius sumpta, ut frigida venena solent: illud de quo hic agimus, cum dulcissimum sit, & pulmonis iecorisq; obstrunctiones expedit, ac pituita lentorem incitat, quod multis experimentis certum est, nequaquam refrigerare dicemus. Succum vero acinorum refrigerare, cum subacidus sit, & dissecare, ut Matthæolus refert, non negaverim: Addit idem ad maligna & contumacia vlera, ac vulnera inflammationes, egregiam huius succi vim sese expertum. Damnauerunt in eo fortassis odoris grauitatem, quæ in folijs & baccis percipitur, qui primi mortalis cognomen addiderunt. A cini quidem omnibus solani generibus communes sunt, & foliorum ferè figura. Quod olim hortense fuit, in hortis iam coli desistit, sponte vero natum passim circa hortos satis copiosum habetur. Neq; enim assentior Hieronymo Trago, qui solanum illud sylvestre, radice maxima, acinis halicaccabi, sed nigris & nudis, quod inter cognita nobis solani genera nocentissimum est (in Italia solanum maius vel bella donna vocat, nos schlauffbeere) pro hortensi capiendum docet: de quo plura inter suum remedia dicemus. Ceterū solani nostri perpetui nomen apud veteres, nisi malacocissus Plinij fuerit, nullum agnosco. Malacocissus (inquit Plinius) Democritus aquilex mollibus hederæ folijs depingit, eaule tenero, sese cuicunque quod fuerit natum inuoluente. Subesse aquam vbi reperitur affirmat. Hæc descriptio quamvis etiam conuoluolo conueniat, qui aquas & ipse amat, & hederæ folijs similior videtur, malo tamen solanum nostrum antiquo isto nomine interim donare, donec aliunde certiora discamus. Nam Ruellij sententiam de frutice illo amplexicaule, quem sigillum D. Mariae aliqui vocat, & ipse alibi malacocissum, alibi cyclaminon alterum facit, Matthæolus iam reprehendit, cui nos libenter subscribimus. Præterea veratri nigri speciem, ab rotoni folijs, quam Hieronymus Tragus describit lib. I. cap. 135. itidem à simili effectu contra asthma quidam vocant *hynsch kaut*: nec non gnaphalium herbam, quam aliqui *rourkaut*: quoniam terminibus medeatur: describitur autem ab eodem Trago lib. I. cap. 109. vbi id polium alterum Dioscoridis esse coniicit, sed falsò. Calendula datur vaccis an helosis. Iudæi hodie cum propter diuersos alias affectus carnem non sani bouis abominantur, de quibus in libris eorum Thalmudicis permulta præcipi audio, tum si pulmones costis adhæserint, (quod siibus etiam accidere fertur, vulgo vocant *angoffi*) vel omentum peritonæo: quos quidem adhæsus partium exulcerationem interdum sequi crediderim. Est autem illa grauis pernicies, cum pulmones exulcerantur: inde tussis & macies, & ad ultimum phthisis inuidit. Quæ ne mortem afferant, radix coryli inusta ita, ut supra docuimus, perforatae auriculæ inseruntur, tum porri succus in star hemina pari olei mensuræ miscetur, & cum vini sextario potandus datur diebus compluribus, Columella. Apud Vegetum vero sic legitur: radix consiliginis, succus porri, omnium hemina pari mensuræ olei miscetur, &c. Ego Columellæ lectionem prætulerim. De cruento sive struma (vt Theod. Gaza reddidit) affectu ut videtur pestilente, cum tabe pulmonis coniuncto, in præcedentibus dictum est.

Cruditatis signa sunt crebri ructus, ac ventris sonitus, fastidia cibi, neruorum intentio, hebetes oculi: Propter quæ bos neq; ruminat, neq; lingua se deterget. Remedio erunt aquæ calidæ duo congij, & mox triginta brassicæ caules modice cocti, & ex acetato dati. Sed uno die abstinentur, de quibus in libris eorum Thalmudicis permulta præcipi audio, tum si pulmones costis adhæserint, (quod siibus etiam accidere fertur, vulgo vocant *angoffi*) vel omentum peritonæo: quos quidem adhæsus partium exulcerationem interdum sequi crediderim. Est autem illa grauis pernicies, cum pulmones exulcerantur: inde tussis & macies, & ad ultimum phthisis inuidit. Quæ ne mortem afferant, radix coryli inusta ita, ut supra docuimus, perforatae auriculæ inseruntur, tum porri succus in star hemina pari olei mensuræ miscetur, & cum vini sextario potandus datur diebus compluribus, Columella. Apud Vegetum vero sic legitur: radix consiliginis, succus porri, omnium hemina pari mensuræ olei miscetur, &c. Ego Columellæ lectionem prætulerim. De cruento sive struma (vt Theod. Gaza reddidit) affectu ut videtur pestilente, cum tabe pulmonis coniuncto, in præcedentibus dictum est.

Si nec hæc profuit res, caprifici aridae conteruntur, & cùm dodrante aquæ calidæ dantur, Columella. (Vegetius sic legit, Si tardius proficit, tres partes lauri diu conteruntur, & cum duplice aquæ calidæ dantur.) Vbi nec medicina processit, myrti sylvestris foliorum duas libræ diligantur (runduntur in pila, Veget.) totidemq; sextarij (librae, Veg.) calidæ aquæ misti per vas ligneum fauibus infunduntur: Atq; ita sub cauda sanguis emititur (quatuor digitis ab ano percussa vena) qui cum satis profluxit, inhibetur papyriligamine. Tum concitate agitur pecus eosq; dum anhelet. Sunt & ante detractionem sanguinis illa remedia: tribus heminis vini, tres (quatuor, Veget.) vnicie pinsiti allij permiscentur, & post eam potionem currere cogitur. Vel salis sextans, cum cepis decem (decem vnicij separum, Vegetius) conteritur, & admisto melle decocto collyria (longiora, ut ventre resoluant, Veget.) immittuntur alio, atq; ita citatus bos agitur, Columella. Eadē fermè remedia ad strophos, id est termina, Paxamus præscripsit, ut paulo post referemus, et si idem prius de cruditate seorsim agat. Bubus cruditate laboratiibus (inquit Paxamus) medebimur aquam calidam propinantes, brassicæq; aceto perfusæ apponentes fasciculum unum. Aliqui partes teneriores brassicæ elixantes & contundentes, ex oleo eas illis per cornu infundunt: stragulismq; simul bouem laborantem calefacientes, lenta illa exercent deambulatione: Id quod nō solum boues, sed omnia pecora iuuat. Alij rursus agrestis oleæ folia, aut coliculos aliarum arborum teneres contundentes, aquamq; inspergentes distemperant, ac tandem vna & altera die sex heminas infundunt, Hæc Paxamus. Si cruditas & ventris difflentia male habeant bouem, caudam eius deorsum magna vi trahito & extendito Plura de inflatione diximus retro in mentione buprestis, & rursus statim post pustulas fauciū. Matricariam quoq; herbam, ut vocant, cōtra hoc malum

malum cum sale misceri iam ante dictum est. Bos cū gallinæ sumum deuorauerit, statim nimio ventris dolore torquetur, & inflatus moritur: huius etiam vencenī remedia supra requires. Hoc tamen hic adjiciemus, nostrates non tam de simo quām plumis gallinaceis conqueri, si bōes forte vorauerint. Inflantur bōes (vt scribit Petrus Crescent.) ventribus ipsorum obstrūctis aut flatu repletis, si manu vel digitō feriantur partes circa illa & cōxas; tympani modo resonant visu etiam inflati apparent & dolore torquentur, & quandoq; in terram sc̄ prosterunt, ac libenter procumbunt. Curantur clystere vel cānnula, vt equi etiam: aut manu p̄teri oleo illita extrahuntur stercora: aut vena caudæ acuto cultello inciditur, quæ parte inferiore quatuor ab anno dīgitis distat. Periculum & hoc vitij affert, quo vulgus interdūm queritur, bōes ruminandi facultatem amisisse. Ruminantibus enim omnis ferē cibūs ore elabitur, vnde totius corporis macies statim cōsequitur. Curandū est igitur, vt manu inserta in fauces ingeratur, siue illud ipsum quod boui ægro exciderat, siue quod alteri ruminanti ex ore subtractum fuerit: ita tamen ne nimium vel omne alimentum illi subtrahatur, ac id qui in ægrō curatur affectus, in sano creetur. Absurdo rustici quidam pharmaco ruminatiōnē restitui putant, sordibus vaginarum excussis & buccellæ panis ori inserenda inspersis. Si bos cibum fastidiat, pabulum eius amurcæ sufficienti portione inspergit: Olei etiam resinae aut terebinthinæ, singulorum æquis partibus mistis, ad radicem vsque cornua bōis deungito; Florentinus. Plorofque sanè affectus fastidijs symptomata comitantur, vt mālide in humidam capitis dolorem, cruditatem, tumorem palati, alii profluuium, tormina & ventris dolorem, &c. Vide etiam supra vbi de ranā sub lingua diximus. Nullo autem tempore, & minimè aestate, vtile est bōes in cūrsum concitari: nam ea res aut cit aluum, aut mouet febrem. Cholera affectis crura cauterio vsq; ad vngulas exurenda sunt, posteaque lauacrum aquæ assidue fōienda, contegendaq; stragulis, Florentinus. Ventris & intestinorum dolor sedatūr viisi hantiū (anseris, Veget.) & maxime anatis, quam si conspexerit, cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eatē anas maiore profectu mulos, & equinum genus conspectu suo (celeriter) sanat. Sed interdūm nulla prōdest medicina. Sequitur tormentum vitium: quorum signum est cruenta & mucosa ventris profluuius. Remedia sunt cupressini quindecim coni, totidemq; gallæ, & vtrorumq; ponderum vetustissimus calefus, quibus in viuinū tuulis admiscentur austeri vini quatuor sextarij, qui pari mensura per quatriduum dispensati dauntur: nec desinit lentisci, myrtiq; & oleastri cacumina viridis (ita vt lentisci myrtiq; & oleastri cacumina præbeantur, Veget.) Aluu corpus, ac vires caput, operiq; inutilē reddit: quæ cum accident, prohibendus erit bōs potionē per triduum, primoq; die cibo abstinen- dūs. Sed mox (secundo die) cacumina oleastri, & artindinis (cannæ sylvestris, Veg.) item bacca lentisci, & myrti dandæ, nec potestas aquæ post triduum etiam, (Veg.) nisi quām parcissimē facienda est. Sunt qui teneræ laurus caulinum libram, cū abrotani macerati (aliās hortensis, Veg.) pari portionē dent, cum aquæ calidæ duobus sexta- rijs, atq; ita fauibus infundant, eademq; pabula, vt supra diximus, obijciant. Quidā vinaceorum duas libras tor- refaciunt, & ita conterunt, & cum totidē sextarijs viini austeri, potandum medicamentū præbent, omnīq; alio hu- more prohibent, nec minus cacumina prædictarū arborum obijciunt. Quod si neq; ventris restiterit citata pro- lauiae, neq; intestinorū ac ventris dolor, cibosq; respuet: & prægrauato capite, si sapius, quam consuēvit, lachry- mæ ab oculis, & pituita ē naribus profluunt: vsq; ad ossa frons media vratiū, auresq; ferō scindantur. Sed vulnera facta igne, dū sanescunt, defricare bubula vrina cōuenit. At ferrō resicca melius pīce & oleo curātū, Columella. Qui bos tormentibus discruciatur (inquit Paxamus: loquitur autē de illis quos Græci sp̄φς vocant) minime in vno loco consistit, nec cibum tangit, sed mugit. Parum igitur nutrimenti illi offerendū est, caroq; circa vngulas vsq; ad sanguinē perpungenda. Alij circa caudam solutionē facientes, donec effluat sanguis, postea linteolo deli- gant. Alij cepas cū sale tundentes admouentesq; sedi quām penitusse fieri possit, postea bōes impellunt, eosq; cogunt ad cūrsum. Alij terentes nitrum perfundentesq; (Nītes, subaūdio vðan, id est aqua resoluētes) per os injiciunt Hæc Paxamus: pleraq; autē eadem remedia superius ex Columella ad cruditatē descripsimus. Bōes in Cy- pro contra tormenta hominū excrementis sibi mederi ferunt, Plin. vt inter prouerbia dicimus. Aduersus diarrheam, rhamni folia contundens, asphaltoq; miscens, da cōmedēndā. Quidam folia mali Punicae macerata farinæq; mista offerunt. Alij farinæ hordei cotylas duas, & farinæ tritici tormenta torrefacti medianam cotylæ partem miscentes aqua, porrigunt, Paxamus. Hodie quidam ex nostris serpyllum contra ventris profluuium commendant: alijs bur- sam pastoris. Quidam bōes foriolos & stercorē liquido labōrantes nostra lingua vocant renig. Lien bōum etiā quandoq; lentiç crassisq; humoribus infarcit, vnde non liberantur, & diuturnus fit affectus: dignoscuntur ex tussi, cum aliās infestante, tum maxime quando ad cūrsum aguntur, Petrus Crescent. Malis subrenalis vocatur quoties à posterioribus debilitas apparet, & lumbi doleē credūtur, superius inter species malidis memorata. Eiusdem, ni fallor, loci affectus est, quē nostrates vocat die blatern under dem krytz, & nescio quid cōcreti sanguinis illic reperiiri aiunt, foris nihil apparere: remedio esse vrticæ fasciculūm cum radicibus, quem puto fauibus cōrūm ingerunt, vt rumpatūt abcessus. Cum sanguinem mingunt bōes, raro euadūt. Aliūt autē cum prata pascuis aperiuntur, propter nimiam pabuli pinguitudinem solere aliquando hunc morbū sequi; aucto nimis tū sanguine ex alimenti copia: inde nomen etiā ei apud Germanos graffsieck, id est morbus ex gramine: ferē enim obori- tur cū à montibus vel macris pascuis ad latiora migrauerint. Remedia tentantur huiusmodi: hordeūm in aqua decoquuntur, simulq; lardum & panis: decoctum illud infundunt. Aliqui blitum (quod circa simeta & solo pingui prouenire solet, nomine sanguinariae, caulibus & folijs rubris) tusum salitū q; præbent. Nasctut & herbulā quædam in collum montiumq; humidis & glareolis locis, herba ipsa sessilis est, līne caule, folijs ex viridi pallidis, triū digitorū (si bene memini) piñguibus ac si oleo illita essent (vnde pinguiculum vocō) flosculis colore & figura ferē violarum, quas Martias dicimus, per singulos pēdiūlos singulis: hanc aliqui nostrorum à loco natali vocant mosigale, & ad sanguinis mictum cōmendant. & mulierum quoq; mēnsibus sistendis. Alij secreto experimento iuglandium nucamenta in ouo exhibenda celebrat. Sunt qui ipsam cruentam vrinam dum redditur excipiunt, ac rursus statim per os infundunt. Muliercula quædā superstitione spinæ appendicis (quam Galli spinam albam vocant, nos hagendorf) spinam vnam in terra defigūt eo in loco, in quem lotium cruentum defluxerit, si cum primū cruentā esse incipit id fecerint, malum desitutum persuasæ. Præterea ad sistendū sanguinis mictū vix quicquam efficacius esse aiunt herba Roperi vel grātia Dei vulgo dicta, quam eam ob causam pastores in montibus nostris vocant harenkau, id est vrinalem. Quamvis enim verbum haren simpliciter vrinam reddere significet: rusticī tamen apud nos aliquando priuatim de cruentā vrina eo vtūntur. Inserunt autem herba Roperi manipulos aliquot contusos. Alij tormentillæ herbam simul & radicem terunt ac sali miscent. Alij muscum de nuce arbore in cibo præbent: & nisi præfuerit, butyrum crudum admiscent. Alij (si bene memini) oxylaphi

folia contusa salitaq; ori immittunt. Oportet autem hoc morbo periclitantes boues, in stabulo quiescere, ne subitaneus (vt vocant) sanguis superueniat: & feno tum alio tum cordo salubri pasci. Si membrum coxendicis viatio, alimentum non sentiat. & contabescat, s̄pē diuq; illines hoc vnguento, quod recipit ceram iuglandis magnitudine, axungiam de ruffo maiali, medullam sabuci arboris, bubulam medullam ac seuum & salem, quā omnia ad ignem bullire & misceri debent. Alij de opima bubula carne, postquam diu bullierit, innatantem pinguedinem auferunt, mox iure quod reliquum est, locum affectum lauant, deinde pinguedinem perficando illunt ad solem; aut si solis copia non sit, afferem igne calefactum membro admouent. Alij inagi iubent, allio, axungia, herba sabina & fuligine tritis mixtisq; bobus simul & equis vtili medicamento. Herba pidrie (hippomarathrum videtur) vtuntur Rheti ad vaccarum dysuriaq.

Est quando lac etiam cruentum excernitur: quo animaduerso, muliereule lac omne emulsum aquā fluenti infundunt: aliae multralii inuerso id est fundo immulgent, & signo crucis notant. Hęc scribo vt a niles superstitiones istae prodiat improbentur. Vaccam fuisse Pirinthi accepimus, cui cibi excrementū extenuatum per vesicam transmittebatur, dissecitusq; anus denuo propere coalescebat, nec resecando euincere vitium poterant, Aristoteles. Boues gregales (vt Aristoteles scribit) morbis duobus tentantur, struma, de qua supra dictum est: & podagra affectu ægre curabili: facit hęc vt pedibus intumescant: & quamvis non intereant, tamē vngulas amittant: valens melius cornibus pice illitis calida. Hęc Aristot. Et alibi, Vngulas cum dolore articulorum laborat bos non amittit, sed pedes tantummodo intumescunt vehementer. Et rursus alibi, Nec pedum dolores sentiunt boues, si eorū cornua illinuntur cera, aut oleo, aut pice. Boum attritis vngulis cornua vngendo aruina medentur agricolæ, Plinius. Non subteri pedes boum si prius cornua pice liquida perungantur, reperimus, Idem. Boues pedes ne subterant, priusquam in viam quoquam agas, pice liquida cornua infima vnguito, Catō. Per cornua hic vngularum substantiam intelligo, vt etiam vernacula lingua appellamus: licet Plinius non ita accipisse videatur. Subtriti pedes eluuntur calefacta bubuli vrina: deinde fasce farmentorū incenso, cum iam ignis in fauillam recidit, feruentibus ceneribus cogitur insistere, ac pice liquida cum oleo, vel axungia cornua eius linuntur, Columella. Sanguis dimissus in pedes elaudationē affert quod cum accidit, statim vngula inspicitur: tāctus autē seruorem demonstrat: nec bos vitiata párē vehementius premi patitur. Sed si sanguis adhuc supra vngulas in cruribus est, fricatione assida (ad triduum tritis perfractione, Veget.) discutitur: vel cum ea nihil profuit, scarificatione demittitur. At si īā in vngulis est, inter duos vngues cultello leuiter (leniter) aperies. (& mundabis intus, Veget.) Postea linamenta (stuppa) sale atq; aceto imbuta applicantur, ac solea spartea pes induitur, maximeq; datur opera, ne in aquam pedem mittat, & vt sicce stabuletur. Hie idē sanguis nisi emissus fuerit, sanctorū creabit, qui si suppurraverit, tardè procurabit: ac primo ferro circumcisus, & expurgatus (expurgatur ad viuū, Veget.) dcinde panis aceto & sale & oleo madētibus inculcatis (aliás impletur, Veget.) mox axungia vetere, & seu hircino pari pondere decoctis (aliás ferro candēti stillantibus, Veget.) ad sanitatē perducitur. Si sanguis in inferiore parte vngulæ est (Veget. addit. nec aperturam facit, & tantū claudicat animal) extrema pars ipsius vnguis ad viuum resecatur, & ita emittitur, ac lineamentis (stuppa vel linteolis cum sale & oleo & aceto infusis, Veget.) pes inuolutus spartea munitur. Mediā vngulā ab inferiore parte nō expedit aperire, nisi ē loco iam suppuratio facta est. Si dolore nervorum claudicat, oleo & sale genua, poplitea, & crura confricanda sunt, do hec lanetur. Si genua intumuerunt, calido aceto souenda sunt, & lini scincn, aut milium detritum, cē/persumq; (infusumq; Veget.) aqua mulsa imponendū spongia quoq; feruenti aqua imbuta, & expressa, atq; melle litrē reēte genibus applicatur, ac fascijs circundantur: Quod si tumorī subest aliquis humor, fermentū, vel farina ordeacea ex passo, aut aqua mulsa decocta imponitur: & cum maturuerit suppuratio, rescinditur ferro eaq; emissa, vt supra docuimus, linamentis curatur. Possunt etiam (vt Cornelius Celsus præcipit) lili radix, aut scylla cum sale: vel sanguinalis herba, quam ονικόν Græci appellant, vel marrubium ferro reclusa sanare. Ferè autem omnis dolor corporis, si sine vulnere est, recens fomentis melius discutitur: vetus autē vritur, & supra vulnus butyrum vel caprinus instillatur adeps, Columella. Si ob partis frigiditatem (inquit Florentinus) bos claudicet, pedē ablue conuenit, lōcumq; aff. Etūm (vbi scalpello fuerit manifestatus) fouere veteri vrina. Dein vero sale cōspergere, atq; ex spongia peniculōe alio mundare. His factis, adeps hircina, aut bubula, probe contusa, parti dolenti ex ferro calido instillanda est. Sin autē, quod calcārit, rectū palum, aut aliquid simile, bos claudicare videatur, cetera quidē omnia similiter facienda sunt, cera autē cum oleo veteri, melle, & orobi farina, solutam refrigeratamq; viceri imponere debes. Postea verò, accipiens incretam testulam, ficusq; aut mala Funica tundens atq; permiscens, viceri circumponito: ac linteo aliquo deligato adeò curiosè, vt externarum rerū nihil subingrediatur, donec bos ipse firmiter possit stare. Sic siquidē percurabitur: tercia autē die simili medendi ratione succurrito. Si claudicet ob materiæ influxū, olco & passo concoctis, pars ipsa calefacienda est, ac de' n calida polenta hordeacea illi imponenda. Ceterum vbi pars ipsa tenera & mollis est reditta, apeticnda est, extergendaq;. Postea verò folia liliorum, aut squillam ex sale, aut polygonon, aut deniq; prasium contulsum imponere expedit, Hactenus Florentinus. Si quid pedē aliamē partē bouis penetrauerit, currandum est vt extrahatur cū radicibus arundinis tritis, vel radicibus diatamni superpositis & fascia alligatis, vel alijs medicamentis quā spinis extrahendis adhibentur in equis, vt in illorum historia docuimus, Petrus Crescent. Sitalum, aut vngulam vomer lacerit, picem duram, & axungiam cum sulfure, & lana succida inuolutam candente ferro supra vulnus inurito (aliás inuoluto, & candēte ferro supra vulnus imponito, & vngito, Veget.) Quod idē remedium optime facit exempta stirpe, si forte surculum calcauerit, aut acuta testa, vel lapide vngulā pertuderit, quā tamen si altius vulnerata est, latius ferro circunciditur, & ita inuritur vt supra præcepit: dcinde spartea calceata per triduum suffuso aceto curatur. Itē si vomer crus sauciarit, marina laetula quā Græci θηματον vocāt, admisto sale imponitur. Minus claudicabunt armēta, si opere disiunctis multa frigida lauetur pedes: & deinde suffragines, coronæ, ac discriminē ipsum, quo diuisa est bouis vngula, vetere axungia defricetur, Columella. Cum fissuræ in pedibus dehiscunt, plus/en oder/schrunden, sanguinem detrahunt. Herruria myriophyllum (Hermolaus legit millesiolam) appellat herbā in pratis tenuem à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij vſus ad vulnera: boum neruos abscisos vomere solidari ea rursusq; iungi addita axungia affirmans, Plin.

His iam prescriptis cum à remedijs ad reliqua de bubulo pecore dicenda transiturus essem, in libellum quendam qui diuersa remedia manuscripta Germanicē continet, incidi: quā & ipsa corollarij vice præcedentibus adnectere operæ pretium duxi. Sunt autem ista: Si pestilentia bubus ingruerit, radices asari in aqua decoquito & in potu exhibeto: vel ipsas contritas aquā inspergito & fauibus infundito: vel testas limacum, sufficiunt

ciunt autem singulis bubus singule. Alij herbam cruciatam gentianæ speciem, vt supra dixi, pariter cum litiacum testis terunt, & per os infundunt. Alij virgam auream (sic Itali vocant, nos heidänisch wundkraut) contritam panī imponunt, & ori inferunt. Forsati hæc Diöscoridis Panaces Chironium est, flore aucteo, folio non amaraci, vt in Diöscoride legitur, sed lapathi, vt in Plinio, maiore & hirsutiore: radix parua non altè detinittur, gustu acris: nascitur in montanis, siccis & asperis. Diöscorides serpentum veneno potam radicem, vel illitam comain resistere docet. Asclepión pñtaces & Chironion Heracleo calidiora sunt, (ego cum Galeno potius minus calida legerim) hinc floribus ipsorum & seminie ad maleficā vñcera & phymata vtuntur, Paulus & Galenus. Arnoldus de Villa noua virgam auream apprime laudat à viribus vñrñ cieridae & calculi renum frangendi: Italorum quidam herbam Iudaicam vel paganam vocant. Auicennam per herbam Iudaicam eruum intelligit: recentiores etiam vnam sideris tidis speciem eodem nomine vocitant, quam alij retrahit. Nostrates colsum hortensem quoque nominant heidänisch wundkraut, Tragus frax: wen kraut. Sic fit, vt cum vñna res diuersis nominibus appellatur, vel rursus diuer-
 sæ vno, magna apud plerosque rerum Inscitii & confusio nascatur. Boues si intumuerint, calendulae succum cum aqua potandum eis misceto. Sanicula & eupatorium (quod vulgus agrimoniam vocat) in vino decocta, boum vñlneribus impontuntur. Si bōs à serpente morsus fuerit, buryrum de mense Martio cum sale ad focum permisce, & illine: vel pelle mustelina locum demulce. Si vleus malignum, quod vulgo vettinem appellamus, infestat, carduos edendos apponito, tum bubus, tum equis præcipue: aut radicem Valerianæ ore coquam transam superilligato, quod & hominibus prodest. Boui pulmonario herbam pulmonariam arboribus adnascentem, contritam, patiq; cum sale inspersam in fauces demittito. Aduersus malum, quod nostrates sanguinem subitanum vocant, (de quo supra, vbi de inflatione diximus) vrticarum radices ex tribus plantis collectæ, in cibo medentur. Cum san-
 guinem ex vesica reddunt boues, quieti in stabulo permittendi sunt, ne forte sanguine subitanæ corripiantur. Si boui aut vitulo aluus nitrium fluat, tostam auenæ farinam faecibus immittes, & pane in tostum insperso sale: oxy-
 lapathi quoq; semen in cibo iuuare certum est. Contrà si excrementa alui retineantur, muscerdam & cannabis se-
 men in fauces inserito: vel vacinum lac calidum, vel coquinariam colluum veterum infundito. Boum & vitu-
 lorum lumbricos expelles in fusco succo quem expresseris è foliis & radicibus betæ rubæ: Idem medicamentum
 pueris etiam conductit. Alij pollinem bursæ pastoris dicitæ aduersus eosdem commendant: quos ego errare iudi-
 co: alia enim herba est, quam vulgo Gertmani wurmkrant appellant, nasturtij sylvestris genus, cui simillima semi-
 num conceptacula bursæ pastoris sunt, ad lumbricos maximè commendata. Cum vacca fœtauerit, ex auena fo-
 mentum statim admouetor, vt propterea liberetur. Si post fœturaum viribus exhausta erit, adeò vt consistere vix que-
 at, flores sceni sacco salario infarcti & in aqua decocti, dorso lumbisq; bene calidi imponantur: bis die sal offera-
 tur, & in solem progrederi permittatur, ac cibis ibidem præbeat. Si vaccam taurire voles, sal tam bouis carnem iug-
 glandis magnitudine in os ei ingerito. Vel, Cum vitulus mensis vnius etatem attigerit, salem vacce lingendum
 tam calefacito, quam ferre calidissimum manu potes, & quater aut quinques vaccæ offerto, mox taurum deside-
 rabit. Pediculos boum & vitulorum hoc vngento amolieris, quod constat crema lactis sequitur extatio, butyri
 mensura, quæ duas inglandes æquet, & resinæ pari, salem abunde addes, & pariter feruafacies: cum opus erit illi-
 nes. Aliqui lauant eos decocto Sabinæ, cui alumen etiam inspergunt. Si quid noxijs aut venenosis boues deuorasse
 videbuntur, quod cum ex aliis signis, tum inflato corpore, facile est coniicere: præstantissimum antidotum &
 omnibus theriacis vulgaribus (nam illas quoq; pecori vencenato quidam infundunt) longè piazerendam, & mul-
 tis experimentis celebrem, ab amico quodam, dum hæc scriberem, excepti huiusmodi: Gentianæ radix in polli-
 nem redacta, & stillatatio liquori ex fecibus vini (aquam ardenter vecant) permixta infunditur in fauces bouis:
 Aut si gentiana defuerit, liquor etiam solus. Idem pecori vchem enter noxiū esse aiebat genus illud glutinis aerei
 (sic enim appello, cum nomen aliud ignorem) quod colore subflavo, molle, & coagulatum in muris interdum &
 herbis adhærens inuenitur. Rustici quidam traiicientibus in aëre stellis id nasci aiunt: & gramen etiam cui base-
 rit, sicut aquis pluviis ablutum, venenofam vim retinere asserunt. Non desunt qui ius in quo hordeum diutissimè
 coctum fuerit, vñ cum cremore sue ipso hordeo, bubus contra quem uis signatum morbum infundant. Boum
 etiam quidam morbus est, quem aliqui Galli vocant du cru, quo sape pereunt boues, qui oritur ex eo, quod vaccæ
 in pluvia diutius refrigeratae fuerint. Rustici in hoc morbo dicunt pulmonem costis & spina adhædere: & si quis
 contrectet crucem, id est, os sacrum non posse pati illam contrectationem sed se submittere: Et aliquando etiam
 vi morbi fatisere omnibus cruribus, vt insistere tandem non possint; & quanquam subinde comedant, consu-
 mantur tamen atrophia & marcore. Contra hunc morbum AL Restaldus optimum remedium esse dixit, vt ab anu-
 quadam curante audierat, maximam speciem millefolij, quæ cætero multo maior in sepibus nasci solent intra
 corpus dato. Vt illa illa herbam vocabat bien tournee, xat & qñuopur, vt puto. Alij sic affectis vaccis folia consili-
 ginis circumponunt. Est & alias morbus boum qui apud Germanos die voelle nominatur, cum ex cruditate & ple-
 nitudine cibi boues inflantur, morbus (vt audio) peracutus, ad cuius eurationem etiam incantatione quidam
 vtuntur, huiusmodi ferè. In nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, so bitt ich, daß die boese blater, die in dijem vich
 ist, zer springe, inflationem scilicet vesicam nominantes, & ne naturalis vesica dissiliat viverborum, vt sibi persuadent, cauent addito verbo die boese. Ad vomicam pulmonis in Anglia dant pulmonariam (id est, consiliginem)
 è cerevisia cum fuligine.

D.

Non probat Plinius illos, qui subtilitatem animi constare non tenuitatem sanguinis putant, sed cæte operi-
 mentisque corporum magis aut minus bruta esse: boum tergora, setas suum obflare tenuitati immeantis spiri-
 tus nec purum liquidumque transmitti. Sunt sane boues ingenio miti, remissæ, & minimè peruvicaces, Aristoteles.
 Agnoscunt vocem bubulci, vocatiique nominibus propriis intelligunt, iussisque armentarij aut præfecti parent &
 obsecundant, Florentinus. Mores in operario boue quales probentur, infra dicemus. Boues cælum olfactantes,
 sequi lambentes contra pilum, tempestatem præfigunt, Plinius. Bubus arator item trahit atra signa procelle, Lam-
 bere si lingua prima hoc vestigia forte Viderit, aut dextrum prostertere corpus in armum: Aut si prolatus au-
 ras mugitus implens, Tactua linguentes vix vessere, Auienus. Mollipedeæ boues, spallantes lumina co-
 li, Naribus humiferum, duxere ex aere succum, Cicero. Iam si proximum est, vt pluat, ad dextram
 70 Bos coæ vertebram inclinatur: sin seruum tempus propè futurum est, ad sinistram incurvatur.

Præterea si mugit, & terram oſſacit, pluuiia impendet: si ſuprà quām conſueuit pabulo compleetur, tempeſtatem futuram oſtentit, Aelianus. Autumno ſi oues aut boues fodiuunt & iacent vnitati ad inuicem habentes caput, hyemem tempeſtuſam portendunt, tardè coeuntes ſerinitatem, Incertus. Sufias boues numerandi ſcientiam tenere Ctesias Gnidius ſcribit. Nam Sufis regi ſingulae quōtidie centum cados ad irrigandoſ hortos hauriunt. Quem quidem laborem, ſiue quod sit eis certus & conſtitutus, ſiue etiam quia diu multumq; in eo ſe exercuerint, promptiſſime obveunt: Nullam enim eaſum ad opus remolleſcere videres, neque ad alterum ſupra quām diximus ca- dum exhauriendū, nec verberib; nec blanditiis inducere poſſes, Aelianus. Plutarchus etiam in libro terrefriā- nē an aquatīca animalia plus ſapiant, idem ſcribit in hæc verba: Boues Sufis hortos regios versatili machina & modiolis hauiſtoriis numero certis rigant: centenos modiolos in dies ſingulos ſinguli boum ducent. E natura etiam bouis eſt, cum ex feritate ad manſuetudinem traductus eſt, vt ad parendum facilis ſit. Enim uero ad feretrum portandum ſub iugum miſſus quietus manet, ſiue velis eum erecto capite quiescere, ſiue ad terram inclinato abi- ci, tum in ceruice & dōrō puerum puellam veſtigia patitur. Evidem ipſe vidi, qui ſupra nihil ſe comiouentes tauros saltarent. Item boues instituti ſe in theatris inclinant, & erigunt, & motus vel homini ipſi difficultes saltant, Aelianus. Bōtiem licet manſuetum, non facile tamen illius qui ſibi ſtimulos admouet, obliuio capit: at iniuriā animo ac memoria vel longiſſimo interualllo continens, pœnas pro inaſicio ſibi illato ſumit. Nam cum eſt ſub iugum miſſus, lorisq; conſtrictus, quodammodo ſimilis eſt homini in vincula coniecto, & ſe quidem trahi quod im- pelitur, ac quieticit. Vt verò ſolutus eſt, aliás ad bubulum versus pedem ſuum laxans, aliquod illius membrum contruit: aliás ſepe in cornua incitatus, in curſu illum interficit: Cum tamen in cæteros ſubito manſuetus exi- ſtat, ac quietus in ſtabulum ingrediatur: neque enim feru in eos exiſtit, qui iram ſibi non mouent, Aelian. Boues & pafcunt per ſocietates atque conſuetudines: & ſi vnuſ aberrari, reliqui ſequuntur: quapropter boarij niſi præ- uenerint, totum armentum requirant, neceſſe eſt, Aristoteles. Eximia boum aratorum in ſocios pietas animad- uera eſt: nam alter alterum, quo cum arari conſueuit, ſi forte deſit, requirit, & frequente mugitu deſiderium te- ſtatur. In Rhætia inter Curiam & Velcuriam anno 1551. mense Aprili cum vaccæ ex duobus pagis eductæ in vnum pratum conueniſſent, muuam inter ſe pugnam inierunt, quam nemo dirimere potuit. Ex 60. vaccis 24. eo in loco perierunt, cæteræ vulneratae ſunt, octo tantum illæſis: occiſe ad cibum non ſunt adhibita, ſed inhumata, quod id prodigijs loco haberetur: fertur tamen, ſi vaccæ plures per hyemem in uno ſtabulo fuerint, cum emittuntur, ca- uendum eſſe ne concurrant. Quanto fœtus fuos amore prosequantur vaccæ Oppianus hiſ versibus præ- dicatit,

Oīov d' ἐλημένας τεῖπόρηπας ασχαλώσατ
Κωντάν, αὐτοῦ ἐσωαλγάστονυμίας.

Μητρέπες, δοκ απατεργέγιαναιείων σενάχθοτ

Rubram veftem non ferunt, qui ad boues (tauros maxime, ſed magis bubalos) accedunt, neque ſplendidam, qui ad elephantes, quod eiusmodi colore eas beftias conſtet efferari, Gyllius. Apud nos cum exacta hyeme vaccæ primum in pafca emittuntur, quæuis proximam cornibus adorit: quæ tum vieta fuerit, totam deinceps eſta- tem alteri cedit. Sunt qui allium cum ſale vaccis ſuis primum emittendis in cibo prebeant, vt reliqua omnes propter odorem eas auerſentur: ſed minus placidæ inde fieri existimantur. Sunt qui neſcio an allium an aliud quidpiam bubus edendum ingerant, vt à cæteris vitentur, & ipſi herbis abunde fruahntur. Boues lupus inuidat: alitur enim carne, Aristoteles. Cauda lupi ſuſpensa ſupra præſepe, non poterit comedere (bos, Alberto) cœnam ſuam quam diu ibi fuerit, Rasis. Si bos feru ſine laneo ligetur, māſuſet, Rasis. Aelianus taurum mansuſcere ſcribit, ſe dextrum ipſius genu fascia deligetur. Cynamyni populi cañes alunt, quibus ſe contra Indicos boues tuentur, Dio- dorus Siculus. Boi θηριοντες ορυβον καὶ ἀνανια: hoc eſt, bōs grauitatem quandam & ſimplicitatem vultu ac mori- bus præ ſe fert, Adamantius. Aristoteles in phisiognomonicis illōs, quibus facies carnoſa eſt, remiſſi & negligentis animi eſſe coniicit: quibus magna, ignauos ſeu tardos: quibus oculi magni, ſimiliter: quibus admodum caui, mi- tes, & illos etiam ignauos; quibus frōns magna ſit: poſtremo querulos & indignabundos, quibus vox primum graui, in fine acuta fuerit: quod eadem omnia in bubus ſimiliter ſe habeant.

E.

Multiplicem ex bubus vtilitatem capi Philes poëta recentior iſtis versibus complexus eſt:

Πάγχεντον ἡ βέση, ἡ νομίζει φορτία,
Καὶ ἥδη ἡ ποιεῖ, ἡ τραπέζας αρνή,

Καὶ τὸν γεωργὸν ὁ φελεῖ τελές τὸν πίνας,
Μετὰ τελεθῆ μετέπλασταις ἔξαγε.

Hoc eſt, Boum vſu extendit ad vecturam, agri culturam, lac & opera lactaria, deniq; ad apūm restaurandam fo- bolem. Quid, inquit Cicero, de bobus loquar? quorum ipſa terga declarant non eſſe ad onus accipiendofigu- rata: ceruices autem natae ad iugum, tum vires humerorum & latitudines ad aratra extraheenda, quibus quum terra ſubigerentur fiffione glebarum, ab illo aureo genere, vt poëta loquitur, viſ nulla vñquam afferebatur. Ferrea tum proles exorta reperie eſt, Ausaq; funefum prima fabricarier enem, Et gustare manu vinctum domi- tumq; iuuencum. Tanta putabatur vtilitas percipi ex bobus, vt eorum viſceribus vſciſcelus haberetur.

Curandum eſt omnibus annis in hoc aequè atq; in reliquis gregibus pecoris, vt delectus habeatur: nam & enixa & vetuſta, qua gigante desierunt, ſummoenda ſunt, & vtique tauræ, qua locum fecundarum occupant, ablegande, vel aratrō domandæ, quoniam laboris & operis non minuſ quām iuuenci propter vteri ſterilitatem patientes ſunt, Columella. Iuuencus caſtratus aptior fit iugō, & mansuetior tractabiliorque, & laboris ſocium mi- rificè diligit, vt ſupra diximus. Boum vulgarium quidam ſunt maiores, quōrum vſu eſt in locis planis: alij mino- res, qui ferè ad montes remittuntur: mediocres vtrisq; conueniunt locis: Oportet autem adultos boues non iu- nores laboribus deſtinare, Petrus Crescent. Quæ in emendis bubus ſequenda, quæq; vitanda ſint, non ex facili dixerim (inquit Columella) cum pecudes pro regionis cœlique ſtatu & habitum corporis, & ingenium animi, & pilo colorem gerant: alij formæ ſunt Asiaticis, alia Gallicis, Epifroticis alia: nec tantum diuersitas prouinciarum, ſed ipſa quoq; Italia partibus ſuis diſcrepat. Campania pleruq; boues progeñerat albos & exiles, labōri tamen & culturæ patrij ſoli non inhabiles. Umbria vastos & albos, eademque rubros: nec minus probabiles animis quām corporibus. Hetruria & Latium compaſtos, ſed ad opera forteſ. Apenninus duriflimos, omnemque difficultatem tolerantes, nec ab aspectu decoros: Quæ cuim tam varia & diuersa ſint, tamen quādam quaſi communia & certa præcepta in emendis iuuencis arator ſequi debet: eaq; Mago Carthaginensis ita prodidit, vt nos deinceps memo- rabimur. Paradi ſunt boues nouelli, quadrati (viribus magnis) grandibus membris, cornibus proceris (amplis) ni- granti-

grantibus & robustis, fronte lata & crista, hirtis auribus, oculis & labiis nigris, naribus resimis patulisque, ceraice longa & torosa, palearibus amplis, & penè ad genua promissis, pectore magno (lato) armis vastis, capaci & tanquam implente vtero, lateribus porrectis, lumbis lati (crassis coxendicibus) dorso recto planoq; vel etiam subfidente, clunibus rotundis, cruribus compactis ac rectis, sed breuioribus potius quam longis, nec genibus improbis, vngulis magnis, caudis longissimis & setosis pilosisque, corpore denso breuique, colore rubeo vel fuscō, tactu corporis mollissimo. Haec tenus Columella de bouis aratoris electione. Bonum rubeum ab aratoribus probari dicimus: qualis fortasse est, quem hodie Veneti agricolæ lorum suo vocabulo appellant: Nec enim idem prorsus color est rubeus, qui ruber à nobis, à Græcis ἐρυθρός dicitur, Nic. Erythræus. Talis nota iuuencos, id est, iuuencos vel boues indomitos & rudes (inquit rursus Columella) oportet cum adhuc teneri sunt, consuescere manu frequenter tractari, ad præsepi religari, ut exiguis in domitura labor eorum, & minus sit periculi. Verum neq; ante tertium, neq; post quintum (quartum Varro) annum iuuencos domari placet. quoniam illa ætas adhuc tenera est, hæc iam prædura, Columella & Pallad. Domitura boum in trimatu, postea sera, ante præmatura, Plinius. Eos autem, qui de grege feri comprehenduntur, sic subigi conuenit. Primum omnium spacio sum stabulum præpareatur, vbi domitor facile versari, & vnde digredi sine periculo possit. Ante stabulum nullæ angustiæ sint, sed aut campus, aut via latè patens, vt cum producentur iuuenci, liberum habeant excusum, ne pauidi aut arboribus, aut obiacienti cuilibet rei se implicant, noxamq; capiant. In stabulo sint ampla præsepi, supraq; transuersi asseries in modum iugorum à terra septem pedibus clati configantur, ad quos religari possunt iuuenci (boues indomiti.) Diem deinde, quo domituram auspiceris, liberum à tempestatibus, & à religionibus (impedimentis omnibus) matutinum eligito: (quo capti perdincantur ad stabulum) canabinisq; funibus cornua iuuencorum ligato: sed iaculi, quibus copulantur, lanatis pellibus inuoluti sint, ne tenera fronte sub cornua lœdantur: cum deinde buculos comprehendenter, extra stabulum producito, & ad stipites religato ita, ut exiguum laxamenti habeant, distentaque inter se aliquanto spacio, ne in colluctatione alter alteri noceat. Si nimis asperi erunt, patere vnum diem noctemque defauiant (inter vincula mitagentur iciuniis) simul atq; iras contuderint, manu producantur, ita vt & aliquis ante, & à tergo complures, qui sequantur, retinaculis eos contineant: & vnu cum clava saligna procedens modicis ictibus subinde impetus eorum coérceat. Sin antem placidi & quieti boues erunt, vñel eodem die, quo alligaueris, ante vesperum siccibz producere, & docere per mille passus composite, ac sine pauore ambulare: cum domum perduxeris, arctè ad stipites religato, ita ne capite moueri possint: tum demum ad alligatos boues, neq; à posteriore parte, neq; à latere, sed aduersus placide, & cum quadam vocis adulatione (appellationibus blandis, & illecebribz oblatorum ciborum) venito (bubulus admulceat) vt accendentem consuescant aspicere: deinde nares perfricato, vt hominem discant odotari. Mox etiam conuenit tota tergora & tractare, & aspergere mero, quo familiariores bubulco fiant: ventri quoque, & sub femina manum subiictere, ne ad eiusmodi tactum postmodum pauescant: & vt ricini, qui plarunt, feminibus inhærent, eximantur: idq; cū sit à latere domitorflare debet, ne calce (aut cornu) cōtingi possit (quod vitium si in primordiis effetui sibi cessisse senserit, obtinebit.) Post hæc diductis malis, educito linguam, totumq; eorum palatum sale defricato, libralesq; offas in præsulz adipis liquamine tintatas, lingula (in gulam, Pallad.) demittito, ac vni singulos sextarios per cornu fauibus infundito. Nam per hæc blandimenta triduo ferè mansescunt, iugumq; quarto die accipiunt, cui ramus illigatur, & temonis vice trahitur: interdum & pondus aliquod (leue) iniungitur, vt maiore nisu laboris exploretur patientia, post eiusmodi experimenta vacuo plastro subiungendi, & paulatim longius cum oneribus producendi sunt. Sic perdomiti mox ad atratum insituatur, sed in subacto agro, ne statim difficultatem operis reformident, néve adhuc tenera colla, dura prosciessione terræ contundant. Quemadmodum autem bubulus in arando bouem insituat, primo (inquit Columella) præcepi volumine: curandum ne in domitura bos calce, aut cornu quem contingat: nam nisi hæc caueantur, nunquam eiusmodi vitia, quamvis subacta, eximi poterunt. Verum ista sic agenda præcipinus, si veteranum pecus non aderit: Nam siaderit, expeditior, tutiorq; ratio domandi est, quam nos in nostris agris sequimur: nam vbi plastro aut aratro iuuencum consuescimus, ex domitis bubus valentissimum, eundemq; placidissimum cum indomito iungimus, qui & procurrentem retrahat, & cunctantem producat. Si verò non pigate iugum fabricare, quo tres iungantur, haec machinatione consequemur, vt etiam contumaces boues grauissima opera non reculent: nam vbi piger iuuencus medius inter duos veteranos iungitur, aratroque iniuncto terram moliri cogitur, nulla est imperium respundi facultas: siue enim efferatus profilit, duorum arbitrio inhibetur: seu constitut, duobus gradientibus etiam obsequitur: seu conatur decumbere, à valentioribus subleuatus trahitur: propter quæ vndiq; necessitate contumaciam deponit, & ad patientiam laboris paucissimis verbis perducitur. Est etiam post domituras mollioris generis bos, qui decumbit in falco: eum non sœvitia, sed ratione censeo emendandum: nam qui stumulis, aut ignibus, aliisque tormentis id vitium eximi melius iudicant, vera rationis ignari sunt, quoniam pernicax contumacia plerunq; sœuentem fatigat. Propter quod vtilius est citra corporis vexationem fame potius & siti cubitorem bouem emendare: nam eum vehementius afficiunt naturalia desideria, quam plague. Itaq; si bos decubuit, vtilissimum est sic pedes eius vinculis obligari, ne aut insistere, aut progredi, aut pasci possit: quo facto inedia, & siti compulsus deponit ignauiam, quæ tamen rarissima est in pecore vernaculo: longe que omnis bos indigena melior est quam peregrinus: nam neque aquæ, nec pabuli, nec cceli mutatione tentatur, neq; infestatur conditione regionis, sicut ille, qui ex planis, & campestribus locis, in montana & aspera perductus est, vel ex montanis in campestria: itaque etiam cum cogimur ex longinquo boues arcessere, curandum est, vt ex similibus patriis locis traducantur: item custodiendum est, ne in corporatione (aliâs comparatione) vel statura, vel viribus impar cum valentiore iungatur: nam vtraque res inferiori celeriter afferit exitium. Mores huius pecoris (bouis operarij) probabiles habentur, qui sunt propiores placidis quam concitatis, sed non inertes (arguti, mansueti, Pallad.) qui sunt verentes plagarum, & acclamationum, sed fiducia virium, nec auditu, nec visu pauidi, nec ad ingredienda flumina, aut pontes formidolosi: multi cibi edaces, verùm in eo conficiendo lenti: nam hi melius concoquunt, ideoque robora corporum citra maciem conseruant: qui ex commodo, quam qui festinanter maadunt. Sed tam vitium est bubulci pinguem, quam exilem bouem reddere: humiliis enim & modica corporatura pecoris operarij debet esse, neruiscq; & musculis robusta: non adipibus obesa, vt nec sui tergoris mole, nec labore operis degrauetur. Haec tenus Columella. Nouellos cum quis emerit iuencos, si eorum colla in furcas destinata incluserit ac dederit cibum, diebus paucis erunt mansueti, & ad domandum proni. Tum ita subiungenit dum vt minutatim assucent, & tironem cum veterano adiungat: imitando enim facilius domatur. Et primum eos

eos & quo in loco, & sine aratro, tum eoleui simul arare faciant, & principio per arenam, aut molliorem terram dum consuecant. Quos ad vecturas alimus item instituendum, vt inania primum ducant plastra, & si possis, per vicum, aut per oppidum, vbi creber crepus sit, ac varietas rerum consuetudine celeberrima, ad utilitatem adducito. Neque pertinaciter quem feceris dexterum in eo manendum. Quod si alternis fit sinister, fit laboranti in alterutra parte requies. Vbi terra leuis, vt in Campania, ibi non bubus graubus, sed vaccis aut asinis quod arant, eò facilius ad aratum leue adduci possunt, & ad molas, & ad ea, si qua sunt, quæ in fundo connehuntur. In qua re alijs asellis, alijs vaccis ac mulis vtuntur, exinde vi pubuli facultas est. Nam facilius asellus quam vacca alitur, sed fructuosior hæc. Cauto agricolæ hoc spectandum, quo fastigio sit fundus: in confragoso enim ac difficili hæc valentiora parandum, & potius ea, quæ plus fructum reddere possunt, cum idem operis faciunt, Varro. Araturos boues quam at cœtissimè iungi oportet, vt capitibus sublatiarent: sic minimè colla contundunt: Si inter arbores vitesq; 10 arctur, fiscellis capistrari, ne germinum tenera præcerpant: Securiculam instituam pendere, qua intercedantur radices. Hoc melius quam conuelli aratro, bouesq; luætari. Hæc Plin. apud quem plura ad arandi disciplinam legi libro 18. cap. 18. & deinceps: & apud Columellam lib. 2. cap. 2. 3. & 4. Bubulus siue arator nunquam stimulo lacerat iuencum, quod detrectantem calcitrosumq; eum reddit: nonnunquam tamen admoneat flagello, Columella. Fortissima bouis pars caput est, ideoq; cornibus prædita, qua iugo alligantur. Ceruix etiam ei firmæ robustæque carnis est, quamobrem non desunt, qui iugum ceruici committant. Syria tenui sulco arat, cum multifariam in Italia octoni boues ad singulos vomeres anhelent, Plinius. Vno boum iugum censeri anno facilis soli quadragena iugera, difficilis tricena, iustum est, Idem. Saferna apud Varronem ad iugera ducenta arui, boum iuga duo satis esse scribit: Cato in oliuetis ducentorum quadraginta iugerum boues teros, ita fit vt Saferna dicat verum, ad cœtum iugera, iugum opus esse, si Cato ad octogena. Sed ego neutrum horum, inquit Varro, ad omnem agrum conuenire puto, & vtrumq; ad aliquem. Alia enim terra facilior aut difficilior est alia. Terram duram proscindere nisi boues magnis viribus non possunt, & sepe fracta bura relinquunt vomeres in aruo. Ne boues operantes lassentur, oleum & terebinthinam concoquens, vngito cornua, Democritus. Boues seriis coniungere licet: Hoc licet face-re, trahant ligna, fabalia, frumentum quod non datus eris, Cato. Tribula vel tribulum est tabula saxo vel ferro asperata, qua frumenta tererentur: in frequenti etiam nunc Italæ vsu, Varro. E spicis in aream excuti grana oportet, quod fit apud alias iumentis iunctis & tribulo, &c. Varro 1. 52.

Ne boues in area ad trituram accommodata spicas interim edant, dum procultant, eorum bubulo simo narres illinendæ sunt: Quæ astuta machinatio perficit, ab illarum vt sece esu abstineant. Hoc nimur animal huiusmodi tetri odoris aspersione deterritum, nihil, ne si fame quidem acerrima premeretur, vñquam ederet, Aelianus. Vaccarum aliae sunt magna & mediocres, quæ sobolis gratia nutriri solent, vt vituli maestandi, ac boues plaustris & aratris necessarij, ex eis generentur. Harum lac, licet ad cibum & conficiendum caseum vtile sit, tolli tamen eis non debet, sed pro nutrimento vitulis relinqui. Alia minores sunt, quæ lactis tantum & casei gratia nutriuntur: 20 ideoq; vituli quindecim à partu diebus clavis occidendi sunt. Eligenda sunt non nimium parua, & vberibus magnis (& caudis longis, vt aliqui addunt) Petr. Crescent. Non degeneres existimandi etiam minus laudato aspectu: plurimum lactis Alpinis, quibus minimum corporis plurimum laboris, Plinius: Altinas apud Columellam non Alpinas legimus. Boues dicuntur matrices Varroni, quas & fructuarias rectè appellaris. Cenomani & Orobij quidam quotidiano sermone Bergaminos appellant, quos Vaccarios alij dicunt: Germani senren: & bergaminas ipsas vaccas, quæ gregatim in montibus pascuntur: bergum enim Germani montem vocant: unde & Bergomum dictum, quod in montibus sit: videntur & Orobij populi illius regnis inde dicti etymo Græco, quod vitam in montibus agant: & forte Cenomani Germanico, quasi *ennmannen*, id est, viri vaccarij: vel ceuomani, à ceua, id est, vacca, vt Germani hodie & olim in Italia Altini vocabant.

Numerus de tauris & vaccis sic habendus, vt in sexaginta unus sit anniculus, alter bimus. Quidam habent aut maiorem, aut minorem numerum gregum. Nam apud eum duo tauri in septuaginta matribus sunt. Numerum gregum alius alius facit. Quidam centenarium modicum putant esse, vt ego, Atticus centuiviginti habet, vt Lucienus, Varro. Nostri Lactarij vaccas circiter triginta aut quadraginta vt plurimum in uno gregi habent. Ut reliquis gregibus pecuariis, sic & vaccis delectus quotannis habendus, & reiculæ reiiciundæ, quod locum occupant earum, que ferre possunt fructus, Varro. Vaccæ cum vel steriles sunt, vel aratum & plaustrum renunt, mantantur: & cum yetulae iam dentibus amissis non amplius bene aluntur. Boues euident habitiores, si calida subinde lauentur: & si quis incisa cute spiritum in viscera harundine adigit, Plinius Post laborem pingue sunt, at si ante laborem quietu & otio abundant, citius moriuntur. Nostri prægnantes etiam vaccas ad maestandum saginant, 50 idque optimè fieri aiunt circa medium gestationis tempus. Pingue facies boues (vt Sotion docuit) si prima die vbi redierint à pastu, comminuens brasicas, accoquæ acri perfundens, eas illis porrexit: & postea paleis cribro transmissis furi triticeum permiscens, id in dies quinque similiter apposueris. Cæterum sexta die hordei redacti in pollinem heminas quatuor apponens, paulatim curriculo dierum sex nutrimentum augebis. Sed tempus exhibendi alii inenti bobus, hyeme erit, primò quidem, dum galli occidunt: secundò autem, circa matutinum crepusculum, quo tempore etiam dandus est potus: ac reliquum alimenti quod superest, id vesperi exhibendum est. At æstate, primo quidem, diluculo nutriendi sunt boues: secundo autem, post id, hoc est meridie, ac subinde potus est dandus. Quo quidem modo, circa horam nonam iam tertio cibans, denuo aquam administrabis. Verum hyeme quidem potus sit illis calidior aqua: tepida autem æstate. Lotio etiam ipsorum buceas colluito, extrahens ad natam pituitam: linguamque à vermis repurgato, volvella auferens (gignuntur siquidem vermes in linguis boum) ac sale deniq; linguam ipsam inspergito, Hæc Sotion. Frisones student impinguationi porcorum & boum per vnum & eundem cibum: bouem enim alligant ad præsepe, ministrande ei hordeum cum pilo durum, qui quia dentes non habet, non comminuit hordeum, sed in ipso emollitur, & ex ipso molli trahit nutrimentum. & alterum quasi integrum emittitur cum stercore. Porcum igitur alligare dicuntur caudæ bouis, & ille masticando grana hordei cum itercore emisso ex illis impinguatur, Albertus. Varro memoratiuencam quandam pinguidine carnis adeò auctam esse, vt in eius corpore forex exesa carne nudum fecerit, & mures pepererit: Quod in sue etiam in Arcadia spectatum sit. Eruum boues impinguat, Dioscorides. Eruum verum Lugduni vidi, vbi à rusticis scribitur, vt Claudius Milletus medicus illic mihi retulit: id si sues nimium vorauerint, sanguinem per vrinam eis moiseri aiunt, quod veteres etiam eruo attribuunt in hominibus: accedit & color, qui cortice exteriori detracto intus rubet, quod in Lugdunensi illo legumine ipse obseruauit, & Actuarius de eruo scribit: Hypostasis orobea 70 (inquit)

(inquit) à leguminis similitudine nomen habet in vrina , cuius iastar est globosa ; ac eiusdem excorticati color rem refert , qui rubeus est , vitello oui rubeo similis . In Germania haec tenus legumen hoc non vidi . Ciceris etiam genus alterum orobiæum vocant , ab erui similitudine , & quod similiter subamarum sit . Ciceram Columella non tam leguminibus quæm pabuli generibus annumerat , quæ bubus erui loco detur fresa in Betica , nec hominibus inutilis , sapore nihil differens à cicercula : colore tantum discernitur , quo sordet , obsoletior videlicet & nigro propior , Hermolaus Barbarus . Idem in Corollario ad Dioscoridis caput de lino , sic scribit : Oleo seminibus lini expresso fraces & retrimenta quoque ipsa reponuntur , saginando iumentorum generi , præcipue bubus , obesitate sola insignibus futuris : Quales ad nos Mediolano coronati veniunt , principibus quotannis officij gratia donantibus : visceratione hinc solenni orta , magistratis diuisa carne globulis : quos quia ferè pares sunt , socios consuetudo appellat ; quidam non socios , sed succidulos à suilla visceratione vocare malunt , quæ singulis annis ante curiam venationis die agit . Hæc Hermolaus . Quidam brassicæ capitatae folia , etiam ea quæ tanquam inutilia separantur , bubus plurimum alimenti conferre putant . Genus graminis in Cilicia nascitur , quod indigenæ cinnam appellant , quod viride obiectum boues inflamat . Sunt tamen qui boues inde pinguefcere contendant , nato alterutris errore , quod alij πέμπεναι , alij πιμπλανσι legant , sensu longè diuerso , Ruellius . Viscum siue stelis & hyphear , bubus & iumentis post messem pabulum præbet & saginat , Theophrastus de causis 2.23 De cibis boum copiosius egi supra , & de oxy mo ac farraginis generibus seorsim , quibus non purgantur solum , sed etiam saginantur boues .

Verres , iuuencos , arietes , hædos decrescente luna castrato , Plin . Quomodo autē vituli castrandri sint , vide in Vitulo E . Ad copiā lactis melius Altinæ vaccæ probantur , quas eius regionis incole ceuas appellant : ex sunt humilis stature , lactis abundantes , Columella . Apud nos etiam humiles & brevioribus cruribus vaccas tanquam lacte fecundiores magis probant Ovillum lac caprinumq ; , mox bubulum , commodum est ad conficiendum reponendumq ; caseum , Arist . Bubulum lac caseo fertilius quæm caprinum ex eadem mensura penè altero tanto , Plin . Ex Aristotele tamen non duplam , sed sesquialteram ferè proportionem colligimus . Casei bubuli maximi sunt cibi , & difficilimè transirent sumpti , Varro . Bos ante partum lac non habet , quo tempore à nostris dicitur ζεγυστ γααν , per dies circiter decem , sub quod tempus lac densius redditur , & grauius olet : quas ob causas , & ne fecuti iam grandiori alimentum subtrahatur , mulgere desinunt . Ex primo semper à partu colostra fiunt , ni admisceatur aqua , in pumicis modum coeunt duritiae , Plin . Colostrum , id est , primum à partu lac , Germani vocat brense , rustici quidam ein pfaffen . Improbari audio quod omnium primum est , illud verò quod statim sequitur inter delicias censerit , vt pote pinguius . Machid al . Mathid vaccinum (apud Arabes) est lac vaccinum , à quo propter multam eius in utre aut alio vase concussionem extractum est butyrum . Andreas Bellunensis . Bubulci quidam siue Vaccarij apud nos , vaccas à medio Aprilis plerunq ; ad autumnum vsq ; conducunt , pro quo tempore sex circiter mensium butyri libras ferè septuaginta quinq ; (libram dico duodecim vniuersarum) locatoribus pendunt . Vaccas nonnulli emunt , & iisdem rursus aut aliis locant nutriendas , propter spem sobolis , quæ ad dominum & conductorem ex æquo pertinet . Quod si soboles quotannis non prouenit , certa pecunia à conductorre numeratur . Si quid damni nulla cōductoris negligentia inciderit , hoc etiam ex æquo ad vtrof sq ; spectat . Pecudes armentaq ; & iumenta , sale maximè solicitantur ad pastum , multo largiore lacte , multoq ; gratiore etiam in caseo dote , Plin . Βέτυρος aut βούτυρος , siue maris , siue neutro genere pronuncietur , nihil refert : è pinguisima & oleosa lactis parte fit , interdū vñā cum caseis relinquitur , sciuñ ētō solū sero : vnde casei quandoq ; tam optimi , vt adiposum humorē destillent . Butyrum à boue nominatur , è cuius lacte copiosissimum confit , vt miretur Dioscoridē Galenus , quod ex caprino & ouillo confici lacte dixerit . Ex caprino tamē fieri solere testis est Plinius , Hermolaus . Ego butyri nomen quoties absoluē ponitur , de bubulo semper acceperim : quod & nominis ratio , & pecudis huius excellentia postulant : optimum enim plurimumq ; ex vaccino lacte fit . Autores si alias pecudum butyrum intelligent , nomen illarum , vt caprinum aut ouillum , adiiciunt : Inula in oleo discocta (inquit Marcellus Empiricus) & contrita , & cum butyro ouillo & melle imposita , cacoëthe maligna emendat . Sed quanquam butyri nomē simpliciter positum de bubulo semper accipendum mihi videatur , non aliter tamen in hoc Opere de butyro agam , nisi per singula animalia vbi singulorum nomen additur : vt etiam de lacte , sero , & caseo . Nam quæ de istis in vniuersum & communī quadam ratione dici possunt , ea explicantur in libello nostro quem de lacte & operibus lactariis priuatim addidimus , & si vita superfit , aliquando dabimus arctiorem . Lingua vaccæ puluis datus mulier iū brodio seu vino , subito lac euocat , Incertus .

Boum cornua magna præcipue & seniorum , apta sunt peccinibus : ossa tessellis & cultellorum manubriis , Petrus Crescent . Boum & elephantorum cornua eriguntur & flecentur , ac nimurum ex rotundis in planas & alias quasvis figuris contorquentur , & se vt fabris libertate , artificio attentari patiuntur , Elianus . Boum cornibus veteres pro poculis vtebantur , vt in Philologia dicemus . Cornua dicebantur olim , quæ nunc tubæ , eò quod ea quæ iam sunt ex ære , tunc siebant ex bubulo cornu , Varro de Lingua Lat . Rauco strepuerunt cornuacantu , Vergil . Aeneid . 8 . Hinc cornicines dicti . Vtitur hodieque cornu in bello , mugitu terribili , Heluetiorum pagus Vria . Qui bombardas , vt vocant , gerunt milites , puluerem accendendum in cornibus pulchre adornatis reconditum habent . Boum coris glutinum excoquitor , taurorumq ; præcipuum , Plinius : id Græci taurocollam vocant , vt in Tauro dicimus . Tergo bubulo lento quidam mucosus abundè inest , ex quo glutinum facere solent , Aristoteles . Gummi albelat (vt Alchuinus & Ebenbitar scribunt) res est composita ex glutine (quod è pellibus vaccarum fit) & marmore trito . Sunt qui interpretentur pharmacum quoddam sinplex quod ex India afferatur : sed prima opinio verior est , Andreas Bellunensis . Consectos casiae surculos corio bubulo præsuunt , vt eo putrescēte enati vermes lignum erodant , Theophrastus . Coria boum adulторum soleis calceamentorum conueniunt , Petrus Crescent . Carbatinas Græci vocant , vt Xenophon , calceos factos ex rudi corio bubulo , εὐτῶν νεοδάγρων βοῶν , Varinus . Itali hodie calandrellos nominant . Pollux calceamentum rusticum exponit , cui nomen à Caribus inditum sit . Hermolaus Barbarus in Corollario ad saxifragam Dioscoridis , Carbatinis (inquit) legendum in secundo historiæ animalium volumine Aristotelis , capite primo , (vbi camelos , quæ per exercitum longiore itinere fatiscunt , carbatinis calceari scribit) non carbasiñis est . Sunt autem carbatinas , quas Catullus ad Viictum carpatinas crepidas vocavit , calceamenti genus è Caria translatum , quod hodieque vulgo sic vocatur , detractis vtique posterioribus syllabis , & 1 litera principio adiecta , vt assolet . Nam & carpisculus calceamenti genus est , vt Fl . Vopiscus ait in Aureliani Cæsaris vita . Quidam tamen carbasa etiamnum vocant boum coria , quæ Cæsar alutas appellavit : nam , vt Suidas ait , vbi defecissent calcei , carbatinis vtebantur , ex crudis boum tergoribus .

goribus recens detractis, vt illud Vergilianum: *Vestigia nuda sinistri Instituere pedis, nudus tegit altera pero.* Nostri hodie tergoribus bubulis vtuntur etiam ad conficiendum puluerem tormentorum bellicorum. Nauigant Britanni vimineis alueis, quos circundant ambitione tergorum bubulorum (aliás bubalorum) Solinus. In magnis nauibus maris, ex quibus pugnatur, pelles bubulas habent, quas statim ad foramina nauis clavis affigunt, cùm necessitas postulat. Cilices pro scutis geregant parvulas è crudo bouis corio, Herodotus. Equites antiquitus clypeos habebant ex bubulo concinnatos corio, Polybius. Aiacis *αιακης οεβον* vocat Homerus Iliad., id est, septem pellibus bubulis circumiectum. Maltha frigidariæ compositio talis est: sanguinem bubulum, florem calcis, scoriam ferri, pilo vniuersa contundes, & ceroti instar efficies, & curabis adlinire, sicubi frigida balnei inter rimas labetur, Palladius: qui etiam paulò antè ad maltham calidariam sanguinem taurinum requisivelerat. Est & luxuriosa ratio vites serendi, vt quatuor malleoli vehementi vinculo colligentur in parte luxuriosa: atque ita vel per ossa bubuli cruris, vel per colla fistilia traeeti, obruantur binis eminentibus gemmis, &c. Plin. 17.21. Scabria chartarum leuigatur dente conchavæ, sed caducæ literæ fiunt, Plinius. Nostri boum præcipue dentibus ad chartam poliendam vtuntur. *Βεργερον* Grammatici exponunt galeam factam ex capite bouis. Aduersus mures agrestes Apuleius asserit semina bubulo felle maceranda antequam spargas. Mures abiguntur cinere mustela, & felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua. Sed redolet (frumentum) virus animalium corum, etiam in pane: ob id felle bubulo semina attinigi vtilius putant, Plinius. Si radici arboris fel vaccinum illinatur, non accident ad eam formicæ, Rafis. Lycium adulteratur etiam amurca ac felle bubulo, Plinius. Et alibi: Lycium Indicum aliqui felle bubulo adulterant. Extinguntur cimices amurca & felle bubulo, lectis aut locis per unctis, Palladius. Auicula si edant grana, que vel in face yini cum cicuæ succo, vel in aqua ardente, vel etiam in face sola potentioris viñi, vel in decocto albi ellebori cum felle antiqui bouis (maduerint) attonitas redduntur, Cardanus. Boues ne infestentur à muscis bubulam saliuam illine, Africanus. Corni arboris flore degustato, alio concita moriuntur apes, remedium præbere cis vrinam hominum vel boum. Circumlinialues apum fimo bubulo, vriliissimum. Aluearia hyeme stramento operiri conducti, & crebro suffiri, maximè fimo bubulo. Cognatum hoc iis innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat, Plinius. Per vernos dies, vt Higiaus ait (circa calendas Aprilis, Palladius:) curandæ sunt apes ad apertis alueis, vt omnia purgamenta qua sunt hyberno tempore congesta, eximantur, & araneis qui fauos corrumpunt detractis, fumus immittatur, factus incenso (& sicco, Pallad.) bubulo fimo. Is enim quasi quadam cognitione generis, maximè est apibus (apium saluti) aptus, Columella. Tineæ & papiliones plerunque fauis adhærentes decidunt, si fimo medullam bubulam misceas, & his incensis nidorem admoueas, Idem. Castrandis aluearibus fumus admouetur ex arido fimo bubulo, quem in pulario factis carbonibus conuenit excitare, Palladius. Quidam ægris examinibus apum, ne intereant, bubulam vel hominis vrinam (sicut Higinius affirmat) alueis apponunt. Campas nonnulli si culneo cinere persequuntur: si permanerint, vrina bubula & amurca æqualiter mista conferueant, & vbi refixerint, olera omnia hoc imbre consperge, Palladius. Apes quomodo ex iuuenio perempto, vel (vt alij volunt) ex ventribus bubulis, vel (vt alij) ossibus procreentur, explicabimus in histrio Apum. Fimus bubulus stercorandis agris & arboribus ac vineis vtilis est, Petrus Crescentius. Acerimus hominis fimus est, vt & Char-todias, omnium optimum eum esse asseuerat: secundum suillum, tertium caprarum, quartum ouium, quintum boum, sextum iumentorum, Theophrastus: & Plinius ferè similiter: qui tamen his omnibus à Varrone præferrit scribit turdorum fimum ex aviariis: cui proximum (inquit) Columella è columbariis facit, mox gallinariis, &c. Et alibi, Quidam etiam bubulo iumentorum fimum præferunt, ouillumque caprino. Lotis (è loto) aliasque lignis, quorum vsus ad cardines est, ne findantur, fimum illinunt bubulum, vt siccatur, sensimque diffle-tur, atque euaporetur humor medullæ, Theoph. 5.7. de hist. pl. Lentes bubulo stercore arido ante sementem obli-tæ, meliores & citius nascentur, Florentinus. Ne quod animal pastu malefico decerpit frondem, fimo boum diluto aspergi folia iubent, quoties imber interueniat, quoniam ita abluitur virus medicaminis, Plinius. Area ad messem creta præparatur, Catonis sententia amurca temperata, Vergilius operiosus. Maiore ex parte æquant tan-tum, & fimo bubulo dilutiore illinunt: Id satis ad pulueris remedium videtur, Plinius. Cato argillæ vel crete ha-renam fimumque bubulum admisceri, atque ita vsque ad lentorem subigi iubet, idque interponi & circumlini, Plin. 17.14. de insitione scribens. Fimum bubulum rustici nouellis plantis (earum foliis) illinunt, vt pecus odo-re auertatur, ne abrodat, Theophrastus. Bubulum stercus contra culices valere tradit, Actius.

F.

Bubula caro multum nutrit, & qui ab ea gignitur sanguis, supra mensuram crassior est, propterea his qui temperamento sunt melancholico, diuersos & melancholicos morbos infert. Difficulter etiam concoquitur & redditur. Sed si concoquatur, abundè (& probè) nutrit: & si cum ouilla carne comparetur, frigida est, sanguinemque melancholicum gignit. Si quis verò eam comedere expetat, vel cogatur, eius lesionem quæ futura timetur, sic moderetur: cum aceto, alliis & ruta intingat. Solis hac calidos (& valentes) ventriculos habentibus confert, & his insuper qui valde & continenter exercentur, Symeon Sethi. Hirci & boues carnem quidem ha-bent minimum humidam, pituitosam ac lentam: nocent tamen admodum ob duritiem, & in alterando diffi-cultatem, Galenus de attenuante vietu. Idem libro tertio de alimentorum facultatibus, capite primo: Carnes bubulae (inquit) alimentum corpori suggestur non mediocre, neque dissipatu facile: sanguinem tamen gene-rant, quæ conueniat, crassorem. Quod si quis temperamento naturali melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, si largius his vescatur. Affectus autem melancholici sunt, cancer, elephas, scabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien item quibusdam à tali suc-co intuuiunt: quam rem cachexia, id est, praus habitus, & hydropes sæpen numero sunt consecuti. Cæterum quantum carnes bubulae totius suæ substantiæ crassitie suillam superant, tanto suilla bubulas lentore antece-dunt. Porro quemadmodum ex suis, qui ætate sunt florenti, iis iuuenibus qui bono corporis sunt habitu, conuenient: sic & boum, qui nondum florentem ætatem attigerunt. Bos enim temperamento est quæsus, multo siccior: quemadmodum & vir ætate florens, quæ puer. Iure igitur iis animalibus, quæ natura temperamento sunt siccior, adolescens ætas ad mediocritatem ipsam confert: humidiorum vero natura, quod sibi ad probam ac conuenienter temperiem deest, ab ætate florenti adsumit. Non modò itaq; vituli carnes habent ad conficiendū perfectis bubus præstantiores, sed etiam hœdi capris. Et paulò post, Animalia quæ herbas è terra emergentes, aut arborum

arborum surculos, aut germina depascuntur: ea omnia cum his abundant, habitiora sunt, ac pinguia, nobisque a-
lendis accommodatoria: Quamobrem illa, quibus herbas densiores pasti est naturale, hyeme, vere primo ac me-
dio sunt gracilia, ac prauia succi: vt boues, qui procedente tempore manifesto sunt obesiores, succi que melioris,
cum herbæ augmentur ac densescunt, & ad semen producendum festinant. Quæ vero exigua & gracili herba nutri-
ti sunt, ea primo ac medio vere præstant, vt oves: & state prima ac media caprae, cum fruticum germina sunt fre-
quentissima. Et rursus eodem libro, Caro leporum sanguinem quidem gignit crassorem, sed melioris succi quam
bubula & ouilla. Item in aphorismos 2.18. Caro bubula tardius & paulatim alit. Bubula ouillaq; caro crassum suc-
cum creat, & caput replet, Aretæus in cura Cephalææ. Caro vaccina & reliquæ carnes grossæ prædictæ faciunt eue-
nire aluesus, id est, imaginaciones malas propter exicationem, Auicenna. Frigidæ & siccæ naturæ hec caro est,
10 impurum & atribiliarium præstat alimentum, & morbos eiusdem humoris alumnos creat, quartanas, scabiem, le-
pram, splenis vitia & hydrope, in illis præsertim quorum temperiem istis affectionibus aptam inuenierit: tardè à
ventriculo descendit, & aluum silit, Isaac & Platina. Præcipue autem boum adultorum carnes vitiosum succum
generant, & contumaces sunt coctioni, idq; eò magis quo seniores fuerint: Iuniorum enim temperatæ sunt, cor-
pus bene alunt, roburq; & sanitatem eius tuncunt, Petrus Crescent. Elixa esse debet bubula & vaccina caro, Platina.
Caules caprifici si addantur magno ligni compendio eam percoquunt, Plin. Caprificorum summi caulinuli,
quos Græci cradas dicunt bubulis carnibus in coquendo additi, cocturam eorum adiuuant, Dioscorides. Quinetiam
ipso boues & tauros caprifico alligatos mansuescere, tum Plinius alibi, tum alij autores scribunt. Quam ob cau-
sam pleriq; cibos crassos atq; difficiles concouere facilius possunt, vt carnes bubulas: faciles & succi compotes
laudabilis, vt pisces saxatiles, ægræ concoquunt? Ratione alij ad consuetudinē referunt, alij ad habitum quendam
20 naturalem ingenio humano inexplicabile: alij ventris calore immodico cibos concoctū facilest vltra modum pro-
sua facilitate concoqui, itaq; perfringi corrumpiq; subito corripi, deuri & fumigari, vt cruditatē penè quod acci-
dit imitetur: censent: difficile vero & quod modice immutatur, concoqui tantū, non præterea quicquā virtutē:
Nam & paleæ quoniam perquam facile afficiuntur, in cinere vertuntur ab igne largo & rapido: quod ligno quer-
no accidere non potest. Materiam enim patientem causæ respondere efficienti conuenit: aliter fieri non potest,
vt effectus is prodeat, quem vel natura, vel hominis ingenium spectat, Alexander Aphrodisi. 52. & 2.17. Bubula
caro valida est, silitq; & difficulter concoquitur, quoniā crassi & multi sanguinis est hoc animal, caroq; & sanguis
& lac graue est: Quorum lac tenuē est, sic & sanguis & caro, vt Hippocrates lib. 2. de ratione viætus testatur. Celsus
ex domesticis animalibus bubulâ plurimi alimenti & stomacho aptissimam esse dicit, & inter ea connumerat, quæ
minimè intus corrumpantur. In vitulinam siue bubulam cum porris succidaneis, vel cepis, vel colocasiis: liquame
30 piper, laser & olei modicum, Apicius. Charis albachar Arabice, ab Andrea Bellunensi exponitur cibarium ex carne
bouina. Bakar enim bos est. Pulmonis mörbo laborans cum tussi saliuæ crassæ & fuliginosæ abstineat carnibus bu-
bulis, ouillis & porcinis, Hippocrates lib. 2. de morbis. Idem laborantibus tertio genere tabis carnium bubularum
& porcinarum esum prohibet. Mulier cui viceratus est vterus, abstineat carnibus porcinis, bubulis & caprinis, &c. Idem. In epilepsia imperant abstinentiam carnis, & magis porcinæ, vel bubulæ, & caprinæ, &c. Cal. Aurelian. Ge-
nus sarcinæ est, quod nostri vocant hirnwurst, id est, cerebri sarcimen, & hoc ferè modo parant: Intestinū rectū
bouis aut vituli cum bona parte salis in aqua bullit, mox pulmo, lardū & aromata minutatim concidunt, & inclu-
duntur intestino, vna cū cerebro, & ovis quatuor, & lactis sextario & apio: Sic paratū sarcimen & feruefactum in
craticula torretur, vnde vel siccum, vel cum dulci & aromatibus condito iuscule apponitur. Pinguissimum est lac
bubulum: ouillū verò ac caprinum, habet quidem & ipsa pinguedinis quidpiā, sed multò minus. Galenus. Bu-
40 bulum, asininum, equinumq; lac, magis aluū emolliunt, quam ouillum, quod dulce, crassum, & pingue est. Bubulum,
asinum, & equinū lac ventri magis idonea sunt, sed ipsum turbant, Dioscorides. Lac & caseus ex vaccis non tam
conuenient hominis nutrimento, quam ex ouibus, Petrus Crescent. Lac quod maximè per purget est equinū, tum
asinū, deinde bubulū, tum caprinū, Varro. Quod præstat? Capre. Post? Ovis. Inde? Bouis, Bapt. Fiera Mantua-
nus de lacte. Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillum, hinc asinū, ouillumq; postremò vaccinū, Ägi-
netta. Caprinum lac substantia temperatū, purgando quidem bubulo imbecillius: ad reliqua verò satis idoneum.
Lac bubulum pinguissimum, crassissimumq; nutritus & moderatè penetrando idoneū. Quædam exiguo gustu
famem ac fistim sedant, conseruantq; vires, vt butyrum, hippace, glycyrrhizon. Caseorum maximi cibi sunt bubu-
li, & qui difficilimè transeant sumpti, Varro. Equinus caseus multum nutrit, & bubulo quodammodo similis est.

G.

50 Ex cornu bubuli summis partibus cinis, tuffim sanat, Plinius. Bubuli cornis mucronem exustum duorum co-
chleariorum mensura, addito melle, pilulis deuoratis, phthisicis prodeesse tradunt, Idem. Cinis de cornu vaccæ
cum aceto illitus, impetiginem (morphæam soli contrapositam) curat: & naribus immissus sanguinem profluen-
tem silit, Rasis. Cornum bouis combures ex ea parte, qua capiti adhæret, & in puluerem tenuissimum redige, atq;
ex eo puluere cochlearia duo, cum aquæ calidæ cyathis tribus, & paululo acetii, iejuino splenitico per triduum da-
bibendum, Marcellus. Cornu bubulum medicamento ad ignem sacrum miscet Celsus 5.24. Bouis vngulae cinis
ex aqua (illitus) strumas discutit. Item ex aqua & melle, panos & apostemata discutit, Plin. Vngula vaccæ vsta &
potæ à muliere cui lac defecerit, restituit lac, & corpus lactantis corroborat, Rasis. Coxæ boum vruntur bibunturque
vt sanguinem fluentem & menses cohibeant, Rasis: Galenus tauri femora vsta sanguinem sistere scribit. Vacca-
rum femora cremata, sanguinis & altii quoq; profluuium compescunt, Auicenna: Galenus de scobe taurini cor-
nu idem refert. Vt lac redeat nutricibus, & linguam vaccæ, quam ita arefacies vt possit inde puluis fieri: quem pro-
pinabis è iure aut vino albo, & quasi subito redibit lac, Andr. Furnerius. Scobs de talo bouis vino excepta &
dentibus mobilibus apposita eos confirmat, Galenus: alij non scobem tali, sed cremati cinerem, & dentes gingi-
uasq; laxas eo confricari iubent (vt Plinius: & Rasis, & Haly, quorum interpres pro tali calcaneum & os bouis
imperite verterunt) dentes ita firmandos & mitigandum dolorem polliciti. Eiusdem cinis cum myrra dentifri-
cium est, Plin. Cum cera etiam & medulla ceruina ambustis medetur. Scobs eius cum melle pota lumbricum ro-
tundum educit, Galenus: Cum vino & melle perimit lumbricos cucurbitæ granis similes, Rasis. Cum aceto mul-
so scobs eadem (aliâ Os bouis in cinerem redactum) splenem minuit turgidulum, Galenus, Rasis, Haly. Vide in-
fra in cornu ceruino, quod pleraq; eadem præstare dicitur. Tollit præterea leucas, id est, impegetinem albam, Ga-
len. Lepræ prodest, Haly. Venerem mediocriter excitat, Galen. & Haly. Fruolum licet videatur, non tamen omit-
70 tendum propter desideria mulierum: Talum candidi iuueni quadraginta diebus noctibusq; donec resoluatur

in liquorem, decoctum, & illitum linteolo, candorem cutisq; erugationem praestare, Plin. Aristolochia oblonga in summa gloria est, si modo à conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur, Plin. Ius carnis bubula p̄p̄inguis coxendie boum & equorum alimentum non sentient quomodo conferat, supra in morbis explicaui. Ad hominis mortis carnem bubulam decoctam imponi iubent: efficacius vituli, si non ante quintum diem soluatur, Plin. Bubula caro imposita tumorem sanat, Idem. Calida imposita panos & apostemata discutit, vt sanguis etiam & fel eiusdem pecudis, Plinius. Auribus verminosis infundito ex bubulis carnibus inter assandum defluenter liquorem, aut aristolochiam tritam vt emplastrum ipsis admoueto, Galenus. Caro vaccina (bubula, Plin.) recens veretro imposta, vlcera eius & epiphoras mirè persanat, Marcel. Eadem rancorem (rosiones, Plin.) stomachi temperat ex vini & aceti aqua portione discocta & cibo sumpta, Idem. Bubula carnis ius ventris fluxus ex flava bile compescit, Symeon Sethi. Ius è carne vaccina, vt medulla etiam, vlcera oris & rimas sanant, Plin. Ad carbunculos valde vtile: Carnem bubulam diligenter contusam imponito: Solue post tres dies, & cum radice ascendet; postquam deciderit vt canum vlcus curato. Est probatum, Nic. Myrepus.

Corij bubuli cinis cum melle phlagedenias in vlcerum genere adrodit, Plin. Veteris sole & crematæ cinis calceamentorum attritus sanat, Plin. & Dioscorides, qui ambustis etiam & intertriginibus hunc cinerem mederi ait, si illinatur: Hermol. Barbarus ex lini oleo illinendum transtulit. Perniones sanat corium combustum, melius si ex veteri calcemato, Plin. Cutis pedum & rostrorum bouis & ouis igni lento diu coquatur, donec veluti coagulum remittat: id exemptum siccatumq; in aere perflatili, ad hernias commendatur, Sylvius. De glutine ex corio bубulo eiusq; vsu medicinali, vide infra in Taurō: nam Græci taurocollam vocant. Fortior est medulla ceruina quam bubula, Galenus ex Asclepiade. Boum medulla & seuum neruis commotis conferunt, & molliunt si inungantur, Rasis. Medulla bubula ex dextro crure trita cum fuligine, pilis, & palpebrarum vitiis, angulorumq; occurrit: calliphlebari q; modo fuligo in hoc vsu temperatur: optimè ellychnio papyraceo, oleoque sesamino, fuligine in novo vase pennis detersa. Efficacissime tamen euulos ibi pilos coercet, Plin. Lucernam fictilem de papiro & medulla vaccina concinnato, atq; cius fumo sive fuligine, pro calliphlebaro vtere, quo palpebras exesas & glabras sepius inungendo, decentissimas facies, Marcel. In variolis & morbillis, optimè est in ungū medulla ossium boum vel ceruorū, Abyzoat. Medulla bubulina (fortè bubula aut bubalina à bubalo legendum) vel taurinal liquefacta, tepepsq; infusa auribus, plurimum prodest, Marcel. Vlcera oris emendat ceruina vel vaccina medulla cum resina, Plin. Ceruix boum si media intumuit comperimus aureum esse medicamentum ex pice liquida & bubula medulla & hinc seuo, & veteri oleo aquis ponderibus compositum atq; incoctum, &c. Columella. Medulla vaccina cum farina tenui subacta, & velut excoctus panis cibatui data, mirè dysentericum sanat, maximè si & caseus bubulus recens manducetur, Marcellus. Vituli aut bouis medulla excoquuntur cum farina & cera, exiguo que oleo, vt sorberi possint, pro celiacis & dysentericis. Medulla etiam in pane subigitur, Plinii. Vbi puer aphthas habeat, similaginem & medullam bubulam ac farinam, cocta in cibo exhibeto, si verò sugere nequeat, liensem bubulum in vino coctum ac tritum cum melle, in cibo dato, Galen. ex Apollonio. Plura de medullis in genere ex Galeno dicimus infra in Vitulina.

Seuum vitulinum seu bubulum contra venena quæ exulcerationē checant, auxiliatur, Plinii. Clavos seuum bubulum sanat cum thuris polline, Plinii. Lepras, furunculos, lichenes & psorias sal emendat cum passa sua exempto eius ligno, & seuo bubulo atque origano ac fermento vel pane, maximè Thebaicus, Plinii. Et alibi, In furunculis (inquit) illinitur seuum bubulum cum sale, similiq; modo caprinum. Sole adusta seuo bubulo cum rosaceo aptissime curantur, Idem. Suppuratio in bubulis ferro rescinditur, expressus deinde sinus ipse, qui eam continebat, calida bubula vrina eluitur: vel si collui ea pars non potest, lamina candenti seuum caprinum aut bubulum instillatur, Columella. Boum medulla & seuum neruis commotis conferunt, & inuncta molliunt, Rasis. Sanguis bubulus concoquit abscessus, si cum seuo ad ignem emplastrum fiat: emollit etiam tumores duros, Rasis. Vlcera capitis subito nata sanantur, si alini stercoris succo, & scilla contrita quantum satis videbitur, & bubula adipis tantudem miscueris, atque ad capitum vlcera veluti ceroto vsus fueris, Marcellus. Oculorum epiphoras bubulo seuo cum oleo cocto illinunt, Plinii. Seuum bubulum cum adipem anserino tepefactum in aurium grauitate infundunt, Idem. Ad stuporem dentium arcendum, pinguedine aliqua expurgata, bubula vel anserina subunge, Oribasius synop. 3. Ad aurium inflammations, adipem bubulum ac anserinum aquis partibus liquefactos instilla, Apollonius apud Galenum. Seuum vituli vel bouis cum adipem anserino impositum, rimas scissurasque oris optimè iungit, Marcellus. Vlcera oris ac rimas seuum vituli vel bouis cum adipem anseris & ocimi succo emendat, Plinii. Rigores cœriū bubulo seuo (quod & strumis prodest cum oleo) optimè perfricantur: nam continuo mollescunt, & dolor omnis abscedit, Plinii & Marcellus. Datur & seuum vitulinum aut bubulum celiacis & dysentericis, Plinii. Adeps bouis efficax est vitiis sedis, Plinii. Ignis sacro: *Vel tu vicino seuum bouis igne remittes, Mollitum, lines, Serenus capite quadragesimo primo.* Taurinus adeps, bubulus, & vitulinus aliquantum adstringunt, Dioscorides: Reprehenditur autem à Galeno libro undecimo de simplicium pharm. facultatibus, capite quarto, quod adstringendi vocabulo abutatur, vt cum caprinum adipem suillo magis adstringere scribit, cum acriorem esse scribere debuisse: quæ tamen interpretatio iam citato Dioscoridis loco de tauri, bouis, & vituli adipi non conuenire videtur. Porro bubulum seuum, renibus maximè detracatum, exceptis membranis, aqua marina ex alto petita cluendum est: mox in pila tundendum diligenter, affusa maris aqua. Cum verò dissolutum fuerit, in fictilem ollam cohiiciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante superenineat, proluendum: decoquendum donec omnis aboleatur odor, additis ad singulas seui Atticas minas, quaternis Tyrrhenicas ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ pessum ierant sordibus, in novo fictili reponendum, opertumque soli interdiu credendum, vt ad candorem reducatur, & odoris virus euanscat, Dioscorides: Ex quo infra etiam quomodo taurorum pingue priuatim curari debeat, prescribemus. Si sanguis reiiciatur, efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice & cum acetō sumptum. Nam de taurino credere temerarium est, Plinii. Sanguis vaccinus vulneri infusus, emanantem fistit sanguinem, Haly. Bubulus sanguis abscessus concoquit, si cum seuo ad ignem emplastrum fiat: emollit etiam tumores duros, Rasis. Panos idem & apostemata discutit, vt fel quoque & caro bouis si calida imponantur, Plinii. Canum scabies sanantur bubulo sanguine recenti, iterumque cum inarescat illito, & postero die abluto cinere lixiu, Plinii. Tradunt Arcades quidem non medicaminibus vti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maximè succis herbæ turgeant, medicenturq; vbera pascuis. Bihunt autem vaccinum, quoniam omniora ferè sunt in herbis, Plinii. Vt in Arcadia bubulum biberent phthisici, syn-

fici, syntecticis; & cachectis, diximus in ratione herbarum, Idem. Hippocrates in lib. de internis affectionibus in 3. splenis morbo per dies aliquot bubuli lactis quatuor heminas ieiuno dari iubet, tertia muriæ parte ammixta. Idem in tabe dorsali bubulum lac per quadraginta dies propinat. Stomacho accommodatissimum caprinum, bubulum medicatus, quo & aliis maximè soluitur, Plinius. Bubulum lac priuatim prodest his, qui colchicon bibent, aut cicutam, aut dorycium, aut leporem marinum, Idem. Cuncta venena expugnari eo tradunt Græci, maximè supra dicta (id est, quæ rosiones vstitutionesque inferunt) & si ephemeral impactum sit, aut si cantharides datae, vomitione omnia egeri, Plinius & Dioscorides. Venenis datis expellendis, *Lac asina, placidaq; bonis prodeſſo loquuntur*, Serenus. Cortex glandis (arboris, non fructus) decoctus lacte vaccino, serpentis plaga illinitur, Plinius. Nitrum in facie exulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo, Plinius. Lac bubulum oris vulnera recentia ad sanitatem reducit, vt quidam citat ex Dioscoride. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & arteriæ exulceratae leuantur: gargarizatur tepidum, vt est expressum, aut calefactum: caprinum vtilius cum malua decoctum, & sale exiguo, Plinius. Aegrotantibus ἡγράμμια remedium est bouillum lac infusum, Strabo. Lac caprinum vel bubulum vel ouillum recens mulsum, dum calet, vel etiam calefactum gargarizatum, tonsillarum dolores & tumores cito sedat, Marcellus. Lac bubulum recens mulsum, & lento igne calefactum gargarizatumq; arteriam constrictam infuso catarro, & fauces exasperatas, pristina sanitati restituta persanat, Marcellus. Picem praecoquam, siue quam viscosam vocant, & rubricam Scythicam, quam alii pissaphaltum vocant, cum seu ceruini remissi cyatho vno, & lactis bubuli vel ouilli pari mensura, si quis iam periclitanti phthisico in potu vel in cibo quotidie dederit, mirè ei subuenit, Marcellus. Lac bubulum tepidum incoctum subinde sumtum, exulceratum quoq; stomachum sanabit, Marcellus. Stomachum exulceratum lactis asinini potius reficit, item bubuli, Plin. Dolores stomachi lenit, & maximè his quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asinum, aut muliebre, aut vaccinum, silicibus incoctis potatum, Archigenes apud Galenū *nat. rot.* Alui exulceratos fluores & tenesmos, ouillum bubulumve aut caprinum lac sifist ignitis calculis (interpres addit, marinis) decoctum, Dioscorides. Laborantibus tenesmo, id est, qui de perficitione assidue sedere cupiunt, & nihil deiciunt, lac bubulum decoctum frequenter potum, maxime prodest, Marcellus. Tenesmus, id est, crebra & inanis voluntas egerendi, tollitur poto lacte asinino, item bubulo, Plin. In biliosis fluxionibus lac bubulum aut caprinum tepidum recens multum auxiliatur in potu: aut ad ignem decoctum, assidue agitatum, donec ad tertias sit reductum: quod ipsum & per fluviales silices (νάχλια Græci vocant) ferique laminas igni candefactas, ac in lacte extinctas, fieri potest. Ceterum in decoquendo superstantem concretionem siue spumam cochleari aut penna auferre oportet. Hoc enim nullum compendiosius remedium ad fluxiones biliosas reperire possit. Quandoquidem autem febricitantibus lac ipsum in 30 nidorem aut etiam acorem conuerit confuevit, maiusque nocumentum quam commoditatem inferre: tunc sanè in præsens, ipsum exhibere vitabimus: aquæ verò quarta parte ad lac ipsum affusa, decoctionem faciemus, donec dimidium eius consumatur, atque hoc modo exhibebimus, Aëtius. Qui eadem ferè etiam in celiacorum digesta tradit, ita exhibitum simul sistere ac temperare fluxiones inquiens. Bubulum lac potum dysentericos iuuat, Galenus. Bubuli lactis decocti potus inter celiacorum & dysentericorum remedia numeratur: dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & si tormenta sint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere, Plin. Contra rosiones intestinorum à medicamentis factas lac infunditur. Et si vrat dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordeacea. Item ad rosiones intestinorum bubulum aut ouillum vtilius, Plin. Nostri vt dysenteriaz occurrant in vaccino lacte tepido stomacha siue aciem ferri optimam nouies candefactam extinguunt, idque calidum propinant ægro. Nonnulli in aqua etiam ægro biddena aciem similiter extingunt. Alij lac vaccinum in olla ad ignem ponunt, & duos lapides nigros flutiatiles simul & aciem candefaciunt, & lacti imponunt, ac ne exundet ebulliendo cauent: Lac ita medicatum quam calidissimum bibi præcipiunt. Aëtius de suppuratis renibus tractans, Lac (inquit) cum melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem asinum aut equinum: ad vlcera enim repurganda conductit: quum verò repurgatione amplius opus non habent, & morsus fiunt obtusiores, indigetque æger nutrimento, tunc etiam bubulum lac eis exhibendum duarum aut trium heminarum mensura. Conceptus adiuuari aiunt vaccini lactis potu, Plinius. Vulnerato intestino respiratio prodit infernè inconspicua iuxta vulnus, & euacuantur pectora: Dato 40 igitur lac & vinum, pari aquæ mensura ammixta, Hippocrates lib. 2. Epidemiorum, sectione 6. Et alibi eodem libro, Capitis os (inquit) si doleat fractumve sit, lac vinumque pari modo propinato. Nostro tempore aliqui aduersus quartanam remedium prædicant, si ex vino & lacte confusis liquor in balneo Mariae (vt vocant) extractus per aliquot dies bibatur. Præterea Hippocrates in libro de natura muliebri, Cum fluxus albus abortus fuerit, qui vel ventris mouet profluuium, vel ad uterum vertitur, &c. pharmacum bibi iubet, à quo superna purgantur, & lac asinum. Postquam autem (inquit) infra purgata fuerit, bubulum lac bibat ad dies quadraginta, si poterit, meracum (vt Cornarius transfert, in Græco est, ἀργητὸν οἶνον) sub dio per noctem expositum, quarta aquæ parte ammixta, & quæ sequuntur: iubet autem aquam paulatim imminui, & eius loco plus lactis tepidi recens emulsi admisceri, donec rursus ferè merum lac fiat. Nam ἀργητὸν non de vino solum dicitur, sed de quo quis mero & non mixto. Totus sanè ille apud Hippocratem locus, difficilis mihi & obscurus videtur. Hoc saltem nobis si non ex isto loco, ex superioribus tamen constat, vinum lacte permixtum inter remedia quondam fuisse. Sanos verò in cibo idem facere nostrates metris huic argumento accommodatis reprehendunt, quorum hic sensus est, Lac non Lyæo de iecore Est abluendum, sed liquidis Argenteisque nymphis Ei, qui diu frui volet Dextra valetudine: 50 Nimirum quod facile lac vino mixtum acescat, & simul in ventriculo corrumpantur: aut etiam fortè coagulandi in eo lactis periculum sit. Autcenna certè Empiricos Indos aliasque docere scribit, lac cum acidis vel acetosis edendum non esse, quoniam diurni morbi inde orientur, vt lepra & alij. Aëtius de cura melancholia, Vtile est (inquit) lactis sero ventrem subducere: veruntamen id non sit, quod ex caseo fuerit expressum: melius est enim id, quod per decoctionem ex lacte separatur, præsertim equino vel bubulo, &c. Serum de lacte bubulo, adiecto melle & sale, quantum satis sit, potui sumptum, morantem aluum impellit, Marcellus. Idem ante omnia orthopnoicas prodest cum nafturtio, Plinius. Tumores præter naturam maturat efficacissimè lac bubulum cum stercore bubulo & mica panis, Incertus. Medulla vaccina cum farina tenui subacta, & velut excoctus panis cibatui data, mirè dysentericum sanat, maximè si & caseus bubulus recens manducetur. Marcellus. Ad omnes epiphoras ventris, caseum vaccinum mollem calidum imponi oportet, quo tempore dysentericis potionis ferro candenti 60 calefactas dari conuenit, Idem. Caseus recens vaccinus cœliacis & dysentericis immittitur: Item butyrum hemi-

nis quatuor, cum resinæ terebinthinæ sextante, aut cum malua decocta, aut rosaceo. Sextius eisdem affectus caseo equino, quos bubulo tradit, Plin.

Bouis capitii lapillum tradunt inesse, quem ab eo expusi si necem timeat: inopinatis præciso capite exemplum adalligatumq; mirè prodesse dentitioni: Item cerebrum eiusdem ad eundem vsum adalligari iubent, Plin. Ex eadem aqua, de qua bos aut asinus biberit paululum sumptū & potatum, tollit efficaciter capitis dolorē, Marcellus. In iuueniarum secundo ventre pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: singulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit, Plin. Et alibi lapillum memorans, qui in ceruis reperiatur, subdit: Nam de pumice, qui in vaccarum vtero simili modo inuenitur, diximus in natura boum: non aliud quām citatum iam locum significans. Linguæ exulcerationi & arteriarum prodest ius omisi gargarizatum, Plin. bubuli accipendum puto, de illo enim lacte proxime dixerat, quamquam simul etiam de caprino. Iecur vacinum cœliacis & dysentericis medetur, Plin. Iecur bouis vstum potumq; ventris & sanguinis profluvium inhibet, Haly. Lycium Indicum aliqui felle bubulo adulterant, Plin. Vaccinum fel validius est quām aliarum quadrupedum: Misctur emplastris ad vlcera quæ erysipelati & dolori vehementi iunguntur, Auicenna. Fel tauri calidius est, magisq; desiccatur quām boum castrorum, Galenus. Fel boum melli admixtum, ferrum infixum vel spinam extrahit. Bdellium in eo dissolutum iuncto aceto, & fistule infusum iuuat, Rasis. Permixto alumine & myrrha fel bubulum ad crassitudinem mellis subactum & illitum, ea quæ veretrī serpunt, mira celeritate persanat: supra etiam beta vino cocta recte imponitur, Marcellus: apud Plinium verò lib. 28. cap. 15. sic legitur, Vitia quæ in verendis serpunt, fel bubulum sanat, cum alumine Ægyptio ac muria ad crassitudinem mellis subactum, insuper beta ex vino cocta imposta, vt caro quoq; bubula. Panos & apostemata in quacunq; parte fel bubulum discutit, vt sanguis etiam & caro bouis calida imposta, Plin. Strumas discutit fel aprinum, vel bubulum tepidum illitum Plinius. Marcellus non aprinum sed caprinum ad strumas commēdat, his verbis: Fel bubulum vel caprinum ad incipientes strumas optimè facere experimenta docuerunt. Nam penitus crescere non sinentur, si eo adsiduè tangantur. Cicatrices nigras reducit ad candorem, cum felle bubulo erucæ semen, Plin. Ad anginam, Bouis masculi felle collum oblinito, Galen. eup. 3. Bubulum fel cum nitro & cimolia furfures amolitur, si caput inde lauctur, Auicenna. Fel bouis cum plurima aqua manus dealbat, Cardanus. In vso est etiam ad collyria contra vngues oculorum. Fel vaccæ nigrae, si co illinantur oculi debiles, scripturam amilli non percipientes, prodest, Rasis: quid sibi velit vox amilli non assequor: sensus forsitan est, iuuari eos qui scripta remotiora legre nō possunt, quos Graci μύωνας vocant, lusciosos vel lusciosos Latini: Plinius tamē nyctalopas lusciosos interpretatur, corumq; oculos felle capræ à quibusdiam inungi scribit. De liuoribus oculorum: Eruca semen recens cum felle bouino cataplasmatis modo impones, G. l. eup. 2. Quibus furfures caput occuparunt, his cum fœnogræco, betæ succo, ac nitro præfrictis & extersis, cimoliam felle bubulo ac suillo acetoq; subactam illine. Deinde post horam ablue, atramentumq; futorium ac nitrum cum oleo trita illine, Archigenes apud Galen. In felle boum inuenitur aliquid lapidi simile, figura annuli, quod philosophi vocant alcheron, quod tritū & naribus attractū, aciem oculorū promouet, & prohibet nè quis humor descendens in oculis colligatur: Itē si magnitudine lenti inde capiatur cum succo betæ, & hauriatur naribus, comitalibus prodest. Quod si desit alcheron, substituit ei sesquidenarius de felle tauri nigri, Rasis. Hunc lapidē in felle bouis repertū, aliqui etiam guers & massatū vocant, vt Matthæus Sylvaticus scribit, Arabica nimirū dialecto. Vide in felle tauri infra. Ad calculū renū usurpatū lapis citrinus, qui inuenitur in cysti fellis vaccae, in libro de medicinis expertis in duabus compositionibus diuersis. Fel bouis tinnitū & sonis aurium intestinis medetur, si cū gossipio imponatur: & si cū oleo instilletur, contractū ex frigiditate dolorē aurium lenit, Haly. Aduersus grauitatē audiendi fel bubulū cum vrina hirci, auriculæ quæ molestiā surdiginis patitur, instillabis statimq; subuenies, Marcel. Si grauitas sit audiendi, fel bubulū cum vrina capræ vel hirci medetur, vel si pus sit, Plin. Fel testudinum cū vernatione anguiū aceto admixto, vnicè purulētis auribus prodest: Quidam bubulū fel admiscit, decoctarumq; carnū testudinis succū addita æque vernatione anguiū: fed diu in vno testudinē excouunt, Plin. Senectus serpentīū (quæ nō vetustior anno sit) feruēte testa vsta instillatur auribus rosaceo admixto, cōtra omnia quidē vitia cūfīcax, sed contra grauolentia præcipue: aut si purulentæ sunt ex aceto, melius cum felle caprino vel bubulo aut testudinis marinæ: Idē alibi, Auriū dolori & vitiis medetur fel apri vel suis vel bubulū, cum olco cicino & rosaceo æquis portionibus: præcipue verò taurinū, cum porri succo tepidū, vel cum melle si suppurent: contraq; odorē grauelē per se tepefactū in mali corio, Plin. Fel anseris cū felle bouis & succo daphnæ, surdos sanat, Kiramdes. Fel, bouis surdū etiam prodest eloquuntur, Si iungas olidagranæ quod iunxeré capella, Serenus. Bouis felle palatum illinitur ad prouocationem, Auicenna: fortè apophlegmatismum, id est, pituita à capite detractionem prouocationis vocabulo accipere conuenit. Sunt qui morbum regium pelli credant fascia linea in bubulo felle calido tincta, & corpori sub costis incincta: quod triduo faciendum aiunt, ita vt quotidie rehouetur in medicamentum. Si mulier diu non concepit, mensibus apparentibus tertia aut quarta dic, alumen tritum vnguento dilutum, lana exceptum apponat, & per tres dies appositum habeat: tertia verò die fel bouis radito, & ramentum oleo dilutum ac subactum, linteo exceptum apponito, & tres dies appositum habeat: sequenti vērò cum viro concubat, Hippocrates in libro de natura muliebri. Induratam vluam aperit fel bubulum rosaceo admixto, foris velle re cum resina terebinthina imposta, Plinius. Ad talpas (sic dicitos abscessus) locum prius multo eluito, deinde bubulum felini cito, Galenus eup. 3. Fel bouis mixtum vno & medullæ colocynthidis ac melli, anno illito, aluum proritat, Rasis. Haæ morrhoides aperit, Auicenna: in quem vsum Galenus & alij taurino præcipue vtuntur. Mariæ aut fici, vt quidam scribunt, si felle bubulo linantur, indubitanter abolentur. Genus maligni & depascantis viceris, in tibiis præcipue, quod nostri lupum vocant, sanari quidam promittunt, imposito cataplasmate, ex succo carlinæ (qui radice contusa expressus sit) & chelidonij maioris & felle bubulo, ita vt partes singulorum æquales miscantur. Fel bouis destillatum, summum remedium doloris capitis febrium: prouocat etiam somnum si ap̄plicetur supra tempora, Incertus. Fel, præcipue bubulum, illitum mammis, facit, ne lac in eis grumescat, Aetius. Lien bubulus in melle editur, & illinitur ad lienis dolores: ad vleera manantia cum melle, Plinius. Inueteratus ex vino datur ad lienem sedandum: recens autem assus vel elixus in cibo, Plinius. Vleera in facie tolluntur membrana è partu bouis madida. In vesica bouis allij capita viginti tusa cum acetii sextario impnnuntur ad lienis dolorem, Plinius. Aceris florem tritum bene cum sinapi, aut etiam solum, mittes in acetum, simulque in bucculari decoques: ita vt aliquandiu illic bulliant, & ad similitudinem pupliculae spissentur: postea in vaccinam vessicam calida ea transferes, ita vt duobus digitis liquori haic vessica maior sit, tum

tum spleni fatis calidum medicamen adpones, ligabis fascia, tertia die solues, mirabilis gratulabcris remedio, Marcellus. Ad colicam remedium vsu persæpe comprobatum ab amico quodam accipi nuper huiusmodi: Later ignitus & fascia madente inuolutus, pedibus ægris in lecto bene cooperati applicetur, & præterea panni calidi: Mox lac caprinum prius ferue factum in vesicam bubulam infundes (vel spongia excipies, & paropside lignea operies ne distillet:) & vmbilico impones quam calidissimum. Hinc sudor copiosus manabit: proinde ne aliud sistatur, simul etiam parum olei ægro propinetur: quod & ipsum aliqui calidum bibi volunt. Boues ne infestentur à muscis, bubulam sanguinum illine, Africanus. Aiunt si bouis castrati vrinae cinis arboris myrica immisceatur, vel in potu, vel in cibo, Venerem finiri: Carboque ex eo genere vrina ea restinctus in umbra couditur: idem cum libeat accedere, resoluitur, Plinius. Si quis se infundat in vrina bouis, stomacho ob frigiditatem ægro conductus: item ad 10 hæmorrhoides, Haly. Vrnam tauri maximè, aut certè bouis vetustissimam, in ollam nouam angusti oris infundito, & aceti tertiam vrinae partem, ac myrtum contusam ammiscoeto, deinde testas pro olla magnitudine satis multas, igni candefactas in ollam coniicito, posteaque hominem inclinatum apposita ad ollam aure, somentum admittere iubeto. Circum aurem verò fasciculum ex lana in orbem circumponito, ne videlicet circumsize partes exurantur, Apollonius apud Galenum. Nostro tempore quidam militibus quos dira oris vlcera populari lue per exercitum grassata vexabant (nostri vocant *die brûne*) vaccarum lotium gargarisandum dedit, ac plerosque magno lucro suo curauit. Vulnera facta igne, dum sanescunt, defricare bubula vrina conuenit, Columella ubi agit de cauteriis boum ad epiphoras oculorum. Suppuratio boum melius ferro rescinditur, quam medicamento: Expressus deinde sinus ipse, qui eam continebat, calida bubula vrina eluitur, &c. Columella. Corni arboris flore degustato, alio concita moriuntur apes, remedium præbere eis vrinam hominum, vel boum,

20 Plinius.

Stercus animalium vim habet maximè digerentem. Verùm stercus humanum ob fetorem abominandum est. At bubulum, caprinum, & ex aliis quibusdam animalibus, neq; grauiter olet, & multa experientia non tantum nobis, sed & alijs medicis me natu maioribus comprobatum est, Galenus de simpl. medic. facultatib. lib. 10. cap. 17. Et mox cap. 23. Stercus bubulum (inquit) pro pastu vario exiguum habet differentiam, esque & ipsum facultatis exicatoria. Verùm attractoriæ etiam obtinet, vt monstrat dum apum vespasianumq; mortuis iuuat. Quanquam hæc vt à proprietate substantiæ totius iuuentur fieri potest. Ceterum medicus quidam medicamentorum peritus, in Mysia quæ in Hellestanto est aqua inter cutem laborantes bubulo stercore oblinens, in solem exponebat. Atque hic ipse imposuit & partibus rusticorum phlegmone obfessis, humidum illud vere collectum, cum herbam boues pascuntur. Manifestum autem est hoc esse alio moderatoribus multò viribus: dico autem aliud cum palcis 30 vescuntur. Nam hoc medium est inter id quod modo diximus, & quod prouenit ab erui pastu. Liquet ergo, quemadmodum id quod ex pascuo herbaceo prouenit, ad phlegmonas accommodatur, sic istud aqua infestatis esse idoneum. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe fossoribus & messoribus, & qui opus obeunt tam validum: in quibus utique Mysius ille medicus & ad chcerades adhibeat, & ad tumores omnes scirrhosos, ex aceto in cataplasmatis formam compositum imponens. Hæc Galenus. Illinitur in his quæ rumpere opus est, fumum bubulum in cinere calefactum, aut capriatum in vino vel aceto decoctum, Plinius. Boas fumum bubulum, vnde & nomen traxere, abolet, Idem. Medetur aduersus apum & vesparrum iactus, Rasis: & Galenus, vt supra recitauimus. Omnes tumores & abscessus calidos cum aceto impositum sedat, Anicenna: & Galenus, vt paulò ante dictum est. Igni sacro vitulinum fumum recens illinitur, vel bubulum, Plinius. Armentaria bouis fumum si recens admoueatur, vulnerum inflammationes mitigat: Foliis autem inuoluitur, & calfactum cinere feruenti superponitur, Dioscorides. Illitum ex aceto duritas, panos, & strumas discutit, Idem. Abscessus crassos dissoluit, Haly. Fumum bubulum cum melle recentia vulnera non patitur intumescere, Plin. Ad scrophulas & parotidas quæ sunt apostemata secus aures, stercus bouis aut caprae coque in aceto & appone, Gal. eup. 2. Quemuis tumorem sedari aiunt farina hordei cum stercore bubulo vel caprino cocta, Author obscurus. Ad vlcera antiqua tibiarum quidam hoc arido medicamento vtuntur: testæ ouorum, veteres calceamentorum soleæ, & bubulum fumum de mense Maio, arida teruntur, & insperguntur vlcéri: superinditur etiam typha palustris: sic vlcus exiccati aiunt. Fumum bubulum naribus inflatum, sanguinis profluuium cohibet, Rasis. Aliqui ad eundem usum acetum addunt: Alij non ipsum, sed eius cinerem inflari iubent, vt Haly. Fumus bouis solio inuolitus & calefactus in cinere varicibus applicatur, Rasis. Conuenit etiam abscessibus qui post aures fiunt, Auicenna. Bubulum fumum feruens ex aceto decoctum, strumas discutit, Plin. strumas & alios scirrhosos tumores, vt supra ex Galeno relatum est. Ad strumas facit fimus bubulus cum aceto elixus & illitus: hoc etiam indurato, omnes tumores probè discutit. Nic. Myrepbus. Et rursus, fumum caprinum aut bubulum elixum, aut farinam eruinam cum vrina pueri non corrupti, & vino, si placet, exiguo excepta impone, ac cum eis picis liquida & colophoniaz quantumuis & ceræ & olei, bene elixa ad emplastri formam redacta imponito, Idem. Magi simi bubuli cinere consperso puerorum vrina illinunt digitos pedum, manibusque leporis cor adalligant, contra quartanam, Plinius. Fimo bubulo vsto succum betæ admisceri, atque inde caput porriginosum lauari oportet, Marcel. Phthisicis prodeesse tradunt, simi aridi, sed pabulo viridi pasto boue fumum harundine haustum, Plin. Stercus vaccinum est ex medicamentis, quibus pulmoni, eiusque tabi, & similibus noxis medemur, Auicenna. Potum vel clystere iafusum, ventri ob intestinorum vlcera fluenti salubre est, Rasis. Morbum arquatum pelli ferunt recentiores quidam, si è bubulo fimo recente (aut viridi, vtrumque enim ex lingua nostra transferri potest) liquor in chymistico instrumento separatus potetur. Ad coli dolorem: stercus bubulum recens exprime per linteum mundum, & succum eius in qualibet potionem colico da bibendum, statim subuenies: quod remedium efficacissimum esse multa experimenta docuerunt, Marcellus. Germani (præsertim nostri) colicam etiam matricis vocabulo nominant, & quod absurdius est in viris quoque: celebratur autem etiam apud nos medicamentum illud Marcelli iam dictum: Fumum vaccinum nempe vino permiscent, succumq; linteo percolatum, ægrototo calidum propinant. Alij hoc fumum magnitudine oui dimidiati quinque vnciis vini permixtum colant, & minutim incisa addunt aromata, zingiber, caryophyllos, macis, & cinnamum: Hoc egrum, vbi primum noxam senserit, vna potionem haurire, & insuper sudare præcipiunt. Bouis stercus aridum vsum, tribus cochleariis potum hydropicos iuuat, Galenus ad Pisonem, cap. 12. & Rasis. Ad hydropicos: Stercus bubulum accipito, si mas ægrotat, maris, si foemina, foeminæ, in ollam nouam coniice, conge, operculum luto, ne disfletur, obline: ollam deinde super cinerem viuæ calcis per dies se- 70 ptim statue: octauo die detecta olla stercus exime, & aridum medicamentum vitro vase repone, cùm vti voles,

tres ligulas ex vino per septem dies exhibeto, sed in vino rutam feruefacias: haec potio bene facit, etiam si tumores adint & ædemata resiccat, euacuatq; per lotium ægrotus, etiam non potet per totum diem nisi ter, Galen. cap. 3. Hydropicus auxiliatur fimi ceruini, maximè subulonis, sed & bubuli (de armentinis loquor) quod bolbiton vocant, cinis cochleariorum trium in mulsi hemina: bouis foemina in mulieribus, & ex altero sexu in viris, quod veluti mysterium occultarunt magi, Plin. Hydropicus illitus simo bubulo iuuatur, si diutius ad solem desicetur, Antiquus quidam, & Galenus, ut supra ex eo citauit. Hydropico plurimum prodest simo bubulo inungi ad solem, & confricari corpus totum, Rasis. Ex eodem arido, aceto optimo & aqua in mortario diligenter admixtis, cataplasmata toti ventri calidum contra aquam citrinam (id est, hydropem) vitilissimè imponitur, Rasis. Prodest & vituli fimum, ut infra docebimus. Hydropicus pro cataplasmate sterlus bouis armentariae impone. Resicca autem ipsum sterlus diligenter, & tritum in posca velut crudam hordeaceam farinam coque, inspersa sulfuris viuui quarta parte. Cataplasmata vero per omnem ventris amplitudinem impone, Archigenes apud Galenum. Bouis fimum coxendicis cruciatu fotu compescit, Dioscorides. Ischiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in foliis cincere feruenti, Plin. Fimum bubulum feruentem, quem in cinere ardenti calefeceris, coxarum dolori imponito, plurimum prodest, Marcell. Emplastrum ex eo fit ischiadi, Anicenna. Recens calidus podagram lenit, Marcellus. Recens cataplasmatis instar podagram impositus leuat, Rasis. Podagris medetur bouis fimum cum aceti face, Plinius. Priuatum suffitu simi, quod à masculo boue redditum est, procidentes vulua reprimuntur, Dioscorides. Maximum beneficium præstat simus maleuli bouis, hystericas mulierum fumigatus propendentibus, Antiquus quidam. Aiunt & suffitu simi è mare boue, procidentes vuluas reprimi, partus adiuuari, Plin. Hippocrates in libro de natura muliebri, vbi medicamenta refert mensibus & secundis detrahendis idonea, cum odoramenta quædam, (crocum, calatum, rosas, styracem, cneorum paucō melle subigenda) recensuisset, Hæc (inquit) suffiantur stercore bubulo: id velut acetabulū olearium formetur, habeatq; fundamentum tenuē, & sit siccum. Ignis autem sit farmentitius, in quo sterlus iaceat, & ex illo mulier insidēs (Æschylus) contecta suffiat. Et paulo post, Sterlus bubulū, cedri ramēta, & bitumen suffito. Et rursus, Sterlus bubulū contusum ac cribatū, aceti dimidia mēsura, & decocti erui dimidia adiecta, leniter pro somēto adhibeto, &c. Et paulo post initiu eiusdēlibri, aduersus aquā intercutē vteri, pharmacū (inquit) deorsum purgans bibendū dare oportet: post pharmacū verò, uteros bubulū steroris somēto fouere. Quibus bilē atram generantibus stomachus inflatur, armentarię bouis sterlus aridū vino coctū imponito, Galen. n. 27. ex Archigene. Aqua pota, quæ de bouis aut asini potu relicta est, capitis dolores sanat, Plin.

H.

Bos, ò bos, & datus pluralis bobus, vel secundū veteres bubus, primā syllabam producūt: reliqui casus omnes corripiunt, Seruius. Πάρης & πάρτας (inuenio & πέμπω) pro iuuenca dicitur à Græcis: itē δαμαλή Dorice & Poetice, 30 vel δαμαλη, quam nos iuincē vocamus. δαμαλη: vero iuuenç significat, quem in Alexandri Cæsaris vita Lampridius damalionem vocavit. Vterq; sexus in moscho continetur. Photion damalin vocare omne animal existimat in iuuenta, Hermolaus Barb. & Aristophanes grammaticus: qui iuuenç etiam à Sophocle γηγρῆς βίβλοι dictam testatur, & λεοντοχοῖς βίβλοι apud Æschylū legi. Videntur sanè autores non semper vituli & iuuenç discrimē obseruare, quod ab ætate est, cū hic illo natu maior sit, (vt diximus supra in A. circa principiū, & rursus circa finem.) Aristophanes iam citatus, Τὰ γένεα δαμαλαι, δαμαλης, μίσχοι, πόροι, &c. Vnum nobis vocabulum est, das rinduhe, id est, bubulū pecus, quo omnes eius secundū sexum & ætatem differentias comprehendimus. Iuuenç vocabamus in Zeytochē, iuuenç cam in Zeyku, reliquæ gentes circuloquuntur. Apud Suidā legitur γένεα βοῶν, αἱ ἀρκαῖαι, Εὐρωπαὶ γένεα. Kāu. vo. boues sunt δαμαλαι, δαμαλη, δαμαλης, μίσχοι, πόροι, id est, robusti, quadrati, costisq; & coxis plenis, Varinus. 40 Ιερέον, quoduis animal quod immolatur: per excellentiam autē bos, Idem. Dionysius Siculus bouem nuncupabat garotan, Cælius. γύρων βοῦς γένεα. Εἰχθύς πόροι, Hesychius. βος genitiū facit βοὸς, vel βος poetice, accusatiū θέα vel θεη. Iones & Attici in foemino genere proferunt, vt etiam θη, πτοες, γυμνός, & κύνα. Significat autē non singulos tantum, sed etiam gregem aut armentū boum, Varinus. Βος, à έω πτοεφω. Τὸ τρέφω ήμάς ζων ἐν τῷ τείλῳ γλυκοσιας. Etymolog. quidam θη & θοη à mugitu dictū volunt. Græci θεη, nominari aiunt commissuras futurarū in tunicis, Pollux. θεη etiam appellare licebit chytropodem, qui anthraciū aliās, & λαονα τα, & ιοχάρη, ιοχάλιον, & κυρτοπόδιον vocatur, Idē. De boe pifce plano cartilagineo alius est dicendi locus. Salpā quoq; pifsem aliqui θεη vocabant. Plinius lib. 8. tradit elephates Italiam vidisse primum Pyrrhi bello, & boues Lucas appellasse, in Lucanis visos. De boe placenta mox inter prouerbia dicemus. Βως pro corio bubulo, totū pro parte, vt elephas etiam Græcis pro dente solo, Eustathius. Βος etiam, apud poetas præcipue pro θεη ponitur, & à grammaticis exponitur, scutum, pelta, στάσιον, corium, pifcis quidam. Βως θεη apud Homerum, vt alibi θέας αὐτος, & alibi Χαλκετε βινέτε θοη & ποντιών, 50 ad differentiam τοῦ αιμοσειών, id est, crudi corij bubuli, Varinus. Ιερέων θεη exponitur apud Suidam & Varinum. Mensis principis diei ratione Orpheus μονοκέρως μίσχοι, id est, vnicornem vitulum nuncupauit: cuius rei meminit super Iliados primum Eustathius. Siquidem mensis simpliciter, vt generationis effector, bos appellatur. Quid vero habeat tunc primam substantię domesticę ἔκφαντον, moschos, id est, vitulus, vel (vt inquit Eustathius) θη τὸ γενέαν οὐδὲ οὐδὲ ποιεῖ, Cælius. Armenti descriptio inter Claudiani poēmatu extat.

Bubulus, idem quod bouinus, vt lac bubulum, Plin. lib. 28. Stomachum exulceratum lactis asinini potus resicit: item bubuli. Sic bubulum pecus, Varro 2. de Rust. Bubulum monumentum ioco dixit Plaut. Sticho. Sunt qui & bouillum recte dici putant, & citant Plinius locum, Bouilla carnis iuxta facile curatur, quem nos in Plinio nusquam reperimus. Bubulinum pro bubulum apud Marcellum empiricum, vt bubulina medulla: Eadem voce vtitur Platinus. Βοΐδιον bucula est, trisyllabum pro tetrasyllabo Βοΐδιον, dicitur & Βοΐδιεσον, in auibus Aristoph. Ceruus est animal adēd simplex, vt equo aut bucula accidente propius, hominem iuxta venantem nō cernat: aut si cernat, arcu ipsum sagittasq; miretur, Plin. Vaccinus adiectiū nomē à vacca, lac vaccinū, apud Plin. Quod scorta passim vacchas nūcupamus, ex antiquitate profluxit, in comediiis quippe Aristophanicis comperitur fuisse Athenis celebres meretriculas Cyanā & Salauacchā, Cælius. Πεπίλας θεη, Κεπέπιλοι μίσχοι, apud Varinum: & θεη τετρηνός, qui cornua habet άναπεπιμένα, reflexa. Tauras vaccas steriles dici existimat, hac de causa, quod nō magis quā tauri pariāt, Festus. Columella lib. 6. Et vtiq; tauræ quæ locū occupant fœendarū ableganda. Varro lib. 2. de Rustica, Quæ sterilis est vacca, taura appellatur. Bouis & vaccæ epitheta hæc reperimus: Arator, armosus, agrestis, agricola. Aeripes Ouidio, qui habeat pedes tanquam ex ære solidos. Albus, Horatius in Carmine Seculari, Quiq; vos bobus veneratur albis. Cerebosus, Columella 2. 11. Contumax. Crud. Horat. Epod. Candens. Corniger. Cornupeta. Decori ab aspectu, Colum. Durus. Durissimi, Colum. Formosæ, Ouid. 1. de Arte. Ferus. Hirfuscus. Immunis aratri, Ouid. 70 Metam. 3.

Metam. 3. Incustodita, idem Fast. 1. Indigena, Ouid. Amor. 3. Indomita, Valer. lib. 4. Argo & Porphy. Intacta, id est iugum non passa, Horat. Epop. 9. Lectus, Ouid. Metam. 6. Minaces, idem Metam. 11. Nitida & niuea, Ouid. Omnia in herbis, Plin. 25. 8. Opimi, Varro de Reru. 2. 1. Otiosus, Horat. Carm. 3. Passa iugum, Ouid. Metam. 3. Pasti, Verg. Aeg. 5. Patuli, quorum cornua in diuersum supra modum patent, Plautus, Pauidi, Clandian. Panegyr. 3. Perdomiti, Colum. 6. 2. Piger, Horat. Epist. 1. Tolerantes laborum, Colum. Ruricola, Ouid. Fast. 1. Boues perpetuo epitheto toruos poeta vocant, quod principia frontis asperitas in hoc pecore appetat: Claudianns, *Vitulum non blandius ambit Toruaparens*, id est vacca. Vnde Toruitas, vt Pompeio placet, quasi taurorum acerbitas ducta. Tardi, Ouid. Amor. 1. Trux. Tumidus. Tuttus, Horat. Carm. 4. Validus, Vetulus, luctuinalis Sat. 10. Armenti epitheta, bucerum, validum, montanum, toruum, spumans, lanigeru, discolor. Buceria, boum greges. Lucret. lib. 2. 10 Buceriaq; greges, Nonius. Buceru. a, um, vt Ouid. 6. Metam. Armentag, buceru pauis, id est boues ipsos valde conutus. Lucret. lib. 5. Lanigeru, similes pecudes, & buceru fœcias, hoc est boues. Iuuenci & iuuencæ epitheta, cornigeræ, formosæ, fortes, laborifer, lunati fronte, petulans, torua fronte, pulcher, rudes operum, toruus, validus. Iuuencus de homine quoque iuuene, Horat. lib. 2. Carm. *T esuis matres metuunt iuuencus, T esenes proc, miseraq;* nuper *Virgines nupia.* Porphyron. Iuuenci ergo non tantum boues dicuntur, sed homines: quamvis in vnu sit, vt non nisi per diminutionem iuuenculos dicamus. Catullus ad puerum, Epigr. *Qui flosculus es iuuencolorum.* Ouid. Epist. 5. *Graia iuuencavnit.* Plin. lib. 10. Ex ijs iuuencæ plura quam vetetes, sed minora oua pariunt: de aubus. Aegio Boes apud Homerum, non albi, cum nigri mortuis immolarentur: neq; veloces, hos enim ειλποδας vocare sollet poeta: sed qui iam exoriati propter pinguitudinem albi apparent. Oivores, qui vini colorem referunt, nigri: quo sensu etiam oivora οινον poeta cognominat. Boes ειλποδας, quibus erecta sunt capita: nam κραυξ Attice caput est. 20 Eiāndes Boes, qui pedes inter ambulandum conuoluunt, Pansania mulieres etiam ειλποδας vocat. Ειλπες, codem sensu quo ειλποδας, vel quorum suffragines commode voluuntur aut flectuntur: vel nigri (vt & ιλησθι οδηρι aquam nigram interpretantur:) vel qui cornua habent ιλησθι, hoc est intorta. Hæc omnia in Varini Lexico legitimus. Boes ειλποδας & ειπονεφος. Theocritus. Boes ιλησθι cornuti dicuntur ab Homero. Καλαι Boes ιλησθι, ab codem dicuntur Solis boues, Odyss. u. Et Iliad. 4. Diomedes Euryalo dat iuavras ειδηντος Εοις ογραιλοι Achilles autem cursu certantibus premia proponit primo craterem argenteum, secundo Εονι μηχανη πονα σημου. In codem libro dicitur Arax Oileus inter currēndū lapsus esse cum calcasset Εονι ονθειεινων. Item Iliad. 1. Εοις αγελαιη dicitur. Boes ξατθις ογραιλας vocat Pindarus in Pythijs. Μυκηται θησεις Εονι, id est o bubulce, Theocritus. Id. 8. Pharos aratio est, & bovis etiam epitheton, Cælius ex Varino. Boarium, quod ad bouem pertinet. Arua boaria, in quibus boarium forū Romæ fuit. Propert. lib. 4. Eleg. *Aruaj, mugin sancite boaria longo.* Festus tamen boarium forū Roma dictum ait, quod ibi venderentur boues: & Plinius bouem æreum ex Aegina captum in eo conspecti scribit, & Herculis cognominati Triumphalis statuam. Bucardia gemma bubulo cordi similis, Babylone tantum nascitur, Plinius. Lappa boaria radix è vino pota articulis medetur, Plin. Ego hanc Dioscoridis Arcion esse iudico, quæ à Romanis personati & lappam vocari scribit. Accedunt etiā vires similes: Radix enim eius (codē teste) concisa & emplastri modo imposta, obortos membro. cū fractis ossibus circa articulos dolores sedat. Vulgo lappam, maiorem & bardanā appellant. Boarie nomen ei factū crediderim, quod cū procera sit, bubus facile adhæreat: vt lappa canaria canibus, quæ à reliquis eiusdē nominis (Plinij verbis vtor) sola humilitate differt. Cunilam bubulā originatum sylvestre Græcorū esse Io. Ruellius lib. 3. ca. 25. de stirpibus validissimis argumentis cōuincit. Ego bubulam appellatā cōijcio, quod inter boum remedia forte olim in vnu fuerit, quanquā apud scriptores in Hippiatrica solū mentionē eius inueniam: sic enim scribit Columella lib. 9 cap. 30. Si bilis molesta iumento est, venter intume- 30 scit, nec emitit ventos. Manus vñcta in seritur aluo, & obfessi naturales exitus adaperiuntur, exemptoq; sternore posita cunila bubula, & herba pedicularis cum sale trita, & decocta, melli miscentur, atq; ita facta collyria subiiciuntur, quæ ventrem mouent, bilemq; omnē deducunt, Hæc ille. Est & botes origanū apud Cydoniatas, idē nimirum bubulio, vt vel nomine prodit. Cratcuas apud Græcos Ligusticum falso cunilā appellat: cæteri ferè conizoides, cunilaginē, Plin. Nicander sylvestre origanū cunilam (κυνιλων) & panaces Heracleū vocat. Paronychiā herbam Romani boçinalē vocabant. Femur bubulū appellatur herba, nernis vtilis, recēs in aceto & sale trita. Plin. Videndum an eadem sit, quam alibi scribit myriophyllum dici, in Hetruria, qua boum nerui abscessi addita axungia solidentur. Boes ημειας, id est, bouina verba, grandia, sublimia, superba, & soni plena apud Aristophanem interpretantur. Boes, coria, scuta, & lora bubula exponunt: Εονια, δδον, άγροινια. Cretenses Εονια vocant, vestibuli iuuanum, id est primam à via ingredienti. Fœnogræcum aliqui buceras vocant, quoniam coroiculis semen est si- 40 milc, Plin. Alibi apud eundem buceros legitur, nimirum Εονιας vt rhinoceros sunt qui buceron scribant. Apud Varinum pro eodem semine Εονιας legitur. Buceraon appellari etiam anagallidem herbam Menetkeus testis est, Galenus in Glossis. Βονιας fons est Platearum: item Βονιας lacus sic olim dictus, nunc vero genus herbae. Vitæ nigram aliqui bucranion vocitant: idem nomen aliqui antirrhino tribuunt. Buglossos boum linguæ similis, Plin. Ego similitudinem istam ad figuram pariter & asperitatem refebo: utrumque borragini nostræ conuenit: quanquam & aliæ quædam herbae ad buglossi descriptionem accendant, omnes ferè viribus eisdem præditæ, vt supra ostendi. Cato cap. 4. de insitione loquens. Insuper (inquit) lingua bubula obtegito, si pluat ne aqua in librū permeat: eam linguam insuper librum alligato, ne cadat. Citat hunc locum etiam Plin. 17. 14. & herba genus interpretatur. Arabica & Persica nomina huius herbae & generum eius inuenio, marmacor, marmues, sumuse, scalue, alsafren, sumuse, meisidaf, keuzauguen. Syluaticus betonicæ quoq; tribuit linguæ bubulæ vel equina nomen. 50 Cirio folia bouis linguæ similia, minoria, subcandida Plin. Aliqui buglossum magnam pro cirio dixerūt. Βρυανες & Βονιας genera sunt herbarum, Varinus. Buphthalmus similis boum oculis, Plin. Romani olim boariā vocae- runt. Herba hæc apud nos in cibum venit, Varin. Arabice chiragefem nominatur. Ebensis in lib. de simplicibus medic. albchar buphthalmū facit: cū alij ocimi genus esse scribat. Aizoon maius alij buphthalmon vocat, alij zoophthalmō, Plin. Apud Dioscoridē bupophthalmos inter eiusdē herba nomēclaturas legitur. Boephthalmō Osthanī sideritis. Boanthemō Galenus in Glossis buphthalmō exponit, quod & chrysanthemō vocetur. Bupleurū, genus oleris, Varin. Describitur à Plinio herba sponte nascens, caule cubitali folijs multis longisq; capite anethi: laudata in cibis Hippocrati, & Nicādro in medicina. Meo quidē iudicio inter pastinacas erraticas cēseri debet, quibus & descriptione & facultatibus fauet. Bupleurum, bonis costa, & est dulbub, Syluaticus. Dulbub autem quid sit nondum reperi. Boonias, vel Εονιας potius, genus oleris sylvestris simile sinapi, Varinus. De hoc pluribus in bupresti insecto. Βονιας, trifolium herba, Varinus. Buitomo Theophrastus folium reddit arundi-

naceum, angulare: caulem in offensissimum, qui malū magnitudine sidē proximum in lacu producat: sc̄eminam sterilem esse, ad nexus utilem, &c. Democritus in Geoponicis est author butomum in paludibus nasci, folia ferre irinis proxima, quibus boues iucundè vescantur, vnde nomen ei datum: vbi cunq; prodierit, solum excauandis aquilegijs idoneum fatetur. Herbarij & officinæ, vt Ruellio placet, vocant hodie iuncum cabacinum, quod folijs eius tegetes & sportula, sicut & sparto texuntur: nanque corbulas quibus fucus & vuas passas recondunt, corbas vel potius cabas solent appellare.

Bs particula in compositione s̄pē numero nihil aliud quam magnitudinē innuit, Græci θηραπεὺς μόσχον vocant: sic etiā equi nomen propter corporis magnitudinem in compositis usurpat, vt hippo selinon, hippopathon, hippognomon. Tauri nomine apud veteres omnia magna & violenta significabantur, vnde & βs particula, vt quibusdam videtur, à boe dicta est, Eustathius. Lapathorum generibus Solon bulapthon adiecit, radicis tantum altitudine differens, & erga dysentericos effectu, potu ex vino, Plin. Mihi quidem verisimile fit eandē esse hippopathon à Dioscoride dictam, quæ ruminū maxima locis prodit palustribus, nec viribus à ceteris disfiet. Pro eadem hydrolaphatum quoq; acceperim, cuius loci natales nomine produntur. Dioscorides trium ruminū, agrestis oxylaphathi, & oxalidis, semina in aqua vinoū contra intestinorum tormina utiliter bibi author est. Oxylaphatum quamquam passim nascitur, latius tamen copiosiusq; in montibus, præsertim circa buum stabula, ipsis intactum. Buūm si tuūt mammarum modo, in pergulis seruntur albae nigrae, Plin. Varro buūmamas vertit. Macrobius buūmias circa finē libri 3. Huius generis esse puto quas Arabes & vulgus hodie cibas vel zibibas vocant. Fraxinum amplissimam lentissimamq; buūmeliam vocant in Macedonia, Plinius. Gaza apud Theophrastum bubulam fraxinum reddidit. Illam esse puto ex qua mensæ elegantiores conficiuntur. Buselinon prodidere quidam differre breuitate caulis à satiuo & radicis colore ruffo, eiusdem effectus, præualere contra serpentes potum & litum, Plin. Menas apud Varro, Noui (inquit) maiestatē boum, & ab his dici pleraq; magna, vt Βούνος, Βούτενα, Βούλμους, Βούπην. Sunt autem busyca grandiores & fatuæ sici authore Festo: vulgo maficas fucus nominant, Ruellius. Ego quasdam ficos maficas coniunctis vocibus in Plinij, Catonis, & aliorum libris nominari inuenio.

Aegyptijs ἀλεῖς καὶ πάμις symbolum est Leo: quemadmodum terræ & agriculturæ & alimenti bos, fortitudinis & parrhesiæ, equus. Clemens lib 8. σφυρατων. Cottina insignis meretrix Lacedæmoni ἀνθρηκαλκοῦ (& mox Βούλμους) Athenæus. Mythræ, qui sole apud Persas, simulachrum fingebatur leonis vultu, ambibus manibus reluctantis bouis cornua tenens, quo significabatur lunam ab eo lumen accipere, cum incipit ab eius radijs segregarij. Gyraldus.

Bovulætæ apud Homerum exponunt ἀπέλασιν, id est abactum, non boum solum, sed quorumvis pecorum: Ali- 30 bi pluribus vocabulis rem eandem exprimit poeta, οὐ γέ εὔας Βοῦς ἡλασαν: & alibi abigeum vel abactorem ἡλατῆς Βοῦν appellat. Bovulætæ ab Hesiodo dicuntur frigidissimi dies, in quibus flante Aquilone tum boues tū alia quadrupedes excoriantur: Boreas enim inquit, καὶ τε θέρισταν Βοὺς ἐρχεται. οὐδέ μην ἵστεται. Βεδρέας νόμῳ de ijs qui boum instar excoriarim ererentur, Suid. Βούδης, stolidus. Βούδης, mansuetus, simplex, apud Menandrū. Βούλας, magnus & stupidus, ἀναθητός, superbus, à nimia corporis mole dictus videtur, &c. vide Etymologicon. Βούλων glandula in ingue tumida, à bu particula intende, & θῶ τὸ βαῖνω, τὸ πᾶθον τὸ εἰς τὸ βαῖνον. Etymolog. Bubones antiquis fuere tumores vniuersi præter naturam: mox ita priuatim nuncupati, qui in foemoribus, alis protuberaret ac collo, Cælius. Βούλμα, Βούτενα, Βούρων, diuersa vocabula rem eandem significant, famem scilicet ingentem, & vniuersam: Inductiores superiore sæculo medici bolismum & famem vaccinam vocarunt. Lud. Cælius lib. 26. ab initio, multa scite de bulimo scribit, tum alia, tum quid ab appetitu canino differat. Gellius transtulit vim famis 40 non tolerabilem. Sunt qui κανδιώνυδον quoq; id est oris ventriculi morsum & famem intempestivā bulimon vocent, Cæl. Dores καρδιώτεν dicunt, quod Xenophon βελμιᾶν, Pollux. Reperitur & Βούλος, & Βούρων: siue à bu vocali intende, siue ab ipsa quadrupede, quod ita affeeti boues integros esurire videantur (vel boues mactare cogantur) vt de Herculis voracitate legimus. Sunt qui bubrostin dolorem aut tristitiam ingentē aut misericordiam accipiunt, vnde cor & animus consumatur, apud Home. Iliad. οὐ κανή Βούρων ἡλεύνει. Eiusdem præterea nominis deam quandam vel dæmonem Ionum legimus, templo ei in Smyrna dedicato, apud quam hostes deuouebant. Βούλμα, Βούλματεν, vehementer esurire. De bulimo plura Suidas. De buphago mox inter prouerbia. Βούλμα, οὐ Κούλινες, Βούλματεν, populi prope Liburnidas insulas, Dionysius poet. Βούλης, fluuius Locridis cuius meminit Homerus Iliad. Θ. Βούρων, accelerare exponunt, vt sit idem quod Βούρων aut Βούλης, cum clamore accurrere: nisi malis à bu particula ob vchementem cursum. Βεδρέας aues quædam sunt in Ixeuticis Oppiani. Dedit 50 & nostra lingua aubis nonnullis nomen à bubus: nam sturnos vocati inderstant, regulos ochserangle, & ardearum quædam genus μοσχον vel urrand. Βεδρέας apes à poetis vocari dixi: Aristoteles etiam centauros vocat Βεδρέας & οὐρδρεως τερετα. Βεδρέας, pituita vel grauedo immoderata: & Βεδρέας, stupidus, nimis imperitus: quæ & κελμέζον eadem ratione dicimus, vt cui cerebrum muco ac pituita occupatum sit Βούλας est grandis puer, adolescens (qui ex pueritia in pubertatem transit, quæ & αντίπαλα & παλαία vocant: Germanica vox eius eius aetatis ein bueb. proxima Græcæ est) & piscis quidam, Varinus: item apicula, sic dicta quod ex bubus nascatur. Βούλης, asinus. Εσταλίdes, periscelides, femoralia. Κούρης, amnis rapidus & valde fluens, Varinus. Βεπέλον, magna præcipitia & colles, Idem. Βεβώνης, Βούλης, Varinus: vox nusquam alibi mihi comperta, Βεφέρων κελρανοι ενεργων, nauium valde oneratarum principes, Suidas. Herculi propter eius uoracitatem sacer est larus qui & Βεφέρων cognominatur, Atheneus. Βεχανδα, capacissima: ut Βεχανδα λέεται, qui vel bouem caperet, in Epigrammate. Βούχιλης, fer-tillis, εὐτρεφης, vt in carmine, Πλαῦς, Βεχιλης καθητος Αγραδης. Βούχιλον autem nomen est loci, apud Suidam tamē similiter periota scribitur. Βούτης (μαργούσιος ἔχεστη δέρεται Βεπέλοντος ιστος), Suidas boues feriens: Βούτηρος, φάναρον, οὐρανόν, Varinus. Βούτης, οταχὺς η πεχὺς, Idem, Βεπέλη, pars nauis (longæ) cui clavis alligatur: vel flagrum, η πένος η βοσια, η μαχητὴ αἵδη, id est contentio & molestia, Hesychius nimirum ζητοῦ η σφέδρα τενεδην, quod prædictis omnibus conuenit. Alexandri equum bucephalan vocarunt, siue ab aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitii impressi, Plinius. De hoc plura dicemus in Equo. Bucephalum etiam inter tribuli nomencalaturas apud Dioscoridem legimus. Buphagus, vorax, hellub, & leonis epitheton, siue per hyperbolēn, tanquam qui boues integros voret, vt de Hercule fama est: siue è bu simpliciter intende particula. Nam & in alijs quibusdam compositis apud Græcos dubitari potest, ab ipsis ne bubus, an qua diximus vocula, nominentur. Buprestis siue scarabei genus boues inflantis, siue alia ventris inflatio accipiatur, & quead ipsos boues ac morbi magnitudinem

tudinem, vocabuli etymon referri potest. Sic & buryncho pisces cetaceo apud Varinum, figurane rostri an ampli-
tudo nominis causa fuerit, dubites. Βερύλλος Iliadis lib. 12. Grammatici exponunt, bouem operarium, val tardum &
crasso corpore hominem; vel imperitum & stupidum (qualem Galli quoque sua lingua appellant grand uau, id
est grandem vitulum) vel denique arrogantem & iactabundum, & simpliciter Βοῶν, Varinus. Sanij lacte vi-
stantem & imbecillum Βερύλλος vocant. Βούνος, Alexandri Paridis ex Helena filius. Bupalus ἀγαθητοῦ Athene-
nis, Suidas in Hippomachus. Apud Herodotum historiarum secunda obelisci bupori nominantur: quos Rhodopis
quæstu ditata meretricio Delphis dicauit. Nec ambigitur apud Græcos, quin magnos intelligere oporteat, etiamsi
assandis bobus aptos Vella buporos accipit, ridiculè, ni fallor, Caelius. Busiris Aegypti rex (à quo ciuitati quoque
nomen) ab aua lo in vaccam mutata hoc nomen forte inditum habet: vel ἀρχή τοῦ βους εἶπεν, vt Etymologici au-
thor coniicit, id est à conserendis & iungendis bobus, vt qui vel solus duos boves sub iugum includere posset: vel
ἀρχή τοῦ βους ἡ τοῦ σεργάνου, vt pote adeò robustus vt bouem catena vinclatum ducere valeret, scuti de Laerte fertur. Hil-
las intestina veteres esse dixerunt, vnde bohilla oppidum in Italia, quod eo bos intestina vulnere trahens aduenie-
rit. Non. Marcellus. Per pauca sunt quæ primam syllabam bu purum babent; nec tamen cum superioribus, vt vi-
detur, quicquam commune, ex quibus censeo quæ sequuntur. Βονινος, ἀνέμον ἢ τὸ ἄνθροπον. Βούπειος, ἀθέτειος. Βού-
χωμα, Φρέσημα. Βερύλλος, γερύλλος. Βερύλλος, Varinus videtur αὐτοχείον exponere: vocabulum rarum, nec alibi mihi
repertum, appetat autē excoriationem sonare Βερύλλος ποιητού χρυσού, ή δέ ξηρός, Varinus: forte à magnitudine corporis.
Ἄρις enim corpus est: & Βούχωμα, forte à Βού & Αρύχωμα. Budini, Βούδων, Sarmatæ populi sunt, apud quos tarandus
fera nascitur, Gelonis adnumerati, Eustathius in Dionysium. Pannonij, secundum aliquos Βούχωμος, Idem: Bul-
gari nimirum.

b. Συζεχθή Βοῶν, μυαινεῖ τὸ ποτέ πέχεον, Varinus. Boa in Italia appellata serpentes, in tantâ magnitudi-
nem excent, vt diu Claudio principe, occisit in Vaticano solidus in alio spectatus sit infans. Aluntur primo bu-
buli laetis succo, vnde nomen traxere, Plin. Apud eundem boa appellatur morbus papularum, cum rubent cor-
pora: is sambuci ramo verberatur: sanatur etiam ebuli folijs contritis & è vino vetrica impositis. Homerus regiā
& eximia authoritatē in homine formam hoc versu depingit, Ηὔτε Εοῖς, αγέλην φοι μέγ' ἔξοχος ἀπλετος καύτων. Ta-
randus fera apud Budinos in Sarmatia nascitur magnitudine bouis, Eustathius. Πέντε Εοῖς μελδοντες, Callimachus
dixit, membra bouis elixantes. Αἴρει Varinus exponit caput bouis: quod & Βούρειον una voce dicitur, Bucephalus
appellatur equus cuius coxis inustum est Βούρειον (aliás Ξεργάνον) id est bouis caput, Etymolog. Si oculi plati
& lati fuerint, boum oculis similes existimato, Adamantius. In Indico mari arbusculas nasci ferunt colore bu-
buli cornus, ramosas &c. Plin. Plutarchus in Symposiaco Decade 7 Problem. 2. docet homines præfatoꝝ &
asperis moribus, & intractabilis οὐερατοῦ λαγοῦ vocari solitos, quam vocem haud satis cōmode verteris Latine. Sum-
ptam autem metaphoram ab agricolis, apud quos semina quæ priusquam in terram decidunt, incident in cornua
boum, οὐερατοῦ λαγοῦ dicantur. (Hermolaus Barb. legumina in obsequiosa & contumacia vocat.) Hæc aiunt prouenire
cateris multò duriora, vnde & οὐερατοῦ λαγοῦ vocantur. Qui scripsit Etymologicon indicat hanc vocem semel
duntaxat vsuperatam à Platone, sumptamq; à leguminibus, quæ nec igni nec aqua mollescant: cuiusmodi quædam
videmus admixta leguminibus minuta nigraque. Locus est apud Platonem libro de Legi. 9. vbi interpres inepte
vertit fulminis tactu prædura, quali οὐερατοῦ λαγοῦ dictum esset. Porrò cur id accidat, vt semina quæ in cornua boum
impegerint, aut non prouenant, aut prouenant siceiora durioraq; Plutarchus hanc adfert causam: quod ea quæ
à manu calida statim excepta terra souentur, magis adiuuantur calore, qui seminibus est amicus. At quæ in cornua
incident, proiecta magis videntur quædam seminata & morsa frigus colligunt. Theophrastus dubitat, num friuolum
sit, quod de cerasbolis iactant agricultoræ, Hæc Erasmus Roterod. in Chiliad. Homerus οὐερατοῦ λαγοῦ appellat τὸ οὐερα-
τοῦ λαγοῦ οὐερατοῦ λαγοῦ, Εμὴ τέσσερα. Τεργιανος est tener & mollis, cui contrarius οὐερατοῦ λαγοῦ: neq; enim οὐερατοῦ λαγοῦ in masculino ge-
nere profertur. Gaza apud Theophrastum ateram non incoctibile vertit. Υἱοὶ οὐερατοῦ λαγοῦ, aqua cruda. Μηδὲ οὐερατοῦ
λαγοῦ, οὐερατοῦ λαγοῦ τὸ οὐερατοῦ λαγοῦ. Aristoph. in Vespis, pro viro inexorabili, duro, & cornea fibræ. Circa Philippo ateramon
nominant in pingui solo herbam, qua faba necatur: teramon, qua in macro, cum vdam quidam ventus affluit, Plin. Semina quæ dum sparguntur boum cornibus attacta fuerint, non euadunt in bonam frigem, & grana pro-
ducunt exigua, Rasis. Mihi quidem verisimile fit ortam hanc persuasionem de seminum duritate, quod quæ dura
& incoctilia sunt, cornu duritiem ac tenacitatem & insuper colorem præse ferant, tanquam vitio per contagium
nato. Similiter falsam illorum credulitatem reor, qui satis ramentis de cornu arietis asparagos nasci tradiderunt:
Nam illorum quoq; semina cornu substantiam repræsentant. Hermolaus Barbarus in Corollario ad fabam Dio-
scoridis, Plinius (inquit) Theophrastum intelligit, non nunquam fieri vt teramos in ateramon transcat, cum va-
pore atq; halitu terræ madidam, indigena quida ventus affluerit. Alter Theodorus, qui duo illa, teramon & ate-
ramon hue ateramon pro coctibili & incoctibili, non pro herbis ita nuncupatis accipit. Theophrastus certe àlio
loco facile significat veriorem Theodori quædam Plinius fensum fuisse: Tantum Hermolaus, apud quem pro his Plinius
verbis, teramon qua in macro solo, librarij supposuerunt, de qua in Macrobius. Macrobius certe quod sciäm
nullam huius rei mentionem fecit: non alienum tamen ab istorum vocabulorum etymo est, quod idem ex Fabo-
rino scribit terenum Sabinorum ligua molle significare, vnde Terentius quoq; dictos putat Varro: Hinc & Ho-
ratium molle Tarentum dixisse: & Tarentinas oues nucesq; vocari, quæ sint terentinas: id est molles. Apparet sanè
Græcorum οὐερατοῦ λαγοῦ Sabinos retinuisse, Romanos autē transpositis literis tenerum dixisse. οὐερατοῦ λαγοῦ grammatici etiam
tectum domus exponunt, &c. Boum cornua cur in Auentino suspendantur, cum in cæteris Diana templis
ceruorum tantummodo cornua affigantur, lege apud Plutarchum Problem. Roman. 4. Βούρειος apud Ho-
merum esse aiunt cornu quod linea pescatoriae iuxta hamum circumponitur, alij pilum, Varinus. Coro-
nius appellatur bos, cui cornua sunt ulvoeidi, id est lunata, Caelius! Κλικης, bos qui cornu alterum peruer-
sum habet, Varinus. In Scythia maximum frigus mihi videtur esse causa, cur omnino cornua bouino ge-
neri non succrescant, astipulante sententia mea Homeri carmine Odyssea quarto, quod ita habet: Et Li-
byen, vbi sunt cornuti protinus agni. Quod recte dicunt in locis calidis mature cornua existere. Nam in ve-
hementibus frigoribus, aut non oriuntur statim pecoribus cornua: aut si oriuntur, vix oriuntur, Herodo-
tus libro 4. Vergilius sanè in Georgicis meminit boves in Scythia nimis frigore perire, cum non in slabu-
lis sed cæmpis niuosis hyemem agant: Intererunt pecudes, stant circumfusa pruinis Corpora magna boum.
Cornu vox etiam ad vngulas propter substantiam similitudinem transfertur, vt in vernacula lingua circa boves
& equos, sic apud Latinos, Solido grauiter sonat vngula cornu, Vergilius Georgicis 3. Hinc equi corni-

pedes poetis dicti. Hoc non animaduerso deceptus videtur Plinius cum scribit: *Boum attritis vngulis cornua vnguendo aruina medentur agricolæ: adeoq; sequax natura est vt in ipsis viuenti corporibus feruenti cera flectantur, &c.* vt singulis capitibus quaterna fiant. Apparet eum ex diuersis authorum locis, quæ alibi de proprie dictis in capite cornibus legerat, & alibi de cornu, id est cornea substantia vngularu, sine iudicio coniunxit. Quid enim vngulis cum cornibus capitibus ita commune, vt hæc illis attritis vngi debeant? In simili errore Græcos quosdam Grammaticos deprehendo: nam vbi Dionysius Acer Παναρεονυχα cognominat, Eustathius exponit, non cornipedem (sicut etiam Latini poetæ capripedem & semicaprum Pâna vocant) sed δειπνεων, id est qui acuta capitibus habeat cornua, δειπνης ενταῦθα (hæc ciuius verba sunt) δειπνης σημεῖον, δειπνης αὐγωνυχιας δειπνης φαμη. Sed quid opus est longius interpretationem querere, vbi non deest proximior, vt ἔντεξ (id est vnguis qui de multitudinis pedibus proprie dicitur, vt de solidis ἔντεξ id est simplex vngula) pro chela id est vngula bisulca accipiatur. Miretur autem aliquis quod animal bisulcum, quale bos est, Græci διψηνων vocent, cuillo numeri aduerbio nihil opus fuisset nam κέλη per se de dionychis, id est bisulcis tantum dicitur, cuiusmodi pedem in crustatis forcipeim appellamus. Μύνης est reduplicatio quedam in asinorum & boum collo, Varinus. Βοὸς θεόν, pleonasmus est apud Homerum pro corio bouis, quod & θεόν vocatur, Varinus. Κόκκα est glutinum vel corium dorsi bubuli vnde glutinum excoquitur, de quo plura mox in Tauro, tauricollis vocis occasione. Collopas vocant Græci coria duriora circa ceruicem suum & bōum, ex quibus fiunt κέλης, dicti, id est claviculi quibus intenduntur & remittuntur fidès in cithara, Varinus. Dionysius in Periegesi de Iberia, Ηπειρον κεντρῳν εὐπεστοι βοει, id est Ibericam terram siue Hispaniam, coriò bubulo assimilans figura nimirum. Hyda mensura terra apud Anglos, authore Polydoro Vrbinate in Historia Anglicana, viginti iugera Anglicana comprehendens, nomē fortita à corio bubulo (id Germani ferè hydam aut hutam appellant) quod in tenuissimas laminas sectum hyda quantitatē circumscribere possit videatur: quod si verum est, longe abesse hyda à viginti iugera dimensione. Verum nihil prohibet eam dictio em ab una significatione in aliam fuisse translatam, vt centuria etiam. Verum authorem habeo Henricum archidiaconum Hintendunensem, qui asseverat hydam tot in se capere iugera, quot vni aratro annuo cultu sumicere possent. Quod si verum est, idem foret hyda apud Anglos, quod manum apud Iureconsultos, Robertus Cenalis. Dido soror Pygmalionis, Agenoris filia, cum Sichæo marito Tyrum habitabat: Illum Pygmalion ut pecunias eius obtineret in peregrinatione clam occidit. Occisus ille vxorem in somnis monet vt fuga sibi caueret à fratre impio, qui maioris pecunias quam natura leges faceret. Itaque is in Libyam fugit, assumptis aliquot Tyrijs & pecuniarum copia. Et cum Iarbas Nomadum rex non admitteret eam, tantu in loci quantum bouis corium occuparet sibi vendendum petijt. Hoc imperato, corium discidit in lorum angustum & oblongum, eoq; loci quantum potuit longe lateq; inclusit, ita vt maximam in eo ciuitatem cōderet, quæ primum noua ciuitas, deinde Carthagino dicta est: & arx eius Byrsa, id est corium, Eustathius in Dionysium. Cicero lib. 2. de Natura deorum, ciuitatem hanc à Carthagine Herculis filia dictam scribit, cum Byrsa prius diceretur. Reperitur & alia historia ab Eustathio ibidem prodita quod cum Elisæ siue Didonis comites urbem condituri terram foderent, capite bouis inuenito, ceptum reliquerint, perpetuos sibi labores & seruitutem illic futuram, quales boum sunt, inde augurati: Postea cum alio loco effuso equinum caput inuenissent, bonum omen interpretati, tanquam & otium & vietus aliunde suppeditandus defutura non essent, Carthaginem illie extruxerunt, quæ eam ob causam vernacula lingua cacabæ (κακαδε), dicta videtur, hoc est equi caput. Λωγάλιον, τὸ βοῶν τὸ ἔπος τε περὶ κέλην κακαδε, Varinus: forte palearia item λωγάλιον μέρος τὸ ζωματον, Idem. Κονταριον, τὸ δημόσιον τὸ βοῦς τὸ ζωματον, Idem: Forte sine distinctione legendum τὸ βοῦς τὸ ζωματον: Nusquam alibi hanc vocem inuenio: coniijcio autem esse partem illam carnem quam Latinis lumbos, Græci δε θυμον propriæ vocant, der schluckbraten. Nostri bubulum ventrem multiplicem ruminatiō destitutū nominant mengali: quo nomine puto comprehendunt, omnes illos ventres numero tres, in quibus ruminando alimentum præparatur, quorum singulos Græci suis nominibus efferunt. Forum primus (inquit Aristoteles de partibus animalium 3.14.) cibum recipit inconfertum, secundus aliquantulum confertum, tertius plenus, quartus per quam plenè confertum. Nomina hæc Græcæ inditæ sunt, οὐρά, κακαδε, φαλον, εἰχίνη, ζωματον. quæ Latine, interprete Gaza, sic redi possunt, venter, arsinum siue reticulū, omasum, abomasum. Sed de his alibi agendum erat, vbi de animalibus in genere tractabitur. Qui Germanica eorum nomina desiderat, si quæ sunt à bubularijs cognoscet: sic illos voco qui intestina diuendunt. Nam Grunnius Porcellus in testamento ludicro bubularijs intestina sua donat. Græci αὐτοπώλας eodem vocant, non illos solum qui sarcimina vendūt, vt velex hoc Aristophanis in Equitibus loco patet, Τίμη ὁ γάρ οὐ τοινερε τοῦ τοιούτου, Πωλεῖν τε τοὺς αὐτούς; Echinum Eustathius exponit interna ventris seu ventriculum, Nicandri scholiastes bouis ventriculum propriæ hac voce signari ait: coniicerit autem aliquis eminentium partium asperitatē causam huius nominis fuisse. Omasum grammatici exponunt pinguius atque crassius intellitum, quod nonnulli bubulum esse credunt, Horatius Serm. 2. *Sep pingui tentus omaso.* Et rufus 1. epist. *Patinas concubatione. Viles, & agnini, tribus urbis quod satis esset.* De illo qui concubino procaci rure omasum edisse se neganti, bohem occidit, supra diximus ex Plinio. Abomasum vocabulum à Gaza fictum existimo, à situ: Reticulū vero imitatione vocis Græcæ à figura eum dixisse. Cæterum niembras cum alias, tum diaaphragma & peritonæum priuatim nostri appellant hyster: alij diaaphragmæ priuatim die kyano, id est corniceni, nescio quam ob causam. Alia nomina vernacula partium illarum quæ in lanicea seorsim vñenire solent, pa. lo post adferam in f. litera.

Pulmo elephanti quadruplo maior bubulo, Plinius. Bucardia gemma bubulo cordi similis Babylone tantum nascitur. Idem Homini renes bubulis similes, velut è multis renibus composti, Idem. Camelō tali similes bubulis, sed minores paulo, Idem. Βοῶν τὸ δα Attici bouis viuentis pedem nominant, mortui autem βοειον πόδα, Varinus & Ammonius. Hippopotami vngula binæ, quales bubus, Plinius. Sarcites gemma bubulas carnes præsentat, Idem. Βολειον & βολοιοθαν, vel Βολειον, & βολιτον, bouis simus propriæ Grammaticis exponitur (impropriæ autem quorumvis animalium, Etymolog.) item θυμον apud Homerum, quæ vox ad asinum magis pertinere videtur, vt οὐδε etiam, author Pollux. Boliton asellorum propriæ dici retrimenta putant: sed & boum superfluitates ita vocantur. Quod verò boliton pronunciant Attici, reliqua Græcia (præsertim Iones, Etymologus) bolbiton, Cælius Rhod. ex Aristophanis interprete in Battachos, vbi de Empusa legitur quod pedem alterum habeat βολειον, id est asinum. Agnoceunt vocem Latini quoque: siquidem Pompeius Festus inde inflexum verbum bulbitare putat, quod signet puerili stercore inquinare, Cælius. Aristophanes in Acharnensibus: Επειφέρειν ενωσθολιον: scholestes exponit, in omnibus delicijs & bonis, siue πάτητον, nam sermo de bobus erat: siue quod stercorata quæ plantantur

plantantur aut seruntur omnia latiora vegetoriaque prouenient. Idem in Equitibus, καρκίνος ὁ τὸν ἔγχον τῆς βολίτου
νήπιος. hic βολίτος interpretatur βούντος, vel τὸ βοῦν ἐπαγγελίας: vbi & hæc verba leguntur, οὐδὲ βολίτος
βολίτος ἔχει: item, βόλιτος ἢ οἱ αὐτέλεστοι τοῦ Κοῦν, id est boum stercora. De Empusa pede bolitino, id est asinino supra dixi.
Βολίτης δήκοντι, prouerbium in eos qui ob minima delicta puniuntur: extabat enim Solonis lex, etiam aduersus summi
bubuli fures, Suidas, Aristophanis interpres, & Erasmus in prouerbio Boliti pœnam, vbi βολίτον στέλλεται incepit
exponit crus veluti à bubulo stercore conflatum. Βολίτης appellatur, quasi βούντος: quod liquidiora sint bouis ex-
crementa quam cæterorum animalium, Etymolog. Citat autem & Hippoactem, qui βολίτης καστυντιλος dixerit,
scemnam opinor extremè contemptam. In Phrysiorum agris videre est domos bolitinis parietibus: in alijs bubu-
lum stercus ad ignis materiam (propter ligni inopiam) siccari: Quin & hodie nostrates quem insigniter contem-
nunt, βόλιτον appellant, Erasmus Rot. βολεων, fitmetum vel sterquilinium est, καπτεών, vbi boum & iumentorum sterc-
cus reponitur: Significat etiam locum in portu vbi alligata sunt anchoræ. Bœotia regio nomen habet à rege loci
Bœoto, quem Arne mater mulier Aeolis enixa, vt patrem lateret, abiecit ēis Κοῦν (id est stabulum, vt ego inter-
preter: Cyrillo βούνος, custodia est apud Alexandreos) vnde nomen Bœoti illi impositum. Ouidius, Meta-
morpho. libro 6. *Tē quoque mutatum iorno Neptunus inuenit* Virgine in Aeolia posuit, Pallas scilicet in tela sua.
Euphorion, Τὸν παῖδας θεού Δαμασταύρῳ πίκε μήτηρ, Βοιωτὸς δὲ οὐρανος, τὸ δὲ καλέσθαι Σορῆπες, Οὐρανος πατερός
Κοῦν ἀπόθιναν οὐρανον. Alij Bœotiani dictam malunt à boue, quam ex Apollinis oraculo Cadmus fecutus est, &
quo in loco illa moribunda procubuit, Thebas condidit: cum regio illa Aonia prius diceretur, Etymologicon.
Huic fabulæ qui prolixius inimorari voluerit, legat Ouidium lib. 3. Metamorph. Bolbitinum & Bucolicum, duo
sunt ex hostijs Nili, non genuina, sed effossa, Eustathius in Dionys.

c. Εὐρώπη, loci palustres vel alij bubus pascendis apti: apud Suidam legimus βενόπονον αὔταν, id est littus pascuum,
& βενόπους θηροφόρος, loca in quibus boues pascuntur. Μηλοστονος κέπανος καὶ Κενόνος, in Epigrammate de Mycenis
dirutis. Βερεστον, τὸ pascuum, Strabo, χοέαν δὲ ίσλιν βερεστον, Βερεστης, εν τῷ τάπαρος βέρεος νέμονται, Etymologicon.
Βερεστον, eruum, Varinus, malum per w. in penultima: est enim eruum in boum cibo landatum. Βερσα, Σοσηγηλον,
Ἐρυγγιλοδίδημον. Idem: pro posteriore significato legendum videtur βερια. Lotus pratensis apud Dioscoridem, do-
ctorum omnium consensu vulgare trifolium est, quo in quibusdam Italiae locis, vt Brixiae & alibi, etiam agri con-
seruntur: cum pecori, bubus præfertim, plurimum optimumq; præstet alimentum: est enim subdulce: & semel sa-
tum restib;li per aliquot annos fecunditate germinat. Lotum arborem (vt obiter dicam) alij alia facie describūt,
quam ego in Provincia Galliae sic priuatim nominata vidi circa monte Pessulanum: folijs referebat vrticam ma-
giorem ferè, baccis nigricantibus rotundis, paulo minoribus quam cerasorum, exigua carne, dulcissimis: arbor est
satis magna, vulgus illic ledonier appellat. Gramen passim cognoscitur, geniculatis ramulis serpens, radicesq; ab
ijs geniculatas & dulces spargens. Folia eius intenuitatem cacuminata & dura, vt arundinis parvula lata, bubus iu-
mentisq; pubarium. Nec villa iumentis herba gravior, siue viridis, siue in foeno siccata, Ruellius. Vulgaris nostrum
graminis nomine plures vsu facieq; cōāmiles herbas appellat, & Plinius quoq; tria facit genera, in quibus discer-
nendis nostri temporis medici contendunt: Dioscoridis autem & veterum medicorum gramen, vnum & vnius
generis est, quod cum alij notis, tum denticulatis præcipue radicibus, siue radicū mucronatis germinibus discri-
nitur, & loca amat arenosa. Petrus Matthæolus reprehēdit Ruellium & Leonicen, qui graminis genus aculeatum
a Plinio descriptum, coronopodem Dioscoridis esse arbitratur. Gramen in officinis (inquit Ruellius) nomē
seruauit rura dentem canis & oltiores appellant. Vulgaris est herba, nunquam se ab humo attollens, flagellis tere-
ribus articulatis, exilibus folijs, & in cacumen fastigiatis, radice etiam geniculata, gustu non ingrata dulcedinis.
Gramen aculeatum rura nostra etiam canarium dentem appellat: aliqui ē vulgo capriolam, quod capris grato sit
pabulo: multi ab effectu sanguinariam, quod aculei foliorum quini sensu in echinatum fastigium vñā convoluti
nares farciunt, eliciendi sanguinis gratia cum extrahuntur. Crus galli etiam Latini appellauere, quod stylus ē me-
dijs folijs exurgens in pedem galli conformatus articuletur, reliquum exhibens cruris effigiem. Eadem ratione
Græcis & Dioscoridi coronopus, id est cornicis pes ab eadem figura nominatur. Nanq; gramen aculeatum, crus
galli, sanguinaria hæc, vna & eadem est herba, quæ coronopus dicitur Dioscoridi, Tantum Ruellius. Plura vide in
Cornice in fralib. 3. De cunila bubula supra dixi: cuius mentionē hinc repeto, vt Georgium Alexandrinum repre-
hendam, qui eandem esse quæ nunc cotula & bouis oculus appelletur imperitissime scribit. Polygoni siue sanguini-
nariæ maris genus quoddam est pusilli, in cui Germanicum nomē knauel, & frequentius reperitur æstatibus plu-
uijs per arua, præcipue rapis consita. Herbula dodrantalis, fruticosa, pluribus ab una radicula alba in utili recta de-
scendente caulinis, quorum geniculis folia adnascuntur angusta, incana, & in omnibus alarum cauis flosculi mi-
nimi numerosi subuirides stellarisq; prodeunt. In pabulo mire expetitur bubus, quamobrem multis in locis fasces
eis collectos offerunt. In vino cocta & pota calculos imminuit, & vrine stillicidium emendat. Describitur ab Hiero-
nymo Trago lib. 1. cap. 129. Quemadmodum & alia ei similis ferè sed per omnia minor, semirite plenissima bot-
ryos instar breuissimis foliolis, a quibusdam herba cancri dicta (alia tamen ab heliotropio) eiusdem ferè facultas
cuius superior, eodem lib. cap. 118. Germani vocant harkraut, id est vrinale, in Gallia aliqui centigraniam
vel millegraniam: sapore est ferè betæ, vinoso, linguam & os vellicante. Licebit hanc polygonon minimam, illam
minorem vel medium appellare. Inter virtus frugum est, quod triticum vaccinum vulgo vocatur, kūneyffen, nostri
blau klaffen, nescio qua nominis ratione: herba est caule pedali vel altiore, folijs nigricantibus, binis, mucronatis:
spicam florum purpuream ædit, folijs etiam insertis eiusdem ferè coloris, aspersis maculis quibusdam flauis: radi-
ce brevi inutili, mesis tempore postquam defloruit, in singulis conceptaculis bina ternâe semina, tritici simillima-
ma, colore tamen puniceo producit. Eodem colore panis, si forte immisceatur, infici solet. Prouenit in agris qui
triticum vel zeam alunt. Describit eam Hieronymus Tragus lib. 2. cap. 32. vsu nullo.

Bonæ p̄t, præsepe boum: nāθēv enim est edere. Τραγούζανα lunt reliquiæ & quisquiliæ, quæ à præsepibus equorum,
boum, & aliorū pecorum vel iumentorū decidūt. Varin. Vaccam fœtam Vergilius dixit: est autē fœta & grauida,
& partu liberata, Seruius Antiqui etiā fordam dixerunt bouem prægnantem, Ouid. lib. 4. Fast. Fordaferens bos est
fecundatq; dictaferendo. Et rursus, Ponitfices fordafaciat bone. Bos forda, quæ fert in ventre, Varro: Eandem
hordam appellabant, vnde hordicalia Romæ festa, quo die hordæ boues immolabantur, Hermolaus. Φορέας Κοῦν,
νιροπάς & εὐτεροφός, Varin. id est vacca quæ alitur & pinguescit. Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant,
quam Cræci φορέλω: His vocabulis propinquū est Germanicum fueter, & Gallicum fourrage, nisi quis à farragine
potius deducat. De caprificio, quo ita boues (vel tauri) edomentur, vt propè immobiles consistant, res perquisita
etiam

tiam Plutarcho in Symposiacis, iniuria temporum desideratur. Si quis curiosior rationes aut conjecturas requirat, a deat Cxliij Calcagnini epistolicarum quæstionum libri 2. epistolam 15. Vide in Tauro etiam in E. ex Horo. Mugio, fictitiū verbum à voce boum. Ad Herenn. lib. 4. Imitationis hoc modo. Ut maiores rudere, vagire & mugire, & mürmurare & sibilare appellauerunt. Litera mugiens. Quintil. lib. 12. Inde cum actæ boues quedam, ad desiderium (vt sit) relietarum mugissent, &c. Luius 1. ab Vrbē. Prætides implerunt falsis mugitibus apes, Verg. Aegloga 6. Dicitur etiam de alijs animalibus, vt monocerote apud Plinius. Et de inanimatis, Terram mugire videbis, Verg. Aeneid. 4. Malus mugit Africis procellis, Horat. 3. Carm. Equidem & montium sonitus, nemorumq; mugitus prædicit, Plin. lib. 18. Crebris mugitibus sonant amnes, Verg. Georg. 3. Mugitus boum fumifici, luctifoni, rauci, & terrifici à poetis nominantur. Diros victimā mugitus edidit, Ouid. Metam. 7. Et vox assensu nemorū ingeminata remugit, Verg. Geor. 3. & in Aeneide, Sequitur clamor cœlumq; remugit. Est autis quæ boum mugitus imitetur in Arelatensi agro taurus appellata, alioqui parua, Plinius. Greges mugientium, pro boum, Horatius. Boare, boum videtur proprium, etiam ab ipsa voce, quemadmodū baubare canum: boire Pacuvio, Clamore, & sonitu resonantes bount, sed hoc antiquum & iusitatum est. Bouare dicuntur boues, cum vocem emittunt, teste Varrone lib. 6. de lingua Latina: boare tamen magis est in vsu. Graci de boum voce μύνημα dicunt, μυκηθεῖσ, μυνισθεῖσ, μυναλύετο, Pollux: omnia per v. μυναλύετ enim per n. caprarum est, μυκηθεῖσ δὲ θύεσ Βοῶν, Homerus: Idem Iliados ε. Α' μφί δέ τονται μύνεν οὐρανοῦ, portæ cœli resonuerunt, id est apertæ sunt, Etymolog. Dicuntur & βουματε boum mugitus, Varin. Μωνάται Βοῦς & μυνάται, η δοτο πόντοι δια ταύτης τὸ φωνῆς χλούσειν καὶ πατημαναδθεῖν, τὸ κατηγελαῖν, Varinus. Hanc vocem irridendi significatione etiam sermo Gallicus habet. Ηελεσίας, οὐδὲ τὸν Βολεύ, διψιλαλογον, οὐδὲ τὸν Βοῦν, Varinus. Mycalestus, μυναλήδε, vrbs mediterranea est Beotia, Thucyd. lib. 6. sic dicta, quod vacca, quæ Cadmus cum exercitu Thebas duxit, mugitum illuc ediderit. Est & alia Cariæ: item mons è regione Sami, Stephanus. Mycale, mons quidam Didymo: Herodoto promontorium in continentis situm: Stephano vrbs Cariæ. Nomen inde natum, quod reliquæ Gorgones μυναλέουσι, id est mugientes eum Perseum persequuntur caput Medusa eo in loco reuocant. Vide Mycale & Mycalestus apud Etymologum. Aliqui Mychalen nominant, quod sita sit εἰ μυχῷ τὸ Καεπηνός αλός, id est in recessu Carici maris, Stephanus. Bouinari, conuictari & quasi in aliquem m. gire, Calepinus.

d. Narratur Pythagoras, bouem vbi prope Tarentum conspexisset fabaciam segetem mortificatim corruptentem, tum etiam proterentem pedibus, bubulco insinuasse, Bouem moneret, frugibus parceret. Ridens busequa: Ego (inquit) bouatim non didici, tu qui videre scholarum id genus experiens, obeas vicem meam. Euestigio Pythagoras auribus sese admouens, sui artificij quæpiam in murmurauit. Res additur mira: Obedientissimus bos, vt ab eo qui amplius saperet, edoctus, lacerare mox segetem destitit: quin etiam in futurum eiusmodi pabulo abstinuit: sed & bubulum defigit obsequium, factusq; de rurestri colono ambulator vrbanus, Tarenti placide consenuit, de manibus hominum victimans, Cælius.

e. Cuncta legumina siue frumenta bobus merito aratrisq; debentur: vinearum ipsarum vsus periret nisi corrum adminiculis subuehendis carpenta sudarent. Quid de diuersorum onerum comparatione referamus, dum inter mobilia & quicquid grauius est, absq; vehiculis penè redditur immobile? Reliqua quoque animalia, ipsæ que cohortales aues, ex eorum capiunt labore substiftiam. Vnde enim equis hordeum, vnde cibum canibus, vnde porcis pabulum dominorum solertia ministra, et, ni pararentur boum labore frumenta? Et ne longum faciam, bobus debet alimenta quicquid ali potest. Apud alios genus mulorum, apud alios camelorum, apud paucos elephantorum licet exiguis vesus est, nulla potest natio esse sine bobus, Hæc Vegetius in prologo in librum Veterinariae. Βοῦς ἐστὶ ήτον ἐργάτης εὐοική Κορωνός (id est, γανός, ιψαίχω) έπειν ίδεις, Archilochus apud Etymologum. Mutatio olim non nisi ouium boumque, impendio dicebatur, non omittenda priscarum legum benevolētia. Cautum quippe est, ne bouem priusquam ouem nominaret qui indiceret multam, Plin. Multa etiamnum ex vetere instituto bubus & ouibus dicitur, Varro. Quibus duabus multabantur apud aliquos minoribus crimini bus: at in maioribus 30. bub. nec ultra hunc numerum excedebat multatio, quæ posteaquam ære signato vti ciuitas cœpit, pecoræq; multititia, aut incuria corrumpebatur, vnde etiam peculatus crimen usurpari cœptum est, facta est æstimatio pecoralis multæ, & boues centenis assibus, oues denis æstimata, Festus. Aes quod antiquissimum cōflatum est, pecore est notatum, Idem. Seruius rex ouium boumque, effigie primus as signauit, Plin. Αλφεσίον apud Homerum mulieres bene dotatae, quæ boues multos pro dote acciperent: nam ἀλφεν & ἀλφείνεν sonant inuenire, acquirere: & ἀλφη, εὑρεσις, πην, Varinus. Nota est illa Iliados sexto armorum permutatio, vbi Glaucus cum Diomedē mutauit, Χρύσεα καλλιών, ἐκαπόνειον, έπειν Εοῖν: hoc est arma aurea pretij cœtum boum, pro armis æreis quæ vix nouem bubus redimerentur. Hoc sensu etiam δυωδεκάτον reperitur, quod duodecim boues pretio æquet. Βούνην, έπειν Εοῖν, bouis pretio redemptum, Varinus. Βοάνητα, Θετι οὐρή Εοῖν ήγερομένα ήδοβέντα, ιψαίχων δὲ ανοίσα, Idem. Πολυξενίου, diuites & qui multa armenta possideant, Varro & Varinus. Vrbs cum condita est, tauro & vacca qui essent muri definitum, Varro. Apud Phryges, si quis aratorem Bouem occiderit, morte multatur, Aelianus.

Aristæum à Nymphis aiunt in Co insula ouium boumque curam & scientiam didicisse: à Brisis vero mellificandi rationem, Heraclides. Boues ad aratrum, Diodorus libro quarto & quinto, ait Dionysium secundum ex Ioue & Proserpina genitum, vel ut alij sentiunt, ex Cerere, primum iunxisse, cum terra prius manibus hominū coleretur. Plinio vero libro 7. teste, aratrum Briges Atheniensis iunxit, ut alij tradunt, Triptolemus, de quo Poëta in primo Georgicorum intellexit, cum dixit: Vnicq; puer monstrator aratri. Quo in loco Seruius: Alij, inquit, Triptolemus, alij Osirim, quod verius est: nam Triptolemus frumenta diuisit. Tacuit autem de nomine, quia non vñus in vrbe monstrator aratri fuit, sed diuersi in diuersis locis. Ex quo Trogus prodidit Habidem Hispaniæ regem barbarum populum primò docuisse boues aratro domare, frumentaq; fulco serere. De Osiride vt ostendimus, sentit etiam Tibullus. Cæterū omnia ferramenta rustica, quibus terra vertitur, simul, vt puto, cum aratro Cererem comperisse, Vergilius proculdubio hoc versu demōstrat: Prima Ceres ferro mortales vertere terram Instituit. Quod vel Seruius approbat, dicens: Ceres prima omne genus agriculturæ hominibus indicavit: nam quamvis vel Osirim, vel Triptolemum aratrum iunxisse dicant, illa tamen omnem agriculturam docuit: quia ferrum dicēdo, omnia agriculturæ ferramenta expressit. Verū aut illi quos commemorauimus, nouissimi, vel alij alibi hæc cōmonstrarunt: nam, vt Eusebij atq; Lactantij testimonio cōstat, ante multas tēpestates quām esset Ceres, frumenti vesus apud mortales erat, præsertim apud Hebræos & Egyptios, vt ex Iosepho cognof-

cognoscere licet, &c. Hec Polydorus Vergilius de rerum inuentoribus libro 2. cap. 2. Baccho cornua attribui quidam iudicant, quod primus coniungendorum boum author fuerit, Diadorus Siculus. Buzyges, Hercules quod bobus suntis terram arauerit, à quo familia Buzygia, Varinus. Alij Buzygen quandam hercen, arationem inuenisse, & familiæ nomen dedisse scribunt. Iugatinus deus colebatur, quod coniuges coniungeret, vel quod luga committebantur, Augustin. libro 4. de Ciuit. Dei. Boæpæla dicta Minerua πρὸ τοῦ σωματισμοῦ καὶ ζεῦς, id est quod coniunxit in lugum & aratum boues. Celitur autem hoc nomine apud Bæotos, Varinus. Pallas pædeæ cognominatur, quia humana excogitatum prudentia est, boum operat terram colere, Cælius. Bobus terra aranda est, & nulla cum eis altera animalia iungenda sunt: sed proprium hoc genus sit ad arandum. Semina sunt munda & impermixta, Iosephus libro 4. Antiquitatum inter leges Mosaicas. Pharos aratio est, & bupharos terra quæ arati facile potest, Varinus. Bænætæ atator, ὁ σὺν βέσι καίνων τὴν γῆν: vel messor à bu vocula augente & καίνων τὸ πόπτευτην: vel denique bubulcus. Iugerum vocabatur, quod vno iugo boum in die exarari posset. Aetus, in quo boues agcrentur, cum aratur, vno impetu iusto. Hic erat c. xx. pedum, duplicatusque in longitudinem iugera faciebat, Plinius. Mansum nonnulli terram esse asseverant, culturæ annuæ viuis aratri capacem: circiter viginti iugera continentem, &c. Robertus Cenalis. Bos γαῖα dicitur veluti colonus, à terra videlicet: à qua etiam Calum Γάιον nominatum putant: sic enim Itali & Tarentini mercennarium, aut etiam rudem hominem ac plane brutum vocabant, Cælius. Τοφόροι βόες apud Homerum Odysseæ libro 18. qui ex æquo progrederuntur, aut æquale pondus trahunt, Varinus. Genus quoddam scribendi βεργαφῆδεν Græci vocant (vt Pausanias ait Eliacorum libro 1. arcam Cypseli hoc modo inscriptam fuisse tradens) quod quidem tale fuit, à fine videlicet prioris versus, secundum versum conuertere, vt in diaulo cursu fit. Dictum vero est ab arandi ratione, cum in extremo sulci in alterum solcum boues conuertuntur, vt Grammatici obseruant Græci. De hac eadem re sic Isidorus libro 6. Versus autem vulgo vocati, quia sic scribebant antiqui sicut aratur terra: à sinistra enim ad dextram primum deducebant stylam, deinde conuertebatur ab inferiore rursus ad dextram versus, quos & hodie rusticæ versus vocant, Hæc Isidorus, vt Ll. Greg. Gyraldus obseruauit. Βοηλάτης est qui boues sub iugo ducit. Pollux: qui & ζηγνατης vocatur: significat etiam bubulcum. Βεργάπηλη apud eundem is videtur qui vendit boues. Μεσαβοῦν propriæ est boues iungere, abusue vero etiam alia animalia. Μέσαβη dicuntur incisurae in iugo, quibus quadrupedum ceruices alligantur, Varinus. Πελένη, iugum boum, Idem ζελγελα, τὸ τῶν βοῶν ἡ ἡμέρων ζελτή, Idem. Βούζυρον, τὸ bouis iugum, Lexicon sine authore. Athenienses solitos legimus arationes tres celebrate, quas αἴρουν nuncuparent leges. Earum verò prima in Sciro erat, vetustissimarum arationum onumentum: secunda in Khatia: tertia sub Pelinto, qui locus Buzygion vocabatur. Omnim autem harum sacrificia est nuptialis satio, id est γαμήλη ἀστρική & que aratio δῆται πυροτεκνωσι, hoc est quæ fiat ad liberorum procreationem. At dipolos terra, id est bis arata: & apud Homerum tripolos, id est tertiatæ, nil ad negotium præsens, Cælius. Μεσαβοῦν, boues iungere aratro, Lycophron. Αὐτῷ funis inter utrumque bouem vel equum temonis vice protensus: inuenio & αὔπερ apud Varinum eiusdem significationis, quod ita scribi tam probo, αὔπερ, τὸ σχοινίον τοῦ ἔλκον τοῦ Βασα, οὐ μερόν εἰσάδεσσιν ἐλεῖν, ητοι τὸ Δεκαριζενεύδαλα Φορτία, τὸ ξύλον τὸ Στοκείενον τοῖς αὐχέσι τῶν τερζυλων. Hinc verbum αὔπερεν, apud Callimachum trahere significat, apud Lycophronem παπαθεῖν, laboribus & ærumnis fatigari: propriæ autem cum curræ progrederi. Sed de nomine αὔπερ, & verbo αὔπερεν, plura dicemus in Equo H. e. & mulo H. d. Item de vocabulis αὔπερ, ιστόληξ, μύωψ, plura similiter in Equo H. e. Est & αὔπερ funiculus quo iuba equina colligitur, & ipsa habena. Αὔπερ currus boum αὔπερ mulorum, Varinus in Ζελγα. Βελυτης, tempus vespertinum quo boues à labore & aratro soluimus, Idem, & Tzetzes Chilidae 8. cap. 231. vt titus hac voce Attianus, citante Suida. Cubitor bos qui libenter decumbit in fulco, & vitio decumbendi obnoxius est, Columella. Iaculatur Iupiter imber Grandine dilapidans hominumque boumg labores, id est arua & segetes, Idem. Βεστον flagellum interpretatur, Varinus. Βετληξ, stimulus quo punguntur boues: est autem prælonga arando, aut hastile cuspidem acuminatum, quo & hodie utuntur Itali. Βενετρον: vnde busseque βενετρæ dicuntur, Varinus: vt in prouerbio, Πολοι βενετα, παῖροι δὲ τε γῆς ἀροτῆρες. Suidas hunc versum citat poëta in nominati, Κέντερ ς ποιθονυγ, καὶ βετροφα δεσμα πνότων. Βετληξ etiam flagrum est ex loro bubulo: item securis quæ bos occiditur, Varinus. Βετληγες, passiuè, à bubus idi: βετληγεις ve- rò actiuè, qui ferunt boues. Idem: hoc penanflexum, illud proparoxytonum est. Τστάληξ, stimulus & scutica dicta quod fiat ex setis suillis, vnde & ισπιξ & ισπιχη nominatur. Μύωψ & insectum est bubus infestum, & stimulus quo urgentur ac punguntur similiter vt ab insecto illo: pro utroque melius per diphthongum scribitur μύωψ pro luscioso autem, velillo qui non nisi admota oculis videt, μύωψ per ypsilon solum. Erat & prioribus acæna dicta virga, exagittandis bobus accommoda: sed & eodem modo metiendis agitis instrumentum dicebatur, pedum decem: vt scribit Apollonij interpretes, ab Thessaliam excogitatum. Ex quo & Callimachus: Αὔφιν- πον, νέρτον τε βοῶν, καὶ μέτρον ἀρούρης. Acæna agros metiri in Aegypto exorsus est primum Thessalus quidam, nomine ab te indito, quia cognoscentibus singulis agri sui modum sublatæ sunt cædes: vnde nuncupata acæna, quasi sepe auctoñis etiūtæ. Hinc & Pelasgida vocavit acænam Apollonius Argonauticō tertio, veluti ab Peisistratis compertam, id est Thessalus, Cælius. Multa hic de aratione adferri poterant, sed quoniam illa præter boues ab aliquibus quoque quadrupedibus, vt equis & asinis peragit, differemus in alium locum, ad tellqua de bubus narranda hinc progressuri, si veterem aratri figuram, & quale describit Hesiodus, prius apposuerimus: nihil autem impediet quod & alia quædam rustica instrumenta simuldepicta sint.

60 Aratri partes à Polluce describuntur libro 1. cap. 13. Extat Archiæ Epigramma in boues trahentes na- uigia:

Οὐ μόνον δέσποτον βόες δίδαμεν αἴλαντα τέμνειν,
Αἴκιδεν καὶ πάντες νῆσοι αἴθελομέθα.

Εγγαγαρὰς ἐρήνης δεδιδάγματα. καὶ συν θύλασσα
Δελφῖνας γαῖης ζεῦξον διεστροφορεῖν.

Item & Philippi Hexastichon eiusdem argumenti, sed trahentibus tauris, quod infra recitatimus. Bubulcus, qui vel bobus arat (apud Columellam) vel boues fundi aratorios pascit. Cic. de diuin. Eius aspectu cum obstruuntur bubulcus, clamoremque, &c. Ouid. 4. de Pon. Ipse vides onerata ferox ut ducat Iacis Per medias Istri planstra bubulcus aquas. Sauromates bubulcus, Idem 3. Trist. Tardus Verg. Aegel. 10. Iuniorum familie 70 Bubulcum nominauerunt, qui bubus optime trahuntur, Plin. Alius est opilio, alijs arator: Nec si possit in-

egro pachiermentarius, non aliud ac bubulcus. Armentum enim id quod in agro natum non creat, sed tollit dentibus. Contra, hos domitus causa fit, ut commodius nascatur frumentum in segete & pabulum in nouali, Vario. Bubulcari, bubulci officium facere, Plautus Mostel. Decet me amare, & te bubulcitarier. Omnia secum Armentarius Afer, agit teatrumque, laremque, Armaque, Amyclaeamque canem, Cressamque pharetram, Vergilius. Venit & vphilo, tardi venere bubulci, Idem Aegel. 10. Seruus & alij eo in loco legunt bubulci, quos Nic. Euthrasin Indice seu Vergiliano reprehendit, his verbis: Tardi, id est pigri, quod epitheton Bootæ proprium est, Iunenalis, Frigida circumagunt pigi sarraca bootæ. Et Claudianus de Raptu Proserp. 2. Praecedit pigrum formido Bootæ: quamquam hic etiam mathematica adest ratio. Potuit itaque hoc epitheton, quod b. bubulci proprium, submonere doctissimum Setium, & alios, bubulci hoc loco legendum esse, non subulci, quibus tardis esse non licet per porcotum celeritatem, quos sequuntur. Quotum pastorum etiam neglecta 10 mentio consuli dà vate fuit, cum nusquam eos etiam Theocritus introducat: & triantum sint, quod & Aelius Donatus scribit, pastorum genera, quæ dignitatem in Bacolicis habeant, bucolici, opillones, & omnium ministeriæ poli, id est cuprarij. Quin & ille ipse Theocriti versus, quem Vergilius emulatus est, nullam subulci mentionem habet, Ηλιος τοι βουται, τοι πομενες, αισθαιοηλιον, Hec Nic. Erythraeus. Gergittius canis Geryonis, qui boves seruabat fratres Cerberi, Poliux. Titorum busseus fuit corpore statuolus, cuius historiam in Tauro adferemus. Βουλος, id est bubulcus, nomen habet, vel tanquam βουρος (nam & hippocomum dicimus qui equos curat) vel quoniam Græci cibum etiam colon vocant: vnde & colax, id est adulator appellatus. Βοῶν θηριολογίαν, pleonasmus est apud Homerum, vt, αιπόλος αιγανος. Multa in Lexicis Græcorum bucoli synonyma reperimus, qualia sunt, βετρόφος, βεφορθος, βεπελάτης, βεπόλος, βουρός, βουρος, βουρων, βετρος. Αιπόλος: βουρος, βουρός, βουρην vel βουρην oxyton. Βουρην, βουράτης. Horum postremam Pollux à bubaldo distinguit, & exponit pro eo qui boves iugo submittit: Videtur autem pro aratore magis accipendum: sed potest pro vitroque, vt & bubulcus Latinis. Βεκυνησαι, boves agere. Βουλος in Ther. Nicandri, θεεσης, Βουλος, ζεγγεσθεων επομενος ή γαγανος αισθαιος Schol. Μυκηται επιστορος Βοῶν, bubulcum appellat Theocritus Idyll. 8. Βετρόφος, bubulcus Oppiano: Βούρης, βεπόλος, καὶ τοῖς Διηπολοῖς τὰ βεφονία δρῦν, καὶ παρομία δηλοῦ τὸν ράδιον συντελεσθεν, Varinus. Ego sic verterim: Butes, bubulcus est, & facetos qui in Dijpolis festo Buphonia celebrabant, id est bouem mortabat: quod in prouerbium etiam abiit, de illis rebus quæ sine apparatu & simpliciter (veteri quodam ritu) fierent. Οὐρούποντες γε νομούς ανέσαται βετρος, Dionysius de Metopotamia. Hos versas, Αυτροβετρων Αντ. εἰς πατερονεθ', ὁδοφοραλω Γυρὸν αἴτε εὐθύνει βοσκήρας, citat Suidas ex pœta in nominato. Item in Βεμολγησι est qui vaccas mulget, Κλεας Βεμολγος ταύρου λάσσον αἴτημαγέλε. Βεναιον alij messorem, alij aratorem, alij denique bubulcum accipiunt. Diphilus in Nicandri Theriacis nomen proprium interpretatur, Varin. Δαμασθησην ή βουρην, η αι μέριαι αρχαι θητέων έχειντον ουπο, Demost. contra Midiam. Bootes stella est iuxta Urfam maiorem, sic dicta quodinstai bubulci plaustrum sequi videtur. Cicero 2. de Nat. deorum: Arctophylax vulgo qui dicitur esse Bootes, Quod quasi temone adiunctam præse quatin Arctum. Ouidius, Arctophylax formam terga sequentis haber. Iuuenal. Frigida circumagunt pigi sarraca Bootæ. Aratus, Tardus in occasum sequitur sua plaustra Bootes.

Sunt qui Arcadem Iouis ex Calistone filium in Booten mutatum dicant: Pluribus tamen placet Calisto nem in Urian maiorem, Arcadem in minorem conuersum. Βοῶται, idem quod βολαται, id est boves agere. Bucolion filius Leomedontis fuit; teste Homero in Iliae. Guardibia vel Guarum, id est bubulcus caninus, apud Matthæum Sylvaticum legitur, hand scio quo sensu. Σιτσ' ολέταρη, acclamatio est bubulcis visitata, & similiter φιτσ' ολέταρη, Vainus: reperiit autem apud Theocritum Βερελειτ boues pascere, bubulcitat: Homer. 40 impropositum etiam de equis hoc verbo vsus est: Et Euripides, Πολύβη δὲ νηλαθόντες πιποβεκόλοι, Dionysius de Nomadibus L. byz populis, Απόλλων δέ πεθῆρεν δρῦν βεκολέονται, quo paulo ante dixerat. Βενονται σων παισιν αἱ πεπεριόντες γύλιν. Βιερπατη etiam βεκολεν verbum pro fallere & decipere, aliquem velut bouem & stupidum vincere pele lactare: σορθίσθαι, τούρηλογκεθα Lucianus, Επάλλα ιδεβεκολενταισκη ιπτιζενηρων απατητη εις έπιπλας αγε. E. alibi, Απότελονσους τοπην φυσετος απρεσεβεκολεστην, hoc est, Ascititius ornatus natura dedecus & turpitudine fallit, mitigat, lenit. Et incertus quidam citante Varino, Φθάνει τη ταις ιππισιν ημας διπεκολεων, βεκολεν καρέξαπαταιν ιδεφέρει. Βενολεν μηδει τη θητην αει τούρηλογκεθα, έξαπασσον δε τηθεδις πεζηγματα σωματογενεν, Ammonius in Differentiis: Posterioris verbis explicatio corrumpa mihi videtur. Ego ita accepit ut έξαπαταν quo modo decipere sonet, βεκολεν autem cum quis longo tempore opinione vel spe ab aliquo fallitur: Germani dicunt, auf dem vuon lassen, faizen, am narren sei vmbzehen, &c. Ad hæc βεκολεν capitul pro μεριμναι, curare: 50 fouere, multum amare. Hinc nomen βεκολημα, θελητηρ, θετηλημα, απάτημα, Varinus: hoc est, mulcimentum leni mei, solitum, vt ἐπωέρχεται βεκολημα της λύτης. Βεκολη, maledicentia, Varinus. Βεκολη γη terra pascendis bubibus apta. Bucolicos, milites rusticos legitimus apud Capitolinum, Cælicus. Bucolicum carmen dictum à custodia boum, id est θητην βεκολων: præcipua enim sunt animalia apud rusticos, boves, Seruus. Ouid 2. Trist. Bucolicis iuuenis lusterat ante modis. Dianam Siculi Lyen cognominauerunt, quoniam ab ea essent morbo infesto soluti: vnde natum, vt rustica multitudo theatrum ingressa victoriam caneret, quam de Syracusanis mox adeptus est rex Hiero, qne prima creditur Bucolicorum origo, quæ omnium princeps carmine Daphnis celebravit, mox Theocritus, Cælius. Diomedes heroicum versum, etiam hexametrum, & bucolium, alijsq; nominibus dicit testatur. Bucolici tamen propriè dicti versus hoc feret à ceteris heroicis differunt, quod quintum locum dactylus claudit absoluta dictione, qualis est, Nos patriæ fines & dulcia linquimus arua. Bucolicus vel bucolicus, genus melopeia, id est cantionis & saltationis: utrumque rusticorum, & à Theocrito descriptum est, Varius. Bucolicum, Bucoliscus, Bucoli, Bucoliastæ, inscriptions sunt, Idylliorum aliquot apud Theocritum, nempe quarti, 6. 8. 9. 24. Bælibitum & bucolicum hostia Nili sunt manu effosa, eum cetera quinque natura aperoerit. Eastathius in Donyfum. Βεκολοι vocabulum non bubulcos tantum significat, sed etiam animalia quædam, Etymologicum. Ego huius nominis animal nullum hactenus reperi: nisi quod bucolinen cinclum auem Varinus interpretatur. Panaces quod è Macedonia assertur, bucolicon vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrime evanescit, Plinius. Dioscorides hoc panacis genus Heracleum vocat, vt ab Aleopio & Chironio distinguat: ex huius radice liquor densatus opopanax dictus nomen in officinis pharmacoportorum adhuc retinet. Herbam ipsam in hortis quibusdam Italæ vidi, folio ferè siccæ, & per omnia sphondylio nostro (quod aliqui brancham viginam, quæ acanthion est, non recte vocant) simillimam. Ceterum panaces Hera-

ces Heracleon Plini, ne quis erret, planè diuersum est: ab Hercule (inquit) inuentum tradunt, alij origanum Heracleoticum sylvestre vocant, quoniam est origano simile, radice inutili. Βενγλω, vībū Pharsalīæ aut. Thraciæ Varinus.

Bubile, locus vbi boues morantur, Plaut. Pers. Etenim metuo ne possim In bibile reiçere, ne vagentur. Quædam exemplaria hic legunt bibilem māsc. genere. Columella lib. I. Domitis atmentis duplicita bubalia sint, hyberna atque aestiva. Cato cap. 4. Bubilla bona, beneque ædificata, &c. vt supra in C. Boſtar, locus vbi boues stare consuerunt, Calepinus sine authore. Bouilia dicuntur in quibus boues morantur, vt Calepinus probat ex Columellæ loco libro 3. in quo tamen nunc bubilia legitur. Μέγα δὲ αὐτὸν τῶν καὶ οὐρανοῖς, Σανδια, αἰτόλια, πολυμία, ηγεῖσι μῆνι Κορσικαῖ, Εύσαθρος, Εοανία, Εγάσσος: ἐδεῖαι δὲ καὶ αἴγες, αἰλῆι καὶ σημένος, Pollux lib. I. cap. 12. Βενελιον Ιγι-
tur proparoxytonum, atmentum vel gregem boum significat: quo sensu etiam Σενέλεα apud Varinum legitimus: Βενέλεον vero penan flexum, & bibile & gregem ipsum, vt quidam scribunt, ego pro stabulo tantum acceperim. Bucolia in Aegypto apud Hieronymum, ceu bubulcorum intelliguntur loca, Cælius. Hippostasium esse videtur equorum stabulum, sicuti boum bustasium, Cælius. Βενέθρον ικανος Σενάδιον, τὸ Εοσάσσον, Suidas: forte Σενάσσον legendum non Σενάδιον. Sunt & alia synonyma, Σενάθρον, Βενένη, Βενέσσα, Λελέτον, Βενέλη, μανδρος: & Βοών, vt infra dicam, Αὐλή & omnes proprie de caulis ouium & caprarium dicuntur, authore Polluce: sed inuenio in genere etiam usurpari, vt apud Varinum, μανδρος σημείον Βοών καὶ Ποτων: Et apud Dionysium, Οὐδέ Βοῶν μυνθμέσις αὐλήον επεχενεαν. Caula ferē pro ouili in vsu est, voce forsan deriuata ἀπό τῆς αὐλῆς: quæ vox Græcis ouile aut caprile norat, vt iam ex Polluce probauimus. Mandritæ vocabulo ne Latini quidem abstinent, in significatione speluncæ, cubilis, & receptaculi pecudum: Inuenialis Satyra tercia. Et stantis conuicia mandritæ Eripiunt somnum Druso. Tanagra Βοετίæ mediterraneæ oppidum est nobile: quod prius Pœmandria dicebat: prōducit autem boues præstantissimos, Stephanus & Varinus. Sibas Indicam gentem ab exercitu Herculis illic relictam aiunt: nam pellibus amiciuntur, scytalas (id est bacules vel scuticas) gerunt, & bubus clavæ notam inurunt, Arrianus libro 8. Apiculam Græci Σεγενη cognominant, quod ex bubulis ossibus gigantur, Varinus. Animas etiam in mysteriis gentilium theologorum melissas & Σεγενες appellatas, & Buclopum deum qui generationem latenter auditet, Cælius Rhod, prolin 22.3. Βεγενη καὶ αὐδρότρωχος τέχνη centauros appellat, Aristoteles. In veterum scriptis mentio fit de eo fædere, quod inter Gabios & Romanos actum est, Tarquinio Romanum imperium regente: Vbi illud in primis notandum, quod in corio bubulo eius capita & conditionem exararunt priscis literis (vt refert Dionysius) cumque instar clypei foret in templo Iouis locarunt. Quia in re Pompeius Sextus Dionysio accedit, vt in eius commentariis probatur, quos à Verrilo Flacco collegit: et si iuramentum Dionysius vocat, in quo sanciendo exilium bonum immolarunt. Clypeum (inquit Pompeius) ob rotunditatem veteres corium bouis appellantur, in quo Romanorum fœdus cum Gabiis foret descriptum, Petrus Crinitus 16.3. Κέρας prima significatione cornu, secundaria tum alia quædam tum poculum indicat. Antiquitus enim cornuum bubulorum pro poculis vsus erat, antequam inuenta essentia. Eam ob causam Bacchus quoque cornutus fingebatur, & taurus appellabatur, & in Cyzico effigie taurina colebatur. Hinc factum aiunt νεργίου verbum, quod est aquam vino permiscere: & νεργή poculum quasi νεργή. Eiusmodi pocula rhyta vocabant: Quale fuisse existimatur etiam Amaltheæ cornu, quod vulgaris fabula capræ attribuit. Eiusdem generis poculum quoddam ἐναυτός, id est annus dicebatur, à magnitudine nimbum & summa capacitate. Ingentia enim cornua quædam prægrandium boum habentur: quales Pænon & Molossorum fuerunt, ex quibus pocula conficiebant, labris eorum argento vel auro inducitis. Maxima capacitas, conglorum Atticorum quatuor, vt apud Athenæum & Varinum legitimus. Aristoteles ab initio Mirabilium narrationum monopis sylvestris in Pæonia bouis corpore amplissimi cornua singula dimidiati congij mensuram continere scribit. Vide infra in Bonafo. Coniuialium cornuum mentio fit passim apud Xenophontem, hic in locis, Κέρας τὸν θεοφόρον, καὶ πάντες ἐδέχοντο. Καὶ Φέρων τὸν κέρας δίονος: Καὶ λαβὼν νέρας μεζόν, εἶπε τερψίνα σο. Et apud Aeschylum, cum inquit: Αργυρελαῖος Κέρας χειροῦ σβρια τερψειελημένοις. Plindarus quoque centauros inducit εξ αργυρεων νεργίων πίνειν. Non est autem quod quis suscipetur pauperibus tantum in vsu cornua pto poculis fuisse: cum & reges iisdem vtererint: Philippum enim regem aiunt, illis quos benignius excepturus esset, è cornu propinaliter. Κέρας, τὸ Θηρίου δίονος, πάλαι γέρες ἐχειντο νεργίων από τε τερψίς, Varinus. Homerius Iliados 19. Οὐνος τε τερψίδιον πιειν. Rhyta, id est, maxima pocula heroi bus solis olim attribuerunt: nunc vero etiam ex cornu facta sic appellant, Athenæus. Xenophon describens coniuialum apud Scytham Thracem, sic scribit: Ησταγονίο μέλι τερψίδιον εργίων, ή διπλοῦ νεργίων ματραὶ μόνταληστε, διπλο τε τερψίδιον εν φιλῳ.

Abstinebit censione (cæsione ut quidam legunt) bubula, Plautus in Aulularia: id est scutica quæ ex corio bubulo siebat. Σενάν, flagrum aut ictus: Idem Σενόν & Σενάριξ, vt supra dixi. Inuenialis Sat. 6. Tautæa punit Continuo flexi crimen facinusque capilli, scholiastæ scuticam ex corio bubulo exponunt. Zea vel zeteion vocatur locus quo seruitia punienda mittebantur, ad quod illusit poëta noster comicus in Asinaria (ni fallor) cum dicit: Qui polentam præstirant, & vbi viuos homines mortui incursant boues, Hermol. Barbarus. Seu bubuli maximus usus est ad candelas: laudatur præcipue ex iuueniis & circa trimatum. Rura nostra vulgari dicto vernum aut Maij mensis examen apum, vel bouis uilitatem æquare celebrant: Ein Meijerjmb Ist als gut als ein rind. Βοσθύτης, qui boues immolat aut maestat, & securi ferit, Varinus. Iudæi non feriunt, sed cultro adacto iugulant. Butypos Argonauticorum secundo apud Apollonium dicitur, qui inter sacrificandum securim boui implingit, Σεντρης οἰα πόδα τανίων: proparoxytonum, vt Etymologicum habet, in quo etiam sacerdotis hoc officium fuisse legitimus: Alij penultimam acount, Σεντρης οἰας θυμερίους Σεντρη πελέκει τὸ πτωνατὸν τοῦ αὐχένος: vehementiorem autem ille iustum illidet si in summos pedum digitos lese erigat, Varinus. Βοσθύτης πυθυλην θυμερίου, εν τῷ Θαύλωνιδῶν γένες καθισάμενος, Hesychius. Malim iερος quam πυθυλην Βοσθύτην θυμερίου, επειδη τοῦ τερψίδης ηγεῖσι, διεγένετο τε τερψίδης παλαιοῖς πυθυλην, διπλαῖς διπλιέμιον λέγεται, Varinus. Est autem truncus in quo coqui & lanij secant carnes: ηρπιδος quibus truncus est: τερψίδης autem dici coniicio διπλοῦ θυμερίου αὐτὸν ταῖς αὐτηγαῖς. Laniationis mensa apud Suetonium in qua scinditur caro machæra. Spartianus in Geta, Percussit hominem popa nomine Antonius. Propertius, Succinctique calent ad noua (sacra aliás lucra) popæ. Popæ dicebantur qui victimas habebant venales, & ligabant eas ad altare; feriebantque. Suetonius in Calig. Admota altariibus

victima, succinctus Caligula popatum habitu, elato altè malleo, cultrarium maestauit. Persius Sat. 5. Mihitramā figuræ. Sic reliqua, & stilli tremat omento popa venter, id est crassus & opimus, quales erant victimarij. Lanius vel laato, qui carnes in carnario vendit, quod pecora concedat, lanietque dictos. Lauij qui ad cultrum bouem emunt. Varto. L'stene, officina in qua fiunt & venduntur carnes. Qui succidiam in carnario suspenderie pottus ab laniario, quan ex domino fundo, Varto lib. 2. de Rust. Laniarium hic lanienam exponunt, mihi videtur delanius etiam accipi posse. Cultrarius idem qui victimarius, is qui victimam cultro immolat. Carnarium & cella vbi domi caro seruatur & laniena publica. Apud Armenos nostro tempore (vt scribit Bartolomaeus Georgeus) mulier adultera super asina victimam ducitur, & nuda flagris caeditur, & tandem intestina bovis in collo gestans lapidibus obrutur. Ceterum vir adulter, iniectus carceribus, post aliquot menses penuria redimitur.

H. f. Helvetici boues commendantur à teneritudine carnis, cum alibi, tum luxa Zofingam oppidum agit Bernensis. In Suevia quoque nobis vicina circa regionem Bat, plagues præcipue seu habentur. Pinguissimi Hungarici: qui hysines etiam sub diu transigunt, & liberi pascuntur: vnde fit ut parum mansueti sint, & minus tenera carne. Babula absolute, subauditur caro, Plautus in Aulularia: Agnina caram, caram bubulam. Pollux Βοηγνυπτες dixit carniem bubulam, vt suillam νειρον: ego βεσον & νειρον malim. Βεσον, νειρον Βεσον, Varinus: Lanij nostrum bouem primum in duas partes scindunt, anteriorem vocant den vorderen schilt: posteriorem, den hindern schilt. Deinde anteriotem, sive thoracem, trifariam diuidunt: primum separant armos, & carnem adiunctam, ac in frusta aliquot secant. Reliquam thoracis partem pronam & circa spinam, appellant hornggen, hoc est dorsum saperius, νειροφερον: supinam verò, quæ os στενον comprehendit, in cæteris pecoribus, & vitulis etiam, die brust, id est peccus της θεος: in bubus priuatim dasfaderstück. Appetitur ea pars propter pinguedinem, quæ solidior 20 eiisque gratior est. πηληνης χορδωδης, der brustkernen: solent autem cum ea plerunque lanij scindendo relinquere luguli partem cruentam & ingratam emptoribus, den stich. Cæterum inferioris dorsi partem, quæ renes continentur, ex cæteris animalibus & vitulis, quoniam assari solet cum sua pinguedine, vocant nierbraten, id est asfariam renum: in bubus vero schluckbraten vel lummeln, quasi lumbos, id est partem carnosam & musculosam iuxta renes, osse vaccuum, vnde pingue vel seuum potius separatur ad succinas & alias vñus. Coxas cum natibus vocant dasfætze, & in duas partes diuidunt: alteram, cui vbera in vaccis adhærent, das ober spetze: & alteram ab ea separatam carnosam, das under spetze. Posterior hæc pars, sicut & lumborum caro, cum ossibus careant, in ollis assari solent, hoc modo. Caro lota in vase reponitur affuso acetō cum sale & luniperi baccis, & sic vel horis aliquot vei etiam diebus macerata, cum iure illo admixta aqua lixatur, donec modicum iuris supersit: additur autem aliquid butyri & cum iuri pars ferè media consumpta videtur. Sic & tenerior & palato gravior fit. Vbera 30 elixa, mox incisa, torrentur in craterula, & sale & aromatibus (pipere & caryophyllis maxime) insperguntur. Simumis & linguae apparatus est: & pedum, & oris sive buccæ, vel si mauis, rostræ. Alij has partes, pedes inquam & buccas, quæ in carnario elixa emuntur, ex acetō frigida edere malunt cum cepatio & pipere. Lingua etiam per medium incisa, saliri ut reliqua caro & infumari solet, cibo diuitibus etiam grato. Quibusdam in locis bubulas linguas principibus debet: tanta carum estimatio. Nouerunt nimis etiam Mercurij olim sacerdotes hanc lauitiam, nec temere ex victimis Mercurio deberi linguam asserabant, nimis tanquam deorum præconi & sermonis deo. Nam & aliqui lingua in sacrificiis præconiis donabatur. Hinc locus ille Aristophanis in Pluto, Ηγεια τα τηνηνου τοῦτον τεμνεται, lucunda amphibolla, cum linguam tam præconiis quam bouis intelligi possit. Idem in Pace, Η γλωττας τεμνεται, quod interpres admonet prouerbialiter dictum. Homerus, Odyssea libro 3. Αλλα τεμνετε μη γλωττας. Apud Plutarchum Antipater cum incidisset mentio de Demade iam senio imbecilli fratre, εποκε, velat, inquit, ex immolata victimâ, solus venter & lingua supereft. Apparet tamen linguam seu profanum membrum facis adhiberi non solitum, quod ego quidem ad gulam hominum, præcipue sacerdotum, religionem prætexentium, retulerim. Præfertur autem in cibo bubula cæteris: & à nonnullis operiosius paratur nam condimentis farctam in veru assant. Aliarum pecudum quia minores sunt, cum suis capitibus relinqui solent. Pars circa cernicem duriore & tenaciore neruosaque carne constat, difficilior concoctu. In festina etiam elixa adfertuntur ex laniena, & domi modo vino affuso, cum butyro, cepis, careo & aromatibus percoquuntur. Οτρον πάρης ἔποιδειον γένοντος, Aristophanes in Vespis: αντοῦ εἰτεν ἔποιδειον ὀνόματος. Sacerdotes Aegypti nihil è re domesticâ consumunt, sed eorum singulis quotidie cibi sacri cocti præsto sunt, & carnis bubulae & aserina satis abundeque, Herodotus. Antiquissimos boues atatore & immolando & comedendo abstinuisse, paulò post, vbi de sacrificiis boum, dicemus. Hercules cum in Dryopia filio Hylæ esurientem pauxillare cibi à Theodamante peteret, nec ille quicquam daret, itatus bouem ei per vim abstulit, & maestatum epulando consumpsit. Hanc historiam sive fabulam prolixius describit Varinus in Ηγεια γύμνας. Milo robustissimus athleta bouem aliquando in theatro gestauit, & eundem postea deuonauit, βεσον Herculem ea in re luditus, Eustathius in Dionys. Hinc & buphus alterum Herculis cognomen. Olympiæ per stadium ingressus esse Milo dicitur, quum humeris sustineret bouem viuum, Cicero de Senectute. Turcas in magnis epulis & nuptiis boues integros assare audio, & bubus insertam suem, sui gallinam, gallinæ oua. Verua sanè maxima in quibus etiam boues assari possent, βεσον δε βεσον, Græcis appellari supra diximus. Varinus etiam βοοπηγος habet. Quod autem carnes bubulas verubus transfixas veteres assauerint, paulò post in sacrificiis boum ostendimus. Boues castratos, ενυματα & οὐραγον δέντας Græci vocant: posterius apud Galenum legitmus. Qui bubulam carnem apud nos sale condunt (quod ferè idibus Octobris vel circa festum D. Galli primum faciunt, & deinceps 60 per hyemem tantum) in plenilunio incipiendum putant: sic enim malorem vegetiorenamque catnem permanisram: vt magis sapidam, sub interlunium saliantur. Si diutius seruari vellint (seruant autem multi integro anno) per dies circiter viginti in vase salitam relinquent, ac infumandam poœta in camino suspendunt, vbi donec bene accetur dies plus minus duodecim relinquitur, prout altius aut humilius pependit, & plus minusve ignis ac fumi passa est. Vbi primum suspeusa est, accensis iuniperi ramis & mox extintis plæisque fumigant. Nonnulli carnis colorem commendari putant, & rubescere magis, si aridis vrticis fascibus suffiat. Qui seruare nolunt, vno die cum sale relictam suspendunt, & mox post vnum aut alterum diem elixant: sic enim plenisq; tenere scere sic in cibo sapidior fieri videtur. Antequam suspeditur quæ diutius in vase salita fuit, muria sua, quæ ex sale & carnis succo confuxit, diligenter abluunt: sunt qui frigida lauare malint. Optima quæ de iuueniis aut vitulis sumunt, vernorum nimis dura & ingrata, certe difficultima concoctu sit, cum fustis instar durescat. Hoc etiam obseruari solet,

vt caro salienda iuxta fornacem prius exposita aliquandiu incandescat: inde salita opertaque in vale in penus collocatur. Carnes ossibus adiunctæ cæteris superponuntur, vt ad usum subinde auferantur: seruatæ enim deteriores sunt.

Qui vaccas mulget, Βευολγὸς Græcis est: nos vaccarum aut lactarium appellare possumus, vt superius etiam dixi: quanquam Lampridius in Heliogabalo lactatios nominavit qui cibos ex lacte conficiunt. Implementum mulieralium vaccæ, Vergil. in Georg. Βούνηρ, butyrum est ex crema lactis: Βενηγό autem herba quædam Dionysio, Varinus.

h. A bobus dicta est Babona dea, vt à bello Bellona, D. Augustinus. Bubotia ludi fuerunt à bobus appellati, vocantur & boalia, Textor. Pausanias in Messenicis circa finem, quanto in pretio boues olim fuerint, his verbis exponit: In Pylo ciuitate agri Messenij spelunca est, in qua Nestoris & ante eum Nelei boues stabulatas sunt. Videtur autem genus hoc boum Thessalicum esse, & ab Iphiclo Protephilai olim patre descendisse. Has enim Neleus à procis filia sua dono petebat: & harum causa Melampus ut fratri Bianti gratum ficeret in Thessaliā venit: vbi vincens à bubulis Iphicli, cum illi roganti vaticinium aperiret, boues pro mercede accepit. Hoc scilicet maximo fuit antiquis studio, vt equoram & boum greges tanquam illius seculi divitias sibi comparent. Hinc est quod Neleus de acquirendis Iphicli bubus sollicitus fuit: Et Eurystheus Herculi Geronis armata ex Iberia, quorum per celebris erat fama, abigere præcepit. Videtur & Erix Sicilia præcepta tantopere boues ab Hercule ex Erychia abductos amasse, vt earum gratia cum Hercule luctatus, viator illius boues acquirere, vietus verò regnum suum amittere voluerit. Homerus insuper in Iliade de Iphidamante Antenoris filio refert, eum inter præcipua dona socero centum boues pro sponsa contulisse. Quamobtem veteres plurimum bus delectatos fuisse constat. Pascebantur autem, vt ego coniicio, Nelei boues vt plurimum extra Pylium agrum: qui ubique ferè arenosus est, nec pascuis tam copiosis idoneus: id quod vel Homero teste probauerim, qui Nestorem toties Pyli arenosæ regem cognominat, Hæc Pausanias, vt nos ex tempore conuertimus. Θωμητον Iunonis apud Homerum, quod boum instar excelsos & rotundos oculos habeat: vel ut alij, magros, quod in muliebri facie laudabatur, & inde etiam Europæ nomen impositum videtur. Conuenit autem hæc appellatio æri, quem sub Iunonis nomine tegebant, vt qui longè lateque pellucidus & visui perius circum quaue pateat. Quidam à sono & voce deducunt, ὅτι τὸ βοῦν καὶ ἡ ὄπα, propter sonitus qui in aere reddi solent, Vatin. Etymologus in Iunone exponit, formosam & pulchris de coram oculis. Thracæ Diana Bœcætæ appellant, Vatinus: Qui mysteria gentilium tractant, Βεργὸς interpretantur in generationem pergentes animas: & Bœclopum deum qui generationem latenter audiat, Cælius. Fluuiorum alios αὐθωπούρφρες, id est humana specie effinxere veteres, aliis bubalam effigiem induxerunt. Vnde Βούνηρ Acheloum in Trachiniis vocat Sophocles, id est ταυρίνεχον. In iis Erasinus est, Eurotas item apud Lacædemonios, Asopus apud Sicyonios ac Phyllos, apud Argivos Cephissus. Hominis figuram præfert Alpheus, Cephium Atheniensis hominem monstrant utique, sed ita, vt promant senihominius cornua. Author in Deorum natura Phurnutus, fluuios effigi plerunque κερασφόρες οὐ ταυρῶπας: ex vndorum violento impetu, qui mugitibus assimile insonet quiddam. Nam & de Scamandro Homerus, νῦν γῆς (ὑπὲρ ποτius legendum) οὐ ταυρός. Quin & ratione eadem Neptunus Mycetas nuncupatur, cui & tauros immolabant πυρμέλανας, ob maris colorem. Taurina forma rationem illam promit Sophoclis interpretes, quod veluti boues flumina teria proscindant, vel quod flauis ferè adjacent pascua, Cælius. Cur Elecerum mulieres Dionysium precentur vt bouino ad se pede veniat, Plutarchus explicat in Græcanicis problemate 36. De Iride quam vaccæ forma Aegyptij colebant, iam supra dixi ex Aeliano. Ego bouem quinq; præditum pedibus vidi, sacrum & dedicatum Deo qui colitur ad Alexandriam in luco vbi Perseæ arbores consitæ, per pulchra umbra opacant: pedem is in armis appensum habebat cum ad ingrediendum adiuuantem, tum absolute factum, Aelianus de se, vt videtur, loquens: nisi Appionem intelligat, cutus testimonium ante citatæ.

Ex bobus victimæ optima & lautissima deotum placatio, Plin. Bouem vel boues sacrificare Græci his verbis effeterunt, Βοὺς γένει, Βεγυτεῖν, Βετελεῖν, Βετερόειν, Βεφονεῖν. Vi & tanta ipsa βεγυτία, & vi & tanta βεγυτή. Βούνηρ δὲ της αὐθωπούρφρας, Αὐχαιούρφρας, οὐ Αὐτοφάνης, Vatinus. Ego istarū vocum nullam alibi vsquam reperio. Βεμέρης apud Aetolos vocatur qui sacrificiis præfectus est. Idem Boues altiles ad sacrificia publica saginati dicuntur opili, Varro. Qui Anathan monumentum, quod fluentis Euphratii circumluitur, contra Julianum & Romanos defendebant, cum Romanis se dedidissent, præ se bouem coronatum agentes, quod est apud eos suscepit pacis indicium, descendere suppliciter, Ammianus Marcellinus libro 24. Fordicidijs boues foedæ, & grauidæ immo-
50 labantur, diætæ à scitu, Fettus. Ouem aliqui, alij bouem victoria potiti immolare consueverunt, vt scribit Robertus Valnarius de re militari libro 12. cap. 2. Deque triumphato viscera tosta boue, hoc est occiso in triumphi sacrificio, Ovid Fast. 3. Spattani cum stratagemate hostes vicissent, bouem Marti sacrificabant: sui vi aperta, gallum: Plutarchus in Laconicis. Pluris enim astimabant incrementam vietorianam quam cruentam, Cyraldus. Proverbium, Bouem sacrificauit nemo vñquam beneficio præter Pyrrhiam, inferius require. Ceres ab Hermionesibis eximia colitur veneratione, & festum eius Chthonium appellatum magnifice concelebrant. In his ferunt boues magnitudine visenda & ferocia ad aram ex armento facile agi immolandoz à Cereris sacerdote, quæ veru-
la plerunque est, ac viribus prætenuis. Super qua re carmina circumseruntur apud Græcos, quæ & apposui, aucto-
re eorum Aristocle:

Δάματερ πολύχαρπε, σὺ κ' ἐν Σικελοῖν ἔναργης,
Εὔμινεντο, τῷ ἐξ ἀγέλης γάρ ἀφεδέα ταῦχον,
Τοῦ πολέμου σειράς μόνη μόνον οὐστροῦ ἔλκει
Σὲν τῷδε δάματερ, σὺ τὸ θέντο, ἵλας ἔης,

Καὶ παρ Ερεχθείδας, ἐν πέργα νείνεται,
Οὐ τ' οὐχ αἰροῦσιν αὐτέρες αὐδέδεια,
Τόνδι θητὴ Βαριόν, οὐδὲ οὐ ματέλει πάς ἔπεται.
Καὶ πάντων θάλαιοι λαός οὐ Εριούν.

Taura, id est sterilis vacca, inferis immolatur, idque merito propter infecunditatem: sic & ouis non nigra tantum (τιμηλας, id est artiles niger) sed nigerrima ijsdem, propter tenebras inferorum, Vatin. Peste olim Lacedæmoniæ exante redditum oraculum, vt Plutarchus refert, mali vim cessitram, si nobilem virginem quotannis immolassent. Quum obtemperarent Lacedæmoniæ, ac forte maestanda duceretur suo ornata Helena, deus sans aquila gladium abiuptum, & ad armenta, quæ βενόλια vocant, delatum super iuencā demisit. Quo prodigio παρθενοντια, id est virginum immolationem debisse: quod Aristodemus auctor tradit. Idem obuenisse Romæ in Valeria Lupercia, ratione consimili volumine 19. Italicarum rerū Aristides prodidit, Cælius: ex Parallelis Plutarchi 70 minoribus, quāuis ipse non citet, vt neq; alios authores solet. L. Aurelio, L. Orauio Coss. Cyzicū myridates cum

oppugnaret, ad hunc molandum bos sacraria in iusta, de montibus per hostium classem ad natum auit, sequitur ad aras per se-
tendam obtulit, Iul. Obssequens. Maestatur vacca Minervæ, Alipedi (id est Mercurio) vitulus, taurus tibi summe
Deorum, Ouidius 4. metam. Si quis Minervæ bouem sacrificasset, oportebat etiam Pandisso ouem vñà cum bo-
ne sacrificare: quod sacrificij genus θύσιον vel θυσίον appellabant, eò quod post bouem immolatum celebraretur,
vt scribunt Lycurgus in libro de sacrificando, & Philochorus lib. 2. (cuius verba sunt quæ tam posuimus) & Sta-
phylus lib. 9. de Athenis, Varin. Eπίθεσθαι, sacrificium ex boue, Idem. Hecatombæ (apud Varinum) non quodus,
sed sumptuosum sacrificium est, & propriè quod bubus centum constat; id quod quis rete etiam βόσταν φέρετ
et indum Tragicum appellauerit: quali scilicet Clithenes ille apud Herodotum filia sua procos & ciues exceptit.
Sic & chilimbe à milenario numero dicitur. Improprie vero hecatombe dicitur etiam de alijs animalibus sive
pecoribus præter bouem: interim tamen per excellentiam tanquam solis bobus constater nomen retinuit. Nu-
merus quoque centenarius pro multitudine simpliciter ponitur, vt cùm dicimus εκατὸν γιγαντῶν, id est multorum
lugorum nauem. Hecatombæon mensis dicebatur, qui apud Latinos Iunius, eò quod plurimæ in eo hecatombe
fierent, Varinus. Hic mensis apud Athenienses Soli ficer erat: cuius quia magnus sit cursus, inde temporis
factum nomen: quando numerus εκατὸν signare magnitudinem aduertitur plerunque: fiebat autem in eo solisti-
tiam æstium. Idem & Cronion dicebatur à sacrificiis quæ Saturno fierent, Cælius. Hecatombæus Jupiteria
Gortyna, vt Hesychius ait, appellatus est, & à Caribus, & à Cretensibus. Sunt qui patent primum Græcorū men-
sem Hecatombæon vocatum ab Ioue, vt docuimus in libro de annis & mensibus, &c. Sed & hoc nomine Apollo
nuncupatus ab Atheniensiis: quin Harpocration, alijque libentius incusum ipsum Apollini attribuunt, Li-
llius Greg. Gyraldus. Idem alibi hunc nomen à Lacedæmoniis sic appellatum scribit, & Hiacyntia festa in eo
celebrata. Igitur factum (inquit idem) interdum centum boum: sed & ouium interdum, & caprarium, &
Iuum. Fuerunt & qui ex omni genere hoc sacrum peragerent, qui etiam syficion, id est opacū & umbrosum nun-
cuparunt. Sunt qui centum pedum victimarum dixerint. Inuenimus & bupronos sacrificium quoddam, ex cen-
tum ouibus & boue uno: alij & βοῶν δicunt, vt nota Hesychius. Sanè quidam non à victimarum numero, sed
quod cùntum Peloponnesi vrbes id lacrum facerent, dici voluerunt. Hac quoq; ratione qua heratombæ dicitur,
& ειρηνοβοι, & poëticè λειχεῖσθαι sacrificia, ex viginti bobus dicuntur, Hæc Gyraldus. Ego quidem hæc tenus ειρ-
ηνοβοι aut alterius numeri eiusdem terminationis in οιον sacrificium nullum legi: sed omnia huiusmodi, vt εκατὸν
βοῶν, sic τετρεβοῖον, ειρηνοβοῖον, δωδεκεβοῖον, εινετεβοῖον (si antepenultima recte per alpha legitur in Varino) & similia,
de rebus illis dicuntur quæ totidem sive boum sive numerorum pretiis æquarent, Varino teste. Nam
aureos quosdam numeros, boues appellatos Etymologus refert in Hecatombe. Sunt enim qui bouem in vocabu-
lis istis compositis numum intelligunt, cui propter æquale premium bouis effigies impressa fuerit: alij vero certum
pondus. Alij deniq; εινετεβοῖο accipiunt, non quod exactè centum, sed quod multorum boum, id est quorumvis
pecorum, per synecdochen partis pro toto pretio constet, Varinus. Heraæ ciuitas est, quæ & Hecatombæa voca-
tur. Celebrantur autem ab Argiis Hecatombæa centum bobus deæ (nimis Junonis) immolatis. Præmium
tunc certaminis scutum æneum proponebatur, & corona myrtle. Vel ut alij, in certamine Hecatombæorum Argi-
gis, ex præmium datur, quoniam Archinus quirex Argiuorum fuit & huius certaminis author, cum apparatus
armorum cura ei delegata esset, arma etiam præmij loca donati voluit. Notem Hecatombæis, inde quod in ma-
gna pompa boues centum præcederent, vnde visceratio ciuibus cunctis dari solebat. Pindarus Diagotamin He-
catombæis victimæ Argis maximè celebrat, Varinus. Hesychius ab Hecatombæo Apolline Athenis dicto He-
catombæa celebritatem & certamen nominata docet. Beθυνæ non solum sacrificium ex bubus est, sed quodus
regale & magnificum factum: vel conuliam opipatum, & magnificus apparatus, vt Erasmus etiam meminit in
proverbio, Nemo bene merito bouem immolauit. Sic & βεθυνὲν verbum proprio est boues sacrificare, per ca-
tachresin vero vel à bù particula intendeante, magnificos amplosque sumpus facere. Diuultum enim est, vel re-
gum potius, boues immolare. Εἰδον βεθυνὲν Τι κατεργάζοντες φανωλοῦ, Aristophanes in Pluto: abuti-
tur (inquit Scholiastes) butyphæ vocabolo, vt sacrificij magnitudinem & perfectionem indicaret, quod heca-
tombæ vocant. Perfectum enim sacrificium sue, tauri, hirco & ariete constat, quod trityn appellant: Athenien-
ses vero eodem nomine sacrificium ex reliquis tribus etiam absque boue. Tertiæ sacrificium a tribus animalibus
dicitur: constabat enim duabus ouibus & boue, Epicharmo teste: vel boue, capra & oves: vel hirco, ariete & tau-
ro. Hoc sacrificij genus βοῶν etiam dicebatur eò, quod bos præcederet, vt prora nauim. Videtur etiam trit-
tyan quandam insinuare Aristophanes, cum Chorus inquit à Chremylo immolari suem, hircum, & arietem. Sic
δωδεκαῖον δυοῖα (vel δωδεκῆς potius vt Gyraldus habet, vel δωδεκῆς vt Suidas, alij δωδεκάς) à duodecim animali-
bus nomen accepit, Varinus: Apud Gyraldum τετρά & τριπλά & τετραπλά legi, ego hæc omnia in epite scribi ar-
bitror & semper tritys oxytonum, fœminini generis scribendum, non in neutro plurali vt Gyraldus accipere vi-
detur. Nam cum à ternatio dicatur, omnino iōta in prima syllaba retinere debet (sed hunc librariorum, nō Gy-
raldi, errorem existimo) quemadmodum idem nomen cum tertiam partem tribus significat eodem planè modo
τετρά scilicet: & hoc postulat etiam analogia: sic enim à quaternatio τετραπλή formatur. Quanquam autem
τετρά & in accusandi casu τετρά apud Varinum legatur, non lati tamē grauis ille author est quem sequamur:
& apud Aristophanis scholasten in Plutum, loco quem ipse citat, trityn & tritys legitimus: sic etiam apud Suidam
& Etymologum. Iam trityn quoq; protertia tribus parte, non nulli per simplex. perpetram scribunt. Sed redeo
ad Gyraldum (quem vt tribus istis modis, nec villo rete trityn scriberet, Hesychius deceptus eum Varinu-
s) hic ex Hesychio annotat sacrificium hoc Enyalij, id est Martis esse, quod tribus animalibus cum testiculis, 60
id est non castratis fieret: vel ut alij tradunt (Callimachus apud Etymologicum) sue, ariete, tauri, ferè Roma-
nis Solitariilibus simile. Hoc ex Hesychio addendum, triadem alio nomine dici hoc sacrificium, nimis eadem
ratione qua aliud dodecadem supra vocari monuimus. Ister quidam, vt Etymologus habet, ex bubus, capris &
suibus hoc sacrificium perfici author est: quæ quidem omnia mascula & tria esseat. Apud Hesychium non re-
te legitur, θύεται τετράτετρα pro τετρά. Quanquam Latinorum quidam nullam hostiam maiorem minorēm
bidente, id est, bimæ esse debuisse prodiderint. Sed nimis forte digredior, dum corrienda authorum loca sequor
auidius. Βεπτωρον (inquit Varinus) sacrificium ex centum ouibus constabat, & boue uno: οὐ τετρά βοῶν τετρά
ον μαῖαν τετρά βοῶν τετρά. Hecatombe (inquit Iulius Capitolinus) tale sacrificium est: centum atque uno in loco ce-
spititiae extruuntur, & ad eas centum sues, centum oves mactantur. Nam si imperatorum sacrificium sit, centum
leones (vel ut aliqui legunt, oves, quod parum mihi placet, inquit Gyraldus) centum aquilæ, & cætera huiusmodi 70
animalia

animalia cuncta scruntur. Quod quidem & Græci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent, & multis imperatoribus id celebratum constat. Ωών εκαπύθη, id est ouorum hacatombæ, per locum apud veterem quandam legitur. Cinnamomum in Aethiopia dignitut, nec meritum nisi permiserit Deus! Iouem hunc intelligunt aliqui, Assabinum (aliás Sabin) illi vocant, quadraginta quatuor bouem caprarumque & arietum extis impetratur venia cedendi, Plin. Αργων πεστωτόν πέζεν λεπλινατάμβιον, Homerus. Hecatomben aliqui perficetum sacrificium interpretantur, sive à centum bubus, sive à centum pecoribus, id est viginti quinque animalibus, Etymologus. Apparet autem legendum esse, sive à centum pedibus pecorum viginti quinque. Huc pertinet loculus ille Aristophanis locus in Equit. loquitur autem quidam ad senatum Athenensem: Αὐδῆς ὑδη μοι δοκεῖ

Ἐπὶ συνφορᾶς ἀγαθῶν εἰσηγελυθεῖσι,

Ἐπένδυσεις ἐκείνον ἡ βελή πάλην.

Διηγέσιοι θεοῖς θεομόντοις:

Εὐχέων πονησθαι χρείαν ἔστειλον,

Εὐαγγέλια θεον ἔκατον θεος τῇ θεῷ.

Καγγών ἐτήγων τοῖς βολταῖς ἡ τῆμαθις,

Τῇ δ' αὐγοτεραῖς χριλον παρήγεσθαι

Αἱ τε καὶ δεῖ γενιαῖς ἐπαντὸν τὸ Σολοῦ.

Addit hic scholiastes Callimachum imperatorem Dianam voulset tot boues immolando, quot barbaros cedisset in Marathon: cum vero ingens eorum numerus cedisset, nec ille tantum boum haberet, capellas immolauit. Εὔδον δ' Απόλλωνι τελήσας ἐκατόμβιος Ταύρον δὲ αἴγαρ, αἴγαρ δὲ ἀλλὰ ἀτργέτης, Homerus Illados lib. i. Videlut autem perfectas dixisse hecatombas, quæ omnino centum pecora completerentur, non simpliciter magnifica sacrificia: nisi quis ad victimarum potius quam numeri perfectionem referre malit. Oportebat enim perfecta animalia, id est integra & non mutila immolari. Est & alia ratio, qua tristis supra plenum perficere quæ sacrificium appellatum fuisse. Hostia si malor erat, auratis cornibus plerunque immolabatur. s. c. extat de ludis Apollinaribus primum faciendis, quod Macrobius recitat primo Sat. in quo decemviri præceptum fuit, ut Græco ritu hostijs sacrum ficerent, Apollini boui aurato, & capris duabus albis auratis: Latona boue scemina aurata: iudos in Circu populus coronatus spectare iussus est: hinc Ovidius ait, Indutaque cornibus auro Victimata facit. Et alio loco, Blandis induitæ cornibus aurum Considerant iste nubea ceruice iuuenæ. Iuuenalis. Frontemque coruscat, dicit: propter scilicet cornua aurata. Ascanius in decimo Aeneidos apud Vergilium, Et statuam ante aras aurata fronte iuuenum Candenter, pariterque caput cum matre ferentem, Iam cornu petat, &c. Quo loco Seruius quæ Ioui conueniret victimam perbelè exponit, Tantum Gyraldus. T. Lluius lib. i. quinta Decadis, Quod caput iecinori defuisse, tribus bubus perlatisse nequivit, senatus maloribus hostijs usque ad litationem sacrificare iussit. Litare vero est ritè sacrificare, & impetrare, ut authorum testimonii Gyraldus probat. Hoc nimis mirum Græci dicunt καλλιεργεῖν καλλῶ ποιεῖν. Artianus τὰ ἱερά γραφεῖαι dixit cū extra apparet felicia. Xerxes in Pergamo Priami regia Mineruæ Iliadi mille boues immolauit, quarum libatrix Magi heroibus parchauerunt, Herodotus libro 7. Hecatombonia ex lege immolari à Messeniis solita, in Septem sapientum conuiuio auctor Plutarchus est: tanquam ex hostibus centum interemissa, vt ipso Pausanias. Id sacram oblit Aristomenes Loui Ithomata, Cælius. Epigrammatum Anthologij libro i. sectione 33. extat Philippi culusdam epigramma in iuuenam, quæ cum Diana immolanda parturiret, quoniam hæc dea parturiginum præses est, demissa fuit. Pythagoræ proditum memoria cum noui quippiam excogitasset in Geometria, Musis bouem immolasse: quod (inquit apud Ciceronem Cotta) non credo, quoniam ille ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluerit, ne aram sanguine conspergeret, Cælius. Instittim aiunt propter iumentorum (boum) cædem violentam derelictis terris ad syderum remeasse consortium, Veget. Ritus sacrificandi varios, & quicquid de sacrificiis gentilium affecti potest, copiose doctissimeque prosecutus est Lilius Greg. Gyraldus in Opere suo de diis: nos h/c pauca quædam, non de sacrificiis in genere, sed quæ ad boues sacrificandos priuatim faciunt adiungimus ex primo Iliadicis Homeri libro: ubi is hecatomben cum Chryseide filia remissam patri, & Apollini immolandum his verbis us describit:

Αὐτοὺς ἐπειρέντες, καὶ διλοχύτας περιβάλλοντες,
Μηδεὶς τέ εἴτε μονος, κατὰ τε πνισσού ἐκάλυψαν;
Καὶ δὲ θῆται σκληροὶ γένων, θῆται δὲ αἰθοπα δίουν
Αὐτοὺς ἐπειρέντες, καὶ διλοχύτας ἐπεσάντος,
Ω̄ πνισσά τε περιφερέσθε, ἐρύταντα τε πάντα.
Διάνωτ', οὐδὲ περιμός ἐδέξετο δακτὸς ἐποιησε.

50 boues mactatos scribit: addit autem præterea,

Oὐ γάρ ξεν καὶ λαθεῖν εὑτέλεις θῆται νησοῦ.

Αὐτὸν δέ πατερούτοις ἐπιπτωνέγκατα πάντα.

Αὐτούσιαν μὴν πρῶτην, καὶ εἰσφαξαν, καὶ διέβαραν,
Διπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δὲ ὀμωθέποναν.
Δεῖθε, νέοι δὲ παραύτων ἔχον πεμπώθιλα κερστον.
Μίσυθαν τὸν ἀρχητέλα, καὶ ἀμφὶ διεροσιν ἐπειραν,
Αὐτέρεπτει παισαντο πόνον, τετύπνοντε δεῖπτα,

Eiusdem versibus Odyssea libro 12. ab Ulyssis sociis Solis

Φύλλα τὸ δρεψαμένοις (aliás δρεψαμένοις) τίσενα δρυδὸς οὐψιδίων

Oὐδὲ εἰκὸν μέντον λεῖψαί εἰσθιμένοις ιεροῖσιν:

Constat sanè, partim aliunde, partim ex his carminibus, immolantes precari primum & vota deo facere solitos: Deinde prothymata celebrare: sic vocant quæ ante sacrificium fieri consueveré: vt est vaporatio thuris aut id genus primitæ quæcumque, vt filigo, vel etiam placentulæ: item vlochytæ, id est hordeum sale conspersum, quod ante sacrificium aris infundebatur, de quo plura Cælius Rhodig. 12. i. & Gyraldus circa ultimam partem Operis sui de diis. Vlochytas aliqui (vi Pollux) accipiunt ipsa vasea ex quibus vla fundebantur: Peractis precibus, & alia quedam ceremoniæ siebant, vt sacerdotis ad dextram, vel apud Gallos ad laevam conuersio: & manuum osculatio apud Græcos: & sacrificulus setas inter cornua victimæ manu excerptas, tanquam primæ libamina in ignem mittebat: Tum vinum simpullo circumferebat, vt astantes pariter litarent (quod proprio λέβεν vel ἀνέδεν dicitur: hinc illa phrasis apud Pollucem, πατέθος ἡ ἀνέδεν τε περίδεν) Mox victimaribus secespitam à fronte ad caudam victimæ ducere, & se ad orientem vertere solebat, quod in sacrificio habebatur primum. Secespitam alij cultrum, alij securim, alij dolabram exponunt. In quoq; facto faces adhibebantur ex redæ ligno, quas soles mares ferre fas erat. Tum victimam immolare succinctos ministros sacerdos iubebat. Hi autem victimam supra verticem, plerūq; infra rugulum feriebant, idq; pro dei vel animalis ratione. Græci quidem si cœlestibus deis immolarent, si hostiæ caput statuebant, vt cœlum spearet (hinc illud Homer, αὐτούσιαν) si vero inferis, vt despiceret terram. Interim cœla victimæ alij (phagia vala, vt cruorem exciperent, cadenti hostiæ supponabant: alij victimam decorabant, aliaq; peragebant. Mox aruspex, flamen, aut sacerdos, cultro ferreo viscera & exta rimabatur, & extispicium siebat. Et tunc exta reddi dicebantur, cum probata aræ supponebantur, vt notat Seruius: Vergilius Georg. 2. Lancibus & pandis fumantia redditus exta. Eadem dicebantur prolecti

cum aris dabantur ex fibris pecudum dissecta. Extis porrò inspectis, ex omni viscere & membro primis partes que defecatas fatina farris inuolutas, in calathis sacrificanti offerebant: & tunc hostia perfecta dicebatur. Has sacerdos aris imponens accensis, igne cùmburebat, addito igni thure & costo, aliisque odoramentis, prout sacram ferebat, & ritus. In maritimis sacrificiis, quæ diis marinis siebant, exta in fluctus iactabantur, vnde illud, Porritic in fluctus. Sanè extra veru assa apponebantur, præterquam arietis quæ elixare mos erat. Sed etiam coxas cum inguinibus cnissa, id est adipe operientes combutebant. Sic victimarum quidem viscera, licet nunquam abulta, elixa per se seiebant: vinumque aris postea fundebatur, & tunc porrici hostia dicebatur. Ex quo emanauit prouerbium illud, Inter casu & porrecta. Ex reliquis autem hostia partibus seu membris coenam apparabant, quibus qui sacris interfuerint, veſci licebat, Hæc ex Gyraldo compendio quodam decerpſimus. Apud Thussas in Agypto, vt Venus cornuta colebatur, vacca illi immolabatur. Idem Minerua Græcorum quidam Αγεληδα vocant, sive tanquam ducem populorum, sive quod indomita sit sicuti boues armentinæ, quas etiam præcipue ei sacrificabant, Phœnitus. In hostiis quædam fuere quæ iniuges vocabantur, id est quæ nunquam domitæ aciungo subditæ fuerunt. Hatum & Vergilius meminit, Nunc grege de intacto septem mactare iuuenos Præstiterit, totidem leætas de more bidentes. Et vt iniuges evidētius exprimeret, adiecit, Et intacta totidem ceruice iuuenas. Maillius Chrestus in libro de hymnis deorum, ait Minerua iniuges boues sacrificari solitas, id est ingum quæ nunquam tulerunt: illa videlicet causa, quod & virginitas ingum nesciat mari tale, & virtus nunquam sitiugo prementi subiecta: Idem Fulgenius in libro ad Chalcidium repetit. Locupletiores in celebribus Iſidis conuentibus boues immolant & ceteros: quorum autem tenuior est res familiaris, anseres atque aues meleagrides, sues sacrificiis inferre non decet, nec veſci villa licet aut caprina carne, Pausanias in Phocicis.

Ex bovis, vitulis, & pecudibus, laudatissimæ vitulæ ad deorum placamenta habebantur. Idcirco Ioui à flamine omnibus idibus bos candidus, ex agro Falisco, aut Meuania immolabatur: illos enim ad sacra saginabant, & deorum suppliciis scrubabant. Bos autem qui iugo subatus fuisset, putus non putabatur. Fœtus bouis non ante tricesimum diem idoneus sacrificiis ac purus putabatur. Creditum quoque bouem quinquennalem, insignem Ioui victimam esse. Aegyptij boues rufas Typhoni mactare soliti fuere. Προσωπέον βός ἀλεύας Pollux. Bidentes non oves solum, sed omnes bestias bimaculas olim appellabant, & antiquiores easdem bidenes, quasi biennes, quia neque maiores aut minores licebat hostias dare, Macrobius. Nos & bouem quinquennem Ioui immolari iam diximus: & pecora trimæ in sacrificio quod trityn vocauimus. Nullum etiam ex authoribus locum puto afferri posse, vnde bidentem bouem dictum aliquis intelligat: de quibus vero plerosque omnes: Vnus Pomponij Attellaram poetæ locus Macrobius citatur, quo Marti votum se facturum bidente verre. De bidentibus igitur in Oue dicam: nam si veteres & quorum libri non extant, de aliis etiam animalibus hac voce vñi sunt, nihil ad nos. Lucianus in libello de sacrificiis variâ esse sacrificia prodit pro personæ sacrificantis qualitate: Agricola, inquit, de bove rem diuinam facit, opilio de agno, & polus de capra. Bouvns apud Suidam vocatur qui bubus ad sacrificia emendis publice præfiebatur: quod quidem honestissimum erat munus, & imperatoibus præcipue deferri solitum. Dū seruatum apud Athenienses & Solonis lege interdictum. Ne bouem, cuius opera, vel arato vel curru vtrinentur, omnino immolarent, ὅτι καὶ οὐτοις εἴην αὐτὸν γεωργός, καὶ τῶν τοις αὐτῷ ποιοῦσι κακά των κείμενών: id est, quoniam & hic colonus sit, ac laborum quoq; nostrorum particeps. Bouem aratorium immolasse, nefas cenebatur summum. Athenienses autem primos hisce non abstinuisse vel in cibis, auctor est nobis Theon. Vlyssis quoq; socios non temperasse, cecinit Homerus: quo sit nomine indignatus Sol, quippe vt Solem intueamur, causam videri hoc bruti genus, quia sit τροφῆς πολεμική, id est alimenta luggerat, Cælius. Plinius author est, Omnia plenilunio maria purgari: quædam & statu tempore: circa Mesanam & Mylas fini o similia expui in littus purgamenta. Vnde fabula, Solis boues illic stabulari. Meminit & loci & boum Apollonij interpretes libro 4. Milæ (inquit) Sicilia Cheronesus, in qua Solis boues pascebantur. Sed & rem quoque cum fabula recenti in Naturalium Quæstionum libris Seneca. Has quidem Solis boues Homerius Odysseus primo videtur nouisse. Verum scire conuenit, quandoque prioribus recepti fuisse moris, Soli animalia dicare: quod apud classicos obseruatum authores est. Nam & Appolloniae, quæ in sinu Ionicæ est, lacras Soli oves fuisse, Græci scribunt, Cælius. Meminali cubilegere per Solis boues à sociis Vlyssis deuoratos, annos significari: tunc enim obijisse illos, cum omnes ætatis anni, quos eis vivere in fatis erat, exacti consumptique essent. Sol enim ætatis & temporis auctor est. Et sicut in salcis arato designandis, boues ad certum progressi terminum retrogredientur, ita Sol etiam ad vtrunque solstitium, tanquam βεσφορῆν, suum peragit motum, vt vel hanc ratione per nostram coniecuram boues pro annis Soli tribuantur. Cæterum Apollinem bubus delectatum fuisse, mox Pausaniz verbis declarabo. Sopra etiam ex Eustathio docui mensum vitulum & bouem appellatum. Huc facit septem egregias & opimas, quas totidem alæ macie confectæ & turpes aspectu deuorabant. Acceritus Iosephus, boues opimas septem interpretatur annos totidem secundos & abundantes annos, quos mox alij septem steriles & inopios subsecuturi essent. Βός θερηψεῖς καυλὺ περὶ τὸν φέρει, senarius est apud Suidam, quo quævis de bubus somnia inauspicata esse concilicuit. Apud Aegyptios quoque bouem matrem Soli sacrum fuisse, paulò inferius in Apidis bouis historia dicam. Certe cum Lunæ propter cornuum speciem, (quæ veluti minor Sol est, sed fœminæ naturæ) boues fœminæ consecrarentur: ratio postulabat Soli tauros sacros existimare: Quanquam Homerus de Solis bubus in fœminino genere loquitur, καλαὶ βόες δρυμέτωποι, miram Actico more vtrunque sexum ita complexus.

Apud Aegyptios & Phœnices, sicut Porphyrius scribit, humanis carnibus potius vñi fuissent, quam vacuam comedissent: & quamvis tauris haudquam abstinerent, tamè vaccarum vñus nō modo mensarum consuetudini, verum etiam sacrificeationi interdictus fuit. Aelianus. Ab Agypto ad Tritonidem lacum Pastorij Afri sunt, carne vistantes ac lacte, nihil vaccinum gustantes (quia nec Aegyptij gustanti suem) nec alentes quidem vaccinum. Nec Cyrenæ fœminæ ferire sibi fas putant, ob Iſidem quæ est in Aegypto, cū etiam ieunia & dies festos agunt studiose. At mulieres Barcæ, non modo gustu vaccinæ carnis, sed etiam suilla abstinent, Herodotus libro 4. Inter exempla est damnatus à populo Romano die dæta, qui concubino precacitate omalum edisse se neganti, occiderit bouem: actusque in exilium, tanquam colono suo interempto. Huc referenda sunt etiam Ciceronis verba, quæ supra posui in E. circa initium. Animal occidit primus Hyperius Martis filius, Prometheus bouem, Plinius. Buphonia festum vetus, quod Athenienses post mysteria celebrabant per bouis immolationem, vnde & nomenclatura. Aristophanes, Αρχαιοῖ γέ, ηγδιπολιωδῶν, ηγδιτηγρων αὐδεσσα, ηγδιδου

Et id est Bos. Sed & Louis Polie sacerdos, inquit Pausanias, buphonus est appellatus, Cælius: & alibi, Inuenio (inquit) in literis, Erechtheo imperante Athenis, à Buphoneo primum in Louis Polie iata immolatum bovem, quō peracto, securi relicta, mox se ē regione Buphonos proripit. At in locum vocata secoris est, ac absoluia; idque quotannis ut fieret, seruatum traditur. Meminit etiam Aelianus Variorum libro 8. Bos & Vacca Athenis agebantur scirrophorionis, id est Martij mensis die quartodecimo, in multis bubus immolaris, Etymic logicon. Apud Varinum legimus Buphonia antiquissimum festum Athenis esse, inde ortum, quod in Dijpolijs b. s. q. placentam sacrificio destinatam vorauerat à Baulone quodam, qui forte cum securi aderat, occulsi sit, idq; vt deinceps ita seruaretur institutum. Vocabatur autem Bos qui in hoc festo buphonia peragebat. De Butarum familiā supra diximus. Vide Erasmus in proverbio Cecidis & Buphoniorum: & Gyraldum in Opere de diis, vbi sacrificia describit. *Διὸς βοῦς*, bos loui facer, festum Milesiorum, Varinus Boalia, ludi diis inferis consecrati, Sipontinus. Fiebant autem cum bubus, quemadmodum nunc quoque fieri solet apud Italos Septuagesimæ tempore, quod tempus quidam Carnipriuum vocant. Bubetia siue babetiū ludi, quos veteres à bobus pecore que appellavit, qui & boalia, boum gratia instituti, teste Plinio. In eo enim festo solennis boum & taurorum venatio fieri solebat, quemadmodum nunc quoque Venetiis, & ferè per totam Italiā, fieri solet eo die, quem louedi gratio appellant.

Apides dij erant apud Aegyptios culti, vituli scilicet qui per longum temporis interuallum ex splendore luna (εντός σελήνης τῆς σελήνης) glignebarunt: quo facto magna festivitas agebatur, & sacerdotes circa bouem natum consecrati epulas publicas proponebant, Varinus. Fuit & Apis Aegyptiorum rex Photonei filius: & eodem nomine insula ante Cretam sita, Idem. Sed quoniam passim apud authores Apidis botis frequentissima mentione incidit, pleniorē eius historiam ex Plinij, Aellani, & Herodotis scriptis hic adiungemus. Primum igitur Plinius libro 8. cap. 46. Bos (inquit) in Aegypto etiam numinis vice colitur, Apim vocant. Insigne ei in dextro latere candicans macula, cornibus lunæ crescere incipientis. Nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas eum certos vitæ excedere annos, mersumque in sacerdotum fonte enecant, quæsturi in & aliū quem substituant, & donec inuenient mōrent, derasis etiam capitibus: nec tamen unquam diu queritur. Inuentus deducitur Memphis à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant Thalamos: auguria populorum. Alterum intrasse lœtum est, in altero dira portendit. Responsa priuatis dat, è manu consulentium cibum cōpiendo. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multo post extinti. Cætero secretus cum se protipuit in cœtus, incedit summo litorum (vetus lectio & Gyraldus addunt, strepitu. Fieri potest ut Plinius aut ante eum aliis p̄ Græco transtulerit, & pro δημος id est populi, legerit δημον, grecusque puerorum comitatur carmen honoris eius canentium: intelligere videtur, & adorari velle. Hi greges repente lymphati futura præcinerunt. Femina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus, quanquam alii: semperque eodem die & innentem eam, & extingui tradunt. Memphis est locus in Nilo, quem à figura vocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteamque mergentes, diebus quos habet natales Apis: septem hi sunt, mirumque neminem per eos à exocodilis attingi: octauo post horam diei 6. redire belus feritatem, Hæc Plinius. Locum de cantharo sub lingua illustrat Porphyrios in libro de abstinentia carnium sic scribens: Scarabeum animal rerum diuinorum Indo Etiam abominantur, quod Aegyptij summo opere venerantur, animatam Solis effigiem putantes. Luna præ reataurum dedicarunt, quem Apis nuncupant, nigrum præ cæteris, & signa solis atque lunæ habentem. Mutuantur enim ex sole luna lamen. Solis symbolum est coloris nigredo (nam & solis ardor, nigriora reddit humana corpora) & qui fab lingua est scarabæus. Lunæ vero coloris diuisio. Adiicit in lside Plutarchus, ita cantharos pilulam excrementitiam sensim in aduersum protrudere, sicuti contrarium mundo sol cuiusum agat, dum ab occasu in exortum fertur: Hæc ex Lodouici Cæli Rhodigini obseruationibus.

Nunc & Aelianī verba subdamus. Apis (inquit) apud Aegyptios efficacissimus deus creditur, ex vacca quæ fulgere afflata conceperit nascitur, Epaphum Græci vocant. At huius generis antiquam stirpem repentes lo Archiuam Inachi filiam illius matrem fuisse testantur. Sed hunc sermonem Aegyptij ut mendacem rejectant, temporis longinquitatem testem citantes. Epaphum enim multis post facultate extitisse ferunt. Primum vero Apim permultis annorum milibus in homines venisse. Insignes eius notas Herodotus, & Aristagoras explicant: Quibus Aegyptij non assentuntur: nouem enim & viginti eas huic sacro boni aptas, & consentaneas esedicunt. Quænam sint, tum quemadmodum per corpus sparsæ, tum ut ipsis quasi floribus insignitus sit, aliunde intelligendum. Cuiusnam autem ex sideribus naturam unumquodque insigne per notas designet, Aegyptij sat superque declarant. Etenim Nil ascensum, unum insigne significare aiunt: aliaque insignia aliarum rerum significatione esse, haud profecto prophanis, & diuinæ historiæ inoperitis intellectu facilla. Cum autem facta emanauit, Aegyptiorum deum exorum esse: ex scribis & sacerdotibus quidam, ut documentum procreationis à patre traditum insignium notarum indicium accurate exquirant, eò vbi diuina vacca partum ex se fecerit, accedunt, atque ibidem domum ad orientem solem, vbi sane alatur, quatuor menses, excitant. Postea autem quæ ibi nutritus est ex exoriente luna, scribæ, sacerdotes, & prophetæ eodem proficiscuntur, & simul nauem in huic sacram instruunt, eaque ipsum Memphis transportant, vbi sedes huic sunt & commemorationes suaves: tum curricula, puluerationes, exercitationes, & vaccarum formæ præstantia insigniū ad edes, tanquam thalami in quos ingreditur, quum quam amat superuenire appetit: Itemque est puteus, & fons aquæ potabilis. Nam elusmodi huic semper conducere ministri & sacerdotes asserunt: non item ex Nili potionē, ne propter dulcedinem in immensam molem pinguecat. Iam vero quas pompas, quæ sacrificia Aegyptij conficiant, cum nouæ alluionis aduentum, tum dei exortum celebrantes, quas etiam saltationes tum agant, quos conuentus habeant, tum quemadmodum omnes urbes & vici immortaliter gaudeant, longum esset explicare. Is autem ex cuius armamento hæc diuina bestia exorta fuerit, beatus habetur, summamque Aegyptiorum admirationem habet. Is bos presentione valer: Nec sane vel puellas, vel aniculas ad tripodem sessantes habet, neque sacra potionē implet: sed pueri diuino afflato concitari, extra ludentes, atque inter se ad numerum saltantes, consulentibus futura predicunt. Apim sane Aegyptij etiam Oro comparant, quem frugum prouentus & totius anni fertilitatis authorem præcipuum esse existimant. Hinc est quod de multifario eius colore differant, fructuum scilicet varietatem hoc symbolo innuētes. Haec tenus Aelianus. Cæterum Herodotus lib. 2. de sacro isto Aegyptiorū boue in hec verba scribit: Sacerdotes in Aegypto boues mares Epaphi esse cœsent, caq; de re hunc in modū explorant: Si pilum in corpore pigrum vel lynx viderent, nequaquam mundū cœsent. Explorat autem hæc sacerdotum aliquis ad id constitutus linguan;

lingam pecudis cum stantis erecte, tum resupinata exerendo, si immunda sit, his signis, quæ ego alio referam
 in libro, Inspicit & caudæ pilos, nunquid habeat secundum naturam procreatos. Eam, si fuerit his omnibus mun-
 da, notat alligato cornibus cannabis (χυλα) deinde applicata terra ligillari anulo impressa, atque ita abducunt.
 Nam immolare non notatam pœna morte lancita est. Et hunc quidem in modum pecus probatur. Sacrificandi
 autem is eis est ritus: Pecude, quæ obsignantur, ad aram ubi immolatur abducta, pyram incedunt: deinde supra
 pecudem libato contra templum (κατεπινοῦ) vino ac deo inuocato, eam mactant: mactatæ caput asportant, &
 corpus reliquum excoriant. Caput autem multis verbis execrati in forū si nundinæ sint, & eis Græci negotiatores
 affuerint, atque illis vendunt: qui si non affuerint, in flumen abiiciunt. Execrantur autem capita in hac verba: Si
 quid mali aut ipsi immolantibus, aut viuenter Aegypto futurum sit, id in caput hoc conuertatur. Eodem ritu
 circa capita pecudum immolantur, & vinilibamna, omnes pariter Aegyptij ad omnia tempora (ipso) vtuntur. 10
 Atque ex hoc ritu nemo Aegyptiorum de capite ullius animalis degustat. Est tamen sacrorum delectus, & ali-
 us apud alia tempora adolendi modus ab eis institutus. Quem vero dæmonem maximum putant, & maximo fe-
 sto colunt, hunc pergam dicere. Posteaquam leiuauerunt ante festum atque preces fuderunt, vaccam immo-
 lant, eamque corio exuunt, & toto alio vacuant. Viscera intra ventrem, adipemque linquunt, crura truncant,
 & externos lumbos armosque ac ceruicem. His actis, reliquum vaccæ corpus stipant panibus puris & melle, &
 vua passa, & fics, & thure, & myrrha, atque aliis odoribus. Vbi hac infarferunt, adolescent, multum vini, oleique
 infundentes, ieuniunt tamen plusquam sacrificant. Dum sacrificium ardet, omnes verberantur. Posteaquam va-
 pulauerunt, dapes ex sacrificij reliquijs proponuntur. Boues mares eosdemque mundos, ac vitulos viuenter Aegy-
 ptij immolant. Feminas eis immolare non licet, vt pote Isidi consecratas. Nam Isidis simulacrum muliebre est,
 bubulis præditum cornibus, quemadmodum lo Græci describunt. Bouesque feminas omnes itidem Aegyptij 20
 venerantur ex omnibus pecudibus longè plurimum: eo que nemo Aegyptius, Aegyptiæ, Græci viri aut os sua-
 uiaretur, aut cultro, veruue, vel olla, vel plura bouis carne Græco cultro incisa veteretur. Boues qui demortui
 sunt, hunc in modum sepellunt: Feminas quidem in flumen abiiciunt, mares autem in suburbani singuli de-
 fodunt, uno aut altero cornu extante, signi gratia. Vbi competruerunt, & statum tempus aduenit, præsto est ad
 singulas vrbes naues, ex insula nomine Prosopitide, quæ est in Delta, nouemque schœnorum ambitus. In qua
 eum aliae sunt frequentes vrbes, tum ea vnde proficiscuntur naues ad ossa tollenda, nomine Atarbechis, vbi tem-
 plum Veneris extructum est. Ex hac vrbe alij per multa vagantur in alias vrbes. Vbi effoderunt osla, asportant, ea-
 que uno in loco cuncti sepellunt. Quem in modum boues, in eundem defuncta alia pecora sepellunt. Ita enim
 apud eos circa hac legibus comparatum est. Haec tenus Herodotus lib. 2. Et rursus in eodem: Plammitichus poti-
 tus Aegyptio, fecit in Memphis tum Vulcano vestibula ad ventum austrum vergentia, tum è regione vestibulo-
 rum aulam Ap. In qua, cum apparuit, Apis educatur, vndique columis circum, ac figuris referat: in qua au-
 la loca stant columnarum colossi duodenum cubitorum. Apis autem, Græca lingua Epaphus est. Et rursus libro
 3. Cambyses Memphis regreso, parte copiarum amissa, Apis apparuit. Aegyptij, vbi Apis exitit, vestimenta
 quam pulcherrima ferre, & celebrando festo operam dare. Id tunc facientes Aegyptios Cambyses intuens, ra-
 tusque ob res se male gestas, prorsus illos esse in his gaudis, præpositos accersit Memphis, & insolitus ab ijs la-
 titia causam requirit: Qui cum responderent, quo tempore deus illis apparet (longo autem intervallo apparet
 solitum) omnes Aegyptios solennem celebrare lætitiam: mentiri iussos morte mulctauit. Mox sacerdotibus ea-
 dem referentibus dixit, Si quis deus mansuetus ad Aegyptios veniret, fore ut se non lateret: & Apim eos addu-
 cere iussit. Est autem hic Apis, idemque Epaphus è vacca genitus, que nullum dum alium potest concipere fœ-
 tum, quam Aegyptij aiunt fulgere iam concipere ex eo Apim. Habet hic vitulus, qui appellatur Apis, hæc 40
 signa: Toto corpore est niger, in fronte habens candorem figuræ quadratae, in tergo effigiem aquilæ, can-
 charum in palato, duplices in cauda pilos. Posteaquam Apim sacerdotes adduxere, Cambyses veluti vecor-
 dior, educto mucrone cum vellet ferire ventrem, femur percussit, cachinnansque ad sacerdotes inquit: O capita
 nequam, huiuscmodi dij existunt, sanguine atque carne prædicti, & ferrum sentientes? dignus nimis
 Aegyptius hic deus. Nos certe ludibrio habuisse non iuuabit. Hæc locutus, imperavit his quorum munus erat,
 vt sacerdotes quidem flagris caderent, Aegyptios autem (vt quenque feriantem adipiscerentur) occiderent. Ita
 festum solutum est. Sacerdotes multati: Apis sauciatus femur, in templo iacens extabuit: quem è vulnera ex-
 tinctum tumulauere sacerdotes, clami Cambyses. Ob hoc scelus (vt Aegyptij aiunt) continuo Cambyses infan-
 ti, cum ne compos mentis quidem fuisset, exorsus primum perpetrare facinus necando Smerdim germanum
 fratrem, & sororem quæ ei & yxor erat in Aegyptum vsque secura, Haec tenus Herodotus. Porro sicuti Memphis 50
 Apim bouem sacrum habuere: ita & Heliopolitan post Solistemplos Mnein bouem pro deo coluerunt,
 qui in septo quodam nutriebatur. Ammianus quoque Marcellinus inter multa quæ de Apide scribit lib. 22. hist.
 & hoc ferè ait: Inter animalia ab antiquis consecrata Neumis & Apis reponuntur. Neumis quidem Soli, Apis ve-
 ro Lunæ dedicatus: qui diuersis notarum figuris expressus, &c. quare considerandum an Mneis pro Neumis le-
 gendum apud Marcellinum, apud quem & longe plura inuenies. Veneri Vranie vaccam sacram custodiebant in
 Hermopolis præfectura, in loco Scussa nuncupato. Gyraldus in Apide: idem alibi, in Venere. Legimus quoq;
 (inquit) apud Thussas (sic enim ibi scribit non Scussa) in Aegypto cornutam Venerem cultam, cui & vacca
 immolabatur. Fortassis etiam Iudæi ab Aegyptijs, cum recens ab eis migrassent, hoc idololatriæ genus accep-
 tunt vt vituli aurei effigiem sibi colendam proponerent: & fieri potest vt inde occasio nata sit gentilibus ca-
 lumnandi, aureum asini caput ab eis adoratum faisse: schor enim bouem significat: literis vero transpositis 60
 rosch, caput. De boue lignea Mycerini in Aegypto culta, paulò post dicemus. Ceterum an Serapis eadem
 vocabuli origine nominatus sit, quæ seraphim Ebraice angelorum genus ob ardorem amoris vel claritatem vi-
 sionis ita dictum, peritioribus hulus linguæ discutiendum relinquo. Mihi quidem pulchre conuenire videtur,
 non solum vox in utrisque, sed vocis etiam ratio: cum alij à fulgure, alij Lunæ splendorē Serapis concipi vo-
 luerint. Vide Suidam, qui Sarapim vocat. Usurpatum autem saraph verbum apud Ebraeos pro ardore & vre.
 Aequus sanè est Aegyptio deo Ebraicum & congeneris lingue nomen quæ Græci attribuere. Quamobrem
 non sentio cum Varrone, qui Nymphodorum fecutus, vt frequenter circa etyma nugari solet, cur Apis post
 mortem Serapis appellatus sit, hanc rationem reddit. Quia enim arca (inquit) in qua mortuus ponitur, mo-
 p; dicitur Græcæ, & ibi eum venerari sepultum cooperunt, priusquam templum eius esse extructum, velut Sorapis
 primo, deinde vna litera commutata Serapis dictus est, &c. Ille autem bos (scribit hæc Augustinus lib. 18. de Ci-
 uitate dei) 70

itate dei) quem mirabiliter vanitate deceptam Aegyptis, In honorem eius deliciis affluentibus alebat, quoniam eum sine sarcophago vinum venerabantur, Apis non Serabis vocabatur: quo bove mortuo quoniam quarebatur & reperiebatur vitules coloris eiusdem, mirum quiddam dimittit sibi procuratum esse credebant. Minus etiam probo Plutarchi conjecturam, cui Serapis dictus videtur τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν θεατὴν τοῦ παντὸς αἰγαλίνον, quod deus ipse sit uniuscuius motus auctor. Honoris boui impensi causam nonnulli eam tradunt, quod Ophidie à Typhone interfecto. Apis eius membra collegerit, collecta in bonum ligneum conto bouis albo circum teatrum coniecerit, ideoque ciuitatem Busiridem appellatam, ut scribit Diodorus: Alij aliam, Serapia prisci mendi vocabant, vnde sycoporum nomen ad nos manauit, vt ego coniocio, quod manifestum fit ex Actuario: nimis quod ægri à Serapidis sacerdotibus talia quædam medicamenta didicissent: vnde etiam similia à postris eodem nomine dicta. Solabant autem im Aegypto potissimum, vel in somnis, vel per oracula, remedia à diis accipere, vt ex locis aliquot apud Gale. deprehendimus: Non raro enim ægros à deo, cuius nomen non exprimit, monitos scribit.

Memphis Aegyptiorum regia Apidis templum habet, qui idem est quod Osiris. Ibi bos Apis in septo quodam alitur & pro deo habetur, albus frontem & quasdam parvas corporis partes, cætera vero niger, quibus signis iudicant, qui sit ad successionem idoneus, alio vita functo. Ante id septum aula quedam iacet, in qua est aliud leptum marris eius. In hanc aulam nonnunquam Apis emititur, præsertim ut peregrinis ostendatur. Videatur enim per fenestram quandam in septo, & extractionem suam, papulum lasciviter, rufum in propriam mansionem recipit, stravo libro 17. Taurum vero ad solem referit, hiunc p. 17. taurum ostendit, vel quia apud Heliopolim taurum Soli consecratum, quem Netiron (alias Neuton) cognoscit, maximè colunt: vel quia bos Apis in civitate Memphis, Solis instar excipitur: vel quia in oppido Hermunki magnifico Apollinis templo, consecratum Soli colunt taurum, Bachin (aliat Bacis) cognoscit, insignem miraculis conuenientibus naturæ Solis. Nam & per singulas horas mutare colores affirmatur, & hisfatus sensu dicitur in aduersum nascentibus contra naturam omnium animalium: vnde habetur veluti imago Solis in aduersam mundi partem nitens, Macrobius Sat. 1. 21. De alio bove ligneo in Sai, in quo Mycerini regis Aegyptiorum filia sepulta fuit, cui etiam odores omnis rari quotidianie inferebantur, inferius dicam. Bouem adorant etiam homines in Lac regno idololatre Habalam, in ultima parte Indie versus meridiem. In regno Nimbar adorant bouem pro Deo. Hunc postquam sex annis laborauit, in septimo ponunt in communio. Hanc autem ritum observant. Quod die mane duobus vasis aureis vel argenteis, quum dimittunt bouem è stabulo, excrementa eius excipiunt, uno vesicæ altero aliū. Deinde virina facies lauant: stercus verò ponunt primò in medio visus in vno loco, deinde super utraque summa gena & præterea in medio pectori. Hoc factò dicunt se fore sanctificates. Hoc non populus tantum, sed rex etiam & regina faciunt. Idem similiter aliud idolum adorant, quod ex dimidio hominis ex altero bouis speciem habet, per os respondet & loquitur, & multoties sanguinem xl. virginum petit aequaliter. Hinc viri & mulieres filios ac filias suas deuouent, eosque ante idolum interficiunt. Odoricus de foro 10. j. locute insulæ quæ Nicueraam dicitur, facies caninas habent & bouem pro Deo adorant: quamobrem vnuigine que bouem aureum vel argenteum in fronte gestat. Idem. Tenedij olim præstantissimam grauidam vaccam auertit, & cum peperit, tanquam sanè puerperæ inseruunt. Pullum (id est, vitulum) recens natum cothurnis induiti immolant: qui eum securi percussit, lapidatione facta appetitur, atque ad expiandam occisionem in mare fugit. Ålian, Dianæ Persie boues sacris, Cælius. Est frequens in prodigiis priscorum bouem locutum: quo tunciat senatum sub diu haberet solitum, Plinius. C. Volumnio & Ser. Sulpicio Costibos mugitu in humanum sermonem conuerso locutus est. Niphus. Ante paulo quām Augustus imperator factus esset, Bos in suburbano Romæ ad arantem locutus est, frustra se virgeri: non enim frumenta sed homines brevi defuturos. Idem in prodigiis legitor apud Valerium Max. Bouem dixisse, Cane tibi Roma, Textor. Tempore Ioannis Tzetzæ vulgo ferebatur oraculi iustar hoc dictum, Βοῦς βούσει καὶ ταῦτα. quod ipse ita interpretatur, ut per bouem in nomine genere Constantinopolis (quæ ingenti exercitu Alemannorum, & aliorum, à Romanis nimis raro temporis obsidebatur) intelligat, quæ à tauris, id est Italies siue Romanis condita est: nam taurum (inqui) Latinetiam Italum vocabant: Exclamante autem bove, id est Constantinopoli, nimis bellico & clastico clamore, taurum, id est Italiam repugnante ploraturam inquit, Chiladiis 9. cap. 277. Batæ vicus est tribus Oineidis in Attica (vel vt Stephanus, Ægeidis, Vatinus vicum illum Batæ appellat) cuius etiam incola Butada dicitur, à Bute quodam sacerdote, cuius posteri Butada & Eteobutada vocari sunt. Etymologicus. Scira festum erat Minervæ, vel vt alij Cereris & Proserpinæ. In eo Erechthei sacerdos vmbellam ferebat albam, quæ vocatur icoris. Agebatur autem Scirophorionis, id est Martij duodecima. Sunt qui scribant Palladis sacerdotem ac Solis, cum sciro ex arte prodite in locum quem dicunt Sciron. Vumbellam ferre solitos, qui vocentur Eteobutada. Iffvere nobiles & perillustres Athenis, à Bute sacerdote propagati: Ex qua familia producebant sacerdotes. Id vero symbolicè apud illos institutum, dum quenque summonerent tacite, tempus adificandi, & teatrum aliquod sibi sustriunditiam iam appetere, Cælius. Bætæ, inde patronymicum Bætæns. Neptuni filius, Etymologicus. Apud Stephanum viti nomen legimus Bætæ non Bætæns, Pandonis non Posidonis, id est Neptuni, filii (quod magis placet) à quo Batada vicus in Aegeide dictus sit. Fuerunt & alij Butæ, quos in Onomastico membra in Bætæns ordino quidam sacerdotum inde nomen habuit, quod boues publice diis immolando nutriri. Etymologicus. De Buphago in prouerbiosis mox dicam. Buzuges Athenis bubulo pecore nobilitatus est, Argis Onogryus, Vattro. Inuenio Buzylam Athenis fuisse familiam sacerdotio prædictam à Buzye quodam heroë, (alij Hercule Buzyl idem attribuunt) qui omnium primus iunctus bobus atque terram creditur, Cælius & Etymologicus. Athenienses tres sacras arationes celebrabant, primam in Seiro, secundam in Rharia, tertiam sub Pelinto, qui locus Buzygium vocabatur, Cælius. Buzygæus mons est Thessalia, Plin. 4. 8. Anthermi Chij sculptoris filij fuerunt Bupalus & Antheius, clarissimi in ea scientia, Olympiade sexagesima, Plin. Princeps omnium Bupalus Fortunæ simulacrum fecit polum in capite gestans, & manu altera sustinens Amaltheæ cornu, Cælius: Vide Onomasticon de Budione progenitore, Cælius.

*Bos primus, Hellesponti, vrbs, Germanicopolis postea dicitur, Plin. Boosera (bouis cauda) vrbs Cypri insula, vicina Paepapho, Strabo. Pella vrbs Macedonia, nomine acceptum referit boui, à quo inuenita est: πέλλην enim vocant bouem coloris nigri, ut & pelian asinum, Etymologus. Bolphorus, Græci Βολφός sine aspiratione scribunt, à bu-
bus meatis*

bus meabilitati transitu dictus est, propter angustias freti, ut Plinius docet. Sunt autem duo Bosphori, alter iuxta Byzantium, qui Thraclius dicitur, omnium angustissimus: cui nomen, ut Valerius Flaccus scribit, à trajectu Ionis in vaccam deformatus: alter in introitu Maeotidos paludis, per quem ipsa palus in Pontum defluit, qui Cimmerius & Maeoticus cognominatur, cum vrbe eiusdem nominis. Τῇ ἐπὶ Ογκίλου σόμα Βοῶν, ὃ πάρθενος ἔντεστο πότης ἐστι, Dioussius Afer: Vbi Eustathius in Commentariis suis præter cætera hoc fretum quatuor stadiorum esse scribit, & aliquando Myssum appellatum à minoris Asia populis, qui è regione Thracum habitant: postea vero Bosphorus Thracum dictum siue quod Io vacca cæstro percita illic transauerit: siue, ut alii placet (Arriano teste) quod alia quædam vacca, quam Phryges monente oraculo sequebantur, ut eam ducem itineris haberent, intrepide angustias illas maris inter Chalcedonem & Byzantium traiecerit: quæ & illi tuto securi sunt: ad cuius rei memoriam bos æneus apud Chalcedonios postea confitata est: & eandem fortassis ob causam locus quidam illic Damalis etiamnum vocatur. Cæterum Ionis vaccæ trajectus ad Bosphorus Cimmerium ab aliis refertur. Est & Indicus quidam Bosphorus. Et præterea eiusdem nominis portus iuxta Byzantium, qui literis quibusdam mutatis perperam ita vocatus est pro Φωσφόρῳ. Nam cum Philippus in obsidione cuniculus actis locum ex improviso oppressurus esset, Hecate φωσφόρῳ dicta, Inmen à facibus, quæ per cuniculos lucebant ciuibus ostendit: vnde illi obsidione liberati Phosphorion ciuitatem huncuparunt, Eustathius & Stephanus. Plura vide illic in Eustathij Commentariis, & in Onomastico nostro. Varro inter boum laudes recenset, quod Bosphorus unus Thracius, alter Cimmerius ab eis dicti sunt. Βαβασι, vicus Aegypti, & dea Nympha agum incederet, vestigia luto impressa: quæ cum regi illius loci ab anterioribus pedibus iota literam, à posterioribus o mega præferre viderentur, Io nomen vaccæ imposuit, & vicum à boui gressu Bubas nominavit, Etymolog. Et rursus, Βαβασ-πάλις, Αιγύπτις, ή Βαβατης πόλις: gentile Bubastites. In hac Diana, quam Bubastin nominant, clarissimum fuit templum, &c. vt in Onomastico dictum est. Cæterum Bubas regio est Caria, Bubasides videre nurus, Ouid. Metamorphos. 4. Bubo ciuitas est Lycia. Nascitur & in Lycia Creta circa Bubonem, Plinius 3. 5. Βαβών & Βαλβηρα Lycia oppida, à Bubone & Balburo latronibus condita sunt, Stephanus. Bubo Lycaonia ciuitas est, à Bubone latrone dicta, cuius ciuius Βαβωνεῖς cum Bubonius dicti debuissent. Muræna Balburam & Bubonem Lyciis adiecit, Strabo libro 13. Bubula cum aliis Cyrenes vrbibus Plinio commemoratur lib. 5. cap. 5. Bubeium natio est vel oppidum Cyrenes, Plinius ibidem. Bubetani, Campaniæ populi Coriolanis vicini, Plinius 3. 5. Bubulcorum ciuitas quædam in Aegypto nominatur, Strabo lib. 16. Βαδων promontorium est Salamini oppositum. Iuxta Istiaæ & Cerinthum oppidulum in Aeolia Budorū amnis est, cuius appellationis montem habet Salamis in Atticam prospicentem, Strabo li. 10. Ephorus castellum in Salamine esse scribit, sed pro castello Budaron per apud Stephanum legitur. Sunt & Budoræ insulae duæ prope Cretam, Plinius 4. 12. Βαθόν, ciuitas Illyriæ sic dicta, quod Cadmus è Thebis fugiens iugo boum inuestus cererimè illuc peruenierit & ciuitatem considerit. αὐτὸς τὸν Βαθόν τῷ θών Φυγέν: Βαθόν Διγλανο-ἐπὶ προχοῦσιν εἰδέθη, Sophocles in Onomache (Iota nimis propter carmen adiuncto) Alij dictam volunt, αὐτὸς τὸν Βαθόν τῷ θρηγερέδαι (addendum videtur, αὐτὸν τὸν Κάρδουν) vel à Buto viro, t in th mutato, Etymolog. Sunt qui inepte Buthye per yscribant. Βαθιæ vero Ionia ciuitas est & regio, Stephanus: qui paulo post etiam Buchiam exiguum Ionia locum esse scribit. Buthrotum vrbis est Epiri in Thesprotiis (prope Oricum portum, ut Eustathius habet in Dionysium, vel vt Strabo Orchimum, quod non probo) in qua regnauit Helenus Primani filius: vel Epiri colonia non longe ab Ambracio finu. Huic nominis causa fuit, ut Teucer Cyzicenus scribit: quod cum Helenus expatria in Epyrum venisset & bouem pro felice ingressu immolare pararet, bos vulnere non letali affectus aufugerit, & si nu quodam Epiri illic trajectio, in terram egressus, mox collapsus obierit. Quo in loco Helenum alunt religione motum vrbem condidisse & ab euentu Burrotum nominasse, Etymologicon: plarique per & scribunt: sed si à bone vulnerato dictam velimus, per & scribendum erit. Vide etiam in Stephano Græco. Βαθια vrbis est Phocidis in Parnaso, sic dicta, inde quod cum Deucalion & Pyrrho diluvio ingruente illuc fugissent seruatq; essent, incolæ quotannis magnam bouem in struem lignorum accensam intrudant, patrio more Εὔπειρος acclamantes, & comburant, αὐτὸς τὸν νομὸν τὴν βῆν, Etymologicon. Bucarteron inuenio montem esse Afiz. Βαθηρα palus quondam sic dicta, Etymolog. Et rursus, Βαθηρα fons est Platæis, sic appellatus: quoniam Polybus post diluvium Deucalionis seculo ex Argis illus venisse fertur, bouem ex oraculo ducem secutus (vt quondam Cadmus quoque) qui cum procumbens terram cornu feriret, fons emicuit, ut scribit Theon in commentariis in Callimachum, Etymolog. Βαθηρα regio est Elidis Straboni: Stephanus non regionem solum Elidis esse scribit, sed etiam ciuitatem, & flauum, & vicum (καρυκια) non parvum, à Beprasio quodam principe. Buplano & istos apud Ilinum tumulos in Alexandra vocat Lycophron, quod ex Myssia bouem infuscatus Ilus, ibi demum vrbem considerit Ilium, vbi interqueuisset ea, Cælius. Bura, Βαθηρα, ciuitas Achæa mediterranea in sinu Corinthio, hausta à mari, alias Buris dicta: Ouidius Meram. 15. Si quæras Helicen & Bûrin Achæidas vrbes. Condidit eam Hexadius Centaurus, & illic armentorum suorum stabula habuit, proinde dicta est Bura αὐτὸς τὸς βῆσις ὠρέν: id est à custodia boum, vt ex hoc veteris cuiusdam versu appetet, Βαθηρα Δεξαμένοιο Βοτσαρος Οινιάδας, Etymolog. Videtur autem vel priore etiam loco Dexamenus pro Hexadio legendum, vel contra in versu Βαθηρα pro Δεξαμένοιο, quod minus placet. Βαθηρα apud Theocritum fons est in Italia, à similitudine cum naribus bouis, siue arte exciso lapide à Chalcone quodam ad bouini capitil similitudinem, ex cuius naribus aqua fluueret: siue loco sponte ita formato: siue quod magna aquæ copia inde manaret: nam aliqui Βαθηρα scribunt, αὐτὸς τὸς βῆσις ποταμός, καὶ τὸς ὠρέν: siue aliam ob causam. Lege Varinum: qui à nonnullis etiam Βερριν scribit ait. Βαθηρα τὸν (vel Βαθηρον τὸν, vt Strabo vocant) vrbis Epiri, cuius meminit Demosthenes in Philippicis: Hanc Philostephanus (alias Pilochorus) sic nominatam putat eo quod Themis in Deucalionis diluvio boue inuestita, ἐπὶ βοῦς ὀχυρέν, illic deuenerit. Hinc gentile Buchetus, Etymolog. Termini regionis Megalopolitarum & Herænsium sunt circa fontes Buphagi fluuij: cui nomen inditum aiunt à Buphago heroë, Iapeti & Thornacis filio: quem in Philoë monte pudicitia elius insidiantem Diana sagittis confoderit, Pausanias in Arcadicis. Βαθηρα idem quod bucephalus sonat: est autem nomen fluuij in Salamine apud Lycophronem. Καὶ τοῦ εἰς Γάλασσαν ἐκελωτὸς Βαθηρα ποταμός, Polybius. Bucephalus portus est Achæa vel Attica: Bucephalea vrbis India ab Alexandro condita, & nomine equi sui illuc sepulti appellata. Bouillæ oppidum fuit in Latio haud procul ab vrbe Roma, via quæ Ariciam ducet. Ouidius, Orta suburbans quædā fuit Anna Bouillis: sic dictum quasi bouis hillæ, quod eò vulnerata bos sua trahens intestina deuenerit Bouilanum,

Bouianum, Samnitum colonia vetus, Plin. 3.12. Βούνεια τὰ, Bunema vrbis Epiri ab Ulysse condita, &c. Stephanus. Bunomus vel Bunomia, Macedoniæ ciuitas, Pella postea dicta, Idem. Bunartis, Libyæ ciuitas, Idem. Eubœa insula Abantis olim dicebatur. Nam ut scriptis affirmat Aristoteles, profecti de Aba Phocidis ciuitate Thracæ, insulam incoluerent: unde illius in quilibet Abantes dicti. Sunt qui ab heroe Abante ita nominatam primum dicant, sicut heroicæ indolis matronam Eubœam ei cognomen tradidisse postea. Fortassis autem quemadmodum & in littore situm antrum quoddam in Aegeum vergens Aula bouis vocatur, ubi Io Epaphum peperisse fertur, eadem ex causa hoc nomen adepta fuit insula: quam Hellopiā quoque nominauere ab Ionis filio Hellope, siue ab Aæcli & Cothi fratre, ut alij perhibent, qui aliam etiam condidisse Hellopiā dicitur in ea quæ nominatur Oria Istiæ terra, Strabo lib. 10. paulò post initium libri. De iuuenca ex Basan furibunda & oestro percita Io. Tzetzes mentionem facit Chiliade 10. cap. 306. & Basan secundum aliquos Scytharum ciuitatem interpretatur: Sed versus eius aliquot recitabo:

Οὐ μελωδὸς τοῦ το Φησὶν εἰς τὴν Ἡρωδίαδα,
Ωὐ δὲ πικρὸς θλαμάλεως Βασιν ἔσφυτοντο.
Οὐ οὐδὲ δὲ εἴρηται περὶ αὐτῆς ἡμεῖς ταῦτα,
Πάλιν Εὐφράτην οὐδὲ μάλιστα οἰδεῖς γεγένεται.
Δαμασκός Μιαστὴν δὲ τοὺς Σαμαρείας,

Ωὐ νῦν δὲ παροιερήσεως τὸ ποσὶν της μανιάδος,
Ἐκ δὲ τεσφῆς δὲ αὐτῆς ἐχεῖσθαι τῷ λόγῳ. Et paulo post:
Οὐτε σφῆλ παροιερῶν οὐδὲ μαλισταρόλα:
Αἷμας πάλιν, Ακούσατε τὸ λόγων τούτων, λέγεται,
Πέντες διωασεύεται, πλωκός καταπατεύεται.

De Nelei boibus vide Nic. Leoniceni Varia. 1.33. & nos supra quædam attulimus ex Pausania circa finem Messeniorum. Myron celeberrimus fuit statuarius Eleutheris natus & Ageladis discipulus (Plinius 34.8.) Syracusanus, cuius vaeca seu bucula ex ære multorum poetarum epigrammati celebratur. Propertius, Atque aram circumsternerant armata Myronis. Quatuor artificis in uida signa, boues, &c. Aeginetico ære Myron usus est, Deliaco Polycletus, & aequalis atq; condiscipuli: & simulatio autem & in materia fuit, Plinius. Anthologij epigrammatum Græcorum lib. 4. Sectione 7. disticha sunt Elegiaca vñum & triginta diuersorum poetarum, omnia in Myronis buculem, tetrasticha quatuor: hexastichon iambicum vñum: In eandem apud Ausonium epigrammata decem legimus, ex quibus vel vñū apponemus. Bucula loquitur: Vbera quid pulsas frigentia matri ahenæ? O vitula, & succum lactis ab ære petis? Hunc quoque præstarem, si me pro parte paraslet. Exteriore Myron, interiore Deus. Epigramma in bouem & hircum cælatos in orbe vel quadra ex argento apud Suidam extat huiusmodi: Πάνθος τελεταῖς ἀνθεῖται γῆς οὐ τέλειει, Αἴτης οὐδὲ πρότερον ἀνενέψει, Πάνθος οὐχὶ τελεταῖς νομάς ἀποτελεῖται, Αἴτης οὐδὲ πρότερον ἀνθεῖται τελεταῖς: De hac re vide infra in proverbio, Bos in quadra argentea. Leguntur quandoq; & Atabyriæ boues, de montis Rhodij nomine sic nuncupatae. Cæterum æneæ fuerunt haæ, quas malo ingruente aliquo solitas mugire proditum est, Cælius & Io. Tzetzes Chiliade 4. cap. 138. Pindarum & Callimachum authores citant. Meminit etiam Leonicenus in Varia historia 3. 103. In templo quodam Eliidis boues ærei duo dedicati visuntur, alter à Corcyrais, ab Eretriensibus alter. Quamobrè vero Corcyrae bouem vnum Olympijs & alterum Delphis consecraverint, dicam cū de Phocensibus sermo erit. Cæterum de anathemate ipsorum in Olympia rem sic habere audio. Cum parvus puer sub hoc boue sederet demissio capite lusitanus, & subito caput erigeret, æri illis sum confregit, & non multis post diebus ex vulnere obiit. Quamobrem Eleis bouem tanquam homicidam ex Altis loco sacro deportaturis, Delphicum oraculum redditum est ut ritibus ijs bouem expirarent, quibus circa cædem inuoluntariam Græci vterentur, Hec Pausanias circa finem primi libri Eliacorum. Phalaris Agrigentinorum tyranus nimium crudelis admirandis & nouis tormentis homines cruciabat & torquebat: Quod animaduertens Perillus artifex iuuençam ex ære fabricatam a se dono dedit regi, ut hospites in ipsam coniectos (subdito igne) viuentes exureret: & debat autem iuuenca mugitum naturali consimilem. At Phalaris eo solo tempore iustus, ipsum artificem primum iniecit, Dorotheus lib. 1. rerum Sicularum, ut recitat Stobæus in Virtutepero tyrrannidis. Plutarchus in Parallelis minoribus, ijsdem ferè verbis rem describit: vtrisq; damalin, id est iuuençam fuisse conuenit. Ouidius tamen lib. 1. de Arte, taurū facit, his versibus: Et Phalaris taurō violentus membra Perilli Torruit, infelix imbiuit author opus. Item Plinius lib. 34. cap. 8. Addunt quidam huic boui ianuam in latere fuisse.

Mycerinum Aegypti regem Chæopis filium ferūt, quod cum filiam defunctam excellentiori aliquo genere sepelire vellet, fecisse ligneam bouem vacuam, quam cum inaurasset, in ea filiam sepelisse defunctam. Neque humo bos haec condita est, sed ad meam vñq; memoriam in propatulo fuit in vrbe Sai apud regiam, in conclavi quodam exornato posita: Cui singulis diebus omnifarij odores inferuntur: noctibus autē perpetuo incensæ lucerna astat. In altero contiguo conclavi imagines stant concubinarū Mycerini, ut in vrbe Sai sacerdotes aiebant. Stant enim colossi, id est grandia simulacula, circiter viginti, è ligno fabricati, nudi pleriq;: qui quarum sint mulierum, nō possum dicere, præterquam quæ narrantur. Sunt qui de hac boue & colossis haec referant. Mycerinum amore filiæ suæ captum, vim illi intulisse: deinde illam cum præmicerore se suspendisset, patrem in hac boue sepelisse: matrem autē manus ministrarum, quæ filiam patri prodidissent, præcidisse: & nunc earū haec esse simulacula eius malū, quod viuæ passæ fuissent. Haec (vt ego opinor) dicunt nugatores, vt alia, ita & de manibus colosorum: quippe quas ipsi vidimus temporis diurnitate delapsas, quæ ad meam vñq; æatem ad pedes eorum stratae vñcibantur. Bos quoq; cū cæterum corpus opera est Phœnicæ pallio, tum vero ceruicem & caput crasso admodum auro: Cuius inter media cornua circulus adnexus inest, Soli assimilatus. Neq; stans est bos sed in genua cubans, magnitudine quanta est grandis vacca. Effertur autem è conclavi quotannis. Et postquam Aegyptij verberarunt deum quendam, quem in tali negotio non puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt enim eam orasse patrem Mycerinum, ut defuncta quotannis semel solem intueretur, Hæc tenus Herod. Pasiphaë filia Solis, & vxor Minois regis Cretæ (vt est in fabulis) nefando tauri amore deflagravit: cui opera Dædali cōcubuit intra vaccā lignæ inclusa. & septa iuuençæ corio: ex quo cōcubitum natus est Minotaurus, medius tauri & homo, mediusq; taurus. Seruius scribit eā in domo Dædali cū Tauro scriba regio coiisse, & hinc datā fabulæ occasionē. Verg. Aeg. 6. Et fortunatā si nunquā armenta fuisse, Pasiphaë nixæ solatur amore iuuençæ. Et copiosus li. 6. Aeneid. Hic crudelis amor tauri, &c. Meminit etiam Ouid. lib. 4. Metam. Minotaurus monstru fuit, partim hominis partim tauri forma: quod Minos inclusit Labyrintho (vt scribit Homerus lib. 8. Odysseæ) & cū vesceretur humanis carnibus, coegerit Athenienses, qui Androgeum filium suum interfecerant, ut quotannis septem filios ac totidem filias in Cretam mittent ad alendum monstrum. Quod demum cum venisset Theseus filius Aegei regis Athenarū, beneficio Ariadnes

Minotaurum occidit, & egressus est Labyrintho. De Pasiphae, Minoe, Minotauro, Dædalo & Icaro multa scribit Io. Tzetzes Chilidae 1. cap. 19. nos hæc pauca excerptissimus: Cum Cretenses Minoi regnum non permetterent, Neptuno vovit, si quid signi ad confirmationem eius ex mari appareret, se immolaturum: & cum statim tauris egregitis apparisset, ad regnum admittitus est. Ipse vero taurum Neptuno alium immolauit, & illum qui apparuerat armatis suis immiscerit: ex hoc & Pasiphae Minotaurum Βούλθρων θεόν natum aiunt. Cæterum historiæ veritas huiusmodi est: Cum Cretenses Minoi regnum negarent, Taurus imperator cum classe superuenit, & regnum ei confirmauit. Cum hoc imperatore, non in boue lignea, sed domo arte Dædali fabricata, Pasiphae cœcubuit. Minotaurus in Creta facie bouis fuit, reliquo corpore viri, Varinus in Scylla. Aquilam Romanis legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & ante prima, cum quatuor alijs: lupi, Minotauri, equi, apriq; sanguulos (aliâs, quæ singulos) ordines antecebant. Hinc egregium illud Alciati emblema:

*Limine quod caco, obscura & caligine monstrum
Depictum Romana pbalanx in prælia gestat,
Nosq; monent debere ducim secreta latere*

*Gnoſiacis clauſit Daedalus in latebris,
Semiuiroq; nitent signa ſuperba bone:
Confilia: auctori cognita tockna nocet.*

Sed quod Minotaurus cum hoc epigrammate, anteriore parte humanum præferat corpus, posteriore bouinum, cum contra apud Phurnut. & Varin. legatur, erratum forte fuerit. Aristoteles de generatione animalium lib. 4. cap. 3. Iam puerum (inquit) ortum capite arietis aut bouis referunt: idemq; in cæteris membrum nominant animalis diuersi: vitulum capite pueri, & ouem capite bouis natam asseuerant. Motye, Morvyn, vrbs vel maritimum castellum Siciliæ, à Motye muliere nomen habet, quæ Herculi prodidit illos, qui boues eius abegerat, Stephanus. Bouibridas Hercules inde dictus quod Geryonis boues Ioui adduxerit, Etymologicon. Ouidius Fast. 1. Ecce hores il-ling Frybriedas applicat heros, id est Hercules, qui Geryoniuxta Gades regnanti eas abstulit. Dionysius in Periegesi de Erythea & Geryone sic scribit:

Μακροστιχίας αίματος, διὸ ποτε οὐκέπειται

Αὐτλαντ^Θ τείχεύμα θερδέες Αιθωπῆες,
Γηρυόν^Θ καὶ αστρομονάγηνος^Θ.

Hoc est Aethiopes Macrobius circa Erytheam (vel etiam in ipsa) bubus abundantem insulam habitant, iuxta Atlanticum mare, qui quidem illuc post Geryonis mortem venerunt. Nam dum ipse viueret (vt Eustathius scholastes ait) inhabitabilis erat propter ipsius in hospitalem. Fertur autem Hercules boues eius abacturus aere lebete in eam nauigasse ut Euphorion testatur, *αλ επάρτω βετανηθεὶς Ερύθεια;* item Alexander Ephesus, *αλεπούδης οὐ γένος διενέστη τοιον.* Fortassis autem lebēs nauigij genus fuerit, cui etiam lembi piratici vocabulum colludit; idq; aereum appellari potuit, propter aliquid in eo ex aere factum, vt rostrum eratum, vel insigne aliquid aereum in prora puppii. Sunt qui Erytheam insulam ipsas Gadenses interpretentur cōtra Dionysij sententiā: alij insulam quandam vicinam quā à Gadibus fratre vnius stadij tantum distet: in quam sententiam eos adduxit passuorum illius loci libertas nam lac ouinam illic serum reddere negant, & adeo pingue vel crassum esse, vt ad caseum conficiendum aquam copiosam affundi desideret, & pecus intra dies triginta suffocetur, nisi minatur sanguis, Hucusq; Eustathius. Idem alibi in eundem poetam, Hercules (inquit) cum proficeretur abactum boues Geryonis, in Scythiam peruenit, vbi ex vipera mixopartheno (cui superna pars corporis mulieris, inferna serpentis erat) Gelonum, Agathysum & Scytham tres filios suscepit. Erythea vel Erythe, insula est Geryonis in Oceano, sic dicta ab Erythea Geryonis & Mercurij filia, teste Pausaniae Stephanus. Theogoniae Hesiodicæ interpres, Herculis nomine Solarem intelligunt potestatem: Geryonem verò, cuius boues ab illo orbiterrā illatas fabulantur, hyemem esse volunt, *τὸν δὲ χειμῶνα, νῦν τετέλεσθαι,* ob hiberni temporis tumultū. Hyemem verò Sol perimit ab hyemali tropico ad vernum conuersus æquinoctium. At boum nomine tonitrua intelligunt, quadam soni similitudine quae Geryonis dicuntur, quod hyeme quidem non fiant, sed illam statim consequantur: vel quia ex humecta eius natura mox haec proueniant, Cælius. Vnde nā Geryonis boues Hercules adduxerit, ex Arriani sententia supra dixi in B litera, vbi de Epiroticis bubus. Plura de Geryone & Erythea, vide in Onomastico nostro. Orthus canis Geryonis fuit in Erythea, qui canina capita duo habuit, draconum septem, Varinus in Scylla. Palæphatus Orum hunc canem vocat: de Cerbero eiusdem Geryonis cane, infra in cane dicam. Gergittum quoq; vnum ex Geryonis canibus supra nominauit. Leonicenus in Varijs 1 33. de Geryonis bobus scribit, quas Eryx habere cupiens ab Hercule fuit imperfectus & nos idem pari lò post ex Pausania refcremus. Plura vide in Palæphato capit. 26. Io filia fuit Inachi regis Argiiorum, quam cum Iupiter ob formæ elegantiam maximè diligenter, ab Inacho fluuo redeuentem tenebris superinductis detinuit & opprimit. Iuno autem cum ex alto tenbras videret, suspicata maritum suum alterius amore frui, in terras descendit, tenebrasq; soluit. Quod Iupiter sentiens, ne pateret crimen, puellam in vaccam transformauit, eamq; Iunoni poscenti ægrè concessit. Iuno autem nec tum suspicionibus libera Argo centococulo custodiendam tradidit, quem Mercurius à Iouemissus sopitum interfecit. Quapropter Iuno dolens, vaccæ cestrum immisit, quo per multa loca agitata, tandem in Aegyptum venit, ibiq; prece Iouis à lune eidem formæ restituta est, & ab Aepytijs Iis nominata Osiridi regi nupsit: post morem vero prodea culta est, cui anserem immolare, eiusq; sacra Isiaca dicere solebant, iuuenalis Satyra 6. Si candida insserit Io, Ibit ad Aegyptifinem, &c. In fabula Iis describenda prolixus est Ouidius lib. I. Metamorph. Meminit etiam Valerius Flaccus lib. 4. Argonauticorum. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in vaccam mutatam Argus alligerer, Plinius. De Epapho siue Apide filio paulò ante copiosissime diutum est, & quædam de ipsa etiam lōne. Qui historicam interpretationem requirunt, legant Palæphatum capite quadragesimo tertio. Violam idcirco dictam ion Græci putant, quod cum Io in vaccam conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq; violam quasi vitulam, imitatione Græca videri possunt appellasse. *Τῆς διαστολῆς δὲ λαχούντα Ιβάνην* Varinus sine authore. Mycenæ ciuitas Peloponnesi sic dicta est à magitu, quem Io vacca, cum illuc venisset, edidit, quanquam alij alta etyma proferant, Stephanus. Europa filia fuit Agenoris regis Phœnicum, quam Iupiter forma bouis aut iuueni raptam, abduxit in Cretam: ibiq; ex ea Minoem, Radamanthum, & Sarpedonem genuit. Vide Ouidium Metamorph. lib. 2. Iuno ab Argiuis colebatur olim in templo quodam extra urbem: eo mulier sacerdos currui bobus alb s iuncto insidens solenni die quotannis vchi solebat. Cum autem boues alibi quondam deessent, sacerdos filiorum mater duoram, iugo boum loco eos submisit, & sc ad templum inuenit. Cum autem à dea muneris aliquid pro hoc labore filijs suis petiisset, filii et nocte in somno è viuis exceperunt,

Serunt, Palæphatus cap. vltimo, & Stobæus ex Plutarcho in Sermone de laude mortis. Thebani (aut Pausanias in Arcadicis) Apollini Polio, id est cano, tauros olim immolabant. Et cum aliquando in festo taurus defecit, & diutius cunctarentur qui missi erant adducturi, de curru bubus iuncto, qui forte appulerat, alterum bouem deo immolauerunt, & inde boues etiam operarios sacrificandi mos eis inoleuit. Sunt qui narrant, Cadmus ex Delphis in Phocidem profectum boue duce itineris, quæ ex Pelagonis armentis empta fuerit: & in utroq; bouis latere signum adhuc vili album, lunæ orbi cum plena est cōsimile, Hæc Pausanias. De Cadmi boue Ouidius initio libri 3, Metamor. Noui (inquit Menas apud Varro) maiestatem boum: & bouem esse scio, in quem potissimum Iupiter se conuertit, cum exportauit per mare Phœnices amans Europam. Hūc esse, qui filios Neptuni à Menalippe seruārit, ne in stabulo infantes grex boum obtereret. Haud scio an hæc fuerit Menalippe illa Antiope Amanorum reginæ soror, ab Hercule in bello capta. In Achaia (inquit Pausanias) templum est Apollinis & simulachrum eius nudis, calceos tamen pedibus induiti: quorū altero bouis cranium calcat. Apollinem enim bubus imprimis gaudere Alcæus scribit in hymno in Mercurium, quem etiam Apollini boues suffurantem inducit: & longe ante Alcæum Homerus singit Apollinem armenta Laomedontis mercenarium pauiisse: & Neptunus in Iliade Apollinem sic alloquitur, φοῖς εὐδαίμονας ἔλιμας βῆς θυγατέρες, Hæc ille. Est autem pleonasmus, βῆς θυγατέρες. Cæterum quamobrem Apollo Laomedonti seruierit, qua in reali aliter sentiunt, explicatur à Varino in Bacch. βεγλαῖν. Apollo cur vocatus sit Nomius, variæ redduntur causæ. Dicunt enim aliqui nomen hoc ideo tributum ei, quod Cyclopibus interfectis, amissaq; diuinitate regis Admeti armenta pauiisse: νέμεν enim est pascere. Alij malunt dictum à legibus, hoc est τὸν τοῦ μωμοντού. Ipsum siquidem Arcadibus quondam imperasse, legesq; eis dedisse, verum ob nimiam carum seueritatem regno pulsum, ad Thessaliæ regem Admetum cōfigisse, ab eoq; eam quæ circa Amphrysum est regionem impetrasset: indeq; factū esse, vt eius pecora pauiisse creditus sit. Iuno in vaccam mutata alicubi ab Ouidio in Metamorphosi describitur, si bene memini: & iuuencus in ceruum. Prætus Abanitis regis Argiorum filius fuit, eiq; successit in regno. Hic teste Homero lib. 12. Odysseæ ex Antia vxore filias quatuor habuit: quæ (teste Pherecyde) quum in forma seu pulchritudine sc̄e Iunoni prætulissent, offensa dea eis furorem talem immisit, vt vaccas se esse arbitrarentur, & aratra timentes sylvas peterent. Hinc Vergil. in Sileno, Præties implerunt falsis mugitibus agros. Harum furorem emendatum ferunt elleboro à Melampode: à quo elleborigenus nigrum appellatur Melampodium. Plura vide in Capra, H.h. Eudoxius apud Stephanum, fontem quendam in Azania Arcadiæ memorat, cuius aquam gustantibus vini veniat tædium tantum, vt ne odor quidem eius feratur, quod in eam aquam Melampus abieciisse credatur piamenta illa, quibus Præti filias furentes lustravit. Ouid. lib. vltimo Metam. similiter tradit, & fontem vocat Clitorium. Meminit & Plin. lib. 31. cap. 30. & Vibia Sequester. Vide præterea Laetantium lib. 3. Thebaidos Statij, siue Lutatium vt alij volunt.

PROVERBIA CIRCA BOVES.

Bos apud aceruum, Boüs Βοῦς σωγόν, de splendide ampliterq; viuentibus, & ijs qui in vbre rerum affluentia prolixius faciunt sumptum: Quo sensu nostrates dicunt, Vuer in roren sitzt, der schneidet ein pfeiffen vuu er vuul. Suidas scribit hoc adagium accipi posse etiam deijs, qui in media rerum copia constituti, non sinuntur præsentibus bonis frui: per translationem à bubus ore obligato tituram exercentibus: Id quod apud ludæos nefas erat. Si bouem non possis, asinum agas: huic finitimum illud nostrū est, Vur mit kalch hat, der muss mit leym mauren: & aliud, Mans mus mit den pferden pfuegen die man hat. Equus in quadrigis, in aratro bos: Hoc est, vnuquisque ad id negotiū adhibetur, ad quod natus vel institutus est. Pindarus, Τῷ ἀριστον ἕπος, εὐ δ' αρότρῳ βοῦς, καὶ δὲ καῦν δ' θιουει τῷ χισασθει φίλοις καὶ περι βελεύον φίνον κύνος δεῖ τλάθυμον εἰχει πειν. Sic Germani, Ein münch ist niergens besser dann im kloßter, ein dieb niergens dann am galgen. Confine est illi. Bos sub iugum, Boüs Βοῦς γύρον. Bos alienus subinde foras prospectat, Boüs αἱλόσπιτον τὸν τολματῶν βλέπειν, de ijs qui apud alienos non satis ex animi sententia tractantur, coquè saepius suos desiderant: Huc allusisse Plutarchus videtur, cum ξωβλέπειν illum scribit, qui nō contentus suis aliunde pendet: Sic Satyricus, Nec te quæsiueris extra. Ab asinis ad boues transcendere, est ex humiliori conditione ad ditionum partes transire: cuius argumenti Plautinos versus recitauit in Asino H.a. Homeri carmen Iliados α. Οὐ γὰρ ποτέ οὐδεις έστι ήλασταν, οὐδὲ μηδέ πτυχει, id est, Nunquam enim meos boues abegerunt nec equos, à Plutarcho prouerbiali figura usurpatum, pro eo quod est, Nunquam melæserunt aut affecerunt iniuria. Bos capite ultra Taygeton porrecto, vide inter proverbia à tauro sumpta. Oleum perdit & impensas, qui bouem mittit ad ceroma, D. Hieronymus ad Pamachium. Ceroma dicitur vnguentum quo olim vngebantur athletæ: bos autem ad certamina inutilis est. Itaq; bouem ad ceroma mittere dici potest, qui docet indocilem: aut ad id munericus quempiam asciscit, ad quod obeundum minime sit idoneus. Bos in ciuitate, Boüs ἐν πόλει, vbi quis ad nouos honores euehitur. Nam Lyrias bouis imaginem æream in arce collocauit Athenis quæ res in vulgi iocum cessit. Nam in agris bouum vñsus, nō in vrbibus. Resipit huius prouerbij naturam Germanicum illud, Die stuel vff die benck setzen. Et illud in indignè honoratos, ein dieben vom galgen nemmen. Solidos è libano boues apponere, in prodigos: deuorare, in helluones dici poterit. Aristophanes in Acharnensis, Παρειθεὶς ὁ ηγεμὸν Ἐκ νεκαῖον βοῦς. Εἴ τις εἶδεν τῶν ποτέ βοῦς νεκαῖας; Antiphanes apud Athenæum facit quendam querentem de frugalitate Græcorum, qui paululum carnium apponenter, quum maiores solerent totos boues, ceruos & arietes assos apponere. Et ibidem ex Herodoto tradit, apud Persas diebus natalitijs fuisse morem, vt diuites bouem, asinum, equum, & camelum apponenter, totos in libano aut camino coctos, Hæc Erasmus Chilade 3. Centuria 1. & rursus Chilade 4. Centuria 5. super eodem proverbio scribit, per obliuionem nimirum. Quintilianus Institut. Orat. lib. 5. parœmia, quam ait esse ceu breue apogrum, hoc adfert exemplum. Non nostrum onus, bos clittellas? Satis constat, inquit Erasmus, ex apolo sumptū: verum quis sit is apologus, equidem nondum reperi. Poterit autem hoc proverbiū dupli forma effiri: Boui clittellæ impositæ sunt, vbi mandatū est negotium parū apto. Et, Bos clittellas? vt subaudias, ferat: vbi quis despreat prouiniam, cui parum sit idoneus, aut quam sibi ducat indecoram. Boum sanè terga non esse ad onus accipiendum figurata, supra in E. ex Cicerone diximus. Currus bouem trahit, Η ἀμαξα τὸ βοῦν ἐλαύνει de re quæ præpostere geritur. Lucianus in Terpsione, Νῦν γὰρ τὸ παροιμια, η ἀμαξα τὸ βοῦν τοῦδε εἰν φέγει. Simile est, canes ceruus trahit vel ducit: & apud Germanos, die roß hinder den wüagen spannen. Cypro boui merendam, Versum hunc Sotadicum ex Ennio Festus Pompeius citat: ostenditque conuenire, quoties conuiua sordidus & insipidus sordido atque insipido accipitur conuiuio. Græci hoc proverbiū efferunt, Κύπρος, id est Bos Cypricus, quod Varinus ait conuenire δημοσιεψάγειν ειας, hoc est in sordidissimum & vilissimum hominem: vlt Suidas habet, χυδαις.

Erasmus in brutum ac stolidum iaci solitum ait; propter ea quod Cypri boues magis bruti ferantur; quippe qui stercore humano pascantur. Refertur à Diogeniano: Eudoxus etiam asserit Cypri boues *κατεργαζον*: & Plinius lib. 28. cap. vltimo, narrat Cypri boues hominum excrements appetere, non pastus causa; sed ut hoc remedio torminibus medeantur. Interpres Aristophanis in Plutum scribit Boeotios boues *σαπφάγεις*, fuisse, id est oletum edentes. Ego sanè in Ennij verbis non merendam legerim, vt Erasmus, sed merdam, ut res ipsa habet: & sensus inde proverbio fit clarior. Deinde quod stolidos & brutos hoc nomine Cypri boues Suidas & ceteri esse aiunt, quod stercus vorent: ego potius ad ingenij ipsorum sagacitatem retulerim, qui torminibus latali sepe in orbo sic medeantur. Quis enim pardalin dixerit stupidam, quod aduersus aconiti venenum eodem remedio vtatur? Quintiam homines ipsi cum coli dolor & ventris torsiones urgēt, ad auxiliū ab excrementis boum (vt supra retuli) vel equorum, vel gallinarum sepe configiunt. Miranda potius hæc ingenij solertia est, certam illuc opem inuenire, vbi nemo sperasset. Redeo ad proverbia. Exspecta bos aliquando herbam, Mērēbēs πότε βοτάνη: Vbi quid sero contingit. Laborat enim bos in agricolando, sed aliquando gustatura herbam enatam. Finitimum illi, Et adhuc tua messis in herba est. Boues messis tempus expectantes, *βοῦς ἀμνὸν θητηρέντες*, vel *βέσις εἰς ἀμνὸν* dici solitum, vbi quis ingentium emolumentorum spe labore sumeret. Nā boues messis tempore inter trituras pascuntur interim, & pabulum largius apponitur. Alijs vero temporibus molestior est arandi labor, quod nullo præsente fructu leniatur. Bos in fauibus, explicabitur inferius in Buphago. Bos Homolottorum, *βοῦς οὐραλοττίνης*, dicebatur in plurima distractus ac veluti dissectus negotia Poterit & ad rem referri, vt si quis argumentum nimis minutatim diuidat. Zenodotus prodidit Homolottos populos, dissesto in minimas partes boue, scodus iungere. Quem morem Scythis fuisse testatur Lucianus in Toxaride: Hæc Erasmus, qui errat quod Homolottos facit populos, qui nulli sunt. Accipiendum autem de Holossis, & articulatum esse, clarissimum est apud Suidam. Nō 20 probo etiam quod de homine multis negotijs distracto proverbia interpretatur: de rebus enim solum minutatim sectis semper usurpandum existimo: Suidas exponit *θητή εἰς τὰς αἱρεψέμενων κατατυπούμενων πελάγους ταῖς* atque hominem *κατατυπούμενον εἰς πελάγους*, nemo opinor Græce peritus dixerit. Immolare boues, *βούτεν*, de amplis & magnificis sumptibus, iam supra copiosius explicatum nobis est. Nemo bene merito bouem immolauit præter Pyrrhiam, *Οὐδεὶς ἐνεργεῖ βοῦν θυτεύειν ηὔπειρος*, in hominem gratum: Pyrrhia historiam Erasmus ex Plutarchi Quæstionibus Græcanicis recitat: Meminit etiam Aelianus in Varijs. Inuitos boues plaustro inducere, simile est Inuitis canibus venari. Videtur autem ex Theognide sumptum, *Μή πάρεντα βῆται κεντρῶν δάμαζεν έλαυνε*. Tale dictum etiam vulgo perseverat, *Mit unwilligen ochsen oder pferden ist nit guet pfuegen*. Diuus Hieronymus ad b. Aur. Augustinum scribens, eumq; deterre cupiens, ne iuuenis senem prouocet, Memento (inquit) Daretis & Entelli, & vulgaris proverbij, quod bos lassus fortius figat pedem. A veteri tritura more ductum appareat, cum 30 circumactis à bubus super manipulos plaustris grana excutiebantur: partim à rotis in hoc armatis, partim à taurorum vngulis. Huiusmodi est illud Germanorum, *Vuer sich an die alien kessel reibt, der bescheyft sich gern:* nisi hoc forte magis ad reprehensionem, illud ad laudem senectutis facit. Nec admodum hinc abludit illud, *Αἴτερας βοῦς*, id est Lente (vel placide) bos, subaudiendum incedit, vel mouet pedem: nam sensim quidem mouet, at grauius premit Congruet in illos, qui placide ac paulatim, citraq; tumultum, sed tamen assiduitate rem conficiunt. In facris precibus tradit Plutarchus (in commentario de Osiride & Iside) mulieres Eleas publicis ac solennibus votis ad hunc modum solitas Bacchum inuocare, vt accederet *βολέ πόλη*, id est bubulo pede, siue quod huic animanti, cum sit viribus immensis præditum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare videatur molliter, quasiq; pe-dentem ingredi, nulloq; strepitu, vel quod bouis pedes arua calcatu reddunt meliora, quum reliquorum animantium noceant. Boue venari lepore, quale illud Homer est, *Κικλίνει τι βερεδύς ὄντως*: & Germanorum, *Esvuer ein schimpff das man ein hasen mit der truwen men siegne*. Lemniæ bouis latera Athos cælat, *Αἴθως καλύπτει τὰς σέργες Δηνυίας* *βοῦς*; vbi quis officit, aut molestus est, aut gloriam cuiuspiam obsecurat, aut alioquin obſiftit. Tradunt in Lemno bouis fuisse simulacrum ingens, candido factum lapide: Id Athos Thraciæ mons, tametsi longo diffusus interuallo, tamen ob suminam celstitudinem obſcurat umbra sua. Nam, vt Stephanus scribit, ad stadia trecenta umbra iacit: vt Plutarchus, per septingenta fermæ. Theocriti Scholiaest versiculum hunc citat ex Sophocle, *Αἴθως οὐαίζει ρώτα Δηνυίας αἵρες*, Athos obumbrat terga Lemnij maris. Bos in lingua, *βοῦς θητή γλώττης*, de ijs qui nō audent libere quod sentiunt dicere. Translatum vel à robore animantis, quasi linguam opprimeñs non sinat eam loqui: vel hinc quod Atheniensium numisma quondam bouis obtinuit figuram. Hinc iactatum nouimus, vt quicunq; pecunia corrupti causam silentio prodant (quod fecisse quin oratores alios, tum verò Demosthenem, subnotauit historia) dicamus, *βοῦς θητή γλώττης βέληνες*, id est bos linguam inscindit. Ex qua loquendi figura facetissime Aristophanes, *Στόμ' θητεύσας πέριμον τὴν τρίτην*, id est, Oſ rhetorum obturans ſtipe, Cælius. Philostratus in Scopeliano ſophista: *Καὶ εἰς θητεύσας, εἰς πεπεδημένον, τὸν γλώτταν πίνεις, οὐ διαφανεῖς εἰς αὐτήν βεβληνέναι*. Aeschylus in Agamemnone, *ταὶς αἴλα στρῶ*, *βοῦς θητή γλώττης μέγες βέληνες*. Ita corrupti homines, eleganter buglossos appellabimus, vt apud Varinum obſeruati, qui scribit, *Πλατομιαζεται δὲ οὐρανος, οὐτε τε θητή γλώττης φέγεις*. Apud Athenienses nummus erat bouis ſculptura & nomine insignis, à Theseo institutus primū, Plutarcho tradente, vel ob Marathonium taurum, vel ob Minois ducē, vel quod ad agricolationē perlicere vellent ciues. Iulius Pollux etiā lib. 9. ſcribit olim apud Athenienses numismatis genus à ſculptura vulgo bouē dictum: ideoq; in ſpectaculo apud Delios, ſi cui munus dandum erat, præconem pronunciare ſolitum, tot boues illi donandos eſſe. Bouem autē valuisse duabus drachmis Atticis: vnde fuisse qui crederent hoc numisma Deliorum fuisse propriū, non Atheniensem. Addit item in Draconis legibus extare mentionē, *τελετὴν δεκατηνον*, id est de pendendis decē bubus, 60 id est nummis decem. Neq; defuisse qui ſenſerint, Homerū quoq; de numismate locutum, non de animante, cum ait: *Χρυσα καλυκεων εκατομβοι εινεα εοιων*. Verum hanc opinionem alio in loco refellit Iulius Pollux, ostendens illam fuisse commutationem terum citra nummos: Hæc Erasmus ex Pollice, apud quem *εκαπιεν προ εκατομβοι*, cum oī & apostropho corrupte legitur: vnde Cælius Rhod. deceptus, nouem boum hecatomben exponit, ignorans locum hunc esse de armorū Glauci & Diomedis permutatione. Philoſtratus in vita Apollonij, *Πλατητήν πέως πεωτού πάντων σωμάτων*, *βοῦς θητή σωπῆς εὐρὺν διόγυμα*: de Pythagora loquitur silentij authore. Scholiaest in Homerum lib. 2. ſcribit priscos in altera parte numismatis bouem, in altera faciem regiam inſculpſisse. Seruius rex ouium boumq; effigie primus as signauit, Plinius lib. 18. 3. Hinc pecunia dieta, quod pecudes signatas haberet, quædam boues. Plautus in Perſa, Boues binī hic ſunt in crumena. Hæc haec tenus ex aliorum scriptis: nunc nostram conieſtūrami de bouis numimi pretio ſubiectemus. Videtur ſanè eius pretij hic nummus fuisse, quo tum 70 temporis

temporis boues singuli vñite solebant. Quamobrem non æreum nñc; argenteum, sed aureum fuisse colligimus, eiusq; sententia testimonium ex Etymologo supra citauimus, qui in Hecatombes mencióne hæc etiam scribit: *Boi* alij ponderis nomen, alij pretium bouis interpretantur, alij didrachmum nūtimum boue insignem, alij pedem. Hinc nimirum formata composita illa, *εναργέοιον, εννέαρχον*, & reliqua huius terminationis. Iam cum Pollux scribat didrachmum eum fuisse Athenis id est duas drachmas appendisse (quoniam de vtro metallo sentiat non expresserit, magisq; de argento quam auro sentire videatur: quod tamen bouis pretio minimè conuenit) ex ipso de pondere saltem, ex Etymologo autem & re ipsa de metallo constat. Nam quod didrachmus nummus non argenteus soluñ, sed etiam aureus fuerit, cum alij, tum Robertus Cenalis episcopus Abrincensis, vir in hoc argumento exercitatissimus, pluribus veterum testimonijs approbat. Valet autem (inquit Robertus) drachma auri fescunciam argenti, hoc est drachmas duodecim argenteas, quæ Gallico numismate estimandæ sunt libris Tironicis duabus, & solidis totidem. Nunc autem vrgente auri inopia, vel hominuñ seu temporum iniuitate, scutum coronatum ea estimatione permutatur, pauloq; amplius. Et rursus alibi, triclicem olim aureum soliduñ fuisse docet, vnum drachmalem, alterum didrachmalem, tertium sextularem: est autem sextula, vñcia sexta pars. His confirmatis, Aureus iste didrachmalis (inquit) æquabat pondere Philippeum nummum, qui olim apud nos erat: cui successit apud Anglos nummus Odoardeus, seu Nobilis ad rosam: nec obstat quod hodie pluris estimetur. Cur autem bos dictus sit nummus, triplex mihi ratio reddi posse videtur: ab effigie, altera ab æquali pretio, & tercua forte à magnitudine nummi, quod is inter aureos maximus fuerit: Huiusmodi igitur bouem nummum olim fuisse, nec amplius etiam bouis communis pretium, hucusque dixerim. Redeo ad proverbum, Bos in lingua, ut moneam similia à Germanis celebrari ista: *Er ist mit einer silbernen bürche geschlossen: Er hat die geltsucht. Quibus & illud proximum, Argentanginam patitur.*

Locrensis bos, *λοκρόνις βός*, de re vili, aut de munere leuiculo dici potest. Locrenses enim aliquando publicum sacrum facturi, cum bouem desiderarent, composite ex minutis lignis bouis simulacro, dijs rem diuinā fecerunt. Ex ipso boue lora sumere, *ἐπὶ βόες τὸν παιάνας λαζάρεν*, illi dicuntur, qui quo lardunt quempiam, ex ipso quem lardunt accipiunt. Agricolæ enim lora cädunt è boum tergoribus, quibus boues vinciunt. Asinus ad lyram proverbum, in Afino retulimus. Ceterum cum Cleon quispiam, cui nomen inditum Boui, scite caneret voce, lyra vero non perinde vteretur: Stratonicus canentem audiens. Olim, inquit, a nus ad lyram dictus est, nunc verò os ad lyram. Bos marinus, vide paulo post Bos in stabulo. Boues messem expectantes, & Bos Molottus, vide in præcedentibus. Contra bouem ne opta, *Μήτρας τὸν πάχην*, adagium, admonet non esse vitam instituendam iuxta votum animi, neque quiduis sperandum à superis, sed vt ea duntaxat sibi quisque promittat, quæ possit industria consequi: Refertur in Collectaneis Diogeniani. Videtur autem duæta metaphora ab agricola, qui negligens adhibere bouis operam in colendis agris, optat vt citra suum laborem proueniatur seges, Erasmus, Mibi quidem sensus clarius videretur, si pro *τῷ πρᾶπε* præpositione legas *τῷ*, vt ita reddatur, Ne optes sine boue. Oppidò quam eleganter Horatius hoc carmine, Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, vitium illud significat humanis ingenij infirmum, vt semper alienam sortem magis mirantur, suam contemnant ac fastidian, optent inexperta, experta damnant. Veteres bubus arabant non equis. Hesiodi carmen, *Μηδέ τὸν βόν τον ποτίσσειν*, id est, Nec bos intereat, vicinus si improbus absit, Columella tanquam proverbiale refert. Bos ad præsepe, *Βός θητεῖ φωτηγόν*, in emeritos dici consuevit, quiq; iam ob ætatem ocio atque abdōmini seruiunt. Effertur item ad hunc modum, *Βός θητεῖ φωτηγόν*, Bos in stabulo scenex. Rursum hoc modo, *Βός έπι αἴρει τὸν πόδαν*, Bos in stabulo desides, de ijs qui mollier & in ocio viuunt. Stratonicus ineptius, dixit se ab illo qui ipsum inuitauerat, tanquam bouem ad præsepe data cœna occisum, vt copiosius ex Athenæo Erasmus refert. Cogruet & in illos, qui in suum aluntur exitiu: quemadmodum ij qui se voluptatibus mundi explet, orco quid aliud quam vicitia nutritur? Bos aduersus seipsum puluerem mouet, *Βός ἐφέκει τὸν πόδαν*, vbi quis ad suum ipsius malum volēs lubensq; ducitur. Nam boues vt suffit mansueti, facile se præbent vinciendos, neq; grauatim obtemperantiugo. Kovēn enim Græcis significat festinandi studio ciere puluerem. Quidam accommodant in eos, qui prudentes ac scientes, semet in præsum periculum inijiciunt, bouis in morem, qui sibi patitur inijici vincula, quibus ad cädēducatur, refertur à Zenodoto, Erasmus: *Ego κονίειν & κονίεται*, hoc cum circumflexo in penultima illud in ultima, Græce dici non puto: sed κονίεται paroxytonum & κονίεται proparoxytonum. Quoniam enim κονίεται futurū κονίεσθαι, formari possit, sensus tamen proverbij tempus præsens requirit. Ceterum quod Erasmus verbum κονίεται exponit, festinandi studio ciere puluerem non placet: ego ex Plinio & Plutarcho potius reddiderim, puluere & arena se conspergere, vt athletæ ante luctam solent: & sic forte alius, quam qui ab Erasmo assertur, prouerbij sensus fuerit. Bos in quadra argentea, in eos qui personam sustinent officium aliquod egregium pollicentem, nec vlli tamen sunt vsui, nisi ad voluptatem aut fastum. Simillimum est illi quod alibi retulimus Bos septimus, Erasmus. Deinde recitatis Suidæ versibus, quos nos etiam supra Græce posuimus, *Πλούτος τὸν πάχην*, &c. subdit, Meminit huius bouis Julius Pollux lib. 6. cap. II. tanquam & bos in quadra placenta aut cibi aliquod genus sit, similiter vt bos septimus. Vnde apparet ipsum vel non animaduertisse, vel non intellexisse Suidæ verba hæc, *Ἐπίγραμμα εἰς βοῦν τὸν πάχην δῆλον πράττος δέξιον τὸν πάχην*, id est, Epigramma in bouem & hircum in tabella argentea (sic enim potius vtererim, quam quadram) cælatos sive sculptos. Quod si ex epigrammate vel apologeto potius prouerbium facere libet, conueniet in otiosos, & ignauos, quiq; externa specie tantum, non re ipsa, munus suum exercent. Julius Pollux loco citato nullam huius apologi, sed septimi bouis tantum, id est placenta, mentionem facit. Regia vaccula vel bucula, *Βασιλικὴ βούς*, de prodigiosa fecunditate ferebatur, natum è miraculo rei gestæ. Aetate Ptolemæi iuniotis vacca quædam eodem partu sex ædidit vitulos, author Diogenianus. Bos senex non lugetur, *τέρπων ὁ βός απένθητος*, hoc est, senuit mors quod tempestiva videatur, non lugetur ab amicis. *Τηρεξός οὖς, τὰ δὲ πόδας πάθει βόοι*, Bos consenescit, at opera multa sunt bouis, prouerbialis senarius, cum ob ætatis imbecillitatem aliquis inutilis redditur ad obeindum munus. Senarij sensus clarus ita reddi posse mihi videtur, Bos licet iam senecta inutilis, merito tamen illorum operū, quæ plurima iam olim confecit, rejici vel contemni non debet. Bos septimus, *Ἐπέδους βός*, olim in stupidos brutosq; dicebatur. Id hinc ortum esse tradit, quod antiquitus post sextam lunam bouis imaginē è farina pinsere consuerint, qui septimam lunam cornibus referret. Sunt qui malint hinc natū, quod cum apud veteres sex animalium generæ maestri dijs solerent, ouis, sus, capra, bos, gallina, anser: pauperes nō habentes viuū animal quod immolarent, bouis simulachru è farina fingere consueverint: is quoniam sensu vitaq; careret, in stoliditatis abiijt prouerbii, Erasmus. Bos genus est placenta, quæ dabatur antrum Trophonij subituri: è quod in adyta descendentes

De Quadrupedibus

mugitus audirent, Etymologus. Erasmus dum ex Suida transfert, antiquos post sextam lunam bouis imaginem à farina pinsere consueuisse, qui septimam lunam cornibus referret, duplum committit errorē. Scribit enim Suidas hanc placentam cornutam fuisse Φύριπον τὸ πεπτόφαγον (πεπτόφαγος per uerbo habet Varinus) σεληνή, hoc est instar lunæ quæ à coitu primum apparet: quo tempore eam Græci etiam αρτίσκον & μυλωνέδη vocant, Latini corniculante: inde dichotomos, id est diuidua vel diuidio orbe cæsa vocatur, primo scilicet, ut nos loquimur, sui motus quadrante confecto. Sed fecellit Erasmus quod Suidas scribit, ὅτι εἶ τὸ σεληνίαν ἐπεθέταντο. εἰδομενοί: ubi ille per sex lunas non sed placentas, ut debuit: sed Lunaris motus sex dies accepit: nec animaduertit quod mox ipse Suidas lunas interpretatur placentas latas & rotundas, quales nostri vocant fladen. Easde Pausania teste πλάνες vocabant, ut Varinus citat, ex quo etiam clarius quam Suida Erasmus hallucinatus deprehendetur. Solebant nonnulli etiā ὅτι οὐσιοὶ πόντοι, id est post quatuor placentas, communes scilicet, quinto loco bouem, id est placentam vnam cornutam immolare, quanquam frequentius post sex: proinde eodem sensu prouerbiali quintum aut septimum bouem aliquis proferat, nihil interest. Pollux pelanos placetas à bubus distinguit, nam dijs omnibus eas communiter immolari solitas ait, bouem vero (id est cornutam placentam) priuatum Apollini, Diana, Hecate, & Lunæ. Addit præterea pelanos à figura dictas esse, ut etiam boues, sed qualis earum figura fuerit, nec ipsis exprimit: nec alibi reperio, nisi quod Etymologus inter cætera pelani etyma, δύο & πελάνων deriuatum coniicit, id est à latitudine. At latitudo non figura est, sed figura, aut quantitatis potius, accidens. Aristophanis interpres in Acharnensis bus, cum exposuisset εἰναρχεῖαν placentam latam siue panem latum, quæ pulce superimposita immolareetur: subiicit, εἰτὶ τὴν λαγαριδεῖαν, τῷ δὲ τὸ λαγαριδεῖαν πλανῶν περὶ Εὐεπιδήν: nimis ut indicaret ex lati placentis huius generis, alias ventrosas & intus inanes fieri, alias vero solidas. Empedoclem quoque ferunt, cum Olympia vicisset equis, quod animatis ex prescripto abstineret, ut pote Pythagoricus, ex myrrha, thure, & aromatibus alijs bouem concinnasse, quem ad panegyris conuenientibus distribuerit: quod parœmiae quadam imagine vispari à nobis potest, in ijs quæ de saccaro passim coaptari conformari: animaduertimus, Cælius ex Athenæ lib. I. Μαζίνος βοῦς, bos ex farina confectus, Varinus. Seruabis bouem, vel bubulus eris, Βεργολῆτες: hoc velut enigmata significabant exilium. Siquidem qui per ostracismum ejiciebantur, in Argium exulatum ibant: ac illuc bos erat æneus insigni magnitudine. Refertur in Plutarchi Collectaneis: Hesychius testatur extitisse in Phasmate Menandri. Bos in stabulo, vide supra Bos ad præsepe. Erasmus quidem in Suida se legisse scribit Βοῦς ἐνδίλιος, id est Bos marinus: suspicari tamē vitium esse & εὐνύχιος legendum. A pnd me vero certum est, neque εὐνύχιος, neque εὐνύχιος, sed εὐνύχιος, id est in stabulo legendum. Nam sic habent excusa Suidæ, quæ nos hoc tempore insipimus exemplaria, idque bis repetunt: sic Apollonius Byzantius, sic alij authores habent. Παῦλοι Βερενται, πανύριοι δέ τε γῆς αροτῆρες. Qui taurum stimulat, multi, sed rarus arator: in eos qui virtutis insignia aut famam habent, sed vera virtute vacant. In tergore bouis desedit, θύμη βύρρης ἐπαθήσεται, id est supplex implorat auxilia. Natum à cœsuetudine Scytharum, ut testatur Lucianus in Toxaride. Nam apud hos si quis forte lassus esset, neque suppeteret vescendi facultas, immolato boe carnes minutim sectas coquebat, ipsen in tergore humi strato sedebat, manibus in tergum reductis. Idque maximò supplicandi genus apud illos habebatur. Accedebat quicunq; vellet opitulari, & carniū portione g:istata, dextroq; pede tergori imposito, pollicebatur pro viribus auxilio futuru. Atque hoc fœdus apud Scythas sanctissimum habebatur. Toto deuorato boe in cauda defecit, Πάντα ἐπειραγόντες τὸν οὐρανὸν απέκταντο: hoc est, reliquo negotio peracto, in extremo fine delassatus est. Boui trituranti os non obligandum, Mosaica lex, Deuteronomio, 25. prouerbij locum habebit, cum significabitur dignum esse mercede vnumquenq; in quois labore, & illo præcipue fructu qui ex eiusdem laboris genere percipi possit, priuari non debere. Vide supra in prouerbio, Bos apud aceruum. Boue venari Iporé, Plutarchus in commentario de animi tranquillitate, veluti de re vechementer absurdâ, stulta, ac præpostera vsuperpat, his verbis: Οὐδὲ τὸ τέλεον αρότερον βελόφερον, καὶ τῷ βοὶ τὸ λαγαριδεῖαν, δυσυχήστην: οὐδὲ τὸ γερόφερον οὐαλάριδην, αὐτὸς εἰς Αἴριμον εναντοῦ ταυροχόριον, αἰδηδα αἰδεντηταὶ καὶ μαρτυρεῖα τοῖς αἰδινῶντος θυμητοῖσι. Ne si bos quidem vocem edat: Alciphron in epistola Glyceræ ad Menandrū, Αἴραντο πολὺ οὐδὲ τετράπου μετὰ ταῦθεν, οὐδὲ οὐσιοῦ, πολεμούντων, φθεγξαντων, πενθεῖσιν αὖ. Nam in annalibus frequenter commemoratur bos humanam vocem reddidisse. Volentem bouem ducito, Τὸν θελονταντον τούτον λαυτε: utere illorum opera qui ex animo faciunt. Stultitia est venatumducere inuitas canes, ut ait Plautus. Sunt & alia quædam prouerbia, quæ in præcedentibus attrigi, ut bulimia, buthysia, budoro more, & quæ à bolito, id est stercore bubulo sumuntur: de quibus qui legere copiosius voluerit, Chilidas Erasmi adeat. De buphago tantum nonnihil adjiciamus, quanquam & supræleonis id est epitheton monuerim, & de homine voracissimo dici, vide H. b. & Arcadia fluuium esse à Buphago lapeti filio nominatum, & Herculem buphagon vel buthœnan cognominari. Athenæ lib. IO, indicat larum auctem Herculi attributam à præcis, quod & ille fuerit ἀδηνέαγος atque itidem βεφάνης esse vocatum. Huc & illud pertinet, Bodem in faucibus portat, Βοῦς γνάθος φέρει, in hominem edacem, ut indicant Zenodotus & Suidas. Natum, ut coniicio (inquit Erasmus) vel à Theagene athleta Thasio, vel à Milone Crotoniata, quorum alter bouem solidum solus comedit, teste etiam Græco epigrammate, tum authore Posidippo apud Athenæum: alter, ut narrat apud eundem Theodorus Hieropolites, in Olympijs taurum quadrimum humeris sustulit, eumque, eodem die solus comedit: Cuius rei meminit & A. Gellius. Cæterum Hercules vt buphagus, quod multi cibi esset, sic & polyphagus, & addephagus, & ab Orpheo in eius hymno pamphagus vocatur: & philopotes quod multum biberet, vnde & scyphum eidem dicarunt, ut gauiam propter edacitatem. Apud Lindios pium est Buphagum, id est Herculem execrari: quod in dei cedere honorem creditur, si in eum multa conuicia dicantur, Gregorius Naz. aduersus Julianum. De Buphonijs etiam multa retro dixi. Erasmus in prouerbio Cecidis & Buphonijs Aristophanis verba in Nebulis citat, Αἴραντο, οὐδὲ τὸ πολιωδη, εἰπεῖσθαι αὐτούς, Καὶ Κηνεῖδες έβαφοιον. Quæ sic interpretatur: Prisca hæc sancte ob sita canis, nec non oppleta cicadis, Ac Cecide cum Buphonijs: cum Διεπλωδη in emédatis codicibus legatur, id est quæ Dippolia resipiunt antiquissima Iouis festa, quorum aliquoties Gyraldus etiam meminit. Vsus prouerbij est de re magnaope præsca, & ob vetustatem iampridem obsoleta desueta. Buphonia festum erat, &c. Huiusmodi ludos adhuc durare videmus apud Italos, præcipue Romanos, præscæ videlicet etiamnum infanæ vestigia, quos illi Tauræos vocant. Buthus obambulat, Βοῦς τελοφοταξ, de leuibus ac stolidis dicebatur: à moribus Buthi cuiusdam athletæ, qui vicit in Pythijs ludis: neminit Hesychius. Fieri potest ut ab edacitate id nominis ei inditum fuerit, ut etiam Herculi βεθοντε. Vnde videtur dici posse edaces quoque, Erasmus. Apud Varinum Βοῦς oxytonum legitur, & exponitur ὅτι τὸ εὐηθῶν καὶ παχυφόρων: & rursus alibi apud eundem sic legitur, Βοῦς, θρεος Βοῦς Θεος Βοῦς φοιτη: qui locus appetit corruptus. Ego malum Βοῦς, ut apud Suidam quoque legitur. Videntur sancti Græci à stulto & simplici

simplici bouis ingenio, vt Butalionis quod Etymologus alicubi scribit, sic etiam Buthi nomen fixisse. Βοῦς Ἀντιπάθη πόδημα: (lego διομέα) Κελωνή τε εἶδος οὐδὲ μήτε οὐδὲ τρέπεται. Seleucus insipientem & stultum exponit. Hesychius.

Animus heptaboeus, Θυμὸς ἐπίθεσις apud Aristophanem, de forti magnoq; & inuidito. Nam Homerus Aiacis clypeum hoc epitheto insignit, quod septem boum tergoribus esset obductus, atq; ob id impenetrabilis. Ouidius, Dominus clypei septemplicis Ajax. Augia stabulum, Αὐγεῖς βεστοῖς, in hominem, aut in rem maiorem in modū inquinatam. Lucianus in Pseudomante ostendit huius stabula tantum habuisse congesti simi, quantum ter mille boues pluribus annis reddere potuerint. Seneca in libello de morte Claudij, In quos (inquit) si incidis, valde fortis licet tibi videaris, maluisses cloacas Augiae purgare, multo plus ego stercoris exhausti. Pausanias Eliacorum lib. i. paulò post initium sic scribit: Eleorum princeps fuit Eleus filius Eurycydæ Endymionis filia, patre Neptuno, si quis credat. Posteri Ηλέα nomen in Ηλία mutauerunt, & Solis non Elei filium faciunt Augeam, vt splendidius de eo loquantur. Augeas iste boum caprarumq; greges tam numerosos habuit, vt magna pars regionis propter simum illorum inutilis iam esset. Proinde Herculi expurgandum illū persuadet, siue regionis parte, siue alio munere promisso Quod ille mox fluui Minyeia immisso perfecit. Ceterum Augeas, cum res arte magis quam labore confecta videretur, mercedem negauit: & Phyleum maiorem natu inter filios, à quo tanquam iniquus in hominem bene meritum reprehendebatur, eiecit, &c. Græci hanc Augia stabuli repurgationem, inter duodecim eius labores numerant. Extat Epigrammatum Græcorum lib. i. sectione 46. ænigma elegantissimum de numero armentorum Augiae. Octapedes, Οκτώποδες, Scythico prouerbio dicebantur, qui duos possiderent boues & curruum unum meminit Lucianus in Scytha. Dici poterit per iocum, in hominem qui sibi locuples videatur: vel in eum cui rusticæ sunt opes. Fœnum habet in cornu, longè fuge, Horatius in Sermon. conuenit in homines maleficos & ferocios. Inde translatum, vt Acroni placet, quod antiquitus bubus cornipetis fœnum pro signo in cornu appenderetur, quo sibi cauerent qui forte occurrisserent. Idq; ideo fieri solitum Plutarchus in problematis Roman. 71. autumat, quod copiosiore pabulo, non modo boues, sed & reliquæ animantes ferociant. Hic locus me admonet vt Ebræorum etiam leges de boue cornupeta referam, ex Iosephi Antiquitatum lib. 4. Bouem cornu percutientem (scribit Iosephus, interprete Russino) dominus interficiat. Si vero aliquā interficiat percutiens taurus, ipse quidem lapidatus moriatur, & neq; ad cibū utilis habeatur. Si vero culpabilis etiam approbetur dominus, præscius eius naturæ, nec cauens, & ipse moriatur: tanquam ipse eius qui à boue peremptus est, autor mortis extiterit. Si vero seruum vel ancillam bos perimat, ipse quidem lapidetur: triginta vero sculos eius domino, lapidati dominus dare dam netur. Bos autem si à boue percussus mortuus fuerit, vendatur, & qui mortuus est, & qui percussit: & pretium animalium eorum domini sibi distribuantur.

Habent præterea Germani peculiaria sua prouerbia à boue facta, ex quibus nonnulla coronidis vice hic adiecimus. Præponemus autem Latina vel Græca eodem sensu visitata, sine bouis mentione. Deo volente, vel vimine nauigabis. Vesphephali dicunt, *Vuan Gott vñiljō kahhet onch vuol em ochſē*: Si Deus voluerit etiam bos vel raurus fœtabit. Anus bacchatur: Vesphephali, *Die olde koe vñiljō byzen*, Vacca vetula mordere vel mortificatim ludere appetit, in præter ætatem indecorè lasciuientes Camelus saltat. Germani, Vacca in grallis (vt quidam vocant) incedit, Dij bona laboribus vendunt: Germani, *Gott gibt einem vuole ein ochſen, aber nit bey den höerreren, Deus bouē aliquando donat, sed non cornibus apprehendendum*. Non temere est quod vulgo dicitant: Germani. *Man heiſſei selun eim kou blumlin, eder blume, sy hab dam ein parten flecken*, Bos raro floris nomine appellatur, nisi macula vel vna infignis sit. Solent enim ruri maculosas vaccas flores appellare nostri, vt alias alijs nominibus, *bläſle, hoernle, moetschle*. Rem odiosam & molestam quam quis maxime fugiat, desiderari dicimus vt vespæ à vaccis: *Erlaufft jm nach vne ein kou den vespiner*. Hominem qui immoderate & uno haustu plurimum bibat, *āmuſi πίνειν* dicunt Græci, nostri instar vaccæ, *trincken wie ein kou*. Sic & Nicander in Theriacis de percusso à dipsade:

A'νταρ ἵγ' αὐτοὶ ταῦροι οὐ ποτε μούνοντες θύεσθαι ποτέ.

Xανδροί, αἱ μέτεντιν οἰχεται ποτέ.

Hæc hactenus de boue & vacca dixerim: quibus immortari prolixius volui: quoniā bos principatum inter animalia homini vtilia semper obtinuit: & cum Helvetia nostra boum armentis abundet, copiosius de eis scribendum mihi existimauit. Multo enim vtilius iudicō nostrarium animalium naturas habere perspectas, quam ijs neglectis aut parcius tractatis, moram in peregrinis facere.

DE TAVRO.

A.

AVRVS bos est ad procœrandum referuatus, dux & maritus vaccarum. Accipitur etiam simpliciter pro fortiboue, Vergilius Georg. i. Ergo age terræ Pingue solum primis extemplo à mensibus anni Fortes inuertant tauri. Sed nos h̄c tantum de propriè dicto tauro loquemur, non de boue castrato. Quæcumq; de boue in genere afferri possunt, quorum plurima ad tauros etiam pertinent, iam ante diximus. Græci etiam tauri vocant, Βοῦν τέλειον καὶ ἔνοχον, id est bouem marem, adultum (vt à vitulo & iuuenco differat) & non castratum. Ebraici taurum vocant בָּאַיִל, aliqui bouem simpliciter interpretantur. Vide supra in Ebraicis nominibus bouis. Matthæus Syluaticus taurum exponit taurum, nimirum ex Arabicis dialecto: nam & Chaldæi tor appellant. בָּאַיִל abir robustum significat, & per excellentiam vel antonomasiā abirim numero multitudinis, pro tauris robustis exponitur Psal. 22. alij caballos reddunt. Italicè toro. Gallice toréau. Germanice ein stier, ein vuñcherstier, das vuñcher, ein mummefstier, ein hagen. Aliqui taurum non castratum vocant varren vel farr, forsū à par Ebraica voce, quæ & iuuencum & bouem simpliciter significet: alij em bollen: nam & Angli dicunt a bulle, vt Illyrij vñl bouem in genere: idem taurum iuncz quasi iuuencum.

B.

Taurus animal robustissimum, præcipue collis & capitib; robore valet: & fronte validam pugnæq; idoneam habet. Cornua eis infesta natura dedit, Plin. Ea quam vaccis robustiora sunt, Aristotele teste: minora etiā tenuioraq; quam bubus, vt Plinius scribit. Plura vide supra in Boe in B. Homines castrati ita commutatur, vt etiam cæterarum animalium quæcumq; castrata. Nam & tauri, & verueces sua cornua ē contrario gerunt: quod scemina quoq;

eorum contra, quām mares armantur cornib⁹. Itaq; illi maiora excisi gerunt, hi minora. Aristoteles sectione 10. p: oblegate 38. Et mox iterum eiusdem sectionis probleme 56. eandem dubitationem soluit cur boues castrati maiora cornua gerant. Tauri potissimum neruosi sunt, & durioribus quām castrati nervi. Cor etiam eorum nervosum esse in Bute dictum est. Collopa Græci vocant pellem in ceruice bouis, vnde colla, id est glutinū fit, vt mox explicabimus capite quinto. Taurorum sanguis fibris refertus est: quare omnium celerrime coit & durescit, Aristot. Et alibi, Taurō & asino, inquit, inter ea quā animal generant, & assissimus & nigerrimus sanguis est. Venenosam eius naturam, & contra eam antidota capite 7. referamus. Arnobius libro 7. ridens antiquorum superstitionis sacrificia: Non enim placet, inquit, carnem strebula nominare, quā taurorum ē coxēdibus demitur. Strebula authore Festo, lingua Vmbrorum appellabātur partes carniū sacrificatarum. Taurorum colla & truces in sublimē iactus, tigrium rapinas, &c. miramur, cum r̄crum natura nūlquam magis quām in minimis tota sit, Plin. In felle bouis inuenitur lapis, quem Arabes Guers appellat, de quo supra in G diximus. Sylaticus tauri fel priuatim manacur vocari meminit. vide infra in G. Menile Martio, cui cordi est armenta construere, tauros comparabit, aut his signis à tenera ætate summittet: vt sint alti, membris amplissimis (ingentibus) moribus placidis, media ætate (& magis quā iuuentute minor est, quām quā declinet in senium, cetera ferē eadem omnia in his obseruabimus, quā in bubus eligendis: neque enim alio distat bonus taurus à castrato, nisi quod huic torua facies est, vegetior asperatus, breviora (parua) cornua, torosior ceruix, & ita vasta, vt sit maxima portio corporis, ventre paulò substrictiore, qui magis rectus, & ad incundas fœminas habilis sit, Columella & Palladius. Addunt alij, generosum taurum probari, si facies sit minax: si anteriores pedes fortiter figat ac terram fodiat: si cauda erecta, sed modice incuruata sit: si cornua in promptu ad ferendum. Obseruandum est inquit Varro, vt boues mares feminis boni sint, quorum & forma est spectanda, & qui ex his orti sunt, vt respondeant ad parentum speciem. Et præterea quibus regionibus nati sunt, refert. Boni enim generis in Italia, pleriq; Gallici ad opus Contra iugatorij Ligustici. Transmarini Epirotici non solum meliores totius Græcia, sed etiam Italiz, tametsi quidam de Italicis, quos propter amplitudinem præstare dicunt, ad viētmas farciunt, atq; ad deorum seruant supplicia. Qui sine dubio ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis, & coloris præponendi. Quod eō magis sit, quod albi in Italia non tam frequentes quām qui in Thracia, vbialio colore pauci, Varro.

Diuersa boum genera proposuitis supra in Boue cap. 2. Ceterum Oppianus poëta Græcus libro 2. de Venatione, vbi de tauris scribit, non boum sed taurorum (tauri nimirum nomine tanquam digniore omne bubulum pecus complectens) diuersa facit genera: & primum Ægyptios commemorat tauros, non aliter quām nos boues supra: mox etiam Phrygios similiter, qui colore sint ξανθοὶ τε φλεγεροὶ τι, id est, flauo & flammeo. Deinde Aonios, Armenios, & Syrios similiter, vt nos supra ex Älian. Syrios quidem etiam Assyrios & Pellaos vocat, & in Cherroneo nasci scribit: atque hos ipsos esse, quos Herculem Geryoni in Erythea abitulisse fama sit. Est autem Pella ciuitas Syriæ quāliā Apamea, à Pella Macedonie sic dicta, & Berenice postea, Stephanus Idem. Cherronesum Syriæ ciuitatem, eandem Apamea facit. Secundum alias, Pella Cœlesyria ciuitas est, quā & Būtis vocabatur. Pausanias tamen sentire videtur, Herculem boues ex Macedonica Pella abegisse, cum loca circa Ambraciā atq; Ampelochos Geryonem imperio tenuisse tradat. Æthiopici tauri Pausaniae rhinocerotes sunt: vt boues luci, elephanti. Vnde apparet bouis & tauri nomen ad quadrupedes sylvestres maiores diversorum generum à veteribus applicatum fuisse. Cibyrici tauri apud Suetonium in Gordianis, nominantur à Cibyris. Stephanus Cabalidem urbem esse docet prope Cibyram, iuxta dorsum Mændri, & Cibyriatas à Lydis ortos esse, qui regionem illam occupauerint. Meminit etiam Strabo.

C.

Vita bubus fœminis quindecim annis longissima, maribus viginti: robur in quimatu, Plin. Græcis sacrificaturis

turis moris erat, tauros explorare farina apposita. Nam si gustare abnuissent, concipiebant inde, haud valere satis, Cælius. Laser è silphio cauernis dentium in dolore indi cera inclusum, Plinius non suadet: quoniam tauros inflammet naribus illitum, & serpentes audiissimas vini admixtū rumpat. Si tauris oleo rosaceo nares inunctæ fuerint, obtenebrantur, Africanus in Geponicis. Coire tum mares, tum fœminæ anno ætatis primo peracto incipiunt, quoad facultas sit procreandi: verū quod magna ex parte fit, vel anniculi, vel nocti octauum mensem Venerem adeunt. Sed enim quod maxime confessum habemus, bimatu generant, Aristot. Qui quadrimes minores sunt (qui annum secundum non attigerint, Didymus) maioresq; quam duodecim annorum, prohibetur admisura illi, quoniam quasi puerili ætate feminandis armentis parum habentur idonei: hi, quia senio sunt effetti, Columella. Idem de vaccis intelligendum est, Didymus. Generationem quadrimi implent, & singulis denæ eodem anno traduntur, Plinius. Tauri duo sufficiunt matribus seu matricibus septuaginta, vide supra in Boue cap. 3. Duobus ante congressum mensibus cū vaccis tauri pasci non debent: deinde admittendi sunt, nec impetus eorū coercendus. Sunt autem explendi herba. Quod si pastura non satis esse videatur, cicera, aut orobos, aut hordeum macerare, & eis offerre conuenit, Didymus. Tempus admissuræ optimum, medium veris. Neq; enim omni anni tempore Veneris libidine flagrat, sed decursu breuiter lasciuī ardoris spacio, aliâs semper tanquam ratione quadam & modo se à coendo abstinet. Salax minimè inter mares bos est, Aristot. Post conceptum vacca, nunquam cum illa coit. Quamobrem Aegyptij virum fortē cundemq; temperatum significatur, taurum integræ valetudinis pingunt, Horus. Tauri non sèpius quām bis die incunt, Plinius. Seniores nec sèpius quidem fœminam eandem, eodē superueniunt die, nisi ex intervallo. At iuniores, & eandem sèpius cogunt, & pluriē petunt ac superueniunt, vigoræ suaæ ætatis, Aristot. Taurus tanto ardore genitalem neruum contendit ad vaccā adiunctus, vt sine motu ullo semen emittat: ac si à mulierib[us] genitali neruus in aliam corporis partem aberrauerit, yaccam rigidissima intentione vulnerat, Gyllius ex Hero Apolline. Bos vno initu implet: idq; merito, agit enim tam vehementer, vt fœmina vix tolerans succumbat, Aristot. Taurorum ceruorumq; fœminæ vim non tolerant: ea de causa ingrediuntur in conceptu Plin. Boues laboriosius quām equi cocunt, Aristot. Si forte conceptio pererrauerit, vicesimo post dic marem fœmina recipit, Aristot. vel repetit, vt Plinius. Quod si tauri ad coitus torpescant, caudam (cūp[er] accipiatur autem hoc loco pro genitali) ceruinam vrens & cōterens, atq; lœuigaos eum vino, pudendum tauri atq; testiculos vngito: cōfestimq; vel ad insaniam vsq; pruriet in Venerem. Quod quidem haud in tauris duntaxat, sed etiā in animalibus cæteris, in ipsoq; hominū genere similiter vsu veniet. Soluit autem pruritum illum exorbitantem, oleum inunctū. Iam vero polyspermos, polygonusq; vocata herba, animalia ipsa reddet multis numeris fecundiora. Quintilij. Ego vnam & eandem herbam vtrisq; nominibus istis intelligo: Quanquam cratæogonon quoq; diuersam à polygono herbam, & polycarpon appellari, & fecunditatem augere inueniam. Taurus tempore coitus tantum cum fœminis pascitur, cæteroisque oppugnat mares: temporibus cæteris mares inter se conuersantur: quod coamentari dicitur. Iam Epipi prouincia tauri sèpius trimestri temporis spacio non apparent, Aristot. Per libidinem tauri efferantur, vt etiam arietes, & hirci. Qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascerentur, coitus tempore dissident, & alter alterum libidinis rabie inuadit. Idem. Coit qui vicerit: cumq; is Venere iam debilitatus languerit, aggreditur vietus ille languentem, & plerunq; superat, Aristot. Hanc taurū concertationem elegantissimus poeta Oppianus lib. 2. de Venatione pulcherrime describit, quem locum vt à Petro Gyllio translatus & Aelianii historiæ de animalibus historiæ insertus est, huc apponam. Sequitur (inquit) vt dicā, quemadmodum pro vaccis taurorum maxime rivalis & perpugnax natio, acerrime inter se certet. Vnus prestantissimus in minorum taurorum & vaccarum armentum dominatur. Hunc magnum regem perhorret gressus armentorum cornibus armatum, vaccæ hunc maritum suum impotenti ferocitate exultantem, eo maxime tempore timent, cū diuersorum armentorum tauri alij in alios mugiunt, & ab reliquis separati, ceruicem iactantes inter se minitantr. Tum sanè vtrinque vehemens instat pugna. Primum infesto obtutu inter se intuentur, atq; agresti iracundia ardentes, ignem naribus spirant, & terram pedibus spargunt, & puluerulenta iactatione, & martiali spiritu contentissime vociferans vterque prouocat alterum. Ac posteaquam tuba signum dederunt, ad pugnam acerbam effreni impetu ruentes, inter se mutuis vulneribus cædunt. Et quemadmodum in pugna nauali duæ præstantes naues permultis militibus armatis fulgentes, & vehementi vento & remis propulsæ, contrarijs proris rostra inter se mutua allidunt, & concrepant armis, & strepitu virorum: sic taurorum in cœlum tandiu sonitus fertur concurrentium, dum eorum alteruter ex certamine victoriā retulerit. Vetus cum dolens de pugna à se male pugnata, tum verecundans in armento comparere, in sylua proficiscitur, & separatim à cæteris pascitur, ac in montibus aliquandiu se tanquam athleta quicquam exercet, dum collegit vires, quibus cum se confirmatum sentit, statim vociferatur, adeò vt sylua ad eius mugitus vehementer resonet: Ac posteaquam validiorē suum quām hostis mugitum esse percepit, iam robori suo confidere incipit, & ad prælium descendens, facile antè victorem vincit, vt qui passionibus se exercuerit, & remotus ab omni Venere virium eneruatrice vixerit, Haec tenus Gyllius ex Oppiano: Nos pauca circa postremam partem Græcis collata emendauiimus: Rem eandem Vergilius Georgicorum lib. 3. tanta virtute poetica describit, vt temperare mihi nequeam, quin ea quoq; operi nostro asciscam:

Sed non vlla magis vires industria firmat, (al' seruas)
Sue boum, sue est cui gratar vñus equorum.
Pascua, post montem oppositum, & trans flumina lata:
Carpit enim vires paulatim, vritq; videhādo
Dulcibus illi quidem illecebris, & sepe superbos
Pascatur in magna sylua formosa iuuenia:
Vulneribus crebris: laui ater corpora sanguis:
Cum gemitu: reboant syluaq; & magnus Olympus:
Victus abit, longeq; ignotis exulat oris:
Victoris, tum quos amisi in multus amores:
Ergo omni cura vires exercet: & inter
Frondibus hirsatis, & carice pastus acuta:
Arboris obnixiis trunco, ventosq; lacefit
Post ubi collectum robur, viresq; recepta,

Quam Venerem, & caci stimulos auertere amoris:
Atque ideo tauros præcul, atq; in solâ relegant.
Aut intus clausos saturâ ad præsepi seruant.
Fœmina: nec nemorem patitur meminisse nec herba,
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
Illi alternantes multa vi prælia miscent
Versaq; in obnixos vrgentis cornua vasto
Nec mos bellantes una stabulare: sed alter
Multæ gemens, ignominiam, plagaq; superbi
Et stabula affectans regnis excessu auritis.
Dura iacet pernox (al' pernix) instrato saxa cubili,
Et tentat se: atque irasci in cornua discit.
Itibus: & sparsa ad pugnam proludit arena.
Signa moner: præcepq; oblitum fertur in hostem.

De Quadrupedibus

Fluctus ut in (al. vii) medio caput cum albescere pento

Ad terras, immane sonat per saxa: nec ipso

Vorticibus, nigris angis, alte subiectat (al. subiectat) arenam.

Longius, ex aliog. sinum trahit: utq; volvitur

Monte minor procumbit: at ima exastuat unda

Plura vide infra in proverbio. Abiit & taurus in syluam. Quām acutē taurus audiat vaccam tempore libidinis multo gientem, & spatio vell longissimo accurrat, in Boue supra dictum est cap. 3. Græci assertunt, si mares creari velis, sinistrum tauri in coitu ligandum esse testiculum: si foeminas, dextrum: tamen tauros diu ante abstinentes (Venire) vt cum tempus est acrius in causas dilati feruoris incubant, Palladius in Martio: & Africatus in Geopon. Græcis: qui & hæc addit: Ut masculus nascatur, spirante Borea quidam congressus præparant: vt foemina, Astrō. Si tauri post coitum ad dextram partem abeant, generatos males esse tradunt: si in latuam, foeminas, Plinius: & Horus in Hieroglyphicis, Quām obrem Ægyptij, inquit, mulierem que filiam pepererit, significatur, taurum pingunt sinistrorum respicientem: sin filium, taurum qui se vertat dextrorum. His similia, vel eadem potius, de equis etiam scribunt authores, quantum attinet, inquam, ad curandum, vt mas vel foemina procreetur, vel utr sexus conceptus sit, disceratur, vt in Equo referemus cap. 3. In Gallia circa Gratianopolin muli vel innigenus nasci audio ex asina & tairo, quod vulgo iūmar appellatur. Apud nos etiam viros fide dignos affirmantes audiui, vi- sum sibi equum ad pedem montis Spelugi (vt nos vocamus) in Rhætia ex equa & tairo generatum.

D.

Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem possecentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus flat, ira gliscente alternos replicans, spargensq; in altum harenam, insperso puluere ad luctam procinguntur, Plutarchus) & solus animalium eo stimulo ardescens. Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonstratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterumque resurgere, modo iacentes ex humo tolli, bigarumq; etiam cursu citato velut aurigas insisteret, Plinius. Tauri animosi, iracundi, furibundiq; sunt. Sanguis enim eorum fibris refertior est, quare omnium celerrime coit & durescit, Aristot. Contra, quorum sanguis tenuis & sine fibris est, vt leporis & cerui, timida sunt. Cur taurus iratus costas per caudā verberet, in Leone qui idem facit, explicabimus. Taurus nisi castretur, ferocit & infestat cornibus: ad iracundiam facilis, præcipue si prouocetur. Extra armamenta solitarius ferè, non longè tamen à vaccis pascit. Taurum color rubicundus ad iram excitat, vt amplius in Philologia dicemus. Non eadem in tauros (quæ in vaccas) exercentur imperia, qui freti viribus per nemora vagantur, liberosq; egressus reditusq; habent: nec reuocantur, nisi ad coitus foeminarum: Columella, cum dixisset de vaccis crepusculo reuocandis sono buccinæ. Animalia fortia grauiorem habent vocem, vt taurus & leo: timida acutam, Aristoteles in Physiognom. Nos in boue supra, ex ipso etiam Aristotele, docuimus tauri vocem acutiorem esse quām vaccæ. Proinde illam hoc in loco comparatione aliorum animalium grauem dicemus, non item vaccæ. Cui obiectioni forsan vt occurrat, mox addit: Verum præstiterit fortassis non ex acuminè aut grauitate vocis, animal timidū aut forte iudicare: sed validam vocem fortitudinis, remissam & infirmam timiditatis signum faciemus. Θυμοειδῆ, id est, animosa sunt, quorum crassa & plena ceruix est: referuntur enim ad tauros animosos, Arist. ibidem. Taurus animo incitatus, eo impetu cornibus appetit, ea impotentis animi effrenatione fertur, nihil vt eum, neq; bubulus, neq; metus vallis reprimere queat. Atqui eum quidem ipse homo si sit, atq; ab impetu continet, si dextrum ipsius genu fascia deliguerit, Älianu. Hinc est forte quod Rasis scribit, bouem ferum si fune lanceo ligetur, mansuescere. Caprifucus tauros quamlibet feroces collo eorum circundata, in tantum mirabilis natura compescit, vt immobiles præstet, Plinius. Huius rei rationem Cælius Calcagninus inquirit libro 2. epistolarum. Gyllius ex Plutarcho citat, si ad sicum (non caprificum, vt alij) alligetur, mansuescere. Ego de caprificio intelligere malim: Nam & caules caprifici, si carni bulbus inter elixandum addantur, vt Plinius alibi scribit, magno ligni compendio eam percoquunt. Hominem nouissima calamitate castigatum designaturi Ægyptij, taurum pingunt, caprificio illigatum: hic enim cum mugit, si de caprificio ligetur, redditur mansuetus, Horus Apollo. Mithridates Ponticus cum somnum caperet, sui corporis custodiā non modo armis & satelliti bus excubitoribus committebat: sed & tairo & equo & ceruo, quos mansuetos habebat. Ij enim ad custodianam eius dormientis aduigilantes, si quis accederet, illius sensum ex ipsa respiratione quam mox percepiebat, atq; ille mugitu, alter hinnitu, alius sua propria voce, eum à somno excitabant, Älianu. Taurum virfus aperto Marte aggreditur, conservata iam pugna, sternit se resupinatum, dumque taurus ferire conatur, ipse suis brachiis amplectitur cornua, ore morsum armis defigit, prosternitque aduersarium, Aristoteles. Vrsi tauros, ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant: Nec alteri animalium in maleficio stultitia solerti, Plinius. Tauri solent diuersi assister clunibus continuati, & cornibus facile propulsare lupos, Varro. Tauri ceteris animalibus satis mansuetos se præbent, præterquam illis, quæ rapacitate alias adoriantur. Has viribus coniunctis saepe impugnant: & linguas in certamine exerunt, Author obscurus. Elephantos Romæ aduersus tauros pugnasse Lucullorum ædilitate curuli Fenestella tradit, Plinius. Vrsi si quando tauros aggrediuntur, sciunt quibus potissimum partibus immorientur, nec alius quam cornua aut nares petunt, &c. Vide in Vrsi D. Tauro & asino adversarius est corvus: quippe qui ad uolans feriat, & eorum oculos laceret. Tauri quomodo ab aquila germana siue chrysaëto inuadantur, vide in aquila D. ex Äliano.

E.

Boum coriis glutinum excoquitur, taurorumq; præcipuum. Præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil aequè, quibusuis pellibus inueteratis, calciamentisq; etiam decoctis. Rhodiaceum fidelissimum, eoq; pictores & medici vtūtur. Id quoq; quod candidius, eò probatius. Nigrum & lignosum damnatur, Plinius. Et alibi, Ichthyocollam (inquit) quidam ex ventre piscis eiusdem nominis, non ex corio fieri dicunt, vt glutinum taurinum. Collan, id est, glutinum, aliqui xylocollan vocant, quod in ligno ferruminando eius sit vsus, alij taurocollan. Probatissimum Rhodium est. Ex boum coriis conficitur, colore candido, & lucem transmittit: nigrū deterius, Dioscorides. Dædalo inuentori præter serrā, asciam, perpendicularum, & terebrum, glutinum quoq; debemus (teste Plinio) quo tenaci nexu hærerent simul quæ alia ratione coniungi aptius non poterant. Inest coriis omnibus mucosus lensor, alii minor, alii copiosior, vt in bus: ex quo glutinum faciunt. Fabri affirmant, vbi conglutinata sunt ligna minus frangi, quām vbi cohtinua. Collopa Græci vocant pellem taurinæ ceruicis (vel partis inferioris in ceruice) vñā cum pinguedine adhærente, unde prisci collabos faciebant. Alij suum & boum duriora coria circa collum interpretantur, vnde collabi fierent. Sunt

Sunt autem cœcæ fidium epitonia, id est claviculi in cithara, quibus intenduntur & remittuntur fides. *Kόκκας* & *pellis* in dorso bouis, unde gluten conficiebant: *Kόκκα*, coriñorum quadam segmenta ex quibus glutinum coquuntur. Sylaticus triaselaicum nescio qualem vocem, crediderim autem à taurocolla corruptam) gluten taurinum exponit. De glutinandi ratione docet Plinius lib. 16. cap. 43. Glutinum vulgare è pollinis flore temperatur fermento aqua, minimo aceti aspersu. Nam fabrile gummisque fragilia sunt, Plin. Et alibi, Scammonium (inquit) laudatur Colophonum, Mysium, Prienense: specie autem nitidum & quam simillimum taurino glutini. Taurorum felle aureus dicitur color, Plinius: Hermolaus addit, æramentis atq; pellibus, qualia cholobaphina cognominant. Χολοφαες χρισται σινη, ου τω πεπι την αστραπων Αθηναι την ζευνειδη εναλεσσα, Pollux. Et Plinius alibi, Taurino præcipua potentia, etiam in ære, pellibusq; colore aureo ducentis. Item, Aes coronarium tenuatur in laminas, taurorumq; felle tinetum speciem auri in eorū histriōnum præber. Ad faciem ornandam, hepar tauri terito cum oleo illinito autem cum vino meraco, fel verd furfures extergit, Hippoc. de morb. mul. lib. 2. Ad faciendum capillos albos, sterlus hirundinis terens cum felle tauri, vngc, Gal. eup. 2. Taurea, scutica ex corio buculo: Juuenalis Sat. 6. Taurea punit. Continuo flexi crimen facinusq; capilli. Malthæ calidariæ ad balnea compositione huiusmodi est, Sanguini taurino & oleo florem calcis admisce, & rimas coniunctionis obducito. Itē ficum, & picem durā, & ostrei testas siccas simul tundes. His omnibus iuncturas diligenter adlineas, Palladius lib. 1. Tit. 41. Ex eodem frigidariæ malthæ compositionem, quæ cum cæteris sanguinem bubulum recipit, supra posuimus in Boue. Est sane malthis aptus bubulus sanguis, quod quam cæterorum animalium crassior sit, & cito coeat dureturq; præcipue taurinus, qui eo nomine etiam inter venena est: ideoq; is calidariæ malthæ, vbi crassior & firmior materia requiritur, frigidariæ autem bubulus simpliciter additur. Epigrammatum Græcorum lib. 1. sect. 33. extat epigramma Philippi in tauros, qui trahebant naues.

F.

Tauris Aegyptij vescebantur, vaccis non item, vt supra diximus. Hirorum caro tum ad coquendum, tum ad succum bonum generandum, est deterrima: haec sequitur, arietum, post, taurorum. Porro in ijs omnibus carnes castrorum sunt præstantiores: vetulorum autem pessimæ, tum ad coquendum: tum ad succum bonum generandum, tum ad nutriendum, Galen. lib. 3. de alimentorum facultatibus.

G.

Serpentum senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet, Plin. Taurini cornu scobs cum aqua pota, sanguinem profluentem sifistit, Galenus & Rasis. Similiter sumpta ventris etiam profluum sanguinem numerō cohabet, Galenus. Taurini cornus veteris ex parte ima cinis, inspersus potionē aquæ, aluum sifistit, Plinius. Tauri cornu combures eo loco vbi serpentes fuerint, & statim fugient, Sextus & Aesculapius. Sanguis taurinus discutit mollitq; doritis cum polenta illitus, Dioscorides. Panos & apostemata in quacunq; parte taurinus sanguis aridus tritus discutit, Plinius: qui idem etiam de bubulo simpliciter eodem in loco tradit. Galenus de medicam. simplicium viribus lib. 10. cap. 4. reprehendens curiosum vsum ex sanguine animalium quorundam, quorum loco faciliora paratu alia & præstantiora medicamenta habemus: Vrforum (inquit) sanguis, si abscessibus imponatur, fieri potest vt concoquat. Adijcam vero etiam caprinum, hircinum, taurinum. Licetq; tibi, si voles, præteritis sexcentis medicaminum parabilium, quibus concoquuntur abscessus: vrsos, tauros ac hircos macerare, quolibet scilicet vnu. Nec enim quispiam semel imposito in partem medicamento, promissum eius exiget: nec etiam si refrierit vt iam cogatur. Tauri sanguis serpentes necat, Aesculap. Maculas omnes illitus de facie tollit, Sextus & Aesculapius. Calidus ossa fracta fomentant, Innominate: forte legendum ferruminat. Si sanguis reiciatur, efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice & cum aceto sumptum: Nam de taurino credere temerarium est, Plin. Taurinus sanguis aridus tritus contra parotidas prodest, Plin. Magnificant quidam aduersus podagras sanguinem tauri per se, Plinius. Sanguis taurinus ad podagram equi, in Hippiatricis. Aridus cū cotyledone herba phagedænis & fistulis immittitur, Plinius. Antidota aduersus taurini sanguinis venenum, ultro huius capitil loco profaram. Taurina pinguedinis frequens medicis vſus est, quamobrem quomodo ea præparetur, & odoramentis imbuitur, repetam hic ex Dioscoride, præsertim cum ad aliorum quoq; animalium pinguedines idem apparatus ex æquo pertineat. Priuatim (inquit) taurorum pingue sic curari debet. Renibus euulsum pingue profluente amnis aqua abluito, detracatisq; tunicis, fistili nouo, postquam exiguum salum inspersis, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato, & vbi concrescere cœpit, manibus iterū confricando vehementer lauato, aqua sanguis infusa refusq; donec quam optimè elotum videatur, rursus in olla cum pari modo vini odorati decoquito, & cum iterum effuberit, dempto ab igni vase, ibidem sinito pernoctare: postridie si grauiter adhuc oleat, noua olla repetitū, vino odo: ato perfundatur: cadem quæ prius fiant, dum omne virus euaneat. Colliquatur & sine sale, præsertim affectionum carum causa, quibus sal aduersa i solet, sed ita paratum nō magnopere albescit. Eodem modo pardorum (*παρθενων*, id est pantherarum, vt etiam Plinius habet, & capit in Dioſcoride titulus) ac leonū pinguis curari oportet: (In Græco additur, & apri, & camelī, & equi, & similia: quæ verba interpretes omittunt, eam nimis ob causam quod in titulo capit is non habeantur: Plinius tamē camelī adipem similiter curari testatur.) Hæc Dioſcorides, ex quo supra etiam bubuli seu curationem seorsim dedimus. Nunc eadem de re Plinium audiamus: Quæ ratio adipis (inquit) eadem in his quæ ruminant, seu est, alijs modis non minoris potentiaz. Perficitur omne, exceptis venis aqua marina vel salsa lotū, mox in pila tusum, aspersum marina. Crebro postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo sole ad candorem reducitur. A renibus autem omne laudatissimum est. Si vero vetus reuocetur ad curam, liquefieri prius iubent: mox frigida aqua lauari sanguis, dein liquefacere affuso vino quamod oratissimo. Eodemque modo iterum ac sanguis coquunt, donec virus euaneat. Multi priuatim sic taurorum, leonumq; ac pantherarum, & camelorum pinguis curari iubent, Vſus dicetur suis locis, Plinius. Cæterum odoramentis imbuendi, taurinum & vitulinum nec non ceruinum pingue, & eiusdem animalis (cerui) medullam, ratio hæc est. Pingue quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus modo, membranis, elotum & vino quamod oratissimo, nulla maris aqua diluto, feruefactum, pernoctare sinitur: alterum id genus vinum eadē mensura infunditur, colliquatur, & exquisite colatur: nouemque eius heminis, iunci Arabici septem drachmæ adiiciuntur. Quod si ipsum odoris fragrantioris fieri voles, quadraginta floris eiusdem drachmæ, cum paribus palmæ, calami, & casia modis adduntur, & xylobalsami, aspalathi singula drachmæ, cinnamomi, cardamomi, & nardi, singula vicia. Omnia exactius tunduntur, & affuso vino odorato, in vase operto, quod supra carbones firmiter collocatum

collocatum sit ter efferuescunt, & remoto ab igni vase inibi pernoctant: postridie vinum effunditur, aliudq; generis eiusdem adiicitur: ter simili modo bene conferuescat: deinde matutinis exemplo adipe vinum effundatur: & abluto vase, si quid imo subsidens hæsit, detergatur: postremò eliquatum pingue & excolatum, ad vsus reconditur. Hoc autem modo odoramentis imbuitur, quod ante curatum est: verum ante dicta prius inspissari solent, quod facilius sibi odoramentorum vires adsciscant. Itaq; assumens quodcumq; horum voles, cum vino feruefacito, impositis vnâ myrti ramulis, serpylo, cypero, item alpalatho plenius tufo: aliqui tamen ad hunc usum, uno duntaxat horum contenti sunt: cum autem ter efferbuit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis, ut expositum est, imbuitur, Hactenus Dioscorides. Nunc de adipis siue seu taurini facultatibus, in genere primum agemus ex Galeno: deinde particulatim ex diuersis authoribus. Galenus igitur lib. II. de simpliciū pharmac. facultatibus cap. 4 Taurorum adeps (inquit) suillo multò calidior est & siccior. Hoc interim addendum, marem foemina esse tum calidiorem, tum sicciorum: marem autem castratum ad similiā foeminae, velut quicquid iuuenilis est ætatis. Et inter iuuenilia foemina mare humidior est, & minus calida. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus est, tum siccus. Cæterum quanto siccior calidiorq; suillo est taurinus adeps, tanto superatur à leonino. Itaq; tanquam in medio consistens, merito utriusque medicamentorum miscetur generi, & ei scilicet quod scirrhosis medetur: & ei quod phlegmonas concoquit: cuiusmodi est tetrapharmacum quod vocant, ea cera, resina, pice, & adipe cōstans. Nam siue in hoc taurinum, siue vitulinum, siue hircinum, siue caprinum, siue suillum indideris, semper puri mouendo aptum, & concoctorum medicamen effeceris. Taurinus tamen fossoribus & messoribus, & omnibus carnem duram habentibus, siue ob naturalem temperiem, siue ex ratione ac forma vita, magis conuenit, Hæc Galenus: & alia quædam de adipe in genere: quibus explicatis reprehendit illos qui astringendi vocabulo apud Græcos abutuntur: ex quibus etiam Dioscorides non recte caprinum adipem suillo magis astringere scribit: item taurinum, bubulum, & vitulinum aliquantum astringere (quanquam posterioris huius dicti Galenus illic non meminit) cum potius aliquid caloris & acrimoniae habere dicendum ei fuisset & caprinum suillo acriorem esse, & calidiorem sicciorumq;. Vincit maculas in facie taurinum seu vitulinum fel, cum semine cunilæ, ac cinere è cornu ceruino, si canicula ex oriente comburatur, Plinius. Compositioni cuidā ad alopecias miscet adipem taurinum, Galen. nat. rer. Sepum tauri cum resina & creta Cimolia impone omnē duitiū discutit, Sextus Aesculapius similiter, nisi quod pro creta Cimolia ceram habet: quod magis probo, cum ad Galeni iam dictum tetrapharmacum accedit. Arborum resinx panos & similia cum si. uo taurino & melle sanant, Plin. Parotides miro remedio comprimit adeps vrsinus, pari pondere cum seuo taurino & cera permixtus, atq; adpositus, Plinius & Marcellus. Ruta emendat virilinges, verrucas, strumas, & similia, cū strychno & adipe suillo ac taurino seuo, Plinius. Ad foeminarum strumas cinis a spidum cum seuo taurino imponit. Plin. Podagris medetur vrsinus adeps, tauri- 30 numq; seuum, pari pondere & ceræ: addunt quidam hypocithidem & gallam, Plin. Medicorum aliqui axungia ad podagras vti iubent, admixto anseris adipe, taurorumq; seuo, & cypyro, Plin. Ad dysenteriā omentum vitulinū vel taurinum sartagine excalafetum, peccinī & genitalibus impositum mirè medetur. Alexander Benedictus. Taurina medulla tertio loco post ceruinam & vitulinam laudatur: sequuntur eam caprina & ouilla, Dioscorides. Ex medullis optimam semper expertus sum ceruinam, deinde vitulinam. At hircorum & taurorum, tum acrior est, tum siccior. Itaq; durities scirrhosas emollire nequit, si qua etiam memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his sunt prodita, Galenus de simplicib. II. 5. Tauri medulla in vino trita & potata, torminosos emendat, Sextus: Aesculapius non torminosos habet, sed tremulos, sed rectè legi potest torminosos: nam & vaccarum & vitulorum medulla dysentericos sanat. Rasis ad neruorum contractions ea vtitur, quanquam foris illita, his verbis: Medulla tauri ad ignem liquata, si misceatur quarta pars myrræ rubentis, & olci laurini tantudem, manusq; ac pedes 40 inungantur diluculo & vesperi, neruorum contractions soluit, lenitq; artus. Gliris pingue, & gallinæ adeps, & medulla bubulina, veltaurina, liquefacta tepensq; infusa auribus plurimum prodest, Marcellus. Taurinum iecur lento igne frictum, dentibus impositum, simul atq; tetigit, dolorem discutit, Gal. eup. 2. Ad cæliacos: taurinos renes frictos potui dato, Gal. eup. 3.

Taurinum fel Dioscorides ouillo, suillo, hircino atq; vrsino præfert: & postea, Vrsinum (inquit) ouillum, eadem taurino potest, sed minore efficacia. Galenus de simplicium pharmac. I. b. 10. cap. 12. Taurorum bilis (inquit) calidior & siccior est, quam boum castratorum. Et quorundam ego taurorum bilem vidi cœruleam, flava nimirum superassata (quod ob nimiam fatigationem, & sicut famemq; contingit) quam medicamento præparando injici vetui. Facile autem est ex colore coniugere, quodnam fel calidius acriusq; sit, quod contra. Taurinum fel miscetur cum melle vulnerarijs emplastris, theriacisq; medicamentis quæ foris inunguntur, Dioscorid. Melle mixtum vlcera maligna sanat, Rasis. Rodit vulnera fel, præcipue taurinū, Celsus. Vlcera cætera sanantur felle taurino cum cyprino oleo, Plinius cum de vlceribus crurum & tibiarum paulo ante locutus esset. Contra phagedænas cum melle utiliter inungitur, Diose. Phagedænis & fistulis immittitur cum succo porri aut lacte mulierū, Plinius. Ambustis prodest fel tauri, Plin. Illitum super simiæ morsum, persanat, Sextus. Vlcera in capite tanquam proprius morbus præcipue infantibus nascuntur, sed & viros & mulieres grauiter molestant: haec ergo felle taurino cū accepto tepefacto inita, efficaci remedio sanantur, Marcellus. Mixtum cum nitro & vino & oleo, quod satis sit, vlcera capitum vel ferucentem scabiem sanat, Marcellus. Alopecias felle taurino cum Aegyptio alumine tepefactis illidunt, Plin. Leporinæ lanæ exustæ cinis cum oleo myrtino & felle taurino & alumne trito miscetur, tepefactumque medicamen illitum ad fluentes capillos admodu prodest, Marcellus. Cum nitro cretæ cimolia, lepras fufuresq; efficacissime exterit, Diosc. Fel tauri vel asini, vtrumque per se aqua infraictum, cuitatisq; solibus ac ventis post detractionem cutem, maculas in facie vincit, Plin. In faciem illitum, lentigines purgat. Comitialibus datur seuum capraru cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo follis reconditum, ita ne terram attingat, potum vero sub limine ex aqua, Plin. Alcheron, id est duram lapidis instar substantiam, quæ in felle bubulo reperitur, comitialibus prodest & aciem oculorum promouere, ac ne quid humoris in oculis colligatur prohibere, suprain Boue docuimus ex Rasi: Quod si desit alcheron, substituetur ei sesquidenarius de felle tauri nigri, eodem authore. Felle tauri cum oui albo collyria fiunt, aquaq; dissoluta inunguntur per quadratum, Plin. Cum melle & balsamo oculorum vitia curat, Aesculapius. Ego, vt apud Sextū reperitur, potius legerim, hoc modo: Cum mulso & melle Attico inunctum, suffusionem & caliginem oculorum sanat. Fel tauri, hyæna, perdicis, scari apud Gal. x. nn. 4. 7. ingrediuntur compositiones quasdam oculares ad incipientes suffusiones, & omnem visus hebetudinem & cicatrices. Mulso infusum, & auribus instillatum, sanat earum dolorem, Sextus. Aurum dolori & vitijs medetur præ- 70 ci pue

cipuē fel taurinum, cum porri succo tepidum: vel cum melle si suppurent: contraq; odorem grauem per se tepefactum in malo corio Plin. Sanat purulentas aures, & in his rupta, cum caprino humano laetate instillatum, Dioscor. Purulentæ & obtusæ auriculae & dolorem tolles, & auditum confirmatissimum reddes, si prius eluas eam laedere cum recenti caprino aut mulieris lacte permixto, deinde instilles tepidum fel taurinum cum olco cedrino & quis portionibus mixto, Marcellus. Fel tauri confert ulceribus in aure recentibus, Aucenna. Si duæ vel tres guttae eius instillentur auri tinnienti, conductit, Rasis. Cum porri succo sibilis aurium medetur. Diocor. Ad aurium dolores, fel taurinum aut caprinum cum porri succo instilla, Apollonius apud Galenum. Fel seu taurinum & caprinum roseseo mistum instillato ad grauem auditum. Idem. Esticax habetur & caprino lacte collui dentes, vel felle taurino, Plin. Contra anginas cum melle inungitur, Plinius & Diocor. Melle permixtum & extrinsecus faucibus appositorum, vel pro vnguine inductum, anginas efficaciter sanat, Marcell. Fellis taurini, salis, aceti, mellis, olei veteris, & quas partes in unum misceri oportet, & cum opus fuerit pinna perficere fauces diutius laborantes, Marcellus. Bubuli lactis decocti potus, inter coelacorum & dysentericorum remedia numeratur: dysentericis addi melis exiguum præcipiant: & si tormina sint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere, Plinius. Ad lumbricos egerendos felle taurino madefactam lanam umbilico adpone, Marcellus. Sedis virtus usq; ad cicatricem perducit, Diocor. Sedis virtus præclare medetur in linteolis concratis, rimasq; perducit ad cicatricem, Plin. Ulceribus ani prodest, Aucenna. Qui occlusas haemorrhoides taurino felle aperiunt, ijs interdum imbecillum interdum vero supra quam conueniebat acre apparuit: facile autem ex colore quodnam fel vehementius, quod remissius sit, discernetur, Galenus In lana collectum, & suppositum anno, ventrem soluit: Idem facit & infantibus super umbilicum positum, & lumbricos projicit, Sextus. Cum absinthio tritum ac subditum pastillo, aluum soluit, Plinius. Felle tauri umbilicum perungito: aluum solvet, Galen. eup. 2. Malagma purgatorium ad paruulos, si ob infirmitatem potionem purgatoriæ bibere, aut susinere non possunt: Lupinos crudos siccios in olla nouam missos in furno torrebus, siccatosq; ac tunso: vel molitos cum felle taurino vel vitulino miscebis & subiges: & pro malagmate ad imum ventrem, ab umbilico deorum versus impones. Nam si super umbilicum imposueris, sterlus omne sursum vocabit: impositum autem deorsum versus, & cilem detrahet & pituitam deducet, Marcellus. Ad hydrocos. Veratrum nigrum, fel taurinum, nitrum, piper, si quis partibus cum melle alio per dimidiæ heræ spatium imponito, Archigenes apud Galenum. Taurinum vel pro pessimo subditur contra flatus ventris, Hippocrat. de mor. mul. Cōtra genitalium & scroti dolores cum melle uiliter inungitur. Pterygia digitorum leuat aqua calida dissolutum: quidam adiiciunt sulphur & alumen, pari pondere omnium, Plin. Butyro & medulla ceruina & felle taurino cum oleo cyprino aut laurino perficta genua sanantur, Marcellus. Podagræ (prodest esse aiunt magi) spinæ hyænae cinerem, cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta, atque illita hyænae pelle, Plin. Illinuntur felle taurino vulvae in dolore, Aucenna. Mulierum purgationes adiuuat lana succida appositum: Olympias Thebana addidit hyssopum & nitrum: Cornus ceruini cinis potus: item vulvas laborantes, illitu quoque: & fel taurinum cum opio appositum obolis binis, Plin. Tauri feltrum dimidiorum obolorum Atticorum pondere, in vino ieiunæ bibendum dato: & efformata quoque ex ipso catapotia deuoranda, vt mensa detrahantur, Hippocrates de natura muliebri. Fel taurinum diversis ad uterum medicamentis subdititijs idem miscet in lib. de sterilibus: item illitioni ad sedem. Cum aqua colocynthidis recentis datum mulieri in parte laboranti, cito partum educit, Rasis. Sterilitatem ob partus vexationem fieri certum est. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipem serpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus Plin. Ad extrahendum foetum mortuum: Fellis tauri quantitatè amygdalæ dissoluens in vino lymphato da cochlearia 2 bibere & emitte cōfestim, Gal. eup. 2. Pessus ad cōceptum promouendum Leonis aut vrsi aut hyænae vel saltæ taurini fellis vesicam euacuato & ibidem vnguenti nardini, irini, rosacei mellis, partes & quas iniūcito, cumq; omnia simul super calido cinere vniueris, seruato & vtere post mensum purgationem ante concubitum, Aetius. Fel taurinum, vel eius loco hirci sylvestris (τερψαγείς) Absyrtus miscet compositioni cuidam ad neruos equorum vulneratos cap. 85. Membrum tauri in acetō maceratum & illitum, splendidam facit faciem, Sextus sic & glutinum ex genitalibus tauri, vt infra dicetur. Genitale tauri rubri aridum tritum, & auri pondera propinatum mulieri, fastidium coitus afferit, Rasis. Recentiores quidam contraria in viris Venerem excident, tauri membrum cæteris huius facultatis medicaminibus admiscent. Montignana ad viri impotentiam pulueris virgæ tauri exiccatæ 9 t. propinat ante coitum cum vino dulci & potenti. Remora tauri (vt cornua etiam) vsta sanguinem cohident, Galen. Tauri sumus tumores atque duritas soluit, Aesculap. Cum aqua calida potatus, omnes dolores sanat, Sextus. Calidum alopecijs imponito, Sextus. Combustus & asperitus vino aut aqua feruente, combustum sanat, Sextus. Fimo taurino malas rubescere aiunt, non crocodilum illini melius: sed foueri frigida & ante & postea iubent, Plinius. Suffit simi, quod à masculo bove redditum est, procedentes vulvae reprimuntur, Diocor. Tauri sterlus ad hydroponem equi adhibet, Absyrtus. Lepras ac furfures tollit vrina tauri, vel addito nitro asini circa canis orum, Plinius & Marcellus. Lotio taurina caput si laqueris, porriginem vetustissimam tollit, Marcellus. Ad porriginem, vtq; non tardia animalium capillis increscant, fel hircinum cum vrina tauri prodest, Plinius. Capitis vlcera manantia vrina tauri efficaciter sanat: si vero vetus sit, etiam furfures adiecto sulphure emendat, Plin. Vrina tauri si cum myrra instilletur, aurum dolores lenit, Diocor. Si maior sit grauitas aurum, vrina capri vel tauri, vel fullonia (id est humana) vetus calfacta prodest, vapore per lagenæ collum subeunte: admiscent & aceti tertiam partem, & aliiquid vrinæ vituli, qui nondum herbam degustauerit, Plin. Bialcon ad Venerem stimulandæ tauri à coitu vrinam bibi iubet, lutoq; ipso illini pubem, Plin. Ad electiōnem pudendi: quando taurus postquam coierit minxerit, terram commisce & luto quod fit ex vrina vngue pudendum. Galenus eup. 2. Purgatorium si mulier non concipiatur ex Hippocratis de natura muliebri libro: Tauri vrinam (inquit) colligetrum heminarum mensura. Deinde artemisiæ herbam, aut parthenium, & adiantum, & laurum viridem, & cedri ramenta simul contunde. Deinde in effossa scrobe carbones accende, & imposita olla vrinam tauri infunde, & contusa in mortario adiice: postea sellam circumponit, & artemisiæ herbam, aut hyssopum, aut origanum impone: & muliere super hæc collocata, donec sudet, foue, Vbi vero sudarit, laua cum calida, & in lauacrum artemisiæ & laurum immittit. Deinde subditum medicamentum adhibe. Aut artemisiæ, aut bulbi in vino albo tritum lanæ in uolutu subdat. Hæc ad tres dies faciat, & deinde cum viro dormiat. De taurino glutino, & quodnam optimum sit, & quomodo adulteretur, supra dixi cap. 5. Præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus, nec quicquam efficacius prodest ambustis, Plin. Cum melle & aceto amputatis illi Aucenna

cennajubet Scabiem hominis abolet in aceto liquefactum, addita calce, Plin. Cum aceto illitum impetigine tollit, & scabiem si profunda non fuerit, Auicenna. Aceto remissum, adiecto sulphure viuo leni igne decoctum, ita ut ad melis crassitudinem perducatur, surculoq; fuculno dum eoquitur agitatum, ac bis per diem impositum, impetigines agrias, id est feras, potentissime sanat, Marcellus. Recentes plagas ferro illatas sanat, liquefactum & tertio die solutum, Plinius. Cum melle & aceto miscetur, eaque lotione lentes tolluntur, Auicenna. Membrum geritale tauri in aceto maceratum & illitum splendidam reddit faciem, vt scribit Sextus: fit enim hoc modo glutinum candidum ex cuti & scabiei tollendum idoneum. Medetur dentibus fabrile glutinum in aqua decoctum illitumque, & mox paulo detraictum, ita ut confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis, Plinius. Glutinum taurinum tribus obolis cui calida aqua bibitur in vetere sanguinis excretione, Plin. Ad eundem usum Marcellus Empiricus commendat glutinum quo charta glutinatur: hoc enim (inquit) calidum in modum sorbitionis haeritum: vel ex aqua calida sanguinem excreantibus datur. Gluta taurina aqua calida resoluta, coeliaci ventris inflationi utiliter imponitur, Marcellus Ego magis probo Plinij lectionem, que huiusmodi est, Infundunt dysentericis & glutinum taurinum aqua calida resolutum: Inflationes autem discutit vitulinum fumum in vino decoctum.

Sequitur ut de taurini sanguinis maleficio, eiusque signis & antidotis, collatis authorum locis doceamus. Hic celerrimè coit atque durescit (vt supra diximus) ideo pestifer potu maximè Plin. Miror autem cur aduerbum maximum addiderit, quasi etiam aliter quam potus lèdere posset, id quod authorum nemò tradidit, nec ratio indicat. Neq; enim tota substantia sua venenosus est hic sanguis, non magis quam lac: sed ex accidenti, cum coagulantur: quod sit in sanguine priuatim cum recens bibitur, non aliâs: & ne tum quidem, exceptis fibris, quæ condensatio-
nis causam habent. Taurinus sanguis recens inter venena est, excepta Aegira. Ibi enim sacerdos Terra vaticina-
tura tauri sanguinem biberit, priusquam descendat in specus. Tantum potest sympathia illa de qua loquimur, vt al-
iquando religione vel loco fiat, Plin. De Terra dea eiusque oraculis Gyraldus scribit in Opere de dijs cùm alibi, tum
Syntagmate 15. in Themide. Simile quid supra retulimus, nempe vaticinij causa descensuris in Trophonij antrū
bouem placentam dari solitam, eò quod intus mugitus quidam aderentur. Aegira vrbs est inter Aetolos & Peloponnesiacos, Plinio & Pomponio testibus: est & Aegira insula apud Plinum. Αἰγαίος (inquit Stephanus) vrbs est
Achaïæ ab Homero Hyperesia dicta: Philon Ciliciæ vrbe facit Aegeiran. Midam illum veterem multaque tempora
rum fabulositate inuolutum, Plutarchus in libro de superstitione scribit, cōtracta ex somniorum diritate animi ægritudine, cum mali nullum se promeret alleuamen, tauri sanguine copiosius hausto, cōcessisse ab humanis.
Quod item Strabo testatur lib. I. Taurini sanguinis venenum deprehenderunt in diuina re mortales, cum iugula-
tis ad sacrificium tauris, qui aderant superstitiosores calentem adbuc biberent. Nullus tamen clarissimus hoc genus
mortis quam Themistocles fecit: qui post pulsum e Gracia Xerxes exul à patria, accepto ab Artaxerxe exercitu,
sine nolens, siue desperans quæ illi contra Graecos pollicitus fuerat præstare, in Ioniam Magnesia decepto cultrario
ipse taurum in sacrificio tenens, (simulato Diana sacro, quam Leucophryne vocant, Cælius) exceptum poculo
sanguinem repente haustis. Hinc in Helena Sophocles, Εποι οἱ λάχεων αἷμα ταύρου γένεται, Καὶ μή γέ τοδεια τῶν ἔχειν
λυσθεῖν. Ex Aristophanes in Equitibus, Βέληνεν γένεται ταύρου πόνος, Οὐ θεμιτόλεξος δοκιμάζειν αἴρεται τοις.
Frequentius quondam taurini sanguinis periculum hoc fuit: nostra ætate, nulla id afferente religionis occasione,
nullum aut rarissimum est, Marcellus Vergilius. Hoc cydides tamen Themistoclem mortuum modò scribit, & in
Attica clam humatum. Tauri recens iugulati sanguis epotus spirandi difficultatem strangulatumque concitat:
faucium tonsillarumq; meatus precludit cum netuorum distensione, lingua rubescit: dentes insciuntur: quædā
concreti sanguinis vestigia, inter eorum commissuras restant, Dioscorides. Aegineta omnia Dioscoridis verba 40
super hoc veneno in suum codicem transcripsit: variat autem in nonnullis, quæ vt hæc scribendo obseruauit, bre-
uiiter annotabo, οὐτα πνηγοῦσι κακού, Aegineta pro τηγανοῦ habet παρομοῦ, idque probo, nam τηγανοῦ, id est suffoca-
tionis mentionem iam prius fecerat. Proinde etiam interpres recte non suffocationem, sed conuulsionem vel
neruorum distensionem writerunt. Et Nicander in Alexipharmacis, vbi de hoc maleficio tractat, sic scribit, Οὐ δέ
αναδεεσθιν αὐτοῦ Δημάριος ἐργαίνοντα περιφυγῆς αὐτῷ. Hoc est, Ille vero conuulsionibus vexatus. Subinde
humis spuma polpit. Posteriori hoc signum de spuma, quam ore nimirus reddit qui bibit, aliorum nul-
lus commemorat. Sed non opus est quod quis folliculus sit de signis huius veneni: neque enim ita latere potest, aut
cibis potionie usus inuinisceri vt alia quædam venena: Euenire tamen posset vt in stultis aut insanis hominibus,
qui vel sponte vel oblatum bibissent hunc sanguinem, aliquis horum signorum vsus esset. Rursus vbi in Dioscoride
recte legitur, δέοντες βεταμένοι: id est cruento colore infecti dentes: Aegineta & Aetius perperam habent βε-
ταμένον, virtusq; interpres quidam ineptissime reddunt corrosi. Nicandri scholiastes Aristotelem citat de san-
guine taurino, his verbis. Οὐ λανθάνειν πινόμενον, ωτερον καὶ τὸ δέκατον σημητικά ποικάλις, σύγνονται: Εἰ δὲ αὐτούτοις τοῖς
τοῖς διάφοροι φύσιοι αἵματος, τοῖς άρσον περισσούτες, τίνονται αὐτὸν εἰ τελεστών. Et rur-
sus paulò post, Από την πάνταν πάντων αἵματος τοῦ Αἰριστολέντος Φησι, Ego apud Aristotelem αὐτοῦ vocem, quæ infirmum
significat, de taurino sanguine nusquam reperio: sed lib. 3. Historia animalium cap. 19. ita legimus, ταχινῶν δὲ καὶ με-
λακτῶν τοῦ ζεωτικοῦ αἵματος, τοῦ καὶ οὐδὲν τοις ικανοῖς. Quamobrem in Nicandri etiam scholia este pro αὐτούτοις, vel ταχι-
νοῖς, vel μελακτοῖς leges, vel vtrunque: & similiter pro αὐτούτοις eadem vocabula in superlativo gradu. Hoc ad-
missio, vt necesse est, verborum quæ ex scholijs citauimus, hic sensus erit: Cum cætera venena sœpe fallant, &
lateant, vt vel ab inuitis cautisque sumantur: taurinus sanguis eiusmodi est, vt pote nigerrimus & crassissimus in to-
to sanguinis genere, Aristotele etiam teste, vt latere non possit, nec nisi à volentibus sumi, quibus stultitia aut de-
speratio hoc faciendum persuaserit: Quamobrem recte Nicander dixit si quis hoc venenum biberit αὐτούτοις, id
est suapte stultitia non fraude & dolo aut insidijs. Transe ad remedia. Vomitum à sanguinis istius haustu (mo-
nente Dioscoride) vitabimus: sanguinis enim globi scugrum, attractu illo in sublime relati, magis gulæ incul-
cantur. Idem Aetius & Aegineta præcipiunt. Cæterum Galenus lib. 2. de Antidotis cap. 42. Aduersus taurinum
sanguinem epotum, inquit, remedium est acetum bibere & vomere. Mihi quidem Dioscorides & alij vomitum
recte prohibere videtur, illum scilicet qualis post cætera venena moueri solet, nempe ab vsu dulciū pinguiumq;, vt
olei, hydrelæ, hydromelitis, &c. Galenus probat, sed à solo aceto, vt quod grumos dissoluat, neque simpliciter
educat & gulæ infarciat. Certe à lacte coagulato in ventriculo, similiter vomitiones vitandas Dioscorides, Aein-
gina, & Aetius præcipiunt, ne hærens in gulæ angustijs coagulatum lac ad exitum eluctando suffocet. Hoc etiam
obiter monuerim, eadem ferè omnia quæ lac in ventre coagulatum dissoluunt, & quæ sanguinem suum cuiusque 70
in var.

in ventriculo vel alibi concretum discutiunt, contra sanguinem taurinum quoque antidoti locum obtineret. Statim autem (inquit Dioscorides) exhibenda sunt medicamenta, quæ concretum sanguinem discutiunt, alium subducunt: & rursus paulo post aluum resoluendam consulit, ut Galenus quoq; loco iam citato: & Nicander hoc versu, Η̄ εν τη̄ ηλον κατεξέργασθε, id est vel etiam exprimas onerati excrementsa ventris medicamento scilicet purgante. Nam quod scholiastes illic addit, η̄ καὶ τὸ στόμα φλοοῦ, tanquam poeta de cortice fici hic aliquid dicat, id ita accipi neque sensus & constructio loci illius admittit, neq; cum alijs scriptoribus conuenit. Ibidem scholiastes scribit, Καῦσον φησὶ τὸ γαστέρα, id est poeta aluum elystere vacuandam monet. Et Actij interpres, Alius (inquit) pinguibus & lubricis infusis cluatur. Ego certe licet cylstēris vsum inter huius veneni remedia non reprehendam, authores tamen nihil de eo præcepisse contenderim. Nam & Nicandri verba commōdus de medicamento purgante per os sumendo acceperis: & Actij locus apparet corruptus. Dioscorides enim, à quo is sua transcriptis, sic habet, Δεῖ δὲ τὸ νοσήσιαν τούτην εἰσάγειν. εἰσάγειν τοῦ σωζόμενοις διατίθεσθαι τὸ μέρος τῆς ἐργασίας τοῦ παραπομποῦ (Aegineta melius, περὶ τῆς λύσης δην) id est, Aluum soluere oportet. Nam ijs qui seruantur stercorosa & fetida per sedem egeri consueuerunt. Ruellius legit τοπεωδῆ καὶ βοῶν id est stercorosa & fluida. Præterea stomachum & ventrem hordeacea farina ex aqua mulsa pertingere (κατεπανάσσειν, id est in cataplasmati formam redacta fouere) oportet, Diocor. Proderit quoque ventrem subducere, eundemq; lupinorum fatina & nitro in oxymelite decoctis contegerre, Galenus: nimirum vt inde fiat, vt solet ab epomphalijs dictis medicamentis. Forsan & apud Dioscoridem nō οὐδὲ Αλυβα sed Θερμιφ legendum: Nam & ad aluum ciendam, & ad grumos dissoluendos quantum lupini hordeo præstent, medici omnes sciunt. Meminit huius veneni etiam Ferdinandus Ponzettus cardinalis, sed nihil adfert egregium, vt neque alij recentiores quorum libros in præsentia adiui. Nunc remedia quæ particulatim apud authores inueni ordine literarum subiectam, vt intenire & conferre facilius sit. Accutum per se prodest ad vomitum ciendum, vt ex Galeno dixi: alij id nequaquam ad vomitum exhibent, sed vel mero vel aqua diluto (poscam vocant) alia medicamenta quæ sanguinis grumos dissoluere possunt, admiscent. Ad lac quoq; coagulatum acetum per se bibi Galenus consulit, non tamen ad vomitionem. Amarantus, Actio. Dioscorides hanc herbam heliochryson vel helichryson vocat. Quænam vero hæc nobis sit, vel quo nomine hodie dicatur, medici contendunt. Eurycius Cordus & Leon. Fuchsius putant eandem esse quæ hodie vulgo stichas citrina nominatur, in qua ego abrotoni folia desidero, & potius ageraton Dioscoridis esse coniicio. Io. Ruellius cotulam non fecit. Ego Matthæoli Senensis sententiæ magis acceperim: qui helichryson apud Tuscos abude nasci scribit, locis incultis. & pratis siccioribus, collibus, & arenosis fluminum ripis, altitudine cubiti, folijs abrotoni, per interualla digestis in caule quæ rectum & solidum habet: vmbella in cacumine aurea, quæ vulgaris millefolij aut eupatorij Mesuei speciem referat: flores vel aridi diutissime vigent, & seruant colorem, quamobrem initio veris antequam alij prouenant, vsum eorum ad corollas, Hæc ex Matthæoli commentarijs Italice scriptis. Rara apud nos hæc herba est, aut nulla: apparet autem athanasiæ vel tanaceti vulgo dicti generibus adnumerandam esse, vt etiam Mesuei eupatorium, quod Monspessuli herbam D. Maria vocant: in Italia quidam herbam Iuliam, cōtra lumbricos videntes. Omnibus una florum species, vmbellæ videlicet aureæ, floruri corymbi siccæ, quod pulchre cum Dioscoride facit: & hæc causa est, quod decerpiti etiam longo tempore seruentur: nihil enim aut parum succiamittunt. Omnibus sapor acris cū amaritudine quadam: omnibus odor quidam suus est, non ingratus, & qui vel moschi aliquid respire videatur. Quare minimam in hoc genere inam moshatam noanulli appellant, quam ex agro Mesuei oppidi vallis Tellinæ, vt vocant, amicus quidam ante annos aliquot ad me misit. Illa quam describit Matthæolus, aut certe congener prorsus, Basileæ proxime urbem locis arenosis emicat, qua torrens influit. Nos tanacetum nostrum in aliorū locum non minore effectu, cum ad alia præstanta quæ de helichryso veteres promittunt, tum ad sanguinem vbi cunq; resoluendum, substituimus. Helichrysi Galenus meminit in amaranto tantum, vt Actius quoq; Aegineta in Amaranto, primum ex Galeno, deinde in Helichryso ex Dioscoride, quasi vnam & eandem herbam esse nesciret. Amarantum (inquit Galenus) incidit & attenuat: coma eius cum vino pota menses detrahit (quod & Plinius scribit.) Creditur & sanguinis grumos non in ventre solum sed etiam vesicali liquefacere, in quem vsum cum vino mulso biberidum est. In summa, fluxiones omnes potum exiccat, sed stomacho nocet, Helichrysum Dioscorides etiam chrysanthemum & amarantum vocari scribit, eoq; simulacra deorum coronari: (quod diligentissime seruauit Ptolemaeus rex Aegypti, Plin.) Virga (inquit) est candida, virens, recta firma vel solida. Folia habet ex interuallo angusta, abrotono similia: comam auræ lucis, in orbem: vmbellam circinatam; quæ siccis velut co-rymbis constat (ad solis repercutsum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam mar-50 cescunt, Plin.) radicem gracilem / in superficie terræ. Theophr.) Nascitur in asperis & terrentiū alucis ξυλοῖς ἀριθμοῖς conualibus Marcellus Verg. Plinius in fructis nasci scribit.) Coma cum vino pota medetur angustijs vrinæ, serpentium mortibus, coxendicis doloribus (lumborum vitijs, Plin.) & ruptis. Menses eadem trahit concretumq; in grumos in vesica & ventre sanguinem cum mulso pota absymit. Catarrhum etiā sifist, trium obolorum pondere tetuus data in dilata vni albi potionē. Misctur etiam vestibus, vt integras ab erosioni noxis tueatur, (Plinius addit, odore non inelegans.) Hæc Dioscorides. Duritas etiā & inflammations discutit, Plin. Marcellus Vergilius in sua transiōne virgam ei breuem non recte attribuit, vbi nō in Græco βαθεῖον λεπτὸν, id est virgam albam legimus. Theophrastus certe līc. g. cap. 21 tribuitei φύλαν λαχεῖν, η̄ τη̄ καλὸν θεοπλόν, id est folium candidum, caulem vero tenuem & durum. Plinius lib. 21. cap. 11. Theophrasti verba sic reddit, Heliochry-60 sos florem auro similem, foliū tenuē: caulinum quoq; gracilem, sed durum. Hoc coronare se magi, si & vnguentum sumantur ex auro, quod apyrōn vocant ad gratiam quoq; vitæ gloriām q; pertinere arbitrantur. Hinc patet Plinium in Theophrasto neq; caulem neque folium λεπτὸν, id est album, sed vtrunq; λεπτὸν, id est tenuē vel gracile legisse: Ipse præterea loquendi modus, Καὶ τὸ καυλὸν ἡλεπτόν, id est caulem quoque tenuē (sic enim potius vertendum, quæm caulem vero) aliam quoque partem de qua prius dixerit similiter tenuē esse oportere admonet. Græci quidem sacerdotum numero λεπτὸν dīcunt, non solum quod crassio opponitur, sed simpliciter partium. Conuenit etiam quod Dioscorides στενόν. id est angustum dixit, à Theophrasto λεπτὸν appellari. Quod ad caulem, si legas in Dioscoride vt vulgata exemplaria habent, λεπτὸν καυλὸν, id est candidum viridem, absurdus erit sensus, nisi quis λεπτὸν καυλὸν, id est ex viridi albicanitem legi posse existimet, sicut μετάγχυτον dicimus: sed præsterit cum Theophrasto & Plinio λεπτὸν legere, quæm de noua lectione diuinare. Non probò etiam Ruellium qui βαθεῖον hīc ex Dioscoride ramulum transfert, cum virgam aut caulem debuisse: nam Theophrastus καυλὸν habet; Plinius colil-70 culum. Quanquam lib. 21. cap. 25. quod totum de heliochryso est, Plinius etiam sibi dissimilis, ita scribit: Helio-

chrysum ramulos habet candidos, folia subalbida, &c. Sed nec illud quod reddit, veluti siccis corymbis dependentibus, quamquam alium Plinius locum in hoc imitatus: neq; enim in Græcis dependere eos legimus: & res ipsa declarat in tanacetō & similibus herbis, vmbellas siue corymbos (ambigunt enim ferè inter vtrunq;) non pendulos sed rectos esse. Reprehendens est etiam Theodorus, qui in Theophrasti loco iam citato, pro heliochryso aureliam reddens, sic vertit: Aurelia solium habet candidum, fructum tenuem durumq; absurdissimus hic error est, quo pro caule semen supposuit. Seminis enim mentionem nullus scriptorū facit, caulem vero huiusmodi esse, omnibus conuenire satis ex antedictis constat. Venio ad vires amarantii. Utuntur eo ad serpentium morsus è vino: & ad ambusta cremato & melli mixto, Throphast. (Plinius simpliciter, ambustis cum melle imponitur.) Hæ vires ad herbae superficiem, & comam vel florem maximè pertinent: Theodorus vero ita transtulit, vt herba ne an radix accipienda sit in dubio relinquatur. Tam pro his verbis Dioscoridis, ἵσχει τὸ καρπόν, id est sicut etiam catarrhum vel distillationem à capite: ab Hermolao redditur, profluua mulierum sistere. Legitur sane in manuscriptis quibusdam Græcis codicibus Dioscoridis, vt Marcellus Vergilius obseruauit, non οὐταρίζει, sed οὖς tantū, id est profluum: & sic legit etiam Plinius, sed fluxionis vocē ad muliebrem tantum contraxit: Nam lib. 21. cap. 25. Folia heliochrysti trium obolorum pondere mulierum profluvia in vino albo sistere scribit. Nec aliter forte Galenus legit, scribens: Καὶ πάντας ἐστὶν αὐτοῖς πλακαταὶ ξηραῖς περιπλακαῖς; sed melius quam Plinius, ad quemuis fluxum nō muliebrem tantum, vim vocabuli extendit. Hoc etiam melius quam fluxiones vsu eius, nō simpliciter sisti, vt Plinius & Dioscorides verbum ἵσχει usurpans (quod astringentium potius & obstruentium est) sed exiccati docet: memor scilicet incidenti attenuandiq; & menses prouocandi facultatem ei se attribuisse. Aegineta helichrysum catarrhis subuenire scribit. Quod si muliebris profluvia exiccat, de pituitosis præcipue & albis (vt vocant) intellexerim: ea enim & diureticis & menses cœntibus, vt asaro ac similibus, ab initio præsertim adhibitis, multo felicius 26 quam astringentibus solis curantur. Inter Dioscoridis nomenclaturas, chrysocome etiam & centaurium minus amaranti cognomen habet, & oīnamstūlum amaranthis cognominatur: nihilominus tamen & inter se & ab heliochryso diuersa sunt omnes hæ plantæ: vt improbandus sit Aeginetæ interpres Andernacus, qui amaranthum Aeginetæ (quod & Galeni amaranthum, & heliochrysois Dioscoridis est) centaurium minus interpretatur, de quo tamen Aegineta alibi seorsum agit. Plin. 21. 11. heliochryson inter vernos flores commemorat: Sequitur (inquit) œnanthe, melanion, ex sylvestribus heliochrysois: quem locum ex Theophrasti historia plantarum lib. 6. cap. 7. transtulit. Est & alterum amaranti genus, quod Plin. lib. 21. cap. 8. ita describit, Amaranto non dubie ars à natura vincitur (hoc est nullum in vestibus æque formosum purpure splendorem ars vlla effingere potest, ac in amarantha natura nobis exhibuit.) Est autem spica purpurea verius, quam flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumque in eo gaudere decerpit, & latius renasci. Prouenit Augusto mense. Durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerpitus asseruatur. Mirumque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat, Hæc Plinius: Cuius postrema verba, Summa eius natura in nomine est, sic interpretor, quasi medicinæ inutilem huc amaranthum dixisset: nec ob aliud appetendum, quam quia & elegans flos est, & non marcescit: quæ summa eius laus vel ex nomine deprehenditur. Huius amaranti (quem Plinius, vel purpureum amaranthum, cognominandum cœlio, discriminis gratia) nec aliis quisquam veterum, nec ipse Plinius alibi, mentionem facit. Recentiores quidam florem amoris vocant, Germani rō: e koelblin, aliqui tansent schoen: Galli ialousiam, quasi zelotypam, & nobiles flores, & passeuelours, quod scrici villoso purpuram vincat: Itali fioruallato, & alij fior di grana, id est florem serici villoso, & florem cocci. De quo pluribus scriberem, si quid ad medicinam faceret, et si iam nimis longè digressum me video. Hoc saltem præterquendum non duxi, duplice in eo Matthæoli errorem esse: primum, quod Actij de amaranto verba, quæ ille ex 40 Galeno mutuatus est non intelligit omnino ad aureum amaranthum, id est heliochrysum pertinere, & tanquam de purpureo accipi debeant, confidenter asserit: deinde, quod Ruellium & Fuchium immerito reprehēdit, quod amaranti potionē à vino fluxus omnes sisti scripserint, quæ quidem non illorum, sed Galeni verbæ sunt, vt supra ostendi. Accedit tertius error, quod Aetij testem citat fluxiones omnes eo prouocari, cum ille non prouocari, sed contraria siccari scriperit, Galenum in hoc secutus, Hieronymus Tragus amaranthum purpureum Circeam esse suspicatur, helichrysum vero linaria speciem quandam, quos errores in præsentia alijs refellendas relinquo. Mihi satis sit in vnica planta tam multis variosque veterum & recentiorum errores aliud agendo indicasse. Pergo tandem, vt cœperam, remedia illa ordine alphabeti recensere, quæ contra taurinum sanguinem in ventre coagulatum à veteribus commendantur. Brassicæ semen confert, Dioscor. Nicander idem cum aceto copioso propinat. Brassicæ sylvestris semen tostum auxiliatur, Plin. Caprifoci fructus (Latini grossos, Græci olynthos vocat) lacteo succo turgentes, ex posca. Diosc. Marcellus Vergilius pro olynthis eo in loco reddit sicerū capriforicum grossos, quoniam Græca vox (inquit) vtriusque arboris immaturum adhuc pomum significet, & Dioscorides lib. I. vtriusque lac æqualem habere potestate tradiderit. Grossi caprifoci cū posca & nitro, Aegineta. Caprifoci grossi aceto dilutæ, Galenus, & Nicander: qui grossos caprifoci ἔρεστος vocat, arbor ipsa ἔρεστος dicuntur. scholia ἔρεστος expounit olynthos, vel ramos fici, quod minus placet. Grossi caprifoci potæ resistunt sanguini taurino poto, & lacte coagulato, Plinius. Grossi ex fico maxime sylvestri liquore pleni, cum nitro & posca, Aetius. Aut fici succus eodem modo, Idem. Aut ramuli fici triti cum nitro & posca, Idem. At vero sylvestris fici succus etiam siccus comeditus, euestigio grumos dissipatur, Idem. Aggregator citat ex Plinius lib. 23. etiā lignum caprifoci sumptum prodesse, ego eo in libro cap. 7. vbi de caprifoco agit Plinius, ex grossis tantum remedii inueni. Ex sici lignorum cinere lixiuum, Diosc. & Aetius. Prodest autem etiam contra lac coagulatum lixiuum genus quod τὸ μαντινέον vocat, Diosc. & Aetius teste: interpretes eam vocem relinquunt, quidam luto traiectum aut vino factum reddit. Idem sic nominat Aegineta lib. 3. cap. 2. & lib. 5. cap. 57. & alijs multis locis: & Galenus circa finem libri 10 de compositione medicamentorum secundum locos, ὑπὸ τὴν πλωτὴν πόλιν vocat: Item lib. 6. secundum genera, & sepe alias Græcis medicis hæc appellatio in vsu est. Est autem nihil aliud quam lixiuum, quale figulis in vsu est. Galenus lib. 6. Methodi, Cum nullum medicamentum ad manum haberem, petui conian staten, id est lixiuum liquidum, vbi vidissim pelopœon, id est figulum ægro vicinum. Eadem est στεγη τῆς πλωτας πόλεως Aetio lib. 12. cap. 42. Hæc ex Iani Cornarij commentariis in Galenum de compos. secundum locos. Ego vero nullum lixiuum vsum apud nostros figulos reperi: quod si quem Cornarius noterat, quale id lixiuum esset indicare debuerat. Sed quorsum esset? adulatum ne lauandum? frustra nimisrum, quod vel prouerbium monet, quo laterem lauare pro inanem sumere operam dicimus. Melius certe fecerunt, qui vocabulum hoc tanquam ignotū præterierunt, & aquam lixiuum nobis sim- 70 pliciter

pliciter reddiderunt. Decepit ipsum (vt Linacrum etiam ante, lib. 6. Methodi Galeni vertendo) quod passim omnes codices πηλοποιὸν per η scribunt, cum per iota deberent. Nam ἡ per η lutum significat, vnde πηλοποιὸν & πηλερὸν aliqui figulos interpretantur: πηλοποιὸν vero in ea significatione, nusquam haec tenus legi. Πηλοποιὸς autem per iota, & inde formata vocábula πηλοποιὸς, πηλοποια, πηλοποιη, legimus apud Pollucem lib. 7. cap. 30. Est autem pilo pœus hic artifex qui πηλος vel πηλία, vel πηλία, id est pileos aut pileolos conficit ex lana; illa præcipue puto quam Feltriam vocamus, vulgo filiz (de qua dicam etiam in Oue E.) Eundem artificem πηλον, συμπηλίτη, & πηλον vocant; Pollux: aliqui etiam πηλοτελον: Germani hontmacher. Illorum opera πηλοτελον Græci nominant, quod lana inter se conferatæ constipatæ sint: πηλων & συμπηλην, denotationem huiusmodi. Quamobrem non capit solum, sed etiam pedum tegmina, vel tibialis sic parata Græci πηλες nominant. Nam cum reliqui ex lana panni, à textoribus contexi soleant, hoc genus cōstipando tantum fit. Pilotarij igitur isti; præsertim cum rubro viridiue colore lanas tingere voluerint, lixiuio vtuntur, ex cinere quem vulgo clauellatum vocant, nostri vineidæschæ: qui combustis animalium ossibus fit. Audio alicubi pileos omnes iam factos, cuiuscunq; coloris sint, tali lixiuio ab eis ablui. Utuntur eo & alijs tintores, ad certa colorum genera. Nostri præferunt cinerem illum qui ex fæce vini in massas coacta cremataq; sit. Hæc lixiuij generæ quoniam plus actimonias habent, & dissecantis abstergentisq; facultatis sunt, vulgari lixiuio non solum ad laetis aut sanguinis grumos in ventriculo concretos, sed ad alios etiam vsus extra corpore, à medicis præferri debent, vt neruorum vlcera, scabiem malignam, &c. Hæc admonere operæ pretium viuum est, cum sex aut septem Dioscoridis, Galeni, & Aegineta interpretes, hac in re omnes hallucinati sint. Aduersus lac coagulatum quidem lixiuium pilotariorum auxilio esse solus Dioscorides, & imitatus eum Aegineta scripserunt. Galenus, Actius & Nicander, vbi de eodem veneno agunt, non meminere. Hoc omnino monendum est medicinæ tyro, non temere lixiuium viuum, præsertim vehemens, intra corpus propinanum esse, cum erodenti & septicam vim propemodum habeat: Et si quando viuum eius necessitas postulatur, recurratione vtendum per pinguia, & abluentia vel obtundentia morsus, vt butyrum, &c. Coagulum omne cum acetato, radiceq; silphij seu laseris, aut eiusdem liquore, taurini sanguinis grumos dissipat, Diosco. Ego Aegineta lectio nem præfero, qui coagulum ex aceto seorsim commendat, & rursus silphij radicem cum liquore seorsim: sic enim habet; οὐ τοι φίσ πίζασσν τῆς ὁπῆς (Aduersus lac coagulatum quoque, coagulum quoduis cum aceto datur: aut silphij radix liquore cum posca, apud Diosc.) Galenus coagulum ex aqua propinat, vel laserpitij & nitri aquas partes ex aceto mulfæ. Nicander coagulum probat capreæ (περὶ δημόδου Σχολια) vel hinnuli; vel hædi, velleporis: idq; raro linteo percolari iubet & misceri, posca nimirum. Coagulum hædi sumitur contra sanguinem taurinum; contra quem & leporis coagulum ex aceto, Plinius. Calamintha, id est nepeta arida folia, corumq; succum Dioscorides aduersus lac coagulatum auxiliari scribit: quamobrem crediderim in sanguinis taurini etiam periculo prodest, præsertim cum remedia cætera plæraque vtrisque eadem sint. Conyzæ folia cum pipere, Aegineta & Diosc. quibus etiam lixiuium addit Aetius. In excuso Dioscoride Græco non bene legitur νηγές αὐξάνει προ φύλα. Αἴσαι δη πάθον αναφέλον κανθάρις, Nicander: Ficus, vide supra in caprificio. Helichryso in amaranto prædictus est. Laser vel silphij radix ex aceto, Aetius. Laserpitij obolus semiobolusue, Galenus. Vide etiam paulo ante in Coagulo. Nitrum per se etiam prodest, Dioscrid. Nitri oboli duo in vino dissoluti, Galenus. Nitrum cum lasere datur, Plinius. Η εὐτελεσθεν δελεσθεν τετρακόνδιχ. Εὐτελεσθεν καρπαθιον διδονει (lege εν αδοκτη, ex Scholia stet, id est suau, vel vefere & subamaro vino) Βάρκη. Εν Καπαθεσσαν διποτο μαριεδα λαζεν, Nicander: id est aquas portiones radicis laseris eiusque liquoris admisceto. Baurachi cum aniuden sumptū, Auctenaria. Spuma nitri cum aniuden, Serapio citans Galenum vt Aggregator habet. Piper apud Nicandrum per se: Dioscorides conyzæ folijs admiscet Posca, id est aqua aceto permixta, vide suprain Aceto. Petroleum recentiores quidam laudant ad sanguinis grumos dissoluendos: nec dubito quin ad taurinum quoq; utile sit. Agathocles contra sanguinem tauri sonchi nigri succum demonstrat, Plin. Rubi succus ex aceto, Dioscorides & Aegineta: Nicander rubi germina conteri iubet, nimirum ad succum quoq; exprimendum: Loniceri translatio semina habet pro germina, vitio forte typographicō. Thymus cum & sanguinem concretum discutere, & lac coagulatum dissoluere prædicetur, in tauri quoq; sanguine resoluendo non ignauus existimandus est.

H:

Taῦρος ἡ Βοῶν ἡμέων, Taurus armenti dux est, Pollux. Hinc est, quod Homerus lib. 2. Iliados Agamemnonem Græcorum imperatorem tauro comparat: Ήν τε θεος αγέληνθο μέγε τοιχοτελετο πάντων Ταῦρος, οὗτος τε βέσσοι μεταπέτεται ωγουλήνοις: Βοῦς ταῦρος per appositionem dixit, quasi Βοῦς αἴρειν. Accipitur etiam in proprio, pro quo quis boue, tum à Latinis, vt supra dixi in Attum à Græcis, vt in hoc versu, Γπανι μηδε φυκῶν θέσσας, ταῦροι δὲ μελισσῶν. Ταῦρος, inquit Etymologus, dictus est quasi ταῦρος, à caudæ extensione: vel quasi γαῦρος, id est superbus. Ego à tor Chaldaica voce appellatum potius supra dixi. Italia à bœbis nomen habere existimatæ est. Græcia enim antiqua (vt scribit Timæus) tauros vocabat ταῦρος, à quorum multitudine & pulchritudine & fecu vitulorum Italiam dixerunt. Alij scriperunt, quod è Sicilia Hercules persecutus sit eò nobilem taurum, qui diceretur Italus, Varro. Et alibi, Italia (inquit) à vitalis dicta est, vt scribit Piso. Tyrrenorū lingua taurus dicitur Italus. Propterea ab uno ex tauris Geryonis abductis ab Hercule, dicta est Italia: quum prope Rhegium enataasset in Siciliam in Eryon campum, ac regnum Neptuni filij peruestisset, Cælius ex Græcis interpretibus vñit. Italia olim armentosissima fuit, Perottus. Πελού, taurus exponitur Hesychius & Varinus. Suidæ πελού & πελών, nihil quād eminentior montis pars est, Κωλατοῖλαι, tauri, Hesychius & Varinus. Ταῦρον, parvus taurus, Suid. Tauras etiam vaccas steriles nominari supra indicauimus. Omnia magna & violenta Græci tauri nomine appellant, vnde & βα particula intendendi apud ipsos, (de qua multa superioris) Eustathius in Dionys. & Stephanus in Tauri montis mentione, nam illum quoque à magnitudine aliqui sic dictum putant. Extat Ioachmi Camerarij in Exercitijs eius Rheticis de taurō elegans ænigma, huiusmodi: Mœchus eram regis: sed lignea membra sequebar. Et Cilicū mons sum, sed mons sum nomine solo. Et vehor in cœlo, sed in plis ambulo terris.

Taurorum epitheta, Aeripedes, Ouidius, id est pedes æres solidos habentes. Agrestes differunt à sylvestribus, Plin. lib. 8. Alacres, Claudian. 2. Paneg. Acer, Silius lib. 23. Arator, Ouid. 1. Fastrorum. Bellator, Stat. 3. Thebaid. Corniger, apud Cicer. de Nat. ex Poeta, & Ouidius 15. Metamor. Eximij præstanti corpore tauri, Verg. 4. Georg. Iners, Stat. 9. Thebaid. Ingens, Verg. 2. Aeneid. Macer, Aegl. 3. Nitens, Aeneid. 3. Toruus, Ouid. 8.

De Quadrupedibus

Metam., Trux, & Metam. Validus, & Metam. Et apud Græcos, τενήντοντις, αρσησθηπες ἀρσηπες, ταλαιπωροι, οὐκαι-
ζερες ἡγενεῖς θαυματείς εγενείς, τείχυποι οἰκοτάτοις, Pindaro. Τυφλόντοντις, Phocylidi. ταῦρος καταλικερος, in Epigr.
οὐδεμιόθυμοι, Calaber. ὄρθινοις αροι, Δαενοι. Αἴθωντες, κατεροι, μεγαλύτορες, εὐρυμέτωποι. Αγεανοι, Θεναροι, καρεαλκεες,
ἀγειρόμοι, Μυνται, Βλοσσρι, Κηλημονες, Λεγυρέοι: quæ omnia licet ab Oppiano Syrijs priuatum tribuantur, de o-
mni taurorum genere dici possunt. Idem taurum vocat armenti τεργέον μέγαν ιηρευοντα, & στον ἀγειρόντα. Quintili-
anus lib. 8. Sicut in his qua homonyma dicuntur, vt Taurus animal nesit, an mons, an signum in celo, an no-
men hominis, an radix arboris, nisi distinctum non intelligitur. De tauri sydere dicam infra in h. Ephefij pin-
cernas appellare tauros solebant, Hesychius; non quoilibet tamen, nec vbiuis, sed in Neptuni tantum festo, vt re-
petentur infra. Est autis quæ boum mugitus imitetur in Arelateni agro taurus appellata, alioquin parua, Plinius.
Tauri vocantur scarabei terrestres ricino similes; nomen cornicula dedere: alij pediculos terræ vocant, Plin. Ταῦ-
ρος pars est membrum, & prò ipso membro per synedothen accipi videtur. Taurum & ὄρρον, vt scribit Ammo-
nius, Græci eam vocant partem quæ testiculos interiacet, quam in auibus orrhopygion vocant. Οὐρα (malim ὄρ-
ρος per duplex γε) locus est secundum nates, τοῦ του γατετοῦ, quem aliqui taurum vocant, vt scripsit Herennius
Philo, Varin. Τοῦ παθητικοῦ γατετοῦ, τοῦ ταυροῦ τοῦ δοκεῖς μετονομασθεῖσαν ταῦρον εἶ; τὸ διατύλιον ναρα-
ληρον, τελειον δοκεῖται, & τελειον, & τελειον, Pöllux. Quæ eius verba ita intelligo, vt taurus ei sit locus ille qui inter
anum & scrotum interiacet, linea autem media quæ sub cole est, ac inde per scrotum & taurum futuræ instar ex-
tenditur ad anum usq; trams & ὄρρος & per invenit appellatur, nempe in homine. In auibus enim alia ratio est,
quanquam in ijs quoq; locus inter testiculos medius, vel potius finis loci illius eminentior ὄρρος nominetur. Sic
igitur taurus à ceteris tribus nominibus differt, quæ tamen aliqui cū tauro confundunt. Aliqui τελειον per scri-
bunt aliqui in masculino, alij in neutro genere proferunt. In Glossis Galeni hæc verbæ legimus, Πελευς, τελειον. Est 20
autem locus (inquit) inter scrotum & anum, ubi vesicæ collum situm est. Et paulo post, Πελευς (inquit) Hippo-
rates vocat τελειον in libro autem de hæmorrhoidibus & fistulis, anum sic appellare videtur. Hesychius τελειον
exponit τελειον & pudendum, αφ' ετερον περιποιησθαι. Πελευς, pudendum, Suidas. Πελευς, pudendum, penis, scro-
tum, scilicet taurus, Varinus. Μηδουντικόν γατετοῦ τοῦ εντονού, τελειον, μετονομασθεῖσαν ταῦρον, Aristot. lib. 1. hist.
anim. Theodorus sic trānsfert, Pars interior femoris & natūris communis, coles: exterior subnatale. Sed colis in hac
significatione vocabulum fictum ab eo reor, ego interfeminiū potius appellārām. Τερψις Suidas anus est, ceteris
ipsum anī foramen, τοῦ τερψιοῦ τοῦ δοκεῖται in Hesychio corrupta vox est, τηρψια pro τερψια. οἱ τοῦ δοκεῖται τύποι (lego τύποι) με-
ταξι, τοῦ δοκεῖται τοῦ βαλανεών κατετοῦ, id est, Alij vero trānsfert partem ab ano usq; ad initium balani, id est glandis:
sic vocatur extrema veretri pars. Accusatiū τερψιον per in Hesychio & Etymologo perperam scribitur, cū de-
beret periota. Postremo τερψιον secundū aliquos interpretatiū δοκεῖται (quæ vocem cū acuto in penultima semper 30
scribere malim, ad δοκεῖται, id est seri differentialē quod ultimā acuit) ετερον, ηιοτον, Hesychius. Ταῦρος, τοῦ δοκεῖται
αιχμῶν τόπος ήτως οὐδεποτε τοῦ δοκεῖται τοῦ αιχμοῦ, Etymologus. Hæc verba non intelligens quidam, in Lexico Græco-
latino, Taurum Achaia locum ridiculè interpretatur, cum non τοῦ ταυροῦ, sed τοῦ ταυροῦ legendum sit. Vide
Οὐρα & deinceps apud Varinum. Redeo ad taurum, id est penem vel interfeminiū: ab hoc ατριγωτος vox pro
casta & virgine apud Tragicos conficta est, Pollux. Οὐρα διαρρωτηδιάζω & Βιον, Suidas. Est autē Aristophanis ver-
sus in Lysistrata. Significauit eo (inquit) Erasmus in proverbio, Abiit & taurus in syluam) vitam cœlibem femi-
na, negligentis taurum, id est maritum. Sic & Horatius, pereat male quæ te Lesbia quærenti taurum, monstravit
inserit. Quod autem Erasmus impudicam tauri significationem omittit, modestia causa magis quām per igno-
rantiam fecisse videtur. Eodem sensu sed alia ratione, άταυροι, vel άταυροι, potius Aristotelii dicuntur Pyrrhicæ iu-
uençæ, Theodorus setauras transfert, quæ annis aliquot Venere intactæ scrubabantur, vt incrementum ampliter 40
caperent. A taurō videtur etiam verbum ταυροῦ formari, vnde & mulier άταυρων, quæ viro coniuncta non fuerit,
tanquam iuuenca taurum non experta, Varinus. Hippobinum Græci quidam vocant illum, qui meretricio amore
debachetur: aut qui inexplicabiliter Venerea consecetur, quem Latinorum nonnulli etiam lastaurum dicit, sed
Græce tamen, vt ex Athenæo liquet. Nā eo verbo Pompeius Leneus nobilissimo historico, velut næuum inussit.
Id vero signare hominē libidinis validæ, in libro de grammaticis & rhetoribus auctoř Suetonius est. Cuiusmodi
narratur Proculus inter minusculos Romanorum tyrannos. Vocabuli ratio hæc, quia Græcorum lingua λα (At-
ticæ, Etymologus) dicitur: taurus vero est pudendorum pars, sicuti adnotatum à Galeno scimus, nec
non à Quintiliiano. Eam sub oscheo positam Eustathius interpretatur. Alij lastaurū dici putant quasi λασταυρος,
quod h̄ispidos sit pudendo, vt idem Eustathius astruit, (& Varinus.) Nā lastaurocaccabum apud Chrysippum in
libro τελειον τοῦ δοκεῖται. legimus esse delicatioris edulij genus (ινδικόν τοῦ ταυροῦ οὐδεποτε τελειον, Suidas) vt 50
est apud Athenæum, vt quod sit libidinis in centiuim. Lastarnos quidam (Hesychius) malunt scribere, vt sint οἱ
τελειον δοκεῖται & οὐρα, τοῦ δοκεῖται, Cælius. Εἰ μὲν τοῦ, Εἴ την τοῦ, τοῦ βαλανεών λασταυρος & τερψιον, οὗτοι πάντες ἔταιροι
βασιλέως ησαν, Suidas ex authore in nominato. Apud Etymologum & Varinum lego etiam, άταυρος, πέρι πον,
άναλογος τοῦ λασταυροῦ, τοῦ δοκεῖται: vilis quædam vestis, videtur autem ea vox à Latinorum lacerna interpolata, λαστα,
πόνοι, Hesychius. Ταῦρον insuper τελειον exponit Hesychius, & muliebre pudendum. Ταῦρων, ταῦρον πονον,
Varinus. Άταυροι οὐρος, θρασυωδης, id est audacter & superbe aliquid dices aut faciens, Varinus & Hesychius.
Phanodemus hordeum scribit appellari ταῦρον, quoniam cornutum sit, Hesychius. Aristas forsitan quibus hordei
spica armatur, cornua aliquis dixerit. Taurion est inter lychnidis coronaria nomenclaturas apud Dioscoridem.
De tora herba vulgo dicta apud Italos, quam Dioscorides orobanchen vocat: supra differui in Boe cap. 3. Est &
altera tora, vulgo dicta, prima scilicet aconiti species, de qua in lupo dicemus. Hoc saltem in præsentia monendū
lectorem duxi, lychnidis & aconito non solum nomina communia esse: cum illa taurion, hoc tora vel taura vo-
etur: sed etiam effectus, vtravis enim admota scorpiones torpescere Dioscorides tradit: & licet aliud nihil eis com-
mune existimem, ad philologiam tamen hæc non taceri pertinebat, Taurus apocathemenes Magis, lychnis syl-
uestris est, Dioscorides. Est & alia taura, de qua Hermola Barbari verba hæc sunt: Sunt qui oxynt putent esse, quam
vulgas tauram & triada, hoc est trinitatem, & sphragida, hoc est sigillum Salomonis appellauit: folio triplici, aut
vno potius in terna disposito, radice capillamentis multiplici: flore cum maculis quibusdam candidis cœruleo.
Astringit, ad stomachum dissolutum & enterocelas in cibo datur, Hermolaus Barb. De nauigij tauri nomine,
infra dicam in b. A maiore pecore nomina habemus, Equitius, Taurus & cognomina, Statiilij Tauri, Pomponij
Vituli, Varro, Troglodyta pecorum nomina filijs indunt, vt tauri, arietis, ouis, quod ab ijs vt à parentibus alun-
tur, Promptuarium. Taurus ille qui Europam Phœnissam rapuit, Cretæ rex fuit, & Gortynam condidit. Tauri 70
cuiusdam

cuidam quæstoris ad Armeniā missi, meminit Ammianus Marcellinus lib. 14. Taurus medicus celebris in Creta fuit, & alij quidam hoc nomine, Varinus. Taurus Beatus philosophus Platonicus, vixit sub Antonino Pio. &c. Suidas. De Tauri illo ex quo Minotaurus natus fertur, dixi supra in Boue cum Patiphae. Taurosthenes propriū viri nomen est, de quo Aelianus in Varialiib. 9. cap. 2. Taureas nomen proprium, Suidas, nec plura. Taureæ Iubellij Campani, viri memoranda fortitudine historian, describit Linius lib. 2 de bello Punico. Vide in Onomastico nostro. Tauriscum sēnum tyranum qui Gallias infestabat, Herculem Amphitryonis filium occidisse ait Galli, Ammianus Marcellinus lib. 15. Taurisci Cyziceni sculptoris meminit Plinius lib. 34 cap. 12. Tauriscus pinxit Discobolum, Clytaemnestram, Paniscum, Polynices regnum repetentem, & Capanea, Idem lib. 35. cap. 11. Hermerotes Taurisci, non calatoris illius, sed Tralliani, inter monumenta sua spectari voluit Pollio Alinius, Idem 36. 5.

10 Taurites quidam vir robustus fuit, unde apud Philetarum quidam de viribus suis gloria, inquit: Ταυρίδης τοῦ τοῖς πόνοις τερπεταῖς, senarius est. Seuero Alexandro imperatore, Taurinus angustus effectus est, S. Aur. Victor. Ταυρίδης προπαροxytonum, à tauri occisus: paroxytonum autem is qui occidit, Ammonius & Cyrillus. De tauræ id est scutica alibi dixi. Eutropius autor est Superbum Tarquinium excogitasse primum vincula, taureas, fustes, &c. Et feriunt molles taurea terga manus, id est tympana. Ovidius lib. 4. Fast. dixit autem taurea pro taurina, id est ex corio taurino. Vergilius lib. 1. Aeneid. Taurino quantum possent circundare tergo. Lucanus lib. 1. Tauriferis ubi se Lucania campis explicat. Toruus à tauri dicitur, aspectu leuerus & terribilis. Toruitas, ut Pompeio placet, quasi taurorum acerbitas dicitur. Est autem toruus proprium bovis epitheton. Trux etiam quasi taurum dicitur existimatur, id est ferox, crudelis: unde trucitas truculentus, & trucidus verbum, Perrotus.

b. Ταυρόμορφοι, Horatius Ausidum tauriformem dixit: Expressabantur autem à priscis fluuiorū imagines bucrani, id est boum capitibus, vel taurina forma, & cornuti, ut supra in Boue, dixi. Fluuij curtaurocrahi, id est taurinis capitibus fingerentur, quatuor ferè causas afferunt: vinā, quod vbi se in mare exonerant, remugunt: Homerus, Ταῦρος διεκάθαι τερπεταῖς μυριόπολις: alterā, quod boum instar silcant proscinduntq; tellurem: tertiam, quoniā pascua circa ripas est, solent: postremo, quoniā curuis ambagibus cornua imitantur, Varinus, Taurus, ut id habet, Alpheo fluuij immolabatur, ut Neptuno quoq;. In vniuersum enim taurus amanu naturæ conuenit cū aliis, tū qua violentū est animal, & cornibus terrā reiecit. Taurorū specie simulachra flaminū id est, cū cornibus formantur, quod sunt atrocia, ut tauri. Festus. Εἴσι δέ πάντα στολῶν λύσια (sic habent impressi codices, Cælius reddit in Libya) λεγόμενοι ερεποι, οις εἰσάγειν διε ποιούντων ταῦρον ἡ διὰ ταῦρος, διὰ Εὐρώπης αἰγαίων, Pollux 1. 9. Europen qui rapuit Taurus apud Lycophronē, nō aliud fuerit quam ταυρόμορφον τύπωντα στολῶν, id est tauri forma præsigne nauigii, Cælius & Varinus. Nominabantur autem naues noiminibus illorū quæ prætendebat insigniū: & maximē venerabile est, centaurū pistriū, & cuncta id genus, caratione dicta prolataq; à Vergilio in quinto, Bayfius. Hac de re copiosius scribit Nic. Erythræus in Indice suo Vergiliano in Scylla. Taurocercuri, naues fluuiatiles, Suidas. Est autē cercurus, genus nauis breuioris, lembus, vide Bayfium. Elephantes nascuntur, ut Iphicrates scribit, apud Hesperios Aethiopas, & qui rhiges vocantur, forma tauris persimiles, vita verò magnitudine & pugnādi viribus elephantes referunt, Strabo. Ταύρην, bellis tauri, Varinus: & galea ex pelle taurina, Hesychius. In vulgaribus Lexicis legitur ταύραι, tegmina ex taurina pelle, quibus caput & ceruix obvolumuntur. Κομὸι ταύραι γενενόμηντος εὐρεσθαι, Homerus. Sanguinem taurinū Graeci dicunt ταύρεον αἷμα. Magi marrubiū tauri sanguinē vocant, Dioscor. Alexandri equū bucephalan vocarū, siue ab aspectu toro. siue ab insigni taurini capitis armō impressi, Plinius. Ad Cadaram rubri maris peninsulam exiunt pecori similes belluæ in terram, paſtæq; radices fructū remeant: & quædam equorū, asinorū, taurorū capitibus, quæ depascuntur sata, Plin. Ταύρην διά, νέφαλη, η παιδεία τοῦ Ταυρίδης. Hesychius: videtur autē locus corruptus. Κόπων, taurus διπλοεγως, ut ηρωις, bos cui cornua sunt lunata: Cælius, Varinus, & Hesychius. Tauroceros tribulus cognominatur apud Diocoridem. Κερτια, γανεια, superbi, per translationem διὰ τοῦ φανταστικοῦ ταύρου, id est à tauris qui ferociores & elata ceruice sunt, Hesych. Ταύρης βαβύλοντες, τερπεταῖς στολῶν ταῦροι, Μινωῖς γήιαρος, εὖ διαυποτοῦ ζεισάπεροντος εἰσιν. Antipater Antholog. lib. 1. sc. 1. Io. Tzetzes Chilidae. 11. cap. 393. genus taurorū Scythicorum pās vocari scribit, & παστυλυφ: exponit ταυρολυφēs.

c. Nicander in Theriacis de percusso à dipsade, Αὐτοὶ δὲ τοῦ ταύρου ἐπερποτημοῦντες καρδῖα, αἰμέργοντα μετατρέπουσι. Ταύρης εἰγυνος & εἰγυνος apud Varinū, taurus vehementer edens mugitus: apud eundem, ιούμυλος legitur, vox (ut mihi videtur) corrupta. Ταύρην φωνήν, Suid. ταύρος θρυψη, qui vocem taurinæ similem ædūt, Varinus. Ερυγρῶν ταύρος, taurus mugiens cū mactatur, vel sanguinē eructans dissecito iugulo: Homerus, Ηρυγρῶς ιετοῦς &c. Varinus. Δεινὸς δὲ βρυχῶν, ποντικοῦ τοποθετοῦ, Theocritus Id. 32. de tauris. Germani de vehementi illa bouis aut tauri per dolorem vel iracundiam emissâ voce, dicit brülen. Quales mugitus, fugit cū sauciis aram Taurus: & in certain excessit ceruice securim, Vergilius. Idem lib. 12. Aeneidos: Mugitus velut cū prima in prælia taurus Terrificos cierat: (atq; irasci in cornua tentat Arboris obnixestrunco: ventosq; lacescit Ictibus & sparsa ad pugnam proliudit arena) Inclusa parenthesi leguntur etiā lib. 3. Georgicorum ut supra citauimus, eadē proslus, nisi quod protentat illuc dicitur habetur. Dente lupus, cornu taurus petit, unde, nisi intus monstratum. Hostius ferm. 1. Ταύρην vaccarū est cū tauris appetūt, quasi taurire dicas: sicut ταύρη, id est subare, cū scrophæ libidine pruriunt & apres desiderant: vtraq; enim hac verba de fœminis tantū dicuntur, non etiam maribus ut quidam putauerunt. Αἴματα τauri dicuntur tauri καλεπτώτατος & διάκηλος μορφούτος, id est ferociores & validiores, qui etiam robore suo freti solitarij pascuntur, Varinus. ἀπομάλειν est contemnere: inde nomen quod ἀγέλην, id est gregem & gregatim pasci aspernentur. Hi etiam ἀπομάλειτο (malim ἀπομάλειτο per σ) apud Varinū dicuntur. Κέρας Βενορῆς ταύρου λάστενος διπλοχήλης. Ceterum cur tauri à rualibus certamine victi, grege deserpto solitarij pascuntur, ut copiōsè prosecuti sumus supra capite tertio, aliam rationem habet, neque recte quis illos ἀπομάλειν dixerit: neque enim vel virium fiducia, vel gregis & vaccarum contemptu, sed metu & dolore id faciunt. Aristoteles etiam scribit tauros cum ipsi inter se tantum absque vaccis pascuntur, ἀπομάλειν dici: quam vocem Gaza coamentari reddit, contrario planè sensu, ut recte obseruauit Erasmus: dearmentari enim potius vel abarmentari vertendum erat: & sic fotsitan ille vertit, peruerterunt autem librarij. Theocritus in Bubulcis, Χοι υἱοί αὐτοῦ βοσκοντε, έν φύλασσι ταλαιπόντο Οὐδὲν ἀπομάλειτος: Hunc locum Varinus explicans in Αἴματα, negationem omittit, qua quidem omissa contrarius verbi sensus evadet. Erasmus non recte ἀπομάλειν scribit vocem proparoxytonam & per omicron: ἀπομάλεις enim per τα cum acuto penultime scribi debet. Deceptus videtur inde quod apud Suidam ἀπομάλεις legit, qui genitius ab ytrouis nominatiuo for-

mari potest. Taurus qui grege vaccarū spretō & relictō seorsim pascitur, in sylam abijisse dicitur: id quod in prouerbiū etiam cessit, praelertim apud Græcos. Theocritus in Theonycho, Αἴγυς θεότα την ταῦρον, εἶτα καὶ ταῦρον ἀνάλαβε: quæritur autē his verbis amans quidam se iam pridem ab amica relictum, plurimumq; esse temporis quo illa alijs amoribus indulget, neque omnino curet ad pristinam redire consuetudinem. Licebit etiam ad alios diuersos vsus prouerbiū trahere, vt si quis amicōs pristinos, aut solita studia deserat: aut à coniunctu hominum abhorrens secum viuat. Scholia q̄a feruntur in Theocritum, prouerbiū interpretantur de his, qui abessent non reuerluri. Taurus enim si semel aufugerit in sylam, capi non potest. Vnde non in concinne quis dixerit maritum diutius ab vxore secubantem ἀπιμαχεῖν: Tantum Erasmus. Bosinitor, taurus est procreationi reseruatus. Pascite vt ante boues pueri, submittite tauros, Vergilius Aegl. I. Submittere pro substituere accipit Palladius, & Iustinianus institutionum lib. 2. de Rerum divisione. Sed si gregis, inquit, vsum fructuum quis habeat, in locum demoraturum capitum ex scetu fructuarius summittere debet, vt & Iuliano vsum est: & in vinearum demortuarum vel arborum locum, alias debet substituere: Megasthenes scribit in Indiā serpentes in tantam magnitudinem adolescere, vt solidos hauriant ceruos taurosq;, Plinius.

d. & e. Odientis signum est limis oculis aspicere & taurine, ταυρηδὸν, vt iāquit Plato: de qua voce mox plura inter prouerbia. Quibus frons est corrugata ac veluti nubila (σύννεφα) peruvicaces (αὐθάδες) ac duri iudicabuntur, & taurino forma, Aristoteles in physiogn. vt in Latino recte legitur in græco desideratur. Taurum color rubicundus excitat, vrsos leonesq; mappa priorat, Seneca lib. 3. de ira. Rubram vestem non ferunt qui ad boues accedunt, &c: quod ciusmodi colore eos constat effarer: Gyllius ex Plutarcho qui tamen in libro de Alexandri fortuna, & rursus in connubij præceptis, tauros, non simpliciter boues, hoc colore irritari scribit. Martialis in libro spectaculorum de rhinocerote, Quantus erat cornu cui pila tauris erat. Vestes vetustate dilabentes ac laceras (inquit Cælius) Aristophanis lacidas vocavit: Latini id genus pilares dicere vestes possent. Quod Martialis significat, quum Epigrammatum lib. 2. de toga sua, quam pertritam cōscissamq; intelligi volebat, ita scribit: At me, quæ passa est furiōsi cōrnua tauri, Noluerit dici quam pila prima suam. Erant siquidem, vt Sextus Pompeius scribit, pilæ viriles effigies atque item muliebres ex lana, quæ compitalibüs suspendebantur in compitis, quod esse deorum inferorum putarent, quos vocant larës: quibus tot pilæ, quot capita liberorum, scruorum, mulierum circa compita habitabant, ponebantur: vt essent ijs pilis & simulacris contenti, viuisq; parcerent. Hisce vero imaginibus nullius omnino pretij vestes circumponebantur. Proinde parinous etiam quandoque Martialis pilas vocat, vt Epigrammatum decimo in Laurum: Sed qui primus erat lusor, dum floruit ætas, Nunc postquam desit ludere, prima pila est. Ab hac pilarum similitudine, vt scribit Martialis interpres, vestes quæ in spectaculo tauris obijcentur irritandis, pilæ sunt nuncupatae: quod à tauris peterentur, tanquam effigies hominum. Vel, inquit, pilæ dicebantur, quod in globum & lusorix pilæ speciem conuolutæ iactabantur: Quanquam rudis antiquitas, vt Pædianus auctor est, homines è stramine formaret ad eum vsum. Postea, inquit, luxus in tantum auctus est, vt vestes etiam purpureæ obijcentur. Quod duodecimo Metamorphoseon significasse Ouidius quoque videtur, quum ita canit, Haud secus exarfis, quæ circa taurus aperto, Cum sua terribili petit irritamina cōrnū, Phœnicæ vestes, elusaq; vulnera sentit. Sed quod ille per luxum institutum ait vi phœnicæ obijcentur: id minus veritate connittitur: nam ex natura rerum oborta consuetudo est: Quam & iure consultus Vlpianus Digestis de furtis non ignorasse videtur, vbi ait: Cum eo qui pannum rubrum ostendit, fugauitq; pecus, vt in fures incederet, furti actio est. Hoc & in Institutionibus relatum inuenies De obligationibus quæ ex delicto nascuntur, Hactenus Cælius. Martialis in libro spectaculorum, derhinocerote scribens, Nanq; grauem geminò cōrnū sic extulit vrsum Iactat vt impositas tauri in astra pilas. Et mox de Carpophoro qui cœrum & leōnem in spectaculo 40 telis confecerat, Ille tulit geminos facilis cœri iuuenos Idem ibidem, Qui modo per totam flammis stimulatus arenam, Sntulster raptas tauri in astra pilas, Occupuit tandem cornuto ardore petitus, Dum facilem tolli sic Elephanta putat. Extat in eodem libro Epigramma in Domitianum, quem Alciden vocat. Qui cum futurū cœlum & immortalitatem sibi vellet repræsentare, tauro insidens superiores scenæ partes in speciem cœli conseetas petit, & simulatione Herculis, cuius nomen etiam sibi indiderat nam Alcides appellabatur. Qui taurum ex Creta in Atticam dicens eius dorso infedisse fertur, Domitius. Ornithōnis ostium debet esse humile & angustum, & potissimum eius generis, quod cochlearum appellant, vt solet esse in caeca, in qua tauri pugnare solent, Varro. Thessalorum gentis inuentum est equo iuxta quadrupedante cornu intorta cœrui tauros necare: primus id spectaculum dedit Romæ Caesar dictator, Plinius. Taurus caprifico alligatus mansuiscit, Taurus sylvestris quietus fit & mitigatur ad sicut alligatus, Zoroast in Geop. Κέρατος εῖναι vel κέρατος εἰναι, vel κέρατον, qui tauros cornibus trahit, 50 Varinus & Hesychius. Καὶ περιελκετε πνεὺς αὐθόπας εἰδὼν ἐγώ, Author innominatus. Supra inter epitheta tauri κέρατος, id est cornibus robusti, ex Oppiano posuimus. Κέρατος, etiam exponitur qui cornibus trahit aratum: tauri nimirum, id est bos robustus. Sic item vocant κέρατον καλῶν, id est funeis antennarum (funes opiferos Latini dicunt) Hesychius: idem Apollinis cognomen est, Varinus. Ἡπατοὶ μὲν σφηνῶν φύεσι, ταῦροι δὲ μελισσῶν: hic tauri nomen pro quo quis bone ponitur, vt supra etiam monui. Veteres taurorum cornibus pro poculis vni sunt, vt in bove supra dixi. in H.e. Ταῦρον scutum vocatur, à superficie quæ taureo tergore operitur, per synecdochē, Varinus. Supra quoque sic appellari diximus galeam ex corio taurino:

f. Milo solus absumpit taurum quadrum, quem per stadium retento spiritu portauerat. Itēm Theagenes solus taurum vorauit, Textor. Taurum deuorauit Hercules contendens cū Leprao: itēm Thasius, Milo, Titormus.

g. Annibalem aliqui (vt Liuius veneno hausto se peremisse dicunt, alij Midæ & Themistoclis exemplo tauri 60 cruore poto: alij suffocatū à seruo id facere iusso, Plutarchus in T. Quintio Flaminio. Themistocles tauri sanguine calido epoto moritur, vide Suidam in Themistocle. Psammenitus Aegyptiorum rex cū ad defectionem Agyptios induxit, captus est: ac deinde à Cambyses coniunctus, epoto cruentato confestim expirauit, Herodotus lib. 3. Midas tauri cruento poto ad verfuram faciendam abiit, Strabo.

h. Asphaltites lacus animal nō habet, nihil in eo immergi potest: tauri etiam cameliq; impune ibi fluitant, Solinus. Alciati Emblema Αἴγυς καὶ ἀπίκης, ad picturam bubuli taurum iuxta vaccas vinclum tenentis huiusmodi est: Eatoleranda homini trifitis fortuna ferendo est, Et nimirum felix s̄pē timenda fuit. Sustine (Epictetus dicebat) & abstine. oportet Multa pati, illicitis absque tenere manus. Sic ducis imperium vinclus fert poplite taurus. In dextro: sic se continet à grauidis. Lactantius 4. Theb. comment. Hetruscos confirmare ait, nympham quæ cum nupta fuisset, prædicasse, maximi Dei nomen exaudire hominem per natura fragilitatem pollutionemq;

tionemque fas non esse: quod ut documentis affereret, conspectu cæterorum ad aurem Dei nomen nominasse quem illico ut dementia corruptum, & nimio turbine coactum exanimasse, & reliqua. De Titormo busseua Aetolo ferunt, quod stans in armento ferocissimi omnium maximis; tauri pede correpto, furentem ac inde se proriper adnitentem frustra, retinuerit constantissime: ac insuper manu altera prætereuntis forte tauri alterius pedem apprehenderit audacissime, ac compresserit ferociter. Id cum intuetur Milo Crotoniates, in cœlum manibus sublati, exclamasse fertur. O Iupiter, an alterum proseminalisti nobis Herculem hunc? Hinc proverbij demanasse primordia memorant, Hic alter Hercules, Cælius. Polydamas Herculis æmulator leonem in Olympo inermis confecit: idem boum ingressus armentum, inibi taurum magnitudine insignem ac præcipue ferum conspicatus, ex posterioribus alterum arripuit pedem, retinensq; pertinacissimè, ferocitem, ac impetu prærabido proslilen-
 tem non dimisit prius, quam indignabundus ac furens, tandem in Polydamatianis manu ehelam, id est vngulam reliquit, Cælius. Milo quum quotidie vitulum gestaret, eundem taurum factum citra negotium gestasse dicitur. Seleucus Nicanor Taurum sylvestrem qui sacrificatus euaserat οὐανὸν Αλεξανδρῷ τῷ Μακεδόνιῳ dicitur cornibus apprehensum tenuisse & superasse, ac ideo eius simulachro in capite cornua apponunt Suidas. De Apide taurō, & Minotauro, & taurō Minois (quem & Marathonium vocant, ex quo natū ferunt Minotaurum, vide plura in Onomastico nostro in Marathone, & ibidem in Hercule nono labore eius: & Leonicenū in Varijs 2.27. & Pausaniam in Atticis, &c.) & æneo taurō Perilli quem Phalaridi donauit, supra in Boue egimus. Taurus Europæ raptor rex Cretæ Gortynem condidit, Eustathius. De Ioue taurō raptore Europæ lege Ouidium lib.2. Metamorphos. Nos iam prius ostendimus taurum istum ab eruditis nauem taurina formâ insigntem exponi. Idem hic taurus quod Europam in columē transuexerit in Cretam, inter astra constitutus fertur, Euripide teste: de quo plura apud Hy-
 gioium & astrologos legere: alij hoc signum effigiem Iouis in vaccam mutata esse malunt, vide Varinū. Versus istos Vergilij ex primo Georgicorum, Candidus auratis aperit cum cornibus annum. Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro, Macrobius exponit lib.1. cap.18 in Somnium Scipionis. Tauri sydus Veneri consecratum, Ibidem 1.21. Et Saturnaliorum cap.12. Cum primum signum aries (inq.uit) Marti assignatus sit, sequens mox Venerem, id est taurus accepit: & rursus eiusdem libri cap.21. Taurum ad solem referri, multiplici ratione Aegyptius & titus ostendit, &c. vt supra in Apidis bouis historia recitauimus. Medea apud Ouidium Metamor. lib.7. iugulatio Pelia pennis serpentibus per aereum super diuersa loca inuenitur, & inter alia super Cycneia tempe, Quæ tubitus celebrauit olor: nam Phyllius illuc Imperio pueri volucresq; serumq; leonem Tradiderat domitos: taurum quoq; vincere iussus Vicerat: & stricto toties iratus amori, Præmia poscenti taurum suprema negauit. Ille dignatus cupies dare: dixit: & alto. Desluit saxo cuncti cecidisse putabant: Factus olor niuei pendebat in aere pennis. Arnobius lib.5. de Cerere à Ioue delusa in tauri forma: Parit, inquit, mensem post septimum, luculentiam corporis, quam ætas mortalium consequens, modo Liberam, modo Proserpinam nuncupavit. Quam cum uerueceus Iupiter bene validam, floridam, & lucci esse consiperet plenioris, &c. mox subdit, In draconis terribilem formam migrat, ingentibus spiris pauca factam colligat virginem, & sub obtēto fero molliss. Iudit atq; adu-
 latur amplexis: fit vt & ipsa de semine fortiss. compleatur Iouis. sed non eadem conditione qua mater. Nam illa filiam reddidit lineamentis descriptam suis: at ex patre virgini tauri specie fusa Iouialis monumēta pellacæ. Autorem aliquis desiderabit rei, tum illum citabimus Tarentinum, notumq; senarium, quem antiquitas canit, dicens. Taurus draconem genuit, & taurum draco. Ipsa nouissimè sacra, & ritus initiationis ipsius quibus Sebadij nomen est, testimonio esse poterū veritati. In quibus aureus coluber in sinu demittitur consecratis, & eximitur rursus ab inferioribus partibus atq; imis, Hæc quidē crudité Arnobius Porro & Eusebiū audiamus de eadē re lo-
 quentē. Ceres, inquit, Persephonē peperit educatur puella. οὐανὸν scilicet (Pherephatten nonnulli appellāt) cui Jupiter, qui genuit, draco factus coniungitur. Vnde in Sabaziorū mysterijs draco in spiram inuolutus, in sacrificijs, ad factoriā memoriam immò vero in testimoniu tantæ turpitudinis, vt sic dixerim, adhibetur. Peperit & Pherephattus tauriformem filiū, vnde poetæ quoq; non nulli taurū laudant draconis patrē, & draconē rursus tauri patrē. Et in monte arcana hæc facta ducentes, pastorealem stimulū celebrant: pastoreale (vt puto) stimulū, serulam, quod ligni genus bacchantes ferunt, appellates: Hæc ex Arnobio & Eusebio, vt à Gyraldo citatū Syntagnate 6 in Proserpina. Scribit in super Clemēs Louem commutatū in anguem intulisse Proserpinę siliæ virtutē, vnde sit natus Dionysius. Quo argumento etiā Sabaziorum mystica draconē præferunt in orbē complicatum, Hinc & poetæ draconem tauri patrem dum concelebrant, symbolice operteq; Louem innuunt, ex quo & filia natus hic sit tauri specie. Quare ab Lycophrone taurū vocari scimus, Cælius. Achelous Epiri, vel vitalij Aetoliæ fluuius, nomē sub Acheloo regem mutauit, cum Thoas antea vocaretur, authore Stephano. Hic cum Hercule duello certauit pro Deianira Oenei Calydoniæ regis filia: sed videns Herculem fortiorē, se vertit primo in serpentem, deinde in taurum, cui Hercules amputauit cornu, quod Copiæ comiti Fortuna datum est. Sed postea Achelous Amaltheæ cornu Herculi dedit, atq; ita suum recepit. Tandem ab Hercule viētus se in sui nominis fluvio gemino cornu in signito occultauit. Nam reuera Achelous Græcia fluuius est, duobus aliueis, qui per fines Perrhæbiorum in Maliacum si-
 num effunditur. Vide Ouidium Metamorph. lib.9. de Acheloi transformatione. Cerastæ incole Amathuntia hospites immolabant: vnde Venus offensia. Dum dubitat quo mutet eos, ad cornua vultum. Flexit, & admonita est hæc illis posse relinqui, Grandiaq; in toruos transformat membra iuuēcos, Ouidius Metam. lib.10. Tauros in Colchide ignem efflantes, fuisse fabulantur poetæ, quos venefica ope Medeia Iason vicerit, de quibus Ouidius lib.7. Metamor. Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant Aeripides tauri. &c. vtq; solent pleni resonare camini: Pectora sic intus clausas voluentia flammis, Gutturæq; vsta sonant, tam illis Aesone natus Obuius it. Vertere truces venientis ad ora. Terribiles vultus, præfixaq; cornua ferro, Puluereumq; solum pede pulsauere bisulco, Fumisfcisq; locum mugitibus impleuere, &c.

Venetæ fluuius Silis ex montibus Taurisani fluit, Plin lib.3 cap.18. & mox cap.18. Taurisanos Istriæ populos facit. Et rursus ibidem, In hoc situ (inquit) interiere, Carnis, Segeste & Ocra: Tauriscis Noreia. Et cap.20. Incolæ alpium multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionem, Secusles, &c. iuxtaq; Carnos quondam Taurisci appellati, nūc Norici. Lepontios & Salafos Tauriscæ gentis Cato arbitratur. Taurisci, ταυρίσκοι populi iuxta alpes (alijs Taurini) Polybius lib.3. Eratosthenes Teriscos, τερίσκος, vocat: Dicebantur etiam ταύροι, Stephanus. De Noricis vel Oricis & Noricijs plura scribit Eustathius in Dionysium: & Strabonem citat testem, in Tauriscis Noricijs iuxta Aquileiam, ad duos sub terra pede statim aurum inueniri fossile. Orici (inquit idem Eu-
 stath.) iuxta Polybium habitant circa initium Adriatici maris: Norici vero vel Noricij iuxta intimum eiusdem re-
 cessum,

cessum. Taurinam (vt hodie vocant) vrbis Celtica est Massiliensium colonia, *Tauri* Stephano dicta: & ciues eius Tauruenti. Apollodorus scribit conditores huius vrbis vectos esse nauis *Tauri* Phoenicis, id est cuius insigne erat taurus: qui à Phoenicium classe reiecti, ad terram appellentes, vrbem inde nominauerunt: Gentile Taurini, Stephanus. Taurini populi sunt Italæ Transpadanae in Alpium radicibus, Plinius 3.7. Transpadana Italiae colonia est Augusta Taurinorum, antiqua Ligurum stirpe, inde nauigabili Pado, Plinius 3.15. Præter medianam & compendiariam magisq; celebreni Alpium viam (per alpes Cottias scilicet) sunt etiam alia multo ante temporibus constructæ diuersis: primam Thebanus Hercules ad Geryonem extinguendum, vt relatum est, & Tauriscum lenius gradiens, prope maritimæ composuit alpes: hicque horum nomen indidit: Moncesi similiter arcem & portum, ad perennem sui memoriam consecravit, Ammianus Marcellinus lib.15. Tauri populi sunt Tauricæ Septentrionalis regionis in Europa incolæ Iphigeniæ & Orestis aduentu maximè memorati: moribus sunt immanes, immanemq; famam habent, solere pro victimis aduenas cædere, Pomponius. Vide Onomasticum nostrum, Tauri Scythica gens ab Aegyptijs colentibus bouem & Apim oriundi, vt quidam ex Etymologico transtulit, in quo nos hæc tantum verba reperimus: *Tauri* τὰ Σκυθικά οὐρανοὶ, ὅτι πομάσιν Λαγύνθαις ταῦροι βέβαιοι εἰσὶν. Alij sic dictos aiunt à tauro, eo quod Osiris illic bubus iunctis terram arauerit: Apud hos est Taurica insula (vel Cherronculus potius) quæ & Mæotica nominatur: habitant quoque dictuim Achillis cursum, &c. Eustath. Dionysius poeta de Bosphoro Cimmerio, οὐρανοὶ Κιμμεῖοι νοίσιοι ταῦροι ποδὶ ταύροι. Alius (inquit Eustathius) hic Taurus est, quām qui in Orientem vergit: aut Septentrionalis quædam eius portio est, sub qua Cimmerij habitant, gens Scythica: & Taurica Chermonesus ingens sita est versus occasum Mæotidis fauibus adiacens, quam aliqui aiunt tum figura tum magnitudine Peloponneso parem esse. Regionis illius incola Tauroscythæ vocantur à TAURO monte qui illuc est: quod etiam Herodotus non ignoravit, cum & ipse de montibus Tauricis, id est Scythicis mentionem faciat, Eustath. De Tauroscythis ab Antonino Pio victimis historia refertur apud Iulium Capitolinum. Ad Syriam mons Taurus nomen à pecore habet, Varro. Taurus mons Asia, ab Eois venientibus, Chelidonion promontorio distinguitur: immensus ipse & innumerarum gentium arbiter, dextero latere septentrionalis, ubi primum ab Indico mari exurgit, &c. Vide Onomasticum nostrum. Nomen ei vel à magnitudine: Nam veteres tauros vocabant omnia magna & vehementia: vel quod eius pars ad mare prominentes, taurinam faciem (τερπηλοῦ) referat: Gentile Taurianus, Stephanus. Cælius non à taurō quadrupede, à quo & reliqua magna violentiaq; tauri dicuntur, vt Stephanus & Eustathius scribunt, Tauri monti nomen ineditum putat: sed contrà à Tauri monte magna violentiaq; omnia tauros appellari ait: quod ego non probo, & Stephani Eustathijs: verba contrario quām debet sensu cum accepisse video. Dionysius Aphor. Taurum montem appellatum canit, Οὐρανοὶ ταῦροι φανῆς εἰς κυαλόποιον (alijs δεξιούς ποιοὺς) ιδεύει. Οὐρανοὶ ταῦροι. Quæ verba Rhemnius Fannius sic reddit, Cornua nam sumimus scopulis imitatur acutis. Suidas hunc montem tauro boui persimilem ait, οὐρανοὶ εἰρηνὴν τὸν ἔπειρον ποδὸς ποδὸς εἰς ψεύτην, εἴτε δὲ τὸν αὐχέναν ποδὸς: ταῦροι εἰσὶν: id est, saltanti & posteriores pedes in altum reiectanti, & mox collum incuruatum attollenti. Alius præterea Taurus mons videtur de quo apud Etymologum & Varinum legimus ex authore innominato, Taurus mons regionis illius glandes producit pabulum suis: pendebat etiam ex monte illo tributa, quæ redditus Tauricos appellabant: Ita Arrabia sunt Tauri duo quidam montes qui à longe formam quandam ostendunt Tauris similem, Strabo lib. 16. Taurus locus ubi gaza Iudeorum recondita erat in Hierichuntis ingressu, Idem. Taurominiū, *Tauri* mons est Sicilia multis bobus abundans, & supra cum vrbis eiusdem nominis, Perottus. Diodorus lib. 16. in Philippi regis historia scribit, Andromachum Timei historici patrem, coætis in unum qui cladi superfuerant, ab Dionysio Naxo euersa, Taurum vrbis vicinū collem diutius incliviss.: quare Taurom. nij nomen loco conciliatum, quæ mox opulentior fuit ciuitas. Tauromitanum litus cur Copria dictum sit, in Boue indicaui. Tauropolis, vrbis Cariæ, Stephanus Taurania, vrbis Italæ Stephanus. In Campano agro intercidit Taurania, Plinius 3.5. Taurianum, Brutiorum oppidum in Italia iuxta Rhegium, Mela lib. 2. Ad Brutium litus in Italia, intus in peninsula Metaurus amnis est, & Taurianum oppidum, Plinius 3.5. Taurorum Ptolemy 2.16. idem Taurinum Plinio 3.25. alio nomine Alba Graeca, Belgradum hodie, vulgo Griechisch *Vießenburg*, ubi Danubio miscetur Sauus, Est autem Vngariae vrbis à Turca nuper expugnata. Tauri amphitheatum apud Suetonium nominatur, in quo C. Cæsar Caligula munera gladiatoria aliquot ediderit. Tyburtina porta Romæ aliquando Taurina dicta est, à capite tauri, quod illic insculptum erat, Perottus. Alexandria Aegypti fallacibus vadis, tribus omnino aditum alucis, Tegamo, Posidonio. Tauri, Plin. 5.31. Taurus item fluuius est apud Træzenem, ex quo apud Sophoclem nominatur Tauria aqua, *Tauri* ποταμός, Varinus & Eustathius Iliad. 1. & Athenæus lib. 3. addunt autem illi fontem etiam quandam Hyoëssan à Sophocle vocari: quæ verba non intellexit 50 Cælius inepte reddens fontem Hyoëssan etiam visi apud Træzenem. *Tauri* ποταμός, Στρ. Α' γενιτορεύοντος ποταμοῦ τελεί ταῦρον τοῦ θεοῦ τοῦ θεοῦ, πατέρα τοῦ θεοῦ τοῦ θεοῦ. Hæc verba apud Hesychium & Varinum corruptissimè leguntur, quemobrem hic emendata citare volui. Emendaui autem tum ex Athenæo, tum alio Varini loco cuius, initium *Tauri* ήτα. Sic taariformis voluit Aufidus, Horatius 4. Carm.

Nunc de sacrificijs dicendum: Fuit quidem præcis opinio, vt ex hædis potius & agnis hostię fierent, quod hæmites & cicures essent. Nam gallinacei, sues & tauri animo magis abundare videntur, Gyraldus. Diximus iam in Boue præter alia quædam bubulo pecori sacrificando communia, boues mares ab Aegyptijs Epapho immolari, & quomodo ab eis exploretur an puri sint ad sacrificiū, explicauimus ex Herodoti lib. 2. Apud Homerū ποντοποιεῖ ποντοποιοῦ leguntur, id est selecti: tales enim sacrificari oportebat. Sic Vergilius, Maestant lefas de more bidetæs. Græcis sacrificatnris moris erat tauros explorare farina apposita. Nā si gustare abnuissent, concipiebant inde haud valere fatus, Cælius & Gyraldus. Druidæ viscum omnia sanante appellantes suo vocabulo, sacrificio epulisq; rite sub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorū cornua tunc primū vinciantur, &c. Tercunditatē eo poto dari cuicunq; animali sterili arbitratūr, contraq; venena omnia esse remedium. Tanta gentiū in rebus fruuiolis plerunq; religio est, Plin. Quoties aut thus, aut vinum super victimā fundebatur, dicebant, Maestus est taurus, thure, vel vino: hoc est, cumulata est hostia, & magis aucta: id quod & Isidorus lib. 10. scriptum reliquit Gyraldus. Homerus, Ήρωὶς ἐνέργειος Ελινινοῖς αἴματι ἀνατείνει: Tunc enim de sacris bene sibi promittebant lones, cū tauri maestandus magnum q̄deret mugitum, Varinus in Helice, Messenij taurum quē manibus Aristomenis maestaturis sunt, columnæ quæ in eius sepulchro est alligat: Quod si ille, dum vinculū euadere conatur & saliendo tumultuantur, columnā commouerit: latum omen interpretantur. Sin minus, triste, Pausanias in Messenicis. Cum Agamemnon in Aulide ceruum Dianæ ignarus occidisset, dea irata ventorū flatus amouit, vt nauigare non possent. 70 Oraculum

Oraculum consulentibus responsum est Agamemnono sanguine deam esse placandam. Missus igitur Ulysses Iphigeniam filiam astu à Clytaenestra sub praetextu facti cum Achille matrimonij impetratam adduxit: cumq; iam immolari pararetur, dea misera illam sustulit, ceruamq; pro ea supposuit, virginem autem in Tauricam regionem transtulit, &c. Quidam in vrsam scribunt mutatam esse, alij in taurum, alij in anum, in ceruam alij. Sed haec meræ fabulæ sunt, res ipsa autem sic habet. Cum Iphigenia iamiam immolanda esset, accidit forte ut unum aliquod ex praeditis animalibus se obtulerit, quod comprehensum mox Iphigenie loco mactatum est. Non est autem absurdum rem ita contigisse credere, cum in sacris etiam literis Isaaci immolandi loco arietem se obtulisse legamus. Varinus in Neoptolemo, vbi plura erant de Iphigenia afferre ex Isaaci Tzetzae in Lycophronem commentarijs deprompta, & Perottus in Cornucopiae. Solitaurilium & quo pacto fiant, meminit Cato de Re rustica cap. 141. Simile eis sacrificium Græci trityn vocant, de quo in Boue supra dixi, Tritys vel trias sacrificium constabat ex verre (quem Græci capron vocant) ariete, & tauru, Varinus. Populus Romanus cum lustratur Solitaurilibus circumaguntur verres, aries, taurus, Varro. Perfectum sacrificium sue, tauru, hirco & ariete constabat: hoc hecatomben Græci & trityn vocabant, vt supra exposui. Solitaurilia sacra fuere, quæ singulo perfecto lustro per Centores celebrati mos fuit, ad lustrandam urbem, sue, oue, & tauru: aut verre, ariete, & tauru, qui circum urbem ducebantur, tumq; multa religione lustrum condebatur. Solitaurilia, Festus inquit, hostiarum trium diuersi generis immolationem signant, tauri, arietis, verris, quod omnes integri solidique corporis sint: solum enim lingua Oscorum significat totum, & solidum: haec Festus, sed & Græci διαλογικά dicunt totum & integrum. Porro de Solitaurilibus meminit Liuius, Asconius, Quintilianus, alijq; Gyraldus Plura vide in Ariete. Tauri etiam & taurilia ludii erant in honorem deorum inferorum facti, qui hac de causa instituti sunt. Regnante Tarquinio Superbo, cum magna incidisset pestilentia in mulieres grauidas, existimantes Romani eam factam ex carne taurorum diutius populo vendita, prohibuerunt ne amplius yenderetur, & ob hoc ludos diis inferis instituerunt: quos & boalia & bubetios aliquando vocatos inuenimus. Sed proprie hi ludi sunt boum gratia celebrati, Perottus. Tauri ludi dicebantur, qui deis inferis siebant, Festus. Sed de Taureis ludis supra etiam in Boue diximus: Est & Tauria Neptuni celebritas, de qua paulo post. Tauri δέ τε καιρός, η παιδεία (forte legendū των Αἰγών, id est ludus) ἡ δέ Ταυριτία, Hesych. Videtur sanè locus esse corruptus. Tauroxonla dicebatur festum quoddam in Cyzico, tauriformis solitum, Hesychius & Varinus: nimirum in Bacchi honorem, qui in Cyzico tauriformis colebatur, vt mox repetemus. Ego ταυροπολία potius legerim, quamquam & Taurica Dianæ festum sic nuncupatur.

Taurum vt Neptuno sic etiam fluuijs immolare solebant: præcipue autem Alpheo taurum legimus immolatum: habet enim quandam affinitatem taurus cum fluuijs, vt supra in secunda huius capituli parte ex Varino protulimus. Homerus de Chryse scribit, cum tauros & capras Apollini immolasse. Sunt enim tauri coloni quidam terræ, & ad frugum prouentum Solis effectum suo labore adiuuāt. De capris & alijs animalibus cur Apollini immolarentur suis dicimus locis. Supra in Boue, vbi Cadmi mentio incidit, de taurorum, etiam hostijs Apollini sacrificis non nihil attuli. In Icaro insula maris Persici splendidè colitur Apollo ταυροπόλεως, vel codē cognomine Diana, Eustathius in Dionysium. Apollini taurum, ioui non item immolabant, vide paulo mox in tauris Neptuno sacrificis ex Macrobio. Ex eodem supra in Boue (vbi de Apide) taurum ad Solem referri docuimus: & vbi armentorum Solis meminimus. Bugenes, Βαρύνθιος Διόνυσος, id est boue genitus Bacchus ab Argiuis colebatur. Hunc & Græcorum pleriq; ταυρομοφονον, id est tauriformem Bacchum & ταυροκέφαλον, id est tauricipitem, item ταυροπόνον ab Orpheo (dictum) effingebant, & appellabant: natumq; ex Persephone, vt Clemens in Strom. & Eusebius in Præp. Euang. tradunt (quorū verba paulo ante adnumerauimus), vt alios mittam. Quinimo etiam taurus dictus est, & illi cornua attributa, & cognomen etiam factū ταυροφων, id est tauricornis, vt est apud Nicandri commēt. in Alexipharm. Idem & ab Opheo in Hymnis Βαρύνθιος & Διόνυσος: vocatur, id est buceras & bicornis. Hinc Ouidius, Accedant capiti cornua, Bacchus eris. Idec autem cornua Baccho sunt attributa, vt Diodorus lib. 5. tradit, quia primus boues iugo iuxerit & Bacchus idem sit & Osiris. Idem tamen in quarto idcirco cornutū Dionysium prodidit, quod Ammonis filius fuerit, qui arietino capite cū cornibus fuisse dicitur. Sunt qui cornua pro audacia sumunt, vt Phurnutus, quod audaces trucesq; vinū faciat. Hinc Ouidius, Tunc pauper cornua sumit. Sunt qui & scribant cornua cristas vocari, &c. & cincinno interpretentur: ac ideo Mosen cornutū Hebreis visum putant, vt etiā Lysimachū regem in eius nomismatibus videmus, sed Armenios adhuc & Lydos sacerdotes, cū huiusmodi cincinnis & capillis Romæ conspeximus. Porro & illud item legimus, veteres cornu bouis pro poculo vīos fuisse, & inde factū esse, vt non solū cornua Dionysio finixerit antiquitas, sed etiam taurus ipse diceretur & tauriformis in Cyzico coleretur: & νερπος, id est cornutus dicatur à Nicandro, Gyraldus. Bacchus νερποφων & taurus dicebatur, &c. vt supra monni cū dicerem veteres cornibus pro poculis vīos. Athenaeus lib. 2. Plato (inquit) secundo de Legibus vini vīum sanitatis gratia concessum ait. Verum ab ingenio hominū ebriorum, Dionysium taurō & pardali conferunt, eo quod inebriati sāpe quedam per violentiam agere conentur. Alcaeus, Λαοτε μηδε μελιαδέως, αλαοτε δέ τε τρέπεται λαών (lego δέ τε τελε) αἴροντελεως (forte αἴροντε μελεως) id est vīo placidū aliquando ingenium contingit, aliquando vehemens & violentius quā verbis exprimi possit. Quidam etiam τυμπανον, id est feroes & animoti sunt: quālis nimirum taurus est. Euripides, Ταῦροι δέ τε τελε, οὐτέ τελε τυμπανον, id est, Tauri proterui sunt & cornibus ferociunt. Sunt qui natura pugnaces prorsus efferantur, vt pardalis effigies eis conueniat, Hæc Atheneus. Sophocles in tragœdia quæ inscribitur Tyro (Tereus perperam secundum Varinum) taurophagum vocat Dionysium, id interpretantur quia dithyramborum poetis in victoria daretur bos (in quo tamen aliqui Aristarchum mendacij arguunt. Suid.) Alij crudelem & immitem (νερπον) accipiunt, quando & Aristophanes Cratinum ita infamauit. Sed ad violentiam magis referendum alij putant, quod philocenus esset is, hoc est vīo indulgeret largius, vel audax Baccharum instar, Cælius, Varinus, Suidas, Etymologus. At forsitan επινειον hic interpretari conueniet, non simpliciter crudelē & immitem, vt Cælius transtulit sed ωνοφάγον, id est qui cruda & non cocta voret. Arnobius enim lib. 5 aduersus Gentes, Bacchanalia etiam (inquit) prætermittimus inania, quibus nomen Omophagijs Græcum est, in quibus furore mentito, & sequestrata peccoris sanitate, circumPLICatis vīos anguibus atq; vt vīos plenos dei numine ac maiestate doceatis, caprorum reclamantiū viscera cruentatis oribus dissipatis. Suidas citat Aristophanis ex Rani versus, quibus Cratinum taurophagum vocat: & Bacchum eadem ratione molochagum cognominat. Inter ea quæ maxime memorabilia sunt apud Cynethenses, templum. Bacchi est, hyemisq; tempore solenne celebrant, in quo oleo inuncti viri taurū, quemcunq; Dei instiūtu comprehendunt, ex armento boum sublatum, educunt ad templum, Pausanias in Arcadiis. De tairo quem yetula Cereris

Cereris apud Hermionenses sacerdos ducit & sacrificat, in bove supra diximus in h.h. Diana Taurica dicitur, Gracis etiam *Tauρός* (vt habet Varinus) quæ à Tauris populis colebatur: eadem Thoantea vel Thoantis, Orestea, Faseelis, Aricina & Nemorensis apud Romanos dicta est. Nam Iphigenia iam immolanda, vt supra narrauit, numinis miseratione subtracta, & ad Tauricam regionem translata, regi Thoanti tradita est sacerdosq; facta Diana: ubi cum secundum statutam consuetudinem humano sanguine numen placaret, agnouit fratrem Orestem: qui accepto oraculo carendi furoris causa cum amico Pylade Colchos petierat: & cum is occiso Thoante simulacrum sustulisset, absconditum fasce lignorum, vnde & Faseelis dicitur (ab alijs Facelis aut Facelina, siue à face cum qua pingitur: propter quod & Lucifera Diana, & Φωτόφορη, & στλασφόρη dicitur: siue Τάρη φανελή, id est à lignorum onere & fasce) Ariciam detulit, &c. Gyraldus. Iphigenia etiam Diana à quibusdam cognominata, nō alia quam Taurica videtur. Quiq; Thoantea Taurica sacra Dea, Ouidius in Ibin. Tauropolie Diana meminit etiā Diōd. lib. 5. Idem & Tauropolia sacrificia Diana & Martis apud Amazonas vocari scribit. Strabo quoque lib. 14. ait in Icaria insula (Icaro Persici maris insula, Dionysius Afer) templum Diana fuisse, (Stephanus id ex eodem Strabonis libro, in Samo fuisse tradit) quod Tauropolium à dea diceretur, id quod in decimo sexto repetit, vbi fuit & oraculum. T. Liuius lib. 4. quintæ Decadis, Amphipolim cum iam fama pugna peruerisset, concursusq; matronarum in templum Diana, quam Tauropolon vocant, ad opem exposcendam fieret, &c. Varinus, Tauropolon (inquit) Dianam dixerunt, quoniam vt taurus circumeat omnia: vel quod taurum Neptunus immiserit Hippolyto, furentem cestro per omnem ferè terram: vel quod Iphigenia è Scythia fugiens, in Attica simulachrū Diana constituerit, & Tauropolon Dianam appellarat, quod à Taurica gente tum primum venisset. Dionysius Afer in situ Orbis, non à gente tantum, sed à tauri, Tauropolon Diana denominatam ait: quia, vt Eustathius hius, ea regio armentis abundet, quibus praesit dea: seu quia Diana Luna ceditatur: quare & Tauropus, Ταυρόπολις, dicta est, quod sit vt taurus aspectu, Gyraldus. Caius Eustathij locum melius sic reddit, vel quia cum Luna eadem sit, quæ tauris vectatur & Tauropus dicitur. Sanè Hesychius non modo Tauropolam Diana, sed & Mineruam vocat. Alij Tauropolon dictam aiunt, Αἴτη ταυρού Εών. Inde quod telum immiserit (tauro nimirum) vnde & Taurobolos appellata est, quo nomine Mineruam quoq; in Andro venerabatur, Suidas. Alij non Tauropolon cam, sed Taurophagon nominaverunt, quod taurus pro Iphigenia in sacrificio suppositus sit, Etymologus. Ταυρόν, quæ in Tauris Scythiz colitur, sic dicta tanquam gregum & pecorum præses, per synecdochiam à parte: vel quod non alia quam Luna est, & tauris inuehitur, quam & ταυρόν appellant. Ηρόδοτος πόλεις Δίος Αργείου Ωγασσού παιδάριον θέσης αἰγαλεῖας, apud Sophoclem in Ajace: Multos enim furētes postea fingunt à Luna affectos esse, ed quod illa spectris nocturnis praesit, Suidas. Ioui taurum immolare nefas existimat, vt exponemus mox ex Macrobo. Ioui tamen in triumpho sacrificari solitum taurum candidum testatur Gyraldus. Taurus Iunoni immollatur, apud 30 Theocritum. Mineruam quoq; Tauropolam cognominari, ex Hesychio iam docui. Suidas eandē ταυρόν ἀρδισταμ in Andro coli scribit idcirco quod Anius taurum Atridis dederit, & vbiq; ille de naui exiliret, Mineruæ zdem condendam iussit, ita enim secundā fore navigationem: Taurus autē in Andrum exilij. De bubus Mineruæ immolari solitis, in Boue dixi. Mirabile est Olympiæ sacro certamine, nubes muscarum immolato taurō deo quem Myoden vocant, extra territorium id abire, Plinius. Ταῦρος vel Taureps, Neptunus, Hesychio: apud Suidam Ταύρης scribitur. Ταύρη, festum Neptuni, Hesych. & Varinus. Καὶ ταύρης εὐροταῖα, Hesiodus in Scuto: vbi Scholia addunt Ταύρης epitheton Neptuni esse, Bœotice, quod ei deo tauri mactabantur in Helicone: vel vt alij dicunt, in Onchesto: idq; vel propter vndarum fluctuumq; sonitum: ex quo etiam ταυρόν οὔτε, id est tauriceps dictus est, Gyraldus. Qui potus ministerio præficiuntur, dici quidem eenochoi solent: in Neptunitamē festo (apud Ephesios) etiam tauros scio appellatos, Caius ex Athenæo quem tamen non citat. Euangelus apud 40 Macrobiūm lib. 3. cap. 10. Et ex his (inquit) quæ nota sunt nobis, Maronem pontificij disciplinam iuris nescisse constabit. Quando enim diceret, Cœlicolum regi mactabam in littore taurū, si taurum immolari huic deo vetitum? aut si didicisset, quod Atteius Capito comprehendit. Cuius verba ex lib. 1. de iure sacrificiorū hæc sunt: Itaq; Ioui taurō, verre, arietē immolari non licet. Labeo vero lib. 68. intulit, nisi Neptuno, Apollini & Marti, taurum non immolari. Ad hæc Prætextatus renidens, Qibus deorum immoletur taurō, si vis cum Vergilio communicare, ipse te docebit: Tauram Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo. Vides in opere poetæ verba Labonis? Igitur vt hoc doceat, ita illud argute. Nam ostendit ideo non litatum, id est scutum Horrendum dictu, & visu mirabile monstrum. Ergo respiciens ad futura hostiam contrariam fecit. Sed & nouerat hunc errorem non esse inexplicablem. Atteius enim Capito, quem in acie cōtra Maronem locasti, adiecit hæc verba: Si quis forte Ioui taurō fecerit, piaculum dato. Committitur ergo res non quidē impianda, in solita tamen. Et committitur non ignorantia, 50 sed vt monstro locum faceret securiō. Hucusq; Macrobius. Pausanias in Corinthiacis mentione Danai facta, eiusq; filij, Ibidem (inquit) Bitonis imago est, humeris tamen tuſlinens: de quo Lyceas poeta scripsit, quod cum Argiui sacrificium Ioui in Nemeam ducerent, Biton vir ad modum robustus, humeris sublatum gestauerit. Taurus vt fluuijs (caſam superius indicaui) sic etiam Neptuno aptum sacrificium iudicatur, Varino teste. Immolabantur autem ei, tauri ταυρού λαβεῖν, id est nigerrimi vel vndequaq; nigri, propter nigrū aquæ colorem: à quo poetæ πορφυρού κύμα dicunt, & πάντων μέλανα & ιεροεδέα, & λευκά, Varinus. Est autem carmē Homerii in Odyssea, Ταύρος παυρέλανας ἐνοστιχθονι κυανοζάτη. In Pindaro ταῦρος δέργαντες Neptuno sacrificantur, id est albi, quod quidē fieri potest Λέπτη πολιωνάλα, id est propter canū maris colorem. Sed veteres ἀρχαῖται intelligentalbos pinguedine: vt contra quædā pingua pro albis dicuntur: qualia sunt κρητεῖναι λιταρά, τὰ λευκά έλεια. Varin. Pindarus in super alibi Neptuno taurum immolandū cratopoda vocavit, qui suis fuit Delphorū mos, Caius. Homerii Scholastes, Tauros (inquit) ei immolabant, propter maris violentiā: nigros vero, propter aquæ colorē, et maris profundo. Idē fere scribit Phurnutus. Varinus in se cōtra taurum Neptuno immolari solitum ait, Λέπτη πολιωνάλα, οφερότητα κυνήσεως τῶν πτερῶν, ηπὶ Λέπτη πολιωνάλα, id est propter canū maris colorem. Pindarus in Olympijs, παῦρος αργύρη (forte ἀρχαῖται, vt supra ex Varino) illi ascribit: quidam album interpretantur, propter maris spumas: alij non album, sed florentem, seu nitentē, aut procerū interpretātur. Ego velocē expono: nam sic canes cognominatos videmus: Sed de hac voce cum alibi, tum in Argiphonte Mercurio plura dixi, Gyraldus. Iunoni de tauro albo antiqui rem sacram faciebant, (vt in Boue supra ostendi) vel de iuuenca potius alba vt docti autumant, quod Gyraldus poetarū testimonij comprobant. Pindarus in Nemis in laudem Alcimedis Aeginetæ, Εὐαμφικτυνον. Ταυροφίω τετραδεκάτη Νιον οὐ τέρπη. Interpres taurophonon trieteride exponit, in qua tauri Neptuno ferirentur: Repetebant autem Isthmiorum certamen tertio quoq; anno. In maritimis sacrificijs exta in fluctus iactabantur, 70 vnde

Vnde illud Silius libro 17. Cui numen pelagi placauerat hostia taurus, Iactaque cœruleis innabant flumibus exta. Græci aliquot Neptuno de cruribus taurorum rem sacram faciebant: Vlysses ariete, apro, & tauru luit. Non solos tamen tauros vel Neptuno vel Apollini, sed & alias quandoque victimas immolabant. Horoibus tauro, capro, & ariete litabant, Gyraldus. De lupo qui taurum conficit, quo auspicio Danaus regnum obtinuit, in Lupo dicemus.

PROVERBIA. Tauricum vel taurine tueri, *Bλέπειν ταυρόν*, pro eo quod est toru ἀγέλως, Aristophanes in Rantis, de Aeschylō cuius itati faciem extimis. Εἴβλεψεν οὖν ταυρὸν ἔγκυφας κάτω. Plato demonstrat hunc Socratis fusile morem, taurinis oculis obtueri. Optimæ toru Forma bouis, Vergilius. *Ταυρὸν ξειθλέπειν* apud Pollucem legimus. Odij signum est limis oculis aspicere & taurinæ, ut inquit Plato. Westphali tricem asperatum hoc prouerbio notant, *Ersicht als ein ochs der demfleischouuer entloffen ist*: Tuetur instat Tauri, qui ab icta lanij euasit. Taurum tollerit qui vitulum sustulerit: adagium in fornice natum, ut videtur (inquit Erasmus) sed quodad vsum verecundiorum commode torqueri possit, si quando significabimus maiora peccatarum adulum qui puer virtutis minoribus assueverit. In fragmentis Arbitri Petronij, *Quartilla mulier omnium impudicissima*, Infans (inquit) cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris apparet cui donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbium illud, ut posse dicitur taurum tollere, qui vitulum sustulerit, Hæc illa. Cæterum non absurdum videtur adagium ad Milonis Crotoniatae factum referri, qui quotidie vitulum aliquot stadiis gestare solitus, eundem taurum factum, citra negotium gestasse legitur. Atq; ita quadribit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuefunt, Erasmus. Simile nostri prouerbium habent Eschylus καὶ μέμνην, das ein guter hagg sol vuerden, Maturè curuetur oportet lignum, quod commodus vncus euasurum est. *Ταῦρος οὐ ταύρῳ τούτῳ εὐγόντες εἰσίν*, id est, Taurus porrecto ultra Taygetum capite ex Eurota bibit, de revehementer abfura, simillimum illi, Quid si cælum tuat? Prouerbium natum ex Aphthegmate Gerade Lacedæmonij: is ab hospite quopiam interrogatus, quæ poena foret adulteris apud Lacedæmonios, negavit ullos esse adulteros apud Lacedæmonios. At instans ille, Quid si quis existeret, inquit, quam poenam daret? Is, inquit, taurum maximum dependet, qui productio ultra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota. Cumque hospes arridens, Et vnde taurus tam ingens? Lacedæmonius vicissim, At vnde apud Lacedæmonios adulter? Refertur à Plutarcho in vita Lycurgi, Erasmus. Abiit & taurus in syluam, & Απηγέλειν præverbia, superius enarraui capite 3.

Germanicum diētum apud Hollandos. *Man drybe ein varren gen Montpelier, Kump er vuider er bleyt ein stier*, hoc est, Bouem etiam si longissime abducas, bos manet: Horatiani carminis sensum habet, Cælum non animum mutant qui trans mare currunt. Prouerbium, *Non si te ruperis, ex apolojo natum, ad Ranam differetur*.

D E V I T V L O.

A.

VITVLVS bos iunior dicitur. Discernuntur in prima ætate vitulus & vitula, in secunda iuuenus & iuuenca, Varro. Nos iuencum & iuuenam supra comprehendimus in generali bouis vocabulo, hic de solis vitulis seorsim dicturi. Attulimus autem supra quoque nonnulla, quæ ut bubulo generi in vniuersum sic vitulus quoque conueniunt. Vitulum Ebræi vocant ḥay egel, vel ḥay par cum additur ben b̄ak: simpliciter enim positum par, bouem in genere significat, ut supra exposuit Boue. Rabbi Salomon & Abraham Esta egel interpretantur vnius anni bouem, nisi quis vertat primi anni. Græci ἡγεμονοῦν vocant τύλον αὐτοῖς τυλον ἐγερέοντες βοῦν, id est bouem anniculam, Varinus. Saraceni, ut lego, vitulum hefel vocant. Græci μύρχον, quæ vox ad utrumque sexum pertinet, teste Ammonio: à qua diminutuum existat μυρχάσιον: Græci vulgo hodie vitulum μυρχάσιον vel μυρχάσιον nominant. Itali vitello, Galli veau: Hispani ternera, nimis à teneritudine, vel bezeron & vezetron: Germani ein kalb. Flandri kalf, Angelia a calfe, Vitulus in masculino genere δαμάλην, ταύριδιον erat dicitur, Germanice einstierle: Vitula in feminino, bucula δαμάλη & bovidior, Ebraicè egela, de qua voce pluribus supra docui: quidam Germanice exponunt ein Zieku, quæ vox tamen ad iuuenam vitulo ætate paulo superiore ad pertinet: Angelisan heffar or yongo cuwe.

B.

Vituli vngula si in utero non absoluatur, moritur, author obscurus. Cæteræ quæ ad partes corporis, supra cum Boue requires.

C.

De cibo potuque vitulorum, vide mox quædam in E. De foecitura & partu vacearum etiam in Boue dixi. Vituli item cur grauius mugiant quam boues, cum animalia cætera nouella vocem acutiores ædant, iam supra explicauimus. Adhæc, remedia vitulorum non pauca, boum remedii pariter coniunxit. Præter cæteræ, solent vitulis nocere lumbrici: qui ferè nascentur cruditatibus. Itaque moderandum est, ut bene concoquant: aut si iam tali vitio laborant, lupini semicrudi conteruntur, & offæ saluati more fauicibus ingeruntur: Potest etiam cum arida fisco & eruo coeteri herba Santonica, & formata in offam, sicut saluatum demittit. Facit idem axungiz pars vna tribus partibus hyssopi permista. Marrubij quoque succus & porri valet eiusmodi necare animalia. Columella. Vergilius in Georgicis pestem pecorum describens, Hinc lætis vituli vulgo morluntur in herbis, Et dulces animas plena ad præsepi ponunt.

E.

Post partum cura in vitulos traducitur omnis: Continuoque notas & nomina gentis inurunt. Et quos aut pecori malint submittere habendo: Aut aris seruare sacris, aut scindere terram, Et cæmpum horrentem fractis inuertere glebis, Vergilius in Georgicis. Posthæc primum de domitura eorum præcipit, de qua nos supra etiam in Boue cap. 5. deinde de alimonia ipsorum his versibus;

De Quadrupedibus

*Inter ea pueri indomiti, non gramine rantum,
Sed frumenta manu carpesata, nec tibi fæta*

*Nec vesca salicium frondes, vluamq; palustrem
More patrum nixa implebunt multalia vacca:*

Sed tota in dulces consumunt uberanatos. Si qua (matrix) amisit vitulum, ei oportet supponere eos, quibus non satis lactis præbent matres. Semel tristis vitulis obijcunt farsures triticos, & farinam ordeacem, & teneram herbam: & vt bibant mane & vesperi curant, Varro. In alimoniis armentorum pecus sic contuendum: lactantes cum matribus ne cubent, obteruntur enim. Ad eas mane adigil oportet, & cum redierint è pasto. Cum creuerint vituli, leuanda matres, & pabulum viride obijciendum in præsepiis. Item his, vt ferè in omnibus stabulis, lapi-
dæ susternendi, aut quid item, ne vngulæ putrescant. Ab æquinoctio autumnali vnâ pascuntur cum matribus, Varro. Mense Aprilli vituli nasci solent, quorum matres abundantia pabuli iuuentur, vt sufficere possit tributo la-
boris & laeti. Ipsi autem vitulis tostum molitumq; milium cum lacte misceatur salutati more præbendum, Pal-
ladiu. *Xlviā ornatæ, & uoxoxi ornatæ, id est fastiles seu altiles apud Athenæum legimus.*

Iunio mense vituli recte, vt dictum est, ante, castrantur, Palladius. Mense maio castrandi sunt vituli, sicut Mago dicit, tenera ætate, &c. Idem. Vitulis tempus castrandi anniculis est, alioquin minores deformioresque ea duri, Aristoteles. Castrare non oportet ante bimatum: quod difficulter, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutiles sunt, Varro & Sotion in Geopon. Castrare vitulos (Inquit Columella) Mago censet, dum adhuc teneri sunt: neque id ferro facere, sed fissæ ferulae comprimere testiculos & paulatim confringere (& paulatim confractis resoluere, Pallad.) Idque optimum genus castrationum putat, quod adhibetur ætati teneræ sine vulnere. Nam vbi iam induruit, melius bimus, quam anniculus castratur. Idque facere (verno, vt recte addit Pallad.) vel autumno Luna decrescente præcepit, vitulumque ad machinam diligare: deinde priusquam ferrum admoueas, duabus angustis ligneis (stagnis, Pallad. fortè stanneis, sed neutrum probo) regulis, veluti forcipibus apprehendere testulum neruos (quos Græci ἡρακλῖνας ab eo appellant, quod ex illis genitales partes dependent) quibus comprehensis, statim testes (centos testiculos, Pallad.) ferro resecare, & expressos (Palladius simpliciter habet, ferro resecant, & ita recidunt) ita rescidere, vt extrema pars eorum adhærens prædictis nervis (capitibus neruorum suorum) relinquatur. Nam hoc modo nec eruptione sanguinis pericitatur iuuenus, nec in totum effeminatur adempta omni virilitate, formaque seruata maris, generandivim depositus, quam tamen ipsam non protinus amittit. Nam si patiaris eum à recenti curatione feminatu inire, constat ex eo posse generari: Sed minime id permittendum, ne profluuo sanguinis intereat. Verum vulnera eius farmentatio cinere (cinere si impliciter, Sotion in Geopon. cum argenti spuma linenda sunt: abstinentusq; eo die ab humore (poro, Pallad. & exiguo cibo alendus. Sequenti triduo velut æger cacuminibus arborum, & defecto viridi pabulo oblectandus (præbeantur ei teneræ arborum summitates, & fructuæ mollia, & herbo viridis coma, dulciora sagina roris aut fluminis, Pallad.) prohibendusque multa potionem. Placet etiam pice liquida, & cinere, cum exiguo oleo (vt Sotion etiam habet) vlcera ipsa post triduum (à castratione scilicet) linere (vulnera diligenter ungere, Pallad.) quo & celerius cicatricem ducant, nec à muscis infestentur, Hæc Columella & Palladius. Sed melius genus castrationis (Inquit Palladius) sequens vñs iuuenit. Alligato enim iuueno, atque delecto, testiculis strictæ (scissa legit Petrus Cretcentiensis) pelle clauduntur, atq; ibi lignæ regula premente, deciduntur ignitis securibus, vel dolabris, vel, quod est melius formato ad hoc ferramento, vt gladij similitudinem teneat. Ita enim circa ipsam regulam ferri acies ardentes imprimitur, vnoque istu & moram doloris beneficio celeritatis absunt. & vñs venis ac pellibus à fluxu sanguinis strictis, plagam cicatrix quadammodo cum ipso vulnere nata defendit, Hæc Palladius. Vitulis (Inquit Aristot. lib. 9. historiæ anim. cap. 50.) tempus castrandi anniculis est, alioqui minores deformioresque euadunt. Modus castrandi hic est. Tractos deorsum testes, atque obtentos, pressisque in imum scorti, cultello & dacto, extridunt: mox fibras sursum, quead maxime fieri potest, reprimunt, & plagam infarciunt capillamentis, & finies effluere possit: & si inflammatur, ignem adhibent scor-
to, & respurgunt. Si bos à recenti castratu ineat, procreare potest. Hæc Aristoteles interprete Gaza. Græci in codibus impressis sic habent: Οἱ μὲν οὐν μόσχοι ἐπτεύονται, έν αὐτοῖς, εἴ τοι, σωγές καὶ ἐλάττες γίνονται. αἱ δὲ δαμάλεις ἐπτεύονται τὸν τρόπον τοῦτον. καταλινούσες καὶ πατέμοντες τὴς δέξεας, κατατεθεῖσες τὸν δέξεις διστηθεῖσαν, εἴ τοι αὐτές εἰσι τὰς πίζας ἀνα, ως μαλισκας καὶ τὴν ταύτην τρέχει βίσσον, δέποτε εἰς τὸν πέντε λέπαν Φλεγυμήν, καταπαύοντες τὴν δέξεαν, θηταί τε τοιν. εἴ τοι ἐνέρχεται τὸν βοῶν ἐν ἐπτυχώσι, τὸν φανέρων συγγενεῖσι. In his verbis multa corrupta, multa obscura sunt, & ab interpretibus variè redditæ quibus ego pro virili mederi conabor. Primum igitur post hæc verba εἴ τοι, sic lego εἰσχετες καὶ ἐλάττες γίνονται δαμάλεις. επτεύονται δὲ, &c. De vitulis matibus loquitur, quos Græci proprie δαμάλεις (à recto δαμάλη) vocant, teste Ammonio: quanquam à feminino etiam δαμάλη, similiter (δαμάλεις in plurali) formari potest. Εἴ τοι, sin minus, id est si non castrantur cum anniculi sunt, sed post illam ætatem, minores & deformiores euadent iuueni (quamvis enim μόσχος & δαμάλη eandem significationem ferè habeant, sive tamen δαμάλη pro iuuenco accipitur) quæætas proxime vitulum excipit, & ita conuenit hic interpretari. Dixerat autem paulo ante, omnia animalia, si dum crescunt castrantur, maiora & elegantiora quam non castrata euadere: sed si postea quam adoleuerunt, & iam incremento constiterunt, castres, nihil præterea accedere ad magnitudinem potest. Proinde non assentior Augustino Nipho, qui vbi hunc Aristotelis locum interpretatur, Minores (Inquit) deformioresque euadunt, scilicet si infra annum castrantur. Nam quod de castratione post anni primi ætatem, & quo tempore iam crescere desinunt, non ante illam facta Aristoteles loquatur, manifestum est ex iam dictis. Addit Niphus, si autem supra annum, non sine periculo agitur: at nos ex Sotione & Vatrone iam docuimus, non ante bimatum castrando esse: Sed esto vt posterius dicitum Niphi, pugnantibus inter se au-
thoribus, vel excusandum, vel etiam verum sit: prius certe omnino Aristotelis sententia aduersatur, quod vel Albertus Magnus ipsum monere poterat. Genus illud castrationis, quo vitulorum, dum adhuc teneri sunt, testiculos fissæ ferulae comprimere, & paulatim confringere, Palladius & Columella ex Magone docent: minus frangere vires, ideoque turius esse in tenera ætate existimauerim, minus etiam effeminare: cum testes ei non omnino demantur, sed atterantur tantum. Id quod testibus iam ætatis progressu durioribus, vt difficilius, ita nimio cum dolore fieret. Hominem ita castratum Græci θλασίας (vel θλασίας quod minus placet) vel θλυβίας appellant, à contritis contusisque coleis. His modis quoniam fine ferro fit, nec tantum dolorem affert, nec san-
guinem profundit, non pugnat illis qui anniculos aut bimos deum castrari volunt: intelligent enim illi de castratione ferro aut cauterio facta. Varia spadonum inter homines genera, Alciatus in libro de veteribus signifi-
catione proponit. Paulus Aegineta libro 6 cap. 68. duplarem castrandi modum explicat, alterum κατα θλασίαν id est

id est per contusionem, alterum *xar' ēnypolei*, id est exectionem. Posterior ad Aristotelis etiam verbalicis non-
nihil afferret, is huiusmodi est: Castrandus in sed illi resupinatur, & scrotum cum testiculis sinistra manus digi-
tis premitur: & per scrotum ita extensus duas lineas rectas, per utrumque testiculum vnam, scalpelio incidit: ubi
exillerint testiculi, cute detracta excidentur, ita ut tenuissimum solum naturale vasorum commutatum relaquatur.
Atque hic modus, eo qui per contusionem fit, magis probatur. Nam quibus testes solum contusi sunt, non
nunquam Venetum appetunt: nimirum quod pars aliqua testiculorum contusionem subterfugit, H[ec] Aegineta
qui de contusione etiam scribit, eam in infantibus solum fieri solere, &c. Quod sequitur apud Aristotelem
xar' ēnypolei οὐδὲ διπλούντες τῆς δοκίας, &c. sic vero, Vitulus resupinatis, scrotoque inciso, testes per inferiorem
scrotri partem exprimunt (& absindunt vel excidunt, quod deest in Graeco: addendum igitur, καὶ ἐκτέμνεται, vel
simile verbum.) deinde neruos à quibus pendebant, quām penitissimè fieri potest sursum recondunt. Quod
Aristoteles dixit, ξποθλίβσιν, id est digitis vel instrumento aliquo extrudunt, Aegineta sic effert: ευτηδόντες δὲ
οἱ διδυποι, ἐκπειθόωσιν. Propriè sanè ευτηδάν dicemus τὸ ξποθλίβσιν, ut pomorum nuclei digitis expressi, Grae-
ci εὐτηρνήζεν vocant proprio & eleganti vocabulo. Albertus Magnus totum hunc locum sic reddidit, Prosternit
ad terram vitulus, & dividitur corium oschei, & exprimuntur testiculi, & ligantur nerui testicularium fortius:
& tunc absinduntur testiculi, & eriguntur (id est sursum reponuntur) radices neruorum, cineribus iniectis
in vulnus: Et si coquuntur (id est vrantur) nerui, melius erit contra sanguinis fluxum. Quæ pleraque ad Aristote-
telis sententiam quadrare puto: quanquam de suo adiecit neruos (scilicet cremasteres) præligari, ex vulgi expe-
rientialia nimirum: Nam quod cineres pro capillamentis supponit, cum veteres rei rusticæ authores in hoc imite-
tur, facile condonabimus. Nam & in libro de simplicibus medicamentis ad Paternianum, qui inter nobis Ga-
leni circumfertur, ita legimus cap. 148. Cinis in recentia vulnera penitus infarcetus, sanguinem sistit: & eoque
omnibus pecoribus castratis cinis impositus prodest, omnibusque abscessis. Theodorus Gaza pro *xar' ēnypolei* re-
gisse videtur ξαρ' ēnypolei, cum non opus esset quicquam mutare. Obscurum est etiam quod verti. Et si inflam-
matur, ignem adhibent scroto, & respurgunt: Primum enim loco inflammate, ignem vel cauterium, & hinc et
verè est ignem igni addere, & augere malum: deinde quod inflammationem respurgat, nec quisquam vel te vel
quoniam medicamento ea respurgi debeat ex verbis eius intelligere queat, reprehensione dignum mihi videatur.
Pastores (inquit Niphus μετρόφεγξιν Aristotelis verba, ut aliquò modo Gaza translationem fulcat) puluerem,
aut aliud medicamentum ad hoc præparatum inspergunt. Sed absurdum est Aristotelem remedij inspergeri
nomen tacuisse putare, præserit cum eo omisso, obscura & inepta constructionis relinquatur oratio. Albertus
Magnus ridicule simul & indecet sic vertit: Si autem apostema acciderit in loco illo, puluerizatus testiculus &
co laprapositus, erit conueniens cura ipsius. Mihi post *xar' ēnypolei* distingutendum videtur, non post τοξικα γε
Gaza fecit: & ita vertendum: Quod si locus inflammetur, vrunt, & scroto inspergunt: intelligo autem idem ve-
medium quod proxime vulneri infarcendum dixerat, nempe τέλος, id est capillamenta, aut lana. Lanæ enim,
Dioscoride teste, vulneribus à principio statim ex aceto, oleo, vinové ut ille imponentur, &c. crematarium
præterea cinis crustas inducit, carnem excrescentem cohiber, & ad cicatricem vlcera perdicit. Ab inicio igitur,
ubi sistere tantum tanguinem oportet, lana mollis simpliciter adhibetur: deinde ubi locus intumescit (quod
Aristotelés φλεγμανικόν dixit, vi coniicio: s[ic]e enim hoc verbo Graeci parum propriè vtuntur), & plus colligi-
tur, vehementiore remedio, siccante expurganteque opus est, quod quidem non amplius lanæ, sed vsticæ
cinis præstare potest. Postremo in citato Aristotelis loco vltima verba εἰν ἐκτυρθῶν τῷ Φαρεψὶν οὐγγῆνη ποιοῦται,
dubio sic restitui debent, ιαὶ εὐτηδάντες τοιοφάτων, εὐτηδύνων: cum ex simili loco Aristotelis, tamen i. de genitacis
40 ne animi, cap. 4. tum ex Gaza conuersione, & Columella Palladiisque verbis confirmari potest. Haec item
dixerim super vitulorum castratione, non tam reprehendi & emendandi aliorum scripta, quām negotium ipsa
clarius explicandi instituto.

E

50 Vitulos lanij ad cultrum emunt, Varro. In omni animalium genere, carnes vetulorum duræ, siccæ, & con-
coctu difficultes sunt: iuniorum contra, humidae, & molles, atque idcirco commodius concoquuntur: his tamen
exceptis, quæ vbi in lucem editas sunt, protinus in cibo sumuntur. Nanque omnes eiusmodi mūccosæ sunt, ac
præcipue quæ suæ natura humidiore sint carne, vt agni & lves: verum hædi & vituli, vt qui natura sunt siccio-
res, multò melius concoquuntur nutritaque, Galenus in libro de boni & mali succi cibis. Ex eiusdem libro 3:
dealiment. facult. supra in Boue de vitulina carne iudicium recitauimus, nempe quod bubulæ præstet & facilius
concoquatur. Ex pedestribus animalibus suilla caro probatissimus cibus est, dein hædina, mox vitulina, idem.
Gaynerus in cura lichiadis, conuenient ait in cibo, vitulos laetentes à secundo ad quartum mensem. Omni tem-
pore anni conuenient hominibus temperatis aut calidis carnes hædullæ laetentis aut vituli, si possunt habeti, Ar-
nold. de conseru. sanit. Vituli vaccarum illarum, quas latetis tantum & casei causa nutrimus, quindecim à parti
60 diebus elapsis occidenti sunt: carnes eorum temperatae sunt & scilicet concoctæ, salubresque illis qui vitam de-
gunt otiosam, Petrus Crescent. Hanc itaque non ipsius mensæ nobilium crebro repetunt, Platina. Alliudos
habeant vitulum tua prandia in usus, Cui madida & sapida iuncta tepore caro est, Bapt. Fiera. Elixatur vitulina
vt reliquorum pecorum caro: quidam vt appetitui consulant excitando eodem ferè modo quo pisces coquunt,
in qua primum elluant despumantque, & saltiunt (parcius autem ea salti conuenit, in quibus ius magna ex pat-
te referendo consumi deberet) & cum semice etiæ videtur, vinum affundunt, deinde cepas per transuersum conci-
fas, postremo cum parum luris iam superest butyrum feruefactum: aliqui butyro in faragine farinæ aliquid ad-
dunt, & aceti modicum, & croceum ex aromatibus pollinem, ipsasque cepas. Similiter etiam exta parantur, sic
voco arteriam cum pulmone, corde & secore cohærentibus: Germani in vitulo priuatim das grick, nostri etiam
gricel: Apponuntur enim aut simpliciter elixa, aut condimentario luce cum vino cocta, vt de carne iam diximus:
70 sedius illud cum carne semper coqui solet donec modicum supersit: cum exitis vero interdum relinquatur copio-

sum & aromatibus cum croco adiectis pani perparando, digesto in patinis infunditur (eingriesappen) idque interlata etiam primæ mensæ fercula numeratur. Ventrem cum intestinis vituli, Germani priuatum in viuis & hædis nuncupant das kroß: quæ itidem elixa & aromatibus condita initio mensæ apponunt. Lixatur & vituli caput ad primæ fercula prandiorum, idque atetino longe præfertur, pretio superans fesquialtero. Cerebrum inde seorsim etiam in aqua modicè coctum, mox tunicis liberatum, in vino coquitur, & inspergitur aromatibus: Sunt qui cum lacte mixtum & cepis minutatim incis, butyro frigunt, & atomatis condunt. De vitulina certe sallienda supra in Boue d xi: relinquitur autem cum sale in vase ferè non ultra diem antequam suspendatur in camnum. Gelu in patina fit tum ex pedibus vitulinis, tum metaphreni seu dorsi superioris carnis. Pedes etiam elixi c. in aceto & pipere eduntur: vel friguntur cum butyro inuoluita contracta tudicula ouis. Cibi leues sunt pinguis caro & quæcunque glutinosa est: Quod ferè quidem in omni, quæ domestica sit, præcipue tamen in vingulis trunculisque suum, in petiolis capitulisque hædorum & vitulorum & agnorum, omnibusque cerebellis, item late, Celsus. Apichus libro 3. cap. 5. vitulinæ carnis varios apparatus prescribit, his verbis: In vitellina fr. Et: Piper, Ligusticum, apij semen, cumiunum, origanum, cepam siccum, uam paßam: mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum. In vitulinam siue bubulâ cum porrissuccidaneis, vel cepis, vel colocassis: liquamen, piper, latier, & olei modicum. In vitulinam elixam: Teres piper, ligusticum, careum, apij semen: suffundes mel, acetum, liquamen, oleum: calefacies, amylo obligas, & carnem perfundes. Aliter in vitulina elixa: Piper, Ligusticum, sanctuallis semen, origanum, nucleos, caryotam: mel, acetum, liquamen, sinapi & oleum. Eiuxum esse debet vituli pectus: Dorsum tamen seu spina assaturum requirit: Coxas eiuidem in pulmentum rediges. Platina.

Artocreas quomodo paretur ex carne vituli, & Platina libro 8. cap 36. h's verbis docet: Aut vituli aut hædiorum capi carnem elixabis: elixam & eneruatum, inuoluitam concides, & in mortario tundes. Huius deinde parum casei recentis, tantundem veteris & triti, parum petroselinii & amaraci concisi, oua quinque bene digestæ, abdomen porcinum, aut huber vitulinum concisum, modicum piperis, plesculum cinnami, minimum gingiberis, tantum croci vt colorem concipiat, addes. Curabis concoquatur eo modo, quo albam diximus. Hoc edant Scaurus & Celos, qui nimiam macilentiam cum obesitate libenter permutarent. Vehementer enim alit, corpus obescat, hepar iuuat, obstructionem tamen & calculum facit. Et lib. 6. cap. 9. Pastillum ex vitulo alijsue cicutibus animalibus hunc in modum parat: C. cutes (inquit) appello, omnia quæ domi aluntur, vt vitulum, capum, gallinam & similia. Ex his pastillum sic facies. Carnis macræ quantum voles sumito, minutatimque gladiolis concidito. Vitulinum adipem cum aromatib. hocis carni bene miscero, inuoluta crutillis in forno coquito. Cocta & vbi fuerint, duo vitella (vitella in plurali numero genere neutro & penumeo profert) ab albo ore ouorum excreta cum modico agrestæ, cumque iure perpingit bene tudicula agitata, in pastillum infundes. Sunt qui modicum croci ad pectem addant. F. eti & hic pastillus in patella bene vñcti, etiam sine crusta potest: capum, pullastram, & quicquid voles, integrum & in frusta concisum. In pastillo pro voluptate optimè coques. In hoc & multum alimenti inest: tarde concoquatur, panca recrementa in se habet: cor, hepar, & renes iuuat, obesat, ac ventrem *ciet. Et mox ibid. cap. 12. Pastillum (inquit) in olla sic facito: Carnem vitulinam cum adipice minutatim concisam, in ollam ponito: pipiones & pullos, si voles, ad jeito. Ollam ipsam ad carbones longe à flamma, ne concitatè effuerat, ponito. Vbi ebullire occiperit, de pumato: passulas deinde imponito. Cepa postremo minutatim concisa, cum larido frigito: Frictam in ollam indito. Vbi omnia propè cocta existimaueris, agrestam & aromata suffundito. Sunt qui & duo vitella ouorum bene agitata cum agresta infundant. Multum alet, tarde concoquerut, nauis faciet, stomacho nocebit, hepar & renes concalefaciet, sperma augebit, caput & oculos lœdet. Idem Platina eodem lib. 6. cap. 8. In pulmam vitulinam: Ex coxa vitulina catnem macram absindito, in frusta oblonga & lubri illa concidito: batutoque cum gladioli costa, ita ne rescidantur: statimq; sale & scenculo trito suffundito: amaracum deinde ac petroselinum cum larido bene concitum, & aromatibus sparsum super pulpas extendito: easq; statim inuoluta in veruadignem ponito: ne timum desiccentur, caueto: coctas conuulsi statim appones. Multum alet, corpus solidum reddet, panca recémentia relinquet. In pulmam Romanam, ca 19. Carnem vitulinam in frusta non maiora ouo ita concidito, ne alterum ab altero rescindatur: salemque ac coriandrum, aut sceniculum tritum statim inspergito: aspergi, inter duas tabulas aliquantulum opprimito. Veru deinde tracie cum tessula laridi, ne se contingant, ne de uitium desiccentur, ad ignem voluito, donec coquuntur. Multi hoc est & grossi alimenti, tarde etiam concoquitor, & aluum astringit. Et subinde cap. 20. Estiūm ex pulpa: Ex coxa vitulinæ pulpm accipito, camq; vel cum adipice eiusdem, vel cum larido minutatim concidito. Amaracum & petroselnum contundito, vitellom oui cum caseo trito tudicula agitato, aromata inspergito, corpus vnum facito, ac omoia cum ipsa carne misceto. In omentum deinde vel procinum vel vitulinum tessellatum incisum, hoc pulmentum ad oui magnitudinem inuoluto, ad focum in veru lento igne decoquito. Mortadellam vulgares hoc estiūm vocant, quod certe parum incoctum quam nimium, suauis est. Tarde ob hanc rem concoquatur, obstruit, calculum creat, cor tamen & hepar iuuat. Rorsus cap. 22. Farcimina: Pulpæ vitulinæ atque adipi tuliæ bene tunsæ, tritum caseum tum veterem tum pinguem, aromata bene tunsæ, duo aut tria oua tudicula agitata: salis tantum quantum res ipsa requiret, & croci quo crocea sint, admiscabis: admixraque in intestinum bene lorum, & per quam tenuatim productum, inoijecies: Coctoram in cacabo requirunt. Bona non nisi biduo durant. Seruari tamen in dies quindecim aut plures poterunt, si plus talis & aromatum addideris, siue ad sumum desicaueris. Et cap. 30. Caput vitulinum aut bubulum, inquit, aqua calida depilato, vt suum consueti, si elixum voles, vbi coctum fuerit, in alliatum mergite: si assuefuerit, repletum aromatibus, allio & plerisque odoriferis herbis, in furno decoquito. Et mox cap. 31. In cerebrum vitulinum: Ex capite elixo ac cocto cerebrum erues, cum quo duo vitella ouorum tudicula bene agitata, modicum piperis, parum agrestæ, salis quantum sit erit, miscebis. Mixta hæc omnia in sarcagine cum liquamine tantisper siuges, donec quod breui fieri, concreta simul fuerint. Comeditio hoc pulmentarium debet: vbi refrixerit, nili nisi pidius. Item cap. 35. In ventriculum vitulinum: Vitulinum ventre in angulo leniter perforato, stercusque ac sordes omnes eximo: In lotum ventrem, hæc quæ dicam, indito: Ex caseo veteri oua quatuor bene facta (fracta) parum piperis leniter tunsæ, croci modicum, passulas integras petroselinum, amaracum, mentam concitum. Mixta omnia & in ventriculum clausa, in cacabo bene coquantur. Et cap. 26. Pulmentarium in carbonem: Carmen macram ex coxa vitulina in buccellas non nimium subtilis concisum, caltri costa contundito: si le deinde & sceniculum semine bene trito virisque aspergit, inter duas tabulas per diuiditum horæ comprimito. Inde in craterula ad carbones concoquito, in utramque partem crebro vertendo

vertendo, addendoque thesselas latridi, ne igne inaescat. Coqui non, admodum hos pulmentarium debet: cādūlūm item coquūlūs apponatur, quo magis appetentiam & desiderium bibendi excitet. Hoc Bibulus utatur, qui sitim in se demortuam querit. Idem 5.15. Non displicuit mihi Palelli hospitis nostrī patina, qui pedes vitilinos bene lotos, & coctos cum iuscule aromatis insperso, in cēnam more Romano aitulit. Inditum quoque aliquid ex acetō putārim: adeo appetentiam excitabant. Apponi hæc patina prima mensa consuevit. Boni & facilis extat alimenti: pectori confert, tussim lenit, meatus vrinæ exulceratos sanat, dysentericis prodest. A medicis tamen anteriores magis quām posteriores, animalium partes probantur. Estimū ex abdomine porcino aut vitulino parandum, ex eodem Platina referemus in Porco. Genus sarciminis quod nostri vocant cerebri farcimen (cerebrum enim cum condimentis recto intestino bouis aut vituli infarcitur) supra in Boue descripsi. Circumfertur liber quidam Germanicus coquinarius, ubi eduliorum ex vitulo apparatus aliquot prescribuntur, quorum nomina hæc sunt, *Lebersalz von kalbs geling, Lungenküchlin, Gebachsen von kelberlungen, Holbraten von kalbfleisch.*

G.

Caro vituli recentia vulnera non patitur intumescere, Plin. Caro vitulina recens cum aceto cœcta madida que alis imposita, fœtorem hirci deterrium tollit, Marcellus. Ad hominis morsus carnem bubulam coctam imponunt: efficacius vituli, si non ante quintum diem soluant, Plinius: & alibi, Canis rabidi mortuā facta vulnera circuncindunt ad vias usque partes quidam, carnemque vituli admouent, & ius ex eodem carnis decocta dant potui: aut axungiam cum calce tuſam, scilicet admouent. Cornel. Celsus lib. 5. cap. 27. agens de curatione comuni aduersus omnes morsus serpentium: Si neq; qui exugat (inquit) neque cucurbitula est, forbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere. Vituli ius vulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt, Plinius. Carnem vituli si cum aristolochia instillata edant mulieres circa conceptum, mares parituras, promittunt, Plin. Vituli cornua decocta contra aconitum, Nicander.

Feminum vituli cinis sordida vlcera, & quæ cacoethe vocant, è lacte mulieris sanat, Plinius. Ex cervi & vitulorum cerebro (medulla Galenus) fit pessarium mollificans apostemata matricis & dutiitem eius, Rasis.

Medullæ animalium vim habent dura & sciri: hoc affecta corpora molliendi, sive musculi, sive tendines, sive ligamenta, sive denique viscera, induruerint. Semper autem optimam expertus sum ceruinam, detinendiuencorum seu vitulinam. Hiccorum vero & taurorum acrīor est magisque desiccata, vnde fit ut scirrhofas duritie desoluere non valeat. Cæterum ex vitulina & ceruina medulla, pessi etiam molientes ad matricis quædam viria componuntur: & pharmaca ex medulla confecta molliendi vi prædicta foris quoque utero imponantur. Accipitur autem non tantum ossium medulla, quæ verè medulla est, sed ex spinâ quoque dorsi, quæ reliqua scirrhæ squalidiorque est, & eam ebo causam seorsim vtralque repono, Hæc Galenus lib. II. de facult. simpl. cap. 5. plura mox inferens de recondendī & ieuandi medullas ratione. Communis ratio medullarum est: (Plinius verbis vtor) Omnes mollientur, expletur, siccantur, excalfaciuntur. Pro his verbis in Dioscoride legimus, Απαντησούσαι μεταλλαγής, ζεραντησούσαι την αγρυπνίην επικανών. Pro Ζεραντησούσαι legendū Ζεραντησούσαι cum Plinio: Dioscoridis interpres nostri seculi calfacere ex Plinio transferunt: verū de Græco textu emendando nullus meminit. Αγρυπνίης idem ratificare transferunt: & recte quidem ut eo iudicio fecerunt, quod non in hac etiam voce Plinium imitati sunt, qui Ζεραντησούσαι legit. medullas autem siccare, neque ratione neque auctoritate vlla niti opinor. Quanquam enim malactica, id est mollientia ea proprie dicantur, quæ calfaciuntur, exiccati, sed vtrumque moderate, magis tam en calfaciendo ea quām siccando primi ordinis modum exceedere posse scio. Nam Galenus mollientia conferens pus mouentibus: hæc aqualem calorem ei qui in homine secundum naturam est, efficere docet; illa multo maiorem. Proinde ut mollientia pleraque, ita medullas maxime, calfacere absoluē dici potest (quod meum est iudicium) siccari non item: nisi cum additione quod moderatè omnino & in primo ordine. Nihil enim eorum quæ scirrhi in morem indurata sunt (inquit Gal.) vel valide siccantibus, vel excalfacientibus valide, curari potest. Similiter απαντησούσαι, id est rarefacientia Galenus calida moderate & tenuium partium esse scribit, οὐδὲ ξηραντησούσαι, id est & minimè siccari: non quod non siccant, sed quod minimum siccant, cuius generis chamaelatum esse ait, ordine primo calidum & siccom. Verum Dioscorides, qui non raro Græcis vocabulis abutitur, quod ad secundas medicaminum facultates, hac etiam voce rarefaciendi pro laxandi abusus mihi videtur in medullis: mollient enim medullæ quæ dura sunt, laxantque intensa, magis quām rafefaciant densa, aut obstructa aperiant, præsertim cum pinguisculæ sint & emplasticæ facultatis nonnihil habeant, recentes præcipue accedunt enim medullæ natura in ruminantibus ad serum, in cæteris ad adipem. Quamobrem recte Galenus vbi de medullis agit, non calfacere, non siccere, non rarefacere aut aliud tale eas præstare scribit, sed molire tantum: quanquam & διαλύει id est dissoluere obiter eis tribuit non satis propria significacione. In translatione Serapionis pro απαντησούσαι habetur resolutiæ, & pro Ζεραντησούσαι, sedatiæ: vnde hoc saltem constat olim etiam hunc locum incertiæ lectionis fuisse, vt minus mirum sit Plinii quoque & Dioscoridem, qui ab aliis nimis rurum hæc descripsere, non eodem modo legisse. Postò quod Plinii medullam explorare, Dioscorides vlcera explorare dixit, nec ipse recte dictum existimo, nec apud ullum ex probatis inuenio medicis. Nam quæ sarcotica, id est carnem generate & vlcera explorare præprie dicuntur, siccari modice & abstergere sine morsu debent: ego vero nullam in medullis abstensionem sentio. Fieri quidem potest ut per accidens aliquando carnem inducant, præsertim cum aliis mixtæ. Multa enim per se laudent, aliis admista eundem affectum sanant. Quod sarcotici etiam contingit. Oleum sordes colligit, sic & cera: ærugo rodit: tria hæc mixta, carnem regenerant, magis etiam si quid sarcotici adiungas. Scio Plinii commendare medullam ceruinam aut vaccinam ad vlcera oris, sed cum resina: item vituli vel bouis ad dysentericos, sed aliis admixtis: & vitulinam priuatim ad exulceratas vulvas cum feuo, quibus tamen alia ratione quām sarcotica prodest: aut si illa quoque interdum, per accidens tamen. Sed satius hisce relicta, veram medullatum facultatem ex Galeni verbis superius recitatis addiscere: quibus hæc addi possunt, Medullis (vt etiam adipe) recentibus laxando, veteribus insuper discutendo vtendum esse. Medullarum (inquit Dioscorides) probatissima est ceruina, mox vitulina, post hanc taurina, tum caprina & ouilla. Laudatissima (inquit Plinii) ceruina, mox vitulina, deinde hircina & caprina. Curantur ante autumnum recentes lotæ, siccataeque in umbra per cribrum. Deinde liquatæ per linteum exprimitur, ac reponuntur in fictili locis frigidis. Vide etiam Dioscoridem quomodo ad vitulum parandæ sint medullæ. Vituli medullæ cum pari pondere ceræ & olei, vel rosacei, addito

quo, duritiae generum illinuntur, Plinius. Marcellus paulo alter, Medulla (inquit) cum cera & oleo rosaceo & quis ponderibus liquefacta, & permixta, & ad emplatri modum imposita, duritas palpebrarum, & si qua illic in modum pilularum nascuntur, comollit ac discutit, Marcel. Viroli medulla admixta camino trito infusa prodest in aurum dolore & grauitate, Plinius. Simile remedium vide mox in sequo. Recens vltuli medulla cum cymino contrita infusaq; quamvis magnos dolores auriculae statim releuat, & intra triduum tollit, Marcell. ex quo in Boue etiam dixi, bubulinam (sic legitur) vel taurinam medullam liquefactam, tepenteque, in tulam a uribus, plurimum prodest. Medulla vituli, vel si vaccina sit, vlcera oris ac rimas emendat: Plin. Vituli aur bovis medulla excoquuntur cum farina & cera, ex quoque oleo, ut sorberi possint, pro coelacis & dysentericis: Medulla etiam in pane subigitur, Plin. Marcellus item vaccinam, cum farina tenui subactam, & instar excocti panis in cibo datam, inuenit & dysenteria sanare scribit, maximè si & caseus bubulus recens manducetur. Manantia verendorum vlcera sanat seu cum medulla vituli, 10 Plin. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cum seu exuleerationibus vulnerum imposita prodest, Plin. Componitur ex ea medicamenta ad molliendum veterum, tum foris applicanda, tum pessis inditis, ut ex Galeno supra recitau.

Vitulinum pingue quomodo odoramentis imbui debet, copiosè explicatum est supra in TAURO ex Dioscoride. Idem quomodo à putredine conseruetur, videlicet in Anserino ex Dioscor. Vitulinum adipem aliquantum altringere Dioscorides scripsit, vide supra in bubulo adipem. Seum vitulicium sale subactum vitissime adhibetur pluriashi. Marcel. Cum sale tritum capitum vlceribus utilissimum est, Plin. Adipe vituli si palpebras crassiores perunxeris, extenuabis eas, & ad sanitatem perduces, Marcel. Seum vitulicium anseris adipem & ocimi succo, generum (palpebrarum) vltissimum est, Plin. Idem remedium alibi ad aurium dolorem & grauitatem commendat, Plinius: & Marcellus quoque, qui tepidum infundi iubet. Et rursus alibi in Plinio idem remedium (nisi quod nihil diffiret) ait, vituline an bouis seu cum capiatur) vlcera oris & rimas emendate docet. Est & alia mixtura (inquit) seu vituli cum medulla cerui, & albæ spinæ foliis vna tritis: Idem præstat & medulla (videlicet vitulina) cum resina, vel si vaccina sit. Vituli adipem succo ocimi adiecit, si pariter tepefactum auriculae infuderis, amarissimo incommodo laborantem continuo liberabis, Marcellus. Cuminum sylvestre auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus, cum seu vitulino vel melle, Plinius: Quid si leges? vel medulla, ut supra habimus ex eodem autore, & Marcellio quoque. Vituli adeps ex foemina (id est vitula: sed malum ex femine, ut paulo post ex inguinibus) sublata, cum aquæ cotyliis tribus decocta, & sorbitonis more sumpta, cæliaco plurimum prodest. Marcellus. Datur & seu vitulinum aut bubulum, dysentericis & coelacis, Plinius. Ad dysenteriam, Omentum vitulinum vel taurinum sartagine excalafactum peccanti & genitalibus impositum mirè medetur, Alexander Benedictus. Omentum vituli calafactum in patella totum applica circa renes, prouocat enim vltinam, Leonellus. Butyrum adipes anserinus, vitulinus, porcinus apud Gal. lib. 9. x. 7. miscentur medicinis ad fedem. Manantia verendorum vlcera sanat seu cum medulla vituli in vino decoctum, Plinius. Inflationibus in sede seu vituli auxiliatur, maximè ab inguinibus, cum ruta, Plin. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cum seu, exuleerationibus vulnerum imposita prodest, Plin. Testium tumor, cum seu vituli, addito nitro prohibetur, Plinius. De eodem remedio Marcellus, Adeps vituli (inquit) & nitri modicum, vna permixta, & ceroiti modo imposita testiculis, tumores omnes & dolores persanare dicuntur. Vngues scabros seu vituli emendat, Plinius. Sal prodest contra incipientes verrucas cum seu virulino, Plin. Author quidam obscurus ex Plinio citat, seu vitulinum podagrī & articularis morbis prodest; quod ego apud Plinium non de suo, sed si mo vitulino, nec eo simpliciter, sed eius cinere legi, ut inferius recitabo. Leporino coagulo pares habent vires, hædi, agni, &c. & vituli coagulum, Dioscor. Lethargicos coagulum vituli adiuuat in vino potum oboli pondere, Plinius libro 32. qui totus est de aquatilibus, proinde hoc in loco non vituliterrestris, sed marini, coagulum accipendum est. A recentibus & calidis adhuc vituli extis (id est arteria, pulmone, corde & iecore) minutatim concis, liquor in vasis chymisticis elicitor, cui & quales partes salvia & melissophylli liquorum similiter extrahitorum, ad inscentur: inde membra frigida, vel resoluta, vel tabida, mane & vespere aliquandiu perficitur, & mox calidis pannis inuoluntur. Iecur vltuli masculi, & tantundem foliorum laniæ, minutatim pariter conciduntur: collectus inde stillatius liquor potui datur tum virus tum mulieribus, qui durum tumorem transuersum in intro ventre supra pudenda perceperint. Vincit lepras ac furfures vitulinum fel, cum semine cunilæ ac cinere & cornu ceruino, si canicula exortante comburatur, Plinius. Felle vituli caput per unctum lentes exterminat, Marcellus. Alopecias sanat vrina hominis vetus, si cyclaminum adiiciatur, & sulphur: efficacius tamen & vitulinum fel: quo cum aceto calefacto tolluntur & lentes, Plin. Fel vituli calefactum cicatrices extenuat: Medicis adiiciunt myrrham & mel, & crocum, & aequaliter pyxide condunt: aliqui & florem & ris admiscent, Plinius libro 50 23 in fine capituli 18. imperitissimum ad cicatrices cutis referens, cum ad oculorum cicatricestantum pertineat, quod vel ipsa medicamentorum oculatum materia monere ipsum debuisset. Idem medicamentum Marcellius Empiricus inter oculorum remedia his verbis describit: Fel vituli diligenter collectum ad cotylæ mensuram in vaseum mittitur, tenuique igne admoto ita excoquitur ut ipsi setetur, deinde mellis bonitatum mittitur, quantum fellis illius decocti temanserit: ad jciuntur postea myrra tritæ drachmæ duæ, & croci vna, & & ris flos pauxillum ac postea simul omnia diu coaglata, ad tertias decoquuntur: quod medicamen in pyxide ærea debet reponi, sati vtile & leacomatis & cicatricibus, & omnibus vitiis oculorum, si adsidue inde & opportunè inungantur. Cum felle vitulino & aceto parim mensura serpentis senectus, id est exuviæ decoctæ, & lanula madefacta medicamentum auriculae insertum, maximè vtilitatis esse creditur, si prius feruentia aqua de spongia æurem foveris, Marcellus. Ex eodem malagma ventri soluendo de felle taurino vel vitulino parandum, iam in TAURO scripsit. Vitulinum fel si in purgationibus fuerit sub coitu aspersum vuluz, etiam duritiam ventris emollit, & profluuium minuit vmbilico peruncto, atque in totum vuluz prodest. Modum statuunt fellis pondere denarij ad apij tertiam, ammixto amygdalino oleo, quantum esse satis appetat hoc in vellere imponunt. Masculi fel vituli, cum mellis dimidio tritum seruantur ad vulvas, Plinius. Lien vituli in vino decoctus, tritusque & illitus, vlcuscula oris sanat, Plinius. Ad liensem sedandum, emiliensem vituli quanti iudicatus sit, iubent magi, nulla pretij cunctatione, quoniam hoc quoque religiose pertineat: diuisumque per longitudinem annæ eti tunicae vtrinque, & induentem pari decidere ad pedes: dein collectum in umbra arescere: Cum hoc fiat, simul residere liensem ægrivitatum, liberarique eum morbo dicitur, Plinius. Gluten vitulinum aceto remissum, admixta modica calce vltu, ut crassitudinem mellis habeat, illines locis leprosis, atque illic siccari medicamen permittes, efficaciter proderit, Marcellus. Lichenas oris præstantissime vincit glutinum factum à genitalibus vitulorum, liquatum aceto 70 cum sul-

cum sulphure viuo rato ficulneo permixtum, ita ut bis die recens illinatur: item leprae ex melle & aceto decoctum, Plin. Simile remedium in Tauro ex tauro colla diximus, quæ & ipsa ex genitali tauri fit. Auribus fræctis glutinum è naturis vitulorum factum, & in aqua liquatum medetur, Plinius. Fimo vituli suffiri percussos à scorpione prodest, Plinius. Sanguinem sifilis simi vitulorum cinis illitus ex aceto, Plinius. Ulceræ qua fodi data sunt, simi vitulini cinere & muliebri lacte purgantur, Marcellus. Igni sacro vitulinum simum recens, vel bubalum illinitur, Plinius. Varicum dolores sedat simi vitulini cinis cum lilijs bulbis decoctis addito melle modico: itemque omnia inflammatæ & suppurationes minantia, Plinius. Verrucas auferit vitulinii simi cinis ex aceto, Plinius. Aestates & quæ discolorum faciunt cutem, simum vituli cum oleo & gummi manu subactum emendat, Plinius. Oesypum cum melle Corsicanò tritum & appositum, abolet de facile omnes maculas, quidam & butyrum addunt: si vero & vitulifimus, & fel caninum misceatur, medicamen vitius erit, ita ut pariter temperata omnia decoquuntur, Marcellus. Idem locus apud Plinium sic legitur, Maculas in facie, aspergum cum melle Corsico, quod aspergium habet, extenuat: item secobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere. Quidam etiam butyrum addunt. Si vero vitiligines sint (hic vituli simum Marcellus habet) fel caninum prius acu compunctas. Melancholicis simum vituli in vino decoctum remedio est, Plinius. Simum vituli recentem si quis ex vino potui dederit his quos Græci cholericos vocant, manifesto periculo liberabit, Marcellus. Hydropicis auxiliatur simum vituli masculi illitum: simi vituli cinis cum semine staphylini, & qua portione ex vino, Plinius. Intestinorum inflammationes discutit vitulinum simum in vino decoctum, Plinius. Testium tumor cohibetur vituli simo ex aceto decocto, Plin. Manantia verendorum ulceræ seu cum medulla vituli sanat, in viuo decoctum, vel caprinum cum melle rubique succo: Vel si serpent, simum etiam (vitulinum forte, quod supra etiam ad fôrdidata ulcera & ignem sacrum facere ostendi, quanquam & capra sacerdos cum melle mixtum sanare apud Sextum legitur) sed malim de caprino accipere, quod Plinius alibi etiam cum aceto ulcera serpentia curare scribit, at in capra dicam: prodeesse cum melle dicunt, aut cum aceto, Plinius. Luxatis recentem simum aprinum vel suillum, item vitulinum prodest, Plinius. Vitulinum simum recentem articulis laborantibus illines, statim subuenies, Marcellus. Podagris medetur bouis simum cum aceti fece: Magnificant & vituli qui nondum herbam gustauerit, simum, Plinius. Articulorum attricis medetur vituli, qui nondum herbam gustauerit & suum, Plinius. Simi vitulini cinis cum lilijs bulbis decoctis addito melle modico, podagris prodest & articularijs morbis, è maribus præcipue vitulis, Plin. Si dolor sit & grauitas autium; vrina capri medetur, vel tauri, vel fullonia vetus calfacta, vapore per lagenæ collum subeunte: admiscens & aceti tertiam partem & aliquid vrinx vituli qui nondum herbam gustauerit: Simum etiam, mixto felle eiusdem, Plinius.

H.

Vitulus bos iunior est, à vitulando, id est lasciando dictus: vel ut Isidorus coniicit, à viridi ærate, sicut virgo (aut forte quia Græci vitulos olim ἵπτασθαι, & πετάσθαι, vel πετάσθαι dixerunt) Vitulus quod Græcè antiquitus itulus aut quod plerique vegetij, quasi vegitulus, Varro. Sic & vitula vacca est viridioris ætatis, necdum enixa: cum primam enim peperit nomine mutato iuuenca aut vacca dicitur. Sed hanc nominum proprietatem Latini non perpetuo servant. Vergilius Aegloga tertia: Ego hanc vitalam (ne forte recuses, Bis venit ad mulieram, binos alit vberē fatus) Depono. Et libro tertio Georgicorum, quos prius vitulos vocauerat, domitorum iam idoneos, hoc versu: Iam vitulos hortare viamque insiste domandi, paulo post iuuenios nominat, Iunge pares & coge gradum conferre iuuenios. Nec poëta solum, sed etiam Columella, Talis notæ vitulos (inquit) id est iuuenios vel boves indomitos & rudes, &c. Plinius alcubi vitulum masculum dicit, tanquam alias de vitula etiam intelligi potuisse: mihi quidem in ceteris casib[us] non opus videtur sexus differentiam addere, cum infleßione ratio vitulum à vitula vbiique distinguat, præterquam in datiuo & ablatiuo pluralibus, proinde recte alibi Plinius vitulis maribus dixit: neque enim ita vitulab[us] ut equabus apud auctores reperiatur. Apud Græcos etiam μόσχος generis communis est, authore Ammonio. Apud Theocritum Daphnis Idyllio 9. Λδὺ μόσχος μόσχος γαρ εταῖς, εδύδικαί βοῶν, Αδύδικαί στοιχεῖς, καί βωνέλαιος, αδύδικαί νηγών: lego & μόσχος vel propter carmen. Apud Nicandrum etiam in Theriacis μόσχος πρωτόγονος dicitur iuuenca quæ primum parit. Ceterum vituli nomen usurpatur etiam de aliis quadrupedibus maioribus, ut elephantis & balænis apud Plinium. Sic & dalmatin Græce Phötior omne animal vocari existimat in iuuenta. Stulte quidam in Dissertationis suis Vergilium in carmine iam citato, Iam vitulos hortare, &c. vitulos de equis interpretantur, cum proculdubio de boum vitulis illuc intelligat poeta. Bovis vocamus & vaccam, & taurum, & vitulum aliquando, Io. Tzetzes. Βοῦς δρομαὶ φρίγον, πέρης ἐδυνε, Varinus. Bodrov, & Bodrov apud Varinum & Hesychium, ad vtrunque sexum cōuenire videtur, de boue vel per ætatem vel alter parvo: Latini bucolum vel bucolum (ut Columella habet) de mare, de foemina buculan dicunt. Μόσχος, inquit Eymologus, dictus est vel quod μόνος vocem adat: ή ἀρχὴ τὸ δομαδική μητέλη, ή ἀρχὴ τὸ μῶ τὸ γριπόν, καὶ (lego Δέλφινος οὐ εἰχει τὸ τῆς μητέρας. Τὸν βοῶν τὸ νέα μόσχον καλεῖται, Poll. diminutiva reperio. μοσχέιον & μοσκίον, & πετάνιον (malim πετάνιον, ut à σπιλαξ σπιλάνιον) apud Varinum & Hesychium. Δαμαλæs & πότης, vitule sunt, neque Venere neque iugo domita (ut per antiphrasin δαμαλæs vocentur, contraria ratione quam δαμαλæs pro vxore) πότης autem minores sunt quam δαμαλæs: vitulis mares lactentes adhuc μόσχος appellantur, iijdem adulti tauſi, Varinus. Vide supra in Boue, ab initio octauī capit. Apud Varinum δαμαλæs vox corrupta est pro δαμαλæs. A πότης feminino licet, vox diminutiva fit πότης in masculino genere, & ab hac rursus πετάνιον, ut iam dixi. Póteris pro πότης abundante r̄litera. Dicitur autem πότης, τὸ τελευταῖον πότης δαμαλæs, Varinus: vel potius ut Eymologus & Suidas habent, πότης ιμπερίους, ιμπερίας αἴρειν τῆς θυραῖον πότης, vel δαμαλæs ιμπερίας αἴρειν. Ego porin à par Hebraica voce deduxerim. Apud Oppianum tamen dicuntur δαμαλæs τοῦ πέρπασον οὐ γενόσται. id est, vituli circa vaccas vberē distentas. Τπότης ιερθος, ηγεν πότης η βοῦς, apud Hesiodium, Varinus. Apud Lycophronem πότης legitur per duplex rh̄o, ut Suidas & Varinus obleruerunt. Πότης, πότης, πότης, non in alio quam Varini Lexico repertus. Πότης, δαμαλæs, Hesychi. & Varinus: Δαμαλæs ιερθος vocē nūquam legi, videtur autē idem significare quod vitulari apud Latinos, id est lætari, vel iuueniliter exultare ut vituli solent. Πότης Φορος apud Hesychium & Varinum exponuntur, οἱ αἴροντες τὰ νέφοια θητῶμεν: & quanquam rātio vocis compositæ interpretari postulat pro ijs qui vitulos humeris gestant: tamen vocabulū νέφοια (pro quo οὐ ιερθος per iota legendum puto, id est μικροὶ γέδια vel νεφέστω) facit ut illos etiam qui pueros aut pueras humeris imponunt, ut sepe per ludum sit, sic appellari putem. Δαμαλæs, iuuenula apud Varinum legitur in Κλαϊδον. Κνοφορεῖ δὲ δαμαλæs μιλᾶς, δένα, sic legitur in Geoponicis Constantini ex Varrone, pro vacca Venerem experta &

grauida, impropre. Πέταλον μόσχος, επειδή καὶ τὸ περιθώριον τοῦ μασθίου στραγγάλιον καὶ οὐδὲν οὐδὲν, Hesychius. Malim πέταλον ut metrictes quae organa musica non haberent, & organist tanquam equis carerent, πέταλον, id est pedites, ut pote ignobiliores dicerentur: quemadmodum & πέταλον λύκον, id est orationem pedestrem dicimus, cuius comparatione quæ numeris ligatur ἄνθετον quasi equo sublimis vocatur. Πέταλον, μόσχος, ἄνθετον αἱ κωνικοὶ φοιτᾶσι, Varinus. Videtur sane vox πέταλον de vitulis boum, tum de metrictibus illis dici posse, ut desit coniunctio καὶ vel ἡ post μόσχον in Lexicis Graecis. Κονιβολην, vt S. g. Smundus Gelenius obseruavit, ad Germanicam vituli vocem accedit: ut ita loquitur (sic enim titulos olim à Graecis vocatos Varro scribit) lilyticam tele E. evanis, νέας βοῦς Hesychius & Varinus. His βοῦς, bos annicula, (ημόνες ἔνος ἔνου, mutato ē in η) genitivum ηνδον facit, vel ηνδον Ignice.

Achaeus Eretriensis in Aethone Satyrico sues πέταλον dixit, cum vituli proprio πέταλον dicantur à cornibus, διαντας εἰπέταλα καὶ κωνικα, Athenaeus libro 9. Cælius ecpetala interpretatur patula, vel parua exiliaque: ego posteriorem interpretationem priori contrariam improbo. Nam ut πέταλον pro paruo repertatur (quod nusquam fieri puto apud Graecos, præterquam in πέταλος, quas Hesychius exponit palmas parvas & fruticosas) sicut apud Latinos petilum, εἰπέταλον tamen nunquam hoc sensu accipitur: sed patulum & planum & in latitudinem extensum semper significat, proinde plana & latiora pocula, quales patera sunt Latinis à patendo dictæ, & phialæ Graecis, πότηλα εἰπέταλα nominant. Quin & folia latiuscula πέταλα vel πέταλα dicuntur: Et π. παλπων, quod amplum vegetumque fuerit. Inde & sues πέταλοes, nimirum optimæ, & petasus genus pilei lati. & alia plurima, quæ omnia à verbo πέταλον formantur, quod est extendere & dilatare. Et quoniam plana lataque, eadem supino situ esse videtur, περιπλοῦσθαι pro τετραπόδιον καὶ τετραφύλαι exponit Hesychio & Varino: cuius significatio etiam περιπλοῦσθαι verbum apud eosdem extat, quam scripturam ego non probbo. Πέταλον, ιων, id est suum (sic enim legendum) per translationem à vitulis, qui πέταλον dicuntur, Varinus & Hesychius. Εν γένετο ορμητικῶν πεπίπτων τοι πεπίπτων, τοι πατάρα, Varinus. Πεπίπτων, ποτηλον, εἰπέταλον δεῖται, καὶ πέταλον, Idem. Πεπίπτων τοι εἰπέταλα, καὶ φιλοειδῆ (lego φιλοειδῆ) ποτηλα, Hesychius, & Varinus. Sed hæc super ecpetala significatio sufficiunt: patetum cum ipse Cælius alibi εἰπέταλα pocula latiora interpretetur, quoniam πέταλα felia per ampla sint. Debet istuc sane eum res ipsa monete ne ecpetala parua exiliaque cornua redderet, aut reddit posse dubitet, cum Athenæus sues petalides, id est præpingues sagittatosque à petalis, id est vitulis quorum ecpetalia cornua sunt translato nomine appellare testetur. Pingue vero paruo & gracili contrarium est. Aulus est quidam in Lexico Graecolatino ecpetata cornua ramola exponere, & falsæ interpretationis illius Athenæum testem mentiri. At poterant hominem virtusque Graeci sermonis indoctum oculi sui dolere nunquam sibi ramosis cornibus aut boum aut vitulum videntur. Πεπίπτων, οὐδέποτε θύλειαν καὶ βοῦς, Hesychius & Varinus: locus mihi parvum foreger videtur.

Vituli epitheta. Ferox. Templis matus, Iauenal. Stat. 12. Imbelles, Stat. 8. Theb. Lacentes, Ouidius Metam. 10. Tener, Horat. 4. Carm. Apud Graecos, Απάλος, Νεαλην Nicandro, Αγραλοπίτερος Homero Odys. Ανέρωτος Suid. ex Epigr. Mensem principis diei (νοούμενος) ratione Orpheus nuncupat μονοκέφαλον μόσχον, id est νυνικονέμη vitulum ut in Boeiam explicauimus in H. a. De moscho odorato vel aromatico, quem vulgo muscum vocant, suo loco tractabo in M. litera. Μόσχος, παυλὸς εὐρὺ φύλακον εὔηπεται, Eustath. in Dionys. Moschos & pediculum significat, quo frondes & fructus ramis annexi pendent, qui & petiolus, & à Palladio tenax vocatur, Hermolaus. Μίλαχος εὐρὺ φύλακον εὔηπεται (lege παυλός) Varinus & Hesychius: apud Suidam μίλαχος nudum sine interpretatione legitur. Μίλαχον etiam pro μίλαχον in H. s. ychios corruptum est, quod vel ordinis ratio prodit. Πέπιπτων, πεπομανὴ μίλαχος, οὐ δεῖξεν τὸ φύλακον εὔηπεται, Hesychius: in Varino μίλαχος περιπλακητον legitur: Suidas 40 non meminit. Diocotides felicem matrem describit his verbis, φύλακα εἰσὶν αὐταντα, έπειδην μίλαχος τοι πέπιπτων μίλαχος, hoc est, folia sunt sine caule, sine flore, sine semine, ex uno pediculo cubitali magnitudine. Quod in silice (inquit Marcellus interpres) supra terram extollitur, pediculi foliorum, non caulis rationem habet. Quoniam negato illi semine, merito caulem natura etiam negavit: propter semen enim plerunque caulis est. Rutilus in thelypteride, id est filice femina, ταῦτα μίλαχα πέπιπτων εἴσια, οὐ μονοκέφαλος: hoc est, Folia mari similia habet, non tamen uno singularique pediculo hærentia: μίλαχον in h. c. significazione sepe in Theophrasto legimus: facile autem ab aliis significacionibus discernerit, quoniam semper cum folij aut fructus mentione profertur. Μίλαχον putamina & reiectamenta pomorum sunt. Pollux. Dicitur & moschos, sive quodidem est oscchos, pampinus & capreolus, & clavicularia, quæ Graeci helicas & ligna & clemata, & amphidas quoque appellant, vt Galenus inquit, Hermol. in Corollarie, sunt autem hec verba Galeni ex Glossis in Hippocr. Οἰλαχωτῆς 50 τὸ φύλακον μίλαχον εἴπειν γερεῖται παναρεστον. Οἰλαχωτῆς μίλαχος, παληνατα εἰσὶν εἴλινες: τοῦτο γένετο μίλαχον εὐρυποδεῖον εὐρυποδεῖον λέγεται. In Hermolai translatione errores qua: uor iuuenio: quorum duo forte librariorum sunt, qui ligna prolegna, & amphidas pro amphideon supposuerunt: reliqui ipsius Hermolai, cui errandi ansam dederunt exemplaria perpetram vel scripta vel excusa: Nam hæc verba οἰλαχωτῆς μίλαχος, non à nouo initio legi debent, vt in vulgaris exemplaribus leguntur, sed præcedenti vocis οἰλαχωτῆς contungi: quod vel γένετο præpositio addita ostendit. Cornarius Galeni verba sic transfert: Οἰλαχωτῆς, pampinoformi circa vteri osculum eminentia: οἰλαχωτῆς enim & μίλαχος, sarmenta & pampini vias. Idem etiam αἰμφίδεον nominat & λέγεται. Τὸ αὐτὸν, scilicet οἰλαχωτῆς, id est, eandem muliebris pudendi partem, Hippocrates alibi amphideon vel legna vocat: helicas autem, id est Capreolos plantarum, Graeci nusquam vel amphidas vel legna appellant, vt male conuerterit Hermolaus, nequam ita conuersurus, si Galeni verba quibus in eodem libello Amphideon & legna ordine alphabetico 60 interpretatur legi sit: Ea (vt nos transtulimus) huiusmodi sunt. Amphideon orbiculis extremitas est osculi matricis, similis curvibrata labili: ducta metaphora e b armillis muliebris, quas Graeci à circumligando & in orbem comprehendendo amphidea (ἀμφίδεα πόδες, Pollux) vocant (Bubalion quoq; vt amphideon, & armillam significat & pudendum muliebre) Et in Lambda, Legra (inquit) osculi matricis oras vel extremitates sunt, per translationem à legins id est simbriis vestium: Has oras alibi amphidea nominat Hippocrates, Hæc Galenus. De Hermolai igitur erroribus constat. In Cornarij translatione non probbo quodd ἄλικας & κλινητα pampinos & sarmenta reddit, & hellcoides pampiniforme. Melius eo Hermolaus capreolos & clavicularias Latine reddidit, sunt enim capreoli coliculi in roti veluti cincinati quidam in ipsis pampinis teneris, quibus vitis veluti manibus quibusdam (inquit Cicero) adminicula complectiuntur ac comprehendunt: Germani nostri à figura furculas vocant, à qua etiam (vt mihi videtur) clavicularis Cicero & Plinius dixerunt: 70 Varro

Varro capreolos à capiendo, Græci ab inuoluendo belicas. Plinius etiam crines & viticulas appellat. Pampini autem vitium dicuntur vīgē seu rami foliosi à brachis vel palmatis, atque adeo ipsis caulis, & (vt inquit Plinius) à lateribus excentes. Videntur & frondes seu folia vitium vēteres quidam pampinos dixisse. Hanc huius vocabuli significationem propriam innumeris testimonis confirmare, si opus esset: vbi vero pro capreolo accipi videatur, unus tantum in Plinio locus est libro 9. Polypi (inquit) parvunt vere óua tortilla vibrata pampino. Hic forte syneccdochice pampinum pro parte eius clausula dixit. Sed hoc non defendit Cornarium: nam vbi multa propria vocabula suppetunt, ijs omisssis improprio vt nemo laudanerit. Græcum vocabulum καρπίον, vbi quis apud autores pro pampino proprie dicit, & palmite, & sartimento legisse memini, pro capreolo nunquam: nec aliter Grammatici interpretantur. Proinde in ijs etiam plantis, quæ nec amplexicales sunt, ne quo capreolos habent vilos, oblongos tenerioresque, & flagellarum instar flexiles ramulos clemata Græci frequentissimè vocant. Galenus autem hoc in loco καρπίον & ἄλλα conlunget, non tanquam synonyma (nisi quis improprie & per syneccochen clema pro helice capiat, quod apud autores factum non reperio) sed vt oschon vel moschon vocem vtrunque significare doceret. Quanquam ea pampinum & cuiusvis arboris ramulum tenuum proprie significat, helica fortassis improprie, neque enim eo vsu apud autores inuenimus: Latini tamen viticulam vtrisque significatione dicunt. Sed his reliquis ad rem præsentem: Galeno sermo est de ore matris, quod qua foris apparet orbicularis (eandem enim ob causam cucurbitæ oti ipsam comparat, & τὸ τετράγωνον ἐν κύκλῳ ἀπόριον interpretatur) à figura οὐρανοῦ dici existimat: quoniam & in oschis, id est capreolis, vt ipse interpretatur, figura orbicularis apparet. Mibi certe hæc Galeni interpretatio & oschij mulieris etymologia patrum atrideret. Alia enim orbicularis figura est ovis cucurbitæ, culaptius extrellum mulieris pudendum confertur, ab ipso etiam Galeno: alia vero clavicularum & capreolorum, quæ per spitas & enfractus in se non redeuntur sit. Præterea quod ad rem ipsam, amphideón ab Hippocrate dici totum quod foris apparet mulieris pudendum puto, ideoque in singulati numero ponit: partes autem eius vtrinque & oras legnæ in plurali: o'schion vero aliam partem interiorem, nempe prominentem carunculam, quam Græci nympham quoque nominant, quæ interdum adeo excrescit vt ferro secanda sit: hanc recte παράστασιν, id est partem eminentem dixeris: sed non ἐλυγεῖδη, quod Galenus aut ipse finxit, aut ab alio confitum usurpauit, nisi meum me in iudicium fallit. Οὐρανον autem eandem partem non à figura dixerim, vt Galenus: sed quoniam prominet, οὐρανος enim & μοσχος vocantur ramuli prominentes, teneri & molles præcipue. Vnde ferlan & oscheo virili, id est scroto nomen indium, quod Etymologus δέ τε οὐρανοῦ dedit. Videtur autem natura catnem illam quam in virus etc scrotum consumpsit, in mulieribus ad ipsorum oschion quasi alterum scrotum transtulisse. Sed Galeno si errauit, errare facilius fuit, quod tres istæ partes mulieris pudendi omnes coniunctæ loco & circa extrellum eius osculum habeantur. Ego Hippocratem virus pati sermonis & propriis vocabulis vti solitum, de re eadem tria diuersa vocabula protulisse vix crediderim. Οὐρανοφόρια celebritas seu festum Athenis fuit, cuius apud autores, & in primis Plutarchum, cerebra est mentio. In Osphoriorum pueri ingenui pubescentes (hi duo erant genere & diuitiis eximi), osphoriorum (et Varinus) eligebantur, qui ferrent οὐρανον, id est ramos ac palmites cum suis racemis (sic Hesychius & Varinus interpretantur) in templum Mineruæ Sciriodos. Fuit & Athenis locus Osphoriorum nuncupatus, à Phalerio non procul, vbi Mineruæ templum fuit, Hesychius & Nicandri interpretes in Alexiph. Ab his Osphorica carmina dicta, de quibus in primo de historia poëtarum egimus, Gyraldus. Galenus οὐρανος & μοσχος synonyma facit, vt supra dixi, vtrunque in masculino genere: In Lexicis Gracis omnibus οὐρανος femininum legitur & exponitur καρπίον βότερος ἐξηγούμενος ισχον: Suidas & Hesychius addunt eandem à quibuldam ορεοχαδα vocari. In neutro etiam genere, multitudinis numero οὐρανος apud Hesychium & Varinum pro ijsdem palmitis scribuntur.

Μοσχός, απαλός Suidas: nomen adiectuum pro tenero & nouello. Hinc illud apud Homerum, μοσχοῖσι λαζαῖσι, tenens viminibus: Appion & Herodotus translationem esse aiunt à teneris bubis, id est vitulis, θητὴ τε φερεῖσθαι λυγαδὶ φυτό, id est ad molles & flexiles plantas (θητὴ τε φερεῖσθαι φοῖν, lege φυτῶν in Etymol.) Quanquam, vt idem addunt, lygos non de qualibet arbore vimen est, sed illa præcipue quæ Græcis agnos vocatur, Latine vitex vel Amerina salix: habet enim illa præcipue flexiles & viles ramulos. Dicuntur etiam per se & substantiæ μοσχοι, nouelli ramuli ac teneri in quibusvis arboribus: καλδονίεις, βλαστησαντα νεόφυτης; καλδονίος, η κύριος, η μεσός απαλός, Varinus: surculi recens enati, annotina germina & apta insisioni. Fortan & turiones aliquando reddere licebit: sic vocat Columella teneritates summas ipsatum arborum, quæ pecori in cibo conuenient, vt hominibus etiam ex fruticibus & herbis q̄ios Græci asparagos nuncupant, de quibus Galenus lib. 2. de facultat. alim. Sive aspharagos (inquit) Attico more, sive asparagos dicas, nihil interest. Sic autem vocant omnes ferè Græci πούς απαλός παντεῖος, id est coliculos teneros, dum crescunt & ad fructum aut semen proferendum p̄ergunt. Producunt sane ἐνθλασματα παντεῖα, id est germina huiusmodi, tum olera multa, tum stirpes in genere, non ab omnibus tamen illis ad cibum decerpuntur. In brassica priuatim κύρια quasi κύρια per syneresin appellant: deinde de diuersorum olerum asparagi agens, subiicit: Altud asparagorum genus est in fruticosis plantis, vt ruscus, chamaephyte, & oxyacantha: à quibus differunt (per excellentiam dicti asparagi) tegulis & palustris (Latinè corruda) postremo bryonia, id est vitis albæ asparagi, Hæc Galenus. Cymas de brassica Latinæ etiam dicunt, Plinius libro 19. Brassica a toto anno seritur, &c. cymas à prima sectione præstat proximo vere: hic est quidam ipsorum canticum delicatior teneriorque caulinus. Itali etiamnum cymas aut cymolas vocant: hinc & Germanis natum videtur suum kymen & kymle. Columelia libro 10. Græcorum imitatione genere neutrò prætulit, Frigoribus caules & veri cymata mittit. Quid autem μοσχοι de holericis quoque dicantur, ex Etymologo etiam probari potest, cuius hæc verbha sunt μοσχίνεται, τελέφεται, κυρίως τοι μοσχία, η τοι λεπτῶν λαζαίων φυτεῖαι, η φυτῶν, hoc est, μοσχίνεθαι verbum nutriti & crescere significat: proprie autem dicitur de moschis, id est teneris holericum alias umbras stirpium turculis. μοσχία vocat, quæ alij μοσχία: pro λεπτῶν λαζαίων φυτεῖαι ex Suida, qui μοσχίνεθαι exponit απαλὸ φυτό δένδρων καὶ λαζαίων. Notandum autem φυτῶν vocem quæ totam plantam propriè significat, per syneccochen pro surculo accipi. In Etymologico etiam φύτα potius quam φυτεῖαι legerim, & δένδρον quam φυτῶν ex Suida: vt talis sit lectio, μοσχίνεται, τελέφεται, κυρίως τοι μοσχία, η τοι απαλῶν λαζαίων φυτεῖαι δένδρων. Verum pro μοσχίνεται etiam, μοσχίνεται mallem: Verbum enim μοσχίνεται, vt inferius dicam, sepe apud autores legitur, μοσχίνεται nunquam, quod sciām. Huc formationis etiam analogia accedit. Nam si cuta δεῖναι, δέδος, καλὸς, &c. verba in ēw flunt, sic & μοσχία μοσχίνεται: rarissima sunt in ēw à nominibus in os, vt à

Λεπτὸς λεπτίνω. Μοσχία (μόλις μοσχία παροξύτονον, vt mortis est in diminutius) ἀπαλὰ φυτά, id est plantæ teneræ: nūcūtū seculæ, plantæ vel insitæ, vel potius ipsi surculi, sive ad inferendum idonei, qui & μοσχίδια & μοσχία dicuntur, nec non μοσχοί, vt etiam docuimus. Moschīa vocant item Græci conceptacula in cepis quædam semen adseruantia, & ad maturitatem perducentia, Cælius: apud Hesychium & Varinum nihil aliud inuenio quod ad hanc rem, quām φρούριον τὸ αὐτέραιον. (Thallos cepatum vocat Columella 12. 3. vt Beroaldus exponit) Idem μοσχία interpretantur καταμοσχαῖς, id est vitali carnes: in qua tamen significatio per se diaphorōn scribi debet. Moschīdīa, germina recentia, & vicina noua ac tenera, item si in nouellæ, id est nūcūtū plantæ, Varinus. Νέα μοσχίδια συνιδων, Aristophanes in Acharnenib: interpres exponit μοσχίματα σύνων: διὰ δέκα λοιπάν ταὶ νέασσονται. Flagella dicuntur Latinis cymæ arboretum & ipsilatum summæ partes, quæ ad cūlūcūnqūe venti flūtūtū mouentur: vnde etiam nomen traxerunt, ab eo quod flatibus petantur, Verg. Néue 10 flagelle Samma pere. Mihil inde d'ata videntur, quod flagellorum instar lenta flexiliaque sint. Hic quoque moschīos & moschīa Græce dixerim. Quād si arbor inutili quadam fruticatione multis veluti caudices emitte videatur, cu usmodi solent cerasus, prunus, corylus: tantum is caudex iustè appellabitur, qui est medius & robustior: alij autem vicini ab eadem radice prodeunt, qui quādem defecari & transplantari solent, vt arbor crassior sit, & ne soboles luxuriantes parentem euect, stolones appellantur, à vulgo in Gallia reiectos quasi reiciendi: Ab his (inquit Varro) Licinius Stolo primus cognominatus est, quod nulli in eius fundo repertiri possent stolones, quos circum arbores è radicibus effodiebat. Huiuscmodi stolones vocantur etiam s. boles ab olescendo, Columellæ: In vineis appellantur pampini: vnde patimpinare vites, super fluos stolones resecare. (In vite sobolem & rustico vocabulo suffaginem vocant, Ruellius.) Eodem Cato cap. 51. pullos arborum vocat: Arborē (inquit) abs terra pulli qui nascentur, eos in terram deputimmo. Pullulos quoque nominavit Plinius libro 17. Hinc pullulare & pullulascere verba, quasi pullulos emittere, Carolus Stephanus in Seminario. Ego istos quoque stolones Græce μοσχέα appellauerim, & moschīdīa &c, quanquam & ἀρχοβλαστήσις alias & ἀρχοβλαστήσις Theophrasto dicuntur: Pulli certe appellatio moschīs pulchri colludit. Παρεχθέν, stolones adnascentes euellere. Μοσχίδια in literis sacris interpretati sunt vitulamen, cum Latine viuitadix dici posset, Hermolaus. Virgulta appellat Vergilius, quæ quibusdam vulgo plantalia, aliis semina appellari placuit: nonnulli etiam palmites vocant: nempe surculi s. eos qui terræ committuntur, vt in arborem insurgant. Virgas interdum appellant Plinius & Columella, interdum etiam virgas malleolares. His itidem μοσχῶν nomen non negabimus. Arbo-
rum surculi qui in terram panguntur, vel feruntur, vocantur etiam semina, & plantæ, plantaria, seminaria, & Græcis quoque σπέρματα, quod Carolus Stephanus (sine authore tamen asserit). Quanquam seminaria & plan-
taria alioqui vocantur ipsi agri nouellis plantis nutriendis destinati. Οὐ μολὼς δὲ τῆς ἀμπέλου τὸ δῶτὸν γῆς ἔως τῆς
ἐπιφύτεως τῶν κλημάτων τῶν δένδρων (forte legendum), Τῆς ἀμπέλου τὸ δῶτὸν γῆς ἔως τῆς ἐπιφύτεως τῶν κλημάτων
μολών δε καὶ τὸ δένδρων) αἱ παρεχθέντες, αἱ εἴποις αἱ ἀρχοβλαστήσιται, ήτε Πλάτωνα ἀναβλαστήσιται, αἱ τοπολαια καλεύται,
καὶ μολένεν τὸ ταῦτα κέπειν, αἱ τὸ τὰ προύνα πρεμίζειν: εἰ γεννητὴ Αἴγαρων μόρια τῷ τούτῳ καίνων γέγενεται, Μή αὐτὸς γενεύεται
μηδὲ μολένεν, μηδὲ πρεμίζειν, Pollux libro 7. Et paulò post addit μοσχένεν de arborum nutricatione dici, (aut si
G. æce manis, τοι ανατρέψειν τὸ φυτό) quod moneo, ne quis forte verbū μολεύειν perperam scriptum existimet pro
μοσχένεν. Automolias (id est, stolones & pampinos) vt Pollux vocat, nūcūtū alibi hac voce reperio: Pro μολεύειν
vtio μολεύειν apud Varinum, interpretatur autem ἐγένετον τὸς ἀρχοβλαστήσις, id est pullorum sobolem recidere,
pampinare. Ego καλούειν verbū in ea significatio malim, quod planè vltatum est pro amputare, mutilare, &
imperiūre. Cæterum μοσχένεν idem significare mihi videtur apud Theophrastum de causis plant. lib. 3. cap. 3.
vbi cū docuisset phyteteria, id est surculos insei édos leques & minime scabros esse debere, nec villos habere nodos
sive cæcos, sive etiā sanos & germinantes: quoniā vis in germina abeat & fruticando dispergatur: subdit, Eandem
enim ob causam δηνῆς δένδρων ἔνοι μοσχένεν, διῆτε οὐαρέστιτοι δέλειται τὸ καλέων, id est arborum stolones circa truncum
intra & radicem, aliqui resecant, alij etiam luxuriantem in ramis germinationem abscindunt, nempe in su-
periore parte arboris. Et paulò post seminis, id est surculi inferendi, infirmitati consulendum monens: Ideo, in-
quit, qui in scruantur curant, vt surculi ad eandem cæli regionem spectent, quam prius in arbore sua, & vt in simili
vel meliore solo infatio sit, denique vt in tobus tōne parte arboris surculi auferantur: tales autem sunt qui circa
imum truncum & iuxta radices nascuntur (pulli & stolones vocant) quos etiā in serunt, sic enim verto
τεφροσχενοτε φυτέμσιν. Quasi dicere: eo tempore quo arbores à stolonenibus purgant, eodem mox aliquos de
iis plantant. Eo autem robustiores sunt omnes ferè arborum surculi quo in seculores in truncos nascuntur: habent
enim illi tanquam rudimenta quædam radicum, aut vim ad crescendum maiorem ob radicum viciniam, (τὸ τετράγωνο
ρήγων, Gaza non recte vertit, quæ fibris tessellata sunt) παράπεδος μεσοσχενεύον, id est quemadmodum stolo
recens. Cupio equidem studiosum cum Gazzæ translatione conferre nostra & iudicare. Omnis autem illius error
inde in hi ortus videtur, quod μοσχένεν semper pro viuī radices facere exponit, cum plerunque simpliciter sto-
lones recidere significet. Sed quid si viuī radix de sola vite dicatur? (est enim hæc vita surculus cum radice exem-
ptus, quo ipso à malleolis & taleis differt) vt non G. za solum, sed Hermolaus, Budæus, & alij recentiores haſte-
nus circa hanc vocem decepti sint omnes: quod ego quidem in praesentia nondum assero, sed illis quibus otij plus
est & rei rusticæ amor inquirendum propino: & hoc etiam inter cætera an Budæus viuit radicem recte φυτό τηλον
Græce nominauerit, cum Theophrasto libro 3. cap. 6. de causis, δυρθενον vel φυτόν, & alibi φυτό μα, surculum
interdum significet, quem & semen Latinum dicunt, ut illic Gaza transtulit: Quanquam idem mox capite
septimo: vbi lapides circumponi iubet περιμονής φυτητής, transfert, circa stolonem plantæ, rectius 60
trānslaturus circa truncum (vt Palladius etiam vocat) cui insitus est surculus. Mihil certe nominari vli-
detur, φυτητής in genere quicquid nouellum plantandum est, sive id viri radix sit, sive surculus, sive stolo, si-
ue talea, sive aliud quām propriæ dictum semen, vt apparet ex fine capit. 2. & initio tertij, libri 2. historiæ plan-
tarum Theophrasti. Quin & propagines forsitan tum vitium tum arbotum, ad idem moschidiorum nomen
admittentur, quod quis ex hisce Varini verbis conjicit. Moσχένεν (inquit) apud rusticos est palmitis inuersis in
scröbem imponere vt radices mittant, & postea transplantare: Aut si G. æce manis, Moσχένεν τὸ ἐν-
θέναι αἰτεσθενέων τὸ κλημάτα εἰν δρυγματι γῆς, θητῷ ἐνφύτεια μίλας. εἴθε οὐτας ἐμφυτοδηνα: lego μεταφυτοδηνα.
Nam Theophrastus 1 bro primo de causis plant. capite 2: vbi palmarum arborem non semine solum nasci scri-
bit, vt reliqua arbores quæ siccæ & simplici caule sunt, & circa medium truncum non pullulant, sed etiam virgis
eam Babylonicis plantare, his verbis vtitur: Τὸς τε γαρ φαβδεις φασὶ μοσχένεν τοὺς βαθυλαῖτας, η ὅταν
εμβιῶσιται

τριβισθωτι μεταφυτεύσοτ. καὶ ἐν τοῖς ἀλλα τινας, οὐκέτι φαστις ἀνα φυτεύσῃ, μίζουσιν, &c. ἐπὶ δὲ τὸν αἰγάλην, οὐκέτι πυγμάρην, &c. Hoc est, ut Gaza verit, Virgas enim tenerimas Babylonios viuit radices efficere, ad ultasque transferre accepimus. Quin & Græcia si quis ramos superne decisos serat, radix demittitur, &c. Item si truncus inersus deponatur, sitque solam humectum, &c. Videri posset hic Theophrastus μοσχεύειν verbum aliter quā alia vñquam accipere, nempe pro eo quod est ramos è superiorē arboris parte recidere, cum pullos sive stolones inferius nullos habeat. Ego verū hunc locum ita exponentum puto, palmam non sine semine solum nasci, sed aliter quoque, in Babylone enim stolones eam producere qui serantur, & cum in terra comprehendentur (εὐθεῶν vocat, cui syonymum μίζουσι) transferantur: In Græcia vero quanquam simplici & sine stolonibus trunko proueniat, illuc tamen quoque aliter quā semine, nempe ramis superne reseatis & terræ commissis plantari. Plinius certe libro 17. cap. 10. fructificationes à radicibus (à quibus ut etiam à truncō līmō virgulta plantanda sumuntur) palmis manifeste tribuit, ijsque ut similiter vīmis, arboris suæ & ramorum umbra nihil obesse ait: cum eadem in ceteris arboribus quæ hanc sobole habent, umbra plerunque pereant. Eadem rem in historia plant. lib. 2. cap. 2. Theophrastum ita tractare legimus, Απὸ αὐτοῦ μένον φύται πᾶν τὸ κανοφόρον, ἐπὶ δὲ φοίνιξ: τὸν δὲ αὐτὸν Βαβυλῶνα καὶ διπλοῦ τοῦ βέβδου οὐ φασί πινες μωλύεν: Gaza sic reddit, Ex semine tantum nascuntur omnes coniferæ, item palma: ni forte apud Babylonem è virgis quoque proueniat, sicut nonnulli asseuerant, pro μωλύεν legendum censem μοσχεύειν, ut supra. Quod si quis obtineat Theophrastum omnino palmas absque stolonibus esse intellexisse, & tamen μοσχεύειν verbum de eis vñpasse: concedam illi μοσχεύειν interpretari pro eo quod est in seminatium vel plantarium (veluti vitulum aut pullum ad nutricem) pangere & deponere ramum, ut tam adultus inde transferatur: quæ tamen expositio à nullo haec tenus clare prodita est: mihi quidem satis probatur. Et autem hoc quoque notandum in superioribus verbis, vbi Græce legitur in excusis codicibus, ἐπὶ δὲ τὸν αἰγάλην, G. zim vertisse, si truncus inersus deponatur: cui versioni nonnihil astipulantur Vazirini verba hæc superioris recitata: μοσχεύειν τὸν πόνον εἰνεγειρθει τὸν πάνημα. Plinius libro 17. cap. 10. Folia palmarum (inquit) apud Babylonios seri, atque ita arborēm prouenire, Trogum credidisse demiror. At ego Plinius magis miror, qui cum ex illo Theophrasti loco vbi is de prouentu palmarum docet, multa in suum opus transtulerit, non obseruauerit Theophrastum hoc de virgis palmæ non foliis (quod ridiculum esset) narrari scribere. Porro libro 2. cap. 3. historiæ plantarum, Theophrastus μοσχεύειν nominat, plantam è semine propriè dicit satam: Amygdala quoque, inquit, semine satæ degenerat, tum sapore, tum quod dura ex molli redditur: idcirco adultam inserere, aut plantam sèpius transferte præcipiunt: hic pro moscheuma Theodorus plantam rectè conuertit. Quanquam igitur ut plurimum etiam verbum μοσχεύειν Theophrasto, non ad quasvis plantas ramosue aut surculos plantandos, sed stolones & pullos accommodetur, aliter tamen interdum ab eo accipi, nulla contentione negauerim (nam quæ hic scribo, dobitando magis & in terim ipse mēcum addiscendo inter tot authorum difficultates, quam docendo afferendō scribe) de insitione certe hūsq[uam] ab eo usurpari reperti. Habet enim insitio alia & sibi propria vocabula. Μοσχεύειν, πάνημα, ηπαλὸν, Νικандri interpretetes Μοσχεύειν, γεννήσας; Hesychius & Varinus. Μοσχεύειν, μεταφυτεύειν, transplantans, transferens. Suidas: Qui etiam in his Eunap'j verbis οὐτοι μὴ μένοντες ξεροὶ τὸν πάλεμον (id est, illi quidem hoc in loco manentes bellum clam foveant & nutriebant) exponit ξερεφεν (lego ξερεφον) & ιπεφύλον. Τὰ μοσχεύα ταῦτα δέ εἰς τὸν πομβεῖον κόρας μᾶλον ἐμβάσιν, ἢ τὸ φυτέματα πάγια τοῦ δένδρου: ὅπε τὰς πίξας τὰς παθερέματα τοῦ φύτεμάτων αἰθενεῖς οὐσας εὑρίσκεται: τὸ δὲ μεμοσχάριψα (sic enim lego) ιοκήπτερον εἰδὺς αἴπλαυθερεῖ: τὸ δὲ πάχη (forte πάχη) τὸν φυτῶν, εἰς μὴ τὸν ἐμπέρευεν εἰναι, &c. Verba sunt I. theophrasti libro 3. de causis cap. 17. Quæ quidem ego longe aliter quā Gaza sic vernerim 40. Commane hoc omnium arborum est, ut moscheumata, id est aulisi à truncō inferiore ramū, magis quā reliquæ (id est minores & superne decerpiti) solo humido mandentur. Ratio est, quoniam humor radices surculorum quæ deorsum emituntur infirmæ, putrefacit: stolonum vero vel auulsionum plantæ cum robustiores sint, statim comprehéndunt. Sunt autem crassiores plantæ humido solo aptiores. Artificiosas plantationes, quæ non sponte naturæ, sed arte & industria fiunt, præter insitiones Theophrastus de historia plantarum, initio libri 2. quinque comitemorat, Απὸ αὐτοῦ μένον, Απὸ αὐτοῦ μένον, Απὸ αὐτοῦ μένον, τοῦ ἔντεκτον εἰς μητέρα: hoc est, aulisia, ramo, surculo, ipso trunco, ligno minutatum conciso, interprete Gaza. Hic licet ex professo & copiose de plantandi differentiis agatur, moscheumatum tamen nulla mentio: vnde appareat, moscheumatis proprie dicti & ex auulsione plantationem eandem esse. (Plinius 17. 10. hunc Theophrasti de ligno minutatum conciso locum non intellexit, & manifesto errore ad insitionem illam transtulit quæ fuisse arboris truncu fit.) Est autem eius quod auellitur, differentia triplex, aut enim radicis aliiquid simul auellitur, aut saltem stipitis, aut nec huius nec illius quicquam: quo postremo modo punica & malus verna exortiuntur, ut ibidem scribit Theophrastus. Et mox capite 2. Απὸ αὐτοῦ μένον τὸν πίξαν φύεσθαι φασι τοῦ μητροφύλασσονταν. Απαίτων δὲ, οὐσας αἰγάλεας, οὐτὶ αὐτοῦ μένον, καὶ ἐπιμάδον τὸν πάνημα τοῦ φύειν, παχύτερη καὶ διαφέρει τὸν πίξαν, εἰς τὸν πίξαν τὸν φύειν. Quæ Gaza sic vertit, Auulsiones aut radice nihil ex istis, quæ ab imis plantigera non sint, exortiri posse arbitrantur. Cauditorum autem, quorum generatio numerosior est, ea quæ auulsione, atque etiam magis quæ sobole perfici potest, oxyssima, & auctu per facilis est, si ab radice soboles accipiatur. Constat igitur auulsiones trium generum esse, quæ licet omnes paraspades & moscheumata Græcis in generē dicantur, illam tamen quæ cum radice simul euulsa sit, priuatum φύειν nominari (obolem ex Plinio ap̄e reddit Gaza:) & hanc solam Latinis vñuit radicem nominari, idque in vitibus vel folium vel maxime: Græci φύειν vel ἐπειχεῖν φύειν (ut Theophrastus de causis 60. 2. 2.) οὐ μόσχεύειν dicunt, tum in vitibus tum in ceteris arboribus: Ceterum ea quæ ab imo plantigera non sunt, sed siccæ, simpliciique stipite (ξηρά, μονοφύλλα, αὐτοφύλλα) nec auulsione, nec ramo, aut surculo plantari posse, docet Theophrastus libro 1. de causis cap. 1. Didymus in Geponicis Græcis libro 5. qui de vitibus est, vñuit radices vocat ἐπειχεῖν φυτόν, malleolos autem τὸν πάνημα φύειν, propaginem, απώρυγα κληματίδα: surculos qui arboribus immittuntur vel inseruntur εἰσέματα, vnde & verbum εἰσέματα inserere: deinde truncum in quem insitio fit, τὸ φύειν φυτόν: Idem libro 10. quatuor modis arboreas plantari docet, aut semine, aut Απὸ αὐτοῦ μένον τοῦ λεγαρίου μοσχεύατων, id est auulsione & vñuit radicibus (neque enim distinguit ut Hermolaus, qui differre quidem parum ait, sed quomodo differant omitit: ego non aliter differre puto, quā quod μοσχεύειν interdum de aliis etiam ramis soleat efferrari, tanquā communius vocabulum: paraspades vnam & certam significationem de imis circa truncum & radicē adnatis perpetuo retinent:) aut Απὸ πασαλῶν, id est talea, aut Απὸ κλαδῶν, id est surculis. Transtulit hinc quedam Vattro, lib. 1. cap 39. & 40. & paraspades vel moscheumata vñuit radicis

vicitadices viderit interpretari. Plinius libro 17. cap. 10. Natura & plantaria demonstravit, multarum arborum radicibus pullulante sobole densa, & pariente matre quas ericeret, &c. Nullis vero tales pulli proueniunt, nisi quarum radices amore solis atque imbris in summa tellure spatiantur. Omnia ea non statim moris est in sua locari, sed prius nutrici dari (hoc etiam μοσχέων Théophrastus dicere videtur) atque in seminarijs adolescere, itemque migrate. Hec Plinius: sunt autem pulli illi ex radicibus paraphyades Theophrasti. Et mox paulo. Et aliud genus (inquit) simile natura monstrauit, aulisque arboribus stolones vixere: quo in genere & cum petra sua & belluntur, partemque aliquam è matris quoque corpore auferunt secum fimbriato corpore. Hæ scilicet paraspades & molochumata Théophrasti sunt: quas dum in arbore sunt Ἀράβλαστος, etiam & Ἀνάγα nominat, nepotes Giza conuerterit. Errat autem Carolus Stephanus qui stolones cum pullis Plinij confundit. Ex eodem euentu est (inquit Plinius ibidem) surculos abscessos serere. Viu iradicum certe in hac arborum plantatione nusquam meminit. Cæterum ramorum & surculorum plantaria ut Theophrastus, non distinguit: nam Theoph. libro 1. cap. 10. de cœnis, Malta, inquit, οὐτε κλωνοὶ, nasci non possent, οὐτε ανυπεριπότεροι quam possint) quemadmodum & alia quædam aliter quam Theophrastus quod ad hoc negotium attinet, eodem in loco tradit. Quæ nos lectori relinquimus: qui ista παραγγελία à nobis rei rusticæ studio collecta utrū se offerebant, boni consulet. Μοσχαῖταρπον, scēno græcum Nica Myrepsō, vt Fuchsius exponit. Μοσχαῖοι, σπιργηται, Hesychius & Suidas: lascivii & exiliens, vitulorū instar.

Icones. Et in medio sedis (in cælo) & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum simile vitulo: & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti &c. Apocal. 4. Vide in Leone Hæ Moloch fuit imago concava, habens septē conclauiā, vnum aperiebat sibi & offerendæ, aliud turturibus, terrum oui, quartum arieti, quintum vitulo, sextum boui. Qui verò volebat offerre filium, huius aperiebat septimum conclave. Et facies huius idoli similis erat vitulo &c. Manstetūs in Tophet. Menzibim statuarij vitulus genu premitur replicata ceruice, Plinius, Μοσχῆδον, in mortem vituli, ut ταῦρηδον: Nicander in Alexipharmacis eum qui buprestin häuserit, lac ex mamillis sugere iubens, ita scribit, Ή ὄχησι θηλὺς ἀπὸ βρέφους ἐπιπλάσιον ἀργηνές, μέσης ἡ ποτὸν μοσχῖδον αἰμέλαιον. Moschida apud Hesychium & Varinum exponitur εἶναι καθάπεπτον, id est continuo deinceps ductu & sine intermissione, qualis forte & vitulorum suæ est ex vberibus matrum, ut propriè ad potum referatur, quo sensu tamen μοσχῖδον libentius dixerim & αἴσιον. Moekias, aries triennis, Eustathius, Agnus nuper natus Polluci μοσχῖον est. Istro verò in Atticis dictationibus (ut Varinus citat) μοσχᾶς est aries trimus. Moschiæ lepores vestigia habent odoratiōra, quorum odore canes in furorem aguntur, Pollux. Violam idcirco dictation Græci putant, quod cum Io in vaccam & Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq; violam quasi vitulam, imitatione Græca videri possunt appellasse, Hermolaus. Μοσχαῖον, ιαπτικόν, καρκίτον εἰδη καρπὸν ἔχων, Hesychius: Varinus & Suidas non habent, nec mirum cum vox sit corrupta.

Pomponius Vitulus viri nomen apud Varronem. Idem circa finem libri 2. Discedimus (inquit) ego & Scrofa in hortos ad Vitulum Nigrum Turatinum. Vitellius Galba, Caesar fuit. Moschi sophistæ hydropotæ meminit Cælius Rhodig. lib. 6. in fine capituli 4. ex Athenæi libro 6. Moschus grammaticus Syracusanus, Aristarchi familiaris, alter à Theocrito Bacolicotum poëta, Suidas. Antiquum deatorum dogma (si Posidonio credimus) Moschus est, hominis Sidonij, qui ante Troianas res fuit, Strabo, libro 16. Moschionis Θεορία vel Ἀράβλαστος mentio est apud Athenæum libro 6. & Moschionis cocij celeberrimi libro 12. Μοσχίν mulier fuit Attica iāμβω ποιήτα, mater Hedyles, culus Hedyles filius fuit Hedylogus Samius vel Atheniensis, qui ab Athenæo citatur.

b. Μάστον, animal quadrupes in India, vitulo simile, Varinus, Hesychius. Elephanti pariunt singulos magnitudine vituli trimestris, Plinius. Bubalos proprie dictos gigant Africa, vituli cervine quadam similitudine, Plinius. Moschum aliqui dictum putant, quod Græci animal hoc ex quo moschus colligitur, vitulorum colorem habere iudicarunt, quos μοσχος & μοσχεα appellant, Bratanous. Μοσχη, ή τοῦ μοσχος δοξε, id est pellis vituli apud Anaxandriden, Pollux. Μοσχη, idem. Εν δὲ νέρας Δικαῖον διδασκαλῶν καλαδέρματα: τούς μοι αἴπασας, Δικαίομαρον τρωσθεῖσαν δικαστὰς εἰναῖς, Theocritus Ιδyllo 9. Aron herbae aliquid vulgo pedem vituli vocant, Sylaticus: Antirrhinon vocatur herba flore hyacinthi, semine vituli natum, Plinius: Hanc & bucranon vocant, Galenusin Glossis. Diiscorides etiam semen eius vituli naribus confert: Est & inter hippoglossi nomina antirrhinon. Burrham olim appellabant vitulum, qui folstro esset ruffo, Thyseus.

c. Οἵητες οὐκέτινεν νεανῆς ταῦτα οἱ Γατοὶ μοσχοὶ Βερύτες, άναρρεσσον κύνον μοσχοειδέα θηλῆς, Nicander in Alexiphar, ubi contra uprestis venenum lac ex vberibus sagendum consultit. Iosephus author est in mutatione legis sacrificiorum Hierosolymis in templo, vitulam inter inatus sacrificantium peperisse agnam, Albertus Magnus. Vitulum aliquando capite pueri natum esse testatur Aristoteles de genet. animalium libro quarto, capite tertio.

d. Ως δ' οὖταν αὔγρωλοι πορετες οὐκέτινες αἴγελαίας Ελαύονας εἰς νέτωσην, ἐπιλυτοτάνης ιορέσωνται,
Πάσσοι αὐτοὶ οὐκέτινον εἰναῖται: οὐδὲ πι σημείον ίσχεστ, αὐτὸν οὐδὲν μυκοφλεγμαφθέσα
Μητέρας: οὐδὲ κανοὶ ἐπειδόν διφταλοῦσι, &c. Loquitur autem Vysses de sociis, cum ex belluina forma in homines rediissent, apud Homerum Odyssæa libro 10.

e. Πύρασθεντοι καυπιλον, τοῖς μόσχοις φέτος μυνθεστι πθέμενον, οὐκαλύει θηλαζειν, Hesychius. Κυωνοὶ μόσχεων lectum vel saccus è pelle vitulina: ut in cane venatorio dicam.

f. Caro vitulina nominatur Plauto in Aulul. Cicero libro 2. de diuin. Aut, inquir, carunculae vituline mali, quæ imperatori veteri credere? Idem Pato lib. 9. Integræ famem ad ouum affero, itaque usque ad assūm vitulinum (quidam hic vitellinum legunt, sed vetus exemplar vitellinum habet) opera perducitur. Κρέας μόσχεων Græci dicunt: Apicius vitellinam dixit, & Itali hodie pro vitulo vitellum. Imperator Valens legem Orienti dixerat, Ne quis vitulinam esistasse carnem veller dum agricolationi consultum cuperet, Cælius Aegyptios Agesilaos vitulos saginatos misisse apud Athenæum alicubi legimus. In vitulis præcipue musculosam & superiore femoris partem, nostrates vocant rorbrates, quoniam os femoris in ea cannæ speciem refert.

h. Bacchus cur ταυροφάγος & μοσχοφάγος dictus sit, ex Aristophanis interprete in Tauro ostendi. Μοσχοφαγia, sacrificium quoddam celebratum in Salamine Cypri, Hesychius & Varinus: apud Suidam per τ. simplex legitur: dubitauerit sanè aliquis an μοσχοφαγia scribi debeat: Monophagorum celebritatibus apud Aeginenses Geraldus meminit ex Plutarchi Questionibus Græcis: Est & alia μοσχοφαγia dicta. Vitulam deam Victoriam dici

Piso putauit: cuius rei hoc argumentum protulit, quod postridie nonas Iulias re bene gesta, cum pridie populus à Thuscis in fugā versus esset, vnde Populi fuga dicta sunt post Victoriam certis sacrificijs siebat vitulatio. Quidam interpretati sunt quod potēs esset vita tolerandæ: hinc illi pro frugibus sacra siebant, quod obseruat Macrobius. Hyllus in lib. de Dcīs, Vitulam deam ait quæ latitiae præcesset: vnde etiam Vitulatio & Vitulari. Varro in lib. Rerum diuininarum ait, quod pontifex in sacris quibusdam vitulari soleat, quod Græci οὐανίζειν vocant. (Hinc illud Vergilij, Lxviii. choro pœana canentes.) Titius vero vitulari interpretatus est, voce latari. Quidam de hac dea Vergilium intellexisse volunt, cum cecinit, Cum faciam vitula (pro vitulatione, sacrificio ob latitiam facto) pro frugibus ipse venito. Hec Gyraldus ex Macrobijs lib. 3. cap. 2. Saturn. Vitulari veteres dixerunt pro latari, testibus Festo & Nonio, Plautus in Persa, Commodanti lubens, vitulorūque merito. De Apide vitulo. copiose in 10 Taurō locuti sumus: vbi & vituli aurei à Iudeis idololatriis in Choreb consacrati mentionem fecimus. Mactatos cederet illic Laetentes vitulos, Amathusiacasq; bidentes, Ouidius Metam. 9. Dūn faciam vitula pro frugibus, Vergil. Sic Seruus videtur legere, & Macrobius lib. 3. cap. 2. Sic Columella, Nisi prius catulo feceris. Alij malunt vitulam quanto casu legere, vt dicimus rem diuinam facere: sed illi à doctioribus non approbantur. Circa vitulos duæ sacrificantibus dictæ leges: Vitulum probari, si articulum suffraginis cauda contingat: breuiore non litari. Vitulos item ad aras humeris hominum allatos, non ferè litare: sicuti nec claudicante, nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris, Cælius ex Plinio. Aristophanes interpres in Acharnēsibus (vbi poeta dixerat χοῖρον τὸν εἶναι δύσησον ὅπ πέρικλεν τὸν τοῦτον id est porcum nō esse idoneum sacrificio, eò quod cauda careret) addit, colura, id est multila non licere sacrificari. Bouis fœtus sacrificio vicefimo demum die purus est, Plinius. Boues mares, eosdemque mundos & vitulos, vniuersi Aegyptij inimolant, Herodotus. Vide nonnihil etiam supra in sacrificijs ex boue. Minervæ virginis virgo cæditur vitula, Arnobius. Ex bobus, vitulis, & pecudibus laudatissimæ vitulæ ad deorum placentia habebantur, Gyraldus. Pythagoram aiunt suis sectatoribus permisisti, vt gallum, agnum, & alia quædam paulò ante nata preter vitulum, ritè sacrificarent, Item. Ambaruale sacram, nisi de porca fecunda aut grauida aut vetula fieri non consuerit, Vide in Sue h. in sacrificio Cereris ex Sue. Veteres Græci hædorum, agnorum, vitulorumq; inspecc̄tis intestinis, futura prædicebant, Gyraldus, ex Pausania. In Lunæ deliquio Aemylius Paulus aduersus Macedonas imperator, vnde decim ei vitulos, id est moschos, immolasse narratur: etiam si eo vocabulo tauros accepit interpres, Cælius, De immolando porco, agno, vitulo, mentio fit apud Catonem cap. 141. Italiæ à vitulis dictam Varro scribit, authorem citans Pisonem. Regionem tertiam Italæ tenuerunt priuatim dicti Itali, Plinius. Vitella, βίτελλα, oppidum Italiae, vnde Vitellinus, Stephanus. Moschouitas quidam interpretantur populos illos, qui à Ptolemaeo Hamaxobij, à Pomponio Mela Hamaxobitæ dicuntur, populi Sarmatiae in Europa: qui eisdem vi- 30 ce plaustris vtebantur: hamaxa enim Græcis plaustrum est: quanvis alio hodie loco quam olim siti videantur.

Luceriae oppido Heluetiæ fuit vitulus qui à posteriore parte ceruus apparebat, Nic. Clauferus. Carolus 5. in expeditione Africana cum in Largheram nobilem Sardinæ vrbe appellaret, eadem nocte res insolita contigit: bos eniun vitulum bicipitem peperit, quæ mulier, cuius bos erat, videndum Cæsari obtulit, Nicol. Villagagn. Prodiit venalis anno 1552 pictura quædam vituli monstris, quem vacca pepererat Bonnæ in episcopatu Coloniensi die 16 Maij eiusdem anni. Monstrum illud habebat duo capita, quorum vnum ab uno latere leporis caput referebat, tres oculos & duo corpora sibi inuicem opposita, quorum pars posterior tota erat glabra, cauda verò subnigra & pilosa: item septem pedes, quorum vnuis tres geregat vngulas. Vixisse aliquandiu hoc monstrum & à multis visum fuisse testatur author picturæ.

Proverbium, Taurum tollet qui vitulum sustulerit, in Tauro explicauit. Μόσχος ἀδων Βοῶτιον, Moschus canens 40 Bœoticum, in multiloquos & inepte loquaces. Moschus hic cithareodus fuit imperitus, qui citra respirationem vocem in longum producebat. Bœoticum autem vocant cantionis genus velati Phrygium aut Doricum, Erasmus, Suidas & Apostolius. Aristophanes in Acharnēsibus, Αἴγαρον ἡδὺς, οὐκέπι μοσχωπότε Λεξίθεος εἰσῆνθε αὐτοῦ. Bœotianus: id est, Sed aliud est quod me oblectauit, cum scilicet ἐπι μοσχῷ Dexitheus ingressus est ut caneret Bœotium. Scholia festi πούδεξη exponit post Moschum, qui ineptus cithareodus Agrigentinus fuerit: Alij propter vitulum, eò quod victori præmium daretur vitulus. Bœoticum autem melos Terpandrum inuenisse ferunt, sicut & Phrygium. Ceterum Dexitheus optimus fuit cithareodus, & victor in Pythijs: alij eundem frigidum & ineptum fuisse aiunt, Hæc Scholia festi. Aliquid cito factum significaturi Vesphephali, dicunt. Ehe dann das kalb sein angeleckt, Antequam vitulus oculum lambat, vt Latini Citius quam asparagi coquatur. Lusciosum Latini lolio victimare proverbia ioco dicunt, Germani quidam in eundem, Vuo er recht in ein hanß ficht, da vuer denn die kalber blint, 50 Si oculos in domum conuertat, vitulos excæbabit.

D E B V S E L A P H O.

Ex Mauritanie desertis locis (inquit Ioh. Caius Anglus ad me scribens) aduectū ad nos est animal bisulco vestigio, magnitudine ceruæ; forma & aspectu inter ceruam & iuuencam, vnde ex arguento voco buselaphum seu bonicernum, moschelaphum seu buculam ceruinam capite & aure longa atque tenui, tibia & vngula gracili ut ceruæ ita vt ad celeritatem videatur factu animal. Cauda pedalilongitudine, & paulo amplius, forma caudæ vacinae quam simillima, sed breuitate accedens propius ad ceruinam: natura quasi ambigente ceruæ ne esset an vacca: per superiora, rufa & lenis, perima, nigra & hirta. Colore corporis fulvo seu ruffo vndique pilo sessila cutiq; æquato, in fronte stellatim posito, at sub cornibus per ambitum erecto. Cornibus nigris, in summo lenibus, cætera rugosis, rugis ex aduersa parte sibi vicinioribus, ex auersa, ad duplam aut triplam latitudinem à se diductis. 60 Ea cornua primo suo ortu digitali tantum latitudine distantia paulatim se dilatant ad medium usque sui longitudinem & paulo ultra, qua parte distant pal. tres com. & semissim, tum se reducunt leniter, & recedunt rursum in auersum, ita vt extrema cornua non distent nisi pal. duorum, dig. trium & semissim interuallo. Longa quidem sunt ped. vnum & pal. vnum: crassa verò in ambitu ad radices, pal. tres.

Caput à vertice, qua parte linea nigra inter cornua diuiditur, ad extremos narces, longum est pedem vnum palmos duos & digitum vnum: latum qua est latissima, in fronte videlicet paulo supra oculorum regionem, digitos septem crassum in ambitu, qua maximum est, ped. vnum, & pal. tres. Dentes habet octonus, ordine caret superiori, & ruminat: Hubera sunt d. o corpori æquata, quo constat iuuencam esse, nec dum fœtam. Placidissimum animal est & tractabile, ludibundumque, saltu valens atque cursu. Quibus suis per famem vescitur,

pane, phormagine, carne salita, foeno, herba, & quoouis oblato: vsus eius
est in venatione, caroque dulcis.

DE BVBALO.

A,

BUBALI nomen omnino incertum est, non hodie solum, sed iam Plinij seculo confusum. Alius enim Græcorum bubalus est, cui nullum aliud apud Latinos nomen cōtigit, vt peregrinis plerisq; de hoc alio loco inter capreas, quibus adnumeratur, docebo. Alius quæna vulgo bubalum vel buffalum vocant, qui de boum sylvestriū genere est, nec vllum peculiare apud Græcos. quod sciam, nomen habet: Cum inter sylvestres alij quidam certa habeant nomina, siue propria, siue à regionibus sumpta, vt bonasi bisontes, Indici, &c. Accedit hoc etiā difficultatis, quod diuersos sylvestres boues (vt Plinij tempore olim vros hodie multi, præsertim in illis regionibus ad quas aliunde adducuntur) vulgus bubalos appellat. Paucissima animalia (inquit Plin.lib.8.) Scythia gignat: pauca contermina illi Germania: insignia tamē boum ferorum genera, iubatos bisontes, excellentiū, & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalarum nō imponit: cum id gignat Africa vituli potius ceruiū quadam similitudine, Hæc Plinius. Sed quanquam diuersi boues sylvestres bubali nominentur à quibusdam, maximè tamen & à plurimis bos ille, cuius effigiem apposuimus: præstantissimo medico Cornelio Sittardo Norimberga ad me missam, bubalus appellatur: qui inter cicures & sylvestres medius ferè mihi videtur. Hunc Perottus apud veteres in vsu fuisse negat: & addit, ex Africa primum id animal allatum prodi. Ego Plinij verbis iam recitatis, quibus propriè dictum, id est Græcorum bubalum, in Africa gigni scribit, hominem deceptum suspicor. Quanquam bubali, quos priuatim sic vocitamus, ex quibus locis primum ad uecti sint, certi nihil habeam: Albertus Magnus meminit magnorū bubalarum sylvestrium, qui vi- fient apud Germanos appellantur, hos ego bisontes interpretor, de quibus pluribus dicam inferius. Erasmus Stella in libro de origine Bruforum, Buffelus, inquit, quadrupes habet barbam veluti capra, alioqui similis boui per omnia, &c. Hunc ego vrum esse docebo infra. Isidorus etiam bubalos caprearum generis cum bubalis bubus confundit: Bubali (inquit) vocati sunt eò quod sunt similes boum, adeò indomiti, vt præ feritate iugum ceruicibus non recipiant: hos Africa proceat. At illi qui caprarum sylvestrium generis sunt bubali, quos in Africa nasci constat, neque bubus (vti lis tamen aliquo modo) similes esse, nil mirum si iugum non recipiant. Quod autem de nostris non Africanis agat bubalis Isidorus, vel inde appetet, quod bisontibus eos coniungit. Martialis in Libro spectaculorum, Carpophorum quendam laudans, Illi cessit atrox bubalus atque bison. Domitius interpres recte bubalum exponit vrum, illum dico qui inter boues sylvestres omnium maximus est, & propriè vrus dicitur. Plinius bubalum vulgarem intelligere videtur, vbi scribit è boue sylvestri nigro, si sanguine ricini lumbi perungantur mulieri tædium Veneris fieri dicit Osthanes. Aristoteles apud Arachotos (Indiae ciuitatem) boues sylvestres esse tradit, qui differant ab vrbaniis, quantum inter sues vrbanos & sylvestres interest: colore atro, corpore robusto, rictu leuiter adunco, cornua gerunt resupinationa. Hi bubalis forte congeneres fuerint: consentiunt enim color, robur, & cornuum etiam figura, vt paulò inox dicetur. De rictu iudicabunt illi qui præsentes habent bubulos, quibus nostra regio caret. Amu, puincia subiecta magno Cham habet bubalos multos & boues, M. Paul. Venetus. Sed relictis ceteris, tum Africano bubalo, tum sylvestribus bubus, de illo solum agamus hoc in loco, cuius

cuius imaginem adiunximus. Huius igitur nomen apud Ebraeos nullum reperiri puto, nisi quis sub ^{אַבָּה} teo comprehendere arbitretur: Nam Dauid Kimhi exponit per ^{בְּרִירָה} schor habar, id est bouem ferum Deuteronomij cap.14. Chaldaica translatio pro to habet turebalah, (nam tor vel tora taurum eis significat, balah (ni fallor) ferum: vnde & camelopardalis anabulah, id est ouis fera Chaldaice dicta videri potest.) Arabica taita, Persica badek, Septuaginta & Hieronymus orygem. Sunt autem verba legis eo in loco: ^{וְשָׁכְנֵנִי בָּבּוּס} bubus, ouibus & capris: item ceruo, caprea, bubalo, capricorno, vnicorne, boue sylvestri, & alce, vt Sebastianus Munsterus transtulit. Vnde apparet teo animal fuisse purum, & in cibis concessum: quam obrem non poterit idem esse quod ihô, id est lupus ceruarius, vt quidam coniecerunt propter nominis affinitatem. Idem nomen ^{אַבָּה} to scribitur Esaiæ cap.51. Filii tui (inquit propheta, interprete Munstro) iacuerunt mœrore affecti in capite omnium platearum, sicut bos sylvestris reti (captus,) pleni furore Domini, increpatione Dei tui. Hieronymus hic orygē illaqueatū reddit, Septuaginta, ^{Φύλακον οὐλής φθύνει} id est betam semicostā. Meriah Ebraicā vocem in sacris literis aliqui bubalū reddit, vt supra in Boue dixi: sed magis probauerim illos qui pecora (boues vel oues) bene saginata reddunt: nam marah saginare est. Prophetæ Amos capite 6. in translatione Hieronymi sic legitur, Nunquid currere equi in petras queunt, aut arari potest in bubalis? Error est, nam Ebraice bekarim legitur, id est bubus simpliciter. Septuaginta sic habent, ^{Ἐν διώξει τοῦ πόλεμου, εἰ παρεστῶσιν τοὺς θηράς;} Cæterum Deuter. cap.14. loco proximè iam citato, vbi bubulum reddiderunt Iosephus, Septuaginta, Hieronymus, & Munsterus, Ebraice legitur iachemur vel iachmur (quod Arabes etiam & Chaldaei similiter reddiderunt, Perſe k utz cohi aut potius buz cohi. Sic enim etiam Deut.14. Perſica translatio habet, pro dischon Hebraica voce, quam pygargum interpretatur) aliqui ex nostris asinum ferum esse suspicantur, cum alia tamen onagrorum nomina Ebraica habeamus, bubali Græcorum vero nullum si iachmur demas. Ego certe iachmur bubulum propriè dictum à Græcis esse crediderim, de caprænum genere. Nam R. Iona animal simile magnæ capræ interpretatur: & Iudei quidam, Munstro teste: capram rupicolam reddunt. Hoc certum est non esse bubulum vulgarem: primum quia Iosephus & Septuaginta ^{Βούβαλον} Græce reddiderunt, quem de genere sylvestrium caprarum esse eruditorum nemo dubitat: deinde quia tertio Regum lib. cap.4. inter lautores Salomonis regis cibos adnumeratur. Quotidie enim consumebantur in aula Salomonis (vt illic legitur) decem boues saginati, & viginti gregarij, atque centum oues, præter ceruos, capreas & capras sylvestres atque aues castratas: hīc Munsterus iachmur non bubalos vertit, vt in Deuteronomio, sed capras sylvestres: Hieronymus hīc quoque bubalos: Septuaginta omiserunt. Bubali vero vulgares nequaquam possunt inter lautos cibos censeri. Sed tandem, vt cœperam, concludo, aut nullum Ebrais nomen esse bubali vulgaris, aut sub to, id est boue sylvestri, tanquam speciem sub genere contineri. Sylaticus dictio niam bubulum expōnit: videtur autem corrupta à iachmur. Aufeac in veteri Expositione alphabeticâ verborum Arabicorum Auctiennæ interpretatur coagulum ceruinum, & genitum buffali: apparet autem genitum vocem corruptam esse. Sed ne Græci quidem, quod sciam, quo bubulum nostrum appellant, nomen habent: Nam ^{Βούβαλος & Βεραμός} ^{is} oxytonum synonymæ voces caprænum generis sunt, quod sāpe iam repetit: Quæ autem hīs animalibus etymī ratio sit, non facile dixerim: sed barbarum & peregrinum vtpote Africanum nomen esse puto: quod cum vulgus Italicorum audiūset, & vocis similitudine deceptum bubuli pecoris genus esse sibi persuaderet, postea boues sylvestres ad spectacula adductos sic appellasse videtur, tanquam Latino nomine. Aristophanes grammaticus (inquit Varinus in *τετρα*) scribit ab Aeschilo dici λεωπόχρηταν ^{Βούβαλον} (proparoxytona voce) eodem modo, declinandi scilicet & accentus ratione, quo ^{δέλειαλίν} dicimus: nam alioquin communior vox est ^{Βούβαλος}, oxytona, in accusatiōne ^{Βούβαλία}, & à Sophocle γυγλῆς ^{Βούβαλον}: ego νηρῆν potius legerim, quanquam enim νηρῆν vocem nusquam reperiam in Lexicis: dici tamen posse existimo (vt poetæ multa huiusmodi vocabula præsertim composita & epitheta fingunt) pro νηρῆν, vt etiam νηρᾶτον eodem sensu. Mea hæc coniectura est, qui aliter cur γυγλῆν. id est terribilis dicitur bubalis non video: nisi forte quod ex terra & herbis alatur, quod nimis latè patet. In Etymologico in dictione ^{Βούβαλος}, legimus ^{Βούβαλον, μέτρα καὶ πολὺ}: Hesychius ^{Βούβαλον} exponit μέτρα, quod magis probo: sed quod addit ^{καὶ δύο μετὰ legendum} ^{τὸ}, id est asinus ex Varino: & manifestius ex Suida. ^{μέτρα} particula auget, ^{τούτην} concutere est: magnum autem esse oportet quod valde & vehementer concutitur: vt si quis ^{Βούβαλον} δέξu dicat, nemo de parua hafta intelliget. Asinus autem ^{Βούβαλος} apud Aristophanem dici mihi videtur, ^{Ἄλλον τοῦ θηροῦ αὐλέαντην} ^{τούτην}. Postquam igitur Latinis bubulum pro boue sylvestri usurpare cœperunt, aliarum etiam linguarum prouinciarum idem nomen ab eis mutuata sunt: neque id mirum, cum per paucis animalibus peregrinis alia nomina habentur, quam à Latinis vel Græcis accepta, licet illi plurima primum à barbaris, id est quibusuis alijs gentibus acceperint: Græci inquam, siue sua siue aliunde accepta vocabula Romanis & Latinis communicauerunt, illi postea nationibus cæteris præsertim à se deuictis. Visuntur Romæ permulti, vt audio, bubali: vulgus adhuc vocat bufalos. Galli beuffle, Hispani bufano, Germani büffel, Angli bugill, Illyrica lingua bouvuo.

B.

Bubali vulgaris (sic enim appellabimus ad differentiam Africani, & vri, & bisontis) descriptionem in libris Alberti Magni, Petri Crescentiensis, & recentiorum quorundam, huiusmodi reperio. Bubali ex genere boum sylvestrium sunt, per quam robusti, & boue communi maiores altioresq; corpore valde crassio, cute durissima, membris macilentiis: pilis nigris, paucis & paruis (minimis, ita vt in cauda ferè nulli sint, Albertus:) fronte aspera, crista & intricata pilis: Capite vt plurimum prono ad terram, paruo si conferas ad reliqui corporis modum, Albertus: et si author libri de natura rerum, simpliciter caput ingens eis attribuat. Intuitu simplicitatem & mansuetudinem præ se fert. Cornua eis longa, intorta, nigra: Albertus barbara dictione valliculosa eis cornua tribuit, & nigra sicut capræ: Et rursus, Cornua eorum (inquit) parua sunt, sicut cornua capræ domesticæ, & alijs interius iuxta collum dependent versus internam pectoris partem: alijs erecta sunt. Præterea collum bubalis crassum est, vel vt author quidam obscurus habet, longum: Inferior dorsi pars caudam versus declivis: eauda breuis, parua, & nullis ferè pilis: crura crassa, robusta, & reliqui corporis respectu brevia. Bufalus vulgo dictus Italisch (inquit Cæsar Scaliger) est bouis genus atri, maximis roboris: depresso quam bos magnitudine: sed corpore compactiore, latiore, pleniore, firmiore. Cornua non tam teretia quam pressa: nec surrecta, sed deorsum versum retro flexa: Etiam domitis maxima ferocia: quæ corrigitur, vitulis annello ferreo priderem naribus inserto: cui funiculus in-

ditus pro habenis est. Hunc neque Bubalin (veterum) neque Vrum esse scio. Calcibus non cornibus. (vt Bubalū Aristotelis) pugnat inceptā enim sunt ad pugnam cornua, quia retrorsum auersa ac demissa cupide.

C.

Bubalus vngulis terram spargit. Mungitus est terribilis. Vaccæ & boves sylvestres, quæ rustice dicuntur bufalæ, lac habent & tempore coitus, & in principio partus, Augustinus Niphus. In hoc genere vacca alterius quam sui generis vaccæ vitulum non admittit vberibus, sed odore agnatum reicit: si autem vitulus vaccino stercore illatur, odore decepta latet, & pro suo educat, Albertus. In aquis morari gaudet, Petrus Cresc.

D.

Bubalus quoniam remissus alias & satis mansuetus, si tamen irritetur, perquam iracundus & indomitus evadit: Pugnat autem præcipue pedibus & vngulis, quas magno nisu desigit, & iterum iterumque conculcat ea quibus irascitur. Persequendo recta fertur, neque declinat, Albertus. Ita commotus aquam ingreditur & se mergit ad os usque, vt sanguis astuans restinguatur: Nam & cæteri boves aqua refrigerari per aestum omnes desiderant, Petrus Cresc. Bubali non facile ferunt frigus, quare in frigidis regionibus non sunt. Idem caloris adeo impatientes vt in aquam currant usque ad collum, etiam currus aliquando trahentes, yna cum curribus, nec villa viinde exigi possunt antequam satis refrigerentur, Incertus. Pueri multis in locis ludendo molesti sunt bubalis, qui insidentibus illis eorum dorso, aquam si quæ vicina sit ingressi se submittunt, vnde pueri quandoq; periclitantur. Colore vario & rubro prouocatur: qua de re pluribus egit in T. auro in H. d. Bubalus crocodilo infestus est, eumq; extra aquam repertum conculcat, Albertus ex Auicenna: Ego Auicennam de Africano bubalo locutum credidim, cum pleraq; omnia sua ex Græcis descripscerit: accedit quod crocodilus Africae peculiaris est.

E.

Bubalus quoniam robustus est & patiens laboris, passim ducento currui, & vehendis oneribus, ac etiam terrarandæ eo vtuntur, Perottus. Ad plastra & caratra non satis idonei sunt, sed in trabendis per terram magnis ponderibus exercentur, ligati artificialiter quibusdam catenis, Petrus Crescentiensis. Maximo conatu onera trahunt, adeo vt ad primi impetus nisum maiorem in genua se demittant, & rursus erecti pergant. Vnus tantudem pondoris, quantum equi duo fermè trahere valer, Albertus. Quod si nimium sit onus in terram decumbit, & ne verberibus quidem facile ad surgendum cogitur, nisi levato prius onere, Author obscurus. Ferreus aut æreus circulus per nares ei trajectur, cui alligato fune vel habena ducitur ac regitur, quo minus homini repugnare possit. Corria bubalorum minus probantur quam aliorum boum, et si valde crassa, Petrus Cresc. Nauigant Britanni vimineis alucis, quos circundant ambitione tergorum bubalorum, Solinus: vide nelegendum sit bubulorum. In lege, Argumento sunt. Sed stragulas & bubolonicas, quæ equis insterni solent: Sunt qui sentiant hoc in loco legendū, bubalinæ, vt subintelligatur pelles esse non vestes: tanquam ex bubalorum pellibus stragulis ad equos fieri solitis. Ego vero (inquit Baysius in libro de Vasculis) legendum puto Babylonicas, quam lectionem mox testimonij fulcit. In Creta faciunt arcus de cornibus bubalorum, Bellonius. In officinis illorum qui manubria cultrorum faciunt Constantinopoli, inueniuntur dentes & cornua tara, vt de bubalis, gazellis, &c. Idem. Incolæ regionis Caraiam, vtuntur in bello scutis & armamentis de corio bubalorum factis.

F.

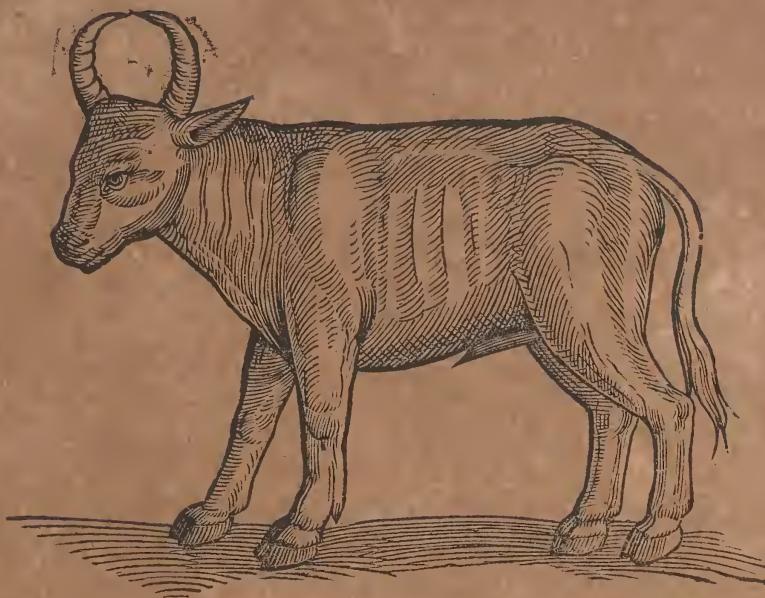
Bubalus hinc abeat, neve intret prandia nostra. Non edat hunc quisquam, sub iuga semper eat: Baptista Fiera. Carnes bubalines nimium melancholicæ sunt, & ne boni quidem saporis, quare parum probantur: crudæ adhuc 46 forma & colore non adeo indecoræ sunt, coctæ vero omnino, Petrus Cresc. Caseus de lacte bubali valde solidus & terrestris est, Albertus.

G.

Ex vngulis vel cornibus bubali vulgaris, annuli fiunt, qui si in digitis vel manuum vel pedum subinde gestentur, mirifice à quibusdam laudantur aduersus neruorum conuulsiones seu spasmos. Sunt qui ijsdem quaterna fila ex totidem metallis, auro, argento, ære & ferro fabricata innendant: tanquam efficacioribus sic futuris, tum ad spasmos, tum ad alia quædam vitia. Aliquit tantudem sperant ex annulo confecto de solis istis filis inter se contortis. Nō desunt qui insuper mentiantur annulos ex cornu vel vngula bubali in coitu diffidere, quod alioqui puto chrysolithis & smaragdis tribuitur. Ex parte imminentis venti, cornu ac stercus bubali (forte bubulum) crematū tueretur, vt dicunt, plantas ac sata à rubrigine, Cardanus. Reliqua ex bubalo remedia quæ recentiores ei adscripscerunt, 50 ad bubulum Africanum pertinent, de quo suo loco.

H.

Vulgare conuitum est, vt crassi & inepti homines, iuniores præsertim & serui, bubali apud Germanos appellentur. Naribus trahi, est citra iudicium, alieno arbitratu quoquis adduci: metaphora sumpta à bubalis animantibus, qui annulo in summam narem inserto circunduntur. Erasmus.

DE BVBALO Africano, longè diuerso à bubalo
recentiorum.

IDIMVS præterea (inquit Pet. Bellonius) in Cairo paruum bouem Africanum, forma corporis plena, parua, in se confercta, crassa, sed scitè expressa. hunc statim bubalū veterum Græcorum esse conieci, notis omnibus: Aduectus autē erat Cairum è regione Asamia: quāuis in Africa quoq; reperiatur. Aetate iam proœctus erat, corporis mole ceruo inferior, sed plenior & maior caprolo: membris omnibus tam scitè in se conferctis & compactis, vt iucundissimum sui conspectum præberet. Pilus etiam cum coloris subflauo esset, præ splendore politus videbatur. idem sub ventre magis rufus est ad subflavum inclinans colorem quām in dorso, vbi ferè bæticus appetet. Pedes eius bubulis similes sunt, crura compacta & brevia. collum crassum & breue, palearia vix modicè præ se ferens. Caput bouis, in quo cornua ab osse quodam eleuantur in vertice capitis, nigra, & valde crenata, (cochées, Gallice. cæterum in Gazellæ cornibus describindis facit ea in extremo parum esse crochues, id est adunca) sicut in gazella: & arcuata instar lunæ crescentis, quibus non admodum defendere se posset, eò quod mucrones introrsum versi se inuicem spectent. Auriculæ vaccinæ, scapulae non nihil eleuatæ & validæ. cauda vt camelopardali vsq; ad poplites extenditur, pilis nigris intacta duplo maioribus quām setæ in cauda equi. Mugitus qui bouis, sed minus altus. In summa, si quis singat videre se bouem paruum, politum, (nitidum) bene compactum, fuluum & splendidū, cornibus instar Lunæ crescentis armatum, altis & supra caput erectis, veram huius animalis formā conceperit. Ceterum bouis illius qui vulgō bubalus hodie vocatur, nomen antiquum ignorare me fateor: quamuis per Italianam, Græciam & Asiam, ita abundet, vt vix aliud animal frequentius occurrat, Petrus Bellonius. Ego de bubalo vulgū sic dicto, sententiam meam iam protulii: bubalum verò sive bubalidem Græcorum, inter capreas retuli, multis ob causas, quas postea adferemus.

Nescio an idem quod Bellonius bubalum Africanum vocavit animal sit, quod nuper quidam ex Italia rediens Florentiæ sibi visum referebat, bouis Indici nomine, magnitudine iuuenci, colore flavo fere ad rufum inclinante, capite magno prò portione reliqui corporis, oblongo: cornibus non altis, rectis, modicè supra intortis quasi in spiras, parte circalumbos multo humiliore. Sed fieri potest vt ille, cum obiter tantum spectarit, non rectè omnia meminerit.

Mansuetum hoc animal an ferum sit, non expressit Bellonius: ferum tam en esse hoc ipso quod Bubalum veterum esse coniicit, insinuat. Io. Leo in descriptione Africae. Lant (inquit, capit is quidem inscriptio haber Lant vel Dant) similitudine Bouem refert: sed miror est, cruribus cornibusq; elegantior: colore albo. vnguis nigerimis, tantæq; velocitatis vt à reliquis animalibus, præterquam ab equo Barbarico superari nequeat. Facilius æstate capitur. Eius tergere clypei validissimi conficiuntur: quos nulla ratione præterquam scelopeti iictu traiicias: sed carè admodum vñneunt. Sic ille: & mox de alio boue syluatico, cuius aliud nomen non exprimit: Bouem (inquit) refert domesticum, tametsi statuta minor, leucophæri coloris, ipse etiam velocissimus. In desertis solium, vel deseritorum confinijs reperitur. Carnem aiunt absoluti saporis esse. Quod si color conueniret, alterutrum istorum animalium, prius præsertim, Bubulum Africanum Bellonij esse diceret. Sed si aliud nihil obstat, color solus hoc non efficiet, vt speciem diuersam statuamus. Fortasse Lant Bubalis sit (inquit Scaliger) nam Plinius ambiguè Vitulo Ceruōe similem facit. Ego sanè hunc Bubalum esse facile persuadeor, quoniam alium haec tenus non novui cui veterum descriptio æquè conueniat: præsertim Oppiani lib. 2. de venatione: etiamsi minorem eum facere videatur: nempe dorcade platycerote corpore inferiore. Cornua quidem eius ita desribit, vt non ramosa, sicut ceruis & capris: sed Rupicaprarum nostrarum cornibus similia, tum situ, tum in auersam partē retortis mucronibus, esse videantur, ad pugnam ferè inutilia. Author in nominatus cuius Græcum de animalibus libellum manuscriptum habeo: Bubalum in Libya, inquit, partim boui, partim ceruo similem esse: non dormire: & alium vi tra alpes prope Rhenum fluuium Bubalum esse, colore albo, sexuum, vel, vt ipse loquitur, φύιον.

Cornu incertum cuius bestiæ, catena suspensum ad columnam in æde summa Argentina: longum (filo ducto secundum hemicyclum à principio ad finē) quatuor ferè cubitos Romanos. Cultro cum raderem, cornu verum esse apparebat. fuere nimis Vri alicuius vastissimi, & tate multum proœcti. illuc quidem eius sit animalis nemo scit. Crassitudinem siue circumferentiam basis oblitus sum metiri. Apparet ante annos quā plurimos (duo aut tria secula forte) propter admirationē magnitudinis illuc suspensum fuisse. Philippos rex Macedonum ad pedē Orbeli montis in Macedonia iaculo confudit Taurum ferum, & cornua eius, orgiae vel (vt alij) sedecim palæstarum longitudinis, in vestibulo templi Herculis consecravit. Plura leges inferiū in Monocerote.

DE BOVS FERIS ET SYLVESTRIBVS DIVERSIS.

A.

Ovis nomine veteres multa peregrina & sylvestria animalia, magna & cornuta præcipue, quorum propria nomina ignorabant, appellauerūt: vt elephantos, boues lucas, rhinocerotes, Aethiopicos boues: Cæsar etiam alces & rangiferos boum nomine comprehendere videtur, nimis propter animalium illorum magnitudinem & lactis usum.

Tauri agrestes differunt a sylvestribus: Plinius lib. 8. Aethiopia, inquit, atrociissimos habet tauros sylvestres, maiores agrestibus. Ego sylvestres intelligo feros, vt sunt vri, bisontes, & alij, quos Græci ἄγριοι vocant, non tam à locis ab hominum consuetudine remotis, quā natura siue ingenio fero & sylvestri. Agrestes ijdem ἄγριοι vocant, qui quanquam mansueti sint, & ex masuictis nati, liberitatem solutiq[ue] in agrorum, syluarum, aut montium pascuis relinquuntur, nec ad stabula reuocantur vt vacce, &c. vt supra in tauris ἄπομνοι dixi. Homerus, Ητεκατ' ἀγράνοιο βόος κέρας ἐμελεῖσθαι. Αγριοις reddunt grammatici, in agris versantes aut pernoctantes. Proinde & pastores ἄγριοι cognominantur a poetis, quod sub dio morentur. Oppianus tamen lib. 2. de venatione hanc differentiam non seruat: nam de tauris domesticis coitus tempore pugnantibus canit, οπωδὲ μηδέ τιναντ' ἄγριοι βόες, &c. Bodigero scuta sunt ex pellibus boum sylvestrum: item spolia ex bello relata, τὸν βοῦς (ἄγριον μούχην) ἀγροδηματια λαζαφει. Varinus. Apud Hesychium Βοάγεια, & αὐτοὶ malum in οὐ genere neutro: vt Varinus habet: & boagria numero plurali. Βοάγρος fluuius est, vel potius Βοάγειος, alluens Thronium situm in mediterraneis Κυνουρίαι: est enim Locorum qui Epicnemidij dicuntur, Varinus. Meminit eius Homerus & Strabo lib. 1. & pluribus lib. 9. unde sua Varinus transcripsit. Videtur autem sic appellatus ab alluione subita: nam cum exiguis alijs torrens sit, vt Strabo testatur, quandoque ad bina late iugera effunditur, vt recte impetuoso & fero boni comparetur. Καρεάγρος, οἱ Βοάγροι, Δακιοι, Varinus & Hesychius. Hodie in Græcia vulgo Gonidia agria vocantur, boues sylvestres, Bellonus.

De Ebraicâ voce to velteo, quam bouem sylvestrem exponunt, paulò ante in Bubalo dixi. Taurus Græcis & Latinis de boue mare non castrato dicitur: Varinus tamen in voce Λαμπάιος, ταῦρος etiam sylvestrem bouem priuatum significare admonet.

Et boue sylvestri nigro si sanguine ricini lumbi perungantur, mulieri tædium Veneris fieri dicit Osthanes, Plinius.

Supra in Boum mansuetorum historia cap 2, diuersa boum genera enumeraui, quorum aliquot fera esse non dubito, vt Aonios & Armenios, quos tamen ab alijs non separavi, quoniam authores ferine an mansueti essent, non satis expresserunt.

Circa Pæonium agrum atque Crestonicum super amnem Chidorum leones multi sunt, & boues agrestes prægrandibus cornibus qui ad Græcos veniunt, Herodotus lib. 7. Hi mihi bonasi siue monopes videntur, vt infra ostendam. Τες εὐτανατίζεις δύο γένη πολὺ μερισταί πάντας εἰναι λέγεται, Arist. in mirabilibus. Boues perferi etiam nūc sunt multi in Dardania & Media & Thracia, Varro.

Tauri sylvestris epitheta, αὐχήνες, τανάγρα, βοεχμώνεια, in Cynegeticis Oppiani. Infectus esse dicitur tauris sylvestribus elephas, Albertus.

In taurum sylvestrem qui Macedoniam vastabat ad pedem Orbeli montis Macedoniz à Philippo rege iaculo (ἀγανάκτηνος) confostrum, cuius deinde pellem & cornua ὅπνια vel τερατεγματικὰ δύο, in vestibulo templi Herculis consecravit: extant epigrammata doctissima, Simmias duo, & Antipatri vnum, Anthologij Græci lib. 6. Pollux lib. 2. ἴνα δημάδεια δειπνοῖς exponit, quæ palmos, vel vt ipse vocat, palæstas quatuor digitorum, & quent numero sedecim, sed hæc nondum attingunt orgyian, id est vlnam. Doravero quinque digitorum (palmum maiorem vel medium recentiores quidam vocant) numero sedecim, proximè ad vlnam accedunt. Sed non est necesse tam exacte has mensuras respondere, cum orgyia etiam simpliciter magnum exponatur: & poetis maior in vocabulis licentia sit. De orgyia & palmo mensuris paulò post in Bonaso copiosius agam.

Taurus ille quem Phyllius viciisse fertur, vt superius retuli in Tauro ex Ouidij Metamorphoseon lib. 7. sylvestris fuisse videtur.

De bubus opisthonomis, id est qui retrocedendo pascuntur, meminit Aristoteles lib. 2. de Partib. anim. cap. 16. de elephantis scribens, quod nisi naris eorum mollis apta q[ue] ad flectendum fuisse, impediret eos in cibo capiendo longitudine sua, vt boues opisthonomos sua cornua nisi retrogrediantur: vbi autem illi reperiantur non meminit. Herodotus auctor est in Libya boues opisthonomos esse, id experimentibus cornibus, quæ adnuunt proclinantur que in ima, & oculos obumbrant, tametsi historiam conuelli Athenæus sub Vlpiani persona, quoniam à nullo præterea historicorum sit comprobata, Cælius. De alce etiam diximus, tam crassa ei prominere labra vt paſcendo retroredi opus habeat. Sed opisthonomos boues non puto sylvestres esse cū armentorum nomen à Plinio

¶ Plinio & Solino eis tribuatur: & Herodotus excepta cornuū figura nihil à cæteris bobus differre ait præter cras-
situdinem pellis atque duritiam. Solinus in Garamantum regione armenta obliquis ceruicibus paci scribit pro-
nai humum cornua & obnixa: Idem Plinius de Troglodyticis. Herodotus vero & Aelianus Libycos boues pro-
pter eundem cornuum situm, opisthonomos, id est retropascentes vocant. Ego omnes de ijsdem bubus locutos
puto Libyci enim omnes sunt, nec pugnat obliquis simul ceruicibus & retrogrediendo paci. Sunt & alij Troglo-
dytici feri, de quibus statim dicemus.

Boues quidam sylvestres habentur in Gallia iuxta mare mediterraneum prope Montem pessulanum, in parte
loci quem Paludem vocant, nōris cincta. Mansuetis longè maiores sunt, vt audio, & capiuntur à viris qui celer-
ritatis equis insident cum hastilibus, hi vel statim conficiunt boues, vel in angustum quandam locum adactos in-
cludunt: Sua lingua vocant beuf brau, per onomatopœiam.

Aethiopici tauri ijdem qui rhinocerotes sunt Pausanias in Eliacis, de quibus scribit quod cornua in naribus
producant. Errauit Angelus Politianus in Miscellaneis cap. 56. tauros Aethiopicos, quorum Pausanias in Bœotia
meminīt, non veros rhinocerotas esse assertens, sed per similitudinem tantum à quibusdam ita vocatos. Atqui
Pausanias illic non solum rhinocerotas dictos tauros illos Aethiopicos scribit, sed addit singulos singula in naribus
cornua habere, & insuper aliud superne exiguum, quod omnino proprie dictorum rhinocerotum est, vt vel
ex pictura, quam ad viuum factam dabimus, inferius patebit. Immerito igitur Domitium Martialis interpretem
reprehendit Politianus, reprehendendus ipse. Quanquam enim & alij quidam Aethiopici tauri sylvestres sint,
à rhinoceribus longè diuersi, vt iam dicemus, Pausanias tamen nequaquam de illis intellexit: quod quidem ita
manifestum fit collatis Pausanias & aliorum scriptis, vt ne minimum quidem dubitate quisquam possit. Aethio-
pia (inquit Plinius) atrocissimos habet tauros sylvestres, maiores agrestibus, velocitate ante omnes, colore ful-
uios, oculis cœruleis, pilo in contrarium verso, rictu ad aures dehiscens, iuxta cornua mobilia, tergori duricia sili-
cis, omne resprens vulnus. Feras omnes venantur. Ipsi non aliter quam foueis capri, feritate semper (malim, sua)
intereunt. (Eadem omnia scribit Solinus cap. 55. de Indicis tauris.) De ijsdem Aelianus verba in historia animalium
Petro Gyllio interprete, hæc sunt: Feri tauri Aethiopici, si cum Græcorum bobus conferantur, duplam ha-
bent magnitudinem, ac velocitatem corporis summè excellunt: tum rufis pilis vestiuntur, tum cæsijs oculis ornantur:
& alijs quemadmodum aures, sic cornua mobilia habent. At enim in pugna ita animi feroe contendunt
& erigunt, pugna vt nulla fleti queant: Eius enim tergora tanto robore sunt, vt nullis neque spiculis neque telis
penetrari possint. In equorum & boum armenta & feras omnes inuadunt. Itaque pastores ad tuendum suum pecus,
occultas foueas in magnam altitudinem depresso, machinantes, moliuntur eis insidias. Hi cum deciderunt,
acerbe ferunt, & atroci animi excandescencia suffocantur. De eodem & ipse Gyllius in Corollario, sic scribit. Fer-
rus taurus, sicut Oppianus ait, omnium animalium maxime carnibus vescitur, & domesticis tauris maior est, ac
cum equo in velocitatis comparatione coniungitur. Oris rictus ad aures vsque pertinet: tum rubro colore nite-
scit, & oculorum candore noctu fulget, similiterque vt aures, cornua alijs mobilia habet. In pugna vero constan-
ter firmat, pili contra naturam aliarum bestiarum ad caput versus spectant. Inuicto robore cum alijs animalibus
belligeratur, quæ postquam deuicit, exedit & conficit, egregieq; pastorum vires & canum multitudinem contem-
nit: eius pellis ab ictibus esse dicitur inuicta. Non vi comprehendit, ac si in foueam incidit, aliāq; dolosa machi-
natione capit, pristinæ libertatis retinentissimus, sibi mortem consiscit. Troglodytae, apud quos huiusmodi
belua nascitur, præstantissimam iudicant, cui insit leonis vis, equi celeritas, tauri robur: & quod magnam admiratio-
nem habet, ferro non concedit, Hæc Gyllius. Nil mirum autem si idem taurus Troglodyticus appelletur, cum
Aethiopæ vicini sint Troglodytae. Quanquam & alios Troglodyticos ex Plinio supra commemoraui, qui pro-
pter inclinata terram versus cornua obliqua ceruice pascantur. Et quæ Gyllius scribit, nusquam apud Oppianum
reperio, quem ipse testem citat. Phrygios tamen boues describit Oppianus, qui vt Aethiopici iam descripti tum
cornua habent mobilia, auricularum instar, tum similem corporis colorem. Nam ξανθὸν τε φλογερὸν τε, vt Oppia-
nus in Phrygijs habet: & fuluum, vt Plinius in Aethiopicis, pro eodem accipio: Aelianus in Aethiopicis rufum fa-
cit, Gyllius in suis rubrum. Cornua quidam Phrygijs mobilia etiam Plinius alibi tribuit, nec non Aristoteles,
Aelianus Erythræis: de quibus aliud nihil legisse memini. Erythra vrbs Ionum est, alia Libyæ, alia Locridis, alia
Bœotia, & alia Cypri quæ nunc Paphus, Stephanus. Phrygijs etiam præter mobilia cornua, & altam torosamque
ceruicem, nihil aliud attributum inuenio. Quod ad Aethiopicorum oculos, Plinius cœruleos esse scribit, Aelia-
nus glaucos, id est cæsios, Gyllius in suis noctu fulgentes, quæ omnia facile conciliantur, vt nihil diuersum sit.
Ultra Catadupa Nili procedens Apollonius & comites viderunt sylvestres boues complures, &c. Philostratus.
Boues quidam luporum instar carniuori sunt, Rasis: Idem Gyllius de Aethiopico, vel (vt ipse vocat) Troglody-
tico scribit: quamobrem merito ei rictus ad aures vsque dehiscit, vt Plinius & Gyllius testantur:

Aelianus etiam omne genus animalium ab eis inuadi. Sunt & rhizes apud

Hesperios Aethiopes taurorum generis sylvestrium,
de quibus in fine capit is de vro.

De Quadrupedibus
DE BISONTE.

*Bisontio hac effigies desumpta est ex tabula D. Sigismundi Liberi Baronii in Herberstein:
de qua vide qua in alteram Vri imaginem ex eadem tabula de-
sumptam scripsimus paulo post in Vro.*

BIONTEM bouem esse sylvestrem conuenit omnibus, qualis vero is sit, & quo hodie nomine apppellandus, magna inter receniores varietas & inscita est. Confundunt enim bisontem alij cum bubalo, alij cum vro, alij cum rangifero appellato, alij denique cum bonaso, vel tarando. Ego quoad eius possum haec genera distinguam. Scythia anima ita gignit paucissima, in opia fructuum: pauca contermina illi Germania, insignia tamen boum ferorum genera, iubatos bisontes, excellentiq; & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, Plinius. In his Plinij verbis 40 Raphael Volaterranus & alij, pronomen quibus non ad vros solum referunt, sed etiam ad bisontes, quod ego non probo, & ad vros tantum bubali nomen à vulgo tum temporis translatum opinor: proinde Martialis in hoc versu,
Illi cessit atrox bubalus atq; bison, bubalam pro vro (vt Domitius re&tè exponit) seorsim nominat. Sed idē euidentius conuincetur ex Solino, cuius haec sunt verba cap.23. In tractu saltus Hercynij, & in omni Septentrionali plaga, bisontes frequentissimi sunt, boues feris similes, setosi, colla iubis horridi, ultra tauros pernicate vigentes, capti assuecere manu nequeunt. Sunt & vri, quos imperitū vulgus vocat bubalos, Haec Plinij simia Solinus. Sed licet obtineamus vros tantum, non etiā bisontes, olim bubalos à vulgo dictos, hodie tamē (vt supra monui) auēta nominū confusione & inscita rerū, bisontibus quoq; bubalorum nomē apud quosdam tribuitur: quemadmodū & bisontū nomen ia lingua Germanica tum propriè dictis bisontibus tum vris, vt mox Alberti verbis declarabitur. Bison cerui speciem similitudinemq; gerit, cuius à media fronte inter aures vnu cornu in excelsitatem magis dirigitur, quām ea quae nobis nota sunt cornua, &c. Haec verba Petrus Gyllius in Aelianum suum transcripsit ex lib. 6. C. Iulij Cæsar de bello Gallico, nulla authoris, vt solet, mentione facta. Ego eo in loco nihil prorsus de bisonte reperio: sic enim habent exemplaria nostra, Est (in Hercynia sylua) bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu existit excelsius, magisq; directū his, quae nobis nota sunt cornibus: ab eius summo sicut palmæ, ramiq; latè diffunduntur: eādem est fœminæ marisq; natura, eadē forma magnitudoq; cornuum, Haec Cæsar. Hoc autem animal ego alibi docebo rangiferum hodie dictum esse. Nam quod non sit bison, ex veterum descriptione, Oppiani præsertim, claret. In eodem errore versatum deprehendo & alios recentiores & Io. Piniciannum Promptuario verborum eius, in quo bisontem vnum habere cornu scribit ex media fronte. Apud Moschouitas multi sunt boues feri (*anuverochjen*) quos aliqui vros, alij bisontes vocant, Olaus Magnus. Albertus Magnus etiam vrum cum bisonte confundere videtur: nam lib. 22. de animalibus, Vri (inquit: licet codices excusi habeant vrni) quos nos Germanicè *visent* vocamus, cornua ingentia duo gestant, quae capacissima sunt, ita vt multi potum in eainfundant, & reseruent etiam in cis. Idem alibi bubalos syluestres magnos *visent* apud Germanos vocari meminit. Vrfontes etiam apud eundem in V litera, vbi quadrupedes literarum ordine enumerantur, corrupte legitur pro visontes (vel vt recentiores quidam scribūt, *vesontes*) & id rursus pro bisontes. Animal (inquit) est boui simile, collo setoso & iubis vt equus, sed pernicius & truculentius, vt captum domari vix vel nunquam possit: Haec eum ex Solino transcripsisse appetet. Cæterum libro 2. cap. 2. Inueniuntur (inquit) in genere boum nigri, magni, qui à quibusdam vocantur bubali, & apud Germanos *voesent* (sic enim illie scribitur, melius *Vvisent* vt alibi habet) hi per quam robusti sunt, adeò vt irritati equum simul & equitem cornibus ventilant, magnitudine æquant magnū dextrarium (sic egregium & insignē equum Itali vocant) & facies illorū boum (vt ipius verbis quanquam barbaris, quoniam obscuriora hoc in loco videntur) aliquantulū declinat inferius: 70 ita quod

ita quod habent eminentiam super medianam lineam descendenter inter oculos: & declinatio artus illius est versus os, & versus frontem declinatio alia, & elcuatio in medio. Cornua eis maxima & ad dorsum recurva, vt facilius cum eis eleuare & ventilare seu reijcere possint quod inuaserint. Plura eorum genera sunt: quibusdam alta & longa cornua (Vros forte intelligit) alijs brevia, crassa & robusta. Nota hæc genera sunt Sclavis & Vngaris, & finiti-
mis Germanis. Ex his Alberti verbis manifestum est visent diuersa sylvestrium boum genera appellari, ex quibus
go minores bisontes dixerim, quod vocis etiam cognatio declarat: maibres vero vros. Bonasi enim esse non pos-
sunt, quibus cornua ad pugnam inutilia sunt. Bisontes & alces apud Moschos reperiuntur, Matthæus Michauanus in descriptione Sarmatarum. In Brussia etiam bisontes sunt, sed non admodum multi nostro sæculo, tau-
ris omnino ad similes, & iubas habentes proxime cornua, Erasmus Stella in libro de origine Brusorum. Anger-
mannia ducatus tenet septentrionalia loca ad confinia Laponiæ: eius tractus est totus syluosus, & ibi in præcipuis
feris venantur vros & bisontes, quos patria lingua dicunt elg, id est asinos sylvestres, tanta proceritatis vt summo
dorso æquent mensuram hominis porre & in brachia elata. Sed hæc altitudo vris conuenit, nō propriæ dictis bison-
tibus, qui minores sunt. Lituanis suber dicitur, Polonis Zuber, vnde aliqui Latina inflexione Zubronem nominat.
Bisontes siue bisones, Græce βισωνες apud Pausaniam & Oppianum, quanquam excusi codices Oppiani βισωνες
habent, quod vel carminis ratione reprehenditur: manuscripti quidam βισωνας, sed omnino legendum est βισων-
νας. nomen habent à Thracia, qua alio nomine Bistonia vocatur, vnde & Bistoniam gruem poetæ cognominant.
Sunt enim Bistones Thraciæ populi à Bistone Ciconis filio dicti, Philostephano teste, Varinus. Est & Bisontis λύρη
id est Bistonius lacus Dicæa, proximus in Thracia, Herod.lib.7. Bistonia cithara, à Bistone filio Terpsichores, (sic
enim legendū, cum Terpsichoræ Musæ cithara attribuatur) Varinus. Scribendū est autē per omicron. Ouidius,
Fessaq; Bistonia mēbra lauabis aqua. Et alibi, Tuta tamen bello Bistonis ora fuit. Sunt qui velint & stagnū & pro-
uinciā à Bistone rege nomē accepisse, vide Stephanū. In Bistonio iuxta Abderam stagno cuncta natantia demergi
legimus. Turpes esleda quod trahūt bisontes, Martialis lib.1. Nil est tritus Edili lacernis, Nō rasum canea latus
bisontis, Nec dens iam senior ferocis apri, Idem. Tibi dant varix pectora tigres, Tibi villosi terga bisontes, La-
tisq; feri cornibus vri, Seneca in Hippolyto. Et rursus in eadem tragœdia, Amat insani Bellua ponti, lucique
boues Vendicat omnes natura sibi. His lucos boues quidam exponunt sylvestres, vt sunt vri & bisontes: ego po-
tius elephatos intellexerim, quos in foemino genere boues lucas appellare vñstatius est. Bison aliorū, vel Taurus
Pæonicus, vt Pausanias interpretatur, est turpis, villosus, iubatus, leonis instar, & barbatus: cornibus acutis ad-
modum, mucrone recurvo & sursum spectante. Ex Martiali, Seneca Oppiano, Pausania, qui in Bœoticis Tauros
Pæonios toto corpore hirsutos esse scribit, præcipuè tamen in pectore & mandibula (barbalum nimurum.) De
bisonte Oppiani aliquot versus ex lib 2 de Venatione. hic recitabimus, tum quia per elegantes illi sunt, tum vt stu-
diosi eos cum Petri Gyllij translatione conferre possint.

Ἐγίν αἰματοκόπον φοίοις ταῖροις γένεται,
Βισνίδος Θρήνος, καὶ τοῦ ἔλαχον εἶδε τοῖα.
Αὐγέστη πτελέοις, καὶ αὖφ' ἀταλοῖς ρέοντος:
Σαργάνιοι, Βλαστοί, θρυῶν μεδόντες λέοντες.
Χακείοις γναυπιστοῖς ἐπεικενοὶ σύγηροισος:
Νεύστης γεγενών καὶ εργών θῆται πάροιν αἰχαλοῦ:

Τέσπαλένσι βισωνας: πετετάργης τελέθσοι
Φεμαλένσι κατίτη πετετάργης αἴθυστοι
Οΐδι τε λαχύνετες δειπητές εἶδος ἔχοσι
Οἴγεναι κηράνθη πυεργλωχῆνες ἀκοναῖ
Αἴλ' εὔχης εἴτε γοινὸν ἐναντίον ἀποκλοιοῖν
Τ' θαλίδ' εἰσοργαντα τερες αἴβηζε φοίνια κέντρα, &c.

Hæc Gyllius ita reddidit, Bisontes ad faciendas cædes prompti, horribili ceruice & pingui, rubro pilo, & oculis ter-
ribilibus: cornuum mucronibus aduncis, & hamatis, non inter se reflexis, sed sursum versus surgentibus. Eos cum
impegerunt vel in hominem vel feram, in sublime tollunt. Eorum lingua quidem angusta, sed asperrima, tanquā
ferrum limare potest, vt cum lingit, sanguinem eliciat. Hæc qui cum Græcis cōferet, facile deprehendet, primum
omissa poetæ verba, quibus bisontem iubam circa armos terribilem in crassa ceruice quatere ait, nec nō circa ma-
xillas aut mentum, vt ita vocem, vt barbatus videatur. Deinde vbi iubatis siue hirsutis, & fuluis, & terribili aspectū
leonibus bisontem comparat, hoc totum à Gyllo in bisontem cōgeri nulla interim leonis mentione: cum poetæ
præter iubam reliqua non conferat: Ego certe bisontes non ξαργούς, id est fuluos, & multò minus rubros, ut Gyl-
lius reddidit, esse pato, sed nigricantes: vt supra ex Alberto retuli. Quod ad cornua, Oppiani verborum sensus hiē
mihi videtur, ea non esse patula, vel extensa, vt in cæteris bovis, nec ē regione in diuersum ad latera abire vel ex-
tendi, (epicarction enim transuersum est:) sed recta surgere, ita tamen vt vñstria sint, id est dorsum versus inclinent:
& circa finem ham iinstar tum recurvatum acuta esse: vnde & vñstria vocat ab acumine. Talis cornuum species, vt
parua magnis conferam, in rupicapris nostris alpinis appareat. Gyllij verba, non inter se reflexis, nullam in Græcis
rationem habent. Quod autem ad dorsum recurva bisontum cornua sint, ex Alberto etiam verbis paulò ante reci-
tatis constat, Sic etiam boues sylvestres apud Arachotas cornua gerunt ἔξυπλαξού, id est resupinationa, vt Gaza ex
Aristotele vertit. Ad hanc linguam bisontis Oppianus propter asperitatem limæ confert, non autem instar ferri li-
mare posse dicit: ne quis forte intelligat, eam limarum quoque vñsum præstare. Ego me ante paucos annos bison-
tis cornu videre memini, quod aurifaber quidam habebat, vt labra argento includeret ad vñsum poculi: nigredine
splendebat, duos dodrantes longum, aduncum instar vnguium in rapacium zivium genere, vnde imperiti quidam
gryphis pedem esse conjiciebant: capiebat vini plus quam duas libras. Adijciam hic etiam descriptionem illâ Bi-
sontis quæ anno 1561 ad me missâ à D. Johanne Bonaro Libero Barone, his verbis, Bisontis imago non est absimi-
lis boui. Hoc autem differt à reliquis bovis, quod sit maior gibbosus, latissima fronte & crista, redolentibus villis
illius muschum: mento & alijs pilis lögioribus prout in pictura videtur: Colore fusco partim subcinericio, nescio
quid sylvestre repræsentans. Aestate caro eius pinguisima, sed fator allij, quo sylvestri plurimum pascit illius
nobilitatem viciat: Caro diuiditur in fibras grossissimas, tamē valde sapit ac nobilis est, ita vt præstet alijs omnibus
carnibus. Animal ipsum fortissimum, velox atq; agile: nō conficitur nisi multis vulneribus: languis adeò pulcher,
vt omnium rerum pulchritudinem, etiam ipsius purpuræ colorem superet, sed qui etiam intentissimis frigoribus
propter nimiam caliditatem intra durarum horarum spatiū putrefit: Et si quando venator hoc animal non eu-
cuatum intestinis per aliquot horas detinet, tamē actum est de tota carne, etiam in ipsa hyeme intentissimis frigo-
ribus, ijdq; ratione ipsius caliditatis. Nam & ferrum venabili, quo à venatore conficitur, ita molle fit ex caliditate
ipsius, vt flectatur in omnes partes, tanquam si plumbum esset. Fronte adeo latam inter cornua habet, vt duo vel
tres homines in ea confideant. Hæc ille.

BISON TEM Lithvani (inquit Sigismundus liber Baro in Herberstain, &c.) lingua patria vocat Suber: Germani impropriè *Aurox* vel *Vrox*: quod nominis Vro conuenit, qui planè bouis formâ habet, cum Bisontes species sint dissimillima. Iubati enim sunt Bisontes, & villoso secundum collum & armos, barba quadam à mento propendente: pilis moschum redolentibus, capite breui, oculis grandioribus & toruis, quasi ardentibus, fronte lata, cornibus plerunque sic diductis & porrectis, vt interiuallum eorum tres homines bene corpulentos insidentes capere possit: cuius rei periculum factum perhibetur à rege Polonia Sigismundo, (huius qui nūc regnat Sigismundi Augusti patre) quem bene habito & firmo corpore fuisse scimus, duobus alijs se non minoribus sibi adiunctis. Tergum ipsum ceu gibbo quodam attollitur, priore & posteriore corporis parte demissiore. Qui venantur Bisontes eos magna vi, agilitate & solertia præditos esse oportet. Deligitur locus venatus idoneus, in quo sint arbores instis dirempæ spacijs, truncis nec crassis nimis, vt facilè circumiri possint: nec paruis, vt ad tegendum hominem sufficient. Ad has arbores singuli venatores disponuntur, atque vbi Canibus perlequentibus exagitatus Bison eum in locum propellitur: qui primus ex venatoribus sese profert, in eum magno impetu fertur. At is obiectu arboreis sese tuerit, & quæ potest percutit venabulo feram: quæ ne sepius quidem iusta cadit, sed incensa magis ac magis rabie, non tantum cornua, sed etiam lingua vibrat: quam ita scabram & asperam habet, vt venatorem solo vestis eius attacku comprehendat & attrahat: nec antè relinquet, quæ occidat. Quod si quis fortè circumcurritando & feriendo delassatus respirare cupit, is feræ obiicit pileum rubrum, in quem & pedibus & cornibus fruatur. Si vero alteri in idem certamen non confecta fera descendere libet, vt fieri necesse est, si salui illinc abire velint: is eam facile in se prouocat, si vel semel sono barbaro Lululu suclans arit: Sic ille in Commentarijs suis Rerum Moscoviticarum, editione secunda, vbi imaginem quoque huius feræ, qualem nos etiam ab ipso nacti sumus, exhibet. Reliquum est, vt quo venationis modo bisontes capiantur ex Pausania prescribamus. Isigitur in Phocicis ita scribit: Bisonis tauri Pæonici caput ex ære factum Dropion ($\Delta \rho \tau \iota \omega \nu \delta \kappa \sigma \tau \circ$ forte $\delta \kappa \mu \nu \circ \nu \tau \circ$) rex Delphos misit. Sunt autem bisones illi ferarum omnium difficultissimi capti, nec villa vi retium detineri possent. Locum igitur declivem ac deuexum sepimentis primum venatores circumclaudunt, deinde totam declivitatem, & id quod ad primum eius ingressum planiciem attingit pellibus recentibus detractis cōsternunt: ac si recentibus carent, sicca contra vt lubrica efficiantur, oleo madefaciunt: Post vero qui maxime equitandi periti sunt, eiusmodi tauros in locis illius angustias vndiq; compellunt: si autem ad primas pelles delabuntur, atq; per acclivitatem vsq; è precipites aguntur, quo ad in planiciem delati fuerint: quo abiecti primò non curantur: Deinde quarto aut quinto ad summuin post die, cum iam famæ & labor eorum præcipuum animi robur fregerit, homines qui ad mansuetacias beluas præstant, ijs adhuc humi stratis, pineos nucleos detractis inuolucris, neq; enim alium cibum ab initio admitterent, edendos obiiciunt, ac denique vinculis constrictos abducunt, Hucusq; Pausanias, vt Petrus Gyl. ferè conuertit. Raphael Vola. lib. 7. eodem planè modo bonasos à Lituanis capi scribit. Vros & bisontes Græci in experimentis non habuerunt, quanquam boue fero refertis Indiæ syluis: portione tamen eadem, efficaciora omnia (quam ex domesticis vel gregarijs bubus) ex his credi par est, videlicet quod ad medendi vim, Plin. Fortassis etiam thoro Polonorum, quem mox in Tarando describam, bisontis genus est.

DE BISONE ALBO SCOTICO.

N Scotia Calydonia syluę olim dictę nomē adhuc manet vulgare Callendar & Caldar: ea excurrit per Monteth & Erneuallem longo tractu ad Atkaliam & Loquhabriam usq;. Gignere solet hæc sylua boves candidissimos in formâ leonis iubam ferentes, cætera mansuetis simillimos, verū adeò feros indomitosq; atq; humanū refugientes consortiū, vt quas herbas arboresq; aut frutices humana-

mana contrectatas manu senserint, plurimos deinceps dies fugiant: capti autem arte quapiam (quod difficillimum est) mox paulo precepit omnia moriantur. Quum vero sepe peti senserint, in obuium quemcunq; magno impetu irruentes eum prosternunt, non canes, no venabula, nec ferrum ullum metuunt, Hector Boethius in Descriptione regni Scotia. Etrursus, Huius autem animalis carnes esui iucundissimae sunt, atque in primis nobilitati gratia, verum cartilagineosa. Ceterum quum tota olim sylua nasci ea solerent, in una tantum nunquam eius parte reperiuntur, quae Cuminiornalda appellatur, alijs gula humana ad internicionem redactis, Haec ille. Mihi quidem genus hoc bouis videtur recte appellari posse Bison albus Scoticus vel Calydonius, eo quod leonis instar iubatus sit, ut de bisoni Oppianus scribit, sed non etiam barbatus, ut bison simpliciter dictus eiderit.

DE BONASO.

BONASVS, Βίωσης Aristoteli, per n. simplex & s. duplex, alibi vero contra per n duplex, & s. simplex, bos est sylvestris, monops, vel monapios alio nomine dictus: de quo primum veterum scripta recensabo, deinde recentiorum. Aristoteles de historia animalium lib. 9. cap. 45. Bonasus (inquit) gignitur in terra Paonia, monte Messapo, qui Paoniam, & Media terræ collimitum est, & monapis μόνας) à Paonibus appellatur, magnitudine tauri, sed corpore quam bos latiore (δύκυνθετος, εγένετος εστιν) breuior enim, & in latera auctior est. Tergus distentum eius locū septem accubantium

occupat. Cetera forma bouis similis est, nisi quod ceruix iubata armorū tenus, (*κεραίς τὸν ἄγρωνιας*) vt equi est, sed villo molliore, quam iuba equina, & compositione: color pili totius corporis flauus: iuba prolixa, & ad oculos vsq; demissa, & frequēs (*πυρνη*, id est densa) colore inter cinereum & rufum: nō qualis equorū, quos partos vocant, est, sed villo supra squalidior, subter lanario, nigri aut admodū rufi nulli sunt: vocem similē boui emittunt: cornua adunca in se flexa, & pugnæ iunctilia gerūt, magnitudine dodrantali, aut paulò maiora. amplitudine non multo arctiore, quam vt singula semicongiū capiant, nigris proba (*pulchra & nitida*) antiæ, (*προκόπιον*) ad oculos vsq; demissæ, ita vt in latus potius quam antè pendeat. Caret superiore dentium ordine, vt bos, & reliqua cornipera omnia: crura hirsuta, atq; bisulca habet: caudam minorē quam pro sui corporis magnitudine, similē bubule: excitat puluerē, & fodit, vt taurus: tergore cōtra id est præualido est. Carnē habet gustu suauē: quam obrē in vsu venādi est. Cū percussus est fugit: nisi defatigatus nusquam consistit (*καταρρέεις ὅταν ἐξαδυωτῆς*) repugnat calcitrās, & prōluiē alii vel ad quatuor passus (*ἔπειτα*) ptojicēs: quo præsidio facile vtitur, & plerūq; ita adurit, vt pili insectantū canū absumantur: sed tūc ea vis est in simo, cū bellua excitatur, & metuit. nā si quiescit, nihil vrere potest: talis natura & species huius animalis est. Tēpore pariendi vniuersi (*αὐτοῖς*) in montibus enituntur. Sed priusquā fœtum ædāt, excremēto alii circiter eum locū in quo pariant, se quasi vallō circumdat & muniunt: largā enim quandā eius excrementi copiā hæc bellua egerit, Hæc tenus Aristoteles. Describit autē rursus hoc animal ijsdē ferē verbis ab initio libri Mirabiliū narrationū: ego quē cōferendo vtrobiq; differre obseruaui, paucis notabo: In libro Mirab. narrat. ipsa fera nō magnitudine tauri, sed boue maior & robustior describitur: p bonaso, legitur bōlinthus: pro Mefsapō mōte, Hessēnus: pro μύρα τον, μύρενον: pro ἡπάλληνον, ἡπάτηληνον. Iuba plixa ad oculos, additur à vertice. Cornua adunca, καρπαρυψία, id est deorsum versa, & τὸ οὖν κάτω τὸ δέ τοι ὅτι ita vt mucro inferne iuxta aures sit: cōtra q̄ in hoc poetae versu patulæ camuris sub cornibus aures, et si tū infra tū supra aures eis habeātur. Et pro μελανίᾳ κακήν Ελιπαρφύσελαι σφράδα εἰναι, Διγεσίλεεν δὲ εἰναι λεπτουμένα, lego λεπτιπουμένα à verbo λιπαίνω à quo & λιπαρός: hoc sensu, Cornua aiut nigro colore adeò saturata esse, vt tanquā peruncta splendeant. Quod ad Gaze translationē, miror eū in comparatione bonasi coloris ad ἡπάτηλα παρύα, in Hesychio legitur παγώς oxytonum, Græcā vocē reliquissē: quāuis partos in versione corrupte legitur pro paroos) cū alibi semper, etiam si desint, Latina fingere soleat. In Hesychio & Varino legimus, Παρωνία λέγονται ἡπάτηλα πνέει τὸ χρυσάμα πυρροῦ: id est, paroi dicūtur quidā equi colore rufi. Mihi animus inclinat paroos dici q̄ inter rufum & cinereum colore sint equi, vt εἰ negatio abundet: sic enim multo cōmodius cohæredit sensus, hoc paēto: Iuba bonasi inter cinereum & rufum colore est, qui in paroos dictis equis cōspicitur: hoc tamē interest, quod squalidior bonasis pilus estiubae (Gaza rectē addit supra, id est foris) infra, vero, id est iūtis, lanæ instar mollis. Vetus trāflatio pro κατατερβετι, pili eius in alijs mēbris lanæ assimilatur: & pro cruribus hirsutis, rari pili, cōtrario sensu, quod cū negatione legerit εἰ διαστέλλεται. Itē pro Græcis verbis μετεχέντε φέρεται, id est inter cinereum & rufum, vt Gaza vertit, habet inter nigrū & rufum: quod fortè probari potest propter sequētia, vbi neq; nigros admodū neq; rufos inueniri bonasos Aristot. scribit: quasi eosdē colores semp in eis misceri inauat. Iam quod τῷ μεγάλῃ τοι, Ιαπωνίᾳ trāfert magnitudine palmarī, melius dodrantali trāstulisset: nam per spithamē eruditī dodrantē intelligūt. Et licet triplicem palmū faciant nonnulli, parū, quatuor digitorū, que παλασιού masculino vel παλασιού id est feminino genere Græci vocāt, Polluce teste: maiore, quinq; dōron Græce dīctū, et si Pollux dōron & palæsten pro eodē accipit: maximū octo digitorum: dodrants tamē tres minores & propriè dīctos palmos cōtinet, id est digitos duodecim. Polluci spithame extēnsio est à pollice ad minimi digitū finē, lichās vero ad finē lichani, id est indicis. Quam obrē partim vitāda gratia homonymiæ, præstiterit spithamēon reddere dodrantale: partim vt propriè loquuntur: nam pro duodecim digitorum mensura palmi nomē rarissimum est, pro quatuor vīstatissimum. Porrò dubitauerit aliquis quonā modo cornua magnitudine dodrantalia sint, & ad quā dimensionē mensura ea perteinat, longitudinem an circumferentia, an circumferentia diametrū: quod si quis capacitatem consideret quē dimidiati congij est, omnino ad imā circumferentia diametrū, qua cuitas orbicularis

maxime patet, dordantis mensuram pertinere intelliget. Neque enim alijs duobus modis bonas communes houes excedunt: cum illis plerumq; tum longiora dordante tum ambitu etiam ampliora cornua sint, diametrum autem inae circumferentia dordantali nunquem. Ceterum in cadem cornuum capacitate pro Graeca voce ημιχειρη, quae dimidium congij significat, Gaza imperitissime semisextarium vertit: cum chus, id est congius sextarium sexies capiat, vnde & sextario nomen apud Latinos in Mirabilibus narrationibus legitur ημιχειρη των ετον, id est plus quam dimidium congij. Est autem congius mensura liquidorum, quae vini vel aquae libras decem caput, teste Paulo Aegineta, qui etiam εξετασιον sextario vncias viginti attribuit: Alius est aridorum sextarius, επιτηδευς apud Graecos, cuius dimidium ημιχειρη. Huic nomen quod medium Attici pars sexta sit: chœnices capit octo: constituant autem chœnices octo medium Aegyptium vel Italicum. Chœnix sextas (id est sextarios liquidorum) duas capit. Quod si quis de illo intelligat, semisextarius chœnices quatuor capiet, id est sextarios liquidoru[m] octo, qui vini vel aquae libras tredecim & vncias quatuor caperent. Ita semisextarius aridorum ad semicongium liquidorum, duplus erit & supertripartitus quintas, ut vncias quatuor omittam. Sed chus liquidorum est mensura, & Aristotelem de liquidis intellectuisse verisimilius est, quoniam cornibus huiusmodi pro poculis vtebantur. Sed forte Gazam defenderit aliquis D. Hieronymi authoritate, qui commentatorum in Ezechiele lib. i. choa Atticum, sextarium Italicum esse scribit. At hoc authorum alius nemo scribit, ut omnino memoria vel rei inscitalapsum Hieronymum aut librarium potius credam: qua de re aduersus Alciatū Hieronymo patrocinantem, Georgius Agricola lib. 2. de ponderibus & mensuris doctissime differit: vbi Plinium etiam erroris incusat, qui in viu neectaritis apparatu vbi Diocorides choas, id est congios sex habet, ipse siue ex Dioscoride siue alio Graeco auctore transferens, totidem sextarios reddit, quod itidem vel ipsius vel librariorum negligentia factum constat, cum alibi semper pro Graecorum sextario congium reponat. Sed Gazam fortassis offendebat nimia capacitas, si dimidium congij reddidisset. At qui alia legimus longe capaciora cornua, qualia Plinius vrorum esse scribit, ex quibus barbari septentrionales portant vrnasq; binas capit vnius cornua implent. Amphora duas capit vrnas, vrna congios quatuor, Volusio teste, & approbante Ge. Agricola. Vnum igitur viri bouis cornu congios quatuor capere poterat. Aelianus Ptolemaeo secundo ex India cornu allatum scribit, quod tres amphoras caperet, ut Aelianus tradit. Tres amphoræ congios vigintiquatuor efficiunt.

Iam ne quis me reprehendat quod ημιχειρην dissimulanter preteream, quamuis certum nihil habeo quantum hoc spatium sit, proferam tamen in medium coniecturas meas, & aliquot auctorum loca, ut initium saltum & ενδοστον aliquod inquirendi studiosis praebeam, quod ante me nullus adhuc publice fecit, quod sciam. Quanquam enim de triclinio & similibus vocabulis, & triclinij forma, & veterum accumbendi more, primus (ut profitetur) Gulielmus Philander in Annotationibus suis in librum sextum Vitruvij diligenter queſuerit: de spatio tamen quod vel triclinion vel pentaclinion vel alijs huiusmodi vocabulis dictum a veteribus sit, quantum illud fuerit magnitudine, nullus adhuc ne inquisiuit quidem. Quod autem veteres certam mensuram hisce vocabulis designauerint, non minus quam si cubitos & pedes nominassent, appareat, ex iam citato Aristotelis loco, vbi pellem bonas extensam spatium occupare ait εις επιτηδευς, Gaza vertit locum septem accubantium: in Mirabilibus narrationibus de eadem pelle scribitur, excoriataν κατεχειν τόπον δικαιολίνε. In eodem libro fontem in Sicilia Palificis (Palificis habet Stephahus) esse scribit οις ημιχειρην, id est qui circiter decem accumbentium obtineat locum. Veteres Graeci διονον modo domum, sed etiam domus partes cœnacula, vel cœnationes (quanquam distingui hec scio) & cubicula vocabant: Hinc Pollux lib. i. cap. 8. Λέγεται ή διονον τειλαντικη, πεντάκηλινον, καὶ ημιχειρην εἰς αὐτων τειλαντικην διονον διεγέρεις ου μέτρον έπειταν διεγέρεις τειλαντικην διονον. Triclinium igitur non quodus est conclave aut quævis cœnatio, sed certi spatij tantum: posteriores tamen hoc verbo abusi sunt non ad quasvis modo cœnationes, sed etiam ædificia quandoque. Serpius Aeneidos i. scribit antiquos stratis tribus lectis epulari solitos: errareq; eos qui triclinium dicunt ipsam basilicam, aut cœnationem: quam eius sententiam de triclinij significacione Gulielmus Philander non approbat, cum Vitruvij eo ipso in loco, quem illuc exponit lib. 6. cap. 5. verba haec sint, Tricliniorum quæ latitudo fuerit, bis tanta longitudo fieri debebit: Altitudines omnium conclauitorum quæ oblonga fuerint, &c. & paulo post, Sin exedra aut cœci quadrati fuerint, &c. Quibus quidem verbis vt triclinium, conclauum, exedram & cœcon, synonyma facere alicui parum animaduertenti videri potest: nam διονον τειλαντικην ex Polluce iam diximus. De exedra vero apud eundem sic legimus: Λέγεται ή αεροπών, ινα ζωιανον οι αέρι, εις επιτηδευς, ινα συναθλυται. Τὸν συμπτοντον ειναι έπειταν διονον κατεχειν τειλαντικην, λέγεται ή διονον τειλαντικην, &c. vt supra. Ego cœcon tū apud Vitruvium & Pollucem, tum alijs, communiori significacione accipio: triclinium vero, vel vt Graeci dicunt τειλαντικην διονον, certæ formæ & magnitudinis cœcon, aut mensam saltem certæ magnitudinis cum tribus lectis, vel vno qui tres capiat. Virtuuius eodem in libro mox capite sexto, Fiunt autem (inquit) etiam non Italica consuetudinis cœci, quos Graeci Cyzicenos appellant, &c. ita longi & lati, vti duo triclinia cum circuitionibus inter se spectatia possint esse collocata, habeantq; dextra & sinistra lumina fenestrarum valuata. Huc Cyzicenum cœcon, quoniam duo triclinia capit, hexaclinon aliquis forte nominandum suspicetur, & sic recentiores nonnulli exponunt: mihi fecus videtur, nā in hexaclinio spatio mensam vnam collocari affero, quæ sex conuiuas cum suis lectis & circuitione recipiat: at cœcius Cyzicenus duo triclinia in uicem spectatia habet, vtramq; cum sua circuitione. At iuxta vnam mensam lectos duos triclinios ponere contiguos, aut hexaclinon vnum, idē fuerit. Triclinia hyberna, æstiva, & autumnalia ad quam quæq; cœli regiones spectare debent, idē mox ibidem cap. 7. præscribit, Pinacotheca (rurus cap. 5.) vti exedra amplis magnitudinibus sunt constituta: Oeci Corinthij tetrastyliq; quicq; Aegyptij vocantur, longitudinis & latitudinis, vti supra tricliniorum symmetriæ scriptæ sunt (id est vt longitudo ad latitudinem dupla sit) ita habeant rationem: sed propter columnarū interpositiones, spaciores constituantur. Et paulo post, in cœcis Aegyptijs supra columnarū epistylia & ornamenta, lacunarijs ornantur, & inter columnas superiores fencistræ collocantur, ita basilarū ea similitudo, non Corinthiorum tricliniorū, videtur esse. Hic triclinia vocat, quæ paulo ante cœcos, Corinthios. Et inferius ca. 10. vbi de Gracis aedificijs loquitur, Circum autem in porticibus, triclinia quotidiana, cœcula etiā & cellæ familiaricæ cōstituuntur. Et paulo post: Graecorum domus habent triclinia Cyzicena, quæ ad septentrionem spectant ad meridiē verò spectantes cœcos quadratos tā ampla magnitudine, vti faciliter in eis, triclinijs quatuor stratis, ministratio ludorumq; operis, locus possit esse spatiōsus. In his cœcis fiunt virilia conuiua. Non enim fuerat institutum matres familiarium eorū moribus accumbere. Hæc ferè nec plura apud Vitruvium de triclinijs reperio. Valer. Max. & Quintil. quod Cicero lib. 2. de Orato. de Scopa loquens conclave dixerat, triclinium interpretantur. Veteres pransuria aut cœnaturi (inquit Gul. Philander) solebant lectos non nunquam tres ster- 70 nere

nere accubitorios, diuersos scilicet ab eis in quibus dormirent. (Nam Hellogabalum tradit Lampridius sedis argento habuisse lectos triclinares & cubiculares) vnde vocatum triclinium: aliquando duos, inde Plautus quanto actu Bacchidum, bielinum formauit. Antiphantes & Anaxandrides τρικλίνιον dixerunt, Phrynicus ἡτρόκλίνιον & ἑτεράκλινον usurpauit, vt est apud Athenæum libro 2. Et apud eundem libro 5. scribit Callixenus ad proratum Philopatris fuisse δικλίνησαν καινάκλινον, vt coniectare sit locus plures aliquando stratos lectos pro convivium numero: Nam in Platonis symposio convivæ viginti celebrantur. Consueuisse autem in lectis veretes discumbere & accumbere, vel ipsa nomina indicant, & authorum aliquot testimonitis Philander comprobatur. Sepet tribus lectis videoas cœnare quaternos, Horatius, quem locum sic interpretantur aliqui, vt convivatoris suavitatis notetur, qui tribus lectis voluerit cœnare duodecim potius quam quartum lectum & mensam sternere, ceu non amplior esse deberet lectus quam qui tres caperet nisi angustè. At mihi videtur potuisse quartus lectus addi, vt noua mensa non opus esset, nisi a' tera foret brevior. Lectis accumbere Germani etiam soliti sunt, sed mos ille paulatim soluitur: sunt autem illi sex ferè pedum longitudine, vt singulitres conviuas capiant: quamquam singulitatem huiusmodi lecti in singulis zetis vel hypocauitis, vt vocant, nostris habeantur. Sed libus tamen, quæ vel stragulis vel etiam paluinis aut lectis stenduntur, circa mensas, quas ferè quadratas aut rotundas habemus, pluribus aliquai videntur: Eorum nonnulla sic fabricata sunt, vt asseres à dorso modicè inclinatae accumbentes ac innitentes recipiant: Quidam sellis quoque profundioribus instrutisque cum analintri, id est parte que de rati reclinationem excipiat, accumbunt magis quam assident mensis. Huiusmodi videntur κανονικές & κλινής: Græcorum fuisse, de quibus apud Grammaticos legimus, Κλινής διφορούσαντος, σεδ φορεσθεντος, ηγετος ανακλίνοντος, πλευραντος κανθάρους, Εγμολογος & Varin. Κλινης, η κανθάρος, ή δέ οντος ιχνων ανακλίνοντος κανθάρους είναι τοις εξ έργοις επικεντρωτικός, περιστοιχος: Φαίδρος δηλαδή, Varin. Huiusmodi equidem κανθάροι singulas & earum mēsurās intellexerim à quib. τρικλίνοι & alijs voces formantur, ita ut singulis conviuas singuli sederent, non autē quales aut quanti Romanis lecti quidam fuerunt, in quibus tres aut quatuor discumbebant, qui non clina simpliciter, sed clina triclini vel tetraclini sunt. Verisimile est autem hucusmodi accubitorias sellas non ultra duos cum dimidio pedes latitudinem extendisse, ne mensa spatia vacarent, cum amplitudo ista discumbentis sufficiat. Iam si sellas septem ordine ponas deinceps contiguas, longitudinem omnes efficiat pedum xvii. cum dimidio. Hæc quoq; benasi pell. s. longitudo videri potest, neq; id mirum cum vii multò longiores describantur à nostris. At Arisoteles quamvis pellem eius heptaclinon vel octaclinon faciat, animal tamen ipsum τὸ μέγεθος ἔχει ταῦτα, id est magnitudine tauro æquale esse scribit, & non oblongum, sed in latera auctum. Mihi quidem in hoc erratum videatur: nam in Mirab. lib. bas idem animal multò maius simul & robustius bove facit: deinde fieri potest, vt caudæ quoque longitudo superiori mensuræ adiungenda sit. Heptaclinos igitur bonasi longitudo non breuior erit pedibus septendecim: quæ vero latitudo sit, ex proportione longitudinis ad latitudinem in communium boum pellibus deprehendetur. Ego certe eadem omnium istorum spatiorum, quæ à clina nomen habent, latitudinem fuisse persudeor, & longitudine solum differre: quod mensis oblongis videntur, non ut nostri frequentius quadratis rotundisue, quod ex Vitruvij etiam verbis patere potest, qui triclinia propriè sic dicta longiora duplo quam latiora esse vult. Crediderim intuper ab uno tantum latere mense stratos fuisse lectos, non ut inque nec è regione. Iubet enim Vitruvius triclinia duo in cœlo Cyziceno se inuenire spectare, vbi per triclinia conviuas accumbentes synedochice accipio, vel lectos conviuis parato: quos ab utraque parte stratos, non restande se spectare, id est è regione esse dices. Commodius etiam erat ministris mensæ inseruire, ab altero latere vacuo: adhæc commodius auferre mensam. Toties enim mensas quories fercula & obsonia mutari, & onustas à duobus ferri, conviuisque accubantibus apponi solitum fuisse, ex Alexi poeta apud Athenæum libro 9. & Plutarcho in vita Pelopidae coniecumus, inquit Philander. Postremo si Græci suas clinas utrinque habuissent, pari semper numero spatium inde denominatum profettere debuissent, vt diclinon, tetraclinon, hexaclinon: Nunc quoniam etiam impari numero triclinon, pentaclinon, &c. dicunt, ab altero tantum mensæ latere lectulos ordine positos coniicio. Suetonius in Augusto, Neque cœnauit vñā, nisi ut in imo lecto assiderent. Et post, Incerto casu spem mercantium vel frustrari vel expiere solebat, ita ut per singulos lectos licitatio fieret. Valerius libro 2. Fœminæ cum viris cubantibus sedentes cœnitabant. Romanæ vidimus, inquit Philander, in æde D. Eustathij & alijs locis, Mutinæ etiam, scalptum in marmotibus singulis in centrum in lecto hominem subiecto puluillo cubito, appositâ ad lectum tripede mensa, aliquando monopodium: Hanc deinde rem (id est accumbendi apud veretes ritur) daibus picturis appositis declarat. Soleas etiam (inquit) demere solitos esse, puluinsque inniti cœnantes, præter marmora, multis Martialis & aliorum locis probari potest. Plures tribus aliquando in lecto accubitorio iacuisse, indicat Martialis Epigram. libro 9. in Mamurram: Et testudineum mensus quater hexaclinon. Ingenuit citto non satis esse suo. Querebatur Mamurra quod lectus quem comparare velle videri optabat, minus quadraret, cum sex tantum caperet, ipsius autem mensa amplior esset atque capacior. Ex recentioribus quidam in Lexico Græcolatino clinen mensam interpretatur: quod sine auctore puto fecit. Cælius Rhod. Antiquarum lect. 27 25. Observatum est (inquit) ex Pollucis thesauris super quibus accubamus dici κλίνας, κλινίδαι, κλινίδης, hoc est lectos, lectulos, atq; item scimpodas Σκιμπόδες, vel οὐιπόδες. Etymologo pars est grabati, & synedochice pro ipso grabato accipitur. Apud Arthenæum & Gellium simpodium diminuta forma legitur. Libanius in libro de sua ipsius vita. Quom domi (inquit) sum, iaceo in lecto: vbi vero in schola, in scimpode, id est in lectica, vt Cælius interpretandum putat: qui & hoc à Græcis annotatum scribit, scimpodium significare τὸ κλινέσθαι, id est claudum gravatum: οὐιπόδες, claudicare. Et studitus inter Græcos grammaticus sic finit, οὐιπόδες εὐτελῆς κλινίδιον μενονόθιον, id est scimpodium est lectulus vilior in quo decubat unus modo. κλίνη, τὸ κλινέσθαι, Suidas & alij, Αβαστίος ὁ βασιλεὺς ὁ δικρός, κτιζεῖν μέγαν τὴν τείχον τὸν εἰς Βαρζεράνης, ὃς μέχεται δεύτερος Αριστοφάνες λέγεται, Suidas. Hic τείχον, subaudi οὐιπόδες, basilicam siue regium edificium intelligo: (quo abulu etiam architraclinum dixerunt, qui quanto- cunq; conviuio praeset) nam cum proprie dicta triclinia dinites solum construerent, vt mihi videtur, in quibus epulabantur, integras diaitum domos postea per synedochen aliqui inepte triclinia vocauerunt, à parte totum: contrâ factum appareret in basilicæ nomine, quæ cum palatium aut integrum domum, vt omnes subaudias, regiam aut regia similem proprie significet: aliqui ad partem domus transtulerunt (vt ex Seruiss supra citatis verbis appareret) splendidiorem scilicet, qualis pleriq; hodie in diuersis linguis recepto vocabulo saltem appellant, siue corruptio à basilica nomine: siue à salutatione. Est enim basilica, vt Sipontinus scribit, locus amplius, vbi à diaitibus.

expectantur salutatores, & conuiula sunt maxima, & saltationes. & ludi. Postiores adem sacram priuatim basilicam nominarunt. Ex nostris grammatis quidam triclinium interpretantur mensam quadratam, ad cuius tria latera singuli sternantur lecti, quartum vero vacuum relinquantur: quod si tale triclinium est, quid heptagonalis & enneaclinon esse dicent? mensas nimirum octo vel decem laterum, in quibus vacuum relinquantur vnu. Scio Seruium, ut supra citavi, antiquos stratis tribus lectis epulari solitos scribere: quod ut nulla authoritate munis, sic mihi ridiculum videtur: nam pro conuiuatum numero vltres vel plures sternerant: & locus ipsi, quamvis nullos haberet lectos aut mensas, pro magnitudinis tamen ratione triclinios aut tetraclinos, &c. dicebatur: sunt enim haec nomina adiectiva, & mensuræ, ac si pedalem aut cubitalem dicas. Proinde etiam mensa triclinon dicere licebit, non ipsam mensam, sed magnitudinem eius significantes. Item lectum triclinon, vel tetraclinon, qui tantus sit ut tres vel quatuor coniuas capiat. Substantie vero ipsum locum triclinium Latini dixisse videntur, in quo tres huiusmodi clinez commode ponerentur, ab uno scilicet latere tantum. Recèigitur & lectum vnum triclinon appellabimus, in quo tres discubant: locum vero aut spatium triclinon, sive quod vnum malorem locum in quo tres accumberent continet, sive tres minores & uocantur. uocantur enim nondum legi. Erratigitur etiam Grapaldus, qui triclinium interpretatur in quo tribus toris, vel quod magis ridiculum est, totidem mensis stratis comedebant. Plautus in Bacchidibus, In biclinio cum amica sua uerque accubitum eatis, Ita negotium est, atque ibi in lectis stratis poteris cito: Quilibet ipsum biclinium hic accipere volet, permittam: ego (ut Philander quoque) lectum in quo bini discumberent intelligere malo: ut etiam in Hellologalit triclinis, quæ apud Lampridium versatilia fuisse legimus: in quibus (inquit) quandoque amicos suos ponere consuevit, eosque violis & floribus obratos opprimere, sic ut aliqui animam efflauerint. Cicero ad Atti. lib. 13. Villa ita completa militibus est, ut vix triclinum, ubi coenaturus ipse Cæsar esset, vacaret. Plura apud Ciceronem loca, in quibus triclinij meminist, in Nizolij indice reperies. Lectos mulierum scimus iam pridem tolos operiti argento, & triclinia quadam, quibus argentum addidisse primus traditur Caruilius Pollio eques Romanus, non ut operiret, aut Deliaca specie faceret, sed Punica: Idem & aureos fecit, Plin. 33. ii. Et paulo post, Cornelius Nepos tradit ante Sylla victoriæ duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. Hic pse Plinius triclinia lectos interpretatur: nam coenationes totas argenteas fuisse quis credit? Item libro 34. cap. 2. Tricliniorum pedes & fulcra Deliaco ære exornari solita scribit: & mox cap. 3. Triclinia ærata Cn. Manilium primum inuenisse. E libro 9. Testudinem putamina secare in laminas, lectosque & repositoria his vestire, Carbillus Pollio instituit: hinc est quod testudineum hexaclinon dixit Martialis. Repositorium Grammatici interpretantur id quod super antiquorum mensa reponebatur ad fercula collocanda, quæ subinde vna cum ipso repositorio adferebantur & auferbantur. Plinius lib. 28. B' bente conuua mensam & repositorium tolli, inauspicatissimum iudicatur. Videtur autem per epexegesin addidisse & repositorium, innuens non integrum mensam, sed repositorium tantum cum ferculis auferri solitum. Proinde cum veteres afferri & auferri mensas memorerunt, per synecdochem de repositoris tantum intelligo. Solent etiam nostri mensis repositoria, id est opercula lignea imponere, (quæ commode eis demum reponique possunt, vnde & appellata mihi videntur) vel munimenta gratia, ut pretiolis: vel vsus, ut calculatio per ci etiam super eis fiat: vel ornatus, ut cum diuersis coloribus florum alijsue inducuntur: vel denique ut lati sculae mentæ fiant: sunt enim repositoria ipsis quas tegunt mensis latiora, ut constat Plinius verbis 33. ii. Repositoria (inquit) argentum additum memoria ceptum Fene-stella dicit, qui ob iu nouissimo Tiberij Cæsaris principatu. Sed & testudinea tum in vsum venisse. Ante se autem paulo lignea rotunda solidâ, nec multò maiora quam mensas fuisse. Sequidem pueri quadrata & compacta; aut acere operta, aut citro cœpissi: mox additum argentum in angulis, lineaisque per commissuras. Quod si quis nec vla nec figura repositoria veterum (quibus tamen nec ipsis certa figura fuit) nostri conuenire dicat, hoc certe conuenit (respondebo) quod vtraque mensis imponantur: & poscent nostra, si moris esset, eundem præstare vsum. Erratigitur grammatici qui repositorium simpliciter exponant loculos vel reconditoria vbi aliquid reponatur vel recondatur: Quod & Bayfius ante nos animaduertit, qui in libro de vasculis repositoria dicta putat non solum in quibus opsonia, sed etiam in quibus mense collocantur, citans verba Plinius ex eodem capite, quo nos alia iam superius citauimus. Iam vero & mensas (inquit Plinius) repositoris imponimus, & ad sustinenda opsonia interradimus latere (mensarum intellige, ut addit Bayfius) & interest quam plurimum lima perdidit. Ego suspicor legendum mensis repositoria, cum hæc illis maiora fuerint. Repositorium ex Athenæo οὐλη appellatum, ibidem docet Bayfius: & id genus repositoria Galli cœ chapeletz vocari, quorum usus sit ad sustinendas lances & discos: in quo quidem ipse sibi patrum constare videtur. Inuenio οὐλη periota solum apud grammaticos pro calatho ex folijs contexto in arcæ vel cista formam. Tricliniarium, idem quod triclinium, vel quod ad triclinium pertinet. Varro 1. de Rust. Quo elaborant ut spectent sua æstua triclinaria ad frigus Orientis. Plin. lib. 19. Qua purpura quis non iam triclinia facit. Tricliniaris etiam adiectivum in vñ est pro quo alij triclinaris dicere malunt. Plin. lib. 37. Lectos tricliniares tres. Bellos coniuas & conules faciles in candida, non pulla ueste accumbere decet: Tametsi coenatoria & triclinaria conuulsi dari antiqui moris fuit, Alexander ab Alex. Habentur & domesticæ ac cibarie uestes, quales intra domesticos parietes gestamus, quæ triclinares & coenatoriales appellamus, Cælius Calcagni. Peristromata cum ad triclinia & coenacula accommodantur, triclinaria appellantur: qualia Plinius triclinaria Babylonica nuncupavit, Idem. In triclinio choæ apud Quintilianum, ænigmatisce dictum in bibacem arbitratur Cælius Rhœd. 29. Accumbere Græci κατανεῖδι, κατανεῖδαι, & ἀνανεῖδαι dicunt, Varinus. Vilius sit frugalitatis exemplum, nec nisi feriis diebus accubans coenat, Columella 2. i. Triclinium pro lecto discubitorio sive accubitorio etiam Varro dixit lib. de re Rust. 3. cap. 13. Erat locus (inquit) celsus, ubi triclinio posito coenabamus. Et li. 1. ca. 59. in quo quidam etiam triclinium sternerent coena di causa. Legilicubi (inquit Philander) nec succurrerit locus, apud antiquos tres mensas fuisse, vnde & triclinium vocatum esset: primam domini uxoris liberorumque: secundam hospitum: tertiam feruorum & domesticorum. Ego apud idoneum authorem de triclinio tale quid legi, vix crediderim. Iuuenalis, Tertia ne vacuo cessaret culcit raleto, vñ simus ait. Apuleius lib. 10. Iam denique coenati è triclinio domini desceleramus, Quintilianus. Vix enim egresso triclinium illud supra coniuas contuit: Cicero de eadem re. Hoc interim spatio conclave illud concidit. In triclinijs ceterisque conclaubus maximus est vñs lumen, Vitruu. Constat triclinium (inquit Calepinus, aut si quis adiecit) & lectos discubitorios, & ipsam coenationem, id est locum vbi coenaturi discubebant, significare. Sed postea triclinium per abusum apparatus ad mensam

ad mensam factus dici consuevit, & coacta in locum unum parandum paucorum cœnæ supplex necessaria. Ideo in triclinium vocari dicit, in triclinio ministrum. Hæc sunt quæ dum sollicite inquirto de heptaclinio pelle bonas, obiter se mihi obtulerunt: quæ licet paterga, lectori communicanda iudicauit, ne labor hic nobis periret, in ea præsertim re, de qua plerique grammaticorum vel nihil vel perpetram docent: cum quintuplicem *τελείων* voca-
buli significationem (de quavis cœnatione: de certæ formæ & magnitudinis cœnatione: de lecto qui tres ec-
cubentes capiat: de certa mensura cuius liber rel, ut fontis, ut pellis: denique de toto conuiij in triclinio ap-
paratu) paucissimi intelligent. Superiora cum scriberem, nondum inuenieram quantam mensuram Aristoteles
per *τελείων* intelligat, & dum inquirere apud autores quæcumque obiter declines triclinij, & similium vocum vñs
& significacione & discumbendi more veterum se offerebant, annotabam. Postea vero deprehendi in Mechan-
icis Aristotelis problemate 25, *τελείων* id est lecti longitudinem esse pedum lex & paulo plus: latitudinem vero
pedum trium, vnde *τελείων* spatium tantum intelligo, quantum septem lectis inter se contiguis occupatur:
quomodo vero inter se coniungendi sint lecti, non facile dixerim. Nam si omnes uno ordine ponas, maior quam
deceat longitudo, latitudo angustior erit. Hoc saltem constat, quoniam lectus, ut dixi, pedes sex longus, tres
latus est, vnius lecti superficiem totam octodecim pedes continere: qui septies repetiti pedes constituant cen-
tum viginti sex, ex quibus quot longitudini, quot item latitudini tribuas, coniendum est ex proportione lon-
gitudinalis ad latitudinem corij de boue vulgari. Redeo ad Bonasam.

Non placet quod orgyas Gaza vertit passus: quanquam & Valla apud Herodotum ita vesterit, & vetus hoc
in loco Aristotelis translatio, ut appareat apud Albertum Magnum in Enchyto libro 22. Licet enim passus dicti s-
videri possit à passis, id est est extensis manibus, secundum grammaticos: apud autores tamen in hac significa-
tione nusquam inueniri puto: proinde à pedibus passis, id est quām maxime sine periculo possunt diuaticatis ex-
tensisque, nomen hoc potius factum crediderim. Est enim ea mensura circiter quinque pedes, vel paulo maior.
Quod autem passum pro quinque pedibus veteres dixerint, facile est calculare ex Plinius libro 2. Stadium, inquit,
cxxxv. nostros efficit passis, hoc est pedes sexcentos xxv. Estigitur passus duorum gressuum, ut sit gressus eo-
bitus vnius & pedis, hoc est pedum duorum semis. Orgya vero græcis est τριηράριον χειρῶν μέτρον, ut Snidas
docet, id est mensura quæ manibus extensis fit, quæ sua cuicunque etiam statura vel proceritas esse solet. Est autem
cubitorum quatuor, id est pedum sex: hinc verbum δεσμόν, brachis extensis metri: & ὅπους. Pro magno
vel longo simpliciter. ὅπους oxytonum, vel secundum veteres Atticos propatoxytonum, extensio manuum
est vñs cum pectoris latitudine (quod & Pollux scribit libro 2.) dicit: οὐδὲ τριγένειαν καὶ επέντεν τὰ γόνατα, οὐδὲ τὰς
χεῖρας, Varinus. Errant qui trium cubitorum orgyiam esse scribunt. Nos vñnam potius interpretabimur: Et
enim vñna spatium, ut Seruus inquit, quantum viraque extenditur manus. Tradunt in Pæonia feram, in quo
Plinius, quæ bonas vocetur, equina iuba, cetera tauro similem, cornibus ita in se inflexis ut non sint utilia pu-
gnæ, quapropter fuga sibi auxiliari, reddentem ea sumum, interdum & trium iugera longitude: cuius cen-
tractus sequentes, ut ignis aliquis, amburat, Hæc Plinius: qui orgyas logera exponit ineptissimo senso. Quis
enim credit ad tantum spatium sterco bonas eiaculari? Iugera enim vocabatur, ut alibi scribit Plinius,
quod vno die boum, vno die bovinu lugo exarari posset, vel ut Columella libro 5. Quadratus actus si duplice-
tur, facit iugera: & ab eo quod erat iunctus, nomen iugeri vñspauit. Est autem actus quadratus, latus pede
centum viginti & longus totidem, Varro lib. lib. 1. de Rust. Sed siue Plinius hic error sit, sive librariorū, ant
illorum qui vocem non intellectam emendare voluerunt, pro iugera tum in Plinio tum Solino reponemus
orgyiarum: quid enim obstat quo minus voce Græca utamur? Solinus enim cap. 43. hunc boiem describens
statim post Phrygiae & Lydie mentionem: In his locis, inquit, animal nascitur, quod bonasum dicunt, cui tan-
rinum caput, ac deinceps corpus omne, tantum iuba equina: cornua autem ita multiplici flexu in se recurrentia,
ut si quis in ea offendat, non vulneretur. Sed quicquid praesidijs monstro illi frons negat, alius sufficit. Nam
cum in fugam vertitur, proluui citi ventris sumum egerit per longitudinem trium iugera: cuius ardor quic-
quid attigerit, adiuit. Ita egerie noxia summovet insequentes, Hæc Solinus. Medi & Pæones (inquit Her-
molaus in castigationibus Plinianis) in Europa sunt, à Pæone filio Endymionis Epeï fratre, in Thraciam sine
Macedoniā ad amnem Axium profecto: conuenerat autem inter fratres, ut qui cutu superatus esset, imperium
victori cederet, ut scribit Pausanias: meminit eorundem Trogus, Strabo, ceteri. At Solinus animal hoc circa
Lydiā Phrygiāque haberi tradit: quasi Mæoniā videatur legisse, non Pæoniā. Sunt & Piones in Asia
Myśia, quæ supra Caicum amnem sita est: ab yrbe dicti, quam Pionis conditor Pioniam vocavit, ut libro 5. in Pli-
niū exposui, quæ omnia Solino erroris occasiones fuere, Hæc ex Hermolao. Errores enim veterum, quæ
tumuis ipse multis in locis animaduertam: vñbicumque possum tamē, alienis eos verbis arguere quam meis nō
lo: quo minus ipse faciliter ad reprehensionem ingenio videat. In manuscriptis quibusdam codicibus Plinius
Mæoniā pro Pæoniā reperitur, qualis lectione forsitan Solinus etiam vñs Mæoniā intellexit. Porro quæ
idem bonas cornua multiplici flexu in se recurrere scribit, sine authore facit: ego in vnum solum curiculum
imperfectum ea converti puto, cutusmodi in effigie apparent, quam adieci: Misit autem eam ad nos Norim-
berga Cornelius Sittardus medicus, vñs cum bubali vulgaris pictura superius collocata. Ceterum quod a
Medium regionem licet duobus in locis *Μηδαῖον* per n. apud Aristotelem scribatur, nono inquam libro histo-
anim. & ab initio Mirabilium: eandem temen esse non dubito, quæ Stephano *Μηδαῖα* per u. diphthongum scri-
bitur. Media (inquit) ciuitas est Thraciae prope Macedoniā, à qua Mædi populi, diuersi à Madis Asia-
eo. Hinc prefectoria Mædica Thracia, vicina Pæoniz. Horum nonnulli ad Macedones migraverunt, Mædab-
thyni dicti. Est & alius Aristotelis locus in Mirabilibus, in quo sic scribitur, Circa Scytharum & Medorum
(Mædā), cum epilo in prima syllaba & o circumflexo in ultima) aiunt fluulum esse Pontum nomine, &c. Heser
H̄σαι, montis ut in Mirabilibus legitur, mentionem nusquam inuenio: malim Messapi ut in Hist anim, Gaza
transferr, licet impressi codices *Μεσαιωνίς* habeant. Apud Stephanum *Μεσαιωνίς* Eubœa montem legimus, & Me-
sapiam Apuliam olim à Mesapo rege dictam: sed hæc nihil hic faciant. Bonasi Aristoteles meminit etiam libte
cap. 2. de partibus anim. Bonnalis (inquit, sic enim illic scribitur per n. duplex & c. simplex) quoniam coro-
eis ad se reflexa sunt, excrementi profusionem natura pro auxilio dedit: hoc enim cum metuant setuentus. Et
eadē profusione alla quoq; seruari certū est. In eo loco Gaza obscurius vertit, quibus par adiunctate cornua re-
flexa iater se orbem colligunt: possent enim accipi hæc verba, tanquā de aliis quoq; similiter aduncorū cornua re-

animalibus eo in loco tractasset Aristoteles, quod tamen non appetet. Nam bubalis & capreis, de quibus proximè dixerat, licet adunca & parum utilia pugnæ cornua forte sint, non pari tamem aduncitate, sed longe alia quam bonasorum sunt. Alijs item in locis, bonalum scribit sylvestrem esse, bisulcum, capronatum equorum instant, iubam habere, & cornua bina orbem inflexu mutuo colligentia, ut Gaza vertit pro Græcis verbis γαύψα ωρές ἀνθέα: quæ itidem translatio obscurior est, intelligi enim potest ac si cornua pariter incurvata ambo in orbem colligantur, vt si quis brachia ante pectus extensa in gyrum vertat: cum per se vtrumque subtus aures curvatum γαύψα, id est aduncum potius quam orbiculare sit. Rursus alibi bonasum interiora omnia bubus similes continere tradit Aristoteles. Aelianus libro 7. interprete Gyllio, hoc animal à Pæonibus monopem vocari scribit, pilofo tauri magnitudine similem: & stercus eius quod præ vexatione acre & igneum reddit, si in venatorem quempiam in sequentem inciderit, mortem efferte: cum Aristoteles, Plinius & Solonius adurete tantum scripserint. Pausanias in Bœotis Pæonios tauros Romæ in spectaculis sibi visos meminit, qui tum reliquo corpore pilosus (δασεῖς) fuerint, tum maximè circa pectus & genyn, id est mandibulam. Hos ego non bonasos, sed bisontes esse crediderim: nam & alibi in Phocicis bisontem taurum Pæonium vocat ipse Pausanias: & Oppianus lubram eum gestare scribit, Αὐχέτοι παλαιότοις γαύψα μέρη ἀπαλοῖσι φύσισι. Accedit quod apud auctores bonasum vel monopem Romæ in spectaculis visum nusquam legimus: bisontem vero sappiunt. Ego certe bonasum genus bisontis crediderim: nam & Albertus, vt superius retuli, boum qui vulgo visent dicuntur, diuersas species magnitudine solum differentes esse testatur: quippe excepta cornuum figura, & refectione stercoris, reliqua videtur omnia cum bisonte communia habere. Bonasi certe solus Aristoteles meminit, nam Aelianus & Plinius sua proculdubio ex Aristotelè descripserunt, Solinus ex Plinio. Aliorum vero authorum quotquot bisontis meminerunt, tum Græci Latini, bonasi nomen nunquam attingunt. Cornuum quidem neque magnitudo neque figura generis differentiam statuere possunt, cum in domesticis cornutis pecudibus quantum, licet eiusdem generis vel speciei animantes, cornibus differant, notissimum sit. Iam quod ad stercoris refectionem, pleraque animalium in cursu, prolixiore præsentim, id relinquent, feruidiusque quam in quiete solerent, & longius: intestinis scilicet cursu calefactis, & ob calorem flatibus excitatis, vt fit in humore: quibus inclusis violeata per angustum, magno imperu eruptio fit: Accedit & locorum compresio ex vehementi motu. Nonnulla etiam in metu, vt sepia suum atramentum, excrementa emittunt. Hæc adferre libuit, vt illi quibus occasio est, & proplus illas regiones habitant, de boum istorum differentia diligentius inquirant. Augustinus Niphus bonasum scribit à recentioribus vaccam Indam vocari: in quo decepit eum Albertus Magnus, qui Solini de tauris Indicis & bonaso diversis in locis scripta, confundit. Albertus Magnus circa finem libri 22. bisonti quem zebrenem vocat, similem fumi ejaculationem attribuit. Raphaël Volaterranus libro 7. bonasos eodem modo à Lituaniis capi scribit, quo nos supra bisontes capi docuimus Pausaniam verbis. Bohemi, vt audio, monopem vocant loni. Germani iubam vocant mane (vt Angli etiam mane) inde factum monopis vel monapi nomen aliquis coniecerit, vpo te bouis iubati. Aristoteles quidem nomen hoc non Græcum sed Pæonicum esse scribit, Pæonum autem lingua eadem quam Illyrica est. Apud Albertum Magnum libro 22. bonachus pro bonaso corrupte scribitur: & rurus in eodem libro in e. litera, Enchyros, ubi omnia quæ nos supra recitauimus Aristotelis de bonaso verba ex veteri translatione recitantur: alij enchites scribunt, nescio quibus tam barbare & absurdè scribendi occasionibus altis, nisi quod ex Arabicis translationibus sumpta videntur, qui Græcorum dictiones plerasque absurdissime corrumpunt, adeo vt originem amplius non agnoscas. Alij tauto sylvestri, quem duram vel duran vocant, eadem quæ bonaso Aristoteles adscribunt. Superius in capite de diuersis bubus sylvestribus bonasum mihi videri dixi illum quem Philippus rex Macedonum ad pedem Orbeli montis in Macedonia laculo confudit, & cornua eius inaudientib[us], id est sedecim palmorum in vestibulo templi Herculis conjectauit: Sed forsitan virus fuerit potius: nam si bonasorum cornua in sece, vt diximus reflectuntur, minus conuenire eis videretur ista mensura.

BONASI (vt conijcimus) CAPVT ad sceleton expressum.

ONASI capitibus picturam & eius cornuum ab amico quodam missam supra dedimus. Sed quoniam præstantissimus medicus Io. Caius ex Anglia nuper figuram cornibus differentem misit, vna cum descriptione ad sceleron facta, hanc quoque in commune proponere volui. Mitto ad te (inquit in epistola ad me) caput vasti cuiusdam animalis, cui nudum os capitum vna cum ossibus, quæ cornua sustinebant, grauissimi ponderis sunt, & iustum ferè attollentis onus. Cornuum curvatura ita se ponunt, vt non non rectè deorsum vergat, sed obliquè antrosum. quod quia videri nequit in facie prospiciente, curvati vt appareret in auertente in latus. Spacium frontis inter cornua, palm. Rom. trium est cum semisse. Longitudo cornuum, ped. 2. palm. trium, & digitii semissis est. Bonasus Aristotelis dodrantalia habet cornua, vel paulo longiora.) In ambitu, ubi capiti funguntur, pedis vnius & palm. semissis sunt. Huius generis caput aliud Varuici in castello vidi, quo loco magni & robusti Guidonis comitis, olim Varuicensis, arma sunt: culus cornuum ossibus si ipsa cornua addas, multo fierent longiora, & alia figura atq; curvatura. Eo in loco etiam vertebra collievidelicet animalis est, tanta magnitudine, vt non nisi longitudine 3. pedum Rom. & 2. palm. cum semisse circundari possit. & quæ & ad id animal pertinere existimo omoplaram illam quæ visitut catenis suspensa est porta septentrionali Couentriæ, cui vt nulla spina est, (si bene memini) ita lata est imæ sua parte pedes 3. digitos 2. Longa ped. 4. palm. 2. Ambitus acetabuli quod armum exceptit, ped. trium est, & palm. vnius. Circundatos integrum, non nisi pedum vndeциm, palm. vnius longitudo & semissis. In facello magni Guidonis, quod positum est non amplius 1000. pass. à Varuico oppido suspenditur costa huius item animalis (vt ego quidem reor) cuius ambitus quo loco minima est, palm. trium est: Longitudo, sex pedum cum dimidio. Sicca ea est, & in extrema superficie cariosa, pendit tamen libro 9. cum semisse. Et vulgo pars, apri esse costam putant, à Guidone occisi pars, vacæ quæ prope Couentriam in fossa quadam commorabatur, multis infesta. Quæ posterior opinio ad verum proprius accedit puto, cum bonasi forsan esse possit. Vix esse dicere, verant cornua recutua. Hæc forsan superuacua sunt, quod in libro tuo bonasi faciem depinxisti: tamen quia dubitauerim animali hoc vo-

hoc, volui cogitandi materiam tibi ministrare, ut si forte alius animalis ossa essent, tu per otium nomen nobis aperires. Hæc ille: cuius coniecturis ipse etiam assentias, donec aliquando fortassis aliquid certius exploratum nobis fuerit. Bonasum quidem boum ferorum opium longè maximum veteres faciunt. Huius enim pellis vel domum totam intexerit, (^{τὸ δέρμα αὐτοῦ πελάνεται ὅπου δῆρη}, sed δῆρη hic domus partem accipio, cænaculum vel cubiculum) propter capras vistum impeditentes non rectè sed oblique intuetur. color eius similis est terræ & locis in quibus moratur, & cornua gerit ^{Δέργη τὸν πινεντὸν διαγόνοις μὴ βλάπτοντα}, id est innoxia quod ad se inuicem conuertantur, ut in Coronide quadam Græci codicis manu scripti Aelianus de animalibus reperi. Hanc quidem coloris mutationem cum alij authores tarando adscribant, Aelianus aut quisquis hanc coronidem scripsit, bona-
so non rectè tribuere videtur.

DE CATOBLEPA VEL CATOBLEPONTE
LIBYCA FERA TAVRO VEL VITV.
LO SIMILI.

V M multiplices & varias Africa procreat bestias, tum Catobleponem sic nuncupatum parere existimatur. Tauro similiis spectatur, truculentus, terribilisque aspectu: alta ei & densa sunt supercilia: oculi non perinde quidem magni vt bubuli subiiciuntur, sanguine suffusi: non directe, sed terram versus inuenitur: à vertice incipiens iuba, e quinque similis, per eius frontem promittitur, quem si usque ad faciem pertinet, formidabiliorum eum reddit. Mortiferas depascit herbas, ac similes ut taurino aspectu conspexit, statim horret, & iubam erigit: Ea autem in exelsum excitata, atque apertis labris per guttur quiddam vehementer acutum & horrendum emitit, vt aet supra caput obducatur, & inficiatur: animalia autem appropinquantia, quem hoc cœlum hauriant, grauiter affligantur, & vocis visum amittant, in letalesque conuulsiones incident, Hæc Aelianus ab initio libri 7. Cæterum Plinius lib. 8. cap. 7. Apud Hespetios (inquit) Aethiopes fons est, Nigris: ut plerique existimauere Nili caput, ut argumenta que diximus persuadent. Iuxta hunc fera appellatur Catoblepas, modica altoquin, cateris que membris iners, caput tantum prægrauæ ægre ferens, id deinceps semper in terram, alias internecio humani generis, omnibus qui oculos eius videre confessim exprantibus, Hæc Plinius: ex quo etiam Solinus transcriptis in suum polyistorem cap. 33. vbi aliqui Tigrin pro N. grifonte perpetram legunt, ut Hermolaus annotavit. In Libya Gorgones sunt animalia κάτω βλέποντα, id est semper despectantia, ouibus credentur agrestibus similia, aut vitulis, sicuti quidam volvêtre. Pestilens ita est oris halitus, quippe intereunt mox afflata omnia. Sed nec innocentior ab oculis radius manans, vbi concussa, quem à fronte in oculos propendet, coma, spectariint aliquid. Cognitum & à Mari militibus aduersis lugurham bellantibus, Cæl. Rhod. ex Athenæi lib. 5. circa finem. Vbi Cæl. Rhod. vertit, Gorgones, sunt animalia κάτω βλέποντα, id est semper despectantia. Graece legitur, Τινος γραφα τοις ζωντας ουτοις η εν Διβας Νομαδεσ, επειδη γινεται κατω βλέποντα. Hic post yllæta distingendum est, ut rectius vertatur: Gorgonem animal in Libya Nomades, apud quos etiam nascitur, catoblepon vocant. Mirum est autem neque Plinium neq; Aelianum in huius animantis descriptione, candem esse gorgonem prodere: quod ne aliorum quidem scriptorum, quod sciám, ullus docuit. Cæterum quoddam halitus eam occidere vertit, & afflata omnia mox interire: quanquam ea Aeliani quoque sententia fuisse videtur, ex Atheneo tamen non recte conuersum est: Cuius verba adnumerabo, ut eruditissimi iudicent: Εγένοντας γλαύκοντας αιγαίντες αιγαίντες, αιγαίντες πάντα τον ἐπιχόντια τῷ λώπῳ Αιγαίντειρον. Φέρεντος χαίτιον δοτά τον μετώπην καθιερώσιν

De Quadripedibus

(lego καθειμένω per e diphthongum in antepen.) Θητὸς ὁ φθαλμός, λιπόταν μήτρας θεσμού, ἡγετὸν βαρύτητα
ιωβλέψῃ, κτείνει τὸν αὐτὸν θεωρίθενται, τὸν πνεύματον, αἰλαῖ τὴν γυνοφύλων τὸν τὸν θυμάτων φύσεως φορέαν νερὸν ποιεῖ. Ήε
ego sic transformularim. Ait autem vim quandam adeò venenosam ab hac fera emitte, ut omnes qui in eam incide-
rant, enecet: iubam enim gestare à fronte demissam qua oculi obambrepatur: qua discussa, quod quidem ægre fa-
cit propter grauitatem, quemcunque intuetur intermit, non spiritu aut halitu (oris) sed nescio qua vi ab oculis
eius emissā. Objicit aliquis αντρινοῦ oris halitum & spirationem significare: quod ut concedam, latius tamen
pater, & nō quis in hoc errare posset, disertè & expositionis loco additur, εποπλημα, αἴλα, &c. Mox addit,
Quod autem res ita se habeat, hoc modo cognitum est. Cum milites quidam Marium contra lugurham secuti,
gorgone visa ouem feram esse putarent, cum & caput ad terram ei inclinaret, & ipsa motu tardo procederet, gla-
eis confecturi in eam iruerunt. Vnde illa turbata, iubam oculis incumbentem discussit, & milites iruentes
mox necauit. (Nulla hic spiratio nisi halitus ullus mentio.) Deinde eum iterum atque iterum quicunque ad-
detersus feram pergebat, interirent omnes: quidam feræ naturam ab incolis didicerunt: vnde Marij esse Nomades
quidam equites eminus per insidias eam iaculis confecerunt, & imperatori feram attulerunt. Quod autem
talis, qualem descripsimus, ea fuerit, pellis etiam, & Marij exercitus, testimonio sunt. Ήec cum Vlpianus apud
Athenæum dixisset, Laurentius Romanus, qui dipnosophistas excipiebat, assentit, & Marium ferarum illarum
pelles Romanas missiles addidit, de quibus cuiusnam animantis essent propter formæ insolentiam coniucere nemo
potuerit: suspensas autem eas esse in templo Herculis, in quo imperatores triumphantes ciues epulo excipere
soliti fuerint, ut multi Latinorum pœtæ & historici tradiderunt. Gorgonis vocabulum apud Græcos pluribus
modis in usu est, ζεγγών, οὐζεγγών, οὐζεζεγγών, & Atticè ζεγγών, οὐζ. Gorgones, ut poëtae fingunt, dictæ sunt
Phorcynis filiæ (non Phorcæ, ut quidam recentiores scribunt). Medusam Phorcynidem Ouidius cognominat
& Cetūs, scilicet Medusa, Sthenio (quam Hesiodus Sthenô vocat) & Euryale. Quæ Doreades (imò Gorgades)
intulas in Oceano Aethiopico sitas habitaſſe dicuntur, contra Hesperidum hortos. Scribit Diodorus libro 4.
Biblioth. ſeminas fuſſe in Africa bellicofas, aduersus quas Perſeus bellum gesserit, & earum reginam Medusam
debellauerit ac interficerit. Nominantur autem feminae istæ à Diodoro & aliis Amazones, dluersæ ab Amaz-
onibus Sauromaticis vel Scytiſis. Gorgonum & Hesperidum domicilia Strabo libro 7. obiter nominat. Per-
ſeus lœua ſupra autigam tenet Gorgoneum ad ſummum caput, Vitruvius 9. 6. vbi ſydera à zodiaco Septentrionem
versus deſcribit.

Gorgonum vnam Perſeus interemis lonchodorepano, id est hafta falcatæ, Suidas. Gorgonum capita draco-
num ſquamis oſlita fuſſe dicuntur: dentes maxiſi, ſuam inſtar: item manus & alæ quibus per æra ferri dice-
bantur: & in ſe inuentes in laxa vertere. Ex tribus vero Medusam mortalis fecerit fuſſe, ideoque à Perſeo decolla-
ta: reliquæ duæ ſorores immortales Perſeum nequiuere conequi, quod Orci galea obteſtus (ut ait Hyginus)
non cernebatur: hinc illæ tandem eum persequi definere. Mycale vrbs Caria est, ſic dicta quod reliquæ Gorgo-
nes mycomenæ, id est mugientes, Medusæ caput eo in loco reuocariunt, cum Perſeum inſequerentur, Steph.
Gorgonas Seruius, in extrema Africæ circa Atlanticum montem fuſſe. ſcribit, vnumque omnes oculum habuiſ-
ſo, quo inuicem vterentur. Serenus tamen ait quellas eas fuſſe vniuersi pulchritudinis: quas cum vidiffent adole-
ſcentes, stupe torpebant: vnde fingitur, quod ſi quis eis vidiffet, vertebar in lapidem. Harum allegoria in
primo explicat Fulgentius, & eo ſubtilius. Zeze grammaticus in commentario in Hesiodum, Gyraldus,
Græ quoque (ut idem ſcribit) Phorcæ (Phorcys vel Phorcynis) & Cetūs filiæ in numero nympharum habitæ
fuere, tres. Pephredo, Enyo, & Dinon: (Hesiodus Dinon non habet) ſic nuncupatæ, quod ſtatiū ut natæ ſunt,
anus fuſſe ferunt, & vnicum tribus oculam, vnicumque dentem, quibus viciſſim inter ſe vterentur, Gyraldus.
Has aliquid cum Gorgonibus confundunt. Plura de Gorgonibus vide apud Palæphatum cap. 33. cuius ſuper his
latuis omnia in librum ſuum paterniarum Apoſtoliū transcripſit in prouerbio Gorgona Pegorū ſχειρώσθε: item
apud Erasmus in prouerbio Orci galea: & Lucanum libro 9. & Onomasticon noſtrum in Euryale, Medusa, &
Pegaso. Perſei & Medusæ fabulam prosequitur Ouidius Metam. lib. 4. Sanè videtur Gorgonis nomen ad puerilia
terrificula ſenta confitum, ut eriam Lamiae ex eadem Africa mulieris: nam monſtroſa pleraq; in Africam reiſie-
bantur. Sic nostri aliquando nocturnas mulieres pueris minantur, ſic Iudei de ſua Lilith nugantur, ut in Onocent-
tauro dixi. Gorgonem περγανδες ζεγγών, id est monſtroſum animal Etymologus exponit.

Gorgones, pro voraces, Φοβεροὶ εἰς γαστραγγὰς, Suidas: tales etiam lamiae finguntur: Horatius, Neu pran-
ſelamiae puerum vluum extrahat alio. Aristophanes in pace, Προσθέμεθα πρωτοτῆτην, Ηπειρὸν πόλιν λόφος
ἀφέτε καὶ τὰς ζεγγών, Scholia exponunt πάντας οὐ ζεγγώνεις πλέμα. Καὶ ζεγγώνεις εἰς τὸν οὐαὶδη, Aelius: vide Suidam
Gorgonem περιτονιας dixit pro περιτονιας ηδηματηποτηνη δηλιτηποτηνη, Suidas. Ego in Acharnenib⁹ Ari-
ſtophanis carmen reperio; Τις ζεγγών εἴη γερενεῖς εἰς τὸν οὐαὶδη, id est. Quis gorgonem excitauit ex theca vel hoplo-
theca? ut ſcholiastes exponit: loquitur enim poëta de Lamacho, qui ſcutum gorgone insignitum habuit. Καὶ
περιτονιας εἰς εἴσεις ζεγγώναν τοτοίζουσι, διλως (ſic lego apud Suidam) περιτονιας καὶ περιποτηνη, Aelianus: vide Suidam
in Gorgonis mentione. Gorgo, Φοβερός, Suidas: δεινός, πολὺς, ἀπὸ τῆς ὥρης, Etymologus, Varinus. Videntur Gor-
gones dictæ τῷ ζεγγῷ τὸν θυμὸν τὸν φθαλμὸν, id est, à terribili oculorum intuitu. Αὶγει τὸν ζεγγότονος τὸν ζεγγότην τὸν φθαλμὸν
πεπληθυντὸν ἐρυντας, terribili enim acri obtutu ſpectantium corpora in lapides vertebar, Etymologus. At La-
tinorum quidam, ut Serenus, cuius opinionem ex Gyraldo ſupra citauit, & noſtro ſeculo Caius Rhœd. non hor-
ribili ſed formolaſcie inuentes stupe quodam affectos auunt: Hi ſententiam à Græcis hauiſſe videntur, &
Ζεγγώντα pulchritudinem intellexiſſe, quo ſenſu apud authores non reperiſſur. Nam ut ζεγγὼ adiectiuum in
communi dialeto horribile ſignificat, Attica verò περγανδες ζεγγώνημεν, id est agile vel actuofum vta
dicam, & in actione promptum ac velox: ſic etiam ζεγγών ſubſtantiuum vtre que ſenſu capitur. Hermogenes li-
bro 2. de ideis ab initio ζεγγών vocat illam formam orationis, que viuenda & concitator est, & animos auditio-
rum erigit atq; excitat, remiſſæ ſupinæque contraria, Αὶγει τὸν τρυπηνὸν γνομένην πτερα, &c. Apud Ciceronem tamen
In Vertem legitur, Gorgonis os pulcherimum cinetum anguibus: Et Lamiam olim formosam fuſſe mulierem
annotatum est. Gorgo, paroxytonum viri nomen est, cuius meminit Suidas. Gorgias rhetoris nomen fuit, à
quo ζεγγών, declamate, ποτογενεῖς. Gorgo quidam interpretatur in Lexico Græcolatino ſchema rhetoricum,
quod & parifon & homocatalepton dicatur: noſti recte puto: latius enim patet ζεγγότην forma. Ζεγγών di-
cendi genus arduum & laciniolosum, ut quidam ſcribunt, à Gorgia rhetore. Fuit & ſtatuarus Gorgias apud Pli-
nium. Apelles pinxit Alexandriæ Gorgoſthenem tragedum, Plin. Plaſta laudatissimi fuere Damophilus &
Gorgafus

Gorgasus, s̄demque pictores, Plin. Pastilos Ruffillus olet Gorgonius hircum, Horatius. Ηραγωπης μεγάφθαλμος & γοργωπός θρα, φοβερόν καθέρα, Suid. Γοργός, κατάσκηνος, πυρία, αυτηρία, Φοές. Homeros Iliad. lib. 8. Γοργός ἔμματος ἔχων, Etymologus exponit γοργόν ή γοργόπιτος.

Γοργόν βλέπεν, aliquoties apud Lucianum pro acribus oculis tucri sumptum ē fabula Persae & Gorgūs. μεγέν
dictum putant διπλόν οργῆν quod irati acribus oculis obturantur. Homerus Iliad. 6. de Hectore, Γοργός ἔμματος ἔ-
χων, ήδε βροτολογούσης. Veteres (inquit Celsus Rhod.) pulchritudinem adeo admirati sunt, vt Gorgonem pro-
pter eximium venustatis decus, stupidos reddentem spectatores, in laxa eos deformare fabuloso confinxerint
inuolacro. Γοργόνα Περσέν ἔχειρωσση, Gorgonem Perseus adortus est, in Græcorum collectaneis tanquam pro-
verbium citatur, vbi quis egregium facinus incepit, Erasmus. Apostolius hanc parœmiam exponit de ijs qui
rem magnam & insignem strenue consercent: & κεράνεν εἰνι vincere ac subigere, vt non solum ad eos qui ado-
riuntur aut incipiunt aliquid pertineat, sicut Erasmus interpretatur: etiam si apud illos quoque dici possit, hor-
tandi animandissima gratia. Γοργόν vel γοργεῖα potius & γοργωνεῖα, vt Suidas & Varinus habent, perlóng sunt &
latus, quales histriorum in tragedijs erant. Aristophanes in Vespis Choro loquente ad Lamachum, Οὐδὲν δέο-
μεν ἀνθρώποι τὸ σῆμα μορφῶν καὶ τὸν γοργόν, λινέχειν διάμαχον. Εὐθύμου: οὐτοις δὲ
ἔλεγον τὸ ἐπιφέρετον, καὶ τὸ περιπτεῖα τὸ αἰσχρό μορφονέα, αἴρον τερρόν καὶ κωμικά. Alibi etiam in Scholiis
hatus poëta Lamachum insigne scuti gorgonem habuisse legi: Proinde in Acharnensisbus sic loquitur, Φέρε δεῦρο
γοργίνων αἰσχρού κίλον. Gorgona Mineruam Cyrenenses, vt Græci grammatici notant: sed & hoc nomine
eam Romani inuocabant. M. Tullius ad Equites: Teque, inquit, Tritonia armipotens Gorgona Pallas Miner-
ua, &c. Gyrald. Gorgonia autem Minerua dicitur est, & apud Suidam Γοργολόφας (Χτέλεφε τὸ θεῖον φαλαίσης καὶ τὸ
αἰσχρό) quod ex amputato Gorgonis capite galeam habeat, Vatin. Legendum est autem Gorgolopha absque
sigma, vt in Aristophanis Equitibus habetur. item in Acharnensisbus. Gorgones insulte obuersi sunt pro-
montorio quod vocamus Hesperionceras: has incoluerunt Gorgones monstra, & sāne adhuc monstrosa-
gens habitat: distant à continentib⁹ bidui nauigatione. Prodidit denique Xenophon Lampascanus, Hannonen
Poenorum regem in eas permeauisse, repertasq; ibi foeminas aliti perniciante: atque ex omnibus quæ apparue-
rant duas captas, tam hirto atque alpero corpore, vt ad argumentam spectandæ rei, duarum cutes miraculi gra-
tia inter donaria Iunonis suspenderit; quæ durauere usque in tempora excidij Carthaginensis, Solinus cap. viii.
Plinius: Gorgones Tithraso apud Suidam cognominantur, à Tithraso fluvio aut loco Libyæ vbi habitabant.
Gorgonia gemma nihil aliud est quam corallum, nominis causa, quod in duritiam lapidis muratur, Plinius:
Ouidius libro 4. Mera coralij virgas imposito Medusa capite in luctore primum induitile fabulatur. Aspin-
gitanti populi ex Mæotis inter Phanagoriam & Gorgopiam habitant, quingentorum stadiorum spatio, Strabo.
Γοργόπις λίμνη, id est Gorgopis lacus, in Corintho apud Cratinum, Varinus. Propertius etiam alcubi Gorgo-
ne lacus meminit. Syndicus, vrbs contigua Scythæ cum portu, aliqui Gorgopen vocant, Stephanus. Gor-
gippia, vrbs Iadiz, Idem. Gorgyia, locus in Samo vbi Dionysius Gorgyensis colitur. Gorgythion apud Home-
num Iliad. 8. Priami filius ex Castianira.

DE BOBUS FERIS INDIÆ.

 ARAMANTVM bubus cornua in terram directa esse, ideoque obliqua ceruice pasci, vt Solinus
 cibit, &c. supra dixi inter diuersos boues feros. INDIAS syllas boue fero refertas habet, Plinius.
 In Idera regione, vbi Gymnetæ habitant, maxima est boum sylvestris multitudo, Strab. lib. 16.
 Apollonius dextra quidem Gangem, sinistra vero Hyphasum fluvium habens, ad mare descendit.
 Descendentibus autem struthiones multi occurrerunt, multi etiam boues agrestes, &c. Philoste.
 libro 3. In regno Nic. quod ad meridiem confine est Indiæ, multi sunt boues sylvestres magni & pulchri. M.
 Paulus Venetus. Montes esse dicuntur in intinis regionibus Indiæ, ad quos difficulter eatur, vbi quæ apud nos
 bestie domesticæ sunt, feras aiunt esse, vt oves, capras, boues, &c. Aelianus. Magnus Indorum Rex quotannis
 diem unum proponit hominum cursibus & pugillationibus, tum luctationibus bestiarum, quæ sāne inter se cor-
 nibus appetentes, mirabilis natura quadam eatenus strenue decurrant, quoad aduersarium funditus vicerint:
 Sicque omni nerviorum contentione, quemadmodum athletæ, vt aut maximo afficiantur præmio, aut glo-
 riam capiant cerramini's, nituntur. Rationis quidem expertes sunt feri tauri, atletes manuerti, asini vno
 armati cornu, hyenæ, postremi in certamen veniunt elephanti: ij inter se vulnerant, & alter sāpe alterum vin-
 cit, atque adeò intermit: sāpe etiam uterque vulneribus consecutus, simul decumbit. Hec Aelianus. Cuius supra.
 etiam alium locum recitauit in Boue cap. 1. de Indis qui bubus iunctis velocissimo cūsu in certaminibus ferantur:
 quoniam illi feri ne an manuerti essent hi boues non distinxerat: Hoc autem in loco omnino fero esse apparet:
 & res ipsa ostendit bones domesticos tanta velocitate minime pollere. India generat boues solidis vngulis, vni-
 cornes, Plinius: Et proxime ante, Aethiopia Indicos boues (id est Indicis similes, nempe unicorns) unicorns
 tricornesque gignit. Solinus utrumque locum coniunxit: nescio, quam recte: Boues (inquit) unicorns & tri-
 cornes solidis vngulis, nec bisidis, in India repetiuntur. Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in
 latitudinem quaternorum pedum. Ptolemaeo secundo ex India cornu allatum ferunt quod tres amphoras ca-
 peret, Aelianus. Sunt item apud Indos alij boues qui maximo shircos magnitudine non superare videntur: Si
 vel coniugati velocissimè currunt, nec minus strenue quam Gerici equi eursum conficiunt, Idem. Hos etiam
 sylvestres existimauerim. Rangiferum certe nostrum, & bouem sylvestrem esse, & omnium in hoc genere,
 velocissimum, & ad certamina cursusque aptissimum, & partim unicorpem partim tricornem dici posse, nec
 in Scandinavia solum, sed alii etiam Asia regionibus inueniri, alias docebo: vt Indicos boues eiusdem generis
 credamus. Solinus non recte Indicos boues nominat, quos Aelianus Aethiopicos, & Plinius etiam l. b. 8. cap.
 21. vt suprain Aethiopicis dixi, quibus cornua mobilis, &c. Decepit eum fortassis quod paulo post sequitur,

apud Plinij, in India & boues solidis vngulis, &c. quasi & aliud antea quod in India nascetur commemorari set; quod fecit quidem, sed vox est corrupta: non enim eodem legendum, sed Indos, in his verbis. Apud eosdem nasci Ctesias scribit, quam mantichoram appellat: quod constat ex Aristotele de hist. anim. 2. 1. Errorem hunc Hermolaus & alij non animaduerterunt. Apud Arachotos (lego Arachotos) boues sylvestres sunt, qui differunt ab urbanis, quantum inter sues urbanos & sylvestres interest. Sunt colore atro, corpore robusto, rictuleu[n]ter aduncu[*στριγόνη*] cornua gerunt resupinatione, Aristoteles. Arachoti, *Aράχοτοι*, Indiae ciuitas est, ab Arachoto fluuo sic dicta, qui ex Caucaso profluit. Sunt & alij prope Massagetas, Stephanus. Sed Arachofia potius vocatur ciuitas illa Massagetas vicina, à Semiramide condita, quæ etiam Cophen appellabatur, Steph. Cornua resupinata, *εὐθλήσαστα*, qualia sint, in bisonte explicau. Animalia quæ Aristoteles *μέντης* vocat, id est mansuetæ, Theodus urbana vertere solet: quod mihi parum arridet. Nam ut de plantis urbanum sylvestri contrarium dicatur (sicut Plinius arbores urbanas dicere solet) animal tamen urbanum ad *εὔπιον*, id est sylvestris discri-10men, an apud idoneum authorem ullum reperiatur, nescio: mansuetum vero hac significatione ponis scio: Plinius lib. ii. Prætere cum apes sint neque mansueti generis, neque feri, &c. Cicero Philipp. 3. Illud quæcum cur tam subito mansuetus in senatu fuerit, quum in edictis tam fuisse ferus. Plin. lib. 9. Lepores mansuecunt raro, cum feri dicitur non possint. Complura namque sunt nec placida, nec fera, sed medie inter utrumque naturæ, ut in volucribus hitrandænes apes, in mari delphini. Cicur vero animal non tam mansuetum est, quæ mansuetum, quod prius scilicet ferum fuerit: unde ricurare, mansuetacere: videtur tamen pro natura mansueto interdū abusus accipi. Cicero 2. de Nat. deorum. Quæ vero & quam varia genera bestiarum, vel cicurum vel ferarum? Hoc obiter addam, cicur à Græcis mihi detinutum videri, Σκύρος της Χειρώπεων, ζώον της Χειρώπεων, vnde etiam *χειρώπεων* & *χειρωπέων* pro c. cure mansuetoque: sed hæc latius patent: *τρίχων* vero ad animalia proprie, cui oppositum *ατρίχων*. Legimus etiam domesticum animal apud Plinij. Quælibet minor cum vocabula propria Theodorum non deficerent, quibus redderet *τρίχων*, urbanum dicere voluisse: quod certe etiam si de animalibus simpliciter mansuetis dici concesserim, poterit tamen tam de illis quæ in urbe nutririuntur, quæ de mansuetis, quæ ne ruri quidem defant, intelligi. In p'antis enim (i.e. quis illis mihi obiciat) alia ratio est.

Cynamolgi, qui ab indigenis Agrii appellantur, canes & barbati sunt. Hi canes maximos alunt, quibus Indicos boues venantur è vicina regione venientes, sive à feris pulsos, sive pseuorum iopia, Scabo lib. 16. Ctesias Cuidius in libro de rebus Indicis, apud Cynamolgos populos, innumeros boues feros degere scribit, qui quidem ab astio solitudo ad hyemem usque medium, gregatim homines inuadere solent. Cynamolgicanes eis opponunt, quos ea gratia plurimos alunt, Hyrcanis magnitudine parcs. Hi bubus feris immisii, facile eos debellant & interemunt, Aelianus. 30

DE LIBYCIS BVBVS.

LIBYCORVM boum tanta est innumerabilitas, tanta item celeritas, ut unum insequentes venato-40rs interdum fallantur, quod nimurum in alios feros incident, & ille interim sub dumeta, saltusve biense subducatur, alij autem similes exortantur, & venatorum oculos fallant: quorum quemdam si quis ingreditur insequi, ne equo quidem, sed fissum longinquitate temporis comprehendet. Quod si quis vitulum adhuc tenerum cœperit, & non statim occiderit, ex eo duplci modo afficietur: Nam præterquam quod & ipse comoditatem offert, matrem suam in captitatem inducit. Postea enim quæ venator vitulum fune alligavit, ab eo secedit illa filij desiderio inflammata, tanquam asilo stimulata fertur, cupiens diffusa restre eum abducere: ac nimurum cornua compingit, ut vinculum laxet & distrahit: At enim cornibas in funis complicationem intertus, vna cum vitulo constricta tenetur. Cuius venator cum iecur detraxit, & ubera excidit, & pellere exemit, carnes relinquit aibis & feris, Hæc Aelianus. De Libycis bubus, quibus terram versus diriguntur cornua, & eam ob causam retrocedendo pascentibus, ex Herodoto & Aeliano dixi superius, in capite de diuersis bobus sylvestribus. Philes scribit eos ideo retrogrados esse, quoniam cornua lata oculos eis obumbrant, ut ad progressum visus eis inutilis sit, reto non item. In Africa est bos Sylaticus, qui bouem refert domesticum, tametsi statura minor, leucophæi coloris, p[er]éque velocissimus. In desertis saltem vel desertorum confiniis reperitur. Carnem aiunt absolu[er]i laporis esse, Leo Africanus.

DE TARANDO.

TARANDO magnitudo quæ boui, caput maius ceruino nec assimile: cornua ramosa, vngula bifida, villus magnitudine vrsorum (ut in colore, & pariter ville profundo, Solin.) Sed cum libuit sui coloris esse, asini similis est. Tergit tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum, fruticum, florum, locorumque reddit metuens in quibus latet: ideoque raro capitur. Mirum est habitum corpore (id est cute) tam multiplex dari, mirabilis & villo, Plinius. Et paulo ante, Mutat colores (inquit) Scytharum tarandus, nec aliud ex iis quæ pilo vestientur, nisi in Indis lycaon, cui libata traditur ceruix. Raborem, pallorem, luorem homini & bestiis cutem mollem habentibus, & minime villosis, accidere, nihil mihi: Tarando vero an malum, cui est tergus impenetrabile, & villus vrsorum magnitudine, admirabile ridei debet: seipsum enim cum villis suis h[ab]et vertit, milleque colorum species cum summo videntium stupore reddit. Scythicum animal est, dorso & magnitudine tauro simile, eius cornua ne spiculo quidem penetrari potest, Aelianus, Carteram Solinus cap. 33. cum lycaonem dixisset Aethopiam mittere, subdit, Mittit & tarandum: cuius erroris occasionem præter olitantiam & negligentiam ipsius, nullam video: cum Plinius dilucidè Scytharum, id est Scyth, cum tarandum appellat: lycaonem vero non in Aethopia, ut Solinus, sed in Indis nasci ibidem scribit. Hunc tarandum, addit Solinus, affirmant habitum metu vertere: & cum delitescat, fieri assimile cuiuscunque rel proxima uerit, sive illa fax alba sit, seu frutu virens, sive quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes. Sed & polypus & chamæleon glabra sunt, & prouius est cutis leuitate speculi modo proximantia emulari: in hoc nouum est ac singulare, hirsutum pilicorum vices facere, Solin. Tarandus, *ταράνδος*, animal est ceruo simile, cuius pellibus ad thoraces (*χιτῶνας*) 70 Scytha

Sey hæ vtuntur, Hesychius & Varinus. Budini Sarmatæ populi sunt: apud hos tarandus nascitur, animal admirabile, magnitudine bouis, facie (*περισσοτέρων τύπων*) ceruum representans: difficile captu, propter mutacionem pilorum, quos pro loco colore immutat, ut chamæleon etiam & polypus, Stephanus in *reλαvī*, Eustathius in *Dionysium*. Barbari quidam authores pro tarando corrupte tarandrum & pyradum scribunt: aliqui etiam tanquam diminutiva voce tarandulum, quod ridiculum est cum animal boui simile fatur: quidam adhuc absurdius faciunt cum tarandum à tarandulo distinguunt. Ioannes Agricola Ammonius tarandulum interpretatur *elendus*, quam nos supra alcen esse docimus. Georgius Agricola rangiferum, *einrein*. Et quanquam plerique tarando & rangifero nostro eadem sint, libet tamen ab eo dissentire, non certe doctissimum virum reprehendendi animo, sed ut hominibus studiosis diligentius inquit di occasionem præbeam. Tarandum igitur esse existimo feram illam, quam Poloni tur vel thuronem appellant. Inuenitur in una solum parte regni Polonici, in ducatu Mazouie inter Oszezke & Garuolij: maior boue mansueta, minor vero, ore dissimilis utrique, praecutis in fine cornibus, perniciissimo cutsu, & valde robusta. Descriptionem hanc nobis communicauit, nobilitate doctrina & omni virtutum genere vir ornatusissimus Folianus Sussiga Roliz à Varshavia Polonus. Hæc frisilubata esset, quod nondum certo scio, bisonti adscriberem: Nam recentiores quidam thuronem polonorum, zubronis, id est viri speciem faciunt. Cæterum ut tarandum credam, plura concurrunt, plurimum magnitudo & species bouis, sed caput vel os absimile, deinde quoddam boum sylvestrium rarissima est, & in Sarmatia capitulū vicina Gelonis, apud quos tarandum repetiri legimus: accedit etiam nominis affinitas, nam in barbarorum quotundam recentiorum libris, daran huius bouis nomen legitur: quamvis alij duran vel durau scribant, & bona sum interpretentur. Vnum est quod obijci potest, cornua thuronis non esse ramosa, qualia Plinius suo tribuit tarando. Respondeo, videri mihi veteres tarandum vel curu alce, vel cum rangifero forte confusisse: nam & alce & rangifero ramosa prætendunt cornua. Describunt autem alcen quoque veterum alij aliter: quoddam in aede peregrinis animalibus mirum non est: cum ea ferè soleatnus ut ex diuersis quidam accepimus describere. Hæc si cui non satisfaciunt, vel tarandum pro rangifero accipiat, ut Ge. Agricola & ante ipsum Eliota Anglus, quibus cum ego super hac re non conteaderim: aut si quid melius inuenierit, in commune proferat. Hoc addam pro corollario, ex Plinius descriptione tarandum animal inter ceruum bouemq; medium videri posse: ceru enim caput, cornua, & metum habet, cætera ferè bouis. Thuronem sanè taurum non meticulo sum, sed taurorum omnium præstrem sylvestrū instar, animosum esse crediderim. Nam quod Plinius scribit caput ei maius ceruino esse, & magnitudinem bouis, rangifero satis conuenit, quoniam in vniuersum multo malior ceruo esse fertur. Capiuntur etiam apud Gelenos vicinos populos: quidam etiam colorem asinum ei tribuunt: præterea bisculos esse constat. Hæc tam multa cum conueniant, si de coloris etiam mutatione certior sum, sine cunctatione rangiferum pro tarendo accipiam: & Polonicum thuronem bisontibus adjungam. Nam quod de corio fertur, vsum eius esse ad thoraces, quod ferrum non facile transmittat, nihil impedit: plerasque enim magnas feras in regionibus frigidis huiusmodi pelles crediderim, quales etiam alces habent, quæ ad hunc vsum in Germania communiores sunt. Omnino quidem maiora minoribus, fera domesticis, & in frigidis regionum quam calidis, animalia pelles crassiores solidioresque gerunt. Sed rangiferi historiam integrum in R. litera dabimus: in præsentia satis fuerit mihi non tam dissentiendo quam dubitando de eruditorum quorundam interpretatione, vel ipsis, vel aliis ad thuronis simul & rangiferi historias maiore studio inuestigandas excitatæ, & scepticorum instar in utramque partem rationes attulisse. *Tægædæ*, regio Phrygia, Stephanus. Hinc forte nos men feræ.

DE THVRO SEV THVRONE MASOVITICO.

VONIAM paulo antè Thuri seu Thuronis Sarmatici seu Masovitici mentio facta est, hic adiungam, quæ post superiora scripta & edita ad me à viris doctis de illo animali scripta sunt. Ac primum D. Antonius Schneebergenis in quadam ad me epistola sic scribit. Thuros incolæ venatores bisontes & bubalos manifesto errore nominant: quidam tamen boues sylvestres simpliciter ac melius appellant. Quidam Pyrrhicas boues nominandos censem quoad verior appellatio proferatur. Bœbus domesticis admodum similes sunt, multò verò maiores, pilisque elegantioribus vestiti, cornua bina, in anterio rem pattem incuruata, graciliaque habent. Frons propter pilos crisspos & contortos terribilem aspectum ipsorum reddit. Vngnæ fissa, magis caua quam domesticorum. Fœminæ minores maribus sunt, minusque elegantes. Mas dum nascitur pilos habet castanei coloris (*Schwarzbraun, dunkelbraun oder schwarz-äschenerfarb*: plouy Poloni nominant.) intra semestre verò tempus omnino nigescunt, spine dorsi linea latitudine duorum digitorum subnigra permanente. Fœminæ supradictum colorem semper retinent, rarissimeq; nigrae reperiuntur. Agunt in sylva Hercynia parte à Warschaula principatus Massowicæ primaria civitate quinque miliaribus distante, prope Sochaczownam & Koszkami pagos. Plurunque in densissimis sylva partibus versantur, in eadem sylva cervi, dorcades, apri, sed hi ratiōes sunt. Autumni tempore glandibus quercinis (sunt autem in ista sylva ingentis magnitudinis quercus: sunt quasdam quinque orgyas in circuitu excedere) vescuntur, tuncque corpulentiores nitidioresque quam alijs apparent. Hyeme frondes virgultorum & arborum depascuntur: datur verò etiam fœnum quod æstatim tempore rustici prædictorum pagorum pro thuris comparauerunt, in æstate in agros sylvis relictis exeunt, frumentaque demessa deuorant, saturisque reliquum cornibus disiunt; nisi canibus depellantur. Ferunt quinquagesimo septimo anno plures ob frigoris vehementiam obiisse, nunc verò ultra quinquaginta esse coniuncti, certus enim eorum numerus celatus, nescio qua superstitione moti illi facitant. Hyeme gregatim obambulant, vnoque in loco instar exercitus cuiusdam quiescunt: Æstate verò singuli hincide per solitudinem deuagantur, quod si quis remotius abierit, nec per aliquot dies apparuerit (venatores enim constituti sunt qui singulis diebus ipsis adeant) summam cum diligentia inquirunt, canibusque reuerti cogitur. Animal velocissimum est, sed non diuturnum: paucos ferunt annum decimum quintum superuixisse, à lupo nullum damnum accipiunt, nisi quando nuper natu seorsim vagantur, tunc enim interdum à lupis deuorantur. Hominem non timet thurus, nec obuiantem fugit, imò impetu erga eum irruenti vix parum de via cedit.

cedit. Qued si quis eum perterrefacere vel clamore, vel alicuius rei proieclione conetur, ne minimum quidem irritauerit, sed in suo loco firmiter persistens, os saltu apertus, dilatatumque mox claudit, ac si hominis conatum irriteret. Vbi in via comederit alijsue stererit circumire enim oportet vel in curru etiam sedens, ipse namque de via haud discesserit. Lasciti vehementer excandeant: quod si is qui prouocavit se in terram prostrauit, nihil incommodi acpleret, prostratis namque prout leones parcunt, mira clementia, at si lasciare non desisterit, cornibus petunt, ijsque in sublime laclunt. Mense Septembre coeunt: dum verò veneris libidine ardent, frequenter ea que acer illa duella committunt, atque interdum ambo exanimis concidunt. Venatores autem cum quem ex alteris robustorem, aliosque perpetuè ad duellum prouocantem animaduertent ex regis insula infra scribenda ratione venantur. Sed eos quoque venantur, qui cum vaccis domesticis coire obseruat faerint: domestica namque vaccæ ex ijs quidem concipiunt, sed vel abortum faciunt, vel factum haud duraturum parlunt. Mælo tandem patiunt: quædam more domesticarum vaccarum in septembre: hoc verò rarius contingit, suntque autumnales factus imbecilles, minimèque superiunt propter hyemis intensum frigus. Quum pariendi tempus instat scemina in densissima sylva loca abscedit, illicque cum factus dies plus minus viginti permanet: tandem vbi iam firmiores, salientemque videtur ad pascua producit, diligenter ne factus à venatoribus capiatur, vel à lupis dilanietur custodiens. Sæpius vitulos thurorum ablatos domesticis vaccis educandos apposuerunt, sed frustra, omnes namque interierunt. Nunquam nisi rege iubente venantur: ad venationem plurimi equites pedesque cum sagittis, bombardis, canibus pluribus exequunt. Mox eum quem venari constituerunt clamoribus, canumque latratu à ceteris secedere cogunt, interim verò equites, & bombardas gestantes &c. sese partim in fossis, partim post arbores grandiores abscondunt, ne bellua multitudo hominum conspecta futiosa fiat. Vbi segregatus fuit, & tamen nihilominus etiæ plurimos globos excepit, discutitur interdum per integrum diem & ultra, quoad in peccus peccus fuerit, tunc n. citissime cadit. Rustici continuo ligna cedunt quæ super eum oblique transversim, & tæque injiciunt, his ipsi firmiter insistentes bellum ne se denud ad resistendum commoneat constringunt, itaque detento adhuc vigenti cutem illam crupis & contortis pilis terribilem aspectum bellum reddentem atque in fronte inter duo cornua existentem, detrahunt: eaque detracta tandem interimunt: mox verò interempto cor eximunt, quo per medium discuto ossiculum patrum crucis formam referant, quod cum cute de fronte detracta regi transmitunt, magnique virtutis estimant. Ferunt quidam ossiculum illud prægnantibus, & in partu graviter laborantibus prodesse. Carnes aliquando recentes, interdum salitæ in cute regi transmitunt. Auditu Sigismundum sanctissimæ memorie regem aliquoties imperatori Carolo quinto carnes thuri solitas magni munera loco misisse. Hæc ille.

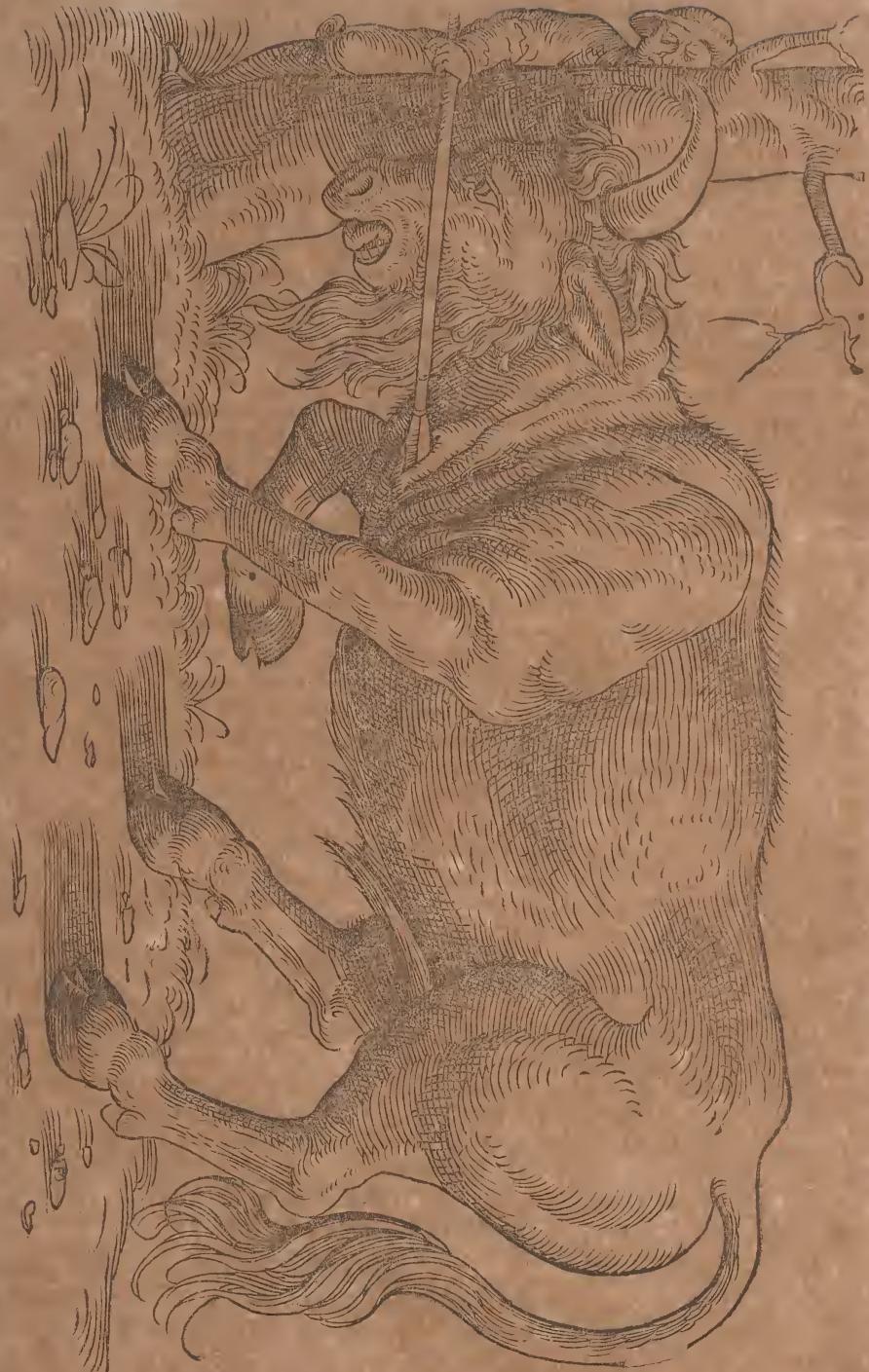
His autem adiecit illustris Baro D. Bonarus que sequuntur.

PYRRHICAS boues nominare nullo modo possum silenti, quoniam cum primus omnino exterorum Regum Pyrrhus Elephantes in Italia ostendit, propterea ea poëta quidam per antiphrasim Pyrrhicas boues vocerunt, & quia in Lucania primo sunt visi, ausi nonnulli appellare lucas boues, sed quantum absunt Elephantes à bouibus omnes sciunt. Ideo non videtur in hi eos appellari lucas boues vel Pyrrhicas boues esse, cum non sint. Et hoc (Thur. sc.) longe aliud genus animalium differens ab Elephante, cætera boui simile. Longe adhuc melius vocare possumus Sarmaticum sive Masoniticum bouem. Cum satis constet hoc animal nulquam reperi, quam in Sarmatia. Ac sæpius mihi hac de re cogitanti quale hoc utique genus belluarum esset, nihil aliud in mentem venire potuit, quam easa hæc animalia ex egregio aliquo bove procreata in eum numerum excedeant: aut Bisonem, quos etiam haber Malonia cum vacca domesticâ congressum hanc edidisse prolem, qua deinde multiplicata consperataque iussu. Regum sine Principum loci illius custoditi cæpta, & in hunc usque diem custodit, ita ut isti boues nec iyluestres euaserint nec pro domesticis haberi possint, nomen autem illis inditum Thur, quia siue equus siue quodcumque animal generosè atque alacriter incedit, dicimus idiomate nostro Polono incedit tanquam Thur. Sed quia negligenter hominum, & tæque in opia scriptorum, nihil plane constat, neque inueniatur quo tempore aut sub quo Principe ortum suum cœperint hæc animalia, sic etiam difficile est indicare an propter illorum alacritatem illis inditura sit nomen Thur, vel an propter animantium superbiam in alia quoque animalia hæc verbi Ethymologia deriuatur.

Pellis huius bouis postqua expurgata fuerit tenerimis nigris pilis contegitur, quæ deinde seinditur in cingulos quibus prægnantes cinctæ miram facilitatem parandi sentiunt. Corrigim autem est valde spisum, ita ut propter duritatem in nullum alium usum aptum sit, quam in phaleras & ephippia equorum cum sit plane incorruptibile. Hæc ille.

DE TROGLODYTARUM bubus, qui cornua terram versus habent directa, eamque ob causam obliqua ceruice pascuntur, supra dixi in capite de diuersis bubus sylvestribus. XANDARUS, Ξανδαρος, animal simile boui, iuxta Atlanticum mare, Hesychius & Varinus. Omnino vox corrupta est à tarando: nec obstat quod tarandi nomen apud eosdem sao loco legatur: nam & alia huiusmodi errata innumera in ipsorum Lexicis deprehendimus. Dictat aliquis xandarum à tarando diuersum esse, quoniam ad Atlanticum mare nascatur, quod de tarando à nomine memoria proditum sit. Respondeo tarandum in Scyria nasci, quæ Afiz, & Europa partim, maritimæ ad Oceanum regiones complectatur: Atlanticum mare autem dixi, non solum occiduum illud & Africani partem Oceanis: sed vniuersum etiam Oceanum apud veteres, ut appareat ex his verbis Aristotelis in philosophiae Compendio ad Alexandrum: Πέλλαι γρ. Ἰ πελλαι την την αιγαίων Ατλαντικόν ναλέπτα, καὶ δὲ Ωκεανὸς τοῦ Κύπρου ήμας;

hoc est, ut Gulielmus Budæus transtulit. Porro autem pelagus quod extra orbem nobis habitatum fusum est & Atlanticum dicitur, & Oceanus, à quo ipsi circumluitur.

N sylua
Hercynia
nascitur,
qui appell
lantur vri. Il sunt
magnitudine paulo
infra elephatos, spe
cie & colore & si
gura tauri : magna
vis est eorum, & ma
gna velocitas : neq;
homini, neque fere,
quam confixerunt,
parcunt. Hos stu
diose fouels captos
interficiunt. Hoc se
labore durant ado
lescentes, atq; hoc
genere venationis
excent & qui plu
rimos ex his interfe
cerunt, relatis in pu
blicu cornibus, que
sint testimonio, ma
gnam ferunt laudem.
Sed assuecerunt ad
homines, & man
suesteri, ne parvuli
quidem excepti pos
sunt. Amplitudo
cornuum, & figura,
& species multum
nostrorum boum cor
nibus differt. Hac
stadiose conquista
ab labris argento cir
cundunt, atque in amplissimis epu
lis pro poculis vtur
tut. Cæsar libro 6.
belli Gall. Paucissima
Scythia gignit
inopia fruticu : pan
ca contermina illi
Germania, insignia
tamen boum fero
rum genera, iubatos
bisontes, excellen
tique & vi & veloci
tate vros, quibus
imperitum valgus
bubalorum nomen

imponit, cum id gignat Africa vituli potius ceruine quadam similitudine, Plinius. Vri à Scythis Bubri dicti, ma
gnitudine sunt iuuenorum (forte elephantorum) colore inter rufum & pallidum, aspectu medio inter ceruos
& mulos, mira velocitas, caro eorum dura est & lapida, ut in delicis habeatur, gregatim incedunt, Iul. Pomp.
Sabinius. Vrotum cornibus barbari Septentrionales potant, vrnasque binas capitis unius cornu implet. Aliis
præfixa his pila cuspidant. Apud nos in laminas lecta transludent, atque etiam lumen inclusum latius fundunt,
multasque alias ad delicias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc qua cerostrata picturæ genere dicun
tur, Plinius. (Ego cochlearia tum nigra, tum rubra, & alia quædam vidi, quæ ex bubalorum cornibus facta aie
bant.) Iste quo vros dicimus, taurina cornua in tantum modum protenduntur, ut dempta ob insigne capaci
tatem inter regias mensas potum gerula fiant, Solinus. Vros & bisontes Græci in experimentis non habuerunt,
quamquam bove fero referris Indiæ syluis : portione tamen eadem omnia ex his efficaciora (quam ex bubus do
mesticis) credi patet, Plin. Tibi dant variz peitora tigres, Tibi villoso terga bisontes, Latisque feri cornibus
vri, Seneca in Hippolyto. Et alibi in eadem tragedia, Amat insani Bellua ponti, lucisque boues: hic quidam
lucus boues, sylvestres exponit, ut sunt viri aut bisontes : ego pro elephantis potius acceperim. In carmine illo
apud Martialem, Illi cessit atrox bubalus, atque bisson, bubalum pro vro exponunt ex Plinius verbis proxime re
citatis. Vergilius libro 2. Georgicorum, de vitium cultura, Texendæ spes etiam, & pecus omne tenendum:
Principue cum fons tenera, imprudensque laborum, Cui super indignas hyemes, Solemque potentem, Sylve
stres vri afflue, capreæque sequaces illudunt, &c. Sylvestres vri (inquit Seruius) boues agrestes sunt, quin
a genere nascuntur monte, posito inter Gallias & Hispanias: Sunt autem exceptis elephantis, maiores ceteri
animalia

De Quadrupedibus

44

animalibus, dicit vri *λόγον θραύσιν*, id est à montibus, quod Isidorus etiam scribit. Idem libro 3. Georg. de p. silen-
tia boam, Tempore non alto, dicunt, regionibus illis. Quæ sitas ad sacra boues Iunonis: & vris Imparibus du-
cos alta ad donaria corrus. Hæc poëta verba interpres referunt ad historiam Cleobis & Bitonis, que ab
Herodoto narratur lib. 1. & à Cicerone libro 1. Tusculanarum: Vide suprain Bonæ h. h. Exponunt autem hic
quoque vros, boues sylvestres: ego potius pro quibus suis magnis & egregiis bobus acceperim hoc in loco, vt
tunc nomen etiam usurpat: & Acheloi pro qualibet aqua. In Græcorum enim scriptis Argiæ lunoni, de qua
hic mentio, simpliciter boues albos, sacros fasile legimus: vide Palæphatian cap. ultimo de Iunone. Vergilius
peregrina verba non respuit, vt in illo, Sylvestres vii assidue. Vri enim Gallica vox est, qua feri boues signifi-
cantur, Cæcina Saturnal. Macrobius libro 6. Ceterum vri vocabulum in Gallica lingua, que hodie sic voca-
tur, nusquam inuenio: in nostra verò retinetur, nusquam tamen simplex, sed in compositione semper, pro ty-
lestri aut veteri aut principali: dicimus enim *vrocki* vrum bouem, quem Suevi & Bauari & alijs quidam Ger-
mani in nostris in auctoribus soliti, *auerochus* appellant: & propter similitudinem vocis magitum auem quandam ar-
dearum generis aliqui *vrindalij* *mosku* nuncupant. Se c. *erhan* quasi gallam vrum, id est sylvestrem dicimus:
pro veteri autem vel principali, vt in nominibus *vralti*, *vrang*, *vrfrung*, *vrach*, *vrhab*: & videri potest *vr* in hoc
senso factum per syncopem à præpositione *vor*. Apud Molchonitas frequentes sunt *auerochsen*, id est boues
sylvestres, quos aliqui vros, alijs bisontes interpretantur: sed supra docui vros Germanice dici *gresse usent*, id est
bisontes: vel *grosse vuile biffel*, id est bubalos sylvestres magnos: vbi etiam Alberti Magni verbis ostendi, in il-
lorum præcipue cornibus (que maxima altissima que sint) singulas quotannis rugas adnasci. Erasmus Stella in
libro de origine Brussorum, Buffelos (inquit) quadrupedes, haber herbam veluti capra, similis alioqui boui per
omnia, & est in Brussia quidem ferocissimus. Caligula Cæsar hos primus Romæ exhibuit in theatro, quos populus
purauit esse tauros sylvestres. Sunt qui scribant boues sylvestres Germanice dictos *auerochsen* in Prussia nesci,
similes ferè mansuetis, nisi quod breviora eis cornua sint, & barba sub ore prolixæ: Hos perquam atroces esse,
non homini, non feris parcere: & si à venatoribus, qui inter arbores se continent, tæli & faculis petantur, adeò
exardescere & efferrari vbi se cruentos vident, nec vicisci se posse hostem, vt crebro in ipsas arbores impetu se ipsi
conficiant. Addunt, ea magitudine esse, vt cornua inter uallum duos sedentes recipiat. Munsterus libro 3.
Geographia sue in descriptione Prussiae. Dubitet autem aliquis ad vrum ne an bisontem descriptum his ver-
bis bouem potius referat. Vr enim magnitudo viderur, & nomen Germanicum: cornuum verò breuitas &
barba, bisontis. Nam hominem & animalia omnia inuadere, plerisque omnibus sylvestribus bubus commu-
ne est. Barbatum vero esse bisontem coniicio ex Oppiano, qui *χειρίτην* el attribuit, non solum circa ceruicem,
sed etiam apud ætra locis *ρυπούς*. Et Pausanias boues Paonicos circa pedes & γέννη maxime pilosos facit: bison-
tes autem ex Paonicorum boum genere esse alibi dixerat. Ego certe suspicor, quoniam ex diuersis aduenis
percundari solemus, aliud de alio, quem ipse viderit vel audiuerit, sylvestri boue respondere, & ita in unum
animal congeri quod diuersorum est. Vriconua, quem ego vrum dico, in nulla sunt differentia à boue man-
suetu, Sigismundus liber Baro. Vros dicunt adeo gregis esse amantes, vt non separantur, donec omnes capti sint:
& aliquando circiter 30. & amplius capiuntur.

Vrum Illyrica lingua audio vocari zuber vel zubronem: Eliota Anglus vros sua lingua exponit bugles vel
buffes, tanquam hoc nomen à bubalo diuersam sit, quem alibi à bugilli. interpretatur. In Angermannia ducatu
Europæ maxime Septentrionali & confino Laponia, in præcipuis feris per sylvas vros & bisontes venantur, quos
partia lingua dicunt elg, id est alios sylvestres, tantæ proceritatis ut summo dorso æquæ mensuram hominis
porrecti in brachia elata, lac. Zigler, in Schondia sua. Tur vel tharonet Polonis nominati bouem sylvestrum
domestico malorem, mihiorem vro, etiam supra monu. Zubrones, vt fertur, boum sunt generis, longitudine
aliquando quindecim cubitorum: Cornib. maximis, trium cubitorum longitude colore subnigris: tanta velocitate,
vt (cum impetu) reiecat alii proliuvi conuentum (retroactum) animal cornibus quandoq; excipiat, ante-
quam in terram cadat: (addunt quidam, & cornibus exceptâ longius projiciat in canes.) In sylvis maxime septen-
trionalibus degit, tanto rōbore & vt equum cum equite (hominem & equum) cornibus in altum projiciat, ite-
rumque excipiat donec encauerit. Capi aliter non potest quam foueis, aut venatore cœta crassissimi trunci
arborem circumante, & feræ infestantis lateta interto vanabulo perforantis. Alii excrementum tanto
cum flatu cæculatur, vt insequentem canem aut venatorem inquinatum inutilem reddat, vel vt alij, excæcti
(quod item de bono Aristoteles scribit, sed aduere addit, & cornua eius pugnæ inepta facit.) Hæc Albertus
circa finem libri 22. p. tenthes in meis verbis inficiui. Ib. idem paulo superius, Vrm (inquit: sic scribitur pro vri) 50
sunt boues quos Germanice *wysent* (alijs *wysent*) vocamus: cornua ingentia duo gestant copiosi liquoris ca-
pacia: proinde nonnulli pro poculis vtuntur: His iracundi hominem cum equo ventilant. Vide plura in Bl-
sonte supra.

Alba Russia sive Mosconia, quæ lungitur Lithuania, vros in Hercynia sylua producit, Antonius Vuied in
tabuia Moscouia. Alibi etiam legimus in Lithuania multos esse vros, qui hominem cataphractum etiam facile
cornibus sublimem rapiant. Isidorus arbores & arimatæ milites cornibus eos elevate scribit. Ioannes Boëmus
vrum in Polonia reperi, author quidam obscurus in Boëmia. Ego Moguntia & Vuormacia, Germania ad Rhei-
num ciuitatis, ingentia boum sylvestrum capita, duplo (vt mihi videbantur) domesticis maiora, cum reliquis
quibusdam cornuum, & diffisijs publicis affixa (ante sæcula aliquot, vt fertur) olim cum admiratione inspexi.
Vrum autem quidam iuxta armos altiore esse, parte posteriori magis depresso, pilis subnigris. Ex corijs vro-
rum apud Polonus sunt cingula cum ipso pilo, qui nigerrimus est (vt ex nobili Polono audiui:) & commendan-
tur tanquam mortorum querundam amuleta, ornant ea nobiles auro & argento.

C O R O L L A R I V M.

VRI effigiem ante paucos dies, ad viuum expressam Seb. Munsterus nobis communicavit à nostra (quæ
ex tabula Molcouia Antonij Vuied mutuati sumus) nonnihil diuersam. Corpus vri, quem pictura illa repre-
sentat, perquam crassum est, tergo summo ferè gibboso, longitudine ei à capite ad caudam breuior quæ pro-
ceritas & ventris laterumque & dorsi crassitudo postulet. Cornua densa, nigra, brevia, oculi versus exteriorē can-
thum rubicundi. os latum, crassus & simus nasus. Crassum & amplum caput, facies (vt sic vocem) lata. Tempora 70
villosa

villoſa, mentum barbatum, ſed breuibus villis, nigris Color ferè niger, maximè in temporibus, mento, collo, &c. in facie, lateribus, cruribus, cauda, ad puniceum vergit. Qui ſe venatione vrorum exercent, ſi plurimos interficiunt, relatis in publicum cornibus, quæ teſtimonio ſunt, magnam laudem adipiſcuntur. Soliti erant antiquitus caueis ad hoc ex opera (ſoueis ad hoc in terra) factis eos capere, captosq; iugulare: forte quod ea tempeſtate ferio caruere (Borouſi.) Posterioribus verò, lectis ad hoc precipue virtutis & audacia iuuenib; canib; ſe eos inſequi placuit, venabulisq; cominus ac eminus petere, arboribus ſe robustioribus ſemper condēdo, ne à feia impetuantur, quæ cornibus arbori inſertis, vindicta auida inhæret, donec inſequentium telis fauia concidat. Sub mento villos longiusculos habet in arunci ſpeciem, ceteris tauro perſimilis, Erasmus Stella. Vri caro pondeſe grauis eſt: recens vel statim poſt venationem comeſta fluxum alui facit, quare prius per integrum diem ſale conditam feruant. Pondus, alui commotio, conditura, indicant præhumidam ſubſtantia ſua cſſe. Grauitet incedit, ita ut terra ſub eo ſubſidat: Cutis densa ad duos digitos ex ea fiunt cingula & lora pro autigis, Ant. Schnebergerus.

AEC Vri icon, & bisonis quam paulo antè in historia bisontis deditus, ad viuum redditæ ſunt, vt Wolfgangus Lazius nobis afferuit, cura nobilissimi doctissimiq; herois Sigismundi Liberi Baroni in Herberlein, &c. qui etiam in ſuis rerum Moscouiticarum Commentarijs, de his duobus boam fecorum generib; ita ſcribit: In Lithuania reperitur bisons, qui patrio nomine Suber (zubro Alberio) vocatur, Germanice Aurox. Vri etiam quos indigenæ Thur, Germani Bisontes vocant, in ſola Mazouia reperiuntur. Vrus autem eſt forma bouis nigri, habet longiora cornua quām bisonis. Nec te moueat diſcio Germanica, quæ vrum bisontem vocat, & bisontem aurox. Nam ex Commentarijs Cæſaris habes, Germanos vrorum cornibus pro insigniorib; poculis quondam vſos fuifſe: quēm vſum etiam hodie Samogithæ obſeruant. Vrortum porro cornua, quæ etiam noſtro tempore in quibusdam templis aurō & argento exornata, veluti rara quādā monimenta reperiuntur, & longitudine & colore à bisontis cornib; aliquanto breviorib; poculisq; minime aptis, facile diſcernuntur, Hæc Sigismundus Liber. Idem hoc animal, quod ex eius ſententia viſionem eſſe diximus, ſcribit, Germanice aurox, id eſt vrum bouem appellari, cum à bouis forma diuersus ſit: vrum vero, Germanice Vrjent dictum, bouem formā referre ait. Sed hæc in tabula cum imaginib; horum animalium ab ipſo (ni fallor) Vienna edita, ambigue ſcribūtur, mihi quidem vtrunq; animal bubuli generis videtur omnino: ſed bison ex piectura propter iubas, barbam & magnitudinem & gibbum, etiam multò horribiliori aspectu fera appetat. Huius ego opinioni interim acquiescam, donec aliquis rem certius aperiat: neque dum enim affirmare omnino poſsum, quod illi videtur, bouem, cuius hic figuram deditus, vrum eſſe, cum altero quem bisontem eſſe dicit, minor appetat: Cæſar autem vros magnitudine paulo infra elephantos eſſe ſcribat, quanquam Cæſar etiam in nonnullis quæ de Germania feris ſcripit, facile à peritio reprehendi potest, Bubalo ferè affimilis videtur. Sed neque bouem illum ferum, cuius figura in bisonte expreſſa eſt, omnino bisontem vel bisontem eſſe aſeruerim, cū nomina (vtiſe Sigismundus ſcribit) vri vulgo ei tribuatur, quanquam hoc cōuenit quod ferè iubatus inſtar leonis, & in ſuper barbatus appetat, quantum piectura refert, quorum vtrunq; bisoni Oppianus tribuit. Stoicus quidem bos ferus, cuius iconem ſupræ quoq; in historia bisontis poſuimus, iubatus eſt, & bison albus vel Scoticus vel Calydonius, meo quidem iudicio recte appellabitur, ſed non ſimpliſter bison, quoniam barbatus non eſt. Porro quæ veteres ac recentiores de bisonte vro tradiderint, iam retulimus.

Liber adhuc adiçere quæ prædictus Sigismundus Liber Baro iterum de hoc animali ſcripsit his verbis: Vros ſo-
la Masovia Lithuaniae contermina habet: quos ibi patrio nomine Thur vocant, nos Germani propriè Vrjex di-
cimus. Sunt enim verè Boues ſylvestres, nihil à domesticis bobus diſtantes, niſi quod omnes nigri ſunt, & ducent
quondam inſtar lineæ ex albo mixtum per dorsum habent. Non eſt magna horum copia ſuntq; pagi certi, quibus
cura & iuſticia eorum incumbit: nec ferè aliter quām in viuarijs quibusdam ſeruantur. Miscentur Vaccis dome-

Ricis, sed non sine nota. Nam in armentum postea, perinde atque infames, à ceteris Vris non admittuntur: & qui ex eiusmodi mixtione nascuntur Vituli, non sunt vitales. Sigismundus Augustus rex mihi apud se oratori donauit exenteratum vnum, quem venatores eiectū de armamento semiuiuum contecerant: recisa tamen pelle quæ frontem tegit, quod non temerè factum esse credidi: quanquam cur id fieri soleret per incogitantiam quandam non sum percontatus. Hoc certum est, in precio haberi cingula ex Vri corio facta: & persuasum est vulgo horum præcētū partum promoueri. Atque hoc nomine regina Bona, Sigismundi Augusti mater, duo hoc genus cingula mihi dono dedit: quorum alterum serenissima domina mea Romanorum regina, sibi à me donatum, clemēti animo accepit. Hac illa. Ego etiam ex Vri pelle cingulum ab Antonio Schnebergero meo ex Polonia missum acceptavi: cuius coriū duriusculum validumq; est, pili verò (quod mireris) mollissimi, instar pecoris lanæ, densi, coloris nigri, sed ruffo modicè admixto, si propriū spectes. Icon quam suprà posuimus tanquam Vri, cum venatore post arborem stante & vulnerante, ipsum venabulo, Bisontis est potius secundum Sigismundum Baronem, (quanuis non satis probè facta,) qui hō modo Bisontes (quibus & barbam tribuit) non Vros capi scribit. Plinius alicubi Bouem sylvestrem nigrum nominans, Vrum intellexisse videtur. Sunt & apud Arachotos Boues feri, colore atro, corpore robusto, rictu leuiter adunco, (*πηγυσοι*,) quorum cornua resupinantur, ξυντάχσοι: qui ad Bisontes potius quam Vros accederē videntur. Vri populi fuerunt Indiae sic appellati, teste Plinio. Sic etiam vocatur vnuis ex pagis Helueticis.

Rhizes vocantur, vt author est Iphicrates, belluæ forma tauris persimiles, vita vero & magnitudine, pugnandi viribus, elephantes referunt. Nascuntur apud Hesperios Aethiopes, Strabo lib. 17. Hi fortassis rhinocerotes sunt, qui & tauri Aethiopici appellantur, magnitudine etiam & viribus elephantis similes: sed præstat diuersos credere, quoniam rhinocerotum lib. 16. seorsim meminit Strabō, visum à se describens.

DE BOVE CAMELITA.

Inter Floridam peninsulam Noui orbis & Palmam flumen, (inquit Andreas Theuetus) ferarū monstrosum formæ diuerſæ reperiuntur: & inter alias Taurus quidam grandis, cuius cornua sunt pedalia tantum, dorso imminet tumor sicut in Camelō, pilus totū corpore prolixus est, colore Myle flavae aut ex ruffo nigricantis, ea maxime parte quæ sub mento est. Huius generis duo viui aliquando in Hispaniam aduecti sunt, (quorum alterius pelle solum vidi,) sed viuere diu non potuerunt. Aliunt hoc animal perpetuum esse hostem Equi, nec forre posse vt in propinquo sit. Sic ille, qui iconem etiam eius in Gallica sua descriptione Americæ proponit. Carici Boues Plinio in parte Asia, fœdi visu, tubere super armos & ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur. Idem memorat Scythicos in quorum dorso, similiter vt Camelorum, gibber sit, & eos quoque cum dorso clitellæ imponuntur, perinde vt Camelos genu flectere, &c. Quin etiam Syriacis gibber in dorso esse scribit, palearia negat. Sed hi omnes mansueti videntur: Theueti verò Bos ferus est: quem idcirco Bouem camelitam ferum nominabimus: legitur autem camelitæ nomen apud Suidam, his verbis: Καμηλήτης ήταν καλεύμενος.

Dc quibus superius in Boue.

DE CACO.

ACVM recentiores quidam ineptè animalibus adnumerauerunt, occasione sumpta ex Aeneidos

Vergilianæ lib. 8. vbi poeta sic cantat:

*Hic speluncas fuit vasto sub morta recessus
Sola in accessu radis, semperq; recenti
Ora virum tristipendebani pallida tabo.
Ore dorsum signes, magna se mole ferebat, &c.
Nequeunt expleri corda tuendo,
Pectora semiferi, atq; extintos fauibus ignes,*

Semihominis Caci: facies quam dira tegebas

Cede tepebat humus: foribusq; affixa superbis

Huc monstro Vulcanus erat pater, illius atros

Et paulo post de cadasuere è spelunca ex tracti Capi,
Terribiles oculos, vultum, villosaq; seitis

Grammatici aiunt hunc Cacum Latium vndiq; latrocinij & incendijs infestasse: demū Herculis quoq; ex Hispania occiso Geryone redeuntis & apud Euandrum hospitantis, boues noctu cauda traxisse in antrum suum. Has cū mane diminutas cerneret Hercules, nec quorum errassent scire posset, fortè fortuna ad hoc antrum peruenit: sed cum vestigia omnia foras versa videret, cum reliquis abiit. Abeuntibus autem ceteris, oclusæ boues aliarum desiderio mugierū. Hercules igitur auditu mugitu, Caci fraudem cognovit, raptaque; clava iratus recurrit: sed Cacus spelunca fretus in eadem se abscondit, clavis foribus ingenti saxo. Quod Hercules videns ad montis cacumē tendit, & ad extremum deiecta maxima mortis parte, in antrum desiliens, Cacum strangulauit, bouesq; suas recepit. Sunt qui affirmant hunc Cacum Euandri fuisse seruum, qui in eo loco Italiae omnia latrocinio & incendio vastauerit, & ob id Vulcani filium appellatum. Ouid fabulatur illum tricipitem fuisse cum inquit, Manilio iacuit fusus tria tempora ramo Cacus, &c. Veritas tamē secundum philologos & historicos hoc habet, Hunc fuisse Euandri nequissimum seruum ac furem. Nouimus autem malum à Gracis *ναργη* dici, quem italio tempore Arcades appellabant: postea translato accētu Cacus dictus est. vt *λέων* Hélène. Ignem autem dictus est vomere, quod agros igne populabatur. Hunc soror sua eiusdem nominis prodidit. vnde etiam sacrum meruit, in quo ei per virgines Vestæ sacrificabatur. Hac Seruius enarrā iam citatum Vergilij locum. In huius rei memoriam Petitijs & Pinarij Herculis sacrificiuli Romæ constituti sunt, vide Macrobius Saturn. 3. cap. 6. Alberti Magni & imitorum eius nugas de Caco, tanquam fera naturali, valde ridiculas prætereo. Similis ferè huic est alecida fera fabulosa, quam ex terra natam, insuperabilem pugna, plurimum ignis ore vomuisse, & Phrygiam (quæ inde nomen exusta retinuit) combussisse ferunt, demum à Minerua occisam esse, vt supra ex Diodoro Siculo recitauit.

DE CALOPODE, SI QVAE EST, A RECEN- TIORIBVS BARBARIS MEMORATA FERA.

CALOPVS apud Albertum Magnum, & eius imitatores, vel analopos, vel antaplon, vel aptalos (vt nominum corruptorum nullus est modus) animal est acutis, longis & serratis cornibus, quibus etiam arbores, licet magnas & altas, secare fertur: sèpius autem dum rami & virgulta cornibus adæctis cedunt, eis inuoluitur, retineturq;: vnde fit vt voce & clamore se prodat venatoribus. In Syria iuxta Euphratem inuenitur, cuius aquæ potu propter frigiditatem gaudet, astutum & mira velociitate,

itate, ut venatores facile effugiat. Hæc ferè Albertus authorem citans nescio quem Iorach, à quo tamen sèpius tanquam parum probatæ fidei dissentit. Alij antaplón suum capreolo similem faciunt, corpore foetido, cui bina peracuta & falcata cornua sint: quibus post potum ex Euphrate alacrior tanquam ludendo, arbores (vel, vt alij, frutices & dumeta) secare soleat: esse autem genus quoddam fruticis, longis, tenuis, lenticisq; virgis seu yimini- bus, quæ cum refecare conatur, implicari in uoluiq; eius cornua: & ita ex voce, quam indignabundus emittit, à venatoribus deprehensum occidi. Ego apud veteres & idoneos authores neque hanc feram, neq; similem ei vilam reperio; præter unum locum circa finem epistolæ Alexandri Magni ad Aristotelem de mirabilibus Indiæ, cuius translationem inscriptio Cornelio Nepotiti buit: In illa statim post Gangis & Euphratis riparum mentionem, sic legimus: Euri venti flatus secuti incidimus in malignas feras, de quarum capitibus velut gladij à vertice acuta serpataq; eminebant ossa. Et hæc arietino more aduersus homines currebant: Tum iuviæ plurimorum militum clypeos cornu suo transuerberabant. Quarum occisis ad modum octo millibus quadrangentis quinquaginta, sic inde ad Porum exercitus meus cum summo tandem labore ac periculo meo peruenit. Hic proculdubio illorum calopus siue analopos est. Καλόπης δοτὸς μέρες καλην; Suidas.

DE CAMELOPARDALI.

AMELOPARDA lin sacré literæ vocant זמר zamer, Deuteron. 14. vbi Chaldaica trâslatio habet רְבָבָה deba, Arabica saraphah, Persica سرپه seraphah, Septuaginta καμηλοπάραχαν, Hieronymus camelopardum. Dauid Kimhi præterea testatur Rabi Ionâ scribere, zamer animal Arabice vocari sarapha. In tanto igitur veterum interpretum cōsensu, nihil movebunt nos recentiores, siue Iudei (qui merito magna rerum omnium insectia laborant) siue alij, qui rupicapram aut alcen Ebraicam vocem zamer expoununt. Alces enim Syriæ peregrinæ sunt, rupicapra verò aliud Ebraicum nomē habent, vt suo loco dicemus. Numeratur auté zamer inter animalia cibo ho-

minis concessa: nec obstat quod camelopardalin nusquam in cibum venisse legerimus: raritas enim & peregrinitas facit vt cibo eā nemo experiatur. Camelopardalini Aethiopes nabin vocant, à qua voce recentiores fortissimilis Albertus & alij, anabulam suam detorserunt: sèpè enim in Arabicis dictionibus a vel ha prima syllaba articuli ratione abundat. Pausanias camelū Indicam vocat: Reliquæ gentes, quod scia omnes non alia quam Arabica voce serapham appellant, sed alij aliter scribunt gyrapham, giraffam, zirafam: Albertus eiusq; simiæ, orafum & orasium dicere ausi sunt. Hieronymus, si illius est trâslatio vetus Biblica quam habemus, & recentiores quidam indocte camelopardum pro camelopardali efferunt. Fuerunt sub Gordiano Romæ elephanti 32. &c. camelopardali 10. & cætera huiusmodi animalia innumera & diuersa, quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit vel occidit, Iulius Capitolinus: camelopardalum dixit in masculino genere, inflexione secunda (nisi vitium librariorum est) cum authores reliqui omnes, Græcos imitati, in feminino genere & inflexione tercia tantum protulerint. Politianus chameleon & chamelopardalin per ch. scribit, antiquo more fortassis qui chenturionem pro centurione dicebant. Latinè etiæ ouis fera dici potest, vt ex Plinio patet: Perottus in Plinio ouem simpliciter legit, feræ nomen omittit: codices quidam ferè aduerbium habent, id accipi posset pro plerunq; vel apud multos camelopardalin ouem vocari. Camelorum aliqua similitudo in duo transfertur animalia: Nabim Aethiopes vocant, collo similem equo, pedibus & cruribus boui (vel ceruo, Albertus) camelo capite, albis maculis rutili colorem distinguenteribus: Vnde appellata camelopardalis, dicitatoris Cæsaris Circensis ludis primū visa Romæ. Ex eo subinde cernitur, aspectu magis quam feritate conspicua: quare etiæ ouis fera nomē inuenit, Plin. 8. 18. Alias oues feras, quibus corporis & cornuum species id nomen dedit, suo dicemus loco: nam camelopardalis præter placidos & mansuetos mores nihil cù ouibus commune habet. In Lexico trilingui Sebastiani Munsteri inuenio καμηλοπαραν pro oue ponit, Chaldaicam vocem existimo: inde potius anabula hoc animal à quibusdam dictum videtur, quam à nabi cum articulo, vt superius diuinabam.

N. 2 Quod

Quod si anabara vel anabura dicere tur potius quam anabula, ouis feræ nomine ex integris duobus vocabulis Chaldaicis habemus compositi: sed balah etiā videtur sylvestre significare: nam turebalah bouem sylvestrem Chaldaic vocant, ut supra annotauit. Albertus Magnus apud Pliniū non nabim sed anabulā legit: & codices quidam Pliniiani nabū nabiā habēt, vt Isidorus etiā legit: quanquā antiquior lectio sit nabin, quę apud Solinū quoq; extat cap. 33. teste Hermólae per n. in fine. Strabo lib. 16. camelopardalin *Bōvīnū* esse scribit, id est pecudem vel ouem, & *Greiv*, id est non feram, quod ingenij feri nō sit. Hac ratione in Plinio legendū, ouis, non feræ, vt post ouis distinguatur, & fera accipiatur substantiue. Porr̄d Pliniū verba hęc camelorum aliqua similitudo in duo transfertur animalia, cū solius camelopardalis, cui camelī similitudo cōueniat. mentio sunt: obscura sunt: Præter camelopardalin quidē struthiocamelum auem scimus à similitudine camelī dictā, sed nulla hic eius mentio, fortassis de equo & bove Pliniū intelligi voluit: huic enim cruribus, illi collo similis est. Camelopardi nascuntur ex his duobus, à quibus nō habent: camelis minores, & breuiores collo, capite, oculis, colore, pilis, pardi similes: Vnguē fissura eadem quæ camelī, cauda longa vt pardi, Diodorus lib. 3. Biblioth. interpretē Pogio, sed Græcum exemplar, inspicendum est, habeat: Quod ad caudam, Oppianus paruam ei tribuit vt mox subiiciam.

Oppianus lib. 3. de Venatione, camelopardaliū (*καμηλων αἴλον εἶδος, φαιδρον, μεγέθεν, πιθαστὸν γόνος*) valde miratur: & eius descriptionem accuratam instituit, quam nos ita conuertimus: Camelopardalis mixtam ex pardali & camelō naturam habet. Corpus ei varium, *πολὺ*: collum oblongum, aures exiguae: caput etiam paruum, (*ψιλὸν*) pedes longi, vestigia (*ποδῶν*) lata, sed crurum & pedum inæqualis mensura est, maior (altior) multo prioribus, minor posterioribus, qui humiles & *βαρύτερον*, id est ad terram se submittentibus similes sunt. A medio capite iuxta aures vtrinq; in temporibus binæ eminentia seu tubera, veluti cornua exilia (*εξηλεγόντες κεφαλαί*) recta procedunt. Osi mediocre (*άρνος*) & tenerum vt cerui: dentes parni & albi vtrinq;: oculi splendidi, cauda parua vt velocibus capreolis (*λορκαλίδεσσι*, ceruis, Gillius) & nigris in extremitate pilis hirsuta. Heliodorus lib. 10. Aethiopicæ historiæ camelopardalin elegantiissimè de pingit, nos ita conuertimus: Axiomitarū legati Hydaspi regi Aethiopum inter cetera peregrinum & mirabilis naturæ animal donabant: cui proceritas & altitudo camelī erat: pellis color floridis varius maculis, *πολύτης*: partes posteriores & infra ilia humiles & leoninae formæ: anteriores vero circa artmos & pectus, & pedes priores, altiores multò quam pro ceterarum partium portione. Collum gracile, & licet à reliquo corpore crasso procedeas, ad canini (*εἰκυνέαν Φανύγονα*, vt habent libri impressi: Politianus legit *κύνεον*, quod præfero) vel olorini potius gutturis modum definebat. Caput forma quidem camelī (Politianus hęc non recte legit) magnitudine vero paulo maiori quam dupla ad struthiocamelī caput. Oculis tanquam pictis διφαλήσεσι *τατζεγαμπλίνες βλαστηρές στέρες*. (Politianus vertit, subscriptosq; velut oculos toruē motans connivebat.) Incessus longe alius quam animalium vlli vel terrestri vel aquatico: neq; enim crura dextra & sinistra vicibus mouebat alternis, sed alterutra simul: vt dextra pariter ambo, inde sinistra (*εγγύδον*, id est iunctum: sic enim legendum, & statim *τορεγουωσύλην τατζερέχ*) ita vt vtrinq; latus cum suis pedibus simul totum loco moueretur. Trahenti autem regentiq; magistro tam facile & mansuetum se dabat, vt tenui funiculo capiti circumuoluto, pro illius arbitrio quomodo & quocunq; vell et ageretur, non minus ac si robustissimo vinculo ductum fuisset, Hęc Heliodorus: ex quo transtulerunt hunc locum, Angelus Politianus Miscellaneis, & Petrus Gyllius in Aeliano suo, vtriq; in suis translationibus reprehendendi: Dion Prusensis Romanæ historiæ lib. 43. Cæarem hanc primo populo Romano spectandam dedisse commemorat: & addit, ex ceteris quidē partibus camelum viderit: crura vero disparia habere, nam posteriora prioribus breuiora sunt, vt à clunibus, quasi cōscensionis gradus, eius excelsitas leuiter attollatur, corpusq; reliquū excelsum prioribus cruribus sustineatur. Colore similiter maculoso vt panthera distinguitur. Apud Hesperios Aethiopes tum alia feræ tum camelopardales gignuntur, Strabo lib. 17. itē lib. 16. In ijs locis (inquit, circa mare rubrum puto) Camelopardales nascuntur, nullā cum pardali similitudinē habentes. Coloris enim varietate hinnalo simillima est, virgatis pilis distincto: posteriora quoq; humiliora sunt anterioribus, vt à cauda sedere videatur, ad bouis altitudinē. Anteriora vero crura à camelī cruribus nō superantur, collum rectū est, & in altum auctū, verticē paulo sublimiore camelō habet, vnde propter hanc incommensurationem, nec tantam celeritatē habere eam puto, quantā dixit Artemidorus, qui eam excellentē facit. At nec fera est, *Greiv*: sed pecus, *Bovīnū*. Id autem sic accipio, moribus eam pecudū instar placidis earumq; ritu *βονερές* id est herbis & frondibus pasci, homini & alijs animalibus innoxii. Camelos Indicas colore similes pardalibus Pausanias in spectaculis Romanorū sibi visas scribit in Eooticis: cgo nō alias quam camelopardales intello. Camelopardalis regionis illius (sub æquinoctiali ad orientē & meridiem) est soboles, quę quidē alijs partibus cerui magnitudinē refert, proceritate autē camelī corporis imitatur: collum longissimum & reliquæ corporis proportioni & cōuenientiæ minimæ respondēs, in altū erectū gestat: & pelle tota à summo capite ad imos pedes versicolore, quam *πριμή* ad pardalini accedit, pedesq; priores posterioribus altiores habet, Niceph. Callistus. Animal est (inq. I. Leo Africanus) adeo sylvaticū vt raro videatur, in sylvis ac desertis latet, hominū conspectū fugit, quanquā nō est magnæ velocitatis, capite camelū refert, auribus bouē, pedibus. * Parua tantū & recens nata à venatoribus capitur. Georgiani regni incolæ asserunt Camelopardalin in vallibus quibusdā sua regionis inueniri, Paul. Iouius. Nihil habet camelī pter collum. Nō vnius omnibus color, &c. Caput ceruinū, cornicula capreoli. Lingua purpurea, pene tripedalis, teres, hac herbas & frondes legit tāta celeritate vt oculos pene fallat. Colluma ad 15 pedū pertingit altitudinē. anteriora crura aliquāto p̄cieriora quam quā Equi maximū: posteriora valde brevia. vt ei dorsum declive sit ad clunes, quas astrictas habet, vt Asinus: cuius etiā caudam sua cauda refert. Cōtrā latissimo pectorē est, Hęc Scaliger. Gyraphā, id est camelopardalin Laurentio Medici à Sultano Aegyptio donatam, Italia longo post vidit tempore, Egnatius. Hoc animal paucis ante annis in Hetruria vidiimus, quod à rege Tunis (magno Sultano Paulus Iouius) ex Africa Laurentio Medici dono missum fuerat, Raph. Volaterranus. Diuersum cōfusa genus panthera camelō, Horatius in epistola ad Augustum: quā enim vocamus pantherā, Græci pardalin. M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronē, Camelus (inquit) suo nomine Syriaco, in Latīu venit. vt Alexádrea camelopardalis nuper adducta, quod erat figura vt camelus, maculis vt panthera: Camelopardalin Laurētio Medici missam mirati sumus habere cornicula, quanquā mas erat, quoniā de his nihil hačtenus in veteribus memorijs legeramus, donec Heliodori super hac re verba legimus. Centū Gordiani principis Iudis exhibitas feras oues accepimus, auctore Capitolino: Politianus. Videtur autē feras oues camelopardales exponere: de quo vt dubitē facit partim ipse Capitolinus q; alio loco camelopardalos decē sub Gordiano Rome fuisse scribit: partim quoniā alias oues feras nouimus, de quib; alijs. Giraffis & damis cornua cadunt, Bellonius. Giraffæ, Leones, Leopardi, onagni, in prouincia Abasie nascuntur, Paul. Venetus. Orasius anteriori parte altus, valde eminet, ita vt extenso capite viginti cubitorum altitudinem posuit

possit attingere. In posteriori vero parte demissus est instar cerui. Collum habet extensem, caput equinum, licet minus: pedes & caudam ut ceruus: pellem vero sic omni colorum genere diuersimodè variatam, vt homo frustra tentet artificio naturalem eius pulchritudinem imitari. Hoc animal nostris temporibus à Soldano Babyloniorum transmissum est imperatori Friderico Romanorum augusto. Hæc Isidorus: ex quo etiam Albertus Magnus descripsit: sed addit præterea, quod licet multis coloribus insignis sit orasius (sic legitur) album tamē & rubeum, frequentiores habeat: & cum se spectantibus admirationi esse intelligit, huic illuc se vertere, & vndiquaque inspicendum prebere. Hoc animal (inquit) temporibus nostris visum est, & Arabice seraph vocatur: Alij quidam obscuri authores anabalam colore valde rutilo, & pelle eius propter ornatum in magno pretio esse scribunt. Quidam in descriptione Terræ sanctæ, ex qua etiam hanc imaginem mutuati sumus, girapham capræ comparat, & pellem eius in ventre pescatorio reti, ob virgulas nimirum cancellatum digestas, quod in pictura nostra expressum non est. Florentinus in suis Georgicis ait Romæ se vidisse olim camelopardalim, quod animal in Antiochia ego etiam vidi ab India translatū, Author Geoponicorū Græcorū. Schiltbergerus Monacensis in lib. de suis peregrinationibus meminit cuiusdam animalis quod Surnosam vocat, ac ceruo simile dicit, altū longo collo, anterioribus pedibus longis, posterioribus brevibus, cuius generis maximus sit numerus in India minore. Videtur autem omnino esse Camelopardalis.

CAMELOPARDALIS icon accutarior (quam exhibita sit supra) ex charta quadam nuper impressa Norimbergæ, vbi hæc etiam verba leguntur: Rarum & admirabile animal, nunquā prius visum (in Germania) Surnappa nomine, altitudine ad summum verticem supra quinq; orgyias, corniculis duobus ferrei coloris, pilo lœvi (& composito,) colore pulchro: diligenter & probe depictum per Melchiorem Luorig Cōstantinopoli, (vbi Turcarum imperatori hoc animal donatū fuit,) & amico cuiusdam in Germaniam transmissum, anno Salutiferi partus M. D. LIX.

ALIUS camelus Scaligeri. Animal est (inquit) in terra Gigantum, capite, auriculis, collo Mulæ: corpore Camelæ, cauda Equi. Quamobrem ex Camello & alijs compositum A'κοραυλος appellauimus. Sicille. Apparet autem hoc ipsum esse, cuius figurā proponimus, ex charta quadam typis impressa mutuati, cū hac descriptione: Anno Do-

mini 158, Iunij die 19. animal hoc mirabile Mittelburgum Selandię aduectum est, antehac à principibus Germanis nunquam visum, nec à Plinio aut alijs antiquis scriptoribus commémoratum. Ouen Indicam esse dicebant è Piro (forte Peru) - regione sexies mille miliaribus ferè Antuerpio distante. Altitudo eius erat pedum sex, longitudo quinque: collum cygneo colore candidissimum: corpus (relicuum) ruffum vel puniceum. pedes cœn. Struthocamelus: cuius instar virinam quoq; retro reddit. Hoc animal (erat autem mas, etatis annorum quatuor) Theodorus de Neus eius Coloniensis ad Rhenum, Cæsarea maiestati adduxit & obtulit. Hæc haec tenus ut in Scheda illa leguntur, Noribergæ, ut conicio, excusa, in qua ciuitate hanc bestiam sibi visam amicus quidam nobis retulit. Eam quanuis non cornutam, hoc loco post Camelopardalim dare volui, quod quā plurima ei communia habeat: & nomen Ovis similiter, non ab aliqua corporis similitudine, ut apparet, sed ob similem morum mansuetudinem in tanto corpe miram.

DE CAMELO.

A.

A M E L I nomen apud Aristotelem & veteres absolute positum, non ad Bactrianam solum quam hodie simpliciter camelum nuncupamus: sed Arabicam etiam, quam Strabo camelum dromadem, recentiores dromedariū vocant, extendit. Cum camelos quinquaginta annos viuere percepit, tum Bactrianos ad centesimum annum, Aelianus: ex quibus verbis appetet, camelī nomen commune esse, neque Bactrianis duntaxat, quibus geminiū in dorso gibber, proprium. Dicam 20 igitur priore loco tum de camelō in genere, tum simul etiam de Bactriana: posteriore seorsim pauca de dromade, quoniam & figura dorsi præcipue differt, & camelī nomine apud recentiores non appellatur.

Camelus Hebraicē חַמְלָגָם mal, Deuter. 14. Chaldaicē חַמְלָגָם gamela, Arabice حَمْلَجَة gemal, Persice گَمَل schetor. Manifestum est sanè linguas alias plerasq; hanc vocem debere Hebraicæ. Γαμελία, camelus vocatur à Chaldaicis, Hesychius & Varinus. Varro in libro de lingua Latina, Camelus inquit, suo nomine Syria coin Latinum venit αχαστράνις αχαστράνις achastranim, Esther 8. Daud Kimhi mulos interpretatur, animalia magna & magni pretij ex equa & asino: Septuaginta prætermittunt: Hieronymus veredarios: aliqui teste Abrahamo Esaia 60. בְּקָרִים peradim, id est mulos. R. Salomon ex camelis celeriter currentibus, בְּבָקָר bikra fœmininū: Esaia 60. bikre plurale masculinum reperitur: vbi ab Hieronymo vertitur, dromedarij Median: à Septuaginta ἔγελαι καμήλων, id est greges camelorū: 30 à Kimhi, camelī parui, (sunt autem dromades camelis ceteris minores:) Chaldaicē حَرَبَرَجَة hogenain, id est dromedarij. Rursus vocem קַמְלִי Kimhi camelum paruum interpretatur, Hieronymus capream: ab Aquila Symmacho & Theodotione ἀρμένη redditur, id est cursor, pro dromade vel dromedario nimirum: à Septuaginta ἄρνη, id est sero. Nobis ex Theodori Bibliandri sententia camelus dromas fœmina videtur. קַמְלָה kirkarot, Esaia 66. Chaldaicē קַמְלָה kudanuan, quod Iudei mulos interpretantur, item Septuaginta. Abraham Esaia genus camelorum excellens: R. Salomon camelos aut alia animalia velocissima: Eodem modo Kimhi explicat in libro radicū. Sed magis congruit interpretatio nostrorum hominum, ut currus aut carrucas intelligamus. Nam Hieronymus & Symmachus carrucas verterunt, alij voce consona Φορέα: Septuaginta ουαδίων, quæ Hieronymus umbracula & bastrinas interpretatur, & dormitoria. His subiungam nomina quæ reperio in libris medicorū ex Arabicā lingua, quanquam corrupta quædam ex illis & incepte scripta videantur. Gemel, camelus est, inde baul gemel, id est virina camelī, Syluaticus. Antiqua expositio vocabulorum Auicennæ zemel habet per z. Camelus alnegib, id est qui pascitur in locis sylvestribus: secundum alios vero est camelus valde velox gressu & cursu suo, quem Latini dromedarium appellant, Andreas Bellunensis in Auicennam, in Camelo & in Alnegib. In Pandectis Syluatici legitur anegibus (corrupte pro alnegib) id est camelus. Alhauar, camelus, Andreas Bell. Algazar, id est camelorū, Idem. Ebenars, camelus, Syluaticus. Astergar seu astergazi quid sit, inter authores Arabes non conuenit. Legitur enim in libro Benagi Albian quod sit radix aniuden (id est silphij): & in libello de simplicibus Alchuin, astergar esse vocabulum Persicum: quoniam astir (nos گَمَل schetor supra scripsimus ex Persica translatione in Deuteronomion) Persice idem sit quod camelus, & gar spina, ut astergar sit spinæ camelorum: Alij corticem radicis aniuden exponunt, Andreas Bell. Bartolemaeus Georgieutz camelum Saracenice shymel vocari scribit, quæ vox accedit ad zemel supra dictam, ea rursus ad gemel. Camelus Italice & Hispanice camello. Gallice chameau, Germanice kamelthier, Anglice camel, Illyrice Vuelblud.

B.

Cameli sylvestres, cerui & capreæ abundant circa Arabiam, Agatharcides. Camelos inter armenta pascit Oriens, quorum duo genera, Bactriani & Arabici: differunt quod illi bina habent tubera in dorso, hi singula: & in pectore alterum cui incumbant, Plin. Camelus proprium inter cæteras quadripedes habet in dorso, quod tuber appellant: sed ita, ut Bactriani ab Arabijs differant. Alteris enim bina, alteris singula tubera habentur. Sunt etiam omnibus singula parte ima, quale in dorso, tubera, quibus incubat reliquum corpus, & firmetur, quoties in genua inclinantur, Aristoteles interprete Gaza. Graeca verba, Διαφέροντι αἰβάξτιον τὸ Ἀργεῖον, αἱ μῆνες δύο ἡπτατον 60 σέκει, αἱ δέ εὐρα μένον, Plinius multò clarius quā Gazæ reddidit, ut non dubium sit quin Bactriani duo dorfi tubera, Arabici vnicum sit: nam ut ille pronomen Latinis ad remotius, hic ad proximius refertur: sic Græcis ὁ μῆν & ὁ ἡπτατον. Hæc differentia ex Gazæ translatione certa haberri non potest. Impulit eum fortassis Solinus, ut de industria ambiguae verteret. Is enim errore manifesto contra quā debuit, Arabici tubera duo, Bactriani vnum attribuit, his verbis cap. 51. Bactri (inquit) camelos fortissimos mittunt, licet & Arabia plurimos gignat. Verum hoc differunt, quod Arabici bina tubera in dorso habent, singula Bactriani. Errat etiam Sepontinus qui Bactrias camelos, quibus bina tubera, vulgo dromedarios vocari scribit. Albertus magnus in distinguendo à dromade camelum mecum sentit. Quod autem res contra se habeat, quā Solinus scribit, facile Didymi etiam testimonio comprobauerim. Is enim Bactriana camelum in ijs montibus, qui ad Indicam pertinent, concipere ex apris (αὐρήπων) simul parentibus, profitetur. Natus autem ex sue (ἡ σὺν) & camelō fœmina camelus dupliciti gibbo est. Verum quemadmodum

modum in equis & asinis plurimae notas patris fert mulus: sic camelus ortus ex semine suis tanquam indicium, vir-
tutis robur pilorumq; densitudinem cōtrahit. Nec in luto etiam facile camelus talis dilabitur, sed erigitur statim
iuis viribus ponderisq; fert duplum quam ceteri. Vocant autem ipsos, & meritò sanè Bactrianos, quod primo fue-
rint in Bactris orti, Hęc ex Geoponicis Gręcis in fine libri 16, & mox de dromadibus seorsim. Vocat autem dixi
illum cui duos sint tubera: pro quā voce meūdum est Bibliotheces tertio apud Diodorum: vbi ditili scriptum
reperias pro dicyrti, Cælius. Vide an dityli forte legi possit, à ylo de quo paulo post. Arabia multa & diuersa ca-
melorum præbet genera, tum pinguium tum macilentiorum, quorum quidam ditili à gibbo duplice nominan-
tur, &c. Diodorus interprete Pogio. Camelii in dorso tuber Græci vocant hybon, quanquam & eo nomine intel-
ligitur colloquia est obtorto, Cælius. Boues Scythici similiter ut camelii eminenti dorso existunt: simul & cū dor-
so clitellæ imponuntur, perinde ut camelii genua flectunt. Aelianus. Boues in Syria nodos scapularum flectunt, ut
camelii, Aristoteles. Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, Plinius. Nabim Aethiopes vocant animal col-
lo simile equi, camelio capite, &c. Plinius. Camelus inter bisulca maximū est, Aristoteles. Et alibi, Camelis op-
tulata est natura magnitudine corporis sufficit enim hæc ad necem arcendam. Camelis Caspīj abundant, quarum
maxima ad equo in maximorum accedunt magnitudinem, Aelianus. Colorem habent camelii pullum atque
natiuum, ob id vulgo pullum colorem camelinum vocant, Sipontinus. Est in India camelorum armentum qui
toto corpore albi sunt, Philostratus. Buber, id est lana camelii, And. Bell. Tūlā, τὸ καμηλὸς δέρμα τὸ πάχεως τὸ ἄσπρο δέρ-
μα, id est supra (dorsi) cutis post collum, Hesychius & Varinus: forte quia callosa sit: proprie enim tylī dicūtur,
inquit Hesychius, callosæ partes animalium dōssuariorum circa humeros, vel scapulas, ex frequēti affrictu nipi-
run & compressione præter naturā. Potest tamen tylos etiam secundum naturam dici, ut apud Nicandrum caro
protuberans, circum oculos anguum: inde τύλωμα Grammatici etiam tuber exponunt, & inferiorem pedis par-
tem. Protagoras primus quam nuncupant τύλων, in qua onera portant, inuenit, Lactius lib. 9. Nihil igitur obstat
quā apud Diōdorū legamus δέρματον, idq; elegantiū meo iudicio, quā δέρματον, pro camelio cui geminū tuber.
Cameli non sunt vtrinq; dentati, quamvis cornibus careant: cuius rei causam reddit Aristoteles lib. 3. de partibus
animalium, cap. 14. Camelus vna ex ijs quæ non sunt cornigera, in superiori maxilla primores non habent dentes,
Plinius. Et alibi, Dentium (inquit) superiore ordine carent in vtrinq; genere, id est tum Bactrianæ tum Arabiæ.
Cameli adiuuantur proceritate collarum, Cicero de Nat. Anhar, id est locus qui est in inferiori parte gulæ, Lat-
inè sonat vulneratio cum lancea: ed quod camelus ibi cum lancea percussus, citius quam vlo alio vulnere mori-
tur, Syluaticus. Camelii venter cui multiplex sit, declarat Aristoteles lib. 3 de partib. cap. 14. Desenem, adeps zir-
bi, id est omenti camelii, Syluaticus. Camelus fel nō discretum, sed venulis quibusdam confusum habet, Aristot.
lib. 4. cap. 2. Et paulo post, Camelus quia felle caret, diu viuit. Plinius etiam camelos felle carere scribit. In ventre 3
(vel vt alibi, inter femora) mammae duas cum papillis quatuor habet, modo vacce, Aristot. Génitale camelis ner-
uoso est, Arist. Et alibi, Neruo (inquit) ita constat, ut vel ex eo confici possit (neruus) quo arcus fidissime inten-
datur. Capreæ, καπρὶ, sunt in natura camelii prominentes carnes, Celsius: nos clarissimus ex Suida dicemus mox cap. 5.
vbi de castratione camelii. Caudam habet camelus asino similem, genitale retro. Arist. Herodotus scribit, Camelū
in posterioribus cruribus gerere quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter posteriora crura eaudam
versus spectare, Aelianus. Genua singula in singulis cruribus sunt, & flexus artuum, non ut quidam perhabet plu-
res, sed propter alui interuallum plures esse videntur. Habet etiam talum simile bubulo: clunes proportione ma-
gnitudinis paruos. Bisulcum id animal est, nec vtrinq; dentatum. Sed bisulcum sic est, ut pes parte posteriori (sci-
licet versus calcaneum, Niphus. εἰς διπλόν, ego non versus calcaneum. sed superiori parte quæ posterior est ex-
ternis digitis) scissus paululum sit ad flexum digiti secundum: parte autem priore summa, quadripartito findatur 4
discrimine paruo, quantū primotenuis digiti inflexu, & quiddam inter fissuras, perinde ut in anserum pedibus ad-
iectum contextat. Pes vestigio est carnosus, vt vrsæ, qua de causa eas quæ per exercitum longiore itinere fatiscunt,
calceant carbatinæ, Aristoteles. Camelio tali similes bubulis, sed minores paulo. Est enim bisulcus discrimine exi-
guo pes imus camelii, vestigio carnoso vt vrsi, qua de causa in longiore itinere sine calciatu fatiscunt, Plinius. Co-
itus tota die est camelis solis ex omnibus quibus solida virgula, Plinius. Carbatinas calceamentum genus esse ex rudi
vel recente cōrio bubulo supra docui in Bōue cap. 5. Apud Varinum legimus etiam δέρματα & δέρματα, & δέρμα
secundum Cyprios, calceamentorum genera. Αναγέννησα, τὰ μὴ δέρματα, αρθρα τὸ δέρματα, Hesychius & Va-
rinus. Ego ita potius legerim, Αναγέννησα, τὰ μὴ δέρματα δέρματα, αρθρα τὸ δέρματα. Nam δέρμα, alibi exponunt,
σφιλον ουτον τοιούτος. Herodotus scribit camelum in posterioribus cruribus gerere quatuor femora, & totidē
genua & crurum posteriorum articulos versus cauda in conuerti, Aelianus. Ego per genua articulos intelligo, per 5
femora vero ossa quæ inter articulos recta habentur. Hæc autem terna esse in prioribus cruribus, in posterioribus
quaterna, sive dum hæc scriberem in dromade obseruau. Pedes nunquā atterunt: sunt enim illis reciprocis qui-
busdam pulmunculis vestigia carnulenta. Vnde & cōtraria est labes. (id est lapsus vel lapsio) ambulantibus, nul-
lo fauente præsidio ad nūsum insistendi, Solinus. Auicenna author est camelos quodam finos habere pedes, alios
vero equi instar solidos. Albertus. Camelus animal est deforme, collo & cruribus longis, Idem.

C.

Genus camelorum vtrumq; Bactrianum dico atq; Arabium pedatim (Ἐ οὐτ. Κ.) incedit, cum pes siāster nō
transit dextrum sed subsequitur, Aristot. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, sinistras incubant (id est si-
nistris interim innituntur:) Reliqua vt libitum est gradintur: leo tantum & camelus pedatim, hoc est vt sinistri
pes non transeat dextrum, sed subsequatur, Plinius. Apparet autem eum non intellectisselocum Aristotelis qui est
lib. 2. cap. 1. historiæ anim de gressu animalium: nam vbi Aristoteles dixit reliqua animalia οὐδὲ μετέπει ingredi,
quod fit cum statim post anteriorem dextrum pedem sinistri posterior progreditur, & post anteriorem sinistrum
dexter posterior: Plinius vertit, vt libitum est, Aseseteni, id est pastura camelorum, Antiqua expositio in Auicennam. Schœnuanthos aliqui pastum vel foenum camelorum vocat: nam vbi nascitur, longe lateq; omnia occupat,
ita vt pascendi copiam abunde præbeat. Amant hordeum, cuius pabulum subito glutint, & postea tota nocte ru-
minant: si unus abstineat in stabulo, cæteri tanquam condolentes in stabulo simili abstinent, Albertus. Quædam
præ sui corporis magnitudine, aut difficultate cibi nō ad concoctionem idonei, sed spinosi & lignei, multiplicem
habent ventrem, vt camelus. Et hæc quidem quanquam cornibus caret, ideo nō superne dentata est, quod ei ma-
gis necessarium est ventrem talem habere, quam dentes priores, &c. Ruminat etiam camelus more cornigerorū,
quoniam ventres similes cornigeris habeat, Aristot. Pastus columbarum & camelorum, est herba habens granum
simile

Si nile grano myrti, quæ pascuntur camelii, nec inde laeduntur quicquam, cum sit venenum vermis, Syluaticus & Antiqua exp. in Aunic. Astergar, id est spina camelorum, ut paulo ante dictum est cap. i. Arabes Scenitæ pascunt omnis generis pecorum, præsertim camelorum, optima habent, Strabo. Schœnianthus quidam Arabice adcher appellat. In provincia Aden, equi, boues, camelii, & oves vescuntur piseibus (quorum ingens illic copia) & libenter quidem siccis quam recentibus: nam propter immensum calorem herbis & frugibus carent, Paulus. Venetus. Camelus facile pascitur; etiam ubi pabulum desit. Philostratus. Camelii & equi turbulentam & crassam aqua suauius bibunt, quippe quæ ne ex fluvio quidem prius hauriant, quam pede inturbent. Possunt vel ad quatuor dies tolerare sine potu, mox bibunt quam multum, Aristot. Sitim & quadruplex tolerant: implentur cum bibendi occasio est, & in præteritum & in futurum, obturbata concalcatione prius aqua: aliter potu non gaudent, Plinius. Didimus in Georgicis ait triduum integrum tolerare sitim camelum. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt; denique nisi coenostor liquot fuerit, ipsi assidua conculcatione limum excitant, ut turbetur, Solinus. Bactriæ minus infestantur siti, ideoque laboris patientiores sunt, Cælius. Irrati strident horribiliter, Author obscurus. Μυραζθη, ονος καινηνοις θυλως θρυλη γερετη ή βεστη Hesychius. In auersum (ex auerso, ab querso) mingit, & mas & foemina; alioquin quadrupedum foemina omnes id faciunt, Arist. Feruidum animal camelus est, proindeque lascivum: ex quo in Vespis Aristophanes festuissime, Phocarum (inquit) odorem habebant, lamix vero testiculos illatos, camelii autem podicem. Coitus auersus elephantis, camelis, tigribus, &c. quibus auerla genitalia, Plinius & Solinus. Camelii sedente foemina (διηλας ναγκληνης) coeunt, nec auerla (σονδρινηνη) sed complectente mare, ut ceteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercet, Aristoteles. Errat igitur Plinius qui camelis auersum peragi coitum scribit, quod Hermolaus etiam in Castigationibus Plinianis obseruavit. Interim miror quæ fiat quod auerae non coeant more altiarum omnium quadrupedum, quæ genitale retro vertunt. Tempus coeundi in terra Arabia, mense Septembri. Incipit & mas & foemina coire in trimatu foemina post partum uno interposito anno coit, Arist. A trimatu pariunt vere, iterumque post annum implentur à partu, Plinius. Vere pariunt, Aristot. Petunt recessum solitudines cum libet coire, nec aliquis eò potest tutò accedere, præterquam pastor armenti, Aristot. Coituri solitudines aut secreta certa petunt, neque interuenire datur sine pernicie. Coitus tota die est tantum ijs ex omnibus, quibus solidâ vngula, Plinius. Geniturae cupidine cfferantur adeo, ut saeviant cum Venerem requirunt, Solinus. Camelus mas saevit tempore coitus, siue homo, siue camelus accedit: nam equis quidem odio naturali aduersantur, Aristot. Massagetae cum uxoribus in propatulo concumbunt ut Herodotus scribit: at camelii coeundam Veneris societatem nunquam palam inter se ducunt. Quod quidem factum verecundia an admirabili naturæ munere faciant, Democrito alijsque disputandum relinquon. Cum autem inter eos coniunctionis appetitum pastor exoriri sentit, aliquid concedit, Aelianus. Nec matri nec sorori miscetur camelus, Didimus. Camelos in Admirabilium relatione tradit Aristoteles nunquam coisse cum matre. Observatum id & in nono Aunicennæ libro, qui est de animalibus, Cælius. Camelus cum matre nunquam concubabit: Cuius rei exemplo est pastor quispiam, is cum foeminam quoad eius fieri poterat, exceptis genitalibus obtexisset, deindeque filium matri sic operta admisisset: hic ex latebris coitus appetitione falsus, matrem imprudens superucnit suam, quod ubi intellexisset, camelarium scelerati coitus admissarium, & mordicus premens, & ad terram abiectum genibus affligens, cum summis doloribus interficit, atque seipsum præcipitem agens, voluntariam mortem sibi coescivit. At inter homines Oedipum cum matre commisso incestum, constat: & Telephum etiam commissurum fuisse, nisi eos diuino ductu draco diremisset, Aelianus ex Aristotelis de historia animalium lib. 9. cap. 47. Camelus ventrem fert menses duodecim, parit singulos, Aristot. & Plinius. Viñiparum (sic legendum, non viñiparum) namque est, Aristot lib. 5. cap. 14. historiæ animal. Camelus fert uterum menses decem, Aristot. histor. anim. 6. 2. pro ἀλέξῃ λεγε ἀλέξει, ut loco iam citato: nam & Plinius ita legit. Separant prolem à parente anniculam, Aristot. Tenuissimum lac camelis, mox equabus, Plinius. Tertio loco asinæ, Aristot. Lac camelinum liquidissimum, tenuissimum ac minime piugue, licetque plurimo serè abundet, tardius tamen secedere longa experientia compertum est. Camelii lac habent, donec iterum graueuant, Plin. Lac suum vsque ad seruant, quod iam conceperint, Aristot. Syluaticus aufa lac camelinum exponit. Lac equarum sicut & lac camelarum partui vicinarum, subtile est, aquosum, & ventrem lenit: Aunicenna. Camelii lac impositu alteri lacti impedit caseari, Kiranides. Camelus quia felle caret, diu vivit, Aristoteles. Et alibi, Vivit diu plus enim quam quinquaginta annos. Etrusci alibi, Vivit magna pars camelorum annos triginta, sed multò plures nonnullæ: nam vel ad centesimum annum facultatem viuendi protrahunt. Viuunt quinquagenis annis, quidam & centenaria: vt cunq; rabiē & ipsi sentiunt, Plinius. Durant annos centum, nisi forte tralati in peregrina, insolentia mutati aeris morbos trahat, Solinus. Scabies camelii cedria curatur, Didimus. Rabiē & ipsi sentiunt aliquando, Aristot. & Plin. Πυρέθει έβεη καταπειράνεται, καθάπερ Κονάγης, Porphyrius. Camelis accidit rabies & podagra, unde facile moriuntur: quamuis enim non amittant vngulas, dolent tamen vehementer cum per itinera dura & fatigosa incidunt, Albertus & alij recentiores. Camelos necare traditur in Babylonis regione gramē id, quod iuxta vias nascitur, Plinius. Iuba tradit cetaceo pingui & omnium piscium adipe, negotiatorum in Arabia camelos perungere, ut asilos ab his fugent odore, Plinius.

D.

Quantopere incestum cum matre fugiat camelus, paulo ante dixi. Odium aduersus equos gerunt naturale, testibus Aristotele & Plinio: Vide etiam in Equo D. Cum Xerxes per Paonium agrum atque Cretonicum iter faceret super amnum Chidorum, leones impetu dederunt in camelos, qui commeatum portabant. Sub nocte enim reliquis locis consuetis eò descenderunt: nulloque alio neque iumento neque homine tacto, in camelos grassati sunt. Miror autem quænam impulerit causa leones, ut ceteris abstinerent, aggredientur vero camelos: quod animal nunquam antea nec experti fuerant illic, nec viderant. Sunt autem per ealocam leones multi, Herodotus lib. 7. Simonides in Iambis dicit Persas post Cyri pugnam in Lydia camelos simul cum equis alere, equorum metum ex camelis, coniunctu conantes expellere, Aelianus. Onerandi camelii si vel modice a camelario super genua calce pereutiantur, statim flexis cruribus se submittunt:

E.

Camelos inter armenta pascit Oriens, Plin. Omnes iumentorum in ijs terris (Bactris & Arabia) dorso funguntur: atque etiam equitatū in prælijs. Velocitas inter equos (id est æqualis equorum velocitatis, quamuis Pollux scribit Bactrijs camelos esse equis velociores) sed sua cuique mensura, sicuti vires. Nec ultra assuetū procedit spatium, nec plus

plus in instituto onere recipit, Plinius. Sunt alij oneri ferendo accommodati, alij leues ad perniciatem: sed nec illi ultra iustum pondera recipiunt, nec isti amplius quam solita spatia volunt egredi, Solinus. Currunt Camelii celeritas quam equi Nissiani, propter laxiorem sui gradus glomerationem, Arist. Arabes in Persico bello agebant camelos nihilo inferiores equis perniciete, Herodotus. Formicæ Indicæ Indos aurum ab ipsis congestum furantes, crebro lacerant, quamvis præ uelocibus camelis fugientes, Plinius. Camelis iunctis Indi tendunt ad auri furtam, quod custodiri aiunt à formicis, quæ vulpes excedat magnitudine, Herodotus. Adiicit Philostratus Indos ad cursum camelis vti, hisq; uno die stadiorum mille iter confidere, Cælius. Strabo lib. 15. de elephantis scribens, Αγριοὶ δὲ ταῦτα καὶ πεντάκις, (lego ταῦτα καὶ πεντάκις.) In Tesseto Numidiæ oppido terram equo & camelio exercent, qui arandi mos per totam Numidiæ obseruari solet, Leo Africanus. Thus collectum Sabotam camelis conuehit, Plinius. Onera sexaginta camelorum memorantur in sacris literis lib. 4. Reg. cap. 8. & sex milia camelorum, Iob 42. & rursus quinque milia, primo Paralipomenon cap. 3. Nonnulli superioris Asiae incolæ camelos vel ad tria milia possident. Ex ditylis camelis (id est quibus bina dorsi tubera prominent) quidam ferendis oneribus apti, supra decem frumenti minas, homines vero quinque in lecto iacentes vehunt, Diodorus lib. 3. Biblioth. interprete Poggio, quibus Græci codicis copia est, si volent conferant. Castrantur camelii mares, vt pugnaciores sint, à Bætris populis, sic petulantia excisa robustiores fieri aiunt, (quod & Solinus scribit:) Quinetiam foeminae vulvas ferro exulcerari, vt partibus illis quæ ad furorem libidinis incitant adustis, ad bellum aptiores existant, Aelianus. Camelii etiam foeminae castrantur, cum eis vti in prælio libet, ne concipient vtero, Aristot. Castrantur foeminae sive quoque vti camelii, post bidui in ediam, suspensæ pernis prioribus, vulna recisa, Plinius. Capreas, carnes sunt eminentes intra pterygomata pudendi, quas excidunt cum ad bellum parantur, ne amplius correre possint, Suidas. (sic in suis foeminae apria dicta vulvae adhærens excinditur.) Pterygomata pudendi foeminae labra sunt, quæ ἔρημοι ab Hippocrate vocantur, ambitus genitalis muliebris Cornelio Celso: intra hæc quæ prominet caro in camelis capreas vocant Græci, Hippocrates in mulieribus στρέψιον, aliqui nymphæ. Ad bellum vsrum, camelorum quoq; gerula opera expetitur: ex camelis etiam Bætrij pugnant, quod sint equis celeriores, & magnitudinis ratione formidabiliores etiam, & hirsutiores: & quia non infestantur siti, ac laboris patientiores sunt, ad diuerlos vsus bellicos magis idonei, Cælius ex Pollicius lib. 1. Camelos aliquantæ nationes (inquit Vegetius de re milit. 3. 23.) in aciem produxerint, vt Vrcilani in Aphrica, Mahetes hodie quoq; producunt. Sed hoc genus animalium arenis & tolerandæ siti aptum, confusas etiam in puluere vento vias absque errore dirigere memoratur. Ceterum propter nouitatem, si ab insolitis videatur, inefficax bello est.

Vrinam camelorum fullonibus utrissimum esse tradunt, Plinius. Lycion aptissimum medicinae quod est spumosum, Indi in vtribus camelorum aut rhinocerotum id mittunt, Plinius. Ex pilis camelorum & dromadum, qui mediocriter molles crispiq; sunt, vestes audio confici, camelotas inde vulgo dictas. Cœrulei coloris vestis dicitur & cymatilis, inquit Bayfius. Hic vndas imitatur, habet quoque nomen ab vndis, Ouidius: νύμφα enim fluctus est. Nec me latet quosdam per cymatilem vestem apud Plautum intelligere vndulatam, id est de camelot: quod haud scio an ridiculum sit, Hæc Bayfius. Diuum Ioannem baptistam legimus indutum fuisse veste ex pilis camelorum, contexta nimis ex pilis, non camelota, id est ipsa camelii pelle, vt pictores & statuarij fingunt. Camelorum Caspiorum villi adeò sunt molles, vt cum Milesijs lanis mollitudine cōparari possint, ex ijsq; Sacerdotes & Caspiorum ditissimi præcipuiq; vestes conficiunt, Aelianus. In ciuitate Calacia prouincia Egrigaiæ sub magno Cham, inueniuntur panni Zambilotti dicti de lana alba & camelorum pilis contexti, omniū qui vsquam sunt pulcherrimi, Paulus Venetus. Fiant & in regionibus Gog & Magog optimi Zambilotti è pilis camelorum. Idem. Generale camelis ita neruoso est, vt vel neruus ex eo confici possit, quo arcus fidissime intendatur, Aristoteles. Alhabab Arabice est neruus camelorum contusus in villis, quibus simul cum colla inuolutintur arcus ligatione forti, sicut fit in Damasco: hinc etiam in humano corpore ossium ligamenta seu chordæ alhabab dicuntur, Andreas Bell.

F.

Camelus in sacris literis animal in cibo vetitum est: quanquam enim ruminat, vngulam tamē non omnino dividit, sed parum aliquousq; & superne tantum: inum enim vestigium omnino planum solidumq; est: ita vt inter bisulca & solidipeda ambigere mihi videatur: proinde & Plinius alicubi solidam ei vngulam tribuit, vt in B. supra dictum est. Sunt qui asinorum domesticorum mandunt carnes, pessimi sueci, ac concœctu difficilimas, nec non insuauiae: ita etiam equorum ac camelorum non nulli, animo scilicet & corpore asinini ac camelini homines, vescentur, Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus. Caro algiezur, id est camelorum, est grossi nutrimenti & valde calefacit, Auicenna. Camelum lactum caro, suauissima omniū est: bibitur eius lac ad vnam mensuram duabus aut tribus aquæ admixtis, Aristoteles & Plinius: qui tamen lactis solum, non item carnis suauitatem commendat. Et alibi, Dulcissimum (inquit) ab hominī lacte camelinum est. Camelorum duplice gibbo insignium, caribus lacteis, vescuntur in colæ Arabiae, Diodorus Sic. lib. 3. Biblioth. Qui circa Caput Album dictū habitant, camelorum & aliorum animalium lac bibunt, Cadamythus. In regione Fezzen dicta maxima frugum carniumq; est penuria: camelinis enim duntaxat carnis vescuntur, Leo Africanus. Apud maiores nostros, inquit Antiphanes Comicus, boues integros assabant, ceruos, agnos: deniq; coquus quidam integrum monstrum assatum, nempe calidam camelum, magno (id est Persarum) regi apposuit, Athenæus lib. 4. Lac camelorum partui vicinarum butyri & caseosæ substantiæ minus habet, ac tenue est: Equarum lac est sicut camelorum partui vicinarum, tenue, aquosum: Oinne lac obstruit, iecur præsertim, excipiimus camelorum foetarum lac & similiū (asinum, equinum) in quo parum caseosi est, & aquositate sua abstergit, Auicenna. In lacte camelino saledo est, inde quod amat acetosum, Auicenna: (forte legendum, Salsum esse camelinum lac, quoniam camelii appetunt salsa). Acetosum vero lac, &c. à nouo initio. Lactis vsus s̄pē inducit sordes (albaras, id est, vitiliginem profundiorem) præterquam camelorum recenter foetarum: ex hoc enim raro timentur albaras, Auicenna. Aluum mollit lac equinum, camelinum, & asinum, Idem. Camelinum lac omnium tenuissimum est, & meliorem tenuoremq; succum gignit: extenuat crassos humores excrementios: aluum mollit, & obstructionibus liberat, propter vehementē calorē quæ ei per naturam inest, Rasis. Arabes nouimus camelorum lacte vesci, à carnis suillis vero abstinere imprimis, copia vel raritatis vtrumq; ratione. At camelos detestantur in Septentrione reieci, Cælius. Heliogabalus comedit s̄p̄us ex Apicij emulacione, vt Spartanus prodit, camelorum calcanea, cristas gallinaceis demptas viuentibus, &c. Heliogabalus struthiones & camelos exhibuit in cœnis aliquoties, dices præceptū Iudæis vt ederet, Lampridius. Camelus

Camelus calido & secco temperamento est, Rasis. Veneno infectus, si necessitas postulet, collocetur in ventrem muli vel camelī recens occisi: siquidem calor istorum animalium resoluit venenum, & spiritus partesq; corporis omnes corroborat, Ponzettus cardin. Caro camelī prouocat vrinam, Auicenna: Bellunensis cerū non camelī, legendum monet. Camelorum pingue quomodo curandum sit, ex Plinio. & Dioscoride prædixi iam in Tauro. Adeps de gibbo camelī suffita, iuuat hemorrhoides, Auicenna. Si non sentitur in eo adustio, vnguentu quod fit ex adipe qui in gibbo camelī inuenitur, & bædellio, &c. Rasis cap. 80. lib. 9. de cura rhagadum ani. Medulla camelī, adeps & lac asini, pili ē cauda simia adiiciuntur vnguento cuiusdam ad resolutiones apud Aetium. Sanguis camelī frictus (lege frixus) dysenterię prodest, & diuturno alui profluui, Haly. Siccatus & frixus, fluxiones sifit: cum vino potus, sagittæ Armenæ veneno aduersarur, Auicenna. Post purgationē vero mensium potum (hoc forte ad lac camelī pertinet) conceptum promouet, & prodest prouocationi vteri, Auicenna: vt citat quidam author obscurus: ego apud Auicennam neque in sanguinis neq; in laetis mentione reperio. Medetur sanguis camelī epilepsie, sed hoc negat Galenus: quoniam non ad modum incidit, sed forte ex tota substantia hoc facit, Auicenna. Camelī cerebrum arefactum, potumq; ex aceto, comitalibus morbis aiunt mederi, Plinius, & Auicenna, & Galenus in libro de theriaca ad Pisonem cap. 12. Serapion pro epilepticis ordinat camelī cerebrum atque fellæ, Cælius Aurelianus qui videtur non probare. Dentes quando fricantur, intestinis excoriatis manifeste prosunt: & hemorrhoidas impositi sanant miscentur item cum assagi, id est vngento & liuole cum aqua porrorum natabi, quo remedio inuncto efficaciter dolor hemorrhoidum tollitur, Rasis. Spuma camelī cum aqua pota ab homine ebrio, reddit eum demonicum, Rasis. Si quis de pulmone camelī arido & trito pondus aurei biberit, ex citatem incurret, Rasis. Fel cum melle potum comitalibus morbis aiunt mederi, item angina, Plinius. Solum per se fronti illitum, prodest ad uersum caliginem: sed ne omnino lippatur, decoctum cum mellis optimi cyathis tribus, & croci vncia in unum miscebis, & sic suffusionem ad oculos facies, vel etiam superlines inde caligates. & lipientes oculos: hoc medicamine etiam excrescentes carnes in oculis & cicatrices curantur, Marcellus. Cauda camelī arefacta aluum solui aiunt, Plinius. Setas ē cauda contortas, & sinistro brachio adalligatas, quartanis mederi, Idem. Lac camelorum recenter foetarum ambulantium, alijs Arabicarum, quod magis placet) prodest aduersus hydropem & duritiem lienis, vt caprinum etiā & asinum, Auicenna. Camelī lac roborat, obstructiones aperit, liensem crassum extenuat: & iuuat hydropicos, si calidum bibatur, presertim admixto ei saccharo alazur, Rasis. Lac camelorum recenter foetarum cū oleo de alcanna (alijs, alkerua) partibus internis induratis auxilio est, Auicenna. Lac omne spleneticis & hepaticis, & viectu attenuantibus indigentibus, insalubre, excepto camelorū foetarum lacte: hoc enim confert affectibus plenisque splenis & hepatis, & renouat (alijs humectat, alijs impinguat) hepar: Conducit præterea in hydropem, maximè si bibatur cum vrina camelorum recenter foetarum Arabicarum: excitat etiam appetitum cibi, sed sitim facit, Auicenna. Proutocat menses, & confert hemorrhoidum vitijs, Idem. Epoto veneno antidotum est lac camelī: idem corruptam temperiem corporis emendat, & auget ventrem (id est aluum deiicit,) Haly. Coagulum præcipue Camelini (alchusi, vt notat Bellanensis) præfocationi matricis confert, Auicenna. Fimus camelī cinere crispari capillum cum oleo aiunt: & dysentericis prodest illitus cinis, potusq; quantum trinis digitis capit, & comitalibus morbis, Plinius. Stercus camelī prohibet remanere vestigia variolarum, & tollit verrucas & fluxum sanguinis ē naribus sifit, & cum medicamentis potum comitalibus confert, Auicenna: author quidam obscurus falso ex Plinio citat. Fimus camelī albus cum melle tritus & impositus, tumores reprimit, & vulnera desiccata expurgat: resoluit bothor, & vlcera, scrophulas quoq; fortiter, &c. Hæc ex Dioscoride citata, neque apud ipsum, neq; apud Serapionem inuenio. Apud Auicennam vero sic legitimus, Stercus camelī resoluit bothor & vlcera: & similiter sterlus pecudis super mellinum: sterlus caprarum resoluit scrofulas fortiter, & similiter sterlus camelī: quod etiam articulorum dolores sedat & abscessus eorum sanat, Hæc Auicenna. Camelī fimus miscetur Oribasij medicamento ad alopecia, apud Nic. Myrepsum. Camelī sterlus ad podagrā, apud Aetijū, Apud eundem lib. 12. camelī sterlus in vnguentū quoddam ad resolutiones iniicitur. Vrina vlceribus manantibus vtilissimam esse tradunt. Barbaros eam seruare quinquennio, & heminis pota ciere alium, Plinius. Vrina camelī pulli cum à lacte separatur, soluit ventrem & nisi soluerit, medicamento aliquo deiiciendæ apto vtendum, Rasis. Vrinarum vtilissima est, quam reddit camelus Arabica, quam alnigib vocant, surfures abstergit, si caput ea abluitur: odorat uero prodest (vetus translatio non recte habet, foetori narium). & obstructum os, quod colatorium vocant, efficaciter aperit, Auicenna. Vrina camelī, vt hominis etiam, remedium est hydropi: eadē illinitur splen, præcipue cum lacte camelī, Auicenna. Ad impetiginem, Feda fluunt curui quæ purgamenta camelī, (id est vrina, vt puto,) Vrentur, cineremq; dabunt, vnguento aceto. Mascula thura simul, diuinaq; cura valebit, Serenus. Sal Ammoniacus factius hodie nobis assertur ex Germania plerunque: licet nonnulli ex vrina camelorum arte quædam densata fieri credant, Petrus Matthæolus.

a. Recentiores quidam chamelum per caspiratum scribūt, vt Politianus & Calepinus, forte veteres imitati Latinos qui chenturionem pro centurione dicebant: aut propter etymologiam qua Græci καμηλον dici arbitrantur, quasi καμηλον, ὅπερ καμαινειν αἴπει το φορτων, id est quoniam humi sedenti, vel potius cubanti onus imponitur. H dī καμηλόν φένε το καλλα, καὶ έκατον εἰς το σπονα, Suidas in voce Καλλα, sine authoris nomine, vt solet. Alij καμηλον quasi καμηλον dicta coniiciunt, οὐδε το καμηλον οὐδε μηδεστι, id est ab eo quod femora inflectat, cum ad sedendum cubandum se demittit. Scribit Onirocritorum primo Artemidorus, ex Eueni sententia in Eroticis ad Eunomum, camelum dici velut καμηλον, quia μετρον καμηλον μηδε: quo argumento præmonstrata cruris debilitatem somnianti, hospitio se exceptum in fuga, cui nomen foret Camelus. Artemidoro subscribit Horus, apud Aegyptios camelum inquiens, indicare hominem incessu tardum: quoniam inter animalia camelus modo τη μηδε καμηλον, vnde etiam nomen ei contigerit. Ex Strabonis tamen interpretatione Georg. libro 17. coniectare licet camelum esse Assyrium vocabulum: gamal enim dicunt illi, vnde vico conciliatum nomen Gangamela, velut domus camelī: quod estab Dario impositum Hystaspis filio, quum fatigata camelū

camclo alimentorum ratione locum contribueret. Gangamela tamen pronunciant Græci, forte per inscitiam, quia gentium illarum proprietate, gan, locum dicunt munitum. Meminit loci ac interpretamenti in Alexandro Plutarchus, Cælius. Camelum Græci omnes, ni fallor, fœminino genere tantum proferunt, quanquam recentiores quidam generis communis faciunt: Apud Latinos etiam fœmininum frequentius inuenias, masculinum rarius. Recentiores quidam in veterum scriptis fœmininè posita cum mentione camelii nomina, per imperitiam in masculinā verterunt, vt apud Plinium vbi vetus lector Baetrias, & Arabias camelos habet, idq; recte (nam Aristoteles etiam sic habet, & Gaza similiter reddidit) Baetrianos & Arabicos supposuerunt: non genere solum mutato, sed possessius etiam nominibus gentiliū loco usurpat: quorum virtusq; licet fieri posse aliquis afferat, malum tamen & antiquum & magis proprium morem seruare. Sic camelus dromas fœminino solum genere à Græcis profertur, pro more oxytonorum in ás quæ fleuntur per ádos apud Liuum in masculino legimus, Ante hunc equitatum (inquit lib. 7. bell. Maced.) falcatae quadrigæ, & camelii quos appellant dromadas. Αἴραμας ὁ οὐρανός, Varinus. Αἴραμαλα, η ουρανός, Hesychius, Καμηλος, sumitur etiam pro multitudine camelorum, vt η ιππος pro equitatu, vt apud Herodotum in clio, τῇ οὐρανῷ ἐπεσθι τὸν σπανίσκειν. Camelinus adiectuum, vt lac camelinum Plinio. Afinorum etiam vetulorum, vt equorum & camelorum quoque carnibus nonnulli vescuntur, αὐθεωποι η ψυχειν καὶ η σῶμα διώδεις τῇ οὐρανῷ θεοῖς, Galenus. Camelus non tantum significat πάχτεφόρον λύσον, id est quadrupedem dosuariam; vel iumentum clitterarium: sed & crassum illum funem nauticum cui anchora alligatur, à similitudine camelii animantis tortuosi, Cælius & Theophylactus in Matthæi Euangelium. Latini, vt Cæsar lib. 1. bell. Ciuit. anchorarium funem, aut atrichale vocant, Plin. lib. 16. Vsus eius anchoribus maximè nauium, pifcantumq; tragulis. Liuius lib. 2. bell. Punici, Vixdum omnes conciderant, quum alij resoluunt oras, aut anchoram vellunt, alij, ne quid teneat, anchoralia incidunt. Ammianus Marcellinus; Per anchoralia quadrupedo gradu repentes, in scaphas seie iniebat. Κάμηλον Δέξαρτης φασί η διεθεῖν, vt in Euangeliō legimus, Matthæi cap. 19. id est camelum vel anchorale per forame acus transire aut transmitti (quod seruator nosfer facilius esse pronunciat, quām diuitem in regnum Dei eingreditur. Actus foramen Græci κύνας vocant:) prouerbiali sensu re impossibili profertur: Vt illud etiam Matth. cap. 23. Οὐρανοὶ προσοι διωλιζοντες τὴν οὐρανόν, tūnq; η καμηλον καταπινόντες, id est, Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes: Quod præceptoris nostri Iesu dictum est in superstitiones & præpostere meticulosos homines, qui velignorantes, vel dissimulantes, quibus in rebus sita sit vera Christianaq; pietas, in rugis sibi nunc placent, nūc trepidant, in maximis securi, pleni ludicarum superstitionum, vera charitate vacui. In hos Christus huiusmodi torsit prouerbium, Culicem liquant, camelum glutientes. Ab hoc non abhorret quod alibi retulimus, Αὐτὸν γαγγαλίζειν, id est, Statuam colare gutturre, Hæc Erasmus. Videtur autem mihi liquandi verbo abuti, pro colandi: deinde γαγγαλίζειν, quod titillare significat, vt recte Gaza ex Aristotele transtulit, vna litera deceptus inepit tanquam idem sit quod γαγγαλίζειν exponit. Nos αὐτεπίστα γαγγαλίζειν, non fauibus colare statuam, sed titillare vertemus: quod cōveniet in eum qui impossibile aliquid conetur, quo sensu mortuo mederi, & mortuo verba facere dicimus, longe alio quām sit prouerbij Camelum glutire, colare culicem, cuius occasione huc diuerti. Diuus Hieronymus Matth. cap. 19. camelum de animante quām func intelligere maluit. Calepinus camelum pro animali communis generis facit, pro fune autem masculini tantum, quod tamen nullis testimonij comprobat: nec equidem probari posse crediderim, cum semel tantum in sacris literis camelii nomen pro fune legatur, nec alibi vsquam quod sciam, & illic quoque funis ne potius quām animans accipi debeat incertum sit. Ego de animali potius acceperim, partim quia Dominus noster in alio etiata prouerbio quod iam retulimus, camelii nomine tanquam animantis vtitur, quod vel inde constat, quia culicem aliud animans ei opponit: partim quia doctissimi apud Græcos grammatici, Aristophanis interpres, Suidas & Varinus, η ουρανόν per iōta in penultima, non per η cum funem significat, scribendum docēt. Camelii epitheta, Hirtus, deformis, sitiens, luuenalis, Deformis poterunt immānia meinbra camelii. Persius Saty. 5. Tolle recens primus piper è stiente camelio: nam quod sitim vel quatriduo toleret, supra dictum est.

Kαμηλίτης θεος έτω και αλεπος, Suidas: Varinus & Hesychius non habent. Conicerit autem quis bōuem, cui tuber in dorso cameliorū in star promineat, sic appellari, quod de Caricis, Scythicis & Syriacis bubis veteres quidam scribunt. & insuper Syriacos, nodos scapularum flectere, vt camelii. De camelio paulò post dicam in e. Camelis stomachi (ventriculi potius) est superficies ipsius stomachi intrinseca, crista, in star superficie panni vel lane pilis cretis & crispis, Andreas Bell. Camella, genus vasis, cuius meminist. Quid. 4. Fastorum his verbis, Dum licet apposita veluti craterem camella. Lac niueum potes, purpureamq; sapam. Non prætereundum hic camelaucium est propter vocis vicinitatem, Suidas & Varinus η ουρανόν inscribunt per in scunda syllaba, & Romanum vobulum esse docent quod tamē à Græcis etiam usupari possit vel etymiratione, παρά την ουρανόν ελαύνειν, id est ab astu abigendo: est enim pilei seu galeri genus lati, quo astu tempore qui in sole versantur, vtuntur: cuius forme & vobis vulgo ex triticeis alijsū culmis cōtexi solent. Τὸ μαλέον η την ουρανόν ελαύνειν, Aristophanes in Acharrensisbus: tribuit autem poeta Telepho πλαιον vel pilidion (quas voces apud Pollucem quoq; legimus) quod nunc, inquit scholastes, η ουρανόν vocatur per epsilon, Cælius galericulum interpretatur. Ut camelacion sic & causia, η ουρανός, nomen habet, quod genus pilei sit η ουρανός, id est aduersus astum, idonei: de quo Antipater Thesalonicens, in epigrammate, Καυσία, η παραγέ Μακεδόνων (Μακεδόνων propter versum) εὐηγλόν έπονον, Καὶ οὐκέτας η ουρανός η ουρανός, Hæc Orus apud Etymologum. Ego camelaucij nomen apud Latinos nusquam legi: Causiam verò regum Macedonum insigne fuisse grammatici tradunt. Valerius Maximus lib. 5. Quemadmodum Antigonus caput Pyrrhi texit, causia, qua velatum caput more Macedonum habebat. Plautus in Milite, Facito vt venias ornatus huic naucleiaco, causiam Habeas ferrugineam. Καυσία aliqui etiam η ουρανόν exponunt, & pileum latum contra imbreem. Icon. Romæ in domo Ioannis Zampolini iuxta plateam Iudæorum est imago camelii, hanc habens inscriptionē, Salius Augustus Felix Leonides. vt legimus in antiquis inscriptionibus à Petro Apiano & Bart. Amantio collectis, vbi etiam imago expressa est. Camelopodium pro marrubio inter nomenclaturas herbarum legimus: forte clinopodium potius legendū: florū enim verticillis marrubium & alia herba proprie clinopodium dicta, conueniunt. Camelani Italiz populi in sexta regione, Narniensibus & Nucerinis vicini, Plinius. Camelides, insulæ duæ ignobiles Mileto vicinæ, in ora Ioniae regionis, Plinii 5. 31. Camelocomi, η ουρανός, populi Arabia sunt, à camelorum nutritione & cura, vt appareat, nuncupati: meminit eorum Stephanus in Chatramotites vocabulo. Alij sunt Camelitæ apud Strabonem lib. 16. Ab Euphratis (inquit) fluminis transitu Scenæ usque, estiter dierum vigintiquinq; hīc sunt Camelitæ, &c. Gamale, η ουρανός, vrbs in Iudæa vel Syria,

Stephanus & Iosephus Antiquitatum lib. 4. Suetonius in Tito, Tarthachlam (inquit) & Gamsen vrbes validissimae as Iudee in potestate redegit. Videtur sanè hæc etiam à camelio appellata, quam Hebrei gamal vocant. De Gangam, a vico Persidis paulo superius in hoc capite dixi. Carauana, camelorum agmen apud Turcas.

b. Sallustium mirari soleo, qui Romanos sub Lucullo imperatore in Asia primum camelos vidisse scribit, at iterum forte non eos primum qui cum Scipione Antiochum deuicere, neque iterum qui cum Archelao ad Oezoumenum & Cheronæam nuper conseruerunt, cognouisse camelum, Plutarchus in Lucullo. Hippocamelus nomen pater nomen in Antonij carminibus legi. Leucrætus caput est melium, Plinius: vel ut Solonus, camello. Karuylæ περιποτον Aristophanes in Vespis Philocleonis attribuit, cuius corporis partes veluti monili, rorarius describit: scholia Ἑρμηνευων την καρυλην καὶ λαγυναν esse docent: id est camelum libidinosum & feruido anno esse: speciem habet prouerbij in libidinosos, sed plebeis turpitudinis, Ideoque honestis viribus vitandi.

e. Αἱ μὲν ποικιλῆαι ἐφόβου μένον τὸν ἴππον, &c. Xenophon de Institutione Cyri libro 7. Nos ita vertimus: Camelæ in his quæam terrori equis erant. Nam qui insidebant eis, neque cædebant hostiam equites, nec ab ipsis cædebantur, cum equus nullus proprius accederet. Hoc quanquam rancore vtile visum est, nullus tamen vir honestus & strenuus camelum inequitandi gratia alere vellet, neque eas in hoc exercere & instruere eas ut pugnari ab ipsis possit. Quomobrem pristino habitu resumptio, inter iumenta impedimentis destinata degunt. Hæc Xenophon, idem libro 4. tertum Græcatum, Καληδονικοὶ δὲ πότεροι Φθιονοί, οἱ Λαγυναῖοι δὲ Εὐαδαὶ ἀνθράξ, id est Camellæ etiam, quas Agesilaus in Græciam secum abduxerat, tum captæ sunt. Hellologabalus fertur luxurias camelos quatenus ad currum in circu, priuato specaculo, Lampidius. Tartari habent quadrigas filtro cooperatas, quæ à camelis trahuntur, quibus omnem familiam & rem familiarem imponunt, Paul, Venetus. Karuylæ περιποτον, pellis cameli. In signis notæ censuratur olim, si quis camelo insidens, ac per urbem circundatus, visendum se omnibus præberet. Quod contumelia genus Byzantij in Arsacem Armenium, præditionis conuictum; promulgatus quæ inque imperator Iustinianus, Cælius. Similem infamiam notam in Asino supra ostendi. Caput Gebanitum Thomna abest à Gaza nostri litoris iudeæ oppido LXXX. XXVII. M. pass. quod diuiditur in mansiones camelorum LXII. Plinius 12. 14. circa hiemem: Et mox, Sumpsum in singulos camelos denarium DECXXX. ad nocturnum iactus colligit. Mansio, inquit Sipontinus, iter est viius diei. Idem iam citatum Plinius locum sic legit, Abest à Gaza, &c. M. D. XXXVII. millia passuum, quod diuiditur in mansiones camelorum sexaginta duas. Hinc percipi potest iter camelli viius diei esse circiter quadraginta aut paulo amplius millia passuum, Hæc Sipontinus ecce indum cuius calculationem bis mille quingenta & triginta septem millia passuum legendum mihi videtur: aut minoris mansiones facienda. Πῶς διδούσις Μῆδοι διεισθῶται; Aristophanes citans Spida: Medi enim venerantur camelis inuesti. Camelarij dicuntur qui camelos equitant in acie, καμηλάται Herodiano libro 4. possunt & καμηλοκούοι dici, ut Arabæ populi. Karuylæ περιποτον, qui camelos agit vel ducit. Arabiam sterilem, Arabes Scenitæ camelorum pastores habitanti, Strabo lib. 16. Karuylæ περιποτον munus institutum erat, impedimentis exercitus agendis & comportandis in expeditionibus publicis, Iareconsulti titulo De munib[us], camelatam dicunt, camelorum curat onem, quæ publica pecunia alebantur, & camelarios curatores ipsos. Quod munus, inquit Arcadius, personale est. Sunt qui camelasia dici arbitrentur camelorum præbendorum munus tabellarijs publicis transmutendis, Cælius. Camelasim est apud Ammanum Marcellinum libro 17. Factum, inquit, tunc est, & deinde unius annos summittate, ut præter iolita nemo Gillis quicquam exprimere conatur camelasi nomine iniquæ: Apparet exactionis genus esse. Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madiam & Efa. Esa. 60.

h. Asphaltites lacus animal non habet: nihil in eo immergi potest, tauri etiam camelique impune ibi flent, Solinus. Arabes pingues ac sagittatos camelos in ara Ignoti diei sacrificabant: nuptiaræ virgines camelis deos propitiabant. Gyuldus. Sagarentes quotannis summa aduersus Mineruam obseruantia ei celebrant camelorum certamen: enimvero velocissimi apud eos procreantur, Aelianus.

PROVERBIA. Camelæ in fabulis dictum circumfertur ex Libanij declamationibus, Dam plura affectos, etiam ihs, quæ habui suum excussum. Cælius. Camelus cornua desiderans, etiam aures perdidit, Ηναγιαντος διηγηματιον ne exortis καὶ τὰ περιπτώμενα, In eos qui dum peregrina seellantur, ne saa quidem tuentur: sumptum ab apolo de camelis, qui per oratorem cornua postularunt à loue, qui offensus itulta postulatione aures quoque resecurit. Camelum Bætrianam, καὶ διχειρων αὐθεωτον, id est bicolorem hominem, venisse in prouerbium in Ægyptia historia animaduertimus: aduersus eos quidem, qui ea promunt, quæ admirationi putant futura, re 50 antem ipsa vel meticuloſa sunt vel plane ridicula. Adagium rationem habet eiusmodi: Ptolemæus Lagi duo, quædam inuisitata in Aegyptum induxit, camelum Bætrianam insigniter nigrum: bicolorum item hominem, ita ut medietas quidem ex æquilibrio summe foret nigra, reliqua portio albedinem preferret eximiam. Conuerientibus igitur in theatrum Aegyptijs, alia vtique non pauca spectaculo digna exhibuit: Demum stuporem nubitate tel, ac inuisitate specie inuecturus, camelum produxit & semialbum hominem. Cæterum Aegyptijs camelæ aspera territi, paulo minus profilentes mandarunt fugre præsidium, etiam si auro esset ornata egregie, ac purpura instrata, freno quoque lapillis interlucentibus conspicuo, è thesauris Darij regis, vel Cambysæ, aut ipsius Cæli. Ad hominis autem illius ita coloribus distincti, & (vt sic dixerim) variegati inuitum, partim fusi sacerunt, partim ut monstrificum quiddam auersati sunt. Hinc Lucianus, Δέδονα δὲ μηδέ τι μεν καμηλος εν Αἴγυπτῳ γ. Sum veritus, inquit, ne libelli mei perinde fiant ac camelus apud Aegyptios, hæc Cælius. Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera, Ηναγιαντος φωλεσσα πολλων δυον αινατια φορτια, prouerbium in Asino supra relatum. Perbi carmen, Tollerecens primus piper è stiente camelio, Erasmus citat in prouerbio Σπανιδουλην, quod exponit A subeunte portum nauis, & referat ad celeritatem quæ ad questum plutimum valeat tractu prouerbio, vt ipse ait, à negotiatorum diligentia, qui merces statim emunt ab ipsis nautis in portum appelleantibus. Non aliud autem huius prouerbii authorem vel testem citat, quam Suidam: cuius verba commemorabo, vt Erasmi error intelligatur: sic igitur scribit, Απὸ καταδυούτης, λείπει ὅτι ἀλεβην κέδρος, ξυρὸς τοῦ ἐπιπλούοντος, οἱ καταδυούτης της νεώς ὃν ἀλεβων κέδρος ἡγεμονεῖ, hoc est ut nos conuertimus: A naui quæ submergi incipit, subaudi, quicquid accepteris lucrum est: ducta metaphora à mercatoribus, qui ē naui iam iam submergenda, quicquid abstulerint, in lucro ponunt. Fefellit Erasmus καταδυούτης verbum, quod appellat exponit, & portum subire: quoniam aliquando simpliciter subire yelingredi significat: cæterum de naui

appellente plurima apud Pollucem libro i. verba legimus, *naturamq; daturam, naturamq; de tauris, ei oculorum, et ceteris.* ὡρηθελέν, Χ. κατενθάνοντις hoc sensu. Formica camelus, Μύγενς ἡ ναυπλίος, de vehementer inaequalibus, & modo inimisis, modo maximiis: quod perinde sit, quasi repente camelus in formam vertatur. Lucianus in prima epistola Saturnialium, Ωτήνων ἔχοπλος, μύγενς ἡ ναυπλίος, οὐδὲ παραμιτα φυσιν, id est, Nam ut nunc vultur à nobis, formica camelas, quemadmodum prouerbio dicitur. Loquitur de opibus inaequaliter inter mortales distractibatis, ut haec pluriimum superest, huic multum desit. Neque intempestie dicetur in eos qui sibi non constant, in vitramque partem immodi, Hæc Erasmus. Ego errorem suspicatus, locum in ipso Luciano require-re volui, in quo μύγενς ἡ ναυπλίος repeti, id est formica aut camelus, & omnino sic proferendum puto longe clariore sensu quam si articulus in pro disiunctua coniunctione inponatur, ut Erasmus fecit. Similia huic prouerbia sunt, Rex aut Asinus, bischoff oder bader, Aut ter sex aut tres tesserae, Aut regem aut fatum nasci oportet. Quod ad significationem prouerbij, Germani eleganti disticho eam expriment, *Tzulitzel und tzuvil, Verhant alle spū,* id est, Parum & nimil ubique nocent. Camelus saltat, vbi quis indecorum quipiam facere conatur, & inuita, sicut aiunt, M'herua. Veluti si quis natura seuerus ac tetricus, affectet elegans ac festiuus videri, naturæ genioque suō vim inferens. Hieronymus in Heluidium, Rismus (inquit) In te prouerbium, Camelum vidimus saltitarem: Taxat autem hominis inepiam, qui cum à Masis esset alienissimus, tamen disertus haberi vellet, Erasmus. Calius hæc prouerbia, Lenticulam decoquens vnguentum ne indideris, In oleribus piper, Camelus saltans, omnia eiusdem ferè significationis facit, de quo viderint quibus vacat: milii non admodum probatur. Ad camelum saltantem proxime accedit Germanicum nostrum, *Die k' gaat auf Stettzen,* id est, Vacca grallis (vt vocant) incedit. Prouerbia à Domino nostro in sacris literis usurpatæ, Facilius camelum per acum traxi, & Camelum glutire, colate culicem, superius in prima huius capitii parte posui. Καρκας πρωκτον ἐχειν, inuercundius est quam ut repeti mereatur, cum velut supra à nobis positum displiceat.

COROLLARIVM.

Hic corollarij loco adiicientur qua Leo Africanus de camelis scripsit, in descriptionis Africalibro 9. his
verbis.

CAMELVS animal blandum ac domesticum maxima copia in Africal inuenitur, praesertim in desertis Libye, Numidie, & Barbarie, ex quibus Arabes suas diuitias ac possessiones estimant: & si quando de diuitiis Principis aut nobilis cuiusquam sermo fiat, possidere aut tot camelorum, non aureorum milia. Qui porrè camelos possident Arabes, heriliter viunt, ac libertè, vix potest cum quibus in desertis agere possint, ad quæ propter ariditatem nec Reges nec Principes pertueri valent. Huius generis animalia in omnibus orbis partibus visuntur, nempe in Asia, Africa, & Europa. Iis in Asia vtuntur Tarrari, Cordi, Dalemij, & Turcomani. In Europa Turcici Principes, cliteillis ac sarcinis deferendis, quemadmodum & in Africavniuersi Arabes, tū qui deterræ Libya inhabitant, Regesque omnes camelis annonam & impeditamenta vehenda curant: verum Africi camelii Asiaticos excellunt, inædiā enim quadraginta vel quinquaginta diebus perferentes, pabulum ferentino tempore non attingunt, verum exonerati in proximis campis herbam, veprates, vel arborum frondes pabant, quod Asiatici præstare non valent, quos profectionem quandam auscipiuntur, obesos & saginatos esse conuenit. Experiencia comprobatum est, camelos onustos iter quinquaginta dierum absque pabulo confesse, quibus primo gibbi, deinde abdominis, postremò coxae obestate attrita, vix centum libris gestandis sunt accommodi. Asiatici verò camelis mercatores pabulum porrigit, & singulis singulam pabulum onustum circumducunt, tutmarim onusti euntes & redeentes: qua ratione & pinguis conseruant, & quæstum conduplicantur. Verum Africani mercatores in Aethiopiam numidinatum gratia proficisciunt, de reditu, quod vacui reuertantur, neque res magni ponderis isthinc reportent, parum solliciti, ut camelos macilentes dotsiq; vulneribus saucios in A. h. opiam perduxerunt. vili prelio desertorum incolis saginatos diuendunt. At qui in Barbariam vel Numidiam reuertuntur, paucissimi eagent camelis: ut potest quibus ad equitationem, annonam, aurum, resq; & saltem leuiores preferendas vtantur. Camelorum tres sunt species, quarum primi Hugiu nuncupati, crassissunt, ac procera stature, cliteillisque gerendis aptissimi, verum ante quadriennium inutiles: quo exacto, mediocris quaque camelus mille libras Italici ponderis gestat. Cum sarcinis oneratus, genibus & collo virgula? aus solum tenet, dum pondus sufficiens agnoscat, seipsum erigit. Solent potro Africani castrare quos oneribus gestandi seruare cupiunt, decem fœminis masculum unicum miscentes. Alterum camelorum genus (Bechetos v. c.) duos habet gibbos, oneribus gestandis & equitationi pariter accommodos: cuiusmodi Asia saltantem producit. Tertium genus, patria lingua Ragnahil dictum, gracilibus, exiguaeque staturæ camelis constat, qui sarcinis gerendis inferiores, reliquos tanta sui perniciitate superant, ut diei viuis spacio amplius centum passuum milia conficiant, iter modico viatico ad dies octo vel decem per deserta perpetuantur, quibus nobiliores Numidiæ Arabes & Afri Libyci uti solent. Cum Rex Tombuti magna celeritate alicuius momenti negotium Numidis mercatoribus indicare cupit, niuntius camelio istiusmodi insidens, Tombuto Daram vel Segelmessim nongentis passuum milibus distat, octiduad summum spacio procurrit: verum ea negotia obeuntur, viros itineris per deserta expertos esse conuenit, qui infra quingentos aureos in singulas profectiones non exigunt. Sub Veris initium in Venerem propensi, non modò se mutuo offendunt, verum homines à quibus injuria olim affecti fuere, leuiorum etiam luctum remittentes, capitaliter infestantur: & si quenquam dentibus atripere possint, in æternum erigunt, ac humi delectum pedibus proculant, atque in hoc furore diebus quod aginta permanent. Fami patientes, adeò sitim tolerant, ut potu absque incommodo diebus quindecim abstinere possint: nocturus alioquin si camelarius triduo absoluto aquam illis porrigat, quod singulis quinque aut nonenoris diebus consueto more potentur, vel urgente necessitate quindenisi. Sunt & camelii natura benigni, & humano sensu aliquatenus participiant: nam si quando inter Aethiopiam & Barbariam diei iter solito diutius protrahatur, camelos defatigatos flagris incedere non urgeant, verum ceras canilenas occidunt, quarum soavitate demulsi, iter tanta velocitate prosequuntur, ut nec illos cufsu insequi valeant. Vidi ego in Alcaito camelū ad sonum tympani saltare, quam artem à magistro edoctus pauci referre liber. Camelus felicitur iuuenclus,

muenculus, quem per horz d' midiam in hoc loco iustra hypocausti preparato, cuius pavimentum igne calefa-
etim sit, constituant: tum pulante quodam fo. is tympano, camelus non soni, sed ignis gratia, quo pedibus ef-
fenditar, tum crux vnum, tum alterum modo saltatorum erigit, cui exercitio per annum vel menses decum af-
ficiens, in publicum deductus, audito tympano, temporis quo calorem sub pedibus sentit remanscens, con-
festim saltat, ac supra idem pavimentum consistere existimans se in pedes erigit, & saltare videtur; atque ex usu
naturem formans, perpetuū hoc obseruat. Alia pleraque de hoc animalē narrare possem, quæ breuitatis
gratia omissio.

DE CAMELO DROMADE:

De Quadrupedibus

 AMELVS dromas Græcis à cursu & velocitate dicta & Arabica camelus, omnia ferè cum superiore re communia habet: priuatum tamen quæ apud scriptores reperi aut ipse obseruau, de ea literis mandate vñsum est, cum figura etiam differat: vi pote unico dorsi tubere, cum superiori geminum sit. Dromedatij uomen plerūque gentes usurpat, Itali, Galli, Germani, Hispani. Græci dromadem solum fœminino genere dicunt, nec vñquam quod sciam sine cameli nomine præposito. Flura quæ ad nomina eius pertinent, Σαλια quædam de hac quadrupede in camelō dixi, nihil eorum hinc repetitur. Vidi Δρομαν (lego Δρομαδ.) id est diomedatios camelos, qui in cursu ipso cum equis componi possent, imò vero etiam qui illos vincerent, Didymus in Geopon. Dromeda genus est camelorum, minoris quidem stature, sed velocitas, vnde & nomen habet: nam dromos Græce cursus & velocitas appellatur: Ruminat sicut bos & ovis & camelus, Isidorus. Audio regi Gallorum nuper duas camelos dromadas albas ab imperatore Turcarum dono missas esse. Dromas quam vidi dum hæc scriberem, altitudine erat quinque cubitorum dodrante dempto longitudine circiter sex: superioris labrum in medio scissum habet ut lepus: in pedibus deos vngues latos: bilulci apparent, sed divisio superne tantum est, nec penetrat ad ima vestigia: que carnosæ ei & plana lataque sunt, orbis cibarij instar. Tuber durum & glabrum habet infra in pectore cui incumbit, & singula in singulis cruribus superius: reliqua ut Bactrianae camelij. Camelos quinquaginta annos vivere percepi, Bactrianas ad centesimum usque, Αἰλιανος, Liuius libro 9, belli Macedonici, Ante hunc equitatim falcatae quadrigæ, & camelij quos appellant dromadas. Et alibi apud eundem ni fallor, Dromades camelij inter dona erant velocitatis eximij. Diodorus libro 3. Bibliotheca de camelis ditylis, id est gemina tubera habentibus, locutus, subdit: Anacoll vero ligarique, qui dromadum sunt forma, plurimum via confidunt: præstrem per deserta & aquis carentia laca. In bello quoque duos in certamen sagittarios ferunt, dorso contrarie inuicem insidentes: alterum à fronte aduersus hostem, alterum contra persequentes pugnantes. Hæc Diodorus de Arabia scribens, interprete Pogio. Centum & amplius milia vno die pergere solent, Isidorus. Dicant eos camelis dormedatilis triginta sexaginta dierum itinere, diebus undecim peracto, rem consecuisse, Strabo libro. 15, in Græco est, καρκίνων δρομαδῶν. Illa quam ego inter scribendum hæc vidi, onus gestare dicebatur consuetum libras mille quingentas: interdum etiam dicentis super bis mille onerari. Inclynat se in terram ac procumbit ut sessorem admittat, vel onus recipiat, mox denuo surgit. Estenim omnino facile & morigerum animal, quod in tanta corporis mole miteris. Per iracundiam calcitra, sed raro.

Dromadi navi cursus pernicitas nomen dedit, Cælius Calcagninus. Est & pisces hoc nomine apud Aristotelem, Gaza vettit cursorum. Usurpat etiam pro scotto, ut Pollux, Hesychius, & Varinus scribunt: inde forsitan, quod camelorum genus (ut supra dixi) valde libidinosum sit. Δρόμεν, cancer parvus, Hesychius: apud Testimentiū serui nomen. Δρομάσεν, currere Varinus Δρομαδίου, curriculo, cursim, Varinus Δρομαδίου, & Δρομαδίου, aduerbiū, Suid. Impetus sine ratione veluti camelus dromas ad omnem scelus fertur, Heracides in Allegoriis.

D E C A M P E.

 IONYSIUS contracto exercitu, per loca arida ac deserta ferisq; infesta profectus, ad Zambirram urbem Lybiæ peruenit. Ibi feram indigetem, campes nomine, multis eius ore mortalibus petnliosam, peremit: quæ res magnam ei gloriam penes accolas tulit. Ut autem sempiterna occise ab se bestia gloria extaret, erexit ibi tumulum ingentem, quia posteros usque perfecerauit, suæ virtutis monumentum, Diodorus Siculus libro 4. de fabulosis antiquorum gestis.

DE CANE IN GENERE.

 ANIS quadrupes terrestris, Hebraice בָּלְבָל keleb, Chaldaice בָּלְבָל kalba, Arabice بَلْبَل kelbe cum scheua sub media simul & ultima conionante. Peisice حَلَقَ flag. Inuenio & حَلَقَ lamas, tanquam in Hebraicū aut lingua Hebreis finitima nomen, in lexico trilingui Seb. Munsteri. Antiqua in Auicennam exppositio, gaukileb virinam canis interpretatur. Apud Syluaticum nomina hæc reperi, kilbu, id est canis: Lafenel chelbe, id est lingua canis: haraitis, id est sterco caninum: bulleb, id est virina canis. Buluzemet, id est virina catuli: chos alkeb, id est testiculi canis: catilabket, id est stranguulator canis, aconitum, apud Auicennam. Recentiorum quidam canem Saracenicæ kep vel kolpb vocati scribit, Græce κύων, & hodie vulgo κύων vel σκυλος, quod nomen corruptum est à scy lax. Medi canem spaca vocitant, ut Herodotus scribit libro 1, his verbis: Asyagiis regis bulcus vñcrem habuit nomine Cyno Græca lingua, id est canis, Medica spaco. Nam canem Medi spaca appellant. Apud Hebreum & Varinum legitimus, κύων, κύνος. Apud eosdem κύωνes exponunt canes. Πλαγιαι, canis lingua Scythica. Hesychius & Varinus. Germani vocant hund. Itali cane, Galli chien. Hispani perro. Illyrii pes vel pas, quod nomen Gelenio nostro ad spacavet κυνης in recto casu, accedere videtur. Angli, dogge.

B.

Canis totum corpus hirtum est, Aristot. De diuersis canum generibus seorsim agemus postea, vbi de canibus ea primum explicata fuerint quæ omnibus fere communia videntur. Catulorum optimus existimatur, qui ultimus videte incipit, vel quem primum mater in cubile reportat, Albertus. ego idem in cane Venatico infra pluribus declarabo. Degeneres sub alcum reflectant caudam Aristoteles. Boni temperamenti in cane signum est, si pilos mediocriter longos habet: excrementa enim in pilos redundant, & corpus expurgatur. Si vero nimium longi densique fuerint pilis, cutis ferè subitus corruptitur, fætori aut scabiei obnoxia, Albertus. Canis ex proportione (id est ex aequo) vtriusque partis incrementa capit, Aristot. Hypernum pilum amittit, Idem Sect. 10. problem. 23. Prona totius corporis hisata habet, Idem. Medulla non est nisi causis ossibus, nec cruribus iumentorum aut canum: Quare fracta non ferruminantur, quod defluente evenit medulla, Plinius. Cerebrum lapi & canis præcipue crescit & decrescit crescente luna, licet hoc fiat in omnibus animalibus, Albertus & libro de natura rerum. Canis calua nulla ossa commissura constat, sed ossis perpetuitate continetur, Aristoteles, Aelianus.

Generosis

Generosis canibus imæ nares rotundæ, solidæ, & ferè obtusæ sunt, Albertus ex Platone. Canios recissum est, Aristot. Serrati peccinatum coæantes ne contrario occursum coeterantur dentes sunt, canibus, serpentibus, pueris, Plinius & Aristoteles. Dentes cani mutantur canini tantum appellati, ut etiam leoni, Plinius. Dentes canes non mutant, præterquam eos, quos vocant caninos, eosque quarto ætatis mense tam fœminæ, quam mares. Vnde sit, ut diuersa sit authorum sententia. Alij enim quod duos tantummodo mutant, negant omnino vel os mutari, cum eos paucos reperire difficile sit: alij cum hos viserint, cæteros quoque pari ratione mutari existimant, Aristoteles. Et ruris alibi, De canibus (inquit) diuersa sententia est; quippe cum alijs nulli nisi ipsi decidere dentem opinentur, alij caninos tantum appellaos matare velint, quos etiam homo amittit: verum hoc latere, propterea quia non ante mutant, quam parés lotus enascantur. Quod idem vel in cæteris scilicet feris eueneire verisimile est. Et quidem caninos tantum mutare possunt. At nis iudicium ex dictiōnē mutari: quippe cum iuniores candidos habeant, & acutos: seniores (nigros fuscos & croceos, Albertus) & habentes, Aristoteles & Aelianus.

Concta interiora canis simillima sunt leonis visceribus, ut quidam scribunt. Caninus ventriculus vero patens & arcuatus est, nec multo amplius intestino, lauisque intus: habent autem omnia ferè utrinque densa ventriculum aut canino aut sullo similem, Aristoteles. Canibus intestinum qua ventri iungitur, laxius est: qua desinit, arcuatus: quamobrem vchementi nixu, nec sine cruciato eam partem levant excremento, Aristoteles & Plinius. Alius angustissima canibus, Plinius. Peccus cani angustum acuminatumque est. Splendem habet longum sicut homo & porcus, Aristot. Penis canibus & mustelis esse constat, Velalius. Testes & mentula canis corporis dependent, intra posteriores pedes, vice leoni. Canum degeneres sub alium reflectant caudam Aristoteles. Priores pedes flexunt ut homo brachia: & vice brachiorum eidem viuntur, Blondus. Pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis, Aristoteles de partibus animi. 4, 12. Vnde Plinius etiam transtulit, II. 43. sed locus Plinius corruptus est, ut docebo in Lupo B. Rapacibus vnci sunt vngues: cæteris recti ut canibus, præter eum qui à cruce plerique dependet Plinius. Canes quoniam numeroso partu & multitudine sunt, mammas plures per ventrem duplice ordine utroque de latere gerunt, Aristoteles. Quæ numeroso secunda partu, & quibus digiti in pedibus, huc plures habent mammas toto ventre duplice ordine, ut sues: generolas duodenas, vulgates binis minus: similiter canes, Plinius. Bipedes & quadrupedes quæ animal procreant, omnes vulvam aut uterum, infra septum transuersum continent, ut homo, canis, sus, Aristot. Et alibi, Quæ intrase & foris animal generant, uterum habent in alio, ut canis. Fimū cani siccum est, ut lupo. Canis animal est temperamenti calidi & secchi, si ipsum per se consideres: nam comparando aliis animalibus, contraria etiam temperamenta ei attribuerentur: Quippe ad hominem si conferas, siccus est: ad formicam, humidus: Rursus hominis respectu calidus est, leonis frigidus, Galenus.

C.

Somnus & vigilla, incrementum & corruptio, & vita & mors, cæteraque accidentia ex sensibus, sunt in canibus, sicut in equis & hominibus, Author obscurus. Cani vita productor ad decimumquartum annum, Aelianus. Viuunt Laconici annis denis, fœminæ duodenis: cæterā genera quindecim annos, aliquando virginis, Plinius. Laconici sanè generis fœminæ, quia minus laborant, quam mares, viuaciores maribus sunt: at vero in cæteris, & si non latè admodum constat, tamen mares viuaciores sunt, Aristoteles. Et ruris alibi, Cæteri canes

Inquit, excepit. Laconicis) maxima ex parte ad annos quatuordecim, sed nonnulli vel ad viginti protrahunt viam. Quamobrem recte apud Homerum canem Ulyssis vicefimo anno mortalique iudicant. Canis cum vocem dedit aluorem, latrare dicitur: quod varias ob causas facit. Est & ganitus quidam eis submissior, vt adulando, & de infra in H. c. Canibus senescentibus vox grauolor redditur, Arist. Canes etiam somniare palam est, idq; suo latrato declarant, quem per quicquid agunt, Aristoteles, & Plinius Cubile suum lustrat canis & cernit antequam cubet: quod quidem non alia causa facere videtur, quam vis sic et modius in orbem se colligat: plerique enim ita se componunt ad somnum, minores & iuniores praesertim, qui corpore tenero ac flexili sunt. Canes, boues, olibaque bestie, impudentem pestem & terror motum, cœlique salubritatem, & frugum fertilitatem praesentiant, Aelianus. Ferè omnes quidem sagaces sunt, quidam tamen ceteros vincunt sagacitate & inuestigatione, quorum ad venandum visus est, de quibus teoflim diccam postea. Leones mares canum iustar virinam crure sublatto reddunt, Plin. Existimatur in virina attollere crus ferè semestres, id est signum consummati virium roboris, & initij coitus: fœminæ hoc idem sidentes, Plinius & Aristot. Vrbum ex fœminis etiam nonnullæ crure elato mingunt, Aristot. Ex matribus quidam serius quam lexi oꝝ etatis mense etus tollunt, quidam matutius. Idem. Quantocunq; id faciunt, indicium est etatem ecce in diademe, Aristot. Fœminæ in virina reddenda sedent, id est disponunt se ac si sedere vellent, Albertus. Mas nonquam ante 180. dies à natali crus erigit, Blondus. Omnes ferè canes, vulvas & posteriora odorantur, & foecundas vi sagaces sunt, qualitates habitudinum in resolutionum corporis odore cognoscunt, Albert. Canes à curvo voluntatio iuuat, vt veterina à iugo, Plin. Cæteræ canes (præter Laconicas) etiam semestres coitū patiuntur, Plin. Tum mares quam fœminæ anniculi, magna quidem ex parte esse eunt: sed nonnunquam vel mense octauo: qui d' magis fœminæ euenit, quam mari, Arist. Huic quadrupedi neq; fœminæ, neq; mari, nisi post anin perimitienda Venus est: quæ si teneris conceditur, carpit & corpus & vires, animosque degenerat, Colutella. Canum generibus anni partus: lasta ad patiendum annua etas, Plin. Quod ad foeturam (inquit Varro & Phronto) principium admittendi faciunt versus principio: tunc enim dicuntur catulire, id est ostendere se velle maritati. Quæ tum adi issæ parunt circiter iollusio. Ex vñz apud Aristotelem Gaza vertit canire. Initio Februarij canes ferè fecundū naturam coitum appetunt, rarius Ianuarij, Tardiuss. Canes s̄p̄ plus coeant (coitum nunquam aspernuntur) patiuntur q; propter teponem & pabuli libertatem, vt alia etiam animalia quæ cum homine vivunt, Arist. Indicium in mammis etiam apparet, cum etatem eācādīam habent. Fit enim perinde ac in hominibus, tumor in papillis mammarum, & cartilago quædam (χειρ, G; id est solida quædam vel glutinosa densitas, qua turgent mammillæ: quidam simpliciter cartilaginem, vt Albertus: alijs gluten, vt Blondus, incepere rediderunt:) consistit: sed difficile id percepitis, nisi habeas visum: carent enim hæc indicia magnitudine: hoc igit u. fœminæ euenire certum est: mari nihil eiusmodi accidit: sed quo primum tempore crus tollit, coitum incipit, vt supra dictum est. Cum se plurimum in currendo exercuit canis, multò effusione ad res Venereas existere ferunt, Aelianus: Aristoteles tamen peculiares Laconicas facit, vt cum laborant, coire melius quam per otium possint. Auertuntur in coitu canes, lupi, phocæ, in medio q; coitu, invitiq; etiam coitare hærent, Aristot. Ut canes in terra cœunt, sic in mari testudines & phocæ: omnes diu copulantes, tanquam colligati posterius, Oppianus Halieut. I. Quam ob causam canes soli ex omnium animalium numero colligari post coitum Venereum soleant, inquirit Aphrodisiensis problem. 1. 73. Imp' etat canis uno instu, quod in furtitjs maxime constat initibus: implent enim qui semel inierint, Aristot. Implentur omnes uno coitu, Plinius. Canis uterum gerit diebus sexaginta & vñ, aut duobus, aut ad summum tribus: nec minus quam sexaginta diebus: quod si quid celerrimus prodierit, educari ac perfici nequit. Cum peperit, rursum sexto post mense, nec prius, coitu impletur, Aristot. lib. 5. cap. 14 histotia anim. Cæterum libro 6. cap. 20. Laconicam canem priuatim sexto mense à partu coire scribit. Gaza tamen illuc quoque de canibus in vniuersum interpretatus est: idque meo iudicio recte fecit, memor nimil Ari-stotelem supra quoque de canibus in vniuersum id scriptissime: nec non Pliniam, cuius hæc verba sunt, Ineuntur à partu sexto mense. Vbi Gaza vertit coitum impletur, in Græco tantum est ἔχενται, id est initur. Sunt quæ parte quinta anni uterum ferant, hoc est duobus & septuaginta diebus (impressi codices Latini, interprete G. za, fallo habent sexaginta:) quarum catelli duodecim diebus (quatuordecim in Græco, lib. 6. cap. 20. Apud Pollucem corruptè τριήλιον τετραγέλιον legitur: luce carent: nonnullæ quarta parte anni, hoc est tribus mensibus ferunt, quarum cat. Ili diebus decem & septem luce carent. Tantudem temporis canire etiam fœminæ putantur (quantum scilicet grauidæ sunt, vt in Græco additur:) Aristot. ex quo eadem Pollux descripsit libro 5. cap. 7. Constat igitur ex Aristotele, canum alias sexta anni parte, alias quinta, alias denique quarta, gestate uterum: reliqui autores non destinxerunt, sed simpliciter alijs duos, alijs tres menses, canes grauidas esse scribunt. Gerunt invero sexagenis diebus, Plinius: qui ex duobus supra eitatis Aristotelis locis, priorem solum legisse videtur. Nemesianus etiam in Cynegeticis duos solum menses canis grauidæ tribuit. Prægnantes solent esse certos menses, Varro & Fronto de cane pastorali. Observauit in canibus nostris nonnullas catellas gestas uterum præcisæ diebus sexaginta, nonnullas vno insuper aut duobus. Peregrina leporaria nostra excellens tulit uterum diebus 63. Augustinus Niphus in Aristotelis histor. anim. lib. 5. cap. 14. Ibidem addit exp̄rum se Phasianam à partu non ante sexta mensem impleri, serius vero in quam plurimis se obseruasse. Multifida. vt canis, & lupus, multa pariunt, Aristot. Canes, feles, & ichneumones, æquales numero factus pariunt, Aristot. Canis cur numeroso partu sit, Aristot. Se & 10. problemate 16. Gignunt cæcos, & quo labore aluntur lacte, eo tardore visum accipiunt. Non tamen inquam ultra vi. esimum primum diem, necante septimum. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere: si gemini, decimo. Idemque in singulos adiici, totidemque cœlestis tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quæ fœmina sit ex primipara genita citius cerni. Optimus in foetu, qui nonissime cernere incipit, aut quem primum fert in cubile foeta, Plinius. Catelli cæci nascuntur, à partuque tredecim primis diebus ita oculis effecti sunt: postea acerrimum oculorum sensum acquirunt, Aelianus. Visum catoli recipiunt diebus vigilari, Fronto & Varro. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habent catalos, nec omnes totidem diebus, Plinius. Quomodo catulorum alijs prius, alijs tardius visum acquirant, ex Aristotelis sententia paulo ante exposui. Patit canis duodecim complurimum, sed magna ex parte quinq; aut sex: vnum etiam aliquam peperisse certum est, Aristoteles. Cur sus & canis sint tam fœconde, & multiparæ, Democritus causam affert, quod multiplicem vulvam, & feminis cellulas receptrices multas habeant: eas omnes semen non vno initu explet, sed iterum & lapsus ea prosemintur, vt frequenter fœminæ receptacula implentur, Aelianus. Nos ex Aristotele & Plinio supra ostendimus canem etiam vno inita impleri. Partus duodenii, quibus numerosissimi, cætero quia, seni, aliquando singuli, quod prodigiosum

diglosum putant: sicut omnes mares, aut omnes foeminas gigni. Primos quoque mares parvunt, in ceteris alternant, si in eant opportunio & recto mense, Pl. Albertus scribit visam sibi canem è genere mastinorum, quæ simul nove, decim catulos peperit: & rursus proximo post partu octodecim, & tertio tredecim: erat autem (inquit) nigra, & magno corpore. Singulos ferè parvunt parvæ illæ catulæ quas mulieres in deliciis alunt, propter veteri exiguitatem, Albertus.

Quadrupedum multifida, ut canis, leo, &c. omnia cæcos generant, post palpebrae dehiscunt, Aristot. Multifidae que parvunt imperfecta, omnes multiparae sunt: Quo sit, ut partum adhuc recentem atere possint, aut cum iam adeptumque magnitudinem nequeant: sed cum corpus ad nutriendum non sufficiat, parvum emittant, ut ea que verrem patiunt. Quidam enim ex ijs catulos in particulatos propemodum patiunt, ut vulpes, vrsus, leonus, & alia nonnulla: sed omnia ferè cæcos, ut ea que modo dixi: atque etiam canis, lupa, lupus ceruarius, Aristot. Caprae & oves, ut & reliqua secundatoria & multa para animalia, partus interdum monstruos edunt, ut etiam multifida: multipara enim id genus animalia sunt, nec partum perficiunt, ut canis: cæcos enim magna eorum pars solet patere, Arist. Idem Sect. 10. prob. 60. canam monstrat cur canes & reliqua parvæ quadrupedes (sæs, capræ, oves, monstra pariant frequentius quam maiores. Canis est per multos ex sece partus catulos, horum tamē è numero primus prodicens in lucem patrem refert, omninoque similitudinem, speciemque illius gerit: ceteri ut casus tulerint: nascuntur. Quod studio & prouidentia natura fieri videtur, cum matri anteferentis patrem, tum ceteris catulis primigenium longe anteponentis. Coitus cani semper opportunus, Arist. Mares quarto anno lignere incipiunt (lego incipiunt, opera scilicet hominum admittentiora tunc primum robustioris generandæ sobolis gratia) foeminae tertio usque in nonum, Vetus quidam. Canes non per totam coeant vitam, sed usque ad quendam ætatis vigorem: ad annos enim duodecim magna ex parte, & coeant, & implentur. Verum jam aliquibus, rum foemini, tum matibus, vel annuo octauum & decimum, atque etiam vigesimum noctis facultas non defuit prolifici coitos: nam ijs quoque senectus vim generandi, pariendique, ut & ceteris tollit, Aristoteles. Non tota ætate sua generant, ferè à duodecim desinentes, Plinius. Tempus ad conceptum & procreationem, in mare optimum cum quadrivimus esse iam coepit, idque deinceps, sed non ultra octauum annum: foemina à triennio ad sexennium usque circa subolem occupetur, Pollux. Mares iuueniliter usque in annos decem progenent: post id tempus ineundis foemini non videntur habiles quorum pigra soboles existit. Foeminae concipiunt usque in annos novem, nec sunt viriles post decimum, Columella. In cane foemina ætas bima ad procreationem probatur magis quam minor, Tardius. Cum mares appetunt coitum, dies aliquot abstinendi sunt, donec genitalia eis insenserint & turgeant, Idem. Foeminae & marem domi retinebis, si mox cum paucō sale vesperi eis obieceris, Idem. Si mas ad Venerem frigidus sit, suillam aut ouillam carnem pingue vñā cum iure ei appone, Tardius. Canes & sues mares initum matutinem appetere, foeminas autem post meridiem blandiri, diligenter tradunt, Plinius. Canes à partu valde ferociant, Aristoteles: qui & causam cur tum temporis sequientur inquit Sect. 10. problemate 37. Mares libidinis copia placiditer sunt, Idem. Prominet genitale in foeminae cum ad coitum stimulantur, & locus humectat, Aristot. Etalib, Menstrua (inquit) huius animalis diebus septem mouentur, simulque euenit, ut genitale promineat: verum nondum per id temporis coitum patiuntur, sed sequentibus septem diebus: tempus enim quo toto canis libidine tenetur, diebus quatuordecim magna ex parte describitur. Verum nonnullæ etiam ad sextum decimum pruriunt. Purgatio autem quæ coniuncta partu est, vñā cum cætulis nascentibus prouenit, crasso pituitoloque huin ore: redundunt etiam tenuiores à partu Aristot. Sus, canis, lepus partu sunt numeri: os: nimisrum quod vulvas sive veteros continent multos, totidemque formant dilucula, Aristot. prob. 10. 16. Hoc cati & mustelæ commune habent, ut foetus suos de loco in locum ore transferant sed hoc etiam canes aliquando faciunt, Perottus. Lac ante diebus quinque quam pariant, habent magna ex parte: verum nonnullis etiam septem aut quatuor diebus anticipat: Utile statim, ut peperint, est, Aristot. Crassus canum quam ceterorum animalium, sic est, excepto serofæ ac leporis, Idem. Canes miscentur coitu non inter se solum generibus diuersis, sed aliis etiam feris, ut infra dico, ubi de Canibus mixtis agam. Oportet autem ad eam naturam ac etatem & masculi & foeminae: & caue ne canes ex eadem matre prognati simul coeant, Varro in Geop.

Primitus effectus partus amouendus est: quoniam truncula, nec rectè nutrit, & eductio totius habitus affer in clementum, Columella: apparet sane eum loqui de cane qua primum peperit. In fœura dandum potius ordinariorum quam triticeos panes: magis enim eo sluntur, & lactis præbent maiorem facultatem, Varro. Seru quod à caseo manuam tquam optimè canis nutritur: plurimum enim eis alimentum præstat, Dioscorides, & Auncenna. Veloces Sparsæ catulæ, ac temque Molossum Pasce sero pingui, Verg. Georg. 3. Canes, feles, & ichneumones vescomunt eisdem cibis, Aristot. Canis quoniam sic temperamenti est, humido nutrimento reficiendus est. Albertus Grauidas caues nutriemus non triticeis, sed hordeaceis panibus, ut qui maximi nutrimenti sint. Oda item ouium exuta carne apponemus, sed cocta, ut eorum medolla temperet & pingue faciat ius ipsum: Quod etiam panibus communius postea infundentes, tundentesque tarsus, similiter offeremus. Enixi autem hordeacea fatina, caprillo bubulæ laeti permista, offerenda est: ossiumque, ut diximus, elixorum, decoctum ipsum erit potius quo vrentur. Ipsi vero cætulis recens ortis opitulabitur: mattis enim mamma non sufficit: ac profinde lacte bubulo iureque ossiam imbuientes panes, in pabulum eis offeremus. Sed apponenda etiam illis sunt ossa, ut tum roborent tum confirmant, ac simul exacuant dentes, Hæc Varro in Gepon. Græcis. Cibatus canis propriæ hominis, quam ouis. Pascitur enim è culina, & ossibus, non herbis, aut frondibus. Diligenter ut habeant cibaria prouidendum. Fames enim hos ad querendum cibum ducet, si non præbebitur, & à pecore abducet. Nisi si (ut putant quidam) etiam illuc peruerterint, prouerbium ut tollunt antiquum βελημῖνων, aperiant, de Actæone, atque in dominum afferant dentes. Nec non ita panem ordeaceum dandum, ut non potius eum in lacte desintritum, quod eo consueti cibo vti, à pecore non cito desciscunt. Morticinæ ouis non patiuntur vesci carne, ne ducti sapore minus se abstineant. Dant etiam ius ex ossibus, & ea ipsa ossa contusa: dentes enim facit firmiores, & os magis patulum. Propterea quod vehementius dilucuntur malæ, acroresque sunt propter medullatum saporem. Cibum capere consuescant interdui, ubi pascuntur: vesperi, ubi stabulantur, Varro in opere Latino de re rust. Heliogabalus canes lecinoribus anserum pauit, Lampridius. Canes & gallinæ humano stercore vescentur, Brasianolus. Vbi primum canis pepererit statim rejiciendi sunt degeneres, aut virtus aliquo, maculati. Ex septem porro seruandi sunt tres aut quatuor: dgo autem ex tribus. Quibus quidem paleæ substernuntur, vt mollius

ut nolis incubent & caleant. Est enim impatiens frigoris huiusmodi anima. Catalibimeti spatio cum matribus sint liquendi, Fronto in Gepon. Quanquam autem de pastorali cane priuatum illic loquatur, vt etiam Varro in loco iam recitato: videbantur tamen hæc huiusmodi esse, vt commode communis de cane tractaret: non ad cibos etiam, sicut & sequentiam quodam. Substernitur eis acus, aut quid aliud, quod meliore cubili facilius educantur, Varro. Catu' os sex mensibus primis, dum corroborantur, emitiri non oportet nisi ad matrem lusus ac lacu' causa, postea & catheinis per diem continendi & noctibus soluendi, nec unquam eos, quorum generosum volumus indo' em conservare, patiemur alienæ nutricis vberibus educari; quoniam semper & lac, & spiritus maternus longe magis ingenij, atque incrementa corporis auget: quod si effeta lacte deficitur, caprinum maxime conueniet præberi catulis, dum fiant mensum quatuor, Colunella, agens de cane pectarlo. Si plures sunt catuli, secundum partum statim eligere oportet quos habere velis, reliquos abiecere. Quam paucissimostellique, tam optimi in alendo sunt propter copiam lactis. Catuli lacte sive maza, vel aqua lactis alendi sunt: nec ullum aliud alimentum offerendam: quia laxus (larginus) viscus solet esse maximo damno. Verum adulti siccis vescantur edulis: pane videlicet, & ossibus, & hoc siat digestis hotis, vt concoctio peragatur, & potius famescant paululum, quam non exactis hotis pascantur, Blondus. Nemesianus etiam in Cynegeticis catulos cum matribus sero, & lacte, vel pane cum lacte pascendos canit, à tempore vertio ad solstitium usque: nam cum Sol in cancer fertur, consuetam minuisse saginam Profuet, tenuesque magis retineat cibatus: Negrauis articulos deprauare pondere molles. Nam tum membrorum nexus nodosus relaxant, &c. (sic enim legendum.) Mox cum iam sextum ætatis mensem agunt catuli, Tunc rursus miscere sero Cerealia dona Conuenient, forte & dari frugibus escam. Non permittendum est ut nimium indulgeant somno canes: nam cum natura calidi sunt, calor internus per somnum etiam auctior praus humores ad ventriculum attrahit, unde morbi scaturiunt. Parum igitur à cibo dormiant, quo ad cibos medicocriter concoquatur, Albertus. Canitanta sagacitas narium, ut nunquam caninam carnem, ne varietate quidem conditorum fallacissima temperatam, dicitur, Aelianus. Canis caninam non est, Scoppa. Fel cetero in cauda aut intestinis esse putant: Ideo tantum habent amaritudinem, ut à canibus non attingantur, Plinius. Abstinenter fraxini fructu, licet sues saginenter, quod dolorem vertebræ coxatum inde incurvant. Sunt & coprophagi canes: quamobrem Plinius, Venenari mellis, inquit, malum (quo homo infectus fuerit) certum est per excrementationem, ad canes etiam peruenire, sim literaque torqueri eos. Cotui & canes inebriantur cennuta herba, Athenæus. Vinum auersantur, unde ea unum prandium dictum, ut infra explicabo: Panem tamen vino tintum deglutunt. Canis æstate frequenter usquam hyeme cibandus est, ut æstiu diebus longis & calidis durare possit. Iastringatur ei panis in aquam. Si tamen sepius quam par est cibetur, ventriculus ei subvertitur. Lac autem latte madidus oportet ali. Si caminiti cibis eis modicum injiciatur, ventris flatibus non erit obnoxius. Caro siccata in cibo ei consequit. Olei parum aquæ bibendæ superfluum, habitiorem simul velociter reddit. Si cibum fastidiat, panis ætri micasacerero maceratas, in naribus eius exprimes. In magna fame bonyrum recens eum parco pane calido ei obicies, paulo ante reliquum cibum, Tardiuus. Boum catulum lactenter & præcæteris eligendum, ita cognoscet. Præstat qui pondere vincit reliquos, proinde diligenter lactandum curabis: Vel ille, quem mater primum ore suo reportat: Vel qui postremus vomere incipit. Alij præstantiorem hac industria discernunt. Locum satis amplum circum quaque farmentis aut cremis includunt, & catulis impositis ascendunt, qui cum tortu ardenti circuitu, matrem foris detentam dimittunt: quæ mox insiliens optimum quenq; priorem effert, postremo vilissimum, Tardiuus. Videntur autem ex Nemesiani Cynegeticis hæc eligendi indicia esse transcripta: nam illud à loco igne ambito sumptu, omnino similiter describit. Quod verò ad pondes, contra quam Tardiuus, leuorem præferre videtur, his verbis: Pondere nam catuli poteris perpendere vires, Corporibusq; leues grauibus præno- scere cursu. Ego ita conciliatum, ut ad robur præferendi sit, grauiores: ad celeritatem, leuiores.

DE MORBIS CANVM.

Offeres cani nonnunquam ius elixationis hedere: quoniam si istud exhibueris saltem per septem dies, feruabis canis sinceritatem: quia & ouem pastus hedere feruat, Blondus: (per septem dies, forte intelligit, seprimo quoq; die.) Et labor tenuissimæ radices brevesq; ac velut decurviæ etiam habeguntur. Nam summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa, Plinius. Venter cani mollitur aut purgatur potu latij caprini: aliqui salem contritum deglutendum ingerunt, aut carcinos contritos cum aqua miscent, eaque in potu exhibent: aut animalis alicuius ventrem in cibo: alii staphis griam contritam cum paucio oleo in uno præbent, et mox à purgatione lac mulsum, Tardiuus. Canes humidis potius quam siccis edulis: cum enim natura siccis suis, accedit ē insuper ab alimento siccitate, alio astricta periclitantur sepe & pereunt. Obstructio signum est, quod subinde gemendo vociferantur, & loco manere nesciunt, & præ nimio dejeclandi conatu febri citantiam instat tremunt. Hoc frequens est in catellis mulierum, quarum platinæ alio moriuntur obstruēta. Detur ergo eis massa menacea ex aqua calida, ut instar densæ pulvis edulim. Eat: vel pane auenaceo molli fermentato pascantur, & sero lactis interdum: sic veloces & bonæ valetudinis euadent. Albertus. Ego auenam, præseruum in densa pulte, astringere magis quam mollire aluum contra Albertum dixi. Canes tribus labrant virtus, fabie, angina, podagra. Aristoteles, Pollux, Aelianus. Ego ex recentioribus longe plures infestos canibus morbos cum remedij suis enumerabo.

Vulnerantur canes vel sui generis hostium morsibus, vel alieni, à feris, ab hominibus. De vulneribus eorum curandis Gratij (vel vt Bonodus citat. Maximi) elegantissima carmina hæc sunt:

Nec longe auxilium, licet alti vulneris ora

Absterint, ut reg. (lego ut reg.) cedant cū sanguine fibra.

In derape ex ipso qui vulnus fecerit hoste

Virosum eluuiem, laceris, per ulceris ora

Sparge manu, venas dum succus cōprimat acer.

Morties enim patuere via tunc pura monebo

Circum labra se equi, tenuisq; inclidere filo.

At si pernicies angusto pascunt ore,

Contra pande viam, fallenteisq; argue causas.

Morborum in vitro facilis medicina recenti.

Sed tactu impositis maleficis pecuaria (id est canes) palmis,

(Id satis) aut nigræ circum pectus ungues signant;

Quod si distretto lenis est in vulnere noxa,

Ipsæ habent auxilium valide natale saline.

Bonodus hunc locum paraphras reddens, viscera & fibras reponi iubet, ac labra filo consul, & detractos pleros illius qui inculit vulnus superponi, aut virosam eluuiem, dones sanguis fistatur: inde cani lambédem relinqui.

Naturam

Naturam enim canem ita dorasse, ut lingua medeatur vulneribus: & se breui tempore vulnus latissimum hoc modo consolidatum vidisse: Idem scribit Aelianus, & recentiores aliqui. Curare vulnera sua & aliena dicunt lambendo, & si vulnus attingere lingua nequeant, pede sanguis ingescunt & sanant, Albertus. Si vulnus (inquit Blondus) lingua sua canis contingere non possit, medicamentis & methodo ut licet, ijsdem quibus in vulneribus humani corporis. Vulnus simplex vel canitatum lambendum dimitres, vel insperges cinerem de capite canis, qui maximè prodest: vel salem teniem tortefactum cum pice liquida impones, Blondus. Si canis à cane morsus sit, squamæ ferri pollinem pice, excipe & inunge, Tardius (qui errat picem liquidam Gallice vertendo poix fondue.) Canibus mortis anagallidem venatores imponunt: quæ etiam hominibus à cane rabido mortis prodest, Hieron. Tragus. Albertus anagallidem non ad vulnera, sed vermes in vulneribus canum adhibet, ut paulò post dicam. Canem à vera invenatione mortuum, cui rostrum valde intumuerat, moribundum ferre, citissimè curauimus, primum extracto sanguini (circa vnuus) eam incisione, sic enim venenum euocatur: postea oleo de hyperico illito, Blondus. Cimices profundunt canis à serpente mortso, Plinius libro 29. Remedia contra mortus quos canis rabidus homini inslixerit, infra docebo cap. 7. & mox ante illa, de mortibus canis non rabidi in homine curandis. Aduersus rimas & vlcera remedium Tardius prescribit ex testa vel olla fragmento, quod tritum aceto que fortis mixtum imponatur: vel cum adipe anseris terribinthinam. Senecio (sic vocat sisymbrium alterum, bramenk effich) cum lardo recente tritum & appositum, tumorem in cane sedat, & sanem funditus extrahit, & vlcus ac vulnus consolidat, Albertus. Si canum vulnera intumuerint, butyro inungito: hoc enim tumores depelli creduntur: si maxime lingere vulnera consuetent: (meius, sic consuecent,) quod perutile canibus est: senationibus (id est sisymbrio altero) praeteritum tritis, eam azungia vel hircino seu appetitis, Aquinius: qui ex Alberto descripsisse videtur. Alberti verba de senecione herba supra posuit: butyro quidem illam iubet vlcera verminantia, vbi vermes in eis per alia medicamenta iam enecati fuerint: Butyro, Inquit, mensse (Matio, addidicim) facto, inungantur: & per hoc etiam ipsi tumores depelluntur: & partes sic illitas canis lambet libentius, quod perutile est. Si spina vel aculeus in pede aliisque parte canem laceret, furfuresca cum lardo trita & apposita, extrahit, & sanem denudando aperit: Idem facit puluis hirundoeniatum in olla noua cum partibus intestinis combustum: quod medicamentum tanquam saluberrimum in pyxide reseruandum est, Albertus. Furfurescam, ut vocat, herbam, video non aliam esse quam bechion, id est russaginem, vulgo roszhaib: nam illam quæque nonnulli ex veteribus farfariam vocauerunt, forte quod folia albi quibusdam, cœu farfariibus obducantur: huinsolia, ut apud Rueilium legitimus, tela omnia infixa corpori extrahunt. Quoddad hitundines (sic enim & Aquinius etiam ex Alberto legit) hunc cineris ipsatum usum apud veteres non reperi: ceterum karundinis, quam phragmiten cognominat, radicem concisam per se. & syna cum bulbis illitam, succulos & cuspides extrahere, Dioscorides tradit. Vlceribus quæ nasci solent ex prauorum succorum de cetsu, maximè rodentium, medetur quodvis corrodens pharmacum, & ipsa lingua canis lambendo scilicet, Blondus. Accidit etiam ut vermes innaescantur in posterioribus cruribus, quos ut eneces, præter unguentum apostolorum siue Egyptiacum ceratum, injecsi vlcera seccum foliorum perfici: sic mortui confessim exhibunt: reliquam curram sanguis canis permitte. Sic enim quodque putridum vlos & verminosum curatur, quamvis quidam consueuerunt & saleni spargere, & dulcioribus inungere. Hæc nisi profuerint, vtendum ea ratione quam in humanorum corporum vlceribus medici prescribunt Blondus. Vulnera vel vlcera verminantia canum succo hippæ, quæ vocatur tanacetum agrestis, perfundantur quoad extinguantur vermes. Venatores quidam experti affirmant, omnes huiusmodi vermes in omnibus bruis animalibus interire, si stellas citrinas cuillo eorum suspenderint, vbi primum aruerit. Potius iam extinctis vermis, butyro de mente Martio locum inanges, quod & tumorem remittit, & canes ad lambendum induat, Albertus. Hippæ nomine anagallidem intelligo (sic enim vel Arabes, vel barbaros quoddam appellare intendo) cui cum tanaceto nihil commune est, quam quod vermes similiter interimere potest, nimis acti & nitida facultate sua, qua beta simili aut etiam superior est, quod ipse obseruauit: quam obrem idem ad apophlegmatismos vtriusque vltus. De hac paulo ante etiam ex Hieron. Tzagi sententia locutus sum. Contra vermes vlceribus innatos: Verminantes partes aqua calida ablue, & posca: deinde pice, calce, & simili bouis in aceto mixtis, lavato locum, & insperge puluerem ellebori nigri, Tardius. Vleeta in ventre canis oborta, pice liquido (de poix cleve, id est pice puta vel purgata) inunge: & puluerem insperge qui recipit & quales partes opopanacis & radicum flammulae, Tardius.

Si scabies infestabit, cylili & sesami tantundem conterito, & cum pice liquida permisceto, vitiosamq; partem linito: quod medicamentum putatur etiam hominibus esse conueniens: Eadem pestis si fuerit vehementior, cedrino liquore aboletur, Columella. Si scabies, impetigo aut lepra, quæ tria pro uno connumeramus, canem iniuravit: primam sanguis detrahatur à quatuor cruribus è vena maiori, quæ in externa cruris parte descendit: postea fiat unguentum ex argento viuo, sulphure, & semine acalabis (verticam intelligo) trito: æquales partes de duobus (lego, tubis) cum duplo azungæ veteris vel butyti misce, & inunge locos affectos, curabitur. Confert etiam lupini decoctio, & aqua salsa, Albertus. Decoctione lupinorum ablue canem scabiosum, Rasis. Gratius poëta aduersus canum scabiem remedium prescribit, bitumine, pice, & amurca simul ad ignem mixtis: Inde lauant ægros, forte linunctum, nisi intelligas inungendos primum canes, inde lauandos. Hoc medicamine illiti canes, plaujas & frigora vitent: & locis tranquillis, calidis apertisque contineantur, ut vitium exudent, & medicamenti vis poros habeat. Sunt qui scabiosos canes aqua marina mergant. In Sicilia specus est, vbi stagna sedent venis, oleoque madentia viuo (petroleum intelligo:) Huc pecudes mala tabe affectæ sæpe ducentur, cum alia remediis non sufficiant: sacra Vulcano sint, &c. Nec mora (sic lego) si medias exedit noxia fibras His late præsidii, &c. Quoddam primam si faller open dimisla facultas: At tu præcipitem, quæ spes est proxima, labem Adgredere, in subito subita est medicina tumultu. (forte, in summo summa est, ut conueniat huc sententia Hippocratis. Extremis morbis extrema remedia tentanda.) Stringenda nates, scindenda ligamina (articuli) ferro Atmorum, geminaq; crux duzendus ab aure. Hinc (a sanguine vitium, hinc illa est auidæ vehementia peiti. Illicet auxilijs fessum solabere corpus: Subsiduasq; fraces (id est amurcam) diffusaq; Massica prisco Sparge cado.. Liber tenuis è pectore curas Exiger, est morbo Liber medicina furenti, Hæc Gratius. Sæpe scabies contagiosa plures simul canes inficit, aut etiam perimit, Quin acidos Bacchi latices (id est acetum) Tritonide oliua Admiserere decet, catulosq; canesq; maritas Vngere profuerit, tepidoq; ostendere Soli: Auribus & tinea carenti pellere cultro, Nemelianus. Scabiem adusta ferè bilis, aut falsa pituita generat. Comprimunt eam aliquando

quando leviora remedia, ut sunt, decoctio fumariae, lapathae, lupis salicarij, bortaginis, vel serum lactis in quo
dem macerata factint. Prodest etiam lauari lixiuio, vel aqua marina, vel gato temperato, vel aqua fabrorum
ferratorum, quo ferrum candens extinguunt, vel denique decoctione fumariae cum radicibus inulae & lapathi.
Aufertur & sanguis non aequaliter, verum moderatus. Praestiterit autem ante omnia purgante medicamento
bilem deesse, Blondus. Tardius ad scabiem commendat vnguentum, quod constat pice nigra, sulfure, lithargyrio,
oleo & vrina. Locus scabiosus (inquit) tontendus est, inde panno vel penicillo fricandus donec sanguis
apparet: postrem vnguento iam dicto calido inungendus, & loco mundo continendus donec vnguentum de-
cidat: hinc iterum vngues, sed absque fricatione, & iterum dum decidat loco mundo continebis. Canum scabi-
es sanant ir bubulo sanguine recenti, iterumque inarescat illito, & postero die abluto cinere lixiuio, Plinius.
Pis liquida praestantissimum remedium est ad canum & iumentorum scabiem, Plinius. Dioscorides oleum len-
tiscinum & cedriam quoque commendat. Amurca scabiosis canibus auxiliatur, Theomnestus. Situmor in ali-
qua parte oriatur, remedium est, alcæam cum aqua tritam, miscere cum pasta (id est massa farinæ) & simul subi-
gere manibus, ac iam certe instar tractabilem imponere: alijs pannum ex cannabi imponunt, maximè cumino
inspersum: alijs eundem aqua madidum pilis circa tumorem prius rasis: Lacacidum quoque bene agitatum &
impositum, dolorem sedat, & reptimit tumorem: Item l'ni semen cum recenti sanguine coctum: Betula trita
& applicata: Seneciones (id est sisymbrium alterum) cum aqua lardo recenti triti & appositi, tumorem sa-
nant, & sanient funditus extrahunt: & vleus ac vulnus consolidant, Albertus. Situmor absque vlcere aut vul-
nere fuerit, de osse sepiæ puluerem emplastri modo impone. Quid si etiam vesica (papula vel exanthemata)
adfuerint, coques simul galbanum, flyracem, medullam cerui, ceram, oleum, salem amarum, (fortè ammonia-
cum,) & mel: hoc pharmaco dorsum & locos effectos canis per decem dies inunges. Tumori post vulnus factò
medeberis, si surculis arborum calefacientium in aqua decoctis, locum laueris: dabis autem statim postea eden-
dum butyrum cum melle, Tardius. Vertucas ita tolles: primum diligenter fricabis & purgas, inde pingue-
dinem aliquam illines ut moliantur: deinde impones medicamentum instar emplastrorum puluere de cortice cu-
curbitæ, & sale minuto cum oleo & aceto. Aut aleæ trita cum sinapij embammate mixtam, applicabis, ut ero-
dat: Postea decoctis in aceto folijs salicis cum scoria ferri (id est trichis illis quæ inter fabricandum proficiunt,
ut Tardius exponit, cum hæc (quama potius sit quam scoria dicenda) etiam verrucas colluit. Idem aduersus
clavos (cloux Gallice) remedium describit, quod componitur ex fimo arido, cortice cucurbitæ, & pane hor-
deaceo: quibus simul crematis addatur puluis è plumbō, & affundatur acetum, ut clavi perficitur: Quos eti-
am posca prius abluere iubet, ac deinde prescriptum pharmacum emplastri instar imponere: Gignuntur ali-
quando in canibus ricini, ut pedes etiam & pulices, Plinius. Quidam nucibus Græcis (amygdalis amaris, Fron-
to, quas Columella etiam contra muscas commendat) in aqua tritis perungunt aures & inter digitos, quod mu-
scæ, & ricini, & pulices (& pediculi, Fronto) soleant (si hoc vnguine non sis vlns) ea exulcerare, Vatro. Ad-
uersus pediculos staphilagriae contra ita inspergatur: vel totum corpus laueretur calido decocto radicum aceris con-
tisarum. Prodest & radix cedri, sed mandragoræ radix præfertur. Caendum est interim ne quid de his medi-
camentis, vi poete venenosis, in os canis perueniat. Tutiis ablentur decocto radicum cyperi, quod pediculos
omnes extinguit, Blondus. Pulicose cani remedia sunt, cymimum tritum pari pondere cum verastro aqua q; mi-
stum: seu cucumeris anguini succus: vel si hæc non sunt, verus amurca per totum corpus infusa, Columella.
Pulices extingues ac perimes, aqua marina atque etiam muria perfundens canem, posteaque ibungens illum cy-
prino, cum el'eboro, aqua, cymino, & vna immatura: aut ex radicula sylvestris cucumeris aqua distemperata:
(Remedium simile contra alcarden, id est ricinos apud Rasin legimus.) Sed multò melius fuerit, amurca corpus
inficere, quæ etiam scabiosis canibus auxiliabitur, Theomnestus. Tardius decocto staphilagriae, aut foliorum
& fructuum cucumeris agrestis loca pulicosa lauari iubet: Albertus oleo vngi: sic recifuras publices, nec cito
re lituras. Canibus proprium ricini vitium est, qui inde etiam nomen cynoristæ accepit, Aristoteles. Non in-
festari ricino locum amygdalis amaris illitum paulo ante dixi. Nemesianus oxelæ, inquit, scabiem canum. Vi-
gere proficerit, tepido uero ostendere Soli, Auribus & tineas cadenti pellere cultro, ricinos puto tinearum nomi-
ne intelligens. Canis qui habet alcarden (id est ricinos) abluatur cum aqua marina, aut aqua falsa, & deinde en-
gatur aceto vini & cymino, extinguentur alcarden, Rasis. Ferè per statim sic mulcis aures canum exulceran-
tur, sive vt totas amittant: quod ne fiat, amaris nucibus (amygdalis amaris, ut supra) contritis linienda sunt.
Quid si vlceribus iam præoccupata fuerint, coctam piceam liquidam suillo adipi vulneribus stillari conueniet:
hoc eodem medicamine contracti ricini decidunt. Nam manu non sunt vellendi, ne vt ante prædixeram faciant
vlera, Columella. Plura de ricinis vide in libro de Insectis, ubi etiam de cynomyia, id est musca canina age-
mus. Amaris nucibus Græcis illita loca, à ricinis, muscis, aliisque viciis tutæ esse, paulo supra dictum est. Cha-
mæleontis succo ricinos canum necant, Plinius. Slapes aut vespæ, aut similia insecta canem pupugerint, reme-
dio eiit ruta vsta, & ex aqua imposta: Quid si punctura muscae maioris, (vt crabionis) fuerit, aquam insuper
tepidam adhibe, Tardius. Canes & alia pleraque & bestiæ impudentem pestem, cœli salubritatem præ-
sentiant, Alianus. Si pestilentia inquinatur, vitandi contagij causa canes adhuc incolumes in aliam regionem
transferantur. Experimento autem probatum est præseruari canem ab haclue, si vel puluis ventriculi ciconiae,
vel eiusdem partis in aqua decoctum in os canis apertum infundatur, Blondus. Gratius etiam in libro de yena-
tione canum pestem describit, & primum esse ait ad existandum contagium, mutare cœlum: si illud fieri non
possit, secundum vt medicamentis vtatur: Sed varijs motus, nec in omnibus una potestas. Disce vices, & quæ
tutela est proxima, tertia. Muli & canes apud Homérum libro I. Iliados, inquit, peste p̄tīi inficiuntur: cau-
sam inquirit Eustathius in commentarijs, & Cælius lib. 17. cap. 28. Heracides Ponticus (inquit) putat ium na-
ta peste infici primum, quia deiecta in terram & prona in pastum, ~~et~~ vobis de cœli et p̄teris trahant proclivius ho-
mine, cuius est surrectum corpus, & purius sublimi inspirato ære, &c. Vide etiam in Mulo H. c. Alexander Be-
nedictus caendum consulit ne canes & cati nostri tempore peltis extra domum vagentur: facile enim ab eis æ-
rem pestilentem respirendo haustum afferrit.

Aconitum (wolfsuurz apud Rhætos occidit omne animal quod excæcatur, vt lupos, vulpes, vrsos, canes, In-
certus. Apocynum frutex est folio hederæ, molliore tamen, & minus longis viticulis, femine acuto, diuiso, la-
nuginoso, graui odore: canes & omnes quadrupedes necant in cibo datum, Plinius. Apud Diſcordem apocy-
nialia nominalis, ab eodem sc̄iuta, nempe cynanchen, cynomoron, cynocramben, cynoctonon, cyna-
ticam, &c.

steam, & caninam: & apud Paulum Aeginetam cino^onon, vt Marcellus Vergilius legit: nostra exemplaria cynomorion habent, & recte, cum apud Galenum quoque sic legatur. Cæterum cur cynocrambe, quasi canina brassica, item brassica rustica nominetur à qibuidam, non video nisi quod siliquas profert, similes fortè brassicæ siliquas: vel potius à similitudine brassicæ marina, cui similia habet folia, nempe hederaceæ: similiter eriam succo turgent, quamvis apocynon luteo, illa candido. Habent insuper ramulos similes, nam quales Dioscorides apocyno tribuit, longos & lentes: tales ipse in brassica marina, id est soldanella vulgo dicta obseruauit. Plinius semen acutum, divisum, & lanuginosum apocyno tribuit, Dio^corides *αρρεγάνης λευκά*, συληνές, οφινές, μέλανα. Marcellus transtulit, semine dura, exigua, rigida: Ruellius, semine rotu^s abo, duro, patuo: hic μέλανα vocem tanquam superfluviam omisit; ille λευκά. Siliquæ ei (inquit Dioscorides) quales in fabis, digitales, folliculari specie: viticulæ patuæ (vt Ruellius verit: longæ, vt Marcellus. Mm^obi evirn & μαργαρί facile permittantur;) λυδιδεις, id est lenteæ & vitiles: pro qua voce aliqui δυστοιδεις legerant, id est, fœtidæ, quod admitti potest, cum δυστοιδεις vox sequatur, idem ferè significans quod λυγιδεις. Apocyno (quod Matthiolus depingit: ex Aegypto autem primum à Bellonio inuestum & demonstratum arbitror) propterea congenarem ei herbam illam existimo quam aliqui ridiculo nomine Noh me tangere vocitant; ed quod vel leviter *ατταχεῖται* siliquæ iam maturæ mox diffundant & semen ejaculentur, quod & cucumeris angusti fructus facit. Semina in siliquis duriuclula & alba producit: succum lateum continet: non semel enim libros, quibus ramulos huius herbarum impolueram, hec postea colore tinctoris inueni. Vim acrem & erodentem habet, vt læpe gustando cognoui, Flos ei luteus aconiti instar cucullatus, Venenosam arbitratur etiam Hieron. Tragus, qui ultimum inter titthymallos locum, sed perperam, ei attribuit. Et quanquam foliis Mercuriale vel atriplicem quodammodo referat, non ideo tamē nullum apocynigenus est: Nam & Dioscorides cynæ herba (quam itidem cynocramben vocat) folia vel Mercurialis vel hederæ folijs comparat. Ego interim apocynon minus nostram hanc herbam appellabo, donec aliud alliquid melius attulerit: nec admodum refert, cum nullus ferè in medicina eius sit usus: cauendi tamen gratia refert: nam & homini venenosum apocynon esse, quod Galenus ait, facile credo, cum lupos, vulpes & pantheras interimat, vt Dioscor. scribit, & vt Plinius quadrupedes omnes. Hoc obiter monebo Lectorem, aliam esse cynocramben apocynon dicet, ac propterea venenosam, quam Dioscorides describit libro 4. cap. 79. Aliam vero cyniam, cui item cynocrambes cognomen, eodem libro cap. 184. Marcellus Vergilius testatur in vetustissimis Græcis & Latinis codicibus hoc caput non legi: præterea si nomen (inquit) solum expendatur, eadem sp. cyno. est, de quo non multò ante hoc ipso volumine egit: si vires, Mercurialis esse merito creditur, præsentim ijdem penitus verbis in hoc scriptore tractata: quæ enim de ea fertuntur, semen eam fecus foliis habere, exiguum rotundumque: potam præterea alium soluere, & olerum modo coctam, bilem & aquas corporis trahere: omnia paulo ante dicta Mercurialis herbae sunt. Sed nec Plinius, quod haec tenus deprehenderim, aut Theophrastus de hæc cynocrambe vpijam agunt: Inclinat ideo animus nobis, adulterinum scriptoris huius esse hoc caput, & alterius Mercurialis herbae traditam ab aliquo sub hoc titulo historiam esse, Hæc Marcellus. Ego siue ab alio adiutoriam siue à Dioscoride primum descriptam, hanc cynocramben, sui generis herbam esse existimo, nempe Mercurialem sylvestrem, quam ijdem ferè verbis, quibus communis Mercurialis, describi nihil mirum est, quum & forma & viribus non aliter ab ea discrepet, quam solent agrestia ab urbanis. De nominibus equidem nemini contendit: re ipsa vero Mercurialis genera duo sylvestria cognosco: quorum unum in sylvis ferè natum, nigrius, & reptantibus per transuersam radiculis, quod Leon. Fuchsius pro cinocrambe pinxit: maius alterum, & candidius, his tuncque circa oppida & rudera passim emicat. Fœmina, quod sciam, in neutro sylvestrium genere reperiit: utrumque gemella semper seminum conceptacula inter folia gerit, vt recte à Dioscoride Mercurialis sylvestris mas cognominetur, & statim post vulgarem ac locis tantum cultis nascitum Mercuriale collocetur. Matthæolus Ruellium reprehendit, qui hanc cynocramben atriplicem sylvestrem esse putauerit, quoniam atriplex ista libro 2. post satiuam statim à D. os. oride commemorata sit. Qua quidem in re cum Matthæolo sentit: sed discentio ab eodem, quod immērito Fuchsium notet, vt qui depinxerit apocynon à Dioscoridis descriptione propterea alienum: cum Fuchsius non cynocramben apocynon, sed cynocramben cyniam dep̄ctam dederit. Persuasit forte Ruellio vt ita iudicaret herbae odor: est enim genus quoddam atriplicis sylvestris circa parietes interdum nascent, omnium fœtidissimum: describitur autem apocynon quoque graueolens. Dioscorid. *βαγνόνυμον*: quod tamen aliud est quam fœtidum, quamvis Galenus δυστοιδεις dixerit. Idem Matthiolus perperam Galeni verbis apocyno citat, quod maturandi vim habeat, cum apud Galenū simul & Aeginetam diaphoretica, id est di. cuti. di facultas non maturandi etribuatur, idque merito, quoniam (vt inquit Galenus) non strenue calefacit: non sequit tamen exlicita huiusmodi enim dicta sunt. Apud Aeginetam non placet quod legitur, eam valde fœtidam & calidam esse, absque siccandi tamen facultate: quam quidem Galenus ei non negavit, sed invenit quā calefaciendi esse dixit. Discreti latè vim Mercurialis etiam habet: & haud scio an apocynon & cyniam Galenus alijq; fecit cum confuderint, cum alterius solum mentionem faciant. Hoc quidem Galeno frequenter se videtur, ut ex viribus plantatum à Dioscoride præsentim scriptis, de temperamento earum & qualitatibus primis pronunciet, quod tamen per se non sine errore fit, ne propterea stirpes quasdam ignorasse existimetur. Epiccharmus brassicam sylvestrem contra canis rabiosi morbum imponi satis esse tradit, melius si cum lasere & acetum acti: Necari quoque cines ea, si detur ex carne Plinius: tentit autem de apocyno.

Chamæleonis alibi radix mixta cum polenta, vel (vt interpretes reddant, in Græco ramen est copulatiu^m coniunctio) cum aqua & oleo, canes, sues & mures occidit, Dioscorid. Chamæloni; candidi radicis succus, occidit canes tuesque in polenta: addita aqua & oleo, contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant, Plinius. Autem idem de herba Mezereon scribit, quæ chamæla Græcis est: quod de chamæleonte Dioscorides, vt linguarum imperitis sepe vocabulorum similitudine decipiuntur. Blondus chamæleonem carduum varium appellat: (eodem lupos occidunt Romæ, Blondus.) Habetur etiā apud Dioscoridem inter chameontis alibi nomēclaturas, carduns varius: Gæza in Theophrasto vernilaginem transfert, quoniam inter Dioscoridis nomenclaturas à quibusdam sic appellari chamæleonem nigrum legerat: ipse commune vtriq; nomen fecit. Hoc sancit aliquis invenit, cur soli albo chamæleonticæ canes aliasq; quadrupedes necandi venenū adscribatur, cum nigrum longè perniciosem Galenus cæterique faciant: & inter illius quoq; nomenclaturas cynomazon (quasi maza cani obijcenda) habeantur, & cynozolon proper grauatem odoris, teste Plinio: nam apud Dioscoridem male scribitur cynoxylon: quo etiam iuuenç pereunt angine modo, quare à quibusdam vlophonon vocatur, (Sipontinus legib[us] .

legit bupharon) Plin. Vide plurā in chameleontis animalis historia in a. Elleborus & squilla canes & leones platinos belusque interficiunt, Rasis. Faba lupina seu marcillium (nimium consiligo) datum in adipe necat canes, lupos, vulpes, urfos, Arnoldus.

Zinziber caninum vel aquaticum, oles est quod interficit canes, sōlia habet saliginis similia, sed pallidiora (magis citrina) ramulos rubentes sapore zinziberis. Sylaticus ex Aulcenna: descriptio ad perficariam vulgo diētam vel hydropiper Dioscorid sacēdit. Rhododaphnes (recentiores oleandrum appellant) flos & folia, canes, asinos, mulos, & plerasque quadrupedes perimunt, Dioscorides & Aulcenna. Idem facit elleborus albus apū Serapionem secundum Eben Mel. & Aulcennam. Naces vomicae etiam venenum sunt canibus. Pereunt canes nucis vomicae veneno, nisi articula vulneretur (vbi iam gestus & saltus mīros insantentium edunt) ita ut sanguis exeat, aut etiam amputetur pars: sic enim statim liberantur, vñquidam expertus chirurgus mihi retulit. Ait autem dimidiā nucem satī esse ad necandum canem, & illam omnino intra duas horas peritum: non vomere, sed mirē saltare, &c. Nux vomica, vt expertus sum, canes illico interficit. Cardanus Canes ab ortu perficitur: ex esu vñ apud Cabynium in Achaea: item mulieres, Theophrastus Chrysippus docet canes occidi, si aqua eis detur in qua decoctus fuerit asparagus; Plinius, Dioscorides, & Aulcenna. Plumbifumus canes occidit, Plinius libro 24. vt Aggregator citat. Venenati mellis malum (quo homo infectus fuerit) certum est per excrements, ad canes etiam peruenire, similiterque torqueri eos, Plinius. Circa Scycharum & Medorum diētam Thraciæ regionem, locus est viginti ferè stadiorum spatio, qui hordeum producit, quo homines vescuntur: equi verò & boves abstinent: imò sues etiam & canes excrements hominum qui mazan aut panem ex hordeo illo comedent, auerstantur, tanquam mortis periculo, Aristoteles in Mirabilibus. Sic canis non cibi inopia, sed aliquo præter naturam affectu in maciem incident, ter autem quater butyro abunde eum nutrīt: vnde nī statim habilitat fiat, signum est eum vermes sub lingua alere: illös igitur acu extrahe: Quod si ne sic quidem corpulentior fiat, incurabilem & breui peritum existimato, Albertus. Sunt qui fascinates etiam palatum emaciari credant, vt proxime dicam. Si ex pigro ignauoque agilem & velocem reddere cupis, pane auenaceo & caratè cocto fermentatoque subinde pasc, Albertus. Gratius quidem etiam veterno quandoque laborare canes author est.

Durable cantim, ijsque omnibus quæ circa eam considerari possunt: & quomodo in canibus curari debet, & quæ auxilia sint homini aduersus mortuum canis tum rabiōsi tum non rabiōsi, infra differam cap. 5. Blondus nugatur quædam de fascino, quæ ipsius omnino verbis apponam, non quid probem, sed ne quid omittam. Canis (inquit) vt & infantulus, frequenter inficitur fascino, ita vt deneniat ad extremam maciem. Quorundam enim hominum oculi, adeo ligant, vt quem ligauerint non pariantur liberum esse, quinim nec mentis compotem. Fascinum autem dicimus esse genus incantationis, vt patet apud Virgil. Nec quis teneros oculos mibi fascinat agnos. Mortibus autem is oritur è spiritu fascinantis. Sed fascini est ingressus per oculos fascinati ad ipsum cor usque. Propterea caudum est ne catulus perspiciat ut inuidis hominibus donec adoleat. Quoniam hæc est maxima conseruatio salutis eius: quia temoris quæ inficiunt, saluberrimus seruatur. Plerique autem alij ex corallio baccatum monile circumdant collo. Quidam & sacris herbis prætegunt, & cingunt frontem bacchare. Horum tamen vñs est minus proficuus. Conclusio verum prohibet fascina, velut larmamentorum ignis, Hæc Blondus. Lippitudini vel lachrymis canis medeberis, si aspergas aquam tepidam, & mox farinam cum albumine ovi cataplasmatis modo adhibeas, Tardius. Ad albuginem oculorum canis, os sepix cremenatum tritumq; mane & vesperi adhibeto: Si vero inueterata albugo fuerit, illines medicamen compositum, pari portione croci, sellis bubuli, succi fauniculi & melis, Tardius Ranunculum viridem aiunt in os canis iniectum, mutam reddere, vnde in Ecclesiastico dicitur, Xenia & dona excare oculos iudicū, & quasi mutus in ore canis auerterit correptiones eorum, Vincentius Belluacensis addēs hanc ranam ab hoc effectu mutant dīci quid voce canem priuet, sed auctore nullo te munit. Ad surditatem, quæ deprehendet ex pigritie canis & tarditate, & omnī alacritate amissi, oleum rosaceum vino mero permixtum, ter die autibus immittes, Tardius. In flatis vel tumidis auribus remedium præstant cortices granatorum oxelæ incocti, quod auribus inst labis, Idem. Vulnus postumorem apprens, acetō lauabis, & mox insperges spongiam tritam, Tardius. Vermes etiam in auribus occides, spongia trita albo ovi excepta & cataplasmatis instar applicata, Idem. Cynicus spasmus, id est canina convulsio in homine appellatur, oris præter naturam distensio, ita vt canis lati instar ringi videatur, quod ferè sit musculi ab altera parte remissis, Celsus oris distensionem, Aulcenna torturam faciei vocavit. Si calor nimius palatum canis innascat, butyrum mellis commixtum in cibo dabitis, Tardius. Eadem partem si durties aliqua vel cancer insederit, salem & myrrham teres, ac misericibis acetō, vt locum affectum perficies, Tardius.

Anginam barbari squiniantiam vocant, corrupto vocabulo à Græco synanche vel cynanche. Κύνανχη morbus est canum κύνης ἀνθρώποις, Varinus: lege ἀνθρώπων πνεύμα ex Hesychio, id est hominum suffocatio. Quidam cynanchen interpretantur morbum faclum, à canibus quos infestat. Cynanche est præfocatio nocturna, humore crasso & tenace ad bronchum, id est arteriam delapsa, maximè in pueris, Pollux: qui anthonen etiam (κύνανχη) purulentum abscessum inter epiglottidem & lingue radicem interpretatur. Synanche (vt ait Pausanias citante Hermolao Barbaro) musculus qui sunt in tritata fauces, inflammati oritur: sicut ijs qui extra parasynanche. Ad eundem modum cynanche fit, cum musculi gutturis interiores ascenduntur: paracynanche, cum exteiores. Galenus tamen libro 4. de locis affectis cap. 5. & Prognost. 3. comment. 20. hoc disserit reprendit. Celsus aliter, tria enim facit anginæ genera: Synchen, vt synchen (συνωνίχη) paracynanche. In primo nec tumor nec rubor comparet ullus, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solouuntur. In secundo lingua fancesque cum tumore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallit, singultusque est. Illa communia sunt, æger non cibum deuorare, non potionem potest, spiritus eius includitur. In tertio, quod leuius est, tumor tantum & rubor est, cætera non sequuntur. Hippocrates & alij veteres, omnia mala quæ in gutture & fauibus accident, quas quidem spirandi comitatur difficultas, anginæ nomine appellant. Cynanche, id est angina intermit canes, Aristoteles, Pollux: Albertus addit intra secundum, aut tertium, aut quattuor dies. Ego innumerous vidicane angina affectos, quorum nullus evasit, Aug. Niphus. Quid dicam tuus, quid mœstidamna veteri? Gratius de canibus. Tussis clamosa, id est canina, Sylaticus. Tussis canum venationem, & custodiā indigentem taciturnitatem maximè impedit. Ideo vt pastores ouit tussienti per nares infundere

infundere consueverunt, ita & cani iniijcies, vini cyathi duos siue paulo minus, in quo dulces arrygdalæ contusæ ac mundæ fuerint solutæ, Blond. Tardiuus pulegium maius in oleo, melle & vino coctum, cani deglutiendum offset. Anhelitus difficultas cani ingruit ab aëre crasso: quamobrem in aërem puriorum ducendus est: & nisi aëre mutato curetur, aures eius ferro perforentur, ut spiratio levior fiat, Blondus.

Caninus appetitus dicitur apud Galenum De locis affectis, vbi canum more, aut nil omnino, aut prauis effe: & tauri cibis mulieribus secundo aut tertio post conceptu mense. Sic grammatici quidam in Dictionarijs suis falso docent, & simul Galeno iniuriam faciunt. Nam ille De locis affectis libro 5. cap. 5. inter effectos oris ventriculi sic scribit: Constat quod etiam citta vocata mulieribus accidunt, vbi haec particula effecta est. Quæ enim aut canum more, aut nihil omnino, aut malos cibos appetunt, ijs appetentia instrumentum laesum esse certum est, id vero os ventriculi esse demonstratum iam est, Hæc Galenus. Etilicet inde citta siue malaciam, aliquando à canino appetitu nihil differre iudicari possit, sepe tamen ab eo differt: & mulieribus solum accidit, circa tertium gestationis mensem præcipue (vt Galenus scribit libro 1. cap. 7. de Sympt. caufis,) quod non possit tum fetus, vixione imbecillus, quicquid ad veterum alimenti ratione fertur absumere. Sed de hoc effectu in Pica aue plora. Ceterum καυδης ἐρεξις, vel τὸ καυδης ὀργηστια, omnibus & variis ob causas accidit. In Graeco ex textu Galeni De locis aff. verbis Graecis, οὐας γὰρ ὁργησθαις καυδησεῖ, η μηδὲ ὄλως ὀργησθαις, η μονογραψιν ὁργηστιων ὀργησθαις γλυκεται, ταῦτα πάντα τὰ δέρεξιν δεκαπάντα τὰ ἔστιν, &c. Ego sic legerim, οὐας, vt refecatur ad παθηματα. & ὀργησθαις in masculino genere vbique, quoniam non ad mulieres solum pertinent isti affectus, sed quoslibet homines: οὐας certe legi nulla construendi sermonis ratio patitur. Est igitur secundum Graecos medicos canina appetentia, contrarium amissioni appetitus malum. Qui enim sic laborant, plures appetent cibos & ingerunt: quoniam deinde multitudine gravitati, & assumptos cibos extra noxam ferre hand potentes, ad vomitum diuertunt. Postea rursus cibo se explentes, denud ad vomitum reuertuntur, quemadmodum canes: unde etiam malum hoc appellationem accipit, Aëius lib. 9. cap. 21. Pluta vide apud medicos. De bulimo in Boue dixi, capitis 8. parte 1. Caninum appetitum à bulimo scire distingui Cælius Rhod. initio libri 26. cum prius 25. 9. confudisset. In Hippocratis Aphorismum libro 2 Fameni vini portio soluit, Galenus non quamlibet famem, sed caninam siue caninum appetitum intelligit: qua de pluribus tractat Cælius 25. 9. Sunt qui caninum prandium ad caninum appetitionem contra Gellium putent referendum, Cælius. Laphygmus dicitur effectu canum & suctu incipibilis vorandi auditas, inclinato vocabulo à verbo λαπωνεῖ λαπάζω, η λαφύσσω id est sorbeo & deuoro, pro quo Itali quidam Slapare dicunt, Idem. Si quod os gulæ canis impacuum fuerit, nasum apprehendere & collum versus aliquan- diu deprime: & oleum fauibus infunde vt excites tussim: rassendo enim os sepe excutitur: Aut oleum aquæ tepidae infusum paulatim immittre in gulam canis, vt remollito laxatoque loco os cedat, Tardiuus. Si hirudines adhærent gula canis, accipe quinque muscas illius generis quæ per effectu anter equorum capita volitant (Galli racines vocant) ex his crevatis vidorem canis ore excipiatur, & hirudines cadent, Tardiuus. Alut in cane ob- structæ remedia iam superius proposui. Vomitiones canis monstrasse homini videtur, Plinius. Canes cum morbo laborant, herba (al. herba) ingesta euomunt, atque ita purgantur, Aristot. De canaria herba vide in h. a. Cum redundantia canis vexatur, herbam in maceris nascientem nouit, qua coctæ, omne id, quo effligiatur, cum multa pituita & bile euomit, sibi que haec vomitio salutem affert, sine ullis medici opera, quo ad expellendam bilem nihil ei opus est: rabiem haec nisi tollatur, facit, Aelianus: Et rursus alibi, Cum autem vtrunq; ventrem exhaustire habent nequissime, herbam dicuntur quandam comedere, cuius vi partim euomendo, partim deiicienda alio superfluentes cibos ejeunt. Vnde Ægyptios aluos purgare didicisse fetunt. Si canes parcius neque crassis alimentis nutrias, non adiungentur ad vomitum, Blondus. Sistomachus debilis fuerit, & cruditate ac vomitu laborabit, ossa bouis in aceto cocta rodenda obijcies, Tardiuus. Ventrem fluentem sicut casus vetus ac durus in cibo, item palumbes cocta & aspersa aceto, Tardiuus. Ad termina ventris proderit cani, si cooperatum igni admoeris: & gulæ eius inferius autum tritum oleo calido mixtum Tardiuus. Ventris termina cum frigidis ex causis orientur, calidis insculpis, & potibus piperatis vincuntur, oleis etiam vel aliquo ex pinguis oblatis. Forinsecus autem laudamus quodque linimentum calidæ virtutis, vt est oleum liliaceum, ru- taceum, nardinum, & laurinum, ceratum distaltheæ, Marciaten, vel Agrippæ, & cineratis pannis dum circumvolvitur curari poteris in frigidis affectibus: Tum etiam si per os euomuerit succum è ventriculo, curatur, neglectis præsidij: omnibus. Vana itaque erunt præsidia si virtus valida fuerit ad expellendum nocua, Blondus.

Canes cum lumbricibus infestantur, herbam tritici comedunt, Aristot. segetem herbescentem depasti lumbricos expellunt, Aelianus. Podagra in canibus quanquam difficilis, non tamē incurabilis est. Pollux ex Aristotele. Perraro ex ea conualecunt, Aelianus. Lumbricos in ventre canis occides hoc medicamine, semen absinthij, cornu cerui, & lumbricos, arida terre & misce buiyro aut melli, Tardiuus. Cani sanguinem per vri- nam reddenti, remedium est, coriandum in lacte & aqua coctum cum yauco oleo, & duabus libris lenticulæ, & quadraginta granis piperis contritis, quæ omnia commixta vt edat curabis, Tardiuus. Aut incuruatæ, si qua est tu- tæ podagre, Gratius de canibus. Podagra canum pedes extorsum incuruat. Albertus. Augustinus Niphus canes duos podagricos se curasse scribit, nunquam tamen efficere potuisse quo minus post unum aut ad plurimum duos cursus claudicarent, Podagra (Albertus addit calida) tentati pauci evadere posunt, Aristot.

Cum plantæ pedum canis ob terræ calorem ferulidiores aut vix sunt, cinerem lixiūlum (cendre passée) melli mixtum superilligabis. Plantas aut coxas propter laborem tumidas, exclao tepido inunge. Si pellis aut vngues à pède separantur, farinam aquæ mixtam insuper deligato: Aut coccices mali punicei & salem conteritos, & cum aceto feruacito in olla, cui canis pedes immittes quā serre poterit calidissime: Aut gallas cum chal- canthio contere ac misce aceto, eoque tepido medicamento canis pedes lauato, Tardiuus: His ferè canum morbi sunt, quos à scriptorib. memoratos inuenio: quanquam & ali plures eis contingere possunt. Namvt (Gratius inquit) Mille tenent pestes, curaque potentia maior. Morbi latentes præteriam dictos, sola ignis calefactione & graminis esu curantur, Albertus. Reliqua canum virtus, sicut in ceteris animalibus præcepimus, curanda sunt, Columella. In Geponicis Graecis libro 19. cap. 3. vbi de morbis canum tractatio definit, adiectum est: Κρότωνος ἡρακλεος νοσος την πανταν δυσαθρευτον την πανταχοντων, ηρακλεον την πανταχοντων εγκυδια. Cornarius pro- ximæ, id est pecorum, legit καυδην, id est canum, & ita reddidit: Ricinos & alios morbos canum, corpus peius affectum habentium, curabunt ea quæ ad oues sunt relata: Andreas à Lacuna maluit vertere, Ricinos aliasque morbos pecorum, quæ infestantur grins aut difficilius, &c. Ego cum Cornatio senserim, καυδην, id est canum

omnino legendum esse. *Ανταρχείς* verò quamvis plerunque significet id quod natuò quodam robore p̄dium difficulter à noxijs causis vincitur, videtur tamē hoc loco poni pro male affectō ut Cornarius veritatem in Grammaticorum Lexicis *ἀνταρχία*, *κανεπαρχία* exponitur. & *Ανταρχῶν*, *κανεπαρχῶν*.

Canem detenturus ne fugiat, butyro à capite usque ad caudam illines, lingendumque butyrum dabis, aut humida arundine à capite usque ad caudam eum menurabis, Fronto in Geopon. Græcis: Ut ne canes domestici a fugiant, audio hac machinatōne ac solertia retineri: eorum caudam primum atundine, quæ butyro sit oblii, dimetiuntig: deinde hanc eis ad lambendum concedant: eo sit vi postea tanquam ligati permaneant, Aelianus. Tardius alas tantum oleo illinendas scribit, vt à eis suū impediatur. Canis sequitur te, si alterius canis secundam obligatam panniculo, ipsi officiendam dederis, Fronto in Geopon. Canes non allatrabunt, qui dentem canis nigri manu tenerit, quamobrem fures & latrones cōvtuntur, Ratis. Et rursus, Non allatrabitur à canibus super quo dens capis suspenſus fuerit. Videtur hæc superstitio ex Diſcoridē verbis non intellec̄tis nata, quæ sunt. Ad p̄cauendum etiam vtuntur (morsi scilicet à cane rabido, ne in metum aquæ incident, de quo proxime egerat) dente canino illius qui momorderit canis. folliculo exalata claudentes, & ex brachio suspendentes. Marcellus etiam in commentarij addit, Diſcoridē sibi viderilo qui de p̄cautione metus aquæ, non rabidi canis impe- tu: suum tamen (inquit) relinquant legentibus iudicium. Constantinus in libello de incantatione, contra mor- sum canis amuletum facit, citans Diſcoridē. Præcipiunt quidam, vt qui velit se à cane sc̄ari, rānam obſciat coctam, Varrō. Cor canis si quis secum habuerit, canes ei moleſti non erunt, Sextus. Costanbenlue scribit, si quis cor canis suprā se habuerit, non morderi à canibus: sed quamvis accelerint & olferent eum, statim refu- gere, Alberrus. Blondus non satis videtur secum habere, aut in p̄fā se canis cor, sed idem vorandum, aut (quod p̄fstantius sit) tritum bibendum suadet furibus & illis qui noctu ad amores suos accedunt, sic à nullo cane alla- trandis: quod furibus (inquit) & amantibus credendum dimicatioſus. Ego quisquis hæc credit, non caninum duntaxat habere cor, sed totum esse canem et̄ do. Sed Blondus ſefelit, quod cor canis potatum, p̄to portatum, vt ego coniicio, apud Aesculapium legitur. Canis latratum anexit, lingua canis in calce o subdit. in pollici por- tare, Plinius lib. 29. Item ex secundis canis in membranam habere, Plin. lib. 30. Et cor canis ſiccum (ecum) habe- re vel lingua eius ſummam poſitam sub pollice pedis, Sextus. In ſinistra manu tenere lingua in panno ligatam, canes obrutusſe cogit, Kiramides. Leporis ſinuū vel pilos tenere, Plin. lib. 30. Mustela viventis caudam ab- ſcissim in pede portare, ſicut dictum est de lingua canis. Plinius lib. 29. Rana viua data in offa, Plinius lib. 32. Hæc omnia ad cohibendos canum latratus, ex Plini. Sexto, & Kiramide ab Aggregatore citantur. A quo hæc etiā ca- nes fugantia recenſentur, Cor canis portatum, Plin. 29. ſinistra manu portandū Kiramides addit: aut lingua eius in panno ligata, Kiramid. Corpus inunctum lapathi & cyclamini ſucco, Thessalus. Nigidius fugere tota die ca- nes conſpectum eius, qui ē ſue ricinum euellerit (& adalligatum gestauerit nimirum) Scriptum reliquit, Plinius Canum morsus auertentia, cap. 7. recenſebimus.

D.

Canis ceteras rationis expertes animantes cum aliis dotibus excellit, tum quod homines à quibus allut pos- tissimum, amet, agnoscat, eisque ſeruat. Impetus canum & ſauitia mitigatur ab homine confidente humi, Plin. Clementis & excelsi ſimulatingi ſignificationem canes p̄tibent, statim vt ſe demifit is quem petunt, ardorem remittentes. Notum est illud Homeri Odyſſeæ. Οὐ μὴν λήποντες ἐπέδειγμον, αὐτῷ δὲ οὐδεὶς Εὔπολης ποιήσει τὸν ἀγοράν διέκειται. Neque enim qui humiſte deſicit ac ſpeciem ſupplicis p̄fert, amplius inuidunt, Plutar- chus in libro Vita animalium, &c. Naturale p̄fidiū est ad auertendos canes, ſedere, & baculum dimittere, ne poſſint inſidias ſuſcipari canes, Homeri Scholiastes. Aelianus in animalium historia canum ratiocinatione quædam ac dialectica vti ſcribit. Venatica enim canicula quædam, inquit, cum leporis qui nusquam videbatur veſtigij ſuſtinet, eaque perſcrutando ad foſſam perueniſſer, dextrumne potius an lauum ad foſſam iter ingre- deretur dubitando aliquantis per hæc rebat: At vbi re perpensa neque hac neque in lepore ab iſſe ſecum con- cluſiſſet, cum nulla per foſſam veſtigia apparet, trauiſiſt. Eadem de re Plutarchi quoque verba adiungantur ex libro V. r. animalium, &c. idque eō libentius, quoniam eadem opera dialecticos ille refutat. Dialectici igi- tur, inquit, canem quoties ad iſta venit viarum diuerticula multifida, eo quod ipſe ē pluribus diuinctum vocante argumentationis genere vti, & hoc pacto apud te conſtituere dicunt, aut hæc fera abiit aut iſthac, atqui neque hac neque iſthac, illac igitur ut abierit celiq; est: eamque ad rem nū ſenſum quām apprehensionem nu- dam conſerue: rationem vero & ſumpta, & ſumptis ipſam mox coniunctionem efficere. Atqui iſto quidem dia- lecticorum testimonio falſo nimirum & adulterino canis non egit. Nam ſenſus ipſe, quā elapsa fera ſit, ex iphius veſtigij & curſu deprehendit, valere longam tam diuinctis quām coniunctis iſtis Dialecticorum dicens. Alia tamen ſtudiſ ſunt officia que & opera innumerabilia, quæ viſu nullo, ſed nec oſactu, ratione verò ſola, ſola men- te cum ſieri tam deprehendi certum eſt, ē quibus ſtūmari naturam canis licet. Canes animoſe, amatrices, & affentatrixſe ſunt, Aristot. Canem maxime omnium animalium homini amantissimum dicunt. Cum homini occurrit, eum decinat, reuerentia quædam & pudore dactus, cum vero iniuria affectum hominem ab alia fera perſpexerit, tum ei auxiliatur, Aelianus. Soli dominum nouere: & ignotum quoq; ſi repente veniat, intelligunt: Soli nomina tua, ſoli vocem domesticam agnoscunt: Itinera quām longa meminere, Plin. Nihil sagacius ca- nibus: plus enim ſenſus cæteris animalibus habent: Nam ſoli nomina ſua cognoscunt, recognoscunt dominos ſuos & diligunt, & eorum teſta defendunt, ac pro dominis suis ſe morti obſciunt, Isidorus. Diſcernit canis do- minum ſuum ab extraneis: nec eos quos inſeſtantur odit: ſed pro eo quem amat & mulatione ſollicito que amore ductus inuigilat, Author obſcurus. Sibilo vocem domini plerique dignoscunt. Venetijs canis quidam in medlo fori poſt triennium agnouit ſuum dominum, Blondus. Beſtias & fures latratu produnt. Sunt qui peculiare quod- dam genus eſſe canum ſcribant, quod odoratu fures deprehendat, & à cæteris hominibus in placabili odio diſ- cernat, Author obſcurus. Fidelissimi ante omnia animalia homini canes atque equi, Plin. Hinc eſt quod canem illum maximè probant, qui verberibus quantumcunq; affictus, non fugit: ſed etiam repulſus, mox ad domum vertitur, ceu veniam petens, quām innoſens, Blondus. Impatitiae ſlimoniæ memoriam ſeruat, gratiamq; re- fert, Ambroſius. Maxime omnium animalium canes defixis oculis deorum ſimulacra inueniuntur, Aelianus. Qui paruam & planam (*μικρὴν θητεῖον*) habent frontem, ſolidi radicabuntur, cō quod caninam referant frontem. Quibus

Quibus frons quadrata est, & pro faciei portione mediocris, magnanima, ob similitudinem leonis. At quibus cortugara ac veluti nubila (*συνεφής*) pericaces ac duri, *αὐτάρδεις*, à taurina forma: contra quibus serena & expedita, assentatores, ab aucto frontem huiusmodi reddere consueto. Hoc sanè in canibus manifestum est, quod assentantes frontem exponit, &c. Aristoteles in Physiognomici: ubi textum Grecum mutulum quod odo expleuerim, partim ex psolo sensa, & sequentibus verbis Græcis: partim ex veteri translatione Latina, quinost à cum Græcis contulerit, ac inaduerteret. Hoc notandum *νέκαρας* & *αὐτάρδεις* ab Aristotele opponi, & oppositis in fronte signis cognosciri, quae sunt *χαλκοί* & *συνεφής*. Adamantius *αὐτάρδεις* iudicat illos qui habeant *μέτωπα κατηρήφη* melius per rhō: & forte *συνεφῆς*, legendum: si minus, ea tamen utriusque significatio fuit: licet Cornarius pro *κατηρήφη* altas reddidet, quod non placet: quanquam *κατηρήφης* Varinus *ψηλὸν* exponit: *μέτωπα νερούψηλον* iam antea ac Adamantio nominatum erat. In hoc tamen probo Cornarium quod ibidem *μέτωπα τηταρθρά*, id est frontes explanatas legit, non *τετραγύμνους* vt Parisiensis editio habebat. Expertus fronti, tum *συνεφῆς* tum *ψηλόν*, id est nubilam & rugosam opponi iudicio, sed diversa ratione. Cetera ad physiognomoniam à cane sumpta, vide infra in h. d. Glaucon citharistram à cane amatam fuisse audio: alij dicunt non à cane, sed ariete: alij ab ansere: Apud Solos Cilicis populos puerum, cui nomen erat Xenophon, canis amatuit, Aelanus, ex quo Cællus descripsit 13. 12. Asquini Plinius non à cane, sed ab ansere amatam scribit Gloucem Ptolomeo regicithara canentem: quam eodem tempore, inquit, & aries amissus proditur: Item ab ansere amatum Arigis puerum Olenum: facile quidem *κύνος* pro *χλωρόν* scriptum, vel contra. Vide in Ariete d. Iam vero caniculum Siculum adulteris infelissi, num fuisse auditione accepi. Cum adultera mulier coniugem suum peregre redire audisset, illum qui cum ea stupri consuetudinem haberet laebras bene penitus, vt ipsa putabat, occultauit: verum etiā ex seruis non latissimi modo, sed & iani: ores pecunia corrupti, cum dominam ad occultationem adulterij suabantur, tum ad altero confidentiam ad inferendum stuprum efferebant. Tantum tamen huic mulieri hac astutia absuit ad praecauendum, vt certe perparvus canis partim locum illum, quo adulter abdebat allatratet, partim pedibus fores constupratoris receptaciles eoque conuellere adortiretur, domino vt non mediocris terror in iaceretur, ex eoque suspicaretur ibi malum aliquod latere. Quare fores effregit, adulterum comprehendit, qui co animo cinctus gladio noctem expectabat, vt primo dominum domus interficeret, deinde vero, quam antea dixi, uxorem duceret, Aelianus. Canis animal est adeo docile, vt ad variis iudicis instituti possit. Mire valet ingenio: & per quandam disciplinæ ac obedientiae formulam, timidus sollicitusque expectatio ne suspendi solet, donec ad peragendi licentiam signo mittatur, Author obscurus. Qui canes aut catulos dominat ac erudit, obsequentes delinquent, aliquo demulcent, relinquentes virga compellant, Blondus. Franciscus Marchio Mantua, patens Federici Ducis, comprehensam vocem habens, morbi defeta, instruxerat canem, vt vocaret quem volebat ex curialibus, is tandem vtebatur cane, in aduocandis hominibus quo præcipue desiderasset, quemadmodum quis vultur officio optimisferari, Blondus. Plutarchus in libro Vtraanimal. am, &c. scribit, se non debere prætereire eam canis d. scilicet, quam ipse Romæ spectasset. Mimi docentis nimis fulbam, in qua varia & multiplex personæ agedatur, non modo oppositè canis alios subiectos affectus imitatione consecutus est: sed etiam cum veneni (quod qualem tanquam mortiferum poëmati subiectum esset, veruntatem duntaxat vim conciliandi habere) in eis ipsocane periculum fieret: is pinem, ad quem venenum admisit, sampsic, & deuorans, ac quæcum mox præsettemenit & ebrietate oppressi, animoque deficiens similitudinem speciemque gessit, ac uenientem se tandem ad terram abiectens, tanquam mortuos, humi stratus iacuit, seque huc & illuc vi tundula ratio se habeat, trahendam permisit, atque etiam cum ex dictis & actis intellexit tempus esse excitandi (urgend) sete seismi palnum tanquam ex auctissimo somno expertus mouit, & alleato capite aspergit, deinde illinc surrexit, simul & ad eum quem oportebat, & necesse erat cum gudio profectus est, vt omnium rānæ spectatorum, & ipsius Cesalidis (nam aderat Vespasianus senex in Marcelli theatro) admirationem & asseptionem commocerent. Anno 1043 apparuit quidam ex regione Italotum, nomine Antræs, per villas discurrens, habens canem rufum, & cœcum, qui usus ab eo fecit miranda: eum enim staret in foro, & turbam circuitu adesset, clam eodem cane deferebantur annuli aurei, argentei & ferrei, & ponebantur inter terra, quæ ille eo prælebat, ipsoque præcipiente canis tollebat & vinculique suum dabat: similiter & diuersorum imperatorum numismata in his portigebat pet. nomina, turba etiam astante interrogatus ostendebat forniciarios, angros. Vnde quidam dicebunt quod spūtum Pythoris habet, Abbas Vespergensis. In Ibusiæ regione Tartarie sunt canes qui currus trabunt & onera ac fæcias inlinere portant. Schiltbergerus Monacensis. Canes si excidantur, cessant à relinquendis heris: nec ad custodiæ aut veriationem deterriores fiunt, Xenophon de institutione Cyri libro septimo. Inter canes cibi nulla est societas, vt persæpe de osse inter se sic lacerent & distrahant: quemadmodum de Helena Paris & Menelaus. Solos vero Memphis canes in medium auditione accepit rapinas proponere, & circumunterviuere, Aelianus. Non nunquam canis & lupus aliqua societate amica confederantur, adeo vt & ipsi fures nocte pariter caulas ingrediantur. Ex lib. de nat. rer. Canes hyæna capit vomitionem hominis imitando, Aristoteles Hyænam traditur vomitionem hominis imitari ad sollicitandos canes, quos inuidat: præterea umbra eius contactu canes obmutescere, Plinius. Hyæna linguam si quis manu teneat, contra canum impetum maxinam cautionem habebit, Gillius. Pellis hyænae canes fugat ante portam suspenso. Kiramides. Mirum est & tamen verum si libis lupiagninas male obstrepere, quod idem contingit netuis canis & agni, Cardanus. Canis quando est percussa lapide non tam illum appetit qui seicit, quam illum eum ipsum lapidem quo ipsa dicta est. Non. Marcel. Odore ex argentifodinis inlinatus, omnibus animalibus sed maximè canibus, Plinius.

E.

Cinam, sicut ait Cicero, tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos, & tam incredibilis ad inuestigandum sagacitas natiuum, tanta alacritas in venando, quid significat aliud nisi se ad hominum commoditates esse generatos? Sed de eamn sagacitate, ac venatione, hominumque & ædium & pecorum defensione, postea dicam per singula canum genera. Dominorum utrū canes seruire, & res domesticas his planè sciunt administrare: & pauperi satis ad famulatum est, vnum possidere canem, Aelianus. Canes diuersi generis feris nostro tempore non miscentur. Pares jungendi sunt paribus: Et admittentur

qui primi lasciuierint, Blondus. Catulus um caudas post diem quadrigesimum, quam sint editi, sic castrare conueniet: neriis est qui per articulos spinas proerepit, usque ad vitudinem partem caudae: is mordicus comprehensus, & aliquatius educitus abrumpitur: quo facto neque in longitudinem cauda secundum capit incrementum, & (in plurimi pastores affirmant) rabies arceretur letifer morbus huius generi, Columella. Equis & canibus curatores nos praefecit Cyrus, quos existimabat reddituos haec pecora ad vnum suum quam optima, Xenophon. Canis sumum cum urina putidissima miscetur, & funditur circa plantas aut semina, quae a pecore tangit, De mocritus in Geopon. Fera omnia animalia ciecurantur, si statim ubi natu sunt lacte humano laetentur a muliere, aut quod facilius est, canino. Sic etenim feles discunt amare dominum, nec securus ac canes blanditi illi atque eum comitari, Cardanus. Ex canino sumo gluten quoddam faciunt, qui profitentur arte coriariam, ad glutinandas pelles, Blondus. Canum intestina si murmurauerint pluviam significat. Canis volutansse in terram venti magnitudinem significat: in dextram coxam procumbens, tempestatem arguit, Incertus. 17.

F.

Quid loquar de canibus, quos iuvenes ac pingues, & potissimum cum fuerint castrati, apud quasdam gentes frequentissime mandunt, cum multi sint qui pantheris vescantur? Galenus libro 3. de aliment. facult. Canum & vulpium carnem nunquam equidem gustauit, nec sanè gustare vñquam fui adactus, neque in Asia, neque in Græcia, neque in Italia: ait tamen haec quoque mandi: coniectare tamen possum vim eius esse carnile leptonum similem. Nam canis, & vulpes, ut summatim dicam, temperamento sunt siccus, Galenus de attenuante vita. Plura de cane dici cogunt priscorum mores: Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hostiarum vice vterentur his. Genito mane catulo res diuina fit, & in coenis deum etiam num ponitur catulina: Adiunctionibus quidem epulis celebrem fuisse, Plauti fabulae in dñe lculo sunt, Plinius. Catulinam carnem esti avile, hoc est, comedisse Romanos Plautus in Saturione refert, Festus. Petrus Martyr Oceanicus decadis prima libro 3. insulam quandam in novo orbe esse scribit, in qua canes non latrabiles, aspectu foedissimi, hedorum instar comedantur. Tartari equos & canes comedunt, Paul. Venetus. In regione Tartaria Ibis sibut dicti canibus vescuntur, Scaligerus Monacensis libro 3. de suis peregrinationibus. Rapacium omnium carnes declinant ad siccitatem generatiuam in corporibus bilis atræ: pelotes earum lupinæ & caninæ, Rasis. Corsicæ insule accolæ cum catulis parnis non solum cœribus sed etiam agrestibus vescuntur, iracundi sunt, crudelis, infidi, audaces, prompti, agiles, robusti. Talis enim est natura canum, Cardanus. Constatin Cozumella & Lucatana atque alijs insulis, canes altiles haberi ad vescendum: quos latratum ullum edere negant, 30 Scaliger. Cynamolgi Indiæ populi canes imbulgent & lacte vescuntur, ut infra dicemus in Canibus diuersis. Adhuc non videntem catulum si edas, nullum senties dolorem, Sextus.

G.

Præcordia vocamus uno nomine exta in homine, quorum in dolore culuscunque partis, si catulus lactens admoueat, appetimaturque his partibus transire in eum morbus dicitur, idque exenterato perfusoque vino deprehendi, vitiatu viscere illo quod doluerit hominis, & obrui tales religio est. Hi quoque quos Melites vocamus, stomachi dolorem sedant applicatis plus. Transire que morbos ægritudine eorum intelligitur, plerunque & morte, Plinius. Plinio subscrabit Serenus capite de præcordijs sanandis, Inquiens, Quin etiam catulum lactentem apponere membris conuenit, omne malum transcurrere fertur in illum, Cuitam exinde munus debetur humandi. Humanos quia contactus mala tanta sequuntur. Et iunctus vitium ducit de coniuge continet. Idem remedium Marcellus Empiticus ex Plinio, ut videtur, descripsit, cap. 21. Et Plinius ipse rursus aibi, Sant occulti (inquit) interaneorum morbi, de quibus mirum prodit: si catulus priusquam videant applicentur triduo stomacho maxime ac pectori, & ex ore ægti suatum lactis accipiant, transire vim morbi, postremo examinari, dissecisque palam fieri ægti causas. Morti, & humari debere eos obrutus terra. Catulus vel columbus viaua dissecetur per spinam supra caput mulieris melancholica vel desipientis impositus, iuuat, Amatus. Spleni dolenti quidam inctsum fistulique catulum imponunt, Sextus. Idem aduersus omnem dolorem remedium describit, si quis nondum videntem catulum edat. Ad comitales: catulus lactens sumpus abscesso capite pedibusq; ex vino & myrra, Plin. Ad lieuosos cum præduro tumore: Venatorij canis catulum aridum tritum modiconardo adiecio iejuno exhibe, Galen. Eupor. 2. 40. Mulier quæ aliquando prægnans fuit & postea steriloscit, interim dum curatur edat catulos coctos & polypum in vino dulci coctum, Hippocrates. Aduersus rabiem, ne cantur catuli statim in aqua, ad sexum eius qui momorderit, ut iecur crudum deuoretur ex ijs, Plinius. Contra maladem humidam equo infunditur, per os, ptisana ex avena percolata, cui incoctus sit κυανητης, & bene purgatus & depilatus: sin minus, gallina, ἔρυς, Hierocles. Malier cui stomachus vteri non rectus fuerit, sed vel retro vel in latus auersus, &c. vnde menses non recte perfluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos & polypum in vino dulcissimo coctum & de iuscule bibat, Hippocrates in libro de sterilibus. Aqua ex catulis destillata prohibet renasci pilos, And. Furnerius. In Leonelli Fauntini libro de curandis morbis, capite de paralysi, vnguenti catullini, ut vocat, descriptionem istam reperio: Catelli subruft exenterati in aqua decoquuntur & donec ossa separantur, & in superficie prossus nuda appareant: deinde refrigerato vase in quo bullierunt, quod liquatum est (intelligo pingue supernatans) colligi debet, & inde inungi spina dorsi, & membra resoluta. Catulos viuos in oleo decoxit ut equo suo arthriticò medetur, sed & homini utrissimum expertus est Alysius. Clibanarium in Antidotario virili vnguentum chinarium (ex cynaribus) à catulo canis dictum, Sylaticus. Vermiculus (sub lingua scilicet) canis rabidi in collo suspensus, sanat mortum à cane rabido, Sextus. Aliqui mortis à cane rabido ut à pauore aquæ tuerentur, vermem à cadavere canino adalliganere, Plinius. Sanguinis ricini euulsi cani, philotrum est, Plinius: Alij ipsum canis sanguinem philotrum faciunt. Canis cinere ex olio illio supercilia nigregunt, Plinius. Aduerius vrinæ incontinentiam Magi verrini genitalis cinere poto ex vino autem, demonstrant vrinam facere in canis cubili, ac verbū adiçere, ne ipse vrinam faciat ut canis in suo cubili, Plinius. Destillationes sedat canina cutis cuillbet dígito circumdata, Plinius. Corrigio canino (alibi etiam in genere

genere neutro utitur) rudi nec unquam vincit, quilibet digitus in quavis manu ligatus, et medium desillantibus
naribus praestat, Marcellus. Corrigiam caninam ter collo circumdata in remedio esse irradient aduersos anginam,
Plinius: mire anginam releuat, Marcellus. Ad capitis dolorem pluribus semperque prodest, limac s' inter duas
orbitas inuenient officulum per autem cum ebore tralectum, vel in pellicula canina ad aligatum, Plinius. Corrigit ca-
nus medius cingatur qui dolebit ventrem, statim remediabitur, Marcellus. Podagrictis multis profici ad cor-
pos (id est ita ut tangatur cutis) in duplice calceo pellem caninam habere, Scribonius. Nervosa caro canis pota,
aduersus canis mortum laudatur, Blondus: Aesculapies sicum adiicit: Ego non neruosa, sed rabidi canis ca-
ro legere malim. Salluntur carnes canum qui rabidi fuerunt, mortis à cane rabido in cibo dandæ, Plinius. Pro-
pagoras pro epilepticis celebrat carnem catulorum: Cael. Aurelianus. Caninus sanguis commode ab his bibitur,
quos efferata in rabiem bestia momorderit: contra epotum toxicum auxilio est, Dioctides. Sanguine canino
contra toxica nihil præstantius putatur, Plinius. Sanguis canis nigritus (respersus, Plinius) omnibus pariet bus
domus in qua est maleficium, tollit, Author obsecutus. Diocorides Parabilium libro 2. sanguinem catelli cum
oxyrate potum, iæsicis & hydropicis utilem facit. Contra toxica, Sanguis poterit prodigiæ caninus, Sennus.
Torminosi sanguinem canis bibant, mire sanantur, Sextus: Alij ex Aesculapio hæc verba citantes, tremulosos
legunt: & Blondus etiam tremori confertre haustum sanguinem caninum scribit. Sebium curat ante omnia
sanguis caninus, Plinius. Auicenna Galenum citat qui scripsit sanguinem canis pilos evullos tenaci propter be-
re: Plinius non canis, sed tunc cani evulsi sanguinem psilotrum esse meminit. Canino sanguine parietes do-
mus aspersi, ab omni purgantur maleficium, Arnoldus. Sanguis canis ad orthopneam equi Absy t... Canis adeps
cum oleo vetere & succo absinthij auribus (moderatæ, Sextus) instillata, quacunque ex cauda exundata, auctæ,
miro modo reparare creditur, Marcellus & Sextus. Canis adeps cum absinthio & oleo vetere grauitatem am-
plum fedat, Plinius. Canis adeps podram & autum dolorem sanat, Aesculapius. Lentes tolluntur adipe ca-
nino, Plinius. Caninum adipem cum alumine scisso fabæ magnitudine, ad yrinæ incontinentiam prodesse traditæ,
Plinius. nisi quis potius ad hydrocellos referat: non satis distinctor enim de his vitijs eo in loco agri Plinius. Sed in natum
ad utram cum Marcellus quoq; sic scribat, Viinam continet lac caninum, & adeps eius cum aqua ine datus, ita ut
si fabæ magnitudine globalus qui datur.

Medullam canis ex vino vere fabige, & emplasti modo impone condylomatis, potenter ea sanabis,
Marcellus. Pilos casinos panno adalligant capitis doloribus, Plinius. Quidam ut tuentur à patore aquæ, in
mortu canis rabidi, pilos de cauda canis combustos insuere vulneri, Plinius. Pili canis in vulneribus que canis
homini inflexerit, applicati, & sanguinem compescunt, & vulnus defendunt quo minus ulcus tabidum fiat: de-
bent autem mox ab inflato vulnere adhibeti, Blondus. Pilus ex toto nigri canis adalligatus epilepticos iuuat. Con-
stantin. de incantatione. Oibus fractis medetur caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanas, que
subinde suffundantur ferè quarta ordine diebus, solidat, Plinius. Infandum dictu curætis procul absit an-
ticipis. Sed fortuna potens omen conueriat in hostes, Vis indigna nouo si spaterit osa fragore, Convenerit
cerebum blandi canis addere fræcis, Lintea deinde superque induet neccetera lanas, Sapins & laccos con-
spargere pinguis oliui, Bis septem credunt reualefcere cuncta diebus, Serenus. Idem remedium apud Sextum
legitur, qui addit, Fæta utem debet solida alligatione vti. Glaucomata dicunt magi cerebro ca-
tali septem dierum emenderi, spicillo omissio in dextram partem, si dexter oculus caretur: in sinistrum, si
sinister, Plinius. Caluaria canis finditur, & si dexter oculus laborat, in dexterorū partem spicella demittit
sunt: si sinistri, sinistram, Sextus. Marcellus glaucomata efficacissime detergi scribit, si catello dierum se-
pem, caput viventi diffundatur, & de dextra parte cerebri oculis dexter, de sinistra sinistri, intincto illi c spic-
culo innugatur.

Summa vis in canini capitis cinere: excrescentia omnia spodij vice erodit ac persanat, Plinius. In vleci-
bus genitalium spodij vim superat, Marcellus. Canis non rabidi caput combustum, & idem cinis in cancerola
vulnera aspersus, sanat, Plinius. Caput canis à fronte superiori combustum tritum, si superfundatur oleum ro-
faceum, & accuratè teratur, siarque emplastrum ex eo super vleera capitis, desiccatur ea, Rasis. Albertus Galenum
citat, quod caput canis combustum, oleo infusum, & sepo canis eiusdem, desiccata vicera capitis & scabem,
Albertus ex Ra. Ambulans canini capitis cinis medetur, Plinius. Cum vulnera canis afficitur, cinerem capitis
canis vulneri supersparges: aut si tenuis torrefactus cum pice liquida imponatur. Capitis canini cinis à cane
rabido mortos persanat, Sextus: vel caput vstum tritumque, Aesculapius. Sed certiora super eodem remedio
Plinius verba sunt, In canis rabidi mortu (inquit) tuetur à paurosa quæ capidis canini cinis illitus vulneri: Opor-
tet autem comburi omnia eodem modo, vt semel dicamus, in vase fitili nouo argilla circumlitio, atque ita in
furnum indito: Idem & in potionē proficit: Quidam ob id edendum dederunt. Vpupæ cor in lateris dolori-
bus laudatur, & cochlearum cipis in ptisana decoctarum quæ & per se illinuntur: canis rabiosi caluaria cinis po-
titioni inspergitur, Plinius. Medetur testibus facta ex ossibus canini capitis sine carne tufis, Plinius. Caluaria
canis trita & impensa, tumores testiculorum mire sanat, Sextus. Testis testium vleribus & marantibus auxi-
llantur canini capitis recentis cineres, Plinius. Canini capitis recentis exusti cinis veretiv vel testiculorum tabi-
dis & humidis vleeribus inspersus, cui cum aceto adpositus, adeo prodest vt spodium & utilitates eius, in hisce
curationibus vincat, Marcellus. Sedit viri efficacissimus est canini capitis cinis, Plinius. Ficus qui in ano na-
scuntur, aspersus sanat, & ihagades & omnem spurcitiam, Sextus. Rhagadas adspersus adiungit, Marcellus. Si
pills in caudis equorum defluant, capitis canini cinerem, loco prius butyro inuncto, insperges, Plagonius. Re-
duicias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tellunt canini capitis cinis aut vulta decocta in oleo, super illito
butyro ouillo cum melle, Plinius. Idem cinis appositus pterygia quæ nascuntur in digitis, vris, & cicatrices tel-
lit, Sextus. Omne lumentum (καπνός) morbo aut peste afflitum, si caput caninum vratur & sumum reddat sub
capite eius, leuator, Absyrtus. In mulso medetur morbo regium, Plinius. Rabidi canis caput contusum & com-
mixtum cum vino, potatum mire sanat morbum regium, Sextus. Dentium doloribus, vt magi narrant, mede-
tur canum qui rabiem præferunt, capitum crematorum cinis sine carnibus, instillatus ex oleo Cyprino (s'lege cy-
prino) per aurem cuius è parte doleant, Plinius. Hemicranii dolorem & refrigerationem sanantia: Canis mortui
inferiore capitis partem, radens capillos, parti dolenti impone & sanabitur, Nicol. Myzeptus. Aliud, canini
capitis officula sublata ad hemicranium appende. Et si dextera pars dolet, adjice os sinistrum: si vero sinistrum,
dextrum, Idem. Aliud, canis caput comburit, & cinarem e'ge cum ecoto sufficienti excipe, Idem. Cinis canini
capitis

capitis ad vlcus in dorso vel latere equi, Hippiatt. cap. 26. Sordes aurum canis cum vino mixta, statim inebriant, Albertus ex Rasi. Apud ipsum tamen Rasis legitimus, Si vinum in quo infusi fuerint alkarden, id est ricinib propines alicui, inebriantur. Sordes aurum canis, si eis peruncta licinia (ellychnia nimirum) de gossipo novo in crucibulo (vafe testaceo) viridi extendantur cum zambac (oleo Albertus) puro, ijs accensis, capita praesentium canina (calua, Albertus) videbuntur, Rasis. Magorum quidam ricinum ex aure sinistra canis omnes dolores sedare ad alligatum tradunt, &c. Vide in Ricino. Caninus dens sinister maximus, circumscarificato eo qui doceat, medetur, Plinius. Collunt dentes dolentes caninis dentibus decoctis in vino ad dimidias partes, Plinius. Cinis eorum pueros fatide dententes diuuat cum melle: fit eodem modo & dentifricum, Plinius. Dens canis combustus & cum melle tritus, gingivias reprimit, vt dentes sine dolore crescant, Sextus. Dens inde contactus cito emititur, Aesculap. Pulus dentum canis, dolores dentium & gingivias curat, Aesculap. Ad dentium dolores è frigiditate, suffito canis mortui dentem, ita vt fumus inde progressus ore excipiat: post verò ipsum dentem vstum & modico acetō tritum, calidum ore retinendum præbe & dolore liber erit. Aetius 8. 28. Dentem canis accipito, & in ignem coniice, suffitumque facito: vt enim iste crematur, ita dentes confirmat, Galen. Eup. 2. 12. Ad dentes dolentes, mitifice facit dens caninus vstus & tritus, deinde cum acetō coctus & ore retentus Archigenes apud Galenum. Si in fantio gligioz canis dente conterantur (affrictentur) ciliis euocantur dentes lupi, no dente (quam si lupino dente perficirentur, ut ego interpretor,) Blondus. Dentem canis combure, & cinerem eius in vini hemina decoque: & ex eo gargarizer cui dentes dolent, sanabitur, Sextus. Dens canis combustus & tritus impositus, gingivias (alias tuas & genitrix) sanat, Sextus. Idem cicatrices oculorum extenuat, Aesculapius: Blondus puluere dentum canis contacte cicatricum (simpliciter) signa, pelli scribit, in quo eum erasite puto, vt in permultis etiam alijs, quod vetrum verba attrinet: de re ipsa enim non dispergo, quanquam & hoc ridiculum est cicatricem solo contactu tollere. Molares dentes canis rabiosi qui momordit hominem, in corlo alligati brachio, canis rabiosi mortuum amoliuntur, Serapio citante Syluatiko, vide supra in c. circa finem. Canis nigri dentem longissimum in quartanis ad alligari lobent, Plinius. Dentes canini suspensi supra ictericum, conferunt, Rasis. Canis lingua lambendo & sua & aliena tum vlera tum vulnera curat, supra dixi capite 3. Valnus si simplex & paruum fuerit, canis lingua lambendo, & instali saliuæ succo emendat, Blondus. Vermes qui sub lingua rabidi canis inueniuntur, excisos & circum arborem sterilem ter latos & datos, qui ab eo morsus fuerit, sanabitur, Sextus. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu fieri hydrophobos non patitur, Plin. Canis rabidi id quod sub lingua habet acceptum & potatum cum aqua calida, vel ex vino, mitifice sanat hydroscopicos Sextus: lege hydrophobos ex Plinio: quos non sanat, sed tales fieri prohibet.

Si sumas de coagulo catuli partu & conficias cum vino, dissoluit colicam solutione leui. & alleviatur æger 30 eadem hora qua biberit, Rasis. Vomitus canum illitus ventri, aquam trahere promittitur, Plinius. Vomitus canis hydroptico super ventrem pone, statim incipit per secessum aquam emittere, Sextus. Aduersus aquæ metum multò vitilissime iecur eius, qui in rabie momordit, datur, si possit fieri, crudum mandendum: si minus quoquo modo coctum, aut ins incoctis carnibus. Plura vide infra circa finem remediorum ad mortos à cane rabido, vbi de metu aquæ. Maculas in facie, œsyrum cum melie Corisco, quod aspertuum habetur, extenuat: item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere: Quidam & butyrum addunt. Si vero vitiliges sint, fel caninum prius acu compunctas, Plinius. Marcellus Empiricus idem remedium describit, sed variat in quibusdam, proinde verba eius apponam: Oœsyrum (nquit) cum melle Coisano tritum & appositum, abulet de facie omnes maculas, quidam & butyrum addunt. Si vero & vitili simus & fel caninum misceantur, medicamen utilius erit, ita vt pariter temperata omnia decoquuntur, Hæc Marcellus. Quod autem vitili simus etiam 40 æstates & discolorum cutem emenderet, ex Plinio annotauimus in Vitulo: proinde dubito Marcelline an vulgarium Plinij codicum lectionem preferam. Fel canis cum melle curat oculos, Aesculapius. Felle catelli dictum septem oculi ex melle inuncti, cito à leucomate liberabuntur, Marcellus. Suffusionem oculorum canino felle malebat quām hyenæ curari Apollonius Pitaneus cum n. de: item albugines oculorum, Plinius. Fellis aut lactis canini scrupulum vnum, & mellis optimi tantundem alieb's, conteres, & in frigili calefacies, & auriculæ infundes, & lana obcludes: Nihil potentius neque certius hoc medicamine, etiamq; intrinsecus cancerauerint aures, Marcellus. Podagra lenit fel caninum, Ita ne manum attingatur, sed penna illinatur, Plinius. Fel canis aquatilis aut canis rabidi lentis magnitudine sumpturn, septem diebus interficit, quibus superatis esse potest fatalis spes, Bertrutius. Fel canis nigri masculi amuletum esse magi dicunt domus torius suffitæ eo purificare contra omnia mala medicamenta, Plin. Fel in canis masculi nigri domui aspersum, dæmonem oppugnat ne maleficum dampnum inferat, Arnoldus. Splen canis in vino potatus, splenem sanat, Sextus. Caninus tlen si viuenti exprimatur, & in cibo sumatur, lienis dolore liberat. Quidam recentem superalligant. Alij duorum dictum catuli ex acetō scillitico dant ignorantem vel herinacel hennem, Plinius. Caninus splen recens supra splenem hominis imponitur, dicente eo qui adponit, remedium se spleni facere, postea splen intra parietem dormitorij cubiculi teñtorio, id est capsella inclusus, reponitur, & desuper ter noues signatur, Marcellus. Splen viuenti catulo exemptus, ciboque sed coctus splenitico datus ignorantem, liberat eum quamvis grauita laborantem. Marcellus. Catellum lactentem de canna occide, & de ipsa canna splenem eius tolle, ac nescienti splenitico, in carbonibus coctum vel assatum, manducandum dato, Marcellus. Genitale canis sub limine lanæ defossum, magi amuletum esse dicunt domus totius contra omnia mala medicamenta, Plinius. Coræ virginæ canis si inuoluatur terra super quam quis minxerit, & ligetur, virinam emittere impedietur: & quād diu hoc ab aliquo seruatum ligatumque fuerit, non poterit ille virinam reddere, Rasis. Reduicias & que in digitis nascentur pterygia, collis canina vulua decocta in oleo superillito butyro oculo cum melle, Plin. Partus euocat membrana à canum secundis, si terram non attigerit, Plin. Quidam in canis rabidi mortu, vt tuerentur à pauore aquæ, menstrua canis in panuo subsidere cælici, aut intus ipsius cævæ pilos combustos insuete vulneri, Plin. Vide circa finem huius capituli, inter remedia contra aquæ merum. Mendacem magorum compositionem qua inuictos faciunt, & prætor alia canis vnges adhibent cum cauda draconis, &c. in draconem exponam.

Primiparæ canis lac potum, contra venena antidoti vicem obtinet, Dioscorides. Clnis cum lete canis primi partus, euulsis pilis quos renascinolunt, vel nondum natis perunctis partibus, alijs non surgunt, Plin. Secundus etiam. Ergo locum crinis vulsi tangere lacte canino. Auulsamque vetat rursus proctescere vulnam. Pilos oculis molestos diligentissime velles, atq; eorum loca canino lacte continges, Marcell. lac caninum euulsi pilos 70 noupa,

non patitur rectescere, si locum statim lñteris vnde sublati sunt, Sextus. Ut pili non crescant, & deeldant: *Lac caninum & lachryma hederæ & lac titthymalli in vino mixtum, euulos pilos non sinit crescere, si mox lñteris locum, Sext.* Primitur canis lacte perungtos, narrant glabrescere, Diocorid. Canis lac bibitum (lego illitum) pilos & capillos crescere prohibet, Aesculapius. Fel herinacei pýlothrum est, vtique mixto cerebro vesperillionis & lacte captivo. (lege canino) Plin. De lacte canino quidam manifeste mentiti sunt, quod in palpebris pilos renasci prohibeat, si prioribus euulsis eo loco foret illitum vnde pilotum radices extractæ essent: Ad eundem modum qui scripsierunt, quod celerem pilorum in pudendis exortum reprimat, si quidem forterante pubertatem illitum: quod quoque fetus emortuos ejiceret potum, verum non protulere. Sed & alia quædam præstigiatutis contaminata, tum de horum, tam de aliorum quorundam animalium lacte conscribunt, quæ me ab initio dicteturum negauit, etiamsi experientia didicisset vera dixisse. Hæc Galenus libro 10. de simplicium facultat. cap. 8. Si genus est morbi miserum quod lumen (id est oculos) adurat. Hic calor infuso mitescit lacte canino Serenus. Albugines emendat canini lactis instillatio, vt quidam ex Plinto citat: non supra fel ad easdem ex Plinio valere scriplamus, quod magis probamus. Blondus ridicule de canini lactis albugine somniat, tollere eam aurum dolores & pondus, &c. Canini lactis instillatio sedat dolorem aurum, Plinius. Ex lacte aut felle canino remediam ad aures, paulò ante Marcelli verbis descripsi. Caninum lac instillatum dolorem & grauitatem aurum sedat, vt quidam citat ex Plinio: apud quem tamen sic legitur: Canini lactis instillatio sedata aurum dolorem: grauitatem adeps cum absinthio & oleo vetere. Dolor aurum sedatur canino lacte, & vrsino, si recens instillatur, Marcellus. Lacte canino si assidue infantibus gingivas tangas, dentes eis sine dolore crescunt, Sextus. Infantibus qui dentiunt, si doluerint, lacte gingivias obline, Archigenes apud Gal. Si fergusonia (vt aqua, ius vel alius liquor feruidus) os intus exulserint, lacte canino statim sanabitur, Plin. Ora amputata cibo sanabis lacte canino, Serenus. Vrinam continet lac caninum, Marcellus. Caninum lac abortus mortuos expellit, Diocorides: quod paulò ante ex Galeno falsum esse ostendit. Lac canis ejicit mortuum (fœtum) si mulier continuè biberit cum melle & vino pari mensura, Sext. & Aesculapius, & Rasis: quia ad difficultem quoq; partum idē remedium pollere scribit. Partus coceptos maturat caninū ac potum: Eascat membrana è canū secūdis, siter, am non attigerit: Lumbos parturientiū potus lactis (ne scio an de canino adhuc intelligat) reficit, Plin. Caninolotio de fluenti pili, Sext. Canis vrina ad nigrum colorem faciendū in capillis vel parte aliqua corporis, vide Auicennam lib. 5. cc. 570. Lotium caninum lutum factum, in lana collectum, callos & verrucas tritè sanat & tollit, Sextus. Verrucas omnium generum sanat vrina canis recens illata cum suo luto, Plin. Auicenna, Marcel. Serenus. Lotium caninum cum nitro, lepras & pruriginis tollit, Diocor. Lotio canis si addiderit portunculam salis nitri, & regio morbo & pruriginiæ ponetur. Recens lotium credimus quod omnem verrucam tollat, Blondus puto. Quia in vrinam canis suam ingesserit, torpore lumborum dicitur sentire, Plin. & alibi, ad Venetem pigior fieri. Herba iuxta quam canes vrinam fundunt eualsa, ne ferro attingatur, luxaris celeriter medetur, Pliniius.

Stercus canum, (Album Græcum vulgo pharmacopœa nominant: nimurum quod à Græcis celebratum sit, qui etiam album eligere iubent) vbi ossibus duntaxat vescuntur, neque grauitate olet, multa experientia, non tantum nobis, sed & alijs medicis me natu majoribus, comprobatum est, Galenus libro 10. de facult. simpl. cap. 18. & mox cap. 10. Sanè ego memini (inquit) me admirandam tum humani, tum canini stercoris expertam facultatem. Canino uti consuevit præceptorum nostrorum quidam, sola ossa cani edenda exhibens duobus combinatis diebus, ex quibus durum, candidum ac minimè fæcens stercus proueniebat. Hoc igitur acceptum desiccat, ut, vt cū postea vſus esset, facile ad leuiorem posset redigi. Vtebatur eo ad anginam, dysenteriam, & summe inueterata ulcera: Et paulò post, In ulceribus extremè malignis multam experientiam habeo stercoris canini, cuius paulum quiddam medicamentis probatis miscul, & manifestè seipso valentius redditum est medicamen, Hæc Galen. Stercus canis tritum cum succo coriandri, rubentes abscessus illitum sanat, Rasis. Gratus poëta in vulnere canis sanguinem sibi canino his versibus,

Nec longè auxilium, licet alti vulneris ora

Abstiterint, vitroq; cadant cum sanguine fibre:

In derape ex ipso qui vulnus fecerit hoste

Virosum eluniem, laceriq; per ulceris ora

Sparge manu, venas dum succus comprimat acer.

Blondus pilos caninos ad sanguinem fistendam commendat. Ad induratas mamillarum inflammationes canis sumum terrebithina exceptum apponito, Philumenus apud Aëtium. Verrucas omnium generum sanat sumum canini clavis cum cera, Pliniius: Marcellus hunc cinereum impositum etiam absque cera vertucas curare scribit. Cinerem sumum canini candidum rosaceo, verrucas effacissime tolli ait, Pliniius. Ossibus in canino sumum inuentis, adustio infantium, quæ vocatur fistulosis, adalligatis emendatur, Pliniius. Stercus canis album potatum ex cineri lixio, caducos mire sanat, Sextus. Rana vitium lingua in boue occupat velut latum vlcus, subnigrum: nono die necat nisi curetur: signum est salvia deflaens. Curatur stercore canino candido, sale, ruta, fuligine & salvia: quibus sumul contritis in pila, lingua exerta perficitur, quod rusticorum experimenta docent. Caninum & humanum stercus gutturi impositum anginis auxiliari, inter omnes conuenire inuenio, Diocorides. Canino stercore (quali iam dictum est) ex præceptoribus meis quidam ad anginam vtebatur, ijs admiscens quæ alioqui huic affectui congruebant, Galenus. Canino stercore candido trito ex aceto collum oblinito, ad anginam collique dolorem, Idem. Illitio angina conferens optima. Stercus lupi aut canis album terito in pollinem, melisque excipiens illinito, Nicol. Myrepus. Stercus canis ad synanchen & faucium abscessus iam maturos, optimum est remedium, celeriter enim ea constringit, Rasis. Recentiorum quidam ad anginæ abscessus canino stercore vna cum hirudinis cinere vtruntur, vt in Hirundine exponam. Canis sumum cum melle oppugnat anginam & glandularum (consillarum) inflammationes illitum, Blondus. Ad oris crustas Archigenes iubebat caninum stercus cum melle illini apud Galenum x. c. 5. lib. 6. ad ulcera in ore puerorum nata, admodum vile & misericordum est, Stercus caninum candidissimum vtere, & tritum cum melle subigere, ac vti, Nicol. Myrepus. Idē caninū stercus miscet emplastro ad eminentias externas & internas. Quidam ex chirurgis nostris ad vuam, hoc medicamentū aridū facieb, indunt, quod sit ex albo stercore canino, pipere longo, lilijs montani luteis radicibus, & solano perpetuo. Caninū sumum albū morbo regio medetur, Author obscurus. Idem flagrantissimo canis sydere exceptū cum vino aut aqua potū, sicut aliū, Diocor. Rasis præcipue ad hunc vsum commendat stercus canum qui ossa edunt. Stercus canis siccatum, sumptum, (collectum) triginta diebus Iulij, & in ortu Solis pondere aurei potum, cum decoctione gallatum (galli decrepiti, Albertus: quod non placet) aut cum aqua malorum granatorum, stringit naturam (ventrem, Albertus) solutam, Rasis. Ad dysenteriam stercore canino (quali prædictum est) quidam ex præceptoribus Galeni vtebatur: lacti

De Quadrupedibus

iliū admissens, cūl decocto calculos vocatos οὐχιμας (inquit Galenus) ignotos iniicii ante posuimus; aut, ut ego postea ob parabilitatem ad fētrum confugi, id candens latī probē decocto iniiciens, quod quidam non proprie latīchistum appellant. Cæterum præceptor ille meus, stercus caninū latī, in quo extincti erant caluli marini, sām iniiciebat, & id solum generosissimos quoque discipulos docebat. In his ergo duobus (addysentēti & anginam) multum expertus sum stercus caninū, cū medicamentum mirabile, Tantum Galenus. Stercus canis combustum & cum melle illūtum, tineas infantium tollit, Sextus: venti forte & umbilico illinendum intelligens. Stercus canis siccum & in potionem aspersum, hydropicos sanat, Sextus. I&ericis stercoris canini albi sextantū cum mellis quadrante ad triduum bibendum dato, Archigenes apud Galenum. Ad veterinum dolorem (ut nostri appellant, sāpe etiam colicam impropter intelligentes) commendari inuenio fīnum canis album & a superficie repurgatum, siccatumque, bibendum cum liquore chymicis vasis collecto ex floribus liliorum. A Dioscoride etiam in Euporistis cum nitro ex aqua calida modico pipere insperso laudatur ad colicam. Ad sanguinem congelatum in stomacho aut in vesica detur aureus vīnus stercoris canis, Auicenna. Ad fistulam remedium, Cera rubea, & stercus canis quod est album, hoc siccatum in sole, & in modum farinae cibratum cum fuerit contusum, lento igni cerā remissa admiscetur per partes & olei parum, tantum ut mollius idem efficiatur medicamen: sed antea rāmen colocynthide & centaurio curetur cui medendum est (per clysterem nimis ut (lego &) si non profecerit, curationem iterum adhibeas, Marcellus. Cinis simi canini candidi cum rosaceo rhagades curant, aiuntque inuentum Aesculapij esse, Plinius. Stercus canis cum rosaceo titum & impositum, rhagades statim sanat, Sextus. Stercoris albi canini & betae cinis insertus, rhagades adiungit, Marcellus. Oribasius apud Aetium lib. 13. cap. 129. medicamentis ad nigras cicatrices finalandas, miscet stercus crocodili & caninū, Fīmus caninus ad procidentem fedem, Aētius 14. 6. Ficos seu mariscos ani, ut ex chirurgis nostris quidam pollicentur, hoc modo curebis: Caninū stercus album & folia allij super foco concremabis, ficos axungia inunges, deinde cinerem allij insperges, postea simili experimento constat. Aliqui simul vtrunque cinerem cum oleo subiungit, & inungunt. Plagam ex mortuī muris aranei canino stercore line: id n. salutare est, Hierocles. Canis stercus ad dysuriam equo dandūm percepti, Absyrtus. Si quis biberit vīnum, cui iniectus fuerit lapis à cane mortuī, exēcāmare cegetur, Rafis. Ad extrahendum fōtū mortuum: super lapidem quem mordet canis quando proiectūt in eum, positum in sole transeat mulier quæ patitur difficultatem partus, Galenus eup. 3. 137.

G. id est Capitis septimi de Cane, pars II.

30

De morsibus canis non rabīsi. De rabiē canum in genere. Quomodo in ipsis canibus caueatur aut curetur. Methodus curandi morsis ab eis homines. Medicamenta contra rabidi canis venenū morsū inflittū foris admouenda, compōsita primum, deinde simplicia, ordine literarum. Amuleta, &c. Medicamenta intra corpū sumenda, compōsita & simplicia, eodem ordine.

Græci κυνοδόκτες vocant à cane morsos simpliciter, aliquando tamen à rabioso cane, quos alij melius κυνοδόκτες appellant: lyssa enim rabies est. Ονειδητον (sic licet εληνη) Græci vocant bestiarum morsus: κυνοδόκτες illi, nos canum morsus: qui si rabidi faerint, κυνοδόκτες ab illis nominantur, Manardus. Apud Latinos etiam vbi de canis morsu mentio incidit, plerique distinctionis causa, rabiosi, vel non rabiosi, addunt: quidam omitunt, ut Dioscorides cum scribit caninam vrlnam ad perfundendos canis morsus idoneam esse, Ruellio interprete: nam Marcellus Vergilius rabidi canis morsus conuertit: Et in commentario super Dioscoridē de scinculo capite, Quæ Dioscorides (inquit) hic & alibi κυνοδόκτες simpliciter vocat, non simplex eius animalis vulnus significant, sed cum rabie illatam homini suo dente noxam: siquidem non rabidi canis morsus ab alijs aliorum animalium mortibus & vulneribus non differt. Neque Dioscoridem oportebat priuatim de eo in radicibus fœneciis aliquid docere: communē enim aliorum vulnerum curatione non rabidi canis morsus curandus est, Hæc Marcellus. Ego quanquam concesserim canis morsus simpliciter pro rabiosi canis morsibus apud autores aliquando usurpari, von vbique tamen nihil interesse contra Marcellum affero. Nam Aētius de rabiosi canis morsu lib. 6. cap. 14. copiose agit: de canis autem non rabidi morsu, lib. 13. cap. 2. vbi etiam de hominis & c. oco dili & cliarum feratū extra rabiem morsibus curandis differit. Sic & Plinius Valerian. exp̄s̄e contra canis non rabidi morsos medicamina aliquot profert: & alia ruris contra canem rabidum seorsim. Quamuis enim non tanta idem veneni habeant, ac si rabi tentarentur canes, non omnino tamen veneno carent huiusmodi morsus, ut disertè testantur autores: Et ratio dicitur, non instar simplicis vulneris curanda esse, quæ dentibus inflicta sunt, ut pote angustiora & nunquam profunda. Iracundia quoque caput maximè petens animalis iratæ, veneni non nihil fuggerit. Quamobrem Aegineta etiam lib. 6. cap. 3. docet αἰτιλυσθεῖτων καὶ θροφοβίαι, id est de morsis à C. rab. & aquam pauentibus: mox autem cap. 4. separatim præscribit curationem τέχνης τοῦ μη λαζαρίτων κυνῶν Αγίου μαρτ., hoc est ad morsus canum non rab. Adhæc Plinius vbi Dioscorides κυνοδόκτες habet, ferè semper canis morsus simpliciter reddit (sive ex Dioscoride sive alij Græci: vbi λυσθεῖτων, addit rabidi). In remedij quidem ex vrlna clare distinguit, his verbis: Suā cuīque vrlna maxime prodest, confessim perfuso canis morsu, echinoruraque spinis inhærentibus, & in spongialanisū imposita: autaduersus canis rabidi morsus, cinere ex ea subacto; contraque serpentum iēsus. Hinc non solum distinxisse eum appetat, sed quo modo etiam: nempe ut efficaciora velementiora sint remēdia illa, quæ contra C. rab. morsus faciunt, quamobrem hic vrlnæ cinerem addit, & contra serpentum etiam virulentos morsus commendat: qua quidem adiunctionis nota admoniti alibi etiam κυνοδόκτες αἰτιλυσθεῖτων plerunque apud autores interpretabimur: securus, non item. Ad simplices vero canis morsus, vrlnam simpliciter pollere scribit, quemadmodum etiam extra hendiſe echinorum spinis, quæ nihil veneni habent: quamuis morsus illi, non nihil, ut iam dixi, sed exiguum virus habeant. Nuces iuglandes cum cepa & sale & melle, canis hominisque morsui imponuntur, Plinius. Hic facile appetat eum sentire de morsu canis non rabiosi, quoniam hominis morsum simpliciter et coniungit. Aegineta quoque idem remedium, nisi pro iuglandibus organum poneret, ad morsus canis non rabidi commendat. At alio in loco, Nuclei iuglandiū (inquit Plin.) à ieluno homine commanducati illiſq; præsenti remedio esse dicuntur contra rabiosi canis morsus. Mihi sāne ita videtur, quæcunq; morsibus canum rabidorum imposita iuvant,

stant, eadem simplicibus etiam canum morsibus profundioribus praesertim, ab initio prodeesse: quod & Aetius testatur, libro 13. cap. 2. his verbis. Si magnus sit morsus, quemadmodum à magnis canibus infligi solet, prescripta in sexto sermone methodo curato, veluti eos qui à rabido cane sunt fauciati. Fieretiam potest ut efficaciora nonnunquam applicanda prescribantur pharmaca ad simpliciter morsos: in causa est, quoniam nullis plerunque intra corpus sumendis, nec alijs feri foris illi remedij curantur: Leuora autem interdum ad morsos à rabidis feris, non quod illa per se sufficient, cum multis varijsque alijs intus & foris medicamentis illi exerceantur: sed ceteris & maioribus omisis, sive per imperitiam, sive potius tanquam à studio rei medicæ per se intelligendis, quis sua ex aliorum scriptis colligunt, leuora interdum sola comitemorant, ne toties vniuersa curandi methodus repetenda veniat. His ita confirmatis, remedia aduersus canis non rabidi morsus enumerabo, si prius vniuersalem eis medendi methodum ex Paulo & Aetio Græcis medicis prescriptero. Plus igitur libro 5. cap. 4. Canis non rabiosi (inquit) morsus, quum & ipsi virulentæ cuiusdam substantia sint participes, statim aceto irrorans, lata manu morsam ferito: insuper nitrum cum aceto tritum ab alto superinfundito: deinde spongiam recentem aceto, aut ipso nitroso aceto madidam imponito, & eodem medicamento vulnus per triduum fone, tandem enim consanescat. Cetera quo Aegineta ibidem prescribit pharmaca ordine literarum paulò post subiungam, vñā cum ceteris ex Græcis & Latinis authoribus ad simplices canis morsus remedij. Sed Aetij prius verba libro 13. cap. 2. de morsu canis non rabidi in homine curando, operæ pretium videtur adiungere, quoniam pleraque scit digna continent, praesertim quod ad vniuersalem curandi rationem, ab Aegineta omilla. In his igitur (inquit) quos canis momordit, statim acetum irrorato, & expassæ palma mortsum percutito. Deinde nitrum cum aceto tritum ex alto supra mortsum destillato & spongiam nouam posca aut aceto imbutam imponito, & ad tres dicas obligato, ligamentoque supernæ ex posca aut aceto prout visum fuerit, madefacito. Egregie enim auxiliatur. Post haec verò ut commune vñus curato. Aut perdicium hec iam cum sale tritam imponito, quotidie eam alterando donec excidat crux. Deinde vbi ad cicatricem perducere volueris, ipsam per se tritam imponito. Quod si magnus sit morsus, quemadmodum à magnis canibus infligi solet, prescripta in sexto sermone methodo curato, veluti eos qui à rabido cane sunt fauciati. Sivero cauus & angustus appareat morsus, in principio cum aceto, ut dictum est, irrorato: Deinde nitrum itidem cum aceto tritum ex alto superstillato, & anetho sicco vsto mortsum expleto, & linteolum conuolutum ex aceto madefactum indito, & obligato. Post triduum verò soluio, & reperies mortsum repurgatum. Idem facit & cuminum tritum mortui inditum. Postquam verò vñca fuenterint repurgata, prædicto pharmaco vtere liquefacto ad hominis mortsum relato. (Id conficitur, Mellis, terrabinthinae, butyri, adipis anserini, medullæ cerui, aut tituli, & qualibus partibus liquefactis.) Siverò inflammatio succedit, lenticulam cum mali corio coctam & tritam imponito: Vel rubi folia contrita emplastri modo impone: aut panis medullam in bete succo maceratam, tritamque paucō rosaceo admixto, pro emplastro adhibeto. Ad vulnera verò iam suppurata, erui fatinam cum melle subigit, & mortsum expleto. Summè enim auxiliatur. Aut irin cum melle & linamentis indito: ac superne lenticulam coctam tritam cum modico melle, & rosaceo paucō imponito. Repurgatis verò iam ipsiis cum prædicto liquido pharmaco expleto, & deinde his quæ cicatricem inducere possunt, vritor. Emplastra autem ad demorios à cane, vel vñio, aut similibus animalibus, statim à principio commode adhibentur, ex sale & cerusa apparata. Etenim venenosum humorem in morsibus ex dentibus relictum expurgant, & callosam ex impactis dentibus concretionem explanant. Hec Aetius. Emplastrum Haliei confert morsibus canum, apud Mitepsum num. 54.

Foris imponenda aduersus canum morsus, ubi rabidorum nomen autores non adiecerunt, hanc sunt.

Acetum medetur canis morsibus, Plin. calidum autem spongia, Valerianus. Spongia aceto imbuta simpliciter, Aegineta. aceto vel posca, Aetius. Linteolum connolutum ex aceto madefactum indito vulcreti, & obligato, si cauus & angustus fuerit morsus: post triduum solvito, & reperies mortsum repurgatum, Aetius. Miscentur & alijs diueris in hunc visum medicamentis acetum, ut deinceps dicimus. Vide Spongia. Aceti fex, Plinius lib. 23. Eadem cum melanchio, Valerianus. Adianton, Author obscurus. Sed Aggregator ex Auicenna citat, etiam ad rabidi canis mortis imponi. Alabastrum, Plin. 33. Alex in linteolis conceptis, Plinius: Valerianus addit cruda. Allium appositum, Plinius & Macer. Cum melle tritum, Valerianus. In vulnera ex canum morsibus cum melle imponitur, Plin. Allium illitum prodest, & intra corpus lumpum, Galenus de parabilib. Ampelopraso, Plin. lib. 24. Amygdala, Plinii lib. 23. Amygdalini nuclei cum melle triti, Valerianus. Amygdalæ amarae cum melle, Diocorides & Plinius. Apiastrum vide Melisophyllum infra. Anetho sicco vsto mortsum expleto, si cauus & angustus sit, Aetius.

Ballotes folia, Galenus. Ballote, id est matrubium nigrum cum sale, Valerianus & Aegineta: folia ex sale trita, Plin. Betæ succo macerata panis medulla tritaque paucō rosaceo admixto pro emplastro adhibita, Aetius. Bulbi cum melle triti, Plin. Bulbi omnes cum melle & piperis polline illiti, Diocor. Bulbus applicatus, Author obscurus,

Canis vñra perfusa, Diocor. Caprificus, vide in fico. Cepæ succus cum aceto, ruta, & melle, Diocorid. Cepæ tritæ cum melle, Aegineta. Crudeæ cum melle vel aceto, vel coctæ cum melle & vino appositæ, Macer. Vitides ex aceto illitæ, aut secæ cum melle & vino, ita ut post diem tertium soluantur, Plin. lib. 20. Cerri picei caro, non secus atque falsamentum, Diocor. Cerusa vide in Sale mox. Cinis vitium cum oleo, Plin. & Valerianus: Ex aceto illitus, Diocor. Cinis è fico cum cerato, Diocorides in Euporistis. Cucumeris sativi folia cum vino illita, Diocor. vide Pepones. Corcomagna, Plin. lib. 21. Cuminum tritum mortui inditum, Aetius. Cynoglossi folia cum suillo adipic veteri, Diocorides.

Ebulus, Plin. lib. 24. Eboli folia recentia & tenera cum polenta illita, Diocorid. Sambucus vel chamæachte refrigerat canis mortsum, cum polenta mollissimis foliorum illitis, Plin. Erui fatica cum oleo subacta, Aegineta. Eruum cum vino, Diocor.

Fici folia, Plin. lib. 23. Nigræ fucus folia caulinique, Diocor. Ramorum fici teneri caulinuli cuti imponuntur, Plin. Caulinuli teneri bene triti, Valerianus. Tum sylvestris, tum sativæ fici laetæ succus instillatus plaga, Diocor. Caprificus aut lac eius Plin. Grossi caprifici cum melle & follis, Plin. Fructus, frondes, & folia cum melle Plin. Filum suis cū aceto coctum, Diocor. in Euporistis. Fœniculi radices tritæ cū melle, & cataplasmatis modo impolitæ,

imposita Diocorides. Foeniculi radice in succo, vel cum melle, contra canis mortsum utuntur, & contra multipudem ex vino: Hippomarathon ad omnia vehementius, Plinius. Fungi suilli canum mortibus ex aqua illinuntur, Plinius.

Garum omne, Diocorides Garum, Plinius lib. 31. Gobius illitus contra serpentium canumque mortus, Diocorides.

Heliotropium herba, Thessalus. Hippomarathrum, vide Foeniculum. Hipposellini, semes cum vino, Diocorides apud Serapionem: in nostris codicibus non inuenio.

Iris ex oleo, Plinius. Iris gerutina crenata, Plinius libro 37. vt Aggregator citat.

Lana succida, vide in spongia. Lapathum cum melle & aqua, Thessalus. Laser cum aceto, Plinius lib. 22. Laser è lophio cum ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum, vt hæret, Plinius.

Malum Persicum mansum & impositum: videtur autem de citrio intelligendum. Marrubium tunsum cum axungia veteri imponitur, Plinius & Valerianus. Sic autem refertur à Plinio vt videatur ad utrumque marrubium pertinere, magis tamen ad candidum. Marrubium nigrum, vide Ballote. Melanthium cum aceti fece, Valerian. Melissophyllum, id est apiastrum impositum vel illitum, Galenus de parabil. Diocorides. Cum sale tritum, Macer. Menta cum sale illita, Diocor. & Macer. Cum melle contrita, Valerianus. Mitolorum caro vituliflame imponitur, Diocor. & Plin. Muria acida fotu prodest. Diocor. Myaces crenati mortus canum hominumq; cum melle sanant, Plinius. Myacum carnes, Diocorides.

Nitrum addita resina, initij cum aceto illinitur, Plinius, Valerianus axungiam addit, & æquis ponderibus miscet. Nitrum cu aceto tritum ab alto superinfundatur: vel spongia eodē imputa imponatur. Nux iuglans cum cepa sale & melle ad canum hominumq; mortus facit, Diocor. Plin. & Valerianus. Nuces, Auicenna & Plin. lib. 23. Juglandium carnes ab homine ieiuno commanducatæ, Valerianus.

Origanum comæ, salis, cœpæ, pars singulorum modicum melle, Aegineta.

Peponis cortex cum vino, Plinius lib. 20. Folia peponum (vt cucumerum etiam) cum vino, Plinius. Perdixum herbam cum sale tritam imponito, quotidie eam alterando, donec excidat crusta: deinde ubi ad cicatricem perducere volueris, ipsam per se tritam imponito, Aëtius. Pisces salosi maximè sardinæ, Serapio ex Gal. Polygono, vide Sanguinaria. Porrum, maxime sylvestre, Plin. lib. 24. nigrum, lib. 27. Plantago, Macer & Author obscurus: Ex plantagine cataplasma cum sale. Diocorid. Pulegium recens cum vino bibendum, aut foris cum melle imponendum, Macer.

Rubi folia cum aceto tunsa cataplasmatis modo, Aegin. & Aëtius. Ruta cum aceto, Diocorid. Euphor. 2. 102.

Ex sale & cerussa, vt supra ex Aëtio dictum est. Salsamentum, vide Smaragdus. Sambucus, vide Ebulus. Sanguinaria cum axungia & pane, Apuleius. Schistos lapis, Plin. lib. 36. Smaragdis caro nou secus atq; salsamentū prodest à cane demorsis, Diocor. Spongia posca aut aceto imbuta, Aëtius. Spongia recens, vel lana succida, aceto & oleo imbuta, Aegineta. Spongæ minute conciduntur, & imponuntur infuse, vel ex acero, aut ex aqua (frigida, Plin.) aut melle, abunde subinde humectanda, Plin. & Valerianus. Spuma nitti cum pinguedine asini vel axungia, Diocorides & Galenus apud Serap. & Auicenna, baurach nominans. Spongia cum pice illita, Plin. lib. 22. Stibium tritum, Plin. lib. 32. Succida lana, vide in Spongia.

Thunni conditane caro, Diocorid. Triticum crudum mansum & impositum, Diocor. lib. 2. de mat. simpliciter ad κυνοδόκητα commendat & in Euporistis ad λυσοδόκητα

Vitorum capillus ex aceto, Plinius. Vitium cinis cum oleo, Plinius libro 23. & Valerianus. Sua cuique vrina maximè prodest, confessim perfuso canis mortsu, echinorumque spinis inherentibus & in spongia lanisue imposta, Plinius. Vrina canis perfusa, Diocorides. lib. 2. de mat. at Euporist. 1. 102. humanaam vrinam commendat. Ex viticis (vel agni casti, vt vulgo vocant) semine, cataplasma, Auicenna. Vrifica cum sale trita & illita, Plinius, Valerianus, Macer, Auicenna, Diocorides apud Serapionem. Cum sale combusta, Plinius, lib. 22. vt Aggregator citat. Vrifica semen emplasti modo impositum, Galenus de parabilibus. In pulnre vpupe est remedium contra mortsum canis: decollatur autem & scinditur & fit emplastrum supra locum, Rasis.

Quæ potu aut esu intra corpus assumi medicamenta præcipiuntur, ad canis mortsum simpliciter, per pauca reperio: vt, Allium tostum potu esuque datum, Galenus de parabilib. Calamintha succus potus, Auicenna. Caro canis neruosa pota, Aesculapius. Melissophyllum ex vino potum, Galenus in Parabil. Egò illa omnia quæ contra κυνοδόκητα medici edi aut bibi iubent, ad λυσοδόκητα retulerim: quod propter pericull magnitudinem, intus forisq; hic & trahentibus, illic expellentibus, medicamentis impugnari desiderent.

Ceterum ad ferulidos iam mortsus (*πεπνωμένα, lege πεπνωμένα, id est suppurratos, vt Aëtius habet*) erui farina cum melle subacta admouetur: peculiariter enim his efficax est. Inflammatione conflantes, argenti spuma trita ex aqua oblinito, Aegineta. Hæcaduersus canis mortsum simpliciter posta ab authoribus medicamenta, haætenuis recensuerim. Hoc non dissimulabo quæ aggregator enumeravit, ex Opere eius hic repetita esse, nam & ipse remedia contra canis mortsus absolute, & contra rabidi canis mortsus distinguunt: Otho Brunfelsius, vt sparsa colligit, ita confundit.

Quomodo curandi sint mortus canum non tabidorum, quos ipsi inter se intulerint, dictum est superius cap. 3.

De rabio canum in genere.

Rabies vel rabia apud antiquos, morbus est canum, quum veluti furore quodam acti, huc atque illuc rapuntur, nec ullum quietis locum laueniunt. Alij rabiem quasi rauiem dici putant, à rauitate vocis, quam rabiosi habent similem latratui canis. Græci hunc furorem lyttan appellant, οὐρανὸν τὸν τοῦ νοῦ. Legitur etiam lyssa apud Varinum quod non placet. Andreas cynolysson vocavit morbum ex rabie canina, Cælius Aelian. Διοσούλιον ὄλοις, Pliad. 1. de flectore. Καπίδα, Φειδον, δφιν, καὶ λαδικέας, τεῖφος, καὶ καία λυσοτῆρες (λυσοτῆρες) potius propter carnem) καὶ πάλι λαδικέας, Suidas. Vide plura in Rana rubeta G. Δυσοδόκητα, id est à rabido mortos, non quo quis animali, sed cane solum Græci nominant: vt non recte vertat interdum Ruellius, bestias rabie effteratas, &c. Inuenio tamen de alijs etiam animalibus: abici nomen positum, Murænæ etiam rabie vexantur, vt caninum genus, Columella. Camelus etiam rabie tentatur. Aristoteles. Circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equi pasti (nascentibus illic herbis) h. flammantur rabie, circa Ponias verò asini, Plinius. Rabiem, inquit Albertus, aliqui

plurimi pastores affirmant) rabies arcet letifer morbus hunc generi, Columella. Colamella author est, si quodрагesimo die quam sit natus canulus, castratur mortuus cauda, tuncmusque eius articulus auferatur, sequenti nervo exempto, nec caudam crescere, nec canes rabioides fieri, Plin. Mulieris que matrem peperit lacte gustato, canes rabiosos fieri negant, Plin. Rabies lerale periculum in canibus, seu celesti corrupto sydere manat, cum Sol vel in Canceru vel Leone mouetur, Exhalat seu terra sinus, seu noxius aer. Causa mali: seu cum gelidus non sufficit humor, Tortura per venas concrecent semina flamma. Quicquid id est, medicis canibus. Tunc viles tibiales, multumque domabis. Castore, ad tritus silicis lentescere cogens. Ex ebore hue trito puluis, ledo feratur, Admisenque diu facies concrescere verunque: Mox lactis liquidos sensim superadde fluores, Ut non cunctantes haustus infundere cornu. Inferto possis, furiasque repellere tristes, Atque iterum blandas canibus componere mentes, Nemesianus. Satio ardente rabies canum homini pestifera est. Quapropter obuiam icur per triginta eos dies gallinaceo maxime simo mixto canum cibis: aut si praeuenitur morsibus, veratro, Plinius. Rabioides canes si helleborum cum polenta comedent euomunt, ac statim soluti a rabi respescunt, Aetius. Si lymphaticus (inquit Albertus Magnus) aut rabiosus fuerit canis, statim ab aliis separetur, ne in manus quoque pestis haec derinetur. Arinetia rex Valentia docet canem rabidum in aqua calida per longitudinem corporis mergendum esse diebus nouem, ita ut posterioribus pedibus vix terram attingat, anterioribus sursum erexit. Post hoc tempus extracto de aqua caput radatur, & diligenter deglabretur, adeo ut cutis etiam cunctetur. Sic rasum succo betae iungatur & perfundatur sapientia: & cibi, si quos admittit, eodem succo tingantur. Danda est etiam sambuci medulla, cuius aduersus rabiem non exigua vis est. Quod si curatio intra septem dies non proficiat, pro desperato occidatur, Hec Albertus. Sunt qui rabidum canem veneno quam fert necare malint. Mori autem sicut si cibo immisceatur risagalli parum, cum hyoscyamo & hermodactylis, Ponzettus. Cetera que canes petimunt, supra in c. recensui. Tumorem quandam sub lingua canis rab. vermiculo albo similem, auferto cani ut primum in rabiem incident: deinde dabis ei panem edendum cum chelidonio trito & mixto ad ipsi veteri: & vulneris inde factum illine foliis ruta, sale conctito, axungia & melle commixtis, Tardiuus. Rabies est morbus canis, vel ira accensa non differens a furore. Accenditur is morbus in venis prope cor ipsum. Signum est, quod canis agit per se & currit errando seu farore correptus: ut igitur is morbus comprimitur, studendum est quieti & somno canis. Subducendus cibus, & liquida tantum ac fortibilia offerenda sunt & ne haec quidem ad saturitatem: quoniam praestat studere ventris labilitati, negando essa & sanguinem gignentia biliosum. Post tertium diem venae turgentes tam in lateribus, quam in cruribus etiam secundum sunt: siue projiciendus est in lacum in quo fuerit hirudinum copia, ut nullum sanguinis possint sugere. Post hoc caput & corpus vulnussum oleo rosaceo omnipacino, siue vnguento populeonis illinendum est. Per ostium cum oportuerit medicamen injiciendum est, quod ipsam bilem educat. Post hoc lauabis eum decocto lapathil acuti, rad. inulae & fumarie, quoniam multum proficies. Cum vero canis iuuenulus parit rabiem, cani admittatur masculus foemina, & foemina masculo, quoniam sic educi solet rabies, Blondus. Quid praefata arte, inuentaque simplicis anni si referam? non illa metus solatia falsi. Tam longim traxere fidem. Collaribus ergo. Sunt qui lucifugae cristas inducere melis iussere, aut sacris conserta monilia conchis, Et vires lapidem, & circa Melitesia nocturna Coralia, & magis adiutant cantibus herbas. Ascas affectus, oculique venena maligni Vicit, tutela pax impetrata deorum, Grarius. Canes rabioides sapientia nec verbera nec vulnera curant, & contra omnem genus armorum hominem mordent: quod ne fiat, quisque secum gestet canis dentem. Nam Dioscorides exemplum cani dentem caninum, & in vesicula brachii alligatum, ad inhibendos canum impetus utilem facit, Blondus. Nos supra ad praecaudendum potiusque timorem, Dioscordis verba ista interpretari sumus: Molares dentes canis rabiosi, qui momordit hominem, in cario adalligati brachio, prohibent a mortuus canis rabioides, Serapio apud Sylvaoticum: Videtur haec Serapio ex Dioscoride transfluisse, & Serapionis interpres pro caninis dentibus reddidisse molares.

An canis qui momordit rabidus fuerit cognosci refert: multi enim quia nihil graue statim sequebatur mortum, neglectis initio remedijs, & vulneri cicatrice inducta, incurabiles postea obseruantur. Quam obrem nuces iuglandes bene contritas (commissas, Ponzettus:) ulceri imponi: & postridie (post duas horas, Ponzettus) gallo aut gallinæ edendas objice: is vel ea, initio quidem abstinebit: fame autem urgente si deuorabit, obserua: nam si canis qui momordit, non fuerit rabidus, viuet avis: secus, morietur postridie. Quod si fiat, vlcus aperire festina: Et tortus interpositis aliquot diebus, similiter experire, ita ut cicatricem non prius inducas vlceri, quam aulis deuoratis nucibus istis incolumis degat, Aegineta ex Oribasio. Idem ab Aetio libro 6. describitur, & à Ponzetto Cardinali. Simile experimentum (inquit Ponzettus) habeti potest ex medalla panis vlceri adhibita, & postmodum alijs canibus oblata. Mies ex triticeo pane mortuum perficabilis, easque mox alteri cani porriges: quas si comedet, indicium est non rabere canum: sin abstineat, rabere. Ex ipso quidem vulnera dignoscere non datur, cum id sibi simile semper sit, nec ab aliis vlceribus & ferarum mortibus diluersum. Tritici grana vndeclim apposita vulneri donec humore mollita se impletant, & intumescent, prolico gallinæ, que si fastidiat: ratus alio obijcio alijs, quibus si similiter abstineat, periculose & letale signum est: sin esse cooperit, periculi sublati, Apuleius ut Aggregator citat Dioscorid. vt infra dicam, tritici grana simpliciter canis rabidi mortibus inferi laudat.

Dioscorides sermonem de rabiosi canis mortuus ceteris proposuit, quoniam id animal (inquit) domesticum ac teste quens esse consuevit: & in rablem sapientia agitur ac perit, ab eoque caueri difficile: inde periculum ineuitabile hominem manet, nisi multis utatur auxilijs. Plerunque autem flagrantissimis astibus (vel regionibus huiusmodi) in rabiem effteratur: interdum quoties frigora incesserunt, Dioscor. εν τοις ιψισι πλευραις καινοτομησας: melius apud Aeginetam legitur, θητεια πλευραις. Frequentius & manifestius quam cetera animalia rabiem patiuntur canes, quia vescuntur cibis corruptis, cadavera & multa parte facta lambunt: accidunt, penuria cibi, timor, latratus frequens, iracundia, & alia vnde humores ad rabiem excitandam exardescunt, autumno praesertim. Quantum cetera animalia, ut lupi, vulpes, &c. rablem astante potius quam hyeme incurvant, Ponzettus. Canis rabiosus potum & escam auersatur: toru & solido tristis loquetur, Dioscor. Corpus ei strigolum & solido compresius conspicitur, Aetius. Largam spumantemque pituitam naribus & ore proiecit, Dioscor. Hanc quam maximè anhelat, illogiam exercit: languida ei aures, cauda demissa: incessus segnis, ac veluti stupidus: si verò currat, celerius solidò currit, idque intempestivè & inqualiter, Aetius. Siticulosus est, sed potu ferè abstinet. Mutus ut plurimum, ac demens, ita ut ne suos quidem familiares agnoscat, Aegineta. In omnes passim siue latratu irritat. equi

et quæ feras hominesque, tam familiares quam ignotos mordet: nec protinus infestum quicquam infligit, nisi, ut vulnus, dolorem. Exinde morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobicus Graia est voce appellatus, contrahitur, Diſcor. Rabido car i caput ad terram nutat: lingua exeritur, idq; adeo interdū vt retrahi non possit: timore plenus est, & solitudinem querit, Ponzettus. Oculi rubent: caudam inter femina inserit: rausus est. alienatur non solum à reliquo canibus, sed suis etiam catulis: fugiunt eum cæteri canes (& allatrate solent) ac imbuco sanguine eius pane abstinent, Bertrutius. Aquæ metu afficiuntur, vt ea visa pilo plerunt, inhorrescant, & non nunquam ex ea formidinē emoriantur, Lextor. Mihia hominem potius à cane morsum hæc pertinere videntur. Canis rabidi cauda demissa est: lingua porrecta, & tanquam bile colorata: citra rationem currit, deinde subito rursus consistit, Galenus ad Pisonem. Oculis vagis circumspctat, & prætereuntes intuetur, Tardiuus. Morsus canis rabidi est lethalis, quod non nisi ex ira mordet: sed foemella pestilentior quam maris, Paracellus. Hydrophobi ferè incurabiles: illi præsertim quos momordit canis rabidus in rabiem actus à gustatis menstruis mulieribus, Galeottus. Cæterum illis qui à rab. cane morsi sunt corpus inarescit, & conuellitur interdum, ac febri intus acri vritur, animus delirat, Galenus ad Pisonem. Si vel modicum aquæ viderint, tremunt & conuelluntur statim, & vigilijs delitijq; detenti vel breui tempore vitam finiunt, vel aliquanto post, cum iam euassiscent, subito rursus tanquam à recenti morsu pericitantur, Damocrates in descriptione antidoti diacarconon apud Galenum lib. i. de antid Somnia eis accidunt terribilia, pñcturæ in corpore, singultus & siccitas oris, Galenus in Parabil. In ijsdem malum signum est, vox rauca. Quandiu vero intuento speculum cognoscunt seipso, spes est salutis. Cum per terram voluantur instar canum, nihil sperandum præter mortem: licet morsus adhuc mente constet. Est quando rident. Interdum xger ipse sibi vas vitreum videtur, vel cælum metuit ruitur. Bertrutius addit, à rabido cane morsum intelligi, si vulnus dôleat magis quam pro ratione, affectus incident atribiliarij: his accédere anhelitus difficultatem, alium siccari: vriñā retineri, & emitte quandoq; nigrum, yellacream, & adeo crassam vt catuli inesse videantur: quandoq; contra tenuem & aquosam: postrem o accidere suffocationem cum subita morte. Voces credita audiunt in corpore morsi (quorum etiam Gariopontus meminit lib. i. cap. ii. in anteneasmo) sunt rugitus vaporum: qui etiam ex cruditate augeri solent in corporibꝫ infirmis, & ita conuerti in sonum quendam similem illi qui aeditur in caueruis quando plures concertant, Ponzettus. Accidit eis aliquando gonorrhœa, id est seminis profusio, Idem. Qui sanguinem in morsis statim congelari putant, falluntur: nam ne parum quidem superiuarent. Idem. A ravidis canibus morsi, in aquæ formidinem corrunt, præcipue qui prauis succis pleni fuerint, Aetius. Euenit autem cum distentione neruorum totiusque corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore & languore quadam: uer. 20. &c. Diſcorides interprete Ruellio: qui aporian de eadem re apud Actuarium vertit fastidium. Est autem aporia hoc loco propriæ, anxietas & præ dolore ac spei inopia, corporis præter rationem iactatio. Aliqui auras splendorem fugiunt, Diſcor. Alij tenebras querunt: alij tristitia in cœrorc; contabescunt, Actuar. Alij sine vlla doloris intercedente vexantur. Sunt etiam qui canum more latratus edant, & obuiam factos morsu adorunt, ac mordendo simili vitio labefactant, Diſcorides. Fugiunt aquam, vt neque aspicere neq; gustare sustineant: aliqui etiam omnes alios liquores, Aegineta. Exoritur autem hic affectus, non statim definitoq; tempore, plurimum tamen ad quadragesimum usq; diem neglectis differri cōsuevit, Diſcorides: (plurimum à quadragesimo die si negligentes, siue remedia differentes aggreditur, interdum exācto semestri, Actuar.) Post semestre etiam non nullos inuidit. Quendam post annum aquam horruisse constat, qua nobis visu comperta fuere. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos, Diſcorides. Differtur aliquando metus aquæ ad hebdomadem unam, vel duas, vel plures, Ponzettus. Noui hominem morsum, qui se lauerat aqua marina: & cum liberatus crederetur, post aliquot menses contactu ligni cornui (corni, sc̄bi apud Aug. Niphum) rediit in morbus. Habet enim forte hæc planta vim quandam occultam commouendi venenum. Scribunt etiam Arabes (ex Diſcoride nimirum) post septem annos aliquando recrudescere malum, cum interim latuerit, nec aliter præterquam ex habitu corporis ad macitudinem pergentis cognosci potuerit, Ponzettus. Quidam statim ac morsi sunt, aquam cæteraque humida formidant: quidam post quadragesinta dies aut serius: alij deniq; alij ita prius aut posterius, vt prauis humoribus plus minuscule obnoxij fuerint, Aetius. Aliorum sane symptomatum rationes in promptu sunt, toto scilicet corpore vi veneni infecto: cæterum affectionis quam aquam metuent, causam aliqui nimis siccitat adscribunt, tanquam omnis substâria humida prorsus eos deseruerit, (natiuus & substancialis humor penitus demutatus sit, Cælius.) At Rufus melancholiæ quoddam hoc genus esse ait, veneno melancholicum humorem imitantem: scimus autem melancholicorum alias alia metuere. Quæ quidem ratio etiam pro illis facit, qui sic affectos imitari auit videre se canem in aquis, Aegineta. Hi ubi aquam, vel aliquid aliud lucidum tanquam speculum inspererint, propriam nimirum ipsorum faciem adeo rubentem, visumq; toruum & plenum irarium contemplati deterrentur. Cæterum philosophus quidam morsus à cane rabido, & egregia virtute animi passioni resistēs, dum sibi canis imago appareret in balneo (illi enim quoq; sicuti & reliquis eodem morbo affectis apparebat) diu intra se meditatus. Et quid, inquit, cani commune est cum balneo? quod effatu balneum intravit, & imperterritus bibit, atq; ita morbum superauit, & sanitatem adeptus est, Aetius. Vide Cassium in fine problematis 80, quod insidias ubi fieri putantes æt. p. 20. Qui aquam metuent sic afficiuntur, siue quia canes in ea videre sibi videntur, siue alia horribilia quæcunque olim vel animo cogitarunt, vel ysurparunt oculis, vel ab alijs narrata audiuerunt, species eorum & vestigia retinente memoria, puta dæmonū, furiarum, inferorum, quibus etiam sanæ mentis homines deterrentur, Ponzettus. Mentiuntur quidam, in urina morsi à rabido cane, non item ab homine, apparere imagines seu vestigia catulorum: alij, vt mendacium augeant, catalos etiam viros per virinam ab eis emitti, Ponzettus. Ex ijs qui aquæ pauorem senserint, neminem seruatum vidimus, nisi forsitan ex historia unum aut alterum euassisce audiamus: si quidem Eudemus superasse quendam affirmat (mallem legere, si quidem Eudemum quendam superasse aiunt: Et Themisonem, &c.) Themisonem aliqui denorsum in hunc futorem incidisse & euassisce fatentur. Alij ipsum cum amico aquam expatiæcenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia similem contraxisse affectum: sed post inultos tandem cruciatuſ seruatum extitisse. Gratissimum itaq; malum aquæ metus est: sed antequam illo tentarentur, multos & ipsi restituimus, & complures ab alijs medicis seruatos nouimus, Diſcorides. Ex canis rabidi morsu aliquando fit anteneasmos (vox corrupta) species manæ, cuius meminit Gariopontus l. ii. noſtri yulgæ chœram S. Viti appellant. Noui quendam lithotomum Tigruri, qui cum à cane suo rabido morsus esset initio Iulij per totum digitum, imposuit allium & rutam & oleum scorponis: natum est vulnus breui, nec suppuratum: visus sibi bene habere, medicum nullum consuluit. In fine

Augusti inuasit eum morbus ceu febris quædam, frigus sensit, deinde sudare cœpit per vnum aut alterum diem, aerem tamen & frigus ferre non poterat, multum sitiebat, bibere tamen non poterat, ad aquæ & aliorum liqui-
dorum exhorrescens: sudor erat frigidus: totus erat anxius & inquietus. frigidum aerem sentiens tanquam ad aquæ
aspectum exhorrescens: aquam aspiciens tremebat, & quasi singultiebat vel vomituriebat: ylulabat vt canis: in
fine bidui perire.

Ratio medendi duplex est: vna communis, qua vtendū in omnes morsus, quos virulentæ animantes impresser-
unt, alia peculiaris priuataq; eoruunt duntaxat quos rabiosi canes momorderint: quæ quidē summam ægris opē af-
ferre consuevit, illis tantū inutilis qui ex multo iam tempore iactum acceperūt, Dioscorid. Canis rabiosi morsus im-
medicabilis haec tenus extitit, &c. Plin. vide paulo post in cynosbato, inter medicamenta simplicia quæ intra corpus
aduersus hunc affectū sumuntur. Sciendū est neminem perperam curatū effugisse, Aetius. Vt inficti à rabido ca-
ne, sic oīnes à pestiferis animalibus morsus. nisi per initia protinus rectè curcentur, eō deueniunt ut summè per-
niciosi sint. Quæ igitur recta curatio est? an scilicet venenū extrahere, quod vna cum iactu corpori percussio inhæ-
sit: ideoq; ad cicatricē perducere, claudere cū quæ huiusmodi sunt, nō accelerant sed contra agūt, eaq; insuper mi-
nutum admodū s̄pē concidunt iam ijsdem quoq; quæ calida acriaq; sunt, quibusq; attrahi venenū liccariq; pos-
sit medicamentis ob eandē causam vtuntur, Galenus in libro de sectis ad tyrones cap. 7. Morbo à cane rab. exhi-
beatur primo medicamen è cancris fluiatilibus, vt præcipit Dioscorides: (nos id ex Dioscoride & alijs in frā de-
scribemus, cū ca teris antidotis compositis intra corpus sumendis.) Sed vt alijs etiamnū auxilijs cōtra ineuitabile
periculū muniamur, nihil ceteris vti prohibet. Satius autē multò fuerit, etiamsi in vanū aliquando fortassis reci-
dat, medicamento iū in humanos tolerare cruciatus, quām per inertiam ac desidiā in discriben adduci, Dioscor.
Canis rab. morsu facta vulnera, circuncidunt ad vias vsq; partes, Plinius. Vulnera cōfestim amplius efficies, car-
ne multo interualllo orbiculari figura præcisa, ne facile ad cicatricē perueniat, Galenus ad Pisonem. Nec ita in de-
morsis à rabioso animali maiora vulnera vereri oportet vti minora, & vlcusculis (ανυχα, id est dilaniatiunculis)
cutis similia: quippe maiori vulnera cōfertim copiosus (κέρωσις μερού ποντίας ηγετερης, melius τοις επι τις αλιάς legitur) san-
guis emanans, potest nonnihil virulenti liquoris exhaustire: quod in minoribus nō accedit. Quin à maioribus ab-
scedentes carnes auferre (secare) & labia (labiorū margines) acie scalpellī circuſcribere, & prehensam hamulo aut
vulſella (μυρια) carnē amputare oportet. In vtrisq; circumstantia loca altioribus vlcusculis scarificanda, vt copio-
sior sanguinis vacuatio arceat, ne venenū mēbratim insinuerit, Dioſc. Locus hic apud Aetuarium (interpretē qđe,
nā Græca nō vidi) turpiter corruptus ex Dioscoride emēdari potest. Cucurbitula cū multa flama agglutinata, id
iuuamēti p̄stāt. vt veneni vis extrahatur, Dioſc. Sanguisuga & vētosq; supra vulnera canis rabidi ponātur, Arnold.

Contra virulentos iētus vſtio expeditissimum est auxilium. Ignis enim qui vim omnē superat, simul & domat 30
virus, & ferri penitus nō patitur: simul etiam pars ignem experta, postea non vulgare fundamentū curationi fu-
tura præbet, manente diutius exulceratione, Dioscorides interpretē Ruellio: qui eandem sententia apud Aetua-
rium paulo aliter transtulit, & melius quidem meo iudicio, his verbis: Simul vero pars veneni aliqua incerpta
sistitur, quæ non mediocre curationi futura iacit fundamētū: modò diu patens vlcus debiscat; neq; cito eius oræ
coalescant. Imponuntur falsamenta cōtra morsum canis rabidi: vel si non sint, ferro vſtæ plaq; corporaq; clyste-
ribus exinanita: hoc per se sufficit, Plinius. Sunt qui ferreis cauterijs vlcus vrant, Aegineta. Escharotica etiā phar-
maca ignis vim obtinent, eiusq; loco vſurpantur, vt infra dicam in medicamentis compositis quæ foris adhiben-
tur. Ridicula estigitur Ludo. Cælij superstitionis simul & ignorantia, quam in homine tantæ doctrinæ & tam varia-
lectionis non possum satis admirari. Nam cum medici optimi quiq; nullum remedium aduersus canis rabidi mor-
sus cauterio preferant, Cælius vel id ignorans, vel vt sciens potius cum vulgo insinuaret & naturales causas fieri 40
religioni adscriberet, lib. 17. cap. 28. Nobis (inquit) potentius quām cynorrhodon Pliniij, suppetit medicamē, sed
& ipsum cœlitus petitū. Est in Rhodiginis paludibus D. Bellini templum miraculorum frequentia celeberrimū,
& affluxu hominū etiam notissimum. Erecta ædis causa ferè publica est. Pulsus is diuus Patauio, grassantibus no-
biliū plerisq; quod scuerius sanctiusq; quām ab illis probari posset, episcopū ageret in secessibusq; iniunctis
aduersarijs, in palustre agri nostri solum, quindecim millibus passuum Rhodigio distans, diuertit. Quum manus
hominū eis sicut videretur, canum rabiem non euisit, à quibus euestigio conuulsus disceptusq; mox in diu-
rum indigitatione relatus, templum in illis emeruit locis in quo & arca marmorea forreis oculū cancellis, latet
sanctissimum eiusdem corpus. Templi vero ex necis genere ea cœlestis est proprietas, si quis clauem sibi quæsierit,
quaædū valū recludantur, ac ea carente, quicquid rabie agitari orsum sit, attigerit. presentissimum est reme-
diū, & nunquam non verum, Tantum Celius. Post vſtioneū cum crustæ decadent, animaduerte adū ne vlc-
eris oræ coalescant, &c. Ruellius ex Dioscoride: Sic autē veire debuerat, (vr recte apud Aetuarium vertit) Vſtio-
ne peracta mox danda est opera vt crustæ decadant, ne vlceris oræ claudantur. Et si fieri potest ad multū idq; præ-
stutum tempus vlcerationes sordidas adhuc & tumidas (φεργυα νισα) Ruellius vertit inflammationem minan-
tes) prorogari conuenit. Quod inditum ijs falsamentum optimè præstabat, & sylvestre allium detritum (intritæ
alliorum spicæ, Aetuarium: qui pro agrion, id est sylvestre, aglithes legiſſe videtur, quæ vox nucleos in capite allij si-
gnificat) item cepit: & liquor, præsertim Cyrenaicus, aut qui Medicus aut Parthicus appellatur: ad hęc triticī ge-
nera præcipue commendantur mansa vel non mansa iū posita (vt in simplicibus medic. foris applicandis in inferius
repetam.) Hęc Dioscor. Post crustæ casum vsq; ad dies quadraginta aut sexaginta, à cicatrice vulnera arcebis: ad
quam si festinet, rursus vītis aut fūculneo cinere aperies, Aetius. Sed quando tutum sit cicatrice claudere vlcus, ta-
vt nullā residentis amplius latentisq; veneni suspicio relinquatur, & quo pæto hoc experiri oporteat iuglandium 60
nucleis vel panis medullā tritis vulneri iū positis, & postea gallinæ aut cani obiectis, satis explicatum est supra. Vi-
lus apertus vt minimum per quadraginta duos dies seruetur, Aegineta. Abluendum est etiam vlcus chamaemali
in aqua decocto, & radicis sylvestris rūmīcis. Aegin. Locum sordidum lauant aqua cepit, Pouzettus. Non i ego se-
nem qui morsos à cane rabido, solo acido rūmice (oxalide) curabat: primo enim vlcus eius decocto souebat, de-
inde herbam ipsam illinebat, eandemque potandam exhibebat: quod quidem medicamentum tanquam effic-
cissimum summi pere commendabat. plurima & turbulentia (ανρηγη, id est biliosa) qui illum assūplerint mei-
re solent, & ceteri. Nos quoque non raro cum reliquis medicamentis cum miscuimus. Similes vires habet & agrestis
rumex aculeatus (νερτεροδερ) radice oblonga, veluti raphanus pusilla, Aetius lib. 6. cap. 24. Theriaca rosaceo di-
luta optime & tutissimè vlcus ad cicatricem ducit, Aetius: vide infra inter composita quæ foris adponuntur. Ob-
ducta vlceri cicatrice, ad integrā morbi abolitionem, elleborus albus propinetur. Si tamen quidpiam ab eile-
boro

boro prohiberet, satis esset hinc Rifi inferius purgari. Exhibenda etiam hinc (*πόλιτος σπουδαῖς, Aegin.*) quotidiis, non quidem purgandi gratia, sed tanquam medicamentum proprietate huic morbo resistens, deturq; auctoritate quæntitas, cum cyatho decoctionis salviae (Aegineta, cum decocto salviae, simpliciter) aut sideritidis herbz, quam Heraclæ vocant, qua etiam sola vtuntur, aiuntque non parum prodeesse, propter & alyssum appellant, Aetius. De alysso plura dicam mox inter medicamina intra corpus sumenda: licet hoc etiam foris alligetur, teste Plinio. Si verò, quod per se accidit ante dies præfinitos cætrices coirent, committerenturque, manu postulabant: nanque eas diducere (reducerare) carnemq; scalpello circinare (carnes circum auferre, & dissecare ferro, Actuar.) aut iterum vrere expediet. Vbi vero propositum tempus præterit, vlcus ad cicatricem ducendum, & emplastro quod è salibus conficitur (dialon dictum) locus comprehendendus: nec multò post sinapisino vtendū, Dioscorides. In quodam scripto Germanico reperitur optimum esse, partem morsam in confluente aliquo per medium horam continere: inde fore vt morsus nihil noceat. Quæ ad partem iactam pertinent præsidia, ita se habent. Ceterum vietus rationem ex ijs quæ veneno aduersantur, constare oportet, & in eum tenderescopum, simul vt veneni vires hebet resinguatque: simul vt arceat, quo minus ad intima pernicies illabatur. Assumpta enim quædam pernicioſarum virium penetrationi obuiam eunt. Horum vtrunque præstare potest, viui mercioris, passi, & lactis potus: (*σίνης αὐτούς τοὺς ζωροτύπους, καὶ γλυκέως, Εγάλαντος.* Aegineta, qui sua ex Dioscoride transcripsit, sic habet, *γλυκέως αὐτούς τοὺς ζωροτύπους, γάλαντος τούς.* Prodest & vinū vetus mercius biberē, Actuar.) Quippe qui hrc omnia (hinc apparet tria saltē ab eo prius nominata: nam de duobus non dicimus omnia:) capiunt ad curam, non nihil veneno obijciunt, quod omnē eius acrimoniam obtundat. Simili modo aliorum, porrorum, ceparumq; cibis: quod ea difficulter conficiantur, vixq; aboleantur: nā multos dies huius cibi qualitates remanent, quo tempore nec euincuntur, nec permuntantur à mortifera vi: sed contrariis illa vis expugnatur. Cui rei antidotū vsus accōmodatur, & theriaces, & Mithridatij, & eius quod eupatorio temperatur: (lego & Mithridatij Eupatoris: hæc enim apud Galenū etiam morsis à C. rab. dari lego antidotum vero ab Eupatorio nominatam nullam reperio) deniq; omnium quæ magnā aromatum partē libi vendicant: quippe aromata omnia viribus & substantijs ægre permuntantur, quare in corporibus euincunt: Vietus ratio hoc modo se habet, Dioscor. His adjicam Russi ex Actio verba de vietus ratione circa cibum p̄cipue seruāda. In vietu (inquit) indigentia & satias euitanda: magis tamen indigentia: hæc enim succorum prauitatem adauget, quod nequam expedit malefico vlecri. Ergo alimentum moderari oportet, vt & recte conficiatur, & laudabilem succum corpori præbeat. Nec minus egestioni & vrinarum prouocationi studendum quod quidem, tum ea quæ prædicti sum, tum fœniculum & scandix comesta efficiunt. Crethmus (quidam incepit *εἰπον* legit & pultem vertit) simul & aluum & vrinam dicit Cichorium agreste crudum oblatum stomacho confert, quam nonnulli serin, nonnulli ab amaritudine pierin appellant. Prolunt & brassicæ cymæ, & palustris asparagus, & hortensis rumex, agrestisq; & acidus (oxylaphathum:) & e piscibus qui teneras carnes habent, locustæ, cancri, & echini recentes, cū viño mulso: & carnium extremitates: auiculae: omnes montanæ quæ facile coquuntur, boni: succi sunt. Vinum album tenui, nec valde antiquum. Intra annū verò præseruationis gratia; accedente occasione, hinc purgari expedit. At instanti die tribus iugiter diebus thriaca accipiēda est, Hæc enī Russus. Morsus à cane rabido edat propriæ carnes cancerorum fluuiatilium præcæteris cūctis, & caules, pullorumq; brodium: & malis symptomatis sedatis cibentur post triduum pullis auium præter columborum, Arnaoldus. Inter principia demorum à cane rabiōso curandi ratio talis est. Verumenimuerō si ea quæ retulimus auxilia, primis diebus prætermissa fuerint, nec scalpro carnem circinare, nec vltionem experiri operæ pretium est, Dioscor. (Aegineta addit etiam *αναθέσιν*, id est cucurbitulas affigere: hæc igitur tanquam sera remedia *ταχείατερον*, id est omittenda sunt, vel μη *ταχείατερον* per nos id est non vspuranda.) Non enim quod iam pertransiit satis euocare possent. (Græcis sic lego, & διαναντίατερον απεριναντείαν δινανται. Nam & Aegineta sic habet, φλέσαντος ήδη τὸν χαρῆται τὸν θεραπευτόν.) Nulla vtiq; harū rerum occasio aut vtilitas, sed in casum corpora doloribus sternentur. Alter vero curationis modus accedit: dciectione magnum præbet iuuentum, vt pote cum mouendo corporis habitum transmutet, *συμμεταποιεῖ*: & quæ colocynthidem recipit hinc: item lac schistum, quod simul dciectionem moueat, & venenū domare possit, (Actuar. hæc duo non lacti schisto solum, sed etiam hinc tribuit, si recte habet translatio.) Cibi acres, & meraculi potus, quibus vis veneni vehementer retunditur, quotidie sumi debent. Ceterum sudores ante cibos, & post etiam ciendi, dropacismi, id est picationes sinapisinj; alternatim per totum corpus adiiciendi. (Ruellius ex Actuario vertit: dropacismo & sinapismo, vniuerso corpore & particulatimi vtendum.) Sed longè omnium efficacissimum auxilium helleborinus cognoscitur: quo cum fiducia, non semel atq; iterum, sed frequenter ante quadragesimū diem, vel post hoc tempus, vti licet. Tantam enim vehementiam hoc auxilium habere fertur. vt quidam qui iam aquæ metum sentirent, sumpto helleboro, simulac primum morbi impetum experientur, fuerint seruati. Nam & iam vitio tentatos, nemo vñ quam seruare potest, Dioscorides: Ego postremum membrum sic verto. Nam eo iam vitio occupatos (*κατεχθεῖσεν οὐδὲ αὐτοῖς, πρὸ τοῦ λέγοντος*) ne helleborus quidem seruare potest. In libro quodam Germanico manu scripto præter cætra à cane rab morsis remedia quedam iam recitatis similia, quadraginta diebus continuis balneo vtendum reperio. Apud Io. Iouianum Pontianum in Antonio dialogo, Neapolitanus quidam refert se ab Antonio quodam audiisse carmen, quo oppidatim vterentur Apuli, ad sanandum rabidæ canis morsum. Insomnes enim nouies sabbato lustrare oppidum, Vithum nescio quem è diuorum numero implorantes: idq; tribus sabbatis noctu cum peregrissent, tolli rabiem omnem, venenumq; extinguui. Est autē (inquit) carmen huiusmodi: Alme Vithi pellicane, Oram qui tenes Apulam, Littusq; Polignanicu, Qui morsus rabidos leuas, Irasq; canum mitigas: Tu sancte rabiem asperam, Rictusque canis luridos. Tu sanguinem prohibe lueam, I, procul hinc rabies, procul hinc furor omnis abesto. Qui aquam expauescunt, videantur lymphatici etiam dici posse: nympham enim, id est aquam, Latinum lympham vocant: & lymphaticum exponunt furiosum, qui vitium ex aquæ conspectu contraxerit. Vulgo memoriæ proutum est, inquit Festus, quicunq; speciem quandam è fonte, id est effigiem nymphæ viderint, furendi non fecisse finem, quos Græci *νυμφοντας* vocant, Latini lymphaticos appellant. Aggregator sanè lymphaticorum quædam remedia interserit illis quæ ad canis rabidi morsus sunt. Nolumus illud etiam relinquere, videri nobis quod Dioscorides scribit nullum à metu aquæ seruatum sciri. &c. credidisse aliquos de his intelligendum esse, qui nō à rabido cane, sed rabiente & aquam iam timeente homine morti fuerint: Dioscorides tamen simplicitet tradidisse id videtur, Marcellus Vergilius. Clysteris mentionem ad morsos à C. rab. Plinius facit, vt supra dixit: nec aliud præterea quædam Galenus lib. 2. de antidotis cap. 78. Absinthij deo

cocto (inquit) ægrum euacua, salisq; tantum immittes, vt clyster vehementer reddatur. Si quis communem venenatis morsibus cunctis medendi modum desiderat, à Dioscoride requirat: nos satis prolixus fuimus in peculiari ad canis rab. mortis curatione, tum ex Dioscoride tum aliorum scriptis collatis haec tenus exposta. Aetuarus sua omnia huius argumenti ex Dioscoride, sed brevius descripsit. Aegineta quædam addidit, quæ suo loco vel iam posui, vel ponam deinceps: vt Posidonij etiam & Rufi ex Actio scripta & aliorum.

Nunc post vniuersalem huic malo medendi methodum, ad particularia descendam remedia, eo ordine seruato, vt primum ea quæ foris adhibentur commémorem, deinde quæ intrō sumuntur: & in utrisque composita mendicamenta prius quam simplicia, eaq; omnia literarum ordine.

Composita remedia quæ mortui fori infuscus adhibentur, hec sunt.

Ex opopanace & pice emplastrum fit optimum $\pi\epsilon\beta\delta\lambda\alpha\tau\mu\pi\tau\epsilon$, Dioscorides.
E Brutia pice medicamentū Menippi, quo vsus est Pelops. Picas Brutia libra, opopanacis vnicæ quatuor (tres, Actio & Aetuar. & ipsi Galeno lib. ii de simplicib. cap. 30. vbi Aesculapiionem præceptorem suum hoc emplastro vsum scribit, propinan tem interim per dies 40 antidotum è canceris,) aceti (acerrimi) sextarius (Italicus.) Opopanacem disolue in eyathis quatuor aceti, & quod superest aceti vnā cum pice decoquito: vbi consumptum id visideris, tum opopanacem addito, sed caueto ne efferveat. cū satis inter se commista videbuntur, plagellas bene magnas (longa & grandia splenia. Aetuar.) inde conficito, locoq; demorso superindito, Galenus lib. 2. de antidotis cap. 74. Actius, aceto cum pice decocto & consumpto, (inquit) deinde contrito in mortario opopanaci superinfundens vnitio & colligit: atq; ita vulneri quadraginta aut sexaginta diebus applicato, prohibet enim cicatricem. Utendum est anastomoticis, id est aperientibus (inquit Aegineta) ex quibus primarium est, quod è pice & aceto acerrimo & opopanace conficitur, in tractatione de nervis vulneratis diligenter à nobis descriptū: Quod si morsus cutem teneriorem, dilui potest irino aut balsamo, aut aliquo simili. Hoc Aetuarus etiam ex Galeno describit, statim post mentionem antidoti diacarcinon. Loco morsu prius dilatato cucu bitula agglutinetur, & postea imponatur cataplasma ex allio & cepe simul tritis subactis que cum butyro: longè tamen praefat emplastrum factum ex opopanace, aristochia & pice, Ponzettus. Escharoticon, id est crustam inducens, aridū medicamentum efficacissimum, ab Actio & Aegineta descriptum: Salis fossili drach. octo, chalcitidis, scilla, sing. drach. sedecim. rutæ viridis, & ruginis rasilis, sing. drach. quatuor. seminis marrubij drach. vna Insoletur in pyxide enea, & aridum applicetur, quo usq; viceri crux inducat: deinde rosaceo temperetur, donec crux excidat. Aegineta insolationis non meminit. Emplastrum dialon (quo locum dū ad cicatricem ducitur comprehendere iubet Dioscorides) nisi vnum fuerit ex illis duobus quæ Galenus describit lib. 6. de compo. sec. ndum genera, cap. 8. ad extrahendum, aliud iam non occurrit eiusdem nominis. Crediderim sanè rectè hoc facere, vtraq; enim sale & cerea constant, & alijs quibusdam: scribit autem Actius lib. 13. cap. 2. emplastra ex cerussa & sale statim à principio commodè adhiberi morsis à cane. Solent autem Græci sales in plurali numero proferre etiam de vno tantum salis genere. Aliud emplastrum ad morsos à C. rab. Damocratis senarijs descriptum affer Galenus lib. 2. de antidotis, cap. 119. quod constat ex terra ampelitide, bitumine, lithargyro, oleo, propoli, aristochchia, & alijs pluribus. Eodem libro cap. 76. descriptur Album Bafulli medicamentum, ad mortuum C. rab. quod & extrinsecus (inquit) viceri imponitur, & per os intrō assumitur, maximè ab ijs quibus iam rabies dominatur, &c. quod quidem non parum aliquis miretur cum & emplasti formam habeat, & cerussam & argenti spumam venena copiose recipiat. Et mox cap. 77. Basilica, quæ in aquarum formidinem (inquit) & gressu incidere non permittit: hanc Augusta apud se compositam semper habuit. Habet autem emplasti formam, vt Menelai quoq; medicamentum ibidē cap. 75. Theriaca è viperis cum rosaceo diluta, & viceri apposita, confert, Actius. Ego theriacam aliquando oleo ex rosis confecto dilui, & ceu medicamentum, quod linteolis concrētis excipitur (emmoton Græci vocant) in vulnus indidi, vt cucu bitula cuiusdam modo exugeret, & ex alio venenum extraheret, Galenus ad Pisonem.

Medicamenta simplicia ad mortuum canis rabidi foris imponenda, ordine literarum.

Acetum, Auicenna de agresta. Adamas, Plin. 37. Adianum, vel capillus algæ cum vino, Auicenna, vt Aggregator citat: Ego apud Auicennam non reperio, Dioscorides vero adianti herba decoctum $\theta\pi\epsilon\beta\delta\lambda\alpha\tau\mu\pi\tau\epsilon$, id est morsibus venenatis prodesse ait: & rursus, Cruda etiam, inquit, illinitur $\pi\epsilon\beta\delta\lambda\alpha\tau\mu\pi\tau\epsilon$ posteriorē locum Serapio omisit: in priore reddit ventrem astringit si bibatur cum vino, & confert morsibus venenosorum. Adeps anseris, vide Anser. Allium illitum foto prius vlcere, Aegineta, Isaac. Sylvestris rosa radix pota, allio præsertim vulneri imposita. Aquiuuus. Trito allio defricto rabies canis vell lupi morsus in boue curatur, Columella. Alliu sylvestre detritum, Dioscor. Amygdala, præcipue amara, Auicenna. Anagallidis folia, Actios. Stuccus quo abluitur vulnus, Tragus. Anseris adeps cum melle, Plin. 29. Affa, vide Laser. Aster herba cum axungia vetere viridis trita, Dioscorides. Axungia cum calce tusa, Plinius. Anguimus senectus cum cancro masculo trita, Plinius.

Betonica superilligata, Serapio secundū Dioscor. Nos in Dioscoride Græco ad $\theta\pi\epsilon\beta\delta\lambda\alpha\tau\mu\pi\tau\epsilon$ folium. id est morsos à serpentibus commendari legimus. Trita applicata, Musa, Apulcius. Brassicæ folia cum lafere trita ex aceto. Per se etiam brassica aduersus rabidi canis mortis proficit, & ipsius decoctum in potu, Galenus de Parabil. Caulis, id est brassicæ succus cum vino, Serapio secundū Dioscoridem. Græci cōdices nostri $\gamma\pi\delta\pi\chi\pi\tau\epsilon$ habent eo in loco. Epicharmus brassicam sylvestrem contra canis rabiosi mortis imponi satis est tradit, melius si cum lafere & aceto acri, Plin.

Calx tusa cum axungia, Plin. Cancerorum cinis è melle illitus, Actius potus, Auicenna. Cinis cancri aspersus aceto, Hali. Vide Anguum senectus. Cinis testicuum marinii cancri, Aggregator ex nescio quo authore. Canis pilii impositi, Galenus in Parabil. Pilii cauda canis combusti. Aggregator. Quidam vices imponunt pilos eiusdem canis rabidi, Ponzettus. Canis vel draconis qui momordit caput, abscissum excoriatur inq;: cum pauco euphorbio applicatur, ac liberat in totum, vt quida aiunt, Ponzettus. Cinis vni canini capitis, à canis rabido mortis persanat, hec tuis: Aggregator intus & extra prodesse scribit. Capilli hominis cum acero, Auicenna & Sextus. cum busli cum aceto impositi, Haliabas. Capilli hominis mortis acto remolliti, Galenus in Parabil. Capilli Algoli vide Adianum

tum paulo ante, Caprae sterlus cum vino, Plin. Caro ariens vista cum vino, Auicenna: sed bibendam potius intelligere videtur, licet non exprimatur. Castanea cum paucō sale & melle, Isaac: ego iuglandes potius quam castaneas adhiberem, aperiendum enim non astringendum est. Addunt autem alij authores iuglandibus quoque in hunc vsum salē & mel. Cepæ, Dioscor. Crudæ cum melle vel aceto, Plin. lib. 20. vel coctæ cum melle & vino, Macer, Actius. Ex cepis cum sale & ruta cataplasma, Aegineta, Auicenna, Haliabba. & Serapio secundum Dioscoridem. Vide mox in Nucibus. Locum sordidum lauant aqua cepæ, Ponzet. Chaenomelæ decocto lauandus est locus, Actius. Cinis ficalneus ceroto exceptus, Aegineta. Cinis vitium cum oleo, Aegineta. Si vlcus ad cicatricem festinet, rursus vitis aut ficalneo cinere aperies, Actius. Cucumeris folia, Auicenna: ego ad simplices canis morsus cum Dioscoride potius retulerim.

Eruum cum vino, Serapio secundum Dioscor: cuius Græci codices simpliciter à cane morsis ipsum commendant: Isaac, Auicenna, Colliget Aliqui præter vinum mel etiam addunt. Oleum de orobo, id est eru, Galén. de Parabil. Euphorbium, Haliabba. Vide paulo superius in Canis capite. Equifimus cum aceto calidus, Plin.

Fabæ crudæ commansæ, Galenus in Parabil. Fici folio trito ex aceto C. rab. morsus restringunt, Plin. Nigræ fæcæ folia ex aceto, Valerian. Fici folia recentia, Auicenna. Ficalneus cinis, vide in Cinere. Ficus immaturæ cum aceto, Plin. 23, Isaac & Dioscorides apud Sarapionem: ego in codicibus nostris non reperio. Fœniculi radix, Auicenna Dioscorides simpliciter ad morsus canis refert. Frumentum, vide Triticum.

Gallinaceum fimum duntaxat ruffum, ex aceto impositum, Plin. Kiranides, Valerianus. Galli crista contrita, Plin & Kiranid. Gentiana, Auicenna, Habyx.

Hippocampus ex acri aceto tritus & vulneri applicatus, Actius. Hirci iecur impositum, Plin. 28. aquæ metum auertit. Hirundinis pulli combusti, vel glebula ex hirundinum nido, illita ex aceto, Plin. Deglebulis idem scribit Valerian. Hirundinis fimus, Ponzet. Hominis capilli, vide Capilli. Hominis vrina, vide Vrina. Hyæna pellis.

Iris ruffa cum melle, Plinius.

Kakille herba marina, Auicenna.

Lana succida morsibus inculcata post diem septimum soluitur, Plin. Lapathi, id est rumicis, tum acidi, tum sylvestris, vsus est fouendo aut abluendo locum, & illinendo, vt ex Actio supra docui in ratione curandi. Lafer vel silphij succus (barbari assam vocant) præsertim Cyrenaicus, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur, Dioscor. Assa cum oleo, Auicenna. Silphium cum sale, Aegineta. Vide superius in Brasica sylvestri. Limacum caro & testa, Serapio citans Galenium, apud quem ego nihil tale reperio.

Marrubij folia Actius. Ilepsæ, id est porri, semina cum sale trita, Aegineta: malum πεπερι, id est marrubij, vt Actius habet: quanquam porrū etiam contra hoc venenum à Dioscoride laudari sciam, sed in cibo Marrubium supra etiam contra simplices canis morsus commendauimus. Praſium (id est marrubium) cum sale, Serapio secundum Paulum, & Auicenna. Melissophyllum per se, vel cum sale, Aegineta. Menta, Aegineta, Auicenna. Muris aranei caudæ cinis, ita vt ipse cui abscissus sit, viuus dimittatur, Plinius.

Nuces (iuglandum nuclei, Plin.) à ieiuno commansæ & illitæ, Auicenna, Plin. 23. Vide supra ad morsus canis non rab.

Orobus, vide Eruum. Olsatrum, Plin. Ostracorum carnes, Auicenna.

Pecudis sterlus vstum & illitum cum aceto, Auicenna. Personatæ radix cum sale marino, Apuleius. Petroleum, Incertus. Pisces omnes, & iura eorum, & capita falsornm vista applicata, Auicenna: Vide Salsamenta. Kammen pisces marinus tritus impositus, Serapio secundum Galenum. Plantago tusa, Apuleius, & Valerian. Linqua arietis cum sale cōtusa, Apuleius, vt citat Aggregator Porrum, vide Marrubium, Potamogiton cum sale illita aquæ formidinem arctivsus est & recentis & aridæ, Actius.

Rutæ folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta, Plinius. Rutæ folia cum melle, & sale, & pice, Apuleius. Ruta cum vino Apuleius vt Aggregator citat.

Salpæ succus perfusus aut cinere ex salpa subacto, Plinius. Salsamenta Plinius. Salsamenta indita præstant ne vleris oræ coalescant, Dioscorides. Rabiosæ canis vel lupi morsus, imposito vulneri vetere salsamento sanatur in bubus, Columella. Vide Pisces. Sambuci folia, vide supra ad morsus simplices in Ebulo. Senecta, vide Anguis. Silphium, vide Lafer. Sesamum, Auicenna.

Terra sigillata (id est Lemnia) secundum Galenum apud Serapionem (meminit Galenus de simpl. 9. 2.) illitæ ex acri aceto (& pota ex vino diluto) superpositis aliquibus folijs: quorum præcipua sunt scordij folia, post censu taurij minoris, demum praſij. Triticici grana, tam manfa, quam non mansa imponantur, siquidem subacta pistâue (διαφυγόθυνα quasi fermentata, & turgida) à perfusione (humore vel sanie manante ab vlcere) vulnera dilatant. Sunt qui à mandentium ieiunio sibi aliquid aſciscere arbitrentur, quod suapte natura refusat. Verum id certum non est: ceterum tempistiūs eorum usus, minimè est cōtemnendus, Dioscorides. Triticum tostum & commansum, Isaac. Apuleius triticici granis appositis, & gallinæ obiectis, inde experiri docet rabidusne fuerit canis qui mordit, vt supra dictum est.

Verbena vel herba sacra imposita, Apuleius. Vituli marini adipe inungatur facies timentis aquam, Plinius 32. Vitium cinis, vide Vitis. Vrina hominis morsi gossipium intinetum, Galenus in Parabil. Vrina, cinere ex ea subacto, Plinius. Vrina cum nitro. Serapio secundum Dioscoridem, & Auicenna. Vrina pueri cum baurach (id est spuma nitri, Hali). Vrina sex cum carbonibus vritis viridis trita apposita frequenter, abluto interim quem extrahit hamore, Apuleius vt citat Aggregator. Hæc sunt remedia qua veteres aduersus rabidi canis morsus foris imponenda celebrauerunt: Quæ si cui non sati faciunt, angeat ea ex præcedentibus ad simplicē canis morsum commemoratis, efficacioribus præsertim. His subiectiemus amuleta quædam, id est superstitionis pharmaca, quæ gestata solum absque vlla ratione à nonnullis conducere creduntur: & his similia, quæ causas quidem aliquas in natura habent, foris tamen ad auertendum aliquid usurpantur, alligantur inunguntur, substernuntur. Ad arcenos aquæ pauores vtuntur dente eo, qui caninus dicitur: hunc à can: qui momordit exemptum & folliculo indutum, pro amuleto brachio adnectunt, Dioscorides. Arabes & qui eos sequuntur, pro canino dente molarem redundunt, qui coxis alligatus, vel à brachio suspensus, tucatur gestantem. Vermem è cadavere canino aliqui adalligant contra pauorem aquæ, Plinius. Vermiculus canis mortui in collo suspensus, sanat morsum à C. rab. Sextus. Gentiana diebus septem cum hyæna pelle amuleti loco gestatur, Asturius. Hyæna pellis utiliter substernitur morsus à C. rab. Actius. Lupi vello pufali pellis suspensa ab eo qui à C. rab. morsus est, aquæ pauorem amolitur, Aggre-

gator ex Haliabb. Läis & Salpe canum rabiosorum morsus leniri aiunt, mensura in lana arietis nigri, argenteo brachiali inclusa. Diotimus hebanus omnino ita infecte portiuncula, ac vel licio brachiali inserta, (forte lineo brachiali, ut proxime ante argenteo brachiali dixit, nisi legas, ac vel licio (id est filo, vestis ita infecte) brachiali inserto) Plinius. Inter omnes conuenit, si aqua potusque formidetur a morsu canis, supposita tantum calli lacinia mensruo tincta, statim metum eum discuti, videlicet praevalente sympathia illa Graecorum, Plinius. Iis qui iam aquam extimescunt, vt bibant, poculo panniculum ex sella (πάντος ἀφέθη) supponito, & bibent, Galenus de antidotis lib. 2. cap. 133. Ruellius apud Actuarium in medicamento diacarcinon ξυλόφεδρο, non recte vertit sub sedem. A θεραπείᾳ sella est ad secessum: ξυλόφεδρο, apud Varinum οὐαριστία, in Lexico Graecolatino quidam puerperium reddidit, sine testimonio. Succo rutae perunctos, aut etiam habentes, negant feriri ab his beneficijs (apibus, vespis, &c. cane rabiōso) Plin. lib. 20. E vitice baculus a canis & alijs morsibus defendit, vt quidam ex Dioscoride citat: ego nihil tale in codicibus impressis inuenio. Aggregator quidem ex Auicenna citat, exemplarum ex agno calvo morsis a cano prodesse. Vrxi pellis, aut vituli marini, ut ille a C. rab. morsis substernitur, Aetius.

Antidotū & medicamenta composita quae aduersus C. rab. morsus (id est ne in rabiem aut aquae metum qui morsi sunt, incidant) intra corpus sumuntur.

Potiones omnes quas contra viperarum morsus scripsit Damocrates apud Galenum lib. 2. de antidotis.

Aelij Galli antidotus cum ad alia quedam, tum morsis a C. rab. salubris, describitur a Galeno lib. 2. de antidotis cap. 54. constat varijs aromatibus cum opio, quæ melle excipiuntur. Item alia eiusdem cap. 71. videtur autem & ipsa ad morsos a C. rab. facere, propter antecedentia & sequentia.

Bafuli Album & foris imponitur, & intro sumuntur, &c. vide supra inter composita foris applicanda.

E canceris paratur optimum aduersus rabiosorum canum morsus auxilium, quod & plerisque vnum satisfecit, eoque cum fiducia vti licet. Est autem huiusmodi. Cancros flauatiles in farmentis albae vitis cremeare oportet, & cinerem eorum quam minutissimè tritum habere reconditum itidem gentianæ radicem tusam cibramq; reponere: quoties autem canis rabiosus morsum intulerit, in quaternos cyathos meraci vini, bina cineris cancerorum cochlearia, vnumque gentianæ coniunctantur: haec in potentia dilutoris modum subacta, quattriduo bibantur. Inter principia medicamentum hoc modo derurat: qui si ab illato morsu bini terminé dies fluxerint, curationem aufpicabimur a triplicato pondere supra id quod ab initio retulimus, Diosc. Similis huic extat descriptio 39. Damocratis senarijs iambicis, apud Galenum de antidotis lib. 2. cap. 116. in paucis quibusdam & parui momenti rebus differens: Codices Graeci tamen corrupti sunt, & interpres quedam male transferunt. Eadem est etiam Mithreæ descriptio codem in librò cap. 70. quo loco cum Damocratis versibus collato, qua dosi medicamenti vtendum sit illi, qui secundo aut tertio die a morsu demum vti incipit, clarius patebit: nempe triduo a ieiunis bibenda tria cochlearia (μύσπα μανες), Damocrat. Martianus recte legit μυνες, id est parua) huius medicamenti, in totidem plus miliius vini meri & veteris (dulcis, Damocrates) cyathis: ita vt quotidie sumant cochlearia vnum (vt Martianus recte vertit, licet Graeci codices nostri non exprimant) scilicet paruum, cum tribus vini cyathis: idque facere pergent per tres dies: vel quatuor, si major fuerit morsus. Si quis vero secundo die antidoto vti incipiat, duplum medicamenti capiat, nempe cochlearia bina, & vini quantum prius. (tres enim cyathi vini, etiam duobus & tribus cochlearijs medicamenti temperandis sufficiunt: si recte legitur, bis in iam citato Galeni loco, 40. εντος αὐτήν. Tres quidem cyathi vini appendent vncias quinque. Sed res ipsa quantum vini misceri conueniat ad commodam medicamenti potionem, satis docebit.) Sequentibus autem duobus diebus, hoc est tertio & quarto a morsu, sat finierit singula quotidie medicaminis cochlearia id est drach. tres, vt infra dicam, ex praedicto vini modo haurire. At si quis tertio a morsu die medicamento primum vtatur, triplum, id est tria cochlearia eodie bibat, & sequentibus duobus quotidie singula: ita enim fieri vt tantundem hauriat, qui tardius bibere incipit, ac qui primo statim die incœpit. Ex hac interpretatione Dioscor. etiam verba clariora fient. Marcellus interpres apud Dioscor dubit. ut vrum cineris cancerorum cochlearia duo, gentianæ vero vnum, meraci vini cyathis quatuor mixta, a prima die usque ad quartam bibenda sint, ita vt quotidie hac mensura hauriatur: in singulis diebus usque ad quartam, quoniam vini cyathi quatuor sunt, bibendus cyathus vnum tantum sit. Nobis (inquit) in priorem illam rationem inclinat animus. Et merito quidem ille dubitat, cum neque Dioscoridis hic locus integrer mihi videatur: neq; alij eū secuti, satis aperte medicamenti usum descripserint. Multis omnino modis exemplaria Graeca, tum Galeni diuersis in locis, tum Aegineta, Aetij & Actuarij variant: interpres etiam Latini alij aliter transferunt: ita vt ratione & iudicio magis quam collatione codicum intelligenda sint omnia: ego in præsencia non omnia sed vt se obtulerint quedam, partim conferam, partim emendabo. In Mithreæ compositione gentiana ad cancerorum cinerem dupla est, vt apud Actuarium etiam, contra quam apud Dioscoridem & Damocratem. In eadem, terebinthina etiam adjicitur pari cum gentiana pondere: Martianus interpres eam vocem omittit, cui ego assentior, licet etiam præpositio sequatur, quæ duo vt minimum ante se nominata pharmaca postulat. Videtur sane haec vox ab aliquo adiecta, qui περεπούθην perperam legerat: (apud nullum enim alias reperitur) pro ονοματειν aut νομονεύειν, aut alia simili voce, Damocrates ηλασμένη dixit. Iam cum in eadem compositione Mithreæ, triduo exhibendum hoc medicamentum bis scriptum sit, semel autem ad sex dies: Martianus sex tantum dierum mentionem facit: apud Aeginetam dies quatuor legitimus, apud Dioscoridem usque ad quartum, id est tres: Aetius theriacam quoque primis tribus diebus propinat. Quanquam Aeschrionem Galenus suum è canceris medicamentum per dies quadraginta propinasse solitum scribit: quod quidem ratione non caret, quoniam ad eum usque diem ferè aquæ paucor timetur. Cochlearia nomen non omnino certa semper significationis videatur. Vbi Galenus dicit ηγκλαιασον εν μέρει, Aetius cochlearium simpliciter habet. Iam cum cochlearium magnū (quamvis id aliud videtur quam εν μέρει) vni tre vncias cum scrupulis octo capiat, vt Aegineta docet: quis tale vasculum arido puluere vel scemel plenum, vt duplam & triplam mensuram taceam, vnicā potionē hauriret? Præfitterit igitur cochlearium εν μέρει de parvo intelligere, sed bonæ mensuræ vt vulgo loquutur. Porro quod Dioscorides scribit cancros vrendos esse in farmentis vitis albae, & Galenus in vase æris rubri, Aegineta in vnum coniunctis vrendos monens ηγκλαιασον εν μέρει ετενειν αγγειον καλων, sic sentiens nimirū yri debere can- 70. cro

eros in æneo vel Cyprio vase, cui subiectus sit ignis ex farmentis vitis albæ: vel vitis simpliciter, vt Aetius habet: *τόνος την την ξύλοις απετέλεσθαι τονάλια*: interpres non satis clarè simpliciter vrere vertit. Diocorides tamen sensisse videtur canceros ipsis farmentis dum vruntur, non vasi imponendos esse. Galenus parum curare videtur ex qua materia succendatur ignis, postulat autem vas æris rubri: nimirum quod ex ære etiam salutaris quedam cōtra venenū vīs canceris accedat. Ex Cypro quidem (inquit Marcellus) in omnes medicinæ vīsus a laudabatur. Huius medicamenti cochlearij mensuram quotidie cum aqua calida dabis vīsq; ad dies quadraginta: quod si non ab initio, sed post dies decimū aliquot morsus vīti incipiat, bina quotidie dabis, donec dies quadraginta exples. Aetius: Montanus interpres dierū numerum omisit. Facile quidem fieri potuit, vt negligentiores aliqui *τίτανες* pro *τίτανες* scriberent aut legerent. Aegineta præter ceteros docet canceros crescente luna sumendos esse, idque ante Solis ortum. Diacrinon antidotus, ex siciliquo cineris cancerorum, & drachma gentianæ contritæ mixta, bis aut ter aut s̄p̄ius ex vīno albo datur: ijs vero qui iam horrent aquam, frequentius exhibere conuenit: vt autem bibant, suppone poculo lacerum pannum ex fella (*Στοιχεῖον*, apud Galenum). Diocorides in capite de lepore, & in capite de coagulis *αφέδρων* pro puerperio accipit. Potest autem hoc faciendum intelligi, vel ut medicamentum bibant: vel simpliciter vt bibant, cum potum omnem abhorreant. Aetius. Gentiana etiam per se instar cochlearium trium ex aqua efficax est, diebus quadraginta vel sexaginta, Galenus & Actuarius. In libro Secretorum, qui Galeno attribuitur, cap. 59. eadem ferè leguntur quæ de simplicium facultate lib. II. cap. 30. & medicamenti è caneris descriptio talis, qualem ex Aetio infra recitabimus. Huius medicamenti (inquit) cochlear vnum magnum ex aqua bibatur, nec minus quam drachmæ tres bibatur. Mystrum sanè sius cochlearium medicum drachmas tres continet, vt Ge. Agricola probat apud quem plura reperies de cochlearij diversis significationibus, tum aliás, tum in liquidorum & aridorum mensuris. Sed his omissis Galeni de hac ex canceris antidoto verbalib. II. de simplicib. cap. 30. afferam. Fluuiatilium cancerorum cinis (inquit) quanquam similiter prædictis (cochleis, echinis) exiccatioris est, totius sub latitudine tamen proprietate mirabilis est eius in ijs qui à rabiente cane sunt morsi effectus, tum per se, tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuri partem esse vnam oportet, quinque gentianæ, cancerorum decem. Et raro quidem aliter illis vītis non sumus vīsi: ceterum ad eum modum plerunque, quo Aeschrion empiricus, medicamentorum peritissimus senex, concius ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositis canceris viuentibus, eos haec tenus vīsit, dum facile ad leuorem redigi possent. Hic Aeschrion paratum semper in ædibus hoc habebat medicamen, vrens canceros estate post ortum canis, quando Sol in Leonem transisset, non nisi Luna decima octaua. Porro bibendum hoc medicamen ijs qui à cane rābido fuissent morsi præbebat quotidie diebus quadraginta, mensura cochlearij magni (*εὐπεργέθες*) aquæ inspersum. At si non protinus ab initio, verum aliquot post dies curam cepisset demorti, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Interim vulneri emplastrum è Brutia pice adhibebat. Hæc tametsi à præsenti instituto aliena (inquit Galenus) scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse confiderem, nimirum cum nullus vñquam eorum, qui illo fuerint vīsi, sit mortuus. Post hæc Pelopem præceptorem suum notat, qui cur cancri, ijsq; fluuiatiles potius quam marini, à C. rab. morsis mederentur, nihil proprietati substantia tribuens, causas naturales ac certas afferre conabatur. Ego (inquit) canceros opinor ex proprietate totius substantię prodeesse. Voiui autem hoc in loco id commemorare, eo quod nullus eorum qui canceris vīsi sunt, totis scilicet eorum corporibus, mōrētus sit: quanquam præter huius operis institutum, in quo de ijs quæ tota substantia agunt differere non proposueram. Hunc locum Latinus interpres per quam incepit & obsecrè trāstulit. Quod si eo tempore, quo iam diximus ex Galeno, paratum medicamentum non habueris, non idco desistes, sed quocunque tempore præparabis, Aetius. Conficies autem hoc modo, Cancerorum fluuiatilium congruæ magnitudinis, qui viuentes in vase rubri æris cremati furint; cineris vñcias decem, gentianæ vñcias tres, (quinquæ in Græco, melius) synceri thuri vñciam vnam. Aetius. De canceris per se intra corpus sumendis, paulo post suo ordine dicam. Est & aliud è canceris medicamentum Cratippi inscriptum viri egregij & canum nātritoris apud Galenum de antid. lib. 2. cap. 71. quod præter caneras & gentianam, myrrham recipit cum croco & pipere: & denarij pondere cum vīni diluti cyathis tribus datur. Vide etiam Aggregatorem inter remedia morsis C. rab. in Cancri & in gentianæ mentione. Nicostrati quoq; antidotū eodē libro cap. 131. præter canceros & gentianam, castoreum ac lycium cum inelle excepit. Cl. Apollonij theriaca ad rābiorum morsis idonea describitur apud Galenū lib. 2. de antid. cap. 73. quæ præter cetera multa è scincio & canceris marinis exusti constituitur. Vide plura in Cancro fluū. G.

Cyphi, vide paulo post in Antidotō è iugib[us] iug[and].

Esdra compositione cum vīno sumpta, & illita cum succo mentæ, Nicolaus.

Heræ Cappadocis antidotus apud Galenum lib. 2 de antidot. cap. 31. videtur & ipsa efficax esse morsis à C. rab. propter antecedentia & sequentia. Ceterum quæ ibidē proximè sequitur Zenonis Laodicensis, expressè ad *λυστρήτας* inscribitur. Hiera Archigenis, vt testantur Mesue, Auicenna, Serapio & Haliabbas. Vide supra in cūrandi methodo.

Mithridatis Eupatoris diascincu antidotus. Diosco. vt supra emendaui, cura nullam ex eupatorio antidotum reperiāt. Antidotus cum ad alia venena, tum ad canum rab. morsis, à Mithridatio diascincu nihil ferè differens, præsertim illo quod carmine scripsit Damocrates, præterquam paucis in fine adiecit, apud Galenum de antid. lib. 2. cap. 127.

E nūcibus iuglandib[us] antidotū apud Aetium lib. 6. cap. 24. morsis à C. rab. etiam si febricitare cœperint, confert, quadam aduersu hunc morbum resistendi proprietate, somnumq; obiter conciliat. Drachmam vnam eius (inquit) ex aqua pluiali calida in noct. post febris vigorem dato, ita vt mane quidem confessio ex canceris exhibeat, vespere autem è iuglandib[us]: Quæ si nō affuerint, exhibeto quod cyphi appellatur, siue illud habueris quod è triginta quinq; rebus componitur, siue quod è vigintio octo.

Theriaca diatesaron, Nicolaus. Theriaca magna, Auicenna. Aquæ pauorem morborum pessimum hoc medicamentum s̄p̄e tollere consuevit, & mirabiliter tantorum malorum concursu resistere, Galenus ad Pisoniem.

Ad aquæ metum antidotus siue potio, & catapotia, vtraq; ex castorio & granis lathyridis composita, apud Galenum de antidotis lib. 2. cap. 129. & 130. Et cap. 67. potio præseruans ne morsi in rabiem incident, valde generosa, Lycij Indici oblitres cum exigua verbena ex aqua dantur ad dies aliquot.

Medicamenta simplicia, quæ intra corpus sumuntur à morsis
à cane rabido.

Allia in cibo, Dioscorid. Aetius. Absinthium potum, Aetius. Arietis caro adusta cum vino, Auicenna; videtur autem bibenda. Alysson herba contusa in edulio, rabiei canis mederi putatur, Dioscorides. Huic plantæ nōmē, vt appareret, à pellenda rabiē impositum est. Et quoniam nihil certi de ea nostri seculi homines docent, & veteres quoque alij alter describunt, quæ ipse obseruauerim lectori communicabo. Alysson (inquit Dioscorides lib.3. cap.96. & apud alios 105.) exiguis frutex est, vnicaulis, subasper, rotundis folijs: fructu duplice scutorum effigie, in quo est semen quadantenus latum. In montibus & asperis locis emicat. Eius decoctum singultus sine febre, potu discutit. Idem efficit, si quis eam aut teneat, aut odore tur: (poterit sanè hinc etiam alysson quasi alygmon, id est siue singultu dictum videri, quod eum pellat.) Cum melle trita, vitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio, rabiei canis mederi putatur. Domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus atque animalibus fascini amuletum. Purpureo linteo (ad collum) circumligata, pecorum morbos abigit, Hæc Dioscorides interprete Ruellio. Hæc primum notatum dignum est, quod Dioscorides scribit rabiem canis sanare hanc herbam in cibo ei datam, hoc alios ad homines à cane rabido mortos transtulisse. Fieri tamen potest, vt vtrisq; conueniat quemadmodum de elleboro creditur. Μονόκαυλος vocabulum, quod vnicuale significat, Marcellus interpres omisit, quoniam vltimō inter nomenclaturas loco ponitur, vt codices vulgati habent: Ruellius in contextum ascivit. Pro his verbis, ταῦτης τὸ ἀσφίλημα ποθεῖ, id est herbæ decoctum potum, aliás legitur ταῦτης τὸ αἴρειν αἴρειν καὶ ποθεῖ, id est semē eius decoctum & potū. Nomenclatura eius ista leguntur, aspidion, haplophyllon, accyton adeseton: & monōcaulon, nisi id pótius ad contextū, vt dixi, referri debeat. Aspidion dictū appetat à forma fructus, id est pericarpij, quo duplice clypeolum refert. Atractylin etiam aspidion cognominari legimus. Plutarchus lib.3. Symposiacōn, alysson numerat inter herbas quæ solo cōtaetu halitūue, aut aspectu, prodeesse hominē contra singultum possunt. Gregibus etiam (inquit) ouium & caprarum, si circa stabulā plantetur, salubrem esse perhibent. Alysson (inquit Galenus lib.6. de simplicib.) nuncupata est, quod mirifice iuuet mortos à cane rabido. Sed & rabienti quoq; data, s̄a pe in totum sanauit: atque hoc ex totius substantiae similitudine efficit: quæ quidem facultas sola percipitur experientia. Experiendo sanè ad multa aliquis cognoscet, eam habere facultatē mediocriter siccantem, & digerentem, & simul abstensorium non nihil: eaq; ratione vitiliginem & ephelin expurgat. In Arabum libris alysson inueniō nominari algacen, vel algacen Auicennæ, vel alulen: qua omnia à Græco corrupta sunt. Matthæus Syluaticus cap.36. Latine lilialem dici scribit, Lilialis (inquit) folia habet rubiæ, minoræ, subaspera: per terram quoque rubiæ instar extendit: florē paruo, qualis in solano est, lilij planè figura. Deinde Auicennam citat, qui & ipse florem eius lilio similem faciat: & herbam ipsam calidam & siccām in primō ordine, panaricīæ, id est paronychia (aliás panno) vtilem. Pro liliō, vt Bellunensis monet, Arabice legitur altors, id est clypeus, vnde herba ipsa nominatur torsia, vt Græcis aspidion. Idem Syluaticus cap.27. Algacen, inquit, herbe flos est similis lilio, cxiugius, minoris flore sambuci, caule & folijs rubiæ. Et alibi, Alahuch est arbor magna, lilialis dicta, qua cāremus. Auerrois eluoxat appellat: & renes quoque ab ea obstructione liberari scribit, Aeginetam in eo imitatus: cuius verba sunt, νέφρις τὸ ἀσφίλημα καὶ φρυγία. At apud Galenū & Aetium nulla νέφρων, id est renū mentio fit, sed ἀλφῶν, id est vitiliginum, vñacum ephelide. Apud Dioscoridem vero φακῶν, id est lentiginis, quam ego lectiōne omnibus præfero: quoniam & cæteri ex Dioscoride descripti ferunt, aut saltē Galenus, alij ex Galeno: solet autem vt plurimum ephelidis mentio φακῶν, coniungi. Eandem esse video lib.2. cap.25 apud Auicennam Alsfeni, vel vt Bellunensis castigat, alsfani dictam, de qua ijsdem verbis, quibus Aegineta scribit, renes eam purgare, & mederi morsis à C. rab. hoc tantum de suo addit, existimare se eam esse pasturam camelorum, vel corvorum vt Bellunensis emendat. Vide hominis inficiām, duobus capitibus proximis eandem plantam nomine tantum variante bis describentis. Io. Ruellius reprehendit eos qui alysson Diōscoridis herbam cruciale vulgo dictam existimant, cui flos luteus est, quaterna in geniculis folia: item illos qui liliaginem rusticę dictā intelligunt, folio quadrātenuis & flore lilij purpureo. Proprius autem (inquit) accedere videtur ad eam, quam rusticam canabum vocant herbarijs: quæ fruticosa herbula est, vnicaulis, folijs per initia satis rotundis, vbi adoleuit oblongis, & per ambitum leuiter serratis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo est semen quadantenus latum. Sed in hoc rursus enim erroris notat Matthæolus Senensis. Ego sanè peregrinam nobis & ignotam Diōscoridis alysson reor, vt Matthæolus etiam: quod vt ita credam, Andreæ Bellunensis verba in Arabicorum Auicennæ vocabulorum lexico præcipue mihi persuadent. Aaulesen (inquit) vel aalesen, secundum Ebenbitar scribitur per duplīcē literam aleph: herba est folijs paruis, quæ cito amittit fructus, folijs maiorē est, magnitudine seminis cūcubita, effigie clypei (appingit autem binos clypeos ouata fere figura cohærentes.) Geminæ fructus tunicæ seu vaginæ, vtrōque latere semina lenticulis paruis similia continent: & per singulos caules abundant huiusmodi fructus. Si ferē palmo altiores non sunt. Vocant autem Arabes ipsas vaginas seu folliculos fructuum nomine. Et quoniam hi fructus referunt altors Arabicē dictum, id est clypeum, herba nominatur Arabicē altors, id est clypealis. Meminit eius Auicenna quarto canonis in capite de curatione morsus rabidi: & Ebenbitar in libro de simplicibus præstantiis eius contra morsum canis rabidi celebrat: Est autem notissima in Syria. Hæc Bellunensis. Alia est Alyss Galeni, vel potius Antonini Coi apud Galenū lib.2. de Antidotis cap.69. Alyssum herbam contusam (inquit) & cibratam repone: huius cum opus fuerit à rabido cane morsis cochlear exhibebis ex aqua & mulsa cyathis tribus statim à primo die vsque ad quadraginta: sin minus, saltem primis septem diebus. Alyssum autem herba est marrubio similis, asperior tamen & magis spinosa circa verticilos (σφαγέα) florē xuariōvta, id est ad cæruleum vergentem profert. Hanc inter caniculæ astus colligere oportet, & exiccatam cibratam q̄ seruare, vt exp̄are non possit, Hæc Galen. Martianus non recte vertit, alysson orbes habere in summitatibus ramulorum, quod Græcē non legitur: & reipsa in marrubio ac similibus herbis verticilli huiusmodi totos ramulos in geniculis ambiunt, non summos tantum. Hæc eadem de alyssō apud Actuarium legimus, in mentione antidotū diacarinon. De eadem lib.1. Aetius sic scribit, Alysson esse aiunt sideritin cognomine Heracleam, quæ passim iuxta vias nascitur, flore purpurascente, προφυλλων: folijs crassioribus, (χρὴ τὰ φύλλα παχύτερα:) sic dicta quod à cane rabido morsos mirificē iuuet: deinde eadem ei attribuit quæ Diōscorides suo alyssō, & Galenus eidem, à quo tamen diversum est. Hæc verba, ρῆ τὰ φύλλα παχύτερα, corrupta videntur, pro quibus ex Galeno legerim, ἔχει δὲ σφαριπες

τετραγωνος id est verticillos autem asperiores habet, nempe quam marrubium cui similem esse, itidem ex Galeno addendum est. Nam Dioscorides quoq; scribit, sideritin Heracleam marrubio similia haberet folia, sed longiora, ad saluicæ aut quercus figuram accendentia, verum minoræ his & aspera, *τετραγωνα*: vt apud Aetium etiam *φυλακητετραγωνος* est legere possumus. Caules profert quadrangulos, dodrantales, & aliquando maiores, gustu non insuauis, cum astrictione aliqua: in quibus per interuersa velut in marrubio in orbem circumacti verticilli sunt: & in his nigrum semen. Nascitur lapidosis (*τετραγωνος*) locis. Possunt folia emplastri modo imposita glutinare vulnera, & à vulacribus inflammationes accere. Hæc Diocor. Ruellius & secutus cum Matthæolus errant, hanc sideritin Heracleam esse putantes illam, quæ tertia huius nominis à Diocoride coriandri folijs describitur, oblii primam quoq; sideritin Heracleam vocari. folijs marrubij, &c. Hanc vulgo hodie herbam Iudaicam vocant, aliqui tetrahit, vt pluribus probat Ruellius. Diligentiores inquirent num quæ ex vrtice mortuæ, vivocant, generibus, hue faciat: qualis est quedam ballota similis, purpureis & dulcibus floribus, quam apes petunt præ cæteris eius generis. Matthæolus alysson in secundo de antidotis à Galeno descriptam passim in Italia vulgarem esse scribit, sed nullum eius nomen assert, vt ne que descriptionem. Cæterum herba Iudaica Auicenna, nihil aliud quam eruum est. Herba paganica etiam, virga aurea quibusdam dicta, ab alijs Iudaica vocatur. Tetrahit herbae vires ad matricem & virginem meatus expurgandos, item ad stolidicum & difficultatem yrina Platearius celebrat. Aegineta morsis à cane rab. purgans & iaconia pharmacum quotidie propinandum scribit: cum decocto saluicæ, vel sideritidis Heracleæ, *λιονταρισμον*, Marcellus Verg. melius legit *λιονταρισμον*. Alysson folio! (flore potius. Nā Actius *αλισσον* ei tribuit, vt paulo supra dixi) suppurpureo Phocion Grammaticus describit, Ruellius.

Venio ad tertiam alyssi nomine herbam, de qua Plinius, Distat (inquit) ab erythrodano (id est rubia) frutex alysson vocatus, folijs tantum & ramis minoribus. Quippe nomen accepit quod à cane commoros rabiem sentire non patitur, potus ex acetato adalligatusque: Mirumque est quod additur insaniam (alijs saniem, lego singulum ex Diocoride & Plutarcho (conspicto omnino frutice eo sanari, alijs siccari. Hanc Ruellius & Matthæolus rubiam minorem vulgo ditam interpretatur. Eiusdem generis fuerit rubia syluatica, quam nostri *vinalmeister* & *læberkau*, quasi matrem syluæ, & hepaticam, vocant. In syluis & montibus, locisque umbrosis proueniit, brenior quam vulgaris rubia agrestis, sed vegetior aspectu, caulis rectis dodratalibus, folijs maioribus, minoribus tamen quam satiue candidis & odoratis flosculorum corymbis: seminibus, ni fallor, gemellis: salutaris homini & pecoribus omnibus creditur, ad omnes occultos morbos, viscerum præsertim, vt pulmonis & icoris, si radiculæ edantur, aut vino inijciantur, quo vsu etiam exhilarare putant helenij instar Homerici, inde imposito nomine *herz freid*: Hæc habui de tribus alyssi generibus. Alysson vocant etiam fonte in Arcadia cuius aqua pota rabidi canis mortibus medeatur in *Cynæthenium agro*, Hermolæus in Plin.

Anagallidis succus potus à C. rab. morsos tuerit, Tragus. Aprinum iecit recens aridum cum vino potum, contra serpentum & canum mortis proficit, Diocorides libro secundo in Græcis codicibus habetur, *ἐρπετον και μελινον διηγματα οφελει*: Ruellius vertit, contra serpentum volucrumque morsus auxilio est. Marcellus legit *κυνον*, & vertit quadrupedum. Ego vero *κυνον*, id est canum legerim, nam alibi quoque non raro *ἐρπετον και μελινον διηγματα* Diocorides coniungit, vt in gobio, *Ερπετουν διηγματα οφελει*: Volucrum vero aut quadrupedum morsus, nullus ab eo alibi memoratos reperias. Serapio hunc locum ex Diocoride citans, nihil quam morsibus venenosis auxiliari vertit. Plinius libro vigesimo octavo, capite decimo. Apri iecur (inquit) inuenierat cum ruta potum ex vino, contra serpentes laudatur: simili modo verrinum iecur, &c. & paulo post de canis rabidi mortuus agens, Laudant hirci iecur, quo imposito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Iecur hirci mature sumptum, subuenit, Ponset. Suspicetur sanè aliquis *κατερηνη* Græcam vocem quæ aprum significat, interdum à Latinis parum animaduertentibus pro suo capro, id est hirci accipi. Artemisia, Acaus. Aristochchia, Idem.

Bitumen Iudaicum omnium utilissimum est, ex tribus atque cyathis potum: datur pondere scrupuli vnius, alijs drachmae vnius, Act. Brassica, & eius decoctum in potu, Galenus de Parabil. cap. 68. Britannica, vide inferius in Lycio.

Cepæ & porri in cibo, vt supra ex Dioc. dictum est. Cancrorum cinis epotus, Aetius, Plinius, Colligit, Albulensis: cum melle, Auicenna. Cancrorum fluvialium decoctum, cum quibus copia ænethi elixata sit, Idem. *Καρκινων ποταμων οφελειαι φωκιδετες, εκ μελιον θηλετες* (forte *ποθετες*) *κυνος α.* Diocorid. eupor. 2. 102. Vbi alio etiam remedia aduersus hoc malum traduntur. Caninus sanguis Diocor. 2. 89. & Galen. Sanguis rabidi C. illius qui momordit, Auicenna. Saliuntur & carnes canum, qui rabidi fuerint, in cibo dandæ, Plinius vigesimo nono. Aggregator addit, eius proprie qui momordit. Vide paulo post in ecore C. rab. ex Plin. Capitis canini cinis, vstus (vt supra diximus) illitus vulneri: idem & in potionē proficit: quidam ob id edendum dederunt: tuerit à paurore aquæ, Plin. Sextus hunc cinerem simpliciter à cane rabido morsos persanare scribit. Vermis qui sub lingua rabidi canis inuenitur excisus, & circum arborem sterilem ter latus & datus illi qui ab eo morsus fuerit, sanabit. Plinius eundem (exemptum infantibus eatalis, quanquam etiam de alijs canibus exempto intelligi potest) terigni circumlatum dari scribit morsis à rabioso, nec rabidi fiant. Est illius sanguis sub lingua rabidi canis, qui datus in potu, fieri hydrophobos non patitur. Plin. Canis rabidi id quod sub lingua habet acceptum & potatum cum aqua calida vel ex vino, hydrophobos (perperam scribitur hydroscopicos) mirificè sanat, Séxt. Ego vermem viuum in lingua vel sub lingua canis reperiiri nullum puto, sed vellinium, vt Plin. scribit: vel venam aliquam vermis instar turgentem (Tardius tumorem vermi similem dixit: in homine quidem ranam appellant, Græci batrachon, tumorem sub lingua, qui maximè pueros infestet:) à quali figura in cerebro etiam meatum quandam vermiformem appellant medici. Apparet autem etiam veteres certi nihil hac de re habuisse, ideoque alios alter, vermem, linum sanguinem, vel simpliciter id quod sub lingua est nominasse quosdam vero è cadavere canis vermem. Videtur sanè hæc de verme persuasio à vulgo sumpta, quod in bubus etiam genere quodam insinuæ, quam nostri vocant *harmozinga*, terebello iuxta cornua adæquo vermem viuum aliquando egredi assererat, vt ex reducijs hominum. Iecur canis qui rabie exagitatur, tostum, & in cibo ab emorsis sumptum ne tententur metu aquæ tueri creditur, Diocor. Hepar canis qui momordit aliqui edendum dederunt, Aegineta, & Auicenna. Aetius addit assatum: Sextus, coctum. Multò utilissime iecur eius qui in rabie momorderit, datur si possit fieri, crudum mandendum si minus, quoquo modo coctum, aut ius incoctis carnibus. Scio certe quosdam, qui iecur assum C. rab. sumpsere, matrisse superstites, verum non illo duntaxat ylos, sed etiam alijs deinceps medicamentis,

dicamentis, quæ huic veneno resistere experientia nouimus. Quosdam vero cum soli iecori fidem adhibuissent, postea mortuos audiui, Galenus de Simplic. II 9. Necantur catuli statim in aqua, ad sexum eius qui momorderit, ut fecur crudum deuoret ex ijs. Plin. Laetatis catuli fecur, & eiusdem coagulum, Plinius Valerian. quoq; commendat. Catuli coagulum ex aqua propinatum, efficacissimum est: quod vel semel assumptum, aquæ desiderium protinus excitat, ita ut & reliqua humida vniuersa affatim appetantur: oportet autem catulum non prouectioris etatis esse, sed nuperim è natum & adhuc latenter, Actius. Caprifici cortex contusus & ex aqua potus, Actius. Castorei drachma cum rosacci alibi cyatho, Galen. de antid. cap. 68. Centaurium minus potum, Actius. Chamædrys pota, Idem. Chamæmalum, vide Leucanthemis paulò pot. Cucullifimus decoctus epotus, Plinius.

Cynorrhodon. Ad canis rab morsum (inquit Plinius) vnicum remedium oraculo quodam nuper receptum est, radix sylvestris rosa, quæ cynorrhoda appellatur. Et alibi, Herbas alias inuenit casus, alias (vt vere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pauorem aquæ, potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditâ sibi aspectu pridie in fructo, mitteret filio bibendâ in lacte. In Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuq; accidit, ut milite à morsu canis incipiente aquas expaescere, superueniret epistola orantis, ut pareret religione: seruatusq; est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentauit. Aliâs apud authores cynorrhodi vna medicina erat, spongialæ, qnæ in medijs spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri, Hæc Plin. Sylvestris rosa radix medetur emoris à C. rab. allio præsentim vulneri imposito, Aquiuinus. Huius remedij excellētia, & impositum à cane nomen, diutius huic plantæ immorari me cogunt. Cynosbatus idem & cynorrhoda, id est canis rosa, quondam dictus est, quoniam flos eius roseus sit, & rabidi canis morsibus medeatur: Rura nostra passim eum nouerūt, maximum inter rubos omnes, & qualem in cunctis Dioscorides descripsit, Marcellus Vergilius. Reprehendit eum Petrus Matthæolus, quod diuersas (vt ipse inquit) plantas, cynosbaton & cynorrhodon confundat, & pro eadem accipiat. Sed antequam argumenta Matthæoli proferam & refellam, cynosbaton ex veteribus descriptionem perpendamus. Cynosbaton (inquit Dioscorides) sunt qui oxyacanthæ dicunt. frutex rubo longe maior est, arboris instar: folia habet longè quam myrtus latiora. Spinas in virgis robustas, florem candidum, fructum oblongum, oiliæ nucleo similem, cum maturefcit rubentem (ερυππον, fulvescentem), Ruellius: fulvescit autem intrinsecus maxime, foris rubet: quod in rosis tū satius tum sylvestribus appetet: qui flocculos, vel quædam lanis similitudine continet. Aluum sicut aridus eius fructus in vino decoctus & potus, sic vt sine interioribus lanis illis sumatur: saucibus enim & arteriæ nocent, Hæc Dioscorides. Canirubus (κανιρύβης) malum in masculino genere: nam in neutro de fructu potius dicitur:) inquit Theophrastus lib. 3. cap. 18. de hist. plant. fructum subrutilum, ερυππον (Athenæus lib. 2. citans hæc Theophrasti verba legit ερυππόν) parit malo puniceo similem: est inter fruticem atq; arborem, Punicæ non absimilis, folio amerinx, τὸ φυλλον αἰγιναῖον. Columella cynosbaton vastis spinis paliuro rubisq; coniungit, cum in conserenda sepe præcipit semen & vastissimarum spinarum solo credenda esse: cuius generis etiam sunt cynosbati, quos sua arta sentem canis appellavit. Marcl. Verg. Rubi alterum genus est, in quo rosa nascitur: gignit pilula in castaneæ similem, præcipuo remedio calculosis: Alia est cynorrhoda, de qua proximo dicemus volumine, Plinius lib. 2. 4. cap. 13. Et mox cap. 14. Cynosbatum, alij cynospaston, alij neurospaston vocant: folium habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigrum in cuius acino neruum habet, vnde neurospatos dicitur. Alia est à cappari quam medici cynosbaton appellauerunt. Huius thyrsus ad remedias spleenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Nerus eius cum mastiche Chia commandatus os purgat. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat, &c. Ceterum rosæ sylvestres Theophrastus de hist. plant. 6. 7. seorsim nominat ac describit. Asperiores (inquit) tum virgis tum folijs constat quam satiæ, & florem minus odoratum, minusq; coloratum, nec tantum magnitudine ferunt. Cynosbari fructus (inquit Galenus lib. 7. de Simplicib.) non parum astringit, folia vero mediocriter. Itaq; particularis eius usus haud ignotus est. Cauendum ab eo quod in fructu eius lanæ speciem habet, ceu arteriam vitiante. Idem alibi cynosbata huius fruticis fructus appellat, ad numerans eos alij agrestibus, qui ut minimum alimenti habent, ita præui sunt succi, ut cornis, moris rubi, arbuti & halicaccabi fructibus, diospyris, &c. Matthæolus Senensis de rubo canino scribens, cum hodie ignotum arbitratur, cynorrhodon vero rosam esse sylvestrem, quam Plinius ad rab. C. morsus celebrat. Primum, inquit, si cynosbatus eadem rosam sylvestri esset, nihil opus fuisset eam pluribus à Dioscoride describi, sed uno verbo rosam sylvestrem appellando satisfecisset lectoribus. Sed hoc argumentum leuius est, quam ut refelli debeat: cum & alij quædam sylvestres plantæ, nominibus veniant proprijs, nec semper adiectione sylvestris circumscriptibantur: sic spinum pro pruno sylvestri dicimus: & ipsas sylvestres rosas Germani suo nomine, quod de satiis nemo diceret, hagenbation vel hanbüttel nominamus. Galli csgiantier. Deinde folia multum à myrti folijs differre ait, cū Dioscorides non simpliciter ea myrti folijs comparauerit, sed tantum multò latiora esse dixerit: mihi sanè quamvis serrata, tamen aliquo modo myrti folijs similia videntur, & similiter per ramulos digesta, bina videlicet è regione. Fructus quamvis longe maior sit quam nucleus oliuæ, figuræ tamen similitudo respondet, de qua solum Dioscorides loquitur. Plinius quidem alibi de cynorrhodo agit (quam rosam sylvestrem esse inter omnes conuenit: quamquam & liliæ genus, ut postea dicā, sic appelletur:) alibi vero de cynosbato: sed hæc ita describit ut prorsus ei ignota fuisset videatur. & ipse seipsum intricare. Sed non differre cynorrhodon à cynosbato, id est rosam caninam à rubo canino, vel suis verbis ipsum aliquis conuincat. Vtrique à cane nomen: vtrique rosam attribuit, vtrique spongiam (licet in cynosbato pilulam castaneæ similem appelle) vtrique vim eandem in medicina contra alopecias. Nam lib. 25. Aliâs apud authores (inquit) cynorrhodi vna medicina erat, spongialæ, quæ in medijs spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. Libro autem 24. Ruborum rosa (inquit) alopecias cum axungia emendat. Et quanquam hæc verba ad propriæ dictos rubos refert, in eo tamè errare mihi videtur, cum hoc remedium cynorrhodo debeat: de quo paulo ante dixerat, Alterum genus rubi est in quo rosa nascitur: gignit pilulam castaneæ similem, præcipuo remedio calculosis. Certe rosa sylvestris spongia, pilula propter figuram recte dicetur, recte etiam castaneæ echino suo adhuc intacte comparabitur. Errat igitur Hermolaus qui cynorrhodon à cynosbato non flore roseo differre ait, quem ferat utrumque: sed spongialis. quas cynorrhodon habeat, cynosbatus non habeat Galenus circa finem cap. I. lib. I. de compositione secundum locos, ερυππον vocem reportam in ænigmatio quodam medicamento ad alopeciam, cynosbatum exponit. Apud Dioscoridem rubum etiâ propriæ dictû, Græce βατον cynosbaton cognominari legitur: ut etiâ capparin cynosbaton & philostaphylon. Attribuuntur autem etiam cappari fructici apud Dioscoridem, spinæ, ut rubi, in hamî modum adunca: fructus oleæ similis,

taillis, qui cū dehiscentis panditur florem candidū promit, quo excusso, nō nihil glandis oblongae figura inuenitur, quod apertū grana acinis punicorū similia ostendit, parua, rubicunda. Ex istis notis multe cynosbaton etiā proprie dicto cōmantes sunt, quæ Pliniū videntur intercasse. Vt rūnq; certum apud me est, Pliniū cynosbaton ignorasse, & quæ apud Græcos inueniat nullo iudicio transtulisse. Paulo post initū cap. 14. lib. 24. Alia est à cappari (inquit, quā medici cynosbaton appellauerūt, huius thrysus ad remedia splenis & inflationes cōditus ex aceto mandatū. Nervus eius cū mastice Chia cōmanducatus, os purgat. Hęc omnia de cappari intelligēda sunt: cuius nō fructus solū, sed etiā thyrsos & caulinulos ad remedia splenis cōdiri scimus. Eiusdē fructum Σπλαγχνίζεων, id est per os purgare & pituita detrahere Dioscorides author est. Plinius hoc nervo attribuit, cum prius nō de capparis, sed de cynosbaton tanquā alterius planta nervo in acino eius contento, locutus esset. Proinde vel illa omnia ad capparin referre oportet, cui etiam vua conueniet (quā cynosbaton nemo tribuit) vnde & philostaphylon Græci vocarūt, ac Plinius ipse alibi opheostaphylo: aut Pliniū omnino errasse fateri. Theophrastus, vt dixi, αγριώδες apud Athenas, non placet) id est agni vel viticis foliū cynosbaton tribuit, pro quo Plinius ξυνώδες vel ξυνόδες legisse videtur, cū vestigio humano cōparet. Vismū sese rubum quidā testantur in sylvis hac specie, vt quasi solea esse videatur, Hermolaus. Mihi animus inclinat mutilum esse hunc Theophrasti locū & αγριώδες legendū, referendumq; ad fructū non ad foliū reuera enim αγριώδη est cynosbaton, id est rosa sylvestris, vt etiā satiuæ fructus: hoc est acerosus, & floccis plenus quo sensu πέτραισθεντες Dioscorides dixit: ξύλῳ Varinus exponit αγριόγονον, οὐ δοκιμός λεπτότερον. αγριώδες, αγριόπουσιν. Ceterum vbi malo punico, simile cynosbaton fructū est: Theodorus vertit, Græcē legitur, παρόν ξερόποροί εἰσι οὐ αργεστάντον τῷ φάρῳ: Athenas non recte habet τῷ φάρῳ: id est fructū, vel semen potius, rubicundū habet, & mali punice semini simile: & sic vertendū erat ne quis integro malo punico cōferri arbitraretur: quod vt cauerat Marcellus Vergilius in alium errorē incidit, transferendo, punicea cytino simile. Id licet quod ad rē ipsam defendi possit: cytinus enim non solum appellatur flos satiuæ mali Punicae apud Galenū lib. 6. de Simplic. sed etiā prima post florē pomi ipsius rudimenta, apud eundē lib. 6. de comp. secundū loc. Theophrastus tamen omnino grana interiora significasse videtur: qua licet alba sint in fructu cynosbaton, succo tamē rubente circumfunduntur, & magnitudine figuraq; ad mali punicea grana quam proxime accedunt. Eodē planè sensu Dioscorides de cappari scribit, fructū eius apertum grana acinis punicorū similia ostendere, parua, rubicunda. Errat Ruelius in hisforia sua plantarū, circa finē capitis de rubo canis, cynosbaton magnitudine inter fruticē & arborē punicea esse scribens: fefellit eum non bene distincta translatio Gazz. Græce quidē clarissimē scribitur, cynosbaton inter fruticē & arborē simpliciter magnitudine esse, deinde additur, punicea simile, aut si libet æqualem: nā παρατηνον nonnunquam ad quantitatem refertur. Opinor autē in folijs etiā similitudinem esse: nam & punicea folia, utpote gemina sibi oppofita & angusta, myro cōferuntur. Capparis quamuis & ipsa cynosbatus appellatur, propter spinarum maximē similitudinem: longē diuersa tamen natura est, quam nostra haec cynosbatus. nec vila eius species existimari debet, vt neq; aconiti quamuis hoc etiam nomen ei tribuatur. Neq; enim homonyma, id est ea quibusdem nomen est, ratio vero substantiæ diuersa, ad unum genus referri debent. Errat igitur dupli nomine Matthiolus, qui Plinium lib. 24. cap. 14. dicas cynosbati species facere aſſerit, vnam vestigij humani folijs, alteram folijs capparis. Non enim species duas cynosbati illic Plinius facit, sed præter cynosbaton capparin quoq; sic appellari tradit. cappari verò folio similem, præter ipsam capparin (quam ipsam sibi similem esse nihil mirabitur) cynosbatum nullum facit. Sed quid opus est pluribus? cū vel vnicā ſta nota, de floccis & lanis in fructu sufficiat (quæ nulli alteri fructuum cōuenit, quod ipſe legēdo vel aliter obſeruauerim) quam vt Dioscorides ſoli cynosbaton attribuit, ita nos in solo cynorrhodo, id est rosa sylvestri, quan juam in satiuæ quoq; reperimus. Quod autē illi arteriam infestent, ſa pē periculo meo ipſe dīdici. Horum cauſa fortassis flatu auerſo fructum huius legendū præcipiunt, ne pericitentur oculi, vt Theophrast. scribit in hist. plant. 9. 9. Atqui non poſſunt flocci illi in oculis inuolare, cū in vſculo ſuo ſemper inclusi maneat, etiam arido, ſi tamen ingredenterur oculos (quod vſculo per hominem aperto fieri poſſet à vento) omnino Izderēt. Verum nec ipſe Theophrastus ſimpliciter hoc approbat, ſed ab herbarijs dici aut fieri ſcribit quedam huiusmodi, partem forſitan rectē, partem quo rem ſuam ostentat ac prædicent. Sed descriptione omiſſa vires in medēdo conſideremus: quas illi Diſc. & Galenus aſtrigēdi ac alium ſiſtendi tribuunt. Atqui rosas sylvestres noſtras cū alijs partibus, idq; magis quam satiuas, tum præcipue fructu, ſiccare, aſtrigere, ſiſtere, apud omnes hodie in confesso eſt, & gustus ipſe maniſtēt ſe ostendit. Non eſt autē quid miremur quo pacto valide aſtrigentia venenis reſiſtant, cū & alia non pauca eiusdē generis habeamus, vt pentaphylon, tormentillam, terrā Lemniam, chalcanthum &c. ſiue tota ſubſtācia id agant, ſiue quia partes corporis toborant, ita vt & promptius venenum repellant, & meatibus clauſis minus ab eo afficiantur. Hieronymus Tragus etiā dupliſiter errat, prium quid cynosbaton à cynorrhodo ſeparat: deinde quid spinā ſepibus noſtris vulgarē, quam pleriq; hodie spinā albam vocāt, cynosbaton facit. In qua tamē, vt reliqua taceā, aculeorum ſpecies ipſum docere poterat, cynosbaton nomē ci non cōuenire baton enim Græci rubū appellant, fruticē vulgo notiſſimum. cui aduncæ & hamatae ſunt spinæ: quarū ſimilitudine nō in fruticū genere ſolū plantas diuerſas cynosbati, id est rubi canini nomine vocauerūt Græci, vt cynorrhodon capparin, rubū ipſum, ſmilacem aſperam, cui rubi vel paliuri spinas eſſe Dioscorides teſtatur: ſed inter animalia etiā baton pifſem planū, quem raiam Latini vocāt. Spinæ albæ verò ſic vulgo dīctæ rectæ omnino & minimē aduncæ spinæ rigēt. Plin. 24. 14. Inter genera ruborum, inquit, rhamnos appellatur à Græcis, ramos ſpargēs rectis aculeis, nō vt ceteri aduncis proximē autē de rubo priuatum dīcto, & cynosbaton locutus erat, vt vel inde cōſtet neutri illorū rectos eſſe aculeos. Rhamnum certe Græci baton, id est rubi generibus nō adnumerant. Plinio tamē viro Latinæ & patriæ lingue doctiſſimo, in ſua lingua rubū cōmunius feciſſe vocabulū licuit, quam Græci baton faciāt. Inter Græculā rosam & moscheuton dīctā, quæ funditur ē caule maluaceo, folia oleacea habens, media magnitudine autumnalis eſt, quam coroneolā vocant: omnes ſine odore præter coroneolā & in rubo natā, Plin. 21. 4. Cū igitur ſua in rubo rosa ſit, quid obſtat quin illam nūc à rubo cynosbaton, nūc à rosa cynorrhodon appellemus, nulla interim rei ipſius differētia? Apparet etiā ex his Plinijs verbis rosam in rubo odoratā eſſe: quod id dīco, ne quis imperite pro rubi rosa apprie dīcti rubi flores accipiat, quod ipſe Plinius in remedij ex rubo fecit, vt ſupra dixi. Maximē autē odoratū eſt rosa sylvestris genus montanū, & ceteris minus, nō florib tantū, ſed fructicē toto, noſtri ob ſuauitatē odoris vinariā (Vineinroeste, cuius cōgenēris videtur Metenroeste) appellat: quā cū ſemel & iterū in horto plantatā, ſtatiū degenerauit, & omnē qua prius vndiq; folijs maxime, ſuauitate odoris spirabat, exuit. Herm. Barbarus in pxième recitatis Plinii verbis legit, præter coroneolam in rubo natā ſine copulatiua coniunctione quā noſtri codices habēt, quos ego magis probō. No- uimus

uimus enim cynosbatum & rosam in rubo nascentem, quæ tamen autumno apud nos quidem non floret: nisi raro fortassis nam & satiuas interdum autumno florere vidimus. Ad hæc cum alibi etiam cynosbatum & rosam in rubo describat, coronolam tamen vocari nusquam meminit. Hermolaum & hac in re & alijs omnibus vbi de cynosbato scribit securus est Io. Ruellius: Idem, Coroneola (inquit) in rubo nata, iucundi odoris est, sed angusti. Rosa vineæ vocatur flos spinæ albæ, Syluaticus: hinc errandi forte occasio nata quibusdam, vt spinam albam cynosbatum facerent. Idem Syluaticus cistum rosam caninam vocat, & aliam eius speciem (ledon forte) rosaginæ. Recentiores (inquit Ruellius) tum rosaginem tum rosam caninam vocant, fruticem thymo maiorem: folijs oxy-mi, rotundioribus, flore mali puniceæ: flos masculo rosaceus est, fœminæ albicans. Ego in summis alpibus circa saxa odoratum fruticem, proflus lignosum, humilem, & copiosum vbi nascitur: folijs oleæ, pinguibus, duris, & rufis parte supina: flore mali Puniceæ roseo saepe reperi, quam Heluetij etiam in alpibus rosakan (si recte memini) appellant. Sed rhododendron quoque in Gallia rosaginem vocari Ruel. meminit. Quidam sententia canis non recte pro vulgari rubo accipiunt. Cynacanthan in lexico Ambr. Calepini pro oxyacantha imperitissime scribi & exponi reperio. Stephanis agria apud Aetium corruptè legitur pro staphisagria ad vitia pectoralium: nisi quis Stephanida putarit esse, quam à nostris coroneolam vocari diximus, hoc est cynosbaton: vtique si & hæc, vt rubi, manantibus in capite viceribus præsidio esse potest, Hermolaus in Staphidem agriam Dioscoridis. Physcius Lorus Amphictyonis filius, cum forte inter eum & parentem obortum esset dissidium, multis ciuium acceptis de sedibus statuendis Apollinem consuluit: responsumq; tulit, vt eo loco urbem condideret, ὅπερ περὶ τοῦ οὐρανοῦ διηγέσθαι τοῦ νυνές, vbi à cane ligneo morderetur. In alterum itaq; maris litus transgressus, cynosbatum, id est caninum rubum pede compressiti: vexatusq; plusculos dies vlcere, eo loco vbi oraculum iussiferat, loci natura interim cognita, vides condidit, Physcos (Φυσκός) Hyanthiam, & alias omnes, quas Locri Ozolæ coluerunt, Cælius Calagninus in Equitatione: transfluit autem ex Græcanis Plutarchi, problemate 15. Errat autem ab initio: sic enim vertendum videtur, Amphictyon filium habuit Physcum, is Locrum, Locrus Cabyen Locrum: quo cum orto dissidio, pater multis ciuium assumptis, &c. Meminit etiam Athenæus lib. 2. & Cælius Rhod. 17. 28. Canēligneam Tacophrastus cynosbatum vocat, Varinus. Illud fæcē præterieram quod supra iam dictum oportuerat, quo sententia nostra cynorrhodon non aliam à cynosbato esse, vel maximè confirmatur: ex eodem Varino: apud quem ve. ba hæc Græce habentur, Κυνοβάτης, Φύλαξ λεπτή, φυλακὴ πόδων χοντρούς μεταξὺ θερμών & διέρησαν ταῖς περισταῖς, ητο ποδίους αἰνιθεῖσες. Hoc est, Cynosbatus planta est, quæ fructum rosa similem habet: magnitudine inter fruticem & arborem: similis puniceis arboribus vel rosis satiuis, spinosa. Et paulo ante nomen ei à cane impositum scriperat, præpter asperitatem & spinas, quibus ita videlicet riget, vt canis serratis dentibus suis. Κυνοβάτης apud veteres Græcos aliquotres legitur, quorum verba citat Athenæus lib. 2 semper autem adjicitur αἰνιθεῖσα, id est spina. Hecatæus Mileius in montibus altissimis circa Mare Hyrcanianum nasci scribit ξανθὸν κυνοβάτην: & alibi, In Chorasmiorum montibus arbores sunt fylvestres, cynara spina, salix, myrica: nascitur etiam circa Indum fluum cynara. Et Scylax vel Polemon, In montibus (inquit) prouenient cynara, & aliae herbae. Cæterum Didymus grammaticus apud Sophoclem quid sit κυνοβάτης exponens, dubitat an sit cynosbatus, cò quid aspera & spinosa sit planta, Hæc Athenæus: cum ab initio propositum esset loqui de herba cinara. κυνοβάτης (inquit, in neutro plurali numero) Sophocles κυνοβάτην, per ypsilon vocat, in singulari fœminino: quo modo etiā ipse paulo post per iota scribit κυνοβάτην, & eandem esse putat herbam quæ carduus Romæ vocata sit, & in Sicilia cactus: quanquam & caules eius cactos vocarent cibo idoneos, ut alium eiusdem caulem τέρπειν (aliás Μέγινα): & in capitulo medullam ablatis pappis palmæ cerebro similem, ascaleron: unde vulgare nostri temporis nomen arrichau natum mihi videtur. Eadem fæcē Plinius de cacto, & caule pternicem vocari ait, sed pro ascaleron habet ascalla. Cynaron fortassis esse cynocabaton, Hesychius etiam & Varinus Athenæi verbis scribunt. Apud Suidam κυνοβάτην nudum nomen legitur, præ κυνοβάτην forte, licet ordine repugnante. Κυνοβάτης, cynosbatum; vel planta quam capras depasci aitūt, Hesychius: in Lexico Græcolatino κυνοβάτης, pro cynosbato exponitur. Κυνο-, genus herbae spinosa similis rosis, Varin. κυνοβάτης, herba quædam, Hesychius & Varinus: hæc etiam à cane & aculeis nomen habet, vt non alia quæ cynosbatus videatur. Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocant alij florem eius cynorrhodon: Iusdatissimum in Antiochia & Laodicea Syria, mox in Phaselide, Plin. Cynorodon lily est hyacintho simile, Hesychius & Varinus, hoc nimis fuerit genus illud lily montanum apud nos, quod recentiores nonnulli non recte asphodeli genus faciunt, flore roseo, cuius folia reflexa maculis asperguntur, quales & hyacintho tribuuntur. nostri à radicis colore radicem auream vocant. Itali martagon, forte corrupta à vulgo vocè pro cynorrhodon. Est & rubens lily, satis apud nos frequens, differens à purpureo: florem lily nascetis in Italia cynorrhodon vocari Plinius est author: quod & Hippocrates accepit, cum rubetia cynorrhoda fœminarū purgationibus commendat in vino, Ruellius. Ego cynosorchin hyacintho propiorem putauerim, flore purpureo, radicis bulbo gemino, quæ aluum sifist è vino pota: qua facultate etiam menses sifistere posse videtur.

Ellebori & elleborismi vim supra in curandi ratione ex Diocorde docui.

Gallinae cerebellum potum cum aliquo liquore, Galenus in Parabilib. Ne morbi à rabioso cane rabidi fiant, cerebello gallinaceo occurritur: sed id deuoratum anno tantum cō prodest. Plinius: Gentiana proprietate quadam iuvat pota & applicata, Auicenna, & Serapio secundum Habyx. Quidam scilicet gentianæ obolos tres in tribus aut paulo amplius meri cyathis per dies duos & viginti propinat, Galenus lib. 2. de antid. in versibus Damocratis: & in fine eorundem cap. 119. similiter, succus autem (inquit) radici præstat. Vsum certe eius præstantissimum esse, ex nobilissima omnium è cancris antidoto, quam supra descripsimus, facile est coniçere.

Helleborus, vide Elleborus. Hinnuli (ἱννοῦς) coagulum bibendum, Damocrates apud Galenum libro secundo de antid. Hippocampus marinus tostus, utiliter comedì proditur à rab. C. mortis: quid eius sanguis aquæ amorem inducat, & propria quædam vi pauori aquæ resistat. Quam obrem bis ac ter hippocampum comedì cogunt: eundemq; ex acerrimo acetato tritum vulneri applicant, rabiemq; hoc medicamento frequenter peruerterunt, Actius Hippofelinum, id est olusatrum potum & illitum, Plinius. Hirundinis fimus decoctus epotus, Idem. Hirundinis fimus illitus vel potus, Ponzettus. Hirci iecur mature sumptum, Ponzettus: Vide paulo supra in Apriecore. Hyænae carnes in cibo, vt magi scribunt, Plinius.

Lapathum tum acidum, tum agreste, vt supra explicavi in ratione curandi ex Aetio. Lapathi succus cum meli & oleo portus, Thessalus. Lafer potum & cum oleo impositum, Auicenna in Asia. Liquor Cyrenaicus aut Parthicus fabæ quantitate potus, Actius. Cyrenaica aut Medicili liquoris obolus è duobus aquæ cyathis, Damocrates

brates apud Galenum. Leucanthemis herba potiora efficacissima est: cultantq; inesse vis traditur, vt vel poculi fundo sublita potionem libeuter admitti faciat: Idem afferunt chamæcum efficere, Aëtius. Lycium, Agnus-castus apud Galenum de antid. Lycij Patarici, vel Indici, si haberi posset, obolos tres ex aqua (quæ cyathis circiter tribus) Niceratus per dies viginti duos ieiunis propinabat, celebri (vt aiebat) experimento: Idem efficere alunt Britannicæ succum, eodem modo exhibitum, Damocrates ibidem. Lycium in catapotio deuoratum, Dioscorides.

Mel linetum aut potum, Dioscor. Isaac, Avicenna. Mel decoctum epotum, P. in. Mentam cum granis mali granati alunt esse singulare remedium, Ponzettus: non exprimit autem fortis ne adhibenda sit, an intia corpus suumenda. Dioscor. vt Serapio citat, & Macer, mentam cum sale ad C. morsus simpliciter, apponunt. Mergitur afflatum cū oleo & modico sale datur, mira facultate: ita enim præsentaneum esse aiur, vt æger protinus aquam flagit, Aëtius. Videntur sanè mihi medicamenta quædam ab aquaticis animalibus aduersus aquæ metum à veterib; tentata, non tam alia ratione, quædam quod naturæ similitudine oblistere posse crederentur: vt ex cancri, mergo, castore, hippopotamo, vitulo marino: & vrso etiam forte simili ratione: nam hic quoq; nonnullis in locis amphibiis est, ac piscibus viuit. Sic inter herbas ex potamogitone.

Olausstrum, vide Hippocelinum.

Plantago pota, Plin. Valer. Pimpinella (nimisrum germanica) detur canibus aut vaccis mortis à cane rabido, ter vel amplius: pro canibus inuoluatur pinguedine: vaccis & ceteris animalibus edenda detur in pabulo. Incertus. Polium potum, Aëtius. Porri, vide in Cepis. Morsus à cane rabido capiat vnciam petrolei, bibatq; dimidium & reliquo locum affectum inungat. Ex lib. germanico.

Ranæ præparatæ & in cibo sumptæ, Dioscorides eupor. 2. 102. Rutæ denarij sex ex vino poti, Apuleius. Rutæ succus acetabuli mensura è vino bibitur, Plinii: apud Valerianum deniorum quindecim pondus bibendum legitur.

Spinæ albæ semen potum, Dioscorides vt citat Serapio: codices Græci habent ἐγπενδήκητος, id est serpentinum mortisbus.

Terra sigillata, id est Leminia, cum vino diloto sumpta, & ex acri aceto imposita foris, Galenus de simplici libro 9. cap. 2.

Vitis albæ radix pota, Aëtius. Quidam ius ex vitulo carnis decoctæ dant potui, Plinius. Vrfini fellis mystra duo cum duebus aquæ cyathis, ieiunis triduo offerunt, & in magna admiratione habent, Damocrates apud Galenum. Hæc sunt quæ ex veteribus, quotum hac de re scripta hoc tempore habui, & recentioribus nonnullis, in rei medicæ studiosorum gratiam præcipue, summo labore colligere & conferre volui: Quæ si cui non per omnia sati facti sunt, legat Insuper quid morsa rabidi canis scriplerunt, Constantinum Præticæ lib. 7. cap. 13. & recentiores, Arnoldum in Breuiario 3. 13. (& 3. 16. vbi de canis non rab. mortu træstat:) Gordonium 1. 17. Varginanam parte 4. tractatu 3. cap. 2. & Antonium Gaynerium cap. 12. de Venenis. Nunc antequam ad Philologiam aggredior, de paucis quibusdam adhuc medicinæ candidati mihi admonendi sunt: quæ licet opportunius alia alibi in præcedentibus diei potuissent, hic corollarij vicem tenebunt. Arabes non raro dum ex Græcis sua transferunt, nudi non simpliciter à C. morsa, sed à rab. C. vertetur: ex recentioribus etiam multi confundunt, quod mihi in colligendis medicamentorum catalogis, quos supra posui, laborem ad auxit. Remedia quæ hydrophobis, id est aquam pauentibus salutaria inscribuntur, vel ad hydrophobicum affectum, ferè semper accipi debent pro illis quæ affectum absente prohibent, & ab eo præseruant ac tuentur, quæ etiam simpliciter mortis à rab. C. auxiliaria dicuntur, & ne morsi in rabiem incident. Horum pleraque intra corpus sumuntur, ut fanas adhuc partes corroborent, & venenum ab eis auerterant: per pauca quæ foris adhibentur eodem donantur præconio, vt aquæ formidinem arcere dicantur: ea enim potius ut affectum curent præsentem, & quod adest venenum euocent in vsu sunt, vt nō propriæ sed per accidentem ab aquæ metu præseruare dici possint. Remedia quædam (inquit Galenus in aphorismum 22. libri 2.) ab affectione adhuc absente præseruant, alia præsentem curant: tertium genus ex præseruatione & curatione mixtum est, quod proprio nomine caret atque idcirco sicut alia medicina appellantur, nonnunquam præseruari dicentes, ne morsibus qui iam incipit generati, ad complementum perducatur: nonnunquam vero curari, quemadmodum in his quos canis rabidus momordit. Quæ enim ipsis adhibentur medicinæ, duplice habent appellationem. Nam nonnunquam rabiæ remedia dicuntur, ac si rabiem facientis affectionis dicentur. Nonnunquam vero non remedia præsentis affectionis appellantur, sed à rabi futura præseruantia. Hæc si quis prolixius à me træstat existimat, is secum perpendat velim quam latè huius argumenti vñsus pateat. Neque enim ad rabiosos canes solum quæcunq; haec tenus dicta sunt pertinere omnia quisquæ arbitrari debet: sed præterea ad aliorum quoq; animalium mortis, id est tribus diuersis modis. Aut enim perpetuo venenata sunt quæ mortdent, vt viperæ & alijs plerique serpentes: Aut non venenata: eq; vel non rabida, & simplici mortu ledunt, qui tamen non prorsus veneno caret, in profundo præcipue vulnere: vel rabida & cum mortu venenum instigunt nihilo mitius quæm quæ perpetuo venenata sunt. Sed cum multa sint, vt dixi, animalia quæ mortu autem nocent, medicis tamen præcipua cura fuit rabidi canis mortus impugnare: quod hoc animal, vt supra dictum est, frequentius homini & familiarius sit, eoq; minus caueri possit. Quisquis vero exploratam habuerit medendi mortis à rab. C. methodum, & simul materiam sive particularia medicamenta cognoverit, eadem opera à qualibet animante mortis hominibus cum Deo opem feret. Potiones quæcunq; contra viperarum mortus descriptæ à nobis sunt, aduersus rab. C. mortus etiam efficaces erunt, Damocrates apud Galenum lib. 2. de antid. Mortis à crocodilo conueniunt eadem remedia quæ ad mortuos à cane ac ad reliquos relatæ sunt Aëtius. Emplastræ ad demortuos à cane vel vrso aut similibus animalibus statim à principio commode adhibentur ex sale & cerussa appetatis, &c. Idem. Et rursus, Omnia ferè quæ ad canis morium dicta sunt, etiam à fele mortis conducunt. Erit præterea, quod nemo ante nos monuit, nou mediocris occasio ab hac curandi ratione propter affectus & symptomatum ac periculi similitudinem, ad febris pestilentem eiusq; vñceretur & transfundit: Quod eruditæ mediæ facile animaduercent: nobis ad sequentia properandum est. R. ab Andrea medico hydrophobus est dictus. Galli mortos à cane rabido ad 5. Hubertum adducunt, vbi à sacerdotibus certa vietas ratione eos curari audio: aquam bibere iubent & quotidie edere aliquot oua dura ex acetato, Alysius. Idem in Gallia agros ad sacerdotes tantum adduciait. Templum inquit est D. Lamberti in urbe quadam

quadam Piccardia: hulus sacerdotes adducto ad se Lyssodecto crucem scandunt in fronte, & vulneri imponunt particulam ignitam de stola D. Lamberti refectionem (quam tamen nunquam minui aiunt) ut laus iterum consumant, & emplastrum quoddam imponunt, prescribant & victus rationem, ut oua dura, &c. Quod nisi curetur homo mortis intradie 40 constrictis in lecto pedibus manibusq; eum vindictum altero lecto superimposito prementes suffocant, tanquam de cuius salute deploratum sit & alij forte mordendo noxiun futurum: nec putantur hoc faciendo quicquam peccate, Hoc ille.

ii. Philologia.

a. Canis, à canendo, authore Vatrone, quod latratu signa date soleat. Græci κύων, ὁδός τοκίων, quod amare nobis indicat, ut docuit Eustathius, Cælius: est enim animal natura φιλαθρωπιν, id est hominis amans, Varius. Dubi generis est apud Græcos pariter & Latinos, ita ut hos vel has canes vtrinque sexum comprehendendo dicamus. Kυων, δοτην. Κυων τε νυνεῖν (aliâs, κύων) καὶ σαινεῖν, ἡ ὁδός τοκίων, transcriptione literarum: η ὁδός τοκίων, Varinus. Kυωνες, τοις κύωνας, ut phialas & phialicas dicimas, Suidas, Varin. Nostri peculiari voce beatis in caue vocando vñstut, ab illyrijs forte sumpta qui canem pes appellant. Mavro & onomastica pro cane apud Varinum legimus: posterius eiam apud Heychium. Αναπύδεται, canis, ὁδός τοκίων τοῦ ιδίου δεσμίτας, Vatin. ex Methodio. αἰσθάνεται adulator est. Catuli non solum canum factus dimittit, verum omnium animalium appellantur, Nonnius: Catuli aspidis, viperatum, draconum, lacertarum, simiæ, tigridis, vulpium, murium, Plinio: serpentis, Vergilio Georg. 3, leonis, Claudiano & Vergilio. Ego cum de canibus intelliguntur, absolute ponit puto, de cætatis non nisi cum additione. Catulum canis Varro libro 4. de lingua Lat. dictum ait à sagaci sensu & scuto. Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos, Vergil. Chiysippus omnia in perfectis & maturis docet esse meliora, ut inequo quam in equo, in cane quam in catulo, in vitro quam in puer, Cicero. Græci plura habent vocabula: τσιλιας (inquit Varin. ex Pollinice) catuli canum & luporum dicuntur. A scylace diminutuum fit cyclacion, catellus. Σκυλεῖς τὸν κύων λέγεται, Helych. Scyllos proprie de cane infante dicitur, Σκυλεῖς οὐκέτε υλαξεῖν οἰκεῖ σχῆμα, Orus. Scymnos paroxytonum de leonis catulo, oxytonum vero de catulis aliquora animalium, Eymol. Pollux & alij non distinguunt: nam Hesychius & leonus & aliorum animalium κυνίς; paroxytona dictione vocat: de canibus neutrum inueniri puto. Catuli animaliam illorum quæ proprium nomen non habent, scylacia vel scymnia dicuntur, Pollux. Catellum Græci etiam cynidion & cynation vocant, Vatin. Suid. non solum autem ætate exiguo sic vocant, qui proprie scylaces dicuntur, sed potius natura, ut Latini caniculas, κυνίον, κυνίας, Basmeððas, id est canicula, baccillus, Heychius, & Varin. ego pro cynation malum schœnariion, id est funiculus: calos enim funis est, ut calon lignum. Tantillum loci ubi catellus cubet, id mihi sat est loci, Plautus in Sticho, Os & labra tibi lingit Manuela catullus, Marialis. Cato etiam catellam dixit form. genere. Legimus aliquid hæc arcus, hæc catellus, & hæc gallus, imitatione Græcorum qal διγ. κύων, διγ. η ἀλεκτρων dicunt, Semius. Χεραδοῖς, άναπύδεται κύων, id est signauissimi caues: aliqui restudines: alij cochlearis interpretantur (omnibus ijs tarditatis nota conuenit,) Hesychius & Vatin. Xenophon lib. 8. institut. Cyri, equos & canes βοσκήσατε, id est pecora nominat: & Gratius poeta, pecuaria.

Epitheta. Acer, Horat. Epod. 12. Nec natibus acres Ircanes, Ouid. Amarus. Atrox. Arguti. Seneca in Hippolyt. id est sonantes. Scindunt audi perida corda canes, Ouid. in Ibin. Audax. Auritus. Blandi, Verg. Georg. 3. Celeres, Ouid. Epist. 4. & 5. Citi, Idem Epist. 5. Clamosus. Emeriti, Stat. 3. Syluatum. Fetus. Fidus. Fideles catuli, Horat. 1. Carm. Acron exponit sagaces, vel silentium inuestigando seruantes. Horrendus. Horrisonus. Hirsutus Ieiuna, Horat. Epod. 5. Immanis. Immundus. Horatius 7. Epist. 1. Infestus. Mænalius. Mordax. Obscenæ, Verg. 1. Georg. Obscus lacte, Claud. in Eutrop. 4. Odori, Claud. 2. de raptu Proser. Odoris equus in hymno Lynij Andronici. Pernix canis pecuarius, Columel. Perugil. Senec. in Herc. fur. Properus. Rabidi, Sene. in Oedipo. Rabiosa, Horat. 2. Epist. Aut rapidis canibus succinætas semimarinis, Corporibus Styllas, Lucret. lib. 5. Raucus. Sagax. Sollicitos vocat Ouid. 11. Metamorph. quod rem domini diligenter custodian. Vocalis. Introjeiū ædes atet alienus canis, Terent. Phorm. Epitheta Græca, Αγγειοδε, id est celeres Homero. Αἴγοι, celeres vel albi, Varin. Aliunt autem albos, ut quorum corpora molliora ratiore, sint prius peste infectos, Vide Varinum in Αγγειο. Porphyrius celeres interpretari manuit. Αγγειον, Homerius Illad. Λ. Ενεαν, sagax, Εὐτολμοι, Oppian. de venaticis. Καρχαροι, θαυματοι, asperi, Etymol. Dentis autem ratione maxime sic dici videntur: unde & καρχαροδονται ab Homero cognominantur, à dentibus serratis, Etymol. in Αγγειο. Δαβραι, Oppiano. Διπηροι, οδος τοκιων αερινη τη ταχιν ειναι, id est à nimia velocitate: Vide infra inter prouerbia à cane. Σιγέπης, λαθροδάκτυς, Hesych. & Varin. Vide ibid. Τλανόρων, apud Homer, Odysseæ ζ. οζυφων, Aristarcho: melius ei οδος τοκιων μεροφθειοι, δεσπι πεπονηματι, λαθροδάκτυς, ιλακτη, Scholia festes: Plut. rebus in Lexico Varini. Φιλόθουγος, in epigrammate Anycles. καλκεοφονοι κυων, vehementer clamans aut latras. Κυνικης, Hom. Iliad. X.

Veneti, assim Patarinum frigus, nec non hominem canem Patarinum, summa eius iniuria appellant. Nic. Ety. hræus. Canes muti non latrantes, Esai. 56. dicuntur pastores & concionatores populi qui vitta non reprehendunt, sed magis adulantur. Canes lucernarij à decto quodam viro dicti, qui nihil ipsi scribunt, sed ex alienis tactum colligant, ut canes qui lambunt alienas dapes. Canis verbum est, quo impudentibus luimicis conuicium fieri solet. Nam militare dictum est in hostem canis: & apud Homerum pro graui contumelia aduersarium dicitur. Terentinus Eu. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis e. Ain' veiò canis? Donatus. Εξ αυτην έφυγε Ιωνατανιον, Homerius. Et alibi de impudentibus, Εξελάσαν έπειδε κύωνα πρεστητες. Canum impudentiam Oppianus lib. 5. de Venatione notat, quamvis impudentiores eis matinos facit, his verbis: Εισδ' εν τη φερετη λαθροις κυων, ανακυνεαντες Ειωνιον καν δε αναδειλιν επιστο, Kυωνοι, αναδης, id est impudens, proparoxytonum Varino: Hesychio & Suidæ propriispomenon. Kυωνοι, valde impudens, Hesychius & Varinus: Hermolaus quoq; per y. scribit, sed frequentior vñs obtinuit, etiam apud Græcos, ut per iota scribat, idq; melius meo iudicio: à cane enim qui deruet non inuenio authorem. Κυπεται, cinedi, molles, κυναδοι, εκενεις αδεις, η αστραγανοι διγ. τοκιων. Etymol. Kυωδης, illiberalis, sordidas, Hesychius & Varinus. Kυωεις, im pudentes, Ildem. κυνεοι νοιοι, inuercundus animus. Hesiodo. Kυωδη, impudentissima, Varinus. κυωδη apud Hesychium κυνεοι, impudentius, grauius, deterrus, Hesychius & Varin. Kυωδηρις, impudenter audax, Ildem. Kυωδης, ε. δ. (quæ vox membroratur etiam Erasmus in prouerbio Atticus aspectus, id est impudens: ab aspectus & oculorum impudentia dictus, apud Homerum Iliad. a. ita quis αναδεικνυται: eadem vocem paulo post resolutis in hæc verba, κυωδη ήμετα τηκων: Legimus etiam in alia declin-

alia declinatio ex iustis. curvatus. id est. Kuvosidēs, de virtute oculorum intelligitur, ut uerum id est de laude eorumdem, Varinus: quæ oppositio mihi non placet: cum posterius ad colorem referatur, cœruleum aut nigrum, qui in oculis probatur: prius ad fixum & impudentem aspectum. Eadem ratio est in dictione κυριοῦ θεῶν id est, κύνων ἐγένετο, apud Hesychium & Vatinum. Canis oculata habere (inquit Pollux) apud Homerum dicitur is qui nimis plus impudens est. Et alibi apud Homerum legitur κύνων αἰνεῖδος, id est impudens canis, Caius: in nostro Pollucis codice αἰδεῖς habetur: & apud Homerum, ni fallor, κύνων αἰδεῖς. Aristogiton etiam Cydymachi filius cyon, id est canis, vocabatur propter audaciam: & cynes, id est canes, testatores Antisthenis, Pollux. Cynici philosophi dicti sunt ab ingenio canino, impudente, audace, contumace, Varinus. Cynici philosophi à canum inuerecundia dicti, non priuatim, sed publice quæ vellet tanquam allatrantes reprehendebant: Cibum etiam in publico sumebant, & quævis alia in hominum conspectu faciebant, Etymologus: Athenæus libro 14 non procul à fine, aduersas cynicos, ex Clearcho Solent, conferens eos cum canibus, his verbis vtitur: Non frugalem & abstinentem vitam exercetis ô cynici, sed reueracaninam vivitis. Verum cum haec quadrupes, quatuor rebus ab animalibus ceteris differat, vos ex istis duo deteriora solum vobis seruatis. Excellit enim canis sagacitate, & sensu alieno à familiaribus discernendi: qua de causa hominibus conuersatur, & tum domostum alias res pertinentes ad vitam illorum, à quibus beneficè tractatne, singulati sive custodit. Hanc virtutem neutra prædicti estis, vos qui cynice vivitis. Neque enim hominibus conuersamini, neque ex ijs qui agunt aut colloquuntur vobiscum quenquam discernitis: & sensu sive sagacitate plerisque inferiores, inertem ac improvidam vitam degitis. At vltia canum, allatrandi nempe & maledicendi licentiam, & voracitatem: nec non miseram & nudicatem vitæ, diligenter imitamini, &c. Κυνίκος εἰσὶν δὲ θεωρητικὸς φύλος, διό τον πινακότον τοῦ θυμοῦ κάτιται σοτοπόνων τοῦ ἐμπαθεῖς λογισμός: Οὐ δὲ τραπέζης, διό πάντες διοικήσεις καθιστανταν λογισμός. Κυνικοῦ, εὐτρόπον φιλοσοφεῖν, cynice vivere, vel cynicam profiteri philosophiam: posterius apud Suidam legitur in Αἴτιοι οὐδὲ αὐτόμολος: prius in Antisthenæ apud eundem, quo loco plura de cynica philosophia differuntur, & in dictione κυνικός. Inter Luciani dialogos est qui Cynicus inscribitur, colloquium cum Lycino. Κυνικὴ δὲ τοῦ αὐτοῦ προκυνικοῦ, Varinus in Cynismo. De cynico anno dicam paulo post in mentione canicula syderis, Κυνίκον μὲν βλασphemούσας Εὐπατέριον, Hesychius, Varinus: Etymologus deducit οὐδὲ ποιῶν quasi κυνίκον periota. κυνηγὸν, canis instar, Hesychius, Varinus. Sic Latine canum apud Nigidium Grammaticum innenit, adueblum obsoletum, Nonius. Ηγέγανκτοσοι, καὶ κυνηγὸν οὐδετερον τοῦ θυμοῦ, τοῦ διδούντος ἐμφύσεις ποτέλος, Suidas. Ab impudentia canis κυναλόπτερι etiam & κυνοφαλοῦ nomina facta sunt, ut inferius explicabo: item cynomyia, id est canina musca, pro impudentissima: cuiusmodi & canis & musca sunt, Etymologus, Varinus: Vide plura inter insecta. Νυκτερονύμες, οἱ λύκοι, Suidas. Cynura Lycophoni petræ dicuntur asperæ, Cælius. Κυρούγη, astragalii sunt, id est, tali, Varinus. Κυρόχαρα, βόλιον οὐρα, κυνίς τυφλού, η πλευρα, Ideam, & Hesychius coniecerit autem aliquis canem cæcum, & ciuitatem ludos quosdam hoc loco ab eis dici, in quibus thesseriarum aut talorum iactus quidam hoc nomine appelletur: πόλεις quidem ludi uomen esse vel ex prouerbio notum est, πόλεις ταῦτα. Sed hoc ludi genus absque tesseris & talis siebat, solis calculis hinc inde loco mouendis: Nam Cælius Calcagninus in lucubratione sua de calculis, multis rationibus probat calcularum sive latruncularum ludum (quos Græci ψῆφος & πόλεις vocant: & lineis distinctas in eo regiones, πόλεις) non aliud esse, quam qui hodie passim in usu duodecim calculorum ludus nominatur. Huius calculos (inquit) latronum etiam & centum nomine celebratos agnosco, κύνων ψῆφος ἐνδέσης πόλεις, Pollux. Omnia quibus datus est talus, eritibus cum posterioribus continent, ita ut erectus in suffragine parte sui prona foras, supina introrsum spetet: & quæ Veneres (μῆλα, lege κύνα) vocantur, intus aduersæ sibi posita sint: quæ canes (τοξια, καὶ legendum videris) foris: quæ antennæ (νεφάδια) supra habeantur, Aristoteles libro 2. de hist. anim. cap. 1. interprete Gaza. Ex catibus seu iætibus talorum qui sex continebat, Cōsus dicebatur & hexites, qui Latinus nomen dico solet: qui vero νυμ, Chius dicebatur, & cyon, id est canis, ex quo prouerbium, Χίος περγασεῖς Κυνοτρόποι: vel plenus, ut Stratides comicus scribit, τοξια λέγειν, id est, At Chius adstans non sinit Cōsum loqui. De ijs scilicet, qui cum multo inferiores sint, eos tamen qui maiores superioresque sunt, compescunt. Ad quod videretur alluisse Aristophanes in Ranis, de Theramene homine ambiguo atque video cothurni nomen a depto, loquens: cum inquit, ἀτέλειον τοῦ θεοῦ ναοῦ, οὐ Χίος, αὐτὸν δὲ οὐδὲ Κύος. In eo enim bella est allusio, quod Theramene Chium fuisse accepimus, Cælius Calcagninus in commentario de talis: in quo præter cetera alium esse Galeni astragalum inter os tibie & calcaneum ostendit, alium item Aristotelis: & paulo ante recitatum Aristotelis locum Græce & Latine interprete Gaza, diligenter examinatae emendat. In tali figura in cadendo vicem habebat numeri. Monada significans vocabatur canis, Persio canicula: Quid dexter senio ferret, Scire erat in voto, damnosa canicula quantum Raderet. Semper damnoſi ſubſiliūre canes, Propertius. Damnoſi ſentibz ſepe canes, Ouidius. lib. 2. De Arte. Vide Erasmus in prouerbio Chius ad Com. Onos, id est asinus, vnitias est in cubis vel theſſeris, ut in talis cyon, Pollux. Apud Varinum tamen in κύνων legimus chlum iactum esse την βολατῶν, id est cubis vel theſſeris, non talis ludentium, quod non placet. De Theodori translatione quid sentiam alio dicam loco: non differendo statim quod apud Iullum Pollucem legitur, qui non colon nec ifchion in tali: sed coon & chion vocari tradit, ut couis iactus idem sit qui ſenio: & chius idem, qui & canis. Alij tamen pauci (vt idem author est) canem pro monade accipiunt: chlum vero pro chiliade (κυνούς, non κυναῖς) in nostris exemplariis Pollucis legitur lib. 9. curiosi conferant) qui numerus cani sit aduersus, Hermolaus in Plin. II. 46. Talis iactatus ut quisq; canem aut ſenionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium confecbat: quos tollebat vniuersit̄s, qui Venerem iecerat, Suetonius in Octauio Augusto, recitans ex illius quadam ad Tiberium epiftola. Αὐτοὶ γάρ τὰς πονηρὰς κύνας, καὶ γῆτες κύνας, Varin. & Hesychius: apud quem ἀπεγάλιν etiam in singulari ſimiliter exponit.

Lupus qui & canicula, ferreus harpax: quo si quid in puteum deciderit, rapitur & extrahitur, Isidorus. Σκύλαξ, σχῆμα αὐθορετασμένη, ὡς τὸ Φοινικόν των, Hesychius. Κυνόδοτην, δεσμὸς ἀντοποθίας, id est vinculum præputij: pars scilicet inferior, ubi adhaeret. Eadem pars etiam cyon Etymologo dici videtur, qui scribit, Κύων τὸ πεπτόν τὸ φυγόν τῷ δέρματι καὶ τῷ πεπνωμένῳ καὶ αναδίδοσται, ἢ συνδέεσθαι, Ἐτυμ. At Pollux lib. 2. cynodesmion interpretari videtur, non præputij partem, sed vinculum aut fibulam qua ligaretur, his verbis: Οὐ τὴ πέδη αὐτοῦ τοῦτο, τοῦτον δεσμὸν νυνόδοτον οὐδέποτε. Videndum an hæc sit fibula illa Cota. Celsi 7. 25. qua adolescentes vocis aut valetudinis causa in præputio infibulabant. Κύων item scintilla est à ferro ignito, dum cuditur pro-

filios, si recte verto Graeca illa Varini verba εἰλευοφής ποτισθός τοῦ οὐροῦ ἐξακίσθη. Significaretiam pudendum virile, eodem teste: & muliebre, quod ex his eius verbis colligitur, οὐκινούς δὲ μεγάλους, οὐκ οὐρέους κύνεργος δηλοῦ. Eadem significazione κύνος legitur, unde κυνάτος τυρπολοquus apud Eustathium Iliad. 9. pro quo κυνότος perperam, ut puto, in Graecis quibusdam & Graecolatinis lexicis habetur. Est & mox bigenus κύνος apud Varinum, quod quale sit non explicat: fuerit autem fortassis cynanche. Item vinculum quo canum ceruices muuantur, de quo pluribus dicam quinta parte huius capituli. Συλλαξ vinculum ferreum apud Pollucem. Κύνες, pars vngulæ equi, clavi, dracones, Hesychius & Varin. Vide in Equo, ubi & κύνων & κυνόποδες vocabula ponentur. Eques quoddam minus probandos cynepodas fuisse nuncupatos inuenimus, Caelius. Ego apud Pollucem τύρποδας λέπος in canum mentione simpliciter legi. Κυνόβημος equus quidam sic dicitur, Hesych. & Varinus. Κυνογύλος, ή κυνογύλος, ἀγγέλος Hesychius & Varinus: locus videtur mendoſus: forte legendum κυνογύλος, nam supra quoq; cynuras ex Varino astragalos esse dixi: niſi quis κυνάτος σεργολογία scribendum existimat, nam & σεργολογίας κύνας Pollux commemorat.

Situs. Σεληνή, stella est in ore cauis cœlestis, quæ omnibus annis, vt inquit Servius, oritur circa calendas Iulias. Vergil. lib. 10. Aen. Sirius atdōtem dixit. Lucanus lib. 10. Rabidus qua Sirius signes. Exerit. Vide Onomasticon ostrum, Etymologicum, Hyginum, Aratum, & alios astronomos. Sirius Cato vocat catulum. Canicula stella, quæ & Suis dicitur, in medio centro cœli, ad quam quum Sol peruenierit, duplicatur æstus, & nimbo calore languent mortalium corpora: à quadies caniculares vocati: Vide Plinii 18.28. & lib. 2. cap. 27. & 40. Cicero l. de Dīcīn. Ut enim Ceos accepimus ortum Canicula diligenter quotannis solere seruare, conicaturamque capere, vt scribit Ponticus Herachides, salubris ne an pestilens annus futurus sit. Vnde ab astronomis vocantur dies Caniculares, ab ortu ad occasum Canicula, quos periculosoſ esse aiunt. Sunt autem maximè circa triginta dies post solstitium æstivum, Ibidem lib. 2. Huic poëta veteres epithets tribuunt, flagrantis, infante, rubra, suientis. Canem æstivum Tibullus dixit, acrem autumni canem Valetius Flacus: æstiferum Verg. Erigonium & Icarium Ouidius. Canis sydus inuisum agricolis Horatius. Platarchus caniculares dies in Εὐρώπη κυνοκαπα dixit: Eustathius in Dionysium scribens vulgo κυνοκαπα dicit testatur, vt Varinus etiam in κυνο, propter æstus illo tempore immodicos. Quamobrem, inquit poeta Sirium esse ait malum signum & multas inferre febres inflammato ære. Poetæ canem Orionis interdum cognominant. In fabulis enim est Orionem optimum venatorem defunctum syderibus adiunctum esse, & simul canem cum eo, Varin. Οὐ τενύς οὐ πιεύς οὐ θηλατηνού παλεύτω, apud poëtam. Plerique putant caniculares dies caprisci dies esse, Gyraldus. Icarij canis filia cadauer Icarij monstrauit: & si credendum est poëtis, hic Situs est, Pollux lib. 5. A cane sydereo, quem astro cynon dicunt Greci, at solechyn Aegypti. Cynicum comperio annum appellari, quod annis compleatur mille quadringtonis sexaginta: Visitationem porrò id sydus facere quadriennio in ericto, Caelius. De honoribus & sacrificijs canum canicula syderi exhibitis, infra dicam parte 8. huius capituli. Arctos, id est vrsas cœlestes scribit Theon appellari viverēdingas κυνηφάνες τε κυνοφά, qui summæ sint ac cœli velut capita: Peculiarius autem Cynosuram dici, ex caude imagine: quoniam κυνος ερανίχει, quod est, canis caudam habet, Caelius: Vnde apud Varinum. Helice & cynisura in cœlo duæ vrsæ sunt, quas Iouis nutrices fuisse aiunt: alijs vnam tantum eius nutricem, alteram ab eo amatam fuisse ferunt, Pollux lib. 5. Io. Tzetzes in Comment. Hesiodi, nomina nympharum quas Melies vocant hec esse ait, Helice, Cynosura, Arethusa. Ide, &c. Gyrald. Aega & Helice, nympharum nomina, quæ ex Oleno natæ, & ipsæ Ioniæ nutrices feruntur, vt Hyginus aliquæ prodiderunt. Quidam Aegam Panos vxorem Oleno natæ, & ipsæ Ioniæ nutrices feruntur, vt Hyginus aliquæ prodiderunt. Quidam Aegam Panos vxorem dixit, vt alibi docuitus, à qua & Aegis dicta. Pluta Hygin. alijs Helicem & Cynosuram dixerunt, Hyginus in secundo, alijs, Gyraldus. Cynosura, tribus Laconica, & arx Marathōnis Eabœam versas: & vrsa minor: 40 οὐρανοῖς τε περὶ, καὶ οἱ Κυδωνιῶντες τοντολαβοῦται, Vatin. & Hesychius. Cynosurum qui Mercurium appellauere, decepti esse videntur ex verbis, quæ citant, Stephanus. Ipse enim Cynosuram vocari ait verticem seu arcem Arcadiæ, à Cynofuto Mercurij filio, Gyraldus. Oua vtræ sunt incubatione derelicta, quæ alijs cynosura dixerunt, Plinii. Vatin etiam cyon exponitur erinnys, id est furia. Cerberum serpentem dictum fuisse κύνα, id est canem infernalem, reperio. Exitiales dæmones canes vocantur atri: & dæmonum symbolum triceps est canis: illæ scilicet qui in aqua, terra, & æte versatur pernicioſissimus dæmon, Cæl. ex Porphyrio. Χρύσους δὲ οὐδεποτε, καὶ δεργοὺς κύνεις, Homerus.

Canes & caniculas libro 4. inter pisces numerabimus: Δελφῖδες τε κύνεις π, Oppianus. Germani etiam & Angli suis linguis canes appellant marinos pisces, quos sic veteres Graeci & Latini nominarunt, hundis, dogfish. Κυνογνήσιος, verberabo te tanquam canem: & κυνογνήσιος τὸ κύνον, apud Aristophanem in Equitibus: si cloquitur cœquus quidam, canis enim pisces est (à pisces si deducas, exponentum videtur κυνογνήσιον in partes seccare: non enim puto canes etiam salparum modo verberibus antequam coquerentur præmolitos.) vel canino corio te feriam, ut pote asperimo, Varinus ex Scholiaste Aristophanis: canis certe pisces mustelorum generis pellem valde asperam habet. Cynopatamon, id est canem fluialem, Syluaticus castoreum exposuit, castoreum pro castore proferens. Cynopus & cynodexie à Plinio 33. II, inter pisces nominantur, vel animalia aquatilia, solis nominibus positis. Cynoæstas, id est ricinos, & cynomyias: quas aliqui eisdem ricinis faciunt, inter Insecta quære. Item κυνολίθος, blattam: οὐλίθος enim exponunt, & κυνολίθος, κυνολίθος, vt ab occultatione sui dicta videbuntur. Κυνοπέπισι quoque ricinum esse puto. De cynalopece vide inferius inter prouerbia ex cane. Sic etiam dici possent canes Laconici, quos primum ex cane & vulpe natos ferunt. Sed de canibus mixtis & bigeneris, id est natis ex cane & alterius generis animante, vt vulpe, tigride, lupo, priuatim & copiosius dicam in sequentibus. Κυνονεκτῆνες, id est nocturni canes: lupi dicuntur, Varinus. De lupo canario, vt recentiores appellant in panthere (non panthera) dicam. Crocutas velut ex cane lupoque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinusque denorata conficienes ventre, Aethopia generat, Plinii. Arabice aut Syriace dabbæ vel dahab, vel abenaut, id est babuin, nominatur animal medium inter lupum & canem, &c. And. Bellunen. Vide in Hygno.

Icones. In comediationibus (κωμῳδίαις) apud Aegyptios dictis, deorum aurea simulachra circumferuntur, canes quos, accipitrem vnum, & ibin vnam: eaque literas quatuor appellant. Sunt autem canes symbola duorum his-

rum hemisphaeriorum, ut quæ cirenitum & veluti custodiam peragant. Accipiter solis, seruidæ enim naturæ est, & ad perdendum comparatus, natu ad Solem etiam morbos pestilentes referunt. Ibis denique lunæ, tenebrosam enim Lunæ faciem, nigris in hac aue peninis: lucidam albis comparant. Sunt qui per canes circulos tropicos notati velint: qui scilicet Solis Meridiem & Septentrionem versus transitum determinant & instar ianitorum obseruant. Isdem æquinoctialem circulum sublimem & exustum accipiter designat, vt Ibis Zodiacum. Videatur enim Aegyptijs hæc avis præ cæteris animalibus numeri & mensuræ initium exhibuisse, vt inter circulos Zodiacus, Clemens lib. 5. Stromatum: Nicias pector Atheniensis canes elegantissime expressit, Plinius. Simon Statua ius canem & sagittarium fecit. Idem Imperatores imagine Augusti signare solebant, Galbam excipit Dion: Hic enim signatorium habuit annulum maioribus suis familiarem, cuius erat sculptura, canis è proca se se proclivans, Cælius.

Cynæ atores Arabicæ ex quibus veste sunt, folio palmæ simili, Plin. lib. 12. Vide Cæl. lib. 17. cap. 27. De cynnaræ siue cinnara (aliqui per n. simpliciter scribunt) supra in cynosbato dixi. Inuenio & spinam albam agriocinnaran, id est sylvestrem cynaram nominati: hanc frequentem vidi in Montepassulano: magnus & albicans carduus est, satius non dissimilis: eius flore lac coagulant per iejunia quadragesimæ præcipue. Cania, vrtice sylvestris genus, Plinio 21. 15. Inueniunt & canes canariam, qua fastidium deducunt, eamque in nostro conspergunt mandunt: sed ita vt nunquam intelligatur quæ sit: etenim depasta ceratitur. Notata est hæc animalis huius malignitas in alia herba major. Percussus enim à serpente, mederi quadam sibi dicitur, sed illam homine insperante non decerpit, Plinius. Inueni cucumeres & sine seminibus sunt, macerato videlicet femine farina confundam herba quam culicem appellant (vt scribit Plinius) Hermolaus in Corollatio ad cucumerem Dioscoridis.

20 Et paulo post, Herbam culicem (inquit) à Theophrasto conopa vocati censeam, nec ne, quoniam & cynopa scriptum est maiori parte, non dixerim. Theodorus canis ocularia & canariam conuertit, quasi cynopa non conopa probauerit. Olus est hoc, Theophrastus inquit, primis post æquinoctium imbribus germinat, & inter spicas herbas ponitur: à Plinio quoque duobus locis dictum, vt in castigatione Pliniana demonstrauimus. Aphace cynops (canaria, Gaza) & buprestis, primis ab æquinoctio prosligat imbribus. Theophrastus lib. 8. hist. cap. 7. Hermolaus pro buprestil legit epipetron: ego buprestin malo, vt Græci codices nostri habent, & G. zæ euam translatio: Epipetron enim florere negatur. Eodem libro cap. 10. Theophrastus, Spicosa sunt, inquit, oculus caninus, & cauda vulpina, & plantago. Transtulit hunc locum Plinius lib. 21. initio capit. 17. & cynops vocem reliquit. Alia certe videtur canaria Plinius, qua canes sibi vomitum client, unde nomen inuenit, quæ omnino ex graminis aut foeni genere est. Alio vero Theophrasti canaria, quæ mihi omnino psyllium esse videtur, id est pulicaris herba: non quidem conyzæ, quam Gaza apud Theophrastum pulicaret vertere solet, sed Diocoridis & veterum medicorum & Plinij p. vltion. Quæ nostra opinio, nulli haec enus prodita, confirmari potest, nominiibus primum, quæ quidem psyllion à cane acceptit: vt sunt, cynocephalion & cynomyia apud Dioscoridem. Psyllion (inquit Plinius) alij cynoides, alij cynomyian appellant: folijs (Ruellius legit floribus, quod præb) canino capiti non dissimilis, femine autem pulicæ, vnde & nomen. Flores psyllij (inquit Ruellius) canino capiti non dissimiles sunt, ob id cynocephalion & cynoides vocatur. Et paulo post, Diocorides uno genere contentus est, recentiores duo struerant fastigia. Vnum calamo exili & longo, in cuius spica continetur semen pulicis colore & magnitudine: alterum sacramentolum, floribus canino capiti similibus, fabaceis capitellis, femine pulicis effigie, radice tenue & superuacua. Accedit nominibus res ipsa, quod psyllium quoque spicatum cernitur: nec aliter nominatum Theophrasto reperiatur Itaque nihil apud me dubium reliquum est, quin Theophrasti 40 cynops psyllium sit: quod & Plinium ignorasse video, & Theophrasti interpretem Gazam: imd (quod eruditorum pace dixerim) quicunque scripserunt hactenus omnes. Obiectat aliquis cynopem olos esse ex Hermolaus verbis: dicam illud de suo hoc addidisse. Theophrastus enim eo in loco, vnde eius verba Hermolaus citat, non solum de oleribus, sed ijs omnibus quæ in artis nascuntur, aruræ vocat, tractare instituit: at psyllium quoque in artis terrenisque (altas facultis) nascitur, vt Ruellius ex Dioscoride transtulit. Admonendi tamen sumus, inquit Hermolaus in Plinio 21. 17. in Theophrasto legi quandoque conopa, quasi culicem: non cynop: & sanè culex nomen est herba Plinio, Haçille. Plinius certe si conopeum apud Theophrastum in locis iam citatis legit, protius errauit: culicis quidem herbae femel & vno duntaxat verbo meminit, vt supra dictum est, de macerandis in ea trita cucumeris seminibus. Cum igitur alia sit canaria Plinius, quæ Theophrasti cynops, melius fecit Gaza vbi cynopem oculum caninum reddidit, quæ vbi canariam. Grammatici quidam anenem quoque 50 κυνοφαλαιον interpretantur. Anicriben Apuleius cynocephalion & cerebrum canis cognominat. Magianum cynocephali genitum aut capillos vocant, vt inter nomenclaturas apud Dioscoridem legitur. Cynia non est ea quam Theodorus canariam interpretatus est, vt in culice docuimus, Hermolaus in Corollario. Nos de cynia illa Dioscoridis, quæ & cynocrambe vocatur, sitis prolixè supra differuimus. Cæterum Plinius canariam, quam ex foeni genere esse dixi, Ruellius his verbis describit. Canaria (inquit) humilis est herbula, folijs tritici, multo minoribus, calamulo tenue, geniculis pygidiatim coherentibus articulato, internodijs modo tibiarum in se infartis, quæ tracta suis à vaginulis exercuntur, euanida spicæ loco panicula, ita vt folio & culmo triticum, caccumne arundinem emuletur. Nostrates (Galli) herbam canis appellavit, qua gustata cates praesentaneam eliciunt vomitionem, sic vt excusso rursum ventris onere, vorandi moliantur aulditatem, Hæc Ruellius. Idem alibi, Gramen (inquit) in officinis nomen feruauit, rura dentem canis & oltiores appellant. Vulgaris est herba, 60 nunquam se ab humo attollens, flagellis teretibus, articulatis, exiliis folijs, & in acumen fastigiatis, radice etiam geniculata, gustu non ingratæ dulcedinis: Gramen aculeatum rura nostra etiam canarium dentem appellant, aliquæ vulgo capriolam, quod capris grato sit pabulo: multi ab effectu sanguinariam, &c. Hæc Ruellius. Ego aliquando suspicatus sum canariam non certum graminis genus esse, nec peculiari aliquæ vi ad vomitum clenandum pollere: sed quodius genus fœni à cane voratum, & non bene commansum (præcipue si aut folia duriuscula, aut spicam asperiore habeat) fauces & gulam stimulando non aliter vomitum facere, quæ in homine dicitur aut penna vel al'ud quidpiam siccum (vt linteolum) paulo profundius immisum: præsertim cum neminem certi aliquid hac in re obseruasse viderem: & veteres herbae illius nullum nomen posuisse. Vide supra in c. in mentione vomitus canis. Nos sæpe canes per losum etiam gramen obuium decerpere & mandere vidimus. Aliqui feles quoque deuorato gramine vomuisse sibi obseruatum aiunt. Hyoscyamus 70 Latinus caniculatam vocant, Macer & Sylaticus: qui canicularem quoque dici meminit: nominis causa forte

forte est odor qualis catulorum lactentium : cui similes ferè in cynoglosso etiam percipitur. Genus allij quod in ariis sponte nascitur, caninum à nostra gente dictum, ampelopratum videtur: canini autem nomen additum in coniunctione viro si odoris puto: describitur ab Hieron. Trago Tomo 2. cap. 71. quanquam figuram eius praecedente capite apposuerit. Eodem capite 71. allium caninum minus appellat, bulbi sylvestris quoddam genus, quod initio Aprilis pulcherrimos flores cœruleos in pratis profert, vnde in hortos etiam transferri coepit, foliis paruis potraccis: flosculis caulis & specie simillimi lili j convallium, ut vocant, floribus: proinde eodem nomine, addita cœrulei coloris differentia, à nostris nominatur blauus nægenvyse. Ipse hyacinthi speciem facit, quod & et si improbatem possem, in præsentia omittam. Violas Martias sylvestres cœruleas, quærum flores maiusculis sed parum odoratis sunt, Germani quidam caninas vocant, Tragus. Rubum minorem, cul odorata & rubentia morsa sunt, nostri nominant hyndbeere, alij hundbeere: id est canina morsa: quamvis ad veterum cynosbatum descriptionem nihil accedant. Bryonia teu vitis alba, hundskürbs, id est cucurbita canina à nonnullis vocatur, Tragus. Sylaticus vitæ canis saxifragam interpretatur. Squillam aliqui cepam caninam dicunt: alij cepam muris, quod mures interimat, Vetus expositiū vobis bulorum Anticeane. Cepe canis, vel atavillus, vel cepe sylvestre, Græcæ agit (vide ne ab hyacintho corruptum sit nomen) bulbum habet paruum, foris rubentem, intus album, folijs croci, venenosum, nullas in medicina vñis, & ideo non descriptum authoribus, Sylaticus. Balbotum sylvestrium generis est, & forte Plinius bulbina: cui similiter bulbis radicis ruber, intus candidus: absque squamis. Flos in spicis violaceus vel ferrugineus: semen nigrum. Halus sunt generis Fachij duo priores hyacinthi. Guardalbia, id est bulbus caninus, Vetus expositiū in Aicennam. Guardalbia, bulbus (lego bulbus caninus) Silvaticus. Romani mandragoram vocari caninum malum, ut legimus inter nomenclaturas apud Dioscoridem. Zinzibil alchel, z'ziber caninum, herba nota est, similis hydropiperi, folijs salicis (kalef) pallidiioribus (magis 20 citrinis) ramulis rubuentibus, sapore zinziberis: canes occidunt. Calidum est in secundo ordine, secum in primo. Recens contritum cum semine abstegit maculas faciei & pannum, & lentigines inueteratas: ac similiter impositum abscessus duros resoluit, Aicenna libro 2. tract 2. cap. 276. In veteri expositione Aicennæ dictiōnam, similiter describitur zinziber Carmelum (voce proculdubio corrupta pro caninum) addit et am auctor credere se perficariam esse. Aggregator quoque à nonnullis perficariam exponiit. Nascitur apud nos in montanis & sylvestribus locis, iuxta riuos ferè, herba ad hominis proceritatem, floribus purpureis, folijs salicis: flores siliqueatum rudimentis præfixi harent: siliqueatum ferè digitorum longitudine floccis sive lanis albis plena sunt, floret particulatim, caudes & ramuli rubent: Anullo, quod sciam, qui in nostro seculo plantatum historiam excoluere, descripta. Ego propter elegantiam in horrum transstulti, vbi vinax iam aliquotannis viret: hyeme superficiem omnem saluis radicibus amittit, gustu acris est: propriet totam denique speciem rhododaphne minor 30 appellari posset, ni fallor (& eadem fortissim Diocoridis delihiut fuerit. Vide in Lupo H. a.) Aut hæc, aut perficaria vulgo dicta, Aicenna zinziber caninum videtur. Sed potius crediderim perficariam esse, & Dioscoridis hydropiper: quoniam id similiter cum semine illatum, tumores ac inueteratas durities discutere ait, & singillata abstergere. De apocyno stirpe tum proprie sic dicta, tum cognomine brassica rustica, supra sat copiose docui. Est & apocynon officium, in phryni seu rubetæ aus buffonis latere compertum sinistro: quoniam canum impetus in beat, Cælius ex Plinio. Cæterum apocynon saltationis genus apud comedos scriptura distinguitur, Hermolaus. Cynanchon etiam vel cynanche apocynon dictam resegitur inter nomenclaturas apud Dioscor. Cynocardamon, nasturtium, Ibid. Cynochala, polygonum, Dioscor. Cynoctionon, apocynon, Idem. Aconitum etiam secundum, aliqui cynoctionon cognominant, vide in lupo H. a. Cynoglossus vel cynoglosson herbæ vulgo nota est, à foliorum similitudine ad caninam linguam appellata: Plinius recte ei caulem trahit, quem Dioscorides negavit. Plantagini etiam nomen idem attribuitur apud Dioscoridem. Cynoglossi pīscis à buglosso diuersi Athenæus meminit libro 7. Cynomazon, chamæleo niger, Dioscorides. Κυνομάλα, κυνομύγα, id est pruna, Hesychius & Varinus. Caninum malum Romani mandragoram vocabant, ut lupta monnul. Cynomoron. κυνόμωρος per omicron, apocynum, à morte quam canibus infest, Dioscorides. At cynomorion quinque syllabis, orobanchen cognominant Dioscorides & Plinius: à similitudine canini genitalis, ut Plinius ait. Nos pluribus supradictis Boue cap. 3. de hac herba egimus, hic pauca addiguti. Aegolethron herbam eodem in loco docui perfimilem orobanchæ esse: quæ quoniam ut capris, sic & alijs nimis animalibus exitio est, forte cynomorion etiam dicta est à canibus necandis: deinde idem nomen ad herbam ei simillimam ab imperitis translatum. Sed nomina rerum umbræ sunt, de quibus minimè contendendum. Apud Sylaticum orobanche aratis appellatur, & alibi altantic, ut statim ex descriptionibus apparet. Aratis (inquit) herba caulem sine foliis reddit: nascitur locis incultis: caule tubente & genitali canis simili, Latinè cancellaria dicta. Galenus de compositione secundum locos 1. 2. cynomoron (quatuor syllabis) comicit non aliud quæm cynosbaton esse: Cornarius eo in loco per omega scribere maluit, (nisi libratorum culpa est) in penultima, cum Græcus contextus Galeni omicron habeat duobus in locis. De cynocephalia herba supra dicitur in mentione canaræ & psyllij, est quod addam: Plinius cynocephalam herbam in Ægypto Osiriten vocari scribit: describitur autem osiris herba à Dioscoride. Cynocephalon herbam aliqui anemonem vocant, Varinus & Hesychius: forte quod pericarpion sive seminum eius receptaculum canini capitis quandam referat speciem. Sebesten vulgo dictos fructus, Sylaticus Persice inquit mamillam canis appellat, versu etiam barbaro id confirmans: sed errat, si sebesten Persicam esse vocem putat. Græci enim myza primum vocarunt, deinde in honorem Augusti sebastos. Canis testiculos, nostriates Colchicon herbam venenosam appellant, propter gemellos 60 seminum folliculos. Cynomorphos, crocus, Dioscorides. Cyanorchis (id est canis testiculum) aliqui orchin vocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis: radice bulbosa, oblonga, duplo ordine, &c. Plinius. Herba vulgo nota est, cum multis & diversis eius generibus. Hippocrates radicem eius didymen, id est gemellam appellavit. Cynozematitis, conyzæ major, Dioscorides. Cynoxylon, chamæleo niger, Dioscor, sed malum cynozolon, ut Plinius habet lib. 22. cap. 18. propter grauitatem odoris, quidam scitore eius ricinos è canum autibus decidere scribunt.

Nominibus non longissimis appellandi sunt canes, quo celerius quisque vocatus exaudiat: nec tamen brevioribus, quam duabus syllabis enuncientur, sicuti Græcum est Scylax, Latinum Erex: Græcum Lacon, Latinum Celer: vel fœmina, ut sunt Græca, Σπεδη, Λαχη, Ραψη: Latina, Lupa, Cerua, Tigris, Colum. In cane pecusatio. Sic etiam Xenophon, τὸ δὲ ἵππατα αὐτῶν τιθέσαι βεγγία, οὐα εὐαδίητα. Omnia sane quæ Xenophon 76 numerosa

nueroſa potuit, biſyllaba ſunt. Similiter Oppianus, Autem vniplacitorum est vnoſuaria canis Bactri. t. Dei, θοα τορτα, ſolu, & αλεξινον. Quid ſi per tritelligamus ἄρχον, & oxytona eſſe debere canum nomina? ut atque, ηραυη, έριν, έρη, & αλην portius quam alerū: argutiora enim magisq; fonora ſunt quæ ultimā ſuant nomina. Grammatici qui de Graci ſoč acutum exponunt, & in rebus ſočis, & vñtris ſolu, quod vñbra noctis in aetatu ſeu conuolum definiat.

Sed canum nomina quæ apud veteres reperi (quamvis alia alij canum generibus magis coquenrentur, ut ceteris, ligacibus, pugnacibus, custodibus, &c.) ex Xenophonte præcipue, & Ouidij Metamorph. libro tertio, vbi Aeteronis canes euamerat, ordine literarū numerabo. X. litera pro Xenophonte addetur, O. pro Ouid. Poſt veteribus vſitata nomina, teorū recentiora ſubtexam.

Acalanthis (oxytonum) videtur nobilissimi canis nomen, vnde illud eſt Aristophanum, Ακαλάνθης ἐπειγα, μέντη φλαγμή, Acalanthis festina bunda occæſos patit. Quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonouli basilicas nuncupant. Cal. Ακαλάνθης, τοχέα νων, ἀνοματικός (id eſt nomine proprio) καὶ ἔρευ μηδέν. Vide in Achænthe H. Agre naribus utiles, O. Aglaodus ex patre Diomedeo & matre Laconide, vt Labros etiam, & Hyllactor, O. Aēlo eurus fortis, O. Althæus, X. Alchym. X. Aetris, X. Aλην paroxytonum, Columellæ, oxytonum X. Alce, Ouid. Aλεύς, X. Argus canis Viyssis, Polluce teste, Αἴγυς. Asbolus atris villis, O. Augæas canis Molleticus, de quo inter Molossos dicunt, Αὔγω, X. Auram canis Atalantis Calydonius aper occidit, Pollux. Blæ, X. Vlde de Πολὺς. Βρέμων, X. Βρύος, X. Καίνων, X. In Calathinam canem facile epixam extit̄ epigramma Anthologij Græc lib. I. Sect. 33. Canache, O. Cappatus canis custos templi Aesculapij, de quoſi frad̄emus. Cerberus, vide infra de canibus diversis cap. I. Cerus, Colamel. Χαράξ, X. Chaton, Cotax, Harpyia, & Lyciras, canum Aeteronis nomina apud Aeschylum. Chiron nomen canis Codri poëtæ apud Iuvenalem. Corax, vide Charon. Καρνην X. Cyprio (alijs Cyprius) velox cum fratre Lycisca, O. Doreus Arcas, O. Dromas, O. Ferox, Columel.

Gergittus canis Getyonis, Pollux. Γεργίτης, X. Γνάουης, X. Omnisbonus legit Gnomon. Et nigram medio frontem distinctus ab albo Harpalus, O. Harpyia vna ex canibus Aeteronis, O. & Aeschylus, vt Pollux scribit; Heba, Ηβα, X. Xenophon Grylli filius fertur celebrem canem habuisse, Hippocentauri nomine, Pollux. Horme, Ορμη, X. Hybris, Τύβης, X. in Omnisboni versione Thybris legitur, quod non placet. Hylætor, O. vide Aglaodus, Hylax in limine latrat, Vergil. Hyleus, Τλεύς, X. Hylæusq; ferox nuper percussus ab apro, O. Ichth nobates sagax Gaosius, O. Iſta Pablij catella apud Martialem: Δάλεης nomen canis apud Aristophanem in Vespis δάλεης λαυβάγενον τὸ ιππλα. Simile ſicutum canis nomen eſt Δάλεης apud Teleclidem. Labros, O. Vide Aglaodus; Lachne hirtuta corpore, O. Lacon, Columella. Praevalidusque Lacon, O. Et substincta gerens Sicyontus ilia Ladon, O. Lælaps, O. ſuit & Cephali canis hoc nomine. Lampurus canis nomen apud Theocritum eſt in Daphnidæ ac Menalca, ex ratione albanticis caudæ, vt inquit interpres; vel à perwigili curta & folerti custodia, οὐδὲ πολλαίς καὶ ἕρεσι, id eſt à videndi ſequandique diligentia: vel quoniam ſit vulpi affrillis quam lampuron vocant, Cal. Lethargus, Ληθαργός, canis Hippomoni, Pollux. Leuconīeus, O. Λευκων, X. niſi Leucon legendum fit. Leucippus. Locutidem canem epitaphio celebrait Anyre, Pollux. Λευχός, X. Λευχον, X. Lupa, Columella. Lyās canis venaticus Simonid s. Pollux. Lycitas, vnuſ ex canibus Aeteronis apud Aeschylum, Pollux. Lycisca, O. vide in Cyprio. Lydias ab apropetempiz epitaphion ſcripsi Martialis. Maie canis Orionis, Cal. Μήδας, X. Melampus Spartanus, O. Melanchætes, O. Melaneus, O. Deque lupo concepta Nape, O. Nebrophonos, O. Νέρων, X. Οἰνός, X. Omen. Cato i. de Pluviat. Tum ille atque us pueram complexus: Accipit omen, inquit, mea filia: etat autem mortuus eftellus eo nomine. Orie ſitrophus, O. Ορεγάθη, X. Oribasus Arcas, O. Orthus Geryonis. Pamphagus Arcas, O. Persa catellæ L. Pauli consulis apud Valerium Max. Recudesque fecuta Pœmenis, O. Πολὺς, X. Omnisbonus (niſi libariorum erratum eſt) ex hoc & ſequente Bla vnum fecit canem, Polyſibiam nomine: Constat autem duos eſſe vel ex syllabatum numero, cum cetera omnia biſyllaba ſint, & hunc numerum etiam Columella requirat, vt ſupra d. Etiam eſt. Πλευτης, X. Πλευθων, X. Φονες, X. Φρεγας, X. Φύλαξ, X. Υψηλος, X. Peleelas pedibus villis, O. Pyrrhus, Gelonis (tyranni canis). Περην, X. & Columella. Σκύλας, Columella. Σπελχων, X. Σπελδη, X. & Columel. Σθένων, X. Στρῖψης, X. Στρῖψων, X. Στρῖψη, X. Στρῖψης, X. Συνει, ηνανης, πολυφλεγος, Ταχης, X. Τειχων, X. Οδηγων, X. Theridasmas, O. Theron, O. Thous, O. Θυμης, X. Tigris, O. & Columel. Τειχων canis Peonianæ, quam Panes Peonit ſtrapido dono dedit Alexandro regi, Pollux. Τυρβης, X. Ξιφων, X. malim per omegam ultima.

Nunc quæ apud recentiores reperiuntur nomina canum, ſubiungam, Turcus, Aug. Niphus. Falco, leperarij nomen apud eundem. Queſequuntur, omnia ex M. ch. Bloudi de canibus libro mutuatus ſum, eti quædam ex eis parum probem. A Pio (ipquit) nobis olim familiarissimo, canis vocatus erat Scymnis. Mantuanus vero canes his nominibus vocavit, Hylaxe (malum Hylax) Harpalagus, Tigrina, & alijs iam recitatis: item Ragonia, Serpens, Ichtia, Helor, Argus. ſunt & hæc canum nomina, Syagrus (Syagrus potius) Menalcas, Graecis, Chiron, & Plaster. Recentiores etiam varijs nominibus vocant canes, vt Leonem, Lupum, Stellarum, Quattroculum, Fulgar, Bellinam, Kubinum, A patris etiæm vocant, vi Britannum Gallum, Corsicum, Croacum, Milanum à Mediolano; & Africano à Tanero nomen imponunt. Alia deniq; Hispanis, Gallis, Germanis, alia alijs gentibus nomina ſunt. Nos noſtrum catellæ Furiam appellamus, quod frequenti rabi in furorē concitetur, Hæc Bloudus. Eſt & Satinus noſtris nō inſtequens canis præferim elegantioris nomen: & à gente Phasianus, quod ex gentili in propriū trahit, vt & alia quædā gentilia. Štrozzi filii ſculpſi epicedion canis, cui nomen ſui Borgetus.

Venio ad reliqua vocabula à cane deriuata: quædam enim eorū prima huius capituli parte iam reconfit. Catifera mulier nihil ad canem, vt priua fronte videtur; ſic enim vocatur mulier quæ canum, id eſt qualis eſt. eſt ciftæ genus, Græcis οὐρανοφορης diſta, Festus Pompeius. Cynafones, acus ſunt quibus mulieres caput exornant. Idem. Kuvædas prozeugi dicunt Dores, Varin, Catulus quoddam genus vinculi, qui interdum canis appellatur. Vario. Κυνιζην vinculum eſt ſue lignum, in quo ſcorti, ſi quid deliquiſſent, tenebanter. Κυνιζην ſecundū aliquos vinculum eſt manuum, Κυνιζην δεcurias, Κυνιζην γυμnas, (forte Κυνιζην γυμnas,) ερεpti, Verin. Κύνα, Κυνιζην Κυνιζην ξύλα θηριόν eſt Κυνιζην την τατιδινων ήνα μηδένων ξυνιζην, δεcurias ξύλαν, ον οι μηδηλοὶ δηριζην, οι ζην, &c. plura vide apud Varin. Cippum Latinum vocans instrumentum ad colligandos pedes, Cefat lib. 7. bell Gal. Κυνιζην, άνιζην ουρανοφορης, id eſt velitationes, Hesychius & Varin. in Lexico Græcolatino κυνιζην ſcribitur pereram, vt puto. Κυνιζην, vide parte quinta huius capituli, vbi de pileo agemas, quem Græci κυνιζην vocant. Κυνιτος, miserrimus, pefſimus, impudentiſſimus, turpis & έργατος apud Apollonium, Varin. & Hesych. Κυνιτος robustus, ήζων, Varinus. Κυνιτος verbum Etymologus in κυνιζην exponit, συνδεδεδοθ, id eſt colligatum eſſe. Κυνιτος φαλος,

οὐ τὸν πόλεμον διέπειν εἰς τὰ αἴδοια φερόμενον γένος, Hesychius & Varinus, lego δὲ οὐ πόλεμον. Id est, Cynencephalos vocatur semen genitale quod a capite & cerebro per dorsum spinam ad partes genitales descendat. Knōtates & muliebre puerorum: hinc forte dictum cylochene vinculum, quo scotta coercentur: hinc etiam κυνότανος, οὐ παρεργήσις: & κυνούλης, quae aliás pygolampis, noctiluca: & νυχία, πασχηται: ut etiam κυπάτη. Cylaton apud Galenum vocatur intestinum rectum, eiusdem ut videtur originis: hinc & κυνόλεος Eustathio, pro quo αἱ οἰκιωτοῦς scribunt (ut supra dixi) turpiloquus: nisi quis per os diphthongam scribere malit, Konēn enim scotati exponunt, κυνέος lupanar, κυνολεχῆ adulterum, κυνάτανος, κυνόσων, η τὸν αἴδον θητεῖν τε διονέπεστασιν, Vatin. Hesychius. Huc pertinet οὐνάτη, σχῆμα αὐθεντισμένον τῷ Φοινικίντων: & proverbum κύνα λέγεν δεδουύεται: quae omnia ut turpissima sunt, sic ab honestis viris explicari non debent: protus quidem omittenda, nisi hoc saltum facerent ut miseriam gentilium & impiorum hominum conditionem, qui his non modo vocabulis ludere ac libros replere suos: sed ipsi etiam criminibus turpissimè se inquinare soliti sunt, plenus inde cognosceremus. Κυνάτη, η τὸς ιχνευτὴς κύνα επιβάτης, Hesych. Varin. aliqui fluctum aut procellam interpretantur. Κυνοσχία apud Suidam nudum nomen legitur. Κυνόσωζε, res nullius pretij, Lexicon Graecolat. Cynulchos vocant qui secum ducunt canes, Cæl. Cætetum cynuchus pera est, vel lorum quo canis ligatur. Κυνόφαλοι, Κογίνθοι, Φυλῆ, Hesych. & Vatinus. Κυνάλωψ, κυνοφθόρος, οἱ διελόντες κύνα αἴδοντες, Hesychius & Varinus. Κυνάλης, κυνάλης, tideum. Κυνοφρονεῖ & κυνομαχεῖ verba apud Pollucem ad venationem pertinent, Κυνόγενες venatores, apud Dioscoridem.

Catulum, Catullum, Caninium, Canidium, & Canuleium, propria virorum nomina apud veteres Romanos legimus. Vide Onomasticon nostrum in Catulis, & alibi. Caninus poëta fuit temporibus Martialis, cuius meminit Martialis lib. I Epigr. ad Maximum. Gratidia proprium nomen mulieris Neapolitana maleficæ, quam Horat. in Epist. Candidam vocat. Scylacis Caryandæ librum citat Io. Tzetzes 7.144. Cynna, Κύννα, nomen meretricis, Hesych. apud Suidam & Varinum non recte per n simplex scribitur. Athenis admirationi fuisse meretriculas Cynam & Salauaccham apud Aristophanem legitur. Cyne etiam per simplex n in Vespis Aristophanis meretricis nomen est: Οὐ δεινότατη μῆλον οὐδὲ φράγματα κύνης αἰνίτες ἔχασπεν: Cleonem (inquit Scholiastes) cani propter impudentiam comparaturus, mutauit orationis figuram. Κύνη θύνη, apud Varinum corruptè legitur προνύμιον (paroxytonum) γυνή η. Cynidae, familia sacra Athenis, cui Cynes vel Cynides heros nomen dedit, Etymol. Cyneas Thessalus Pyrrhi regis legatus, vide Onomasticon nostrum: meminit elius Plutarchus. Hunc Aethiopum & legatum Pyrrhi & medicum illum pro liitem fuisse creditit falsò Hermolaus. Cynisca Archidiambi sua plurimum studij ad Olympiacum certamen contulit: prima mulierum equos nutrituit, prima etiam in hoc sexu Olympia vicit, Paulanias in Laconicis. Κυνάγεται, vic Atheniensis, fortissimus in bello Persico, &c. Vide Suidam & Onomast. Cynaras, rex Cypri. Cyne, Κύνη, vrbs Lydiæ Stephano: unde Cynei vel Cyni dicitur. Vide Cynicum, Κυνητήρ, locus Iberiæ prope Oceanum, incolæ Cynetes & Cynes, Steph. Cyneria, Κυνέτεια, vrbs in Argo vel Argolica Stephan. Idem Cynuran. Κυνεγαν, vibrum in Argo vel Argolica facit, à Cynuro filio Persei. Canarij populi circa Atlantem Africæ montem habitant, diuī quod vicius, ut canibus, eis promiscuus sit, Grammaticus quidam, sed ineptè: nam Plinius 5.1. ita scribit: Qui proximos (Nigro Africæ fluuij ultra Atlantem montem) inhabitant, saltus repertos elephantorum ferarumque & serpentum omni genere, Canarios appellari, Suetonius Paulinus prodidit. Quippe vietum (id est cibum) eius animalis promiscuum his esse & diuidua ferarum viscera. Hemicynes, Ημικύνες, quasi semicanes, non procul a Massageris & Hyperboreis habitant, & canuta instar latrant, Apollonij poteræ versib. celebrati, qui apud Stephanum recitantur, sed corrupti: Vide paulò post in Cynocephalis. Canaria insula est in mari Atlantico Fortunatis propinquæ: sic dicta à magnorum canum multitudine ingenti, meminit elius Plin. 6.33. Κυνάνθη, id est, Canum insula ad Libyam refertur, Steph. Cynopolis, vel duabus vocibus, Κυνῶν, πόλεις Stephano, id est Canum ciuitas in Aegypto, in qua Anubis colitur, & honor & sacer quidam cibus canibus est constitutus. Ab hac Cynopolitana præfectura appellata est: qui in ea habitant Canarij dicuntur, Perot. Cynosura Stephanus promontorium est Arcadiæ, à Cynosuro Mercurij filio. Κυνόσωζε, tribus Laconica, & promontorium Marathōnis Eubœam versus: καὶ πᾶς καρποτεῖν τὸν Καναριναῖας, Varinus, Cynos ciuitas in Locride. Lilius 8. tertie decadis, Cynum Locridos emporium. Stephanus Κύνης. Opuntius nauale vel ciuitas est: & Homeri versus citatur, Οὐ Κύνετο τ', Οπούντια, Καρλαζούτε, quasi eadem sit Cynos & Cynetas: hinc Cyni & Cynæ: plura Varinus & Hermol. in Plinius 5.28. Cyon, Κύων, Cariæ ciuitas, Canebium prius dicta, Stephan. genule Cytes. Cynocephali, ut scribit Plin. 7.2. homines sumi in montibus terræ indiæ caninis capitibus, qui ferarum pelli bus velantur, & latrato pro voce edunt, vnguisque armati ventu & auctorio veicuntur. Vide Gellium. Solinus cynocephalus in Aethiopia esse scribit, violentos ad saltum, morsu feros: sed feras ita dictas simiarum generis, non homines intelligens. Vide in Cynocephalo H. inter Simias. Meminit etiam Augustin. lib. 16. de Civitate Dei. Plinius eos laeti & vivere auctor est. Eosdem ab alijs Cynamolgos dici puto, Indiæ populos (Solinus tamen Cynamolgos Aethiopes facit: de his infra pluribus, in prima parte de canib. diversis:) & Hemicynas à Stephano, quanquam loco auctores separant, capitibus tamen effigies & pro voce latratus conuenit. Cynocephali asperis sunt ritibus, amicti vestitu tergorum, Solin. Et paulo post, Sunt qui sylvestres, hætri corpora, caninis dentibus, stridore terrifico. De Semicanibus & Cynocephalibus apud Hyperboreos Simmæ scripta referit Io. Tzetzes Chiliade 7. cap. 144. Regno Zumba religio nauigans per Oceanum verius meridiem, reperi multas insulas & regiones, quarum una vocatur N. cuius etiam hæc insula magna est, circuitu citrä duo milia milliariorum. Incolæ facies caninas habent & bouem pro Deo adorant, Odoricus de foro Iulij. De Canibalibus anthropophagiis multa passim in historijs Noui orbis Petrus Martyr & alij scribunt, Κυνόπαιδει, id est, Canis capita, collis est Thessalia, & parua regio Thebarum, patria Pindari, Stephan. Scotusse in Macedonia sunt & Thessalia, quarum altera insignis est victoria Romanorum contra Philippum regem ad Canis caput: ita locus appellabatur, ubi T. Quinto Flaminio duce pugnatum est, Hermolaus in Plin. 31.2. Copias aduersus Thebas egit: ubi fossis omnia vallis que munita compierens, superato loco, quem Canis capita vocant, agrum omnem ad oppidum usque deuastauit. Xenophon in Agephilai laudibus: meminit etiam alibi, qui locus iam non occurrit. Item Plutarchus in vita Pelopidæ. Cum autem in planum (inquit) procederent, atq; vterq; ea promontoria, quæ Canis capita vocant, capere peditibus nitererentur, &c. Castularia porta Romæ dicta est, quia non longe ad placandum canicula sydus frugib. inimicū, rufa canes immolabātur. Cynæthiū Κύνης, vel Κυνάθης, ciuitas in Arcadia. Hinc Cynæthes populi, quos aliqui à Cynætho Lycaonis filio pu-

filio putant appellatos, Steph. Cynætha etiam vrbis est Thracie sub Nerito monte. Lusi Arcadiæ vrbis est in montanis agri Clitorij, iuxta quos à Melampode perhibentur curatæ Procti filiae, in Dianæ fano: inde haud procul fontem esse aiunt in agro Cynæthenium vicino, cuius aqua pota morsos à rabida cane libereret, obid Alysson vocari Hermolaus in Plinium, 31. 2. Dionysius antiquitatum lib. 1. tractum Cynæthium ab Aeneæ socio ibi defuncto sepulco; nominatum putat in Arcadia, Hermol. De loue Cynætheo quod à venatione nominatus sit, cui Arcades & Cynæthenses vacabant, alibi quoque dicam. Cynæthus patria Chius ex thapsodis poësis maxime illustris fuit, &c. Cal. 7. 29. Cynethi vel Cynethus in insula meminit Hermolaus in Plinium 4. 12. Scylace, Σκυλακεῖν, vrbis loca Cyzicum, inquit Hecataeus. Placia & Scylace parua Pelasgorum colonia, Pomponius, lib. 1. Scyllaceum Atheniensium colonia in ultimo Italæ, eorum qui Menesthei comites fuere: hoc tempore Scylacum vocatur (vulgo Scilazo) Brutiorum ciuitas: Vergil. Aen. 3. Caulonisque arces & naufragium Scylaceum, vide Onomast. nocturnum, & Nic. Erythræum (qui per simplex lambda scribendum afferit Σκυλακεῖν: quod etymon mihi non placet) in Indice Vergiliiano. Iris fluuius Thermodonti vicinus, Scylaceti & Lycum ex Armenia, aliasque fluuios excipit, Eustathius in Dionys. Σκυλακεῖς, vir Calabro lib. 14. è bello Troiano reuersus, & à mulieribus occisus, pro Deo deinceps cultus est. Cynadra, fons est ex quo bibebant qui manumittebantur, unde natum prouerbium, πέντε κυνοσάργεις δέλειν οὐδεποτε, de vita libera, Varini. Cynosarges, κυνοσάργεις, gymnasium in Attica prope urbem & templum Hercules & vices sic dictus à cane albo, qui sacrificante Diomo & Hercull patratam victimam ostendente rapta femora in hunc locum detulit, Stephan. Nomen autem inditum est loco à canis vel albedine vel celeritate. Diomo territo propter abreptum sacrificium responsum contigit, aram illuc condam esse ubi canis femora dimisisset. Didimus pro Diomo apud Suidam perpetram legitur. Exercebantur in eo gymanstio spurij (nam Hercules quoque spurius fuisse existimatur) qui neutro parente ciue natuerant, Imprecauio la Cynosarges, similis est illi, In coruus, Suidas, Hesych. Varini. Vide Cynosarges in Chilaidibus Erasti. Examinabantur eo in loco spurijs, cum de patre controversia erat: spurius autem (νέφελος) Athenies etiam libertos vocabant, Varinus expoetas prouerbium Εἰ κυνοσάργεις. Quidam acuunt ultimam, sed proparoxytonum ultimatus est. Ab hoc Diomo etiam χόρδη Διώνεια dicitur: & Διώνεια vel Διόνεια per omicron, pars tribus Aegeidis est: quo Hercules illic Colytii hospitio salceptus, Dominum eius filium amauerit Stephanus. Cynosarges etiam Hercules cognominatus est, ut meminit Herodotus & Plutarchus: & Cynosargis templi, in quo Hercules & Hebes aræ fuerint, Paulan, in Attic. Plato non à cane alba, sed à Cynosargo quopiam, Cinosargen (malum Cynosarges in neutro tantum genere: vnde & datius εὐνυχούρη profertur) dictam ait. Etinde quoque ad agnum deductum est, ἡ θεικονομούρης, in infames atque ignobiles, Gyrald. Cynossema (κυνός σῆμα) vel κυνοσέμα, alijs per simplex sigma scribunt id est Canis sepulchrum, quo nomine dictus est tumulus Hecuba (resto Plinio) uxoris Priami, quæ doloris impatiens, post cladem exitiumque patris ac suorum, in canem conuersa fertur. Tumulus Hecuba (inquit Pomp. Mela 1. b. 2) sive ex figura canis, in quam conuersa traditur (vide Ouidium Metam 12.) sive ex fortuna in quam deciderat, humili nomine accepto. Est autem promontorium Helleponi, cuius etiam Thucydides libro 8. meminit: Stephano, locus Lybie, & alia quædam regio. Cynocephalon locus est Cherronesi, in quem Hecuba captiuæ ducta post captum Ilium, in mare desiliit, & vitam finiuit, Varinus & Suidas. Ulysses illo capto Matoneam præterauigans, cum Hecuba illic exercitu dira imprecaretur, accumulatum moueret, lapidibus obruit, & iuxta mare obtexit (sepelinit) ac locum Cynocephala nominavit, Suidas Pollux lib. 5. Cynocephala in Hellepono à celebri quodam cane dictum putat, nisi quis (inquit) credere malit, à tumulo Hecubæ in canem versus, nomen ei impositum. Aliud est Cynocephala apud Calydonios, ubi Aura canis Atalantis à Calydonio apro occisus, sepultus est, Idem. Aliud est Cynocephala in Salamine, sepulchrum canis Xanthippi Periclis patris: Sed de canu aliquot sepulchris plura dicam in ultima parte huius capituli. Cynna, Κύννα, oppidulum prope Heraclæam, ab una Amazonum appellatum: vel à Cynne fratre Coe, Stephanus, Cynna, Philippi Macedonum regis filia, Athenæus libro 13.

b. Κυνοεῖδης, cani similis, aspectu canino, psyllion supra cynoides appellauiimus. Canibus interiora omnia familia leones habent, Aristot. Felium & Ichneumonum pleraque, vt canum, Plinius. Patho animal magnitudine canis est, Albertus. Cepus faciem habet Satyro similem, cætera inter canem atque vrsum, &c. Strabo. Rossemaka sive Gulo feræ est magnitudine canis, facie cati, corpore & cauda vulpis. Kovsi, pelvis canina, Pollux: & pideus, de quo in e. mox. Suidas κύνειον δοξεῖν dixit. Cynocephali cognomentum, quod quum alijs, tum verò Pericli adhæsisse legitimus, non ferè aliud quæcum impudentiam & rapacitatem signat, Cælius. Ego his vitijs Periclem notatum nusquam meminilegere, sed contra potius, virum bonum, liberalem, & pecunijs invictum fuisse. Cleomen verò (in Equiribibus Aristophaenis) cynocephalum nominasse seipsum, αὐτὶς δὲνδρος, αὐτὶς γυναι, δενδρος, αὐτὶς τακτης, ex Varino & Suida constat. Cratinus Periclem ξυνοφαλον dixit, Pollux libro 2. lege συνοφαλον; sic enim Plutarchus in Vita Periclis scribit: Corporis quidem specie Pericles haud indecora fuit, capite vero oblongo, nec cæteris partibus respondenti. Ex quo omnes ferè eius statuæ velantur casside, quod videlicet nollent sculptores eare hominem deformiorem videri. Et Attici poësa eum συνοφαλον contumeliaz gratia appellare soliti sunt, quia συνοφαλon interdum vocant. Deinde ab Eupolide cum cephaleretam nominatum addit, & à Teleclide caput eius εὐδενδρον. Videtur sanè in Plutarcho deesse quod Pollux scribit, eum à Cratino schinocephalon dictum: quod omnino adendum putauerim post hac verba Cratini, μολε ὦ ζεῦ ζεύς νείκη μανδεις, aliqui nihil ad rem. Ibidem Lapus interpres Titanum pro tyrannum vertit, nisi mendum libratorum est: intelligit autem Cratinus tyranni nomine ipsum Periclem. Rursus ibidem, Eupolis cum interrogaret de singulis principiis qui ab inferis rediissent, idcirco Periclem nominatum ultimum esse inquit, quia caput inferorum adduxerit: Graece est, ὅπ περιφέλαιον, legerim ὅπ περιφέλαιον, id est eò quod pulvinum secum ab inferis adduxerit: Magnum enim & grande caput, quale Pericli tribuunt, aut etiam curis & negotijs graviatum (quod Teleclides de eo scribit) pulvinum & quietem desiderare videret. Eo autem secum gestando itinperditum, postrem venisse fingit. De cynocephalis animalibus inter Simias dicam. Sunt enim simia quædam caninis capitibus, quas voce Graeca cynocephalos appellamus: at canes cynocephalos dicere, quod Gyllius in Aeliano fecit, non minus absurdum est, quæcum si quis Latine canino capite canem dicat. Κυνοεῖδης, facie canini similis, Lexicon Graecolatin. Κυνοφαλμίζεται, impudenter intuetur, Varinus, Hesychius, & Suidas. Διακηνοφαλμίζεται, διποβλεπεται, αναιδεῖς ἀνθίσσεται, Hesychius & Varinus. Κυνοφαλμίζεται, ηγεδίλως ἐκάθετο, id est, impudentissimus & timidissimus Homerus, Iliad. a. Κυνάπτης & κυνοβῶτης vocabula supra posita sunt.

sunt. Ρύγχος, id est rostrum, de canibus & suis inter quadrupedes Grammatici proprie dici scribunt. Η δηπολὺν ἀνατομικὸν σῆμα τὸ πάντα βόσιν, ωὐρόφορον, αὐνογόνον αὐνοτόν, δηλοῦ τοῦτο τὸ κυνῶν σῆμα πεπονιτόν, Adamantius. Nasus canis alsofus, & plerunque tactus frigidus est, quod & metris quibusdam Germanicis testamur. Κυνέας κυνόδων, id est dens caninus, Hesychius, Varinus. Primores quatuor in homine dentes Græci à secundo τομέσι appellant: his deinceps singuli vtrinque canini hærent: his omnibus singulæ radices insunt: sequuntur gomphij, id est molares vel maxillares, qui ut plurimum in maxilla superiori tenuas, in inferiore binas radices habent, Galenus in libro de ossibus. Canini autem dicuntur quod acuti, & caninis dentibus similes sint, Pollux. Nostri oculares vocant, quod oculis rectâ subiunguntur, & vi extra eis oculi sâpe lèdantur. Nescio quis sciolus in Lexico Græcolatino Aristotelem caninos cum gomphijs eosdem facere, & licere nobis cum Cicerone non solum caninos, sed & genuinos & intimos interpretari, ineptissime (ne dicam mendacissime) scribit: Aristoteles enim de partibus animi. 3. i. manifestè distinguit. Ossa quædam in homine a mortuum loco sunt, quibus præpediæta proteluntur, ut quæ trito medicis vocabulo ex curuitatis natura, ut ipsi interpretantur, simenia nuncupantur, ab Græcis cynolophadiæta, id est canina prominentia: Hæc vero super dorsi sphondylos locum habent, Cælius 3. 17. Clarus hæc osa Pollux describit libro 2. his verbis, Περὶ τῶν νῶν ἐπὶ τὰς τραχύτητας ἀνίστην. ὃν δύο μὲν, αἱ μὲν τὰ περτίλια καρδιῶν ὄντας φρεβόλιν, ἀλλαγματικάσθαι, λέγονται, αἱ δὲ τὰ περτίλια καρδιῶν εἰσενέχουσα.

Catulæ (συλλαβæ apud Aristotelem, Gaza canire) dicuntur canes (foeminæ, ut τερψæ etiam & ναπεῖς de vacuis & scrophis propriæ, non item mæribus) quando Venerem appetunt, vel (ut Varro inquit) ostendunt se velle maritari, quo tempore etiam terra aperitur, ut Varro testatur. Quum meam vxorem vidi catulientem, Plautus. Laberius scriptis catulientem lupam, id est coitus appetentem. Catulitionem rustici vocant gestiente naturæmina accipere, eaque animam inferente omnibus satis, Plinius libro 16. Simile est illud nostrorum initio vetis, 29. Die Son bûbelet. Lacedæmoniæ hoc animal templis omnibus arcebant, quod impurum sit & palam coëat. Canes etiam cum mulieribus Veneris consuetudinem habere deprehensi sunt. Nam Roma mulier adulterij accusata à marito fuisse dicitur: Adulter in iudicio canis esse prædictabatur, Aelianus. Κύων ὁ γερος οὐ τένον πρᾶπε τὸ πεπτόν, Tzetzes 4. 126. Primus canis factus parenti similior est, ut supra dixi, ac ideo forsitan præfertur. Foeta canis, Plautus. Canem masculum catello duos laetasse Cælius Calcagnius Epistolicarum questionum lib. 1. epistola ad Thom. Calceag. his verbis testatur: Quod catuli (inquit) duo ex eo genere quos Ιχυδæni Græci vocant, tibi nuper dono dati, frequenti suetu, ex grandioris canis papillis lac evocauerint, ita ut nunc ille non sine magna omnium admiratione mattis vice educationis munere perfungatur: minus tibi insolens ac mirum videbitur, si intellexeris, hic cum aliquando ita mulieraliter impleuisse, ut colistra inde conficerentur, &c. Sola ex omni calidorum genere canis & suis, partu numero so notantur, Theophrastus de caus. 1. 27. Et rufus. Ex plantis quædam (inquit) 30. vici, vites, &c. alia matutius, alia serò fructum ferunt. At inter animalia genus nullum elusmodi est, cane excepto: sed omnia pari tempore & fertunt in utero, & alunt cum pepererunt: quanquam tempora pro locoru na- tura sâpe permuntant, & præcipue quæ cum hominibus vivunt. Συλλαγὴ τεοφία Oppiano, catulorum educatio. Συλλαγὴ Pollici tum nutritionem catulorum, tum procreationem significat. Συλλαλὴν τοσούνας (forte συλλαλη- εν) est per hyemem eas sobole implere & admittere ad coitum. Tempestiuè autem admittentur, si labore prius exercitatæ fuerint, & deinde aliquantis per quietuerint. Labor enim corpora duriuscula & solida reddit, quies torborat & alit. Eodem tempore cibus eis ad satiem concedendus est: nam cum venantur, cibo saturari inutile est. Conueniunt autem catulis qui nutriuntur, edulia vino madida, Pollux. Ως γρίαν ἀπαληθητεύοντα συνάπτεται βιβεον, Homer. est enim canis animal prorsus philotechnon, id est miro erga tobolem amoris affectu præditum. Quare de re Oppianilib. 1. de plicatione aurei versus hi sunt: Ηὕη διπτηγοκώνιον συναπτετέφει οὐρὴ Παριεύητείθα, ei 40. ηπειρὸς θεοῖς έταιρος, Χασατο τοιούθος μητέρες χέλον οὐλαγέντα, Οὖν Τερψε τελεώθεισφυλαξετη, εδέν τον αἰδον Γιανόπει. πάσσων η πέλει κρυόβοσα πελασα. Simonides de mala muliere, Maievetus διπλωτα, ιπτεροφία τένονταν νύν. In Calathinam caniculam facile enixa Adæi epigramma extat lib. 1. Anthologij, s. et 33. Canis iuxta die noctuq; videt, Cælius Calcagn. in rebus Aegypt. Canibus inter quadrupedes, inter aures vultuibus precipua odorandi vis est: Fortè quod animalia illa sicciora sint, nec aliorum modo humidum aut pituitæ obnoxium cerebrum habeant. Vigilantissimum natura canem esse, in ædium custode dicemus.

Latrare proprium canis est, cum impetum facit, & voce terret. Plautus. Etiamne meæ in me latrant canes. Et alibi, Nec ganno, ne clatro. Venaticus ex quo Tempore cervinam pellere latravit in aula, Militat in sylvis catulus, Horat. Epist. 1. pro allatratuit: Sic Plinius, Hanc habentes negant larrari à canibus. Latrator Anubis, Vergilio & Ouid. Sævit canum latratus in atras, Verg. Apud Hebreos vox τερψη nabach. id est latravit, non alibi re- 50 peritur in Biblio quædam Esale cap. 56. Apud Pollucem de canum vocibus hæc verba legimus, Τλαχήν οὐλαγῆς, ηγηντελαγῆτες, η κυντελαγῆτες, επινοιαν η γεργένεν, η δεργέντας, η βέλεν η βίζοντας. Φεγγοφωντας η ηλαγηντας, επαναπελαγηντας. Εργαστε δὲ πνευτοῦ η βλύζεν επινοιαν, η κυντελαγηντας, εποφθέγγεθε, Hæc Pollux. Τλα- en etiam pro οὐλαγητεν, accipitur (vnde & οὐλάστρον & οὐλαγῆτος formantur,) Hesych. & Vot. Ορυθμοῖς οὐλάστρον η παρδα- λίστρον αὐτεῖ, Oppian. de cane testiculis alligato in pardaliū venatione. Κρασδίνη οἰ (Vllyssi) εὐδον οὐλάστρει. οἰ η κυνον αὐτα- ληστρει οὐνλάστροι βεθωσα, Αὐδρούγονοιστο οὐλαστροι, μέμονετο μετάχειρος Homer. Odysse. Υπελαγηντελαγητεν, Iidem. Τλαγημασος κύνες, apud eosde ut inter Epitheta retuli. Χαλκέφων η κύναν, canis vehementer clamans aut latrans, Varinus. Κυν- λαγῆς, latratus per pleonaismum: Λαονοτο κύνες, canes latranti, Varinus & Hesychius. Κέανθωντητη, οὐλαγητος: & Θωνον, οὐλαγητεν, Varinus, Κλαγητην vocem acutam ήνον solum in suis, sed etiam canibus Homerus vocat. Κε- ουλαγητην, κειλαγητην, latrabo, Varin. Αι η κυνεντηλαγητην, Thecritus in epigr. Θωνεν latrare, Suidas. Baubari propriæ eo dicitur de catulis, vt de adultis canib. οὐλαγητην: Σανδεν τamen apud Theocr. οὐλαγητην simpliciter exponunt, Varin. Baubari, latrare: verbū factūm à voce canum. Lucret. li. 5. Et cū deserti baubantur in ædib. omnes. Baubatus, latratus. Canis οὐλαγητην dicitur apud Athen. Σποτην αρχαντης, παρ ημην δ οὐλαγητην λέγεται Ammon. Γερυφαίητην φεγγη- ξαδην οὐλαγητην, Hesychius. ιηξεν apud Homerū de canibus & venatoribus contra leonē clamantibus. Κυνέας, de cuius dicitur, & de obscura quadā ac submissa canū voce: quæ ab hoc verbo κυνέας appellatur, blanda canū immurmuratio, & gantitus quidam. Inuenitur & κυνέαθνον eodē sensu participiū, ut κυνέαθνα apud Aristophanē in Vespis: Κακην κυνέαθνα Αἴτεται, καντηθολεπτε, καρδαγητην, Germani dicunt κυνέαθνη. Κυνέαθνης, οὐλαγητην, Varinus & Galenus in Glossis Hippocratis. Apud Hesychium perpetam scribitur κυνέαθνος. Repetitur etiam κυνέαθη, κυνέαθη, κυνέαθη, omnia διπλωντες per onomatopœian à voce canum ορυζη, vox, clamor: proprie autē canum Varinus. Ωρεθη dicitur de lupis, canibus, & leonibus cum per famem vulniant: & de alijs animalibus que 70 proprium

ptium vocis vocabulum non habent, Varin. Pollux de minotibus tantum, ut vulpibus, thoibus & lupis, οὐλακτοῖς & αἰγάλεοις usurpari scribit, cum alterum prius canibus, alterum lupis peculiarter tribuisse. Vlularē dicuntur canes, quoniam lamentantibus similes lugubrem quandam & querulam adunt vocem: Ouid. lib. 15. Metam. In quo fōto circumq; domos & templos deorum Nocturnos vluas canes. Manet Germanis quoque eadem onomatopœia. Et altè Pēr noctem resonare lypis vluantibus urbes, Lucanus. Ἡραὶ δὲ φωνὴ λύπης θνητῶν σκυλῶν Θεογονίης, Homerus. Catulus glaucit, Author Philomelæ. Gannire de cane & vulpe dicitur, gall. glappir. Gannitio canum querula, murmuratio, Festus. Ničit canis in odorandis vestigijis ferarum leuiter ganniens, &c. Festus. Canina eloquentia, Quintilianus 9. 12. Vide inter proverbia. Latrat & in toro verba canina fōto. Ouidius in Ibin. Gutturæ; imbuerunt infantia lacte canino, Ibid. Hominem conuicis & maledictis vtentem canatim laequi (cui simile aduerbiū bouatum est) aliquis dixerit. Adverbio hoc obsoleto usus est Nigidus, teste Nonio. Ringi, os torquere, quod canes faciunt latraturi, vel cum ex ira in rugas deducunt os. Ringi quidam à thin, quod Græce νάνιν significat, & agodēdūcunt: vt nati torquieri significet. Hinc rictus oris distensio. Rictum caninum iuvenalis dixit Satyra 10. Græci canem qui ringitur στρογέναι dicunt, Στρογένες, γελῶν, καὶ ἔχασμα, apud Aristoph. per translatiōnem à canibus, ὅταν δὲ ὀγύζουται στρογένες ἀλλήλοις, Varinus Hirtire, ringere, quod genus vocis est canis rabiosi. Festus. Πνεῦν τὸ ἔξαπαταν δέ τοι τὸν φυνὸν ἐπαπλένων κακῶν, Eustathius. Στρογένες, vultu tristi, vel truce & iracundo esse, irasci, hoc verū alij à Scythis deriuant, quod si uatura sint iracundi: alij à cane deriuari posse coniiciunt, vt οὐνέσθιτ τὸ κύνειν τὰ σχεῖν ἡτοι κακῶν παῖεν, οὐδὲν καὶ τὸ δημονίου, Varin. Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier, Plautus in Capt. Canicule quædam Indicæ nunquam lassant, vt infacietur.

Canicæ, furfures de farre à cibo canum vocatae, Sex. Pompeius & Nonius. Plerique ex veteribus ad manuum ablutionem vsi sunt apomagdalæ: id verbum signat, molle (& medullam) panis: quod quia mox obijerent canibus Lacedæmoniæ cynada vocabant (Pollux 6. 14.) Significare id ipsum videtur Athenæus quoque: Post cœnam (inquit) libationes obibant, nec abuentis manus, verum abstergentes buccella, & apomagdaliam afferebat vnuquisque: id quod faciebant ob nocturnos in biujs metus. Idem libro 9. apomagdalæ honores nuncupat. Meminit eius vocabuli Plutarchus in Lycurgo: sed ita, vt intellestum eius vocis neutrum videatur interpres animaduertisse. Inquit ipsum hoc etiam Homerus illis versibus: Οὐδὲ τὸν διπλόν ἀνατρινύειν ιόντα Σκύλων: δέ τοι δέ φέρε μεταλύματα θυμεῖς. Sunt qui apomagdalam esse sicut finiant (Hesych.) εὐνὴ τοῖς κεφαλαῖς απειστοποτοῦντο εἰς δεῖπνοις. Autòritem Eustath. est, magdaliam dicit διπλόν μάστην, esq; zymoma quoddam, in quo abstersis cibitorum cordibus pinguis pinguis, inde canibus paratur cibus. Hæc omnia Cælius 28. I. κυάδες, αἴστη μαγδαλæ, Hesych. & Varinus: malum vna voce oxytona: αἴσπομαγδαλæ aliqui paroxytonam faciunt, vt Pollux, nisi depravata est scriptura. Μαγδαλæ, τὸ διαφέρον δεποτία, (furfures intelligo) Vel nutrimentum canum, nempe adeps & pingue, quod à cibo αἴσπεψθαι (abstergunt, nimisrum à vasis & diligenter) & canibus obijebant, Varinus. In principum & diuitium ædibus, vbi canes aluntur, multis in locis, orbibus vel quadris, super quibus carnem sibi quis; ecet, segmenta panis atri imponuntur, vt defluentem excipiant pinguedinem, & postea canib; dentur. Mætæ & Δημητæv Grecis est abstergere: inde apomagnata & apomætra fôrdes vel purgamenta: & magdalæ apud Comicum, apud alios apomagdalæ. & Δημητæv: est autem φωμὸς, id est buccella, qua manus à cibo tergebant, & canibus offerebant. Pausanias interpretatur σατρᾶς ἐφεγον δηπτὸν τὸ δεῖπνον, εἰς δὲ τὸ κεφαλαῖς δημητæv, εἴ τοι τοὺς κυνὸς βασιλεῖον, Varinus. Στρατ., φύεσσιν αἰλανές, πυρῖς εἰς δὲ (vel ἡρῷ) Στρομβοτονιαὶ μάστην, οπερεκάλεν χειρόμαντεν (que vox alijs mantile significat) διεπεπλεύσας ἐπειδή πλεύσας τοῖς κυνοῖς. Canis viuens ē magdalæ, κύων ζετομαγδαλæ, Enstath. in Iliados librum quarum ostendit dici solitum in parasitos, & alieno vivitantes cibo, 40 Erasmus in Chilad. vbi citans Pollucis verba, τὸν αἴστην μαλακὸν καὶ σατρῶδες, non recte vertit, quod in pane est molle ac pinguis, scilicet enim non sicut solum, id est pingue & adipem significat, sed etiam fatinam subactam, vt ex paulo ante citatis Varini verbis apparer. satræs igitur in pane erit, non pingue, sed illa medulla quæ facile manibus comprimit & subigi potest, contra quam crusta. Ibidem, εἰς ἐπιτηδεῖον, in quo absterso obsonio: legere debuerat Δημητæv, & reddere, quo cum abstersis manibus, nam Δημητæv, vt supra posui, Pausanias habet. Non enim laubant magdalæ, furfribus, aut panis medulla, manus: sed nihil quam detergebant, vt Cælius quoque errauerit scribens, vt sapientia citata, plerosque veterum ad manuum ablutionem usos apomagdalæ: melius scripturus, loco ablutionis manuum. Redeo ad Erasmus: Ceterum de apomagdalæ (inquit) quæ ante coniugium dabantur, &c. non ante sed coniugium scribere debuit. Et paulo post: Athenæus libro 4. tradit apud Arcades fuisse mortis, vt à cœna sacrificarent (libarent portus) non quidem lotis manibus, sed luteo seu offa (ζωμῷ inepit legit pro φωμῷ id est buccella panis) abstersis: & quos abstergerat quisque id secum auferebat: id facilebant ob terrores nocturnos, qui in compitis solent accidere. (Et arbitror sanè non inutile remedium (Inquit Eras.) aduersas canes in compitis adorientes viatorem.) Hæc sanè melius Cælio cōuerit Erasmus. Errat enim ille αἴσπος, id est vicos, biuia veitendo & Δημητæv afferrare pro auferre. Plutarchi in Lycurgo locum quo pulcherrimæ desribit Laconum morem apomagdalæ calculorum locum vtentium in reprobando vel admittendo aliquem ad coniugia sua, miror non intellexisse Erasmus, quod ipse fatetur, cum clariss à Plutarchio dici nequaquam potuisse, ita nihil desideres nisi pro φωμῷ fortè legendum Δημητæv, id est Δημητæv: is enim omnino sensus est. Res erat huiusmodi, Gestabat minister vas in capite, in illud: διοιχησι apomagdalæ singulas immittebat: qui probarent, simpliciter: qui reprobarerūt manu & digitis compressas, vt calculatorum perforatorum significacionē haberent. Inspecti deinde suffragij si vel vna cōpressi, reperitur, q; admitti petebat excludebatur 60 ab eis, vt qui vellet omnes omnino inter se lauiter cōversari. Sic exclusus νικαδδεῖς (malum εὐναδίς), vt εὐναδίς sicut ζεστοῖς thema sit: per delta vero duplex an simplex scribatur, nihil referre puto) dicebatur: caddos enim (æditio Florentina habet νικαδδεῖς, νικαδδοθεῖς) Grammatici exponunt priuatū esse, vt non opus sit à cado deducere.) vas cui apomagdalæ iniiciebāt, vocabatur. Lapus omnia stolidæ & cōtrario sensu reddidit. Σκύβαλον, οὖν κυνοβαλόν ποτί, τὸ τοῦ κυνοῦ βασιλεῖον καὶ μαστίφιον, Varin. & Suid. Hinc illud in Epigrāmate, Οὐδὲ Δημητæv δημητæv, οὐνεῖται Σπενδων εἰς Δημητæv δημητæv. Αἴστην μεταλύματα, δημητæv δημητæv, bestijs & canib; obijcere, vt quidam in Lex. Græcolat. interpretatur, Kivæ, odor est sub alis, vel capratū: alij canū cibū exponunt, quasi κυνοβαλόν, sed sic per ypsilon scribi oportet, Scholiastes Aristophanis. Κυνῶν ἀπόντων μεταφερεῖτον, δημητæv δημητæv, τὸ τοῦ κυνοῦ, εἰς τὸ πλεύσας τὸν εἰδῆθον: τετέσι τὸ βυπωδὲς τὸ δημητæv τῷ πλεύσας, Suidas in Σπενδων. Obijcitur cani pasta, qua calida abstersa sit facies, mammæ, inguina, pedes & manus ægrorū: eam si comedet canis, ægrorū euadei: secus, morietur, Kitaniides. De canino prandio vide infra Inter proverbia. Canis Pontani abhorrebat carnes gallinæ, ijsque oblatis fugiebat.

De Quadrupedibus

Obseruauimus etiam quod canes vulgo sturnum horrent, Blond. Δάλτην est sorbere, sorbendo gluire: & proprie dicitur de canibus & lupis, ac huiusmodi animalibus (quaes scilicet lambendo bibunt) per onomatopiam, Vatin. Idem verbum Germani usurpant.

Canes vehementiore contra feras concepta ira quandoque occiduntur, Plutarchus in Symposiacis. Λεγίας canes vocant, quae maciae strigosa sunt, & pilos amiserunt: ἡ τὸ μῆρὸν λαγὼν, Hesychius & Vatinus in voce Λεγίας id est macilentus, pallidus per diaphthongum in prima syllaba: unde librariorum errorem existimo quod λαγός per n in prima apud utrosque legimus. De cynanche morbo à canibus dicto (aut forte à cynanche vincule, quod collum seu vinculo inecto suffocati inde videatur) supra dixi in c. hic corollarium addam ex Cælio, Cynanchen (inquit) Galenus dicit intima infestantem colli: cynanchen vero ad extima nuere amplius, minusque periculiam esse, & minus suffocate. Supra quoque cum de cane rabido agerem, nonnullos ab eo mortos in furorem quendam incidere dizi, quem nostri choream S. Viti appellant: Gariopontus voce corrupta antenesmon dixit, pro entheasmo, ut Græci vocant. Quanquam idem melancholie genus etiam extra canis rabi di mortum non nullis accidit: quae de re Io. Manardi verbalib. 7. epistola 3. apponere visum est, præsertim cum non à cane selem, sed etiam lupo, & tipula, tribus diuersis animalibus nomen huic insanæ configerit. Affectionibus à melancholia prouenientibus (inquit Manardus) addunt Græci diuinam quandam passionem, à qua detenti maioribus quibuldam efferti potestatis videntur, adeo ut futura quoque pronuncient, & propterea entheastici vocantur, quasi deo pleni. Et paulo post, Addiderant Arabes quam cutabutum appellant, deriuato nomine à bestiola, quæ irrequieto quadam motu super aquas modo hoc illuc absque ordine vagatur: Latini (ut quidam volunt) tipulam id insectum vocant, in palustribus locis frequens. Haec tenus putavi hunc mortuum ab Atabibus, principiè autem à Raze, intentum, nec esse eius mentionem apud Græcos. Dum vero hæc scribere, docente me iuxta veritate, clarè cognoui esse quem Græci lycanem, lycanthropiam, & cynanthropiam vocant, nomine à lupis vel canibus deriuato. De his enim scribit Paulus, Nocte exuent, ad diem vsque circa sepulchra plenius vagantur, lupos canesque (canes non dicit Paulus, sed Aëtius) per omnia imitantes, oculis concavis & siccis sunt, crassis imbecilliterque vident, linguam siccissimam habent, valde sitiunt, os saliu caret, cruraque habent obassidas offensiones insanabiliter ulcerata. Aëtius ferè eadem, vnum addens, quod mense Februario incipit. Quæ si conferantur his quæ de cutabuto scribit Auicentia, nemo ambiget eum mortuum ab eo descriptum quem Græci (ut diximus) lycanthropiam vocant, id est hominis in lupum conuerzionem, præsertim cum & curat. o, ferè verbum ex verbo, à Paulo sit assumpta, Hucunque Manardus. A canibus quidem & lupis huic affectu nemen impositum reor, siue quod hæc animantes in rabie similiiter afficiunt, siue quod à rabiis ipsis homines morti vna cum hydrophobo interdum hoc affectu capiantur. Canis seu in mortem incidit, seu in furorem, splenis noxa in causa est, Cælius ex Horo. Κύνειον θάνατον, id est caninam mortem, apud Aristophanem, difficilem interpretantur: quoniam difficulter animam efflate deprehensum sit animal hoc, Hesychius, Valerianus, Cælius. Morticatum inter se & homini colludunt canes, & alia quædam animalia.

d. At illud non modo arrogantis, sed potius prudentis, intelligere se habere sensum & rationem, hæc eadem & caniculam non habere, Cicero lib. 3. de Nat. Nostamen de ingenio & industria canum, multa diximus supra cap. 4. De impudentia canum, vide parte i. huius capituli. De fide canum complura exempla profitemus infra vbi de canibus socijs, defensoribus, & custodibus agetur. Canis albus symbolum esse putatur fidelis, unde Picus Mirandula cœlinis, Signa quibus subito visum est ostendit albis. Ex villis animal, dominis dominibusque fidele. Homines qui paruam & planam habent frontem, nempe similem caninæ, stolidi (ἀναισθητοι) iudicabuntur: Item qui serenam & exporrectam habent, assentatores: quod canes cum adulantur, frontem similem præ se ferant, ut supra copiosius dixi in d. ex Aristotelis Physiognomice: Ex quibus reliquas etiam à canibus sumptas de hominum moribus pronunciandi coniecturas hic adscribam. Animalia fortia, inquit, grauem ædunt vocem, ut leo, taurus, & canis latrator, κύνων ὑλακτος. Et alibi. Οὐριβαρύνιον φωνὴστι μέγα καὶ πεπλευρύον, αναφέρουνται δὲ τὸν δρόψεσκονας: Latinus interpres absque omni sensu transfert. Quicunque grauerit vocant, magnum ac perplexum: redundunt ad fores canes. Adamantius de vocis genere sic scribit, Οὐριγένελον καὶ βαρὺ καὶ ἀνακρυπτὸν ἥχον, ψυχᾶστεπιον τὸ ἄκρον, καὶ μεγαλόνοις αὐτὸς οὐτρές καὶ διαιστής. Cornarius verit, Qui veto cauum & grauem ac minime flexuosem sonum ædunt, his generosi motes sunt, & magna sapientia ac iustitia ipsos ornat. αναφέρη φωνων vocat contrariam illi quam Aristoteles in cinetis & mulieribus κεκλαυδησθεντες id est fractam nuncupat. Apud Aristotelem igitur ex Adamantio, vel sic legitimus. Οὐριβαρύνιον φωνὴσι, μεγάλοφον, αναφέρονται δὲ τὸν δρόψεσκον: Vel alii, sed ad eundem sensum, verbis. Si quis tamē βαρύτον pro βαρύνιον legere malit, non impedio. Nam & paulo ante Aristoteles eo verbo usus est, Οὐριμέτη φωνὴσι, βαρύτον: propter quem locum, ne bis videatur de eadem vocis differentia agere, hæc verba μεγάλοφον, τανquam differentia vocis relinqui possunt, & mox subiecti μεγάλοφοnes aut simile quid. Transeo ad reliqua, Canibus (inquit Aristoteles) proprium est πλούδον, id est vox plena conuictorum & maledicentia. Qui canibus similem ædunt vocem, canini ingenij homines existimabuntur, Adamantius. Qui caput magnum habent, canum instar, αἰσθητi sunt: qui paruum, ut asini, αναισθητi, Aristoteles. Miretur autem aliquis cur αἰσθητi hæc canes vocet, à sensu excellentia: quos alibi in paruæ & planæ frontis mentione αἰσθητi vocavit: nisi id discernamus, ut aliâs ad ingenium & veluti rationem animalium referamus vocabulum sensus: aliâs ad exteriorem sensuum ac sagacitatem. Rursus, Quibus oculi, inquit, igniti sunt, impudentes habeantur, ob similes canum oculos. Et de labris, Quibus (inquit) labra tenuila sunt, & in angulis vtrinque (quos Græci συγχειλas vocant) laxa: ὡς δῆμi (lego δῶμi) τὸν αἰωνικέσσι, &c. id est ita ut pars superioris labri iuxta angulum inferiori labro superimplicetur, ut ita dicam, magnanimi sunt: hac enim specie leones, nec non magni robustique canes apparent. Idem de huiusmodi labris iudicium Adamantij est, sed addit tenuila esse debere labra δῆμi σύμπτυχον, id est in ore amplio: corruptè autem apud ipsam legitur δῆμi τῇ ἀχειλαχώει pro δῆμi ταῖς συγχειλas ἀχραντi: quod Cornarius interpres facile deprehendisset ex Aristotele, nisi conferendilaborem fugisset. Et paulo post, Hoc etiam caninum est, si labrum superius & gingivæ promineant: hos ad conuicia & maledicendum prohos conjicito. Quibus circa dentes caninos labia prominent (μεγαφθεται) maligni, contumeliosi, vociferatores & maledici sunt (vel si Græci maus, κανογένειοι, βέρεσσα, κεριστα, ἐποβόλοι: postremum Cornarius iactatores exponit:) ut quiccanes referant, Adamantius. Os nimis resculsum, valde voraceum, crudelum, dementem ac impium significat, Idem. Οὐτοι πράσσοντες,

Quoniam, δινορήγητοι, αναφέρεται θῆται τὸν κύνας, post αὐτὸν aliquid deceat, interpres acutum addit: Adamantius, πόντον τὸν κύνας, id est nasi extremitatem tenuem, iracundigē indicium facit. Eandem si crassa, obtusa, rotunda & solida sit, qualis in leonibus & generosis canibus spectatur, fortibus & magnificis seu gloriovis viris conuenire ait. Οἰωνοφύειος, & Λυχνοφύειος, αναφέρεται θῆται τὸν κύνας, Aristoteles. Interpres transfert, qui mentum habent acutum, &c. legendū forte μακροφύειος (mentum enim hominis tantum est) quales, vt Adamantius inquit, non admodū improbi sunt, sed loquaciores, καὶ τοσχαυπόροι, & sub moliores, Cornatinus: sed quoniam eo in loco Aristot. de pilos tantum partibus loquitur, est quod dubitemus. Qui supra lumbos in cina (sic voco partē quā singimur) graciles sunt (ζωνες; vocat Aristoteles, nisi mendum est: Adamantius ζωνες, Cornarius ineptè succinctos vertit) canim & leonum instar, venationis studia tenentur: maximē autem studiosissimi venationum canes, eiusmodi sunt, Aristoteles. Phocylides poeta mulieres alias ex alijs animalibus natas singit, pro ingeniorum diuersitate: & inzēr cæteras ex cane natam χαλεπινή τε & ἀγένη, id est difficultis & asperi ingenij mulierem. Simonides, qui idem argumentum senatijs prosequitur) λιτερπόν (forte λαίθαρπον legendum, de qua voce inter prouerbia ex cane) curiosam oculis vagam, clamosam, implacabilem. Vide Stobæum nostrum in Sermonē de vituperio mulierū. Homini formata èluto Iupiter à Mercurio inscri iussit κυνέα τε νέον, τὸ Δικλοπόνηθος, Hesiodus.

Canis σκύλος dicitur cūm familiaribus aurium & caudæ motu blanditur: alij hanç vocem à gallinaceorū barbis deducunt, quas Graeci κάλας nuncupant. Varinus, Hesychius exponit σκύλον, θωπύεν: & αἰναλοι, adulatorem. Suidas κύνην, τετράποδην, θεραπεύεν, legitur etiam Σκύλον apud eundem. Σκύλοι vel σκύλοι cognominantur equi & canes, quod caudas subinde moueant, Varinus. Αἴτια κύνον σκύλος Κέρεψ τε μενίνα, Versus apud Suidam. Σκύλον σκύλου, vide mox inter prouerbia. Σωπαινόν οι κύνες τῷ Ζεύς Φάνη, Hesychius, (sed forte legendum), Σκύλον.)

Nuper in nauia in Africa, cum nautis absentibus canis in amphoram oleo non plenam silices inijceret, obstrupi, qui in mentem venisset, ac vnde subijsset cani, graibus subsidentibus leuiora tolli elidiq; Aristotēmus apud Plutarchum in libro Vtra animalium, &c. Impetus canum amolitur nerij radix collo suspensa: vel dens caninus in corio alligatus brachio, vt supra dixi vbi de rabie canum in genere egi: & ibidem seorsim inter amuleta. Apocynon ossiculum esse aiunt in sinistro latere rubet, quo canum impetus cohibeantur, Plinius. Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana viua data sit, Plinius. Vis etiam cani hæc est, vt eum non latret, qui Mustela: caudam secum habeat, modò abscissa cauda viuam dimittat. Aelianus. Cor caninum habentem fugiunt canes: Nō latrant verò, lingua canina in calciamento subdita pollici: aut caudam mustelæ, qua abscissa dimissa sit, habentes, Plinius: Et alibi, membranam ex secundis canis habentem, aut leporis fītum vel pilos tenentem: aut qui hyænæ lingua in calciamento sub pede habeant, vt magi pollicentur: aut qui peristereon (id est verbenacam herbam) habeant. Pedes leporis dextro armo ligati non permittit canes latrare: similiter iecur canis facit, nisi eius generis sit cuius iecur fuerit. C. I. ant. in lib. de incantat. Lapis in Nilo niger fab. similis reperitur, quo viso canes nō latrant: abigit idem dæmonia, Thrasyllus in Aegyptiacis vt Stobæus citat. Lingüni in Gallia vidi lapillos quosdam albos, laicos, rotundos, cochlearia quadam specie, quas fabas marinas (si bene memini vocat) & appensas lac nutricibus auge promittunt. Κύων στρατηγός, ιατρος θέλοι Δαλεῖν θεωρῶν εἰς πυραῖς Φιλοτ. Romæ in ædem Herculis in foro boario, nec musæ, nec canes intrant, Tria sunt quæ optimè in cadunt, imo quatuor bene ordinant gressam. Leo qui fortissimus est inter bestias, & non auertit se à conspi. Et cuiuscunq; Canis venaticus fortis in lumbis, & Hircus atq; rex contra quem nemo consurgit, Proverb. 30. Putant per hæc animalia significari principem: Leo nō sicut nisi irritatus, nec princeps arma veliram exercere debet, nisi cum opus est. Canis venaticus in secatur feras non hospites suos Hircus præcedit gregem tanquam custos, Munsterus.

e. Nunc vt sum pollicitus (inquit Columella) de mutis custodibus loquar: quanquam canis falso dicitur mutus custos. Nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione bestiam, vel furē prædicat, quām iste latratu? quis famulus amantior domini (quis fideliō comes? quis custos incorruptior? quis excubitor inueniri potest vigilans? quis deniq; vtlo? aut vindex constantior?) Quare vel imprimis hoc animal mercari, tueri; debet agricultor, quod & villam, & fructus familiamq; & pecora custodit, Columella. Mox autem subiicit venaticum canem agri-colæ inutilem esse: ideoq; dicturum ē de villatico tantum & pastorali, deq; iibis nos etiam infra seorsim. In emptione canis, de sanitate & noxa stipulationes sunt, cædem quæ in pecore, nisi quod hic utilliter exceptum est. Alij pretium faciunt in singula capita canum: Alij vt catuli sequantur matrem: Alij vt bini catuli vnius numerum obtineant, vt solent bini agni vnius ovis: pleriq; vt accedant canes, qui consueuerunt esse vna, Varro. Quo colore eligendi sint canes docet Pollux 5. ii sed ita vt de venatorio præcipue loqui videatur, quamobrem eoufij; differimus. Turce pilos in caudis canum inficiunt rubro colore, Blondus. Canis in sylvis à venatoribus testiculis alligatur, vt clamore pardalin flue pantheram illiciat, vt in Panthera ex Oppiano declarabitur. Συγγενεῖς κύνες, οἱ τετραγύριοι, καὶ συνδέονται τοις τετραγύριοι, Varinus: legendum iστι, id est suisbus ex Suida, non κύνει. Pelles caninæ ab artificibus ita præparantur, vt planè molles siant, & chirothecis aptæ aduersus imbræ: quæ estate etiam refrigerare existimantur. Ex iisdem ocreæ fiunt corrigij transmissæ, quibus vntuntur qui tumida & ulcerosa crura habent, duplice commoditate: nam & astricta pars minus influentes recipit humores. Et laneis caligis, quarum sepe molestus est contactus non exasperatur. Κυνηγεῖς (forte κυνηγεῖς per αι.,) iudei: οι εἰς βύρων & σφραγίδεις: Οτρεξικαι Απόλλων, βοῦς ἐπαγγελματικούς, Hesychius & Varinus. Κυνηγεῖς, κυνηγεῖς οἴκουαι παιειν, vide superius in a. Heliogabalus canes quaternos ingentes iuxxit ad currum & sic est vectatūs intra domum regiam, id; priuatus in agris suis fecit, Lampridius.

Collaria canibus circundantur, præcipue munimenti gratia aduersus feras, venatorijs, maximē pugnantibus, necessaria, nec non pastoralibus utilia: quibusdam pro ornamento, & discernendi gratia: & pro anuleto aduersus rabiem, quod Gratius poeta testatur, his verbis: Collaribus ergo Sunt qui lucifugæ cristas inducere melis iufere, aut sacræ conserta monilia conchis: Et viuum lapidem, & circa Melitefia neclunt Coralia, & magicis adiutant cantibus herbas. Qia propter hoc in loco tanqua communi, de collaribus agere volui, non in pecuarijs aut venatorijs solum: & propter affinitatem simul etiam deloris, quæ venaticis propria sunt, quibus aduersum feras muniuntur armanturq;. Venaticis canibus (inquit Cælius 17.26.) collare munimenticausa addi solitum, quo retundi luporum impetus posset, nouimus ex Grammaticorum glossematis, & Pompeij præcipue Festi, quid etiam vocari millum scribit. Sed M. Varro Rerum rusticarum libro 2 dicere mellum maluit. Is millus ex concinnabatur, ferreis confixus clavis. Inq; factum, vt quicquid præsidio nobis est, prouerbio quodam,

id esse munimento pronunciemus, perinde ac sit millus cani. Poetæ armillatos videntur appellasse canes ex hac ratione, quoniam millus sit ijs armillarum vice. Apud Græcos deræambus est statum corium (& firmum) ob canis collum. Dicitur & perideræum, atq; item perideris. Xenophon in libro de venatione ita scribit: Canis ornatus sunt, *δέρασι, ιπάντες, σελμονίαι*. In quo illud aduertendum, quas Xenophon stelmonias vocavit, id est fascias quibus canum latera præmuniuntur: Pollux telamonias dixit, Hæc Cælius. Canibus, ne vulnerentur à bestijs, imponuntur collaria, quæ vocantur mellum, id est cingulum circum collum, ex corio firmo cum clavulis capitatis, quæ intra capita insutur pellis mollis, ne noceat collo duritia ferri. Quod si lupus, aliisque quis his vulneratus est, reliquos quoque canes facit, qui id non habent, vt sint in tuto, Varro. Atque armillatos colla Molossa canes, Propertius 4. Eleg. Ex pelle melis pharetras & canum colla obtegunt, inde melium (aliqui per I duplex scribunt) vel millium generè neutro, vt Varro: vel millus masculino, vt Festus vtitur, nominatur. Scipio Aemylianus ad populum: Nobis, inquit, reique pub. præsidio eritis, qua si millus cani. Pollux libro 5. cap. 9. de vinclis, loris, & fascijs canum, sic ferè scribit: Canes ad venationem edificantur, *ιπάντες μαρτιρικής γηγγυλωμένοι επημπίνοι*, id est oblongo ligati loro, quod quidem ansam habeat, id est in summo reflexum & duplicatum sit, vt firmius manu iniecta retineatur, Xenophon, *Οι οἱ ιπάντες ἐχοντες αγνύλας τῷ κατελ, οἵκοι οἱ μηδεν. εἴ τοι παλαιός την αὐτοῦ ταξινόμησε, οἵξ αὐτοῦ εἰσαγαγόντεοι τὸ δέρασι.* Omnipotens veritatis, Lori manibus ansas habent, præterea nihil: neque enim bene seruant canes, si collaria ex ipsis contexta fuerint. Ego rem ita intelligo, Retinacula suelora (Omnibus masculino genere loros dicit, imitatione Græcorum puto) seorsim esse debere, & annexos tantum collaribus; non continuos: sed hæc ab illis certius petenda sunt, qui venationem experti callent. Quod ad vocabulum *ἐπηγγυλωμένοι*, forte legendum *ἐπηγγυλωμένοι*: & rursus eodem capite apud Pollucem pro *ἐπηγγυλωται, ἐπηγγυλωται*, aut *ἐπηγγυλωται* potius: vbi de inferiori lori, quo canis dicitur, 20 parte loquitur, eam à collaris pendere scribens, & iuxta cynanchum annecti: sive quod annulo ferreo, quem *ἀγνύλη* appellare licet (*ἀγνύλη* catenarum annuli, Varinus) innectatur, sive corio, ut rous scilicet modo ita vt per foramen in una extremitate lori altera transmittatur, quod nodi genus nostri vocant *ειν λισθ:* sic enim facile erit cum ad cursum dimittetur canis, nodum resoluere, vel vt Græci dicam, *τὸν ἀγγύλην διπλάνειν, οὐ μὴ τενι-μηνοντες επηγγυλωται.* *Ἐπηγγυλωμένα, επητεμένα* προτεπομένα: Varinus interpretatur, rectè quidem, sed eo solum in loco, id est ad exemplum propositum, quod est, *Ἐπὶ ταῖς τετραπηγῇ παρεχόντων, τῷ κατὰ τὸ πέριοδον ἐπηγγυλωμένα φέροντας σινών,* arcus tensos, incurvatos, & ad sagittandum paratos. In lexico Græcolat. *ἀγγύλην* quidam exponit lorum in modum catenæ intortum. sine authore. Sed ad rem, Ornamentum canis, inquit Pollux, deræambus dicitur, id est collare (vt iam ex Cælio diximus) intra quod assuta esse debet agnina pellis, ne collum canis corio atteratur. Telamonia, *πλαρυνία*, similiter latum est lorum *ἐπατέρια* ήτεν *λόπος* *δέρασις* *τοῦτον* *τὸν δέρασιν*, *εἰς τὸ τερίτων* 30 *τὰ μετὰ τὰς ωμοτάτας ἄντας* *καὶ τὰς λαζίας στεγόντων*, malim *στεγέν*, id est utrinque à collari circa latera procedens oblique (*εναλλάξ*: quod verbum ita intelligo, vt telamoniae ambæ se mutuo decussent: hoc est, vt lateralis fascia ea quæ à dextra collatis parte incipit, oblique feratur ilia sinistra versus: quæ verò à sinistra collaris parte procedit, ad ilia dextra) ita vt summa dorsi pars, Græci tenontas dicunt propter latos illius loci tendines, post armos extremos, & alia quoque obtegantur. Verbi *ἐναλλάξ* hanc esse significationem apparet apud Suidam in *Ἐπαλλάγθινοι*. *τέρνονται* pro ceruice & summa dorsi parte accipi ex Varino probari potest. Cæterum clavi, inquit Pollux, *ὑλοτῆτες* *εγκενεῖδες*, in telamonis erant: & hæc ad *τητοῖον* (id est locum supra pudenda) usque extenduntur, ne canis iniri possit, clavis in secentium audaciam reprimentibus, ne ex ignobilibus concipere possint. Porro à collari longuin & angustum dependet lorum, quod iuxta cynanchum innectitur: eoq; canis circunducitur. Sunt quietiam terga canum validis corijs operiant, quæ & ipsa à collaribus procedunt (*τοῖς ταῖς τετραπηγῇ δέρασις*) 40 ita vt canes hoc modo muniti nequaquam facile à pugnacibus feris, quas adorunt, vulnerari possint, Hæctenus Pollux. Notandum est apud Pollucem *δέρασιν* per duplex rho scribi, Aeolicè nimirum, cum apud alias reperiatur eum simplici rhô communiter. Apud eundem perideræon primum simplici, postea dupliciti rhô legitur: deriuantur enim omnes hæc voces *τὸν δέρασιν δέρονται*; id est à collo, quam vocem deducunt Græci à verbo *δέρειν* vel *δέργειν*, quondam ex coriarii illic incipient animalia solent autem Aeoles verbain *εἰρω*, paroxytona mutare in *εἰρω*, vt *κειρωκέρρω*, *δέργω δέρρω*. *Δερητηρ*, οικισθεντες τετραπηγή, Varinus. malim *κύναγχος* pro *κυνάχων*, vt in sequente vocabulo *Δερητηρ*, *κυνάγχης τετραπηγή*, Hesychius & Varinus. *Δέρρης*, *περιδέρρησιν*, Idem. *Δέρασι*, *πετρεραχίλης*, *κέρους*, Suidas & Varinus. *Δέρασι*, *πετρεραχίλης*, *παίγνια: ποντίδης* & *δέρρων*, Hesychius. *Περιδέρρησι*, *πετρεραχίλης κέρους*, Suidas. *Περιδέρρησιν*, *πετρεραχίλης κέρους*, *δέρης* & *δέρρης* *λοιλικέως* & *σπειραῖται* & *τεχχηλον*. Varinus. *Τοποδέρης*, Polluci nō aliud quād *τεχχηλον* videtur. Hypoderæon & hypoderidē Varinus exponit ornamentū muliebre, monile, murænum. Deræa, id est collaria (inquit Xenophon) sint lata & mollia, ne atterant canū pilos Stelmonias etiam (fascias veritatis Omnipotens) loros habeant latiores, neterant lagonas, id est latera vel ilia canum: clauatæ sint etiæ (encentridas, id est clausis insutis habeant) *ἴνα τὸ φύλον φυλατθων*, vt ab angustijs defendant, Omnipotens. Ego verterim, vt genera canum conseruentur, nec ignobilium coitu degenerent: clausis enim eam ob causam posterioribus quoque loris addi Pollux mouet, *διεντερωτὴ διεντερωταῖς τοῖς εἰς τὸ πρῶτον κάρεσι*, id est ne ex virilioribus canib; cōcipiant. Telamonias, lorum latum scuti vel gladij, *τὸν δὲ τλῶντα παρεπιδεικνυόντες* *καὶ τηγανοῦς* & *βασανιτῶν*, Vide Varinus. *Σπελμώνας*, *ζεύσιτος*, Hesychius. Varinus. Hesychius telamonem similiter exponit, item *δέρρων*, *φυσίας*. Sic & in ædificijs telamones vocantur signa quæ sustinent, vt inquit Seruius, Græci atlantes vocant, utraq; nimirus *voce δέρης* & *τλῶν*, id est à tolerando & sustinendo facta. Herodoto telamones sunt linteola vel splenia quibus vulnera obligantur. *Περιελάνων* *τοῖς ταῖς τετραπηγῇ δέρασις*, Iamblichus. id est, Iniectis manibus eius vinculis 60 alligavit eum lecto. *Κυνέχος* & *τεχχηλον* dixerim millū sine clavis, aut ex corio. Nam & ferreum instrumentū cynanche erat, quo sotii colla clauduntur: quod catulū ferreum Plautus appellavit: alij similiter, vt in canibus, collare: Lucilius lib. 9 Cum manicis, catulo, collareq; vt fugitiuum, Deportem: vt citat Nonius. Eodē sensu collarium fœm. gen. protulit Plautus in Capt. Hoc quidem haud molestū stiam, quod collus collaria caret. Sed de sotium vinculis supra etiam docui, prima huius capitris parte. *Λαμπτέον* quoq; vinculū circa canis collum significat, *Καὶ τὰν τελέων* 70 *λαμπτέον*

λαυροπέδιοι συντάκτων, in epigrammate, Suid. Varinus. Eandem vocem Suidas in Δεργοπέδη, laqueum interpretatur quo capiuntur aves, quanquam ipsa incertius scribit τὸ ιδεῖται γνῶν, quod pro reti potius aliquis accipiat. Κλειδοί pro collari tum canum tum fontium apud Varinum legi, οὐχὶ πόντιοι, id est à claudendo inuenitur & κλείσι:

Kuvén, κυνῆ, κυνία, κυνή, omnia fœm. gen. & cuius masculini, nomina Græcis pileum, vel petasum & galerum significant: aut ut aliqui interpretantur τὸν φαλαῖον, id est galeam, quod ab initio ex canina pelle (nam ad κυνῆ & similes voces fœminini gen. οὐκέτι) id est pellis subauditum, vt in λύκη, παρδαλῆ, &c. masculinum κυνία ad τὸν referrī potest) siue terrestris canis hinc fluuiatilis, vt Varinus scribit, galea vel pilei tales fierent: quibus postea ex alia etiam materia factis idem nomen remansit. Ego potamij, id est fluuiatilis canis mentionem nō memini apud veteres reperi: (Sylva icus cynopotam on castorem exponit) marini frequentissimè (Lutram aliqui canem fluuiatilem vocant. Vide in Lutra.) Solebant autem veteres capitis tegumenta ex pellibus diuersis confidere proinde Varinus, Diuersa, inquit, τὸν φαλαῖον genera sunt: & inter cetera κυνέη κυνέη (ex pelle mustellæ rusticæ, aut lupi secundum alios) & qua proprie cynea vocatur, alia ex taurino, alia ex caprino corio, velex quois alio. In Germania multis in locis non ex castoris, sed lutrae pelle cum suis pilis, tegumenta capitis parantur, que ditiones tantum ferunt, non rusticæ, vt veteres suas cynas, sed in ciuitatibus Non peccauerit autem si quis lutram quoque canem fluuiatilem appellari. Kuvén, alias κυνέη, in Peloponneso petasum vocabant, Varinus & Suidas, apud quem τέλον mendo se legitur, Hesychius κυνέη pileum (τηλόν, de qua voce in Tauro docui) Arcadicum interpretatur, alij Laconicum. Kuvén, πτηνός, η κενή, Varinus & Hesychius & forte κείη, id est manus pro chirotheca & manuum tegumento hic accipi debet: vt αἰνός quoq; non capitis tantum est, sed pedum etiam ex simili & simili- ter parata lana. Dubitet quis quomodo canina pellis vel aliorum animalium pericephalæ, id est galeæ vsum implere potuerit, cum propriè dicitur galea ex ære aut ferro constet, & quamvis graues ferri iestutuò excepit. Respondeo pericephalæ nomen, vt etiam πτηνή, commune mihi videri ad omne capitis tegum centum, non militare tantum. Τηλόν χαλκοῦ. id est pileum æreum in Aristophanis Lystrata legi testatur Suidas in Αἰνός. Apud eundem poetam in Acharnensibus Τηλόν τὸ μέγα πτερύ πτερός ἡ τέλαιον, οὔνομα ἔχειν αὐτόν, Scholia exponit galeam ex ære delapsam per petras vehementer sonuisse. vt Τηλόν videatur pro τηλον accipere non vt alij p: o penna, que nullum suo lapsu sonitum cierit: sed ex comicorum iocis propria vocabulorum significata rectè probari non possunt, cum ijs sepe abuti & πτερύ πτερύ loqui soleat. Kuvén τὸ Επειφαλαῖον τὸ τηλόν, Varinus: id est cyneis dictis, vel ex pelle canina pericephalæ, contra pluuiam vtebantur: at galea ferreis in pluuiia nemo vtitur sed neq; rusticæ galeas portant, cum grammatici κυνέη exponant pericephalæ quæ rusticis in usu sit: item Mercurii pericephalæ habere petasum. Hinc nemo non intelligit pericephalæ nomen esse commune tum galeis propriæ dictis (quarum differentias in hac voce Varinus enumerat) tum alijs pileis diuersis. Sic etiam κυνή alias tanquam commune vocabulum usurpat, alias pro lato crassioq; & rusticæ ac viatorio pileo, quem à latitudine etiæ peta sum vocant: qualem Mercurio vtpote nuncio tribuunt. Eadē p:to forma galeri erat, rotunda & lata arcendis astibus. Et temperat astra galero, Statius i. Theb. Flauo crinem abscondebat galero, Iauen. Sat. 6. Nomen habet galerus (vel galerum) quod in modum galeæ esset factus, vt inquit Varro, De camelacio & causia in Camelio dixi. Strepsiades apud Aristophanem in Nubibus conqueritur, quod miser non secum domo κυνέη attulerit, propter pluuiam nimirum. Τοι δέ Ειωσ πάντας Κεστονέργον θητοπειστος τοῖς στάσιν οὐγον αἴρουσαν. κυνέη περὶ ἐκαστον Φορεῖ επαλαγης, Athenaeus lib. 14. id est, Helotis autem opus omne iniuriosum & ignominiosum imperabant: cogebatur enim quisq; ferre cynam, vt Bayfius transfert. Qui Strabonis etiæ verba ex lib. 6. de origine Tarenticitat, que sequuntur: Conuenerat vt Hyacinthinis in cultus initium fieret in populares, quando habitat in Amyclao ludorum celebritate, Phalaritus capitum cynam imponeret. Loquitur inquit, de insidijs quas Lacedæmoniorum helotes, id est mampicia vocati, & Parthenææ popularibus struxerant. Cynam paulo postidem author (vt opinor) ex Ephoro, pileum Laconicum appellat, licet aliter rem ipsum narrat, Hæc Bayfius. Κυνέη aliqui dictam putant à Cyne (κύνης) huius nominis artifice, qui primū id genus pilei parauerit, Suidas, Etymologus, Varinus. Demosthenes contra Neoram, Οἱ δὲ κυνέη τὰς κυνέης κυνέης, Mercurius arietem sub axilla ferens, & capiti gestans impo- sitam κυνέη, anathema Arcadem in templo quodam Hierocæsarix, Panianis in Eliacis. Cynæ diuersæ siebāt, sed pulcherrimæ in Bœotia, quas rusticæ gestabant, Varinus. Theophrastus lib. 3 hist. plant. cap. 10. de abiecte fœmina scribens, Λεζεῖσθενυας τὸ φύγον, έπει τὸν οὐρανὸν φύεῖναι θυλασσον, η παρθενων μάλιστα η Βοιωτίας κυνέης, &c. lego κυνέης Gaza imperite vertit cyathis. Minerua apud Homerum in Diomedis curru, ne videtur à Marte Orci galeam (άρες νύκτα) subiuit: hanc aiunt omnium in natura rerum nigerrimam esse. Grammatici crassissimam nubem interpretantur. Hinc prouerbialiter κυνέη φορεῖ, id est galeam ferre dicitur, qui in fraudulento aliquo facinore latet, & tanquam Orci tenebris occultatur, Varinus. Λαζεῖσθενυας η θεα Παρθενων Σηγαπετοπυνηρε, η θεα η κυνέη, Aristophanis in Acharnensibus. Hieronymus, inquit Scholia, in comedijis irridebat tanquam nimis comatus: quapropter hic comicus ioco Orci galeam ei attribuit, cœu qui sub nimia coma eaq; deformi & squalida (quo sensu Græci verbum κυνέη proferunt) propemodum lateret. Vide Erasmus in prouerbio Orci galea. Πλατων η κυνέη, Nauis aut galerus, de recipi & dubia, vt Suidas exponit: extat apud Aristophanem in Auibus: vbi Irin quæ alata & petasata aduolauerat, quidam interrogat, Οὐρανα δέ στριτος: πλατων η κυνέη; Poterat enim nauis appellanda Iris videri, cœd quod alis tanquam remis acrem traiiceret: similiter enim extensæ alæ fulcant aarem, ac remi aquam vel quod vestis eius in cursu (volatu) sinuata esset. Kuvén autem, vel galerus, propter petasum pileum, quo tanquam nuncia vtebatur, vt Mercurius quoque: nam & Sophocles in Inacho cynam Arcadicæ Iridi attribuit. Hæc ferè Aristophanis Scholia, pro cuius verbis, Πλατων η κυνέη η θεα πυνηρε (scilicet ipsa Iris) κυνέη πλεξα η θεα πυνηρε, apud Suidam sic legitur, Πλατων η κυνέη η θεα πυνηρε (scilicet ipsa Iris) κυνέη πλεξα η θεα πυνηρε: facilis quidē lapsu vt pro η κενη, scriberetur αἰ τετέρης: hinc deceptus Erasmus multa de tremi & malo petasata nugatur, nulla interim Iridis eiusq; habitus mentione, à qua tamen primariò prouerbium hoc descendit. Canautas capitis ornamenta veteres dixerat, Festus. Hesychius bis κυνέη expedit, id est domum cuius interpretationis occasionem aliam non video, nisi quod suspicor, οὐνέη aliquem διηγει exposuisse, etiamq; vocem postea ab imperito aliquo in κυνέη mutatam: non pauca enim similia in Græcorū lexicis ostendimus. Kuvén, pro περιστρεψη, id est adorare, verbum recētores quidam à cyna, id est pileo factum putant: quod adorantes pileum à capite dimoueant: sed huius etyma neminem veterum, quod sciā, authorem habent: κυνέη proprie amare significat verbum deriuatum à primitiuo κύνη. Lamachus in Acharn. Aristophanis, Τι με σὺ κυνέης, scholia calvæ exponunt.

f. Canarij circa Atlantem Africæ montem dicti sunt populi, quod vietus eius animalis ijs promiscuus sit, & viscerá ferarum diuidia, Plinius 5.1. Infelices Hispanos, qui Nicuesam secuti, Beraguam habitandam elegerat oppresſit egestas tanta, vt neque à scabiosis canibus, quos venatus & tutelæ causa secum habebant (in certaminibus tanq; cum nudis incolis canum opera plurimū vtebantur) neq; aliquando à peremptis incolis abstinuerint, Petrus Martyr in rebus Oceanicis. Et rursus alibi Vaschum Nunnez quendā nescio quo in loco Noui orbis ad tantam inopiam peruenisse ait, vt scabiosas canes & coenofas bufones, ac huiuscmodi alia pro delicatis epulis edere fuerint coacti. Cyrus Perisarum rex expositus infans, à cane femina aliquandiu lactatus est, Onomasticon.

h. De cane quem Vulcanus ex ære Moniffo conflauit, inter venaticos celeres dicam. Alciati Emblema in impetum inanem, Lunarem noctū (vt speculum) canis inspicit orbum: Seq; videns, alium credit inesse canem. Et latrat: sed frustra agitur vox irrita ventis. Et peragit curius surda Diana fuos. Anthologij Græc lib. 4. inter epigrammata in imagines animalium, ultimum est authoris in certi in Priapum horti cusoledem, quem canem fculneum vocat, Τοσπιταση Φυλαρη μαρπιν δορο τηλε φυλασσαι. Τοσπιν δινων εν εργεσ, οτε αφικετησης, Σύνης, &c. Brodæus pentametrum clandicare scribit, & legendum, Τοσπιν εν εργεσ. Mihi per ouençionem monosyllabum efferi posse videtur, quam vocem id est reūnire malim, quia conuenit Priapo, cum pudendum significet, vt supra exposui. Epitaphia quædam canum diuersorum, in suis infra generibus reseram, vt venatici inter venaticos &c. Decanum quorundam (Hecuba in canem mutata, Aura canis Atalantæ, Xanthippi) sepulchrals, vnde locis etiam imposita nomina, superius dixi parte i. huius capituli sub fine. Apud Molossos canes in humari solitos aiunt. Honori defuncti canis ciuitatem constituisse Magnum Alexandrum Theopompus scribit, Caius. Baetriani, vt Onesicritus scribit, eos qui iam senio morboe confecti sint, viuos canibus apponere solebant, ad hoc ipsum de industria enutritis, quoq; illarum gentium vocabulo sepulchrales vocent, Caius. Diogenes dicebat, si canes eum lacerarent Hyrcaniam hanc sibi fore sepulturam: sin vultures, Caspiam, Stobæus: apud quem tam non Caspiam, in vulgatis simul & manuscriptis codicibus sed επιτάφιον reperi. Verum cum alij Indos, alij Iberos & Caspios cadavera vulnibus lancinanda proposuissi scribant, Gyraldo teste, επιτάφιον vox corrupta ad Καστία vel Καστίων propius mihi accedere videtur.

Kivārūnayūs εχθεκλιθλού βλαείου. Suidas, Varinus. i. Canum latratus (in somnis auditus) mali aliquid ab ini-
micis metuendum monet. Asperi & latrantes canes in iurias hominibus præfigunt, & magna damna: Alieni canes si blandiuntur dolos & insidias nunciant, &c. Artemidorus Idem de venaticis, custodibus, & alijs, quid signi-
ficiant in somnis, seorsim nugatur. M. Cicerone C. Antonio Coſſ. Lupi in urbe visi, nocturni v lulatus flebiles ca-
num audit, Iul. Obsequens. Ouidius Metam. 15. inter prodigia quæ Caesaris mortem portenderint, hæc recenset,
Tristia mille locis flygii dedit omnia bubo. mille locis lachrymavit ebur. Inq; foro circumq; domos & templo
Decorum, Nocturno v lulasse canes ferunt, &c. Aethiopes Sambris proximi summam regiæ potestatis cani tra-
dunt, de cuius motibus quisnam imperiet, augurantur, Solinus. Natio Aethiopum est quæ canem, & habet re-
gem suum, & illius etiam appetitui paret: si adulatur, cum non iratum esse credunt: si latrat, iram agnoscunt: tum
eritiam vellicaciones, v lulatus, discursus coniectantes, ei obtemperant, Aelianus. Apud Aethiopes gens (Nubas
quidam vocant) in Africa Ptoemphana fuere, quibus regis vice canis dominabatur, quem mirificè obseruabant:
ex illius enim motu & nutu imperia, & quæ essent placita augurabantur, Gyraldu ex Plinio. Canem locutum in
prodigijs, quod equidem annotauerim, accepimus: & serpentem latrass, cum pulsus est regno Tarquinius, Plinius.
Evidem etiam verba prisca significationis admiror. Ita evum est in commentarijs Pontificum: Augurio
canario agendo dies constituuntur: priusquam frumenta vaginas exant, & ante quam in vaginas perueniant, Plinius.
De sacrificio canario (quamvis Gyraldu canarium augurium & sacrificium id faciat) quod pro frugibus
Canicula syderi immolabatur, inferius dicam. Pausanias Eliacorū lib 2. scribit de Thrasibulo (Gyraldu Thra-
syllum vocat) quodam vate Iamida (ex Iami Apollinis filij familia) cuius imago in Olympia sit, cui galeotes (id
est stellio, non mustella aut feles vt Caius suspicatur) ad dextrum humerū arrepant, & canis afflat, verum inter-
cisis, aciecur patefaciens, quod is primus exus canum inspectis vaticinium instituerit quem locum in Lectiones
antiquas suas transtulit Caius 13.35. Scribam significationi Aegypti, aut prophetam, aut splenem aut odoratum,
aut risum, aut sternutationem, canem pingunt. Scribam quidem, quoniam eum qui debet esse perfectus scriba,
oportet multa meditari, adlatrare omnes quodammodo, agrestem esse nemini gratificari, quemadmodum nec
canes. Prophetam, quoniam præ cæteris animalibus admiratur canis, & obtutu firmo intuetur simulacra deorū,
quemadmodum prophetam. Splenem, quoniam leuissimum splenem canis habet: & ex eo mors estilli, & rabies
aliquando: & ministri canem curantes, cum est moriturus, vt plurimum splenetici sunt. Odoratum vero, risum,
& sternutationem: quoniam qui planè sunt splenetici, neq; odorari, neq; ridere, neq; sternutare possunt, Orus in
Hieroglyph. interprete Bernardino Vicent. Magistratum scribentes iterum canem pingunt, cui addunt regiam
stolam nudæ figuræ appositam: Qnoniam quemadmodum canis, vt tante dictum est, in deornis simulacra intentis
oculis proficit: sic & magistratus antiquis temporibus in nudum regem prospiciebant, cuius gratia vendicat
sibi regiam stolam, Orus ibidem. Et alibi, Canis auersionem significat. In homine impudente etiam pro quo ranam
pingunt, canis meminit nescio qua ratione, nam cum ranam in oculis sanguinem habere dixisset: & impudentes
esse, quibus tales sint oculi, subiicit, Hinc illud Homer, Ονειρεποντες θεοι αιτιον: quasi vero canis etiam
sanguineos habeat oculos. Canem album fidei symbolum esse iam suprain d. ex Gyraldo docui. Veteres iurabat
per canem, vt in Anfere dicemus. Rhadamanthus incepit iurare per canem & per anserem, ne quavis occasione
Deum nominaret, Eustathius. Cur sacerdotem (flaminem dialem) cane & capra abstinere, & ne tangere quidem
aut nominare oportuerit, explicatur à Plutarcho in questionibus rerum Romanorum. De capra alijs: Quod
ad canem, inquit, minus quidem ille libidinosus, minus etiam quam capra fœtidus est. Dicunt tamen aliqui non
fas esse canem arcem Athenisingredi, vt neq; Delum insulam, eò quod in propstulo coeat, tanquam boues, fues
& equi in thalamis, non autem publice & inuercundem misceantur. Sed illi veram causam ignorant: sic circa enim
a sacris & asylis templis canem arcent, vt pote animal pugnax, vt tutum accessum supplices habeant. Videtur autem
Louis quoq; sacerdos, via quædam vel ædes vel in imagine Louis existimatus, ad quam libere supplices nemine prohibente
aut terrente confugerent. Quamobrētulus eius in vestibulo domus erat &c. Ad hæc canis animal im-
purum credebatur, nec vlli cœlestium deorum sacrum, sed Hecata, Marti, &c. (vt inferius repetat.) Hæc Plutarchus.
Canem alere in Delo nefas erat, Strabo lib. 10. Magi Zoroastreni secuti canes, gallinas (σορ. ταρ.) & terrestres
echinos bono Deo attribuant, aquaticos autem malo, Plutarchus. Panegyrin canum menie Augusto ab Ro-
manis

manis solitam celebrari, auctores Græci sunt, monumento urbis captæ ab Gallis. Tunc verò cædebantur canes, qui & *ανθράκει*, id est sine latrato agebāt, an scribus ampliter sonoreq; inclamaatibus. Hoc ipsum arbitrò à Plinio significatum lib. 29. vbi canes ait annua pendere supplicia inter ædem Iuuentutis & Sumani, in furcas viuos arbore fixos sambucea, Cælius. Viue canes cruci sambuceæ affigebantur à Romanis. & ansere insidente inter ædes Iuuentutis & Sumani deferebantur, Gyraldus. Sed hac de re etiam in Ansere dicam. Caribus exta canis deis offerre mos fuit, vnde factum est prouerbium Caricum sacrificium: nam pro hirco canem mactabant, aut lores Diogenianus, Hesychius, Arnobius. Meminit etiam Suidas. Catulos laetentes adeo pueros existimabant ad cibum, vt etiam placandis numipibus hostiarum vice terentur his, Plinius. Apud Boeotios expiatio fieri publicè solebat cane per mediū duas in partes dissesto, inter quas transibant, Plutarchus problemata iam citato. Vbi apud Græcos canis immolaretur, Leonicenus in Varia historia 1.6. Romani in Lycais, quæ Lupercalia vocant, Februario mense canem immolant, cuius rei causam Plutarchus in quæstionibus Romani inquirit: Canis sacrificio, inquit, omnes ferè Græci vtebantur, & etiamnum quidam vtuntur ad expiations. Et Hecatæ catulos cum alijs ad expiationem pertinentibus exponunt: & eos qui expiari opus habent catellis lustrant, (*περιστατεῖσι*) hoc expiandi genus perisylacismos vocantes. Aut quia canis lupo inimicus est, ideo in Lupercalibus immolatur. Aut quia Lupercos in urbe discurrentes canes latrant & molestant. Aut quoniam Pani hoc sacrificium peragitur, cui canis propter caprarum greges gratius habetur Hæc Plutarchus. Idem in eodem cur canis in urbe non appareret cum rem diuinam Herculi faciebant, hanc rationem afferit: quoniam canis Herculi semper molestus fuerit: vt Orthus (sic suspicor legendum pro *υρθος*) & Cerberus; & cum Lycynij filius Oeonus propter canem occisus esset ab Hippocoontidis præliari cum ipsis coactus præter multos alios amicos Iphiclim fratrem amilis. In Lupercalibus capre candidæ immolabantur vel (vt alij tradidit) canes, Gyraldus. Plura de Lupercalibus eorumq; ritu leges apud Plutarchum in vita Romuli: Vide ne non rectè Gyraldus ex Plutarcho citet perisylacismum sacrum esse ex catulis; sacrum enim vel sacrificium ab expiatione differt. Cur Genetæ manæ dictæ canem sacrificat, & ne quis ex domesticis *χειρούσι*, id est bonus euadat, precantur? An quia Geneta generationis dea est: & quemadmodum Græci Hecatæ, sic Geneta Romani canem immolant pro domesticis? Socrates quidem Argivos scribit Ilithyia, id est Lucine canem sacrificasse facilioris puerperij gratia. An forte hec precatio ne quis domesticorum bonus fiat, non ad homines, sed canes domesticos pertinet? canes enim asperos & terribiles esse oportet. An quia defunctos *χειρούσι* & *ηγουλούσι* nominabant (id est bonos & elegantes) ne quis ex domesticis moriatur, obscurè petunt? nec mirum, cù Aristoteles quoq; referat in pacto Arcadum cum Lacedæmonijs *μηδένα χειρούσι πείνειν* pro eo quod est neminem occidere scriptum fuisse referat, Plutarchus in quæstionibus Rom. De Gynæcea & Geneta deabus vide Gyraldum Syntagmate 17. Genito mane catulo res diuina fit, & in coenis deum etiamnum ponitur catulina, Plinius. Ego pro Genito mane legendum puto Genitor manæ, vel vt Plutarchus scribit in Rerum Romanarum quæstione 50. *τετελητή μάνη*, deæ scilicet ita vocata: manum veteres boni vocabant, quanquam Gyraldus Bonam deam. quæ & Rhea vocatur & alio nomine Gynæcea, vt ipse inquit, à Geneta dea separat Syntag. 17. Cynetiam, *κυνετιαν*, Hesychius & Varinus interpretantur *Ἄγεως κάρη*, *ἢ Κύνεων Περθεύ*. Quamobrem laribus ijs quos proprie præsides (præstites) vocant, canis assilit, & ipsi canum pellibus vestiuntur? An quia præsides domus custodes esse conuenit, exteris terribiles, quemadmodum canis est: domesticis verò mites ac benignos? An potius verum est quod Romanorum quidam dicunt, & Chrysippo philosopho probatur, malos quosdā dæmones circuire, quorum opera dij tanquam lictorum & carnificum vntant puniendis impijs & iniustis hominibus: & ex horum numero etiam lares sunt, noxijs dæmones vitæ & familiarum inspectores: eamq; ob causam caninis pellibus amiciuntur, & canem afflentem habent, vt quin malis hominibus inuestigādis puniendisq; acres natura sint, Plutarchus in causis Rom. Lar familiaris ab antiquis, teste Plauto, in canis figura efformabatur, Gyraldus: Et mox, Valde (inq. iit) considerandum puto, quid tandem sibi Cornutus seu Probus grammaticus in Persij Satyris voluerit, cum scribit: Succinctis laribus, inquit, quia Gabino habitu cynomia, id est canina pelle dei penates formabantur, obuoluti toga supra humerum sinistrum, & sub dextro. De Serapidis cane in Cerbero dicam in canibus diuersis cap. 1. Hecatæ canis immolabatur, vt quæ Proserpina existimaretur, vt Plutarchus scribit: & Lycophronis interpres, citans illud Sophronis in Mimos, Οὐνούριον Βανεῖ ἔας λύντα φόρματα: hoc est, Canisq; baubans dissipat phantasmata. Cælius addit, sicuti *ερις* tinnitus quoq; aut eiusmodi quippiam. Huc respexisse videt *ορ Vergilius* in Bucolicis, hoc versu, Nescio quid certe est, & *Hylax* in limine latrat. Ab Hebro lumine haud ita dissita est ciuitas nomine Zona, post quam habentur Orphei querus sub quibus est Zerynthium antrum: quod tamen in Samothrace statuunt alij. & Lycophon esse Zerynthium scribit *κυνοσφαῖρος θεοῦ*, quam Hecaten interpretamur, Cælius. Hecaten *τερασσοφάλαιον* Ausonius tergeminum vocat, quod caput eius dextrum sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis, vt scribit Orpheus in Argonauticis, Cælius 20.6. Hecatæ canes antiqui tribuebant, Theocritus in Pharmaceutria, Τὰ κυνικὰ θεάτρα, τὰν κειτούλανες τεργεούνται, Hoc est, Terrestri Hecatæ, quam & catuli metuunt. Scholia addunt à poeta id dictum quoniam catuli auferrent Hecatæ cenam, Gyraldus: (malim, quoniam catulos Hecatæ pro cœna offerrent. Plutarchus, *Χειρίς δὲ τοντον θεάτρη περιβολὴ εἰσ τελεστινών, σποροπαιῶν & καταρποίων ἐπί τε ποιῆσιν*. Tibull. Sola feros Hecates perdomuisse canes. Scribit Sophron, & item Lycophon, à Diana canes iugulari: quin & speluncā fuisse Hecates in Zerantho, Lycophon hoc senario recinit, Ζερανθον ἀντεον τὸ κυνοσφαῖρον θεοῦ, (vel vt Cælius legit *τὸ κυνοσφαῖρον θεοῦ Λατών*) Zerantho est antrum Canis iugularis deæ. Putauit autem id fuisse in Samothracia: Stephanus citans hunc senarium, in Thracia: Nicandri interpres ibidem ad quercus Orphei. Verum enim uero (inquit Gyraldus) si eadem Hecate & Diana sit, non mirum illi attribui canes, vt venatrici Hinc Liuius Andronicus in hymno, vt est apud Terentianum, Dirige odoris sequos ad certa cubilia canes versus est myurus. Vergilius, Notior vt iam sit canibus non Delia nostris. Porro ait etiam Phurnutus, canes ideo Triuiae sacratos, quod illi iugulari solerent. Alij, propter venationem. Quidam etiam attribuunt, quod & Proserpina putetur, cui canes, id est Furiaz ascriberentur. Horatius Serm. 1. Viderat infernas errare canes: (*κύνων δέ νυνις, Varinus:*) Vel quod, vt ait Vergilius, nocturnis Hecate triujs vulata per urbes. Ad hæc scribit Hesychius, simulacrum Hecates canem fuisse, vel quod ei immolarentur canes: vel quod ipsam nonnulli cum capite canino, hoc est cynocephalon effingerent, Gyraldus. Exta canum Triuiae vidilibare Sabæos, Et quicunq; tuas accollit Aeme niues, Ouid. De sacrificio Hecatæ celebrato Romæ Idibus Augustis plura vide apud Gyraldum Syntag. 17. Canes adhibebantur Aesculapij templo, quod is vberibus canis sit nutritus, Festus. Cynetheus Jupiter sic cognominatus, quoniam venationem Arcades, ut poterudes (rusticoris vitæ homines) antiquitus exercebat: venandi verò ars cynegia & cynegice

gatice Graece vocatur cynegētes & cynegōs venator: quare cynegetes Iouis p̄tius cognomē ipse putarim, quain Cyñtheus: licet id libentius docti quidam (Cael. 16.3) scriptis suis afferant, Gyral. Catuleana Minerua dicta, de qua Plin. lib. 34. de Euphranoris Alexandro, id est Paride agens: huius est, ait, Minerua Romæ, quæ dicitur Catuleana, infra Capitolium à Q. Lu etatio Catulo dicata. Sunt qui libentius Catulianam legant, Gyrald. Canes à Caribus Marti immolari A pollodus & alij scripsierunt, teste Arnobio. Marti veterum quidam canes immolabant, propter eius animalis audaciam, Gyrald. Εν Δακεδαιμονι τῷ Φοινικῷ θεῷ Ιησού Εὐαγγέλων στύλας, ἐπιτύμβιοι, Plutar. Marti canes immolant Καὶ τὸ θεόν τὸ θεῖον Θεοῦ Φυρνοῦ. Lacedæmonij Marti Enyalio canem mactabat, vt ait Pausanias in Lacon. Scribit enim ephebos Lacones cum pugnā essent inter se inituri, Marti canis catulum noctu immolasse, deo scilicet validissimo victimam validissimam inter cicures dicare se arbitratus. Subdit idem, catulos quod sciat, non sacrificari ab alijs Græcis, Colophonijs exceptis, qui catellam nigrā nocturno tempore immolabant Triuix, τῇ ἐνοδίῳ. Quare mirum est quosdam Enodio deo scripsisse potius, cum Mercurius eo cognomine dictus sit, Gyraldus. Quidam humana cum brutis iungebant: & quæ in natura dissimilia erant, vt ait D. Athanas. deos suos fecerunt, cynocephalos, ophiocephalos, &c. Nec Anubin modo canis facie: sed & canes ipsos in tota Cynopolitanā præfectura coluere, Gyral. Omnipotensq; deū monstra & latrator Anubis, Verg. lib. 8. quo loco Seruius, Hūc volunt, inquit, esse Mercurium, ideo capite canino pingitur, quia nihil est cane sagacious. Tertullianus & D. Augustinus videntur cynocephalū pro Anubi deo ponere, quod scilicet capite sit canino, non enim cynocephalum animal intelligūt. Nos in templā tuā Romana arcepimus Ism, Semicanesq; deos, Lucan. Semihominem canē Sedulius dixit. Plura de Anubi, & cur capite canino effictus sit, apud Gyraldum lege Syntag. 9. vnde hæc etiā desumpsimus. Aegyptus Harpocrate quoq; habuit & cynocephalum siue Anubim: quorū imagines digitis gestare, moris etiā Romani fuit quandoq; Cælius. Canē (alij ad Anubiu hoc referūt) Aegyptij venerantur, ex eoq; legē quampliā vocitarūt: cur id faciant, duplīcem causam afferunt: Alterā, quod cū lsis vīque quaq; Osyrīm quereret, canes præcurrentes, partim vna cū ipsa puerū inuestigare conarentur, partim feras reprimeret: Alterā, quod cum stella canis (quē Orionis fuisse fama celebratū est) exoritur, tum cū ipso pariter Nilus se attollens irrigationem in terrā Aegyptum inuehit in agrosq; redundat. Quamobrem canē vt fertilis aquæ conciliatorem Aegyptij venerantur, Aelian. Sunt qui lingua Aegyptia Anubin canē dici affirmant. Aliqui eundē Mercurium interpretantur, & Hermanubin quoq; vocant. Strabo lib. 17. in templi Heliopolitani descriptione, In ingressu fani, inquit, est paumentū latitudine iugeri aut paulò minus, longitudine vero tripla quadruplā, & hoc Dromus dicitur, de quo Callimachus, Οὐρανὸς ιερὸς οὐρανὸς Αὐρανός. Quid verò, quod enixa Nephthy Anubim, lsis subiicitur? Nempe quod Nephthys ea est obscuritas quæ sub terra latet. lsis ea lux quæ supra terrā emicat. At finitor circulus, quē horizontem vocant, vtriq; cōmunis Anubis dicitur. & iure cani comparatur. Iuxta enim die noctuq; canis videt: & eam videtur apud Aegyptios vim habere Anubis, quam apud Græcos habet Hecate, cœlo scilicet terraq; pollens. Alij Anubim Saturnū existimant, quod ex se pariat & ob id vīvō appellatus creditur. Adde quod antiquitus ab Aegyptijs canis maximos honores meruit: quoq; occiso abiectoq; Apia Cambyses, ex eo nihil omnino gustarit, Cælius Calcag. in Rebus Aegypt. Herodotus in Euterpe ait in Aegypto canes in sacris loculis sepeliri consueuiss. Oxyrinchitæ in Aegypto, cum viderent cynopolitanas oxyrinchum piscem edere, ipsi etiā canes sacrificarunt & ederunt. Plutarchus. Onosceli da mones, mares se vt plurimum exhibent, interdum quoque leonem & canem induere videntur, Cælius 1.47. Cynades, Κωνσταντῖνος, Neptunus, Athenis colebatur, Helych. & Varin. Meminit eius Gyraldus etiam. Canario augurio (vt supra etiam dixi) cōstituebantur dies, priusquam frumenta vaginis exirent, & antē quam in vaginas peruenirent, à cane ducte vocabulo. Siquidem rutilæ canes, id est non procul à rubro colore immolabantur, vt ait Atteius Capito, canario sacrificio pro frugibus, deprecādæ sūtiæ causa syderis Canicula, (hoc, vt scribit Festus, Iulio mense fiebat.) Legimus in Græcorum monumētis, Exurrente quandoq; Cycladas insulas Cane, atq; inde sterilitate multa ac siccitate consequuta, qui in Ceo habitabant, ex oraculo Aristæum Apollinis & Cyrenes filium accersuerunt: aduenit is, ex Arcadia secum quibusdam ductis, templumq; erexit Iouis, quem vocavit Icmatum, quasi tu pluviū dicas. Canē quoq; rebus diuinis operatus placuit, Ceisq; legē instituit, singulis annis eiusdem seruarent exortum cum armis, ac eidē rem obirent diuinam: Ex quo Argonauticō secundo Apollonius, Κέφαλον τοῦ νῦν λεγέντον Ανταλίων τοποθεσίαν ήταν οὐρανός. Cur vero plancidis Canicula ardoribus immolarentur canes, nulla (quod sciām) idonea redditur ratio: nā & Ouidius Fastorum 4. ita canit, Pro cane sydere canis hic imponitur aræ. Et quare fiat, nil nisi nomen habet. Cur autē rutilæ, forsan de Aegyptiorum superstitione duxerit initia, quando boues ruffos gentium illarū ritu immolare permittebatur, quod Typhoni per similes viderentur, &c. Cælius. Ego propter similitudinem rutili Caniculae coloris id potius obseruatū conicerim. Festum quo ex canibus res diuina fiebat, recte à canum cæde nominari Cynophontis potest: cuiusmodi apud Argos celebratū videtur quandoq; Cælius. Ceos solerter quo tannis ortum Canicula obseruare, &c. supra scripsi ex Ciceronis lib. 1. de diuin. Rubigo deo vel Robigini deæ, ad arcendam ex festibus robiginem veteres mense Aprili extis canis & ouis sacrificabant, vt Ouid. in Fastis testatur, Gyrald. Nisi prius catulo feceris, Columella.

PROVERBIA.

Agnos canibus obijcere, Προσάλλειν τοῖς κυνῖν ἀγραν, dicebatur qui imbellem & litium imperitū calumniatoribus & exercitatis exponeret: hemistichium est heroicū, Erasmus ex Diogeniano. Agnini lacribus alligare canē, apud Plautū in Pseudolo. Lactes dicūtur intestina molliora. Qui canē alligat, inquit Erasmus, intestini agnini, is non modo canē amittit, verum & prædā vtrō dederit fugitiuo. Sic qui credit homini male fidei. Teipsum non alens, canes alis: Λύτραν τοῦ τρέφων κύνας τρέφεις, in eum dicebatur, qui cū pér inopiam sibi quæ sunt ad vitā necessaria suppeditare nō posset, conaretur aut equos aut famulos habere domi, &c. Si vel asinus canē mordeat, litem mouebit. Asino ossa das, cani paleas. Attali canis, in homines nimiū voraces. nā Attalicanis cibū glutiebat, non gustabat, Rauisius Textor. Quid cani & balneo? Τι κονικών κυνίδος έβαλανε; Utitur Lucianus aduersum ineruditū multos emptitatem libros. Id ē in Parasito, Καὶ ἐπει γέ δορέ, ιαγουανοί φιλέτης ποτὲ εἰπὼν εἰναι εἰς βαλανείων νῶν, Quadrabit in eos qui ad rem quampliā prorsus sunt inutiles. Vsum huius prouerbij nō prouerbiale, cū philosophus à cane rab. morsus balneum ingredere tur, supra ostendi. De vsu huius prouerbij vide plura apud Cælium 30. 15. Ut canis ē Nilo: Qui leuiter ac obiter artē quampliā, aut authore degustant, hi cū canis ē Nilo degustare dicētur. Id adagij natū cīt ex apophthegmate quodā, cuius meminit Macrobius Satur. lib. 2. cap. 2. id est huiusmodi: Post fugam Mutinensem querentibus quid ageret Antonius quidā familiaris eius respondit: Quod canis in Aegypto, dicit 70 & fugit.

& fugit. Nam in illis regionibus cōstat canes raptu crocodilorum exterritos, bibere & fugere (aliās, currere & biberē.) Solinus ait, eos non nisi currentes lambitare, ne deprehendantur. Certum est iuxta Nilum amnēm currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occasionem pr̄bēant, Plin. De quo dicam etiam infra cap. I. de diuersis canibus, vbi de Aegyptijs. Simile habent Germani, Er lauft darüber, als ein han über die heissen kolen.

Ceruu canes trahit, in rem impossibilem vel preposteram. Theocritus in Thyrside, Δάφνις ἔτει βράσκει, Εταῖς κυνῶν ὡλαφοὶ ἐλνει, Germani, Dieroffz hinder den vnuagen spanner, Currus bouē trahit. Kuwōtys & canis oculum habere, in impudentes, vt supra exposui. Kuwōtys, qui caninam impudentiam cum vulpina astutia cōiunxit. Aristophanes Philostratum quendam (Atheniensem) lasciuusculē se ornantem vocavit cynalopeca, ex cane & vulnere concinnata dictione, nisi ad Cynnam scortum referre malueris, Cælus nam & περιβούνδη fuisse aiunt. Vocant item cynalopecas canes Laconicos ex vulpe & cane natos, Varin. & Hesych. Canis ad cibū, Kuwōtys θήραν, de ijs qui in suum properant exitiū. Qui canem volūt occidere, cibo ostendo alliciunt. Hesychius similia esse ait, Bos ad matationem, & Sus in vincula: Vide infra, Canis in vincula. Canis corio assuetus: vide post in prouerbio Canis intestina gust. Digna canis pabulo, Αἴγα ηνύχιον έπειροπάτρον, fermè perinde valet ac si dicas, Dignus operarius mercede sua. Et vix quisquam est tam inutilis minister, qui si non amplio salariō, certe vietū dignis esse videatur. Refertur à Suida. Simillimum illud Germanicum, Das pferd ist seines füters unerd. Canis digna sede, Αξία η νύχιον ήρωες, cum nouus honos obtigit cui piam immerenti. Sumpnum videtur à Melitæis canibus, quibus nonnullæ mulierculæ maiorem habent honorē quam ipsi maritis. Nisi mauis referre ad Anubim Acgyptiorum deum. Refertur à Diogeniano Canes vel catellæ dominas imitantes, vbi qui subsunt eorū exprimit mores (ferociam, arrogantiā, fastum, &c.) sub quoru imperio degunt. Videas autē & Melitæas opulentarum mulierū delicias, fastum, lasciuia, totamq; fermè morum imaginē reddere. Plato lib. 8 de Repub. de ciuitate licentiose libertatis loquens: Planè, inquit, etiā bestiæ quæ ab hominibus nutriuntur, quanto libiores hac in ciuitate sint quam alibi, nemo nisi expertus crediderit. Nā & catellæ, vt habet prouerbium, perinde a heræ sunt: & equi & asini tanta per vias libertate progressi consuecant, vt in obuium quenq; imperū faciant, nisi cesserit. Vna domus non alit duos canes, Ετις οὐδέ τελέθειν οὐδέ μόνον, senarius prouerbialis citatus ab Aristophanis interprete. Nostræ etiā duobus canibus in una domo, vel circa vnum os conuenire, suis prouerbij negant. Εὐνέψυχος δὲ οὐδέν, παρομιώδης, Varin, & Hesych. Videtur allusum ad Επειροπάτρον & Κυνωτυνα scuta, quæ totidem bubulus corijs obducta erant. Homerus Aiacis clypeum Κυνωτυνα vocat. Ouidius septemplicem: non quod integra septē boum haberet coria, sed quod quantocunq; corio septies plicato constaret. Aristophanes Τυμούς έπειρος dixit. Qui canē alit externu, huic præter funiculū nihil sit reliqui, Οὐκέτι ηνύχιον, τὸν τῷ μόνῳ ξύνοντει, id est, qui beneficiū collocat in ingratū, perdit operam. Nam canis alienus relicto fune quo alligantur, pristinum dominū repetit. Nostrates pereire aiunt panem qui vel pueris alienis vel canibus externis derur. Canē excoriatam excoriare, Suidas ait dici solere deijs qui iterum ea patiuntur, quibus aliquando fuerunt afflicti, Aristophanes in Lysistrata, τὸ Φερενεγέτες, κύνα σλέπεν οἰδεπούλι. Diogenianus ait conuenire in eos qui frustra sumunt operā: alij in eos, qui affligunt afflictum. Σχημα οἰδεπούλι αγέλαστον εἰς τὸ αἰδοῖον, Suid. & Varin. Canina facundia: Salustius apud Nonium Marcellum in dictione Rabula, Canina (vt ait Appius) facundia exercebatur. In eos, qui tantum ad maledicendum eloquentia studium exercebant: à rixa canum & oblatratu, sumpto epitheto. Siquidem rlitera quæ in rixando prima est, canina vocatur. D. Hieronymus in epistola ad Rust. monachum, Pomparum feculis procedūt in publicum, vt caninam exerceant facundiam. Idem obrectatores suos subinde canes appellat. De canina eloquentia superius etiam in voce canum non-nihil: & alibi in Cynicorum mentione. Aristophanes in Vespis duos canes inducit πόντη τηνός κενούλης. Canis festinans cæcos parit catulos, Η κύνων παρεύδεσσι τοφλά πίτει, in eos qui nimio festinandi studio rem parum absolutā edunt. Galenus in libro De semine, Ταῖς η κύνας ηδη πτερεί παραγίνεται τοφλά πίτει. Quanquam canum catulos Galenus manult imperfectos dici quam cæcos, quum talpæ propriæ cæcæ dicantur. Aristophanes in Pace, Η κύδων αινα λαβίσεται πολυδιετον τοφλά πίτει, Cæca parit properato Acalanthis tinnula nīxu. Et interim Græci grammatici dubitant quid sit acalanthis, alij putant nomen in signis canis deducere, οὐδέ τοις αἰναλὸν θεῖν, id est quod placide currat. vel οὐδέ τοις αἰναλὸν, id est à blandiendo. Alij suspicantur auem esse, Aristophanis interpres, Etymologus, Suidas. In Auibus quidem Aristophanes vbi diuersis dijs diuersa auium nomina imponit, Dianam Acalanthin vocat, alludens ad aliud cognomen eius Colænū. Periculosoū est canem intestina gustasse, Χαλεπὴν χρεῖαν κυνῶν, Theocritus Idyllio 10. Admonet ad agium haud facile temperare à peccando qui semel illecebrem vilam, velut autorariantur vitiorum degularit, Οὐδὲ κύνων πανούσι τὸν αἴταῖς συντρεπεῖν μαζῶν, Lucianus. Effertur & ad hunc modum, vt Theocriti Scholia stes indicat, Χαλεπὴν μαζῶν κύνων συντρεπεῖν, id est, Periculosa res est canis, quæ didicit arrodere coria. Horatius in Sermonibus. Quæ si semel vno De sene gustarit, tecum partita lucellum, Ut canis à corio nunquam absterrabitur vox. Idem nostris in vsu est, An den lepplin oder riemen lernend die hünd läder effen, id est. Canes rodendo corrugias, corium edere discunt: sic Latini, Dicendo dicere discunt. Canis circum intestina, Kuwōtys έντερος, vbi quis res eas, quarum esset cupientissimus propositas consiperet, quibus frumento non liceret, Canes enim oberrant circum intestina, deuoratur nisi fustum timerent. Suidas arbitratur accommodari posse in resinutiles & insuflatiæ: intestina enim non facile deglutiri à canibus, ac deuorata reuomi plerunque. Præstat canem irritare quam anum, Πολὺ χειρον ἐστὶν ζεβρας γαῦν η κύνων, senarius Menandri. Tetigit (vel calcauit) lapidem à cane mortuum, in iracundiore & ad dissidia propensum: & forte in hominem conuiciatorem ac rixosum. Plinius 29.5. de veneno rabidi canis agens: Tanta, inquit, vis mali est, vt vrina quoque calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habentibus. Mitius hoc miretur, qui cogitat lapidem à cane mortuum, vsq; in prouerbium discordiæ venisse. De vsu huius prouerbij vide etiam Cælium 26.27. Οὐδὲ η κυνόδηπτον ηρύπλας λίθον. Στάσιν πονηρὰν έξεγέρει τοῖς φίλοις, Philes. Iracundos simul & timidos homines, (vel qui timiditate hostem præsentem declinant, ac per dissimulationem ad alias nugas dilabuntur, vt qui secundum prouerbium cum adsit vrsus vestigia querunt:) recte aliquis comparet cum Platone lib. 5. de Rep. πίκουν δίοις, δε τοῦ λίθου οἰκτην τοις βαλόντων οὐχ οἰστόρην, id est catulis qui lapides mordēt, cum eos qui iecerint nō ausint attingere: confert autem Plato canibus qui lapidem mordent, eos qui cæsorum cadavera spoliant. Refertur & alibi ab Erasmo, Canis sauiens in lapidem, Kuwōtys η λίθον άγαντεσσα, in eos qui mali sui causam imputant, non ipsi auctori, sed alteri cuiuspiam. Pacuvius apud Nonium in armorum iudicio, Nam canis cum est percussus lapide, non tam petit illū qui se iecit, quam eum ipsum lapidē quo iecitus est petit. Quare canes relicto homine qui iecit, lapidē mortui insectantur. Vide Plutarchum in Cœlis naturalibus 37. Alciati Emblema, quod inscribitur, Alius peccat, aliis plectitur.

Arripit ut lapidem catulus, morsuq; fatigat, Nec percussori mutua damna facit. Sic plæriq; sinunt veros elabier hostes, Et quos nulla grauat noxia, dente petunt. Δαΐζεροι canes dicuntur, qui clam accedentes mordent, inde senarius ille prouerbialis, Σάνιες θεοντος καὶ κύνων λαῖς θεργός, & Blandiédo mordes, & canis lathargus, es, in eos qui benevolentiam simulando, lœdunt interim. Δαΐζερον exponit Varinus καὶ φοδάκτης θεργός. Et alibi, Δαΐζεροι κύνες, καὶ φίως μάκινοτες, & Δαθέργυς λαθραῖς. Huiusmodi cané στυρέπτης etiā & λαθροδάκτης dictū inuenio. Meus est isthic clā mordax canis, Plautus in Bacchidibus. Αἰγεῖδης φράσαι κυναλώπεια, μή σε δολεῖσθ, Δαΐζερον, ταχύπτεν, δολεῖν κερδῶ πολυδριν, Aristophanes in Equitibus Philostratum notans: cuius supra etiam memini. Διταρροί κύνα, ωδὴ τὸ λιαν αἴρειν ταχὺ εἶναι, Varinus. Διταρρούς, σούρπτης, idem. Διταρροῦ per η nomen fuit canis Hippamonis. Huc pertinet etiam adagium Κέρων σώμαν, δητότ' ἀνθεπνῆς θάτηρῶν, Εξέδετης τε τὸ θύψον, ὅπερ σύ περ ἀλλοσσοις Χάροις. Pro eodem frequenter usurpat aīnākētēn, quod canum est, auribus, cauda, totōq; corpore blandientium: vt in eadem fabula, Τὰ μὲν λόγια αἰνάκειμε. Cum cane simul & lorum, Σὺν τῷ κυνὶ καὶ ιπάντα, Eudemus indicat dici quoties simul omnia pereunt, vt nihil omnino sit reliqui, ne spes quidem recuperandi quod perijt. Canis magdalina viuens, prouerbum supra retuli parte 3. huius capit. Masculi canis complura cubilia, Πολλαὶ κυνὸς ἄρτες ἐνναντιοῦ, hemisticthium heroicum prouerbiale, in hominem mulierosum, peculiariter eum qui non contentus certo toro, passim per aliena cubilia voluntari gaudeat. Canis mendico auxilians, Κύνων πολυχωροῦσθεν, vbi quis nobis aduersatur & diuersis studet partibus, is cuius auxilio nitebamur. Nam canes infesti sunt mendicis, velut ipso τέχνοις, nisi si quando frusto panis corrumpuntur. Quasi nullus cani, vbi certum firmumq; præsidium significamus, vt supra in collarium mentione retuli. Non magis quam canem: Odium & contemptum vulgo declarant canis vocabulo. Horatius, Odit cane peius. Plautus in Amphitryone, Expectatum eum salutat hand quisquā magis quam canem: sic enim legendum opinor, vt constet ratio carminis, Erasmus. Prouerbum Odit cane (nimis rabido) peius & angue, etiam alibi tractat Erasmus Chiliad. 2. Cent. 9. Canem naribus prendere id est provocare mordacem & nocitūrum, Synesius in encomio caluitij.

Canis panes somniants: Sunt quibus prouerbiali figura dictum videatur illud apud Theocritum in Piscatoribus, Καὶ δὲ τὸ ψυχοῦ Πάσον κύνων ἀρτως μαρτύεται, ιχθύα νηγών. Sensus est vnicuiq; ea per somnū occurere, quæ impense desyderat, vel quibus magnopere deditus est. Erasmus apud Theocritum pro ἀρτως legendum suspicatur ἄγρως id est agros, vel ἀγρας, id est venationes: quoniam apud Aristotelem legatur, audire nos s̄pē numero canes dormientes venationē somniare. Ego ipsum dum hæc scriberet Erasmus somniasse puto: nihil enim huiusmodi apud Aristotelem reperitur: cuius de somnijs canū lib. 4 historiæ animaliū cap. 10. verba hæc sunt: I tem somniare non solum homines, sed etiam equos, & canes, & boues palam est, &c. Declarant id canes suo latratu quem per quietem agunt: nec aliter Græca habent, quæ cum Gazæ translatione contulimus. Ad hæc cōmunius est, & xque ad omnes pertinet canes panem somniare: venationem, non item. Quamobrem non est vt cum Erasmo emendatiorem hac parte Theocriti codicem expectemus. Pellem caninam rodere, prouerbiali metaphora dixisse videtur Martialis, pro eo quod est hominem maledicū & improbum conuicijs insectari. Sic enim scribit in obtestatorem quendam & oblatratorem: Non deerunt tamen hac in vrbe forsitan, Vnus, vel duo, trésue, quatuorue, Pellem rodere qui velint caninam. Ductus per phratores canis, Αἴγερψ Φρατίρων δικιων, vbi quis incidet in eos quibus poenas det. Phratria Athenis dicebatur tertia pars tribus. In comitijs autem si quis canis intercurrit, continuo petebatur à populo. In canis podicem inspicere: Τέτρῳ μηδὲ εἰνοὶς κυνὸς ποτελεῖς, Aristophanes in Ecclesia zusis. Interpres admonet vulgo dici solere in cæcutientes, (εὐθυλμῶνται, id est lippientes, Varin.) adscribens & hunc trochaicum, Εἰ κυνὸς ποτελεῖς ἵραδη καὶ τε ἀνδρῶντεων. Allusit eodem & in Acharnensibus, τοῦ εἰνοῖς 40 Φυγῆτε τὸ περικτόν κυνός, Erasmus Chiliade 2. Cent. 2. Et rursus Chil. 4. Cent. 2. E. canis podice, dictum (inquit) videtur à Luciano, pro eo quod est rebus anxijs atq; angustis, quod ea pars arctior sit huic animanti, quamobré & excernunt difficilius. Nam a sinum suum finit his verbis, Ενταῦθα τε τὸ τοπίον ἔχουν, καὶ ἀνθίμων ἔχουν, μαδία τοῦ εἰνοῖς περικτοῦ, τοῦτο μὴ τὸ δέλτης; ἀλλ' εἰς δύο τοιχεῖας, Άλφι μαρτηρία πάντα, καὶ ταῦτα μετὰ δικαὶος διατετάχθησι. Vulgo iactabatur & in Zenonem teste Laertio, quod in canis politico de republica conscripsisset, vel quod nimis anxiæ, vel quod incepit. Canis in præsepi, Η κύνων εἰ τῇ φάτνῃ, in eos qui nec ipsi fruuntur re quapiā, neq; reliquos itē sinunt vti. vt canis in præsepi nec ipse vescitur hordeo, & equū yetat vesci. Lucia nus aduersus indoctū, Αλλὰ τὸ κυνὸς ποτελεῖς, τὸ εἰ τῇ φάτνῃ κατακεκτενίσι, τὸ εἰ τῇ ποτελεῖς καθέσθιε, τὸ εἰ τῇ ποτελεῖς δυναμένω φαγεῖν θατιζέπι. Τῇ φάτνῃ τρεπάγεις τὸ κυνά, εἰ τοῖς τὸ Λιόνων αγεῖς οὐδὲν. Suidas in prouerbio Οὐδὲν τρεψεῖς τὸ Διάνυστν. Hoc est, adfers quæ ad rem nihil atinent, ex his vero quæ pertinebant ad causam propositam nihil adserit. Caninum prandiu, id est abstemium, & in quo nullū vinum biberetur: propterea quod peculiariter nature proprietate, canes à vino abhorret. A. Gellius lib. 13. cap. vltimo; Eius autē loci in quo id prouerbiū est, verba hæc sunt, nimirū ex M. Varrois Satyrarum libro, qui οὐδεποτε γένος, id est aqua rigens inscribitur. Non vides apud Mnesitheum scribi tria genera esse vini, nigrum, album, medium, quod vocant οὐράνιον, id est gilum: nouum, vetus, mediū. Et efficeri nigrum, vires: albū, vrinam: mediū pepsi, id est concoctionem. Nouum refrigerare, vetus calfacere, medium vero esse prandium caninum. Quid significet, inquit Gellius, rem leuiculam diu. & anxiæ quasiuiimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninū dicitur, quoniā canis vino caret. Cum igitur medium vinum appellasset, quod neq; nouum, neq; vetus esset & plerunq; homines ita loquantur, vt omne vinum aut nouum esse dicāt, aut vetus, nullam vim habere significauit, neq; noui, neq; veteri, quod medium esset. Idcirco pro vino nō habendū, quia neq; refrigeraret, neq; calfaceret, Hactenus Gellius. Plautus etiā in Casina, caninam cœnā vocat, quæ abstemia & sine vino sit, sunt qui caninum prandiu ad caninam appetitionem cōtra Gellium putent referendū, Cæl. Vinum mediū præ aqua veterib; videtur accipi, quoniā vinū omne aut mustum sit, aut vetus. Cælius. qui ex Mnesithei verbis iam recitatis id probare conatur, mihi non videtur. Cynicum conuiuum, id est, cynicorum philosophorū, vbi lentes ferè cibus erat, aqua potus, Athenæus lib. 4. describit. Promeri canes, vide infra cap. 9. de canibus in Euripidis historia. In puteo cū cane pugnare, Εὐ φρέατην κυνομάχειν, in eum cui res esset cum improbo aliquo, quem declinare non posset, Apostolius. Simile huic est, In puteo constrictus. Plato in Theateto, τις ξενίστης φυτεύει τοιχία, τὸ λειχέμιν, εἰ φρέατην κυνομάχειν. Quadrabit in eos, inquit Erasmus. qui in angustias eas redacti sunt, vt extricare se nullo modo possint. Rabidi canis morsus, Δημητρίου λυθρόν, prouerbiū in eos, qui infecti ipsi malorū congressu, alios itidē inficiunt. Etenim recepta opinio est, & exposta à Luciano: non modo rabie agitari & aquam expauescere, quos ita affectus canis momorderit: sed & ipsos item retinere vim, eundem imprimendi morsum, atque ita deinceps fieri hydrophouicos

phouico; omnes, vt fiat quædam rabidorum catena. Lucianus, Καὶ οὐ τίνει λακας, αὐτὸς ἐπέλεγετος, Αγάθης εἶπε
τοιᾶσιν φίλουατον, οὐ τιδεῦνταν ναὶ ποτὲ οὐδὲ γυατό;. Pro malo cane suem, reposeis, Αντικανῆς κυνὸς σὺν αἴταιτος, id
est pro re vili pretiosam. Sus enim esculentus, canis haudquam vescens est. Refertur à Diogeniano. Canis pec-
catum sus dependit, Τούτῳ δὲ τοιαντινὰς quorūdūs pro ijs quæ peccauit alius, alius dat pœnas. Aliter catuli long-
ge olent, aliter sues, Plaut. in Epidico. Quod dictō significat non vestē dignoscī hominē ab homine, verum incisie
natiūm quiddam, genuinum ac propriūm in unoquoq; quod in ipso vultu oculisq; eluceat, quo hominū in-
genū discernas. Similiter Martialis, Omnia cum fecit, Thaïda Thais olet. Hodie de cane vulgo dicunt, eum in
suo sterquilinio plurimum audire, Erasmus. Vide in Gallinaceo h prouerbium, Gallus in suo sterquilinio pla-
rimum potest: Λέων τριπλασία, τετραπλασία, εἰς βασιλεὺν πονεῖ: Sit condus (vel, pronus) in reliquis canis esto si liber, vt Erasmus
vertit: In eum cui felicitas immerenti contigisset, peculiariter in eunuchos. Tamia quæstores erāt Athenis, &c.
vt Suidas refert. Erant & tamia triremium. Is magistratus interdum furacibus committebatur, non integris &
incorruptis viris. Per ironiam dici potest de eo, qui dignitate inuadit, nibil laboras quam eruditio nem, quosue
mores postuleat ea dignitas. Canes timidi vehementius latrant: Q. Cui tuis lib. 7. demonstrat huiusmodi prouer-
bium apud Bactrianos vulgo iactatum fuisse, Canis timidus vehementius latrat quam mordet. Cui simile allego-
riam subiicit, altissima quæque flumina minimo sonolabi. Germanni etiam utramq; sententiam in nostra lin-
gua prouerbiale habemus.

Canis in vincula, *Kύρως θεορία*: vbi quis seipsum in seruitutem, aut in malum aliquod inijiceret. A canibus sumptum vtrō se præbentibus vinciendos cibū lenocinio, Autor Zenodotus, Hesychius & Suidas indicat in eadem sententiam dici Bos in vincula. Supra etiam ex Erasmo similiter exposui parœmiam Canis ad cibum. Canis vindictam *Kύρως θεορία*, subaudi passus est, aut aliud commodius: Macedonicum adagium in eos qui præter expectationem poenās dant ijs, quos aliquid loquuntur: natum ex morte Euripidis, de qua infra de canibus diuersis cap. i. Canis reuersus ad vomitum, *Kύρως θεορία έπειρα*: in eos qui relabuntur in eadem flagitia, à quibus aliquando sunt expiati. Refertur in epistola D Petri, adiecto etiam altero simili proverbio, Sus lota ad volutationē censi. In eadem sententiā Hebraus ille Parœmigraphus, Sicut canis (inquit) qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam. Nam hunc, ni fallor, locum Petrus designauit. Sumpta metaphora à canibus resorbentibus quod euomuerint. Noli canibus sacram nec subibus margaritas obijcere. Matth. 7.

Cynadra fons proverbio occasionem dedit, ut supra dixi parte i. huius capituli. Chius ad Coum: hoc etiam supra explicatum est ibidem.

His subtexam Germanica quædam adagia, in quibus mentio canis fit, & Latina quibus sensu conueniunt adiungam. *Vvan der alte hund beller, so fol man aufsehen:* Prospectandum vetulo cane latrante: hoc est, ne quaquæ negligendum quoties senes periculum cauendum admonent. Canes enim vetuli non latrant temere, quemadmodum iuuenculi. Meminit Erasmus in proverbio, Eum asculandum, cui quatuor sunt aures: *Vvan man den hund sch liben will, so bits er lader geissen:* Quoties canem verberare libet corium vorasse dicitur, Occasione dūtaxat opus est in probatitudine. *Syläsenden anderen die flock ab, vnde die hund:* Alter alterius pulices legit, ut canes, Mutuum muli scabunt. *Alic hund sind mitt gut bondig zumachen,* Canis vetuli non facile assuefiunt loro, Senis mutare lingua difficile. *Ein schlafenden hund soll man nit v uecken,* Canis dormiens non est excitandus, Malum bene conditum nemoueas Sic etiam leonem dormientem excitare adagium prohibet. *Lassen einen hund sorgen, der bedarf vier schuch,* Quin cani curas relinque, is quatuor calciamentis eget, in sollicitum & auxium. *Viel hund ist der halb entodt,* Multi canes mors leporum, Cedendum multitudini. *Es ist dem einen hund leid, dass der ander in der kugel gade,* Canis dolet cum alterum in culina videt, Figulus figulo. *Er treibt die hünd auf, und gaest selfs mit,* Canes expellit, ac simul ipse egreditur: in eum cui nihil omnino negotij sit in aulis principum. *Die todten hünd beysend nut:* Canes mortui non mordent, Græci simpliciter, οι τε θεμες εδονεον, Mortui non mordent. *Der hund ist in dem poste,* Vnvestphalis visitatum: vel, *Du wirst den hund im poste finden,* Canis in olla, vbi ne bolium quidem relictum esse intelligut. *An der hund hincken,* An der huoren vnucken, *An der krämer schwueren,* Da sol si h niemand an keeren: Canum claudatio, mercatum natus, & mercatorum iuramenta, ex quo omnia fidem non merentur. *Du wilst von dem hundschlaiger ein kolben kaufen,* Fustem petis (aut licitaris) à canicida: Hoc est, petis quippiam ab illo qui ipse indigeat: Aquam è punico postulas. Simile est, *Da suchst du wirst in dem hundstal,*

DE CANIBVS DIVERSIS.

AC T E N V S de canibus dixi ea quæ canibus communia omnibus videbatur: reliquum est ut quæ singulariter ad canes diuersos pertinent conscribam. Itaq; primo loco ordine literarum dicam de ijs canibus, quorum historiæ extant aliquæ, nec tam ad vnum genus sequentium commode referri possunt. Nam quæ ad venaticorum genera diuersa, vel pastorales, vel socios, vel custodes, &c. pertinent, scorsim postea ad suum quæque genus refraam.

Canes in Aegypto minores quam in Gracia sunt, Aristot. Aegyptij canes fugacissimi sunt. Nam cum ea quae in Nilo degunt, timeant, ab his ad inodum fugitiui sunt, neque quamvis illuc sitis ad bibendum eos attrahat, ferarum Nilicarum metus quiete illos potionem se complere permittit. Ideo ne quid eorum, quae infra aquam degut emineat foras, ipsosq; obtorta gula de ripa in altitudinem abripiat, non in inclinatione corporis abiecta incumbunt ad bibendum, sed ut primum ad ripam accesserunt, festinanter, & in transcurso lingualumbentes, rapiunt, ac certe, ut ita dicam, potionem furantur, Aelianus: Idem scribit Variæ hist. lib. i. cap. 4. Vide supra in proverbio, Ut canis è Nilo bibit, & fugit. Solos Memphiticos canes in medium auditione acceperapinas proponere, & communiter viuere, Aelianus.

Alcibiades canem habuit sexaginta minis venalem, mirè formosum: cuius caudam cum mutilasset, illi qui formam canis ab eo corruptam reprehendebat: de industria se abscidisse respondit, ut hoc saltet, si nihil aliud ^{neg} undev. lego ^{et} undev de eo Athenienses dicerent; Pollux. Alcibiadis canis pretium fuisse tradunt septuaginta et milia id est, coronatos septingentos, Camers.

Attali canis inter proverbia est, in homines voraces: quod si rectu ingenti cibum glutiret, non gustaret, Tector.

Celebris fuit etiam Cerberus Epiroticus canis, Pollux 5.5. Inuenio hunc Alexandri fuisse canem, adeo robustum vt cum leonibus congrederetur, Cælius: qui Pollucis verba male perpendit, & canes diuersos confudit. De hoc Alexandri cane inter robustos dicam inferius.

Carmanius vir, & canis eiusdem nationis, animo agresti atque a deo duro, immanis eti ac feri existimantur, vt natura mansuefieri non queant, Aelian.

Cerberus alius fuit, quem poetae fabulantur inferorum custodem fuisse, tricipitem, & cum ab Hercule ad lucem (triplici catena vincitus) extraheretur ex spuma eius natum esse aconitum, vt Nicander canit, Cerberus quasi *xp̄olēgor*, id est carniorum dictum grammaticorum cōiectura est. Fertur quod hic fuerit serpens in Tænaro Laconicæ promontorio, cuius veneno mortales extinguebantur. Et quoniam in Tænaro ad inferos dicitur esse aditus. Ditis canem dixerunt: quem cum Hercules trucidasset, nata est fabula, canē tricipitem interemisse: Aut quia omnes cupiditates & cuncta vita terrena cōtempst ac domuit. Ouidius ter geminum & vipereum canem appellat, Seneca in tragedijs triformem & Tartareum. Serapidis symbolum canis est, triceps ille scilicet, qui in aqua, terra, & aere, tribus his elementis versatur, perniciosissimus dæmon, vt ait Porphyrius. Nam & exitiales dæmones operte canes vocantur atri, & suriae canum nomine veniunt. Serapidis simulacro, inquit Macrobius, signum tricipitis animantis aliungunt, quod exprimit medio codemque maximo capite, leonis effigiem: in dextra parte caput canis exoritur, mansueta specie blandientis: pars verò lœxa cervicis rapacis lupi capite finitur, easque formas animalium draco connectit, volumine suo capite redeunte ad dei dextram, qua compescitur monstrum. Quidam tria tempora interpretantur, præsens leoni, præteritum lupo, futurum cane blandiente: & hæc fermè Macrobius. Hecaton quoque tria capita habuisse, equi, canis, & hominis agrestis, supra dixi. In Hecatxi lectum monumentis est, fuisse in Tænaro serpentem meticolosum (terribilem), quem dixerunt Aðs κύνα, id est Plutonis canem, quonia morsum eucligio insequeretur mors, veneni potestate violenta. Eum tamen ab Hercule ad Eurystheam fuisse productum, unde irrepserit Cerberi fabella quem princeps Homerus dixit. Aðs κύνα, Cælius ex Paulanæ Laconicæ, vbi plura legit qui videt super hoc cane. Η̄ εκείνοις, η̄ σνοεραις, η̄ π̄ τιναπον, Aristophanes in Ranis. Cimmerios intelligit, vt habent Scholia, ludit autem alludendo ad Cerberum: quanquam apud Homerum etiam Cerberios pro Cimmerijs aliqui scribunt. Plura de Cerbero vide apud Palæphatū, & diuersis apud Gyraldū locis in Operc de dijs. Κερβεροι, αδενεις, Φαστιχειον, Κερβεροι, Κερβεροι, πόλις νομον Κερβεροιαν τανειον, δι τον Κερμηριου, αλλοι τον Κιμμεντον την Ο-εν Αδενεις, Ο-τεναπον Ο-, Varin. & Hesych. Κερβεροιον Ο-, ταναπον ο-ωζης, & κινωνιας Αδε, Idem. De Gregittio cane Geryonis Cerberi fratre, dicam nonnihil in cane pastorali. Fuit & Orthus Geryonis canis in Erythea, cui canina capita duo, & draconum septem erant, Varius in Scylla, Plura de Cerbero cane vide apud Varinum.

Cyrus commenorabat se ab vxore Mitradatis bubulci, quæ Cyno vocabatur, fuisse educatum, semper eam laudibus prosequens, ita ut in omni eius sermone esset Cyno. Quod nomen accipientes eius parentes, vt diuinus videretur Persis filius eorum fuisse seruatus, diuulgarunt à cane Cyrum, cum esset expositus, fuisse educatum: Vnde hæc fabula emanauit, Herodotus lib. I. Cyrum Mandæ filium à cane fuisse enutritum fama refert, Aelian. libro 12. Variorum.

Diogenis Cynici seruus fugitiuus, captus & Delphos abductus à canibus laniatus est, si gæ pœnam hero persoluens, Aelian. in Varijs lib. 13.

Euripidem à canibus proficissum interisse, ferè omnes tradunt, ad locum Bormiscum, de montis Bormij nomine appellatum in Macedonia. Canes eas scribit Stephanus ab indigenis Esteriuas (Εστειας) nuncupari, ab Homero trapezæ, Κύνας τραπέζας πυλαεων, Iliad. x. Cælius. Historiam mortis Euripidis à canibus illatæ copio- 40 suis prosequitur Erasmus in proverbio Promeri canes, cuius & Suidas meminit: item in proverbio Canis vindictam. Κυνες οὐκει, Canis vindictam, scilicet passus est: Macedonicum, inquit, adagium est in eos, qui præter expectationem peccas daatijs, quos aliquando læserunt, & Euripidis interitu natum. In Macedonia vico qui Thracum dicitur, quod olim à Thracibus sit inhabitatus, cum canis quidam Archelai regis aberrasset, Thrae de more suo mactatum sacrificarunt ac deuorarunt. Quod vbi compliceret Archelaus, talenti eis multam dicit. Verum cum illi soluerido non essent, Euripidem subornarunt, qui regem exoraret vt sibi mulctam remitteret, ita ut fecit. Postea vero cum Euripides in sylva quadam solus esset, & Archelaus à yenatu reuerteretur, canes Euripidem cinctum discerpserunt, deuoraruntq; Existimatum est autem eos canes, ex eo prognatos fuisse cane, quem Thrae sacrificarant. Valer. Max. lib. 9 cap. de morte non vulgari, refert Euripidem, cum ab Archelao rege Macedonum canes adhuc habitus fuisse, domum à conuiuio repetentem, à canibus fuisse discerpsum. Eos canes ab æmulo quipiam immisso confirmat A. Gellius 15.29. Suidas (in Euripide) addithos æmulos fuisse Arridæum Macedonem, & Crateuam Theßalum poetas, quos Euripidis gloria vrebant. Hi fixerunt eum à regijs canibus dilaceratum fuisse. Sunt qui narrent eum non à canibus, sed à mulieribus fuisse dilaniatum, cù intempesta nocte Carterum adolescentem peteret, Archelai amasium (vel ut alij, vxorem Nicodemi Arethufij.) Accommodari poterit hoc proverbiū etiam in hunc sensum, quoties author illati mali dissimulatur: veluti cum veneno tollitur inimicus, & spargitur in vulgum rumor illum febri perisse. Videtur hinc fluxisse quod hodie passim apud Germanos dicitur, vbi quid accidit incommodi certi, incerto authore, quodque nemini possit imputare, id canis accidisse mortuus, Hæc tenus Eras. Sunt qui Promerum nominatum dicant Archelai ministrum, qui in Euripide valde sibi exosum, quod ab eo apud regem aliquando delatus esset, canes quosdam feroce soluerit. Vnde Προμέρος κύνες id est Promeri canes, proverbio dicantur, quoties potens quispiam offensus, aliquos subornat submittitque, qui alicui negotium facessant Refertur à Diogeniano, Eras.

Præter Euripidem feruntur & alij quidem celebres viri à canibus laniati, quos illius historiæ occasione hoc ipso in loco memorandos duxi. Thraſi, Aethæronis, & Lini, omnium hoc mortis genere defunctorū, meminit Ouidius in lib. hoc tetrasticho: Prædaq; sisillis, quibus est Laconia Delos Ante diem rapto non audeunda Thraſo. Quiq; verecundæ speculantem membra Diana. Quiq; Crotopiaden diripiēre Linum. Lucianus quoq; Samosatenus sophista, à canibus dilaniatus est, non sine diuinæ vltionis suspitione: Nā Christianus primum cum à fide catholica defecisset, animum & stylum ad lacerandam religionem conuertit, Io Rauisius. Medio Linus intextus acantho, Letiferique canes, Statius libro 7. Thebaidos. Milo (Crotoniates) à feris laniatus est, vel (ut alij) à canibus, Varinus. Heracletus, Epæsius philosophus cum hydropticus esset, & medicorum operam recusaret, suo ipse perij medicamento. Nam quum seu bubulo se alquando vt prius inunxit, ac dormiens apricantique 70 soli

soli præbuisset exicandum, canum fato nescio quo superuenientium mortuus lanatus est. Io. Rauissius.
Feri canes reperiuntur. Aristoteles.

De Hecuba in canem mutata, non nihil attuli supra in voce Cynossema, inter nomina propria à cane facta. VI.
de Ouidium lib. 13. Metamorph. Hippoman canem habuit Magnetem, nomine Lethargum, qui cum hero suo
sepultus est, ut indicatur hoc epitaphio quod Pollux refert. Ανδρι μητρι παραιων ουμι λεω, παρω η Ποδαρης, Και κυνικης ανταρης. Et Ieraponti Baen, Pollux & Cælius.

In terra Indorum haud prope mare inuenitur canis qui semper potest vocari catulus. Isq; domesticus est ca-
nis, colore maculoso & lynchi persimilis. Pilosus itaq; reperitur, ac depilis, vt tonsus. Nec tam latrat nec gemere scit;
aut suspirare, vt retulit nobis Hispanus quidam, qui maximam partem Indie peragravit. Itaq; nullam emitit vo-
cem, cum etiam necatur: & compar videtur foetura lupi. Edit autem ac bibit, vt alius canis, estq; paulo minus mi-
tior Italo cane: quibus est domesticus, mouet tantum caudam gestiens, & saliens, quod est indicium amoris in do-
minus. Blond. De Indicis canibus magnis & robustis, infra dicam inter Venaticos. Petrus Martyr etiam in de-
scriptione Novi orbis, canum quorundam non latrantium meminit, qui in cibum quoque veniant: Et alibi, ca-
num non latrantium rostro vulpino.

Moschouiticæ atq; Lituaniae sylva aliquibus in locis abundant canibus albissimis tum etiam fusci siue grisei
coloris, id nigredinem parum vergentis, qui ad exteriores nationes euecti, falsò vulpes appellantur. Ioh. Boncerus
Liber Baro.

Palamedes agricola canem habuit quem Vlysses appellabat, &c. Blondus, nescio ex quo authore. L. Paulo
consuli cum forte euenisset, vt bellum cum rege Perse gereret, domum è curia regressus, filiolam suam nomine
Tertiam, quæ tum erat admodum paruula, osculatus, & tristem animaduertens, interrogavit quid ita eo vultu es-
set; quæ respondit Persam perisse: decesserat autem catellus, quem puerilla in delicijs haberet, nomine Persa. Arri-
puit igitur om̄en Paulus, eq; fortuito dicto, quasi certam spem clarissimi triumphi animo presumpsit, Val. Ma-
xim. 5. Pholox, fului dicuntur canes, ore nigricante, Cælius. Φόλωνες, οι πυρπόλι, Varin. apud Hesychium pœ-
nicius, οι πυρπόλι τελαστέριοι, εχοντες φυλακas, (malum φύλακας proparoxytonum, vt canes custodes intelli-
gantur.) Idē Φολων exponit ue. uev, id est inquinare, & forte inde pholox dicti fuerint, quod ora nigra & quasi
inquinata haberent Nisi quis ab aliquo loco sic dictos fuisset malit. Pholon quidem vrbs Arcadiæ est: & Pholox
eiudem regionis mons syluosus.

Salentini canes à Varrone probantur in pastoralium mentione.

Scylla Phorci & Cretheidos Nymphæ (secundum alias Hecates) filia fingitur à poetis. Ingua eius in canes
mutata esse fabulatur Ouidius Metamor. lib. 14. Et Vergilius Aeg. 6. marinos canes dicit de Scylla loquens. Vide
Onomasticon nostrum, & Gyraldum in fine historiæ de marinis dijs. Illum Scylla rapax canibus succincta Mo-
lossis, Vergilius in Culice.

In Scythia canes cum asinis, in magnitudinis comparatione coniunguntur, quibus ad vehicula rotis carentia
mercatores vtuntur ac duo homines in uno vehi possunt: quod ipsum ad lutulentam cōficienda itinera inuentum
est. Sex igitur canes ad vehiculum ordineligantur, ij quocunq; ab auriga qui vñā cum mercatore in vehiculo se-
det, diriguntur, cō plaustrum euohunt, & lutum transmittunt. Vnum iam diem q̄ipius labore ferre non pos-
sunt. Itaq; his lassis recentes atq; integræ canes succedunt. neq; tam magna onera imponuntur, sed duntaxat ne-
gotiatorum, & aurigam & pellium faſciulum velunt: Ergo vnoquoq; die negotiator habet tāndiu necesse com-
mutare canes & aurigas, quoad ad montes, vbi emat pelles, peruenit Aelian.

Turcarum imperatorem audio Gallorum regi, vno aut altero antequam hæc scriberem anno, canes dono mi-
sisse peccore & vñtre rubentes.

Bembus lib. 6. scribit in quibusdam insulis à Columbo inuenitis canes pusillos esse qui muti etiam sint nec la-
tent. In regione Tebeth. canes maximi sunt asinis æquales, qui sylvestres capiunt bestias, M. Paulus Venetus.

DE MELITAEIS CATVLIS, ET ALIIS PARVIS qui in delicijs habentur.

Pachyno Siciliæ promontorio imminent Melita, de qua catelli portantur, quos Meliteos vocant, Strabo lib. 6.
Erant olim in pretio & delicijs mulierum catuli qui naſcebantur in Insula Melita, ita in sinu Adriatico non pro-
cul Ragusio ciuitate: Ea nunc pauperes pescatores tantum habet incolas: nec vñl. eius catuli amplius celebrantur,
Blond. Μελιταῖον, καὶ διονυσίον μικρὸν. Hesychius, Varinus, Μελιταῖον καὶ ικνίον μελιτηῖον, οἱ ἀπότελεσματικοὶ οἱ θεοὶ Φύλακοι, Suid.
id est Melitai vel Meliteri catuli sunt, qui ad voluptatem solum aluntur. Aristoteles problematum sectione 10.
Probl. 14. inquirens cur in animantium genere alia paruo, alia magno consistant corpore: Causa, inquit, duplex
reddi potest: Aut enim locus, aut alimentum id facit. Locus, si angustus est: alimentum, si exiguum: quod etiam
partium edito non nulli efficere conantur, vt qui catelli os in caucolis occulsgs educant. Et paulo post, Fit vt ali-
qui quamvis breues (parui) admodum sint, modicè (συνητέροις) tamen coagimentatas omnes sui corporis partes
habeant, vt Melitenses catelli. Ratio enim, quod non vt locus, sic natura suum efficerere opus soleat. Catelli Meli-
tensis magnitudine ictis est (genus mustela rusticæ, quam viuerram interpretor, Gaza) sed minor, Aristoteles.
Græce habetur, Η' δ' Ιταΐ, ισιμητρομέγετος ήλιος Μελιταιον κυνιδον το μικρὸν id est, ictis magnitudine æquat paruum
illum catellum Melitensem. Το μικρὸν pro το μικρὸν, frequens locutio apud Græcos. Sed vt cunq; exiguis non decet
ingenium, nec in homines amor. Nam Theodori saltatoris Melitensis catellus, vtro seipsum in heri tumulum
injiciens, cum ipso vñā sepeliri voluit, vt Aelianus prodidit. Catuli quos Meliteos vocant, stomachi dolorem sed-
dant applicati sæpius transireq; morbos ægritudine eorū intelligitur, plerunq; & morte, Plin. Catella Melitæa,
Μελιταιον κυνιδον, prouerbij vñl. dicitur in cum qui habetur in delicijs ac lautiis in ocio alitur ad voluptatem, non
ad vñsum. Est in familijs diuitium huiusmodi ministrorū genus, quos illi non ad ministerium, sed animi causa domi
habent, Erasmus Chiliad. 3. Cent., Et rursus Chiliad. 4. Cent. 4. eodē prouerbio repetit, Melitæi catuli (inquit)
sic vocantur nimurum ab insula Melita, inçer Corcyram nigram & Illyricum sita, author Plin. lib. 3. cap. vltimo.
idem Strabo & Stephanus. Apud Lucianum in Lapithis γελεπεπονι Alcidamanteri Cynicum, μελιταιον κυνιδον
vocat. Athenæus lib. 12. scribit Sybaritis vchemeter in delicijs fuisse canes Meliteos. Qui quidem hoc esse viden-
tur in genere canum, quod nani & pumilioes inter homines, Hæc Eras. Canis digna throno, adagium sum-
ptuum, vt videtur, à Melitæis catulis, vt supra dixi inter prouerbia in histotia Canis in genere.

Præter Melitæos, qui hodie ex Melite, vt Blondus refert, nulli sunt: diuersi alij catelli mulieribus præcipue deliciatis & otiosis nutriuntur. Membris omnibus pusilli & graciles sunt, quos nostrates vulgo bracken vocant, Eberhardus Tappius. Inferiores Germani, vt idem scribit, huiusmodi caniculas nominant junfern hünd'gen, hinc illud Vuestphalorum. *Du bjaest, als ein junfern hündeken,* Trenis delicati instar catelli. Nostri a delicijs appellant etiam schoßhündle, & gutschendehündle. Itali sua lingua bottolo vocant catellum, corpore exigu, sed ferocem & iracundum instar rubetæ: id est ranæ venenosæ quam bottam dicunt. Nomina diminutæ formæ à cane apud Latinos & Græcos vñstata, supra recensui cap. 8. de Cane parte I. Martialis distichon in catellam Gallicanam, Delicias parvæ si vis audire catellæ. Narranti breuis est pagina tota mihi. Catellos perquam elegantes & pretiosas Lugduni in Gallia haberí audio, quorum singuli decem denarijs sive drachmis aureis, aliquando vñnant. Catellus qui in delicijs habetur, inquit Blond. parvulus est, pedalis vel semipedalis: habetur autem in maiore pretio, si adultus non maior sit mure. Eligitur quadratus corpore, nō testaceus (sic ille loquitur) capite etiam instar capitis muris, rostro parvo, auribus non majoribus cuniculi (absurdum videtur:) cruribus breuissimis, pedibus angustis, cauda oblonga. Laudatur etiamsi collum longiusculis pilis ad armos vsq; veluti iubatum sit, partes cæteræ tonsis similes. Blandus feroci præfertur. Color candidus vel niger præ cæteris probatur. Sunt ex his nonnulli hirsuti admodum prolixis pilis, alij brevibus & glabri propemodum, Hæc ferè Blond. Etrurus, Canis delicatulus, inquit, placet cum hoc illuc saltitat, ac leniter latrat, & absq; morsu mordicat: præcipue si mundus est, nec aliud quam oblatum tangit. Sunt qui erecti pedes anteriores manuū instar protendent, vel motant, & vt vulgus loquitur, seruunt: alij quod proiectum fuerit rostro reportant, &c. Lasciuæ mulieres præcipue lectis admittunt, & lambi gaudent, Blond. Et alibi, Catulos (inquit) quos principes & matronæ in delicijs souēt, præcipuòs gignit Hispania. Etrurus: Catulis cingulum sericum collo apponunt cupreis campanulis circumseptum: sic nanq; matronæ plurimum afficiuntur. Sæpe iam visum est caniculas singulos peperisse foetus, exiguae præsertim catellas, quas in finu matronæ souent, propter vteri angustiam: nam cum plures concipiunt frequenter moriuntur, Albert. Catellis matronarum alius sæpe obstruitur, vnde plæraq; moriuntur, Albert. De catellis quæ animi causa nutriuntur, & ad viam duntaxat mulierculari, illud Platonis est, Τὸν γειδεῖ μηδέπου τούς διστοίχας, id est, Catellæ dominas imitantes, quod superius inter prouerbia à cane retuli. Et Grego apud Theocritum in Syracusis profectura duo mandat famulæ, vt infantem vagientem placaret, & catellum reuocaret intro. Lucianus falso sime ludit in Stoicum barbatum, cui in eodem sedenti vehiculo domina catellam committit, obtestans illum per ea quæ sunt in vita dulcissima, vt diligenter curet, Eraf. Martialis versus in Issam catellam Publij, tam lepidi sunt, vt omnino hic adscribi mereantur.

*Issa est purior osculo columbae.
Issa est carior Indicus lapillis.
Hanc tu si queritur, loqui putabis.
Collo nexa cubat, capitiq; somnos,
Et desiderio coacta ventris,
Sed blando pede suscitat, toteq;
Castat tantus inest pudor catelle.
Piætam Publius exprimit tabella:
Ut sit tam similis sibi nec ipsa.
Aut virang; putabis esse veram,*

*Issa est blandior omnibus puellis.
Issa est delicia catella Publi.
Sentit tristitiamq; gaudiumq;
Ut suspria nulla sentiantur.
Gutta pallia non fecellit villa:
Deponi monet, & rogat leuari.
Hanc ne lux rapiat suprematotam,
In qua tam similem videbis Issam,
Issam denig; pone cum tabella,
Aut virang; putabis esse piætam.*

De Persæ catello, quem L. Pauli consulis filiola in delicijs habuerat præcedente capite dixi. Calathina nomen aptum melitæ canicula, ceu quæ in quasillo circumferretur, Brodæus. Corticem caprificus arboris detrahens, & dum recens est, ad splenem, vel etiâ si opus fuerit, ad iecur pones & vbitumor sive duricies splenis vel iecoris erit, ibi corticem diutius continebis: deinde in fumo eam suspendes. Quod cù facies, rogaris, vt sicut cortex ille pauplatim fumo siccatus arescit, sic splen vel iecur laborantis arescat. Hæc autem restantum valet, vt si catulis recens natis fiat, dicantur omnino non crescere, Marcellus Empiricus. In Anthologio Græco legitur Adæ epigramma in catellâ. Calathinam nomine, facile enixa, τῇ βασιῆ Καλαθῇ γένος συνάκτων μοχεύον ἀγτωτικόφλει εὐτὸν κύλιν ἔπειρον. Io. Tzetzes Chiliade 5. à principe quadam muliere catellam nimis delicate nutritam his versibus reprehedit, Νῦν δὲ κανιδίνην Πλαστὶ αρχέλοντι γυναικός Φερίμην τοῖς πόλεσι Διατατέρει τὴν ἀντίληψιν (quam feles reginæ, de qua proxime dixerat, quod ex aureis vasis ederet. &c.) καὶ τὰ λαχόντα δύο μολὼν καὶ δύο χειροῦς εἰς οὐνεῖον, ἀλλὰ δέργοις ἐστίει, Αὐθεάπτων διανοὶς δέργης στρεμμόντων; Epitaphia tria catellorum ex Blondῳ hic apponam. Romæ, Corporis exiguo cura dum cogor in artis, Subducto matris lacte, miser perij. Ne tamen & fati nomé vis aspera tellat, Leucippi cineres hæc canis vrna tegit. Fr. Molisi, Vrnam qui vetulæ vides catellæ, Concreta teneros brevesq; in artus, Mitis ne renuas fauere linguæ. Nam qui me exigo solo recondit, Exemplum est Louis optimi secutus, Quo dante Eri-gones polo resulget, Ob summum catulus decus fidemq;. R. Inscriptio, Σερτάκη χωνιδιώγ γλυκυτάτω φεδεσίν. Γενζάρα β. uvelaq; xæw, Id est, Phratillæ catellæ dulcissimæ Phedericus Gonzaga II. memoriam gratia. Reperitur etiam catella diminutuum nomen à catena, teste Cælio, (apud Catonem.)

DE CANIBVS VENATICIS IN GENERE.

Canes venatici, quos Græci Ἰητόνιοι vocant (Suidas in μελιταῖον) alij maioribus & robustis feris opponuntur, alij minores & timidas persequeuntur, vel vt comprehendant, vel vt in retia adigant: alij sagacitate valent: aliqui sagaces simul & celeres sunt: alij & celeres & mediocriter robusti: robustissimi enim in suo genere simul & celeri-ri mihi esse nō possunt. Derobusto, celere, sagace, singillatim dicâ in sequentibus: hæc de venatico in genere. Quamvis enim plaraque de venaticis canibus in genere prolata, præcipue apud Xenophontem, Pollucem & Nemesianum & Gratium, ad canes celeres, vt qui vel lepores, vel ceruos aliasq; feras in retia adigunt, spectare videantur: sunt tamen nonnulli quos simpliciter venaticos dicas, quod celeritati vel robur vel sagacitatem vel vtrumque coniunxerint. Hinc illa Platonis comparatio est libro 2. de Rep. vbi inquirit quæ & qualis natura sint ad custodiendam idoneæ, his verbis. Existimásne differre naturam generosi canis, & generosi adolescentis ad custodiendam agendum? Quorsum hæc? Vtrunque ipsorum sagacem oportet esse ad sentiendum, & velocem deinde ad ins-

ad insequendum, ac demum robustum cum assecutus fuerit, ad pugnandum capiendumque. Audax etiam & fortis sit oportet, siquidem bene pugnaturus sit: neutrum autem erit, nisi etiam iracundus (*θυμοειδῆς*) fuerit, siue equus, siue canis. Canum duo genera, vnum venaticum, & pertinet ad feras bestias ac sylvestres: alterum quod custodiae causa paratur, & pertinet ad pastorem, Varro. Mirandum in modum canes venaticos dices, ita odorabantur omnia & peruestigabant, Cicero 6. Verr. Catulus venaticus, Horat. 1. epist. Turba venatrix canum, Valer. Argonaut. 3. Amphitheatrales inter nutrita magistros Venatrix, sylvis astera, blada domi, Martialis in epitaphio canis Lydiæ. Ceu pernix cum densa vagis larratis implet Venator dumeta Lacon, Silius lib. 3. Et variis cupimus facilis cane sumere prædas, Gratius. Sed quoniam venationis vsus latissime patet, quæ cunq; ad eam in genere pertinent, differam in alium librum, vbi de animalibus generatim docere propositi, & quæ vel omnibus vel pluribus communia sunt certis locis ac ordinibus terū digerere. Deferis etiam singulis quomodo in venatione canum opera capiantur, in sua cuiusque historia dicam, in praesentia non alia de venatione dicturus, quæ canibus peculia vel rerum vel nominum ratione videntur.

Ελαπηφάνειας, θηραπειας, Hesychius & Varinus: ego celeres potissimum ἐλαπηφάνεια dixerim, ἐλαπηφάνεια enim & ἐλαπηφάνεια, persequi est: hinc & κυνηλάτης venator, qui cum canibus feras cursu persequitur, κυνοθροεῖν vocat Pollux: κυνηγεῖς vero, qui quoquis modo canum opera ad venationem virunt, qui & κυνηγέτης & κυνηγωγός appellatur: Pollux distinguit, his verbis, Συνεργοὶ οἱ κυνηγέτης κυνηγωγοί, πιπταγωγοί: nimirum ut cynagogus cynegeta inseruit, canibus ducendis. Incipiam captare feras, & reddere pinu Cornua, & audaces ipse mouere canes. Propertius lib. 2. Κυνηγεῖος, θηραπεῖα, Hesychius: apud Varinum penultima per o. scribitur. Επακτῆρες etiam & ἐπακτῆρες venatores cum canibus propriæ dicuntur, Apollonius in Argonauticis pro piscatoribus posuit. Κυνηγεῖον, ipsa venatio: Pollux in præfatione libri 5. ad Commodum, Επειδή κυνηγεῖον οὐ τερπίσει μὲν. Et ab initio eiusdem libri, Θέρη λέγοιτ' αὐτοὺς ἄγρες, καὶ κυνηγεῖον: θηραπεῖαν τοὺς ἄγρες, καὶ κυνηγεῖα, &c. vbi etiam hæc vocabula subiunguntur: συγκυνηγέτης, οἱ τῷ κυνηγεῖη σημειάθει: φιλοκυνηγέτης, κυνηγετής, κυνηγετικός, κυνηγετεύς. Et capite 3. Η τοῦ κυνῶν ἡ ἀγωγὴ κυνηγετον τὸν διανυμένος τῷ ἔργῳ καλεῖται. Κυνηγεῖον idem quod κυνηγετεύς. Varinus. Κυνηγεῖον vel Κυνηγεῖον nomen proprium loci (Constantinopolis) in quem abiectebantur οἱ Βιοθάνατοι, Suid. Eis κυνηγέτης, in venatorem qui nihil, ceperat, Lucilij scopticum: Πανί φιλοκυνηγεῖος, καὶ ἐρεφοιδοστόνυμος Φαύσις, Καὶ Σατύροις, ιεραῖς τε ἔνδοι Αμαδρίδος; Σύννοι, καὶ λόγχαις ταῖς πεζοῖς συσφόντοι μάρτιοι. Μηδὲν ἐλών αἰτος (forte αἰτος) στῦν κύνας ἐπέξευσετο. Eis κυνηγεῖον, in venatores, epitaphia duo leguntur Anthologiæ libro 3. sectione .9. nam tertium in aucepem est. Cynulchos vocant qui secum ducant canes, Cæl. Cynæthei Louis à venatione dicti, quæ Gyraldus Cynegeten appellare mallet, mentionem feci supra. Est & κυνηγέτης, id est venatrix, Inter Diana cognomina, quanquam apud Pollucem κυνηγετην legitur. Ενοικηθεῖ ταῖς κυνηγεῖοις εἰσὶ τελεμοῖς τοῖς τῷ θηρίῳ συγκαταστάσις, οἱ δὲ αὐτοὶ τοῖς ὅπλαις καὶ πλευραῖς ἄγρεις, Suidas in Αἴγαθῃ σεργητής. Κυλόδαλον, quoduis animal, ὥστε τῷ κυνῶν ἀλισουεῖδ: proprie tamen marinum animal, Scholia Aristophanis. Venaticorum canum, propria nomina varia recensui supra in Cane in genere capit. 8. Canis alseluchi, est canis quo venatores vtuntur, ad capiendas aues aut quadrupedes, Andreas Bellunensis.

Nunc canes venaticos ordine literarum enumerabo, tum secundum regionum & populorum apud quos nascuntur nomina, tum dominorum, &c. illos imprimis, qui ad certum aliquod venaticorum genus, vt robustum, celer, sagax, commode referri non possunt: Si tamen hic etiam illorum quosdam breuiter attigero, nihilominus suis in locis repetam. Non tunc egregios tantum admirere Molossos, Cum parat (lego comparat, id est, Canes hivesutit tantudem dolo efficiunt, quantum Molossi viribus) his versuta suas Athamania fraudes, Acrusque Pheræque, & clandestinus Acarnan: Sic & Acarnanes subierunt prælia furto: Sic canis illa suos taciturna supertenit hostes. Gratius in libro de Venatione. Pro Acytus lege Acytus. Est enim Acytos Plinio 4. 12. insula, de qua sic scribit, statim post Sporades: Melos cum oppido, quam Aristides Biblida appellat. Aristoteles Zephyram, Callimachus Mimalla, Heraclides Siphnum & Acyon: Hæc insularum rotundissima est. Hinc forte Melos à mali figura appellata. Αὔτης, insula iuxta Cydoniam Cretæ, Stephanus. Melos insula inter Cretam & Peloponnesum interuersa æquali hæta: à Peloponneso promontorium Scyllæum, à Creta Diætynam habens, Strabo. Est autem Diætynam promontorium in Tityro Cydoniarum monte, Hermol. Quod autem de hac insula Gratius intelligat, ex vicinis constare videretur: quod illarum quoque canes ad venationem commendentur, vt Cretæ & Amorgi. Vicina est etiam Thera insula, quam alij inter Cyclades, alij inter Sporades numerant, Plin. Stephanus Θήρας per primā longa scribit. Gratius forte Theras in plurali numero dixit, vt legendum sit, Acytus Theræque, &c. de quo eruditæ inquit quibus oculum est. Si quis Pheras legere malit, vt Φεραὶ Theßalæ oppidum intelligamus: non pugnabo. Situm enim hoc oppidum est in Pelasgicorum camporum termino ad Magnesiam, vt Strabo docet: Laudantur autem ex Magnesia quoque canes. Accedit quod & Athamania Theßalæ regio sit, quanquam alij Illyriæ adscribant, authore Stephano. Acarnania regio & pars Epiri est, mersa medio sinu Ambracio, vt Plin. scribit. Hinc ab Aetolia diuidit amnis Achelous, aut Pindus mons vt Solino placet. Acytus igitur, Phere Acarnania, & Athamania, omnes eiusdem ingenij canes producunt venaticos, versutos, fraudulentos, clandestinos, taciturnos: Actoll vero contra, latrati feras disturbant antequam conspexerint: de his dicam infra inter celeres & sagaces simul. Aegyptios Oppianus Βενησίων οὐρα, id est armamentorum custodes vocat: ego supra ab initio huius tractationis de canibus diversis, de Aegyptijs quoque dixi, sed nihil quod ad venationem, aut pecoris custodiæ. Alopeciæ, id est vulpinae canes, vide inter Mixtos infra: item in Laonicis inter celeres, & mox in Castoris. Amorgi, Αμοργοὶ, inter venaticos numerantur ab Oppiano: possent & Amorgini dici, ab Amorgo insula vna Cycladum Stephano. Amyclæum canem non alium esse puto quam Laonicum ab Amyclis Laonice ciuitate, in qua Castor & Pollus educati sunt. Vergilius pro pastorali cane posuit, et tropo (ni fallor) quo Acheloum pro quauis aqua. Arcades à Polluce & Oppiano commendantur: & in eodem verso Tegeatæ, Τεγέαται, Oppiano: cum Tegea Arcadia oppidum sit. Idem Arcades Eleis canibus commode misceri scribit, cum Elis etiam, Ηλις, Arcadiæ vrbis sit, vnde gentile Eleus: neque enim Aegyptiam vel Hispaniam Elidem, quarum Stephanum meminit, poëtam intellexisse crediderim. Arcadiæ canem ex leonibus creduntur proueniisse, vnde & λεοντουμητης dicitur lant, Cælius. Menallus lepori det sua terga canis, Ovid. lib. 1. de Arte. Argiai, Αργεῖοι, Oppiano: Argolici, Αργολίδες, Polluci, in catalogo venaticorum sunt. Athamânes, vide supra in Acyto. Aulonij, Oppiano: Idem Tyrrenos canes Laonicis recte miscellavit, non alios puto quam Ausonios intelligens.

De Britannis canibus inter sagaces dicam ex Oppiano & Gratius.

Et vanz tantum Calydonia lingua. Exhibit vñctum patre emendata Molosso, Grat.

Cares, Oppiano: qui eosdem Thracijs comimisceti posse scribit. Carinæ, Kægivæ, Polluci celebrantur, non aliae quam Cates, aut in feminino genere Catiz vel Catice canes. Nam Kægivæ gentile nomen feminini generis apud Stephanum reperio. Quamuis apud eundem in mentione Carnes ciuitatis Phœnicie, à qua gentile fit Carnites, hic Lycophrontis senatus referatur, ολοτοι και την πεντηνας Καιγιτηνας, ubi ipsos nautas Carnitas canes appellate videtur. Kasæxoi, Harmodij, & Melenaides, à dominis vel nutritoribus dicti sunt, Pollux. Et rursus, Castorides Apollo Castori donauit. Nicander easdem alopécidas vocat, et quod Castor canes vulpibus miscerent. Xenophon, τὰ δὲ γένη τῶν κυνῶν ἐστι διαφοραί. αἱρεψάντες ταῖς, αἱρεῖσθαι ταῖς, επανύπαλται ταῖς, ὃν Κάρων ἡδεῖται τῷ στόματι, μάνισται αὐτὸς διεφύλαξε. Σοὶ δὲ κατεστήσαντες ταῦτα κυνῶν εὐαίδει, versus apud Suidam absq; authoris nomine. Celtæ canes, vt Oppianus & Gratius habent: vel Celtici, vt Pollux. Magnaque diuersos extollit gloria Celtas, Grat. Quondam inconsultis mater dabit Vmbrica Gallis. Scensum agilem, Idem. De Galliaco cane plura inter celeres. Chaonidas canes aliquilè Cephalicane, alijs de chao luporum generis fera progenitas suspicantur, Cælius. Ego potius à Chaonia regione, quæ in media Episo est, nominatas dixerim: hinc enim Chaonis gentile femininum fit, auctore Stephano. Ex Epitris quidem populi celeberrimi fuerunt Chaones & Molossi: commendabantur autem Molossi quoque canes, vt infra dicemus: qui & ipsi ex Cephalicane, vt Chaonides, natu primum existimabantur. Cretici canes, Oppiano & Polluci. Hos Oppianus ad sobolem cum Pænonibus commode fungi scribit. Xenophon Cretenses canes etiam apri immittit ait. Ex Creticis canibus alios Cypellicos dici audio, alios paripplos. Et illis quidem in venando gloria plurima: noctes etiam feras impugnando addunt labori, siveque feris assidentes dormiunt, mox orta luce depugnant. Patippi vero cum equis currere consueverunt, tanta quoque arte, vt nec præcedant vñquam ferè, nec subsequantur, Cælius ex Polluce. Cretica canis expeditissima est, saltuque maximè valet, vt Cretenses testantur, & fama perusgatur, Aelian. Gnosus vrbis Cræta est, vnde Gnosij canes inter sagaces ducendi. Et patre Dictæo, sed matre Laconide natu Labros & Aglaodos, Ouid. Dictæum Cretensem intelligo: est enim Dictæ mons Cræta, vel vna ex quatuor præcipuis vrbib. Cræta. Dictæus etiam Cephalicane fuit Martialis. Acron grammaticus Molossos etiam apud Horatium 2. Sermón. 1. Crætes interpretatur è Molossia ciuitate Cræta: (de qua ego nihil apud classicos authores reperi puto.) Sed paulo ante ostendit ab Episo regione Molossia, nomen his canib. inditum esse. Ichnobaten sagacem Gnosium Ouidius cognominat. Cypellicæ, vide Menelaides paulò post, & Psyllici. Cynamini canes alunt quibus se contra Indicos boues tueruntur, Diod. Siculus.

Elei cum Arcadibus ad sobolem venaticam procreandam misceruntur, Oppian. Elymæis nomen à gente sita in meditullio Baætrorum & Hyrcanæ, Cælius ex Polluce. Stephanus eam regionem Elymas, Plinius Elymaidem vocat. Cæterum Elymæi vrbi Macedonæ ab Elymo heroë nomen contingit, vel Elyma Thuscorum rege. De Elymæis Siciliæ gente, & Elymio loco Eubœæ, vide Varinum. Quid si Elymæi ex Eubœa potius oriundi sint, cum & Eretici inde commendantur? ne tam procul petendisint. Sunt & lepores Elymæi de quibus suo loco, Clarus est Epiproticus canis Cerberus nomine, Pollux. Ereticas Eurytides ab Apolline dono acceperunt ac nutrituerunt, Pollux: apud Cælium non reæ legitur Eretrina. Eretria Eubœa insulæ vrbis est, & alia Thessaliz Stephan.

Galici, vide Celtæ superius, & infra inter Celeres. Geloni sagaces Martem odere, Gratius. Traxere animos de patre Gelonæ Hyrcano, Idem. Gnosij, vide in Creticis.

Harmodij à nutritore dicti, Pollux. Hyrcani, Pollux. Canes Hyrcana ex tigride concipiunt, vt dicam in Mix. 4. Traxere animos de patre Gelonæ Hyrcano, Grat.

Iberi, Ιβηρες, Oppian. Gyllius Hispanos transfert. Ιβηρες, Pollux. Sarmatæ Iberis ad foeturam misceri possunt, Oppian. Nec quorum proles de sanguine manat Ibero, subaudi contemnuntur, Nemesian. Quærendum an de Iberia Asiatica vel orientali accipere debeamus, quæ regio sita est iuxta Pontum inter Colchidem & Armeniam, vt eadem canes forte sint Phasianæ, quæ nomen etiamnum retinent. Phasis enim Colchorum fluvius est. Phasiane canis à partu non ante sextum mensem impletur, serius vero in quam plurimis obseruauit. Aug. Niphus Indicæ, vide inter Venaticos fortis.

Laconici, Læcænæ, Lacedæmonij, vide infra inter Celeres. Libyci. Quinetiam siccæ Libyes in finibus acribus Nascentur catuli, quorum non spreueris vñctum, Nemesian. Locrides, Pollux. Λαχαι, Oppian. Locrides canes Xenophon apri immittit scribit. Gratius cum Seras canes Intractabilis iræ dixisset, subdit, At contra faciles, magni q; Lycaones armis, id est ea parte quam humeros in homine dicimus. Lycaonia regio Asia minoris est prope Phrygiam: vel secundum Stephanum Lycæ & Isauræ regio. Alij partem Arcadia Lycaonium vocant, Stephanus totam Arcadiam sic dictam scribit: Gentilia, Lycaonins, Lycæn, & Lycaon.

Magnetes, Oppian. De Hippomoniis cane Magnete, cui nomé Lethargus fuit, supra dixi. Magnesia Macedoniz regio est, Thessaliz annexa. Est etiam vrbis & regio eludem nominis in Asia ad Mæandrum sita, Stephan. Magnetæ iuxta Mæandrum aiunt alere canes præliandi socios, πολέμων θεωρίαι, Pollux. Indocilis dat prælia Medus, Grat. Menelaides dictæ sunt à Menelao nutritæ, Pollux. Et rursus, Menelaides Nicander easdem Cypellicæ esse scribit: ed quod Menelaus canes duos ex eo loco fratres circa Argolicam educauerit, Vide mox in Pyliensis. Molossi vide inter Venaticos fortis.

Pæones, Oppian. Nec tibi Pannonicæ stirpis temnatur origo, Nemesian. Pæones & Cretici ad foeturam reæ misceruntur, Oppian. Vide inter canes robustos infra. Persæ sagæ simul & pugnæ est, Grat. Phasiana, vide in Iberis paulò superius. Pheræus, vide supra in Acytos.

Psyllici canes nomen habent ab vrbe Atchaica, Pollux. Cælius dubitat an Cypellici legendum sit: quoniam in Arcadia munitus locus Cypselia vocatur, cuius apud Thucydidem mentio fit historia. Et & in Thacia nominis eiusdem adiacens Hebro ciuitas, Stephanus.

Saurometæ, Oppianus: idem Sarmaticum canem cum Iberide foemina coniungi posse ait. Sarmatæ pars est Polonij hodie dicta: vbi venatorij canes his nominibus habentur: Vistæ, maxim omnium, aduersus lupos, vrsos, & aprios. Charzij, minores paulò. Pobicænizij, patui, ad aues & lepores. Psij, medijs magnitudine inter primum & secundum genus. Sunt qui Seras alant, genitus intractabilis iræ, Gratius. Spartanæ, vide Læconici inter Celeres infra.

Tegeatas supra cum Arcadicis memorauit. Thracij. Oppianus: idem Thracios & Cares sobillis gratia misericordia. Tyrthenorum mentionem feci in Ausonius. Tuseos cum sagacibus memorabo.

Vultur vulgo in Italia vocant canem venaticum, & velocissimum curiu. Fr. Arlunus: Vide inter celeres. Vertagus, celer simul & sagax, de quo plura inferius. Vmber fideles & sagax est, vt inter sagaces referam.

CANES venatici quales eligi debeant & ad sibolem procreandam admitti , Gratius poëta his carminibus elegantissime docet.

*Junge pares ergo, & maiorum pignore signa
Qui tenuere (genuere forte) sua pecus hoc immanciuntur.
In Venerem iungunt: tum soris cura secunda
Sint celsi vultus, sine hirta frontibus aures,
Spirent, astricli saccingant ilia ventris
Casaries non pexaniris, non frigoris illa.
Quod magnos capiat motus magnisque superfit.
Mollis in officio, siccis ego dura lacertis
Sed frustra longus properat labor, abdita si non
Femina, nec paupitur Veneris sub tempore magnos
Primi complexus dulcissima prima voluptas.
Si tenet cunctos, & mater adultera non est,*

Vix onus super illa suo. Hec Grat. Nemēsianl de canibus venaticis ad sobolem eligendis versus, infra reclatabo in Celere, de hoc enim ille potissimum agere videtur. Canis venatici (inquit Tardi.) partium corporis omnium bona sit proportio: caput leue, cerebrum amplum: pili à capite & fronte antrorsum dirigantur. Aures sint molles, laxæ, pendulæ, longæ, & multum distantes. Venæ frontis magnæ: oculi nigri, visus acutus: nasus amplus: fauces largæ & profundæ. Pili circa os barbam referant, similes resektis. Multa & crassa in ore salvia: facies clara collum longum & in fine plenum: pectus amplum & crassum, costæ prominentes: dorsum breue & planum, non acuminatum circa vertebras. Cauda non separata à coxil, brevis, mollis, nodis robustis. Coxæ sint ample, & superius torosæ: pedes parui, digitis duris, & apte coniunctius, ne quid terræ aut lutin via admittant. Corporis posterior pars altior anteriore probatur. Si pars in cruribus prominens, calcar appellant, cursum impedit, secari debet. Laudantur qui lotum aut catenam, qua vinclæ tenentur, sepe & validè trahunt. Ex colore nihil certi ferè pronunciatur. Seipius enim turpi colore canes, pulchritibus praestant. Niger tolerantior frigoris est quam albus. Canis alba, oculis nigris aut albis pectore terram versus inclinato, pelle longa inter coxas, denique, caudalonga & crassa, alacris & animosa in venatione est, Hec Tard. A partu etiam catulorum delectus habeatur, de quo itidem Gratij verba adscribam.

*Tum deinde monebo
Percensere notis, iamq; inde excernere paruos.
Illi, tuos olim non deficiuntur honores.
Extulit: affectat materna regna sub alio.
Dum tepida indulget terris clementia mundi.
Ire placet, turbag; potens operitur incerti.
Perpenfare: leus deducet pondere fratres:
(Vide quæ supra diximus de catuli electio
Pondere nam catuli votoris perpendere vire,*

Sed hæc ad celerem canem magis pertinent, quam venaticum in genere: quemadmodum & illud forte quod Aristot. alt. τὸν ζεύοντας (Δέλφινος Adamantius) φιλοθήρος εἶναι. αὐταὶ Φέρεται δὲ τὸν λεόντας καὶ πυράς. Ήσοι δὲ τοις καὶ τοῖς φιλοθήροτας ζεύοντας (malim εὐχώντας εἰντας.) Idem alibi in Physiognomonicis certa in canibus signa esse alt. ex quibus periti venatores de ipsorum ingenio & natura conjecturam facere possint: Καὶ τὸν ἄλλων ζεύοντας δημιουροῦς εἰν τοῖς οὐραῖς θεωρεῖν, πινειν τε πτωτούς, καὶ πυρητέους κύνας.

Festuram, prodantq; tibi metagenta parentes,
Et primum expertos animi, qua gratia prima est,
Ne renuat species, aut qua dederet honorem.
Osmagnum: & patulis agitatos moribus ignes
(auda brevis longumq; larus, discretuq; collo
Impatiens: validus tum surgat peltis ab armis,
Ffuge qui lata pandit vestigia planta
Crura velim, & solidos hac in certamina calces.
Altas in latebras, vniq; inclusa marito
Illa, neg₂ emerita seruat vestigia landis.
Hunc Veneri dedit impatiens natura furorem.
Darequiem granside, solitosq; remitte labores.

Canis venatici (inquit Tardi.) partium corporis
pili à capite & fronte antrosum ditigantur. Aures
frontis magnæ: oculi nigri, visus acutus: nasus am-
plius, similes relectis. Multa & crassæ in ore salvia: fa-
& crassam, costæ prominentes: dorsum breue &
parata à coxis, brevis, mollis, nodis robustis, Coxæ
ante coniunctus, ne quid terre aut lutu in via admittan-
ter in cruribus prominens, calcat appellant, cursum
a vinclis tenentur, sœpe & validè trahunt. Ex colore
pulchritoribus præstant. Niger tolerantior frigoris
quam versus inclinato, pelle longa inter coxas, densa q[ui]
Tard. A partu etiam catulorum delectus habeatur,

*Ne moerem indecilis natorum turba fatiget,
Signa dabunt ipse, teneris vix artibus baret
Iamq[ue] illum impensis aquæ vehementia fortis
Libera tota teret *ea *tergo liber apero,
Verum ubi Caurino perstrinxit frigore vesper,
Illius è manibus vires sit cura futuras
Nec me pignoribus, nec te mea carmina fallere.
) Nemelianus rem eandem clarius describit,
Corribus a. leuis oramibus prenoscere cur su-*

euadat, οὐεγές, Pollux videtur ὕστερος interpretari: femora duriuscula, legendum μηδίδα τούτην, ex Polluce facile deprehendet, qui laudabilem & virtutam canis formam apud eundem contulerit. Τοποθετia, in Polluce ἐντολή perperam: hypocolion intelligo femoris partem inferiorem supra popliteum statim, ut superiorem circa clunes, acrocolion: sic acroterian & hyporean Greci dicunt, pro inferiore & superiore montis parte: nisi quis hypocolion protota illa parte quæ sub popliteum est accipiat, quæ à Polluce in lepori hypofelion nominatur, ut colon sicut scelos crus integrum significet. Hypocolla igitur sint longa, tertia, solida, οὐεγές Pollux. Postremo pedes rotundi. Eiusmodi si fuerint canes, robustæ erunt, corpore agiles, habiles vel partibus bene respondentibus, celeres, alacres, & rostro commodo, εὐσπουδοι, rostro validæ Omnitonus: Pollux addit eūδισπουδοι, id est rostro recto: γρυπός enim supra αὐτούς esse dictum est. Hactenus de signis canis laudabilis ex Xenophonte: nunc ijs contraria ex eodem deprimant. In libro igitur de venatione, de canibus, quas castorias & alopecidas vocant, locutus, subdit: Deteriorum vero maior est numerus, cuiusmodi sunt, patuz, γρύπα (id est naso aquilino, vel astomati, id est rostro inepio, oculis tauz, χαρον), loscitosæ, deformes, duræ vel strigolæ, infirmæ, glabré, proceræ vel alatæ, αὐτούπερτοι, id est quæ corporis partes non bene respondentes habent, pusillanimes, non sagaces, οὐεγές non probis pedibus, αὐτοῖς, τὸν εὖτος, Omnitonus vertit molipedes. Siquidem parvæ sepe frustrantur venatione ob exiguitatem corporis. Grypæ, parvo sunt rostro, & ideo leporem retinere non possunt. Rauz oculis & luscitosæ, visum habent vitiosum. Deformes, vel aspectu turpes sunt. Sirigos vel duræ membris, venationes agre remittunt, χαροπτῆδον & νωρχατῶν ἀπωλεθέσον, (Omnitonus vertit, à salu non facile absistunt.) Infirme & glabré, laborem non tolerant. Proceræ & quibus corporis partes non aptè respondent, propter corpus non bene constitutum magnitudine & proportione, in cursu laborant, θάρος Δεφιοτῶν, (hoc loco impressi codices θύματα habent pro σούπατα.) Pusillanimes laborem deferunt, & sub umbra à sole se recipiant ac recubant. Quæ vero sagaces non sunt, & gierat, οὐεγές tentant leporem. Quarum pedes non probi, licet maguanimæ fuerint laboris patientes non sunt, sed præ pedum dolore deficiunt, Hæc Xenophon.

Color canum venaticorum, qui omne genus feras perlequantur, nec albus, nec cœruleus (οἰγρῦν intelligo probatur: neutri enim vel etrus vel frigoris patientes sunt, ut Oppianus tradit). Laudant qui feratum colori referunt, lupi, tigridis, vulpis, pantheræ: aut frumenti granorum, στρῶξ quem recentiores aliqui spiculum vocant: tales enim veloces pariter & robusti esse solent. Cologin canibus (inquit: Pollux) neq; omnino candidus placet, neq; saturatus nigredine, sed nec planè rufus: sed singula nonnulla alterius coloris admixtum habeant sive in fronte, sive summo naso, sive alta corporis parte. Xenoph. similiter, Colores canum (inquit) non sunt omnino rufi, nigri aut albi, hoc enim vitem & simplicem, aut ferinū potius cauem norat, non generosum. Russi igitur & nigri pilis non nullis albis circa faciem splendeant: albi autem rufi. Canes hyeme labore solute proli dent operam, ut per quietem ad vernum usq; tempus gestantes foetum edant generosum. Nam hoc anni tempus nutritio & incremento canum accommodatissimum est. Sunt autem dies quatuordecim quibus libidine aguntur. Mittentur autem ad strenuos canes quo tempore cessant, ut celerius concipient. Nec vero cum ventrem gestant venatum subinde ducentur, sed cum intermissione, ne alscribat amittantur. Foetæ sunt sexaginta dies. Catulos recens natos venator genitrici relinquat, nec alienæ cani subiicit. Manus enim proficit aliena cura: matrum vero lac & halitus bonus est, & foementa suavia. Cum iam obterant catuli: lac ad annum usque præbeat, & ea cibaria quibus omnem ætatem vieturi sunt, prætereat nihil. Graues enim repletiones canum crura peruerunt, morbos corporibus ingenerant, & interiora depraudent, Xenophon.

Inter canes venaticos non leporarios, excellunt, (ut scribit Albert. lib. 22) quorum aures magnæ & latæ dilatae ad maxillas pendent: & superius labrum item longe dependet. Vox probatur sonora: cauda non admodum longa, magisque dextrotum curuata, frequenter erecta. Hanc modi canes in vitroque sexu, quantum fieri potest, magnitudine, colore, & etate & robore pates eligantur: quamquam coloris inter cetera minor cura est. Femina includi, & macerati debet: & mas similiter seorsim. deinde saturabis eos butyro; multo immixta oleo recenti, & simul per nquam dies includes, donec videas catulam concepisse: nec cylo modo ante hoc tempus euagari permittes. Cum autem conceperit femina, dimisso mate, grauidam retinebis, ita ut interdum, sed raro, inambulandi copiam ei concedas, mox iterum ad cubile exstatamentis reuoces. Quod partui vicinior erit, ed copie sius ales, ut scuei postea lac suppetat. Præbebis autem humida nutrimenta, ut lac & serum cum patte butyri, quibus & panis aliquid & carnis cibæ miscebis. A partu pro numero catulorum eam nutries, ita ut nec obesior, nec macilenta fiat: ne vel lactis in opere propter maciem aut prava qualitas proprie pinguedinem sequatur. Nam cum canum lac natura crassissimum sit proprie temperamenti ipsatum calorem, in corpore obeso frigidus ac tenuis evadit. Catuli suo tempore ablatandi, & cibarijs commode nutriendi, ut nec iusto hanc habigentes, nec alimentū quod incremento & reboisi sufficiat, desiderent. Serum igitur cum aliquanto lacte quod pinguisculū sit, primo dandum est eis, & paulatim postea cum iam magisq; proficere videntur, detrahendū hoc alimentum: ita ut exactis octo mensib. pane remollito in sero sine multo humore nutritantur, sic fieri ut intra annum canes sanos, agiles, fortes atque sagaces habeas. Post menses octo decim exercitantur ad venationem, idq; primo moderatè, ut ultro in dies, magis magisq; se exerceant. Nimirus enim cursus & labor abiutorio, tenella adhuc membra exiccat, & venationi inuicta inepitaq; reddit: Mediocris vero exercitio, excitatus calor in cruribus alimentum attrahit, neq; consumit: unde fit ut cruribus validi venari, ponte desiderent, Hæc Albert.

Media etate, ex Nemessani consilio, canes tenuius alentur, ne grauis cibatus molles articulos pondere deprauet. Protinus & cibis aliis, & debita foce blandimenta feres, curaque sequente merentem. Illa perinde si nos ut erit delata minores, A elongam præstabit opem: tum denique scutum. Cum desunt opeti, fregitque industria matres, Transeat in catulos omnis tutela relæctos. Lacte nouam pubem, facil que tuebere maza. Nec luxus alios, auidæque impendia vita. Noscant: hæc magno redit indulgentia damno. Grat. Et paulo post devenatore, vel magistro canibus præficiendo, Idcirco imperium catulis, unusque magister Additur, ille dapes, pœnamq; operamq; ministram. Temperet: hunc spectet sylvas domiteratentus, &c. Venatici canes (ait Oppian.) à teneris assuefactis equis venaticis, & cunctis hominib. blandis, solis infesti feris: non faciles ad latrandum: silentium enim omnino venationi conuenit, præcipue inter inuestigandum. Canibus tacitis mitrite habenas, Seneca in Hippolyto. Pollux οὐεγέτες canes laudat: quos intelligo, vel abstinentes letratu, vel qui scaram captam ad dominum aduentum conservent, aut ore illa sam afferant, ut vertagus leporum. Idem probat canem μεγίστη, θελαγρίν, οὐετ. αρν., δέρν, Φιλόπονον, εὐφυχόν. Qued ad cibum, lac maternum catulis præcipue conuenit: deinde

deinde sanguis animalium quæ ceperint canes ut paulatim venatatio alimento assuefcant, Pollux. Oppianus ad venationem educandas lactari præcipit, non domesticatum canum neque captarum aut ouium vberibus, segnes enim & debiles futuros: sed ceræ, aut leæ ciciræ, vel doralidis aut lupæ, ut robusti ac veloces fiant. De velatu catulorum præcipue venaticorum, ex Nemesiano docet supra in Cane in genere. Sed neque conclusos (catulos) reneas, neque vincula collo Impatiens circundederis, noceasque futuris Cursib. Imprudensi: catulis nam sepe remotis. Aut vexare erubes, laceras aut pandere valeas. Mens erit, & teneros tortquent conatibus attus, Obtundit utre nouos ad toso toboce dentes, Aut teneros duris impingunt postibus vngues, Nemesian. Canes venatici & alij quomodo procreandi sunt, & quib. parentibus, supra ex Blondo dixi cap. 5. de cane in genere. Castrati canes cessant à relinquentis heris: nec taeniam ad custodiam aut aut venationem deteriores sunt, Xenophon in Pædia. Si canis inter venandum nimia sit laboret, duo aut tria oua confraæta in gulam ei immittit: sic enim sitim extingues, & à periculo hec tæ vel maculæ canem liberabis, Tard. Laudatur venaticus canis, qui lacratus, alacris, & animosus est, qui auriculas subinde mouet, & frontem versus dirigit: qui circumspicit atque uideat, & ferarum vestigia, træctus & halitus sequitur & olfactat, Tard.

Canum inter venandum continentiam, obedientiam, sagacitatem Plutarchus extollit in lib. Vtra animalium, &c. De admirabil canum fide in Niciam venatorem dicam lo Cane socio: Mita venatici canis disciplina spectatur, dum patet domino, nec illu reliquit, sed suspensus expectat, donec ad persequendi licentiam mittatur signo: & comprehensam feram dum seruat, vel ad dominum refert, Blondo.

Omnis canis venaticus ex eo quod ceperit feram non medici voluptate afficitur, & tanquam præmio, si dominus ei permittat, sic ea capta uictus. Si quidem non conceditur, bestiam seruat, quoad venator aduentarit, de totaq; capture pro suo arbitratu statuerit. Quod si mortuo vel auro vel ceruo inciderit, non attingit quidem, nec enim alienis se laborib. adscrifit, nec quæ ad eum non pertineant, sibi allumit: ex quo apparet æmulationum virtutis natura eum non expertem esse. Nec enim carnes querere, sed victoriæ amare videtur, Aelian. Idem canis ingenitum Plutar. In lib. Vtra animalium, &c. his verbis describit: Venatici leporé cum insequuntur, siquidem necat ut ipsi discerpere & sanguiné aude lambere gaudent: sin, quod persepe fit, curlu confessum, ac spiritib. quantu supererat, extrema contentione consumptis, exanimem asséquuntur, protus non attingunt: astant autem cauda tantum gesticulantes, quasi non pulps, sed virtutis ergo certasse videri velint.

Equis & canibus Cyrus illos præfecit, quos existimabat reddituros hæc pecora ad usum suum quam optima, Xenophon. Canes singuli seorsim ligari debent: nam si iungantur, putore, scabie, aut morbo aliquo afficiuntur. Cababunt prope magistrum, in stramine, vel alio cubili puro. Bi's quotidie aut saltem semel à vinculis soluentur, & mox iterum vincentur: nam si diutius soluti fuerint, alacritatem & audaciam amittere. Si manibus traetentur, aut panno cutis eorum perfricetur, mollior & lenior fieri: & canes ipsi magis cures & in venatione obedientiores erunt, cum vel reuocantur, vel animantur, Tard. Socrates non quousquis homines conveniebat: led eos qui in natura boni existimarentur, doctrinam vero negligerent, docebat bona ingenia maxime indigere eruditione: probans id equorum exemplo, &c. & canum, ex quibus ingenios, sagaces, laboriosæ feris infidiosæ, bene quidem eruditæ, optimæ ac perutiles venationibus sunt: è conuerso vero, vanæ furiosæ, ac inobedientes, Xenophon dicitur Socratis lib. 4. De collaribus, loris, & fasciis canum, tractatum est supra in H. e. vbi cynanchum etiam vel cynucham lororum esse dixi circa collum Xenophon in libro de venatione saccum cynuchi nomine intelligit, hicce verbis. Εἴσω δὲ καὶ ἐπὶ ὅτι τούτους αἱ ἀρχαὶ τὸ δίκτυον, ἐνεντέονται, (forte ἡ βατέραιος) κανέναις μόνοις τὸ δίκτυον, οὐ δὲ ὑπὸ τούτου φέρεται τὸ δίκτυον. Ocanibus interpres copulam canum vertit: potest fortassis etiam lororum intelligi ex pelle vitalina, quo ramam amputati colligentur. Et sic sacci vel receptaculi nomen subaudiendum esset: sin minces, & cynuchion saccum esse placet, ut Polluci, post μέτρον punctum notandum dum est. Cynuchus (inquit Pollux libro 5. capite 4.) pellis est vitalina, in qua iete imponunt, eiusdem figuræ cuius loculivel marsupia quæ contrahuntur, ἐπειδὴ οὐταντὶ βατέραια. Canes agitentur æstate usque ad meridiem, hyeme per solidam diem: autumno ultra meridiem. Vere circa vesperam, εἰ τὸ διάτημα, id est, circa vel intra vesperam, nempe à diluculo ferè usque ad vesperam. Hic enim modus seruandus est, Xenophon. Canis (inquit Tard.) ante decimum ætatis mensuram exactum non educi debet ad venationem: nam si prius educeretur, periculum foret aliquid interiorum tumpi, conuelli, aut aliter affici: aut saltem canem deinceps fieri ligaviorem. Æstatis initio educatur canis matutino tempore, ad secundam usque ad tertiam antemeridianam horam. Nam calore meridianio pedes offenduntur, & sitis molestæ es. Hyeme dies terti ad venationem commodi sunt. Observabit venator cœlum serenam & tranquillum. Si quidem pluia & venti, odoratum impediunt. Nix parua & gelia, nares ei adurunt: nix vero magna, nihil obest. Initio æstatis parum sagaces sunt canes, non quidem cerebri virtus, sed propter multis variisque florum odores: minus per ipsam æstatem: nimil enim æstus olfactum dissipat. Et quamvis leporum vestigia deprehenderint (solent enim tum temporis & lepores & vulpes noctu progressi) non asséquuntur tamen eos odore: sed ad diversa vestigia variisque odores stupidi, irascuntur ac temere latrant. Canem à vomitu venatum ne duixeris: nam cum debilis sit, nimio labore & tumulti male accipererit. Cum ad venationem exis, canes exhilarato, & suis quoque nominib. blandè appellato, & ad venandum irritato. Vinctos quoq; ducito, ne discurrendo fatigentur aut aberrent. Cum lorum solues, caue ne quis alienus canis adficiat, quo cum ludant, & venatum negligant. Palpabis eos, adulaberis, animabis, Hæc omnia Tardiuss. Quibus remedis utendum sit ad vitia pedum & nimium in eis calorem, supra in Cane in genere cap. 3. ex eodem authore reretuli. Canes feminas cum sex mensuris sunt, mares octo mensuram, venatum daces, Pollux lib. 5. cap. 9. Et ibidem cap. 6. Quousquis tempore (inquit) venatione utendum est. Experiiti autem oportet canum naturam: frigido quidem cœlo, & in naribus. sint infirmis: æstivo autem an sole tolerent, & vestigia percipiunt sole halitus eorum abolente. Verno an in varia florum fragrantia odores (vestigiorum) discernant. Vernum sane tempus, quod ad æstis tempore, venationi commodi est quam vel æstiuum vel hybernus: hoc solum incommodi est, quod flores vestigia discerni impediunt. Autumnus, temperie veri proximus est: neque florum odoribus, neque frugum, ut quæ lœm reconditæ sint, canes à venatione auerterit. Cæterum inter niues euidentiora sunt vestigia nec difficultia inueniunt: quare lepus facile capit, presentem cum etiam pilis sub pedibus eius globuli quidam adhærentes cursum impedian, Hæc tenus Pollux. Canes leporum vestigent, cum niux ita ceciderit, ut terram operiat: nam hyems absq; niues ei δὲ οὐ πλαγία γε μα, rectius forte μελαγγεια, id est, si inter niuem passim terram appareat, quasi maculæ nigrae, ut sit in pauca & tensi niue: hanc vocem apud alios quoque authores reperimus,

illam non item) vestigabilis non est. At eum nungit, si Boreas spirabit, vestigia diu manifesta eminant: neq; enim citò liquantur. Sin & austus flauerit, & sol superfulset, brevi apparent: nam statim dilabuntur. Sed neq; cū nix iugiter cadit, vestigia enim obducta: Neq; cū ventus acriter incumbit: niuem enim conuoluens it, certa facit. Ad huiusmodi igitur venationē cum canib. exēendum non est: siquidem nix canum nates adurit, & pedes, ac leporis odorem gelu nimio tollit: sed sumptis retib. cum alio venient. &c. Hæc Xenophon.

Canes vinclatos soluere, &c ad cursum dimittere. Greci dicunt, τάχος έφεντας, καὶ έφεντας πάσιν αὐτοῖς, καὶ έπι-
φέντας θάλπεις δύσκολοι τοις πόνοις θεοῖς αφένται. Pollux. Επιφέντας apud Lycophronem & Eratosthenem
τριπλασίαν τοις κυνάς δοῦλοι τοῦ θεοῦ φέντες εἰν θάλπεις, καὶ τὸ θάλπειν οὐτοις έφεντησαν τῷ Φωνῇ, Varin. Επίστιμον, τὸ συ-
πλούσιον ἐπιφέντεν δύσκολα δοῦλοι τοῦ θεοῦ κυνάς, Varin. & Eymologus. Επιφέντας, έφεντησαν, Ηελychius.
Επιφέντας, έπαφεις θάλπειλοι, ή θάλπεις (forte θάλπεις) Idem. Επιφέντας, κυνάστας παρεργαταί, Idem. Σίγεν,
ἥχειν ή μημονήχει, Ηελych. πάντας θάλπειν, δις τὰ ταύταις ζύμης, præ nimo fecundore studere. Said. apud He-
lychium pēt pro lēt male legitur. Κυνάστας ζυβάστας (Varin. ζυβάστα) ταῦς κυνάς, έγκελδέτα, έπαναστρέψητα, θάλ-
πειχθας, έπικουρεύθω, θάλπειντας, έπικουρεύτας κυνάς. παρεργαταί, παρεργαταί, η
τὸ δύοις, Pollux & Varinus.

Canem venando fessum recreab's, si duo oua virto infracta, edenda p̄t̄bueris, is cibis interanea eius re-
frigcrabit. Alij aquam parco aceto miscent, cum mēcis panis atri. & eo liquore collum ac dorsum canis illinunt, Tardius. Quomodo lupos, vulpes, vrsos, cerus, capreas, & alias feras, canum opera venatores capiant, in
ipsis que capiuntur feris singulatim explicabitur. Venaticum genus canum, non solum nihil agricolam iuuat,
sed & auocat, desiderisque ab opere suo reddit. Columella. Lepus & vulpes canum metu exhorrescant, & inter-
dum vel sola canis latrantis denunciatione ex loco vndique septo, veptibus & domitis vestito excitantur, Aelia-
nus. Nonne vides quod etiam venatores, dum lepores parui & stimandam rem se cantant, multa machinantur?
Dum enī noctu pâlcendo oberrant, sagacibus canibus (κύνας νυν γένοις πειρούσαι, Bessarior legit ιχνηλάτας,
quod non p̄t̄bo, ne denuo de ijsdem agat) eos captant. Sed quoniam interdui refugiunt, & ad cubile se recipiunt, alios canes parant, qui qua redierint odore percipient, & in cubili eos deprehendant. Quoniam vero ce-
lerimis sunt, ut à conspectu etiam facile aufugiant, aliud genus canum velocium habent, quibus auolantes in-
tercipiunt. Et quia his etiam aliquando elabuntur, retia per trammes qua fugiunt, disponunt, quibus tandem ir-
reflantur. Hæc socrates libro 3. Apomnemoneumatum eius apud Xenophontem, ad Theodotam mulierem
fornicari. Cutilla, Quoniam horū, inquit, vt̄ ad meos captandos amatores? Si per lumen, inquirille, pro cane
quempiam spūtē habebis inuestigatorem huiuscmodi amatorum, atque fortuhatorum hominum, qui qui-
dem vt p̄t̄imum eos compereris, doctus arte, efficiet vt tua in retia concidant. Retia sunt, sortina isthac tua, arg;
ingenium, &c. Vt̄rum ferunt duobus mensibus, non oportet autem graulam venatum educere, cum partu
vicina erit, ὅπερε θάλπεις εἰν ηγεθή Φοροῦ, Pollux. Canes ad venatum educere non convenerit, si obiectum cibum
non audiēt admiserint, quod eas non bene valere significat. Nec si ventus ingens flauerit: nam vestigia rapit, nec
canes odorari, nec sagebras retiā flare permittit. Quod si horum neutrum impedit, tertio quoq; die educito
(χειρὶς άγριος θάλπεις) Omnibus verit, triduum educito.) Nec vulpes aḡtare assuecant canes: id enim non
mediocre vitium, & cum oportet, nunquam p̄st̄o adsunt. Sed in diuersos saltus educito, (εἰς τὸ παντερόν πετε-
βαῖνον,) vt & canes venandi, & ipse regionis peritus euadas. Exēendum est autem diluculo, ne vestigatione fru-
ſt̄ entur: siquidem tardiusculis neq; canes leporem inueniant, nec ipsi fructum capiunt. Neq; enim diutius ma-
net natura vestigij, res planè evanida.

Aetœon venator Arisœni filius, ira Diana, quam nudam in fonte lauantem viderat, in certum mutatus, à 40
suis canibus laceratus est, vt canit Ouidius libro 3. Metamorphoseon: Canum Aetœonis nomina superius recen-
sui inter alia diuersa canum nomina. Scholia stets in quartum Argonauticorum Apollonij. Aetœonem Melissi fi-
lum facit, quem mulieres Bacchi Orgia celebrantes lanianant. Aetœonem (inquit Fulgentius ex Anaximene) ve-
nationem dilexisse aiunt: is cum ad maturam peruenisset ætatem, consideratis venationum periculis, id est, qua-
si nudam artis suz rationem videntis, timidas sauctus est. Et paulò post. Sed cum venandi periculum fugeret, affe-
ctum tam enī canum non depositum, quos inaniter pâlcendo penē omniem substantiam perdidit. Ob hanc rem à
suis canibus devoratus est. Paulò extra Megara (vt scribit Pausanias in Boeotis) fons est ad dextram: & paulò
vlerius petra, quam Aetœonis vocant, & in ea quiescere aiunt Aetœonem solitum venando defessum. In fontem
vero insipisse, cum Diana in eo lauatetur. Steschorus Himeræus scribit pellem ceruinam à dea Aetœoni cir-
cumlectam esse, vt à canibus occidetur, nec vxorem duceret Semelen. Ego absque nomine Aetœonis canes ra-
biem passas puto: in quo quidem fatore etiam allum quemuis obuium lacerassent, Hæc ille. Plura de Aetœone
vide in Fabulosis Pelephati historijs, cap. 4. Aetœonem, inquit, à proprijs deueratum canibus, falsum est. Canis
enim herum imprimis diligit: & peculariter venatici cuiuslibet omnibus adulantur, ai θραύνει πάντας ἀνθρώ-
πος οὐδεν, &c. Aetœonis quidem nomen aptum venatori in hi videtur, & eiuldem originis cuius ēπαντη, id est
venator, apud Græcos, à canibus ducentis. Sunt qui scribant Indicos ex Aetœonis canibus prognatos: qui post
rabiem in sanitate redeunt, Euphrate transmissio in India errauerint: Oion maximis fuit venator, qui cum
viribus fidens gloriaretur nullam esse feram, quam non conficeret: dix insolens verbum vlciscientibus, contigit
vt terra scorponem pareret, à quo iox̄ periret. Diana satellitis sui obitum grauissimè serens, cum in cœlum iuxta
Tauri sydus constituit. Lucanus à Diana scorpione immisso occisam dicit, & deorum miseratione in cœlum sub-
latum. Horat. ab ipsa Diana sagittis confossum tradit, ed quod vivoluerit eam comprimere, &c. Plura in Ono-
mastico nostro. Mærat dicunt Orlouis canem appellatum suisse, Cælijs. Atalanta Schœneisilia fuit, quæ Me-
leagri amore capta, aprum omnes Aetœli agros deuastantem occidit, &c. Vide Onomasticon in Melagro. Ly-
cadem nomine canem Thesselicam celebrem epitaphio, quod tomolo eius inscriptum fuit, Simonides fecit:
quod vt Pollice refertur adponam. Ής αὐτὴ Φθιμήσας (lego Ήσ αὐτὴ Φθιμήσας) Αἰνοεστῶ εἰν τίμιοι, οὐσιῶν
τερπειν Ιππας ἀγρωστα λυκας. Τὰ δὲ ἀρχαὶ εἶδεν μέρα Πίλιν, οὐ τὸ οἰδην. Οὐσα, Κιθαιρῶν τὸ διοτρίβα σκοποι.
In fontis canes venatici ad venationem exēentes, omnibus boni sunt, & actionum prænuncij: verum reis & in
iis vocatis, mali, Blondus ex Artemidoro. Eriferius, Qui igitur ad venationem aluntur, ea que foris compa-
rantur bona significant, & aetiones: quate bonum est ipsos videre venantes. Canes venatici dici possunt, qui alios
clam auscultantes produnt, vt Corycæ: item ministri magistratum, sacellites, liætores. Tullius Actione in Ver-
gem sexta, Apponit de suis canibus quendam, qui dicat se Diodorum Melitensem rei capitalis leum velle facere. 70
Ibldem

Ibidem aliquanto post, Qu' simul atque in oppidum quopiam venerat, immitebantur illi cōtinuū Cibytratici canes, qui inuestigabant ac perscrutabantur omnia. Duos fratres Cibyratas appellat canes, quod ad farandum Verres illorum oculis, sed suis manibus vteretur. Ac superius in eadem, Qui posteaquam venerunt, mirandam in modum canes venaticos dices, ita odorabantur omnia & vestigabant, &c. Itac ferè ex Erasmo, in prouerbio Canes venatici. Κύνων τε καὶ λύρων, id est, Absque canibus & retibus. H. e quidem (schemeate Pindarus Nemeorum Oda 3, significavit summam celeritatem, (ιούντης ταχυτης, Schollast.) Quis enim pedibus sequatur cervos, nisi aut à canibus removentur, aut implicantur retibus? Conueniet tamen in eo qui clancularijs artibus captiunt p̄adam. Pindari verba sic habent, κύνων τε καὶ λύρων, αὐλοῦ δόκιμος ἐποντων, id est, Cervos occidente in fine canibus ac dolosis retibus. Dicitur & in eos qui non a tenis praediti, sed proprio Marte rem gerunt, Erasm. Pindarus de Achille loquitur, quem Homerus etiā à celeritate κύνων appellauit. Inuitis canibus venari: Hoc adagio (inquit Erasm.) significatur, non sat feliciter succedere, quod à nolentib. extorquetur: Neq; eorū officio vtendū, qui non ex aēlīo operam suam nobis commolant. Apud Plautum in Sticho Panegyris patri interminans, ne se suamq; sororem inuitas virtis colloget: Stultitia est, inquit, pater, venatum ducere inuitas canes: Additq; sententiam qua metaphoram explicat: Hostis est vxor, inimici q; ad vitum nuptiū datur. Eodem prouerbio Germani vtuntar, Mit unzwilligen hunden ist nit gut iagen. Et aliter, Wann der hand nitt lustig ist zu sagen, föreytet er auf dem ars:

DE CANE VENATICO ROBUSTO, ADVER-

sus magnas aut fortes feras.

De maximis & robustissimis canibus, qui maiores & fortiores feras considunt, seorsim agam. Hoc animadver-

tendum lectori est, nonnulla superius dida de cane venatico, tum ad robustos tum ceteros venationi destinatos canes communiter pertinere: quemadmodum rursus plurima in tractatione de Canis in genere preclata, non ad venaticos solum, sed reliquos etiam canes.

Robustos & pugnaces canes Oppianus libro 1. de venatione his ferè verbis describit: Canes, inquit, bellissimi, non solum in barbatos οὐρανίους, quales sylvestres quodam esse docimus) tauros ingaudunt, & apios occidunt, sed neque leones suos reges tollent. Vasto sunt corpore, παρεπέσθια, πενήντα τομές ἀγρολόφιστοι: rostro simo laxa & horribili supra oculos inter supercilia pelle, oculis igneis rauo colore splendentibus, πολυτελεῖς οὐρανίους καρυκτῶν δοκίμας παπούς. Pelle tota hirsuta, robusto corpore, dorso lato. Hinc velocias, sed magno robo-
re & animi & corporis, & acerrima audacia praediti sunt. Huiuscmodi canes quasi belli feras impugnant. Canes vehementiore aduersus feras concepta ira quandoque occiduntur, Plutarchi in Symposiaco. Τὸν κύνα τὸ πάσον περιττῆς θετιδυον δίγειν, catmen heroicum apud Varinum Ως δ. ὅπε, παραχρόδετε δύστονες, οἱ τὸ θητὴν θρόνοι, &c. Homer. Et truculentus Helor certare leonibus audens, Baptista Mantuan. Vide infra in Leone. Taatus Aethiopicas (alius quam rhinoceros) pastorum vires & canum multitudinem contemnit, Gyllius. Υφε σεξαύτην ητο ζε διαγένεως βέσ, οὐδὲ ναῦν διηνει τελείας δελφίν. πάπεως διβελεύοντα φόνον κύνα δε τλαζήμων εξελέγειν, Pindarus ut Erasm. citat in adagio Equus in quadrigis. Sæpe volutibris pulsos sylvestribus apros Latrati turbabis agens, Vergil. Epigramma in canem caprophonon, id est apricidam, extinctum cū visis delphinis in mare insilijset, extat Anthologij Grec lib. 1. feit. 33. His gloria magnos Frangere aprios, saeuos his debellasse leones, Et molem Ingērem eos prostrasse elephanti, Stroza filius in Epicedio canis. Atalante canis Aura nomine fuit, quam cū Calydonia susperemisset, bruto sepulchrum indigenæ struxisse. Cæl. Hylæusq; ferox nuper percussas ab apto, Ovid, Canis Lydia ab apto occisæ epitaphium Martialis lib. 11. reliquit, his versibus.

Amphitheatralis inter nutrix magistrōs
Lydia dicebar domino fidissima dextro,
Nec qui Distea Cephalum de gente secutus.
Non me longa dies, nec insutus abstulit etas,
Fulmineo spumantis apri sum dente perempta,
Nec quæror infernas quamvis cito rapti sub umbras;

Syagus viri nomen apud Herodotum lib. 7. legitur. Syagrum dicit Sophocles canem, qui suum venationi sit aptissimus, Cæl. Hinc forte & Syas canis nōmē apud Heich. Qui homines à canibus lacerati sint, vide supra, parte prima huius tractationis de canib; diuersis in historiā mortis Enripidis. Pro comperto est Benignū martyrem, quā nullis ad idololatriam tormentis posset impelli, ab Aureliano famellicis & diurna maceratis inedia canibus obiectum, mortis tamen periculum evasisse. Intersectorū à Diocletiano Gorgonij & Dorothel martyrum canes vel famelici multum, cadavers non attigere, lo. Rausius Textor. Videntur autē magni & validi canes fuisse quibus obiecti sunt, quamobrem hoc in loco commemorare volui. Eiusmodi nimirum & sepulchrales fuere canes apud Hyrcanos, de quibus dixi in Canis in genere parte vltima capit is oœtavi.

Augues, vt audio, in Gallia vocantur canes, qui ē Britannia vt plutimum veniunt, capendiis vel occidentis maioribus feris, apri, vrfis & lupis, vtiles: vt qui ferocitate simul & magnitudine insignes sint. Solent autem eos aduersus ferarum iniurias cilicis quibusdam vel pannis crassioribus obtegere, ac millo collo manere. In Narbonensi Galia canem limier appellari aiunt, magnum & robustum, auribus magnis, qui feras maiores innundat. Polonis validissimi canes, quibus contra lupos, vrfos, & apios vtuntur, visilij nominantur, vt supra dixi. Molossi apud Aristotelem magni & robusti canes, duorum generum sunt, alij pastores, alij ad venationem vtiles, vt infra dicam. Albertus ferè mastinos pro Molossis vertit: quod nomen Iralli etiam & Angli usurparunt, haud scio cuius originis, nisi quis mastinum quasi maximum accipiat Germani Rüden appellant, forte quod rudes & p̄z ceteris hirsuti sint. De horum igitur genere pastorali infra dicam: de venatico & pugnace hoc in loco: quanquam pastoralibus etiam aduersus lupos aliquando pugnandum est. Ex canis cum lupo coitu cognitur magnus canis qui mastinus vocatur à nobis, Albertus. Mastini canes sunt grandes & mordaces, Franciscus. Alunnus. Canem vidi quæ simul vnde viginti catulos peperit, & alio partu octodecim, tertio tredecim: erat autem nigra, corpore magno, ex illorum genere qui mastini dicuntur, Albertus. Exleporario & mastino natu alijs, robusti simul & veloces sunt, Alberti, ubi Aristoteles habet ex Laconico & Molosso. Mastinus lupo similis

Venatrix sylvis aspera, blanda domi:
Qui non Erigones mallet habere cunctis,
Luciferap ariter venit ad astra dee,
Qualia Dulichio fata fuere cani.
Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tunc.
Non potni fato nobiliore mors.

est, & circa generationem similiter se habet ut leporarius: sed cum abla & tauri nutrimentis siccioribus & crassioribus ali debet. Idem Mastini (inquit Belisarius Aquitius) ex illo genere canum sunt, qui grauiores & minus veloces habentur: quos in Dalmatia puto plates inueniri. Nascentes solent (ut fetur) in ea parte, quam Illyrij incolunt & Liburni quoque. Eiusdem generis albanus videntur, ex Plinio. In Corsica quidem plutes sunt, ferocius in primis, & ad quæcunq; animalia inuadenda capiendaq; audacissimi. Eligant debent, atroci vultu, ceraice & capite maximo, labro superiori super inferius dependente, rubicundis oculis, apertis naribus, ore quod velutiflammam hiatu euomere videatur: acutis dentibus, collo tumente, pectora amplio, ita ut leonis similitudinem praeferant: magnis pedibus, discretisq; digitis, duris ac curuis vngibus, ut solo inhærente magis possint, quo validius feram prosteruant concucentque. His enim canum generibus venatus omnes superare facilius cursu & capere venuatores poterunt. Hæc Aquitius. Canum ex Corsica (kerfshund) in Italia, Romæ præcipue, vnum esse aiunt aduersus apros & boves feros.

Alanum canem Hispanice dictum Fr. Alannus scribit eundem esse quem Itali vulgo Molossum vocent: & alibi Alanum canem vertagam interpretatur. De vertago dicam inferius. Alanus veltri contraspors, vide in Aro E. Alania regio est Scythia Europæ, quæ ad Mæotin paludem pertinet: cuius incolæ Alanis (prope Istrum, Ptolem.) quorum meminit Plin. 4. 12. vbi Alanum etiam Scythia flauum facit. Ammianus scribit Alanos vocari, quos prius Massagetas dixerint. Et sequerent duros æterni Mattis Alanos, Lucan. De Attali canib. dixi supra in prouerbjs à Cane in genere.

Indiam petenti Alexandro Magno rex Albanæ dono dederat in usitatæ magnitudinis canem: cuius specie delectatus iussit vros, mox apros, & deinde damas emitil, contemptu immobili iacente. Eaque segnicie tanti corporis offensus imperator generosi spiritus, eum interimi iussit. Nunciauit hoc fama regi. Itaque alterum mittens, addidit mandata, ne in partibus experiri velleret, sed in leone elephanþe: duos sibi sufflare, hoc interempto præterea nullum fore. Nec distulit Alexander, leonemque fractum protinus vidit. Postea elephantum iussit induci, hæc alio magis spectaculo latratus. Horribilibus quippe per totum corpus villis, ingenti pritsum latratu intonuit: mox ingruit assaltans, contrâque beluum exurgens hinc & illinc, artifici dimicione qua maximè opus esset infestans, atque evitans, donec afflida rotatum vertigine afflit, ad casum eius tellure concussa. Plin. Apud A'banos natu canes feris omnibus anteponuntur, frangunt tauros, leones perimunt, detinent quicquid obiectum est. Solin. Et paulò mox. Hoc genus canum crescit ad formam amplissimam, terrificis latratis. Vltra leones rugibus insonans. Albania est regio Orientalis inter Colchon & Armeniam, cuius incolæ Albani: à quibus orti sunt quorum pais in Peloponneso, pars in Macedonia confedit iuxta Dyrrachium, quorum dux fuit Georgius Scanderbegus.

Arcadicis ex canib. & leonibus creduntur prouenisse primum, & λεοντοπυρῆς dicti, Pollux. Vide supra in canib. venaticis in genere ordinem literatum, de Arcadicis.

Canaria vna ex Fortunatis insulis, repleta canib. (ingentibus) forma etiam eminentissimis: inde etiam duo exhibiti Iabæ regi, Solin. & Plin. 6. 32.

Creticas canes, ut Xenophon scribit, aperte opponuntur. Et pugnaces tendant Cressæ Fortia trito vincula collo, Séneca in Hypolito. Hæc nimirum diaconi dicitur: vide pluta superius in Canibus venat. in genere, tñier Creticas.

Cynamolgos alij populos, alij canes eorum appellant. Reperio prope paludes quæ ad meridiem sunt, esse canes quid dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratissimus: H. Indicos boves qui gentem illam æstate inuadunt, expugnant, ut Cretias scribit, Pollux. Cel. Cynamolgos Aeth opes ait in habere caninos rictus & prominula ora, Solin. Vide supra H. a. in Cane in genere. In his libris q; os Cnidus Cretias de reb. Indicis conscripsit, Cynamolgorum gentem, ait canes permultos, magnitudine Hyrcanis canibus parés, alere solere. Quam obrem si hec natio tam canum studiosos, causam idem afferit. Cam ab eis uo solitatio ad medium hyemem, tāquam apium examina, quæ ad alueos frequentes versantur, sic atmenta numero ampliora boum ferorum eos cornibus vehementer incitata appetant & noceant, hi non aliter hæc retundere valentes, canes quos magna cura aluerunt, in ipsos immittunt, qui facile boves depellant, & interimunt. Deinde ante commemorati homines, quas esculentas carnes existimant, sibi auferunt, reliquas canibus impertiunt, libenterque communicant. Reliquo anno tempore cum non amplius eò boves accedunt, ad venandas alias feras secum ducunt. Iccircóque Cynamolgi appellantur, quod à canib. lac exprimunt mulcta, tum vero sic id ipsum, quemadmodum nos vel ouillum vel caprinum, bibunt. Aelianus. Cynamolgi, qui ab indigenis Agr. jappellantur, comati & barbati sunt. H. canes maximos alunt, quibus Indicos boves venantur, è vicina regione venientes, siue à feris pulsos, siue pascuorum inopia, Strabo lib. 16.

Epiroticæ tetra canes præcipue magnos fert, Aristoteles. Clarus est inter canes Epiroticus Cerberus, Pollux. Epiri regio est Molossia, de cuius canib. inferies mox dicam. Chaonia erit Epiri pars est, vnde canes dictæ Chaonides de quibus supra Inter Venaticos in genere.

Hyrcani canes robusti & feroce, ex cane quæ conceperit ex tigri: quænam Plinius Indicas etiam extigibus conciperi scribit. Vide infra in Mixtis.

Indicas canes apros, céruos & hinnulos venantur, Xenophon. Indicos canes ex canibus Aethiopianis propagatos scribit Nicander Colophonius. quæ à rabido furore resipescentes, Euphrate transmissio in Indos vsque aberrant, Pollux, Cælius. Apud regem in Babylone canum Indicorum tanta alebatur multitudo, ut ad præbendacis cibaria, quatuor in eadem planicie magni vici attributi essent, aliorum tributorum immunes Herodotus libro 1. Aristoteles hos canes nasci scribit ex cane & tigride, albi vero ex cane & fera quadam simili (enīγις πόλεμων) non espresso nomine. Et tigribus canes (inquit Plinius) Indi volunt conceipi: & ob id in sylvis coetus tempore alligant foeminas. Primo & secundo foeminae ferocees putant gigni, tertio demum educant. Sunt qui his canos erit canes è tigribus conceperit scribant, vt in Mixtis dicam. Ex Indicarum rerum scriptis de his quæ subsequuntur docemur: Canes foeminas multò generosissimas, tum ad inuestigandas feras narimus sagacitate præstantissimas, tum vero ad cursum velocissimas in loca vbi tigridibus est habitandi consuetudo, venandationibus eruditæ, perductæ vi primum ad arborem alligant, aleamque ut vulgo dicitur, iecerunt, discedunt. In has autem tigres incurrentes venationis inopia, ex fame laborantes lacerant: si autem ad libidinem inflammati, & cibo completi sint, cum canibus complexu venereo lunguntur: manque illi quoque cum sunt exsaturati, 70 venerem

enerem meminerunt. Et hac tigris consuetudine cum canibus, tigris quidem non generatur, sed lemen ad deterius delapsum, maternum genus referens, canis efficitur. If canes tigride patre nati, ut vel cerui, vel apri venatum præclare spernunt, sic cum in leones incurront, gaudio vehementi exiliunt, Gyllius ex Aeliano. Canes Indici maximè contra Leones pugnant, Ctesias Aduersus blennulos & ceruos canes Indicas esse oportet: sunt enim validæ, magnæ, veloces, nec puillanimes: & cum tales sint ad laborem sufficiunt, Xenophon. Celebris est & Alexandri canis, qui leones impugnauit, alumnus Indiæ centum minis emptus, in cuius desancti honorem Alexandrum cùnitatem constituisse Theopompus scribit, Pollux. Is etiam, quem Porus Alexandre donauit: duos leones vicit, Pollux. Apponam & Aelianum de canibus Indicis Alexandre donatis quantumvis prolixam historiam, quod non exiguum inde ad acuendam animi fortitudinem pro virtute & pietate retinenda argumentum virti boni trahere possiat: Summaigitur Indus, inquit, nobilitate homo, Alexandre Philippi regis filio, horum roboris canum, sic periculum fecit, ut primo ceruam emitteret. canis ex eo loco, ubi quiescebat, eum despiciatissimum habens, nihil se commouit: deinde ad aprum dimissum, quemadmodū affectus fuerat in ceruam, immotus permanxit: tum vero ubi ursus immissus fuisset, atque hunc, atque alios despiciatui ducens, ab eo inuadendo se tenuit: Ad extremum hic leonem quem protulissent in medium, ut vidit, cum ira exarsit, ac profecto tanquam iustus hostis in certamen descendisset, sine mora intrepidus inuasit, atque acerrima comprehensione, leonem constrictum tenens, illius fauces premebat, & suffocabat. Tum Indus, qui hoc spectaculum regi præbebat, qui que probe sciebat eius robur animi & constantiam, primum huic caudam abscondi iussit, is præ ipso leone, quem mordicus tenebat, sibi caudam facile abscondi patiebatur: deinde etiam crus unum suffringi imperauit. Is vero atque ut à principio urgebat, & perinde nihil remittebat, quasi alienum crus, & ad se nihil pertinens suffringetur. Post alterum, unde quoque is nihil commotus arctè tenebat: tum tertium incidi præcepit, is similiter ut ante nihil se relaxauit à retinendo leone: tum etiam quartum crus abscondi voluit, is nihil remissior factus, nihil loqueminus leonis retinens, maximo labore ad eius perniciem incumbebat. Denique et si caput à reliquo corpore abscessum erat, illius ramen dentes, ex illa leonis parte, in quam primum defixi fuissent, pendebant simul, & quamvis is qui eos in initio defixisset, iam mortuus esset, eius tamen ipsius etiam nunc ex leone appensum caput sublimè cerebatur. Hic cum Alexander non mediocri dolore afficeretur, ipsius admiratione virtutis obstupefactus, quod is qui tale virtutis experimentum dedisset è vita, quam ex labore animi cedere maluisset. Quare Indus videns Alexandrum ex huius casu dolorem non mediocrem cepisse, quatuor canes huic simillimos illius donauit: ille cum grato & iucundo animo eos munere accepit: tum vero eum ipsum qui dedisset tanto prelio, quanto par esset præstantissimum regem, remuneratus est. Itaque horum quatuor munere Alexander ex memoria dolorem quem ex primo suscepisset, depositus, Haec tenus Aelianus interprete Gyllio. Diodorus Siculus & Strabo Sopithen regem fuisse dicunt qui canes illos Alexandre donauit. Apud Pollucem libro 5. cap. 5. eadem historia refertur, ubi pro his verbis οὐδὲ τῷ μητρῷ reponi debet οὐδὲ τῷ Σωτῆρι: quidam inepte Sophites scribunt. Describitur etiam apud Strabonem libro 15. sed copiosius apud Diodorum Siculum libro 17. Sopithes rex (inquit) præter multa & splendida dona alla dedit Alexandre centum quinquaginta canes, qui prægrandes, robustissimi, alijsque naturæ donis præstantes valde erant, atque cum tigribus commiseri dicebantur. Eorum virtus ut Alexandre re ipsa innotesceret, leonem fortissimum intra septa quadam duci fecit Sopithes, duosque imbecilliores è numero canum, quos donauerat, contra feram immisit. Qui quum succumbente viderentur, duros alios addidit, simulque quatuor leonem prostrauerunt. Tunc à Sopithe quispiam cum gladio missus, crus dextrum unius canis cœpit absindere. Ibi Alexandre inclamante, regis spiculatores adcarrerunt, manumque hominis retraxerunt. Iussit Sopithes atque animo ad ferrent pro eo cane tres (quatuor Strabo & Aelian.) ab se dono accepturi. Igitur venator reprehensum crus paulatim concidere, neque unquam canis aut latratum aut clamorem quempiam emidit: tantummodo frendens dentibus (οὐτε κλαγγάλον οὐτε μυγγόν τρέμειντο, ἀλλὰ θύεσθαι εὔπεπτον) carnificinam eam sustinuit, donec exanguis factus super leonem expirauit, Haec Dionys. Diuersus ab his canis Indicus fuisse videtur de quo Plutarchus in libro. Vtra animalium, &c. Canem, inquit, qui inter Indicos primas tenebat, quique aduersus Alexandrum depugnarat, in harenam productum, quantis per certus aut aper ursusve emitteretur, contemptum immotum iacuisse ferunt. Sed enim ubile conspicetus est, excitatum momento, pedibus harenatis sparsisse, velut hunc antagonistam dignum se iudicaret, cæteros omnes despiciaretur. Παρτὸς καὶ νῦν πέρισσος ίππος πάντας καὶ πάντας, &c. Philes eadem ferè quæ Aelian. sed brevius scribens, & simplificiter de Indico cane quolibet, non Alexandri tantum. Apud Pausios Indiæ populos Megasthenes scribit, canes valentissimos esse, qui non ante morsam dimittant, quam aqua natib. infundatur: Nonnullis præ studio in mortu oculos distorqueri, nonnullis etiam excidere, leonem & taurum à cane detineri, taurum mortale comprensum, priusquam dimittatur, Strab. libro 15. In parte Indorum, ubi regnasse Sophites memoratur, & gentem esse sapientia præcipue insignem, & nobiles ad venandum tradunt canes: quique latratu abstineant cum videantur, leonibus maximè infestos, Cælius absq; authoris nomine.

Lacænae canes venatoribus etiam aduersus apes seruant, Xenophon: sed de his infra in Celere.

Locrenses canes venantur apes, Xenophon.

In docilis dat prælia Medus, Grat.

Molossi canes vel Molotici (μολοθίκοι vel μολοθῖδες, Pollux) à Molossis Epiri populis dicti sunt. Nam & hi & Chaones celeberrimi ex Epirotis fuerunt: unde & Chaonides & Epirotici canes commendantur, Chaonides & Molossi canes, ex Cephali cane (de quo inter celeres) natos primum fabulantur. Acron interpres Horatij Molosso canes à Molossia ciuitate Cretæ nominatos somniari. Ex canib. maximi animi est Molossus, qui acriter animosi sunt Molossi viri, Aelian. Molotticum genus venaticum nihil à cæteris discrepat: at pecuarium longe & magnitudine, & fortitudine contra belluas præstat. Insignes vero animo & industria, (id est fortitudine & cursu) qui ex utroque Molotticu dico & Laconicum, prodierint, Aristot. Albertus ex mastino & leporario natum commendat: hoc nomine Laconicum, illo Molossum intelligens. Mastinus hoc tempore, & Germanis vulgo rufius dicitur, alias pastoralis est, de quo infra: alias venaticus, sed is quoque ingens ut ex Aquilino iam retulit: cum Molosso venaticos nihil à cæteris venaticis discrepare scribat Aristot. Molossum vel Molottus, canis magnus & pastoralis, Varin. Suid. Vergilius etiā Georg. 3. pro pastorali accepit his verbis. Velocius Sparax catulos, acremq; Molossum Pasce sero pingui, nunquam custodib; illis Nocturnum stabulis furem in cursusq; luporum, Aut impa-

Aurimpacatos à tergo horrebris Iberos. Apud Molosso populos ferunt canes inhumati solitos. Canis Molossus, magnus & mordax est, ut canis è Corsica, Gr. Alan. Mordacem dici puto, non quod temere mordeat, sed quod vehementer, & mortuum feris infictum vix remittat, ut de Indicis diximus. Nam Corsicanum etiam audio, cum ap. o aut boui sylvestri dentes infixit, non aliter abstrahi posse, nisi venator caudam eius mordicus apprehendat. Scoppa in dictionario suo Latinoitalico Molostium canem bracco vel vracco Italice dictum interpretatur, quod non placet. Calydoniam canem Molosso misceri Gratius poëta probat. Xapontē Molossos, Oppian. Quando rure redierunt Molossici, Odiosiq; & multum Incommodeſtici, Plaut. in Captiis. Incommodeſticum quidam exponit, qui incommoda inferat: ego immodestum malim, & modi nescium. Exanimes trepidate simul dominus alta Molossis Personuit canibus, Horat. Serm. 2. Sat. 6. Teneant & cres lora Molosso, Seneca in Hippolito. Atq; armillatos colla Molosso canes, Propert. Eleg. 4. Illum Scylla rapax canib. succinata Molosso Verg. in Culice. De Nicomedis cane Molosso dicam in cane defensore: & ibidem de Eupolidis poëta cane Moltocco, cui nomen fuit Angeas.

Pænon canes ὄντες ὅργον, i.e. venationum socij erant, nec non præliorum, Pollux. Vide supra in parte i. de canibus diuersis. Nota est Γιακᾶς nomine canis Pæonica, qua Panes Pæonias satrapa Alexandriū regem donauit, Pollux.

Perfus, sagax simul & pugnax est Grat.

Inter eanum nomina, quæ apud Xenophontem legimus robustis præcipue conuenient ista: Ἀλκηπέρθην, Οεγ-
νή, Θυσίδης, Βατέως, Φλέγων, Βίτα, Σθένων, Εἰφαν, Σπίραξ, Λόγχη, Αἴχμη, Φόναξ.

Canes defensores, qui & ipsi magni robustiq; sunt, seorsim infra commemorabo, ut pastorales quoque.

*DE CANE SAGACE, ET ANIMA-
lum inuestigatione.*

Indagare proprie significat locum aliquem retibus cingere, ut fera vbiunque sit intrat id spatium reperiatur, sed improprie aliquando simpliciter pro inquirere & inuestigare ponitur: hinc deducuntur, indagatio, indago, ius: indagatrix, indaganter. Omnibus vestigijs indagare aliquid, Cicero ad Atticum lib. 2. Saltusq; indagine cingunt, Verg. 4. Aen. id est, serice replagatu silvus cingentium. Sylvis vndiq; impeditissimis, aut altissimo flumine vel indagine munitum, Cæsar 8. bell. Gal. de campo quodam. Et sylvas, vastaque, feras indagine claudit Lucanus lib. 6. Budeus indaginem metaphorice interpretatur fossam & tertium munitatum seriem.

Vnius an varij coloris indagatores sint canes (inquit Belisarius) parum referre videtur: vt statim etiam
paruae an magnæ sint. Sat erit si deieatis ac propendebitis auribus, retortis sursum naribus, odoratu acutissi-
mo furent, vt neq; aliud quam venatum latrato indicent: quo quidem atrocí maximoq; qua incedant feræ per
memora virgultaq; ac vepres cognoscantur venatorib. possunt: vt non ventorum strepitu abarumue resū ad latraturum
inuitentur, ne falla iuspicione venatores concident. Debent autem venatorum vocila parere, vt nec longissimè 70
procedi

procedunt, nec prope venatores tantum manere velint. Fit sanè non natura, solum sed etiam arte disciplinaque, ut canes ad obediendum faciles efficiantur. Albi coloris Indagatores præferuntur, quum ferarum generibus longe dissimilliores sint: nigri enim interdum apros, rufi capreas aut alias feras colore suo referunt, vnde venatores decipluntur. Haec tenus Bellarius.

Canem odorum (inquit Blond.) quidam autumant præstantissimum quadratum esse: quem nos etiam probamus, & breuem: simo potius quam adutico rostro, capite concinno: crurib. posterioribus eadem ferè altitudine qua sunt anteriora: peccore quo non sit maius ventre: dorso plano & porrecto ad caudam. Oculis sunt agiles & crebro moueantur, aures pendulae arrigantur subinde: caudæ utilæ frequens motus, & rostri per terram odorum error. Quidam prædam querit, sentes ac spineta diutius odoratur, sagacior est. Laudatur Impensis qui præda inuenta, domini accusum expectat. Quod ad colorem, in Italia eligunt vatium, & maculoselyni persimilem: nec tamen spernendus est nigri coloris. Albus etiam ac fulvis color eunem oderum decorat. Dum non venatur, lotis in stabulo vinciendus est: & siccis potius edulis alendus, quam pinguibus insculentis: hæc enim grauiorem reddunt. Educendus tamen nonnquam est in stabulo vincitus, in vicis tantum, vt excrementis se exoneret promptius: mox iterum coercendus usque ad tempus venationis. Hæc Blond. Canis sagax singularum semitarum exordia tacitus percunctatur, &c. Ambrosius. In venatu solertia (Plinij verbis) vtor & sagacitas præcipua est. Scrutatur vestigia atque persequitur, comitantem ad feram inquisitorem loro trahens: qua visa, quam siluens & occulta demonstratio est, cauda primam, deinde rostro. Ergo etiam senecta sessos, cæcosque ac debiles fini ferunt, ventos & odorem captantes, prodentesque rostro cubilia. Hæc Plin. Canes præcepunt sagaces, taciti & minimè prompti, ad lattandum sunt, Oppian. Εἰδει τὸ στήθος δυσδεξίᾳ ἐπλεπόντας, οὐδὲν
ηὔκουσι, μέροπες μὴ ἀστεράζοντο. Οὐ μάστιχας τούτον, καὶ τὸ φροσεῖον καὶ τὸ πανίγυρια οὐκέντα,
Oppianus. subinde autem adiicit, hominibus ad inuestigandum commodiorem esse hyemem, quod vestigia tum temporis vel aliis, velluto impressa liquido apparet: vel canibus aduersari propter variis florum odores, amplissimum esse autumnum. In Aetna Sicilia (ait Aristoteles in Mirabilib.) antrum quoddam esse fertur, & circa id vndique magna florum copiam toro anno prouenire: præcipue vero violis refertum esse locum amplissimum, quæ fragrantia sua locos vicinos adeo repleant, vt canes eo odore occupati, frustra lepores inuestigent. Fugient cerui latratu canum audito, aura semper secunda, vt vestigia cum ipsis abeant, Plin. Nunc Xenophontis de inuestigatione verba adscribam, partim nostra, partim Omniboni translatene usus, ubi ille non errasse videtur. Diuersæ igitur, inquit, canum indagini sunt. Quædam vestigij deprehensis, nihil significantes pergunt, vt an vestigent nescias: alia auribus tantummodo micant, cauda immotæ manent. Aliæ auribus immotis sumnum caudæ vibrant: nonnullæ demittunt aures, οὐδὲ γενονται τὰ δέρα, & contracta fronte veluti tristes (utpote nimium iarentæ) caudam quoque immobilem demittentes, catsum peragunt. Multæ nihil horum faciunt, sed insanientes obambulant: & vestigia circum latentes cum in ea iac derint, temere signa confundant. Sunt quæ ambigibus multis ac erroribus usque, nec vestigia rectè qua antrosum ferunt securi, (τὸν αὐμβάντοις ὁδόντων τὸν χνῦν: Vide num τὸν αὐμβάντοις αὐτοὺς ταῦτα μητάντοις legendum sit: velex Pollice, τὸν αὐμβάντοις τὸν χνῦν) leporem derelinquaunt: & quoties ad vestigia redeunt, coniecuram faciunt. At vtileporem vident, trepidant: nec inuidunt, priusquam illum moueri conspexerint. Quæ vero intet indagandum & persequendum, aliorum canum inuenta præcavunt, & sèpe respectant, sibi ipse dissidunt: vt contra nimis audaces & cōfidentes sunt quæ peritas laboris socias ante se progrederi non sinunt, sed interturbando impediunt. Aliæ falsa amplectuntur, & quicquid natae fuerint, plaudentes sibi & iactabundæ procedunt suæ sibi fraudis conscientia. Quædam hoc idem faciunt incise. Sunt & ignavae, quæ nasquam à tramite aut viis (τρομαῖον legendum in excutis, ex Polluce) declinant, vestigia restaignantes. Damnantur etiam quæ vestigia cubillum (circa cubilia leporum) non discernunt: cursu vero impressi, celeriter percurrent. Sunt quæ ab initio cursus magna contentionem vuntur, præ mollite deinde remittunt. Aliæ anteueniunt (τὸν θέσον Articè accipio pro σφέσσοι: Pollux coniungit τὸν θέσον & τὸν θέσον, nimirum ἐν τῷ θέσον). Quædam in vias stultè incident, aberrantque: & reuocantes ægre exaudiunt. Multæ ferarum odio, pleræque hominum desiderio, venatione omissa, recurrent. Nonnullæ ad vestigia clangentes (τὸν γεγονόν, Pollux habet τὸν λαγόν, sicut Omnibonus etiam legisse videtur) fallere tentant, pro veris falsa simulantes. Sunt quæ hoc non faciunt, sed interdum currendum sicunde clamor remaudiunt, ad hunc relicto opere feruntur. Aliæ temere sequuntur, alia multum præueniunt. Quædam (ceterè se facere) putant, alia simulant. Nonnullæ inter currendum inuidia & emulstione certant, seque mutuo luxu vestigia irritant, ita vt alter ab altero non abscedat, sed vna ferantur. His quidem vitiis canes partim nativis, partim ex mala institutione ortis prædicti, inatiles eradunt: & homines etiam studiosos venationis deterrere possunt, haec tenus Xenophon: A quo usurpatum, εἰποῦν verbum (pro quo Omnibonus imperite reddidit interosculari, & adhuc imperitus quidam eam interpretationem in Graecolatinum Lexicon retulit) certare & se inuidem irritare transtuli. Nam apud Hesychium & Varinum legimus, Εἴποντο, ἐποίησε, δέσποινς: Et apud eosdem, εἴποντο, cum acuto vel circumflexo in ultima, νόημα περιπονοῦ: λέγο, Εἴποντο, proparoxytonum, νόημα πενιαῖον, id est morbus canum: cum non corporis morbus sit, sed uaria potius, id est vitium animi, vt ex Xenophonte patet vt ipsi canes hoc vitio laborantes εἴποντο dicantur. Apud Pollucem 5. 11. legitur hæc vocabula, εἴποντο, εἴποντο, sed absqueulla interpretatione: & facile credo ipsos etiam Graecos grammaticos has voces vt antiquas & obsoletas non satis intellexisse. Scio: εἴποντο exponi osculari εἴποντο vero vocem quain Pollux à canibus factam esse ait, nemo quod legerim, in ea significatione ponit: adde quod φθοραῖς, id est inuidæ apud Xenophonem adiungitur, (quamvis Omnibonus imperite, vt solet ad præcedentia referat) conuenit autem inuidia irritationi, osculis minime. Hoc clariss constat ex alio etiam Xenophontis loco, vbi sic scribit: Επειδὴν ὁ μετέπειδες περιθύει ταῦς ἀρνούσι, ἀλλὰ διποιδανινται, ἀναλαμβάνει, ἔως ἂν θράσσον ἐγένετον περιθύεια λαγόν: μηδὲνέργεια δὲ τῆτο ζητοῦσα (malum μηδένεργεια δὲ τὸ πιστόντα,) πελευτῶσα γηνετταῖς ἐπικυνοῖς, πυνχοῖς μαλαχίαι. Quærendum an idem εἴποντο quod alibi dixit τὸν φιλοποιὸν εἴποντο θέσον τὸ χνῦν, ultraleporem vel eius cubile excurrere: quasi de cursu tantum contentio eis sit, non de lepore, & aliter præcurrentem alterum ferre non possit. Omnibonus vertit, studio certandi vestigia præterire, quod Graece dixerim, Διηρέον καὶ φιλοποιὸν εἴποντο καὶ τὸ περιθύειον φιλοδαιοῦ, μελουντας αὐτῶν. Eam ob causam αὐταλαμβάνειν, id est reuocare hos canes tubet, tanquam desertores, non ignavia aut metu, nec errore, quæ alia canum vitiæ sunt, sed inuidia mutua & contentione quædam ambitioneque.

Canes ita vestigent (inquit Xenophon) ut à virjs & tramitibus mox recedant, capita terræ obliqua (λεγι-
ας) sic lego) admonentes: ad vestigia subrideant, auresque demittant, & faciles subinde oculos per singula vo-
luant: & caudis blandientes multis in latera orbibus, per vestigia simul omnes progrediantur. Sed ubi ad lepo-
rem ipsum aderint, tum vero venatori planum faciant pergendo celerius, significando vehementius animo, ca-
pite, oculis, gestu corporis, intulū, modo retro, modo in leporis latibula dirigentes: diuerso impetu, in rectum,
in aduersum, in obliquum: & verè iam arrigendo animalum ac gestiendo, quod iuxta lepotem sunt. Intensius vero
premant (perseguantur leporem) nec remittant, ingenti clamore atque latratu cum lepore qualibet euadentes.
Ceterum velociter alacriterque transmittant (*μεταποθέτωσιν*, vide an legi possit *μεταρρήτωσιν*) frequenter respi-
cientes & sine fraude clangentes: nec verò ad venatotem omissis vestigijs redeant. Tales quidem forma & in ope-
re sint: ac insuper magnanime, probis pedibus, εὐπόδες. Leonicenus vertit duris: sagaces, nitidæ, εὐτεχεῖς. Magna-
nima erunt, si saltus (*τὰ πυκνύτατα*, ipsum opus venandi) æstu urgente non deserunt. Sagaces, si lepotem
nudis vel glabris in locis, aridis, apricis, astro imminentे (sub Cane sydere) præsentient. Probis pedibus, si
eodem tempore dum montes superant, pedibus non fatiscunt. Et paulo post, In summis femoribus, lumbis & cau-
dæ inferius, plos habent testos ac densos, βαρεῖας prolixos, superne mediocres. Satiis fuerit per montes sæpe,
per rura minus agitare canes: Montes enim vestigari possunt, & expeditè transcurri: rura neutrum possunt, im-
pedita tramitibus. Est autem utile, etiam si non inueniatur lepus, agitare per aspera canes: Nam & pedibus pro-
bis, & corpora in his locis exercentes meliores evadunt, &c. Hæc omnia Xenophon. Pollux lib. 5. cap. 10. descri-
bit etiam virtutem corporis, animi, & ipsius venandi operis, laudibus ex Xenophonte iam relatis contraria: quæ
idcirco non adscribo, quoniam ex illis quæ posuimus intelligi possunt omnia. Si quis tamē verborum copiam ad ve-
nationem describendam desideret, consulat illū Polluci locum: Nos ea saltem adjicemus, quæ in canibus inue-
stigationi apud ipsum laudatur: quæ sunt, vt canis sit evadens, θυμὸς φρεστός, εὐελπιῶν, δηρεπάζειν τὰ πνεύ-
ματα, καὶ γεν τὰς δομάς, ἐπειδὴν τὰ ἔχοντα φωνὴν τὸ θυρίον, καὶ ψυχηρόφθεντες. Φροντίζειν μήδοντας ηὔποντας,
ηὔκαρπειν τὸ μῆτρας ηὔρεσιν τὸ ιχνον: ταπεγχάρτης τὸ τρόπον στρέψειν, καὶ έγγινος τὸν αἰσθέσεως οὐτομανεῖν, καὶ τανεύειν, ηὔσημον, διαδι-
λεῦν, τῇ καρδὶ τὸν καρδίην, τῷ ποδήματι τὸ σωματός, τῇ φαιρότητι τὸ περιστώπι, τῇ λαμπτερότητι τὸ δόφινα λαμῶν, τῇ μεταποθίζειν
τὸ δηματων (lege σωμάτων ex Xenophonte:) τοῖς αἴναβλέμμασι τὸ φέων, τοῖς ποδήμασι τὸ εἰλπόδος, τῇ στοιχείᾳ τὸν ὄπων, τῷ
στειρῷ τὸν αρρενικόν, τῷ τὸ σώμα (lege σώμα ex Xenophon.) τῷν θλιψερούσιν. Canes quomodo à venatore ad inuesti-
gandum leporem & persequendum emitunt animalique acclamando debeat, & reuocari, &c. lege apud Xeno-
phonem. Canis sagax (inquit Aelianus) longo venatoris vinculo alligatus, silentio odoratur, & ante venato-
rem præcurrere, ad pergendum ire viterius attrahit & allicit. Vbi vero vestigia deprehendit, & feram acerimo-
narium sensu assequitur, hic se subito retinens, sistit pedem, & quod venationis prouentus prope fit, gaudio per-
fusus ve natori blanditur. Eò ille cum proxime accessit, etius osculatione pedum, & complexuinitat ad prædam.
Ac simil ad instaurat venationem incumbere pei seuerat, & pedetentim usq; eō procedit, quoad ad cubilis lo-
cum peruenit, quem ultra non progreditur. Quo animaduero canis dux, propria venatorum significatione
prædam adesse, his qui retia ferunt denuntiat, hi autem retia circumjiciant; canis intelligens voce opus esse, ad
excitandam feram, latrat, vt ex fuga in easles incidens comprehendatur. Ex hac porrò capta, canis quemadmodum
viri, qui ex pugnaciōtiam retulerint, sic exultat latitia, triumphat gaudio, & quasi vitulatur. Hæc & casis
apris, & cervis agunt canes, Hæc Aelianus. Atqueleporis vestigia (inquit Xenophon) multum hyeme pri-
cedunt, quia longæ sunt noctes: parum autem æstate, quia è contrario sunt breves. Nec vero subolenr hyeme di-
luculo, cum pruina fuerit, aut gelu. Hæc enim calorem halitumque (calidum vaporem) omnem ad se attractum
sibi includit. Gelu vero constringit, & congelandio sistit. Quidam obrem totipotentes naribus canes (*μαλακιῖ*-
στοιχείων, vt bis etiam apud Pollucem legitur: ego tamen μαλακῶν malum: nam & μαλακη frigus, & ex frigo-
re stuporem significat. *Μαλακιῖς τούτοις* οὐτοκέντεν κακηπέτας λέγοντος ηὔποντας οὐτοκέντενος. Varinus. *Μαλακιῖν τὸν φύ-
ξας συνεπείδη τὸν κεῖρας*, Id est, &c.) sentire non possunt, priusquam sol diues procedens, omnia resoluat: tunc
enim & canes odorantur, & ipsa dum euaporant vestigia redolent. Ad eam autem eatos quoque multus super-
incubens, καταφέγγων: legi potest καταφέγγων, id est aspergens, & humo permiscens. Imbres etiam qui per in-
teruallum temporis (*Διαχέστη*) cadunt, odorem ab humo rapientes, olfactum, donec exicerur, difficilem redi-
dunt. Ad hæc austrialis tempestas deteriora facit vestigia: humectans enim diffundit: Septentrionalis vero, si
nondum reoluita fuerint, contrahit & seruat. At pluia & rores diluunt. Præterea Luna halitum (vaporem
calidum, τῷ θερμῷ: Omnipotens legit τῷ θερμῷ quod probo: nam & paulo post sic legitur) extenuat, præcipue in
plenilunio: quo quidem tempore vestigia sunt incertissima, (*μαλακῶν*, forte plurimum distantiæ. *μαλακῶν* enim id
est rarum, potos habet distantes, denum vero omnibus suis partibus continuum & solidum est. Nam exultantes
ad Lunam lepores inter se collidunt, & ea longe dissipantes dicuntur. Sed perturbatissima sunt, cum ea vulpes
antea pertransierint. Ver propter anni temperiem valde clara præbet vestigia, quanquam terra scibi floret, ca-
nibus nocet, dum in unum spissantes confundit odores. Exilla per æstatem vestigia & obscura sunt. Nam terra
seuens abolet, quicquid halitus (solidi vaporis) habent. Est enim tenuis: & canes tunc minus oderantur, quia
reoluta sunt corpora. Verum autumno pura sunt vestigia. Quæcumque enim terrena producit, & domesticiam
reposita sunt, & sylvestria a tate labefacta, vt fructuum odores vestigis miscendi, canes non amplius impedian-
t. Iam hyeme, & æstate, & autumno, recta sunt vt plurimum vestigia: verno autem confusa. Nam lepus coitum
quærit cum alijs semper, tum hoc tempore: quamobrem sialis vagantes necessariò vestigia implicant. Sub-
lent autem vestigia cubilium (*iuxta cubilia*) diutius quam cuius impressa. Illa enim lepus perambulat insisten-
do, hæc celetiter transcurrit: vnde sit vt illis referiatum humus, his leuite imbuatur. Syllosa item loca redolent
magis quam nuda. Siquidem modo percurrent lepus, modo procumbens, multa contingit: & quæ sequuntur,
in leporis historia referenda. Subsidia canum vestigiorum qui excusores vocantur, venator opportunis statio-
nibus deponet ministrisq; committet. Budæus.

Bracum canem vulgo dictum, alij canem sagacem & odorum: alij aliter interpretantur, vt supra resuili. &
dicam etiam inferius in cane veloce. Britannici canes indagatores, fortes sed paci sunt, ipsi agaxos vocant,
αγαξοῦς & αγαξεὺς habet Oppianus:) curui, rugos, macilenti, hisuti, oculis pigri: sed vnguis probè armati,
& dentibus multis acutis, odoratu & indagatione præstantissimi, tum ad vestigia deprehendenda, tum notandos
aëris halitus. Hunc expetitus venator, leporem viuum aut mortuum ē domo rūs defert, non recta, sed obli-
quæ, modo ad dextram modo ad leuam procedens. Et cum longius abs fuerit, scribe facta in humatum. Mox reuersu-
70 canem

canem edicit, ut sit prope initium viæ. Is percepto statim odore, nulli apparentibus vestigijs anxius & solicitus di' currit, & circum obvia quæq; inquirit, lapides, colles, vias, arbores, vites, sèpès, areas: tandem deprehenso aeris tractu, qua delatus est lepus, illuc omnino per omnes ruris ambages sequitur donec ipsum attingat leporè. Quod si in ipsa venatione opera eius vt velis, videbis quām cautè vestigia premat, quām tacitè & insidiosè accedat, cum præ corporis paruitate facile inter aut arundines culinōsue lateat. Cum vero prope leporem fuerit, incredibili celeritate, sagittæ aut excitati è latibulo serpentis instar, & mira alacritate prædam inuasit: qua partim vnguis acutis, partim dentibus subacta vtcunq; graue onus vix magno labore ad venatorem referit: Qui latus occurrens canem vñà cum lepore à terra sublatu gremio reponit, Hæc Oppian. in fine libri i. de venatione. His Gratij quoq; & Nemæiani de Britannicis canibus versus adiungam.

*Quia si Morinum dubio refluxus ponto
O quam est merces, & quantum impendia supra,
Proin, hec una est catulus in Europa Britannus,
Velocios nostriq; orbis venatibus aptos. Nemæiani,*

*Veneris, atque ipsos libeat penetrare Britanos?
Si non ad sp ecitem mentiturosq; decores
Gratius. Diuina Britannia erit
Agasxi canes Britannici sagittarii vulgo ut audio, ho-
die appellantur blubund sanguinari canes, quoniam sanguinem ferarum longis iugulis olfacent. Huberi eos
dicunt ut custodiant viuaria seu leporaria ferarum. Vnde si quis prædo noctu capream aut damam aut aliam fe-
ram occisam auferat, canes insequi & repetere etiam vbi longissimè absint. Hos canes aiunt Anglia peculiars
esse. Aliud genus canum Angli habent quos vocant spanielles: hos qui iter faciunt secum ducunt. nam si quid for-
te amiserint, canes retro cedere iubent. Abeunt illi nec desistunt antequam inuenient quod ref. rant: & si quem
forte reperiant, qui è via sustulerit tandem allatrant donec reddat quod suo hero reportent, Incertus.*

DE CANIBVS SCOTICIS SIVE ANGLICIS: non minus enim in Anglia quām in Scotia sunt trium generum.

CANIS SCOTICVS Venaticus, quem Scotti vocant
ane grew Hownd, id est canem Græcum.

V. CANIS

CANIS SCOTICVS SAGA X. vulgo dictus ane Rache,
 Iohannes Caius canem venaticum qui feras persequitur, Anglice
 vocari à Hunde dicit: In eo genere qui feras odore inuesti-
 gat, marem nomine generali à Hunde dici vult
 fœminam verò Anglis à Brack, Scotis
 autem ane Rache.

CANIS SCOTICVS furum deprehensor, Scotis va-
 catus ane Schluth Horvnd, Germanice Schlatt-
 hund vocari potest.

Ioh. Caius iubet ei demi pudendum masculum &
 nominari à Brache.

SVNT apud Scotos præter vulgares domesticosq; tria canum genera, quæ aliubi nusquam (vt opimor) terrarum inuenias. unum genus venaticum est (*anegreuv horvnd*) cum celerrimum, tum audacissimum: nec modo in feras, sed in hostes etiam latronesq;: præsertim si dominum ductorémue in inuria affici cernat, aut in eos concitetur. Alterum (*ane rache*) est odorisequorum, feras, aues, im-
 mō & pisces quoq; inter saxa latentes odoratu inuestigantium. Tertium genus (*anesluth horvnd*)
 est haud maius odorisequis: sed vt plurimum ruffum nigris inspersum maculis, aut nigrum ruffis. Tanta verò his sagacitas inest, vt fures furtoq; ablata persequantur, & deprehensoris continuo inuadant. Quod si fur, quod fallat, fluuium traiecerit, quo loco fluuium ingressus est & ipsi se præcipitant, & in aduersam deuenientes ripam in gyrum circunquaq; procurrere non cessant, donec odoratu vestigia assequuti sunt. Id minus verum videri possit, nisi vulgaris eorum esset vsus Scotis Anglisq; in confinibus, vbi ex mutua agrorum prædatione multi sibi victimū querere consueuerunt. Quod si quis pacis tempore dum sibi ablatum quispiam cane indagatore persequitur, vel etiam in secretiora cubicula cani ingressum deneget, is planè profure habetur, Hector Boethius in Descriptione regni Scottici.

CANIS

CANIS sagax sanguinarius, apud Anglos.

ANGLICE Al Bludhunde. Eadem huius natura videtur, quæ
Canis Scotici furum deprehensoris, proximè descripti.

NARTEM odere Geloni, Sed natura sagax, Grat. *Traxere animos de patre Gelona Hyrcano.* Idem Gnoſij quoq; canes sagaces sunt, quamobrem Ouidius inter canes Aethonis Ichnobaten sagacem Gnoſium fecit. Oppianus lib. 4. de polypo scribit, qui è mari egreditur olearum, quarum frondes libenter depascitur, odore illectus: *Hύτε οἰχος Κνωστὸν εἰναιον καὶ πένος, οὐ δρεπει Θηρός εἰναιχειεν ουοιλιού βάσιν ἐξερείνων.* P. vds. *Ιταληγειλην νηπερτέι,* Et tūcū dīca. Metaphys. 3. *οὐκ ἔματην* (*εμάτην* corrūpte habent impressi codices) *ἐν δὲ πέλαισσεν ἀναγ.* Gnoſus vel Cnoſus vrbs est Cretæ: de Creticis dixi supra in Venaticis diuersis.

Hispanici canes, vt audio, Gallis esپaigneulx dicti, auriculis sunt longis, minus tamen quam bracci: lepores & cuniculos excitant, pilis plerunque nitidis, non hirsutis.

Kuὼς Δακαῖνες την τε εν Βασις, Sophocles. Quorum nares porrectæ sunt longius, vt catulorum (κυνιδιῶν) Laconicorum, olfactu valent, Aristot. de generatione anim. 5.2. Nos de Laconicis mox inter celeres dicemus; qui puto maiores sunt sagaces vero Laconici minores: nam Aristoteles κυνιδιῶν vocauit.

Tusci commendantur à Nemesianis his versibus.

Sepe canum forma est illa tice obſita villo,
Hand tamen inuicida dabunt ubi munera preda.
Atq; etiam leporum secreta cubilia monstrant.

Vmber sagax sed timidus est.
Vmber, quanta fides, utinam & solertia naris,
Aut exigit Vmber Nare sagax è calle feras,
Vmbrica Gallis Sensum agilem, Grat.

Canum diuersa nomina ex Xenophonte supra retulimus, inter ea sunt quæ sagacibus præcipue conueniant, vt

Ἄρχ. Τεύχων, Μῆδας, Ταζίς, Στίχων, Σπιέων, Νόνος, Γνάους.

Venaticorum canum alij sagaces sunt, in quibus tamen celeritatem desideres, vt quos diximus iam pleriq;: alij olfactu & pedibus ex æquo valent, quos nunc recensebo.

Quælaus prima canum? quibus est audacia præcepis,
Quænunc elatia rimantur naribus auras,
Et produnt clamore feram, dominumq; vocando,
Insequitur tumultuq; canis, camposq; per omnes.
Ouidius in Halieuticis.

Aetoli celeres sagacesq; sunt, de quibus Grat.
Aetola quæcunq; canis de stirpe (malignum
Seu frustrā nimini properat furor: Et tamen illud
Mirum quam celores. & quantum nare merentur:

Britannicus canis sagax & celer est, vt supra docuimus.

Celtici canes ex Gallia Britanniaq; venientes, odoratu cursuq; sunt insignes, Textor. De Gallico dicam infra inter celeres. Quod si idem est Celticus qui Gallicus celer tantum, non item sagax videtur. Quondam inconsultis mater dabit Vmbrica Gallis Sensum agilem, Gratius. Inconsultis interpretor non sagacibus: & sensum agilem, sagacitatem. Vmbros autem sagacissimos esse supra diximus. Sed non vnius generis Celtici canes videntur, quod vel ex Gratij isto carmine conjicio, Magnaq; diuersos extollit gloria Celtas.

Metagontis canis nō mē apud solum Gratium reperio, videtur autem illos sagaces pariter ac celeres & tacitos facere, vt apparebit infra in Petronijs. Addit historiam Hagnonis Bœonij Hastilidæ (forte Astyliidæ, id est Astyli cuiusdam filij: nam & alij quidam Astyli dicti sunt) qui primus venationis vsum ostenderit, solus in sylvas sine socijs & retribus egrediens, Metagontem tantum canem, cui Glympicus nomen fuerit secum dicens, sed ipsuſa poetam audiamus.

De Quadrupedibus

Vnus presidium, utque operi spes magna petito
Pascua, per fontes, per quas trinere latebris,
Intemerata legens, si qua est qua fallitur eius
Atque hinc egressa iam iam sine fraude reperito
Thessalium quadrida decus, quam gloria patrunus
Sed ne qua ex nimis redeat iactura saurore,
Né ueluenem præ adam, aut propriori pignora lucris
Iam verò impensum melior fortuna laborem
Admonet: & si forte loci spes prima si felicit,
Intacto reponens prima ad vestigia yro.
In partem prædæ venias comes, & sua naris
Gratius. Et rursus in electione canis venatici
Fecuram, prodant, tibi nictagonia parentes,
ta, &c. nam hos versus cum sequentibus super-
gontem solum pertinet remihi videbantur. M
tagonites. Aliqui promontorium faciunt, qui
cū nō nomen canibus dederit haud scio.

Petronitum canem Gratius celerem & sagax
Tangut opus pauidosq; iauat compellere dorcas,
Petronios (sic fama) canes. volucresq; Sic ambros,
Ocyo afflumentes, pinaq; tueri.

Illa feras, quæ Petronijs bene gloria constat.
Diffimilare feras, sanctoq; accedere posse ut:
Constat res suis: sed virtus irrua danno est.
multos enim viros Petronios adpellatos legi-
stium est in Tyberim defluentis, dicti quo p

*Adsumptus Metagon, Istrai per nota ferarum
Prima lucis opus sum signa vicepore ferino
Turba loci, maior a secat spatis extera gyo.
Incubuit spatijs, qualis per missa Lechias
Excitat, & prime s̄pes ambitiosa corona.
Lex dicta officijs, nea voce laceferer hostem:
Amplexus primos ne quisquam offendere actus.
Cum sequitur, iuxtaq; dominus quasi. a ferarum
(R̄grum opus) incubuit spatijs * ad profficeris s̄fer,
Ergo ubi plena suoreditate victoria sine,
Praemia sic operi sueti inservisse benigno. Hac
Iunge pares ergo, & masorum pignore signa
Qui iunere (forte genuere) sua pecus hoc iunioane iuuen-
tis venatici in genere electione retuli: non enim ad meta-
m, ut etay s̄vior, Stephano vrbis est Libyæ, à qua gentile Me-
m à Numidia diuidat, dictum quod angulare sit. An hic lo-
sed non tacitum, his versibus: At te leues qua
Aut versuta sequi leporis vestigia parui:
Et pictam marcula Vetrabam delige falsa,
Sed premis iuuentas, non iuuentur a latenteis
Quod si maturo pressantes gaudia lusit,
Hilis omne decus, quod nunc metagontes habetis,
Petronij ne à venatoribus & dominis hi canes dicti sint
o aliquo loco, non facile dixerim. Petronia quidem nomē
uat.*

Vertagum canem grammatici quidam interpretantur, qui sponte ad venationem exeat, prædamq; domum referat. *Martialis, Non sibi sed domino venatur vertagus acer,* Ille sum leporum qui tibi dente feret. Vertagos dici canes legimus, verbo, uti volunt, peregrino apud Firmicum Matheleos quinto, sponte qui in venationem exeat, leporibus infestis præcipue, *Cæl.* Vertagum recentiores leporarium interpretantur, ut Scoppa: alij simpliciter canem venaticum, ut Alunnus: Quidam Gallice vnguetis, id est mixtum, nempe ex cane sagace, & cane Gallico cerebro proinde si uulnus in daga te cum & persequia iuit.

Hæc de celeribus & sagacibus. Sunt quæ præter sagitatem robustæ etiam & pugnaces sint, quales Indicas esse sapta ex Aeliano recitauit, & Gratius Persen quoq; ei a simili facit.

Sunt præterea parui quidam canes, & ipsi forte sagacibus ad numerandi, quos nostrates vocitant *lobbhändle*, id est cauernarum caniculas: subeunt enim cauernas ubi vulpes & ræcles latitant, eosq; mordendo expellunt. Canis vulpem in locum subterraneum secuta in Orchomenis Bœotia, cum latrando ingentem sonitum excitasset, venatores aditu effracto ingressi, locum quendam per foramina illustrari, & nescio quæ intus latere viderunt: quæ in urbem regressi magistratus nunciarunt, Aristoteles in Mirabilib.

DE CANE VELOCE.

Canis veloci, ut etiam alijs plerisque, multa conueniunt quæ supra iam dicta sunt in historia canis in genere, & venitiorum postea, quæcunque, vero priuatim ad celeres pertinere obseruari seorsim hunc in locum conferam. De ijs canibus qui celeres simul & sagaces sunt in proximo capite astum est. Fulmineo celeres dissipatore canes, Ovid. lib. 2. Faſtorum. Hortari celeres per iuga summa canes, Idem in epiftola Phædræ ad Hippolytum. Specitos egi per iuga summa canes, Idem in epiftola Oenones ad Paridem. Piuꝝ ἐπος τετρακοντατον, n̄ dpaingvnt Συεμη, τ̄ δεινον ε̄ν επων ἀγεντον την ιδιαν καινατην ε̄ν την ποτεσ. Ο̄ς σφεναγχον ανων ανισθοε, Oppianus de celeritate Britannici. Ocy or affectu mentis pinnas; cucurrit, Grat. de Vertraha. At teleue si qua Tangit opus, pauidosq; intrat compellere dorcias. Aut veriuta lequileporis vestigia parui, &c. Idem. Ceruī vrgente vi canum, vltro confugiunt ad homines, Plinus. Hos non immisces canibus agitant Vergil. de ceruis; Canes immittere dixit, quod Græci dicitur. Timidi damæ, ceruiq; fugaces, Nunc interq; canes, & circum tecta vagantur, Idem. Hystrix aculicis suis missilibus ora virginium figit canum, & paulò longius iaculatur, Plin. Ο̄ς δ̄ οπιανοχαδεοντα σφιανεις ε̄δετη δημη, Ιᾱ νεαδ̄, ηλᾱ πον ε̄πειτα ε̄κπλησαι, Homerus Iliad. IO. Τρέπε δ̄ Ηύ πεπειδα, λο̄ πεπιων ε̄ρεβεται, Homerus, nisi fallor: citatur ab Etymologio in Kepas. Ε̄ινεισιν αναπον, ε̄ινεισιν αραιεσσι, Philip-pus in Epigrammate. Canes celeres è Polluce, ε̄ινεισι, medaneis & Apollini cognominantur. Inter canum nomina propria, quæ supra recessi, & velocibus ista maximè conueniunt, Aura, Lælaps: & apud Xenophontem, Σελεχων, Στελον, Ορεις Thous. Quid inter Aegaeonis canes. Acello cursu fortis, Ibidem. Cyprio velox cum fratre Lycisca, Ibidem. Volat acut Hylax, volat ocyoꝝ Euro Harpalagus, Baptista Mantuan. Græci de venatore feras insequeunt vna cum canibus & velocibus dicunt βιάνειν, μετατείν, φέρειν, η̄ τιδα, μετανει, η̄ πιγιναδα, η̄ κοι, κυνοσοφειν, Pollux. Και τον γενον επειδ̄ ομωνυμιαν ανενει, δον τη γενεν κυνοφειν, Idem. Ο̄ταρ β̄ ετα δηγε, ε̄γε, πυνων διαθων ανινει, μη̄ γενεν κυνοφειν. Xenophon. Et canes ipsiū quoque, μετανει, μετατει, μεταδουει, η̄ ποδας χωρει, η̄ ποδας δεξιον διδει, Idem. Quomodo canes feris immittantur, & ad celeritatem ac fortitudinem acclamante venatore animentur, apud Xenophontem in libro de venatione leges. Canis velox & idoneus immitti in ceruos, lepones, & damas, corporis litigo, valido, mediocriter magno (sic apud expono) capite leui, nitido in quo oculi splendideant cœrulei, (nigri;) ore dentibus aspero, oblongo auriculis paruis, quarum tenues sint membranae: collo procero, pectoro robusto & lato: pedibus anterioribus brevioribus, rebus: cruribus longis & rectis: scapulis latie, costis laterum obliquis: lumbis con pinguisibus, sed bene, id est moderatè carnosis: cauda deniq; longa: & astrigata, ad est solida ac nec resueta. Toloꝝ τανασσειν ε̄ποντι, η̄ πον δρόμου, Δοριη ε̄ν έλαφι, η̄ πον δρόμου, Ηεc Oppian. Sed audiamus Nemisianum quoque de eligendis canibus ad scutaram præcipue, quoniam de celerbis maxime loqui videtur, cuius hi sunt versus,

I. cipiat primo, cum sanus temporis auctor
Et tunc cursu faciem faciemque, recursu,
Non humili de genere canem sit ceteribus aliis,
Castorum sub fine decenter prona carinam,
Rembus ampliatis validis, d. ductis, ceras:
Huc parvum submitem marem, sic omnia magnum,
Corporis & venis primam sanguis absundat.

Principio tibi cura canum non segnis ab anno
Pandit in occiduum bisseris mensibus cum.
Sic Lacedemoni natam, sic rure Molosso
Sit rigidis, multamque gerat sub pectore lato
Quae sensim rursus sicca se colligat anno:
Cuius, nimis molles fluent in cursibus aures.
Dum saperant vires, dum lato flore iuuentus,

Canis celer fatus, eligi debet, qui inter catulos ponderem leuior fuerit, ut supra dixi in cane in genere. Aliud canum genus est (inquit Belisarius) qui ad magna animalia fortia que, ut apri sunt & huiusmodi, sustinenda (impedita) apti dicuntur, quo usq; forfiores grauioresq; canes aduenient. Hi aprum sistent, & in cursu aliquando mordendo impudent. Eorum duo sunt genera: vnum strigosiorum, qui si perniciores fuerint, velocissima etiam sectari poterunt animalia. Huiusmodi canis tum corpore toto, tum capite & collo oblongis esto: pectore acuto, costis inferius longis, & ad ima paululum trahentibus: praecordijs lateribusq; ita amplis, ut sine difficultate canes spiritum trahant. Nam quo facilior respiratio fructu, tanto expeditiores ad cursum erunt. Illa sint angusta & compressa: venter exilis, nam crassus currentem gravat. Crura alta, brachia non aequa, ne leporis capturam impedian. Anterioris pedes, ut in felce, rotundi potius quam longi sint. Alterum vero medium (inter robustos & iam dictos celeres) genus est: cuius generis canes cum leuioribus strigosioribusq; velocissimi, cero domant & sternunt, cum strigosiorum vim morsumq; cerui paruifacere videantur. Ethi quidem omnium generum canes, si pedes venator fuerit, sinistra manuducendi sunt: dextera vero, si eques, si tamen lancea caruerit. Dexteris enim partibus tum ferat homines commodius pugnam committunt, Hactenus Belisarius. Lepotarij qui maximè probentur, dicam ex Alberto inferius in catalogo celerum. Pedes celeris spilos habeant densos, tenues, molles, Pollux ex Xenophonte. Pecuarium canis neq; tam strigosus aut pernix debet esse, quam qui daetas ceroosq; & velocissima sectatur animalia, &c. Columella. Canem ex pigro velociam redde, si pane auenaceo bene cocto & fermentato, assidue eum reficias, Alber. Catuli celeres futuri cum iam quatuor mensium fuerint,

Crocades & ferre gradus, clasij, teri,
Incipe non longo catulos producere cursu,
Has leporum premitte manus, non viribus aquis,
Membra, queant iam nunc faciles ut sumere predam.
Sed, donec validos etiam praesertim suescant,
Discere, & emerua laudem virtutis amare.
Si cursus renocent, inbeant se tendere cursus.
Evanimare velint tantum, non carpere sumptam,

Liberatunc primum consuecant colla ligari,
Iam cum his denos Phoebe reparauerit ortus,
Sed parva vallis spatios, septuie nouali.
Nec cursus virtute parem: sed tarda trahentem
Nec semel indulge catulis moderamine cursus,
Exerceto diu, venandi munere cogens
Nec non consuetae norini hortamina vocis,
Quinetiam docti vietam contingere predam,

Hac Nemessian. Venator canes (inquit Xenophon) venatum agat, foeminas mensium octo, mares decem: nec eas ad cubilium vestigia soluat, sed submissas ($\nu\phi\mu\beta\alpha$, subnexas) longis detinens loris vestigantes subsequatur, & per vestigia currere sinat. (Hoc loco Graece legitur, $\pi\epsilon\delta\eta\tau\eta\tau\omega\pi\alpha\mu\lambda\lambda\epsilon\omega$: legendum autem videtur $\nu\phi\mu\beta\alpha$: obiectum aliquis Pollucom, apud quem lib. 5. cap. 1. vestigia $\nu\phi\mu\beta\alpha$ & $\nu\phi\mu\beta\alpha$, vocabula coniuncta vtraq; propxytona, legimus: quibus proxime adiungit $\delta\phi\mu\omega\alpha$. Mihi quidem Pollux suo etiam tempore corrupta voce $\nu\phi\mu\beta\alpha$ pro $\nu\phi\mu\beta\alpha$, deceptus videtur: & quanquam cum $\nu\phi\mu\beta\alpha$ coniungens tacite eiusdem significationis facere videatur, non tamen excusat, cum omnino una tantum dictio sit $\nu\phi\mu\beta\alpha$: sed cum ea accentu variet, fieri potest ut Pollux utroque modo scripsit. $\nu\phi\mu\beta\alpha$ & $\nu\phi\mu\beta\alpha$, libertarij deinde corruperint, certe vocis $\nu\phi\mu\beta\alpha$ nullum video etymon. nec in illis reperio Lexicis: Dicuntur & ipsi lepores adiectiū, $\nu\phi\mu\beta\alpha$ & $\delta\phi\mu\omega\alpha$, $\nu\phi\mu\beta\alpha$ nusquam, &c.) Porro cum inuentus fuerit lepus, si pulchra in dolo ad cursum alacres fuerint, non continuo dimittat: sed ubi praecurrente lepus è conspectu abierit, tum canes emittat: nam si communis ($\nu\phi\mu\beta\alpha$, pariter) specie pulebras, & ad cursum magnimas soluerit (dum lepus in conspectu est) nondum firmatis corporibus nitentes rumpuntur. Hoc igitur venatori caendum est. (Εν πλονηλοιστερες δρόμον ταχυν, Omnidonus legit; ταχη, pro ταχυν: nam proxime sequitur καλας ταχηδες: proinde pro καλα etiam καλαι repono: cum canum nomine semper in foeminino genere vtatur Xenophon. Notanda hic rara locutio καλαι τεχνη δρόμον, & quæ mox sequitur αισχετικες δρόμον, quæ clariores sunt cum ταχη, id est, secundum corporis formas ad priorem additum: Ut ille dicatur καλαις τεχνη δρόμον ταχη, qui corpus ad velocitatem optimam comparatum habet: αισχετικες cōtra, nulla pulchritudinis aut deformitatis ratione.) Quod si forma fuerint ad currendum segniiores, nihil eas emitte prohibet. Nihil enim erit periculi, cum statim spem capiendo leporis abiciat, (Omnidonus nescio quomodo inuertit sententiam:) sed ad pedum vestigia ($\delta\phi\mu\omega\alpha$, quæ scilicet iam primum è conspectu elapsus lepus impresserit) transcurrere sinat, donec ad leporē peruerent. Prædam captam ipsis lacerandam tradat. Ceterum cum iam ad retia subsistere noluerint, sed palantes auersa fuerint, recolligat eas, donec leporem procursantes ($\pi\epsilon\delta\eta\tau\eta\tau\omega\pi\alpha\mu\lambda\lambda\epsilon\omega$, accorrentes) inuenire consueuerint: nisi semper hoc faciant, retia scilicet aut vestigia deserant, id vitium tanDEM trahant ut planè $\nu\phi\mu\beta\alpha$ sunt, quæ pessima consuetudo est: (hoc est inuidia aut simulatione mutua dum inter se certant, retium vestigiorumq; & ipsis feræ negligentes, ut supra exposui vocem $\nu\phi\mu\beta\alpha$.) Porro cibaria canibus obiecta ad retia venator, dum iuuenes sunt, ut inde sumant (tunc enim suscipiunt, Omnidonus:) & si quando inter venandum propter imperitiam aberraverint, ad locum redeentes saluentur. Nam cibaria tunc respuent, cu iam feram hostiliter oderint: & hanc magis appetent quam illa. Multis vero de causis ($\epsilon\pi\tau\mu\pi\lambda\alpha$, lego uis pro eis, ut plurimum) necessaria (cibos intelligo: $\pi\epsilon\delta\eta\tau\eta\tau\omega\pi\alpha\mu\lambda\lambda\epsilon\omega$, ταχη δρόμον ἀγροδια Varinus:) canibus exhibenda sunt (adde, ab ipso venatore.) Nam cum inopiam patiuntur (malim cum negatione, quæ tamen in Graecis quoq; impressis nulla est) autorem eius (cibi exhibiti, per enallagē numeri) non agnoscunt: at cum auidè accipiunt, exhibitorem diligunt. Hactenus Xenophon.

Canum celeritate præstantium, quos veteres commendarunt, descri-
prio singillatim.

Alopecides, id est Vulpinæ, vide in Laconicis. Castorides, vide supra in Venaticis in genere.

Creticæ, vide ibidem. Ex illis parippi dictæ celeribus, diaponi robustis ad numerandæ videntur.

Laconicæ, Lacænæ, Pollux. Lacedæmonij, Oppianus. Elige tunc cursu facilem, facilemque; recursu seu Lacedæmonio natam, seu rare Molosso. Non humili de gente canem, Nemeanus. Sed non Spartanos tantum, tanquam Molossos Pascendum catulos, Idem. Veloces Spartæ catulos, acremque; Molossum Pasce sero pingui, Vergilius in Georg. Et alibi Omnia secum Armentarius Afer agit, testumque; latemque;, Armaque;, Amyclæumque; canem, Cressamque; pharetram. Amyclæum intelligo Laconicū, ab Amyclis Laconia ciuitate, in qua Castor & Pollux educati sunt: quanquam & aliae fuerunt in Italia, cognomento Tacitæ: & Amyclæum quoque ciuitas & portus in Creta, authore Stephano. At Spartanos genus est audax. Avidumque; feræ nodo cautus Propiore liga, Seneccain Hippolyto. Ceu perix cum densa vagis latratibus implet Venator dumeta Lacon, Syllius lib. 3. Kuwōs Λακαινίς ἀστερού της Κρήτης βάσις, την Βάσιν, Sophocles. vide in Sagacibus supra. Λακαινίς θύμη γροπίνα τετραγόνην. Lindarus ut citat Varinus in Kuwōs. Praeualidusque; Lacon, Ouidius inter canes Acteonis. Melampus Spartanus, Ibidem. Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati Labros & Aglaodos, Ibidem. Tyrrheni Laconicis ad prolem commiscentur, Oppianus. Xenophon Lacænas etiam aduersus apres immitti scribit, Canes Laconici ex vulpe & cane generantur, Aristoteles Alopecides, id est vulpinæ canes, ex crenibus natæ sunt & vulpibus, quarum natura spatio temporis confusa est, Xenophon. Lacænas aiunt primum olim ex canibus & vulpibus natas, alopecidas appellatas esse, Pollux. Apud eundem Nicander castoridas & alopecidas confundere videtur, cum Xenophon c. aræ distin guat. Vide infra in Mixtis. Cynalopes, canes Laconici ex cane & vulpe natæ. Vsurpatæ & nuvarædæ proverbiali sensu, ut supra retuli. Coit Laconicum genus canum mense sex atatis octavo, Aristoteles. Coœunt quandiu viuunt Laconici & mares & foeminae, Ibidem. Octauo mense viquinque (in utroque; sexu) generant, Plinius Gerunt uterum parte sexta anni, hoc est sexagenis diebus, aut uno vel altero plus minusve, Aristot. Ferunt sexaginta diebus & plurimum tribus. Plinius. Magna ex parte octo (octonos) parvæ, Aristoteles & Plin. Coœunt 20 à pari sexto mense, Aristot. 6.20 interprete Gaza: Græce est, τὸν οὐαγὸν τὸν πλανῶντα τὸν πλανῶντα. Proximo autem de Laconicis dixerat, quibus hæc verba adhuc cohærent, sed perperam ut videtur: Vide supra cap. 3. de Cane in genere. Genus Laconicum post coitum diebus triginta, habere lacincipit Aristot. Huius sanè generis Leconici peculiares est, ut cum laborariint coire melius quam per oculum possint, Aristoteles: Aelianus tamen de quo quis cane, Cum s. platinum (inquit) currendo exercuit, multò effusorem ad Venerem esse fecerunt. Laconici generis foeminae, quia minus laborant quam mares, viuaciores maribus sunt: at vero in ceteris, & si non late admodum constat, tamen mares viuaciores sunt, Aristot. Viuit mas Laconicus ad annos decem, foemina ad duodecim, Aristot. & Plin. Propria in eo genere maribus laboris lacritas, Plin. Quorum nates porrectæ sunt longius ut catulorum Laconiorum, olfa&tu præstant, Aristot. In genere canum Laconico foeminas esse sagaciores quam mares, apertum est. Insignes animo & industria canes sunt, qui ex utroque genere, Molotticum dico & Laconicum, prodierint, Aristot. Laconici canes, inquit Aug. Niph. vulgo braccæ dicuntur, Albertus leporarius interpretatur. Sed bracci non in hodiæ inconstans est, ut scriptura quoque. Nam aliqui per c. simplex scribunt, alii per c. duplex, alii aspirationem addunt, bracus bracus, bracchus, aut eadem in foemino genere in a. Sigismundus Gelenius broccum scribit per o, ut accommodet Græco vocabulo βράχης, Germanice brack. Illyrice praczieck. Haud scio an aliquid huc faciant istæ voces, brocus vel brochus & bronchus, quasi brocho, id est crasso & prominente sit ore, quem canem brachum dicimus. Senectutem in equis intelligi negant posse, præterquam cum dentes facti sunt brochi & supercilia cana, Varro. Senectus in veterinis intelligitur dentium prochitate, superciliorum canicie, Plin. Et ex eo enatis duobus dentibus, dextra & sinistra paulo eminulis superioribus directis potius quam brochis, & acutis, Varro de canibus loquens. Hinc patet brochos dentes dici prominentes ita ut adunci sint: quare hanc vocem Λακαινίζειν factam coniijo: præsertim cum bronci etiam homines dieantur, producendo ore & dentibus prominentibus. A labris, inquit Plin. bronci labones dicti sunt: emendatores codices broci habent. Quidam brochum interpretantur cui mentum & dentes inferiores magis quam superiores prominent. Similiter Λακαινίζειν dictum crediderim brochum vas vinarium fundendo vino accommodatum, & implendis deplendisq; culeis & vasis conditorijs, & vino quounque modo transuersando, quod Italiz adhuc brocho dicitur: quamvis Budæus Λακαινίζειν deducat quod fundere significet. In Germania quosdam catellas quæ in delicis aluntur braken vocare in Melitæis dixi. Galli, ut audio, braccham appellant venaticam canem (ecclerem & sagacem) quæ perpetuo cursu feram quam primum conspexerit (in quam iussu venatoris immissa fuerit) insequatur, ut cunq; plures se offerant: canem & aues excitare aiunt, corpore humilem, auriculis longis, ore crasso. Fr. Alunus canem braco Italice dictum exponit sagacem & odorum. Canis altus retro in lumbis, striatus & magnus in pectori, qui leporarius vocatur, coire aliquando incipit octauo mense, Albert. Quos Aristoteles Laconicos, nos Italicos dicimus, Blond. Aliqui vertagum leporarium exponunt, ut supra dixi.

Leporarij canes (barbari leuerarios scribunt) nobilissimi sunt pectorale, latratus & dure nefsciunt, & nisi producantur ad cursum, intra domum se continent, Author obscurus. Sarlus vocem Hebraicam canem leporarium interpretatur, alii aliter. Vide in Aquila. Leporarius collo longo pulchrior & melior erit. Longum autem etiam arte redditur, si in scrobe prolongitudine canis effossa, ipsum nimis dum corpus adhuc increvit) quoties cibandus est, colloces: & cibum scrobis ore imponas, ut canis nisi collo bene extenso assequi non possit. Leporarij (inquit Albert.) optimi sunt longis & planis capitibus, non enormibus auriculis acutis retrorsum directis & paruis. Labro superiore super inferius non dependente, nisi minimum forte collo longo, & aliquantulum turgidiore quam caput, ea parte qua capitum iungitur: pectorale enormi, & bene acuto inferius: eos longis & validis: libus striatis: cruribus altis, macris potius quam obesis cauda non crassa, nec admodum longa. Raro vel non quam latrent. Proprium enim his canibus est succensere minoribus qui pro custodia latranti. Non quiduis innundat, indignum, id se existimantes. Lacte magis quam sero nutriendi sunt. Sed nutriendi educandiq; ratio eadem his, quæ venaticis cæteris conuenit, Hæc Albert. Et alibi. Leporarios magnos, inquit, quos vel tres quidam vocat, ex coitu leopardi cum cane, ortos nonnulli dicunt. Veltro Italice vulgo dictus canis, venaticus & cursu velocissimus est, Fr. Alun. quærendum an idem vertagus sit cum nomina colludat. Lewis illia Falco. Mantuan. Apud Aug. Niphum Falco proprium nomen est canis leporarij. Canibus venaticis dorsum integunt pannis diuersorum colorum aduersus frigoris iniuriam, præcipue leporarijs: & pedibus adbibent calcamenta, quo facilius illæsi cursum exercant, Blond.

Podichitzij Polonis appellati canes, parui & celeres sunt, quibus utuntur ad anes & lepores.

Canes veloces quidam & magni Germanice appellantur, Windspil, nimirum à velocitate ipsorum ventis comparata;

parata: Alij sunt qui nominantur *Türkisch vrind*, Turcici canes: utriusque in leporibus, vulpe, cœruo & similia animalia immittuntur, communis nomine *herzähnd* dicti, quod etiam de robustis licet non velocibus dicitur.

Gallici canes siue Celtici dicti, diuersi sunt: vide supra in Celtis inter Venaticos diuersos, & inter sagaces simul ac celeres in Vertago. Ut canis in vacuo lepore cum Gallicus aruo. Vt illi, & hic prædam pedibus petit, ille salutem, Ouid.lib.1.Metam. Leporemq; lesum Gallici canis dente, Martial. Gratius Gallos canes inconsultos, id est non sagaces vocat, ideoq; ad prolem miscendos Vimbris. Gallicos quidam leporarios interpretantur, qui in locis montanis optimi proueniant, & eam ob causam commendant Turcicos ex montibus Dalmatiq; & regionibus ad orientem sitis Laudantur in eis, pedes duri, auricula longa, cauda setosa & prolixioribus pilis.

Etsibi tria gerens Sicyonius ilia Ladon, Ouid inter canes Acteonis.

Locridis nomine canis Anyte poëtria Tegeatis, gloriam posteris transmisit, hoc tetrastroicho in eius sepulchrū inscripto: Ωλεο δημοτην χρησιν εις (lego οι λεο δημοτην πονηρην) οδόνταν Λόχει, φιλοφίγυρον αινισταντον (lego οι λεο δημοτην) ουλάκων. Τοιον θλαφράσον τηρητην θετο καιων Τεν (lego ον) αινισταν πονηρην οδόνταν έχει, Pollux 5.5.

Chaonidas & Molottidas aliqui tradunt prolem esse eius canis, quem are Monesio vbi cōflauit Vulcanus, immissa quoque anima, Joui dedit dono: is verò Europa, hæc Minoi, Minos Procri: illa vero Cephalii esse voluit munus. Nec qui Di & Cephalum de gente secutus Lucifer pariter venit ad astra dea, Martial. Eius hæc fuit natura, vt vitari non posset, vbi insequeretur: sicuti Teumesia vulpes fuisse narratur incomprehensibilis. Quæ ratio (ne ineuitabilem canem vulpes effugeret, aut vulpem incomprehensibilem canis caperet) vtrumq; deformatum in lapidem, Cælius ex Pollucis lib.5.cap 5. Plura vide apud Tzetzen Chiliane 1.cap.20. & Ouidiūn lib.7. Metam. qui Lælape muncanem vocatum scribit: & Palæphatum cap.9. licet Telmesia apud eum legatur. Teumesius Bœotia mons est, vnde vulpes Teumesia, Stephan. Telmissus vero periota in penult. Caria vel Lycia vrbis. Monesium & quod fuerit non reperio. Teumesiam vulpem Dionysij in Thebanos excitatam ferunt, quam cum canis à Diana Procri datus, capturus esset, vtriq; in lapides mutatis finguntur, Blond. Pausanias de his verba referam in Vulpe h.

Canicula quædam cum venaretur, quamvis ventrem ferret, leporem cepit, eaq; iam capta præda, statim dominatio cedens secessit, atq; quæ mox nouem catulos peperit, quos aluit postea, Aelian.

Anthologij Græci lib.1.Sect.33.legimus epigramma in canem celerem cui grauidæ vterus vulneratus cicatrice concreuerat, partus autem tempore factus est ut posset eniti: & aliud in canem celerem siti mortuum.

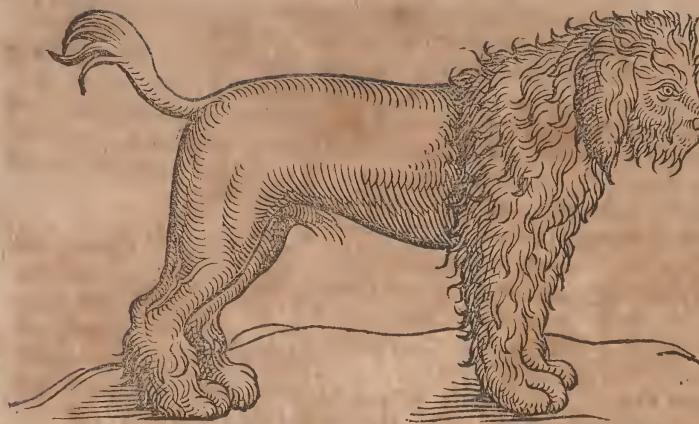
DE CANIBVS INSTRVCTIS AD AVES capiendas, & aquaticas.

Canes arte & disciplina potius instructæ, quam suopte ingenio & sagacitate ad avium capturam inferuntur: quamvis odoratu etiam eas valere oportet. Docentur autem hoc modo, Irrexitis perdicibus primo circumducuntur sæpius, & per minas tandem assuecant vndiquaque circuire. Deprehendunt autem perdes odorando, si primò velfigij captarum sæpius imponantur, Albert. Nostrates & Galli hos canes coturnicum appellant, quod eorum opera hoc maxime avium genus capiant: Itali canes retis: retibus enim assunt, ijsq; etiam se obrui patiuntur, vnde aliud eis nomen apud nostros, gorstendhund. Est & aliud canum genus, quos cōmuni nomine vogelhund vocitant, id est avium canes, quorum usus est ad varia accipitrum genera. Hoc canum genus Demetrius vocat, κύνα γραζτινην & κύνα τυριγενην τοπογενην & κυνηγετον πνηνηγενην & λαγετον. Canes coturnicum tota hyeme, vt audio, soluti & liberi sunt, primo vere legantur, & per totam æstatem ad autumnum usq; aut saltem resectas segetes, detinentur. Canis alseluchi, est canis quo venatores vntuntur in capiendo auibus aut quadrupedibus, And. Bellunen. Auis nulla non canem parui facit: vnam otidem excipio, quæ propter corporis sui grauitatem & tarditatem, canem perhorrescit, Aelian. Genus canis quod in plerisq; regionibushodie brachianum appellat, auriculis longis, ore crasso, &c. de quo superius scripti inter sagaces simul & celeres, auibus excitandis aptum est. Poloni canibus, qui podicitzij apud eos nuncupantur, ad aues & lepores vntuntur. Nare sagax alius, campisq; vndisq; volucres Quærit, & ad nutus huc indefessus, & illuc discurrevit, Stroza filius in Epicedio canis. Nec verò canū cuiuscunq; generis familiæ sagaciore vestigia tantum ferarum odorantur, sed feras & perdes & lepores: eorumq; recentia cubilia persentisunt è longinquo, vtpote aduerso vento eorum odorem captantes erectis naribus & exorbentes. Equidem ipse saepe admiratus sum perdicarios & campestres cum cursu præcipiti in longum contendere spatium eos cernerem, non aliter atq; si obiectam prædam oculis sequerentur, quoad viderem emicantes inde & euolantes perdes, quod illi contendantur.

Sunt quædam genera vrborum alborum, canum, luporum, & similium quorundam animalium quæ venantur & habitant tam in aqua, quam in terra, Albert. Aquaticos canes voco, quos nostri vnaßerbänd: quorum alijs castores, lutras, & anates sylvestres venantur: alijs siquid in aquam inciderit, aut proiectum fuerit, reportant. Sunt autem aquatici canes plerunque villosi. Galli vocant, barbeti. Haud scio an aquaticum intellexerit Bapt. Mantuan. cum scribit, Ichthyaregis Deliciae, nomen patriæ sortita marinæ.

CANIS Auiarius Anglicas Campestris, quo Falconarij (id est, qui cum Accipitribus auicinantur) ad Perdicum aut Phasianorum ferè auicupum vntuntur. Sunthius generis omnis ferè coloris (inquit Caius) sed magna ex parte candidi: & si quas maculas habeant, rubræ sunt, ræræ & maiores. Peculiare nomen Anglis non habet, nisi ab aue, ad cuius venationem natura est propensior.

CANIS Auiarius aquaticus. Qui per aquas venatur (inquit Caius) propensione naturali, accidente mediocri documento, maior his (*auiarijs qui in fisco venantur*) est, & promisso pilo naturaliter per totum corpus. Ego tamen ab armis ad posteriores suffragines atque extremam caudam depinxi detonsum, ut vallis noster postulat, quod pilis nudus expeditior sit, & minus per natationes retardetur.

A N G. A Waterspagnelle.

DE CANIEVS MIXTIS VEL BIGENERIS.

Mixti & bigeneri (bigeneres, bigenæ, insititij) canes vocari possunt, tum qui ex utroque parente cane, sed diversorum generum, ut ex Molosso & Laconico apud Aristotelem celer simul & validus futurus nascitur: tum qui parente altero cane, altero fera, ut lupo, leone, &c. natissunt. Excogitarunt hanc mixtionem venatores, prioris 20 quidem generis, vel ut virtus quedam emendarent & præcauerent in sobole: vel ut dotes quasdam adjicerent: Posterioris vero, ut vel magis robusti ad venandum aduersus maiores feras producerentur canes, vel certe callidores, ex ingenio parentis cum non corporum modo, sed animorum quoque bona malæ à parentibus in prolem deriuari constet. Dicam igitur primum de priore & simpliciore genere.

Præstantissimi quidem canes in suo quicq; genere *υωνοφύλοι*, sunt, id est, ex vnius generis parentibus prognati: verum superflua venatorum cura miscere etiam diuersa genera, quæ quidem innumera sunt, adinuenit. Si quis igitur mixtis delectabitur, coniungere poterit Arcades Eleis, Pæonijs Cretenses, Cares Thracijs, Tyrrenhos Laco-nicis, Sarmaticum Iberidi, Oppian. Iecirco varijs miscebo gentibus vsum. Quondam in consultis mater dabit Vmbrica Gallis Sensum agilem, traxere animos de parte Gelone Hyrcano, & vanæ tantum Calydonialinguæ Exhibit vitium patre emendata Molosso. Scilicet ex omniflorè virtute capesunt, Et sequitur natura fauens, Grat. 30 Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati Labros & Aglaodos, Ouidius inter canes Aethæonis. Vertagam ex cane Gallico & alio quodam sagace mixtum esse, vnde Galli vocat *vng meis*, ex quorundam sententia supra retuli. Hybris & Hybrida canis vocatur, qui imparibus parentibus natus est, inquit Porphyrio, hoc est ex venatico & gregario. Vide in Apro C.

Nostris temporibus canes non admiscentur vulpibus, lupis, aut tigribus quoniam tantæ astutia & feritate non egemus, Blond. His quidem canes rectè aliquis semiferos appellabit, ad reliquorum mixtorum differentiæ. Coœunt animalia, & quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum diffat: si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauitatis raro id sit, sed tamen fieri & in canibus, & in vulpibus & in lupis certū est, Aristot. Cani congenetes lupus, vulpes, hyæna, tygris. Concipiunt hæc ex aliena æquè atq; è sua quisq; specie Scaliger.

Chaonidas canes aliqui à Cephali cane, alij de Chao luporum generis fera, progenitas suspicantur, Cælius. 40

Arcades canes primum ex canibus & leonibus natos fama est, & appellatos *επιτημαγεῖς*, Pollux.

Leporarios magnos, quos Veltros quidam vocat, ex coitu leopardi cum cane procreatos quidam dicunt, Albert.

Cum canibus lupi coœunt in Cyrenensi agro, Aristoteles, & Pollux citans Aristotelē. Cum apud Roccam Vandream cum Federico Monfortio venaremur, in itinere redditus, quidam ex canibus, Muccius nomine, insectatus est lupam magno nisu, quam asscutus canire deprehendit, & cum ea coiuit. Nam cum nos vocibus & cornibus reuocantes non curaret, inquirentes tandem inuenimus cum lupa coœuntem, feritate vtriusq; præ desiderio Venoris remissa, Aug. Niph. El lupis canes Galli volunt concipi, quorum greges suum quisq; ductorem è canibus & ducem habent. Illum in venatu comitantur, illi parent. Nanq; inter se exercent etiam magisteria, Plin. Ex canis cum lupo coitu gignitur magnus canis, qui mastinus vocatur à nobis, Albert. alibi simpliciter mastinum lupo similem facit. Idem alibi in epite lincisum vocat ex cane patre, & lupa matre natum: similiter & alij barbari scriptores: quorum aliqui etiam linciscum scribunt, & Isidori verba adducunt Plinium testem citantis canes ex lupis & canibus natos, cum forte miscentur, linciscos dici. Ego nihil tale apud Plinium reperio. Videtur autem hæc vox deprauata pro lycisco vel lycisca, quod canis nomen apud Vergiliū legimus, Multum latrante Lycisca, Aen. 3. Cyprio velox cum fratre Lycisca, Ouid. inter Aethæonis canes. Referensq; lupum toruo ore Lycisca, Mantuan. Fuit & Lycas canis Simonidis epitaphio nobilitata, vt supra retuli. Deq; lupo concepta Nape, Ouid. Crocuta appellatur fera, quam aliqui ex lupo & cane nasci putant, vide infra in Crocuta. Dum hæc scriberem canis in urbe nostra erat, lupo similis, & ex lupo natus vulgo forebatur.

Canis rufus ex genere custodum, catulus adhuc cum simia versari consuetus multa iocosa & risu digna facere consuecit: Quod si etiam coierit cum ea, natus ex eis canis omnium aptissimus ad ludos erit, Albert.

Canes ex thoibus natos Grat. commendat, his versibus. Hic (Hagnon Boeotius quidam: & semiferam thomum de

farquine prolem

*Scu nōrit voces, seu nudi ad pignora Martis
Et subiere astu, & parvus dominiere lacertis.
Vulpina species etamen hoc exæla voluntas.
Exercere velis, &c.*

In impressis codicibus hic versus, *Vulpina species, &c.* cum sequentibus, separatur à cane ex thoibus nato, sed considerandum est an præcedentibus cohæreat.

Ex tigride & cane igni confirmant Indicos: verū non statim, sed tertio coitu primo enim belluinos adhuc catulos procreari aiunt. Alligantur canes locis desertis, & nisi bellua incensa libidine sit, sæpe lacerantur, Aristotel. Et alibi, Canes etiam Indici (inquit) ex bellua quadam simili, & cane generantur. Ex tigribus canes Indi volunt, & concipi:

Finxit non alio maior sua pectore virtus.

Thees commissos (clarissima fama) leones

Nam genus exiguum, & pudeat quam informe videri,

At non est aliud quem tanta ad munus fatuus

conci pi: & ob id in syluis coitus tempore alligant fæminas. Primo & secundo fœtu nimis feroces putant gigantes, tertio demum educant, Plin. Plura de Indicis canibus vide supra in Venaticis robustis. Grat. Hyrcanos canes ex tigris de nasci scribit his versibus.

Sed non Hyrcanus est iubilamenta agenti
Dicit Venus accessus, & blandus vox dñe tangit.
Insuperbus, vltroq; granis succederet etrigimus
Sed præcepit virtus ipsa venabatur aula.

Pacientem quidcumque domi fibi criminata fecit,

Tanta: suis petiere ultro sera fæmina sylvis.
Tunc & mansuetis tutos serus errat adulter
Ausa canis, maiore tulit de sanguine fæustum.
Ille tibi & pecudum multo curus sanguine crescat:

Excuset fyla magnus pugnator adepta.

Bapt. Mantuan. Tigrinam canem nomine proprio propter macularum similitudinem nominauit, Et Tigrina noster ergum maculosa. Laceras aiunt ab initio ex canibus & vulpibus natas, alopecidas appellatas esse, vt pluribus supra dictis in Laconicis. Xenophon alopecidas canes venaticos facit: & sancte videntur venatici quidam veloces, vt leporarij dicti, capite magis in acutum tendente & rostri figura vulpem referre. Albertus non ad venationem sed ad mimica & ridicula opeta instruendum canem, ex vulpecula natum commendat, vt dicam in cane mimo. EG-
vo, dicitur, Hesych. & Varinus.

DE CANE SOCIO ET FIDELI.

Socij hominum vocitari possunt, omnes qui ab hominibus aluntur canes, non solum ut reliqua animalia manueta, que Graci συναρθρωπενονται, quod hominibus conuersentur, appellant: sed quia laborum curarumque socios hominibus se præbent. Verum canibus alijs præter ipsum hominem alias etiam scopus est, vt venandi opus, & custodiendi domos, pecora, aliasque res. Quamobrem socium canem per excellentiam hic appello, qui ipsius tantum hominis causa nutritur, præcipue vt è domo prædeuntibus & iter facientibus comes sit, siue simpliciter & voluntatis, aut etiam defensionis gratia. Sed de ijs qui viribus corporis & animi fortitudine tantum pollent, vt homines vel priuatim, vel in bello defendant aduersus hostes, in sequentibus dicam, hoc prius loco de canibus sociis simpliciter acturus. Ceterum canem animal esse summo in hominem amore fideque, dixi capite quinto, de Cane in genere.

Canis sodalis (inquit Blondus) eligatur magnitudine inter canem & catulum media, hirsutus, pilis oblongis, siue crispis, siue protensis: quadratus, capite ad rostrum usque piloso, placidus: & qui domino continuè assifat, in itineribus indefessus, & morantem expectet.

Codri poeta canis apud Iuuenalem memoratur, nomine Chiron. Canum benevolentia proprium in altiores suos illad deviro Colophonio testatur: Is ad nundinas proficisciens, vt quædam ibi emeret, nam cius in mercaturis faciens versabatur industria: pecuniam, seruum, & canem secum accepit. Ac quidem seruus, qui eam ipsam pecuniam ferebat, cum via aliquantum processisset, ad deicendam aluum ex instituto itinere diuertit, quem secutus est canis, is postquam necessitatibus dedisset operam, è terra marsypium tollere oblitus, discessit. At vero canis ibi remansit marsypio incubans: deinde simul vt ad emporium, dominus & seruus venissent, infecta, cum numimi eis absens ad emendum, eadem via qua profecti fuissent, reuerterunt: atq; cum eò venissent, vnde prius ille diuertisset, de recta via ab itinere suscepit desflexerunt, eodem vbi sanè nummos seruus reliquisset: Vbi canem marsypio incubantem, præ fame via spirantem offendunt, qui vix dum dominum & seruum suum viderat, cum à marsypio se remouens uno & eodem tempore & custodia & vita excessit, Aelianus. Eandem historiam Io. Tzetzes narrat, Chiliade 3. cap. 131. hoc interest, quod Anacreonem Teum, non virum Colophonium, canis dominum fuisse scribit. Gelon Syracusanus cum arctissime dormiret, seictum è celo cogitabat: Hoc quod ei videbatur, in somnum erat. Is et si dormiebat, inter somnum tamen contentissima voce clamabat. Canis igitur quæ ipse alebat, simul atq; altoris amici sui vocem audisset, tanquam quodpiam Geloni periculum crearetur, insidięque compararentur, & in lectum maximo impetu profluit, & circum dominum conuersans, vehementissime latravit, vclut infidiatorem vlcisci cupiens. Gelon cum rei funesta metu, tum canis clamore somno quamvis arctissimo teneretur, solitus est, Aelianus.

Tyrii aiunt Herculem captum fuisse amore nymphæ cuiusdam illius regionis, cui nomen fuerit Tyro, (Tyro lego Tyro.) Sequebatur autem Herculem canis quoque, prisco more. Solebant enim canes ad conciones etiam comitari heroes. Hercules igitur iste canis cum ad saxum quoddam reptantem vidisset purpuram, carnem prominentem mordicus apprehensam deuorauit, & labia cruore tinxit. Hunc in cane colorē virginis intuita, Herculem deinceps admisuram se negauit, nisi vestem ei caninis labris pulchritorem floridioremque afferret. Itaque Hercules hoc animali intuito, & cruore collecto, munus puellæ attulit, primum vt apud Tyrios fama est, Phoenissæ tinctoriae inuentor, Pollio.

Tobiam canem habuisse comitem in vetere testamento legitur.

Xanthippi canes, eo tempore, quo ingenti bello Persarum in Græciam exardecente Athenienses monentibus oraculis relicta patria in classem demigrarunt: dominū secutæ ex Attica in Salamina traicerunt Aelian. Tzetzes Chiliade 5. cap. 130. Xanthippi, qui Pericles pater fuit, canem vt domum se quereret nauigantem in Salaminem, in mare se proiecisse scribit: & demum viribus natiando exhaustum expirasse, &c. Asclepiades sepultum etiam à Xanthippo tradit, hoc versu, Οὐκ εἰνώς καλούσις οὐσιός σημεῖος. Meminit & Plutarchus in vita Themistoclis, vt supra retuli parte 1. capit. 8. de Cane in genere, vbi alios quoque locos Cynocephala dictos recensui.

HISTORIAE CANVM, QVI FIDEM DOMINI nis etiam post mortem seruarunt.

Digna commémoratione sunt canum exempla, qui in fide & amore erga dominos post mortem etiam dominorum, constantissime persistenterunt, quod vel pro eis pugnaudo, vel rogis sponte insilentes commoriendo, vel cadaveribus ostendendis, vel denique homicidas prodendo mirificè declararunt. Primum igitur de illis dicam qui pro domini certauerunt, mox ordine de reliquis.

Romæ bello quodam ciuili Caius Romanus cum necatus esset, huius viri caput ex hostibus nemo abscondere poterat, cù tameñ summa contentione sexcenti certarent, & facinus istud consciencie pulchrum ducerent, prius quam canem quem is aliusset, interfecissent, ei assidentem; & benevolentiam erga illum ipsum fidissime & amantissime

tissime seruantem proq; eodem humistrato, & qui iam extreūum spiritum effudisset, sic propugnantem, tanquā virum comilitonem, & contubernalem bonum, & ad extreūum amicitia obseruantem, Aelianus, & Tzetzes Chiliade 3 cap. 131 vbi interpres Galbam prō Caluo vertit. Meminit & Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. sed omisso Calui nomine. Dario qui extreūus regnauit apud Persas, in ea pugna quam contra Alexandrum suscepit, & commisit, cum à Beso (Βέσος, per vnum) & Nabarane multis vulneribus confosus esset, & iaceret stratus omnibus mortuum relinquentibus, canis ab eo educatus solus permanxit fidelis, eumq; tamē si non amplius suum altorem, sicut tamē adhuc viuentem seruauit, Aelianus. Tzetzes Chiliade 3. cap. 131 Darij à Beso occisi canē iuxta sepulchrū, vt Silanianis canē mansisse scribit: ἀρχὴ τῶν πόλεων, μαλιν ἀρχὴ τῶν νεκρῶν id est iuxta cadauer. Silanianis enim quōq; canem cadaueri adhäsisse, proximē ex codē authore referemus. Pugnasse aduersus latrones canem prō domino accepimus, confectumq; plagiis à corpore nō recessisse, volucres & feras abigente, Plinius.

Cum Silanianus dux Romanus in pugna cecidisset, cadauer eius canibus seruis, & auibus expolitum, solus canis omnium fidelissimus multis diebus seruauit, & partes eius pudēdas operuit, donec aduenirent Romanorum duces, & sepeliri curarent, Tzetzes Chiliade 3 cap. 130. Syllanion nomen fuit statuarij cuiusdam. Sed super omnia in nostro ævo actis populi Rom. testatum, Appio Iunio, & P. Silio coss. cum animaduerteretur ex causa Nero-nis Germanici filij, in T. Sabinum & seruitia eius, vnius ex his canem, nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abiecto in gradibus Gemonijs mēstos edentem vñlatus, magna pop. Rom. corona circumstante, ex qua cum quidam ei cibum obiecisset, ad os defuncti tulisse. Innatauit idem in Tiberim cadauere abiecto sustentare conatus, effusa in multitudine ad spectandam animalis fidem, Plin. Canis Iasone Lycio imperfecto, cibum capere noluit, inediaq; consumptus est. Plin. Daphnidem bubulcum Syracusanum canes quinque primum desle-runt, deinde commortui sunt, Tzetz. Huiusmodi canes recte οὐανθήνηγύται, id est cōmorientes, appellabimus. Gelonis tyranni canis à sepulchro domini sui, nec vi, nec vñlis blandimentis abscessit, Aclian. Gelone Syracusano in somnis clamante, vt qui fulmine ictus sibi videretur, canis latrare non desistit, donec excitauit, Tzetz. Hunc canem Philistus, teste Plinio, Pyrrhum appellatum scribit. Is vero, cuinomen Hyrcani reddidit Duris, accenso regis Lysimachi rōgo, iniecit se flammæ similiterq; Hieronis regis, Plin. De Lysimachi cane idem scribit Plutarch. in lib. Vtra animalium, &c. & Aelian. Clarus est Pyrrhi Epirotæ canis, qui cum Pyrrhus in somnis exclamasset, circumiens eum custodiebat. mortui autem cadauer cum cremaretur, in rogum insiliit, Pollux. Eadem eodemq; modo fecisse canem, quem Pyrrhus, non rex ille, sed priuatus homo educarat, fama est: circum corpus exanime herentem, cap. lorum efficeretur assultantem, postremo in rogum sepe abijcentem ac comburentem, Plutarch. ibidem. Cum Polus tragœdus (histrio Tragicus, Tzetz.) defunctus antiquo more cremaretur, canis eius alumnus in medios rogos sepe immittens, viuus vñlā cum altore suo exustus est. Idem de Mentoris canibus fertur, Aelian & Tzetz. sed Tzetzes vnum duntaxat Mentoris canem id fecisse scribit. Theodorum saltatorem (psalten, Tzetz.) cum propinquai in sepulchrum impoüssent, Melitenis catellus eius, vñtro scipsum in cadaueris tumulum iniens, pariter cum domino humari & sepeliri voluit, Aelian. & Tzetz. Nostris temporibus in ciuitate Astensi, cum mulieris cuiusdam genere claræ funus procederet, canis factio impetu super cadauer insiliit, & præ dolore disiectus est de super, tanquam ab ali qua feralaniatus, quoniam vñlā mori voluit, Blond. Eupolidis poetæ canis, desiderio domini defuncti, mērōre inediaq; contabuit, de quo plura mox inter defensores. Nicias quisq; am ex venatoribus cum de improviso in carbonarium fornacem lapſus fuisset, canes, qui cum eo erant hoc intuentes, non illinc discesserunt, sed primo circa caminum ingemiscentes, & vñlantes commorabantur: tandem prætereuntes leuiter, & sensim morib⁹ vestium attrahebant ad id quod accidisset, tanquam auxiliatores domino suo implorantes homines. Vnus igitur videns hoc idem, suspicatus est id quod erat, & fecutus est canes, inuenitq; Niciam in fornace deflagratū (deflagrasse potius dixerim) ex reliquis coniectauit rem ipsam, Aelianus interprete Gyllio: & Tzetz. Chil. 3. cap. 131. cuius hi sunt versus quos appono, quoniam Gyllij interpretatio non satisfacit mihi: Στάντες πεπῶν ωδύρυντο τέττανοι τέττανοι. Ως δὲ σοι οὐεῖσαν εἰς δύο μανῆς πεζίγυα, Εξιμαθεὶς διανοῆτες νέρμα τὸν παρόντας, Εἴλογον θητὴν νέαννον θεμένετε, πατέσθατο. Sed clarius res intelligetur ex Cælio, qui lib. 23. cap. 27. eundem locum ex Aeliano transtulit, cuius ego posteriore tantum partem adscribam. Id autem (inquit) intuitus quidam, canem insecurus ducem; factum deprehendit; exustumque in fornace spirantem Niciam, re prosum coniectata ex ijs quæ in ignibus visebantur reliqua. Similis est historia, quam Blondus refert, his ferè verbis: Marius Cæsarinus è patrio genere Rōmæ venator acerrimus, dum equo insidens & canem dicens aduenationem exit, incidit in profundam foueam: quod videns canis creberimis vñlatibus circum latrabat foueani: eo auditio rustici quidam accurrerunt, & recognita hominem extraxerunt è fouea, in qua ei inedia per eundum fuisset, relicto mortuo equo. Anno post hunc casum euoluto, eodem die febri corruptus, obiit. Icarij Erigona filiæ patris à rusticis interfici cadauer canis ostendit: et si credimus poetis, hic Sirius est, Pollux & alii. Cum Baëchius vini vñlā hominibus monstrareret, & Icarius agricolis Atheniensibus id bibendum dedisset, illi inebriati, & se venenum bibisse suspiciati, occiderunt Icarium. Huius cadauer cum filia non inueniret, cane monstrante reperit. Huic etiam postea morienti canis commortuus est; Tzetz. Idem pulcherrimos super eadem re versus ex Orpheo Georgicis commemorat. Erigona canis, suæ dominæ sepultura affectæ immortuus est, Aelianus. Qui non Erigones maller habere canem, Martialis in canis Lydiæ epitaphio. Accepi à viris verborum non prodigiis, syluam esse non procul Aurelia (vrbē Galliæ) vbi cum grassatores hominem quandam interfecissent: interfectum homicidij tegendi gratia inter frutices inhumassent: canis (qui latronum viribus impar fuerat neque his potuerat reluctari) domini sui domum propere cursu redierit: ac reiecto, qui offerebatur, cibo, velut lachrymosus nunc egrediens, nunc reuertens, non prius latrare desisterit, quam præstata tanti infortunij coniectura impetraverit, vt redeunti sibi ad domini cadauer aliquis daretur comes. Hunc ergo cum secutus esset unus ex domesticis famulus, sequentem reuolutis vbiique semitarum vestigijs ad inhumati locum perduxit, vbi & vnguibus scalpuriens, & terram dentibus effodiens, occultum corpus indicavit, Io. Rauisius Textor. Bononia puer quidam catulam amabat, semper cum eo oberrare solitus. Hunc post in cella vinaria seipsum laqueo suspensus in intuens catulus perterritus constitit: deinde paulo post immobilem videns, parentes tanquam suspensi nuncius latrando cursu adiuit: & subinde sursum ac deorsum recurrens, latrare non desistit, donec miseri parentes secuti filium pendentem repererunt, Blond. Hesiodi canes à mortuo non recedentes, latrato homicidas prodiderunt, Pollux. Plutarch. in lib. Vtra animalium, &c. cum recitassem historiam canis qui apud Pyrrhum regem homicidas prodidit, quam proximē subijcam, Idem (inquit) Hesiodi sapientis illius canē fecisse fama est, cum

cum Gany & toris Naueletij filios, quos um manibus peremptus erat, prodidisset. Pyrrhus Epirotæ (Epirotarum rex, Plutar.) cum iter faceret, fortuito incidit in canem, cadaveri domini sui adiacentem, & illud ipsum cum summa diligentia custodientem, ne quis post mortem violaret, atque imminueret. Is autem iam triduum ferens in eadem, diligenter custodia assidius illud seruabat. Hoc simulatq; Pyrrhus intellexisset, hunc quidem miseratus, sepultura offici iussit cani vero plenum cibum ad se amandum allicientem dedit, paulatimque illum alcantans abduxit, atq; adeo attraxit. Sed haec quidem haec tenus. Post paulum cum exercitum lustraret Pyrrhus, (εγένετο δια την πανταναταραντανην, Plutarch quidam verit, cum inquisitio per exercitum fieret;) militesq; recenseret, & vero canis adesset: is non mansuetus solum, verum cætera quam tacitus erat. Ut vero in recensione militum interfectores domini animadvertisset, tum nō se continuit, quin vasto latratu in eos serumperet, atq; vngubus laniaret, (vociferatu horribili procurrit intonuitq; Plutarch.) simul & se ad Pyrrhum conuertens quoad poterat, testem in hanc rem citabat, quod homicidas teneret. Latratum religioni habuit Pyrrhus, eiq; in suspicionem & circumstantibus hi venerant de viri morte. Itaq; questione adhibita, ea quorum accusarentur confessi sunt, Aelian. & Plutarch. Meminit etiam Tzetzes Chil. 3. cap. 131. cuius hi sunt versus, Ως δὲ εἶναι (σκύλων) αὐτοὺς πόντονα παταράζοις Τὸν τείναντα τὸν διδύμων ἐπεινάς τὸν μεταπτυνθανόν, Καρχηδονίον τὸν λαγόν, καὶ τὸν παταράζον τὸν τροφόν, Εἴσοδος δὲ πάντας εἰσῆγε, Καὶ τὸν θεραπευτὴν τὸν παταράζαντα. De eodem hoc cane Plinij verba haec sunt, Ab alio cane accepimus in Epiro agnatum in conuentu percussorem dominii, laniatu & latratu coactu, ut cogeretur fateri scelus. Simile est (inquit Tzetzes) quod Chronicus quidam paucis ante nos annis contigisse annotavit: Nempe cauponam quandam sepe lissee cadaver (nimirum hominis à se occisi) qui postea proditus à cane, & præfecto urbis flagitium confessus, cruci affixus sit. In Gallia duo mercatores ad nundinas proficisciabantur, quorum alter canem ducebat. Hunc alter natausta auri cupidine captus, cum per solitudinem quandam equitarent, iugulauit, & humo condidit. Canis amissio domino, nemora & saltus illos latratisbus implebat: quem accolamiserati in diuersorum duxerunt & cibo refeuerunt. Refectus ille ad locum cadaveris sepulti redibat. Itaq; retentus est ad redditum mercatorum: quibus reuersis canis in homicidiam tanquam proprium hostem concitatus, flagitium eius prodidit: quod ille captus confessusq; laqueo suspensus, turpissimo fine pro scelere dedit penas, Blond. Memini etiā in Gallia (inquit idem) haud procul Parisijs, contigisse ut adolescens quidam mulierem amaret: ad quam dum accedit assumpto socio iuvene, & comite cane, in medio nemoris à socio ruali traiectus gladio expirauit. Canis, qui genere Britannus erat, diu locum seruauit, in quo dominus erat occultatus. Et cum ex familia quidam adolescentem perquirerent, canem solum repererunt iuxta sepulchrum, quod tamen non agnoscebatur: quoniam tumulus terræ fuerat. Socius cædis author ybinam esset adolescentis interrogatus, ignorare profitebatur. Sed prodidit eum canis irruens tanquam in proprium hostem. Itaq; ad rectores urbis adductus est, & cum causam proferre non posset, cur tantopere nunc infensum haberet canem, haud aliter ei quam domino blandiri prius solitus: iussus est duellum cum cane experiri. Canis pelle cocta integratur: ipse mucronem gestans leui tantum linea veste tectus, in duellum prodit. Canis gulam homicidæ mordicus apprehendit, eumq; prosternit: exclamat ille, Miseremini patres, cane aulso fatebor omnia. Confessus igitur quod perpetrauerat scelus, morte multatus est, Hæc Blond.

DE CANE HOMINIS DEFENSORE, & bellicofo.

De canibus robustis, sed venaticis, supra differunt: Nunc de illis dicendum qui homines vel priuatim, vel in bellis publicè defendunt, σύμμαχοι, & σωματοφύλακες hominum. Hos à cæteris robustis tum venaticis tum pastoralibus, non alia re magis quam educatione & institutione differre puto. Plurimum sanè roboris, ferocia, & animi his, de quibus nunc agimus, adesse oportet, cum aduersus homines & armis munitos, & in iracundia ipsi ferociiores, non nunquam eis sit depugnandum. Simillimus ergo canis (inquit Blond.) in propellendis iniurijs hominum atq; ferarum, operam suam præstabit: idem fideliter stabulum domi seruabit, & pecora foris custodiet. Canes tum defensores tum alij, quomodo procreandi & quibus parentibus, explicauit cap. 5. Historia de Cane in genere ex Blondo. Canes virorum nobilium custodes pilosi hirsutiq; sunt, & ex Gallia petuntur, Blond. Ad latrones inuestigandos, non quilibet canis idoneus est, sed eligi debet canis ferox, qui non dignetur discernere homines. Principio autem hoc modo instituendus est. Munatur aliquis pelle densa, quam canis lacerare nequeat: aduersus hunc canis incitetur, & is fugiens tandem à cane se sinat capi, & cadens ante eum mordere patiatur: Postridie similiter in alium immitratur canis, & hoc siat frequenter: tandem enim beneficio odoratus insequetur eum, super cuius vestigia ponitur. Eam vero ob causam eligi oportet canem, qui homines non discernat, ne si blandiri aliquibus asfluescat. sequatur vestigia illorum quos diligit. Sed etiam forma odoris eorum remanens apud canem, cerebrum eius confundit, adeò vt non dignoscat vestigia eius quem insequiri debet. Non pauci autem eiusmodi reperiuntur canes, qui neminem fermè discernere dignantur. Quod velinde constat: quoniam etiam canes venatici aliquando confunduntur, cum super diuersa vestigia ferarum ponuntur, & errare incipiunt, Hæc Albert. Canis defensorius horridus sit, & semper pugnaturo similis, omnibus inimicis præter dominum: ita vt ne tangi quidem se patiatur à familiaribus: sed omnibus morsum minetur, tanquam hostibus: dominum tamē rectis oculis seruet, Blond. Et alibi, Defensorius (inquit) forma præstanti deligatur, qua terrorem intuentibus inducat: laudatur seuerus, minime blandus, qui & conseruos tanquam iratus inspiciat, & citius excandescat in exteros, item qui vigilantior sit, & circumquaq; præspiciat, vt solēt animosi. Sed quoniam canis rarò natura defensor bonus est, ideo hac arte instruendus erit. Infans etiamnum irritetur ad iracundiam à pueris. Anniculum iam & adutum, gladio laceſſere & obruere oportet, ac impugnare donec fessus & viator os cruentum reportet: seruus autem & gladiator, vel lacer, vel victus recedat. Post pugnamvinciendus est, neque peccatum ut solitus vagetur: sed in vinculis pascatur donec euaserit optimus defensor. Aggredi autem eum oportet strictis mucronibus. Hæc ratione fortissimus fiet, & contra hostes duci, & dominum ab insidijs securum reddere idoneus. Hoc enim seruantur hac tempestate etiam plerisque in locis Hispaniæ, vt perceperimus, Haec tenus Blond. Alexander Pheræus Thessalæ tyrannus educasse fertur canem insolita magnitudinis, atrociem, & infestum omnibus præter domesticos atque illos à quibus cibum capiebat. Hunc dormiens foribus cubiculi custodem adhibebat, vt qui sibi metueret quod varijs tormentis multos subinde afficeret, Blond. Eupolidi poetæ comicæ Augeas Eleusinius munere dopauit canem, non modo genere Molotticum, sed etiam forma præstantem: quem eodem nomine Eupolis,

Eupolis, quo Augeas erat, appellavit. Canis iam nomine Augeas, cum longa consuetudine tum vero ciborum illeccbris alleetus, & blanditijs, diligebat dominum, ut præclare ostendit, cum aliquando seruus nominé Ephialtes dramata quædam Eupolidis domini sui surriperet. Tum non latuit canem furax seruus. Is itaq; acerrimo impetu, crudelique incurrit in hunc direptorem, mordicusq; comprehendens interfecit. Post autem aliquanto in Aegina Eupolis excessit è vita, ibid; eius corpus ad sepulturam datum fuit. Huius vero canis morte illius ingemiscens, non tantum vulnus primo illius excessum è vita luxit, sed deinde mætore inediaq; extabuit, in odiumq; vita adactus ex altoris sui morte, extinctus est. Ex eo locus hic, ad huius casus memoriam conseruandam, Canis luctus appellatur, Aelian. Eadem scribit Tzetzes Chil.3. cap.131. Apud Suidam hæc verba legimus, ὅπερ τὰ ποιησάται αὐτῷ κύνος τοῖς ἔδομέ του μεταποίειν Μολόσι. ἡ, quæ quidem de Eupolidis cane dicitur mihi videntur. Memorator & Nicomedis Bithyniæ regis canis, uxore eius Cosingi lacerata, propter lasciuorem cum marito iocum, Plin. Nicomedes rex maximum & fidissimum sibi charissimumque canem Molossum habuit, huius coniugem Ditzelen (ex qua Prusiam, Ziculum, & Lysandram suscepere) regi colladentem, canis hostem arbitratus, inuasit, & dextrum humerum morsu auulit, carnes & ossa dentibus comminuit. Illa moriens in vlnis mariti Nicomedia sepulta est in se pulchro deaurato: Quid quidam temporibus Michaelis filij Theophilli effodientes, saluum adhuc mulieris cadauer inuenierunt, veste ex auro texta inuolutum: quæ in fornace fusæ, auri libras tredecim supra centum repererunt. Ceterum canem ipsum à regis conspectu semotum, desiderio regis & mætore propter necatam mulierem, pleriq; mortuum referunt, Hæc Tzetz tellem citans Arrianum in Bithynicis. Orpheum aucupio intentum draconum inuasurus erat, quem interceptum canes occiderunt, ut ipse recitat in poemate de lapidibus (quod etiamnum extat,) Tzetz. Apud nos Volcatium nobilem, qui Ceselium ius ciuile docuit, asturone è suburbano redeuentem, cum aduerseretur, canis a graffatore defendit? Item Cælium senatorem agrum Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille vulneratus est, quam cane interempto, Plinius.

*His auxere fidem, quæ nos trofulu sub auro
Arva, & Carpathi defendit lutora ponit.
Pectora thoracum tunica, sacrumq; profano*

*Miratur, nutritq; Rhodos, cœstibus illis
It noctes animosa phalanx, immixa truci
Seligit, & blande exceptum deducit ad urbem,*

Illum autem rapit, & mortuus discepit acerbo, Stroza filius in Epicedio canis. Dicunt in Rhodo insula fuisse canes, qui aduerfus Turcas fuerint rabiosissimi, & erga omnes Christianos etiam ignotos quos, nunquam viderant placidi. In mea patria scio fuisse canem qui omnes peregrinos allatrabat & in eos irruerat, sed oppidanum nullum neq; paruum neq; magnum lædebat, sed omnibus illis aduenientibus blandiebatur & ab his se etiam attingi patiebatur, Philippus Melanchton. Adolescens spectatæ virtutis inter Danaos canem habuit horrendæ acerbitas: quæ sola plerunq; bis senos peremit viros, Blondus.

Garamantum regem canes ducent ab exilio reduxere, prælantes contra resistentes. Propter bella Colophonij, itemq; Castabalenenses, cohortes canum habuere: ex primæ dimicabant in acie, nunquam detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiiorum indiga. Canes defendere Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas, Plin. Cum Hyrcanis & Magnesij canes quasi societatem bellorum gerendorum inire solebant, hisq; maximo ad bella inferenda adiumento erant. In pugna ad Marathonem commissa cuiuspiam Atheniensis canis, summa contentione illi tulit auxilium, ac simul ex ea actione vterq; in varijs scriptoribus honoris memoriam consecutus est, Aelian. Magnetes qui iuxta Mæandrum habitant, ferunt alere canes in prælijs propugnatores, wæl-pwv. similes autem erant Pæonum quoque σισινθιποινιæ. Id est venationum socij canes, Pollux. Certum est ex verbis Valerij Maximi Mafinissam regem Numidarum (quum parum fidei in hominum peccatoribus reponeret) corporis sui custodiā canibus commisisse, Textor. Tale (ex canibus) tibi auxilium Colophon, tibi tale parasti Caspia gens, partosq; & quæ partiris honores, Stroza filius in Epicedio canis. Apparet eum Caspian gentem apud Plinium legisse, vbi codices nostri recte habet Castabalenenses. Est enim Castabala Cilicia & Phœnicia ciuitas, quæ & Peraea dicebatur, Stephanus ex Strabonis lib.12. Hispani qui nouum orbem perflustrarunt, in certaminibus cum nudis incolis canum opera plurimum vñsi sunt, Petrus Martyr. Etalibi, Canes Hispanorum (inquit) in homines nudos rabidi insiliebât, haud secus ac in feros apes aut fugaces ceruos: nec minus fidos Hispani reperiunt in periculis subeundis canes, quæ suos olim Colophonij vel Castabalenenses. Et rursus, Pæram regulum & tres alios cum comitantes, homines nefarios & extremæ libidinis, Vaschus Hispanus apud se accusatos in bellatorum canū fauces coniecit, illorumq; lacerata cadauera cremari insit. De canibus, cum quibus prælia ineunt, mira referuntur. Adindigenas armatos haud secus irruunt præcipites ac in ceruos aut aptos, si dito monstrantur. Data quandoq; tessera canibus solitus præeuntibus agmē, toruo Molossum aspergunt atq; insueto latratu perterriti hostes hastatæ, pugnas ordinesq; stupidi deseruerunt. Verū Caramairenses & Caribes ferociiores, bellisq; gerendis aptiores, in ruentibus canes citius fulgere i&to venenatas destinant sagittas, & multos perimunt.

DE CANIBVS CVSTODIBVS: ET PRIMVM de pastorali.

Canum qui custodes dicuntur, & custodiæ causa parantur, alij pecora, alij villas, alij domos priuatas, alij publicas, vt tempila, custodiunt. Aptæ custodum nomina apud Xenophontem sunt Phylax & Phrura. Plura de custodibus genere, vide infra ab initio tractationis de custodibus ædium. Sed primum de pecuario, inde differamus de reliquis. Molotticum genus venaticum, nihil à cætrris discrepat: At pecuarium, longè & magnitudine, & fortitudine contra bellugas præstat, Aristoteles. Μολοσσοί, κύνοι διαμεμένοι πάγκοις, Varinus & Suidas: Sed de Molossum vide supra inter Venaticos robustos. Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed vñā Veloës Spartæ catulos, acremq; Molossum Pasce sero pingui: nunquam custodibus illis Nocturnum stabulis furem, in cursusq; luporum. Aut impacatos à tergo horribis Iberos, &c. Vergilius in Georg. Pecuarium canem Aug. Niphus mastifum interpretatur: Sunt autem mastini, vt supra docui, quos Germani iudicant appellant.

Nunc de mutis custodibus loquar: quanquam canis falsò dicitur mutus custos, nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione bestiam, vel furem prædicat, quæm iste latratus? quis excubitor inueniri potest vigilans? Quare vel imprimis hoc animal mercari tueri que debet agricola: quod & villam, & fructus, familiamque & pecora custodit, Columella. Sed de villatico alibi: hic de illo dicemus, qui (vt Columella inquit) propellendis iniurijs hominum ac ferarum comparatur: & idem obseruat domi stabulū, foris pecora pascentia. Relinquitur

Relinquitur (inquit Atticus apud Varronem) de quadrupedibus quod ad canes attinet, maximè ad nos, qui pecus pascimus lanare. Canis enim ita custos est pecoris, ut eius quod eo comite indiget ad se defendendum. In quo generi sunt maximè oves, deinde capre. Has enim lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. In filio pecore ramen sunt, quæ se vindicent, sues, verres, maiales, scrofae: propè enim hæc capris, qui in sylvis se per densibus canes occiderunt. Quid dicam de pecore maiore? cum sciama mulorum gregem cum pascetur, eoq; venisset lupus ultra mulos circumfluxisse, & vnguis cædendo eum occidisse? & tauros solete ducas assistere clibanibus coniunctos, & cornibus facile propulare lupos? Hæc ille.

Pecuarios canis (vt Columella verbis) neque tam strigosus aut pernix debet esse, quam qui damas, cervusque, & velocissima sectatur animalia: nec tam obesus aut grauis, quam villæ horreique custos: sed & robustus nihilominus, & aliquatenus promptus ac strenuus, quoniam & ad rixam, & ad pugnam, necminus ad cursum comparatur, cum & lupi repellere infidias, & raptorem ferum consequi fugientem, prædamque excutere atque auferre debeat. Quare status eius longior produxitque ad hos casus magis habilis est, quam brevis, aut etiam quadratus: quoniam (vt dixi) nonnunquam necessitas exigit celeritate bestiam consestandam. Cæteri artus similes membris villatici canis, æquè probantur, Hæc Columella. Canes ad pecorum custodiæ (inquit Varrone apud Constantium) præcipue generosi, corpore magni sunt, vegetis viribus, animo non deicto, graui latratu atque formidabili vententes: Qui etiam in adeunte non frustra ac temere insiliunt, sed vires in suum tempus referunt, cum impetu opus erit. Hi siquidem sunt fortiores, atque ægre etiam capiuntur, ισχυρότεροι καὶ δυνατοί περοι: intelligo qui non facile capi, id est vnicū à feris queant. Canis pastoralis (vt Blondo placet) defensori similis eligatur, educeturque similiter. Laudat in eo colorem album Columella, qui si non reperiatur, quemvis potius quam varium probabis: ut quem prisci (Columella) nec in villaticis nec pastoralibus laudarint. Non mirum est autem si candidi canes hac tempestate probentur à pastoribus, cum illi præ cæteris facile dignoscantur à lupis: nam cæteri in tenebris quandoque non agniti à pastoribus, pro ipsis lupis petiti sunt, (ut supra etiam in Venaticorum colore dictum est,) Hæc Blondus. Pastor album probat: quoniam est fera dissimilis, magnóque opus interdum discrimine est in propulsandis lupis sub obscuro mane, vel etiam crepusculo, ne si non sit albo colore conspicuus, pro lupo canem ferat, Columella. Primum ætate idonea parandi sunt (inquit Varro) quod catuli & vetuli, neque sibi, neque ouibus sunt præsidio, & feris bestijs nonnunquam præda. Facie debent esse formosi, magnitudine ampla, oculis nitrantibus aut rauis, naribus congruentibus, μυκητέοις ὑπέρβαλλεν ἔχοντες, nam eisdem coloris habentes, Fronto: Eiusdem coloris intelligi potest vel simpliciter, ut unus in nase color sit: vel ut idem qui in reliquo corpore: vel idem qui in oculis, quos Fronto proxime nigros tantum probauerat:) labris subnigris aut rubicundis, neque resimis superfloribus, neque pendulis subitus: mento suppresso, & ex eo enatis duabus dentibus, directis potius quam brochis (tortis, Crescentiensi) & acutis quos habent labro tectos. (Fronto sit pli certe dentes acutos requirit:) capib. & auriculis magnis ac flaccis (Crescentien. pro flaccis habet latis exponens plicatis. in Frontone μελανεφάλας, id est nigris capitib. perperam legi puto pro μελανοφάλας, id est magnis capitib. vt conueniat Vartoni, sicut in cæteris ferè omnibus: peccore lato, Fronto: quod Varro Latinus non habet.) crassis ceribus, ac collo: (πλυνθέντες καὶ πολυτεχθήσθαι. τεχθῆσθαι collum totum est Græcis αὐχὲν posterior ὅρη anterior tantum pars Fronto.) internodis articulorum longis, (μαργένωσι, βεγκιονας σερεδες καὶ περιεχοντες, id est, artibus longis, brachijs solidis & crassis, Fronto.) crurib. rectis, ac potius varis quam vacuis, (στένας ὁργα, εἰς μην, σπαυθερες μαστοι, deest vox βλαυστερη, vt Andreas à Lacuna recte ex Varrone Latinus non coniicit σπαυθοι enim vel βλαυσοι, Latinis vari appellantur, inceduntque crurib. intrerit peruersis: βλαισοι vero, Latinis blasij & vacij, cancerorum instar crura extricatum curuant.) pedib. magnis & altis, qui ingredienti ei displodantur (πόδες μεγάλας ἵνα διπλανεν τὸν πόδαν, Fronto.) digitis discretis, διηρθρωθοις: vnguis du- ris ac curvis: talo, nec vt corneo, nec nimium duro, sed fermentato ac molli: à feminibus summis corpore suppresso: spina neque eminula, neque curua, πάχυς διέτινες τὸ γένος ἔχοντες, Fronto:) canda crassa, (Fronto addit, διπλοῦσσας μεγάλης ὀλίγου, id est, quæ ab initio ad finē vsq; paulatim tenuior gracillorq; euadat) latrato graui (grauiissimo, Fronto:) hiatus magno colore potissimum albo, quod in tenebris (addendū uidetur aliquid, vt flegatur, quod in tenebris à lupo & alijs feris faciliter dignoscantur, ut supra etiā docui: vel tale quid:) specie leonina, Hæc tenus Varro. Postrema eius verba ex Frontone dilucidius intelligentur. Is canes probat albos colore, præfertim si greges sequi debeat: ratios oculis & leonina species: vel si Græcæ mauis, χαροπτες τοις ὄμμασιν λεονιτεῖσθαι. Dubitet autem quis utrum λεοντεῖσθαι ad corporis vel speciem vel colorem, vel ad colorum tantum colorē referrat ego de oculorum tantum in eis colore accepit, quæ Græci in leonibus præcipue χαροπτες appellant, vt λεοντεῖσθαι interpretamenti loco ad charopos subiecitur. Non enim intelligi puto de reliqui corporis colore, quum albū desiderat. Quod si quis de corporis specie & figura accipere malit, illi nō contendem, ne Varronem quoq; errasse, aut locum esse corruptū defendendum mihi sit: quanquam posterius iam proximè probavi. Crescentiensis, cuius modica apud me authoritas est, hunc Varronis locum usurpans, colore leoninum simpliciter in cane pastorali laudat, nulla albi mentione. Oculis igitur charopis sive rauis & leoninis hoc genus canis deligidum Fronto iubet, ἀντεδαστην γαστινον ὑπερτες, ἀντεψαλον, hoc est sive hirsuti sive glabri sint, nempe taliquo corpore, vt in feminis etiam dicetur, et si hirsutus esse præcipue citra armos magis leoninum esset. Apud Agemachetas Afros pastorales homines cantu laudatur διέπεργον κύνων, vt pote non timens hyenas, καὶ λαρηγγιζεν τὰς λύνες. Tripletea feminas volunt esse mammosas, æquilibus papillis, Varro. Fronto etiam in foeminis tum præcedentes maris notas desiderat, tum & magnas habeant mammillas & papillas in eis magnitudine pares: quoniam nonnullæ canes marcidas mammillas, & instar ligni siccas durasque habent, απειδοφερονται περιεντωμένους. Nec admodum refert an reliquum corpus hirsutum & glabrum sit: hirsutes tamen canem magis terribilem reddere videtur. Magni interest ex semine esse canes eodem, quod cognati maximè inter se sunt præsidio, Varro. Canes sunt nutriendi, affines affinib. iuncti: naturaliter enim illi sibi mutuo blandiuntur, vt Andr. à Lacuna verit: vt Cornarius, mutuam opem serunt, Græcæ αμμύνοι legitur voce corrupta: Cornarius viderunt αμμύνοι leguisse: quæ lectio ex præcedente etiam Varronis sententia confirmari potest. Videndum vt boni feminis sint: itaque à regionibus appellantur, Lacones, Epirotici, Salentini, Varro. Videndum ne à venatorib. aut lanis canes emas: Alteri quod ad pecus sequendum inerter: alteri si viderint leporem, aut ceruum, quod eum potius quam oves sequuntur. Quare aut à pastoribus empta melior, quæ oves sequi consuerit: aut sine villa consuetudine quæ fuerit: canis enim fasciulus o quid assuevit, eaque firmior consuetudo, quæ sit ad pastores, quam quæ ad pecudes, Varro. Seruabimus eos

collum eorum crudo corio circumvallentes, gutturque & totas fauces munientes, ab ipso nimis rursum cito erigentes ferreos scutulos. Siquidem si aliquam harum partium attigerit fera, canem occidet: si vero aliam partem mortuorit, vulnus excitabit duntaxat, Varro in Constantini Geoponicis. At ne in eos grassetur feræ, vt hyenæ & lupi, munire illis guttum atque collum oportet, veluti ferratis thoracib. clavisque acuminatis transfixis, & invicem latitudine digitorum diuum aculeis ipsius distantib. Fronto ibidem. Sed de collaribus canum plura dixi parte 5 cap. 8. de Cane in genere. In locis faxosis & senticosis, calcamenti pedib. adhibenda sunt, quibus praetegantur, & que ad crura, vt integris pedibus canis validior obsistat contra impetus bestiarum, Blond. Hos canes qui educant, collidunt, atq; ad matruam pugnam impellunt, deprimi tamen non sicut, ne pusilli nimes fiant animoq; percussi, sed in certamine audaces aliis minime cedat, Fronto. Educunt eos, plures in unū locum, & irritant ad pugnandum quo sit aciores, neq; defatigari patiuntur quo fiant segniores, Varro. Publius Aufidius Pontianus Amaturinus non (lego, cum) greges ouis emisset in Umbra ultima, quibus gregib. sine pastoribus canes accessissent: pastores vt deduxerant in Metapontinos saltus & Heracleæ emporium, inde cū domū redissent, qui ad hoc deduxerant: è desyderio hominū diebus paucis postea canes sua sponte, cum dierū multorum via intercesserunt: ex agri cibaria quæsi erunt, atq; in Umbriam ad pastores redierunt: neq; eorum quisquam fecerat, quod in agricultura S. serna præcepit, qui vellet se à cane sectari, ut ranam obijicit coctam, Varro. Numerus canum pro pecoris molitudine solet parari. Ferè modicum esse putant, vt singuli sequantur singulos opiones, de quo numero aliis autem modum constituit. Quod si sunt regiones vbi bestie sint multæ, debet esse plures: quod accidit, quia in calles sylvestres longinquos, solēt comitari in aestiu, & hiberna. Villatico vero gregi in fundum fatis esse diuersos, & id matrem & foeminae. Ita enim sunt assidui, quod cum altero idem sit actior: & si alter indesinenter crescent, vocem indesinenter omittit, ager est, ne sine cane gressus sit, Varro. Catuli duob. mensibus primis a patre, non disiunguntur à matre, sed minutatim desueunt, Varro & Fronto. Consuefaciunt quoque vt possint ligari primum levib. numellis (vinculis, Crescent.) quasi abrodere conantur, ne id confuscent facere, verbib. deterret solent, Varro. Assefaciunt eos vinculis, primo quidem loco, deinde verò paulatim ferreæ carent. Fronto. Pluviis diebus cubila substernenda fronde, aut pabulo (palea Fronto:) duabus de causis, vt ne ciblinantur, aut perfrigescant. Quidam eos castrant, quod eo minus putant relinquere gregem, Quidam non faciunt, quod eos credunt minus acrem fieri, Varro. Canis pastoralis colludit pastori, gregem agnoscit, insidiantes feras persequitur: quæ dotes si ei natuæ & spontaneæ fuerint, excellit in suo genere, Blond. Catuli quot educandi, & alia quædam ad procreationem, educationem & cibatum pertinentia, lege supra in Historia Canis in genere. Canes interdiu clausos esse oportet, vt noctu vigilantes sint, Cato cap. 124. quæ eius verba ad villaticos & alios custodes potius quam pastorales pertinere mihi videntur, & si Petrus Crescentius in pastorali histotia ea recitat. Cibaria ferè cadem sunt utrique genere (pecuario & venatico) præbenda. Nam si tam lex a ruris sunt, vt sustineant pecorum greges, omnes sine discrimine canes orde a cibaria cum sero commodè pascunt. S. naurem surculo consitus ager sine pascuo est, farreo vel tritico pane saturandi sunt, admisso tamen liquore coctæ fabæ, sed repido: nam feruens tabiem creat, Columella. Non permittunt, illis mortua tangere pecora: ne in viventia etiam efflucent impetum facere: reuocantur enim agerrimè, vbi semel carnes crudas gustavent. Fronto.

Et de ore pastori canis viribus exiliuit renula, Apuleius libro 9. Metamorph. Omnia secum, Armentarius Afer agit, te & tunc, latenteque, Armaque, Amyclæumque canem, Crassamque pharetram, Verg. in Geor. Alioù κύνες τοῦ τε Δρεπανίουσαν διὸ λύρης καρπῶν καὶ τεθράτων, καὶ τῇ ἐργασίᾳ τὴν ἀσφάλειαν παρέχοσαι, ἀνταφελεῖται τε φέρειν τὸν ἄρεον, Xenophon in Oeconomico. Ποιμητικήν, αἰτόλοικήν, Pollux. Κύνες ποιμανὸν φύλακες Geopon. Graeca, Κυνοβοτητες, vna voce, Suidas exponit canes pastorales, adjacent, εἴδεντες τὴν οὐσίαν τοῦ θηραπεύοντος, quasi canis pastoralis natura his verbis declaretur, vt qui nulli familiarium noceat, externos vero quosdam (nimis fures & predones) interimat. Pecudesque secuta Pœmenis, Ovid. inter canes Aethionis. Aegypti canes ab Oppiano cognominantur βενιγλιανοὶ, id est armentorum custodes. Geronis canis, nomine Gergitios Cerberi frater, armenta custodiens, & ab Hercule cœsus, in Iberia sepulchrum habet, Pollux. Οἱ δὲ κύνες τοῦ μῆλα δυσηρόσωνται ἐν αὐλῇ, carmen Homeri quo significatur τελευθέται τοῦ φυλάσσεν. Αὐτὸς δὲ ἔξοπλος, &c. οὐτε λίτη ἡγεμονίας, Οὐνα κύνες τε καὶ αὐτὸς διὰ σαθροῦ διαντηται. Εὔγενος καὶ Φωνῆ, Σ. δὲ οὐ φεστιν. Λίτην τοῦ Παληυτηνοῦ δέ τοι θηρὸν μεσαύλοιο Homer Illad. g. Idem poëta Glauco quodam hospitio exceptus, canes τοῦ cæstæ, enī cœnante ipsum adlatrare, sic monuit: Πρέπει μέν κυνὶ δεῖπνον ἐπειδὴν οὐδέποτε θύγοτος Δέναι, οὐδὲ ἀμενονός δέ τοι πεπάντονος οὐδὲ τοῦ πεπαγμένου, καὶ τοῦ πεπάντονος Ιπποτονού. Sed horum quædam commodius ad villaticum referuntur. Τιθι δὲ αὐτὸν (τὸ Γοργὺς πάντα) κυνὶ παταρεξέμενον, εἰ ἐν τοῖς έποιοῖς αὐτοῦ τολμοῖν τὸν δημητριον οὐνα τοῦ τέλον τοῦ φυλακέων τὸ γένος ἀνθρωπίνος ὁργών πανελήφθασθαι, Simocatus in epist. Αμφίστονος φιλοποιητοῦ, οὐ λύκον ἀγγει, Οὐνα τοῦ παταρεξέμενον τὸ θηρίον πάντα διάκεν, Theocrit. Idyll. 5. Canis & cuius apologum Socrates apud Xenophontem lib. 2. Apomnemon his verbis refert: Cum animantia essent vocalia, quæcum domino suo dixisse feruunt: Mirum facis profecto, qui cum nobis, à quib. lanam, agnos, caseumque habes nihil des nisi quicquid à terra capiamus: canem, qui nihil tibi tale præbet, de quo tu comedis pane participem facis. Canis vero cum hæc audisset, Non immerito per iouem, dixit: Ego nanque sum ille, qui & vos ipsa saluas facio, atque custodio, vt nec homines vos furentur, nec lupi rapiant. Quod si ego vos non custodiā, nec ad pascua vobis proficiisci licet, timentibus ne percatis. His ab eo dicitis, oves quoque ferunt canis concessisse.

DE CANE VILLATICO. ET NAVTICO.

CANIS villaticus villam, quæque lundæ sunt villæ custodit, is obesior & grauior esse debet quam pecuarius, corpore etiam minus longo, cum celeritas in eo non requiratur, Columella. Nostrates vt pastorales, sic villaticos etiam eius plerunque generis habent, quos radios vocant, Rüden. Villæ custos eligendus est amplissimi corporis, vesti latratos, canorique, vt prius auditu maleficum, deinde etiam conspectu terreat, & tamen non nunquam ne visu quidem horribilibus fremitu suo fuget insidiantem: sit autem coloris vniuersi, isque magis eligatur albus in pastorali, niger in villatico: nam varius in neutro es laudabilis. Villaticas, qui hominum maleficis opponuntur, sive luce clara fur aduenerit, terribilior niger conspicitur, sive nocte, ne conspicitur quidem propter umbrae similitudi-

similiudinet: quam obrem tectus tenebris canis tuorem accessum habet ad insidiantem. Probatut quadratus potius, quam longus, aut brevis: capite tam magno, ut corporis videatur pars maxima: deiectis, & propendebus auribus: nigris, vel glaucis oculis, acri lumine radiantibus: ampio, villoso que pectoro, latis armis, cruribus, crassis & hirtis: cauda breui: vestigiorum articulis, & vnguis amplissimis, qui Graece δραυς appellantur (δραυς, τὸ πελάριον τὸ χρέος, Varin.) Hic erit villatici canis status præcipue laudandus: mores autem neque mitissimi, neque ruribus truces, atque crudeles, quod illi sarem quoque adulantur, hi etiam domesticos inuadunt: factis est seueros esse, nec blandos, vt nonnunquam etiam conseruos iratiis intrueantur, semper excandescant in exteriores. Maximè autem debent in custodia vigilares consipi: nec erronei, sed assidui: & circumspecti magis, quam temerarij: nam illi, nisi quod certum competerunt, non indicant: hi vano strepitu, & falsa suspitione concitanuntur. Hæc idcirco memoranda credidi, quianon natura tantum, sed etiam disciplina mores facit, vt cum emendata potestas fuerit, eiusmodi probemus: & cum educabimus domi natos, talibus institutis formemus. Nec multum referat villatici corporibus graues, & parum veloces sint: plus enim communis, & in gradu, quam eminus, & in spatio cursu facere debent: nam semper circa septa, & intra ædificium consistere, immò ne longius quide m recedere debent: satisque pulchre funguntur officio, si & aduenientem sagaciter adoriantur, & latrato conterent: nec patiuntur proprius accedere, vel constantius appropinquanter violenter inuadunt. Primum est enim, non adtentari: secundum est, lacesticum fortiter & perleueranter vindicari: atque hæc de domesticis custodibus. Columella. Blondus villaticum laudat hirsutis contractisque pilis, vt ipse loquitur: qui corpus in gyrum colligat, altero oculo vigilet, altero dormiat: qui leuissimum propter motum expurgiscatur: auribus & cauda domino fauunt, eiusque manibus caput subijciat & dorsum, tanquam ita blandior domino, & in custodia vigilantior futurus: externis tamen, imò familiaribus quoque domini terribilis esse debet: Canes potius cum dignitate & acries paucos habendum, quam multos: quos consuefas potius noctu vigilare, & interdiu clausos dormire, & catena vincitos esse, vt soluti actiores fiat, Varro. I. 21. Canes interdiu clausos esse oportet, vt noctu vigilantes & aceriores sint, Cato 12.4. Ad villaticos referri possunt etiam superius posita quædam circa finem historiæ de pastorali. Kæt. τὸ Κρήσον νῦν συνέσθη κέτην, Simocatus in epist. de custodiendis vineis loquens.

NAVRICVS CANIS est, qui à nautis vehitur, vt nauis & rudentum merculumque custos sit. Is eligitur corpore maximo, terribili latrato, qualis est canis Crouaticus, pilis & magnitudine lupo proximus, aspectu etiam atroce, Blond.

DE CANIBVS PRIVATARVM ET PVBLICARVM AEDIVM
custodibus: (quoniam de custode priuatarum adiutoriis etiam simulcum inutilicane
quadam afferemus) Et primum de custodibus que-
dam in genere.

CANES custodes diuersos esse supra dixi ab initio historiæ canis pastoralis. Canes si castrentur, cessant à relinquentis heris, ad custodiæ & venationem nihil deteriores facti Xenophon. Et leuisomna canum fiducia cum pectoro corda, Lucet. libro 5. quod somni sunt modicæ parœ dormiant. Custos epitheton canis, quod domum altoris protegat, Textor. Exagitant & lar, & turba Diana fures, Perugilani que lates, perugilant que canes. Ouid. lib. 5. Fastorum canes turbam Dianam vocat. Boiscum pugilem Thessalum longè aliter quam canes tractare debet: nam ferociores quidem canes plerisque interdiu vinciunt, noctu dimittunt: Hunc vos, si quod aquum est feceritis, noctu vincitum tenebitis, interdiu solutum dimittetis, Xenophon in Expeditione Cyri ad finem libri 5. Vigil. epitheton canis, quod pro foribus excubias agat vt rem domini tueatur. Robustæque forces, & vigilum canum: Tristes excubias munierant satis, Horat. libro 3. Carmiñum, Ode 16. Tenebrisque teguntur. Omnia, iam vigiles conticuere canes, Ouid. libro 4. Fastorum, Catenarum canem legimus apud Sene-
cam libro 3. de Ira: est autem is qui ad fores domus alligatur custodiæ causa. Κύνας τε πεπληγμένος πυλαωψίς, Homer. Iliad. Χ. communis lingua πυλαωψίς latentes dicit. De voce τετραπληγμένος vide infra in Cane iuritili. Exanimes trepidare simul domus alta molossis Personuit canibus, Horat. Serm. 2. Sat. 6. Illud quoque vsus inuenit, vt acerrimos ac sagacissimos canes in turribus nutrient, Veget. lib. 4. de re milit. Si eximios custodes habere cupis, robustos elige, eosque ligatos interdiu semper include, noctu solue. Erunt enim mirabiles in custodia neminem omnium agnoscentes, nec admissiuri in domum quenquam, Albert. Illud quoque vsus inuenit vt acerrimos ac sagacissimos canes in turribus nutrient, qui aduentum hostium odore præsentiant, latratoque testentur, Vegetius.

Aedium priuatarum custodes canes, uno verbo Græcis οἰνεροὶ appellantur Oinegoi nūnes, Θῆται θυλαιχοὶ οἰνεροὶ, Suidas, Οἰνεροὶ, οἰνεροὶ οὐνοὶ, Hesychius & Varinus. Σεργοὶ exponuntur audax, robustus, magnus, impetuosis, bellicosus: εἰγοὶ vero, custos. Canum qui communiter domus custodiunt, quidam sunt magni, quidam medi, quidam parui: sunt & minimi nobilium matronarum: omnes hi domos latrato defendunt, & allenii importuni sunt, Author obscurus. Rufus canis ex numero custodum, idoneus est vt mimicus fiat, Albertus. Genius canam ignobilius, quod ad custodiæ destinatur, ita vt plurimum ante mensam se disponit, vt uno oculo ostium, altero largam domini manum inspiciat, Albertus. Anser solertiorem custodiæ præbet quam canis, Columella. Est & anseri vigil. cura, Capitolio testata defenso, per id tempus canum silentio proditis reb. Plinius. Canes domus custodes in somnis visi, vxores & famulos & quæsitas possessiones significant; At-

eo timidorus.

Canes etiam templis custodes & æditios multis in locis gentiles adhibuerunt, qui fures & sacrilegos arcessent ac proderint. Achæa Pallas cognominata est, cuius templum (vt Aristoteles scribit in libro Mirabilium) in Italia apud Daunios Apulia populos, in quo antiquitus fuisse traditum cum alia, cum secures & enses cæteraque Diomedis eiusque sociorum arma. Huius templi custodes canes fuisse perhibentur, qui Græcis adeunibus blandirentur, cæteris mortalibus agrestes & feri Gyraldus Syntag. II. de dijs. Et paulò post: Ilias Minerva (longitudo) cognominata est in Daulia, cuius templo canes alebantur, quibus id erat institutum ac mōris, vt aduentibus Græcis blandirentur: barbaris vero siaduenient, latrato infestari erant. Scibit Dion. Chrysostomus Græcus à Troia abituros spopodis se Mineruq̄ Iliadi relikturos maximum ac pulcherimum inaspergavit. Hoc Mineruq̄ Iliadis templum in Daulia esse Cælius etiam meminit lib. 23. cap. 30. Achæa vero Palladis apud Daunios, 70 cum eiusdem illic ingenij canibus, Leonicenus in Vatijs 1. 21. Daunia dicta est Apulia, vel à Dauno Pilumnii filio,

Turniauo, qui in ea regnauit: vel à Dauno Illyricæ gentisclaro viro. Elias incolæ Dauni d'Ali, & fluvius in ea Daonus. Est & Daunium, vībs Italiz, & murus Thraciæ, Stephan. Daulida vero vel Daulis, Phocid's cypidum, à Daulide nymphæ dictum, in quo Procne & Philomela fuerunt, vt Poëtæ fabulantur. Apud hos Daulienscs Minerua templum, & statua antiquissima fuit, Stephanus.

Vulcani templum in Actna fuit cum igne perpetuo & inextinguibili: ad cuius templi & luci custodiam canes astutissi ferunt, qui adeuntibus castè & religiosè blandiendo associantes comitabantur, vt de i familiaribus. In scelestos verò & contaminatos, si vel templum, vel lucum ingredi vellent, irruerant, & mordicus eos appetentes lacerabant, catenis allatrabant, Gyraldus: cuius verborum postrema clarius intelligentur appositis Cæli Rhodigini verbis, qui eandem rem lib. 23. cap. 29. describens, Quod si manibus (inquit) non puris, sceleré, aliquo pollutior templum inuisit, vel locum, irruunt mordicus, lacerant, conuelluntque, Cæteros ex cœtu aliquo remeantes, lasciuiole intemperantior ère insectari modo, satis supérque habent. Idem huius rei causam rechè in immundorum spirituum fallaciam sedulitate mœrificat. Scipionem Africanum ferunt solita esse ne èis extre-
mo, priusquam dilucularet, in Capitolium ventitare: ac iubere apertili cellam Iouis, atque ibi solum diu demorari quasi consultantem de rep. cum loue: æditiusque eius templi se esse demiratos, quod solum id temporis in capitolium ingredientem canes semper in alio sanguine, neq; latrarent eum, neque incurrent, Gellius 7. 1. Quid tacitos linquam, quos veri haud inscia Crete. Nec semper mendax, aut aucta templatuentes, Parcerè que haud ulli solitos (mirabile dictu) Docta Tyanei stratos senioris ad ora Non magico cantu, sed quod diuinitus ollis: Insta vis animo virtutis gnata latentis, Stroza filius in Epicedio canis. Istuc verò (inquit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.) quod maiores nostri Athenies iam tum agentes se vidisse natrare soliti sunt, his quæ diximus longe conspicuum est magis. Aesculapij templum homo quidam clam subiens (ne cœte intempesta) magi-
gni portenter aurargentique donaria surripuit, ac latere putans tacite sese subduxit. Canis autem qui tum cutes etat templi, Capitatus nomine, quoniam latratus ædituorum nemo curabat, sacrilegum fugientem inse-
cutus est ipse: ac primo quidem axis petitus non destitit: mox exorta iam luce, propè quidem non accessit, sed oculis diligenter hominem seruans sequebatur: cibum vero obiectum ne contingebat quidem: iam vbiunque quieuisset ille, excubabat hic iuxta: iurus cum procederet, surgens in lequebatur item: viatoribus etiam qui-
cunque se obuiam tum fortè tulissent, adulabatur, cum hunc infeste semper allatratret, impetreretque. Hæcum qui furem persequabantur ex obuijs colorem simul & magnitudinem canis narrantibus seiscitando comperserent, audiens iam virginies, prehensum hominem à Crommyone usque redixerunt. Canis autem conuersus exaltans gestusque præuolabatur, veluti suam prædam capturamque sacrilegum illum faceret. Eivit alimento publice datur, tum ut sacerdotibus cura huius perpetua incumberer, Athenies scierunt, Haec tenus Plu-
tarthus. Eadem historiam Aelianus describit, ex quo ea solum adscribam in quibus non nihil à Plutarcho dissidere videtur. Fur primum, inquit, axis lapidatione facta, canem appetebat: deinde vbi is latrare non desisteret, illum allicere conabatur, panem & offas canum illecebras obiiciens: Verum cutes incorruptus canis, vel fur cum easisset in domum suum, vel cum inde exiret, se illi implacabilem inexpiabilemque præbens, furem latrare non desinebat. Tandem intellectus in eis vbi canis esset, & in futrem captum Athenies se rebus tormentis quæsuerunt: qui omnia confessus & ex lege capite damnatus extremum dedit supplicium. Meminit etiam Io. Tzetzes Chilidae 3. cap. 131. non unum, sed plures sacrilegos faciens, his versibus. Κύων Αἴγιος ἔδειξε ποτὲ ερε-
σθλός, Μέλες οίκιας τὸν ἀντὶ σὺν ὑλαγμῷ χωρῶν, Ήπηρ καὶ ἐπιψήφιον τέλεφιδα δημοσίᾳ. Craconia sumnum est templum Mariæ virginis dicatum, in quod semper appropinquante nocte conueniunt aliquot canes, ubique pernoctant, templumque vel quæ in templo sunt contra fures tuentur: quod si accidat ut aliquis canum hora 40 statuta non veniat, tandem atrat, circa ædes donec intromittitur: tunc verò alii canes eum lacerant, mordentque usque ad mortem, idem canes habent statuta prandia in singulos dies, apud diuersas personas, neque mutant ordinem, nam alternati: hodie accedunt hi duo canonicum, alteri duo concionatorem, cras altei canonicum, alteri concionatorem, quod certè mirum videtur, sed verissimum est, Antonius Schnebergerus.

DE INVILIS CANE ET AEDIVM prinatarum custode.

INVILIS canis, qui ad nullum haec tenus enumeratorum generum pertinet, temere latrat, & cibo tan-
tum vorando occupatur, quem sumit qualecumque: mox somno & inertia deditus, Blond. Αὐχόδος γάλακτεν 50
καὶ Διγλεῖχεν τὰς κυτταές Aristoph. in Vespis. Tales plerique sunt, quos vulgus domi alit τετρέχεις apud poëtas à
mensis dicti: quod illas petant, & circum oberrant, tanquam parasiti. Homerus tamen etiam πυλαωγές, id
est, janitores & custodes portarum τετρέχεις dixit. Canes quæ Euripiðea laniarunt in Macedonia, ab indigenis
Estericas appellari Stephanus scribit, ab Homero trapaceas, Cælius. Τῶν ἦτοι μέγεθος μηδόμοιος ἐπιδανοῖσι Δίχνοις
οἰνοῖσιστε τετρέχειαι κύνεσι. Oppian. de Agasæis caniculis Britannicis scribens. Τετρέχειαι, εἰ τεχθεῖσαι τετρέχειαι
λιχνεύοντες, καὶ εἰ θητεῖσαι, καὶ οὐκετοί. Τετρέχειαι, τετρέχειη τετρέχειαι. Τετρέχειαι, τετρέχειαι, οὐλητοί, Ηε-
sych. Τετρέχειαι κύνοι, τετρέχειαι τετρέχειαι, (cum ei diphthongo in penultima, ut à nummulario differat, quem
perioda τετρέχειαι vocant:) Suid. apud quem & τετρέχειαι corruptè puro per τετρέχειαι legitur. Τετρέχειαι κύνει,
οἱ καὶ τετρέχειαι, οὓς ἀγνατοὶ ἐνεργοῦσιν αὐτοῖς, τετρέχειαι, οὐτε τετρέχειαι, οἱ τετρέχειαι τετρέχειαι, οἱ τετρέχειαι
Varin. Quid imberentes hospites vexas canis, Ignaves aduersum lupos? Horat. Epod. 6. in malædicum poëtam,
Oeonos Lycimni filius, cum in Sparta domum Hippocoontis transiret, επαύσατο οὐκέτοις, δῆ πυγχά-
να τε αφεῖς λίθον, καὶ καταβάσκει τὴν κύνα, Pausan. in Laonicis. Lycurgus legislator, cum ciues ex molli & dissoluto
viuendi genere ad honestius moderatusque transferre cuperet, catus duos iisdem parentib. natos educauit:
quorum alterum domi reliquit, & guli indulgere, liguriendo lingendoque vasa & cibos permisit, alterum rus
eductum venationi assuefecit. Postea in concionatorem duxit, vbi simul & cibaris quibusdam propositis, & lepore
emisso: hic statim leporem fecutus est: ille cibaria abliguriuit, &c. Plutarch. in Laonicis apophtheg.
Χερμαδοῖαι, κελάραι, καὶ αὖθις τετρέχειαι τετρέχειαι, οἱ τετρέχειαι, οὐτε τετρέχειαι, Hesychius & Varinus
omnibus quidem istis tarditatis vitium
conuenit.

CANIS Getulus.

Canis Getulus (inquit Caius) iam apud nos est in Britannia: corpore coacto, curvo & recurvo naturaliter, etiam quum ingreditur, pariter & collo brevi aut nullo: cruribus longioribus quam pro corporis proportione, cauda breuissima & penè nulla: facie; vtherinaceo terrestri, acuta atque nigra. Voce canis, gressu simæ, &c.

Lucernarius canis à quibusdam nominatur tantum, non exponitur.

DE MIMICO CANE.

Canis animal docile est, & homini facile instituendum se præbet: quam obrem agyrta & circumforanei homines quidam, ad ludos diversos & mimica vel histriorum opera canes assuefaciunt. Optimi sanci mimi fuerint, id est, ad imitationem aptissimi, ex vulpe natu canes, Alberto teste: qui si desint, rufi ex custodum numero diligantur, & catulli adhuc cum simili versentur: ex qua multa iocosa discent. Quod si etiam ex cœtu eius cum simili natus fuerit canis, omnium in hoc genere præstantissimus euadet. Apud Aegyptios tanta multis canib. docilitas fuisse proditur, regnante Ptolemaeo: vt ludere, saltare, & molliter ad symphonias cantum moueri edo. Et sint: ac vicem seruorum pauperibus domi aliquando præstiterint, Io. Textor. Memorablem mimici canis historiam retuli supra cap. 4. in Cane in genere.

DE CAPRA.

A.

APRIGENVM genus omne, caprashircos, & hædos, Hebræi vocant צָבֵן izim, à nominatiuo singulati יְזֵע. Numerorum 15. legitur צָבֵן שַׁנְתָּא, id est capra annicula. Chaldaice צָבֵן אֶזְרָא: Arabicæ צָבֵן schaah. Persice צָבֵן buz. Et eodem capite hircus caprarum, Chaldaice, צָבֵן אֶזְרָא: Arabicæ צָבֵן maez: Persice צָבֵן busan. Adiunguntur illi nomina חַשְׁבָּה sehi, vt pecus capratum, & עַרְבָּה seir hircus capratum. Sacra litteræ distinguunt pecudes in duo genera, vt oves & capræ dicuntur צָבֵן zon, armenta צָבֵן bakar. A masculino צָבֵן seir, id est hirco, femininum fit צָבֵן שְׂרִירָה seirah izim, capra. Seir aliqui non substantiue tantum pro hirco, aliâ piloso & satyro, aliâ dæmonio exponitur, sed adiectiue propriæ hirtutum significat. Leuit. 16. ubi pro capro accipitur, Chaldaeus interpres habet צָבֵן זְפִירָה, Arabs צָבֵן atud, Persia בּוֹגָלִי, Buzgalate. Cæterum לְאַזְזֵל azazel. Leuit. 16. David Kimhi nomen montis exponit, quod dum capræ frequentent: quidam adduxit montem esse vicinum Sinai. Septuaginta ἀπομηπταὶ emissarium, & ἀπομηπτινοὶ emissionem interpretantur: & τεχέρον διεστάλθιον εἰς ἀφεσιν. Componitur vox ab צָבֵן capra, & צָבֵן azazl iuit, vt sit caper explatolus, qui abit & aufert mala. Hieronymus caprum emissarium interpretatur. Aquila ad confirmatum deputatus: Chaldaea & Persica translatio vocem relinquunt, Arabicæ vertit, צָבֵן גָּבֵל, mons Azaz. Græci αἴξ capram sonat, quæ vox ac צָבֵן ex Hebraica formata videtur. Sylvaticus mier capram exponit: dakh & metaham Vetus Auicennæ vocabulorum interpres. Apud eosdem nomina hæc reperi, Baulmais, vrina capræ: Haramiem, stercus caprinum: Adalasi, vngula caprina. Saraceni capram appellat an se. Itali nomen Latinum seruant, vt & Hispani, nisi p in b mutarent. Galli cheure, vel chieure: Germani geis: Anglia gote: Illyrij koza. Capræ à pastoribus in Thuscia hodie zebet nominantur, Artunnus.

B.

Aegyptiæ capræ foetu: quinos patere feruntur: quod fœcundissimas Nili aquas bibant. Quam quidem pastores etiam lactis in opibus pecudibus, & in secundis dare solent, Aelian. In Africa quadam parte tonsiles capræ sunt: ex quarum villis nauta rudentes conficiunt, Textor. Aegyptij affirmant capras suas, quoties cum Sole eodem planè loco Sirius otitur, in ortum omnes conuersas è respicere, atque hoc syderis elius revolutionum argumentum certissimum esse, Plutarch. in libro Vtra animalium. Lybici confidenter & fortiter afferunt suum caprinum pecus similiter eiusdem stellæ (id est caniculae) exortum proscire, itemque pluvias præsentire, nam vt extra caprile processerunt concitato cutsu ad passionem accedunt, deinde pastum se ad stabulam convertit, Aelianus. Caspiæ capræ & albissimæ sunt, & cornibus mutilæ, corpore paruæ & simæ, Aelianus. In Cilicia circa Syrites, villo tonsili vestiuntur, Plinius. In Cephalenia capræ non bibunt quotidie, vt alia animalia sed aduersum sibi ventum ore hiantes excipiunt, Aristot. in Mirabilibus. Capras Cephalenidas sex mensibus non bibere ferunt, Aelianus. Capras sunt longissimis auribus circa Alexandriam Bellonius. Capras in Gimenti natas Alexander Myndius scitibit sex menses non bibere, sed tantum in mare intueri, & ore hiante illinc auras excipere, Aelian. Illyricæ capræ vngulas quidem habent, sed non bifidas, Aelianus ex Alexandro Myndio. Apud Illyrios pecora aiunt bis anno parere, geminos pleraque, nonnulla etiam ternos aut quaternos hædos: alia quinos vel plares: præterea lactis sesquiconsumum reddere, Aristot. in Mirabilib. Orthragorasi lib. X 3 quos

quos conscribit de rebus Indicis, inquit in Coytha vico sic nuncupato ab indigenis pisces capris comedendos obijci, Aelian. Lybicorum capræ ex pectora vbera appensa habent. Idem. Callisthenes Olynthias, capras scribit in Lycia denissimo & prolixissimo hirsutas esse pilo, ut muliebres crines esse videantur, & passim tanquam cues sonderi ex eisdemq; nauium fabros rudentes cōtexere, Aelian. Sardiniam pecudum optimam esse parentem, Nymphodus scribit, capræsq; procreare, quarum pellib. pro vestimentis indigena vtantur, tamq; mirifica vi est, vt hiberno tempore calefaciant, æstino refrigerent, simulq; in ijs ipsis pellib. cūbiti magnitudine pilos innasci: 60 ait; ei qui ijs induitus fuerit, si commodum videatur cum est frigide tempes̄tas, pilos ad corpus conuertit, vt ab iis calefaciat: cum autem est æstas, inuenit, ne calore vexetur.

Scyrias capras, require cap. 8. inter prouerbia. Capræ in Syria sunt auriculis mensura dodrantali & palmari, ac nonnullæ demissisita, vt spectent ad terram, Aristot. Capræ in Damasco auriculis 2. dodrantes longæ, Zodoic. Capræ Syriæ (forte Scyriæ) quantum allæ nullæ lac habere dicuntur, Aelian. Capra Mambrina in regione Damitata dicitur, fert equitantem, sellam, frenum, & cetera quib. equi instru solent, admittit: auriculas ad terram vsq; denudatas habet, cornua deorsum reuoluta sub ore: Haud scio an sit ex capris sylvestrib. illius regionis, Italus quidam innominatus in descriptione terræ sanctoræ. Recentiores quidam hanc indicam capram vocat, (vt pleraque peregrina Indica) addunt cornua ei acuta esse, parum distantia: corporis colorem eundem qui rupi capris: testes vt equi: cætero nostratib. capris non dissimiles: sylvestres tamen esse, & in altis montibus reperiiri, visu 70 acutissimo,

acutissimo, & eam ob causam à Græcis dorcas nominati. Sed illi in dorcadum nomine plurimum falluntur, ut patebit infra in historia dorcadum. Mambre mons est iuxta Hebron, inde Mambrinæ factum cognomen suscipit. In regione Nubia, quam nunc Mauritaniam vocant, oves latissimas habent caudas, &c. Et inter auriculas caparum & caprarum illius terræ, palmi ferè (dodrantem intellige) mensura intercedit. Et caprorum quidam caudas habent pendentes vñq; ad terram: & auriculæ eorum ferè terrâ attingunt, Albert. Magnus: Sed locis omnino corruptus est, cum ita legendum sit, vt supra ex Aristotele citauimus. Hanc capram Io. Leo Africanus in Africæ descriptione Adimain vocet, vt coniicit. Adimain. (Inquit) animal domesticum, arietem forma refert, statuta sinus. Autes habet oblongas & pendulas. Libyci his animalibus pecoris vice vtūtur: quorum lacte nascitum casei & butyri copiam considunt. Lanam tametsi curtam gestant. Ego quondam inuenili seruore ductus, horum animalium dorso insidens, ad quartam miliarij partem delatus fui. In desertis Libyæ frequenter reperiuntur: alioquin rari: licet plerunq; in agris Numidæ videantur, quod prodigijs loco habent. Sicilie. Oves Indiæ & capras ad maximorum magnitudinem asinorum audio accedere. Quatuor fetus plerunq; patiunt, tres vero cum nimis. Caprina cauda in eam procedit longitudinem, vt terram contingat, Aelianus.

CAPRA Indica ad viuum depicta.

Eiusdem ex libro quodam impresso Icones.

CAPRAM Indicam, aut Mambrinam aut Syriacam potius, ante annos aliquot Ferrariae in Italia vidi, ex qua urbe figuram etiam maiorem clarissimi Illustrissimi principis Hetculis Estensis medicus Antonius Musa Brasavolus ad nos misit. minorem, quæ geminas habet capras, ex Germanico quodam libro descriptionis Terræ sanctæ olim mutuatus sum. Capræ in Narbonensi Gallia, vt audio, auriculas latiores longiorésque nostris habent, vt quæ ad dodrantem longitudinis accedant. Qui caprinum gregem (inquit Cossinius apud Varro) constitutæ vult, in eligendo animaduertat oportet: Primum ætatem, vt eam parer, quæ iam ferre possit fructuum, & de ijs eam potius, quæ diutius: nouella enim quam vetus melior. De forma vigendum, vt sint firmæ, magnæ bene compactæ, magnæ & musculosæ, corporisque superficiem levem & aqualem habentes, Florentinus.) corpus lene ut

habeant, p^lo cerebro, nisi si glabra sunt, duo enim genera earum: sub rostro duas ut mammillas penesiles habeant, quod haec concordiores sunt: ubere sit grandiose, vt & lac multum, & pingue habeant pro portione. Capella, inquit Columella, praecepit probatur simillima hirco (cuius formam laudabilem infra describam) si etiam est uberis maximi, & lacte abundantissimi. Capram amplam quam patuam potius eligunt, Varro. Capratus generositas in signe laciniae (mamillae, Varro vt, iam posui: vel vetricula, vt in Hirco dicitur: Non olearia, papillae que ex faucibus caprae dependent, Fest.) corporibus eceruice binae dependentes, Plinius. Caprae colorem mutant, vt scribit Aristoteles Sec. 10. problemate 7. Caprae interduum variæ generantur, Idem. Caprae sanguinem non coagulari, in Plinio alacribi male legitur pro caprae. Longa & acuta sunt cornua capris & hircis frons robusta, Albertus. Non omnibus capris cornua, sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum, Plinius. Mutilis lactis maior libertas, Plinius. Cornigeræ & bisulca sunt, Aristoteles. Caprae oculi in tenebris splendent, lucemque faciunt, Plinius. Conditos (quibus opponuntur proximantes) in homine oculi, clarissime cernere potant, sicut incolore caprinis, Idem. Hominum quisbusdæ oculi caprini sunt, Aristoteles. Oculos aliquando habet capra colore dissimiles, Author obscur. Caprae superioris dentes non sunt, praeter primores geminos, Plinius. Capris pauciores sunt dentes quam hircis Aristotel. & Plinius. Spirillum vocari barbam caprae, ait Opilius Aurelius, Festus. Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant. Hoc si quis apprehensam ex grege unam trahat, ceteræ stupentes spectant. Id etiam euæntre (sunt) cum quandam herbam (eryngium, vt cap. 3. dicam) aliqua ex ipsis momorderit, Plinius. In capris aruncum Aristoteles eryngium appellavit, Celsus. Binas in foeminaibus mammas habent, nec alibi, sicut & oves, Plinius. Causam eius rei reddit Aristoteles vt in Vacca exposui. Pili crassi prodeunt hircis, foeminae tenuiores. Boues & caprae & quæcumque id genus cornigera sunt, ob siccitatem adipem plurimum generant, Galen. de facultat. aliment. Cerui & caprae, &c. fel non habent, Plinius. Caprae potius legerim. Nam Graece legitur οὐαρια apud Aristotelem. Apud Plin. & alius locus est, ceruorum & caprarum sanguinem non spissati, similiter ex Aristotele translatus: ubi iterum οὐαρια legitur Graece: vnde apparet Plinii οὐαρια vertisse capream, librarios autem corruptisse. Hoc Gaza etiam vel non animaduertit, vel non probauit: οὐαρια enim ex Aristotele damam transfert, non de Plinij credo dampna, sed de vulgaris intelligenti, quæ procul dubio capreatum generis est. Ovum & caprarum pars maxima habet fel: & quidem terris quibusdam ad eum largè vt exuperantia prodigijs loco habeatur, vt in Naxo: sed alijs quibusdam locis omnino caret, vt apud Chalcidem Euboicam parte quadam agri, Aristot. Plures habet ventres caprae, quoniam ruminat, Aristot. Lienem bisulca inter cornigera habent rotundum, vt capta, ouis, Arist.

C.

Capras spiratæ per aures falso creditit Alcmæon, Aristot. & Plinius, apud quem non Alcmæon sed Archelaus, l. 1. a. 1. ut apud Varro quoque. Hoc dem (inquit Varro) pastores cariosiores atque dicitur. Pastores capras aurib. & naribus respirare testantur, Aelianus. Philes signum addit, quoniam nalo obstructo, nihil offenduntur. Huc facit quod Oppianus de ægaris, id est capris sylvestribus scribit, meatum quandam à medio inter cornua loco ad pulmones perueniente, cui cera infusa suffocentur. Tradunt capras noctu non minus cernerre quam interdiu: ideo si caprinum iecur vescantur, restituit vespertinam aciem his quos νεταλοπας vocant, Plin. Et alibi, Quoniam capra noctu æquè quoque cernant, sanguine hircino sanari usciolos putat, νεταλοπας à Graecis dictos. Sensu (audiendi) vt Gillius addit. Graece simpliciter legitur esse animal αἰωνιώτατον τὸ δικτυόν ex omnibus 40 vngula bipartita præditis animalibus acerrimo eas esse putant, Aelian. Hominem acutus significare volentes Ægypti, capram pingunt: haec enim & auribus & quadam parte guttulis audit, Hoc somniat etiam hoc animal, Aristot. & Plin.

Caprae ruminant: carent enim superiori dentium ordine, Aristot. pascuntur vero sylvas, & summa Lycei, Hortenteis que tubos, & amantes ardua dumos, Vergil. in Georg. Gaudent locis montanis, Florentini. Caprae in montosis potius locis & fruticibus quam herbidis campis pascuntur, Varro. Aluntur herbis, & arborum ramisculis quos ore possint attrahere in montibus & convalibus, Obscurus. In pascendo loca crebro permuntant, summaque tantum contingunt Aristot. Nec multo alter tuendum hoc pecus in pastu, atque ouillum: quod tamen habet sua propria quædam, quod potius sylvestribus saltibus delectantur quam pratis. Studiose enim de agrestibus fruticibus pascuntur, atque in locis cultis virgultæ carpunt, itaque à carpendo caprae nominatae: ob hoc in lege locationes fundi excipi solet, ne colonus capra natum in fundo pascat. Harum enim dentes inimici sationis, Varro. Vrentes cultra capellas, Vergil. Mortuus earum arbosi existit. Oliuam lambendo quoque sterilem faciunt, eaque ex causa Mineru non immolantur, Plin. Et alibi, Oleam si lambendo capra lingua contigerit, depauerit primo germinat, sterilem scire author est M. Varro. Capras in occasum decipiunt, in pascuis negant, contueri inter se, sed auerfa iacere: reliquis autem horis aduersas, & inter cognitiores (lege cognitores,) Plin. Hac Plinii verba malè intellexit Albertus ita scribens, In die cum pascuntur dicuntur respicere ea, quæ è regione sunt opposita: in sero autem respiciunt ea quæ iuxta sunt posita. Cubant oves caprae que vniuersæ per cognitionem. Cum primum sol conuersus destiterit, capras non aduersis prætereantur se oculis, sed aures cubare accepimus, Aristoteles. Cubant difficilius oves quam caprae, magis enim caprae quiescent, acceduntq; ad hominem familiarium: sed sunt frigoris in patientiores quam oves, Aristoteles. Atque ipsæ memores redeunt in tecta, lusosq; Ducunt: & grauido superant vix vberem limon, Verg. Caprae & oves pingue sunt, cum gerunt partum eduntq; amplius, vt & ceteræ quadrupetes, Aristot. Cum Scolymus, pinguissime caprae sunt, Hesiodus id est, incipiente vere, Proclus.

Eupolis elegans veteris comœdia poëta, in fabula quæ inscribitur Aeges, inducit capras de cibis sui copia in hæc se verba iactantes: Βοσκεῖθαι ἡλιος παντοδῆπις, ἐστη, Πρίνε, κραύξει τελέθεις αἱ πλεὺς ὄπισθεις: Καὶ τρέπεται στέρεον ἐπὶ ἀλι, οὐρανοῦ περ, ἥδι φάσκου εὐώδη, καὶ συίλλαχα πλεύσιμον. Κίνον, οἶνον, μελισσαν, συκῖν, διγονούτιν, μυριδεῖν, (al. ἔργειν forte ἔργειδει scribēdum pro ἔργειν:) Πορφυραν, πάρμαν, Φλάμουν φλάμουν ποτίσι, (id est vel baculum) ἀνθεμον, μεθιν, Φησόν, Γύραν, Σύμβραχαν. Videlicet vobis ciborum ista simplicitas, vbi tot enumerantur vel arbusti vel frutices, non minus succo digerit quam nomine? Hæc Eustachius apud Macrobius contra Disputatum, qui pecudes uti simplici cibo, & ideo expugnati difficilius earum quam hominum sanitatem dixerat. Phascanus 7 Theopha-

Theophrastus vocat, quem alij sphagnon, splanchnon, & bryon, penem (al. per n. duplex) in cerro, id est, massum è ramis eius & cortice dependentem, odoratum, cubitali magnitudine. Πρόμαλον, vt Hesychius & Varinus exponunt, myricam aut agnum, id est viticem significat. Reliqua in Eupolidis versibus satis nota sunt. Iubeo frondentia capris Arbuta sufficere, Vergilius. Arpibus, Græcis κύπρος, aibustum est quo Germania caret: frequens vidi in Gallia Narbonensis nemoribus fructu omnium tardissimo, tam simili fragis, vt nisi maior esset, & luteo intus colore, non discerneret. Caprinum pecus dumeta potius, quam campestrem situm desiderat: asperisque etiam locis ac sylvestribus optimè pascitur. Nam nec rubos aueratur, nec veribus offenditur, & arbusculis frutetisque maximè gaudet. Ea sunt arbutus, atque alaternus, cytisusque agrestis. Nec minus illici querneq; frutices, qui in altitudine non profluiunt, Columella. Alaternum qui nouerit nullius adhuc scripta legi. Fructum arborum solē nullum ferunt, hoc est ne semen quidem, tamarix copistantum nascens, populus, alnus, ulmus atrinea, alaternus, cui folia inter ilicem & oliuam, Plinius 16.26. Nascitur apud nos frutex, rarissimus alibi, iuxta flum Sili tipam, Persici arboris sapore foliorum ferè, fructu & semine nullo quod obseruauerim: quem fruticem Persicum appellare licebit donec aliud nomen reperiamus, nam alaternum esse nondum affirmauerim, quod folia latiuscula videantur. Gramen aculeatum aliqui è vulgo capriolam vocant, quod capris gratio fit pabulo, Ruellius. Gramen etiam apud Græcos ἄγιον cognominari inuenio. Caprae asaro delectantur, & ubi nascitur carpunt ac perdunt.

Gytisum in agro esse quam plurimum refert, quod & capris & omnium generi pecudum utilissimum est, Col. Sed de cytiso in Boœ copiosissime egi. Vbi etiam reprehendi illorum opinionem qui locis suis trifolij prætensis genus maius, durius, & acutioribus folijs, cytisum esse putant, & quod loto simile folijs, & capris gratum sit, vnde nostri geissklee appellant, alij spitzklee, ab acutis folijs. Nicò meretrix, vt Athenæus scribit, Capra cognominabatur, & quod Thallum nomine diuitem cauponē consumpsisset, id est, ad paupertatem redigisset: thallos enim Græci olea ramos appellant, quos aude petunt caprae Αἴγε τὸν νῦν οὐ, δὲ λύκον αἴγα δίωκε Λαγκάρον τῶν τριφύλλων, ιγώδη τὸν περιάνθην, Theocritus, Idyl. 10. Periclymenon frutex est apud Græcos, qui nunc caprifolium & matersylva dicitur vulgo: quanquam Dioscorides matrem sylam pro hedera capit, cui periclymenon simile est, Hermolaus in Cerollario. Clymeno & periclymeno multa eadem tum in viribus, tum descriptione Theophrastus & Dioscorides ascribunt, vt Hermolaus itidem monuit: doctiores discernant. Periclymeno ἄγινα etiam nomenclatura à capris facta apud Dioscoridem tribuitur: certum est id, esse quod nostrates vocant gilgenconfort, vualligen, zeunling, specklingen, geysblatt. Scribonius, & qui eum in sua transcripsit Marcellus Empiricus, periclymenon sylva matrem interpretantur. Edera dicuntur, quod libenter à capris edatur: vt barba hircina etlam, & rosa canina, ab hircis appetuntur, Sylaticus. Lada appellatur herba, ex qua ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens, Plinius. Arabia ladanum gloriatur: forte casuque hoc, & iniuria fieri odoris plures tradidere. Capras maleficum alijs frondibus animal, odoratorum vero fruticum expertius, tanquam intelligent pretia carpe germinum caules prædulci liquore turgentes, distillantemque ab his (casus mixta) succum improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari puluere, incoqui sole. Et ideo in ladanum caprum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri quam in Nabatæis, qui sunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex autoribus strobon hoc vocant: traduntque sylvas Arabum, pastu caprarum infrangi, atque ita succum villis inhæscere, verum autem ladanum Cypri insula esse. Similiter hec & ibi fieri tradunt, & esse cyprum hircorum barbis genibusque villoso inhærens, sed ederæ flore deroso, pastibus matutinis, cum est rorulenta Cypros: Deinde nebula sole discussa, puluerem madentibus villis adhæscere, atque ira ladanum depechi, Plinius. Errat autem quod ederæ flore deroso à capris ladanum fieri scribit. Græci ederam cisson appellant, ciston vero (vel cisthos potius cum aspiratione) fruticem odoratum, cuius alterum genus ladanum vel ledon dictum, illud est ex quo fit ladanum, nec quicquam cum edera commune habet: qua de re plura leguntur apud Marcellum Vergilium in commentariis in Dioscoridem. Impingo capras, homines occido cicuta, Obscurus. Cicuta hominibus venenum, capellas efficit pingues, Isidorus. Capris & capellis (αιγὶς καὶ χυαίς) fabæ largius datae copiam efficiunt laetis, Aristot. de hist. anim. 3. 21.

Herbam pentadæylon, dictam (id est quinque folium) priusquam bibant quinque dierum spacio illis vorandam dato, sic plurimum laetis habebunt: In eundem usum ventribus earum dictamnus alligatur, Geponica Græca. Græce legitur, εἰς διατροφὸν τὸν τὸς αὐτὸν γαστέρας τελεῖψις. Paulò post tamen de laetæ in omni pecore augendo ex Africano sic scribitur, Omnia pecora reddent lac copiosum, simulque foetum eriutriunt, si cytisum ederint, η γάρ αὐτὸν τὸν γαστέρας αὐτὸν τελεῖψις, id est, aut si ventris illis ipsum lac applicaveris, vt Andreas à Lacuna verit: nam Cornarius hic etiam pro γάλα reddit dictamnum. Caprae in Creta laetæ sagitta, quarunt nascentem illuc dictamnum, &c. Aristoteles in Mirabilib. intellige feras capras, vt copiosius in illarum historia dicetur. Serapion in libro de Simplicibus citat Galenom scribentem se vidisse capras linguentes (pascentes) tamaricis frontes, quæ postea sine splene inuentæ sint: Item alias lingentes serpentes excoriatos, easque postea minus senescere & albescere, alijs & postalbescentes minus senescere, Albert. & alij quidam barbari. Ego hunc locum neque apud Serapionem, neque apud Galenum reperio. Si caprae ex vasis tamaricis biberint aut ederint, non habebunt splenem, Constantin. Melloris notæ authores de suis hoc scribunt, minui eorum lienes alueis extamaricæ factis. Si ex capraturum (vel ouium) grege quæpiam eryngium herbam ore sumperferit, Plutarch. eam dicit primum, ac deinceps reliquum capratum gregem tandem à progreendo sustinere, quo ad de eius ore herbam pastor detraxerit, Aelianus. Si quis apprehensam arunco ex grege vnam trahat, ceteræ stupentes spectant: Idem euenire aiunt cum quandam herbam (eryngium intelligo) aliqua ex eis momorderit, Aristot. libro 9. cap. 3. historiæ. Græce legitur τῶν αἰγῶν ὅταν τὸ μᾶς οὐ βῆται τὸ ἀργὸν τῷ κρύπτῃ (εἰσὶ δὲ οἱ θεοὶ Θεῖοι) οἱ αἴγαι εἰστον ὡς τε μετεχεῖν, βλέπονται eis ἐνεῖλνεν, pro κρύπτῃ quidem facilis lapsus fuit ad ἔργυρον: quin & Latina vox arunci à Græco sive κρύπτῃ sive ἔργυρον deducita videtur. Vide Marcelli Vergilij commentarium in eryngium, Dioscoridis. Huic pecudi nocet æstus, sed magis frigus, & præcipue foetæ, quæ gelcidio hyemis conceptum fecit. Nec ea tamen sola creant abortus, sed etiam glans cum citra satietatem data est. Itaque nisi potest effatim præberi non est gregi permitienda, Columella. Quibus in locis pecora sciammoniam, veratrum, clematidem, aut Mercuriale pascuntur, lac omne ventrem & stomachum subuertit: quale in Iustinis montib. esse à nobis proditum est. Siquidem caprae, quibus candidum veratrum pabulo fuerit, primo foliorum partu, euomunt: & eorum lac haustum nauseam creat, & stomachum in vomitiones effundit, Dioscorid. Alibi etiam in veratri mentione

mentione idem de capris scribit. Laset multis iam annis in Cyrenaica prouincia non inuen'turi quoniam publi-cani qui pascua conduceunt, maius ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: one cum comederit dormiente protinus, capra sternutante, Plin. Postea quām capra proxima est ut iuguletur, non amplius cibum attingit. Aelian.

Herba est ab exitio, pricipue capratum, appellata ægolethros. &c. Plin. de hac abunde distinetur in Boue. Sabina capris & ouibus venenum est, Plin. libro 16. Rhododendron in iumentis, caprisque, & ouibus, venenum est: id hemini contra serpentium venena remedio, Plin. Et alibi, Pecus & capra si aquam biberint, in qua folia rhododendri maduerint: mori dicuntur. Euonymus arbor dicta, nascitur cum alibi, tum in Lesbo insula, monte Oreydo, cui nomen Ordyno: magnitudine mali puniceæ, atque folio eiusdem, maiori quam vinca peruviana (chamædaphne:) & molli, ut panica. Germinare mense Septembri (Posidone) incipit, flores in vere, flos colore albae violæ similis: odore infestus, velut cruentum inferens (δέσμη δενδρού δακτυλόφορος) fructus cum patamine siliqua sefama proximus, intus solidus, præterquam quod in versis dividitur quaternos: hic pecus (oues) enecat gustatus: quinetiam solitum idem facit: & potissimum capras, nisi purgentur, interimit. Purgantur autem anochelleborum nigrum intelligo: Hippocrates ectomon vocat, apud Plinium entomon legitur.) Hæc Theophrastus in fine libri 3. de hist. plant. nec alibi. Transtulit hæc Plin. libro 13. cap. 22. cetera ferè similiter, sed pro chamaedaphne laurum reddidit: ἀνθοῖς cum quid esset non intelligeret, simpliciter vertit, Succurrat aliquando præceps saluum initio. Καρπὸς ἐνδοθεὶς στεγεὶς (sic enim lego) ἀνθεὶς διηγέρεται, ξεν. Στεγαν. (malum τεττάνης) ἐνδιπλωμένος περιβατών, διπλούνεται, καὶ τὸ φύλλον, καὶ τὸ καρπόν: pro quibus verbis Plinius habet, Intus granum quadrangula figura, spissum, letale animantibus: nec non & in folio eadem vis: nulla ouium aut capratum mentione. Hanc arbusculam esse suspicor illam quæ vulgo apud barbaros, item Gallos & Italos, fusaria vel fusanus appellatur ab usu fusorum propter materię soliditatem à nonnullis Gallicè scrota sacerdotum, à figura fructus: Germanice schlippenschlegele, eyerbreischelen, spindelbaum, hanhæle. Est apud nos (inquit Ruellius) montibus, & viuis interdum septibus nascens arbor, puniceæ mali proceritate, folio maiore, satis ad laureum accidente: flore luteo, albæ violæ non dissimili: siliquis quadrangulis, per maturitatem purpureis: grano intus solidi, crocata membrana clauso. Arbuscula grauitate, cum delibratur, olet, Hanc neque pecus, neque capra nouellorum germlinum etiam auida protus attingit, ligno intus buxeo, quam ad fusos netu muliebri celebres usurpat. Cul. næ transfigendis lardo carnibus pro veruculo frequenter virtuntur. Sed an sit euonymos, et si multæ delinationes faueant, non ausim affirmare. Fusanus (inquit Crescentiensis) est arbor parua quæ in sepibus oritur, ex cuius ligno sunt fusi optimi, & alii hoc genus. Hieronymus Tagos Tomo 3. Germanice suæ plantarum historiæ, fusariam nulla ratione euonymon esse negans, carpinum facit, quod unico arguento confirmat, quoniam ex dura eius materie vasorum vel instrumentorum genera fiat, cum fusaria nostra multo minor sit quam ut vasa aut instrumenta ex ea fieri possint. Veterum aliqui carpinum sub acere comprehendunt, alij genus diuersum faciunt. Sunt qui in montibus enatam carpinum, in campestribus Gallicam vocent. Carpino materies est flava crispaque Theophrastus: Aceris genus tertium zygiam appellant, quod ex ea materia iumentis iuga comparant, rubentem, fissili ligno, cortice liuido & scabro. Hinc satis constare potest fusariam nequaquam esse carpinum aut zygiam. An opulus etiam arbusto Gallico faciendo Idonea arbor; corno similis, vlni proceritate adolescens, frondibus ferè vitigineis, baccis racematis dependentibus à maturitate puniceis, &c. aceris, vel Gallicæ, vel zygiz genitius sit (quoniam Græcum nomen aliud ei haec tenus non inueni) doctis considerandum relinquo. Opulus (inquit Crescentiensis) arbor est sat magna, ligno pulchro & candidissimo, ex quo sunt optima iuga boum, incisoria passides (forte paropssides) & assides (asserles forte) pro delicatis operibus. Redeo ad capras. Ægyptij hominē oues & capras per dentem significaturi, animalia ipsa pingunt conyzam paescientia: hæc enim conyzam edentia moriuntur, sitenecta, Horus. Ocytum Chrysippus dicit Insaniam facere, & lethargos, & lecinoris vitalia: ideoq; capras id aspernari: hominibus quoq; fugendum censet, &c. (idem in Geponicis Græcis legitimus.) Secuta etas acriter defendit: nam id esse capras, &c. Plin. Capra saliuam humanam perniciosa esse noscunt (ut quæ marinas etiam scolopendras interficiat) itaque vitant: nec vnguam eas latet, Aelian. Capra multis herbis venenatis & serpentibus vititur, & proficit ex eis, Albert. At Plinius de capris, non capris scribit, quod venis pinguestant. Hausto melle capra valde debilitantur, & mori periclitantur, Albert.

Capella per æstatem bis ad aquam duci debet, Columella. Capræ cum mouentur post meridem plus aquæ potabunt, Albert. Iubeo frondentia capris Arbuta sufficere, & fluos præbete recentes, Vergilius.

Capris in Aethiopia vita est usque ad annos undecim, in orbis reliquo plurimum octo, Plinius. Vita capris ad octonos complurimum annos, Aristot. Idem non capras, sed oves Aethiopicas ad duodecim vel tredecim annos viuere scribit.

nos vivere letibit.
Capræ coire incipiunt septimo mense, & adhuc lactentes. Mutilum in utroque sexu vitillus. Primus in die coitus non implet, sequens efficacior, ac deinde concipiunt Nonembri mense, vt Martio pariant turgescentibus virgultis, aliquando annicula, semper bimæ in trimatu inutiles: pariunt octo annis. Abortus frigori obnoxius Plin. Tempus admissum per autumnum ferè ante mensem Decembrem præcipimus, vt propinquante vere gemmantibus fructetis, cum primum syluz noua germinant fronde, partus ædatur, Columella. Oves & capræ annicula, coëunt, atque vterum ferunt: sed capræ potius: mares quoque in ijs ipsis generibus eodem illo tempore inceunt: sed proles differt, quatenus præstansdor est, quam senescentes mares & foeminae procreatint, Aristot. Oves & capræ terro aut quaterno coitu implentur: & si à coltu imber accessit, abortum infert: pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquando & binos, & ternos, & quaternos: ferunt quinque mensibus tum oves tum capra. Vnde sit vt locis nonnullis, quibus cæli clementia, & pabuli copia est, bis pariant, Aristot. Ultra octo annos non sunt mares seruandi: quia genus hoc languore sterilescit & ætate, Pallad. lib. 8. Capra oui similis est multis nominibus. Initur quippe sicut in temporibus. Quinque mensibus ingrauescit foetu, perinde vt oves Gemini etiam parit vt plurimum, Florentin. Commodissimum tempus est vt hæc animalia coëcant, quod hybernum solstitium præcedit, Idem. De maribus & foeminis idem ferè discrimen, vt alij ad denas capras singulos parent hircos, vt ego: alij etiam ad quindecim, vt Menas: nonnulli etiam, vt Murus, ad viginti, Varro. Capris propriæ sunt voces ad Venereum coitum, Aristoteles. Anima capris quam euisbus ardenter, chalidioresq; cœcupitus, Plin. Capra tota vita coit: & gemellos parit, tū pabuli beneficio, tum si pater aut mōter vim eā geminandi per naturam obtineat, Aristot. Annicula vel bimæ capellæ (nam vtraq; ætas partū ædir) submitti hædum non oporet.

oportet, neque enim educare, nisi tisma debet: Sed anniculæ confessim depellenda siboles (quod teneiores matres generant transigendum est,) bimætandia admittenda, dum possit esse vendibilis. Nec ultra octo annos matres (matrices) seruandæ sunt, quod assiduo partu fatigatae steriles existant, Columella & Palladius. Capra ventrem fert quinque mensibus, Varro. De semine dicam eadem, quæ Atticus in ouibus: hoc aliter ouium semen tardius esse, quo hæc sunt placidiores. Contra Caprile mobilius esse: De quarum velocitate in Originum libro Cato scribit hæc, In Sora & Fiscelio capre fertur sunt, quæ saliunt è saxo pedes plus sexagenos. Oves enim quas pascimus, ortæ sunt ab ouibus feris: sic capre, quas alimus à capris feris sunt ortæ, Varro. Quod ad scutaram perrinet desinente autumno exiungunt à grege è campis hircos in caprilla. Item ut in arietibus dictum, quæ concipit, post quartum mensem reddit tempore verno, Varro. Capre pariunt & quaternos, sed raro admodum. Ferunt quinque mensibus ut oves. Pinguedine sterilescunt. Trimæ minus utiliter generant, & senecta, nec ultra quadriennium, Plinius. Parit autem, si est generosa proles, frequenter duos, non unquam trigeminos. Pessima est foecunditas cum matres binæ, ternos hæc efficiunt, Columella. Capre & oves (vi & reliqua foecundiora & multipara animalia) partus interdum monstruosus adiungit, Aristot. Idem Problem. 60. sectionis decimæ, causam inquit cur capre & aliae patuæ quadrupedes, monstra pariant frequentius quam malores: Capre crassitatem reddunt utrinam, quam sui sexus mares, Aristot. Capris & ouibus cur plurimum sit laetus proportione sui corporis, Aristotleles querit problemate 6. sectionis 10. De menstruo caprarufluxu, vide in Ouibus.

Ouibus quidem robustiores sunt capre: sed oves melius valent, Aristot. De emptione aliter atque de ouibus dico, quod capras sanas sanus nemo promittit: nunquam enim sine febri sunt. Itaque stipulantur paucis exceptis verbis, ac Manilius scriptum reliquit, sic: Illas capras hodie rectè esse & bibere posse, habere que rectè licere, hæc respondet ne? Varro. Quid dicam de earum sanitate? quia nunquam sunt sanæ: nisi tamen illud unum, quod quædam remedia scripta oportet libere magistros pecoris, quibus utrantur ad morbos quosdam earum, ac vulneratum corpus, quod usus sibi venit his, quod inter se cornibus pugnant, atque in spirosis locis pascuntur, Varro. Græcis sacrificaturis moris erat, capras frigida aqua explorare: nam signatae abnuscent, concliebant inde haud valere satis, Cælius. Alysson si circa stabula plantetur, gregibus & ouulum & caprum salubrem esse perhibent, Plutarch. libro 3. Sympol. De Alysson copiose docui supra, inter medicamenta simplicia intra corpus sument ab ijs quos rabidus canis momordit. Capras nunquam febri carere Archeleus author est: id est que forrassis, quod anima his quam ouibus ardenter, calidoresque concubitus, Plinius. Capra natura sua frigoris impatiens animal est, utpote nunquam non naturaliter febriens: quod si quando febris eam reliquerit, mox perit, Florentin. Capre & aliae quædam bestie, cum impendentem pestem, tum uero terribus motum, & celi salubritatem, & frugum fertilitatem presentiunt, Aelian. Nec capre nec oves pestes infestantur, si ex ciconiæ ventriculo, aqua intrito, singulis cochleariæ unum infuderis, Quintillij. Alia genera pecorum cum pestilentia vexantur, prius morbo & languoribus macefunt: sola capellæ, quamvis optimæ atque hilares, subido concidunt, velut aliqua ruina gregatim prosternantur. Id accidere maxime solet ubertate pabuli. Quamobrem statim cum unam, vel alteram pestis perculit, omnibus sanguinis detrahendus. Nec tota die pascendæ, sed medijs quatuor horis intra septa claudendæ. Sin aliis languor infestat, pabulo medicantur arundinis, & alba spinæ radiceb. quas cum ferreis pilis diligenter contuderimus, admiscemus aquam pluialem, solamque potandam pecori præbemus. Quod si ea res ægritudinem non depellit, vendenda sunt pecora: vel si neq; id contingere potest, ferro necanda, saliendoque. Mox interposito spatio conuenientiam gregem reparare: Nec temenante quam pestilens tempus anni, siue id fuit hyemis, vertatur æstate: siue autumni, vere mutetur, Columella. Oves & capre rediuis habent, pediculis vacant, Aristot. In ouibus. & in capris tunc solum gignuntur, pediculi & pulices nulli: Plin. Melampodis fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum ellebori genus Melampodium. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari pasto illo animaduertentem, datoque lacte earum sanasse Proceridas furentes, Plin. Plutarchus (in questionibus rerum Roman.) capram præter cetera animalia comitiali tentari morbo refert; proptereaque (vel propter scutarem, vel libidinem:) veteres sacerdotes ea vehementer ut morbida, abstinuisse: quoniam gustantibus aut tangentibus modo alliquid morbi eius afficitur: οὐ τοισταὶ παντεῖνοι τοῦ φαγοῦν ἡ θύεσθαι, τοῦ δὲ ταῦτα εἰσοφύοντο. Cuius causam afferunt: portorum siue meatuum angustiam, quibus obseptis, sæpiissime includatur spiritus, quod arguat vocis tenuitas. Nam qui eo affectionis genere tentantur, similem capellæ vocem adiungit, Cæl. 6. 9. In morbo comitiali cerebrum nimis humidum est. Cognoverit autem hoc ipsum quis maximè ex ouibus, & præsertim capris: hæc enim frequentissimè corripiuntur: quod si caput ipsarum dissecueris reperias cerebrum humidum & sudore refertum ac male oles, Hippocrates in libro de morbo sacro. Podagra morbus αἰμάτων καὶ περιβάλλων, Athenæus. Oculos suffusos capra, iunci puncto sanguine exonerat: caper rubi, Plin. Caliginem oculorum caprini pecus probe curare scit: Cum enim conturbatum oculum, & non probe affectum ad videndum sentit, eum ad rubi spinam & admouet, & rescrandum permittit: hæc ut pupugit, pituita statim euocatur, & nulla pupilla lassitudine facta, videndi usum recuperat. Hinc etiam homines hoc curationis genus (στραγγεῖλον) medici in suffusione vocant, eam quam acutum (punctatum) dildicisse existimantur, Aelian. Capras negant lippire, quoniam ex quædam herbas edant: item dorcales. Et ob id simum earum cera circundatum noua luna deuorare iubent, Plin. Capris quas oves capri mulgi dñe multere, cæcitas oboritur, Plin. Si capra distendatur aqua curis, quod vitium Græci vocant hydropsa, sub armis pelli leuiter incisa perniciosem transmittit humorem, cum factum vulnus plœ liquida cureretur, Colum. Seselis Massiliensis semen capris, quadrupedibusq; aliis bibendum datur ut partus faciles reddat, Diocorid. Cum effectæ loca genitalia tumebunt, aut secundæ non responderint, defructi sextarius: vel cum id defuerit, boni vinit tantum faucibus infundatur, & naturalia cerato liquido repleantur, Columel. Idem cum de peste dixisset, qua totos greges infestat, subdit: Cum vero singulæ domo laborabunt, eadem remedia, quæ etiam ouibus adhibebimas. Et rursus: Sed ne nunc singula persequar, sicut in ouillo pecore dictum est, caprino medebimur.

D.

Quorum vox acuta est & clamorosa, μάργαροι, id est stupidi sunt, propter similem caprarum vocem, Aristoteles. Item quorum oculi sunt cinnamoni, & eodem colore quo caprini, Aristotel. Quod si pro cinnamoni legas cinnamopl natus agopos

egopos oculos, inquit Celsius, sub glaucos aliqui intelligunt & caprinos. Et Aristoteles ipse libro quinto de generat. anim. cap. i. Oculi (inquit) quorundam animalium tuffi totu genere sunt, aut cæsi, nonnullorum caprini, ut caprarij generis: sic enim Gaza reddit hæc Græca. Τῶν δὲ χρηστὸν ὄλον τῷ γένει, οὐ γαλαγόν, ἐνίοις δὲ αἴγυπτοι, πατέρες τῷ αἴγυπτῳ τοῦ θεοῦ. Nec moueor quod Latinus interpres barbatus innominatus legit οἰνωνοι translatis enim quibus vino colore similes sunt. Apud Adamantium nihil reperio, quod huc faciat. Scio οἰνωνοι in censi colorum esse: nam & οἰνωνοι πίνεται, & οἰνωνοι βόας poetæ dicunt: Grammatici nigrum exponunt: & bubus oculos nigros esse Aristoteles loco iam citato scribit. Vinea vrina (ut Actuarij interpres reddit, nec dubito quin Græci οἰνωνοι legatur) hepatis colore existit, aut vini paulo quam rubrum est nigroris, quale vel exiguum plurimæ aquæ mixtum, adhuc rubicundo colore spectatur. Vineo passus intensior est, maxime similis passo quod ex vua nigra confit: huiusmodi etiam cerasi fructus color est. Sed de nigris oculis Aristoteles proximè dixerat: & nigricantes colores non conueniunt capras, quum ad lucem noctu fundendam minimè idonei sint. Solertia caprarum Mutilanus vīsam sibi prodidit in ponte prætentui, duabus obulis è diuerso: cum circumactum angustiæ non capeant, nec reciprocationem longitudi in exilitatem cæca, torrente rapido minaciter subterfluente, alteram decubuisse, atq; ita alteram proculata supergressam, Plin. Capra indignum putans se in extremo ouilli pecoris agmine incedere, gregem quidem antegreditur, at ipsam hircus barba fiducia antecedit, Aelian. At unco si quis apprehensam ex grege vnam trahat, cæteræ stupentes spectant, Plin. Idem eis accidere aiunt, si qua earum eryngum momorderit, ut superius retuli in c. Sed considerandum est, an qui eryngio hoc attribuerunt, eryngi (sic Græci aruncum vocant) nominis vicinitate decepti sint. Curiosi experiantur: ego quod ad eryngium, rationis nihil video: eryngi autem apprehensa vna, cæteras stupere minus mirum est. Cum capris oves amicitia coniunctæ sunt, Aelianus.

E.

Caprarius, pastör, custos exercitorque caprarum est. Vruntur hac voce Varro & Columellai Græci αἴγυπτοι dicunt, vel quasi αἴγαροι, quod circa captas versetur, vel quod αἴτιο, id est ardua & alta loca, vel εὐ αἴτιο, id est in altitudine (gaudent enim capræ locis montanis & excelsis) obambulet, Varinus & Etymologus: Qui & αἴγαροι πονο hunc pastorem vocant Αἴτιοι, αἴγαροι, greges caprarum, Etymologus. Αἴτιοι & αἴγυπτοι, pleonasmus est apud poëtam. Ταῦ αἴγυπτοι οὐαὶ Μάρκος Θεοφόρος Εγκλή Εταῖς αἴτιοι οὐδέπου φύλαξ, Verlus Leonida in Epi-grammate in Mercurium. Locros Ζολα saliqui cognominatos putant, quod homines fœtidi fuerint, ut pote καὶ τεχναῖς, id est ouium & hircorum pelles gestare, & plerunque inter caprarum greges versari solitos, Plutarchus in questionibus de rebus Græcorum. Tria tantum genera sunt pastorum, quæ dignitatem in Bucolicis apud poetas habeant, bucolici, opiliones, & omalum minimè αἴτιο, id est caprarij, ut Aelian. Donatus scribit.

Magister autem pecoris acer, durus, strenuus, laboris patientissimus, alacer, atque audax esse debet, & qui per rupes, per solitudines, per vespes facile vadat, & non ut alterius generis pastores sequatur, sed plerunque ut anteceda gregem. Quare eum esse maxime strenuum opus est. Capellæ, dum dameta pascunt, capris cedunt, subinde quæ cedit compesci debet, ne procurrat Sed placide, ac lente pabuletur, ut & largi sit vberis, & non strigissimi corporis, Columella. Caprarij leues & veloces sunt, ut caprarum celeritatem assequantur Geponica Græca. Canjs custos est pecoris, quod eo comite indigit ad se defendendum: in quo genere sunt maximè oves, deinde capræ, Varro. Captile, stabulum est caprarum. Difficilius se recolligentes à serpentium isto, in caprilibus optimè conualescunt, Plinius. Αὐτὸν καὶ οἶνον, & αἴδης καὶ αἶρες ισαρτυ, Vatinus: sed eadem nomina pro aliarum etiam quadrupedum stabulis usurpantur, ut in Boue dixi. Ipsum verò captile vel naturali saxo, vel manu constratum eligi debet: quoniā huic pecori nihil substernitur. Diligensque pastor quotidie stabulum conuertit: nec patitur stercus, aut humorem consistere, lutumue fieri, quæ cuncta sunt capris inimica, Columella. Non tamen ita multæ capræ, ut oves, vna statione claudantur, quam luto & stercore carere conueniet, Palladius. Stabulatur pecus melius ad hybernos exortus si spectat, quod est alsiosum. Id ut pleraq; lapideant testa substerni oportet, caprile quod minus sit vliginosum ac lutulentum. Foris cum est pernoctandum, item, in eadem partem ecclii, quæ spectent, septa oportet substerni virgultis, ne obliuantur, Varro. Et stabula à ventis hyberno opponere Soll. Ad medium conuersa diem: cum frigidus olim Iam cadit extremoque irrorat Aquarius anno, Vergilius.

Superius quædam explicata sunt capite 3. quæ hic referri poterant, in ouium historia etiam non pauca dicemus, quæ capræ & ouibus communia sunt. Capræ natura mobiles & celeres sunt, quamobrem pastores non præficiunt eis ducem Aristot. Relinquitur de numero, qui in gregibus est, minor caprino, quam in ouillo, quod capræ lascivæ, & quæ dispergunt se. Contra quod oues se congregat, & condensant in locum vnum: itaq; Inagro Gallico greges plures potius faciunt, quam magnos, quod in magnis cito exiitunt pestilentia, quæ ad perniciem eos perducunt. Satis magnum gregem putant esse circiter quinquegenas, quibus assentiri putant id, quod vnu venit Caberio equiti Romano: is enim cum in suburbano haberet agrum in gerum mille, & à capratio quodam, qui adduxit capellas ad urbem denarios sibi in dies singulos dati audisset, coëgit mille caprarum gregem, sperans se capturum de prædio in dies singulos denarios mille. Tantum enim fecerit, ut brevi omnes amiserit morbo: contra in Salentinis & in Casinatis ad centenas pascunt, Varro. Mellor sit gressus, si non est ex collectis comparatus, sed ex consuetis vna. Sed numerum generis huius maiorem, quam centum capitum sub uno clauso non expedit habere, cum lanigeræ mille pariter commode stabentur. Atque ubi capræ primum comparantur, melius est vnum gregem tuum, quam ex pluribus particularim mercari, ut nec in pastione separatim laciniae deducantur, & in capilli insiore concordia quiete consistant, Columella. Caprarium quæ colunt non patiuntur vbera, pastores montis Oeræ vrtice perficunt vehementer, ut dolorem infligant, itaque primum cruentum humorum elicunt, mox purulentum, postremo lac non minus, quam ex iis, quæ Venerem patiantur, Aristoteles. Albertus scribit se hoc vidisse in mulieribus tum vidualis tum virginibus, quæ idem in suis expertæ matillis, lac abunde emiserint. Ex animalibus sibi quo plus prolis nascatar, harum rerum curatores, & pastores ouium, caprotum, & equarum, genitalia tempore coitus, delibutis multo saepe & nitro manibus, perficunt: vnde ijs vehementior coitus appetitio exoritur. Alij capipere, alijs nitro perungunt, alijs yeticæ fructu: sunt etiam qui myrra & nitro

& nitro eadem inungant. Ex ea sanè fricatione fœminæ & libidinosiores euadunt, & mares sustinent, Aelian. De capris quod meliore semine ex, quæ bis pariant, ex his potissimum mares solent summitti ad admissuras: quidam etiam dant operam, ut ex insula Medica (Melo potius, vt Pollux habet: vide infra in hœdo cap. 6.) capras habeat, quod ibi maximi ac pulcherrimi fieri existimantur hœdi, Varro. Utilitas ex pectori duplex, vira est tonsura, quodd oues & capras detondent, aut vellunt altera, quæ latius patet, est de lacte & caseo, quam scriptores Græci separatis tyropeiam appellauerunt, ac scripserunt de ea re permulta, Varro. Hæ quoq; non cura nobis levore tundax, (aliás Hæc tuenda.) Nec minor vsus erit, quamvis Milesia magno Vellera mutentur, Tyrios in costa rubores, (aliás colores.) Densior hinc soboles: hinc largi copia laetis. Quod magis exhausto spumauerit vberem multætra, Læta magis pressis manabunt vbera (flumina, Ald.) mammis. Nec minus interea barbas, incanaq; menta Cinyphij tondent hirci, setasq; comanteis. Vsum in castrorum: & miseris velamina nautis, Verg. lib. 3. Georg. Seruus in commentarijs, In usum (inquit) castrorum poeta dixit, quia de ciliis expoliuntur loricæ, & teguntur tabulata turri, ne iactis facibus ignis possit adhærere. Celsus ait retulisse Varronem, Cilicia sic appellari, quod usus eorum in Cilicia ortus est: sed de his iterum paulo post. Capra, hœdo, laetæ, salubri, caseo, pelle in castrorum usum, hominem iuuat. Vnde & hyemem continuare sub pellibus maiores dicebantur. (Sub pellibus, id est in castris statuimus. Cicero 4. Acad. Budæus. Militum enim tabernacula apud antiquos pellibus conficiebantur. Apud Pollioenum Trebellium legimus imperatori Claudio donatas pellum tentoriarum decurias triginta: Vide plura apud Cælum 27. 14.) His etiam nautæ vtebantur: villis enim aquam pluuiam reiçunt. Cinyphia capellæ olim in pretio erant, quia maiores mense quinto pariunt. In quibusdam laetis magna vbertas. Ex his hœdi laetætes esui sunt optimi Platina. Illic in iussione: veniunt ad multætra capellæ, Horat. in Epodis. Butyrum à boue nominatur, è cuius lacte copiosissimum confit, vt miretur Diocoridem Galenū, quod ex caprino & ouillo conficilacete dixerit: ex caprino tamen fieri solere testis est Plin. Hermol. Pinguissimum est lac bubulum, ouillum vero ac caprinum, habent quidem & ipsa pinguedinis quidpiam, sed multo minus, Galen. Caprinum lac tertia ferè parte minus secundum est ad caseum conficiendum bubulo, Aristot. Bubulum caseo fertilius est quam caprinum, ex eadem mensura penè altero tanto, Plin. Cum sal capris datur ante partum, multo lactis prouentu vigebunt, Albertus. Si vinum aceſcat, aliqui lac caprinum iniiciunt, vigeſimam nimirum partem vini, & diebus quinq; tegunt, & postea in aliud vas effundunt vinum, diebusq; decem tegunt, & non mutatur vinum, Nic. Myrepliſus.

Velabrenses casei dicti sunt caprini, quod fumo apud Romanos in Velabro condirentur. Non quencunq; fumum, nec fumum caseus om̄nem, Sed Velabrensem qui bibit, ipse sapit, Martial. Et capraru gregibus sua laus est, Agrimenti maximè, eam augente gratiam fumo, qualis in ipsa vrbe conficitur, cunctis præferendus. Nam Galliarum sapor medicamenti vim obtinet, Plin. Caseum Siculum Julius Pollux meminit & Aristotleles, ex ouillo & caprino mixtum lacte: quod hodieq; fit vbi vtriusq; copia habetur. Hunc Athenæus præferri putat omnibus, vtq; post Achæum ex oppido Tromilia, vnde Tromilius dicatur, & à Simonide Stromilius, ex caprino lacte, Hermol. In Plinio legendum sit epityrum, an caprarum, in mentione casei lib. II. controuersum diu fuit: Ipse nō epityrum (verba sunt Hermolai) sed caprarum lego: non quia epityrum oliuæ fractæ genus sit, vt quidam putant: quandoquidem oliuæ genus illud pityrum & pityrida: non epityrum vocari constat: Sed illa ratione potius, quod nisi, caprarum gregibus sua laus est, in recenti maximè eam augente fumo gratiam: & reliqua, sic legamus, vix stabit sensus, nisi planè quis extorqueat. Præterea cum de bubulo & ouillo caseo disseruissest author, maximè sequens erat, vt de caprino quoq; loqueretur: ne quia sit omnium ferè deterrimus, improbari omnino iudicaretur. Adde quod infumari non alius magnopere caseus quam caprinus afflolet. Nec ferè placet nisi musteus atq; recens. Πιτυρος ἡ λαχανία, Varinus Epityri mentio apud Catonē, Varronem, & Plautum sit apud Græcos nusquam, quod sciam, quod miror in compositione vocis Græca. Caprini caseoli præstantes in Rhætia Heluetica fuit, præcipue (quod sciam) ijs in locis qui circa thermas Fabrienses montani sunt: partim ex caprino mero, partim admixto bubulo lacte. Ex caprino & hircino seu candelæ apud nos fieri solent. Caprino sanguine adamanitem molliri Albertus scribit, de quo in Hircini sanguinis mentione dicam. Ad serpentes fugandos quidam capræ vngulas vrunt, Pallad. Vngulæ caprarum & pili suffiti procul fugant bestias vñenosas, Archigenes apud Aëtium. Capræ cornu vel pilis accensis fugari serpentes dicunt, Plin. Caprina cornua conficiendis arcubus idonea esse, apud Varium legimus, in dictione Taipæ, Homerus Pandari arcum ex cornu capræ feræ concinnatum memorat, vt in Ibice dicam. Cornua caprarum tria circu arbustum ere&t infigito, acumine deorsum, alia parte sursum spectante: & obruito, vt summa cornuum pars paululum de terra promineat, quo pluia delapsa descendens, cornua irriget. Hoc facto vitis valde fertilis euadet, Africanus in Gepon. Græc. lib. 4. Fel capræ in vase aliquo in terra repositum, capras ad se allicere fertur, ac si illæ non parum inde iuuentur, Albert. Si pilos equi candidos producere volueris, locum rasum felle caprino illine, Author obscur.

Caprina pellis, Ciceron 1. de Nat. Et cinctus villoſa tegmine capræ, Maro in Moreto. Pelles caprærum cum vilis suis parant & expoliunt pelliones, quibus vester vulgus præsertim mulierum, in Suevia præcipue, aduersus iniuriam frigoris Quamobrem & infantibus inde fiunt tunicae. Pelles à mercatoribus rudes petuntur ex montanis Sabaudiæ locis circa Geneuam. Aptæ sunt pellionum operis, ex teneris tantu hœdis & capellis, quales vñno tempore maſtantur, ætate duorum plus minus mensem: Vsurpantur etiam ex illis quæ statim à partu moriuntur, vt ouium quoq;. Lyrij in bello Persico gerebant ex humeris suspensas caprarū pelles, Herodotus. Capræ pellis apud Græcos αἰγαὶ vocatur, Pollux: item ἀγέλαι, Suid. Varin. & αἰγεῖν, Varin. τετραλοῦ ἐνηλθότερος μελανεῖς, ἀντὶ τοῦ αἰγαῖδα, Suid. Sardos Getulosq; caprarum pellibus amiciri consueuisse author est Varro. Diphthera, inquit Ammonius, caprærum est, vt melote ouium. Διφέρεται πιλυμηνγή θελέσθασιον. Αἴθινος δὲ λεγοντες ηννιοστέλων (melius. ιεδλεων) παλεύουσι, επειδὴ εἰσερχομένης, Varin. Hesychius diphtheram exponit pellem, corium, librum, γεγυματεῖον. Hinc diphtheræ plus apud Cyprios γεγυματοδοσιαλός, Hesych. Varin. quod literas membranis inscribendo illinat dum pueros docet. Etymologus similiter exponit, & addit infuper βελτιον. & diphtheram dictam eōiicit quasi μελόφερα, τινὶ επειδὴ μέρεσι φέρεσσι γεγυματαζεῖ, hoc est membranam ab utraq; parte expolitam & inscriptam. Opisthographos Hermolaus interpretatur, quoniam utraq; pagina scripti essent, aduersa & auersa, minutis literis & lituris plenis: ἔπειδεν κατὰ τὸν διφέρεται τὸν διφέρεται, Author in nominatus apud Etymologum. Εἰς διφέρεται δὲ τὰς Αἴγανας ἔκπτωτη γεγυματοδοσιαλός Ερμιών, πεποτε τοῖς πελεμαῖς έντητη λαχωνική, apud Suidam in Diphthera. Διφέρεται εἶχεν τετταράπτυχον (lego, ὡς εἰπίσθλασιν) χερτανάφε, εἴτε συνήγον Κασιόπεων τὰς διφέρεταις μὴ αὐτοῖς θεοῖς ηρφεῖς τοῦ θύρων, apud eundem in Καρφησιαὶ διφέρεται οὐαρφησι εἰποταλάρην, &c. Arrian. vt ibidem citatur. Διφέρεται δὲ οὐαρφησι θύρα,

comedijs qui in rustico opere morantur, ut apud Cæciliū in Hypobolimēo habet adolescentis, apud Terentium in Heautontimorumenō senex. De sifrya, sifyrna, & sify, vestimentis ex pellibus caprinis siac cum pills, siue absq; illis, multa legimus apud Varinūm, Etymologum, & alios quæ breuitatis causa prætereo. Baītav. Varinus exponit melotam, diphtheram sifram. Bætan enim (inquit) vocant tegimenta ex pellibus (πελλίας ἐν κυδίῳ) consuta. Attici eandem sifram vocant: Aristophanes, Εν τέτεισι τούραις ἐγκυρόδιλην. Nos ca sifrinia nominamus, Gre-
ci bætam. Baītlu Dores diphtheram vocant, Κύδων, Idem. Baītū, δέρμα πονεύδωμα, & secundum alios scena pe-
lica, Hesych. apud Suidam diphthera exponitur; per duplex r. Bæta tum hyeme tūm æstate bona, Αιτινάν θέρος
ἐν χερσών αἴγαθον. Suidas, qui huius adagij meminit, adscribit bætam vestis pellicea genus, quod in vtrung; tempus
videatur appositum. Nam hyeme depellit ventos, æstate sole. Iulius Pollux lib. 7. meminit tunicam fuisse prælon-
gam, quæ totū contegeret corpus. Conuenit igitur de se ad multa vñsi futura, Eral. Sophon in Mimis muliebris-
bus rusticorum diphtheras, bætas nuncupauit, Pollux lib. 10. cap. 45. Et tursus cap. 46. σέραπίδα Διόφέα vulgo di-
ci ait pelliceam tunicam. Σιρύπαν Etymologus αἴγειον σέραπον interpretatur: & τετραχειμένον σέραπα. Αἴγειλον κυδίων,
galeam vel pileum ex pelle caprina, Hesych. Varinus. Αἴγειον μένον, pellis caprina, vter caprinus Suidas. Αἴγειον (re-
ctius proparoxytonum) οὐράνιον Εύλογος, Varin. Αἴγειον, vter caprinus apud Homerum άγε, Idem.
Ασκωλία festa erant Athenis, quibus in medio theatri, super vtres inflatos obtinctosq; vno tantum saltabant pede,
(σωλαῖσιν vocant.) vt delabentes risum excitarent, idq; in honorem Bacchi. Ad quod allusit Vergilius lib. 2.
Georg. Mollibus in pratis vñctos saliere per vtres. Plura lege apud Varinūm, qui vtrs istos caprinos fuisse scribit.
Πέλτη, ράτος πονεύδερμα αἴγης ή οἰνοκενταλυμένην, Eustathius. Λαζαρία, τὸ μῆνεγον, ὅπλα λασία ή δασία, τῷ βύρσας αἴ-
γειας τοῦ βεβελῆδητον πάστραχειρόστοις, Hesychius. Ladani fruticem esse dicunt in Carmania quoq; colligique vt
gummi inciso cortice: & caprinis pellibus excipi, Plin. Σάραντος αἴγειον, τεύχος αἴγειον, & peram per metalepsin, He-
sychius & Varinus exponunt. Τοξαδέρα, sandalia ex corio caprino, identi.

In Cilicia capræ tondentur, vt alibi oves, Plinius. Tondentur capræ, quod magnis villis sunt, in magna parte Phrygiae: vnde cilicia, & cætera eius generi fieri solent. Sed quod primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomine id Cilicas adieccisse dicunt, Varro. Acneas Sylvius zambelottum vulgo dictum è caprarū pilis in Cypro fieri scribit. Lana merhazi, est lana capræ subtilissima. ex qua fiunt zambeloti, & alia vellera subtilia, Andreas Bellunensis. Mathalaze, pannus ex pilis capræ. Vetus expositio in Aunicennam Mesha, pannus contextus ex pilis asinorum & ca-
rarum, & interdum ex solis caprinis: Ex hoc enim rufis panni genere qui deserta habitant Arabes, tentoria &
faccos sibi conficiunt, Andreas Bellun. Toufis caprarum villis in Africa nautæ rudentes parant. Capra pilos mi-
nistrat ad vsum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia vasa, Varro. Caprini pili necessarij sunt, quum ad fu-
nes conficiendos & faceos, aliaq; his simili. tum vel maximè ad rudentes nauticos, quam neq; rumpantur faci-
le, nec naturaliter computrefescant, nisi admodum negligātur, Florentinus. Arabum Scenitarum tentoria cilici-
na sunt: ita nuncupant velamenta è caprarum pilis texta, Solinus.

Caprinum & ouillum stercus sedulò cōsaruato, Cato. Quidam hominis sumum quod sit acerrimum, (στενή,
cui κερφον opponitur) omnibus præferunt, secundum faciunt suillum, tertium caprarum quartum ouium,
quintum boum, sextum iumentorum, θωρ, Theophrastus interprete Gaža. Humani sumi mentionem ad sterco-
randum (quamvis nostrates eo vtuntur) alij authores, quod nunc meminerim, non faciunt. Asinum vero in
sumili comparatione diuersorum sumi generum, Palladius præfert, & Plinius idem ab aliquibus præferri scribit.
Facile autem fuit apud Græcos hominis legere pro asini, v. l. contrā, nam genitium ab asino scribunt ἡμε, ab ho-
mino ἄνδρος cum nota abbreviationis. Obijci potest, nō posse legi ἡμε, id est asini, apud Theophrastum: quoniā sex-
to & vltimo loco asinini meminerit. Respondeo, Gazam non ahiorum eo in loco, sed iumentorum vertisse, imi-
tatum scilicet Plinium & Palladium: & quamquam asini quib; iumentorum nomine veniant, hic tamen iumenta
pro equis & mulis acceperim: aut pro mulo per excellentiam, vt illi pro ἡμε sorte ἡμιονον legerint. Nam de asinino
& equino Plinius suis tractat nominibus, de muli sumo non item. Stercus asinorum primum est, maximè hortis,
deinde ouillum, & caprinum, & iumentorum, porcinum vero pessimum, cineres optimi, Palladius. Quidam hu-
bulō iumentorum sumum præferunt, ouillumq; caprino: omnibus vero asinum, quoniā lentissime mandant:
E contrario vñs aduersus vtrung; pronunciat, Plinius Et alibi, Aliqui columbaria præferunt. proximum deinde
caprarum est, ab hoc ouium, deinde boum, nouissimum iumentoru. Adeoq; nihil omisit cura, vt carmine quoq;
comprehensum reperiam, in fabis caprini sumi singulis catus, si porri, eruç, laetucæ, apij, intubi, nasturtij sumi-
na inclusa ferantur, mirè prouenire, Plinius.

Sues & capræ cūm præter morem libidinosæ sunt (& maturius) tempestatem (χειμῶνα) magnam futurā signifi-
cant, cūm vñdō tardiores ad coitum sunt, satis moderatum anni tempus futurum præfagiunt, Aratus.

F.

Vt vituli carnes habent ad cōficiendum perfectis bobus præstantiores, sic hœdi capris. Capra nanq; tempera-
mento, minus quam bos, est siccata: si tamen homini & sui comparetur, multum superat, Galenus lib. 3. de aliment.
facult. cap. i. Et proximè post, Caprina præter succum viciosum acrimoniam etiam babet. Etrurus, Aestate prima ac media præstantiores sunt capræ, cum scilicet fruticum germina, quibus vesci solent, abundant. Caprinam
carnem si vñles, mense Ianuario, cum alliato comedes, Platina. Hœdi (inquit Symeon Sethi) si sex men-
ses excedant, capellæ iam vocantur. Capræ & hirci plurimum annorum, concoctu difficultes & mali succi sunt.
Carnes caprinæ vñiles sunt patientibus pustulas & bothor, si præparentur cum vino rubore dulci. Hœdi vo-
cantur vñque ad sex menses, & annales post annum, & duorum annorum post biennium: eò deteriores,
quoniam maiores natu, Elluchasem author Tacitiorum. Caprinæ carnes bubulis sunt acriores & calidores, atq;
ob id vitiosiores. Bilescunt enim, si incoctæ maneat: quare frigidas eas magis, quam calidas esitare oportet. Galen-
nus Cōment. 4. in lib. de rat. vi. & in Morb. acut. cap. 180. Capellæ atq; hirci fetidi earnem ne degustato, Platina.
Caprarum & hircorum iecora fugito, ne in epilepsiam incurras, Idem. Caprina caro plurimum alit. Quamobrem
Clitomachus Carthaginensis noua Academia sectator præclarus, Thebanum quendam athletam hac carne vescen-
te, reliquos sua ætatis athletas viribus superasse scribit. Validus enim huius carnis succus & tenax est, vñde multa
temporis in corporibus durare potest: obijciebatur tamē ei sudoris graueolentia. At suilla & agnina carnes, cum in
corporibus incoctæ manet, facillimè corrupti pūturi pinguitudinē, Athenaeus. Caprinæ carnes quæcūq; bu-

bulis insunt mala (hoc est concoctu difficultes esse, & atrabilarias affectiones exacerbare) omnia habent, & flatuofiores sunt, & ructus ampliores faciunt, & cholera generant. Sunt autem odoratissimæ, solidæ ac iucundissimæ, optimæ, & percoctæ, & frigidæ. Verum iniucundissimæ, & graueolentes ac durae, pessimæ. imò etiā recentes. Optimæ verò sunt æstatis tempore, pessimæ autumno, Hippocrates in libro de vītū ratione in morbis acutis. Optimè condituntur caprarum ouium atq; ceruorum carnes, si vbi primum sale conspersæ fuerint abhumoreq; ipso & sanie liberatae & abstinentiae, denud sale inspergatur, subindeq; inter vinaceos acinos pelliculis exutos impositæ mutuò se non contingat. Si etiam & dulcis multa aliquam portionem infuderis, feceris multo melius. Mulier cui ulceratus est vterus, abstineat carnibus porcinis, bubulis, & caprinis, edat autem panes, Hippocrates de morbis muliebribus. Rasis ad Almanforem caprinam carnem magis quam arietum (ouillam) refrigerare scribit, & parum nutrire. Lacedæmonij in conuiuijs quæ copidas, νοσθας, vocant mactant capras, nec vīlū aliud ἐπειον Athenæus lib. 4. Homines rustici ventres caprarum sanguine carū vna (cum adipe implent, vti Homerus ait solitos procos Penelopes, Galenus de simpl. 10, 4. qui etiam nullum edulium difficilius coqui afferit. Columbae amabunt locum & alias etiam adducent, si caput capre excoriatum in aqua coquatur, cum copiose (forte 12 vncijs) cumino Romano, & multo sale (forte 4 vncijs) quod dein deponatur in columbario, Petrus pharmacopola.

Aluum minns tentat caprinum lac: quoniam pecus hoc astringentibus pabulis, queru, lentisco, & oleaginis frondibus, & tercynthio magna ex parte vescitur: inde stomacho accommodatissimum reddi solet, Dioscorides. Maximè alit quodcunq; humanum, mox caprinum: vnde fortassis fabula Iouem ita nutritum dixerit. Idem stomacho accommodatissimum est: quoniam caprae fronde magis quam herba vescuntur. Lac schiston quomodo fiat ex caprino lacte aduersus morbos diuersos commendatum sequenti capite Plinij verbis docebo. Multo minus pinguedinis habet quam bubulum. Galen. Si caprae aut alterius animalis scammoniam aut tithymallum depasti, lac cibi loco quis sumperferit. omnino alius illi fluet. Idem. Et in libro de boni & mali succi cibis cap. 6. Capri- ni (inquit) lactis vīsus, frequens apud nos est, apud alios bubuli. Caprinum inter cetera lactis genera moderatè se habet, cum non admodum pingue crassumq; sit, ob idq; medium quoq; esse censetur, quod in corporibus nostris præstat, &c. sed cum inter cetera animantium genera capellæ mediocritatem adeptæ sint, inter se tamen inuicem collatæ, alio quam diximus modo differre videntur. Neq; enim harum parua discrimina sunt ab ætate, à passionibus, ab anni tempore, ab eo ipso spatio quo à partu ædito distant: quæ abunde tertio de facultate alimentorum libro diximus. Nunc vero id tantum referre sit satis, caprinum lac sine melle sumptum periculosum esse: plerisque enim qui purum illud hauserunt, coactum est in ventriculo in speciem casei, quod quidem cum accidit, mirum est quam aggrauet hominem ac strangulet. Eam ob causam lac vbi sumunt nonnulli, ne in ventriculo coaguletur, mcllis, aquæ, & salis non nihil admiscent, Hæc Galen. Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillū: hinc asinum ouillumq; postremè vaccinum, Aegineta. Caprinum lac substantia temperatum, purgando quidem bubulo imbecillius ad reliqua vero satis idoneum, & nutriendo non parum efficax. Quod præstat? Caprae. Post Ouis. Inde Bouis, Baptis. Fiera Mantuan. de laete. Lac omnium rerum, quas cibi causa capimus, liquentū, maximè alibile est, & id ouillum, inde caprinum. Quod autem maximè per purget est equinum, tum asinum, deinde bubulum, tum caprinum, Varro. Lac nigrarum ouium melius est, in capris verum contrà, Albertus. Casei maximi cibi sunt bubuli, & qui difficiliè transeant sumpti: secundo ouilli: minimi cibi, & qui facilimè dejeantur, caprini. Caprae Scyriae lac agent, præcipue autem casei (nimis ex lacte earum) maximè commodi sunt, Hippocrate de morbis muliebr. Mulier apud Homerum Iliad. αὐτοῖς δὲ conuiuantibus bibendum parat ex vīno Pramnio, caseo caprino & farina.

G.

Milia remediorum ex capra demonstrantur, sicut apparebit: quod quidem miror, cum febri negetur carere. Amplior potentia feris ejusdem generis, quod numerosissimum esse diximus, Plin. Et alibi de ansere locutus, subdit: Multa præterea remedia sunt ex ansere, quod miror & quæ quam in capris: Nanq; anser coruusq; ab æstate in autumnum morbo conflictari dicuntur. Difficilius se recolligentes è serpentium iectu, in caprilibus optimè conualescant, Plin. Omnia quadrupedum morbis capram solidam cum corio & ranam rubetam discoctas, mederi reperimus, Plin. Lacerta viridis vius dextrum oculum effossum mox cum capite suo deciso, in pellicula caprina, contra quartanas adalligari iubent magi, Plin. Caprini corij cinis ex oleo illitus perniones primè abolet, Marcell. Injuries è calceato ex oleo corij caprini cinis sanat, Plin. Pellicula caprina rananta cum pumice trita, acetoq; permixta, exanthematis profundit, Marcell. Si foeminæ sanguis ex naribus nimis defluat, mamillæ ciui vinciantur corrigo caprino, Marcell. Corium caprinum cum suo pilo decoctum, succo epoto, aluum sistit, Plin. Prohibent epilepticis supra pellem caprinam dormire sic iacere, si quidem passionis facit motum, Cœlius Aurelianus. Caprina pellis noxia est epilepticis & capiti, odoris tetri causa non speciali ac priuata ratione. Idem.

Pili caprini vsti, fluxus omnes sedant, Aesculap. Vsti & aceto permixti, sanguinem de naribus fluentem repriment, Sext. Caprae feminæ setas vstas & tutas & myrrham similiter tritam & cum setis caprinis mistam in nares sufflato, Gal eup. 3 97. Combusti adiecta pice & aceto, inserti naribus cito sanguinem fistunt, Marcell. Eodem modo in naribus appositi, lethargicos excitant, Sext. Caprini cornus nidor aut pilorum, lethargicos excitat, Plin. Fimū capraruī mulso, calculos expellit: pili quoq; caprini cinis. Plin. Combusti tritiq; & in potionē dati, strangarios potenter emendant, Marcell. Caprarum cornu vel pilis accensis fugari serpentes dicunt: cineremq; corū potum vel illitum, contra iectus valere, Plinius. Ad fluxum vteri fistendum, sordes pilorum circa sedem caprae sic cas tundito & torreto, atq; cum ordeo fracto & oleo subactas suffito, Hippoc. lib. 1. de morb. mul.

Comitialibus dantur carnes caprinæ in rogo hominis tostæ, vt volunt magi, Plinius. Caprina caro quæ super focum, vel rogum hominis mortui assatur, sumpta, caducis remedium est, Sext. In epilepsia abstinentiam carnis & magis porcina vel bubulae vel caprinae imperari contraria scribit Cœlius Aurelian. Lusciosos, quos Græci nyctalopas dicunt, quidam inassati caprini iecinoris sanie inungunt, aut felle caprae: carnesque eas vesci, & dum coquantur, oculos vaporari præcipiunt: id quoque referre arbitrantur, si rutili coloris fuerint, Plin. Ego hic non simpliciter caprae carnem lusciosis edendam intelligo, sed iecoris carnem: et si ea minus propriè sic adpelletur, Græci in visceribus parenchyma vocant. Caprino iure cantharides expugnari tradunt Græci, Plin.

Drusus tribunus plebis traditur caprinum sanguinem bibisse, cum pallore & inuidia veneni sibi dati insimulare. Q. Cepionem inimicum vellet, Plin. Caprinum sanguinem bibentibus pallor accedit, De curioso vsu caprini hirciniq; sanguinis ad abscessus concoquendos, in taurino sanguine Galeni verba retuli. Sanguine caprino maculae contactae abluntur, Marcel. Diocerides leporino calente ephelidas & lentigines illini iubet. Caprinus sanguis contra toxicum bibitur, Diocerid. (qui cum vino bibendum monet) & Galenus lib. 2. de antid. Venenum potus extinguit, Aesculap. Decoctus cuin medulla contra toxica venena sumitur, Plin. Contra toxicum auxiliatur etiam hirci vel caprae sanguis, Aetius. Priuatum contra toxicum conuenit quinquefolij radix, & hircinus sanguis, aut caprillus cum viuo sumpto, Diocerid. lib 6. Hircinum aut caprinum sanguinem aliqui terra Lemnorum misceri solitum scribunt: sed Calenus id suo tempore factum negat. Commendatur ad antidota hoedinus quoque sanguis à Dioceride, Potus humores remediatur, Sextus: forte per humores, ventris fluores intelligit: Quanquam Plinius sanguinem caprinum, vel medullam, vel leucur, aluum soluere scribit: sed maior apud me Galeni & Dioceridis authoritas est, quorum hinc verba adiiciantur. Sanguis hirci, vel caprae, intestinorum tormina & alii fluores sistit, in quem usum frixus in sartagine statim sumitur, Diocerid. Sanguinem caprarum hydropicis quidam cum melle exhibent: aliqui ad dysenteriam eodem tosto & ad ventris fluxum sunt usi: Videturq; mihi quispam, crassam eius essentiam & terram, cum caliditate exiccatoriam esse suspicatus, ad hunc usum perductus, Galenus. Sanguis caprinus cum medulla, hydropicis auxiliatur: efficacorem putant hircorum, utiq; si lentisco pascatur, Plin. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericas subueuit, Plin. Si sint tormina, satis esse remedij in leporis coagulo poto è vino tepido vel semel, arbitrantur aliqui: cautores & sanguine capri cum farina ordeacea & resina ventrem illinunt, Plinius vbi de remedij celiacorum & dysentericorum agit. Sanguinem caprinum si polenta & surfuribus, adiecta resina miscueris, atq; emplastri modo ano ventriq; adposueris, pondus omne & libidinem deiectionis efficaciter reprimes, Marcel. Sextus non caprae, sed capri sanguinem, cū resina & polline (malum polenta) mixtum, & ventri superpositum, torminosos sanare scribit. Sed an capre aut capri sit sanguis, parum refert, vt patet ex Galeni verbis paulo ante positis. Inuenimus etiam caprinum sanguinem renū calculos frangere, Marcel. Verg. de hoc plura in hircino. Sanguis caprinus cū polenta impositus ani vitium omne persanat, Marcel. Cæteris vitijs sedis (proximè de inflationibus eius dixerat) medetur sanguis caprinus cum polenta, Plin.

Adstringentior est caprinus adeps (addunt aliqui, pascorum causa,) quam obrem dysentericis datur, &c. vt infra dicetur, Diocerid. Boues & caprae, & quæcunq; id genus cornigera, ob siccitatem adipem plurimum generant. Sed siue adipem (seuum) siue pinguedinem, totum oleosa & pinguis substantia genus in animalibus appelles: non tametsi licet citra mendacium adipem caprinum humidorem esse dicere, quam suum, &c. Ceterum caprinum adipem ijs qui mordicationes patiuntur, aut in recto intestino, aut in colo, potius quam suillum injicimus: non quod acrimonias plus obtundat: sed quod ob crassitatem citius crescat, cum suillus instar olei defluat, Galenus de simplicib. II. 4. Et paulo post: Hoedorum adeps (inquit) minus tum calidus tum siccus est, quam caprarum sed & caprarum minus quam hircorum. Et rursus cum non nullos astringentia pro acribus dicere reprehendisset, subdit: Sed illi in vocabulis potius, quam rebus ipsis hallucinari videntur: & maximè illi quibus Graeca lingua infueta est, qualis est Diocerides Anazarbensis, &c. Hic enim cum ait magis esse astrictorum adipem caprinum suillo si quidem acriorem significare uelit per magis astrictorum, accipimus sermonem seu verum: at si illud tales habentem qualitatem, qualem thus, rheon, hypoæsthis, balaustium, haud verum esse sermonem dicimus, Hucusq; Galen. Seuum caprae adstringentius est seu bovum, Rasis. Adeps caprinus in suffimento contra Scorpios, apud Aetium 13. 7. Caprinus adeps datur utiliter his, qui cantharidum venena hauserunt, Diocerid. Seuum caprinum cum cera, contra iætus serpentium imponitur, Plin. Omni morsui & lesioni subuenit, Aesculap. Si mulieris vterus post partum doleat, ptisanam & porrum ac adipem caprinum coquat, indeq; modicū sorbeat. Hippocrates in lib. de superfæt. Cōtra oculorum varia vicia, Caprinum ouillumne adipem calida aqua euadente imponito, Galen. eup. 3. 12. Ferè omnis dolor corporis si sine vulnere est, recens melius fomentis discutitur: vetus vritur, & supra vstum butyrum, vel caprinus instillatur adeps, Columella in remedij boum. Et alibi, Suppuratio (inquit) in bubus ferro rescinditur: expressus deinde sinus ipse, qui eam continebat, calida bubula vrina eluitur: vel si collui ea pars non potest, lamina candenti seuum caprinum aut bubulum instillatur. Seuum caprinum perniones sareit, Plin. Cum calce strumas discutit, Plin. Adeps caprina cum calce subacta & apposita, strumas statim dissoluit & sanat, Marcel. Caprinum seuum admixta sandaracha vngues scabros emendat, Plin. Ex sepo caprino admixta sandaracha cerotum, vngibus leprosis superpositum, sine tormento sanat, Sext. Cantharides Licheni illitas cum succo taminæ vvae, & feuo ouis vel caprae, prodeesse non dubium est, Plin. Caprinus adeps mundatos proficit ad altiores oris & labiorum scissuras, Gal. eup. 2. 10. Vlceræ quæ serpunt, cohabet seuum cum cera: item addita pice ac sulphure percurat; Idem. Manantia vrandorum vlcera sanat seuum caprinum cum melle rubiq; succo, Plin. In furunculis seuum bubulum cum sale illinitur: aut si dolor est, intinctum oleo, liquefactum sine sale, similiq; modo caprinum, Plin. Adeps caprinus cum rosis mixtus, pustulas, quæ in nocte grauescunt, tollit, Aesculap. Hoc etiam auribus instillatum furdos sanat, Idem. Comitialibus magi commendant seuum caprarum, cum felle taurino pari pondere decoctum. & in folliculo fellis reconditum ita ne terram attingat, bibendum sub limine ex aqua, Plin. Zeæ farina ex vino rubro ad scorpcionum iætus tepida illinitur, tussi (pectori sc: contra tufsim illinitur) cum caprino seuo aut butyro, Plin. Ius decocti caprini adipis, phthisicis in sorbitonibus prodest, Diocerid. Caprae seuo in pulte ex alica, & phthisin & tussim sanari, vel recenti cum mulso liquefacto, ita vt vncia in cyathum addatur. rutaq; ramo permisceatur, non pauci tradunt, Plin. Id alibi rupicapra seuo ex lacte phthisicum liberatum scribit, vt infra dicam. Ptisana cū adipe caprino cocta, torminosis in declinatione conuenit, Marcel. Caprinus adeps decoctus cū polenta, rhoë & caseo, dysentericis datur, & cū ptisanæ succo infunditur, Diocerid. Rasis vbi remedia ex capra describit, Leonis etiam seui (nisi interpres errauit, quod omnino suspicor) mentionem immiscet, cū de leone tractasset ab initio libri illius de 60. animalibus, nec ullum tale ex eius seuo remedij memorasset: Sepum leonis, inquit, omnibus præfertur: ob hoc quū clyster ex eo paratur cū aqua ordei tosti: aut cū aqua farinæ tostæ & sumach cocti (coctum) & liquefactum cū cera, exulceratis intestinis summopere conducit. Seuum caprinum in sorbitione aliqua intestinorum vitijs magnopere prodest, ita vt protinus hauriatur frigida aqua, Plin. (Sextus idem remedium hydropicis commendat, quod non probo.) Seuo hirci aduersus dysenteriam vtuntur, in pane qui cinere coctus sit: caprae, à renibus maxime, vt per se hauriatur, protinusq; modicè frigidam sorberi iubent Aliqui & in aqua decoctum seuum admixta polenta & cymino, & anetho, acetooq; Plin. Adipem

caprinum de renibus sublatum, miscet cum polenta furfuribus, atque adiice illic cynamonum, & anethum, & acetum, & quis portionibus, atque ex aqua decoqu, & colatum sorbitonis more dyfenterico dato sumendu, mire celeritatem subuenies, Marcellus. Helxine imponitur podagris cum caprino seu ceraq; Cypria, Plin. Scuum (capri, Albertus) cum stercore caprarum coctum & croco, ponitur (fricatur, Albertus) super podagram, vt dissoluat (leniat, Albertus) dolorem, Rasis.

Caprina medulla quarto loco postterninam, vitulinam, & taurinam laudatur apud Dioscoridem, postrema est ouilla. Laudatissima ceruina, inquit Plinus, mox vitulina, dein hircina & caprina. Vide supra in Vitulina, ubi multa de medullis carumq; viribus in genere dixi. Ad oculorum varia vitia, Caprina medulla oblinito & sanabis Gal. cap. 3. 12. Sanguis caprinus decoctus cum medulla, contra toxica venena sumitur, Plin. Idem remedium dyfentericis & hydropicis prodest, Idem. Et alibi cum ex caprino remedia quaedam docuisset, subdit, Nec abdicant simum ex melle illitum epiphoris, contraq; dolores medullam, item pulmonem leporis: vt dubitet aliquis leporinam ne an caprinam medullam accipiat: ego de caprina intelligo. Sanguis caprinus, vel medulla, vel iccur, aluum soluit, Plin. Ego contra sistere potius dixerim, cum siccandi modice & emplasticā ferè facultatem plerique, omnes medullæ habeant: Quam obrem ad dyfentericos etiam caprinæ medullæ vñus est, vt nunc dicam. Quinetiam sanguinem caprinum, aluum sistere supra dixi idem de iecore mox confirmatus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyfentericis subuenit, Plin. Sanguis caprius cum medulla hydropicis auxiliatur: efficaciorē putant hircorum, utiq; si lentisco pascantur, Plinius. Capra medulla ad oculos equi, in Hippiatricis.

Cornu caprinum dextrum in Athanasiam magnam, sic appellatam compositionem apud Io. Mesuen requiritur: item in antidotorum descriptionibus filij Serapionis & Hali, & Auicennæ. Apud Mesuen codices quida variam letationem habent, Alias de cornibus cerui. Hanc reprehendunt monachi qui nuper in Mesuen scripsierunt, quoniam apud alios authores non habetur. Io. Manardus quoq; (suis Mineruam) vituperant, qui scripsiterit superstitione dextrum potius quam sinistrum cornu sumi ipsi enim dextrum preferendum putant, sine occulta nobis ratione illud præcellat, siue quod pugnando magis exercetur: & alia multo risu excipienda nugantur. Non ignoror tamen ex cerui cornibus alios dextrorum, alios sinistrum præferre, vt suo loco dicetur. Caprarum cornu vel pilis accensis fugari sc̄pentes dicunt, cineremq; eorum potum vel illitum contraictus valere, Plinii. Puluerem de cornu caprae, & eius lac cum otigano, & cum vini cyathis tribus, à serpente morsus bibat, venenū excutiet, Sextus. Sed is confundit in unum ramedium, quod Plinius triplex fecit, de cornu, de lacte, & de caseo caprae: de cornu Plinij verbi am retuli, de reliquis quoq; mox subiungam: videntur etiam corrupta quædam in Sexto, quæ omitto, & Plinij seruandam letationem moneo. Sudores istibet cornus caprini cinis è myrtle oleo perunctus, Plin. Cornibus cerui & caprae vñis, & (si opus est) lotis vtimur ad dentium, candorem gingiuas mollitie fluidas, dyfenteriam, fluxiones in oculos, quia terguos sine regione: tamen nec dolores leniunt nec coquunt, qui frigida siccata, sylvius citans Gal. librum de simp. medic. & de compos. pharm. sec. loc. quartum. Citra mordacitatem extergit cornu cerui vñsum velut etiam caprarum, Gale. x. 10. in ocellaribus medicam. Caprini cornus vel simi cinis ex aceto illitus, sanguinem sufficit: hircini vero iecinoris dissecati sanas efficiuntur: Et cinis vtriusq; (vel cornus vel simi caprini, vt hircini iecoris per parenthesis mentio inciderit) ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus, Plin. Ad sacrum ignem. Cornu caprinum in flamma vñstulato, & crustas quæ exurgunt excuties in vas nouum, donec consumatur: deinde conteres, cum aceto scillitico, & illiniis sacrum ignem, mirificè sanabitur, Sextus. Cornu caprinum capit in firmi qui non dormit, suppositum, vigillas in somnum conuertit, Sextus. Capra cornu fuisse mixto cum oleo myrtino, capillos fluentes retinet & crescere facit, Scxt. Caprini cornus farina vel cinis, magisq; hircini, addito nitro & tamaricis semine, & butyro oleoq; prius capite raso, mire continent ita fluentem capillum. Plin. Comitialem morbum deprehendit caprini cornus, vel ceruini vñs nidor, Plinii. Si caducus verè caducus est, caprinum cornu adustum naribus si sumperit (si ante nares eius teneatur) mox cadet, Sextus. Suffimentis ad epilepticos expertis, cornu caruini & caprini, sing. 31. miscet Nicol. myrepsum cornu caprinum suffitu atq; epilepticos, vt & caprini iecinoris assati odor, ipsumq; iccur comedunt, Actius. Lethargicos excitat caprini cornus nidor, aut pilorum, Plio. Cornibus cerui & caprae vñtis maxime vtuntur, vt & nos s̄pē vñs sumus, tum ad candorem dentium, tum ad contrahendas molles gingeias, Galenus. Coruu caprae ad albedinē vñsum, dentes egrediè abstergit, & gingeias corroborat, earumq; turgentium dolorem reprimit, Auicenna item & Rasis & Albertus, qui dentes eo confricando scribunt. Cornu caprae rasum in mel mixtum, & pisatum (contusum) medicatum (ex medicina malicia natū, vt Humelbergius exponit,) ventris fluxum reprimit, Sextus. Caprino cornu suffiri vulnerum, vñtilissimum putant, Plin. Ut conceptus fiat, caprini cornu ramenta oleo inspersa peractis menstruis suffito, sicuti diximus, & locis adhuc calentibus mulier cum viro conuebat, Actius 16. 34. In vteri dolore, cornu caprae in rameta conseatum oleo subigit & in ignem missum suffito, Hippoc. lib. 2. de morb. muli. Ovula aut caprae cornu t. sumi, & ordeum tostum ac fresum oleo subigit ac suffito, Hippocrates in libro de morbis muliebris, inter medicamenta muliebria diuersa, & ita confusa, vt de multis ad cuius facultatis titulum referri debeant dubitamus. Caprae cornu, & gallam, & adipem suillum, ac redriam, suffito, Ibidem. Lotium caprinum cornu caprino inditum referuatur ad remedia quædam, vt in lotij mentione dicam. Cornu caprinum vñsum vñceribus equorum terminantibus super inspergitur, Vegetius.

Caprae vngulas ad serpentes prohibetos Palladius vñi iubet. Caprinatum vngularum cinere perunctæ ex ace-to alopecia lanantur, Dioscorides & Rasis. Albertus acetum vehemens requirit, & malignam quoq; alopeciam ita curari scribit. Quidam vngues caprarum deustos, moxq; aceto perfusos, alopecijs illinunt: Itaq; fuerit & hic cinis facultatis extenuatoria, Galen. Aesculapius vngulas vñtas cum pie & liquida teri & illini iubet. Vngularum cinis, um pice fluente capillum continet, Plin.

Talorum caprae recentium cinis dentifricio placet, & omnium ferè villaticorum quadrupedum, ne s̄pē eiusdem di antur, Plin. Puluis ad erysipela, vt eadem hora euaneat malum: capra pedem vrito cum capillis & cinerera eius in pyxidem conijciens seruato. Vñsu exigente locum vino prius madefacito, & postea puluerem insperge, Nic. Myrepsum.

Ad rumpa intestina laudant caprini capitum cum suis pilis decocti succum, Plin. Caprinum caput cum pilis decoctum & cōtritum, incisa intestina solidat, Sextus. Cum pilis suis contusum, atq; discoctum, cibōq; sumptū, rupta interioris intestina dicitur glutinare, Marcellus. Cerebrum caprae (capræ, Sextus:) magi per annulum aureum tracieū, priusquam lachrymæ detur, infantibus instillant contra comitiales, cæterosq; infantium morbos, Plin. Capra cerebrum

et cerebrum cum melle carbunculos in ventre sanat, Aesculap. Aqua quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit, misceatur cum melle & sale, & ex eo caput & corpus sero fricitur, pediculi extinguentur, Sextus. Idem remedium est ad ventris dolorem, sed & ventrem strictum soluit, & si plus biberit, purgat, Idem. Lingua exulte rationi & arteriarum prodest ius omasi gargarizatu, Plin. omasum intelligo bubulum: de illo enī lacte proximè dixerat, quanquam simul etiam de caprino.

Caprinum iecur assūm si edatur, tum ad nyctalopas accommodari aiunt, tū eos qui comitiali morbo sunt obnoxii, arguere, conuulsionemq; illis accersere. Idem potest hircinum Galenus. Papilio quoq; lucet narū luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur: Huic contrarium est iecur caprinum, Plin. Capri iecoris in assati decidua sanie, inungi lusciosos (nyctalopas) prodest: & dum coquuntur apertos oculos halitus eius vaporari, prodest in cibo tostum ad eadem, Dioscorid. & Galenus. Capras tradunt noctu non minus cernere quam interdiu: ideo si caprinū iecur vescantur, restituit vespertinam aciem his quos nyctalopas vocat, Plin. Et alibi, Et quoniam capræ noctu æquè quoq; certant, sanguine hircino sanari lusciosos putant, nyctalopas Græcis dictos: Capræ vero iecinore in vino austero decocto: Quidam inassati iocineris sanie inungunt aut felle capræ carnesq; caspifum iecoris viscus vesci, & dum cōquantur, oculos vaporari ijs præcipiunt. Id quoq; referre arbitrantur, si rutili coloris fuerint. Volunt & oculos suffiri, iocinere in ollis decocto, quidam inassato, Plinius. Dum hepar capræ cum aqua & sale decoquuntur, comprimat se oculis apertis super vaporem huius aquæ, cui visus deficit noctu, multum iuuat, Rasis. Celsus medicinae lib. 6. post multorum in oculis morborum curationes, de oculorum imbecillitate curanda sic prodit, Præter hanc imbecillitatem oculorum est, ex qua quidam interdum fatis, noctu nihil cernunt, quod in foemina bene respondentibus menstruis nō cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanguine iocinoris, maxime hircini, si minus, caprini, vbi adassum coquuntur, excepto: atq; edi quoq; ipsum iecur debet. Sext. hanc remedia ad nyctalopas capræ iecori adscribit, vide infra. De phrygiis oculorum, quidam hepar capræ mellis inscentes vngunt, Galen. eup. 2. 98 iecur assūm capræ cœliacis subuenit, magisq; etiam hirci, cum vino austero decoctum potumq; vel ex oleo myrtle umbilico impositum: Quidā verò decoquunt à tribus sextarijs aquæ ad hexeminam (al. gemimum) addita ruta, Plinius. Vini veteris feces, & iocineris caprini frustum sufficiens in ollam rude mitte, & facito ut bulliat, atq; inde iejuno cœliaco sufficenter da bibere, Marcellus. Ad colon. Iecur caprillam combustam lauigato, dataq; ex vino potu multum colicis augebatur, Alex. Trallianus. Iecur capræ aluum soluit, Plinius: sed quod listat, non soluat, constat ex eo quod cœliacis subuenit, vt iam dictum est, &c. Si pariens inflata fuerit, hepar ouillum aut caprinum, calido cinere obrutum, edendum dato meracius ad dies quatuor, & vinum bibat vetus, Hippocrates de natura mulierib.

Fel caprinum beneficiis ex mustela rustica factis contrarium est, Plinius. Felle capraturum psilothri vis efficitur, si euulis pilis tridū feruetur illitum, Plinius: vide paulo post in remedij huius sellis ad palpebras & supercilia Fel caprinum ad incipientes strumas opimè facere experimenta docuerunt: nam penitus crescere non sinentur, si eo assidue tangantur, Marcellus: apud Plinium non caprinum, sed aprinum fel strumas discutere legimus. Fel caprinum cū aluminis cinere scabiem hominis abolet, Plin. Lepræ iecur hirci calidū illitum tollit sicut elephantiasin fel caprinum, Plinius: Dioscorides hircinum fel ad elephantiasis tumores commendat. Magi felle capræ sacrificatae duntaxat illito oculis, vel sub puluino posito, somnum allici dicunt, Plinius. Ad porriginem prodest corpus ceruini cinis et vino, vtq; non tædia animalium capillis increscant: item fel caprinū cum creta cimolia & aceto, sic vt paululus capilli in arescat, Plin. Hybæ mellis succi cū felle caprino. Subueniunt oculis dira caligine pressis, Serenus. Fel quidem caprinū pluribus modis assūmunt ad oculorū remedia: cum melle, cōtra caligines, (Sex-tus caprea fel cū melle miscet aduersus caliginē. Dioscorides in eundē vsum fel sylvestris capro commendat) cū veratri candidi tertia parre, contra glaucomata: cū vino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia. & argemata: ad palpebras verò, euulso prius pilo, cū succo oloris, ita vt inunctio inarescat: contra ruptas tuniculas, cū lacte mulieris. Ad omnia autē inueterata fel efficacius putant, Plinius: Eadē omnia Sextus de capræ fella scribit, paucis verbis variantibus, vide infra. Sedat caliginē fel cū passo aut melle, Idem: caprinū intelligo, et si proprius non minatus sit lepus. Ad nyctalopā id est, nocturnam oculorum cœcitatem, iuuat fel capræ. Gal. eup. 1. 46. Felle capræ nyctalopas inungunt, vide supra in iecoris ex hoc animali remedio ad eosdem Dioscorides capræ sylvestris fel ad oculos lusciosos & varios eoru affectus commendat. Collyrium ex felle capraru syloestriū vel domesticarū, te-lam oculorū sanat, Rasis & Albert. Ad pilos inutiles & pungentes in palpebris, capræ fel cū brassicæ succo illiniūbet Archigenes apud Galenū na. n. 48. Fel caprinū palpebris vel supcilijs impositū, pilos abolet: acerrimū enim est, & forsan in alijs quoq; locis psilothru, Albertus. Domesticarū suum bile vtuntur quidam ad vlcera aurium, medicamento vtiq; non reprobō: & tu quoq; vbi: omnipotitorū nihil ad fuerit, vtitor: sunt enim innumera. Sed & pro affectus magnitudine, alia etiam atq; alia alterius animalis bilis potest congruere. Nā vbi vlcus diuturnū fuerit: multamq; saniem pusq; contineat, etiam sicciōre bilem preferes, puta ouiu, que paulò est acrior suilla. hac etiā magis caprarū, cui adfieri solum quodammodo est vrsorum & bouin: taurina valentior est, &c. Galen. Ad aurū dolorē: fel taurinū aut caprinum cū porri succo instilla Apollonius apud Galenū. Medicamentū quod recipit felli capriai & mellis ana serupulum vnum, conteres & in strigili calefacies & infundes, & lana obcludes aurem. Nil hoc medicamine potentius, neq; certius, etiam si intrinsecus cancerauerint aures, Marcellus. Seneccius serpentium vīta, cū felle caprino auribus purulen:is instillatur, vt in Seneccute serpentium dicam ex Plinio. Auriū vīta sanantur tritis porri folijs cū felle caprino, vel pari mensura mulsi, Plin. Aurium vītis medetur fel caprinum cum rosaceo tepido, aut porri succo: aut si sint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris, Plin. Caprinum fel cum pari potionē mellis ad carbones decocti mixtum tepidum in aurem instillato ad grauem auditū & surditatem, Galenus eup. 3. 33. Quorū auditus hebes est, ex felle caprino, formicaru ouis, melle & chelidonio mixtum medicamen auribus instillent, Innominate. Ad corrossas gingivias, Capræ fel cū melle aut migellam ibidem cū melle illinito, Gal. eup. 3. 11. Anginæ prodest caprinū fel cū melle, Plin. Caprinum fel, vel taurinū, melle permixtū, & extrinsecus faucibus adpositum, vel pro vnguine inductū anginas efficaciter sanat, Marcellus. Ad ceruicū tumores sedandos, ouoru vītelli cocti cū adipe anserina illinūtur, felle caprino equis ponderib. permixto, atq; inde ceruices fricātur, Marcell. Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis modico aliqui & nitru & aqua adiecissee malunt, aluum soluit, Plinius: subdi tū pastillo intelligo: quod mox etiam de felle taurino dicit cū absinthio trito: Simile remediū Sextus ex felle capræ describit, vt in Caprea dicā. Ad lumbricos egerēdos felle caprino madefactā latā umbilico adpone, Mar-

cellus. Ani vitia & condylomata felle caprino peruncta, sanari certissime constat, Marcellus. Fel caprinum per se condylomatis sedis medetur, Plinius si bene memini. Cum melle veretri doloribus ulceribusq; illitum prodest. Marcel. Languidus antiquo purgatur penis Iaccho, Ac super illinitur fœcundæ felle capellæ, Serenus. Capratum fel callum vularum emollit inspersum, & à purgatione conceptus facit. Probatum remedium est felle caprino, non manu, sed pinna, pedes perunctos confestim dolore releuari, Marcel.

Capra hirciū liene affo, cceliacis vtuntur, Plinius. Sextus torminosis capreæ lienem bibendum commendat. Genuinum capreæ ster cori commisscas, & factum quasi malagma, femora perunge, mirè sanat femorum dolorem, Sextus: Per genuinum (inquit Humelbergius) aut testiculos, aut naturam, aut tale quid intelligendum putamus, sicuti de patella cerui etiam diximus.

Qui virinam tenere non poterit, capreæ (April potius. Vide in Apro G.) vesicam comburat, & cincrem eius ex aqua cum vini potionē bibat, Marcellus. Vesicam caprinam aut ouillam vstam, ex posca bibendam præbeto his qui se somno permingunt, Gal. 2. 27.

Capra secunda ex vino pota mulierum secundas ejciet, Sext. Membrana caprarum in qua partus æditus, inueterata potuq; sumpta in vino, secundas pellit, Plin.

De lacte caprino vide quædam supra cap 6. Scio Damocrateum medicum in valetudine Considiae M. Seruili consularis filia, omnem curationem austera recusantis, diu efficaciter vsum laetæ caprarum, quas lentisco paſcebat, Plin. Cancri fluviales triti potiū, ex aqua recentes, seu cinere adseruato, cōtra venena omnia profunt, priuatim contra scorpionum ictus cum laetæ alfinino: vel si non sit, caprino, vel quoconque: addi & vinum oportet, Plinius. Absyrtus idem ferè medicamen ad cephalalgiam in equis commendat, vt dicam paulo inferius. Caprinū lac contra cantharides remedio est, Plinius & Sext. & contra ephemeron, potum cum taminia sua, Plin. Si quis hyoscyamum gustarit, laetæ capellæ Exhausto, rabidos poterit muicere furores, Serenus. Lactis (caprini) haustus cum sua taminia, contra ictus serpentium valet, Plin. Capreæ lac quod primum mulgetur leuiores facit accessiones in quartanis, si illud editur aut ex dulci bibatur, Sext. Magorum quidam simi hirundinum drachinam vnam in lactis caprini vel ouilli vel passi cyathis tribus aduersus quartanas ante accessiones dant, Plin. Agnis febricitantibus multi laetæ caprino medentur quod pet corniculum infunditur faucibus, Columella. Aliceæ vsum ad synctexes ex ouillo aut caprino laetæ, in ouillo dicam ex Plinio. Fel hermacei psilothrum est, vtq; mixto cerebro vespertilionis, & laetæ caprino: (legendum canino) item perse cinis cum laetæ, Plin. Vetricæ farina è laetæ caprino pota sanguinem ex hubere fluentem sistit, Plin. Sacerignis morbus ouium insanabilis penè ad omnē tactum excandescit, sola tamen ea fomenta nō aspernatur laetæ caprini: quod infusum tantu valet, vt blandiatur igneam fæuitiam, differens magis occidionem gregis quam prohibens, Columella. Frigidam vstionem nostrates vocant, in vulneribus & vleeribus quibusdam periculosem symptomam, cum locus tanquam vstus nigrescere & sensum amittere incipit, & caro ipfa resoluta ac decidere, ex putrilagine ni fallor, sphacelum aut gangrenam dicas: huic aliqui occurunt, silicis maioris radice in laetæ caprino decocta & imposita calida: Alij anthemidis flores cum farina tritici in laetæ caprino coquunt & imponunt. Lac capriuum potum pruriginē & morsus sanat, Aesculap. Si quid in membris alicuius articulum deciderit, vnde vel dolor vehemens oriatur, vell ligamenta læsa hinc morem remittant (quem nostri vocant das glidvasser) quod magnutum dolore tum periculo fit, lini semen in laetæ caprino decoques & impones, Aut bor obscurus, Laetæ caprino lentes tolli tradunt, Plin. Lac caprinum incoctum, sed non adulteratum aut vitiatum, recte alopecijs infribatur, mirum est, Marcel. Contra psilothrum lac caprinum bibitur, Galen. lib. 2. de antidotis. Vt splendida fiat facies, bonum est ouillo aut caprino laetæ faciem lauare, Funerius. Cancros fluiatiiles septem contritos misce sextario laetæ caprini, & olei cyatho: diligenter percolatum equo ex capite dolenti per os infunde, Absyrtus: Simile paulo ante recitau ex Plinio aduersus venena. Philistion opisthotonicis brassicæ succum ex laetæ caprino cum sale & melle bibendum censem, Plin. Dextro oculo chamæontis, si viuenti eruantur, albugines oculorum cum laetæ caprino tolli, Democritus narrat, Plin. Fel tauri sanat purulentas aures, & in his erupta, cum caprino humanœ laetæ instillatum, Dioscor. Purulentæ & obtusæ auriculae & dolorem tolles, & auditum confirmatissimum reddes, si prius eluas eam lasere cum recenti caprino aut mulieris laetæ permixto, deinde instilles tepidum fel taurinum cum oleo cedrino & quis portionibus mixto, Marcel. Idem remedium alibi etiam describit ab initio capit is noni. Laetæ caprino perunæ gingivæ, faciles dentitiones faciunt, Plin. Infantibus dentientibus, Aut leporis (cerebrum) niueum bibitur cum laetæ caprino, Terentius. Efficax habetur caprino laetæ colludentes, vel felle taurino, Idem. Dentes mobiles sibi colluendi sunt laetæ caprino, Sext. Caprino laetæ recenti, sicut mulsum fuerit, os assidue collutum, laborantes ex iactu dentes confirmat, Marcell. Laetæ bubulo aut caprino tonsilla & arteria exulcerate leuantur: Gargarizatur tepidum, vt est expressum, aut calefactum. Caprinum vtilius, cum malua decoctum & sale exiguo, Plinius & Marcellus. Aesculapius artericum habet, pro eo cui læsa sit arteria: arteriacum malum, quanquam & arthriticis lac schiston caprinum datur, vt mox dicemus. Lac caprinum, vel bubulum, vel ouillum, recens mulsum dum calet, vel etiam calefactu gargarizatum, tonsillarum dolores & tumores cito sedat, Marcellus. Pectoris doloribus decoctum in laetæ caprino prodest nasturtij semen, Plin. Maximè perpurgat lac equinum, tum afarinum, deinde bubulum, tum caprinum, Varro. Caprini laetæ potus cum sale & melle aluum soluit, Plin. Purgatorium efficax, quod nec stomachum vexat, nec caput grauat, & bilem deducit: laetæ caprini sextarium, salis ammoniaci vncias duas, mēcis optimi vnciam vnam, in vnum omnia diu contrita & permixta ieiuno potui dantur: sed post potionem diu inambulare debet, vt ipsa potio melius motu corporis prospicit, Marcellus. Mulier grauidæ pituitosæ & caput dolenti, & aliâs atq; aliâs febrenti, dare oportet pharmacum quod pituitam dicit, & lac caprinum coctum cum melle miscere, Hippocrates in libro de morbis mulierib. Medici speciem vnam addidere laetæ generibus, quod schiston appellauerit: id fit hoc modo: Fictili nouo feruet, caprinum maximè, ramisq; ficolneis recentibus miscetur, additis totidē cyathis mulsi (aceti mulsi, Dioscor.) quot sint hemina laetæ. Cum feruet, ne circumfundatur præstat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus, ita se quid fundatur. Ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur, & discedit ferū à laetæ. Quidam & ipsum serum iam multo potentissimum, decoquunt ad tertias parres, & sub dio refrigerant. Bibitur autem efficacissime heminis per interualla singulis diebus, quinis (singulis usque ad quinas, Dioscor.) melius à potu gestari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis in lepris, elephantiasi, articularibus morbis. Hepaticus quidam morbus est pluritidi non vissimilis, quod ad dolentes loeos, &c. In hoc ægeo bibat caprinum lac tercia parte mells ammixta, Hippocrates lib. de internis affectionibus. Stomacho medentur, semina mathri factæ cum

cum lacte capella, Serenus. Intestinorum vitijs magnopere prōdest lactis caprini potus decoctus cum malua, exiguo sale addito & si coagulum addatur: maioribus emolumentis sicut Plinius. Lac caprinum ex coagulo temperabis, & dum teperet, antequam penitus constringatur, dysenterico bibendum dabis, cito remediabitur, Marcel. Lactis caprini statim mulsi grandi potionis additur de coagulo hædino frustum, quantum auctellana grandis est: quod digitis, medicinali & pollici sublatum vel missum, ijsdem digitis contemperatur, & datur laboranti dysenterico dum adhuc calet lac, antequam coagulo stringatur, per triduum. Hæc potio ieuno dabitur contra oricntē bibenda, Marcel. Lac caprinum feruens, adiecto potente quantum satis sit, cum fuerit quasi tenuis pulticula, dysenterico bibendum dabis, Marcel. Lac caprinum ad dimidiās partes decoctum, dysentericis & celiacis datū, Plin. Si terminosi vel cœliaci propter frequentes desurrectiones viribus deficientur, dandum erit cīs ius gallinæ pinguis excocte cum butyro, vel lac caprinum aut ouillum tepidum per se, vel etiam decoctum cum butyro, Marcel. Iniectione ad dysenteriam, Amyli viencias tres in laetis caprini cocti pro modo quantuū visum fuerit, adiicies, & ita iniectionem facies, Marcellus. Alui exulceratos fluores & tenesmos, ouillum bubulūmū aut caprinum lac sūtit, ignitis calculis decoctum, Diſcor. Post clysteris vsum, si quidem sterorum multitudine in eaco intestino sit: sin minus, post fomenta pectini inguinibusq; admota, exhibendum est lac caprinum recens mulctum: heinā mensura, nequaquam minus: verum non aceruatim, sed ligillatim partitum. Sequenti deinde die lac ipsum ad dimidiū decoquatur ablato eo quod in decoctione concretum supersitat, atq; ita exhibeat, Aetius in cura tñ nefini. Idem alibi docet quo pecto lac cum calculis fluvialibus ignitis siue bubulūm siue caprinum, in biliosis alui fluxionibus, & celiacorum alibi, parare conueniat, vt in bubuli laetis mentione supra exposui. Panicum sūtit alium in laete caprino decoctum, & bis die haustum: sic prōdest & ad termina, Plin. Panis antiquus ex lacte caprino decoctus, & more sorbitonis ventris fluxu laboranti bis ad diem datus, cito succurret, Marcel. Satui siferis priuatum succus cum lacte caprino potus, sūtit alium, Plin. Caprino laete lenientur, post bidui in diem tertia die edera pastis capris, per triduum poto sine alio cibo, Plin. Utilissimum leniōsos hoc remedium est. Caprae laetares abstinentur à cibo per triduum, tercia die hedera tantummodo saturantur, & mulgentur antequam bibant: si ex eo laete sextario, tres per triduum calidos statim quomodo mulsi fuerint ieunus leniosus accepit, ita vt nullos alios cibos illo triduo manducet, potenter sanabitur, Marcellus. Qui cotidie ieunus serum caprinum, sed earum capellarum quæ hedera pascuntur, biberit, splene consumpto erit, Marcel. Lac caprinum semicoctum, si capra tantummodo hedera pascantur, infantibus leniōsis datur, Marcel. E caprino laete adiecto coagulo, vt solet caseus fieri, portus detur hydropticis, elab. antur, Sext. Remediū ad colicam ex laete caprino calido in bubula vesica vētri admoto, supra descripsiōnē Boue: hic illud addam, aliquos non in vesicam lac infundere, sed spongiam eo grauidam imponere, & insuper vas ligneum, quo lac minus defluat. Lac caprinum potum lumbricos necat, Aesculap. Passi Cretici cyathos tres, laetis caprini tūdem, seminis cucumeris grana triginta tria, optimè trita simul una potionē qui biberit, absoluetur renium dolore, Marcel. Anatolius equis sanguinem per vrinam excernentibus, laetis caprini cotylam cum amyli ea mensura, quæ tribus ouis par effet, & olei vincijs tribus, omnia mixta per cornu infundi iubet: Pelagonius lac caprinum amyllum, & oua tria, & succum perdicij herbæ commiscet. Vettonica farina è laete caprino pota, sanguinem ex habere si ientem sūtit, Plin. Medicamenta quadam ad Venerem incitantia medici ex capriō laete propinat, Marcel. Herbae quam orchin vocant radicem alteram, quæ mollior & inferior est, in laete caprino viri in Thessalia bibant ad stimulandos coitus, duriorem vero ad inhibendos, Plin. Ad eos quibus semen fluit, & non potentibus, & aquosum est, vnde efficit vt foemina non concipiat: Caprinum lac cum melle potum, remedium est & valde optimum vt concipiat, Sext. Si sedis musculus promineat, & rimas patiatur, caprinum lac calefactum illinito, Innominate. Is cuius oues ægrotant, sumat lac caprinum ac cum vino misceat detq; illis bibendum. Incertus. Agnis febricitantibus vel ægritudine alia affectis multi lacte caprino mendentur, quod per corniculum infundatur faucibus, Columella.

Caprinus caseus recens, his qui viscum biberint, remedio est, Plin. Ad reliquos (præter canis rabidi) bestiarū morsus, caprinum caseum siccum cum origano imponunt, & bibiubent, Plin. Et alibi, Caseum caprinum cum origano impositum, contra ictus serpentium valere tradunt. Ad cunctos autem morsus ictusq; minorum, Caseus aptus erit simæ de laete capelli: cumq; hoc absumi debet originus herba, Serenus. Siccus ex aceto ac melle purgat vlcera, Plinius. Contra quartanam datur caseus caprinus recens cum melle diligenter sero expresso, Plin. Impositus caseus caprinus omnes panctiones & dolores reprimit, Aesculap. Mollis, id est recens, cum melle subætus impositusq; & panno desuper tectus aut linteo, suggillationes liuore: q; celeriter absterget, Marcellus. Caseus caprinus siccus cum porro igni sacro illinitur, Plin. Siccus ex melle & aceto in balneis, oleo remoto, papulis nigris illinitur, Idem. Recens coagulatus supra oculos positus dolores cito lenit, Marcellus. Ad ferores vel punitionem oculorum, capitis & pedum dolorem: Caseus caprinus recens oculis suporpositus mire subuenit: Item simili modo capiti dolenti superpone: Sic & pedum dolorem medicare, Sextus. Caseo caprino molli imposito ex aqua calida epiphora sedantur: si tumor sit, ex melle vtrunq; vero sero calido fouendum, Plinius. Ad veretri dolorem, caseum caprinum & mel pari pondere in pulsario si cili coque, & bis ad diem impone sed ante vino vetere locum qui curandus est, eluas, Marcel. Genitalium carbunculis caseus caprinus tritus & impositus medetur, Plin. Si mulier cibos auersans, vtero doleat, & febris ipsam ac rigor corripiat, pepli albi quintam dimidiq; chœnicis partem, & seminis vrtice tantundem, & casei caprini tasi dimidiā chœnicem, simul cum vino veterē mollito, deinde cocta sorbenda dato, Hippocrates in libro de morbis mulieb. Et paulo post: Si ex partu alui profluuo corripiat, bibat vuam passam nigrā, & punici dulcis malicorium, & internum nucleum, & coagulum hædi: hec vino nigro diluta, & caseo caprino ac polenta triticea infpersis, bibenda dato. Et alibi in eodem libro, si quid in vteris computruerit, item si sanguis & pus exeat caseum caprinum vel deraſum assatumq; vel simpliciter, cū æquali parte polenta miscet, & in vino ieunæ propinat.

Omnium creberrimè utimur caprino stercore. Græci στρεψης (fœm. genere) propriè nominant, digerentis & acris facultatis: adeo vt & induratis scirrhorum in modum tumoribus congruat, non tantum lenis, sed etiam aliarum partium. Vtū tenuioris effentia quidem, verum haud manifestè redditur acris: quam obrem sanè ad alopecias congruit, & omnia adeo quæ extergentia medicamenta desyderant, vt lepras, psoras, lichenas, & id genus alia. Miscerunt & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas & bubonas diuturniores. Est enim vis eius tum vstū tum non vstū, abstersoria, & digerens: nec eam parvū habet digerendi potentiam. Verum pro pastu vario nonnulli habuerit differentiæ: non tam tantum, quantum stercus humanum. Ne-

dicus quispiam ex ijs qui in agris & vicis medicinam exercent, utebatur hoc fimo ex aceto ad viperarum mortus, & multo sanè etiam magis aliarum bestiarum: ac profecto ex ijs complures seruauit. Et hic ipse quoq; medicus ad auriginem potandas ipsas sprathos ex vino præbuit, & ad profluuum muliebre cū thure appoluit. Quæ omnia sane optimus medicus ignorare non debet: ceterum potiora eligere, potissimum ad urbanoꝝ & honoratos viros, Hæc omnia Galenus lib. io. de facult. simplicium cap. 22. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohobet, maximè puellas, Plinius. In aceto decoctum imponitur serpentium mortibus, Dioscor. Et alibi, Cum vino studioſe impositum viperarum mortibus auxiliatur. Fimum caprarum in aceto decoctum & illitum in iectus serpentium valere dicunt, placet & recentis cinis in vino: Atq; in totum difficultius se recolligentes à serpentium iecti, in caprilibus optimè conualeſcent. Qui efficacius volunt incedi occisa capra alium difficultam, cum fimo intus reporto statim illigitur Plin. Percussis à scorpone fimum caprae efficacius cum aceto decoctum auxiliatur, Plin. Ad canis rabidi mortsum laudant caprae fimum ex vino illitum aut melle, Plin. Ad mortus venenatos stercus caprinum cum aceto impositum, Aetius. Sanguinis impetus ex aceto cohibet, Dioscor. Caprini fimi cinis ex aceto illitus Plinius: vide superius in Cornu caprini mentione ad eundem vsum. Caprinum stercus impositum non patitur consurgere tumorem, Sext. Farina hordei cum stercore bouis vel caprae cocta, ad omnem tumorem valet, Author obscurus. Stercus caprinum cum melle mixtum, sanat luxos, & tumores discutit, & non patitur iterum consurgere, Sextus Luxos intellige luxatos, vt inferius dicam ex Plinio. Fimum caprinum ex aceto decoctum strumas discutit, Plinius. Fimum caprinum ad bubones diurnos usurpari, ex Galeno iam dixi. Fit etiam ad tardantes rupturas, in suppurationibus pectoris utile cataplasma ex solo stercore caprino, quod & collectionem maturat & discutit, Aetius. Ad mammarium mulierum tumorem, caprinum stercus aridum ex vino meraco imponito, inflammationem enim digerit, Galen eup. 3. 284. Ad genas oculorum crasas, callosas, rubras, glabras, R. muscendas & caprarum stercora vsta pari mensura, cineris calami græci duplum, cum melle Attico illine. Idem 22. vñ. 48. ex Archigene. Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in vino vel aceto decoctum, illinitur in his quæ rumpore opus est, Plin. In aceto decoctum imponitur, vlecribus quæ serpentum, igni sacro, parotidibus, Dioscor. Ex aceto subferuefactum & illitum, sanat vlcera quæ serpentum, Plinius. Et alibi, Manantia verendorum vlcera sanat seu caprinum cum melle rubiq; succo: vel si serpentum, fimum etiam prodest cum melle dicunt, aut cum aceto. Prodest ad lepras, psoras lichenes, & id genus alia, vt paulè ante ex Galeno dixi. Cum melle mixtum & appositum sanat cancerosos, Sextus. Cum melle commixtum & superpositum, carbunculos qui in ventre nascuntur, discutit, Idem. Fimus caprinus in aceto feruefactus & subactus imponitur, quo omnia crurum & tibiarum vlcera purgantur & persanantur, butyro bubulo cum oleo cyprino aut laurino postmodem addito, Marcellus. Spinae. similia corpori ex rahnunt excrementis caprae ex vino, Plinius: apud Sextum capri non caprae legitur, his 30 verbis, Stercus capri ex vino conspersum impositumq; quod inhæredit, extrahet & senabit. Medicus quidam medicamentorum peritus in Mysia Helleponsi, vlcera ambusta ad cicatricem ducebatur ouium stercus cerato roſaceo commiscens, (hoc & Diſcor. de ouillo scribis:) sed & per stercus caprinum combustum similiter curabat, parum eius multis numeris maiori cerati (rosacei) moli admiscens, Galenus. Græcum exemplar nostrum habet, Koi pē̄m: Αλφαρινον νεκαριενον δυοιων ε̄δερα πατεριδες: id est nomen excrementi, interpres legit, Αλφαρινον νεκαριενον δυοιων ε̄δερα πατεριδες, u. γνης & ταυτης, non ταῦτα: si & articulum addas, κέντε vox omitti potest vt proxime in precedentibus posita. Sed considerandum estan recte legatur κεκαριενον, vt nihil hæc mutandum sit præter & articulum addendum: sensus crit Quinetiam caprillo fimo homines ambustos similiter curabat, &c. Nā Plinius quoq; caprarum fimum (simpliciter, non vstum) ambusta sine cicatrice sanare dici, scribit. Aggregator etiā ex Anicenna citat, caprae stercus cum aceto, vel cerato rosaceo, ambustis auxiliari. Deinde cum ouillo stercore non vsto vsum sit ille medicus, de quo Galenus scribit, quod minus acrimonie quam caprinum habet, caprinum in eundē vsum vississe non est verisimile. Quanquam si vsti quoq; huius fimi cum acrimonie ex igne nihil assumat, ex Galeno supra dictum est modicum copioso cerato aliquis misceat, idoneum ambustis medicamen reddet. Scio & alia quædam (vt pilos, testas purpurarum, & coria) in hunc vsum vri solita. Proinde rem in medio relinquo, vt quisq; pro arbitrio legat & sentiat. Luxatis fimum caprinum cum melle illinitur, Plinius. Luxos & tumores discutit cum melle, & non patitur iterum consurgere, Sextus. Costis fractis laudatur vinice. aprinum fimum ex vino vetero, appetit, extrahit, persanat, Plinius. Nervorum doloribus fimum caprinum decoctum in aceto cū melle, vtilissimum putant, vel putrescente neruo, Plinius. Melle mixtum impositumq; supputatos neruos expurgat & ad sanitatem vñq; perducit, Marcellus. Cum acerrimo aceto mixtum morbum articulorum sanat. Sextus: In dulci potum, Idē 50 vt Aggregator citat. Cum polenta & aceto in corporibus duris, vt rusticorum, Galenus vt Aggregator citat. Cum melle mixtum parotides mirè sanat: item articuli cum codem peruncti, sanantur, Sextus. Caprae itidem de paſta fimus ad podagram, Aretæus. Cum aceto mixtum & superlinitum neruo utrūm contractionem sanat & confirmat, Idem. Cum aceto coctum & subactum, atq; ad crassitudinem mellis impositum. articulorum contractiones relaxat, & tremulis prodest, Marcellus. Cum melle in aceto decoctum articulorum attritis prodest, Plinius. Ad strumas facit fimum caprinum aut bibulum elixum, Nic. myrepis. Stercus caprinum valde siccum est, & ideo necat fistulam. Arnoldus Emplastrum de stercore caprino & farina fabarum cū ſapo, vino & lixiuio barbito loris confectum pro desiccatione fistularum plurimum iuasile perceperimus, Io. de Vigo.

Medetur alopecijs exustum, & cum aceto aut oxymelite (melle, Albertus) illitum. Dioscorides & Rassis: meminit etiam Galenus, vt supra retuli. Capri fimo cum melle alopecias explcri tradunt, Plinius. Paulus Aeg. vbi de alopecia scribit, tum capri fimo cum ouillo ad eam excremento vtitur. Septem pilulas stercoris caprini ex aceto tere, & fronti insine contra capitum dolorem, Marcellus. Caprinum stercus ex aceto & oleo rosaceo terito, fronti illinitio & fasia deligato, idq; mane & vesperi, sic laboratrem in capite sanitati restitues, Gal. eup. 21. Cervicis dolor instexi ilis quem opifhotonon Græci vocant, levatur bulbo trito cū fimo caprae cervici illito. Plinius & Marcel. Stercus caprinum fimo (vino forte) conspersum, tritumq; & impositu oculis, atq; obligatu omnem dolorē tumoremq; detergit, Marcel. Nec abdicanthinum ex melle illitum epiphoris (oculoru.) Plin. Contra parotides in acero decoctum imponitur, Dioscorides: meminit etiam Galenus vt supra dictum est. Parotidibus prodest vrina caprae calefacta in instillata auribus fimumq; eiusdem cum axungia illitum, Plin. Cum melle cominxitum parotidas mire sanat Sextus. Caprinum stercus cum melle & liquida pice illitum angina laborantibus summe prodest. Gal. eup. 2. 71. Ad idem, Caprinum stercus cum melle gargarizato, Idē. Baccas caprinas aridasterat, & ex vino ge- 70 neroso

nero so bibat quem tussis malè habet: pituita statim reiecta sanabitur, Innominate. Fimū capraruū, præsertim
 in montibus degentium, potum in vino (per se, vel cum aromatibus, in euporistis Diōscoridis) regium morbum
 emendat, Diōscorides. Medicus quidam in agris aduersus aurigine mō potandas ex vino præhebat caprinā spyrathos,
 Galenus. Illinunt & ventre in cœliacis fimo cum melle decocto, Plinius. Caprinū stercus pro somento im-
 positum, colicis prodesse dicimus Sextus. Stercus caprinū recens in aquā remissum colatumq; cum mulsi co-
 tylistibus, & piperis contriti granis sexaginta, in tres potionēs diuisum per tridū datur: ita vt prius corpus eius
 colici, cuius potio danda est, acopo perungatur, vt perfrições omnes coacto sudore discedant, miro remedio sa-
 nabitur Marcellus. Cataplasmatiſ pro reccore indurato ab initio Archigenes apud Actium stercus caprinū mi-
 scet. Ad splenit duritiem, optimè facit stercus caprinū cum farina hordeacea exposta cataplasmatiſ impositum
 Actius. Ad induratos lienis tumores medici non pauci creberimè caprinū stercus applicant, Galenus: Et rur-
 sus, Ad aquam intercutem, & ad splenicos, variè caprino stercore vt mirū. Ad hydropicos: Caprinū stercus in vri-
 na pueri impubis venenis expertis, vel ipsius capræ vrina coctum, ad strigmenticiam spissitudinē redigit ac im-
 ponito. Egregiè ipsum per aluum purgat Archigenes apud Galenū Vnguentum è stercore caprino (montano)
 vocatum spongion, hydropticis efficax, apud Myrepsum num. 35. Anglū quidam retulit mihi utile esse hydropticis
 ad tumorem reprimendū cùm in cruribus tum in ventre & alibi, cataplasma ex ramentis corianorium (pel-
 lium) in acetō coctis cùm stercore caprino. Ad hydropicos, Fimū caprilli siccilibras duas coctas in oxyciato vt ma-
 lagina imponito, Galen. eup. i. 108. Aridum tritum adiecto melle potui datū ex aqua calida, mire producit (edu-
 cit) tineaſ Marcellus. Calculos expellit fimo caprarū in mulso, efficacius sylvestrium, Plinius. Utile ischia-
 dici vſtione hunc in modum accipiunt: In eo interſtitio vbi pollex brachiali cōmittitur, caua veluti lacuna sub-
 fidet, in qua lana oleo imbuta subſternitur, deinde ſigillatim feruentes ſtercoris caprini pilulae imponuntur, dum
 vapor per brachium ad coxam ſentiat peruenire, & coxendicis dolore mitigare: aduſio id genus Arabica ap-
 pellatur, Diōscorides. Ego canam illam lacunam in ipso brachiali, interno eius latere, nempe ſub pollice reperio:
 quæ tamen non ſemper appetit: manū verò ita tenenti, vt digitus minimus inſimo loco ſit, pollex supremo,
 idemq; ſurſum & retro tendatur, omnino conſpicuat inter duos neſtos, figura proſuſis idonea quæ baccam re-
 cipiat caprinam. Hæc admonere volui, quoniam interpretes non ſatis conueniunt & Diōſcotidis textus Græcus
 vel mutulus eſt, vel certe obscurus, his verbis, Επὶ τῷ μεταξύ μέρῃ δὲ ἀντίχειᾳ, σωεγγίζοντες καρπόν, κεῖλον. &c. nam
 vbiq; μεταξύ, id eſt medium vel interſtitium fuerit, duo extrema nominari debet. Conſpicuit ſanè lacuna ista
 è parte vel ſciflura quæ inter pollicem & reliquam manū (vel indicē: ſic enim forte appellare licet vnumquenq;
 digitum, vt ſimil pars omnis in metacarpio ei ſubiecta attribuatur:) interiacet, ad carpū vſque recta deſcendentis.
 Plinius forte hac apud Græcos locutione non intellecta ſimplicerat cauam manū reddidit, vbi idem remedium
 deſcribit his verbis: Afferunt & magi ſua commenta. Primum omniū rabiem hircorum, ſi mulceatur barba, mi-
 tigari. Eadem præcifa non abire eos in alienum gregem. Huic admifcent (ſenſuſ videtur, huic commēto alterum
 admifcent: neque enim fimo barba miseri intellexerim) fimo caprinū, & ſubditio lincto vñcto caua ma-
 nu, quantum pati poſſit feruens, ſuſtineri iubent ita vt ſi laua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fit, aut
 è contrario, Fimū quoque ad eum vſum acuſare punctis tolli iubent. Modus curationis eſt, donec vapor ad
 lumbos ſentiat peruenire. Poſtea vero manū porro tuſo illinū: item lumbos ipſo fimo cum melle: ſuadentq;
 in eodem dolore & teſtes leporis deuorari, Hæc Plinius. Simile remedium ideiſ author alibi docet, in quo plus
 rationis (vt Maſcello Verg. etiam vſdetur) minus ſuperſtitionis eſt: Ischiadicis, inquit, vri ſub pollicibus pedum
 (Aggregator legit, ſub poplite) fimo caprarū feruente vtiliſſimè tradunt. Arabica illa (inquit Marcellus Verg.)
 apud Diōſcoridem vſtio, noſtra etate, quod audierim, in nullo vſu eſt. Plutarchus quidem in commentario
 Cur ferò ſcelerati à numine puniantur, in vſu eam fuſſe vſtione ijs verbis teſtaſtur. Καὶ γένοις δὲ φάσκων ἀδηνε-
 εῖναι τὸ ιχθὺον πνοῦνταν καλεῖν τὸ αὐτίκεα: Quod eſt, Ridiculus præterea eſt, dicens iniustum eſſe medicum, qui in
 coxendicis dolore pollicem vrat. Coxendicis dolor per femora, genua, tibiaſq; ad inſimos talos pertinet, quod in
 ſuperiore hominis parte non fit: quamobrem plus rationis eſt videtur cur pedum pars potius quā manuum
 vrat. Præterea qui aptiorem coxendicum vſtione docuerunt, Hippocrates, Paulus Aegineta, alijq; Græco-
 rum medici, aliter vri in eo malo hominem voluerunt. Hæc ſolum habui de hac vſtione dicenda, nec plura apud
 authores reperio: vt neque cur Arabica diceretur: coniſcio tamen à gente nomen inueniunt, quoniam Arabes ſic
 coxendices vrent. Non diſſimilis vſtione his ea eſt, qua in gente noſtra circa quadragenitum à partu diem
 infantes, candente ferramento, ab alijs in mo occipitio, ab alijs in interſcalpio (interſcapilio malim) ab alijs ſub
 poſteriori humero paſſim vruntur: vulgoq; creditur, ſine ea vſtione non poſſe feliciter primæ illius etatis per-
 culia infantes euadere. Hæc ferè Marcellus. Mihi quidem hæc infantium vſtio nulla ex patte cum Arabica confe-
 renda videtur, cum præſeruandi gratia & ferro ſiat, illa curandi & ſine ferro, &c. His iam perſcriptis Aētium
 adiui, qui lib. 12. Cap. 3. ex Archigenē & Antyllo multa ſuper hac re adfert digna memoratu, & Diōſcoridis etiam
 verba repetit, quæ ex Cornarij interpretatione nonnihil ab excuſis Diōſcoridis codicibus variare video: Sed
 quoniam codice Aētij Græco deſtitutor, Cornarij translatione vtar in ijs, vt digna ſunt, reſenſendis. Veteres (in-
 quid Archigenes) etiam vſtione in ischiadicis viſi ſunt, alij aliter, &c. Quidam ad propinquæ cruri affecto manus
 locum inter naugnum digitum & indicem medium, circa infernum magni digiti ſue pollicis articulum, capri-
 num ſtercus feruens per forcipem imponunt, ſtercoraque permuntant, donec ſenſus vſtione ad locum affectum
 perferatur. Diōſcorides hanc rem ita tradit, Caprinū, inquit, ſtercus ferueſacito, & extenso magnō manus di-
 gitio, cauam locum circa inferni eiusdem articuli finem nota, &c. vt ſuperius recitaui. Antyllus autem, nos (in-
 quid) etiam huiusmodi vrendi modo vtimur: ſtercus caprinū ſiccum ferueſacimus, eoq; ventrem magni digi-
 ti affecti pedis perurimus paulo in fra vnguem, vſque ad os ipſum vſtione penetrante. Hæc ipſa vſtio extremas co-
 xendicū affectiones, & quæ nullis alijs præſidijs cedunt, diſſoluit. Cæterum poſt vſtiones porri folia cum ſale
 triſta imponito &c. Fimū capræ cum farina hordei & aceto impositum, maximē in duris & rusti oculum corpo-
 ribus, remedium eſt ischiadiſ, Serapio citans Galenum, Aggregator. Fimū caprinū cum axungia (σὺν ὅξυγγίᾳ,
 id eſt adipe vel axungia: Hermolaus oxycrato legit, id eſt poſca, Marcellus Verg.) impositū, his qui podagra ten-
 tantur, auxilio eſt, Diōſcorides. Cum fimo capræ & croco impositus adeps hircinus, podagrī ſi auxiliatur, Idem
 vt alicubi citatum reperi. Seuum capri cum fimo caprarū coctum, & croco, podagrī impositum dolorem ſolu-
 uit, Rasis. Albertus crocum omittit, Podagrī medetur taurinū ſeum, &c. alij hircinū præferunt ſeuniū,
 cum fimo capræ, & croco ſinapiue, cum caulibus edere tritis, ac perdiſio vel flore cucumbris ſylvestris: Magni-
 ficant

ficant alij simi caprini cinerem cum axungia, Plinius. Fimur caprinum cum aromate aliquo (cum spica nardi, vetus translatio) haustum, menses cit, & partus euocat: tritum in tarinam, & impositum lanis cum thure, foeminarum profluuiu silit, ceterosq; sanguinis impetus ex aceto cohibet, Diocorides. Stercoris caprini pilulas, & leporis pilos, pinguedine phoca subacta suffito: Aliud, Stercus caprinum & pulmonem phocæ ac cedi rameta suffito, Hippocrates in libro de natura muliebri, inter diuersa uterorum remedia mensibus praecipue & secundis pellendis. Medicus quidam in agris simum caprinum ad profluuium muliebre sistendū cum thure apponebat, Galenus. Profluuium quamuis immensum vrina caprae pota fisti obstetrices promittunt, & si simum illinatur, Plinius. Si equus vngulam pertuderit, ouillum stercus cum aceto permiscebis & impones: quamuis alij caprinū efficacius credunt. Vegetus. Malus arbor quæ iam vermes habet curabitur caprino stercore cum vrina humana radicibus affuso, Anatolius in Geopon.

Vrina caprarum cum aceto scillitico hausta contra iectus serpentium valet. Plinius. Panos & apostemata (impetus & suppurationes) in quacunq; parte discutit: vt suum etiam in lana imposta, Plinius. Dolorem ceruicum inflexibilem, opisthotonon vocant, leuat vrina caprae auribus infusa, aut simum cum bulbis illitum (bulbo trito cum simo caprae ceruici illito, Marcellus:) Plinius. Opisthotonicis & tetanis lotium caprinum cum aqua mixtum efficaciter prodest, si iejunis potui detur, Marcellus. Vrina caprae aurium doloribus instillata medetur, Diocorides. Mirabiliter facit in excellenti aurium dolore porri succus & caprina vrina & rosaceum cu modica myrra infusa, Archigenes apud Galenū. *α. π. lib. 3.* Sub eo momento quo egeritur, tepidam auri obtusam infundes, Marcellus. Lotium caprinum missum in aures, dolorem sedat: si cum mulso misceatur, si pus habet, ejicit, Sextus. Instillatum dolorem sedat, quod magis suppurratis auribus adfirmatur: ob quam causam praesentis auxilij plures exceptum & cornu caprino inditum, in fumo suspensum, diligenter ad necessarias medelas referuant, Marcellus. Si grauitas sit audiendi, fel bubulum cum vrina caprae vel hirci medetur: vel si pus sit: In quounque autem vsu putant hæc efficaciora, in cornu caprino per dies viginti infumata, Plinius. Ad surditatem naturalem, caprae nuper ingulata cornu caprino lotio impleto, & ad sumum per dies nouem suspendito, deinde utere, Galen. *eup. 2. 4.* Vide infra etiam in hirci vrina. Vrina caprae calefacta instillata auribus, simumq; eiusdem cu axungia illitum, ad parotides profundit, Plinius. Vrina caprae ad aquam quæ cutem subiit, cum nardi spica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur, vrinamq; per aluum extrahit, Diocorides. Hydroicus sorbeat lotium caprae, mirificè sanat, Sextus. Vide in lotio hircino. Hydroicus auxiliatur vrina vesicæ caprae (codices quidam minus emendati habent apri: poterat & capri, legi: nam hircina quoq; prodest, vt infra ostendam) paulatin data in potus: efficacius quæ inaruerit cum vesica sua, Plinius. Ad hydroicos: Vrina caprae cochleare vnum cum nardi drachma vna calefactum bibendum dato, Archigenes apud Galenū. Ad vrinæ difficultatem & calculum lotium caprinum, sed montanum (id est caprarum que in montibus pascuntur) tepidum potari oportet, admixto vino cum aqua, ob fastidium, Marcellus. Ad calidum vesicae, Nec non obscurans caprae potabitur humor: Obruat hic morbum labefactaq; faxa remittit, Serenus. Lotium caprinum mulier si bibat, menstrua prouocat, Sextus. Profluuium quamvis immensum vrina caprae pota fisti, obstetrices promittunt, & si simum illinatur, Plinius. Aëtius cum prescripsisset remediu efficax cienda veneri, nempe vt passer Troglodytes dietus in cibo accipiatur, subdit: Verum his qui frequenter & supra quam conuenit inde coeunt, vrinam caprae bibendam prebe.

H.

a. Capra à carpensis virgultis dictæ sunt, Nonius, Varro lib. 3 de Re rust & Cicero alicubi. Vel quod carpant aspera: vel à crepitu erurum, vnde eas crepas appellatas, quæ sunt agrestes caprae, Isidorus. Crepæ à principio caprae sunt appellatae, quod eruribus crepent, Festus. Capra, carpa: à quo scriptum, omni earpæ caprae. Caprigenum genus vocare licet, capras tum villaticas, tum feras item hircos & hædos, G. za caprarium genus dixit. Caprigenum hominum non placet mihi neq; pantherinum genus, Plautus Epid. Caprigenumq; pecus nullo custode per herbas, Cornificius apud Macrobius. Quamvis caprigeno pecori grandior gressio est, Pacuvius. Caprigenum trita vngulis, Actius. Lege locationis fundi excipitur, ne colonus capra natum in fundo pascat. Capella, vox diminutiva. Capras chimaras Græci vocant, chimaro n & eno chan hircu, Hermolaus. Homerius ouium caprumque astatates discernens, τερπίνει, ουετηται, & τερπαι nominauit, Pollux. Varinus ἔρας exponit: ερφες, id est hædos, in prima astate: μερδας (μέρδασ) apud Homerum Odysse lib. 9. ιτας, ουετηται, Scholia:) in media, de foeminis nimirū, nos capellas dicere possumus, licet id nomen pro capris simpliciter ponit soleat. χιμάρρος de maribus: adulatos demum & perfectos astate marces τερπαι, id est hircos & τερπαι, id est capros (de qua voce plura dicam ab initio historiæ de capris sylvestribus) Fœminæ vero adultæ τερπαι, id est caprae dicuntur. χιμαρρος, capella hyeme nata, χιμαρρος Græcis hyemis est: vel quæ vnam solum astatatis hyemem habeat, Etymologus, Varinus. Hesychius chimaram capram feram expouit. χιμαρρος, capra hybernæ, vel hirci, vel hædi: item torrentes seu riuui qui hyeme & imbris austi vel nivibus liquefacti fluunt, in astu & squalore torrentur, id est siccantur. Sed pro torrente, potius cum rhô duplice scripserim vt appareat nomen esse compositum ωρχη τὸ χιμαρρόν: profertur autem χιμαρρος quoque pro χιμαρρος: plurius etiam cum torrentem significat primam syllabam per e scribunt, poëtae producunt, (quoniam video Graumaticos in lexicis Græcis alia quoque ab hyeme deducta vocabula per iōta notare, vt χιμαρρος, χιμαρρος, χιμαρρος, quæ ego per e usurpare malim, &c.) cum caprarium genus per iōta, poëtae corripuit. Prinde in Lexicis Hesychij & Varini χιμαρρος recte per iōta scribitur, quoniam non suo ordine inter vocabula quæ diphthongum in prima syllaba habent. χιμαρρος, hædi hyeme nata, Hesychius. Ergo pro omni caprario genere, omnia tate & vtroq; sexu chimaron grammatici interpretantur, cum medium solum astatem proprie signifiet, recte tamen de vtroque sevū usurpari puto: vt etiam τερπαι, quæ vox ab Homeri scholiaste foemininis vocabulis exponitur, τερπαι, ταλαιθεραι, ημετερηραι τη ηλιαι: & recte quidem, cum Homerius etiam eodem genere protulerit, & mares foris relictos meminerit. Στενερτοῦ σηκει Αγνωντὸς έτει φεν, Δρυετερηραι η έλασαι Ερχετο. χιμαρρος τερπαι τερπαι, τερπαι, τερπαι. Χιμαρρος ουετηται. Etymologus χιμαρρος hircum exponit, & deriuat ωρχη τὸ ηλιαι τὸ μερδημα. χιμαρρος, capra annicula à tribus aut quatuor mensibus viq; ad partum, deinde enim διει, aut χιμαρρος dicitur, Varinus. Chimaram poëtae fabulantur monstrum quoddam igniuomum fusco, à Bellerophonte confectum, de quo Lucretius, Prima leo, postrema draco media ipsa Chimera, id est capra. Grammatici exponunt Lyciem montem (de quo Plinius 2. 106.) esse qui dies noctesq; flammæ eructarit in cuius cacumine leones habitarent, in medio vero propter pascua caprae, in radicibus serpentes. Et quoniam Bellerophon Glauci filius eum monte habitabilem

bilem fecit, Chimaram occidisse traditur. Hanc Typhonis & Chedria (Αγριόδαλος, Varin.) filiam fuisse singunt. Hesiodus ex Hydra natam affirmat. Meminit etiam Seruius enarrans illud Vergili Aeneid, 6. Flaminis quemata Chimara. Hesychius hanc fera triformem fuisse scribit, ita ut in medio caprina forma constaret, caput vero posterioris draconis, anterioris leonis cum ore igniomo haberet; sed magis probauerim illos qui imam solum corporis partem serpentis specie in ea fuisse singunt. Plura lega apud Varinum, & in Chiliadibus Erasmi, & Palaeophatum in Bellorophonte, &c. Chimaram mors in Lycia nocturnis & stibus fumidum exhalat: unde fabula triformis monstri in vulgum data est, quod Chimaram animal putaverunt, Solinus capite 42. Cragus mons est Lyciae cum vrbé eiusdem nominis, ubi Chimaram fuisse fabulantur: Fertur & mons in Lycia esse qui ignem sponte emitat, quod nostro adhuc tempore apparet, Eustath. in Dionys. Nisi apud eruditos omnes cum acuto scribi inuenio, & approbat Etymologus: solus Varinus multis in locis citat inuenit. Apud poetas reperitur etiam de maribus, οὐτε τοῖς καὶ πάτερ τὸ αἷς, οὐτε λαφός, ἀνθεπός, ἄπος, Varin. Αἵς δρός, αἴστηνέν (Atilce, vel poëticum in Εὔφορος habet Varinus, οὐτε masculinum est) τὸ ζών, αἴστης τὸ ζών, αἴστης, αἴστης τὸ ουαλέστην αἵς: καὶ Οὔπος, οὐτε λαφός αἴστης, οὐτε μόνος, Etymologus & Varinus. Dores capras etiam αἴστας dicitur Hesychius, Varinus. Αἴστης, αἴστης οὐτούλας, capram castratam, Varinus & Hesychius: nisi quis caprum potius, id est, hic cum castratum accipiat, cum οὐτούλας nomen masculinum sit, & αἵς etiam Atticè & poetæ: quanquam apud illos οὐτούλας legitur cum epsilon in penultima. Βαῦνος φαί, αἱ αἴστες εὐτεχίαις Αἰγαίων diminutum in epistolis Aelian. Fabas copiosè sumptas Aristoteles lac augere scribit αἴστης καὶ κυμαίης, Gaza vertit capris & capellis. Βύρη, κύματα & Ευοιαίδες αἴστες, αἱ μή νερόν θεού, έννης est placidus & benignus Ευμηλαῖδες, αἴστης τὰς μὲν τὰς θεοβάτους γενεράτινας, Hesych. Κάρης, αἴστης ημερός, Πολυπότηνος, Ταῦτα Γερυτιών: οἱ νεανικοὶ τὰς ταῦτας: hinc & καὶ σεμνός nimis hædus dicitur Θύεις, καὶ πέτερος, Στάλιδος, Varinus: Caper Græcis aptum significat seu porcum, capra porcam. Καπέρα, αἱ, Τυρρηνοὶ Μελάδες, αἴστης, Μελαδεῖς, τὰς αἴστης λαφύρας αἴστης. Νιβαδεῖς, αἱ στολέφορες έχοντες αἴστες. Οὐδατα βούσαι, αἴστης βούσαι: Hæc omnia apud Hesychium & Varinum inuenio: nihil eorum apud Suidam. Οὐραβόδες (malum Ορεζαδεῖς,) αἱ αἴστες, apud solum Varinum. Μῆλα Græcis antiquis, Homero præsertim omnia pecora, significant. Nam Odyssea libro 17. procos manantes facit μῆλα, qui non oues solum maestabant, sed omne genus quadrupedum, sues præpingues, capras, boves armentarios, & alia, Varinus. Et alibi apud eundem μῆλα δίεστε καὶ αἴστες ιδεοντας: sed plura de hac voce dicam in Oue præcipue enim de ove dicitur μῆλον, ut apud Latinos etiam pecus. Κηλαῖδες αἴστες αἱ εὐτοῖς μετώπῳ σημαῖον έχοντες, Hesychius & Varinus: & rursus in κηλαῖδες, κηλαῖδα, σημεῖα. Maleps proprie capram significat λαθρούλαιον, id est, ex albo nigricantem: fuit hoc nomine & Oitionis canis, Cætus. Fuit & Mætra vxor Lycaonis apud Pausaniam in Arcadicis, Atlantis filia, quam Ulysses etiam apud inferos se vidisse narrat, sed hoc nomen oxytonum est, Gangra dicta capella in Paphlagonia nomen vrbis dedit, ut infra dicam. Cissetha, nomen capreæ apud Theocritum, Varinus. Caprarum nomina Αἴριον ἐνθεατα, οἶνος ἀχερνα περιγραμματα: capreæ enim inter se similes sunt, cum nominalia ijs tantum rebus discernendi gratia imponantur, quæ aliud diuersum habent, Suidas. Proverbialiter dictum videri potest de rebus inutilibus, siue studio circa nomina inutilia: quale fortassis & hoc nostrum fuerit in ipsis caprarum nominibus, ut proverbium aptissime quadret. Miror Erasmum non meminisse. Ceterum quod capreæ non differant, falsum est: Color enim non omnibus idem, & alia quædam diuersa habent. Μελαῖδες αἱ, capra Melanis, apud Hippocratem: Dioscordes eam exponit quæ nata sit circa Melanas, quæ vrbis est in campo Crisæ ante Cirphium sita, & pascua habet optima, vnde lac laudissimum prouenit, Galenus in glossis. Sed nimis arcta premunt olida cœtuua capra, Horatius i. epist. id est, sceler sub aliis excitatur arctè nimis discumbentium: hinc & caprum & hircum appellare consueuerunt poetæ, ut in Hecate dicetur. Αἴστες Dotice appellantur magni fluctus, Suid. & Varinus: hinc forte Aegæum pelagus dictum de quo mox inter propria. Capella inter virorum cognomina à capillorum hisurie positum est, Cælius. Eandem ob causam Julianum adulandi professores apud Constantium Cesarem, capellam noncupabant. Idem, Nicæo scortum, ut supra ex Athenæo retuli, capra dicebatur, quod Thallum cauponem exhaesisset: nam thallus propriæ oleæ germen significat, quo delectantur capreæ. Suidas illam Nanian appellat, &c. quod nomen per n duplex scribi debet. Sed fallitur tum ipse Suidas, tum Cælius cum secutus lib. 8 Nicæo enim nominarem hoc scortum fuit: de quo Athenæus libro 13. vbi etiam mox post Nicæus mentionem de Nannio agit, vnde deceptus est Suidas, vel is ex quo ipse desumpsit. Capra signum est celeste. Quinto idus Septembri Cesari Capella ostitur vesperi, Plinius 18. 31. Decimo calendas Ianuarias Capra occidit mane, tempestatem significat, Columella 11. 2. Meminit etiam Cicero de Nat. Post insana capreæ sydera frigidas Noctes, Horat. 3 Carm. Videtur autem hædos significare, quorum ortus & occasus concitat tempestates, de quibus Verg. 1. Georg. Hædorumque dics seruandi: vbi Seruius, Aurigæ signum est hædus longè à Septentrione: hic in manu sinistra fert hædos, in humeris capram, quæ aluisse dicitur louem, oriuntur cum scorpio mense Octobri. Τελεστηρος αἱ Αἴριος λαφύραντος σφραρι πνίσσον ἀνεμοι, ένθε καὶ Οὔπος, Λάθρης ιπαγιζων, Suid. in A. 51. Capras astrologita receperunt in celum, ut extra limbum duodecim signorum (ut noxiū dentibus animalis quæ depascit) excluserint. Sunt duo Hædi & Capra non longè à Tauri, Varro. Apud Phliasios (inquit Pausanias in Corinthiacis) capreæ imago ærea in foro erecta fuit, multis sulphuribus de aurata. Eam vero tum alijs honoribus afficiant, tum auro ornant, ne sydus quod Capram vocant, suo exortu noxiū sit, cum alioqui subinde vineis noceat. Nascitur Olenia signum pluviale Capella, Ouidius. Plura vide apud astrologos, & infra in capra Amalthea inter proverbia. Αἴρινας, αἴστης, οἱ (aliás ηγενεῖς) αἴστης, Hesychius & Varinus. Ιχέλης αἴστης, Αἴριον, οἱ ιέρων ιερῶν, οἱ ιονθεισκούσον οἶνος εὐφύματα σπιληροῖ, οἱ σπιλαῖδες, Hesychius: legitur autem Odysseælib. 14. Scholia exponunt, οἴας, οἱ ταχεῖς, αἴστης τὸν ταχεῖαν αἴδειν. οἱ σπιλεῖας: ιονθοὶ δοαιρίζουσι εὐφύτεις τεχνῶν. Hæc & Varinus. Αἴστες κερκιδεῖς, id est, cornigeræ Theocrit. Idyll. 5. Μηλαῖδες αἴστες apud Homerum, à voce quam edunt. Αἴστης πολιοῦ, pro πολιῖς. Σιάλης αἴστης, οἱ λιπαροῖ, Varinus, & Galenus in Glossis Hippoc. Καιπεδιαίδες αἴστης ταντηρεῖς, Hesiodus de Borea. Αἴριον τε τελέων, Hometus; id est, adulatarum; atatis perfectæ. Λαστον τε κυμαέρρων, Oppianus de capris. Αἴστης φορθεῖς, capra mansueta, Nicandro. Αἴστης ταντηρεῖς, Hesiodo. Ζαργεφεῖς αἴστες Homer. Capelle amantes saxa, Ouidius epistola 15. Cinyphia, corniferæ Lucretius. Dystentæ lacte, Vergil. Aeglog. 7. Du-miaga. Felix pecus. Vergil. Aeg. 1. Frondipeta. Garciles, Ouidius 1. Metam. Hirufuta, Hirtæ, Vergil. In-

Georg. & Iuuenal. Sat. f. Intonsa. Lascina. Vergilius Aeg. 2. Olida. Pauda. Petulca. Querula. Rorans laste¹
 Sequax. Simæ. Vergil. Aeg. 10. Tegeatis. Timida. Villosa. Vrentes culta. Verg. 2. Georg. Omne enim
 quod momorderint, vunt, Serulus. A capra adiectum fit caprinus. Caprinus grec, Lluis 2. belli Pan. Ca-
 lepinus caprillum etiam dici vult quod probat ex Varrone de rust. lib. i. vbi nunc caprinum legimus. Sunt qui
 capreus adiectua voce proferant recentiores: hinc capreum vellus, Sipontinus. Caprile semen mobilius est,
 Varro de rust. Caperate frontem, rugis contrahere, & asperitatem vultus extendere: quod à crispis capro-
 rum frontibus tractum est, auctore Varrone libro 3 de lingua Lat. vel à cornuum caprinorum similitudine, te-
 ste Festo. Vnde & caperatum rugosum dicitur. Vtus est in passiu significatione Plautus in Epid. Quid illuc est,
 quod illi caperat frons severitudine? Caprunculum, vas fictile, Festus. Aeganea, Alzavæ apud Homerum, laeuli
 leuior species est, vt Eustathius scribit, Ἀγανὴ τελευτα, quod longius mittatur: vel quod ancylæ ex pelle con-
 cinnaretur caprina: Signat verò ancylæ laeuli an sam, quam vocant λαβίω, Caius. Ariyæv, αἰρίνος, οὐ πέρης ἐ-
 αἰρίεις λαύτος, οὐ ξαγνυτελευτην βαλλεστ, Nicandri scholiastes, Alzavæ, αἰρέντην τη μαργαρη, Διόπος αἴρεις, οὐ αἴρεις
 παλαιοτετρα, οὐ εὐθετειν αἴρεις αἴρεις, Etymologus & Suidas: eò quod vltis earum maxime sic in ven-
 tatione capratur nimis sylvestrum. Suidas iaculum exponit holosideron, id est ex ferro solidum, οὐδὲ τὸ ἄγριον
 νέοντα, οὐ διεγένετο. Τεῦχος Αἴρεις, καὶ τὸ ἀγρόν αἴρεις, in epigrammate quadam ut citat
 Suidas. Plura de hoc vocabulo lege apud Vatinum, Αἴρεις, caprinus, Doricē αἴρεις, vnde & mare αἴρεις Do-
 rice. Etymolog. Αἴρεις, calcamentorum genus, Vatinus: non placet quod apud Hesychium αἴρεις scribitur. Al-
 zavæ, membranæ quædam in oculis, & aibantes in eis cicatrices, Etymologus: apud Hesychium & Vatinum
 αἴρειδες, quinque syllabis legitur. Larix scemnam (lego scemna) habet, quam Græci vocant ægida, mellei
 coloris, Plinius 16. 39. Quod ægidem appellant, pinus scemna lignit. Id autem est cor eius, &c. Theophrastus
 de historia plant. 3. 10. Et rufus aliquanto post, eodem capite, Habet vt pinus ægidem: ita abies album, dictum
 lusson, veluti ægræ respondens, nisi quod hoc album, ægis gratius colorata est, Arcades ambo ægidem vocant tam
 plini quæ abietis, &c. Ariyæ, οὐ τὰς μέντρας κατέμ, Vatin. Ariyæ, τὸν τὰ σημάταν οὐ γράψειν δινον, Suidas. Ca-
 lius scribit ægida dici ab Aelio Dionysio & Pausania rere ex coronis contextum: quem verò vltum habeat genus
 hoc, nō explicant apertius: probabile tamen sit (inquit) Iancas ab eis coronas intelligi. Ariyæ τὸν τὰ σημάταν ταξι-
 γμα, Pausanias. Ariyædæ τὸν τὰ σημάταν ταξιγμα, apud Lycurgum τὸ τὰ σημάταν ταξιγμα & Herodotum lib. 4. Aphras
 mulieres aiunt super vestes nudas gestare capratur pelles fimbriatas, ac rubrica litas, vnde apud Græcos deflu-
 xerit ægidis appellatio, Caius. Nymphodorus scribit Afros eas vocate ægidas, αἰραῖς, alias αἴρεις. Vide Eustath.
 in librum quintum Iliados. Ariyæ, ηταραι, καὶ οὐ δέσποιν ποιον, καὶ οὐ δέσποιν ποιον τὸ φέρειν, Etymologus, & Hesychius
 id est, subitus venti motus vel impetus, oculi monumentum cum splendore. Ariyædæ, καταγένθεις, οἱ αἴρειδες, οὐδὲ τὸ
 αἴρειν τὸ ἔργον, Etymolog. Pherecates in Myrmecanthropo, Οἱ μοι κανδάμια, αἴρεις ἔρχεται, citante Suida. Hinc
 verbum επαγγέλω, τὸ σφράγω πνέω, apud Homerum. Ariyædæ, Αἰρετῶν, καταγένθεις Aeschylus in
 Hedonis nebridæ vocat αἴρειδæ: sic enim Suidæ verba accipio. Apud Vatinum alter legitur Aeschylum: αἴρει-
 σεν, τὰς νερεῖδæs pro Αἴρεται, id est, lacerare vñspasse. Ariyædæ verbum apud Saldam sine expositione legitur,
 Σὺ δὲ αἴρεις εὐθαδεναί μου, apud eundem sine nomine authoris. Ariyædæ quidam exponit capras pascere. Nym-
 phodorus thoracem à Laconibus ægidem appellari scribit, Suidas. Aegis pellis est, quam Libyes (Libyæ mu-
 lieres, Hesych.) gestant, Suid, Pollux ægidem, caprinam pellæ exponit. Aegiuchus, Græce αἰρίχος ζεῦς, οὐ αἴρεις,
 frequens apud Græcos (Homerum, Orpheum, Pindarum, & Nicandriam) cognomen Louis, de quo ita
 Lactantius libro 1. Cretici (inquit) Louis quid alius, quæmodo modo sit aut subtransitus patri, aut nutritus, ostendunt?
 Capella enim Amaltheæ nymphæ, vberibus suis aluit infantem, de qua Germanicus Caesar in Atreto cat-
 mine sic sit, Illa putatur Nutrix esse Louis, si verè Iupiter infans. Vbera Cretæ mulxit fidissima capra, Sydere quæ
 clara gratum testatur aluminum. Huius capelle corio vltum esse pro scuto louem contra Titanas dimicantem;
 Musæus auctor est: vnde à poëtis ægiochus nominatur, Haecenus ex Lactantio. Hyginus verò: Euhemerus
 inquit, Aegam quandam suis Panos vxorem, eam compressam à loue peperisse, quem vlti sui Panos dicetet si-
 lium. Itaque puerum Aegipana, louem vero Aegiochum dicitum, &c. (δοῦλος αἴρεις περιτοιχος οὐ παντος θυ-
 τερος, Etymologus.) Scribant Græci grammatici quod post loui nativitatem, ipse sit in Creta à capra inuentus
 (vertendum erat, quod Iupiter in Creta natus, nutritum ex capra inuenierit, id est natus sit, vide Varinum:) quæ illi τὸ ἔργον, id est nutritum exhibuit, postquam occultatus fuisset ne eum Saturnus pater voraret, cuius
 capra cornu sic Amaltheæ datum. Vel Iupiter ægæchus appellatus est, quod ægida haberet, hoc est capella pelle-
 lem, quæ illum ablatæ esset: (Εἰπάσσων, id est latasset. Vatinus vnde haec transfert: gestabat autem, inquit, hanc pellem Iupiter, in rei memoriam.) Effingebatur verò ægis eiis ex materia pretiosa, ad caprinæ pellis simi-
 litudinem. Sunt qui à Vulcano in Louis gratiam faetam dicant. Alij, inter quos Arpocraton, ægidas esse vo-
 lunt nexus & plicaturas è coronis, & retia coronis implicata: atque hinc sunt qui nomen (ægiochi) deductum
 esse opinentur. Sed magis verisimile videtur, louem egiochum nuncupatum à ventorum & turbinum conuer-
 sionibus (idem Varinus scribit) quas ipse Iupiter commoneat, Græce ægidas & catægidas appellatas: vt ex ijs
 patet qui Meteora scribunt & interpretantur. Phornutus δοῦλος αἴρεις περιτοιχος dicitum ait, quod scilicet impetu
 feratur, Hac de ægiocho loue omnia ex Gytaldo. Physica allegoria (inquit Caius). Louis & Pallados ægidem
 interpretantur: quædo eo nomine procellas affectionesque in sublimi contingentes intelligimus, quæ ca-
 tegidas nuncupantur, & ægides, sed & æges. Siquidem Iupiter sit aér, vbi id genus formidolosa concipi so-
 lent: Ad quem Pallada item referunt eruditiores. Aegis est munimentum pectoris ærum. (verba sunt
 Seruji) à Vulcano fabricatum, habens in medio Gorgonis caput, &c. Hoc si in pectore hominis fuerit, sicut
 in antiquis imperatorum statuis cernimus, lorica vocatur. Silverò in pectore numinis, nam & leutum Louis
 & Palladis ab Homero ita appellatur, ægis dicitur. Vide Ouidium circa finem lib. 4. Metam. Aegisono
 quam nec fera pectori virgo, Valerius Flaccus 3. Argon. Ariyædæ θυντεσσα, (Οὐρανος,) τὸ οὐρανὸν οὐδὲ τὸ γερον-
 ðæs, Hesychius. Tysenos in vestibus (inquit Caius) fimbrias intellige, quas item brossos (ego nurquam
 habo oslum apud idoneos autores, sed semper crossum legi) vel crossos per omicron vocant: sunt autem schis-
 mata, id est scissurae quædam. Qualis nam fuerit Louis ægis, & an Minervæ propriam habeerit ægidem, vel à loue
 tantum mutuata sit, vide apud Vatinum in Ariyædæ des. De Aegide quam induta sacerdos nouos nuptios ædibat,
 inter prouerbia dicam. Ariyædæ, locus altus, arduus, asper, dictus quod à capris relinqueretur, quod præstitu-
 dine condescendere non possint. In ratis ariyædæ πίστεν, θυντεσσα Χειρ Ιδæ, Homer. Alij ariyædæ πίστεν
 explicant eam qua

eam quæ nihil producat: ut quam capra depasta reliquerit: corruptit enim & in foecunda reddit omnia mortua suo. Alij denique rūs rēs αἴγας λατάνης id est capras saginantem: possunt enim etiam in faxosis & asperis locis capræ commode pasci Varro. Αἴγας abscensus est in maiore angulo oculi, vel inter illū & nares, per quem pituita assidue deflillat: & si negligatur, ad ossa usque debescit in fistulam. sunt qui ypsilon in medio scribant: alijs αἴγαλαψ. Illos minimè probo qui in vulgarib. Lexicis Graecolatinis αἴγανος & αἴγαντος scribere ausi sunt. Αἴgilops apud Suidam pupilli passio exponitor, fine authore. Αἴγαντος color oculorum Aristot. Machinae tractoriae genus vipes, apud Vitruvium 10. 2. his verbis describitur. Tigna tria ad onerum magnitudinem ratione expediuntur, & à capite à fibula coniuncta, & in uno diuusitate eriguntur sanibus in capitibus collocatis, &c. Hac machina hodie utuntur nautæ (inquit Gal. Philander) capram vocantes. Pueri nostrarer lignum tripes, quod capram vocat, in ludo quodam erigunt, & baculis eorum petunt.

Caprificus, sy destris est siccus. Tithy nullum nostri herbam latariam vocant, alijs lactucam caprinam, &c. Plinius. Ecalibi, Lactucæ, inquit sponte nascientis, primum est genus eius quam caprinam vocant, quæ pi'ces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proxime: Hoc Dioscorides ultimo inter tithymallos verbasci foliis attribuit. Caprariam curam, vt medici recentiores vocant, in Gallia Narbonensi vidi: Germania non habet: meminit eius Antonius Bassanulus, &c. Manardus libri 15. epistola ultima non recte suspicatur polemoniam esse. Vide in mustelis diuersis. Capræ lichen, malua secundum magos, inter nomenclaturas Dioscorid. s. Aegilops, herba est, quam Vergilius anenam sterilem vocavit in Georg. nec hordeum festuca quæ vocatur aegilops: Plin. 18. 19. Galenus etiam scribit festucam, quæ Græcæ dicatur aegilops, in hordeo frequentiorem erumpere, præcipue cum imbecillus semen diutius humo conditum, infelix exortu natum adoleuerit. Plinius auenam Græcam vocavit cui non cadit semen: non nisi post annum ex semine suo gignitur, vere pilosum ei folium vt lolio, non tam en illi pingue, si Theophrasto creditus, immixtis aspectu, &c. hinc forte aegilops dici metuit, quem admodum & oculi vitium inde dictum videri potest: nam Louis aut Palladis aegida poëta horriferat, terrificam & iratam cegnominat. Nisi quis malitia dictam quod sui nominis morbum oculorum sanet, vt Dioscorides scribit. Eandem ob causam arboragilops fortasse nomen haberet, cum glans illi sit tristis, horrida, echinato calyx cibo inepta, &c. Αἴγιλαψ, πονα πέριφερντεῖτο, Hesychius & Varinus, vide Dioscoridem. Quibusdam bulbigenus est, hanc scio quo authore. Est & arbor, de qua Plinius l.b. 16. Excelsum aegilops, incultus amica è glandiferis sola, &c. Gazar in Theophrasto Macedonicam aspern cerrum verti Plinius eadem omnia aegilopi cerro tribuit. Aegilops herba genus est. Varinus Suidas & alii, animal tantum vel auem, & saltationis genus fecerunt. Salix à Thiburi, τρίχης vocatur, αἴγιλαψ. Heychius. Αἴγιλαψ, genus herba, Heychius: malum αἴγιλαψ, vt Varinus habet: plantam esse spinosam scribens: vel herba genus, folio late, lenticula simili, colore glauco, vleciibus inflammati vtilem. Videndum an sit glaux Dioctridis, cul & flos purpureus conuenit, &c. Vnde in Loculæ marinæ corollatio. Fari potest ut imperiti grammatici diuersas plantas confuderint. Meminit aegipyli Theocritus & Aristophantis Sulphurates in Raniis, cuius haec sunt verba: Dionysij facerdotem, vt Eupolis inquit, aegipylon existimat, hoc est πυρηνη, rubicundum: ed quod herba huius flos. Demetrito teste, valde rubet: μέδαλον φωνής οὐκαντὶς ιερόθεα. Argitis, anagallis purpurea est, Aegoceron, fœnum Græcum, inter nomenclaturas Dioctrid. & apud Sylvaticum: qui & trifolij spectem interpretatur: Idem est aegoceras, αἴγιλεgas, vt habet Plinius & Galenus in Grossis Hipp. alio nomine, ijsdem testibus, bucceras vocatur. Quoniam corniculis semen (silique) est simile, Plinius. Apud Hesychium non recte scribitur αἴγιλαψ pro αἴγιλεgas & τηλης pro τηλη. Αἴγιλαψ vel zoaychon herba genus, Hesychius, Plinius & nomenclatura Dioctridis, litho spermon interpretantur: causa nominis in semina duricie, quam rectius tamen ad lapidem, quam vngulam referas: cum fragilis sit non ut in sparagi semine cornu vel vngula instar lenta & contusilis Αἴγιλαψ, genus herba, Suidas: Apud Varinum per simplex scribitur. Ταῦ μὲν ἔπειδεν μέντον τε καὶ οἰχαιραχεῖδον, Theocritus Idyll. 5. Aegilides optimæ tubæ, sive sunt. vt scribit Philemon in Atticis nominibus Athen. Αἴγιλος, Αἴγιλαψ id est vitext, Etymologus Aegynos, ceteri inter nomenclaturas Dioctridis. Κούαδα, Hesychius cynosbatum interpretatur, vel plantam quam capras depasciunt. Sed vt video κύνας legi debet apud Hesychium. Cynaram enim Athenæus cynosbatum esse censit, vt iudicare dixi. Phillyream Dioctridis, hoc est ligustrum, Germanorum quidam geisholtz hoc est lignum caprinum vocant. Est & herba sylvatica, flore candido, musco, odoratu, oblongo & barbae quandam referente specie, quæ recentioris quidam in suis plantarum historijs Germanico nomine geishart appellant, id est, berbain caprinam, ab hincina diuersam: nullo haec tenus in medicina vsu, nec veterib. puto memorata. Hortensi cul uideat, proprie egregium & odoratum florem, apibus & omni insectorum volucrum generi gratissimum: facilimè prouenit transplantata, quod meo experimento dixi, & in multis annos stirps vna durat.

Musmones vel Musmones potius, caprino villo animalia, inter Oues dicentur. Albertus musmonem ex capra & arieti nasci scribit. Αἴγιλοψ, animalia sic dicta, Hesychius & Varinus αἴγιλαψ pro αἴγιλαψ, Etymologus & Varinus. Caprimulgus suis noctu intrans pastorum stabula capratum vberibus aduolat secum propter lacus: quia in iuria vber emerit, caprise, excitas quasi ita muliere oborit, Plinius. Græci hunc aegothelan nominant, à quo differt aegithalus, Γαζα parus. Alia est & aegithus avis minima, salum aliquibi transfert G. za. Caprimulgus apud Catullum dicituris qui capras emulget, αἴγιλαψ, vla la apud Aristotelem eodem interprete αἴγιλαψ, aquila apud Macedones, Etymologus & Tarinus αἴγιλαψ, vultur αἴγιλαψ, νάρεψ, id est, locusta marina, Hesychius: apud Varinum αἴγιλαψ, quinque syllabis eadem significacione legitur, Aegocephalus avis apud Aristotelem, capriceps, Γαζα: vt ax capella. Est & apud Germanos avis à voce dicta hummelgeiss, id est, tecta capra.

Aegron nomen gigantis, &c. de quo infra dicam, ubi de diis, αἴγαλαψ, αἴγαλαψ, αἴγαλαψ, & αἴγαλαψ. Propria nomina hominum sunt apud Suidam, de quibus tamen ille aliud nimirum scribit. Αἴγας, Aegeus, aliqui Latinè non recte cum diphthongo penultimam scribunt, Athenæum rex fuit, filius Neptuni (aut verius Pandionis) ex Aethra uxore Theseum filium suscepit, quem Ouidius Aegidem patronymicè cognominat, vide Onomasticon. Habuit & Medeum uxorem. Hulus & Thesei historiam Dionysius in commentariis in Eustathium recentet αἴγαλαψ, τοῦ αἴγαλος πατέρος ή ἕπον τοῦ αἴγαλος, Suidas & Varinus. Aegeum vel Aegæum mare, Græci αἴγαλαψ vel αἴγαλαψ, αἴγαλαψ dicunt vel αἴγαλα ψάνασα vel αἴγαλα πάντα: scribunt autem plerique penultimate per αἴγαλαψ, paucissimi per αἴγαλα Aeges & aegides ut supra dixi Græci fluctus vel magnos fluctus exponunt (ab αἴγαλαψ com- muniter αἴγαλαψ fit dorice αἴγαλαψ, Etymologus. Sed αἴγαλαψ pro perispomenon, rectius ab αἴγαλαψ formatetur

quam ab aliis. Est satè Aegeum pelagus fluctibus & nauigandi periculo terribile, Suidas & Varinus. Idem Dionysius pœta testatur, circa Sporades insulas scribens Aegeum pelagus suis fluctibus resonare: nec ullum esse allum maris meatum, cuius undæ vehementius & altius agitentur, Aegei maris latum æquor, πλαγίας ἀριστερής. Dionysius à Patariis incipiens ad Tenedum & Imbrum usque protenditur, inde Boream versus Propontis angustus meatos excipit, Eustathius in Dionys. Et rursus, Hoc mare aliqui dictum volunt ab Aegaeone, cuius in Iliade meminuit Homer: Vel ab Aegis loco Bœotia, in quo poëta Neptuni equos quiescentes facit. Aliqui dictum malunt ab Aegeo Thesei patre, qui in illud mare se præcipitaret ab aree in Aegis insula, sic enim Etymologus sentire videtur: vel (vitellii) ex Athenarum aree. Vide Etymologicum, Varinum, Suidam, & Cælium libro 13. circa finem cap. 9. Aegeum mare Cyclades alluit, Hesych. Sunt qui Aegeam Amazonum reginam in eo perisse referant. Aegaeon mari nomen dedit scopus inter Tenedum & Chium verius quam insula, Aex nomine à specie caprae que à Graecisita appellatur: repente in medio mari exiliens, Plin. Solinus hoc saxonum Antandrum nominat, quod procul videntibus caprae simile creditur. A capris nominaverunt Aegaeum pelagus, Varro. Aezarim mare appellatur, quod ita crebre in eo sunt insulæ vel procul aspicientib. species capraru videantur: siue quod in eo Aegeam Amazonum regina perierit: siue quod in illud Aegaeus pater thesei, se precipiteret, Festus. Aegas Eubœa verbum Sepentrionem versus memorat etiam Theophrastus in fine libri 9. hist. plant. Fuerunt & alii plures Aegae, de quibus Consule Stephanum: & inter cæteras Aegæa Macedonia quibus à capris nomen fuisse non dubito, cum πνηθότερης quoq; cognominarentur. Aegæa insula iuxta Eubœam, cum templo Neptuni, Hesych. Vide etiam Varinum & Etymologicum in alijs. & Strabonem libro 8. qui ab Euboicis Aegis mari Aegæo nomen inditum verisimiliter putat. Achæa vero Aegæa, hoc tempore, inquit, desertæ incolis sunt, urbem habent Aegaeenses. Aegion satis incolarum habet: quo in loco Iouem à capra lactatum scribunt, &c. Vide Αἴγαιον in Camerte & Stephanus: Huius incolis datum est oraculum illud prouerbiale, Υἱὸς δὲ αἰγίτες, εὐτέλη, εὐτέρου, De Aegis Achæis mentione est etiam apud Pausaniam in Achæis. Aegæis αἰγίτες, tribus fuit Athenis, ab Aegeo Pandionis, filio dicta, tribules Aegidæ, Stephanus Suidas, Hesych. A pecore nomina habemus, Oinius, Caprillus: item cognomina, vt Annus Capra. Statilius Tauri, &c. Varro. Aegæus sinus est & fluuius circa Corcyram, Varinus. Aegitalurus αἰγιταῦρος, alias Taurus, fluuius apud Træzenem, Varinus & Hesychius in ταῖς τοις. Campus Aegæus circa Phocidem est, quem Aegas fluuius alluit, Eustath. in Dionys. Vide etiam Stephanum, apud quem legendum putto hoc modo, αἰγάλεων πεδίον συνείπον τῷ Κίμη, οὐ Ηὔδος, λέγεται αἴγαλον ποταμὸν Φερέμφον δύο δὲ τῷ Πύθον δέπι, εἴφερον πεδίον αἰγαῖον, paroxitonias, Aegos Cheifonei Thracæ fluuius (vbi Stephanus etiam Aegas oppidum esse meminuit) apud Strabonem, vt quidam scribunt: ego genituum esse puto ab αἴγα, & addendum potius, id est fluvium: ad huius ostia classis Athenensem à Lyfandro capta fuit, idque factum interdui in Thracie parte ad Aegæus flumen. Αἴγας ποταμός, urbs Hellesponti, Stephen. Aegosthena, neutrum plurale, urbs Megatidis, Steph. Αἴγεια, nomen urbis, Varinus: apud Suidam tribus syllabis scribitur Αἴγαμα. Carystos Eubœa insulæ ciuitas, vocabatur etiam Aegæa olim, ab Aegone loci domino, à quo & mare Aegeum, Stephanus. Aegates, promontoriū Aeolidis: Artemidoro Aex dicitur in nominatio, Steph. Aegiale ciuitas est in Amorgovna Cycladum: item vna Gratiarum inquit Laestantius, alio nomine Thalia. De Aegiale Diomedis vxore, vide Onomasticon. Aegialeus Medæus frater fuit: & alius Apidæs frater, Phoronei filius, &c. Aegestæ, Thesproti, ab Aegesta quodam imperatore dicti, Stephanus. Aegimus rex Dorientum fuit circa Octam Stephanus in Dyman. Aegila, vicus fuit Atticæ, ab Aegilo quodam heroë dictus, Philemon in Atticis dictiōibus, vt Athenæus citat Aegialæ Cræcis est litus maris, arenosum propriæ & calculosum: cymon adserunt Grammatici, δύο δὲ δίλιν αἴγαλος: quod capra in instar saliat, ab insultu fluctuum scilicet. Aegialos quoque dicitur, maritimus quidam fluctus, sive latus Peloponnesi, à Sicyone ad Elidem usque. Fuerunt & alii huius nominis loci, ac præter ceteros vnuis in Paphlagonia, Varinus. Vide Stephan., & Onomast. Aegalea Αἴγαλεα, que nunc Achæa dicitur, & incœla Αἴγαλεις, Etymologicus. Hi sunt qui cum Agamemnon militauit, Iones prius dicti, nunc Achæi, in Sicyone Hesychius & Varinus, Aegalia, vicus Antiochidis, incolæ, Αἴγαλεις. Varinus: apud Stephanum & Suidam Αἴγαλα scribitur, & Αἴγαλεις, Capralia appellatur ager qui vulgo ad Capras paludes dici solet, Festus. Capraria, Padi fluminis ostium, Plin. 3. 16. A capris feris propter Italiam Capraria, (malum Capratia) insula est nominata: à quibus otræ sunt caprae quas alimus, Varro. Captraria insula in mari Thuso seu Ligustico capris abundans, quam Graeci Aegilon dicunt, vt scribit Plinius 3. 6. & Solinus cap. 9. Alia est Aegilla vel Aegyla apud Plinius 4. 12. Aegimurum Sipontinus ob nominis similitudinem Captraria esse falso tradidit, &c. Hermolaus in Plinius 5. 7. Captræ vel Capreæ, insula ultra Surrentum Campaniæ urbem, circiter octo milia passuum, nobilis coturnicorum multitudine, quæ ex Italia volantes illic principio autumni capiuntur. Captiæ, καπτεῖν, insula Italæ, eadem quæ καπτεῖν vbi natus est Blæsius Caprata poëta οὐδοξελοις, Stephanus. Est autem vna tantum insula, infra locum, quamvis in plurali Capreæ dicta. A Surrento octo M. passi distant, Tiberij principis arce nobiles Capreæ, circiter xl. m. passi. Plin. 5. 6. Sirenes primo iuxta Pelorim, Post in Capreis insula habitauerunt Seruius. Captraria vocatur vna ex Fortunatis insulis, enormibus lacertis plus quam referta, Solinus. Aegimorus insula est Libyæ: vel utralij ante Siciliam & Africam, alij Aegimurum scribunt, per v. Vide Steph. & Strabonem. De Aegimoris insulis, Plinius 5. 7. Est & Polyægæ nomen insula: Plinio. Aegiliæ, Αἴγιλα, urbs Cephallenæ, Varinus & Suidas. Aegiliæ Homero, locus apud Crocyleam Epirti, Steph. Αἴγιλα, insula quædam Peloponnesi, Hesychius. At Stephanus Αἴγαλεια insulam inter Cretam & Peloponnesum facit, in voce Aegilla. Aegusa Αἴγυσα, insula Libyæ, quam Afri Catriam vocant, Steph. præstat per s duplex scribere, cum gentile inde fieri dicat Aegusa: vt Scotus: nam hoc quoque per s duplex scribendum est, vt primiitium Scotussa. Aegusa meminuit Plinius 3. 8. Aegauense vnum in Asia celebratur, Cælius. Aegæan insula quædam sic dicta apud Arrianum in periplo maris rubri. Αἴγαια Achæa urbs est, dicta nimirum ab alno arbore, quemadmodum ab ulmo Ptelea. Pausanias tamen libro 6. (vt Steph. recitat) huius nominis rationem assert huiusmodi. Cum Sicyoniorum exercitus aduersus Aegiratas veniret, capris collectis facces earum cornibus alligarunt noctu: Quibus conspectis Sicyonij exercitum auxiliarem Aegiratis venire suspiciati, fugerunt. Vnde illi liberati urbem Hyperesiam prius dictam, Aegirata appellatunt: & quo loco pulcherrima quæque alias sanctibat capra quieuit, ἄνθαστ, Dianæ Agroteræ templum considerunt Αἴγαλος, nomen urbis, Suid. Αἴγαλος, promontorium Peloponnesi, Varinus. Αἴγαλος, nomen gentis, Suid. Aexonia, urbs Magnesia, & Aexone pars tribus Cecropidis, Steph. Caprullon portus prope monem Atho Pomp. Melæ lib. 2. Aegone vel Aegonea, nomen urbis Suidas: Stephanus addit Melienium esse Aegæum.

Aegostis, vrbis Loctidis, Steph. Aegys, vrbis Laconica, Steph. Gangta Paphlagonia vrbis est, culus dominis originem Nicolatus, referente Stephano, istam facit: Cum captarius quidam ruti capras adesse omnes reperiret domi verò vnam deesse: rem domino narravit. Iussit ille diligenter quemnam secederet obseruare. Deprendit igitur vnam in altu quandam collem ascendere, & intra illu hædorum voces audiuit, quos illuc capra enixa erat. Et cū commodus is locus (domino) videretur, civitatem in eo conditam Gangtam appellauit, quod capella non men fuerat. Aegon Αἴγων viri nomen apud Theocritum, Idyll. 4.

b. Melas est radix cornu captini: Alij interpretantur partem cornu luxta pedes animalis, Andr. Bellunen. Aegophthalmos gemmæ nomen est apud Plinium lib. 37. Gemmæ non paucæ (inquit G. Agricola) linea inter se discutentibus, & se penumero colore variatis, effigies rerum exprimunt: oculi quidem humani, leneophthalmos: caprini, ægophthalmos, &c. Musmones arietes in Sardinia pilum habent caprinum; Strabo. Equicruo cornua sunt caprae proxima, Aristot. Capraru barba sirlum vocatur, Sipontinus. Nonnulla etiam duplicit genitali, altero maris, altero feminæ nascuntur: & in genere quidem hominum, sed maxime in caprarum: gignuntur enim quas vocant hircinas (τεργαίνες) propreterea quod simili genitale habent & maris & loci nigræ latæ & cornu gerens in cruce capra conspecta est, Aristot. de generat. anim. 44.

c. Tityre pascentes à fluuisse rei jice capellas, Vergilius Aeg. 3. Vocabula quæ ad caprarum vocem pertinent, Iulius Pollux 5. 13. his verbis describit: αἰγῶν ἡ μητρὸς, μικρόδος, μικρόμερος. Οὐ μέρος τῆς κοινής μητρὸς αἰγῶν εἶναι μαλάκος Φερμαγύιος, Φερμαθύριος. οὐ Ηρόδος. οὐ θεραπευτὴς θεραπευτὴς Φερμαγύιος λόγω, ληχαδός τὰς αἰγῶν διέβινος. (Vide in Equo H. c.) Μηκή, de voce caprarum, Varinus Φερμαγύιος pro Φερμαγύιος apud eundem non recte legitur. Μεμαντία, μικρόμερος. Μηκή (ογύρον) οὐ οὐδὲ αἰγῶν φωνή. Ημέτερος de oibus etiam hanc vocem usurpanit: posteriores de capris totum, de oibus vero βλυχάδης, Varinus Μηκάδης. μημηρα φωνής αἰγῶν καὶ λαγωῶν καὶ ἔλαφων, Eustathius. Πηγαδησ βλυχάδης. Oppianus de capris sylvestribus Λευκήματα μηλών apud Aeschylum, ut citat Strabo circa finem libri 14. Gustatum à pecore caprisque pulegium, balatum concitat: vnde quidam Græci literas mutantibz blēchon vocaverunt, Plinius. Sed balare proprium oviū est. Iam puerum ortum capite arietis aut bouis referunt, &c, sed nihil ex ijs, quæ nominant, est: quamvis similitudo quædam generatur: quod euenerit etiam non in monstrium peruersis: quamobrem sè penumero per coniunctionem nonnulli deformes assimilantur, aut capra igne efflanti, aut arieti petulco, Aristot. de generat. animal. lib. 4. cap. 3. Φάναλα οὐβρια καὶ ἀρτηνη πναζα, θερ καὶ φαναλέχοι μητέρες αἰγῶν αἴρεσθαι σφονδεῖ, Eustathius. Ciborum in capris superfluitates, Palladius caprinas facetus bacchis dixit, Cælius. Plinius fabas caprini firmi appellauit: nostri vulgo etiam capraru fabas: Marcellus Empiricus stercoris caprini pilulas: Græci πηγαδες genere feminino. Nicander in Theriacis πηγαδες dixit, nisi vitium libratorum est. Sunt in Græcis qui non caprinnū tantum, sed ouillum etiam ea voce significant, Marcellus Verg. Σπυρεδες, caprarium & oviū excrements. Galenus in Glossis. Σφυρεδες eadem significacione Articum est: οἱ δὲ σπυρελας, Hesychius. Σφυρεδων πηγαδης οὐρανοποτος vocat, ut pluribus exponit Suidas in Σφυρεδες. Οὐστην αἰγῶν, οὐδὲ δηταῖς θεραπευτὴς αἰγῶν οὐρανοποτος εἰ τοῦτο πατέρας, Galenus in Glossis. & Varinus. In urbe Sybari caprarius peradolescens nomine Crathis, cum cupiditate libidinis flagraret, incestum in capram scelus exercuit: Quod quidem ipsum ut hircus grægis dux per pexit, ritualitate laborare, atque interea suum occulare animum coepit, quoad aliquando tandem eum somnum capere deprehendisset: tum enim omoibus renovatis viribus, facto in eo impetu, cerebrum diminuit. Cum ei insidi faustum ad indigenas permanasset, non modò ei tumulum magnificum excitarunt, sed ex eo etiam flumen Crathim nominarunt (Crathis flumen iuxta Argas Achæicas à diobus fluminibus incrementa suscipit, sic à miscendi aquis appellatus: à quo & Italicus vocatus est Crathis, Strabo:) infantem autem puerum ex eius cum capra consuetudine suscepimus, caprina habentem crura, & faciem humanam, in deos repositum, decorum que honore affectum fuisse, & Sylanum deum (Hæcum numen Napæumque, Cælius:) esse in sermonem hæminum venit. In belluis igitur obrectationem & ritualitatem inesse hircus docet. Eandem historiam describit Cælius libro 25 cap. 32. Κιναβρεῖ δυσωδία τῆς αἰγῶν παναρθερων. hunc sc̄orem Latini capram & hircum vocant. Αἰγῶν πεπναθερων πελην, Aristophanes in Pluto. Cinabran aliquos exponere canum cibum, in Cane d.lxi. Ψωζος, αἴροδος οὐγές, ήδος δυσωδία, καὶ λογαραστο μινδα (al. μινδον) οἰραχ μόνη μόνου, Hesychius & Varinus. Ψολα, σπηρεδη δυσωδία, Idem. Γερσος οὐδὲ αἰγῶν δομηστον λέγεται, Eustathius. Μινθον vel μινθος caprimum stercus significat, aut etiam humanum, hinc μιντῶν apud Aristophanem in Pluto & Rani, stercore inquinare διοσφεντα, δυσσμίας άνατοσον, μινθα, ηπειρος ζενθα. Pastores enī hircis alios si, & frigus τοις tolerantibus nares excrementorum vel ipsorum vel hominum inungere solebat: & eo sc̄ore ad sternutandum mouere, quod hoc pacto nimio frigoris sensu liberarentur. Minthon aliqui mentam herbam, alijs hymum, alijs yngem exponunt: alijs floris genus in stercore nascens, quo hirci gaudeant, Varinus & Scholia Aristophanis.

e. Ωπλος, captarins, pro δαιπλος. Doticè, Varinus. Poëtis αἰγιβολος, qua vox Nicandro pro loco etiam pascendis capris accommodo ponitur: distinguunt forte accentu in recto casu: item αἰγιβόν. Αἰγιβόν. Panos epitheton, ut dicam inferioris. Διαμαζοι, caprai, eo quod sint λιαν αμαδεῖς, id est valde rudes, Varinus. Comatas Caprarij nomen est apud Theocritum Idyllio. 5. De Glauco caprario, qui Homerum hospitio exceptit, multa scribit Herodotus in vita Homeri. Σιθα acclamatio est, qua ad capras vtuntur, Varinus. Αἰπόλοι κύνες, canes caprarum custodes, Pallux. Olim apud Athenienses, qui rei pecuaria operā dabant à capris αἰγινας dicti sunt, Plutarch. in Solone. Αἰγιβολος γη, terra apta pascendis capris, Suidas & Hesychius: propterea autem de montana dicitur, quam αἰγινον & αἰγιβον etiam vocant, Varinus. Insulæ ut quæque asperiores sunt, sic αἰγιβον appellantur, Varinus. Φελέα aut Φελέη vocitabant taxofos & capris idoneos pascendis locos, qui in superficie saxorum terram haberent exiguum, Varinus. Αἰγιθαγητος, nudum nomen apud Suidam: videtur autem significare locum in quo caprae oberrantes pascuntur. Αἰγιλι, οτις αἰγας μαινων, &c. ut supra explicauit. αἰγων, caprtle, & αιγινιον. Spumifer άγον, apud Statium libro 5. Thebaidos, pro mari Aegeo. Capra τουδε in Gepon Græcis dicuntur, matrices quæ scilicet sc̄erum alunt, & lac præbent: lactares Marcellus Empiricus dixit: quæ tamen intelligi possunt etiam absque sc̄eru, & cum à partu remotores sunt. In capram multo & dulci lacte abundantem & eo nomine à Cæsare quodam abductam epigramma Crinagoræ Anthologij lib. 1. sect. 33. extat huiusmodi. Αἰγα μετηνομασθεν, διονος ἐπέντερον αἰμοληγεν Οὐρατη, πασιν πελυχαλαππατηλ, Εδουάρδος, μελιδες έπειτη έφερασατο πιστη Καισηρικην ηνοι σύμμων ηγάπετο. Ηξω δ' αυτην πειρης εσερεψας. ουδεπέργον Μαζον έμδν, μειων γδε οστη αιγα.

In vetere testamento, libro i. Regum kebir vocem Hebraicam ex pilis caprinis instar capitinis criniti factum: Ionathan tamen vertit noda, id est, vtre ex pelle scilicet caprina & plesia factur. Hipparchus tempore Neronis, in theatro sedens, ex caprina pelle quam ferebat, quod futurum tempestatem prenuntiasset tantum Neronis admirationem mouit, ut ille Bithynia in censibus gratulatus fuerit, quod Hipparchus suum ciuem haberent: Aelianus.

f. Aegistho Thyestis & Pelopis filio capra alimentum suggestit, Cælius ex Aeliano. Variis, Oratione Etymologus inde nomen etiam Aegisthi interpretatur, ab αἴγις capra, & ἄρτος lacto. Circa Alcathi vicum in Cypro Mestori Cypro infans natus est, cui pro dentibus os continuum fuit, Is netio propter quam suspicionem expositus à capra nutritus est: & primum Aeginomas dictus, postea Euryptolemus, & Cyprius imperavit. Pollux libro secundo. Antiphanes in Acestria apud Athenæum, auarum quandam illas tantum capras mactantem inducit, ex quibus nullum amplius fructum hædorum aut casei capiebat.

h. Cum veteres sacerdotes capra sic abstinerint, ut neque tangerent aut ederent, neque nominarent ex Pluratcho exposui supra cap. 3. Capra ollaam lambendo quoque stealem faciunt, eaque ex causa Mineruæ non immolantur, Plinius. Capras in arcem ascendere Athenis non licet, neque omnino sacrificari Mineruæ, quod oleum ramos vorent & lardant, Athenæus. Observatum est (inquit Cælius) capras Athenis in arcem non iungi, (admitti) præterquam semel ad necessarium sacrificium, ne olea ibi nata primum, possit tangi: quando ita proditum est, elus animantis saliuam esse fructus venenum, quo nomine nec de immolatur. Aesculapius (apud Phocenses) omnis generis animalia immolate consueverunt, exceptis capris, Pausanias. Aegypti qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebani ritus sunt, ij omnes ab ouibus se abstinentes, capras immolant. Qui Mendetis templum obtinent, siue Mendesij titus sunt, hi capris abstinentes, immolant ones. Itaq; Thebani, & quicunq; propter illos ouibus parcunt, atq; ideo sibi conditam hanc legem: quod Iupiter cum ab Hercule cernere eum volente, cerni nollet, tandem exoratus id commentus sit, ut amputato arietis capite, pelléq; villa, quam illi detraxerat, induita sibi, ita sese Herculi ostenderet: Et ob id Aegyptios instituisse Iouis simulacrum facere arietina facie: & ab Aegyptiis Ammonios accepisse, qui sunt Aegyptiorum atq; Aethiopum coloni, & lingua inter utrosq; usurpantes. Qui etiam mihi videntur eadem re se Ammonios cognominasse, quod Aegyptijs Iouem Ammonem appellant. Ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eis sacrofandi sunt. Certo tantum die quotannis in festo Iouis, vnum demum arietem amputant, cuius pellem detractam, hunc in modum Iouis simulacrum induunt, ad illud q; deinde aliud ducunt Herculis simulacrum. Hoc acto, cuncti qui circa templum arietem verberant, deinde sacra eundem vrna sepeliunt. Hæc Herodotus libro 2. Agricola de boue rem diuinam facit, opilio de agno, apolus de capra, Lucianus. Græci sacrificati capras frigida aqua explorabant: Nam si gustare abnuissent, concipiebant inde, haud valere satis, Cælius. Capellæ probubus immolatae: item caprae auratae albæ Apollini immolatae, vide sudra in Boue h. h. Testis sacrificium, secundum aliquos ex oue, capra & boue constat: de quo multis egit in Boue. In Lupercalibus Romæ capras lugulant, & incisis in corrigias caprarum pelli bus, discurrunt: & si qui obstant, scutis cædunt, Plutarchus in Romulo. Lupercalibus caprae candidæ immolabantur, vel (vt alij tradunt) canes, Gyraldus. Embarus quidam, vel Barus, cum Diana Munychia vt regio à peste liberaretur filiam aliculus immolandam requireret, ea conditione immolaturum se suam promisit, vt sacerdotium familiæ eius perpetuò maneret: filia in adyto occulta, capram eius vestimentis induitam mactauit: quæ res in prouerbium abiit, vt in hominem prudentem & astutum Embarus es dicamus, Varinus in Σέφουα, authorem citant Pausaniam. Pestis vero causam fuisse dicit viam quæ in templo Dianæ illuc erat, ab Atheniensibus ((ἀντεθέσσω, lege ἀναγέσσω, ex Sulda) occisam. Apud Suidam fame non 40 peste (quæ apud Græcos vna tantum litera differunt) regioem laborasse scribitur. Erasmus prouerbium Embarus sum de homine insano, deliro & demente interpretatur, Suidam secutus: qui Embarum filiam suam verè, non capram ei substitutam, immolasse refert. Εὐβαρός ειμι, ήλιος, μωρός: ή νυνεχει, Φόβημος. Μέντος οφάσματα, Varin. Pausan. in Arcadicis Cleombroto Lacedæmoniorū regiis Leuætris Beotij signum diuinitoris huinmodi accidisse scribit: Solebant (inquit) Lacedæmoniorum reges pecora leuæducere in bellum, vt diis ante prælia litarent: præbant autem caprae duces itineris ante oues: quas (capras) pastores cætædes, καπηδας, appellant. Lupi tunc impetu in gregem facto, illasq; ouibus in solas capras graffati sunt. Capram & hitcum Mendesij coluit Gyraldus: Vide paulo post in Panos Dei mentione. Philasij capellam Æneam colunt, Pausanias. Ερδον δ' Απόλλων τεταύτας εναντίον ταιριών ιδειτε, Homerius Iliad: lib. 1 Capras Apollini immolabunt, propter pecudis huius naturam impetuosa, & in altum saltando efferti gaudentem: & quod caprina cornua ad arcus faciendo idonea 50 sint: Apollo autem rotores est, id est, arcubus & sagittis oblectatur, Varin. in Ταιριών ταιριας, ex Eustathio in Ilia dos i. Capra, quæ nunquā sine febre est, Aesculapius qui est deus salutis, per contrarietatem immolatur, Serulus. Aegeon, nomen gigantis, qui Cœli (alijs Titanis) Terræq; filius singit: Aegeon qualis, centū cui brachia dicunt, Centenasq; manus, &c. Verg. lib. 10. Serulus eundem cū Briareo esse scribit. Vide Onomasticon Mostrum & Varinum, & Gyraldū in opere de dīs. Syntagma quinto, duobus in locis. Hesych. Aegeonem exponit Briareon, & deum matinum, & Neptunum: Etymologus Solem, Σολης ταιριών διάσειν. Briareo (inquit Solinus) Carystij rem diuinâ faciunt, sicut Aegeoni Chalcidenses. Nam omnis fœtæ Eubcea Titanum fuit regnum. In Briareo (inquit Cælius) quod obuim erat, fabula inuolucre factum est obscurius. Quippe prodit historia esse in Asia tumulum Aegeonis nomine, abs quo fontium profiliens multitudo circumiectos impinguet campos. Egebolus, Αιγαῖος & Dionysius apud Potiam celebatur, de quo nomine historia hæc prodata est. Cum ibi Dionysia celebrarent, ita in contumelias aeti sunt & furorem, ob ebrietatem, vt Bacchi sacerdotem interemerint. Quare dei ira graui pestilentia affetti sunt. Clues hac de re Apollinem consulueré: à quo responsum acceperūt, vt deo formosissimum puerum immolarent. Quod cum Portnienses per multos annos fecissent, capram demum à deo edoeti pro puero supposuerunt: vnde deo cognomen à capra videlicet supposita, factum videtur, Gyraldus. Cinnamomum in Aethiopia cæsuri, quadraginta quatuor boum, caprarumq; & arietū exitis, à Ioue imprestant veniam metendi, Plin. In Pedasia Cartæ (vt tradit Aristotleles in Mirabilib.) sacrificiū loui persigit: in quo capra deduta ex Pedasia per stadia septuaginta magna spectante turba procedit, nec perturbatur in via, nec inde auertitur, funiculo vineta sacerdotem præcedens. In eadem mirantur extranei cornua eius quatuor congios capere, Aegophagus, id est capriuotus cognominatur Iupiter apud Nicandrum in Theriacis. Etymologus, & Varinus: Mihi tamen, inquit Gyraldus, non succurrit, apud Nicandrum id nomen legisse. In Laconicis Pausanias Iuno nomi- 70 natur

naturαι φάγοι, apud Lacedæmonios tantum id adepta cognomentum, quando & deæ capras immolant. Sa-
cellum ab Hercule primò erectum ferunt, qui & princeps capras immolat: quoniam pugnanti aduersus Hip-
pocoontem ac liberos, nullum à Iunone se ingessisset impedimentum, sicut fecerit assuerat: Ad rem vero diut-
nam exhibitas potissimum capras quod aliârum victimarum haud suppetaret facultas. Verum in eo quod dæ ca-
pra scribit auctor hic (inquit Cælius) vehementer aduertenda pœnit Ouidij sententia, ex quadam Elegia, vbi ani-
malium quæ ducerentur, pompa describit in Iunonis festo,

Dux gregis cornu per tempora durarcurue

Inuisa est domine sola capella deæ.

Illius iudicio sylvis invenia sub alios

Dicuntur incuptam detinuisse fugam.

Nunc quoq; per pueros taculis incessur index,

Et premium ueliori vulneri ipsa datur.

¹⁰ Αἴγαφάγοις καὶ τεχνηῖς Σπάρτην, Varinus: pro κηρεῖ legē H̄eg. Caprotina Iuno à Romanis culta, non à capris, sed à caprificio nomen tulit, vide Gyraldum, &c. Non caprotinæ, inquit Varro, dicitur, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres sacrificant, & huc caprificio faciunt, & è caprificio adhibent virgam. Capra à Theseo Veneri immolanda in hircum mutata, ut in Hirco dicam, h. h. Pan capripes cognominatus est à poëtis, à Græcis αἰγαπέλαι, & αἴγιπαν. Propertius in tertio, Capripedes calamo Panes hiante canent. Hyginus de Capricorno: Hulus, inquit, effigies similis est Aegipani. Dicitur & semicapere deus ab Ouidio in Faltis, & Metam. vr̄ est. Sunt oculis Nymphæ, semicapere deus, Gyraldus. Cerobates etiam, κεροβάτης, cognominatus est Pan, teste Hesychio, siue quod cornua habebat, qualiter κεροβάτης: vel quod basin haberet corneam, id est pedes, Gyraldus. : Καὶ νερόβατας Πλάτων, Aristophanes in Rant: Scholia cerobatan exponunt, qui per montium cornua incedat, vel à cornu, id est vngulis hircinis: nam inde αἰσθίτας quoque & τρεπαύοντα dicitur. Didymus similiter exponit, vt Gyraldus iam ex Hesychio: quoniam (inquit) inferiores partes hirci habet, ita ut pedum causa cero-
²⁰ bates vocetur. Hinc & διγένες nominatur, ut supra in Boue docui. Capras ea de causa apud Aegyptios qui Mendesij titus sunt, non maestant, quod Pâna inter octo deos Mendesij numerant, quos octo aiunt priores duodecim diis exitisse. Pandis simulacrum & pictores pingunt, & statuarij sculptunt, quemadmodum Græci, capri-
na facie, hirciniisque cruribus: haudquaquam existimantes eum esse tales, sed similem ceteris diis. Quatamen
cum causa tales describant, non est mihi relatu incondum. Verum hi cum capras, tum vero capros hircosue omnes venerantur. Et inter Mendesios caprarij præcipio honore afficiantur, & ex his unus maximè: qui cum decellit, ingens toti Mendesij plaga luctus exitit. Vocatur autem & hircus & Pan, Aegyptiacæ Mendes, Herodotus lib. 2. Aega & Helice Nymphæ ex Oleno natæ, Iouis nutrices feruntur, vt Hyginus alij que prodiderant. Quidam Aegam Panos vxoretur dixere, alij filiam, vt in Loue ægiocho iam proximè retulit: & supra in Cane H. a.
³⁰ in mentione Cynosuræ: nam Helicen aliqui Cynosuram vocant. Aegoceros Panos filius in Ibice infra memo-
rabitur. De Aegipane etiam non nihil in Aegiocho superius dixi. Aegipani populi ad ripas Nili habitant, Plin. 6.
30. & in fine eiusdem ca. Iuxta Hesperios Aethiopes (inquit) quidam modicos colles amœna opacitate vestitos Aegipanum Satyrorumque produnt. Item 5. 1. Atlantem noctibus inicere crebris ignibus, Aegipanum Saty-
rumque lasciuia impletis tibiarum ac fistulæ cante, tympanorumque & cymbalorum sonitu strepere. Et rursus cap. 8. inter Aethiopias populos numerat Aegipanas semiferos, & Satyros. Satyris, inquit, præter figuram nihil moris humani esse traditur: Aegipanas, qualis vulgo fingitur forma. Hæc loca capripedes Satyros. Nymphasq;
tenere, Lucretius libro 4. Asyndes in Græcis legitur, vnde capripedes verbum verbo expresum, Argippæi Scy-
thæ populi referunt quæ apud me fidem non habeant, supra ipsos incoli moutes ab hominibus capripedibus,
Herodot. Sylvanus, deus capripes ex pastoris cum capra coitu natus, vt Gyllius ex Aeliano vertit, & nos supra
⁴⁰ rectauimus parte 3. huius capitie. Græcè pro Sylvano ὥλαιον καὶ ράπανον Geor legi, ex Cælij translatione coniicio. Prætidum quæ se vaccas putarunt mentionem feci in Vacca H. h. paulò ante prouerbia. A Melampode (inquit Plinius) appellatur vnum helleborigenus Melampodium. Alioqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgati pasto illo animaduertentem, datoque lacte earum lanas Pœnitidas furentes. Hermolaus Præti
filias Elegen & Celænen memorat, quæ prope fontem Clitorium à Melampode tali lacte purgatae sint. Idem in Castigationibus Plinianis Lulos vel Lulas vrbem esse refert in montanis agri Clitorij, vbi à Melampode perhi-
beantur curatae Præti filiae, in Diana fano. Lusi, Δεσποτοι, vrbis est Arcadiæ, teste Stephano, vbi Melampus Præti
filias ἔλεσσον, id est lauit vnde Lusi nimis diæ sunt. Mæram aliqui vocant Præti filiam Aethra sororem, Hes-
chius. Circa Alpheum (inquit Eustath. in Dionysij) aqua est quæ alphis, id est, vitilagini medetur, vnde forsitan &
fluvio nomen impositum. Medetur eadem leucis & impetrigni: & Melampodem ea vsum siuat ad purgationem
⁵⁰ filiarum Præti cum insanirent.

PROVERBIA.

In agro surculario capras. Varro de re rust. l. b. 1. cap. diuin hoc veluti legem agricolarum afferit. Col-
onus in agro surculario ne capras compascat. Desisti potest ad eos qui a soxiarum terum admixtu corruptum te-
neram etatem. Capra oleæ & viti præcipue noxia est, vnde & Baccho immolatur vindictæ gratia: Mineruæ ni-
hil caprinæ generis, quod ille vitis repertor dicitur, hunc sacra est olea, Erasmus. Capra contra se cornua, H̄ag.
καὶ ἡ αὐτὴ τὰ κέρατα, cum quis sibi ipse author est mali. Capra quæpiam (vt in apoloogo fertur) cum esset iæculo
vulnerata, circumspectans vndenam id mali sibi enenisset, arcum contemplans caprinis cornibus compactum,
dixit, Καὶ οὐαῖς τὸ φυτὸν τὰ κέρατα, id est, In meam ipsius perniciem produxi cornua, Erasmus. Capra cinamo-
mum, Η̄αὶ τὸ κανάμων: Adagium deijs qui aliquid vehementer amant, inde natum, quod cynamomum planta
Arabica appetitur à capris maximè, quæ in ea regione pascuntur. Eustathius in Dionysij periegesin. Capra ad
festum, Αἱζεῖς τὸ ἐότιλον: dici solitum vbi quis in tempore ad negocium aliquod accederet: Aut vbi quis com-
modè in suam perniciem offert se: Nam in festis, maximè Bacchi, capram immolabant, Erasmus. Capragla-
dium, Αἱζμαχιαῖς, subaudi reperit. (Malum Αἱζμαχιαῖς τὸ μαχαιραῖς, vt in omnibus Græcorum Lexicis habetur.) In eos, qui ipsi reperint quo pereant. Ottum est autem adagium ab huiusmodi quodam euentu. Olim cum
Corinthi Iunoni Ascra (Apostolus Ascra, non reæ) cuius ædem à Medea strætam aiunt, rem diuinam
facere pararent: atque hi qui ad præbendam hostiam erant conducti, (si ēτ τῆς παρέκκλησης μεμιθωρίον, Suidas &
Apostolius: οἱ γοινοτοῦ μιθωτοί, Hesychius & Varinus:) defossio sub terram cultro, oblitos se se assimularent,
capra pedib. exscalpens, prodidit, itaq; maestatæ est. Quidam sic efferunt. Αἱζδεῖς τὸ μαχαιραῖς id est, Capra cultrum
præbens: Quidam hoc pacto, Οἱς τὸ μαχαιραῖς Erasmus. Alijs τρόπον, θητεῖ ταυτοῖς, θητεῖ παρεῖσταν καὶ στοκον τραχῆς (videtur
Z 4 aliquid

aliquid desiderari) παροιμία. ή αἰχδόστη τὸν μάχαιραν. Suid. De lana caprina: hoc est de re inutili & minimi momenti simile est de aenilana, Eras. Alter rixatur de lana s̄epe caprina, Propugnat nūglis armatus, Horat. Libere caprae de aratro, Ελεύθεροι αἴγες δρόπερων, hemistichium heroicū carminis prouerbiale, dictum olim ab ijs, qui se ab onore quoipiam aut molestia liberatos gloriabantur, authore Zenodoto, Erasmus. Matris vt capra dicitur, τῆς μητέρης αἱρεῖται: In spuriis dictum videtur, quorum pater in certus est, cāque gratis à matre denominantur. Ductum ab hōdis, qui in captilibus à matre dignoscuntur: nam à patribus haudquam possit. Manet etiam hodie vulgi iocuſ (apud Germanos) quo dicunt, sapientem esse filium, qui patrem suum nōrit, Erasmus. Μήτηρ φύτεψε φύτεψε ψυχήν, Homerus Odyssea lib. I. hoc eriam Germani usurparunt. Mater ait. Vel capra mordeat non centem Kavai dāyā ἀνδρα πνεγέν, (hemistichium heroicū:) Capra minimè alloqui mordax est, sed improbis omnibus sunt infesta, Erasmus. Cáprum nomina: Αἴγων ὑπόπτης, vide supra in II. a. Capra nondum peperit, 10 hōdys autem ludat in teatris. Αἴξ επωτέπουνέειφος δημόσια παιζει: In illos qui postrema perfectaque iam aggrediuntur, præteritis ijs, qua præcessisse oportuit: aut qui gloriantur iam assecutus esse, cuius ne fundamenta quidem sint intacta: Aut qui rem agunt præpostere, Prius est enim peperisse, quam ut hōdus ludat in teatris. Referunt à Zenodoto, Erasm. Capram portare non possum, & imponitis bouem, (Melius, imponite mihi bouem sine copula.) Plutarchus in commentatio de non accipiendo mutuo: Επειδὴ τὸ μαγικὸν ἐσαι γενεῖ, Οὐ δύναμεν τὸν αἴγα φέγεν, Θητεῖον βοῦ: Vbi quis quod leuis est recusat, & quod multo sit intollerabilius imponi sibi postulat. Veluti si quis impatientia paupertatis usurpiat se, quod onus vix dinitibus sit tolerabile, Erasm. Capra Scyria, Αἴξ Συγλα: Zenodotus huius prouerbij Chryssippum citat, tum authorem, tum interpres. Convenit in eos qui beneficium maleficio corrumpunt, aut virtutes adiunctivis vithjs contaminant atque obscurant: quine recte instituta non recte finiunt. Veluti capra Scyria, quod fera sit, mulierum quod lacte impleuerat; ipsa rursus euerit (Meminit etiam Suid.) Alij putant dici in eo, unde plurimum emolumenti capit, propterea quod eius regionis capra maximam lacte vim reddere dicantur. Id quod affirmat & Athenaeus libro I. citans hoc Pindari carmen, Συγλα δὲς αἴγες γάλακτος αἴγες εἶχωταν, Erasmus. Idem Athenaeus libro 12. capras ex Scyro & Naxo tanquam præcipuas commendat. Capra Syriæ (malum Scyriæ) quantum aliae nulla lac habere dicuntur, Gyllius ex Aeliano. Est autem Scyrus vna Cycladum. Dic de tribus capellis, in eum videtur eeu prouerbio torqueri posse, qui multa extra causam quæ sunt & ad rem nihil continent, dicit ex historia, quam Martialis lepidissimo epigrammate refert, non de vi neque cæde, nec veneno, Sed lis est mihi de tribus capellis, &c. Huic similimum est Lucilij epigramma Græcum, quod recitat Erasmus in prouerbio: Alia Menecles, alia procellus loquitur. Copia cornu. αἴγα θεατέος: Amaltheæ cornu, aliqui addunt αἴγα, id est capra: Cum affatim omnia superesse significamus. Translatum à percutusta fabula, quæ varie narratur apud autores. Quidam ad hunc modum narrant: Rhea Iouem enixa metu patris infantem in Creta occuluit nutriendum à duabus nymphis Adrastea & Ida Melissi fillibus. (Ouidius vnam fuisse scribit, quam Naidem Amaltheam vocat.) Hæ nutricauerunt illum capra cuiusdam lacte, cuius nomen fuerit Amalthea. Eam capram Jupiter adulitus in sydera retulit: vocatusque à Græcis αἴγα γενεῖ, id est capra celestis. Huius alterum cornu nymphis nutricibus dedit, videlicet officiū præmium, hanc adiiciens facultatem, ut quicquid optassent; id illis ex eo cornu largiter suppullaret. Ouidius capram cornu alterum ad arborem fregisse scribit, quod Amalthea nympha herbis cinctum, & pomis repletum ad Iouis ora tulerit. Jupiter postea regno potitus Sydera nutritum, nutritis fertile cornu Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet. Legimus & Herculem Aetolis donas Copia cornu, propter coëctimum cornu fluminis Acheloi: quare regionem illam ante sterilem, fertissimam reddidit: cornu nimirum laborum duritatem significante frugibus feracitatem, Erasmus. Idem pluribus authorum exemplis, Plinius, Gellicij, Luciani, Plutarchi, Horatij vnam huius prouerbij explicat. Ego ijs om̄issis quædam apud alios obseruata adiiciam. Hanc capram Olenam vocat Ouidius quinto Fastorum. V. de nonnihil superioris in Aegiochi Iouis mentione: & Palaphatum cap. 47. Aegium (inquit Strabon. b. 8.) oppidum est Achaiz, ubi Iouem a capra lacteum scribunt, sicut Aratus prodidit, Αἴγας τὸν μὲν τε λόγον Διὶ μαζίν θητοκεῖν. Ωλεινὸν δὲ μὲν αἴγα Διὸς καλέσθαι φέτω, locum innuens proximum esse Olenæ. Vide Aīgæs apud Varinum. Scholia in Iliados Homeril. bro 15. fabulum hoc modo referunt. Cum Saturnus filios omnes natos statim deuoraret, Rhea Iouem enixa, lapidem facitis inuolutum Saturno vorandum tradidit: infantem verò in Creta Themidis & Amaltheæ, quæ capra erat, commisit. Haec Titanes quoties inspiciebant, terrebantur. Alebat ipsa suis adhucbitis vberibus Iouem. Is adulitus patrem expulit regno. Et cum impugnarent eum Titanes, consilio Themidis capra illius pellem pro tegmine induit: vt cui perpetui natura inesset: atque ita vicit Titanes, & hanc ob causam Aeglochus dicitur est. De pelle caprae, quæ Iouem aliuit, nonnihil etiam supra dicti capite 3. in mentione prouerbij: Antiquiora diphthera loqueris, Eustathius in Dionysium de situ orbis scribens, ubi ille Acheloi flauis meminit, cuius sinistrum cornu cum Hercules confregisset, Amaltheæ cornu bonis refertum omnibus pro illo recepsisse dicitur: variis interpretationes afferunt, & multa super hoc cornu docte & egregie diffirunt, quæ breuitatis amore relinquuntur. Princeps omnium Bupalus Fortunæ simulacrum fecit, pulum in capite gestans, & manuum alterā sustinens Amaltheæ cornu, Cæl. Socrates Amaltheæ cornu hoc pæsto interpretabatur, Amaltheam alebat significare hominem, qui minimè malthon, id est mollis & dissolutus, sed gnauus & operarius esset. Per cornu verò bonis, quod animal est laboriosissimum, virum operarium inuui. Botros autem & similia in cornu esse: quoniam omnia, quorum egemus, in agricultura insunt: quamobrem gestantes ipsum bonus Genitus, bonaque Fortuna introducuntur, Stobæus in Sermone de Agricultura. Apud eundem in Sermone de laude diuinarum Philemon pœta, Amaltheæ cornu non tale esse scribit, quale pictores depingunt, bubulum scilicet, sed ipsam pecuniam, quæ omnia donet, φλαῦς, οὐρανὸς, μάγτυρας, οὐρωνιας: iuxta illud Horatij. Scilicet vxorem cum dote, fidemq., & amicos. Et genos, & formam regina pecunia donat. Postrem in Sermone de felicitate, Hippodamus Thurius euhomiam, id est bonam legum constitutionem in Rep. Amaltheæ cornu interpretatur. Genus illud poculi apud Atheneum libro II. (nigra appellat) cui agglutinati erant cotylisci referti papuere albo, tritico, hordeo & leguminibus, non temere aliquis cornu Amaltheæ nominauerit. Prouerbiū quod iam retuli. Copia cornu, vel Amaltheæ, vel Amaltheæ capra, apud Græcos sic etiam effertur, Αἴγα γενεῖ vel γάνον, id est, Capra cœlestis. Hesychius & Varinus capram celestem interpretantur candidæ fabæ generæ, quæ calculos & suffragia ferebant: Similiter Suidas, & insuper, Cratinus (inquit) eos qui munera accipiunt ab ijs nutriti ait, vt Iupiter ab Amalthea capra nutritus est. Alij res illas, ex quibus magna lucri & pecuniæ augēdæ occasio sit, ita nominaant, Capra cœlestis, 70 de illo

de illo qui quæ cupit consequitur omnia. Ferunt enim Iouis capram inter sydeta locataam qui primus orientem aspicerit, per omnia voti compotem futurum. Idem. Capram celestem orientem conspicerunt; *Aīzā th̄ ἔγανιας θ̄ τη̄τελων εἰδούσα*, ab Erasmo similiter exponitur. Apud Athenæum tamen libro nono Antiphanes in Cyclope commemorat capram celestem inter animantia apta mensis, *Tεχίρ Θύμαθας, αἴρεται, νέκος τυπεῖς, &c.* Aegis venit, *Αἴγις λεγεται*; Suidas (& Varius) indicat præuerbio dici solitum, de ijs qui petulanter & impudenter agerent: quod Aegis dicta fuerit sacerdos Athenis solita ferre sacram ægidem, & ita ingredi ad eos qui nupet duxisserent uxores (*τεχίρ τοῦ νεκαρά*). Apparet (inquit Erasmus) in huiusmodi sacri multum fuisse licentia. Caprius in æstu, *Αἴρας έν καύηστι*, de intemperital libididine, ut & illud, Lydus in meridie, Nam his horis caprarij, dum sedu&is gregibus in umbra latitant, lasciare soliti scribuntur. Refertur à Zenodoto & Suida, Eras. His adjiccam duo emblemata Alciati, quorum prius inscribitur, In desciscentes: Quod fine egregios turpi maculaueris orsus, In noxamque tuum vertoris officium, Fecisti, quod capra, sal mulieraria laetis Cum fert, & proprias calce profundit opes. Vide paulo ante in præuerbio *Capra Scyria*. Alterum, In eum qui sibi ipsi dænum apparat, *Capra lupum non sponte, meo nunc vbera laeto*. Quod male pastoris prouida cura iubet. Creuerit ille simul, mea me post vbera pascet, Improbitas nullo flectitur obsequio. Aliud eiusdem in amatores meretricum, ex astutia pescatoris caprinam pellem induit, & ita sargos pisces allientis: quod iij hoc pecus mirificè ament, in Sargo referam.

DE HIRCO.

20

A.

HIRSUS dux est & maritus caprarum: Qui castratus, caper nominatur. Martialis, Dum iugules hircum, factus es ipse caper. Caprum pro hirco improprie posuit Vergilius Aeglog. 7. Vir gregis ipse caper. *רַעֲשׂ* atud Hebraic hircus est, & proprie maior: nam minor seir *רַעֲשׂ* dicitur. Geneteos ca. 13. Chaldaic vettit tetras *אֶתְנָה*, Arabic *رَعَانٌ* teus, persice *بَرْسَانٌ* asteban, ubi Septuaginta habent *τερψόν*. Hieronymus hirci, Hebrei atudnim. *רַעֲשׂ* fair etiam pro hirco ponitur. adiutorio ferè capraturum nomine, hoc modo sheirissim. Persæ pro steir ponunt kalahe (aliás kalahel) pro issim verò busan. Sed de hac voce & aliis quibusdam, vide supra in Capra nomenclaturis Hebraicis. Scribitur etiam per zade prima litera zeir: quam vocem Danielis 8. Hieronymus hircum capraturum interpretatur, Theodotion *τερψόν αἴρων*. Chaldaeus pro seir fermè transfert zeira. Munsterus in Lexico trilingui *רַעֲשׂ* zaphir quoque hircum exponit, ut zephirah capram *רַעֲשׂ* taish, Abraham Ezra Genes. 30. pecus maculosum & varium intelligit. Septuaginta *τερψόν* Hieronymus hircos transstulerunt. Aliqui arietes, alii totum genus ouium interpretantur. (quod non placet) Chaldaeus reddit telesiah. Arabs teus. Persæ astatha. *רַעֲשׂ* kar, David Kimhi agnum exponit item arietem & hircum. Carlem psalmo 37. Hieronymus monocerotes reddit, Septuaginta *ψαλῆνας*, Abraham quidam agnos, & alias quidam viles. Deuteronomij 23. Arabic translatio habet baraph, Persica pharbe han, Septuaginta *αἴρων*; Hieronymus agnorum. Sylaticus hanub hircum exponit. Hispanicè Cabron vocatur, Germanice bock, unde mutuati sunt Itali suum becco, & Galli boue, & Angliote buckle, id est capraturum hircum. Nam capraturum non men Germani etiā aliquando addunt, *geißbock*, distinguendi causa à marib. In capraturum & capraturum sylvestriū genere, quos item bœck, id est hircos appellant, ut reech bœck. Illyricè hircus dicitur kozel.

B.

Caper etiam tondetur, Vsum iu castrorum ac misericordia velamina nautis, Columella. Nec minus interea basi incanaque menta Cinyphij tondent hirci, setasque comanteis Vsum in castrorum, &c. Vergilius in Georg. Cynips (inquit Probus) opidum est & flumen Africæ regionis Garamantum, apud quos hirci villoissimi nascentur, quos tondent ad cilicia quibus nautæ vtuntur. Quidam apud hunc fluvium matores quæcum alibi hircos nasci scribunt. In Cilicia circaq; Syrites caprae villo tonsili vestuntur, Plin. 8.50. Hermolaus eo in loco pro Syrias; Syrites reposuit. Circa Syrites enim (inquit) Cinyphium pecus celebratur Vergilio, Silio, Martialis, Claudiano, ceteris, ut quinto libro (Cestigationum in Plinio) diximus. Cilices hircos habent villo tonsili, vnde vestes con-
ficiunt, quas cilicia & ciliciana dicimus, Ioh. Rauisius textor. Cilicij hirci, id est villoosi, Etymologus & Varinus. De cilicis pannis supra dixi in Capra ca. 5. Carici hirci oī *εὐτελεῖς*, id est viles, Vatin. Meminit eorum Sophocles in Salmoneo, tanquam villum, (*Καὶ τὸν εὐτελές μηνές*) nisi forte cum Cilicis confundat, Heschius. Hircus natura animosus est, pugnas & robustus: præcipue ei vites in fronte, & cornibus, quæ longa & acuta habet, Albert. Dentes capris pauciores sunt quæcum hircis, Aristot. Hanc pecudem mutilam parabimus quieto cœli statu. Nam procelloso atque imbrifero cornuta semper. Nam & omni regione maritos gregum mutilos esse oportebit, quoniam cornuti ferè pernicisci sunt propter petulantiam, Columella. Nunc hirci admittendi sunt (inquit Palladius, in Nouembri) vt fœtum primi veris souere possit exortus. Sed caper eligendus est magni (amplissimi, Columella) corporis, molliori pilo, & potissimum albo: (nitido, spissu, & longo capillo, Palladius, nigro densoque & nitido atq; longissimo pilo, Columella) capite paruo: auribus flexis & graubus, (longis auriculis infraetisque; Plinius: flaccidis & prægrauantibus auribus, Columella:) quæcum maximè simus, Plinius, cui sub maxillis due vi-
dentur pendere (collo dependent, Columella: qua de re etiam in Capra dixi) verruculæ, breui plenâque ceruice, (ceruice & collo breui, gurgulione longiore, Varro. *αἰρέτα καὶ τερψόνος βαρὺν καὶ παχὺν ἔχον βιβλικὸν μανγότερον*, Florentinus Cornutus pro *βαρύν* legit *βαρύν*, vt Varro etiam: Andreas à Lacuna *βαρύν* maault, & grauem interpretatur, *μανγότερον* verò point pro *μανγόν*. Bronchus (inquit) id est aspera arteria fieri non potest vt longa sit, collo breui existente: cum videlicet eius prolixior pars quæ pectus ipsum egreditur, semper adhæreat collo, & longitudinem eius necessario adæquet. Gurgulionem eruditus ferè Græcam vocem gargarona, id est vuam, redundunt: quod hic non conuenit. Sed forte hoc loco intelligimus supremam partem arteria ex cartilaginibus aliquot conditam & prominentem, quam Græcilarvga propriè vocant. Potest sanè bronchus etiam appellari *Χοντρὸν* (ορεξερ). Probatur præterea hircus, armis quæcum villosissimis, Plinius, cruribus crassis, Columella. *κυνὸν λεγόν* forte *λαθαλέγον*, id est lateribus vel costis firmis: & coxis amplis, Florentinus:

C. Hirces

C.

Hircus cernibus ictu tam valido ferit interdum, vt afferem etiam vel scutum & bidentum scindat & prostrat hominem. Aut hoc obiecimus. Capti per alci sa usum qua astutia pastores repellant, infra dicemus in Arietis petulci mentione ex Columell. Hircos sunt sex menses hibernos supra sinistrum latu siacere, quem dormiunt: ab & quinoctio hyberno to id est cles supra dextrum. Hirci delectantur in cibo barba hircina (de qua infra dicam in H. p.) & rosa calinina, Syria ious. Hircus inquit Eudorus animal est lascivum, & sem per seruens ad coitum: culus oculi ob libidinē in transuersum inclinet, unde & nomē traxit. Nam hirci secundū Suetonium, sunt oculorum ac guli: de quibus vide in rā cap. 8. parte 1. Quid hirsuta crura habent libidinosi sunt, quemadmodum hirci, Aristoteles Ted. qm. Ætniq. alioru n. p. 17. 18. Adamantius. Hirci per libidinem efficiantur: qui enim superiore tempore sibi, iugis concordia paicerentur, coitus tempore dissident. & aliter alterum libidinis rable inuadit, Aristoteles Septime

Septimo post die quā in lacē editus hircus est, coīre incipit, & quātūs sterile semen emittit, omnium tamē maturissimē quadrupedum īgī editur coīre, Aelianus. Hircus mensū septem satis habilis est ad pto-creāndū: quoniam immodicus libidinis, dum adhuc vberibus altūr, matrem stupro superuenit, & ideo ce-leriter, & ante sex annos consenescit, quod immatura Veneris cupidine primis pueritiae temporib⁹ exhaustus est. Itaque quinquennis parū idoneus habet fœminis implendis, Columella. Ad ineundas fœminas & anteanniculum congruus: non autem durat ultra sexennium, Palladius. Hirci anniculi coēant, sed præstantior ea proles est quam natu maiores tum capra tum hirci generauerint, Aristot. Hirci pingues minus fœcundi sunt: verum cura extenuandi adhibita, efficit ut coēant, atque procreent, Aristot. Et alibi, Hirci pinguiscentes minus fœminis habent: quamobrem eos solent ante admissionem extenuare. Capra etiam pinguedine ste-riſſeunt, vt ex Plinio supra dixi. Satyri genus etythraicon, arietibus quoque & hircis ad Venerem segnioribus in potu datur, Plinius. Hircos ad coītū procliuiores cum efficere student rei pastoritiae periti, eos horum na-nes & mentium odorato vnguentē perungere: contrāque eosdem medijs caudis linoilligatis, à vehementi col-tus appetitione reprimere audio, Aelianus. Isaac in diatis particularibus inquit: quād arietes & capri, sicut & cæterā animalia propriam habeut vocem per quām inclamant & vocant fœminas, tempore coītū & amoris: & potantes aquam saltam anticipant coītū, & citius mouentur ad amorem. Hirci, tauri, & arietes pro fœminis pugnam inēunt, Aelianus. Considerandum igitur an verum sit quod recentiores quidam non indocti dum cau-sam eruere conantur, cur illi quorum vxores corpus inuigent, hircorum appellatio deformentur passim, in-de fieri coniunct, quod animalium soli (vti putant) hirci, sui generis fœmellæ ipsiſ intuentibus inīti, facile fe-rant, Cælius. De hirco qui riualem pastorem dormientem interemit, supra in Capra dixi. Hirci maximè olidi sunt, vnde & hircos vocamus homines graueolentes vide, H. a. Hircis alsiosis stercore suo vel humano na-nes oblinunt pastores, vt superius docui. Oculos suffusos capra iunci puncto sanguine exonetat, caper rubi, Plinius.

D.

Hircus gregem barbae fiducia antecedit, Aelian. Afferunt & magi sua commenta: Primum omnium rab-ē hircorum, si mulceatur barba, mitigati: eadem præcisa non abire eos in alienum grēgem, Plin. Hircus non fu-giet, barba eius detonsa, Florentinus in Geop. Græcis.

E.

Tegyēn vel tegyēn pellis est hircina: quæ apud Varinum etiam ἔργανη appellatur: apud Hesychium simili-ter scribitur: sed eo in loco, qui ordinis ratione ἔργανη scribendum admoneat: & mihi quidem ea scriptio ma-gis probatur, tanquam ἔργανη vece deducta: vel à car, quod Hebreis hircum sonare diximus: vnde & ἔργανη vox facta videtur, capram significans apud Gortynios. Tegyēn ἐπηρέψη μέλαινων, αὐτὶς οὐδείδη, Suidas Tegyēnθέοι, οἱ κόρης Διονυσίων θρησκευταὶ τεγyēn τελείωτε, Varinus. Locri Ozolæ, vt nonnullis placet, dicti sunt, quod homines fœtidū fuerint, vt qui trageas, id est hircinas pelleſ gestarent, vt supra dixi cap. 5, historiæ de capra, vbi & alla multa de caprinis pellibus attuli, quæ pleraque omnia ad hircinas ex quo pertinent. Sabzī propter quo-tidianum vsum thuris & myrræ lignorum, ad fastidium nidoris illius pellendum vrunt styracem in pellibus hircinis (Strabo idem fieri scribit cum tragopogone, de qua agemus infra in a. inter plantas) sufficiuntque teſta, Plinius. Hircinas pelleſ & ouillas scribit Herodotus biblos etiam dicas veteribus, quod papyri vicēm imple-uerint quandoque, Cællus. Hircorum sanguini tanta vis est, vt ferramentorum subtilitas non aliter indure-tur, scabicia tollatur vehementius quām lima, Plinius: Hermolaus pro lima, legit scobina fabri. Sanguis hirci-nus adamantem emollit, item leoninum. Est enim inter cæteros horum sanguis calidissimus: Adamas autem cum frigidus siccusque sit, ab eo quod sibi maximè contrarium est, præcipue vincitur, Simocatus, τὸν ἀδάμαν-τα λέβην ἡταὶ οὐ ποτέ τοῦ τεγyēn τοῦ τελείου, Pausanias in Arcadicis. Adamantis naturaliuitatissima, & duarum rerum violentissimarum contemptrix, ignis & ferri: non alia ruptură vi, quām hircino sanguine macerata re-centi & calido: etiam si hoc gemmari nostri falsum & ridiculum existimat, Hermolaus. Capelnus (hircinus potius) sanguis bulliens de nouo calidus extractus molilit adamantem, Albertus. De Adamantis gemma natura & duritie, vide apud Erasmum in proverbio Adamantinus: & in opere Ge. Agricola de natura fossilium libro 6. Magnes ferrum trahit: exoluitor expira q; allio perficitus: reuiuscit (ἀναζητεῖ), non vt And. à Lacuna ebullit ac feruerit) sanguine hircino perfusus. Hircinum secum ad candelas præstantissimum est, vt quod solidus sit, nec facile liquatum diffusat. Amoris fastidium fieri poē a hircivrina, admixto proper fastidium nardo, Osthanes dicit, Plin. Phileriphus in Epistolis Theophylachi Simocati: Cestatio, inquit, ferax etiam quietiores & moderatores reddit: Ego autem castrandi peritissimus sum: nam vulnus sale farcio, & picem illino: vnde moxita coalefit, vt cutis ricino & cucurbita integrior fiat.

F.

Hircorum caro, tum ad coquendū, tum ad succum bonum generandum est deterima, Galenus & Aegi-neta. Hanc sequitur arietum, post taurorum caro: Porro in ijs omnibus carnes castratorum sunt præstantiō-ress, vulturorum pessimæ. Galenus lib. 3. de alim. facult. Idem in libro de attenuante vietū, Hirci & boues (in-quit) carnem quidem habent minimum humidam, pituitosam ac lentata: nocent tamen admodum ob duri-tem, & in alterando difficultatem. Hircina absolutè mala est, Auleenna. Non recte quidam Auiceanæ scribunt, huius carnis visus febrē quartanam induit: id enim Auicenna non domesticis, sed sylvestrib⁹, hircis scribit. Capel-læ atq; hirci fœtidū carnē ne degustato, Platina. Hircina caro, teste Isaaco, deteriorem quām caprina succum ge-nerat. Hircorum caro libidinis tempore vitiatur & foetet, Aristot. Bapt. Fiera cum in hœdum in cibo commen-dasset, subdit: Cum malè olet siccat, fit iam caper improbus, absit. Et cadet ante focos vicitima Bacchē tuos. Capri cum coierunt, improbab̨ habent carnem, minimè pingue & siccā: quibus cura est vt suauior fiat ca-ro hircum adhuc tenerem castrant. sic enim frigida & humida qualitate temperamentū eius emendatur, Albert. Hircorum carnes traditur virus non resipere, si panem hordeaceum eo die, quo interficiantur, ederint, laſerunt dilutum.

dilutum biberint. Plinius. Hircorum testiculi concoctioni resistunt, & vitiosos creant humores, Aegineta. Tegi & iugularis in conuicio apud Antiphanem per etiam in Cyclope apponitur, ut Athenaeus scribit. De Hircina carne vide nonnihil etiā supra in Caprina. Qui ex Lusitanis montes habitant, hirci maximè nascentur, quem & mari immolant, Strabo lib. 5. Lusitani Hircum habebant inter epularū delicias, Textor. Caprarii & hircorum iecora fugito, ne in epilepsiam incurras, Platina. Nostri factiminiis genus vocant klobuurst, quod hoc modo paratur: Hircinum lecur receas minutatim incisum pariter cum sex ovis, & medulla panis, albi, aromatis & caco conditum, inuolutumq; omento torrentur, & mensa apponendū in paropside sarchare rudiore conspergitur. Hilla dicuntur salsa intestina hirci. Positum est diminutiū hæc illa, quidā in diminutione neutri generis esse dicunt: alijs dicunt farcta falsicia (forte saulcissē gall.) Acron in Horatij ferm. 2. 4.

G.

Hircos apud nos capones quidam in stabulis equorum alunt, tanquam ad eorū sanitatem momenti non nihil afferant quod èd verisimilius est, quoniam Plinius quoq; à serpentium i&tū difficultus se recolligentes in capribus optimè conualescere scribit. Mille remedia ex captis ut ait Plinius, demonstrantur: Amplior potentia febris eius dē generis: Alij verò ex hircis: Democritus etiamnum effectus auget eius qui singularis natus sit. Hyzen dentes, si de sinistra parte rostri eruti sint, illigatos pectoris aut capri pelle, stomachi cruciatibus prodeſſe aiunt magi, Plin. Ex pillis capri futriginis eum qui in inguine dolet, sanabitur, Sextus. Hircini vtris vinarij duntaxat cinis, cum pari pondere resinæ, sanguinē tñst, & vulnera glutinat, Plin. Caprini cornu farina vel cinis, magisq; hircini, addito nitro & tamaricis semine, & butyro oītōq; prius capite raso, mire continent ita fluentem capillum, P. In. Cornu capri combustū & mixta farina impositum, surfures scablemq; in capite emendat, Sextus. Ad hircos vel alas fœtentes remedium, Hirci matuoris cornu rasum vel exustum cū felle hirci miscetur, & ponde re æquo myri ha adjicitur: atq; inde a scellæ, de mptis prius pliss, assidue perfricantur, Marcellus. In omnib. phar macopolis (inquit Matthæolus) loco sanguinis draconis venditur res factitia, ex resina, (& bolo Armenio, Syl vius) sanguine hirci, scorabis aridis, & alijs permixtis. Hirci vel capræ sanguis in sartagine frixus, & in vino potus contra toxica efficax est, Dioscorid. & Auicenna, qui pro toxicō Armeni sagittæ nocumentum vertit: Haec in Dæris non recte citat Dioscoridem, tanquam si scribat, sanguinem hirci calidu perunctum, ataneas (sagittas Armenias) & mala vulnera curare. His qui toxicū biberint, auxiliatur hirci vel capræ sanguis, Aetius. Abscessus callides cito maturat, & applicatur post congelationem, Auicenna. Galeni sententia de sanguinis captini hirciniq; ad abscessos concoquendos curioso vsu, in taurino iam recitauit. Sanguis hircinus in cerato quodam podagrico apud Aetium admiscetur. Omnem lepræ illitus hircinus sanguis emendat Marcellus. Pilos oculi molestos diligenter velles atq; eorum loca hircino sanguine recenti inlines, Marcellus. Sanguine hircino sanari lusciosos putant, nyctalopas à Græcis dios, Plin. Cui sanguis fluit (de naribus, vt inscriptio habet) fricitur sanguine capri, & reprimet, Sextus. Sanguis hircinus cibo aptatus iocineris dolores reficit, Plin. Calens adhuc super prunias excetus & cibatui datus ieuno, iocinero mederi traditur, Marcellus. Hirci capræ sanguis in assatus sartagine, dysenterias & cæliacorum profluvia fistit, Dioscor. (Vide supra in Caprini sanguinis remedii s.) Sanguis hircinus, in carbone decoctus, aluum fistit, Plin. Exceptus & coagulatus, ac super carbones assatus, in cibo datus, mirabiliter profluviu ventris emendat, Marcellus. Sanguis capri (capra secundum allos, vt in remedij ex capra dixi) cum resina & polline mixtus, & vētri superpe sius, torminosus sanat, Sextus. Sanguis caprinus cum medulla hydropicis auxiliatur: efficaciorem putant hircorum, vtiq; si lenticulo pascantur, Plin. Sanguinis hirci potus lapidem renum frangit, Auicenna. Si hircus diureticis nutritur, sanguis eius cum petrofelinu & vino sumptus aridus tritusq; calculū in renibus & vesica frangit, Albert. Aetius lib. 11. cap. 12. Sanguis hircinus (inquit) tū ad nephriticos, tum ad calculos præsens est remedium? nam & lapides iam antea natos soluit, & ita per lotū exercerni facit, vt etiam alij deinde non gignantur: dolorem in super sedat. Colligitur autem hoc modo. Quum vua mature fecere cœperit, ollam nouam accipito, & infusa in ipsam aqua, donec terreum deposuerit olla coquito: & accepto è grege hirco ætate matura, plus minus quatuor annorum, eius mactati sanguinem mediu olla excipito: ita vt eum qui primum effluxit, itemq; postremū penitus relinqas: medium autem inspissati finito, & in olla sūrum per acutam at undinē in multa frustra dissecato: indéq; reticulo denso, aut linteolo raro, aut cribro arctiore contextū sub dio exponito vt insoletur, & roscidus fiat (rore iam decussio, post horam secundam sub Solem ponas Mareellus, vt infra dicitur:) cauendo ne imbre commadescat. Porro vbi exiccatus fuerit, diligenter tritum in pyxide adseruato: & remittente malo cochleariu plenum cum passo Cretico exhibeto. Cognominatur autē pharmacū hoc Divina manus. Hulus & nos, inquit Philagrius, in breui tempore non aspernandū periculum fecimus. Aliquando autem odoris commendandi gratia parū phylli, aut amomi, aut simillimum ammissemus. Ego, inquit, hoc pharmacum cū troglodyte paſſerculo permixtum cuidam penitus nihil lotij ejiciendi post magnos dolores exhibui, & permagnū lapideum attritum ab eo expuli, Hucusq; Aetius. Si celeriter sanguinem hirci præparare volueris, accipe hircum triennalem & fac ipsum ieunare diem & noctem: postea paſce ipsum cum parietaria & pota cū bono vino: postea lugula & præpata, vtere cum aqua farfaræ: (rosuſtū tunicæ) parietaria aut pīpīnella, genestæ, aristolochiæ rotundæ, saxifrage aut cicarij aut succisiporum in nominatus. Cæterum hircinum sanguinem manum Delappellari, testis est etiam Alexander lib. 3. & Auicenna decimæ oītana tertij, cap. 19. vt Chrestoph. Orosius obſeruavit. Alexander Trallianus libro 8. cap. 7. aduersus calculum in vesica caprinum sanguinem commendat (nō aīy euī aīua) calidum foris illinendum. Mellus autem fuerit (inquit) si hircum etiam supra vesicam posueris. Optimum verò, si in calido ære balnei inungas, & ita superilliges: quod quidem non semel tantum, sed s̄p̄ius, & per interualla faciendum est. Torinus in paraphrasi sua innuere videtur, sanguinem supra vesica regionem effundi debera (nimilitum ex ipso hircino lugulato, aut ex vase adhuc calidum) atque ita illini. Idem Trallianus ad dysuriā medicamentum ex hircino sanguine commendat. Ad lapides de vesica ejiciendos remedium singulare, vt Apud Marcellum empiricum cap. 26. describitur: Hircum segregatum vel clausum (inquit) septem diebus lauro pascet, & postmodum à puero in pubi occidi facies, & sanguinem eius excipies munditer, ex eo dabis laboranti in vīnī cyathō serpulos tres: at verò vt eius rei experimentū capias, lapillos fluuiales in vessicam mittes, in qua sanguis exceptus fuerit: nam in vesica excipi debet, & signatā repone: intra dies septem solutos penitus inuenies. Et rursus eisdem capite, Calculosis (inquit) expertus affirmat incredibiliter succuti remedio tali, Si hircum, melius si agrestem, melius si anniculum, & si mense Augusto claudas loco sicco per triduum, vt ei solas laurus edendas sumministres, & aq;e nihil accipiat, ad postremum tertio die, id est

id est aut Louis aut Solis occidas. Melius autem erit si castus purusque fuerit & qui occidit, & qui accipiet remedium. Ex seculo igitur gutture eius sanguis excipitur, ut ilius si ab inuestibus pueris excipiatur, comburitur in vase factilius; ad cinerem. Vas autem in quo torrebitur, cooperatum & in lito gypso in furno mittetur: quod cum vapore exemeris in puluerem conteres: nec non & polypum marinum identidem ut dixi exustum, in puluerem rediges. Consecratio autem vniuersi medicaminis haec est: Sanguinis huius hirci vncias tres, thymi vnciam unam, pulegij vncia, m. v. a., polypi exusti cineris vncias tres, piperis albi vnciam unam: apij, seminis olusatris vnciam unam, haec omnia separatim tunsa, & ad leuissimum puluerem redacta commisces, & dabis infirmo, melius si die Solis aut Louis; cochlearis mensuram in meri potionem, aut cuiuscunq; dulcis poculi. Prouidere autem debes ut digesto ac ieiuno potio datur: & rursum ut eadem potionem bene digesta, cibos accipias: & cum melius erit, si hanc potionem cum condito, post balineum in fabanis adhuc constitutus acceperit. Et subinde, Supra omnia efficax (inquit) aliud ex eo facies medicamentum sie, sanguis hircinus ea obseruatione qua supra excipitur in patella ferrea candente ut aduri possit & stringi continuo ipse sanguis, ita ut postea in puluerem redigatur: vel certe continuis aliquot diebus ad Sole ipsum sanguinem ponas, ita ut rorci decusso, post horam secundam ponas, & ante nonam colligas: postea quia ita fuerit siccatus sanguis. ut nullum humor habeat, colliges eiusdem crustulas & teres, atque ex eis leuissimum puluerem rediges: deinde accipies herbam tribolum, cuius herba ipsum tribolum, hoc est semine spinosum projectes: ipsam autem herbam lectam de locis maritimis siccabis, tundes & in puluerem rediges. Confectio autem medicaminis totius haec est. Herbae triboli vncias duas, piperis vncias duas, petrofolini Macedonici vncias duas, folij sertulam, dicitur, coronam sive sphæram unam, haec omnia separatim tunsa, & ad leuissimum puluerem redacta, cum sanguine hircino miscetis: & dabis infirmo die Solis aut Louis cochlearum mensuram, in meri potionem aut cuiuscunq; dulcis liquoris. Prouidere autem debes ut digesto ieiuno aqua potio detur: quam cum acceperit qui calculum patitur, mox lapides solutos omnes per virinam emittet, Haec etenim Marcellus, subiecti etiam adamantem hoc sanguine perfusum solui, Sanguis hirci ut calculum frangat quomodo preparetur, docet etiam Iacobus Sylvius in Methodo de componendis medicamentis, ab initio capituli de animalibus & eorum partibus, ex Auicenna & ceteris practicis. Sanguini hircino, inquit, quandum ab animali caleret, coquendi abcessus vim tantum tribuit Galenus: qualiter caprino, taurino, & ceteris calidis humidis modis. Quod si adamantem frangit, sed calidus tantum ab animali: sic lapidem calidus tantum epotus fregerit. Quod & sanguinem vulpinum ex vena secta potum praestare audio. Ne autem coaguletur, Xenocratis exemplo, miscere possis acetum feruefactum aut coagulum. Hirci quoque, capri, cerui, leporis, sanguinem sartagine frixum dysenterias & celiacorum profluuium sistere tantum docet Dioscorides, non additum calculum frangere, que vis tenuibus conuenit, cum dictorum animalium sanguis substantia crassa & terrea, & cum calore siccatoria dysenterias sanet, Haec Sylvius. De sanguinis ibidis, id est, hirci sylvestris alpini usus ad calculum, dicam inferius.

Hircorum carnes in aqua decoctae panos & apostemata in quacunque parte discutiunt, Plin.

De medullis in genere quadam protuli ex Galeno, in mentione, Vitulina supra: & priuatim etiam de hircina alijsque. Laudatissima ceruina medulla, mox vitulina, dein hircina & caprina, Plin. Hædorum adeps minus tum calidus tum siccus est, quam caprarum: sed & caprarum minus quam hircorum: & rursus hi corum minus quam leonum, Galenus de simplicib. ii. 4. Hircinus adeps validissime discutit: huic proportione respondet ouillus, Dioscordi, Magis resolutum quam ceteri, Auicen. Scuum hircinum cum melanthio & sulphure & iride, lentigines & maculas tollit. laborum etiam fissuris efficax cum adipem serino, ac medulla ceruina resinaque & calce, Plin. Et qui patitur varices, seni hircini selibram, & adipis de capone libram simul permisce, & in linteo die Louis ceroti more appone, potenter subuenies, Marcellus. Ceruix boum si media intumuit, compertus aureum esse medicamentum ex pice liquida & bubula medulla & hircino seu & vetero oleo, quis ponderibus compotitum atque incinctum, &c. Columella. Medicamen hoc tetrapharmacum dici potest, nam & viribus respondet Galeni tetrapharmaco, quod confit ex cera, resina, pice, & suo hircino caprinorum, & aut alterius animalis, maturans & concoquens. Sanguis demissus in pedes boum, nisi errittatu, saniet creabit. Locus primus fetro circuncisus & expurgatus, deinde per anasisacetum & sale & oleo madentibus inculcat, mox axungia vetere & suo hircino pari pondere decoctis, ad sanitatem perducitur, Columella. Buprestis cum hircino seu lichenas illitas ex facie tollit smectica (Septica) vi, ut sapradictum est, Plin. Pedes locustarum cum suo hircino triti, lepras sanant. Plinius. Vinguum scabrum amollunt locusta fricta cum suo hircino, Plin. Scum hircini vncias duas olei viridis sextarium dimidium: haec simul in duplice vase remissa & calefacta dysenterico injicies, Marcellus. Similis & caprini usus est, ut supra dixi. Utuntur & suo hircino pane qui cinere coctus sit, capra arenibus maximè, &c. Plinius inter dysenterica & celiaca remedia, ut in Capra recitauit. Cum simo capra & croco impositus adeps hircinus podagrism auxiliatur. Dioscor. & Rasis. Podagris medetur taurinum serum, &c. alij hircinum preferunt serum cum simo capra, & croco. Sinapis cum caulinibus ederae tritis, ac perdicio vel flore cucumeris sylvestris: Alij serum hircinum magnificant cum helixes parte aqua, sinapis tertia, Plinius. Et alibi, Podagris cum suo hircino vehementer profundit minoris fimbrii caulinum illitum. Rane quoque rubet exustus cinis cum sambuci caulinum tritis & suo hircino vetero permixto & decocto pariterque impofito podagris prodest, Marcellus. Heliotropij radix cum folijs & hircino suo podagrism illitum, Plin. Hircinum serum, ouillu, ceruinumque, ita curato. Elotum ex his quoque tunctis, ut in suilli adipis mentione dictum est, exemptis, pilis emolliendu traditum, ac manibus fricato, affusa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum virus excernatur, aut pingue aliquod innatet, sed nitida spectetur: deinde in ollam fistilem conjicio, & adiecta aqua ut superemineat, leui pruna liquefacto, & moueto, atque in aqua colato: cumque refrixerit, iterum in loto fistili eliquato, & que antea diximus facito: tertio sine aqua liquefactum, in perfusam liquore pilam colato, refrigeratumque, ut in suilli ratione diximus, recondito, Dioscorides.

De hircino iecore non nihil reperies supra in Caprino. Hirci iecur, inquit Gelenus, eadem capri no efficere ait, Ad canis rabidi mortum laudant hirci iecur, quo imposito ne tentari quidem aqua metu affirmant, Plin. Iecur hirci mature sumptu ab ijs quos canis in rabie momordit, auxiliatur, Ponzettus. Sanguinem sifit caprini cornus cinnis, vel simi, ex aceto, (scilicet illitus:) hircini vero iocineris dissesti sanies efficacior. Et cinis vtriusque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus: hircini quoque vtris vinarij duntaxat cinis, cum pari pondere resine sifiti sanguinem, & vulnus glutinat, Plin. Iecur hirci calidu illitum lepras tollit, Plin. Ad nyctilopes caprino praestat, Celsus teste: ut supra retuli. Ad nyctilopes, Hepar hirci affa, & vngue oculum cum liquore qui defluit: iuuat enim duodecies inunctus, Gal. eup. 2. 107. Iecur assum capra celiaca subuenit, magisque etiam hirci cum vino austero decoctu possumque, vel ex oleo myrtle umbilico impositu. Quidam vero decoquunt a tribus sextarijs aqua ad heminam (al. a ger-

minam) addita rata, Plin. Iecut hircinū missum in ollam nouam cū vīni austeri cotylis sex ad tertias decoctū, sed dum excoquitur compunctū, vt humor eius cū vīno perfriseatur, postea dysenterico potui datū efficaciter prodest, Marcell Aluum sūstīt iecut hircinū decoctū in vīni hemina, Plin. Ad profluū ventris sistendū, probatum: Iecut hircinū cū vīno austero coquito, & da bibendū cythum i. & confessim sūstet, Nicol. Myrepus. Tradunt hircini iocineris cibo comitiales deprehendi, Diōscorid. Hircinū fel imbecillius est taurino, Diōscorid. Vide supra in Taurino, vbi & in genere quādā de felle docuimus. Hircinū priuatim thymia abolet, & luxuriantes elephanticorum extuberationes illitu reprimit, Diōscorid. Plinius caprino felli tribuit quod elephantī tollat. Fel hircinū carnē malam eradicat, Auicenna. Ad porriginem prodest fel hircinū cū vrina tauri: si vero vetus sit, etiā furfures adiecto sulphure emendat, Plin. Hirci fel lentigines tollit admixto caseo & viuo sulphure, spongīq; cinere, vt mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle vtī maluēre mixtis calidis furfuribus pondere oboli vnius, quatuorq; mellis, prius defricatis maculis. Ad hircos vel alas sc̄tentēs remediū, Hirci maturioris cornu rasum vel exustum cū felle hirci miscetur, &c. vt supra dixi in Cornu. Ad tabernacula in pudēdis, fel hircinū obline, Galen. ex Asclepiade. Ad conceptum promouendum, Purpuram veram hircino felle madefactam muliebri vmbili-
co diebus septem imponito & deinde crescente luna viro congrēdiatur, Actius. 16.34. Ad idem, fellinam vesicam damæ (dorcadis) aut hirci euacuato & ex eo quod viscidum interius inueneris pessulum consicito & paulo ante congressum imponito aut penis glandem illinito, Ibidem. Fel capræ sylvestris priuatim lusciosos (nyctalopas) inunctū sanat idē potesi & hircinū, Diōscorid. Ad vleera oculorū & albugines, fel hirci cōfīca in oculo, Galen. Parabilium 2.99. Euulsi radicitus pilis, qui palpebris innati oculū infestant, hyānā ant hirci fel statim inunge & nunquā renascentur, Galenus Parabilium 1.42. Ad aures quæ grauiter dolent, & vetera vulnera intrinsecus habent, remediū ex felle hircino vel porcino, vide infra in Sue. Lien astus capræ hircinē cōcliacis subuertit, Plin. Hircinus splen calidus, id est statim vbi de pecude sublatus fuerit, super lienē hominis impositus & alligatus, mire dolorē intra paucos dies auferet, si postea ad fumū suspendatur, vt illic arefcat, Marcell. Si libucrit generare marrem, duos testiculos capri asfos deuorato, & coēas codē die: sic foemina (nisi quid impedimenti in ipsa fuerit, Albertus.) marē concipiet: Quod si vñ duntaxat testē comedēris, puer teste vno nascetur, Rasis. Suffimentum ad epilepticos expertum Hirci & vīsi & lupitestiū, sanguinis hirundinis, lapidis in eius ventriculo reperti, asterij in mari inuenti (stellam marinam intelligo), Fuchsii quid sit diuinare nō potest) anethi ana 3.ij. Alliorum purgatorum, cornu ceruini & caprini sing 3.ij. &c. Inter suffimenta apud Nic. myrepsum. Fimū ex hircis cū melle decoctū panos & apostemata discutit, Plin. Fimū hircorū cū melle decoctus ad postus: paniculis sanitatē præstat, Marcell. Cum aceto mixtū pustulis nigris salubriter superilligatur, Innominate. Stercus capri ex vino con-
spersum impositum q; quod inhæredit extrahet & sanabit, Sextus: capræ nō capri apud Pliniū legitur, vt in Capra osledi. Vleera ca tera (praterquā in tibis cruribusq;) expletur aut purgātur fimo aprino aut hircino, Plin. Hir-
cinū sterlus ad morbū comitiale proficit, si ex eo quindecim globuli ad suum exhibeantur, Galen. Parab. 2.3. Ad calvas pilisq; carentes palpebras summopere eunducit, si muscera & stercore hircino aequali mensura mixtis tostisq; ex melle illinantis, facit hoc etiā ad vitilignes, Galen. Parab. 1.41. Hircinū fimum tritum cū aceto scillino misce, & fronti & tēporibus illine: hoc ad dolorē hemicranii sedandū etiam in perpetuum prodest, Marcellus.

Poeni pectorales in filijs quadrimis venas verticis lana succida inurunt: nōnulli venas temporū, ne vñquam sci-
licet pituita deluens ē capite officiat: eaq; de re se esse aiunt optima valetudine. Quod si pueris inurendis spasmus
contingat, vrina hirci aspersa eos liberant, Herodotus lib. 4. Si grauitas sit audiendi, fel bubulum cū urina capræ
vel hirci medentur, vel si pus sit: In quo cunq; autē vsu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dics viginti in-
sumata, Plinius. Aduersus grauitatem audiendi, fel bubulum cū vrina hirci, auriculæ quæ moleſſiam surdiginis
patitur, inſtillabis, statimq; subuenies, Marcellus. Si major sit dolor aut grauitas auriū, vrina capri calfacta, reme-
dio est, vel tauri, &c. vt in Tauro narravi ex Plinio. Potio ad aquam intercutem vt per vrinā ejiciatur, Hyſlopum
& hirci lotium ex dulci potum vrinā mouet, perinde & si caprini copiam habueris, Galenus Parab. 2.41. Hydro-
picus forbeat lotium capræ, quod mirificè sanat: item hircinū lotium, si heminam biberit, & spica nardi & ebu-
lum cum aruerit: melius est lotium, si idem pasti fuerint, Sextus. Cinis eboris cum vrina hirci potus, calculum in
renibus simul & in vesica absque omni periculo conterit, Innominate.

H.

Hircus capratum dux (δέριγων ἵρπων, Pollux) Græcē τερψίχορος vocatur, à voracitate: nā τρόφειν & τερψίχορον edere 50
significat: quæ voces durius quid & asperius sonant quam φαγεῖν, vt τερψίχορος etiam quam φάγος. Varinus. Aristophanes in Auībus auīum genera cognominat τερψίχορα, τερψίχορα, & τερψίχορα, quod oleastri baccis, hordeo,
& varijs seminibus vescantur. Alij tragon deducunt τερψίχορος τερψίχορος τερψίχορος, à pellis asperitate: Alij ab asperitate
vocis: Alij τερψίχορος id est à currendo, Etymologus, Varinus, Suidas, Χιμαρός, hircus, Varinus. Capras chima-
ras Graci vocant, & chimaron & enorchan Thoccritus qui sit caper; quanquam Varro caprum dici propriè vult
qui sit excastratus, Hermolaus. Plura de hac voce vide in Capra, ab initio oētaui capit. Hircum quidā ab hirsuto
dictum putant, Perrottus. Τερψίχορος & ιχαλος hirci adulti nominantur, vide infra non procul ab initio historiae de ca-
pris sylvestribus. Αρτηρίος, hircus, Varinus & Hesychius. Idem γεράτης interpretantur mullos vel hircum. Αρθηρί-
ας αρτηρίας οπή τερψίχορος επίνειας επώνυμος, Eustathius. Ερτηρίος, τερψίχορος βάτης, επίτημος Θερζην, Hesychius. Ιεράνη, artes, hircus, Hesychius & Varinus. Κέρων, hircus apud Cratinum, Didymus derivat à Corse: quod Corsa locus 60
sit Cilicia. Idem. Αρτηρίος, capra, castrata, vel caper forte, quem & ιχαλον aliqui vocant, Idem. Sylaticus graco,
vel grato, & timgos nomina vt apparet à tragos voce Græca corrupta, hircum exponit. Hircus & Pan Aegyptiacē
Mendes vocatur, Herodotus. Mendes, Μένδης, vocant Pâna Aagyptij, οὐ τερψίχορος θεῶν ποτ, vt cui hircina facies sit,
cō quod hircus etiam ipsorum dialecto sic appelletur, Varinus Suidas addit Pâna à Mendesij coli, vt cui vis geni-
tal is cura sit: & abstinere eos hircis in eius honorem: cō quod animal libidinosum sit: item Meudesij templū apud
Aegyptios fuisse, in quo simulachrum cruribus hircinis sacrit, pudendo erecto, Græci hircum tragon vocant, &
Aegyptia voce murem, Hermolaus in Corollatio: pro murem lege Menden. Κέλος, hircus multilis cornibus, Va-
rinus. Hesychius τερψίχορον, exponit magnum hircū sine cornibus. Epitheton hirci, λευκός, Horat. in Epo-
dis. Plura numerantur à Rauisio Textore sineanthorum nominibus, qua licet à recentioribus tantum pleraque
vñsurpat putem, adscribam tamen Annosus, audius, barbiger, celer, cinyre, corniger, dux pecoris, grauis, hir-
etus, horricomus, imbellis, immundus, olens,olidus, piger, procax, saliens, fetiger, vagus, vilis. Capri etiam seorsim 70
epitheta

pitheta hæc reperio, Vir gregis, Vergil. Aeglog. 7. Albus. Horatius 3. Carm. Bicornis, Ouid. 15. Metam. Libidinosus Horatius Epop. 10. Set geri, Silius lib. 3. Et præterea apud Textorem, bifrons, hirsutus, barbiger, torus, corniger, lascivus, acer, olidus, fœdus, immundus. Τεργυρός ἡλικάτας, Antiphanes. Τεργύρος αἰγάλεως, Pindarus. Καρυπίλος, Thœocritus. Καρυπίδης, Idem. Πρέσβες μὲν ἀγρανίων οὐχ τε καὶ οὐδὲ περιέχεις. Δυσὶν θητοῖς φύσει φύλοις πεπάλοις. Ετοίμης, alibi, Σελονένιος αρχαιοφύλακας. Παιδί φιλοσοφίης λόσιον τὸ δέ πεπάλον χαρακτής. Κναῖν (alias oxytonum est, cneci colore, rufum: alij album) Κναῖνταν τὸ δέ αὐτὸν τεργυρόν, in Epigrammate. Εὐμείος λασσοί δαστερίχος εἰχει τεργυρός Κναῖν θέρινός νέος ταύτου πονόσον, Thœocrit. Idyl. 7. Καὶ τὸν πάντα τὸ λιθονένιάνων φυλάσσον, μη πονέρειν. Caperare frontem, rugis contrahere à crispis caprotum frontibus, &c. ut in Capra dixi in H. a. Capronea vocantur in equis comæ seu iubæ in frontem deuexæ. Tragemata, bellaria secundū Macrobiūm, omne mensa secundæ genus, nimirū διατεργυρόν, quod est edere, vt κατ' εξοχὴν delicatores tantum cibi, & quos ne saturi quidem fastidian, intelligantur. App' on ac Diodorus πεπέλαια vocari tradunt, quæ post cœnam dantur tragemata. Tragematum reliquias aliqui apotragemata vocant, Cælius. Tragemata vōcō ea, quæ post cœnam voluptatis ad bibendum excitandæ gratia manduntur: Sunt qui cannabis semine ex friso cum alijs tragematis vescantur, Galenus de aliment. facult. 1. 41. Εὐτεργυρόν πρὸ αὐτοῦ, ientaculum sumere, apud Aristophanem in Equitibus. Τεργυρός Hesychius & Varinus expónunt eos, qui sacrificata (τὰ ιερεῖα) furentur: quidam non recte sacrificatos, cum à vorando nomine factum videantur. Τραγεῖος, hircinus. Tragicum licet ut plurimum accipiatur pro eo quod ad tragediam pertinet, reperitur tamen pro hircino etiam: nam tragica cornua in Pyrrhi galea hircina intelligunt, teste Cælio. Follibus hircinis conclusæ auræ, Horat. 1. Serm. Veteres hirquinum pro hircino extulerunt. Plautus in Pseud. Heus tu, qui cum hirquina fas barba, respondē quod rogo, Hircipilum quidam pro hirsuto usurpat, vel eo qui durös pilos habet. Hircipili, densorum pilorum homines, Festus. Hircus animal est libidinosum: & quoniam libido oculos contrudit in angulorum angustias, quos vocant hirquos, authore Sueton'io in vita corpore libus: inde à Vergilio scriptum volunt, Transuersa tacentibus hircis, quoniam libidinis, quæ in hirco præferuida est, illuc promantur signa: etiam si Apuleius grammaticus, quod illuc hærent oculi, hirci quos dici opinatur. Alij hircis defendunt, quoniam id animal oculos habeat ad nares conuersos. Proindeq; apud Aristotelem τὰ τεργυρά τεργυρά, non larvas interpretamur, quod fecit Theodorus: sed tragicas facies, ad hanc hircorum naturam referentes: quoniam tragedorum personæ nihil minus, quam oculos ad nares valeant insletere, Cælius. Isidorus ipsum animal hircum, ab oculis ad hircos quos (id est angulos in eis, Græci canthos dicunt) conuersis, sic appellatū autumat. In iam citato Vergiliū hemistichio, hircis an hircus rectius legatur, vide Pontanum de Aspirat. lib. 1. Nos quamobrem hircum animal (inquit Nic. Erythraeus Italus) vulgo becco vocemus, unde beccari, beccarie, & vox illa infamis ab historia eiusdem animantis deduceta, qua populus Venetus vicissim se vsq; ad fabulam impetrare solet, pluribus sanè in Stoico docuimus: Hæc ille, sed Stoicus eius non extat. Est intra aures hirci nominis tragos, è regione cuius est quem vocant antitragon, Cælius. Hircum & caprum (vt Catullus) poëtae appellare consueuerunt graueolentiam sub alis. Sed nimis arcta premunt oolidæ coniuia capræ, Horatius 1. epist. 1. fœtor sub alis excitatatur arcte nimis discumbentium. Homines ita graueolentes hircos vocant, γεγανεῖος, Græci (teste Suida) vt odorem ipsum γεγανεῖος, & tragon. Hinc illud parœmides, τεργυρός μηδερίζεις, Graconi ne succenseas. Sudorem corporis ac fordes grasoniam dixit Archigenes. Lanarium in ouibus fordes Græcivt cœsyrum sic grasum appellant. Aristoteles in Acharnensibus, tragasæum vocavit malè olentem, & alia fabula tragomaschalon eosdem dicit, Cælius 24. 18. vbi plura de hircini odoris ratione eleget qui volet. Τεργυράσκασο, fœtidū hirci: tales enim mariti caprarum sunt, Varinus: sed abundat & expungenda est vox tragi, id est, hirci: siquidem homines fœtidos tragomaschalon appellant, vt Aristophanes in Pace, vbi in Scholijs verba à Varino usurpatæ leguntur, sed sine dictione tragi. Pollux, Hesychius & alij κατατεργυρόν hoc virus appellant, τὰ τεργυρά (ἡ τεργυρόν) κατατεργυράσθιαν, vt in Capra docui. Plautus in Mustellaria, Te Iupiter dijqt; omnes perdant, obolusisti alliuti. Germana illuviæ, rusticus, hircus, haras suis, ad hominem transtulit imitandum & libidinosum. Etin Aſinaria, Propter operā illius improbi hirci edentul. Grauis hirsutus cubat hircus in alis, Horatius in Epopis. Plautus in Mercat. Quū sis iam ætatis plenus, anima fœtida, Senex hircosus, tu osculere mulierem, &c. Persius Sat. 5. Dixeris hæc inter hircosus centuriones, id est, rusticos, oolidos, & omnis nitoris expertes, Budæus: Non nulli legunt Varioſos. Tiberius Cæsar obscurus & oolidus senex in Atelianico ex odio hircus vetulus appellatus est, Suetonius. Pastillorū Ruffinus olet, Gorgonius hircum, Martialis. Qui rem Venereum agunt, aut qui in ætate sunt quæ sufficiat Veneri, malè olen, Εγκαλαμψτεργυρός, hoc est virus hirci reddunt. Quod in pueris non fit: cuius ratio est, quoniam puerorum spiritus humorem sudoremq; concoquere potest: virorum autem nequit. Proinde sunt in ijs humiditates crudæ indigestæq; & ad corruptionem proclives, ideoq; sudores eorum, & resoluti illinc sumi grauitat olēt, idq; in alis præcipue atq; inguinibus, &c. Ab hoc euentu putant eruditæ, vt Sext. Pompeius docuit cum Censorio, pueros dici hirquitalos, vbi primum ad viril. tam accedunt, sitq; Venereorum appetentiæ opportuna, Hæc Cælius. Hirquitallus, per. duplex, & rursus Irquitallus sine aspirat one, puer qui primò virilitatem suam experitus, à libidine scilicet hircorum dictus, Festus. Naues quædam Libycæriætes, & hirci dicuntur: vnde coniunctim taurum etiæ, qui Europam abduxit, tale nauigium fuisse, Pollux & Cælius. Tragi naues videntur, fortè quod id genus animalium haberent tanquam insignie, Bayfus. Vox immutatur, maribus maxime: sed sciminiis etiam idem accedit, quanquam obscurius, quod quidam hircire appellant, cū vox mittitur inæqualis, post verò restituitur in sequentis ætatis grauitatem aut acumen, Aristoteles, Τραγίζειν, τὰ τεργυρά τῆς Θωρῆς αἱ μαζαρές τοιωδῶν, Hesychius & Varin. Huius in voce mutationis causam indagat Cælius 19. 12. Τεργυράδοτο τεργυρός διηλοιβαρεύεται, Varin. In oratore tragœdiorum vocem exigunt eruditæ, Cælius. Tragœdiam alij quasi hircinum cantum dictam vol int: nam hircus præmium dabatur tragœdiarum authoribus, qui rustici & pastores erant. Carmine qui tragicō vitem certabat ob hircum, Horatius in Arte. Alexander pubescentes pueros hircissare scribit, ob vocis asperitatem raucam, ab hircis ita vocem effenteribus producta verbi ratione. Si quidem natura tunè corpora dissociantem, multam repentinamq; ætatis effere mutationem, augescientibus femininarum vberibus, marium vero thorace, humeris, testibus: Accedere item morborum mutations, solutiones, &c. Cælius 19. 21. Idem alibi τεργυρός, hircum olere exponit. Nævius vocem gallulascere dixit gallulare enīm (vt aiunt grammatici) est pubem emittere, & gallulascere pubescere: quod pubescentes vocem grandiorē ad galli gallinacei similitudinem faciunt. Hæc pinguiscentes minus feminis habent: hinc & vites cum nimia alimenta copia luxuriant, hircire dicuntur, Aristot. leg. generat. anima. 1. 18 interprete Gaza: qui & alium Aristotelis locum in Historia animalium sic transluxit. Hæci pin-

gues minus secundi sunt: quorum argumento vites, quoties per nimiam alimenti copiam luxuriantes fructum non ferunt, hircescere rustici dicunt. Τραγόν quidam interpretantur Τράγος τοῦ τραγοφλεύτην: idem vitium in virtibus simul & alijs arboribus ὄλομαν appellari puto, cum nimia vbertate sylvestrunt, ac in materiam, vel lignū, ramos, & frondes eluxuriant. Vide πιπορθέν in Equo H.a. Τραγόν, οὐτω τὸ ἀκαρπεῖν τίνες Τραγοφλεύτης, οὐτω μελῶν νιῶν, οὐτὲ θωρᾶς, οὐτὲ θεραπεύσης, Hesychius & Varinus: pro μελῶν lego ὄλομαν. Tragon vocant Graci in virtibus causationem, ριβiflato grassante decutuntur germina, hirculum Latinè queas nuncupare, Cælius: Alij sic vocant, siue importuno vento germina à virtibus absindantur, siue cultorum imperitia obladiantur, vt Hermolaus in Corollario in quintum Dioscoridis lib. cap. l.vbi tanquam diuersa vitis vitia hircum & hircescere videtur accipere, cum vnu sit: & cum infecunda fiunt vites hircescere dici ait, cum hoc non simpliciter sed adiecta causa nimia vbertatis preferendum sit. Articulationem (inquit Carolus Stephanus) eleganti vocabulo vocavit Gaza: quod vitis in ipso articulo potissimum laedatur. Inde vero hircescere siue hircire dicuntur vites ab antiquis scriptoribus, cum infecunda propter articulationes oblaſtas redduntur: quoniam hircus animal (vt inquit Aristot.) pinguedine sterileſcit, Hæc Carolus Stephanus. Εξ Τραγοληπτοῦ Τραγόν τὸ ἀμπέλον, οὐδὲν αἴθος αἴηπεν οὐκέταιει Τράγος τοῦ ἐγαστροῦ, Theophrastus de causis plantarum lib. 5. cap. 12. Ibidem statim huius vitiij remedia adscribit: & mox cap. 13. eiusdem causas. vbi Gaza sic vertit, Vitis autem articulatio venit, aut flatu ablatis germinibus, aut imperitia culture conciliſ, aut tertio in supinum excisis. Sic enim humor largius collectus, vehementer ad germinandum excurrit, ita vt nihil queat fructificare. Suspicetur sane aliquis in duobus his locis nō articulatio, sed hirculatio ab interprete pri- 20 mum esse scriptum: cum hoc vocabulum Græco respondeat, & eiusdem operis lib. i. in fine capit. 2. hirculata vi- tes ab eo redduntur, vbi Græcè ἄμπελος τραγόν legimus. Τραγαλέον Hesychius & Varinus exponunt διερρόποτα, id est ruptum: ego in ea significatione Τραγαλέον malum, nam & hoc διερρόποτον exponunt. Τραγόν, πεληνημένον, πεπη- 30 γων. Idem: extat hæc vox apud Aristophanem: locum iam non inuenio. Τραγαλέον verbum vñtpatus apud Aristophanem iu Vespis, videtur autem significare arrodere, vel paruis subinde morsibus deuorare: interpretes variant. Suidas Aristophanis locum adducit, sed absq; interpretatione. Hesychius & Varinus non attingunt. Τραγό- 30 λέον, τονον. genus teli, quod Cottas tanta vi in quendam emisit, vt thorare & lateribus traiectis humo eum affigeret, Suidas. Tragula genus teli, dictu quod scuto infixi trahatur. Festus. Tum T. Baluentio viro forti vtrung; femur tragula traiicitur, Cæſar 5. bell. Gall. Est & retis pifatorij genus eodē nomine apud Latinos. Tragos videtur etiā panis nomine fuisse, à figura nimirū: vt in Ceruo dicam cap. 2. circa finem corū quæ de Achæina ceruo dicentur. Τρα- 40 γελασθετές, οὐ μὴ τοῦ τονού εἰσι τοῦ τονού τερπεῖσιν, τραγόν: τὸ δὲ ἀντικείμενον, οὐτι τραγόν, Pollux.

Erineon, vt ex Pausania thesauris (in Messeniacis) percipilicet, Græcorum nonnulli olynthon dicunt: tragū autem Messenij. Id quod symbolice significauit Apollo Aristomeni & Theoclo vati de salute consultantibus re- 30 spondens, Εἰστε τραγοί τινοι Νέδης εἰναι σφίσιον οὐδέποτε Οὐκέτι Μεσσηλίου πίετε αὐ. Erat autem Neda fluvius, cuius vi- suntur fontes in Lycæo monte. Tragus vero non hircus intelligebatur: sed erineos arbor in aquam Nedæ prona, ac folijs humorem quadam modo hauriens, vnde à Theoclo coniectatum ingruere Messenijs fatale malum, Cæ- lius. Idem paulò pôst erineon negat esse sylvestrem ficum, sed sui generis haberi, à Dorica ciuitate sic nuncupatā, ex Lycophronis interprete: quod in praesentia nō impugnabo. Huius Messeniorum historiæ meminit etiam Suidas in Τραγόν. Tragacantha describitur apud Dioscoridem: nomen in officinis seplasiorum etiam nū seruat: vtq; omnes lachrymam passim nouerunt (inquit Marcellus Verg.) sic peregrinam Italia stirpem, si Theophrasto credimus, pauci nouisse nunc possunt, in Creta, Arcadia, Peloponnesi Achaia, & Asia Media nascentem. Et pau- 40 lò pôst, in vetustissimo Dioscoride Latino, Longobardis literis scripto, reportum à se scribit, tragacantham compoſito nomine à Græcis nominatam, quoniam spinosa, & tragio, quæ Cretæ pecularis stirpēst, cōgener & simi- lis sit. Gaza apud Theophrastum, qui tribus quod sciā locis eius meminit, hirci spinā transfert. Tragacanthē fert Creta, spinæ albae radice, multum prelatam apud Medos aut in Achaianascenti, Plinius. Abundat hodie: in Creta, & inde Venetias affertur, Antonius Braſauola. Tragion fruticē sola Creta insula gignit, terebintho simi- 50 lem & semine, quod contra sagittaram iectus efficacissimum tradūt, Plinius. Τραγόν penultima circumflexa, Hesychius & Varinus nihil quam herbæ genus esse docuerunt. Dioscorides lib. 4. cap. 47. tragion describir quod in sola Creta nascatur, folijs, virgis & semine lentisco simile. (Plinius alicubi his tribus partibus in ipso simile facit tragion siue tragonin, quod non probo: lentiscus enim & terebinthus iisdem tribus similes fermēnt, utraque à juniperō longē diuersa:) sed minoribus omnibus, &c. Ferunt inquit, sagittis vulneratas sylvestres capras hoc sibi frutice mederi, pastisq; eo decidere cuspides. Hinc forte aliquis tragion dictum cōsiderat, quod hircis & capris syl- 60 vestibus medeat. Sed mox apud eundem alterū tragion describitur: quod cum priore puto nihil quām nomen commune habet, non etiam nominis rationem. Sic enim dictum ait, inde quod folia cius hirci odore per autumnum spirent. Idem tragon, tragocerorem, & cornulacam Romanis appellari adscribitur: item scorpion, quod no- 70 men trago herbae mox dicendē magis conuenit, vt gargaron quoq; scribendum traganon. Tragonia herba qualis sit, non traditur. Credo & falso esse promissum Democriti portentosum enim est) acalligatum triduo absumere licenes, Plinius. Ego hanc tragoniam alterum Dioscoridis tragion esse crediderim: cui scolopédrij seu asple- ni folia tribuuntur: & cam ob caulam forte etiam virces ex dem. à magis. Galenus alterum hoc genu stragi multis in locis nasci scribit. Vel potius lonchitidem alteram, cui folia scolopendrij & splenem minuendi vim Dioscorides tribuit. Fieri etiam potest: vt vna herba propter nominum diuersitatē produversis habita sit à Dioscoride, & eum secutis alijs. Est & alia herba tragos, quam aliqui scorpion vocant, semipedem alia, fruticosa, sine folijs, pusilli racemis rubentibus, granotritici acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens. Huius ramoru decem aut duo- decim cacumina trita ex vino pota, cœliacis, dysentericis sanguinem excreantibus, mensum q; abundantiae auxili- 80 antur, Plinius. Eiusdem meminit lib. 13. cap. 21. Tragion, inquit (lego tragon) & Asia fert, siue scorpiōnem ve- prem sine folijs, racemis rubentibus, ad medicinæ vñum. Dioscorides etiam lib. 4. cap. 49. hanc plantam descri- bens, scorpion & traganon à quibusdam nominari meminit. Nomen equidem tragi impositum ei suspicor à tritici granis, quibus à Plinio simpliciter, à Dioscoride magnitudine tantum comparatur. Est autem tragos etiam tritici siue frumenti genus, vt mox dicemus. Scorpion dictum appetet, quod acuminata granorum capita sint. In iuncorum genere aliqui eam numerant, nec dissimilem marino iuncu in aliquibus faciunt, Marcellus Vergilius ex Hermolao: qui hanc in littoribus Italiæ gigni herbarios asserere scribit, & ob similitudinem à multis iuncum marinum vocari. Idem mone: racemos à Plinio dictos, quos Dioscorides πίνας vocat, id est acinos: hi singuli, racemi ex acinis pluribus collecti intelliguntur. Posset sane aliquis acinos istos foliorum loco tragi ramulis ad- 90 hæreſe

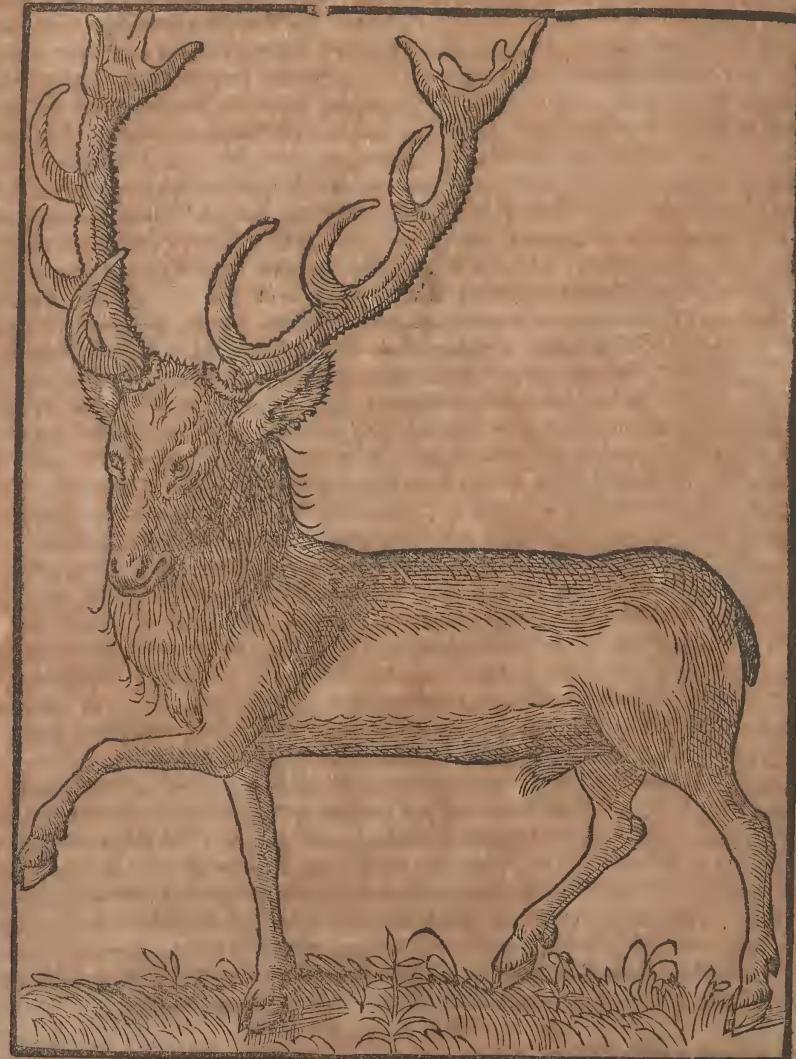
hærere suspicari, quemadmodū illecebra tertium sedi foliola tritici granis crassitudine & figura ferè similitudinem promit: nisi verba Dioscoridis, τὸν πάχες οἶκα, σὺν οὐρώπεσσι, hoc impedirent: Ego tamen τὴν κλείδων legere malim, vt Plinius transtulit, sic & constructio melius cōstabit: Marcellus transtulit eius fructus numero decē acini cū vino poti, tanquam legerit, τὸν πάχες: Ruellius, racemorum acini decē, neutrū probō: videtur Ruellius racemorum pro ramorum apud Plinium legisse: quasi acini necessariō in racemis sint. At Dioscorides in trago nō acinos, sed veluti acinos spectari scribit, ὡς οἶκα, reddendā circiter decē. Tragomi cereale Dioscorides describens, lib. 2. cap. 84. certū frumenti genus intelligit, alij paratam ex tritico veluti halicam sic vocat. Tragos (inquit Dioscorid.) quandā chondri, id est halice frugis figurā gerit: multo minus quam zea nutrit: quod multū aceris habeat: quare ægrius conficitur, aluumq; magis emollit. P̄tisanæ cōficiendæ vulgata ratio est: simili modo ex tritici semine tragum sit, in Campania duntaxat & Aegypto, Plinius. Alibi quoq; tragum Italiam peregrinū & ab Oriente inuestum meminit. Tragos cognomēto τραγόν, hoc est cerealis, vt ab herba trago distinguatur, frumenti genus est. In Hippocrate quid sit strygis, quod ipse leuius esse tritico, & ventrē magis soluere testatur, non cōperi: nisi quis pro trago strygite (forte, sitode) accipiat, Hermolaus Galenus de trago frumento à Dioscoride dicta repetit. Addit (lib. 1. de aliment. facult.) ex splendida & nobili silagine seu olyra, vt decet excorticata, tragū confici, cuius plerisq; est vsus. Primum in aqua coquitur, mox effusa priore aqua mulsum, sapa, vel passum infunditur: demū pineæ nuances aqua præmaceratæ donec intumescant, superinjiciuntur. Sunt qui tragū non æmulari tantum aspectu olyram, sed idē esse genus defendunt, specie tantū differre. Farris apparatu docet Aetius lib. 9. cap. 45. Frumentū vel maturum vel viride madefit, cortice repurgatur, Sole siccatur, crassissimè molitur. Χειρὶ τε αγαθὸς, (Varinus post χειρὶ τε αγαθὸς distinguuit) οὐδὲν τολμέει, οὐδὲν μαρτυρεῖ, Ηεγεῖ. Tragum quidā Gallicè exponit du ble turguef. Hier. Tragus lib. 2. cap. 23. tragū frumentaceum Dioscoridis interpretatus farris genus, quod Columella verricum album appellavit: ipse Germanicū ei singit *Tentamen reis*, id est oryza Germanica: quod oryzæ instar grana eius cum lacte coquātur hordeo (inquit) simile est per omnia vegetius tamē & candidius, vere seritur. Ego de ea re certi in praesentia nihil habeo: Hoc tantum dicā, videri mihi genus hoc frumenti tragos appellari Græcis, vel θραγὸς τε γραχίτης (vnde & ipsum animal tragon deducunt Grammatici quidā) quodd asperius sit, & multū furfurosi recremēti habeat, plus nempe quam zea, vt Galenos & Dioseorides scribunt nisi quis ad aristarum asperitatē referre malit: Vel θραγὸς τε γραχίτης, hoc est ab edendo: cū nō solum grana per se ad panificium molantur, & integra aut modice fracta cum iure aliquo decoquantur: sed insuper suigeroris cibarium ex eis fiat, vt ex Galeno iam retuli. Cum Gallico nardo semper nascitur herba, qua hirculus vocatur à grauitate odoris & similitudine, qua maximè adulteratur. Distat, quod sine caulinulo est, & quod minoribus folijs, quodq; radicis neq; amaræ, neq; odoratæ, Plinius. Dioscrides tragon appellat, & discerni doset quod candidior sit, ac folijs minus oblongis, reliqua, vt Plin. Idem Samphariticam nardū scribit, ηναδὶ ἔστι δὲ πεύκη τε πεύκης λαβανῆς, hoc est, caule aliquando mediū ex se mittere, odore supra modū hircino. Est & tragopogon, quē alij comen vocant, caule paruo, folijs croci, radice longa, dulci super caulem calycelato, nigro. Nascitur in asperis, sine vſu, Plinius. Et alibi Scandix, quæ ab alijs tragopogon vocatur, herba in cibo vulgaris apud Aegyptios Tragopogon (inquit Hermolaus in Corollario) hoc est hirci barba, quæ & scandix à Plinio vocatur: nisi, quod suspicor, deprauata lectio est, describitur à Theophrasto histor. plant. 7.7. in hunc modū: Radix longa, dulcis, folium croci, longius caule paruo, (breui) super quem calyx latus, & barbula: quæ summo vertice incana & prolixa funditur. Acetarium quidam olus hanc esse falsò volunt, quam vulgo barbam petræ, & in Gallia cispadana barbulam hircinam vocent. Habetur & quæ gerontopogon, id est senis tue presbyteri barba dicitur, tragopogoni ferè tota similis, nisi quod lacte manat, & radice amara est, nō dulci, à Nicandro gerads pogon fortasse nūcupata: sed & radice dulci carpitur Romæ. Tragopogona vocari & in trago pifce, inuenio partem sub gula cius nigrantem, vt Athenæus author est, Hæc Hermolaus. Et alibi, Nicander (inquit) erigerontem intellexisse videtur, cum geraon pogona dixit: nam & nos senecionem vocamus, aut tragopogoni similiem herbulam, quæ vulgo barba senis dicitur: aut chrysocomen, quam & Louis barbam appellamus. Tragopogon herba (vt apud Ruellium legitimus) edendo est, flore luteo: quæ verò altilis in hortis crescit, folio est latiusculo, flore purpureo. Radices in altum agit, quæ hybernis diebus acetaria dulcedine sua commendat. A plurimis nunc Romana consuetudine dicitur petræ herba, quod asperis locis quasi è medijs faxis videatur erumpere, à quo etiam Hetruria saxifragam appellat. Gerontopogon cadem esse creditur permultis. Alij distinguunt, quoniam hirci barbula sit, radice dulci oblonga, in scapo calyx ingēs, flos purpureus & prolixa barba: In gerontopogone radix amara, flos luteus, in caulis vertice calyx longus, qui in canescētes barbulas fatiscat, Hæc Ruellius. Ego tragopogonem in Montepessulano vidi, in Germania & alibi haec tenus nusquam: folijs croci. Cæterum barba senis, quam recentiores pleriq; pro hircina falsò accipiunt, vulgo nominatur *habermarck*. Galenus θραγόπονων λadanum exponit, quod ab hircorum barbis colligatur: Arabici sanè scriptores multi leton fruticem, ex quo ladanum, barbam vocant hircinam. Barba hircina & rosa canina, ab hircis appetuntur, Sylaticus. Idem alcheratis, herbam hircinam interpretatur: & alibi Lac de Seru, herbam hircinā vel hypocisthīde: & Crisomon, lingua hircinam, centumneriam. Quidam chrisomon, chamæmalum faciunt: centumneriam, plantaginem maiore: Sed de Ladano quod è barbis ca, rarum & hircorum depascentium colligitur, dixi in Capra cap 3. Alauim genus est calaminthæ: & aliud quod calamintham hirci vocant, Vetus expositione vocabulorum Auicenna. Tragoriganum herba est, quæ in cibo libidinem stimulat, vnde & nomen ab hircis impositum videtur. Εὐθ' ἀπότελες τε γραχίτης, Nicander: vt Etymologus & Varinus meminerunt: corrupta apud eos δέσιον vel δέσιον vox videtur. Plura de hac stirpe vide apud Ruellium Tragonaton, lychnis sylvestris, in nomenclaturis apud Dioscorid. Vbi tragoceros etiā anemone, & aloem cognominantur: item tragion alterum, quod Romanī inde facto nomine cornullacani appellasse videntur: quamuis in historia eius nulla cornuū similitudo, sed odor tantum hircino similis exprimitur, Saxifragia hircina à quibusdam vocatur herba pimpinellæ similis, propter odorem radicis, Matthæolus. Germani hanc ipsam pimpinellam vocant, cum à vicinis gentibus Gallis & Italies, aliam pimpinella nomine appellandam esse constet, quæ & in cibum venit, & in hortis colitur. Natrix vocatur, herba cuius radix euulsa virus hirci redolet, Plinius. Forstian hæc saxifraga iam dicta fuerit: quanquam dictaminus etiam vulgaris, vt audio, cum eruitur, radice hircum olet. Επίτεγγος in vite, carbo, vitium in uite cum carbunculatur, Pollux.

DE TRAGELAPHO.

Cinirus ex oue & hirco nascitur, Albertus lib. 22. in Ibrida, sine authore. Plinius vmbros dictos ex giusimione (cui illus caprius, vel hircinus) & oue nasci scribit. De capris tragonis in Capra dixi, parte 3. capit. 8. Ab hirci

similitudine & cerui, nomine tragelaphi factū est. Est eadē, qua ceruus, specie, barba tantum & armorū villo distans, quē trāgelaphon vocant, non alibi quam iuxta Phasin annem nascens, Plin. 8.33. & Solinus in fine capitū 22. Ge. Agricola tragelaphum interpretatur, Germanicū dictā feram em brandhīse, Tragelaphus, inquit, & ceruus, in sylvis cubant. Tragelaphi & bubali nascuntur in Arabia, Diodorus lib. 3. Apparet sanē ab Aristotele idē animal hippelaphū dici, (vt Raph. Volaterrano etiā videtur) quoniam & peregrinū facit, & eadē quē Plinius tragelapho tribuit, barbā nempe, & armos villosos, & cerui similitudinē, tūnī magnitudine corporis, tū quod foemina in eo genere cornibus caret. Hippardiu (inquit) & hippelaphus tenui iubæ ordine à capite ad summos armos crinescūt. Propriū hippelapho villus, qui eius gutturū modo barbæ dependet. Gerit cornua vtrunq., excepta foemina hippelaphi & pedes habet bisulcos. Magnitudo hippelaphi non dissidet à ceruo: gignitur apud Arachotas. Et alibi, Hippelaphus satis iubē summis continet armis, qui à forma equi & cerui, quam habet compositā, nōmen accepit, quasi equiceruus dici meruisse. Et rursus, Equiceruo cornua sunt capræ (legendum capreæ, ἀρνεας) proxima. Gaza aliás Græcū hippelaphi nomē relinquit, aliás equiceruum trāsfert. Albertus ramosa & ceruinis similia cornua tragelapho tribuit, sed sine authore. Cerui similitudinē vtrijq.; in hoc animali viderūt, tum qui tragelaphum, tum qui hippelaphum nominarunt. sed hi propter iubam equiceruum dicere maluerunt, illi propter barbā hirco ceruum. Volaterranus tamē ex Aeliano citat, tragelaphum cetera simile ceruo esse, barba tantum & armorum villo hirco propiore. Pygargus, inquit Bartolemæus Anglicus, animal est cornutū & barbatū hirci instar, minus ceruo, maius hirco. simile hircoceruo, sed longè minus, vt legimus in Glossa in Deuteronomij caput 14. νός aka vocem Hebraicā Deuteron. 14. aliqui tragelaphum interpretantur, alij ibicē aut rupicapram. Vide infra in Ibice. Tragelaphus aliquibus nominatur de re quæ nulla sit, nec vsquam in rerū natura reperiatur, vt & οὐδεποτέ, χειροχός, καλυψός (melius λυκαψός, vt Stephanus habet, quæ omnia in αὐλός cum acuto in vltima desinūt:) Etymologus 20 & Stephanus in Γαληνός. Est autē verisimile idcirco nusquā huiusmodi feram extare à plerisq; creditū, quod nunquā eam vidissent, & solū nomen audiuisserint, quod mirū non est, cum in Arabia & apud Arachotos reperiri autores referant. Arachoti autē Indæ ciuitas est, ab Arachoto fluvio sic dicta, qui ex Caucaso profluit: Sunt & alij (alia huius nominis ciuitas, que & Arachosta) prope Massagetas, Stephan. Athenæus lib. II. tragelaphos pocula quedam dicta, Alexidis & Eubuli testimonijs comprobat, qui simpliciter hoc nomē inter pocula posuerunt: tertio Menandri, apud quē τραγελαφος λαζαρίνι legitur: quartū Antiphonis, qui diuitē quendā preter alia possidere scribit phialas, triremes, tragelaphos, carchesia, ampla nimirū & pretiosa pocula. Canathra grypū imagines sunt ac tragelaphorū lignea, q.b. insidētes puellæ circūferebantur in speculis. vt Xenophō indicat & Plut. exponit, Cael.

TRAGELAPHI ICON.

TRAGE-

TRAGELAPHVS quorundam. Tria dicunt esse Ceruorum genera venatores nostri (inquit Ge. Fabricius, qui etiam iconem hanc misit) non singulari quidem naturae discrimine: sed aliquo tamen, nominis, formæ, virium. Primum illud notum omnibus diligenter ab authoribus descriptum. Alterum ignotius, quod Græco nomine Tragelaphus dicitur: priore maius, pinguius, tum pilo densius, & colore nigrius: unde GERMANI sunt à semiusti ligni colore Brandhirtz nominatur. Hoc in Misene saltibus Boemiam vicinis capitur. Vulgus venatorum ait nomen reperiisse à locis, in quibus carbones sunt, quod ea frequentet, & herbis ibidem renascentibus libenter pascatur. Hoc verum sit, an eo errore & opinione propter nomen fabella nata, in medio relinquimus: certe vulpes etiam villi densioris & nigricantis, à colore eodem modo Brandfuchs nominantur, quos in areis illis carbonarijs versari non est verisimile. Tertium genus quod reliquum ceruorum more non amittit cornua: hoc castratis accidere ait Plinius. *Cerui, si, cum per acarem nondum cornua gerunt, castrantur, non edunt cornua: sed si cornigeri exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur, Aristot.* sed & vitio accidere affirmant qui feras apud nos consequuntur. Ceruo enim fuga sitiq; fesslo, & flumini se committenti, in ipsoq; anhelitu audiūs bibenti, piuguedinem qua abundant resoluit: ex eo que aut mori eum, aut superstites si sit, cornua ei nunquam decidere, idq; fieri eo maxime tempore, cum ardentissime foemina appetit. Hoc genus Cerui proprio nomine ein Kummerer appellant. Hec Fabricius: qui simul etiam eruditissimi viri Ge. Agricola literas ad se mihi communicavit: quibus ille suam de Tragelapho sententiam exponit, his verbis. Tragelaphus ex Hirco & Ceruo nomen inuenit: nam Hirci quidem instar videtur esse barbatus, quod ei villi nigri sint in gutture & in armis longi: Cerui vero gerit speciem, co tamen multo est crassior & robustior. ceruinus etiam ipsi color insidet, sed non nihil nigrescens. Vnde nomen Germanicum traxit, veruntamen superma dorsi pars cinerea est: ventris, subnigra, non ut Cerui candida: atque illius villi circa genitalia nigerrimi sunt. Ceteris non differunt. vterq; est in nostris sylvis: quamquam plures tragelaphi in his que finitimè sunt Boemici sunt in alijs reperiuntur. Plinius haud recte scriptis tragelaphum non alibi quam iuxta Phasis amnum nasci. Sic ille. Ego in huius Cerui cornibus, apud ciuem quendam nostrum, mucrones sive ramos supremos (qui bini aliqui plerunque, aut terni spectantur) septenos obseruavi: & eadem parte stipitis latitudinem sex digitorum. inferius autem erant & alij bini rami & adminicula: vnde hunc Ceruum palinatum esse, cuius mentionem fecit Capitolinus, suspicabar. Sed plura de Ceruo palmato in Ceruo dicemus. In Anglia ceruos nigricantes reperiri audio: qui an iudem sint cum illo, cuius effigiem hic posuimus, non sum adhuc certus. Britannicos à Capitolino nominari coniecerim albos ceruos: nam hoc etiam colore in Anglia haberi aiunt: & Pausanias albo Romæ sibi visos scribit, (in spectaculis nimis raro in Britannia advenctos.) Hunc vero Ceruum, quoniam ceteris maior est, Achaim cognominemus, licet: sic enim veteres ceruorum maiorum genus ab Achaea Creta ciuitate nominarent ut post dicemus in Ceruo. Non desunt Grammatici eosdem ceruos Σαμβλωνας dici interpretantes. Aliqui Achainen deducunt οὐρανὸν ἀρνητοῦ: id est, à cervore: & interpretantur tristem propter factus adhuc paruos & nondum exire valentes è latibulo, quod si proba haec deriuatio esset, congrueret cum Germanico Cerui nomine Kummerer, similiter à moerore dicti, quamquam aliam ob causam, ut dictum est.

ALIVS VIDETVR ESSE TRAGELAPHVS

Bellonij cuius figura sequitur cum descriptione.

Tragelaphus Bellonij.

TRAGELAPHVS (cuius nomen Gallici non habeo, inquit Bellonius) quod ad pilos ibicem refert, sed barba caret. Cornua ei caprinis similia, sed aliquanto retorta, sicutariet: ea nonquam amittit. rostro, fronte & auriculis ouem refert, ut scroto etiam pendulo & admodum crasso. Crura eius albescant, ouilia similia. Cauda nigra. coxae (femora) sub cauda alba sunt. Pilus tamen longus habet circa stomachum & colli prona super inaequali parte, ut barbatus videatur. Pilis etiam armorum (scapularum) & pectoris longi & nigri sunt, cum duabus maculis cisterciensis griseis vtrinque ad illa. Nares nigrae, rostrum album ut etiam totus venter inferne. Sed doctissimus Ioh. Caius noster hanc picturam cum nulla veterum Tragelaphi descriptione congruere iudicat mihi quidem Pygargus (de quo paulo post) potius quam Tragelaphus videtur; siquidem partem sub cauda, & clunes coxae albi coloris esse scribit Bellonius. nihil aut parum ab hac quadrupede differre videtur Musmon de quo inter oves.

Ioh. Caius Anglus de quodam alio animali quod Tragelaphum esse coniicit, sic ad me scriptis. Est in Britannia nostra hoc anno 1561 peregrinum animal & bisulcum, exrupibus montanisque locis Mauritaniae, aduentum; magnitudine inter ceruum & platycerotem: corpore quidem cerui, sed latere firandi & promissori: cruce breviori, & crassiori colore item & pilo cerui, quo est hybernis horis, ruffo & nigro premiscue consitus: arunco capri, sed

diviso & in aduersum recurvo: collo mediocriter longo, sed crasso, sub eo multus & longus villus, per omnem penè eius longitudinem productus, ad genua ferè pendulus: iuba setosa, per totam ceruicis longitudinem exporsa, sed præcipuè per summos armos tuberis instar longi erecta, colore quām est reliquā corpus aliquantò obsecurior: genib⁹ longo & denso pilo ad posteriora reflexo per transuersum (sed callo nullo) contextis credo ut fallentis saltus casus in iniurias arcet: Vngula priorum pedum exteriore maiore longiore: interiore, minore & breuiore, posteriorum contra, interiore vngula maiore & longiore, exteriore minore & breuiore, quasi vtrobiq; vnam capri, alteram cerui dices, sed omnibus causis & solea seu vestigio parentibus, hoc forsitan naturæ consilio; vt per asperitas locorum, quibus naturaliter delestantur, firmius figat pedem, dum asperitas loci vngulam subintret. fœminarum vngulæ duas aut tres impressiones habent per summa leues diligentius contuenti, quaæ mari- bus desunt, quasi fœminis natura aliiquid ad delitias & ornamentum adderet. In vtroq; sexu quotannis decidunt vngulæ, vt in ceruis cornua, volente natura in vngulis ceruum monstrare cùm in cornibus (quaæ caprina magis sunt) non possit. Aure breuiori, quasi capri, oculo, pudendo, testiculo & cauda cerui, nisi quod hæc momēto longior est. Cornibus arietis, sed nigris, ac suo modo in auersum reflexis: per eorum longitudinem medium producitur linea duos distinguens rugarum vtrinque; recurvarum ordines à summa sui parte, gibba sunt: ab ima, caua seu resima, angulis vtrinque; obtusis: longa sunt, pedes duos Romanos, & digitum vnum: distantia, qua latissimè, pedem vnum pal. tres, dig. vnum & semissem: qua minimum, vix digitali latitudine: Crausa verò ad radices in ambitu, ped. vnū & pal. semissem: A digitali enim (vt dixi) latitudine distantia in principio sensim se expandunt in latus & auersum ad pedem vnum, pal. tres, dig. vnum & semissem. Dein se reuocant introrsum, ita vt summa fastigia nō distent nisi pede uno & pal. uno. Longitudo faciei à vertice ad nares extreemos, pedis est vnius & digitorum trium: latitudo ad frontem, qua parte latissima est facies, pal. 2. & digitus vnius est. Altitudo totius animantis est pedum trium & semissis, excepta iuba: Longitudo totius à vertice ad caudam pedum quatuor est & dimidij ac digitorum duorum. Dentes habet tantum inferiores, & eos sex, nec defectum dentibus puto. Ruminat vt cætera bisulca. Nares nigri sunt, à quibus labrum superius dividitur linea nigra perpendiculari. Mite animal est, petulans & lascivium, moribusq; reliquis similius hirco quām ceruo: præruptis editisq; locis atq; tectis gaudens & insultans, vnde se præcipitare in cornua ait naturaliter, vt ijs fracto prius casus aut saltus impetu, anteriora genua corpus postea excipiāt. Cursu valet, sed saltu magis: memoratæ enim altitudinis loca saltu ascendiunt. Fœminæ maribus multò sunt maiores, cornuta etiam & villosæ gutture atq; collo, sed non ita magno longo & reflexo cornu, nec ita denso & longo villo vt mares. Vescitur feno, pane, furfure triticeo, auena, & herba. Ego tragelaphum esse puto. Vulgus & qui ex Mauritania aduerterunt, quem barbaricam vocant, cum tamen nihil habeat cōmune cum ove. Quidam rursum à decreo barbarie, hoc est ceruum barbaricū nominant. Hi rectius sentire mihi videntur, cùm ex dimidio posteriore simillimus ceruo sit, etsi ex anteriore magis capro. Foetus pariunt singulos. Hæc ille. Nos verò iam ad reliqua quaæ ad Hirci philologiam spectant pergeamus.

Satyrus aliqui tragos, id est, hircos vocarunt, eò quod hircorum aures habeant, Hesychius & Varinus. Trago-panadem autem quam plures affirmant maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentem, ferruginei coloris, tantum capite phœnico, Plinius fabulosam putat. Tragos apud Aristotelem spongia quædam durior asperiorq; vocatur, nimirum ~~τραγός τιλίτης τραχύτης~~, hoc est ab asperitate deflexa voce. Dicuntur apud eundem tragi, id est, hirci, mænæ siue haleces mares cum foetu impleri foemina incipit: à libidine ut videtur, qua hircus præcipue infamis est. Festus docet etiam conchæ genus tragum dici, mali saporis unde causa nominis intelligitur. Alius item tragos pisces exocceto, qui & adonis vocatur, similis describitur: nisi quod partem sub gula nigrant̄ habet, quam tragopogona vocant, Hermolaus.

Caper grammatici nomen. Est & Caper vel. Caprus fluuius, qui Laodiceam Cariaē vrbem cum Lyco & Asopo amnibus alluit, Strabo & Plinius meminerunt: sed hæc vox ad capron Græcorum, id-est a prum, potius pertinet. Hircius nomen proprium, aspirationem exigit sive dictū fuerit ab hirco, vt ab Asino Asinus & à vulpe Vulpius, sive ab Hирто, Pontanus. Dellorum quidam *χείρων* & *άρνης* vocantur, & *τραγέας* & *ιχνιόλοι*, quod coqui seu lanij, &c. aliquando fuerint, Athenæus lib. 4. Tragæ dicuntur Acoles à Trage palude, Varinus. Tragæ, *τραγίδαι*, insula estiuxa Cyclades, (vel vna ex Cycladibus:) item vrbis in Naxo, vbi Tragius Apollo colitur. Eupolis per epsilon & plurali numero f. ribit *τραγεῖν*: cuius Trageates, Stephanus. Ante Miletum in proximo est Lada insula circa Tragæ in sulas, quæ stationes piraticas habent, Strabolib. 14. Tragæ, *τραγασος* pro paroxytonum, regio Epiri, à Tragaso quodam, in cuius gratiam Neptunus salis densationē fecit: vnde sal Tragaseus. Hinc & campus Halsius à sale dictus est, Stephanus. Apud Pollucem 6.10. *Τραγίδαι* paroxytonum scribitur: & exponit lacus in Troade: vel campus in Epiro: à Tragæo (lege tragaso, quamvis Cælius etiam Tragæo transtulit:) cuius gratia Neptunus salem densauerit. *Τραγίδαι*, οἱ ἀλεύθεροι λόεσσαι. Hesychius: logo *τραγασοῖς* αἱρεῖ, &c. apud Stephanum etiā *Τραγίδαι* οἱ ἀλεύθεροι, similiter de prauatum est. Tragasion, *Τραγασον*, in Troia est, sic dictum à Tragaso patre Philonomia, quæ Tennen amauit, Varinus, apud quem *Τρέβη* legitur pro *Τρέβη*, & Etymologus, qui *Τρέβη* habet per simplex. Tragatum Aristophanes in Acharnensibus protulit, tanquam deriuatum à ciuitate nomine, cum per iocum ad hirci virus magis respiceret, Varinus. Tragatum in Troade, salem intelligit Athenæus: cui quum veſtigal in iunxit set Lysimachus, euauit: mox dempto, fucreuit, Cælius. Tragilus, *Τραγίλος*, vrbis est Thraciæ iuxta Chersonesum & Macedoniam, Steph. Tragurium, insula in mari Adriatico, adiacens Dalmatia, cum ciuitate eiusdem nominis, Ptolomæus lib. 2. Plinius 4.21. marmor eius commendat. Ceraistæ, *Κεραισται*, locos est Miletii, dictus inde quod Apollo cornua hirci maris ab eo mulsi, illuc fixerit, vt Callimachus scribit, Varinus.

quod Apollo cornua hirci maris ab eo invenit, ut C. Silius Italicus dicit: *Quod Apollonem cornua hirci maris ab eo invenit, ut C. Silius Italicus dicit.*

b. In Delo insula consecutum aiunt hirci cornu bicubitalē cum dodrante, ponderis librarum vigintis sex, Varinus in Kleopatra. Montanus hircus, qui in montanis pascuis versatur, domesticus alioqui. Pascali pecore, ac montano hirco atque soloe, Lucilius. Solox lana, crassa: & pecus quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barathro. Ego ab lana solocia ad puram data, Festus. Ei τε γέ φεν τώδην δονει το φλαν το Επικεν, Κατάγος εν τώδην, ευ-
σολογέσθι πλάτων, Palladás.

c. At mutire capris hirce petule coles, Author Philomelæ. Φειδάσεων de hirco dicitur, Φειδάσεων vero (vel Φειδάσεω potius) de equo. Vide in equo H. c. Evæ hircinæ vocis imitatio, Varinus. Απέψυχηνεντα τερποι δ' ακε-
νεδε, Aristoph. in Pluto: Scholia interpretantur, ὡς τερποι αὐτογενεῖς, αὐτοὶ δὲ φύσει, οὐδὲ περάσετε, λέγεται τὸ
ἄγνοιος δὲ τερποι, εἰδοῦλοι τὸ σωματιον τερποι λέγονται κατὰ τὸν αὐτοῖς, Aegyptij in hieroglyphicis penem faciundum
significantes, hircum pingunt: qui post septimum ab ortu diem coit: & quamquam inualidum, & sterile semen
emittit,

emittit, eoit tamen citius cæteris animalibus, Orus. In Mendesia Aegypti, hoc mea memória prodigiū contigit. Hircus cum muliere cojt propalam, quod in ostentationem hominum peruenit, Herodotus lib. 2. Hac de re etiā Pindari versus Strabo citat lib. 17. Μέντης τοῦ προνοῦ θαλάσσης, ἐπειστον Νείλου πόπει, Αἴγυλαντος τε γενειαν γωνιαῖς. Sybaris pastor cum capram deperiret, ab hirco interfactus est Textor. In Lemno insula ex mammis capri, quas ille geminas iuxta genitale gerit, tantum lactis emulgebatur, vt colostra inde cōficerent: quod idem etiā proli masculæ capri illius euénisse accepimus. Sed hæc ostentis annumeranda potius ducunt. Nam & Lemnus illi pecoris domino consulent, Deus amplius incrementum peculij fore respondit, Aristoteles. Μιθύσσετε τε ὡραῖς τε γενειαν πόπει, Aristoph. vide supra in Capra H. c. Satyrus à Sylla militibus captus, vocem asperati, equi præser-tim hinnitu, & hirci halatu permisam adidit, Plutarchus in Sylla. Et paulò pōst, Pridie quām Campaniam ingre-deretur, duo eximia magnitudinis hirci iuxta Ephæum montem conserere conspecti sunt, omnia quæ inter pu-gnandum euénire mortalibus solent, nunc inferentes, nunc tolerantes. Erat autē visio, quæ paulatim à terra cle-nata quaque uerſus per aërem dispergebat, obscuris idolis per quam similis: postmodum euauit. Βαρὺν π' αι-mαξεῖνερπος τε γενειαν, οὐτοὶ δικαιοὶ Τερρινθε τε γενειαν τοντον οἰκεῖαν. Theocritus in epigr. ad Musas & Apollinem.

d. Elephanti ex animalibus maximè exhorrent hircum, ceraſten, (arietem intelligo,) porcū: quibus sanè ma-chinamentis Romani elephantos Pyrrhi regis primum vertentes, victoria sunt potiti, Volaterratus.

h. Græcis sacrificaturis capros ciceribus explorare moris erat: nā si gustare abnuissent, concipiebant inde haud valere satis, Cælius. Perfectum sacrificium sue, tauro, hirco, & ariete conslabat: hoc hecatomben & trityn vocabant, vt exposuimus in Boue gluribus. Heroibus tauro, capro, & ariete litabant, Gyraldus. Apollini, Homero teste, vnum tauro, alias ariete, aliquis hirco sacrum fecit, Agathius Gotticibelli lib. 2. author est, ingruente Persarum bello in Marathonijs campis, vouisse Athenienses, totidem se hircos Diana immolaturos, quot peremissent hostes. Quod cum implere in primis cuperent, non quiscit tamen, etiam capris adiecit vel succidaneis, Cælius. Capram & hircum Mendesij pro dijs sibi consecrarent, Gyraldus, & Strabo lib. 17. Idem tum Pānatūm hircum uno vocabulo Menden appellant, vt supra dixi in prima parte huius capit. In Capra etiam ex Herodoto retuli quod Mendesij capras & hircos venerentur: & de hircinis cruribus Panos, vnde & τετραποτελέος cognominatur & τετρα-βαῖνος, vt explicauit ultima parte capit. o & au de Capra. Hircum (Aegypti) deſiccarunt, ſicut & Græci Priapum: & propter eam corporis partem à qua sit omnī ortus, pudendis non folum Aegyptiſ ſed alij plures ſacra faciunt, Diodorus Siculus. Bacchi transformationē in caprum, Ouidius lib. 5. Metamorphoſeon deſcribit: Hircum Baccho ſacrificant, inquit Phurnutus. ēd quod vitis & ſicos lādere existimetur. Quamobrem excoriato etiam hirco in vtrems inſiliunt agricolæ iuuenes in Atticis vicis. (Hunc Ascoliotum mortem in capra iam explicauit.) Sed forte hac viuēma Bacchus gaudet, quoniam & ipſe hircus fit. Vergilius lib. 2. Geor. cum quadrupedes vitibus infeſtas nominasset, ſubiungit: Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris Cæditur: & veteres ineunt proſecu-ria ludi, &c. & mox poft mentionem ascoliorum id est, saltationis ſuper vires caprinos vel hircinos vno repletos. Et duetus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram: Pingulaq; in veribus torrebimus extra columnis. Viuēma nu-minibus (inquit Seruius in hunc Vergilij locum ſcribens) aut per ſimilitudinem, aut per contrarietatem immo-lantur per ſimilitudinem, vt nigrum pecus Platoni: per contrarietatem, vt caper qui obest vitibus, Libero. Aris autem omnibus, non ſine cauſa dixit. Nam cum numinibus cæteris variè pro qualitate regionū ſacrificetur, &c. Libero vbiue caper immolatur. Prima existimatur hostia (inquit Probus) fuſſe ſus, quia terram roſtro protrui-dendo ſemine erueret: ſecunda caper, quia vitem leſerat: quod & Pythagoras etiam teſtatur apud Ouidium lib. 15. Metamorph. Meminit etiam Varro lib. 2. cap. 4. Icaro patri Erigones, Liber pater vinū & vitem, & vuam tradidit: qui cum ſeniffet vitem ipsam, & hircus in vineam ſe conieciſſet, & quæ ibi tenerimæ folia viderat decer-piſſet, ex pelle eius vtremp fecit, ac vento plenum perlanguit, & in medium mare proiecit, ſuosque ſodales circa eum ſaltare coēgit, Higinus. Incenſis iam altaribus, & ad moto hirco, id carmen quod ſacer chorus Libero patri reddebat, tragedia dicebat, hoc est ab hirco vinearum hoſte, & à cantu, vt refert Donatus. Vel quod vter ex eius pelle vini plenus, ſolenne prēmium cantoribus fuerat: vel quod hirco donabatur eius carminis poēta. Qui-dius lib. 1. Faſtorum: Sus dederat poēas: (propter agrum ſcilicet roſtro effoſſum, & ſegetem vaſtatam, Cereri immolata:) exemplo territus horum Palmitæ debueras abſtinuiffe caper. Quem ſpectans aliquis dentes in vite prementem, Talia non tacito dicta dolore dedit. Rode caper vitem, tamen hinc cum ſtabis ad aras, In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit. Citat hunc Ouidij locum Politianus in Mifcell. cap. 26. & adiicit etiam Eue-ni distichon Græcum, ex quo Ouidium tranſtulisse appetet. Id huiusmodi eſt: Κλωμεφάγης θηρίον, έμως έπι-ναցτροφοντος, Όσον θητιστον τε γενειαν. Et mox, Aſſeramus etiam (inquit) quod apud Suetonium in Domitiano eſt, his verbis: Vt edicti de excidendiſ vineis propoſiti gratiam faceret, non alia magis re compulſus creditur, quām quod ſparſi libelli cum hiſ verbiſ erant: Κλωμεφάγης θηρίον, έμως έπι καρποφοροντος, Όσον θητιστον καποντα γενειαν. Quod enī ſupra vitis capro minitabatur: hoc eadem nunc Cæſari, pulcherrima pa-rodia: Velsi me, inquiens, ad radicem comederiſ: tantum tamen vini producam, quantum immolando Cæſari poſſit in fundi. Distichon Eæni in hircum, apud Varinum etiam reperi, in voce Ασωλιάζειν. Cares pro hirco canem immolabunt, vnde factum eſt prouerbiuſ Caricum ſacrificium, vt in Cane retuli. Veneris ταυδημα, id eſt, vulgaris dictæ effigies ex ære hirco etiam æro inſidet. Scopæ ſtatuarij opus, apud Pausaniam Eliacorum lib. 2. Cur autem hirco inſideat lectori coniiciendum relinquit. Mihi quidem ratio in promptu apparet, quod hircus maxi-mè obnoxius libidini ſit: cui gentiles pandemon ſuum Venerem praeficiunt, quam ad vraniæ, id eſt cœleſtis, diſ-rentiam ita cognominant: niſi quis historiam aut fabulam potius quam Gyralduſ, vt nūc ſubijciam, refert, huius rei cauſam fecerit. Epitragiam Venerem, inquit, Plutarchus in magnis Parallelis ſcribit vocatam, cum Apollo Delphinius (Delphicus Cælius) Theseo reſpondiſſet, nauigatuſ in Cretam, vt deligeret ſibi nauigationis ducē Venerem, & iſ ad mare capram deæ immolare, ſtatiuſ ea in marem eſt mutata, ἔπειδεν τε γενειαν videlicet denominata θητιστον, id eſt ab hirco, id ſexta inſtantis Munychionis, hoc eſt mētis Martij contigisse idem Plutarchus eſt author, Hæc Gyralduſ. Extat apud Martiale lib. 5. lepidiſſimum Epigramma, quo narrat historiam ſacerdotiſ, qui cum hircum Baccho maſtaret, agrestem & rudem quendam hominem ſibi inſeruentem, teſticulos acuta fal-ce ſecare iuſſit, Teter vt immunda carnis abiret odor. Interim occupati circa hircum inclinatiq; ſacerdotiſ ſcro-tum apparens, rusticus re male intellecta ſubito reſcuit, antiquos ſacrorum ritus id poſtularc existimans. Sic mo-do qui Tufcus fueras, nunc Gallus harufex. Dum iugulas hircum, factus es ipſe caper. Anytes epigramma in pueros hirco inequitantes Anthologij libro 1. ſect. 33. extat huiusmodi: Ηνία δῆμοι τοῦτος ἦν τε γενειαν.

De Quadrupedibus

Observe, καὶ λόγῳ φημαὶ τοῦτο σίμην, ἣ πτωτα παιδεύσοις θεῖς τοῖς νεανίσκοις. Οὐφέ αὐτὸν φορέης ἡ πτωτα, περπάνετο. Dialogum hirci & bouis in argento sculptorum, vide suprain Bōe capit. 8. parte 8.

P R O V E R B I A. Anus hircissans, Γράῦς καπεών, de anu adhuc intempestiū libidine pruriente, &c. vt ait Plautus, catullente. Aristophanes in Pluto, Αἴδηντον Γράῦς καπεών τῷ φίδιον απεθέτι: Verum nouerat Anus caprifontis vorare viatica: de iuuenie cui anus libidinosa omnia suppeditabat. Nota est hircorum libido, odorq; qui & subantes consequitur, Hæc Erasmus. Imposuit ei vocum similitudo, vt καπεών, Græcorum (quibus ea vox a prum & suam marcm significat) pro Latinorum capro, id est, hirci co transferret. Καπεών scropharum est, cū libidine turgent & mares requirunt, vt in ipsarum historiā clarè constabit. Quamobrem Anus subans, nō hircissans, ab Erasmo reddendum fuerat. Ad eundem ferè sensum à Germanis quibusdam effertur: *Von die alten geulgeben uerden, so stehen sie nie zu halten.* Γράῦς ἀναγνωτα, Anus hircum redicit, de vetula libidinante propterea quod alaruim & reliquarum partium odor excitatur ad libidinem incēs, Erasmus. Miror sanè nullum ab eo huius prouerbij authorem citari, neq; à quo Græcorum id decerpserit indicari. Quod ideo desidero, quoniā ἀναγνωτα vox deprauata mihi videtur. Ego nihil hircinum in ea video, sed ἀναγνωτα legendum assero, vt sensus sit, Anus iuueniliter ludit aut saltat: in quem sensum & hæc proferuntur, Γράῦς Βαντυτα, Γράῦς καπεών. Suidas ἀναγνωτα exponit rem diu intermissam repetere, & Pherecratis versum adducit, Πάλιν αὖτος ἀναγνωτα οὐ γενιτεροι. id est, Anus denuo iuueniles repetunt mores. Varinus (ex Hesychio) addit ἀναγνωτα πάντας ἀναγνωτα, & rursus paulo post, Αναγνωτα, ἀναγνωτα πάντας, πάντας: quæ quidem interpretationes omnes. præterquam τὸ ἀναγνωτα, id est, occidere, ad prouerbij sensum congruunt. Αναγνωτα etiam apud Hesychium ἀναγνωτα exponitur. Erasmus mihi deceptus videtur. tanquā ἀναγνωτα pro ἀναγνωτα acceperit: quod verbum tamen ad hircinum & scutidum odorem referri non potest, sed ad fuaue & gratum qualis aromatum est. adde quod transituum semper est, vt suffire Latinis. Caricus hircus, Καρικός τεχνητος: Diogenianus indicat diétitatum de vilibus & contemptis. Hesychius iudicat usurpatum à Sophocle, &c. Fieri potest vt prouerbium eò respiciat, quod Cares pro hircos solent immolare canem, vt indicatum est in prouerbio Caricum sacrificium, Erasmus. Qui Baniū non odit, amet tua carmina Mæui, Atq; idem iungat vulpes, & mulgeat hircos. Vergilius in Palæmone: de re palam absurdia. Est enim vulpes animal ab aratro vehementer alienum. Lucianus de Demonaste in vita eius narrat, quod cum conspiceret duos quosdam philosophos, utrosq; pariter indoctos, inter se disceptantes, & alterum quidem ridiculas quasdam questiones præponentem: alterum item aliena, neq; quicquam ad rem facientia respondentem: Quid, inquit, amici, an nō horum alter hircum mulgere videtur, alter cibrum supponere? Refertur à Diogeniano his verbis, Πλέπον δὲ τεχνητος μέλιτων, οὐ δὲ τὸ οὐκονον τεχνητος, αὐτονέπετο, id est, Vitrum stultior, qui mulget hircum, an qui cibrum supponit? cum vterque pariter absurdè facit, Erasmus. Mulgens hircos, sanguinem dicit, Had. iunius.

D E H O E D Ω.

A.

O E D U S Hebraice nominatur γέδι. David Kimhi putat tam agnum quam hœdum sic appellari, & ideo differentiæ causa plerunque caprarum nomē adiici, hoc modo, gedi haissim. R. Abraham folis capris hoc nomen attribuit, vt solet etiam Arabicæ lingua: plurale masculinum est gedajim, fœmininum gediōth. Geneseos cap. 38. Chaldaica translatio habet γαδεῖα, Arabicæ gedi, Persica bus kahale (aliás calahei) busan, ponunt autem Persæ kahale prosheir Hebraico, & busam pro iissim, bus quidem capram eis significat. Septuaginta eriphon, Hieronymus hœdū. Saïr vel seir etiam Hebræis paruum hircum significare supra dixi, aliqui hœdum interpretantur. Hœdi Græcis εἰδοῦ: dicuntur, vsque ad tres aut quatuor menses, deinde καυαροι: ad partum usq;. Varinus. Qui sex menses excedunt, nō hœdi, sed αἴγες, id est, capellæ vocantur, Symeon Sethi. Hœdus hodieq; vulgo apud Græcos εἰδοῦ nominatur. Italice cauretto, quasi capreolum dictas: quo nomine barbari quidam etiam in Latinâ lingua pro hœdo abutuntur. Aliqui etiam Italice capretto vocant, alij ciauarello. Rhæti qui Italice loquuntur vñzol. Hispanicæ, cabrito. Gallicæ, cheureau. Germanicæ gitez, vel vt alij scribunt kizlem. Anglicæ kydd Polonicæ koziel.

C.

Ferè ad tres menses non disiunguntur hœdi, Varro. In nutricatu hœdi trimestres cum sunt facti, tum submituntur, & in grege incipiunt esse, Varro. Vbi editi sunt, eodem modo quo anni educantur: nisi quod magis hœdorum lascivia compescenda, & arctius cohibenda est. Tum super lactis abundantiam samera, vel cytisus, aut edera præbenda: vel etiam eacumina lentisci, (& arbuti Pailadius:) aliaq; tenues frondes obijcienda sunt, (sepe præbenda, Palladius.) Sed ex geminis singula capita, quæ videtur esse robustiora, in supplementum gregis referuantur, cætera mercantibus traduntur, Columella. De mentagine hœdorum mortifera lactentibus, dicam infra in Agnis ex Columella, &c. Natura corporis partes singens perficiensq; fecit vt ipse citra doctrinā, proprias actiones aggredierentur: cuius rei exactissimum aliquando fecimus periculum, hœdum alendo, sed ita alendo, vt matrem quæ ipsum in utero gestauerat, nunquam vidisset. Cum enim pægnantes capras dissecarem, hœdum à matre exolutum ita abstali vi ipsam haudquam videret: atq; in domum quandam, vbi multæ pelues erant, deposui: quarum alia vini, alia olei, alia mellis, alia lactis, aut alterius cuiuspiam humoris erant plena, aderantq; frustis non pauci, tum cereales, tum ab arboribus decerpiti. Hunc itaq; hœdum confiximus, in primis quidem pedibus incidentem, perinde ac si audiueret crura incessas gratia sibi fuisse concessa: deinde excussum quam à matre contraxerat humiditatem. Postea pede latu scalpere, ac deinde singula vasa vñ facere vidimus: percepto itaq; singularum odore, lacte tandem absorbit. Quibus visis, omnes exclamauimus. Hippocratem verè dixisse, animaliū naturas esse indoctas, (& reliqua) Galenus lib. 6. de locis affectis, cap. 6.

D. Splendidior vitro tenero lascivior hœdo, Ovidius.

E. Caseus sit lacte coagulato, hœdino imprimis vitulorū muc coagulo. Plinius. Mayo mense, inquit Palladius, caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis vel agni, vel hœdi, &c. In iurisconsultorum libris vbi tractatur de auro & argento legato, in lege Argumento sunt, odonum legebatur, Bayfius cedorum legendum asserit: quod

quod ex cœdorum (sic scribit sine aspiratione) pellibus siebant calciamenta, ut ex antiquis, inquit, marmoribus Romæ coniccimus. Idem his Martialis poëta ad Phœbum versibus comprobatur, Oedina tibi pelle contingenti Nudæ tempora verticemq; caluæ, Festiuè tibi Phœbe dixit ille. Qui dixit caput esse calciatum. Festiuè autem dixit, propterea quod Romani temporibus illis in calceamētis vterentur pellibus cedinis, Hæc Bayfius. De pelliū caprinarum vſu ad vestimenta, superius in Capra dixi, cap. 5. Πρωταγόνων δὲ φωνὴ ποτέ την πρώτην οὐλον ἔλεγι, Δέρμα τοῦ προσώπου μὲν νέφελος, δὲ φέρεται καὶ λευκός, Hesiodus. Glutem fit ex corijs vaccæ ouis & heedi. Albertus. Leuctros pellibus hœdinisteriñere, Cicero lib. 2. de Legibus. Euphorbiae incisa conto subditur excipulus ventriculo hœdino, Plinius. Agni & hœdi lasciuentes, & inter se saltantes, latos (serenos) dies promittunt, Aelianus. Si sese sustollant saltibus hœdi, vel si iuge gregi cupiant hærere nec vsquā matribus abscedant, & si sine fine modoq; Pabula delibent cū tuas vesper adire. Compellat caulas, monstrabunt adflore nimbos, Auicenus. Cauendum ne anseres hœdinos porcinosue pilos dei' orient; exoluunt enim eos si voranterint, Anatolius. Verres. Iuuenços, arietes, hœdos, de crescenter luna castraro, Plinius. Aliqui pilos hœdorum suffunt, & eo nido fugant, Serpentes, Plinius.

F.

Hœdus ab edendo dictus est, inquit Isidorus, teneri enim pinguisimū sunt, & grati saporis. Circunferbantur & hœdi frequenter in conuiuo varijs parati modis: ἀνθοῖς & πολλά (forte πλοῦ) & ἀπόχοντες διπτες & τιλού τούχοντας (Athenæus lib. 9. per πτερόν vel laſer intelligo quo conditi fuerint, vel portius lacteum in ventri culis eorum concretum succum, quo ad caseos coagulandoſ utuntur. Hœdi apud veteres ex Melo (Medica insula, Varro de re rustica, corruptè vt iudico) præcipue laudabantur, vt scribit Pollux: aut ex Ambracia, vt est apud Gellium, Cælius. Homines gulæ ac ventri dediti non desinent celebrare hœdos è Melo, Clemens in paedagogo. De Viburtino veniet pinguisimus agro Hœdulus, & toto grege mollior, inscius herba, Nec dum ausus virgas humiliſ mordere salicti, qui plus laeti habet quam sanguinis, Iuuen. Sat. II. Similiter omni tempore anni conueniunt hominibus temperatis aut calidis carnes hœduli laetentis aut vituli si possunt haberi: Arnold. de conf. san. Hœdulus ad dominiſ saltet, sed si frigidus, aras. Vix calet ille, agris vda alimenta feret, Bapt. Fiera. Ex pedestribus animatibus suilla caro probatissimus cibus est, deinde hœdina, mox vitulina, Galenus in libro de boni & mali succi cibis, Hiræna & caprinæ non undeque laudabilis sunt alimenti: vt aristes etiam & oves agnij; : solis autem hœdi innoxie utare, Galenus in libro de attenu. vi. & Hœdorum carnem, etiam vt primum in lucē editi sunt, in cibo non illandabilem esse, ex Galeno docui iam in Vitulina. Hœdorum caro minus excrementi haber quam arictum, Auicenna. Hœdorum carnes facile concoquuntur, & modicè nutriunt (vt Gyraldus vertit: Græcē legimus fymmetra, id est, temperata sunt:) sanguinemq; tenuem & humidum gignunt: calidas & siccias habitudines ac temperaturas iuuant. Sunt verò meliores meliorisq; succi, qui nec nimis tenelli sunt, nec nimis natu maiores. Nam qui sex menses excedunt, non hœdi, sed capellæ, & p. vocantur. Rūsi sanci & glauci, ceteris meliores sunt: sed colicis morbis nocent. Aiunt quoque, quod si pulmo eorum (ante potum) edatur, ea die temulentiam auertere, Symeon Sethi. In omni sacro igne neque lenibus & glutinosis cibis neq; saltis & acribus sed his qui inter vtrunq; sunt qualis est panis sine fermento, pīſcis, hœdus, aues exceptoq; a pro omnī ferre venatio, Celsus. Ebrietatem artet hœdinus pulmo Plin. Hœdine carnes hyeme improbantur, conueniunt aestate, reliquis temporibus mediocres sunt, Rāfiſ vt in Dacuiniſ citatur. Hœdinam carnem, qua nulla inter domestica animalia potior habetur, edito. Parum enim incrementi in se habet, facillimè concoquuntur, bene alit, sanguinem bonū generat, calido & frigido contemperatum. Hic cibus conuenit laute viuētibus, Platina. Et paulò ante, Ex capris (inquit) hœdi lactentes esui sunt optimi. Et alibi, Hœdi vtr. imlibet (assi vel elixi) cocti, suaves & salubres sunt: coxæ tamen asse, meliores habentur. Eadem & de agni coctura. Hœdus in allio. Integrum hœdum (inquit Platina) aut quartam partem, tessellis laridi & spinacis mundi. allijs circumquaq; impactis, veru ad ignem voluto: humectatoq; frequenter cū ramuseulis lauri aut rosmarini, ex hoc, quod nunc scribam, condimento: Cum agresta cumq; iuscule pingui duo vitella oui bene agitata, duas spicas allij benē tunſas, modicum croci, parum piperis misceto, in patellamq; indito. Inde, vt dixi, quod coquitur, aspergi: oœcum, in patinam ponito, partemq; conditurae infundito, ac petroſelinū minutatim concisum inspergito. Hoc obſonium bene coctum cito comedи debet, ne refrigerescat: oculos hebetat, Venerem demortuam excitat. Ex eodem Platina quomodo paretur artocreas ex hœdina carne, in Vitulina iam dixi, est enim eadem ratio. Sanguis hœdi in cibum formatus, quem sanguiculum vocant, cœliacis & dysentericis à quibusdam commendatur, Plinius. Aliqui sanguiculum, hœdi vel suis sanguinem exponunt, in cibum formatum, Talis nimirum erat μέλαξ ζεψ Lacedæmoniorum. Aἰγατία, obſonij genus vel sarcininis ex sanguine, neminit Pollux. Aἰγατίον, garum quoddam è thynni intestinis cum branchijs, laniæ ac cruroe confectum, quasi sanguiculum, Lexicon vulgare. Iocinora siue pulmones: Iocinora hœdina vel agnina sic coques (verba sunt Apicij 7.10.) Aquam mulfam facies, & oua, partem laetis admisces eis vt incisa iocinora forbeant, coques: & cenogaro, pipere aspergo in feres. Alter in pulmonibus: Ex lacte lauas pulmones, & colas quod capere possunt, & infringis oua duo cruda, salis grana pauca, mellis ligulam, & simul commisces & imples pulmones: elixas, & concidis: terces piper, suffundis liquamen, passum, merum, pulmones confringis, & hoc cenogaro perfundis. Copadia hœdina siue agnina, (vt docet Apicius 8.6.) Pipere, liquamine, coques cum phæsolis paratarijs (alijs faratarijs:) suffundes liquamen, piper, laſer, cuminum tritum, buccellas patus, oleum modice. Alter hœdinam siue agninanam ex caldatam: Mittes in cacabum copadia, cepam, coriandum minutum succides. Teres piper, ligusticum, cuminum: liquamen, oleum, vinum: coques: exinanies in patina, amylo obligas. Alter hœdinam siue agninanam ex caldatam: Agnina cruda trituram in mortario accipere debet. Caprina autem cum coquitur, accipit trituram. In hœdum siue agnum assūm: Hœdi cocturam, vbi eum ex liquamine & oleo coxeris incisum, infundes in pipere, laſer, li- quamine: oleo modicè & in craticula assabis, eodem iure continges piper asperges, & inferes. Alter hœdus siue agnus assus. Piperis semuncia: asarcos scrupulos sex, zingiberis modicum, petroſelini scrupulos sex, laſeris modicum, liquaminis optimi heminam, olei acetabulum. Hœdus siue agnus syringatus: Ex offatur diligenter à gula, sic vt uter fiat, & intestina eius integræ exinaniantur, ita vt in caput intestina sufflentur, & per nouissimam partem sterco exinanitur, aqua lauantur diligenter, & sic implentur admixto liquamine, & ab humeris consuitur, & mittitur in cibarium: cū coctum fuerit, perfunditur ius bulliens lacte, Piper tritum, liquamen, carenu, defrumentum modicè,

modicè, sic & oleum etiam: bullienti mittis amyli: vel cere mittitur in retiaculo vel in sporetella, & diligenter constringitur, & bullienti zyma cum modico salis submittitur: cum bene illis tres vndas bullierit, leuat, & denuo bullit cum humore supra scripto, bullienti cōditura perfunditur. Alter hœdus siue agnus syringatus: Laetis sextarium vnum mellis vnicas quatuor, piperis vnciam vnam, salis modicum, laferis modicum, dactylos tritos octo, ius in ipsius olei acetabulum, liquaminis acetabulum, mellis acetabulum, vni boni heminam, amyli modicè. Hœdus siue agnus crudus: Oleo, pipere fricabis, & asperges foris salem purum multo cū coriandri semine: in furnum mittis: assatū inferes. Hœdus siue agnus Tarpeianus: Antequam coquatur, ornatus consuitur. Piper, rutam, satureiam, cepam, thymum modicum: & liquamine collues. Hœdū macerabis in furo in patella quæ oleum habeat: cum percoixerit, perfundes in patella impensam: teres satureiam, cepam, rutam, dactylos: liquamen, vinum, carenum, oleum: cum bene duxerit, impensam in disco pones: piper asperges & inferes. Hœdus siue agnus pasticus: Mittes in furnum, teres piper, rutam, cepam, satureiam, damascena etiucleata, laferis modicū, vinum, liquamen & oleum: vinum feruens colluitur in disco, ex aceto sumitur. Hœdus laureatus ex lacte: Hœdum curas, exofas, interanea eius cum coagulo tolles, lauas: adijcies in mortarium piper, ligusticum, laferis radicem, baccas lauri duas, pyrethri modicū, cerebella duo vel tria: haec omnia teres, suffundes liquamen, temperabis ex sale: super trituras colas lactis sextarios duos, mellis ligulas duas, hac impensa intestina reples, & super hœdum componis in piro (quidam legit zirbo, id est omento:) & omentum charta cooperies, surculas: in cacabum vel patellam compones hœdum: adijcies liquamen, oleum, vinum: cum ad medianum cocturam venerit, teres piper, ligusticum, & ius de suo sibi suffundes, mittes in defruti modicum, teres, rexinanies in cacabum: cum percoctus fuerit, exornas, amyo obligas & inferes, Hucusq; Apicius lib. 8. vt dixi cap. 6. Pulmo hœdinus (vt scribit Aetius in ratione victus colicorum lib. 9. cap. 30.) bis assatus ac in cibo acceptus, superabundans alimentum subtrahere videtur: Qui vero cum lacte replent, deinde q; coquunt, aut assant, voluptatis gratia non utilitatis respectu id faciunt: multoq; magis eum frustatim concisum in sartagine torrent. Ventrem cum intestinis nostri in vitulis & hœdis priuatim nominant das kroes: quæ quidem elixa & aromatibus condita initio mensa apponunt.

G.

Celsus lib. 5. cap. 7. docens curationem communem aduersus omnes morsus serpentium: Si neque qui exugat, inquit. neq; è curbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere: Viuum autem gallinaceum pulum per medium diuidere, & protinus calidum super vulnus imponere, sic vt pars interior corpori iungatur. Facit id etiam hœdus agnus sic discissus, & calida eius caro statim super vulnus imponatur. Idem fere Aetius. Vide in Agno G. Aliqui carnem recentem hœdorum, (vulneribus ex iectu serpentum illigati) pilo suffiunt eodemq; nidore fugant serpentes. Utuntur & pelle eoru recente ad plagas, Plinius. Aliqui contra spasmum non sine ratione, teneris & exercitis pellibus agnororum vel hædorū oleo calido tinctis atq; malefactis loca patientia vaporauerunt, Cælius Atrelianus. Proxagoras pro epilepticis celebrat carnem agnina siue hœdum in atque porcinam & catulorum, Idem. Hædorū pilis suffiri vulnas vtile putant, Plinius. Ad inflammations tonsilarum & anginas, gallina hœdiue ipsculo vtere, Galenus Euporist. 2, 15. Vegetius in potionē equi prophylactica adhibet caput hœdum depilatum cum pedibus suis & cordulis intestinorum mundis. Accipitri epileptico cerebrū hœdi edendum dato quod prius per annum aureum traieceris, & admiraberis, Demetrius.

Hœdi sanguis (siccus, apud Galenum lib. 2. de antidotis) vtillissime in antidota miscetur, Dioscorid. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena sumitur, hœdinus contra reliqua, Plinius. Sanguinis execrationes reficit hœdinus sanguis recens ad cyathos ternos cū aceto acri pari modo, feruens potus, Plinius. Porro quod de hœdorum sanguine prodidit Xenocrates, ratus id ob aceti miserationem posse aliquid efficere, persuasi cuidam in agro degenti, qui rei rustica quidem studiosus, sed primis disciplinis eruditus erat, vt experiri vellet, Is 1 etulit se in duobus sanguinem expuentibus vsum, nonnullam utilitatem expertum. Cæterum illorum neuter, ex ijs quæ mihi narrabat, neq; ex arteria, neq; ex larynge aut pulmone expuisse visus est. Xenocrates igitur in primo libro De percipienda ab animalibus utilitate, vbi de hœdis differit, scribit in hac verba: Ad hæmoptoicos, hoc est sanguinem spuentes, admodum vtilis est hœdorum sanguis: oportet autem nondum (Marc. Vergilius perpetram pro nondum habet nuper) concreto plus minus mensura semicotylæ tantundem admiscere acris, idq; feru factum trifariam partiri, & in singulos dies singulas partes exorbendas dare. Itaq; licebit tibi forte fortuna in ag: o dī prehensō, vbi reliquorum fuerit in opia hoc vti, cum citra periculum id experiri possis, Galenus de facult. simplic. 10. 4. Sanguinis hœdini recentis, antequam congeletur, vncia cum aceto mixta, & triduo pota, vomitui (malum excretioni vel sputo) sanguinis confert, itemq; agni, Auticenna. Sanguine hœdi in cibum formato, quæ sanguiculum vocant, ad celiacos & dysentericos affectus quidam vtūt, Plinius. In antridoto Urbani apud Galenum, ad ejiciendos fœtus, miscetur inter alia hœdinus sanguis siccus. Item in antidoto quodā contra morsus viperæ, apud eundem de antid. lib. 2. Hœdorum adeps minus tum calidustum siccus est quam caprarum, Galenus. Nostri ex adipice de omento hœdi sumpto, & stillatitio rosarum liquore macerato, in libras tribus vel quatuor cappharæ drachmis admixtis, vnguentum parant ad fissuras labiorum & narium vtile, & mulieribus tum aliâs tum ne facies à sole aduratur expetitum. Galli & Itali pomatum vocant, quoniā odoris commendandi gratia poma adiciunt, hoc ferè modo: Mala quinque decorticata & in partes diuisa, & caryophyllis infercta, in rosarum liquore moschato macerantur quadriduo. Deinde addunt adipis hœdi recentis libram, & simul feru faciunt in balneo Mariæ (vt vocant) donec omnia albescant: mox cum prædicto rosarum liquore abluunt, vt totum fiat album, & in vase vitro reponunt. Sunt qui odoris gratia, algalæ vel moschi vel vtriusq; parum miscent. Apud nos quidam tragicanthæ, cerussæ & lactis caprini non nihil admiscent. Eidem viribus prædictum aut etiam efficacius videtur, quod vulgo vnguentum album caphuratum vocant, oleo rosarum, cera alba, cerussa, albis ouorum mixtis cum modica caphura. Posset & calx viua, præsertim lota admisceri, vt in illo Sexti ad labiorum fissuras, Sepum caprea (tribuit autem caprea eadem ferè omnia quæ alij capræ) & adipem anserinum, & medullam cerui, & cepe cum resina simul & calcem viua fac vt malagnæ: mirè sanat labiorum fissuras. Feminum hœdi cinis intestina rupta sarcire mire traditur, Plinius. Sanguinem fistit, Idem. E lacte mulieris proficit ad cacoethè, Idem. Aristoteles coagulum laudat ex inulo seu hinnulo. Nicoon (vt Nicandri Scholia citant, & Hermolaus in Plinium 11. 41.) in libro de difficultatibus, optimum coagulum ait hinnuli, secundum leporū, tertium hœdi. Marcellus Verg. non recte

Nicon (vt Nicandri Scholia citant, & Hermolaus in Plinio II. 41.) In libro de difficultatibus, optimum coagulum est hinnuli. secundum leporum, tertium hœdi, Marcellus Verg. non recte agni pro hœdi in huius authoris testimonio posuit. Coagulum hinnuli, leporis, hœdi, landatum: præcipuum tamen dasypodis, Plinius. Leporino coagulo pares habet vires coagulum hœdi, agni, hinnuli, &c. contra aconiti potum in vino, & concretum lac, in aceto conuenienter assumentur, Diocordid. Reliquas vires, ut poterem communes, sed leporino præcipias, in Leporis historia dicam. Coagulum hœdi contra potum cicutæ (lege aconiti, ex Diocordide) prodest: eiq; qui fungos comedit, Hely. Plinius priuatim commendat contra viscum, (ixian chamaeleonem:) & chamaeleonem album, ac sanguineum taurinum, contra quem & leporis coagulum ex aceto b. batur. Contra pastinacam & opium marinorum tæsus vel morsus coagulum leporis vel hœdi vel agni, drachmæ pondere ex vino sumitur, Plinius. In profluvio sanguinis hœdi coagulum bibl vtile putant, Plinius. Et alibi, Coagulum hœdi tercia parte ex aceto potum sanguinis excretiones reficit. Ex aceto sanguinem fistit, Plinius. Excitat etiam coagulum hœdi, cervi verò magis insipiat, Actius contra reiectionem sanguinis. Mag nitudine fabæ in vino myrtle remissum, & ieiuno cœliaco potu datum efficaciter prodest, Marcellus. Cœliacis & disentericis coagulum hœdi in vino myrtle magnitudine fabæ quidam propinat, Plinius. Coagulum hœdi aduersus alijs profluvium Hippocrates laudat, vt dixi in remedij ex caseo capitulo. Accertimo accio maceratum aduersus muliebrie profluvium felunæ propinato, Galenus Parabilium 2. 73. Dorcas, hœdi leporis coagulum & fel cum agnino sanguine & adipe, medullaque ceruina, nardino & rofaceo oleo commisce & post purgationem subditio (utero plus purgato,) scilicet ut conceptus fiat, Aelian. 16. 34. Ebrietatem arcet pulmo aptiuit suis assus, feluni cibo sumptus eo die: item hœdinus, Plinius & Symeon Sethi. Pulmonis hœdini combusti cinis prurigenes oculorum discutit, & scabras palpebras emendat, si quasi stibium imponatur, Marcellus. Vt incontinentiam cohabet vesica seminæ suis combustæ & pota: Item hœdi, vel pulmo, Plinius. Hœdorum lien impositus lieni sedando prodest, Plinius. Impositus lienem digerit, Galenus Parabilium 2. 40. Hœdinus lien, similiter ut hircinus, super splenem infantis adpositus, & tumores & dolorem eius emendabit, Marcellus. Heparanitum non competit temperatis atque cholericis & habentibus debilem concoquendi vino: Solum hepatis hœduli competit intedam prædictis, moderatè assu, & similiter cerebrum ipsius tactum, non si perfectè effetur, Arnold. de conseru. sauitate. In monte Atlante Getuli, qui euphorbium legunt, hœdino lacte adulterant, sed discernitur igni. Id enim quod syucerum non est, fastidiendum odorem habet, Plin. De vesica paulò ante dimisimus in pulmone.

H.

Hœdus animal est ex capra genitum: quod nomen doctiores plerique cum diphthongo scribunt, præposita aspiratione, paucissimi cum eadem diphthongo: sed absq; spiritu: multi aspirant quidem, sed diphthongum & lobijcunt. Grammatici quidam hœdos δῆδος αἰδῶν detinunt, qua quidem ratione scribendum fore aduersus, quod nusquam repertur. Isidorus, vt dixi in F. ab edendo. Alij denique hœdum dictum volunt quasi secundum lingua Sabina, in qua F. litera in aspirationem vertitur. Hœdulus etiam & hœdillus diminutiva leguntur. Et Tyburtino veniet pinguisimus agro hœdulus, Iuuenalis Sat. II. Dicigitur metuom passetulum, gallinam coturnicem, Agnellum, hœdillum, Plautus in Asin. Εὐφρ. Græce hœdus dicitur, usque ad tres vel quatuor menses, deinde χίμαρος: (quod etiam de hirco nondum adulto inuenitur, vt supra dixi,) donec pariat & mulgeatur: à partu iam χίμαρος & aīz nuncupatur: De mare verò Εὐφρ., & cum adultus est τετράγ. dicitur, Varinus. Εὐφρ. μυριός αīz, ή ἡ μυριός αīz, ή έν τῷ ξένῳ φανέρῳ τετράγ. χίμαρος, ή έν τῷ κεμάνῳ, Hesychius, Eymologus, Varinus. Εὐφρ., Ταύων τάτια, Pollux Εὐφρέας χίμαρος, Helychius Varinus χίμαρος, capre hibernæ, vel hirci, vel hœdi, Hesychius. Chimari inter hœdos & hircos estate media sunt, Varinus ex Aristophane grammatico. Εὐφρημata. Εὐφρ., Διδωνες, Idem. Εργa, ouest teneræ, vel hœdi, hyeme nati, Varinus & Hesychius. Εργa. Homo dicuntur αἱ νεοναι καὶ αἱ παλαι καὶ δροσώδεις, Σποτησέρος, η εὐθεῖα τῆς λαζαρίας. Scholia in Homerum, Hoc est capellæ teneræ & roscideæ, vel minimæ natu: nam herseros est. Hinc, ἐργασία & ἐργασία interpretantur nouellum, roscidum, tenerum, humidum, pulchrum recens, purum & ἐργασία similiter, item verna. Αἴδηνης Εὐφρ., Hesychius. Κάρεγνως, hœdus. Hesychius & Varinus: ē quibus καὶ etiam pro capra exponitur, ex Gortyniotorum dialecto. Διαναλαχαίρεται apud Rhodios dicti sunt hœdi in lege quadam, οἱ τῶν καλαρίους η περιπάτων δημιεύοντες, id est, qui frugum culmos iam depascentur, Hesychius & Varinus. Epitheta: Neque ones, hœdique petulei Floribus insulente, Vergilius. Præterea tenet tremulus in vocibus hœdi. Corniferas notunt matres, Lucretius. Splendidior vitro, tenero lasciuio hœdo, Ouidius; Metam. Lascivum pecus, & viridi non vtile Baccho, Dat pœnas: nocuit tam tenerille Deo, Martialis. Apud Rhausium leguntur etiam ista, Tenellulus, Petulans, Vagans. Corniger, Mollis, Laetens, Pinguis. Σημαία Εὐφρ., Theocr. Id. 8. Εὐφριδεύρης, Oppianus. Eriphiam herbam multi (magi) prodidere: Scarabeum hœc in avena, id est, caule) habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, unde & nomen accipit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt, Plinius. Videntur sanè magi hoc ex ea remedium vocem ad commenti, quod vocalis aut sonorus potius in ea scarsbeus (si credere liber) discurrat. Eriphia (vt habet Ruellius tanquam ex Plinio, mihi Plinius locus tam non occurrit) septem lanuginosis ramulis apij modo foliatur: purpureo flore, & eo quidem perenni, semine fabaceo, totidem radiculis quot ramis. Vidimus (inquit Ruellius) in editissimis montibus ititer saxa herbam apij folijs, ramosam, leuilanagine pubescensem, purpureo flore adhuc exitu autumni & per hyemis initium emicante, semine fabaceo, ramulis pluribus, foliatis, rubentibus: radice crassa, longa. Sed non animaduerti si tot radiculis fibrata esset, quod est ramulis brachiata, eam tamen crediderim renunciali genus esse, quod flore purpureo à Diocordide notatur. Eriphium (vt habet liber Galeno adscriptus de Simplicibus medicamentis ad Paternianum cap. 97.) herba est quæ in summis montibus inuenitur, folijs apij, thyrsulo oblongo: in culis summo flosculus quasi violaceus est, & semen in medio: radix ad magnitudinem & valitudinem in specie cepæ oblongæ, & veluti ad unum extuata (lego. ad imum extenuata, vt in luparia nostra cætulea, vide in Lupo a. vbi de aconito:) habetq; radices alias quæ sic radiculas minutæ è laterib. emitunt nigro cortice clauas: hœc ipsa virtus est aconito simills & thapsiæ: proprio gustu omnes illas probare deuita. Eripha & Pathenia. nomina equarum. Marmacis procl Hippodamia ab Oenoma occisi, Cælius. Hœdi, stelle duæ sunt, quas Auriga (quod signum cœlestis est super cornu Tauri) in manu tenet. Poeræ nimboſos & pluviiales cognominat, quod eorum ortus & occasus grauissimas excitat tempestates. Quantus ab occasu veniens pluia lib. hœdis, Vergilius 9. Aeneid. Hœdi pride nonas Octobris oriuntur

vespere aries medius occidit, Columella lib. 11. Vide supra in Capra sydere. Eriphus p̄c̄ta comicus fuit cuius fabula feruntur, Aeolus, Peltastæ, Mælibœi; teste Athenæo lib. 14. Suidas. Phileriphos, nomen rustici in Itolis Aelianis.

b. Χερας, τη δεννη ειπον αγενης, Hesych. & Varinus: facci forsitan aut peræ ex pellibus agnini hædinisue. Chorion alias secundas significat, sive inuolucrum, quo fetus in utero inuoluitur.

c. Subrumari dicuntur hædi (vel agni, vnde agnus subrumus) cum ad mammam admouentur, quam alij dicunt ruminim, (sic enim lego) vel quia rumine trahunt lac fugentes, Festus. Vagitus similes puerilibus hædum Ardentem, Ovid. 11. Metamor.

d. De hædo qui tigridi familiaris fuit in Tigride dicam. Capillus est auis, quam venatur draco, cum debilitatur in venando hædos & arietes, &c. Sylvaticus.

e. Straiti pelliculis hædinis leætulos Punicanos, Cicero pro Mur. Hædile stabulum hædorum est. Nec vrides metuunt colubros, Nec Martiales hædilia lupos, Horatius 1. Carm. Vermem qui in Indo flumine reperitur septem cubitorum longitudine, capturi, agnam aut hædum in hamum implicant. Aelian.

h. Veteres Græci hædorum, agnorum, vitulorum q; inspectis intestinis futura praedicabant, Gyraldus ex Pausania Bacchum erippon dictum fuisse Hesych. & Varinus meminerunt: Phurnutus hircum fuisse Bacchum, et supra narravi. Fauno res diuina nonis Decemb. de hædo & vino fieri solebat. Horatius tertio libro Carm. ad Faunum ipsum canit. Si tener pleno erit hædus, anno &c.

Anius hædus, Γεράσης Ερίφης: Apollodorus apud Zenodotum (Hesychium, & Varinum) ait anum quandam fuisse, quæ dicta sit Eripha, (legendum Eriphia) quod in virginitate consenuisset: perinde quasi eadem & anus esset per æatem & puella, quod adhuc innupta. Sunt qui tradant locustā agrestem à nonnullis manū appellatam, in Sicilia γεράνη Ερίφη appellari. Aliunt autem quodcunq; animal asperisset, illi mali quippiam accidere. Proinde in mulierem veneficam & fascinatricē quadrare videtur: quod genus apud Horatium Canidia, Erasmus, Apud Sudam legimus Γεράσης Ερίφης, in eam, quæ virgo consenuerit: per translationem ab arvensi locusta, quam γεράνη οργίου & manū vocant. Sic canibus catulos similes, sic maribus hædos, &c. Verg. Aeglog. 1. Vel hædus erippos lupo, Horat. in odis citat Erasmus in prouerbio: è fauibus lupi.

DE CAPRIS SYLVESTRIBVS.

Pictura hec rupicapræ est, in Heluetiorum montibus apud Rhatos & Valesios præseritum frequens, de qua infra in hoc capite seorsim agetur.

A P RÆ (sylvestres) in plurimas similitudines transfigurantur. Sunt capræ, rupicapræ, præbices: Sunt & öryges, damae, pygargi, strepicerotes, multaq; alia hædū dissimilla. Sed illa alpes, hæc træsmarini situs multunt, Plin. 8. 53. Præter hæc, pluta etiam Græci nomina habent, & alia Hebræi, vt mox apparebit, quæ quidem inter se conciliate difficillimum est. Non solum enim recentiores multa ex his nominibus non intelligunt & confundunt, & alij aliter interpretantur: sed veteres etiam Græci Latiniq; multa non satis intellexisse videntur, quod inde colligimus, quoniam Latini Græcis subinde nominibus viuntur, vt sunt dorcas, platyceros, pygargus, strepiceros, bubalus, oryx: nimis quodd cum Italiz peregrina hæc genera essent, præter dorcadem, peregrinis quoque nominibus vti nec celarium fuit: quod tamen minus molestem nobis esset, si accuratiores singulorum descriptiones vel ab ipsis vel à Græcis haberemus. Multi simpliciter de feris seu sylvestribus quædam scripterunt in utraque lingua, id quoque nimis obscurè: cum omnia iam dicta genera capræ sylvestres appellari possint. Ego quæcuq; de capris sylvestribus, non alio nomine adiecto, scripta reperio, primo loco quām maximè possum perpicuè proponam, mox singulatum de reliquis acturus.

Capras nonnulli (inquit Isidorus) à crepitu crurum dictas volunt, vnde eas creas (crepas potius) vocitant, quæ sunt capræ agrestes: quas Græci pro eo quod acutissimè videant ἔρηθρα, dorcas appellauerunt. Mortantur enim in excelsis montibus, & quamvis de longinquo, vident tamen omnes qui veniant. Eadem autem & capræ, exdem ibices, quasi auices eò quod instar aulum ardua & excelsa teneant, in sublimibus in habitent: ita vt de sublimi vix humanis obtutibus pateant: vnde & meridiana pars ibices (ibides) aues vocat, qui Nili fluentis inhabitant. Hæc itaq; animalia in petris altissimis commorantur: si quando ferarum vel hominū aduersitatem persenserint, de altissimis saxorum cacuminib, se se precipitantes, in suis se cornibus illæsas suscipiunt, Hæc Isidorus, qui suo tempore doctissimus habitus est, nec ullus opinor eo eruditior ab eius aetate ad nostri usq; seculi tempus, quo bona literæ renasci cœpere, scriptis aliquid mandauit. Sed quām ineptè tū alia quædam in his, quæ iam recitamus scripserit, tum tria sylvestrium capratū genera pro uno acceperit, manifestū est quām vt reprehendendo immorari debeam. Similiter author libri de natura rerum, capram sylvestrem capreolam (sic enim vocat) & rupicaram, vnu animal facit: quod in suum genus saeulat, in alias autem bestias timidū & mansuetum sit: Cum à canib. vrgetur, in montes altissimos confugere: plurimam inter mares discordiam esse propter sceminas, temporibidinis. Idem in Creta pulegij pastu sagittas, quibus vulneratum est, exigere scribit.

In Italia circum Ficellum & Tetricam montes multæ sunt capræ feræ, Varro. In Sora & Fiscello (vt Catō scribit)

ferbit in Originum lib. citante Varrone) capre feræ sunt, quæ fallunt è saxo peries plus sexagenos. Capre quas alius à captis feris sunt ortæ, à quæs propter Italiam Caprasia insula est nominata, Varr. Capre quædam syluestres nigrae, capiuntur aliquando circa Campaniam Gallæ, adueniunt autem noctu rantum certo quodam autem tempore ex Syria Arduenna (quæ plana non montana est) non multum distante. Cornua eis simplicia, (non ramola,) Alysius. Ecce ferae saxi deiecte vertice capre, Decori ère lugis, alia de parte patentes. Transmutunt curu campos, atque agri in cerui. Puluerulenta fuga glomerant, moutesq; relinquunt. Verg. 4. Aeneid. Seruus hic feras capras interpretatur capreas. Et bene aptat (inquit) descriptio nem ad species: ut ceruis Campos, capris saxa permittat. Atqui Aritoreles capras sylvestres in Africa nullas esse scribit, ut ceruos quoq; Plinius ceruos & capras in Africa esse negat. Ratis montanarum capraturum leuum costatum cum palibus, prodelle ferbit pulmoni ulcerate. Dioscorides caprinum seu simpliciter in sotbitione, Plinius in pulle ex alia phthisicis commendant. Idem Plinius alibi, rupicapræ seu ex latere ophthisicum liberatum scribit. Quamobrem nihil refert a montanas capras apud Rasim feras intelligas, aut domesticas in montibus paſcentes. Υπερίσμην Hebræis camelopardalium esse docui supra, quamvis nonnulli capream vel rupicapram exponunt: quidam adhuc ineptius alienum. Υπερίσμην iachemur, lib. 3. Regum cap. 4. quidam capram sylvestrem exponunt, alij rupicapram, alij bubalum & animal capræ magnæ simile esse feriant: ego bubalum esse coniecerim, non boue sylvestrem, sed ex capraturum sylvestriū genere, de quo infia dicam. De γάρ οὐκούνι voce, quam alij hircum sylvestre interpretantur, vide in libro inferius. Alselacha (vetus g' osslatū interpres assuledati habet) est vrina hircorum montanorum, ut patet apud Anicen. lib. 4. sen. 4. traet. 2. vbi docet modū cōfessionis alselacha. Andr. Bellunensis. Ego in loco ab eo citato nihil tale inuenio.

Ιχαλον αἴγαρ apud Homerū Iliad. 4. multis modis interpretatur pleriq; capræ sylvestrem. Porphyrius candē cas 20 strata, quia lepius ferè capre adulta dū in venationib. fugiūt genitalia atterit, & ita castrantur. Alij ιχαλον exponunt τέλειον, παθητὸν, θεραπεῦν, Σωτήρ, Λαζαρός: alijs libidinosum, ιχλιπηνον καὶ κλαυσον, καὶ τελεῖται οὐκεπονησάντος δοφίας αἰρόμενον: alijs deniq; τελείωνα θηλατινον πομφικόν θεραπεῦνην, ήσον γηγενέαν παθήτη: sed hoc sylvestriū capræ, de qua Homerus loquitur, conuenit. Sunt autem Homerii versus isti, de Pandaro qui in Melaniam sagittarii misit.

Αὐτὴν ἔσουσα τοῦτον οὐδὲν ιχαλον αἴγαρος

Πέτρην ὁνθανόντα δεδεγύρη Οὐκέται τελείων,

Τελείωχεν φαλῆν εἰκονιδειάδωρον περιπετειῶν.

Αἴγαρος, οὐ περιτελεῖται στρεψον τοχήν τοις

Βεβλαγκωντερος οὐκέται, οὐ υπωρεύεται τελείων.

Καὶ τὰ μὲν αἰονίους περιπολοῦσθαι τελείων.

Εκκαθαδῶρα cornua Scholiastes exponit, quæ extendantur ad scđcim pałestas, id est, palmos reprehensis illis quia à sedecim annis sic dicta inspicuntur, quod αἴγαρος annus sit. M. hi quidē hoc sylvestriū capræ genus, ibex videtur propter cornuū magnitudinem: de qua in ferius Est & Καλλιν inter hirci epitheta, vi supra dixi. Vide Euastabium in Homerii versus iā recitatos. Ιχαλον, τελείων αἴγαρος déqua, Varin. Eustath. in quartū Iliadis ιχαλον repetit etiā ultima circūflexa, de pelle caprina, ut λεύτη de leonina. In regio quodā in rhetorico. Πρόθινον μὲν αἴγαρον οὐκ ιχαλον ιχαλον in epigrammate. Χίρων, Hesych. exponit capræ sylvestriū. Ιελαζ, Cretenses vocat patres, aut hircos sylvestres, Hesych. apud Varinū alipitatur. Ψιναθ, capra sylvestris, Hesych. & Varin. Ιελαζ, capræ feræ, οὐ πρόθινος, lidēs Τυνάς, capra simpliciter, & vomer etrati, apud eundem. Cerui appellatione forte intelligit Aristot. etiā capreas, & damas, & capras sylvestres, Niph. Αἴγαρον, animalia quæ sā sic dicta Hesych. & Varin. Græci quidē platycerotes hodie αἴγαροι vocant. Αἴγαρον, αἴγαρον αἴγαρος, Varin. & Hesych. quanquā hic nō suo loco sed post αἴγαρον, hāc vocē habet. Apud vtrung; etiā αἴγαρον eodem sensu legitimus: αἴγαρον quoq; alicubi, nō fallor, legi. Αἴγαρος, genus animalis, Suid. & Varin. Legitur & αἴγαρον in sce nintino genere apud Suidā, sed nūdū unomē Sigismund. Gelenius in Lexico suo symphonio αἴγαρον & πιναλίδα pīca vario colore insignē nominat, vocabulis ab eo repertis apud recentiores quosdā Græcos, quib; & agilistrain eu Latinā vocē adiungit, quæ ad agaltran alludit.

Αἴγαρος αἴγαρον τελείων τε παναγελα Φύλα,

Μετέρος, αἴγαρος θεον κρατινον, θεναροι τε μοικαδων,

Οὐ πελάον τετανον δίων, λασιον περικαρπων

Στρεψονται φαληρον περιπολον.

His versibus Oppianus lib. 2. de venatione strepicerotes dictas intelligere videantur ex sylvestriū capraturum genere: quanquā ita construetur si fieri, ut omnia nō minus ad oves quam capras pertinere videantur, quamobrem rupicapras intelligere malim, & στρεψον cornua ad dorsum reditura. Paulò post sanè has capras vocat αἴγαρος vel potius, αἴγαρος, vt in manuſcripto codice report: & in excusis etiā post paucos versus αἴγαρος habetur. Sed Oppian. verba à Petro Cylio translata apponam. Frræ capræ, inquit, nostris domesticis haud multo maiores, sed ad currentū velociores sunt, (tortis in capite atimate cornib.) Ac si quis cornib. ipsarū cerā infundit: vistæ viā, & spiritus meatus includit: quod tenuis spiritus per media cornua ad cor ipsum proficiscitur. In hoc genere mater suos pallos etiā atq; etiam diligenter curat. Quam quidē maternam educationē filij cum pari studio compensant. Et quædam in domū homines parentem cœtate afflata iofirmū alunt & laboriosæ patris educationi faciunt: sic caprariū pīlli, charos parentes sene & tute & confortos tractant, pabulū nimirum suo ore collectū eis porrigunt, & ex filio suo austā aquam ad potionem afferunt, ac nimis eotū corpus horridū lingentes, nimis reddunt. Quodd̄ filiolam matrem comprehendenter, cōtinuū etiā suam capies teneram problem. Eam sanè existimares tanquam verbis filios impellere ad fugam, procul talib; geminitibus orantem: Fugite filii! iofestos venatores, ne memiserā capiti materno nomine priuate. Eos contra circū matrem errantes, dices primum luctuosum cantum occinere, deinde humana & supplici voce loqui: Per Iouem venator te rogamus, per Dianam ipsam charam matrē liberare, & nos in felices præmū suscipe: flecte tuū durum cor, verere deorum iura, & genitoris tui senectutem. At enim cum venatoriis inexorabilem animum sentiunt, sua sponte in vincula incident, & cum matre capiuntur.

Est & aliud genus, quod ab ibic's seu capri corni nostri naturam, nisi quod maius est, accedere videtur, ab Aeliano lib. 14. cap. 16. In hec verba descriptum: Capre feræ ad summos Lybicum montis vertices commemorantur, ad bōrum magnitudinem (sed bōes etiam in Africa parvi sunt) accedunt, ipsarū armi & crura luxuriosi pilis fitunt, tibib; partis, frontib; rotundis, oculis roris, & concavis, non valde proiectis sunt. Cornibus post primū extortum vtrisq; ab alteris longe aëris & aberrantibus, sed curvis, nō enim similiter atq; aliarū capraturum recta extant, sed eatenus retroquentur, vt ad armis pertingant. Ex capris longe maxima ad salientum habilitate sunt: nam ex cacumine in aliud longe distans ecumen transflunt, & tametsi sepe eorum quæpiam, dū ex uno vertice in alterum saltare contendit, ob nimiam læzurallorum distantiam per prærupta saxa præcepit agit, nihil tamen lreditur, sic est aduersus saxorum duritatem membrorum resistendi firmitate, vt nec cornua frangat, nec caput diminuat. In summis montibus plurimas, solertia quadam capundi caprarij generis nimis veliculsi, vel retibus

vel laquels à doctrina artis venaticæ instruti comprehendunt. Iam in patentium camporum aquoribus quilibet vel tardus pedib. eas quod ibidem non valent ad cōfugiendum, capere queat. Earum pellis & cornua aliquot commoditates habent, nam in frigidis tempestatibus ad vim frigorum atque hyemem excipendam pastoriibus & fabiis mēteriaris pelles mītifice prosunt. Corvus ad hauriendam de præterfluentium riuorum cōfluentibus, aut è fontibus potionem ad depellendam sitim, non minori vīsi habentur, quām vel calices ipsi: tanta enim capacitate sunt, vt in bibendo respirare sit necesse. Ab homine expoliendi bene perito cornu politum, tres mensuras capere potest.

Idem de feris in Aegypto capris, quas scorpij non lēdunt: In Copto, inquit, Aegyptia urbe & magna confiendorum aliotum sacrorum religione Išim Aegyptij colunt, & vero eodem cultu hanc ipsam venerantur, quo aut coniuges aut liberi à lugentibus afficiuntur: Vbi sis hanc religionem possidet, ibi acerrimi ad pestiferum vulnus inferendum scorpij maximi versantur, qui vt percutserunt, statim interficiunt: ad quorum virationem omne cautionis genus Aegyptij adhibent, sexcentaque machinamenta moluntur, veruntamen lugentes ad Išidi fanum capræ feræ ex omnibus tegumentis nudæ inter scorpios humi iacentes ab horum acerbitate integræ incolumes que permanent, ex quo fit, vt Copti & eius caprini generis feminas ad diuinitatem & religionem consecrent, & religiosissime colant, eisdemque Išidi in amore & deliciis esse existiment: contra autem mares immolant.

Et pisces quidam nigri venenati in Armentia reperiuntur: horū farina sicus conspergunt, quas in castris quæ maximè abundant feris disseminant. Bestia primum vt ea attigerunt, statim moriuntur capri, feræ capræ, cerui &c. nam eiusmodi animalia sicuum & farinarum auidissima sunt, Plutarch.

RUPICAPRAS etiam (quatum figuram ab initio huius capititis dedimus) Plinio inter caprarum sylvestrium genera nominatas, adnumerare hic liber: quoniam hoc nomen apud solam Plinium legimus, & apud Græcos simpliciter feræ capræ dicuntur, vt coniicio: nam & magnitudine & figura tum cornuum tum reliqui corporis ad villaticas proximius accedunt, quām villa reliquarum. Hæ forte sunt ἀργαλοι vel ἄργαποι Oppiani, paulò superius descriptæ: nec alia fortassis Creticæ dictamni remedio celebres, de quibus infra dicam. Nomen à rupibus induitum: in iis enim per summos versantur montes Hermani appellant gemmas vel garniss, nostri in feminino, alijs in masculino genere, Rhæti qui Italice loquuntur, camusa. Hispani capra montes, ni fallor. Angli wylde goote, id est, sylvestrem capram. Poloni dzika koza, id est, feram capram. Bohemi melius korytanski kozlik, quasi Carnicum, seu (vt nunc loquuntur) Catina: h'acutu: huc cuius: quod illa pars alpium ut vicinior Bohemis, ita est notior. Bellonius scribit Rupicapram Galischamb'is dicit, ia veteri autem eorundem lingua in ysard. vide plura in singularib. eius. Capras forte Mattialis pro rupicapræ in proprio po. uit in hoc disticho,

Pendentem summa capream derupe videbis: Casaram sp̄hera, decipit illa canes.

Capræ genus sylvestre non magnum, curua admodum vix habet cornua, quibus se retinet cum per deuexa montium cadit, Albertus. Rupicapris cornua in dorsum adducunt, Plinius. Animalia quædam infirma habent cornua, quæ patrum aut nihil eis ad pugnam conferunt: qualia sunt in capris montanis, quam gemæ Germani vocant. Habent enim cornua patua & inqualida, quæ non iam ad pugnam, quām ad retinendum se cuo vincō, dum rupes scandunt & cadunt interdum à natura eis concessa videntur, Albertus. Et rursus, Animalium cornutorum quæ apud nos apparent, minimum est caper mozzanus: qui rubros habet oculos, & cornu recurvum, acutissimum visum, & gregatim pascat, lingua nostra gemæ dictus Cornua ei nigrant, nouem aut decem circiter digitos longa: multis nodosis circuitis exapirata, minoribus pauletum, in vno nullis: leuis & acutus est, hamilinstat. Parallelæ feræ, hoc est & quis vndique interuallis surgunt, solida, ab initio tantum circa pollicis mensuram caua, & tertia magis quam dom. est. est. Mares à feminis in hoc genere nihil differunt, non cornibus, non colore, non reliquo corpore. Magnitudo quæ capra villaticæ, paulò tantum altior, & corporis forma feris altis (vt nostri vocant dem hochgekenn) similior. Color eis inter fuscum & rufum est: quitanus & state magis ad rufum, hyeme ad fuscum vergit. Memini partim albam, partim nigram distinctis coloribus videre. Certum est colorem eis per anni tempora mutari. Totæ albæ interdum, sed rarissime conspicuntur. Rupes montium colunt, vt dixi, non summas tamen utibex, neque tam altè & longè saliunt. Descendunt aliquando ad inferiora alpium iuga. Conueniunt se p̄ se circa petras quædam arenosas, & arenam indellinguunt, et villatica pecora salem, quo lingua interim pituitam deflent & excitent appetitum. Qui a pes incolunt Helætij, hos locos sualinguæ saltzen, tanquam saltates vel halopeglæ, appellant. Circum hos occulant se venatores cum bombardis, & pro more accedentes capras ex improviso feriunt. Cum in venatione urgenter, altius se per ascendunt, donec nullus ad eascaibus patet accessus: deinde cum venatores per faxa manibus pedibusque reptando sequi vident, de faxo in saxum transfilunt, & montium cacumina petunt, donec nulla scandendi reliqua sit facultas: illic se cornibus terinent, & quasi suspendunt: atque ibidem vel bombardis feriuntur, vel in præcepis impelluntur à venatoribus: aut relicta interdum quod inde se absoluere nequeant, illic perirent tandem; vel præcipites ruunt: quod circa ibices etiam euenit. Mox à domini Iacobide die, qui octauo calendas Augusti notatur, frigidiores montium cliuos petunt, vt paulatim afflueant frigori. Audio capras aliquando cicurari: pilus eis densus est, quamobrem pelles illarum quæ hyeme capta sunt à pellionibus, parantur, eo modo quo lupinæ: hæ pilis extorsum versis gestantur etiam pluvio tempore. Fluit ex eisdem chirothecæ pro equitantibus. Cornua in ædibus hominum lauitorum parietibus affiguntur, singula vncio deorsum verso: vel binæ erectæ vt in capite suo erant, pelli & parti caluz adhuc hærenia: vel quod elegantius est, ligneo capitio ad huius animalis effigiem sculpto, inserta. Rupicapras aliquando accedunt usque ad greges capraturum cicurum quos non refugunt, quod nō faciunt Ibices, mares habent cornua multo magis in dorsum adducunt, scemina verò minus. Vngulæ rupicapris acotæ sunt, Stumpfius. A rupicapris nomen indidere nostrates radici quam vocant gemsenwurtz, alijs münerwurz, quod affectui colico medeti credant. Rhætorum quidam graffoy. Sabauidi a lacro: Pharmacopœia vulgares doronicum. Hæc tanquam natales habeat ipsos montium vertices, nulosos & faxosos præcipue: & ipsas rupium rimas, (vbi pleruntq; semper rupicapras versantur: vt, vel quod ijsdem locis nascatur, vel eo pascantur dictum mihi videatur:) facile ramen in hortos transplantata comprehendit. In Prouincia Gallia sponte natum in planicie vidi. Radix est omnium dulcissima ad fastidium ferè transluxsa, digito crassitudine minor, cereberrimis confercta geniculis, vt polygonata alpinum vocari possit: huic binæ fibrae permultæ tanquam pedes vtingi: subnascuntur, quatuor aut sex digitorū longitudine, albæ, sed siccæ infuscantur. Tota radix scolopendriæ infeclæ

Insectorum figuram refert: seruari per multos annos potest: nullis (quod miror in tanta dulcedine) vermiculorum iniurijs obnoxia: succus ei tam latus & pinguis, ut non prorsus arescat, nec dura aut fragilis fiat, natu perpe-
tua succi tenax: quod idem in angelica vulgo dicta fieri animaduertimus. Flores aurei, circinnati, hieracio maiori per similes, in singulis coliculis, qui ferè dodrentales sunt, singuli, odore grato, & subacri: folia hispida, tri-
entalia, quæ initio latiora paulatim in mucronem se colligunt. Calfacere & siccare ludico in secundo gradu.
Vulgus apud nos efficacem elius usum contra vertiginem credit: ea forsitan ratione, quoniam capra montana, quæ
frequenter eam depasci solent, circa omnem vertiginem citato per æditas & precipites rupes ferantur cusu. Genera
elius duo, maius, quod in nostris alpibus nascitur, & mollius est: minus, quod Romanum vocant, durius & solidus. Longè aliud esse doronicum orientale, gustu ferente & aromatico, in multa Arabum medicamenta requi-
sum, nunc non ostendam: plura vide apud Ruellium.

Audio venatores quosdam, ex recenti vulnere scaturientem huius animalis sanguinem forbere, tanquam
insigne vertiginis remedium. Rupicapra seu cyatho & lactis parti mensura deploratum phthisicum conualuisse
certus author affirmat, Plin. alias legebatur, non rupicapra, sed lupi & capra. Nos villaticæ etiam capra seu um
phthisum sanare, &c. supra indicavimus.

In Creta insula capras y'uestres sagittas transfixas dictamnum herbam querere alunt, (ut depascantur,) hoc
enim spicula ex corpore ejici, Aristotel. in Historia animali, & in Mirabilibus. Dictamnum Cretæ insula pro-
prium est, vi mirabile, &c. præcipue ad difficiles partus mulierum. Aut enim facile posse parere faciunt eius fo-
lia, aut certe dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara haec herba: locus enim qui fert exiguae
admodum est, cumque caprae depascunt capessendæ causa voluptatis. Verum etiam quod de telis fertur, affir-
mant. Capras enim sagitta transfixas, dictamnum deuorato telum ejicere, Theophrastus de histor. 9.16. Idem.
Dioscorides scribit in dictamni historia: apud quem etiam ab hac ipsa facultate dictamni nomina leguntur, Βελοτόξης, & Βελοπόντιος: & ab ipsis animalibus δορυλίδοις, quod dictinutium videtur à δόρε. Belotocos (inquit Marcellus Verg.) à telorum remedio vocatur, belotocos ob eandem causam, & eam amplius quod partus adiuuat
& à venatrice dea Diana, Artemidion. Dictamnum herbam extrahendis sagittis cerui monstruere, percussi eo
telo, pastu que eius herbae ejecto (malim, cerui monstruere percussi, & telo pastu eius herbae ejecto) Plin. 8.27.
Et rursus 25.8. Dictamnum ostendere ut indicauimus, ceruæ vulneratae pastæ, statim incidentibus telis. Non
est alibi quam in Creta. Et paulò post. Et in Creta autem non spaciose nascitur, miteque capris expeditur, (quod
ex eodem Theophrasti loco transtulit, vbi illæ agas, id est capras sagittis vulneratas, haec herba in cibo sibi mede-
ti scribit:) Hæc Plinius. Corrupto autem ceruos vel ceruas pro capris legi, velinde apparet, quod postremo loco
additum est, mihi que capris expeditur. Adde authores omnes, quorum hic testimonia citamus capras non cer-
uos esse conuenire, quæ dictamne vntantur. Plinius certè ipse alibi scribit ceruos in Creta insula, præterquam in
Cydoniarum regione non esse. Et Solinus, Ager Creticus (inquit) sylvestrium capratum copiosus est, ceruo
egit. Lupos, vulpes, alaque quadrupedum noxia nusquam educat. Miror cruditos, Hermolaum præcipue, hos
locos apud Plinium non animaduertisse. Creticæ capreæ pastu dictamini telis ejeciens, nonne grandis ejiciendi
partus vim haec plantæ inesse ostenderunt? Hæc propatere vulneratas solum vides dictamnum querere dicta-
num sequi, Plutarchus in libro Vita animalium, &c. Cicero scribit capras in Creta feras, cum essent confixa
venenatis sagittis, herbam querere, quæ dictamnum vocaretur, quam cum gustassent, sagittas excidere è corpo-
re dicunt. Cretenses sagittandi periti, iaculis petunt capras, quæ in montium cacuminibus paucuntur. Illæ vero
percusse, statim comedunt herbam dictamnum, & simulac gustarunt, iacula tota excidunt, Aelianus lib. 1. Va-
sorum. Ceterum ab hac facultate dictamno etiam nomen inditum est δόρε βέλευ, quod est βέλευ: unde &
dixit id est, retia dicuntur. Arabum sectatores dictamnum vertunt pulegium sylvestre, quod nomen inter cæ-
tra apud Dioscoridem quoque ei attributum reperio.

Commemorantur & Cythizæ capreæ sylvestres, à Cythro monte Deli sic nominatae, de quibus Graeci au-
thoris incerti epigramma extat Anthologij lib. 6. f. 8. 15. huiusmodi.

Κατάδεις γυροῦτε. τοῦ δὲ Κενταύρου κέρας
Οὐκ εἰπενοντες δόξαν μέρα. νῦν δὲ πέπωται

Κεῖται δὲ Ορετογήι τοῦτο πορφύρας οὐδεμίδι.
Αἵρετοντες δέ τοι τούτοις οὐδὲν εἰπενονται.

Brodæus non ad capras sylvestres, sed ceruas vel capreas hoc epigramma esse scribit: quod ego non prob-
rím, cum expressè legatur αἴτιος. Idem docet vocabulata ἔχεμα paroxytonum in quibusdam exemplaribus legi,
ut sit proprium nomen venationis Cretensis in genitivo casu (quod nobis etiam placet:) in alijs vero ἔχεμα
proparoxytonum, ut intelligantur acvus & sagitta (τόξα) animalia petita sistentes. Citat autem Etymologiam in
dictione βέλευ, ex quo tamen de huius vocis significatione statui nihil potest, cum propter terminacionis simili-
tudinem solum ab eo proferatur. Debet enim (inquit) à Βέλης dici βέλευς, ut ab Βέλης έχεμος. Te-
lemus quidem vti proprium est apud Varinum.

G.

De remedis ex capris sylvestribus.

Millia remediiorum ex capra demonstrantur: quod quidem miror, cum febri negetur carere: Amplior po-
tentia feris eiusdem generis, quod numero sissimum esse diximus, Plinius. Capræatum vires medicas infra seor-
sim dicam: quanquam Sextus non alias fere capreis attribuit, quam Plinius capris manus. Sylvestrium capra-
rum sanguisabfcessus maturat, Marcellus Verg. Ego apud Galenum caprino sanguini simpliciter hæc vim adser-
bi inuenio, ut in Taurino sanguine dictum est. Sylvestrium caprarium sanguis, cum palma marina pilos detra-
hit, Plin. Collyrium ex seculo caprarium sylvestrium, confert patientibus telam oculorum, Rasis. Albertus colly-
rium (quamvis calmo depravat apud eum legitur) non ex hinc, sed felle caprarium sylvestrium vel domest ca-
rum, contra telam oculi prodesse scribit. Seuum montanarum caprarium confert pulmoni ulcerato, Rasis. Ca-
præ sylvestris iecur carbonibus inallatum, & per se sumptum coeliacos remediat: idemque arefaetum & tritum,
& cum vino potu datum, certissime auxiliabitur, Marcellus. Capra sylvestris fel commendat Dioscorides ad
varios oculorum affectus, Sextus capreæ. Fel hinc sylvestris est theriæ mortibus venenosis, Auicen-
na. Capra sylvestris fel priuatum prodest contra seffusiones incipientes, oculorum caligines, argema (a bu-
gines vertit Marcellus) & generarum (palpebrarum) scabritias, Dioscorid. Et rursus, Sylvestrium capraru[m] felle

peculiariter percuncti lusiosi sanantur: idem potest & hircinum, (hirci sylvestris nimirum.) Caprae sylvestris feliscriperunt quidam lusciosis (*νυκτίλωψ*) prodeesse, Galenus. Plinius ad lusciosos & variatos oculorum affectus caprae felis simpliciter laudat. Collyrium ex felle (seuo, Rasis:) caprarum sylvestrium vel domesticarum, contra relam oculi valet, Albertus. Fel taurinum vel eius loco hirci Sylvestris (*τεργύς α' γολός*) Absyrtus miscet compositioni cuidam ad nervos equorum vulneratos, cap. 25. Calculos expellit sumum capraram in mullo, efficacius sylvestrum, Plin. Remedia quae Dioscorides attribuit simo *αιρών δρεπάνη*, id est, caprarum in montib. agentium, supra adscripti villatici: de ijs enim cum in montibus pascuntur, intelligo, admonente ipsa sermonis serie, quae talis est: Caprarum bacca, præsertim in montibus agentium, &c. Nec moueor quod vetus Dioscoridis translatio hoc loco sylvestrum capraram habet.

H. Alzaria, iaculum parvum & leue, cui nomen ab vsu in venatione caprarum, nimirum sylvestrum, vt dicitur in Capra. Ambrosia apud Dioscoridem secundum Romanos caper sylaticus appellatur, & ab alijs artemisia bottis: quibus nominibus ad dictaminum accedit, quæ & ipsa artemision, & dorcidion vocatur. Vera etiam artemisia toxotis vel toxetesia cognominatur, quasi & ipsa sagitta trahere possit, dictamni instar. Capellam Sylvestrem Spartani immolarunt iam iam confitentes cum Atheniensibus, apud Xenophontem libro 4. de rebus Graecorum. Kar' *αιγας α' γιας*, abominantis est sermo, & malum deprecantis, inque sylvestres capras auertentis. Vtus est adsgione A. henzi lib. 2. Myrtulus, inquit, asseuerabat, velut ad capras sylvestres nos relegans quærentes, Hegesandrum Delphū in commentarijs suis eius dictationis meminisse. Ad capras sylvestres posuit pro eo quod difficillimum esse inuentu, aut quod nusquam est. Citauerat enim ex anthore testimonium, quod mox Plutarchus negat apud illum extare. Ad hoc proverbiū opinor allusit Apuleius in Asino, singens Psychen à Venere mittit ad atletes agrestes, Erasmus. Suidas & Varinus scribunt hoc proverbiū vistatum fuisse θηληταράς, κατ' *αιγας α' γιας τρέπειν τὰ κανά*: hoc est, post execrationem aliquam, vt mala verterentur in capras sylvestres. Nimirum si quis mali quippiam dici vel nominari audiuisset, sive contrā se, sive simpliciter, mox deprecandi gratia subiiciebat κατ' *αιγας α' γιας*. Hesychius hoc circa morbos obseruatū alt, comitiale præcipue.

DE STREPSICEROTE.

Ex capraram sylvestrum genere Strepsicerotes sunt: mittunt eos transmarini situs, Plin. Et alibi, Cornua erecta, rugarumq; ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta (vt lyras dices) Strepsiceroti, quem addacet Africa appellat. Ραιναχηρεῖς, σφεβλοκέραν, Varinus & Hesych. Nec plura vsquam de hoc animali reperio. Est & aliud genus, ni fallor, sylvestrum capraram, de quibus Oppianus dixit, Στρεψικεστηφαληφικηρουσομηνονεζεσα, 30 quarum historiam ex ipso Oppiano supra narrauit.

Strepsiceros Bellonij: vel ouis Cretica, vt
Io. Caius coniicit.

IN Creta (inquit Bellonius) præsertim Ida monte, genus Ovis reperitur, quod pastores Strepsicerotem nominant, cui cornua non vt Oeibus communibus reflexa, sed omnino recta erectaque vt vnicornis, spitis canaliculatis capreolorum instar intorta, nec aliud à nostris Oeibus differt, ne magnitudine quidem: & similiter, vt nostræ, gregarium est, & in magnis gregibus dedit: cuius figuram nos primi, à nemine alio exceptam publicamus, Haec ille.

Strepliceris Io, Caij.

Alia eiusdem icon, cum imagine lyra
quam cornum internum
repraesentat.

STREPPLICEROTIS cornuum effigie aliam Io. Caius ex Anglia pictam ad nos misit, cum descriptione eorumdem, quam hic adiicio. Streplicerotis cornua (inquit) tam graphicè descripsit Plinius, atq; lyris tam appositi comparauit, vt longiore vel borum ambitu opus non sit. Ergo hoc tantum addam: ea esse intus caua, sed longa pedes Romanos duos palmos tres, & recto duos metras: si flexo pro natura cornu, pedes tres integros. Crasfa sunt vbi capiti committuntur, digitos Rom. tres cum semisse, desreibuntur in ambitu palmis Rom. duabus & dimidio, eo ipso in loco. In summo, leuore quodam nigrescunt, cum in imo fusca magis & rugosa sint. Iam inde à primo ortu sensim gracilescunt, & tandem in acutum excent. Pendunt vna cum facie sicca per longitudinem dimidiata, libras 7. uncias 3. & leucissem. Facies, quæ adhuc superest iuncta cornibus, & frontis ceruicisq; pilis, loquuntur Streplicerotem animal esse magnitudine ferè ceruina, & pilo rufo ad instar ceruini. Sed an nare & figura corporis ceruina sit, ex facie nihil habeo certi dicere, cum nares diurni temporis viu detinunt, & facies eadem de causa hinc inde glabra sit, conijceres tamen ex eo quod superest eum proprius accedere ad ceruum aut platycerotem. Hinc pictor ceruinas adiunxit nares Streplicerotis facies, exiguae scilicet & breuiores quam pro faciei magnitudine. Quod inter radices cornuum vides, pars collo est Hæc Caius. Idem postea in Epistola ad me: Si Ovis Cretensis (inquit) seu Ideas, Strepliceris sit, propter crederum cornuum figuram, eadem opera & Monoceros erit Strepliceris. At non propter versuram erecti, sed flexuram indirecte cornu vocatur Strepliceris. Ita enim flexa vel aquæ sunt, ut eorum curvatura faciant imaginem lyrae, ut recte scripsit Plinius. Quamobrem imaginem adiunxi, vt inter Streplicerotem & Ouem Cretensem, non tu solum, sed & omnes qui eam viderint dijudicet. Talem autem antiquorum lyram esse vicissim & ex hac cornuum curvatura, & ex coacta lyra scire licet (etsi in chartis astronomicis alter deplingatur) si dempto manubrio, aut pro manubrio lappo-
sito animalis capite, spacium inter cornua corpus esse lyra, animo conceperis. Subus appellatur ab Aristotele (Oppiano dicere debuit) quia Plinio Strepliceris, inquit Io. Bodinus enarrans librum 2. Oppiani de Venatione: mihi hoc simpliciter affirmari posse non viderur: quando alijs versibus Oppianus, ut superius citauit, Streplicerotis meminit. Subus quidem ei amphibia quadrupes est, piscibus vel & titans, videri autem potest ad sylvestre. Oalum genus referri posse: nam statim ante historiam eius Oppianus de Oibus fetis Creticis egit, quas colore flauo vel purpurascens esse scribit, quadricornes: non lana, sed villo ferè caprino testas. Et mox addit: Quinetiam Subus colore flauescit splendido, sed non aquæ villis hirsutus est: & duo tantum valida cornua supra latam gerit frontem. Quod si non congeneres bestias istas existimasset, conferre inter se atque distinguere opus non fuisset. Sed conjectura hæc tantum nostra est: quam certioribus aliorum scriptis aut confirmari aut infirma-
tivellim.

Bestia cuiusdam mihi incognita cornu quale hic exhibeo vidi in arce generosi Domini Guillielmi Wernheri Cimbrorum Comitis, longitudine brachij, colore nigricans, baculi vel colli crassamento, leue, cauum ad di-
midiam partem aut amplius. Addebat, ex fa-
ma nimis, animalis bicornis esse: & bi-
na huiusmodi inter anathemata rariora Fer-
dinandi Augusti extare.

[DE CAPREA SIVE CAPREOLO ET DOR-
CADE CAPREOLI MARIS FIGURA, FOEMINA
cornibus caret.

Alia icon utrumq; Capreolorum se-
xum repreſensans

CAPREA, capreolus & dorcæ, tria nomina, animal, unum mea quidem opinione denotant: nam neque Grammatici neque alij scriptores satis expresserunt quid de his nominib. sentirent. Dorcadis nomine Plinius & si veteres vtuntur, tanquam nullum apud Latinos vocabulum ei responderet. Leoninus reprehēdit Plinium quod capræ & doreadem tamquam diuersa animalia diuersis in locis memoret, vt vespertilio nomen & i ysteridem, &c. Recentiorum plerique, etiam doctissimi, vt Gaza Hermolaus &c, capram vertunt, alij Græcum nomen retinent. Capram quoq; recentiores non omnes eodem modo interpretantur. Caprea dicta est, quod quandam, vt ait Varro, capræ similitudinem habet. Sunt autem sylvestres capræ (Grammaticus quidam, non Varro) vnde capreoli dicti. Capræ in plurimas similitudines transfigurantur: sunt capræ, sunt rupicapræ, &c. Plinius. Scribens mansueta omnia etiam sera reperiiri, quasi in illa transfigurantur. Ecce feræ saxi deictæ vertice capræ, Vergilius 4. Aeneidos: Seruus capras exponit, In Africa non sunt capræ sylvestres, vt Aristoteles: vt Plinius, capræ. Marialis etiam capream pro rupicapra accepisse videtur, non pro dorcade, vt infra dicam. Ego capræ quidem de genere capreatum sylvestrium esse concedo, idq; propter reliqui corporis figuram: non enim cornuum, quæ ramosa eis & cernuinis sin illis sint, vt media inter feras capras & cernos naturæ censi debent, vt pl. tycerotes quoq; Rupicapra verò, ibex, dama, & bubalus Africus, quæ cornibus etiam capram aut hircum referunt, magis propriè capræ sylvestres in h. dici videntur. Capreaigitur propriè dicta, ramosis est cornibus, paruis nec deciduis (de quo pluribus infra dicam). Este Plinio: Hanc Germani vocant, rech vel rech (quoniam & cernorum hinnulos aliqui apud nos similiter abusive nominant:) marem priuatim rechbock, fœminam rechgeiss. Angli Roo: Ilyrij fernavel sarna: Galli chienreau vel cheureul faunage. Hispani zorito, vel cabronzillo monte. Itali capriolo vel cauriolo, & in fœminino genere capriola vel cariola. Licet pleriq; in sua quoq; lingua non capream, sed capreolum, hisce nominibus interpretentur: ego certè hanc capream & capreolum non sicut quam vel etatis, vel sexus potius differentiam inuenio, vt apud Græcos etiam inter dorcum, dorcadem, dorcaldem, &c. Qui superiore seculo literas docuerunt, capreolum pro hæc per insciem interpretatisunt. Capreolus diminutiuum à capreolus, animal sylvestre, Grammaticus quidam. Cosy 7 donapud

don apud Vergilium Aegloga 2. Alexidi puer duos capreolos promittit, his verbis: Præterea duo nec tuta rorii valle reperti Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus ambo, Bina die siccant ovis vbera, quos tibi seruo. Sparso albo exponit Servius, qui habeat adhuc maculas à prima ætate venientes. Accessu enim temporis mutant colorem, & eorum macula esse gratia minoris incipiunt. Capreolus (inquit Albertus) cornibus magis reficit speciem cervi: visu esse acuto fertur, voce debili, (exilem alibi dicit:) quam venator sibilo foli imitatur, & allelum capreolum, quasi ad sui generis animal profiliens interficit, aut capit. Et alibi, Capreoli, qui cervi cornibus similes sunt, non mutant dentes: qui cum crassescunt eis, ætate prouectiores intelleguntur: oculi eis pulchri, visus peracutus, abundant in Africa ultra mare Carthaginis, ut Aulencia scribit. Hos Aulencia capreolos, dorcades intelligo, alterius generis quam capras sylvestres, quas in Africa esse negavit Aristoteles, ut Plinius non recte capra et transulerit, si illæ à capreolis non differunt specie, quod nos assimus. Capreolos in Aegypte capi testis est Marcellinus lib. 22. Reperiuntur etiam in Germania permulti, Albert. Ceruus appellatione forte intelligit Aristoteles capreas quoque, & damas, & capras sylvestres, Niphus 313. Capreæ multæ capiuntur in regionibus Heluetiorum alpinis, colore cervi non dissimiles, sed mole corporis longè inferiores: qua vix capras æquantur: ex quarum etiam genere sylvestres existimantur. Mas cornu in capite gerit senis plerumq; ramis distincta. Si fœminæ suus maritus capiatur, aliù querit, eum q; secum ad pristinæ habitationis suæ locum adducit. Fœmina vero capta, maritus aliò discedit, & aliam sequitur coniugem. Quamobrem callidi venatores, fœminas rati capere solent, & fortuitò captas interdum dimittunt: quod una aliquando fœmina complutes capiendos adducat matres, ut scribit Ioan. Stumpfius noster in Chronicis Heluetiæ.

בְּזִבְיָה zebi, eruditæ linguae Hebraicæ capream exponunt: elus fœmininum est, בְּצִבְיָה zebiah, Iudeus quidam ceruum mihi interpretatus est, deceptus puto ob cervi similitudinem. Legitur hæc vox Deuteronomij capite 14. inter animalia cibo permissa: vbi Chaldaica translatio habet אַתְּ בְּצִבְיָה, (pro qua voce in A&is legitur cap. 9. מְבָדֵל, quod sonat δορκάς;) Arabica צִבְרָה thabiu bissyllabum, ut v sit consuna: Persica چَرَه abu: Septuaginta dorcæ, Hieronymus capreæ. Arabica vox & Chaldaica finitima mihi Hebraicæ videntur, z litera tantum in the vult conuersa. In tanto veterum & eruditorum consensu non dubitabimus quin zebi sit capra, seu dorcæ: ut minimè approbem recentiorum illos qui damam, aut hinnulum exponunt. Zebaoth numero plurali fœminæ no legitur Cantorum cap. 2. ut zebalm in masculino 1. Paralip. 12. vbi Munsterus capreas veloces curu exponit. Libro 3. Reg. cap. 4. zebaim numerantur iuxta cibos lautiores regis Salomonis, cum cervis & bubalis, quos iachmur vocant, & ipsi ex caprarum sylvestrium genere. Equidem condecerim hoc animal apud Hebreos sic dictum esse à pulchritudine, quam zebi similiter vocant: non enim oculis tantum, ut Albertus & alij scribunt, sed totum aspectu elegans est, & maculis suis mirum in modum placet ut in delitijs haberet mereatur: unde Matrialis, Delitium patuo donabis dorcada nato: Iactatis solet hanc mittere turba togis. Ceterum in disticho quod apud eundem proximè sequitur per capream intelligo rupicapram, ut infra dicam. Finis huic apud Hebreos vox est etiam צָפֵחַ, hircum exponunt: ut zephira capram, Munsterus in Lexicis suis כְּרָבָה opher, fœetus cervi aut capreæ, ut David Kimhi interpretatur, his verbis, לְרֹא אֲוֹלֶן צָבֵב. Antipulantur ei Abraham & Salomon Cant. 2. vbi scribitur opher alalim, Græca translatio habet νεβυων ἐλαφων: Hieronymi, hinnulo cervorum. De voce dithon, quam aliqui capream exponunt, in pygargo capreæ sylvestris genered dicam. בְּכָרָה bikerah, camelum dromadem significat, ut supra dixi: quanquam Hieronymus Hieremij 2. capream interpretatur, deceptus ut suspicor quod in Aquijæ, Symmachij & Theod. translatione δορκάς legerit pro δορκάδι vel ὀφέλεις. Dorcadem & capreolum qui Arabice scriperunt medici, veleorum interpretes, gazæ, vel gazelum, vel gazellam vocavit, ut apparebit in se. ius vbi de alimento ex hoc animali dicemus. Capreolus, ad Alimansorem septimo tertij, à Hirane dorcas dicitur, Aggregtor. A Syluatico etiam dorcas capreolus exponitur. Gaza vel azaël Arabice aliqui vertunt pro ſaal Hebræa voce, de qua in Ibice dicemus. Agazel Albertus damam exponit, ut allqui etiam dorcadem, sed vtrique vnius generis species confundunt. Caprea minima est inter cornigera quæ explorata habemus, Aristoteles interprete Gaza: Græca legitur dorcas, lib. 3. cap. 2. de partibus: & rursus ibidem, Bubalis capreis que interdum cornua inutilia sunt: nam & si contra nonnulla resistunt, & cornibus se defendunt, tamen feroci pugnaces que belluas fugiunt. Non placet (verba sunt Hermolai) quotundam distinctione inter dorcem & dorcadem: quasi dorcas cervinus pullus sit, dorcus animal diuersum: cum dorcus Aristotelis non ceruum, sed capram significet. Certè Dioscorides in coaguli mentione dorcadem à dorco separavit: (lego, non) ut eo distet dorcas à dorcade, quo ceruus ab inuleo. Et in Strabone zorces, pro eo quod sunt dorces, nisi vitium sit exemplari, legas. Hæc Hermolaus. Ineptior est illorum sententia, qui capras Indicas longissimis auticulis, dorcades inter pretantur, quæ ut pluribus reprehendi debeat. Origenes dorcas a περὶ τὸ δέσμοντα δηνεῖαι dici opinatur, Cælius. Verba Origenis in cant. homilia 3. si modo eius sunt quæ illi adscribuntur, hæc reperio: Dorcas quantum ad Græca vocabula, nomen à videndo atque clarius prospicio forta est, Habet in natura sua, ut non solum videat ipsa & perspiciat acerrime, sed & aliis visum præbeat. Asseverant naque hi, quibus medicina peritia est, inesse huius animali intra viscera humorem quandam, qui caliginem depellat oculorum, & obtusiores quoque visus excavat. Isidorus etiam scribit dorcades δορκάδις διctas. Dioscorides inter coagula similes, inquit, leporino vires habent, coagulum hædi, deinde agni, hinnli, caprealaticornis (ut Ruellius vertit: vel vt Narcellus, dorcadis, quam à latitudine cornuum platycerotem dicunt:) dorsi, cervi, vituli, & bubali. Græca sic habent Εργίας ἡ ἔχοντας, καὶ νεβυῶν, καὶ δορκάδον, καὶ πλατύκερων, καὶ δορκα, καὶ ἐλάφα, καὶ μόσχα καὶ βεβαλαρούλαν ἔχοντας. Coniunctionem καὶ post δορκάδον, Hermolaus & Ruellius non legerunt, sed δarticulum, ut videtur eis loco. Marcellus vero coniunctionem expressit, & duo diuersa fecit animalia, quod illi vnum, in quo ego ei non assentior. In eodem Marcellio Fr. Massarius reprehendit, quod platycerotem dixerit capream. Non enim caprea est, inquit, quæ platyceros Græce dicitur, sed diuersum omnino genus ex Plinio, volumine vnde decimo vbi de cornibus loquitur, tradente. Aliorum finxit in palmas digitosque emisit ex ipsis, vnde platyceratas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec fecit decidua: Ex quibus manifestè appetit animalia hæc prorsus esse diuersa, Hæc Massarius. Ceterum quod non sint prorsus diuersa, neque diuersum omnino genus, caprea & platyceros, quod Massarius nimio traducendi Marcelli studio ductus asteruit, vel inde appetit, quod vnum dorcadis nomen vtriusque commune est: id que merito, cum aliud nihil, quod sciām, differant, quæ cornuum specie: qua capreis simpliciter dicitur tertia, alteris lata sunt: & præterea magnitudine, platyceros enim maior est: sed de platycerote seorsim agam inferioris,

infetus. Redeo ad iam citatum Dioscoridis locum: in quo dorcum capream, vel capreolum intelligo, cui conuictus suu lata, ut dixi. Ne^ρσδ^υ νέρο, id est hinnulum, vix aliter intelligi posse puto, quam ut ad sequentia omnia referatur, vitulotatum excepto: nam & apud Latinos hic nomen ad huiusmodi animalium foetus communis est, & apud Graecos similiter usurpati teperi. Hoc si cui non placet, doceat nos quid, hinnulum coagulum à ceruino differat: quanquam Varinus ἀγένα animal ceruo simile esse scribit, quod alio nomine νεβράς dicitur, sed sine classico authore. Solius per capteam intelligit le boue estani (ibicem.) G. za vero Aristotelem transfereus imitatione Plini, Dorcada semper capream vertit, Fellonius. Vnde illo dorcadis genere, quod mos hominorum profert, alibi dicam in M. litera. Panidosque iuvat compellere dorcas, Gratus, nisi legendum sit pauidas: nam dorx feminini generis videtur. Δέρξ ὄροντας, ἐν θεοντάς, Etymologus. Δορκάς τὸ τῆς ἡλίφε¹⁰ γόνης, δέρξ νέρος τὸ τῆς καρδιάς οὐρανού, Etymologus, & Varinus. Ἀρχες, Τηγνάδων ζώων: ἔνοι τὴν ἡλιμιαν ἡλίφε, Ηεγέ¹⁰ ιούς & Varinus. Ιὔρης, αἴγες αἴγρια, ιππιχίδης, Hesychius & Varinus. Διχνάζα, Βεστέλαφ^ς, δέργαν, οἰσουμβέ¹⁰ ηρετοῦ μήδος πονινούραζας εἶχεν, Suidas. Myrtilus apud Athenaeum δορκάδεs solum, non etiam δορκάδεs vltipari dicit. Xenophon libro 1. de expeditione Cyti, Ενιοντὸν καὶ αἴθιον, καὶ δορκάδεs. Δορκάδων πόπον, καὶ δέλαφ^ς, Suidas, Camelopardali cauda est partua ut δορκάδων, Oppianus. G. illius ceruorum vertit, malum capreolorum. Canes venatici ut celeriores fiant, ceruial aut dorcal dum vberibus alendi sunt, Oppianus. Hic Gillius eandem vocem damarum reddidit. Et licet in re ipsa fortassis nihil interfit, negligenter tamen vocabulorum & inconsistitia vertendivitos cruditos non decet. Δορκάριδεs, id est lentes, Hesychius & Varinus, Πτῶνα, dorcadem, vel ceruum, vel leporem exponent, Suidas & Varinus. Sed cum πτῶνας δορκάδας, ή πτῶνας νεβράς dici mus, epipheton est pro eo quod est timidos. Πέρσα, εξαιφνης, id est subito, Galenus in G. ossis Hippocratis. Πέρσα, εὐθὺς εξαιφνης, δρό^ς, Hesychius. Hinc dicta forte περιστερα, τὰ ιντερνεια θῶν ἀλφίτα, id est farina ex hordeo novo: utpote prima, & statim post maturitatem facta: & αἴκης νογνά ξηρα έλαφιν, ή δορκάδαν εἰλφ^ς. id est teneri ceruorum hinnuli, aut capreorum genus, à subita nimitta celeritate: velut grammatici dicunt, διπλὸν περιστερα, οὐδὲ πελεκόν. τὸ χειράρη, Varinus: Hesychio simpliciter cerui. Πέρσας εἰλφ^ς δορκάδων, ή τὸ νεογάτην ἀλαφιν, οὐ διδότο περιστερα λέγονται. Eustathius. Idem πέρσα ceruos vel celeres interpretatur, quod minus placet, Iam cum prox. Graeci etiam rorem significet, tenerum ceruus foetum sic appellarunt inde coniecerint eadem ratione, qua heresijsdem hædi vocantur: nam heresi etiam vel esse ros est. Damam Graeci proca vocant: Aristoteles & idonei ferè omnes, & Dionysius à ceruo non distinguunt. Philetas primigenios ceruos procas dici voluit: Ab hoc animali Proconnesus appellata est, Hermolaus. Aristoteles ceruo & περιστερα negat: & sanguinem eorum non spissat: Plinius utrumque de ceruo & capreola scribit, quanquam corrupti codices capram habent. Gaza tamen proca vertit damam, vulgarem nimirum, non Plinius damam intelligens. Idem G. 23, Aphrodisiensis problematum 1. 27. δορκάς reddidit damas, vbi inquit cur δορκάν, & aliorum quorundam animalium excrementa paulisper aroma oleant. Ego quidem nullius animantis alii excrementum odoratum noui præterquam martis è mustelatum genere Aphrodisiensis forte de moscho audierat, qui excrementum est dōrci seu capreoli peregrini, non alii tamen, sed apostematis circa umbilicum, ut alibi referemus. Oppianus. lib. 2. de venatione post ceruorum historiam eurycerotas, id est πλαγιοτερος subiungit, de quibus scribit per omnia ceruos esse, excepta cornuum latitudine, & statim λόγιον (pro δόρκη puto, carminis ratione: nam & paulo post, & alibi δορκάς meminit sine villa descriptione propria) hisce versibus, Τέσδ' αἴρει πιληκόντων ιντερνεια στρηγέας. Κακέντος ἀλαφος δέργας, πνον δ' θηνιώτης Σπικινόν απαντα φέρεται, πανάλοιο, οὐδὲ περιστερα παρθενίλας, σφεργύθεαν θηντόν δέργον μαρμαρίσεται. Hoc est, Habent & iorgi corpus ceruinum, & pellel vndeque maculosam, non aliter quam pantheira. Hosigitur capreolos esse non dubitabimus. Mox in bube, minor inquit eurycerote est, dorco maior, δορκάς μηδέ τον. Et rurias paulo post, inter perdices & dorcos (G. illius damas vertit) mitum natura, consensem indicat: ita ut & mansueti inuicem sint, & in propinquo maneant, & ijsdem locis pascantur. Quamobrem venatores capto dorco proposito, perdices alliciunt, vel cœtra. Portò circa finem libri quarti, venatores monent ne post longum & prolixum cursum dorco vel indecē respirare & quiescere permittant: præcipue enim eis grauem & molestam esse in medio cursu virinam: quam si respitando excreuerint longè velociores postea ferri. Cerui genus est, quod Achænæ Aristoteles vocat, Albertus corrupti h. Izanen, & dorcadem interpretatur. Alcheif est animal quod dicitur g. zella, & est simile capreolo, Andreas Bekkunensis. Damilla, id est, animal simile capreolo de Han: Damala, idem, Syluaticus. In dorcadem, cuius vber à viperai etiam fugente hinnulo (νεβράς vocant) vna cum matre periret, epigramma Polyzni, & alterum Tiberij IIII, Anthologij Graecij libro 1. sectione 33. Est & tertium ibidem Tiberij, in dorcadem in mari captam. Tiberius κεμαδάς dixit, quam Polyznis dorcadia. Κεμαδάς, cerio hinnulus, tener & in speluncas adhuc iacentis, quasi κεμαδάς ή επικεμαδάς ή τῷ σπηλαῖον: νεβράς autem, qui iam maior est, & ad pascua exit, Τέσδ' θεργάν εξαινεγμένης. Varinus: Vel quasi νεπτοφ^ς, νεωτερος περιστερα iuv. ή κεμαδέπω περιεδωδια δωρεάφ^ς, ή τούτη νε περιστερηνη τῷ βοει, εἰστρεμένης τῷ βοεις. ή νε περιφ^ς Etymologus, & Varinus. Alij contra νεβράς hinnulos in prima πετανηι τῷ βοει, εἰστρεμένης τῷ βοεις. ή νε περιφ^ς Etymologus, & Varinus. Κεμαδάς, hinnulus, vel ceruus, veldorcas, Hesychius. Minus equidem mitior veteres Graeci vnum vocabulum de duobus animalibus diuersis usurpasse, cum Germani nostrates etiam utrumque animal una vocere cœch appellant. Dorcas enim adulta cerui hinnulo similis, & magnitudine & qualis est. Apud Hesychium & Varinum κεμαδάς quoque repertas pro ceruo, & κεμπτερηνης φ^ς, ελαφοσανδρωπ^ς. Et κέρπηφ^ς, pro κέρπηφ^ς nimirum, quo levissima auis est. Κεμαδάς, per duplex μη hinnulus ceru, Hesychius. Κεμαδάς αρπτόκη μαζος βριθεστράπατ^ς, Tiberius illius in epigrammate: licentia est poëtica. Communiter enim per μ. simplex scribitur. Ής δ' ὑπεναγκαζεῖ διπτον κύνει εἰδοτη θηρις Η κεμαδάς, η λαγων επειρητον περιερεις αι, Homerus Iliad. IO. Τέξεδης δειλότερος κεμαδάς, Heroditus apud Athenæum in fine libri quinti. Etymologus ceinadem hinnulum ceru vel dorcadem exponit. Τρέσδ' ήντε τὸ κεμαδάς, λινη πεικωνει φεβητεν δριμολι, Homerus puto, citatur ab Etymologo. Εἰδώς εὖ πελαγη εἰσινότο δάμην διαστα Η πεικωνεις (forte Εκ πεικωνεις) διοτε χειρούσιερον κεμαδάς. Κεμαδάς νευρον ελαφ^ς, Hesychius & Varinus: malum νεβράς quādā νεύρος: non raro enim & pro εβ^ς. scriptum librationum incuria repertit. Ζερ (malum ζερχηλια έλαφ^ς ή δορκ^ς, Hesychius. Hodie vulgo à Graecis capreolus ξεργάδι dicitur, quasi dorcadia dorcas Beilonius.

B.

De Libyco dorcadum & cemadū genere Aelianus hæc tradit: Dorcades (in Libya) quauquam velocitate sunt mirabili, tamen inferiores sunt in currendo equis Libycis earum aliis nigris vittis distinguitur, reliqui corporis color ru-

color iubet: & pedes quidem eius longi sunt, cornibus caput ornatur, oculi nigri, longissimae aures habentur. *Ku*pas à poëta nuncupata, turbinis instar celeritatem fertur, tauris pilis spectatur, cauda est tum pilosissima, tum exalbenti, eius oculi cyaneo colore tantum videntur, aures peraltis pilis refertur, neque modò in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluuij confluente incidenter, vngulis pedum remigans, fluctus perturbit, & vero in lacubus natare gaudet, unde sibi pastum comparat vltimes iuncos & cyperum depascitur, Hæc Aelianus. Ultia Catadupa Nili procedens Apollonius ceruos & capreas inuenit, Philostratus. In Arabia sunt otides & dogadas Xenophon lib. 1. de exped. Cyri minoris. Capreolus vulgo Italico dictus, corpulentia similis est ceruo: sed minor, & hoc particulare habet, quod nullæ prorsus caudæ habent, quod Aristoteles notauit, & est dorcus (vel dorcus) Aristotelis, Plinius caprea, Bellonias in singul. vbi etiam lectionem Plinius emendat, qui decidua eis cornua esse negat.

Cornua animalium vacua sunt iuxta caput, & ibi intrat corpus quoddam durum ferè osseum, poris referatum: præter cornu cerui, & eorum animalium, quæ similitudine quadam cum ceruo conueniunt, ut sunt dama (vulgaris,) capreolus & equicerus, (alcen intelligit:) quæ omnia nobis cognita sunt, & eorum cornua solida esse constat, sed positis intus plena, Albertus. Et rufus: Nullum animal nobis notum mutat cornu, præter ceruum, & nobis (lego ci, nempe ceruo) conuenientia animalia. Atqui Plinius cornua capreis decidua esse negat. At Cælius Paulania ut certiorum, sic dorcadum quoque cornua decidere & renasci scribit. Capreoli etiam quotannis deiciunt cornua ut cerui, & defodere creduntur à nonnullis, quod deiecta non repellantur, / tardu[m] puto habent ultra ternos ramos. Edlebach: Cornua ramosa quotannis amittunt, Bellonius. Belisarius rufos cornes colore capreis referre tradit. Σεθωκεμα in epigrammate legimus. In Lycia dorcades non transeunt montes Syris vicinos, Plinius. Hispania dorcades multas producit, Strabo. Capra sanguinem non coagulari apud Plinium non recte legi pro capreis, vel inde constat, quod medici hædino sanguini bibendo, antequam coaguletur, acetum misceri iubent ne coagulari possit.

C. Venenis capreis & coturæ ces, ut diximus, pingue sunt, placidissima animalia Plinius. Dorcades, asini sylvestres, &c. fucus & farinam appetunt: quæ Aemenij ut eas capiant, piscium nigrorum qui venenati apud ipsos nascentur, farina fucus conspergunt, quibus gustatis, bestiæ statim intereunt. Aelianus. Dorcas dormiens oculos habet apertos: Varinus in Δέων, ex quo Cælius etiam transcripsit. Πτωξ quidem & lepus & dorcus exponuntur, leporem autem oculis apertis dormire contiat. Capream noctu cernere Ioan. Textor scribit: quod Plinius de capris scribit, de capreis (quod sciam) nemo. Nisi quis ita interpretetur hæc Plinius verba, Capras negant lippare, quoniam ex quasdam herbas edant: item dorcades. Et ob id sumum earum cerà circumdata noua luna dovorare iubent. Et quoniam noctu æquè quoque cernant, sanguine hircino sanari lusciosos putant, Hæc Plinius. Vulpes & capreoli etiam nocte cibum querunt, Cardanius. Leo autem decipiat oculis apertis ut dorcus, Etymologus in 4. Λεοντομορφ. Pendente summa capreæ de rupe videbis, Casuram spores, decipit illa canes, Martialis lib. 13. Videtur autem non propriè dictam capream, sed rupicapram Plinius intelligere: quæ & summas rupes concidunt, & ab ijs pendere solet, cum venatores urgent: & cornua ad hanc rem idonea habent, caprea non item: accedit quod in proximo ante hoc disticho de dorcade (id est vera capreæ) locutus sit, quod superius ad cypri. Blondus etiam, qui his proximis annis multa edidit Romæ, capream pro rupicapra accipere videtur: Caprea, inquit, fixa & rupes altissimas habitat, nimis propter timidiarem. Vidimus tamen & mansuetum hoc animal: nam inter homines deponit feritatem celeritatem, ut & hinnulus cerui. Expelle eius similitudinem mulierum pellicea in indumenta habent & chirothece, &c. Eadem Creticam esse putat iyluelrem capram, quæ dictamno (vel ut ipse in epistole scripto paleglo) de pasto sagittas sibi expellat.

D. Tam dispar aquile columba non est. Nec Dorcas rigido fugax leoni, Martialis. Procerbium, Caprea contraleonem, Infra ponam. Ut paucis acribus agna lupos, capreæq; Leones, Hot. Epod 2. Φίδιος ἐπὶ τοῦ ἔπου δογμάτων Philes & Aelianus.

Cynoprosopi vel cynocephali homines qui post vastam Ægypti soliditudinem habitant, &c. ex venatu dorcadi & bubalorum viuant, Aelianus. Dorcadum & bubalorum, tanquam eiusdem generis animalium, mentionem Simocatus etiam in epistolis coniungit. Qualis eligendus sit capis, qui venetur dorcœs, ceruos & lepores, ex Oppiano in Cane celere docui. Capreas, apros, & lepores in unum leporarium coniungi apud Varronem in opere de re rust. legitimus. Nunc ut habeant multos apros ac capras, (lege capreas) complura iugera maceris concludunt. Varro. In leporario non lepores solum inclinatur sylva, ut olim in iugero agelli, aut duobus: sed etiam cerui, aut capreæ (leg. capreæ) in iugibus multis, Idem. Apros in leporario pingue solere fieri scis Axi. Nam quem fundum in Tusculano emit Varto à M. Pisone, vidisti ad brycchinam inflatam certo tempore apros & capreas conuenire ad pabulum, cù superiore loco è palætra effundentes apries glans, capreis vicia aut quid aliud, Varto. Ferri pecudes, ut capreoli damæq; nec minus orygam cervorumq; genera, & aporum, modo lautitis & voluptatibus dominorum seruiunt, modo questru ac teditibus. Columella 9.1. vbi de viuariis faciendis scribit.

Capreæ, inquit Blondus, leuissimo ceruo similes sunt, eademq; arte qua cerui decipluntur. Comprehenduntur enim canibus implicantur & retibus at rarius quam cerui, quoniam alpes & montes culmina incolunt. Quamobrem insidie in mentibus & collibus ponendæ sunt. In sylvis citius capluntur. Cauendum est ne venantes ab eis videantur: qui proculetiā agnoscunt venatorem, & mox fuga elapsæ occultantur. Cum viam eanum & insidas venantibus proponerent, ex rupibus quandamq; precipitantur: quare & rupes sunt obsidendi. Circa Romanum nocturnis insidijs ad lumen Lu[n]e, bombardis aliquando traiectantur, ut cerui etiam, vrsi, aprique. Hæc Blondus. Capreæ ceruiq; ut sapienti sunt venatores, flantem ventum petere currendo solent, ut refrigerari spiritus cursu laborantes vento possint: quamobrem ad venti flatum canes collocandi sunt. Attrahit enim ita vento cerui solent & capreæ ut noventib. quandamq; venatoriibus illa fugam arrispere adiutatur, Belisarius. Sic etiam cerui latrato canum auditio, ut Plinius scribit, auta semper secunda fugiunt, ut vestigia cù ipsis abeant. Scythis & Sarmatis venationes sunt: intra paludes quidem cervorum aprotorumq; in campis autem onagrorum & dorcadiis Strabo lib. 7. Dorsi quantopere ament perdices, eiusq; propositis illicitantur, superius ex Oppiano retuli. Capiuntur & foliis sibilo allecti capreoli, quo vocem eorum venator imitatur, ut supra dixi ex Alberto, & pluribus dicam in venatione cerui. Aquila lepores cuniculos & capreolos capiunt auxilio canum Cresc. Vide in Aquila.

F. Dipnotophylaxis in coniuvio quod Athenæus descripsit, dorcades etiam apposita sunt: quarum carnem Palamedes Eleaticus onomatologos non insuauem esse dixit. Mensæ apud Indos imponuntur integri Leones & capreæ, &c. Philost. lib. 2. Hic optata fetet nobis foimenta calore. Vdaleui, modicis moxque coquenda fociis, Baptit

Bapt. Fiera de capreolo p̄fert autem eum damæ, quam magis adustam (id est, siccoris alimenti,) esse scribit. Dorcadis caro melioris succi est, quam cæterorum agrestiū animalium, & ad humanum corpus quandam habet familiaritatem, humidisq; & multas superfluitates habentib. corporibus prodest: Item morbis colicis & comitiales, sed ventrem moratur, & nervis sua siccitate conductit, Symeon Sethi, Tympanici ex carminibus moderatè comedant: & eas potius, quæ non sunt pingues, præcipue ferinas: vt cervi, apri & capreæ, Trallianus. Ex sylvestribus optima est gazelli caro, deinde apri, Auicenna. Carnes ferine omnes præsunt, vt quæ sanguinē ferinum & melancholicum gignant: gazellorū tamen minus male sunt cæteris: eas sequuntur leporinæ Eluchasem. Caro gazel parum excrementi gignit, utpote secca, Rasis Nutrimentū ex algazel frigidum & siccum est, Arabs quidam. Caro caprearum, author Celso, boni & plurimi alimenti est: sanguinem tamen atræ bili confinem generat. Capreolus decem vel duodecim mensū in cibo sumi potest q; alibet anni parte, Arnold. de conser. sanit. Ius in caprea, vt docet Apicius: Piper, ligusticum, careū, cumīnum, petroselinum, rutæ semen: mel, sinapi, acetum, liquamen, & oleum. Alterius in caprea allia: Piper condimentum, rutam, cepam, mel liquamen, passum, oleum modicè atyulas cum iam bullijt. Alterius in caprea: Piper, condimentum, petroselinum, origanū modicum, rutam, liquamen, mel, passum & olei modicum amylo obligabis, Haetenus Apicius 8. 3.

Ex cervo vel capreolo pastillus quomodo paretur, Platinæ verbis dicitur in Ceru. Ex capreolo item quomodo fiat ius consumptum, ex eodē docebo in Gallina vbi de capo. Ceru anteriorem partem in iuscule latidario coquæ, lumbos allab: ex coxis pastillos aut pulpamenta facies: Eadem & capreoli, damæ, ac capreæ coctura, Platinæ. Cibarij genus, quod Germani vocant hofnestel, hoc est, ligulas aulicas, hoc serè modo fieri inuenio. Capreoli pellis bullata & depilata clixetur, deinde in ligulas seu tænias dodrantales & sequidigitum latas scissæ eo liquamine, quod gelu in patina vocant, condiantur.

G. De remedii ex capreæ & dorcade.

Plinius maiore pro parte simpliciter & domesticis tribuit capris vires, (vt Humelbergius obseruauit) quas Sextus peculiariter capris: id quod non magni momenti est: cum remedia ex eis non differant genet: sed in eo tantum quod sylvestria in pleriq; efficaciora domesticis habeantur. Amplior potentia, inquit Plinius, fert eiusdem generis (caprini,) quod numero lissimum esse diximus. Si cui otium erit diligentius inter se conferre potest (nec obiter tantum contulimus) remedia quæ ab authoribus collegimus, primū attributa villaticis capris: secundū sylvestribus simpliciter: tertīū sylvestribus illis, quas dorcadas Græci, Latini capreas vocant, quæ hic in præsentem locum congerimus: Capreæ torninosis in cibo profunt. Marcellus: dysentericos intelligo: siccata enim & retinet ventrem caro caprearum, vt Symeon Sethi prodidit. Cordis draconis pingue in pelle dorcadum 30° neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum victoriae Magi promittunt, Plinius. Et post pauca verba, Dentes draconis illigatis pellibus capreatum ceruinis neruis, mites præstare dominos potestatesque exorabiles: vnde apparet eum dorcadem non eandem existimasse cum caprea, eadem nimurum ratione qua dasypodem à lepore differre putavit. Mulieri candida à pectori hyænæ, caro & pili septem, & genitale cerui, si illigentur dorcidis pelle collo suspensa, continere partus promittunt, Plinius. Inter remedia aduersus comitiales morbum, Magis placet draconis cauda, in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis. Seuum capreæ, & adipem anserinum, & medullam cerui, & cepe, cum resina simul & calce viua, fac vt malagma, mirè sanant, Sextus cerebrum capreæ (capra Plinius) per annulum trajectum si dederis infanti ad glutendum antequam lac sugat, efficit vt nec caducus fiat, nec phantasma incurrat, Sextus. Dorci coagulum easdem leporino vires habet, Dioscorides. Leporis hinnuli, aut capreæ coagulum potum ex vino nec non immissum cum oryzæ cremo, 40° re celiacos & dysentericos iuuat, Galenus parabilium 1. 113. Auicenna 4. 6. 4. 9. de cura lysside &c inter alia remedia nominat coagula leporis, vulpis, gazel. Ad conceptum promovendum. Dorcadis hoedi, leporis coagulum cum agnino sanguine & adipice, &c. commisces & post purgationem subdito, Aetius 16. 34. Cui oculi dolent, iecur capreæ contritum ex vino bibat cum aqua calida in feruore sanabitur, Sextus. Idem remedium ad eos qui ab hora decima non vident, id est, nyctalopas seu lusciosos, huiusmodi præscribit: lecnr capreæ (alij capreæ, vide supra:) in aqua calida falla coquatur, elus vaporem oculi excipiant, & ex eadem a aqua oculos foueant: sed & iecur edant, & ex liquefacto inungantur. Quidam iecur elus assant in craticula, & fluentem saporem colligunt, & ex eo inungantur. Quidam coctum vel assum iecur capreæ cum pane edunt, & idem bibunt, capreæ iecur combustum & alpersum, sanguinem mirè sistit Sextus. Contritum, & ex aceto in natibus ostultum, sanguinem mirè sistit, Sextus.

Ad maculas de facie tollendas: Capreæ fellis drachmam vnam, fatinæ lupini & mellis drachmas quatuor commisces in unum: & exinde faciem illines, limpidam faciem efficit, Sextus. Fel capreæ cum aqua mixtum, illatum in faciem à sole vestam, sanat, Idem. Ad lentigines in facie: Fel capreæ seruatum illatum, lentigines de facile purgat, & omnes maculas extenuat. Item cum melle & nitro commixto, & spongia combusta & sulphure vivo ad mellis crassitudinem redactum, & in faciem illatum, emendat, Sextus. Fel capreæ (capra, Plinius) cum melle Attico mixtum inunges caliginem potenter discutit, & claritatem præstat, Sextus. Fel capræ drachma vna, & modicum vni cum melle vt possit tenanges, & sanabis oculorum caliginem, Idem facit & ad cicatricem, & argemata, & nephelion, & glaucomata, & pterygia, si ex eo felle inungantur. Idem ex eo felle inungantur palpebrae cum oleris succo, ex r̄ctos pilos non sinit renasci. Facit & sedruptiones ex ista tunicularum cum lacte mulieris tepido. Hoc autem fel quanto vetustius fuerit, tanto melius erit, Sextus. Eadem 60° omnia de capreæ felle legitimus apud Plinium, vt supra recitaui paucis quibusdam variantibus. Fel dorcados per sead claritatem oculorum laudatur: Hippocratis, vt putant, autoritate adi citur, quod in argentea pyxide id seruari libent, Plinius. Afferunt dorcadi intra viscera humorem quendam inesse, qui caliginem depellat oculorum, & obtusiores quoque visus evacuat, Origines in Cantica: ego non alium quam bilis humor intelligo. Ad tinnitum & sonum auricularum: Fel capreæ cum rosaceo aut succo porti tere, & tepefactum autibus instillato, sanat, Sextus. Fel capreæ cum rosaceo, vt supra, dentium dolorem sanat, Idem. Ad facium dolorem: Fel capreæ cum melle Attico misce, fauces tange mirè sanat, Sextus. Ad omnia vitia quæ in facibus nescuntur: Capreæ fel cum melle Attico: adie & amyrtha, croco, & pipere & quis pondetibus coquæ in vino, donec contrahatur, & ex eo fauces quotidie tange, donec sanæ fiant, Idem. Ad ventrem feliuendum: Fel capreæ superpositum anno cum succo cyclamini herbe & alumine aliquantulum aut anetho (intro, Plinius) combustum, 70° Indito:

indito: caue ne hemorrhoides habeat, Sextus. Idem Plinius de felle capreæ scribit, ut supra dictum est. Ad concepcionem inducendum, Fellinam vesicam dorcadiis aut hirci euacuato & ex eo quod viscidum interius inuenieris pessulum conficito & paulo ante congressum impónito aut penis glandem illinito, Aëtius. Ad veretri exulcerationem. Fel capreæ mixtum cum melle aut succo rubi appositorum mirè sanat, Idem. Splen capreæ potatus terminos mire sanat, Idem. Plinius celiacis capreæ hirciue liuenem assūm commendat. Contra serpentes in sufficiū quodā Nicander addit ἐνδυνος ζηρός (capreæ) νέον νέρας. Capras negant lippire, quoniam ex quāsdam herbas edant: item dorcades. Et ob id sumum earum (quārendum, an caprarum tantum, an etiam dorcadium) cera circundatum noua luna deuorare iubent, Plinius. Medicamento cuidam ad impetigines misetur stercus dorcadi apud Actium. Ad arquatos: Capreæ stercus aridum tritum cibratrum, cochlearij mensura ex vini odorati cyathis quatuor ieiuno & loto exhibe: febricitantibus autem ex aqua eandem potionem, Galenius Parabilium 2.39. Sunt ex plebe qui dicant vesicam capreoli si coniuges ederint, concordiam & amorem in eripso mutuum fore, præcipiæ mariti erga foemina: nam & capreolus mas mirificè suas foeminas amat & sequitur, Edlebach.

H.

Quemadmodum capreolus apud Latinos diminutiuum est à caprea, sic dorcalis & dorcadiion Græcis à dorcadiis. Βιβελος, δορκαδιον, Hesychius. Περὶ apud Græcos, caprea, dama, &c alijs modis exponitur, ut supra monui. Longe aliud sonat prox dictio Latina. Prox (inquit Festus) bona vox, velut quidam vocant significare videtur, ut ait Labeo de iure Pontificio lib. 12. Alter proba vox, ut astitio.

Epitheta Caprea pascuis intenta, Horatius 4. Carm. Ediles, Horatius 2. Serm. Imbelles, Ouidius 1. Fast. La-
scivū & similem ludere capreæ, Horatius 3. Carm. Sequaces: Vergilius lib. 2 Geor. oues, auidasq; iuencias, capreasq;
sequaces à vitibus arceri iubet, quod plurimum eas paseendo mordendoq; lēdant. Seruins persecutrices exponit,
ut simile sit illi, Malea q; sequacibus vndis: nimurum quod vineas persequantur. Vitibus à rupicapris nemo me-
tuit: quare hoc etiam argumento quomodo hæc duo genera sylvestrium caprarum differant, appetat. Ibices al-
tissima occupant, & parum descendunt: rupicapra descendunt quidem, sed non longè, ita certe ut loca culta nun-
quam attingant. capreoli inferiora montium, & colles, & valles, sylvasq; etiam circa planitiem colunt. Capreæ
celeres etiam, & sylvestres & leues dicuntur inter Testoris epitheta Fugaces, Ouidius 1. Metam. & Vergil. 10. Ae-
neid. Θεος τελεον τε αγνωστη θεοντα, Agathias in epigrammate: animofos vocat capreolos, quod inter se tales sint
cum ludunt & lasciuunt, timidum alias animal: quanquam etiam animo è inter se pugnat aliquando, tanta con-
tentione ut se inuicem conficiant. Κεφαλαιον οντα, Herodicus. Ινεας ευαλες, Apollonius Argon. 3. Δορκαδιον, ογρανδιον
30 Λαγκαδιον, πατησιες, Στοιχιοντων δορκαδιον, Suidas & Varinus. Hoc est, instrumentū quoddam ad puniendum;
vel scurica ex loris caprearum. Δορκαδιον, circumspiciens Hesychius & Varinus. Pulsus si interuallatus conque-
fit, ac inox coortatur velocior, Δορκαδιον vocatur, id est dorcadiion: quæ nuncupatio de animalis producta in
curia natura est, Cælius. Mentio eius fit apud Galenum, non nullis caprifantem vertere placuit. Capreoli vitium
cincinni sunt intorti. quia ad locum capiendum tendunt appellați, Pompeius lib. 3. Vit's caprea dicta est, quod
pauit capreolum: is est coliculus viteus intortus ut cincinnus enim vites ut tenet, script ad locum capiendum,
ex quo à capiendo capreolus dictus, Varro de re rust. 1.32. Noua circuncisis vndiq; capreolis spargantur in tabu-
latis, Phainus lib. 17. Græci helica vocant, de quo multa dixi in Vitulo parte prima capitis octauii. Vere deinde
priusq; cœperit germinare, capreolis, quod genus bicornis ferameti est, terra commoueatur, Columella 11.3.
Ego huic instrumento nomen positum crediderim, vel quod capreoli cornua repræsentet, quæ quidem puto in
40 summo bifida esse, diuaticatis ramis, qualia & ceruina sape visuntur. Quod si ambos huic ferramenti mucro-
nes, quos ab altera tantum parte habet, respicias, capreæ vel rupicapra cornuum quandam videbis speciem: Vel à
similitudine ad illos vitium capreolos qui bifurcati simpliciter sunt, necedum in se retrouentur. Germani hæc
instrumenta vocant *jetthouevnle*, id est farcula, ab vnu farriendi & exherbandi. Capteolus, ut quidam scribit, dictio
Tectonica. Cesar 2. belli Ciuilis, Duæ primum trabes in solo æquæ longæ, cistantes inter se pedes quatuor, collo-
capti: inq; eis columnellæ pedum in altitudine quinq; desigunt, has inter se capreolis molli fastigio coniungunt.
Vitruvius lib. 10. cap. 20. cardines vocat, extremas capreolorum partes quæ in cauum induntur, &c. ut scri-
bit Gaius Philander in Annotationibus suis in Vitruvium. Spirulatum lignat, claviculatum, & capreolatum, Cælius:
Dicitur & lebeti subiectus capreolus, id est helix, splen. Idem. Mulieres ferè circulum ex stramento nexum lebe-
tibus & cucumis subdunt: ut patellis & sartaginibus tripedis genus illud quod furculas habet, quibus sartagi nuni-
50 ansa nituntur, fixam vnam, alteram ambulatoriam. Hoc forte capreolum Latinè dixeris, siue quod tripes sit, ut &
machinam quandam tripedem, & ludi puerilis instrumentum capram vulgo dici supra monui: siue propter fur-
culas: nam ceruos etiam bacilla furcillata vocari Seruins scribit: & Græci helicas in vitibus capreolos vocant, quos
Germani furillas. Est & aliud instrumentum cum ansa bidente seu furcillata, quod mensis imponitur, ut patel-
las sustineat præsertim pauperum, in quibus inferut pultem. hoc etiam capreolum nominarim, *einpfarrerz kieche*.
Dorecion eadem dictamno herba est, ut supra exposui. Apud Aëtium lib. 10. cap. 2. aduersus iecoris obstruc-
tionem, dorcadiis herba, quæ & muscium appellatur, pars vna, cum costi dimidio, cochlearij mensura in potu da-
tor. Hæc quænam sit, certi nihil habeo: videtur sanè esse odorata aliqua herba, quæ moschum odoramentum in re-
centioribus tantum Græcis notum, ex quibus Aetius quoq; est, odore suo referat: cuiusmodi ego plures nouis ed-
iuam moschatam vulgo dicitam. chamæpityos, obstruc*to iecinori* pro-
60 culdubio vtilem, præceteris hoc nominedonârī. De alijs herbis quæ moschum olent in Dorecede peregrina, ex
qua moschus colligitur in M. litera dictam. Inuenio & muscilion dici quandam herbam ab odore musci, ut coni-
cio: quoniam & dorcida vocant eam, naribus vitiōsis & fœtentibus accommodatam, ut Aëtius existimat, nisi quis
pro dictamno accipiat, quod & dorcidiū appellat, Hermolaus. Doreceus, vnu ex canibus Aetionis apud Ouidiu-
m. Dorcon, Δορκων, nomen rusticum in epistolis Simocati. Αυκενης & δορκαι: meretricum nomina in Anthilogio:
Orynx (lego oryx) animal celore dorcadi simile, Hesychius & Varinus. Antaplon, peregrinum animal capreos
lo simile, vide supra in Calopode.

A capreis Capreæ dicitæ sunt insula ultra Surrentum Campaniæ circiter octo millia passuum, Tiberij principis arce quandam nobilis, nunc coturnicum multitudine, &c. Sipontinus. Capreæ nomine insula etiamnum est in conspectu Neapolis, Nic. Erythræus. Capreæ ab Athenæ abruptæ, Strabo lib. 1. Et lib. 5. Capreorum, inquit,
70 duo antiquitus fuerant oppidula, nunc vero vnum, quod Neapolitani occupauere, &c. Tiberium aliquando in

Capris habitasse apud Iosephum quoq; legimus lib.18. Antiquitatum cap.12. Huius insulæ supra etiam in Capra memini, capit.8. parte 1. Est & Capraria ut puto à feris capris dicta. Vide supra in capra h.a. Dorcades insulas (ut quidam nominant, perperam fortassis: nam apud Plinium & Solinum Gorgones appellantur:) in Oceano Aethiopico sitas contra Hesperidum hortos, Phorci filia Gorgones dictæ inhabitasse dicuntur. Perseus dorcum & vrsum, & alia quædam animalia amabat, Ttezes in Varijs. Laphriae Diana apud Patrenses magno in ara igne excitato ceruos, apros, dorcades, & alia animalia viua iniiciunt, Pausanias in Achaicis. Coptitæ dorcades fœminas religiose colunt, mates verò comedunt. Fœminas enim Isis delicias esse dicunt, Aelianus. Capreæ prius iungentur lupis, de re incredibili, apud Horatium, i. Carminum. Ne caprea contra leonem, M. Tullius Cicerus dicit, hoc est ne longè inferior cum potentiore decertes Dorcas enim sylvestris est capreolus, Erasmus: Quasi verò aliquis capreolus sit non sylvestris. Refertur à Diogeniano. Suidas integrum refert senarium, M. Tullius Cicerus dicit, quod capreolus sylvestris. Huc pertinent versus illi Vergiliani lib.10. Aeneid. Impastus stabula alta leu' ceu' saxe peragrans, (Sudet enim vescana famæ) si forte sagacem Confexit capream, &c. Sed prius Appulis iungentur capreæ lupis, Horatius. Citat Erasmus in proverbio, Prius lupus ouem ducat vxorem.

CORNVA hac vidi nuper apud generosum Cimbrorum comitem Guilielmum Vuernherum,
quia ea Capreoli fœmina fuisse (cum fœmina cornutorum, quorum ramosa
sunt cornua, sine cornibus esse soleant) afferebat.

DE PYGARGO.

PYGARGI, teste Plinio, ex caprarum sylvestris genere sunt, quas transmarini situs mittunt. Quidam pygargum capream sylvestrem exponunt, non dissimilem damæ, cuius interpretationis authorem non afferunt. Sumine cū magno lepus, atq; aper, atq; pygargus. Et Scythicæ volucres, Inuenialis Sat. 11. Deuteronomij cap.14. צְבָתָרִי dischon vocē Hebraicam Chaldaeus interpretatur רַמְגָרָם, id est unicornē. Arabica translatio habet رَبَّرْجَارِزِي: Persica بُزْ كُوْهْ زَهْرَى cohi: quamquam etiam pro akko, id est ibice, ibidē koz cohi redditur. Buz quidem Persicæ capra est, & koz quoque fortassis: nam & Illyrice koza vocatur. Septuaginta σύραγης: Hieronymus pygargus. Numeratur autem inter quadrupedes cibo hominum puras. Bartolemaeus Anglicus author obscurus, Pygargus (inquit) animal cornutum est & barbatum instar hirci, minus ceruo, maius hircos simile hircoceruo: mira velocitatis: loca frequentat syluosa & deserta. Glossa etiam, inquit, in Deuteronomion, animal hircoceruo simile exponit. Forte pygargus est tragelaphus Bellonij de quo in Hirco h.a. Est & aquilæ genus apud Aristotelem pygargi nomine, ab albidente cauda. Græci grammatici σύραγης interpretantur etiam pro homine timido & imbelli, quod iij quibus alba sunt nates, vel potius totum corpus, ferè timidiiores sint: in clamygi vero, id est nigris natibus, qualem fuisse Herculem ferunt. fortis ac intrepidi. Vide propter hunc, Ne in in clamygi incidat, apud Erasmus, cuius mentionem Varinus quoq; facit: Item pro turpi & libidinoso, vt pygargos sit per antiphrasin: ἐπὶ μῆτραν ἔχων τὴν πυγῆν, ἀπὸ κανῶν αὐτὴν ἐπὶ τῷ σωματιζεῖν: Præterea pro rapace, nimirum à pygargi aquilæ natura.

DE BUBALO.

PATRA animalia gignit Germania: insignia tamen boum ferorum genera, iubatos bisontes, excellentique & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit: cum id gignat Africa vituli potius ceruine quadam similitudine. Plinius. Bubali vulgaris, id est vulgo sic appellati apud plerasque Europæ gentes, historiam supra statim post Taurum descripsi, & obiter quædam de Africano bubalo immiscui, præsertim capite primo. Apud Græcos vbi cunque bubali mention fit, de Africano semper intelligemus: & similiter apud Latinos veteres: Nam recentiores omnes pro bouis sylvestris generis hoc nomen usurpant,

Βεβαλος, Βεβαλος, Hesychius, dorcadion capreolum significat, diminutiuum à dorcis. Βεβαλος, οι Βεβαλοι, η Αράχαιοι, Hesychius & Varinus.

Malit Βεβαλος, vt numerus cum interpretatione cōueniat: nisi illam potius mutes in singularem numerum, hoc pacto. Bubalis, & bubalum animal, & talum significat. Talum forsitan bubalum aliquis dictum suspicetur, à bù augente particula, & verbo Βαλω: ed quod ludentes frequenter eum projectent. Aristophanes grammaticus scribit damalin, id est iuuenciam, λεοντοχέρταν Βεβαλην (proparoxytona voce) ab Aeschilo di. 1 & a Sophocle γνήσην Βεβαλην, eodem modo, declinandi scilicet & accentuazione, quo Βεβαλην dicimus. (nam alioqui communior vox est Βεβαλης oxytona, quæ accusativum facit Βεβαλης,) Varinus in Τραγῳ. Λεοντοχέρταν expono prædictæ leonis expositam. γνήσην extera natam significat: haud scio an legi possit γνήσην pro γνήσην, id est, teneram & nuper natam. Βεβαλης oxytonum apud Aristotelem legitur, & Oppianum & alios. Bubalorum fetus Βεβαλοι dicuntur, Varinus in Τραγῳ.

Tragelaphi & bubali nascuntur in Arabia. Diodorus Siculus lib.3.

Bubalus, inquit Oppianus lib. 2. de Venatione, corpore minor est eurycerote (id est dorcadie platycerote: Gylsus non rectè ceruum transfluit:) dorco autem longè præstantior, (damalongè inferior Gyllius inéptè vertit:) splendidis est oculis, suavi colore, pulcher aspectu. Cornuum recti longi; ramj à capite exorti, mucrones retro ad tergum excelsos retorquent. Καὶ κεχωριστὸν τὸ περιφέρειον, ἀγενήνες τεγμένες, &c. Domesticam sedem mirificè amplectitur: nam si ipsum vinculis astricatum venatores in alienum locū longinquum abduxerint, ac ibidem in passionibus liberum & solutum reliquerint, non obliuiscitur ad consueta loca redire, neq; diu patitur apud externos ut hospes erret: neq; enim solis hominibus amica patria est, sed eius desiderio etiam ferē tenentur, Hæc Oppianus. Idem lib. 4. de Piscatione, sciānam pīscem bubalidi, & struthio camelō comparat, quod hæc omnia in metu, occultato tantum capite, tota se latere putent.

Ως δέ περί μηνῆς ἐπεισομένων λέοντος
Μελψόδης φυλακῶν ποτε βασιλεύει, γένεται δέ
Δαρθάλην, τὸ δὲ τοῦ δρυοῦ, γένεται καρκίνον

Βεβαλίς εἰν λόχη μητρικάτῳ τελέψασσα καρκίνων,
Εὐπετεῖς, ἐνστάσιον αἵρειν ἐπιτελεῖσσα, διοῖς θήρας.
Αγχαλίνει. Δοκεῖ δέ τοι νηρήν περί αἰλυχας.

Bubalis capreisq; interdum cornua inutilia sunt: nam & si contra nonnulla resistunt, & cornibus se defendunt, tamen feroce pugnacesq; belluas fugiunt, Aristotel. 3. 2 de Part. animal. Bubalorum & ceruorum sanguini fibra nullæ insunt: quare sanguis eorum non similiter vt aliorum concrevit, Aristot. Bubali sanguis aliquantulo amplius spissatur, quam leporis & cerui, quippe qui proximè ouillo aut paulò minus consistat, Idem. Bubalorum sanguis non spissatur, Plinius.

G. Bubali coagulum easdem vires lepori no habet, Diæscorides. Coagulum hinnuli bubali contra potum cicutæ prodest, & contra fungos, Haly. Barbari quidam remedia quæ de bubulo simo & tauri virina Diæscorides scitipist, absurdissimè ad bubalum referunt.

H. Βεβαλία nomen rustici in epistola quadam Simocati. Οὐστὶ γέλασθαι φοντῷ παρὸν ήμεῖ, γένεται δορκάς, εἰν Βεβαλίδες, εἰν Ελαφούς, &c. In eadem. Et paulò post, Δορκάδας τὸν Εὐβεβαλίδας οἱ γένετοις λέοντες αἴπελαύνεσσι. Post vastam Aegypti solitudinem, Aethiopiam versus, Cynoprosopi homines habitantes ex venatu dorcadium & bubalorum viuunt, Aelianus. Βούελα, carnes bouis seu bubalæ, Hesychius. Ornamenta quæ circa manuum iuncturæ ferunt, præsertim mulieres, Græci pericarpia, &c. & bubala vocat, Cælius ex Athenæo. Bubalion ornamentum aureum circa brachiale. Diphilus in Pellice. Βεβαλία παναρτῶν παρθένες φρονηματα. Etymologus: malim φορέματα, senarius est iambicus Sunt qui muliebre pudendum exponant, vt amphideon etiam pro vtroq; vt supra dictum est in Vitulo cap. 8. Βεβαλία, cucumis agrestis, Galenus in Glossis in Hippocratem: idem nomen apud Diæscoridem reperitur. Βεβαρας, nauis quod bubali περιτροπή, id est caput, insigne habet, Varinus & Etymologus. Sunt & alia huius vocis in Græcorum Lexicis declaraciones. Etymologus βεβαλία exponit magnum & multum. Βεβαλία nomos nauis apud Philistum: dici videtur de onerari: vel valde onerata nauis, vt βεβαλία Suidæ.

DE ORYGE, vide in O litera.

DE IBICE.

In hac iconē cornuum Ibcis intestitum melius exprimitur quam praecedente.

X Caprarum sylvestrium genere sunt etiam Ibices in alpibus, perniciatis miranda, quanquam onerato capite vastis cornibus gladiorumq; vaginis, in hæc se librant, ut tormeto aliquo rotati, in petras, potissimum ē monte aliquo in alium transiliere quærētes, atq; recessu pernicius quo libuerit exultat, Plinius. Hoc genus Germani vocant *steinbock*: Galli quoq; Cisalpini qui italicè loquuntur circa Mediolanum, Germanicum nomen usurpant: & similiter finiti mis Rheti, fœminam tamen priuatim suæ linguae vocabulo *vesinam* indigent. Galli transalpini *Bœu* estain vocant. Scoppa ibicem fœm. generat, penul. breui, Plinius ibices rotati masculino genere protulit. Idem Scoppa Italice camorciam interpretatur, sed hæc rupicapra est camuza Rhæticæ dicta. Fœminam ibicem Heluetij montani priuatim vocant *yfchen*, vel *yfchgeiss*: quod nomen à Latino deductum non dubito. Illyrij kozoroziecz. Hebrei 178, aco Deuter. 14. inter quadrupedes puras: quanquam Septuaginta illic tragelaphum interpretantur, de quo supra dixi: quod parvus placet, quoniam tragelaphum circa Phasin amnem solum reperiri Plinius scribit. Diodorus Siculus etiam in Arabia. Chaldaica translatio habet *كَلْعَة* iaela: Arabica *لَعْبَة*. Persica *بَوْزَرْ كَرْ*, kotz colii, pro dischon vero, id est, pygarq; buz cohi. Abraham Esra, & Iudæorum plæriq; rupicaram vel ibicem, ut studio, interpretantur. Rabbi Salomon Germanica vōce *steinbock*, id est ibicem: Kimhi hircum sylvestrem *لَعْبَة* iaal, vnde fœmininum iaclah, plurale ieclim. Dauid Kimhi hircum ferum exponit. Hieronymus primo Reg. cap. 24. & Augustinus Iustinianus psalmo 104. ibices vertunt. Videtur sanè nomen iaal à scandendo factum. Græca translatio non recte habet *ελαφοῦς*. Chaldaica iael. Arabica gazaél vel igazal, quod nomen pro dorcadie vel caprea superius exposui. Vox iaal reperitur etiam Iob 39 & Prover. 3. aliqui damam, alij hinnulum vel capream interpretantur: Capricorni nomen apud Latinos authores, quorum quidem sermo probetur, pro animali positum nunquam legi, sed semper pro sydere, ut inferius exemplis patet & similiter ἀγορέτων Græcorum, ad cuius imitationem capricorni vocem Latinis formarunt apud Suidam solum legimus, Aegoceros animalis genus, nec plura. Αἴξ ζεύς apud Homerum (cuius carmina supra citata in Capris sylvestribus in genere) ibex esse videtur. Nam & nomen ferè conuenit, & cornuum magnitudo apta ut areus inde bant. Aliæ quidem sylvestres capræ minus idonea arcubus cornua habere videntur, quod vel minora sint, vel ramosa.

Quamobrem de feris capris, quasi xalos vocat Homerus, ex Eustathio hic autem adiiciens, superius omissum. Capræ feræ, inquit, dum fugiunt venatores attritis vehementius coleis sèpe castrantur, ut fues etiam feri, qui ita affecti χλεύων vocantur. Hoc autem accidere tum capris tum suibus feris multi etiam nostro tempore obseruantur. Purò cornua ixali capri ἔκκαδεις ἀδωρεῖ, id est sedecim palmorum, siue dodrantum quinq; & palmi vnius, quidam ita intelligent ut per se vtrumq; dimidiz tantum mensuræ fuerit, nempe duorum dodrantum cū dimidig. Sed hæc magnitudo nihil rarum aut mirum haberet. Atqui vel singula quatuor dodrantum visa sunt, & alia maiora ad septimum usq; dodrantem. In Delo certe insula consecratum aiunt cornu adiectum ex locis circa mare rubrum, arietis bicubitale & octo digitorum, librarum viginti sex pondere: & alterum hirci, bicubitale cū dorante, pondoris eiusdem, Hæc Eustathius. Habent alpes, ut Polybius tradidit, peculiaris formæ belluam, specie similem ceruo, ceruice & villis exceptis, quibus caprum refert, geritq; sub mento aruncum dodrantalem, cui crastifities pro pulli equini cauda, & paulatim in mucronem colligitur, Strabo paulò ante finē libri quarti. Verba Græca sic habent: Φηστίου Πολύευκον Εἰδίνωμοφόν πτζαν θυμάθετε εν ιπποτοι, ελαι φειδες πι σχημα, πολιν αιχειροτεχνία, παντα δ' επικέντρα κάπειον: Εποδή τηρηθειη πολινα λαζανει δοντων αιχειροποιον. Hanc feram appetet ibicem esse: & Strabonem vel Polybium κατεψη προτερην posuisse, quoniam Latini, à quibus accepere fortassis, caprum hircum appellant; Graci verò aprum vel suem marem, cui cum ibice nihil commune, Πυρπλιν Græcis nucleus significat, præcipue oiuæ: & ab eius figura quamuis congerienti seu struem, quæ in acumen tendit, qualem Latini metam vocant, cuiusmodi est fœni meta. Latinut Stabonis interpres carnis globum transluxit. Ibix in vetere Testamento cum in vtrq; syllaba scribitur, & ab imperitis pro caprearum genere vel ariete exponitur. Isidorus dorcales, capreas, & ibices imperitissime confundi. Ibices, inquit idem, quasi avices: èo quod in instar avium ardua & excelsa teneant & inhabitent, ita ut de sublimi vix humanis obtutibus pateant: vnde & meridiana pars ibices aues vocat, quæ Nilfluensis inhabitant. Ibides aues intelligere videtur, nulla ratione, Similem video R. Isaac Iudei errorem qui Hebrewam vocem aeco, id est ibicem, nomen auis facit. Noster Franciscus Niger in Rhætia descriptione, Rhætos Heluetij confederatos, quoniam ibicem pro insigni gentis habeant, in venationibus ei parcere scribit, his versibus: Parcitur hæc capricor ne tamen tibi, Panosamice, Arma quod exornes, & pulchra insignia gentis. Hinc longum hæc vitam viuens, ingentia iactas Cornua, perq; plicas rugosa, repandaq; in armos, Formolusque nigris villis in montibus erras. Capræ sylvestris alterum genus est caper montanus vel ibex, Albertus: duo enim genera, præter capreolo, (qui minus proprie capris adnumerantur, ut supra dixi) caprarum sylvestrium Germanis nota sunt rupicapra & ibex. Idem Albertus Creticas capras, quæ pastu dictemni infixas corporibus earum sagittas excernunt, capros montanos siue ibices interpretatur, quod tamen nullis argumentis probat. Et alibi: Nullum (inquit) animal cursu & agilitate tantum pollet, & simul tam ingentia cornua habet, quam caper montanus, quem Latine ibicem vocant: huius enim cornua à capite vñq; ad clunes protenduntur: & cadens a ballo totum corpus inter cornua protegit à collisione, & ictus lapidum magnorum excipit cornibus. Et in catalogo quadrupedum alphabetico, Ibex de genere capri animal, colore fulvum, in alpibus Germaniæ abundans, magno etiā hirco maius: summas rupe ascendit, & cum altius scandere nequit, cōserum aliquando venatorem dejicerit ntitur: sed peritus venator cruribus diuariat s'dorsò eius insilit, & cornua manibus apprehendit, & sic aliquando de rupi depositus eudit. Extat Gordiani sylva memorabilis picta in domo rostrata Cn. Pompejii, in qua pictura etiam nunc continentur ibices 200. &c. hæc autem omnia populo rapienda concessit die munieris, quod sextum ædebat, Iulius Capitonius in Gordiano primo. Ibicum generis mihi videntur feræ illæ capræ in summis Libyæ montibus, quas ex Aeliano descripsi supra in Capris sylvestribus in genere. Ioannes Stimpfius noster in Chro-

is r^eteluctia non pauca memoratu digna super huius animatis natura scripsit, quae ego Latinè sic reddidi: Ibi-ces in summis apud Heluetios montibus abundant. Incolunt enim vertices alpium, vbi glacies nunquam soluitur, nostri appellant *firm & gletscher*. Natura enim frigus requirit hoc animal, cæcum aliter futurum. Egregium est & corpulentum, specie ferè ceruina, minus tamen. Cruribus quidem gracilibus, & capite parvo ceruum exprimit. Pulchros & splendidos oculos habet. Color pellis fuscus est. Vngulae bisulcæ & acutæ, vt in rupicapris. Magni pond-eris cornua ei reclinantur ad dorsum, aspera & nodosa, eoq; magis quo grandior ætas processerit. Augetur enim quotannis, donec iam vetulis tandem nodi circiter viginti incrementi, ad pondus sedecim vñciarum, quanquam nostra octo-deci m implet. Ibex saliendo rupicaram longe superat: hoc tantu valet, vt nisi qui viderit, vix credat. Nulla montium tam præcepis aut ædita rupes est, quam non saltibus aliquot superet. si modò aspera sit, & spatia tanta promi-nent, quanta saltantis vngulas excipere possint. Paritem scandit, si asper sit & non incrustatus. Venatores impel-lunt eam ad rupes excelsas & lœnes, illic cum euadere nequeat, conficitur, vel ab homine funibus per rupem de-missso, vel ab ijs qui scandendo per rupem latera accedunt. Fera venatorem expeditat, & solicite obseruat, an inter ipsum & rupem vel minimū intersit spatum nam si visu dūtaxat intertueri (vt ita loquar) possit: impetu facto se transfert, & venatorem impulsum præcipitat: Sin ille ita pressè fixe q; rupē hæreat adeundo, vt nulla interna illi spes appareat, fera loco manet, in quo vel capitur vel conficitur. Iucunda quidem hæc venatio, sed multis labori-bus & periculis coniuncta: quam obrem sibi bombardis feriuntur. Valsij qui circa Sedunum habitat, ibicem in prima ætate captam omnino cicurari, & cuin villaticis capris ad pascita ire & redire aiunt: progressu tamē æta-tis ferum ingenium non prorsus exuere. Fœmina in hoc genere mare suo minor est, minusque fusca: maior capra villatica, rupicapra non adeò dissimilis. Cornua ei parva, & ea quoque rupicapra, aut vulgaris capra, cornibus fe-re similia, Hucusque Stumpfius. Aristotelis verba de coitu ælurorum, id est felium, lib. 5. cap. 2. hist. animal. Alber-tus ridiculè transfert ad capri non tani, siue ibicis coitum, his verbis: Mares furiomorum (barbarum hoc voca-bulum ex Auicennæ translatione ad eum peruenisse opinor) non coēunt cum foemini retro supersilentes: sed mas eleuator in pedibus posterioribus, & foemina applicat se eiæ quando, &c. Viderat fortè vclipse, vel ab alijs acceperat, qui ipsi viderant, ibiccs inter se colludentes, & colluctantes quodam modo: vt etiam capra solent: & hunc eorum lusum existimauit coitum esse. Et si maximè ita coirent, quod mihi tamen in tali suffraginum & reli-qui corporis caprarum similiumque quadrupedum habitu, fieri nequaquam posse videtur: ridiculè tamen errat, vt dixi, pro fele ibicem interpretatus. Ibicem moriturum venatores quidam narrant in altissimam montis rupem ascendere: ac ibi altero cornu ad paritem scilicet latus rupis innitentem ambitu perpetuo, ita vt nunquam conuertatur, circuire: donec attrito iam cornu moribundus corruat. Et quoniam in altissimis inaccessisque montibus locis, nunquam ferè cadauer eius inuenitur: contingit tamen aliquando vt magni niuium globi dum præcipites è verticibus ruunt, ipsa subinde volutatione aitores, obuios forte ibices viuos, vt & alia quævis animalia, arbo-res, saxa, tuguria corripiant, inuoluantque, & ad imos montium pedes deferant. In Creta faciunt arcus è corni-bus ibicum, Bellonius.

G. Sanguinem ibicis aliqui commendant aduersum calculum vesicæ hoc modo: Vini apiati (hoc est, in quo adhuc multo apum aridum vel semina eius imposita sint) partes circiter sex: sanguinis partem vnam, simul ferue-faciunt, mox in vase reseruant, & ter die potum inde præbent: mane, & tum quidem in balnei folio sedent: in me-ridie, vesperi: hoc triduo fieri iubent, futurum enim vt calculus in arenam comminutus cum vrina excernatur, si minus, execandum esse, tanquam extremo remedio frustra tentato. De hirci domestici sanguinis ad eundem vñs præparatione, pluribus dixi supra. Incredibile & vnicum remedium (inquit Marcellus Empiricus) ischiadicis & arthriticis, hoc est, quo & ipse Aulonius medicus sanatus est, & multos ita iacetes, vt mouere se sine cruciatu ne-quirent, intra quinque dies stare, ambulare autem intra septem dies fecit. Conficitur sic: Fimus ibicem Luna se-primadecima colliges, quanquam & alia Luna vetere collectum (si res vrgebit) simili efficacia prospicit, dummodo medicamentum septimadecima Luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum vnius manus pugno plenè potue-ris comprehendere, dummodo impar sit numerus pilularum, in mortarium mittes, (conteres validissime,) atq; adjicies piperis grana viginti quinque diligentissimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterimi optimi sextarios duos: (altis sextarios quatuor, & conditi more miscebis potionem) & contritis prius pilulis vni-versa miscebis, & repones in vasculo vitro, vt cum fuerit opus paratum, habeas medicamentum ad subuenien-dum. Sed vt maior sit medicaminis efficacia, Luna septimadecima id facere debebis: & cum datus fueris reme-dium, à die Louis i^r incepit, & per dies septem continuos dato, ita vt qui remediandus est, stans in scabello contra Orientem bibat. Quæ potio, si ita vt scriptum est, data & obseruata fuerit, etiam si omnibus articulis & coxa infir-mus contractusque fuerit, & immobilis ac desperatus iacuerit, necesse est vt septima die ambulet (ita sanabitur, vt nunquam paribus doloribus implicetur,) Hæc Marcellus cap. 25. Et rursus cap. 34. In uictam, inquit, potio-nem ad ischiadicos & arthriticos facientem, in titulo superiore de ischiadicis plenissimè scripsimus: sed quoniam tam diuinus eius effectus est, iterandam putau, ne quis arthriticis remedia requirens huius ignorantie fallatur. Fimus ergo ibicis in sylua vel in monte colligitur. Coagulum ibicis easdem leporino vires habet, Serapio citans Dioscoridem: ego cum Græcis Dioscoridis verbis contuli, nec inuenio nomen vnum Græcum, cui ibicis nomen Latinum conueniat, sed totus is locus apud Serapionem mutatus est: nam hinnuli, dorei, bubali, & cerui nomina omissa sunt: unde coniicio vnum ex istis Serapionis interpretem exposuisse ibicem, & dorcum vel babulum, po-tius quam hinulum aut ceruum, ita reddidisse.

H, Aegoceros, id est capricornus, animal est marinum, vt scribat Grammatici, in quod tradunt se Pana trans-formasse, & in aquam se deieciisse, cum in Aegypto vna cum reliquis diis Typhona giganteum acerrimum deorum hostem fugeret. Sed Iupiter huius ingenium admiratus inter astra eum collocauit, Lucianus libro 8. Humidus Aegoceros, nec plus Leo tollitur vrna. Lucretius lib. 5. Quo pacto astius è partibus ægocerotis Brumales adeat flexus. Sunt qui ægocerotem à Ioue inter sydera relatum scribant, quod cum eo nutritus fuerit. Alij Pana existimant posteriorem partem in effigiem pisces, priorem vero in formam hirci commutasse: & ea specie à Ioue in celum esse translatum. Tum gelidum valido de pectore frigus anhelans Corpore semifero magno Capri-nus in orbe, Cicero 2. de Nat. Eadem lege in Arato. Lotus Hesperia Capricornus aqua, Propert. libro 4. Eleg. Tyrannus Hesperia Capricornus vndæ, Horatius 2. Carm. Plura legæ apud Varinum, qui Aegocerota Pani similem, & natum ex eo ait, &c. Aegoceros humidus, celer, corniger, vetus, niuofus, laniger, hirsutus,

setosus, corniger, auritus, horrendus, atrox, tropicus, aquosus, rufus, imbris, minax, frigidus, vnliger, in Epithetis Textoris. Conueniunt autem haec epitheta omnia quidem syderi, sed partim etiam ibici feræ accommodari possunt quamquam veteres omnes, quod sciām, de sydere tantum protulerint. Cur per cancrum anima descendere, per capricornum ascendere dicatur, Porphyrius explicat in Antro nympharum, & Caelius 15.23. Capriæ ascendiunt pascent, vnde in zodiaco signum, ubi Sol rursus ascendere incipit, bac potissimum ratione capricornum dixerunt.

MYSMONIS historiam post Oves require: ctsi hoc etiam loco reponi potuisse. sunt enim villo caprino, & Pausanias in Phocicis hirci sylvestres vocantur.

HIRC BOVES feræ sylvestres, vt Philostratus scribit in vita Apollonij, ultra Cataupa Nili reperiuntur, forma tanquam ex boue & hircu composta.

DE DAMA PLINII ET VETERVM.

CAPRARVM sylvestrium generibus, quæ transmarini sitas mittunt, Plinius damas quoq; ad numerat: & alibi. Cornua (inquit) rupicapris in dorsum adunca damis in aduersum: vt dama forte nihil aliud aut parum à rupicapra differat, præterquam cornuum situ. Quamobrem longè alia est dama vulgaris, de qua proximè dicam, nempe dorcas platyceros Gracorum, cui nomen Latinum non inuenio ut neq; Græcum damæ Plinij. Sipontinus platycerotes ex damarum genere esse scribit nullo ad hanc rem testimonio vius. Certum est platycerota vulgo dama vocari, neq; vulgaris dama genus, sed eam ipsam esse. Alij dorcadem simpliciter dama interpretantur, vt Platinus, & dorcam Gaza in problematibus Aphrodisiensis, & Albertus agazel vocem Arabicam, quæ omnia ad capreas & platycerotes & alias fortassis caprarum sylvestrium species, vt capreolum à quo moschus excernitur, tanquam generis vocabula, non ad solam damarum speciem pertinent. Theodorus ex Aristotele ζενα vertit dama, de qua voce plura dixi in Caprea. Strabonis interpres ζενα facit damas. Gadilonetica regio (inquit Strabo lib. 12.) post Halyos oslia ad Armeniam usq; extenditur, tuta campestris alit autem zorcas, quarum alibi raritas est. Mario Grapaldo νέρπην dama reddere libuit. Hoc in vniuersum dixerim recentiores omnes vbi dama vel ex Græcis vertunt, vcl aliter eius meminerunt. eam quæ vulgo sic appellatur, hoc est platycerotem, non Plinij dama intellegere. Primus nostro seculo G. Agricola discriben animaduertit. An vero vetustiores dama nomine Plinianam semper intelligant, nec assero, neq; nego. Recentiores quidam δαμανην zeb vocem Hebraicam pro dama exponunt: nos capracam esse supra docuimus. Est & sui generis Au cennæ agazel, quam Albertus dama nominat, lib. 22. his verbis: Dama bestia est magnitudinis capreæ, figuræ & pilisicut ceruus cornua habens, sed plana, longa & acuta. Est autem cursu velox, vita prouida, cornupeta in aduersas sibi bestias. Arabice vocatur agazel.

DAMA PLINII.

triumphali superflite adhuc insculptatur, & cum Pliniana descriptione conuenit. Et rursus in alia: Conueni tertio amicum meum super Dama Plinij: qui respondit certum esse in partibus Britannia Septentrionalibus eam repperit, sed aduentitiam. Vedit is apud nobilem quandam, cui dono datur. Accepit à quibusdam, eam in Hispania nasci. Plinius Damam & Pygargum ex Caprarum sylvestrium genere è regionibus transmarinis mitti scribit. Dama mansuecunt raro cum fera dici ure non possint, Plinij 8.56 vt Vincentius Bell. & Volaterranus alijque citant. Quin etiam Platinus videtur hanc lectionem secutus, dama raro mansuetieri posse scripsisse: nostri codices melius, Hi mansuecunt raro, cum fera dici ure non possint, proxime autem de leporibus loquutus erat. Hanc lectionem Gelenius in Castigat: onibus suis probat ex archetypis manuscriptis Pecuarus canis neq; tam frigus aut pernix debet esse, quam qui damas ceruoq; & velocissima scitatur anima, Columel. Non omittenda sunt etiam tria de damis epigrammata Martialis, quorum unum lib. 1. extat de pugna damarum huiusmodi:

Frontibus aduersis molles concurrere damas
Spectauerit canes prædam, stupuitq; super lus
Vnde leues animi tanto calore fervore?
Affusæ embelles tentent quam fortia dama
In mortem parvis concurrere frontibus audent.

Vidimus, & f. si sorte iacere pari.
Venator cauro non superesse suo,
Sic pugnant tauri, sic cecidit viri. Et alterum lib. 4.
Prælia, tam timidis quam astuta feras?
Vis Cæsar damis parvere? matte canes.

Tertium in Xenijs: Dente timetur aper, defendunt cornua ceruum. Imbellies dama quid nisi præda sumus? Fru-
tu teriore dama Ouidius in Halieuticis numerans eas cum lepore & ceruo. Et canibus leporem, canibus ven-
bere damas. Vergilius in Georg. Feræ pecudes, vt capreoli damaq; nec minus otygum ceruorumq; genera &
aprorum, modo lautijs & voluptati dominorum seruunt, modo quaestui ac redditibus, Columella 9.1. Timidi
dama ceruiq; fugaces, Nunc interq; canes & circum te&tta vagantur, Verg. in Georg. Grammatici masculini au-
sceminini generis esse dicunt. Cum canibus timidi venient ad pœla dama, Vergilius Aegl. 8. Oculis capti-
talpæ

talpæ (inquit Quintilianus 9.3.) & timidi damae dicuntur à Vergilio: Sed subest ratio, quia sexus uterque altero significatur. Tam enim mares esse talpas damaq; quām sceminas, certum est. Et superiecto pauidæ natura fūt. Requio damae, Horatius 1. Carm. Veloces damae, Seneca in Hippolyto. Damae epitheta apud Textorem recen-sentur hæc, Agrestis, errans, fugax, imbellis, leuis, pauidus, pronus in fugam, spurcus, tener, territus, tindus. Possunt sanè & hæc epitheta, & alia pleraque de damis apud authores memorata, tum platycerotum Plinius damae (cornuum figura tantum excepta) communia esse, quando utræque sylvestrium caprarum generis sunt. Indiam petenti Alexandro Magno rex Albanis dono dederat in usitatæ magnitudinis canem; cuius specie delectatus, iussit vrsos, mox apros, & deinde damas emitti, contemptu immobili faciente, &c. Plinius. Dama Pythagoræ filia fuit ingenio & doctrina in exponendis paternis sententiarum in uolucris excellens, Cælius. Gordiani sylua memorabilis extat, in qua picturæ etiam nunc continentur, dama ducentæ, &c. Iulius Capitoninus in Gordiano primo. Recentiorum quidam damaam per m duplex scribunt, quod ego non probbo. Dama seruire nos men, inquit Acron in Horat. Serm. 2.

DE DAMA vulgari, siue recentiorum.

NIMALIVM quorundam cornua in palmas finxit natura, digitosq; emisit ex ijs, vnde platycerotæ vocant, Plinius. Dioscorides dorcadem platycerotem nominat, quod dercadi, id est capreæ simili sit, nisi latitudine cornuum differret: quanquam Græcæ ἀγριαὶ ἐπηρευόμεναι legitur, vt supra ostendi tanquam diuersa sint animalia: ego sine coniunctione legere malim, vt interpretes omnes fecerunt: facile fuit ratiōne pro ratiōne mutare. Quarendum an idem animal sit, quod quidam ceruum palmatum vocant: quoniam cornua in palmas formentur. Oppianus certè eurycerotas, sic vocat carminis gratias, ceruino generi adscribit lib. 2. de venatione, his versibus:

De Quadrupedibus

Πάντες φέρουσι την θέσην, φύσεις καὶ φύγων δὲ φύπερέν

Οὐδὲν μορφαὶ θηρίοις κατηγορεῖται φόρέστι.

Fr. Massarius Marcellum reprehendit qui dorcadem platycerotem, capream à latitudine cornuum sic dictam apud Dioscoridem verterit, quod caprea & platyceros genere omnino differant. Ego Marcellum superius defendi. Ceterū platycerotem, damam vulgarem, id est vulgo sic dicēam appellare volui, quod alia quam Plinij dama videatur, cui cornua in aduersum adunca esse ait ut rupicaprī in dorsum: & alibi ex transmarinis regionibus eam mitti. Nostra vero dama etiam in Europa capit, cum alibi tum circa Oceanum Germanicū, ut audio. Germani vulgo vocant *dama*, vel *dāmālin*, vel *dāmāhriz*, potius. Itali *daino*, nonnulli *dano*: Galli *dain* vel *daim*: Hispani *gamo* vel *córza*, quod nomen à dorcade factū videtur: Anglia *faluue* decret. Græci hodie vulgo *ayēpū*. Polonilanij Munsterus scribit in aliis Scotiæ incredibilem ceruorum & damarum inueniri multitudinē. Bubalo Oppianus medium magnitudinem inter curycerotē & dorcum tribuit, quod hoc maior, illo minor sit. Cerui appellatione forte intelligit Aristoteles etiam capreas, & das, & capras sylvestres, Niphus. In Samothrace capra sunt feræ, quas Latinè rotas appellant, Varro. Hermolaus legit quas platycerotas appellant. Damula tanquam à dama diminutiuum apud Isidorum & alios recentiores legitur. Multi (vt Vincentius Bell. Albertus, & alii) cum mustela quam Itali vulgo donnolam vocant, dama (quam ipsi damulam appellant) confundunt, tum aliás, tum remedijs, quæ ex mustela sunt, dama adscriptis. Damula, inquit Isidorus, vocata est, quod de manu effugiat, ut pote timida & imbellis & cui pro armis sit fuga leuitas.

PLATYCEROS, quam Græci hodie vulgo plato gna vocant, Aristotelis proximetur, pro qua voce interpres damam reddunt. Accedit hoc animal ad corpulentiam cerui, maius capreolo, à quo colore etiam differt. Cornua ei præ ceteris antorū inclinant, quæ quotannis amittit. Color dorso subflavus est, cū linea nigra per dorsum. Cauda longa usque ad poplites, ut in vitulo. Latera eius aliquando maculis albis distinguuntur, quas senescens perdit. Feminæ etiam aliquando totæ albæ sunt, ita ut caprae videri possent, nisi pilo breuiore differeret. Cornua eius diversis in loeis propter magnitudinem ostentantur, vi illa quæ spicantur in ascensu arcis Ambausij. Vbi etiam alterius bestia huius generis effigies videtur in lapide sculpta, cui cornua vera (quæ animal viuum gestaverat) adiuncta sunt. Hippelaphus. Hæc fortè bestia fuerit, quam Aristoteles Hippelaphum nominavit, quoniam barbam gerit ibicis instar. Sed quoque nomine vocetur, animal sanè rarum & memorabile est, quod in Gallia aliquando conspectum fuisse, effigies eius publicè spectanda cū cornibus exposita persuadet, Bellonius. Ad hippoclathi historiam hoc quoq; pertinet, quod Franciscus Galliarum rex equum habuit posteriore corporis parte ceruina, natum (vt fertur) ex ceruo & equa. Sed hic cum cornibus caruerit, hippelaphus Aristotelis esse non potest. Idem. De hippoclapho vide quæ diximus in Hirci philologia cum de tragelapho ageremus.

Damarum sanguini fibræ nullæ insint: quare sanguis earum non similiter ut aliorum concrescit, Aristot. Et libi, Dama timida sunt: nam sanguis earum fibras non continet. Idem damam fel non habere ait: Et alibi, Fel (inquit) dama prorsus non habet. Cornua dama solida sunt, ut cerui, Albertus. Cornua cerui & dama feræ sunt eiusdem figuræ, differentia in quantitate, Idem. Pinicianus cornuum specie deceptus platycerota interpretatus est elleno, quam nos ab initio operis alcen esse ostendimus. Sunt autem dama vulgaris cornua, ut ipse obseruauit, huiusmodi: *Aμυτηρης*, habent ut ceruina, deinde alterum ramum, nec plures: reliqua pars lata est, & in digitos circiter decem diuisa, prorsus eodem modo, quo cornu alces supra depictum dedimus. Totum cornu longum est duos dodrantes cum palmo: huius media pars superior lata est, ut dixi: inferior rotunda ut in ceruo, latitudo ad quinque digitos. Galli pilulas excrementorum cerui, dama, & caperae, fumees appellant. De voce damarum vide in Ceruo.

F. Dama, inquit Platina, cum capreolis feræ in qualitatibus conuenit: bonum namq; alimentum eius caro ve scientibus præstat: modici quidem incrementi est, sanguinem tamen ad atram bilem quoquo modo tendentem efficit. Baptista Fiera post mentionem capreoli subdit, Damula adusta magis, si matris ab ubere rapta est, Huic prior in nostro fortè crit orbelocus. De coctura dama, ex Platina, vide in Ceruo capite sexto: & ibidem de coniatura platycerotis ex Apicio. Caro algazel feræ, quam Albertus dama exponit, frigida & sicca est, & hemorrhoides mouet, nisi cum pipere, cinnamomo ac sinapi paretur, Albertus: vel ut Rasis habet, nisi cum melle, pipere, galanga & cinnamomo conficiatur. Et rursus, Comedantur carnes algazel cum sinapi & allijs. Olim ex quavis arboce mensa siebat: At nunc diuitibus cenandi nulla voluptas, Nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur. Vn quentum atq; rosa, &c. Iuuenialis saty. II.

G. Dorcadis platycerotis coagulum easdem leporino vires habet, Dioscorides, Fimus algazel capillos auget, & emendat eos, cum oleo (myrtino) præparatus. Si lingua eius arida sufficiatur guttur, (locus vel membrum in quo est sanguisuga) hirudines decidunt. Tali cinis impositus in fistulam, iuuat, Rasis & Albertus: qui & alia quædam de fimo & felle (quo tamen carere putatur) huius animantis ad eoitum & conceptum pertinentia superstitione & illicita scribunt. Recentiores quidam pingue talpæ & dama & vrsi, miscent linimentis ad memoriari confirmandam.

DE

DE CASTORE.

A.

ASTOR animal quadrupes est amphibium: Latini fibrum, & vt Seruio placet canem Ponticum vocat: Gracis nominatur castor, & κάστορας, id est, canis fluviatilis, vt apud Syluaticū legitimus sed decepit illum nominis vicinitas. nam canis ponticus, castor est: canis potamios verò Lurra, vt in Lutreæ historia demonstrabo. Italis, biuaro: vel beuero. Gallis, bieure, quanquam Brafa uola Gallos Castoris nomen retinere scribit: id quod Hispinos fecisse puto; fieri tamen potest vt Galli ctiā in regionibus quibusdā retinuerint. In Matthæoli Italica Dioscordis translatione fiber ipse il castoreo vocatur. Germanis biber: Anglis beuer: Illyrijs bobr: quę omnia à fibro voce Latina deducta esse prima fronte statim apparet. Syluaticus plurima passim castoris & castorei in A. abū libris nomina recenset, quorum multa scriptura solum & orthographia differunt, ego omnia vtcunq; corrupta adnumerabo, Albeduester, castoreum: ego ipsum castoreum potius intelligo, nam protesticulus ium vel iune vel similem vocem addere solent: Ium de bedust. Iuna da haduster: Anguide belduftor: Guidelarus: Quibar: In de bidifter: Zun de beduster: Iuna da bauster: Iunc de bustor: Gen de beduster. Auicenna habet Giendedestar, alijs Giendibidestar Rcporio & alia quædam vocabula apud Syluaticum & alios, quæ tuū inter se tum à superioribus non parum differunt: vt, Cascubas, Amphima, voce corrupta forsitan ab amphibio & Anfinia similiter, nā ceu Græcam Syluaticus exponit: item Achiam, Anchian, Anchiani Antin algil, Afuschelhar. Albertus lamyekyz barbarā vocem, ex Auicenna puto, castore interpretatur: (& in libro 22. eadem, vt appareat, voce deceptus laniæ quædam attribuit, quę omnino castoris sunt: sed lamyakaz pro latace habet Auicennæ translatio, pro castore autem fastor. Castoreū testiculus est animalis, quod castor appellatur vel deum, Platearius. Ex his tot scribendi modis quin maior pars corrupta sit, dubium non est: ego quos quibus præferam incertus sum. Kipod Lebratam voce Esaiæ 34. & alibi in Sacris literis non castorem, vt cuiusdam videtur, sed echinum terrestrem significare in e. us historia demonstrabo. נָקָה anakah vel eur anak. Leuitici c. II. aliqui ericium, alij hirudinem interpretantur, author concordantiarū reptile volans. R. Salomon alibi hericum, alibi נְקָה expavit, id est fibrum, Gallica lingua (qua is vti solet) bicure dictum: sic etiam Munsterus legit. Non placet legi viuerra, quod id vocabulum lingua Gallica R. Salomoni familiari, aliter efficeratur. Translator noster mygalem vertit, Munsterus.

B.

Differat alutra fiber cauda solum: cætero pilus vtricq; pluma mollior: vtrung; aquaticū, Plinius. Sunt qui fibrum meli comparent: sed corpus ei longius tribuuntz, & pilum subtiliorem. Pilos habet pulchros, Author obscurus: densos & breues, Albertus: duros, fului coloris, Idem: in cinereo candidos & inæquales: vbiq; enim à brevibus du-
70 plō longiores existunt: nitidi mollesq; sunt, vt etiam lutreæ: cuius tamē pili alterius coloris, breues & æquales sunt,
Ge. Agric

De Quadrupedibus

Ge. Agricola. Pellijs eius cinerea est ad nigredinem declinans, Albertus: quo nigrior est, tanto pretiosior habetur. Astnorobicusurus. Pilo est fiber supernè canino, alibi lutea, Sylvius. Pellijs ei mollis: & vt Albertus ait, valde densa. Aures minimæ, rotunda, Sylvius. Dens validissimus, aduncus, prælongus, Idem: acutissimus. Ego fibri apud nos capti calvam seruo, in qua dentium eius naturam pulchritate perspexi: habet autem prominentes, longos, latos, aduncos, in utraq; maxilla binos coniunctos, qui incisorum loco sunt, omnino ut murium genus: inferiores extra maxillam tribus digitis prominent, sesequidigitus superioris: utriq; in extremitate interiori, obliqua veluti sectione cuneiformi magis magisq; attenuantur, ut acies extrema tanquam cultri sit. Color eis quæ foras spectant ex flano ruffus: his se se defendunt, ligna secant, & pisces nimurum tanquam vncis in ects apprehendunt. Alterum genus dentium, ore intimo habet, nempe oculo molares in utraq; maxilla: hi breues & in superficie asperi sunt, ac plenis quibusdam eminentibus seu rugis, ad limæ usum facti videntur, ita ut corti. ibus arborum in cibo communem insolentisq; aptissimi sint. Animal est horrendi morsus, Plinius: Morsu potentissimum, adeo ut cum hominem inuidit, conuenienter dentium non prius laxet, quam concrepuisse persenserit ossa fracta, Plinius & Solinus. Morsum castoris quidam dicunt non sanari, nisi Iesus audiat fracturam ossium castoris, Albertus: Ego hanc stultam persuasione ex Plinius aut Solini verbis modo relatis, male in telle ects natam crediderim. Seta oris cornea, Sylvius. Castori ossa durissima & omnia fere sine medulla sunt. De testibus eius dicemus mox cap. 4. Pedes priores caninis similes habet, posteriores anserinis: ctenim membrana quædam digitis sunt interiectæ: itaq; hi ad natandum, illi ad eundum magis nati apti; sunt, frequenter enim in terram progrederitur, Albertus & Ge. Agricola. Pedes anteriores anseris sed vngulati: posteriores similes, Sylvius: vbi librarius lapsus interpretor, quod anteriores pro posterioribus legitur, & contra. Cauda lata, (palmum feret, Ge. Agricola) longa dodrantem, Idem: obscurus quidam author cubitalis esse scribit: Cauda piscium, Plinius, non quod ad figuram cauda piscium, sed quod piscium corporis squamis obducta sit, & piscem sapiat. Piscosa soleæ animalia, Sylvius. Pilis caret vni forte quadrupedum. Cauda corio squamoso tegitur, præpinguis, hæc in aquam semper demittere solet, ut & pedes posteriores, reliquo corpore si: co. Sine aqua diu uiuere posse negant. Aptæ est ad natandum cauda, cum pisces insequitur, & gubernaculi instar eam eu remigando mouet castor. Falso quidam affirmant, quod nunquam retrahat eam ab aqua: retrahit enim cum nimis frigida & glacialis aqua est: quamquam Ge. Agricola scribit, etiam cum frigoribus conglaciatis, fibrum in gradibus domicili sui iacentem, caudam & posteriores pedes in flumen demittere. Falsum est etiam, quod aiunt lutram ab eo cogi, ut aquam hyeme circa caudam ipsius moueat, ne congeletur: vincit tamen lutram, & expellit, vel acutissimo morsu occidit, Albertus. Per riuierum Pontum plurimi est fiber, Solinus. Nascitur & in Hispania fluminibus, ut inquit Strabo. Item in Italia, vbi Padus in mare se exonerat. Nec inepti sunt qui ad Matronam Galliæ fluvium crebro capiuntur, Sylvius. Inuenitur in Sabaudia: in Isara & Rhodani flumen ipsum: scis: maximè in ea Rodani insula, quæ vulgo la Camargo dicitur: vicina enim est mari & Arelatis urbi antiquissime Heluetia multos habet circa Arulam flumen, Vrsam, & Limagum nostrum. Gaudent enim ripis magnorum fluminum, cum animal sit amphibium: non solum ut reliqua quibus hoc nomen tribuitur, quæ vietus tantum gratia aquas petunt: sed etiam quadam naturæ affinitate, ut iam in cauda & pedum posteriorum mentione diximus, quæ ad piscium naturam accidunt. Abundat & reliqua Germania mul. in locis: nec non Sclauorum regio, Polonia, Prussia & Russia, Albertus. In sylvis Moschouiticis & Lituanicis spectantur castores altissimi, ita adimplente omnia tua officia naturâ ut in castore illi longiores pilis, qui supereminunt alios & quandam splendorem efférunt, etiam in albis hoc præstent, Ioh. Bonerius. Spectabilis naturæ potentia in his quoq; quibus & in terris & in aqua vicitus est sicut & fibris: quos castores vocant, Plinius. Die quidem in fluuios abditus atatem agit, nocte in terra vagatur, Aelianus. Hic addam quæ Bellonius de hoc animali scripsit his verbis.

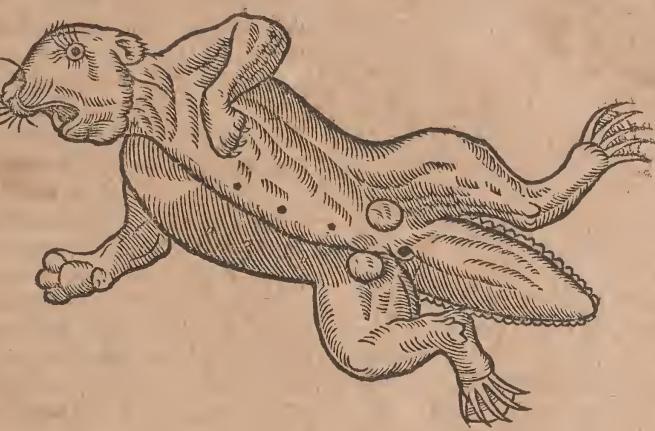
C A S T O R & fiber à Latinis dictus, Aristoteles latax est. Eius magnitudo, rusticum mediocris notæ canem non excedit; pedibus tamen est breuioribus, neq; quatuor digitis à terra clatus, quorum anteriores caninis respondet, atq; vngulati sunt: posteriores, digitos oblongiores habent, latiore membrana intertextos, ut in palmipedibus, atque ad anseribus videmus, quibus in terra minime valet. Quam obrem suas cauernas non longè à littore seligunt, & quibus exiliens, protinus in flumen aut mare ad conquirendum victum immergitur. Vnde etiam ab Aristotele ἔλεγον τὸν πόντον, hoc est, vrinator appellatus est. Cæterum corpore est recurvo, catelli pinguis modo, capite breui ac rotundo, auribus atque oculis paruis & orbiculatis, nare anteriore, ut in felibus diffissa, ac barbis longioribus obfessa, dentibus anterioribus quaternis (ut in muribus) oblongis, falcatis & validissimis, quorum superiores longi quidem sunt, sed inferiores extra maxillam prominēt, superioribus longiores: posteriores ad talpinos aut porcinos accidunt. Pelle vestitur spissa, villosa, ad ichneumonem accedit, nigriore tamen, ex qua chlamydes & chirrothecas aduersus imbrrium & frigoris iniurias confidere solent. Verum ea vsq; ad cæudam tantum talis est. Est enim castoris cauda, quiddam veluti natura diuersum à reliquo huius animantis corpore: nam ea magis ad piscem accedit. Vnde Lotharingis per ieunia in delicijs habetur, quod ea murænam bene preparata ipso gustu propemodum referat. In maiori castore sesquipedalis est, senos digitos lata, duos crassos, quatuor interdum librarium pondo, ad margines in tenuitatem desinens, membrana glabra ac liuida, contecta, super quam linea quædem squamas dimicentes incredibili artificio depictæ sunt: Cætera introrsum neroosa est, ut in integrum pisces pinnis carent, ac soleam referentem dixeris, qua veluti gubernaculo quodam in aquis vtitur. Quod autem ad interna torius castoris anatomen spectat: in eo certè nihil magis admirandum, aut si ripitione dignum esse duxi, quam testes, quibus pro corporis exiguitate, adeo ingentibus ac crassis prædictus est, ut hi ad taurinos accedit, in quibus rotundi calculi oui magnitudine, mihi plarunq; conspecti. Sunt autem hi medeis corporibus permultū viles: quam obrem à mercatoribus magna solertia disquiruntur, magnoq; venire solent. Fabulam esse putat Dioscorides, quod castor à venatoribus excitatus, sibi testes execet, cum illuc usq; caput extendere nulla ratione possit. Verum quidem esse potest, mercatores aut venatores, post exertos castoris testes, corpus ita viuum aliquando dimisisse, ac nonnullos postea repertos fuisse castores testibus carentes. Proinde huiusmodi amphibio Europa nostra abundat, ut apud Burgundiones, Lotharingos atque Austrios per multi cicures etiam hodie reperiantur, Hæc Bellonius.

Atqui Aristoteles lib. 8. cap. 5. fibrum à latace manifestè distinguit. Sunt (inquit) inter feras quadrupedes quæ victum ex lacu & fluuijs petant, ut fiber, satherium, satyrium, lutris, latax, &c. Nec alibi usq; quam puto vel fibri vel latacis meminit. Ea quidem quæ lataci tribuit, fibro etiam conuenire videntur, de pilo tanien au specie inter vitulam marini & cerui pilum sit, affirmare non satis possum. Præterea in loco Aristoteli citato quadrupedē feram nullam

nullam præter vitulum marinum, è mari viatum petere legimus: & mox castorem cù alijs numerari inter eas quæ ex aqua dulci viuant, quamobrem miror quod Bellonius scribit castorem è mari etiam viuere, nec Aristotele aliter sribentem reprehendit. Locus etiam vbi ab Aristotele *καλυπτός* appelleatur nullus mihi occurrit. Quæ alijs partim lutre, partim lataci, ea Plinius fibris tribuit: nempe quod sit animal horrendi morsus: arbores iuxta flumina vt ferro cedat: hominis parte comprehensa non antequam fracta concrepuerint ossa, morsus resoluere, ut Vuottaus etiam obseruauit. Postremo quod rotundos calculos cui magnitudine in testibus fibri sepe sibi conspectos Bellonius testatur, in veris testibus id accidere non sit mihi verisimile: in adulteratis vero si calculi reperiantur, nihil mirum. Adulterantur autem, à quamplurimis.

CASTORIS Fœminæ supinæ Icon à Rondeletio exhibita.

IBR in inguinibus (vt inquit Rondeletius) geminos tumores habet, utrinoque vnicū, membrana sua conclusum, cui anserini magnitudine: inter hos est mentula in maribus, in fœminis pudendum. Hi tumores, testes non sunt, sed folliculi membranae contecti, in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis & cerosus. quem ipse Castror sepe ad moto ore lambit & exigit, postea hoc veluti oleo quas potest corporis partes contingere, oblinxit. Hos tumores, testes non esse, hinc maximè colligas, quod ab his nulla sit ad mentulam via, neque ductus quo humor in mentulæ meatum deriuatur & foras emittatur. Præterea quod testes intus reperiantur. Leporibus etiam similiter in uteroq; inguine tumores est. Eodem tumores Moscho animali esse puto à quibus odoratum illud pus emanat. Fœminæ, quam hic depinximus, vnicus est meatus & ad excernenda excrementa, & ad pariendum. Hæc ille.

C.

Fiber & lutra egrediuntur ex riparum cauernis, in quibus latent, & se in fluminibus mergunt, ac pisces capiunt quibus vescuntur: sed fructus quoq; & cortices arborum comedunt, Ge. Agricola. Cibus eius melica / nomē barbarum & ignotum mihi) est piscis, & arborum corticis, Albertus. Multi autem castorem piscibus vesci instar lutearum argumentum esse piscosi fluminis, vbi castores habitatent. Castror animal amphibion, vt plurimum in aqua nutritur *οὐνιχθος οναγρίνοις*, id est, cum piscibus & canceris. Dioscorides. Vetus interpretatio habet, fibrum viueze ex piscibus & canceris: item Marcelli Vergilij. Rondeletius negat piscibus viuere itaq; *οὐνιχθος* legetur. Arbores iuxta flumina vt ferro cedat, Plinius. Casu & fortuito obiectis vescitur. Aclianus Imprimis prouidus est, & solens: etenim fruticibus & arbusculis dente tanquam ferro refectis, ante riparum cauernas construit parvas quædam casas: & in ijs duos tres gradus, quasi quasdam cameras: ut cum aqua fluminis crescens inundauerit ripas, ascendere possit: cum decrescit, descendere. Ge. Agricola. Sepe noctu prodit è latibulo, & amputatis arborum ramis circa fluvios, construit sibi casas ex eis cum solario (tabulato superiore) in quo habitat cum crescit aqua, Albertus. Domicia eorum dimidia parte in aqua sunt, & dimidia superant: Agricola ea diligenter obseruant: & si altius posuerint, serunt in montibus: si humiles, in vallibus, Olaus Magnus in descriptione Septentrionali regionum. Similis obseruatio est in Aegypto, si bene memini, circa crocodili cubilia. Fiber dentibus deiecit sive tricameratas, cum solarijs, vt aqua modo ascendere aut descendere possit Albertus. Architectura in fossa in aquili vltitur, Sylvius. Alnos, populos, & salices infestat: præcipue vero genus illud salicis sylvestris latifoliar, q; nostris vocant *salvayden*, vel *jarvayden*. Sic me subes quotidie quasi fiber salicem, Plautus. Mirum est castorem non auro tempore relictis flumen ripis, in vicinos locos cōcedere, & arbores omnis generis maximè salices quia eniores opinor) duobus supra terram pedibus, adeo circumrodere, vt breui temporis intervallo eas excindat, & in miserabilem ruinam adigat. Hu. Solinus. Amaris arborum folijs & corticibus castor pro summis dejectis yesatur, Author obscurus.

D.

Fibri semper eadem semita ex aqua ad arborem aliquam procedunt: quam abrodunt totam, nihil tamen cum cederit præter corticem edunt. Cum arborem iam ferè secuit castor, quoties ictum facit, toties suspiciens considerat num sit casura: timet enim ne si eo ictu cōcidat, ab ea, priusquam recessere de loco poscit, incautus operiatur. Nec vero minus est constans in proposito quam solers: nam quam arborē ad ripa, primo elegit secundam, am non mutat, etiam si longo temporis spatio dissecare nō possit, Ge. Agricola. Ligna resecta ad structoram, de qua præcedenti capite dixi, aduehant. Castores gregatim ad rylas lignatum pergunt: illi ponunt antē ligna super extrem resupinati vnius, qui pro vehiculo sit, & inter crura eius artificiose compōnunt: qui ne delabantur conservant ea cruribus ante & retro stringit: hunc sic onustū cōteri cauda ad casas vsq; pertrahunt. Hanc iniuriam fieri regant nisi peregrino castori, qui aliunde ad eos confagerit, aut fortuitò pereuererit ad castores loci alienios insulas. illum enim hoc pacto in seruitute ab eis redigi. Alij non peregrino, sed natu grandi & laboribus confecti, qui propter dentes obtusos lignis secandi ineptus iam sit, hoc fieri aiunt. Ita tractati castores in do, sive abducunt,

Cunt, quo signo à venatoribus fortē eorum miserentibus agniti, illæsi interdum dimittūtur, Albertus Magnus à perito quodam venatore rem ita narratam se audiuisse scribens: & alij quidam obscuri authores: Sed mouent me quo rem minus fabulosam existimem, eruditī & fide digni viri Olaï Magni eadem assuerantis verba in descriptione regionum Europez Septentrion. Accedit quod mures alpinos fœnum hoc modo in cuniculos conuehere, etiam nostrates aient. Sed hoc in dubio relinquamus. Cæterum quod genitales partes fibri, siue quilibet, siue Pontici, vt Plinius scribit, ipsi sibi vrgente periculo amputent, ob id se petignari, noua refutatione nostra 15 egit, cum iam olim apud veteres tanquam fabulosa hæc persuasio explosa sit. Marcellus Vergilius huiusmodi veterum fabulisignoscit, quod de industria ab eis cōpositæ videantur, vt bonas & viles res autoritate aliqua munitas vulgus hominum facilius & libentius admitteret, quod in religione & ethnici factitarint, & inter cæteros Plato philosophus. Ego contrà vt bono viro & sapientiæ studio, cum philosophiaæ finis sit veritas, fabulas vbiq; fugiendas existimo, illas inquam quæ p̄ veris credenda obtruduntur, sic in religione potissimum noxias & pestilentes eas existimo. camq; ob causam cum Platонem & cæteros gentilium damnatur, qui tale quid in suis superstitionibus ausi sunt: tum omnes qui in nostra religione, quæ purissima & syncerissima esse debebat, idem muliuntur aut olim moliti sunt, quæ de pro dignitate dictu maximus se campus aperiret: ego ad castorem. Primum autem ponam illorum verba, qui castorem ipsum se castrare scripsérunt, (vnde etiam nomen eius grammatici quidam Latini deriuant, quod rectè fieri non potest cum dictio Græca sit:) deinde aliorum qui redarguerunt. Testiculi eius appetuntur in vsum medelarum: idcirco cum vrgeri se intelligit, ne captus proficit, ipse geminos (id est testes, vt Græci didymos) suos devorat, Solinus: s̄q; solus opinor huius sententia: nam alij non per inuidiam testes ab eo reuelli, neq; vorari: sed reuelsos abijci in venatorum conspectu redimendi sui gratia scripsérunt. Qui se Eunuchum ipse facit, cupiens euadere damno. Testiculi: quoniam medicatum intelligit inguen, Juuenalis Sat. 12. Idem testatur Andromachus in Theriaca antidoto carmine descripta. Hominem ipsum sibi nocentem Aegyptij indicatur, castorem pingunt: hic enim venatoribus in sequentibus testiculis suos demordens, relinquit, Horus in Hieroglyph. Fibrorum testes apti sunt medicaminibus, propter quos vbi se requiri senserunt, eos secant, Seruius. Redimunt se ea parte corporis, propter quam maximè expetuntur, Cicero. Quod autem causam ab in sequentibus venatoribus cur tam cupide petatur non ignorat idcirco mordicus premens v̄que incumbit ad elidendos testes, quoad ab se abscederit, & sic eos abiecerit, tanquam homo summa prudentia in latrones incurrrens, quacunq; portat ad se redimendum exponit. Quod si postea quam exsectus & ex periculo seruatus fuerit ab ijs, et tantibus iterū vrgeatur, hic se alleuans, atque quamobrem insequuntur, & pergere non debent, causam ostendens, ad reuertendum, quod iam ea parte quam expetunt careat, venatores inducit. Perspiciam nunc testiculis prædictis cum a venatorum conspectu se longissimo cursu remouerit, eam partem desiderat ita astute comprimit & occultat, vt insectatores fallat, Aelianus. Vanum est quod traditur, testes ab ipsis auelli, & à se abijci, quum venatu vrgentur: si quidem tangi nequeunt, ita, vt in sue substicte, Diocorides. Amputari hos ab ipsis cum capiuntur, negat Sextius diligentissimus medicinæ: Quinimo paruos esse, substicte osq; & adhærentes spinæ, nec adimi sine vita animalis posse, Plinius. Falsum est quod agitatus à venatore castrat se ipsum dentibus, ac testes projicit: & postea si ab alio venatore vrgeatur, crebro corpore castratum se ostendat, vt s̄p̄e in regionibus nostris compertum est, Albertus. Animal est valde mansuetum, Author obscurus. Ego neq; disciplina mansuetieri posse credo: neq; mansuetum esse natura, cū planè mordax & noxiū dentibus sit, vt supra dixi. Bellonius tamen multos cicures reperiri scribit apud Burgundos Lotharingos & Austrios, vt ante dictū est.

E.

Volucra animal ferè prærodit teneros adhuc pampinos & vuas: quod ne fiat, in ipsa putatione quoties falcam acueris, fibri pelle aciem detergito, atq; ita putare incipito, Columella. Voluocem aliqui appellant animal prærodens pubescentes vuas: quod ne accidat, falces cū sint exacuta, fibrina pelle detergunt, atq; ita putant, Plinius. Fibros venantur supremam eorum cauerne partem per forantes, perq; eam paruum canem immittentes fiber ad exitum fugit, vbi irretitus fustibus occiditur. Sidem hi canes, nostri aquaticos vocat, lutras & anates sylustres venantur. Canis ad hoc instrutus, in aquam proiectus, qui ad cauernam castoris perueniens, ingreditur: nec ead castor morsibus, donec artificio sailla casæ cius structura refringatur, Author libri de nat. rerum. Cum canes persequuntur castorem, aiunt illum obuersum ventrem ac testiculos ostendere, quorum illi odoris diritate affecti fugiant, Author incertus: Testiculos quidem, cum ad lumbos, vt dictum est, substicte sint, ostendere nequeunt. In Prussia, vt audio, nassis capiuntur, arborum corticibus inciscati, ad hos irreputant, & ijs consumptis cū exitus non pateat suffocantur. Sed non puto fieri posse vt cibum in ipsa aqua capiant cum nullum eis sit instrumentum quo reddant influentem cum cibo aquam, vt piscibus branchiæ. Vrinari diu non possunt, sed respirationis causa caput subinde exerunt, & sic bombardis impetrunt, vel transfiguntur hastilibus. In aquis castorem conspicatus pilosam piscem putabam. Sequebantur eum nautæ venatores: vnuus in prora contum ferratum gerebat: alij palatim nauem ducebant versus eam partem, in qua fibrum submergi viderant: & cum fiber motu exterritus caput exeret, qui contum tenet batillum confixit, Brasauola. Hoc animal venamur non modo propter caudam quam vescimur, & pellem quam vestimur: sed etiam propter testes, quibus vt medicamentis utimur, Ge. Agricola. Venatores castorem capiunt pellis gratia magis quam testiculos, Platearius. Pellis castoris aliquando pretiosa fuit, nunc in parvo precio est, Albertus. Mollis & nobilis est, eod pretiosior, quo nigror, Author obscurus. Lutrix & castoris pellibus concisis, simbrias vestium ex pellibus nobilibus confectarum, solent exornare: quamquam latræ pellles longè præstant fibri pellibus, Ge. Agricola. In Polonia castorum pelles elegatiiores pretiosissimæ sunt: suffissimè enim durant. Pelles dorsi vestium pellitarum adduntur oris, tum vt emineant decoris gratia, tum q̄ eisdem conseruari putant alias pelles. Fiant & integræ veste ex eis, quibus pannus nullus superinducitur, vt caput pinis. E pilis mollioribus & interioribus de ventre præsertim, in se intricatis lanæ feltriaæ instar, tibialia & pinnæ fiant qui resistunt pluviis. Ex canis fluviaitis pelle cynæ, id est pilei primum facti sunt, vt in Canedixi capite pars 5. Sed hoc ad lutram potius pertinet.

F.

Castor quoniam amaris arborum folijs & corticibus audie vescitur, tota cius caro eti bono, tamen amaro

*dore perfunditur, Author obscurus. Tota eius cauo abominabilis est præter caudā, Albertus. Ego qui fibri car-
nem ederunt, laudantes eam audiui: sed multum interest quomodo paretur. Sunt qui elixant primum, deinde af-
fiant in sartagine, vasis semper apertis, vt odor grauis expiret, quod in alijs etiam carnibus sit quæ grauius olenit,
anum aut ferarum. Ipse nihil eius præter caudam & pedes posteriores gustauit, iure croco conditos. Suaues, tene-
ra, & præpingues sunt hæ partes, instar thunni carnis, solida quadam tenacijs pinguedine: saporis sc̄e cuius an-
guillæ, quibus similiter etiam apparantur, vbi modicè primum ebullient. Appetunt has delicias ganeones, ma-
xime autem ipsas inter digitos membranas. Memini alicubi apud Plutarchi in legere, ἐδεκταῖ τῷ μῆρᾳ: hoc
est suauissimas esse carnes illas, quæ non omnino carnes sint. Eiusmodi certe partes ista in fibro sunt, vt eis ad pi-
scium naturam saporemq; proximè accedant: unde ieiunij etiam temporibus apud illos qui ea retinet concluden-
tur, vt apud Anglos quoq; quis quædam, quam pufin (vt audio) vocant: quasi vero non mille, præter quadrupedum
auiumq; carnem deliciae sint ac illam solam ieiunijs excipere oporteat, ceteris pro arbitrio fruiliat. Sunt
qui caudas fibrorum assas paucō zingibere conspersas apponant. Elixant alij, & densiusculo aliquo iure conidunt.

G.

Pelle castoris paralyticos utilem vestiri aiunt, Albertus. Fibrinarum pelli uim cum pice liquida combustarunt
cinis, nariū profluua sifit succo porri molitus, Plinius. Pedagris utile est fibrinis pelli us calcari, maxin è Pon-
tici fibri, Plinius. Apud Aetium idem remedium calcimentis ex pelle canis fluuiatilis tribuitur: lutram intelli-
git, nam testes eius ad eadem valere ait, ad qua castoris testes, minore tantum efficacia, lib. 2, cap. 178. dixerat au-
tem de castore præcedenti capite. Vrina fibri resistit venenis, & obid in antidota additur: adseruatur autem optimè in sua vesica, vt aliqui existimant, Plinius. Fel castore ad multa utile est: Eiusdem coagulum sedat morbum
caducum, Auicenna, vt quidam citat. Ego p̄p̄d Auicennam in capite de castoreo nihil tale reperio. Vituli qui-
dem marini coagulum castorei vires habet, & commendatur ad comitiales: sed hoc animal felle caret.

Genitales castoris partes castorum vocant medici, Plinius. Er alibi. Fibros (Græci castores vocant, & casto-
rea testes eorum. Castorea ex aqua mulsa drachmis binis aliut in emollient. Idem. Græci a se, G. 8, xiv, id est, fibri
testem appellant, & xastētōn, in singulari semper numero ni fallor. Hispania etiam castores procreat: sed casto-
rum ex eis non eam quam Ponticum habet vim: Pontico enim proprium est vt venenosum (φαρμακεῖς, id est,
medicamentorum) sit, vt & alijs permultis, Strabo lib. 3. Castoreo in Hispania non inest vis illa medica, vt Ponti-
co, Hermolaus ex Strabone. Causetur quis forte aërem calidum, cuius vi medicamentorum illud vi. us exhalet &
digeratur. Nam in Helvetia nostra, vt & in reliqua Germania, vbi frigidum cœlum, nihil deterius, opinor, Pon-
tico nascitur. Esse autem Pontum quoq; frigidam regionē nemo ignorat. Efficacissimi castoris testes sunt è Pon-
to Galatia, mox Africa, Plinius, si recte sic legitur. Eligi debent testes qui ex uno ortu connexi sunt: fieri enim
non potest vt gemini folliculi in una membrana coniuncti reperiantur: liquore intus veluti ceroso, odore graui
& virus redolente, gusto acri, mordente, ac friabili, naturalibus tunicis circundato, (intersepto,) Dioscorides
interprete Ruellio. Grammatici quidam castoreum odorem putrem & acutum interpretantur: sed non est pu-
tris boni castorei odor: verum grauis & foetidus. Mibi quidem aridum s̄pē non iniucundo odore visum est. In
aspalatho, inquit Plinius, inenarrabilis quædam est odoris suavitatis: & paulò post subdit, odore castoreo esse. Et
alibi, onychem suffitum vulna p̄cenis mire resistere scribit: odorem esse castorei, meliusque cum eo ustum pro-
ficere. Testiculi abscissi in umbra suspensi desiccantur, sic desiccati, albi & molles sunt. Praferuntur ex maiori-
bus natu, vel qui in vigore a tatis sint, nimium iuuenes & vetuli non placent, Platearius: quanquam intricatoria
eius hac de re verba sunt. Eligendum acri sapore mediocriter: nam quod valde acre est & quasi terricum, adulteratum est. Glutinosum etiam si, & neruos habeat intricatos, & pelliculas adhærentes. Per septem (alijs sex) annos
in magna efficacia potest fernari: anteferritur: menrcentius. Pelliculis abicitis, quod in eis continetur, in me-
dicamentis ponitur, Platearius. Opera pretiū m̄ est diuisa pelle melleum liquorem cum evanescente tunica assume-
re, & siccatum potui dare, Dioscorides, v. Ruellius vertit: go sic potius. Quoniam fibri testes nec nō eminent, sed
interius conduntur astricti que sunt vt in sile: pelle scindi oportet, & vñacum tunica melleum continentem li-
quorem eos eximi, atque ita siccatos in pou dari. Castoreum aliqui fraude corrumpunt, coniuentes in fol-
lem gummi, aut Ammoniacum, cum sanguine (Marcellus Verg addit eiusdem animalis:) & castoreo subactum,
& ita exiccantes, Dioscorides. Sextius diligentissimus medicinae, scriptis castoris testes adulterari renibus eius-
dem qui sint grandes, cum veri testes parui admodum reperiantur. Præterea ne vesicas quidem esse, cum sint ge-
minæ, quot nulli animalium. In his folliculis inueniri liquorem, & asperuari sale. Itaque inter probationes falsi
esse folliculos geminos ex uno ex duobus dependentes, quod ipsi in corrumpi fraudare, coniicientil us gummi cum sale
Ammoniacu: quoniam Ammoniaci coloris esse debent, tunicis circundati liquore veluti mells ceroso, odoris
graui, gusto amaro & acri, friabiles, Hucusque Plinius. Non probo quod pro (sanguine att Ammonia, o:) vt
prius legitur, aliqui sale Ammoniacu posuerunt, cum Dioscorides etiam non falsi, sed sanguinis mentionem
faciat & Ammoniaci lachrymæ non salis: re autem pro gummi Ammoniacum injicitur, vel contra: quod
vtrunque tenax & viscosum sit, quali substantia si odor etiam castoreo accedit, facile falleat in gusto: at sale quo-
vis inieicto, uix quenquam falleret, cum genuinum castoreum nihil salis resipiat: sic igitur legam Plinij verba,
Conicientibus gummi cum sanguine, aut Ammoniacum: & nihil à pristina lectione mutauerit, nisi Ammonia-
cum pro Ammoniaco. Castoreum, inquit Platearius, quidam hoc modo adulterant: Pelle, in qua castoreum
fuerit, vel alius testiculus recens, impletum sanguine & nervis, addito puluere castorei, ne suus odor absit: alij san-
guinem & terram commiscantur: alij callidius, sanguinem, sagapenum, & nervos, adduntque piper vt acrimoniam
acquirat, Haec Platearius. Castoreum non simile nostro (id est nostris castoribus exempto) Venetijs venditur,
Brasauola. Castoris testiculos qui hodie venduntur, longè maiores esse, quam vt genuini & veri castoris vi-
deantur, copiose scribunt Monachi qui nuper in Mesuen commentarios effuderunt, Matthæolus scribit ex fi-
bili verum castoreum se habuisse, quod magnitudine, colore, odore & facultate longe dissimile fuerit vulgari
pharmacopolarum castoreo. Haec dum scriberem verum castoreum inspicere volui, quod è castore apud nos
capto nuper exemptum erat. Pondus testuum ambo, libra cum sen. uncia, id est, vñca duodecim cum dimi-
dia. Alter altero longè maior erat, sex digitos longus, quatuor latus. Substantia quæ in folliculo continetur, flava
solidaque & ceræ similis, acris, tenax: non terrea, nec sub dentibus, cum manditur, friabilis & aspera, quale ficti-

forē castōreum est. Ego cūtādā fraudis causa nostrātē semper quām peregrino vīi mālī. Sed plerique p̄f̄r̄m̄a copolæ quoniam minoris emunt peregrinū, vērūm̄ne an falsū id sit parū curant. Ab uno tēstē ad p̄f̄r̄m̄um communis meatus pertinet, longus circiter decc̄ digitos: in quo dissecto genitale reperi, quod uno con-
ſertō ſollūculo (vt in viueris quoque,) carne, qua induitur, nigris quibusdam punctis exasperata. Testiculū vtriq;
ziter etiam ſollūculū adhāret, plenus albo quodam & pingui humore, ſubſtātia mellis, molli, & ſc̄tidā, putris in-
ſtar casei, longitudine interdūm duorum pollicū. Et forsan de hoc ſollūculo Diſcorides intellexit in fine capi-
tis de caſtōreō ſcribens. Oportet autēm diſecta cute caſtōreum auferre, vñā cum membrana quā humorem incl-
leum contineat, & ita ſiccātūm in potū dare. Nam propriā dieti caſtōrei ſubſtantiam paulò ſuperius non melli ſed
cerā comparauit. Sed humor ille melleus propter pinguitudinem non ſatis idoneus eſt qui ſiccetur: odore etiam
ſapore quē diſſert à ſolido caſtōreō, vtroque ingratior: acris tamen & calidus & tenuiſſimārū partim, q uam
obrem ille potius extra corporū, vel per ſe, vel cum oleis vnguentisq; quibus caſtōreū ſiſcere placuerit: vñē
dūm existimo, ſolidiore vero intra corporū. Pharmacopolæ quidem nonnulli reliquāt etiam circa illas partes pin-
guedinēm partim in oleum de caſtōreō inijiciunt, partim pifatorib⁹ vendunt, qui eam alijs quibusdam miſcent
ad iſcāndos pifces. Iidem caſtōrei vñciā denarij indicant plerūq; Suspensū in aēre ſiccātūm; in ab-
ſinthio reponunt. Sunt qui ex fœminis etiam tēſtes haberi affirmit, ſed exiguos, & qui vix vñciā ſinguli ap-
pendant. In antídoto nephritica ē ſexaginta rebus apud Nicolaum Myrepſum, interprete Fuchsio, triū caſtō-
rei generū mentio ſit, quā autem & qualia illa ſint non exprimitur, nec alibi reperio. Proinde quārendū mihi
videtur, an de r̄heo, quod proximē arte nominatur, tria h̄ac genera intelligi debeat: diuersa ehim r̄hei genera
in uſu medico eſſe ſc̄imus caſtōrei non item. Caſtōrei odore ſemel imbuta, tenaciſſima eius ſunt, & vix vi quam
remittunt: imbiuntur autem eo etiā quā non tetigerint, in iſdem vasis aut capsis opertis condita. Caſtōreum
ē Perſide fermē adulteratum ad nos defertur: ſyncerūm enim tanta vi odoris eſt prādiſtūm, vt oſſacenti veſicam
caſtōrei, ſanguinem ē naribus eliciat, Perſe autēm adulterandis rebus ſunt exercitatissimi. Seruatū annis decem,
Sylvius tēſter citans Ludouicum patrītū Romanū: cuius ego librum Germanicē vidi, vbi h̄ac omnia non
de caſtōreō, ſed de moſcho ſcribuntur, ſed poſtea naſtus Latinū codicē nauigationis huius authoris libro 3.
cap 5. Inueni hoc etiam de Caſtōreō, non moſcho ſcripſiſſe: niſi ipſe meti memoria lapsus ſit. At Chalybes nudi
ferrum, vitolaq; Pontus Caſtōrea, Verg. 1. Georg. Seruini viroſa venenata exponit: nam licet ſint multis reme-
dio, inquit, tamē prāgnantes eorum odore abſic̄iunt & egerunt partum: Virosūm autem diſriuat ab eo quod eſt
virus: alijs fortia interpretantur à viribus. Sed hi in etymologia vocis errāt, ille in recipſa. Virosūm enim caſtōreum
non alia ratione dixerim, quām odoris grauitate, vnde Diſcorides βαρύς & βαρύδε. Isto enim aliquando
& aliquibus venenoſūm, non idē tamē absolutē hoc ei epitheton conuenit. Scio de caſtōrei veñeno apud Ara-
bes, & recentiorum quosdam qui illos ſequuntur, mentionem fieri: mihi tamē non alia magis ratione in caſtō-
reum id cadere videtur, quām alia quāuis putrida & corrupta. Pleraque enim talia venenata & contraria homi-
niſ naturā facultatem obtinent, vt nuces rancidae &c. facile autem corruſpi caſtōreum videtur, vt pote ſollū-
culo inclusum, & humidum, niſi recte & commodo loco ſiccetur, in loco aēri exposito, vt reētē euaporet humi-
ditas ſuſpensū. Caſtōreum nigrum, ſc̄tidūm, rancidūm, die uno necare affirmat Auicenna, Sylvius. Ponzettus
cardinalis lib. 2. tract. 8. cap 3. Caſtōreum, inquit, corrūptū, nimis calcificat, & acutos pectori vapores ſubmi-
tens, partium continuātatem ſoluit. Remedio eſt lac aſinīnum: cui quidam ſyrupū de acido citri ſueco admī-
ſent: qnōd ſi neceſſitas poſtulet, Philonis antidotū drachma vna aut altera ad ſumūm propineta. Caſtōreum
corruptū, inquit Matthæolus ex Petro Aponensi, in ſaniam & fuorem inducit, ager lingua in exerit, febri con-
flitatur, & uno plerūq; die moritur. Curandū modus eſt, vt butyro & aqua muſa vomitus prouocetur, & re-
petatur toties, donec nullū amplius caſtōrei odorem reddat: poſta dandum eſt medicamentum diamorōn,
(rob mororum aut limonū) vel ſyrupus de limonū (vt vocant) citrorūm ſueco: Peculiare vero huius mali
remedium coriandro adſcribitur, ſi ſeminis toſti denarij duo exhibeantur. Auicenna caſtōrei veñenoſi antidotā
eſſe ſcribit, acetum, acidū, citri liquorem, & lac aſinīnum. Venenosūm autem eſſe ait, quod varium ſit, vel (vt
Bellunensis emendat) puluerulentum, ſubnigrum: die vna occidere: & ſi quis evadat, illum incide in birſen,
quod vocabulum Bellunensis pleuritū exponit. Birſen eſt a poſtema capitū propter conſenſum diaphragmatis
factūm, Vetus interpres glossarū Auicennæ. Birſen aliquando pro pleurite inuenit. Idem. Egophreniti-
cum, non pleuriticum, eum q̄i p̄ſens periculum evadat, fieri intelligo. Phrenes diaphragma vocatur, quo in-
flammato cerebrum etiam afficitur, vt phrenitis fiat, vel vt quidam vocant paraphrenitis. Manardus in epift-
oliis 17. 3. carabitum vel birſen (corrupte puto pro birſen) exponit phrenitī. Caſtōreum ſi deſit, tantundem acori
& dimidium piperis ſubſtituetur, Auicenna. Actius, vt ſupra dixi, canis fluviatilis tēſtes ad eadem facere ait, ad
quā caſtōreum: recentiores idem de lutrā tēſtibus ſcribunt. Cæterum fluviatilem canem à lutra non diſſerere in
Lutra docebo. In Antiballoinenis inter Galeni notha p̄ o caſtōre egalochūm vel ſilphium vſurpari poſſe legi-
muſ: ego non agalochūm, ſed ſagapenum lego: cui & ratio alſipulatur, & Platearius vt ſuperius retuli, nonnulli
caſtōreum adulterare ſcribit, ſagapeno & ſanguine modiceo piperi mixtis. Silphij nomine caſtōreō ſubſtituen-
di, illam ſc̄tidam vulgo dictam intelliſo: h̄ac enim melius quām dulcis dicta caſtōreō repondet, cum alijs tum
ad uteri p̄cipiū morib⁹. Eſt enim vterus in mulieribus veluti animal quoddam, quod ſuaves odores ſequitur,
ſc̄tentē fugi: fugari autem deber, cum nimium ascendiſ, ſc̄tidis ſupra adhibitis, ſuaviter odoratis inſra: cum
nimium defecdit, contra: & ad hunc quidem vſum quicquid grauitatē ac virus olet, caſtōreū locum implet: cu-
iū ſi nodi ſunt diuersa, quā cum vruntur grauissimē olen, vt pennae auium, ellychnium candelē recens extinētum,
Janæ lacinia quē combuſta, ſolea calceamentorum, alliorum aut ceparum cortices, capilli, capra cornu, pix, gal-
banum: & alia grauis odoris etiam non vſta, vt parthenium, quod inde matricariam vocant, & ſcrophularia vrti-
ca ſimilis quam aliqui galeopſin Diſcoridis eſſe putant, & ſilphæ lutra ſc̄tidæ: quarum intestina pro caſtōreō
acciپienda in Antiballoinenis, quā cum Aeginetæ codiæ habētur, legimus: & facilis quidem à ſilphis ad ſilphium
transitus eſt, &c. Sunt qui ad ſuffocationem ab vtero pomum ex caſtōreō & alijs medicamentis componant:
iāque commendent ſubinde oſfa & ſandūm mulieribus huic malo obnoxij, prafermandi maximē gratia. Compo-
ſitio eiusmodi eſt: Rutæ & meliſſophylli folia: dauci, nigellæ & abſinthij Pontici (vel ſementina) ſemina, ſingula
denarij ſe mis pondere: caſtōrei denarius, & caſſa ſc̄tidæ ſcrupulus miſcentur, odoramentum hoc vt ſaluberri-
mum, ita etiam illis mulieribus quā ſc̄tidum nihil petiuntur non aquā in gratum eſſe aiunt, vt cætera huius ge-
neris. Laudatur in vteri ſuffocatione p̄ſertim à crassis humorib⁹, Caſtōreum per interualla datum. Hoc au-
tem

tem varijs modis vtimur. Nam in paroxysmo dissolumus in aceto accrimo & naribus admouemus: vel cius d ij ad 3 i. exhibemus cum aqua distillatus rad:dauci vclarithmis, Ex praxi manucripta. Vide Arela. i. m cap. 2. lib. i. Testic ules castoris (inquit Galenus de simplicibus ii. n.) nunc pant castoreum, medicamentum & celebre, & multi v fus, adeò vt Archigenes de castorij vsu totum conscripsit librum. Atque ille sanè partici larese eius facultates exposuit, nos more nostro generali tantum facultatem dicimus. Itaq; quod exalfaciat manifestum est. Nam si voles ipsum ad vngu cm levigatum oleo maceratum parti cuiquam infriicare, cuide inter illam in calcere percipies. Iam cum castorij consistentia sicca quoque sit, & calfaciendi potentiam habeat ad unctam, meritò desiccatur. Porrò quoniam impense subtilium est partium, ob id efficacius est quam alia qua sim illiter ut ipsum & calefaciunt & desiccant. Penetrant enim tenuium partium medicamenta, & in altum subeunt ad rorosum cor-
porum, potissimum si ea densa fuerint, ut neruosa. Sanè si odorigi stuiq; aduetas animum, suspicabis humano corpori aduersissimam habere substantiam: tametsi in natura nihil efficiere compariatur cor, que talia facere assolent, cum nullam omnino corporis partem intrò sumptum latet. Nam siue corpori humidu applicari desiccationem poscenti, siue frigido exalfactionem, siue frigido simul & humido, magnam vtiq; experire conmoditatem: potissimum si febri vacet. Etcorum sanè multis qui non admodum calidam pati cantur febrem (sic enim vertere debuerat interpres) sed ut sic dicam tepidam, qualis accedit in catasthoris maxime & lethargis, castoreum exhibuimus vna cum pipere albo, vtrunq; mensura cochlearij ex melicerato bibendum praebentes: nec quisquam ullam sensit noxam. Quia porrò in eo pusint sumptum iuvat, iisdem prodest quoq; cuti impositu cum Sicyonio aut vetero oleo: Quia vero an pliosi caliditate indigent, ihs etiam per se infriari debet. Iuvat etiam si quis suffitum eius in prunis impositi inspiratione hauriat, maxime affectus in pulmone aut capite consistentes. Attrahen lethargicos & catasthoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrem, pra stat non dictorum (Sicyonij aut veteris) eleorum quod opiam macerantes curare, sed potius ex rosaceo capitulo loco imponere, Hæc Galenus: reliqua de castoreo ex eodem, suo quoq; loco referam. Castoris testes coquunt dispositiones contum: access & scirrhosas, Galenus de compo pharm. sec locos. Castoreum valde calefacit, relaxat (secundum alios, i.e. orporat,) & sic eliminat diuturna neruorum vicia, qua (fortè qui, scilicet nerui) nimis doloribus contrahuntur, De simplicibus ad Paternianum liber Galeno adscriptus. Dissolvit, attrahit (al. as consistit,) & nec resorbet loca roborat, Platarius. Idem in calfaciendo teatum gradem attribuit, in siccando secundum. Calefacit (inquit Avicenna) in fine tertii usq; ad quartum, siccatur in secundo. In summa calforiam vim habet, & in vniuersum varios obtinet usus. Dirosides. Castoreum potu in quartanis rigores mitigat, & morbosam caninem consumit & concoctionibus in venis opitulatur, Actius.

Fibri testes serpentium venenis aduersantur: priuatim contra ixiam ex aceto bibuntur: faciunt etiam ad alia venena, Dirosides. Prosum contra venena: Differentia tantum contra genera est mixtura. Quippe aduersus scorponem, ex vino bibuntur aduersus halangia & araneos. ex mulso, ita ut vomitione reddantur: aut ut re. incantur, cum ruta: Aduersus Chalcidas (alias Chalcidias, nempelacertas) cum myrtle: Aduersus cerasen & presteras, cum panace, aut ruta ex vino: Aduersus ceteros serpentes, cum vino. Dari binas drachmas satis est, coru quæ adjiciantur, singulas. Auxiliantur priuatim contra viseum (ixiam, chamaleontem scilicet, Dirosor.) ex aceto: aduersus aconitum, ex lacte & aqua: Aduersus helleborum album, ex aqua mulsa nitroq; Plinius. Castoreum confort morsui parvorum venenatorum, Avicenna. A frigore laborantibus, castorij ternis obolis vti ex quatuor cyathis vini prodest, Plin. Castoreum cum melle propilothro vsi pluribus diebus reperiuntur: In on. ni autem phlothro vellendi prius sunt pili, Plinius. I adanum cum castoreo fistulis medetur, Plinius. Medetur abscessibus frigidis & ulceribus malignis, Avicenna. Sternumenta olfactu mouent castorum testes, Plinius & Dirosor. Somnum conciliant cum rosaceo & peucedano peruncto capite, & per se poti in aqua, ob id phreneticis viles, Plin. Castoreoq; graui mulier sopora re. umbit Lucretius lib. 6. Castorum cum peucedano & rosaceo capitum doloribus vtiliter illinitur, Plinius. Capitis affectionem frigidam & flatibus conuentam curat, emplastrum more impositum, & suffitu, Avicenna. Galenus etiam suffitum eius respiratione haustum ad capitis affectus vtilem dixit. Capitis dolores ex vtero sedat Hippocr. Epidemioru lib. 7. Castorum in aceti mulsi cyathis tribus, aduersus comitiales ieunis datur: his vero qui se plus corripiunt recte infusum mirificè prodest. Castore drachmæ duæ esse debent, mellis & olici sextarius, & aqua tantundim: Ad prius vero correptis, olfactu subuenit cum aceto, Plinius. Castoreum mls. etur sternutatorio medicamento ad vertiginem & comitialem apud Galen. z. 111 lib 2. Castoris testes diuersi, neruorum alijsq; vicijs percuti. medentur: vltitri ad crassitudinem mellis cum semine vitiis, ex aceto aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumptu prosum, Plinius. Contra epilepsiam, & alios frigidos affectus capitis, pondere scrupuli, vel duorum trium ue bibendi dantur cum ruta succo, aut vino in quo decocta sit ruta, Platarius. Medentur & vertigini, inuncti, vel triti ad crassitudinem mellis cum semine viticis ex aceto aut rosaceo: Eodem modo opifshotonis, tremulis, spasticis, neruorum vicijs, ischiadicis, stomachicis, & paralyticis subueniunt, Plinius. Lethargicos & vtcunq; vetero obdormiscentes excitant infusi: cum aceto autem & rosaceo: olfactu & odoris suffitu, idem faciunt, Dirosides, Plinius & Avicenna. Vide paulo superius in Galeni verbis. Aduersus lethargum (docente Platario) prouocetur sternutatio cum castoreo cerebrum mouet ac roborat: Vel cum mente, succo ruta & paucaco aceto decoctum, abraso occipitio, infrietur, & cataplasmati modo imponatur. Puluis eius cum succo ruta naribus inieciatur, aut fumus recipiatur per nares. Qui post agitudines aliquas, ut lethargum aut pestilentiam, in obliuione decidunt, eos maximè iuvat biera Russi: & castoreum cum oleo occipi illitum post purgationem vero hiera castoreum drachmæ pondere cum melicerato potum: non parum iuare creditur, Aetius. Paralyticis medetur, Plinius, eo modo quem paulo ante retuli. In parta: alysi totius corporis, datur vinum in quo decoctum sit castoreum, cum ruta & salvia, Platarius. Emplastrum ex castoreo ad resolutos, inferius apponam inter composita pharmaca à castoreo denominata. In lingua paralyti, puluis castorei sub lingua tenetur, donec per se resoluatur & consumatur, Platarius. Contra paralysin membrigenitalis, per ten frequenter fouetur vino, in quo castoreum decoctum sit: & ex castoreo cataplasma imponatur, Platarius. Castorij Z. i. cum aqua mulsa ori infusa catalepticis quibus tremor succedit, prodest, Aetius. Potum & illitum prodest tremulis, conuulsionibus, (spasticis, & neruorum vicijs, Plin. vide etiam paulo infra ut in metione opifshotoni) & omnibus neruorum vicijs, Dirosid. & Plinius, eo modo quem superius ex eo recitau. Potum spasmiss medetur, Galenus de Theriaca ad Pisonem. Castoreum vel si eius Ichor qui intus reperitur accipiat, & multo oleo excipiat, coquem mitiore medicamentum erit efficacissimum, in omni conuulsione, quæ à frigido humore ortum traxit,

De Quadrupedibus

Mondet. cap. de conuulsione. Tremulos iuuat, si ex oleo perungatur, Plinius. Ceterum falluntur medicorum perique (inquit Galenus) in vsu castorei, cum id modo considerant, partem quam piam aut tremere, aut conuelit, aut sensu motu priuatam esse, aut ægre sentire mouerit: haud scientes id genus symptomata ad dissimiles sequi corporis affectus. Quod si ex plenitudine fiat conuulsion, vtile fuerit castoreum & potum & impositum: sin ex accitate vel inanitione, aduersissimum & similiter in tremore. Castoreum auxiliatur opifhotonis, eo modo quæ supra retulit ex Plinio. Rigor cervicis mollitur castoreo poto cum pipere ex mulso mixto, ranis decoctis ex oleo & salce, vt sorbeatur succus: Sic & opifhotono medentur, tetano: spaisticis vero pipere adiecto, Plinius. Castoreum cum melle claritati oculorum plurimum confert Plinius. Et alibi, Claritatem visus facit cum melle Attico inunctum. Inflammationes oculorum itemq; alias affectiones concoquunt hæc, myrrha, Fel callionymi cum rosaceo infusum, auribus utilissimum est, vel castoreum cum papaveris suco, Plinius. Cum oleo tritum aurium doloribus medetur, melius si cum meconio, Idem. Quibus ols multam sensus subtilitatem sonitus oboriuntur, castoreum & cicutæ semen cum aceto trita crocus castorum, &c. Galen. *xx. vii.*

Instillato, Archig. apud Gal. Si audiendi difficultas ex causa frigida fiat, castoreum medetur: eodem nihil utilius, cum spiritus includuntur auribus: debet autem magnitudine lentis oleo nardino dissolutum infundi, Auicenna. Medetur & dentibus infusum cum oleo tritum in aurem, à cuius parte doleant, Plinius. Aspasij vxori dentis & maxilla dolor vehemens: castorium & piper colluens, ac in ore tenens, remisit, Hippocrates Epidem. 7. Ad corroso molares: Castorij, pyrethri torrefacti, galbani, singulorū & aquales partes mixtas indito, Crito apud Galenū *x. vii.* Si quis suffitum eius in prunis impositi inspiratione hauriat, iuuat affectus in pulmone aut capite cōsistentes, Galenus. Suffitus eius naribus attraet & utrūk; ad abscessus & alia pulmonis vitia, Auicenna. Suspiriosis castoreum cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime potatur, Plinius. Ad tusses & desillationes à capite cum opio aliquoties miscetur castoreum apud Gal. *x. vii. 7. 2. & 7. 3.* Sitim facit, Auicenna. Cohibet singultus ex aceto, Plinius, Diocorides, Aëtius & Auicenna. Castoreum cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulso calido potum, spasmos stomachi sedat Plinius. Singultus si ex plenitudine stomachi proueniat, ad castorei usum accedit: sin autem ab euacuatione, aut acrium humorum morbi prouenerit, medicamen hoc fugito, Galenus. Medetur stomachicis, Plinius: eo modo, quem supra præscripti aduersus vertiginem, &c. Iuuat contra inflationes & tormina, Plinius & Diocorides. Dolorem ventris pungentem & flatus dissoluit, si cu[m] aceto bibatur, Auicenna. Illos & inflationes pellit castoreum cum dauci semine & petroselini quantum ternis digitis sumatur ex mulsi calidi cyathis quatuor: tormina vero cum aceto vino mixto. Quibus venter ita flatu distenditur, vt ægre curationem adinittat, ac torminibus vexatur atque singultu, idque ob frigidos crassosque humores, aut crassos flatulentosque spiritus, eos castorium ex oxycrato potum adiuuat, Galenus. Ex apparatus in colica affectione pharmaci, hoc nobis inquit Archigenes, familiare est: Castoreum & anisum tenuissime trita, duorum cochlearium mensura præbemus ex aqua mulsa, Aëtius. Et ibidem paulò ante. Castoreum etiam (inquit) potum, totius affectionis molem demolitum omnibusq; medicamentis præstare repertum est: datur eius drachma una in tribus cyathis optimæ aquæ mulse. Usus inuenit ut animalia (equi difficultate vrinæ laborantes) à collo usq; ad pedes inuoluantur de sagis, suppositisq; carbonibus viuis, addito castoreo, suffumigentur, vt totu[m] ventrem testiculosq; eorum castorei fumus euaporet, & confessim detractis carbonibus cooperi deambulant & mingunt, Vegetius. Aluum emolliunt castorea ex aqua mulsa drachmis binis: Qui vehementius volunt vti, addunt cucumeris satui radicis siccæ drachmam, & aphronitri duas, Plinius. Et alibi, Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest: Sed hic purgationes pro mensibus accipio. Si gonorrhœa infestat, castorei in succo viticis & pauci aceti decoctu[m] renibus, peñtini, & locis genitalibus cataplasmatis instar applicetur, Platearius. Ischiadicis medetur, Plinius: quo supra dixi modo contra vertiginem, &c.

Vuluarum examinationes pellit, vel subditum, Plinius. Inuenio apud quosdam ostracum vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc suffit u[m] vulu[m] p[ro]en[ter] mirè resistere: odorem esse castorei, meliusq; cum eo usum proficere, Plinius. Castoreum cum aceto & pice olfactum, contra vuluam prodest, Plinius. De vsu castorei cōtra hoc malum, supra etiam dixi. Capitis dolores ex vtero sedat, Hippocrates Epidem. lib 7. Menses ac secundas ciet duabus drachmis ex aqua cum pulegio potu[m], Plinius. Menses ac partus ciet, duabus drachmis cum pulegio potum partus secundasq; ejicit, Diocorid. Hoc modo potum viris etiam partes genitales calefacit, Albertus. Ex mulso potum purgationibus prodest: Ad secundas etiam vti eodem prodest cum panace in quatuor cyathis vini: & à frigore laborantibus ternis obolis, Plinius. Mensibus retentis vbi per venâ quæ in malleolo est, modicè euacuasse, oblato castoreo una cum pulegio aut calaminta, semper medicamen hoc expertus sum purgationem cire sine hominis noxa. Præterea secundas morantes ejicit, caq; omnia ex melicrato potu[m] efficit, Galenus. Castorij potus puerperij purgamenta à parti purgat, Hippocrat. de morb. mulieb. Si castoreum (castorem forte) fibrumque superprediat grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus si superferatur, Plinius lib. 32. cap. 10. Inter medicamenta quibus suffit u[m] uterus clausus aperitur, fibri testem, asini masculi sterlus & adipem suillum numerat Hippocrates lib. de super.

Antidotus diacastorii, id est è castorio, à Nicolao Myrepso describitur, utilis vertiginosis, comitalibus, apoplepticis, resolutis, & paraplegeticis, est autem Sectionis primæ antidotus 27. & rursus alia ciudē nominis, numero 10102. in qua cum castoreum non recipi animaduerterem, statim diacastu[m] legendum deprehendi, & hoc nomine eandem antidotum ab Actuario descriptam: quod Fuchsium nō animaduertisse miror. Diacastoriu[m] emplastrum ad resolutos, ab Actuario describitur in capite de emplastris & linimentis. Eadem descriptio in paucis varians apud Nicolaum legitur Sectione 3. quæ de vnguentis est, num. 2. Ad linguam impotem loqui, castoreum & theriaca, vide myreptum vñguento 60. Vnguentum acpon è castoreo ad eos qui tremunt, apud eundem myrepsum num 8. In vulgaribus Nicolai Præpositi, ut vocant, descriptionibus, (nam in Græco libro quæ Fuchsius transtulit, nō reperio) oleum de castoreo cōtinetur, ita ut vncia castorei in libra olei decoquatur, donec absumatur pars tertia, & postea reponatur insperso castorei puluere. Pharmacopœia quidā huic oleo addūt pinguedinē quæ circa ipsos castoris testes reperitur. Extat etiā apud recētores descriptio olei de castoreo Iacobi de Manlijs, quod preter castoreum lachrymas aliquot calidas, & aromata, aliaq; recipit. Sunt qui diuersis medicamentis castoreū addant, præserūt aduersus comitiales, In ijsdē Nicolai vulgaribus descriptionibus errhinon, id est per nares purgas medicamentum reperio, cui à castoreo nomē, inter pilulas nescio qua occasione descriptū: Inter Nicolai ex interpretatione Fuchsij errhina nō inuenio. Miscetur castoreum etiā medicamentis quæ ad excitanda sternutamenta cōponi solet. cum hellebord albo & pipere ferē.

Fiber ab extrema ora, vt Varro placet, vocatur: quoniam dextra & sinistra fluminis maximè videri soleat: & antiqui fibrum (inquit) dicebant extremum: vnde sagis fibræ (fimbriæ legendū puto, vt Festus habet:) & fibræ in auribus & iecore. Canem fluuiatilem, lutmam suo loco ostendam: qui castorem exponunt, decepti videntur inde, quod potarium pro Ponticum legerint: nam castor etiam, canis Ponticus appellatur. Oρχια animal quadrupes, & herba, Hesychius & Varinus: Videatur autem castor esse, cuius testes maximè in vsu sunt: herba vero non alia quam orchis, id est testiculus Diocoridis fuerit. Fiber, genu's vespæ quadrupedis, Festus: legendum bestia, nam de fibro, quem Græci castorem vocant eum loqui, mox citatus ab eo Plauti versus indicat. Vespæ quidem insectum est, sed nullum insectum quadrupes. Interim non ignoro lutram fibro congeicerem existimari, lutra vero ichneumoneum quadrupedem Aegyptiam: & vespæ etiam genus apud Aristophanem vocari ichneumonem. Castor à castrando dicitur, non quod seipsum castraret, vt scripsit Isidorus: sed quia ob castrationem maximè queritur, Albertus. Καστόν τὸ γένος: Καστόν τὸ ζῷον, ἐσχεδὸν δὲ οὐ νηλα, Etymologus & Varinus: hoc est: castor nomine habet quod totus pröpemodum nihil quam gaster, id est, venter sit, oblongo enim corpore est, cuius maxima pars in ventrem consumitur. Auius fiber, Silius lib. 15. Fibrinus adiectiu'm, vt pellis fibrina: Græcè καστόν, vt ὄχεις νασίει, apud Hesychium. Καστόν μέλος, Laconicum erat, quo vtebantur in prælijs Καστόν επεισθειον νόμον, Pollux. Castorum melos (inquit Cælius) diei interpretantur, quod armatam saltationem Dioscori comparerint primi, cum ὄχεις νασίει forent plane. Meminit Pindarus in Pythiis ad Hieronem: ode secunda strophe tercia, cuius locis scholia, si libet, consule. Καστόν μέλος, τὸ καστόν, Καστόν, Suidas & Varinus. Est & castoreum infectu' species, Cælius: Suidas & Varinus addunt, Καστόν τὸ γάγκλιον, id est, è conchylio. Conchylium quidam, quod onychem vocant, castoreum olere supra dixi, & fieri potest vt ab odore nomen ei colorique accesserit, Castoreum colorem Græci cinereum intelligunt, Cælius. Castorias vel castorides canes supra memorauit inter Canes venaticos in genere. Oppianus lib. 1. de piscatione meminit nescio quarū castoridum, quæ amphibiae sint, & in littoribus coeant, & tam dirum inauspicarumq; adant v'lutatum, vt quisquis illum audiuerit, non procul sibi calamitatem & ipsam mortem abesse eo tanquam nuncio existimare debeat. Aelianus interprete Gillio castorides aibus adnumeravit. Lutras è genere fibrorum nusquam mari accepimus mergi, Plinius. Vitulō marino vietus in mari ac terra: Simile fibro & ingenium, &c. Plinius. Castorem vitulo marino comparat, tum vietus ratione, quia similiter amphibius sit, tum ingenio, quia vitulum aiunt euomere fel suum ad multa medicamenta vtile: item coagulum ad comitiales morbos: vt castorem seipsum castrare. Aristolochia longa apud Germanos biborvurtz, id est fibri radix appellatur, haud scio quam ob causam. Falsa castrationis, quam sibi ipse castor inferret, persuasio, ansam dedit pluribus amantibus vt picturas ex hoc animali sibi fingerent, Brasauola. Emblemà Alciati, Aëre quandoque salutem redimendam:

*Et pedibus segnis, tumida & pendulus aluo,
Mordicus ipse sibi medicata virilia vellit,
Huius ab exemplo disces non parcerere rebus,*

*Hac tamen infidias effugit arte fiber:
Atque abiicit, se segnarus ob illa peti.
Et vitam ut redimas, hostibus era dare:*

Sunt præterea septem aliij in Argadialacus, quorum nonnullas ambitus est triginta milliarium, alijs pauciorū; omnibus sic satis latè distentis. Retulit nobis Duncanus Campusbellus eques auratus ex horum lacuum quodam cui Garoil nomen est, prodij se sub auroram solstitij æstui anno 1510. animal quoddam venatici canis magnitudine, pedibus anserinis, robora ingentia nullo negotio caudæ iectu posternens, ac statim pœnaci cursu venatores impetens tres tribus iectibus deieccisse, reliquis in arbores euidentibus, nec diu cunctatum protinus sese in lacum recepisse, magnum malum regno portandere id monstrum dum appetit voluit: nam & alias sed raro visum est. Hector Boethius.

DE CATO SEV FELE.

A.

FELIS animal est familiare ac domesticum, omnibus notum: vulgo catus nominatur, vt opinor, à solertia: nam catum sapientem dicunt & acutum, Græci æluron vocant, Phil. Beroaldus. Recentiores quidam Grammatici cati (vel vt alij scribunt catti, per duplex) nomine abstinent, quod apud nullum idoneum, vt ipsi aiunt, authorem reperiatur. Atqui vtitur eo Palladius, & Theodorus Aristoteles historię animali interpres æluron non aliter quam catum reddit. Sextus Platonicus catam genere feminino dixit: Martialis cattam t' geminata. Catum Iudei vocant בָּהֵל catul, & בָּנָה schanar, vel שְׁנָא schunara, vt Munsterus in Dictionario trilingui scribit. Saraceni קatt. Græce κατά dicitur: & κατήν, ε; qnam vocem Varinus felem domesticum exponit. vocatur & vulgo hodie apud Græcos κάτη, Italice gatta; gatto. Hispanicè gato, gata. Gallicè chat. Germanicè katz. Anglice cat. Illyrice kocžka. Furioz apud Albertum Magnū pro cato legitur, quod nomē ab Auicenna sumptum puto, & Arabicum vel Persicum esse. Albertus significacionem eius ignorauit, & alicubi pro capro montano velibice, vt supra dixi, in ep̄tissimè exponit: sed catum esse constat, quoniam & in eo loco vbi Aristoteles de æluro, & eadem scribit. Eiusdem forsitan originis est etiam vocabulum furo, quod viuerram significat, vt pote congenerem feli. Aegyptij felem bubastum vocant, Stephanus: Hinc forte nomen Bubasto ciuitati in Aegypto: quam Herodotus Bubastin appellat: sacras enim feles Aegyptij habebant, vt infra dicam. Apud Columellam (lib. 8. cap. 3.) & Varro (lib. 3. cap. 12.) feles accipi videtur profouino: sic enim vulgus appellat bestiolam gallinæ maximè infestam noxiāmque, & sape gallinaria tota contrucidantem, Philippus Beroaldus. Feles Varronis & Columellæ fouinjus vel marturellus videtur, Aug. Niphus. Idem alibi, felis est, inquit, quæ vulgo dicitur fouinæ: & tis, marturus vel marturellus: mustela verò, donula. Sed de his omnibus in Mustela dicam, Meles aibus animal inamicum: puto esse id quod vulgus fouinum & marturellum appellat, Ge. Alexandrinus in litera M. in Enarrationibus priscarum vobum: citata autem Varronis locum de re rust. lib. 3. cap. 12. vbi sic legimus, Quis enim ignorat septa è maceris ita esse op̄ortere in leporario, vt teuctorio teat̄a sint, & sint alta. Alterum ne feles, aut meles, aliaue quæ bestia in trate possit alterum, ne lepus transilire. Ego

De Quadrupedibus

Ge Alexandrinum felem interpretari v. auisse, lapsum autem memoria meleui (quem in suo loco taxum vulgo dictum esse docabo) posuisse puto. Felem certe pro cato siue domestico siue sylvestri apud veteres authores semper acceperimus. Errant qui felem putauerunt martem dici, Perottus. Γαλῆνος Græcis mustelam significat, diuersum à fele animal, vt copiosè probat Perotus in Cornucop. Recentiores tamen quidam Græci, vt Galcomyomachix author, & ab ijs decepti quidā Latini, γαλλων pro cato accipiunt. Sunt sanè quædam horum animalium mustelæ & cati, naturis cōmunia, vt corporis ferè figura, & ingenium: callidas, victus muscularum venatus: vtrunque fœtus suos ore de loco in locum transfert, vt & canes interdū: & Græci mustelam nō solū γαλλων simpliciter, sed lape γαλλων κατοικιδior, id est domesticam, & in dominibus nobiscum versantem vocant: sunt autē vbiq; cati domestici, mustelæ nimirum nō item: Quæ omnia errandi occasio fuisse illis videntur, qui galen pro cato interpretantur. Miror autem non dixisse illos, si gale catus est apud veteres Græcos, quo nomine mustelam ijdem appellarent. Michael Ephesius etiam in Græcis scholijs in lib. 3. de gener. animal. cap. 29. γαλλων exponit catam, vt referit Aug. Niphus: Et Gaza γαλλων non semper mustelam transfert, sed aliquando catum: vt galen agrian, catum sylvestrem. Marcellum Vergilium quoque mustelam domesticam, felem existimasse, appetet ex commentarijs eius in Diöscoridis caput de mustela domestica, & in caput de lychnide. Feles genitale osseum non habet: mustela, ictis, lupus & vulpes habent. Sipontinus. Mustelæ hyeme cubant, æstate expurgiscuntur, Aristot. Hoc mustelis accidere (inquit Sipontinus) compertum est: quod ipsi quoque coemptis in hunc usum vtriusque generis (paruis & magnis, siue domesticis & ruficis) mustelis, aliquando experti sumus: hoc cati non faciunt, sed neque in cavernis versantur, nec ingredi eas facile possunt vt devorent aues: quorum vtrunque mustelis tribuitur. Plinius certe pro æluro ex Aristotele semper felem reddit, pro gale mustelam. Hæc si cui non satisfaciunt, collatis cati, quam hic tradimus, & mustelæ in M. litera, historijs, ipse iudicet. Carolus Figulus vir eruditus vtraque lingua, dialogum de mustelis ædidit, in quo similiter æluron pro fele, galen pro mustela semper exponi debere confirmat. Erasmus Rot. in prouerbijis Γαλῆνος τραπεζοστι, & γαλῆνος προνωπί, pro gale felem posuit, dubitando tamen an rectè fecerit, his verbis: Porrò vox hæc gale, felémne significet an mustelam, an quem vulgo catum appellant, quoniam inter eruditos controversum esse video, relinquo alijs iudicandum, Hæc ille: Quasi verò feles & catus diuersa sint animalia: sed forte sequitur Columellam (inquit Car. Figulus) cui feles est belua illa, quam fouinum appellant Galli, Germani enim vni fele, mustelam autem forsitan capit pro iude. At ego etiam Figulum errare dixerim, à Beroaldo & alijs Italjs deceptum, in eo quod Columellæ felem fouinum facit.

B.

Feles antiquitus non erant mansuetæ: viuebant in agris, inde urbēs & domos repleuerunt. Sed de cato sylvestri dicam postea seorsim. Pannonicæ cattæ lib. 12. Epigrammatum Martialis celebrantur hoc disticho: Pannonicas nobis nunquam dedit Vmbria cattas: Mauult hæc dominæ mittere dona Pudens. Feles Hispanici dicti apud nos, agiliores rapacioresq; sunt ceteris, maiores, nigriores, & pelle mollissima: quæ propter splendidam nigrinem & mollietatem alicubi etiam, vt in Gallia Narbonensi & alibi, ad vestes in vnu est. Apud nos ex sylvestribus tantum pelles parantur: domesticas enim excoriassæ parasitæ pelliones nostri pro ignominia ducunt. Sunt & Romani quidam à nostris dicti, Tartessia feles, vide infra inter prouerbia. In Pordofelen, via interiacet, cuius ultra alterum latus gignitur catus, citra alterum gigni non potest, Aristoteles interprete Gaza: Græcè legitur gale, id est mustela. In Pordofelen insula viam mustelæ non transeunt, Plinius 8. 58. Idem 5. 31. Poroselen nominat. Pordofelen, insula est iuxta Lesbum, cum urbe eiusdem nominis: Aliqui vt civilius loquuntur (porde enim crepitum ventris significat) Poroseleni nomanant, Stephanus. Feles (æluros) in Aegypto esse meminit Strabo lib. 17. quæ quantopere ab Aegyptijs colantur, dicam infra.

Feles figura similis est leoni, aut leænae potius, vnguibus ac dentibus similiter instructa: sed auriculas acutiores feles habet, leæna rotundi ores. Domestici cati diuersos habent colores, sylvestres omnes griseum (id est, cinereum,) Albertus. Ex felibus domesticis quædam albæ sunt, aliae rufæ, aliae variaz, Sipontinus. Color felis griseus, glaciei vehementer congelata similis: atq; hic ei secundum naturam est, alij extrinsecus accedunt, vt ratione cibi, præcipue domesticis, Albertus. Caro ei laxa & mollis, Idem. Oculi catorum noctu lucent, non sine terrore intentium,

reuentum, præsertim ex improviso. Nocturnorum animalium, velut felium, in tenebris fulgeat radiantq; oculi, vt contueri non sit, Plinius. Persicos smaragdos, Democritus refert, non translucidos, sed iucundi tenoris, visum implere, quem nō admittant, felium pantherarumq; oculis similes. Namq; & illos radiare, nec perspicere. Eodem in Sole hebetari, vmbbris resulgere, & longius quam cæteros nitere, Plinius 37.5. Oculi felis carbunculosi tam acutè cernunt, vt in cauernis etiam tenebris, tanquam in luce, mures conspiciant, Albertus & alius author obscurus. Aeluri, id est, cati, hyænae, & vespertiliones, cur noctu videant, Alexander Aphrod. inquit lib.1. problemate 66. & causam affert, tenuissimum quem sortiti sunt videndi spiritum. Nostri vitreos felium oculos appellat, quoniam per nos etem radiant, inclusi eis lumine, tanquam vitro aut vitreæ laternæ. Felem marem Aegyptij dicunt pupillas ad Solis rationem variare: cum enim exoritur Sol, tum longæ sunt, in meridie rotundæ videntur, ad vesperam autem obscurantur, Gyllius: Plura de oculis felium lege infra cap 8. proxime ante proverbia, Leonibus ac pardis, omnibusq; generis eius, etiam felibus, imbricata asperitatis lingua, ac limat similis, attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuetæ, vbi ad vicinum sanguinem peruenit saliuia, inuitat ad rabiem, Plinius. Dentes cati serratos habent: & pilos (Albertus barbarâ voce granones vocat) circa os, quibus abscessis audaciam perdunt, Albertus & alius author obscurus. Vngues eis hamati, vt leonibus, & vaginis reconditi.

C.

Catus animal est velox, & scindendo, reptando, saliendoq; miræ agilitatis. Valde mordax, Albertus. Diuersæ murium genera, & aues venantur, vt dicam capite quarto, & ideo naturæ beneficio etiam in tenebris cernunt. Venientur ipsisdem quibus canes, Aristot. Pisces præcipue appetunt. Valde intemperantes sunt circa cibum, eiusque gratia non raro pericula subeunt, Albertus. Pepines à felibus maximè expetuntur, Ant. Migaldus. Focos, fornaces, & loca calida diligunt: vnde pilos sepe adurunt. Pure & moliter cubare gaudent. Libidinis tempore, mares præcipue efferantur: nostri vocant ramen. Cati per libidinem accenduntur, & domibus suis relictis vagantur: vel vt Alberto placet, solitudinem petunt, quasi præ verecundia homines relinquunt: propria tum eis & dira vox est. Feles coēunt mare stante, fœminæ subiacente. Plinius. Feles non parte posteriore se iungunt: sed trans stat, fœminæ subiacet. Sunt porrò in eo genere fœminæ ipsæ natura libidinosæ & salaces: itaq; mares ad coitum ipse frequentes alliciunt, inuitant, cogunt: puniunt etiam nisi pareant, Aristot. Puniant, inquit Niphus, insectando scilicet verberandoq; Græce est περιστοντα του ἀπερας εις τοις οχειας, & σωματοι κλαζεσθαι: hunc locum apparet depravatum esse: ego illum sensum, quem Gaia reddidit, non video. Pro τολαζεσθαι forte ονταζεσθαι legendum, & ita vertendum: fœminæ mares ad coitum alliciunt, & dum coēunt, in terram se submittunt: quo sensu verbum ονταζει in vsu est, & simile apud Germanos hocken. Albertus hic furioz, id est catum, ineptissime caprum montanum exponens, fœminæ furiomorum, (aliæ furorum) Vide in Furone) inquit, sunt valde obedientes ad coitum, & clamant alliciendo mares ad coitum tempore coitus. Item lib.22. in alphabetico quadrupedum catalogo quodnam animal sit non exponens, Furioz, inquit, in coitu maximè feruet. ita quod in fœminam grassari videtur: & cum coitu perficere non potest, clamat: exercet autem coitum, prostratum super fœminam more hominum, sicut & simiæ. Et quoniam constat catas in coitu clamare, siue propter seminis caliditatem, siue quod retinentis maris vnguibus leduntur, siue aliam ob causam, κλαζεσθαι legi potest, id est clamant. Κλαζει enim grammatici exponunt βοῶν, κραυγάζει: & cum de aliorum animalium voce, tum canum, κλαζην & κραυγην apud autores reperitur. Quemadmodum ex felibus, inquit Aelianus, mas est libidinosissimus: sic amantissima fœtus fœmina: quæ Venereā, idcirco matri consuetudinem refugit, quod is calidissimum ignisq; simile semen emittat, genitale vt fœmina aduratur. Huius rei mas non ignarus, communem sobolem interimit. Hæc autem noui fœtus desiderio permota, illius libidini de novo morem gerit, Aelianus. Idem vrsos facere audio. Feles in Aegypto sacræ & multæ sunt, plures futuræ nisi haec res eis officeret. Feles postquam sunt enixa, non amplius adeunt masculos. Eas isti coēundi gratia indagantes, tamen potiri nequeunt. Ergo contra illas talia comminiscuntur. Ereptos aut subreptos earum fœtus occidunt, non tamen occisos edunt, (ναριόται, Valla rete & transtulit, edunt: Sipontinus inepte, calcant.) Illæ filiis orbatæ, cupiditate aliorum (amanuissima enim filiorum fera est) ita demum ad mares se conferunt. Tot numero pariunt quoque canes, Aristoteles: Apud nos binos aut ternos, vt plurimum quaternos, interdū singulos. Parit canis (inquit Aristoteles) duodecim complurimum, sed magna ex parte quinq; aut sex: vnum etiam aliquem peperisse certum est. Vulgare dictum est, catas cum dolore concipere, sine dolore parere. Nuper enixa, canes fugant, & sepe inequitanter per gradus & scalas ædium expellunt. Præfertur fœtus Martio mense æditus: Augusto mense propter pulices minus probatur. Vterum gerunt catæ, vt audio, dies quinquaginta sex, hoc est duos menses Lunares. Viuunt circiter annos sex, Aristot. Viuunt annis senis, Plinius. Apud nos ferè annis decem: castratos diutius viuere crediderim. Furioz (id est feles) prorsus intemperans circa cibum est, & breuis vita propter excessum suæ corruptiæ, Albertus. Ab omni tetro odore feles abhorre dicuntur, eamq; ob causam excrementa sua, prius scroba facta, in terram occultant, Aelianus. Volaterranus addit, ne à prætereunte premantur: Plinius causam dicit, ne odore prodatur, muribus nimirum. Obruunt autem ea posterioribus pedibus. Felem odore vnguentorum Plutarchus scribit grauiter vexari, Gyllius. Feles olfactu odoramentorum perturbari & furere traditur, Cælius. Catti, vt Aloisius Mundella se obseruasse scribit, comitali morbo aliquando afficiuntur. Gobij sunt ægris felibus viiles, ex Germanico quodam scripto.

D.

Hominis sibi familiaris manu leviter conrectari catus. & moliter per caput dorsumque demulceri gaudet: qua quidem voluptate vt fruatur prolixius, ire ac redire sub manus subinde solet. Ipse etiam capite præcipue pressus applicat se manibus demulcentis, & in aduersum erigendo nititur, tanquam transfigenda per totum reliquum corpus attractionis admonens, aut vt pili ita planius componantur. Cruribus etiam prætereuntium tanquam ad blandiendo latera affricat, secundo semper pilo præteriens reuertensq;. Hanc autem voluptatem animiq; remissionem, submissio murmure quodam, & continuato oris occlusi rhonchò testatur. Me certè (inquit Cælius Calcagninus in epistolis) nihil pœnitet interdū, quum vel à negotijs vel studijs aliquid temporis succiditur, ælulo (seu mavis felem appellare) blandiri. eumq; adludentem, & festiuus rhonchis supparasitante permulcere. Facili-

timus & proclivis ad ludos est, non solum cum prouocatur ad eos, sed etiam sua sponte, præsentim & tate adhuc tenera. Si quid pendere, aut trahi, aut aliter moueri viderit, mox assultat, mox ordicat ore, ferit vnguiculis, resilit, insidiatur, profiliit, inuidit, rapit, projicit, itefum arripit, & multis iniuris que modis gesticulatur: vt pueri & otiosi homines plurimum sape voluptatis colludendo capiant: Funiculos aut fascias trahunt cati, vel quia quavis occasione ludere libet, vel muscum aut aliud animalculi genus esse rati, ridiculis gestibus alias insidiosi quiescent, expectant, collimant, talijs ecclerimè sequuntur, & apprehendunt. Solent autem supini ferè colludere, vt & oculis vindique circumspicere, & vngues in promptu habere omnes possint. Itaque nunc ore hiant & morsicatum ludunt, nunc vnguis euaginatis obuium quodque apprehendunt: si tamē hominis manus esse senserint, nec mordent, neclaniant, sed leniter tantum retinent, mox dimittunt. Voces eis pro vario animi affectu variae: aliter enim organiende aliquid petunt aut queruntur: aliter benevolentiam suam testantur homini: aliter deniq; atque aliter inter se ipsi agunt, vocant, blandiuntur, fugant, exhibant tanquam efflantes aut expuentes, vt canes præcipue. Alius eis animus cum caudam submittunt: alius cum erigunt, idque non uno modo. nunc rectè in altum, nunc arcuatam. Hæc etsi vulgo nota, in animali tamen rationis experte quis nō miretur? Cum imagine sua interdum in speculo colludit catus & eandem ab alto putei in aqua intuitus, dum ludere gestit, cadit ac mergitur. Madidus autem aqua tantopere lœditur, vt nisi cito siccat, vitam morte non raro commutet, Albertus. Humiditas enim externa contra naturam ei est, proinde pedes etiam tingere cauet. Feles animal verecundum est, & formæ studiosum, Albertus. Puritati & lauori siue æquabilitati pilorum, adeò studet, vt subinde se lambat & comat: in quem usum & flexibile corpus præ mollitie, & linguam (vt dixi) asperam habet. Pellem totam lambendo complanat, Albertus. Leturam facie lambendo prioribus pedibus imitatur, Author obscurus. Quibus paruum est dorsum, pusillanes sunt, quod ex fele & simia coniçimus, Aristot. in Physiognom. Nomina sua agnoscunt, quæ quidem à Germanis diuersa eis imponuntur: sunt & communia, quibus vocantur fugantur. Loca consueta diligunt, & in hoc differunt à canibus: vt qui altiores suos sequantur, eosque magis quam domos consuetas ament, cati contrà, in domiciliis vbi educati sunt, plerique manent, etiam si migrant à quibus nutriti sunt. Longius etiam in fassis asportati, reuertuntur. Castratur uterque sexus, ni fallor, præcipue tam en mares, vt mitiores & corpulenti fiant, minusque deferant domos & euagentur. Auribus abscessis, facilius domi remanent, quod guttas auriculis apertis illabentes sustinere non possint, Albertus. Fera omnia animalia cicurantur, si statim vbi nata sunt lacte humano lactetur à muliere: aut quod facilius est, canino. Sic etenim feles discunt amare dominum, nec secus ac canes blandiri illi atque cum comitari, Cardanus.

Omne mirum genus persequitur catus: captos primo lusibus afficit, illusos vorat, Author obscurus. Feles quidem quo silentio, quam leuibus vestigijs obrepunt aibus, quam occulto speculat, in musculos exiliunt. Excrementsua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse, Plinius. Pugnant cati obscidentes terminos sua venationis, Albertus. Felis & ictis aues petunt, Aristotel. Ηδ αἰλερεστραγεργες οι τε κατιποδίουν εφεταντανταλαθασ. Oppianus. Aeluros, id est catus, non inuidit gallinam, si ruta agrestis sub gallina ala appendatur, Africanus in Geponicis Græcis lib. i.4. cap. 15. idem lib. ii. cap. 6. ex Sotione refertur, vbi Cornarius & And. à Lacuna interpres ἡριθα simpliciter autem verterunt, cum libro sequente gallinā verterint, quod magis probo, nam de gallinis illic ex professio agitur. Ne columbae à felibus infestentur, ad fenestras atq; aditus omnes, & secundum plures columbarij regiones, ramulos ruta ponito suspenditoq;. Ruta siquidem vim quandam possidet feris aduersatricem, Didymus in Geponicis i.4.4. Vide etiam mox cap. 4. Nessontriphij (id est, loci vbi anates aluntur) omnes parietes tectorio leuigantur, ne feles, aliisque quæ bestia introire ad nocendum possit, Varro de re rust. 3.ii. Et rursus cap. 12. Septa leporarij è macrijs ita esse oportet ut tectorio tecta sint, ne feles aut meles aliisque quæ bestia intrare possit. In anserum cellis, & alijs generibus pullorum, caendum est ne coluber felesque aut etiam mustela possit aspirare, quæ ferè pernicies ad internectionem prosternunt teneros, Columella. Nessontriphij tota maceris opere tectorio leuigatur extra intraq;, ne feles aut viperæ perrepat, Idem. Limatura æris trita ac distemperata cum vino, bibendo ex ea necat Catos, Arnoldus. Catus serpentes etiam & bufones interficit, sed non comedit: & lœditur veiteno, hisi mox aquam super biberit, Albertus. Bufonibus quoque pugnare dicitur: quorum licet venenatis aculeis (ego nullum bufonis aculeum noui) repugnetur, non tamen necatur, Author obscurus. Aristoteles & Plinius mustellam inimicam esse scribunt cornici, cui, & serpenti. Hæc, inquit Perottus, ad felem referri non possunt, cum nec feli & cornici aliquid commune sit, nec ferè multum feli & serpenti: contra vero mustellam & cornicum nidos sape diripit: & visa es frequenter cum serpente pugnare. Cum monachi quidam subinde ægrotarent, nec mali causam intelligere possent, audiuerunt tandem à rusticō operario qui catum monasterij cum serpente ludentem viderat Non erat autem letale hoc venenum, quia latitia serpentis ex ludo veneni vim remittebat: Nec mirum, cum mures etiam serpentibus colludant, Ponzettus. Cum feles simiam in Aegypto insequerentur, hæc autem omni neruolorum contentione in fugam se impellens, rectè consendisset in arborem, atque illi ad eandem arborem ascendissent, (ad corticem enim inhærentes sursum correpare sciunt) hæc sanè vt sola à pluribus circumuenta ex arboribus trunco ad remorum cacumina se vertens diu multumq; ex ijs extremitate peperdidit: Illi tum quod eo accedere non quirent, ad aliam se conuerterunt venationem, Aelianus.

E.

Postulum de ichneumonum utilitate, de crocodilorum, de felium dicere, sed nolo esse longior, Cicero de Nat. 6 lib. i. & Tusculan. 5. Alo ælurum, qui aduersus mures foricesque perpetuos Palladis (vt Homerus scribit) id est, Musei ac bibliothecæ meæ hostes excubet, & stipendia faxit: cui non delicias modo, verum etiam, si gratus esse volo, dimensum & annonæ autoramentum debeo, Cælius Calzag. in epistolis. Mures abiguntur cinere mustela, vel felis diluto, & semine sparsa, vel decoctarum in aqua: Sed redoleat (frumentum) virus animalium eorum etiam in pane, ob id felle bubulo semina attingi utilius putant, Plin. Didymus ad aeluros abigendos rutam ponit suspendiq; iubet passim in columbario præcipue circa fenestram aditas omnes. Nec feles, nec vulpes, nec aliud animal gallinas contingit, si ruta sylvestris sub ala gallinis suspenderatur, & multò magis, si vulpis, aut felis fel cum cibo subactum exhibueris, vt etiam Democritus confirmat, Cornarius in Geponicis Græcis lib. i.4. In Græco exemplari, vt Andreas à Lacuna citat, non ruta sylvestris, sed ruta simpliciter legitur. Hæc apud Auicennam quoque lib. 3. sen. 6. tract. 3. cap. 13. mustelas fugare dicitur: id quod mireris cum eadē contra serpentem pugnatura rutam sumat. Rutæ

Rutæ raimulos in columbarijs, pleribus locis oportet contra animalia inimica suspendere, Palladius. Piura vide præcedenti capite. Ut locus sit tutior à venenois animalibus, catti & furones ac pauones, &c. quorum natura est venenosa capere animalia, nutriendi sunt, Rasis. Catos domesticos vicinorum cum molesti sunt, facile quis capiet eisdem quibus mures maiores capiuntur caueis sive muscipulis: aut etiam laqueis qua domos ingrediuntur per fenestras alibiue dispositivs. In granarijs muscipulae disponantur ad mures capiendos, & per foramina ostij felibus introeundi potestas relinquatur ad mures frumenta rödentes fugandos. Grapaldus ex Varrone ut puto. Qui vulpes aut lupos capere vult, hoc dolo vtatur: Carne suilla pingui latitudine palmi, recens tosta, soleas calceorum inungat, exeundo interim è sylva domum versus: & simul in vestigia frusta suilli iccoris assi & melle intincti reiicit: & felis cadauer à tergo trahat. Vbi autem fera vestigia sequens iam in propinquuo fuerit, tecum habeas oportet hominem sagittandi peritum, qui sagittam immittat, Author obscurus. Catus seu felis pedum priorum illinatu, caput etiam interscapilio peccinantis in modum & ablentis, si diu palpauerit, pluvias ingruere non inspè communstrabit, Incertus. Feles caput manibus lauantes imbreim prænunciant, Cardanus,

F.

Mustelæ fel duntaxat contra aspidas est efficax, cætera sunt veneno, Perottus ex Plinio. At felibus, inquit, multi hoc tempore pro delicatissimis epulis vtuntur. Cuniculi caro dulcis est & sapore (vt quidam scribit) felium carnis proxima. Feles in quibusdam regionibus in cibum admitti, præcipue in Hispania, aint. Nostrarium aliqui feles sylvestres edunt, domesticas nulli. Hali carnes catti mederi hæmorrhoidū doloribus scribit, &c. vt mox in G. dicam. Catos edunt quidam in Gallia Narboneensi, vt audio, vbi prius uno aut altero die noctu sub dio exposuerint, quod ita teneriores fiant, & odorem grauem exhalent.

G.

Catus animal est immundum & venenosum, Author obscurus. Mustelæ fel duntaxat contra aspidas est efficax: cætera sunt venenum, Perottus ex Plinio: At felibus, inquit, multi hoc tempore pro delicatissimis epulis vtuntur. Alibi etiam Plinius veneficia quædam ex mustela rustica fieri meminit. Et alibi, Mures (inquit) abiguntur cincere mustelæ, vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua. Sed redolet (frumentum) virus animalium eorum etiam in pane. His Plinius verbis murenam esse felem aliquis confirmaverit, non item homini: virus enim non tam venenum, quædam odoris grauitatem & fetorem significat. Aint certum esse quod odoraria helitum Cattorum, habet consumere humiditatem radicalem pulmonis & totius corporis, Abynozoar. Sunt qui solum cati cerebrum venenosum esse putent: de quo Ponzettus lib. 2. tractat 6. cap. 3. Dicunt, inquit, quod qui ederit de cerebro cati masculi, dementetur ferè: est enim valde siccum si ad hominis temperiem conferas: & meatus cerebri obstruit, ita vt impedit spiritus animales ne ad posteriorem ventriculum transeant: vnde exclusa memoria sine mente videtur qui sic affectus est. Curatur propinando bis mense drachmam terræ Lemniæ cum aqua sanguischi, aromata etiam cibis miscenda sunt recreandi spiritus gratia. Vinum biberidū clarum, & cum eo quandoque drachma semis diamoschii dulcis. Sed forte sat fuerit, bonam viætus rationem instituisse, Hæc ille. Plurimi commanducato cati cerebro, furentes redditii sunt, Alex. Bened. cerebrum leonis (vt & catti) acceptum inducit amentiam, Albertus & Rasis. Cerebrum cati sumptum, inquit Matthæolus, vertiginosos & stupidos reddit (stolidos & quasi præstigijs obnoxios, Petrus Apo.) & is affectus ægræ curatur, nec nisi paulatim temporis progressu. Aegro vomitus prouocandus est, post terræ Lemniæ potum, idque bis aut ter in mense. Iuuat etiam quotidie sumplissæ tribus aut quatuor ante cibum horis antidotum diamoschii. Sunt qui præcipuum huius mali remedium esse scribunt, si dimidijs scrupulus moschi contriti è vino bibatur. Quod si venenum est cati cerebrum, appareat non eandem esse galen, id est mustelam, cuius cerebrum aridum in comitilibus propinatur, vt scripsit Galenus ad Pisoneum. Vrforum quidem cerebrum beneficium esse Hispati credunt, occisorumq; in spectaculis capita ercent, testato, quoniam potum in vrsinam rabiem agat, Plin. Idem de Leonis cerebro Rasis & Albertus. Auicenna (hyæna) taxus, genusta (genetha) lynx seu lupa ceruaria, cattus, mus, furo & mustela, lædunt plus vulnera quædam, Arnoldus.

Ad felis mortsum remedia Aëtius lib. 13. cap. 5. his verbis describit: Omnia ferè quæ ad canis mortsum dicta sunt, etiam à fele mortis condicunt. Propriè autem eis conuenit mel, te. ebinthina, oleum rosaceum, simul eliquato & vtitor. Aut centauream tritam cum melle imponito. Aut galli sterco liquidum cum adipe gallinaceo subigit & imponito. Interpretes Aegineta lib. 5. cap. 11. & eætra felis exposuerunt, perperam vt appareret: nam signa & remedia quæ illuc Aegineta describit, eadē habet Aëtius libro iam citato cap. 12. Imposuit ipsis opinor, quod apud Aeginetam proximè antecedit remedium ad mortsum a scababotæ, quem stellionem reddiderunt. Atqui fieri potest vt Aegineta nescierit a scababotæ & galeoten idem esse animal, idq; non aliud quædam stellionem Latinorum: aut remedium hoc ad a scababotæ mortsum ab alio adiectum sit, cum nulla eius noscendi signa vt in ceteris habeantur, & vnum duntaxat remedium breuissimè proponatur, nempe sesamum contritum cataplasmatis modo imponi, quod ipsum Aëtius inter remedia aduersus galeotæ mortem ponit, vt Auicenna quoque, quanquam utilia eius lectio videatur cum Aëtio conferent. Sed tam galeoten quædam a scababotæ stellionem esse in Stellione pluribus probabo. Errauit etiam Auicenna interpres, qui lib. 4. sen. 6. tractat 4. cap. 13. cattum pro stellione transluxit: eadem enim illuc signa & remedia leguntur quæ Aëtius & Aegineta de galeote habent. Ponzettus lib. 3. tractat 4. cap. 4. cati mortus signa eadem refert, quæ Aëtius, Aegineta & Auicenna galeotæ, id est stellionis mortus, nempe dolorem magnum & viridem (liuidum potius, vt Græci habent) circa vulnus colore: remedia vero alia. Currantur (inquit) bona viætus ratione: Quidam exhiberi iubent cerebra aliorum animalium, & vinum clarum odoratum, dilutum & sepe lauari vlcus vrina hominis, vt quæ virus infictum consumat: vella & caprino & origano. De mortu cati vide etiam Arnoldum in Breuiario 3. 16. Cum quorumuis animalium pilii, si ab incautis deuoren- tur, arteria præclusa suffocationis periculum minitetur: præcipue tamen felium pilii maligni & venenosæ sunt, Matthæolus. Audio si pilus cati fortè in fauces hominis inciderit (quod accidit colludentibus, præsertim pueris & incautis) quoniam is inhæreat, nec loco promouetur, paulatim aggesta materia strumas vel scrophulas generari. Praeaus est etiæ anhelitus felium: noui enim quosdā, qui cum noctu in lectis feles secum habuissent, & infectū absisaærem inspirassent, hec tæca febri & marasma tandem consumpti perierūt. Nec ita pridē in monasterio quodā vbi permultæ

permulti cati familiariter nutriebantur, & in cœnaculis cubiculi: q; & lectis monachorum frequētes erant, adeō pleriq; infecti sunt monachi, vt intra breue tempus nec missa nec vespera eo in monasterio decantarentur. Idem Alexander Benedictus in libro de peste, caudendum consulit, ne canes & cati nostri tempore pestis, extra domum vagentur; facile enim ab eis aërem pestilentem respirando haustum afferri. Hoc maximè mirum est quod non nullos fixo oculorum obtutu lœdant: alios verò sola præsentia: Quod quidem non solum accidit ex maligna aliqua aut venenosa vi in ipsis catis: sed accedente occulta quadam hominum qui ita afficiuntur qualitate siue natura, cœlitus nimirum eis illapsa: quæ nisi præsente obiecto prouocante, ad affectum eiusmodi non mouetur. Huic modi ego homines Germanorum nō paucos cognoui: qui nulla simulatione præsentibus tantum catis, quamquam illi adesse nescirent nec præuidissent, nec vocem corum audiuissent, mirum in modum lœdebantur. Nam cum aliquando ad conuiuia vocatus in cœnaculo esset, & expectaretur talis ingenij quidam, catum eo in loco occultarunt, illum mox vbi aduenit, sudare, pallere, & ob metu tremere animadseri, & catum alicubi latere conquerentem audiui. Huius ego natura homines eisdem remedijs iuuari crediderim, quibus iuuantur qui cerebrum cati ederint, Matthæolus. Vidi & ipse qui præsentes catos vbi conspexissent audissent, ferre non poterant.

Aclitorum, id est felium (siliorū potius, vide Diſcoridem) falsorum carnem, ad lœuorem tritam, ligna (scolopas) corpori infixa impositam educere aiunt, vt pote attrahēdi vi præditam, Galenus lib. II. de simplic. Carnes cati calidæ sunt & sic cæ: medentur hæmorrhoidum doloribus, renes calcificant, dorsi doloribus profundunt. Sumpta caro reprimit turgentes podice venas, id est hæmorrhoides, Visinus Iacobus Oliuarius addit hoc remedium se expertum esse. Et lumbus lumbis præstat ad eſus opem, Visinus: id est Oliuarius addit veriſimum esse. Ego nisi in summa omnium remediiorum, quæ rat one aliqua nituntur, inopia, nunquam ad hæc absurdā experimen- 20 ta descendērim. Podagræ vtilis fertur caro catæ agricis in uncta, Rasis & Albertus. Remedium ex anseris adipe dum assatur distillatum farcti catis paruis minutim concisis, describam in Anserē G. Decoctū cati pinguis (exenterati, pelle detracta.) Alyscus podagricum vti ſuſſit, ſtuppas in eo calido madefaciendo, fouendoq; partes, & poſtea eiusdem cati pinguedine illinendo. Hospes eius Basilez hoc vſus consilio, intra 5 aut 6 dies melius habuit. Sanguinem cati paronychia quidam illigant, & latentem in ea vermem (vt vulgus credit) eadem nocte extingui promittunt, Innominate. Catiflyestrī ſeuum ſimile eſt natura carnis eius: carnem autem calidam, molle, & podagræ vtiliter illini dixerat, Rasis. Inter taurinum & ſuillum adipem fuerit felinus, Sylvius. Felis pinguedine medicamenta quæ faciem ſplendidam candidamq; reddunt vtiliter diſloui aiunt. Oclitorum vitio quod nostri vocant flæcken vnd fæl, hoc eſt, vngues, nebulas & leucomata ſic mēdeberis. Caput cati nigri, qui ne macula quidem alterius coloris habeat, vres in olla figlina, intus (vt vulgo loquuntur) vitreat, aut figulo vrendum commi- 30 tates non eſt periculum ne nimium vratur. Hunc cinerem per caulem pennæ in oculum inflabat ter die. Noctu si quis ardor infestet folia è queru aqua madida, bina ſimil aut teina a cullo imponens aut illigabis: Hoc tanquam egregium experimentum ſuum medicus quidam mihi narravit: eg̃o postea in libo quodam manuſcripto Germanico reperi adiecta promiſſione viſum reſtituendi, etiam poſta in vniuersitate citato, & remedio ad authorem Hippocratē relato. Felis iecur vſum tritumq; ita vt bibi poſſit, calculosis remedio eſt, Galenus Euporiston 2.52. Quartanis magi excrementa felis cum d'giō, butonis adalligari uident, & ne recidant, nō remouer septem circuī. Quis hoc quoſo inuenire potuit? quāc eſt iſta mixtura? Cur d'gius potiſſimum bubonis elctus eſt? Modisiores iecur felis decreſcēt Luna occīſa in ueteratum ſale, ex virō b. benū ante accessiones quartanæ dixere, Plinius. Catæ ſtercus cum vngula bubonis in collo vel brachio ſuſpenſum, poſſeptimā accessionem, diſcutit quartanam, Sextus. Celsus adiicit malagmati cuidam contra ſtrumas. Catæ agricis fel ad oris tortu ram viliſſime fertur: accipitur autem fellis cati nigri (cati ſyluestres apud nos non sunt nigri, ſed ex domesticis quidam) dimidia drachma, (Albertus non reſtē habet vnciam) & trifectum cum zambach, pondere q̃ atuor aureorum, & ſit ſternuatorium, Rasis & Albertus. Felis fel ad albugines, Aetius 7.39. Felis ti. p. capvē ſylvestris, ſuetum mortuum ab vtero extrahit, ſi ſubitus ſufficiat, mixtum cum ſtercore nigro alicuius cati, vel eiusdem cuius eſt fel. Id eſt efficit fel eius, cum miſcetur aqua colocynthidis, & madidam inde ſpongiam (lanam) mulier ori matricis indit, Rasis & Albertus. Pro ſtercore felis, ſtercus ichneumonis uirpari poſſe, in Antiballomenis Galeno adscriptis legitur. Ad quartanam catæ ſtercus à ſuperſtitioſis alligari, paulo ante d'ctum eſt. Catæ (vel cati) ſtercus ſiccum cum ſinapi aqua ponderibus cum aceto contritum & impositum, capitis alopecias ſanat, Sextus & Aesculapius. Felino ſtercore Celsus vt. in malagmate quodam ad ſtrumam. Spinam aliudue quid fauibus adharenſ, felis extrinſecus ſimo perfricatis, aut reddi aut delabi tradunt, Plinius. Catæ ſtercus cōtritum, recens, purum, illinitum fauibus, ſine difficultate extrahit spinam, Sextus. Cum resina & roſa co ſuppoſitum, profluuium mulieris reprimit, Sextus: At Plinius hoc idem remedium exulcerati ſubuſ vuluarum impositū prodeſſe ſcribit, id quod magis placet. nam a ſipem vulpium quoque, & medullam vituli in vino ex aqua decoctam cum ſeuo idem præſta eait. Fimus cati ſuffiſit & illitus foetus mortuum expellit, Author ob. curus. Ad vnguem in oculo Equi, cinerem de ſimo cati mane ſeroque in ſla, obſcurus.

H.

a Feles nomen, vt Grammatici quidam volunt, tam masculini quām ſemini generis: Valla in ſemino ge- 66 nere vritur: ſunt qui masculini tantum generis faciant, manifesto errore. Manuanus Teſtiuagoſ feles dixit. Felis aurea, Plin. 6.29. Eſt & apud Cælium Calcagninum & Vallam Herodotii interpretem hæc felis: eſt & meles ſem. generis apud grammaticos. Ne feles aut meles, aliaue quæ bestia intrare poſſit, Varro 3.11. ſic etiam Ge, Alexandrinus legit: grammatici quidam recentiores in Dictionarijs, felis & melis legūt. Philo Beroaldus quoq; feles pro- tulit. Catus vel cattus, à capiendo dictus videtur recentioribus, vt qui mures & aues captet. Ego potius tanquam cautum & aſtutum ita diſtū crediderim. Catos enim olim ſapientes & callidos appellabant, vnde & Catones pri- mū diſtū volunt. Sed homo catus nunquam terminat, nec magnitudinis, nec diuinitatis modū, Cicero Tu- ſcul 2. vt Nonius titat. Hinc & Gracis coniſcio deriuatum, vt γάτης vel γάτης dicatur, ἡ παντεῖς καὶ παντεῖς, Hesychius, & Varinus. ſunt qui Seruium testem citent catum ſem. genere proſerti. Reperitur & apud Græcos recentiores grammaticos γάτης vel γάτης: Murilegus & muſio pro cato, apud Albertum & recentiores barbaros. 7

Aīλερ & ἀλερ το αἴλεν (lego αἴλεν vel αἴλεν) & αἴλεν τὸ σπέρ γανεν, Etymologus & Varinus. Αἴλερ, idem non per pleonasmum, sed antithesin, ἀλερ το αἴλεν & τὸ σπέρ γανεν, Gerodianus apud Etymologum: apud Varium, αἴλερ & habetur, quod non placet. Αἴλεν Hesychius exponit θωπίνεν, id est adulari, vt inde etiam cati & alurus dictus videri possit, quod cauda homini quadam modo adblaudiatur. Αἴλερ, nūdum nomine apud Suidam: Etymologus & Varinus alurum exponit: Hermolaus in Corollario poëticum ille scribit. Αἴλεροι, quinque syllabis, carabus, id est locusta (ex ostracodermorum genere) exponitur: vt etiam agipygos pro codicim: Αἴλερ, Αἴλερ, Hesychius & Varinus. Οἱ δὲ μῦνοι, νῦν ὅρχεται δράξαλοι, τὸ οὖς αὐτοῖς, Author in nominatus apud Suidam: addit autem Suidas, καθέτον θητὸν τὸ αἴλερον κατουλέν, id est catum aut felum domesticum intelligit: non quidem spatalen dieens esse felem, vt aliquis putaret, cum τροχού, id est cibum paulò ante interpretatus sit: sed insinuans vt videtur, hæc verba pertinere ad apologum quendam de muribus & fele confitum. Catum marcam nostrates vocant revuel per onomatopœian. Felinus adiectiuum à fele apud recentiores quosdam legi, apud veterem nullum. Oppianus aluros κανεργεὶς vocat id est maleficos, quod anibus insidentur. In Galēomyoniachia galēs, id est cati, siue author eius recentior appellat, citheta hæc sunt, ἀρταξ, δολετόν, οὐδηφαγός, οὐδηφαγός, διγεωπής, μυοντός, φθερός. Putes certare canendo Tectiuagos feles, Bapt. Mantuanus. Οἰκείων αἴλεροι, έπειτα περ δίκαια Φαγεσα ζενητεροι ελπιται εμεραποιοι, Suidas. Nuētias & cattas naues, utrasq; veteres, sed & has recentiores agnoscunt, Caius Calcagninus. Addabantur maioribus nauigis prodromæ & quasi anteambulatorix, sicut holcadibus, epholcia, tritemibus cattæ. Idem. Cattæ naues nominantur apud Gellium 10.25.

Metalli genus est quod Germani vocant glimmer, id est mican, vel katzenfieber, id est felium argenteum: est enim colore argento ita simile, vt pueros & rerum metallicarum imperitos decipere possit. A felibus autem nomen in dederunt, siue à similitudine, quod eorum oculi etiam noctu radiant: siue quod cassum quiddam & inutile hac vocem significare volunt. Nullum enim utilitatis fructu præbet his qui venas excoquunt, quod totum eius corpus signis consumat. Hoc ipsum Latini, vt opinor, micam appellant: cum chrysocolla & caruleo in codice lapide quāndoq; reperitur, Georg. Agricola in Bermano.

Buphtalmon Dioscorides & aluron dici meminit: ego & aluron vocari quādā stirpem lego apud Photiolem: diuersa nec ne sit, haud constat, Hermolaus. Aelurins, Αἴλεροι, radix quādā sic appellata, Etymologus apud Hesychium & Varinū corruptè legitur αἴλονεις. Buphtalmum ego alurum dictū crediderim, quod figura ocularum refusat, & instar oculi scilicet resplendeat, quamvis non etiā noctu. Sed cum buphtalmi radix in vsu nō sit, alurios vero inter radices censeatur, Valerianam potius vulgo dictā intellexeri: cuius Graci aliud in sua lingua nō men nō habent nam phū peregrinū est. Eius radix mirè à cati appetitur, quod in horto meo ipse obseruauit, vbi & hortense & sylvestre phū, & nepīta siue calaminthæ genus, cui nōmēab hoc animali apud Germanos (katzenkraut, katzenmantz.) & alias gentes, non semel quāmuis circum septas & spinis interdū munitas mihi perdiderunt: quod ab eis non odio harum stirpium, sed amore potius fieri putō: referunt enim similem quādā cati odorem. Valeriana quidē radix, & alias, & præcipue liquore aliquo macerata, excrementitum quendam odorem emittit, eām q; ob causam licet cōtra diuersos morbos commendata à multis fastiditur. Porro cati nō vnguis solum has stirpes laniant, sed etiā ore. Martorella, id est Valeriana vel herba gaitæ, Sylaticus: dicta forte quod huius etiam, quæ rusticæ mustaræ sunt, similiter erga eam afficiantur, quod tamen certū non habeo. Cataria nepīta genus est: quanquā & alias herba simili vocetur nomine, vt Valeriana, &c. Hæc nepīta pulegium magis referit odore quām calamitham montanam: cati ea delectantur, eduntq; frequenter, vnde natū ei catarie nomē, Monachii in Meseni. Idem alibi gattariam interpretantur calamitham sylvestrem, siue pulegium sylvestre dictū à nonnullis, quoniā vt plurimum sylvestribus & asperis nascatur locis. Primum calamitha genus (inquit Ruellius) officinæ etiam nū calamentum vocant: secundū, pulegium sylvestre: tertīū, nepītam, vulgis herbam catoris quād magna feles odoris huius capiantur voluptate: nanq; si vulsa, vel hærenti cōtingat occurtere, ei se se flatim africat, deinde magnā auiditate ramos pascuntur. Quin & humo in qua resederit in cunctissime sabburrantur: quapropter solo esu huius aluros concipere vulgus sibi persuasit. Medici hac experientia freti muliebribus balneis aut infussionibus inferunt, vt ijs quæ desierunt parere stabilem adferant fecunditatē: & ijs quæ non possunt uterum ferre hoc fotu concipiendi facultatē moliantur, vt tandem inicit a genitalibus locis semina queant animari. Verum authores solum habent ex populo, nec tale quicquam apud classicum authorē inuenitur, Hucusq; Ruellius. Aeluri gonus Magis, buglossus & aluri sanguis ijsdem, stratiotes aquaticus, in noinen elaturis apud Dioscoridem. Germani tertīū sedi genus acrimonia insigne, minimū, flosculis luteis, karzentruel, id est vuam cati nominant. Frutex quidam folijs grossulariæ hortensis, ramulis candidis, cortice nempe albicante, in multis Galliæ Italiaq; locis, in hortis colitur: apud nos sponte nascitur circa riuarum quorundam rīpas, facile comprehendit transflatus in hortos: acinos nigros piperi similes in cālidioribus locis proferre aient apud nos sterilis nō fallor. Meminit eius Ruellius lib. I. cap. 43. in piperis descriptione piperastrum appellans, nostratum quidā vocant palmenstanden nimis cōmuni vocabulo. Ego pseudamotum esse coniūcio: huius folia & ramuli sabinam herbā aut felis vrinā quādatim modo redolent. Sunt & alijs stirpibus à fele nomina apud Germanos. Karzenbalsam, mentastrum, quasi balsamum felinū. Karzenklee, lagopus, herba trifolia. Karzenkoerfe, fumaria. Karzenchruaniz, vel karzenvnaæ, vel karzenbeæ, hippuris. Feldkarzen vel kaetzle, gnaphalium siue tomentū herba apud Dioscoridem, quām describit Tragus I. 109. Arbōrium etiam quarundam, salicūm præcipue, flores molli lanugine pubescentes, kgerze nominamus: quā ratione Græce iulos dici posse existimo, quānquam iij in corylo priuatim sic nominant, in ceteris quibusdam nucamenta, quæ sinelagrine sunt. Lanuginis quidem mollities lagopodi etiam & gnaphalio herbis nōmēapud nos dedit.

Formicis Indicis color fellum, magnitudo Aegypti luporum, Plinius. Aeluron literator quidā in Lexico Græcolatinio silurum ineptissimè exposuit, inde natō errore, vt video, quod Dioscoridis cōdices quidam excusi aluros pro siluros corruptè habent. Cercopithecum Germani catum maris vocant, quod à maritimis & longinquis regionibus aduehatur. De genetha, vt recentiores quidam barbari vocant, felliones Germani genetkaizen, id est catos genethas, in G. litera dicam & de Zibetti cato, in Pantheta. Piscem cattam, vel cattum algarium Itali vocant mustelum leuem & stellarem. Cati fons, ex quo aqua Petronia in Týberim fluit, dictus quod in agrō eiusdem fuerit Cati, Festus. Cati, Germania populi, Sicambrii finitimi: hi à Plinio 4.14. Chatti dicuntur, alias Catri. Eluros, cum episo in prima syllaba, nomen gentile, Varinus in Aeluper. Apud eundem tamen in E. legitur Elluros per I duplex, nec aliter quām nomen gentile exponitur. Idē tuus Heluros scribit cū aspiratione, Ελεροι: οντος τηνετο ελεροι: κενλυτοι, authorē citans Dexippum in Chronicis & rufus monēs per epsilon scribens.

bendum cum gentile est: cum animal significat per αι diphthongum. Cum autem Heluri populi à paludibus dabantur, aspirandum esse hoc vocabulum, & simpliciter scribendum ex Graecæ lingue proprietate appetet. Erasmus in proverbio Mineruæ felem, non recte attribuit Etymologo quod in eo non legitur, pro animali scribendum dicens ειναισπον per ει, quasi torquicaudam aut trahicaudam, sic enim ipse loquitur.

c. Qui multum sternunt, dicuntur à nostris cum catis edisse. Pici scandunt in subrectum felium modo, Plinius. Et felis instar exeunte è rimulis mures venatur, Aurelius citante Perotto. Sicq; repugnabant votis contraaria vota: Non secus ac muri catus, ille inuidere pernam Nititur, hic rimas oculis obseruat acutis, Mantuanus in Bucol. cis.

d. Ibis in palmis ad cuitandos feles nidificat: non enim facile in palma ob eminentem & cultellatum truncum coricem iij sepe repulsi & reieoti, sursum correpercere possunt, Gillius ex Aeliano. Vulpanser ab aquila & felis & cæterorum hostium suorum iniurijs se defendit & propulsat, Aelianus. Beluas etiam in eos à quibus beneficia accepunt, vehementer grata esse, testimonio sunt vel Aegypti admodum fera animalia, feles, ichneumones, crocodili, Idem. Iani Lascaris epigramma extat in caniculae sociam galen (feles intelligit ut videtur,) & opem ei ferentem.

h. Io. Tzetzes Chiliadis 5. cap. 12. γαλλων καπονιον (pro καρνιον) id est mustelam domesticam, catum intelligere videtur, ut & alij quidam recentiores Graeci. Narrat autem illic in quantis delicis hoc animal fuerit apud Monomachi imperatoris vxorem: quæ indito ei barbato nomine Mechlempe, Μεχλεμπη, plurimis delicatissimisque ciborum generibus ex vasis auris ipsum quotidie alebat. Catus aut belua per foramen intrans quid significet per 12 signa Zodiaci, Luna in singulis existente, explicatur ab Aug. Nipho de augurijs lib. 1. tabula septima. Cum Gigantes aduersus deos pugnarent, deorum alij alias sibi formas induerent, Feles soror Phœbile latuit, Ouidius libro 5. Metam. Aesopus pueram fuisse ælurum scripsit, & quidem ita præstantem forma, ut inuidiam in se Venetris concitarit: qua Venus percita pristinam formam abstulit, nouam intulit, nec eam tamen degenerat aut deformem: vt pote quæ vegeta atque agilis sit, & leonis formæ simillima, Cælius Calcagninus. Galæs in mulierem mutantæ & sponsa cum esset murem persequenter, apoloëgus recitat à Io. Tzete Chiliadis quartæ cap. ii. Item vulpis & felis coloquinum apud Erasmum in proverbio. Multa nouit vulpes, vbi ingruente canum vi feles subsiliunt, vulpes relata captiæ est.

Aegyptiorum mores quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatum erroribus, quamvis carnificinam potius subierint quam ibim, aut aspidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent, Cicero. Et alibi, Ipsa quorum vanitas ridetur Aegyptij, nullam belluam nisi ob aliquam utilitatem consecrauerunt, veluti felem quod pelle eius scuta contingant. Ego superstitionis gratia magis quam utilitatis, felium pelles Aegyptios scutis induxisse 30 putarim: nam cum mollissima sint, iætibus resistere nequeunt ut bouinae. Feles (inquit Herodotus lib. 2. interprete Valla) incensa strue diuina res occupat, (Πυρκαιῆς γνοεῦντος βεῖα περὶ γυαλαῖς καταλαμένεις ἀνέρες: Perrotus transfert, Facto incendio feles diuino numine corripiuntur: Ego sic verterim, Si quando incendium contigerit, feles in furorem aguntur: ut θεῖον περὶ γυαλαῖς non aliud sit quam Σειαστὸς & Κιθηστός: βεῖα etiam ταυραῖς expoununt, ut interpretari rem miram circa feles accidere: sed ne in aliorum translationibus occuper, præstat ut reliqua ipse transferam:) Nam Aegyptij ab igne interuallo aliquo recedentes, extinguere negligunt, feles tantum obseruant, (custodiunt, ne insiliant:) at illæ vel subeunt vel supersilientes hominum cœtum in ignem ruunt. Hoc vbi fit, Aegyptus magno afficitur luctu Cum verò in domo aliqua feles fortuito (Στολὴ ἀντομάτι, vltro, Valla: intelligi potest de naturali, & non violenta morte, ut Cælius Calcag. exponit) moritur, domestici omnes sola superficia radunt: totum autem corpus & caput, in quorum dominibus sic moritur canis. Efficiuntur feles mortuæ ad 40 sacra testa, vbi falsæ sepeliuntur in vrbe Bubasti. Hæc Herodotus Bubastum Aegyptia lingua felem nominari supra dixi. Gentes alias quæ felem auream pro deo habuerunt circa Syenen fuisse legimus, Gyraldus. In Rhadata (oppido Libye circa Nilum ad Arabia latus) felis aurea pro deo colebat, Ilinus 6.29. Nihil me penitet interdum (verba sunt Cælij epistoliarum quæstionum lib. 1.) ælure, seu manus felem appellare, blandiri. Cur enī mihi illud io. anti vitio detur, quod Aegyptus seruum atq; adeo sacrum habet. Nam inter bruta quæ nimis superstitione colit, ælure tantum tribuit, vt in eos qui reliqua sponte volentesq; interemerint, decretum sit supplicium capitale: quod si casu aut certe nolentes fecerint, scelus præscripta mulcta posse expiari putant. Sola felis inter quadrupedes (Herodotus lib. 2. interprete Valla, ibim & accipitrem adeo sacras haberi ait, ut siue volens siue nolens aliquis necauerit, necessariò morte afficiatur:) inter ausia ibis, nominatim excipitur: has nolens volensue quis letho dederit, crimen non nisi capite luitur. Cuius rei tanta religio fuit, ut Diodorus in secundo Bibliotheces fidet atq; oculos suis in testimonium adducat: quum ætate Ptolemai, inita nu per amicitia cum Romanis, Romanorum quidam præter animi voluntatem ælurum occidisset, facta impressione Aegyptij agminatum eius domum obfederunt, eum ad pœnam poscentes: neq; magnitudo Romani nominis, neq; amicitiae recentis necessitudo ei sati præsidio esse poterat: ni Rex præfectus regij cum magis præsenti periculo subtraxissent potius quam liberassent: quod si fato aut natura diem obiisse ælurus, vniuersa domus non secus funesta fuit, ac si pateret milias cecidisset. Idem præterea quæna inter omnia scarabeum maximè venerentur, eiusq; aliquot species numerent, eam quæ æluromorphos dicitur, & æluri facie pingitur, longè omnibus præferebat. Nec modo Aegyptij, verum Arabes et am ælurum, & eam quidem auream pro deo habebant in Rhadata. Nec sanè mirum, quum ritu naturæ numeros Lunæ ostendat, & lunaribus incrementis oculos habeat grandiores, Hæc Cælius Calcagninus. Iidis numen totam complecti in se naturam Aegyptij credentes, ideo illi animal hoc coniuxerunt, quod Lunæ, cuius syderis beneficio naturæ pars multa stat, notas & imaginem quandam, præsertimq; in oculis referret, in quibus ad quotidiana luminum in eo incrementa decrementaque, augeri pupulas in mustelis, (felibus dicere debuit, sed per imperitiam confundit,) & minui, plerique testati sunt: nec id tantum, sed noctu & in tenebris syderis illius modo fulgere: & quod maximum est, fertilem & vegetabilem Lunæ naturæ fecunditate sua exæquare, Marcellus Vergilius in commentarijs super Dio cordis capite de mustela domestica, & rufus in coment. super lychnide. Aelurorum oculi ad vices Lunæ aut ampliores sunt, aut minores: Id multò mirandum est magis, ælurum marem, vt Horo placet Apollini, Solis vices sentire, mutareq; pupillas oculorum syderis cursu: siquidem diluculo in exortu protenduntur, eadem meridie contrahuntur in orbem, occasu solis obscuriores hebetescunt, Ruclius lib. 2. de plantis cap. 151. Catus apud veteres Plutoni sacer erat, Arlunnus.

Mineruæ felem, æluruæ & ειναισπον, subaudi comparas: cum multò inferiora cum præstantioribus comparantur, quod

quod lenicula quæ plam in re conueniant. Quid enim habet Minerua dea cum fele commune, præter glaucum colorem oculorum? Nam is oculorum color Mineruæ tribuitur, qui & noctis adest: & felibus. Vnde apud Homerum ei epitheton γλαυκης οντος. Est & hoc felibus commune cum noctis, quod & noctu cernunt, & pariter insiduntur muribus. Refertur apud Zenodotum & Saidam, Erasmus. Cætera proverbia vbi felem Erasmus transtulit, ut Tarcissia feles, Felicocoton, Rapacior fele, ornata ad mustelam referemus: cum Græcè non æluros in eis, sed gale, id est, mustela legatur. Sphondyle fugiens pessimè pedit: Hesychius & Varinus spondylem pro quo Attici sphondylen dicunt) galem, id est mustelam Atticè dici scribunt: quam obrem hoc quoque ad mustelam differimus, quamvis Erasmus felem reddiderit. Oi γριπεις νον δραχενται, δραχειδοι, της σης απωτελης, Mures nunc saltant cibo tuo arrepto, Author innominatus apud Suidam in Spatale: tanquam in apoloogo aliquis ita ad felem de muribus dixerit. Videtur sanè proverbiale dictum, cui simillimum nostrates iactant, Fele absente imutes saltant, aut diem festum agunt. Sunt & alia non pauca Germanis in usu vulgari, à fele proverbia, ex quibus nonnulla subiectam: Art laſt von art nit, die katz laſt irs maujens nit. Ingenium nulla vi vincitur, nec catus captare mures desinit: Naturam expellas furca tamen usque i recurret. Man fure ein katz in Engellant, so uirt sie doch manuen: Catus etiam trans mare vectus, vocem non mutabit: Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt. Es sint boese katzen, die forher lecken, und binden krazen: Maligni sunt cati qui anterius lambunt, posterius laniant: Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat. VVær mi katzen jagt, der sucht gern mens: Qui cum catis venatur, ferè musculos capit: Corrumpt bonos mores colloquia parua. Due katz hat die fisch lieb, sie vuill aber nit ins visassor: Catus pisces amat, sed aquam timet: Ficus aibus gratae, sed plantare recusant, Er geet darumb, vuue ein katz umb ein hessen brei: Circumit ut feles feruidum iusculum: Lopus circa puteum chorum agit, in eos qui sumpta inaniter opera sua spe frustrantur. In der nacht sint alle katzen graus: Noctu feles omnes fuscæ sunt: Sublata lucerna nihil interest inter mulieres. Die katz ist gern da man sie strelet: Catus delestat in locis ubi curatur & comitur: huic aliqua ex parte respondet, Athenensem Athenis laudare haudquam difficile. Der katzen ist der kgs (oder der speck) befohlen: Feli caseum (vel lardum) committere: Ouem lupi committere, Mustela seuum. Nam si quis catum custodem lardo præficiat à muribus defendendo, unus ipse plus consumet quam multi mantes: sic sepe improbi magistratus conseruandis præfecti legibus magis in eas delinquunt quam plures priuati.

DE CATO SYLVESTRI.

A.

Et es antiquitus non erant mansuetæ, viuebant in agris: inde urbes & dordos replenere, θηρια apud Hebreos, Elia 34. catos feros quidam (vel ut ipsi loquuntur, ferales) interpretatur, alijs aliter: vide supra in Onocerquo: quemadmodum θηρια apud aliqui catos maris, id est cercopithecos: alijs matres, i.e. est mustelas rusticæ. Qui aulice in Germania loqui volunt, catos sylvestres nominant boumräder, id est equites arborum: quod arbores scandant, anii predæ gratia, & cum petiula fugiunt. Hispani gato montes. Chat caretz, catus sylvestris in quibusdam Gallico locis vocatur.

B. Cati sylvestres in Heluetia multi capiuntur, in sylvis præcipue, & arbustis iuxta casas interdum: similes domesticis per omnia, maiores tantum, densiore que & oblongiore pilo: Colore fuscæ, vel ut Albertus loquitur grisei. Sed forte ut domestici coloribus variant, ita etiam feri non uno colore reperiuntur, in diversis regionibus præsertim. Quem ego circa finem Septembris apud nos captum consideraui, huiusmodi fuit. Longitudinis à fronte ad extremam caudam, dodrantes quatuor. Linea nigra per dorsum descendebat in pedibus etiam & alibi linea erant nigra. later peccus & collum macula latiuscula ex pilis albissimis. Reliqui corporis color vbiq; fuscus cui in dorso paucus rufus in unum colorem miscetatur, ad latera dilutior, id est cinereo propior: Inter crura posteriora circa clunes rufus. Calli imi digitorum in pedibus nigri, & pilis circunqua; concolores. Cauda crassior quam domesticis, tres palmos longa, duobus aut tribus orbibus nigris distincta: extrema pars palmi longitudine tota nigricabat.

C. Cati sylvestres (ut Gaze vertit, Græcè legitur galæ agriæ, id est mustelæ sylvestres) venantur inures sylvestres, Aristot. In Scandinauia (sic voco ingentem Europæ ad Septentrionem insulam) à lynibus capti vorantur, Olaus Magnus.

E. Canibus immisso capiuntur, vel impetruntur bombardarum globis arboribus insidentes, Sepe rustici plures arboreum circumstant, & felem desilire coactum fustibus cedunt. Felemque minorem Arboris in trunco longis præfigere telis, Nemesianus. Pelles earum cum pilis ad vestium usum parantur, ut ex alijs etiam feris: priuatum vero tibialis & manicae inde fiunt, pilis intortum versis, cum artus refrigerati aut arthriticæ sunt. Pilis admodum mollis, sed pinguisculus est: ideoq; facile congregatur, & minus placet in vestitu. Cati sylvestres sumum rute & amygdalarum amatarum fugiunt, Rasis. Mustelas quoq; rutam fugere legitur apud Aucennam: item catos domesticos, ut supra scripsimus.

F. Cati agrestes temperamento propria sunt leporibus, caro eorum calida & mollis est, Rasis. Eduntur apud Rhetos. Apud nos etiam in cibum veniunt aliquando, capite feræ & canda abscissis. Sunt qui satis lautos affirment, abhorrent propter domesticorum similitudinam, quibus apud nos nemo vesicatur.

G. Felis sylvestris pinguedo à quibusdam reponitur, calefaciens nimitem, molliens & discutiens; magis quam domestici. Vtuntur ea in morbo articulari, alias quoq; pinguedines cum herbis ad eundem affectu facientibus contusas in ansere atlantes, ut in Ansere dicemus. Ego excoriatus alliquando hoc animal longè pinguissum vidi. Diversa ex huius feræ partibus, carne, adipice, felle & filio, remedia ex sententia Rasis enumeravi supra inter domestici cati remedia: cū non aliud interesse videatur quam quod ex sylvestri omnia sint efficaciora. Sylvestres maximè feles ad mochos à crocodilis ob contrariam quandam affectionem accedere consueuerunt, Aët. 13. 6. Galli lupum ceruarium quoq; catum sylvestrem nominant, quem Itali quidam lupum catum.

Feles Scythica vel Moscouitica, (fera an domestica nescio. Scaliger quidem, domesticorū Felium pellib. tractat) fæminas in Moscouia uestes munire aduersus hybernū gelu: quod nullius è quæ pilis calore foueantur corpora)

cuius pellem nuper Ant. Schnebergerus ad me misit, longa est duos dodrantes cum diuidio, Felibus nostris similis, sed colore diuerso, nempe nigilante, vel, si proprius & ad lucem inspicias, è nigro rufescente, vndiquaque ferè concolor. Cauda decem digitos longa, terete, nigra. Sed vnam tantum pelllem vidi, nec scio an omnes eiusmodi sint. In Malabar prouincia (inquit Scaliger) Feles sunt agrestes in arboribus agitantes. De eorum celeritate in cuius nihil memorabile proditum est. Saltu valere potius. Peculiaris verò volatus. Idq; quod mirum magis est, sine alas. Membranam ab anterioribus pedibus ad posteriores usque productam tendi, quam dum quiescent, ad alium contrahunt. Vbi volare instituant, pedum erurumque agitatione protenta, collectaque membrana, tum sustinentur, tum feruntur: mirabilisque est eorum, tanquam perætem currentium species. Sic ille. addit autem verisimilius hoc nobis fieri ex Vespertilionis natura. De mure Pontico volante dicimus loco.

Ad Feles forte referri potest etiam Heyrat in America dictum animal, cuius iconem (non satis explanatam tamen) Andreas Theuetus posuit, Genethæ catō non dissimilem, & similiter maculosam. Heyrat (inquit) vocatur animal, vocabulo bestiam mellis significante: eò quod passim desiderio mellis certas arbores (quas Vhebhas incoleat) vocant, è quarum fructu apes mellificant) perquisit. Colore est castaneæ ferè, magnitudine Feles: mel tanta solertia suis vnguis extrahit, ut Apes neque lacerent, nec ab eis lacerantur.

DE C E R V O.

A.

ERUVUS Hebreæ לְאַי Deuter. 14. vbi Arabica translatio similiter habet alia: Chaldaica צָבֵל aiela: Persica زَرْجَنْ genazan. Septuaginta ἔλαφος. Hieronymus ceruus. Διάλληλα φον Χαλδαιος, Varinus: legendum suspicor αἰλλα, facili transitu ab A in Δ. Italis nominatur ceruo, Hispanis cieruo, Gallis cerf, Germanis hirtz vel hirs, vel hirsch: Anglis harte flauderis hert. Illyrijs gelen: Polonijs ieljenij. Græcis ἔλαφος (hodie vulgo λάφυν vel ἄλαφη) & alijs nominibus, ut initio capituli 8. dicam. Cerua in scemino genere Hebreis similiter ut mas, לְאַי alia, & צָבֵל aielet: Italiis cerua, Hispani cierua, Gallis biche: Germanis & Anglis hunde vel hindin, quidam primam syllabam per y alij per se scribunt, quorum neutrum placet in lingua Germanica. In eadem ceruam alij hyn alij vuulpreche appellant. Polonijs ieljenij, quo nomine tamen damam quoque interpretantur. In eodem genere tenerum scetur hinnulum vocant Latini, Græci veþþov, Hebrei צָבֵל osfer: Germani hindkalb vel reeh, quod posteriorius tamen capreolo propriè conuenit. Angli fauenne ve hynde kalfe.

Bimis cornua primum orientur simplicia & recta, ad subularum similitudinem, quam obrem subulones per id temporis eos vocant, Aristoteles 9. s. hist. animal. interprete Gaza. Aristoteles Græcè πατέρειας vocat, quod cornua habeat ad similitudinem πατέρεων, id est paxillorum: est enim passalos vel pattalos Atticè, rectum, oblongum & teres lignum, ab altera parte acuminatum, ut parietibus insigatur (hinc etiam dictum volunt Σπόνθησεν quod est insigere) ut suspendatur ab eo aliquid. Eisdem ferè figuræ subula instrumentum cerdonum est, quo ad perforandos calceos ac suendos utuntur. Hinc subulones cerui, quibus cornua simplicia, minimèque ramosa ad subularum similitudinem. Alijs simplicia cornua natura tribuit, ut in ceruorum genere subulonibus ex argumen-

ex argumento dictis, Plin. lib. II. Germani ceruum huiusmodi vocant *þiz hertz*, Angli *þytarde*. Cerul patui, subulones, Italii *cerbati*, Arlunnus. Galli proprium vocabulum non habent, ipsa vero subulonis & anniculi cerui cornua bofias, id est, tubera appellant, ut quidam scribit, quæ apparent antequam ensuntur cornu: id quod non placet, nam subulonibus ceruis cornua subularum instat iam apparent, & subulones non ante biennij etatem dicuntur cum tubera ista anniculis se promant. Cerui pulmonem, maximè subulonis, siccatum in fumo, tritumq; in vino, phthisico quidam profuisse scriperunt, Plin. Et alibi, Efficacior est ad id subulo ceruorum generis. Sed de subulone voce pro tibicine quilibet plura leget apud Celsitum 18.13. Vbi præter alias, De subulis (inquit) notum est omnibus acceptas esse pro mucronatis spiculis, quorū sit usus in lanificijs ad peccenda vellera: Germani id est instrumentum vocant *hechlen*, Itali *pedinem*) Hinc illud ab Anneo Seneca dicitur, indignum esse pro dijs hominibusq; in aciem suscepta subula armatum descendere. Sed hoc Senecæ testimonium subulam vel subulas pro instrumento lanis peccendis vel carminandis apto non sufficit, sed pro instrumento cerdonum potius accipienda subula (vnde Germanicæ voces descendunt, *sülen* per syncopen, & per metathesin *alſen*) in verbis Senecæ videtur cum singulare numero protulerit: nam instrumentum lanificio paratum ex plurimis in circulum fixis & recta rigentibus constat subulis. Subula etiam dici possunt quævis mucronata ferramenta teretia, oblonga, qualia capulis insixa cum cultis semper in eadem vagina minimo loculamento condi solent. *Σπαρτιλης*, genus cerui, vel certa ætas cerui. Hesych. & Varinus: cundem *ναθαλιας* esse coniicio: spathæ quidem gladium & cultrum significat: vide mox in Achainis. Subulo etiam lingua Hetrusca dicitur tibicen. Ennius, Subulo quondam vicinas (aliás marinas) propter astabat aquas, aliás plagas, Festus.

B.

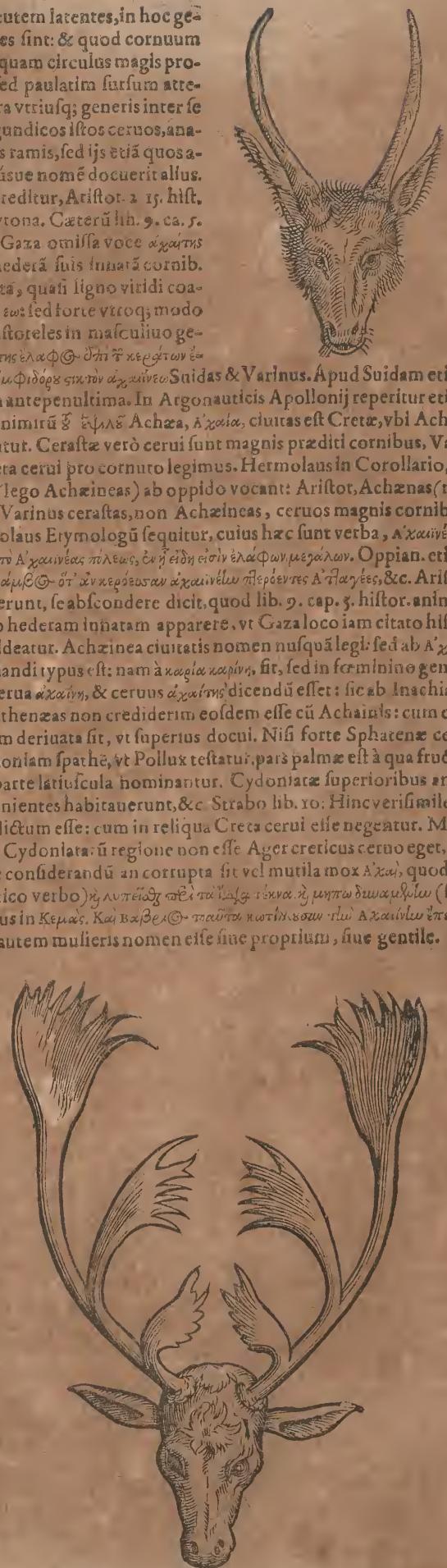
Cæterum ego subulonis cerui cornua vidi dodrantis circiter longitudine, nullis ad miniculis nostri vocant *ein Spizz*: Furcati verò vulgo dicti, hoc est, trimi (*eins Gablers*) duorum & amplius dodrantum: quadratum demum, Ceruum appellant, *ein Hirtz*. Sed species alia Ceruorum reperiuntur, qui semper Subulones sunt: hoc est, directa simpliciaq; & sine ramis cornua gerunt. Ego cum aliquando putarem, ita ut in veterum libris legeram, Subulones non alios esse quam Ceruos bimos, ea de re cum Sabaldo quodam Segusiano, viro literato, disputavi, rogauiq; ut ad suos reuersus rem omnem diligentissime mihi perscriberet, id quod is paulo post praesertit, his verbis: Superioribus diebus, cum nostræ disceptionis de Ceruis in mentem venisset, statim ad eos qui ab Incunabula in venatione consenserant, me contuli, quos aliquando super haec audieram, ut iterum eos sedulò considerem, cum etiam ex ipsis quoddam habeam familiarissimos. Quibus persuadere adnixus sum, Brocardos ceruos esse, ceruorum hinnulos, ut tandem nostra altercatione huius rei clarior pateficeret veritas. Sed rationibus utriusq; agitatatis, omnes qui venationis sunt peritissimi, Brocardos ceruos alterius generis esse assertūt, praesertim in monte Iura. Nam in sylvis Galliarum nunquam tales inueniuntur, quamvis Galli ceruorum hinnulos, Brocardos vocare soleant. In monte verò Iura ad lacum Lemanum Brocardi ab aliis ceruis genere differunt: quod hisce rationibus probant. Primum tales cerui nunquam habent ramosa cornua, neq; senes, neque iuvenes: sed in quolibet cornu unus est ramus, satis longus, gracilis tamen, & unus digituli crassitudine, & uno acumine: quare alios ceruos ramosos (qui cornua ramosa seu bifurcata habent) facile vincunt, cum ceruæ sunt in amore. Deinde ubi consenserint, ex dentibus distinguuntur. Nam venatores, seniores ceruos, ex dentibus cognoscunt: qui ubi consenserint Brocardi, non tamen cornua mutantur. Præterea cum sint alii ceruus magnitudine æquales, tamen corpore sunt graciliori, & cursu perniciores. Adde etiam, quod cum venatores persequuntur, non ssepe latitant, sed penè continuum faciunt cursum, aliquando tamen aduentum venatorum auribus obseruant. Et si sint plures cerui simul (ut ssepe fit) cum venatores sequuntur, si quis sit Brocardus, ceruus ramosus habentes cornua fugiunt simul deinde auribus aduentu venatorum obseruant, & latitant in opacis. Quod si venatores præterea ramulos ceruos, dum latitant, illi statim fugientes reti, retrocedant, & reliæ venatoribus, canibus ac retibus evadunt. Sed Brocardi fugiunt quidem, verum alios ceruos ramosos non diu comitantur in fuga aliorum more, nec ssepius latitant ut retrocedant, sed pedibus & fugæ fidentes ad retia facilis adiguntur, quo circa facilis capiuntur, nisi saltu transiliant sepes, aliis euidentibus. In sylvis nostris quæ sunt ad Romanum Monasterium & Oitbam & iuxta lacum Lemanum in via quæ dicit in Burgundiam versus oppidulum Pontali Burdundicum, ceruus ramosus frequenter vnum Brocadum secum habent, quæ nostri venatores ceruorum scutiferum appellant, ed quod per ipsum cerui ramosi euadant: quia cerui Brocardi fugiunt nec latitant ssepe: quo circa canes venatici facilis Brocardum sequuntur, reliæ ceruus ramosis latentibus, & sic Brocardus capit, & ramosus evadit frequentius. Postremo venatores asserunt carnes Brocardorum, ramosorum carnibus esse multo suauiores atq; delicatores. Iste rarioribus, & aliis multis facile est iudicare, duas apud nos, id est, apud Segusianos, (qui supra Lacum Lemanum habemus) esse ceruorum species. De cerua autem Brocardi scemina nihil inuenio, nisi quod inueniuntur cerua cornuta cornua bifurcata minime habentes aut ramosa, sed unus digituli longitudine: quas quidem ceruas Brocardorum sceminas esse putarim. Sed istuc asserere nō audeo. Id tamen scio, ceruas minime cornutas fugere Brocardos solitas. Nam lubentius cum ramosis coeunt: quo fit ut Brocardi sint rariores: primum quod facilis capiuntur: deinde quod non tam liberenter in coitu admittuntur. Anno 1553. iuxta Romanum Monasterium venatores æstate viderunt ceruum ramosum, ceruam, & Brocardum simul: sed cum Brocardus ultra flumum per saxa saltare tentasset, ob fractam tibiam, captus est. Haec tenus Segusianus ille. Misit autem nuper ad me huius Ceruorum generis cornuum tria paria Gilbertus Cognatus Ecclesiastes Nozerethi, vir yndiquaq; doctissimus, quorum effigiem hic ponimus.

CERVI Burgundici, seu Subuloni, aut semper Subuloni ca-
put ad skeleton expressum.

MA X I M A duos dodrantes longa sunt, minima vnum: omnium pars capiti vicina inæqualis & tuberosa est: maxima in processu magis diuariantur, in summo turtus mucrones ad se se recurrunt, ut species tota modicè instar arcus inflæctatur. Minima non diuariantur, & cum propemodum rectæ procedant, superiorius per quæ modicè curuantur. Omnia post initium (quod tuberosum esse dixi) prorsus levia sunt, non solum absq; rami, sed tuberculis etiam prorsus vacua: quo nomine à Capreatum & Ceruorum cornib. facile discernuntur. Hoc etiam

interesse opinor, quod cornuum radices osseae intra cutem latentes, in hoc genere quam Cervorum simpliciter dictorum longiores sint: & quod cornuum basis, hoc est proxima supra cutem pars, in Cervis tanquam circulus magis prominet, à superiore parte distinctus: in his non item, sed paulatim sursum attenuatur. Sed hæc melius distinguunt, qui cornua plura vtriusq; generis inter se contulerint: quod nobis nō licuit. Nos interim Burgundicos istos cervos, amyntas cognominabimus, quoniam non solum ceteris ramis, sed ijs etiā quos amyntas vocant carēt: donec aliud cōmodius antiquitatis nomine docuerit alias. Achænus cervus cognomine fel contineri in cauda creditur, Aristot. 2. 15. hist. animal. Græcè legitur, Αχεινος τετρασyllaba & oxytona. Cæterū lib. 9. ca. 5. ubi Græcè habetur ἡδη εἰ μῆλοι Αχεῖνος ἐλαφός, &c. Gaza omissa voce αχεῖνος acisyllaba puto oxytona, verit, Captus iam cervus est hederā suis funis cornib. gerens vitidem, quæ cornu adhuc tenello forte inserit, quasi ligno vitidi coaguletur. Αχεῖνος malum αχεῖνος propter genitium in εω: sed forte utroq; modo recte ponetur, hoc masculinum, illud femininū, Aristoteles in masculino generi vtitur ἡδη εἰ μῆλοι οἱ αχεῖνοι (sic legitur non αχεῖνοι εἰ λαφός θήτη τετρασυλλογον). Αχεῖνος, vt in Epigrammate Καισουτοῦ αὶ μιθόδος εἰ μῆλοι αχεῖνοι Suidas & Varinus. Apud Suidam etiam Αχεῖνον legitur totidē syllabis, sed nulla diphthogo in antepenultima. In Argonauticis Apollonij reperitur etiam accusatiūs Αχεινέλος, quinq; syllabis per epenthēsin nimirū Ελάφης Achæa, Αχεῖna, cuius est Cretæ, ubi Achæne dicunt cervi noscuntur, quæ etiā οὐδείνα vocantur. Cerastæ verò cerui sunt magnis prædicti cornibus, Varinus: apud Polycem cerasten simpliciter inter epitheta cerui pro cornuto legimus. Hermolaus in Corollario, Genius cervorū (inquit) prægrande, Græci Echarineas (lego Achæneas) ab oppido vocant: Aristot. Achæneas (meilius Achænus quatuor syllabis) cognominat. Atqui Varinus cerasten, non Achæneas, cervos magnis cornibus, non simpliciter magnos, appellari scribit. Sed Hermolaus Eymologū sequitur, cuius hæc sunt verba, Αχεῖνος, η έλαφός. Απλάνος, λιονταρίας αχεινέλος παλέων. Στοιχεῖον εἰσὶ έλαφων μεράλων. Oppian. etiam lib. 2. de Venatione in foeminino posuit, hoc versu, Θάμνος ὁ ἀνερέσσων ξεινέλος θεράπευτης Αθαρύρης, &c. Aristoteles in Mirabilib. cervos in Achæia cū cornua abiecerunt, se abscondere dicit, quod lib. 9. cap. 5. hist. animal. de cervis in genere dixerat:) & multis in cornū loco hederam inhatam apparere, vt Gazaloco iam citato histotriæ animalium αχεῖνος vocē non omittere debuisse videatur. Achæneia ciuitatis nomen nusquā legi: sed ab Αχεῖνος recte formari potest Αχεῖνος (quamvis rarus hic deriuandi typus est: nam à κεραῖα κεράνει, & cervus αχεῖνος dicendū esset: sic ab Inachia sit tenet, in masculino κεράνει, iuxta quam formam cerva αχεῖνος, & cervus αχεῖνος dicendū esset: sic ab Inachia sit Inachites:) & per epenthēsion Αχεινέλος. Cæterum spathenæas non crediderim eosdem esse cū Achænibus: cum certam cerui ætatem ea vox denotet, & à figura cornuum deriuata sit, vt superius docui. Nisi forte Spathenæas cerui dicti sunt eadē ratione qua apud Latinos palmati, quoniam spathē, vt Pollux testatur, pars palme est à qua fructus dependent: & spathæ instrumenta quedam, altera parte lato scula dominantur. Cydoniatæ superioribus inniscivatis habitabant, postea Lacones & Achæi conuenientes habitauerunt, &c. Strabo lib. 10. Hinc verisimile est locū aliquinem apud Cydoniatas Achæiam ab incolis dictum esse: cum in reliqua Creta cerui esse negantur. Mirabile in Creta (inquit Plinius) cervos Præterquam in Cydoniatæ ū regione non esse Ager creticus ceruo eget, Solinus. Αχεῖνος εἰλαφωνίαν, Hesych. & Varinus: considerandū an corrupta sit vel mutila mox Αχεῖνος, quod suspicor. Αχεινά τοῦτο αχεῖνος (malum αχειναβ αχεῖνος poëtico verbo) ηλυτεῖδης τοῦτο έλαφονία. η μυταδιαμαλήλων (forte δυωάλη έλαφονία) απηλαίς Δέρη σημπότιον, Eymologus in Κερας. Και βαθεῖος ταῦτα καταλαβούσι τούτο Αχεινός έλαφονίας έστιν διανοεῖται οὐδὲν, Suidas in Achæne, videtur autem mulieris nomen esse sine proptium, sive gentile. Albertus & alij barbari Akaneas vel Apane scribūt tanquā diuerlum à ceruo genus: sed hæc indigas sunt memorari. Αχεινος apud Athenenū li. 3. genus est magni panis quod in Theomorphoris fiebat, q;z inde etiā Megalartia dicebantur, solebant autē adferentes dicere, Αχεινέλος, ήλαφός ημωνος τετραγον. quod si legas, Αχεινέλος, η οκτάφορος. &c. vt senarius sit, Fuit & elaphos inter placentas, à figura nimis diutus: & fieri potest vt Achæneas quoq; panis magnus (nam & Achæneas cerui ceteris maiores feruntur) cornutus fuerit, & inde etiā tragos, id est hircus appellatus. Gordiani sylua memorabilis picta in domo rostrata Ch. Pompeij pictura animalium diuersas continet, inter quas sunt cervi palmati duceti mixtis Brittannis, Iul. Capitolinus in Gordiano primo,

Caput hoc lo. Caius in Anglia depictum ad me dedit. Videtur autē (inquit) eius animalis esse, quod Iulius Capitolinus Cervū palmatum exargumento vocat. Elus si non est, alicuius ex genere Platycerotū fuerit. Verū quod cornua hæc aut exquant aut superant & longitudine & crassitudine cervina, & latitudine excedunt Platycerotis cornua, consonum est corpus animalis Cervi potius, quam Platycerotis simile esse. Hæc ille, Ego Cervos palmatos, quorū solus capitolinus meminit, aliquando esse cōjiciebam quos vulgo Damas vocant, (alijs enim sunt

veterum seu Plinij Damæ, (Græci Dorcades platycerotes, nam cum platycerotes Cerul (Cerulus quidem Oppianus adnumesat) Latinum nomen aliud non habeant, & cornua eorum (vt Plinius scribit) natura in palmis finierit, digitosque emiserit ex ipsis, Cerul palmati merito appellari poterunt. Tragelaphus etiam quorundam de quo ante in Hirce dictum est, cum summa cornua lata, & veluti digitata habeat, & à Græcis (vt coniicio) cognominetur, spatha autem arboris palmæ pars quedam est (vnde & alijs quibusdā in latitudine ex angusto d fissis nomen) Cerui palmati nomine dignus videtur: sicuti & Tarandus siue Scythicus ceruus, de quo sensisse videatur Cæsar lib. 6. de bello Gallico, cum scribit: Est (in Hercynia sylva) bos ceruus figura, culus à media fronte inter aures vnu cornu (falsum est: sum enim bina) existit excelsius magisq; directū his, que nobis nota sunt cornibus, ab eius summo sicut palma ramisq; late diffunduntur. Præ cæteris tamen exhibita nobis à Caio cornua, Cerui palmati per excellentiam dicendi esse videntur: non enim superiore solum parte palmata sunt, vt Achæi & Platorycerotis sed ramis omnibus, nempe tribus, similiter: sicut & Tarandi ferè, cuius cornib; post exhibendis, qui hæc conculerit, cognitionem aliquam esse animaduertet.

De Britannicis ceruis, quoru; vna cum palmatis Capitolinus meminuit, certi nihil habeo: audiui tamen & albos & nigros ceruos nostro tempore in Britannia reperi: Albos quidem etiam Romæ sibi visos Pausanias scribit ut inferni recitabo. Ceruos cicures equitant in Ocedo regione Asia ad Oceanum Septentrionalem. In Scythia plurimi cerui sunt, Solin. In Heluetia nostra minus hodie quam olim abundant, quod sylva propter frequentiam incolarum indies minuantur, & venari eos minus interdictum propter democratiam, quam apud alias gentes quæ principibus parent. Meditæ populi regi Tatarorum parent, & vescuntur animalibus, quæ in venatione captiunt, maximè ceruis, quoru; magnam habent copiam, & adeò cicures faciunt, vt illis tanquam equis vel asinis insidieantur, Pauli Venetus. Ceruus nullus est in Africa Aristot. & Herodot. lib. 4. & Plinius: Idem alibi, Ceruos Africa propter modum sola non gignit. Apud Philostratus tamen legimus Apollonium ultra Catadupa Nili ceruos & capreas inuenisse. Mirabile in Creta ceruus præterquam in Cydoniatarum regione non esse. Plin. Ager Creticus ceruo egredi, Solin. In Helleponio in alienis hiis nō cōmētunt ceruus: & circa Arginissum Elatum / alia Eiatum, quod probat Hermolaus in codicib; manus ipsiis repertum, nō Elaphum. Aristoteles, inquit idem, Elatoent vocat tradit, ex abietu; vt arbitror, frequenter. Græci quidem codices excusi habent ἐλαφόντα, Gaza Elaphum redditum non excedunt, aurib; etiam in monte scissi, Plin. Idem alibi ceruus omnib; artus esse scissas ac veluti dinisias scribit Aelianus horum virumq; (id est locum quo sunt fines nō excedere, & aurib; esse scissas) ceruus Helleponiacis tribuit. Aristot. ijs qui circa Arginissum sunt, posteriori tantum, sed verba eorū ad jclam. Monte Asia Elapho nomine apud Arginissum, quo loco Alcibiades morte obiit, ceruus omnes scissa aure sunt: qua nota vel alibi si loca mutari, dignoscuntur: Et quidem feciut iam inde à primo ortu in vetero idem contrahit signum, Aristot. Ceruus (inquit Aelianus) præsentib; pascuus omni anno tempore cōtentus, alia non desiderat. Nam in Helleponio collis est, ubi cerui, quo iū altera diffissi est antis, sic pascuntur, illius extra fines vt nunquam progrediantur. Sed cerui omnes natalis soli amantissimi sunt, vt infra dicā cap. 4. Arginus Straboni li. 13. tres sunt patuæ insulæ continentia proximæ, ante Asiam prope Lesbum, inter Mylenen & Methymnam, Plutarch. Alcibiadem in quodam Phrygia oppido, cuius nomen non sit expressum, intertempū scribit.

Ceruorū color subtilius est, punctis albis distinctus, τὰ χρῶμα ἐπίγειον, κατίστητο λόγων γεγίμασιν σύγχυσι: plurib; quidem in feminis præcipue hinnu;is, Pollux: Vel vt Varin. citat, pluribus quidem in feminis, maximè vero eiusdem sexus hinnulis. Cerulus nominatur etiā inter equoru; colores. Cerulus albus inuentus est, &c. Aristot. in libello de coloribus: Rurilius Aristotelis locū sic reddit, Animantes cunctæ, quæ sive imbecillitatis causa, sive cæco naturæ virtus præcoci paucōq; victu sustinentur, candidæ proueniunt: sive lepus inuentus candidus: itē ceruus & vrsus: & in aulib; cotentis, hirundo, perdix: præsertim quem quandam à primis statim vita rudimentis imbecillitatē retulerint. Vide in hirundine, B. Ceruos albos Romæ vidi & admiratus sum, ex qua vero regione vel Continente, vel insulari adnectere essent nō venit mihi in mentem interrogare, Pausanias in Arcadicis: Vide paulo superiorius in Britannicis. Apollonius & comites Paracā Indiæ urbē prætergressi, cum non multum adhuc processissent, fistolæ sonitum addite vñsi sunt, quæ si pastoris gregē colligentis, ac subinde pastore viderunt, qui albarum ceruarū gregem pascebatur. Mogenauté ipsas Indi, quod earum lac maximū esse nutrimentum putauit optimumq; Philostratus lib. 3. Fiant aliquando & candido colore, quale fuisse traditur Q. Sertorij ceruam, quam esse fatidicam Hispaniæ gentib; perfusera, Plin. Alba cerua Sertorius quidam vir acer & egregius dux, ad barbarorum militum suorū animos continendos conciliandoq; vtebatur. Si quidem hanc, quæ à Lusitano quodam (in ipsa Lusitania capta) sibi dono data esset, oblatam diuinitatem & insinuatam Dianæ numine, colloqui secum moneréque, & docere quæ vtilia facta essent, menisbatur: Ac si quid durius videbatur, quod imperandum militibus foret, à cerua se se monitū prædicabat, Vide Gelium lib. 15. & Plutarchum in vita Sertorij. His Bacchanalibus allata est Cracoviā in aula magnifici D. Cancellarij cerua tota alba, Ant. Schnebergerus. Timida animastra pilū mollem habent, vt ceruus, lepus, ous, Aristot. in Physiog. Saginam vel pinguedinem ceru, Galli vocant venaison.

Ceruus cornua sunt ex celsa, oculi magni, collum debile, cauda exigua, cura per quam gracilia, dorsum pingue, nares quaternæ, τετραδύονοι εῖνε, πιονες τρισση διωλοι, Oppian. Cor magnum, vt omnibus timidis: pedes bisulci. Ceruorum sanguis perinde vt leporum solet spissari, videlicet non colto firmiore, vt cæterorum, sed fluido, quale lac est, quod sine coagulo sponte coletur, Aristot. Ceruorum sanguis non spissatur, Plin. Ceruorum sanguini fibræ nullæ insunt, quare non similiter vt aliorum concrescit, Aristot. Idem quarto libro Meteor. ceruinum sanguinem non coire scribit quoniam aquæ naturam magis sapit, ac frigidissimus est: & propterea fibræ caret, quæ opera terra sunt solidæq; consistunt, Cætus.

Cerui palchritudine & magnitudine cornuum ramosorū omnib; feris facile antecellunt Oppian. Bilulcis (inquit Plinius) blina cornua natura tribuit: nulli eorū supernè primores dentes. Qui putant eos in cornua absurmi, facile coarguuntur ceruarū natura, quæ neq; dentes habent, vt neq; nares: nec tamen cornua. Cæterorum osfibis adhærent, ceruorum tantū cutib; enascuntur. Cornua quædam in ramos sparsit natura, vt ceruorum, Plin. Et alibi, Omnibus causa, & in mucrone demum concreta sunt: ceruus tantū solida, & omnibus annis decidua. Ceruo ex cornigeris vni cornua tota solida, & sparsa in ramos, & quotannis decidua, si vilitatis causa, vt onere leuentur, tū ex necessitate præ pondere, Aristot. Et tursus, Ceruus quoniā cornua præ nimio excessu superuacua sunt, alterum ijs auxilium natura adhibuit, nempe velocitatē: grandis enim illa & multifida cornuum magnitudo potius obest quam prodest. Orpheus in libello de lapidibus ceruinū etiam cornu celebrat, quod soliditate & duritate ad lapi-

dum naturam accedit: φύεται δέ ποτικόροις Πίτεροι, αλλ' ἐπιτης πέλετης καθητερή τε γέπερη Οὐδὲν καὶ γροῦς νέφες αἰρεῖσθαι λαθεῖται, Πρίνη μηδέ φάφειν οὐμερετα λαχεῖν. Cornua damas solidas sunt. ut cerui: figura etiam similis, sed magnitudo differt, Albert. Et alibi, cornua animalium ceruo similium (ut capreoli, platyaerotis, alces) interius ramum & meatibus exiguis percutiū est, instar substantiae quae aliorum cornibus insigilatur, Cerunum quidem cum aruerit, per quem leue redditur, præsertim si sub dico fuerit, ita ut nunc humeat nunc siccat: in veteratum enim hoc modo tam leue redditur vi euanidum & inane videatur: quod ipse deprehendi in cornibus quae persylvas à ceruis abiecta reperi. Cerui igitur & similium animalium cornua, terreae sunt naturæ, calore valido coactæ, & ad os & substantiam accedunt. Cetera verò his collata humida sunt, & molliri apta, cartilaginis naturæ vicinae, & fibribilia calore: quamobrem non calore sed frigore concreta videntur, ut intelligitur ex ijs quae in Meteorologia docentur, Hec Albert. Cornua matres habent, solique animalium omnibus animis statu veris tempore emitunt, Plin. Soli ceruo cornua annis decidua, initio a binatu: cæteris perpetui, nisi per vim aliquam amittant, Aristoteles. Et alibi, anniculis nondum cornua nascentur, nisi quoad iudicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breve hirtumque est. Bimis cornua primū oriuntur simplicia & recta, ad subularum similitudinem, quamobrem subulones per id temporis eos vocant. Trimes bimida exunt, quademvis trifida, atque deinceps ad hunc modum procedit numerus usq; ad annum hexum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere ætatem ramorum numero. Ceruum blimum nostrum vocant spiblitz, trimum gabler, quadrimum simpliciter ceruum hirtum. Proætate ramos augent: id incrementū per sex annos perfuerat: denique numerosiora non possunt fieri cornua, possunt crassiflora, Solinus. Iodicea ætatis in cornibus gerunt, singulos annis adjacentibus ramos usq; ad sexennes: Ab eo tempore similia recessunt: nec potest ætas d:scerni: sed dentibus senecta. Aut enim paucos, aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos (Græci διπυρίγες vocant, Gaza veitidadminieula) alioquin ante frontem prominere solitos iunioribus, Plin. Albertus incertum esse scribit quot ramos (ipse culnos appellat) cornu ceruinum producat: se vidisse quod vndenos habucrit. Ceruos lentes (inquit Aristoteles) cum cornuum iudicia desierunt, cognoscimus maximè iudicio duplice illo: dentes enim aut nullios, aut paucos habent, atque administriculæ carent: vocantur administricula rami, qui imis cornibus prominent ante frontem, quibus in pugna videntur iuniores: senes autem carent: amittunt singulis annis cornua mensile Aprili, quae cum amiserint, occultant se interdum, ut se perlus dixi, idque opacis faciunt locis, ut muscarum tandem vacent: pascuntur per id tempus noctu, donec recipient cornua, que primum quasi cute vestita, & hirta scuta emittunt: sed cum creuerint, soli exponunt, ut excoquuntur, & sicceant: ubi iam nihil attritum arborem, cum ea scalpant, indolent, tunc ea relinquent loca confisi habete iam quo repugnare possint, cum res exigit: captus iam ceruus est (ἀχαΐης ἡλεφός) hederam suis enatam cornibus gerens viridem, quae cornu adhuc tenello fortè inserta, quasi ligno viridi coaluerat, Hec Aristoteles. Capitum sunt edera in cornibus viridante, ex attritu arboreum, ut in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata, Plinius. Apud Athenæum libro 8. quidam Aristotelem reprehendit, tanquam incertum aut fabulosum hoc sit, quod hedera cornibus ceru adnatam scribit. Cornua ceruo post annum sextū nihil numerosius ramificant. Quin senibus duo desunt rami, qui prima statim prodeunt ætate, quos διπυρίγες Græci, Latini minus bene adminicula, melius profubulas dixeris: quia & alijs surrectis prostant: & primorū laciem gerunt, quas Latini subulas in anniculis appellant, vnde & ipsos, Subulones, Scaliger. Audio Antuerpiæ cornua cervina in pharmæcopolio quodam spectari, quotū singula ramos circiter quindecim habeant. Sed querendū an ea ramiferentur, non cerni. Erumpunt (ceruus cornua postquam abiecerunt) renascentib. tuberibus primò aridæ cutis similia: eadē teneris increcent feruiles arundineas in paniculas molli plumata laetugine. Quamdui carent ijs nocte b. procedunt ad pabula. Increcentia Solis vapore durant, ad arbores subinde experientes: ubi placuerit robur, in aperta prodeunt, Plin. Exuasilias annuerarias, quibus, ob latitudinem cerul, quasi honore atque insigniam isto: non cornua, ut Latini, sed caput quasi decus ferinum, appellat venatores Galli (teste de ceif.) Cranij partes è quibus cornus enascuntur Galli molas vocant. Si pitem corneum, quam materiem dicunt, aperte aiunt erumpere è moltis suis & existere: quae sedim è cornu: (Gallicè le marain, le òter la teste. Les meules: tum tabularia ipsa frumentaria è molis concione in ramos esse expansa. Scapo è candide proportione enatos à scapo porrò cornicula.educlia in mucrones congrue definere: non contraria ipsa quam in isti est, non diffusiora non absurdè conformata. Tum probe clavatum esse caput, (Gallicè teste biem cheuillee:) & congruent patulum: & equabilis frumento decorum (Gallicè, bien rengee,) Ceruum egregium & spectandum significare volentes, sic loquuntur, Capite præditus est commode nato, compatis, concinno, recte, ordine, decenter constituto (Gallicè teste bien née, bien rengee.) Materiam ipsam crudicis, pulchri sulcatam esse, atque inter sulcos strias (quas quasi colliquias appellant atque stolidicidio) habitiem eminere & aqua biliter unionaram: quod Budæo verruculosam significare visum est. De ceruino capite quod ramos cornuum omnes habet, Galli dicunt teste semee ou sommee. Idem ceruum cum cornua iam nuda & cutelbera apparent, bruni vocitant, aut synonymis (ni fallor) vocibus blond ou faue. In simili rami versus frontem recte procedunt, nec eriguntur: his enim pugnat ceruus (quamobrem Græci amynteras vocant) reliquis ventilat, Albertus. Ramos cornuum qui è suis tanquam stipibus prodeunt, Galli privatim cors appellant: & ex his primum, hoc est amyntera, prope molas enarum, endouiller vel entoilier, verbum quidem entoililler impedit eis significare: secundum, luteudo siller ou furentoilier: reliquos, chemilletes (quasi clanos) ou cors: supremos & in fastigio virtus: cornu, espois: quos rursus cū gemini tantum sunt, non invenit fouchie quæsi partem bifurcam: cum terni aut quaterni, tronchure: cum quini aut plures, paulmure, quod palmæ instar tanquam in digitos sindatur (ut palmarius etiæ eiusmodi ceruus dici possit) denique: cum perplures verticis ramuli in orbem ambiunt, coronee, id est coronata. Germani cornua ceru gemina vocat engelhorn, & ramos maiores stanger eoa tensi quo Galli perches id est per ticas: minores ende vel zincken. Cornua adhuc tenuera & simplicia morchi vel kelben, quæ in cibis nobilis & principum veniunt. Cornua si ramos impares protulerint, ipsa ramo:ū paria ab altero, quod plures habuerit, numerant. Quadricornem ceruum Nicocreon Cyprus habuit, quem Pythio contecravit, Aelian. Ceruus cornua locis difficilibus amittit, & qua inueniri nequeant: vnde illud prouerbium errum, Quæ ceru amittunt cornua. Quasi enim sua amiserit arma, cauet ne inertis reperiatur. Cornu sinistrum competrunt esset à nemine adhuc fertur: occulit id enim tanquam quodam medicamento præditum, Aristoteles. Cornua cerui soli statu veris tempore amittunt: ideo sub ipsa die quam maximè inuia perunt. Latent amissis velut inertes sed & hi bono suo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri, cum medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius factum est, cum & in viuarijs mutent omnibus annis: defodiique ab ijs putent, Plinius. Et alibi, Ceruus dextrum 7 cornu

ex nu terra obruit contra tubetarum venena necessarium. Ego an abiecta cornua occultent, & dextrumne magis
 vt Plinius scripsit, an sinistrum vt Aristoteles, certi nihil habeo. Hoc vnum addam conciliari forsan istorum posse
 dissidium, dextri & sinistri acceptione varia. Nam, vt Aristoteles docet lib. 2. de cœlo cap. 2. dextrum tribus mo-
 dis usurpat, vel propriè, vt in animalibus vnde principium motus sit secundū locum. vel ad similitudinem illius,
 vt in statuis: vel impropriè, quod rectè è regione dextro lateri nostro opponitur dextrum, quod laeo laeum: sic
 vates mundi vel cœli dextra & sinistra accipiunt: hac ratiōne dextrum cornu ceruīnum, ad nos quidem sinistrum
 dici poterit. Aliunt ceruos quosdam in Achaea, cū cornua abicerunt, in loca illa se conferre, vbi difficillimè inue-
 niantur: idq; eos facere, tum quia non habent quo se defendant, tum quis dolent his partibus vnde cornua exel-
 deront: multis verò hederam in cornuum loco iunatam videri, Aristoteles in Mirabilibus. Eodem libro, Ceruos,
 inquit, in Epizo siunt cornu dextrum (non sinistrum) humo obruere, idq; vtile esse ad multa. Atqui hæc ambo
 tum ipse in historia animalium, cum Plinius, nou Achaeis solum vel Achæis ceruis, sed quibusvis in genere at-
 tribuunt. Cornua ejclunt in aquas, vt quidam siunt, ne dextrum inueniatur, tanquam vsum aliquem illius intel-
 ligant: Mihi tamen (inquit Albertus) compertum est, hoc nou in vniuersum esse verum: inueni enim aliquando
 in lylua frondibus obrutum cornu sinistrum. Deiiciunt cerui (inquit illustris virlojan. Bonar de Balicze in episto-
 la ad me) cornua singulis annis & facile inueniatur, tā sinistrum quam dextrum. Quod sā plus animaduerti non
 solum in nemoribus sed etiam in meo viuatio ceruorum. Ceteri verò campestres qui paseuntur in campis, supra
 mare Sarmaticum versus Turciam, habent cornua maxima, ramosque lata, que aliquando ponderant libras
 40. & supra. In Martio solent deiicere cornua sponte, aliquando vnum altero prius, in recenti deiictione ma-
 nifestum est videre, à quodam verme per multos gyros & anfractus subodi, donec tota cornu basis debili-
 tur, & est tum illa pars albissima, aliquibus tamen notis sanguinis extantibus, fluente etiam in capite cerui
 sanguine, ex relicta caluitie in qua cornu fuit. Mirum autem dictu, quam cito altero aut ad summum tertio dile-
 cictrix obducatur noua ac hirta cute, plena scatente sanguine, qui mox in cartilaginem conuertitur, atq; breui to-
 rta illa cornuum moles crescit, atq; in durissima ossa coalescit. In mente enim Augusto iam noua cornu detracita
 cute conspicienda pro lucit. Hæc ille, Aegypti longæcum signifcantes, ceruum pingunt: ed quod ceruis singu-
 lo quoq; anno cornua germinent, Orus. Apud eundem legimus ceruum suos dentes infodere, quod aliorū, quod
 sciām, nemo tradidit: proinde legēdum suspicor elephantes, quos id facere constat, nō elaphos id est ceruos. Cur
 autē sol s ceruis cornua occidant, multis rationibus explicari potest. Primum ex materia qua constant: quoniam
 sicca & terrea sunt, vt ceruus ipse totus, nempe hircus similis temperamento, calido siccōq; cadunt autem facilius
 30 ut in stirpium quoq; foliis que ita sunt arida vt nullū habeant lentorem aut tenacem succum, qualis ceterorum
 cornibus inest, cuius gratia flecti molliri que possunt. Deinde ex loco, quoniam, vt diximus, non ex caraneo
 nascuntur vt reliquis, sed cuti tantum adhærent: tertio ab efficientibus causis: nam & calorē & statis secca
 durioraque sunt, & hyeme subsecuta à frigore similiter efficiuntur: nam vt quodque solidus est, ita magis
 refrigeratur: refrigeratis autem nimilum poti clauduntur, & calor nativus emoritur: vt neque alimentum
 attrahit possit, & via qua trahi debebat præclusa sunt: quod in ceteris, cum omniū causa sunt & vapores
 expiant, non neque contingit. Sic igitur affecta cornua cadant tantum, suis offenditibus ipsis aut impellentibus
 40 vitro, aut inter ramos & vimina quandoque implicatis, siue etiam sponte ipso nimilum pondere de-
 pressa: non prius autem hoc contingit, quam verno tempore noua subnalcuntur cornicula, & tuberculis
 suis vetera protrudunt: Quo tempore etiam serpentes & alia quosdam animalia atidum induratum que po-
 nunt exuvium, cuius noua nascantur. Sed eadem de re Aelianum audiamus interprete Gyl'io: Causam (in-
 quirit) ceruis cur cornua renascuntur, Democritus eam dicit, ventrem ijs calidissimum esse, & eorum venas
 per vniuersum corpus pertinentes esse rarissimas, & os quod cerebrum amplectitur, membranæ instar te-
 nuissimum & peiratum esse, indeq; ad summum capitum crassissimas atque opimas venas exori-
 ri: itaque cibum & hucus nutrimentum minime concoctum, à nativo calore in totum corpus elusque pat-
 teis distrahi. Idemque sit eis pinguitudinem extrinsecus circumfundi simul & cibi vim per venas in caput re-
 torqueri, & reflecti ex eo cornua permuto humore irrigata enaseri. Continerenter enim vicinis ad cadendum
 succrescentia & influentia summiuent, atque expellunt priora, ac sūnē exortus humor extra corpus durescit
 & ab eum ipsum consolidante, & in corneam duritatem confirmante. Humor autem qui etiam nunc intra
 cutem subest mollis, & tener, partim ab exteriori refrigeratione durescit, partim ab interiori tempore tener
 manet. Quocirca recens cornu enascens, & intrinsecus premens, vetus tanquam alienum expellit, & sāne
 50 humor coacrescens, ad depellendum antiquum infirmus est: at durescens, priora extrudere potest, quo-
 rum pleraque interno robore extrahuntur: nonnulla atborum ramis circumplexata & feram ad cursum in-
 citatam vi impeditia abramuntur: Eo pacto vetera excidunt, recentia ad crū pendū parata nature
 munere proferuntur, Hæc tenus Aelianus. Cur ceruo quotannis cornua cadant & renascantur, Hieronymus
 Garimberrus in libro Italico scripto quæstione 43. inquirit. Solet ceruus decus illud suum quotannis exuere
 quasi vernationem, restabilque sobole velut materiam recidinam paucis mensibus in integrum restituere, Bu-
 dæus. Φασι τοις ἑλαιφερδίγεταις μη νέφεται σορβάναι τοῖς θύμησι, Suidas in Oīps. Ceruus cum nondum ha-
 bet cornua, tamen fronte præludit, & ea quia nondum expertus est tela minatur, Ambrosius. Ceru, si cum
 perætatem nondum cornua gerunt, castrantur, non adhærent cornua: sed si cornigeri exciduntur, non decidunt
 cornua, & magnitudine easdem feruantur, Aristoteles. Et alibi, Cernit tantummodo cornua omnibus annis
 60 decidua, nisi castrantur. Non decidunt castratis cornua, nec nascuntur, Plinius & Solinus. His ego autho-
 ribus postius crediderim quā Oppiano, qui libro de venatione secundo ceruis castratis cornua defluere scri-
 bit. Sed præstat verba eius recitare, quā Gyl'ium in translatione sua præterisse miror. Κεύθεται λαζόνεατο δέ τοι
 καταλαβεῖσθαι τηνδω Αἴρυφιδύρεσθαιούσι, ταῦτα εἰπεται αὐτοῖς οὐκονεῖν, Αὐτοῖς θάλια θύμη, πρεπανδέστηκαντοι οξείγουνα-
 εγίων πολυθαλασσιονον έργον. In his verbis λαζόνεα appellat testes, quod in Grammaticorum Lexicis nulquam
 annotatum reperias. Ceruīs fœmina cornua non habet, Aristot. Idem libro 3. cap. 2. de partibus animal. cau-
 sam afferens cur ceruīs cornibus careant, cum dentes similiter habeant atque mares, Eadem, inquit vtriusque se-
 xus natura & cornigeri est: sed fœminis adempta sunt cornua, quoniam ne maribus quidem utilia sunt: sed viri-
 um meliorum benefic' o mares minus offenduntur. Pindarus in Olympijs Od. 3. fœminis etiam ceruīi generis
 70 cornua tribuit, his verbis χρυσόκερων ἔλαφον θήλειαν: ubi in Schol. is legimus, ceruīs fœminis ab omnibus peccatis cor-
 nua adscribi: & fieri posse ut id quandoq; acciderit, cū & Elephants Indicis adhærent cornua, dōvtes, dentes exerti,

quos aliqui melius cornua vocant) duntaxat maribus, Aethiopicis verò ac Libycis vtrōq; sexu. Loquitur autem Pindarus de cerua, quam Hercules cepisse fertur cornibus aureis. Pollux tamen in masculino genere scribit lib. 5 cap. 12. καὶ ἡλαφός οὐ πονεῖσθαι, δέ τοδὲ Ηρευλέτης ἀλού. (Euripides ceruam ab Hercule expugnatam cum cornibus fuisse dicit, Volaterranus) Ibidem reprehenditur à Polluce Sophocles qui Telephi nutricem ceruam κεράσεων, id est cornutam dixerit. Ceruam que Telephum lactault, pictores & plastæ cornutam faciunt, Scholia Pindari. Etrat & Anacreon, inquit, Pollux, qui cornutam ceruam dixit. Anacreonis carmina ipse non citat, nos ex Scholijs in Pindarum ea apponemus Αἴγιον (legerim Αγριόν) οἷον τε νεβρίον νεοζήλειον παλαθεύον, οὐ τε οὐλας νερόεσσιν ζετητεῖσι τοῦδε (al. δοῦ) μητρὸς ἐτούθην. Zenodotus νερόεσσιν vocem mutavit in ἐρούσιν, non recte, vt vldetur, cum cæteri quoq; poëtæ cornutas faciant ceruas. In Euripidis Iphigenia, Ceruam cornigeram (inquit Diana) manibus Achæorum tradam, quam pro tua mactabunt filia. Attici ceruum marem etiam τινα ἡλαφού dicunt, in genere feminino, vt in prouerbio, Οὐδὲ ἡλαφοί τοι κέρατα διπλάσιασσον. οὐτερος δέ τολας διπλεῖς βλαστούνται, (verba sunt Aristotelis de hist. animal. 9. 5. qui foeminas cornib. carere minimè ignorauit, vt ex verbis superius recitatis appetat:) Φυλακούνται δέ τοις ἡλαφού. Eodem in loco sæplus in masculino genere ponit vocem ἡλαφός, distinctionis gratia, quoniam de foeminiis quoq; nonnulla priuatim in eo scribit. Alijs vero in locis aut semper aut vt plurimum sive aliquid sexui commune vtriq; sive mari propriū referat, foemina facit, vt in Mirabilibus, ταῦς εὐηπείρων ἐλαφούς κατηρύθμενος φασί τὰ δεξιά κέρατα: & alibi in ijsdem, Πολλαῖς δὲ καλὸν θητηπεφυκέτα τοῦτο τοπωδεῖον. Sed Pindarus & Anacreon Atricisimo excusari nō poslunt, cum omnino se de ceruis foeminiis loqui expresserint. Cæsar Maximilianus verum id esse (nempe ceruas cornua habere) alicubi deprehendit, idque in librū suarum experientiarum iussit annotari. Sed & Zenodotus author est, nihil impeditre pro diuerso regionis ingenio, non cūdē corporis habitum ceruas informari. Possunt hīc cornua tantū mares habere, alibi etiam foeminae. Id quod in Elephantis deprehenditur, in quib. vtrung; sexum dentibus armari nemo non tradit, cum Ammianus in India foeminas edentulas nascent tractat, Spiegelius. Facies ceruas carnosa, nasus simus, collum oblongum & exile, Aristot. in Physiognom.

Aures animalium alijs maiores, alijs minores: ceruis tantum scissæ ac velut divisa, Plinius. Hoc alibi non omnibus, sed ijs tantum qui circa Arginissam in Elapho monte versantur, aures esse scissas scribit, vt Aristoteles quoq; Aelianus Helleponiacis, vt supra ostendi. De dentibus etiam ceruorū & sene & utis ex eis indicio, nempe cum iam pauci vel nulli sunt, in præcedentibus docui. Dentes ceruo sunt quatuor vtrinq; tum supra tum infra, quibus molit cibum: & insuper alij duo magni, qui mari quād foeminae maiores sunt. Vergunt autem deorsum dentes cerui, ita vt repandi videantur, Albert. 2. 4. Vermes cerui continent omnes suo in capite viuos, qui nasci solent sub lingua in concauo cito citer vertebram, qua ceruclī innevitur caput, magnitudine haud minores ijs vermibus, quos maximos carnes putres cediderint. Gigni vniuersit atq; contigui solent, numero adeo circiter viginti, Aristot. Ego eosita gigni & cohædere intelligo, vt vermes in lumbrico lato, quos cucurbitinos appellat recentiores. Ceruis in capite inesse vermiculi sub lingue inanitate, & circa articulū qua caput iungitur, numero virgini produntur, Plin. & Albert. Ego dum hæc scriberé ab oculato teste sive digno audiui, qui se videlicet affirmabat disiecto cerui capite recenti, non virginis tantum, sed plurimos omnino vermes, eosq; non cohærentes sed discreto: sunt qui dicant nō omnib. innasci. Peccus ceruinū Galli peculiari voce hampan vocant. Ceruo cor magnum est, Aristot. Maximum cor propotione ceruo, mustelis, &c. & omnibus timidis, aut propter metum maleficiis, Plin. De oslo ex corde cerui dicam cap. 7. inter medicamenta ex cerno. Ceruus multiplicem ventrem habet, &c. Aristot. lib. 3. de partibus: nimirum vt omnia ruminantia, sicut in Boue exposui. Ceruus non habet fel, Aristot. Et alibi, Ceruus felle carer, quare & longatus est. Ceruifel non habent: quod hominum paucis nō est, quorum valetudo firmior & vita longior, Plin. Ceruus felle vacat: quanquam eius intestinum amarum adeo est, vt ne à 40 canibus quidē attingatur, nisi ceruus præplnguis sit, Aristot. Et alibi, Ceruus Achainis cognominé fel contineret in cauda creditur. Est, quod ibi contineret in cauda, colore quidē simile felis, sed non ita vt fel humido, sed leni simile parte interiori. Sunt qui ceruo (inquit Plin.) fel non in iecore esse, sed in cauda aut intestinis putent. Ideo tantum habent amaritudinem, vt à canibus non attingantur. Miror quidē de Achainis ceruus nullam apud Plinium & alias Latines mentionem extare, cum Aristoteles disertè distinguit. Hoc eriam nunc subit extremam cerui caudam fortassis illam ob causam venenatam esse, vt capite septimo prosequar, quod fel in ea cōtineatur. Fellis enim in multis animalium venenosam esse naturam traditur. Intestina cerui perquam fetida sunt quoniam, vt Plin. ait, fel diffusum est, in eis: alij tamen in auribus ceruili diffundi dicunt, alij in cauda, Albert.

In Brileto & Tharne quaterni renes sunt ceruus, Plin. Apion, nisi nugatur, ceruos locis quibusdam quatuor renes habere tradit, Aelin. Ceruo genitale neruolum est, Aristot. Cauda exigua, Idem. Cerui testiculos Galli peculiariter daintur nominant. Bisulca animalia, vt bos, ceruus, caprea, in posterioribus pedib. talos habent, Suidas in Δικτυῳ. Germani, præsentim lautores in loquendo, vt aulicis, propria quadā de cerui patribus vocabula vñsprant: sanguinem vocant schneys: posteriorē dorsi partem, zimmer vel zemer: articulos knœpf: latera seu costas, kieben vel vuand: os in cordc, das krütz: cruta, leuff: pedes, klauen. Coxas seu clunes, schlegel: armos, bieg.

Cerua animal aspectu egregiū est, mutilum cornibus, ceruo minus, visu acuto, mira velocitatis. Quaterna vbera habet, vt vacca, Aristot. Ex eodem supra in historia vaccæ exposui cur mammae binas inter femora habeat.

C.

Ceruorum mira velocitas est, vt amplius patebit capite quinto, cum de venatione ipsorum dicam. Fluuios etiam & mare tranant, vt capite quarto explicabitur. Ceruus mares, vt omnium ferè animalium vocem graulorem quād foeminae mitunt. Vox autem maribus in hoc genere, cum tempus coēundi est, (de qua plura inferius) foeminae autem eum metueriunt: breuis vox foemina est, maris produktior, Aristoteles. Ceruus & lepus, vtpote timida animalia acutam cedunt vocem: Idem in Physiognom. Ceruus unus cum pluribus ambulat foeminae sui generis: raro autem plures cerui mares simul incedunt, nisi ætate minores fuerint, quorum multi quandoq; verulum comitantur, eiq; obediunt, & coitu in eius præsentia abstinent, Albert. Ceruus si erit & as anticulas teneat, acerrime sentit, nec latèrē eum insidias possunt: sin demissas, facile interimitur, Aristot. Ceruo erexere aures, acerrimi auditus: cum remisere, surdi, Plinius. Rectis auribus acutissimè audient, summissis verò nihil, Solinus. Erasmus hæc Plinij & Aristotelis testimonia citat in prouerbio, Auribus arrestis, quanquam enim & alii animantes (nam soli homini immobiles sunt) si quid eminus audierint auriculas surrigant: ceruo tamen ijs arrestis peculiaris & acerrima auditu percipiendi vis est. Ceruus cum maria tranant, non vident terras, sed in odore earum natant, Plinius. Ceruum ruminare planum est: degit enim aliquando cum hominibus: 70 alioquin

illoquin ex seris nullum rum nare constat, Aristot. Ruminant sylvestrium cerui, cum à nobis aluntur, Plinius.
 Fama est elaphobosci pabulo ceruos resistere serpentibus, Plin. Elaphobosci semen contra serpentium iecus da-
 tur inviso: fama est hoc pabulo ceruas serpentium mortibus resistere; Diocorid. 3. 78. Hinc nimis etiam
 ophioctonon, & ophigenion appellari meruit. Inuenio & elaphicon appellati, & Romanis cerui ocellū. Apud
 Hesychiam & Varinum ἔλαφος μαστινός masculinum & oxytonum nomen scribitur: Alij elaphoboscum genere
 neutro proferunt. Ruellius in Gallia vulgo gratiam Dei nominari scribit, & apud Suessionentes herbam copa-
 clam, quod ea vtantur ad vasa, rupta. Describit autem eam lib. 3. cap. 48. Simplicius (quād canes herbam qua-
 bi contra serpentes medentur) ceruz monstrauere elaphoscon, Plin. Herba in Monte pessulanō auricula lepo-
 sis dicitur, cuius folia ad lithiasin pota commendant, elaphoscon ab aliquibus creditur: rapice est alba, simili-
 cl, vt in aplotam generibus, nou inodora, floribus luteis per vmbellas digestis, caule ramoso, cubitali, folijs
 quadrantalibus, specie quodammodo plantaginis minoris, sed minoribus, & cum primum erumpunt, auriculas
 musculorum referentibus. Nascitur locis asperis & siccis, rara apud nos, circa Basileam frequentior. Sed Hieron.
 Tregus aliud elaphoscon facit, pastinaca scilicet hortensis genus illud, si bene memini, quod sylvestri siseri
 (vt Fuchsius vocat) simillimum est. Est & elaphoscorodl herbe descriptio apud Diocoridem, sed non genuina illius
 auctoritatis. Aphrodisodon quidem alio nomine allii Cyprium vel Vlpicum nominatur, prae grande, &c. Dicta-
 mnū herbam extrahendis sagittis ceru monstrarere percussi eo telo, postq; eius herba eiecta, Plin. Cretenses
 laculandi perit feras capras in verticibus montū pascentes percutiunt, ex accepto vulnera statim dictamnū her-
 bam comedunt, & è vestigio iacula excidunt, Aelianus. Hinc forte qui de medicina Arabice scriperunt pulegium
 ceruinum appellant hanc herbam Pulegi hortensis genus sylvestre est, vndiquaq; simile aut idem potius horten-
 si, nisi tenuis & curtoribus folijs prodiret. Id in Sabaudia circa Lemanū lacū vidi copolatum, & circa Montem
 pessulanū vbi si recte memini ceruinum cognominant. Sed alijs est dictamnus, quanquam vires in medendo non
 dissimiles tortita, Mescattamus & deferulij, vetus interpres vocabulorum Aulcenæ pulegi ceruinum inter-
 pretatur. Aristotles non ceruos, sed capras sylvestres in Creta dictamnū pastu sagittis absolu tradidit. Vide supra
 in Capris sylvestribus Creticis. Ceruus cum laculo vulneratus fuerit, polypodium edit & seruat, Obscurus.
 Smilacem asperam aliqui hodie in Italia vocant rubrum ceruinum. Spina ceruinum vulgo ab Italiis nominatur fruter
 spinosus, culis granis diuerso tempore decerpitis ad diuersos colores nostri vtuntur, sermo Vernacularis appellat
 kruizbeere. Hunc quidam thamni generibus adnumerant, quos Matthæolus reprehendit. Rhamnum tamen à
 Romanis spinam cernal edici, inter nomencaturas apud Diocoridem legitur. Seselium monstranere ceruz enixa
 à parte, Plinius: Primum seselis genus, quod Massiliense Diocorid. vocat, intelligo. Seselis Aethiopicum, vt mihi
 30 quidem viderut & Leonhardo Fuchsio, nostrates radicē ceruinam albam appellant: ea per quam crassæ, longæ, &
 amara est, & resinosa. Alij minor est, radice fortis nigra, subdulci resinosa, ceruinā radicē nigrem vocamus: Fuchs-
 ius seseli Peloponnesiacum facit: quod facilius crederem si locis humidis nasceretur, ego semper in siccis reperi.
 Ceru mares dantaxat, solni genus sylvaticum, nostri baccas soporiferas vocant, (de quo pluribus dicam in Su-
 um histiotia) & similiter sambucum sylvaticam siue montanam, cui in vmbellis grana cocci instar rubent, mītrua
 in modum amant: & per se stantem illic plerunq; versantur vbi hæ plantæ vitent: solent enim iisdem ferè locis na-
 scit. De pascuntur aurem frondes tantum, non etiam baccas. Fœmina vtrisq; tum solano tum sambuco iam dictis
 abstinet: nisi cum foetum masculum gestat: tunc enim marium instar eis delestat, Hieronymus Tragus. Ser-
 pentes etiam à ceruis eduntur, siue natura quodam odio, siue vt morbis quibusdam medeantur, vt mox capite
 quarto dicam. Quia & subibus serpentes in pabulo sunt, Plin. II. 52. Quanquam non ignoro (inquit Hermolaus)
 dissidere serpentes & sues, quia tamen pars hec ex Theophrasto sumitur libro eius quinto de stirpium cauſis,
 se è adducor vt ita scribendum putem. Quin & ceru serpentes in pabulo sunt, & alijs venenum est. Ελαφος οὐ τὸν
 ερεινιδίου, οὐ διαδικτυού, id est, Viperas ceru edunt, à quibus intermituntur alii, Theophrast. Ceru
 herbacinaq; venenatis pabulis resistit, Plin. & Solinus. Ceru morti vel à phalangio, vel à quois generis eiudem
 canceros edunt: quod idem homini etiam prodest putatur, sed non caret fastidio, Aristot. & Aelianus. Percussi à
 phalangio, quod est aranei genus, aut aliquo simili, canceris eddo sibi medentur, Plin. Phalangium ceruos tanto
 malo afficit, quanto etiam homines, ita vt s̄pē in repentina mortis periculum veniant, At si gustent hæderam
 mortis nihil adserit detiment: hæderam verd sylvestrem esse oportet, Aelianus. Ceru cornua abjeicunt, vt fu-
 pradix cap. 2. Pilulas excrementorum cerui, damæ, & capreoli, Galli sumees appellant. Ceruorum lachryma cur-
 salsa & imptoba sit: aprorum verd dulcis, Plutarchus in libro de causis naturalibus questione vicesima, his ver-
 50 bis exponit. In causa est (sicut) temperamentum istorum animalium, quod in ceruo frigidum est: in auro feru-
 dum & igneum: quamobrem hic se opponit persequentibus, ille fugit: quo quidem tempore præcipue, pro-
 pter iracundiam, mouentur lachrymæ. Nam cum copolus ad oculos calor effteratur: (iuxta hoc carmen, Φρίξα
 εν λοφίῳ, πόρος φιλμοῖσι δεδορκῶ, Ille riget setis, oculi simili igne refulgent:) dulcis fit qui eliquatur humor.
 Sunt quillachrymas à sanguine perturbata excitari separataque tanquam serum à lacte existimant. vt Empedo-
 cles: Quoniam igitur asper (τέρπειν αἴσιον, malum τάχος, id est crassus) & ater aprorum sanguis est propter caliditatem,
 ceruorum contra tenuis & aquosus: consentaneum est vt quod ab eo per iracundiam vel metu excernitur,
 similiter se habeat. Hunc locum etiam Cælius transstulit lib. 12. cap. 5. Idem mox ab initio libri tricessimi occul-
 tam & incognitam esse causam cur ceru salivinois manent lachrymæ: subibus dulces dum capiuntur. Beza-
 har propriæ est lapis qui dicitur lachryma ceru, quæ generatur in ceruis: quia cerui comedunt viperas, maximè in
 60 Persia: Et hic lapis eruitur etiam è terra & sodinis, vt tradit Tiphasi Arabs in libello de gemmis, qui ex Arabicō
 in Latinum sermonem translatus est. Quandoque tamen be Zahat appellatur quodus antidotum veneni, Andre-
 das Bellunensis. Vide plura inferius capite septimo. Ceru montes excelsos non ascendunt, vt qui nimis
 corpulent, ad planicem magis quam montes idonei sint: quamobrem sylvas & valles, & fluminibus vicina lo-
 ca frequentius habitant Ceru gaudent rās ὀργάστη, Pöllux. Est autem ὀργάστη, ὑδράντη ἡγεάτης θεός, Διός τὸν
 Ποταμὸν αὐξάνων ὀργάστην: λοχαδεῖς οὐρανοῖς χωρίον: ή οὐρανοῖς ηρανθρώποις, ή λαζαράς ηρανθρώποις: Varin Hoc est, Orgas
 est locus in cultus, syllosus aut nemorosus vbi solum bonum & pingue est. Apud eundem tamen ὀργάστη etiam
 pro cultis locis exponitur: item ὀργάστη, loci syllosi. Dora ciuitas est Aslyriæ deserta, marginibus amnis / Euhra-
 tis) imposita: In quo loco greges ceruorum plures inuenti sunt: quorum alijs confixi missilibus, alijs ponderibus ellis
 si remorum, ad satietatem omnes pauerunt: Pars maxima natatu adsueta velocia laueo penetrato incohibili cufsu
 70 qualit ad solitudines notas, Ammianus Marcell. lib. 24.

Cerui tempore libidinis efforantur, & certant pro fœminis, sēq; mutuis interdum vulneribus vel mortis pēriculo conficiunt, idq; præcipue faciunt in fine Augusti, quo tempore Arcturi sydus cum Sole oritur, Albertus. Hinc est nimirum quod ἀρκτούρογένετέλαφων, Oppianus dixit; Fœminæ licet prius conferantur, non concipiunt ante Arcturi sydus, Solinus. Cum mares impleuerint fœminas, separantur per se ipsi, & propter libidinis graueolentiam quisq; solitarius scrobes fodit: scetent ut hirci: facies quoq; eorum nigrescit aspergine, ut hircorum: degunt ita, quousq; imber accedit, tum pascua repetunt. Hæc ideo ceruo accident, quia salax animal suapte natura est, atq; etiam quia pingui abundat, Aristoteles. Mates generis huiuscum statutum tempus Venerem incitauit, sœniunt rabi libidinis efferati, Solinus. Fœminæ à conceptu separant se: At mares relieti rabi libidinis sœniunt, sodiunt scrobes, tunc rostra eorum nigrescunt, donec aliquando (aliás, aliqui) abluant imbræ, Plin. Vehe-mentiamoris libidine flagrant, ut tanquam gallinacei (& reliqua aues) rotos dies ad Venerem non cessent in cum-bere. Gillius ex Oppiano. Iam mares soluti desiderio libidinis auida petunt pabula. Vbi se præpingues sensere, latbras querunt, fatentes incommodum pondus: & aliás semper in fuga acquiscent, (vt in venatione ipsorum dicam ca. 5., Plin. Inter ea, quæ animal generant, augmenturq; magnitudine insigni, nec Ceruæ mares suos parvunt nisi raro: nec vaccæ tauros: propter rigorem genitalis, nimiamq; tentiginem, sed clunibus subsidentibus semen recipiunt genitale: sic in ceruis manuetis fieri vîsum est, Aristot. Cerui non similiter atq; alia feræ coeunt: neq; enim stantes, neq; cubantes, sed magna celeritate currentes ineunt fœminas, simul & tametsi properantes fugere viatores pedibus amplectuntur, non earum tamen cursum retardare possunt: sed inexorabiles illæ ad consistendum, maritos ferunt, & fugere perseverant: ij autem duobus pedibus quantum possunt, cursumq; sequentes colunt absoluunt, Oppian. Taurorum ceruorumq; fœminæ vim non tolerant, ea de causa ingrediuntur in concepitu, Plin. Cerua plurimum subsidens coit, vt dictum iam est: marem enim sustinere non potest ob eius contentissimū imperium. Veruntamen aliquando etiam sustinent modo ouium, & socias declinant, cum turgente iam Venere coitum appetunt. Mas non in eadem immoratur, sed mutat: breviq; interposito tempore, aliam atq; aliam supergreditur, Aristot. Cerui in coitu vicissim ad alias transeunt, & ad priores redeunt, Plin. Coitus ab Auro, mense Augusto & Septembri: implantur paucis diebus, & ab eodem multæ, Aristotel. Conceptus ceruarum post Arcturis sydus, Plin. Simi libidinosi esse conscientur, à ceruorum similitudine, Aristot. Ad decimum oct. cal. Octobris, cerui libidinari incipientes, catullentium ceruarum conciliabula querunt, & velut ad forum Venoris vndiq; conuentunt, Budæus. Et rursus Libidine (quem in eis affectum Galli vocant le rut ourent d' ung cerf, Germani brünß, id est ardorem) flagrantissima ad missatij ad mensem agitantur, tuncq; rable pruriginis efferati, & canes & homines atrociter inuadunt quem primum atpexerunt. Deinde paulatim desœuentes, alterum paulò minus mensem absument. Vox mariis cum tempus cœundi est, fœminis autem cum metuerint, Aristoteles. Rancere (reer Gallicè) fictitia voce tunc dicuntur (cum libidinantur mares, & fœminas vocant, siue elato capite gutture pleno, siue ad terram demissi:) Rancentes autem oloynones tunc vocantur: Rancor ipse clamor. Budæus, Germanis brülen. Oloylon apud Aristotelem propriè dicitur de voce ranarū matrum libidinis tempore. Solet ceruus ex macie hyberna, ac tabe libidinosa temporis sub menem vicissim Maium cito in corpus ire, è gregarijsq; cateruis ac locis abditis & abstrusis, in quib. delituit, emigrans, in loco deiecto stabulati, (gister, Galice) vnde commoda & propinquas sit pabulatio, (les viandes, Gallicè) illicq; velut in æstiuis instauratiuum decoré ac saginam (venatione Gallicè) recipere. Hac habitudinæ vicissitudine nunc flaccentes: nunc strigosi: tū eualecentes, tum obesi: aliás corniculosi & sublimes, aliás motili & inermes, & tanquam pudibundi apparent. Physici referunt ceruum purgationis indigum apia comedere, Aelianus in Varijs. Sed hoc ad ceruam pertinet, quæ non felino: id est, aplo, sed seseli herba ante partum purgationis gratia vtitur: vt duplex in Aeliani codicibus error sit, siue authoris siue librariorum, alter quod τὸν ἄλαφον δέδηλον, &c. In masculino genere legitur pro fœminino, alter quod selina pro seseli. Fœminæ ante partum purgantur herba quadam, quæ seselis dicitur, faciliore ita vteræ vtero. A partu duas habent herbas: quæ aros & seselis appellantur: pastæ redeunt ad fecum. Illis imbuvi lactis primos volunt succos, quæcumq; de cauâ. Cicero dicit ceruas parvo ante partu per purgare se quadam herbula quæ seselis dicitur, Gillius. Silis vel seselis folia quoq; vtilia sunt, vt quæ partus adiuvent etiæ quadrupedum: hoc maximè pasci dicuntur ceruæ paritura, Plin. Græci seseli, vt finapi, neutro tempore generare proferunt, non seselis in re. &c. Eius tria sunt genera, sed vñtratissimum quæ veteres Massiliense vocant: & vulgo hodie siles montanum. Id non alibi copiosius vidi, quam in Gemmio vulgo dicto monte Sedunorum, circa thermas. Datur ut partus adiuvet capris quadrupedibusq; aliis bibeendum, Dioscorid. Fœminæ per etum siles vterum præparant, vt facilius concipiant: eo quod propter duritiam virgæ non accipiunt iemen nisi fugiendo, Albertus. Sed cum authores omnes non ad conceptum, sed partum faciliorum ceruæ hoc pabulo uti conuentant, Albertum erroris insimulare non dubitabo. Quæ ex feris mitigentur, non concipere tradunt, & tanteres: aplos verò tardè, & ceruos, nec nisi ab infancia educatos, Plinii. Hinnuli vere nascentur Xenoph. Vterum ferunt & menses: pariunt magna ex parte vnum: sed nonnullas etiam geminos peperisse perspectum est, Aristot. Octonis mensibus ferunt partus, & interdum geminos. A conceptu separant se, Plinii. Incrementum hinnuli celere. Purgatio cæteris temporibus nulla evenit ceruæ: cum autem parit, pituitolo quadam humore purgatur. Parere iuxta vias maximè solent metu belluarum, Aristotel. In pariendo semitas minus cauent, humanis vestigijs tritas, quam quæ seceræ ac feris opportune, Plin. Idem Plutarchus scribit in libro de Vita animalium, &c. sed imperitus interpres pro ceruis elephatos posuit. Ferarum quadrupedum cerua maximè prudentia præstare videtur, tum quia circa tematas pariat, quo scilicet belluæ propter homines minus accedunt: tum etiam quia cum peperit, inuolucrum primum exedit, mox seselis herbam petit, quam cū ederit, reddit ad prolem. Arist. Et alibi, Ceruæ (inquit) statim à partu edunt in uolucrum, vt dictum est, nec fieri potest vt id accipias: prius enim quam in terram demittant, ipsæ acripiunt: vis in eo medica esse creditur. Cerua cum parit, Τείβον αὐθόπων αἰλεῖνει. Οὐνενερ ἀργαντεὶ περπῶν ἔγεος βέβηλοι, Oppianus: hoc est, semitas hominæ vitæ. Nam humana vestigia belluæ auersantur. Legendum videtur, Τείβον αὐθόπων εστι αἰλεῖνει. Id est semitas vitæ non vitat. Nam & rem ita te habere, Plin. Aristoteles, & Aelianus testantur: & idem sensisse poëtam ex proximo versu, quo causam eius facti reddit, appareat. Inuolucrum fœtus, quod ceruam mox vorare diximus, Græci chorion vocant: vt habet lib. 9 historiæ animal. cap. 5. ex quo verba eius iam supra recitauius: video autem lapsum esse Plinium, qui non chorion sedaron legerit, & interpretatus sit: omnino enim illum Aristotelis locum ab eo translatum appetat: in quo barbari etiam dragonter, vt ipsi vocant, mentionem faciunt, quod inter alii cognomina est: quanquam simul & secundinæ. Præterea hinnulum

hinnulum ducens in stabula, assuefact, quod refugere debeat. Saxum hoc est abruptum, (petra disrupta, alibi) uno aditu: quo loco eam si quis inuidit, expectare repugnat que affirmant, Aristoteles: qui & alibi idem repetit. Editos partus exercent cursus, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, saepeque demontant, Plin. Secundum vias (inquit Aelianus interrete Gillio) cerua parere solet, quod quidem ipsum sapienter facere videtur, vel quod hinnulus suis insidiis à feris timeat fieri, vel quia celeritatis fiducia homines egregie contemnunt. Non enim tametsi infirmior, dubitat eos effugere posse: postea autem quā se opimo corporis hab. tu affe. etiam sentit, non amplius iuxta vias partum edit, quod iam se minus accommodatam ad currendum intelligit: at enim vel in saltibus vel conuallibus parit, Hec Aelianus: Cui Græca ad manum sunt, cum Gillij translatione conseruat. Errasse enim mihi videtur vel interpres vel ipse Aelianus. Neque enim de cerua apud vnum bonum auctorem legitimus, quod vbi iam corpulentior est, iuxta vias parere desinat, &c. Sed de ceruo mare hoc fertur, quod cum pinguiorem se senserit, ideoq; tardiorem, loca remota & solitaria petat, Aristoteles & Plutarchus in libro de Vita animalium, &c. Et recentioribus quidam scribit fœtum à cerua occuli, ne à mare depræsidatur: quod cum neque veterum auctoritate, neque vlla observatione certa confirmet, fidem apud me non mereatur. Nam & qui ceruorum viuaria apud nos curant, omnino mares hinnulis nihil nocere iunt, nec oculi à matribus. Ceruus non qualibet partus suos educant, teneros studiose occulunt: & absconditos inter profunda fruticum vel herbarum pedum verbere castigant ad latendum. Cum maturuerit ad fugam robur, exercitio docent cursus, & si escat, non fallire per abrupta, Solinus. Hyeme extenuatur cerui, debilitanturque: vere autem vigore maximè ad cursum, Aristot. Senectutem indicant dentes, cum aut pauci inueniuntur, aut nulli, Solinus, & alij, ut supra diximus in cornuum mentione, quibus singuli anni ramum adjiciunt, à biennio usque ad sextum: & cum abiecta cornua renascantur quotannis vna cum adminiculis, id est infinitis ramis: ætate proæctioribus si non rehuncuntur, &c. Sunt qui tradunt ceruos senecta graues serpentum esu recreari, ut proximo cap. dicam. Dicunt in eaphæ cerui annos intra os oculi vespas & formicas generari & aliquando progreedi, Albertus. Venatores asletunt, quod in ceruo natu grandi ossi capitib; sub oculo terebrato vespæ concretæ & formatæ interius ex humore superfluo, vel vitalij autumant, ex medulla prodeant evolantes: & tunc negant eum posse diutius viuere, nisi esu se pentium renouetur: Aliquando etiam eodem modo vespas dicunt prodire concretas è naribus cerui, Author libri de naturis rerum. Apparet autem vel Albertum errasse, qui pro formatæ legerit formicæ, vel alterum qui contuta: quod ad lectio[n]e loquitur: nam quod ad rem ipsam neq; vespas equidem neq; formicas in animantis viuæ corpore nasci crediderim: Et verisimile est ortu hunc errorem ex verbis Aristot. forsitan malè translatis, qui lib. 2. hist. an. ca. ts. vermes, non vespas, in capitibus ceruorum reperiri scripsit, ut supra recitauit.

Vita esse perquam longa hoc animal fertur, sed nihil certi ex ijs quæ narrantur, vidimus: nec gestatio, aut incrementum hinnulli ita evenit, quasi vita esset prælonga, Aristoteles: Idem lib. 4. cap. 2. de partibus animal. Ceruus, inquit, felle caret: quare & longævus est. Elle autem longæua quædam felle parentia, ut cetuum & delphinum, meminit etiam Cælius 4. 17 Hesiodus (verba sunt Plinij) cornici nouæ nostras tribuit ætates. quadruplum eius ceruis: id triplicatum corvis. Hesiodi versus (quos in operibus quæ extant, nusquam reperio) hi sunt, Εὐέλπιος οὐρανὸς λακερῆς ἡγεμόνων Αἰδηρῶν καθάπτων (αλ' γαστρών) ἐλαφος δὲ πεπεικόρων Τρίτης δὲ λαδίφες οὐρανογέγονεται την, αὐτῷ δὲ φοῖνιξ Εὐέλπιος οὐρανογέμεις. Hos verius Hesiodi interpretatus videtur quisquis fuit, cuius carmen inter reliquias Maronis appendices extat: estque huiusmodi: Terbinos deciesque nouem superexit in annos Iusta senescendum quos implet vita virorum. Hos nouies superat viuendo garrula cornix. Et quater egreditur cornicis secula ceruus, Alipedem ceruum tet vincit coruus: at illum Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales. Meminit Erasmus in prouerbio Cornicibus viuacior: Aristoteles (inquit) homine nullum aliud animal esse viuacius arbitratitur, excepto uno elephanto. Vide plura in Cornice C. Ζεὺς δὲ ταῦτα ἐλαφος δηρὸν χερόν, αργειόν δὲ Αἴθρων ψυχὴ ποέμενη πεπεικόρων, Oppianus. Vita ceruus in confessu longa, post centum annos aliquibus capitulum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, ad operis iam cute in magna obesitate, Plinius. Ad dignoscendam viuacitatem Alexander Magnus torques plurimis ceruus innexuit, qui post annum centesimum capti, nec dum seniū indicium præferebant, Solinus. Apud Peucetinos (Peucetios potius dixerim) aiunt esse Diana templum, ubi dedicata de eviscerat torques æneæ (χαλκῆνες) cum inscriptione, Diomedes Diana: Fertur enim ille torquem cerui collo addidisse, circa quam aucta sit caro, & ceruus postea captus ab Agathocle tege Siciliæ in templo Iouis consecratus, Aristoteles in Mirabilibus. Peucetia Italæ regio est, alijs nominibus Calabria, Iapygia, & Messapia dicta. Εὐέλπιος, Φέλιx, Varin. Meminit etiam Leoncenus in Varijs t. 92. Arcades aiunt Arcesialum quendam in Lycosura habitantem, videlicet ceruam sacram Dominæ appellatæ (πλοιερανής καλεγίνης δειπνοίνης ἐλαφοφορ) senio grauata, cui torques circa collum fuerit hoc versus inscripta: Νεβρὸς εὐνέαλων στρέψει λιονταλ Αἴγαληνος: hoc est, Hinnulus fui captus cum in Ilio esset, Agapenor, quo quidem testimonio confirmari potest ceruuū etiam elephanto longe viuacius animal esse, Pausanias in Arcadicis. Ceruus in viuarijs complurib; annis sustineri potest: nam diu iuuenis possiderunt, quod æni longioris vitam sortitus est, Columella.

Februum morbos non sentit hoc animal: quin & medetur huic timori, (vt capite septimo dicam,) Plinius. Patuit ceruos nunquam febre escere, Solinus. Ceruæ agri ramulos oleæ comedunt, & sanantur, Ambrosius. Sed hoc remedium ad elephantos, non el. phos, id est ceruos, à veteribus referri video. Elephas oleæ flore vel oleo sibi medetur, Aelianus. Et chamaeleonte deuorato, oleastro sibi medetur, Plinius. Eodem remedio contra idem venenum coruus etiam apud Plinium vititur. Phalangium non minus ceruus quā hominibus perniciosum existit: à quo larsi celeriter pereunt, nisi sylvestrem hederam comedant: qua quidem ad eas, phalangij acerbitas nihil eis quicquam nocet. Gillius ex Aeliani Varijs: in quibus tamen nos legimos ceruum à phalangij scutum cancros edere. Qued cerui omnes viuæ in capite vermes contineant, &c. superius ex Aristotele & Plinio dixi. Nam quod vespas & formicas eis innascent Albertus scribit, falsum existimo. Ceruus in fuga intestino dolent, quod eis tam infirmum est (tenue & imbecille) vt isti leui rum patitur intus cute adhuc integræ, Aristot. & Plin. Catus est genus spinæ, qua hinnulus iæsus inutilia habebit ossa ad tibias, Varinus. Ceruum Galli dicunt froyer, id est prurire, cum caput eius scabie afficitur, & pellis separatur. Quatuor gradu calida sunt napellus & oleandrum, quo cum occiduntur cerui, Lullius.

C,

De prudentia & ingenio cerui non pauca ante diximus, non repetenda, nisi admonendi forte gratia. Ferum quadrupedum cerua maximè prudentia præstare videtur, tū quia circa semitas parat, &c. cum quia hinnulum ducens

ducens in stabula, assuefacit quod refugere debeat, &c. ut supra dictum est. Hinnulos tenellos adhuc abscondit postea ad cursum maturos assidue exercet, & frumenta transire docet, ne dum per loca fructibus arbustisq; confundat & a currunt, cornibus hærent & capiantur, Albertus. Cœures multis in locis Heluetia Germania que certi publicè in fossis cligantur & aluntur, ut cum libuerit magistrati habeant quod venentur. Iad vocantium ex alto voces accurrunt, maximè cum cibi præsettum panis deiiciendi spe allicitur. Mithridates Ponticus cum somnum cäperet, sui corporis custodiā non modo satellibus committebat: sed & tæro, & equo, & cerno, quos mansuetos habebat. Si enim ad custodiā eius dormientis aduigilantes, si quis accederet quod ex ipsa reiputatione statim percipiebat, ille mugitu, aliter hinnitu, ceruus sua propria voce, eum è somno excitabat, Aelianus. Ptolomæus secundus, quem etiam Philadelphum appellant, ceruī hinnulum munere accipit: quem cum ateret, sic ad Græcum sermonem assuefacet, ut loquentes intelligeret, cum tamen ante hunc ipsum creditum esset: solam Indorum linguam ceruos percipere, Aelianus, & ex eo Cælius 23. 34. Ceruī ingeniosi ac timidi sunt, Aristoteles. Et alibi, Ceruū (melius ceruī, ut vixique sexum comprehendamus: quod Attici etiam in foemino faciunt) timida sunt: nam sanguis earum fibras non continet, idcōque non spissatur, Aristot. Frustrā ceruīs tanta nascuntur cornua, cum eis in pugna non solum contra feras aut canes, sed nec contralepores quidem vniuersit, Oppianus. Ceruītimiditas ceruīs pro fugitiuis dici, & virum ceruinum pro timido, in causa est, ut explicabimus capite octavo, parte prima: & ultima inter proverbia. Timidissimum animal est ceruus, lepus, oves, quæ omnia pilum habent mollissimum, Aristoteles in Physiog. Timidi sunt homines quorum facies est carnosa: item quotum collum est tenuē & oblongum: & qui vocem adunt acutam: nam eadem in ceruīs similiter repertas, ibidem. Ceruīrum quidam audacie res sunt, qui homines transeuntes per sydas inuidunt: alij fugiunt, Albertus. Referunt ceruīs qui simplicia recta breuiaque, nec ramosa cornua, sed circa radicem tuberosa habent, iracundissimos esse, Ant. Schnebergerus. Ceruus non inscius dextrum suum cornu usui magno hominibus esse, hoc ipsum inuidia flagrans, ne tanto bono homines fruantur, in terra occultat, Aelianus. Sed hac de re plura dixi capite tertio. Miro natalis soli desiderio tenentur, non Hellestonti solum, ut Aelianus prodidit: sed ceruī omnes, ut audio, pulsi locis vbi educati sunt, & mellora quandoque pascua nocti, semper ad pristinā redire solent. Mas cum pinguerit, quod valde tempore fructuum sit, nusquam apparet, sed longè secedit, ut qui pondere suæ corpulentia capite posse facilis fentur, Aristoteles & Plutarchus, ut supra etiam retuli cap. 3. contra Gyllium qui foemini patientibus hoc adscribit. Latent etiam (ut supra dixi) cornibus amissis, vel tanquam inferimes se esse & imbecilles sibi consciū, vel pudore quod arma decusque suum amiserint, Oppianus, Aelianus & Simocatus. Abiecerū cornua defodiunt, non quoquis in loco, sed in remotis & condensis arbustis: præcipue alterū, siue dextrum, siue vt aliis placet sinistrum, tanquam vi medica efficacius, quam hominibus iuvideant. Apud horum legimus ceruum suos dentes, qui excedunt, humo infodere, quod quidē nō elaph. i. ceruī, sed elephantī est, ut in historiā eius capite tertio dicam. Cauere etiam dicuntur, ne quando in vulnera, quæ acceperint recentia, Solis radius incumbens priusquam obducantur, carnem putrefaciat, Aelian. Fugiant venenata: & siacula veneno infecta in loca eius consueta emittantur, recedunt, Albert. Dictamnum ipsi prodiderunt, dum eo pasti extinguit accepta tela, herbam quoque quam cynaren vocant, contra noxiam edunt gramina, Solinus. Animal est simplex & omnium rerum miraculo stupens: in tantum, ut equo aut bucula accedente propius, hominem intra venantem non cernant: aut si cernant, arcum ipsum sagittasque mirentur, Plinius. Malecentur fistulas pastorali & cantu, Plinius. Pastorū musicas saepe ita oblectari ferunt, ut interim negligant pascua. Mirantur sibilum fistularum, Solinus: Quamobrem sibilo & cantu venantium capiuntur, ut sequenti capite dicam, Maria transtant gregatim nantes portato ordine, & capita imponentes præcedunt clunibus, vicibusque ad terga redeuntes: Hoc maximum notatur à Cilicia Cyprum traiacentibus: nec vident terras, sed in odore earum natant, Plinius. Simaria transtant, non aspectu peiunt littora, sed olfactu: infirmos ponunt in ultimo, & laßlorum capita clunibus per vices sustinent. Solinus. More classis naūum (Gyllius ex Oppiano) mare transnāt, vnuus ante cæteros natat, dux ad transmitendum: hunc alter capite innitens tergo, insequitur, & similiter cæteri deinceps subsequuntur. Cum zurem primus prænatatur defatigatur, ad extremum agmen recurrit, & caput in alterum inclinans, paulum à labore recreatur. Secundus recens, defatigato succedens anteit, atque alij omnes in aliorum vicem succedentes, duces efficiuntur: pedibus tanquam remis vñuntur, cornua excellē tanquam vela ventis permitunt, Hæc Oppianus. Idem scribit lo. Tzetzes Chiliane 3. cap. 121. In Amāno, Libano, & Carmelo, Syria montibus (inquit Aelianus) ceruī nascuntur, qui cum in Cyprum transmittere volunt, gregatim ad littora perueniunt, ibique tandem secundos ventos præstolantur, dum per præcatissimam quietem belle sibi stare senserint, tum fidenti animo secesserunt, cœre ingessi, & ordine natant, & vero in antecedentium tergo subsequentes capita reponunt: ac nimis dux idcirco retrocedit, quia non habet vbl miratur, & post omnes clunibus proximi antegredientis nitens, ex labore quieti se dat, simul & extremum agmen dicit. In Cyprum ideo transnāt, quod pastorum, quæ illuc amplissimæ esse dicuntur, desiderio tenentur. Et profectò adeo feracem Cyprī se incolere regionem testantur, de agrotum ut bonitate Aegyptijs non cōcedant. Eodem modo Epirotici ceruī in Corcyram, quæ contra Epirum est, mare transeunt, Aelianus. Manifesta est negligētia illius qui Elegiam composituit, cuius initium est, Ι'ροὶ τῷ Φοίβῳ πόλιν Δέργανη μαθέσται Η'θρεύλαι ταχινατόξα φυγεῖν ἐλαφοῖ: Sive ea Delus sit, sive quæcumque (εἴδος λόγος εἰναι, εἴδος εἰσεῖν: lego εἴδος ἀδηλότερον, &c. hoc sensu, siue is author incertus est, siue quicunque tandem.) Dicit enim ceruas ex Corycio iugo delapsas, à Cilicio littore in Curiada aetē transtant: & addit, Μυγίον αὐδράσι θάμα νοεῖν πάρει, πως αὐδόλον Χεύρα δι' ἡριπού ὑδράμορθον ζεφύρων. A Coryco enim in Curiada aetē circumnauigantes, nec zephyrum, nec insulam à dextris habent, nec transitum illū à sinistris, Strabo non procul à fine lib. 15. Pugnantes in paluis, viatori ut domino obedienti, Albert: Et alibi, In pugna tempore libidinis vietus omnino paret viatori, & sequitur ipsum tanquam herum.

Amantur ab attagenis. Ceruīs cum lupis aggregari fabulantur in lucis Venetorum, ita illuc mansuescant fera, Strabolib. c. Ceruīs quoque est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium: virgente vicarum, utro confugiunt ad homines, Plinius. Ab urso nonnunquam inuiduntur, Aristot. Thōēs, id est lapi ceruīj plures simul ceruum inuidunt laniantque: Nam vulneratum (sagitta scilicet) effigientem persequuntur: οἱ αἰματοστοι θόνοι. Βεβρυχως διονήσις θεοῦ οὐτειηστον, Αἰδοτέπ' αἰδοιων οὐτειηστον θεος, Οι δέ μηδε λεπτοι, &c. ut elegantissimum poëtarum Oppianus lib. 2. de piscatione describit in historia Animalium pugnæ contra delphinum. Idem alibi ceruīs à lynxibus infestari canit. Homerii versus, quomodo ihdes saucium inlequantur ceruum,

ceruum, ex libro undecimo Iliados, in Thôe post Lupum recitabo. Cerui amissis cornibus latent & pascuntur de nocte, quia lupos fugiunt, Vincentius Belluac. Visa fugit Nymphe, veluti perterrita fulium Cerua lupum, Ouidius metam.ii. Fugit cerus cum arietem videt, Horus. Timent cerui gannitum vulpium, Albertus. Primo & secundo generi aquilarum, non minorum tantum quadrupedum rapina, sed etiam cum ceruis prælia. Multum puluerem volutatu collectum, insidens cornibus aquila excutit in oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes, Plinius. Elephantorum anima serpentes extrahit: ceruorum item viri, Plinius. Et alibi, Ceruis est cum serpente pugna: inueniunt eauernas, nariumq; spiritu extrahunt renitentes. Serpentes hauriunt, & spiritu narium extrahunt de latebris eauernarum, Solinus. Exitio serpentibus esse ceruos nemo ignorat, & si qua sunt extractas eauernis mandentes: Nec vero ipsi spirantesq; tantum aduersantur, sed membratim quoq; fugantur nido cornu ceruini si vratur: Pelles cerui substrata securos præstant ab eo metu somnos, &c. Plinius. Mirifico quodam naturæ munere ceruus serpentem funditus vincit: neq; enim ipsum, tametsi hostis in latebram abditus, effugere potest. Etenim ille naribus suis in serpentis eauernam incumbens, vehementè inspirat, & spiritu suo quasi amatorio quodam alliciens extrahit, inuitumq; profert, ac nimurum procumbentem illam mandere ingreditur: Quod hyeme facere maximè solet, Aelian. Videtur sane Aelianus rationem qua ceruus serpentem è latibulo extrahit ignorasse, ideoq; philtro hanc vim comparasse: ac si ita à cerui spiritu traheretur, vt à magnete ferrum, à succino paleæ. Solet enim ad occultas huiusmodi causas hominum inscitia confugere, nempe ad totius substantiæ proprietatem tanquam ad sacram imperitiae anchoram. Quod si eo tanquam philtro serpens allicitur, nō antipathia sed sympathia quedam inter cerui & serpentis naturam fuerit. Sympathiam appello tacitum quendam naturæ consensum, & veluti amorem mutuum. Atqui ipse Aelianus hostem cerui appellat serpentem, & alij anthores, vt audiemus, omnes. Defendat aliquis spiritum saltem cerui gratum esse serpentibus, siue caloris ratione, quo vt valde egent propter naturæ suæ frigiditatem, ita vehementer desiderant: siue alia quadam ignota, vnde hoc etiæ enieriat, quod Plinius tradit, vt è summo cerui gutture (ex quo scilicet spiritus meat) vstis osibus, serpentes congregari dicantur. Respondeo, Cum plurime cerui partes serpentibus aduersentur, ita vt vel auertant earum mortis (vt authores referunt, & nos partim quinto partim septimo cap. recitabimus) vel mortis iam laxisq; veneno singulari remedio sint: non verisimile esse quod Plinius de gutture vsto scribit, præsertim cum id neq; authoritate alia vlla, neq; experimento constet. Quamobrem non spiritum cerui, quatenus à Ceruo proficiscitur: sed cōiunctum illi calorem, quatenus calor est, serpentes sequi concederim: præfertim cum (vt Aelianus scribit) hyeme potissimum ita fieri contingat quo tempore etiam reliquæ animantes, somno id temporis & frigido veterno obnoxiae (vt mures alpini apud nos) si incaluerint, moueri & interdum progredi solent. Calfieri autem latibulum serpentis spiritu tantum immisso potest, eo scilicet modo quo frigidas hyeme manus fouemus. Hinc fortassis Aelianus dixit, ceruum naribus admotis vehementissime in serpentis eauernam inspirare. Simpliciter quidem inspiratione est, cum aer externus ab animante attrahitur: expiratio vero, cum internus emititur. Aelianus autem sentire videtur ceruum expirantem, id est emittentem halitum suum, illu inspirare, hoc est immittere in latibulum. Ego contrario modo serpentem trahi existimo, ceruo simirum non emitente halitum, eoque implente latibulum, sed potius aerem latibili quantum potest exhaustiente, vt respirationis suetu eo euacuato serpens sequatur, non aliter quam vinum aut alijs liquor canali immisso, & aere extracto: quo quidem modo etiam cucurbitulæ sanguinem hauriunt. Et sic propriè serpentem trahere, licet inuitum & renitentem, vt ipse Aelianus & alij scribunt. Superiore enim modo non inuitus sed sponte progrederetur serpens, gratum sibi calorem secutus, vt verno solet cum Solis calorem percepit. Rursus opponi potest, quod Plinius inquit, cerui animam serpentes vrere: atqui extracto haustisq; aere viri non posunt, halitu autem suo immisso & in latibulum continuo ductu inspirato possunt. Dicā non tanti apud me Plinius verba esse, quanta rei ipsius ratio certis argumentis considerata. Astipulatur opinioni meæ siue Oribasius siue alius author, cuius commentarios in Hippocratis aphorismos lo. Guinterius Andernacus primus nostro seculo in lucem dedit, is in libri primi aphorismum viceustum nonum scribens, ad quæstionem qua ratione semen viri genitale ad fundum vsp; vteri perueniat, Sciendū (inquit) sic matricem illud exugere, quemadmodum ceruus ad orificio cuniculi ppositis naribus, inde extrahit serpentem. Qui Geponica Græca coligit, lib.19. cap.5. Xenophontem test. m adducit, quod ceruus spiritu suo (sic ipse verto) serpentem seu vertigine affectam ad se adducat & rapiat atriæ: vbi Græce sic legitur, Εἰσέβαλεν τοῦτο θεάτρῳ. Cornarium qui hæc rectè conuerterat Andreas à Lacuna temere reprehendit, & ita reddenda fuisse ait, Exhausitus ceruus ac vulneribus exasperatus, suo spiritu serpentem obtenebrat, ad se seq; trahit: & in castigationibus seorsim subiectus, ξυμαθεῖν, inquit, exhausti exagitariq; est: Φελκεδὼν autem exulcerari, nec non exasperari vulneribus: quæ quidem interpretationes tam ridiculae hoc in loco sunt, vt refutare pigrat. Εφελκεδὼν quidem rectè exponit, sed nihil ad hunc locum, vbi Εφελκεδὼν per epsilon in secunda syllaba & omicron in tertia legitur, hoc est attrahens: non Εφελκεδὼν, vt ipse somniat, per η. & ω. fecellit eum puto quod sequitur verbum καθέλειν, quasi idem repeteretur. Ceterum δνιμων vel δνιμαθων, exhaustire quidem significat: non ita tamen vt animal viribus exhaustitur & destituitur, vel sanguinis sudorisq; fluxu, aut labore debilitatur: sed propriè aquam vel alium humorem alicunde, vt ex puto, exhaustire, Εδνιμων ιδνιμων, id est loco extrahere, seu attrahere sursum: usurpat verò etiam de ijs qua sine fine quoquis modo sursum trahuntur: quod etsi multis testimonij clarissimum facere possem, nolo hac in re esse prolixior: cui vacat & libet, adeat Værinidictionarium. Cauenit in serpentem incederis cum ex latebris cerui anhelitu extracta, effugerit, tum enim propter iracundiam vehementius ei venenū est,

Ἐξοχὴ μὲν ἀλιζῶσι κανωπίσαις περέστοι
Τρόχηλανθ', αἵμασσος τε καὶ εἶλες ἐρέοντες,

Νεφερτήνοις Κύμαις. ἀνακένεσσι γενίτων,
Σμερδαλέη μωνῆρος θηταίστρωντες ἀντιμῆ,

Nicander in Theriacis. Simili sane modo arietes etiam marini phocas in subterraneis laxis conditas odorati, narium illecebra quadam acri attrahunt, exhausto scilicet aere inter se & vitulos intermedio, vt Aelianus scribit. Ceruus post eum serpentum in aqua se mergens, vt cunq; siti infestante non bibit tamen, hoc se periculo mortis facturum sciens: interim vero lachrymas emittit, quæ in lapidem bezahar dictum vertuntur, vt pluribus dicam capite septimo. Serpentes quidam ceruini dicuntur, similes nigris illis, qui in multis regionibus præcipue Apulia notissimi sunt nec multum veneni habent, Monachi in Mesuen. Grammatici Græci elaphon. id est ceruum etiæ inde appellatum volunt, quasi Ελαφον. Αλφ. τὸν λαχεν τὸν θεον Εἰδαρεπεν Αλφ. τὸν μυτήρων, quoniam serpentes naribus trahat & occidat: vel Στον τὸν λαχεν τὸν θεον, hoc est à serpentibus abigendis: nam cum latent serpentes, cornu saxo

F f affricat,

affectat, unde odor excitatur eiusmodi, ut serpentes etiam è latibulis exigantur, Etymologus & Varinus. Mutuo inter se odio (vt Oppianus docet interpretè Cylio) omne serpentum ceruorumq; genus flagrat in expiabili, serpentem certe longi larcq; inquirens, tandem in illius vestigia, longis flexionibus apparentia, iucundè peruenit, naribusq; ad cauernam adinotis, ad pugnam pugnare nolentem ipsum atrahit. Serpens extracta, in altum tollit collum, & crepitu dentium horribilis est, & acerba sibila anhelat: Contrà ceruus ridenti similis cuestio inaniter pugnat, & cerui collum & crura circumPLICANTEM, in sexcenta frusta lacerat. In Libycis fuitibus magna vis serpentum, ceruum (cum solus humi stratus iacet) vndiq; inuidit, & in eius pelle dentes configit, neq; cerui vlla pars est, quæ non serpentibus circumfusa sit, alia caput mordicus premunt, alia collum & pectus, ventremque dilatant, alia item vtrinque, circum latera versantes instant, nonnulla crura, alia dorsum decapitunt, alia ex inguisq; pendente hostiliter infixa. Hic omnibus doloribus refertus, primum fugere tentat, & rugit, & quoquo-uerluna se versat, sed magnaturba circumfessus, non potest elabi, sed tamen ore dilaniat infinitam & bellicosam gentem, & cornibus infequitur, (κεφαλη, quod verbum etiam simpliciter perdere significat, οὐρα, πόδες, αὐτισμοί, θέρα, οὐρα, πόδες, θέρα, πόδες.) Homerus τάπανος ζεεγέαν dicit: quamuis propri animalibus cornutis conueniat, Varinus.) Illæ vero nihil remirunt, sed etiam ceruinis dentibus demorsæ, audacter incumbunt: Is alias dentibus dissecat, alias pedibus perdit, ac serpentum per terram permultus sanguis diffusus, carumq; membra semico- mesta ad terram abiecta palpitant, alia lacerata in latera magno dentium robore inhæscunt, & sola capita à reliquo corpore absissa cerui pelle adhuc pertinaciter retinent. Quum autem ceruus se ita affectum sentit, diuino quodam naturæ munere fluuium inquirit, vnde cancellos corripiens, medicinam sibi facit, confessimq; ferarum reliquæ ex eius pelle excidunt, cicatrices autem obducuntur. Hucusq; Gyllius ex Oppiano. Ceterum causam cur cerui serpentes deuorent, alij tacent, alij aliam proferunt, vt nunc adscribam. Etymologus & Varinus tradidit ceruos eju viperarum φίνιον καθαίρεσθαι, id est naturaliter purgari, nec pluribus explicat quomodo vel per quos meatus purgantur. Ego no de sceminarum duntaxat mensibus purgationis vocabulum hic accipio, vt alijs spes vspuratur: neq; de alijs subductione, sed corporis totius per cutis poros latenter expurgati quadam renouatione, qua le & elephantiacis quibusdam eodem remedio vslis contigisse legimus. Vermes in ventre ceruorum (vt in Hippiatricis Græcis legitimus cap 42) innascuntur, & ruminantibus eis ad fauces (βεζης, ροπη) ascendunt, inhærentque. Ceruus ita affectus loco non manet, sed circuncurrit: Inuenit autem remedium, nam serpentibus deuoratis cu- ratur. Plinius de ceruo narrat, quod cum sentit se grauari senectute, spiritu per nares è cauernis serpentes extrahit, &c. Ethoc ego verum esse non puto, Albertus. Ego ceruos in senectute tantum serpentibus vesci, neq; apud Plinium neque alium authorem idoneum leguisse memini. Cum se infirmos sensere, spiritu narium serpentes è cauernis extrahunt, ac superata veneni pernicie, illorum pabulo reparantur, Isidorus. Ceruus senio grauis, ex arescentibus pilis & cornibus, serpentem naribus haurit, mox hausto extuat veneno: vnde fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, quo poto pilos & cornua deponit, Glossa in Psalmum 41. cuius initium est, Quemadmo- dum desiderat ceruus ad fontes aquarū, sic anima mea ad te Deus. Vincentius Belluacensis à seruis serpentes edi scribit, vt caligni medeantur oculorum. Et alius quidam author obscurus, quem Physiologum vocant, Ceruus (inquit) sibi serpentem esse cognoverit, aquam ore haustam in cauum effundit, mox spiritu suo serpentes ex- traetos pedibus conculcans intermit. Ceruorum autem duo sunt genera: vnum, quod extracti spiritu serpentis collum vtrinque calcans, ita enectum vorat: quo deinde veneno intumescens, aquas perit & enomit. Interim ve- rò dum tumet, pilos mutat, & cornua abijcit. Alterum genus inuentum serpentem occidit, & à victoria statim ad montana pascua se recipit, Hæc ille. Elephas arietem fugit, non elaphos, id est ceruus, vt Horii Hieroglyphi- corum vetus interpres legit & transtulit.

E.

Ceruinam pelle Græci nebridem vocant, de qua pluribus in Philologia dicam. Ex corio ceruino' fiunt te- gimenta hominum, & rerum multarum operimenta, Blondus. Nostri has pelles parant, vel cum pilis, illas præser- tunt quæ eleganter & inaculosa sunt, vt puluini sedilium inducantur: vel pilis demptis, ad caligas, femoralia, chirothecas &c. Ex ossibus ceruorum tibiae fiunt. Cactus spina est qua hinnulus iectus inutilia habebit ossa ad tibias, Hesychius & Varinus. Θεος δικαῖος: Θεᾶς αἰρεθεὶς ἀντὶ εὑρετοῦ καλωτεροῦ σαρπὸς καλυπταῖς δὲ τῷ τῷ εξωθε- θεῖ, Pollux.

Ceruis, vt dixi, cum serpentibus pugna est, quæ etiam cauernis extractas mandunt. Nec verò ipsi, spirantesque tantum (inquit Plinius) aduersantur, sed membratim quoq; E summo cerui gutture vstis ossibus congregari serpentes dicuntur, Plinius. Sanguine quoq; ceruino, si vna vrantur dracontion & cunilago & anchusa, lenticisci ligno, contrahi serpentes dicunt: Dissipari deinde si sanguine distracto adjiciatur pyrethrum, Idem. Pelles cerui substrata securos præstant à serpentium metu somnos, Plinius. Aut tu ceruina per noctem in pelle quietis, Serenus cap. 46. In ceruina pelle si iacerit, nullus ad hominem serpens accedit, Sextus. Medulla percutios seu oue ceruia aut hinnuli, fugiunt serpentes, Plinius. Ceruina medulla præter cæteras, serpentes inuncta fugat, Dioscorid. Medullam ceruinam incensam tecum habens, cū eadem suffumigatio cum in quo es, & effugat serpentes, Sextus. Nicander in Theriacis vnguentum quoddam præscribit ex carne serpentium, medulla cerui, & vnguento rosa- ceo cum oleo ceraq; quo inuncti à serpentium morsu tuti sint. Adipe ceruino elephantinoq; peruncitos, serpen- tes fugiunt, Idem: Serpentes fugiunt omnino dentem cerui habentes, Plin. Alia lectio erat, Fugiunt omnino ali- quid cerui habentes, quæ minus placet: Nam de dente Serenus etiam scribit, Aut genere ex ipso dentem portabis amicum. Coagulum hinnuli ex acetato bibitur ab iectu serpentium: & si omnino tractatum sit, co die non ferit ser- pens, Plinius. Ceruis cum serpente pugna est, &c. ideo singulare abigendis serpentibus odor aduslo ceruino cor- nu. Cornu ceruini odore (nidore, sumo suffitu, suffumeto, vstrina, incensu, serpentes fugantur, Plinius, Ael- anus, Varro, Palladius, Rasis. Cornu cerui crudum suffitu fugat serpentes, Dioscor. Cauendum ne pulli à serpen- tibus afflentur: id vitatur sepius incenso cornu ceruino, Columella. Et alibi, Vt exitios serpentibus tecta libe- rentur, muliebres capillos, aut ceroina sepius vre cornua, quorum odor maximè non patitur stabulis prædiætam pestem consistere. Accensis vtrislibet, (dextris vel sinistris cornibus,) odore serpentes fugantur, Plinius & Soli- nus. Si quis cerui cornua in puluerem excidat, posteaq; excisos in ignem pulueres coniicit, fumus inde nafcens vndiq; serpentes fugat, Gyllius ex Aeliano. Serpentes fugiunt odorem cornu cerui, si inde & vngue domus suf- fumgetur,

famigeretur, Albertus. Rasis tamen, à quo ille sua ex animalibus remedia transcripsit, sicut habet: Si locus in quo cuniculi sunt, cornu ceruino & vnguis capra sufficiatur, discedent. Cornu cerui factio incensu plurima insectorum pars fugiunt, Aristoteles. Quin & ipsi cerui (testes sunt Etymologus & Varinus) ut serpentes è cœurnis propellant, cornu ad proximum saxum attrito concalfacto, aërem nidore imbuunt, quo percepto illæ progrediuntur. Cornu cerui & eius pinguedo sufficiunt veneno, Gal. cap. 2. 143. Ex cornu cerui sunt quædam ornamenti armorum, Blondus. Ceruina cornua, ligneo præsertim capitii inserta, parietibus diutum & nobilium affiguntur, tum ornamenti gratia, tum ut ipsum præbeant suspendendi à ramis quæ quis voluerit. Si in vasis è Ceruino cornu bibamus edamusq; & pocula cibi q; moram in illis contraxe, int, venenorum plerunque haud tamen omnium vires hebetabuntur, Cardanus. Cordis draconis pingue in pelle dorcadum nericis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum victoræ magi promittunt: Primum spoundulum aditus potestatum mulceret: Dentes eius illigatos pellibus caprærum ceruinis neruis, mites præstare dominos, potestatesq; exorabiles. Sed superest compositione, quæ in iunctos faciunt magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiusdem, equi viatoris spuma, canis vnguis adalligatis ceruino corio, neruisq; cerui alternatis & dorcadis: Quæ arguisse non minus refert, quam contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam hæc morborum veneficia sunt, Plin.

DE VENATIONE CERVI.

Ceruus animal est simplex, & omnium rerum miraculo stupens in tantum, ut equo aut bucula accedente proprius, hominem iuxta venantem non cernant: aut si cernant, arcum ipsum sagitasq; mirantur, Plinius. Stupent omnia, propterea faciliter obulos se præbent sagittantibus, Solinus. Cerui sibilo (fistula pastorali, ut Plinius verit) & cantu venantiū capiuntur: mulcentur enim (κατωνιστηται, Gaza legit κατευηλοῦται) alliciunturq; ea volvuntur: itaq; alter venantium cantat palam aut sibilat, alter clam ferit à tergo, vbi socius tempus iam esse significabit: sed si ceruus erectas auriculas teneat, acerrime sentit: nec latere in sidæ possunt: sin demissas, facile intermitur, Aristot. Albertus hunc venationis modū fieri ait, cum aliquis folio sub ligna posito sibilat, imitando vocem hin-nuli, ad quem sonum prodeat ceruus, præcipue verò capreolus, & reliqua vt Aristoteles. Si audierint cerui tibiam aliquam fistulamq; concinnè sonantem, non fugiunt, sed expectantes capiuntur, videlicet suavitate Musicae affecti, Xenophon in Geopon. Gracis. Hominem adulatio ne deceptum significantes Aegyptij ceruum pingebant cum tubicine: mulcentur enim ceruus cantus modulamine, ac sic quodammodo oblitus sui capit, Horus. In fundo quem in Thusculano emit hic Varro à M. Pisone, vidisti ad buccinam inflatam certo tempore apros & capreas conuenire ad pabulum: Et paulò post, ibi erat locus excelsus, vbi triclinio positio cenabamus. Quintus Orpheus vocari iussit: qui cum eo venisset cum stola, & cithara, & cantare esset iussus, buccinam inflauit: vbi tanta circumfluxit nos ceruorum, aprotum, & cæterarum quadrupedum multitudo, ut non minus formosum mihi visum sit spectaculum, quam in Circo maximo ædilium nō sine Africanis bestijs. cū sunt venationes, Varro de re rust. 3. 3: Tyrrenorum sermone perugatum: (Aelianus verbis vtor) apros, & ceruos apud eos cum retibus & canibus, ut venandi sanè vsus ferre solet, tum multo maxime musicæ adiumento capi, quod quidem ipsum quemadmodum fiat, iam porro dicam. Circumiectis retibus, & cæteris instrumentis accommodatis ad facientes bestijs insidias, collocatis, homo ad tibiam canendi bene peritus, quoad eius fieri potest, omnem cantus contentionem remittit, & relaxat, & quidlibet ad canendum suave præcl. rē vñsurpat, & sensim pederentimq; progrediens in montium vertices & conualtes, atque, vt breui explicem, in omnia lustra ferarum, & cubilia, tibiæ cantu influit. Ac nimurum primo in eorum aures influentis soni insolentia ipsos exterret: deinde cum impotenti voluptate aures tenentur, tum nullo negotio comprehenduntur, cantusque suavitate permulsi, & deliniti, in eorum quæ procreauerint & domesticarum sedium obliuionem veniunt: Etiam si feræ bestiæ non à locis vbi versari assueverunt, aberrare solent. Sic igitur Tyrrhenæ bestiæ paulatim tanquam suadæ illecebra ducentur, & quasi cantu perstrictæ, in laquos se ferunt, quibus illaqueatae comprehenduntur, Haetenus Aelianus. Ceruos (inquit Cælius) rubræ pennæ aspectu terri, nonne & Ausonius comprobat illis versibus? An cum fratre vagos dumeta per aua ceruos Circundas maculis, & multa in dagine pennæ? Id & Seneca significare videtur libro de clementia primo: Si feras (inquit) linea & penna conclusas continet, iubetasq; telis incelli, tentabunt fugam per ipsa quæ fugerant, proculabantque formidinem, Sed & in Georgicis lib. 3. commenimit Vergilius vbi de ceruis agit, Puniceæ agitant pauidos formidine pennæ. Et Ouidius Metamorph. libro 15. Nec formidatis ceruos includite pennis. Quin & Lucanus, Sic dum pauidos formidine ceruos Claudat odoratae metuentes æra pennæ. Quod autem odoratas ait pennas, ad id referri potest, quod vñstulari à plerisque solent, sicuti Insubribus est mos. Hoc ipsum & Hieronymus in uitin Luciferiani & Orthodoxi dialogo. Et pauidorum more ceruorum, dum vanos peniarum euitatis volatus, fortissimi res retibus implicamini, Haetenus Cælius. Meminit etiam Oppianus lib. 4. de pescatione, vbi pelamydum capturam describit, quas funibus in mare demissis motisque pescatores terrent, & sic adiungunt retia similiter, inquit, venatores in syliis aut montibus Εἴην δάσαλειν ἔπειρον ἐναγρῷ τέχνῃ, Μοελύῳ στέφανος ἀπὸν ὅρνος, αἴροι τε τεῖχον Οὐρῆιν δημονοναθεῖσης &c. Maximè timent cerui funem aliquem ex quo pennæ suspensæ sint, imaginantes nimurum ipsam pennæ agitationem: Quem sanè timorem ponunt, vbi homines ipsi adstantes vident, Xenophon in Geponicis. Umbra metuitur ab infantibus, à feris rubens penna, Seneca. Fugiunt latratu canum aut. to aura semper secunda, ut vestigia cum ipsis abeant, Plinius. Acceptis canum latratis secundo vento vias dirigunt, ut odor cum ipsis recedat, Solinus. Cötarium scribit Albertus. Agitati (inquit) contra ventum currunt, ut ventus ab eis afferat voces c. num. Caprea ceruiq; ut experimento sèpius probatum esticu quasi flantem ventum petere currendo soleant (vt refrigerari spiritus cursu laborantes vento possint) ad uentiflatum canes collocandi sunt. Attrahi enim ita à vento cerui solent capreæq; ut nolentibus quandoque venatoribus fugam arripiere admittantur, Belisarius. Sed quod secundo semper vento, non contrario fugiant cerui, mox in Appendix etiæ de venatione Budæi testimonio comprobabimus. Ceruis quoq; est sua malignitas, quamquam placidissimo animalium, urgente vi canum, vñtro, onfugiunt ad homines, Plinius. Ceruus in fuga si aquam bibens intrauerit à lassitudine refocillatur, & ad cursum reparatur, Author obscurus. Hyeme extenuantur debilitanturque: vere vigint maximè ad cursum cum fugiunt, requiem inter currentum aliquam faciunt, consistentesq; manent, dum qui iaceant, appropinquet, tum fugam iterum arripiunt: quod ideo facere videntur, quia interiora laborant: intestinū enim tam tenue imbecilleq; habent, ut etiam si leuiter percusseris, possit rumpi, cute

ad hunc integra Aristot. In fuga semper acquiescent stantesq; respiciunt: cum prope ventum est, rursus fugè praedita repentes. Hoc sit intestini dolore tam infirmi, ut ictu leui rumpatur intus, Plinius. Pingue sunt zistate supra modum, quamobrem nec currere quidem possunt: sed secundo aut tertio cursu capiuntur ab ijs, qui pedibus infectantur: fugient etiam in aquas propter æstum atq; anhelitum, Aristot. Agitus cerus magis fugit ad vias hominum publicas, quam ad latibula, ne sua occulta prodantur, Albertus. Equi casis oculis (*νωτία τεττάς*: id est coruleis oculis: & *γυνόδεις*, id est varijs vel maculosis pedibus) in venatu contra ceruos accommodati sunt, Gillius ex Oppiano. Forma canum quæ probetur ad venationem ceruorum, in Canum celerum historia ex Oppiano recutuli. Canes Indici à Xenophonte aduersus hinnulos & ceruos probatur: atqui Indi eus ille Alexandro Magno donatus, cernum, aprum & vrsum: tanquam indignas se feras contempserit: in solam verò leonem insurrexit, vt in Cane robusto dixi ex Aeliano.

Nunc ex Xenophontis de venatione libro, quæ ad hinnulorum & ceruorum venationem pertinent, omnino Leoniceno interprete, recitabo. mutaturus simus nō nulla quæ in translatione eius cum Græcis collata minus errident. Aduersus hinnulos & ceruos (inquit, canes Indicas esse oportet: sunt enim validæ, magnæ, veloces, nec pusillanimes: & cum tales sint, laborem facile tolerant. Tenellos igitur hinnulos verno tempore venabitur: tunc enim nascuntur. Primum igitur luctos (*έργαλδας*) ingressus venator contemplatur, in quibus cerui plurimam conuersantur. Et ad locum vbi fuerint, cum canibus & iaculis ante lucem veniens, canes procul à sylva religet, ne si ceruam viderint latratus emittant. Ipse verò de specula prospiciet, & cernas simus cum luce hinnulos ad locum ducere videbit, in quo suum quæq; futura est, (*μέτα τηνάκην, λέγο τηνάκην*, id est ad quietem depositura.) Ceteram vbi recubuerint (*καταπλικασσα*), possit actiū etiam exponi, vbi hinnulos cubare fecerit, vt idem *καταπλικασσα* quod *τηνάκην* esset: sed Pollux 5.12. Cerua, inquit, se démittens, vel recumbens, *καταπλικασσα*, laetat hinnulum: atqui nos obseruauimus hinnulos vel stantes vel in genua demissos à matribus etiam stantibus laetari: & lac præbuerint, ac ne ab illo videantur circumspexerint, suum quæq; in opposita statione seruabit, (*άντιθετα εἰς τὸ διάπεπτον*: id est longius ab eo, sed rectè è regione recedens: Pollux non ceruam, sed ceruum genitorem longius recedere & evadere scribit, & accedentes impugnare: quod non fecisset puto, si *τηνάκην* apud Xenophontem actiū accepisset: nunc cum in neutra significatione ponat, & ceruam cubantem faciat, non simul etiam in oppositum locum eam recedere dicere potuit, sed patri hoc tribuit, quod mihi minus placet. Aristoteles enim mares à feminis extra tempus libidinis separari tradit: & notum est quod mares in quadrupedum genere nullam sobolis curam suscipiant. Hec vbi videtur venator, canes soluat: ipse vero sumptus iaculis ad primum hinnulum procedat, locorum memor vbi ligantem (*καταπλικασσα*) vidit. Πολύ δὲ ἀλεύντων (forte αλεύντων) τῇ ὄφει, ἐγγὺς περιστολῆς, η̄ οὐ forte οὐδὲ) *περιφέρειν* ἔδοξαν εἶναι, id est, Longè enim alia appetit locorum facies, cum quis proprius accesserit, quam qualis ex longinquu prius videbatur. Cum autem iam viderit hinnulum, accedit propius. Ille immotus iacebit, veluti terra affixus, & se opprimi (*καταπλικασσα*) sine valde rugiens: nisi cum fuerit imbre perfusus, (*εφουεῖται*: quidam *τηνάκην*, id est refrigeratus legit: ego ephysménos, id est imbre madidus rectè legi video) tunc enim haudquam manebit: siquidē humor in ipso (id est humiditas pluialis in cute eius) rigebit frigore: (nam cutis humida facile friget, præsertim in auctino tempore:) quod cum fugere cogit Capietur autem à canibus cum labore insequentibus. Captum custodi retium tradat rugiet ille. Cerua partim videns, partim audiens, tenentem inuadet (*θηραπεύειν τὰ ξεχωτικά*) vt ipsum eripiat. Tunc igitur canes hortetur, & iaculis vtatur. Hic vbi obtinuerit, ad alios tendat, in quos simili venatione vtetur. Eriuniores quidem hinnuli hoc modo capiuntur: iam verò grandiusculi difficilissimam cum matribus alijsq; ceruis pascuntur: quibus in medijs cum agitantur, fugiunt: saepe inter primos, raro inter postremos: & pro illis pugnantes ceruae canes proterunt. Itaque non facile capi possunt, nisi quis inuidens subito dissipet, vt ex ipsis quipiam unus desituatur: quod vbi coactis eis acciderit, hinnulum sequuntur canes primo cursu superantur. Nam trepidum illum facit absentia ceruarum, & hinnuloru in ea ætate celeritas incomparabilis est. (Quasi dicat, Hinnuli iam grandiusculi, tum natura celerimi sunt, tum auget celeritatē meatus, quo soli relicti afficiuntur.) Secundo tamen tertio statim capiuntur. Corpora enim illorum cum adhuc tenera sint labori sufficere non possunt. Quintam tendiculæ / iodostrabæ, ceruis ponuntur, in montibus, circa pratas, secus fluenta, prope saltus, (*τάπαις*: significat autem diodos etiam simpliciter viam vel semitam) in aruis, quo cunque adierint. Tendiculas autem oportet ex smilace plicari, & delibrari (id est cortice spoliari) ne putrefascant. Harum coronas flexus (spira Omnib[us]o) pulchre rotundus sit, & insertos habeat clavos ferreos ac lignos alternatim, quibus plocamos (id est laqueus intra coronam: Pollux sic habet, & *τηνάκην* επιπλαντεύειν απότελεν: fortè autem idem fuerit *τηνάκην* & *βελτίνη*: & si Pollux plocamon nescio quam pliacionem in ipsis plegmati, id est coronæ parte media dicere videtur, vt non intra ipsam, sed in ipsa & pars ipsius sit: Et forsan ne ipse quidem Xenophontis sententiam assecutus est, nam cum verba eius transcribat, hoc in loco aliter habet quam in Xenophonte legatur:) implicatur. Debent autem ferrei clavi robustioris esse, vt si ligni cesserint, bi pedem preuant. Caterum laqueus funi, ulti, coronæ superponendus, & funis ipse è sparto contextus sit: nā sparti materia putredini minime obnoxia est. Laqueus ipse funieulusq; validi sint. Lignum à fune pendeat quernum aut lignum, longitudine trium dodrantum, crassitudine palmæ, id est palmi (Omnibonus vertit vlnæ) cum cortice. Porrò tendiculæ ponendæ sunt aperta scroba quinq; palmos profunda: ea superne rotunda sit, & coronis tendicularum æqualis: interius vero fundum versus magis magisq; in angustiam colligatur. Similiter funiculo & ligno scrobs aperienda est quanta vti siq; (*αμφοῦ*) conuenit. Hec vbi fecerit, summā tendiculae scrobem substeruat, (vt Omnibonus transfert: mihi obseruam videtur locus Grace sic legitur, *δῆται τοις θεοῖς τοις μετεπέβοντας θηραπεύειν τὰ ξεχωτικά*) Circa coronam autem laqueum funis, funemq; ipsum, & lignum deponat in suum vtrunq; locu, (Scrobem:) postea coronæ imponat atra etylidis caules transuersos, (virgulas enodes, Omnibonus:) qui non promineant foras. His folia minuta iniiciat, quæ tunc auni tempus habebit. Postremo scrobem terra implebit, ea primum quæ ex superficie cū fodere inciperet, ablata est: deinde terra firma procul inde sumpta, vt ceruæ quam maxime occultus sit locus. Quid supererit terræ, asportetur longe à tendicula. Quia si recenter motæ terræ odorem cerua senserit, sentit autem subito, auertetur. Porrò ceruas montanas venator cū canibus in aurora potissimum, quanquam & reliquo die, obseruabit: campestres verò diluculo tantum. Nam in montibus nō noctu solum capiuntur, sed etiam interdiu propter solitudinem: in agris autem nocte tantum: nam in die homines metuunt. Postquam igitur tendiculam abstraham (*ἀπεραγμένων*, resupinatam Omnibonus: quid si *ἀπεραγμένη* legas?) inuenierit, solutis canibus transcurrat, ligni tractum, quoquinq; ferat, obseruans. Erit enim plerung; no incertus,

certus, quippe motis lapidibus, & limite in agris ducto, via manifesta erit. Quod si per aspera loca feratur, raptus deligno cortex lapidibus hæredit, & sic facilior erit persecutio. Iam si pede vincitus fuerit anteriore, cito capietur: nam lignum inter currendum corpus totum & ora ferit. Sin posteriore, lignum quod trahitur vniuersum corpus impedit. Plerunq; etiam inter stipites & arbusta diuariata retento hæret ligno: & nisi funiculum abruperit, illic deprehenditur. Quod si mas fuerit, siue ita captus, siue labore vicitus, non est cominus adendum: nam cornibus ferit & pedibus: eminus igitur iaculis vtendum, Haec tenus Xenophon. His liber etiam Pollucis eadē de re, ventione dico per podastraben seu pedicam, verba adiçere, qua libro Onomastici eius quinto cap. 4. hoc modo redidimus: Podagria dicta (ποδαγρα: alijs ποδαιγρα, genus laquei exponit apud Varinum, quam scriptionem præfero) ponitur ceruis, & apri interdum: potest autem podastrabe vocari. Circulus est ex ligno similacis (hederae, Cælius: est enim similax hedera: g: nus: sed arbor quoq; taxus Latinis dicta, Graeci vocatur similax.) Is circulus stephane, id est corona dicitur, & ferreis ligneisq; clavis alternatim infixis intercipitur. In medio huius placamos (id est laqueus) necritur, vt animal pede calcans & illabens in scrobem, podastrabe cuersa laqueo (έτερω βρόχω, id est alteri laqueo, quod non placet:) arte ad hoc ipsum facto detineatur. Deponitur autem podastrabe in scrobem. Cæterum laqueo circa coronam, funis quidam annexatur, quem Graeci σειράν vel σειράδα (apud Xenophontem legimus σειράδα) vel εἰπεδόντης vocant: is sparto contextus & solidus est. Ab hoc lignum pendet, in alia scrobe vicina obrutum: vt cum fera in foucam pede illapsa, podastraben ad se conuerterit, funem cum ligno secum trahere cogatur, & ita impediatur ad cutsum, maximè si prioribus pedibus detineatur. Poterit autem venator insequiri, si vestigia & tractum ligni obseruet, quæ in terra molli facilius notantur: Sin aspera & salebrosa fuerit, ligni (corticis, Xenophon) ramenta passim ex tractu attrituq; relicta, viam sequendi ostendet. Est quando lignum ipsum densis retentum fruticibus aut arbustis, vel inæqualiter prominentibus saxis, feram sistit. Scrobem allata solida terra, aut herbis folijs tægere oportet: recentem verò terram nuper è scrobe effossam, procul auferre, ne recens commotam terrā fera odorata (τὸ θειὸν Φερόμυρον, lego θεφρανόμυρον ex Xenophonte) Seformidet, Haec tenus Pollux. Et quanquam pleraq; omnia ex Xenophonte transcriperit, non nihil lucis tamen ad rei intellectum conferre videtur, nimium alioquin obscura mihi meiq; similibus, quivenationibus nunquam interfuius. A'ptedōvēs, funiculi, Suidas & Varinus. A'ptedōvēn, venatio cum funibus, Idem & Suidas, A'ptedōvēn cum funibus (laqueis) venari, Idem & Hesychius, & Suidas. Καὶ τοῦ ἐξ ὅσες Τόξη πορφυρῆς ἡνε καὶ φέπεδόντης, Suidas ex epigrammate, id est, E fune vel neruo purpureo multas emisit sagittas. Podagra instrumentum venatori: hinc illud apud Suidam, τὰ φρεστάρχες, Καὶ ποδαγραγένειον Φίλεις, τοῦ πολεμίου, id est, Scrobibus effossis laqueos immisit hostibus capiendis tanquā feris. Podostrabas appellant mac hinias quasdam, siue laqueos, vt ferae pedibus inhærentes capiantur: vtuntur hac voce Hyperides & Xenophon, Suidas & Varinus. Est & instrumentum medicorum, quo artus luxati & peruersi restituuntur, Pollux & Varinus. Est deniq; lignum in carceribus, alio nomine podocace dicatum, & cippus Latinis, in quo pedes sanguis includebantur, Suidas: hinc illud eodeni citante, οὐσίαν ποδοπλέκεις ποτὲ τοῦ βόθρου ἐνεργήσας εὑποδίσει. Ego verbum δρυάδας nusquam reperio: conijcio autem legendum δρυάδας. Varinus δρυαλένιον exponit, equum vel freno iniecto, vel sub curru ducere, (incidentem nimis ipse vel curru:) significat etiam in pugna vincere λόγον αἰχμῆς. Magnus sanè celerum equorum vsus est, vt cerui in retia adiganter. Οχυρός, οχυρός, νέφας, νατίζων, Etymologus. Cerui, lepores, & vulpes capiuntur eo genere retis quod barbari arolum vocat, non nominatus. De pinnatis (id est retibus quibus pennæ imponuntur, quas ceruos metuere supra diximus) lege Gratium poëtam. Cerui, inquit Blondus, tensis retibus comprehenduntur: Molossis etiam canibus ac Teucris (Turcicis) immisiss dilacerantur. In latis campis aut pratis, frustra eos insequuntur canes, celeritate longè inferiores: Iuxta flumios etiam & maria tranantes elabuntur. Quamobrem venatori curæ erit vt in nemora saltusque auios eos impellat: vbi mares cornibus impediti capiuntur. Ceruos venaturi, inquirant eos circa sylvas, solēt enim ijs in locis reperiiri, vbi & alia quædam feræ sunt. Sape triti apparent ex sylva vna in alteram vestigijs eorum calles. (Plerunq; enim ijsdem vijs angustis ire & redire solent, vt facile tritæ appareant, vt obseruauiimus in fossis ciuitatum.) Iuxta vineas versari gaudent: item locis apricis, vbi & mares & foeminae libidinis tempore conuenient. Alijs verò temporibus marem alijs in locis quæres, alijs foemina. Mas cum pascua relinquit, ad sylam rectâ & celesti inter se recipit, quam vbi attigerit, non ingreditur: neque enim confetti arboribus loci commodè eum recipierent propter patula ramosaq; cornua. Proinde ad alterum sylam latus salit, & in sub sylana arbusta progressus, manet. Idem frequentius calles angustos sequitur. Foemina verò cum a pacuis discedit, rectâ in sylam pergit, & densiora sequitur loca, ab uno ad alterum progrediens, donec in condensò aliquo tandem remaneat, Author innominatus. Circa Romanos agros inq; syluis suburbanis, insidiatores noctu ad lumen Lunæ, iaculis vel machina ferrea igni crepitante transfigunt capreas, ceruos, vros, & apros, Blondus. Apud Celtas aiunt pharmacum (id est herbam venenosam, vel confectum ex eius succo venenum: nam & aconitum pardalianches in Armenia nascentem herbam venenosam, simpliciter pharmacon appellat) esse: quod Xenicum ab ipsis appelletur, mira corrumpendi celeritate. Quamobrem venatores cum ceruum aut aliam feram tintit eo sagittis percusserint, mox accurrere & carnem circa vulnus excindere, ne venenum subeat. Eo enim infectum corpus putresceret, & in cibo venenosum esset, &c. Aristoteles in Mirabilibus. Nos in Lupi historia de aconito dicturi, Xenicum docebimus primum aconi generis esse, quod Galli alpini hodie toram vocant. Licebit etiam toxicum hoc venenum appellare: eò quod

Fraus reget (forte teget) insidias habitu mentita ferino.

Venator pedicas, cum diffimilantibus armis.

Tendicula, laqueus quo aues & feræ decipiuntur.

Tum aucupia verborum & literarum tendiculas in inuidiam vocant, Cicero pro Cecinna. Cerui capiuntur subterraneis foucis, reticulis, & alijs venationum instrumentis, verum etiam præcipue canibus. Belisarius. Capiuntur cerui, inquit Xenophon, etiam sine tendiculis, cum agitantur aestate. Nam valde defatigantur, vt stantes faciliis confodiuntur. In mare etiam si detineri se viderint, & aquas tanquam omnis alius consilij inopes, insiliunt: est quando deficiente anhelitu concidunt. Αλισσοντι διδούντοις μέλον, εἰ τοι δρυάδας αὐτὸς οὐειλάσσεις ποδοπλέκεις δέ, εἰ τοι ερεστός ευποδίσει. Ego verbum δρυάδας nusquam reperio: conijcio autem legendum δρυάδας. Varinus δρυαλένιον exponit, equum vel freno iniecto, vel sub curru ducere, (incidentem nimis ipse vel curru:) significat etiam in pugna vincere λόγον αἰχμῆς. Magnus sanè celerum equorum usus est, vt cerui in retia adiganter. Οχυρός, οχυρός, νέφας, νατίζων, Etymologus. Cerui, lepores, & vulpes capiuntur eo genere retis quod barbari arolum vocat, non nominatus. De pinnatis (id est retibus quibus pennæ imponuntur, quas ceruos metuere supra diximus) lege Gratium poëtam. Cerui, inquit Blondus, tensis retibus comprehenduntur: Molossis etiam canibus ac Teucris (Turcicis) immisiss dilacerantur. In latis campis aut pratis, frustra eos insequuntur canes, celeritate longè inferiores: Iuxta flumios etiam & maria tranantes elabuntur. Quamobrem venatori curæ erit vt in nemora saltusque auios eos impellat: vbi mares cornibus impediti capiuntur. Ceruos venaturi, inquirant eos circa sylvas, solēt enim ijs in locis reperiiri, vbi & alia quædam feræ sunt. Sape triti apparent ex sylva vna in alteram vestigijs eorum calles. (Plerunq; enim ijsdem vijs angustis ire & redire solent, vt facile tritæ appareant, vt obseruauiimus in fossis ciuitatum.) Iuxta vineas versari gaudent: item locis apricis, vbi & mares & foeminae libidinis tempore conuenient. Alijs verò temporibus marem alijs in locis quæres, alijs foemina. Mas cum pascua relinquit, ad sylam rectâ & celesti inter se recipit, quam vbi attigerit, non ingreditur: neque enim confetti arboribus loci commodè eum recipierent propter patula ramosaq; cornua. Proinde ad alterum sylam latus salit, & in sub sylana arbusta progressus, manet. Idem frequentius calles angustos sequitur. Foemina verò cum a pacuis discedit, rectâ in sylam pergit, & densiora sequitur loca, ab uno ad alterum progrediens, donec in condensò aliquo tandem remaneat, Author innominatus. Circa Romanos agros inq; syluis suburbanis, insidiatores noctu ad lumen Lunæ, iaculis vel machina ferrea igni crepitante transfigunt capreas, ceruos, vros, & apros, Blondus. Apud Celtas aiunt pharmacum (id est herbam venenosam, vel confectum ex eius succo venenum: nam & aconitum pardalianches in Armenia nascentem herbam venenosam, simpliciter pharmacon appellat) esse: quod Xenicum ab ipsis appelletur, mira corrumpendi celeritate. Quamobrem venatores cum ceruum aut aliam feram tintit eo sagittis percusserint, mox accurrere & carnem circa vulnus excindere, ne venenum subeat. Eo enim infectum corpus putresceret, & in cibo venenosum esset, &c. Aristoteles in Mirabilibus. Nos in Lupi historia de aconito dicturi, Xenicum docebimus primum aconi

Tox. id est sagittæ (per sy. accediten) eo insificantur: quanquam alterius toxicæ è viperarum sanguine apud Scythas confitetur: ristellæ eodem in libro meminit. Toxicum ex herba apio simili (ranunculi genus est, à quo risus Sardonius dicitur) Hispanis in vsu fu. ss., author est Strabo lib. 3. Plinius toxicæ nomen ab arbore taxo factum putat: quod non placet, etiam si taxo venenum inesse sciam: Quin contraria potius taxum *τοξων*, id est ab arcubus dictam credidem in qua ex hac materia optimi sunt. Quem in usum in montibus nostris cæsa ad Britannos usque asportatur. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittæ in venatu tingunt, quod venenum ceruari in vocant, Plinius: Idem videtur quod Aristoteli Xenicum, & forte ita legendum erat. Nam cur limeum dicatur, ratio nulla se offert, xenicum vero tanquam arsenicum ab eadem veneno vi dictum aliquis conicerit. Arsenicum quidem Hebraicæ originis vox videtur: similes enim voces pro veneno simpliciter in Lexico Munsteri trilingui inuenio. Misit Xenicon a judeo Aeginetam & Galenum de comp. sec. locos, interpres aliquando relinquent, aliquando peregrinum vertunt. Tossi quasi toxicum apud alpinos quosdam Gallos vocatur, si recte memini, ea herba quam in Boue consiliginem esse do. ui. In Arabicæ factæ medicorum libris toxicum venenum sagittæ Armenæ nomine appellari obseruanimus: haud scio quam ob causam, nisi quod in Aristotelis Mirabilibus legi, in Armenia pardalio dictum venenum nasci, &c. Et autem id non alind quam primum aconiti genus pardalianches Dioscoridi dictum, quod hodie quidam alpium incola (vi dixi) toram vocant, coq; sagittæ insificant. Toxicum quidem apud Graecos medicos, non quodus quo sagittæ turgidis venenum diuersæ gentes utrebantur significat, sed unum aliquod certumq; genus, unde sit ut certa etiam remedia aduersus ipsum describant, quod recte fieri non posset nisi unum & certum aliquod venenum intelligent: quod quale fuerit à nomine explicatur: sic quo ohiam vulgo notum esset, quod mihi non sit verisimile: sic potius quoniam ignorabant, ut quod ex alienis regionibus, Gallia & Armenia afferretur, unde etiam xenicum forsitan quasi peregrinum, appellari potuit. Neque enim aliud Dioscorides & alij de toxicæ quid sit scribunt, nisi barbaros (id est exteriores gentes) sagittæ costringere. Sic igitur toxicum herba est, sic ex herba succo paratum venenum, toram vulgo dictam esse crediderim, & Aristotelis Xenicum, & limeum (si recte legitur) Plinij Aduersus xenicū Celtarum (inquit Aristoteles) antipharmacum reperatum esse aiunt corticem querens: (ciusdem, vel fagi, vel ilicis corticem Dioscorides contra toxicum commendat:) Alij aliud quoddam folium (forte pentaphylon, id est quinquefolium, ut Dioscorides habet:) quod Celtæ coracion vocant (alludit ad coracion aliquo modo vocabulum tora, cuius antipharmacum hodie antoram, quasi antitoram, appellant, &c.) Aconito vim esse septicam, id est putrefaciendi vel excedendi, omnibus constat. eandem & xenico tribuit Aristoteles. Quanquam & reliqua omnia toxicæ, septica esse probabile est. Aconiti genus quod apud nos nascitur, os & fauces inflammare ipse meo periculo didici. Nam cum imprudens aliquando eius radicem gustasse, non deglutiuisset tamen, magnum paulo post feruorem percipi, non continentem sed inquam tanquam mordentibus formicis. Os autem & linguam inflammari à toxicæ quoq; Dioscorides prodit. Sed hæ conjecturæ sunt nostra plura de his venenorum nominibus, in Lupi historia, ut promisi, dicentur. Feræ pecudes, ut capreoli damæq; nec minus drygum ceruorum que genera, modo lantitii & voluptatibus dominorum seruunt. modo quæstui ac reditibus, Columella 9.1. vbi agit de viuarijs faciendis. In leporario, inquit Varro, non solum leporæ includuntur sylua, ut olim, in iugero agelli, sed etiam ceruia aut caprea in iugero multis. Pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: horum farina fucus conspersa in ea loca que maxime abundant feris disseminant. Bestiæ primum ut eas attigerunt, statim moriuntur: atq; ea fraude apti, cerui, &c. necantur: nam ciuismodi animalia fucum & farinarum auidissima sunt Aelianus. Scythis & Sarmatis venationes sunt, inter paludes quidem ceruorum aprorumq; in campis autem onagrorum & caprærum, Strabo lib. 17.

APPENDIX DE VENATIONE CERVI.

Ea quæ doctissimus vir Gulielmus Budæus secundo de Philologia libro de venatione ceruorum elegantissime scripsit, cum referirem Dictionario Gallico-Latino Roberti Stephani, viri de omnibus bonis literis optimè meriti, in calce adiuncta, omnino digna existimauit quæ nostro huic operi corollarij instar seculim accedentes, adiectis pariter, ut illic reperi, vocabulis & phrasibus Gallicis, quas parenthesos signis sparsim inclusi. Ea igitur huiusmodi sunt.

Fera fugax, fallax, lubrica, longis anfractibus interdum frustratur venatorem. Mæandros fugæ implicare insigines cœsui solent, quū illud Diana latrabile satellitum truciq; recte terribile eos è vestigio sequitur. Vestigatores artis venatoria callètissimi, Molossos, echemythus, limiers qui ne parlent point, quæsiq; canes Pythagoreos manus regunt moderanturq; & imperitant eorum auiditati. Quorum sit prudètia, ut fera indagationis orbis in lustro suo (en son giste) circumvenia, canibus excursoribus (chiens courans) improviso obiciatur, qui recentia perlustrant & odorata vestigia fugitantis, ij que pertinaciter instent. Moris est egregijs venatoribus, non gregarium ceruum, non quemlibet etiam soluagum venari. Quin solenne est ipsi, non minorem ad cursum eligere, quam qui iustæ proceritatis esse videatur. Id autem non aspectu modo cerui, sed plerunq; ceruinis vestigij, excrementorumq; stercusculis (les fumees) iudicatur: quæ inuenta venatores diligenter colligere solent, atque intra cornu venaticum (la trompe) condere. Sunt & magnitudinis indicia: affutus ad arborum stipes, qui conspicuæ sepe sunt intra fines stabulationis eius: tum cubilis inuenti amplitudo & substramenti laxitas ubi interquierit. Hæc enim & alta renunciari in concilio venatico (à l'assemblée) à vestigatoriibus solent: quos reges habent velut mancipes instrumenti venatorij atq; ministerij, corumq; arbitratu, concilio saltuensi dimisso, venatum committere solent: quod sermone peculiariter dicitur, ceruum aut feram cuiusvis generis canibus permittere, (liurer aux chiens:) & copulas canum quasiq; iuga soluere, (descoupler les chiens.) Venatus indagine circundata præfinitus. In ipsa ferarū exagitatione, omnia venatoris munera exequi, pernici cursu venatus ipsa patia præmetiendo: contraq; cerui vafri & exercitati (cer fruze) strophas, venatorias antistrophas ex tempore comminisci: deniq; per saltuola loca, per densa, prærupta, spinis obsita, manus ori in cursu oculisq; prætendere: interim per stationes dispositas ex equo exanimato, recentem in alterum (chevaux de relais) atq; in aliud non nunquam affilire. Ego interea tutus carbasseum septum (les toiles) curriculo ambibam in equo sedens: capiteq; supra carbasa eminentis, certamen ipsum arbitrabar oculis, atq; sine discrimine circumspectabam. Ceruus grandis (grand cerf) vocatur is deum qui decem corniculis quod minimum sit, insignitus est. Hunc ego (ait Budæus) eximium voco & decumanum: non quasi decumum, sed tanquam eminentem & egregium. Eiusmodi ceruus sepe comitatus incedit uno minore ceruo, qui nondum tutelæ sua factus sit, quem vos armigerum cius vocatis, (l'e. cuyer du grand cerf) ego etiam

etiam optionem (optio & antea accensis vocabatur, quem decurio aut centurio rerum ministrum sibi optabat, & Peclus.) decumanis, & comitem, & parasitum, atque emissarium vocari posse credo. Qui cerui astate adhuc sunt gregaria: aut licet soliuagi sint, indigni tamen venatu iudicantur, quasi nondum annos aetatis impluerint curri: i.e. laris: rei cuiuslibet venatoriibus appellantur. Mediorem ceruum venatores cum signe facere volunt, aiunt ceruum chivabilem, venabili magnitudine, venatu iam adultum, sed veluti tyronem & nouitium. His enim verbis videntur indagatores, qui in indagationem antelucanam & matutinam renunciant in conuentu saltuensi, significantes ceruum quasi subdecumanum. Conuentus sub die celebratur ibi: quod ceterum omnem stratum per herbam, in stibadijsque foliosis discubentem, auctoribus viridantibus, epulari moris est circa mensam Principis: Consilia etiā agi: ari, quem potissimum ceruum venandum suscipiant ex ijs qui digni venatu esse renunciati sunt. Diuersae prouincie mandari indagatoribus solent, ita ut quifque suam obeat, in alienam pedem non inferat indagandigatio: néne in ea quid obturbit, neu pro potestate faciat. Indagator vestigij cerui instat, aut soleatis (la fornie du pied, si locus viginosus est, vel pluvia ante ecesserunt: aut odoratis arcente solo ad quæ sequenda Molosso vestigatore (le limier) vtitur, atque eod vestigij; persequitur quoad decumanum recubuisse in proximo certis signis exploraverit. (Vestigia cerui Galli vocant erres vbi verò forma pedis non appetet, ut sit vbi vel nimis herbae crescunt, vel nullæ, sed locus aridis ac durus est, aut folia impediunt, aut aliquid quiddam, foriles ducerat appellant.) Verum ne ille fortassis, aut accessu indagantis pre pinquiore, aut Molosso fremitu, aut panico (ut sit interdum) territus, inde excesserit: (tametsi enim ciuilemodi canes insigniter auriti, generis sint Harpocratii, / chienis muti:) tamen quoniam proprius accessere nescio quid præ feruore obloqui atque gannire plerique solent, malisque increpitare:) Ne igitur ceruuus huiuscmodi aliquo casu aut culpa, è cubili matutino p. osilierit, indeque longius abierit, solennis est cautionis indagine latiore cubilis locum circumscribere: Molossum numella (collier) regente & compescente, nec inde discedere, donec exploratum habeat, scaram intra spatium à se circinatum iacere. Gyro claudere ceruum vocant, & ibidem sistere. Rex Franciscus, huius nominis primus, hanc propemodum formulam venatici processus instituerat. Qum post renunciationem circuitorum, de concilijs sententia decumanum unum aut alterum, ad eius dicti spectaculum delegisset (nam interdum pomeridianam, tamen venationem matutinæ addere solebat, quum succenturiatas copias canum haberet, geminumque insitum eum (double esquipe) conuentus soluebatur: ad vadimonij locum ibatur. Molosus rursus e loco numellæ (la longe ou laisse du collier) cubilis indicium faciebat. Heram inde impetu facto excitabat, quod vulgo lancinare dicitur (lancer le cerf.) Tum decurio canum leuis excursus (chiens courans) soluebantur: buccinis (trompes) signum venatus commissi dabatur, & tanquam bellicum canebarunt ad canes exhibilando pour resbaudir les chiens) & acuendos. Subsidiarix canum decurio ad locos destinatos dimittebantur, quæ fuisse succederent, si resita ferret: & alia rursus ad pomeridianum missum asservabantur integræ. Decumanus ipse ceruuus canibus excursoribus equis celeribus, buccinorum clangore, venatorum clamore, concentu allatrantium canum urgebatur. Quod si casu aliquo cœnibat, ut ante venatus auspiciatum indagator non liquere renunciaret: certamen in posterum diem rejecibatur, aut ceruuus comperdinabatur. Nam ut diutius spectaculo eximeretur & certaminis, rarissime contingebat. Sin cœli intemperie, aut antiquioris curæ avocamentis cœnibat: vclut reus ampliatus primo quoque die venatico ad cursum repetebatur impetu atroci & perniciaci. Illud verò præcipua admiratione dignum est, quod is eximiūs ceruuus, quem ut nationi delinatum, canibus peritis magistri semel exagitandum dederunt, ita in prædam illis obiectus est, ut interdicendum sibi esse omnibus alijs intelligant. In multiplicia autem sœpe vestigia, & edis in saltibus ut incurvant neccesse est, præsertim in quibus feri greges sacrosancti sunt legum regiarum sanctiōibus, quas aquarias saltuariæ: dicimus, (Paries ordonnances sur le fait des caues et forez.) In auspicio venatu non nunquam noxa admittitur, & ab ipsis statim quasi carcerebus perperam cursus instituitur, si impostura fiat canibus: quam huinsmodi esse frequenterque accidere constat. Insignis ille ceruuus astate & vsu veterator (cerf ruzè) solet satellitem suum ceruum, nunc pedissequum, nunc anteambularem habere, quem armigerum dicunt. (L'escuyer du cerf) quasi grandi ceruo subseruientem. Hunc ille insignis in cubili secum deprehensem & repente emicantem, interdum canum cœcæ auditi obiectit, velut vi etiam venatrici deo proficecidaneam, præstigia quadam si se oculis eorum naribusque subducens. Verum hoc illud animaduertere experientis est venatoris, præcipitisque: canum impetus errorem compescere, & fallaciam cerui irrita solertia sua facere. Id frangere canes appellat (rompre les chiens) quod significat cursum illum male cœptum: sistere. Agmine igitur retro per statorem illum venatorem inhibito (quod clamoso, crebro, castigabundo vociferatu fieri solet) instaurativa indagatione opus est, & cane rursus numellario (le limier) ut agmen excusorium in vestigium maioris cornigeri reponatur. Quaenam denuo arrepta, decumanus ille corniger præcipiti primum fuga, deinde ludificante rapitur, loquaci canum agmine certatum eum urgente, clangenteque: comitatu, quoad diurno cursu fractus atque exanimatus, tandem ab vniuerso Diana satellitio circumueniri letinaciter mordicisque patitur qui exitus est clausulaque: ludicri.

Veneratore in ceruum versutumque: vulgus vocat, qui multa & exquisita perfugia atrocis supplicij nouit, vitæque presidia. At proceres maiorum (vitæ dictam) gentium exercitores ferarū, non vitalij, planum & vafrum ceruum, sed cordatum & prudentem vocant (cerf sage) ob incredibilem eius animantis soleritatem, qua à natura munita est, præter volucrem celeritatem & corniculare propugnaculum. Solere ceruos aiunt simul ut senserunt rem sibi esse cū affeclis, infestis simul & sagacibus, primum alias aliosque: fugæ lapsus & gyros agglomerare: deinde si porrò urgeantur, stabula ceruarum, populariumque: ceruorum diuincoria petere: ibique intrâ turbam promiscuam, quasi intra nebulam erroris canini fœse condere. Interdū gregarios aliquot inde abigere, atque ad aliquantum spatij permixtum vestigia facere, ad negotium canibus exhibendum. Qum autem aliquantis per hac ratione contechnati sunt, ab illorum comitatu repente se subducentes, per tramitem deuivum longiusculè abscedunt, deinde intersunt: ut interim canes vestigia ceruorum aut ceruarum excipientes diuersis ab eis auferantur. Qum hæc stropharum commenta, canum experientissimum vis odorandi vicerit, circumferecientia vtiique: venatorū adiuta: ad alia denuo se vertunt subsidia salutis: cuiusmodi sunt, per tua quadam tenus recurrere vestigia: deinde spiras fugæ intorquere multipliciter & variè, & quam fieri potest perplexissime: tum raptim longius procurrere: quæ omnia communisuntur aduersus solerter canum sagacitatem. Itaque interim dum canes intēti sunt deducēti se cù lapsibus & extricandis, qui ab ipsis ceruis glomerati sunt, spatia magna illi permetiuntur: quoniam interea buccinarii hortamēta, curvantur canum hiantē acuant auditatē. Solent cerui plerique: secundo vento ferri, trés (ut prohibent) ob causas. Princípio, quum aduerso vento feruntur, ventus ori & naribus irrumptens, fauces eorum vehementer are-

facit, animaq; ductum inhibet. Deinde secundo vento cedentes, quum canum vocem facile excipiunt, ex eaque colligunt, propinquian remoti sint: tum verò olfactum sui sequaci turbæ admunt. (De hac cerui vento secundo fuga, dixi etiam superiorius ex alijs authoribus.) Inter exempla huius animalis, ultima perfugia exquisitaque experientis, hæc sunt commemorata digna: Visum esse ceruum in armentum bubulum irrumpere: insilientemque in bouem, primoribus cruribus armisque complexum, ad longiusculum spatium velut equo vehentem, postremis tantum vngulis terram stringere: vt odorem sui canibus, quoad fieri posset, exilem incertumq; relinqueret.

Ludouico rege huius nominis xii. venatoria turma decurio, qui venator maximus appellatur (le grand veneur) ad duodecimum ab urbe lapidem venabatur, viro Praesidi id spectaculum gratificans, qui Budæum comitem secum amicitia causa eò duxerat. Ibi cum mentio huiuscmodi mirificantiarum ceruinarum incidisset, hoc affirmabat. Me (inquietabat) pridem venante ceruum quandam ab ætate & experientia vafrum, euénit feruente venatu & longè iam progresso, fugitiuus vt ille non compareret: & tamen canes nec ultra procedere vellent, nec in sua vestigia redire. Ibi omnes stupere, circumspicere, inter se aspicere, lapidem (quod dicitur) omnem venatores & magistri mouere. Res erat miraculi plena, & Apollonianæ præstigia similis, quasi sublimis fera alipes abijsset: aut terra discedente, rursumq; coeunte, non compareret: aut oculos nostros canumque perstrinxisset. Tandem omnia (vt fit in tali casu) à nobis perlustrando, deprehensus est planus ille cornipes in furto sui manifesto atq; memorabili. Alba ibidem erat spina enata in loco denso atq; opaco, quæ ad magnitudinem arborcam excreuerat. In eam ceruuus dolis solennibus consumptis, saltu se coniecerat. Stabat autem ille sublimis, ramis fruticis ipso saltu diuariatis: sic interceptus, inde vt desilire non posset, siue erat forte exanimatus: Ibi enim quasi competitus imbellisque confectus est. Atqui vt omnia ludificator ille ceruuus faciat, & velut alter Proteus omnes se in facies vertat, nisi solum quoq; noctu verterit, postridie latrabilis illas manus ac resimas auribusq; insignitos, minime ad extremum eluctabitur: non si anhelus & astuans in amnem se coniecerit, vndisq; secundis vehendum se dederit: quod sèpe refrigerandi causa facit: non si amnem traiecerit, vt canum cursum intercidat: non si initatio re cursu diurnoq; profligatus, animum iam despondens, vndis potius perire, quam laniari malit. Mira est certe agriophagæ illius turbæ pertinacia: dirum autem fatum cornigeræ animantis, quum ad extremum lassitudinis adducta, opperiri cogitur atroxem illam clamosamq; coronam (rendre les abbais) vndique se rictu petentem minacissimo atque infestissimo. Qua tandem circumuenta, post omnia salutis præsidia deplorata, repente sèpe affliens, primum quenq; venantium in quem incurrit, cornu petere solet, nisi ferro protinus excipiat, (Enferrer à vng espien de chasse.) Quod ubi factum est, aut si alijs fera afflita & strata est, (Estabatue) tum demum receperci canitur ab eo qui primus in eam confectam occurrerit. Tum simonum chorus ille silonusq; inclamatur, & venatores coeunt quoquo versus palantes: quæ tanquam ouatio est, ob rem bene & feliciter gestam. Quam deinde ipsam excipit visceratio (la curee, le droit des chiens, cum ceruo capto panis sanguine eius imbutus pelliique ipsius impositus in cibum permittitur canibus: interdum etiam aliquid de armis & collo cerui adiicitur,) extemporalis, quæ sic debetur ipsa canibus venaticis, vt libamentum capture accipitribus in aucupio volucri. Visceratorem autem peritum esse oportet, qui lanicnam ferinam venatoria cum palæstra exequatur, qui scitè feram deglubere nouerit, membratimq; incidere, & profecare acisam. Tergore autem det' ḥo, caput abscondendum est, Molossoq; therelencho porrigendum & permittendum (le droit du limier) qu. indagatorem appellamus. Has enim ei primitias peculiares placita maiorum largiuntur ob indicium feræ: n. ut in capite ferino lacerandō & obrodendo, fructum nauatae operæ ipse percipiat ante omnes alios, in posterumq; itritetur is, cuius aūspicij ductuq; rem alij executi sunt: quum interim viscerator gratulabunda voce fruenti parte sua animali blandiatur, & tanquam mactum virtute industriaq; therelenchia ipsum esse iubeat. Deinde venatoria plebi infimoq; ministerio venationis, suæ sunt partes viscerationis iudicem scitis attributa. Epulum caninum omnibus in unum euocatis venatoriis, & cunctis classibus canum decuriisq; coeuntibus, fieri modo solenne est: Venatores intra tergus ferinum panis fragmenta sanguine feræ madentia miscent cum omaso, in minutis particulas conciso. Non nunquam præterea si canes strigosí sint & macie exhausti, aut si strenuam insigniter operam eo die nauauerint, liberalitas est venatoria, opiparis eos impensis epulis accipere, ceruicem extis addentes, & non nihil (ve ita loquar) è viuo resecare. Hęc quum recte atq; ordine facta concinnataq; epula fuerint exerti manu venatoriis: tum deniq; luculentos illos deæ venaticis epulones ad epulum sui generis admittunt cum quantum vociferatum. (La huce.) Nam antea & interim dum epulae illæ parabiles expediuntur, corone gescentis ac canoræ rapacitas, culinae circumfusæ nidoremq; captantis, à ministris arcetur fusces in manu gesantibus. Priore epulo peracto, fit & alterum codem momento, sed non eodem loco: ex interaneis per purgariis & dilutis (sunt enim hæc quoq; Diana sacra eiusq; satellitio) non concisis frustillatim aut proscæcis, sed intigris: ita vt quum aliquandiu illa viscerator sublimia tenerit & ostenterat, ad irritandam edacis agminis voracitatem, tum ea demum repente in mediū porriciat. Inter cæsa verò & porrecta cuncta venatorum cohors cū auxilijs & calonibus, sublatis buccinis canere capturam quam vocant (corner prisæ) debet, eo quo supra dictum est modo, quum ceruuus in potestatem venit agminis venatoriij. Iam verò buccinaturæ modos venatores alios atq; alios habent pro significationum varietate: quandoquidem indagatores non alio vocis commercio vtuntur, interim dum in questione cerui sunt: qui absq; eo foret, aut inter se ipsi cum noxa incurrerent, aut longius interdū euagarentur inquirendo, quum receptu opus esset. Nam si unus forte (vt fit) fortuna primore inquisitione ceruum decumanum indagine opportuna vadatus fuerit, confessum signum receptus cæteris buccina sua dabit, vt illi ad conuentum extemlo se recipient.

Est interdum venandi ratio ita constituta, aut casu comparata, praesentis consilio opus sit: vt si diffusus dies hesternus fuerit, & sisit tum ceruuus certo loco non possit: aut si ceruuus qui ad questionem destinatus est, stabulum certum nullum habeat: si meticulosus & panico costernabilis, qui interquiescere interdiu, cubileq; mutare identidem gaudeat: nam & ij qui recenti venatu exagitati fuerunt, ad omnē strepitum consternabiles, statarij ferè non sunt. Sunt & qui cubili excitati, illico in pedes ita se conjiciant, vt non per finitima stationis suæ loca cursitare, & commicare remeareq; soleant (quod pleriq; cerui faciunt) sed rectis itineribus porrò semper excurrant. In hac igitur specieis qui canibus regendis prefectus est, simulacrum comperit, signum canore buccinæ dare solet, vt ij qui in subsidijs locati sunt, & reliqui omnes venatores atq; auxiliarij, calonesque venatici, sui ministerij protinus vasa colligant, quum ceruuus castra mouerit. In superioribus autem speciebus signum copulis soluendis canitur in semita vestigiali, simul vt inuenta fera est. Tendiculis ac pedicis, reticulataq; indagine & tibicinibus arrecta, ceruuas & ceruas hinnulosq; & alia venari. Non dicam quod viridi teste ad venatum cerui, fusca & villosa ad apri, vrennum est,

dum est, maiorum instituto: quod certo quodam modo amictum esse oportet: quod en se succinctum, & cultro ad improuisa munitum: quod ternos aut minimum binos equos uno die, eosque pegasidas, oris morigeri ad ductilis habere, ad desultoriam vicissitudinem è fesso in recentem assiliendi. Non venatoris insignia, non gestamina, non instrumentum enumerabo: Non genera canum, non formas, non naturam, nō educationem, non institutionem, non probationem generosorum, non degenerum notas dicā: non blateronum atq; petulantii castigationem attingam. Omittam etiam quod vt pueris in genuis pædagogi, sic canibus generosis cynagogi sui attributi sunt.

Quin post coitionem illam sylvestrem de cerui nece coactam & solutam, ad locū indaginis ventum est à cohorte venatoria princeps ille venator, qui ductor esse canum moderatorq; iussus est, & penes quem fasces (vt ita dicam) eius diei esse contigit: priusquam paria canum resolvuntur, statuere solet quo loco grandiores canes velocesq; locatdi sint: quos licebit ceruarios (chiens cerfs, bauds, marts: id est, cernati). quod ceruos tantum venentur: aedaces: motti, quod cum ceruus versuram fecit, vocem & latratum continent, donec eam relinquat) vocemus: quamvis eos in ordinem leporiorum lingua vernacula redegerit quomodo & suarios lupariosq;: qui etiam cervipetæ, apripetæ, & lupipetæ dici possunt. Sic autem ferunt placita hūs iuris prudentum, vsusq; comprobauit, vt pernices illi canes atq; emissari stationatim collocentur in locis abditis, latera pro cursus ceruini cingentibus. Quem pro cursum ad apertum locū syluz, & veluti glabrentem, vel in syluam glandiferam proceram & illustrem pertinere oportet, vt natura habitusq; locorum tulerit, qua maximè verisimile est ceruum tandem transiturum: quia ea via forsitan fert ad amorem, aut ad aliud perfugium, aut stabulum ceruo notū & amorem. Iustum esse aiunt ternas quidem stationes disponere, sed geminas: senos vero in singulis ceruarios, hoc est vtrinq; ternos, medium ut ceruus transcurrēs, vtrinq; ab ipsis virginatur. Senis autē cervipetis (qui tertiū vi dixi ex aduerso sibi collēcati sunt) latrunculi bini è numero ministerij assignantur, quos titularios appellare solent, qui numellis eos cohibeant (qui tiennent les chiens en titre) quoad ceruus prætererit: tumq; demum à latrunculis canes emissi, illicet emicantes & improuisi ceruum tanquam ex insidijs territum adoruntur. Interdum etiam bini ternorum vicem supplant, si fauces pro cursum longiores sint, pluresq; latrunculorum stariunculas posse videantur. Pro cursum autē ipsum constitutum esse oportet loco delecto, & quam fieri potest apertissimo: quippe in quo sylvaticum spectaculū editur vel principibus fœminis vel proceribus, quorū gratia interdum unius diei venatus comparatus est, quiq; per syluam euagari grauantur, aut ceruum è vestigio perse qui. Pernicissimorum porrò canum latebra primo loco statuenda, & deinceps perniciorum ad ultimam procedendo, quæ ipsa esse debet val: dissimorum atq; atrocissimorum. Id quod ideo constitutum est vt primi qui sunt velocissimi, præcipiti eurus alipedem ipsum exerceant: tum deinde secundi primis succedentes & accedentes, & tertij rufus secundis, si quatuor sint stariunculae, fractum iam & examinatum ad ultimos virginant: si quidem ad triarios (vt dicitur) res ipsa redierit, & manus supradictas ceruus eluetatus sit. Hæc porrò manus non à tergo, vt aliae quæ velocitate valent, sed aduersæ fera obijcienda: quia robore & ferocia præualens, sistere eam potest, & mortu retinere, cæterisq; lacerandam ocioso præbere. Ceterum non cuiuslibet ministri latrunculariū munus est: namq; nisi canes emissari tempesiū emancipentur & appositè, extemplo insidias fera suspectans, ac tergiuersans, retro recurrit: aut transuerso impetu aliqua erumpet ex angustijs illis, sicuti rimam nausta fuerit: aut claustra curriculi pertumpet. Quod si semel fecerit, nulla vi postea subigi poterit, in candē vt curriculi nastram vel caput solum inferat. Id nequa ratione eueniat, alatijs affitibus latera pro cursum frequentari solent: Quorum multus est, simul vt fera carceres curriculi ingressa est, eam vociferatu & equitatu vtrinq; absterrete, quo ipsa intra septa curriculi compulsa, ad ultimum tandem finum fatalemq; irrumpat: quum regressus nullus ei pateat, propter assecelas illos quadrupedes, vociferatores infestissimos. Est præterea supradicti venatoris, primarum partium actoris, subsidia canum vestigiorum, qui excursores vocantur, opportunis stationibus deponere, ministrisq; committere. Ad hoc autē sunt decuria canum integræ comparatae, quas relictae appellant (les relais) vt decurijs iam fessis succedant, aut temere expatiatis: ceruumq; qui sui furtū fecerit, si per subfidorum loca vestigia duxerit, recenti venatu profligent & exanimant. Secundæ igitur tertiaræq; manus excursoru ea de causa disponuntur, vt si res ad subsidiarios aut triarios deuenirerit, ab ipsis venatus denuo instauretur. Verum hoc maximopere caendum, ne subsidiarij ipsi canes auersa vestigia protinus pro aduersis inehant: quod tanquam in portu est impingere, auersaq; (vt aiunt) aui certamen auspicari. Quum vero architeus ille & inspecto arbitrorq; venationis, supradicta recte atq; ordine disponuerit, quasiq; omnes eius certaminis acies instruxerit, ad eum ipse locum reuertitur unde copulæ resoluendæ sunt, ceruusq; agmini latrabilis ad excursum obijciendus, & expoundus ad prædam. Sic autem rem temperant, vt ab ipso commissu venatus, hortamēta primum remissiora faciant: quia canes suopte ipsi impietu ab initio ardentius feruntur. Leniter igitur venator cogere agmen flaccorum gentis debet, sinereq; eos certa vestigia legere. Simulac vero ceruus longius in pedes fese dederit, gyrosq; quosq; circumscripterit, solet primum per vestigia sua regredi, vt derelictæ stabulationis memor, æstiuorumque suorum amoenitatem requirens blandam atque incedit: quam tamen postquam persentiscere coepit se retinere fine presentanea certaque nœce non posse, tum denique salutem illi quasi ultimā dicit, identidem restitans, & mœstus solū vertit. Est etiam quum præceleri fuga ingens spatiū syluz præcipiens, ex in arbitratu suo alias atque alias in alijs strophas comminiscitur. Poscit autē ipsius venatoris officiū, vt ipse agmini illi clangenti atq; excusorio asseculari fese euestigio præbeat quo ad fieri potest: & vt dicere solent, vt actus canini tractum inoffensio tenore perequitet. At etiam appollo verbo quasi venatorio & saltuensi, semitā per quam canes ipsi vestigatores agere ceruum dicuntur. Sin salebutarum montiumue occuru homo inhibeat, quo minus id faciat, debet quām citissimè potest, aut circuitu aut flexu compendioso canibus occurre: e, idque aduerso vento: tum actum ab eo intercismū illicet repetere: qui nisi sub oculis identidem agmen suum habuerit, mendosam corum excursionem emendare nō quibit. At ubi coticuisse canes senserit, aut incertas voces ambiguas edere, metuere iam à cerui dolo malo incipit, aut ab hallucinatione canū vestigia eius legentium: ne aut semita excesserint actaria, aut venatum verterint, & ceruum ipsum decumanū temere pro qualibet ceruo dereliquerint. Quod vt compere posse, receptui canere moris est, & retroclus, iterum atque iterum ingeminare canoro vociferari. Fecerint porrò versuram cerui canes, vñcne fecerint (s' ils ont changé de cerf) hac ratione quispiam maximè compererit. Aliubi in istat, unde canes arbitretur & obseruet commenantes. Nam si dolus fugitiui in causa est illius repentinī conticinij, omnis canū caterua eodem stupore affici videbitur. Sin versura temere à canibus arrepta est (quod venatores dicunt colligere, quasi agglomerare permutationis actum) classis excusoriæ ductores, & coryphæ caninae symphonizæ, qui ad huiusmodi species vñ occalluerunt, actum versuræ cum tyronibus nequaquam exequentur. (Chiens restis,

canes qui cum vident ceruum qui petebatur alijs se immiscuisse, restitantes manent loco, & expectant magistrum.) Huiusmodi enim excursores vix unquam nuntium remittunt praedæ sibi ab initio desponsæ ac destinatæ. Error igitur intellectus actuarius venator eos retro inhibitos reducit, unde repeteret pristinum actum certius legitimumque poterunt. cum clangore symphoniaco: aut si error dolo ferino admissus est, unde eos in gradum (ut ita dicam) reponere legitimæ excursionis, ex adulterina aut subdititia poterit. Ecce autem rursus aliud atque aliud incommodum. quod sex numero negotium illis exhibet, & quasi vitium alicantibus afferit: Canes sic errore aut fraude lapsi: in integrumque subinde restituti, in errorem nonnunquam denuo quemque grauem impingunt, auersis ungulis venatum illum in cunctes repetitum: totaque; adèd sylua quasi toto celo (quod aiunt) aberrantes, excurrunt: non nunquam huc illucque; transuersi rapiuntur, serarum gregiarum sequentes vestigia, aut ceruorum etiam quorumvis abgregiorum, quibus syluarum semita tramitesque; referti sunt. In qua specie non modo venatore circumspetio sed perspicaci opus est, qui fugacis feræ vestigia ungulata colligat, ceruos ex ephippio, vel equum habena post se trahens: alioquin inter artis magistros prævaricari per inertiam dicitur. Et quidem ut in cane vulturina sagacitas, sic acies aquilina in venatore necessaria. Iam vero vius eiusdemque; cornigeri vestigia soleata, odorata, cubilia, sedentaria, & curricularia, non eadem, non paria, non similia vbiique; sunt: ex quo alia rursus existit nec modica difficultas & erratio. Interdum enim evenit, ut selectus ceruus, nactus viam quampiam squalidam & puluerulentam, tum diu, tum longe per eam vestigia faciat: in quo canum sagacitas cum experientia fallitur. Nam praeterquam quod canes tum existimant ceruum viam ab hominibus tritam vitasse, in densaque; & aua penitus se condidisse, ob idque; via trita decadunt, exilis quoque; admodum odor & fugax in locis illis habet glabris. & squalore puluereque; obstitit: quum aliqui solis ardor in viuierum omnem statim humorem, in quo vestigij odor habet, haurire & absu mere soleat. Contraria locis herbidæ & in vepreculis odoratiore ideo sunt vestigia, quod non solo tantum pedum, sed & cruribus, & corporis affricatu, vestigaria semita odorata remanet. In locis etiam opacis odor minus fugere solet. Iam pastores loca in sylvis caluentia, & retorridis herbulis scabrisque; virgultis obsita, ob id saepe incidunt, ut ex solo conclesia & herbida seges exoriatur, quæ armamentis perutilis est. Ita quum per busta (ut sic dixerim) illa recentibus adhuc fanillis, ceruus viam fecerit, canes odore fuliginis offensi, ac crebro sternantur, vestigationem deferunt qui si etiam ipsi ibidem pertolerant, tamen odorari vestigia nequeunt, hebetante vtiique; sensum & prævalente odore fuliginoso. Hoc ubi venator actuarius animaduertit, lacunam illam (ut ita loquar) vestigiorum, circumactu vitare debet: deinde intercisa vestigia semitam sarcire, & actum repeteret. duntaxat nisi ceruus in sua retrorsus vestigia cesserit. In summa autem addubitatione harpocratæ illum labecnon è numerlla venator ipse consulit: quem therelenchum supra ab indicio feræ diximus: qui quasi quidam antistes Diana, non voce, sed caudæ verberatu atque murmure & gannitu dare responsa solet: non flexiloqua, non ambigua, omnique; vestigiali argumento indicioque; certiora. Solet etiam in huiusmodi casu ductor ipse agminis ac moderator actus, quum fera per detractionem ac dolu abest, & buccinæ canore & inclamatu palabundos canes, sociosque; ludieri & ministros iubilatu euocare, & celestina requisitorum addere, quod requestam canere vocat (corner requeste.) Id est fermè perinde, ac si iurisconsultorū verbo dicarem, ceruum requirendū adnotare, ut delatum ac reum dolimati, buccinæque; præconio perulgare furtū sui fecisse. Tum autem opera esse putat præmium, caninum comitatum squalore, feruore, lassitudine confectū, ob idque; imperia hortamētaque; detrectantē, quasi fonte recreare: ibique; pane & quasi curādis corporibus reficere: tum cornuum clangore alacritati restituere: plausu & blandimentis ad venatum ab integro in eundū exuscitare, interim etiā actum à capite denuo arcessere, quasique; ad carceres reuocare excuso penè spatio.

Mos vero ceruorum est, quum profligatos se sentiunt & ex agitatu enectos, aut (ut loquuntur venatores) durè & atrociter actos (mal menez, rudement menez) syluarum opaca, le couvert) relinquere, atque in campestria (la champaigne) se coniucere: interdum ad vicos villasque; propius accedere: quod ferè non ante facit, quam animum desponderit, omni spe deposita solennium perfugiorum. Eo tamen pacio saepe evenit ut canibus se subducatur: in campestri enim planitic, locisque; proscissis & in veruactis, & vero in noualibus tractus vestigiorum non quemque odoratus est, atque in vepribus & in syluarum cædibus, (espines, buissons, & taillis:) quia soleata tantum vestigia relinquuntur exiliterque; odorata, nullo nec crurum contactu nec corporum. In recens autem in aratis cō amplius negotium exhibet canibus odor soli subacti. Sed tum venatoris est officium nec inertiis nec prævaricatoris, oculis vestigia in mollibus locis legere: tum canum languorem impetumque; senescentem hortatu classicoque; sylvestri erigere & renouare, (resbaudir les chiens.)

Venatoris ipsius, & canum calliditas & solertia, & (ut loquuntur venatores) sapientia, in versuris extricandis, & in emendanda canum hallucinatione, maximè vendibilis, ut si in villa venationis parte. Versura (la change) duplicum modum esse aiunt: vnum, si ceruus selectus, & curiculo præsentis diei destinatus, aut satellitem suum, aut prægrādem alium ceruum simonibus illis pedissequis suis obiecerit, quasi pro se piacularum hostiam: tumque intorta vertigine impostoria protinus se subduxerit. In qua specie venator peritus & veterator non temere fallitur, si modo canes prætereunt obseruauerit, aut eorum tantum clangorem exaudierit. Quippe omnium cerui assertorum voces notas habere debet, eorum præcipue qui classis ductores appellantur, & naris emunctioris esse noscuntur. Sermone sylvatico fauces & actum cuiusque; canis nosse venatores dicunt. Alter modus est, si decumanus, qui primum quenque; ceruum in venatum, aut parasitum suum in discrien, quasique; in reatum transcriptis, socium fugæ se se transcripto illi adiunxit: quod idcirco interdum facit, ut maiore stupore & perplexiore venatu homines canesque; afficiat atque implicet. Id quo ubi accidit, dicere solent venatores, legitimum actum vna ferri cu verusa. Huiuscmodi impostura duas indices notas minimè (ut perhibent) fallaces, à technologis venationis proditas esse comperit: si comperta fidei auriti excursores nec vaniloquentia quoquo modo suspecti, repente ita insistant, ut nec progreedi videantur nec regredi, sed quasi stari in vestigio: aut si porrò ita agant, ut inenter id se facere ac fine spe præse ferant, ob idque; vocem baubantium non adant: nimisrum quos veluti deprehensos pigate & pudeat incolum porro progreedi, quasi per caliginem. Is casus etiam præsentis consilij hominem poscit, qui stratagematibus aliquando venaticis documentata luculenta solertia sua dederit: qui in eodem (ut dicitur) vestigio, consilia expedire stratagematica alia atque alia possit. Postremo ceruus diu exercitus & iam fatiscens, omnibus commentis fugæ ac præsidij consumptis, solet (ut ante dictum est) aut flumé aut flagrum perquirere, in idque; se saltu coniucere. Quod interdum refrigerandi causa facit, sèpius tamen Nymphaeum zedem, quasi asylum ultimæ spei & deplorata peccatis ob idque; inde plerumque; non nisi captus ejici potest. Ibi autem modò aduersa vnda, modo secunda fertur. Quod cum venator festinus & curiculo venit, in primis animaduertere solitus est quo loco ceruus in flumen insiliit, locumque;

locumq; animaduersum destricta fronde aut humili strata notare, aut ex arbore suspensa. Reliqua vix memoratur digna, quæ in vtrag; ripa facienda sunt: quibus modis innatans corniger vrgendus sit & lancingandus: quomodo fugitiuus enatator persequendus, si vltiorem ripam superauerit, aut si per citeriorem retrocesserit. Hæc hactenius de venatione cerui ex Philologia Budæi: Et quanquam Germanis etiam non desint suæ voces ac phrases venaticæ, eas tamien breuitatis causa omisi. Gallicas verò adiunxi, quod & Budæi verbis non nihil adderetur lucis videantur, & à sermone Latino non adeò abhorrente.

F.

Mas cum pinguerit, quod valde tempore fructuum sit, nusquam appetet, sed longè secedit, Aristot. Caro ceruorum libidinis tempore vitiatur & fœtet, perinde quasi hircorum, Aristot. Blondus ceruæ grauidæ carnem hoc odore esse scribit, haud scio quam verè. Quasdam nos principes foeminas scimus, omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, & longo auro caruisse febris: quod ita demum existimant ratum, si vulnere uno interierit, Plinius & Solinus. Cerui, inquit Isidorus, carnes habent teneras & faciles concoctu (falsum est) propter motus frequentiam: Et si castrarentur, antequam cornua crescant caro melior fiet, magisq; temperata in siccitate & calore. Caro leporum sanguinem quidem gignit crassorem, sed melioris succi quam bubula & ouilla: ceruina autem non minus ijs succum vitiosum generat, ac concoctu difficultem, Galenus lib. 3. de aliment. facul. Idem in libro de attenuante viætus ratione, Equorum (inquit) & asinorum esum, hominibus asinæ s'relinquo: Proximæ asinæ sunt cerui, eoq; ab eorum esu est abstinentia. Ceruina caro bubula ferè assimilis est: tardè enim concoquuntur, parum alit, ac bilem atram auget: esu tamen æstate, præcipue vero mense Augusto, quam hyeme suauior est, Platina: nimisrum quia æstate pingue sunt, hyeme extenuantur. Ego contra quam Platina, bubulam & ceruinam si concoquuntur, multum alere dixerim: quod & Celsus testatur. Duram coctuq; difficultem præbet alimoniam, Aegineta. Ceruorum carnes, inquit Symeon Sethi, mali succi sunt, & difficilis concoctionis, & bilem atram gignunt. Oportet autem cauere ab ijs qui æstate capiuntur, quod videlicet eo tempore viperis ac serpentibus cerui vescantur, unde siticulosi sunt. Hoc suapte natura norunt, quod si aquam ante illorum concoctionem hauserint, intereunt: propterea sitim tolerant, eaq; inciduntur. Ceruorum igitur carnes eo anni tempore sumptæ, venenosæ sunt, ac valde noxiæ: (Hoc fortassis in alijs regionibus calidis accidit: apud nos, quod sciām, non item quin potius Augusto tanquam pinguisimi præferuntur:) & idcirco cauendum ne eis æstate vescamur. Per hyemem vero (Platina scribit æstate suauiores esse: sunt qui hyeme etiam serpentibus, quas è aquis extrahunt, ut supra dixi, eas vesci narrent.) tutius sumuntur, meliusq; concoquuntur propter interiorum caliditatem. Nam si non probè concoquuntur, crassum humorem gignunt, iecurq; & lienem obstruunt. Quin etiam fertur si crebrius & sine modo sumantur, corpus tremulum & quod non consistat facere, Hæc tenus Symeon Sethi. Carnes ceruinae quamvis crassæ sint, velociter tamen descendunt, Auicenna. Quæ facile digeruntur propter laxitatem & raritatem & tamen sunt frigide & siccæ complexionis ut carnes cerui, &c. Arnoldus: Ceruina dura est concoctu & melancholica: sed differt secundum temperamenta & ætates animalium. Laetentes reliquis preferendi: Si teneri adhuc castrarentur, meliores sunt, & in calore siccitatæq; remissiores, Isaac. Auicenna febres quartanas huius carnis esu induci scribit. Carnes ceruorum & arietum montanorum, sunt omnes malæ & noxiæ, Elluchasem in Tacuinis. Caro cerui calida est & lenis, Rasis de 60. animal. Cerui caro prouocat vrinam, Auicenna. Seruat hominem à calidis affectibus, Blondus sine authore: videtur autem febres intelligere, à quibus præseruat teste Plinio, vt paulo ante retuli. Patuit eos nunquam febrescere: quam ob causam confecta ex medullis corum vuguenta sedant calores hominum languentium, (febriticantium,) Solinus. Tympanici ex carnis moderatè comedant & eas potius quæ non sunt pingues, præcipue ferinas, vt cerui, apri, &c. Trallianus Gayneras in cura Ischiadis, cōuenire ait in cibo inter alia ceruinam carnem vnius anni vel infra, vel potius lactentium. Optimè conduntur capraram, ouium atq; ceruorum carnes, si vbi primum sale conspersæ fuerint ab humoræq; ipso & sanie liberatae & absentes, denuo sali inspergantur, subindeq; inter acinos vinaceos pelliculis exutos impositæ mutuo se non cōtingant, per vinaceos scilicet separant & discent. Si etiam dulcis multi aliquam portionem infuderis, feceris multo melius. Hepar cerui omnino prauum est, & male temperatum, vt Vincentius Bell. ex Aristotele citat: ego nusquam apud Aristotelem legere memini. Cornua tenera & mollia adhuc (quæ prioribus abiectis recens producentur,) in delicis appetuntur à nobilibus: quod pretiosissimum ex eis ferculum paretur. Magna enim & pretiosa vi aduersus aconitum pollut, Blondus. Sciendum est autem aconiti nomine indoctiores toxicum & venenum ferè quodvis comprehendere. Tenera quidem ceruinorum cornuum tubera in principum cibum venire dixi etiam supra cap. 2.

Ceruinae caudæ venenum inesse dicemus proximo capite. Achillem aliqui sic nominatum volunt, Αχιλλεος θηλησι, θηλησθεος: hoc estè quod labris papillam non attigerit: laetæ enim prorsus non vñs est, medullis ceruorum à Chitone nutritus. Hinc Euphorion, Εὐφόριον καὶ νοσοκομεῖον τοῦ Αχιλλέως, Τούρκαι Μυρμιδόνεσ μὲν Αχιλλέα φημιζάντ, Etymologus & Varinus. Ego apud vtrunque lucum esse mutilum puto, & legendum esse, Αχιλλεος θηλησι, θηλησθεος: hoc est Achillein dictum esse, vel quod papillam non attigerit, vel chillum, id est alimentum: vt commune vocabulum κίτιον ad lactis alimentum infantibus proprium hic contrahatur. Telephum etiam cerualaçast. fertur, vt in Philologia dicam. Apicius lib. 8. cap 2. varium cerui, id est ceruinæ carnis, apparatum docet his verbis. Ius in ceruum: Teres piper, ligusticum, careum, origanum, apij semen, laseris radicem, fœniculi semen: fricabis: suffundes liquamen, vinum, passum, oleum modicæ: cum feruerit, amylo obligas, ceruum coctum intro foras tanges, & inferes. In platycerote, similiter & in omne genus venationis eadem conditura vteris. Alter: Ceruum elixabis & subassabis: Teres piper, ligusticum, careum, apij semen: suffundes mel, acetum, liquamen, oleum calefactum: amylo obligas, & carnem perfundes. Ius in ceruo: Piper, ligusticum, cepullam, origanum, nucleos, caryotas: mel, liquamen, limate, acetum, oleum. Ceruina conditura: Piper, cuminum, condimentum, petroselinum, cepam, rutam, mentham: mel, liquamen, passum, carænum, & oleum modicæ: amylo obligas cum iam bullijt. Iura feruentia in ceruo: Piper, ligusticum, petroselinum, cuminum, nucleos tostos aut amygdala: suffundes mel, acetum, vinum, oleum modice, liquamen, & agitabis embamma. In ceruinam assam: Piper, nardostachyum, folium, apij semen, cepam aridam, rutam viridem, mel, acetum, liquamen: adiectas caryotam, vuam passam & oleum. Alter in ceruum assam iura feruentia: Piper, ligusticum, petroselinum, damascena macerata: vinum, mel, acetum, liquamen, oleum modicæ: agitabis porro & satureria, Hucusq;

Hoc usq; Apieius. Cerui anteriorem partem in iuscule laridario coques, lumbos assabis: ex coxis pastillos aut pul-
pamenta facies. Eadē & capreoli, damæ ac caprea coctura est Platina (quasi vero capreolus & caprea aliter quām
sexū differat.) Idem lib. 9. cap. 8. de honesta volupt. Ex ceruo, inquit, vel capreolo, pastillum sic facies: In frusta
haud magna carnem concides: vna bullitione cum aqua & acetō saleq; remollitam, ex cacabo eximes: finesque in
qnadra, donec ius exinaniet: piper deinde & cinnamum contritum simul cum larido tunso in modum placenta
subiges, crn m̄q; additis quibusdam per longum laridi tessell s, hoc quasi foliato inuolues, indesq; circumquaq;
caryophylli genera: farinam deinde bene excretam subiges: ex subacta crustam grossiore vnicuiq; frusto circum
uolues in furno que lento igne optimè coques. Apponi hęc statim coniuuijs, vel seruari in mensem, aut saltē dies
quindecim poslunt. Parum omnino alit, tardè concoquitur, stomachum laxat, spleneticis & hepaticis nocet, pe-
ctus exasperat, Hęc Platina. Sanguine cerui nostri vtuntur ad ius nigrum, quod vulgo piperatum vocant, à colo-
re puto, licet absq; pipere plerunq; paretur. Qui de arte coquinaria Germanicè scripserunt, præcipuè Baltasar
qui dām Dillingensis, ex ceruina pastillos vt vocant, parare docent: nec non pulmonis & hepatis apparatus &
condimēta. Pro Ferdinando rege audio parari in past illis ceruarum fœtus grauidis exēctos. Corda animalium
non sunt facilia concoctuē cerebra: cor tamen cerui, & cerebrum leporis aut cuniculi sumpta, proslunt propter
virtutem theriacalem. Arnold. de cons. san.

G.

Cerui natura omnia venena abigi & repelli constat, Alexander Benedictus: ex Plinio nimis, cuius hac de' re
verba cap. 5. retuli. Ceruinus sanguis aluum s̄istit, Plinius. Hirci, capræ, cerui, & leporis sanguis, inassatus sartagi-
ne, & synterias & celiacorum profluua s̄isit, Dioscorid. Frixus cum oleo cerui sanguis, si fiat ex eo clyster, sanat
intestinorum vlcera, & remouet fluxum antiquum, Albertus & Rasis. Igo neq; ceruinum neq; alium sanguinem
in clysteribus à peritis medicis ponit puto, sed vel bibi vel illini ad fluxiones s̄istēdas, vt in Capriño dixi. Cum ace-
to mixtus & inunctus p̄slo throm est, Galenus Euporiston 2.85 In vino potus contra toxica (sagittas venenatas,
Rasis, Albertus non reētē habet apotemata venenata,) efficax est, Dioscorid. cui non cerui solum, sed & cuiusvis
iam diētorum animalium sanguis eandem vim obtinet. Sanguis ceruinus desiccatus & tritus sumprus, à venenatis
bestijs morbos iuuare dicitur, Symeon Sethi. Lapidem educit sanguis cerui præparati Leonellus fanentinus. Fe-
brium morbos ceruus non sentit, quin & medetur huic timori: Quādam nos principes feeminas scimus, omni-
bus diebus matutinis carnem eam pegustare solitas, & longo aūo caruiss febribus: quod ita demum existimat
ratum, si vulnere vno inteaierit, Plinius & Solinus. Et alibi, Febres arcet ceruorum caro, vt diximus, Plinius. Caro
cerui calefacit, & lenit, Rasis. De medulla in genere ex Galeno supra diximus in Vitulina, vbi & Ceruina facta
mentio est. Cerui pingue & meduila quomodo odorantis imbuantur, vide supra in Taurino pingui ex Dio-
scoride. Ceruina medulla laudatissima est, Dioscor. & Plinius. Aētius in pharmacō quadam cōtra podagram pro
cerui medulla tautundem adipis ceruini substituit. In Arabum scriptis p̄ medulla cerui cerebrum quidam ine-
ptè vertunt, Hebraicæ vocis homonymia decepti. Conſeſta ex medullis cervorum vnguentu, sedant calores ho-
minum languentium, Solinus Immunem conſervant à febribus, Albertus. Plinius id carni ceruina in cibo sum-
ptæ attribuit, vt superioris retuli. Cerui medulla pharmacum est paregoricaton, id est mitigando & leniendo do-
loris prastantissimum, Galenus ad Pisonem. Dolores ſedat, Aesculap. Et ceruina potest mulcere medulla rigorē,
sc. frigoris, Serenus. Medicamento cu dam ad alopecias miscentur medula a ceruina cum alijs quibusdam apud Ga-
lenum 2.π.8. Serpentes inuenīta fugat, vt cap 5 dixi: vbi & alia ex ceruo quæ ex trinsecus serpentes arcent enu-
merauit. Sunt qui ceruinam medullam peculiare faciant remedium perfusis aqua aliōue liquore ferido. Ad am-
bus & intertrigines, medullæ ceruina drach 16. &c. Galen ex Critone Medulla & pingue ceruorum dura car-
cinomat molliunt imposta. Symeon Sethi. Gyraldus in sua translatione d̄ſciendi vīm etiā eis attribuit, quod
in Græco codice impresso non legitur. Vlcera cætera (præterquam in tibis curribusq;) cornu ceruini cinere,
vel medulla cerui expletur & purgantur, Plinius. Cotyledon cū medulla ceruina calefacta imposita, fistulis me-
detur, Plinius. Et alibi, Cotyledon etiam purulentis auribus infunditur, & cum medulla ceruina calefacta. Ad ſic-
cas non humētes aurium vlcerationes, Oesypī drach. 4. Medulla ceruina drach. 4. &c. Galenus u. π.7. ex Andro-
macho. Hirci ſeuum efficax est laborum fissuris cum adipe anſerino, ac medulla ceruina resinaque & calce, Plinius.
Eadem verba apud Sextum in paucis mutata legitimus hoc modo, ſeuum apreæ & adipem anſerinū & me-
dullam cerui & cep cum resina ſimul & calce viua, fac vt malagma, mirè anat labiorum fíſuras. ſeuum vituli
cum medulla cerui & albæ spinæ folijs vñā tritis, vlcera oris & rim ſemendat, Plinius. Medulla ceruina in aqua
calida potui data, intestinorum dolorem etiā tormenta fuerint, mirè ſanat Sextus. Celsus inter alia ad dysenteriam
medicamenta, ſi vetustiō morbus est, ex inferiōribus partibus infundere in bet medullam ceruinam, vt quæ do-
lorem leuet, & mitiora vlcera efficiat. Butyro & medulla ceruina & felle taurino cum oleo cyprino aut laurino
perfri & agnua ſanantur, Marcellus. Lumbis dolentibus, Prodest ceruina vehemens natura medulla, Serenus.
Medulla ceruina & oesypus medicinis ad vitia ſeſis miscentur apud Galenum u. π.7. ex Andremacho. Medullam
cerui & adipem liquefacto, & in lana apponito, Hippocrates de natura mulierib[us] inter ſubdititia medicamenta
quæ vterum emolliunt. Idem in libro de morbis mulierib[us], medicamentum ſubdititium purgatorium his ver-
bis describit, Medullam anſeris aut cerui magnitudine faba affuso vnguento roſaceo & laetè mulierib[us] terito, ve-
lut pharmacum teri ſolet & cum hoc os vteri illinito. Ex vitulina & ceruina medulla pessi componuntur, vteros
emollientes & extrinsecus vteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, vim habentia emol-
liendi. Accipitur autem non ſolum vera medulla ex ossibus, verum etiam ex ſpinā dorsi, &c. Galenus de ſimpli-
cib. 11.5. Apud Rasis idem legitimus, ſed pro medulla perperam legitur cerebrum, vit o interpretis vt credo. Cere-
brum (medulla, Rasis) cerui, prodest contra dolorem coxarum & laterum: & in reſtituenda fractura, quam etiam
mitigat, Albertus & Rasis. Albertus in ſuperaddit valere contra pulsum cordis, quod non probo. Aētius 16.34.
medicamento ad ſcētū concipiendum idoneo medullam ceruinam admiscet, Io. Agricola mensibus euocandis
peſſum ex medulla ceruina commendat: Huius medullæ, inquit, drachmas duas aut tres mulierculæ ratione ha-
bita, in uolue ſindone munda & ſi liber de filo appende. Curandum eſt tamen vt reliqua ſatis reſpondeant, corpo-
ris v[er]a delicit præparatio, & habitus conſtitutio, vietus, & xtas: nec ita multum poſtea ſequetur mensium eruptio.
Hoc nouum experimentum vocat, cuius admirandæ facultatis, inquit, nō reddidit nos certiores ſcriptorum qui-
ſpam,

spiam. Atqui Hippocrates, ut superius rectauit, ex medulla anseris aut cerui medicamentum vteri purgatorium (hoc est quod menses aliosque eius humores euocet) ex anseris aut cerui medulla parate docet, quo os vteri illinatur. In antidoto urbani apud Galenum, ad ejiciendos foetus Cerui medulla admisetur. Cochleæ vulnorum auersam corrigunt eum medulla ceruina, ita ut vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Cerui medulla vtuntur in accipitribus cum alijs remedij contra lumbicos. Cerui pingue (adeps, sebum) quomodo odoramentis imbuvi debeat, copiose in Taurino docet ex Diocoride: & quomodo simpliciter curandum sit, in Hircino ex eodem. Ceruino adipe perunctos serpentes fugiunt. Diocorides & Plinius: ut supra cap. 5. retuli. Aecius in phar-maco quodam contra podagram pro ceruina medulla tantundem adipem ceruini iniici posse monet. Cerui adipes nullo medicamentorum mollementum est inferior, Galenus de comp. secund. gen. Seum cerui calefacit & lenit, Rasis. Medulla & pingue ceruorum dura carcinomata molliunt imposita, Simeon Sethi. Capillis nigrandis infectio optima ex hirundinum stercore paratur, ut in eorum historia recitabitur: oportet autem seu ceruino faciem prius perungere, ne quid ex medicamento distillans eam commaculet, Marcellus. Seu ceruini usum ad lentigines faciei, paulo post in remedij ex cornu aperiam. Absyrtus aduersus tussim equorum ex frigida causa remedia prescribens, post purgationem & suffitum, in vino dulciliquare iubet adipem ceruinum aut ouillum cum cera, & lingua apprehensa infundere. Picem praecquam, sive quam viscolam vocant, & rubricam Scythicam, quam alii pissaphaltum vocant, cum seu ceruini remissi cyatho vno, & lacte bubuli vel ouilli pati mensura, si quis iam pericitanti phthisico in potu vel in cibo cotidie dederit, mirè ei subueniet, Marcellus. Cum equi sanguinem per vrinam reddunt, Anatolius lomentum purgatum coctum, & adipem ceruinum, vno paucis misceri, & triduo per os infundi iubet. Seum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta commisce, & factum quasi malagma pernionibus impone, mirè sanat, Sextus. Vteris exulceratis ceruinum adipem recentem ac viridem subdit, Hippocrates de morbis mulierib. Et alibi in eodem libro, Mulieri ut vterus purgetur, allium (inquit) & nitrum rubrum, & sicum, parsibus portionibus melle admixto subdenda dato. Et ubi amouerit, cerui adipem apponat in vino liquefactum. Idem in libro de natura mulierib inter subditia medicamenta que vterum emolliant, Medullam cerui (inquit) & adipem liquefacto. & in lana apponito. Vulvas & pilo ceruino suffiri prodest, Plinius. Contra abortum, Ex pilis ceruinis suffumigabis, & mulier sanabitur, Sextus. Difficiliter mingentibus auxilium admodum probatum, Pilos cerui suffumigato, & confessim minget, Myrepbus. Ad suppressam vrinam pilos ceruinos suffito: vndique autem cinctus sit ueste cui fit remedium, ne fumus dissipetur, Diocor. Euporist. 2. 97. Igni facta illinuntur ramenta pellis ceruinæ desecta pumice, ex acetato titita, Plinius. In pelle ceruina amuleta multa adalliganda magis præcipiunt, ut passim apud Plinium legitimus: quæ singula si percenseam, vanus & loquax sim. Morsus à serpente vimo mox liget locum cum corio cerui, deinde imponat theriacam, & eandem bibat, &c. Petrus Apponensis. Ad inuoluntarium vrinæ exitum in stratis remedium, Alterci succum aut semen in astinino lacte maceratum corio cerui includito & dextro femori appendito, miraberis, Galenus Euporiston 3. 257. Ex pelle ceruina vsta medicamentum ad engulas equi reparandas reperitur apud Vegetum 2. 57. Aduersus comitiales morbos, Magis placet draconis cauda in pelle dorsalis alligata ceruinis nervis, Plin. Apud Aërium lib. 12. cap. 47. in antidoto Philagrii aduersus podagrum, reliquis medicamentis adiiciuntur ossium ceruinorum aut bubulorum ex suris recentium & ut probè conteri queant vstorum d. a. chmæ quinquaginta. Quanquam etiam sine ossibus eandem antidotum parari admonet. Ossum substantia (inquit) facultatem habet consumendi ac resiccandi, adeò ut etiam sola affiduè & opportunè exhibita, inueteratum articularem morbum curet: Ut vero ne quid ex humoribus resicceretur ac lapidescat, incurabilèq; aut ægre medicable reddatur, tempore præservationis eam minime miscebimus, sed postea si ita videbitur: consumit enim & resiccat humores in ipsi articulorum iuncturis reliq. Ossa ceruina vsta recipiuntur in antidotum Juliani ad calculum & comitales, &c. apud Aërium. Patellam ceruinam, hoc est, genuinum, si tecum habeas, non surgunt inguina: & quæ ante surrexerunt, eadem tacta redeunt, Sextus. Ad ventris profluvium Ceruorum ossa contusa ventri illinito, Galen. Eupor. 2. 46. Ossa cerui vsta antidoto liueni liquenti Nicel. Mirepus admisetur.

Cornu ceruini apud medicos frequens & varius usus est: Dextrum Plinius & Solinus præferunt, Aristoteles sinistrum, ut supra dixi cap. 2. Macrones etiam efficaciores videntur, ut pote solidiores. Quæ abiecta in sylvis reperlunt, ferè euanida & nimis leuula sunt, medicamentis inutilia. Usus habent & cruda & vita, ut in sequentibus apparebit. Cerui cornu contusum (ut Ruellius vertit: Græcè est γρητόν, id est in frusta vel astillas sectum, ut Marcellus:) crudo sicili, luto circumlitto, & in furnum indito, vritur donec albescat: id cadmice modo elotum, vlt eribus oculorum & defluxionibus salutare est, Diocorid. Sunt qui non satis vrant, quo modo nigrum fit & astringentius, ut mihi gustanti visum est. Frigidum est & siccum ceruum cornu, Symeon Sethi. Miteretur autem aliquis cum huiusmodi sit quomodo obstruetonibus medeatur, quod idem Symeon scribit: Nam & spleni obstructo vtile ipsum faciunt, & morbo regio, qui ferè obstructo iecinore sit. An quia ut cinctis & vstis omnia, nisi lauentur, empyreuma quoddam & relikas viginis tenues aliquot calidasq; partes sibi retinet: ablutum vero ijsdem priuatur, nec aliud amplius quam siccatur & emplasticum est. Cornibus cerui & capre vstis, & (si opus est) lotis, vrimur ad dentium candorem, gingluas molliitie fluidas, dysenteriam, fluxiones in oculos quia tergent sine rosiione: tamen nec dolorē lentunt, nec coquunt quia frigida & sicca, Sylvius citans Galen. lib. ii. de simplic. & quartum de Compos. phar. sec. locos. Cornu cerui vstum & lotum multi pro spodio vendunt, Bratalvi. Ex teneris & recens enatis ceruorum cornibus cibarium quoddam diuites sibi parant: Possident enim (inquit Blodus) maximas & pretiosissimas dotes in aconitum: Videretur autem aconiti nomine abuti pro quavis venenata herba, ut multi per impetitiam solent. Cornu ceruino vsto serpentes fugari cap. 5. docui. Cornu ceruinum vstum & ex aceto tritum illinito ad serpentium morfus: aut calami radices, & cicer & baccas cypressi & cornu cerui, combusta omnia tritata; in vnum misceto, & ex aceto ac porro propinato, Galen. Euporiston 3. 149. Ceruus dextrum cornu terra obruit contra rubetarū venena necessarium, Plinius. Aliqui (ut Tarentinus) contra muris aranei morsum tradunt astilla contusa esse imponenda, suffiendumq; cornu ceruinum, Hierodes. Cor cum pelle & cornu cerui cōbure, & oleo vulnera inunge, Galen. Eupor. 3. 184. Cerninū cornu habet vim omnes humores secandi, & ideo eo in co'ryris ocularibus vñitor, Sext. Equi spuma illita per dies quadraginta, priusquam printem nascentur pili restinguntur: item cornu ceruini decocto: Melius si recentia sint cornua, Plin. Orpheus in libro de lapidibus, si cornu cerui cū oleo tritum capitii illinatur, caluo etiam pilos producere promittit: Veritas eius hi sunt.

De Quadrupedibus

Αἰδί τοι θύσει λασίλω θήμην γέραντα λάχυλον,
Τειβόρινον τείβοις προτά Φύση πάντη ηματα σεῖο,

Εἰ γε φεδυονάπλου Θεοῖς εἰς χρυσὸν ἐλαύει
Αἴ τε αὐτῷ βέγυμα πέντε τείχες αὐθίσσεται.

Ad fluentes capillos scobem de cornu ceruino permisce cum semine myrti nigrae adiecto butyro oleoque & capiti raso densissime obline, etiam ex infirmitate fluentes capillos efficaciter continebis, Marcellus. Ad portiginem cornu ceruini cinis è vino prodest, vt q; non tædia animalium capillis increaserent, Plinius. Cornu ceruini tamenta acerrimo acetō incoquito, vtque dum tertia pars remaneat, ex eo impetigines illinito, Galenus Euporiston. 3. 278. Combustum cum acetō tritum impetigines mirificè sanat, Sextus. Medicamento cuidam ad æthoras Crito apud Galenum. n. ππ. admiscet alecynum & cornu ceruini vstum. De vstu cornu ceruini ad elephanticam dicam mox in elephante interremedia ex ebore. Vlceræ cæteræ (præterquam in tibijs curribusque) cornu ceruini cinere, vel medulla ceruini expletur & purgantur, Plin. Pustulis cornu ceruini cinis ex aqua illinitur, Idem. Maculas in facie abolet taurinum seu vitulinumque fel, cum semine cunile, ac cinere è cornu ceruino, si canicula exoriens comburatur, Plinius. Ad lentigines de facie tollendas, Lenticulam cum scobe tenui de cornu ceruino, & seuum ceruinum pariter diuide, coque & tere: atque inde faciem velante horam balnei, vel etiam in balneo frequenter inlinito, ita vt quasi pro pane molli vtaris, efficacissimum medicamen experieris, sed lenticula maior pars sit, cornu & seuæ qualis mensura, Marcellus. Cornu ceruino combusto in Sole faciem linne, & deterfa subinde renoua, & hoc in ortu Solis facies, mire tollit lentigines de facie, Sextus. Articulorum fracturis cinis semen pecudis peculiariter medetur, efficacius cum cera: Idem medicamentum fit ex maxillis (pecudis intelligo, id est ouis) simul vstis, cornuque ceruino & cera mollita rosaceo, Plinius. Combustum ad dracones tres ad eam spuma argenti duarum drachmarum, & ceroto macerato mixtum, intertrigines dolentes mitet saoat, Sextus. Ceruini cornu scobes limatae, & ex vino potui datæ (Plinius illinendum ex vino sentire videtur, vt etiam ad porriginem, vt paulò superius citauit) pedunculos in capite lendeisque nasci non sinunt, Marcellus. Cornu cæteræ, cinis illitus fronti (& temporibus) ex acetō vel rosaceo (aut ex vino, Plin.) capitis dolores sedat, Plinius, Marcellus & Galenus Euporiston. 2. 91. Ad capitis dolorem ex frigore, Cornu ceruini exurito, eiusque acetabulo, vinum odoratum dupla mensura admisceto, terito ac inlinito, Apollonius apud Galenum. n. ππ. Ad capitis dolorem, Cornu ceruini cinetem redactum, exinde drachmam cum vni cyatho, & aqua, cyathis duobus da bibat, Sextus. Comitiale morbum deprehendit capiti cornu, vel ceruini vstis nidor, Plinius. Et alibi, Cornibus suis dextris suis sinistris accensis, odore comitiales morbi deprehenduntur. Vstrina hæc nido vitium appetit ac detegit, si cui inest morbus comitialis, Solinus. Sunt & alia quædam grauitet odorata, quæ suffici arguant epilepticos & concidere compellunt, vt bitumen, gægates lapis, cornu caprinæ caprinæ; iecinoris assati odor, iplumq; iecur comedunt, vt scribit Aëtius lib. 6. cap. 13. Adultorum cornuum & in ramos diffusorum maxima dos est in morbum comitiale, Blond. Sunt qui aridum hoc medicamentum comitialiibus commendent, quod miscetur ex vñci querni vñcia vna: mucronum de cornib. ceruini drachmis duabus, & cordis lupini drachma vna, quibus addunt scobem tritam de occipitali crani humani. Qui post ægritudines aliquas, vt lethargiæ aut pestilentiam in obliuionem deciderunt, eos maximè iuuat hlera Russi: & post purgationem hieræ, scobem dentis elephantis cicer drachmam vnam è multa potam non pati iuquare creditur, & cornu ceruinum similiter, Aëtius. Olfactu exicit ex utero strangulatas, Bitumen, Castoreum & cornu ceruini suffixa, Gal. n. ππ. Si transmoti preffertur vteri hordeum terito & vna cum paleis & cornu ceruini, oleo subigit & suffito, Hippoc. Aduersus scrophulas gutturis, quidam ceruini cornu tritum, cum spongijs in quibus lapides reperiuntur æquali mensura, ex vino aut aqua quotidie mane & ieiuniis bibi iubent: sic aboleri, si adhuc increaserint: si iam constiterint, non augeri. Ceruini cornu vstum, & cadmia modo elotum, vlecribus oculorum & deflexionibus salutare est, Diſcordi. Miscuerūt ipsum vstum elotumq; nonnulli collytis desiccatis oculorum fluxiones: est enim omniū talium vis exiccatior, Galenus & Sextus. Ad lachymantes oculos anæcollens: R. Limaces & ceruini cornu vstii puluerem, misce cū albumenoui & fronte eo illine: fiscit lachymas & lippitudinem, Obscurus. Ceruini cornu cinere scabicas oculorum inungunt: mucrones autem ipsos efficaciores putant, Plin. Ad polypum, cornu ceruini vstum & scandratacham naribus instato Galenus Euporiston. I. 26. ceruini cornu vstum elotumq; in striatum dentes expugnat. Crudum in acetō feruefactum, si eo gingivæ colluantur, maxillarum à dentitione dolorem admitt, Diſcor. Græcè legitur, μηχανῆς γρυφίασις. Gomphij dentes molares sunt, vt gomphalias illorum duntaxat dentitionem significet: & si Marcellio in annotationibus suis id non placeat, omnium simpliciter dentium emissionem hoc remedio facillorem fieri existimat: Quoniam alij authores in remedij ex cornu cer. gomphias eos non meminerint, & dentes tantum mobiles confirmari, & gingivias flaccidas compescere scripterint. Addit in super nouam esse hanc versionem, & nescire se an iterum in toto Diſcordidis opere reperiatur: Adhæc in Grecorum Lexicis γρυφίασιμὸν exponi ait αἰμαδιαρὺν δόδοντα, id est, stuporem dentium. Ruellius cuius interpretationem superius retuli, nulla gomphiorum: id est, molarium mentione facta, simpliciter maxillarum à dentitione dolorem hac collutione admisiſcrit. Et quanquam gomphalias ita molarium emissionem sonare videtur, vt odontias dentium simpliciter, tamen ipsa remedij facultas eiusmodi est, vt neque molarium neque aliorum dentium productioni conveniat, vt quæ gingivias laxas constringere libuerit. non cum illæ molliri lenirique opus habeant ut in dentitione. Aëtius libro quarto, cap. 9. de dentitione scribens, nullum eiusdem aut similiis facultatis remedium præscribit, sed ea tantum quæ laxare possint gingivias, vt sunt leporis agnus cerebrum, mel modicè decoctum, & apud Aeginetam gallinaceus adeps. Sed neque ad dentium stuporem, hoc aut simile remedium ab alio aurore possum inuenio: quanquam remedia aduersus hunc affectum plazique putant non certa qualitate vlla, sed ex tota substantia agere. Quam obrem γρυφίασιν, vel γρυβίασιν, vt Hesychius exponit, (apud Varinum & Camertem non reperias) accipio σωθλασμὸν ἡ σωτηρία μὸν δόδοντα: hoc est dentium confractiōnem, vel contritionem, quæ silicet vel etiæ vel casu fit. Hoc non animaduertisse Marcellum Vergilium valde miror, cum è medio horum verborum dictiōnē αἰμαδιαρὺν citauerit: sic enim habet Hesychius, Γρυβίασιν, σωθλασμὸν, ἡ σωτηρία μὸν, ἡ μοδιαρὺν (corrupte puto pro αἰμαδιαρὺν) δόδοντα, debet autem vox δόδοντα ad præcedentia singula referri. Γρυφίασις, σωθλασμὸς, (id est confractio) Suidas & Varinus, nec aliud addunt: ego δόδοντα addendum coniicio: aut legendum σωθλασμὸς: nam γρυφες etiam κλειδωσις & σωθλασμὸς exponunt. Apud Suidam & Varinum dentes anteriores non rectè γρυφio vocantur: melius Gaza apud Aristotelem maxillares, id est molares interpretatur. Videntur autem illi gomphij dicti, qnod pluribus quasi gomphis, id est, cunei seu clavis, radicibus nempe suis in præsepijs sua (sic enim Græci dentium loculamenta vocant, quanquam Pollux lib. 2. aliter accipere videatur) insigantur.

Infigantur. *Vetus* Dioscoridis interpres apud Serapionem pro gomphiasi simpliciter dentium dolori exponit. Quod ad medicamenti naturam, utile id mihi videtur tum ad dentes simplicitate dolentes, tum etiam mobiles & laxos, siue simpliciter, siue externam ob causam violentam, utrumque & casum ad dentitionem verò siue aliorum siue molarium dentium, non tantum inutile, sed etiam noxiū. Monent enim medicinon astingendam esse gingivam, ne callosior redditus nascituros dentes impedit. Quod cum ita se habeat, Hermolaum, Mercellem, & Ruellium, Dioscoridis interpres, pariter omnes errasse fatebimur. Galenus lib. 5. de Compositione medicamentorum secundum locos medicamenta aliquot mylica describit, hoc est ad molarium dolores. Sed hanc habere prolixus iam fui. Dentes mobiles confirmat ceruini cornu cincis, doloresque eorum mitigat, siue inficcentur, siue colloquuntur: Quidam efficaciem ad omnes eosdem vsus crudi cornu farinam arbitrantur. Dentis clauso utroq; modo fiunt, Plin. Cinis cornu cer. dentes dealbat, & dolores tollit, Galenus Eup. 2. 12. Ceruini cornu in oxygario decoquito, saepe eo os abluit, Ibidem 1. 58. Quod verò assumpsit nomen de dentifricando, Ceruini ex cornu cinis est. Serenus. Ad dentes dolentes, Cornu ceruini in aceto & gerto incoctum colluite, Gal. ex Andromache. Ad dentifricium, ceruini cornu cape sic quater vstis quam optime, quartam lbrae partem, salis solam libram, Idem ex critone. Cornibus ceruini & capre vstis maximè utuntur, vt & nos sepe vstis sumus, tum ad candorem dentium, tum ad contrahendas mollitiae fluidas gingivias. Ceterum ceruinum maximè commendatur ab ijs qui talia scribunt, Galen. lib. II. de simplic. Ceruini cornu ramentum (pivna, id est scobem lima factam) adustu, & cum vino tritum, deinde circumlitum, vacillantes dentes confirmat, sicut & bouis talus idem posset traditur, Galenus ad Pisonem, & Aegineta. Cornu cer. combustum dentes qui mouentur confirmat, si eo pro dentifricio quis utatur, Sextus. Cornu cer. decoctum cum aceto, si eo colluaturo, sedat dolorem dentium, & consolidat gingivias, Rasis & Albertus. Ex puluere eius dentifricium fit expurgandis dentibus, Ibidem. Cornu cer. combustum, cunctum cum aceto, dentibus adpositum prodest, Marcel. Sunt qui etiam modum miscendi praescribunt, huiusmodi, vt aceti sint vncias tres, cornu ceruini vstis drachmæ duæ, inde colluimus etiab. Ramenta cornu ceruini vel scobem eius lima factam cum vino veterem ad tertias coque, & inde assidue os clue: mire proderit robustus dentibus, Marcell. Ad dentes mobiles & dolentes, & gingivatum tumorem, remedium sic: Cornu cer. combusti vncias duas, folij scrupulam vnum, salis Ammoniacitan tundem, piperis grana nouem, his Illyrica scrupulos nouem: ex his puluerem tenuissimum facies, & eo dentes cotidie perfricabis: si mobiles erunt & dolebunt, facile caderunt: & si sine dolore validi sunt, confirmabuntur, & candidiores & odoratores erunt: mellus autem proficiens, si in iuncturis aut radicibus aut cauaturis eorum, de hoc ipso dentifricio aliquid resederit, Marcell. Cornuum ceruinorum vstorum in olla c' neris vnum: (hac nota sextarium significare solet: sed videtur nomen ponderis hic est, non mensurae:) mastiches Chix denarios octo, salis Ammoniaci semunciam: diligenter haec trita in vnam concorportantur, & perficandis dentibus adhibentur, Marcell. Ad idem, Cornu ceruini vstis drachmas 8. cum alijs quibusdam dari præcipit Galenus ex Andromacho. Ceruini cornu exusti cinis in potionē datus empycicis vel hæmoptoicis medetur, Marc. Symeon Sehi pulmonem via cornu ceruini ladi scribit. Cornu cer. cini's elutus excreantibus sanguinem prodest, Dioscor. Marcellus interpres addit: cum tragacanthæ lachryma duorum cochlearium mensura: quod in Greco texu non hoc in loco, sed mox in remedio ad dolorem vesicæ subiectum: sed nihil periculi video etiam ad vtrumque effectum tragacantha adiiciatur. Vstum & lotum dysenteriam, & sanguinis excretionem, præterea cæliacos affectas sanat: & aurigini vtile esse dicunt: Porro due exhiberi cochlearia ad omnia ista præcipiant, Galenus. Sanguinem expuentes ceruini cornu cini's sanat, Plin. Ad vomitum nitrium reprimendum, sulphuris viui pustillum, & ramenti de cornu ceruini tantundem, in ouo solibili tritum & permixtum bibi vtile est, Marcell. Stomachi rheumatismos cornu ceruini cini's reficit, Plinii. Regio morbo cornu ceruini cini's prodest dicitur, Plinii. Galenus vt paulo ante retulit (sicut & Dioscorides) vstum & lotum aduersus hunc affectum laudari scripsit. Cineris cornu ceruini drachmam cum vni cyatho uno & aqua duebus, propina ad morbum regiun, miraberis bonum effectum, Sext. Rasis contra hunc morbum circiter trium aureorum pondere bibi iubet. Lienem sedat ceruini cornu cini's in aceto, Plin. Cornu cer. combustum ex oxymelle deruit, & splenem siccat, & dolorem tollit, Sext. Galenus in lib. de Theriacis ad Pisonem cap. 17. cū scripsiſſet scobem (pivna) cornu cer. vstam & illitam dentes firmare labantes, addit ἀντρεὶ δικαὶοὶ τὸν ἀσπάζαντον τὸν βοῶνταν δίνειν τοιαύτην. Εἴσαι γέγονος αὐγῆντος ἔλευθρα μητέρας πούλους ἡμέρας τριήμερης ἀνένασσατα λευκούς, οὐμέτερας ἢ τὰ πρόσωπα στέψεσιν. Hoc est, Idem efficere talu' hōvis aiunt. Educt autem & lumen rotundum cum melle potus, & cum oxymelite lienem minuit & vitiliginē albam illitus: deniq; medio criter Venereus est, (ad Venereum excitat.) Quia omnia non ad ceruini cornu, sed ad talum bouis ab eo referri appetit, quoniam καταχρεῖται & προδοτιστεῖται: masculino genere ponuntur. Sed cum alijs autores easdem vires de cornu cer. prædicent, at talum bubulum & cornu cer. ijd' viribus pollere dicentes, aut καταχρεῖται & προδοτιστεῖται genere neutri. I gemos, ut ad cornu ceruini tantum referantur. Supra certe iater remedia ex bone, Rasinam & Haly Arbolicos scribentes, tali bubuli vim aduersas lumbricos, vitiliginem albam, & splenem turgentem ex aceto nullis, desig. Venetum excitandi citauimus. Quamobrem præstiterit nihil in Galeni lectio: ne mutasse, sed easde vtric; in pleris facultates esse putare, etsi vim Veneris cienda ceruino cornu attribui nusquam haec tenus legerim. Cenis lotus, bialisque ligulis (cochlearijs) epotus, dysentericis & cæliacis prodest, Dioscorid. & Galenus vt superius citauit. Ibidem cinaerem huius cornu tribus digitis captum in potionē aqua vtilem esse Plinianus annotauit. Vstum & potum ad pondas trium aureorum & leuis (ad pondus vncias & duorum aureorum, Albertus:) restituit fluxum sanguinis qui est sine putredine: & valet contra vlcera intestinorum & fluxum ventris antiquum, Rasis & Albertus. Ad dysentericos, cochlearium integrarum vstarum vncia una, cornu ceruini vstis vncias duæ, vnguentum succo plantaginis: fabe magnitudine datut febre carentibus cum vino, cum aqua verò febricitantibus, Galenus Euperon. 1. 112. Pastillas e cornu ceruino, ad dysentericos & spuentes sanguinem describitur à Nic. Myrepsou. 35. Cornu ceruinum mollius vstum cu galla pari portione in petum dato ad ventris profluvium, Ibidem 2. 46. Cineris huius drachma ex vini cyatho & aqua duobus epota, fluxum (Inscriptio habet, ventris solutionem) omnem cohivet, & dolorem sedat, Sextus. Ceruini cornu de ipsius radicibus que capitib; hærent, scobes lima tenuissimus factus, & ad drachmæ mensuram cum vini auferri cyatho datus, sifter nimios ventris flores, si vel triduo iugiter bibatur, Marcellus. Cornu ceruini teneri cini's cochlearis Africani cum testa sua tufis mixtus in vni potionē colo magnopere prodest, Plin. Hoc idem medicamentum apud Marcell. Empericum, quamvis prolixè expositum, adscribam tamen, promissi magnitudine adductus, præsertim cum cochlea

etiam adinsecentur, ut duplii nomine animalium historia dignum videatur: remitemus autem lectorum huc à cochlea. Ad colli dolorem (inquit Marcellus capite vigesimo nono) faciunt quidem mirificæ superius posita sunt, sed cætera medicamenta in alijs vitis dolorem levant in praesentia, hoc veò quod dicturus sum supra hominis spem conditionemque est. Ideo primo tempore ne fidem quidem habet, postea à nullo satis dignè laudari potest: nam & in praesentia dolorem tollit, & in futurum remediat, ne eum vacquam repeatat.

Ratò enim quis iterum, vel ad summum tertio, hoc accepto medicamento vexatus est: quamobrem si quando repeterit iterum dolor, dandæ erunt per triduum & tunc potionēs, eodem modo quo prima data fuit. Interdum verò & tertio in dolore eodem genere potionēs dabuntur, quod ratò quidem accidet, ut post primam potionem dolor redeat; sed si admoneente causa iterum atque iterum data fuerit, in futurum quoque ita remediat, ut ne suspicio quidem illa huic vitio relinquantur: si quando tamen repeterit hoc malum, frigus ex multitudine cibi præcedit, grauitatemque quandam & torporem eius loci, id est colli, sed sine illo dolore sentendum infert, planè vt tum intelligent, quanto malo catuerint, qui illa molestia liberantur.

Hoc medicamento primum muliercula quædam ex Aphrica veniens multos Romæ remediavit: postea nos per magnam curam compositione eius accepta, id est pretio dato ei quod desiderauerat qui venditabat, aliquot non humiles neque ignotos sanauimus, quorum nomina supervacuum est referre. Constat autem medicamentum ex his rebus: Cerui cornua sumuntur dum tenera sunt, & quasi in tabulas vel partes breues & tenues dilata in olla fistili componuntur, opereculoque superposito, & argilla vndique circundata, fornace aut furno vruntur, donec in cinerem candidissimum redigantur, atque ita trita in vase vitro mundo reponuntur. Cum dolorem coli habebit aliquis, antè diem abstinebitur quām poturus medicamentum ab omni cibo, atque ita postera die digestus atque islinus accipiet ex hoc puluere cornuum exsuctorum cochlearia tria cumulata sat ampla, quibus misceri debent piperis albi grana nouem trita, & myrra exiguum, quod odorem tantummodo præstare possit. Hæc in unum commixta in mortario diligenter agitantur ac teruntur: deinde cochlea vera Aphricana, id est inde allata, sumitur, quām maculissima, & vilia si sieri potest, in alio mortario cum sua testa contunditur, atque ita teritur donec nullum vestigium aut asperitudo appareat testularum: postea vini Falerni non saccati eyathus adjicitur: & nihil minus rufus teritur. Magis enim tunc apparetur asperitudines, si que refederint, quibus leuatis (forte pro leuigatis) iterum adjiciantur duo cyathi eiusdem vini, atque ita cum priore compositione bene adiuisentur, postea transfunduntur quæ sunt in mortario in calicem nouum: qui calix super aliud vas ponitur ad carbones, & assidue mouetur cochleario liquor, ne quid sublidat, aut peturatur. Vbi bene incalevit, adjiciuntur in eundem calicem, de his quæ supra scripta sunt cochlearia tria: & rufus permouetur vniuersalia permixtio.

Cum autem calore sufficienti temperata erit potio, dabitur epotanda versus orientem: statim dolor sine dubitatione cessabit: sed vt penitus aboleatur, dari potionem similiter oportebit per insequens biduum: sed quibus hoc remedium dabitur, cibum in prandiotantummodo, aut de tempore in cena exiguum capient, quo facile conficiant, ne crudeliam sumant: postea verò in consuetudinem vietus sui remittentur. Oportebit autem remedios non intemperanter in futurum vinum bibere: tametsi enim àcoli dolore tuti fuerint, metuere nihilominus debent, ne alla parte corporis & que adficiantur ob intemperantiam, ob quam vtique colo fuerant ante vexati, Hæc tenus Marcellus.

Aëtius etiam libro nono capite trigesimo primo, inter colicorum pharmaca medicamentum hoc describit ex Asclepiade his verbis: Cornu cerui recens enati adhuc pilosi, tenerrimi que ac vsti, cochlearia majoris modi tria, piperis albi grana nouem myrra exiguum ad commendandum odorem. Contere omnia, etisque cochlearium terrestrium magnorum vna cum testis suis, quantum vulum fuerit adiice: omniasque simili trita, & vino Falerno mari mixto trium cyathorum mensura permixta: & ad mites prunas in vase fistili calefacta, ac sedulo ne quid in fundo residueat, agitata, præbe bibenda, it ut nihil reliqui maneat: atque id maximè tempore accessionis & ieiuno adhuc & gro fiat. Deinde verò cibum qui facile conficitur præbe, atque hoc ex ordine ad dies tres exhibe: His verò qui cochleas sumere non possunt, reliqua præbe sicca cum vino.

Ad lumbricos ventris, Cornu cerui ramenta ex vino veteri potui dato à balneo, Galenus Euporiston 3.188. se
Cornu cer. & ebū mixta aliqui propinan, vt exigitur lumbrici.

Tinearum genera pellit ceruini cornu cinis potu, Plin. Ceruini cornu, combusti cinis tritus ex aqua pe-
tus, tinea potenter expellit, Marcellus. Cornu ceru. limati lima lignaria scolis quantum quatuor vel quintus, coquuntur, ex aqua in qua decoctus fuerit ipse scobes potus ad cyathos tres, mirificè facit aduersum lumbricos Marcellus. Combustum datum in vino vel aqua calida, lumbricos necat & ejicit, Sextus. Vatum potum cum modico melle expellit vermes, Albertus, Rasis.

Sunt qui admisceant cretam, semen sanctum, vitellum assūm, & cum melle placentam sive pastillum conficiant, vnde modicum exhibent tam pueris quām adultis. Cornu cer. ad strangulias vtuntur, Symeon Sethi.

Ad aquosum ramicem, Acetum potui dato, & cerui cornu vatum ad cataplasmatis modum imponito, Galenus Euporiston 3.159.

Nonnulli remedijs qua ad sanguinis mistum dantur, cornu ceruini admiscant. Vatum potumque pondere trium aureorum & semis contra dolorem vesicæ prodest, Rasis & Albertus. Eodem modo petum humiditates ex vteris manantes cohibet, Idem.

Muller profluuo laborans vatum & mollissime tritum cum vino bibat, sanabitur, Sextus. Ad muliebre proflunium, Cornu cer. vatum potui dato, Galenus Euporiston 2.73.

Mulierum purgationes adiuuat cornu ceruini cinis potus: item vulvas laborantes, illitu quoque, Plinius: in cuius verbis adiuuate purgationes mulierum, menses promouere & cete interpretari: quanquam abundantes etiam menses, vel pituitosas potius fluxiones (vt paulo ante dictum est) sistere potest.

Ad fluxum rubrum, cornu cerui vstum cum hordeacea farina è vino bibitur; Hippocrates de morb. muli. libro 2. Ad fluxum album potus, Cornu ceruini vsti partem vnam crudæ hordeaceæ farinæ partes duas, & cedri baccas quinque, aqua terat & bibat, Idem. Recentiores ad geniturn proflanum corticis ouï cinerem laudant vel cetuini cornu, Alex. Bened. Cornu cerui cinerem miscent quidam compositis ad alba mulierum pro; fluvia medicamentis.

Mulier si offocatur à vulva, quæd nequissimum vitium Græcè ἀστερίαν dicitur, puluerem ex ceruino cornu per triduum cum vino bibat: si febricitat, in aqua calida, miraberis esse & Sextus. Ferunt etiam quod si à difficulter pariente superferatur, iuuamento esse, vt Gyraldus vertit ex Symone Sethi: cuius Græca verba non integræ mihi videntur, nempe Φασὶ δὲ τὴν δύσονθην ἐπιτρέπειν: nihil autem præcedit aut sequitur, quod ad ἐπιτρέπειν participium sc̄mininum refertur possit: ego εἰπώμενος aut simile quid potius legerim, ve sensus sit, facilius patere mulierem quæ adalligatum vel appenatum gestet cornu ceruini, qualis superstitione circa alia quoque multa est, præcipue vero æcilen lapidem. Ceruini cornu & oliuæ nondum habentes oleum, simul trita mixta suffito, Hippocrat. in libro de natura muliebri ad nescio quos uteri affectus: non sentis enim exprimitur.

Cerebrum cerui apud Albertum & interpretem Rasis falso pro medulla scribitur, vt supra monul. De bezahar lapide, qui dicitur lachryma cerui, Andreæ Bellunensis verba retuli supra capite tertio. Belzahard, inquit Ioan. Agricola, est antidotum contra venenum epotam efficacissimum & proflus diu num. Siquidem probatissimus medicus Auenzoat libro primo testatur se hoc cyno medicatum esse quandam qui perniciössimum venenum sumpserat, quod cum biliosum esset, protinus vniuerso corpori auriginem induxerat. Dosis etat belzahardi trium granorum hordei pondus cum vncijs quinque aquæ cucurbitæ, quæ nimiam venenam caliditatem refrenaret.

Cæterum huius medicamenti origo huiusmodi est: Ceruus postquam cum serpentibus congressus eas deuorauit, si cōceptus, præserim in regionib; Orientem versus, vbi prægrandes teperiri conitata: mox stagnum aut flumen aliquod querit in quod se immersat: (iuxta illud regij prophetæ, Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea desiderat ad te, &c.) Inde tamen natura ita docente, velut Tantalus in medijs sitiens fluctibus, non bibit: nam statim concideret mortuus si quid aquæ degustaret. Brum-punct autem interim lachrymæ ex oculis quæ paulatim erubescunt, coguntur, & coagulantr, atque in cæstaneæ magnitudinem excrescunt. Quas, postquam ex aquis eauit ceruus, decidua homines obseruant, & colligunt. Hoc illud est belzahard, tantæ apud eos qui possident estimationis, vt cuius veneno vel medium vnguem ostendat, Hæc ille.

De eodem Ferdinandi Ponzetticardinalis verba hæc sunt: Experiencia cognitus est ad omnia venenorum genera pollens lapis quem vocant Kemme seu bezar, colore citri splendens, odore vini: natus ex lachrymis ceruorum. Infirmi enim ætate flumen quoddam ingrediuntur in Oriente, & stant in eo immersi vique ad caput, donec emittant lachrymas, quæ frigiditate aquæ & æris obagulatæ, vertuntur in lapidem magnitudine auellanæ: qui ex eunib; à flumine decidit. Huius tituli, vt doxi omnes testantur, si pondus duodecim granorum hordei sumatur, expellitur omne venenum & virus per sudorem. Ceruorum lachrymæ collectæ, cordis pulsu laborantibus auxilio sunt, Physiologus author obseruus. Venenum Hebrei aut finitima lingue præter alia nomina vocant בְּזָרֶב, baal autem dominum: vnde lapidem istum conjicto quasi dominum veneni: cuius Etymologiæ ratione merito pro peculiari eius usus veneni antidoto usurpat. Hunc lapidem aliqui begaæ vocant, vide plura in Pandectis. Cerni angulorum in oculis sordes contra venena, Scribonius. Contra febres & calores nimios corporis. Nec spernendus adeps, dederit quæm bestia melis: Seminecis cerui lachrymam miscere liquori conuenit, atque at-tus illinc mulcere calentes, Serenus.

Pulmo ceruinæ elatiæ & rictæ callique vitia sanat, similiter vt fumum suis recens illitum, ac tertio die solutum, Plinius. Pulmo ceruinæ impositus & sepe rehouatus ex calciamento lælos pedes sine dolore persanat: sed leporinus pulmo impositus multò efficacius curat, Marcellus. Apud Plinium quidem statim à ceruini pulmonis mentione remedium ad calceamentorum attritus subiicitur, vnde forsan deceptus est, Marcellus. Quod autem ceruino pulmoni apud Plinium nihil cum attritibus calceamentorum sit, inde constat, quia Plinius hoc obseruat, vt morbos & affectiones prius, remedia posterius nominet, ijs quidem in locis, vbi remedia secundum affectionum genera partitur, ne qua possit oriti confusio. Hæc de Pliniana lectione: nam quod ad naturam remedij, hoc est ipsum cerui pulmonem, an ad alterum affectionem magis conueniat, an atque ad utrumque, experturis iudicandum relinquo: quanquam inter tam multa & obvia remedia horum vitiorum, neminem cerui pulmone opus habere puto. Tullim sanat pulmo ceruinæ cum guæ sua arefactus in fumo, dein tusus ex melle quotidiano ecligmate: Efficacior est ad id subulo ceruorum generis, Plinius. Et alibi, Sunt qui cerui pulmonem phthisico profuisse scripserint, maximè subulonis, siccatum in fumo, tritumque in vino. Ceruini pulmones cum sois gurgulonibus vulgaris tensos, in fumo donec arefiant suspende, & ex his aliquid contusum tritumque diligenter adiecto melle, ecligmatis modo phthisico dato, quem sanari cœrissimè voles, Marcellus. Ad phthisim non perfec-tam sanandam, Pulmo cerui calamo extractus & arefactus conteratur: & cochlearia eius tria ex mellis cyathis tribus exhibeantur, deinde paucis diebus interpositis iterum propinetur, Galenus Euporiston li-2 capite 27. Pulmonis cerui in olla fætili exusti cinis datus multis ad suspirium vel dysphœam profuit, Marcellus,

Tradunt ceruas, cum fenserint se grauidas, lapillum deuorare, quem in excrementis repertum, aut in vulva (nam & ibi inuenitur) custodiire partus adalligatum: Inueniuntur & officula in corde & in vulva per quam utilia grauidis parturient basque, Plinius. Lapis qui in vulva aut in ventriculo cerui inuenitur, phylacterium est prægnanti, & perficit vt partum perferat, cōque ratio colligit velocissimum esse illud animal, nec tamen aborsum facere. Simili ratione officula inueniuntur in corde cerui, aut in vulva eius, quæ idem præstant, Sextus.

Si mulier non concipiat, Eadem ossa in brachio suspensa efficiunt hē mulier concipiat. Idem. Lips in vultu aut corde aut intestinis ceruarum repertus pro arculeto gestetur. Est enim ad reuendos foetus remedium efficacissimum, Aetius 16. 21. Os à corde cerui humanum cor totius substantiae similitudine roborare Aetius cu.n Arabibus consentit: sed ab aliorum animalium maiorum corde potius facient, quæ tam multa proferunt pharmacopole, quam à corde cerul. An vero cartilaginosa hæc substantia magis prestare id queat, quam cordis aut arteriarum corpus, ipsi viderint, Sylitus. Venetijs bubulum aut vaccinum quoddam os venditur, quod verè os est, etiam ingenti pretio, pro osse de corde cerui. Ego duo corda cerui aperi: unum statim à cerui morte, in quo nervus quidam aut cartilago nervea apparuit, non admodum dura, in crucis modum: alterum interfecti ante sex dies, cuius nerva cartilago multo durior erat, & tensa, tallferè figura, quali Venetijs os de corde cerui venditur, bubulum illud inquam vel vaccinum. Illius nervi vis apud veteres non memoratur, minusq; in roborando corde valere arbitror, Anton. Brasavola.

In corde cerui (inquit Platearius) reperitur quoddam os parte sinistra, ubi quædam concavitas est, in quam splen respirat, & excrements emittit, (per vapores scilicet,) quæ illuc ob siccitatem suam in ostium vertuntur substantiam. Est autem hoc os de sanguine cordis, subrufum, & melancholicum expellendi fumum vim habet: Datur etiam contra cardiacam (sic vocat pulsum seu tremorem cordis) syconpen, & hemorrhoides, Hec ille. Superiore anno (inquit Antho. Schnebergerus) in Vngaria ego ipse proprijs manibus ossiculum ex corde cerui exensi: reperitur autem semper omnique tempore in qualibet cerui corde inter auriculam majoris ventriculi & urinalem venam in basi cordis, Illustris D. Bonetus se quoque sapienter asserit, Hæc ille. Os cordis cerui tritum potui da mulieri sterili, & videbis gloriam Dei, Galenus Euporistion libro 3. capite 174. Cor sine osse est omnium quæ nos nouerimus, praeterquam equi & generis boum culusdam, Aristoteles. Negligenda est illorum o'citantia qui in cordis affectibus magno supercillico os cordis cerul, nescio quibus gemmis & auro mixtum, propinuant: quum interim ceruo non aliud os, quam vitulo aut cani aut sui infelix, cartilagineæ nimirum magnæ arteriae & venæ arterialis radices. Et ossiculum illud quod è ceruorum cordibus exemptum pharmaceopolarum officinæ mihi haec tenus ementæ sunt, aliud nichil esse censeo, quam grandius agni hyoidis ossis ossiculum, quod continnum est. & a. simillimum: nisi quod dextrum crus etiam transuersum sinistrum decussatum fecerit, & alterum crus altero brevius sit: quod etiam ouïna lingua quoties mens apponetur, luce clarius edocebit, Hec And. Vesalius. Est apud nos quidam rei venatoris peritus, qui mihi affirmavit os in corde cerui non alio tempore inueniri quam eo quod intet duos dñe Virginis dies festos intercedit, hoc est à medio circiter Augusto usq; ad Idus Septembbris. Cor cum pelle & cornu cerui combure, & ex olio vulnus inunge, Galenus Euporistion 3. 184. Naturale amuletum: ossa in corde cerui inuenta, sinistro brachio suspensa quadam vi conceptum (vt fiat) iuicare afferuntur, Aetius 16. 34.

Hinnuli coagulum laudissimum est, Aristoteles. Nicander leporis coagulum contra venenata laudauit, quo loco Nicoon antiquissimus medicinae author, pulmon in coagulis honorem hinculo tribuit, secundum lepori, tertium vero agno (hædo, ut citat Hermolaus in Plinius:) Dioscorides leporino primum in coagulorum censu ordinem dedit, Marcellus Vergilius. Hoc quidem in Dioscoride mireris, quod primum hinnuli (νερός) coagulum nominet, & rursus paulo post cerui, qua de te supra alicubi dixi. Pates autem vires habete scribit leporino coagula hædi, agni, hinnuli, dorcadis, platercerotis, dorci cerui, &c.

Coagulum hinnuli, leporis, hædi laudatum ī præcipuum tamen d'syphodis, &c. Plinius. Contra morsus (serpentum) præcipuum remedium ex coagulo inulinæ vtero occisi, Plinius libro 8. Et tuus libro 28. Summis remedij præfertur inuli coagulum in matri, vtero execti, ut indicantur. Aduerius venena mirificum est hinnuli coagulum, occisi in matri vtero, Solinus. Albertus non coagulum sed abortivum (id est factum imperfictum) per peram legit. Coagulum cerui ex acero potum ab iœti (serpentum inuictus:) & si omino ex statu sit, eo die non fecit serpens, Plinius. Utilem bibendum datur mortis à cane rabiido, Damocraط apud Galenum libro 2. de antidotis. Contra potum cicutæ (aconiti posicus, ex Dioscorid.) & fungatum esum prodicit, Haly.

Coagulum ceruinum sive leporinum, sive hædinum, in potionе solutum bibitur vtiliter ab empyleis vel hæmoptoicis, Marcellus. Coagulum cerui ex aceto sanguinem fistit, Plinius. Degluritum sanguinem ex intimo profluente facile stringit: idem facit & coagulum leporis Marcellus. Leporis aut hinnuli coagulum ex vino potum nec non immisso cum oryzæ tremore coeli. cos & dyentericos inuictus, Galenus Euporistion libro 1. capite 113. Exiccat coagulum hædi, cerui vero magis inspiplat, Aetius contra reiectio nem sanguinis. Intestinorum vitijs magnopere prodest coagulum ceruorum decoctum cuip lente beraque atq; cito in cibo sumptum, Plinius. Hinnuli coagulum priuatim triduo a purgationibus ad motum, pattus spem intercipit, Dioscorides.

Ventre ceruorum, vide mox in Testibus. Nicander describit compositionem quandam theriaci, ubi addi jubet εναφονδω id est cerui ventrem quem vocant echinum, alijs cecryphalum.

Testes cerui inuenierati, vel genitale maris, salutariter dantur in vino. Item ventres qui cepheliones vocantur, aduersus serpentum morsus, Plinius. Genitale cerui tritum (Aegineta siccati prius tuber, tum teri, additique misceti remedij, quæ ad viperarum morsus componantur) & in vino potum, à viperæ demorsis auxiliatur, Dioscorides. Desiccatum & lima in scobem redactum; cum vino potum morsibus viperæ succurrat, Symeon Sethi. Natura cerui siccatæ & corticata si dæchmam vnam in serpitione ovi potaueris, omnis morsus serpentis apud te innocuus fieri, & idem potius viperatum morsus est: cæsi mè curat, Sextus. Rasis, etiam & Albertus vitrum cerui contra serpentes iuxta, id est viperas, auxiliari scilicet. Ceruini testiculi siccii aliquam partem potato, concubitum excitat, vt sit cum voluptate Veneris, Sextus. Εκάφου πέτρισ δοκει βρεφοῖς τρέψ σπουδαίας ἀρμίζει, Hesychius & Varinus.

Mulleri canida à pectori hyænae caro, & pili septem, & genitale cerui, si illigentur dorcadiis prole, collo suspensa continere partus promittunt (magi,) Plinius. Hippocrates 7. libro de sterilibus iubet dari ramenta genitalis ceruini, ac si ita fecundæ fiant, & id partum quoque acceleret. Antidotus 72. ad excitandam Venerem apud Nicolaum Myrepsum recipit pudendum cerui. Pudendum cerui aridum vrto & drachm. id est cum vino mēraciore præbe, ad excitandam venereum: experimento constat, Aëtius. Si quis cerui genitale vstum & tritum cum vino illinat testibus & pudeudo animalis admissiatis, vehementius ipsum reddet ad coitum, Xenophon in Geoponicis Græcis libro 19, capite 5. Idein alibi in eodem opere ex Quintilijs refertur his verbis: Quod si tauri ad coitus torpescant, genitale ceruinum vrens & conterens, & levigans vino, pudendum tauri atque testiculos vngit: confitimusque vel ad insaniam usque prurit in Venerem: Quod quidem haud in tauris duntaxat, sed etiam in animalibus ceteris, in ipsorumque hominum genere similiter possit vsu venire. Soluit autem pruritum illum exorbitantem, oleum inunctum. In Græcis quidem pro genitali primo loco κέρενος legitur, secundo οὐρανός, quæ licet caudam propriè significant, hic tamen pro genitali siue pudendo maris accipiuntur, ut Græci etiam grammatici exponunt in Lexicis. Sic Horatius quoque caudam pro virga virillis membris, ut Acron interpretatur, accepit, Serm. 1. ubi scribit, Quinetiam illud Accidit, ut quidam testes caudamque salacem Demeteret ferro.

Virga arida pota valet contra difficultatem mingendi aut colicam: bibitur autem aqua solum in qua abluta fuerit, Rasis & Albertus. In compositionem quandam theriacæ Nicander iniicitur semina bapleuti: item Cerui abscessum ποιῶντα φαίλει, id est caudam semen fundentem.

Hydropicis auxiliatur sumi ceruini, maximè subelonis, clevis cochleariorum trium in multis hemina, Aristoteles. Vrina cerui splenis dolorem sanat: ventriculo & intestinis inflatis prodest: auribus instillata medecus carum vicitibus. Hay.

Ceruus statim à partu exedunt in uolucrum, ut dictum est: nec fieri potest ut id accipias: prius enim quam in terram demittant, ipsa arripiunt: vis in eo medica esse creditur, Aristot.

Extrema pars caudæ ceruui venenum continet, quod potum vehementem inducit angustiam (in stomacho & intestinis, Bertricius,) syncopen, & mortem. Curandi ratio est, vomitu excitato cum butyro, oleo sesamino, & anetho: post vomitum exhibere oportet medicamentum ex auellana & pistacijs cum lycio mixtis, Auicenna canone quarto.

Ferdinandus Ponzettus scribit humorem adustum in caudam ceruui transmitti, ne inficiatur reliquum corporis: Sumptum in cibo hoc venenum tristitiam & mœcomem inducere, & reliqua ut sepra: hoc addit, antidotum esse oculum ceruui, vel eiusdem vel alterius.

Matthæolus venenum istud viridis aut flavi coloris esse scribit, (vnde verisimile est non aliam quam fellis eam esse substantiam: ceruis quidem Achænus cognomine fel contineri in cauda creditur: est autem illud colore simile felli, non & que tamen ut fel humidum, sed leni simile parte interiore, Aristoteles) venenum planè scuissimum: quod in cibo potuere sumptum, intolerabilem corporis angustiam, syncopen, & alia symptomata adserat, quæ napellus excitare solet: Auxilium esse, si post vomitum ex butyri potu dimidius triti smaragdi scrupulus cum vino bibatur, pistacia & auellana edantur: postea vero corpus uniuersum perfricitur cum oleo & semine citri, & theriacæ drachmæ duæ propincentur. Eadem scribit etiam Petrus Aponensis.

H.

Ceruus dictus est, quod τὸ κέρενον, id est, cornua gerat, Festus. Ceruus, quod magna cornua gerant, mutata g. in c. ut in multis, quasi ceruli, Varro de lingua Latina. Ελαφός Atticè in feminino genere etiam de mare dici supra docui in B. Αἴξ θυρα κειών, οἰς ἔλαφος, ἄνθεωπος, ιππος, Varinus. Ελαφός vel à celeritate & leuitate nomen habet: nam ἔλαφος leuis est: Vel sic vocatur quasi ἔλοφος, οὐχ τὸ ἔλκεν (aut si libet ἔλεν) οὐδὲ αναιρέν οὐχ τὸν μυκτήραν οὐδὲ θρεύ. Ηὔστη τοῦ ἔλανεν στῦ δρεῖς η δοτὸν τοῦ ἔλοφος, (nimis rum quod circa lacus & aquas libenter versetur) Varinus & Erymologus. Ελαφός οὐδὲ τὸ ἔλανεν στῦ δρεῖς, οὐτε ποτὲ τούτο τὸ κέρας θυμιδύμην, Etymologus in Αἴδη: Vel quod ipse ceruus cornu ad saxum attrito nudorem excitet, quo serpentes è cavernis pellit. Elaphis Græce nomen est, haud à celeritate, quod pertant quidam, sed serpentis tractione sorptione ductum, Plutarchus in libello Vtra animalium, &c. Ελαφός, νεβρός, Hesychius. Κέρενος, ceruus apud Cretenses, Varinus. Αργεῖος, Ελαφός, Hesychius. Φύερες Ελαφοι, (malum Ελαφοι, id est ceruui,) Hesychius & Varinus. Βείλες, ceruus, Idem. Βέλης, ceruus Laconice, Hesychius & Varinus. Πέρχαλις, Ελαφός, Αμερίς, Idem. Σεργος, ceruui, Hesychius & Varinus. Ταρχίνης, lepus & ceruus, Idem. Πτωκης, timidus, leporis, dorcades, ceruui, hinnuli, Hesychius & Varinus. Πρόξ ceruus, vel hinnulus: ταρχίνης, Ελαφον έπειον νεογονος: ηδεράδων εἶδος (ηδεράδων, Scholia in Homerum) ξπτὸν ωρίζεται, à celeritate, Varinus: Vide supra in Dordade, id est Caprea. Πρόξ Ελαφος γρηνη, Sudas & Varinus.

Non placet quod apud Yatinum legitur, Πρόκης ζώνη ποδονον Ελαφος: est enim processus accusatus pluribus. Hoc animal nomen dedit Proconnese insula, quam aliqui Elaphonnesum vocant. Philetas ait processus quasi περιπτενγος (per syncopen) appellari ceruas qua primum parvunt, Varinus. Cuius verba Cælius peruerbit lib. septimo cap. decimo quinto ita scribens, Apud Philetam obseruatum Græcis est, primum geatos ceruus dici processus: cum Varinus expresse habeat τὸς Ελαφος τὰς περιπτενγας, id est ceruas ipsas cum primum parvunt, sic appellari: & licet etiam ipsi hinnuli recens nati sic vocari possint, ut supra diximus: fauum est tamen Philetam ita vocare. Plura de voce prox in Caprea dixi. Πόρκης, (nomen à processus per metathesis factum,) ceruas vel celeres, Hesychius. Γόρκης, τον δερκάδων ζώων: ένιοι δη μέλιταν Ελαφον, Hesychius & Varinus. Δέρκης, nomen loci, ut ceruus, Suidas. Κυνῆς, ceruus, Hesychius & Varinus. Cerni appellatio forte intelligit Aristoteles etiam capreas, & damas, & capras sylvestres, August. Niphus. Ερέση, Ελα-

Φοῖ ἡ κεφαλὴ ἐλάφος, Varinus. Βέρδον, ceruum, Idem & Hesychius. Brundusium, Βρευτέστον, urbs ad mare Adriaticum, sic dicta vel à Brento Herculis filio: vel quod multis portibus vno in ore sitis opportuna sit, quibus cerui caput quodammodo refert. Vocant autem Messapij ceruinum caput brevatum, ut Seleucus scribit in secundo glossarum.

Brundusium (Βρευτέστον, Strabo libro 6.) Messapiorum lingua cerui caput dicitur: Sic enim est ciuitas cum portu capiti ceruino persimilis, cum cornua, & caput & linguam habere videatur, Onomasticon. Hinc forsitan & Brettotia dicta insula maris Adriatici cum Brettio fluui, quam Elaphusiam Graeci vocant, aliqui Britannidem, apud Stephanum, quanquam & Oceani insulae Britannicæ, Graecis Britannides dicuntur. Sed de Brettia insula, quæ hodieque Brattia dicitur, vide Getmolaum in Plinii libro 3. capite 26. Elaphites insula prope Lesbum, Plinius lib. quinto trigesimo primo. Non placet quod Hermolaus Barbarus scribit bredon poëtas ceruum aut caput cerui nominare, cum Messapiorum non poëtarum id vocabulum sit, qui brendon vel brention potius quam bredon proferunt, licet Varinus etiam bredon habeat. Non statim autem quicquid non vulgo visitatum est, poëticum fuerit. Λαός θλαφός νεβριας, Hesychius & Varinus: videntur autem intelligere ceruum matrem, qui nondum adultus sit. Gyllius in historia camelopardalis, doralidas ceruos non recte interpretatur, ego capreolas vertorim. Aufac, id est coagulum ceruinum, & genitum bubali, Vetus expositio in Auicennam. Aufac aluareb, id est coagulum ceruinum, Syluaticus: apud quem sequentia etiam Barbara nomina reperi: Anfeagidi, coagulum ceruinum: (And. Bellunensis apud Auicennam anfha coagulum exponit.) Auteros, ceruus: Belachim, ceruus. Melossia medulla ceruina.

Hinnulum vulgo vocant & scribunt ceruum adhuc tenerum, quod nomen author quidam obscurus ab hinniendo deducit. Eruditus quidam aliter scribunt, sed variant. Inulos per simplex n: & sine flatu pro ceruinis pullis rectius proferri Hermolaus putat: hinnos autem & hinnulos per duplex n: & cum aspiratione, ex asina conceptos equi coitu, sed utique si sint mares, ut Plinius adiecit: quanquam Nonius erdam hinnas vocat, &c. Hermolaus in Dioscoridis caput de ceruino cornu. Idem ex Hermolaio Cælius exscripsit. Cerui inulum sive inuleum, nebrón & cemáda Graeci vocant: quanquam cemas nondum progressitur in pascua, Hermolaus. Vitas hinnuleo (pro hinnulo) mesimilis Chloe. Horat. Εὐελος νεβρης, Hesychius: eadem vox apud Varinum oxytona legitur. Ego vix ullam dictionem reperiri puto, in quatam multiplex scilicet bendatio sit apud Latinos pariter atq; Graecos Τύρος πωλησθεὶς ταρσηστήν, Vatinus & Hesychius. Ηνίβους, η επικαιρία, bos annicula. Ηνίβη τελείου, vteou, Hesychius.

De vocibus ιννος, γιννος, & ινις supra dixi in Hinno statim post Asinum. Νεβρὸς ἔγχονος ἐλάφου, id est fortis cerui, Pollux. Polyzenus in Epigrammate etiam dorcas scerum νεβρὸν appellat. Merius Grapaldus nescio unde motus νεβρὸν damam interpretatur. Dorcas propriè caprea est, ut supra docui: Graecitamen grammatici etiam hinnulum, τὸ της ἐλάφου ψήνημα, interpretantur, ut Etymologus. Ελαφίνης, νεβρὸς, Hesychius & Varinus. Ναιθρός, νεβροί, οι νεοί ἐλάφοι, Idem.

Cerui primigenij proces dicuntur apud Philetam. (quod supra reprehendi:) grandiores paulò iam dici cemades valent: perfecta demum ætate cerui: Nisi eos item qui achæne nuncupentur, aut spathinae quædam ætatis esse discrimina conieceret aliquis: vel etiam generum ex magnitudine, vel cornibus interstria. Graeci scholiaстæ in ijs fatigunt egregiè: sed ita, ut nec sibi admodum satisfaciant, Cælius. Ορφεός νεβρῶν, Hesychius. Ορφαδες, αἵξ, Idem. Νεβρὸς νενθέως χαραθλώος, Homerius Odysseus quarto. Cælius Rhodiginus cerui catulum pro hinnulo dixit. Νεβρόνοι καὶ λόρες, id est cerui & capreæ, ut ego interpretor in Nicandri Theriacis. Κερας, hinnulus parvus in speluna adhuc iacens: νεβρὸς autem maior, καὶ θηρινος εξιών: De hac voce & similibus, ut κερυμας κερμας κερμα: & de cemadum genere Lybio, plura docui in Caprea.

Ελας idem quod νεβρὸς, id est hinnulus cerui, apud Homerum: vnde elophenos dicta Diana à cæde ceruorum, vptote venationis dea, Varinus. Ελας, leuis, celer, nuper natus, (tanquam epitheton cerui:) item mutus, humidus, marinus, (tanquam epitheton piscium, quod mihi ellops potius quam ellös proferendum videtur:) item bonus, ἐλατός, ἀλαθλός glaucus, charopus, Dodonæus, (est enim Hellæ, louis templum in Dodone: Ελατοί εἰναι οἱ ἐν Δωδανῷ καὶ οἱ λεγέται) Hesychius & Varinus. Ελατίας (per a magnum vel patuum in penultima) Phœnices virginem vocabant, Varinus: eadem quod ad ætatem in eli, id est hinnuli nomine ratio est. Ελαπόδες & ελαοι dicuntur passeres & hinnuli, Σοῦνον αἴλεσθαι, id est à saliendo. Etymologus & Varinus. Apud Hesychium elopides legitur, cum iera in penultima, his verbis: Ελόποδες dictio apud Cratinum, saeta καὶ στοὺς ελας (melius cum spiritu tenui, & acuto in ultima:) & communiter dictos hinnulos, vel passeres, vel pullos serpentis significat, Σοῦνον αἴλεσθαι. Se dvideri possit etiam ελάπες quasi ελαπες dici, id est περιπτες, quod hinnulo maximè conueniret. Ελας, ceruus, forma diminutiua ab elaphos: ή εὐλει τὰς Αγρειβας έχων, Σοῦνος ελας καὶ έλαφος: (corrupta hæc evidentur.) Κύνικες ποικιλον ελας, ελαλίς έλαφος, Homerius Odys. T.

Epitheta ceru & ceru: conueniunt enim eadem utrique sexui præter cornigerum. Fixerit επιpedem ceruam licet, Vergilius libro 6. Aeneid. Agilis. Alatus, Ouidius 1. Metamorph. id est velociter 60 curtens. Alipides ceru, Lucretius libro 6. Annosus. Celates, Stat. libro 6. Theb. Celeripes. Cornigeri, Lucretius libro 3. Aut surgentem in cornu ceruum, Vergilius, Aeneid. 10. Cornigera, ut habet Textor, sine authoris nomine, sed falsò: ut etiam Graeci pœtae pleтиque κερδοτες, id est, cornutam ceruam falsò cognominauerunt, ut supra ostendit capite 2. Cretæa id est Cretensis, Seneca in Hippolyto, ubi Grammatici Cretam ceruus abundare mentiuntur. Errantes Vergilius Aen. 5. Formidantes, Ouidius 15. Metamorph. Fugax, Ouidius 3. Trist. & Vergilius 5. Georgic. Fugitiuus. Imbelles, Vergil. Georgi. 3. Leues, in Bucolic. Ante leues ergo paucentur in æthere ceru, id est auium more antè ceru volabunt. Serulus. Pauens, Pauidi formidine ceru, Ouidius 5. Fast. Quadrupes. Sylviacultrix cerua, Catullus Epigram. 58. Territa. Timidi, Seneca in Hippolit. Trepidus. Yagus. Veloces, Vergil. 5. Aen. 70 Velocipes.

Velocipes. Vetus. Vnuax, Veigilius, Aeglog. 7. Volucex. Voluctipes. Volabilis, Varro Meleagris, Aut ille ceruum qui volabilem currens, spato secutus tragulave traxit.

Αὐτός ἐλαφον περίσσον, Homerus Iliad. 3. & recte in masculino genere: mas enim tantum cornutus est Varinus, Hesychius, Etymologus: Idem exponit θύερον, οὐ μεγάλα πέριτα υπόντα. Similiter κεραῖσμα certum, alij cornutum simpliciter, alij magnis cornibus praeditum. Κεραῖσμα recte dici videtur de cerno, matemnam scemina περίσσων falso appellatur. Κεραῖσμα apud Homerum ceruum adustum (τέλειον) interpretantur: sed κεραῖσμα ποτίσμum est, κεραῖσμα commune, Varinus. Ελάφων αἰκερών μηδὲ Μήτερ: διὸ πέρι περιφέρει, οὐ περιφέρει, οὐ περιστέρα, οὐ πατακίνερα, οὐ πατέρερα: οὐ περιπέρερα, διὸ Ηρακλέους αλλάς, Varinus ex Polluce. Ναι μὲν αὐτοῦ διὸ ελάφων φύεται αὖτε Εύπερθρον, μεγαλωπὸν, αριστερὴν αἰολονταν Σπιτον τῷ πρίγλον, ποταμοπόρον οὐ παράσταν, Oppianus. Ex quo etiam sequentia decerpsti, tum ipsius cerui, tum cornuum & pedum eius epitheta: Οὔγκελον περίσσον, πολυδαίδαλον, αἰολοντρόν. Εὐσχέδεαν περίσσον. Αἴσιον ποτὶ πρινοῖσι θέων. Επιβόλυντο λαψηφέτη πόδεσσι. Αἴριβοι. Τετρακόσιον, Ήτει ex Oppiano. Idem de iecoris, siue dorcis, id est capreis, Καπένοις ἐλάφοι δόματα. ἢν δὲ θητικά Σπιτον αἴπαντα Φέρεσσι, παναιολον. Apud eundem Βελύκερων ἐλάφοι. Item οἵα πανυκραῖσσον αἴπαντας ἐλάφοισι. Idem. Βαλίαν ἐλάφον, (aliás βαλίαν παροχύον), apud Euripidem, κατόιστον. Βαλίαν, οὐ παχέται αὐτὸν τὸ βαθύν καὶ παχέται φερόδημον τὸ βαθύν, οὐτὸν τὸ παλινεδμόν τὸ πάχος: οὐτὸν τὸ βαθύν αλλισ. καὶ βαλίαν Αλεπονιτον. καὶ τὸ διόνυσον Θρῆνος. καὶ βαλίαν ανέμων τετέσι φορῶν πνεύτων, (apud Synesium Cyrenaeum, Suidas) Varinus. Βαλίαν, ποικιλον, Κρῆτες. Βαλίαν παχύ ἐλάφον, πηδόν, Hesychius. Θηρεύων βαλίαν σωμοπλήκτας ἐνομῶ οὐτος. Ωχετο μὲν πύρατ (malum ποιάτιον) εἰς Αχέροντον, Distichon apud Suidam. De balio colore etiam in equo non nihil dicemus. Οὐκέτις ἐλάφοισι κύνω έπιμηλια δραμασσον, Philippus in Epigrammate. Αἱ παχύναι τόξα φυγεῖ ἐλάφοι, Innominate in Epigram. Ελαφον αναλέσσει pro αναλλισ, Oppianus. Ελαφον Φυζακινὸν ή Φυζακινή, cerulob fugam & timiditatem epitheton, Eustathius & Varinus. Ποικιλοντόν, Homerus Αγροτερεύλαφοι. Idem. I. οὐ ἀγελαῖον αὐτόπτερον, οὐ δέσι μὴ παχύ μετέστοισι, Eustath. Ελαφον οὐ πιεσσων, Homer. Ελαφοιο παχύσιον, Idem.

Cerui in ædibus rusticis dicuntur, vbi singula extrema bacilla furcillata, habent figuram literæ V. à similitudine cornuum cerui, Varro de lingua Lat. Atque humiles habitare casas, & figere ceruos, Vergil. Aegl. 2. vbl Seraius. Aut furcas (inquit) quæ figuntur ad casæ sustentationem, quæ dictæ sunt cerui, ad similitudinem cornuum ceruinorum: aut, quod melius est figere ceroos, id est venari & iaculari, intelligamus: ut magis ad voluntatem eum quam ad laborem inuitare videatur.

A ceroo adiectiu sunt, ceruarius & ceruinus, apud Plinium. Ceruinus & murinus color in equo notissimi sunt, Thylesius. Greci ἐλάφειον dicunt adiectiu. Ελάφειον τὸ τεῦ ἐλάφος πέρις καὶ κρέας, Varinus: Suidas, κρέας tantum habet. Ελαφος, id est leuis, nomen est deductum ab elapho, id est ceruo, quod leuissimum & imprimis agile animal est Etymologus. Ελαφος ἐκ τῆς ἐλάφης παρηκται, (videtur addendum: οἷον ἐλαφερὸς) καὶ συγκέκριτος ἐλαφρός, Varinus. Aliqui contra, ut supra dixi, elaphon quasi elaphron, id est leuem vocatum existimant. Πλάστοις ἐλαφροῖς, in Odyssea. περὶ θρασοτητα νῆσος ἐλαφοῦ καὶ αὐτοῦ πλάστοις, καὶ τὸ δικτερός, Varinus.

Nebrophonus ab hinnulorum cæde dictus, inter canes Aetionis ab Ouldlo numeratur. Πλευρῶν περιφέρεις ἐνθέτειν Δάστης περισσον αἴρησσον λαθράριον, Babrius citante Sulda. Νίβερης, gallinaceorum pulli masculi, Heychius & Varinus. Ελαφεῖ, fugere more cerui, Lexicon sine authore. Ελαφεῖον αντίς, id est ceruinus vir, proverbo olim dicebatūr formidolosus, & fugæ fidens magis quam viribus: Hinc illud Achillis in impudentem & timidum, κινός θύματος έχων, περιδίλιον δὲ ἐλάφοιο, Erasmus. De cerui timideitate plura supra capite quarto. Ελαφεῖον αντίς apud Suidam & Etymologum recte legitur, apud Varinum verò depravatè ἐλάφων. Trux spiritus ille Phillipi Ceruorum catus præpote lapsus abit, Alcaeus in Epigrammate de Phillipo Macedonum rege victo, apud Plutarchum in vita Flamminij. Martialis in carmine, indigno quod memoretur, ceruum pro fugitiuo puerο dixit, ut scribit Crinitus libro decimo nono capite octauo. Ceruos verò apud antiquos vocari consuuisse à celeritate fugitiuos, docet etiam Sextus Pompeius, cuius verba ex libro de verborum significationibus decimo nono subiectimus, eti in perulgatis istis codicibus neutiquam comperties: Seruorū (inquit) dies festus vulgo existimat Idus August. quod eo die Serulus Tullius natus, idemque Planæ adem in Auentino dedicauerit, cuius tutelæ sunt cerui: à quoru celeritate fugitiuos vocant ceruos. Sed nec illud alienum videri debet, quod in Terentiana fabula scriptum est ab Aeliano Donato: quo enim loco Terentius, quadrupedem, inquit, constringito: Quadrupedes, inquit Dona. ligatur genus in cruribus: aut item quadrupedem posuit pro ceruo & fugitiuo, unde illud Vergilianum, Saucius at quadrupes nota intræ testa refutit, Haecenus Crinitus, ex quo etiam Cælius transcriptis 25. 24.

Vnde est quid illorum qui Lyceum in Arcadia ingrediantur, corpora umbras mittere negant? An quia umbræ cauta est Sol, Sole autem priuatur (ut qui obrutatur lepidibus) qui Lyceum sponte ingressus fuerit. Vocatur autem elaphos, id est ceruuus quicunque ingressus est, hanc ob causam: Cantharion Arcas cum ad Elienses Arcadum hostes profugissem, & per Lyceum cum præda transiisse, bello finito in Spartam fugit: Spartani verò, oraculo ceruum esse reddendum iubente, Arcadibus eum reddiderunt, Plutarchus in Graecanicis quæstione tricesima octaua. Sic autem refert, tanquam Cantharion ceruuus sit appellatus, sed quod prius etiam Lyceum ingressi sic vocarentur: mihi plus rationis habere videtur, si Cantharionem sic primò nominatum dicamus; idque meritò, qui bis fugerit, transfuga primum ad hostes deinde in Spartam: à Cantharione verò postea cæteros omnes Lyceum ingressos. Ceruus domen viri apud Horatium. Nebridius comes orientis apud Suetonium. Elaphos placenta nomen habet ab elaphebolis sacris in quibus fieri solebat ex selamo & farinæ flore (sautes, farina pīnsita, Ruellius.) Cælius ex Athenæ lib. 14. Herimolaus à mense (elaphebolion enim September est) in quo siebat, dictam ait. Erant autem elaphebolia sacra eodem in mense, ut nihil interset. Ineptius & obscurius Io. Ruellius, hanc placentam ceruorum venationibus dicatam scribit.

Ceruifca pirum à Cloatio inter reliqua pirorum genera nominatur apud Macrobius libro 3. capite 19. Lingam ceruinam Romani vocant filicem scemnam: Nostri hodie vulgo hemionitis Dioscoridis sic vocat, de qua plurim

qua pluribus dixin Botie cap.3. Inter remedia ad morbos boum. Elaphine, veratrum nigrum, inter nomenclaturas Diſcoridi adiunctas. Elaphion, oclimaſtrum, Ibidem: Hesychius tamen & Varinus interpretantur coniun, id est cicutam. Ceruinum trifolium nostri vocant herbam bicubitalem aut proceriorem, locis naſcentem aquosis, odoratam, folijs ternis, oblongis, crenatis, vmbella purpurea, &c. quam pleriq; pharmacopola vulgo ha-
c tenus eupatorium vocarunt, Ruellius hydroper esse credidit. Ceruiboletos pharmacopola in sylvis ex ceruo-
rum ſemine naſci & Venetum stimulate comminſcuntur, Adamus Lonicetus.

Cerua, canis nomen apud Varronem. Tarando caput est maius ceruino, nec ab simile, Plin. Tarandus animal est ceruo simile, Varius & Hesychius, Eustathius facie (Ἐσθῆτα πεπονικά) ceruum representante scribit. Bubalus Africa gignit vituli ceruine quadam similitudine, Plinius. Estin Hercynia sylva bos cerui figura, Caesar lib. 6, belli Gal. Gyllius pro bos legit bison, ut in bisontis historia ostendi. De caprea siue capreolo, & platycerote, quae cervini generis quadrupedes sunt, superius egi post capras sylvestres. In Sardinia est ophion animal ceruo minus, & pilo demum simile, ne calibi nascens: id quanquam Plinius interisse arbitratur, musimonem esse coniectio, musimonem vulgo vocant, ut statim post Ouis historiam referemus. Ceruarius lupus, qui & hodie apud Iralos & Gallos nomen retinet, ex cerua & lupo, aut lupa & ceruo genitum ac mistum animal existimatur, (vt recentiores quidam grammatici in Dictionarijs annotant: sed à nullo idoneo authore id proditum memini. Ego à colore potius aut maculis dictum putarim ceruarium, aut quod ceruos infestet) de quo post Lupum priuatim dicam. Ceruaria ouis, quae pro cerua immolabatur, Festus. De hippelapho, id est equiceruo, qui & tragelaphus dicitur, in Hirco docui capit is octaua parte prima. Tragelaphum Ge. Agricola Germanica voce mihiignota brandibitz. Interpretatur. Alberto alcen etiam equiceruum appellare placuit. Illud quoque animal quod Septentrionalis tantum regio producit, rangiferum vocant aliqui, ceruino generi adscribendum videtur. Examico 20 quodam accepi visum sibi in aula regis Galliae Francisci, equum posteriore parte ceruum. Elaphis nomen auis, quasi dicas ceruariam, Oppiano in Ixeuticis, quod pennas pelliceruinæ similes habeat, colore nimis nigrum & maculis. Animal peculiaris formæ gignunt alpes, ἐλαφοῖς στρογγυλα, &c. ut in Ibice dixi ex Strabone: videtur enim non aliud quam ibex esse. Ceruorum magnitudine aues apud Struthiophagos reperiuntur, aliæ quam struthiochameli, in eorum tamen historia nobis referenda. Ceruum volantem Galli vulgo appellant maximum inter scarabeos, & ramosis cornibus, quibus ceruum refert, insignem. Belluas quasdam ex bove ceruoque compositas Apollonius ultra Catadupa Nisi procedens, reperit, Philostratus: Vide mox in sequenti parte b. De Buselapho seu Bouiceruo diximus inter Bones post Vitulum.

De Elaphussa & Elaphite insulis superioris dixi prima parte huius capitlis. Est & Elaphonnesus, vna Sporadum insularum cum vrbe eiusdem nominis, Step. hanus. Ceruaria, locus ad Templum Veneris, Galliae Aquitanicae finis, inter Pyrenæi promontoria in sinu salso ad mediterranum mare, meminit eius Mela libro 2. Thyatera, Θυατερα, vrbis est Lydie, quæ etiam Myorum ultima vocabatur. My si enim vrbem condituri oraculum acceperunt, illuc ut conderent, στέγασθαι φερούσι μη τερπούσι, id est, ubi ceruus sagitta sanctius currere viseretur. Inuenio igitur cetero, & vrbem condita Thyatera nominarunt, Θεον καὶ τερπούσι τῷ ἔλαφῳ. Erasmus in prouerbio Myorum ultimus nauigat, huius ciuitatis non meminit, sed Aeolidem vel Teuthraniam secundum alios, extremam Myzæ partem oraculo significatam scribit. Refert autem oracula duo diuersa ab eo quod nos ex Stephano recitaimus. Prouerbii etiam apud Suidam habetur in Εὐχατρῳ: Mellus autem effertur θῆτα τὸν Εὐχατρὸν (scilicet τόπον) Μυσῶν τοῦτον, id est, Ad ultimum Myzæ vel Myorum locum nauigare, de re factu difficulti & ijs qui dura quæpiam imperant. Nam si cū Erasmo proferais, Myorum ultimus nauigat, nihil ad hunc sensum, neque ad oracula. Simile illud Germanorum videtur, Vbi piper prouenit, id est in remotissima aliqua re- gione. Telephi historiam in hoc prouerbio longè alter narrat Suidas, quam Erasmus, qui ex nescio quo authore vertendo, tum in alijs tum quod forens pro forens legit, deceptus videtur. Elavia, Ελαυία apud Stephanum, castellum Siciliæ, nihil ad ceruum.

b. Orfei Indi monocerotem venantur, capite ceruo similem, Plin. Onesicritus scribit equos vnicornes in India esse ceruinis capitibus. Strabo. Boves ceruorum cornib. præditos Ludouicus Vartmannus sibi visos scribit in Zeyla vrbe Aethiopæ, principi illius loci dono datus: Vide paulo superius ex Philostrato. Διεροι, vel Λευκοι rami cornu ceruorum, Hesych. & Varin. forte quod oblique vel per transuersum enasci soleant: λαχεφις enim est εν τω αγιστη μεσοβιτια: & λεχιον, λαχιον, λοζιον Sinus Byzatis cornu ceruino perquam similis, Strabo. Ctesias in India nasci scribit feram nomine axio, hinnuli pelle, Plin. Ελαφιαι οι η ελαφων ερεμαλοι, Hesych. & Varin. Ελαφονεις, medulla cerui, Iidem: Syluaticus titas in baccharam vocem pro cerui medella interpretatur. Aethiopia leucrocutam generat, crutibus ceruinis Plin. In equo ad venationem & cursum apto probantur σφινξ λελεμένα κόλπα Ολα ταυνηροποιον διαθετεος ελαφοι, Oppian. Ελαφιποδις equi dicitur, qui suffraginum articulo recta (proceræ potius & alta) ossa continent: si pessimo gressu nituntur, & veftorem concutiendo fatigant, Ablyrtus cap. II. Equus habeat falces cutuis & amplas tanquam ceruinias, Russius. Ceruos colore nigricentes in sylva Hercynia, vel ut aliqui vocant, Martiana, quidam reperiit atunt: & cavia ad. ciliunt parum idoneam, quoniam ea omnium confliguntur. Ελαφιοποιηταί γρα νερεῖται, Nicander de cornu ceruino, cuius epitheta aliquot superius retuli: Cornua tanis obo prædicti, τοδ' επιτρίχα μετώπων φεγγύαται, In ep'gramma. Cornu stipites nostri vocant stangen, quasi perticas, è quibus tam enascentur: quibus stipitem vnum adnumerare solent cum ramorum cerui numerū proferunt. Circa messis tempus, ut audie, cicut cornib. obducta, vermiculi quidam subnascuntur, qui cornu superficie inæqualiter exedunt & asperant. Eo tempore vermiculos sentiens ceruus & pruriens, atborib. cornu afflicat, quod nostrates dicunt furmen. Inter cerui craneū & cornua, ut ipse obseruauit, ossicula sive tubera ossa gemina protuberant lœula, duos circiter digitos longa, eò breuiora quod ceruus natu maior est: horū singulis cornua singula adnascuntur per symphisis quandam & quasi articulationem. Subulonis cerui cornua vidi dodrantis circiter longitudine: furcarij vero vulgo dicti (einsgablers) qui trimus est, duorū & amplius docebrantum. Obseruauit etiam in consummati cerui cornib. nucrones sive ramulos supremos, qui bini alioqui plerunq; aut terni spectatur, septenes, & eodem loco stipitis latitudinem sex digitorum: inferius autem erant & alijs bini & admixticia. Hæc cornua non vulgaris sunt cerui, sed illius quæ Germani vocitant brandhirtz, quæ Ge. Agricola Trapelaphus facit, de quo supra in Hiaco. Cornua ab ieiuni (nostris reerent vocat) Martio, & ciliis etiā si aëris constitutio calida & secca fuerit. Ab ieiuni autem aliás pariter, aliás vnu post alterū horis aliquot, duodecim interdū aut plurib. interpositis. Abiecta in viuatijs quidam apud nos negligi ab eis, nec humo obrui aut aliter curari, obseruatū est: Quin etiā in sylvis 70 senenume-

In pene numero in sperto non occultata defossus reperiuntur, ut quod hac de re veteres tradiderunt omnino fortassis fabulosum sit.

c. Cerui glocitare & onagri, Author Philomelæ. Idem catalis glocitare tribuit. Glocire verò & glocitare apud Columellam & Festum, proprium est gallinarum quum quis incubitur sunt. Graulterque rudentes Cædunt, Vergilius in Georg. de ceruis. Xenophón ceruorum hinnulos βοῶν dixit. Βεθρυχὸς δόσις, Oppianus ceruo à serpentibus morto. Μηταθή, μητηρα Φωνῆς αἰγῶν καὶ λαγών καὶ ἐλάφων, Eustathius. Βρύμος locutus vbi cerui excrements sua reddunt, Varinus & Hesychius: sed auenam quoque & sonum significat, & odorem: ut qui pro odore non quoquis, sed virtuoso tantum, per circumflexum in penultima scribitur: & inde forsitan nomen loco excrementorum cerui. Vincere cursu ceruum, & gallatorem gradu, Plautus citante Festo. Cerui à celeritate epitheton ἔλαχτος, & alia superius enumerata. Audio locum quendam Francofordia non procul distaitem, itinere forsitan sequi horz, à ceruino saltu nomen habere, in quo lapides duo erecti visantur, interstitio pedum hominis mediocris ferè sexaginta: tanto enim spatio salijstæ illuc ceruum, idque etiam supra paululum oneratum, cum venatores instarent. Nostri ceruus, quos in viuarijs alunt, præter scenum quotidie auenam quoq; offerunt. Libidinari incipiunt circa calendas Septembres, aut aliquando tardius, quod hyemis etiam tardioris signum esse coniicitur. Cerua vrerum gerit, vt vaccæ, septimanis quadraginta, & singulos itidem parit.

d. ΤΙΦΦΑΝΙΣ ἐστι τε φυτὸς οὗτος νερῷ; Homerus in timidos. Timidi damæ, ceruique fugaces. Nunc Interque canes, & circum tecta vagantur, Vergilius. Ceruique fugacioribat Sudanti tremebundus equo, Claudianus. Αὐτοῖς δὲ αὐτὸν Οδυσσέα τρέψεποδίῳ ὁτει πεδαφοίοι θάσεις θροφιν. Αὐτοφέλαφον καρδιά βεβλημένον, οὐ τέβαλ' αὐτὸν Ιωλίναρπης, &c. Homerus Illyrios. Κυνὸς θυμόστις ἔχων, καρδιλιον δὲ ἐλαφοῖς, id est, impudenterissime & timidissime Homerus. Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinem adolefcere, vt solidos haurlant ceruos taurosque, Plin. In oppido Lochia in Saxonie ceruus qui singulis annis solebat transilire muros & currere in syluam ad admissionem, & mense octobri reuertebatur in urbem, idq; per multos annos: Sed anno quo moriuitus est dux Saxoniz Fridericus, abiit & non est reuersus; Ph. Melanchthon.

e. Mordent aurea quoddū lupata ceru, Martialis lib. 1. enumerans animalia in spectaculo quodam exhibita. Orpheus in libello de lapidibus sponsum iubet cornu ceruini gestare: sic enim perpetuam ei cum sponsa futuram concordiam. Cerui cornu super Panos dei scellum ponito, candelamq; desuper accendit, & ne interdiu accensam obliuione demittito, & in tempore sanctum Demusarim inuocato, ac tollito: armata tua & vitam custodient, Author libri Parabilium Galeno adscripti. Sunt autem hæc verba lib. 3. cap. 100. Cerui pellis & pedes dextræ si insigantur portæ, prohibent ingressum cuiuslibet animalis venenosæ, Galerius Euporiston 2. 143. Nec equi nec boues morbo premuntur aliquo, si illis cornu ceruini appenderis, Absyrtus. Hellogabalus processit in publicum quatuor ceruus iunctis ingentibus, Lampridius. Romæ in Triumpho Aureliani fuit currus quatuor ceruus iunctæ, qui suisse dicitur regis Gothorum: quo vt multi memorie tradiderunt, Capitolium Aurelianum inuenitus est, vt illic cæderet ceruos, quos cum eodem curru captos voulisse Ioui opt. max, ferebatur, Vopiscus. De ceruus qui in Scythicis regionibus equitatatur, Vide in Rangiferio. Cerui proprium est θεῖον, id est curere: leporis φόλεγεν, Pollux. Ελαφιβόλος, venator, propriæ qui ceruos iaculis & sagittis figit: & pro venatore, quem κακηγόν Græci vocant, in genere vñupatur per catachresin, Suidas, Etymol. Varin. Eadem vox in feminino genere, Diana epitheton est Ελαφισολα, venatio ceruori. Veloci Spartæ catulos, acremq; Molossum, Pasce sero pingui, &c. montesq; per altos Ingente clamore premes ad retia ceruum, Vergil. Atq; humiles habitare casas, & figere ceruos, Idem, figere, id est venari & iaculari: quanquam per ceruos hic etiam bacilla furellata intelligi possunt, vt supra dixi ex Serlio. Idem in Georgicis de pecoris Scythicæ scribens, quæ non in stabulis, sed campis niueis his hyeme transigant, de ceruis etiam sic canit, Confertóq; agmine cerui Torquent mole noua, & summis vix cornibus extant. Hos non immisis canibus, non cassibus vñlis, Panicæque agitant pauidos formidine penne: Sed frusta oppositum trudentes peccore montem.

Commissus obrancant ferro: graniterq; rudentes

Cedunt, & magno lati clamore reportant.

Venaticus ex quo tempore ceruina pelle latrauit in aula, Militat in sylvis, Hora epist. 1. Leonida vel Mnesalci tetraстichon in ceruum venabulo occisum, extat Anthologij Græci secl. 15. lib. 6.

Ταῦ ἐλαφον κλεόλας ἀνθημοῖσι λοχίσας,

Ἐπτάνει Μαιάνδρης πάρ τε θείακον θύμῳ

Θηκη σαυροῖσι, τὰ δικτύῃσι λαμπτόντων

Φεργυμαδί τοσέρηγεναν διλοςτηπαξεπίτισι.

Et in aliud similiter occisum Antipatri hexastichon ibidem:

Ταῦ ἐλαφον καδάνων, καὶ αὐτοφέρεινόνθιον θύμῳ,

Νῶτοι τε θηρούμας Φεργυμαδί θολόνς.

Πλαΐσιον θεαρίδεων Δασιώνιος εἶλε Δυκέρμας,

Πληγας ρομβωτῷ δεργετος ζελάχη.

Δέρμα τοῦ καὶ διπέραν διπλούνγυρα μετώπων

Σπουδηίος, καὶ εργάζεται περ αγρόποι.

Nebris, νεβρis, pellis est cerui vel hinnuli: δοξεῖλαφ, Varinus & Pollux. Venaticus ex quo Tempore ceruina pelle latrauit in aula, Horatius. Καιοντος αὐτοφιδόρες εικὼν αἰχανεων, in Epigrammate vt Suidas citat. Αἴσιος ουκερισσαι καὶ νεβρίδας ημέτερος Παν, Suidas ex Epigrammate. Nebridæ & diphtheræ Pollux 4. 18. cum Tragico apparatu numerat: Et paulò post, Η Σατυρικὴ θήσης, νεβρis, αἰγῆς, &c. Philostratus etiam Satyrum describit nebridi de humeros amictum. Νεβρίσεν, hinnuli (ceruinam) pelle gestare, Etymologus. Utitur hoc verbo Deniosthenes pro Ctesiphonte, tanquam is qui sacris initiatib; nebridem indutus fuerit, & initiandos eisdem pelli- bi isci uerit διπλούνγυρα μετώπων λέγον, Suidas & Varinus. Nebridæ pelles sunt damatum sive ceruorum, quibus in Orgijs Bacchi vtebantur, Grammatici quidam recentiores. Alperæ nebrides vario auto, Stat. 2. Achil. Est & nebrites gemina Libero patri sacra, à nebridum pelliū similitudine, Plin. lib. 37. Huins gemmae. me. minit Orpheus in libro de lapidibus, et si νεβρίτις pro νεβρis perperam scribitur, Eustathius διδάσκει βαλόντες, lego διπλούνγυρα Δωρεαίς θεούσιοι καλεομέναι, &c. Suidas ex Epigrammate quodam citat carmen, Κιονίτιον ουκερισσαι νεβρίδας Κιονίτιον, id est hedera ornata, quod & ipsa Baccho sacra fit. Camarita populi ex Indi oboello redeuntem Bacchum excepterunt, Ζαρατα καὶ νεβρίδας διπλούνγυρα βαλόντες, Dionysius Afer. Bacchus nuperrim apud eundem, νεβρίδα καταμαδίλιον έπιτηναρε, ηγενέειενέωσαν, έπινψαν. Attribuitur autem hoc genus pellis Baccho, vt Eustathius interpres coniicit, ed quod homines ebrij varij & inconstantes sint, sicut etiam pelles istæ: vel propter diuersum in viuis colore: vel deniq; quod ebrietas infirmos & timidos reddat, quemadmodum & nebris sine ceruus animal imbellæ & ad fugam natum est. Nebrida ferre dicitur eleganter, qui timidior est & vinclis natus, quia illam gestaret Bacchus, Cælius. Habebit sanè prouerbij speciem, vt si quis hominem astutum

& fraudulenti-

& fraudulentum, vulpinam gestare pellē dicat: Φορεῖ δὲ καὶ νεβρίδα ἡγετίναι τὸν σινοπτελῶν, ὁ δεῖλος καὶ μέζυσθ. οὐκέτι ποντικός, καὶ παλιμβολός. ἐπεὶ τὰ σινά τὸν νεβρίδην, Varinus in Παρδαλέν. Ταῦτα παρδάλεις οὐσὶστοι γένουσι τῷ Διονύσῳ, καὶ οὐδεὶς οὐσίας εἰσιγενεῖται οὐτού τοῦ παντίλον τῆς χρυσιᾶς, ὡς τὸ (forte ὡς καὶ) νεβρίδα αὐτὸς τοῦτον τὸν Βαΐνχα, &c. Phurnutus. Verba hæc διέτασθε ποντίλον τῆς χρυσιᾶς, id est propter varietatem coloris, forte accipi possunt eō quod cibis colore mutant. & eorum alij aliter colorati siant: aut dicendum est deesse vocem παντίλων, id est vuatum: sic enim Eu-stathius habet in commentarij in Dionysium Afrum Διέτασθε ποντίλων παντίλων. Et alibi, Αἱ δὲ Διονυσιακαὶ νεβρίδες, πλὴν τοῦ παντίλων εἰς χρυσαῖς πλονταὶ ποντίλεισι. πλὴν χρυσοῦ δὲ καὶ αὐτῆς νεβρίδες καὶ ποντίλαι τοῖς σιγμασιν. In epigrammate quodam Bacchum cognominatum inuenio νεβρώδεα, νεβρώδεα ποντίλαι.

h. Ceruia nutrita Telephum Agaeas (Ages, Cælius 21.37.) & Herculis filium, Aelianus libro 12 Variz hist. τηλεφός ἐν λίθῳ Διέτασθε ποντίλαις αὐτὸν ἔλαφον, Etymologus. Ceruam etiāpidem aureaque habentem cornua in Ma-nalo monte cursu deprehendit Hercules atque interfecit, ut Grammatici scribunt: qua de replura vide apud illos qui Hercules labores descripserunt. Ελαφός χρυσόπερως, οὐδὲν Ηρεμέτες καλέσει, Varinus ex Polluce. Taygeta Atlantis filia ceruam ab Hercule postea captam Diana consecravit. Fertur autem quod cum Hercules eam Eurystheo traderet, collo eius inscriptum fuerit, ταῦγέτην ιερὸν μέντον. Hanc dum persequitur Hercules ad Hyperboreos usque venit, Scholia in Pindarum. Meminit etiam Cælius 7.15. Constat equidem ex Callimacho in hymno Diana, è quinque ceruis secus Parrhasij montis radices inuentis, quatum è cornibus splendebat aurum, quatuor ipsam sine canibus cepisse, curruique adiunxisse: fugientem aliam Iunonis voluntate, Herculivt certamen fieret, rupem excepsisse Cerauniam, Grapaldus. Sed de ceruo ab Hercule capto supra etiam dixi capite se-cundo, contra eos qui fominata & tamen cornutam fuisse scribunt. Apud Martialem Epig. lib. 13. distichon in ceruum elicere extat huiusmodi, Hic erat ille tuo domitus Cyparis filio capistro. An magis iste tuus Sylvius cer-uus erat? Cyparis fuit Telephi filius, ab Apolline dilectus, ut docet Ouidius lib. 10. Metamorph. à Syluano vero, vt Seruus: quicum puer ceruam mansuerissimam (sive Apollinis, sive Diana fuit) occidisset, præ nimbo dolore expirauit, tandem in arborem sui nominis permutatus. Nunc eques in tergo (cerui) residens huclatus & illuc Mollis purpureis frenabas ora capistris, Ouidius de Cypariso. De ceruo Sylviis quem Ascanius sagitra peremit, lege Vergilium lib. 7. Aeneidos. Silius poëta ceruam Campanam celebrat. Aegidius Atheniensis (quem inter sanctos quoddam colunt) ceruam iu eremo familiarem habuisse fertur, cuius lacte nutritus sit, ut in vulgaribus sanctorum historijs legitur. De Actæonis mutatione in ceruum, lege Ouidium Metamor. lib. 3. De eadem non nihil diximus supra in Cane venatico. Alciati Emblema in receptatores sacerdotiorum, Latronum furum que manus tibi Scæua per urbem It comes: & diris cincta cohors gladijs. Atque ita tementis generosum prodige censes, Quod tua complures allicit olla malos. En nouis Actæon, qui postquam cornua sumpsit, lo predam canibus se dedit ipse suis, Idemque nemus, quo nati furtæ, iuuenium Occuluit Liber falsi sub im-age ceru, Ouidius lib. 7. Metamorph. De Iphigenia Agamemnonis & Clytemnestrae filia ita fabulantur pœtæ: Quam Agamemnon in Aulide ceruum Diana ignatus occidisset, dea irata ventorum fatus amouit, ut nauigare non posset. Quapropter cum oraculum consulerent, responsum est, Agamemnonio languine deam esse placandam. Misit igitur Ulysses Iphigeniam filiam astu à Clytemnestra sub pretestu facticium Achille matrimonij impetrata adduxit: cum que iam immolari parabatur, Dea milita illam sustulit, ceruumque pro ea supposuit, virginem autem in Tauricam regionem transtulit, &c. Vide onomasticon propriorum nom. vel Gyraldum in Taurica Diana: & Ouidium lib. 12. Metamor. & Euripidis Iphigeniam in Aulide & in Tauris. Aliqui non ceruam, sed taurum: alij utrum pro ea immolandum suppositum sunt, ut supra in TAURO capit. octauo parte ultima ex Vatino ostendi. Achillis cursus, peninsula siue chersonesus est, quam Tauri habitant iuxta Borysthenem: quam 40 Achilles dum Iphigeniam in Scythiam ex Aulide abruptam persequitur circumque ceruū fertur emensus: interim verò Diana ceruum sacrificandum substituit, Eustathius in Dionysium. Locupletiores in celebribus Isidis conuentibus boves immolant & ceruos, quorum autem tenuior est res familiaris, an seres atq; aues meleagrides, Pausanias in Phocis. In Laodicea Syria quodamnis virgo Minerua olim immolabatur, nunc verò ceruus, Porphyrius lib. 2. οὐδὲν ποντίλης οὐκέτι χωρ. Aegyptijs hominem adulacione deceptum significare volentes, ceruum pingunt cum tibicine: mulcetur enim ceruus cantus modulamine, ac sic quodammodo oblitus sui capitul, Horus. Reliqua à ceruo sumpta hieroglyphica superius suis quæ locis collocaui. Ceru cornu dijs gratum facit Opheus in libello de lapidibus. Boum cornua cur in Aventino suspendantur, cum in ceteris Diana templis ceruorum tantummodo cornua affigantur, Pletarchus inquit titulo quarto de rebus Rom. Ελαφρόβλαστος Diana nuncupatur ab isto ceruorum & nece. Dicebat & Elaphebolis, quo nomine culta est à Phocensibus: qui cum à Thessalibus obsecuti in summa desperatione (qua etiam in proerbiu venit) viatoriam obtinuerint, anniversarium Elaphebolis Diana instituerunt, vt Pausanias pluribus recitat, Gyraldus, & Leonicensis 2.4. Elaphis Diana meminit etiam Strabo lib. 8. annuum ejus in Olympia conuentum celebrari scribens. Elaphebolis Diana dictam Phurnutus quoq; scribit: Suidas & Ellophonon: náellos ceruus est. Et enim venationis dea. Theophilus Elaphebolona à ceruoū infestatione dictam putat. Meminit Orpheus in Hymnis. Elaphebolis festa celebrantur mensi Februario ab Atheniensibus, in quibus ceru Diana Elaphebolis sacrificabantur: vnde & mensis ipse Elaphebolion dictus. Gyraldus. (Meminerunt etiam Etymolog. & Varin.) Diana ceruos sacrificabant: hæc enim ei victimæ pro Iphigenia data fuisse creditur, Hæc omnia fere Gyraldus obseruauit diuersis in locis, in Operæ de dijs. Laphris Diana apud Patrenses magnō in ariigne excitato, aptos, ceruos, & alia animalia viva iniiciunt, & sacrata virginis postremo agmine pompe curru ceruū iuncto inuenitur, Pausanias in Achæis. Ceruaria ovis dicitur quæ pro ceruū immolabatur, Pompeius lib. 3. Ceruaria lupo fugata inter duas acies euadens illæsa, insignem victoriam Romanis dedit, Alexander ab Alexandro.

PROVERBIA. Vbi ceruia cornua abiiciunt, O πτεραιοὶ θεοὶ ποντίλαις εἰσιν: Hoc adagio significabant (inquit Erasmus) quempia in negotio difficulti verari. Siquidē ceruia cornua deposituri secedunt in loca aspera atque inaccessa: (qua de re supra dixi, cū ex alij, tū Aristotele, qui etiam proerbiū huius meminit.) Conueniet & in eos qui à communī hominū coniectu subducunt se: item in locum vehementer abditū abstulsumq; Postremq; quod innuemus nūquā inueniri, illuc esse dicemus vbi ceruia cornua abiiciunt. Plutarch. in Commentario de Pythijs oraculis oratione profa redditis, ostendit hoc oraculū xditū fuisse de Procle tyranno, ut illi fugere ac migrare heceret eō, vbi ceruia cornua abiiciunt, significante deo ut defoderetur, & ē med o prorsus tolleretur. Idē meminit huius adagij Symposiacon decade septima, problemate 2. Suidas & mutuatus ab eo Apostolius hoc proerbiū exponunt,

exponūt, Τινὲς ἐργάσειταις Διητέοις ποιεύμενοι. Ceruinus vir, Ελαφεῖς αντί, olim dicebatur formidolosus, & fugax fidens magis quam viribus, Erasmus. Hunc etiam ceruum aliquis prouerbialiter dixerit, & cor cerui habere, & nebridem gestare, vt in præcedentibus docui. Ceruus canes trahit, cum adūratō seu præpostorum quippiam significamus. Præpostorum enim est vt ceruus venetur canes. Δαφνις ἐπειδιάστη, οὐ τως κυνας ὡν αφεῖται. Κτείνονται ελαφος ἀνδρινών. Οἰολανθὶς ἐργάζεται, Pindarus Nemeorum Oda tertia, vt supra in Cane venatico inter prouerbia retuli. Hinnulus leonem, διερχόται λέοντα, subaudiendum cepit, vicit, aut prouocat, aut id genus aliquid pro ratione sententiae: quoties præpostero rerum ordine, qui viribus multò est inferior, superat potentiem. Lucianus de captatore testamenti, qui iuuenis à sene, captator à captato captus est: Τέτοιον οὐτον οὐτοις παρομέτροις διερχόται λέοντα. Huc respexit quisquis fuit qui scripsit Megaram Herculis: Ή μάτιον αλλαγα πάσχει απειλητος φρίδης οὐδενός. Ανδρός οὐτον οὐδενός, λέοντος οὐτον οὐτοις φρίδης. Non inconcinnè trahetur ad id quoq; quoties sit vt longè inferior lacessat potentiem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditissimo, Erasmus. Senecta leonis præstantior hinnulorum iuuentia, Γῆρας λέοντος πρεσβοτον αἰρανίων διερχόντων, citatur apud Stobæum ex Hippothoonte poëta. Senectus viri fortis ac strenui, præstantior est iuuentia quorundam ignauorum & imbecillium iuuenum. Venustius fiet si ad ingeniū transferas: Dicetur etiam non ineptè in senectutem crudam virideūq; animiq; viribus adhuc pollentem, Erasmus. Germani quidam hoc dicto tanquam prouerbiali vtuntur, Ein Fürst ist vielfach sehr unprät im himmel, als ein hirtz in eins armen mans kuche: Princeps tam rara avis in cœlo est, quam ceruus in culina pauperis.

DE COLO.

PV D Scythes & Sarmatas quadrupes fera est, quam Colon (Κόλον) appellant, magnitudine inter ceruum & arietem, albicante corpore: eximiè supra hos leuitatis ad curium. Naribus potans trahit ad caput, hinc postmodum complures ad dies seruans, adēt ut per carētes aquis agros facilè pabulum carpat, Strabo lib. 7. Sniatky (melius Sulac, à quo literis transpositis nomen Colos faciū uidetur) apud Moschobios vulgo nominatur animal simile Oui sylvestri candidæ, sine lana, capitur ad pulsum tympanorum, dum saltando delassatur, vt doctissimus Sigismundus Gelenius nobis retulit. Colos quidem nomine à Moscouitico nescio quid significante factū appetit. Callixenus Rhodius in descriptione pompæ Ptolemai Philadelphi in Alexandria exhibita, inter cetera memorat σουωεδας τεράγων εξίστριτον, κολων (forte κολων) διεκαδύω, κελῶν quidem etiam grammatici Hircum matilum interpretantur. Apud Tartares (inquit Matthias à Michou) reperitur Snak animal, magnitudine Ouis, in terris alijs non visum, lana (pilo dicere debuit) griseum, duobus paruis cornibus præditum, cursu velocissimum. Carnes eius suauissimæ. Horum animalium grex cum alicubi inter grammina in campo conspicitur, imperator Tartarorum cum equitibus suis eum circundat, in altissimis graminibus delitescentem. Et cum equites tympana incipiunt sonare, Snaccæ tanquā metu percussæ rapidissimè huc illuc ab una parte circumstantium ad alteram procurrunt, idq; toties donec prælassitudine deficiant, & ita ab irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur. Ex epistolis Ant. Schnebergeri, quas Cracouia ad me dedit: Magnificus dominus Io. Bonar de Balice, liber Baro, &c. in ædibus suis mihi ostendit duo cornua pellucida ferè instar lameæ corneaæ, (præsertim superiore sui parte,) cornibus ibicis non dissimilia. Animal dicebat forma & magnitudine Oui simillimum, maximæ celeritatis, inueniri in finibus Podolia principatus: neq; capi, nisi multitudine militum includatur ut effugere non possit. Et rursus: Vocatur hoc animal à Tartaris Akkijk albo Vvana, à Turcis Akoim. Turci è cornibus auriscalpia & dentiscalpia faciunt, & cultellorum capulos. Inuenitur circa Neptum fluvium Boryshenem, Negeiska terra, in Tartaria, Polonis Nehiska dicta, semper in campo agit, nisi alta nix sit: runc enim sylvas sequitur, vbi facillimè capitur, atque etiam baculo occiditur. Gregatim degunt circiter quingentos: à pascharis festo interdum ad duo millia congregantur. coloris sunt cinerei, pulli vero eorum fului: rostro in acutum porrecto ut porci. Pariunt plerunq; gemellos post pascha: famis patientissimi, frigoris non item. Lupi niuis tempore plurimam eis nocent. Cornibus equum perforant, si ventrem attigerint. Martio mense effodiunt radicem quandam, quæ vel odore suo libidinem eis excitat, & vim genitalē adauget. Cornu raro duobus digitis quam id quod ad te mittitur, longius reperitur. Cornua etiā foeminae gerunt: rarissima sunt recta nec circuntorta: quod si diutius solem & pluviā ferant in agris iacentia, lignescunt. In Turcia cornu unum quatuor solidis Cracouensis bus vñnit. Qui hæc mihi dictabat, propria manu ad duecentos interfecisse se affirmabat. Ex epistola, qua me dignatus est illustris vir dominus Io. Bonar de Balicze, liber Baro, &c. vir ut auita nobilitate, ita eruditione varia, & omni virtutum genere summus, à quo etiam cornu dono accepi. Cornu missum à me gratum tibi fuisse gaudeo:

H h ipsius

ipsius verò feræ iconem integrum non facile tibi polliceri ausim: conabor tamen quantum poterò ut haberi posse sit. In campis Ponticis, vbi sunt maximæ planicies, in quibus præter cœlum & terram nihil conspici porest, illi Sulaci gregatim agunt, velocitatis ac libidinis immensæ: itaq; aliquando Venere exhausti, contra cœlos (*aut resolutis*) omnibus nervis per horas 24. semimortui, amissio pedum vsu, humi prostrati iacent: neq; ante horas viginti quietuor liberantur, nisi herba quadam gustata, quam si in proximo forte nascentem rependo contigerint, illico sibi restituuntur. Sic affecti interdum deprehenduntur. Quod si aliquando turmæ equitum serenissimi regis nostri, (quæ custodiam agunt, & per illos campos qua transire Tartari solent, obequitant: vt eos à prædatione arceant, vel in sedijs venientes excipiant,) gregem istorum animalium circundare possunt, nonnulla ex eis conficiunt sagittis, cornuaq; (rarissimum etiam inter nos munus) acquiruntur. Quod si quando animal viuum capiatur, omnis mansuetationis impatiens est. Hæc ille. Cornu autem quod ab eo accepi, tale est: Longum digitos 16. id est, palmos quatuor: cum aliâ modicè inflexum, tum mucrone retorto. Solidum est totum, crassitudine baculi inferius, (sex pollicum ambitu,) quæ mucronem versus magis magisq; attenuatur. Vincas appendit nouem. Cornex lamine in instar translucet ad solem aut lumen, præsertim circa medium & inde ad summum usq; qua candicat: inferior enim pars crassâ & fusca non translucet, Circulis vel nodis in orbem eminentibus liratum, non spiratum, tredecim aut 14. ambitur, quorum tres summi imperfecti sunt: superficies laruis & splendida est, summa præsertim quæ per 4. aut 5. digitos nodis vacat. Cornuum situm & corporis iconem secundum descriptiones proposuiimus ex coniectura.

COLI caput cum suis cornibus, cuius picturam à generoso viro Sigismundo Libero Barone in Herberstein, accepi. Superius exhibita cornua satis rectè quidem picta sunt quantum imitari meus pictor cornu verum, quod habeo, potuit: flectuntur enim ita in diuersas partes hæc cornua, vt pictura non satis assequatur. at situum cornum inter se, (qui ad Strepsicerotis Caij cornua ferè accedit) & elatam sublimitatem, non rectè.

In desertis campis circa Borysthenem (inquitidem Baro in Commentarijs rerum Moscouticarum) Tanaim & Rha, est Ovis sylvestris, quam Poloni Solhae, Mosci Scigak appellant, magnitudine Capreoli, breuioribus tamen pedibus: cornibus in altum porrectis, quibusdam circulis notatis: ex quibus Mosci manubria cultellorum transparentia faciunt: velocissimi cursus, & altissimorum saltuum. Audiui tam alè saltantes ut transiliant equos in venatione.

DE CVNICVLO.

A.

LEPORVM generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat, Plinius. Genus leporum triplex, Italicum, Gallicum siue Alpinum qui toti sunt candidi, (de quibus in Leporum historia dicam in L. litera:) & tertium Hispanum adapis nomine, quos (vt Polybius est author,) appellamus cuniculos, Hermolaus in Dioscor. Leporum genus minus est, quod sub terra in cuniculis vitam magna ex parte dicit, Platina. Est inter lepores genus quoddam, nonnulli lepusculos, Hispania cuniculos nominat, quod sub terra cuniculos ipsi faciant, veluti mures, quas dicunt *puerias*, ubilatitant in agris, Grapaldus. Vbi

Vbi chœrogryllus in Sacris à l. x. redditur. & erinaceus à Latinis, secundum Hebreos σάφαν, videtur esse cuniculus, &c. Aug. Steuchus: vide caput 11. in Leuiticum. De chœrogryllo plura vide mox in Echino. Psalmo 104. pro schephanim vulgaris interpretatio herinaceos habet: sed Hebrei communiter accipiunt pro cuniculo. Deuteronomij capite 14. pro schephan Hebraica voce χορογρύλιον habent Septuaginta: & Leuitici vndeclimo dasypodem: Hieronymus vtrobiq; chœrogylum, & Proverb. cap. 30. lepusculum. Psalmo 104. herinaceum, idq; in commentarijs in septimum cap. Matthxi, afferere videtur, inquiens: Timidum animal in petrarum cavernas se recipit, cute aspera, & tota armata iaculis tali se protectione tutatur. At in libro ad Suniam & Fretelam Psal. 104. super his verbis: Petra refugium herinaccis: Omnes, inquit, χορογρύλιον simili voce transtulerunt: soli L x x. lepores interpretati sunt. Sciendum autem est animal esse non maius hericio, habens similitudinem muris & vrsi, vnde & in Palæstina ἀρπλοῦ dicitur. Et magna est in istis regionibus huius generis abundantia, semperq; in cavernis petrarum & terræ foucis habitare consueuerunt. Sed de hoc muris genere, quod Δρυοῦ appellat Hieronymus, alibi dicam inter Mures: id enim esse existimo quod ericetum Albertus vocat, Illyrij streczek & Germani κορνελιον vel haſtster. Chœros Græcis porcum significat, cui synonymum etiam gylius est, & γύλιον, & γύλος, & videtur id animal nonnullam suis speciem præse ferre, vnde & apud Germanos nomen γύλος, sportula militaris in quam cibos imponebant: vel animal quod à quibusdam χορογρύλιον vocatur, Scholia in Pacem Aristophanis. Hanc sportulam oblongam fuisse aiunt, & in acutū desijſſe, (forte ab aliqua roſtri vel corporis porcini similitudine:) alij ore angusto, Varinus: Idem γύλιον exponit porcum, aut leonem. Gyraldus in Operे de dijs, gylion à quibusdam chœrogryllon exponi sribit: chœrogryllum autem ipſe porcum spinum interpretatur, vt Sylaticus etiam, qui corrupte cirrogrillum scribit. Estaute porcus spinus qui apud veteres hystrix dicebatur. de quo in H. litera dicam. Chœrogryllum ab Hesychio, Varino, Alberto Mag. & Isidoro, echinus exponitur. Erinacij chirogrilli nuncupantur, propè magnitudine mediocrium cuniculorum, de cavernis petrarum procedentes regatim: in cremo quæ est contra mare mortuum, depascuntur, Eucherius. Chyrogryllus (inquit Albertus, quamvis alibi herinaceum interpretatur) animal parvum & debile, in terra foucis habitat, animalculis parvulis terrenis infestum. Cirogrillus animal infirmum, sed rapax & mortiferum esse dicunt. Glossa super Leuiticum, ex D. Hieronymo ni fallor: hoc ad arctomyne conuenire videtur, ad leporem cuniculum & herinaceum minimè. Ego vt meam tandem sententiam aperiā, chœrogryllum, vel chœrogylum, vel chœrogryllum (omnibus enim his tribus modis re&scribi video, reliqui inepti sunt:) herinaceum esse crediderim. Obijcenti aliud apud Græcos herinaci nomen esse, nempe echinum: respondebo, vnum animal etiam in eadem lingua, pro dialectis & regionibus diuersis, duo aut plura habere nomina, visitatum esse, & apud Græcos præcipue. Verisimile est etiam cum echini nomen ambiguum sit ad terrestrem marinumq; echinum, evitandæ homonymiæ gratia terrestrem à nonnullis priuatim chœrogryllo dictum. Accedit quod plures sunt qui herinaceum interpretantur, quæm qui alter, ijque & antiquiores & Græci. Iam quod ad ipsum herinacci figuram, rostrum præcipue, omnino chœrogryllus dici meretur, cum sui tam similis sit, vt Germani genus eius alterum (duplex enim est) suillum nominent: Angli herinaceum omnia porcum sappium, quod inter s̄pēs latitent. Hæc suis circa rostrum præcipue similitudo, nec vlli iam dictorum animalium, nec hystrici conuenit: neque ericeto, quem arctomyne esse puto, nec vlli deniq; notorum mihi visu auditum, aut ex historijs animalium. Chœrogryllus igitur herinaceus terrestris esto, donec aliquis certius quidpiam attulerit. An vero saphan Hebraeorum herinaceus potius vel cuniculus sit, si quis ex me querat, cuniculum esse dicam: Primum Deuter. cap. 14. cum lepore nominatur, vt pote congenitor animal, quod ruminet quidem, sed vngulata non bipartitam habeat: deinde quia certus sum aliud herinacei nomen in sacris literis reperi, nempe ἀρπλοῦ kipod, quod licet alij aliter exponant, ego tamen herinaceum esse in historia eius demonstrabo. Et quamvis apud veteres non meminerim legisse, nec ipse obseruauerim leporem ruminare, inde tamen hoc eum facere colligo, quod coagulum habet, vt ruminantia omnia: licet vnuſ rātum ei venter sit, cum cæteris ruminantium omnibus plures habeantur: sed inter pisces scarus quoque ruminat, et si vnum duntaxat & simplicem ventrem habeat (vt pisces omnes) & vtrinque dentatus sit. Ruminant & Pontici mures, vtrinq; dentati, Aristotele teste. Lepore autem ruminare concessio, vt in sacris traditur, cuniculos quoq; vt pote generis eiusdem animalia ruminare non negabimus. Porro quod herinaceus ruminet, nec authores vlli meminerūt, nec vlla opinor ratione confirmari potest: quamobrem idem non fuerit Hebraorum saphan. Cuniculus & lepus ruminant, vt Hebraicè legitur Leuitici 11. vbi in translatione Græcorum ruminare negantur: sed apparent expungendam esse negationem: nam Deuter. cap. 14. corundem translatio Hebraicam veritatem secuta ruminare eos assertit. Qui apud nos cuniculos in cunicularijs (vtrit hac voce Budæus) alunt, de ruminatione ipsorum certi nihil docere me potuerunt: hoc tantum quidam affirmabat, sappius se post cibum eis ante horæ dimidium exhibut, mandentes adhuc deprehendisse quod & ipſe obseruauit postea. Hieronymus etiam cum Proverbiorum cap. 30. lepusculum vertit, lepori simile animal intellectissime videtur, minus tamen: cuniculus est. Grapaldus sanè cuniculos à nonnullis lepusculos vocari scribit, quod ego ab alio authore factum quæm Strabone non memini: qui eos λαγόδεις vocat, aliás simpliciter, aliás cum additione λαγόδεις γεωργία, quos aliqui leberidas appellant. Quæ similiiter vox tanquam diminutiva à lepore Latinorum facta videri potest, cum alio proprio vocabulo Græci carerent: quanquam Varro Aeoles Bœotios Græco vocabulo antiquo hoc animal leporem dictum author est, & ab ijs ad Latinos deriuatum arbitratur. Quare si saphan, vt probasse mihi videor cuniculus est, chœrogryllus autem herinaceus, Septuaginta interpretes & secutum illos D. Hieronymum Hebraicæ vocis significationem non assecutos dicemus. Deuter. cap. 14. pro Hebraica voce saphan, Chaldæus reddit θαψα: nam Psalmo quoq; 104. pro sephanim Hebraorum Chaldæus reddit thapsia: dapsicus autem & adapis non aliud quæm cuniculus est, vt supra ostendi:) Arabs, רַבְעָרָבָה alraneb, id est lepores. Sebastianus Munsterus in Lexico suo trilingui cuniculum ράχη chagas vel hagas nominat, & alio nomine ράχη thapsa vel taphza, quod nomen alibi etiam ericio attribuit. Ego pro cuniculo semper accepterim: nam Symeon Sethi, vt mox capite sexto referam, dapsicon vocat, Hermolaus Barbarus adapis, vbi a litera forte abundat, vel articuli Hebraici loco est. Græcus Leuitici vndeclimo dasypodem vertit, de qua voce paulò post plura dicemus. Vincentius Belluacensis in cuniculi historia, vires eius in remedio describens, Isaaci verba de Kericulo imperitissime citat. Pertinet enim ea omnia ad herinaceum, quem barbarus Isaaci interpres kericulum nominavit. Cuniculi apud Aristotelem per lepores intelliguntur, Aug. Niphus in commentarij in Aristot. Et alibi, Cuniculos (inquit) à leporibus nō discernit. Strabo lib. 3. leberidas (vt paulò ante dixi) à qui-

busdam appellari tradit ipsos cuniculos, qui ab effectu leporum georchiæ, hoc est fossores, ab ipso cognominantur, Hermolaus in Dioscorid. Verba Strabonis hæc sunt: Τῶν δὲ οἰστείων θηλατικῶν πολὺς τράχηλος, εἰς τὸν λεπτὸν δέδειπται τούτος. Hoc est, Animalia autem noxia defunt, præter lepusculos terræ fossores, quos quidam leberidas vocant: scribit autem hæc lib. 3. de Turditania Hispaniæ: Et insuper addit, Plantis enim vastitatem inferunt, & sato ium radices esitant: & hoc per totam fermè obueniens Hispaniam, Massiliam usque prorogatur: quin & ipsas perturbat insulas. Nempe Gymnesiarum insularum incole missis aliquando Romanam legatis terras petijisse dicuntur: ab istis enim cieclari bestiis, quibus propter multitudinem obsistere nequirent, Hic ubi Græce legitur, Τοιούτοις αὐτοῖς, vide an legi debeat nāt̄ θηλατικῶν hoc est ad præsidium militare petendum. Nam & θηλατικῶν vox statim sequitur, & Balearicōs (eadē verò Gymnesiarum insulæ sunt Græcis, quæ Latinis Baleares) auxilium militare aduersus cuniculos petijiss. Plinius author est. Eodem in loco pro θηλατικῶν legerim θηλατικῶν, & pro πόδευον διγύρων: & pro θηλατικῶν λοιμωγήν κατέστησε. Θηλατικῶν πονήσιον λοιμωγήν κατατάσσεται: vt sensus sit, non quidem cuniculorum multitudine pestilentiam importari, vt vertit interpres, sed ipsam ex aliqua corruptione aut aëris constitutione pestilentii prouenire, vt serpentium aliquando & murium agrestium copia. Quanquam id ita accidere mihi non videtur: nam quæ in prauo aut pestilentii aëris statu plurimum aliquando multiplicantur animalia, prauo omnia temperamenti esse videntur, nec in hominum cibum venire, vt ranæ, mures, locustæ, serpentes, & insecta diuersa: cuniculi verò & bene temperati & in cibo non insalubres videntur, vt alia fecunditatis eorum abundantis ratio quærenda sit. Polybius lib. 12. histor. animal lepori simile esse ait, cuniculum appellatum, his verbis: Cuniculus (κανίβαλος) verò dictus, eminus quidem videtur parvus lepus: at si quis in manus acceperit, multum differt, tum in superficie, tum si dissecetur (lego καὶ τεῶν). Vt plurimum autem sub terra moratur. Meminit corum Posidonius quoque philosophus in historia: & nos inter nauigandum à Dicæarchia Neapolin per multis vidimus. Est enim insula quædam non procul à terra, iuxta postremam Dicæarchiæ partem, paucis quidem hominibus habitata, sed cuniculis abundans, Hæc Athenæus lib. 9. Dicæarchia olim dicta est ciuitas Campaniæ in Italia, quoniam iustissimè regebatur, quæ nunc Puteoli: aliqui Dicæam vocantur. Superfœtant dasypus, & lepus tantum, Plinius. Oblatrant Budæo quidam (verba sunt Io. Brodæi, tractat autem de lepore & dasypode Budæus in prioribus Annot. in Pandæt.) leporem idem animal cum dasypode esse scribenti. Ego in ea sententia Plutarchum in commentario, utrobi in terrestribus, an in aquatilibus brutis maior sit prudentia, fuisse concerto, Athenæum lib. 9. Pollucem quinque. At Vegetius volumine quarto, Aliud genus oppugnationis est subterraneum atque secretum, quod cuniculum vocant, à leporibus qui casulas sub terras fodunt, ibique conduntur, & Strabo lib. 3. Τῶν δὲ οἰστείων θηλατικῶν &c. (vt paulo ante recitauit) leporis & cuniculi vocabulo indifferenter sunt vsi, licenter me hercule nimis. Gnesio sane verumque leporem (sunt enim adulterini & degeneres) sub terram casulas sibi nunquam fodere, aut cuniculos facere ubi lateat in agris, ex venatorum omnium axiomatibus sumo pro certo. Aristoteles aperte semel opinor, dasypodem à lepore distinxit (licet inficias eam Herm. Barbarus) libro de historia animal. primo, Τὰ δὲ φερομένα ρεγαλεῖα, οὐ τὸν θηλαφόρον λαγών οὐδὲ μαρτυρίους. Dasypodem à cuniculo & lepore separauit Plinius lib. 10 cap. 63. Negant alii. Leonicenus & Theodorus cuniculum dasypoda vocant: quos qui reiciunt, quo nomine ab Aristotele & veteribus Græcis dictus sit patefaciant: eis si quidem hominibus aut nusquam visum, aut in tanto otio ad dilige. tia non internotum, verisimile non est. Contra si cuniculus dasypus est, quamobrem eum Polybius & Posidonius (vt ex Athenæo paulo ante relatum est) κανίβαλον Latinè appellarent, κανίβαλον Galenus libro περὶ τεοφόρων θηλατικῶν γ. labat animus: nos hæc propterea in medium relin quimus, Hucusque Brodæus. Animalculum in Iberia lepori simile est, quod cuniculum vocant, Galenus loco iam citato, nec plura de eo. Plinius lib. 10. cap 63 dasypodem cuniculis ita associat, vt nullatenus pro eodem capi videantur posse: ni generis loco positum ibi dasypoda coniectemur. Nam & Theodorus lib. 6. de historijs cap 33. dasypodas, id est lepores & cire auersos interpretatur, Celsus. Ingeniosa quædam & timida sunt, vt θηλαφόροι λαγών οὐδὲ μαρτυρίους, Aristoteles lib. 1. de animalib. Hic Gaza pro dasypode cuniculum vertit. Quæstionem de dasypode, sicut de thæ & panthære ac lynce, negligenter quadam antiquis authoribus ita prætermissemputat Theodorus Gaza, vt excusari haud facile possint, Celsus. Leonicenus reprehendit Plinium, qui tanquam diuersa animalia diuersis in locis memoret leporem & dasypodem, vt capream & dorcadem, vespertilionem & nycteridem, &c. Dasypodion factum à pedibus hirsutis manifestum est, quod plantas etiam pedum pilis munitas habeat, quod vt leporibus & cuniculis commune est, sic præter eos nulli conuenit. Hinc & lagopodi herba nomen, & aui (propter pedes totos plantis indutos) de qua suo loco. Prouerbia quidem à dasypodis celeritate & pulpis sumpta, ad leporem magis quam cuniculum spectare mihi videntur. In Lexico symphono Sig. Gelenij pro cuniculo Græcè οὐνωάζ redit, vox apud authorer mihi nondum reperta: fuerit autem forsitan recentioris Græciæ. Cuniculus Italicè nominatur conigli. In Græcia Vulgo οὐλη, Gallicè conniv, Hispanicè conejo, Germanicè künigle vel künelle vt nostrates vocant, vt alij quidam kynlein: Anglie cony, Illyricè kralik vel krolik.

B.

Ebuso cuniculi non sunt, scatent in Hispania Balearibusq; Plinius. Baleares cuniculis animalibus quondam copiosa, Solinus. Quibus in locis ita abundauerint, vt vel suffodiendo vel messibus populatis noxijs fuerint, dicam cap. 5. Tertijs leporum generis est quod in Hispania nascitur, simile nostro lepori ex quadam parte, sed humile, quem cuniculum appellant, Varro. In Hispania annis ita fusi multi, vt inde te cuniculos persecutos credam, Appius apud Varronem. Nusquam locorum tot inueniuntur cuniculi vt in Anglia, Munsterus. Cuniculi naescuntur in Hispania & in prouincia, & vicinis ei Lombardia partibus, Crescentiæsis. Cuniculi sylvestres in Bohemia sunt, vt audio. Cuniculus lepore minor, sed fortior est: colore & figura ferè vt lepus, Albertus. Credideram leporem sic forma simillima fallit, Ambo superfœtant deinde vel aure pares: Ambo timet, &c. B.apt Fiera. Aliud est etiam genus leporum, natura perparuum, nec tamen augetur unquam, ei cuniculus nomen est: quod quidem ipsum nouatum à me non est, et etiam in conscribenda historia Græci quidam vsi sunt, quod à principio Hispani imposuissent. Caudam cæteris breuiorē habet, cætera reliquis leporibus consimilis est, præterquam quod magnitudo capitidis quipiam differt, quia exilius sit, & minima carne præditum, eius vniuersum corpus candidius quam reliquorum leporum, Aelianus. Plurima in eis colorum diuersitas, sunt candidi, sunt atri, fuscii, subflavi, rufi, & alijs

& alijs coloribus: & rursus vel toti coloris vnius, vel varij. Cuniculis (inquit Ge. Agricola) non vnu est color; vel enim in cinereo fuscus, vel lepori nō nihil similis, vel maculosus: quo modo candidi nigris vel rutilis maculis stellantur. Cuniculos alicubi etiam virides faciunt appositis forte huūismodi coloribus, Alysius. Carnem habent albam, Albertus. Cuniculorum exa in Bætica gemina s̄epe reperiuntur, Plinius; videtur autem iecur potissimum intelligere: nam de leporibus quoq; fertur, quod nonnullis in regionibus binā iecinora habeant.

C.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris, Martialis. Quærit antra in collibus terreis, & adæquat ea puluere ne deprehendatur, vespere & mane ante antra sedet, Albertus. Emergent alij subinde, alij redeunt in cuniculos. Proverbiorum cap. 30. Schephannim, id est, cuniculi, callidis & prouidis animalibus (formicis, locustis, araneis) adnumerantur, Cuniculi (inquit sapiens) genus non forte, in se, id est petra colloqant habitationem suam. Et Psalm. 19. 4. selaim, id est petras, latibulum est la Schephannim, id est cuniculis legitur; Schaphan Hebrei communiter pro cuniculo accipiunt, Munsterus in scholijs in eundem Psalmum. Hinc forsitan dubitet aliquis an Schephannim cuniculi sint, cum non in axis aut saxosis locis versari soleant, quod sciam, quod fodere illis impeditur: sed terreno potius solo, & collibus terrenis, ut ex Alberto retuli: Herinacei verò circa parietes latent, aut in caulis arboribus. Sed quoniam inter saxa quedam in collibus specus vel meatus oblongi reperiuntur, & cuniculorum receptaculis apti, quærendum est an in ijs quoque cuniculi in alijs regionibus versari soleant. Hæc iam scripseraam, cum amicus quidam Hispanus hac de re per literas nostras interrogatus in hæc verba rescripsit: Cuniculi apud nos copiosissimi sunt in montanis locis atq; in præruptis montibus. Neq; dubium mihi est eos habere subterraneos meatus in locis asperioribus & petricosis; quoniam id nunquam acutatè obseruaui. Fui ego in venatione cuniculorum in loco montoso & axis operto, inter quæ videbam cavernulas perfossas; vtrum autem in locis interioribus fuerint saxa, an terra mollior, non possum affuerare. In Anglia, vbi est copia ingens cuniculorum, in sylvis, lucis & nemoribus, locis videlicet planis delitescunt, quoniam regio non est montosa. Hæc ille. Cuniculus multas fœdit specus, & in colles terrenos agit cuniculos. Mane & vespere egreditur, reliquo tempore ferè latet. Aliquas autem specus operit puluere ne deprehendantur. Coitus auersis, elephantis, tigribus, lynxibus, leoni, dasypodi, cuniculis, qnibus auersa genitalia, Plinius. Quæ retro vrinam mittunt, auersa coeunt, vt leones, lepores, lynxes, Aristot. de hist. animal. 5. 2. Auersum est cuniculis membrū genitale, & semen paucum habet, quamobrem auersis posterioribus coeunt, Albertus. Dasypodes omni mense pariunt & superfœtant, sicut lepores. A partu statim implentur, concipiunt quamuis vbera siccante fœtu: pariunt non excos (hoc falsum esse pau- lò post declarabo, quare legerim, pariunt autem cæcos.) Plinius lib. 10. Habent sanè hæc orania cuniculi cum leporibus communia. Generare incipiunt, vt audio, cum sex menses ætatis lunares habent: vel vt Anglus quidam mihi retulit, annicula: nam cum pro matribus Martio mense tantum natas aleret, quod per sequentem æstatem commodius nutritur, prolem ex eisdem non ante sequentis anni Martium se habuisse. Superfœtant dasypus & lepus tantum, Plinius. In cuniculis manifestissima est superfœtatio, Aug. Niphus, Narravit mihi quidam cuniculorum nutritor, fœminas quasdam huius generis quas domialebat, binos aut ternos fœtus enixas, & post dies circiter quatuordecim iterum totidem: hoc ipsum superfœtare est. Pariunt ferè circiter quinos, nouenos ad summum, aliquando singulos: eosq; cæcos ad noatum circiter diem. Facit hæc eorum fœunditas vt numerus eorum breui multiplicetur. Statim à partu requirunt mares: & nisi admittantur, indignantur aliquando ita vt coitum postea ad dies aliquot, plus minus quatuordecim recusent. Hyeme apud nos non pariunt, nisi raro cum satis calida est aëris constitutio. Lac præbent catulis per dies vnum & viginti ferè. Mares catulis infestis sunt, & morsu perimunt vt feles. Cum primum fœmina peperit, non statim lac habet sed ad marem statim admitti debet & cum co ad 6 horas relinqui, deinde rursus cum catulis reponi, & auenæ grana ei præberi. Quædam matres sunt æppari: nō enim parant catulis suis nidos, quædam lactare nolunt, quædam etiam mordent vel deuorant. Sed probæ matres nidum faciunt vel vno & altero die ante partum, & pilos sibi è ventre scapulis & aliunde euellunt, & fœnum mollius componunt: Id nisi faciant curatorem oportet nihil miserentem pilos eis vnde aquaq; euillere & nidum facere, vt bene calidus sit, alioqui etiā vel æstate perirent frigore. Sic alio tempore partus tanquam pœna edoctæ, i psæ sibi euulsuræ dicuntur, Thomas Gypson. Progrediuntur noctu & vineas frugesq; depalcantur, Albertus & author libri de naturis rerum. Gramine, trifolio prateni, alijsq; herbis & fructibus vescuntur, vt dicam cap. 5. Cuniculus aliquando vorat vrinam & sterco suum. Cuniculi etiam vt quidam putant somno pingueſcant.

D.

Lepores & cuniculi (λαγων & σκυλοποδες) ingeniosi ac timidi sunt, Aristoteles de hist. animal. 1. 1. interprete Gasza. Cuniculi inter semifera animalia connumerantur, quæ nec placida, nec fera sunt, sed media nature: non enim mansueti, nec feritatem tamen habent, Grapaldus, ex Plinijs, vt appareat lib. 9. cap. 6. vbi legitur, Hi mansueti sunt raro: proxime autem de leporibus dixerat, & ante eos de cuniculis. Vide plura in lepore D. Timidum ast animal, & locum vbi aliquid periculi aut iniuriæ senserit, mox deserit: quod si vnu aut alter migret, reliqui etiam tanquam communem ducentes sociorum iniuriam, gregatim abeunt, Albertus. Iracundi sunt, hominem tamē non mortident: sed inter se, æmulationis studio, mortibus adeò infestis sunt, vt auriculis aut pedibus quandoq; alter alterum mancum aut mutilum reddat.

E.

Fœundatis in numeræ cuniculi sunt, famemq; Balearibus insulis populatis messibus afferentes. Certum est Balearicos aduersus prouentum eorum auxilium militare à D. Augusto petijisse, Plinius & Strabo. Monstravit tacitas hostibus ille vias, Martialis: vt Camillo ad Veios capiedos in Hetruria. M. Varro author est à cuniculis suffossum in Hispania oppidum, Plinius. Magna propter venatum eorum viueris gratia est: immittit eas in specus quæ sunt multifores in terra, vnde & nomen animali: atq; ita ciecos supernè rapiunt, Plinius. In Turditania, &c. cuniculi aliquando ita abundant, vt messes vastent, & militari præsidio aduersus eos opus sit: Vbi vero mediocritas adsit (inquit Strabo) plures repertæ sunt venationes. Itaque de industria mustelas sylvestres afferunt, quas

educat Africa. Has suniculis capistratas ($\phi.\mu\omega\sigma\alpha\nu\tau\pi$) intra foramina dimittunt. Illæ quod capiunt vnguis extrahunt, aut in apertum fugere compellunt: egressos venantur qui id agunt & astant. Et alibi lib. 3. In Balearibus insulis (inquit) nullum animal noxiun facile reperias. Nam cuniculos nequaquam indigenas esse asserunt: Quia in uno cum ex propinquâ insula quidam marem ac foemina attulisset, tanta ab initio facta eorum est procreatio, ut ex subterraneis cuniculis domicilia subuerteretur, & arbores, & (ut superius commemorauit) homines ad implorandum populi Romani opem, confugere coacti sint. Nunc autem cum ad tractandam eorum venationem simi facti sint, nulla in ualescere sibi damna permittunt, verum possessores magnam ex terra fructibus utilitatem assequuntur. Hæc Strabo. Cuniculum viuerra atq; parui quidam canes, quibus est ad inuestigandū sagacitas narrata, in specus & cuniculos immissti, aut liquor seruens in eodem infusus, fugatum & exturbatum pellunt in retra, quibus capit, Ge. Agricola. Audio in Germania inferiore quibus hoc studij est, perforatis viuerrarum labijs & annulo argenteo inicito, superius labrum inferiori connectere, ne cauis immissti cuniculos mortu perimant: In Narbonensi Gallia, si recte memini, sportulas quasdam aut capistra capitibus viuerrarum adponunt eadem ob causam, & tintinabula alligant. Oportet autem venatorem cum prope cuniculorum foucas est, magno strepitu & clamore excitato eos perterrefacere ut in latibula sua omnes confugiant, atq; ita retibus circumpositis viuerras capistratas immittere. Accipitres quos astures vocant, auxilio canum venantur lepores & cuniculos. Ridicula est apud Hidorum Etymologia: Cuniculi, inquit, dicti sunt quasi caniculi, eo quod canū indagatione cipientur, vel à speluncis excludantur. Sunt in Anglia qui solis ferè cuniculis aliendis vitam sustentent. Destinatur eis cella in domo: aut casa extra domum extruitur, in qua locatur capsula oblonga foraminibus distincta, quæ aliquot cuniculos sceminas subeunte recipiunt, vt illuc pariant. Maribus, ne ingrediantur, & catulos vt solent mortu conficiant, lignei paxilli collo appenduntur. Sunt qui cancellis ex palis ligneis supra partem horti ad parietes incluant, & ne qua elabi fodiendo possint, solum ad duos aut tres à superficie pedes pavimento ex lapidibus & intrita sternant, lateribus etiam erectis pro magnitudine casula. Leporum tria genera, ex quibus vnum cuniculorum est, in leporario habere oportet, Varro. Gramine & alijs herbis aluntur, trifolio maxime: gratæ eis brasice, tum aliae, tum capitata: item panis, & poma eorumq; putamina, vt raporum quoq;. Laetus maximè appetunt, & folia vitis. Cuidam & coniti cœrulei folium dedi, quod sine noxa edit. Indis & acori vulgaris folia nō edunt nec scrophulariæ majoris: Cum herbam viridem edunt, non bibunt, alioqui facilè hydropeci fiunt. Cum datur aqua bibenda, quotidie renouari debet, nec multum dari. In cibo valde etiam malua delectantur. Herba viridis non eis affatim præbenda, præsertim catulis, alioqui hydrope tentantur & moriuntur. Hyeme sceno, auena, surfuræ, & ijsdem putaminibus ter die nutriuntur. Si quis pullos adhuc teneros tractet, matres pullis ipsis indignantur, & vel deferunt, vel mordendo lœdunt, aut etiam interrimunt. Pelles in vsu vestimentorum sunt, fusce & variz minoris pretij, maioris alba & emaculati candoris: maximi quæ nigredine splendent, apud Anglos præsertim: vbi quaterne huiusmodi pelles tribus plerunq; denarijs, id est drachmis argenteis, vt audio, vaneunt. Ex nigris etiam præferuntur, quæ paucissimis albis hinc inde pilis tanquam aspersæ sunt. Ex dorsis cuniculorum conflutæ pelles, durant quidem diutius, sed grauiores sunt: ex ventribus vero licet minus durent, quia tamen leuiores mollioresque sunt, in maiori habent prelio. Vulpes aliquando capit cuniculos & leporcs, Albertus. Aquilæ lepores, cuniculos & capreolos capiunt auxilio canum, Crescenensis.

F.

Catuli cuniculorum, vt dixi, circiter dies vnum & viginti laetant: pingues & in cibo suauiores existimantur cum mensem & tatis exegerunt. Multi statim à quartodecimo die edunt Cicures in Hispania contemnunt nec eos perinde salubres aut aptos esui putant, ac sylvestres. Nam cum animal natura sit grauolens, augetur hoc vitium si aere inclusum alatur & motus libertate priuetur. Dulcis eorum caro est, & sapore (vt quidam scribit) felium carni proxima. Eadem cum iuniperò (iuniperi baccis forte) reposita (& salita nimis), suauior graviorq; palato fit, Author obscurus. Cuniculi caro melius ac facilius alit quam leporina, Platina. Vda cuniculus afferit Fercula, viscosum semi imitata gluten. Hunc törre igne tamen, Bapt. Fiera. Cuniculi & leporis cerebella contra venenam commendantur, Platina. Corda animalium non sunt facilia concoctu, nec cerebra: cor tamē cerui & cerebrum leporis aut cuniculi sumpta profund propter virtutem theriacalem, Arnold. & cons. sanit. De cuniculis sic proximum locum habent, postisicia de phasianis quæ præferuntur, Apicius 2.2. De cuniculi coctura vide infra in Lepore ex Platina. Cuniculorum foetus ventre excels gratissimè cibo laurices appellant, Plinius: Nostræ inhumanas istas & inimicas naturæ delicias non agnoscunt. Larices vnde dicantur non facile coniecerim: nisi quis lautices tanquam à lautitijs malit. Cuniculus quatuor aut sex mensium in cibo sumi potest qualibet parte anni, Arnold. de conser. sanit. cuniculi debent ad minus per diem naturalem seruari præterquam coquantur. Idem.

G.

Ad synan Chen remedium sic, Cuniculum viuum in olla rudi combures, & puluerem de ipso cum costo & folio æquis ponderibus miscebis, & sic in potionem plenum cochlerare de hoc puluere cum vino dabis, atq; etiam fauces inde perfricabis, Marcellus. Reponitur etiam adeps cuniculi. Is autem, vt Sylvius scribit, inter taurinū & siallum fuerit, vt vulpinus etiam, melinus, felinus, &c. Addysuriam, Cuniculi adipem celebrant recetiores, Alex. Bened. Cuniculi axungia illita peccini ad ignem peculiariter vrinarum elicunt, Idem. Pinguedine nerois Mulceo, Vrsinus Velius. Stomachum pulpa vorata iuuat, Idem: Apparet eum deceptum ab Isaci interprete, qui pro herinaceo cuniculum vertit, & alia etiam quæ partim ad marinum partim ad terrestrem echinum pertinent, vni cuniculo falso attribuit, quem recentiores multi secuti errarunt, Platina, Grapaldus, & alij. Cuniculi & leporis cerebella contra venenam commendantur, Platina.

H.

Cuniculi dicti ab eo quod sub terra cuniculos ipsi facere soleant, vbi lateant in agris. Cuniculu, (genere neutrò, in quo ab alijs authoribus positum non reperimus) foramen sub terra occultum: aut ab animali, quod simile est lepori appellatur, quod subterfossa terra latere est solitum: aut à cuncorum similitudine, qui omnē materiam intrant fidentes, (fidentes potius) Festus lib. 3. Hyponomus Thucyiddi subterranea caitas occultior est: cuniculum

tulum interpretari possumus, & factum inde verbum κυνηγεῖν cuniculum agere, Cæsius. Strabo cuniculorum foramina simpliciter ὄπαις vocat. Cuniculus dicitur & per quem vapor trahitur in balnearijs vaporibus, Vlpianus. De cuniculis per quos murus effoditur aut cinctis penetratur scribit Vegetius de re militari 4.24. Cuniculis oppugnare, κατερόμοιος πολεμεῖσθαι, dicitur qui non aperta vi, sed dissimulanter ac dolis rem gerit: contra qui palam agit quod agit, machinis agere dicitur, οὐκέπει τούτοις Καῖσαρ, αὐτὸν μυχαῖς αἰρεῖ τοντούτοις, Catulus Luctatus in senatu, apud Plutarchum in vita Cæsaris, Erasmus Rot. Quæ res aperte petebatur, ea nunc occultè cuniculis oppugnatur. Catullus Celtiberiam vocat cuniculosam, id est cuniculis plenam. Agere cuniculos, meatus subterraneos fodere, apud Cæsarē lib. 8. de bel Gal. & Cicerone 3. Offic. Is qui sub terra cuniculos fodit, cunicularius Vegetio nominatur. Alterum genus concharum purpura vocatur, cuniculatum procurrente rostro, & cuniculi late-re introsus tubulato, qua proferatur lingua, Plin. 9. 36. Alij codices, etiam antiqui, canaliculatum habent, & canaliculi: sed legendum videtur cuniculatum, vel clauiculatum (à clauiculis vitiū, ἐπικρεπάς,) ex Aristotele qui scribit καρκανεῖδας. Cæterum verbo cuniculatum Plinius supra quoq; vtitur lib. 9. cap. 33. (his verbis, In concharum generibus magna varietas est, crinita, crispa, cuniculatum, pectinatum, imbricatum vndata;) Hermolaus. Curianæ regio noui orbis cuniculos habet, villo, colore ac magnitudine leporibus similes, P. Martyr. Idem lib. 5. Oceaneæ decadis, Vtias (inquit, in novo orbe) vocant animal cuniculo nostro simile: Et rursus lib. 8. Vtias muribus nō maiores scribit: & ab Hispanis ad cibū requisitas aliquoties mininit. Tiquadra patria Hannibalis, Plinius 3. 5. Quidam Triquadrā legunt, quod ea sit eius forma: & à nautis Cunicularia, ut aliae multæ, ab animalis eius copia dicatur, alias deserta. Ibidem aliqui non patria sed parva legunt, sed videtur etiam patria posse, quod Hannibal, teste Liuio, in Hispania non Africa sit aditus, Hermolaus. Cuniculariæ insulæ parvæ sunt, Corsicæ insulæ vicinæ, (inter Corsicam & Sardiniam, Perottus:) vt scribit Plinius 3. 6.

DE CVNICVLO vel PORCELLO Indico.

ANIMAL cuius hæc effigies est, primum à nobili quadam viro amico meo Lutetia missum accipi: cuius quidē corporis partes describi nō est necesse, cum expictura satis manifesta sit. Magnitudo est cuniculi communis, sed breuiore corpore, & pleniore præsertim in eo quod è Gallia accipi. nam binos postea, marem & fœminam, doctissimus in illustri Fuggerorum familia medicus Io. Henricus Munzingerus ad me misit Augusta Vindelicorū, minores & tenuiores. Auriculae eis humiles, subrotundæ, & glabré fere: crura brevia, digiti seni anterius, quin posterius. dentes vt in muribus, cauda nulla. color alijs alius. Vidi ego totos candidos, & totos russos, & vtrq; distinetum qualem hic pinximus. Vox nonnihil ad porcellorum vocem accedit. Vescuntur omne genus herbis & fructibus, pane, auena. Sunt qui etiam aquam eis apponant. ego absq; potu aliquot multis iā mensibus nutrio. sed plerunq; fructus humidos, eorumq; cortices (vt pomorum, raptorū) & reiectamēta eis exhibeo, alioqui facile hydropē tentantur. In cibo satis suaves sunt, & pingues multo subflavo adipe, aut lardo ferè suilli instar. Carne minus alba quam Cuniculi nostri & humidiore. Non fodunt ut nostri cuniculi. Sed Munzingeri quoq; nostri de illorum natura ad me scriptum non omittendum duxi. Mas vnius (inquit) ad fœturam fœmellis pluribus. (septenis vel nouenis plerunq;) satisfacit: suntq; sic fœcundiores. sin verò vnicam tantum sortiatur fœmellam, salaci-tate nimia ad aborsum interdum irritat. Aiunt ante sexagesimum à conceptu diem non parere. Nos nuper octo-nos natos in vrbe nostra conspeximus è quibus tres in vtero suffocati visabantur. Tu pro sedulitate tua obserua-bis plura, quæ porcorum potius, quam cuniculorum vel leporum naturam imitantur, Hæc ille. Pariunt hyeme etiam, & catulos, non cæcos ut cuniculi. sed neq; ita fodiendo mordendō ut noxi sunt ut illi: & manibus traetabiliores, hoc est mitiore ingenio, quamquam non apti alioqui ut verè mansuecant. Mares duo inter se commissi, si fœmina adsit, acriter pugnant. Ijdem catulis recensiu lucem editis, quātū in meis obseruavi, nihil nōcent. Mari si fœminam sequendi libertas deur, ut est libidinosissimus, subinde cum murmure quodam appetentis potius quam irascientis persequi non desinit. In cibo quales sunt nondum expertus sum. Superficiare eos certum est. Petrus Martyr in historijs navigationum ad nouas insulas, tria cuniculorum genera alicubi reperta scribit. Sunt & nobis cuniculi Hispanici, ut vocant, non caudati, fœno & gramine vescentes, lepusculi in morem repentes, tumidi, fœundi, pingues sed nihil fodunt, nihil corrodunt, quemadmodum alij cuniculi & mures faciunt. Iustinus Goblerus. Idem autem videntur esse qui & Indici dicuntur.

DE DICTYE.

DICTYES animalia in Af. ica, ut scribit Herodotus lib. 4. Apud Pastorales Afros Orientem versus, cognuntur (inquit) bassaria, & hyæna, & hystriches, & arietes agrestes, & dictyes (δίκτυοι) & thôes, &c. Hoc animal ne nominatum quidem alibi usquam reperio. coniicio autem quadrupedem esse viuiparam, quod cætera quæ eodem in loco recensentur animalia omnia eiusmodi sint: Quæmōbrem nihil huc pertinet quod Hesychius & Varinus docent; dictyn apud Lacones iætinum, id est miluum appellari.

DE EALE.

NASCITVR apud Aethiopes & quæ vocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, colore nigra vel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habēs, mobilia, quæ alterna in pugna fistit, variatq; infesta aut obliqua, vtcunq; ratio monstrauit, Plinius. Est & eale (inquit Solinus cap. 55. scripscrat autē proximè de Indis, & animalibus apud eos) alias ut equus, cauda vero elephanti, nigro colore, maxillis nigris, præferēs cornua ultra cubitalem modū longa, ad obsequium cuius velit motus accōmodata. Neq; enim rigent, sed deflectūtur vt vius exigit præliandi. Quorū alterum cū pugnat protendit, alterū replicat, vt si cū aliquo alterius acumen obtusum fuerit, acies succedat alterius. Hippopotamis comparatur, & ipsa sanè aquis fluminum gaudet, Hucusq; Solinus.

DE ECHINO TERRESTRI.

A.

E CHINO, quam
quam Græco nomi-
ne, hoc loco scribere
visum est, quoniā he-
rinaceum suum La-
tinis inconstāter scribi video, etiam
eruditis: quidam enim aspirant, vt
Plinius, Gaza, Pontanus, alij; sunt
qui sine aspiratione scribant, Her-
molaus, Massarius, &c. In penulti-
ma etiam nonnulli, i. vocalē pro e.
ponunt, vt Eucherius. Ego semper
aspirare malim, vt Plinius fecit: nam
qui spiritum detrahunt recentiores
sunt omnes. Accedit etymologia:
putant enim grammatici quidā he-
ritium vel herinatum (sic legimus
in Pontani de aspiratione libro, pe-
nultima pert. & i. non per e. & e. ex-
pressa) ab horrendo dici, atq; exinde
de aspirationem trahere. Quinetiā
Galli aspirantes scribunt in sua lin-
gua, Hispani tamē non aspirant. Nō
inēptè etiam ab hērendo aliquis de-
riuet, quod fructus & alia spinis eius
infixa hēreant. Echinus tam aqua-
tilis quam terrestris Græca vox est,
à Latinis erinaceus appellatus: quan-
quam Theodorus echinum marinū
vbīq; non aliter quam echinum in-
terpretatur, Plinium forte imitatus,
at eum qui terrestris est erinaceum
cōuertit, Massarius. Ego aquatile
echinum à Latinis erinaceū appelle-
lari authorem non habeo: (licet Ita-
li vulgo hodie riciū tum terrestrem
tum marinum appellant pro ericio
per aphæresin.) Quamobrē & Mas-
sarium miror & Hermolaum, qui
echinum piseem (sic enim impro-
priè vocat cū branchias non habeat,
melius quidam ostrcis adnumerāt)
erinaceū Latinè vocari scribit. He-
rinaceus qui & herix, & hericus,
quod spinis horreant dicti, vt quidā
volunt, Perottus, Herices, quod spi-
nis horreat. Grapaldus. Hericij, qui
& echini dicuntur, Eucherius. Var-
ro inuenisse se ericium cum probos-
cide scribit, vt Nonius citat ex Var-
ronis Sexag. his verbis: Inuenisse
se cum dormire cœpisset tam glaber
quam Socrates, caluum esse factum
ericium ē pilis albis cū proboscide:
(tam glaber quam Socratis gallus,
esse factum ericium cum pilis &c. vt
Erasmus legit. Vide in Gallo H in
proverbio,

prouerbio Socratis gallus.) Syluaticus bâbare iricium protulit. Implicitumq; sinus spinosi corporis erem. Nemianus. **רַקְפָּה** kipod Hebraice herinaceum sonat: quam vocem licet alij alter interpretentur, herinaceum tamen esse constat: quoniam medici ut Serapion, Syluaticus, & alij qui Arabice scripserunt ceufud appellant (apud Auicennam caufed scribitur) & Græcorum de echinō terrestri verba eius mentioni adscribunt. R. Dauid Kimhi auem solitudine gaudemem interpretatur, quam Joseph Kimhi pater Davidis Arabicè vocavit **תְּנִינָה**, vulgo **תְּנִינָה** tartuga, (id est testudo, sed inepte vt videtur cum pro aue ponatur: forte turtur legendum, quæ vulgo **תְּנִינָה** fere nomen Latinum retinet, & solitaria avis est.) Idem Kimhi Sophoniae 2 lingua Ismaelitica, inquit dicitur **תְּנִינָה**, Arabicè **تَنِينَة**: addit Esaiae 14. semper in aquis versari. Salomon **חַרְצֹוֹן** vocat, (alludens puto ad Gallicam vocem herisson, id est hericium, secutus nimirum nostris interpres. Nam Septuaginta Esaiae 14. & Sophoniae 2. **χύνων** vertunt, Hieronymus hericum. Ita etiam Esaiae 34. vbi Salomon autem dicit **χύνην** zinetta vel ciuetta, id est noctuam. Redigam Babylonem in possessionem erinacei, & in stagna aquarū, Esaiae 14. Hebraicē kipod est: quod animal esse aquaticum vel saltem quod iuxta aquas habitat, ex his concludi posse aliqui putant: & quoniam verbum præcidere vel succidere Hebraicē significat, eruditus quidam apud nos lutram, seu potius castorem, qui arbores succedit, esse colligit. Ab hac voce vītima tantum litera differt **תְּנִינָה** kipoz, quam R. Kimhi eiusdem cum kipod significationis existimat, quoniam zain & daleth cerebro inter se permutantur: similiter Salomon. Septuaginta etiam echinum, & Hieronymus hericum exponit. Abraham Esaia nō sine ratione refellit, auem esse contendens. Nam Esaiae 34. auem esse apparet ex eo quod aliis tribus avium nominibus cōiungitur. (Munsterus noster eo in loco non kipoz sed kipod legit, & v'lulam vertit: in Dictionario tamen suo kipoz vocem inde citat: & exemplaria quædam kapon habere monet: Chaldaica quidem translatio kipod habet.) Quidam apud nos vultu rem esse coniicit, quoniam ea maximè sit solitaria avis, vt cuius nidum homines ignorent, teste Plinio: accedere etiā etymon vocis ab insilendo aut inuo'ando dicta, id **תְּנִינָה** kapaz sonare in lingua Syrorum. Sed hæc coniecturæ sunt: neq; enim necesse est auem esse quod cum avibus nominatur: neq; etymologia probationibus rerum satis efficax est. Ego in vulgaris dictionariis kapaz vocem cum zade, non cum zain, in fine scriptam reperio: quam claudere & contrahere exponunt, quod herinaceo præcipue conuenit. Pro kipod Hebraeorum Chaldei **אֲרָפָה** kopena dicitur. Errant qui thapsa erinaceum faciunt: cuniculus enim est, vt supra docui. Hoc quoq; vobis inimundū sit inter reptilia quæ repunt super terram, mustela, mus, atq; bufo iuxta genus suum: ericus, chamæleon, &c. Leuitici vnde decimo interprete Munstero: pro ericio Hebraicē habetur **תְּנִינָה** haanaka, quam vocem Kimhi interpretatur pro reptili quod semper clamet, & inde nomen sortitum sit: Author Concordiarum Esaia reptile volans. Chaldaicus interpres Leuitici vnde decimo vertit **خَرِيَا**, & **خَرِيَا**, id est hirudo vel sanguisugā. Arabs, **لَرْ وَرَالْ**. Nicolaus Lyranus R. Salomonem secutus, hericus: qui tamen alibi **خَرِيَا** expónit, id est fibrum seu castorem, vt Munsterus legit. vel vt nostrorum quidam, viuerra, (quod non placet in nulla enim lingua hodie vulgare id nomine est.) Septuaginta **μυγάλη**, Hieronymus mygale, id est mus araneus. Agelmin, id est ericus, Syluaticus. Adulbus, id est ericus montanus, Vetus glossographus dictionum Auicennæ. Ego in Auicennæ textu adulbus reperio, & hystricem esse puto, vt in hystrice dicam. Alierha secundum quosdam est ericus magnus spinosus, (hystricem intelligere videtur:) secundum alios verd, ericus minor, Andreas Bellunen. Aema zameleantos, id est sanguis ericij: Syluaticus manifesto errore legendum Hæma chamæleontos, id est sanguis chamæleontis. **خَنْجَر**, echinus, Hesychius & Varinus: nec aliud addunt, vt dubium sit de terrestrī vel marino accipi debeat. Sed coniiciat aliquis terrestrem ita dictum quod **خَنْجَر** **خَنْجَر** id est solitarius agat: vel **خَنْجَر** **خَنْجَر**, id est latibula seu foramina subeat. **أَنْجَوْر**, herinaceus terrestris, **خَنْجَر**, Hesychius & Varinus: à dorso spinoso: vnde & **أَنْجَوْر** vocatur, quasi porcus spinosus (quanquam hodie vulgo non herinaceus, sed hystrix ita nominatur) ab Etymologo & Varino. Eruditus quidam nostri seculi **أَنْجَوْر** à Græcis hystricem vocari scribit, ex Suida. **أَنْجَوْر** **أَنْجَوْر**, & **أَنْجَوْر**, Hesychius & Varinus. **أَنْجَوْر** idem animal & auem interpretantur: nec exprimunt quale animal: & acanthon scarabei genus. Apud Diocoridem echinos cheris, id est herinaceus terrestris appellatur, & nescio à quibus **أَنْجَوْر** ονομαστος: ego acanthion potius legerim à spinis. Nam & Galenus lib. 1. cap. 1. de compos. med. sec. locos, in medicamento quodam quod locos etiam caluescentes prohibere, & pilis induere possit, acanthionem terrestrem, herinaceum interpretatur: nam in eodem medicamento echini marini assumuntur. Azani vel Aezani vel Azanium, vrbs est Phrygia, quam Hermogenes **εξαράντιον** scribi debere putat. Fertur enim eo in loco frequentes villas suis rusticorum: & cum aliquando famæ ingruisset & pastores sacrificijs nihil impetraret à diis, Euphorbus quidam **θεός** **θεός**, id est vulpem, (videtur **ἀράντιον** legendum, si supra recte scribitur **εξαράντιον**: vel **ἀράντιον**, si inferioris recte **εξαράντιον**:) & **εξα**, id est echinum dæmonibus immolavit, vnde placatis diis terra fecunditas redijt. Quam obrem à vicinis sacerdos & princeps creatus est, & ciuitas ab eo dicta **εξαράντιον**, quod ad verbum sonat **εξαλωπης**, Stephanus in Azani: ex quo Erasmus etiam transtulit in prouerbio Azanæ mala. Herinaceus, Italico rericus, vel vt alij scribunt **رِيزْ** Hispanis, **رِيزْ**: Lusitanis **ورِيز** vel orico cacherio, eò quod corpore contracto sese occultet: cacher enim occultare est. Gallis herisson, Germanis igel, vel eigelvt in Germania inferiori scribunt. Hollandis een yseren vercken, quasi porcum ferratum dicas. Anglis **begebjog**, id est sepium porcus, quoniam in sepiibus versari solet: vel vrchin, quo nomine hominæ etiam appellant incuruicuim, hoc est qui caput & collum ad pectus inclinat. Illyrice ges, malox **tzunijerzatho**, orijschax. Oppianus circa finem lib. 2. de venatione duo echinorum generæ describit, maius & minus, his versibus quos propter elegantiam adscribendos iudicauit.

Οὐκ ἐρέω κριεῖσθαι τὸ διεργόν τὸ ἔχίνιον
Αἴρασάτει μορφαῖς, κριεῖσθαι τὸ πεπίδρομον ἔρητο.
Τυτῆσθι Φειλονοτος δῆμοις τερεληπτοῖς αἰνάθαις.

Μείζον. αἱ φίδιμοι τὸ ἔχίνιον τερεληπτοῖς
Οἱ μὲν δὲ Βασιλεὺς τὴν οὐτιδαρον τελέθεσσι,
Οἱ δὲ οὐρανούς πολὺ μετίχοντες, οἵ δὲ θεοὶ περθεν

Οὔτε πεφελανον δέσμοις τερεληπτοῖς. Dictionem **τερεληπτον** à recto **τερεληπτον** deduco, vt **τερεληπτον** & **τερεληπτα** apud Homerum: Alia lectio **τερεληπτον**, que si placet, legatur **τερεληπτον** **τερεληπτον**, vt lib. 2. de piscatione, vbi herinacei & serpentis pugnam describit. Sunt è genere herinaceorum maiores hystrices, Grapaldus. Oppianus quidem de hystriche scorlum agit libro tertio de venatione, cum heriuacei maioris mentionem ijsin versibus quos iam recitauit libro secundo fecisset: Plinius hystrices ex herinacorum genere facit, & similiter hybernis se mensibus condentes. Remedia quoque ex vistorum cinere, eadem in hystriche & efficaciora sunt, vt infra diceamus. Varro inuenisse se ericium cum proboscide scribit, vt citat Nonius. Hunc equidē echinum suarium crediderim, cui proboscis est qualis in suum genere, Germani vulgo **sevigel** nominant: alterum genus, minus ni fallor, rostrum

rostro simile cani, *hundsigel*. Spinas habet hericus vterq; tam caninus quam porcinus, Albertus. Differunt etiam loco: nam alij agrestes siue syluatici, alij circa domos reperiuntur,

B.

Echinus terrestre animal est, cuniculi magnitudine, sed specie porcina, aculeis vallatus quemadmodum hystrix est, Massarius. Vallatus est aculeis extra quam ore pedibusque ac parte inferiore, quam rara tantum & innocua lanugo operit, Hermolaus. Porcelli formam habet, spinosus ubique praeterquam in ventre, Isidorus. Pinguis est & porcelli modum exprimit cum excoriatur, Albertus. Mirabile in Creta apes, herinaceos, &c. non esse, Plinius. Hericij ita spinoso defenduntur tegmine, ut ne contingi quidem possint, Eucherius. Aculeos qui à nonnullis vice pilorum geruntur, genus esse pilorum existimandum est, ut herinaceorum aculeos, Aristoteles. Herinaceorum pili paulatim adeò duritate degenerant, ut non pilis prætereat, sed spinis similes esse videantur, Idem. Aegyptijs muribus durus pilus sicut herinaceis, Plinius. Herinacei testes intus sunt, cutis enim eorum efficiendo scroto inepta est, Aristot. Et alibi testes eis intus lumbis adhærente scribit. Omnibus quæ animal generant, testes antè habentur, vel intus, vel extra, praeterquam herinaceo: hic enim unus lumbis adhærentes continent, ob eandem qua aues causam: coitum enim herinaceorum celeriter fieri necesse est, cum non more quadrupedum superueniant tergis, sed erecti coniungantur propter aculeos. Duosanos ad sternus emittendum solus ericus dicitur habere, Albertus.

C.

Herinacei in sapibus dumosis & vineis per autumnum præcipue diuersantur. Condutur in arbores cauas hyeme, & cibis (pomis præcipue) per aestatem congestis vescuntur. Echinum aiunt ad annum usq; sine cibo durare posse, Aristoteles in Mirabilibus. Præparant hyemi & herinacei (vt mures Alpini) cibos, ac volvitati supra poma (mala & pira, vt alij: vel etiam ischadas, vt Philes) affixa spinis, unum non amplius tenentes ore, portant in cauas arbores, Plinius, & Aelianus. Herinaceus potamogitone herba intermitur, Aelianus. Admirabilis est illa echini pro catalis ($\pi\alpha\lambda\tau\sigma\kappa\mu\nu\omega$) sollicitudo ac prouidentia. Vites subit vindemia tempore, pedibusque botrorum acinos in terram decutit: hos isthic circumvolutatus, excipit confixos spinis. Ac memini cum iam olim nobis qui tum aderamus omnibus spectantibus botri reptantis ingredientisq; speciem præberet, adeò se cumulauerat atq; oppleuerat vuis. Mox tū subiuit latibulum, ex se decerpanda quæ collegit catalis præbet, vt partim fruantur, partim recondant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Καρπαντον της ιχνων δια νων Φέροντες πάγας απέλευθερών θητην πλαστικόν, Suidas ex Epigrammate. Est autem θειλόπεδον (sic scribi debet per ει. in primasyllaba) locus planus tanquam areola sub dio, vbi vix Soli expositæ siccatur, quasi πάλαις πέδον, Varinus. Si quid deciderit ex fructibus, quos voluntatus aculeis suis infixerit, reliquos etiam omnes excutit, reditq; vt aculeos omnes replete, Iorach. Lac etiam & vinum bibunt eum in domibus aluntur. Herinacei coitus erectis, partibus supinis hærentibus sibi aduersis, Aristoteles. Herinacei stantes ambò inter se complexi coëunt, Plinius. Cur coitus eis celeriter peragatur præcedenti cap. dixi. Echinus parturiens cunctatur, vide capite octavo inter Prouerbia. Echino felix & intollerabile est, Aelianus 6.46.

D.

Echinus animal est vafricia insigne, quo nomine Nauplium ex ingenio nimis callido Echinum appellauit Ly-cophron, Cælius. Herinacei mutationem aquilonis in austrum, condentes se in cubile, præfagiunt, Plinius. De herinaceorum sensu locis multis perpensum est, vt qui in cauernis sunt, commutet sua cubilia. aquilonum & austrorum mutatione: qui autem intra tecta aluntur, ad parietes discedunt: quod ita fieri cum Byzantij quidam animaduertisset, consecutus existimationem est, tanquam tempus futurum posset præfigire, Aristoteles. Duo vero foramina eius cubile ($\nu\gamma\tau\alpha\mu\omega$, $\varphi\omega\lambda\epsilon\delta\omega$) habet, alterum ad austrum, alterum ad boream pertinet: ac pro temporis ratione, sicut velum gubernatores nauis vicibus transferunt, sic id quod ad ventum spectat, obstruit: alterum autem aperit. Atque hoc Cyzicenus quidam cum animaduertisset, nomen sibi ea ex re peperit, tanquam suopte ingenio ventos prædiceret, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Serpens & herinaceus (vt Oppianus refert libro de Piscatione secundo) mutuo inter se odio flagrant. Quamobrem si in latibulis occurrant, echinus mox in orbem se contrahit, vt præter spinas nihil emineat. Irruens vero in eum serpens, & spiris implicatis, frustra mordet: & quo arctius illum circumvoluta premit, eò magis ipsa se aculeis infigit & vulnerat: quibus vtcunq; afflita, non remittit tamen, donec emoriatur: alijs quidem simul ambo pari casu intereunt: alijs echinus evadet, serpentis immortui corpus aut carnes adhuc aculeis infixas gestat. Herinaceum lupus timet ac fugit, Iorach. Memini aliquando audire leporem deprehensi herinacei aculeos singillatim dentibus extrahere, & nudatum postrem corpus vorare, quod mihi parum verisimile fit, de vulpe vero, quam Echini hostem esse constat hoc, dici non foret absurdum. Vulpes quibus delis conglobatum echinum tractet, vt explicantem se deuoret, Legein Vulpe D. Et mox in prouerbio, Multa nouit vulpes, sed echinus unum magnum.

E.

Herinacei vbi sensere venantem, cōtracto ore pedibusq; ac parte omni inferiore, qua raram & innocuam habent lanuginem, conuoluuntur in formam pilæ, ne quid comprehendi possit præter aculeos. In desperatione vero, vrinam ex se reddunt tabificam tergori suo spiniq; noxiā, propter hoc se capi gnari. Quamobrem exinanita prius vrina venari, ars est. Et tum præcipua dos tergori, alijs corrupto, fragili, putribus spinis atque deciduis, etiam si vivat subractus fuga. Ob id non nisi nouissima spe maleficio illo perfunditur. Quippe & ipsi odore insitum beneficium ita parcentes sibi, terminumq; supremum opperientes, vt fermè ante captiuitas occupet. Calidæ postea aquæ aspersu resolutur pilæ: apprehensusq; pede altero è posterioribus, suspendio ac fame necatur. Alter non est occidere & tergori parcere, Plinius. Terrefris herinaceus inter animalia in uida cœsetur, statim vt capit, vrina sua redditu tergus suum conspergit, cuius vi perfusum corruptitur, & quod futurū erat ad multa vtile, reddit inutile, Aelianus. Mihi quidē non inuidia aduersus hominem (quam stulte etiam alijs quibusdam animalibus tribuit antiquitas, plebeiam scilicet & anilem persuasione fecuta) sed metu potius, cum capiendus est herinaceus

haceus vrinam reddere videtur. Cum insidias sentiādīq; se spinis claudit, & difficulter sō videndum p̄ebet atq; palpandum: sed quando in aquā calidam initū statim ea delectatū in planam membrorum deiectionem ostensionemq; resoluitur, & sic in offensē videtur atq; palpatur. Isidorus. Vide etiam infra in proverbio. Scit multa vulpes, sed echinus vnum magnum. Terreni herini; in unc veteratofiam explicabo: Cum enim is vicinus est vt capiat, contortissimē scipsum concludit, & tante re contrahit, vt comprehendādī non queat, simul & animā continet, spiritumq; comprimit, & ab omni motu coquiescens, mortui speciem p̄a se fert. Aelianus & Philos. Ipsū animal non vere rur pleriq; dicere vīt hominī peruvacuum esse, si non sint illi faculei, frustā vellerum mollicie in pecude mortalibus data. Hac cū expoliunt vestes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus senatus consultis, nulloq; r̄a principe adito querimonijs prouincialibus, Plinius. Huius monopolij (inquit Hermolaus) mentio sit in Iuliani codice, quem locum recentiores Legulei ridiculē sent interpretati. Peccati echini (nempe terrestris) vōcār iure consultis echini pellis vestium detersui accommodē concinnata, cuius author rei Plinius est, Cælius. Eraci cū expoliuntur līna, & vulgo ericium appellanti Massarius. Pellis herinacei cum suis spinis hastili p̄figit, vt eo fugentur canes.

F.

Veteres herinacei cū expoliebant vestes, cibū verò exo non sumebant vt nos facimus, Sipontinus. Audiō apud nostrates suarium tantum, non item caninū echinū mensis admitti. Cū detracta inferuefaciunt paullum vino cū aceto: inde lardo & caryophyllis cōfixum in vīnū reddat, &c. Plinius. Caro eius in cibō sumpta aduersus quos morbos valeat sequenti capite dicām. Hystricis caro, vt herinacea, licet non admodum inter esculenta comedatur, stomachū tamē adiuuat, alium soluit, &c. latina à barbaris authoribus deceptus: marinis enim tantum Græci ista attribuunt. Aëtius scribit caries vulpinas porinas & ericij naturā humanā esse dissimiles, & alimenta efficere pessima: cuius argumentum sit oīdor fœdus, Io. Agricola Ammonius citat. Ericij caro secundum quosdam est humectatua & pinguis. Obscurus.

G.

Colicum remedium per experientiam receptura, Baccas laui dēcē, piperis grana septem, opopanax magnitudine ciceris, coniūce in aquā cyathos tres, totumq; simul feruēctum bibendum p̄ebe, quieletq; inde aēgers & perfectè sanitati restituetur. Oportet autem, inquit Galenus, aviros masculi, ad sceminas muliebris sexus herinacei internam membranam accipere, exiccareq; ac contundere cūsq; partes tres p̄adīctis ammiscere, Aëtius lib. 9. cap. 31. interprete Cornario Græcum exemplar non vidi: sed oniūcio Græce echinum legi, cum aliud herinacei nomen vīstatum non habeant Græci. Significat autem echinus, vt capite octauo ostendam, membranam quoq; interiorē ventriculi in gallinaceis aut gallinis, quām aliquāt omachicis commendant. Et de hac forte intelligenda sunt Aëtij verba. Ad dysentericos, Terrestrium erinaceorū membranā internā, Aëtius 2. 186, & 9. 48. Herinacei vtriusq; tum marinū tum terrestris corpus vīstum cinerem est, cit facultatis tum extergentis tum dīgentis, tum detrahentis. Itaq; eo quidam & ad excrescētia, & ad fōrdida vīlcerā, Galenus de simplicib. 11. 28. Dioscorides tamen eam facultatem mariaō priuatim attribuit. Terrestri simul & marinū echini cinis, abstergit, soluit, & exiccat, Auicenna. Cinis de pelle herinacei (terrestris, sive marinū) confert vīceribus fōrdidis, & carnē superfluam compescit, Idem, Rasis, Albertus. Antidotus Eclogē diūtis vītis cōdīcīs & sanguinē spuentib 339: numero apud Nicolaum myr. interprete Fuchsio recipit inter alia testas erinacei & anatis vīlūnam. Pellis herin, terrest. vīnā cum ipsius capite tosta, & in puluerem tusa ex melle inungitur ad alopeciam, Galenus lib. 1. Parabilū cap. 14. Cinis vītū echini cum spinis si pīci misceatur, cicatricibus pilos reddit, Albertus, & Philos φλαστέρας φύει. Herinacei cinis cum melle, aut coriū combustum cum pīce liquida aptissimē illinitur, Dioscorides, Aelianus, Auicenna, Rasis, Albertus. Erinacei caput & pellicula combusta, cinisq; ei adiecto melle inlitus alopecijs cito p̄dest. Caput autem eius per se combustum, & adiecta ipsius adipe, cinis ille alopecijs inlitus, etiam cicatricosis facit pilos renasci: quod si totum ipsum quis exurat, & puluerem eius bene tritum cum adipe vīsino caluo ad integrum capiti imponat, decorēm prīstīnum restituet capillorum, Marcel. Et alibi, cinis (inquit) exulti erinacei recentis, vel finis erinacei recens, & sandaracha, cum aceto & pīce liquida mixta & impolita fluentes capillos continent. Author est Achriton alopecijs mederi cinerem ericiorum marinorum cum gallis rubeis & amygdalis amaris, æquali omnī portione (vt sint tres partes æquales, quibus addatur fimi murium pars dimidia, Albertus:) permixta hēc cū acetō diū teres, & impones. (Medicamentum hoc apud Galenū, statim post Critois pharmaca ad alopeciam Heraclidē adscribitur lib. 1. cap. 1. de Compol. sec locos.) Eiusdem facultatis est cinis ericij, vel corij, vel capitū eius, vel interiorū, si sepum vīli admisceas: & iam currit aqua absq; se po in iuuantō, (vel vt Albertus habet, iam enim incipiet humor recurrere absq; labore:) postquam fricatur locus affectus donec rubescat, Rasis & Albertus. In alopecia si capillorum exortus remoretur, herinacei terrestris caput aut coriū vīstum tritū ac melle subactū illinito, Asclepiades apud Galenū. Herinaceorum marinorum testas exustas & aqua subactas locis p̄frictis impone. In quibusdam exemplarib 9 non aqua, sed adipe vīsino excipi debere herinaceorum cinerem reperi, quod mihi magis placuit: hoc enim modo efficacius redditur, Galenus lib. 1. de compos. med. sec. locos, inter Critois medicamenta ad alopeciam. Herinaceorum marinorum testas vītas, ex melle & aceto prerasis illīne, Soranus ibidem. Ericius vīstus tritus si imponatur fistulae, iuuat, Rasis & Albertus. Limaces rubentes & erinacei puluentem aliqui miscent emplastris contra herniam. Lichenas in facie cinere herinacei ex oleo illinunt: In hac curatione prius nitro ex aceto faciem soueri p̄cipiunt, Plinius. Attritis medetur cinis muris syluatici cum melle, vel herinacei, Plinius. Herinacei ter. cinis in vīni potionē sumptus, remedium ad dolores renūm adhibet, & ad aquam intercutem, Aelianus: Vetustiores carni siccā in cibō sumpta eadem tribuunt. Suffumigatio cū pelle erici in retentione vīnæ, dissoluit eam si modo non procedat ab apostemate vel lapide viam obturantibus: si in & horum nullo processerit, certè liberabitur, Deo dante, Obscurus. Carnes erici Leonis & aliorum quo- fundam

rundam animalium seruandæ in usus medicos, prius quater quinques, semper tamē per horam lauandæ sunt vino calido dulci, & in furno leniter siccādæ, Sylvius. Affic caro (*πελετόθειον*, Plinius in ueteratā reddit, Arabum interpres salitam) & cum aceto mulso pota, nephritis seu renum vitijs auxilio est: item aquæ quæ cutem subiijt, conuulsionibus, elephantia, & male habitis, quos Oci cacheatas vocant, (Arabum interpres initium hydropsis vertūt:) viscerum fluxiones exiccat, Dioscoride adē ex Diocoride répetit. Galenus de simplicib. II. 3. his verbis, Scripserunt quidam herinacei terrestris carne desiccata prodesse elephato obnoxij, cacheatis, conuulsionem sāpenumero patientibus, nephriticis, labentibus aqua inter cutem quam anasarca vocat: Quod si ea efficere potest, facultatem habuerit valenter simul & rentem desiccantemq; sicut & caro mustelæ arefacta. Eadem quoq; apud Rasis & Albertum legimus. Isaaci interpres magna imperitia cuniculo, vel ut Belluacensis habet kericulo, attribuunt vim dissoluendi, stomachum borandi, aluum molliendi, vrinam prouocandi: lepra deniq; & elephantiasi medendi: Alij herinaceo eadem oñia: sed ij quoq; peccarunt: nam cum Diocorides alijsq; Græci seorsim de marino echino scripserint, eum in cibis sumptum stomacho gratum esse, bonam facere alnum, & vrinam ciere: & rursus priuatim de terrestri, quod elephantiasi alijsq; paulò ante enumeratis morbis subueniat, illi in unum omnia confuderunt. Ericius montanus major est domelteo, & habet spinas in modum acuum (sagittales Auicenna) & est consimilis in cura, melioris cœfitionis, magisq; iuuat stomachum, & ventrem magis mollit, vrinamq; ciet efficacius, Rasis & Albertus. Milquidē herinaceus montanus ille hystrix esse videtur, adulibus ab Auicenna dictus: nam Sylaticus quoq; aduultus primus, deinde adubul ericum montanum interpretatur, qui vulgè dicitur istrixe. Quod autem is in eib⁹ sumptus ea præstet, quæ Rasis, Albertus, & eos imitatus Platina ei tribuit, ex veteribus authorem habeo neminei. Echinis enim marinis tantum omnes has facultates attri-
buunt: herinaceo vero terrestri & hystrici, neq; simpliter, neq; magis aut minus quam marinis. Quanquā enim in remedijs ex usso corpore coriōue aut spinis, eande vim terrestri & marino echino esse Galenus tradit: Plinius vero, Quæ de herinaceis, inquit, dicuntur, ed magis vebunt in hystrice: longè tamen alia ratio est, si in cibo su-
mantur: quod illi non animaduerterunt. Ericius terrestris salitus aduersus elephantiasis prædest: item paralysie & spasmus, & vitijs neruorum omnibus, Auicenna. Cap⁹ erici est bona lepra, Idem. Coctus aut assus ericius in lepra
remedium est, Rasis. In contractione neruorum cao palumbina in cibis prædest & in ueterata, herinacei spasti-
cis, Plinius: Distinguendum forte post prædest, non post inueterata, ut cum Diocoride ei conueniat. Carnes in-
ueteratae herinacei sumpta: vtile sunt hydropticis, Ilinius. Salsa erici caro cum oxymelite iuuat hydropticos, Auicenna & Rasis: Albertus addit, ad omnes hydropticis differentias prædest, nempe carnosam, (vt ipse loquitur,) tu-
midam, & citrinam. Eadem caro salsa, cū oxymete pota, salbris est in dolore renum, Rasis, Auicenna, & Dio-
scorides, & alijs. Solus Philes herinacei vsti cineret cum viro albo potum dolentibus renes mederi scribit. Caro ericij salutaris est in phthisi, Auicenna. Ericius octus a cassus phthisicos iuuat, Rasis. Emplastrum ex ericio va-
let contra neruum contractum, & dolorem in ventre datum ex crassis flatibus, & difficultatem digestionis, Rasis:
quem autem bonum authorem hæc scribendo scuzus sit, nō inuenio. Herinaceorum cinis cum oleo peruncto-
rum custodit partus contra abortus, Plinius. Ueteratas (inquit Plinius) herinacei carnes quis possit dare potui-
furenti, etiam si certa sit medicina? Herinacei carnem iucundam esse aiunt, si capite percussio vnoictu interfici-
tur, priusquam in se vrinam reddat: Eos qui carnem ederint, stranguria morbum contrahere minimè posse. Hæc
caro ad hunc modum occisi, stillicidia ves̄i & emendat: Item suffitus ex eodem. Quod si vrinam ex se reddiderit,
eos qui carnem ederint, stranguria morbi contrahere traditur, Plinius. Caro ericij terreni efficit ne pueri letos
permingant: vrinam enim tantopere retinet in cibo sumpta, vt si assidue quis ederit, vrinæ difficultatem incidere
periclitetur, Auicenna, & Rasis superius, sed obscurius. Si absindatur caro herinacei absq; decollatione, deinde
suspendatur super besliam aut hominem, qui ægre reddit vrinam, mox & facile cam emitte, Rasis. Herinacei ca-
ro optimè decocta atq; in cibis sumpta, stranguriosis mirè subuenit, & citò naturalem vrinę cursum relaxat, Mar-
cellus. Idem alibi echinos cam aculeis suis teri iubet, & ex multa aqua frequenter accipi aduersus dysuriat: Plinius
vero echinos cū spinis s̄p̄ tusos & ē vino potos, calculos pellere scribit, de marinis intelligens, qui & alia (inquit)
in cibis ad hoc proficiunt. Caro ericij terreni confert febribus diuturnis, Auicenna & Habix apud Serapionem.
Eadem succurrit morsis à serpētibus (vermibus) venenosis, Auicenna. Medicinalis est herinacei pellis, nisi ab eo
permingatur, Philes. Herinacei adeps (caro assiccata potius, secundū Diocoridem) prohibit viscerum fluxio-
nes, Auicenna. Ericijs salsa, & in aqua feruentis innatans collecta pinguedo, si linatur baculo, & is in domo (vel
lecto, Albertus) ponatur, conuenient ad cum pulices, Rasis. Pungentes in palpebris pilos vbi euulseris, cochlearum carnes cum viridium ranarum harundineta incolentium, vel herinacei terrestris sanguine & subigit, & adie-
cta atramenti sutorij moderata quantitate exiccati sinito, & vtere (inuersis palpebris illine, saliuia diluens) cauen-
do ne pupillam attingas, Aetius 7. 67. Et paulo post. Extremè autem confert, inquit Archigenes, sanguis herinacei terrestris, & fellis eiusdem par pondus, & castorei quod sufficit, &c. Ad pilos inutiles & pungentes in palpe-
bris, Fellis & sanguinis erinacei terrestris partes tres, fellis chameleonis totidem castorei parum. Gal. x. 4. 8.
ex Archigene. Si ex sanguine eius & melle cum aqua calida gargarismus fiat, vocem obtusam & raucam emen-
dat, Rasis & Albertus. Sinister oculus cum oleo frixus in vasculo reconditur: is liquor somnificus est: oportet autē
extremo stili immisso in aurem distillari, & statim somnus inuadet, Idem. Hepar herinacei fitili solibus excocto
arefactum, (in testa siccatum in feruenti sole, vetus translatio: in testa noua, Rasis:) ad eosdem usus, quos caro af-
siccata præstat, vtilissimè reconditur, Diocorides, Rasis & Albertus. Auicenna non ad omnia, quæ de carne heri-
nacei prius dicta erant, hepar eius vtile facit, sed solum ad postremum, nempe fluxiones viscerum: quod auxilium
tamen non carni sed adipi perperam adscripsit. Ad solem exiccatū elephantiasi medetur, Aelianus. Ηπαρ πε (Εχίνης
φασὶ λαρέοι) ναυὸν ἐν ταῦχαις αὐαψίχειν, Καὶ φλεγμονῆς ἀδημα αυτέλλειν ζεῖν. Philes. Fel herinacei psiloثرum est vtiq;
mixto cerebro vespertilionis, & lacte caprino: item per se cinis (qui nis cinis simpliciter) cum lacte, Plinius. Fel
herinacei cum vespertilionis cerebro & canino lacte renibus impositum, mirè prædest, Marcellus: In Plinius verbis
canino legendum, non caprino, tum ex Marcello appetet, tum ex ijs quæ supra de lacte canino scripsimus, cui psi-
lothrū vim quidam falso attribuerunt: caprino autem nemo. Ceterum Marcelli verba planè corrupta esse eviden-
tia, quid enim istis remedij cum renibus præsertim cum hæc & huiusmodi Marcellum ex Plinio mutuatum esse
confit: proinde hoc vel simili modo legemus, Fel herinacei cum vespertilionis cerebro & canino lacte mixtum,
psilothram est. Nec moueor quod Marcellus cap. 26. inter remedia ad renum vitiæ hoc quoq; describit. Pilos in
palpebris incommodos euulso renasci nō patitur fel herinacei, Plinius. Collyrium ex felle herinacei oculis im-
missum

missum prodest. Rasis. Ad vitiligines illini iubent fel herinacei ex aqua, Plinius. Eodem verrucæ spinis genes sanantur, Plinius. Aduersus licet dolorem, quidam duorum dierum catuli ex aceto scillitico dant ignotum, vel herinacei lienem, Plinius. Herinacei lien assus in cibo saeptus, lieno sum efficaciter curare fecerit, Marcel. Conferunt contra lepram expressionem ad phthisin ex ulcere pulmonis renes elus desiccari. Si ex eo (ex renibus, Albertus) sumatur pondus vnicæ à patiente difficultatē vrinæ cum aqua cicerum rubeorum, dissoluit statim, Rasis: Albertus addit, & dysenteriam & crutum curat. Fimus erinacei recens & sandaracha, cum aceto & pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continent, Marcel.

Sua cuique vrina (quod fas sit dixisse) maximè prodest, confessim perfuso canis mortu, echinorumq; spinis inherentibus, & in spongia lanisue imposita, Plinius. Si echini aculei pedib. inhæserint, aut alii corporis partib. in lotio humano calenti pede diu tene, facile excurrentur, Marcel. Quia in usus autem Plinius echini nomine marinū semper intelligat, vt herinacei terrestrem, videtur tamen hoc ex lotio hominis remedium ad utriusq; aculeos corpori infixos communē habere facultatem. Quidam erinacei vini cū Spinis exusti pulueres equo astlimatico datos in stabulo, statim prodesse affirmant, Camerarius.

H.

Grammatici Græci (vt Suidas) echinos interpretantur chœrogyllos & contra. Εχῖνος δὲ τὸ εἶχεν ἔσωτόν, τῷ σπηρῶν ἀφανῶν ἔστον: ήτε αὐτὶ φεγγον διοῖδε μηδίσιαθη ἔχειν πλέοντας αἰνάνθες, οἰς αἰρετήταις, Etymologus & Vatin. Et rursus, Εχῖνος τὸ σωμάτιον ἔσωτόν εργογυλέμβον: έν γὰρ τῷ ἀλτεροῦ πόνῳ ἐπεξεχθεῖν σωματιούμενος, τὸν τοῦ αἰνάνθεων περιέλαθεται, οἷς ἔσωτόν, Idem. Επιλάστας εἰς δέρμα λόκον τῷ ἀπ' αἰνάνθεων λεγούμενον, Galenus de comp. phar. sec. locos. Cornarius dubitat an recte sic legatur: & si sic legendum est, herinacei pellem exponendum consilicit, quoniam hoc animal Græci vt supra dictum est acanthionem & acanthochœrum nominant. Galenus quidem malagma quoddam ad splenicos & hydroscopicos tali pelli inducendū scribit. Fieri potest vt ab aliquo loco dictum sit genus pelliū, cui emplastra commode illinerentur: Nimirum curiosum videretur, & magorum nugis affine, herinacei pellē in hunc usum requiri, que haud scio an ita patari possit impedientibus spinis. Acanthus certe apud Stephanum ciuitati aliquot nomen est. & Acanthalucus ingens in Thebacia, quamvis locus iste mutulus appareat. Ζάλανες, histrices, echini terrestres, Lexicum.

Epitheta, Histus, Asper, Volubilis, Ruber, Aequoreus, apud Textorem: Aequoreus idem est marino: Ru-
ber (etiam marini propriū) videtur, cetera viriū; communia. Οὔχιστα λαχνήτα δέμας κέντροισιν έχειν, Suidas ex Epigra.
O'έχινος, apud Oppianum, qui alibi dem marino attribuit: Ο'κείστες, quod asperum significat, vnde pumicem
λέγον ὄντα ερείπη quidam vocauit) & terrible φεγγον φαεσθὲν Τερψίχειρ. Κυκλοπεργής. Ο'λούτρεος, cum aspiratiōne, δι-
τροχοειδῆς ὅλης καὶ πανταχοῦ ἀσθετήται, id quod herinacio magis conuenit, quām si cum tenui spiritu scriptum
exponamus, πόνῳ δούνει τῷ τετρέχειν. Δειλός. Λιόλα γυναικεῖον αἰσθάλη interpretor mobilia, ut pote in globum contracta,
& apta rotari: hoc magis placet, quām varia colore interpretari: non enim corpus varium haber, sed ipsos tan-
tum aculeos albo nitidoq; ulterius distinctos, quales & histricis sunt. Τερψίχειρ λασιστικός πέφεμεν έθειρας. Ο'πασί-
ας θερόνεστερον έχειν αἰσθάλη, Oppianus de histrice: Ex eodem poëta superiora epitheta omnia sunt, præter pri-
mum ex epigrammate.

Echinus Græcis nomen est vasis ex ære, aut opere figlino, in quod tabula ad iudicium pertinentes (testimoniis, vel testium dicta) conscribantur, aliâs conscripta signabantur: eius mentio fit apud Demosthenem, Aristotelem, & Aristophanem, Suidas, Massilius, Cælius, Pollux. In hanc capsam sive scrinium, testium dicta, acta litis, omniaque à partibus prolata conscribantur, notisque additis signabantur, ne quis dolus malus in ijs subficeret. Vnde ea quæ in acta prolaturi erant, apud sequestrem deposituri, quoad palam in iudicium proferrentur ad sententiam ferendam, τὰ εἰς έχειν έμεταλλεύειν appellabantur, litis instrumentum significantes. εἰς έχειν έμεταλλεύειν, pro eo quod est apud acta proferire. Εχῖνος ἀγγεῖος τῷ χαλκοῦν (legendum ἡ vt Aristophanis scholia stes habet) εὐχε-
ρέψεις εἰς τὸ γεγματεῖα τὸ τετράτον διάτονον (alibi μαρτυροῦσιν αὐτὸν ερείπη φονευτηρίου) ἐτίθεται. Hinc Aristophanes in Vespis, Κατέταις έχειν. Echini, caduci vel vasa erant, εἰς αὐτὰ μαρτυροῦσιν καὶ αἰσθαλήτες ἔγγε-
φοι ἐνεβαλλοντα τοῦτο τὸ διατονέαν, καὶ πατερουσινοντα μηδὲ πανεργήσοντα ἐμεταλλούσιν: Vel secundum alios, εἰς αὐτούτην τὴν διάτονον τὸ γεγματεῖα τὸ μαρτυροῦσιν πατερουσινοντα μηδὲ πανεργήσοντα εἰς γυλιθεῖν ἐδιατάτοις διατάσσειν, Varinus, Suidas & alij. Quamobrem dicitur, id est arbitrorum, erat echinus, & ab ijs cum opus erat iudicibus tradebatur. Plura vide in Commentarijs Budæi. Pocula cum cyatho dum sustinet, astatat echinus. Vilis, cum patera guttus, Campana sapellex, Horatius serm. 1. Sat. 6. His, vt Acron docet, echinus genus est vasis ænei in quo calices lauantur, quam alij amphoram dicunt esse vitream: Scopa Italica destellatoro exponit. Echinus genus est chytræ, id est olla, Pollux: item lebes, σκεῦος μαγειεῖον, καὶ λοπᾶς, Hesychius & Varinus. Εχῖνος βεδονεγής, id est lebetem, Etymologus. Sunt item echini circa manus carpum ornamenta: sicut pericarpa, & item pseiliae & bubalia, Cælius. Echinus muliebris ornamenti genus est, non dissimile omnino brachialibus & armillis, Hermolaus ex Polluce. Echinus placeata secundæ mensæ apud Athenæum libro 14. vide-
tur autem in Rhodo fieri solita ex verbis Lyncestilic citatis: αὐτὸς νέρος, cui comparatur, Athenis. Pollux insulae placentam esse meminit, αὐτὸν similem: Πέριμα νησιωτικὸν οὐ πλανοῦς, Hesychius. Εχῖνοι τῷ τετράτῳ αὐτοῖς, Hesychius. Echinus, fræni pars, Hesychius. Fræni pars quæ oris inseritur χαλινὸς vocatur, eius medium ηνον, τῷ τετράτῳ αὐτοῖς, εχῖνοι, τετράλοι εἰς πέρι μαστάτην (nisi malis αἰρεμαστάτη) διπτον, Pollux. Et alibi Τετράχαλινον τὸ στόμα, Στόμα: καὶ τὸν Στόματον, τὸ μέσον τοῦ εχῖνον, &c. Εχῖνος, τὸν πονοεργόν μέσον, Hesychius. Inuenio echinum recte dici partem in capitulo Doricæ columnæ: crassitudo quippe eius trifariam distribuitur: una enim portio est plinthus cum cymatio: altera echinus cum annulis: tertia hyprachelio contrahit columnæ, Cælius Echinocephalum Cratinus Periclem appellavit. Pollux libro 2. melius legetur echinocephalum, vt supra docuit in Cane, Capitis oœtau parte 2. Scilla genus vnum aut bulbum elus omnem ab Hippocrate echinum vocari author est Galenus in glossis. Edulla quedam ex amygdalis præcipue, & alia ex vuis passis ad herinaceorum speciem à coquis parantur, & eorundem nomine apud nostrates vocantur, vt legimus in Balthesaris Dillingensis coqui libro Germanico. Est & militare in lingua nostra herinacei vocabu-
lum, quum acies ita instruitur vt hastis vndiquaque regentibus hostes excipiatur. Rustici denique nostri he-
rinaceum nominant abscessum, qui medias pecoris, vaccatum præsertim vngulas oblitet. Cuius vicis Chiu-
melia in

metu in oculum morbis meminit, sublumen velini eriginem vel tuberculum, in ipso discrimine vngula nasci ferens. Non solum est ab hoc loco quod Cassidorus Variarum libro quinto scribit, ubi diuersas amphitheatrales pugnas hominum aduersus bellus describens, Alter (inquit) se gestabili muro cantharum, contra sensum animalis eius exemplo receptatus, includit. qui subito in tergo suum refugens, intra te collectus absconditur, & cum nusquam discellerit, eius corpusculum non videtur. Nam sicut ille veniente contrario reuolutus in spharam, naturalibus defensatur aculeis, sic iste consutili cruce praecinctus, munitione redditur fragilitate cannarum. Hec illle.

Echinus Aristoteli est pars ventris ruminantium (vt & Hesych. scribit) Gaza orasam transvert. Eχῖνος καὶ βόδης οὐ γάρ, τὸ δέ τι εἰπεῖν εἰσαύτη τὸ τιλύρεοφλοί, Suidas & Varinus. Meminit etiam Etymologus citans hunc Callimachiversum, Οὐτε μελισσα βοῶν ποθέστων ἔχινον. Echinus dicuntur interna ventris Eustathio, sive ventriculus: & vt vult Nicandri scholastes ventriculus propriè bovis. Echinus venter est in boves, & in cervis etiam, Cæl. Eχῖνος καὶ αγαθεὺς νομίζεται αἴστης, Varinus: lego γαστέρα ex Etymologo. Lac coagulatum etiam à domestice gallinæ pellicula, que intra ventriculum stercore destinata est, echinus ab aplitude Græcis appellata, seu cortex quidam. Bezzetus in Geopon. Græcis. Eχῖνος τὸ τιλύρεον (forte κατηνῶν) ἔχινος, Hesych. Eχῖνος, μηροῦ Γαλακτός γάρ, τὸ πτερενόν, Hesych. Et alibi, Ακανθός ζώον, φυτόν, καὶ τιλύρεον. Idem & Vatinus: vt echinus & de marino dicatur, & de aui quadam, quanquam tiliū & pterenō etiam ad insecta volucra extendi possunt. Ego Echinū autem nusquam legi, spinum sapere. Videri quidem possit spinus vox Latina, quam Græce ἀναρτήτη interpretis. Scrutatur autem πτερενόν etiam à Græcis non ab acanthis spinis, id est spinis facto nomine, sed per onomatopiam, vt viderit. G. z. acanthidem auem ex Aristotele nunc spinū nunc ligurinum verit: viat enim ex spinis & carduis. Imperitus aliquis pro spinno echinum facile scriperit, & facilius Græcis literis: nec rari huiusmodi errores in Græcorum Lexicis sunt. In his verbis Ακανθός ζώον, intelligo echinum animal sive terrestre sive marinum, nam & alijs nominibus ab acantha deriuatis nominatur, vt supra ostendi. Post τιλύρης aliquid deest, χρυσάνθη, vel Γαλακτός, vel μηροῦ πτερενόν, vel simile quid, vt rectè sequatur τιλύρεον. Quid si hanc coniectaram vt pro echino, si anem intelligimus, spinus legatur, que mihi quidem probabilior est, aliquis non receperit: aliam habeo, vt echini vel acanthi spinis nomine, insectum volucre, nempe maximum scarabæum cornutum tanquam spinis configit quicquid in medio deprehenderit: & Ακανθόν Hesych. Is enim compressis cornu ramis tanquam spinis configit quicquid in medio deprehenderit: & Ακανθόν Hesych. scarabeigenus interpretatur: viderit autem acanos idē quod acanthos, vt acanthon quoq; non aliud quām acanthion est. Sunt sanè etiam crurib. spinosi scarabei quidam, vt in Historia insectorum videbimus. Echiniens Polluci lib. 2. pars auriculæ est, ή τὸ τιλύρεον φέλλων, id est proxima circa vel ante foramen auris concavitas, media foramen (quod τιλύρεον voco, licet etiam fordes eo contentas hac voce significant) & auriculam. Hystrices generat India & Africa spina cōteatas, ex herinaceorū genere, sed hystri longiores aculei, & cū intundit cutem, missiles. Plura murī genera in Cyrenaica regione: alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorū genere pungentib. pilis. Plin. In Cyrene autem plura murī esse genera, εἰς τὸ πλατυτερότερον ὁπερε σιγαλά γινεσθί: πάσῃ ἔχινῳδεις, εξαλοῦσι τιλύρας (lego τιλύρας, à recto τιλύρη, ex Herodotii lib. 4.) Aristot. in Mirabilibus. Gillius imperie in Aeliano 8. 9. τιλύρα deservit, vipe r̄ speciem & similitudinem gerentes, quos indigenæ echinatos vocent. Aegyptijs muribus datus pilus sicut herinaceis. Plinius, & Aristotleles in fine libri 6. hist. animal.

Echinum Massarius oleæ genus interpretatur tanquam ex Polluce: Hesychius ἐδέρον, id est mali Punici genus. Est & herbæ genus apud Galenum, quam etiam erinon Dioscorides videtur appellasse: quanquam in veteris codicibus non erinos, sed echinos legitur, est & apud Hippocratem echini herbæ mentio, Massarius. Apud Plinium lib. 23. cap. 7. erineos legitur: vbi de fisis & caprifiscis agens Herba quoque (inquit) quam Græci 40 erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta est, caulinis quinis ferè, ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: vt eunque autem decerptra manat lacte multo & dulci herba, per quam utrū dolori, nitri exiguo addito: folia resistunt venenjs. Nicander etiam in Theriacis erinon vocat, & contra venenata commendat, Κακλαθτηροῦ ἐναρπτερου εἶψις, exponunt autem ἀρπτεροῦ αἰματοῦ τόπος: οὗ τεχνη, τεχνητοῦ αἵματος: οὗ τὰ πληματῶδε κυρια, quasi ἐποτέρας: & ἀπελεον maceriam. Marcel. Verg. Nicandri verba interpretatur. Et virentis ad radices montium erini. Tradidit Diocles (inquit idem) à quo Plinius multa accepit, ocimo simile esse: nasci prope flumina & fontes: & præter id apicis locis & ad radices montium, Hæc ille ex scholijs in Nicandrum, que etiam admonent herbam τιλύρην voce penansflexa trisyllaba, à Diocle τεχνητοῦ nominari voce oxytona quatuor syllabarum. Sed Dioscoridis quoque verba audiamus ex lib. 4. cap. 30. Erinos (inquit) sunt qui ocimoides, qui hydreron, Romani ocymum aquaticum dicunt (vt Marcellus vertit) nascitur fecos fluviis & fontes: folia habet ocimi, minorata tamen, & in superiori parte incisulis divisa. Ramuli excent dodrantales (κλαυδία ἀνταριστα), proinde non placet quod Plinius scipisit herbam esse palmam altam) quinque aut sex: flores candidi sunt: nigrum verò semen, paruum, acerbum. Lacteo liquore abundant caulis & folia. Eius semen drachmarum duarum pondere quatuor cyathis (drachmis, Aegineta) mellis temperatum, contra oculorum distillationes inungitur, fistiq; eas. Aurium dolores finit addito sulphure ignem non experio & nitro instillatus succus, Hæc Dioscorides. Galenus lib. 6. simplic. medic. echinon vocans easdem eius vires refert. Aegineta, per ignorantiam forte, bis commemorat, primum in Erino ex Dioclide, deinde in Echino ex Galeno. Hæc herba quid sciam medicorum hodie nulli cognita est, quorum scripta in lucem edita viderim: ego non hanc ipsam, sed congenitam aliam demonstrabo, quam Plinius militarem appellasse videtur 24. 18. Laetoris, inquit, nota vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alij similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita: Nec alibi plura apud vnum authorem de duobus his nominibus sive vnius sive duarum stirpium reperio. Ego diuersas esse puto vel hoc argumento, quidque quæ vulnera tam cito glutinant, insignem astringendi vim possidere probabile est, quæ quidem contraria est vomitoria facultati. Habet autem erinus sive echinus vim illam reprimendi, siccandi, & constringendi, vel Galeno & Aegineta testibus in censu simplicium. Quanquam etiam lib. 9. cap. 7. de compositione secundum locos Galenus, Succus echini, inquit, facit ad inflammations & prolapsam sedem. Easdē planè vires haberherba quam Hieronymus Tagus li. i. ca. 100. elulā dulcē nominauit: manat enim lacte, vt esula & tithymallorū genera, vnde forsitan & erini id est caprifisci nomen impositū ob similem liquorem. Verum lac eius dulce, non acete vt tithymallorū est, quamvis tithymallorū aspectu, floribus, pericarpis & semine ita referat, vt profus eiusdem generis videatur. Pericarpia

tamen non levia habet, sed hirta & quodammodo echinata; ut illorum gratia echini nomen merito ei conueniat. Astringit omnibus sul partibus; maximè tamen radice, quam albam haber, digiti ferè crassitudine, geniculatam, transuersam, duos aut trés palmos longam, eminentibus nodis totidem, quo caules præcedentibus annis singulos singulis ædiderat. Locis aquosis prouenit, & iuxta sepes, sylvestribus tantum aut montanis. In horis translata pluribus annis vivacissima durat. Flores elluti, folia oleæ sed minora, quam nobrem non erinon. Dioscoridis, sed omnino congenerem ei esse statuo. Echini vocantur etiam querquum cyttari, id est panniculæ quædam ceu nucamenta quæ ex ramis earum dependent, Hesychius. Echinus, fructus platani, Idem. Ricinus quoque ut folijs platani imitatur, sic echinata habet semithum vase. Est & echinatum pomum in solani cuiusdam peregrinæ genere: quod Fuchsius stramoniam & nucem methel appellat. Dicuntur item in castaneis echini, quia eo modo quo echini marini aculeis armati sunt. Græci enim echinon hirtum vocant (hoc testimonio aliquo fulcire debebat: ego echinon adiectiuè sumptum nusquam legere meini) Inde echinatum dicimus, quod ad similitudinem castanearum calycis aculeis hirtum est, Massarlos. Armatum castaneis echinato cortice vallum est, Plin. 15. 23. Diplaco in cacumine capitula sunt echinata spinis, Plin. Chamæleon candidus serpit in terra echini modo spinas erigens, Idem. Glycyrrhiza & ipsa sine dubio inter aculeatas est folijs echinatis, Plinius: atqui glycyrrhiza, non ex iure sed ex iure id est lentisci folia habet. Echinopus Athenæo lib. 9. nescio quam herbam spinosam significat, quam poëta quidam vnâ cum ononide nominat, Tās ἀνδρας ουαγων, Ω's ἀ εχνόποδες ηγη ειναι την καταστασιν Αει διητείων, ανδρέων ταῦ ιδίων μηδε ουαδογελον, in grammaticum quandam anxiè diligentem circa singulas voculas, solidè verò eloquentiæ & eruditioñis negligenter. Ανθεφανος, Ιχνόποδες, Hesychius & Vatinus. Ceras ex omnium arborum fatorumque floribus apes configunt, excepta rumice & chenopode: Herbarum hæc genera, Plinius II. 8. malim echinopode: quoniam chenopodiis nomen nusquam inuenito: conuenit autem herbæ spinosæ ab echino factum nomen. Quanquam herbam quandam suisbus venenosam Germani vulgo chenopodem, id est, anseris pedem, gensifus vocant.

Insulae Echinades dictæ sunt ab Echione quodam, vel à multititudine echinorum, siue terrestres illi, siue marini fuerint: Vel quod solum earum asperum & spinosum sit echinorum instar, Eustathius in Dionysium. Oxia insula, quas Homerus Todes vocavit, Echinadibus propinquæ sunt, adeò ut inter eas à Strabone collocentur; Hermolaus. Echinæ insulæ sunt circa Aetoliam, quibus Achelous fluvius limum adiicit, Echinades alias dictæ. *Αγρια τοπογραφία* δέ: vel ab echinorum copia, vel ut Apollodoro placet ab Echino vate, Stephanus. Echinades, insulae Acarnaniae iuxta hostia Acheloi fluuij, in quibus Epeii dicti habitant, Scholia in Iliad. 2. Plura quære iū Onomastico nostro. Echinus nomina est ciuitatis, cuius (vel viri à quo dicta est, ut Etymologus habet) meminit Demosthenes Philip. quinta, Suidas. Echinus vrbs est Acarnaniae ab Echino conditæ, quam Rhianus *Eχίνων* vocauit, aliqui Echinuntem, Stephanus. Echinus vrbs Theslalizie sic dicta *Στράτευσθησθελατην*, Varinus: vel èvds Σπερχειον (lego Σπερχειαν) επανδριον, Etymologus. Hanc ciuitatem in Pthiotide collocat Ptolomæus, in fauibus Sperchij amnis, Plinius. Echinuntis mentio fit apud Ciceronem in Arato, Dicitur excelsis errans in collibus amens, Quos tenet Aegeo desira in gurgite Echionis. Echinos Thraciae vrbs ad Pagaseum sinum, Pomponius lib. 2. Sperchium tamen in Mallacum sinum desinere Ptolomeus scribit.

c. Mures alpini totam hyemem in latibulis vsq; ad ver erinaceorum instar conuoluti delitescunt & dormiunt, Ge. Agricola.

e. Sanguine herinacei cum decollatur, & qualis oleo mixto, si intungatur corpus viri ignorantis quid sit, ligatur ab omnibus mulieribus usq; ad mensem, Rasis & Albertus. Oculus herinacei dexter frizes ad pondus uncia (Rasis nescio quas ponderum notas hic habet) cum oleo alinule (alijs alnulæ) vel seminis lini, si ponatur in vase æris rubri, & collyrij modo inde illinatur oculi hominis, qui non videre desiderat, in tenebris condita quilibet tam visu discernet quam interdiu, ille.

h. Magos qui Zoroastren sectantur, imprimis colere aiunt herinaceum terrestrem, maximè vero odisse mures aquaticos, Plutarch. in Symposiacis lib. 4. quæstione ultima. Id ē in lib. de Iride, terrestres echinos ab his magis bono deo attribui scribit, aquaticos autem malo. De herinaceo sacrificato supra dixi capite primo.

PROVERBIA. Εχιναλωπη, vide in Vulpe. Echino alprior, Εχίνη τραχύτερη, in hominem intrat bilentem & insuauibus moribus dictum metaphora sumpta ab echino sive terrestri sive marino, Erasmus. Totus echinus asper, Απειχύτης τραχύς in morosos & iniunctis moribus quadrat. Echini enim tum terrestres tum marini vndeque spinis obsepti sunt, ut nusquam impune possit attingere. Est & hominum huiusmodi genus cum quib nullaratione possit agere circa litem. Aristot. in Pace, Οὐδέ ποτε ἀνθράκες τὸν τραχύντερον, id est, Ex his tunc in leuem nunquam murabis echinum, Erasmus. Schollastes Aristophanis aptum huius dicti vsum esse ostendit, cum quis alicui infensus & asper, mitis ac benignus erga ipsum ut sit, persuaderi non potest. Echinus partum differt, Εχύτης τὸν αὐταβάλλει, de ijs dici suetum qui prorogarent quipiam suo malo: veluti qui creditam pecuniam comperendant, tamen aliquando reddendam vel maiore cum fœnore. Aut echinum terrestrem stimulata alio remorati partum, deinde iam asperiore ac duriore facto factu in ora temporis, maiore cruciatu parere author Suidas, Erasmus. Echinus parturient cunctatur: vel Echinus partum procrastinat, prouerbium in eos qui in perniciem suam moratum causas innescant: cuiusmodi sunt illi versuram facientes, &c. Budæus: Prius duo echini amicitiam ineant, alter è mari alter è terra, Πέλαγος δὲ εὔχηνος εἰς Φυλακὴν τῆλεσσον, δημοσίου τηλάρεας, δὲ εὐχέρεος: de ijs qui moribus ac studijs sunt inter se discrepantiores, quam ut spes sit aliquando inter eos necessitudinem colturam. Refertur à Suida, Erasmus. Multa nouit vulpes, verum echinus unum magnum, Πολὺ οὖδε ἀλώπηξ, οὐδὲ εχύτης εὐμένη, Zenodotus hunc senarium ex Archilochio citat. Dicitur in astutos, & varijs consuto dolis. Vel potius vbi significabimus quosdam unica astutia plus efficere, quam alias diuersis technis. Nam vulpes multius igitur dolis se tuetur aduersus venatores, & tamen haud raro capit: Herinaceus unica dunataxat arte tutus est aduersus canum morsus. Siquidem spinis suis semet inuoluit in pilæ speciem, ut nulla ex parte mortu prehendi queat, Erasmus. Οὐδὲ οἱ εχῖνοι, λέγω δὲ καὶ τοῦ κροκούτης καὶ τοῦ τιτανίτης, καὶ εὐαρτεῖς φυλακητοὶ τοῦ θηρώντας τοῦ θεάτρου θύρας τοὺς αἰνάρας, ματέρας πτυχαῖς πυρηναῖς, τὸν δὲ Χῖτην μαρτυρεῖ εἰς Φοίνικας κανθήν, λέγων εἰς τοὺς τοῖς λέωντος Κρήνεος Η τοὺς εχῖνας μάταν διέκυρρε τέκνας. Οὐετέντεν δὲ οὐδὲν θηρίων δομέων ματέρα, Στροβίλης διμφάνιαν εἰπεῖς οὐδέποτε Κέπται, δακεῖν τε καὶ θρηνεῖν αἴρειν οὐκέτι. Hec ex Athenzi Dipnosoph. lib. 3. Erasmus eisdem versus ex Zenedoto recitat, & primo quidē versu pro πι legit̄, secundo autē pro η legit̄, & ita transfert: Leonis arte in solo

Sanè probō. Aut magis echini comprobo miseros dolcs. Ego Athenæ lectionem potius sequor, cuius hic sensus est, Magis laudandam esse leonis fortitudinem, qui scilicet aperto Marte se ferat, quam timidam herinacei astutiam. In Athenæ etiam aliquis miretur, quo pæcto dicat ab Ione p. Æta utriusque echini calliditatem prædicari, cum in versibus ab eo recitatis de terrestri tantum mentio fiat: Sed videntur tali, de marino scilicet echino deesse, quod ipsa orationis species ostendit, nam illud ἐν χέροις, expectari facit inferius addendum, ἐν θαλάσσῃ, aut simile quid. Refert proverbiū etiam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. his ferè verbis, Quid herinaceorum in defendendis tuendisq; se dexteritas nonne proverbio locum fecit? Scit multa vulpes, vnum sed echinus magnum. Nam urgente vulpe, vt ferunt, στον Στρέβην αὐτῷ διανθάνει, &c. vt iam ex Athenæ recitauit. Iam si verū est quod nostrates aiunt. & Ge. Agricola scribit, (vide in vulpe D.) vulpem herinaceū ita inclusum & in pilam redactum permingere, ac suffocare, cum propter virinam in os eius influentem spiritum ducendi nullam habeat potestatem, forsan id ignorarunt primi huius prouecij authores: aut non hæc animalia inter se comparant, sed utrumq; ad canes venantes. Superlus ex Plinio retuli, aqua calida per sulsum herinacei corpus explicare, quod forsan simili ratione sit cum à vulpe permingitur, non suffocationis periculo. Οὐτε γέ ἐχοντα βεῖν μὲν φόδον, εἰσέχειν τὸ χαλεπόν: ἔτω γέ τὸ χείματα, id est, Sicut echinum utiq; capere facilimū est, retinere difficultimum: ita & pecunias. Aelian. 4. 14. in Varijs. Huic simile est illud Anaxagoræ ἐν τῷ τετράτῳ Βασιλείᾳ χείματα χαλεπὸν μὲν συναγεῖται, χαλεπότερον δὲ φυλακῶν τοῖς τετράτοις τετράται. Cælius.

DE ELEPHANTO.

A.

ELPHAS Græcis usitatum vocabulum à Latinis etiam receptum est: apud Ciceronem & alios bonos authores elephantus quoque in recto singulari reperitur. Barrus, vt Grammatici quidam annotant, lingua Sabina elephas dicitur: vnde & ebur appellatum putat. Seruus tanquam è barro. Barrile etiam elephanti dicuntur à sono, vt Festus scribit, per onomatopœiam, vt boues mugire. Elephantes Italia anno vrbis conditæ quadringentenimo septuagesimo secundo in Lucanis pri- 30 mun bello Epitoticō vidit, & boues Lucas inde dixit, Plinius & Solinus. Amat insani Bellua ponti, Lucique boues, Seneca in Hippolyto: quidam luci boues, ylustres exponunt, quod lucus sylva sit, ego pro elephantis accipio: vt sensus sit, maximas etiam quasque belluas, tum in mari vt cete: tum in terra, vt elephantos, amore vinci. Behemah Hebræis quamvis bestiam seu belluam significat, sunt qui etiam pecus & iumentum interpretentur. Pluralis numerus est behemot, Job cap. 40. vbi R. Moses commune vocabulum omnium iumentorum exponit, vt leniathan omnium piscium maiorum. R. Abraham eodem in loco mirabile aliquod vel in onstrosum animal esse putat. Nostorum quidam elephantum significari arbitrantur per excellentiam, qua ratione Latinorum etiam nonnulli bellum vocant. Animæ facultatem quam adorant, id est sensitum Græci dicunt, Iudeorum scriptores nephesh habemunt vocant, quasi animam irrationalē dicas, vt per vocem behemah brutū omne intelligatur, Chaldeus interpres Deuteronomij capite 14. pro behema generali vocabulo vertit בְּהֵמָה beira (Arabs بَهْمَة behm, Persa بهاد Septuaginta x̄rlu, Heteronymus animal:) Idem Chaldeus alibi vbi Hebraicè יְהֹן schen, id est ebur legitur, vocem יְהֹן phil vsi pat, & cum articulo יְהֹן dep hil, vnde Græci elephantis vocem traxisse videntur. Munsterus etiam pro elephanto phil ponit, & pro ebore schen dep hil, in Dictionario suo trilingui. Schen Hebræis dentem simpliciter significat, accipitur autem per excellentiam pro ebore, id est 40 elephanti dente יְהֹן hoben, quidam exponunt Elephantem, alijs panorē, al j̄ eber uarborem, quod magis placet. Syloaticus haage & aagi nescio cuius dialecti vocabula ebur interpretatur. Et alibi, Lapis alagi (inquit) similis est ossibus elephantum. Fel'zabaragi, fel elephantis, Vetus Glosogrophus in Auicennam. Cæsar vocatur elephantus lingua Punica, inde nomē Iulij Cæsaris suo, quod is elephantē in pugna occiderit. At Festus, Cæsar (inquit) quod cognomen est Iuliorum à cæsarie dictus est, quia scilicet cū cæsarie natus est: alijs Cæsarum nomen al. unde deriuant, vt in Onomastico nostro reperies. Nigroas, elephas, Helych. & Varin. Ital. c. leofante. vel (vt alij scribunt) li- onante: Gallicè, elephant: Hispanicè, elephante: Germanicè hæfstant: Anglicè, olifant: Illyricè flos.

B.

Elephantes Romæ uncti primum subière currum Pompeij magni Africano triumpho: quod (factum) prius India viæ triumphante Libero patre memoratur. Proculius negat posuisse Pompeij triumpho iunctos ingredi portam, Plinius. Elephantes Italia primum vidit Pyrrhi regis bello. & boues Lucas appellavit in Lucanis viis anno vrbis quadringentenimo septuagesimo secundo, (vt Solinus etiam post Plinium scripsit.) Roma autem in triumpho septem annis ad superiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingentenimo secundo vitoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Poenis captos. 142. fuere transiecti ratibus, quas doliorum confertis ordinibus imposuerant. Verius eos pugnasse in circlo, interfectosque iaculis tradit penuria consilij. Quoniam neque ali placuerat, neque donari regibus. L. Piso inductos duntaxat in circum, atque vt contemptus eorum increceret ab operarijs hastas præp. latas habentibus, per circum totum acto: Nec quid deinde ijs factū sit authores explicant, qui non putant interfecto, Plin. Pompeius Romæ venationes exhibuit, quibus quingenti leones cæsi, elephantes deinde, horrendum quippe dirum que spectaculum. Plutarchus in vita eius. Mirum est libro se- ptimo Pliniū scribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo duxisse in triumpho: quum tamē libroidem octavo tradat, elephantes Italiā vidisse primum Pyrrhi bello, &c. Sed in septimo forsan de ijs sensit, qui modò in Carthaginenses depugnarunt, sicuti commeminat libro decimonono ab Vibio condita Liu- us. Certe aut hor Seneca est in libro de breuitate vitæ, principem omnium Curium Dentatum elephantes duxisse in triumpho. Sed & mox paulò, Idem (inquit) enarrabat, Metellum, vietiis in Sicilia Poenis, triumphante vnu omnium Romanorum ante currum centum & viginti captiūs elephantes duxisse, Cælius. V. & Pyrrho Manius Curius Dentatus in consulatu triumphauit, & Romanum primus elephantes quatuor duxit, Eutropius. C. Fabricio apud Pyrrhum legato pecuniam ab eo accipere renuente, postridie ipsum terrere volens Pyrrhus, iussit dum simul loquerentur maximum elephanti post aulam iuxta se constitui, ac deinde subito aulæ sublata, elephas

elephas ex improviso conspectus,, proboscidem super caput Fabricij extulit, ac vocem terribilem asperamque emisit. At Fabricius tranquille conuersus leniterq; atridens inquit, Nec heri autum, nec me hodie bestia permoveuit, Plutarchus in vita Pyrrhi. Elephantes ex Europais (inquit Pausanias in Atticis) primus Alexander habuit, cum subegisset Porum & Indorum potentiam fregisset. Amore autem Alexandri, præter alios reges Antigonus plurimes habuit, cum Demetritum prælio viciisset. Hos cum idem aduersus Romanos dimicaturus haberet, vehementer eos terruit, tum allas tum aliud quipplam quam animalia esse ratos. De elephanto enim ὁ Οἰτηγάραι ἀνδρῶν χεῖρας (lego χεῖας, vt sit sensus) quantu ad opera & usus (in bellis) momenti hominibus adferat, et si iam ollim omnes nauerant: ipsas tamen belluas, antequā Macedones in Asiam transirent, nulli dum mortalium præter Indos & Afros, eorumq; vicinos viderant: Cui rei testis vel Homerus esse potest, qui cū regū lectos, & ædes etiam locupletiorū ex eis, ebore ornatas referat, ipsius tamen belluæ nulla apud eum mentio. Quam quidem si vidiisset,

aut saltē de ea audiuisset multō prius hām commemoraturus sūisse mihi videtur, quām Pygmæortū & gruū pugnam, Hucusq; Pausanias. Fuerunt sub Gordiano Romæ elephanti trīginta duo, quorum ipse duodecim miserat, Alexander decim, Julius Capitulinus.

Elephantum alij palustres, alij montani, alij campestres sunt: qui mōribus etiam & ingēnījs nō parū differunt, vt capite quarto dicam. Proprium est eorum naturæ oscida loca & palustria amare, & amnes amplecti, vbi versari maxime student: vnde eti fluviales non suat, tamen riparios dicere possimus, Aelianus. Multa in Oriente prōueniunt, quæ in alijs Orbis partibus nūquam comperientur, ceu quæ ampliorem expersant caloris copiam, vt sunt leones, tigrides, elephanti, item gemmæ & atomata: quæ omnia in locis ad Orientem, quæque ad Austrum innunt, affatū succreant, Cælius. Frigoris sanè impatiētes sunt elephanti, proinde frigidis in regionib; non nasci mirum non est. India plurimos maximosque elephantes habet, robore ac magnitudine præstantes, Diodorus Siculus. Indici elephanti nouem cubitorum altitudine, latitudine verò quinque, habentur. Maximi illi qui Praſij appellantur: secundi verò ab his existimantur Taxilæ nuncupati, Aelianus. Indis atant minores, quos appellant nothos, Plinius. Duo eorum genera sunt: nobiliores indicat magnitudo, minores nothos dicunt, Solinus. Indicum Afri parent, nec contueri audent: nam & maior Indicis magnitudo est. Plinius. Indicos elephantes Mauri timent, & quasi patuitatis suæ consciij aspernantur ab his videri, Solinus. Quantum equo Nysio maior est Libycus elephas, tanto Lybicus elephantis maiores sunt Indici, Philostratus. Onesicritus & alij dixerunt, Libycos & maximos esse & valentissimos, (Græce est μεγάλος ἡ τὸ Διβυνῶν καὶ ἐπρωτεύσας, id est Libycis maiores & robustiores, appetat deesse vocem τύδες, qua adiecta, tuum syntaxis congruet, tum sententia cum alijs authoribus) qui rictu propugnacula deiiciant, & arbores radicitus cuellant, in posteriores pedes erecti, Strabo. Elephanti Indicis ad sunt cornua dūntaxat matibus: Aethiopicis verò ac Libycis utroque sexu, vt Amyntianus tradit in libro de elephantis, Scholia in Pindarum. Indicos reperiō nigri & murini coloris esse: in Aethiopie verò regione quadam ad meridiem nuper inuenta permagnos & omnes albos. Indicium adulti capi, solis Musicis instrumentis cicerari possunt, vt cap. s. dicam. Leones & elephanti ut in India sic in Aethiopia quoque capi seruire coguntur, Philostratus. In Taprobane tigrides & elephanti capiuntur, Solinus. Taprobane insula πελοπόνησος Λύχνον ἔλεφάντων, Alexander cognomine Lychnus. In magni matis insula Taprobane per multorum & valde grandium elephantorum pastiones vigent. Ac nimirum hi insulani elephantiani amni robore & virtutis indole, & corporis magnitudine, eis qui in continentē degunt, præstantiores existimantur, eos magnis nauibus in continentē transportantes Callingarum regi vendunt, Aelianus. Elephanti multi & maxi habentur in Sumatra, quæ Taprobana videtur, Lud. Vartemannus. Libycus elephas, Lucanus libro 3. Elephantes fert Africa ultra Syrticas soliditudines, & in Mauritania: Ferunt Aethiopes & Troglodytæ, ut dictum est: sed maximos India, Plinius. Indici quantum Libycis præstant, paulo superius indicauit. In Mauritania oppidum est Sala, iam solidinibus vicinum, elephantorumque gregibus infestum, Plinius. Tingitana prouincia Mauritania qua porrigitur ad internum mare, exurgit in montibus septem, qui à similitudine fratris appellati freti imminent: Hi montes elephantis frequentissimi sunt, Solinus. Atlantis in Africa montis saltus elephanti occupant, Solinus. Aethiopia vastos elephantes fert prominentibus utrinque dentibus, Herodotus libro 3. ut Vallā transfert, Græce non aliud reperiō quām ἐλέφαντας ἀμφιλαφτας, vt Eustathius etiam in Dionysium p̄cētam scribens ex eo reperit. Amphiphæs grammatici exponunt magnum, conspicuum, & alij modis qui elephanto non conueniunt. India perhibetur molibus ferarum mirabilis, pates tamen in hac terra (Italia) vastitate beluas progenerari quis neget? cum inter mœnia nostra natos animaduertamus elephantes, Columella libro 4. Post Syrites in Africa excipiunt saltus repleti ferarum multitudine, & introfusus elephantorum soliditudines, Plinius 5. 4: Zannes traditur oppidum Libyæ circa Nilum ad Africæ latus, vnde elephanti incipiunt, Idem. Montem transgressis viri occurrerunt qui elephantis vehebantur. Hi autem sunt qui regionem colunt inter Caucasum montem, & fluvium Cophena lacentem, homines planè inculti, & armatorum equites curatoresque, (Græce legitur, Αἴβοι τε καὶ ιατόνη τῆς ἀγίανς,) Philostratus. Onesicritus clavis Alexandri Magni præfectus elephantes in Taprobane insula maiores bellicosioresque quām in India gigat scribit, Plinius. Elephas magna copia in sylvis Nigritarum regionis inueniuntur, Leo Africanus. In regno Balman quod magnum Cham Dominum agnoscit, elephanti multi teperiuntur, M. Paul. Venetus.

Elephantis magnitudo & tota species stupenda est. Terreltrium (Inquit Plinius) maximum animal est elephas. Elephantis opitulata est natura magnitudine corporis: sufficit enim hæc ad necem arcendam, Aristoteles. Mares fœminis maiores excelsioresque sunt, Aucenna, Vartemannus, & Gillius. Eorum varia est proceritas: nam alij ad duodecimum, alij ad decimum tertium dodrantem excelsitate procedunt, alij ad decimum quartum, Gyllius: aut etiam decimum quintum, Vartemannus. Indici elephanti nouem cubitorum altitudine sunt, vt Aelianus refert. Elephas unus maior est tribus bubalis, Vartemannus. Oppiani de huius bestiæ magnitudine versus his sunt.

Θηροὶ δὲ ποιμένεθ θεραὶ, στον μήπω καὶ γαῖας
Ηὐρευθεώθερα παναπείστοι, ηὐφεραινοὶ

Ἄλλοι θεραὶ φορέει. Φαινεται διὸν ἐλέφαντα
Χάμαι φέρον δειλοῖσι βεστῶν, θητὴ χέρουν οὐδέσειν.

Indicis color est niger vel murinus: in Aethiopie verò regione quadam nuper inuenta albus. Quid cōtibi vis mulier nigris dignissima barris? Horatius. Pellem habet nigram quasi puniceam & scabiosam, Albertus. Colore est bubalorum, Vartemannus. Totus niger est, & glabra cuti, sine pilis, Obscurus. Durissimum dorso tergus, ventres molles, setarum nullum tegumentum: ne in cauda quidem præsidium abigendo rædio muscarum (namque id & tanta vastitas lentiit) sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extenti receperere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc ijs pro cauda, pro iuba, pro villo est, Plinius. Durissimum dorso tergus est, ventri mollius, setarum hirsutæ nullæ, Solinus. Plinius cum reprehendisset illos qui subtilitatem animali constare non tenuitatem sanguinis putant, sed ea magis bruta esse quibus crassior cutis est, subdit: Elephantorum quoque tergora impenetrabiles fetas (alijs ceras) habent, cum tamen omnium quadrupedum subtilitas si-

elitas animi præcipua pœthibeatut illis. Hic vbi setas legitur, vetus lectio erat scasetas: quæ vox cum sit depravata, & Plinius libro octavo neget setas elephantis villas esse, fieri potest ut scribendum sit, quasi setas: non enim setæ ibi sunt, sed quasi setæ, Hermolaus. Suum pili crassiores sunt quam bubis & elephantis, quamvis tenuorem quam boues & elephanti cutem habeant, Aristoteles. Pilos eorum ex nouo orbe terræ deportatos vidi, qui ad duorum palmorum longitudinem procederent, Gillius. Pelle quidem robusta, sed turpi & aspera teguntur: eam ferrum peracutum non incidere potest, Gillius ex Oppiano. Πρὸς τὴν φύσεων την δοκεῖν ἐπόμενην ἐλέφας σφρυγεῖν φοιλόθη θητεῖον, καὶ πάσου αὐχελοῦ τῷ ἀντίπομαθεασόν, Heliodorus lib. 9.

Caput elephanti prægrande. Minoribus sunt auribus atque oculis quam pro tantæ molis portione. **1. Φθιμον ἐν κάρδιον,** ἐπ' εἰσι Βασιλέως Κοιλαιοτος ξεστος: ἀπὸ ὁφιλημοι πελθεστοι Μελανες, η νατ ἐνενο δεμας, περιδοι περιέστρε, Oppianus. Vartomannus oculos eorum suillis comparat: Obscurus quidam rubicundos esse scribit. Auticulæ eorum duos dôdrantes longæ sunt, quōquo versus bene latæ, Vartomannus. Auriculas babent, quales draconum pinguntur, aut vespertillonum alis similes, Obscurus. Apud Sambros (in Africa, vel Sambros Aethiopes ut Solinus habet) quadrupedes omnes sine auribus, etiam elephanti, Plinius. In Melindæ regno vissi sunt elephanti duo iuvenes, alter 6. menses natus, quantus est bos magnus, sed carnis superans boues duos, alter multo maior: vterque niger & carnosus, quorum dentes non erant palmo maiores: sunt autem tantæ magnitudinis, ut ipsorum duo portent nauim quantumvis magnum, Thomeus Lopez.

Elephantio dentes vtrinque quartuor, quibus conficit cibum, atque in farinx speciem molit. Duo præterea prominent grandes, quos mares grandiores resimatosque habent: feminæ minores, & contra quam mares: vergunt enim deorsum, prouique deviant, Aristoteles. Elephantio dentes iurus ad mandendum quartuor: præterque eos qui prominent, masculis reflexi, feminis recti atque proni, Plinius. In elephantis vtrumque sexum dentibus armari nemo non tradit. At Anniahus in India feminas edentulas nasci prodit, Spiegelius. Statim cum natus est elephantus, dentes habet: quamquam grandes illico perspicuos obtinet, Aristoteles. Dentes exerti sunt apro, hippopotamo, elephanto, Plinius. Duos ei dicunt prominere exertos, quos alij dentes, alij cornua vocant, Aelianus. Sunt autem illi in superiori mandibula, Vartomannus. Quemadmodum duobus dentibus apri, sic elephanti armantur, sed situ contrario: illis enim in sublime feruntur, his deorsum retorquentur, Gillius. Eorum qui sunt confirmata ætate, ea magnitudine dentes existunt, vicem ut postium præstent in domellijs (quod capite quinto etiam ex Plinio confirmabimus,) & pro palis Nigritæ ad lepimenta vtantur: sèpè enim ad longitudinem decem pedum augetunt, Gillius. Grandia taurorum portant qui corpora queris An Libycas possint sustinuisse? Martialis de dentibus eboreis. Innominatus quidam cuius liber de terra Sancta Italica extat, scribit se vidisse dentem elephanti à Veneto quodam mercatore ducatis, id est, denarijs aureis, sex & triginta emptum longitudine dodrantum ipsius quatuordecim, crassitudine dodrantum quatuor: tanto pondere ut humo tollere non potuerit. Vartomannus scribit visos sibi in Sumatra insula duos elephanti dentes qui ambo appendent libras trecentas & triginta sex: libram autem quantam accipiat non exprimit. Palustrum elephantorū dentes liuidi sunt, rati, tractuque (forte tractu) difficiles, & in plenisque partibus foramina sunt: in alijs vero partibus quasi grandinis grana tumores quidam insurgunt, & arti minimè obtemperant. Montanorum vero minores sunt dentes, verum & sufficienter albi sunt, & nihil in eis difficile inuenitur. Optimi autem omnium sunt campestrium elephantorū dentes: maximi enim albissimique sunt, & incidi faciles, ut nullo labore in quancunque manus voluerit partem dedicantur; Philostratus Aeliano Rhinuccino interprete. Ex elephantino genere cornua feminæ malus prelum quam maris habere fertur, Aelianus. Abiiciunt ea decimo quoque anno & defodiunt, ut inferius dicam. Prædam ipsi in se extetendam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua appellat: Herodotus tantò antiquior & consuetudo melius dentes, Plinius libro 8. Libro quidem nono, Elephantos & arietes (Inquit) candore tantum cornibus assimilatis, in Santonum littore reciprotans destituit Oceanus. Quoniam autem de animalibus belluis (ut scribit Massarius) scilicet elephantis & arietibus simul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hic cornua videtur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus non dentibus sermo est, ab appellatione cornuum exclusisse videretur. Nam si dentes elephantorū dixisset, opus fuisset, arietum quoque cornua expressisset: sed tolerabilius Plinio visum utrisque animalibus seruendo cornua appellare: quod alibi etiam hæc de causa fecisse videtur, dentes elephanti cornua impropriè nuncupando, ut libro decimo & tano quando ait, Atque cum in arbores excavant limentaque cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes: ne si dentes elephanti dixisset, rhinocerotes quod cornua non dentes excavunt, similiter exclusisset. Sed quando de solis elephantis loquitur, dentes propriè appellat, ut libro octavo, (vnde eius verba pauldante retuli.) Dentes quoque Aristoteles secundo de historia appellavit: & tertio de partibus animal. elephanto cornua natura esse negata dixit, quod magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcendam sufficeret, Haecenus Massarius. Iuba dentes elephantorū cornua esse arbitratur, eò quod à temporibus nascantur. Acuere autem ipsa elephantes dicuntur, quod nulli alij inest animalium, permanere eadem etiam quæ primitus nascuntur, nec decidere sicut dentes ac rursus nasci. Ego autem his rationibus nequaquam assentior. Cornua enim etiæ non omnium animalium, certiorum saltē decidunt ac renascuntur. Dentes autem in hominibus quidem decidunt ac renascuntur omnes, aliorum vero animalium nulli contingit ut dentes ceteris eminentiores, quas sannas vulgo dicimus, aut gemini etiam sponte cadant: quod si forte violentia quadam coacti cederint, non renascuntur: armorum instar natura maxillis eos infestuit, Insuper cornualinea quandam velutil torno impressam singulis annis circa radices obducunt, quod oves etiam, capreæ, bouesq; testantur, dens autem lenis politusq; oritur, & nisi violenter frangatur talis permanet: materiam enim substantiamq; lapidis parere videtur. Cornua insuper ea tantum habent animalia, quibus duplex bifidæque est vngula: Elephas vero quinque habet vngues & plantam multipliciter scissam, ne altius pedes imprimat, si quando in humido solo forte constiterit. Præterea natura cornutis omnibus animalibus perforata, & in medio vacua ossa supponens, supra quæ extrinsecus cornu producitur: elephantorū autem & plena per omnes partes similia ossa sunt: quod si illud extrinsecus quis ad apertum inspiciat, in medio tenue foramen (οὐεσγα) inteniet,

sicut in dentibus esse videmus, Hac Philostratus libro secundo de vita Apollonij, ex interpretatione Aeliani Rhinuccini, quam licet non probem, ea tamen quod Græcum exemplar ad manum non esset necessariò vslus sum. In elephante non potius dentes quam cornua, teste Aphrodisensi, appellari debent, Grapaldus. Quos dentes multi dicunt, cornua sunt, Varro libro tertio de lingua Latina, item Aelianus: qui & cornuum medullam in elephantis edendo esse scribit. Qulcunque (inquit Pausanias) elephantus ossa quod ex ore protineant, dentes potius quam cornua esse putant, considerare debent alces mares (fœminæ enim ijs carent) sua habere cornua in supercilij: Aethiopicos verò tauros in naso sita: vt non valde mirum sit eadem elephantu ab ore prominere. Accedunt & hæc argumenta assertione nostræ: Cornua annorum circuitu animalibus nonnullis declidunt & renascuntur, in quo genere vt ceruos & dorcades esse constat, sic nos etiam elephantos ponimus. Dentes certe animalium adulorum nulli solent renasci. Quomodo igitur renascerentur hæc elephanti ossa, si dentes, non cornua essent? Sed igni etiam dentrum natura non concedit (quod si cogas dilatar, franguntur. Oppianus:) at cornua vt boum sic elephantorum, ex rotundis fieri plana, & in alias verti figuræ vi ignis possunt. Hippopotamis & apri dentes exertos inferior maxilla profert, at cornua non videmus ex maxillis nasci (In Greco non legitur negatio, sed videtur mihi desse, quamuis Cælius sine negatione verterit, Gillius dissimulanter præteriit.) Sciendum est autem cornua elephanti à temporibus supernè descendere (πιλαι υψος περιστασις πεφύασιν, Επιμεγάλη μεγάλαι, Φηγων επη, Oppianus:) & ita foras tendere: quod quidem non auritus sed oculatus testis scribo: Nam craniū elephantis acurātè considerauit in Campania in templo Dianæ, quod triginta plurimum stadijs distat à Capua metropoli Campaniæ. Elephas itaq; vt magnitudine & specie corporis à cæteris animalib. permultū differt, sic diuersum etiam & peculiarem sibi cornuum habet exortum, Hucusq; Pausanias lib. 1. Eliacorum: Eundem locum Cælius transtulit lib. 13. cap. 18. Eisdem argumentis Oppianus vtitur lib. 2. de venatione, vbi elephantum inter cornuta animalia describit.

Linguam perquam exiguum elephantus habet, atque interius positam quam in cæteris sit, ita vt vix eam videre possit, Aristot. Lingua ei bene exigua est, Aelianus. Lingua lata elephantu præcipue, Plinius. Proboscis, προβούνιον, in elephantu vocatur à Græcis & Latinis nasus elephanti, vel potius pars à naso porrecta demissaque terram versus: sic autem vocatur quod ea ante se extensa pascatur, hoc est cibum potumque ori admoueat. Plinius nunc proboscidem, nunc manum vocat: vt libro 8. cap. 7. Proboscidem (recentiores quidam codices promuscidem habent, Proboscidem, inquit Cælius 3. 30. nos etiam promuscidem dicimus, ratione qua b. transit quandoque in m. vnde κυβισθει illi, nos cymindin pronuntiamus: Hæc ille sine authore. Ego cybindin apud Græcos legere non memini, sed cymindin tantum: quanquam Hermolaus cybindin apud Aristotelem scribit, depravato forsitan codice vsus. Promuscidis quidem vocabulum apud Vitruvium etiam, & in Gazz translatione ex Aristotele reperitur) eorum, inquit, facile amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuit. Et alibi, Mandunt ore: spirant, & bibunt, odoranturque haud impropriè appellata manu. Ita promuscide tanquam manus vtitur, Gillius ex Aeliano. Eadem ratione pronomæam Græci hanc partem vocant, quibus εὔπεδη idem quod βίσσεν, id est pasci significat. Πρόβονις, ή τοῦ ἐλέφαντος προνομα, Suidas & Varinus. Vcl, vt Hesychius habet, προτεταρθεὶς καὶ προβεβληθεὶς τὸ δέρμα τοῦ ἐλέφαντος. Προνομα κατεβονις, ή τοῦ ἐλέφαντος pīs, Varinus: Hesychij lectio corrupta est. Inuenias tamen etiam de alijs animalibus proboscis nomen usurpatum. Varro se inuenisse ericium curu proboscide scribit, vt Nonius citat. Proboscidis, ut apud Athenæum legitimus, qua & pronomæa, elephantum est, propriè verò etiam de musca & lolligine profertur: & vt idem alibi habet, de sepia quoque: De musca quidem Lucianus usurpauit. Habet elephas talen tantamque narem, vt ea manus vice vtatur: quippe qui non nisi ad os illam admouens, & bibat, & edat: suo etiam rectori eam erigit, atque offert: & arbores quoque eadem prosternit: & quoties immersus per aquam ingreditur, ea ipsa edita in sublime, reflat, atque respicit. Adunciuscula parte sui postrema, naris hæc est, sed fleti non potest: cartilaginea enim, & proinde rigidiuscula est, Aristoteles. Et alibi, Elephantis prolixa validaque naris augetur, eiusque vslus idem qui manus: ea nanque cibos tam siccios quam humidos colligunt, capiunt, & ad os admouent soli animantium omnium. Et rursus, Elephas prioribus pedibus non vtitur loco manuum, sed nare sua. Promuscis eorum intus concava suilli labri speciem similitudinemque quandam gerit: mobilis est, vt modo relaxetur, modo contrahatur, Gillius. Τῶν δὲ τοιούτων μετανύγοντες προτεταρθεὶς μεγάλη pīs, Δεπήπετοκολι πε, προβονίδα λινοκάλεσον. Κένη θρός εἴφη πτελέμην, κένη τῷ Θέλεστι Ρίσθιος ἔρδεστον, Oppianus. Habet hoc animal quo loco alijs est nasus, partem quandam pendente, angustam ac longam adeò vt ad terram pertingat. Hæc pro manu vtitur, & extrema eius parte sic omnia tractat, atque ita rebus apprehendendis applicat, vt ne minima quidem numismata ipsum effugiant: qua etiam sublata proboscide (sic partem eam vocant, rectori insidenti tradit). In fine perforata est, & animal ipsum per foramina illa velut per nares respirat. Postquam autem mortuo elephante usque ad radicem partis ipsius disseccans, meatus, qui à foraminibus sursum feruntur, repeti non aliter quam in nobis exitum habere duplicem: vnum quidem qui ad ipsum cerebrum perueniebat: alterum autem in os perforatum, impensis adhuc naturæ artem sum admiratus. Vbi autem etiam didici, ipsum animal, cum flutum, aur lacum profundum traiicit, vt totum ipsum corpus demergatur, per sublatam in altum hanc proboscidem respirare, naturæ prouidentiam intellexi, non in eo duntaxat quod partes omnes ipsius animalis pulchre construxerit, sed quod ipsum etiam eis vti docuerit, Galenus ab initio libri septimi decimi de vslu partium. Proboscis ei ad terram demissa, & anterius carnosæ est: hac cibum potumq; assumit in os, quod ei sub cervice est sicut sturioni. Eadem aliquoties nummū è terra tollentem vidi: & aliquando detrahentem ramum arboris, quem viri vigintiquatuor fune trahentes ad humum flectere non potueramus: eum solus elephas tribus vicibus motum detrahebat, Vattomannus. Promuscis eius longa est decem cubitos, qua pro manu vtitur in bello, cibo, & alijs operibus, Albertus: Hanc alibi calceum vocat, & plura de ea scribit libro 2. tractatu 1. cap. 1. de animalibus. Aquam, inquit, ea haurit, & aspergit venatores aut circumstantes, &c. Dupli cum corde, tum sensu animi, elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniti Maurorum sermonibus peruagatum est, Aelianus. Galenus libro septimo Anatomicarum administ. scribit se ex elephanti diffeſti corde magnum os exmisso, & quodd duos tantum ventriculos cor eius habeat, contra Aristotelem qui magnis animalibus tres attribuit. Elephanto etiam iecur sine felle: incisa tamen parte qua fel adhædere solet, humor felleus effluit plus minus Aristoteles. Fel non ad iecur, sed ad peccus situm habere dicitur, Aelianus. Elephanto intestinum ita est sinuolum (συμφύσεις έχον) vt alios habere quatuor videatur: in hoc etiam cibus recipitur:

recipitur: nullum enim conceptaculum cibi aliud separatum adest. Extra quoque eisdem sollis proxima, sed maiora. Iecur enim quadruplo maius bubulo est: & reliqua pari ratione, excepto liene: hic enim minor ex proportione est Aristoteles. Plinius non lecur sed pulmonem eius quadruplo maiorēm bubulo facit. Ventres elephantō quatuor, cetera sūib⁹ simillia, Plinius. Mammæ duas habet paulo citra pectus. Aristoteles. Sub armis si papillæ existunt, Aelianus. Elephas tantum mammæ sub armis duas habet: nec in pectori, sed citra in aliis occultas: Nulla in feminib⁹ (aliis femorib⁹) digiti habentium, Plinius. Elephantō mammæ lunc sub armis dūæ, tam marl quām fœminæ, perquam exiguae, nec pro corporis vastitate, ita ut eas à latere conspicere propter modum nequeas, Aristoteles. Et de partibus anim. 4. 10. Elephas, inquit, duas tantum habet, easque sub armis: causa cur duas habeat, quod vñi proli⁹ est: cur non inter femora, quod multifidum est: nolum enim inter 10 femora habet, cui pedes discreti in digitos sunt. Cur supra sub armis, quod in ijs quæ plures obtinent mammæ & primæ sunt, & plurimū laeti⁹ hauriunt quæ ea parte continentur. Elephantus genitale equo simile habet, sed parvum: nec pro corporis magnitudine. Testes idem non fortis conspicuos, sed intus circa tenes conditos habet: quo circa initum celerius agit, Aristoteles. Testes intus habet propter pondus sui corporis, ut sit velocioris coitus: tamen tempore coitus emitit eos, Albertus. Testes intus ad aluum nocturnū, Aristot. Et alibi, Testes intus habet ob suæ cutis dutiū, cum ex ea scrotum non posset fieri. Testes elephantō occulti, Plinius. Cœsias Cnidius planè mentitur ea quæ de sémīne elephanti scribit: ait enim vsque ad durari sicceſens, ut electro id est succino simile efficiatur, quod nunquam fit, Aristot. de generat. animal. 2. 2. Fœmina etiam elephantorum genitale, ut ceteræ, inter femora habet, Aristoteles. Malleolos posterioribus imis cruribus possidet, Arist. Crura priora multò posterioribus longiora sunt, Aristoteles & Aelianus. Ποδῶν γέ μὴ τὸν τὸν μέτρα: Τέλος δὲ τοῦ
20 θεοῦ πτελεοῦ αἴσχυται, Oppianus. Pedes maiores priores, Plin. Cur anteriores ei pedes maiores validioresq; sint, causam reddit Albert. lib. 2. tract. 1. cap. 1. de animalib. Crura eius æquall infra supiāq; crassamento, Vartoman. Magna sunt, & ex aequo ferè supra infraque crassa columnarum instar, Albert. Atticulos crurum non tam sublimes habent ut aliæ animantes, sed humiliores terram versus, Vartoman. Elephas non, ut aliqui retulerunt, agit: sed considerando crura inflectit: nequit tamen præ nimio pondere, ut runque in latus æquilibrio quodam vergere: sed aut læno incubat, aut dextro, atque eo ipso habitu requiescit. Flebit hic certe lulos posteriores popliteo modo hominis, Aristoteles. Ceteræ quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quām homines sua membra inflectunt, Idem. In posterioribus elephanto articuli breves: Idem popliteos intus flebit et hominis modo, cetera animalia in diuersum, Plinius. Accedit quoque motum præstari etiamsi nullus cruris flexus agatur, quemadmodum pusiones serpere videmus. Quinetiam elephanti ita se mouere diurna hominum 30 fama celebrantur: quæ tamen falso confirmata est, cum id genus animalium inflexu vel in scopulis opertis vel in clunibus adducto se se moueant, Arist. in libro de communi animalium gressu. Elephanti crura osse continuo & inflexibili constant, Strabo. Genua elephanti non flebunt, vt Ambroſius prodit: quia rigido erurum visu opus fuit, quo velut columnis tanta posset membrorum moles fulciri. Calcaneum modo leviter inflectunt, cingit cetera pedum à summo ad ipsum, Cælius 4. 12. Elephantos erura sine nodis articulisq; que habere vanum est: immo vero habent flexiones, & ut aliæ bestiæ, quam liber crura flebunt & erigunt: In ima enim propemodium crucis partemunctiones & flexus habent, Gillius. Sic adant surgere non possunt, quoniam ossa solida & inarticulata habent: unde crura tibiasque postquam iuuentam excesserint flebunt nequeant: Hinc est quod dormientes non recumbunt: defessi vero magis arboribus se applicant: eas obseruant venatores, & penè succidunt; vt innoxie bellus cadant & capiantur, Author obscurus. Flexus post genua (popliteis intelligo) negantur habere: quos forsitan habent laxos (lego, non laxos) sed strictos, & idcirco ab imperitis carere putantur: nam si protus non flebent crura, gressus eorum non foret ordinatus, Albert. Similiter rotundis pedibus, ut equi, sunt: sed ampliorib⁹, ut planta quoquoeverum ad binos dodrantes accedat, Gallius. Pedes eorum inferius, magni orbis mensuræ instar rotundi sunt, Vartoman. Pomi instar, Author obscurus. Elephas animal multifidum est, Aristoteles. Digi⁹ eius indiuisi, ac leviter formati, nec vngues omnino sunt, Idem. Omnia digitos habent quæ pedes, excepto elephanto. Haic enim informes, numero quidem quinque, sed indiuisi, ac leviter discreti, vnguilleq; non vngub⁹ similes, Plin. Singulis pedibus numero quiaq; digitos indiuisos leviterq; discretos habent, Aristot. & Aelianus. Ex quo sit, ut animal si minimè ad natandum habile, Aelian. Quinque vngues habent, & pedem multipliciter scissum, ne si quando in humido solo constiterint, altius pedem impriment, Gillius. Vartomanus totidem vngues & corneos eis esse terbit. Quamvis in multa diuidant pedem, natura tamen digitos 40 coniunxit, ut pes validior esset Albertus. Solipedæ sunt, ut equus, asinus, elephantus, Aelianus de animal. ii. 38. Caudam habent similem caudæ bubali, trium forte dorstantum longitudine, paucis in extremitate pilis: Vartoman. Nullum tergori setarum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscularum: sed cancellata cute in rugas arcta etenacant: ut superius ex Plinio retuli.

C.

Amat amnes hoc animal: & quanquam non fluuitale sit, tamen tiparium dici potest, Aristoteles: Gaudient amibus maximè, & circa fluvios vagantur, cum alloquin nare propter magnitudinem corporis non possint, Plinius. Barris elephanti dicuntur a sono vocis, Festus. Hinc & ipsi elephanti barris vocantur, ut supra dixi. Et barris barrit, Author Philomelæ. Citra nares ore ipso vocem elidit spirabundam, quemadmodum cum homo simul & spiritum reddit, & loquitur. At per nares simile tubarum rauicitati sonat, Aristotel. Citra nares ore ipso, sternutamento similem elidit sonum, per nares autem tubarum rauicitati, Plinius. Clamor autem, quem quidam barritum vocant, prius non debet attrolli quām acies utraque se iunxerit, Vegetius 3. 18. Hunc exercitus clamorem Festus non barritum, sed barbaricum vocat, quod eo genere barbari utantur: & forte similiter apud Vegetum legendum. Quām terribilis in pugna sit elephantorum stridor, ut Marcellinus vocat, capite quinto dicam. E' ἕλεφας τεργηνος, elephas stridens vel barriens, apud Philostratum: Truncos gratissimo in cibatu habent: Palmas excelsiores fronte prosternunt, ac ita iacentium assumunt fructum, Plinius & Solinus. Quænam in cibo eis noxia aut venenosa sint, inferius in tractatione de morbis ipsorum exequat. Cum eos cetera pabula defecerint, radices effodiunt, quibus pascuntur: E quibus primus 70 qualquam prædam repererit, regreditur, ut & suos gregales aduocet, & in prædæ communione deducat, Aelianus;

Aelianus. Denrum aleretur et ruminum ad propulsandas iniurias seruant, altero radices effodunt & arbores extinxunt, hiem. L. suam regis libarnicæ inter alia meridianæ illius navigationis miracula, melone in Aethiopiam nobilissimæ haberi praedicant, quorum odorem elephantes sagacissimi olfactus animal, de longinquæ sentiant: ad solantesque cucumis, at tota depopulentur ac proterant, Hermolaus in D. solonid. Elephantis cœribus præter alios cibos hordeum datur. Elephantus eodem pastu modios Macedonicos (hordei, vi Aelianus addit) noxem, quod plurimum edere potest. Sed tantum dare periculoso est: lex aut septem dedisse modios, in vsu frequentis satis est: sed satiæ non plus quam quinque: vini etiam quinque mares, quæ mensura heminas continet sex, Aristoteles. Animalium maximè odore murem: & si pabulum in præsepio possum attingi ab eo videre, fastidiunt, Plinius. Fatinam similem minutissimo pulueri permixtam separat optimè, ita quod fatinam in pastum colligens nihil admittit de puluere, Obscurus. Elephanti postquam cœctes evaserunt, panibus maximis, hordeo, cariis, vuis, cœpis, alijs, iunco, palma, hederaceis folijs vescuntur, Aelianus. Apud Indos tractus est, cui nomen est Phalactus, quasi Latine calvus: eoque ita appellatur, quod qui herbam in eo nascentem gustauerit, & pilos & cornua amittit. Itaque elephanti, nisi cogantur, non accedunt ad locum illum, immò verò prope cum accesserint, periinde atque homines prudentissimi, ab omni illius loci germine refugientes, pedem referunt, Aelianus. Iam quidam amphoras (metretas, Aelianus) aquæ mensura Macedonicae quatuordecim eodem hausti potu, & rursus à meridie eiusdem diei octo, Aristoteles. Clarae & nitide aquæ potio elephanto inimicissima est, nec prius bibit quam contutbarit: turbida enim & sordida ei inauissem est: proinde cum ad flumen aut lacum accesserit, cœcum pedibus perturbat, Aelianus. Huius rei causam Simocatus adferit, quod in aqua pura suam ipse vmbram extimescat: ideoque solere Indos cum trahendi aqua, obscuram & illunem obseruare noctem. Sine potione octo dies fert, Aelian. Elephantus quidem gregarius assuetus, aquæ virutis potionem: Eiverò quia ad bellum certat, non modò ex vitibus conficit, sed etiam ex oīyis factiij vini vsus indulgetur, Aelianus. Et alibi, Potionem, inquit, qua ipsi pro vino utuntur, idēc ipsis largiuntur, vt ad prælium audacieos efficiantur. Elephantes & similes vini potu inebriantur, vt Athenæus citat ex Aristotelis de ebrietate libro. Ut elephantus vini potionem obliuiscitur fortitudinis, sic Simius hausti vino, frandis immemor, non est ad capiendum difficultis, Gillius. Recens captos zyphi potionem elcurari, epite quinto dicam. Omnia bene olentia amant, vnguentorum & florum odore permulcentur, Aelian. Et rursus, Flores eis dantur, atque in prælia ad legendos flores, quia suavitatem odorum amplexentur, aguntur: ipso enim odoratu flores internoscentes colligunt, atque etiam hos lectos in calathum inferunt, quem eorum rector sustinet. Postquam hunc. floribus compulerint, tanquam vindemia facta, lauatione similiter atq; homines lauti delectantur: Ut vero ea vni reneterint, eò vbi quassum floribus plenum reliquerint, expertunt. Quod si recto 30 afferre tardaverit, barbitum edunt, neq; prius cibum sumunt quam eis quispiam quos collegerint flores attulerit, eos allatos de quassilo tollentes sui præsepi labra ornant. Hanc nimurum cibo suavitatem ex his bene olentibus comparantes, stabulum vbi diuersantur, floribus permulcis sternunt. Hæc Aelian. Sagacissime odorantur, (quod forsitan propter nasi longitudinem eis contingit, vt auritis acutius audire) & venatorum insidias hoc beneficio fugiunt, herba quam senserint humanis calcata vestigis euulsa, & per manus deinceps tradita, vt capite quarto ex eodem auctore dicemus. Velocitate non quisquam tanta est, quem non vel suo tardo gradu aspergantur, Gilius. Agminatum oberrant, Solin. Natae propter magnitudinem corporis non possunt, Plin. Digitum pedum eis indubio leviterq; discreti, ex quo fit vt ad natandum minimè sint habiles, Aelian. Incedit etiam per aquam, & eatenus mergitur, quatenus eius promuseis superat: reslat enim per eā, & spiritum accipit & reddit, sed natare satis pondere sui corporis non potest, Aristoteles. In naveis autem immituntur, ponte utriq; ramis frondoscentibus adumbrato, ad fallenda huiuscmodi animalia: hoc enim ipsum cum vident, se per terram, quia eis hæc mare videndi facultas adimant, etiam nunciter facie arbitrantur, Aelian. Somnum erecto corpore capiunt: quia operosum eis esset decumbere, simul & deinde à cubitu exurgere graue, Aelian. Dormituri non recumbunt, defessi verò arboribus magnis se applicant, quibus succisis cum cadunt surgere nequeunt, Obscurus.

Nec adulteria non ē, nec vlla propter sc̄eminas inter se prælia, cæteris animalibus pernicialia: non quia desit illis amoris vis (nam & homines ab eis amatos constat, vt cap. 4. indicabimus,) Plinius & Solin. Ab omni immoderata libido castissimi sunt. Nunquam enim, neque vt constupratores, neque vt item valde lasciuos societatem Venereis cum sc̄emina faciunt, sed tanquam generis successione carecētes, liberis procreandis dant operam: sic hi, sua stirps vt ne deficit, complexu Venereo luctuntur: Neque id sanè plurquam semel in vita, & eō duntaxat tempore, cum se inici sc̄emina patiuntur, Aelian. Mas quam impletuerit coitu, eam rursus non tangit, 50 Aristot. Ut quisque vxoretur impletuit, non eam amplius artingit. Aelian. Idem alibi. Cum libidinis furore ardenti, incurvi parietes enervant, & similiter atq; aries frontis viarq; impressione palmas prosternunt. Ad coitum inquit Aristot. efficeri solent: quam obrem apud Indos ijs handquaquam permitti initum alunt: libidinis enim rabie agitati, casas prosternunt male conditas, plurāq; altaincomoda faciunt: mitigari pabulicopia narrantur: plagi etiam temperant, adductis alijs quibus ferire præcipiant, Aristot. Elephantum quamvis raro amare fecerūt, quoniam, vt ante dictum est, libidinum moderatione temperatus sit: remen ipse illud admirabile amore plenum audiui, quod consequitur: Vir venandi elephantos haud impeditus, scribit se, cum ab Imperatore Romano cum potestate in Mauritiam ad venandos elephantos allegatus esset, ex elephantino genere adolescentem fermosam vidisse, coeuntem cum elephanto & adolescentes & pulchro: alterum vero seniore, quia huius sine amator siue maritus esset, vt se spretum, ignobili et loco hoc tulisse: quare acriter animo incitatum impetuus fecisse, vt nil proprius factum fuerit, quam nos, inquit, omnes perderet, sicq; incurrisse in illem formosum riualem suum, pugnamq; edidisse, tanquam eum qui de amica sibi erupta doloribus acerimis premitur: adeoq; infestis animis virunq; cum altero pugnam commisisse, vt ex impetu cornibus ambo mortilarentur. Neutrū ideo non viciisse, quod multa yerbatione eos venatores distinxerint. Postea autem quam amissis armis in posterum inuitiles ad conferendas quasi manum inter se facti essent, rivalitatem amantium conquerierisse. Domantur rabidi fame & verberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem catenis (quærendum ante te hic legatur, catenis, malis plagiis, ex Aristotele, id est verberibus, quam vocem Plinius etiam proximè ante posuit) coerceant & alias circa coitum maximè efferauntur: & stabula Indorum dehinc sternunt. Quapropter arecent eos coitu, sc̄eminarumq; pecuaria separant, quæ haud alio modo quam armentorum habent, Plin. Pudore nunquam nisi in abdito coeunt, Plin. Aperte periculac palam in aliorū oculis non coeunt, sed secedentes, aut se in arbores densas, 70 & fre-

& frequentes occultant, aut in concavum locum, & profundum, ad occultandos eos facultatem habentem, se
abundat, Aelian. Solitudines petunt coituri: sed præcipue secus flamina, & qua pasci consueverunt, Aristot. Cœ
unt locis occultis & palustribus, Vartoman. Elephas femina in coitu fedit (se submicit) & equitas super eam
mas: quam ob causam femina descendit in foueam aliquam, ut mas commodius superueniat. Præcipue verdi in
aqua intri desiderat, vnde cum femina tum mari maximè commeditas accedit: nam ita cogiturn per aquam fa-
cilius tollitur, & post coitum facilius descendit, Albertus. Ελέφας τὸ ζυγόν εἰπεῖται τὸν Δέρμα τὸ βούνον εἰποῦσαν
τὰς θηλέας, τετέσι τὰς μήτρας ποιεῖται, Etymologus. Et rursus, Πάραχθον εἰπεῖται θηλαῖνον. Θηλαῖνον τὸ αὐτὸν, τοῖς
δὴ γῆς Δέρμα τὸ δύρην: αἴτιον θηλαῖνον εἰπεῖται, διό γε καὶ ταῖς εἰνέταις νεφέλαι. hoc est, Coēant, non in terra
propter corporis gravitatem: sed in aqua palustrī, vbi etiam pascuntur: quod aqua attollente corpus matis con-
scensuri feminam leuiores nimis fiant. Contigit aliquid (verbis vtor Alberti ex Auicenna) marem coi-
re cum femina in regione que dicitur Virgea de Cauretuyuz: quod quidē mirum videbatur, cum alias extra ter-
ram natalem suam, hoc est Indiam, coire non soleant. Tum tempore vero extra Indiam in regionem Coraesceno-
rum, & finitimam educti coibant: Mas feminam saliens culmo: proboscideum puto intelligit, cum in singulari
nūero proferat: nam alibi dentes eius sive cornua barbari culmo: appellant) caudam eius remouit, Hæc Alber.
Proli operam datur Orientem versus pergit ad proximum Paradiso locum, vbi inuentam mandragoram sce-
mina prior gustat, deinceps periuasus ab ea mas, sic miscentur & femina concipit, ut rugatur Author obscurus lib-
bi de natura rerum. Elephantus tam mas quam femina incipit coire anno xatis vigesimo, Aristot. Et alibi Ele-
phantus femina incipit coire anno, aut duo decimo, cū celertime: aut quintodecimo, cum lentissimè. Mas quin-
que aut sex annos natus superuenit in eunte vere. Mas coit quinquennis, femina decenii, Plin. Venerem ante
annos decem sceminz, ante quinque mares nesciunt, Solinus. Mas coitum triennio interposito repetit: Quam
grauidam reddidit, eandem præterea tangere nunquam patitur, Aristot. Mari tempus coitus est cum domi de-
tentus fuerit, & seuerit: tunc etiam pingue quiddam emitit per spiramentum quod ei secundum tempora est:
femina vero cum hicidem meatus apertus fuerit, Strabo. Βαλεντίνος οὐδὲν οὐδὲν πατέει τοῦ θηλεόντος οὐδὲν
καὶ τοῦ ποτε χρονοῦ φοιτῶν ἀντονούσι ἐπιτέλων, Arrianus in Indicis. Coēant & pariunt ut equi, plurimum vere,
Coēant, non sicut quidam putant promiscuè, sed velut equi, & reliqua quadrupedes, Diodorus Siculus inter-
prete Pogio. Græcum exemplar desiderabam. Subsidit femina, clunibusque labbris insistit pedibus, ac ioniti-
tut: Mas superueniens comprimit atque ita munere venereo fungitur, Aristoteles. Elephanti, camelii, tigri-
des, lynces, thincerotes, auersi coēant, Solinus ex Plinio: quia uera eis genitalia esse adjicit. Femina initur
biennio quinis, ut ferunt, cuiusque anni diebus, nec amplius: sexto perfanduntur amne, non ante reduces ad
agmen, Plin. Biennio coēant, quinis, nec amplius, in anno, diebus, non prius ad gregarium numerum reu-
suri, quam viuis aquis absoluuntur, Solin. Ferendi vteri tempus alij a non & sex menses, alij triennium statuant
causa quamobrem incertum hoc sit, quod non pateat costus, Aristoteles. Eatalbi, Vterum biennio gerit: parit
singulos: viuiparum nanque est. Vterum gerunt menses, vt milnimum, sedecim: vt plurimum, octodecim, Stra-
bo, Diodorus Siculus, & Arrianus in Indicis. Decem annis gestare in vtero vulgo existimat: Aristoteles biennio
nec amplius quam semel glaere, pluresue quam singulos, Plin. Eadem apud Solinum & Isidorum lectio est.
Κυριεγνή θεαταῖς, id est Decennio grauescant vtero, Onesicritus apud Strabonem: Interpres non recte trastulit,
Concipiunt decimo anno. Hinc natum proerbium, Elephanti celestis pariunt, de quo infra. Audiuī lape
hoc vulgo dicier, solere elephantum grauidam perpetuos decem esse annos, Plautus in Sticho. Biennium gerere
vterum audio: alij sesquitannum tantum grainidas esse aiunt, Aelian. Parit enitens posterioribus etiis suis, & sub-
fidens cum dolore, Aristot. Partus in caput procedit ad lacrem, Aelian. Animalia quo maiore corpore, eò mil-
nus fecunda sunt: singulos gignantur elephanti, camelii, equi, Plin. Viteum velutique pariunt, quem nutrit
matres annis sex, Diodorus Siculus interprete Pogio: Ad annum usque octauum lactant Arrianus in Indicis.
Apud Strabonem legitur, sensim mensib, fecundum à matre nutriti. Partus magnitudo est instar integræ xatis & instar
magnitudinis porci, Aelianus: vel, ut Aristoteles, magnitudine vituli: Idem alibi clarius, biennis aut trimi-
stis vituli magnitudine esse scribit. Elephanti, vt diximus, pariunt singulos, magnitudine vitilli tritibestris, Plini-
nus: anniculi, Aelianus. Statim vt partus est, cernit & ambulat, Aristoteles. Ore fugit non promuseide, Idem
& Aelianus. Elephantus in quadrupedum genere ex minimo maximus euadit: vt ex aquatilibus crocodilus: ex
volucribus, magna struthio, Aelianus. Cum sunt in catulorum (vitulorum potius) nam adulti etiam boues
Lucæ dicuntur, & Plinius fetus eorum vitulos vocat) metu, infestissimi sunt, Idem. Et alibi. Nec verò si quis
fœtum à partu recentem contigerit, matres indignantur. Plane enim noscunt non animo quidem ledendi
contrestat, sed ad ludicram delectionem, & blandicias suscipi, et ceteris hominis naturam ea excelsitate animi,
suo vt partui adhuc tantillo incommodare noverit, Aelia. Femina parturient ingreditur aqua vlg; ad ubera, & illie
parit metu draconis: qui extra aqua parienti fœtum deuoraret. Maseritiam à patiente non recedit, propter serpen-
tē, qui inimicus est eius sicut draco, Author obscurus lib. de nat. terum. Elephantorū femina proximè vias, quo
carnivoras bestias minimè accedere sciunt, fetus comprimis adiungit, &c. Interpres libri Plutarchi Vtra animalia
prudentiora, &c. sed falsus est cū hrc λαζόν (vt in nostro etiam codice Græco Basileæ excuso legitur) id est eer-
uorum, non elephantū natura sit. In Mauritania quæ madmodū quotannis ceruis, sic decimo quoq; anno cornua
elephantis excidere solere aiunt. Itaq; hi in cornua incumbentes, vsq; adeo ea impellunt & designant in terrā ex-
positā in planiciem, quoad illa ipsa occultauerint. Nam præ ceteris camporū patentium & quora & palustria amittat;
Aelian. Eatalbi, Locum (inquit) in quem abstruserunt & reposuerunt cornuum thesaurum pedibus exequant &
complanant. Terra autem quod sit feracissima, post paulū herbam proferens, abditorū cornuum aspectum viato-
ribus adumbrat. Eorum peruestigatores, qui sanè ad illorū insidias & altus prudentes sunt, in eum locum in quem
cornua defossa suspicuntur, vtribus aquam deportant, & vero alium aliud ex vtribus dispergunt & disponunt, atq;
ibi commorantur. Alius quidā dormiens, aliis potans, aliis cantiunculam casiens suos amores meditatur. Quod
si cornua sint alicubi prope defossa, quadam mirabilis illecebra ex vtribus sic aquam eliciunt, vt vasa excent & ex-
inaniant. Ita autem qui cornua exquirunt, statim sine caubis sagacissimè prædam odorati locum illum perfo-
diunt, & optatum consequuntur: si vero vtres permanferint pleni, eos inde transferentes, aliò se conferunt;
Hæc Aelianus

Fœmina elephas mare multò robustior, alacrior, & magis magnanima est quàm mas. Et fœminæ quædam in hoc genere planè viriles sunt, Vartmannus. Non modo fœmingæ marib. ferociores, sed ad onerum ventiones etiam for-

etiam fortiores existimantur, Gillius. Mas tamen prælijs aptior est, ut potè altior, Obscurus. Euerit adficia elephatus, dentes admoens magnos: palmas verò sua fronte impellit, donec declinet, tum pedibus inculcans prosternit in terram, Aristoteles. Aelianus hæc eum præcipue facere scribit, cum libidinis furore ardet. Palmas excelsiore fronte prosternunt, ac ita iacentium assumunt fructum, Plin. In bello etiam roboris & fortitudinis facinora designat egregia, & aliás ad imperium. Proboscide quantum possit, supraretuli. Vnus sanè animalium omnium, vi maximus, sic robustissimus esse videtur. Vidi (inquit Vartomannus) nauem palangis impositam (si recte verto) à tribus elephantis ingenua demissis frontibus annixi, è mari in litus protrudi. Oppianus sylustres elephantos scribit, fagos, oleastros, & palmas dentibus subuertere radicibus, ἐντρυπέσθαι τοις γενέσιοις. Yēvas dentes vocat per synecdochē, continens pro contento. Quod magis oneratus est, tantò firmius incedit: in dorso gestat turritum ligneam, quæ homines triginta & vii quantū satis est contineat, cum armis instrumentisq; bellicis, Author obscurus. Tam validi sunt, vt in cruce (lego turre) lignea super se ferant homines duodecim & amplius, ita quod aliqui magni quadraginta homines posse portare dicuntur, Albertus. Indorum regem hostibus bellum inferentem, bellatorum triginta millia elepharorum accedunt: tum verò maximorum & fortissimum tria millia subsequuntur, ad hostiles muros ipso incursu euentos institutorum: cum enim rex iubet, euentunt. Idque se audiuisse Ctesias scribit: idemque Babylone se videt. Se dicit, palmas ab his ad moderatoris suissum violentissimo impetu extirpatas, Aelianus. De vi & robore ipsorum ad bellum ysum, plura adferam cap. quinto. Elephantem alij annos circiter ducentos vivere aiunt, alij trecentos, Aristot. & Aelian. Ut longissimum, annos circiter ducentos vivit: sed multi ante hoc tempus morbo pereunt, Arrianus in Indicis. Vivere elephantos marces alij annos ducentos, alij centum & viginti aiunt: foeminas etiam ferè totidem, Aristot. Florere aetate circa sexagesimum narrant, Idem & Aelian. Viuunt plerique quantum longeui homines: quidam (qui maximè senscent, Diodorus Sic.) ad ducentesimum perueniunt anum. Aristoteles vivere ducentis annis, & quodam trecentis existimat: iuuenta eorum à sexagesimo incipit, Plin. Viuunt in annos trecentos, Solin. Onesicritus dicit eos ad trecentesimum annum vivere, raro ad quingentesimum: circiter ducentesimum robustissimos esse Strabo. Iuba rex Elephantum scribit patri suo fuisse, qui multa secula vixisset, nempe qui emanasset, & per manus traditus vixisset, usque ad huius altera stirpe. Et Ptolemæo Philadelpho Aethiopem elephantum fuisse, qui vel multis aetates vixisset, vel ex hominum consuetudine, vel institutione mansuetissimum: atque idem ipse ait, se vidisse elephantum Seleuci, cognomine Nicanoris, qui usq; ad Antiochorum postremam expugnationem vixisset. Aelianus. De elephantorum, aetate quod longissima vita sunt, ab alijs pluribus scriptum est: veruntur: eni qui habitant apud urbem Taxilam, omnium Indiæ urbium maximam elephantum inuenisse perhibent, quem virtus ac myrtis coronis indigenæ ornabant, afferentes unum ex his esse, qui pro rege Poro aduersus Alexandrum pugnauerat: quem propterea quod in pugna promptissime versatus esset, Alexander Soll dedicauit. Esse autem illi torques aureos circa dentes, seu potius cornua libeat appellare, & in torquibus literas Graecas insculptas, hæc verba referentes: Alexander Iouis filius Aiaceum Soli. Hoc enim Aiacis nomei ipse elephantum impoluit, magnum magno nomine exornans. Conjectant autem indigenæ annos quinquaginta super trecentos, ab ea quam diximus pugna ad ea tempora intercessisse, cum tamen scire non possint quod fuerit natus annos, quando pugna inter fuit. Iuba verò quondam rex Libyæ in scriptis retulit, equites Libycos quandoq; elephantis insidentes, inter se pugnasse, fuisseq; alteri elephantorum parti turritum dentibus insculptam, alteri verò nihil: cumq; non pugnantes occupasse, partem quæ turritum in dentibus gestabat superaram, in Atlantem monte configuisse: se vero post id tempus annos quadragecentos ex ijs vnu cœpisse, qui aufergant & insigne illius dentib; insculptum inuenisse, quasi nuper fabricatum, nul' aq; ex parte consumptum, Hæc Philostratus lib. 2. de vita Apollonij. Candore dentium intelligitur iuuenta, Plin. & Solin.

Multis morbis obnoxij, & prorsus difficiles curatu sunt, Strabo. Hyemis ac frigoris impatiens hoc animal esse dicitur, Aristoteles, Aelianus, Solinus. Frigoris impatientes: maximum hoc malum, inflationemque, &c. sentiunt Plin. Anni ætui tempore cum calor à sole intenditur, & astus ingrauescit, tum elephanti ad calorem frangendum inter se crasso perfunduntur ceno, quo partim vim caloris depellant, partim vel vmbrosis speluncis, vel arboribus quæ ramorum frequenter eos opacare possint, rursum gerentur. Complures eorum morbos vinum nigrum epotum curat, Strabo. Aelianus post mentionem de vulnerib; eorum & oculorum morbis factam, Cæteris (inquit) quibus tentantur morbis, vinum nigrum medetur: (idem testatur Arrianus in Indicis) Quod si hæc medicina ex morbo non liberantur, insanabiles sunt. Elephas chamæleonte concolori frondi deuorato, occurrit oleastro huic veneno, Plin. Si quis casu chamæleontem deuorat, vernæ elephantis veneficum, oleastro sumpto pesti medetur, Solin. Cruciatum in potu maximum sentiunt hausta hitundine: hæc ybi in ipso animali canali (id est fauibus & arteria) se fixit, intolerando afficit dolore, Plin. Aegrotant etiam si comedant terram, nisi ea frequenter vtantr: nam si frequenter, nihil sentiunt mal: lapides etiam interdum deuorant, Aristoteles. Et terram edisse ijs tabescitum est, nisi sepius mandant: Deuorant autem & lapides, Plin. In venerationibus si quis eorum fuerit vulneratus, cæteraliter est lachrimas vulneribus illinentes, tanquam medici aegrotantibus assitunt. Philostratus, Vulneribus butyrum auxiliatur: ferrum enim extrahit. Ulceræ suilli carnis bouent, Strabo. Indi capitis elephantis eorum vulnera aqua primum tepida elidunt: Deinde si hæc ipsa luculenter sint alta, butyro vngunt: postea inflammationem leniunt, suillam carnem recenti sanguine madentem & calidam admonentes. Aelianus. Ελεφαντινὴ ὁδὸς ἡ πόλη ἡ οὐρανούσιος (lego οὐρανούσιος) Arrianus in Indicis. Oleum (aliás vinum) alij bibunt, alij non: & si spiculum in corpore inest, ejicitur eo quod bibitur oleo, vt aiunt: qui autem oleum (aliás vinum) non bibunt, ijs radix tyrtami decocta in vino (aliás in oleo) datur, Aristot. Dubitat quidam an pro tyrtami legendū sit dictamni, an expungi omnino debeat. Dictamnum equidem telis expellendis utilem esse capris & yluestribus & cervis, in ipsorum historijs diximus: sed folia eius tantum depascuntur: medici quoq; in hominum remedijs follatantum requirunt, radix inutilis est: Non igitur legendū dictamni. Quod si expungatur, aliud alterius plantæ nomen substituendum fuerit, cuius radix vim corpori infixa depellendi habeat. In Graeco textu nec tyrtami nec alterius plantæ nomen legitur. In Graecis codicibus (vi scribit Aug. Niphus) magna varietas est: primò quia legitur radix, & non adjicitur cuius herbæ: deinde quia dicitur decocta in oleo & non vino. Unde antiquus interpres sic legit, Vinum alij bibunt, alij non: Et si spiculum inest, eo vino ejicitur, quod biberunt, vt aiunt. Michael Ephebius afferit ejici quorundam opinionem spiculum ex corpore elephantis possessione vini, vt per eum dictamni ex caprea: quæ scriptura probatur ab Ephesio: vnu tamen deest, quoniā in Graeco textum non

textu non habemus expressam herbā, cuius radix in oleo sit decoquenda, Hæc Niphus. Ego tyrtami nomen nūquam reperio: sed ne aliud quidem medicamentū quod intra corpus homini, aut feræ (excepta dictam) sumptum, tela aliāue infixa exigat. Omnia enim foris imponi præcipiunt medici, & præter cætera in radicum numero, in hunc usum laudantur, allium cum pice, aristolochiæ cum resina, arundinis per se vel cum bulbo: berberis vel oxyacanthæ radicem, cyclamini cum melle & vino: filicis, lactucæ asinij, id est anchusæ: narcissi cū lilio & melle: rubi canini, xiphij radix superior cum vino & thure: vitis albæ cum vino & melle: deniq; iridis sylvestris cum flore æris, terebinthina, & paucō melle. Ex his omnibus ad tyrtami vocem, calami forte vel cyclamini voce propius accesserint. Olei potu tela, quæ corpori eorum inhæserant, decidere inuenio: à sudore autem facilius adhæscere, Plin. Sensus videtur, Oleum ad extrahendas sagittas magis prodesse elephantis, si post sudorem statim id hauserint, quoniam ita (meatibus apertis, & calore in superficie corporis oleum à venis attrahente) facilius adhæscet: tanquam nimirum oleo ad ipsas attracto ceu vñctæ & lubricæ facilius emitantur. Cum vel hasta vel sagitta ietū est elephatus, oleæ flore vel oleo ipso defixa tela expellit, Aelian. Cerui ægri ramusclos oleæ comedunt & sanantur, Ambrosius secutus forte aliquem qui pro elephanto claphon, id est ceruum hoc facere perperam legit, vt in Ceruo monui circa finem capitii tertij. Furoris tentatione eos aliquādo laborare manifestum est, ex cursu furijs incitato, Aelian. Rabidi (quales præcipiè per libidinem fiunt) fame & verberibus domantur, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem feriant, Aristoteles: catenis coercent, Plinius. Si per insomniam fessi iunt, armis perfricatis ex sale, oleo, & aqua curantur. Cum humeri dolent carnibus suillis assis appositis iuuantur, Aristot. Vlceræ etiæ & inflammations eorum (quæ nimirum in humeris præcipiè nascuntur propter onus & attritionem) his carnibus soueri supra dixi. Ophthalmicis medetur bouillum lac infusum, Strabo & Arrianus in Indicis. In oculorum morbis, bubulum lac tepefactum infundunt, quo hi remedio oculos aperiunt, & magno cū voluptatis sensu sicut homines, vim medicinæ agnoscent, Aelian. Elephantos cæteris malis immunes aiunt, inflatione autem alii acrius infestari, Aristot. Frigoris impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemq; & profluuium alii, nec alia morborum genera sentiunt, Plin. Morbis inflatione cōtractis laborant: quo fit, ne possint excrementum vel vesicæ vel asui reddere, Aristot. Niphus hunc in eis affectum colicum esse coniicit. Fluore insuper tentantur: quo cum vires languent, curantur potionē aquæ calidae, & cibo foeni melle imbuti: vtrunq; enim id sistit profluuium alii, Aristoteles.

D.

Elephantis gregatim semper ingrediuntur. Dicit agmen maximus natu, cogit ætate proximus, Plin. Et alibi, 30 Gregatim semper ambulant, minimè ex omnibus soliuagi. Oberrant agminatim, Solinus. Nunquam verò elephatus ab reliquorum agmine secesserit, nisi aut filiorum suorum, aut egrotantium causa: pro his nimirum nihil non moliens in expugnabilis manet, Aelian. Solent magno numero confertim incedere, & si quenquam obuiam habuerint, vel deuitant vel illi cedunt, Leo Africanus. Prædam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua, alij melius dentes appellant: Quamobrem deciduos casu aliquo, vel senecta, defodiunt, Plinius: tanquam inuidia quadam aduersus hominem ducti id faciant. Quod autem abiecta cornua defodiant præcedenti etiam capite ex Aeliano dixi, nec non qua arte defossa inueniantur. Noctu suam seruendi conditionem deplorare dicitur, non contento barritu (επειγόντι) quo sâpe aliâs vtitur, sed luctuosa vocis suppressione miserabiliter immurmurans. Quod si quis ita occulte gementi & lamentanti interuenit, verecundia quadam motus, querelis suis moderatur, & gemitus facere desistit, Gillius ex Philostrato. Gaudent phaleris argenteis. Mulieris forma 45 hoc animal capit, atq; hebescens ad eius pulchritudinem, remittit furorem animi sui, Aelian. Traditur unus amasse quandam in Aegypto corollas vendentem: Ac ne quis vulgariter electam putet, miretur gratia Aristophani (Byzantino in vrbe Alexandria, Aelian.) celeberrimo in arte grammatica, Plin. Sunt ferarum amores etiam, idq; plurimarum: feri alij & rabidi, quemadmodum & hominum: alij nec ambitione barbara, nec inuenustlo congressu: qualis Alexandriæ grammatici Aristophanis rivalis elephas fuit. Coronariam eandem vterq; deperibant, cum elephas quidem grammatico haud segnius amorem studiumq; declararet: poma forum transiens amicæ adferre, iuxta diu adsistere, cunctariq; promiscidem intra vestium s̄uis in serere, ac mammilarum decus blandè palpare contrectareq; solebat, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Præter hanc aliam quoq; mulierem corollas similiter vendentem in Antiochia Syriæ vrbe cicurem elephantum amasse aiunt: de quo Aeliani hæc verba sunt. Huncaudio dum ad pastionesiret, mulierem corollas vendentem cum quam suauissimè adspexisse, tum verò etiam 50 quam libentissime in illius conspectu acquiesce, atq; huius faciem promiscide teruisse, suauiterq; contrectando illi blanditū fuisse: Mulierem vicissim ex suo artificio illecebras amatorias, corollas videlicet ad tempus ita contexuisse, vt cotidie illi quidem sumere operæ pretium, huic vero etiam opus largiri esset. Postea autem quam mulier excessit è vita, elephantus nec pristinæ consuetudinis compos, nec quam amaret amplius mulierem videns, tanquam amans qui amasiam amiserit, sic eam desiderabat, animoq; incitabatur, ac qui antè mansuetus fuisset, humanitate expulsa, feritatem induebat, tanquamq; homines ex tristitia, ac incero labore laborantes de potestate animi exēunt, sic is furens ferebatur, Hæc Aelian. Et vnguentariam quandam dilectam Iuba tradit: Omnium amoris fuere argumenta gaudium à conspectu, blanditiæq; inconditæ, stipesq; quas populus dedisset seruatæ, & in simum effusa. Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria, Plin. Alius Menandrus Syracusanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi, desiderium eius quoties non videret inedia testatus, Plin. Nunc quam memoria 60 sint bona quamq; diligenter præceptum officij aduersus præcipientes teneant, quam simile orum qui quippiam eis committunt, vel expectationem vel fidem non fallant, explicandum est. Cum Antigonus Megarensem vrbem obsideret, mulier simul cum uno de elephantis bellatoribus versabatur: hæc enim illius qui elephantum aleret vxor, infantem puerum pepererat, quem huic elephanto, lingua vtens Indica, quam elephanti intelligunt, creditit. Ut vero is primum sibi creditus est, illum diligebat, & custodiebat, ex eoq; proxime adiacente magnam voluptatem capiebat: cum ploraret, oculos tum auertebat tum vero ab eo dormiente muscas abigebat: Arundines ei pro pabulo objiciebantur, quas, & omnem cibum, nisi paucadisset, reiiciebat. Nutrix igitur necesse habebat postea quam eum lacte compleuisset, elephanto curatori apponere, vel omnino elephantus non parum iracundia incitabatur, ac non nunquam in verbera erumperebat. Interdum etiam cum vagiret infans, cunas vbi iacebat, mouebat: sicq; eidem ipsi ex hoc motu oblectamenta & solatia, sicut nutrix, afferre studebat, Aelianus. Eandem historiam, quoniam perelegans est, & paulo aliter refertur ab Athenæo lib. 13. vt ex tempore inde transtulit

recitabo. Phylarchus (inquit) libro vicefimo mirificum elephanti in puerum amorem his verbis describit. Maſ erat elephas, & cum eo ſemina, quam Nicoram vocabant: cui moriens Indi uxor infantem ſuum dies natū triginata appositum commiferat. Mortua igitur muliere, mirabilem quendam bellua infantis amorem concepit. Nam ſeungi à ſe infantem non ſufinebat, & niſi conſpiceret indignabatur. Quam obrem quoties eum laetaffet nutrix, mox inter pedes bellux colloocabat in cunis: quod niſi faceret, elephas cibum recuſabat. Totā autem deinceps die, dormientē puerō, calamos vel aliud quippe de pabulo tenētus muſcas ei depellebat. Quod si ploraret, cunas proboscide mouebat, & ſopiebat ipsum. Idem & mas elephantus ſapenumero factitabat. Læſi dicuntur offensam meminiffe, longoq; tempore post iniuriam vindictam reddere. Qui ad boues accedunt, rubram (puniceam) vesteſ iccirco non ferunt, neq; item ſplendidam (claram) qui ad elephantos appropinquant: quod certe eiusmodi colore eas bestias conſtet efferari. Gillius ex Plutarchi conuubialibus praceptis. Idē Plutarchus in libro de Alexandri fortuna, tauros phœnicieis irritari efferariq; ſcribit elephantos verò albis, vt Cælius obſeruauit. Elephas timet album colorem, Thcuetus. Pullos ſuos, adhuc à partu recentes, nunquam deferrunt at ſanè in illis à periculo tuendis constantiſſimè permanent, priusq; animam amittunt, quām ſuos catulos deſerant, Aelian. Idem, Quantus matrum in hoc genere in ſobolem ſuam ſit amor, multis (inquit) etiā aliunde argumentis conſtat, hoc verò præcipere: Cum in foueam pullum ſuum incidiſſe mater perſpexiſſet, ne minimam quidem moram interpoſuit, nec eius curſum illa ad pullum conſequendum ſignitia tardauit, quin vhemeti dolore affecta, quanto maximo poſſet incitatо in curſu, in delapsum filium praeceps ageretur, amboq; eodem caſu morte occumberent: hic quidem materno pondere preſſus cōtereretur: illa verò præcipitata, caput diſfringeret. Τῶν νεογενῶν πεπόντων ἡ τάραν Βαθεία βοῦς Πλεύνεται συνεπάντι υπότην, Φονεύσαντες τὰ βοῦς φην, Tzetzes. Dupli ci tum corde, tum ſenſu animi elephantaſ eſſe dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri Maurorum sermonibus peruagatum eſt, Aelian. Amnem tranſituri (ſyluestres ſcilicet, vt Plutarchus addit) minimos præmittunt, he maiorum ingressu atterente alueum, creſcat gurgitis altitudo, Plinius & Solinus. Trajet prior, cæteris hoc ſeſe dans, natu ſimil & mole minima: cæteri interea ad ripam aſtant, quantumq; flumen ille magnitudine ſuperet, ſpeculantur: quār ex exercitu reliquo non dubiam ad trajicendum ſpem facit, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Elephantorum flumē tranſmittentium minores natu ſeſe trajiciunt primi: hi vero qui ſunt confirmata ætate iam grandes, fluſtibus obruuntur, dunataxat promuſcidibus extra aquam eminentes, teneros vero pullos dentium proiectorum eminentia matres ferunt, ac ſimultanquam vinculo promuſcidibus illos complectentes, tranſuebūt, Aelianus & Philoſtratus. Mæſculi pullos manibus ſurſum impellunt: laetentes autem deferunt matres, vel manibus ſuis, vel geminis dentibus, Tzetzes. Apollonius cum videret elephantaſ hoc modo Indum flumen tranſeunteſ, Hæc (inquit) δο Damis, nullo iubente ex ſe ipſis naturali quadam prudentia ac ſapiencia faciūt. Vides enim quo pacto ſarcinarum veſto res immitati ſuos deferant pullos, vinculis, ne forte cadant, eos complexi (Video, inquit Damis, &c. sed cur tam imprudentem, ſibiq; inutilem tranſationem faciunt? Præcedit enim, vt vides, omnium minimus, iſipſum verò ſequitur paulo major, & poſt iſipſum alijs, ita vt eorum maxiſi poſtremi ſint: oportebat autem contrarium ordinem in tranſundo ſcuare, maiorcsq; tanquam muros & propugnacula cæteris facere. Tunc Apollonius, Minimè verò, inquit: Primum enim iſipſi inſequentes homines fugiunt: oportebat igitur contra inſequentes hostes à tergo muniri, ſicut in pugna fieri videmus. Inſuper ſi eorum maxiſi prius flumen tranſiſſent, ignotum erat an fluminis altitudinem cæteri minores poſſent ſuperare: illis enim facilis eſſet forteſſe tranſitus cum ſint proceriores: hi verò impoſſibilis forſitan eſſet, quod altitudinem aquæ ſuperare non poſſent: ſed cum eorum minimus tranſierit, faciliem eſſe cæteris tranſitum demonſtrat. Inſuper maiores prius eunteſ profundiorem alueum ſequentibus faceret ſubſidente limo, & in foſſam ſeſcedente, propter belluæ pondus & magnitudinem pedum: minores verò nequaquam tranſationi maiorū offiſcent, minorem in alueo fluminis concauitatem facientes, Hucuſq; Philoſtratus. Mutianus ter consul author eſt, ſe vidente Puteolis, cum aduoceti ē nauē egredi cogerentur, territos ſpacio procul pontis à continentē porreſti, vt ſeſe longi inquitatis aſtimatio falleret, auerſos retrorsuſ iſiſe, Plin. Alioq; quoq; regionis intellectu creduntur maria tranſituri, non ante q̄anes conſcendere, quām in uitati rectoris iureiurando de reditu Plin. Maria tranſmeaturi naues non prius ſubeuant, quām de reditu illis ſacramentū luatur, Solin. Circa dentes belluiſ ſumma cura, alterius mucroni parcunt, ne ſit prælijs hebes: alterius operario viſu ſodiunt radices, impelliunt moles, (arbores extirpant, Aelianus,) Plinius, Solinus, Aelianus, & Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Cum ab Indis hominibus arborem elephanti radicibus extrahere coguntur, non prius ad eam extirpandam aggrediuntur, quām quæſeſerint ac tremefecerint arborem: ſic periclitantes, euerti ne poſſit, an omnino invictam ab impetu ſit ſe præſtatura, Aelianus.

Elephantuſ iuſſa faciunt, Plin. Nearchus author eſt ad eō mansuſcere elephantaſ, vt lapidem ad ſcopum iaceat, & armis vti, & optime natare (vēv) edificant, vt maxima poſſeffio exiſtimetur elephantaſ currus, Strabo. Mutianus ter consul author eſt, elephantaſ quendam & lterarum ductus Græcarum didicifſe, ſolitumq; perſcribeſe eius lingua verbiſ, Ipſe ego hæc ſcripsi, & ſpolia Celtaſ dicaui, Plin. Hæc verba ſi Græce ſcribantur, heroicuſ veruſ ſuſtituitur hoc modo: Αὐτὸς ἐγώ τεδὲ γέγραψα λαθυρὶ τεκτὸν, vt Sipontinus citat, ſed abſq; authore. Ego, inquit Aelianus, recte & ordine in tabula quadam Latinas literas vidi elephantaſ ſcribere: veruntamen doceſtent manus ſubijciebatur ad literarum figuram & lineaſmentum inſtituens animal: cumq; elephantaſ ſcriberet, eius oculos immotis, & deiectos eſſe perſpexi, vt grammaticum quendam dixiſſes. Elephantaſ terribilis eſt iile quidē & vastus corpore: ſed adeo homini obnoxius, vt tantam molem in ludicra verterimus, & ſpectacula panegyrica, quando ſaltationes condidit, &c. Cælius. Apud Indos Arrianus ſcribit, elephantaſ quoq; ſaltationem doceri & exercere. Idem. Turpes eſſeda quod trahunt bifontes, Et molles dare iuſſa quod choreas. Nigro bellua nil negat magiſtro, Quis ſpectacula non putet de orum? Martialis. Motus quoſdā bellieſ ſedidit, velut ostendens quod hæc etiam disciplinam ſeruat, Aelianus. Germanici Caſaris munere gladiatorio, quoſdam incondiſtos motus eſdidere ſaltantium modo. Vulgare erat per auras arma iacere non auferentibus ventis, atq; inter ſe gladiatoriſ ſoncressuſ eſdere, aut laſeiuiente perniciitate colludere. Poſtea & per funes inceſſere: leſticis ctiam ferentes quaterni ſingulos, puérperas imitantes: plenisq; hominū trielinijs accubitu, iāre per leſtos, ita libratis veſtigijs, ne quis poſtantum attingeretur. Plin. Ad numerum ſaltare, inquit Aelianus, tibiae auditione demulceri, curſum tardare: ad ſoni tarditatem. ſcīq; remittere ad remiſſionem tibiae: rurſus cum acute ſonans impelliſt, festinare, diſcendo aſſequi perfecte elephātuſ ſolitus eſt. Neq; vero natura modō illū ſumma ex omnibus animalib⁹ magnitudine ornauit, ſed & disciplina mansuctum, & tractabilem edidit. Elephantaſ ad morum mansuetudinem & facilitatem eruditio nihil

nihil mitius, nihil ad id quod volumus obtinere antius est. Cum Tiberij Cæsar's nepos Germanicus gladiatorem spectaculum edidit, plures iam grandes vtriusque sexus elephanti Romæ erant, è quibus alij plerique generati extiterunt, quorum artus interea dum committebantur, & confirmabantur, & membra infirma congiunturabantur, peritus vir ad pertractandos eorum sensus, animosque, nunc eos disciplina mansuetiori, nunc terroris & misericordiae verberationis plena excipiens, eruditus erat. Primum enim eos maxima lenitudo & mollitudine, cibos nimis illecebris & varietate suauium inititamentorum refertos indulgens, ad disciplinam informabat, ut si quid esset agrestes, expelleret, ex feritate ad mansuetudinem & quasi ad humanitatem quandam transformaret: sicque eos moderabatur, ut feritate expulsa, disciplinis & musicæ studio operam darent, tympanorum sono nihil exterrerentur, pedum ingredientium strepitum, cantumque miscellaneum ferrent: eos præterea exercebat ad non formidandum hinc inimicum multitudinem. Illa vero virilis disciplina, non ad grauem plagarum ictum excandescere, coactos membrum aliquod ad saltandum flectere, non rabiens (cum essent maximo labore prædicti) incitari. Cum magister elephorum spectaculum edidit, iij tempore suo specimen dederunt, se recte institutos esse, illumque in seipsis erudiendis non operam perdidisse ostenderunt: nam duodecim numero theatrum ingressi, composito gradu incedebant, ac toto corpore disfluebant, tanto ornatu, nimis stolis saltatoris induiti, solaque; magistri significatione vocis ordinatio instructi, ut ferunt, gradiebantur. Ac vero rursus, si illis hoc imperaretur, in orbem saltabant, eundemque orbem ad imperantis vocem repetebant, atque nunc flores pavimentum ornabant spargentes, nunc modeste pedibus terram pulsantes musica moderatam saltationem una consensione obibant. Hactenus Aelian. Certum est viam tardioris ingenij in accipiendo quæ tradebantur, saepius castigatum verberibus eadem illa meditantem noctu repertum, Plini. Elephantum cæteri quidem hoc potissimum mirantur, quod discendo & doctribus se præbendo, in hominum cœribus eas in gestu figuras & varietates effingat, quarum elegantiam ac copiam vix ipsa hominum industria exprimeret aut memoria complecti posset: ego vero hisce magis ex affectibus motibusque, quos suapte sponte citraque doctrinam tenet, velut simplicibus & impermixtis ac sinceris, estimandam bestiam intelligentiam putaram. Nam Romæ certum est cum haud ita prideam ad gestus quosdam miroscendos, & motus euolutu difficillimos in geminandos antea quidem instituti fuissent, unum tardioris ingenij, quia ægrius haec assequebatur, vilibet perfime audientem, & verberibus saepè castigatum, deprehensem noctu eadem illa ex se ad lunam meditantem mollientemque, Hec Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Vidi ego elephantum cymbalo ludente, aliosque saltantes. Cymbala autem singula vtrique; cruri anteriori appensa erant, & aliud appellata proboscidi. Ille alternis vtrumque; ni cruribus cymbalum proboscide feriebat numerosè: alij circum circa saltantes tripudiabant: & alternis anteriora crura tollentes flectentesque; numerosè in grediebantur, ita scilicet ut cymbalorum sonus admonebantur, Arrianus in Indicis. Elephantum minus Aethiops iubet subsidere in genua, & ambulare per funem, Annus Seneca in epistolis. Mirum maximè & aduersis quidem funibus subire, sed regredi magis utique; pronus, Plini. Illa vero vel ad ridicule insaniendum spectatorē inducere possint, in theatri haren humiles lectos spectare, vario stragulo textili & magnificis operibus picto ornatos: lauta ite pocula & argenteas crateras, aureasque; permulta aqua repletas, mensasque; magnificas, tanto pane & carnibus extructas, ut vel edacissimorum animalium venire implere potuerint: omnibus ita recte apparatis, cœniæ intromissi sunt elephanti, mares sex, virili ueste induti, totidemque; feminæ, stola mulierib; ornatae, decorè epulis accubuere, ac in mensam promiscides tanquam manus porrexerunt, summaque; cum modestia epulati sunt: neque; ex ipsis quispiam visus est vorax, neque; maioris partis rapax. Cum esset bibendum, vnicuique; cratera exhibebatur, & hi quidem promiscidibus potionem haurientes, moderate bibebant: deinde circumstantes leuiter & festiue, sine contumelia aspergebant, Aelian. Elephanthus omnium ferarum mitissimus & placidissimus est: quippe qui permulta officia & eruditat, & intelligat: quando etiam reges adorare condiscit, Aristot. Non quod ad docilitatem attinet, reges adorant, genua submittunt, coronas porrigunt, Plini. De supplice elephante Martialis tetraphthon,

*Quodpius & supplex elephaste Cæsar adorat,
Non facit hoc iussus, nulloque docente magistro,*

*Hic modo quia tauri tam meuendus erat:
Credemini, numen sentit & ille tuum.*

Elephantus Indorum regem ad forum euntem, primus adorat. Huic praestector, qui illus huius instituti commonefacit, ipsique; memoriam disciplinæ instrumenti quo illum moderatur pulsu, atque; voce Indorum propria renouat, cuius natura quadam admirabilis recondita elephanti intelligentes sunt, Aelianus. Viginti quatuor elephanti Indorum regi permanent custodes alternis vigiliis, alij alij in stationem succedentes tanquam cæteri custodes homines. Sapientia item quadam Indica ad vigiliarum discipinam erudiantur, ne inter custodias somnum capiant. Hi igitur ad vigilias agendas præstissimi excubatores, & à somno inuidissimi, & secundum homines fidissimi illi sunt, Aelianus. Elephantorum alijs palustres, alijs montani, alijs campestres. Paludibus capti, dementes, leuesque; sunt: Montani, prani atque; insidiosi, & nisi cum pabuli inopia premuntur, nihil tum ab eis expectandum: Campestres manuerti & lenes, & imitationis studiofisi: scribunt igitur atque; tripudiant, & ad fistulas sonitum saliunt, sequi; à terra saitando subleuant, Philostratus. Elephas animal est proximum humanis sensibus. Quippe intellectus illis sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorumque; quæ didicere memoria. Amoris & gloriae voluptas: imò vero, quæ etiam in homine rara, probitas, prudentia, æquitas, Plini. Iuxta sensum humanum intellectum habent, memoria pollent, syderum seruant disciplinam, Solin. Atqui Plinius eo in loco, non disciplinam, sed religionem venerationemque; syderum, Solisque; ac Lunæ eis esse dixerat. Valent sensu & reliqua sagacitate ingenij excellunt, Aristot. Θεοποιον πάντα θεοφόρον, Arijanus. Nomina sua nouere. Linguam Indicam elephanti intelligunt, Aelian. Peruagatum est, sicut Oppianus ait, elephantos inter se loqui, Φηγγίλιον συντονία τοθρυζοντας: eorum vero colloquitionem non omnibus quidem, sed solis domitoribus nota esse: Itemque; cum vicini sunt ad moriendum, diuinatione quadam animi praescire fatalis necessitatem. Vidi elephantos quosdam, qui prudenterores mihi videbantur, quam quibusdam in locis homines, Vartoman. Tanta huic bellua cum genere humano societas, tamque; prope accedit ad hominis ingenium, ut Cicero non vereatur affirmare, non parvam nationem hominum sensu ac ingenio esse multo inferiorem, Gillius. Elephanto belluarum nulla prædictior, Cicero i. de Nat. Elephorum acutissimi sensus, Idem 2. de Nat. Omneum quadrupedum subtilitas animi præcipua illis perhibetur, Plini. Antipater tradit agnatum in senecta multis post annos, qui rector in iuuentu fuisset, Plini. In Syria elephantum scribit Agnon, cum in ædibus cuiusdam aleretur, ac seruus qui additus curator erat, de demensi quotidianie subtraheret, dimidioque; belluam fraudaret sed enim hero iam aliquando præsente consideranteque; demensum totum solueret, torquetuitem, ac promiscida contrahit, hordem partem additam repulisse, ac quam exactissime separauisse, serui iniuriam hoc nimis paucum ad herum deferentem. Alium vero cum lapides & terram ma-

gister ad explendam mensuram pabulo miscuisset, ipsum ex foco correptum cinerem in ollam magistri, elixis iam carnis inieciisse, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Aelianus candē historiam pauī dicit et narrat, Cum is (inquit) qui hordeum huic admetiendi procreationē habebat, hordei partem subtraxisset: illiusq; in locum lapidibus suppositis, ipsi debitam tamen mensuram cumulatē seruasset, ut domīnum viriusq; si quādō vidūsset, falseret: Elephantus videns eum qui sibi debitum fraudabat, polentam coquere: primum promiscide pabulum collegit, deinde in ollam infudit, sicq; solerter iniurijs, iniurias sibi illatas virtus est. Circa Licham (in extrema Africa) pluuiatum aquarum lacunæ sunt, quibus arescetis elephantes proboscide ac dentibus puteos effodiunt & aquam inveniunt, Strabo lib. 16. De calliditate ipsorum, qua vntuntur, cum premuntur à venatoribus, vel in foveas ab eis factas inciderunt, dicemus cap. 5. Mirum in pleriq; animalium scire quare petantur, sed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio forte in solitudine, & simpliciter oberrante, elemēs placidusq; etiam demonstrare uiam traditur. Idē vestigio hominis animaduerso, priusquam homine, intrensicere insidiarū metu, subsistere ab olfactu, circumspicere, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere illum sequenti, nuncio simili vsq; ad extreūmum: & tunc agmen circuimagi, & reuerti, aciemq; dirigi: adeò omnīū odōri durare virus illud maioře ex parte, ne nudorum quidem pedum, Plin. Tum sagacissime odorantur, tum accrimis sensibus existunt: tum vero ex his, partim antegredientes, partim subsequentes, ordinatim eunt, atq; horū primus narium sagacitate herbam ante pedes suos positam sentiens humanis vestigis esse transitat, eam euellit, & ei, qui à tergo proximus est, odorandā tradit: is rursus alteri, qui post eum stat, ac deinceps per omnīū quasi manus sagaciter contrectatur, quoad ad illum ipsum qui extreūmū agmen ducit peruentum fuerit. Is simulac olfecerit, barritum vastum ædens, quasi signum ad fugam dat. Hi tunc in conualles profundas, aut in loca cœca & palustria, vel si minus id concedatur, in nemorosa campagna, ab eo loco iter auertunt, prorsusq; se totos auertunt ab his locis, quacunq; frequētes homines iter facere solent: quod ab hominibus, vt animalibus sibi infestissimis, timeant, Aelian. Differunt inter se elephantes mirum in modū robore, atq; animo. Sunt apud Indos in vsu rei bellicæ non solū mares, sed etiā fœminæ: veriūntam ē fœminæ pauciores sunt, & longe timidores. Aristot. Elephantorum generis fœminæ multo pauidiores sunt, Plinius & Aunicenna. Quamobrē miror quod Vartmannus scribit fœminā multo robustiore, alacriorē, magisq; magnanimā esse quām mas sit: Et fœminas quādā planè viriles reperiri: Niū forsan interpres eius errauit. Antipater author est, duos Antiocho regi in bellicis vībus celebres etiā cognominibus fuisse, Aiacem & Patroclum. Antiochus vadum flaminis experiens renuit Ajax alioquin dux agminis semper. Tum pronunciatus, eius fore principatum qui transisset, ausumq; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maxime gaudet, & reliquo omni primatu donauit. Illē qui notabatur inedia morte ignominia prefulgit. Mirus nanq; pudor est, vietusq; vocē fugit victoris: terram ac verbenas porrigit, Plin. Herbam victori à viōto tradi solitam, vel ex prouerbio conllat.

Religio illis syderum quoque, Solisq; ac Lunæ veneratio, Plin. Luna nitescente gregatiū amnes petunt mox aspersi liquore, Solis exortum motibus, quibus possunt, salutant: deinde in saltus reuertuntur, Solin. Autores sunt in Mauritanæ salibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo (aliás Anulo) nitescente Luna noua greges eorum descendere, ibi q; se purificantes solenniter aqua circumspergi, atq; ita salutato sydere in sylvas reuerti, vitulorum fatigatos præ se ferentes, Plin. Historicus Dion pergere elephantes ait ἀρχὴν τὸν αἰώνα, id est, ad aquam perennem, Caius 13. 18. considerandum relinquit an Plinius οὐδὲν ex authore aliquo ceu proprio nomen translulerit, qua voce depravata Anulum librarij scripserint. Ab interlunio recrescente luna, elephantes intelligo quadam natura recondita notione, ex sylva primum, ubi pascuntur, ramos decerpere, eosq; deinde sublimes ferre, tum vero ipsos ad lunam suspicere, ac leuiter ramos mouere, tanquam supplicationem quandam lunæ prætendentes eisipsa vt propitia existere velit, Aelian. Visi sunt fossi & gritudine quando & illas moles infestant morbi, herbas supini in cœlum iacentes, velut in tellure precibus alligata, (aliás allegata,) Plinius: Aelianus (vt mox subijciam) hoc eos moribudos facere scribit. Iuba supplices diis immortalibus esse tradit: quippe qui suopte ingenio & mari lustrentur, & surgentem Solem adorant proni, promiscide velut manu in cœlum sublata: unde charissimum diis animal esse constat (ex Ptolemei Philopatoris facto, qui elephantes quatuor immolauit, vt cap. 8, dicā) Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ex orientem solem elephanti venerantur, promiscidem, tanquam manum aduersus solis radios alleuantes. Itaq; hos ei charos esse & egregie diligi Philopator Ptolemeus testis est nobis locuples. Is sanè post partam, victoriā eius belli quod cum Antiochus gerisset, cū quām gratissimus aduersus solem, quē deum existimabat, esse vellet, proq; victoria ei gratias persolueret, tum alia magnifica sacrificia fecit, tum vero quatuor elephantes, bene magnitudine grandes, existimās se sic deum religiose colere, primum immolauit: deinde cum in somniis minis dei percussus fuisset, ob inuisam numini talem hostiam, religionis metu permotus, pro immolatis ex ære quatuor elephantes in honorem Solis excitauit: hoc vt supplici factō hūc sibi placatum efficeret, Aelianus, & Plutarchus loco proxime citato. Elephanti cadavera sui generis sepeliunt, Tzetzes. Eadem de religione ipsorum tum in alijs sepeliendis tum sub suam cuiusq; mortem, Aelian verba hæc sunt: Ut Aethiopum (inquit) sermonibus peruagatum est, elephantus, cum alterum per spexerit mortuum, nō præterit, quin humum promiscide haustam, velut sanctam & mysticam inieciat, communem naturā miseratus mortuo parentans, vt ne aliquid impie committat: nam hoc quidem ipsum non agere, execrabile dicit. Quare ad hoc nefariū scelus vitandum, satis est ei vel ramum inieciere, quo facto, abit, communem omnium fineū non aspernatus. Tum etiā ad nos iste sermo permanauit, elephantes cum ex vulnera, siue id in bello, siue in venatione acceperint, vicini sunt ad moriendum, aut obuiam herbam, aut fortuito obiectum puluerē alleuantes, in cœlum suspicere, eumq; puluerem, herbām uiciacere, & simul voce sua propriā lamentari, & misericorditer supplicare, tanquam deum ob ea que inuestigant, & in dignis sustinent, obtestantes. Aelian. Patres suos & aetate grandes nutriunt. Tzetzes. Aetate affectis iuniores de legitimo cibo cedunt (quod etiam Tzetzes testatur) eisdemq; summa & obseruantia colunt: & per periculis seruant. In fossam delapsos, inieciunt fructum fascibus subtrahunt, quibus tanquam scalis senectute graues ascendent, liberantur, Aelian. Et rursus Iuniores, vellabores, vel pericula suscipiunt, & antecedentibus aetate, de cibo & potionē concedunt, propter obseruantiam per quam cultu quodā, & honore natu maiores dignandos existimat. Nunquam enim neq; ex senectute infirmum, neq; eum qui morbo tenetur, sui gregales deserunt: sed & fidissimi ei permanēt, eiusq; cum ceteris in rebus studēt incolumenti, tum vero etiam si ipsi in secessione urgeantur, pro eo propugnant, & saucios, & fessos curant: ac integrī, à vulneribus hastas, & iaculae à corpore sauciorum, tanquā chirurgi periti extrahunt, vt ne homines quidēscientius, Hæc Aelian. Natu grandiores & minores, infirmi & etiam, & fessos ac saucios quantopere curent, sequēti capite dicam in venatione ipsorum. Ceterum quanta erga facētum

ſuum ducantur amore, ſuperius explicauit. Abſtracti à ſuis elephanti ſedibus patrijs, quamuis vinculis primum & fame, deinde varijs cibariorum blandimenti mansueti ſint, tanta tamen naturalis ſoli illecebra tenentur, vt patriæ memoria eis obſcurari & euaneſcere nequeat. Quare cum horū pleriq; grauifimo mcerore ſucepto conſiuntur: tum vero quidam ex his, vberime flentes (ut Tzetzes etiam ſcribit) tantam lachrymarū vim profan-
dum, vt oculorum ſenſibus capiantur, Aelian. Antipater diſtinac̄ionem quandam iuſtitia elephantis inesse tra-
dit. Nam cum Bochus rex triginta elephantis, totidem in quos ſauire inſtucuerat, ſi pitibus alligatos obieciſſet, proeufsantibus inter eos qui laſcerent, non potuiffē effici, vt crudelitatis aliena ministerio fungerentur, Plin.
Elephantus quahtopere auerſetur & oderit adulteria, historijs aliquot ab Aeliano relatis probabimus: Elephas
quidam (inquit) cum vxorem ſui domitoris & aloris ſtuprari manifeste deprehendisſet, ambos, & eum qui stu-
10 prum inferebat, & eam qua cum id faciebat cornibus transfigens, interfecit, ac in ſtragulis conſtrupratis, & lecto adulterato iacentes reliquit. Vt verò primum elephanti rector veniſſet, & manifeste nefarium facinus, & huius vindicem cognouit. Hoc quidē factum, ab India huc ad nos manauit. At Romæ aliud simile eueniſſe: audio pre-
terquam quod addunt, ibi elephantum non vtrunque modo occidiſſet, ſed & ſtragula veste eos texiſſe, & nutritio aduenienti ſtragulam reieciſſe, & retexiſſe, & proxime inter ſe iacentes demontrasse. Ita ille tum facile iniuriam illatam ſibi fuſſe intellexit, tum etiam maxime facinus ei liquebat, vbi cornu quo ipſos cōfixiſſet, cruentum per-
ſpexit. Et rursus, Cum quidam cicuris elephanti moderator, coniugem non illam quidem amabilem, ſed ſanè di-
uitem haberet, amoris oculos primum ad aliam adiecit: deinde eam vxorem ducere ſtudens, alteram priorē ſtrā-
gulauit, ac prope ab elephanti p̄ſepi homo p̄cipiti consilio non defodit modū, ſed alteram quam amaret, in
matrimonium duxit. Elephantus autem cum tanti facinoris conſcientia incitatus, tum vero ſuapte natura à malis
20 abhorrens, nouam vxorem eō perduxit, vbi humata altera iaceret, cadauerq; dentibus refodiens & denudans quæ dicere nequiret, ex ipſis operibus hæc mulieri oſtendere conabatur: eam edocens, quibus eſſet moribus p̄deditus is, cui ipſa nupſiſſet, Haſtenus Aelian. Si quem ex magiſtris curatoribusue (Τχορθόβων & διδασκαλῶν) per iram interfecerint, adeo illum deſiderant, vt p̄ mcerore à cibo abſtineant, idq; interdum etiam ad mortem uſq; Stra-
bo. Quidam iracundia permotus cum ſefforem ſuum occidiſſet, tam valde illū deſiderauit, vt p̄enitudine & mcerore confeſſus obierit, Arrianus in Indicis. Non eſt omittenda etiam illa Aelianī historia, qua mirificū elephanti cuiusdam albi amore & gratitudinem p̄dicit, quā is Indum nutricium ſuum p̄ſecutus eſt. Cum Indus (in-
quirit) quispiam elephanti album pullum offendisſet, atq; hunc etiam nunc tenerum aluiſſet, & paulatim mansue-
feciſſet, eoq; deinde veheretur, & belua amaret, & vicissim redamaretur ipſe, ac ſimil ſuam elephantus educa-
tionem, cum maximis amicitia officijs, huic Indo compenſareti: Indorum rex id intelligens, muneri popoſcit ſibi
30 elephatum mitti. Is vt vehementi riualitate flagrans, amatoriē dolebat, ſi hunc aliud quām ipſe eſſet habiturus.
Itaq; negans ſe daturum, vna cum elephanto in desertissimam regionem perfugit. Rex autem id ægrē ferens, ad eum inſequendum misit, qui Indo auerſerent, ſimul & illum comprehenſum ad p̄eñam reducerent. Cum eō ve-
niſſent, vbi erant transfüge, comprehendereq; aggressi fuiffent: ex ſuperiori loco lapidibus eos homo appetebat, pariterq; elephantus, vt iniuria insigni accepta, illorum impetum repellebat. Vbi Indus lapidatione faſta percuſſus, de loco, vnde ſe defendebat, p̄aceps deiectus fuiffet, elephantus hominum more acerrimiſe ſe tuentium, pro ſuo nutricio cum propugnauit, tum vero ex inuadētibus partem occidit, partem in fugam impulit: tum alorē ſuum promuſide circumplexus, ad ſtabula inuexit, ac tanquam amicus permanſit fideliſ amico, benevolentiam oſtendens, qua admirabilis ſuum educatorem proſequebatur, Haſtenus Aelianus. Quid Poro regi in illa aduersus Alexandrum pugna ſaucio, nōne multa elephas ſpicula leniter ac citra dolorē promuſide vulneribus extraxit?
40 & cum eſſet grauiter vulneratus, ipſe quoq; non ante abieciſſe tamen, quām exanguem & nutabundū regem in-
telligeret, hic enim vt ne durias ille caderet, ſenſim ſe humi prior demiſit, velut ſtratum herō in culenti p̄abes, Plutarchus in libro Vtra animalium. Et rursus, iam chirurgicen elephantos callere ceſtō traditur: quippe ſpicula haftasq; & tela vulneratorum corporibus aſtantibus extrahunt, idq; citra conuulsionem & dampnum. Qui primus aliquam p̄dā repererit, regreditur, vt & ſuos gregales aduocet, Aelian. Foffas quomodo tranſcant, quām ve-
natione premuntur: & quomodo illa pſis egrediendi facultatem parent, capite quinto dicemus.

Elephantis ſunt natura mitis & mansueti, vt ad rationale animal proximè accedat, Strabo. Elephas animal dō-
cile & ſylvaticum, Leo Africanus. Maximè omnium ferarum disciplinæ capax eſt: vbi ſemel ad hominem adſue-
ſit, ab eo omnia patitur, ex eoq; nōrum ſimilitudinem in ſe transfert, neq; aliter quām parui canes ex hominis
50 manu gaudet cibum ſumere, atq; ad ſe accedentem promuſide complectitur, eumq; caput intra fauces immit-
tere facile tandi patitur, quo ad homini libitum fuerit: hoc enim in eorū paſtoribus (νομάς) fieri videmus, Phi-
loſtratus. Ipsiſis animalis tanta narratur clementia contra minus valida, vt in grege pecudum occurrentia manu
dimoueat, ne quid obterat imprudens: nec niſi laeſſiti noceant, ideoq; gregatim ſemper ambulent, Plin. In eſtil-
lis clementia bonum: quippe ſi per deserta vagabundum hominem forte viderint, ducetis uſq; ad notas vias p̄a-
bent: vel ſi confertiſ pecoribus occurrſent, itinera ſibi blanda & placida manu faciunt, ne quod obuium animal
interimant, Solin. Non homini, niſi laeſſiti, quicquam nocent: tum enim promuſide tanquam manu com-
prehenſum eum ad teli iaſtum iaculantur: vt ſaſe, antequam terram contigerit, moriatur, Gillius. Plutarchus aſert,
Rome etiam elephantum ex pueris, qui promuſide ſtillis pupuſſent, vnum ſublimem corripiuſſe, vt ſtati-
60 um in ſublime, quantum maximè poſſet, iaculaſretur. At enim ſublato eorū qui aderant clamore, ſenſim & mo-
derate rursus humi depoſuſſe, exiſſimantem tanto metu inieciſſe, ſatis illum p̄eñarum pependiſſe, Gillius ex Plu-
tarchi libro Vtra animalium, &c. Vbi pro his verbis, vt ſtati eum in ſublime iaculaſretur, Græcē legitur, Τῆσδε ξε-
λῶντα μπανίων: Grynæus Simplicius vertit, arreptum alteq; ſublatum confeſſetur videbatur. Απονυμάτων, vt
Varinus, & Etymologus docent, non eſt ſimpliciter occidere, ſed tympano ferire: id autem lignum eſt, quod alij
ſcytalen vocant: olim enim hostes lignis occidebant, poſtea verò gladio, tum ſeruostum liberos. (Certum eſt an-
teſerri & caris uſum in pugnis, ſtipitibus duris ſudibusq; preuſis milites uſos, & ſimiliter nimirum ſecuris aut gla-
diſ loco carnifices ligno vel trunco utrebantur: & forſitan inde verbum obtruncare deſcenderit, pro caput amputare:
Capio fuſtem, obtrunco gallum furem maniſtarium, Plautus: quod poſtea feri pro quo uis mode occidere
uſurpatum eſt.) Etrurſus, Απονυμάτων, inquit Varinus, idem eſt quod decollari, τὴν κεφαλὴν ἀποκρύψαι.
Απονυμάτων Suidas interpretatur αὐλέων φούστην, id eſt ignominioſe occidere. Τύμπανα, ξύλα ἡ ω̄ επιμπάνιον,
ἐχρῶνται τῷ παντὶ τῇ πυωεἰᾳ, Βάκχα, οὐδὲ πύριπτεν, ηγετεύλα οἵ τυμπανηγενεῖς πιμωρέμενοι, Suidas & Va-
70 riſus: (forte ita vt tympana vulgo nota instrumenta bacillis pulsantur.) Tympanum lignū eſt carnificis, quo ſibi

traditos necat, Etymologus. τύμπανον, ligno feritur, excoriatur, suspenditur. Tympana in Aristophanis Plato ligna sunt quibus cæderentur nocentes, Cælius. Varinus cum scribit fuisse ligna ἐφ οἷς τύμπανον, id est in quibus tympanorum supplicio afficiebant, videtur indicare ligna quibus imponerentur vel alligarentur fontes. Pollux libro octavo carnicis instrumenta numerat, gladium, laqueum, tympanum, & venenum. Et paulo post, Σφάλις εἰσὶ τὸ δεσμωτὴρ τὸν παλαιόν, αἱ λόγιμον, ὡς ἀδικοῦντο, ἐν ταῖς πόλεσι τηροῦσσιν. Tympanum apud Theodoritum instrumenti tortorij genus est, quo fontes torquentur differunturq; Grammaticus quidam. Αἴπου μπανάριζεδν, tympanis ac fidiculis, extendi vi martyres, Cyrilus lib. 8. Fidicula numero plurali tantum, sumitur pro instrumento torquendi, ex duobus ut putatur obliquatis lignis compacto, ab extorquenda veritate ac fide: Vel à nerveis funibus, vinculisq; quibus ad illum modum homines torquendi alligantur, Valla lib. 1. Sed alij potius esse putant tormentum quo fontes à tortore funibus alligati, vulgo torquentur, (appensis scilicet ad pedes lapidum ponderibus.) Cum igitur tam varia sit tympani, cum pro supplicij tormentue genere accipitur, significatio, necessario etiam formatum inde verbum τύμπανον & στονιζεῖν, sensum habebit multiplicem. Quod ad Plutarchi verba, qui bus dicit elephantum ita puerum proboscide sua rapuisse sublimem, ut videretur illum Στονιζαντεσ, ego vertet, violenter illiusq; solo: percutiunt enim & illidunt quæ volunt manu elephanti. Videtur autem τύμπανον non simpliciter & semel tantum, sed aliquoties iterum atq; iterum in terrâ illidere significare, instar eorum qui tympana bacillis feriunt. Facile possunt manus esse elephanti, Aristot. Et alibi, Mites & mansuetudini addicti sunt. Quomodo mansuetant, vide cap 5. post venationem corum. Θυμίας ἀπεπτώσας τὸν θεόν, Διάστολον ὄλευ, Αγελος, ἐν διδόσσοντες τηροῦσι, μερόπειστον τὸν θεόν, &c. Oppianus. Musica capti cicurantur, præsertim Indici, ut capite quinto dicam. Ex Strabonis doctrina didicimus elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono. Cælius.

Elephantum etiam pugnant inter se vehementer, & dentibus alter alterū ferit: qui autem victus fuerit, adeò animum amittit ut ne vocem quidem viatoris toleret, Aristot. Elephantum quomodo expugnanerit canis Indicus, retulit supra in historia Canum robustorum. Magnus Indorum rex quotannis diem unum proponit, cum hominum, tum bestiarum certainibus: committuntur autem pugnaturæ inter se & aliae bestie, & elephanti. Elephanti ad certamen ut incendantur, promiscide sponte sua sese verberant, Aelian. Clara est vnius è Romanis dimicatio aduersus Elephantum, cum Annibal captiuos nostros dimicare inter se cœgisset. Namq; vnu qui supererat obiecit elephanto: & ille, dimitti pactus, si interemisset, solus in harena congregatus, magno Pœnorū dolore confecit. Annibal cum famam eius dimicationis contemptum allaturum beluis intelligeret, equites misit qui abeuntē interficerent. Proboscidem eoru facilime amputari Pyrrhi præliorū experimentis patuit. Romæ pugnasse Fene-stella tradit primum omniū in Circo Claudij pulchri ædilitate curuli M. Antonio, A. Posthumi Col. anno vrbis sexcentesimo quinquagesimo quinto. Item post annos 20. Lucullorum ædilitate curuli aduersus tauros. Pompei quoq; altero consulatu, dedicatione templi Veneris vietricis pugnauere in circa 20. aut ut quidam tradidunt 17. Centulis ex aduerso iaculantibus, mirabilis vnius dimicatio, qui pedibus cōfossis repit genibus in caterias, arrepta scuta iaciens in sublime, quæ decadentia voluptati spectantibus erant in orbeni circumacta, velut arte non furore beluae iacebentur. Magnū & in altero miraculū fuit uno iectu occiso. Pilum sub oculo adactū, in vitalia capitis venerat. Vniuersi eruptionem tentauere non sine vexatione populi; circundati claustris ferreis. Qua de causa Cæsar dictator, postea simile spectaculū editurus, Euripis harenam circundedit, quos Nero princeps sustulit equiti loca addens. Sed Pompeiani amissa fugæ spe, misericordiā vulgi inenarrabili habitu quærentes supplicauerunt, quadam sese lamentatione complorantes, tanto populi dolore, ut oblitus imperatoris, ac munificentie honori suo exquisitæ, flens vniuersus cōsurgerec, dirasq; Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæsari dictatori tertio cōsulatu eius, 20. contra pedites quingentos iterū totidem turriti cum sexagenis prægnatoribus, eodem quo priores numero peditum, & pari equitu ex aduerso dimicante. Postea singuli, principibus Claudio & Neroni in consummatione gladiatorū, Plinius. Pugnam illorū primus omnium in Circo dedit Cn. Pompeius ludis, quibus à se factum theatrum dedicauit, ut scribit Asconius Pædianus. Vide supra initio capituli secundi. Declinas ut lucas boues. Olim resumpto præfoces prælio Fugit iuuentus Romula, Ausonius. Edita munera in quibus elephantos & crocutas, & tigrides, & rhinocerotes, &c. exhibuit, Iulius Capitonius in Antonino Pio. Qui modo per totam flaminis stimulatus arenam. Sustulerat raptas taurus in astra pilas, Occubuit tandem cornuto ardore petitus. Dum facilem tolli sic elephanta putat, Martialis. Hæc omnia Plinius lib. 8. cap. 7. Elephantorū pleriq; ignem fugiunt, ut ex historijs confirmabimis sequenti capite, vbi de vsu pilorum in bellis dicetur.

Si elephantes feritate efficitur, statim ad arietis conspectū mansuescit, Gillius. Elephas furens ariete viso quiescit, ac cōflaccescit impetus Cælius ex Symposiaco Plutarchi: & Zoroastres in Geponicis Arieti cornua horre-scit elephas, Aelianus. Et alibi, Romanos (quoniam non cornua modo arietis, sed etiam suilli pecoris grunnitum oderunt) Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam vertisse homines dicūt, vietoriamq; ampliæ ex eo bello retulisse. Elephanti ex animalibus maximè exhorrent hircum cerafen, porcum: quibus sanè machinamētis Romanii elephantos Pyrrhiregis primum vertentes, vietoria sunt potiti, Volaterrahus: qui perperam forte pro ariete cornuto, hircum cerafen reddidit. Regem insipientiam fugientem significaturi Aegyptij. elephantum / vetus interpres in epte ceruum reddidit) & arietem pingunt: fugit enim ille cum arietem videt, Orus. Cum Elephanti in venatione fugantur, si eos sic frēquētes coactos leones perspiciant, alij alio in fugam tanquam hinnuli, ab elephantis sibi incredibiliter timentes, coniunctiunt, Aelian. Iphicrates scribit apud Hesperios Aethiopes leones elephantorum pullos aggredi, quos cum vulnerarint, iam matribus succurrentibus fugere. Illas verò cum filios sanguine maculatos viderint, eos interficere: leones postmodum reuersos cadaveribus vesci, Strabo. Suis grunni-tum horrescit elephas, Idem. Et rursus, Cum ab Antipatro Megarenes circumfederetur, acerrimeq; Macedones incumberent, primo in suis pice oblitos incendium Megarei excitariint, deinde sic incensos in hostes immiserūt. Si itaq; furore inflammati, cū in elephantorum agmina incurserunt, tum clamantes, nempe igni flagrantes, quasi quibusdam furijs elephantos incitauit, & grauier perturbarunt: hi enim nullum neq; ordinem tenebant, neq; amplius, quamvis à primo ætatis tempore domiti fuissent, mansuefacti erāt: siue quid sua quadam recondita na-tura à suillo pecore longè abhorreant, grauiq; in id odio sint: siue etiam quia horum absonum vocis acumen per-horreant. Cuius rei non ignari educatores generis elephantini, vna cum suis pullos alunt, ex consuetudine eos ut minus horreant, Hæc Aelianus. Elephantes potina vox terret, Seneca in libro de Ira. Aegyptij pro rege qui hominem nugatorem fugiat, elephantem cum sue pingunt: fugit enim is grunniit suis auditu, Orus. Exhorre-scit à porcelli recens nati voce, Zoroastres in Geponicis. Odorem muris (forte μυρις legit præbē) vel maximè fugiunt,

fugiunt, pabula etiam quæ à musculis contacta sunt, recusant, Solintis. Elephantēs ad potum venientes in Gangē Indię, vermes brachijs binis, sexaginta cibitorum cœrulei, qui nomen à facie traxerunt, mordicus comprehensa manu corūn abstrahunt, vt Statius Sebosus affert, Plin. 9.15. Elephantorum (ελέφων etiam id est, cœrōrum) anima serpentes extrahit, Plin. Draconem elephas perhorrescit, Aelian. Et rursus, Aethiopia (inquit) dracones ad longitudinem triginta passuum progredientes generat, & nomen proprium non habent, sed duntaxat elephantorum interfectores ipsos nominant, & proueniunt ad summam sene&tutem. Item alibi, Apud Indos, sicut audio, graueis inter se gerunt inimicitias draco & elephantus. Quare dracones haud inscij imperitiq; ex arboreis elephantes ramos decerpere in pastus suos solent, in has ipsas arbores primo serpunt, postea eam sui corporis partem dimidiam quæ ad caudam pertinet, arborum folijs circumfugunt, alteram partem anterforem funiculi instar appensam demittunt: eo cum accessit elephantis ad arboris cacumina colligenda, draco in huius ipsius oculos insiliens effudit, & constrictum tenens, inulitato & nouo quodam laqueo strangulat, Hæc Aelian. India fert elephantos (verba sunt Plinij) bellantesq; cū cis perpetua discordia dracones, tantæ magnitudinis, vt & ipsos circumflexu faciliter ambiant, nexusq; nodi præstringant. Cominoritur ea dimicatio. vietusq; corruiens complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuiq; præcipua solertia est, vt ijs / draconibus vna scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaq; iter ad pabula speculatus ab excelsa se arbore injicit. Scilicet imparē sibi luctatum contra nexus: itaq; arborum aut rupium attritum querit. Cauent hoc dracones, ob idq; gressus primum aliquid cauda. Resoluunt illi nodos manu. At hi in ipsa nave caput condunt, pariterq; spiritum præcludunt, & molliissimas lancinant partes. Idē obujū deprehensi, in aduersos erigunt se, oculosq; maxime petunt. Ita fit vt plerunq; cæci ac fame & mortalitate confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiae causam attulerit, nisi nature spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem, ob id astu torrente præcipue à draconibus expeti. Quamobrem in amnis meritos insidiari bibentibus arctatisq; illigata manu in aurem mortuum desigere: quoniam is tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse taatos, vt totum sanguinem capiant, Itaq; elephantos ab ijs ebibi, siccatosq; cō: idere, & dracones inebratos opprimi, commoriq; Hucusq; Plin. Milton vocant Græci minium, quidā cinnabari: (Cinnabari Galenus & Diocorides neutro genere proferunt: Plinius & neutro & in feminino cinnabarum.) Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi sanguinem draconis elisi elephantorum mortuentiū pondere, permixto vtriusq; animalis sanguine, vt diximus. Nēq; alius est color qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utilissima est. At hercule medici quia cinnabarum vocant, pro ea vtuntur hoc minio, quod venenū esse paulò mox decebimus. Cinnabarum veteres quæ etiā nunc vocant monochromata (quorū etiam lib. 35. cap. 5. meminit) pingebat. Cinnabarum adulteratur sanguine caprino, aut sorbis tritis. Pretiū syacerdos nummi quinquaginta, Hæc omnia de cinnabari Plin. 33.7. Idem lib. 35.5. Floridi (inquit) colores sunt, quos dominus pingenti præstat, minium, Armenium, cinnabarum, &c. Et lib. 13. cap. 1. Vnguentis quidā coloris gratia addiderunt cinnabari & anchusam. Inter elephantos & dracones iugis discordia: deniq; insidia hoc astu praeparatur. Serpentes propter semitas delitescent, per quas elephanti assuetis callibus euagantur, atq; ita prætē mīlii prioribus postremos adoriantur, ne qui antecesserint, valeant vltimis opitulari. Ac primum pedes nodis illigant, vt laqueatis cruribus impediunt gradiendi facultatē, Solinus & reliqua vt Plinius: Et sū bindē, Itaq; cum ebiberint sanguinem, dum ruunt belluæ, dracones obruiuntur. Sic vtrinq; fusus cruor terram imbuit, sitq; pigmentū quicquid soli tinxit, quod cinnabarum vocant. Taprobana maxima Indorum insula elephantos alit, & serpentes qui omniū serpentium naturam superant. Hi elephantos aggressi, pedes eorum suis implicant spiris, & in terrā deiectos vorant. Sæpe tamen pondere illorum obruti commoriuntur. In horum draconum capitibus multi pretiosissimi lapides reperiuntur, quorum nativa sigilla sunt, ita vt vni huius generis currum fuisse insculptum multi se vidisse affirmant, vt Posidippus alicubi in carminibus suis testatur, Ioan. Tzetzes Chiliade octava. Sanguinem draconis Serapio, quem hemalocoen vocat, non aliter describit quam Diocorides quartam sideritidis speciem, nec alias ei facultates attribuit, & Galeni de sideritide verba citat. Quarta sanè species sideritidis apud Diocoridem (apud quem primam quoq; speciem sanguinem Titani cognominatam legimus) vulnera sanat & aslī ingit, quam multi millefolium putant: & reuera è genere millefolij est qua rusticī nostri ad boves & equos vulneratos sanandos vtuntur. Serapionem secuti recentiores etiam, vt Genuensis, Pandectarius & alij, per sanguinem draconis sideritidis herba succum intelligunt: non tamen inde paratus in pharmacopolijs reperitur, sed alia tria genera: vnum in rotulas conuolutum, quod ex rubrica, qua boli Armeniæ loco pleriq; hæc tenus vtebantur, & terra fit: Alterū, cuiusdam arboris lachryma: Tertium, gummi arboris, in quo cortices etiā apparent, in lachryma non itē: vtrinq; gustu astringit. Vtrinq; è Libya adferri scimus, & ex Aegypto Venetias Antonius Brasavola. Et rursus in minij examine. Non possum (inquit) aliter suspicari quam cinnabarum esse guttam illam vel lachrymam / arboris ex Libya / quæ in officinis sanguinem draconis appellant, nec in vili pretio est. In quo certe color profundus visitur, vt de cinnabaris suæ colore Diocorides scripit. Is non ita dudum Venetias adferri ccepit, & paucus quidē: vtuntur eo pictores ad fingendum sanguinem. Apud hos simul & medicos in magno vsu est. Idem sentit Matthæolus quoque in commentarijs suis Italicis in Diocoridem. Sanguinis draconis (inquit) color ad sanguinem omnium maximè accedit, translucidus & friabilis est: pharmacopola hodie sanguinem draconis in lachrymis vocant, ad differentiam adulterati qui in pastillos redactus habetur. Verus enim, vt Aluigus Cadamostus scribit, libro quarto suæ nauigationis in Africam, lachryma gummosa & liquida est, ex arbore destillans: cuius vt maiorem copiam habeant Afri, ferramētis quibusdam corticem vulnerant, & collectum liquorem & ad ignem decoctum, sanguinem draconis vocant. Hinc verisimile fit (inquit Matthæolus) hanc esse Diocoridis cinnabarum, vt quæ ex Africa, & per pauca quidem afferatur, vnde magno in pretio est. Vires etiam hæmatite lapidis habet, & à recentioribus medicis satis feliciter ad sanguinis sputum, eiusq; flores, tum alias, tum dysentericos tum muliebres vñsurpatur propter vim astringentem. Accedit quod etiam Diocoridis tempore cinnabarum sanguinem draconis vocabant: sic enim ille scribit, insinuans non verè draconis hunc esse sanguinem, sed à colore ita appellatum. Sed appetet illi non satis constitisse de hoc pigmento, vndēnam sumeretur: & multò minus Plinio, qui putas videtur cinnabarum verum draconis sanguinem esse: nec subiit ei dubitare, quo pacto fieri posset vt sanguis extra venas siccus, ac terra permixtus, tam viuum sanguinis colorem redderet, quem ipse cinnabarum reddere scribit, & nos in nostro sanguine draconis Africano manifestè videmus, Hæc ferè Matthæolus. De sanguine draconis (verbis sunt Monachorum qui nuper in Mesuen scripsierunt) optimè tractauit Ant. Brasavola. Habentur autem vñsurpatur hodie

hodie duo genera hoc nomine, quorum alterum sc̄ititum est, ex bolo non Armenia, sorbis contusis, & caprino hircinōne sanguine, alijsq; diversis rebus, in placentārum formam redigi solitum, & furno aut sole desiccari. Hoc vt plurimum in equorum & similiū (animalium) remedij vtruntur. multi etiam hominum. Alterum vero succus est & lachryma quarundam magnarum arborum, in insulis Lusitanorū nuper innūtis copiosē nascentium: Cuius generis arbores Vlyssippone maximas vidimus. Sunt enim tanquam columnæ, ynicæ cimatura (sic illi loquuntur) more palmarum, absq; ramis, folia sunt eis simillima spatulae foetidae, crassiora tamē: cortex arboris subcinericeus, & vñā cum tota arbore rubri succi plenus. Arbor tempestiuē scarificata emittit lachrymas sanguineas, quas gummi instar condensatas abradunt ē cortice incolæ, nec vilius vendunt. Multi etiam lignum eius frustatim incisum ebullire faciunt, & decoctum igne aut sole condensant, &c. Vtrumq; enim sanguinem draconis appellant. Sed longē melior est lachryma seu succus collectus ligni decoctione. Ceterum an hic sanguis draconis easdē vires habeat quas Achillea sideritis (Serapio, vt ex Brafa uola supra citauimus. non Achilleam aut Achilleam siderit, sed simpliciter dicit̄ sideritidis speciem tertiam sanguinem draconis vocat: Galenus similes viriusq; facultates facit, sed Achilleæ efficaciores magisq; astringentes) nescimus. Sed præstare putamus uti succo sideritidis vel laetucæ authoritate Auicennæ, quām alia re absq; vlo authorū testimonio, Haetenus Monachi in Mesuen. Ego has arbores Libycas & in nouis repertas insulis palmarum gener s esse conijcio. Nam palmis folia gladioli herbæ folijs comparantur, vnde spathen Græci nominant. Trunci etiam ramorumq; natura eadem. Natales ijdem, loci feruidi & arenosi. Colorēm præterea palmarum germina phoenicum siue punicum habent, vnde arbores ipsæ phœnices Græcis dicit̄. Sunt autem illarum tam multa genera, eaq; longē diversa, vt vix ullus arborum puto plura reperiantur: quō minus mirum fuerit hanc etiam adnumerari. Postremo vires conueniunt. Nam fructus palmarum astringunt, vulnera glutinant: sanguinem excreantibus in cibo commandant, hæmorrhoidas & dysenteriam cohibent, &c. A Etuarius sanguinem draconis, ἀράκεντος vel διαγνωστον καλέσθην αἴμα nominat. Ceterum quād hodie cinnabaris vocatur, idem scilicet nomen propter coloris similitudinem fortita, alia fossilis, alia factitia est, vtraq; metallica & venenosa, nec vlo modo in corpus admittēda. Illa in fodiis argenti viui reperitur, vt Matthæolus scribit, rubicunda, non admodum dura, sed friabilis, magni ponderis, & argenti viui tam plena aliquando, vt sponte defluat. Factitia ex argento viuo & sulphure fit, sublimatis vt vulgō loquuntur. At minium vulgare hodie vt plurimum fit ex plumbō & cerussa vsta, vnde id ipsum Galeni ac Dioscoridis sandycem esse appetit, Serapionis vero minium, Matthæolus. Georgius Agricola vir tum alijs in bonis literis, tum in re metallica vnus omnium maximæ authoritatis, cinnabarum siue minium factitum Germanis suis interpretatur Zinober: minium natuum, bergZinober: minium secundarium, menning: quo nomine (inquit) etiam appellatur sandyx: differt autem sandyx, non colore, sed conficiendi ratione à minio secundario. Cinnabari (inquit Galenus) modicè acrem factitatem obtinet, habet verò & astrictiōnis quippiam.

Elephantum infestum est, ferunt tauris sylvestribus, Albert. Martialis in Spectaculorum descriptionibus taurum cum elephanto commissum meminit. In Ludis Pompeij Magni visus est rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephanto, cornu ad saxa limato præparat se pugnae, in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem: longitudo ei par, crura multo breuiora, Plin. Et alibi, In arbores excavunt limantq; cornua elephanti, & saxon rhinocerotes. Rhinoceros scilicet humilior inferiorq; elephanto, cornu tamen (quod in summa nare validissimum gestat, adeo vt ne ferro quidem robore concedat,) axis exacuto, elephanti crura suo riectu subiens, discerpit & lacerat: q; effuso sanguine decumbit. Pugna eorum est de passionibus, pro ijsq; tuendis multi mori dicuntur: ac si aluum non præoccuparit rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrarit, elephantinis dentibus distractur, ita tamen si eius pellis ea existat firmitate, vt ægræ iacula penetrari queat, tamen tam violētus est elephanti impetus, vt eam traijciat, Aelianus. Meminit etiam Oppianus, sed paucis, & Strabo lib. 16. Tigris elephantum quoq; spernit vestigia, Plin. Tigris elephanto longē robustior est, Eustathius in Dionysium, & Arrianus. Insilit in caput elephantis, & facile suffocat, Idem. Gryphes cum alijs animalibus certant, eaq; vincunt, contraleones autem & elephantos non stant, Aelianus.

E.

Elephantum venatio multis in Libya circa Troglodyticam oppidis nomen dedit, vt capite octauo dicemus. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo protinus ceteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres construant, omniq; vi conantur extrahere. Antea domitandi gratia greges equitatu cogebant in conualem manu fata, & longo tractu fallacem: cuius inclusos ripis fossisq; fame domabant. Argumentum erat ramus, homine porrigitere clementer acceptus. Nunc dentiū causa, pedes eorum iaculantur alioquin mollissimos. Plin. Accepi ex i. ne quodā fide digno (verba sunt Alberti ex Auicenna) Indos facere foueas, in quas esca illiciente elephanti aliquando incident: illapsum venatorū aliquis accedēs, flagro vehementer afficit: tandem alius superuenit, qui se elephanto ostendens percussorem illum tanquam cum incrépatione & violentia ab elephanto reiicit, & mox elephante in fouea relieto discedit: redit percussor, & rursus flagellans ab altero superueniente repellitur. Hoc sèpius iteratur, ita vt elephas tandem agnito liberatore suo, conspectu eius gaudeat: quo animaduerso, aperitur ei via fodiendo qua possit egredi de fouea: egressus sequitur liberatore suum, eiq; paret. Et hoc idem (inquit Albertus) narravit mihi vir fide dignus, qui regionē illam peragraverat, addens percussorem elephantī horribili colore caput & faciem pingere, & habitu vt alieno, ne postea ab elephanto cicurato agnoscatur. & in periculo vitæ sit. Ceterum Strabo libro decimo quinto, & Arrianus in Indicis, hoc modo eos capi aiunt, vt Gillius transfluit: à quo omissa adiiciam, & quādam emendabo: Venatores quatuor aut quinq; stadiorum locum planum & minimè impeditum (λίαν, Str: bo, id est nullis arboribus aut fruticibus interceptum: ἀπέδον ηγή καρυατωδεῖα, Arrianus. ἀπέδον Varinus planum exponit, καρυατῶδης astenosum significat, forte καρυατωδεῖα legendū, vt decluem exponamus, quem Plinius nimirum conualem longo tractu fallacem nominat, quo scilicet paulatim & tanquam per gradus descenditur) fossalatitudine quinq; simul & altitudine quatuor cubitorum (ἐγγύων, id est vlnarum,) cingunt: & terū quā fodiendo eruitur, murorum instar circumquaq; exaggerant. In aggere subterranea latibula efficiunt, in quibus foramina relinquent, per quē lucem admittant, vnde accidentes feras intueri possint. Tum ponte (angustissimo, Strabo) multo cespito constrato, ne feræ insidiā positas sentiant, fossa transitus iungitur, ac nimirum ad mārem ferarum illecebram tres quatuorū ex mansuetioribus foeminas elephantos in claustrum concludunt: venatores in aggeris latibula abstrusi manent in insidijs. Iam vero eiusmodi beluae loca culta interdiu nō adeuntes, sed noctu

noctu tantum gregatim errantes pascuntur, maximum & præstantissimum ex ipsis ducem, ut boves taurum, sequuntur: sic ad fossam appropinquantes, cum inclusarum vel vocem vel odorem percepent, eo confessim accedere properant, & circum aggeres tam diu concursant, quoad pontem naeti, intra munitiones singillatim ingrediuntur: si autem qui positi sunt in insidijs, ponentem celeriter detorquent, alij magna celeritate vicinis viciis elephantos inclusos denunciant: quo intellecto, iij in fortissimos quosq; & maximè cicures elephantos ascenderes, accedere contendunt: neq; tamen statim ut eò accesserunt, cum feris pugnari comittunt, sed eas primum aliquandiu fame & siti frangunt: deinde per pontem repositum ad eos ingressi, cù ijs iam infirmoribus & afflictis certamen insituunt, ac feros siti fameq; & tristitia confectos, cicures expugnant: ac homines ex elephantis desilientes, (Cum verò iam defessi fuerint, rectorum audacissimi clam descendentes, quisque sui elephantis vterum subeunt: atq; hinc subitò sylvestrium vterū subeunt, compedes illis iniiciunt. Strabo:) primo compedibus desfatigatos deuinciunt: post verò cicures incitant, ut feros vsq; verberent, dum in terrā procubuerint: tum ipsis laqueos ad terram abieciunt in collum inferunt, (bouillis loris crudis eorū colla cum domesticis alligant, Strabo:) in eosq; humi stratos ascendunt, & ne sessores excutiant, vel alia quapiam iniuria afficiant, eorum collum acuto ense in orbem incident, & in ipsa lectura funem alligant, ut ob doloris sensum vinculis concedant, & ex feritate conquiescant. Nam collum circumactur vulnus furens attenit. Proinde agnoscentes infirmitatem suam vincti ducentur à mansuetis. Eorum autē qui sunt ætate vel infirma vel exacta (Ἐπι τὸν πόνον, ἡ οὐρανή μέτρα στρατοῖς νεκρῶσθαι, Arrianus:) dimittunt, reliquos in vicos abducunt, (in stabula, Strabo:) & pedibus inuicem vincunt, & collo ad columnam validam, fame domant, deinde aut herba, aut viridi harundine pascunt. Hi molestia afflitti, pabula recusant sumere: illi verò cantibus eos & tympanis & cymbalis demulcent ac deliniunt, Hæc Arrianus & Strabo.

Nunc alias etiam venationis elephantum rationes, ex Aeliano præcipue, adscribam: & primum quomodo ne in foueas incidere cogantur aduersus venatores tum armis tum ignibus resistentes pugnēt. Insidiae (inquit) quas elephantis venatores instruxerint, non eos facile latent. Nam cum ad foueam, quam contra ipsos suffodere venatores solent, proximi accesserunt, seu naturali quadam intelligentia, seu retrusa & abdita præfensione, & scientia serum futurū, à progrediendo vltierius se sustinent: ac quām mox itinere conuerso, in venatores inuadunt, viq; & impressione se se in medios insidiatores incitant, simul & eos euertere conantur, fuga ut salutem cōtra insidias superiores facti adipiscantur. Id igitur temporis cum atrox pugna, tum vero vel hominum, vel elephantorum cædes, & occisio fit multiplex. Huius pugnæ ratio talis est: Homines quidem eminus hastas & iacula intorquentes, ac collimantes, iectu directo eos feriunt. Contrà elephantis, ex hominibus si quem cecidisse animaduérterint, statim violenter illum & corripiunt, & ad terram à se abieciunt, proterunt, & conculeant: simul & cornibus (sic enim eorum dentes appellantur) tandi profligant, quoad miserabilis & referta acerrimis doloribus morte, hunc projectum affecerint. Cum autem huiuscmodi animalia inuadunt, tanquam vela ex animi incitatione quām contentissime aures, quas habent patulas, intendunt, & pandūt more magnarum struthionum, quæ vel dum fugiunt, vel dum inuadunt explicatis alis feruntur. Itemq; promuscidibus, sub cornua redactis, & cōtractis, quemadmodum rostra nauium plenissimis velis propulsa, sic elephantis vehementi impressione irruentes, multos mortales funditus euentur. Tumq; perinde ut tuba belli classicum sonans, clamores vastissimos edunt. Humi porrò prostratum, & genibus contritorum, & ossium obtritorum, tantus est strepitus, ut vel illinc longissime exaudiatur: nec non s̄epe elisis oculis, naribus distractis, fronte disrupta, facieiq; forma amissa non vel à proximis cognatione sibi noscuntur. Iam ex ijs nonnulli ad hunc modum in opinatō seruantur. Quamuis enim sānū venatorem beluæ cursum celeritate comprehendenterit: præ tamen vehementi impetu, hunc transeurrens, genibus in terram præcipitibus actis, cornua aut in radicem, aut in quipiam aliud tale compingit: ex quo retinetur, ac vix dum se retraxit, cù venator clapsus iam salutem fuga est consecutus. In hac igitur pugna, elephantis s̄epe vincunt, s̄epe item varijs terroribus inieciuntur. Tubarum enim clangor vastum clamorem efficit, ipsiq; homines armis concrépantes, clypeos videlicet hastis contundentes, & vulnatum tollentes, strepitu vndiq; omnia circumsonare faciūt: tum vero partim in terra ignem incendentes, partim in sublime tollentes, ac tanquam funda cum cōtorquētes, partim ignitos torres iaculantes, atq; etiam longas faces in ferarum oculos magna vi inferentes, & intrudentes, eis hac omnia ægre intuentibus timorem afferunt. Vnde adeo impelluntur, exterreanturq; ut interdū in foueam, quam antē declinabant, detrudantur, & compingātur, Hæc Aelianus. Et rursus, quomodo à venatoribus in fugam acti, incensis tandem sylvis ab ea cohibeantur, describens, Qui venandi (inquit) elephantos siientiam tenent, nobis testantur, hos in seftatione venatorum pressos, cum robore immenso, tum impetu effrenato atq; præcipiti, & quē sustinere possit nemo, sic quidem per maximas arbores, tanquam per segetes excurrere, eaq; tanquam spicarum calamis, vbi cursum ramorum proceritate retardati vident, perfringere: vbi vero ipsi ex arboreis eminent, & proceriores existunt, tum omnia iheruorum contentione currere, tum viam irsēquentibus præcidere: nec mirū, locorum enim consuetudinem tenent. Cum autem se ex seftatorum suorum conspectu eriperint, eosq; maximis processibus itineris longè & retro positos senserint, tum ex fugaz recipiunt animū simul, & tanquam periculoliterati, insiunt: ibi q; tum metus solicitudine expulsa, ex imenso labore requiescunt: his interea ad cibi cogitationē memoria excitatur, iuncos & hederas per arbores erraticis implicationibus serpentes depascunt, atq; palmarū tenera cacumina, & aliarū plantarum adolescentiores truncos. Quod si rursus seftatores ad eos, pp̄ius adiungit, hi etiam iterū sese in fugā impellunt: Cumq; ab his multā viam absunt, sc̄le ex fuga colligentes, quiete curā ex itineris labore habent. Insequentes autē præcipitante sole debilitati, syluā incedunt, & viā ipsis obſtruunt: quod ipsum sentient elephantis, se sustinēt à progrediendo. Ignē non minus quām leones extimescunt, Hæc omnia Aelian. Gabinius Romanus scriptor de elephantis tradit fabulosa quædā, dicit enim ceteras feras signē fugere, elephantes ei resistere ac repugnare, propterea quod syluam cōsumat: eos cū hominibus certare, & speculatores præmittere, & cū illos viderint, fugere: cumq; vulnera acceperint, ramos vel herbā vel puluerē supplices prætentere, Strabo. Troglodytæ contermini Aethiopix, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorū condescunt. Inde totius agminis nouissimum speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehēditur cauda, pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cōredit: ac præacuta bipenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri perniciitate peragens, Plinius. Elephantum venatio ad puteum dicta, ab Elephantophagis habitatur, qui dum has feras venātur, gregem earum per syluam ex arboreis cernentes, eū minimè adoruntur, sed eorū qui à grege aberrārint ad posteriora furtim accedentes, neruos intidant, Strabo. Gillius copiosius prosequitur his verbis: Aethiopes ex præcerissimis arboreis elephantotum intritum

troitus atque exitus obseruant, non in multis uno eodemque tempore inuadunt, sed in singulos tantum magno labore animi insilium: nimirum speculator caudam beluae appropinquantis ad arborem, in quam abditus is latet, desiliens, manibus comprehendit, pedesque ad dextrum femur obiectens securi, quae ex humero pendet, expedita & acuta, dextri poplitis neruos succidit: in quo certamine vtriusque salus periclitatur. Interdum elephantus incisis nervis in sauciā partem procumbens, Aethiopem secum in terram abiicit, atque interficit: Interdum suo pondere hominem ad arborem aut saxum allidens, occidit: ac nimirum nonnulli elephanti dolore pressi, quando insidias facienti nocere non queunt, sese tandem in fugam impellunt, dum cruris securis iactu decumbunt: tum ad terram stratorum posteriores partes in colae vicini comedunt. Alij (ex Troglodytis Aethiopiae conterminis) tuiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus desigunt humili longius. Hos pricipu viribus iuuenes continent, alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereuntibus sagittarum venabula infiunt, mox sanguinis vestigijs sequuntur, Plin. Nonnulli (ex Elephantophagis) sagittis eos interficiunt serpentium felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & ultra progrederiuntur, tertius vero neruum trahit. Nonnulli arbores obseruant, ad quas elephanti reclinari & quiescere solent. Harum ex altera parte truncum succidunt. Itaque bestia se inclinans, pariter cum arbore ruit: & cum surgere nequeat, eodem quod crura continuo & sine flexu osse continet, illi ex ariporibus desilientes eam obruncant, Strabo. Nam apud Aristotalem venatio elephantorum huiusmodi legitur: Conscendunt (inquit) mites aliquos animososque; elephantos, qui venantur, cursuque; insequuntur ferros: quos cum occupant, ferire præcipiunt suis, dum fatigent, viresque; dissoluunt. Tum rector in defatigatum illum insiuit, regitque; falce: post breui tempore fera mitem scit, atque obtemperat. Quandiu insidet rector, mitem se quisque; exhibet: cum descenderit, alij mansuetudinem seruant, alij suam repetunt feritatem: itaque immitecentium crura priora præpediunt vinculis, ut quiescant capiuntur & natu iam grandes, & pulli, Aristoteles. Capiuntur in India, unum ex domitis agente rectore: qui deprehensem solitarium abactum à grege, verberat ferum: quo fatigato transcendent in eum, nec secus ac priorem regit, Plin. Vetulus elephas efferatior est, & non facile capitur. Sed minores quoque; natu capere operosum est, quoniam à maioribus, qui eos tuentur, non facile relinquuntur. In Caspicio lacu oxyrynchi pisces capiuntur: horum exempta viscera excouunt. Vnde ad permultos usus accommodatum fit glutinum: nam non modo ad quæcumque applicatum fuerit, adhærescit: sed & firmissime retinet, ut & decem diebus madefactum nonquam postea dissoluatur: & eo ad elephantos commrehendendos venatores utantur, & pulchra facinora edant, Gillius ex Aeliano. Sunt in Zilia in insula multi sylvestres Elephanti, mirae magnitudinis, quos capiunt & cicurant hoc modo, In monte parantur claustra ingentia firmissimis palis, atque inter duas arbores habent portam pensilem. Illic includitur elephas foemina cicur, quo tempore marem appetit. Tum elephanti ceteris animalibus salaciores, vbi sentiunt foeminam illic esse, sponte sua quarunt ad eam aditum portare inter duas arbores. Quim autem ingressi fuerint qui ingredi cupiunt, tunc homo in ariporibus speculator funem unde porta suspensa est abscondit: porta decidens elephantos ad foeminam ingressos includit; illic relinquuntur sine cibo & potu 6 aut 7. diebus, donec inedia confecti, vix pedibus consistant: sicque; fame enectos 20 aut 30 viri claustra ingressi, binis fustibus caduntur usque; ad latitudinem, & sic eos dominant, Thomeus Lopez. Tametsi elephas animal sit ingens & ferox, magno tamen numero à venatoribus Aethiopiae in hunc modum capiuntur: Hi in densis sylvis vbi animalia quiescere norunt, inter multas arbores septum frequentium ac robustarum frondium conficiunt, parum interualli ab altera parte vacuum relinquentes, cui portam quæ fune leuari potest in plano instar rastri distensam affigunt, paruoque; negotio passum occludunt. Elephas itaque sub frondibus quietem capturus, septum ingreditur, quem attracto fune constrictu venatores ex ariporibus descendentes sagittis confodiunt, dentesque; extrahunt ac vendunt. Ceterum si elephantem septum euadere contingat, quotquot reperit homines, interficit, Leo Africanus.

Hactenus de hominum aduersus capiendos elephantos technis dixerim: nunc subiectam quid ipsi contra has elephanti faciant, & quibus modis euadere contentur. Quomodo venatorum insidias herba euulsa per manus tradita sibi inuicem prodant, capite quarto explicauimus. Circunuenti à venatoribus primos constituant quibus (dentes illi exerti) sunt minimi, ne tantum prælium putetur. Postea fessi in pactos arbori frangunt, prædaque; se redimunt, Plin. Cum venatus premuntur, pariter confringunt vitroque; ut ebore damnato non requirantur. Hanc enim sibi causam periculi presentiunt, Solin. Elephanti causam cur petantur prænoscentes, ex se se qui dente inutili sunt, ante ceteros in prima acie constituant, ad primum hostium impetum sine magna iactura excipendum: reliqui qui in subsidijs manent, dentium robore integrum auxilium fessi ferunt, Aelian. Equitatu circumuenti, infirmos aut fessos in medium agmen recipiunt: ac velut imperio ac ratione, per vices subeunt, Plin. Confliktu fortuito si quando pugnatur, non mediocrem habent curam sauciorum: nam fessos vulneratosque; in medium receptant, Solin. Amor eis mutuus intercedit: & cum fugiunt venatores, robusti ac florentes aetate extrema tenent, in medium vero velutos & matres cum pullis recipiunt, Tzetzes. In venationibus sibi mutuò ferunt auxilium, ita ut si quis eorum laore deficiat, alter pro illo se se opponat, Philostratus. Cum à venatoribus elephanti tanquam milites in bello funduntur & fugantur, non alij ab alijs se separant, sed omnes simul & communiter in fugam se dant ac simul inters se prementes ad gregales suos adhærescent. Horum autem qui iam sunt firmata & integra aetate, reliquos sic circuclitant, tanquam pugnacissimi propugnatores totum agmen circummuniunt: qui vero longius sunt aetate prouecti, atque matres subesse quæque; suos pullos ita occultantes, perraro hi paruuli ut videantur, subter medium obtinent locum, Aelian. Cum elephantus fossam transilire non queunt, de his unusquisque in hanc se se demittit, & transuersos fossæ stans, partim vacuitatem occupat, partim pontis se vicarium præstat. Ceteri supra hunc gradientes transmittunt, & euadunt, simul & eū, qui pontis loco erat, hoc modo ex fossa conseruant. Superiori enim ex loco quispiam porrigit pedem, quem is qui infra est promuscidet circumPLICAT, reliqui autem virgultorum fasses deiciunt, ad quos ille, cum fortissime, tum cautiissime pedibus admittit, celeri ascensi subtrahit, Aelian. Cum fossas transuersas profundas, & difficiles superatu, quæ ceteri robustior & maior fuerit, stans mediis, tanquam pons, transiit: omnes alij autem ingérentes deinde farmēta multa fossæ, seruant eum per quem traiecti sunt, Tzetzes. Societatis & commercij vim non absque; intellectus sensu elephantos ostendere, Iuba author est, fossa ducta, eaque; fruticibus paruis & humoleui obiecta, venatores his struunt insidias. Huc igitur quoties decidit aliquis, ceteri quicunque; comitatur congestam vndique syluam sahaque inieciunt, dum cano fossæ expleto egressus captiuo detur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Postea quam in foueam inciderunt, & se iam teneri sentiunt, animaduertentes exitus locum nullum eis reliquum esse, cum eos pristini animi, tum libertatis capit obliuio:

obliuio: tum vero facile cibos ex largientibus sumunt, tum si quis præbeat, libenter bibunt, atq; vinum si in promiscides effundas, sine recusatione admittunt, Aeliaus. Quomodo trahent fluuios cum vrgent venatores, prædictum est capite quarto.

Elephantos natura mansuetos esse & facile cicurari eodem supra capite docui: nunc quomodo & quibus artibus cicurentur expediendum. Mansuecunt igitur vel necessitate, vt vinculis & fame, vel blandientis tum Musicis tum alijs, vt ex Aeliano deinceps docebimus. Quid elephantis (inquit Aelianus) postquam capti sunt faciat, vt manuscant, dicendum est. Primo in syluam non ita longo intervallo ab ea fossa, ubi comprehensi fuerint, distantem, sic eos strictè constrictos funibus trahunt, vt ne permittant quidem, néue hi præcurrant, néue rursus retrahantur: deinde certo & dimenso spatio horum quenq; ad maximam arborem illigantes, vt neu in anteriorem partem insilire, neu rursus admodum in posteriorem resiliere queant, néue ipsis ex funis laxitate facultas sit ad inferendum iniuriam, uictus tenuitate & fame, horum robur frangunt. Postea verò quām eorum domitores duritiam animi tandem paulatim molliuerunt, quoad pristina inexpugnabilis seritatis eos cuperit obliuio, de manu cibum sumendum dant. Hi necessitate pressi, cum non malitiose iam, tum vero hilioribus oculis & mansuetoribus, quām essent soliti, intuentur. Horum autem, qui sunt etate robusti, vinculis iuptis, cum dentium robore, tum verò promiscide arbores reuellunt, & frangunt: vixq; scro admodum, partim faine, partim ciborum illecebris, partim verberibus mansuehunt, Hæc Aelianus. Et rursus Indi homines, licet per multū & magna machinati, non elephantos iam etate procedente confirmatos facile comprehendere queunt. Quare ad loca fluminibus proxima (roscida enim & palustria pascua frequentant) venatores profecti, eorum catulos tantum capiūt. Hos cum adhuc etate infirmos & teneros cuperūt, ciborum blanditijs & assentationibus ad parendum informant, ac insituunt, blandiloquentiaq; mansuecunt: Hominum enim indigenarum linguam elephanti intelligunt. Breuiter perinde illos quasi infantes pueros alunt, partim cibaria eis largientes, partini disciplinas tradentes. quē res efficit, ipsis vt ad obediendi facilitatem transferantur, & exuta feritate, humanitatem induant, Aelian. Et alibi, Si Indicus elephantus robore etatis confirmatus capiatur, ex feritate agre traducitur ad mansuetudinem: & quod desiderio libertatis teneatur, ideo cædes facit: ac si vinculis deuinciatur & constringatur, magis incitatür animo, neq; ullam seruitutem perpetitur. At enim Indi varijs & multiplicibus cibariorum illecebris eum delinire student: ille tamē nihil de acerbitate sua remittens, nihilq; ab ijs blanditijs mitescens, ijs præclare contemptis, pergit ijsdem infestus esse. Quid igitur ij communiscuntur & machinantur? Instrumēto quodam musico vernacula cantiunculam ei canunt, is animum attendit, aurem q; ad audiendum erigit, & suauitate illius demulcetur: animi incitatio comprimitur. Tum paulatim in obiectum cibum respicit, & tamē cantu deuinctus, non amplius ad pristinos mores à mansuetudine deficit, Hæc omnia Aelianus. Ex Strabonis doctrina didicimus elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono, Cælius Capti celerrimè mitiscatur hordei succo, Plinius & Solinus. Zythus potionis genus est quod ex hordeo fit, quo madefactū ebur in omne opus tractabile redditur, Diocorides: Græcè legitur, Εὐεοχής ἡ ἐλέφας γινεται βεβληθεὶς αὐτῇ. Hinc apparet Plinium ex Græco aliquo authore ijsdem aut similibus verbis vso, zythum reddidisse hordei succum, & pro elephantē homonyma voce nō ebur, vt debuerat, sed ipsum animal. Ηγένη τὸ δέσμον τείχος ἐξειλαγμένον, ἐπειδέ φαντάτω ζεύς μαλακός γρόμονος ἐχαλαντα καρπούσι, καὶ πλευραῖς τοῖς δέσμοις ἔχει διατάσσει. Plutarchus in commentariolo, An ad infelicitatem fatis vitium sit. Sensus est, vt Marcellus Vergilius transfert, cinere & acetō madens os licio (siue acacia malis dicere) secatur, & ebur zythō mollitum flectunt, & conformant, aliter autē non possunt. Certe ipsa vox θερμή apud Diocoridem, operi facilem & tractabilem materiam significans, neq; de animali, neq; de elephantasi morbo (vt ridiculè dubitat Marcellus (verba eius accipi posse cōuincit. Accedit ratio, ebur scilicet macerari moliriq; zythos, quoniam is acorem & vim acetō similem, quæ solidissima quæq; penetret, in se continet: facile enim accedit aqua in qua hordeum aut aliquæ fruges aliquandiu macerantur. Acetum etiam ex zytho & similibus, vt cerevisia, potionibus fieri constat. Aceti ferudi vis tanta est vt taxa penetret, cum cinere ossa emollit, Plutarcho teste: non mirum igitur si zythus etiam acorem in se continens, & facilē acescens, eadem facultate eboris soliditatem remittat. Zythum Symeon Sethi Φρανῆς appellat. Elephantina ossa, inquit, in zytho aliquandiu macerata, cerx instar emolliuntur: addit & reliqua quæ Diocorides de zytho. Democritum inuenisse aiunt quemadmodum ebat moliretur, Seneca lib. 14. epistola 91. Quod si quis Plinio patrōcinari voluerit, dixerit forte fieri posse vt pariter vtrumq; verum sit, & ebur zytho molliatur, & eiusdē potu mitigetur elephas animal: nam cū vino delectetur vel ad ebrietatem, vt supra diximus, zythum quoq; libenter ab eo admitti verissimile esse, præsertim cum hordeo gaudet ex quo conficitur. Elephanto qui ad bellum certat, non modo ex vitibus confecti, sed etiā ex oryza factitij vini usus indulgetur, Aelianus. Mandragoræ radix fertur μαλακεῖν ἐλέφαντα σωματικὴν ἀντὴν δηλῶσας, Καὶ εὐπλαστὸν ἀντὴν εἰς ὁστὸν βαλυθῆσθαι σκηνα ταχεοῦσα, Dioscorides: quod de ipso ebore quōque, non autem de animali intelligendum.

In quibusdam regionibus pretium elephanti est, ducati (denarij siue drachmæ pondere nummiaurei) quinq; quaginta, in alijs mille, & alibi ad summum bis mille interdum, Vartomanus. Insueti insidendi in eis, non aliter quām ij qui in mafī nauigant in nauiculam incident, neq; insistere possunt. Non item in adolescentium elephantorum sessione fit negotium, imò ex illorum molli gradu sessor tantopere oblectatur, vt si mula vehieretur, Gillius & Vartoman. Cum in elephantum ascenditur, is in terram abiicit genua, & consensionis gradum scandenti facit: neq; porrò frenum eorum cuiquam iniicitur, neq; funis ad ceruicem ullus adstringitur, sed soluti ad insulam Zanzibaram gradiuntur, Gillius. Sessore consensu elephantus alterum ex posterioribus crus inflebit, vt per id ascendat, simil tamen ab astantibus eum iuvari & promoueri opus est. Non freno aut habenis aut alijs vinculis regitur bellua, sed insidentis voci obsequitur, Vartoman. Apollonius iuxta Indum fluuium puero occurrit, qui annos natus tredecim, elephantio insidens, acriter stimulis belluam urgebat, Philostratus. Elephantis tenet Aristoteles vocat elephantorum moderatorem, elephantarchen Plutarchus, Cælius. Sed forsitan elephantistes is tantum est qui insidet elephanto, etiam priuatus: elephantarches autem qui imperat in bello (vt inferius dicam) non ipsis belluis, sed militibus qui elephantis inuehuntur, vt Cælius non rectè synonyma fecerit. Puer insidens elephantum καλλιρροή regit apud Philostratum in vita Apoll. Est autem apud Cameretum καλλιρροή, βόπαλον θηταυπεῖς οὐδὲν, γάτα καλον, οὐτε ξέλον οὐτε πέτει: & καλλιρροή φίσι, Βακτριανόφρος. Scribitur & καλλιρροή per β. pro virga pastorali: ξέλον οὐτε βόας βακτριανόν interpretatur Hesychius. Baculus in alteram partem recurvus & clavatus, κατεργατεῖς Αγριππος, οὐτε οὐτε ηλέφαντος τυπονισθεῖσα, Hesychius & Varinus: Apud eosdem vox θερμή ijsdem verbis exponitur: Indis arane

VI TUNING

vt tunc acciderat, collisam sterneret plebem, vertebram, quæ caput à cervice distinxerat, lato maximo terebrabant. Exploratum est enim aliquando ab Hasdrubale Annibalis fratre, ita citius vitam huiusmodi adim beluarum, Amianus Marcellinus paulo post initium libri 25. Idem libro 19. Lux (inquit) nobis aduenit in certissima, Persarum manipulos formidatos ostentans, adiectis elephantorum agminibus, quorum stridore immanitas tæque corporum, nihil humanæ mentes terribilis cernunt. Elephantis pugnaturis non modo ex vitibus confecti, sed etiam ex oryza factitij vini usus indulgetur, Aelianus. Potionem qua pro vino utuntur, ideo ipsis largiuntur, vt ad prælium audaciores efficiantur, Gillius. Elephantis vi magna propulsis, quos flammis coniectis vndique circumflexos, iam corporibus tactis, gradientesque retrofus, retinere magistri non poterant, Marcellinus libro 19. Quomodo Megarenenses in prælio aduersus Antipatrum, suis pice oblitis incensisque, in elephantos ipsius immisis, eos perturbarint, iam capite quarto retuli. Romanos (quoniam non cornua modo atletis, sed etiam suilli pecoris grannitum oderunt) Pyrchi Epitroterum regis elephantos in fugam vertisse ferunt, Aelianus. Elephanti in prælijs magnitudine corporum, baritus horrore, formæ ipsius nouitate, homines equosque conturbant. Hos contra Romanum exercitum primus in Lycania rex Pyrrhus eduxit. Postea Hannibal in Africa, rex Antiochus in Oriente, Jugurtha in Numidia copios habuerunt. Aduersus quos diuersa resistendi excogitarunt genera armorum. Nam & centurio in Lucania gladio manum (quam promiscudem vocant) vñ abscedit: & bini cataphracti equi iungebantur ad currum: quibus insidentes clibanarij sarissas, hoc est longissimos contos in elephantos dirigebant. Nam muniti ferro, nec à sagittariis, quos vehabant beluae lædebantur, & earum imperium equorum celeritate vitabant. Alij contra elephantos, cataphractos milites immisserunt, ita vt in brachij eorum, & in c. fidibus vel humeris aculei ingentes ponerentur è ferro, ne manu sua elephas bellatorem contra se venientem posset apprehendere. Præcipue tamen velites antiuersum elephantos ordinarentur. Velites autem erant iuvenes, leui armatura, corpore alaci, qui ex equis optimè missilia dirigebant. Hi equis præter currentibus ad latiores lanceas vel maiora spicula belugas occidebant. Sed ceterante audacia, postea collecti plures milites pariter pila, hoc est missilia, in elephantos congerabant, eosque vulneribus elidebant. Illud tamen additur est, vt funditores cum fustibalis & fundis rotundis lapidibus destinatis, Indos (per quos regebantur elephanti) cum ipsis turribus affligerent atque maestarent, quo nihil tutius innentur. Præterea venientibus beluis, quasi irrupissent aciem, spatium milites dabant. Quæ cum in agmine medium peruenissent, circumfusis vndiq; armatorum globis, cum magistris absq; vulneribus capiebantur illæ. Carrobali-
stas aliquanto maiores (hæ enim longius & vehementius spicula dirigunt) superpositas curriculis, cū binis equis aut mulis post aciem ordinari conuenit, & cum sub laetu teli accesserint bestię, sagittis balistariorum transfiguntur. Latius tamen & firmius contra eis præfigitur fertum, cum in magnis corporibus maiora sint vulnera. Aduersum elephantos plura exempla & machinamenta retulimus, vt si quando necessitas postulauerit, sciatur, quæ sint tam immanibus beluis opponenda. Hęc Vegetius de re militari lib. 3. cap. 24. Elephantis proboscides facile amputari supra docui in B.

Maurorum pedites elephantum pellibns pro clypeis se protegunt, Strabo.

Nunc de ebore dicendum, quod Græci per synecdochen non aliter quam ipsam beluam elephantem nominant. Quod cornua sua certo tempore ab iaccioni defodiuntq; & defossa qua arte inueniantur, capite tertio do- cui ex Aeliano. Libyci homines elephantos venantur, non alia magis quam dentium gratia, Aelianus. Herodotus prodit, Aethiopas tribut vice regibus Persidis vicenos dentes elephantorum grandes, tertio quoq; anno cum auro & ebno pendere solitos. Tanta ebri authoritas erat vrbis nostræ trecentesimo decimo anno: tuu enim author ille historiam eam condidit Thurijs in Italia, Plin. Excogitata sunt (per luxuriam) & ligni bractæ, nec satis: Cœpero tingi animalium cornua, dentes secari, lignum q; ebore distingui, mox operiri, Plin. Dentibus in- gens pretium, & deorum simula huiusmodi ex ijs materia, Plin. Cornua sceminarum (habent enim ea fo- minæ quoq; certis in regionibus, vt capite secundo dixi) maioris esse pretii, huiusmodi rerum artifices prædicant, Aelian. Venditur ebori pondere: sunt quicabili sicut legimenta eboris, præsertim in operibus inde factis, vt pe- stibus, capulis, alijsq; cetaceorum pliciū ossibus adulterent. Distingui audio, quod è plicibus leuiora sint, mil- nusq; per ætatem palefacant. Ebori etiam verum cum in terram cadit, facilis frangitur, cetera ossa tenaciora sunt. Ex arbore & simulachra numinum fuere, nondum pretio excogitato beluū cadaveri, antequam vt à dijs nato iure luxuriz, eodem ebore numinum ora spectarentur & mensuram pedes, Plin. Ebori quomodo molliatur zytho, dictum est superius hoc ipso capite, vbi quomodo elephanti capti cicerentur, tractauimus. Mitior est (quam sarcophagus) seruandis corporibus nec absumentis, chernites, ebori simillimus, in quo Darium conditum ferunt, Plinius 36, 17. Ελέφαντος ὄφιος Θεοφράστου, έν ὀπτε φασὶ τὸν Δαρεῖον κεῖθαι, Theophrastus. Candidum marmor ebori simile, dicitur & lapis Coralliticus, & Arabicus: ex quo fit gemma Arabica: quæ, vt Plinius scribit, ebori simillima est, & hoc vide rem, nisi abnueret duritas: dicitur etiam chernites, in quo Darium, vt Theophrastus scribit, conditum ferunt: reperiunt etiam in Germania, &c. Id aliquando in stirias concreuit, sæpe translucet, sæpius non politum nitet: idem marmor plurimis spiris fulvidum esse solet: quale potissimum g gultat in Phrygia & Cappadocia, ex quo iterum fit gemma, quam Plinius, etiam si ebori similis sit, tamen quia fumo fuscata, capnitens appellavit, Georg. Agricola. Huius generis mihi videtur, q; apud Sylvaticum lapis lagia (lapis alagi, apud veterem glossographum in Aufiennam) nominatus, similis ossibus elephantis, fuscicoloris, & quasi subrufus. Ha- giar alagi, id est lapis eburneus, Andreas Bellunensis. Theophrastus author est & ebori fossile candido & nigro colore inueniri, & ossa è terra nasci, inuenirique lapides osseos, Plin. Aliud est ebenum fossile, gagati simillimum, sed ramosum, nec cardens. Pæderos gemma Arabicæ, aspectu eburnea est, Solin. Vetus oleum existimat ebori vindicando à carie vtile esse, Plin. Circa Ionis Olympij simulachrum in luco, quem Altin appellant, pavimentum est ex lapide nigro, proximè vero circa statuam ægypci, id est basis, è Patri lapide, vt oleum statuæ infusum illuc ex- ciplatur. Conducit enim statuæ illi ebur, & ne quid vitij ex vligine loci accidat, efficit. Cæterum Athenis in atce, Palladis quam Parthe non vocant, simulachrum eburneum, non oleum sed aqua luuat. Nam cum locus valde æ- ditus & siccus & qualidusq; sit, aquam & rotem inde nascentem desiderat. At in Epidauro quætentí mihi quā fieret, quod Aesculapij simulachrum necaque nec oleo tigaretur, responderunt, ipsum & solium cui insidet super pu- teo situm esse, Pausanias in Eliacis: unde etiam Cælius partem transtulit lib. 13. cap. 17. Quod ebori siccitatibus maxime offenditur, & de eburneis celebratis simulachris, Leonicenus varie historiæ 2. 59. vbi etiam ex Pausanias quædam transtulit de eburneis celebratis simulachris. Veneti Vraniam Phidias ex ebore & auro fecit, Pausanias.

Elephantina Venus (inquit Gyrald.) ab egyptia denominata putatur, &c. Sed forte ab eburnea statua sed dicta fuerit, ut Apollo eboreus Romæ. Raphani ebora pollunt, Plin. Squatina lignum & ebora poluntur, Idem. Fiunt ex ebore præter alia cultrorum capuli, quos aliqui in mensa veneno præsente sudare nugantur. Ελεφαντός καποντίου της λαβῆς της μαχαιρας ἐφ Φοι, Suid. Corcyra flagra κάπας ἐλεφαντίς, id est ex ebore manubria habebant, Hesych. Ελεφαντοπάχεξι φομαχαιρας, Θεοπομός εν Πολέσι, ut Pollux citat. Quod cultui student in Britannia, dentibus mari nantium belluarum insigniunt ensium capulos: canticā enim ad eburneam elatitatem, Solin. cap. 25. Plato dixit καλύτερον περιελεφαντίνων, σὺ δὲ ἀντιτίθεμεν εἶπον, καὶ χελώνης, Pollux. Inter opes Salomonis fuit thronus de eboore grandis vestitus auro fulvo, ut legimus 3. Reg. 10.) cui operi vix minus triginta millibus talentorum attribui potest, &c. Robertus Cenalis. Mineru Panachædis simulachrum ex ebore & auro factum est, Pausanias in Achæcis. Idem multa tum deorum tum alia simulachra, vel ex ebore tantum, vel etiam ex auro facta commemo rat: multa & alij auctores passim, quæ omnia referre infinitum fuetit O'Νοσέντος (ex succino vel elecro nimirum) καὶ ἐλεφαντονοι δακτύλοι γυανοῖν εἰσὶ σύμφοροι, Suidas ex auctore innominato. Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Aethiopæ, qua confinis Aethiopæ est, postium vicem in domiciliis præbere: se pesq; in ijs & pecorū stabulis pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, auctore Gullio Regulo, Plin. Eorum qui sunt confirmata ætate ea magnitudine dentes existunt, vicem ut postiu præstent, & pro palis Nigritæ ad sepimenta vtantur: sæpe enim ad longitudinem decem pedum augeantur, Gillius. Atramentum Apelles commentus est ex ebore combusto facere, quod elephantinum vocant, Plin. 35. 6. Pinxit ebore cestro (alijs cestro) id est viriculo, Plinius 3c. 10. Et superius paulò, Et penicillo pinxit & cestro. Sophocles cestram dixit pro stimulo sive stylo, ut ait Pollux. Hoc genus missilis, quod Graeci cestrâ vocant, nostri viriculum: nam & terebram vulgo ita dicimus, Hermolaus in Plinio. Pictores ebore à Plutarcho in Periclis vita ἐλεφαντίς γυανοῖς nominantur; nisi quis ἐλεφαντὸς putet, non ἐλεφαντὸς scribendū, Ibidem. Plura de ebore quod ad philologiam præcipue, vide capitulū octauū segmēto secundo. Elephanti ossa & pellis, vbi cunq; incendantur serpentes fugāt, nec illū animal venenoso accedit, Author obscurus libri de naturis rerum. Quærendum an hæc potius ad elephon, id est ceruū pertineant: Ut & illud quod apud Aelianum legimus. Contra omnium ferarū venena remedio esse elephanti adipem: quo inunctū, licet nudus contra effteratissimas bestias procedat, illū sum discedere. Sed videtur eadē vis vtriusq; animalis partibus iam dictis contra serpentes inesse. Nam viuum etiam vtrunq; serpentib. Infestum est. Ea quidem quæ vruntur omnia ferè, si sumi wordacitati odoris grauitas accedit, ut maximè sit in ossibus, pilis & corijs, serpentes fugantur. Vide plura capite septimo.

F.

Elephantophagi à belluis quas venantur eduntque, dicti, à Nomadibus immundi vocantur, Strabo lib. 16. Et proximè ante hæc verba, Sabæ (inquit) ciuitas maxima est, quam Eumenis lucus lequitur: Ulterius est vīs Daraba & elephantum venatio, quæ ad puteum nominatur, eam Elephantophagi habitant. Troglodyæ conterrani Aethiopæ, solo elephantorum venatu aluntur, Plin. Asachæ (in Africa) montes habitant, viuant elephantum venatu, Plinius. Asachæ ex Aethiopum numero captos venatibus elephantes deuorant, Solinus. Contraria Merœn sunt Megabari, vel Adiabaræ dicti: pars eorum Nomades, qui elephantis vescuntur, Plinius. Aethiopes qui Nomades appellantur, ciuitates in curribus positas habent: Proximi autem illis sunt qui elephantos venantur, illosque in frusta diuisos vendunt, vnde cognomen adepti Elephantophagi nuncupantur, Philostratus. Inuenit luxuria commendationem & aliam (præter eam quæ circa opera ex dentibus facta est:) expedit in callo manus vim saporis, haud alia de causa credo, quæ quia ipsum ebur sibi mandere videtur, Plinius. Ex tanta elephanti mole nihil esculentum est nisi promiscis, & labia, & cornuum medulla, Aelian. Aethiopes elephantum in venatione captorum posteriores partes comedunt, Gillius. Vidi in quibusdam regionibus cerculū omnium pretiosissimum estimari & regi apponi solitum, rēnes elephanti, Vartoman. Carnem elephanti cum alijs quibusdam decoctam veteri tussi medeti Rasis & Albertus scribunt, ut sequenti capite dicam. Τάραχη ἐλεφαντοῦ, id est elephantinum saltem, memoratur apud Athenæum lib. 3. nec explicatur. Nam quos recitat Cratetis comicis versus, mihi quidem obscuri sunt: nec ab Hetmolao & Cælio Athenæi locum citantibus explicitantur. Quod autem (inquit) per celebre fuerit Cratetis illud elephantinū saltem, Aristoph. in Theseuphoriazus testatur. Apparet sanè in magno pretio fuisse, nam Aristophanes μέγα βρῶμα & λαμπτεῖν τελεῖον cognominat: Elephantinum autem fortassis ab ebore colore dictum fuerit.

G.

Mustelæ exustæ cinis, & elephantis sanguis, immixtus & illitus elephantis corporibus medetur, Marcellus Vergilius. Elephanti sanguis præcipue matis, fluxiones omnes, quas rheumatismos vocant, sistit, Plin. & Isidorus. Sanguis & ischiadicis prædest, Plin.

Caro eius frigida & siccæ est abominabilis, Albertus: Ponderosa, frigida, pinguis, abominabilis, Rasis. Decocta & liquefacta cum aceto & semine ferule, si pregnans hanc gustauerit decoctionem, proiecit quicquid habet in vtero, Idem. Qui gustat de carne elephanti cum aqua & sale cocta, cum feminis asquesim (ferulae Albertus) sanat tussim antiquam, Rasis: & mox subjecitur, Quando coquitur & liquefit cum aceto & semine feni, (Albertus) ut iam citauit, legit ferulae: & addit, hunc potum abortivum esse prægnanti.

Elephantis adeps contra venenata valet. Nam si quis eo inurgatur, eiusue suffimento expietur, hæc ab illo aufugint longissime, Aelian. Vide supra circa finem capitulū quinti. Illitus fugat venenata, Auncenna. Adipe ceruino elephantinoq; perunctos, serpentes fugiantur, Dioscorid. 2. 86. Sepum elephantis illitum capiti dolenti prædest, Albertus & Rasis citans Aristotelem. Fumo quoq; qui fit ex vngula & pilis elephantis, animalium quælibet venenata fugantur, Isidorus.

Ebur corpora substantia cor roborare, & conceptum iuvare, practicis scribitur, frigidum siccum primo gradu, Sylvius. Cauendum est ne sit adulteratum ossibus piscium, aut aliorum quorundam animalium. Elephas (inquit)

(inquit Platearius) habet ossa quædam solida ut dentes, elephantorum medullam habent, & fallitur Piattearius, Monachus in Meluen) quæ non tremuntur, sed ad diuerlos usus seruantur. Quædam vero medullam habent, quæ combusta dicuntur spodium. Est autem spodium frigidum in tertio gradu, siccum in secundo. (Hæc graduum assignatio falsa apparet, & neque vero spodium, neque antispodium ex ossibus elephantis crecrematis conuenient.) Adulteratur quandoque ossibus canis combustis, quandoque etiam matrone combusto, sed id est minus (lego nimis) ponderosum. Eligi debet subalbidum, valde leue & continuum, Hæc Platearius. Pharmacepolæ vblque hodie pro spodium ossibus combustis utuntur, sive elephantis, ut ipsi afferunt, sive potius bouis, vel artis, vel canis, aut alterius animantis: quis eni⁹ vita discernat? Monachus in Meluen. Huius spodij (ex ossibus elephantorum usus) usus est in syrups ad refrigerandum. Puluis eius cum succo plantaginis ad dysenteriam & sanguinis sputum datur, Platearius. Eborum vim attingendi obtinet, Dioscorides & Serapio. Ego nullam in gustu astrictionem percipio, sed emplastrum viæ pouus & absque morsu siccantem. Dioscoridi forte imposuit siccandi natura: at non si quæd fluxiones siccari statim astringit. Saluus fluat, Torridus ex vino cortex potabilis ouit: Ramentum oulei credunt prodest elephantis, Serenus. Spodij ex ebore apud recentiores medicos præparatio huiusmodi præscribitur: Eboreis in partes sect libram fisticili crudo impone & operculum luto circunquaque obline & agglutina: sic cremarunt donec fisticilia percocta sint: deinde exemptum ebur in tenuissimum pulvrem terito & cibato: in patina vitrea liquoris stillatij rostrum libras duas superinfunde, & exiccati finito: deinde secundo recto, & tantundem liquoris rostacei affundens siccato. Vbi vero iam tertio contriveris, admiscebis liquoris farum camphoræ subtilissimè tritæ drachmas quatuor: & pariter conteres in tabula marmorea dorissima fingesque pastillos, & in denso aliquo vase, ne expirent, repones. Quid si ebur defuerit, cornu ceruinum similiter præparabis: est enim hoc quoque efficax medicamentum ad multa, præsertim contra venen. Afflument ebore aperto fisticili cremandum esse: sic candidum fieri, securus nigrificere. Ad elephantis, Eboreis & cornu ceruinum ramenta cochlearij mensura sepe ad predictam mensuram (pharmacæ ex cedro), quæd hæc: acetum optimum, cedria, & succus brasiceæ, singula cyami mensura miscentur, & lelunis mane præbento) ammisercentur. Nam & per sciplum vnumquodque eorum potatum utilissimum existit, Actas 13.122. Ebore & castoreum ex lacte rabido equo infunduntur, Nemeshanes. Qui post ægritudines aliquas, vel lethargum aut pestilentiam, in obliuionem deciderint, eos maximè iuuat hiera Russi: & castoreum cum oleo occipiūt ultum. Post purgationem hieræ, scobem dentis elephantis circiter drachman vnam è multis potam non parua iuuare creditur: & castoreum similiter post purgationem drachmæ pondere cum inlerato, Aeslus, Eboreis scobe illi patonychia sanantur, Dioscorides, Serapio & Plinius. Ramentis eboreis cum melle Artico, ut alunt, nubeculis in facie tolluntur, Plinius. Ebur cum melle contritum & impositum, maculas mire sagat. Sextus. Mulier si quotidie de puluere eboreis faciem suam fricauerit, plagas mutidabit, Idem: Per p. g. 8. (inquit Hamelbergius) intelligit, quas priore curatione maculas, Plinius 28. 8. nubeculis vocat. Drachmatum (vinciam, Albertus) de alkal, id est osse elephantis, cum decem drachmis (vincis, Albertus) mentatis montani aquæ potam ab eo quem primum inficerit lepra, plurimum prodest dicunt, R. sis. C p. 11. loribus prodest ilmaeis inter duas orbitas inuentæ ossiculum per aurem cum ebore traciebat, Plinius. Nauseantibus subibus salutaris habetur eburnea scobis sale fricto, Columella lib. 7. Cornu ceruinum & ebur aliqui miscent aduersus lumbros. Ioan. Agricola scribit medicum quendam scobem eboreis vino, aut liquore alicuius herbae obstruktione liberantis chymistarum fornace extracto, maceratum, ieiunis iteris propinatis non ali⁹ que successu: Ego idem remedium in manucripto Iudei cuiusdam libro legere memini. Conducit (inquit Agricola) hoc medicamen obstruktionibus durturnis egregie, & remouet in sepiet stomachi dolores (upra a la plura) maca, quæ in hanc vsum comparantur. Exhibitur etiam cum multa valde insigni facultate in comitibus. Eboreis usi farina cum sanguine hirci pota, calculos in renibus & vesica frangit absq; omni periculo. Obscurus Eborei pectines capiti præcærteris salubres existimantur: forte quid reliqui ex cornibus facti plerique graui odore sint, ex ebore non item.

Proboscidis tactu capitis dolor lenatur, efficacius si & sternuat. Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adaligata, impetus libidinum stimulat, Plinius.

Iecur comitalibus morbis prodest, Plin. Extremitas (aliás additamentum) hepatis somesta cum aqua (G. mac) & folijs citranguli, hepari dolenti medetur, Rasis & Albert. Elephanti fel aliqui commendant tenquam auxiliare moribus serpentium, Dioscorides 6.39. Fel eius ad pondus aurei (aliás alkisat, lego aleitar, id est ceratium, terria pars oboli) per nates immersum, iuvante aiunt contra morbum caducum, Albertus: Rasis & quale moechi pondus adjicit.

Fimo elephantis si illinatur pellis (cutis) pediculosa, & in ea resiccati permittatur, pediculis liberabitur, Albertus & Rasis. Eodem si sufficiatur domus aut aliis locis, ciniphæ (aliás culices) fugiunt & moriuntur, Idem. Si sufficiatur eo venter febricitatis, prodest, Hall. Si supponatur (cum lana submittatur) mulieri, conceptionem prohibet, Auicenna & Hall. Stercus elephantis sterilitatem facit, Auicenna.

H.

a. Elephas apud Græcos inflestitur perantis, anti. &c. quomodo Latinorum quidam, præsertim recentiores, casus omnes ab eis mutuantur, præterquam datiuum pluralem, qui Græcis est ἐλέφας: Latinis, quoniam talē usurpare formam non potuerunt, nec elephantibus vel in isto vel auferendi casu dicere placuit, elephantis dixerunt: & huius terminatiōis occasione alios quoque casus omnes in secunda declinatione usurpant. Quanquam in Plinio nominatiūm Elephantus (quo Gaza vtitur) nondum iuueni, sed casus ab eo factos in vitroque numero omnes: & nonnullos ex eis apud Vergilium & Ciceronem. Græcorum elephas in recto singulari, & elephantes tum in recto tum accusandi casu pluralibus, & apud Plinium inueniuntur (quanquam frequentius in plurali eleplanti & elephantos) nec alij præter hos tertii declinationis casus. Plautus in Sticho, elephantum grauidam dixit. Sed ista curiositas ad grammaticos relegetur. Ελέφας Græcis aliás semper masculinum est, sed cum de fœminâ peculiatis sermo est, η ἐλέφας dicitur, & η ἐλέφας θηλεῖα ut apud Athienzum ex Plutarcho. Ελέφας nomen habet quasi ἐλέσας, quod in paludibus mas fœminam θηλεῖαν id est con-

De Quadrupedibus

id est concordare soleat, ut cap. 3. explicauit: οὐδέ το ελεφάντων θλασίνες δι. οὐδέ το ελασσων, διοντα φατέληγμον έχων την. ηδέ το λόγος γίνεται λεπτας τροπή ή πλεονασμών έπειτα, πάντα γέρεται λαθεν τον αυτον. Ety-
mologus. Nos ab Hebraica voce potius descendisse ostendimus supra capite primo. Elephantem Græci à mag-
nitudine corporis vocatum putant eō quod formam montis præferat. Græcè enim mons elephon (forte ἡλφος, id est collis) dicitur. Apud Indos autem à voce barre vocatur, unde & vox eius barritus, & dentes
ebur, Isidorus apud Vincentium Bell. Huc facit illad Oppiani, Φάίνεται ιδιων ελέφαντα νερον φύλον. Την χέρου
διέβεν. Οκ्लηα non vehiculum tantum significat, sed quodvis etiam animal, cui iauuchtur & inequitant ho-
mines, ut sunt equus, mulus, camelus, elephas, &c. Εν τῷ βασιλικῷ διπλῷ τοῦ μηλού ελέφαντα πεμψετέσσε,
τοῦ Σεΐρην καπονδαρφος. Καὶ τοι καὶ σοι Φυλακτόντα πολὺ, θύμην τὸν εἰπεισ αρχοντός εν πλαστης λύγει τὸ
πεδον πωλημον: καὶ τοι οινοματος αὐτοῦ ποθενεῖς, ηπειλει τῷ τον ελέφαντα φυλακτην θάνατον, εἰ μὴ τούτον περιθ-
σειν δι τηρούσσον τον ερεύδης: οὐ φονείας οἱ λυμανίας, δέοντες Βαρρον καὶ ελέφαντα. το δὲ θηρευτικόν δι τον αι-
τον ανέβει. Καὶ οἱ Σεΐρην επέσσας, τῷ θηρίῳ θυτον θεγονον, τὸν αὐτὸν δὲ τῷ πάντῃ περιθέτησσον τό, τε θρηνον καὶ οἱ Ιπ-
πονοι, Suidas in Basilius. Elephantion, scilicet Elephantis, Aelianus. Bellus pro elephanto per excellen-
tiam, apud Martialem, Nigro bellus nil negat magistro: & apud Plinium, Nondum pretio exigitato bel-
luarum cadaueri. Elephanti maximi effigies in Hypnerotomachia Italica Polyphilli describitur. In manubris
cultrorum elephantes aut Leones sculpebant, Suidas. Elephanto, qui in Punicā acie fortissimè fuerat prælatus,
Cato Sutrum nomen imposuit. De Aiace elephanto Pori, quem Alexander captum d' militi torque ornatus, fu-
pra dixi: Item de Aiace & Patrocllo Antiochi: & de Nicæa elephanto feminina, quæ mulieris tibi commissum in-
fante matris infans instar erat.

Epitheta. Angulmani elephanti, Lucretius libro 2. sic dicit, quod manum sine proboscide flectunt
ac contorquent ut angues propria corpora. Clemens. Ferox. Getulus. Immans. Indicus. Infensis.
Libycus, Lucano libro 6. Libyssus. Marmaticus. Nigrans. Niger. Quid tibi vis mulier nigris dignissi-
ma barris? Horatius. Placidus. Terribilis. Trux. Tumiger. Vastus. Ελέφαντας αἱ φιλαράσεις αριδα-
τον legimus, & in Eustathij commentarijs in Dionysium de situ orbis, vide supra in B. Αμετοβίων ελέφαντον,
Etymologus sine auctore expono μαργοσίων. Ταπροβαν Νήσοι πελαγίτης εν οἴνοιν ελεφάντων. Alexander qui & Ly-
chnus. Μερόδες à magnitudine dentium, & φαλαγγιμάχας à bellico usu, in epigrammate Philippi. Αλλαζον ίνδον
Οὐρανοκελανόβριον οὐρανού αχθονάραγη Κλανα θηλεύοντας, &c. Oppian. Πυρροφόρον apud Heliodorum. Μητροερα-
τεος Καλον απομενόν ελεφάντων, Dionysius Afer.

Elephas pociū genus erat tricongium, ut Damoxenus testatur in Autopenthente, Ειδεις οικονομον οι, οι
ελέφαντον οι πέραν οι ποιητας ιεπεν; Ρυτὸν Διηγενον οι λινον πτερευχαρον χρειας, Αισαν Θεογον. πτερ-
πειν δὲ μοι ποτε Εν μυθονοι οδέσσει. Meminisse eiusdem Epinicus in Hypoballomenis, Καὶ τὸν μοι τὸν μηλον τὸν θε-
των τοια Πίνεν δέοντα πηγεον τοις ελεφάντραις Κερνιζύριον, αἱρόντες οἱ οινοκρεις. Εἰς οἱ ελέφαντες, ελέφαντα ωδι-
γει (elephantis imaginem in eo sculptam fuisse significare videtur) μοτὸν χωρούντα (lego χωρούν) δε χάρει, δε εἰς αν-
ελέφαντον. Εγω δὲ τοῦτο πέντεν (versus constabit si legas, Εγω δέ ποτε γε σπετεποντα) ποιοντα. Οὐδὲν δέ τέλει αν-
τρον διεργάτες εδε σύ. Ηατ Atheneus: Versus ultimus prouerbialis est, ut infra dicam. Elephas est hor-
deum infusum, & est quidam portus, Sylvaticus sine auctore: forte legenduci phantas, Φαντος: qui potus
ex hordeo, non aliud quam Dioscoridis zythus, ut supra docui: cui cum elephante nihil commune est, ni-
si quod eo nimium videntes elephantel fieri dicuntur: & ebube quod Græci elephantem vocant) in eo ma-
ceratum molliti aiunt. Eburnea facies, id est eboris instar alba, Perotus. Elephantinus nomen posselli-
num: ut pellis elephantina. Elephantinum emplastrum describit Celsus libro quinto: sic autem diciter, co-
dem teste, quod sit per candidum: De elephaniino falsamento superius dixi. Libros veteribus elephantinios
esse nuncupatos ex amplitudinis ratione, sunt qui opinentur: ijs verò trigesima quinq; numero & tribuum & tri-
bulium continebantur nomina. Scribit tamen in Tacito Fl. Vopiscus; in libris hoc genus solita perscribi-
senatus consulta, que ad principem pertinenter. In Vipia verò bibliotheca seruabantur hi, Caius. Ele-
phantia, sive quod idem est Aegineta Paulo, elephantias & elephas: ut in Plinio quoque possis defendere,
sic cubi elephantis (ut libro 20. capite 18.) pro elephantijs scriptum est. Est autem id cœi leproz quod-
dam genus elephantorum cuti simile, crebris summa corporis parte maculis ac tumoribus, rubore pa-
latim se in atrum vertente: ijs non ora modo atque manus, sed suræ ac pedes inflantur, ut hinc recentio-
rum plazique noui alios esse putent elephantiacos, quam quibus crura sic intumescent, ut pedes elephan-
torum habere videantur. Origo morbi ex atra bile, non quidem omni, sed retorta: melitas inexpugna-
bilis, atque ut cancer vniuersi partis, sic elephas totius corporis quasi cancer existimat. Castiodorus, Curius (in-
quit) animalis elephanti ulcerosis vallibus exaratur, à qua transportaneorum nephanda palius nomen accepit,
Hæc Hermolaus in glossenatis Plinianis. Idem in castigationibus Plin. lib. 20. cap. 18. reprehendit medicos re-
centiores, qui elephanti vocant morbum quod pedes & crura vehementer intumescunt. Dicitus elephanti-
as (verba sua Plinij 26.1.) ante Pompei Magni æatem non accidisse in Italia. & ipsam à facie saepius incipien-
tem, in ore prima velut lenticula: mox in ualde per totum corpus, maculosi, varijs coloribus, & me-
quitate, alibi crassa, alibi tenui, dura, cœi scabie aspera: ad postremum vel o nigrescente, & ad ossa carnes apprimen-
te, intumescientibus digitis in pedibus manibusque. Aegypti peculiare hoc malum: & cum in teges incidisset,
populus funebre. Quippe in balineis solia temporeabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem
morbus celerriter in Italia restinxus est, Hucutq; Plinii. Elephantias (inquit Aëtius 13. 120.) à quibusdam
leontias, ab alijs satyriasis appellatur. Elephantias quidem à magnitudine & diuturnitate aff. Leonis nomen
acepit, imo & propter entis asperitatem quod in nounallis appareat. Leontias autem appellatur, cum frons æ-
grotum cum quadam tumore laxior redditur, ad similitudinem pellis flexilis superciliatorum leonis. Satyriasis ve-
rò, propterea quod male faciei ijsdem cum rubore attolluntur, & musculus maxillaris & colli conuulsionem
patientibus, mentem ipsam dilatatur, quemadmodum etiam ridentib. enenite sceler, si cœi studine quadam ad pi-
etas Satyrorum: quin & alacritas vehemens ad coitum ipsi adest, quemadmodum & de satyris fecerit. Est autem
gravis morbus, & propè ex eorum numero qui incurabiles existunt. &c. Elephas affectus ei è crassim aro; ir-
quabile reddit, liuor adest tum cuti tum oculorum albis, exeduntur partes manuum ac pedum summe, ex quib.
fanies liuida ac foecida emanat: apparent etiam in hulismodi partibus affectis venae crasso nigro que languine
plene, Galenus in definitionibus & Therapeuticis ad Glauconem. Plura de hoc malo vide apud C. Alton. 3. 35.

& Manardum in epistolis, & alios recentiores quorum diuersae quidem opiniones sunt: sed plures & doctiores ferè in hoc conueniunt, morbum qui sacris literis lepra vocatur (alia enim est quam Græci medici lepram nominant, non adeo difficilis curatu) & similiter hodie vulgo; non aliud quād elephantem esse. Elephantiasis genus est leprosa, Hesychius & Varinus. Elephantiasin certe alicubi in lepram mutatam apud Galenum legitimus. Ελεφαντοπός moribus, Varinus. Phoenicius morbus, φοινίκην νόσον, qui in Phœnicio & alijs regionibus ad Orientem sitis abundat: videtur autem elephantiasis esse, Galenus in Glossis in Hippocratem. Et rursus, Phœnicium affectionem (inquit) coniecerit aliquis à colore dictum elephantiasin esse. Galli morbum quendam in equis appellant farcin, in quo (vt audio) tumida & varicosa sunt crura: eruditus quidam elephantiasin exponit: sed haec Arabum non Græcorum elephantiasis est, ego varices potius dixerim, vocabuli etiam similitudine fretus. Πιαστήν, οἱ τὸ λαθάνων ἔχοντες λέπραν, Hesychius & Varinus. Archigenes apud Aetium lib. 13. lepram à leuce, alpho, pso-
ra, & impetigine fera certis notis distinguit. Seitu dignum (inquit Cælius) ex vi cœti ratione accœli aste hoc malum apud Alexandriam vigere plurimum: In Germania verò ac Myria rarerter admodum quenquam ita inficit: atq; eodem modo apud Schytas galactopotas nunquam visum ferè. At in Alexandria diætæ modus plurimum id genus concinnare valet: athara siquidem vescuntur, sive pulte, id est farina frixa, nec lentem abnuunt, vel salsa menta, aut limaces: quidam nec asininas carnes, aut eiusmodi alia quibus chymi vis comparatur crassior & melancholica. Quod quum alibi, tum in secundo ad Glaucensem comprobatur Galenus. Elephantes nuncupat Firmicus elephantiasis laborantes: Elephantes serpentes sic dicti, quod is quem momorderint hoc genere leprosa afficiatur, ut quidam ex Solino citat. Anacardus fructus ab Imperitis vocatur pediculus elephantis, Sylaticus. Elephantum cetacei generis ad Aquatilla differo. Vrbi magnitudine paulò elephantis inferiores sunt, Cæsar, Bellus matinæ, cui Andromede exposita fuit, costarum excelsitas elephantis Indicis eminentior fuisse traditur, Solinus. Equi fluialis reliquum corpus (præter vngulas, aures & caudam) elephanto non dissimile est, Gillius. Monoceros fera pedibus elephanto similis est, Plinius. Eale fera Apud Aethiopes caudam elephanti habet, Plinius. Theocritum aiunt πό κάπτον οὐρανού ελεφαντίνων ξηραῖς, Laertius in Aristotele. An quod elephantes deformissimi.

Q. Fabius propter candorem Eburnus cognominatus est. Elephantis, quæ & interdum à Græcis Elephantis nevocatur, laetissima mulier varia concubitorum genera descripsit. Huius meminit Tatianus Assytius in libro aduersus gentes, & Suidas, Martialis quoque & Plinius. Latini quidam, alioqui literati falsò mætem putarunt, Gyraldus. Elephantine Thebaidis oppidum, vbi nulli arbori decidunt folia, Plinius 16. 21. Elephantina est insula spatio semistadij, cum ciuitate quæ Cnuphidis templum habet, & Nilometrio, Strabo lib. 17. Elephantis Nilus insula est infra nouissimum cataracten, nauigationis Aegyptiæ finis, ibi Aethiopicæ conueniunt naues, Plinius. Elephantina vrbs distat à Thebis Aegyptijs viginti & octingentis stadijs. De hac scribit Appion quod Onychina dici debuisse: quemadmodum enim onyx, id est vnguis refectus, iterum crescit, & quod dempsum est resarcit: sic Nilus pro consumptis inundatione per agros aquis, quotannis rutsus paulatim colligitur, & rursus inundat. Etymologus. Nilus Aegyptum & solus, & totam, & in rectum permeat, à minore cataracte septa Syenen & Elephantinam incipiens, qui sunt & Aegyptijs & Aethiopijs fines, vsque ad Nili ostia in mare, Strabo lib. 17. De Elephantophagijs dixi supra capite sexto. Elephas, mons Arabiæ in mare expositus, Strabo libro decimo sexto. Elephas promontorium & fluuius iuxta mare rubrum, Arrianus in periplus maris rubri. Eleutij, Ελεύθεροι, gens Apullæ, Hecatæus in Europa: (forte addendum Elephantiam vel Elephantinam vocat, ppter gentile quod sequitur.) Parthenius Elephantidem eam vocat. Gentile à priori Elephantinus, à posteriori Elephantites. Ptolemais à Philadelpho condita est ad venatus elephantorum, ob id Epitheras cognominata luxa lacum Mono-
leum, Plinius 6. 29. Philothera est ab Heroum vrbe nauiganti iuxta Troglodyticam, à sorore secundi Ptolemaei appellata, Satyri opus, quia ad Troglodyticam & Elephantum venationem perscrutandam missus est, Strabo libro decimo sexto. Et ruisus, Arabijs sinus pars quæ Troglodyticam spectat ad dextram est, vbi nauigantibus ab Heroum vrbe vsq; ad Elephantum venatione & Ptolemaidem, stadiorum sunt nonem millia ad meridiem & paululum ad Orientem. Et alibi eodem libro, Post Stratonis insulam sequitur portus Saba, & Elephantum venatio, Ελεφαντων καινῆσον οὐρανού μονομον αὐτῶν. Et paulò post. Ulterius est vrbs Daraba, & Elephantum venatio, quæ ad puerum nominatur, eam elephantophagi habitant, (à quibus elephanti quomodo capiantur, supra recitau capite quinto.) Sunt & aliae quædam Elephantum venationes (Ελεφαντων γῆσαι) & vrbes ignobiles, &c. Ulterius est Licha elephantum venatio, Strabo eodem lib. 16.

b. Ebur vel ebore neutri generis, elephanti dens, quasi è barro, id est elephanto productum, teste Seruio. Hoc solum ebur est, Plinius de dentib. eius exertis loquens. Περιστοὺς ἐλέφας (ebur serra diuīsum) os elephantinum, sic ebur Græci per excellentiam vocant: additur autem περιστοὺς ad ipsius belluæ differentiam, Varinus. Ελεφαντων Αγροφίδες περιστοὺς συντίχειον διδίνεται, Dionysius Afer de Indis Orientalibus canens. Classis regis Salomonis ibat per mare in Tharsis cum classe Hiram, ferens aurum & argentum, dentes elephantinos, simias & pauiones, 3. Reg. 10. & 7. Paul. 9. Latini etiam elephantum quandoq; pro ebore sive dente elephanti ponunt: vt, in foribus pugnam ex auro solidoque elephanto, Vergilius. Georg. 3. Altera candardi perfecta nitens elephanto, Acneid. 6. Ελεφαντινον διφερον id est solam eburneam nominat, Theocritus Idyll. 31. Εκ λαθανώ ελέφαντος Αἰτω id est aquilæ exebore, Idem Idyll. 15. Est & niueum epithetoneboris & nitidum. Ab ebore deriuantur adiectiva quædam: Eburneum, quod ex ebore est. Plinius libro 36. Iouem fecht eburneum in Metelli æde qua campus petitur. Liuius libro 5. ab Urbe, Eburneis sellis sedere. Eburneum signum, Cicero 6. Verrina. Eburneum diminutiuum, Cicero 3. de Orat. Quem seruum sibi habuit ille ad manum, quum eburneola solitus est habere fistula. Eburneum apud poëtas reperitur. Hanc primum veniens plectro modulatus eburno, Tibullus. Legitimèque faces: gradibusq; acclivis eburnis, Lucanus. Atq; ensem collo suspendit eburnum, Vergilius: pro vaginali eburneam, Seruius. Eboreum quoque fit ab ebore. Quum in triumpho Cæsar's eborea oppida essent translata: Quintilianus lib 6. Ante Apollinem eboreum qui est in foro Augusti, Plinius lib. 7. Eburatum, eboreum, eboreum. Leatos eburatos, auratos, Plautus in Sticho, Eburata vehicula, pallas, &c. Idem in Aulularia. Mensæ apud nos candore probantur eboreæ, eburatæque ebore intectæ, Grapaldus. Homerus ebur elephantæ vocat acuta ante penultima: per syncdochēn, vt caput pro homine: sunt qui ultimam acuant, & elephantina, id est ex ebore facta interpretentur, in hoc nempe versu, Ως δ' ὄπετις τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι φοίνικων χρώματι μίνην. Μηδεὶς Καραρεῖ, παρηγον θυμόνα γένεται, &c. Iliados quarto. Aliqui lanas albas interpretantur, Hesychius & Varinus.

Ελεφαντίνα eburnea, & simpliciter alba apud Hesychium. Impubesq; genas, & eburnea colla, id est in star eboris alba. Ouidius 3. Metamorph. Digitæ eburni, id est candidi, apud Propertium. Ebur item ponitur pro vasis & alijs rebus ex ebore dolatis. Nou ebur, neque aureum Mea renidet in domo lacunar, Horatius 2. Carm. Vtmine ebur ex ædibus sacris auferret, Cicero 4. Verrina. Dum Tiburtinis albescere collibus audit Antiqui dentes fusca Lycoris ebur. Martialis lib. 13. Merulis anniculis rostrū in ebur transfiguratur, duntaxat maribus, Plin. Non enim est è saxe sculptus, aut ebore dolatus, Cicero 4. Academic. Ebur ex inanimō corpore extractum, haud sati castum donum deo, Gicero 2. de Legibus, mutuatus eum locum ex Platonis delegibus duodecimo, vbi Grace legitimus, Ελέφας ἡ δοτλεοπότης (sic malim quām vna voce λεπλεοπότης) ψυχλω τοματ@, σὸν οὐχεὶς αὐαγνα. Ficinus transferit, Ebur cum olim ab anima destitutum fuerit corpus, ad deorum simulachra ineptum est. Cicero pro τύχεσθαι videtur εὐαγγελισse, quod placet. Ouidius libro decimo Metamorphoseos Pygmalionem fabulatur ex ebore virginis simulachrum fecisse, eiusque amore captum à Venere impetrasse ut in veram viuamque virginem verteretur: & ex eius coniugio Paphum suscepisse filium, qui nomen insulae dederit. Ελεφαντόποτη, idem est quod ελεφαντίνα πότης, id est eburneo capulo insignis, de quo supra alicubi: sic & μελάνδητη apud Homerum legas, de quo vide Varinum. Ελεφαντόποτης τεπέζας dixit Lucianus in somno. Εν κλίναι ελεφαντόποτη φραμπαποφροβέλος. Plato p[ro]p[ter]a apud Athenæum. Πήτος χαλαρονίδιον επειδηποτε ρυγχελεφαντα, Χεικος τετραποτοφύγοντα φίλον, Epigramma authoris incerti lib. 2. Anthologij. Elephantos Mauruania alit, Strabo. Nascentelephantes apud Herodios Aethiopes: & qui rhizæ vocantur, qui magnitudine & pingnandi viribus elephantos refertunt, Idem ex Iphicrate. Marcellio inter alia prodigia, infantem elephantis capite natu adhuc esse superstite narratum est, Plutarch. in Marcellio. Alcippe elephantum p[ro]pperit, quod inter ostenta est, Plin.

e. Liberales sanè mihi ac magnifici, minimèque parcis pecunij circa diuisum cultum Græci extituisse videntur, quibus ab India usq[ue] & Aethiopia ebur ad concinnanda simulachra adūhebatur, Pausan. in Eliacis. Εν δε χειρῶν Ήνία λεύκη ελεφαντοχαλαπίτου, Homerus Iliad. quinto. Elephantotomi Oppiano dicuntur, qui ex labore aliquid faciunt. De eburneo Pelopis humero fabulam lege apud Ouidium Metamorphoseos libro sexto, & recorditam de eodem historiam in Leonicen Varijs 2. 61.

Sunt gemina Somni porta, quarum altera fertur
Altera candens perfecta nitens elephanto,
His ubi tum natum Anchises, unq[ue], Sibyllam
Vergillus circa finem libri sexti Acneidos. Somni, id est somniorum, inquit Seruus. Est autem in hoc loco
Homerum secutus.

Σείν ήτοι μὴ δύνασθαις ἀμύκανοι ἀπειλούμενοι
Δοιεὶς γάρ τε πύκαι αἱρέσθων εἰσὶν δύνασθαι.
Τῶν οἱ μὲν ἔλθωσι Διὸς τεθεῖσι ελεφαντ@,
Οἱ δὲ Διὸς ξεστῶν καρχίων ἔλθωσι θύεξε,

Cornea, qua veris facilius datur exitus umbrui.
Sed falsa ad cœlum mutunt insomnia manes.
Prosequitur dictis, portāq[ue] emittit eburna,
Est autem in hoc loco

Πύρον, οὐδὲ τὰ πάντα τελέστη αὐθόρποιο.
Αἱ μὲν δὲ περίεσσι τετελέσθαι, οἱ δὲ ελεφάντη.
Οἱ δὲ ελεφαντίνης ἵτε αἱρέσθαι θύεοντες,
Οἱ δὲ ταῦτα πράπεται βροτοῖς, ὅτε κέντησθαι,

(Hæc penelope ad V ystem Odysseæ lib. 19.) In hoc tamē differt, quod ille (Homerus) per utramque portam somnia exire dicit, hic (Vergilius) umbras veras, per quas somnia iudicat vera. Et p[er] etiē apertus est sensus. Vult autem intelligi falsa esse omnia quæ dixit. Physiologia verò hoc habet. Per portam corneam oculi significantur, qui & cornæ sunt coloris. & duriores cæteris membris. Nam frigus non tentunt, sicut etiam Cicero dicit in libris de Deorum natura. Per eburneam verò portam os significatur à dentibus. Et scimus quia quæ loquimur falsa esse postulant: Ea verò quæ videmus sine dubio vera sunt. Idem Aeneas per eburneum emititur portam. Est & alter sensus, Somnum cum cornu novimus pingi, & qui scripserunt de somnijs, dicunt ea quæ sub fortunam & personæ possibilitatem suam videntur habere effectum, & hæc vicina sunt cornu, vnde cornea vera signatur porta: ea verò quæ supra fortunam sunt, & habent nimium ornatum variamq[ue] iactantiam, dicunt falsa esse, vnde eburnea quasi ornatiōr porta singitur, Hæc Seruus. Sed audiamus etiam Græcos Homeris Scholiastes. Aliqui corneam portam synecdochice pro oculis accipiunt: cornea enim prima oculi tunica est. Per eburneum verò os intelligunt, intra quod eboris colore (ελεφαντοχρῶν) dentes sunt. Hæc autem sic interpretantur, vt quæ oculis usurpamus, sive digniora esse dicant, quām quæ ore narrata allorum audimus. Vel, quoniam cibi potissimæ copia per os ingesta, falsa reddit insomnis. Vel ab ipsa vocum Etymologia, vt portare ergo denominetur ηρνηγενεν, quod perficere significat: ελεφαντίνη autem ab ελεφαντεν, quod decipere: nam his duobus vocabulis etiam ipse poëta vritur. Vel ab eboris & cornu natura. Hoc enim in laminas disiectum, visum facile transmittit: ebur non item, Itaque corneam portam exponent veram, perspicuum & lucidum: Eburneum verò, fallām, obscuram, & confusam. Non desunt denique qui cœlestia somnia coroibus conferant, inde quod ea in ultum tendunt: terrestria verò ebori, quod in elephante deorsum nutat. Nam de cœlesti somnio etiam aitbi mentionem à poëta fieri, vt cum ait, Καὶ δὲ τὸ ὄντα ἐν Διός ἐστιν: & de terrestri, cum δῆμον ὄντας nominat. Si quis plura hac de re desiderat, legat etiam Varinum in dictione Κερατίλων, & Macroblum in Somnio Scipionis lib. 1. circa finem capituli. Nos pauca hæc verba inde adscribemus, Cornu (inquit) ista natura est, vt tenuatum visu patuum sit: eboris verò corpus ita natura dēlatum est, vt ad quamvis extremitatē tenueritis erasum, nullo visu ad ultima tendente penetraretur. Animalia quibus inuehantur: pud Indos plerosq[ue] camelii sunt, & equi, & asini: felicioribus verò elephantis sunt. Esterim elephas apud ipsos regium animal ad inequitandum, βασιλεὺς ζηνα, secundus honor quadrigis equorum, tertius camelis. Vno autem equo vehi tuipe est, ἀτμον. Atrianus. Pompeius primus in Circo elephantorum duodecimq[ue] pugnam edidit, commissis more prælii noxijs hominibus, Seneca de brevitate vita. Diuus Cæsar ad lumina quadrigenita in capitolium triumphans ascendit, elephantis lychnos dextrâ nistrâq[ue] gestantibus, Alexander ab Alexandro. Heliodorus fertur elephantorū quatuor quadrigas in Vaticano agitasse, Lampridius. Libyci eos qui ab elephantis vel in venationibus vel in prælijs interficiuntur, honorificis sepulturis prosequuntur, hymnoscij; in honorem eorum cantillant. Est autem hoc argumentum hymnorū, vt dicant eos se fortes viros præbuuisse, qui tantæ bestiæ reluctari non dubitarint, Aelianus in Varijs, & qui ab eo transluit, Cælius 8. 38.

h. Ptolemæus Philopator elephantos quatuor Soli immolauit, deinde in somno minis dei percussus, totidem ex ære elephantos in honorem Solis excitauit, vt cap. 4. dixi. Alexander captum vnum ex regis Poros elephantis Soli dicauit, vt supra etiam ex Philostrato reculit.

In illaudata laudantes Alciati Emblema;

Ingentes Galatum semerū militē turmas,
Lucarum cū scena boum vis, dura proboscis,
Ergo trōpha locans elephantis imagine pinxit:
Bellua seruasset in nos fædissima barrus.

Spem præter trepidus fuderat Antiochies,
Tum primum hostiles corripuit equos.
Insuper & socijs occideramus ait,
Vi superasse iunat, sic superasse pudet.

Eiusdem aliud in pacem.

Turrigeris humeris, dentis quog, barrus eburni,
Supposuit nunc colla rugo: stimulisq, subactus,
Vel fera cognoscit concordes undiq, gentes,

Qui superare ferox Martia bella solet,
Cafareos currus ad pia templa vehit.
Proiectisq, armis munia pacis obit.

P R O V E R B I A. Citius elephantum sub ala cœles: Lucianus in indoctum, Θαῦτον πέντε ἐλέφαντας έπομαλης κρύψεις ή ἐν κίναιδοις, Id est, Citius quinq; elephantos sub ala tegas, quam unum cinquedum. De ijs qui dissimulari nullo pacto possunt, quin notis aliquibus prodant anum mortbum. Culicem elephanti conferre dicuntur qui minima maximis comparant. Libanius ad Casilium, Τὸ δὲ ἐμὸν τοιότον, οὐον κάνων ἐλέφαντας θεοῖς οὐδεὶς, Id est, Ego verò perinde sum quasi culex cum elephante collatus. In epistolis quæ Phalaridis nomine feruntur, extat huiusmodi quoddam adiugium, Καρκωπός ἐλέφαντος αλεύγει, Id est, Culicem haud curat elephantus Indicus. Dicitum est autem ob singularem duritatem cutis elephantinæ, qua fertur etiam iacula excutere, tantum abest ut culicis mortuus possit offendis. Adhiberi poterit, quoties significabimus excelsis animis leues & vulgates iniurias esse negligendas. Prius locusta elephantum pariet, de reimpossibili. M. Varro de lingua Latina libro 3. refert ex Ennio versum hunc, Atq; prius patiet locusta lucam bouem, Erasmus. Festus hunc versum Nauio tribuit. Elephantus non capit mures, Ελέφαντος μηχανής οὐδείσι. Generosus & excelsus animus negligit prædas viles, ac lucella minuta. Viregregiè doctus non insectatur minutulos istos literatorum similes. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuum, Erasmus. Ego in Apostoli Collectaneis rectius legi puto, Ελέφαντος μηνον αλεύγει. Id est, Elephantus non curat mures, quod Græci carminis herolci hemisticthium est: Οὐδὲ τὸ μυρεζόν καθ φαῦλα ψευδογνώμων. Obiecerit tamen aliquis huic proverbio id quod supra docuimus, elephantum odisse mures, & pulsulum ab eis contactum aspernari. Elephantum ex musca facere, est res exiguae verbis attollere atque amplificare. Lucianus in Musæ encomio: Πολλὰ δὲ ἐπίχων εἰπεῖν καταπάσιον τὸν λόγον, μη καθόδεω οὐδὲ τὸν παραρηταῖς, ἐλέφαντος οὐδὲ πυλας ποιεῖν, Erasmus ex Suida: meministi etiam Apostoli. Nihil ab elephante differt, Ελέφαντος Αγριόπεπες εἰδεῖν, in magnos & stupidos dicebatur: etiam si primam ingenij laudem Plinius tribuit elephantis, sed inter bruta. Verum corporis moles & formæ foeditas, adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Videtur hoc alludere Palæstrio Plautinus, qui herum suum non suo, sed elephanti corio circuntectum ait, nec plus habere sapientiæ quam lapidem, Erasmus. Legitur etiam apud Suidam & Apostolum, Οὐδὲ τὸ μεράλων κοράνια φέρειν τοιότων, πολέοντον καὶ τὸ ζῶον τοιότων. Apud Epinicum in Hypoballomenis, cum iactaret quidam se elephantum poculum tricongium, quod ne elephas quidem ebiberet, sibi prius exiccasse. Subiicit quidam, Οὐδὲν ἐλέφαντος οὐδὲ φέρειν οὐδὲ οὐ, ut supra ex Athenæo citavi. Ex iisdem versibus postea obtemnatis Erasmus etiam hæc verba, Οὐδὲν αὐτὸν ἐλέφαντι ποιεῖ, id est, Nec elephas quidem ebiberet, adagis inseruit. Rhythus (inquit: errat autem, nam pro poculo rhytum, ποτήρι, genere neutro semper profertur) poculi genus est, specie cornu, quod videtur (hoc ex sua conjectura dicit, mihi quidem non videtur) eburneum fuisse, impositum imagini elephanti: ita ut quadruplex in istis versibus elephanti mentio fiat (poculi, imaginis belua, eiusdem viue, & hominis eibentis, omnium elephanti nomine ερυθρόμων dictorum.) Dicitur, inquit Erasmus, in librum insulam ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegeret sustineat. Magnos stupidosq; elephantorum nomine intelligebant, vel Græco suffragante proverbio, Cælius: Celerius elephanti parlunt: Sunt quibus hoc quoque (inquit Erasmus) interadagia videtur adnumerandum, quod scriptum est apud Plinium Secundum in præfatione historiæ mundi: Nam de Grammaticis, inquit, semper expectaul parturiri aduersus libellos meos, quos de Grammatica addidi: & subinde abortus fecerit iam decem annis, cum celerius etiam elephanti parturit. Haec enim Plinius. Itaq; cunctationem immodecum, & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit significare. Portio de elephantorū partu Plautus in Sticho: Audiū s̄ se hoc vulgo dicier, solere elephantuti grauidato perpetuos decem esse antos. Licebit adagium etiam in hanc vertere formam: Quando tandem partes oblecro, quod tot iam annos parturis, ut nec elephanti diutius? De elephantorum pariendi tempore sententias authorum diversas, capite tertio posul. In eburna vagina 50 plumbeus gladius, Εντεφαντινούς λεων πελούντερον ξιφός: proverbiū natum ex Diogenis Cynici apophthegmate. Nam cum adolescentis quispiam insigni forma, fædum quiddam atque ob scenum dixisset: Ex eburna, inquit, vagina plumbeum gladium educis. Ebur atramento candefacere, est genuinæ formæ, cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud nativum obscureretur magis quam illustretur. Proinde lana Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen ceruſam ad oblinendas malas postulant: Vna, inquit, opera ebur atramento candefacere postules.

D E E Q V O:

A.

60

Q V V S nobilissimum inter quadrupedes animal, & vita humanae multis omnino modis utilissimum, è iumentorum numero censemur: cui equidem nullum anteferrri posse inter bruta existimo, cum ingenij simili & corporis eius dores perpendo. Habent & alia quadrupedum suas laudes, & nonnullas quibus equum fortassis excellunt: nam quod bœvi pluribus modis vitæ iuuet humānum animal nullum est. Sed si conferas inter se vias omnes, licet uno aut altero equus vincatur, pluribus semper vincet. Accedit quidq; ubique terratum equus ali & nasel potest. Quamobrem merito prima est quadrupedum, in ali animaliū omnium dignitas, præcipue in plenis regionibus, ut bœvi in montanis. Sed equi laudes & utilitates plurimas passim vniuersa hæc eius historia ostenderet, ed cæteris prolixior, quod plura de hoc animante, utpote omnium nobilissimo, apud authores 70 inuenimus. Equum Latini etiam caballum vocant, de qua voce plora dicam initio capituli.

Hebræi סְעָד sus, ut equam *susah*, quam vocem Canticorum primo aliqui equitatum vel multitudinem equorum exponunt. Appellant autem Græci quoque, tum equam, tum equitatum, *hippon* in scemino genere: סְרֵד qui-dem Hebraicæ equum alii qui dictum putant quasi שְׂרֵג à gaudio. Hieremias octauo sus vel sis autem quandam significat, quam Rex Salomon aliter corcaia dictam, & Gallicè gruem videtur interpretari: Sunt autem verba prophetæ de ijs avibus ut ciconia, turture, hirundine & grue, quæ norunt tempus suum migrandi ac redeundi. Sicut grus & hirundo sic garriebam, meditabar sicut columba, &c. Eliae 38. pro grue Hebraicè סְרֵד sus legitur, Kimhi equum exponit, ut etiam Ionathan, qui iam citato Hieremias loco equum exposuit: Aquila quoq; equum reddit Hieronymus alibi miluum, alibi hirundinis pullum Septuaginta & Symmachus κερδῶν, id est hirundo. Σέριος equus Syris, Varinus. שְׂרֵג rekesh, Dauld Kimhi docet R. Ionam putare equum præstantem & non annis confectum sic appellari: ipse Kimhi aliud genus animalium nescio quod (iumenti, Munsterus) esse suspicatur: & tertio Regum capite quarto scribit quosdam peradim, id est, mulos interpretari. Levi ben Gersom equos velocissimos intelligit, quorum usus in bello sit: & similiter author Concordant, genus equorum. Hieronymus Esther octauo, veredarios. Idem Genesios 14. equitatum intelligit per שְׂרֵג rekesh, possessionem vero per שְׂרֵב rekush.

Danielis

Danielis undecimo rebus apparatum bellicum notat, alibi possessione pecoris & rerum inanimatarum. Achastranum Esther octavo Hieronymus veredarios transfert, David Kimhi & Abraham Asdre mulos, R. Salomon camelos celeriter currentes. Nomina nuntia autem eodem capite achastranum, bene, id est pulchritudinem: ubi David Kimhi ex traditione patris sui equum ait Arabicā lingua vocari حَرَبَةً ramka: R. Abraham quoq; notat Ismaeliticā lingua equos ita vocari. Videtur sanguinentorum genus celerium significari. Chaldaica translatio habet ramakim, id est equi, Græcius interpres omittit: Hieronym. Ut nouis epistolis veteres corriganter. אַבְרָהָם robusti, per excellentiam tauri & caballi dicuntur. P. o sus, id est equo Exodi non, Chaldaicē legitur su- suath, Arabicē حَرَبَةً asbacha. Syluaticus vocem faras equū exponit, & hara faras stercus ca- ballinum, & anfosalferas coagulum caballinum: & dheneb bachil, caudam equinam hethbam: donab quidem & saub pro cauda ponit reperio, ut hachil equus sit. Si calcauerit zosach, id est equus, vestigium dorim. Id est vrsi (Hebreis & Chaldais debitis est, zeb verò & deba lupus: pertinet autem ad lupi vestigium quod hic scribitur vi capite quarto confirmabimus) accedit stupor eius pedi, Aesculapius. Equus Græci nominatur ἵππος, nunc vulgo ἵππος dicitur, italis cauello: & similiter Hispanis: Gallis cheval, Germanis ross, Anglis horse: Bohemis konj, Polonis konj. Reliqua vide initio capituli octaui.

B.

In admissario quatuor spectanda sunt, forma, color, meritum pulchritudo. De ceteris aliis. Colores hi pre- cipui, badius, aureus, albineus, (albinus apud Cælium,) rufus, mureus (mureus Cælius,) ceruinus, gilbus, (gilbus Cælio,) scutulatus, aodus, guttatus, candidissimus niger, pessus (pessus niger Cælio.) Sequentis me- roti, varius cum pulchritudine nigro, vel albino, vel badio mixtus, canus et in quoque colore, pumeus, maculosus, murinus, Obscurior. Sed in admissariis præcipue legamus claritatem & valorem coloris, ceteri verò despiciendi, nisi ma- gnitudo meritorum culpam coloris excusat, Pallad. in Martio tit. 13. Murinus color vulgaris est in asinis, Colum. libro 6. Myrteus est pessus in purpura, Isidorus. Canus & colore candido & nigro est. Scutulatus sic dicitur propter orbis, quos habet candidos inter purpuras. Idem. Scutulata vestis diuina est a scutula vsus genere, quæ ha- bet quosdam orbis vel circulos, quasi scutulis distinctas. Galli scutulis vestes disidere, quæ scutulata dixerunt, instaurare. Gattatus est qui velati guttas habet, σκυτάλη Græci eundem puro. Et picta perdix, Numidice que gut- tatus, Martialis. Rusleum equum veteres rustici nominabant, qui non planè ruberet, sed proxime ad eum colo- rem accederet: asinorum hodie quasi sanguinatum vulgo equisones appellant, Nic. Erythraeus. Secundum Iordanum color baydus (nimurum badius) & semialbus obscurus super omnes est laudandus, Laurent. Rusus. Sa- pe etiam improbati coloris equi, per quam egregii sunt, Idem. Opianus per venationum generae equorum co- lores distinxit. Nam qui colore ceruleo essent, & pedibus varijs vel maculosis, σκυτάλη aptos eos censet agl- tandis cervi. Glaucis, qui color est nitidior & clarior, contra vros: contra pardos. fuluis, (δαφνων, id est ru- bicundis, vel languido colore:) contra apros, nigris, (ἀριθμος & περιουσίας ego aureos & fuluos verterim:) flammatibus oculis ac renidentibus, qui vitrei ouac vocantur, contra leones vrendum esse, Cameratus. Sed οὐρανός, ut Græcē legitur, melius forte ad virtus corporis, non oculorum duxat colorum retuleris: quamvis glaucos etiam equos recentiores quidam oculorum tantum ratione intelligent. Venanti melius pugnat color, &c. Gratius: quæ sequuntur mutila sunt. Moltos certi colores iuvant. Nonnulli huius aut illius color sequos felicius à se agitari putant: qua de re & astrologi non dubitant monere atq; præcipere, inspecto cuiusque themate geni- tali, Camerarius. Color naturalis equi, qui in sylvestribus comprehenditur, est cinereus, per dorsum linea fulca, à capite vique ad caudam porrecta. In domesticis tamen boni inueniuntur nigri, rufi, & albi aliquando: & simili- liter gris, qui quasi circuli, parvis interpositis nigros albis immixtos habent pilos, Alberetus. Nostri obseruarunt nullos equos naso pilis albis, sed canis, qui tandem progressu temporis dealbescunt. Patint etiam huius coloris equos nigris durabilis & viuaces haberi, minusq; morbis obnoxios. Sylla equum album, animosum, & velocif- sum habebat, Plutarch. ἡππος, ἡππειος, equi candidores niae, Varinus in ἡππο. In coloribus, quorundam ni- ger est optimus, rufusq; albus vel glaucus: albus etiam plerumq; bonus, ceteri verò detestiores indicantur, Aethor libri de natura rerum. Πηρος, ηππος, aliqui solidos & firmos equos inter pretantur: veteres verò nigros, tanquam illi optimi sunt, Vatin. Sic & pecus πηρος exponunt, cui lana solidior vel densior sit, εὐαγελέας ηερηρα πειρος: vel alba, vel nigra, Hesychius. Venanti melius pugnat color, optima nigri, &c. Gratius: quæ sequuntur mutilia sunt. Επινοι, equus coloris illius quem Græci ονομόν quasi uineum appellant (qualis in vino nigro appa- ret,) Hesychius & Varinus. Υαγος oxytonum, coloris species, varius: ψηφος autem paroxytonum sturnus avis quæ & ipsa varia est: unde pister etiam plati videntur. Hinc ψηφος equi huius coloris vocantur. Ψηφος & φα- γης & φανερος, pro veloce quibundam exponitur: nimurum Σων ο φαγης, η αριθμος φανερος. Nam & φανεροπόδης epitheton equi Arionis à celeritate factum est. Krane ψηφος ιππος, Hesychius & Varinus. Idem Krane album vel ruffum exponent, nimurum Dorice pro cnece: nam cnece herbe semen album, flos ruffus est. Κρανη χρήμα quasi eneinus color, sacercoetus quidem si florem spectes: sin senea, albus, Hesychius. Krane albus, & gentis feminis, ριγης, (lego πηρος, id est ruffus,) Hesychius & Varinus. Plura vide in ηερηρα & ηερηρας apud Varinum. Strabo libro 3. Celtiberorum equos ηερηρα esse scribit, interpres subalbos reddit. Boni sūs colore est inter cinereum & rufum, non sicut πηρος (patoi, Gaza vel parij, hicer Codices impressi corrupte par- tos habeant) dicti equi, sed supra qualidore pilo, subter laniatio: nigris aut admodum ruffi nulli sunt, Aristote- les hist. animal. 9. 45. Πηρος (oxytonum) equi dicuntur quidam colore ruffi, Hesychius & Varinus. Est & πη- ρος pro paroxytonum apud Hesychius de ruffo colore equi. Reperi & patrum & balium colores equis attri- butos, Hermolaus in Corollario, nec plura de pato. Ego meam super hac voce sententiam in Bonaso declarau. Γαλανη, color in equis asinino similis, Hesychius & Varinus: legitur & Φανερος apud Varinum; quod magis placet: sed id quoque per omega postus scriptum in medio. Et Etymologus: ut γαλανη equus dicatur, tali colo- re insignis, nempe mustelino: nam galen Græci mustelam vocant, cuius color quoniam asinino simillimus est, asellum quoque infestum à colore dictum, alto nomine γαλανη appellant. Honesti Spadices, glauci que, color deterius albis. Ergi quo, Vergilius libro 3. Georgiorum: quem locum enarrans Vuillietus, Germani (inquit) spadiceum equum vocantein brauningk; glaucum ein grauingk vel schimselfarb, quem nostræ etiam præcipue laudent) forsitan à colore mucidi penis gilium, ein pfahl pferdt: (nostræ fauus scribunt, tanquam à flavo deducta voce, subflavum enim significat: Græci eum colorem μηρη dicunt.) Audio brins golosi

coloris equos a spectu plerumq; elegantes & nitidos esse, id eoq; frequentius palpari, vnde natum sit prouerbium in lingua nostra vulgare, *den falben hengst streichen*, de ijs qui assentantur & palpum obtrudunt. Nisi equus, id est flauus, *χαράς*. Nisa enim equos omnes flauos habet, Varinus. Grammatici nostri (Seruius) glaucos dici e-
quos interpretantur felines oculis, id est quodam splendore perfusos, Cælius. Glaucus est velut octilos pictos
habens, & quodam colore perfusos, Vincentius Bell. ex Isidoro. Glauci equi felines oculis, qui vulgo glaucio-
li dicuntur, Perottus. Atqui glaucus tam de reliqui corporis colore quam oculorum usurpat, & de inanimatis quoque rebus. Vergilius glaucas salices dixit & oliuas & vluam, quod admistum habeant viridi colori albo-
rem quandam. Sed ne viridis quidem color (inquit Gellius lib. 2.) pluribus quam à nobis vocabulis dicitur. Neq;
non potuit Vergilius colorem equi significare viridem volens, cœruleum magis dicere equum, quam glaucum:
sed maluit verbo uti notiore Græco quam inusitato Latino. In animalium pilis puniceus, purpureus, & porra-
ceus (*φοίνικης, ἀλεγράνης καὶ τερέστης*) colores nunquam extant, Aristoteles circa finem libri de coloribus. Iam
cum porraceus color viridis sit, qualis in porti folijs noscitur, repugnant hæc Aristotelis verba Gellio, qui glau-
cum in equis colore viridem exponit. Non placet etiam quod eundem colorem cœruleum appellari posse scri-
psit Gellius: mihi enim omnes tres diversi colores videntur. Varium in equo colorem nostri vocant *gshægget*.
Aelopoli Homero celeres potius equi quam varij sunt, ex Porphyrij sententia, &c. Cælius lib. 21. circa finem
capitis 24. Inter colores equorum (inquit Camerarius) est rarius ille quidem, ideoque, mea quidem sententia
præclarior, varius: quem lingua Teutonica appellat verbo detinato à strabis oculis, quia resplendeant diversi
colores & visum quasi distorquent: quemadmodum & vestes binis coloribus intextis strabæ vocantur. Sed
hos, maximè equites certarum gentium non probant, quam tamē ob causam nihil sunt deteriores habendi. Cur
enim his varij equi non placent? Quia insidijs, latebris, Ignorationi sunt contrarij. Hic quidem color argumen-
to videtur esse naturæ bonæ, & constitutæ temperata quadam mistione humorum, de quibus & albi & nigri &
fulvi pili extiterint. Itaque & elegans ferè est horum corpus: si qui autem inter hos excellunt, eos videoas tantæ
vnustante & pulchritudine præditos, vt equestre nullum Calamidis signum spectabilius esse potuisse videatur: Et in
equis certe diversi coloris, macula alba in fronte laudatur: qualis ille Vergilianus, quem etiam varium toto cor-
pore introduci sentio: tales enim fuisse constat Thracios, qui patro vocabulo Marones dicerentur, & de colore
λαζηφαροῦ, admissioni quidem non expetiti, quod deteriori colore pulli ab his igni crederentur. Quo ipso no-
mine admirabiles etiam iudeo varlos, quippe hunc decorum formæ qui quasi diuinatus consequi, non à parenti-
bus accipere videantur. Hos Marones à veteribus dictos cum comperissim, admodum fultus delectati, plurisq;
etiam quam antea facete cœplimus, propter cognomen præclarissimi poëtz, cuius de his versus sunt: Thracius al-
bis. Portat equus bicolor maculis, vestigia primi Alba pedis, frontemq; ostentans arduus albam, Hæc Camerari-
us huius coloris equis præ ceteris delectatus. Absyrtus cap. 14. (vnde Camerarius mutuatus est) tractans de co-
loribus, non equorum, sed asini admissarij, ita scribit Interpret Ruellio: Speciosiores sunt asini, quorum color
in purpuram spectat, idq; si nigrum, nec villetanus in fuscam vergentem maculam fronte gerant, (Græce legi-
tur, *καὶ εὐτὸν τερεστην παλαιόν, καὶ φαροῦ*). Probantur sane equi *αἰλουρυχοῖς* & *αἰλφωτούσιοι*, tanquam viuaciores
Longè omnium pulcherrimi nigri habentur, qui non incanum venti, sed cōcolorem habent. Cui pulla in ore
macula subest, (*εἰ δὲ πάχοι τὸ εὐτὸν οὐ σμαρτρόν μέλαντεχνων*) aut lingua nigrat, is consimilis coloris sobolem haud
dubie generabit. Qui ex candido colore in cinereum canescunt, (*μέλανφαροῦ*) quos vocant motones (*μέλανφαροῦ* ha-
bet codex *Impresus*) ij ad admistrā non accersantur: si quidē colores nullo in pretio habiti, magna ex parte redi-
dentur sobilli, Hæc ille de asini admissarij coloribus. De spadicibus quæsitus à multis, quinam esse videantur: ac
certum est punicei coloris hos aliquid habere, vt & fasci illi, & fulvi, & in quibus rubentes maculæ albo insperse
sunt, vt purpurei apparent, spadices habendi sint, Camerarius. Cassius medicus in problematis equos balios lau-
dat, quos Græcæ *βαῖος*, balios vulgo appellant: Vergilius spadices, id est palmeo colore, Volaterranus. Spadiceus
color est palmeus: palmarum enim termite cum fructu suo spadices & baia Græcia nuncupat. Vnde & nunc ba-
lius equus (lo cauallo balo, Scoppa) qui badius Varroni, vt est apud Festum, & balius Cassio medio nominari vi-
derur. Nam is in problematis genero os alte equos esse balios. Color hic vulgo altas Lionato dicitur, Nicola.
Erythræus Italus, Adi Gellium lib. 2. capite quo de coloribus tractat. *βαῖον*, ramus palmæ, Varinus. Balias col-
lor (apud Plinius libro vltimo cap. 7.) videtur accipi pro vario ab Euripide: quidam pro spadice, hoc est palmeo
qualis est equorum quoque (quos & phalios aliqui scribunt) apud Maronem. in Vopisco diximus balias sive
balias à calore vestes appellari, sed blatteas scribendum ibi censeo. Rura hodie subrubrum colorem panni blat-
tum Romæ appellant sive bladum: vt hinc videri possit ortum, quamobrem frumentum quoque ipsum ita bar-
bare nominetur vulgo: nam robi tritici Columella meminit, coloris Festus, Hermolaus. Gellius scribit spadica
estle Doribus autulsum (*Σπάδις οὐτῶν νιμιρύμ, vnde & spadones*) è palma termitem cum fructu: Et libro 2.
esse punicei coloris speciem. Spadices (inquit Seruius) phœniciatos vocant, id est professos myrtleos. Tinctori-
res & spadicarij apud Firmicum dominantur. Spadix, phoenix & lyrophœnicium, instrumenta musica sunt. Pol-
lici. Ballos ventos accipiunt violentos: nam & balias equos, celeres intelligunt poëtz, Cælius. Scoppa Gram-
maticus spadicem equum, palmatum quoque vocat. Palmatum parietem Quintilianus dixit. Mihi quidem spa-
dix color videtur proximus illi quem nos à castanelis denominauimus *kæstenenbraun*, & huius coloris equos im-
primis laudamus. Puniceum verò, licet is etiam nomen à phœnicio, id est palma mutuatus viderur, latius rubere
puto, non sine sua nigredine tamen, qualis in rosatum quodam genere appetet, tanquam purpura saturata &
nigrante, qualis forsitan apud Phœnices populos, à quibus & ostrum Tyrium dictum, tingebatur: vt inde po-
tius ei nomen sit quam ab arces populos, à quibus & ostrum Tyrium dictum, tingebatur: vt inde potius ei no-
men sit quam ab arbore. Badium antiquum vadium dicebant, quia inter cætera animalia fortius vadat. Idem spa-
dix est quem phœnicatum vocant, à colore palmæ quam Siculi spadica appellant, Vincentius Bell. ex Isido-
ro. Equi badij nominantur etiam à Gratio poëta. *βαῖας*, paroxytonum, nomen equi Achillis, significat etiam
varium, in qua significatione *βαῖας* quoque cum omicro scribitur in vltima. Badium aliqui dictum putant,
quasi *φαλίον*, τὸ λαζηφαροῦ καὶ τὸ λαζην, id est album, aut alba duntaxat fronte insignem, quem nostrates ap-
pellant *ein blaß*. *βαῖας*, αἱ ταχῖαι, τὸ βαῖας, καὶ ταχῖα φέρεται τὸ βαῖας φύλον: τὸ βαῖας τὸ παῖας εθνη Ἀργεῖον τὸ
τὸ βαῖας αἴλιον, Varinus. Cretenses badium etiam mutulum appellant, & Thrases Bacchum, Idem. Ali-
cubi etiam legi *βαῖας* dici *τὸ βαῖας τὸ κετρῖν καὶ σίτεν*, vt *σίτεν* significet. *βαῖας*, μέρα, πολὺ, εἰ ταχῖα, Varinus.
Et quorum fessas imitantur terga fauillas, Gratius de equis colote cinereis, vel canis; vel glaucis. Nostrates
pro colo-

pro coloris diuersitate nomina quoq; diuersa equis imponunt, qualia sunt rapp, schimmel, blauß. Iubam esse contolorem corpori censuere veteres esse optimum: nunc tamen in fulvis laudatur albicantis come quasi canicies, & ije qui magnificunt & velatuli appellatur, Camerarius. Αρείαν δὲ γένος καί την Ὀθεόν, Pollux. Hippocomis a se colorum fuso, robur inani sagina, ut ait Quintilianus, mentluntur. Admonet me haec de coloribus equorum tractatio, ut istos etiam quos Graeci otyngas vocant, ἄγρυπα, hoc potissimum loco commemorem. Horum genus amabile, varium (σκετόν) ac per pulchrum vocat Oppianus libro primo de venatione. Nomen autem eis inditum putat, vel à montibus vel à libidine, hisce versibus:

Η ὅπ καλλιμοσινὸν ἐγενόντα δόξαντας τηλεγονούς.

Η ἀπτάζου θέλεσθαι θηλυτέρησιν δέσποιν.

Addit, alios eorum maculis siue tænijs oblongis frequentibus ornati, quales tigridura spectantur: alios rotundis ut pantheræ: atque has maculas cauterio adhuc pullis exhibito fieri. Sunt & aliae (inquit) mangonum artes, quibus pullos etiam quocunque placuerit colore concipi & nasci efficiunt, Nam cum equa libidini obnoxia est, equire dicunt, admissarium bellè ornatum & pulchris pictum coloribus (ἐντελεχεῖται λεπτοὶ γέροντοι) ei ostendunt, & in conspectu eius aliquandiu retinent, ut desideratam illa spectem diutius imaginetur. & oculis animoque hauriat imprimatque: demum admittunt, unde pullus similis pari concipitur. Columbas etiam pulchris & varijs coloribus, quales in conspectu eis per libidinis tempus fuerint, nasci, suo loco dicemus. In hippocomicis libris Germanica lingua editis, nigrum colorem pilis equorum albis induci reperio, si abluantur filicis radicum & saluiz in lixiuia decocto. Dealbari vero pilos illes qui illi sint pinguedine collecta ex decocto talpa in olla noua: supernatam enim pinguedo, si talpa diutissimè decoquatur. Vel sic, Pilis euulsi locus illinatur melle crudo cum adipe melis. Alij aliter idem molluntur. Vide infra capite tertio in Cosmeticis. Se pius quidem similes factus parenti ædere consueverunt equæ, ut Pharsalia semper, quam deo probâ nominarunt, Camer. Præter hominē pilos equo tantum canescere Plin. scribit. Equis pili in senecta aperiè canescunt, Aristot. Et alibi. Equis maximè omnium quæ nouerimus animalium canicies innotescit: quod oīn quo cerebrum, tenuius quam cætera pro magnitudine habeant: argumentum est, quod iōtus in eo loco periculosis est: unde illud Homer. Et qua se tæ hærent capiti, letalēq; vulnus. Præcipue sit equis.

De pilorum coloribus equum alijs, tum canicie, iam proximè diximus. Restat ut ipsas corporis equini partes enumeremus. Equo & bovi pilū quotannis deciduum esse quidā scripserunt, Cælius. Quia pilis equi in gena leu palbebra inferiore carent, propterea Apelli Ephesio qui equū quem plam pinxit, reprehensionē attulisse ferūt. Alij nō Apelli hoc accidisse, sed Nicomaijunt, cum tamen scientissimè cæteras equi partes pinxit, hanc partem illi vitio versam fuisse, Aelian. Iubam in equis Graeci λοφιάν appellant, Xenoph. χαῖτην, Gaza vertit cristam lib. 2. de partib. anim. cap. 14. Pili equis in iuba largi, in armis leoni, Plin. Procomium, Προκομίον, pili sunt qui à vertice equi iuxta oculos & tempora propendent. Ajud Vegetiū lib. 2. Veterinarie cap. 11. protocomium legitur, quod non adè placet Xenophontis interpres iubam verticalē transstulit. Latinus capronas dicturus. Sunt enim capronæ, comæ ante frontem, quasi à capite prona, teste Nonio: vel ut Festus ait, equorū lubæ in frontem deuexæ. De his Lucilius in Satyris apud Nouium, Aptari caput, atq; comas fluitare capronas Altæ, frontibus immisgas, ut mos fuit illis. Δέδοτε δέ τοι την καταγένεταν εναπόκειται τοι περιπλόνεται, Xenoph. Hoc est, non utilitas tactū gratia, quod prius dixerat (nā cauda muscas abigit: procomiū oculos tuctur ne quid molesti incidat, nihil interitu impedito pilorum prolixitate visu: a finis quidem & malis procomiū loco ad oculos defendendos aures datæ sunt longiores. Iuba concessoriadminiculū p̄testat, & magis quo fuerit prolixior) iuba, capronæ & cauda equis contingunt, sed etiā de coris ornamentijs loco. Quod vel equi ipsi intelligere videntur, γενελοντες καὶ καλλωπιζομένοις δέ τοι την καταγένεταν εναπόκειται τοι περιπλόνεται (lego ἀπηγναμένεις id est ἐπεριπλένεις τῆς καταγένετας καὶ την καταγένεταν εναπόκειται τοι περιπλόνεται Poll. In equis, inquit Vegetius) nō solum utilitas, verū etiam de coris ratio seruanda est. Nunquam itaq; nisi necessitas passionis exegerit, de articulis resecadī sunt cirri. Naturale enim ornamentum pedū natura in illis constituit. Cervicem etiā p̄sam diligens debet ornare tonsura. Multi enim sicut currulibus, ita & sellaribus lumentis pressius colia radunt. Quæ res licet præstatre creditur augmentum, tamē sub honesto sessore deformis est. Alij ita tendunt, ut arcum videantur imitari. Nonnulli Armeniorem more erines aliquos in tonsura ipsa per ordinem derelinquunt. Sed gratiola sunt quæ translata de Persis posterior vsus intexit. Nam media iuba ad omnem accurationem ex sinistra parte condetur, à dextra vero omnino infelat seruatut. Et necio quo pacto plurimum deceat, quia illud quod naturaliter laudatur, Vergilius imitatur: Densa iuba, & dextro tactata recumbit in armo. Quod si bicomis fuerit, ut vulgus appellat, medie certicis setas æqualiter oportet attunderi, ita ut tam dextri quam sinistri limitis continuata serie iuba relinquantur intactæ: quod nihilominus inuentum constat à Parthis, Hucusque Vegerius. Posterior pars pulli est altior anteriore, sed accedente incremento ætatis anterior in plerisque sublimior fit. Pulli equini, inquit Aristoteles, paulo suis parentibus summissiores sunt, atque adulti cruce posteriore caput attingere nequeunt, quod nouelli facile attingunt. Malomedici quorum barbara dictio est, ut Laurent. Russius, pastoralia in equo vocant iuncturas sive articulos pedum: quod ea parte numerelle (vinculi genus, Itali pastorum vocant: & Ita vincire pastorare) adhiberi soleant. Iumentum habet in capite ossa duo, à fronte usque ad nares alij duo, maxillaria inferiora duo: dentes quadraginta, id est molares vigintiquatuor, caninos quatuor, rapaces duodecim. In ceruice autem sunt spondyl septem, spatulæ (lego spondyli) renum sunt octo, à renibus usque ad anum septem. Muscium (id est cauda) habet commissuras duodecim. In armis prioribus sunt rugulas duæ: ab armis usque ad brachiolaj, duo: à brachiolj usq; ad genua, duo. In genibus parastaticæ duæ. A tibia usq; ad articulos, duo. Basæ quæ appellantur numero duæ. Usque ad pumices vngulæ, ossa minuta fedecim. In pectori usq; ad articulos, duo. Costæ tamen in posterioribus triginta sex. Item à posterioribus à cumulati (alijs columellati, sed paulo post commissuram renum cumulare vocat) usque ad molaria duo: à molaribus usque ad vertebrae duo: costales duo. Ab acetabulo (acetabulum intelligo, id est coxam vel superiorem femoris partem, nam inferior hypocolion vocatur) usq; ad gambam (id est tibiam: ut Itali & Galli hqd' eq; vocant) duo: à gamba usq; ad cætros tibiales (pilos longiores intelligit quos fissiles

Germani nominant, de quibus non tōndendis paulo ante etiam ipsius verbis monuimus) duo: minuta vsque ad vngulas sedecim. Et sunt ossa omnia centum septuaginta, Vegetius 4.1. Nunc mensuras numerumq; membrorum oportet exponi. In palato gradus sunt duodecim: longitudine linguæ habet pedem semis: labrum superius habet vncias sex, inferius vncias quinque: maxilla singulæ vncias denas: à cirro frontis (procomum sic appellare videtur) ad nares habet pedem, auriculæ singulæ continent vncias senas. In oculis autem singulis vncias quaternæ. A cirro vbi definit ceruix vsque ad mercurium continentur calculi octo. Spina continet subter spatulas (forte subter spondylos, vt & paulo ante Spatula pro spondylis leguntur) triginta duas. A commissura renum, quod cumulare dicitur, vsque ad imum muscarium commissuræ sunt duodecim. Sagula longicia vncias duodecim. Ab armis vsque ad brachiolum vncias sex. A brachiolis vsque ad genua longitudine continet pedem. Ab articulis vsque ad vngulas vncias quatuor. In longitudinem vel prolixitatem pedes sex. Hæc eumetria equi conuenit stature honestæ ac mediæ. Cæterum non dubitatur in buricis minorista, & in prima formæ equis esse maiora, Veget. 4.2. Nerorum quoque numerus, qualitas ac mensura pandenda est. A medijs naribus per caput, ceruicem ac medium spinam, vtque ad imum muscarium descendit filum duplex, quod continet pedes duodecim. Duo nerui in ceruice palmarij continent pedes quatuor. Ab armis vsque ad geniculum nerui duo. A geniculo vsque ad basim nerui quatuor: in prioribus sunt nerui decem, in posterioribus decem. A tenibus vsque ad testes nerui quator. Fiunt in se omnes nerui triginta quatuor, Veget. 4.3. Consequenter venarum quoque indicandus est numerus. In palato venæ sunt duæ, suboculares duæ, in pectore duæ, de brachiolis duæ, de subcitrils quatuor, de talis duæ, de coronis quatuor, de feminibus quatuor, de femoribus vero duæ, de subgambis duæ, de muscario vna, venæ matricis in ceruicibus duæ. Fiunt pariter venæ viginti nouem, Vegetius 4.4. Venæ quædam supra oculos secantur equis, minutis in eum usum factis phlebotomis. Detrahitur etiam sanguis ex palati venis. In festo dñi Stephani mos erat olim apud nostrates venam in ceruice equorum aperire, propter plures eius temporis ferias: nunc propemodum exoleuit. Sanguinem detrahes de ceruice, id est de matricali vena, Vegetius 1.13. Spadonibus equis inter authores constitit languardem de matrice nunquam, nisi forte ex nimia & extrema necessitate, tollendum: propterea quod caloris maximam partem cum testibus amiserunt. De palato tamen, si non impedit negligentia, omnibus propè mensibus tam spadonibus quam testiculatis minuendus est sanguis. Admissarij verò si cohabantur à venere, vbi dematricat fuerint (id est sanguis ex Matrice vena eis detractus, vt ego interpretor) cæcaris sepe dicuntur. Quamvis eo anno quo admissum faciunt, non sit eis vena laxanda, ne generationi intentum corpus cura gemina necessitatis exhaeriat, Vegetius 4.7. Sanguinem mitte de vena organica equi, que est in collo, Russus. Recentiores venam magnam, alias nigram, & fontanellam eandem faciunt. Vocant autem Itali fontanellam, locum quinque equis fornicatus cauus apparet circa coxendicem, quin & iugulum seu thymum in homine eodem nomine appellant. Si equus fuerit morfunditus, scinde pellem supra fontanellam hanc hæc, &c. Lau. Russus cap. 73. Spauanus morbus circa garectum ex latere interiori subtus garectum parum infestus, quandoque tumorem inducens circa venam magistram que dicitur fontanella, Idem cap. 103. Extremitates gulæ cum parua rostrata in tantum caueatur fonditus, donec vena magistra pedis que tendit ibidem, rumpatur, & sanguis fluat, Idem cap. 129. In dolore corporis equi ex superfluo sanguine, de vena que rigoraria dicitur, videlicet prope vngulam ab utraque parte corporis minuatur, Idem. Vena consueta inter iuncturam & pedem ex laterè interiori aperienda est in attractione dicto affectu, Petrus Crescent. Hanc venam esse puto que vulgo à nostris vocatur die fyselader, (vel portus fyselader, loco sic dicto, vt coniicio, quod lumentis illic numeræ inicianter, id quod nos fyslen dicimus:) & in homine die rossader, nimurum tanquam rossader, id est equina, quod in equis frequenter incidatur: est autem vena maleoli. Eadem puto venas Hippocrates intellectas ποτηρεύδας vocans, τὰς εὐταῖς πλέοντας βλέφαρος, citante Varino. Venam que supra genu interior est, nostrates nominant die schrankader: Illam verò que pertundi solet ea in parte, qua calcaria adiunguntur, die sporader: quam Petrus Crescent. 9. 18. cingulariam, vt con'cio, appellavit: Si equus (inquit) dolet ex abundantia sanguinis vel humorū intra venas, &c. statim à vena cingularia, que est prope cingula ab utraque parte sanguis detrahatur: & ex quacunq; parte corporis sanguis haberi potest, vtq; ad debilitatem se è minuatur. Sed de phlebotomia equorum plura leges infra cap. 3. vbi de sanitate equorum tuenda dicemus. Equus, non seuum vel adipem habet, sed pinguedinem, & stag, & athenæ, Hierocles. Pars media inter aures, Gemanicæ kamm.

Oculi equorum quibusdam glaci, Plin. D. Augusto equorum modo glaci fuere supraque hominem albiantis magis tunc, Idem. Cur alibi tam homines quam equi oculis magna ex parte cæsijs (glaciis in Græco) sunt? An cum oculi triplici coloris genere distinguuntur, nigro, cyprino & cælio, corporis totius colorem oculi quoque color consequitur: Itaque hædum immunitæ cæsius est, Aristoteles Sc. 10. problem. 13. Grammatici nostri (vt Seruus) glaciros dici equos interpretantur felines oculis, id est quodam plendore perfusis, Cælius: sed de hoc colore circa reliquum corpus supra diximus. Nostri appellant glaciros, id est vitreos oculos, & noctu etiam videre putant. Equis solis præter hominem variat oculorum color: proueniunt enim eis aliquando cæsijs, Aristoteles. Equi maximè omnium cæterorum animalium oculis variant: aliqui enim cæsijs altero oculo nascuntur, quod nulliex cæteri bestijs evenit manifestè, Arist. Equos cæterales oculis (κανθάρες, Gillius cæsijs reddit) in venatu contra ceruos Oppianus probat. Exophthalmos equus est cui oculi prominent, cœlophthalmo, cœli in recessu conduntur, Cælius. Equi heterophthalmi habentur quibusdam pulcherrimi (καλοί πρεστατissimi) cuiusmodi fuit Alexandri Bucephalus, Pelagonius in Geopor. 16. 2. vt Cælius vertit. And. à Lacuna heterophthalmos reddit monoculos. Inter optimos, inquit, monoculos à quibusdam censeri Pelagonius ait, si à natura tales orbiratem contraxerint: nam si è casu, absurdum esset id dicere. Idem Cornarium reprehendit, quod heterophthalmos interpretetur ab alterius oculi varietate sic dicitos. Videtur autem deceptus verbis Ammonij, qui in lib. de vocabulorū differentijs heterophthalmos vocat, qui altero oculo ξεπιθων (id est casu aliquo, siue fortuito siue per morbum, vt ego accipio, quanquā Varinus scribat ξεπιθων,) orbatus sit: monophthalmū verò, qui vnicum duntaxat oculum habeat, vt cyclops: et si Varinus non ita accipere videri potest. Itaq; monophthalmus, nisi monstrum aliquod fortassis, nemo fuerit: heterophthalmi vero Ammonio dicti quicunque altero oculo ex cœli, altero tantum vident, siue ita nati sint, siue casu postea superueniente. Sed huiusmodi equi qua ratione laudari possint non video. Absyrtus certe lib. 1. cap. 13. longe alios videretur heterophthalmos dicere, his verbis vt Ruellius transtulit: Heterophthalmi, id est qui varietate oculorum notantur equi, non eandem rem oculis cernunt: Nam quemadmodum ξεποτελην & ξεπόπτες, claudicantes, & laboris itineris cedere: sic etiā illos hac diuersitate variegatos

variegatos visus deficit. Quin & ob hanc oculorum varietatem, & improbi, & terum eis occurrentium veteres, nec non ad speciem rerum oculis obiectarum consternabiles sunt. Hos tamen Parthi magno in pretio habent, & pro generosissimis adsumunt: apud quos primum procreatos fuisse constat. Qui verò discolorēs notas in tergore referunt, eos Parthos veteres appellant, apud quos primum in lucem editi produntur. Hæc Absyrtus interprete Ruellio: Qui ἐπροσελή & ἐπέριπα vertit eum cui crura vel pedes discoloribus maculis euariant, quod mihi non placet: neq; enim hoc admodum vitio dari in equo potest, neq; tarditatis vel causa vel signum est. Nam Oppianus in venâceriorum equos adhiberi iubet στύλωδας, id est quorum pedes maculis distinguantur, vbi præcipua celeritate opus est. Apparet autem heterophtalmon quoq; Ruellum intellexisse eodem modo, cui varijs punctis aut maculis colorati sint oculi: in quam forte opinionem induxerunt eum Absyrti hæc verbâ, Καὶ δοῦ ἡ πυκταὶ τῷ λεψίᾳ πετεῖ, καὶ οὐ το δοκεῖ της ἀκρίνοις πεύκων πεύκων γεγονέναι. Nam cum hec statim post heterophtalmiz vitium eodem in capite subijciantur, Parthicos scilicet equos appellatos à veteribus qui varij colore essent, illam de coloris oculorum varietate intellexit, cum author nihil circa colorem eis commune, sed nomen tantum à gente apud quam utriusque nati primum celebrentur, insinuet. Proinde non probo quod Ruellius vertit. Qui verò discolorēs notas in tergore referunt, &c. quasi vero etiam heterophtalmi similes, id est discolorēs notas in oculis referrent. Alia 10 igitur quædam varietas & diuersitas vnius scilicet oculi ad alterum collati intelligenda est, siue ea in colore sit (nam ex Aristotele supra citauimus equos nonnullos altero oculo cæsi os nasci, quod nulli ex cæteris bestijs manifeste eueniat:) siue alio quodam affectu. Huc facit quod heterognathos equus appellatur, non vlla coloris ratione, sed qui caput in alterum latus & maxillam vt plurimum vertat, & ne freno quidem facile in contrarium flectatur. Sic & ἐποφθαλμὲs dicimus. Parthi autem ideo fortassis huiusmodi equos præferebant, quod pauidi essent & fugæ apti, 20 cum ipsis fugiendo pugnarent, nec vellent minus hostem aggredi. Vetus ille Micon (Μίκων) arbitrabatur equum in inferiore gena pilos edere, quos phlebarides Græci vocant. Taxat igitur Simo iure Miconem, ac ignorantiae insimulat, Herocles. Vide in H.a.vbi de imaginibus equorum. Equorum animi indicæ aures, sicut & leonum cauda, Plinius: sed hæc ad electionem equi pertinent. Equi nares mulomedici Græci φάθωρας & μυνθῆρας vocant. Equo dentes mutantur, Aristoteles. Vtrinque dentati sunt, homo, equus, asinus, & sanè adipem habent, Aelian. Equus dentes emitit vniuersos, Aristoteles. Dentes continui, vt homini, equo, Plin. Quibus continui dentes sorbent, vt equi, boues, Idem. Difficile aut ferè impossibile est, equum os probum habere, nisi extrahantur ei dentes, scallioncs dicti & plani. Equus enim calefactus si hos dentes habuerit, ægrè per sefforem retineiri potest, & morsum freni plurimum auersatur. Quamobrem iam dicti dentes quatuor, postquam annorum triuim cum dimidio equi ætatem exegerint, radicitus extahentur, de maxilla inferiore, bini vtrinque, ferramentis ad id aptis, 30 Russius cap. 40. vbi plura legat qui volet de cura post dentes exemptos vulneribus adhibenda. Ideim equos qui habent huiusmodi dentes scallionatos vocat, & peculiaria eis frena præscribit cap. 35. Dentes quos nostri lupinos aut sylvestres vocant in equis (νιόλφαν, νιόλδαν) postrema parte maxilla adnascentur, pullis præsertim: ante cæteros dentes, parvi, magnitudine fabæ, in cibo capiendo impediunt, vnde iumentum strigosius euadit, quam obrem extrahendi sunt. Redduntur equis dentes senectute candidiores, cæteris animantibus (rubescunt, Plinius) nigriores, Aristoteles. Sed plura de dentibus dicam cap. 3. vbi de dignoscenda equi ætate agam. Os Vegetius 2.33 etiam morsum appellat, vt & Germani, his verbis: Si quod os fractum fuerit, vt morsum claudere non possit. Vsurpatur & ρύγχος, id est rostrum de equis, vnde & ἀλφρυγχοι apud Absyrtum lib. 1. cap. 13. qui tardius senescere feruntur, vt & ἀλφοτρυγχοι. Χελώνια Ruellius in Hippiatricis labra transfert. Varinus χελώνη etiam & χελώνη, χελώνη interpretatur: at χελώνη Polluci, summa pars dorsi estiuxta ceruicem in homine. Equa mammæ 40 binas habet inter femora, & singulos parit, Aristot. Equi mares nonnulli carent mammis: non enim omnes habent, sed tantum qui matri similes prodierunt, Idem. Equorum cor, sicut & boum quorundam, suo in corde ossiculum continere aiunt, Aristot. Gaza in translatione sua de bobus tantum hoc scripsit, de equis omisit: quod miror, cum Græci textus expressè sic habeat, Εἴτε δὲ τὸ πτερόν καὶ παράπτερον εἰστιν καὶ οὐ δύο. Et lib. 3. de partib. cap. 4. Cor (inquit) sine osse est omnium, que nos nouerimus præterquam equi, & generis boum cuiusdam. Et Hierocles, In equorum & mulorum quorundam corde inuentum est os. Et Plinius, In equorum corde (inquit) & boum, ossa reperiuntur interdum. Equi axilla, apud veterinarianos Græcos μάλαι, & μαλλαχαι. Dorsum equi, barbari authores garresum vel garrese nominant: apud Russium cap. 86. inscribitur de lassione garrafij seu guida: & cap. 88. de pulueribus ad sanandum dorsum vel garresum equi. Equus fel non habet, Aristot. Et alibi, Equus omnino & omnia solipeda felle carent. Equi, muli, asini, &c. fel non habent, Plin. Sunt qui equo non quidem in iecore esse, sed in aliuo putent, Plin. Fellis vesicam equus in hepate non habet, sed quidam solutior inhaeret neruulus, in quem se genus hoc humoris insinuat, &c. Absyrtus in cura malidis articularia. Iecur habet (vt Ruellius vertit: in codice impresso ἀντεμονα, id est pulmonem legimus) in tres fibras diuisum (τριλογερ, forte legendum, non τριβολον,) felle non adnato, vt quod copiosum & graue oleum intestino adhæreat, Hierocles. Colon intestinum Absyrtus etiam intestinum magnum & monenteron nuncupat. Tormina equis accidere putantur in grandiore intestino, quod Græci monenteron & colon vocant, quia altera pars sui liberum quasi volvatur in ventre sine meatu: ideoq; tam hominibus quam brutis, in cursu & incitatione ibi sonitus editur, qui est equorum clarus & magnus. Sunt qui colon ab hoc distinguant, & monenteron vocent typhlon, id est cæcum, subijciantq; colo, Camerarius. Extalis Vegetio 3. ii. intestinum rectum. Hancham barbari & Arabum imitatores pro coxendice, vel capite aut articulo eius usurpant. Coccyx pars quædam est inter armos siue scapulas, in medio (vt coniicio) dorso, circa spinam emi- 60 nens. Absyrtus cap. 14. de asino admissario, Εἴτε μηταρωματος, σωματιαν τε θυλοτερου εξτω καρποι, καὶ ἐν αὐτῃ καταγραφοντεινα, τωλατην, μεσην, Διφυτην, μησην δι και των γυδων. Ruellius pro coccyge catagrapho vertit prominentiā litura distinctam, &c. Absyrtus quidem expressè dicit coccygem esse εν τη σωματια, id est interscapilio siue medio scapularum aut armorum loco. Eandem partem innuere videtur his verbis cap. 114. Πάντων δι κρειπλον δι ην οφεον εξεντες τη σωματιας ιψηλοτεραν. Et rursus cap. 115. κόκκην appellare, nisi mendum est exemplaris, Τους διε αεπολεμεν την πτερων εν τοις ομοις καὶ τῷ κοινῷ, τῷ δελαιού εαντον οι Σαρματες οις αγαρούς. Quodam aëtogenes vocant à genitiua quadam nota, quam in armis & clunibus referunt, Ruellius: sed ineptè: probant enim hanc notam Sarmatae in armis & coco, in posteriore autem parte circa coxas & caudam improbant, vt mox subijcitur: non igitur clunes cū armis iungere debuit Ruellius, neque coccon ita transferre. Rursus cap. 26. Τρυπαν δει τῷ δέρμῃ την εκλυσιν (malum εκφυσιν) vt Ruellius: nam Absyrtus φύσιν habet) έως εις την κυνηγα μέσων, verba sunt Hieroclis, & similia Absyrti. Ruellius vertit, Iuxta exortu armi in medium prominentiam perforare tergus oportet. Οσφυν Græci lumbos vo- 70 cant.

cant. Est autem non vna huius vocis significatio, vt appareat ex hisce Xenophontis verbis, οσφυν δε λέγομεν ου τὸν γετ' οὐρανόν, οὐδὲ τὸν ἐφύκη μεταξύ τοῦ τολμέων καὶ τοῦ ισχίου τὸν κενεῶν. Eadem ex Xenophonte mutuatus est Pollux. Εἴπει in homine anum significat, id est partem cui insidet: in equo autem dorsi partem cui insidetur, vt apud Xenophontem, Curator (inquit) spinā pilos ne quo attingitō, nisi manu, qua illos premat & mulceat, τελέσει καὶ πατελέσει: Pollucis codices corrupte habent καὶ πατελέσει pro ἀπαλύνων, (sequens situm eorum: sic enim quasi sedili in equo minimè nocuerit, ημίσαρχον θλαστόν τοῦ φύκεως. Eadem Pollux, cuius & hæc sunt, τοῦ λευτοῦ καὶ φάρκιον, εἰδη πατελέσει τοῦ φύκεως, θλαστόν τοῦ φύκεως, ημίσαρχον θλαστόν. Vbi apparet cum eandem partem ἀπαλύνει & πατελέσει πάρκον λέγεται Εἴπα, ψ. &c. Muscarium Vegetius equi caudam appellat, à muscarij labelli, quo muscae abiguntur, similitudine, & vsu in equis eodem. Cauda prolixa & densa pilis præcipuum equi ornamentum est, de qua supra etiam ex Xenophonte nonnihil dixi pro comitate mentione. Equorū caudæ tenor breuis, pilis prolixis: bubus contra, Aristoteles Caudæ animalibus prælongis fetos, vt equis, Plinius.

Suffragio id est in posterioribus pedibus quadrupedum quod in prioribus genu. Vel est nodus aut artculus sub crure, quo pedis versura constat, tibiaq; ita annectitur pes, vt verti possit: id quod spectamus in bobus, equis, & ceteris armamentis. Dictæ suffragines quod suffringantur, hoc est in altum frangantur: vel quod ad gressum suffragentur. Constat lanē genua animalium, quæ animal generant, ante se flecti: suffraginum verò artus in aduersum. Quemadmodum igitur poplites dicti sunt quod post placentur: ita suffragines quod subter frangantur. Aues & quadrupedes in priora curvant, suffragines in posteriora, Plinius lib. 8. Barbæ suffraginem garnitum nominat, Gallile iarrer de derriere. Equus in venatione facile vulneratur ab aro eius re cito misereat: & αγνών, εν τῇ ιηνού, Absyrtus cap. III. Ruellius vertit interno poplitis sinu, aut interiore crure,

Vegetius crura ipsa in iumentis gambas vocat: quasi campas. Nam & Aristoteles campan nominat in pedibus, qua suffragines poplitesq; habent, Hermolaus. Legimus etiam super gambam apud Vegetum 3.2c. & subgambam 3.22. Si laccæ in gambis fuerint, aut aliquis dolor coxa vel gambæ, sanguis detrahatur gambis: sunt enim venæ à visceribus descendentes per gambas interius, Vegeti 1.27. Idem lib 3. cap. 19. de laccis gambarum scribit, & mox cap. 20. de iumento gambofo. Pro gamba Galli iambam etiamnum dicunt. Oi τοῦ αὐτοῦ Θησαλεύοντος ὅρος οὐδὲν τὸν γάλακτον γαλαγνῶνες, αὐτοφέρεται θητοῖς πτοταῖς, Aristoteles in Physiognomicis. Interpres Latinus galeancones vocem relinquit, cetera ad verbum, sed ineptissimè transfert. Intelligi autem & emendari & expleri potest hic locus ex Adamantij Physiognomonicorum lib 2 capite de motu vbi legitur. οὗτος αὖτος ξενινούντος, ὡρίσεις δὲ ὦν καὶ τὸν αὐτοχθόνιον, αὐτοῦ δὲ τοῦ θεοῦ, οὐτοῦ θεοῦ, οὐτοῦ θεοῦ: Hoc est vt Cornarius vertit, Qui vero humeris subcommouetur, rectius autem est & altæ ceruicis, contumax est & contumeliosus. ita enim graditur equus, Γαλαγνῶν quidem apud Varinum exponitur qui brachium minus (vel brevius, habeat: grammaticus quidam recentior eundem Latinè ancum vocari ait. Festus ancum illum esse docet, qui aduncum brachium habet, vt exporti non possit, nimirum ab ancōne, id est cubito incurvo. Sed hoc quid faciat ad iam eitatum Aristotelis locum, non video. Adamantius pro Γαλαγνῶν (quam vocem quomodo Galenus in Glossis exponat dicam in Mustela) legif- se videtur οὐδενοῦντες: nec dubium quin ex Aristotele ita legerit, cum & præcedentia & sequentia conueniant, vt conferentes deprehendent.

Περὶ τοῦ in equo, quidam pedis commissuram vertunt, ego os tibiæ quod radium vocant, vt in homine etiam, & sic Ruellius quoque capite 13. translationis suæ reddidit aliqui fibulam. Μεσονίνιa Ruellius calcis transfulit. Asinus admissarius habeat τὰ μεσονίνια μὴ λιανίσιν φύλακα μηδὲ ταπενα, μηδὲ κινοεύτης εἰσω. Hoc est, calcis neq; præter modum altos, neque nimium depresso: sed neque rixus talis ingrediatur, vt Ruellius vertit. Idem alibi talos, vt capite 7. vel vt eius translatio habet, octauo. Επὶ τοῦ θειάστοτε τοῦ εν τοῖς μεσονίνοις τοῦ εμπεσότος σφλέξεως, εν τῷ εποτερεύοντες οὐτοῖς φύλακας, id est, In hordeatione morbo venæ sub anterioribus talis externa vel interna parte feriantur. Rursus capite 113. de domitura pulli, Pullo (inquit) qui committitur exercitationi, solum non alta profunditate subiectiatur: quippe cum facile tibiæ radium hinc contingat abscedere, id quod pedis articulos ac suffragines infirmat: Græce est, καὶ οὐ τοῦ τοῦ μεσονίνια χαμαλά τὸν ινετην. Et mox sequenti capite, Si os luxetur in articulo pedis aut corona, Στεγματος φρυνούντες εν τῷ μεσονίνῳ οὐκ ουσιωτάλατεροιδινοὶ πεπτονται σφραγεῖν αἷμα εν τῷ μεσονίνῳ (ab articulo suffraginis) τὸ δὲ κινοντος οὐτοῖς φύλακας λέγονται κινετοί, ξενικεται τὸ τοῦ αγγείων σύνθετον. Hinc appetat coronam etiam cynoplon dici, mesocynion verò proximam (superius nimirum paulo) partem, & ipsam quandoque propter vicinitatem eodem nomine venire. Iam capite 103. vbi Græce scribitur, μεσονίνια εἰ βρεούσον, suffragines in cruribus verit, & alibi etiam pro brachijs crura posuit. Ego βρεούσος & οὐτελανος non semel ab Hippocratis distincta reperio, & Vegetum etiam brachiola in equis dixisse. Rursus cap. 112. translationis Ruellij, sic legimus. Qui suffraginum articulo (εν τοῖς μεσονίνοις) recta, procera potius, vt paulo post ex Xenophonte dicam ossa continent, iij pessimo gressu nituntur, vectoremq; contundendo fatigant (Φόρεντος οὐγκάθοι), concutunt nimirum vt equi succussatores iij quod ceruino pede constant, elaphopodes nominantur. At qui eisdem in locis brevia condunt ossa & humilia, ob idq; cynobata vocantur, iij vngulas ad internam calcium partem, seu malleolos potius vocare placet (κυνηγόδων οὐ σφυρῶν λεγανθεων) adferunt, ac pedes tractim agunt (ερκοῖσι: lego ex Xenophonte, cuius verba paulo post citabo, id est, vulnerant pedes. Recentiores hoc vitium attactionem vocant, gerunt) in eisq; claudicant. Sunt ex ijs qui facile vngulis aberrent. Κυνοεινων vocatur equus quidam, Hesychius & Varinus. Equos quosdam minus probandos cynepodas fuisse nuncupatos inuenimus, Cælius: Ego nusquam ipsos equos, sed tubiarum in eis partem sic appellari inuenio: Pollux tantum in Canum historia κυνηγόδων πτοτε simpliciter nominavit lib. 5. cap. II. inter nomina à cane deriuata. Δεῖ τινων καὶ τὸν τοῦ τοῦ μεσονίνου τοῦ θειάστοτον τὸν κινητόδων δέσποινται, μηδὲ γάρ εργάζονται εἰδῆς, αὐτοῖς πτοτεροιδεῖς τοῦ θειάστοτον τοῦ μεσονίνου τοῦ θειάστοτον τοῦ κινητοῦ δέσποινται εἰδῆς εἰναι. Ιελούτοροι δὲ εἰδῆς κινητοῖς τοῖς κινητοῖς εἰναι εἰ μενοντος (lego βολούσιος) εἰτε εν λίτισι εἰλεγνοντος πτοτες, Xeno- phon. Omnipotens Leonicenus sic transfulit, Ossa quæ sunt supra vngulam infra talos, qua parte vt in caninis pedibus callus subest, κυνηγόδων dixere, neque erunt procera (εργάζονται εἰδῆς id est recta, videtur pro νψηλα accipi, cum ταπενα eis opponantur, Absyrtus hæc ipsa ossa puto, vel totam hanc partem, mesocynia appellat, quæ neque alta, neque brevia esse vult in asino admissario, vt superius citauit) & capraram: (vt ceruorum, vnde & elaphopodis dicuntur, Absyrtus:) sic enim cum succussione equitem affligunt, tum ipsa facile crura huiusmodi inflammantur. Neque verò deppressa: sic enim deglubi isti & exulcerari calli solent, seu perglebas siue per lapides agatur equus. Κύνες, Σιντεροί οὐτοῖς μεροί, καὶ ηλοις: Hesychius & Varinus: sed appetet eos errare, cum non vngularum pars, sed vicina

Vicina sit, vnde & x̄v̄w̄oī appellatur. Nos partem illam à cornis illis callis prominentibus ad vngulam v̄sq;, posterio scilicet parte, vbi cirri pilorum eminent, & pes cauis apparet, hominam die fysel, & cava ipsa fysellōcher. Eandem puto Laur. Russius falcam appellavit, locum delicatum & neru osum parumq; carnosum esse scribens, cap. 112. quod de lāsione falcis inscribitur. Et alibi, Equus (inquit) habeat falces curuas (inde nōmen fortassis) & amplas tanquam ceruus. Συμβάλει ἀδικηθεῖσα τὰ μετοχία ἐπὶ τὸ πτωπότην ή δέσμου την Κρ., Εἰς βύρρας ἀσπίτης, γρ. Φύλαχέν τε τὰς κυνόπτερας καὶ φύλα, Absyrtus cap. 107. Παρεπτρίματα τοῦ λέγεται μελανορίδες, Τέτοιαν τὴν θάλατταν, ἀνταγωνεῖται τοῖς κυνόπτεροις η συρροῖς λεγομένοις. Heracles codem volumine cap. 107. Item cap. 117. μετοχίαν legimus, corrupta voce, vt mihi videtur, pro mesocynion, Ruellius articulum vertit. Coniecerit autem aliquis x̄v̄w̄oī & inde deriuatis nominibus has partes appellari, à colligando quod Græci x̄v̄w̄oī dicunt: siue quoniam vngula illic adnata sit carni, vt x̄v̄w̄oī vbi præputium glandi alligatur: siue quoniam ea in parte numellis & vinculis astringi solet equi. Leoninem tamen alia etymologia placet, quod calli illic tanquam in caninis pedibus subsint. Est & in t. bijs equi pars quam lingua vernacula vñertēt appellat, & alia quam schlegel. De cirris pedum mentionem feci superius, Vegetius etiam subcirros vocat. Cafnem viuam in vngulis Germani kern quasi nucleus nominant: Bulletum & eccentricores quidam, vt Russius, vbi carnes viuæ vngulis coniunguntur. Σπεφάλω, id est coronam siue corollam Græci vocant commissuram vngula cum pede, vel vngula exortum. Αἴγαια λεμβάνων θάλαττας την τελεφάλων, Hippocrates in Hippiatricis cap. 117. Ruellius transfert è parte coronam cingente. Quærendum est an potius vena sit eius loci peristephanis dicta. Eodem capite ἀρονία & δύναχ, id est vngula commissura nominatur, nō alia nimirum quādri στεφάνη. Bases Vegetio ossa quædam sub tibis, vt videatur, calcanei forte. Xenophon astragalos, id est talos, equis attribuit, cum Aristoteles solipedum nulli astragulum esse dicat, & ne asino quidem, præterquam Indico, cui cornu à fronte emineat, Pollux. Cornu pro vngula tum in equo, tum in bove etiam & capra, vt alicubi dixi. Hinc & cornipedes equi apud poëtas. Equinas vngulas à Stygis aqua solas non perrumpi Pausanias scripsit, Cælius. Alij idem asini, alij muli vngulis attibuiunt, vt ostendi in Asino capite secundo. Germanorū hippiatri & fabri, qui soleas ferreas equis inducunt, nescio quam vulgarum partem nominant breys. & aliam ballen vel palien. Vngula ipsa vulgo horf dicitur, Græcis ἀστρά, & δύναξ interdum, Xenophon vtroque vtitur. Sed forte distinguit aliquis, vt onyx vngula propriè dicta sit, δύναχ verò pars illa tota, quæ & hirundinem & tuellum & batrachos cōtinet. Οὐραὶ δύναχες ἵππων οὐχ ἔτερων κύλων, quasi ἀστρά, id est simplices: quod non bifidae nec multifidae sint vt in alijs quadrupedibus, Varin. Pedis cauum interior veteres chelidona nominarunt, nunc quod ad soleam, cum paratur vngula & ferro adæquatur, forma cuspidis sagittæ effingitur in medio, pedestralam vocant sua lingua Teutones, Camerarius. Chelidōn vngula dicitur concavitas, sed & in canibus eodem modo. Cælius ex Hesychio. Sed in canibus ullam sic dictam partem nusquam haçtenus legere memini. In asino admissario requiritur vngula dura, subter concava, interior sinu paruo, quam à nido hirundinis chelidona vocant, Absyrtus interprete Ruellio cap. 14. vbl Græcè sic legitur, Πλακύτην δύναχες καὶ πάταχες την γνήλων τὴν δύναλων, Εχελιδόνα μηρόγυνη τεκτονα. Qui albam habent vngulam equi, & chelidones longas, improbi sunt & molles habent pedes, &c. Absyrtus cap. 105. vbi & alia plurima ex chelidone signa docet, vnde equi vel probis, vel prauis & mollibus pedibus prædicti colligantur. Ruellius hirundineni ad verbum transfert, Camerarius in Xenophonte nescio qua occasione testudinem: vtrique alicubi cauum pedis. Οὐτούρον καλοπέτω τὴν χελιδόνα, καὶ τὴν λόπτινην δύναλην θεραπεύεται, Pollux. Idem alibi in equo probat vngulas cauas, ita vt chelidōn profundius lateat, & nullam ex solo molestiam percipiat: talis enim vngula (inquit) Xenophonte teste, cymbali instar in solo resonat. Hirundo sanè molliuscula est, ideoq; soli & lapidum tactu lāditur. Χαρηλᾶς vocat Xenophon vngulas pleniores carnosasq; citra cavitatem, Cælius. Noscendum est (inquit Xenophon) vtrum vngula sint arduae, an tam priori parte quam posteriori depresso siue humiles. Nam arduæ altius à solo hirundinem, quam vocant, elatam habent: at depresso sic gradientur, pedis vt moliores & duriores partes æquabiliter fulciant incessum. Nostrates equos illos quorum altior est hirundo, & insignis cavitatis pedis, vocant holifūsig: quibus vero pedes contra se habent, farifūsig, quasi planipedes dicas. Ii offenduntur cum per loca aspera & lapidosa incedunt: & soleæ ex ferro aliter eis inducuntur quam cæteris, corio quandoq; interposito. Simile vitium in humanis pedibus euénit: vnde plauti vel planci dicti, qui pedibus planis sunt: Et poëta Accius quia Vmbro Sarcinas erat, à pedum planicie initio plotus, postea plautus est dictus. Exterior pars stabuli sternatur lapidis rotundis palmari magnitudine, &c. vt infiſtentis vel incedentis per eos equi hirundo solidior reddatur, Xenophon. Tuellum apud barbaros scriptores vt Russium, est quædam teneritas ossium referens formam vngula, quam nutrit etiam, eiusq; radices in se continet. Hæc s̄pē clavis solarum male adactis lāditur, vt scribit Russius cap. 123. Eadem forte pars fuerit, quam Germani vocant den kernen, nimirum quod mollior intra duriorem tanquam nucleus in testa sua contineatur: nisi quis à carne nomen deducetum malit, quod carnis substantia constet. Eandem aut proximam partem à Græcis batrachon dici coniicio. Nam Absyrtus in Hippiatricis cap. 8. de hordeatione scribens, Frictio (inquit) secundum pilos ad imas partes spectet: siquidem per pedes huiusc morbi impetus erumpere creditur: quapropter pecus vngulas abijcit, in quibus partes illæ quas batrachos, id estranas vocant, teneræ siunt, & sanguinem emittunt quas in ferius scarificare & circuncidere oportet. Ruellius hoc in loco aliter vertit, & ranas in crémenta linguæ (vt in homine accipi solet) interpretatur, absurdio (vt mihi videtur) sensu. Nam quod vngula pars sit, manifestissimum est ex Geponicis Græcis, vbi lib. 16. cap. 1. pulli eligendi signa ex Absyrtō traduntur, & inter cætera laudantur, ιπταὶ ἐνθετέγραφοι καὶ παντοτε δύναλῶν οὐραπεπηγία, Βατράχοι μηρόγυνης, δύναχες. Andreas à Lacuna batrachon, nescio qua ratione vertit escharam singulis crurium adnatam: Coronarius ranunculum, licet codex impressus renunculum habeat. Συμβάλει τὸν την δύναλην θεραπεύειν οὐραπεπηγίαν ιπταὶ διατονοῦ, καὶ πεσών Αργονῆται λέγοντες αὐχησ, Absyrtus cap. 26. Ruellius transfert. Deterit autem vngulam tractim ingrediens, cum curstans lapsatur, & ita caducus distrahitur, vt innatantes ranas imitetur, id βατράχοις η Græca consuetudine nominant. Ego potius verterim, ad ranulam sic dietam pedis partem offendere: quam vocem Ruellius alibi tanquam ignotam sibi præterit. Oportet ferramento concisorio soleas ramulasque (lego ranulas) purgari, Vegetius 1.56.

Eupodia, virtus pedum in equis: vnde equi ipsi eupodes dicuntur, pedibus & vngulis bene constituti, praecepit eum duras & solidas vngulas habent: qui secus, καρπόδες, καρκονάτεις, μαλανόδες, απαλόδες. Dicuntur & ἐπεγονάτεις quidam equi, ut in heterophthalmi mentione supra ostendi. Οὐσὶ δὲ εἰσι κατ' ὄντα παντούτους, ή ἐπεροπόδους τε φυτικούς, ἢ ἐπερχόμενοι εἰς αὐτας, &c. κωλαῖς εἰσι, & ἐν τῷ φυνῳ αὐθεῖναι. Abfyrtilis cap. II. Ruellius ita transluit, Qui secundum vnguem cornu caleant, aut suopte ingenio vario pede, vel ex certa causa diuersis vngulis constant, &c. clau-

dicant, & lumbos habent infirmos. Sunt & alia quædam nomina partium equi, ut quæ in Hippiatricis circa finē capitilis 114. leguntur, quod in translatione Ruellij centesimum duodecimum est, *Δεῖ ταῦτα ἔχειν τὸ πάτον. μακρὸν πεδόντολόν τοι περιπινόν, οὐ μακρὸν πέδας, Φαρδὸν εἴη θέση, Φαρδέα διατίνει σκανδή, οὐ φαρδές στάχυοις, τολαιοὺς αἰγλεῖ φαλον, τολαιτὶ μετωπον, οὐ πατεία νεφελον, κοντὰ νεφελον, κοντά κοντοτάλεισι, οὐ κοντὸν στάκτυλας.* Ruellius propter obscuritatem hæc omisit: Sunt enim recentioris Graciæ vocabula ista κοντα, Φαρδέα, &c. *ἀρρός* est harmonia, articulus, iunctura.

DE ELECTIONE EQVORVM.

Palladius in equo admissario quatuor spectari iubet, formam, colorem, meritum, pulchritudinem: Sed eadem quatuor in alijs etiam equis, seu pullis educandis, seu emendis adultis, præcipue mihi spectanda videntur. De coloribus eorum iam supra copiosè dixi, dicentur tamen hic etiam nonnulla obiter in observatione formæ. Forma eorum quales maximè legi oporteat, pulcherrimè quidem Virgilio vate absolute est: sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito, & fere inter omnes cōstare video, Plinius. Sed primo loco de pullo eligendo præcipiemus, initio à Vergilianis versibus facto qui lib. 3 Georg. leguntur huiusmodi: Nec non & pecori est idem delectus equino. Tu modo, quos in spem statuis submittere gentis. Præcipuum iam inde à teneris impen- de labore. Continuo pecoris generosi pullus in aruis Altius ingreditur, & mollia crura reponit. Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces Audet, & ignoto se se committere ponti: Nec vanos horret strepitus: illi ardua ceruix, Argutumq; caput, breuis aluus, obesaque terga: Luxuriatq; toris animosum pectus, honesti Spadices, glaucique color deterrimus albis, Et giluo:tum, si qua sonum procul arma dedere, Stare loco nescit: micat au- ribus, & tremit artus: Collectumq; premens (alijs fremens) voluit sub naribus ignem. Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo. At duplex agitur per lumbos spina:cautq; Tellurem: & solido grauitate sohat vngula cornu.. Seruus argutum caput, breue exponit: pectus toris luxurians, torosum & eminentis pulpis. Deterrimus albis, Atqui alibi ait, Qui candore niues anteirent. Sed aliud est candidum esse, id est quadam nitentiluce perfu- sum: aliud album, quod pallori constat esse vicinum. Giluuus autem est melinus color, quem vulgo fuluum vocat. Multi ita legunt, albis & giluo (forte, Egij uo) vt non album & giluum, sed albogiluum vituperet: quod si singuli colores vituperandi sunt, quanto magis mixtus vtroq; id est albogiluus? Spina duplex, autre uera duplex: aut lata, vt alibi Duplicem gemmis auroq; coronam Hæc omnia Seruus. Equi boni futuri signa sunt, si cum gregalibus in pabulo coantit, in currendo, aliæque qua re, quo potior sit: si cum flumen traiicendi est, gregi in primis præ- greditur, nec respectat alios, Varro. Cum natus est pullus, confessum licet indolentem estimare (qualis futurus sit equus è pullo coniecati potest, Varro:) si hilaris, si intrepidus: si neq; conspectu, nouaq; rei auditu terretur, si antegregem procurrat, si lascivus, & alacritate interdum & curso certans æqualis exuperat: si fossam sine contra- ratione transflit, pontem flumenq; transcendent. Hæc erunt honesti animi documenta. Mores autem landantur, qui sunt ex placido (videtur addendum, concitati:) & ex concitato mitissimi. Nam hi & ad obsequia reperiuntur habiles, & ad certamina laborum patientissimi, Columella. Mores, vt vel ex summa quiete facile concitentur, vel ex incitata festinatione non difficile teneantur. Consideranda sunt in pullis corpora magna, longa, musculosa & arguta, Palladius. Corpus multum, membra non confusa, Varro. Corporis forma constabit exiguo capite, non magno. Oculis nigris. Naribus apertis, non angustis. Auribus applicatis, Varro. Auriculæ brevibus & rectis. Cervice molli lataq; neelonga. Iuba densa, non angusta, crebra, fusca, subcripsa, subtenuibus setis implicata in dexteriore partem cervicis, (per dextram partem profusa.) Pectore late, pleno, & musculorum toris numero- so. Humeris latis, Varro. Armis grandibus & rectis, Columella. Scapulis latis. Lateribus inflexis. Ventre modi- co, substicto. Spina duplice, Columella. Spina maximè duplici: sin minus, non extenta, Varro: extentam intelligo gibbosam vel prominentem, Græci κυρτὸν dicunt quæ cauae opponitur. Leguntur autem eadem verba apud Ablyrtum in Geoponicis Græcè hoc modo σάκιν μάλιστα πλεύ διπλεύ, εἰ δὲ μὴ κυρτὸν: contrario sensu, quem & Ruellius in Hippiatricis hoc caput exponens (quoniam Græcus codex impressus non habeat) incepit imitatur: sed negationem addendam ad κυρτὸν tum ex Varrone claru est, tum ex Hippiatricorum Absyrti cap. 103. vbi in equo ad iugum idoneo σάκιν μὴ κυρτὸν requirit. Lumbis deorsum versum pressis, Varro: latis & subsidentibus, Columella. Testibus paribus & exiguis, Columella & Palladius. Cauda longa & setosa crispaq; Colum. ampla, subcripsa, Var. Cruribus æqualibus atq; altis rectisq;. Genibus rotundis (terctibus) nec magnis (paruis) nec introrsus spectantibus Clunibus rotundis. Feminibus torosis ac numerosis. Vngulis duris & altis & concavis, rotundisq;: quibus coronæ mediocres superpositæ sunt. Toto corpore vt habeat venas, quæ animaduerti possint, quid qui huiuscmodi sit & cum est æger ad medendum est appositus. Sic yniuersum corpus compositum vt sit grande, sublime, rectum, ab aspectu quoq; agile, & ex longo, quantum figura permittit, rotundum. Hæc omnia Varro & Columella prodiderunt. Habetur & in Ang. Politiani Russo cœgregia electionis pulli descriptio. Eadem ferè omnia similiter in pullo probat Absyrtus in Geoponicis Græcis lib. 16. cap. 1. in paucis admodum differens: re- quirit enim tenuē collū (vt vertit And. à Lacuna: Græcè legitur ἀπλόν, id est molle, vt Columella quoq; habet:) iubam promissam (βαθέαν) brachia recta, ventrem moderatum, And. à Lacuna incepit vertit amplum (cum Varro modicum, Columella substictum laudet: testes oblongos,) sed errorem video & pro μαχαιρίον legendum μηνεῖς. Nam præter Palladium & Columellam qui probant exiguos testes, Xenophon etiam non magnos equum de- cere scribit, quoniam addit, ὁ τὸν ἐπιτάχανδεν, interpres vertit, sed in pullo hoc notari non potest.) Pectus μεμυγμένον, legē μεμυωρέον (nam & alij autores eiusmodi laudant, musculosum inquam & torosum: sic & μηνεῖς μεμυωρέος mox laudat: ridiculus est qui contextum vertit: Ruellius etiam μεμυωρέον legit, vt apparet in Hippiatricis cap. 14 translationis eius.) Postremo ranam exiguum. Ex his enim (inquit) claret tum magnum tum bo- num futurum equum.

His ad necemus quæ Xenophon & pleraq; mutuatus ab eo Pollux, de probandis aut improbadis in pullo corporis partibus literis mandauerunt. Equi nondum domiti corpus (inquit Xenophōn) diligenter explorandum est, quod animi haud satis claras significaciones dare soleat equus qui nondū confunditur. Soliditas igitur membrorum omnium, cum ad cursum celeriorem tum acriorem equum reddit. Plato statum corporis rectum & articulatum probat. Caput osseum sit, maxillæ (*σαγόνες*) paruæ. Πρωτηνίς Βερεχέα, Pollux. Extantes oculi vigilantiores putandi quam profundis: horum etiam prospectus longius penetraverit. Oculi sint ignei, & quasi sanguinei, θαυματουργοὶ, Pollux & Oppianus. Plato tamē in Phædro equum deteriore & immorigerum, γνωστό ματι & θαυματογένειον. id est

id est glauco & subcruento aspectu, reliqui corporis colore nigro facit: meliorem verò mitioremq; higris oculis corporo albo. Auriculae breues, & minutæ, vertex verò grandior caput equinum decet. Nares patulae multò quām connuentes, & apertiores meatus habent animæ, & faciūt videri equum terribiliorem, πορρότερον. Nam & irascens equus equo, & inter agitandum ferociens, diducere vehementius nares consuevit. Præstantiorem equum Plato θήγυρην, id est rostro aduncō singit, contrarium συμστροπων. Iam de pectorē non oriatur ceruix tanquam porci prona, sed eminens pertineat ad verticem ut gallinacci. (λαζαρὸς δὲ εἰν διάχυτῳ καὶ συγκαμπτῳ, quidam vertit, curuetur autem in flexu: malim, gracilis autem sit ceruix qua iungitur capitulum & Russius collum longum & gracile iuxta caput laudat. Δαξαρὸν proprie est gracile ambitu vel complexu suo, inter crassiores supra infraq; partes medium, ut mihi quidem videtur: quales in animalibus inde vocatae λαζαροί sunt: quod autem tale fuerit, flectitur curuaturq; commodius. Esto igitur equi ceruix circa summan vertebram gracilior, ut caput in eo flectatur.) Ita collum fuerit ante equitem, oculi autem spectabunt ante pedes. (Νεάτιον ἡ γένους πόνος δειράδα νέοι, Oppianus. Et rursus, Γυρελένη μετρήτη τελέτη λαστικεύονται ἐπιτάξαι, οὐδὲ ὅπερατησατα λόφον νεύει τεῦ φάλεων.) Atq; huiusmodi equus, ut eunq; animosus, minimè violentus esse poterit. Violentiam enim usurpat equi non inflectentes collum & caput, sed extendentes. Platonis laudatur equus ἡλιαχεύ, ut νερεπεριάχεως & βερεπεριάχεως vituperatur. Considerandū & hoc vtrum buccæ sint teneræ an asperæ, an verò inæquales. Nam imparitas harum facit plerunq; duri & contumacis ut oris (heterognathi) equi reddantur. Iuba pulchre comata, & procomium decorū. Spina dorsi supra armos (αγνωμα) paulo clatiōr, præbet opportunius sedile equiti: & armi ac reliqui corpus firmius compinguntur, siilla duplex fuerit, quām si simplex: tum etiam & eques residbit mollius, & forma delectabilior erit. Pectus amplus (latum) idoneum est & ad formā & ad robur, & ad longiores gressus, ubi non implicantur crura, (ut sit cum breviori interuallo distant.) Latera demissiora (πλευραί βαθυτέραι, Xenophon: Pollux in plurali dicit πλευραί, id est latera vel costas) oblonga, & supra ventrem turgidiuscula, tum aptiorem ad residendū, tum robustiorem meliorisq; de pastu succi equum indicant. Venter substrictus, περιστελλόν Pollux: legendum περιστελλόν. Lumbi (ἱστοφυσ) quo erunt latiores & breuiores, hoc faciliter attollet priores pedes equus, & posterioribus subsequetur: ita etiam ilia (ἱστενεών) esse minima videbuntur, quæ vastitate sua partim deformant, partim etiam debilitant & gravant equos, Xenophon. Lumbi sint duplices, Pollux. Coxas esse latas & carnosas oportet, ut cōsentaneæ sint cum pectorē & lateribus. Clunes solidæ ac latæ. Cauda longa non ornamento solum sed etiam utilis est, ut inescitantes scilicet muscæ abigantur. Femora neruosa, μυοὶ ινώδεις, Pollux: εὐταχίες, μυώδεις, Oppianus. Camerarius μυοειδεῖ legit propter carmen. ego ινώδεις malim cum Polluce: ineruoso enim solidius est musciloſo. Sed Absyrtus quoque probat μυροὺς μετανωμένες, quare rem in medio relinquo. Femina quidem sub cauda si latioris interualli linea distinxerit, (μυροὶ διατομένα, Xenophon, videtur legendū esse διατομένες,) hoc pacto quia crura posteriora spatiōsius (maiori interuallo distantia) attrahentur, ideo & successio (ταῦτασι, malim progressio, ut Atticum sit προπτεῖσασι, nisi quis προπτεῖσι de prioribus pedibus dicat, ταῦτασι de posterioribus) ac equitatio erit terribilior & firmior, & quām aliter essent meliora omnia. Crura seu femora posteriora ἀγελεμένα, Absyrtus etiam in asino admissario probat: quod sic futurus sit ἐπαντερεῖς εἰν τῇ θητείᾳ. Femur sub armis si crassum sit, habet, ut in virili corpore non solum robur, sed etiam venustatem. Tibiae excarnes. Tibiarum ossa sint spissa, utpote corporis totius stabilimenta: sed spissitudo non erit venarum neq; carnium: nam hoc pacto cum per aspera agitur equus, impleri hæc sanguine necesse est, & existere nodos (κρεμαστοί, varices) inflatiq; crura, & cutem rescindi, (αὐθισαθεῖ;) qua laxata sāpe commissuræ discedunt, & equus claudicat, (ἡ τερψή ἀποστολα κωλῶν απέδειξε τὸν πτωτον, id est radius tibie luxatus claudum reddit equum.) Crura mollia & flexilia, στέλνυρα.

Pullus cuius à primo statim ortu altiores tibiae fuerint, is maximus futurus est. Omnium enim quadrupedum tibiae processu temporis parum crefcunt altitudine, secundum has vero (id est, si illæ vero in pullo altæ sint) consentiente magnitudine corpus reliquum augetur. Genua si pullus lubrico flexu moueat ingrediens, coniecturam ex hoc facere possis, in equitatione crura similiter lubri. um motum habitura esse: quanquam enim mollities illa flectendi procedente tempore maior sit, meritò tamen in pullis statim animaduersa laudatur. Γένους λαζαρὸν πέρι τὸν συγκαμπτῳ, Pollux: malim θύρην πέρι τὸν συγκαμπτῳ vel καμπτῳ, ut Xenophon habet: & ipse Pollux in vitijs oppositis, de genibus loquens, οὐγὸν appellat equum qui ea facile flectat: quanquam & αὐτῷ λαζαρὸς καὶ τὸν συγκαμπτῳ à Xenophonte laudetur: genu tamē non itidem ut ceruix, λαζαρὸν (de qua voce superius docui) dici potest: Κινήσεις ἔγγισις, εποιεῖ, Pollux. Ossa supra vngulam infra talos, qua parte ut in caninis pedibus callus subest, μανῆσας dixeré, neque erunt proceræ, neque vero depreffæ, ut superius exposuit in partium equi euumeratione. Sed omnium prima erit pedum, utpote fundamenti totius corporis, consideratio. Et in his primum vngula cōsideranda. Spissa enim ad pedum bonitatem longè præstat tenui. Deinde cognoscendum, vtrum vngulæ sint arduæ, an tam priore parte quām posteriore depresso sive humiles. Nam arduæ altius à solo testudinem (chelidóna) quam vocant, elatam habent: at depresso sic gradientur, pedis ut molliores & duriores partes aquabiliter fulciant incessum: ut sit in hominibus quoque quorum crura distorta sunt, qui valgi vocantur. Rectè etiam Simeon scripsit sonitu deprehendi pedum bonitatem. Non fecis enim ardua (κρεμαστοί, id est, caua) vngula, quām cymbalum resonat. De posteriorum pedum talis seu tibijs, deq; ijs quos κρεμαστοί vocari diximus, & de vngulis, eadem quæ de prioribus pedibus tradita sunt, perhibemus. Atq; hæc in pullis eligendis qui obseruare voluerint, eos adepturos puto optimis pedibus & robustos & satis corpulentos, tum vero pulchritudine & magnitudine præditos equos, Hæctenus Xenophon & Pollux. Apparet autem ex postremis hisce Xenophontis verbis, hæc ab eo tradita electionis signa, non ad bellatorem duntaxat equum, de quo præcipue differit, sed ad alias etiam pertinere. Iam contraria quæ virtudantur, etiam si ex præcedentibus per se possint intelligi, adscribam tamen ex Polluce translata, ut huic instituto plenissimè satisficiam. Improbantur itaq; caput graue & carnosum: aures magna: nares angusta vel collapsæ, (μυκήσεις συμπεπλωκέτες:) oculi caui, ceruix oblonga, iuba parum pilosa, pectus angustum, armi caui: latera angusta & parum carnosæ: lumbi acuti, coxae asperæ, crura duriora, id est, tarda ad motum: genua ægryè flexilia: nam quæ molliæ sunt & facile flectuntur, gressum equi faciliorem tutioremq; præstant, ut & minus delassetur, minusq; offendat aut cespitet. Femora minus solida: μυοὶ εὐταχίες. Tibiae varicosæ. Cynopodes crassi. Vngues tenues: & vngulæ plena, carnosæ, læves, planæ, quas Xenophon καρυπλασ, id est, humiles appellat, Hæctenus Pollux. Oppianus libro primo de venatione, equi tum ad bellum tum ad venationem apti notas laudabiles in plenisq; similiter describit, nos ea tantum recitabimus, ubi vel amplius vel diuersum aliquid habet. Κέρας μέγας, αὐτὸς εἰν τῷ θεῖον γένειον.

τηνιοῖς θεασινόν. θεολογίαν δέμεναι. Μηδοὶ δὲ εὐπειθεῖς, μωδεῖς, (Pollux, ιωδεῖς, &c.) vt paulo superius monui:) ἀντριῶν οὐδετεῖς, θεολοχοὶ πεποδῶν τελευτῆς αὐλυντι. Καὶ μαύροι λεπτάλοι, τοιούτοι λεπταριέναι καλά, σερuinis similia: καὶ οὐφορία γεγανθοῦται. Talem etiam equum, inquit, maximè probant. ἡδίουντες πιποδράμων, ἡ βενηλον θήτερον: Hoc est, periti certaminum equestrium, & armentorum custodes: nimirum quod contra piratas & abigeos talium equorum fortitudine & celeritate præstantium, vius in sua autalii regionibus fuerit. In adulto etiā equo emendo, eadem serè quæ in pullo observanda sunt. Quæ autem præcipue circa ingenium & mores eius perpendi debent, inferius dicetur. Quod acrior equus est, cō amplius in bibendo nares mergit, Plinius. Emptio equina similis ferè ac boum & asinorum, quod ijsdem rebus dominum in emptione mutatur, vt in Manilij actionibus fuit perscripta, Varro.

In admissario etiam & matrice eligendis, pleraq; similiter examinari debent, vt in equo simpliciter emendo vel educando pullo: quanquam multo plus refert admissarium esse egregium, vt tota ab eo prognata soboles laudabilis habeatur. Eqiūs ad admissuram quos velis habere, legere oportet ampio corpore, formosō, nulla parte corporis inter se non congruente, Varro. Quales sint eligendæ equæ ex quibus muli procreantur, in Asino scripsimus. Forma esse oportet magnitudine media, quod nec vastos nec minutos debet esse. Equas clunibus ac ventribus latissimis, Idem. In admissarijs quatuor spectanda sunt, forma, color, meritum, pulchritudo. In forma hoc sequemur: Vastum corpus & solidum, robori conueniens altitudo, latus longissimum, maximè & rotundi clunes, pectus latè patens, & corpus omne muscularam densitatem nodosum, pes siccus & solidus, & cornu concavo altius calciatus. Pulchritudinis partes hæ sunt: vt sit exiguum caput & siccum, pelle propemodū solis ossibus adhærente: Aures breues & argutæ, oculi magni, nares patulæ, coma & cauda profusior, vngularum solida & fixa rotunditas, Palladius: Ea quæ de coloribus mox adjicit, iam supra enumeraui. Et mox, Eadem (inquit) in equabus consideranda sunt, maximè vt sint longi & magni ventris & corporis: sed hoc in generosis seruetur armentis: Cæteræ passim toto anno inter pascua, dimissis secum maribus impleantur. Eadem ferè de pulchritudine equi Albertus scribit, & inter alia, Oculi (inquit) magni sint, & quasi ante caput siti: aures breues & acutæ (argutæ Palladius, ex quo transcripsit: quamuis & Russus acutas habet, & quasi aspideas, nescio quo sensu) & quasi antrorsum porrectæ: cauda magna & longa, nares apertæ, quas cum bībit profundè in aquam mergat. Russus ad equi pulchritudinem præter cætera, maxillas graciles & siccas commendat: os magnum & laceratum, (Oppianus σημεῖον εἴρηνος, id est, os moderatum:) garese vero acutum sed quasi tensum & rectum: dorsum curtum (breue) & quasi planum. Costas & ilia vt bouina. Anchæ longas & tensas: coxæ intus forisq; latas & carnosas: garetta ampla & secca & tensa: falces curuas & amplias, seruinis similes, crura ampla, pilosa & secca. Iuncturas crurium grossas, & non carnosas, propinquas vngulis, ad similitudinem boum. Posterior pars corporis altior sit anteriore, vt in ceruo, Hec Russus. Pulchritudo equi melius appetit in macilento corpore quam obeso. Nam pinguitudo sepe vitia quædam occultit, Idem.

*Regibus hic mos est ubi equos mercaneat, operitos
Mollis fulta pede est, emptorem inducat hiantem*

*Inficiunt, ne si facies ut saepe decora
Quod pulchra clunes, breue quod caput, ardua cervix.*

Horatius lib. i. Serm. Sat. 2. Equi pulchritudo maximè excellit, si ceruicem natura erectam & sublimem gerat, & verticem magnum, & aures minores quam pro capit's modo, Pollux. Alia etiam nonnulla quæ ad pulchritudinem equi seorsim referri poterant, inter alias electionis notas iam recitauimus. Eligendi sunt parentes boni & pulchri, vt pulli etiam similes generantur, tum corpore, tum moribus, quod vt plurimum sit: nam vt contrarium accidat, alia quædam causa superueniat oportet, Russus. Si equus leuocoma, id est albuginem vel candicantem natam in oculis ostendat, non iectu contraētam, sed genituam (vt Ruellius reddit: Gracile legitur ξενιτανητα, id est sponte natam, nulla scilicet externa, sed interna & latente causa,) ad seminandum prolem repudiatur: namq; editum hoc parente pecus cum ad eandem deuenerit & tatem simili modo cæcitatate afficietur: Equum vero tali genitore procreatam, propter annuerfariam purgationem, id malum non manet: sed mas quem ea peperit matrix, autum referet vitium. Iam qui insidiendis equabus vel pigris vel inhabiles spectantur, vt pote cum operi cedant, sunt segregandi. Qui etiam vñico teste constant, ad admissuram asciscere non oportet: cum ex maxima parte infœcundi reputentur, aut pullos suæ stirpi mutilæ similes progenerent. Quibus varices in testiculis prominent, seminandas soboli non habentur idonei, hos varicosos (*νεφοσονικών*) vocant. Admissarium enim corpore esse integrum & omni vacare culpa oportet, Absyrtus. Sed plura de admissarijs equis dicam capite tertio: hic enim ea solum proposui, quæ circa corpus eorum spectantur.

De notis equi ad venationem apti Oppiani sententiam retuliam ante: sed Nemesiani quoque perelegantis poetæ eadem de re versus audiamus:

*Cornipedes igitur ielos det Graecia nobis,
Armata & palmas nuper greci omnis auorūm.
Immodicumq; latu, paruag, ingentibus aliis,
Altis honos, eccliq; vagi splendore micantes.
Fumant humentes calida de nare vapores.*

*Cappadociamq; notas referat generosa propago
Ibis ampla satio latu sunt aquora dorso,
Ardua frons, auresq; agiles, capitq; decro
Plurimæ validos ceruix resipinat in armos.
Nec pes officium blandi tener: vngula terram*

Crebra ferit, virtusq; artus animosq; fatigat. Belisarius Aquiuuius in libro de venatione Oppianum fecutus, sequitur οὐχιον, non os mediocre verit, vt nos supra sed largissimo (inquit) sint ore longoque, ne freno inobedientes esse iudicentur. Capita etiam alta idcirco esse vult, vt si quandoq; eum cespitare contigerit, sublenari facilius quo minus coturnat freno possit. Alia quædam de equo venatorio inferius hoc in capite afferam. Non illi venator equus, non spicula curæ, Claudianus. Equi alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad vectoram, alij ad prædæ. Itaq; peritus belli alios eligit, atq; alit, ac docet: neq; eodem modo parantur ad ephippium, vt ad prædam: quod vt ad rem militarem, quod ibi ad castra habere volunt acres, Varro.

De equis insititijs & bigeneris qui debent ad iugum destinari, Absyrtus capite centesimo translationis Ruellij sic scribit: Equos qui diuerso parentum seminio procreantur, à corporum notis nosse commodum est qui ad iugum capessenda sint habiles & idonei. Tali autem habitu constare debent: pectori lato, ampla similiter ceruice, naribus apertis, prominentibus armis, cruribus (θεραποσ) rectis, suffraginibus (mesocynis), corundem non magnis: pedibus non vacijs, sed neq; ingredientibus qui displodantur, ventre non paruo, spina non incurva. Talibus meritis validos, & ad obeunda munia robustos tibi comparabis. His pauca quædam addemus de nonnullis corporis equini

equiti partibus, circa electionem obseruandis, tanquam appendicem omissorum superiorum. Equorum animi indices aures, sicut & leonum cauda, Plin. Et alibi, In equis (inquit) & omnium iumentorum genere indicia animi aures praeferunt, fessis mareidæ, micantes patidis, subrectæ furentibus, rotolute ægris. Quæcunque sic nascuntur in veterino genere, vt notam eam habeant, quam leporinum dentem vocant, (σοινα καὶ λεπρωταὶ ἐξώδοντες) subrumari non oportet: sed nuper in lucem ædita aut reijcere, aut ab armæto segregare: scientes utique huicmodi fecunduras & pullationes veluti adulterinas esse naturæ notas & portentosas: maxime autem gignuntur in hinnis & bis generis animantibus, Absyrtus. Pollux laudandum equi aspectum siue oculos his epithetis ornat, βλέμμα πορφύρων, ἀναιδὲς, τετράπους, ἑκατόν, θρυσσοί, πικροί, δυνατοί, ἀργυρός: nam quod addit χρυσεπιπλόν, ad aspectum, aut apparente ex eo animi notam, non æquè pertinet. Et mox, Kai ἀσθετικὴ εἶπεν μοιος δε γενετικὸν τριπλοῦτον. Breuitas collis semper commendari solet ab equestribus, prolixitas vero in star gruis mirum in modum vituperatur, And. à Lacuna. Equi Argolici & Istrij, τῆς πάκτειας τοιοῦτοι εὐηγένει, individua & cana spina. vt Ruellius vertit, Hispani verò τριπλοί, quanquam illuc spinæ vocabulum non adjicitur, Absyrtus cap. 115 quod si τριπλοί, κοῖνοι sunt, τριπλοί videntur κυρτοί, sed certi hac de re nihil habeo. Crura valida & siccata sint, & qualiter à genu usq; ad pedem porrecta, ita vt nulla tubercula promincent, nihil etiam ad tactum cedat, Albertus. Pes æqualis & planæ superficie, id est non asperæ, rotundus, vndiq; terram tangens, Idem. Pedum laudatam constitutionem Pollux εὐωδίας vocat. Ab eodem probatur equus τυππες, εὐωδίας, & εὐπρεπες. Heterognathon Camerarius ex Xenophonte vertit duri & contumacis oris equum. Huiusmodi autem sunt, vt liquet ex verbis Xenophontis, cum maxilla altera durior vel asperior, altera mollior vel tenuerior est. Præcipiat curatori (inquit idem, ne unquam habenis attrahat equum: hoc enim heterognathos facit, (os durum, Camerarius.) Et alibi, Heterognathos equos prodit, non solum equitatio illa quam τετέλω vocant: sed eidientius etiam mutata subito equitatio. Nam plerique nolunt excurrere, nisi ita flexus eueniat vt improbior maxilla domum & ad redditum conuertatur. Et rursus, Agitationem autem in primis probamus eam quæ τετέλω appellatur, quoniam ambas buccas ad conuersionem affuefacit. Est & hoc bonum agitationem ipsam mutare, vt equi buccæ in utrisq; exæquentur. E' τελετής, (adivis τε στρατιωταὶ Pollux) Στριτῶν, απετεῖν απετεῖν, τετέλωτετέλω, τετέλωτετέλω, Suidas & Varinus. Hesychius στρατιωταὶ, id est duri oris exponit: απετεῖν, id est contumax & effrenis latius patet: Pro inexplibili, vitilli exponunt, & ambabus maxillis eibum vorante, apud authores legisse non memini. Heterognatho contrarius & laudandus est, ὁ πενταλογός & πράτος, Δινοῖς τε τριπλαῖς, τοῖς τε τριπλαῖς τῷ γράφον, apud Pollucem. Α' μενον γ' πτοτροῦ δημιουραῖς (in Xenophonte corrupte legitur απετεῖν) αἰδα δημιουραῖς τοιούτην λέγεταις Κλεόφων, καῦς (lego καῦς) ἡ εἰ τοιούτην λέγεταις μαρτιστην: (hoc est quod Xenophon scribit, Μηδεῖος γειτναῖος οὐτοῖς τοιούτην λέγεταις μαρτιστην τοιούτην λέγεταις (διεπέμπεις) ξεχωριστὸν διατροφὴν, οὐτοῖς τοιούτην λέγεταις μαρτιστην τοιούτην λέγεταις Pollux.

gracili filo cohārēt, idem sphecōdes appellātur: at strigosus habitus totius corporis est, pleno & nitido carnosōq; contrarius, ἀετός, ἵσχυς, καπνίχυος, λειτόρεως, siccus & veluti strijs (seu strigis) quibusdam asperior, squalidus asperitu, & semper vitiosus. λαζαρὸν vero in nonnullis corporis partibus commendamus, vt in equi cervice qua capite iungitur apud Xenophontem. Censores P. Scipio Nasica, & M. Pompilius cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem eius vberimum & habitissimum viderunt: Verba sunt Masurij citante Nonio, & Gellio 4. 20. Grammatici quidam strigosum interpretantur exhaustum & macilentum, quasi stringosum: & iumenta strigosa, quod corpora eorum restricta sint fame aut alia vitij causa. Vide infra in C. de morbis toti corpori communibus, initio statim. Equus dysgargalis Xenophonti, qui est ἀλουπότηνος ac difficilis, qui ne tactum quidem aut titillationem pati queat, παραποτήνος Graci dicunt, Cælius.

Vitia ingenij, morū & actionum equi (pedum etiam nonnulla) apud Pollucem leguntur ista: Βερδός, νωθής, αἱρέτας, ἀργές, βλάχος, ἀπαλός, ἀπειρ, κακόπτεις, κακόπνυτος, μελητής, δειλός, ἄπολυμος, κατέδεις, υπόπτος, (τὸντῆς potius, ut in Hippocraticis legitur) σύστωποιμός, ἐπίφεστος, οὐ πεθάνος σὺν τῷδε, μαιάνθος τὴν ἔπαινον, οὐληρόςμος, βαρύς τὴν εφαλίν, πατῶνευσθεις ὑπὲρ τελῶν, κυφαγωρύτερος, μυρσαρχάλιος, ἀπειθής, μυρινός, μυριγύως, ἀνάγυρος, ἀστρομός, μίσιππος, μισάνθρωπος, θέρινων, λακκίζων, λακκίης, ἀδαματός, φαύον, ως ἕργον, ἀπεθημός, πιπιλίδης, πιπελίδης, μήσφορος, αἰνάρεις, τὴν γνάθον αἰρέλας, αναχατίζων, διποστείρημός, ἀφυπερίζων, ὡς πολλαῖς ἔξεμπλαστης, ιππάτης, οὐδὲ περιστέμπλος, πονχαλίνων, πατέροςφος, ἐνδιέστερος, ἀποδέεστερος, Σύμος, τὸ δύομα τὸ τέλον, Hactenus Pollux.

Probantur ad equitationem qui genibus lentiſ (*ὑγροῖς*) & facile flexibiliſ constant: quippe minus iij cæteris dearrant (*απότεροι*, minus offendunt aut cespitant) nec ſefforū periculum afferunt, minusq; fatigati in obeundis operibus elaffescunt, quām qui duris genibus non fecus atq; ſi vallis & palis niterentur. Qui magnis ilib⁹ turgent, iij imbecilliores viribus & deformiores intelliguntur. Omni⁹bus prætantiores habentur, qui originem at morum (*συνομίας*) ſublimiorem prætendunt: non enim modo ſefforibus tuti, ſed firmoribus armis ſtabiliti putantur. Suspicaſ & meticuloſos ſupra modum, optimum eſt non poffidere: cum nos non fugiat plerunq; ſarcinaſ & onera qua subiectant, pernicioſe deturbare: quod minori vitio verteretur, niſi vectorem excutientes male ſepiuſ afficerent. Sed equinum genus proſpicuam præ ſe fert ſuſpicionem, ſic vt inſidens tutò hæreat: aſinuim verò pecuſ & bigeneruſ rerū conſpectu conſternabile, nouitatisq; verens, in diſcriben ad fert, Abſyrtus cap. 112. Laur. Russiſ capite ſeptimo, aphorismos aliquot ad electionem equorum utillimmoſ quanquam parum Latino ſermone hiſ ferè verbis præſcripſit: Equus maxillis crassis & collo breui, non ſatiſ cōmodè frenari potheſt: Equus frigiditate & inflatione capitis laborans, oculis tumidiſ, & capite graui deorsim nutans, auriculis circa partes extremaſ pendentiibus & frigidis, vix vñquam poterit curari. Equus auriculis pendentiibus & magnis, oculis concaviſ, lentoſ, remiſſuſ & mollis eſt. Equus garettis ampliſ & extenſiſ, falcibus curuiſ, ita vt garettā in gref- ſuintrorſum ſpectent, vt plurimum celer & agiliſ eſt. Equus garettis curuiſ, & falcibus extenſiſ, & hanchis curuiſ, ſecundum naturam ingredi ſolet. Equus cum per caudam trahitur, quo ſirmius preſſiuſque eam ad ſe trahit, tanto prætantior, & ad bellicum uſum laudatior: vt ille etiam, cui pellis inter aures vbi iuba deſinit, craneo tenaciſ hæret. Equus habens iuncturas crurum iuxta pedes natura crassas, & paſtoralia breuiā boum inſtar, natura fortis exiſtumatur. Equus coſtis grossis tanquam bubulis, ventre ampio & deorsum pendente, laboriosus & patiens iudicatur. Qui vnguſ omnes albas habet, vix aut nunquam fortes habebit. Equus ſi ſuper omnes pedes in principio, præcipue anteriores, diu & æqualiter coniunctos inſiſtat, ita vt vnum pedem ante alterum non extendaſ, aut eleuet, aut vno quām altero leuius ac debilius terræ innitatur, membra inferiora ſe habere ſana & firma declarat. Equus naribus magnis & inflatiſ, oculis grossiſ, non concaviſ, natura vt plurimum audax eſt. Equus ore magno ſcifo ſeu valde diuideſto, maxillis gracilibus & macris, collo longo & gracili versuſ caput, facilem freno ſe præbet. Equus trunco caudæ ſtrictum ad ſe tenens, & fortiter iuxta coſtas iſtrictum, magna ex parte fortis & patiens eſt, ſed non celer. Equus habens crura & iuncturas crurium ſatiſ piloſas, piloſ longos, eaſdem partes ad latorem validas habet, ſed idem plerunque celer non eſt. Equus culmine longo & ampio præditus, hanchis longiſ & extenſiſ, altior posterius quām anterius, velox in curſu eſte ſolet. (Quæ de claudicatione ſequuntur capite tercio inter morbos pedum addentur.) Equus cui inferiora corporis male habent, auriculis & naribus vt plurimum frigidis, & oculis concaviſ, pro ſemiuiuo habetur. Anthracē laborans ſi flatuſ narium emittat frigidos, & oculi la- chrymentur affiduè, morti vicinus iudicatur. Equus afflietus enorrā vel verme volatico in capite, & cōtinuè na- ribus humorem reddens aquæ pinguis & frigidæ inſtar, vix euadet. Equus patiens morbum arragiati, & foriolus, id eſt liquido ſubinde ſtercus emittens, ita vt venter eius proſuſ inaniatur, in iuſtificatione cadet, & vt plurimum breui morietur. Equus habens viuulas ſi ſubito in ſudorem totuſ corpore reſoluatur, & membris omnibus con- tremiſcat, & animo ſubinde deficiat, non videtur poſſe euadere. Si nares equi aliquantiſ per comprimantur, & mox redditus ex eis ſpiritus fœnum aut ſtramen iuxta poſitum fortiter proijciat, à stranguria (ſtranguillione) & enorrā liberum habet caput. Equus habens pares bafſas (falces, forte) natura, & non impares, non facile bene habituſ euadet.

Pullus qui ad bellum instituitur quomodo exercere debeat, prescribit Absyrtus cap. 113. translationis Ruellij. Bucephalus Alexandri Magni equus bellator optimus qualisnam fuerit, dicemus infra capitul. octau. parte ultima. De equorum ad militiam delectu scribit Valturius 6.9. Xenophontis, Pollucis & Oppiani sententias de eligendo militari equo in praecedentibus iam retuli. Alia quedam de equo bellatore inferius adferam.

*Equus qui ad ostentationem & formam merito alitur, ab alta & erecta ceruice commendatur: nam equus cum
femina quam desiderat visendum se præbet, τετράπλευρον καὶ αὐτοῦ πλευρόν, ceruice erecta superbit, & cursu fer-
tur procace. Inprimis vero elegans fuerit, si ceruicem natura tollat & extendat: vertice magno, auribus quam
pro capitinis modo minoribus, Pollux ex Xenophonte. Cætera quæ ad pulchritudinem equi faciunt, cum alijs
superius explicauit.*

De regionibus quae insignes equos producunt.

De stirpe magni interest qua sint, quod genera sint multa: Itaq; ad hoc nobiles à regionib; dicuntur, Varro. In permutandis equis vel detrahendis (lego distrahit, id est vendit) maximam fraudem patriæ solet afferre mendacium. Volentes enim charius vendere, generosissimos fingunt. Quæ res compulit nos, qui per tam diuersas & longinquis peregrinationes equorum genera vniuersa cognoscimus, & in nostris stabulis s̄pē ntriuimus, vniuersiūsq; nationis explicare signa vel merita, Vegetius. Equorum tot sunt genera, quot hominum na-

Hones dilectæ: ego (inquit Oppianus) præstantissima tantum dicam; Orosi & πιπαλέων αεριστῶν δικλοῖς. Sexpius quidem similes foetus parenti ædere cōsuecerunt equæ, multum etiam cœli habitus & regio refert, ut de patria inquisitio non inutilis sit estimanda.

Acarianum & Actolorum solitudo, pascendis equis est accommoda nō minus quam Thessalia, Strabo. Achium, Αχιοι, Armenij, & Tyrrheni, ad bellum apti sunt, Oppianus. Vide Epe. De Græcis inferius dicani. Aegypti; Nec satis miratur equos terrena Syene, Gratius. Alexandria eorum studijs & equestribus certaminibus, olim maximè dedita fuit, vt scribit Apollonius lib. 5. Aethiopia pennatos, vt fertur, equos generat, & cornibus armatos. Aetnæ, vide Siculi. Actoli, vide Acarnanes. Afri, vide Libyci. Algoici, vide Helveti. Apulös Varro laudat. Eosdem & Roseanos Volaterranus bellis aptissimos scribit. In Arcadia fertilia pecori suere pascua, præsertim equis atq; asinis admissarijs ad mulos procreandis: Equorum sanè genus excellit Arcadicum, Strabo. Idem alibi Thessalicos Arcadicis præfert. Idem mox Argolicos celebrat. Argolici probis sunt pedibus & capite, clunibus non item: indiuidua spina, grāndi, sed curta, vt Ruellius vertit, (τῆρας ἀπομονώσι, εὐπεριβεγκάς). Posteriora duo ad totum equi corpus retulerim, Abysyrtus. Armenij ad bellum apti, Oppianus. Armenij & Cappadoces à Parthis genus ducunt, capite tantum grauiores. Vide infra in Niseis. De Asture vel Asturcone equo dicam inferius in tractatione de differentia eorum ab incessu.

Bābari, vide Libyci. Vegetius post Hunuscos Toringos & Burgundiones celebrat, iniuriæ tolerantes. Britannia mannos equos & tolutares hodie mittit, Volaterranus.

De equis à Calpe monte celebratis, vide in Hispanis. Cappadoces & Armenij à Parthis genus ducunt, sed capite grauiores sunt, Abysyrtus. Cappadocū gloria nobilitas, Vegetius. Cappadocia ante alias terras altrix eorum, & prouentui equino accommodatissima est, Solinus. Cappadocumq; notas referat generosa propago Armati, & palmas nuper grex omnis auorum, Nemessianus. Cum Cappadoces Persis quotannis pendant, præter argentum mille & quingentos equos, &c. duplum ferè horum Medi pendeant, Strabo. Oppianus Cappadoces inclytos & celeres cognominat. Hidum atque minores sunt (inquit) pullinis adhuc dentibus & laetè corpore, imbecilles habentur: sunt autem è velociores, quod maiores natu fuerint. Animosi audacesq; sunt, bellis pariter & venationibus idonei, cum nec arma metuant, nec cominus cum feris congredi. Plura vide infra in Siculis. Mazaca (neutrū plurale) est ciuitas Cappadocia sub monte Argæo, quæ nunc Cæsarea dicitur, vt Eusebius in Chronicis meminit: hinc gentilia Mazacenus, Μαζανος Stephanus. Turba Mazacum, Suetonius in Nerone. Non solum autem regio, sed & vrbs ipsa quondam Cappadocia dicebatur. Ab hac vrbe Mazaces equos dictos coniicio, qui apud Oppianum Μαζηνος nominantur, per iotain penultima, ego per ητη malim ex alpha mutato. De his simul & Mauris Nemessiani versus attexam:

Sit tibi præterea sonipes, Maurusia tellus
Quemq; coloratus Mazax deferta per arua
Ne pigeat quod iurpē caput, deformis & aliis
Quodq; iubis pronos ceruix diuerberet armis.
Paret in obsequium lenta moderamine iurgo:
Qui & promissi spatiose per equaora campi,
Paulatimq; audios comites posse terga relinquent.
Cum se Threicius Boreas super exultat antro, &c.
His euam emerito vigor est iuuenilis in aro.
Non prius est animo quam corpore passa ruinam.

Quem mittit, modo suū gentili sanguine firmus:
Pauit, & assiduo docuit tolerare labores.
Est tollis, quodq; infieres, quod liber uterque,
Nam fieri facilis, lascivaq; colla secutus
Verbera sunt precepta fruge, sunt verbera fratri:
Cursibus acquirunt commoto sanguine vires,
Haud secus effusis Nerei per carnla ventus;
Horum tarda venit longi fiducia cursus:
Nam quacunque, suis virtus bene floruit annis,
Nōmades etiam in Libya Mazyes dicuntur.

Et forte Nemessianus Libycos quosdam equos Mazacum nomine intellexit, cum & Maurusij eos coniungat, & Mazacem coloratum appelleret, quod Cappadoci nō conuenit: & verbere virgæ fræni loco regi scribat, quod apud authores de Massylis in Libya equis legitimus, vt infra dicetur in Libyam mentione. Verum celeritas & vigor in fene & Cappadocibus conueniunt, vt ex Oppiano relatum est. Rursum si Mazaces ijdem Cappadoces sunt, quid est quod vtrofq; seorsim nominat Oppianus? nisi forte omnis Mazax Cappadox est, non contra. Celiberi, vide in Hispanis. Chalambri & qui à loco Libye sic appellantur, Hesychius & Varinus. Chaonij, vide Epirotæ. Colophonij & Magnetes in equis aliendis plurimum operæ impenderunt: habitant enim Colophonij in planicie, vt apud Græcum quendam authorem legi. Strabo lib. 14. scribit Colophonios olim cum naualibus copijs abundasse, tum equestribus vsq; adeò præcelluisse, vt vbi cunq; gentium bellum gereretur quod confici non posset, Colophoniorum equitum auxilio proligaretur: atque in vulgo natum prouerbium, Colophonem addidit, Erasmus: Cretones equos, Κρητας Oppianus laudat: Et alibi, Γηπαι τυρολων ḥ ἐπλευτα Κρητια φυλα, Cyrenaici magnitudine pollent, ilibus substrictis & paruis, id est ad curule certamen idonei (δρόμοι), pedum bonitate præstantes, inter equitandum longiore anima duetu, Abysyrtus.

Dalmatas vide mox in Epirotis ex Vegetio.

Epe equi, Επειοι, Oppiano memorantur. Sunt autem Epeii Achæi populi, & Achæi etiam equi ab eodem esse lebrantur. Epidaurium genus eorum excellit, Strabo. Idem alibi Thessalicos Epidaurijs præfert. Epirotici, mordaces & peruersi, Abysyrtus Epirotas, Samaricos ac Dalmatas licet contumaces ad frena ac viles, armis ac bellis assuerant cruribus, Vegetius: legerim, licet contumaces ad frena, ac viles armis, at bellis, &c.) Et mox, Epirotas ac Sicalos non despiceris, si mores ac (abundare videtur hæc copula) pulchritudo non deserat. Quamuis sepe fuga versos ille egerit hostes. Et patria Epirum referat, Vergilius. Est & Chaonia pars Epiri alpetris, licet quandoq; sumatur pro tota Epiro Commendabantur autem etiam Chaonij equi, vt Gratius meminit de Siculis equis scribens his verbis: Quæis Chaonias contendere contra Ausit, vix merita quas signat Achæa palma: (mali, Chaonios & quos, genere masculino.). Erembi, Ερεμοι, Oppianus. Sunt autem hoc nomine Arabiae populi, quos & Ichthyophagos & Troglodytas aliqui vocant.

Frigicos non minus velocitate quam continuatione cursus in iunctos, Vegetius tertio loco commendat, post Hunuscos scilicet & Burgundiones. Vide ne Frisisci dicendi sint à Frisjjs, quorum equi commendantur, vt abs Hunis Hunisci.

Gallici, vide Menapij. Ego faxim mali pretio qui superant equos, Sunt viliores Gallicis canterijs, Plautus. Illi gaudcent

gaudeant Gallicis canterijs, nos solutus vinculis asellus Zachariae delectet, Hieronymus. L. Apuleius iumenta Gallicana commendauit: quibus, inquit, generosa soboles perhibet generosam dignitatem. Γέλας, genus equorum ignobilium & ad bellum non idoneorum, Hesychius & Varinus. Hoc nomen an à regione aliqua factum sit, & quānam illa, certi nihil habeo. Gelas quidem Siciliæ fluuius est, & equi Siculi in magna existimatione sunt. Videatur autem Gelas casu recto dicendum Siciliæ fluuius: vrbis autem Gela, Σικελία ποταμός, Suidas. Immanisq; Gela (in genituio nimirum) fluuij cognomine dicta, Verg. Sunt & Geloni Scythia populi, qui in equis fugiendo pugnabat, de quibus Lucanus, Massagetes quo fugit equo, fortisq; Geloni. Et Vergilius, Bisaltæ quo more solent, acerq; Gelonus. Cum fugit in Rhodopen, aut in deserta Getarum. Et lac concretum cum sanguine potat equino. Fugaces autem equi bellis minimi idonei sunt. Germania grauiores & succussarios habet, qui subsultim molestè ingrediuntur. Getici equi celerimè feruntur, Aelian. Graecanici, Εὔπεδοι, pedibus bonis fulti sunt, vasto corpore, capite venusto: ardua antica parte statura (εὐπεδούς τε καὶ μηλούς) concinnoq; haec tenus corpore: sed clunium compago incommoda, nec respondente: pernices & animosi. Verum in tota Graecia Thessalici præferuntur, Absyrti. Cornipedes igitur lectos det Graecia nobis, Nemeanus. De Achæis superius dixi.

Heluetij bellis idonei sunt, & præcipue Algoici, qui durare diutissimè putantur, Camerarius. Hispani magno sunt corporis habitu, concinno & erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter diuidua, (εὐποιοί simpliciter:) sed astrictis clunibus, (στριψίαις) itineribus obeundis pares & robusti, corpore nec gracili, nec ad maciem opportuno: exterum ad cursuram inhabiles (αἴδησοι), forte ἐνθρόποι, vt ex sequentibus authorum verbis apparebit) in equitatione calcaribus non incitantur (εἰπωσότας λέγοι πατασίαν vt Ruellius etiam, αἰνεῖτο;) Quin & ab ortu ad integrum vsq; atatem morati & obsequentes, (εὐθεῖς,) deinde improbi & mordaces euadunt, Absyrtus. Cappadocum gloria nobilitas: Hispanorum par vel proxima in circo creditur palma. Nec inferiores prope Sicilia exhibet circo: quamuis Aphrica Hispani sanguinis velocissimos præstare consuevit ad usum sellæ, Veget. Parthis (inquit Oppianus) præstantiores sunt Iberi: celeritate enim tantum præstati inter equos, quantum aquila aut circus accipiter in aere, & in mari delphinus: sed exigui sunt, & viribus paruis & animo imbelli, Αἴχ' ὀλίγοι, βασιλεὺς μέντος, γάνακες οἵτοις (Absyrtus tamen, si recte legitur, magno corporis habitu esse scribit:) & cursus celeritatem pauca emensi stadia amittunt: corpore venusto, sed vngulam habent parum solidam, αὐλοτεῖφον, εὐγυπτέλαντον. Hispani celeritatis & agilitatis opinione à Magnatibus expetuntur, Camerar. Ex Hispania leuitate elegantiaq; conspicui sunt, Volater. Equi maiores corpore à tertio climate vñq; ad finem sexti procreantur, & præcipue in Hispania: Fortiores autem & satis magnos etiam in septimo climate procreari vidimus, & eosdem patientiores laboris, quam à tertio climate vel quarto habentur, Albert. Celtiberorum equi subalbi (χαράφαροι) sunt: quod si in exteriorem traducantur Hispaniam, colorem permutant: sunt autē Parthicorum similes, nam & agilitate & currendi dexteritate reliquos anteueniunt, πρώτοις Εὐρωποι, Strabo lib. 3. Videbis altam Liciane Bilbilim. Equis & armis nobilem, Martial. Est autem Bilbilis Celtibericæ ciuitas. De Callæcis & Asturconibus vel Asturibus dictis, item à Calpe monte celebratis, omnibus Hispanis, paulò post dicam in differentijs equorum secundum gradum. Hunuscorum longè primo (prima) docetur utilitas patientiæ laboris, frigoris, famis, Veget. Et paulò mox, Hunuscis grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ naræ, lata maxilla, robusta ceruix & rigida, iubæ vltra genua pendentes, maiores costæ, incurva spina, cauda syluosa, validissima tibiæ, paruæ bases, plena ac diffusa vnguila, ilia cauata, totumq; corpus angulosum, nulla in clunibus aruina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quam in altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudine præstet ipsa deformitas, animus moderatus & prudens & vulnérum patiens, Hæc Vegetius. Hunuscos equidem (alias Hunuscos per n. duplex, alibi etiam Hunnicos vocat) eosdē olim Hunnos, & hodie Vngaros dictos puto. Hunnorum examina perniciibus equis huc illucq; volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta compleuerunt, Hieronymus ad Oceanum. Equi mordaces & calcitrones, vt Pannonicí pleriq; (Pannionam hodie Vngariam vocant) de quibus & prouerbium malignitatis ortum, non ferè nisi irritati, aut opinione aut metu offensæ ferociunt, Camerar. Pannonij ad bellum idonei sunt, Idem.

Iberi, vide in Hispanis. Indicum equum exultantem, & immoderatus excurrentem continere & coercere, habens adducere, vel remittere non est cuiusvis, sed hominū qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sint: hi freno ipsis sustinere assueverūt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equinæ tractationis bene periti ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: Veruntamen ad hunc gyrum agendum, atq; ad conficiendum orbem manuum robore opus est, & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi, & callidissimi agitatores, currum versare in orbem plane norunt: cuius certamen non est contempnendum, præsertim cum duos milites pugnantes ferre queat: Aelian. Apud Indos Pyllos (nam sunt etiam alteri Africi) arietibus non maiores equi gignuntur, Idem. Terram Indiam equos uno cornu præditos procreare ferunt, quorum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ venenum mortiferum coniectum, si quis biberit, nihil graue, quod cornu repellat malum ipsum, perpetietur, Aelian. De hoc vide plura in Monoerotis historia: Ipsæ quidem Aelianus alibi, & secutus cum Philes, idem scribunt de poculo ex asini Indici monoerotis cornu facto. Iones, Oppian. Istrij pedibus valent, (εὐποδεῖς) per quam proceri (εὐμεγάλεις) indiuidua spina (ἀτουοῖς πορτεῖς) cavaq; sed cursu pernici, Absyrtus.

Libyes, Oppianus. Mauri (inquit) præstantissimi sunt tum in longis cursibus, tum duris laboribus ferēdis. His proximi Libyes durabili celeritate. Forma similis vtrisq; nisi quid robusti Libyes maiores sunt, corpore oblongo: costis & lateribus crassioribus, & ampliore ad rectum impetum p. Etore. Solis æstum & litim meridianam facile tolerant. Σπαθίλων κένταροι, costas & peccus (quasi costale vel è costis contextum) interpretor: nam κένταροι costarum ossa vocari inuenio. Vocantur etiam κένταροι lignæ & ferramenta oblonga, ansa angustiore, reliqua parte latiuscula ad ferendum, radendum, & eximendum aliquid apta. Hinc & spatha Apuleio & Vegetio, longior ac latior ensis, quod nomen sermo Italicus adhuc retinet. Vulgus spathulas vocat, specilla latiuscula, quorum usus est frequens pharmacopolis & vnguentarijs: Spathulæ lignæ mentio est apud Celsum lib. 8. Graeci etiam spathen nuncupant instrumentum textorium, cuius pulsu tela arctatur deinsaturq; Latinæ forsitan pectinem dixeris à figura. Κρίβας Grammatici στήθη, & ωντας τὸν λεγόντα interpretantur. Africa Hispani sanguinis equos velocissimos præstare consuevit ad usum sellæ, Vegetius Numidis (inquit Luius lib. 23.) defultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam sepe pugnam, in recente equum ex fesso armatis transfultare mos erat, tata velocitas ipsis, tamq; docile equorum genus est. Ex Tuni Africæ ac Massylia Numidiaq; cursu præstantes etiam cum habent equi, quos

quos vulgo Barbaros vocant. Massyli Libyæ populi equos habent optimos, quos virga non freno gubernant: unde & Vergilius lib. 4. Aeneidos, infrenes vocat Numidas. Silius quoq; ait, Hic passim exultant Numidae gens insciæ freni, Quis inter geminas per ludum nobis aures Quadrupedem flebit non cedens virga lupatis. Itē Martialis lib. 9. Et Massyleum virga gubernat equum. Idem Nemesianus de ijs scribit quos Mazaces vocat, vt supra statim post Cappadoces indicauit. Vide mox etiam in Mauris. Dorcades Libyæ quanquam velocitate sunt mirabiles, tamen inferiores sunt currēdo equis Libycis, Aelian, Tibia cantu vsq; cō capiuntur Libycæ equæ, vt huius blandimentis ad homines manuēcant, & insultare desinant: quocunq; eas canticularum blanditiæ inuitauerint, eo pastorem consequuntur: cum ille insistat, hæc etiam à progrediendo se sustinent, ac si cantum contentiorem ad tibiā canat, ex eo tanta voluptate afficiuntur, vt lachrymas tenere nō possint. Harum pastores ex rhododaphne arbore pastoritam fistulam excavant, cuius sonor inflatu armentum antegredientes demulcent. Aelian. Fingit equos Pīsis Numidæ soluer. Audax & patiens operum gēnus, ille vigebit Centum actus spacijs, atq; eluctabitur iram. Nec magni cultus steriles quodcumque remisit Terra sui, tenuesq; sitis producere rūi, Gratius: Et quām locū non est integer, omnia tamen de Numidicis & Libycis equis dici, constat cum ex Oppiani verbis superius recitatis, tum ex ijs quæ Aelianus scribit: De Libycis equis (inquit) hæc ex hominibus eiusdem gentis audiū: equorum velocissimos esse, nullo laboris sensu affici, ex habitu graciitate & tenuitate macilentes esse, totosq; ex sese aptos existere ad fortissime sustinendam dominorum negligentiā pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint strigile perficere, nec eis cubilia subfrenere, nec vngulas expurgare, sed simulatq; iter institutum consecerunt ex equis desilentes, hos ad pastiones dimittere. atq; ita homines Libycos grandi mācie confectos, & squālore sordidos huiuscmodi equis vehi, Hæc Aelian. Afrorum qui inter Getuliam & nostrām habitant, equi & boues μανερηλόποιοι sunt quām nostri, id est longioribus labris, (interpretes vngulūs vertit.) Eorum reges plurimum equorum gregibus studēt, vt ad centenā pullorum millia quotannis recenzeantur. Strabo. Sunt & Chalambrij Libyciā prius dicti, & inferius dicendi Nasamones. Paucissimos equos Barbaria producit, sed qui deserta incolunt Arabes, populūq; Libyci cū plurimos emutant, non tamen ad iter vel militiam sed venationibus assuefaciunt, nec alium præter camelorum lac, noctu & interdiu binis vīcibus cibū præbent, quo agiles & elegantes & potissimē macilentes conseruant & graminis tempore hierbam pascere sinunt: verum non inequitant. At quos alunt.

Massyli equi, proximè cum Libycis memorati sunt. Magnetes populi equis alendis celebres fuere, & equestris pugnae periti, vnde Lucanus lib. 6. Et Magnetes equis, Minya gens cognita remis. Est autem Magnetia Macedoniæ regio Thessaliæ annexa: item yrbs & regio Asia ad Mæandrum. Magnetes equos Oppianus etiam commendat. Mauri pugnant frequentius ab equo hastati (στραγγεῖς) equis nudis vtentes, & iuncis frenis, (σχινοχελιδοῦς χειρούς τις οὐ πούς & γυροῦς.) Ac ferè & ij & sequentes Massyli & alijs Libyes magna ex parte eodem modo instruti sunt, & in cæteris persimiles, paruis equis vtentes, celeribus tamen & obtemperantibus adeo vt sola vngula gubernetur. Equi collaria (στεγαχίναι) ex ligno habent aut pilo confecta, è quibus habēna dependet. Strabo. Barbariæ principes, non sunt ciuidem velocitatis, sed quod pabulo cibentur, elegantiores & corpulentiores, quibus vīgente periculo, cum hostium furorem euadere conuenit, vtuntur, Leo Africanus. Oppiani verba de equis Mauris (& Nemesiani de Mauris), idem est autem Maurus & Magrusius Strabone teste) supra inter Libyes, quibus eos forma similes facit, recensui. Vocat autem ἀλονα φόλα μανγανον, hoc est agilia & vēlocia Maurorum genera, vt ego quidem interpretor, non varia. Et paulo post, Μάνγανον οὐκέτε Σικελον, Σικελῶν οὐκέτε θεον. Καὶ χαρομ, τελέσον, γέζον αἰγαλήντες, Καρπενο: μίμησον μέρος βούργανα λεόντος, Videtur autem versus vñus post primum deesse, vt sensus hic sit. Mauri celeriores sunt Siculi, Siculis autē animo (Mauri præstantiores sunt, aut simile quid) qui & fuluo colore & valde splendidi visuntur, & soli magnū leonis rugitum expectant. Mox etiam cum ad alias feras in venatione alio colore commendet equos, ad liones præcipue charopos id est fuluōs laudat. Abundat autem in Mauritania leones. Mazaces, vide supra statim post Cappadoces. Medi eximia sunt magnitudine; Absyrt. Medos homines habitu corporis opimo, & luxu similiter atq; illorum equos diffluentes adeo nitescere audio, vt pariter cū dominis equos, & magnitudinem corporis & pulchritudinem, atq; adeo lauto extra corpus cultu delectari, & magnitudinem & pulchritudinem suam sentire videantur, Aelian. Medi Persis quotannis equos ter mille perdabant, Strabo. Nisæos etiam Herodotus Medicos vocat, vt infra dicetur. Menapij (vulgo Geldrici) nō stratum soli, qui Cæfari opinor Gallici sunt, & Rugi. vt bellatores fermè in pretio sunt, Camerarius. Rugos inuenio incoluisse regionē quæ adhuc Rügenland appelleatur, & meminisse ipsorum Paulum Diaconum lib. 1. de rebus Longobardorum. Sunt qui eos in Mechelburgenses abijisse dicāt. Hi verissimis Germanis orti (inquit Althamerus) lingua ac virtute Germanis intercessentur. Murcibij vix ora tenacia ferro Concedunt, Gratius. Mycenæ tanquam generosorum equorum patriam Vergilius prædicat. Gratius equum venationi aptum describēs his verbis vtiuitur: Cōsule, Penei qualis perfunditur amne Thessalus, aut patriæ quem conspexere Mycenæ Glaucum, nempe ingens, nem peardua fundet in auras Crura, quis Eleas potior lustrauit arenas? Ne tamen hoc attingat opus, iātantior illi Virtus, quām sylvas, durimq; lacerfere Martem. Mysti vt bellatores in pretio fuere, Camerarius.

Nasamones apud Gratium nominantur, sed locus non est integer, his verbis: Murcibij vix ora tenacia ferro Concedunt, aut (forte at) tota leui Nasamon. Sunt autem Nasamones populi Libyæ inaniū Syrtibus inuoluntarum spoliatores, Pulcherimus omnium equus Nisæus est, eo reges vchuntur: eleganti forma, gressu molli, & freno facilis: capite paruo, iuba multa & lōga, comis vtrinq; demissis subflauis, μελαχεύοντος, Oppianus: qui Nisæos scribit, per iota & sigma duplex: Hierocles in procēmio Hippiatricorū Νυραῖον (cū ypsilo & ligma simplici) à Persarum regibus in pretio haberit Regio sub Caspijs portis in humili & concavō solo, & Armenia, eximie pascendis equis apta est, vnde pratum quoddam Hippobotum vocatur, per quod iter faciunt qui ex Persia & Babylōnē in Caspias portas proficiscuntur, in eo pasci dicunt equarum (ἱππων Ἰηλεῶν) quinquaginta millia, quæ armenta regia sunt. Nisæos (cum iota & sigma simplici, vt Eustathius etiam scribit) equos, quibus reges vtebantur, optimos ac maximos, alij hinc genus habere dicunt: alij ex Armenia, habent autē propriam quandam formam, quemadmodum Parthici nūc dicti præ Græcis & alijs qui apud nos sunt. Et herbam quæ p. xcipue equos nutrit, eo quod ibi abundet, propriè Medicam vocamus, Strabo. Nisæus campus, Νυραῖον πεδίον, ille celebris alicubi iuxta Medicam regionem fuit, magnos equos Nisæos appellatos producens, Eustathius in Dionysium. In India animantes multo sunt grandiores quām cæteris in locis, præterquam equi: nam Indici equi vincuntur à Medicis qui Nisi vocantur, Herodotus lib. 3. Et libro septimo in descriptione exercitus Persarum, Post hastatos (inquit) inē-

debant equi decem quam pulcherrimè ornati, qui Nisæi dicuntur, ideo sic dicti, quod est ingens Medicæ regionis campus nomine Nisæus, qui grandes fert equos. Hos sequebatur Iouis currus quem octo equi albi trahebat. Post quem ipse Xerxes vehebatur curru equorum Nisæorum. Quantum equo Nysæo maior est Libycus elephas, tanto Libycis elephantis maiores sunt Indici, Philostratus. Idem libro primo, Rex autem candidum equum immolatur erat ἡρόδοτος Νισαῖον, id est ex Nisæis de meliore nota, ut quidam exponit. Nisæi equi dicti sunt à Nisea (nimatum regione) siue Armeniæ siue Mediae. Sunt qui Nisæum locum Persidis faciant, ubi Nisæi equi celerrimi nascantur. Aliqui Nisæum flauum (ξανθὸν) interpretantur: eò quod Nisa equos omnes huius coloris habeat, Varinus. Inter Susianam & Bactrianam locus est Karasjovæ (Χαρασίων, Hesychius & Varinus) qui lingua Greca νίσαιον (νίσαιον, Hesychius & Varinus.) vocatur, in quo equi eximij procreantur, Suidas in ἡρόδοτος Νισαῖον: Hesychius & Varinus in Νισαῖον ἡρόδοτος. Sunt qui à mari rubro haberi existiment, & omnes colore flauos esse. Herodotus Nisæum Mediae locum facit. Orpheus in Dictye Nisam locum in mari rubro situm esse scribit, Suidas. Stephanus etiam Νισαῖον πέδιον apud Medos esse meminit, à quo equi Nisæi dicantur. Cælius Rhodiginus reprehendit quandam qui pro equis Nisæis iōsulares verterit, Auctor Plutarchus est Pyrrho speciem oblatam, velut Nysæo equo insensō, ducē se illi præstaret Alexander Magnus: id quod non percipiens interpres transluit. Sed & in Græcos codices irrepsit mendum: nam Νισαῖον πέδιον legitur. Meminit & loci & equorum Arrianus quoq; sed & in Legibus Plato, ut Strabonem præteream, & Ammianum Marcellinum, Cælius. Ego in Plutarchi codice, ubi Νισαῖον per iota scribitur, mendum esse non puto, cum apud alios etiam (authores quos citauimus, Oppianum, Strabonem, Philostratum: Herodotum, Suidam, Eustathium, omnes eodem modo scribatur: Solus Stephanus & Hesychius Grammatici per ητα scripserunt, Varinus vtroq; modo. Quare miror & Hermolatim, qui apud Pliniū lib. 6 cap. 25. ubi scribatur regio Nisæa, Nisæa legendum putat. Sunt apud Medos fœtus equorum nobilium, quibus (ut scriptores anti-qui docent, nosq; vidimus) ineuntes prælia viri summa vi vehi exultantes solent, quos Neseos appellant, Marcelinus lib. 13. Numidiæ, vide in Libycis.

De Paphlagonum in alendis equis studio, vide infra in Veneris. Parthi magno & ampio sunt corpore, animosi, specie generosa, ac pedibus eximis valent, Absyrus. De heteropthalmis apud Parthos commendatis equis, & ijs qui vario colore distinguuntur ab ijsdem primum profectis, ex Absyrto superius dixi. Siculis velociores sunt Armenij & Parthi βαχυπόδειοι: Parthos rursus celerrite excellunt Iberi, Oppianus. Scilicet & Parthis inter sua mollia rura Mansistr honor: veniat Caudini faxa Taburni, Garganum trucem, aut Ligurinas desuper alpes, Ante opus excussis cadet vnguis, & tamen illi Est animus, fingeret; meas se iussus in artes. Sed iuxta vitium posuit deus, Gratius. Celtiberorum equi subalbi, si in exteriorem traducantur Hispaniam, colorem permutant. Sunt autem Parthicorum similes: nam & agilitate & currendi dexteritate reliquos antecunt, Strabo. Parthi quomodo in tottonarijs vel succularijs equis gressus moliant ad Asturconum similitudinem, inferius dicam ex Vegetio. Pellax, vide mox post Theſſalicos. Persis prouincijs omnibus præstat equos patrimoniorum censibus affiliatos, tam ad vehendum molles & piis incessibus, nobilitate pretiosos, Vegetius. Et paulò post, Persis & statura & positione à ceteris equorum generibus nō plurimum differt, sed solius ambulatura quadam gratia discernuntur à ceteris: gradus est minutus & creber, & qui sedentem delectet & erigit, nec arte doceatur, sed naturæ veluti iure præstetur. Inter colatorios (malim tolutares) enim, & eos quos tottonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est, & cum neutri sint similes, habere aliquid creduntur ab utrisq; communе, sicut probatum est. In breui amplius gratia, in prolixi itinere sæuior patientia, animus superbus, & nisi labore subiugatus, assidue aduerfum equitem contumax mens, tumens, prudens: & quod mirum est, in tanto feruore cautissime decoris est obseruantior: incuruata in arcum ceruix, ut recumbere videatur in pectore, Hæc Vegetius. Pharsalica equa semper parenti similes fœtus ædit, eam ob causam proba nominata, Camerar. Phasianos equos inuenimus ab eius avis inusto insigni, vel quoniā ad Phasin equi habeantur pulchritudine præstantes, Cælius.

Roseani apud Varronem à Rosea dicti: eosdem Volaterranus bellis aptissimos esse scribit. Est autem Rosea apud Festum (alias Roscea) campus in agro Reatino, dictus quia in eo arua röre semper humida feruntur. Rugi, vide supra in Menapijs.

Sacarum equi, si qui sessorem excusserint, subito consistunt, ut rursum ascendere possit, Aelianus in Varijs. Vegetius 4.6. cum Persas equos laudasset, sequuntur (inquit) Armeni atq; Saphareni. Sapphirine quidem insula est in Arabico sinu & Sapiri populi iuxta Pontum: de Sapharenis certi nihil habeo. Epirotas, Samaricos ac Dalmatas, licet contumaces ad frena ac viles, armis ac bellis asseuerant cruribus, Vegetius: ego postarmis distinguo, & pro a lego at: Cuius verò regionis Samarici sint non inuenio. Equi Sardiniaz, agiles, pulchri, sed minores alij, Munsterus. Sarmaticum genus non elegans & in suo genere cōcinnum est, ad cursum idoneum: simplex, grandi corporis habitu, valido capite, ceruice decora, (εὐκέφαλον, εὐτρέακτηλον,) Absyrus. Et paulò post, Quosdā equos aëtogenes vocant, à genitiua quadam nota quam in armis & coco referunt, quos Sarmatæ sibi ut probos adsciscunt, apud quos cum reliquis de perniciitate cerrant: quare ijs ad bellicas excursions vtuntur. At verò qui aquilinam notam ponè ferunt contra clunem & caudam, ij ab ipsis improbantur. Quin & obseruatum esse apud se tradunt ne ex eis prælientur: Quippe aut equitem facile ijs insidentem perire, aut in quippiam molestia incurrere. Sarmatæ longinquæ itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantum potum impartientes: atque ita per centena millia & quinquaginta cōtinuo cursu euntibus insident, Plin. Sarmatici bellis apti sunt: & multi eorum reperiuntur castrati in tenera aetate, atque ijs dentes cadere negantur, Camerarius. Scythicæ gentis & Sarmaticæ mos proprius est, equos castrare, ut manuuctores ad parendum fiant: parui enim sunt ac celeres, & acres, atq; rebellæ, Strabo lib. 7. Scythici, Oppianus. Vide quæ proximè ante de Sarmaticis simul & Scythicis ex Strabone diximus. Nec inferiores Hispanis equos propè Sicilia exhibet Circo, Veget. Etrurus, Nec Epirotas Siculosque despiceris, si mores ac (ac copula videtur abundare) pulchritudo non deferat. Siculi equi celerrimi sunt, Διεύιον ἀπερεμοντα Και τε μάργαλων δέ, pro Διεύιον lego Διεύητον per diæresin. Lilybæum enim promontorium Siciliæ est Libyam versus: sic & carmen melius constabit: manuscriptus quidam codex perperam Διεύιον habebat. Tricipitem montem Aetnam intelligo, ut qui ignem eructet, & suppositum Enceladi gigantis cadaver tegat: quod hic de hoc monte Oppianus, alij de Aetna nominatim scribunt. Cæterum Siculis (inquit) velociores sunt Armenij & Parthi: vide etiam supra in Mauris. Sed Gratius etiam de equis Siculis audiamus: Sic (ut Libycis) & Strymonis facilis tutela Bisalta, Possent Aetnaeas utinam ferre per artes. Qui ludus Siculus: quid tum si turpia colla, Aut ienuis dorso curvatur spina? per illos Cantatus Graijs Agragias, vietq; fragosum Nebroden liquere fera. O quantus in armis Ille meus,

Illa meis, cuius dociles pecuaria fatus Sufficient quis Chaonias contendere contra Aucti vix merita quas signat.
Achaia palma., Hæc Gratius: Mihi quidem locus tanquam parum integer suspectus est. Agragias mons est Siciliz, cum oppido eiusdem nominis in summitate, apud quem optimos equos alere consueverunt veteres. Est & Mebrodes Sicilia mons, quem aliqui à damarum copia dictum putant, sine authore. Impressus Gratij codex non recte habet Hebroden. Magnanimum quondam generator equorum Agragias, Vergilius Aeneidos 3. Vbi Seruius. Secundum Pindarum, inquit, quondam Agrigentini equos ad agones Graecis mittebant, qui inde victores reuertebantur. Legimus etiam illud, quum in Cappadocia greges equorum perissent, Delphici Apollinis responsò reparauerunt greges de Agrigento, eosq; meliores. Aetorū cantharum Aristophanes in Pace vocat magnum siue à mons Aetnæ magnitudine, siue quod magni canthari in eo nascerentur; vel ab equis Aetnæs velocitate & cursu celebratis. Excellunt equi in Syria & Cappadocia natl, Albert.

In Graecia nobiles sunt Thessalici equi, Varro: Excellunt in terra Graecis; Absyrtus. Gratij præter verba de Thessalo equo lege supra in Mycenæ, id est, Mycenis nato equo. Admeti equi præstantissimæ apud Homerum Iliad. 3. Thessalicae fuerunt. Acarnanum solitudo pascendis equis est accommodata, non minus quam Thessalia, Strab. Ceterum est Thessalica equorum valere præstantia: Vnde etiæ Xerxes certamen curule ibidem loci fecisse dicitur, ut suos illuc experiret equos, vbi Graeci optimos esse audierat. Decernetur equa Thessalica, Ἐπικλεοῦσα πόνος Θεραπείαι, prouerbiale dictum de summo præmio, propter eum quod antiquitus prima laus fuerit equum Thessaliam: Id quod scis indicat oraculum Aeginensibus redditum. Citat Eustathius in secundum Iliados librum. Suidas refert, haud dum scio ex quonam authore: Ἡπαῖτης μῆδος οὐ Θεσσαλίᾳ τε Θεραπείᾳ, τοξευτῇ δὲ τῷ καθόπερ εἰς οὐτανὸν εὐλόγῳ Κέρτη ή Καρπεῖ. Id est, Equites in Thessalia, Thraciæq; sagittarij atq; armatura levius in India, Creta, & Caria, Erasm. Scholia vulgata in secundum Iliados Thessalicos equos præstantissimos faciunt, Ἡπαῖτης Θεσσαλίου, Λακεδαιμονίου τε γυναικας, Αὐδρας δὲ οἱ πίνακες λεγοντες Αρεθέων πίνακες οὐδεὶς καλῶς Αρεθέων, aliás λεγοντες Εὐθύνων. Meminit rursus Eustathius in Dionysium Afrani scribens, & Arethusam, cuius hic mentio, Eubœæ fontem facit. Qui scriptor commentarios in Theocritum sic legit, Ἡπαῖτης Δράμας, Λακεδαιμονίου τε γυναικας, &c. ut citat Erasmus in prouerbio Megarenses (vel Aeginenses) neq; tertij neq; quarti. Thessalam pascendis equis commodissimam, qui Arcadios & Epidauricos maximè præcellant, testis est Strabo libro 8. Cæsar dictator equorum Thessaliam in tauros dimicantium eosque necantum, primus spectaculum Romanis fertur dedisse. Textor. Thessalicus sonipes bellis feralibus omen, Lucianus libro i. Pella etiam Thessalia vrbis est, à qua Pellæos equos apud Gratium dictos puto, quanquam & alia sint Pella vt Macedonia & Achia. Spadices vis Pellæi valvete Cerauni, Et tibi deuotæ magna pecuaria Cyrra Phœbe decus, nostras ageret in factaria tensas, Gratius de venatione. Sunt Cerauni montes Epiti, & Cyrrha l'hocidis oppidum in radicibus Parnassi montis, vbi colebatur Apollo Cyrrilicus. Tyrrheni tanquam bello apti ab Oppiano laudantur. Ex Tyrrheni maris insulis, præsertim Corsica & Sardinia, breues admodum, sed animo generoso atq; audaci, ingressu irrequieto, Volaterran. Thracij, Θρακες, Oppianus. Thracces turpes sunt, deformi specie, rigido corpore (χρυσότεροι) prægrandibus armis (καταρπιστοι) exponunt equum qui lessorem ab humeris in terram excutiat: gibbere vel curua spina: vari, atq; ideo ingressu vaillante cursuq; Abysyrtus interprete Ruellio. Oraculum Delphicum, quod paulò ante recitauimus, Thessalicos, vel vt Scholastes Theocriti scribit, Thracios equos pro omnibus extollit. Strymonio facills tutela Bisaltæ, &c. ut mox supra in Siculis ex Gratio dictum est Toringos & Burgundiones tanquam iniuria tolerantes Veget, commendat, ita ut proximum post Humuscos, quos omnium primos facit, locum obtineant. Burgundiones olim loca ultra Visulam tenuerunt: Thuringi Hessi vicini sunt, qui Plinio, ut Volaterran, coniicit, Cimbri mediterranei vocantur.

Venetos aliqui putant descendere à Venetiis Paphlagoniæ populis, qui post bellum Trojani ad hæc loca puererint: & huius conjecturæ argumentum faciunt industria ipsorum in alendis equis: quæ hoc omnino tempore defecit: antea tamen in summa apud illos cura fuit, veteris scilicet studij circa mulorum sobolem & simulacionem (τοιούτου παλαιού γέλει τοιούτους ιππες, cuius Homer. etiam meminit (Iliad. 6.) Εὖτε νέον γέλει αγροπεζεων. Dionysius quoq; Sicilia tyrannus hinc alendarum semen equorum constituit (Τοιούτους οφειον σωεσινον τοιούτους ιππες) quos ad equestre certamen tollebat: adeo ut per Graecos equiæ proliis Venetæ nobilitas maneret, & ad longum tempus propago ipsa famam vendicaret, Strabo lib. 5. Ιπποι Εὐτεδες nominantur apud Stephanum in Euctis, vicinis, vrait, Paphlagoniæ populi. Evides (pro paroxytono, malum paroxytono) πολλες τε φαντοφορι, δοτοι τοιούτους ιππες Εὐτεδες, Αργεφέροι, ηδει, Hesych. & Varin. Evides (vox corrupta ut videtur pro Eutēdes ιπποι, ηδει Αργεφέροι, ηδει λυκοπεδες, ηδει λυκοφόροι, Ille. E. νέον, τελεων, ηδει γέλεις ηδεισινον, Ille. Vuallachus hodie apud Szazones appellatur equus castratus: quod multi ex ea regione, quæ olim Dacia dicta est, habentur, Villachus. Lycospades & lycophori qui sint, infra dicam in celerum mentione.

De equorum differentijs à gradu & incessu.

Equorum gradus, vel qualitate differunt, vel quantitate. Qualitatem voco, cum equum molliusculè, dure aut mediocriter ingredi dicimus: quantitatem vero celeritatis & tarditatis distinximus. Quanquam & hæc qualitates quedam & potentia naturales sunt in animalibus: non sine temporis tamen, quod quantitatis generi adscribitur, animaduersione: propriè autem tardum & celere dicimus ratione motus, qui cum sit omnis continuus, ea quidem ratione quantitati subiectur. Sed priore loco de differentijs in qualitate dicam. Motus igitur equorum (vt tradit Albertus) quatuor sunt: Cursus, qui ex saltibus equi constat: & sit cum simul eleuantur anteriores pedes, simul eriam posteriores, & equus se impingit anterius. Trottatio, quando velocius quam in ordinato gressu, oppositorum laterum anteriorem simul & posteriorem pedem tollit: quo quidem modo sit etiam peditatio, sed præter equi concitationem. Ambulatio (Germanis, der stappf) denique, cum simul in eodem latere anteriorem & posteriorem leuat pedem: quæ quidem mollius agitur, si proprius terram non altè sublati sed quasi tractis pedibus fiat, & paulò citius anterior quam posterior pesfigatur: quo magis autem ab hoc modo recesserit gradus, ed durior erit: Vnde neeesse est optimè ambulantes equos frequentius cespitare præcipue in via aspera, Haec tenuit Albertus. Succulsores equi (quos alii succulatores vocant, succulsores) frequentes lessorem inquietant, inde nomen sortiti: nam Marcellus successare est sursum frequenter excutere, Grapaldus. Ex Germania (inquit Camerarius) grauiores & succulsores habentur, qui sublum molestè ingrediuntur. His similes appellat Nonius tortores equos: Ausonius vero cruciantes, ut cruciant (inquit) canterio: succulsores Festus.

Successores tardi, *ratiq[ue]* (aliás *tetri tardique*) cabali, Lucilius. Et alibi, Campanus sonipes successor nullus sequatur. Agite, ac vulnus ne succusset gressus, caute ingredimini, Aetius. Pedentem ite, & sedato nisu, ne succussum traxeris maior dolor, Cicero 2. Tuscum ipsum huiusmodi succussaturam aliqui vocat. Albertus (vt supra posui) trotationem, voce Italica, Gallis, Hispanis & Anglis vñtata: (Tortores ex Nonio ferè intelligo, qui & cruciantes à poësi dicuntur: vulgo quoque paucis immutatis appellantur hodie tortores, forte rotones, equi, Hermol.) Germani *trab.* Pomponius Decuma fullonis, Et ubi insulæ in cochtæatum equileum, ubi tolluntim tortor, id est torqueor, Nonius. Parthis consuetudo est equorum gressus ad delicias dominorum hac arte mollire: non enim circulis atq[ue] ponderibus prægrauant, vt soluti ambulare candeſcat: sed ipsos equos, quos vulgo trepidarios, militari verbo tortonarios vocant (prius verbum ad Germanicam succussatorum nomenclaturam *traber* alludit, vel *reīmndō* Græcum, quod apud Absyrtum legitimus, vt inferius in *Calpes* mentione citabimus: posterius ad Gallicum vel Italicum, si r literam tantū post t subijcas) ita edomant ad levitatem, & quædam blandimenta vñctur, vt Asturconibus similes videantur. In sicco itaq[ue] æqualiq[ue] solo quinquaginta passus in longum, & quinque in latum plenis cophinis digeritur per ordines creta, ad similitudinem stadij, quod aulicibus (vide annilibus legendum) Asperius sit, tum difficultate coronam velocitatis optatibus ingerit, in quo spacio cum equus frequentissimè exerceri cœperit, in illis aulices necessariò offendit, & priores & posteriores vngulas impingit, & aliquando vel cadit, vel sic offendit vt cadere videatur: post quod admonitus iniuria, tollit aliud crura, & inflexione geniculorum atque gambarum molliter vehit. Præterea minutos gressus imitatur, vt inter aulices vngulas ponat: nam si extendere voluerit, offendit in cumulum. Minutum autem equus ambulans commodius velit, & pulchrius videtur incedere, Hæc Vegetius 1.5. Quærendum an hic aut similis, vt puto, sit gressus ille quem Germani vocant *dreiſchlag*. Habentur & in prelio cutusdam mollioris gradus equi, ad quem magna cura, vt ne nimis altè tollant crura, affluescet solent: sed ij delicatissimi, quorum hic non institutionis, sed naturæ gradus est, Camerarius. Huiusmodi equus apud Simonem (quem Xenophon citare solet) *λόπους* & *λούπους* dicitur, qui inter currendum crura modice à solo tollit, Pollux. Idem gradarius vocatur & tollutaris equus, qui molli gradu & sine succussura gestat. Varro, Qui te gradu (inquit) tollutum (aliás tollutili) melius quam tute molliter vectus, citò relinquat Asturconibus & tollutaribus mannis, Seneca in epistolis. Demam Hercule iam'de ordeo, tollutum ni badizas, Plautus Asin. Ut equus qui advehendum natus est, tamen traditur magistro, vt equo doceat tollutum, Varro. (Tolutum per l simplex; quasi volutum vel volubiliter, Nonius: qui multa etiam super hac voce ex veteribus testimonia afferit.) Adequitatio hæc, vt arbitror, *λόπους* à Iulio Pollice dicitur, quia carpat in cursu terram, & tollat volubilitet ac modice vestigia: etenim tollutum, quasi volutum interpretantur, Hermolaus. In Hispania Gallaica gens & Asturica equi in generis, quos thieldones vocamus, minori forma appellatos Asturcones signunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu geometratio: vnde equis tollutum carpere in cursu traditur arte, (Hermolaus legit, tollutum carpere in cursu traditum arte, & tieldones, sine aspiratione:) Plinius. Tieldonus vocabulum accedit ad Germanicum *Zeliner*: sic enim vulgo nominant equum gradarium: Angli *an amlyng nag*; hunc enim ab Anglis audio paruum, castratum & per quam molli gressu esse: Illum verò quem vocavit *a hōby horse*, paruum quidem, sed minus molli gressu, & castratum: & alium à *hackney horse*, hoc e poricu mercede conduci solitum, mediocri magnitudine, siue is castratus siue non castratus sit. Galli & Germania inferior, hac quenè: quod alternatim pedibus eleuatis sonum citet similem illi qui auditur cum olera aut aliud quippiam geminis cultis minutatim super abaco ligneo inciditur: quod Galli dicunt *haquer*, nostri *haken*. Franc. Arlunnus equum mannum, thieldonem vel Asturconem, Italici vocibus *vibino* & *chinea* exponit: Scoppa mannum palafreno: mannum palafrenetto: Asturconem vero, lo cauallo portante, che va serrato, acchina & cheua a lambro, vel adaso: & alibi Tollutarium similiter. Voces quidem chinea & achinea à Gallica hacquenè factæ videntur. Asturco, hac quenec ou guilhedin, Robert Stephan. Sunt qui gradarium & tolutum factum equi incessum, Italice ambiaduram vocent: Albertus, vt supra dixi, peditationem. Palefridorum usus est vestio, quæ equitatio dicitur, & horum etiam est non castrari, ne effeminentur, Albert. Gualoppo vel galoppo Italice, equi gressus inter succussionem & cursum medius est: hunc etiam Arlunnus Latinè gradarrium interpretatur, quod non probatim: De hoc paulo post plura in Calpe. Hermolaus pro voce tieldones apud Plinium, aliquando scribendum putauit Tyddones, à Tydda oppido citerioris Hispanie, Græcorum originis iuxta Gallos. Nec decerno id magnopere (inquit) nec refello. Ipse equus non formosus, gradarius optimus viator, Lucilius. Seneca epistola 40. per metaphoram Ciceronem gradarium vocavit, cuius oratio lentè incedebat: quoniam gradarij equi sine succussione molliter incedunt. Tollutarius vel tollutaris equus, à pedum volubilitate quasi volutatus. Tolutum, quasi volutum, hoc est volubiliter, Nonius. O pestifera, trux, acerba tolutiloquentia, Nævius citante Nonio. Tollutarium ab Asturcone & manno distinguere videntur Seneca epistola 88. his verbis. Ita non omnibus obesis mannis & Asturconibus & tollutarijs præferres vnicum illum equum ab ipso Catone defrictum? Mannulus, equus pusillus. Martial. libro 12. Nusquam est mulio, mannum tacebunt. Habebat puer manulos multos, & iunctos, & solutos, Plinius in epist. Manni apud Horatium Carm. 3. dicitur, vt ibi inquit Acron, quod mansuetudine manum sequantur. Et Appiam manni terit, Horat. in Epodis. Detonsi manni, Propertius libro 4. Elegia 8. Currit agens mannos ad villam, Lucretius lib. 3. Manni equi non admodum magni vestigia glomerant: nunc sanè id genus ex Britannia venit, Volaterran. De his noanihil adferam etiam in ginnis vel nanis equis. Equisones & arulatores, siue maulis cociones, arte & industria talem (qualis Asturconum est) gradus glomerationem equis dederunt, Grappalus. Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues, Venit ab auriferis gentibus Astur equus, Martialis libro vltimo. Hic alias His) parvus sonipes, nec Marti notus: at idem Aut inconcuso glomerat vestigia dorso, Aut molli pacata celer trahit effeda collo, Silius de Asturibus populis loquens. Callæcis lustratur equis scruposa Pyrene. Non tamen Hispano Martem tentare minacem Aufim, Gratius. Pisces in antiquissimo marmore inscriptio quædam Astyrum mentionem facit, vt refert Francisc. Robortellus libro 2. Variarum annotationum cap. 21. Astyras verò ego puto (inquit) intelligi equites, qui equis Hispanis, ab Asturia regione vterentur: nisi fortasse malis ab Astura oppido Latij vocatos Asturas, Vergilius opinor ad hos equites alludens nomen illud ita protulit cum ait, Astur equo fidens: et si ille Latinus non erat, Hæc ille. Sed cum inscriptio illa sic habeat, Præfetus cohortis secunda Astyrum, Astures vero, vt ex præcedentibus claret, bellis idonei non sint, non aspicio Robortello: & nec illi coniecur, Asturas ab Astura oppido Latij vocatos videri posse. Parthi quomodo in tottona

in totonarijs siue succulatij eis, gressus addelicias dominorum moliantur, superiorius ex Vegetio traditum est. Volcatium nobilem Asturconem è suburbano redeuntem canis à grassatore defendit, Plin. Aut Asturconi locus ante ostium detur, ad Herennium. Est & πέδη equitationis genus, de qua Xenophon interprete Camerario: Heterognathos (inquit) id est, duri oris equestris, prodit non solum equitatio illa quasi catenata, quæ πέδη dicitur, sed evidentius etiam mutata subito equitatio. Et alibi, Agitationem autem im primis probamus eam; quæ πέδη appellatur, quoniam ambas buccas ad conuersationem asseverantur. Est & hoc boum, agitationem ipsam mutare, ut equi buccæ in utrilibet excurrentur. Nos etiam extensiorem illam catenam agyrationis gyrate prefeimus: (πενταυλιον ἢ καὶ την ἐπεργην πέδην μάζαν οὐκελοτροχον;) nam in hac libentius & converti se equis satur iam procurtionis (ἡ στέθως) & simul ad directum cursum, simul ad flexus assuefieri patletur. Πέδη ἢ πωσια ἢ κύκλοντροχον: δημόνιον (ἐπεργην Xenophonti) πέδην, η μῆν Θεον κύκλῳ περιπέσσων, Poll. Πέδη quidem vinculum & pedicam significat, solent autem gradarijs furoris aut Asturconibus equis, circulis atque ponderibus praegranari pedes, quod patet ex Vegetio 156. videlicet fortassis gressus sic πέδη Graecorum & Latinorum gradarius vel tolaturius. Adeundem pertinet etiam calpe Graecorum: nam καλπάζεν Suidas & Varinus exponunt τὸ ἄκρων κατάβεος βαθέον: hoc est, summis pedibus & moiliter incedere Καλπάζει (forte καλπάζει) δύσποδης σκυλοῦ Hesychius. Ego ουκαλπάζεν verbum nulquam repetio. Καλπα, πάντα βαθήσιν id est gradarius ad verbum: καὶ εὖθε θρόνος, Hesychius & Varinus. Calpe in Olympijs cursus erat cum equa scemina, Pausan. Καλπάνη ή καλπάζεν Graeci dicunt equum ad ingressum exultantem vrgere: nostri (inquit Budaeus) hoc callopate vocant: & callopum; quod illi καλπάζουσι. (Cursus quo quis insidens equo, alterum quantum potest celerrimè trahit, calpen Graeci vocant, Galligalop, & hinc καλπάζεν, lego καλπάζεν, galloper, Petrus Ruellius.) Plutarchus in Alexander de Bucephalo loquens, εὗρε τὸ περιφράσμαν τὴν πάνην, καὶ οὐδελατών τὸν ήντα, ἔτεροντες τοὺς τὸν ήλιον. Μικρῷ δὲ αὐτῷ τὸ δημοσιόποδας, καὶ κατασκούσι, ἀλλαζούσιν δυναστεύει περιθετοντος τὸν πόλεμον, οὐδὲ περιθετοντος τὸν πόλεμον, καὶ μετενοίσας αὐτὸν, ἀσφαλῶς τελεῖται. Quibus verbis significat Alexander equifrenum manu tenentem ad aliquantum spatiū equum incitasse ad procursum, cum ipse quoque cursu equum assequetur atque exquirat: & deinde manu plausuque permuluisse, ut solent equisones equos ferociores demisigare: & deinde in Bucephalum insiliuisse & concendisse. Legimus & in Hippiatricis hæc verba, Καὶ ἀναβάτω δημοσιόποιος πόλεως, δρόμῳ τῷ Διονύσου γύραντες, ητοι τῷ λεγομένῳ τετράδῳ (repidarij qui mentionem ex Vegetio superiorius feci in succulatore) Hackenius Budaeus. Mihi Alexander Bucephalum fercere equum consensurus, illum ad procursum incitasse (vt Budaeus τὸ δημοσιόποδα reddit) minimè videtur, sed potius equum iam procurrere incipientem leni cursu comitatus aliquantis per, ita ut potuit concendiisse: ut verbum illud non actius, sed neutra significationis sit, ut si complex etiam καλπάζεν: οὐδὲ πρæpositio, ipsum iuxta & ad latus equi mollescit procurrere insinuat: quo sensu etiam οὐδετέρω profertur. Sed plura de vocabulo calpes, & calpe dicto certamine, afferam octaua capitinis parte quinta: Nemethianum tamen versus, in præsentia obuios, huic adhuc loco annexum: Qui nemiam gens ampla iacet trans ardua Calpes Culmina cornipedum latè secunda proborum. Nanque valent longos pratis intendere cursus: Nec minor est illis, Gralo quam in corpore forma. Nec non terribiles spirabile numen anhelit (anheli potius) Prouoluunt flatus, & lumina viuida torquent, Hinonit usq; clement tremuli, frenisq; repugnant. Nec segnes mulcent aures, nec crure quiescent. Calpe mons est Hispania, oppositus Abyla in monte Africæ, quæ duæ dicuntur columnæ Herculis. Ex Tyrrheni mari insulis equi habentur gressu irrequieto, Volaterræ.

Kélyns equus celes, qui ab uno seffore agitatur & regitur. Veteribus (inquit Camerarius) non fuit in frequenti vnuagi singulos equos, vel equitem insidentem equo vehi, non incognita tamen res. Itaque & Homerus o describens Vlyssis residentis diuaticatis curribus super vna fracta nauis trabe in mari lactationem, vlus est similitudine equitis agitantis equum solum, quem κέληντα vocat. Hinc verbum κέλητιζεν, quod idem poëta posuit in Rhapsodia o. Iliades. Apparet autem non fusile talis equitationis in bello vsum, sed in pace tantum & ostentatione agilitatis desultoria: cum vnuis plures equos aleret & inter illorum cursus, vel ut Homerus ait volatus, ex uno in aliud insiliret. Sed nunc haec sola agitatione & consueta est, illa autem curulis desira & ignota. Vocatur haec agitatio μόνιππος (monippos) vocant vno depugnantes equo, Celius) inuenitum Bellerophonis: Cui pater Neptunus (huius enim fuisse filium tradunt, cum putaretur patrem habere Glaucom Sisyphidem:) illigitur Neptunus velocissimum equum Pegasum dedit alis praeditum. Aliqui hoc inuentum ad regem priscum quendam Aegyptij referunt, Selonchosin nomine, qui stuprad Herodotum Sesostris. Aliqui etiam ad Orcum, qui bellum gellarus cum fratre Typhone, potius equum quam leonem ad prælia fertur instruxisse: quia ad persequendum quoq; hostem equus, leo in ipso tantum conflictu esse vtilis videtur. Vergilius huius agitationis autores & inuentores frenorum, facit Lapithas gentem Thessalicam in Georgicis ita canens: Frena Pelethonij Lapithæ gyrosque dedere Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis. Insultare solo & gressus glomerare superbos. Sed alij Centauros hanc primos usurpasse perhibent, saltem ut ex equis pugnarent. Sed de Centauris plura dicam in n. a. Non eodem modo parantur equi ad ephippium (hos celeres dixeris) ut ad prædam, Varro. ιππάζεσθαι non simpliciter rei equestri vacate significat, sed vnico equo vehi, quem nunc celerem appellant, Scholia Aristophanis & Suidas. Kélyns ιππος, ὁ ἀρχαιοτερος ἀλυξ, καταμύνεις ελαυνόμενος, ὁ εἰς ἀνὴρ θηναδίτης, ὁ ποναρπτος καὶ δηρπος, τὸν τελέατον λεγόμενον καὶ γνωμ, Varin. hoc est, celes est equus singularis, non iunctus ad currum, idoneus ad currentum, qui nunc sellaris dicitur (vtrit eo vocabulo Veget. i. c. lumenta sellaria vocans quibus sellæ imponuntur) & nudus. Μονάρπτος ιππον, equum vectorem & equiti paratum intelligo, quod freno instrutus sit, quod Graeci & Χαλινῶν & αἴμηνον vocant (vt pluribus dicam in n. e.) nam singulares tantum proprie diuersis trenis reguntur, cæteri non item. Varinus ποναρπτος ex Pliniano πονοχάλινον exponit. Dicitus autem κέλην videtur, vel à vetbo κέλητιν, quod est iubere, horrari, & excitate voce, vnde celeuma nauticum: (hinc & celetes naues dicuntur, de quibus paulò post:) vel τοῦδε τὸ κέλενον ὁ ἐστι τείχειν βασίτιν, vnde & κέλαδος: vel quod θεοπλεισμόν, id est diuaticatis curribus insidere mos sit, Varin. & Scholiares Homeril Iliados o. Τρίτη οὐκταριδίη ιππαρπτίας οὔτετε, ή να δή κέλην κέλητην τοῦδε τείχειται, Aristophanès in Pace: vbi Scholiares celetes equos ποναρπτους exponit. Celetes & celetizontes legimus apud Plinium libro 34. cap. 5. & cap. 8. item lib. 6. cap. 29. item libro 9. cap. 10. Celetizontes pueri (inquit) laudantur Hegize statuarij: Et alibi, Canachi etiam statuarij. Kélyns ιππος, καὶ ιπτασθεις, καὶ ποναρπτος, Hesych. Kélyns equus solus, & qui eo inuehit, sellaris equus & nudus: synoris verò equos binos & iunctos significat, Suid. Olympiade tricesima tertia, pancratistes & equus celes Olympicis certaminib. reliquis accesserunt, Pausanias in Eliacis, Iasius vir Arcas κέλητην εἶπεν οὐρανού, Ibidem. Fuit & πόλεις κέλητην

certamenis Glycynis institutum, in quo vicit Tlepolemus Lycius Olympiade 128. Idem. In Alio Olympiorum Iuco Timonis filij Aesypus, qui equo celeste vicerat, effigies à Dædalo Sicyonio facta spectatur, Idem, Celsus ex Graeco, κέλης equus dictus, Fest. Κεληταῖς, κελητίζειν, πεπλεύειν, Hesych. & Varinus. οὐτετοι εἰλανεῖν. Apud Hesychium & Varinum reperitur etiam κελητίζειν, τοῖς ἵπποις θετιζανεῖν, quo modo scriptum non placet. Minervi, qui equo singulari insidentes cursu certant, Suid. & Varinus. De Celeste & monippo vide non nihil etiam in H. c. Κέλης, ἡ κελητίζειν, Κελητός & Κελητής, Varinus lego κέλης ὁ στάθμος, &c. ut superius explicatum est, ut Latinæ originis sit, & gratia matris Graeci non intelligentes a κέλην descendere somniarent, Κέλης etiam nauigij genus est, item pars nauis. Hesych. Κέλης πότος ἢ αἴρεσθαι, καὶ μάλιστρον τὸ τάναον οἰκεῖν γένεται, ἐπεὶ τὸ πελλέαν καὶ θάλασσαν οἰωνάνεται, quoniam nauitæ & remiges suis vntuntur celestis matis, hortationibus & εὐδοκίοις: vel à verbo κέλην quod appellere significat, (magnis enim ad littus appellere non licet.) & rufus κέλυτα & κέλην paruum nauigium interpretantur, per translationem ab equo celeste, quo secesserunt vnum vehitur, Suidas & Varinus. Λατ. ἐκείνον οὐδὲ πελλή τὴν καταγένεσιν διδεῖ, Aristophanes de nauiculis intelligens. Οὐτέ πηδεστον τὸ πελλήνα φυροῦ κελητός. Πηγυα φέρει τὸ πελλήνα κύνης & εργολιβ, in Epigrammate citante Suida. Nauigia quædam celestes appellantur, author Pollux: vni mirum ne sit, testitudinum quoq; id genus celestes vocatum fuisse, Hermolaus. Κέλης, nauigium aquariorum est, quod uno remo & non binis aut ternis per sedilia agebatur, cum tamen plures remiges haberet. Celocem Latinis interpretantur, auctore Gellio. Vnde & κέλητον, parvulus celoꝝ, Thucydidi, Baylius de re nauti. Κέλης πηδαλίον τὸ λεγο μηλασίον, vt Lex corum scriptores habent) μηλόν: επειγοντα autem (apud Aeschinem contra Timarchum malefica & Pyratica nauis est forma inter epactridem & celestem, Ammon. Apud Varinū ξενελᾶς etiam pro nauis pyratica exponitur, vel equo non strato, Graeci λέγουσι: nos celestem equum supra ex Grammaticis quibusdam γνων, id est nudum eodem sensu interpretari sumis: quæ quidem interpretatio non conuenit cum his qui sellam expouerint. Desultorij sine ephippijs equi ad cursu apti erant, quos Graeci celestes vocabant. Hi quondam à nobilissimis iuuenibus, teste Tranquillo (in vita Cæsaris) agitabantur, nunc sanè à ministris, Volaterran. Ephippiatis equis contrarij sunt à nostris desultorij nuncupati, quod ex his facile desiliant desultores, qui, teste Manilio in quinto Astronomia, sunt sub signo Henichii, Grapaldus & Perrottus. Vide etiam infra capit. oœtui parte quinta in ephippiorum mentione. Ego desultorios equos vt minimum binos esse oportere video, celestem verò etiam solum dici: vt celestis latius pateat, & vnicum semper & singularem significet equum, siue stratus siue instratus equitetur, & siue cum celeritate, siue simpliciter vt hocce poterit. Desultorios verò binos vel plures esse oportet, vt ex defessis vel cursu, vel armati quem vehunt equitis onere, in alium transfilire liceat: hi veteribus nudi in visa erant: hodie ephippiati sunt omnes. Celestes quidem pro desultorij Homerus Iliados o. posuit, his versibus. Ως δ' ὅτι ἀνὴρ ἵπποιοι κελητίζειν εὗταις, Οὐς τ' ἐπεὶ εὑ πολέων πλουρας οιωνεγέρειν ἵπποις, Σείσας ἐπειδοι μέχα τερπιλούσι δικει. Δασφόρον παθ' ἔδεν πολέων τε θηρίουτο. Ανέπειδεν γυναικεῖς: δοδών ποδοφαλές διετ Θριῶν αλλοτ' ἐπ' αἰλοντα μελετη: οἱ διπέτωνται. Desultorios equos (inquit Cælius) video diciā desiliendo: nam, vt Sex Pomp. scribit, paribus equis, id est duobus, Romai vrebantur in prælio, vt sudante altero transient in succum. Nam & pararium dicebatur es, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum plenisque mortem fuisse, Ammianus prodit Marcellin. binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigorque orlo integreretur alterno, Hæc ille. Desultores, id est desultorij equis vtentes Graecè amphippos vel hamippos dici ex eodem docebimus in H. e. Cassiodorus in epistolis 34. 5. Equi (inquit) desultorij sunt, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros (vt luciferi, quadam in astris similitudine, precursorias, velocitates imitati videantur, vt Hermolaus citat in Glossematis in Plinium.) Desultor verò is est, qui equos desultorios alit docetque. Itaque peritus bellarios eligit, alit, ac docet: aliter quadrigariorū ac desultor: neque idem qui vectrios facere voler, Varro de re rust. Numidis desultorum in modum binos trahentibus equos, inter accerimam sèpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis transiultare mos erat, tanta velocitas ipsi, tamque docile equorum genus est, Liu. lib. 23. ab urbe. Quin & cum qui certat, recte desultorem dixerit: quod comprobatur Vlpian. Digest. de prescriptis verbis, Tuquedesultor in his cucurritis & vicevis. Cicero pro Murena ait. Qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consolarem, quasi desultoriis in quadrigarum curriculum incurrit. Desultorem porrò designat Elegiacum illud scientissime concionatum, Est etiam aurigæ species verumtatis, & eius Trajectus alterno quie leue pondus equo, Cæl. Plura vide in H. e. in Bellatoribus equitibus. De celeribus equis dicimus etiam in b. & H. e. inter certamina.

Dentes luporum maximis equis quoque adalligati, infatigabilem cursum praestare dicuntur, Plinius. Sammatæ longinqua itinera astuti, inedia præparant equos, exiguum tantum potum imparientes: atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident. Idem. Πάρθιοι, μέχα τερπερον τὸ Εὔρες, οἱ νυπέροις ποδεστι προαινοντες πεδίοις. Κελοιστάφα μεν & έναντιον ισοφαρίζει. Λειτοὶ αιθερίοις θητείνων γενέσιον, Ήπιοὶ τερπεροις ποδεστι προαινοντες πεδίοις, Κελοιστάφα μεν & έναντιον ποδεστι, Τεασον τὸ Εὔρες έπονοι πόδας ινερπεστας, Oppian. Και Διγενες & οἳ δολιχὸν δρόμον ἐπειδέχεται, Tyrreni & Cretenses, Αμφότεροι προπονοι τὸ θέατρον, δολιχοὶ πελονται. Ποδεστι ποδεστι ποδεστι: (Hoc fertur de equis Datdani ex Borea prognatis, vt ex Homerio iam dicimus:) Αἴροι ταῦτα πόντα, κοίνοι τε πάντες ιδίην. Hæc omnia Oppianus diuersis in locis. Idem cum celeritatis palam Iberi equis attribuisset, vt iam recitauit: proximos ijs Atmenios facit: his Parthos, Siculos, Mauros & postremos Libyos. Seneca in epist. 12. 86. de velocitate per se estimata, non quæ tardissimorum collatione laudatur hæc carmina esse scribit, Illa vel intacta segetis per summa volaret Gramina; nec cursu teneras lasisset aristas: Vel mare per medium fluens suspensi timenti, Ferret uer s. celeres nec tingeret aquore plantas. ex quo poëta autem desumpserit, tacet. Nos quidem eadem Graecè apud Homerum Iliados vicesimo legimus. Nam de Dardano rege scribens, Hulus (inquit) τρισχίλαιοι πόντοι οἱ λαοὶ θεοὶ βενελέονται. Θηλεις πόλοιον αἰγαλόβυνα αἴπαλησιν. Has Boreas amavit equo assimilatus νυνοχάτη, & pullos ex eis genuit (πώλες τοι) qui si per tetram current, Αἴρον ἐπ' αἰγαλίον καρετον θέατρον, οὐδὲ πατέλων: Sin per mare, Αἴρον θητείνων & αἵδε πολιοτο θέατρον. Lucianus in Lycino de adulatore loquens, Και πολυπονεν αὖ εἰπειν ἵππον ἐπιπλεύσας θέατρον, καὶ Φονῶν ιούλη ςων δρομικῶν. Επι Αἴρον ἐπ' αἰγαλίον παρπον θέατρον, οὐδὲ πατέλων. Και πολυπονεν αὖ οὐνησε φάναι, Αἴλοποιδων δρομικῶν ἵππων. Celer equis Polluci cognominatur, δέξις, παχὺς, πεκύτες: sed plura à celeritate epitheta referemus in H. a. Αἰολέποντοι Homero celeres equi potius quam varij intelligentur, ex Porphyrij sententia, Cælius pluribus id astruens lib. 21. in fine cap. 24. Sed αἰολόπολοι, non equi ipsi dicuntur, vetum qui possident equos: vide in H. b. Τίποι αἰελοιον ομοιοι θέατροι, Homerica hyperbole. Εὐθρομοὶ, θητρομοὶ, ποιονέροι σων θέατροι: εἰποι εἰν αὐτον Οὐηροὶ αὐραὶ η άνευρις παῖδες, Pollux. 7 Ποδεστατον

Pollux. Πολυδεκτόν ἵππον Plutarchus dixit in Sylla Xenophon πολύην. Εὐδρόπους vocant equi cursum, cum ultra terminum constitutum præ impetu excurrit, Pollux. Legimus autem εὐδρόπους ἵππον apud Aeschinem, vt idem scribit 3.30. Arabes, quorum principem Zambelem appellant, equibus vehuntur, tantæ celeritatis, vt per diem noctemque circiter centena milia itineris conficiant. Volare iij potius quam equitare videntur: ephippijs vulgus non viuit, sed proceres tantum: qui etiam soli vestiuntur, reliqui indusjs contenti sunt, Vattomannus. Hæ regio Africæ habet non multos admodum equos, verum eos adeò agiles, vt non felis his velocius montes illos transuolare possit: nulli illis adhibentur calces, Leo Africanus. Equa in ater optima, summa charitate & fide pullum suum amat, cuius sanè modi amoris Darius ætate inferior non inoperitus, equas à partu recentes relictis domi pullis, ad pugnas ducebat. Pulli sic alleno lacte à matribus orbi, quemadmodum homines parentib. amis-
10 sis aluntur. Darius cum in clinata iam acie in eo pænællo quod ad lassum (lego Isum) commiserat, Persarum res premi cœpissent, cumque victus fuga salutem adipisci necesse haberet, in equam ascendit: quæ quod relicti me-
moriā pulli recordaretur, quanto maximo potuit studio & celeritate eum ipsum predicatur ex periculis ei puf-
fe, Aelias. Circa extreum Septentrionem (vt scribit Paul. Venet. 3.49.) regio quædam est in qua multo per an-
num tempore Sol non apparet, ita vt non solum noctu tenebræ sint, sed etiam interdiu ær in modum crepusculi
caliginosus. Hanc regionem confines Tartari pædæ gratia ingressari, ne propter subito ingravituram noctem per-
dicitentur, hoc modo cauent. Equas cū pullis accipiunt: & pullos in primo regionis ingressu custodibus commit-
tunt, vt se illic credituros expectent. Sic equæ nocturno itinere diligentius obseruant, rectæ ad pullos suos in reditu contendunt, idq; celerrimæ. Laxant enim eis sessores habenas, & liberè quo suo instinctu feruntur ire permittrūt.
Equi alij ad admitturam, alij ad cursuram idonei sunt, Varro. Ταχυπάλων, ταχεῖς ἵπποι ἔχοντες, Vatin. Τοῦ δὲ θηρευτοῦ
20 φορεῖ τὸν ἵππον, ὅπερ γίνεται εἰς εἰδῶλον οὐ πάντα ἐταύονται οἱ ἵπποι, Poll. Equus cursorius, ἀριόνες. Equus imperatoris Probi in patemis formam deduci potest. Is erat nec de corus quidem, nec statuofus, verū celerita-
te tanta, vt diuturnis spatijs centum obiret miliaria; vel in decimū diem labore haud interpellato. Eum tamen fu-
gaci magis quam forti ac strenuo congruere militi pronunciavit Probus idem, Cæl. Fuit autem hic equus Alani-
cus in bello Probi contra Alatos captus. Equos generosiores & ad cursum præsertim paratos, quos batbaricos
dicimus, paleis & zeatico hordeaceo clario, qui sunt principum equisones alere consuerunt, Grapald. Alber-
tus equos celestes in epcta voce curriles dixit: Horum, inquit, vsus est ad fugas & insecuritas præcipue: & ne indu-
rescant eis nerui ex calore cursu, castrantur. Voluptatem equis inesse, Circi spectacula prodiderunt. Quidam enim
equorū cantibus tibiætum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus ad
cursus prouocantur, Solin. Ex Hispania veniunt leuitate elegantiæ; conspicui, Volaterran. Hos vulgo lanettos
30 vocant, Hispani (vt audio) genetos (à quib. etiam felis culifidâ sylvestris nomen geneta habemus) a genibus, vt
quidam coniicit: quod cū serè celere hoc genus equorum sit, vectorē genibus ad sellam & latera equi inniti oport-
eat, vt tutius vehatur. Scuppa canteriū lo gianheto interpretatur, quam reæ ipse vidérunt. Evertides (alibi etiâ Evi-
dias habetur, quod non placet, apud eosdem) ἵπποι, id est Veneti vel Adriatici equi, ijde λυγηπαθεῖς (legerim λυγ-
ηπαθεῖς) & λυγηφόροι dicuntur, He'ych. & Vatin. Equus à lupo fauciatus, bonus euadet ac velox, Zoroastres in Geo-
pon. Equi cur dicantur lycospades (inquit Cælius) erymon duplex comperisse videor: alterum est de freni genere
quod lycon vocent, nostri lupata dicunt: sicut Georgico: tertio Vergil. duris patere lupatis. Quo in loco Seruius
& qui ab eo mutuati sunt plures, esse lupata tradunt frena asperrima, sic de lupinorū dentium similitudine nun-
cupata, quos esse inæquales conster, vnde & morsus infigatur summi nocimenti. Hoc vero frenorum genus equis
adhiberi præferuidis, s. p. q; ob insitam animositatem rebellibus, vt retundatur impetus, hebescatq; generositas
40 nimia, moris esse, nemo non nouit. Sunt qui malint lycospades inde dici, quod qui pulliæ ætate in lupos incide-
rint, si periculum evadant, insigniter bonitate proficiant ac perniciitate. Ceterum per perspicere dignum cùnam
eiusmodi casum consequatur euentus hic, nisi dicamus, ideo credi vehementiores effici equos ab ea impostura:
quoniam, si fuissent natura tales, hæc quaque dilabili evoluissent: neq; enim prudentem euafisse Vlyssem dicta-
mus, Cyclope declinato: sed ideo declinasse, quia foret prudens, Hæc Cæl. Transtulit autem ex Aeliano (vel Plu-
tarchi Symposiac.) ex quo rufus eadem, interprete Gillio, vt clariora siant, recitari nihil prohibet. Lycospadas
igitur (inquit ille) alibi ideo dicunt à frenis lupatis appellati, quod his effrenationem eorū præcipitem, lessores mo-
derentur. Plutarch. ex parentis suis sententia existimat hos optimos & velocissimos esse, qui à lupo appetiti, ex eius
faucibus euaserint quod ipsum dubitationem habet, cur iij quos lupus mordicus presserit acriter animosi efficiantur,
cum feræ bestiæ morsus, terrorem potius, quam animum facere videatur: & timidi effetti, quemadmodum
50 feræ tendiculis attentata magis insidiosum invenientes sunt, ita hi à currendi celeritate, se sustinent. (τοῦ δὲ γένους
δὲ υπόπτες καὶ ταχεῖς λοχεῖς, Plutarch. accipit autem λοχεῖν pro λοχεῖ, non pro sustinere & morari, vt Gillius in p. vertit.) Quamobrem dicimus huiuscmodi equos nō ex eo magis ad currendum præstare, quod cum pulli effetti ex
lupis euaserunt, sed quia animosi, & veloces natura essent, propterea effugisse. Eiusdem rei (cur inquam equi ex r-
etu luporum seruati, alacriores, γρυποεἵδεις, esse dicantur) causam inquit Plutarch. in Symposiacis 2.8. ex cuius ver-
bis vel Aelianum errasse qui ex Plutarcho transcriptis, vel interpretem potius (nam Graecum exemplar non vidi)
facile appareret. Ipse quidem Plutarchi verba sic yererim: Cum pater meus equorum pullos qui lupi morsum ef-
fugissent, bonos & celeres euadere diceret, & multi qui aderant idem affirmarent, questionem proposuit, cur hic
euentus γρυποεἵδεις καὶ γρυποτέρες, (animosiores & velociores: nam & paulo post subdit, γρυποὶ καὶ ταχεῖς) reddat
equos. Et cum plerisque videbatur, hoc casu equos non animosos, sed potius timidos fieri: ita que iam protus
60 paulo velleum ob causam statim ad cursum & velocitatem excitari, similiter vt feræ illæ que semel irretitæ fue-
rint. Ego vero considerandum dixi, ne contra potius res se habeat quam plerisque videbatur, nempe vt non quia lu-
pose effugere velociores siant equi, sed quia natura veloces erant, itcirco effugerint, Hæc Plutarch. Equi lycospa-
des nuncupati, inquit alibi Aelianus. Graecorum hominum cum studiosi esse dicuntur, tum de huiuscmodi ho-
minum genere mirificam notionem habere, vt naturali quodam sensu ad eos amandos afficiantur: neque enim
palpantibus se ostendunt, neque resilunt, sed tanquam consticti tenentur, totum diem cum ijs tradu-
cent atque somnum prope eosdem capiunt. Sin ad ipsos barbarus accedit, quemadmodum ex vestigijs sagacia
ter odorantes canes feræ percipiunt, sic eos equi cognoscunt, & clamorem tollunt, & tanquam sanè feram be-
stiam extimescentes, dant se in fugam. Iam porto ijs ad equos assueverunt, & pabulum obijcentibus mirificè ob-
lectantur, maximè aurigis formosi videri student, quod quidem ipsum cum natant ostendunt: tum enim in aquam
70 bene penitus procedunt, vt & nitidū os efficiant, & ne sordidum quippiam ex præsepiant de via illitum deformet.

speciosum nitorem, ac odorati vnguenti suavitatem, Homeri & Simonidis testimonio, in amore, & delitijs habere existimantur, Haec tenus Aelianus. Sed hoc idem alibi equis in genere attribuit, his verbis: Ex ijs qui equina tractationis peritis sunt, audiui equum delectari lauatione & vnguentis. Hæc de lycospadibus equis: quibus anidem lycophori sint, haud scio: Helychius quidem & Varinus in vocibus. Evertib[us] & Evidib[us], vt superius recitauit, eosdem facere videntur. Vtique etiam à celeritate commendantur. Sed differre videri possunt, quia aliam rationem cur dicit sint lycophori (quam de lycospadibus supra retulerim) affert Strabo libro quinto, his verbis: Fama est, inter Venetos celebrem admodum fuisse quempiam, qui in faciendis vadimonis studio non mediocri teneretur, qua ex re & hominum iocis carperetur. Is igitur in venatores ferrut incidisse, qui irretitum haberent lupum, & illis per iocum rogantibus, vellente pro lupo vadem se constitueret? vt illata ab eo damna persolueret, sic è retibus beluam dimilluros. Fideiubere se se confessus est. Emissam deinde lupum, magnum 10 equarum armentum agitantem nullo notatum cauterio ad fideiustoris stabulum adduxisse. Eum recepta gratia, equabus lupi notam inuississe, & inde lupiferas ($\lambdaυλ\Phi\delta\gamma\varsigma$) nominasse, velocitate magis quam pulchritudine prestantes. Cuius successores & signum & nomen, equarum generi fetuasle, vtq; solis eis stirps ipsa legitime perduraret, fominam nullam alienare consuesse. Equinam hinc præcipue celeritatis progeniem extitisse. Hac vero tempestate, vt diximus, omnis huiusmodi rei defecit exercitatio, Hucusq; Strabo. Pluta quæ ad Philologam de celeribus equis spectant, referemus in H. b.

Ex velocibus equis sunt etiam venatici, de quibus partim diximus, partim dicemus. Sunt & veredii cursu pernices. Veredos antiqui dixerunt, quod veherent thedas, id est ducent, Festus. Veredarij ad celeritatem comparatis equis nomen olim fuit, iuxta hoc Martialis, *Parcius utaris moneo rapiente veredo Prise, nec in lepores t[em]m violentus eas.* Et alibi, *Strigula facinelli venator sume veredi.* Nam solet à nudo surgere fucus equo. Veredos (inquit Cælius) si modi non aberret interpres, aliás æris non multi, apud Procopium Persici belli secundo libro, equos accipimus publicos. Veredarium metaphora decenti legimus apud Hieronymum: Quia singulæ, inquit, metuant veredarium vrbis offendere. At Procopius idem veredarios intelligere viderit, eos qui celeriter equis inuesti regum literas prouehunt. Equorum publicorum in hoc vsu, commeminiſſe Ammianus videtur Marcellinus: *Transeo* (inquit) quod quidam per ampla vrbis spatia subuersosque silices sine periculi metu properanter equos velut publicos, signatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarum agmina tanquam prædatios globos trahentes à tergo: ne Saunione quidem, vt ait Comicus domi reliquo. Procopij, vel interpres sententiam adiunxit Firmicus Matheſeos tertio: Regum, inquit, nunclos veredariosque iedent. Curius publicus dicebatur aut fiscalis, quum ab imperatoribus certis locis equi id genus præceleres destinabantur: quibus non vtebantur alij, nisi facultate impetrata, quam vocant tractatariam, Hucusque Cælius. Verba hæc 20 apud Liatum lib. 5. ita leguntur: Repente quibus census equester erat, (equi publici non erant assignati) confilii prius inter se habito, senatum adeunt, factaque dicendi potestate, equis se suis stipendia facturos promittunt, quibus amplissimis verbis ab lenatu gratia acta sunt. Puto (inquit Fr. Rebortellus) Lium per equos publicè assignatos intelligere equos, qui vestigales à Cicerone vocantur in Philippica oratione 2. cum sit, tum existimaut se suo iure cum Hippia vivere, & equos vestigales Sergio mimo tradere. Antonius redemptus habebat ab ætrio vestigales quadrigas, Asconius. Sed redeo ad veredos. Scytha sœminis (vt nunc nostri sunt cursores caballarij) ut maluere: sed in præljs, quod vrinam curtu non impedito reddant, Grapaldus: *Hλαθε παρ Οθωνος ιππωδες τημαλαχιαν Νομαδων, γεγματα νομιζων,* Plutarchus in Othon. Fuerunt & οικουδαι nuncij, vocabulo Tatentinorum (sive pedites, sive equites potius, vt ex sequentibus Herodoti & Suidi a verbis inter se collatis colligitur) οικουδαιοχητη γεγματαφόροι, ηγεοδρόμοι, ἄγγειοι, Varin. apud quem etiam donardis pro nuncio scribitur. Recentiores quidam Grammatici scribunt astandas dictos apud Persas tabellarios, qui cetis interuallis itinerum permutabantur. Αγγαριον δρόμου, cuius perniciſſimus equitum, vt scribit Herodot. lib. 8. Vnde nomen angariæ & parangariæ in libris iuris manauit. Est autem nomen Persicum vulgo postulas appellant, Bud. in Annotat. secundis. Apud Persas, vt Suidas indicat, regij nuncij αγγαροι (quasi ἄγγειοι forte) dicuntur, & idem astandæ, &c. Vide Lexicon Graecolatinum. Αγγαριον, dicuntur ipsi άγγειοι, hoc est mansiones ad diuersoria, in quez angari, id est tabellariorum, peracto die penso diuertunt, Cæl. 10. 8. Veredis (inquit Grapald.) noſtra tempeſtate vtuntur lancearij equeſtres stratioticos quoſ dicunt, lance manibus reciprocantes. Commendantur ad hoc Turcorum caballi testiculis vt plurimum ademptis, cantheros vocat, perniciſſimi. A veredis curſores, seu mauliſtabellariorum equeſtres celeri celeritate perferentes, veredios, vt à caballis alij caballarios appellant: qui teste Iulio Firmico sub equi cœlestis sydere nascuntur. Veredarios hodie vulgo postas appellant, forte quod equis per interualla dispositis, vt recentes subinde habeant, vrantur. Equos Pegafidas ad desultorianam viciſſitudinem è fesso in recentem affiliendi in venationibus habere oportet, Bud. Pegafarri curſores à Gailia Lugdanensi quinto aut sexto demum die Romam aduolent, subinde per stationes mutatis equis, Bayfius de re Vest. H[ab]et uterūq[ue] di ipπων εἴρην αὐγμένην στοιχεῖον δρόμον, τὸ ιύδανον τῶν ιδίων ποντικοῦ ζεύς οὐρανοῦ, Suidas in Indaco. Magni Cham regis Tartarorum emissarij & nuncij (vt scribit Pau. Venet. 2. 23.) mansiones habēt dispositas per viginti quinq[ue] miliaria vſq; ad extreſos imperii limites, ita ut in locis etiam vastis salto quin & desertis huiusmodi diuersoria tringinta aut quadragesinta miliaribus distantia reperiantur. Conficiunt autē sic dispositi equeſtes uno die ducenta aut trecenta miliaria, relictis subinde equis fessis, & recentib[us] substitutis.

Ιπποι κυνηγετοι, equi ad venationes apti, Poll. Veredis etiam in venationibus vrebantur, vt ex Mattiali pauerit ante retraui. Equos Pegafidas ad desultorianam vicissitudinem è fesso in recentem affiliendi in venationibus habere oportet, Bud. Mares ad venationis vſum præstant: nā ſeminæ minus celeres sunt ad longos per nemora cursus: sed ab igendæ ſunt procul ſemina, ne equi hinnitu feras disturbent, Oppian. Restat equos finire hotis, quos arma Diana Admittant: non omne meas genus audet in artes. Est vitium ex animo: ſunt quos imbellia fallant Corpora: piq[ue]nientis quandam est incommoda virtus, Grat. *Ιπποι μάλιστροι οφελούσι φερεσθέας*, &c. Op. plan. 1 b. 2. de Venatione. Vide nonnulla etiam in b.

Equi et plerique animosi ſint & insigni animorum præceteris animalibus prædicti magnitudine: quidam nam hac ipſa excellunt, & corporis in ſuper viribus pollent, atque hi ſoli bellis idonei ſunt: Lanigeræ pendes & equorum bellica (alijs duellica) proles, Lucret. Bellatoris equi forma quæ probetur per totum corpus & singulas eius partes, Xenophon & Opian. docent, quorum verba ſuperius posul in electione equi in genere. Quoniam vero proponimus (inquit Xenoph.) bellatorij equi comparationem, faciendum periculū omnium, quæ in

quæ in bello obijci consuenere: quæ sunt, fossam transilire, superare vallum (*τερχει τεργάλινεν*: vel, ut Pollux habet, *τεργαλέων*) in collem erumpere, de colle desilire (*ἐπ' ὄχθες ἀνογεῖν, αἵ τε ὄχθες ναζακεδού*: est autem ὄχθη vel ὄχθες propriæ tpa fluminis: quæ nobrem Poll. vbi hunc Xenophontis locum exscribit, ante verba iam citata, legit: *καὶ πατρὸν περγατεῖ, μόx subdit, καὶ αἴπ' ὄχθες* (malim *ἐπ' ὄχθες*) *ἀναθροίσειν, καὶ διὰ ὄχθες ἀναθροίσειν, καὶ αἴπ' ὄχθες ναζακεδού*.) Tentabimus & in cliuos sursum, & per declivia, & in obliquum agitare equum. Ex his enim omnibus deprehenditur, & animi fortitudo, & corporis sanitas. Non tamen si quis forte non in omnibus illis satisfaciat, ideo repudiari debebit. Multi enim quia inexcusatati sunt, non quia parens valeant, in illis deficient, quos si quis instituat, & assuefaciat atque exerceat, iam & ipsi hæc præstiterint, si quidem sani & non ignavi fuerint. Ceterum suspeeti (*τρόπας* scribitur, id est tu'picaces, non *τρόποις*, id est suspectos: licet *τρόποις* & contrarium ejus *ἀντίτροποις* apud Pollucem legantur de equis) prætereantur. Qui enim formidolosi sunt, non sinunt se malum dari hostibus: quin etiam equitem saepe frustrati in maximas difficultates saepe coniiciunt. Sævitiam etiam equi (*εἰπεν χαρεῖν ταῦτα*) nouisse debemus, si qualius vel erga homines, vel alios equos: itemque num implicabilis sit (*δυστρέγαλις*, id est & græ ferens contrectari, vt potest illatione obnoxius:) omnia enim hæc dominis aduersantur. Decreptiones autem frenationum & consensionum, & si qua alia reuauat equus, multò melius competet, qui post defatigationem iterum illa experiri voluerit, quæ ante equitationem fecerat. Sanè qui post exhaustum laborem non recusant laborare, certum argumentum hanc dant præclaris animi. Atq; ut dicam breuiter, equus cum bonis pedibus mansuetus, satisq; velox, quæ laborare & possit, neque nolit: in primis quidem in origerus, is scilicet & minimæ tristitia, & maxime salutis anthon in bello equiti futurus est. Verū quibus aut propter signavam crebra agitatione, aut propter animositatem blandimentis multis atq; cura opus est, hinc primum equitis manus assiduum negotium faciunt, deinde in periculis animum perturbant, Hactenus Xenophon interprete Catoeratio. Probatur præterea Pollucin bello equus ὁ γνοεστὸς τῆς ἔρημῶν, αἱρετικὸς, τὸν σάλπιγγα ἐξομών; ζανιστὴρ. Idem bellatorem equum nominat πολεμιστὸν, πολεμιὸν, σπανιστὸν. Ineptus vero bellis apud eundem his notis vituperatur, ξπόλευς, πλούτης, πεπενός, μικρόφυλος, σοσχήμων, αἱρετης, εὐλαβής: 88 ἀν σάλπιγγα ἀντοχοῖτο, δὴ ἀν ἐπέγκυον πολέμου βούν. Θυμαῖων, σωματεῖται, αρνίς, οὐεσμόπηπος, Oppian. Ne armorum tremitum, & gladiorum ad clypeos resonantium crepitum equi extimescant, eos ad strepitum & sonitum assuefcere cogunt, armataque cadauerum simulachra sub lplum frenum (frenum) subiicit, vt cæforum conspectum in bello ferre confuescant, vt ne rerum terribilium meru affici ad rem militarem inutiles sint. Quod quidē ipsum Homerus haud sanè ignoravit, cum Diomedem quidem in Iliade scripsit Thraes iugulare: Vlyssen vero interfertos pedibus subtrahere, ne in cadauera incurrentes Thraes equi formidine perterritentur: atque ad hæc plausi nucti, ut in formidolosa quædam ingredientes præcipiti effrenatione effarentur, Aelianus. Quomodo insitui & exerceri debeat pulius bellator futurus, infra dicam capite quinto, ex Hippiatricorum capite 116. Cur equos ad bellum barbari castrare soliti sint, vide infra in Canterio. Equi belliti, qui dextrarj vocantur (vtuntur hac voce hodie Icali, Germani hengst nominant) non debent castrari, ne timidiores fiant. Horum est sonis Musicis gandere, & crepitum armorum excitari, & cum aliis dextrarj congregari: Item ædere saltus, & irrumpere acies mordendo & calcitrando. Hialiquando dominos cui curatores suos tanto pere amant, vt amissis eis cibo abstineant, & prætristitia quandoq; vitam finiant. Est quando in tristitia lachrymantur, vnde aliqui de victoria aut clade secutura præfigiunt, Albertus. Similia ex Plinio leges in d. Bellatores equi, aut cataphractis ardui & robusti: aut semicataphractis, sive sagittariis: aut sanè balistatis (licet enim nostrorum temporum ἴππονετρα, ita appellare:) hi igitur mediocres queruntur, Camerar Nostratum equorum Menapij soli, qui Cæsar ut opinor Gallici sunt, & Risi, ut bellatores ferrati in pretio sunt. Sunt & Helvetii, & præcipue Algoici, qui durare diutissimè putantur. Externorum autem Mysi, & Pannoni, & Sarmatici, Idem.

Iam si quando lubeat (inquit Xenophon) idoneo bellis equo ut ad agitationem magnificam & speciosam, omnino ab eo, quod pleriq; faciunt in opinione præclaræ equitationis abstinentum, os ut in frenis laceremus: itemque calcari ut subdanus, & incutiamus scuticas. Nam ita diuersa omnia accident ab iis, quæ expertuntur, cum & figuram quandam arduam equi habenis arreptis efficientes, qui debuerat prospicere eum occæcant, & calcaribus atque flagris equum terrant, vt non sine periculo perturbetur. Hæc autem sunt quæ faciunt hæc equi, quibus agitatio molesta est maximè, atque in turpitudine quidem, non cum honestate. Sed equus si didicerit agitari frenis laxioribus, & ceruicem attollere, eandemq; à capite recurvare, ita facile præstabat ea, quibus etiam ipse potissimum delebat & sibi placet. Hæc autem esse quæ diximus, vel hoc argumento intelligi poterit, quod equus quoties festinat ad alios equos, sed ad equas in primis, tum & attollit ceruicem quam altissimè, & caput maximè proclinet truci cum specie, (*ποργύρης*:) tam crurum mollitudinem fert sublimen, & caudam lutesum intendit. Qui igitur ad talam formam composaverit equum, qualem ipse effingit, quoties pulcherrimus videtur, is hoc consequetur, vt & agitatione voluptate equus capiat, & magnificus atq; terribilis ac spectabilis sit. Quæ quidem quæ ratione obtineri posse credamus, nunc deinceps conabimur exponere. Prima igitur frenorum cura est, (sed super his verba Xenophontis differant ad capitum 8. segmentum quintum.) Sed qualemq; contigerit frenum, cum hoc, cuncta ea quæ subiiciuntur, præstabit is qui voluerit formam equi efficere eam, quam supra diximus. Osigitur equi concutiendum (*ἀναργεστον*): neque ita vehementer equus vt refugiat (*ἀνενείνεν*, quod pro *ἀναργεστον* positum videtur:) neque ita placide vt non persentiscat. Atque iam post concussionem ubi equus ceruicem attoller, statim freno indulgendum: itemque alia oportebit (id quod monere non cessamus) dum sciente obsecundârit, vice illi gratificari. Cumque animaduersum fuerit delebati equum elatione ceruicis, & habentum laxitate, tum cauebitur ne quid illo tempore huic molestiæ obiliatur, quasi ad laborem equum adgerere velimus, sed blandimentis tum equum demerebimus, vt speret quietem: ita enim magis prompto animo ad celeritatem agitationis deueniet. Iam vero celeritate etiam gaudere equos, satis argumenti est, quod liberatus perdetentis nullus abit, sed aufugit: hæc enim certè est voluptas equorum, nisi forte ad cursuram importunius fuerint incitati. Sed cum inter agitandum equus exultabit, scilicet eductus iam priore agitatione fuit deflexibus ad celeritatem incitat: quod cum facere scierit, si quis tum illū adductis habenis retineat, & signū aliquod det concitationum, coercitus hic frenis, imperio concitationis commouetur, & pectus effert, & iratus protollit erura altius, non molliatamen hæc: quippe inoffensis iam non magis mollibus cruribus vtuntur equi. Sic igitur exardeat equo, si frenis indulgeas, ibi præ gaudio, quod in laxitate se freno liberatum putet, exultabundo habitu, molibusq; cruribus elatè se feret, planè præsentans pulchritudinem qua componere se equi solent festinantes ad

allos equos. Quiq; hoc cernunt, tam eum appellant liberalem, & voluntatulum, & equitatem, & ferocem, & superbum, simulq; & lucundum & terribilem asperatu, Hæc omnia Xenoph.

Minuti in delicijs sepe habentur, & pueris potentum atque diuitium patantur, Camerarius. Ex equa & mullo generatur innus, Aristoteles & Varin. *τινὸς γραμματικοῦ μαννοῦ & εὐοῦ πυμίλου* exponunt. Sed de manno & mannulo dixi supra in mentione equi gradarij. *Ἐννοεῖσθαι τὸν πόνον τῶν νεολαίων τὸν ἀνθρώπων, καὶ νεοφύες,* Suidas & Varinus. Equos statuta pusillos vocant inos, sed & ginnos posteri nuncuparunt, Cælius. Ginni spud Aristotelcm deminuta forma equi dicuntur, quos & gygenios ab Strabone nuncupati, putant nonnulli: quanquam & mulorum genus sic in Liguria vocet: plura de gynno, hinno & inno, & vario harum vocum tum scribendi tum significandi vsu, diximus in Hanno post Asini historiam, & in Ceruo capit. 8. parte 1. *Τύπος, πῶλος ὁ ἐν τῇ Κασπίᾳ νοστός τηλεκυνθίνων,* Hesychius & Varinus. Ex equo & asino ginni proueniunt, cum conceptus in utero agtorauit: est enim ginnus idem quod metachorūm in porcis, cum membra & magnitudines vivunt in utero, Aristoteles. *Βίβλος, διά μαλίνος ταρθῆται,* Varinus apud He'ychium post mortem punctum scribitur, quod non probo: pro *ἀροπανων*, forte *γυνον*-legendum: et si Aristoteles ex mulo & equa ginnum generari doceat. *Νίνος, τὸν καλλίνιον ταπεινόν,* Hesychius & Varinus. Apud Indos Pyllos (alijs enim in Africa Pylli sunt) arietibus non maiores equi gigantur, Aelianus. Mannos sive mannulos equos pusillos, buricos etiam nominant, vt est apud Actonem & Porphyriom, Grapaldus: Cælius burdos vulgo vocitari, non buricos, ex Porphyrione citat. (De burdone in gynno dixi post Asini historiam.) Buricos quidem equos minores vocari legimus apud Vegetum quoque libro quarto capite secundo. Runcina Plinio sunt, maiores ferræ, quibus fabri materiarj secant arborum moles, subiectis cantherijs. Canterij verò sunt, quia rusticis ferè nominantur caballi: quia ipsos equos, vt notum est, canterios vocamus. Sed & runcinos agrestè vulgus dicit minores equos, ex hac fortasse runcinarum, quas diximus origine, Hermol. Runcini equi habentur ad labores onerum vel tractus quadrigarum & rhedarum: licet etiam alijs aliquando his laboribus deputentur, Alber. Minores quosdam equos, quibus carpenta & petorita trahentur, mannos, & voce diminutiva mannulos appellantur: horum, vt nunc quoq; fit, iubet tonderebantur: quo & Præperius significat lib. 4. Huc mea dictoris auctoritate est Cynthia manus, Camerar. Musimon, asinus, mulus, aut equus brœuls. Non. Pretium emit qui vendit equum musimonem, Lucilius lib. 6. Asinum, aut musimonem aut atitem, Cato Deletorio, Nonius. De musmone in Sardinia, fera ouvel arietis simili, dicam statim post Ouis Historiam.

Canterius (aliqui cantherium scribunt & aspirato) equus, cui adempti sunt testiculi, Cato cap. 149. Vegetius spadones dixit. Cantherium Germani monachum vocant, *ein munich:* & alibi Vuallachum, Vuillichio teste: quod eorum copia ex ea regione, quæ olim Dacia dicta est, habeatur. Anglia gelding. Scoppa canterium iannettum Italice vulgo dilectum interpretatur, de quo superius inter celetes dixi. Galli chenal ongrie, cantier, cheuron. M. Cato Censorius cantherio vehebatur. Seneca. Cruciente canterio, Plautus citante Festo: Cruciantem interpretantur successorem: Locus Plauti est in Cap. Tum pescatores qui præbent populo pisces scutidos. Qui adueniuntur quadrupedanti, crucianti cantherio. Vtitur cantherij vocabulo etiam Cicero ad Proxim. lib. 9. & lib. 3. de Nat. Verediveloctissimi in cursu sunt, &c. commendantur ad hoc Turcorum caballi, testiculis vt plurimum ademptis, cantherios vocant, Grapaldus. In vijs habere malunt placidos: propter quod discriben maximè infirmatum, vt castrentur equi. Demptis enim testiculis sunt quietiores, & ideo quod semine carent, ijs cantherij appellati in suis maiales, in gallis gallinaceis capi, Varro. Multos ego scio non modo asinos inerres, verum etiam ferociissimos equos nimio libidinis calore laborantes, atque ob id truces velaneosque, adhibita tali detestatione, mansuetos ac mansues exinde factos, Apuleius libro 7. Metamorph. Equis interdum ferociæ minus gratia exertione animus cum virilitate adimitur: hoc vulgo sit quibuldam in locis, vbi promiscue passuntur amenta equorum, vt placide & mansuete conuententur: tum canterij vocantur, Camerarius. De castrandi ratione, Hippiatr. 100. Rusius 98. Scythis & Sarmatis peculiare equos eunuchos facere, quoniam sic evadant mitiores: habent autem non magnos admodum, at acres præcipue pernicesq; nunquam non rebelles, Cælius ex Strabonis lib. 7. mutuatus. Sarmatis & Quadis equorum pluim ex vñsi castrati sunt, ne aut foeminari vñsi exagitati raptentur, (captentur, Cælius:) aut subidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores: & per spatia discurrant amplissima sequentes alias, vel ipsi terga vertentes insidendo velocibus equis & motigeris, trahentesque singulos, interdum & binos, vt permotatio vires foueat iumentorum, vigorque otio integreretur alterno, Ammianus Marc. libro 17. Pannonij & Sarmatici multi reperiuntur castrati in tenera aetate, atque ijs dentes cadere negantur, Camerarius. De Gallicis cantherijs mentionem feci supra. Currium (sic vocat celeres & ad cursum vitiles) equorum vñsi est ad fugas & insecuriones præcipue: & ne indurescant eis nerui ex calore cursus, castrantur, Albertus. Sed neque vetulus cantherus (lege cantherius) quam nouellus melior, nec canitidini comes virtus, Varro Aboriginum vt citat Nonius. Presepi, non tantum quibus aut cantheria, aut iuvenia certa, aut vecera (veterina animalia pabulantur, sed & omnia loca clausa & tutta dicta presepi, Nonius. Cantherijs equis non mittendus est sanguis, vt infra dicam vbi de Phlebotomia equorum agetur. Vectura optimi cantherij, equi videlicet castrati, Volaterranus. Mense Martio omnia quadrupedia, maximè equos castrate debemus, Pallad. Cantherium in fossa, rusticum prouerbium (inquit Erasmus) quo licebit vñi, quoties quis ad id negotij trahitur, in quo nequaquam valeat: aut vbi res vehementer erit impedita periculosa. Nam vt plurimum valer equus in planicie, ita minimè in fossa. Iubellius Taurea, & Cl. Asellius singulari certamine iuxta Capuum pugnabant: & cum diutius uterq; alterut libero campo elusisset, Taurea in cauam viam descendere iussit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Ed cum Asellius ex templo descendisset, tursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbium: Minime, scis inquietus, cantherium in fossa? Hæc Liulus de casis 3. lib. 3. Cantherius in porta adaglum quod refertur à Festo in dictione Ridiculus. Indicat autem conuenire, cum quis in principio rei vñxi inchoata deficit animo. Natum à Sulpicio Galba quodam, cui cum prouincia exituro, cantherius in porta cecidisset. Rideo, inquit, te cantheri in porta, cum tam longum iter sis iturus, iam lassum es te, cum vix dum sis ingressus. Erasmus ex Festo. Sunt qui opinentur cantherij vocabulum inde trahi: quia canterio detestari (testiculis priuari) mos esset, per vñius demutationem elementi. Nonnulli cantherios intelligunt mulos, ad vellaturam quos pascere moris est: vnde sic cantericum (lege cantherinum) hordeum, Cælius. Hordeum hoc nomine apud Columellam legitur, hexastichon etiam dictum. Cantherinum, inquit Ruellius, putauerim dici, quod folliculo castratum enascatur. Est & in vitibus cantherius, iugum simplex, cum depositis hastilibus

hastilibus, (ut Columella scribit) adnestantur singulæ per transuersum perticæ in unam ordinis partem. Id ferè Plinius quoque prodit, Cælius. Pedamentum etiam cantherium vocant, unde cantheriolos diminutiuum apud Columellam. Vocat enim is cantheriolos in cepinis, id est ceperatum locis, munimenta quædā ceperum, ne thalli carum ventis prosteratur: sicut in rapinis etiam cantherios cum operuntur rapæ, ut à pruinis semina defendantur. Canterios item in architectura ratione nominat Vitruvius libro quarto: unde canteriatum teatum, sicut alserulatum quoq; dictum inuenimus. Vulgus quoq; (Italicum) cressionis & robustiores tamquam canterios lolet dicere, nil de luxato admodum vebo. Ridicule quidam canterium apud Senecam pro vehiculo accipit, Cai. Cantetij, tigna. Vitruvius lib. 5. Et cantherij prominentes ad extrema sagrificationem, supra cantherios templi. Vineæ quoq; pedam inibus adnixa singulis iugis imponuntur, eas rufæ etiæ cantherias appellant, Colum. 5. 4. Certè hæc mulier cantherino ritu astans somniat, Plautus in Menæch. Adagium hoc reconditum (inquit Cælius) in mulierem concinuatum est, que etiam si astare, vigilare, i.e. & eq; sensibus vti videbatur: tamen quia nanias quædam Siculis gerris vaniores efficiebat, somniare ac dormitare eam dicit equino ritu. Notissimum quippe dormire equos stantes, Cælius 8. 4. Ibidem Apuleij enarratorem reprehendit, qui cantherino ritu legit, tanquam à cantharo vale vinario.

Sπάλαινες, genus equorum: significantur etiam talpæ hac voce, Hesychius & Vatin. Equos gregales Græci φορέαδας dicunt, (φορέαδας autem grauidas) domesticos vero τρόφιμα, Cælius: opponuntur autem apud Aristotelem. Ego gregales Græcè etiam ἀγελαιούς dixerim, & Latinè acimentitos, vel arméntinos, vel arméntales. Armen-talis equus mammis, & laetè ferino Nutribat, Vergilius. Equas domitas sexagiuta diebus equire, ante quām gregales aint, Plinius. Emissarius equus, artes, & huiusmodi, qui emissus sit in solitudinem, vel qui ad generandum sobolem emititur, Valla in Rhauden. Hoc vocabulum in translatione B. bliorum, quoq; Hieronymi putantur, possum aliquoties reperi: ut caprum emissarium Leuiticii 16. vbi 70. Σπαλαιπάνω vertunt. Equi alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad vecturam: itaque peritus bellii alios eligit, alit. ac docet: aliter quadrigarius ac desultor. Neq; idem qui vectarios facere vult, Varro. Ad currum equi iunguntur: hinc curules & bijuges, & à carruca currucarij, à carpento carpentarij, & à theda thedarij, & à cistro cisarij (cisarij poties) nomina traxerunt: sed mulos primos cęptos currui vehiculo q̄ue adiungi creditum, teste Pompeio, Grapaldus. Apud Vegetium iumenta currula legimus, per duplex r. Albertus in usitato vocabulo equos ad fugam & insecuritatem aptos, curviles vocat. A curru sellam curvalem nominari legimus, r simplici & prima brevi. Celerius voluntate Hortensi ex equili educceres rhedarios, vt tibi habeas mulos, quām è piscina barbatum nullam, Varro. Videtur sanè rheda de mulis propriæ dici, cui ad itinera conficienda iungebantur, vt apud Græcos αὐτῶν: nam rhedarium equum (quāquam Grapaldus sic vocet) apud veteres non meminilegere vt mulum ihedarium. De varijs vehiculorum generibus, dicam in h. e. Vectarij (inquit Camerarius) ad plaustra, eseda, ihedas, carros adiunguntur. Veteres tamen Græciæ & Italiae populi, non equos ad plaustra & vehicula, sed boves aut mulos adiunxere, & viatibus mulis magis quām equis vñ fuere. Nostræ autem homines, nisi vbi montana sunt, non ferè boves, nequicaratores neque vectarios alunt. Videas etiam alicubi sylvarum ingentium accolas, & carbonarios, ante boves equos agitate. Vecturæ optimi canterij equi videlicet castrati, Vñ aterran. Vectariis robus esse oportet: hi ruti educuntur, sui culusdam generis, quamvis & bonos equos interdum rura mittant, sed in oppidis ad vecturas plerunque dantur effeciannis, aut lœsi, q̄ut illis operis reliquæ vires conficiant. Neq; est tantæ nostræ temporis humanitas, vt oculos alatur equus, postquam consenserit & vires amiserit, vñq; non turpi senecte illius, quod Maro fieri oportere censuit, ignoscatur abdito domi, Camerat. Runcini equi habentur ad labores onerum vel tractus quadrigarum & rhedarum: licet etiam alij aliquando his laboribus deputentur, Albertus. Dignum est nota tu dextratio verbum apud Solinum, (de cursu equorum quadrijugum,) unde modo equos maximè bigerrios, Hetruria dextrarios appellant, Hermol. Ego equum insignem potissimum, quibusdam Italiae locis vulgo destiero nominatio audio. Equi sarcinatij aut iugales, Bud. lib. 5. de Asse. Clitellarius equus id est sarcinarius, à serendis clitellis, Textor. De clitellis plura attuli in Asio in h. e. Equi & canes si curi alatut, sumptus & caras quoq; in ipsos cōferuntur, facile cōpensant. Nam equo sue manæ siue seid dominus ad negotia festinet, expedite vchitar, Xenoph. De equis bigeneris & ad iugū destinatis, supra alicubi dictum est. Itinerarij equi promiscuè grandes paruq; esse solent. Camer. Pollux hodeporicos nominat: nos itinerarios, vt Cælio placeat, dicere possumus. In vijs habete malunt placidos propter quod discrimen (placidorum ab acribus, qui ad rem militarem conuenient) maximè insitum, vt castrentur equi, Varro.

De equis autem ad pompam idoneis (pompicis) quiq; se se erigere & præclarri videri solcant, si quis ale requitit, si sciat non colusuis equi hæc esse opera: sed eorum qui sunt animis ingentibus & validis corporibus prædicti. Quod autem nonnulli arbitrantur, cum mollitudine crurum coniunctam esse erigendi facultatem, id verum non est: sed lumbi (lumbos, ὅρθιον, nunc apollo, non qua caudam yersus, sed qua intra latera & coxas ad ilia tendunt, μεταξὺ τὸ ποδὸς καὶ τὸ στρῶμα τὴν κεκροντα) cui sunt molles & succincti atque robusti, potest spatiōsè prioribus cruribus subiecte posteriora. Hoc dum facit, dum si quis freno concuriat os equi, (ἀραιόποντὸν καλοῦ) fit vt posteriores in talos reflectatur atque subsidat, erigat autem superiores corporis partes, sic aspicientibus contra aliis & inguen vt apparet. Ibi igitur frenis indulgendum, vt equus, quod pulcherrium est in hoc genere, faciat libens & ita spectatoribus hoc facere videatur. Sunt qui ad hoc etiam retiniant equos: quorum huius virga talos pulsant, illi baculo iubent accurrere qui coxas (τὸν τὸν μηνερα) verberet. Nobis vero hæc videtur instituto optima, si id quod semper dicimus, non omittatur vñquā, equo vt quies contingat, postquam voluntati agitatoris obtemperauerit. Proinde certis signis excitatum equum sponte (χωρια, lego ἐρείται) pulcherimos & splendidissimos gestus exhibere oportet. Quod si post equitationem & copiosum sudorem, nec non cum se scitè exerxit, statim sessore ac frenis releuetur equus, (λογῆσται υπειπωληται, περιποληται, πολεμοῦσται εἰπωνται, ἔται δικημετωπηληται, ταξινομηται, λογισται, λογισται, λογισται) hoc est, vt ipse verno, Quod si etiam dum equitatur, ad sudorem vñq; agitetur: vbi primi in vero scitè se exercit, statim sessore ac frenis leuetur) nō dubitandum quin sua voluntate postea ad erectiones peruenturus sit. Super hulsumodi iam quidē agitatione idoneis equis residentes, & iij pinguntur, & heroës: hominesq; in sua horū decente, magnifici videntur. Vsq; adeò vero equus qui se erigit, vel pulchra vel admirabilis, vel etiam experta res est, vt omniū oculos spectantium in se conuersos teneat, tam inueni quām seniorum, & reliqua. Maximè sanè laudatur talis equus, qui corpus & aliissimè & frequentissime erigit, & lentè interim procedat, Hæc omnia Xenoph. Transcripsit & Pollux ex eo nonnulla, sed bēfēnius & obscurius

obscurius: & quædam à Xenophonte relata ad equum militarem cum ad ostentationem equitatur, ipse non re-
gat ad pompticum refert.

Oppianus sylvestrem equum composita vace hippagrum vocat, equiferum Plinius. Equi feri reperiuntur, Aristoteles. Alpes habent equos agrestes, Strabo. Et alibi Hispania producit equos sylvestres affatim. Equi feri in Hispania citerioris regionibus aliquot sunt, Varro. Fuerunt sub Gordiano Romæ equi feri quadraginta Iulius Capitolinus. Et alibi in Gordiano primo, Extat (inquit) Gordiani sylua memorabilis, picta in domo rostrata Cn. Pompeij, in qua pictura præter alias feras equi feri trecenti continentur. In Aethiopum locis præruptis multi sunt equi feri, duobus dentibus exerris & venenatis prædicti: quibus non solidæ pedum vngula, sed simili-
ter vt ceruorum bisida est, iuba per medium spinam ad extream vñque caudam pertinet. Ac si quando eos po-
situm laqueorum insidijs Indi comprehensos in seruitutem redigere velint, abstinent se propterea cibo & potionc, 10
quod seruendi indignitatem acerbissimè ferant, Oppianus libro 3. de venatione. Onesicritus scribit equos vni-
cornes in India esse ceruinis capitulo, Strabo. Equi sylvestres colore sunt cinereo, linea per dorsum fusca à ca-
pite vñque ad caudam, Albertus. Apud Hypanim Scythia fluum equi sunt sylvestres & candidi, Herodotus in Mel-
pomene: quod ex eo Eustathius etiam reperit in Dionysium scribens, vbi & aliud India Hypanim esse do-
cer. In Syria aiunt greges sylvestrium equorum esse, quibus singuli dices præsist: & si quis minorum natu fœ-
minam saliat, ducem indignatum tamdiu persequi, donec asscutus ore inter posteriora crura insetto, testes eius
auellat, Aristoteles in Mirabilibus. Nos supra ex Oppiano retulimus onagrum marem pullis in suo genere ma-
scillis statim natis testes mordicus absindere. Septentrio fert & equorum greges ferotum, Plin. Et alibi, Potus
equiferorum sanguis suspisios ante omnia efficax est. In Brussia sunt equi sylvestres, neque à Græcis, neq; à La-
nis descripti, penitus equis similes, nisi quod dorsi satis mollia habent, & ad insidendum incepta, neque temere ci-
curantur vñquam. Sunt autem edendo, nec sunt eorum carnes palato insipide, Erasmus Stella in libro de origi-
ne Brussorum. Equus sylvestris ceruino cornu reperitur in Polonia, Io. Boënius: quærendum an de rangifero
dico sentiat. In sylvis moschoiticis & Lituania equorum sylvestrium maximi greges reperiuntur, qui etiam
capti nunquam dormant, impatiens omnis laboris. Fuscis siue subcinericij coloris, Io. Bonar. de Balluze. Habe-
tur inter feras Africæ equus sylaticus, qui raro se conspiciendū præbet. Ab Arabibus desertum incolentib. capi-
tur & comeditur, asperentes istiusmodi carnem èd præstantioris esse saporis, quo magis iuuencta est: verùm raro
equis vel canibus comprehendendi potest. In aquis vbi animal versatur, certos neq; tunc laqueos, quibus arena obdu-
ctis pede super imposito innexus capit & occiditur Leo Africanus. Equos feros siue sylvestres cum alibi vidi-
tum in θηριοφορίω Illustrissimi principis Brussiæ: equis communibus per omnia similes, excepto colore totius
corporis murino, spina vero dorsi nigra, itemque cauda si bene recordor. Ad primum hominis aspectum non ad-
modum ferocius, nec etiam fugient, sed si quis forte insederit, miro modo insanite feruntur: carnis propter ferinis
etiam nobiles vescuntur, Ant. Schnebergerus.

C.

Equi natura calida & temperata iudicatur. Caliditatem ostendunt, leuitas, velocitas, audacia, & vita longi-
tudo, viuacior enim est ceteris (plurisq;) animantibus. Temperatus autem existimat, quoniam docilis, est, & in
dominum vel nutrictum suum placidus, Russius.

Minoris est pretij equus multo, culis oculi fuerint albi, quia ductus ad nluem vel locum frigidum non videt:
sed in loco non lucido & tempore calido bene videt, Crescent. Reliqua de oculis & visu equorum, præcedenti 40
capite diximus.

Quibus cordi est educatio generis equini, maximè conuenit prouidere authorem industriū, & pabuli copiam
quæ vtraq; vel mediocria posunt alijs pecoribus adhiberi: summa sedulitatem, & larga satietatem desiderat equi-
nū pecus, Colum. 6.27. Equi gaudent pratis riguis & paludibus, Aristot. Equorum gregib. spatios, & palustria, nec
non montana paucia eligenda sunt: rigua, nec vñquā siccanea, vacuā magis quam stirpib. impedita, frequenter
mollibus potius quam proceris herbis abundātia, vulgarib. equis passim marib. ac foemini pasci permittitur, Co-
lum. Pascendi (inquit Varro) ratio triplex. In qua regione quamq; potissimum pascat, & quando è quies: vt capras
in montosis potius locis, & fruticibus, quam in herbidis campis: equas contra. Equis pascua legamus pinguisima,
hyeme aprica: frigida & opaca prouideamus & state, nec adeò molib. locis nata, vt vngularū firmitas de asperitate
nil sentiat, Pallad. Equi, muli, & asini (inquit Aristot.) fungo herbaq; vescuntur, sed maximè potu pinguescant. 30
Equinum pecus pascendum in pratipotissimum herba: in stabulis ac præsepibus arido feno: cum pepererint, or-
deo adiecto, Varro. Equos vere nouo farragine molli pasci, venamq; feri.

Inde vbi pubentes calamis durauerit estas,

Lactentesq; vrens herbas siccauerit omnem.

Mensibus humorem, culmisq; armari aristas:

Ordeatum, paleasq; leues præbaverit memento.

Pulnre quinetiam puras secernere fruges

Cura sit, atq; toros manibus percurrere equorum,

Gaudet ut planu sonipes, letumq; relaxet

Corpus, & altiores rapiat per viscera succos.

Id carent famuli, comitumq; animosa suuenus, Nemeanus. De oleraceo cibatu equi, scribam inferius vbi
sanctitatis equorum tuendæ præcepta tradentur. Feno aluntur iumenta, datur & stramentum. Equos vero gene-
rosiores, & ad cursum præfertim paratos, quos barbaricos dicimus, paleis & zeatico hordeaceo cibario, qui
sunt principum equis alere consueverunt, Grapaldus. Equis pabulum conuenit duriusculum, & quod
non inflet: vt auena, vel triticum, & aliquando spelta: hordeum verò & siligo quoniā inflant minus proban-
t, Albert. Pollux equorum nutrimenta enumerat, hordeum, zeam, olyram, fœnum (χόρτος χιλός). Gram-
matici (Suidas & Vatinus) χιλόν simpliciter nutrimentum, vel χόρτον id est fœnum exponunt, quasi χειλόν ὡργή
ἢ κειδή τρέλει, inde χιλόδι, παχύνεδι, σπιζέδι: διχιλός: & ex Homero, triticum, lotum, aplum palustre.
Equo abunde est cytisi viridis pondo x v. Columella. sed de cytiso copioſissimè docui in Bouis historia capite 3.
Equus (inquit Russius) edat fœnum, paleas, herbas, ordeum, auenam, quæ sunt naturales & proprii semper equorum
cibi. Si tamen equus sit suuenus, herbis & fœno ventrem dilatant & corpus, & humiditate sua alunt augentque. Nam cum
omne animal natura humidum sit, equus in omni & state reficiendus est humidioribus herbis. Vbi iam adultus &
laboridoneus fuerit, siccioribus alimentis mediocriter vtatur, vt paleis & hordeo, & similibus. Paleæ quidē cum 70
sicciores

sicciores sint, equum non facile obesum reddunt; sed in habitu mediocri conseruant, & robusti addunt. Nam durum cum dissoluantur ægrius, vires diutius souent: tenera & mollia non item. Melior autem fuerit in equis mediocris habitudo, inter obesam dico & macilenta. Nam si modum excedat, illa multos & paruos humores morbis fomenta suppeditat: hæc vires imminuit, & corpus aspectu turpe reddit, Hucusque Russus: transcripsit autem ferè ad verbum ex Petro Crescentensi 9.5. Botri autumno in cibo exhibiti equis, ventrem mouent, & corpus augent, Obscurus. Medica herba quæ præcipue equos nutrit, in Media abundat, Strabo. Herba Medicæ prima falx virtus datur, & cum foetida aqua rigatur commoda est; Aristoteles. Herba Medicæ apud nos secundum est optimum ($\chi\delta\sigma\tau\alpha\pi\sigma\eta$) & præstantissimum & aptissimum equis: eadem quoque trifolium vocatur, Varinus. Sed satis iam multis in Boue de Medicæ dixi cap. 3. Ad maciem equorum, ut Columella prodidit, nulla restantum, quantum Medicæ potest. Plura de hac herba in Boue capite tertio disserui: & inter cætera vocati eam hodie vulgo ab Hispanis *alfafesa*, apud Arabes *alassæst*, &c. Bellunensis *alassæst*, & fasfala eandem esse scribit, hic pauca ceu paralipomena adjiciam. Fasfala, trifolium est quod datur equis saginantis, simile sulæ, Vetus Glosographus Auicennæ. Sulla, id est arthriticæ: vel secundum quosdam herba dulcissima & grata equis, quæ Calabri equos saginant, Syluaticus. Et alibi: Sual, id est sulla. Cytisum in Italia vulgo plerique vocant trifolium caballinum, quod pastu eius equi delectantur, Matthæol. Sed cum trifolium caballinum, ut ex decriptione eius apparet, non alia sit herba, quam quæ Germanis *fibengæxit* appellatur, &c. eadem cytisus esse non potest, ut facile intelliger qui cytisi historiam supra in Boue legerit cap. tertio. Tribulo herba vtridi Thracæ Styromnis fluuij accolæ equos saginant. Dioscorid.

Verno tempore equis, iunctoribus in primis per continuos dies plasculos farrago exhibetur, qua & purgantur & obesiores euadunt. Farrago est commixta multarum frugum in equorum pabulum, Germanicæ *emergende*, Villich. A trimatu farrago datur solet. Hæc enim purgatio maximè necessaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium vllum cibum gustare. Ab undecimo die usque ad quartum decimam mandandum ordeum, quotidie adiiciendo minutatim. Quod quarto die feceris, in eo decem diebus proximis manendum: ab eo tempore mediocriter exercendum, & cum sudauerit, oleo perungendum. Si frigus erit, in equili faciendus signis, Varro. Eadem omnia in Hippocraticis, quæ Ruellius translavit, tanquam Eumeli recitantur: nam Græcus codex impressus non habet.) Et in super hæc verba, Farrago etiam bubus ceterisq; pecudibus optimè difœcta præbetur. Et si depascere sepius voles, vñq; in mensis Malum sufficit. Nostri equorum mangones (inqoit Ruel.) drageram, quasi vario pabulorum genere conflatam nominat, Græci graftin. Farrago pilum expolit, cum frugibus grauida est: sed duris iam horrens aristis inutilis est, Aristot. Græci mixtam farraginem ad equos purgandos graftin vocant, Ruel. De farragine & ocymo, quantu ad boues attinet & in genere permulta articuli in bouis historia cap. 3, Memineris statim cum in affectionem inciderit, hordeum ei subtrahendum penitus & potus, herbas virides vel farragines ad sustentandum dandas, Vegetius de vesicæ morbis loquens. Pasce igitur sub vere non uo farragine molli Cornipedes, Nemelian. Vbi equum priuatim locauerimus, vere circa idus Aprilis, farragine mordimus: maximè probatur triticæ: si desit, hordeacea: dabitur autem per dies quinq; inde iam dieb. decem alijs obijcietur. Longe mellus cedet si iuxta mare sata farrago fuerit: (ventrem enim facilius soluit, humorēq; deducit, Veget. 1. 23.) ea si desit, præsente vtemur: indies sextarium vnum hordei priori modo adiecissemus satis est. (Ego verterim, præsente vtemur cum hordeo: ut legatur, non $\kappa\alpha$, sed $\mu\Gamma\kappa\alpha\theta\alpha$, ut etiam paulo post) quoad ventum erit ad constitutum modum, in quo morabimur, viride scenum grandiu suppetit sine intermissione dantes. A primis quinq; diebus equū ad aquas producemus, totumq; sic vndis proluemus, ut natandi derur potestas: de in omni destricta curis illunie, oleum & vlnum oportet inspirare, & manibus pressis terga secundo pilo subigere; dum insidens humor prorsus abstergeatur, reliquis diebus, ut paulo ante scriptissimus, hordeum vna cum farragine dandum erit. (Si tamen farraginis penuria fuerit, alia ineunda erit ratio, ut initio à calendis facto ad tricesimum vñq; diem perueniamus.) Sed necessarium est dum (Ruell. non rectè translavit antequam) farragine picebemus, luminum mitti, se etiis in pectore venis, saucitatisq; palatoris, ut qui præfuerat sanguis vna cum sanie à solidis suffundatur, nouusq; inanitas impletar venas, & in palatum feratur. Hac ratione viuendi firmatus equus, non facile aduersis valetudinibus patebit, & obeundis pat erit laboribus. Cæterum equo qui ita viridi pastatur herba, saltem (super cæbelia aliqua vel disco), ut facile sumant quantum voluerit) præberi per quam utile fuerit, ne os manantibus vlcusculis, quæ veterinarij sigrales, ($\alpha\gamma\zeta\beta\alpha\iota\sigma\iota$ in excuso) nonnulli aphthas vocant, obseudeatur. (Eodem os totum manu mulceatur, aduersis idem malū aphtharum ne superueniat, Theomnest.) Non est committendum, ut equus qui malide implicatur, in hac per farraginem curatione, sub dio pascat. Nam facile lues hæc tergus subtercurrit & scabem creat, ex qua flagrante solis æstu furor vel insania concipitur. Oportet ergo clausum intra testa continere & ita cibum obijci. Postò longè optimum ante fuerit alius deiectionem moliri dato cucumete (almicium sylvestri) & nitro, quum viridi segete genus equinum exhibaretur, Absyrtus, Hierocles, Theomnestus. Eadem hæc ratio circa farraginem, mulis quoque conductu, ut Theomnestus scribit: Cum viridis pabuli terpus adperit (inquit Hierocles) dabis operam ut uno die sylvestri feno (gramine) vescantur: Pastridie in nares medicamentum inspirabis, quod cocci (gnidij) radice ($\Delta\lambda\kappa\iota\kappa\eta\pi\iota\zeta\zeta$) iride, follo, costo & pipere componitur: confessimque ad pascua diebus binis aut ternis emittas, ut rapto naribus medicamine caput humili deflecentes omnem ei insidentem humorē excutiant, Hierocles. Theomnestus eundem puluerem aliter describit his verbis: Radets cocci (gnidij) piperis, pulegij, origani, singulorum vincia: folij, costi, iridis, radicis cunctum erat illi quam levissime triti, singulotum semuncia: omnia tusa & cibro tenui farinario creta, per arundinem in nares inspirantur. Caput semissimum horæ suspensum extollitur: in sequenti que triduo (vel bido) passioni veterinum indulgere sinitur, ut omnis pituitos humor, qui frigoribus hyemis in cerebro coierat, capitatis depressu cum incurrat pastui destillans ruat. Eares omnē pituitam per nares elicunt, & pecudem expurgat: ita enim neq; malides, neq; tonsilla, neq; struma ijs animantibus enascentur. Dein in equilia reducas, & sylvestre fenum quatuor aut quinq; diebus repræsentes. Quin etiam farraginem (postridie incipere dare farraginem) in primis triticæ, si desideretur, hordeaceam, quinq; diebus ministrabis. Deinde sanguinem detrahes, & cum eo qui profluxit, nitrum & acetum addicis ouis (Theomnestus oua non addit) & oleo milcebis, ac totum animal oblines (a capronis ad calcem secundū pilos illines) & tantisper in sole cōtinebis, dum omnis illitio resicetur. Postea remittes in stabulum, & rursum alijs quinq; diebus farraginem obijcis, in quibus strigiles non adhibebis. Sexto, stabulo educes equum lauabis, & asperis stragulis deterges, ut omnis exhaustur humor, & fortes radantur: deinde vbi in

vbi in equile se receperit, farragine obijcles complutim diebus quatuordecim, vel saltem nō pauciorib. quām se-
vel nouē, quō p̄xpinguis & obesus eniteat. Similē huic curam vide infra inter T̄ierā de purgatione per alium,
vbi ex Vegetio fecitabiturqua obseruatione cyclo carentur animalia. Camerarius cum ad nostras regiones hanc
curandi equos & à morbis pr̄seruanū rationē reuocare vellet, in Hippocomico suo sic scribit: Vere cibi prode-
rū, nequaquā aridi, sed molles atq; teneri. Hanc ob causā videtur ad valetudinem tuendam optimū esse, equus
vt in prata boni & succidigraminis deducatur atq; ibi pascatur p̄ voluntate sua. Nam satiari vel etiā repletū illum
non oberit. Si aliq̄uid impedimento forte sit, q̄o minus in prata deduci equus recte possit, afterri gramina de-
sta, qualia diximus, curabuntur, & ante illum humi in corbe ampliuscula apponentur, & hic cibus pr̄bebitur,
si ita videatur (nam tempus non ausim pr̄sinire) à Calendis Maij usque in Nonas, atque pr̄bebitur solus inter-
diu. Vesperi autem aeneae vel ordei non multum dabitur, vt verbū causa consueti pabuli pars quinta, atque huic
sal inspergetur, vel proponetur hoc equo veilingat. Interea s̄p̄ius sternutationem tremitus excitabimus indito
naribus puluisculo quem veteres pr̄scripserunt. vt sint pondera & qualia piperis, pulegij, origani, amaraci, co-
sti, ireos, malabathri, radicis (coccī) gnidij. Per calatum autem inflati iusslerunt. Nos illa exoticā, si vi pului-
sculo velimus vel omittere, vel mutare, vt opinor, rore marino, nardo, salvia recte poterimus, de quo cuiusque
suum esto iudicū. Postea alias dies sex pascetur gramine defēcto, neque viridi, neque arido adhuc sed fano
quodam virescente: & suum pabulum integrum apponetur. His peractis sanguis minnetur, & quidem largius,
atque ita resumetur & s̄p̄ita cura atque tractatio. Hoc, vt ratio mea fert, & vigorem equi augebit. & corpus red-
det plenius atq; nitidius, non quadam exuberantia, sed robore carnis: idemq; sinistram pr̄stabilitutam atque
defensam, neq; patietur leui momento affligi. Sed quandiu in gramine detinebitur equus, accuratē oportebit à
frigore defendi. ideoque nisi sereno cōclō in prata non educetur, & noctu stragulis atq; tegetibus operietur, Hac
Camerarius. Secale elixum & cum pabulo datum equis vendidis, falsam corpulentiam speciem representat. Ocy-
mum Venerem stimulat, ideo etiam equis asinisq; admisura tempore ingeritur, Plin. Plura de ocymo in Bouē
cap. tertio dixi, vbi etiam de farragine. De macerata fruge quam strigosis equis Cappadociē exhibent, scribitur
in Hippiatricis 29. Equi cum edunt frumentum, nunquam sine detimento id faciunt, Serapio citans Gale-
num. De herbis quibusdam, tum quibus vescuntur equi, tum quae denominantur ab eis, in Philologia docebo.
Quibus lumenta in genere nutritiuntur aut saginantur, vt gramen, eruum, viscum, ad librum de animalibus com-
munem pertinent. Horotas & Gedrusios fama est tanquam sc̄enū pisces equis edendos obijcere: Celtas audio-
boues & equos pisibus alere: Et nonnulli quoque testantur: Macedones & Lydos pisibus eques suos pascere,
Aelianus. Apud P̄iones qui Praesiadē paluden, habitant (vnde brevis admodum in Macedoniam vis est) iuxta
montem O:belum, equis & subiugalibus pisces pro pabulo pr̄bent, Herodot. lib. 5. De pabulo equorum plura
dicam capite quinto in tractatione equi: De pullorum autem alimentis priuatim quadam, hoc ipso capite inferius.
Qui citō obesos efficeri equos desiderant, tortucas (id est testudines cum pabulo molli decoquunt, & inde
equi grandem sed falsam corpulentiam acquirunt, Albert. Helleboro nigro equi, boues, sues necantur: Itaq; ca-
uent id, cum candido vescantur, Plin. Prouenit apud nos & golethros, noxia herba, orobanchæ similis, de qua in
Bouē dixi: hac non ipsa solum boues abstinent, sed etiam gramine circum circa nascente, licet eodem equi vescan-
tur. Quānam in cibo abortum equibus moeant, dicam inferius.

Equi sorbendo bibunt, vt & reliqua animalia, quorum dentes continui sunt: Aristoteles. Equi, & camelii, aquam
turbulentam & crassam suauius bibunt, quippe qui ne ex fluulo quidem prius hauiant, quām pede intubent:
possunt vel ad quatuor dies tolerare sine potu, mox bibunt quām muletum, Aristoteles. Et alibi, Bibunt equi aquas
Libentius turbidas: quod si clara est, inturbant eam vngulis suis, & cum biberint, lavant se totos, lymphāisque po-
tiuntur: balneum enim omnino hoc animal adamat, & aqua deditum est: quamobrem natura etiam equi fluui-
utilis ita constat, vt viuere nisi in humore non possit. Bos contra quām equus, nisi aqua sit clara, frigida atque
lympida, bibere nolit. Observandum est (vt scribit author quidam obscurus) vt aqua bibenda equis non sit ni-
rium lenta aut mollis, sed duriuscula, turbida, leniter fluens. Hac enim crassiore sua substantia melius nutrit.
Ceterum quo frigidior aqua est, & velocius fluit, eo minus alit. Conceditur tamen per astarem cum nūlū
calorem temperari res postulat. Non parum etiam consuetudini dandum est, quae licet mala fuerit, subito ta-
men mutari non debet, sed paulatim. Et quoniam equus nisi assatim bibat, non satis proficit, os eiū interdum
sale (qui vino nonnunquam recenti conspersus sit) perficendum est: sic enim bibendi simul edendi que auiditas
acuetur. Adferuntur & capite quinto in tractatione equi nonnulla, quae ad potum eius pertinent. Quo acrior e-
quis est, eo altius in bibendo nares mergit, Plin. Qui fiat quod equi bibentes caput in aqua ad oculos vsq; demer-
gant, meli verò & asini summis tantū labris sorbeant, Hieronymus Garimbertus inquit, questione 45. Illud mi-
rum vniq; vel Homero auctore vinum lumentis solitum dari: sic enim Hector Iliados oītauō equos alloquitur suos.
Rependite (inquit) si Andromache Τ̄μη παρά τοτέροισι μελι φροντὶς τοὺς Ἰόνες, Οἶνος τὸ γεγλωχαῖς μέν, δὲ γυνὸς
εὐώνοι, Cælius. Columella equis sanis, sed macilentis, vini potionem dari iubet, Vinum equis quidā infundunt,
vt animos reddant, vide cap. quinto in tractatione equorum. Bōgrax, rana, auena: vel secundum aliquos fru-
mentacea equorum potio, Varin. Hesych. distinguit, vt alij equorū potionem exponant, alij verò frumentaceam.
Est autem frumentacea potio, vt curmi, & zythus ex hordeo.

Somnus & vigilia, incrementum & corruptio, & vita & mors, ceteraque accidentia ex sensibus, sunt in cani-
bus, sicut in equis & hominibus, Author obscurus. Equi & lupi nocte melius vident quam homines, Car-
danus.

Equos etiam somniare palam est, Aristoteles, Plinius. Equos stantes dormire & somniare superius dixi in
Cantieri mentione.

Equi cur plus excrementis sicci egerant quām humidi: Aristoteles sectionis 10. problemate 58. Ut equi ita &
vaccæ crebrius mingunt, Aristoteles. Scychar per bella fœminis vti malunt, quoniam virginem cursu non impedito
reddant, Plin. Cur mas in equino & asinino genere, virginem fœminæ odoratus, caput erigit, & dentes nudat: Hie-
ron. Garimbertus questione 46. Spumantemq; agitabat equum, Vergilius Aeneid. 11. Veetus equis spuman-
te Sages, Aeneid. 12. Seu spumantis equi foderet calcaribus armos, Aeneid. 6. Inquit alicubi Galenus cur
equi currentes spumam emitant. Equa lac secundum locum tenuitatis habet post lac camelii, Aristoteles.
Plura de lacte equino capite sexto leges. Equa purgantur menstruis, modo quidem ampliore quām oves &
caprae, sed multò minus portione, Aristoteles. Equabus mensis fiunt, & vaccis, sed minus, Idem. Et alibi,
Equa

Equa menstruosa non est, immo minimum inter quadrupedes emittere solet. Et rursus, Equa vacat admodum purgamentis in partu, minimumque; emitit profluium sanguinis videlicet pro corporis magnitudine. Itē alibi, Conceptus in dictum maximē in vaccis, equabusque; cum menses cessarunt, spacio temporis bimestri, trimestri, quadri-
mestri, semestri: sed id percipere difficile est, nisi quis iamdudum secutus, assuetusque; admodum sit: quamobrem nō
desunt, qui menses in his animalibus negent.

Cum equa peperit statim secundas deuorat, atque etiam quod pulli nascentis fronti adhæret, hippomanes dictum, magnitudine minus carica parua, specie latiusculum, orbiculatum, nigrum, (fulvo colore, Solinus: legendum forte fusco;) hoc si quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furiatque; agnito eo odore: quapropter id à veneficis petitur & percipitur mulierculis, Aristotel. Et alibi. Quod hippomanes vocant, hæret quidem fronti na-
scientis pulli, ut narratur: Sed equæ perlambentes abstergentesque; id abrodunt: quæ autem de hoc fabulantur, fi-
gmenta muliercularum, & professorum carminis incantamentorum esse credendum potius est. Proditur equis (inquit Plinius) amoris innasci vencifium, hippomanes appellatū, in fronte, cariæ magnitudine, colore nigro:
quod statim ædito partu deuorat foeta, aut partum ad vbera non admittit: olsactu (nempe huius carunculae) in
rabiem id genus agitur. Aelianus etiam hippomanes huiusmodi in fronte pulli nascentem carunculam esse scri-
bit. Hi autem (inquit) qui per præstigias & captiones mulieribus illudere solent, vim aiunt quandam alliciendi
ad libidinem, atque amatoriam flamman excitandi habere: camque; ob rem equa farens intuenda, nō homini has præ-
stigias permittit assequi. In Varini Lexico de hippomane Aristotelis ferè verba legimus, & insuper, Εἰς δὲ τὸν ἀλλαγήν:
hoc est, probatum ad multa vsum habet. Ut tunc eo ad philtra veneficæ, Hesychius. Quaratur & nascen-
tis equi de fronte reuelsus, Et matri præceptus amor, Vergilius lib. 4. Aeneidos. Atqui Georgicorum tertio aliud
hippomanes facit, his versibus: Hinc demum (cum libidine agitantur equæ) hippomanes, vero quod nomine
dicunt Pastores: lentum distillat ab inguine virus. Hippomanes, quod sepe malæ legere nouerat, Mische-
runtque; herbas, & non innoxia verba. Sie & Tibullas, Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ. Sed hoc Ari-
stoteles quoque; agnoscat, vide infra vbi de libidine equarum hoc in capite agetur. Coitus stimulat virus à coitu
equi Vergilio quoque; descriptum, Plinius. Hinc per origæ coitum admissarijs excitant, ut inferius dicetur. Id præ-
cipue armentum si prohibeas, libidinis extimulatur furijs: Vnde etiam veneno inditum est nomen hippomanes,
quod equinæ cupidini similem mortalibus amorem accendat, Columella. Hinc & παρομάνης adiectiuum, & παρο-
μανία, de quibus vocibus capite octauo dicam: & παρουσεῖν, insanire ac furere in Venerem, de quo mox in libidi-
ne equorum. Apud Theocritum in Pharmaceutria hippomanes memoratur tanquam herba his versibus: Ιππο-
μανὲς φυτὸν εἶναι παρὰ Αἴγαδον, τῷ δὲ θηλικῷ στόματι καὶ τῷ πόσῳ. Sunt qui ex Hesiodo quoque; her-
bam esse putent, quam edentes equi in furorem agantur, Vuillichius: de hac non nihil capite 8. dicam. Equarum
virus (ac oitu in lycinis accensum, Anaxilaus prodiditequinorum capitum visus representare monstrifice: Simi-
liter ex asinis. Nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, ut affusum æris mixtura in effigiem equæ Olympiæ,
admotos mares equos ad rabiem coitus agat, Plinius. Olympiæ Phormis Arcas (ut Gillius ex Pausania vertit)
ex ære equum posuit, in eundemque; quemadmodum in sermonem Elienium venit, hippomanes inclut: in hunc
& si absissa cauda turpior est, equi tamen ruptis vinculis libidinis furore feruntur, ac si de manibus ductorum ef-
fugerint, in eum ipsum ardenter inmulto, quam in pulcherrimam equam & viuam & se iniri sustinetem, infilunt;
neque enim quod vngulæ cum ad æream statuam adhærescere cupiunt, lubrico lapsu eludantur, idcirco coitum
desperant, immo vero magis magisque; ore hiante atque imminente adhinnunt, & violentius inuidunt: neque prius
quam flagris & magno robore equisonis abstrahuntur, ab æreo simulacro depelli possunt. Eadem Aelianus scri-
bens, Abtrusa quadam (inquit) artificis machinatione hippomanes reconditum intra æream statuam equos al-
liebat: neque enim erat tam accurata fabrica, ut ex ea equi eatenus fallerentur & inducerentur, ut tantopere ad il-
lius conspectum in venerem stimulari deberent. Lichenes in equo, aliud quam hippomanes sunt, quod aliqui
noxium omitto, Plinius. Carunculam vñà cum pullo enatam, alij in fronte insitam esse, alij ad lumbos, alij ad ge-
nitalia adhærescere aiunt, eam sane nuncupatam hippomanes, primum ut ex se sepe peperi, continuo deuorat,
& dei benignitate misericordi in equinam stirpem occultat, ne si, ut ferunt, id ipsum vsque; ad extremum vitæ diem
pullus semper insitum in se persecueraret habere, ad effrenationem impotentis veneris, tam mas quam fœmina
rueret, & libidinis rabie equinum genus funditus perire. Quod quidem ipsum penitus cognitum pastores ha-
bent, ac si quando ad moliendas alicui amatoria insidias egeant, ut ipsum ad cupidinem veneris inflammant, di-
ligenter obseruant quando equa ventrem ferens pariat, atque statim à partu pulli illud à pullo absindunt, & in
equæ vngulam injiciunt: (nam in hanc abditum & conditum optimè seruatur) simul & pullum quod ipsum po-
stea non lactaret mater illa, insigni & propria benevolentia nota carentem, exorienti soli immolant: nam ideo
pullum vehementer amare ingreditur, quod illam deuorâit carunculam. Iam quicunque; per insidias carnem illam
gustauerit, proiecta & præcipite amatoria libidine constrictus tenetur, furiat & perbacchatur & vociferatur, atque
effrenatus ad omnem muliebris sexus ætatem, cupiditatis adiicit oculos, ac morbum testans obuijs omnibus
quemadmodum conflagret amoris flamma, exponit. Tum ex eo illius corpus difflit & extabescit, quod veneris
infania animus exagitetur, Hæc Aelianus. Videtur autem pullum (Aristoteles πάλιν vocat, in Gaze translatio-
ne pulium per simplex legimus) cum hippomane confundere. Aristoteles manifestè distinguens, Emitti etiam
(inquit) ab equa prius quam pullum, quod pullum dicitur, certum est. Plinius eandem rem (Hermolao teste)
duobus locis non polion, sed poleam vocat: quod nomen tamen alibi attribuit asinini pulli fimo, quod pri-
mum edidit.

De equi voce Latini hinnire, adhinnire & hinnitum dicunt: Græci Φρυγιαὶ Τεθων, &c. ut capite octauo prose-
quemur. Equorum etiam voces (inquit Aristoteles) differre palam est: fœminæ enim natæ sunt, vocem
exiguam mittunt, ac tenuem: mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen, & grauorem, quam fœminæ,
& indies maiorem reddunt. Bimus cum est, atque inire incipit, vocem magnam grauemque; mas mittit: fœmina ma-
iorem, quam ante, & clariorem usque; ad vigesimum ætatis annum magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecillio-
rem tam mares, quam fœminæ reddunt.

Vita equorum (inquit Aristoteles) plurimis ad decimum octauum, atque etiam vicesimum annum: sed nonnulli
etiam quinq; & viginti, atque triginta egerunt, & si cura diligenter adhibeatur, vel ad quinquaginta protractur
ætas: longissima tamen vita in pluribus ad tricesimum annum, quod magna ex parte fieri norimus. Fœmina ma-
gna quidem parte quinq; & viginti annos vivere potest: sed iam nonnullæ etiam quadraginta vixere. Minus tem-
poris

poris mares viuunt, quam fœminæ, propter coitum: Et qui domi aluntur, minus quam gregarij, Hæc Aristot. Et alibi, Coeūnt mares ad annos tricenos tercios: fœminæ ad quadragenos: ita vt per totam ferè vitam coitum equis feruari eueniat. Viuit enim magna ex parte mas annos circiter quinq; & triginta, fœmina plus quam quadraginta. Iam & quinque & sexaginta (septuaginta, Athenæus & Plinius) annos vixisse equum proditum est. Eadem verba legimus apud Athenæum libro octavo, citata ex epistola Epicuri. Albertus narrat se audiuisse à quodam militi, equum eius annum sexagesimum excessisse & seruap ad prælia utilem fuisse. Nos etiam (inquit Aug Niphus) accepimus ab equis onibus Ferdinandi primi, fuisse equum in regio stabulo septuagenarium. Viuunt annis quidem quinquagenis: fœminæ minore spatio, Plinius cōtra quam Aristoteles, qui maribus propter coitum (vt paulo ante dixi) vitam breuiorem attribuit. In Lusitania quædam ex vento certo tempore cōcipiunt equæ: sed ex his equis qui nati pulli, non plustriennium viuunt, Varro. Cur equus cum tardius maximè quam homo pariat, viuere tamen nimis possit: dicetur infra in equæ partu. Actatem iumentorū ex dentibus alijsq; signis oportet agnoscī, ne velarē mentis imperitiæ subeamus in commodum: vel curantes agrotantis ignoramus etatem. Quia sicut hominibus, ita & equis aliud conuenit, cum iumenta sunt feruida, aliud cum feneſtute iam frigida. Manifestum est autem notas corporis cum ætate mutari, Vegetius. Et alibi, Aetas longæua Persis, Hunnicis, Epirotis ac Siculis: breuior Hispanis ac Numidis. Equus si diligenter curetur, & mediocriter equitur, ita vt non nimio labore exhauiatur, vt plurimum ad vigesimum annum in vigore suo perueniet, Russus, Fœminæ quinquennio finē creſcendi cōpiunt, mares anno addito, Plinius. Fœmina (inquit Aristoteles) quinquennio finem, tum longitudinis, tum etiam proceritatis sui corporis recipit sed mas sexennio: post, auctis sequentib; totidem crescit in corpulentiā, & ad viginti vñq; annos pergit proficiens: verum celerius fœminæ quam mares perficiuntur: quanquam in utero mares, quam fœminæ citius, quemadmodum etiam homines: quod idem, vel in cæteris animalibus quæ pariant plura, fieri solet. Λαφενγχος & αλφετεροντο. hoc est ore albo vel facie alba insignes, tardius feneſcunt, Absyrtus cap. 13. Ab complemento (inquit Absyrtus) viribus pollet equus annos octo, qui molli constitut pede: sed qui duriore nititur, decem: quoniam si vchemetiō motu concitaueris, post hoc tempus malè valebit, impatiens itinerum: nec par erit labori. Nam in prioribus pedibus corona & suffragines, quæ mesocynia nominant, à maleolis dimittruntur: nec ingredi possea, nec pedibus insistere valet, sc̄q; ipse project. A primo lucis rudimento ad senium solidò pede fultus, octo & viginti annos, vel vndetriginta viuit, nec facile trigesimum implet: porrò molli pede præditus, quatuor & viginti annos degit, Hæc ille. Plures sunt dentes maribus quam fœminis: Vitæ sunt brevioris quibus pauciores, viuaciores quibus plures. Equo dentes quædraginta numeros sunt, Aristoteles & Plinius. Hæc autem (inquit Absyrtus) in anteriori parte superiores octo, & totidem inferiores, cū caninis: & molares in maxilla superiori senos, ac inferiores totidem: & in altero latere similiter. Itaq; præter agnatos (εντος των περισφυῶν) quædraginta dentes equis possidet. Cæteris feneſta rubescunt, equo tantum candidiores (nigritores Aristot.) fiunt, Plinius. Equo caſtrato prius non decidunt dentes, Plinius. Aetas veterinarum (equorum, & aliorum quæ solidas vngulas habent, Absyrtus. & ferè omnium quæ vngulas indiuīas habent, & etiam cornutorum, Varro: & ferè cornutorum, alijs quidam) dentibus indicatur. Horū (vt scribit Aristot.) primores quatuor, mensa tricesimo mutantur, bini vtrinq; suprā dico, & subter: tum vbi præterea annum compleuerit, quatuor itē modo eodē mitituntur, duo superius, totidemq; inferius: rursusq; anno altero peracto, similī modo quatuor alij mutantur: quibus iam præteritis annis quatuor, & mensibus sex, nullus præterea mititur: quanquā cuen. s̄e in aliquo certum est, vt cū primis omnes amitterentur: atq; etiā in alio, vt cum ultimis omnes, sed hæc raro, Hæc Aristoteles. Amittit equi trigesimo mense primores vtrinq; duos: sequenti anno totidē proximos, cum subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui sexto anno renascuntur: septimo omnes habet. & renatos & immutabiles, Plinius. Equus (inquit Varro) triginta mensum, primi dentes medios dicitur amittere, duos superiores, & totidem inferiores. Incipientes quartum agere annū, itidem ejiciunt & totidem, proximos eorū quos amiserunt, & incipiunt nasci quos vocat columellares. Quinto anno incipienti item eodē modo amittere binos, quos caninos habent, tum renascentes eis, sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos, & cōpletos. His maiores qui sunt, intelligi negant posse, præterquam cum dentes sunt facti brochi (plicati, Crescentius) & supercilia cana, & sub ea lacunæ (partes subiectæ supercilijs caue, & oculi scilicet caui, Absyrtus) ex obſeruatu dicūt eum equum habere annos sexdecim. Dum binus & sex mensum est equus (vt Columella & Palladius scribunt) medij dentes superiores, & inferiores cadunt (quos latentes vocat, Vegetius) cum quartum agit annum, ijs, qui canini appellantur, dicitur, alios afferit: intra sextum deinde annum, molares superiores (molares cadunt, Vegetius) cadūt. Sexto anno, quos primos mutauit, exæquat. Septimo omnes expletur & qualiter, & ex eo cauatos gerit. Nec possea quot annorū sit, manifesto comprehendē potest. Decimo tamen anno tempora cauari incipiunt, & supercilia non nurū quam canescere, & dentes prominere. Eadem Vegetius & insuper, Duodecimo anno (inquit) nigredo in medietate dentium appetit. De brochis dentibus, dixi supra in canis historia, hic illud monere sat fuerit, quos Latini brochos & prominentes vocat, ἀβερηνότας. Absyrtus dici. Absumpta hac obſeruatione (ex dentibus) feneſtus in equis, & cæteris veterinis intelligitur dentium brochitate, superciliorum canicie, & circa ea lacunis, cum ferè sedecim annorū existimantur, Plinius ex Varrone vt appetat. Dentes anteriorēs qui primum mutantur, Graciū ἀπεθάνεις & τραύμα vocant, Latini medios, Vegetius latentes, malim lactentes. Dentes pullinos accere, Plinius de mula lib. 8. Dentes anteriores quibus pascuntur, numero duodecim, Vegetius rapaces nuncupat. Cum pullus triginta mensum est (author Absyrtus) Ruellius perperam, anniculus & sex mensum, transfluit, primum dentes medios, quos sectores appallit, amittit, duos superiores & totidem inferiores, qui facile principes & maiores habentur. Vbi quartum agere annū cōperit: semestri spatio proximos abicit: nec multo post in eodem quadrimatū superiorēm vnum, & inferiorem alterum vtrinq; project: quo tempore caninos ædit, eosq; sectus duodecim mensibus complet: intra sextum deinde annum molares superiores cadunt. Sexto anno quos primum mutauit, exæquat: à septimo ad octauum omnes expletū & qualiter, Hæc Absyrtus imitatus (vt appetat) Varronem. Et Paulò post, sunt qui editis primis dentibus interiecto octimstri spacio secundos præferant, & emittentes ultimos pari mora dentitionem interpellant. Exterum tempora prima (triginta mensis intelligo), quo dentes primi mutantur, nullus eorum qui primi, & amittit dentes, pertransit, neq; linquitur. In reliquis vero non omnes sors eadem manet, nec simile tempus obseruatur: sed secundi primos (aliando) anticipant (επιλαμβάνουσι), id est assequuntur, eodem scilicet tempore mutantur, vt & mox subiicitur vltimiq; secundos. Exploratum autem habemus eos qui primorum iacturam faciunt, eodem tempore columellares (μυφίς) anterius,

Vnum superiorem & inferiorem alterum emittere, (*Bæth. ev.*) & ab utroq; latere primos ex eis cum agnatis ipsorum (*Ἄγροθυάς* vocant) mutare. A complemento cum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur ac rotundatur, & in triangularem figuram exire: quo tempore præcipue defluxio in ora equorum decumbit, Hæc tenus Absyrtus, cuius verba de eadem re paulò aliter leguntur in Geponicis lib. 16. cap. i qui volet, conferat. Dentes mutare & amittere, Græci dicunt ταῦ ὅδοντας βαῖνειν, ἀνέβαινειν, ἀπόβαινειν & cum id primi facere incipiunt, πεντάσολαι Licet & pullos ipsos πεντάσολαι dicere, ut Pollux *Διηγόθεαν* dixit. Emittere vero dentes, φύειν ταῦ ὅδοντας, Absyrtus in Geponicis 16. l. pre φύει legitur φέγειν. Vir prudens & expertus (verbis vtor Petri Crescentiensis) nostris temporibus ait, eum habere dentes duodecim, nempe sex supra & totidē infra, omnes anterius, ex quibus & tatis indicia habentur: & insuper scaliones ac molares. Fieri autem potest ut equi nonnulli plures habeant, & tunc dentes sunt dupli: Item ut equus ejiciat ex his aliquos, qui non renascantur: quod quidem equo obest ad pastum; pascitur enim per dentes anteriores. Quamobrem minoris erit pretij. Mandit per dentes molares. Dentes qui primi mutantur duo superiores sunt, & duo inferiores, qui vocantur primus morsus, & vocatur pullus primi morsus, quod quidem dicit fieri secundo anno, & postea mutat alios quatuor dentes proximos: scilicet duos superiores & duos inferiores, qui vocantur quadrati, id est tertius morsus: & quando pullus nascitur, cum anterioribus nascitur, & postea nascuntur scaliones (de his extrahendis vide supra in a. & infra in morbis dentium:) qui cum nimis longi sunt, impediunt equum mandentem ita ut macrescat, quamobrem à marischalcis dictis resescantur. Equi iam adulti dentes sunt rariores longioresque: & capita dentium nigra, canescunt etiam aetatis progressu: & dentium color in senescente ad albedinem redit, transitque ad colore mellis: & postea sunt albi colore pulueris, ac longiores: sed ipsa dentium longitudo est aliquando per naturam absq; senectute, propter quanti causam resescantur senibus dentes, ut iuuenes credantur, Hucusq; Petrus Crescent. Animalia quæ albescunt, hempe in senectute) ut equi & canes, omnia ex nativo colore in album mutantur, Διηγήτω φίλων, lego ἀτρεφίαν, Aristoteles in lib. de colorib. Plerique assentur (inquit Vegetius) domitis & freno assuetis animalibus rugas, quæ in labris sunt superioribus, computandas, ita ut ab angulo ubi cœperit morsus incipientes, vsq; ad extreum labrum perueniamus: quia annorum numerum rugarum (numerus) ostendit. Postremo, rugarum multitudine, triflita frontis, diectione cervicis, pigritia totius corporis, stupore oculorum palpebrarumque; caluie senectus ipsa se prodit. Viget & equus & mulus (inquit Arist.) à dentium ortu, cumq; prödierint omnes, non facile ætatem dignoueris. Quamobrem dici solet, certa saboru, incerta ab ortu: denique post dentium ortum, eo maxime declaratur ætas, quem caninum vocamus. Breuior enim hic septennibus est, propter freni attritum quod ad eum injicitur: non septennibus maior quidem, sed non vertice extans adactiore. Junioribus acutior & procerior est. Aetatis nota (vt docet Anatolius) non à dentibus solis petenda sunt: nam hæc probandi ratio non satis exacta iudicatur, quod plazent dentibus suam ætatem non fateantur. Non nulli à maxillis annos explorant. Si cutis à corpore reliqua non ægræ diducta, trahentemque manum sequens, per quam facile suam in sedem resiliat, equi iuuentain denunciabit. Si vero leuata cutis, se ipsa carni tardius agglutinet, senectutem testabitur. Aetatis indices dentes à Græcis γενέμονες vocantur: quos postquam excidisse compertum sit, malè emi equum Xenophon scripsit. Varro post septimum annum fallacia esse omnia indicia tradit, nitescere tamen in senecta dentes equorum. Est & hoc à veteribus, ut a nos tatis indicium proditum, si contracta armorum pellis lentè explicetur: hoc de pelle maxillarum scripsit Aristoteles, Camerarius. Γενέμονες dentes Latinè pullini dicuntur, quod pullis adhuc & in incremento ætatis decidant, ut Pollux scribit. Διπτυχίων, adultus & senescens: nullum ex dentibus reliquum ætatis habens indicium, ut quos amiserit omnes, Hesychius & Varinus. Scribitur apud eosdem & Pollucem quoq; per diphthongum Διπτυχίων, δι μητέπιθελον ἐχων, τέλειος Εγενέμονες. Bólor intelligo ipsam dentium emissionem, aut amissionem. Γενέμονα ἔλεγον τὸ βαλλέμενον ὁδόντα τῷ ὄντι (Aristoteles quidem de aenibus usurpat) δι τὰς ἡλικίας ἐξῆταγον: τὸ δὲ αὐτὸν κατηγορεῖται ἔλεγον, Suidas. Προσατρυγέμονα, qui dentes iam abiecit, Varinus in Γενέμονες. Idem nimirum ἐγενέμον & Διπτυχίων fuerit. Πῶλος ἀξεῖται λέγονται δι τῶν ἀλιων, Κτελείουν μέσον: έτω δὲ Πλάστων τῷ στρέψει τοις τέλειοι, ηγετησεντες, ἀγνώστες, λεπτογράμμοι, Pollux. Αξολίτωρ Κτελείος ή ἀξεῖται δι τῶν ἀλιων, ο μηδέπω εἴπει θελυκῶς τούτον τοις τέλειοι, Varinus. Idem autem (inquit) etiam ἐγενέμον vel ἀγνώστες dicitur.

Equis opitulata est natura pernicitate corporis, Aristoteles. In equis valde currentibus motus vehementia & calor spumam circa os excitant, Galenus. Boues cū humi incumbunt, Germani sedere, equos iacere dicunt. Esse equum animal philolutron ac philytron, id est balneorum & aquæ expetens, auctor probat Aristoteles, Cælius: Hippicum esse mensuræ nomen nouimus Plutarcho docente: Lege (inquit) Solon statuit, ut vbicunque publicus puteus esset, intra hippicum homines vterentur. Est autem Hippicum quatuor stadiorum distantia, Cælius. ἡ περιοδούμενη περιεστίς, οὐρανοίς τοις, Hesychius & Varinus.

Admissarius equus, qui ad prolem seruatur, ut unus plures equas impletat: Italis rozzone, Gallis estalon, Germanis ein hengst vel springhengst. Vide etiam in H.a. & H.c. Emissarius equus, aries, & huiusmodi, qui emissus sit in soliditudinem, vel qui ad generandam sobolem mittitur, Valla in Raudensem: Legitur autem hæc vox aliquoties in veteris Testamenti translatione. Admissarius ad foeminas admitti dicitur, & admissum facere, id est inire: opus ipsum, admissio, admissus, admissura, (equi alii sunt idonei ad rem militarem, alii ad admissuram, Varro:) Græce ἐχεῖν, ut admissarius ipse ἐχεῖν Absyrtus, & alijs ἐχεῖν genere neutro, ut Straboni, & Aristoteli in Mirabilibus, & historiæ anim, 6.18. Pelagonius in Hippiatricis cap. 14. κανογλὺς ὁχεῖν vocat non bonæ indolis vel degenerem admissarium. Οχεῖν, τοις ἐχεῖν ἀνεμένοι, intellige γένον, Hesychius: Varinus etiam currum & vehiculum exponit, & locum idoneum in quo proli opera detur. Est & οὐλῶν eiusdem significationis in Hippiatricis. Κυλών, πτωτοὶ θηριατρεῖς, οὐλῶν τοις οὐλαῖν, δημονῖνοι τοις θηριοῖς, Varinus. Κύλων, δηλοῖται. Idem & Hesychius. In Polluce legimus αὐτεῖται, τὸ εὖ τὸ ἀγέλαιον ὁχεῖν, melius τοις ὁχεῖν. Αὐτεῖται nomen admissarij, ut equo, asino, arieti, &c. commune est: ιπποεῖται proprium asino qui equam salit. Foemina ipsæ submitti dicuntur. Peroriga appellatur quisquis admittit: eo enim adiurante equa alligata celerius admittitur, neque equi frustra cupiditate impulsu semin eiciunt, Varro. Quo fit, inquit Cælius, ut apud Plinium libro 8. capite de equis, rectius forsitan peroriga legatur quam auriga (vt modo agnoscitur) quem ab equalaceratum scribit: quanquam apud Varronem historia eiusdem relatione auriga item circumfertur. Perorigam Aristoteles in Mirabilibus θηριελητῶν vocat, Oppianus νοοεῖσθαι. Equimentum, merces quæ datur pro admissura equi. Varro Sexagesi. An si equam emisses quadrupedem, ut meo asino Reatino admitteres, quantu poposcissim, dedisses equimenti? ut citat Nonius, qui per a. diphthonum scribit interdictiones ab a. incipientes, non per e. ut in dictionarijs suis recentiores, ab equo deriuari existi-

mātes, cum potius ab æquitate deriuetur, prōinde parem vicem exponit Nonius, scilicet mercedē pro eo quod admissum est. Idem reprehendit eos qui æquamentum scribunt.

Deadmissarij electione superius scripti post cœlitionem equi simpliciter. Equinum pecus tripartito diuiditur: est enim generosa materies, quæ circa sacrisq; certaminibus equos præbet: est mularis, quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fœminas, maresq; progenerat: vt quæq; est præstantior, ita vberè campo pascitur, Columella. Equas ex quibus propagare studemus, oportet esse bene compactas, magnitudineq; decenti: visu præterea splendidas & spectabiles, ventre & ilibus magnis: ætate non minores quam trium, nec maiores quam decem annorum, Absyrtus. Si vtilem admissarium & ad creandam prolem idoneum libeat experiri, digitis duobus comprehensum genitale semen lancis laciñis (*λανκηστρης ερεβας*) distrahes: si resiliat in se, a se cohibeat, ita vt non discindi patiatur, vtilem admissarium ostendit: hoc Hipparchus asseuerat: sin protinus tactu distractum diffindatur, nec visci more glutinatū lentescat, seminandis filiis vt inutile repudiatur: talis equus ad ineundas matrices non est adscendens, Pelagonius cap 14. Equos ætate affectos aiunt, pullos cum ceteris in rebus debiles, tum pedibus infirmos procreare solere, Aelianus: Hunc quoq; vbi aut morbo grauis, aut iam segnior annis Deficit, abde domo: nec turpi ignoscet fœmina, (id est, & fœmina non turpi ignoscet) Frigidus in Venerem senior, frustraq; laborem Ingratum trahit: & si quando ad prælia ventum est: Vt quondam in flipulis magnus sine viribus ignis, In cassum furit, Vergilius. Illud in admissarijs seruandum est, vt medijs aliquibus spatijs separantur, propter noxam furoris alterni, Palladius. Equos pretiosos reliquo tempore anni (præterquam admissuræ) remouere oportet à fœminis, ne aut cum volentineant, aut si id facere prohibeantur cupidine sollicitati noxam contrahant: itaque vel in longinquā pascua marem placet ablegari, vel ad præsepia contineri, Columella. Etrurus. Eo tempore quo vocatur à fœminis admissarius, roborandus est largo cibo, & appropinquante vere, ordeo eruq; saginandus, vt veneri supersit: quantoq; fortior inierit, firmiora semina præbeat futuræ stirpi. Sed eadem de re Vergilium audiamus:

*His animaduersis, instant sub tempore, & omnes
Quem legere ducem, & pecori duxere maritum:
Farrag; ne blando nequeant supereffe laboris:
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes.
Sollicita, frondesq; negant, & fontibus arcens.
Cum grauitate tunis gemit area frugibus: & cum
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusor usus
Sed rapiat sibi Venerem, interiusq; recondat.*

*Impendunt curas densa diffondere pingui,
Florentesq; secant herbas, fluniosq; ministrant,
Invalidiq; patrum referant ieiunia nati.
Atq; ubi concubitus primos iam nota voluptas
Sepe etiam cursu quatunt, & Sole fatigant:
Surgentem ad Zephyrum palea iæulantur inanes.
Sit genitali aruo, & sulcos oblitus inertes.*

Equi ad generandum admittendi copiosè pasci debent, & sine labore, non prorsus tamen otio relinquendi, ne iners & pituitosus humor augeatur, sed moderatis exercitijs recreandi magis quam fatigandi sunt, Russius. Admissarium equum relaxare conuenit ab operibus, Absyrtus. Marem putant minorem trimo non esse idoneum admissuræ posse verò usq; ad vigesimum annum progenerate, Columella. Actas incipientis admissarij quinti anni initio est debet: fœmina recte & bima concipiet: quia post decennium iners ex ea soboles & tarda nascetur, Palladius. Fœminam bimam putant recte concipere, vt post tertium annum enixa fœtum educet: eamq; post decimum non esse vtilem, quod ex annosa matre tarda sit atq; iners proles, Columella. Generatas ad annos triginta tres: utpote cum à circa post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam. Et ad quadragesima duasse tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis (hoc Aristoteles de equo Opuntio scribit:) Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de causa per interualla admissuræ dantur, nec tamen quindecim initus eiusdem anni valet tolerare, Plinius. Quæætas in equis coitus initium & finem adferat, dicitur etiam infra.

Coëndi initium equis in vere, Aristot. Et alibi, Admissarios (inquit) non vt equæ, sic asinæ æquinoctio admouent: sed æstiuo solstitio, vt tempore calido pulli nascantur. Coitus (inquit Plinius) verno æquinoctio bimo vtrinq; vulgaris, sed à trimatu firmior partus. Fœtura initium admissionis facere oportet, ab æquinoctio verno ad solstitium, vt partus idoneo tempore fiat, Varro. Admissuræ in vulgaribus equis certa tempora non seruantur: generosis circa varnum æquinoctium mares iungentur, vt eodem tempore, quo conceperint, iam latetis & herbidis campis post anni messem paruo cum labore fœtum edificant. Nam mense duodecimo partum adiungunt: maximum itaq; curandum est prædicto tempore anni, vt tam fœminis, quam admissarijs desiderantibus coeundi fiat potestas: quoniam id præcipue armentum si prohibeas, libidinis extimulatur furijs: vnde etiam veneno inditum est nomen hippomanes, quod equinæ cupidini simile mortalibus amorem accedit, Columella. Mense Martio saginati ac passi ante admissarij generosis equabus admittendi sunt, & repletis fœminis item ad stabula colligendi, Palladius. Tempus congressi aptissimum existit ab æquinoctio verno, hoc est à vigesima secunda Martij, usque ad vigesimam secundam Iunij, vt partus videlicet fiat circa temperatissimam herbescensemq; anni constitucionem. Equa siquidem vtero gerit undecim mensium decemq; dierum curriculo. Etenim quæ concipiuntur post festuum solstitium, ea sanè infeliciter edificantur, profusq; inutilia sunt, Absyrt. Commodum videtur vt equi locis calidis mense Aprili, frigidioribus autem Maio admittantur. Nam circumuoluto anno pulli eodem tempore nati, & aërem temperatum & copiosum inuenient nutrimentum: autumnus etiam easdem ob causas non incommodus est nascentibus in eo pullis, Russius. Admittere oportet cum tempus anni venerit, bis die, mane & vespere, Varro & Absyrt. Si equa scemel subacta marem postea respuerit, post dies denos rursus sunt conciliandi. Quod si ne tunc quidem equum excepterit, secernenda est, ceu iam grauida. Vbi autem equæ ipsæ cõceperint, obseruandum est ne misceantur plus iusto, néue in locis frigidis diuersentur, Absyrtus. Quoad satis sit admitti ipsæ significant, quod se defendunt, Varro.

Quidam præcipiunt eodem ritu, quo mulos, admissarium saginare, vt hac sagina hilaris plurimis fœminis sufficiat: veruntamen nec minus quam quindecim, nec rursus plures quam viginti unus debet implere, Columella. Lucienus apud Varronem, Ego quoq; adueniens aperiam carceres (inquit) & equos emittere incipi, nec solum mares, quos admissarios habeo, vt Atticus singulos in fœminas denas, è quicis fœminas Cōmodius Equiculus vir fortissimus etiā patre militari iuxta ac mares habere solebat. Neq; tamè æqualem numerū (inquit Pallad.) omnibus debemus adhibere, sed æstimatis viribus vniuersijsq; admissarij, submittenda sunt pauca vel numerosa coniugia,

rugia, quæ res efficiet admissarios non parua ætate durare. Iuueni tamen equo, & viribus formaq; constanti, non amplius quam duodecim, vel quindecim debemus admittere, cæteris pro qualitate virium suarū, Palladius. Tricenæ fœminæ, aut paulò plures, maribus singulis dantur, Aristoteles. Regi Babylonis erant peculiares equi, præter bello destinatos, admissarij octingenti, cum equarum quibus admittebantur sedecim millibus: nam singuli ad vicinas admittebantur, Herodotus lib. i. Hippotrophum Straboni lib. 16. locus est equis alendis accommodus, qualis ad Syriæ Apamiam visebatur, equarum vel supra triginta millia capiens, admissarios verò trecentos Cælius: sic vni admissario equæ centum assignarentur, qui sanè nimius est numerus. Non desunt qui dent operam, quo magis equarum amore flagrant admissarij, vt iubæ suorumq; capillorum venustate, nec non cæteris elegantibus honestamentis (*πεντεκατοντα*) exornentur, & ad hoc si quæ possent aliæ cupidinis illecebras: Quin eam quoq; equo tanquam cursu certantem proponunt. His autem lenocinijs putant equum ad amorem inuitari. Mares quinque mensibus antea quam vocentur, à fœminis sunt segregandi, frumento etiam roborandi, torrido paulatim eruo & similagine aqua macerata largius saginandi, vt veneri supersint, & hoc fulti cibo fortius ineant, Hæ Anatolius. Ut admissarius equus in venerem proruat, vestam cerui caudam cum vino terito, testes & genitale linito: sic hebes equus, voluptate solicitatur ad venerem: sed cum furentis in libidinem impetum compescere volles, oleo perungito, Absyrtus. Ocyum venerem stimulat: deo etiam equis astintq; admissuræ tempore ingeritur, Plinius. Satyri gens erythraicon arietibus quoque & hircis ad venerem fœminoribus in potu datur: & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigroribus in eoitu, quod vitium prosedanum vocant, Plinius. In fœminis iumentorum coitum incitat vritica, si folijs eius perfricit vulva, Macer. Coitum in equo iuuat puluis testiculorum equi in potionē datus, Aggregator citans Pliniij librum 28. Sunt qui rerum per pulcharum studiosiore, asinum, equum, aut alium quemvis admissarium, huius coloris vestimento contegunt, quem futuram pullationem referre velint. Siquidem qualēm vestitu colorem iij mentientur, in talem enata progenies degenerabit, Absyrtus. Admissarium eo colore pictum, quo pullum nasci desiderant, (vel uno vel vario) aliquandiu ante equam libidine ardenter detinent, demum dimittunt, sic pullus suo tempore nascitur eo quem optarunt colore, Oppianus. Proles ut vel fœmina, vel masculus concipiatur, nostri arbitrij fore Democritus affirmat, qui præcipit, ut cū progenerari marem velimus, sinistrum testiculum admissarij lineo funiculo, aliouē quolibet obligemus, cum fœminam, dextrum: idemq; in omnibus penè pecudibus faciendum censet, Columella. Si quispiam matrem nasci velit, cum Aquilonius inspirat ventus, insiliendam equam obiijicit: si fœminam fingi sit in animo, cum Auster perfusat, Africanus. Vbi admissarius equam superuererit (inquit idem) certis signis comprehendere licet quē sexum generauerit: quoniam si parte dextra defiluit, marem seminasse manifestum est: si lœua, fœminam, Africanus in translatione Ruellij cap. 15. His similia vel eadem potius, de tauris etiam scribunt authores, quantum attinet inquam ad curandum, ut hic vel illæ sexus concipiatur, vel uter conceptus sit dignoscatur, vt in Tauro docuimus circa finem capitis tertij. Marem pariet equa si submitatur (hoc Germani vocant *beraffen*) tertio ante plenilunium die: fœminam, si tertio post plenilunium, Obscurus. Mares (verba sunt Aristotelis) hoc generc fœminas sibi societas coniunctas dignos ut olfactu, etiæ paucis ante diebus vnâ fuerint: quod si fœminæ diuersæ permisceantur, mares alienas modendo expellunt, suasq; singuli seorsum habentes pascuntur. Tricenæ, aut paulò plures singulis dantur: quoties mas accesserit aliquis, confessim in cum maritus conuertitur, & currens gyro aggreditur pugna: & fœminam, si quæ se mouerit, morsu reuocat. Et alibi, Equi tempore libidinis equos mordent, sternunt equitem atque insequuntur.

Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
Ac nego, eos iam frena virum, nec verbera saua,
Flumina, correptos unda torquentia momes,

Corpora, si tantum notas odor attulit auræ?
Non scopuli, rupesq; caue, atq; obiecta retardant
Vergilius de vi amoris scribens.

Coitus (inquit Aristoteles) non tam laboriosus equis quam bubus est. Salacissimum omnium tum fœminarum tum marium equus est, homine excepto.

Equire dicimus equam, cum marem desiderat, Græci *πεντεκατοντα*. Equenti mulæ, id est equum appetenti, Columella 6.37. Equas domitas sexagiata diebus equire tradunt, ante quam gregales, Plinius. Inciduntur libidine (inquit Aristoteles) ex fœminis equæ potissimum, mox vaccæ. Equæ itaq; equiunt: vnde vocabulum id ab hoc uno animali trahitur, maledicto in mulieres libidinosas (vt illas equas vocemus, & equire dicamus, Aelianus) Nec non cuentari (*εξαρχουσι*) per id tempus equæ dicitur: quapropter in Creta insula equos admissarios minime à fœminis semouendos censem. Cum vero ita affectæ fœminæ currunt relicta societate: simile hoc vitium est, vt quod subare in suis dicitur. Currunt non orientem, aut occidentem versus, sed ex aduerso aquilonis, aut austri: nec appropinquare quenquam patiuntur, donec vel defatigatae defiantur, vel ad marem deueniant.) Vide infra in mentione conceptus earum ex vento.) Tum aliquid emitunt, quod hippomanes appellatur, eodem, quo illud quod nascitur, nomine. Tale hoc sanè est, quale suis illud, quod apriam vocant: sed hoc præcipue ad amoris beneficia petitur. Equæ tempore coitus colligunt sese, & societate magis quam antea gaudent: iactant caudam crebrius, vocem immutant, humorem emitunt suis genitalibus similem genitrix, sed multo tenuorem, quam mares, quem hippomanes non nulli appellant, non quod pullis nascientibus adhæret: accipit eum humorem difficile esse aiut, quod paulatim admodum labitur. Mingunt etiam pluries, atq; inter se ludunt cum equiunt. Hactenus Aristoteles. Mirum est, quadrupedum prægnantes venerem arcent, præter equam & suem, Plinius. Sola animalium (inquit Aristoteles de generatione animalium 4.5) mulier & equa, grauida coitum patiuntur. Equa quidem soliditate suæ naturæ, & quod aliquid spatij in utero supersit, vt dictum est, amplius quidem, quam vt ab uno occupetur: sed arctius quam ut alterum perfectè possit superficiari. Libidinosa natura est equa ob eundem effectum, quo solida omnia veneris sunt appetentiora: illa enim ita se habent, quia carent purgatione, quæ perinde est fœminis, ut coitus maribus: equa enim menstrua minimè emitit. Albertus causam facit abundantiam cibi, & temperamentum calidum ac humidum.

Scilicet ante omnes furor est in fœminis equarum:
Potnias malis membra absimpere quadriga.
Ascanium: superant montes, & flumina tranvant, Vergilius

Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Illas ducit amor trans Gargara, transq; sonantem
Tum equæ tum vaccæ indicium suæ libidinis

præstant, genitalis specie præminentiore, Aristoteles. Equarum libido extinguitur iuba tonsa, Plinius, Albertus & Rasis. Equarum libido extinguitur magis iuba tonsa, & frons tristior redditur, Aristoteles. Tondentur etiā equarum iubæ, vt asinorum in coitu patientur humilitatem. Aucenna scribit equarum libidinem minui cum præcidentur eis pilis: quasi motus pilorum in cauda & iuba libidinis causa sit, Albertus.

Equas post tertium annum, aut post vnum ab enixu vtiliter admitti putant, coguntq; inuitas, Plinius. Iuniorum coitus præter ætatem contingit pabuli bonitate & copia, Aristot. Equus coire incipit bimus, tam mas quām fœmina: sed hoc in paucis fit, pulliq; eorum ipsorum minores imbecillioresq; sunt. Quod autem plurimum trimatu, tam mares quām fœminæ incipiunt, & proficiunt subinde ad prolis præstantiam, in vicissimum usq; annum, Arist. qui & alibi eadem repetit. Et alibi, Coire itaq; incipit equus vel tricessimo mense: sed quoad digne procreare possit, tunc tempus est, cum dentibus mutantur: verum iam nonnullos etiam cum mutant, implere potuisse aiunt idq; fieri ita confirmant, nisi natura steriles sint. Et rursus, Fit itaq; vt equo ferè tempus idoneum maxime sit ad procreandum, cum annum quartū, & sex menses complerit: seniores equi profectō fœcundiores sunt, tam fœminæ, quām mares. Coēunt mares ad annos tricenos tercios, fœminæ ad quadragēnos: ita vt per totam ferē vitam coitum equis seruari eueniat, Arist. Mares coire ad annum tricessimum tertium, nonnullos ad quadragesimum, sed adiutus, superius ex Plinio recitau, paulò post initium mentionis de admissario (scribit autem eadem ferè etiam Solinus cap. 47.) ubi & alia quædam attuli qua ætate equi in utroq; sexu coire & incipient & desinant. Gignunt equæ annis omnibus ad quadragesimum, Plinius. Mas (inquit Aristoteles) omnibus temporibus inuit, nec cessat quandiu viuit. Fœmina etiam quandiu viuit inuit, nec tempus ullum certum libidinem afferit: sed ingenium hominis aere, aut vinculo, aut aliquo huiuscmodi impedimento: non tamen quois tempore facto inuit, facultas enutriendi quod pepererint, datur. Equum apud Opuntia gregarium fuisse accepimus, qui annos quadragesinta natus posset coire: sed adiumentum quod sui pedes priores atollerentur (quod supra etiam ex Plinio recitavi) desiderabat. Idem alibi Ferunt regi Scytharum fuisse equam egregiam, ex qua mares generosi omnes giganterentur: quorum vnum, qui præstantior habetur, cum vt ex matre procrearet, placeret, admissum omnino recusasse: opertam deinde latuisse matrem, vt imprudens superueniret: verum vbi à concubitu faciem matris deiecit agnouerat, fugam properasse, atq; scipsum actum præcipitem interemisse. Alij addunt, regem Scytharum hoc fieri voluisse, cum reliquo præstantium eorum grex peste absemptus esset: & ne se ex odore noscentes detrectarent, utroq; à peroriga alijs pellibus obiectos & oleo odorato inunctos esset: postea vero cum remoris operimenti incepsit cognoscere, vinculis abruptis magno cum hinnitu procuruisse, & capita tandem petris illis confregisse, Oppianus & Aelianus hic tamen vt Aristoteles, sese præcipites egisse scribit. Plinius Aristotelem sequitur, his verbis, Alium (equum ferunt) detrahe oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petijisse prærupta atq; examinatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro, laceratumq; pariter aurigam inuenimus. Nanq; & cognitionū intellectus in ijs estitraq; in grege prioris anni sorore, libentius etiam quām matre, equa comitur. Tametsi incredibile (inquit Varro) quod viu venit, memoria mandandum: Cum equus matrem vt salire adduci non posset, & cum capite obuoluto per origa adduxisset. & coegeret matrem inire, cum descendenti velum dempsisset ab oculis, ille impetum fecit in eum, ac mordicus interfecit. Camelos in Admirabilium relatione tradit Aristoteles nunquam coisse cum matre. Hoc idem & in equis ex Plinio astruere conantur aliqui: quod tamen falsum contineamus ex Aristotele libro sexto scribente, Equi vel suas matres & filias superveniunt, atq; tunc perfectum esse armentum videtur, quum parentes suam inueniunt prolem. Suppetit Ouidij authoritas ex decimo Metamorphoseos, Coēunt animalia nullo. Cetera delectu, ne, habetur turpe inuēce. Ferre patrem tergo, sit equo sua filia coniux, Cælius. Falsum igitur fuerit quod Oppianus scribit statim ante historiam equæ & pulli regis Scytharum, his verbis, Εξοχα διατίσον φύσιν, τέρεται διαπανάπτεται (forte ξύνεται) Εσ φύλακτον πολεν, τὴν οὐθεύσ, διηδύνεται Αρχαγόντων μυσῶν, καταρπῆ διάσοι Κιβύριος. Tum in eorum tum in boum genere, turgent ad coitum prius minores natu, quām maiores, Aristot. Equos, & canes, & suis initium matutinum appetere, fœminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt, Plinius. Equus non certo dieruin numero implet, sed aliquando uno, aut duobus tribus, aliquando pluribus fieri certe quām asinus, equam superueniens implet, Aristot. Apud Myos cum equinum genus coit, quidam velut Hymenæum quendam nuptijs præcinunt, & cantus suavitate permulsa equæ grauida sunt, & formæ pulchritudine, eximios pullos ex se se parunt, Aelianus. Et alibi, Euripides dicit, pastores hymenæos ad fistulam cantantes, ad Venerem equas incitare, atq; etiā equos ad ineundas fœminas incendere. Ταπεζήρονται, εστιν αὐτοῖς μητράριον, Plutarchus in Symposiis. Equæ interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuo nequeant, Aristoteles. Alternis qui admittunt, diuturniores equos, & meliores pullos fieri dicunt. Itaq; vt restibiles segetes essent exuctiores, sic quotannis quæ prægnans fiat Varro. Non statim à partu equa impletur, sed intermissio tempore: & melius quanto aut quinto anno interposito procreat. Omnis, si nihil plus detur, vnum tamen interponere annum, & quasi nouale facere necesse est, Aristoteles. Vulgari fœminæ solenne est omnibus annis parere, generofam conuenit alternis continere, quo firmior puulus lacte materno laboribus certaminum præparetur, Columella. Generofas equas & quæ masculos nutrunt, alternis anni submittere debebimus, vt pallis puri & copiosi laetiis robur infundant, cætere & passim replenda, Palladius. Quod si aut fœmina recusat, aut uero appetit tauris, eadem ratione, quæ fastidientibus equis mox præcipiemus, elicitor cupiditas, odore genitali admoto naribus, Columella. Et in equis, Quod si admissarius (inquit) nescit Venerem est, odore perficitur detersis spongia fœminæ locis, & admota naribus equi. Idem scribit Absyrtus, vt in Geonicis legitimus. Si equa marem non patitur, detrita scilla (squilla Palladius) naturalia eius linuntur, quæ res accedit libidinem, Columella. Si fastidium fallendi est, inquit Varro, scilicet modicum conterunt cum aqua ad mellis crassitudinem, tum ea re naturam equa, cum menses ferunt, tangunt: contra, ab locis equæ nares equi tangunt. Si equa marem non patitur, gallinaceo fimo cum resina terebinthina trito, naturalia eius linuntur: ea res accedit libidinem longeq; magis, si fallendi fastidium est, oblitas scilla coenunt, di cupidinem elicit, Anatolius. Non est committendum, inquit idem, vt strigosa equa & obsita sorde falliantur, quippe cum talium cupiditate celerius equū sollicitari constet, perinde quasi stimulatus hac colluione gaudeat. Non nunquam ignobilis quoq; vulgaris (equus) elicit cupidinem coēundi. Nam vbi admissus ferè tentauit obsequium, fœmina abducitur, & iam patientior generofam equus imponitur, Columella. Sæpe accidit vt equa patiatur equum super se, coitum tamen detrectet, quod ex defectu caloris ipsius circa naturalia contingit: quam obrem virtus vel squilla perficari debet, Russius. Admissarius quomodo alacrior ad Venerem fiat, supra feorim diximus.

diximus. Excitatur & tibiae cantu libido in vtroq; sexu, hippothoron vocant, vt ex Aeliano retuli. Vide etiam supra in Capræ historia, cap. 5. Sed non vlla magis vires industria firmat, Quam Venerem, & cæci stimulos auertere amoris. Siue boum, siue est cui gratior vsus equoru, Vergil. De equorum in Syria sylvestriæ simulatione, qua impulsi minores natu, qui fœminas salient, persecuti castrant, superius dixi cap. 2. Conceptus in dicium, maxime in vaccis equabusq; cum menses cessarunt, spatio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id percipere difficile est, nisi quis iam dudum secutus, affactusq; admodum sit, Arist. Colorem (equæ cum conceperet) illico mutant rubriore pilo, vel quicunque sit pleniore: hoc argumento desinunt admittere etiam volentes, Plinius. Aliquot regionibus (inquit Columella) tanto flagrant ardore coeundi fœminæ, vt etiam si mare non habeant, assida & nimia cupiditate figurantes sibi ipsæ Venerem (cohortalium more autum) vento concinant. Quæ poëta licentius dicit,

*Continuog; autid ubi subditâ flaminica medullis,
Oro omnes versa in Zephyrum, stant rupibus altis,
Coniugis vento granda (mirabile dictu)
Diffingunt, non Eure tuos, neq; Solis ad ortus:
Nascitur, & pluio coartata frigore eculum.*

*Vere magis (quia vere calor reddit ossibus) illa
Exceptrantq; leneis auras: & sepe sine ullis
Saxa per, & scopulos, & depresso connalles
In Boream, Caurur q; aut unde nigerrimus Auster*

Cum sit notissimum etiam in sacro monte Hispaniæ, qui procurrit in occidentem iuxta Oceanum, frequenter equas sine coitu ventrem pertulisse, scutumq; educasse, qui tamen inutilis est, quod tricennio prius quam adolescent, morte absuntur: quare, vt dixi, dabimus operam, ne circa æquinoctium vernum equæ desiderijs naturalibus angantur, Hæc Columella. In fœtura (inquit Varro) res incredibilis est in Hispania, sed est vera, quod in Lusitania ad Oceanum in ea regione, ubi est oppidum Olyssippo monte Tagro, quædam è vento concipiunt equæ, vt hinc gallinæ quoq; solent, quarum oua hypenemia appellant: sed ex his equis qui nati pulli non plus triennium viuunt. Constat in Lusitania circa Olyssippone oppidum & Tagum aminem, equas Fauonio flante obuersas animalē concipere spiritum, idq; partum fieri, & gigri perniciſſimum ita, sed tricennium vitæ non excedere, Plinius & Solinus. Proprium equæ est (vt Albertus scribit ex Auicenna) pede aut coxa aliquantulum recalcitrare cū desiderat coitum: & hoc modo aperit uterum, hauritq; eo meridionalem aut septentrionalem ventum, quo plurimum delectatur. Scribit etiam Auicenna senem quendam fide dignum, natum in insula cui Arabicum nomen Dealufa, ubi narrasse, quod equa Arabica illie concepto vento non cessarit currere per desiderium coitus, donec octo leucas emensa fines insulæ attigit. Qui quando euentari (εξερεψθαι) dicantur, supra ex Aristotele docui in mentione libidinis equorum. A coitu solæ animalium currunt ex aduerso Aquilonum Austrorūm, prout mare aut fœminam concepere, Plinius. In Lusitanis iuxta flumen Tagum equas Fauonio spirante concipere falsò prodidisse complures ait Iustinus, fignitumq; ex equarum fœcunditate ac gregum multitudine, qui in ea prouincia multi & pernices visantur, fluxisse autem. Eorum qui aliter opinantur turba eliditur Iustinus, quibus diu Augustinus ascribi potest. Non nulli si ventus à masculis flauerit, equas obuersas odore fieri prægnantes tantum, atq; ex ijs natos pullos triennium vitæ non excedere produnt. Silio Italico, Septimaq; his stabulis longissima dicitur ætas, Hæc Io. Brodæus fit in equoru genere, inquit Aristoteles, vt alia omnino steriles sint, (quod & alibi affirmat:) alia concipient quidem, sed ædere nequeant: cuius rei indicium aiunt, quod fœtus circum renes alia quædam specie propemodum renum, ita continet, vt rescissus quatuor renes habere videatur. Quomodo efficiatur ut armæ titiæ concipient, legimus in Hippiatricis Græcis capite quintodecimo: Si gregalem inquit Hippocrates, equam concipere velis, ut tunc in os equi pellito: & reliqua. Porro sterilis equa concipiet, si fæceni porrorum in pila tu sum vini cyatho perfundes, & cantharides versicolores numero duodecim, ex aqua biduum oriculario clystere in vuluam ingeres, postero die equam ad ineundam fœminam emittes: postquam desiliuit, bis genitales locos elas. Aliud, Nitrum, passeris sumum resina terebinthina simul deteruntur, & in unum coacta naturalibus inferuntur. Silere montano putant promoueri conceptionem in vaccis & equabus. Vbi equæ conceperint, obseruandum est ne misceantur plus iusto: néue in locis frigidis diuersentur: frigus enim grauidis aduerfatur, Absyrtus in Geponicis. Grauidæ non urgeantur, nec famem vel frigus tolerent: nec inter se loci comprimantur angustijs, Palladius. Cum conceperint equæ, videndum ne aut laborent plusculum, aut ne frigidis locis sint, quod algore maxime pregnantibus obest. Itaq; in stabulis ab humore prohibere oportet humum, clausa habere ostia, ac fenestras, & inter singulas à præsepibus intericcer longurios, qui eas discernant, ne inter se pugnare possint. Prægnantem neq; implere cibo, neque esurire oportet, Varro. Post conceptionem (inquit Columella) maior prægnantibus adhibenda cura est, largoq; pascuo firmandæ. Quod si frigore hyemis herbae defecerint, tefto contineantur: ac neque opere neq; cursu exerceantur, neque frigori committantur: nec in angusto clauso, ne alia aliarum conceptus elidunt: nam hæc omnia incommoda fœtum abigunt. Cauendum ne grauidæ pabuli mutatione tententur, neq; infestentur aquarum insuetarum nouitatem, siquidem huiuscemodi peregrinarum rerum obiectu facile abortus contrahitur, Anatolius.

*Non illas granibus quisquam inga ducere plaustra,
Carpere prata fugi: fluiusq; innare rapaces.
Flumina: muscas ubi, & viridissima grammeripa:*

*Non saltu superare viam sit passus, & acri
Salibus in vacuis pascant: & plena secundam
Speluncasq; regant: & saxa proculvet umbras, Verg.*

Grauidæ mox separant à maribus: & ita carentur vt neq; mailentæ nimis, nec obesæ euadat, sed inter vtrunc; habitum mediocres. Vterq; enim immodus, vt vel abortus fiat, vel infirmior aut minor fœtus, in causa est, Rutilus. Nec impedit partus quasdam ab opere, falluntq; grauidæ. Viciss Olympia prægnantem equam Echecratidis, Thessali inuenimus, Plinius. Quæ cura prægnantibus adhibenda, Ut facile partus ædatur, Ad secundas hærentes, Mulomedici Græci docent capite quintodecimo: item de perforando ventre & enecando partu, partim eodem, partim antecedente capite. Vide etiam non nihil infra, in tractatione de morbis equorum in ijs quæ vtero accidunt. Certum est equas, si sint grauidæ taetas (à muliere profluuo mensium laborante) abortum pati: quin & aspectu omnino, quamvis procul visas, si purgatio illa post virginatem prima sit: aut in virginæ ætate spontanea, Plinius. Abortum facit equa odore sentiens fungi famigantis lucernæ extinctæ, quod & mulierum non nullis accidit, Aristoteles, Aelianus, Rasis & Albertus. Ex his Aristotelis verbis corrupta iudico ea quæ Vincen- tius Bell. citat ex Zenonis de animalibus libro, Equa fœta (inquit) cum odoratur quod est in sepo vaccæ, egre-

ditur partus eius. Abortiunt ferè iumenta, glandibus cerri deuoratis, Russius. Ex sene quodam nostrate audiui, gentianam quoq; abortus causam esse equabus. Si postea quām trachuri caudam abscideris, ipsumq; in mare liberum emiseris, eam cquæ ventrem ferenti appendas, non multò certe post abortum pariet, Aelianus. Aegyptiū mulierem quæ abortuum fecerit significaturi, cquam scribunt quæ lupum prefferit. Equa enim abortit, nō modo filupum calcauerit, sed etiam si ipsius vestigia attigerit, Orus. Vide infra cap.4. Si cum equa ex equo prægnante coierit asinus, fetus iam conceptus corrum pitur, Aristotel. Etrurus, Quum equus cum asina, vel asinus cum equa inierit, multò magis abortus consequitur, q; uām cum vñigena inter se iungantur: verbi gratia, equa cum equo, aut asina cum asino. Conceptum ex equo fecutus asini coitus abortu perimit: non item ex asino equi, Plinius & Aristoteles, qui causam rei jet in asinini seminis frigiditatem. Et rursus, Equi genitaram (inquit Aristot.) corrumpit asinus: sed equus asini minimè, cum equa iam asini initu conceperit.

Si aut partu aut abortu equa laborauit, remedio erit, silicula trita & aqua tepida permista, dataque per cornu, Columella. Scythæ equabus graibus equitant, cum primum se mouerit fœtus, & nimirum eas proficere ad partus facilitatem arbitrantur, Aristoteles. Equi & ijs cognata animalia, quanquam minus temporis viuunt, tanca diutius vterum fert: alia enim annum, alia quod plurimum menses denos grauida exigunt, Aristoteles. Idem problematum sectione 10. Equus (inquit) vt tardius maximè quām homo parit, sic viuere minus potest: cuius rei causam, vulua siue vteri duries habet. Quomodo enim ager sitiens haud citò suas stirpes enutrit: sic durior vulua equarum, informando nutricandoq; suo foetu remoratur. Annum vterum fert & asina & equa, Aristot. Partus asinarum à tricesimo mense ocyssimus: scd à trimatu legitimus: totidē pari unt quot equæ, & eisdem mensibus, & simili modo, Plinius. Partum in eo genere vndenis mensibus ferunt, duodecimo gignunt, Aristoteles & Plinius. Equa cum conceperit duodecimo mense parit, Varro ex Magone & Dionysio, Columella. Ventrem 2 fert duodecim menses, Varro. Et alibi, Duodecimo mensē die decimo aiunt nasci: quæ post (id) tempus nascuntur, ferè vitiosa atq; inutilia existunt. Equarum natura est partum spatio duodecimi mensis absoluere, Palladius. Equa vterum gerit vndeclim mensium decemq; dierum curriculo, Absyrtus. Mares citius perficiuntur in vtero quām foeminae. Equa facillimè omnium quadrupedum parit, Aristot. Et rursus, Cæteræ quadrupedes iacentes parere solent at verò equa cum tempus iam ædendi appropinquârit, erigit se, stansq; emittit partum. In hoc generi grauida stans parit, Plinius. Equa singulos parit, Aristoteles. Et rursus, Pariunt magna ex parte equæ singulos: sed gemellos quoq; aliquando complurium procreant. Singulos gignunt equi, Plinius. Equa vacat admodum purgamentis in partu, (Græci Iochia vocant:) minimumq; emittit profluvium sanguinis, videlicet pro corporis magnitudine, Aristoteles. Cum peperit, statim secundas deuorat, atq; etiam quod pulli nascentis fronti adhæret hippomanes dictum, Aristot. De polio seu pullio dicto, quod ante partum emittit equa, dixi suprain hip- 30 pomane, Matrices equas quidam vocat eas quæ fœtū alunt. Pullatio & pullities apud Columellam fœtura pullorum est, vel ipsi pulli: sed de alijs quoque animalibus non equis tantum in vñi sunt. Asini à fœtu mammæ dolent, ideo sexto mense arcent partus, cū equæ anno propè toto præbeant, Plinius. Lactare mulum semestre temporis spatium referunt, equo autem plus temporis tribuunt, Aristot. Equi & asini ad biennium lactentur, Anatolius. Pullus commodissimè ablactatur hoc modo, Separatur à matre triduo ante plenilunium, & per horas vintiquatuor ab ea exclusus, rursus mane admittatur, & vbi lac copiosè fuxerit adeo vt venter turgeat, remouetur nec admittatur amplius: sic deinceps habitior manebit, & elegantior fiet, Author obscurus. Quinque mestribus pullis factis, cum redæti sunt in stabulum, obijciendum farinam ordeaceam molitam cū furfuribus, & si quid aliud terra natum libenter edent. Anniculis iam factis dandum ordeum, & furfures, vsque quad erunt lactentes. Neg; prius biennio confecto à lacte remouendum, Varro. De hippothelis asinis qui lacte equarum aluntur, pa- 4 lò post dicam. Terram attingere ore pallum triduo proximo quām sit genitus, negant posse, Plinius: vt supra etiā in 8. dictum est. Pulli equarum nati manu tangendi non sunt, quia eos tactus laedit assidius: quantum ratio patitur, defendantur à frigore. In pullis pro ætatis merito ea sunt consideranda, quæ signum bonæ indolis monstrant, quæ in patribus, vel matribus spectanda præcepit: dabit & hilaritas & alacritas, agilitasq; documentum, Palladius. De ijs quæ circa pullum eligendum consideranda sunt, fatis iam dixi cap. 2. Si partus prospere cessit, minimè manus contingendus pullus erit. Nam laeditur etiam leuissimo cōtactu. Tantum cura adhibebitur, vt & ample & callido loco cum matre versetur, ne aut frigus adhuc infirmo noceat, aut mater in angustijs cum obterat. Paulatim deinde producendus erit, prouidendumq; ne stercore vngulas aduratur: mox cum firmior fucrit, in eadem pascua in quibus mater est, dimittēdus, ne desiderio partus sui laboret equa. Nam id præcipue genus pecudis amore natorum, nisi fiat potestas, noxam trahit, Columella. In decem diebus secundum partum cum matribus in pabulis 5 prodigendum, Varro. Et rursus, Pullos, cum stent cum matribus, interdum tractandū, ne cum sint disiuncti, exterrantur, & reliqua, vt in domitura ipsorum dicam 5. cap. Præsepia altiora esse oportet, ad quæ iumenta capitentur, vt sursum versus spectantia cibum capiant. Id maximè in pullis obseruandum est: sic enim erecta ceruice niti consuēsent: quæ res equino pecori maximam venustatem adserit. Anatolius. Etrurus, Equa post alterum aut tertium mensem (ædito iam partu) longè magis exercitationibus credi debet, quod lac in ea præstatiū gignatur: sequens equuleus cursibus committatur. Si pulli molles gerant vngulas asperis locis eos citatius agemus, calculos pedibus substerentes: sic enim vngulæ durantur: quæ si ijs parum adhuc solidatae mollescant, hanc curationem oportet adhibere: Adeps suilla verus, & hircina, sulphur ignem non expertum, & alliorum spicæ miscentur: ijs vngulæ & earum caua perunguntur, Hec Anatolius. Pascua prouidere oportet non adèo mollibus locis nata, vt vngularum firmitas de asperitate nil sentiat, Palladius. Ad firmitatem vngulæ comparandam, vtile vide- 6 tur vt pulli saxosis & montanis locis nascantur, vt duris & asperis locis & aere frigido durescant. Conducunt autem montana loca duplicitate nomine: primum quia pedes in eis validiores, aptiores, crassiores ac duriores reddit: deinde quoniam subire per inæqualia loca ascensiū descenſuq; exercitati, laboribus sustinendis præparantur robustoranturq; Russius. Ex asino & equa (inquit Plinius) mulus gignitur mense duodecimo: Ad tales partus equas neq; quadrimeris minores, neq; decennibus maiores legunt: arcerijs vtrumq; genus ab altero narrat, nisi in infantia eius generis quod incant lacte hausto. Quapropter subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinariū me equuleos admouent. Gignitur autem mula ex equo & asina, sed effrenis & tarditatis indomitæ. Equo & asina genitos mares hinulos antiqui vocabant: contraq; imulos, quos asini & equæ generarent. In plurium Græcotum est monumentis cum equa muli coitum natum, quem vocauerint hinum, id est paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuetis mulæ veloces in cursu, &c. Hucusq; Plinius. Equuleos quorū hoc in loco Plinius (lib. 8. cap.44.)

Cap. 44.) meminit, Aristoteles hippothelæ quasi equimulgos vocat. Arebit (inquit) ab initio & asinum equa, & equum asina: nisi contigerit ut asinus equæ lac haufiter: ob id de industria pullos asinorum supponunt, qui vocantur hippothelæ, Hermolaus. Pullum asinum (inquit Varro) à parti recentem subiectum equæ, cuius lacte ampliores sunt, quod id lac quam asinum ac alia omnia dicunt esse melius. Præterea educant eum paleis, &c. vt in Mulo persequemur. De equi & asinæ, vel asini & equæ coitu, gestatione, partu, & alia quædam vide supra in historia Asini. Si quem mulorum genus (inquit Palladius) creare delectat, equam magni corporis, solidis ossibus, & forma egregia debet eligere, &c. vt in Mulo explicabitur, vbi etiam de asino admissario ad mulos procreandos eligendo copiosè tractabimus. Anna sacer Esau primus equis asinas copulavit, vt Iudæi asserunt, Isidorus. Equarum iubas tondere præcipiant, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire, Plinius, & Aelianus, cuius verba in Mulo recitabo. Quin & alioqui equarum libidò extinguitur magis iuba tonsa, Aristotele teste, & frons tristior redditur. Cur E[st] ei equas finibus eductas iniri faciant, Plutarchus inquirit problemate 52. inter Graecanica & Leonicenus in Varijs r. 62. Cur equæ in Elide ex asinis concipere non potuerint. Muli asiniq[ue] (inquit Herodotus lib. 4.) vim hyenis ferre non queunt: quod magis miror cur in omni Eleo agro muli nequeunt gigigni, cum neq[ue] locus sit frigidus: neq[ue] villa alia causa appareat. Atunt Elienses ipsi ex imprecacione quadam id sibi contigisse: Cumq[ue] tempus aduentat conceptus equarum, se in loca finitima illas educere: Ibi postquam admiserint asinos dum equæ conceperint, tunc rursus eas reducere.

De sanitate equorum tuenda, & prævenienda morbis.

Mulomedici & veterinarij dicuntur communia vocabula, qui veterina curant, equos, mulos, asinos. Dicuntur autem veterina animalia ad vecturam idonea, quæ aliquid vehere possunt, quasi venterina, quod ad ventrē onus religatum gerant. Vngulæ veterino tantum generi renascuntur, Plinius. Et genus omne quod est veterino genere partum, Lucretius lib. 5. Veterinarium pro medico veterinarum dixit Colamella, & medicinam veterinariam. Vegetius artis veterinariae siue mulomedicinae libros quatuor reliquit, & eadem vocabula in præfatione usurpat: quanquam ars veterina in excusis codicibus legitur, perperam vt videtur. Equarius, equorum curator, apud Solinum cap. 5. Herophilus equarius medicus, Valerius Max. Equorum medici, equinarij, veterinarij, manuaceli, (corrupta puto voce, pro vulgari illa, marescalci,) mulo medici appellantur, Textor. De medicinis vel plurima sunt in equis, & signa morborum, & genera curationum, quæ pastorem scripta habere oportet. Itaq[ue] ob hoc in Graecia potissimum medici pecorum ανθραξ appellati, Varro, Julius Firmicus απολετος dixit. Marescalcum Rusius & alij vocant chirurgum (vt ita dicam) equorum, qui vel secundo vel vrendo eis medetur. Απαρτητα (intellige βιτασια) Absyrti & aliorum Graece extant. Eadem Latinitate donauit Ioan. Ruellius, cuius translatio pura quidem & elegans in Latino sermone est: quod ad rem vero, multis in locis & manca & corrupta, vt ipse cum Graecis conferendo animaduerti. Sunt autem præter Absyrtum authores isti, Hierocles, Theonetus, Pelagonius, Anatolius, Tiberius, Eumelus Thebanus vel Chiron, Archedemus, Hippocrates, Acilius Hispanus, Litorius Beneventanus, Himcrius, Africanus, Didymus, Diophanes, Pamphilus, & Magon Carthaginensis. Citanunt etiam obiter in eodem opere, Agathotyches, Nephon, Hieron, Cassius, Hemerius. Geoponicon etiam, quæ Constantino adscribuntur, liber sextus decimus απαρτητα cōtinet: sed ita vt omnia ex Hippiatricorum volumine iam dicto desumpta videantur. Nonnulla quæ in Geoponicon legebantur, & in Absyrti, &c. Hippiatricis deerant, Ruellius translationi sua adiecit. Scripsit & Laurentius Rusius librum eiusdem artis: in quo præter alios authores, copiosè de frenis eorumq[ue] differentijs tractat, expressis pariter picturis eorum. Primus omnium puto hippicum, id est de equis & equestri arte librum Simon quidam Atheniensis reliquit, ex quo omnia quæ placebant in suum transcriptit Xenophon, nos pleraq[ue] ex Xenoy honte in hisch nostrum, De equis præterea (vt Camerarius obseruauit) quidam scriptit Cleodamas Achæus: Plinius etiam, qui ipse librum se de iaculatione equestri edidisse ait, tradit equitem quandam Sarmenem primum de equitatu scripsisse, effectum à statuario Demetrio: Et Mecon quidam, & alij. Magister Maurus Hippiater citatur à Laur. Rusio cap. 144. & 151. Petri Crescentiensis de agricultura liber nonus capita 57. de equis continet. Multa de ijsdem docet Albertus Magnus quoq[ue], lib. 22. historiæ animalium: Multa etiam rei rusticæ prisci scriptores, Varro, Columella, Palladius. Extant deniq[ue] in omnibus ferè vulgaribus linguis de equis curandis conscripti libri, Germanicæ, Italicæ, Gallicæ: Italicæ quidem excusum vidi Augustini Columbini librum.

Quæcunq[ue] ad equi sanitatem tiendæ. vel cauendos morbos præcepta pertinent (ὑγεία & σωφροσύνη Graeci vocant) partim hoc in loco trademus, partim c. pite quinto, in ea parte quæ est de tractandis equis. De dentibus equi, quos vulgo scalliones vocant, & eorum exemptione, supra dictum est. Ad hos autem eximédos (inquit Rusius) tempus vindictiarum aptissimum est: nam si racemi vuarum in cibo eis tum dentur, vulnera oris melius curantur & consolidantur, nec vermes aut praua carnes innasci possunt: itaq[ue] ex hoc cibo os equi melius efficitur, ac ipse etiam pinguescit. Ad eandem curam (scallionare vocant) obseruandum est vt Luna decrescat. Animalium dorsa vt laboris plurimum sentiunt, ita diligentius sunt curanda. Exceptis enim his qui deputati sunt circa, reliquum mulorum, equorum, asinorumq[ue] genus sub sellis aut sagmis solo tergo præstat officium. Vnde laudabilior industria est, quæ in columbam tuerit, quam quæ capit læsa curari. Nam diligētia defendit à vitio: si centes vel saga primum sufficiet, deinde mollia imponantur, & lota, atq[ue] ad tempus diligenter excussa; ne aliquid sordium aut asperitatis inhæreat quod sub pondere inulceret pelle: tunc sagmarum vel sellarum mensura conueniens & apta qualitas debet adhiberi. Si enim ista minor a fuerint vel maiora, angustiora, vel ultra modum lata, vel quæ non congruunt, grauiter nocet, & ideo temperanda est mensura ne inferat vulnus, Hæc Vegetius. Multum autem refert (inquit Columella) robur corporis ac pedum seruare, quod vtrunq[ue] custodieamus. si idoneis temporibus ad præsepiæ, ad aquam, ad exercitationem pecus duixerimus, curaque fuerit, vt stabulentur siccо loco: sed de stabulis instituendis cap. 5. dicetur. Auena aliae annona equo exhibenda, bene purgen prius, ne quid pulueris aut aliud inutile insit: puluis enim facile tussim inducit, & interiora desiccat, quod malum ferè incurabile est, Rusius. Iumenta s[ecundu]s morbos concipiunt, si sudant, & à concitatione confessim biberint, Columella. Fatigatis aut calecentibus ne cibus, minusq[ue] potus præbeatur: ne vel celer interitus sequatur, aut venenum

prætricis Græcis legimus cap. 119. in translatione Ruellij curatione huiusmodi opus est: Seminis apij sextarius vius, seminis lini drachmæ tres, scenigræci sextarij duo, erui trepondo, radicis panacis, iridis Illyricæ, herba Sabicea, singulorum felibæ, axungia libra sex, vino excipiuntur veteres, & coguntur in pastillos, qui siccantur in umbra: dantur iuglandis magnitudo: cum mellis tribus vncijs, & vini veteris uno sextario resoluuntur nihil (& propter lego rega) per triduum in infunditur. Canis etiā caput efficaciter suffit, sic ut nidor naribus hauriatur. De morbo corporis macie dicam plura inferius, vbi de morbis toti corpori communibus agam. Nec conuenientium potionum (inquit Vegetius) cura debet cessare: nam languor, macies, & tussis, & internoru dolor facile submovetur, si sulphuris viae seminaria, id est scrupulos duodecim, myrra & serupulos quatuor redactos in puluerem, quoq; crudo immixtos cum hemina (sextario, vt habetur libro 4. cap. 8.) vini optimi per os dederis. Est alia sumpta uolutor, sed accomodatior potio ad omnes morbos, quæ & celeriter reficit, & cum intus purgaverit, curat omnes morbos, tussim veterem, phthisicos, vulfos, & quæcumq; vexata sunt in opertis. Pisanæ sextarium, seminis lini heminam, scenigræci heminam, croci vnciam, acronem, salsum porci pinguis, vel longanionem: vel si porcina defuerint, caput hoc linum depilatum, cum pedibus suis & cordulis intestinorum mundis, hyslopi fæces duos, cochleas germanas quindecim, balbos quindecim, ficos duplices viginti, ruta fasciculum unum, baccarum lauri cum virent sextarium, dactylos viginti, allij capita tria, seu caprini vncias sex, pulegio sieci fasciculum: haec omnia purgata leniterq; contusa decoquens in aqua cisternina, vel cœlesti, donec acron ille vel certe caput hædi liquefacat & dissoluatur ab ossibus: propter quod si ducatur aqua refundens, adiicies ne comburatur, sed feruendo pinguecat, vel succus ipse pinguior (spissior) efficiatur. Post hec diligentissime colabis ad colum, (excremata & offa ab iicies) tum tragacanthæ vnciam in tres diuides partes, ita quod exinde in unam potionem mislurus es, pridie infundas in calidam, vt inturgescat. Tunc addes passi sextarios tres, & tribus diebus singulos sextarios dabis, oua numero sex (in die secundo olei rosati oua plena numero duo) butyri vncias tres. (In die tertio) anagallici vncias tres: amyli vncias tres: pulueris quadrigarij quem describit lib. 4. cap. 13.) felibram, lomenti fabæ felibram. Quæ omnia miscetis, vt dictum est, & quis ponderibus per triduum diuides (ita temperabis vt per cornu defluant) & ieiunum animal potionabis, & horis aliquot deambulare facies, vsque ad septimam, à cibo abstineatur & potu, Hæc Veget. 1.56. & rursus 4.8 vbi pauca quædam variant, & medicamentum ad Chironem refertur. Et si volueris (inquit) septem diebas interpositis repetis & das à capite potionem. Aliud ibidem, quod iumenta à morbis vindicat & custodit: Gentiana, aristolochiae rotunda, myrra troglodytidis, ralura eboris, & baccarum lauri æquis ponderibus paluis immixtus, (si ebatur demas, erit theriaca diatesilaron dicta: describitur etiam in Hippiatricis cap. 123 in Ruellij versione, hoc titulo. Potio necessaria omni tempore prælibanda,) ex quo grande cochlearum plenum sumis: Addes hyslopi triti scrupulos quatuor, mellis vel passi vncias tres, vini sextarium, gisni resoluti pastillum unum post curlum sive post laborem conditi bene (piperati) heminam adiicies, & state roris (forte rorifinari) vel absinthij tantu deinde, & per os dabis ad cornu Idem Vegetius 3.75. potionem contra omnes morbos describit. Eryngij radices aduersus morbum tam equorum quam boum plurimum proflant, vt in Boue ex Vegetio docui. Nec equi nec boues morbo prementur aliquo, si illis cornu ceruinum appenderis, Absyrt. in Gebpon. Si æstu animal fatigatur, puseam cum pulegio trito misces, naresq; & faciem confouebis, oua quoq; trita cum hemina vini veteris optimi fauibus infundes, vt per oui refrigerium vini virtus accrescat. Infusio vires equi recreans describitur in Hippiatricis Græcis capite 128. item potio quæ vires mirificè reficit, & ad omnem eorum curationem, præcipue tuulis, conducta: & cum alijs diuersæ infusiones potionesq;, tum quæ ab anni partibus æstiue aut hybernæ cognominantur: & alia quædam medicamenta communia, quanquam & morbis quibusdam peculiaria neglecta ordinis ratione inserantur. Si cum incessit hyems (vt in Hippiatricis Græcis legimus, cap. 129) animal oleribus veseci placet, pridie diligenter olus excoquens, & in offas agglomerabis, addito oleo, & trito sale, petroselinio & cumino illo die. Postridie siccus offerri condimentum procurabis, axungiam adiicies & exhibebis. Et mox, dedanda adipis offa: Optimum aduersus intestinas valetudines auxiliuin, cum hyems adest, offas axungia cuncte liquida & oleo prebere, sed cum æstas accessit, axungiam ex melle, butyro, porris, & rosaceo dedisti: satis est: Verum hoc medicamen subinde repetens animal adsumat. Græci priorem curationem λαχωνικὸν vocant, posterioreν αξυγγαριον. Alias quædam compositiones prophylacticas, hoc est ad præcauendos huius armenti morbos, inferius recensib; vbi locus erit de morbis eius in genere tractandi. A poplitegmatum puptæ seruantem à malide, tonsillis & struniis, descripsi supra in mentione farraginis inter cibos. Curandum vt equi stabulentur siccō loco, ne humore madescant vngulae: sed stabula qualiter instrui oporteat capite 5. dictum. Ne vngulas comburantur sterens caendum Varro. Animalibus (inquit Veget. 2.58.) exiguae vngulae crescunt, vel attritæ, itineris iniuria reparantur, si allij capita septem (alijs tria) ruta manipulos tres, (alijs iuta vteris fasciculum) aluminis tunsi & cibrati vncias septem, (alij scissi & cibrati vncias sex) axungia veteris pondo duo, stercoris asinini (recētis) plenan manū commisceas ac decoquas (domi) & vtris in itinere ad vesperam: Hoc idem medicamentum describit 1.56. Prudentius consilium est pedum tueri sanitatem, quam passionem curare. Corroboretur autē vngulae, si iumenta mundissime sine stercore vel humore stabulentur, & roboreis pontibus consternantur: articuli quoq; vel suffragines post iter calido foueantur vino. Naturaliter autem molles vngulae solidantur, si hederæ seminis duas partes, & aluminis rotundi unam partem pariter contundas, & calciatis pedibus per multos dies inducas. Item sub iuritis pedibus prodest, picis liquidæ felibram, aceti heminam, salis libram, hederæ folijs quantum sufficit pariter cōtundes, & laboranti quotidie pedes perunges. Mollissima vngulae hoc uno medicamine quo poteris nihil est, assolent indurari: Lacertum viuū viridem, (pedibus iumentorum attritis prodest sanguis lacerta viridis, Plinius: in ollam nouam mittes, adiicies olei veteris libram, aluminis (bituminis) Iudaici felibram, cerebræ, absinthij tunsi felibram, & decoquens cum lacerto: Cum fuerit resolutum, calētia vniuersa colabis, abiecerisq; offas & purgamentis, liquatum medicamen in ollam remittes: & cum vngues indurare volueris, vngulam subrades, & factum vnguentum in cannam viridē mittes, adhibitis carbonibus, propè feruens, per cannam instillas vnguiflis; prouisurus ne coronam tangas aut ranulas, si his exceptis, in solo & in circuitu solidaturus vngulæ confricabis. Memineris autē vngulas excrescendo renoari, & ideo interpositis diebus vel singulis mensibus talis cura nō debet, per quam naturæ emendatur infirmitas. Hæc omnia Vegetius. (Similem fere olei ex lacertis ad eundem vsum compositione dabimus in lacerta viridi & in Hippiatricis græcis.) Eta libi, Pedes equorum post viam erudiendi sunt diligenter, ne quid lutu vel sordium in articulis basiq; permaneat. Vnguento etiam confricabis, quod vngulas nutrit & firmat: Picis liquidæ libras tres, absinthij libram unam, allij capita nouem, axungia libram, olei veteris libram

libram semis, aceti acrioris sextarium vñū, vniuersa contundes & miscebis, & decoques, & ex eo coronas vel vngues animalium confricabis. Et rursus 255. Animalium (inquit) vngulae asperitate ac longitudine itinerum deteruntur & impediunt incessum, &c. Et mox post curam apostematis intra vngulā orti, Subtritos pedes fomentabis aqua calida, axungiaq; veteri perunges deinde testa candenti decoquis, oleo post & sulphure pariter contrito lana candente leuiter vres per triduum. Si vero contuderit, sanguinem de corona emittes, & calida fomentabis, axungia veteri perunges: ouinum quoque sterco cum acetō permiscebis & impones: quamuis alij caprinum efficacius credant. Vngulas his temporibus (inquit Camerarius) simo bubulo maximè solidari conseruariq; credunt: cuius rationem sunt qui apparere negent sed adiuuari simo bubylo vngulas compertum putatur. Parantur etiam ad has vel conseruandas, vel etiam reparandas, medicamenta quedam vnguentum. Huiusmodi medicamenta adhibere nostri vocant *yngschaben*: Vide infra capite quinto, & hoc ipso capite infra vbi de vngularum cura & morbis tractabitur. Vngulam subradere Veget. dixit, cauare vel squarare Pet: Cresc. Subraditur autem tum reliquum solum, tum chelidōn dicta. Equorum pedibus (inquit Grapaldus) soleas è ferro addimus, at Nero olim mulis suis ex argento: Poppaea coniunx Neronis (teste Plinio) delicioribus iumentis suis soleas ex auro quoque induere solebat. Aprili quotidie mane in campis per quo suis gurgites equitato, item Maio: sic vngulæ & cornu firmantur. Utile autem fuerit soleas ex ferro inducere cum noua est Luna, & cum in Virgine versatur, Obscurus. Contingit aliquando vt nix inter soleas & vngulas equorum recepta congeletur, nostri vocant *yngstollen*, id ne fiat quidam hoc pacto cauent: fascias ex marginibus pannorum præcipue seetas, nouem ferè digitos longas, aqua ardente madidas ferreò instrumento inter soleas & vngulas mane eQUITATURI infariant, & si quid forte promineat, abscondunt: ita ab hoc malo securi totum diem iter faciunt, vesperi rursus auferunt.

Cosmetica quadam, id est que ad ornatum & pulchritudinem in corpore equi ab equis onibus sunt.

Caput equi macrescit (inquit Albertus) & siccatur, si antequam septem annos habeat, sèpe aqua frigida abluatur & fricitur. Collum autem eius crassescit, & crines melius crescunt, si aqua calida sèpe ac diligenter iuxta scapulas humectetur, & crines digitis scalpentur & prope caput: sed frigida, non calida aqua: quia caput debet esse gracile. Si mense Maio teneras fagi frondes equis in cibum dederis, pilus elegantior cum alijs tum colore nascentur, Obscurus. Equis è cicatrice cur pili nascentur, iijq; candidi, Aristoteles querit sectione 19. problemate 29. & 31. Cur equis pili per cicatrices oriri queant, sibi in omnibus nō item, Aphrodisiensis libro primo problemate 46. Pilorum in colore varietas, itemq; oculorum (vt si vnu albi coloris fuerit alter niger, vel vnu albus & alter varius, &c.) mutari non possunt, quia contingit in ipsa generatione, Russius. Vt pilis renascantur in cicatricibus, vel qui aliter effluxerunt, Russius 163. Vegetius 2.63. Cur cicatricibus equorum inspersis hordci pilus faciat vt pili non albi, sed cæteris vnicolores oriantur, Aphrodisiensis inquirit lib. i. problemate 45. Pili concolores nudis cicatricum areis reddentur hoc modo, vt scribit Tiberius: Hordei pīnti sextarios duos subigit, & adiecta nitri spuma, exiguoq; sale, panes formato, dein in furnum dimittito, donec in carbones redigantur: postremo tusos tritosq; permixto oleo vlerum cicatricibus oblinito: hoc diebus viginti facito. Alij ad idem medicamentum, & alia vt pili nascentur, crescant, vel colore mutantur, lege ibidem in Hippiatricis Græcis capite 55. item de pilis caudæ, iubæ, & capronarum, vt crescant, & non marcescant aut desuant, capite 54. Quomodo pili nigri mutantur in albos Russius docet capite 164. Talpam in aqua discoquito, & ius illud, postquam triduo seruatum fuerit, rasis prius locis vbi pilos albos enasci voles, illinito, coq; abluito. Vide nonnihil supra capite secundo, vbi de coloribus 47 equorum eg. Sicut pilos in equo albos desideras, loco raso fel caprinum inunge, Author obscurus. Feces seu in lucernis vsti, illite partibus glabris pilos elicunt, vt quidam scribit. Si album pilum nigrescere cupias, Atramenti sutorij scrupulos septem, rhododaphnes succi scrupulos quatuor, sepi caprini quod sufficit, pariter temperabis & vteris, Vegetius 2.64. nos locum planè corruptum emendauius ex Græcis Hippiatricis cap. 55. Si edituero albos pilos facere volueris, cucumeris sylvestris radicum libram vnam, nitri scrupulos duodecim, in pulueres cogis, heminam mellis adjicies, quibus permixtis vteris. Eadem in Græcis Hippiatricis loco iam citato paulo alter leguntur. Vt equis hirsutis pili nascentur moliores, Hippiatrica 94. Si in tibiis vel alio loco exulcerati pilis forte implicant ptilothra adhibentur, qualia de' cribit Camerarius in Hippocratico suo. Haud scio quali pilorum affecti onc vitiosos equos Germanicē lego vocari *straffbā* ig. De seabie & pruritu, vide infra inter morbos vñionis solutæ. Si pili marcescant vel corruptiuntur in extrema parte caudæ remedia, Hippiatrica 55. De fluxu pilorum caudæ, Russius 161. De langio caudæ, qui morbus est: nstar cancri, Id. in 162. De pilorum in cauda rigore, hystrichidem vocant, quod setis suillis similes pili enascantur, Hippiatrica 59. Cauda prolixa & densi pilis præsum equi ornamentum est. Huius igitur incrementum studiosè procurabitur: quod fieri, si crebrè humectetur frigida, vel etiam sero liquidiore: hoc enim præsentem habere efficaciam quidam asserunt, Camerarius.

De purgatione alii.

De purgatione quæ per farraginem fit, supra docuimus in ciborum mētione. Absyrtus capite 127. vel vt Ruellij translatio habet 122. de infusionibus dicitorijs *περὶ τὰ ἔργη τῶν ἐγχυμάτων*, ita scribit: Catulum latenter ingulatum deglubunt, visceribus & extis exenteratum elidunt, dein olla mandant, vt aquæ tantisper incoquatur, dum corpus ossa relinquat: cuius iuris, adiecto melle, per triduum heminas binas quotidie satis est infusisse. Decotto suilla itidem praestant, aut candidi gallinacei iure: ea maioribus nostris memoria tradita sunt. Nos ijs vñi fuimus infusionibus, tenuem tithymallum incoquentes in aqua, aut peucedanum, aut absinthium, aut minus centaurium, aut aristolochiæ radicem eodem modo decoctam aut sylvestris cucumeris radicem ex nitro, vt pñius scriptum est: aut colocynthidis Aegyptiæ semē cum pulpa cruda reficatum: sita quæ modus sextarius, quotidianus; septem dierum spatio per os infundatur. Optimum fuerit sylvestrem cucumerem ex nitro de fudisse, Hæc ille. Et capite 111. in translatione Ruellij, Tusam (inquit) in tenues particulas sylvestris cucumeris radicem insolamus, dum flaccescens inarescat: rursumq; vt in tenuissima leuigetur, condimimus, adiecto tunsi nitri pari modo: saliq; permixcentes vorandam obijcimus. Porrò grauidis & ventrem ferentibus iumentis abstinaemus: laetarijs (*Γαύραλοις*) tamen interdum damus. Siquidem & ipsi qui matribus subrumantur equuli, hac ratione purgabuntur. Saltem huius

hucus gratia permisimus, ut animal hoc illatum condimento, die decimotertio medicamentum non aspernetur. Milius cedet si salis furfurosa lorde adiciatur, (*καίνον τὸ δέλτον μηρύνειν τριήρες*) sic ut a decimo quinto rem auspiciati, quinto quoque die, quod est ter in eo temporis spatio, ad calendas visq; prebeatum. Quod si fuerit ita factum, nec plora nec scabies inuident, ceteraque valetudines arcebuntur. Audit gentiana etiam exhibita purgari equos. Utile est equum (inquit Rusius) semel in anno purgari, ut & firmior valetudo & ipse viuacior sit: quamobrem aliquos hic purgandi modos aperiunt. Purgatur ergo equus farragine, ut Romæ & locis vicinis fieri solet. Pascuntur enim equi herbis, quas farraginis nominé vocant diebus quindecim, quo tempore abunde purgantur: deinde vero eodem pabulo etiam pinguescant. Herba genus in Apulæ trifolium vocant, (trifolium vulgare, sive lotum pratensem interpretor) quod semel satum triennio durat. Quotannis autem viridem & teneram herbam producit, quæ per totam etatem vesca manet. Huius pastu non minus quam farraginis purgantur simul & habitores sunt. Porro in locis frigidioribus, qualis sunt Gallia, Germania, Anglia, & similis, quoniam palca humidiora, magisque viridia & tenera sunt, qui pratensis herbis mirificè & purgantur & pinguescant. In quibus vero regionibus melones vel pepones abundant, hos fructus minutatim concisos equis exhibent: purgant enim mirabiliter, præcipue per vrinam, & pinguiores deinde edunt equos. Est & alia ratio, eaque melior huiusmodi: Annona per dies quindecim præbatur, ita purgari habitores morfiunt. Huic etiam præferunt eam quæ vuis sive racemis abunde exhibitis purgatio fit: quæ vulso etiam (morbum pulsuum) iuvat, & vnicè præ omniis remedijs curat. Similis huic modus est, quod ad purgationem equorum, fucus affatim edendos obiecit. Sunt & alia quædam purgandi rationes, quæ tamen corpus non augent, minusque tutò adhibentur, ut propter magis medicinales: ex quibus unum & alterum solum præponam, reliquos industrie peritotum hulus artis relinquo. Tincæ vel barbi pisculum interanea orania, sive de uno, sive etiam si opus sit de pluribus pisculibus minutatim incisa cum optimo vino albo misce, & per cornu in gulam equi infunde; purgabit mitum in modum. Aliqui silinginem (secale intelligo: sic enim silinginem accipiebat superioris seculi homines indocti) in aqua fluiuali diu coquunt: sed præstat non diu coqui, ita ut non rumpatur cortex, & minus fastidiatur ab equo: deinde secatam equo annone loco in cibo præbent: mirabiliter purgat, & lumbricos etiam expellit. Hoc remedium utile quidem est, modo equi admittant: sive enim diebus aliquot aspernantur & abstinent. Curandum est autem ut equus qui herbis purgatur, continueatur sub teato, & experimento aliquo latice tegatur. Haec Rusius. Canabis aqua sumpta alio iumentorum prodest. Plin. Qua ratione cyclo curentur animalia Veget. describit 2. 6. his verbis: Memineris autem omnes valetudines capitum, præcipue veteres (&) periculosos, cyclo oportere curari: Cui haec obseruantia & ordo est adhibendus. Triduo ab hordeo abstinebitur animal, temperabitur etiam mollibus cibis, post diem tertiam de dextra ac sinistra, prout etiam aut vites vel valetudo permiserauit, de matrice (sic dicta vena) sanguis auferetur. Quo facto per triduum viridi caulinorum ac laetucarum sustentabitur cibo. Primo uno die à cibo eum sustinebis & aqua: nono autem die offas caulinum cum liquamine & oleo optimo temperata non minus viginti digeras, cui nihil minus laetucam dabis in cibo ter in die. Post potionem bibere semper incipiat. Si vero ventre vehementer solui incipit, caulinum offas dare desistet: sed dabis paleas & furfures, ita ut sequenti die penitus nihil manduceret, sed solam aquam percipiat ad bibendum, ac postero die inducatur in cellam balnei, calidam & sudet. Opus est autem diligenter ut reducatur celeriter de calore, ne intercluso spiritu pereat: tunc extergetur diligenter, vinóque & oleo largiter perflicatus, accipiet cum nitri puluere folia zaphani conspersa, quantum commodum est. Postmodum cum radicibus cucumeris asinini viridis minutatim concisis oleum optimum miscebis, & in vase nouo ita decoques ut tertiam perdat: ex quo singulas heminas per capita animalium per triduum dabis, ut potio ventrem resoluat. Sed si ultra modum fluere coepit, lenticulam & hordeum parvæ mensura friges, & de his singulas bilibres per dies singulos cum furfare & paleis das. Quinque itaque diebus operam refractionis eius impendes, & leviter exercebis, ut intelligas quantum virtus corporis sanitatisque proficerit. Post haec eum pro arbitrio despumabis. Sequenti die caput eius purgabis exotica (vox corrupta videtur) vel radice Dianaria, quam Artemisiam dicimus: si haec non fuerint, ex liquamine optimo cum oleo mixto: cuius caput pedesq; connectes, cum bene purgatum agnoveris, soluito: butyrum ex oleo roseo solutum infundes in nates, ut illo purgationis mitigetur aperitas, ita ut singulae cotylæ singulis natalibus infundantur. Si supradictæ potionis non soluerint ventrem, mellis, hellebori albi pondus unius denarij cum hemina dulcis vini bene tritum in potionem recipiat, vel certe scammoniae pondus duorum denariorum diligenter tritæ cum dulcis vini hemina similitatione diffundens in fauces. Quod si ventre ultra modum dissolutus discrimen importat, an gallicum succo prisani ad restrictionem ipsius dabis, lenticulamq; & hordeum frixum, singulas bilibres cu paleis & furfure prebebis in cibo. Ad ultimum, partes que in causa sunt, sinapiszibis diligenter, sinapiszatum cautere ferreo, vel quod vtilius creditur cuprino cibures, vsta curaturus ex more. Potionem quoque antidotum polychresto per dies plutimos dabis, & exercebis leviter, & ad cibaria ipsius aliquid per partes temperadunges, donec ad pristinam consuetudinem reuocetur. Insanabiles valetudines cyclo affirmantur posse curi, id est, insani corroborari: Caduci cyclo curati vruntur in capite: morbidi vero, dysenterici, coriuginoi, ortopnoici, strophosi, cyclo curentur in reñibus, Hucusq; Veget.

De sanguinis missione.

Phlebotomum hoc est ferreum instrumentum quo vena inciditur. Vegetius alicubi sagittam vocat, Germani sumpto (ut videtur) à Græcis vocabulo, *ein fiedmen*. Φλέσα τέμνειν; Φλέσομεν, αφαιρέσσειν ἐκ πνοῆς, apud Hippiatros legimus: item ἔχαματιζεῖν τὸν εὐ τοῦ μεσοκυκλοῦ Φλέσας αἷμα αἴθαιρεῖν ἡ λαυδέαν ἐκ πνοῆς, χρωτάφεις λύσα, τὸν διδόνειν Φλέσας ἢ πτώς λύσα. Et apud latinos, venam incidere vel secare, ferire: apud Vegetium etiam percutere, pulsare: sanguinem detrahere, vel mittere, emittere, auferre, laxare, minuere, subtrahere, tollere: deplere etiam Vegetius dixit & phlebotomare. Et alibi, Vena ista sanguis acontizet, post decursionem fasciola ligabis venam. De venæ sectione, & venarum à quibus sanguis detrahi solet nominibus quædam docui supra capite secundo. Pluribus membris ac morbis (inquit Veget.) generale remedium diligenter oportet exponi, quod præcipue in sanguinis detractione consistit, si rationabiliter pro tempore & virtibus animalium, & pro equitate perfecti mulomedici adhibeat industria. Qui si signarus fuerit huius rationis, non solum per detractionem sanguinis non curabit, verum etiam periculum iumentis frequentissime generabit, cum vita virtusq; animalium consistat in sanguine. Rursus tempestiuè distractus sanguis, corpori prestare adsolet sanitatem. Et rursus 2. 40.

Conuenit de ceruicis curatione dicitur, obseruationem indicate phlebotomi, (phlebotomia) quia circa ealorum frequenter operatur. Detractus sanguinem, animal à cibo abstinebis & potu, & quali loco constitues, tunc locum supra ceruicem aliud teneat & adstringat ad normam, ut vena facilius appareat. Deinde supra laqueum de sinistra manus pollice venam deprimas, ne ludat, sum sagittam tangas. Dux autem venæ à capite summo descendant & conuenient se sub maxilla visque ad gulam, inde à geminis venis inferius quatuor digitis, ferramentum deprimit, ne in gulam mittas, & bifurcum tangas, & iumentum occidas. Statim sagittam duobus digitiis tenebis nec plus ferri imprimas, quā extra digitos eminebat. Nihilominus etiam mediano digito manum tuam moderando suspende, ut sit leuior, ne vehementius imprimas quā non oportet: quis non plus debet quam macro descendere. Si parum aptè profluat sanguis, iumento fōndam dabis aut aliquid quod trāducet. Agitatione maxillarum plus sanguinis (de) vena profluet, Hæc Vegetius. Quæ de phlebotomia equorum in genere scripserunt Absyrtus & Hierocles, & de venis quibusdam priuatum, leges in Hippiatricis Græcis capite nono: In ijsdem capitibz inscriptiones ha sunt. Vtram optima equis sit venæ scælio. Quid interiores femorum venas secare non conducat: & quod vena prope testiculos à phœnix diæta si fecetur, morte inferat: Et quæ venæ in pede & circa coronam secundæ sint, quæ non: Quid ex itinere defessis sanguinem detrahent non conueniat: Quid postincisionem venæ non oporteat diu à potu arcere: Rursus quod ex itinere fesso non sit secunda vena, & quomodo tractandus sit. Castra orum sanguinem non detrahendum. Hippocrates de phlebotomia equitum in genere, sum circa ceruicem & tempora: De inflammatione ex phlebotomia. Si vena seca immodicè sanguinem fundat. Rursus ad inflammations ex phlebotomio, & contra omnem inflammationem. Vi sanitatis equi seruetur (inquit Petrus Cretæ, & ex eo repetit Rusius) vena coili consueta quater est incidenda anno, scilicet vere, aestate, autumno & hincine. Equus nunquam debet minui de stonris, seu de pectori, nec de costato seu de flancis, qui tales minutiæ requirunt consuetudinem: nisi causa aliqua & necessitas posset, Rursus. Ad morbos particulares in equis, asinis & mulis sanguinis detractione vtendum est, Hippocratica in Geponicis. Palsece igitur sub vere novo farragine molli Cornipedes, venamque feri, veteresq; labores. Effluere aspecta uligatum labe crux, Nemesis natus. Equus ut præseruerat à diuerbis affectibus, ut minimum ter anno sanguis ei mittendus est, authore Mauro, primò circa finem Aprilis, secundo circa principium Septembbris, tertio circa medium Decembbris. Mutari tamen hæc debent pro equorum qualitate & locorum in quibus degunt. His autem signis cognoscitur an equus venæ sectione indiget, si rubeant oculi, si venæ plus solito turgeant, si cutis & crines pruriunt, si pilii cadant, si in dorso equi tumores aliqui rubicendi apparent, si equus non bene concoquat. Hæc cum apparent, principijs obsta, & sanguinem mitte de vena organica equi quæ est in collo (die balsader) Idque satis abunde si vires equi patiantur. Quid si à phlebotomo vena infletur, impone folia vitis albae cocta, sicutumor demittetur, Hæc Rusius: Alia sanguinis abundantis signa legi apud eundem cap. 41. Plerique veris tempore (inquit Veger. 1. 22. quotannis de ceruice iumentis sanguinem demere, & sic in herbam mitte & necessariam putant, ne veteri corruptioq; sanguis neuus admixtus natura calefaciens, debilitatem valetudinis periculum faciat. Veteres autem prudentiores que authores absq; necessitate depleri animalia vetererunt: ne convetudo minuendi, si tempore aliquo facta non fuerit, statim intra corpus morbum ac valetudinem generet. Rectius ergo est minoris ætatis animalibus & bene valentibus ex nulla parte corporis sanguinem detrahensque (pro nisi) palato: de quo assidue tam minoribus quam maturis detrahendus est humor, vt caput, oculi, cerebrumq; repleantur. (Sic etiam lib. 1. cap. 56. De palatis, inquit, singulis mensibus minuente luna sanguis detrahetur: quo facto si qua est capitis passio repleatur, & ciborum fastidium tollitur.) Maturis vero animalibus non incommodeum est pulsare venam cum mituntur in pascua. Illata tamen in omnibus, qui deplendi sunt, conservanda est consuetudo, vt pridie quam vena pulsetur, subtententur leuitoribus & parcloribus cibis, vt per diaistema composito corpore sint, non turbato per iudicationem. In solo autem & quali statu iumentum, cernicemq; illius loro cinges, quo strigilis super scapulas tangatur, vt vena possit ab aliquo clarius intueri. Tunc spongia cum aqua venam ipsam lauabis, & sape deterges, vt altius emineat. Pollicem quoque sinistræ manus interius deprimes, vt non ludat, sed tumidior atque inflatior vena reddatur. Consequenter iuxta præceptum artis, vel animalis ipsius positionem, sagittam dari calibis (sorte chalybis, id est ex chalybe) exiges, cotibus bene acutam. Obseruabis quoq; ne altius imprimas manum, & gulam atque gorgulionem rumpas, & arteriam præcidas. Hoc enim virtus consuevit inferre periculum. Percussa vena fœnum vel farraginem ad edendum apponas animali, quatenus agitatione maxillarum per venam melius erumpat sanguinis impetus. Cum autem niger vel corruptus humor egreditur, vel cœperit manare purior, statim iumentum tolles à cibo, & imposita fistula venæ plagam astringes. In plaga vero pittacium imponas, vt diligentius claudat, licet quidam vtantur & creta. Deinde in tenebroso loco & calido statu iumentum, & farraginem (si tempus est) vel fœnum mollissimum dabis septem diebus ne noctibus. Aquam etiam offeres, vt si voluerit bibat. Pulsata etiam quoconque loco vena, omnem sanguinem diligenter excipes, & acero oleoque permistum, vel alijs medicamentibus quæ ratio depositit, animalis ipsius corpus perunges, præcipue illum locum, ex quo detractus est sanguis, & qui esse putatur in causa. Constat enim naturali quadam ratione atque beneficio (vt quidam aiunt) ipsum sanguinem, cum superfusus est languestibus membris præstare medicinam, vitiumque siccare: Quam curationis soleritiam non oportet omitti. Præterea interpositis diebus post phlebotomum animalia producuntur ad Solem, & sanguis detrahitur eis de palato. Despumantur etiam tertio gradu à dentibus caninis, (vide in Hippiatricis Græcis cap. 9.) quos oportet suspensi alius propter sanguinis fluxū, ita vt cæ die mollissimis cibarij vtantur & fufure. Sequentibz autem diebus non ex integro hordeum consequantur, sed à vilibus incipiunt, & ad consuetudinem per singulorum dierū angmenta perueniant. Consequenter tepido dieducantur ad mare vel flum, diligenterq; loti tergantur. Vino quoque & oleo in Sole perungendi sunt diligenter, & confricandi, vt corpora eorum calefacta aut repellat, aut perferant perfricationis inluriam. Quibusdam equis sua sponte venæ rumpuntur, & exudat humor superfluous, ijs incidi illæ non debebunt: alijs sanis quoq; sed nimium plenis: quod vel corpulentia, vel de attritus cupiditate, rictuq; dentium & capitis iactatione animaduerti solet. His ergo sanguis detrahetur, vt veteribus placuit, de palato potissimum: sed de collo etiam minui nihil nocuerit, præfertim in consuetudine, vt sape accidit, Camerarius.

Admissariis eo anno quo admissum faciunt vena laxanda non est, ne generationi intentum corpus cura geminas necessitatis exhaustas, Veget. Scendum est castrata animalia (idem legimus in Hippiat. cap. 10.) nunquam oportere depleri causa herbae, quae iam partem virium cum testibus amiserint: & si depleta fuerint, ut hementius eneruantur, Idem 1.23. Et mox capite 24. Admissarios etiam equos phlebotomare non est opus partem enim virium & sanguinis in coitu natura digerit. Si tamē ab admissura cessauerint, nisi annis omnibus hei barum tempore deplenantur, incidunt in cæcitatem: quia id quod coitu digerere consueuerant, declinat in oculos. Absyrtus cap. 44. prohibet venæ sectionem cum sanguis per dorsum exit, ne intrò reuocetur praui humores. In farcininosis morbi principio vel sine secunda est vena, minimè autem in medio, Veget. Si sanguis niuum abundet in equo, de vena quæ est in medio collo, pro fortitudine & ætate equi sanguinē mittes, vsq; ad pondus trium vel quatuor librarum: Sin debilis est & pallus, ad pondus vnius & dimidie vel duarum librarum tantum. Quod si negligatur venæ sectio, scabies & vlerca forte cutim infestabunt, Rusius. In morbo, quem Albertus & recentiores nominat frenes, copiosa missio sanguinis fit, hoc modo: Vena crassa (inquit Albert.) quæ est inter ambas coxas, & vena quæ sub cauda est, per interuallū quatuor digitorum à natibus incidatur, vt sanguis à natibus extrahatur: idq; cito faciendum est: nam differre euacuationem in hoc morbo periculosem est. Mittatur autem sanguis ad animi serè deliquum. Fit & in eo que in infundaturam vocant affectu, copiosa venæ seccio. In quibus passionibus & ex quibus locis sanguis emitte debeat, Veget. 1.25. docet his verbis: Morbidis & quibus unq; totum corpus in causa est, sicut febribus, de matrice detrahendus est sanguis: Cephalalgicis autem, arpiosis (appiosis forte, vt 2.10.) insanis, cardiacis, caducis, phreneticis, bistrutis ijs, scardiecijs, rabiosis quoque modo praecipitur de auriculis sanguinem demere. Veruntamen melius est si temporibus quæ in dextra ac sinistra sunt parte, detrahatur: id est sub eauatura temporum tribus digitis ab oculo interpositis inferius vena perquiritur, & ex vtraq; emititur sanguis. Eis verò quibus suffusio contingit oculorum, vel extera vicia quæ oculis nocent, inferioris venæ sub oculis positæ, quæ descendunt sub angulis oculorum inferioribus, quatuor digitis inferiorius quam oculi sunt, inciduntur. Quibus quidem fastidium iohæret, vel arteriarum vel faucium tumor, vel prægrauatio capitis, de palato auferendus est sanguis. Quibus autem pulmo est in causa vel iecur, vel extera quæ his vicina sunt membris, de pectori minuendus est, ex venis quæ positæ sunt in dextra ac sinistra, vbi brachiola coniunguntur, & flexura sit cum armis plicatur. Quibus quidem armis est in causa, de brachiolis sanguis minuatur: quæ venæ positæ sunt interius, vbi centuriaz, id est musculi brachiolares sunt, sex digitis superioris quam genū, tribus vel duobus digitis inferiorius quam centuriaz. Hæ venæ sagitta percuntantur, sed cautè modesteq; tangantur, propter debilitatem animalis: quia hæ commixtæ sunt nervis. Quibus autem articuli in causa erunt, vel si articulus insertus vel intortus fuerit, vel aut aquætilia habuerit, vel quidvis simile in articulis contigerit, de subcrito sanguis subtrahi debet: quæ venæ positæ sunt inferiorius quam articuli tribus digitis sub coronam: quæ venæ cum summa cautela tangenda sunt, quia articulorum coniunctæ sunt nervis. Creciaco vel si basin mouerit, de coronis rectis tollitur sanguis, Hæc Veget. 1.25. Quibus autem iumentis vel suffusionis vitio, vel per voluntatem excrucianta vngula fuerit, vel quibus remorata balis longiternis claudiginem fecerit, his quo modo incidet a vena & reliqua cura adhibenda docet capite 26. Et mox capite 27. quibus in morbis & quomodo incidenda sit vena sub cauda, quatuor digitis ab ano, vbi pilos non habet, in media caudæ diuisi: a loco prius cæso tabula aliqua non ponderosa, quoq; se vena demonstret: erigenda est autem & resupinanda cauda ad lumbos. Equus podagricus curatur inter alia remedia si sanguinem tollas è palato nō multum, & rursus post septem dies ex posterioribus pedibus proximè talos, (ταῦτα τὰ γυναικῶν) à suffragine, Ruell. illum quoq; non multum, & similiter ex anterioribus, Absyrt. Si vbi ante diebus aliquot sponte ieiunantur, mox in furem vertantur, sanguine detracto iuuantur, Arist. Ad fluxiones oculorum, &c. secetur vena in facie (τὸ πόδιον τερπούμενη), Absyrtus capite 11. In palato audio duas aliquando venas feriri, vt sanguis per gulum deflatur. Commandant Hippiatri venæ sectionem (τὴν τὴν τὸν πόδιον τερπούμενην) hoc est, è toris acetabulorum coxendicis, vt Ruellius vertit. Venæ in equo interdum (inquit Albert.) scinduntur per transnefum, ita vt lignū ferræ secatur: ex quo ne sanguis vel fluxus ad partes debiliores, vt oculos, pedes aut alias decubat, incisio hunc in modum administranda est. Pellis equi, vbi incisio fieri debet, primut calida foueri, & à pilis radi, deinde manibus diu fricari debet, ita vt aperiatur (eleuetur) aliquantulum: & sic altior paulò circumiacente pelle fundatur secundum longitudinem venæ quæ findenda est: tum vena à carne separetur & fundatur: quod si crassa & plena fuerit, detrahatur ab ea sanguis quantum satis est: Mox eleuetur cum bacillo ex ligno molli ad spatum duorum digitorum & sic filo molli vtrinque ligetur. Facta præcisione capita venarum ex vtraq; parte aliquantulum adurantur: & tam filum quam capita venarum extra vulnus dependeant, vt à vena quæ inter ligaturas est putrefacta leuite absrabi possint, tum fila tum partes abscessu veng. Quod si sanguis in aliqua parte, & præcipue in pede collectus fuerit, antequam educatur, debet vena ex inferiore parte ligari, & non ex ea quæ ad cor dirigitur: & ita detrahendus est sanguis, Hæc Albert. Vide etiam Rusium cap. 45 de serratione seu laqueatione venarum. Venarum laqueatio seu incisio (inquit Rusius) omnino vitanda est: quia nunquam erunt equi tam validi & robusti quam ante fuerunt: nec aliter inde proficiunt quam quod pulchriores apparent. Cauendum est etiam ne secones (setones) aut laquei vñquam ponantur in pectori, nisi causa omnino necessaria postulet: nam grauis inde fit equus, & pectoris grauitati obnoxius.

De cæterijs.

Coquere & decoquere, pro adurere: & cocturam pro adustione, apud veterinarios Vegetum & Rusum legimus. Kavthys vel Kawthys, instrumentum quo ignito vrunt: id è ferro fit, vel vtilius è cupro. Adhibetur equis cauterium etiam in curatione per cyclum, præcipue ad veteres capitum valetudines, vt superius dixi vbi de purgationibus salui sermo fuit.

Chirurgia appellatur quodcunq; secatur ferro, vel cæterijs vruntur: quæ cum sit omnibus membris animalium, præcipue tamen capitum necessaria est medicina, Veget. In animalium curis ac medicinis (inquit idem 1.28.) duplex remedium authores esse voluerunt: minutionem sanguinis, per quam constricta laxantur: & vulsionem cæterij, per quod laxata firmantur. Sed cum phlebotomi ratio evidenter videatur exposita, cæterij quoq; licet nouissima cura sit, aperienda videtur vtilitas. Nam adustio laxata constringit, inflata attenuat, humectata desiccatur, coagulata soluit, farcinomata (vox appetit corrupta) præcidit, veteres dolores emendat, alienatas corporis partes ex qualibet causa ad statum suum reuocat: super naturam excrescentia, sublata & adusta crescere non patitur.

Nam cum candente ferro tuperis cutim, vitium omne concoquitur atq; maturatur, & beneficio ignis dissolutum, per foras minas quae facta sunt effluit cum humore: atq; ita sanatur passio & tollitur dolor. Post quæ cicatricibus clausis, constrictior & robustior redditur locus, ac prope insolubilis cutis. Sciendum verò cuprina cauteria plus effectus ad curandum habere quam ferrea. Preterea si in capite in orbis est, incurrit cervix: si subrenal est, lumbis ignis adhibetur. Interdum autem puncta infiguntur, interdum ad similitudinem lineæ candens deducitur ferrum, aliquando velut palmulae sunt. In hoc enim laudatur mulomedici ingenium, sita animalia cauterio curauerit, ne deformet. Pro locis antein quibus est passio. & pro pellis astimatione, cauteria vehementius imprimuntur aut leuius. Memoria autem retinendum est, quassaturas (al. à fracturas.) emota vel extorta, aut effixa de locis suis, viri penitus non debent: nam perpetua debilitas consequitur: sed melius est cum locis suis reposita fuerint, & ligaturis diligenter communica, atq; ita natura industriaq; beneficio corroborata, chalasticis vinctiōnibus & malagnis, postremum causticis eadem percurare ad spem perpetuæ sanitatis. Quod specialiter admōendum est, ne mulomedici festinantes, dum foco curare cupiunt, animalia debilitatibus deforment, cum phlebotomis, potionibus, vnguentis, syringis, medicaminibusq; diuersis ante sit tentanda curatio: & si nihil profecerint, ad extremum ignis adhibetur. Hæc Veget. De cauterijs adhibendis in febri, opisthotono, nephritis. & ijs quæ paraprismata vocantia pôplices &c. & de cauteriis vstonibus sanandis, qui legere volet aeat Hippiatricorum caput 97. in quo etiam particulares aliquot compositiones medicaminum causticorum ex calce, chalcitide, &c. præscribuntur: & apud Vegetum libro 4. cap. 14. Si diuturnam equi sanitatem desideras (inquit Rulus) ita quod gallæ superosia, spinæ, ierdæ, spauani, curbae & furinæ, nunquam ipsum infestent: & maiore fiducia eum fatigare ausis (affectionis enim iam dictos equi præ nimio labore incurvant) curabis ut equus à perito eius artis homine decoquatur in locis vbi virtus ista oriri solent. Si equi coquantur cum sunt bini vel trimi, vel antequam separantur de armentis. statim cum iumentis per paseua liberè dimitti debent, non adhibitis alijs medicamentis: sic melius curabuntur, & pulchriores apparebunt coctura: ros enim ignem adustionem, & pruritum mirabiliter remouere, & cocturas curare potest. Sciendum est etiam quod cauterium eodem in statu, in quo inuenierit equum consuetuus: quamobrem si equus alicui ex predictis virtutib; obnoxius sit, non debet ignis remedium adhiberi quo usq; dolor cessauerit Hæc Rulus. Cauteria felicius adhibentur vere vel estate, Absyrt. item decrecente Luna potius quam crescente, Rulus. Equum timidum & pigrum vre in flanco in modum rotæ, & fac crutes & punctos in eis: similiter & in renibus & quatuor pulsibus: & panicum edendum obijcito, & in loco calido diligenter custodito, Rulus. Medicamentum causticum ad neruorum dolores Vegetius describit capite ultimo. Cauteria consulunt hippiatrii in diuersis morbis, comitali, stropho dysenteria, orthopnæa, hydrope, abscessibus morbi farciminosi, malandrijis. id est vulneribus ceruicis, coriagine, & radio fracto. Cauterij adhibetur tumentibus testiculis, si alia remedia & sanguinis missio non iuvant: sed curandū ne testes attingantur cauterio, Hierocles.

De morbis equorum & curanditione quæ sit in genere.

Nonnullos equorum morbos cognoscere difficile est, cum eadē sepe signa diuersis in morbis apparetant: Verbi gratia, non solum febriens capite in terram demislo anhelitum dicit frequentiorem, sed cum alijs etiam dolores vrgent. Rursus opisthotonicorum notæ traduntur, quæ etiam prouenient ijs animantibus, quæ longior insolatio aut diuturnus labor ad imbecillitatem perduxit. Ea nō possunt insistere, sed commissis in unum pedibus concidunt. Non ergo putabis ipse dolorem esse ventris, aut tormina: neq; ab ijs medenditionem trahes, sed conueniens morbo remedium adhibebis. Multa igitur germanarum agrotationum signa similitudine confunduntur: multa quoq; prorsus dissidentia indicia facile deprehendes, si diligentius animaduertas, Pelagonius. Aures etiam frigidæ indicant morbum. Signa diuersa equi virtutes aut virtus aut morbos noscendi Rulus per aphorismos præscribit cap. 7. vnde nos quædam recitauimus supra in a. in electione equi. Equo ferè qui homini morbi, præterq; vesica cōuersio, sicut omnibus in genere veterino, Plin. Homines vsu periti totidem fere morbis equū, atq; etiam ouem infestari, quo hominem referunt, Aristot. Tres acutissimi morbi equis & alijs quorum solidæ sunt vngulæ accidentiæ, vesica, conuersio intestinorum que illos vocatur, & cardiacus: cæteri vero morbi ad dies aliquot differuntur. Selettamen etiam crithiasis, & suffocatio, & ventris dolor illico perire, nisi præsens remedium auxiliatur, Hierocles cap. 33. Frenes morbus vocant recentiores, qui vel infra duas horas aliquando occidunt. Sunt & paristhmia periculosa. Hernia equi ex calcitratu alterius ad inguen orta, tertio ferè dic occidit. Strangulina intra duodecim dies vel occidit, vel transit in moruella. Malis nī citò succurras in asthma transit. Asthma, vt aliqui putant, incurabile est Malis etiam quæ siccæ appellatur & rupto pulmone fit, incurabilis est: articulatis verò difficilis curæ: at subtercutanea & humida facilius curantur. Morbi alijs ascititijs sunt, alijs naturales quos foetus in utero experiri incipit. Frequens opinio est (inquit Veget.) Barbaricis equis nulla adhibenda medicamina, quod vsq; adeò naturæ beneficio & groti conualescant, vt cæs noctura sit cura. Sed falsa erat ista persuasio. Nam quanto fortiora membra sunt, tanto diutius viuant, si ex acrie venientibus medela non desit. In equis & omnium iumentorum genere, indicia animi aures præferunt, fessis marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ & griseis, Plin. Continuò animal quod valetudo tentauerit (inquit Vegetius) tristius inuenitur, aut pigrius, nec consueto vtitur somno, nec solito se more transuoluit, nec requiem vt assumat accumbit: nec depatum cibum assumit ex integro: & potum aut intemperantius accipit, aut omnino fastidit, stupentibus oculis, auribus flaccidis, crebro visu turpi pilo, exhausta sunt ilia, si spina rigidior, anhelitus crebrior aut grauior: incessus ipse, quo maximè notatur, segnis ac nutans. Cum huiusmodi signa in iumento unum vel plura conspexeris, statim illud separabis à ceteris, vt contagionem non inferat proximis, & facilius in solo iam causa morbi possit agnoscere. Si diligenter habitum, post unam, secundam, vel tertiam diem ab illa mœstitia færerit absolutum, nihilq; resederit in corpore ipsius quod putetur ambiguum, scito ex leuioribus causis illam venisse tristitiam, & animal consuetudini pristinæ esse reddendum. Nec explorandi omittatur intentio: nam frequentius inspici debet & cautijs, quod semel cœpit esse suspectum, Hucusque Vegetius. Cadunt in morbis nonnullis equi vt caduco inde dicto, & eo quem frenes vocant: & malide humida, & morbo acuto ex pabulo contrâcto, quo laborantem equum nostri vocant râch vom fuster, videtur autem crithialis esse: nam in hac quoque cadunt, & erigi recusant. In podagra etiam ferè stare & ambulare nesciunt: si coguntur, claudicant: sepe se projiciunt vt indigesta ex hordeo animalia, quæ propter dolorem non coquunt cibum, Vegetius. Pedes posteriores attrahunt, in nephritide vel subrenali

renati morbo. Ελαγκύλων τε λαζάρων, leguntur apud Absyrtum cap. 52. Symptomaticum iumentum quod coxas posteriores subito trahit, Vegetius 3.22. Sed ligna & symptomata unde ad certiorem morborum cognitionem veniamus accurate & ordine tradere non institui, sat fuerit occasionem aliquam praestitisse alijs, qui haec forte magis desiderant. Venetæ factionis homines & Prasinæ, equorum subinde retrimenta olfactare consuefeclegimus: ut hinc pernoscerent, quam facile cibos conficerent, bonam corundem habitudinem sic deprehensuri, Cæl. Pletruaq; iumenta morbos concipiunt lassitudine & astu, nonnunquam & frigore, & cum suo tempore vrinam non fecerint: vel si sudant, & à concitatione confessim biberint: vel si cum diu fletterint, subito ad cursum extimulata sunt. Frigus quantopere noceat equis, dictum est supra in Yænois.

Prohibet Rusius ne ferro tangatur pars villa equi, quæ alicui signo zodiaci respondeat, in quo tum temporis Luna sit. Si equus doleat ex retentione vrinæ velicam inflantis, cum aliqua equa per stabulum liberè permittatur abire, sicque necessario prouocabitur ad vrinam. Et nota quod hoc remedium ad omnes dolores vtile reperitur: quia voluntas coitus valde naturam corroborat & confortat, Crescentiensis. Suffumigantur equi in diuersis morbis, vt dysuria velischuria, tetano, malide, strangulina ex frigiditate capitis, & morbo infestati apud Crescentium qui aedit equis cum statim à calore refrigerantur. Sudoris remedium adhibetur non paucis: sarcinosis ad sudorem vsq; ambulare coguntur: hydropici bene operti mediocriter exercentur ad sudorem. Multum equitantur etiam tetanici, ni fallor: & qui ischuria laborant, & qui rāch à nostris vocantur. Podagrici ambulando minutatim excentur loco siccō donec sudent: In Græcis Hippiatricis opertos ad sudorem vsque paulatim agitari lego. Inambulatio & lenis cursus conuenit equo ex vrinæ difficultate laboranti, Vegetius. Perfrigeratus equus & qui intestini perversionem patitur, deambulatione & equitatione, 24. γαλακτικὴ iuuantur, Absyrtus. Orthopnoi cum equum temperabis excentrationibus vt sudet, Véget. Equus stropho, id est, torninibus ventris laborans, post alia remedia quæ ad alium ciendam pertinent, ad cursum agitur, sed nec diuturnum nec citatum: deinde vacuato ventre rursus ad sudorem vsque agitatur, Absyrtus. Hippiatri radice hibisci frequenter vtuntur, Tragus. Sanguine draconis fictio ex bolo non Armenia, sorbis contulsi, & capriño sanguine, alijsque diuersis rebus, ad equorum & iumentorum morbos vtuntur, Monachi in Mesuen. Sulphuris genus nigricans pharmacopolæ nostri vendunt, quod caballinum vocant, non aliam puto ob causam, quam quod in equorum remedij locum habet. Aliqui non solum grauior anhelitus si sit, sed ad omnes viscerum & interaneorum morbos prodesse volunt, sulfuris vīni pulueres infusos cum passo: Qui etiam acrius reddunt hoc medicamentum liquefacto sulfure ad ignē, & ita postea trito & admisto pabulo, pondere denariū trium aut quatuor. Sed hoc vt egregiè curari omnia equorum latentia mala affirmant in successu, ita contraria fortunam equo esse statim letalem aiunt. Quare, nisi necessitate urgente, ab hoc scilicet abstinebimus, Camerarius. Hedera terrestris ad omnes morbos & languores equorum præfens remedium habetur, quæ non solum ab illis mandatur, sed etiam trita inseratur naribus vt sternutatio prouocetur, Camerarius. Sunt qui radicem vulgo carlinam dictam equo in itinere alligari iuxta os iubent in fre, vellupatis, & sic vires suas conseruatur, & nullo subito morbo (rāch vocant nostri) correptum iri. Serpentis caro & decoctio equo vulso datur, item scalmato vt vocant: & ad tussim siccām ac lumbricos ventris. Plutarchus refert Achillem medicum equorum pabulis apium commiscuisse: nec ab re, quod cum otiosis præter morem equi pedes laborent, nullum apio melius remedium, quo in Iliade vsum Achillem inuenies, Ruellius. Consiliginis herba (de qua plura diximus alibi) radix, vel si ea desit, veratri nigri, multiplicem apud hippatros vsum habet. diapyron Græce vocant. In orthopnoea (inquit Pelagonius) si cætera remedia non succedant, curabitur equus inserta pectori radicula, quam veterinarij consiliginem vocant (Græce legimus 24. ἀρχηγῆς πίζαν, malum 24. πτυχής) aut narium, vel auricularum radicibus (πόρχοῖς) impacta: siquidem has in partes omnis vis morbi noxiūm q; virus elicitor. Utuntur etiam consilagine in hydrope, & contra omnes contagiosos morbos. Sunt qui præsentissimum aduersus oculorum albugines remedium potent, aurem subula transsuere, factaq; foraminis veratrūm inserere. Prodest quoque eutem sub malis perforare, impressioq; vulneri idem veratrum adigere, Absyrtus cap. II. vt vertit Ruellius in Græco additur, Εἰνδὸν δὲ τὸ ιατρικόν τὸ ιδιωτικόν ναπτίον λεγόμενον. Stercus humanum impositum lingua equi, reuocavit & erexit iacentem iam humi: efficacius autem, si etiam naribus insereres. Iacobus Dondus ad morbos quadrupedum (in genere) ex Plinio commendat, capram solidam cum corio & ranam rubram disseatas: Cytisum: Rutam per nares cum vino: Semina perfusa amurca olei: Sideritin, præcipue ad anginam quadrupedum libro 26. Scrofulariam maiorem in Gallia appendunt collo equi sarcinosis: Aiunt autem sarcimen dictum idem esse in equo, quod in homine morbus Gallicus: & Hispanos Neapoli morbi huius authores fuisse, cum excisa equorum sarcinina inieciissent puteis, Alanus.

Saliuandum pecus, hoc est, quasi saliuia potionandum, vt Petrus Ruellius exponit: & saliuatum (inquit idem) à quibusdam saliuatum, potionis est genus quo in iumentis maximè vtuntur veterinarij medici: Græcē πότην, πόται, & περιττοπόται. Saliuatum vinum (inquit Hermolaus in Dioscoridem scribens cap. 904.) à saliu dici nouimus. Saliuatum verò quo veterinarij vtuntur, potionis genus est. Potū Græci vocant, ex hordeacea aut tritica farina & sale, à quo fortasse saliuatum. Quidam in Columellam saliuatum aut salinatum legere malunt: ab eo salinare verbum deducitur. Item in Plinium 27.11 Pro salinati voce (inquit) codices antiqui & Columella habent, saliuati: est autem vbi & saliuatum scribatur: omninoq; potionis genus est, quo veterinarij vtuntur: à saliuia, vt puto, quam veteres prosuccerunt: nisi quis & saliuatum, aut salinatum quoque legi probet, à sale. Ego verò saliuatum non potionem, sed offam vel vt vulgus loquitur magdaleonem esse, quæ non bibatur nec infundatur in os animalis, sed manibus inseratur demittaturq; in fauces, collatis authorum locis deprehendi. Opus est autem arida tritaq; in farinam, vt eruum, hordeum, milium, lentem, aut herbam aliquam, liquore aliquo excipi, vt laete, aqua, vino, sapo, ouo, & in offam siue globum formari: sed authorum loca subjiciam. Veterem tussim sanant due librae hyssopi macerati sextarijs aquæ tribus: id medicamentum teritur, & cum leatis minutè molitæ sextarijs quatuor more saluiari datur: ac postea aqua hyssopi per cornu infunditur, Columella 6.10. Vocat autem aquam hyssopi, in qua maceratus est hyssopus. Nam proxime ante, remedium ad recentem tussim his verbis ei describitur, Lentes valuulis exemptæ, & minute molitæ miscetur aquæ calidæ sextarij duo, factaq; sorbitio per cornu infunditur. Hinc facile appetaret sorbitio, vt potions quoq; (sorbitio veluti crassiusculam potionem dixerim cum farina aliqua decoctam, ita vt cremore habeat) liquidiores esse & per cornu infundi, saluiata non item. Tenero olere commisto torrido molito que milio, & per vnam noctem laete macerato saluiatur, Columella. Est enim saluiare, saliuatum inserere, vel saluiati more fauicibus immittere. Vitulus (pro alimonia) tostum mo-

licumq; milium cum lacte miscetur, saluiati more præbendum, Palladius: Nostri huiusmodi turundos saginahis
 anseribus parant. Ad lumbros vitulorum, lupini semicrudi conteruntur, & offæ saluiati more faucibus inge-
 runtur: Potest etiam cum arida sicc & eruo conteri herba sanonica, & formata in offam, sicut saluiatum demitti;
 Columella. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod venicum cer-
 uarium vocat: Ex hac in tres modios saluiati additur, quantū in vna sagitta addi soler, ita offa demittitur in boum
 faucibus in morbis, Plin. Recens tussis optimè saluiato farinæ hordeaceæ dissentitur, Columella. siccum hæc me-
 dicamentum videtur, sed Vegetias ouum crudum & heminam passi ad sextarium farinæ hordeaceæ addi iubet.
 Eruum cum hordeo molitum saluiati more in fauces demittitur tuffientium boum, Columella. Hoc etiam ati-
 dum videtur, sed Græci remedium idem scirè cum hordeo madefero fieri iubent. Errant igitur qui saluiatum po-
 titionem exponunt grammatici recentiores: & iij etiam, ut mihi v. detur, qui à saluiæ succo deducunt: mihi quidem
 saluiatum scribi præcipuè probatur, quod vna cū saliuæ in pecoris fauces immixsum deglutiatur. Erravit & Ioan-
 nes Ruellius in Hippiatricis Græcis propotissima, quod in funditur saluiatum reddens, cap. 128. in Græcis: Et mox,
 Alia saluandi ratio est, &c. Græcè simpliciter & legitur, & subauditur propotissima. Vegetius 3.60 offas & offu-
 las appellat his verbis, Mel, butyrum, axungiam, salem & piculam cōmischib; offas facies & in passo intinctas di-
 geres. Et rursus alio medicamento descripto, scenogræco, apio, ruta, caricis tragacantho, anagallico & allio com-
 mixtis, subdit: Omnia conterantur, offulisq; ad nucis magnitudinem factis, ternæ, quinæ, septenæ per triduum
 digeruntur, (hoc est, primo die ternæ, alterno quinæ, tertio septenæ.) Paciunt autē vtraq; hæc remedia ad equos
 tuffientes, vulfos, ruptos, Absyrtus in Hippiatricis 62 μαγδαλιά nominat. Equum (inquit) itinere aut cursu de-
 fessum reficies hoc modo: Polentam vino odorato mixtam rediges in magdalias, & apprehensa lingua insères. Et
 rursus cap. 89. Si equus gallinaceum fumum deuo: árit, fumum album gallinaceum cum denario adipis & duobus
 polentæ chœnicibus, vino permiscens & magdalias effingens edendum dato. Hierocles ibidem mañas vocat. Sed
 satis de saluato. Medicamentorum genera diuera describuntur à Vegetio 4.27. Potio xliii 1.57. & 4.27. Hye-
 malis 1.58. & 4.27. Autumno & vere 1.59. omni tempore, 60. Potio diapeste 1.64. Aduersum omnia genera mor-
 borum confessio 4.11. Confessio suffimentorum salutaris 4.12. Pulus quadrigarius 4.13. Eiusdem apud Hippia-
 tris Græcos capite penultimo diuersis in locis varia traduntur compositiones: Malaginata plurima & hippaco-
 pa quædam præscribuntur in Hippiatricis Græcis capite ultimo: Sunt & apud Vegetium malaginata quædam li-
 bro 4. capitibus 17.20.21. & 23. Synchrisma apud Vegetum 4.18. Anacollema & synchrisma 4.22. Infusionum,
 id est potionum quæ per os infunduntur, Græci enchymatismos vocant, varia compositiones in Hippiatricis
 Græcis capite penultimo. Sed non est institutum de compositionibus siue medicamentis ad equorum morbos
 secundum genera agere: alijs hanc curam relinquisimus, quatum hæc tum alia ex Vegetio & Græcis Hippiatricis 30
 & aliarum linguarum diligentius & curiosius persequantur, mihi summa capita digessisse sit opetosum fuerit.
 Potiones medicamentosæ equis per os infundi (digeri, vt Vegetius loquitur) solent, per vas lignum, vt Colu-
 mella meminit alicubi: per cornū, vt Vegetius & Græci quibus frequens est illud, οἴδε Διάθεσις. Eīs λανθάνεται
 βαλῶν γχει εἰς το σώμα. Hierocles. Per os dabis ad cornū, Vegetius. Filicula trita & aqua tepida mista datur per cor-
 nu, Columella. Εγχυμανδέν θέρη το πόνος, Hierocles: Διάθεσις εγχυμανδένων διατή-
 τει απόλετος ηγετός καταστάται, οὐδε τούτη οὐδε τούτη, Absyrtus 62. Εγχετη Φανυγη, in Hippiat. Et alibi, Εγκλείσθω δια-
 τει απόλετος ηγετός τούτη, Hierocles. Ex aqua mulsa diffundes ad cornū, Vegetius. Et alibi, Defundere in fauces, per os da-
 re, per fauces digerer accipit pro eo quod est in os manū inferere, vt 3.60:
 Offulæ ad nucis magnitudinem factæ per triduum digeruntur. Et, Offas in passo intinctas digeras. Inseritur &
 manus vñcta in anum in diversis morbis, vt strōpho vel torsionibus ventris, inflatione & alijs, vbi aliis obstructa 45
 est. Clyster propriè dicitur instrumentum quo aliud colluitur: hoc adhibere Vegetius clysteriare dixit. Quoties
 autem clysteriabis (inquit) caput animalis in valle statues, & clunes ad altiora conuertes, vt quod per clystrem
 diffundis ad interiora perueniat. Diutissimè autem post potionem in talibus locis animal retinetur, vt facilius ne-
 centur vel ejiciantur pestes internæ. Διασιλον vcl διατην vocatur instrumentum quoddam, cuius vsus est vt equis
 per nares commodius medicamenta infundantur. Camillus (vox barbara) instrumentum quo aliquid inflatur:
 vide ne cannula potius legendum. Cum lignea brocha humor qui intra cutem est mouetur, Rusius. Σαγρολαῖς
 in Hippiatricis cap. 128. instrumentum quo aliquid apprehenditur & extrahitur forpex. Rosettam vocant bar-
 bari ferramentum, quo soleæ equi raduntur & scinduntur: de quo & alijs quibusdam plura in Philolog adicen-
 tur in e. Aphorismos aliquot de signis & iudiciis circa morbos equorum, lege apud Petrum Crescentiem li-
 bro 9. cap. 57. & Rusium cap. 7. Morbi naturales (inquit Rusius) dicuntur, qui contingunt in utero, quibus cum 50
 animal nascitur. Fiunt autem vel augmento, vel diminutione, vel errore naturæ, vel ex parentibus hereditarij.
 Rursus morborum ex augmento, alijs sunt ex simplici abundantia, aut materia corrupta, &c. ex hac signuntur
 scrophulæ, testudines, glandulæ & similia. Ex diminutione, idq; vel partis alicuius priuatione omnino, vt si na-
 scatur sine auriculis, vel cæcūs, & cæt. vel prauitate, vt cum naris, vel oculis, vel testiculus, alter altero minor est,
 aut coxa vna quam altera brevior: est quando crux totum minuitur, qualem equum vulgo sculmatum (scalam-
 tum) dicunt. Est quando natura errat in formatione sexus, vt si nascatur equus cruribus obliquis, vel vngulis,
 anterius aut posterius, aut utrobiq;: vel cum pars aliqua non suo sita est loco. Parentum denique virtus & morbi
 sæpi in foeturam deriuantur: hinc geræ & guttae (zardæ & gallæ, Petrus Crescent.) oriuntur, &c. Nascitur quan-
 doq; equus vitiosus ita vt maxilla inferior superiore longior sit. Et aliquando nascitur cum aliqua superfluitate
 in pedibus vel alia corporis parte quam murus vel callum vulgo (verbis vtor Petri Crescent.) dicitur, qui murus 60
 sine corio fit. Est quando errore naturæ nascitur equus obliquis cruribus, vel cum zardis in grecis, & gallis in
 cruribus, &c. Plura de his vitijs corumq; cura & emendatione, lege apud Crescentiem loco iam citato. Lice-
 rethoc in loco etiam ingenij & animi virtutis eccl morbos quosdam annotare, qualis est equus refragator vel re-
 fractarius & contumax quem nostri vocant stettig, Itali restio & adombrato, cum sæpius ita restitat & subsistit, vt
 nec verbis nec vi adigi ad pergendum in via vel opere possit. Frequenter pullus (inquit Rusius) propter malam
 eruditionem & institutionem dum domatur, vitiosus & restius fit, quod vitium non facile relinquunt. Tradit au-
 tem (capite 1.60.) & alia quædam remedia, & optimum esse quod castretur: castratos enim & mansuetos & non
 restios fieri, &c. Equo refractario radicem vrticæ inter carnem & cutem insere qua parte calcaria adiunguntur,
 Innomatus. Contrario laborant vicio quos Xenophon anagogos vocat, ita contumaces, vt vbi constitueris,
 consistere abnuant, Cælius. Equus mordax aut calcitro, vitiosus, nō morbosus, Gell. 4.2. Potio ad sauitiam mor-
 dentium, 70

dentium, in Hippiat. 128. Ut animalia feritatem exuant, Ibidem 129. Equine hinniant, Ibid. Κατάρηθρος, θεραπευτής, Hesychius & Varinus.

De ijs morbis qui toti corpori communes sunt, siue quod omnes partes simul occupent, ut febris, pessis, &c. siue quod nulli partis sint proprii, sed vel quamvis partem, vel ceterum diu taxat innundare soleant.

Xenophon Apomnemoneumatum libro 3. atrophos equos intelligit imbecill. s. quicq; consequi vix valeant, Cet. In Hippiatricis παραγόντων legimus, vocabulo à ligni siccitate facto, ac si aridum & sine succo dicas. Strigosus, inquit Nonius, apud veteres morbus dicitur iumentorum qui corpora stringat, aut fame, aut alia vitij causa, quasi strigosus. De equis strigosis & macie laborantibus, supra dixi in 5. inter vitia equi: hic plura adiiciam, de ea præcipue macie qua lanitatis limites excessit & morbis annumerari debet. Plenitudo & obesitas quamvis morbus non dicatur, equum tamen laedit, & medicationem requirit, Camerar. De equis emaciatis, Hippiat. cap. 62. De extenuatis & strigosis incertam ob causam, Ibidem capite 68. Si extenuatus sit equus, Geponica 16.3. ex Absyrto. De equo qui cum abunde edat non proficit, Rus. 156. Ad cutis siccitatem & maciem, Pelagotius capite 128. De macerata fruge quam strigosis equis Cappadocias exhibent, Hippiat. 129. Totius corporis macies sequitur etiam illum mörbum, quem malidem sicciam appellant. Recentiores quidam scalamatum vel scalinatum vocant equum emaciati exhaustiq; corporis, cuius etiam excrements sicut & interiora omnia siccā sunt: siue à malide, siue à sceleto potius corrupta voce. Hunc mörbum Rusius scalmataram vocat cap. 141. Equum cum sic afficitur, scalmati dicunt: quod eis accedit cum aliis, tum quando per nimium calorem laborant. Vide Pet. Clescent. 922. Vocatur & coxa luxatio apud eundem cap. 32. scalamatilia sculamati. Et forte Germani hinc suum detorsere vocabulum *einschelm*, quod & cadaver bestia significat, & equum viuum quidem sed præ macie cadauerosum: hinc etiam ad animi & morum in homine malignitatem transfertur, tantam præsertim quæ publicè plecti mereatur, & carnificitadi, vt bestiarum corpora nimia macie aut morbo confecta excoriatori traduntur. Iumenta syntactica vel stomachica (inquit Vegetius 3.55.) quotidie tenuantur, & macie ossa extinxent, multū manducantia esuriunt semper, quicquid inuenient tentant fame cogente corrōdere, durum stercus emittunt, trahunt longam ac miserabilem vitam, vt nec surgere valeant: propterea quod stomachus eorum nimio rigore persicritus, nec coquere potest, nec hepatico aliquid propinare. De nimis pingui equo ut maerescat, Rusius 157. Si equus fuerit infirmus & grauis, scinde corium intra (inter potius) crura priora, & annulum de vite alba insere inter corium & pectus, ita quod non cadat, & equita eum securè, Rusius. De febri equi, Hippiat. 1. Geponica 16.4. Vegetius 1.29. Rusius 1.66. Remedium ad febrieitanem pecudem, Hippiat. 128. De febribus internis, Vegetius 1.31. Et per sequentia quinq; capta, Si autumno febrierit, Si aestate, Si hyeme, Si ab indigestione vel plethora, Sideniq; ex vulnere oris aut faecium febriat. In febribus incidentiam esse venam in Hippiat. legintus cap. 9. & adhibenda cauteria capite 97. Verbenaca in vino febribus iumentorum prædest, Plinius. De lassitudine quæ videtur febribus similis, Veget. 1.30. Syncopati non sine febri sunt, Veget. Iumentum phragmaticum febricitat, oculos introsum reducit, terra in pedibustundit, &c. Veget. 3.30. In Hippiatricis capite 43. alias affectus, vt videtur, emphagma vocatur, id est obstructio, cum recto intestino obstructo via excrementis non patet. De febri pestilentiali, infra dicetur.

Plerunq; iumenta (inquit Columella) morbos concipiunt lassitudine. Huic quies remedium est, ita vt in fauces oleum, vel adeps vino mista infundatur. De coactionibus, id est nimia lassitudine, Ibidem 1.37. Quæ genera ægritatum inde nascantur, Ibidem 38. De equis itinere aut cursu fatigatis, & qui membra ex lassitudine imbecilla habent, & ταῦτα παρατηλέον, Hippiat. 62. Sic affectum equum nostrates, ni fallor, vocant rāb gersten. Est quando nimio currus aut quævis onera trahendilabore mörbum incidit periculorum equus, verächtlich, überzeugt, räub von arbeit. Οἱ μὲν παραπληγεῖσι πληγαῖσι, οἱ δὲ παρεπονοῦσι εὐθὺς ἀπόποιοι, Suidas. Si æstuauerit animal & defecet, id est patientur, Vegetius 3.40. Sudor prorumpens causa incerta, Hippiat. 106. De exæstuatione vel causone à via, Ibidem 64. De syncopatis & confixis, Veget. 1.53. Ad mörbus imbecillitate, æstu & frigore contractos, Hippiatrica 108. Si morbus frigore contractus sit (inquit Columella) fomenta adhibentur, caputq; & spina, tepenti adipe, vel vino linuntur. Infestatus dicitur equus, cum post calorem vel sudorem refrigeratur, & impeditur gressus eius, Petrus Crescen. 9.21. & Rusius 143. apud quem infuscato legitur, voce (vt videtur) corrupta: corium in eo adeo extenditur, vt digitis capi vel astringi non possit, nerui attrahuntur, & oculi quandoq; lachrymantur. Alius videtur mörbus quem Vegetius 1.55 sanguinis infestationem vocat, cuius hæc signa sunt, Oculi tumebunt, frigidum erit corpus & cœcūx, tristitia fastidiumq; iungetur, difficileq; curabitur. Malis, uæcis, uno quidem vocabulo pestilentia appellatur, sed habet plurimas species, vt docet Vegetius 1.2. & deinceps: quanquam ipse non malidæ genere fœminino vt debebat, sed malleum in masculino & duplice profert: vocat & morbum simpliciter differentia adiecta. Malleus itaq; scutidum Vegetum vel morbus pestilenz, iumentis ingruit octuplex: cit enim humidus, siccus, articularis, subrenalis, farciminosus, subtercutaneus, elephantiasis, mania. Ego malidi omni cōmunc esse video periculū præsens, & quod iumenta sic affecta stare aut incedere nequeant. Malis (inquit Theomnest in Hippiatricis 2.) alia siccæ est, quæ latet, alia humida, in qua sanies pituitosa per narem albicans, effluit, vnde etiam nomen à colore impositum est, &c. De malide eiusq; differentijs & reuedijs multa iam in Bōue ex Vegetio scripti. Alienatus, morbus pestilens, sic dictus quoniam animalibus eripit sensus: vocatur etiam malis & orabus à quibusdam, Veget. 3.23. Mænæ est malide affici. De malide Hippiat. 1.2. Causæ & curæ generales malidis, Veget. 1.17. Suffimenta contra malidem, Veget. 1.19. & 20. Malis humida alia recens & sine odore est: alia inueterata & foetida. De maledi humida, Hippiat. 2. Morbi humidi signa, Veget. 1.3. cura 1.10. De malide siccæ, Hippiat. 2. Morbi aridi signa, Veget. 1.4. cura, Ibidem 11. Morbi subtercutanei signa & cura, Ibidem cap. 5. & 12. Malis intercus, Hippiat. 2. Morbi articulatis signa & cura, Veget. 1.5. & 12. Malis articularia, Hippiat. 2. Ad articularios dolores, Ibidem 129. Malis siue pestilentia diuerso genere passionum emigrans, equinum genus contagione cōsumit, Veget. 3.2. Equis interdum mörbus pestilenz vniuersis incidere solet, Aristoteles. De peste, Hippiat. 4. Vergilius in Georgicis de peste equorum his versibus canit:

Victor equus, fontesq; ascertitur: & pede terram
Sudor: & ille quidem moriturus frigidus: arct

Labitur infelix studiorum, arg; immemor herba

Crebra ferit: demissæ asires: incertus ibidem
Pekis, & ad tactum tristanti duræ ressist.

Hec ante excitium primis dant signa diebus.
Tum vero ardentes oculi: atq; attractus ab alto
Tha singuln tendunt: it naribus ater
Profuit inferto latres infundere cor nu
Mox erat hoc ipsum exatio furijg, reflecti
(Dij meliora pjs, erroremq; hostibus illum)

Sin in processu capit crudescere morbos:
Spiritus, interdum gemini graui: mag, longo
Sanguis, & obfessas fauces premunt afferat lingua,
Lenos, ea vila salus morientibus una.
Ardebat: ipsig; suos, iam morte sub egra
Discissos nasis ianib; dentibus artus.

Stichas citrina efficax est aduersus pestem boum & equorum, & omnium animalium, quando trita cum potu datur animalibus, vt quidam experimentis clarus milii retulit, Albertus. De febri equorum epidemia, Rusius 106. Est etiam illa pestifera labes, vt intra paucos dies equa subita macie, & deinde morte corripiantur: quod cum accidit quaternos sextarios gari singulis per nares iufundere utile est, si minoris formae sunt: nam si maioris, etiam congios. Ea res omnem pituitam per nares elicit, & pecudem expurgat. Vuula apud recentiores nominantur glandulæ quædam inter collum & corpus equi (legendum viuula) quæ anæta deglutionem & respirationem impeditunt. Aliqui morbillos vocant. Ex his laborantes equi, aures subinde concurtiunt, sitiuant, lambunt quod apponitur, &c. Rusius 62. (Videtur autem tonsillas intelligere, non viuulas nostrorum.) Glandulæ sunt circa maxillæ, &c. Petrus Cresc. 9.17 Itali, vt audio, vulgo viuas appellat: Germani fysel, fysel, ferbel, forte quoniam aliqui vermiculos esse putant: vnybel autem vulgo est vermiculus vel gurgulio qui exest legumina. Plerique tamen non vermiculos, sed grana esse asserunt milij ferè instar. Equus habens iuulas (lego viuulas) si subito vnuersus in fuderem soluitur, & membra ipsius singula contremiscunt, ac ipse cunctu scorditiones patitur, non videtur posse euadere, Rusius. Audio equis sic affectis venas sub lingua aliquando aperiri, vel post auriculas, vel in medio vtriusq; auris. Sunt apud nos equarij, qui equi aurem dextram deorsum ad maxillam iuxta collum extendunt, & quæ postrema parte auriculæ cutis attingitur illata rescindunt, & vermiculos, vel grana, vel glandulas pestiferas existunt. Similiter si fallor extensa auricula retro ad locum inter iubam & maxillam, vbi mucro auriculæ definit, venam pertundunt in equis quos à vento affectos nostrates vocant, räch vom vuind. Aduersus viuulas aliqui virgas teneras è corylo naribus intrudunt ita vt sanguinem eliciant, deinde aquam salsam inspergunt. Alij in medijs naribus intrinsecus vtrinq; venas liuidas apparere aiunt, eas aperiendas esse vt sanguinem emittant, & digitis intra nares quam penitissime adactis per traetata cute sanguinem detrudendum esse: & si sanguis in os equi influat, permittendum vt lingat, ipsum vero equum non concedendum loco stare, sed subinde circunducendū. Viuulis quidam hodie, vt audio, medentur, profluuo menstrui muliebris per potionem infuso, atq; aiunt deinceps perpetuò liberum fore equum ab eiusmodi peste. Strangulina vel strangulio apud recentiores est catarrhus & pituita narium ex refrigeratione, cum anhelitus difficultate, multo per nares humore effluente: qui nisi sponte fluat, suffimentis aut errhinis prouocatur. Germani vocant strenge vel strengel: & equum sic affectum strängel. fortassis à difficultate morbi. nam streng vocant omne difficile ferè quod Græci χαλεπιον: (quare etiā in alijs partibus equorum morbos compositis cum hac voce nominibus nominant, vt buchstreng, brustestreng) vel potius à strangulando, quod equi sic affecti naribus obstructis propter respirationem impeditam quasi strangulari videantur. Straanguillio, inquit Rusius cap. 63. glandulæ sunt circa gulam equorum quæ videntur esse carnes, quas aliqui vocant branchos caballi, alij stranguillones. Hæ branchant gulam, & mandibulas, ita quod cum gurgulatione quadam spirant equi, & vix transglutiunt, &c. Sed hic forte alius morbus est quam nostrorum strangulio, qui Rusij & Petri Crescen. cymorra videtur, cum & morbi descriptio & remedia conueniant. Cymorra (inquit Rusius, 71.) descendit à capite equi diu refrigerati, proueniens ex cursu rheumatis, quod per nares continuè aqua instar emanat, & humores frigidos & quandoq; crassos educit. Accidit autem propter antiquam frigiditatem, & aliquando propter vernam dictu volatillem, vnde ferè omnis humiditas capitis per nares fluit. Et inter omnes morbos qui propter intemperiem qualitatum accidentur equis, nullus tam periculosus & suspectus est quam passio rheumatica quæ ex frigiditate contingit, &c. Profut eis varia suffumigationes, errhina, sternutamenta, &c. Apud eundem Rusium circa finem capit. 7. non cymorra sed enora huius morbi nomen scribitur, Equus (inquit) anhelitum fortiter à se proijciens à stranguria (lego strangulione) liberum habet caput. Petrus Cresc. 9.24. cimonam vocat, quod magis probo, quasi Στραγγουλον, quod hyems & frigiditas huius morbi causa sit. Huius ex frigore contracti humoris per nares fluxus remedia leguntur etiam in Hippiat. Græcis cap. 129. Nostri equos sic laborantes vocant streng, ruzig, vel potius ruzig & rotzig: quanquam hoc ad simplicem pituitam sive coryzam & graudinem magis pertinet. In strangulione vero propriè à nostris appellato, præter alia remedia audio cauterium sub mento (vt ita vocem) adhiberi, & caput ita ligari vt deorsum spectet, quo liberius effluant humores. Idem fortassis est morbus Anglicè dictus glanders, quem aiunt catarrhum esse per nares cum tussi. Ad fascinum, Vegetius 3.74. De incerto equorum morbo, Theomnestus in Geponicis 16.12.

Crithialis, κριθαιος, id est hordeatio, vt Gaza apud Aristotelem translulit, morbus est equorum. Non placet quod apud Hesychium & Varinum legitur, Κειδηα, κειδηον. ηγι ιπτας αρρεψημα: Ego sic malim, Κειδηαιος, ιπτας αρρεψημα. Vitium quoque equorum est quod hordeatio dicitur, cuius indicium, vt palatum molestet, & feruentius spiret equus quam ex consueto: nullum huius mali remedium est, nisi sponte naturæ emendetur, Aristoteles. E' δέ ην ιπτας ιπτων κειδηαιος ηγι ιπτεραιων ιπτων πονοντων, Pollux & Varinus. Sed ne quis decipiatur, ac vnius morbi duo nomina crithiasin & hyperæmosin esse putet, apponam verba Xenophontis, qui de equili scribēs id clausum esse oportere, non solum ne furto pabulum equi diminuatur: sed etiam vt appareat si forte effundatur ab equo: quod vbi fuerit deprehensum, inquit, intelligi potest, vel curatione indigere ησημα ιπτεραιων, (lego η σωμα ιπτεραιων:) aut quiete defessa membra, vel surrepere crithiasin, aut alium quempiam morbum. Equus cum crithiasin patitur, κειδηαιον vel κειδηαιην dicitur. Si equus doleat ex superfluitate sanguinis vel humorum prauorum in venis, torquentur & mouentur ilia, & frequenter cadit in terram, & venæ plus solito tumefiunt, Crescentiensis 9.18. Quum exitinere aut cursu (inquit Hierocles in Hippiatr. 8. & Absyrtus similiter) adhuc anhelabundum pecus hordeum deuorabit, cruditate vexabitur, quæ subter tergus irrepens, per totum corpus euagatur: itaque conuellitur equus, vt nec pedibus insistere (οργανων) nec articulos infletere valeat. Magna cum vilotium egerit. Sudor femoribus & costis erumpit. Cibus inter suspiria datus, raptim cum halitu trahitur. Caducus recusat exurgere, sed decumbens pabulo vesctur. Deinde remedia subiungit, quæ alia sunt ab hordei, alia à tritici largiore cibatu affectis equis. Quodsi equus in itinere non dissimile vitium potu raptim hausto contrarerit,

Contraxerit, eisdem casibus cognoscitur implorari. (Ἀρετωδέδεοθι,) ijsdem remedij curandus est: Non tamen vngularum iacturam faciet, multoq; celerius recreabitur. Deprehenditur autem virtutum, si equus horrore contutitur, & in palato eius intumescit. Qui huicmodi morbo superest equus, sese nunquam ita recolligit, vt deinceps suum obire ministerium & solitos vsus praestare queat, Hæc Hierocles. Nostrates, vt conijcio, crithiasin vocant rāch vom fūoter: & si ex intem pestiō aut liberaliore potu fiat, rāch vom vūasser, vbi minus periculi esse aiunt: & nisi pituita à naribus destillet, vena collis incisa curant. Post Hieroclis verba aliae hordeationis nota ex innominato quodam authore scribuntur huiusmodi: In crithiasi oculi male habent, os feedis vleeribus (aphthas vocant) obsidet. Crenæ palati versusq; sublimes attolluntur, & feruorem quandam expirant: sanguine turgent venæ: visuique caligo succedens offunditur. Albertus Magnus Aristotelis crithiasin interpretatur forcin, & Germanice schub vel scoule. Ego in Hippiatricis quibusdam Germanicis schouli nominatum lego morbum, in quo palatum & gingivæ præ nimio sanguine intumescant. Tuber autem vrere si magnus sit tumor: si parvus, aperire cultello. Sed hunc morbum oris recentiores lampascum vocant, qui ab hordeatione diuersus est, deceptus autem videtur Albertus quod in crithiasi quoque simile symtoma accidat. Augustinus Niphus Suestanus hordeationem à rusticis vulsum dici inter pretatur, quod itidem non probo: vulsi enim pulmonarij sunt. Si hordeo malo aut nimio laudatur animal, Vegetius 3.73. Equo hordeatione laboranti caduco tubitorique, qui ne c progreedi nec exurgere potest, Hippiatrica 129. Equus podagricus humi iacet non aliter quam qui hordeatione laborat, Absyrt. De dolore ex nimia ingestione hordei vel similis indigesti, Rulius 150. scribit autem præter cætera symptomata etiam ventris torsiones ingruere. Plethora ex hordeo fit, si equi dum sudant hordeum comederint: vel ipsum hordeum nouum fuerit, quia vehementius calet: vel copiosius quam oportet otiosi pascuntur. Sudantes ligati sunt armi, ambulant incertum, Vegetius 3.44. Alibi etiam apud Vegetium indigesta ex hordeo animalia legimus. Si equus (inquit Albertus lib. 22.) hordei vel alterius frumenti aut leguminis grana, nihil aut parum dentibus contrita deglutiat, idque nimium abunde, morbus fit vnde concoquere non potest, neque caput satis erigere: sed id valde à se extendit, & siti affligit: debet autem abstineri à potu, &c. hoc et am Hierocles, Non nulli, inquit, præceperunt equum à potu abstinendum esse. Et mox, Sunt qui manu oleo inuncta simum eximunt. Et Albertus loco iam citato, Sunt qui manu (inquit) per intestinum equi immissa, grana attrahunt & viam aperiunt, &c. Equi interdum (Camerarij verbis vt) pestilente humorum corruptione laborant, vel cum agitantur ita ut labore & fatigatione deficiantur viribus, imprimis si contra ventum incitentur: vel de astu & lidere: etiam nonnunquam de frigore & diurniore inedia: Nec non si post longiorem quietem repente fatigentur. Aut nisi suo tempore vrinam eicerint: potissimum autem, si vel in sudore, vel de vehementiore agitatione aquentur. Sepenumero etiam aquæ ipsæ vitiæ, interdum & contagia quædam illos inficiunt. Hoc malum, quo equus fuerit generosior, eo citius eum extinguere solet, nisi celeriter succurratur. Vix autem vñquam pristina strenuitas in talibus recuperatur. Fit etiam ut expulso veneno, vel naturæ robore, vel medicamentis ad extimas corporis partes, vngula delabatur de pedibus morbo correptorum. Contra hoc malum nota multa sunt remedia, quædam etiam obsecna, (vt excrementum hominis cum allio in vino dilutum infusumq;) Sed sanguinem mitti, si vires ferant, omnino optimum & præsentissimum. Veteres pulueres duos valde probarunt, quorum co-chlearie vnum laboranti equo iæsunderetur. Horum vna teritur de radice gentianæ & aristochiæ longæ, bacca cislauri, myrrha, eboris scobe, his omnibus æquali pondere inter se mixtis ac comminutis. Alter de pullo ciconiæ, plumato quidem illo, sed nondum volucr. Hic indetur in olla viuus, & hac diligenter contecta, in furno tostus cinefiet, & puluisculi afferuabuntur in vitro vasculo, vnde ad superscriptum usum promantur, Hæc Camerarius ex Vegetij libro 1. cap 17. Vegetius quidem inter cæteras huius mali (malleum ipse vocat) causas, illam quoque numerat, si hordeum sudantes acceperint, & si post cursum calidi biberint, &c. quas supra hordeationis quoque causas fecimus. vt dubitem an malleus potius Vegetij sit ille morbus à quo nos equum rāch dicimus, nam totidem ferè eius ex causis differentias capite iam citato Vegetius facit: an quam supra descripsimus crithiasis. Videtur & infundatura, vt Albertus vocat, non aliud quam crithialis: & equus infunditus, qui crithialis patitur. Infunditus fit (inquit Petrus Crescentius 9.19.) ex nimio alimento vel sanguine per crura diffuso. Infundatura (inquit Albertus) accedit equo ingesta multa annonæ, quando nimis festinanter ducitur (forte manducat) & mox nimio potu repletur, antequam cibus satis fit concoctus. Item si à magno labore puram & bonam annonam aliūm cibum valde esuriens & ventre vacuo, nec hausto potu, multa grana parum dentibus fracta vinâ cum cortice vel palea transglutit: hinc aliquando infusio ad pedes descendit. Quod si inter pelle & carnem fluxerit, pruritum ciet. Equus ita affectus incedit titubans, ac si super carbones ardentes ambularet: cum stat, pedibus tremit: nec extensis, sed quasi contractis membris stat: quin subinde iacere cupit, & propter gravitatem posteriora à terra erigere nequit, ac si freno anterior retrahatur, & super genua quasi cadit posteriora, Hæc Albert. Curadi rationem omitto. Equus à nostris rāch dictus, rigida habet membra & conuulsa, & sanguine ei detracto calido perfriatur: hoc remedium in malleo etiam pestilente Vegetius adhibet. & alij in alijs morbis, vt cap. septimo dicam. Est quando hunc affectum in posterioribus tantum pedibus fieri dicunt nostrates equarij medici, rāch vff den hinderen fuesen, ex nimio onere posterius imposito, vel aliam ob causam. hic fortè Græcis fuerit ἐν λαζόνον ἐπηγέλον & morbus ab Alberto frenes dictus, de quo leges infra in morbis renum & lumborum. Est & quidam affectus in cruribus vel pedibus puto, quem vocant manchelrāch, abscessus, vt conijcio, circa vngulam. Sed hi duo particulares affectus sunt: cæteri vero, rāch gruten, rāch vom vūasser, vom fūoter, vom vwind, toti corpori communes. Sed hæc accuratius discutienda, & Germanica aliaque harbara nomina proprijs Latinis aut Græcis reddenda per ritteribus rei equestris relinquo. Sunt qui flores, qui in agris frumento aut secali consitis proueniunt, quibus à cyaneo colore nomen, salutares in cibo affirmant equis lassitudine ita affectis ob cursus vel saltus violenter extortos, vt malleum Vegetio dictum inciderint, zurāch gruten: vel potius pestilente malleo captis, quibus etiam modicum de pelle mustelæ albæ minutatim concisa, vel caudam eiusdem, in pabulo præbent. A vento sic affectis, vena inter oculos & aures aperitur: à pabulo vero, vbi venter inflatur (ego crithiasin appellârim) saponem intestino inserunt. Syderatitia iumenta dicuntur, cum venas vacuas percusserit frigus aut astus, aut impleuerit cruditas, aut iciunia bulimum fecerint. Redditur enim stupidum animal, & titubans ambulat, Vegetius 3.35. Hyperæmosin, id est sanguinis abundantiam à crithiasi differre supra ex Xenophonte docui. Sanguinis exuberantia spiritus læditur: hanc curarunt quondam pabuli mutatione & exercitijs: nunc sanguinis missione crebriore malum plenitudinis emendat, Camerar. De dolore ex superfluo sanguine intra venas, vnde

Vnde dolores & torsiones in corpore oriuntur, Ruf. 148. Crescent. 9.18. De sanguine superabundante, Idem 41, De infestatione sanguinis, Veget. 1.55.

De unionis solutione, abscessibus & tumoribus.

De fluxu sanguinis è vulnero, & si sequatur hemorrhagia, Rufius 43. & Albert. lib. 22 de morbis equorum. De restringentibus fluxum sanguinis, Idem 44. Si percussa vena claudi non possit, Veget. 3.14. Fluxus sanguinis iumentorum vilis est si mus suis infusus in acetum, Plin. Si sanguis fluat per dorsum & secundum pilos, Hippiat. 4.4. Sanguinis profluvio exhaustus, Ibid. 42. Ad ossa fracta, Hippiat. 74. Ruf. 168. Ad caput fractum vel nuda uero aliquo casu, Veget. 2.13. Ad omnia equi vulnera, Ruf. 169. Ad vulnera vel vlcera, Veget. 2.62. Ad vlcera cerotum, Idem 4.27. Aduersus vetusta & recentia vlcera, Hippiat. 129. Chlora & tetrapharmacum ad omnia vulnera elimpidanda vel sine difficultate claudenda, Veget. 4.27. & rursus aliud, &c. Vulnerarij mixtura, Hippiat. 129. Traumaticum, Veget. 4.26. Traumatica medicamenta duo, Veget. 4.19. Vulnerarium emplastrum, Hippiat. 129. Aliud ad cruentia vulnera, Ibidem. Erigeron mixtura ad recenter vulneratos, Ibid. De vnguento ad reparandam carnem, Ruf. 177. Genus est mill. folij quo rustici nostri ad boues & equos vulneratos vtuntur, Brasuola. Ad vlcera iumentorum & animalium, facit asphodeli radix cocta illita, Plin. Cinis extremitati monstru cum camini puluere & cera, Idem. Pix humida, Serapio. Rubi foliorum puluis, Plin. Herba quam Germani consolidam auream vocant, *guldängansel*. Aprili mense & initio Maij floribus ceruleis florentem in pratis, &c. equos vulneratos aut sellis compressos effici aciter iunat, minutatim concisa & pabulo immixta. Si equus ab alio mortuus sit, Hippiat. 73. Si quem alter equus calcet icerit, Ibid. Si iumentum aut rotæ aut axis isti fuerit elisum, Veget. 3.21. Surculis hærentibus & clavis resigendis, Hippiat. 129. Sitruncus aut spina intret in aliquam partem corporis equi, Rufius 270. Si equus sagitta vulneratus sit, cancros duos cum adipe leporis contusos vulneri superilligato, & extrahetur sagitta, Innominate. Precipitati aut in foueam deuoluti, Hippiat. 72. Et plastrum ad ruptos, Hippiat. 129. De ijs quibus aliquid internè conuulsum est, Ibidem 66. Si quid intus conuulsum aut ruptum est Ibidem. De dorso læso à sella, Rufius 76. Si compressio equi dorso in itinere tamen pergendum est, pannum sellæ quo pili continent aperies, & pilos exemptos diduces digitis ut molliores fiant, iterumq; clades, ita ne vlla durities aut asperitas inde equum lædat, & simul medicamenta appones. Sunt qui tritum piper loco læso inspergant, & interim in itinere pergant. Est quādō dorsum læsum inflatur & carnes putrefactas producit, ex compressione sellæ vel oneris. Inflatio hæc inueterata putreficit, & putrilago iuxta ossa efficitur aliquando coagulatio prauæ carnis, vnde sanies aquosa assidue destillat, & hic morbus dicitur læsio pulmonis vulgo, Crescent. 9.28. Vocant autem pulmonem non viscus, sed genitus a scissus à forma. De pulmone seu pulmoncello, Rufius 82. Pulmunculum in dorso animalis natum difficile est medicamentorum appositione siccari, Vegetius 2.61. Idem pulmunculi in pede membrin 2.56. Nostri vlcus ex attritione in dorso factum, rupturam vocant, bruch under cer: sati. I. Id aliqui hoc modo curant. Ollam nouam dimidia parte implent astinino fimo, & dimidia otis formicarum: & sic vren: & vbi locum oleo vxerunt, cinerem inde inspergunt bis quotidie. De lassone dorsi, Rufius 75. De profunda plaga de si supra spatulas, Idem 78. De dorso & armis lassis, dolentibus, attritis, vlceratis, suppuratis, vulneratis, diversas ob causas, Hippiat. 26. Vlceratio spinæ, Theomnestus in Geopon. 16.15. Decura dorsi læsi, Veget. 1.63 & 2.60. Pet. Crescent 9.30. Inter triginem vel attritionem dorsi, nostri vocant fratt: Vide etiam infra quædam vbi de scabie dicetur: & rursus inferius de coriagine & cornu dorsi. De inflatione dorsi ratione sellæ, Rufius 77. De vscis paruis in dorso equi, Crescent. 9.30. Ruf. 87. Tumores circa armum inueterati exciduntur & curantur, vt reliqua spinæ vlcera, quæ cystes, id est vesicas vocantur, Absyrtus 26. De palacijs siue tumore & duritie in summitate armorum, Ruf. 84. Si incuria aut musi uli: statula ex punctura calcaris, vel ex alia causa lædantur aut infestantur, Albert. lib. 22. Si iumento scapulae fuerint dissolutæ, id est vlceratae, Veget. 2.44. Si equus inter cingula ex eo quod nimis cinctus diu pergit, lædatur: aut forte in vena lateris pungatur, & propter strictrum sanguis emanare non potest, vnde forsan inflatur, oportet post quinq; dies cum pus maturuit aperio corio pus extrahi, ita vt digitorum compressione noxius humor expellatur, Albert. Suppuratio melius ignea lamina quam frigido ferramento referatur, & expressa postea linamentis curatur, Columella.

Cephalicum ad omnia vulnera difficilia claudenda & supplenda, Veget. 4.27. De fluxionibus vlcerum, & ijs quos aperiente percussit, Hippiat. 111. Vulnus in cauis partib. Ibidem 71. Stypticum ad omnia vulnera humecta, & fungos exiccando, Veget. 4.27. Aristolochia & caua radix (sic vocant Germani herbam cuius radice rotunda & caua haec tenus pro Aristolochia rotunda abusi sunt) vlceribus omnibus humidis & manantibus in humano & pecorum corporibus conuenient: quamobrem equarij medici ad curanda equorum vulnera his hec bis & radicibus carere non possunt, Hier. Trag. Vlcera equorum à nonnullis hinc in modum curantur: Sambuci folia in vino coquuntur cum paucio sale: eo vlcera abluiuntur: mox succus foliorum sanubuci instillari, puluis è fimo vesperi inspergi, & sic vicissim pergendum est, Innotinatus. Alij aluminis & chalcanthi partes æquales cum aqua coquuntur in olla noua, & aquam inde vlceribus inspergunt. Supputatione etiam equi infestantur, Aristotleles. De suppuratione, Hippiat. 26. Suppuratio (inquit Columella) melius ignea lamina, quam frigido ferramento reseratur, & expressa postea linamentis curatur. Ad tumores malagma, Veget. 4.27. Ad tumores siue ad duritiam quamlibet somenatum, Ibidem. Ad tumores duros & veteres malagma, Veget. 4.15. Contra tumorem omnem, præsertim qui igneo feroce non flagret, Hippiat. 129. Abscessus facti ex nimio motu, casu, vel iictu, Ibid. 79. Ad varios tumores præsertim calidos in equis sedandos, anagallide aquatica vtuntur ad equos, & mirè prædicant Tragus & Fuchsius.

Ambusta vel lignem experta, Hippia. 81. Lipara pro ambustis, Ibidem 129. De combustis à cæse quavis parte corporis aut fimo, Ibidem 65. Hypersarcosin, id est carnem in vlceribus exuberantem, nostrates vocant das vñld flesch vñl geil flesch. Caro mortua in vulnero quomodo curetur, docet Albert. lib. 22. in equo. Nostrates carnem putridam vocant, das fulfleisch. Si caro in vlcere vel exuberet vel putrefact, vitriolum tritum frequenter insperges, & ablues vino, in quo decoctum sit vrticæ semen.

Ad vermes vlcerum, Veget. 3.2. Scabies, Veget. 3.71. Rufius 72. Theomnest. in Geponicis 16.17. Hippiat. cap. 6.32. Si scabies latius prurit, Ibidem 69. In prurigine (inquit Albert. libro 22.) equus se dentibus mordendo scalpere desiderat, &c. Oritur autem primò iuxta carnem in collo paruis vlceribus, & per totum corium & corpus defluentibus pilis se diffundit, & nisi cito occurrat in scabiem vertitur, &c. cura omitto. De scabie & eius cura Albert.

Alber. Ibidem. Sion scabiem equorum lenit, Plin. Equorum scabiem tan^z deco^z & in aqua extenuant, donec il-
luni possit, siuntq; ita curatos non repeti postea, Plin. & Auicenna. Ad scabiem & pruritum quadrupedum adhi-
bentur, Haleces late infusae per noctem, Plin. Aqua maris, Idem Amurca olei cocta cum lupinis & chamæleonte,
Idem & Auicenna & Serapio. Asphaltus, Plin. Asphodelus illita, & primatum in equis, Idem. Buryrum cum resina,
Plin. Chamæleontis succus, Idem. Elloborus niger cum thure & cera, aro & pice, vel cum psyllio, Plin. Heliotro-
plum vstum cū acetō illitum, Obscur. Fel capræ cum cinere aluminie. Ficus sicca & folia eius cocta cum radice al-
mezeeron nigri, Auicen. Finus bonis vel bubali, Plin. Glutinum taurinum in acetō liquefactum addita calce,
Idem. Citran, id est cedria, Serapio secundū Galenum & Dioscor. & præcipue oleū eius. Oleum lentisci, Plin. Pa-
stinacæ piscis lecur coctum in oleo efficacissimè curat, Idem. Pix, Plin. Pix liquida, Serapio ex Dioscoride. Sal Cha-
lastreus, Plin. Squinanthi oleum, Serapio secundū Habyx, Auicen. Haliabbas. Hyssopus cum oleo, Plin. Persobat-
tix sive arctij radicem tritam aliqui miscent cū lacte vaccino, & equorum scabiem illimum. Impetigines, & quic-
quid scabies occupat, acero, & alumine desfricantur. Non nunquam, si hæc permanent, parib. ponderibus permis-
titis nitro, & scissio alumine, cum acetō liuantur. Papalæ feruētissimo sole vsq; ed strigile radantur, quoad elicatur
sanguis: tum ex quo miscentur radices agrestis herbz, sulfur, & pix liquida cum alumine. Et eo medicamine
prædicta vicia curantur, Colum. Et rursus, Scabies (Inquit) mortifera huic quadrupedi est, nisi celeriter succurritur:
quæ si leuis est, inter initia carent sub sole vel cedria, vel oleo lentisci linitur, vel viricæ semine, & oleo de-
tritis, vel vnguine ceci, vel quod in lancibus salitus thynnus remittit. Præcipue tamen huic noxæ salutaris est adeps
marini vituli: sed si iam inueterauerit, vehementiorib. opus est remedij, propter quod binet, & sulfur, & ve-
ratrum piciliquida, axungia, &c; veteri commista pari pondere incoquuntur, atq; ea compositione curantur, Ita ve-
20 prius scabies ferro erata, perluatur vrina. Sæpe etiam scalpello vsq; ad viuū resecare, & amputare scabiem proficit,
atq; ita factis ulcerib. mederi liquida pſce atq; oleo, quæ expurgant, & replent vulnera æquæ: quæ cū expleta sunt,
vt celeris cicatricem & pilum ducant, maxime proderit fuligo ex aheno ulceri inficcat, Hæc Columella. Sunt
qui ad scabiem equi vnguentum parent veteri axungia, oleo laurino, hellebore albo & argento viuo permixtis, ita
vt ad libram axungia sextam olei laurini partem, hellebori octauam addas: argenti viuū vero quantum satis vi-
debitur pro scabiei modo, non nimium tamen. Simile vnguentum describit Rusius 72. Malidem tuberculaneam (Græci μαλινούς γαρ τὸν vocant) scabies sequitor, prauis humoribus sub cute infusis: mentis eius sit in
Hippiatr. & apud Veget lib. 1. cap. 5. & cap. 12. In Germanicis libris nisi mendum est, genus quoddam scabiel
equorum nominari inuenie die uulnernes, quod resina, axungia, & vitellis ouorum mixtis & in sole inunctis
curant. Impetiginem aliqui rester vocant (alij Zistermal) quæ forsitan voce corrupta neres scriptum est, vt impeti-
go fera intelligatur. De scabie & pruritu colli & caudæ equi, Rusius 72. Et de scabie in genere, quam rungiana
vocat Gallica voce, ibidem. In collo equi (Inquit) luxa garrese quædam scabies fit, &c. De lafione garrafij sea-
guida, Idem 86. Cum garrese (Inquit) fuerit nimis inflatum & plenum putredine, vratur pluribus punctis fo-
ci, aut ferro idoneo scindatur, &c. De quibusdam pulueribus ad sanandum dorsum vel garresum equi, Idem 88.
Hoc malum nostrates puto vocant krattigkeit, & equum sic laborantem krestig, vel potius krattig, à rana tubeta,
quod locus affectus similiter infestur. Idem aut similis affectus est, vnde equo nuncupant kantzgrindig. De
puziolis (pustulis) quæ nascuntur in dorso equi, Rusius 87, sunt autem, inquit, pusilla excoriationes, &c. Pa-
pulae erumpentes, Hippiatr. 69. Intertigo bis in die subluit aqua calda: Mox docendo ac trito cum adipe
desfricatur, dum sancta vis emanat, Columella. Alba vitiligini citra scalpellum mederi, Hippiatr. 129. Contra
morphæam, serpiginem & impetiginem equorum, Rusius 130. accident autem hæc via ut plurimum circa
40 oculos seu palbebras, & circa nares & os equi. De in petigine superius etiam dixi ex Columella. De impetigi-
ne crurum, alijsque vijs seorsim dicitur infra. De elephantia, Hipp. 3. Elephantiasis signa, Vegetius 1. 9.
cura 1. 16. Numeratur autem ab eo inter species malidis. Lepre curatio 118. De spallatijs, Rusius 84. Sic au-
tem vocant barbitumorem & duritiem carnis super spatulas siue armos, quæ dorsi superficiem superat. Vege-
tius libro 2. cap. 30. entomata nominat tubera & tumores duersos, vt sunt fistulæ, meliceris, aneurysma, atha-
roma, ganglion. Adjicit & curam omnibus vnam & communem. In malide articulari tuberculæ quædam na-
scuntur per totum corpus, Hippiat. 97. Dracunculus vermis est tinea simills, non in ventre, sed in lacertis, fos-
more, tibijsque, parte Aegypti superiori copiosus: qui latera quoque paruolorum infestat, moueturque hic si-
ne dubio, Petrus Ruellius. Aduersus dracunculum, Hippiatr. 129. hoc infestante, toto corpore pustulae erum-
punt, & animal clamitans obstrepet. Farciminoi morbi signa, Vegetius 1. 7, cura 1. 14. Censetur & hic inter ma-
lidis genera, & huiusmodi argumento deprehenditur: In lateribus (Inquit Veget.) & in coxis & in verendis quo-
que partibus, & præcipue in iuncturis membrorum, vel in toto corpore collectiones inflantur: rursum que hi-
velut sedatis, alie renescuntur: cibam potumque ex more recipiant, macrescant tamen: quia digestio eis ples-
ianon prouenit, hilares asperatu, sanisque similes creduntur. Haud scio an huius generis sint quæ in Hippiatricis cap. 97. Φαλκιλwa dicuntur, farcimia forte legendum: quæ tumores sunt (Inquit Absyrtus) illis quos Græci dothienas vocant similes, maioresque, ac suppurantur, & sponte erumpunt, suntq; diffusa malide articulai. Far-
cina (Inquit Albertus) nascitur ex nimia cornis humectatione, & immoderata repletione: aliqui vermem vocauerunt, ed quod superfluus humor in carne & cute foramina facit tanquam vermium, contingit autem ex sa-
guinis fluxione extra venas: & interdum ex magna plaga, vel iactu & luore si non curentr intrados menses, &
60 in locis fuerint canis, ac inter armos & in lateribus: interdum ex mortu alterius qui farinam patientis, &c. Hæc
ille. De verme dicto farfino, Rusius 148. De verme dicto anticor, Idem 147. Fit autem enim parvus humor col-
ligitur & putrescit in casula cordis, vnde pars ad peccus propellitur, &, si collum occupauerit, tumorem facit.
Ab hoc corrupta cordis substantia mortem sequi necesse est: quam obrem anticor, id dicit, cordis suffocatio vocatur.
Anticax (alijs antiquor vel anticar, qui tres modi corrupti videntur, vi anticor tantum reæ scribatur, quod
morbus ante & circa cor & in pericardio sit) glandula sunt, vel tumor, inflatio, vel apostema circa cor, Petrus
Cresc. 9. 15. De verme volatili, Rusius 145. In hoc vlera præcipue in capite oboriuntur, humores è naribus flu-
unt: Vocatur auté vœatili, quoniam humores superiora petunt: aliquil talpinum appellant, & transit aliquando
in cimoram supra dictam. De verme eqal Rusius 144. Is incipit in pectori, vel intra coxas luxata testiculos: deinde
ad crura descendens tumefacit ea, & crebris ulceribus perforat: aliqui guttam vocant. Vermem dicunt glandu-
las in pectori vel coxis inflammatas, &c. Petrus Crescent. 9. 14. Realgar fit ex sulfure, calce, vina, & auripig-
7 meo, & idiomate nostro vocatur soricaria: occidit sorices puluis eius, & omnia animalia abolet fistulas & vermes
equorum,

equorum, & omnem malam carnem contredit, Sylaticus. Ad eadem omnia valer aconitum praeterea autem econiti genere ad vermes equorum apud nos vntuntur, quod pallidum florem gerit radice ad retis speciem incisa. Hinc natus videtur error, vt res longe dissimiles, aconitum & realgar, propter virium similitudinem a recentioribus quibusdam confunderentur. Equus vermem passus nunquam ad pristinæ valerudinis robur aut pristinam alacritatem redibit. Vermem Germani vocant den vurm vel burtzel alij purzel, a farcina vel farcimine forsan deterto nomine. Distinguunt autem loco tripliciter, vt alius nascatur in naso, alius inter genu & coxam, alius in pudendis vel virga equi maris. Rursus vermes alios apertos esse legitimus, vbi tubercula aliquot apertis foraminibus apparent, afferentes vnum: alios verò techos. Sed remedia quoque in libris quibusdam nostra lingua manuscriptis reperta adiiciam. Cicut succus cum melle illinitur, quo gustato vermem illico mori aiunt. Radice petasis herba (quam nostri radicem pestilentiae vocant) veterinarij quidam vntuntur ad vermes equorum, aliq[ue] virtutum intra tum extra corpus, Tragus. Pecudex verme laboranti, praesertim equo, folia carduorum edenda praebet. Aut comamnam herba pharadice superilliga: quod homini quoque prodest. Si vacca vel bos vermem patiatur, ovis rubetarum in palude aliqua vel alibi reportis locum affectum diligenter perficabis: inde sterlus humanum calidum impones, & linteo obligabis: & nigri solani superficiem edendam obicies, radicem collo appendes: ne aquam adeat animal cauebis, sanabitur. Sunt qui locum scindunt & extracto verme succo perficariæ herba, quam plerique hydropiper faciunt, abluunt: Alij herbam cum lapide superponunt, mox defodunt, morbo ita paulatim deacrecente, ut ipsi superstitione credunt, quemadmodum herba defossa fracta cescit ac putrescit. Alij radicem polygonati, carbones querinos, thus, hordeum non decorticatum & salem, omnia minutatim cotusa concilauit, & inde quantum manus capit pabulo equi inspergunt, idq[ue] bis autem repetunt. Sie quo vermis inter carnem & cutem nascatur, tumorem vrto, & medullam ceruinam infundit. In libris Hippiatricis nostra lingua excusis, vermes vbiuis nati cauterio vruntur, deinde erugo inspergitur, si inter coxam & genu fuerit: si in naso, erugo cum osse equino vsto: si in pudendis, erugo, sulfur, & hyoscyami semen veteri axungia excepta illinuntur. De cancro, Pet. Crescent. 9. 46. De cancro cum alibi, tum in labijs, Albert. Cancer (inquit Rusius 171.) sit circa iuncturas crurum iuxta pedes aut inter iuncturas & pedes, videlicet in pastora, & quandoque alibi in corpore, &c. De carcinomate, Hippiatr. 76. De fistula ex cancro, Pet. Crescent. 47. De fistulis, Hippiat. 128. Rusius 172. Sit autem (inquit) ex antiquo vulnere non curato, vel ex cancro, De fistula vbiuis corporis, Veget. 2. 27. Collyrium fistulare, quod fistulis immittitur vulnerum, que ab initio curata fuerint negligenter, Veget. 4. 16. Emplastrum contra ottonia cacoethè vlcera, phagedanas vlcetum diuturnas, & abscessus ano praesertim erumpentes, Hippiatr. 129. Muri, caro in pelle superflua, Pet. Crescent. 11. Detubero in mori speciem, Hippiatr. 127. Malagma ad vlgines, Veget. 4. 24. hæc alibi puto vlcera glycea vocari. Agglutinans medicamen ad fauos Hippiatrica 129. De glandulis & scrophulis inter pellem & carnem, Petr. Cresc. 32. De glandulis, testudinibus & scrophulis, Rus. 139. Omnes hi tumores fiunt ex materia corrupta in uno loco se condensante inter corium & carnem. Pendigo ad scirrhos pertinere videtur. Siumento scapulae vlcerentur, diligenter inspice, ne quas inter heruos & commissuras pendigines faciat, Veget. 2. 44. Pendiginem circumclades ad viuum, Idem 2. 55. Glycum ad sordida & cancerosa vulnera, Veget. 4. 27. Malagma ad vlgines, Idem 4. 24. Linimentum ad phazalam (abscessum puto) morbum peculiarem equis mare rubrum ingredientibus. Emplastrum quod dolores sopit, & incandescentes inflammationes discutit, Hippiatr. 129. item aliud, Ibid. Traumata duo ad phlegmonas tollendas, Veget. 4. 27. Rhadunculus (forte carbunculus) est phlegmone occupans cutem & carnem usq[ue] ad profundum, cum sanguinolenti humores superabundant: sunt autem eius differetia pro diueritate humorum, & cæt. Albert. Ad inflammationem omnem, & malagma ad spinæ vertebram, Theomnestus 40 in Geponicis 16. 16. De barbulis & carbunculis, Rusius 85. Barbula forte à carbunculo corruptum est nomen: fiunt autem ex superfluo sanguine, & aliquando miscentur etiam alij humores: cura eorum docetur in capite de lesione dorsi. Squillares dicti futunculi Hippiat. 80. Ficus est collectio rubicunda vel liquida prominens ex nimio intercutaneo sanguine, &c. Albertus. De fico qui nascitur alibi quam in pedis sole a equi, Rusius 140. Ignis sacer vel pusula, Hippiatr. 25. Si equus aut bos ficosos tumores (feygnariæ) patiatur, cultro abscede, & quinque foliis lucco sanguinem ablue, mox cretam tritam insperge, Obcur. De herpeste, id est serpente vlcere, Hippiat. in hoc 218. & 219. album sub pelle incidendum, & astringentibus inde curandum est, &c. Turtæ (inquit Albert.) apostemata sunt in superficie carnis intra cutem exorta, in modum panis qui turra vocatur: fiunt ex abundantia sanguinis maximè, humorisque intercutanei putridi: & aliquando cum caro lœditur i&de aliquo, &c. De curtis (lege turtis) equorum, Rusius 81. De equo super quem Luna splenduit, Rusius 83. Videtur autem de apostemate vel vlcere intelligere, quod Luna radijs tactum putrescere vel corrupti alibi etiam legere memimi. Verrucæ vbiuis, Veget. 3. 17. Traumaticum ad verrucas tollendas, Idem 4. 27. Vertucas in equis quidam pills ipsorum vincunt, & testas concharum que in aqua dulci reperiuntur vltas tritasse inspergunt. Clavi, Hippiatr. 26. Coriago, ἡχεδηπτα, vitium est, cum pellis appressa tergo pertinaciter adhaeret: hoc cum ambobus armis inhaesit synomiasin vocant, vide Vegetum 3. 24. & Hippiatrica 26. Cornu vocatur cum cornulum in carne dorsi, vel sola caro anteal lœsa, videtur sicut cornu indurata: quod ex nimio pondere sellæ vel alterius oneris accidit, ita ut rumpatur aliquando pellis dorsi, & vltus aliquando etiam ad ossa pertineat. Fit etiam radunculus interdum in cornu, &c. Albertus, & Petrus Cresc. 9. 27. Compressum in hoc malo (inquit Rusius 80,) cornuum cum carne conglutinatur: & cornu vocatur, quia instar cornu formam rotundam habet: vel à diffusione latitudinis que protenditur in acutum: vel à corio cum cute inuiscato, &c. De coriagine diximus etiam inter 60 morbos bubuli pecoris. De dorso lœlo attrito que, superioris etiam dictum est. De neruo inciso & eius cura, Rusius 173. Nervorum vulnera, Hippiatrica 84. Adictus & dolorem nervorum cataplasmata, Hippiatr. 129. Cæteros nervorum affectus, queæ infra vbi de articulis & partibus extremis dicetur. Varices, Hippat. 77. Crurum ossa (inquit Xenophon in eleætione equi) sint spissa, sed spissitudo non erit venarum neq[ue] carnium: nam hoc pacto cum per aspera agitur equus, impleri hæc sanguine necesse est, & existere varices (νειλος, lego νειλος) & crassificare crura, & cutim abscedere.

Alexipharmacæ & Theriaca.

Sæpe imprudens animal venenum in pascuis vel præsepibus vorat, contra quam noxam alexipharmacæ remedia vbi ab authoribus petenda sint monstrabimus: sæpe etiam à venenosis animalibus & mortuis lœditur, 70 quibus

quibus theriaca dicta medicamenta succurrunt. De brassica sylvestri cum feno depasta, Hippiatrica 90. Deaconito, 91. De cicuta, 92. De veratro & aegolethio in cibo sumptis superius dixi. Interit veneno sandarachae & equus, & quoduis iumentum siue veterinum: datur in aqua percolatum, Aristoteles. Est quando equus sordidos & abstersioni destinatos pannos vorat, contra quod malum in Germanicis libris remedium inuenio oua aceto calido macerata donec testae abscedant, &c. Si equus terram vorarat, pro remedio sauinam in pabulo dant minutatim incisam, Obscur. De equo qui comedit pennam, Rus. 133. Contra finum gallinae deuoratum, Hippiatrica 89. Veget. 3.85. & 3.15. Stercus suillum iumentis propinatur contra venenosos morsus, Veget. 3.77. Siaraneum comedet equus, Veget. 3.80. Buprestes bestiola (vulpes, corrupte) araneæ similes, cum deuoratae fuerint, animal præfocant, Veget. 3.15. ubi de causis impeditæ vrinæ loquitur. Si buprestin comederit in sceno, Idem. 3.78. Contra buprestin. Hippiatrica 86. Qui remedia Germanicæ scribunt, hoc malum vocat kæfern im magen. De erucis, Hippiatrica 93. Contra hirudines haustas, Absyrt. in Geponicis 16.18 Hippiat. 88.

De morsu canis rabidi, Hippiatrica 87. Veget. 3.84. Hippiatrica in fine capit. 87. De aquæ metu, Vegetius 3.31. Muris aranei morsus (inquit Aristoteles) equis alijsq; iumentis molestissimus est: pustule hoc excitantur: & periculosior quem defixerit grauida: pustule enim rumpuntur, ex quo interitus sequitur: sed si non grauida est, non interimit. De morsu muris aranei, Hippiatrica 87. Vegetius 3.77. vocat autem murem cæcum; & 3.82. ubi murem araneum vocat. Si iumenta momorderit (mus araneus,) mus recens cum sale imponitur, aut fel vel pertilionis ex aceto, Plinius. Fit aliquando ut mustela iumentum morsu sauciatur, cuius dentes inficiunt animal, & moritur, nisi subueniatur. Remedio est si vulnus oleo perungatur, in quo mustela suffocata computruerit, expresso validiusculè per linteolum. Fricatur & locus sauciatur arida pelle mustelæ, ut incalescat, & datur iumento antidotus theriaca, Camerar. Quinetiam ea (inquit Aristoteles) quam alij chalcidam alij dygnidam vocant, suo morsu aut interimit, aut vehementem dolorem mouet: similis hæc paruis lacertis est: sed colore serpentis quam cæciliam nominant. De vulnere ex sagitta in toxicata, Rusius 178. Ad morsus serpentium, Hippiatrica 85. & 86. Rusius 179. Quadrupedibus à serpente laisis hæc prosunt, ut Aggregator obseruauit: Canceri in cibo sumpti, Plin. Daucus, idem. Filii imposita capiti iumentorum defendit à serpentibus, Idem. Mustelæ catulus nudus recens cum sale appositus, Plin. Ruta per nares cum vino, Idem. Vespertilionis fel cum aceto, Idem. Si viperæ animal percusserrit, Vegetius 3.79. Hippiatrica 85. & 86. Aduersus colubros, Veget. 3.77. Ad iectos à scorpione, Hippiat. 86. à scorpo-
ne vel alia reptili bestialis, Hippocrates in Geponicis 16.19. Veget. 3.77. & 3.83. Si animal mordeatur à pha-
langijs, Veget. 3.77. & 3.81. Hippiatrica 85. & 86. Si pastinacam (staphylinon, insectum) deuorant, cuius ma-
gnitudo quæ verticilli bestiolæ est, irremediabile malum est, Aristoteles. De codem insecto, Hippiatrica 119. De
pastinacæ marinæ iestu, Hippiat. 87. Est in exemplis equos ab apibus occisis, Plin. 11.18. Apes aliquando equum non modo fortissime inuasiss, sed etiam interemisse, Aristoteles affirmat, Aelian. Ne muscis infestentur veterina, Hippiatrica 85 & ne vlcera ab ijs tacta vermicibus scateant, Ibidem. Muscas quoq; vulnera infestantes (inquit Columella) summouebimus pice, & oleo vel virgine mistis, & infusis, cætera erui farina recte curantur Sanc qui vulneribus illini iubent vnguen illud quo axes rotarum perunguntur: aut serum aquamue casei inspergi. Culices propellendi, Hippiat. 85. Contra tabanos vel cæstra, Ibidem. Contra cimices & pulices Ibidem. Contra pediculos, Veget. 1.44. Hippiat. 95. Contra ricinos, Ibidem. Quidam argentum vinum axungia vetere extinctum, fa-
scia ex cannabi illihiere iubent, eamq; collo appendi. Alij aqua, in qua resina decocta sit, abluunt.

De particularibus morbis à capite ad pedes.

Omnis valetudines capitis, præcipue veteres & periculosos, cyclo curare oportet, Veget. Cycli autem ratio-
nem ex eo descripsi supra, ubi de equo purgando egi. Ad passiones capitis iumenti bryonia & vitis nigra prosunt, Plin. 23. ut citat Aggregator. Ad caput fractum vel nudatum aliquo casu, Vegetius 2.13. Si caput equi ex iestu mor-
boue languet, raphani (seminis nimirum) & zedoariae partes æquales tritæ cum vino misce, & fauibus infunde:
idq; toties, donec sanies à capite fluxerit, Obscurus. Ad capitis dolorem, Vegetius 2.8. capitis & caluariæ, Hippia-
tri. 104. Capitis dolorem, inquit Columella, indicant lachrymæ quæ profluant, auresq; flaccidæ, & ceruix cum
capite agrauata, & in terram summissa. Tum rescinditur vena, quæ sub oculo est, & os calda fouetur, ciboq; ab-
stinetur primo die. In postero autem potio ieiuno tepide aquæ præbetur, ac viride gramen, cum vetus fœnum, vel
molle stramentum substernitur, crepusculoq; aqua iterum datur, parumque ordei cum vicia libris diabus & se-
mis: ut perexigua portione cibi ad iusta perducatur. Appiosus, id est hemicranicus equus, vnde & mens hebetatur
& visus: Et quia vna pars prægrauat, tanquam ad molam vadit in gyrum, Veget. 2.2. Et rursum 2.10. Appio-
sum iumentum (inquit) præsepio incumbit, o ulostenos habet, micat auriculis, &c. Vide etiam paulo post in
Rabioso. Sol canicularis ardenter ani malia percudit in cerebro, vnde caput deictum habent, Vegetius 3.36. Ad
siriasin, id est capitis ardorem, Hippiatrica 129. Capitis valetudines, Vegetius 2.1. Cum ex iestu (inquit) vel fri-
gore debilitata sunt membra, & in capite frixus sanguis vertitur in virus, tunc repletis venis cerebri membrana
distenditur, & somni salubritatem frequenter excludit: ex quo necessariò dolor capitis, mœstitia & imbecilitas
subit. Distensionis quoq; valetudo (Vegetius 2.9.) ad capitis præcipue causam refertur. Obscuratur in ea visus,
capitis membrana distenditur, adegit tremor & sudor totius corporis. Contingit autem diuersas ob causas, si su-
dans biberit, ex indigestione cibi, si non dormiat, si substrictus manserit. Capitis refrigeratio, ut cum equus ex ca-
lido stabulo subito ad frigus perducitur, vnde equus aliquando tussit, & appetitum amittit, &c. Pet. Cresc. 9.25. De
frigiditate capitis equi, quæ tussim prouocat, oculos inflat, aliquando lachrymas euocat, Rusius 70. De viuulis,
Petrus Cresc 9.17. De strangul. ilione, Rusius 63. De strangulione & cymorrha, ut quidam scribunt, item de viu-
lis, supra inter morbos communes docui: et si potius ad capitis morbos referri debeant. Pro chimorra aut simili
voce, apud Petrum Cresc. 9.14. hæmoagra inepitè legitur. De strangulina etiam inter thoracis & pulmonis mor-
bos non nihil dicetur infra. Ad defluxiones vel destillationes à capite, Hippiatrica 104. Pituitæ, id est fluxui hu-
morum vel rheumati iumentoru vel pecorum, ut Aggregator obseruauit, prodest cretani (id est crethmus) Plini-
us lib. 26. item hellebori nigri surculus per aurem traiectus, & postero die eadem hora exemptus, Idem lib. 25.
Equo cui catarrhus per nares fluit (rüssig) olei libram, in qua argenti viui quadrans decoctus sit, refrigeratam ab
ignis calore per nares infundes. Sic enim vel intra octo dies, vel sex menses saltem conualefcet: aut morietur, Ob-
scurus. De genere & qualitate mucorum qui per nares fluunt, Vegetius 2.36. Medicamentum ad saniem li-

Q. quidam

quidam è naribus, Hippiatrica 129. Vegetius libro 1. maniam quoq; inter malidis species numerat. De phrenitis de Vegetius 2.3. Si, vbi antea diebus aliquot sponte ieiunariunt, mox in furorem vertantur, sanguine detracto iuantur, Aristoteles. Equis furentibus auriculæ sunt subrectæ; Plinius. De insania, Vegetius 2.12. Oculi, inquit, ardentes sanguine & humore suffunduntur, auriculæ stant vel micant. in domitorum instar capi non possunt, capti parietibus se illidentes conantur effugere. De furore & rabie, Hippiat. 102. Insania, cum præsepsia frangunt, sese morsu lacerant, homines impetuunt, auribus micant, &c. Vege. 3.43. Contra maniam seu furiam in equis, Ruf. 158. De chirurgia adhibenda in equo furioso, propinato ei opio pharmaco, &c. Idem 159. Rabies (inquit Vegetius) eadem omnia & maiora ostendit quam insanias. De equo furioso vel leproso (lego rabioso) Ruf. 154. Rabiosus, Vegetius 2.5. & 2.11. Cum appioso (inquit) accedit thoracis passio, statim fit rabiosus, supercalefacto iccore & sanguine, &c. Dolor est loci, adeò vt mordendo se comedat (præsepsia aut illa mordicit:) vel alium impetat. Subito hinnit tanquam sanus. In parte capitii vbi vitium remansit post curationem, difficile se gyrbat, & parietibus se iunget, &c. Rabiosi equi (inquit Camerarius) sunt varijs de causis, ut ab æstu, à pabulo non idonco, à cerebri inflammatione, à bilis in venas exudatione. Flagrant & rigent oculis, spumam ejiciunt. His venas statim incidere oportet, quæ si castrentur, resipiscere subito perhibentur. Nostri equos insanos lunaticos vocat, & cerebrum cum luna eis minui ajunt. Circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equi pasti (nascentibus illic herbis) inflammantur rabie, circa Potnias verò asini, Plin. non exprimit autem quibus herbis. Equos efferari & rabie inflammari ferūt, bibentes ex Cossinito flumine Thraciæ, qui defluit in Bistonicum stagnum, vbi Diomedis Thraciæ, qui immanes equos habebat, quos Hercules expugnat, regia olim fuit. Ex eodem metbo laborare dicunt equos bibentes de fonte Potnix, qui non longe ab urbe Thebis abest, Aelian. Equidicitur ρυμφιζη; qui lymphatico morbo laborant in quo ad tibiæ sonum quies cōtingit, fronte demissa quod vocatur νευτωμα, Cælius. Quod autem lymphari dicitur, tale est, vt equus ad tibiæ sonum quiescat, & demittat frontem: cum verò considereris, citetur contentius donec retineas: demissus etiam semper tristisq; est. Si rabie tenetur: cuius indicium, vt auriculas demittat ad iubam, rursusq; protendat, idq; vice illius factet, Aristoteles. Rara quidem (inquit Columella) sed & hæc est equarum nota rabies, vt cum in aqua imaginem suam viderint, amore inani capiantur, & per hunc oblitæ pabuli, tabe cupidinis intereant. Eius vesania signa sunt, cum per pascua veluti extimulatae concursant, subinde vt circumspicientes requirere, ac desiderare aliquid videantur. Mentis error discutitur, si deducas ad aquam. Tum demum speculatæ deformitatem suam pristinæ imaginis abolent memoriam. Eadem hæc verba Ruellius in Hippiat. 15. tanquam Theomnesti repetit, cum in Græcis nihil tale hoc loco legatur, nulla Columellæ mentione facta. Hydrophobia, id est aquam timentia iumenta, ex qua passione in rabiem conuersti solent, Vegetius 3.31. Syderatio, Veget. 2.39. In hac (inquit) labia & maxilla & nares etiam depravantur in parte, ita vt vix cibaria dentibus inlidat, quæ etiam humoribus plena reperies: & bibiturus os ad nares demerget in aquam, quia infirma sunt labia quibus haustus attrahitur. De syderatione & comitali morbo, Hippiatrica 109. De epilepsia, Veget. 3.33: Si equus morbo incognito collabatur, scilicet foemina radicis partem lingua subiicit, mox alii ac vesicæ excrementum reddet & exurget, Hieronymus Tragus hoc ipsum se expertum scribens. Ad vertiginem, Hippiatrica 128. Paralyticum iumentum ambulat primum in latere ad similitudinem cancri, cœricem incuruat ac si fracta esset, rectos pedes non ponit (parietibus se illudit) cibum & potum non recusat, hordeum ipsius venum semper apparet, Vegetius 3.41. Indicia resolutionis neruorum, Hippiat. 129. Ex impetigine inueterata iuxta oculum vermis fit, qui ad cerebrum penetrat, vnde animal statim moritur, Incertus Cerebrum commotum facit vt male ambulant equi, frequenter offendant, & toto se corpore cōmoueant, &c. Veget. 2.7. Ad lethargicos, Hippiatrica 128. quod penultimum est caput de diuersis morbis. De lethargico equo, ibidem 101. in verbis Absyrti de thlasmate. 40 Animal lethargicum semper iacet ac dormit, Vegetius 3.48 Lethargici, Hippiat. 104. Ληθαργοὶ τὸν ἡπατὸν διὰ στέμματος & νεύρων, καὶ τὸν πλευρῶν ἡεσχίους & Βαρίνος. Ad somnum concilandum, Hippiat. 128. Nertiōrum laesio, Absyrtus in Geopon. 16.7. Capiuntur equi (inquit Aristo.) etiam rigore neruorum: cuius indicium, vena vt omnes neruiq; intendantur, & caput cœruecesq; immobiliter rigeant, rectisq; cruribus gradiantur. Roborosa passio (Vegetius 3.24.) dicitur, quæ animal rigidum facit ad similitudinem ligni. Totum corpus astringit, extensis sunt nares, & aures frigidæ, immobilis cœruix, os constrictum, caput extensem, pedes constricti, vt nulla commissura flectatur, &c. Tetanus videtur hic affectus: & idem forte est quem Germani vocant, erschrecken off allen fiesen, hoc est noxam per omnia crura: in quo allium cum acetō tundunt, & crura bis aut ter illinunt: & donec incalescant inequitant, & calefactum operiunt. Spasmus, der krampp, oder verkrüzt adern. Vide infra in affectibus cœruecis & colli, & rursus in affectibus neruorum inferius. Tetanus, Hippiat. 34. Tetanum vel rigorem neruorum, 50 vulgo in Italia in cordatum vocant. Tetanus vel robur, opisthotonus, emprosthotonus, Veget. 3.24. Opisthotonus, Hippiat. 34. Vegetius 3.47. Ad opisthotonicos vnguentum, Hippiat. 129. Spasmus in causa est vt subito coincidant, articuli eorum extenduntur, toto corpore palpitant, aliquando etiam de ore spumam emittunt, &c. Vegetius 3.32. In opisthotono non debet incidi vena, Absyrtus cap. 9

De morbis oculorum, Hippiat. 11. Rusius 52. Vegetius 2.22. Heterophthalmos equus, vide supra in a. sed hic affectus naturalis siue connatus est. Oculis iumentorum & quadrupedum (vt obseruauit Aggregator) prodest anagallis, Plinius lib. 25. Chamaelea Idem 24. Sal, si inspuatur oculis, Idem 31. Oculus lunaticus vitium est, quod interdum oculo album inducit interdum lypidat, vnde lunaticum veteres nominauere. Vegetius 2.18. Nostri aiunt oculum (malum, maculam aut suffusionem oculi) cum Luna crescere & decrescere, & interdum prouersus obceccari. Aduersus hoc vitium aliqui lapillos in capitibus cancerorum repertos erunt, melle excipiunt, & oculis illinunt (hoc aliqui etiam ad cicatrices & vngues adhibent.) Alij vitellum ouii cum sale sabigunt, & vstum inde puluerem oculis inspergunt, quod cicatrices etiam abolere aiunt. Pili in oculis, Vegetius 2.15. De sanguine qui appetat in oculis equorum, Rusius 57. Oculi crux suffusi, Hippiatrica 11. Oculotum vulnera & ictus, Ibid. Ad oculum percussum, Vegetius 4.27. Rusius 59. Ad album vel glaucoma ex percussione natum, Vegetius 2.22. Ictus vulneris & inde carcinoma, Ibidem. Ad rupturas, & de tuniculis seruandis, Vegetius 4.27. Nostrates vulnus oculi ab acuto aliquo ligno infixo vocant denaus, & venam statim ante oculos incident: Alij vero eam quæ mox sub vinculo nasi (vt vocant) reperitur, & caput humilius alligant, vt sanguis esfluat. Exulcerati oculi, Hippiat. 11. Ulceribus in oculis animalium medetur papauer, Auicenna. Papaueris cornuti folia & flores iumentorum (χηνῶν) argema & nubeculas inuncta emendant, Dioscorides. Theophrastus folium eius argema in ouibus tollere scribit. Dolores oculorum, Hippiat. 11. Omnis dolor oculorum inunctione succi plantæ 70 gnis

ginis cum melle Attico, vel si id non est, vtiq; thymino celeriter leuatur, Columella. Oculorum inflammatio-
nes, procidentiae, defluxiones, Hippiatrica 12. De lacrymis oculorum, Rusius 13. Contra ruborem & dolorem o-
culorum, Rusius 61. Lippitudo, Hippiatrica 11. Absyrt. in Geoponica 16.5. De epiphoris oculorum, Vegetius 2.
22. Hippiatrica 11. Auticax est rheuma ad oculos, epiphora vel opthalmia visum impediens, Petrus Crelle 9.26.
Apud eundem 9.15. auticax, alias antiquor, vocatur glandula quædam circa cor, &c. Sianimal oculum impe-
gerit, aut confricauerit, vel ex percussura laeserit, & album induxit, etiam totus oculus præclusus sit, hac ratione
curabis, &c. Vegetius 2.20. Ad confriicationem oculorum, Rusius 20. Fluxionem oculorum aliqui curant in-
sperso pulucre, ex vitello oui vsto, & careo, hedera terrestri ac ruta vstis mixtisq; omnibus. De tumore calloso o-
culorum, Vegetius 2.22. Oculorum carcinomata, Hippiatrica 11. De caligine oculorum, Rusius 54. De caligine
10 & panno siue panniculo albo, qui pupillam oculi occupat, & visum obumbrat, Rusius 55. Oculi (inquit Camer-
arius) caligine & nebulis frequenter laeduntur, claritatem restituere putat medullam de cruribus caprinis exem-
ptam recentibus & incœctis, cum trochiscis roseolis (cum rhodostagmate, ut habet Absyrtus in Hippiat. cap. 11.
vnde hæc transluit Camerarius, & ut rhodostagma non rectè pastillos roseos vertit, sic compositionem corū fru-
stra de suo adfert: de rhodostacto, vide Aeginetam 7.15. de roseis pastillis, 7.12.) & illinetur oculus caliginosus (e-
qui vel muli bis aut ter penna illinetur, & sanabitur, Absyrtus.) Quod si etiam pustulae appareat, aut rubedo ocu-
lorum, proderit idem medicamentum, vel medulla cerui cum croco pondere denarij, sic mixta vt liquiditas reti-
neatur. Ad caligines (οὐλαῖς) remedio esse putantur sputa salis in ore ieiuniū liquefacti: aut puluisculi de corio ve-
teri tosto in furno & cinefacto, Camerarius ex Hippiatricis. In quibus nos cap. 11. sic legimus, Medulla ceruina
20 purgata, ne quod ossiculum remaneat, & in pila marmorea trita cum drachma crocitrifiti miscetur & reponitur in
vaso ligneo (vitreo, Ruellius) vel corneo ad vlcera oculorum. Oculos equi claros reddet hoc medicamentum:
Ad vniciam mellis puri, zinziberis drachmas duas admisce, & stillatitij liquoris rutæ vniciam semis: hoc oculis in-
ditum & iumentis & homini prodest. Contra maculam equorum, Rusius 58. Cicatrices oculorum, Hippiatrica 11. Vegetius 2.22.
Cicatrices oculorum (inquit Columella) jiciunt saliva & sale defricata extenuantur, vel cum
30 fusili sale trita sepiæ testa: vel semine agrestis pastinacæ pinsito, & per linteum super oculos expressio. Pterygia, id
est vngues oculorum, Hippiatrica 11. De vngula oculorum (der nage) Rusius 56. Est autem (inquit) cartilago, quæ
frequenter medium oculorum occupat. Collyria ad oculorum albugines, Hippiatrica 11. Geoponica Græca 16.6.
Ad albuginem & vlestigia vlcerum in oculis animalium commendatur centaurium minus à Plinio lib. 25. cinis de
osse sepiæ lib. 32 sideritis libro 25. & flos papaveris campestris ab Auicenna. Cicatricem esse puto quod nostri in
oculo vocant das fæl, quasi pelle dicas, nisi quis pannum potius barbaris dictum interpretetur: eam aliqui curat
30 vitellooui cum sale subacto & vsto, vt & lunat: cum oculum, sicut supra dixi. Alij tum ad cicatricem tum vnguem
oculi duodecim lapillos è capitibus cancerorum vrunt, & inflant in oculos equi, donec rubescant: deinde mel illi-
nunt. Hoc etiam supra ad oculum lunaticum retulimus, Alij vnum aut alterum ouum coquunt donec durescat,
& quod album est super ferro vrunt dum in cinerem vertitur, cuiadmissible piperis & zingiberis albi farinam cri-
bro excretam, hoc arido replent canalem pennæ & in oculum inflant. Alij similiter inflant tritas concharum te-
stas que in stagnis reperiuntur. Ad oculorum album vel glaucoma ex hu-
more vel percussura natum, Vegetius 2.22. Sianimal oculum impegerit, aut confricauerit, vel ex percussura la-
eserit, & album induixerit, Vegetius 2.20. Oculus lunaticus vitium est quod interdum oculo albam inducit, in-
terdum lympidat, Vegetius 2.18. Collyria diuersa, ad album in oculis, ad glaucoma, Vegetius 4.27. Suffusio vel al-
bum quomodo per narres curentur, Vegetius 2.21. Suffusio oculorum, Vegetius 2.16. Hippiatrica 11. Paracentesis
40 in cicatrice oculi, & quæ sit incurabilis, Vegetius 2.17. Apud Græcos medicos non in cicatrice sed suffusione oculorum,
paracentesis adhiberi solitam legimus. Est suffusio, Græcis hypochylsis, barbaris catara etiæ, Germanis ein starr
vel starn, vnde compositum starrblind, id est ex suffusione cæcus. Staphyloma oculi, Hippiatrica 11. Ve-
getius 2.19.

De extrahendis equo dentibus, qui dicuntur scalliones, Rusius 40. Sunt autem (inquit) quatuor in maxilla
inferiori, extrahendi cum equis fuerit annorum trium & dimidij: duo ex eis scalliones, & duo plani vulgo nun-
cupantur. Plura de his dentibus scripti suprain 8. Si gingiuæ vel dentes doluerint, Vegetius 2.32. Ad Parulides id
est ginguarum collectiones, Hippiatrica 12.9. Pullaria, tumor inter gingiuas & maxillas, tanta tenacitate ut manduca-
re vix possint: sunt autem glandulae quædam, Vegetius 2.25. Os vlceratum, Hippiatrica 60. Aphthæ oris, Ibidem 61.
Vicus putridum vel marcidum in ore, Hippiatrica 28. De malo oris equi, vbi glandulae in vtrisq; maxillis intrinse-
50 custumefactæ apparent, instar amygdalarum, Rusius 64. Hoc malum Germanicus quidam liber exponit, Ge-
schwollen halfs, oder so es nit schlunden mag. Si tumores in ore sint, quos nostri gallas vocant, è venis sub lingua san-
guinis bonam partem extrahunt, & os perflicant vino vel acetō, cui sal & arida fæx vini æquali inter se portione
miscentur: Alij gallas ferro curuo excisas ita perflicant: quod si palatum tumeat, gallas secundum longitudinem
excidunt, & vulneribus diligenter affricta salem non tritum. Si equus ex vulnere oris aut faucium febriat, Ve-
getius 1.36. Ad fistulam in maxilla vel ore, Vegetius 2.26. Equorum communia mala sunt, immundicæ oris,
aut dentium asperitas & inæqualitas, &c. Camerarius. De læsione linguae, vbi multa vlcera fiunt: vt ex morsu
dentium, vel freni, vel malo pinzane se dicto, Rusius 68. Malum (inquit Albertus) in lingua equi aliquando fit,
cam ex putrida esca sanguis putridus & phlegmaticus generatur linguatum putrefaciens: vnde lingua excoriatur,
& venæ sub ea nigrescant. Hoc malum aliquando ad pedes descendit, ita vt equas vix stare possit, &c. Lingua
50 incisa, fibulis consuenda, &c. Vegetius 2.31. Ad linguam intercisam, Hippiatrica 12.9. Ad ligulam, Hippiatrica 12.9. Ad
palati dolorem cataplasmata, Hippiatrica 12.9. Si vena in palato incisa claudi non potest, Vegetius 2.35. De palati-
na, Rusius 65. Sunt autem sulci quidam in palato equi, caui vel profundi, ex pabulo acuto & aristis pleno pun-
gentie palatum, aut ex phlegmate orti. De lampasco, Rusius 66. Est autem lampascus in equis palati tumor, &
forte per metathesin literarum sic nominatur voce à palato detorta. Anglicè etiam lampas vocatur, Germanicè
schul vel stoul, in quo affectu quidam gingiuis supernè tumidis cauterium adhibent. Lampastus (inquit Albertus)
ex abundantia sanguinis in superiori parte oris iuxta dentes est protensa inflatio, ita vt sulci qui inter dentes sunt
eminant, & equo esca (fluratura & morus illata, Rusius) de ore cadat, &c. Columella in bubus tumorem palati
vocat. Palati tumor accidit etiam morbo quem crithia in vocant, vnde Albertus apud Aristotelem deceptus nō
symptoma tantum palati tumorem (ipse mollitem vocat) sed eundem omnino morbum cum crithiasi facit. De
barbulis sub lingua, Rusius 69. Barbulæ quædam (inquit Albertus) fiunt in palato equi, siccæ, in modum co-

norum mammillarum alieuius bestiolarum, quae cum crescendo longiores paruo grano fuerint, equum ab edendo impediunt. Germani, ut coniicio, *väsen* vel *vesen* nominant, quae sunt eminentia quædam sub lingua, similes granis frumenti quod *säsen* appellant, & equum ita impedianter ut ex cibo nihil proficiat: nisi foscellis potius, de quibus statim dicam, hoc nomen conueniat, quod magis placet. Ioan. Ruellius in Hippiatricis quædam loco vbi de ranis pedum parte mentio fit, ineptissime vitiosa incrementa linguae interpretatur, & Petrus Ruellius errorem eius fecutus à Gallis vulgo les barbes nuncupari scribit. Foscellæ (vel floncellæ, Rusio 67.) inflationes (molles & parvæ, Rusius) intra os equi in labijs natæ versus extremos dentes, in medio nigricant: sunt autem cum equi ingrunt frigidas & asperas herbas, quæ super labijs & maxillis diu inahent, & impediunt quo minus pabulum equi suo commode loco mandi possit, vt in lampasco etiam contingit, &c. Albertus. Videtur autem hisce esse illud malum quod superius dixi à Germanis *vesen* appellari, quod aliqui definiunt tumorem esse sub labijs ad dentes laterales, & eadem Germanice de eo scribunt, quæ de foscellis Albertus Latinè: ut *säsen* à foscellis detortum sit nomen: barbulæ verò supra dictæ Germanica lingua vocentur, *venerz lin oder zäpfen im rachen*. Glandulæ inter maxillas & fauces inferiores nascuntur, & ad similitudinem pilulorum maiores; aliæ verò minores connexæ ex carne obdurescunt, & tumorem sine doloribus faciunt, &c. Vegetius 2.24. Si ex plethora sanguinis fauces tument. Vege. 2.29. Tumor faecium & capitum interius adiutoriū vt bibere aut manducare non possint, Vegetius 2.28. Tonsilla, Hippiat. 18. & 20. Maxilla interdum dolent & turbant, interdum etiam lapides in eis concrescunt, Hippiat. 18. Si equo maxilla dolent, calido acetō fœcundat, & axungia vetere confricanda sunt, eademq; medicina tumentibus adhibenda est, Columella. Maxillarum vlcera putrida, Hippiat. 28. Os fractum iuxta collum, vel molares, vel alio oris loco, vt mortum equis claudere non possit, Vegetius 2.33. De sanguine per narcs fluente, Hippiat. 42. Vegetius 1.54. Nonnunquam etiam per narcs profluuum sanguinis periculum attulit, idque repressum est in fulo naribus viridis coriandri succo, Columella. De cuferino vel cuferio, id est cum post cursum sanguis de naribus fluit, Vegetius 2.37. De cartilagine narium corrupta & sanguine fluente, Vege. 2.34. Sinarium septum resciuum est, Hippiat. 29. De polypb, Hippia. 21. In polypo narium præcluso spiritu strangulari videntur, stertunt, moci humidi profluent, Veget. 2.38. Chanana est sonitus ac sidens in naso, quo fit sapientia vox chaha: vel secundum alios est exitus vaporis fetidus ex naribus, sicut accidit equis, Andreas Bellensis Ozæna virtus pedum sunt Vegetio item Absyto cap. 129. vt errauerit Ruellius qui scedula narium vlcera illic interpretatur. Podagra indicium, vt alter testium dexter palpitet, vel vt paulo citra narcs cauum quiddam rugosumque gignatur, Aristoteles. Sternutatorium, Hippiat. 129. Aurium dolores, Hippiat. 17. De auribus contusis, & collectio ne aurium vel suppuratione, Veget. 2.14. Detumore iuxta aurem, Ibidem. Siaqua ingressa sit, Ibidem, & Hippiat. 17. Struma & parotides, id est duri tumores iuxta aurem, Hippiat. 16. Vegetius 2.23. Vlcera auricularum, Hippiat. 17.

Si equo collum ita turusat, vt deglutire non possit, bacillum anterius fissum & stupa involutum inserto in fauces equi, vt vlcera rumpantur, deinde tria oua cum aceto mixta infundes, Scriptor innominatus. Apud eundem morbus quidam nominatur *kälsucht*, id est gutturus morbus, cui hoc remedium adhibet: Album liquorum (inquit) de ouis vigintiquatuor thuri miscebis (quod retinuedi usurpatum etiam in lampasco dicto, quem *schwul-sucht* interpretamus) & in collum defundes deinde collo circulum circumpones (quidam & alterum pectori addunt) & equitari facies donec bene sudauerit: alij aliter medentur, vt in libris Germanicis prescribitur. Cervicus tumor & attritus, Hippiat. 23. Stiua (inquit Albertus) in collo equi dicitur, cum collum sine dolore huc illuc fletri non potest, nec equus escam nisi per interualla capre potest, accipit autem à terra raptim & festinanter. Causa est extensio neruorum colli & repletio. Curatur subulis tandemibus transfixis, &c. De scima (stiua lego) seu lucero, Rusius 73. fit (inquit) ex nimio onere scapularum, & desiccatione nimia neruorum colli, &c. Nostrates hoc vitium in quo tendines cervicis rigent, vocant *halfstrig*. De spasio & tetano supra dixi in morbis capitum. Est & aliud colli vitium, quod vulgo vocamus *den speckhals*, & equum ita affectum *speckhalsig*: quem in Germanicis libris reperio similiter curari, vt scabiem colli, de qua supra diximus. Audio tumorem esse mollem laxumque, qui in causa sit vt collum & iuba in alterum latus inclinentur: & aliquando excindi. Collum equi inflatur, inquit Rusius, si intra quartum diem post extractionem sanguinis, plagam super lignum & lapidem fortiter, aut alius equus illam corroserit, aut si cito post restrictionem plagæ duram escam comederit, &c. Siumentum cervicem vel vertebras eiecerit aut luxauerit, Vegetius 2.41. Hippiat. 26. Peruersio cervicis, Hippiat. 24. Cervix destillationem patiens tumidior videbitur, foetorem habebit canceraticum, cum humore nigro & liquido: diligenter scrutaberis foramina eius, &c. Vegetius 2.43. Si iuxta collum ex punctura spatula aut lateris instatus fuerit equus, &c, Albertus. Malandria, id est vulnera cervicis, Vegetius 2.42. Struma rumpendæ, Hippiat. 20. Struma vel parotides vel scrophulæ, iumentorum guttur & fauces infestantes, Vegetius 2.23. Struma & parotides, Hippiat. 16.

Arteria vlerata aut rupta, Hippiat. 63. Ad scabritatem gutturis, Hippiat. 129. Cynanche, id est angina, Hippiat. 19. Ad pectoris vulnus ferro vel aliter factum, Hippiat. 47. Pectoris agrauatio, Petrus Cres. 9.34. De grauidine pectoris quæ sit ex plethora ferè, & impedit gressum equi, Rusius 91. Equi aperti ante pedes anteriores pastorentur, & peccus vino calido lauctur, Rusius 92. Sianimal adatur cum accipit potionem, vt si in arterias pulmonis resilierit, Vegetius 3.75. De vitijs pulmonis, Hierocles in Geopon. 16.10. In dolore pulmonis flert equus, tussit, excreat purulentum, &c. Vegetius. De eodem Hippiat. 5. Pulmonis vitio contingit vt equi propter tussim difficulter ossa deuorasse putentur: hic morbus cum nouus est, equus inde pœumorro vocatur, à pulmone rupto (de quo Hippiat. 6.) & facile curatur in ueterus iam pure collecto in pulmonibus pneumonia dicitur, & equi pneumonici, hoc est pulmonarij vel vulsi, & ægræ curatur, Hippiat. Pulmonis exulceratio, Hippiat. 27. Pulmonarij & vulsi, Hippiat. 7. Ad tussim equorum, Hier. in Geopon. 16.11. Hippiat. 22. Vegetius 3.61. & 69. Tussis ex humoris acerbitate, Vegetius 3.67. Ad tussim sicciam, Idem 3.68. Rusius 165. Ad tussim si quid fauibus inhæserit, Vegetius 3.62. Ex fauibus, Idem 3.66. Exasperato gutture, Ibidem. Si ex vulneribus fauicum tussis vrgebit, Vegetius 3.76. Si ab internis tussierit, Ibidem. Ad tussim ex perfractione, Vegetius 3.63. In hac caput deorsum mittunt tussiendo vsque ad terram, bibentibus aqua per narcs currit. Est & tussis à coilibus, cum coles iniuria pleni sunt, tumentque, dum bibunt sic affecti continuo ruminant, Vegetius 3.64. Est deniq; (inquit Ilem 3.65.) ab interioribus, grauior & penè insanabilis: hæc narcs iumenti præcludit vt spiritum geddere non possit. Si ilia spissis pulsibus ducit, signum est prouenire à iecore vel pulmone, vel præcordijs: Sin lentijs

lenti pulsibus ilia duxerit & ventrem, indicat tussim de his locis, in quibus intestina ligantur, quorum tensione & iniuria compellunt ut tussire. Nam si cursu nimio vel latiore saltu conuexata ilia fuerint, haec nascitur causa. Ex nimio quoq; astu vel intolerabili frigore interiora vitiantur & faciunt tussicos. Vnde vulsi appellantur, Hæc Vegetius. Ad tussim & vulsos, Vege. 3.69. & 70. & 4.9. Capitis refrigeratio interdum facit ut equus tussiat; Petrus Crescens. Recens tussis celeriter sanatur, pinsita lente, & à valuulis separata, minuteq; molita. Quæ cum ita facta sunt, festarius aquæ calida in eandem mensuram lenti miscetur, & fauicibus infunditur, similiq; medicina triduo adhibetur, ac viridis herbis, cuminumib; arborum recreatur & grotū pecus. Vetus autem tussis discutitur porri succo trium cyathorum cum olei hemina fauicibus infuso: ijsdemq; vt supra monuimus, cibis præbitis, Columella. Ad tussim recentem dari putant ut ille pisorum lentiūm, aut etiam fabarum lomentū, Camerarius ex Hippocrate. Ex eodem remedium ad anhelitum grauiorem ex sulfure supra retuli, vbi tractatū est de morbis equi in genere. Tussi & asthmati iumentorum, vt Aggregator obseruauit, conductus gentiana, Plin. 26. Verbasci cuius flos est aureus, tanta vis est, vt iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoq; trahentibus, auxilietur potu, Plinius 26. Quidam erinacei viui cum spinis exusti pulueres equo asthmatico datos in stabulo, statim prodesse affirmant, Camerarius. De vulsis etiam in præcedentibus quædam citauit: videntur enim vulsos (in Græcis etiam Hippocrate. legimus) appellare aliquando authores, quicunq; grauitertussiunt, quod arteria, aut pulmonis aut reliqui thoracis pars aliqua conuulsain cis videatur, vel rupta, vnde & pneumorrhœas dicuntur. Vegetius 3. 42. vulsare posuit pro valde tussire. Vulsa quidem, Græci spasmata, in quocunq; corporis loco dicuntur, quoties non ruptum modo aliquid, sed nerui quoq; ij, quos n̄as, hoc est fibras dicunt, accessiti sunt atq; vulsi. Barbari quidam recentiores, pro vulsis vulsiuos & pulsiuos equos dicunt: à quibus etiā Germani mutuati videntur suum būlōsen, quod est cum difficultate & maiore sono tussire. Quinetiam pulsuum equum nostri videntur tanquam à cordis pulsu nominasse ein hertz schlegig rosi: cum tussientem, vt puto, solum, aut etiam anbelosum intelligat, quod vel ex remediorum natura conijcio: nam inter cetera gentianam cum quarta salis parte in vino coqui & infundi iubent. De pulcina (aliás pulcini siue mulsum, depravatis codicibus), Pet. Cresc. 9. 20. Morbus hic (inquit) sit ex calore liquefaciente pinguedinem, quæ obstruit pulmonis arterias, ita vt equus vix respirare possit: Signa sunt, nariū magna spiratio, & ilium (circa coxas) crebra pulsatio, (hinc forte aliquis pulsuum equum dici conijcet, nō tanquam vulsum: sed cum res vna sit, de vocabulis nemini contendimus.) Incurabilis ferè est: tentantur tamē remedia quædam, &c. Autumni tempore cibetur viuis maturis, vel dulci musto potetur. Mangones quidam ad viridia pabula ducunt, vt fallant emptores. De vulsis, Vegetius 3. 66. De equo pulsiuo, Rusius 142. In hoc morbo (inquit) narium continua & magna suffocatio contingit. Dantur pro remedio carnes & decoctione serpentum, &c. Ad vulsos & ruptos (grauitertussientes) Veget. 3. 70. Chamæleuce (inquit Cælius Calcagninus epistolicarum quæstionum libro 3.) ea est, quam olitores & agrestium vulgus vngulam equinam vocat: ex antiquis nonnulli tussilaginæ vocauerunt, quod arcendæ tussi sit accommodata. Ex cofactum puto vt veterinarij, ad discutiendam equorum peripneumoniam illa vtantur. Ea est vehemens pulmonis inflammatio, ex destillatione plerunque proficiscens; quam grauis anhelitus subsequitur: hinc equos pneumonicos appellant medici, quos Latinè pulmonarios recte nuncupaueris, à grauitate respirationis, & ab ilibus quæ difficulter admodum trahunt. Mulomedicorum imperitia hoc tempore vulsos vocitauit, Hæc ille. Sed alius mihi videtur peripneumonia peracutus in homine affectus, quam qui in vulsis seu pneumonicis & pulmonarijs equis intelligitur, inueterata scilicet tussi laboratibus, vt Calcagninus in hoc errarit. Iumenta nimio saltu, vel cursu, autruina, cū aliquid intrinfecus ruperint, vultant. Stranguriam patiuntur, excreant purulentum aut sanguinem ab initio, &c. Vege. 3. 42. De epistomis (forte pneumonicis) vulsis, colicis, &c. vnde sanguis tollatur, Veget. 1. 27. Quorum pulmo versus cartilaginei chsformem (sic reddo das hertz blatt) contrahitur. his sisymbrium cardaminen dabis in cibo, Hippocrate. liber German. Equus pulsius si viuas vel racemos abunde ederit, liberatur: nec simile huic remedium reperitur, Rusius, & Pet. Cresc. cuius verba paulo ante citauit. Spiritu distenti equi, Hippocrate. 62. Ex anhelitu inflationes, Vege. 3. 39. Aduersus strangulum prouenientē eum equius satur cibo ad cursum agitur, Hippocrate. 111. In Germanicis etiā libris inuenio remedia equi, vt vocat, suffocati (ersbecki) id est anheliti. Oi μὴ τοτε πνιγεῖσι, θρόμβοι, οἱ δὲ τοτε πνιγοῦσι, Suid. De strangulione, Pet. Cresc. 9. 16. Glandulæ aliquot (inquit) circa caput equi sunt & earum quædam sub gutture, quæ interdum augmentur propter humores equi refrigerati à capite descendentes, vnde totum guttur inflatur, & meatus respirandi cōprimuntur, &c. Haud scio an hæ glandulæ, tonsillæ sint, de quibus Hippocrati Græci agunt 18. & 20. conijcio autem easdem esse, quoniain non reperio alium morbum à recterioribus descriptum qui magis accedit: Quanquam & viuula à quibusdam dictæ eodem in loco glandulæ quædam sint, similiter ab influxu capitis arteriæ, & arteriam similiter ita cōstringentes vt animalia suffocentur, nisi in tempore succurratur, per cauterium vel incisionem. Exciduntur autem etiam strangulionis glandulæ: & apud Græcos Hippocratos tonsillis cauterium adhibetur. Strangulinam vocant (inquit Albertus) cum omnes meatus gutturi equi, per quos anhelitus ad narres meat cum tussis grauedine constringuntur. Fit ex putrida esca & aqua nimis crassa, & ex phlegmate collectio propter otium equi: vel sicca esca cum puluere comesta vel potu nimis frigido, vel cum tempore frigido nimis biberit equus, & postea sine cooperario in frigido loco steterit, præcipue si antea lassus fuerit & iejunus. Si per octo dies equus laborauerit, desperatur. Frequenter infra duodecim dies euadit, vel in moruella transit, & pericitatur. Per contagionem etiam inuadit hic morbus, &c. Est quando strangulina ex frigiditate capitis vel tussis siccæ pectus equi concutit, &c. Hucusq; Albertus, remedia omitto. Plura vide supra in morbis toti corpori communibus de strangulina. Tormentilla data in potu vel pastu, utillissima est bobus & equis pulmonarijs ob defluxionem à capite cum asthmate, auribus flaccidis & fastidio cibi, Albertus in Aristotelis hist. anim. 8. 23. Malidis siccæ causa refertur ad pulmonem in dextro latere ruptum, & pleuritidem inde factam: nihil per narres fluit, emaciantur, grauitertanhant & cum fetore, Vide Hippocrate. 2. De maledice in vniuersum supradictum est inter morbos communes. Hippocare, celeriter animam ducere, ab equi halitu qui est supra modum acutus, Festus. De asthmate, id est suspirio, Vegetius 3. 68. De asthmate & orthonœa, Hippocrate. 27. Nostri nescio quem in equis morbum vocant brustfæsteng, quem curari aiunt si pectus inungatur simo canis ex oleo de seminibus cannabis: vel tanacetum cum sale ex aqua infuso, & tanacetum herba naribus inserta. Præscribunt etiam remedia ad pectoris tumorē: & ad vitium à quo equum brustfæstig appellant. Asthmaticum vocant, dämpfig, ersbecki, schwärathmende, hertzschlechtig, hirsch. Accidit ferè equis, qui parum exercentur, vt anhelitus difficultate laborent, tum igitur admiscebuntur herbæ calidae naturæ ad discutiendos humores lentos & tenaces, vt artemisia & origanum. Hedera

autem terrestris ad omnes morbos & languores equorum praesens remedium habet, quæ non solù ab illis malis datur, sed etiam trita infieratur naribus ut sternutatio prouocetur. Sed ad difficultatem spiradilaudatur & cichoreæ radix, & gentianæ. Laudatur & sulfur (aliqui sulfuris vnicam dimidiam pro vna dosi terunt, & pabulo inspergunt) cuius virus tamen periculo non videtur catere. Quidam erinacei viui cum spinis exusti, pulueres datos in stabulo statim corrigerere hoc vitium affirmant, Hæc Camerarius. Sunt qui asthmaticum sanandum promittant, si triduo furores aridos ederit. Aliqui helleborum nigrum infierunt inter cutem & carnem foramine transfixo fibula. Est & alterum hellebori nigri genus ab Hiero. Trago descriptum, ab rotone vel esula vulgo dicto non dissimile, quod ab efficacia aduersus asthina Germanice *hinsibkern* nominatur. De Orthopnæa, Hippiatr. 27. In orthopnæa sive plagio rigido equus etiamsi trahatur, ambulare detrectat, anhelat grauter, frequenter suspirat, ronchos dicit, ilia suspendit: dum manducat, tussit: difficile liberabitur licet diu viuat, &c. Veget. 3.46. Empyri equi dicuntur, quos suppuratione infestat, Cæl. Ad vomicam, Veget. 3.69. & 3.53. vbi & empyema vocat. In hoe morbo (inquit) tussit equus, purulentum excrebit os grauter debet, cum accubuerit difficile surget. Iumenta nimio faltu vel cursu, aut ruina, cum aliquid intrinsecus ruperint, stranguram patiuntur, excreant purulētum, aut sanguinem ab initio, &c. Veget. 3.42. Cordis dolor, Hippiatr. 29. Irremediabile malum est, inquit Aristoteles, si cordis dolore vexatur equus: cuius indicium, vt latera subsidant, & ilia præstringantur.

Stomachicus vel potius syrtecticus, Vegetius 3.55. Vide supra in morbis communibus. De syncopatis & confixis, Vegetius 1.53. Cardiacus, id est cordis (oris ventriculi potius) dolor, vel deliquium animi & sudor, Vegetius 2.4. Cardiacus morbus, Hippiatr. 29. De bulimo, id est intensa fame, Hippiatr. 67. Vegetius 3.35. De bulimo ex fame vel lassitudine, Vegetius 3.38. Est quando ieiunia bulimū faciunt, vnde desideratia iumenta dicuntur, &c. Vegetius 3.35. Sanguinis vomitus Hippiatr. 42. Vegetius 3.13. De aqualicoido, id est stomacho (ventre potius & intestinis) & qui eius virtus contingat morbi. Ad fastidia cibi & nauseam, Hippiatr. 129. De inedia laborantibus & fastidiolis iumentis, Hippiatr. 120. Nostri hoc vitium dicunt *verfassen*: os & linguam in eo arestere aiunt. Huc pertinet quod supra ex Xenophonte & qui ab eo mutuatus est Pölluce retulimus. Ex plenitudine (inquit) erithiasis & hyperæmiosis fiunt: οὐτε ἐνυγμοὶ σοὶ τὸ στόμα, τότε γέρνειν καὶ κλεῖσθαι τὸ πόσιον, οὐδὲ πάθος τοῦ φορίσαν. Interdum & fastidio ciborum (inquit Columella) languescit pecus. Eius remedium est genus semini, quod git appellatur. Quis duo cyathi triti adiunguntur olei cyathis tribus, & vini sextario, atq; ita faecibus infunduntur. Et nausea discutitur, etiam si caput allij tritum cum vini hemina sapient potandum præbeas. Si abunde non edat equus, Absyrtus in Geponicis 16.13. Capitis refrigeratio aliquando tussim inducit, & appetitum omnem abolet, Petrus Cresc. Ad cruditatem, Hippiatr. 128. Oppletio & cruditas, morbus acutus, Hippiatr. 99. vt crithiasis quoque, & ipsa cruditas. Cruditæ agritudinem facit, ob quam modo in vnam partem, modo in aliam ambulantes inclinant, Vegetius 3.37. Si equus ab indigestione febriat, Vegetius 1.35. Sideratia iumenta dicuntur, cum venas vacuas percusserit frigus, aut æstus, aut impleuerit cruditas, &c. Vegetius 3.35. Noxa ex putri foeno, Hippiatr. 31. Sianimal foeno malo lœdatur, Vegetius 3.72. Si hordeo malo aut nimio lœdatur, Veget. 3.73. De alijs in cibo venenosis supra diximus. Si equus doleat ex nimia ingestione hordei vel alterius similis tumefacti in ventre aut stomacho, quod noscitur si venter sit durus & ilia tument, Petrus Cresc. 9.18. Si equus valde calefactus nimium aquæ frigidæ bibat, dolet aliquando & inflatur, sed raro, Idem. Affectus quidam crithiasi similis ex liberaliore potu oritur, vt supra diximus. De eo qui aquam reuomit, cum stomachus paralyxin ex frigore sustinuit, Vegetius 3.34. Si equus doleat ex flatibus, & ilia tument & ferè totum corpus plus solito, Petrus Cresc. 9.18. De dolore ex flatibus qui subeunt meatus corporis concalafti, vnde ilia sudant, & corpus quandoque valde tumeſcit, & equus valde affligitur, Ruf. 149. De ilium inflatione, οὐδὲ νευρωπετών, Hippiatrica. 46. Ventris inflatio (sine dolore) Veget. 3.59. testes sudant, alternis pedibus terram tundunt, subito inde alterna parte se conuertunt caput ad ilia ponunt, tanquam locum doloris ostendant, gemitus interdum & tremor totius corporis in sequitur. Emphragma id est tortura & extensio ventris dolorque cum magno periculo, Veget. 1.40. De Emphragmate, Idem 1.47. Curatur extractis elonganone excrementis manu oculo inuncta, vel cystere iniecta. Vide etiam Hippiatr. 43. De diuersis passionibus ventris, eorumque causis & signis in genere, Vegetius 1.30. Dolor ventris, Veget. 1.49. Hippiatr. 31. & 33. Ventris & intestinorum dolor sedatur in bubus visu nantium (anserum natantium, Veget.) & maxime anatis: quam si conspexerit cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eadem anas maiore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanat, Columella & Veget. 3.3. Morbi genus quoddam nostri a ventris pulsatione vocant *buchsblähn* vel *buchssträngling*, in quo anhelitus equorum breuis agitur, venter & latebra vndatim mouentur. Ad huius curacionem incidi iubent venam quam à calcaribus denominant in vtroque latere: & heliotropium (intybum sylvestre) in cibo dari: quod si fastidet, minutatim incisam cum auena aut palea misceri. Alij oleo de seminibus cannabi: s cum sanguine canino venas peccoris perungunt: Alij lapidem de carpine pisce in vas vnde equus bibit inijciunt. De cholera humida & secca, Hippiatr. 75. De bili vel choleris, in quo malo iumenta commouentur ac voluntur vt strophosa, Veget. 3.50. De bili arida, Idem 3.51. Si bilis molesta iumento est, venter intumescit, nec emitit ventos. Manus vnta infertur alio, & obfessi naturales exitus adperiuntur, exemptoq; stercore posita cunila bubula, & herba pedicularis cum sale trita, & decocta melli miscentur, atque ita facta collyria subiiciuntur, quæ ventrem mouent, bilemque omnem deducunt. Quidam myrrha trita quadrantem cum hemina vini faecibus infundunt, & anum liquida pice oblinunt. Alij marina aqua lauant alium, alijs recenti muria, Columella. Intestinorum dolor, Hippiatr. 36. De stropho eiusq; causis & cura, Veget. 1.43. De stropho, id est torminibus, Hippia. 45. In stropho (inquit Veget. 3.57.) voluntatur equus, patitur torsio. ne, ilia sibi respicit, stercus durum assellat, terram pedibus tundit dolore cogente, intermissis horis refrigerationem sentit & requiem. Tormina (inquit Camerarius) sape male habent equos, ea accidere putantur in grande ore intestino, quod Græci monenteron & colon vocant, eti si quidam distinguunt. Torminosis igitur equis prodest sanguinis detractio, venis suffraginum incisis: itemque applicare ventri sacculos cum auena, aut milio, aut quod efficacius putatur, sale, tam calidos quam poterit manus sustinere. De ileo & ileosis equis, Hippiatr. 126. Veget. 1.48. & 1.42. Equi domestici laborant ileo dicto, id est tentioris intestini morbo: cuius mali indicium, vt crura posteriora attrahant ad priora, & ita summoueant, vt propeniendum collidant, Aristoteles. Ad intestini magni quod monenteron & colon vocant conuersionem, Hippiatr. 36. De colica seu stropho, aliqui truncationem vocant, Russus obiter quadam 151. nam de vrinæ difficultate ex professo illic agit. Coli cruciatus, Hippiatr. 31. Ad colicos compo-

compositio, Veget. 4.27. Colicis vnde sanguis tollendus, Veget. 1.27. Ad aluum obstruetam, Hippia. 129. Longanonis cura, Veget. 1.42. Emphragma, id est obstructio dicitur, cum rectum intestinum peruersum & obstructum est, Hippia. 43. Vide etiam paulo superius. De torminibus, Hierocles in Gepon. 16.9. Strophos vnde sanguis tollendus, Veget. 1.27. Epithema pro ecoliacis, Hippia. 129. Dealui profluvio, Absyrt. in Gepon. 16.8. Veget. 3.16 Hippia. 62. Dysenteria, Hippia. 39. Veget. 3.11. Pastillus ad dysentericos & laborantes foris pecudes, Hippia. 129. Sanguis per sedem, Hippia. 42. De equo paciente ragiaturam (vox est Italica) siue dysenteriam, Rus. 136. aliqui ragiato, alij forate vocant. Sed aliud forte quam dysenteriae profluvium intelligunt, quoniam sanguinis qui in dysenteria omnino excernitur, non meminit, vel Rusius, vel Petrus Cresc. 9.23. vbi huc morbum aragaici (nisi mendum est) appellat, quem comitentur tormina ventri, rugitus, egestio crudorum, &c. *τιλῶνες* (& *ιαπόναιοι*) dicuntur equi forioli, & stercore liquido laborantes, Hippia. 56. Diarthrea, Hippia. 35. Ad procidentiam sedis & vitia eius, Hippia. 129. Si intellatum emittatur extra anum, Rusius 96. Tenebrum, ni fallor, Germani quidam appellant *den fürtal oder gezüang*, cui medentur glande elardo in autipigmenti polline circumvoluta in anum inserta, aut multum subinde salis potai adjeiunt, aut saponem cum potu infundunt. Teredines vel lumbrii, Hippia. 41. Vermes in ventribus equorum, &c. Albertus, Rusius 167. De clysterijs ad curam lumbrii & tincarum, Veget. 1.45. Ventris dolor ob vermes, Hippia. 31. Cossi & lumbrii qua cura tollantur ad manum, Veget. 1.52. De lumbriis, cossis & tineis, Veget. 1.44. Ad cossos, vermes, vel tineas, Veget. 4.10. Solent etiam (inquit Columella) vermes quasi lumbrii nocere intestinis, quorum signa sunt, siumenta cum dolore crebro voluntur, si admoveant caput vero si caudam saepius iactant. Praesens medicina est, ita ut supra scriptum est, inferere manum, & sumum eximere: deinde aluum marina aqua, vel muria dura lauare, postea radicem capparis tritam cum festario aceti fauibus infundere: nam hoc modo predicta intererunt animalia. Vermes mirificè & affligunt & laedunt equos (inquit Camerarius) neque sunt vnius generis: alij enim grandiores in alio nascuntur, atq; his liberari equos difficile: alij albidi in anu adhærescere videntur: hos eximes, & insperges cinerem de foco. Sed ad vermes generalis medicina, infundere chalcanthi boni non rubicundi cochlearie vnum in decocto absinthii, aliqui absinthite vtuntur. Prodest & ceparam aut lumbricorum terrestrium pondus denarij vnius tritorum in aceti hemina, qua infundatur naribus equi. Aliqui gentianam minorem radice alba & semper perforata (*modeigär vocamus*) aduersas equorum lumbricos vtuntur, alij bryonia. Sunt qui hoc medicamentum celebrent ori infundendum: Ex testis ouoru pipere isto, & rubigine ferri, puluis aridus fit, miscendus aceto tempore vsus aliqui & salem addunt. Huius potionis vi lumbricos omnes ex ventre & intestinis exigi pollicetur. Alij vinum infundunt, in quo anagallis concisa ebullierit.

Iecoris dolor, Hippia. 32. Vegetius 3.58. Sequitur hanc noxam cibi fastidium, potus appetentia, ventris inflatio, macies. Icterus, Vegetius 3.56. Hunc oculi virides comitantur, lippitudo, &c. Morbus regius, Idem 3.49. Hydrops, Hippia. 38. Vegetius 3.25. Hypofarca, (pro qua sarcostis incepit scribitur) Idem 3.26. Tympanites, Hippia. 38. Vegetius 3.27. Splen, Hippia. 40. De lienosis, Vegetius 3.28. Implecticus similem licenosu passionem sustinet, simili vntione perfricandus. Veget. 3.29. Subrenalem morbum Veget. lib. 1. inter species malidis numerat. Signa eius, Veget. 1.8. Cura 1.15. Vnde sanguis tollendus sit in subrenali morbo, Veget. 1.27. Dolor rennum, Veget. 3.7. & 3.4. parte secunda eius libri Nephriticus equi posterior parte tractum progreditur, & vacillans inter incedendum parietes ambit, Hippia. 30. Frenes apud Albertum vocatur morbus, in quo maxima influxio renes equi mordet ac immobiles faciat: vnde animal tanquam epilepticum ad terram cadit, & humores ad cor discurrunt: & equus aliquando intra duas horas moritur. Rusius cap. 89. guttam renalem seu mortuorum rennum nominat. Et sane frenes vox apud Albertum à renibus depravata videtur. Equi sic affecti, quod sit diuersus ob causas, Græcis hippia. *τάργαλησις ον λαζάρων* dicuntur, Germanis *kibsch oder räch oder rehisch mitt den hindernen bernen*. Si musculi qui in renibus sunt, vexantur ex casu, vel interni vel externi tantum, Veget. 3.5. De calcu losis iumentis, Veget. 1.46.

Dolor vesicæ, Vegetius 1.51. Indignatio vesicæ in genere, & speciatim, Veget. 3.15. Vrinæ difficultas, Idem 1.61. Dysuria, Hippia. 33. Absyrt. in Gepon. 16.3 Theomnest. ibidem 13. Vegetius 3.15. Dysuria etiam in tetano accedit. Non malis equis frequenter morbus dysuriæ infestus esse consuevit. Succurrunt his, si aut ea in loca deducantur, quæ madent adhucaliorum equorum recenti vrinam aut in coenam demittantur: aut etiam penis molliter fricetur, aut via via musca in illius canaliculum immittatur: nam inuitati ad midum hos sibilis & sonis quibusdam oris, notum est. Sed si haec non profuerint, suadent (Veget. 3.15) vngulæ ramenta teri & in vino infundi equo: aut intactum equum à cervice vsq; ad coxam suffire iuniperi baccis, aut croco, aut castorio. Contra hoc malum, ne accidat, prouidendum, ne, hyeme præscriptum, in frigidam demittatur equus, maximè de itinere fessus, priusquam vrinam fecerit. Hoc quidem paulò nugacius à Græcis traditur, si difficeret meijere, vrinamque quasi guttatum exprimere soleat equus tum cimicem imponendum in aurem, dextram quidem sceminx, laevam autem mari, futurumq; vt malum cesset Camerar. Aliqui cimices tritos (inquit Veget. 3.15.) in nares (eis nō eis, Hippia. 33.) animalis mittunt, & alijs super naturam qua mingunt confircant: certissimum dicitur. Nostratum quidam lapides è capitibus canorum ad vrinam promouendam equis tritos in potu miscent. Vel pisces quem vulgo harengam dicunt, intestinum quod vesicæ instar inflatum in recentibus reperitur, in pabulo dant: Sunt qui pedicullos viuos in anum imponendos scribant. De conuersione vesicæ, Hippia. 121. Equo ferè qui homini morbi, præterq; vesicæ conuersio, sicut omnibus in genere veterino, Plin. Irremediable malum est, si vesica diminueatur de suo situ, cuius indicium ne vrinam reddere possit, & vt vngulas clunesq; trahat, Aristoteles. De ischuria Albert. Hippia. 33. Veget. 5.15. Si equus doleat ex retentione vrinæ vesicam inflantis: quod ex aliquo loci tumore cognoscitur, & iactatione frequenti in terram, Petrus Cresc. 9.18. De dolore ex retentione vrinæ, vel de vesicæ inflatione & torsionibus, stranguria & ischuria, Rusius 151. Si vrinam non facit (inquit Columella) eadem feredemedia sunt, (qua proximè ante ad lassitudinem præscripta:) nam oleum imministum vino super illa & resnes infunditur: & si hoc parum profut, melle decocto & sale collyrium tenue inditur foramini, quo meat vrinam: vel musca viua, vel thuris mica, vel de bitumine collyrium inseritur naturalibus. Haec eadem remedia adhibentur, si vrina genitalia deuellerit. Vegetius quidem in stranguria compunctiones & morsus in vrinali fistula sicuti ait: vt non alijs morbus stranguria videatur, quam qui à medicis recentioribus ardor vrinæ dicitur. Nonnulli vnum in quo auena bullierit, refrigeratum equo infundant, vrinam ita statim ciendam sperantes. De stranguria vel stillicidio vrinæ, Hippia. 33. Veget. 3.15. Rusius 151. Iumenta nimio saltu, vel cursu, aut ruinâ, cuim Qq 4. aliquid

aliquid intrinsecus ruperint, vultant, stranguriam patiuntur, &c. Veget. 3.42. Tormina vrinæ iumentorum res leuat, (vt Aggregator notauit,) allium tritum naturæ inunctum, Plin. 20. Cretani (crethmus) Plin. 26. Vespertilio alligatus, Idem 30. Si equus laboreto minibus vrinæ (nostris vocant die barnvunde) semuncia de baccis lauri tritis ex vino vel cerevisia tepidis infunde. Innominatus. Ad sanguinis miictum tum ex plethora in otio, tum aliâs in labore nimio, onere, vel ascensu, Veget. 3.12. Sunt qui ad auertendum sanguinis miictum venas qua calcaria adiunguntur semel aut ter per duos aut tres dies secant. Mörbum quem Germanorum Hippiatri vocant lauterfallen, diabeten esse coniicio: Ei medentur incisa in ceruice vena: sanguinem qui effluxerit ex aqua bibendum dant furfuribus admixtis. Alij trita alni folia in avena præbent: alij creta farinam in potu. De testium tumore, Veget. 3.8. Tussis causa quandoq; à colibus fit, cum coles iniuriæ pleni sunt tumentq; &c. Veget. 3.64. De inflatione testiculorum, Rusius 97. Testium inflammatio, Hippiat. 70. inflammatio & tumor, Ibidem 49. Enterocèle, Hippiatr. 50. Hernia ex calcitratu inguini adacto mortalis, Hippiatr. 73. Kestron, &c. dicuntur qui in testiculis varices habent in Hippiatri. Genitalis procidentia, Hippiatr. 48. Si natura excidit & reuocari non possit, Veget. 3.9. Pus in genitalibus, Hippiatr. 49. Vuluæ procidentia, Hippiatr. 15. vel 14 in græco. Ad matricis dolorem, Veget. 1.45. Prægnantum equarum cura, Varro 2.7. vide supra in hoc capite vbi & alia quædam ad g̃fāuidas équas & partum abortumq; pertinencia recitauit. Generationem iuuat in animalibus filer (sefeli intelligo) Plin. 20. item Dioscōrides & Aucenna, vt Aggregator citat. De perforando ventre, & enecando partu: Quis sexus concipiatur: Quæ cura prægnantibus adhibenda: Ut facile partus ædatur: Secundæ quomodo excutiendæ: Ut concipientur. De his omnibus vide in Hippiatricis capite 15.

Si caudam laxet, aut crebro motu vibret, Hippiat. 55. De langio in cauda equi, Rusius 162. Est autem hoc malum (inquit) instar cancri, vnde carnes corroduntur, & pili ac ossa caudæ corrumpuntur. Defluuum pilorum caudæ, Hippiatr. 55. Rusius 161. In caudæ flagello sape furfures pilos exedunt: tum elui locum oportebit vrina puerili, & vino calido feueri, mox decoctu malua cum succo radicis althææ miscebimus vino dulci & oleo, atque locum vitiatum perungemus, Camerar. Althææ radix præsens est remedium contra defluvia & tenuitatem pilorum, tam in hominibus quam in brutis, Camerarius ex Hippiatricis.

Neruici, v. e. mng, Hippiatr. 83. Ad neruorum dolores vrentia, Hippiatr. 97. & 129. Ad neruos vexatos, Ibidem. Ad neruos malagma, Vegetius 4.25. Ad neruorum perfrictiones vnguentum, Hippiatr. 129. Adictus & dolorem neruorum cataplasma, Ibidem. Ad neruos lassos, percussos, dolentes, Albertus. Tuba vocatur putrefactio quædam per longitudinem ipsius nerui, Petr. Cres. 9.37. Ad neruos claudos compositio, Veget. 4.27. Ad neruos crassis causticum, Ibidem. Contra omnem dolorem & tumorem & indignationem neruorum, Rusius 3.176. De neruo contracto, Idem 174. De neruo intrinconato, Rus. 175. adhibet autem mirabile cauterium. De neruorum vniione soluta dictum est supra. Ad dolores spondylorium & spasmos, Hippiatr. 26. Ad omnia ossi-ula medicamentum, Veget. 4.27. Articularem morbum Vegetius libro 1. inter species malidis ponit. Malis articularia, Hippiatr. 2. Emota vel exorta de locis suis, non vrenda quomodo autem tractari debeant, supra in Cauterij ex Vegetio dixi.

*Quædam huius loci de crurum & pedum morbis inter scribendum nobis interciderunt, quæ si denuò ad manum venerint, inter paralipomena vel equi vel totius operis ponentur: sin minus, non difficile erit harum rerum curioso, quæ de hisce morbis aut vitijsij authores, vnde nos reliqua excerptimus, vel tanquam indicem in eos conscripsimus, obseruare: Hippiatrica Græca dico, & Germanica, & Rusij, Petri Cres. Alberti, scripta. Spauanus siue scauani est noxa paulo infragarectum ex latere interiori, inducens aliquando tumorem circa venam magistrum, quæ dicitur fontanella, attrahens ibi humores assidue per dictam venam, vnde cum fatigatur equus nō parum claudicare cogitur, Rusius 103. Hic morbus apud Petrum Cres. 9.36. spanenus nominatur (nisi mendū est) similis zardæ, &c. Desuper ossibus equi, Rusius 108. Petrus Cres. 9.39. sunt autem callosa ista tubera, nō in cruribus tantum, sed alijs etiam partibus equorum, non tam noxia, quam visu turpia. Superos vel superossum dicitur (inquit Albertus) quando collectio aliqua in membris siccis colligitur, & ad modum ossis induratur. Vnde fit ut equus sape cespitet & impingat in locis asperis propter difficultatem inflexionis, &c. Si superos in iunctura sit quomodo tolli debeat, Idem. Nostrates hoc uitium vocant überbein, beienvnachs. Audio excindi solere, & equos sape claudicare interim dum crescunt. Remedia quæ Hippiatri Germani scripserunt omitto. Aliqui cauterium adhibent superossum prius frigida perfuso, deinde anagallidem & plantagine tritæ imponunt. Vel crucis in modum vsto post triduum inspergunt æruginem. Tumor ossilagini similis, Veget. 2.22. Despinulis sine spinulis equi, Rusius 107. Petrus Cres. 9.38. Est autem vitium subtus garectum (vt illi scribunt) in iunctura ossis (vel circiter iuncturam ossium) eiusdem garecti, generans soberos ad magnitudinem auellanæ. Ex furina, nisi præuenias, celeriter efficitur superos durissimum, Rus. 106. Lichenes sunt in equorum genibus & super vngulas in flexu harum partium indurati tili, id est calli, Dioscōrides. Lichenas officia vocant, canini dentis imagine, genibus equorum, & prope vngulas adnascentia, Petrus Ruellius. Suffraginosus equus, cuius suffragines morbo viatæ sunt. Græci hæc vitia σειρας & χιρηματα vocant, vide Hippiat. 52. Traumaticum ad suffraginosos, Vege. 4.27. Gambo sum animal, Vegetius 3.20. Cum defluxiones erumpant in pedes (inquit Absyrt. interprete Ruellio) quæ è Græcis nonnulli σειρας quasi pedicas aut catenas vocant: alij chiramatæ, quod calces rimis scissæ rigeant: hinc σειρας verbum quasi compediri dictum est. Romani suffragines nominant. Hoc vitium vt hyeme contrahitur, sic aestate pecus à morbo se se recolligit & sanatur. Suffraginosi non facile articularia malidis vitio tentantur; sed ne castrati quidem vt plurimum defluxionibus opportuni (rheumatici, suffraginosi) sunt. Sunt autem defluxionum quæ pedes afficiunt genera tria: quorum iam vnum proposuimus: alterum vngulam in altum sustollit: tertium cum eadem offringitur, vt in proiectis astate. Qui defluxionibus sunt obnoxij, eis fluidū est saluis os; &c. Quærendum an χειρας potius quam σειρας scribendum sit. Χειρας αἱ τοῦ ποτὶ παράδεις ηγετὸς οἱ θεωτεῖς τῶν δακρυτέρων, οἱ τοῦ παράποδες, Varinus. Χειραδεσ ητοι παράδεις τοιχιών. Χειρας, αἱ τοῦ πλευρας παράδεις. Χειράτερα, τοις πόδας κατεγγαινεται, (malum κατερπιγμένη.) Idem & Hesychius. Vide plura in Sue a. inter deriuata. Ceterum σειρας in hac significatione apud grammaticos non reperi. (Vide crepatum infra in morbis vngularum.) Idem aut proximum malum est: quod mulas Albertus vocat, Rusius etiam seracias, nomine quidem ad σειρας alludente. Hæ (inquit Rusius 115.) ex frigiditate & humiditate à via excitantur, crura ultra genua inflantur hyeme & vere: aestate & autumno sine inflatione latent: noscuntur tamē ex pilis rigidibus quamuis madidis. Mulæ (inquit Alber,) dictæ sunt

sunt lassiones posteriorum crurum & pedum, quae fiunt tempore frigido, cum equus in via difficulti & clementia multum laborat, & postea etiam neglectus refrigeratur. Vnde humores statim, praesertim in equo minore natu, ad pedes posteriores descendunt, & deinde per frigus ibi coagulantur, & aliquando parvunt, inflationes a pede usq; ad genu: aliquando scissura fiunt, aliquando inflatio nulla est, sed pili cruris horrent & rigent, Hac Albert. De omniaibus coronæ duritijis quæ tofaci calli nominantur, Hipp. 113. In pedis corona nascentes sicut seu marisca, & verrucæ formicantes, Hipp. 82. De marmore, id est tuberculo iuxta coronam, id est vngula exortum, Hippiatr. 53. Graeci μαρμαρον vocant. Mulus tantum sit μαρμαρωδης, asinus raro: equus non, sed podagricus, Absyrtus cap. 53. in quo tamen paulo ante scripsit marmora duros esse tumores, claudicationis causam in equis. Si thlasma fuerit in vngula, venam in corona scalpello soluere non oportet, quod ob hoc erratum μαρμαρωτι contingat, Absyrtus cap. 101. Hieroclis de marmore verba ex Hippiatricorum cap. 82. referuntur a Sylvatico in dictione Marmoro. in epite auctem pro Hierocle Herodium scribit. Marmoris duritumor in articulis meminit etiam Vegetius 2.48. Thlasma in doffuarijs principiū iumentis nascuntur, & in tuberculata palmularum imaginem exhibentia, phoenicas nominant, facile degenerant, Absyrtus in Hippiatr. 101. De mero siue celso, Rusius 138. Est autem (inquit) superfluitas carnis granulosæ in cruribus, &c. Furina (inquit Rusius 106.) vulgo vocatur vitium equi inter iuncturam pedis & vngularum supra coronam pedis in ipsa pastora, quod ab initio inflationem quandam vel callositatem carnium supra pedem excitat. Furma vel furmelli fit ex percussione mala &c. inter iuncturam pedis & pedem supra coronam in ipsa pastora, impediens gressus equi: cum veterascit, efficitur superos durissimum, Petrus Crescen. 9.49. Curua morbus dicuntur, eo quod curuet crus: est autem inflatio in tibia iuxta iuncturam post vel ante supra genu facta, ex concussione vel impactione alicuius duri, Albertus. Carba (inquit Rusius 105.) fit subitus caput garettin magno neruo posteriori tumorem faciens aliquem per longitudinem nerui, unde equus claudicat. Si talus exeat animali, quod ex perficiione non nunquam fit, Veget. 3.6. Adnascuntur etiam cirsii, id est varices, equorum tibijs: Hoc vitium apud Gallos audio farcin appellari, Robert. Stephanus in Dictionario Gallicolatino elephantias in exponit: in quo forsitan erratum est id quod tibias inflatas & varicosas Auicenna & alij quidam recentiores elephantiam appellant. De varicosis, Hippiatr. 77. De varicibus plura vide proxime inferius in meliceridum mentione. De ozanis, Hippiatr. 129. Sunt autem vitia pedum, siue vlera fœtida, ut apud Vegetius quoque: vt errat Ruellius qui in Hippiatr. loco iam citato fœda narium vlera interpretatur. Ozanæ cilicijs cum sale & aceto defricandæ, Vegetius 2.49. Et 3.22. Quæcumque (inquit) de ozanis ceterisque vitiis articulorum in prioribus pedibus dicta sunt, scias etiam in posterioribus debere seruari. De paenina, clauardo seu aquarola, Rusius 118. Hoc malum fit ex allitione ferri, lapidis, velligni retro pedem iuxta vngulam sine inflatione crurum, unde locus crepando funditur, & humor fœtidus emanat, Rusius & Albertus. Artus inflammationibus ac meliceride laxati & vliginosi, Hippiatr. 52. Vbi Graeci legitur τέχνη γλυκερία λατερία & οὐδετέρη, Ruellius vertit, Cum artus laxati debescunt, aut aquosa scatent vligine, Ego pro θάλασσῃ, legem in θάλασσῃ vel θάλασσῃ potius, quæ vox eodem in capite etiam prius aliquoties legitur. Vegetius hydatides vertit aquatilia vel pustulas aqua plenas. Ceteri vligines vlera sunt Vegetio, quæ Graeci glycea vocant, quasi dulcia dicas, forte à suavitate illa quam pruidentia scabedo iumenta percipiunt. Melicerides, Hippiatr. 77. Sunt & vlera quædam (inquit ibidem Hierocles) crebris tumoribus exasperata, paraprismata inde vocant: aut quod in fauori speciem concreta sunt, meliceridas appellant. Alij quod per foramina fertur humor, hydatides vocare maluerunt: in talis & calcibus nascuntur, (non ut propriè dictæ melicerides & pompholyges, id est bullantes pustulae passim in cute:) nec vrens medicamentum postulant, cum planè varices iudicentur: quamuis & alterum sit genus varicum, quod cæcum fallit: Quæ resita deprehendit, cù pecus in stabulo decumbit, & solito diutius inibi iacet: nam exurgere non potest, nisi ei ferat opem, &c. Cauterium adhibetur in genere vleris quod paraprismata vocant, iuxta popliteum. Nam paraprismata quæ hydatides vel melicerides dicuntur circa malleolos non debent vri, Hippiatr. 97. Aquatilia in articulis vel genibus, Vegetius 2.49. Pustulae aqua plena, Hippiatr. 77. Impetigines in articulis vel genibus, Vegetius 2.51. Impetigines Graeci lichenes vocant, genus scabiei & erosionis in cute, quod impletat veluti lambendo (unde nomen à Graecis impostum) proximas partes infestat atque depascitur. Sed alterius generis sunt calli illi similiter in articulis aut genibus natu, quos lichenas Dioscorides appellavit, impropter ut videtur. Prius & proprie sic dictum genus Germani rappen appellant in equis, & räppiken, & equum sic affectum räppig. In poplitibus (inquit Camerarius) sepe ostitur impetigo, quam perturari non putant bonum esse, quod humor decidere soleat in pedis corollam: Teutones erucas nominant. Ego scribendi rationem diuersam animaduerto erucas enim vocant räppen: impetiginem vero rappen. Hanc in artibus ante & retro fieri aiunt. Garpa, rimæ sunt & fissuræ in pedib. & cruribus, &c. Pet. Cresc. 9.44. De grappis in iuncturis crurum circa pedes, quæ rumpunt carnem per longum vel transuersum, Rus. 111. Vnguentum ad grappas ex transuerso & testas longas, Rus. 114. Aduersus hanc noxam aliqui vnguentum parant albo liquore cù, excremento alijs hominis, sulfure & axungia mixtis, loco calido aut in Sole illinendu. Alij fel porci cù tribus eorum vitellis miscent, & illigant, malum sic vna nocte depellendum promittentes. Alij deustis candela pilis loci affecti ut glaber fiat, sulphur axungia exceptam in ungunt, & eodem modo curari promittunt vitium à quo equum muchag vulgo appellant. Aliqui scribunt mœchig & interpretantur scabiosum in pedibus. Sunt qui axungiam de porco russo liquefactam igne in aquam defundunt, & rursus collectam agitatamque: cum sulphure miscet, & inungunt: tertio post die crustulas siue cæcharas minores diligenter remouent, & quotidie utigere pergunt. Idem hybernæ scabiei mederi aiunt: Si equus impetigine laborat, aut vitium patitur quod Germani vocant gagenhouf, hoc modo curabis: Vitrum leuissimum tritum miscet resinæ liquefactæ, & expressæ de carne suilla duos digitos crassa pinguedini: hoc bene calidum circa pedem parti læsæ circumligabis: refrigeratum demes: & locum cultro abrades donec sanguinem emittat: tum insperges chalcanthum & vitrum leuissimum trita, & relinques donec sponte excidant. Alij idem remedium his verbis describunt: Stupam puram duorum digitorum crassamento (hoc potius placet quam quod de carne suilla paulo ante dictum est) pici feruidæ inseres, & loco affecto calidum impones: triduò post religabis & infiltrabis acetum furfuribus & sale mixtum. Alij quidam hoc remedium prescribit pro equo quem vocat holhueff. Est & prava quædam scabies in crure inferius statim supra subcirros, in qua pilos situ contra naturam prouenire aiunt: nostri struppen vocant, & equum sic laborantem strüppig: Ad hoc etiam malum, & illud quod iam gagenhouf appellauimus, commune remedium adhibent, corticibus tiliarum (superioribus rejectis) per quatuordecim dies in aqua maceratis, & eo quod salis instar concrescit inuncto. Idem prodesse aiunt ambustis, ita ut ne vestigia quidem aut cicatrices relinquantur. De grisaria, quæ fit in coronis equorum supra

Supra vngues, & curatur similiter grappis: saxe tamen incurabilis est praesertim in ueterata, Rusius. 114. Idem fortitum est quod Germanice vocant *gurfee, gurfey, durfide*: fit enim id circa subcirros, cutim & pilos corruptit, & cornu etiam quandoq; infestat, nonnunquam incurabilis. Aliqui alia cum melle trita equis sie affectis in cibadant, & lupato alligant. Scraces (nomen barbarum, nec memini iam vbilegerim) impetigo est in pedibus, in locis ex carnibus praesertim infra suram: vtuntur aduersus eam sinapi: nascitur enim ex frigore. Aduersus scabiem in pedibus, axungiam veterem liquefactam & aqua in fusam rursus collige miscet; cum polline gentianæ, & inunge. Sunt qui serpentis adipe equi vngularum oras in ungant aduersus scabiem, Galenus de parabilibus cap. 104. Vligines etiam in pedibus, cruribus, vngibusq; vel sub armis aliquando generantur (quidam dulcedines vocat glycea vlcera etiam apud Galenum legimus) habentq; similitudinem scabiei: Diffundunt & pedes, ylerant, Veget. 2. 52. Cancer cum in reliquo corpore, tum circa iuncturas crurum iuxta pedes, aut inter iuncturas & pedes, videlicet in pastora fit, Rus. 171. Paracercis vocatur collectio quædam circa radium in tibia equi, Hippiatr. 51. Vermis incipit in pectore equi vel intra coxas iuxta testiculos, deinde descendit ad crura, quæ tumefacit, & crebris vltoribus perforat, Rus. 144. Agley vel eygle vulnus quoddam in pede Hippiatr Germani appellant, cui sumum caninum cum chalcantho tritum imponunt, & plantaginem superilligant, idq; sèpius repetunt. De rimis quæ vocant rhagades, Hippiat. 122. Crepatium vocant cum corium rumpitur inter iuncturas cruris & vngulam, Pet. Cref. 9. 45 & Rus. 112. Rumpunt (inquit Rus.) corium & carnes instar scabiei cum ardore. Crepatia magis longæ & transuersa (inquit idem 113.) inter carnem viuam & vngulam, videlicet in bulletis magis impedire gressum. Vide sîras, chirras, & chiraramata, superius in pedum malis: exponunt enim calces rimis scissas. Spatien, vt audio, Germani vocant duriusculos quosdam nodos iuxta vngulam vel coronam, vnde pes incurvatur: quidam excindere solent. Equum sic affectum pâttig nominant: nostri puto etiam lessig. Sunt qui tuberculis illis scarificatis mentis strum illigant: Alij aliter medentur. Vide ne sit furma vel cutua superius dicta. Excinditur etiâ tuber illud quod Germanis dicitur elnbogen. Equi quorum vngulas rhagades & rimæ diffundunt, sattfuesig vel sauthueffig à nonnullis nostratim vocantur: & vngulae sic affectæ, geschrünen oder gespalten oder rryffende fuesi: vitium ipsum vocant satt bouf vel hornkluß, & aliud quoddam in vngulis den horsfstrauh. Calcibus & talis vtile emplastrum, Hippia. 129. De ambustis glacie, Theomnestus in Hippiatr. 125. Hybernis itineribus (inquit) glacies equos reliquaq; iumenta torquet: quod vitium pagoplexiam appellant. Iis intumenta calcæ & cum vngulis feruore laborant, &c. Si equus haberet malum in pede vt subularet seu clanciare in corona: primo remoue pilos &c. Rusius 134. Nostri, vt conijcio, vocant horfzvuang, cum vngula crescit versus calcem introfsum, & pungit. Si equus doluerit in pede propter laborem, Rus. 135. De podagra iumentorum, Hippiatr. 54. Vege. 2. 53. Equus podagricus humi decumbit non aliter quam ho. de tione affectus, Absyrtus. Equorum gregales morbo immunes sunt, excepta podagra: hoc enim uno laborant & plerunq; ob id vngues amittunt. Sed amissis alij statim enascuntur: fit enim vt altero subnascente vngue, alter amittatur. In dicti morbi, vt alter testium dexter palpitet, vel vt paulò citra nares cauum quiddam ringsumq; dignatur, Aristoteles. Et quando cornu separatur & discedit à scipo, ita vt spacium in medio cauum & inane relinquatur, (praesertim in cauo pedis circa chelidona dictam) quod malum nostri vocant erbelli vel verbelli: & remedia quædam prescribunt. Quæcunq; de vngulis priorum pedum dicta sunt, scias etiam in posterioribus debere seruari, Vege 3. 22. Græci malacopodes equo nominant, quorum moliores sunt vngulæ eas nostri murbe fœsi vocant, & medicamentis indurant: Vide Hippiatr. 105. Subtriti pedes, Hippiatr. 105. De ijs qui cornua calcando proterunt, Hippiatr. 100. vt Ruellius transluit, perperam vt mihi videtur: Græcè legitur, Οὐραὶ δέ εἰσι κατ' ὅνυχα πατροῦνται, &c. ego verterim, Equi illi qui (nō plenis soleis, sed summis tantum) vngulis infistunt aut ingrediuntur, &c. claudicant, & infirmis sunt lumbis. & cursu inferiores. Remedium autem nullum prescribit, cum pro vngulis attritis multa tradantur, quæ satis explicata sunt capite 105. Quinetiam ibidem subiiciens Absyrtus η ἐπειγοποδούντες φυσιῶς, η ἐπερόχηλοι εξ αἰτίας, hoc est, (vt ego interpretor) siue à primo ortu, siue ob aliam postea causam, pes alter ab altero diuersus (longior nimurum) fuerit, innuere videtur hos ipsos esse τρύκατ' ὅνυχα (scilicet ἀρρών) πατροῦνται. (Οὐραὶ δημοθεῶν διδοὺς ἀρρώνας ἔννυχι διπλαῖσι, Absyrt. cap. 101.) Et certe necessaria hæc claudicatio est (non vt aliâs propter doloris sensum) cum pes alter breuior plena solea in humum demitti non potest. Animalium vngulæ (inquit Vegetius 2. 55.) asperitate ac longitudine itinerum deteruntur, & impediunt incessum. Ex tortura quoq; si in aspero vel lapido so itinere iumenta coguntur ad cursum, indignationes oriuntur. Postremo etiam otiosa in stabulis ex collectione humorum incipiunt claudicare. De pedibus siue vngulis attritis aut mollibus, Veget. 2. 58. Iumenta quandoq; vngulas mutant & abiçunt, vt in podagra, Græci τοῖς ἐπωλεῖς αἰδάσεν dicunt. Si exungulauerit iumentum, Veget. 2. 57. De dissolaturis vngularum, Rusius 130. Pet. Cref. 9. 53. De mutationibus vngularum, Rusius 131, Pet. Cref. 9. 54. Ad vngulas obliquas remedium, Rusius 121. Cum clavis male adactis laeduntur vngulæ, inclauaturam recentiores vocant, nostri vernaglet. De inclauaturis diuersis, Pet. Cref. 9. 55. Rus. cap. 123 de secunda specie inclauatura, Idem 124. de tertia, 125. De inclauatura quæ rumpitur, id est pus emittit in corona pedis, Rus. 126. Verbasci folia recens contusa inter duos lapides, & inclauaturis equorum inserta, statim sanant, Petrus Matthæolus. In hoc malo soleas ex ferro refigunt, & thus ex aqua imponunt vulneri. Alij milium bene coctum cum axungia calidum imponunt: Alij clavum tantum extrahunt, & super ignito silice aquam aut vinum effundunt, curantq; vt vapor quam calidissimus ad locum lesum perueniat. De his quibus sanguis in vngulam tollitur: Al; Quomodo sanguis tollatur his, qui vngulam cogunt vel eiecerint, Veget. 1. 26. Θερμότητα, morbus equi circa pedes, Hesychius & Varin. Ego in Hippiatricis θερμότητα legi inter signa & symptomata aliorum circa vngulas affectuum, vt thlasmatis, marmoris, pagoplexia: in his enim vngulæ solito feruidores sentiuntur. Θερμότητα τοῖς ποστι, η θερμότησι σωκτικῆς γένεται ηδού τεσσαρέσκεψις οὐρανοῖς γραπτης. Absyrtus 53. In pagoplexia, id est ambustis frigore vngulis, ηδει καταλαπτεται πυρούμενα τὰ σφραγῖσμα τὸν αὐτούς Talem in homine affectionem vnguium ex frigore obortam, praesertim cum nimis refrigeratos intingunt frigidæ, nostri vocant kyonglen: Græcè θερμονυχια dixeris. Sanguis dimissus in pedes claudicationem affert, quod cum accidit, statim vngula inspicitur, tactus autē feruorem demonstrat Columella de bobus. Si equus fuerit tutellatus (al' cu'dellatus) siue multū speratus in pede, aut si habuerit multū frigus in pede, Rus. 122. De spumaturis vngulari, siue infusione quæ ad pedes descendit, Rus. 129. Malpitii (Rusius pinsanese vocat capit. 120.) fit in bulletis vngularum, vbi carnes viuæ iunguntur vngulis, ex prauis humoribus qui illuc defluxerunt, & impedit gressus equi non aliter quam infuso, Petr. Cref. 9. 48. Seta vulgo nominatur species fistula, quæ in vngula equi nascitur, vñq; ad tuellum

ad tuellum intrinsecus vngulam per medium scindens: aliquando autem ex latere, & tunc dicitur fetula: fissura eius à corona pedis incipit, & protenditur per longum inferius usq; ad extremitatem pedis vel vngula, emittens quandoq; viuum sanguinem per fissuram, &c. Rutilus 132. & Pet. Cres. 9.50. vbi tamen non seta, sed fica legitur. Σέργεις etiam & Χείρεις rimas quasdam pedum esse supra diximus. A seta fortassis Germanica vox satisfacta est, quasi setipedem dicas; significatio quidem conuenit. De maledicto in pede, Rus. 133. Hæc noxa qualis sit non explicat: adhibet autem remedium, salviae partes duas, lardi vnam, trita imponi iubens. Si iumentum ad aperturam pulmunculum fecerit, scias totum solum hoc est assen hac ratione tollendum: Vngulam subrades, &c. Vegetius 2.56. Idem 2.61. meminit pulvunculi in dorso nati. De subiactura, Rusius 128. Cum equus inquit, sine ferreis soleis per loca aspera diu ducitur, vngula ita atteritur, vt tuellus intrinsecus defendi non possit. itaq; inter tuellum & soleam fit congregatio sanguinis cum dolore, & humores confluent. Accident quandoq; quod pes laeditur subitus vngulam in medio soleæ ex ferro (vel osse, vel lapide lignoue) vel alia re dura usq; ad tuellum intrante, vnde tuellus laeditur: ex qua lesionem cum vngula non inciditur circumquaq; vt debet, nascitur super tuello quædam carnis superfluitas, que superat soleæ superficiem & vulgo ficus nominatur, &c. Petr. Cres. 9.56. & Rusius 127. Ad incrementum vngulæ promouendum, Hippiat. 105. De incremento cornu, Ibidem 117. Vngulæ productione moliri, Hippiat. 123. Si vngulæ & in vngulis caro minuantur, nostri medicamentis occurunt, que in Hippiatricis libris nostro sermone describuntur, Soder kernschwynner. Plura vide supra, in hoc ipso capite, inter vñgulæ.

D.

Equorum ducem, vt boum, tuellum constituit: quoniam equorum natura non stabilis, sed mobilis præcaxq; est, Aristoteles. Equus velox & superbum & generosum est animal: & huic naturæ aptum corpus habet, vngulis nemper robustis & tuba instructum, Galen. Adamantius physiognomon οὐραλαυχίαν & φιλοτιμίαν, id est superbiam & gloria studium equi ingenio attribuit. In equis (inquit Adamantius de falsa relig. 3.8) gloriæ cupiditas experientia deprehenditur: victores enim exultant, vici eti dolent. Hinc & Vergilius, Insultare solo, & gressus glomerare superbos. Ouidius etiam in Halieuticis idem in equis ingenium eleganter describit his versibus:

Hæc generosus honos, & gloria maior equorum:
Sæpius pœnæ circa meruere coronam,
Atollat caput, & vulgi se venditet auræ?
Quam tumidus, quantoq; venit spectabilis altu,
Vngula sub spolijs graniter redeuntis opimis.

Nam capiunt animis palmam, gaudentq; triumpho;
Nonne videt victor quanto sublimius altum
Celsus cum caeo decoratur terga leone,
* Compescatq; solum generoso concuta pulsæ

In circa ad currus iuncti non dubie intellectum adhortationis & gloriæ fatentur, Plin. Inter cæteras apianentes (inquit Aelian.) equus magno elatoq; animo est. Enim uero magnitudo & celeritas ipsa cervicisq; eminentia, & crurum facilis contractio, facilisq; porrectio, & vngularum crepitus inducunt, cū vt audacius is exultet & gestiat, insolentiusq; effetur: tum maxime comata equa mollitie, & insolentia disfluens superbiat, eamq; ob rem ab aliis se iniri indignissime ferat, vt maximo vicissim gaudio compleatur, cum equo tanquam nuptijs sociata sit, ob idq; ipsum se plurimi esse arbitretur: cuiusmodi affectus gnari, qui sibi mulos gigni volunt, equæ iubam temerè, & sine artificio tendent, posteaq; asinos admittunt: ea vero tum mariti ignobilitatem cuius prius pudebat, & contra quem ante resistebat, facillime patitur atq; eius rei Sophocles meminisse videtur, Hæc Aelian. Equarum iubas tendere præcipiunt, vt asinorum in coitu patientur humilitatem: comantes enim gloria superbire, Plin. Vide etiam in c. vbi de coitu equarum & in Mulo c. vbi de asino admissario. Equi vocem quoq; agnoscunt equorum quibus cum pugnariint, Aristoteles. Equi ad discendum dociles sunt, neq; rerum memoriam, quas perceperunt, villa obliuio delet, Aelian. Equus (inquit idem) cum freni crepitum, & strata, & cætera ornamenta videt, tum fremat, & exultans vngularum suppositione obstrepit, & ex eorum conspectu, afflatu quasi furoris ad iter incenditur: voce equisonis excitatur, & aures erigit, & naribus inflatis celerem festinationem anhelat, quodam incredibili cursu studio ad currendi memoriam rediens. Ingenia eorum (inquit Plinius) inenarrabilia iaculantes obsequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipso nixuq; inuitantium, (aliâ: imitantium.) Iam tela humili collecta equiti porrigit. Tubarum clangorem bellatores equi ita intelligunt, vt loco stare quandoq; nesciant: & quando retrahuntur in certamen debeat agnoscent, Belisarius. Huc facilit illud Vergilij Georg. 3. Tum si qua sonum procul arma dedere. Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus, Collectumq; prementis voluit sub naribus ignem. Equi tibij & fistulis mulcentur, Plutarch. Tibia cantu quantum delectentur Libycæ equæ, dixi supra capite secundo, vbi de Libycis equis mentio fuit. Sybaritas saltationem equos docuisse iam pridem peruagatum est, Aelianus. Docilitas tanta est, vt vniuersus Sybaritani exercitus equitatus, ad symphoniarum cantum saltatione quadam moueri solitus innueniatur, Plinius. Sybaritæ in conuincia equos introducebant ita imbutos, vt incidentib; tibia cantu auditu, statim arrigerentur, ac pedibus ipsi: prioribus vice manuum gestus quosdam chironotria motusq; ederent ad numerum saltatorios, Calius ex Atheneo vt videtur, qui libro 12. in historia luxus Sybaritarum, de equorum saltationibus in hæc verba scribit, vt nos coquertimus. Sybaritarum is erat luxus, vt equos etiam inter conuincia ad tibiæ saltare assuefacerent. Quod cum seirent Crotoniatæ, & bellum aduersus eos gererent (vt Aristoteles etiam refert in ipsorum republica) saltandi signum equis dederunt. Duebant enim secum in reliquo bellum apparatu tibicines quoq; quos tibia canentes cum audiuerint equi, non saltare solum cœperunt, sed vna cum sessibus ad Crotoniatas transfigerunt. Similem de Cardianis historiam Charon Lampacenius libro secundo de finibus prodidit his verbis: Bisaltæ expeditio aduersus Cardiam suscepta vicerunt. Dux Bisaltarum Onaris erat: qui puer adhuc in Cardia venditus, & Cardiano cuidam seruiens, tonsor factus est. Accepserant autem Cardiani oraculum, quod Bisaltæ aduersus eos venturi essent: Huius cum sapientia mentionem in tontinis fieri audiueriset, ex Cardia profugus in patriam rediit, & à Bisaltis cōtra Cardianos dux creatus est. Cardiani autem omnes equos suos in symposijs saltare docuerat. Saltabant illi, & posterioribus innixi pedibus, varios prioribus saltatorios motus tibia numerorum periti ædebat. Hæc cum Onarin non laterent, tibicinam ex Cardia emerat, à qua multi Cardiani tibia canendi artem edocti in exercitu aderant. Hitopore prælij ad tibiæ numeros illos saltandi, quos equi tenerent, canere iussi sunt: quibus equi auditis in posteriores pedes ereti ad saltationem se conueterunt. Erat autem omnis Cardianorum vis in equitatu, atq; ita superati sunt, Hæc tenus Athenæus. Voluptatem equis inesse

inesse Circi spectacula prodiderunt. Quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus ad cursus provocantur, Solin. Equum ita edoctum in Trajanum scribit Dion, ut regem adoraret, Cæl. Cum in aduentum & gratulationem Mariæ pueræ Britannicæ (quæ Ludouico duodecimo Gallorum regi nupsera) spectacula illa, quæ torneamenta legulei vocant, Luteia frequenti rerum omnium apparatu afferentur: visus est mihi equus, qui seffore hortat & reginam inclinatis plerunq; genibus salutabat, moxq; consurgens volucri saltu in aëra se efferebat, Text. Homerius equis non tantum intelligentiam, sed diuinam intelligentiam, atq; etiam orationem attribuit. Nam apud hunc poëtam & ad præsepiæ otio contra naturam suam languentes mœcerit, & Patroclo occiso perturbatur animis, & ipsi Achilli futura prædicunt, Camera. Hac dñe uersus Homerii citat Io. Tzetzes, 118. Affectum equinum lachrymæ probant. Solin. Equi præsagiant pugnam, & amissos lugent dominos, lachrymasq; interdum desiderio fundunt, Plin. Post bellator equus, positus in signibus Aethon. It lachrymans, guttisq; humectat grandibus ora, Vergilius libro II. de Pallantis equo. Sunt & Oppiani virtus lib. de venatione I. super equorum intellectu & erga homines amore, qui commemorentur dignissimi.

Γέποις γὰ τεῖλα φύσις πόρε τεχνήσα
Αἰὲν γινώσκουν ἐὸν φίλον μητρέα,
Καὶ πολέμουσι πεντρα μέμα σειαχεσιν ἑταῖρον.
Καὶ φύσις θεμάς τετρέφραιμε, καὶ λάβειν ἔχειν

Ημετερὸν ἐγδίλλω, καὶ σῆθεον αἴδολον ἦτορ.
Καὶ χρεμέτεον ιδίντες ἀγαλυντὸν ἕρεμονια,
Γ' πτο. Θέντοις ἤτελην ποτε διερπα σιωτῆς,
Αὐδρούειν, καὶ γλώσσαν ἡμοιον ἀνθεύοντος.

Accursius legum interpres, refert Cesarem triduo antequam moreretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ quidem mortis indicium: quod fidem non caperet, nisi Tranquillus in eiusdem vita simile quid testaretur. Proximis diebus, (inquit) equorum greges, quos in traiecto Rubicone Marti consecraverat, ac sine custodiis vagos dimiserat, compertit pabulo pertinacissime abstinentem, vbertimq; flere, Hæc Textor. Ab equis generosis dominios mirè diligi certissimum est: argumento fuerit equus Rodati, qui à morte Caroli Magni monachus apud Mald. factus, aliquantò postirruentibus paganis, equum quem in monasterio deposuerat insilij: quæ equus licet iam declinantis ætatis alacriter suscepit, & donec de hostiis suis triumpharet, portauit: Erat autē hic equus ex illorum numero, qui nullum sefforem præter dominum proprium admittere dignatur, Vincentius Bellun. ex Alexandro quodam. Plures huiusmodi historias capitio octaua parte ultima referam. Fidelissimi ante omnia homini canes atq; equi, Plinius. Si accuratè & liberaliter tractetur equus, cum benevolètia erga eum qui sibi benefecit, cumq; amicitia acceptum beneficium compensat, Aelia. Hoc quidem compertum est, nisi forte vel morbo (nam & rabie equi corripiuntur vt canes) vel ira insanit equus, non facile hominem lacerare, maximè ætatis aut sexus imbecillioris. Itaque mordaces isti & calcitrones, vt Pannonici plerique, de quibus & prouerbium malignitatis ortum, non ferè nisi irritati aut opinione aut metu offensa ferociunt. Quamvis vt inter homines, ita inter equos quoq; malitio si & nocentes aliqui præ cæteris inueniantur, Camerarius. Amissa parente in grege armanti reliqua fæta educant orbum, Plinius & Tzetzes. Equæ societate coniunctæ, si altera forte perierit, altera pullum parente orbatum enautrit, Aristoteles. Equarum genus in uno quodam amore prolisteneri putatur: cuius rei indicium est, quod saepius steriles auferunt pullos à matribus, quos ipsæ amore prosequentes ueantur: sed quoniam lacte careant, depravant eos quos diligunt, Aristoteles. Hippomanes de fronte statim adito partu deuorat scæta, aut partum ad vbera non admittit, si quis præreptum habeat, Plin. Equæ plerunq; macrescent desiderio pullorum absentium: propterea dimittendi sunt in eadem pascua quibus mater, Columella. Qui equas ad reditum saltem, aut si opus sit, fugam, veloces desiderant, à partu recentes accipiunt: qua quoniam reliquæ pullos recordantur, quos plurimum amant, quanta possunt celeritate qua venerunt repetrere solent iter. Qui metasphenon, id est partem inter scapulas supinam (*ὑπίστοι*) habent, remisso & stolido ingenio existimantur: quoniam huiusmodi in equis est, Aristoteles in Physiog.

Equi ab elephantis in prælio terrentur, vt in Elephanto dixi cap. 5. ex Heliodoro & Marcellino. Equis odio naturali camelus aduersatur, Aristot. & Plinius. Quantum camelum equus refomedit, Cyrus & Crœsum cognovisse aiunt, Aelianus. Simonides in Iambis dicit, Persas post Cyri pugnam in Lydia camelos simul cū equis alere, equorum metum ex camelis conuictu conantes expellere, Aelian. Cyrus in prælio aduersus Crœsum, camelos cōtra equitatum instruxit hac ratione, quod camelum equus reformidat adeo quidē, vt nec speciem eius intueri nec odorem sentire sustineat. Id ideo commentus est, vt equitatum Crœsi, quo ille se præualitatum considerabat, inutili redderet. Simulatq; in pugnam itum est, equi olfactis protinus conspectisq; camelis retro se auertunt, vnde spes Crœsi interiit, Herodotus libro I. Rumpi equos traditur, qui vestigia luporum sub equite sequantur, Plinius. Vestigia lupi calcata, equis afferunt torporem, idē. Si casu equus lupi vestigium conculcat, torpore comprehenditur: si item lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur tanquam iij cum quadriga conglaciati essent, Aelian. Equi luporum vestigijs calcatis obtorpescunt cruribus, Pamphilus in libro rerum natural. Geponica. Si calcauerit zosach, id est equus vestigium dorim, id est vrsi (lupi potius, vt cæteri omnes scribunt) accidit stupor eius pedi, Aesculapius. Mulieré quæ abortierit significaturi Aegyptij, quam scribunt, quæ lupum preferit. Equa enim abortit, nō modo si lupum calcauerit, sed etiam si ipsius vestigia attigerit, Orus. Prægnans equa incedens super vestigia lupi, irascetur, Rasis & Albertus. Et alibi, Si calcer equus vestigia lupi vel leonis, pedibus obtorpescet, vt moueri nequeant, Iudicium. Dextarij non castrati & fortis, ex audacia appetunt adire & impugnare leonem (hoc Oppianus de charopis equis scribit, cæteros verò omnes leonum aspectum non sustine: re:) castrati autem adeo timent, vt nec calcaribus nec flagris adigi possint vt propius ad leonem accedat, Auicenna. Inimica omnia suilla equino generi, grunniunt, sceler, halitus, Camerarius. Equum ferunt struthiocamelum refugere, nec intierit audere, Cardanus. Equi capitale dissidium est cum vrso, Erasmus in colloquijs. Equi amantur ab otidibus, Aristoteles. Otis ex omnibus auis equorum studioſissima censetur: nam cum cætera animalia in pascuis oberrantia aspernetur: equum vt aspexerit, magno statim cum gaudio ad ipsum aduolans, appropinquare pergit, Aelian. Si quis equinam pellem induerit, quotquot volet otides venabitur: nam equorum studio captæ accedunt, Gillius. Hominem viribus infirmum qui fortiorum fugiat significates Aegyptij, otidi auctem & equū pingunt: euolat (*πάπτω*) enim illa viso equo, Orus 2. 20. Sed hoc aliorum scriptis aduersatur, vt de antho potius quam otide aue id verum sit. Equorum odio habet florus auis: pellitur enim ab equo pabulo herba quæ vescitur: na becu-

nubeculans hic, nec valens acie oculorum est: quippe qui vocem quidem equi imitetur, atque aduolans equum fuget sed interdum excipiatur occidaturq; ab equo, Aristoteles. Barbari, vt Albertus & alij, vbi in Greco anthon, id est florum auem legimus, ibis vel ybos habent. Philes Græcus ineptè non anthum auem, vt debebat, sed an- thiam pisces ab equo odio haberi scribit. Est avis quæ eorum hinnitus, anthus nomine, herba pabulo aduen- tu corum pulsa, imitatur, ad hunc modum se vlciscens, Plinius.

E.

Eporædicas Galli vocant bonos equorum domitores, Plinius 3. 17. Rauisius Textorr. literam in medio aspirat. Eporædia Plinio Italiae transpadanæ oppidum est, Ptolemæo Salasiorum, hodie Hiaurea. Equiso dicitur equoru domitor. Nam vt equus (inquit Varro) qui ad vehendum est natus, tamen traditur magistro, vt equiso doceat tolutum incedere. Hippocomus Græcis vocatur equorum curæ præfectus. Παλαδάμυνς Straboni, qui pullos do- mat: & (opus ipsum πωλεύειν) παλαδάμας δι Diodoro Siculo. Hippodamus, qui domat equos, Io cozone, Scoppa in Lexico Latinoitalicó. Equisones & arulatores, siue mauis cociones, aste & industria equis gradus glomeratio- nem dant, Grapald. De pulli domitura, Hippiatrica 116. Absyrtus in Geoponicis 16. 1. Mansuetaciendi (inquit) sunt pulli, instituendiq; vbi decimum octauum mensem compleuerint. Tunc enim eos diligentes capistro, præ- sepi frenum suspendere conuenit, vt illud contrectantes assuescant, nec trepident ob sonum à sciliceterijs (posto- mides vertit Cornarius) profectum. Cæterum dum fuerit trimulus domandus est, prius quam ventricosus eu- dat. De domitura & institutione equi, Crescentiensis copiosè agit lib 9. per totum caput sextum. De nutritione paruorum pullorum, Rus. 18. De educatione adultorū, Idem 19. Quomodo & quo tempore illaqueari debeant equi qui ducuntur ad armenta, Rus. 20. Quomodo & qua cautione equi dometur, Idem 22. & de custodia equoru post domationem, cap. 23. De equo disciplina instituendo, Rus. cap. 24. In pullo instituendo (inquit Xenophon) non deceat ipsum equitem occupari, sed potius domitori tradet, & quomodo institui ab eo velit præscri- bet. Prouidebitur autem vt accipiat domitor pullum mansuetum & manuum patientem, atq; amantem homi- num, quæ pleraq; domi à curatoribus (hippocomis) illorum efficiuntur, qui norint, cum famam atq; sitim, tum irascentiam pulli ad silentia & solitudines (ἴρησις, interpres legit ἴρησις, vt oppositum sit quod sequitur διάρησις πόνων) relegare: contrà verò cibum & potum & depulsiones offensarum per homines procurare. His enim cu- stoditis non solum diligi à pullis homines, sed requiri etiam necesse est. Contrectandæ etiam ex partes corporis, quas maximè tangi equus gaudet: hæ sunt densissimæ pilis, & à quibus molesta depellere ipse nequit. Iubeatur & curator pullum cum traducere per turbam, tum varias ad species & voces admouere. Ex his, si quid forte illū per- culerit, ostendere oportebit placando, non sauiendo, terribile non esse, Hæc Xenophon. Quando & quo tem- pore edomari debeant pulli, Rusius 21. Pulli domantur Martio, vbi tempus bimæ ætatis excederint, Pallad. Sun- qui dicant post annum & sex menses equulum domari posse, sed melius post trimum, è quo tempore farrago dari solet, Varro. Equus bimus ad vsum domesticum rectè domatur, certaminibus autem expleto triennio, sic tamen vt post quartum demum annum labori committatur, Columella. Diuersa autem circa ratio quæritur: itaq; cum bimi in alio subigantur imperio, non ante quinque annos ibi certamen accipit, Plin. Domitores equorum nō ver- bera solum adhibent ad domandum, sed cibum etiam saepè subtrahunt, vt fame debilitetur equuleorum nimis effrenata vis, Cicero in Hortensiō vt Nonius citat. Pullos, cum stent cum matribus, interdum tractandum, ne cum sint disiuncti, exterrantur. Eademq; causa ibi frenos suspendendum, vt oculis consuescant & videre eorū faciem, & è motu audire crepitus. Cum iam ad manus accedere consuerint, interdum imponere his puerum bis, aut ter primum in ventrem, postea iam sedentem: hæc facere cum sit trimus, tum enim maxime crescere, ac lacertosum fieri, Varro. Pullus passum suauem vel durum cui assuescit iuuenis, vix iam prouectus aestate relinquere potest, &c. Isidorus lib. 8. Dycendum esse equum per loca vbi sint sonitus & strepitus, Rusius 36. Hippocomus equum via lapidosæ, sed non nimium asperæ assuefaciat. Quod si etiam in stabulo lapides αὐφ. δέρχυες (ἀυφί- δοξεις, Αἴθο μέγεθος ἔχοντες, Hesychius & Varin. Δέρχυες quidem obliquus est, Αἴθον verò & Μακρολόδοχον apud Pollucem, mensuræ nomen, quatuor digiti manus conclusi: hinc est puro quod Camerarius, quanquam αὐφί- δοξεις in Xenophonte legitur, ipse αὐφ. δέρχυεν ex Polluce reposuit, & palmares verit:) quorum singuli circiter libram appendant, deposueris, inclusorisq; ferro, vt Xenophon cōsulit: sic quoq; ex assitudine eos calcandi con- firmabit & roborabit pedes pullus, Pollux. Exteriore quidem parte sui stabulū (inquit Xenophon, ξεώσαθνον vocans) ita rectissimè se habebit, & pedes equi ampliabit, si rotunda saxa palmari magnitudine pondere libræ, quam multa quatuor aut quinq; plastra vehere possint, effusè deiciantur, & ferro includantur, ne à se discedant. Ac super hæc inductus equus quasi in lapidosa via singulis diebus aliquantis per gradiatur. Nam siue destringa- tur, seu à mīscis pungatur, vti vngulis illum non secus ac si vadat ne cesset. Etiam testudinem (chelidona) pedis hoc modo effusi lapides solidant. Equitanti frequenter descendendum de equo & ascendendum esse, Rusius 37. Ad inscenſionē tam instratum quam nudum equum assuefieri rectū fuerit: sed de hac plura inferius. Qui noctus est equum (inquit Xenophon) omnino imperitum saltuum, is vacuum illum prehenso loro ductorio transgres- sus fossam prior attrahito ad saltum. Quod ille si renitatur, à tergo aliquis flagrum aut virginam summis viribus in- cutiat, ita transiliet non solum illud spatium, sed longius etiam quam debuisset, & in posterū non expectabit ver- bera, sed vbi senserit modò ponē accedere aliquē, statim saliet. Cum vacuum assuefeceris, ita etiam agitabis con- scensum, primum quidem trans minores fossas, mox etiam latiores. In conatu autem saliendi subdes calcaria, iti- demq; cum subtilire equum & cum desilire volueris, calcaria subdit: toto enim corpore in omnibus his annitēs equus, faciet illa ita, magis vt cum ipse, tum eques in tuto sint, quam si posteriore parte sui quasi deficeret, vel in transiliendo, vel in erumpendo sursum, vel in desiliendo. Cæterum ad decliuia primum leuiori in solo equos as- suefieri conuenit. Ita tandem assuefacti libentius per decliuia, quam recto cursu ferentur. Nam quod quidam ve- rentur, ne si per decliuia incidentur equi, armos rumpant, nemine debet terrere, qui cognoverit & Persas & vni- uersos Odrysas cursu per decliuia certantes, nihil minus habere sanos equos, quam Græcos. Porro seſſor ad hæc omnia accommodū præbere debet. Itaq; ad primum ille equi impetum proclinator, ita minimè equus tergiuer- ſabitur, aut eques succutietur: statimq; repremens equum, resupinator, ita minimè ipse iactabitur. In traieſtu foli- ſa, & cliui ascensu, nō fuerit incongruum iubam tenere, ne simul & loco & freno grauetur equus. Si per declive- agetur, & resupinator eques, & equum sustinet freno, ne præcepit vterq; deorsum feratur, Hæc Xenophon. Ad circumactiones autem vtrunq; in latus, & in gyros, itemq; conuersiōnem celeri directi cursus, est id quidē nor-

vulgaris industria equum instituere: sed nisi sit valde nihil pecus, assiduitas & diligentia etiam hæc celeriter assequitur. Loquor autem de equo integro, & cuius vires nulla iniuria morbi debilitauerit. Nam talium labant crura, neq; tuto pedetentim per plana etiam loca ingredientibus his vehâre, nedum illos ad cursum cœcites & in gyros torqueas aut agas per salebras, Camerar. De gyris equi infra etiam dicemus inter equitationis præcepta.

De castratione dictum est supra capite secundo in Canterio.

Equorum & equarum greges qui habere voluerint, vt habent aliqui in Peloponneso & in Apulia, primum oportet spectare aetatem, quam præcipiunt. Videndum ne sint minores trimæ, maiores decem annorum, Varro. Aetatem quomodo discernas capite tertio docuimus. Ad equarum gregem quinquagenarium bini pastores sufficient utiq; vterq; horum vt secum habeat equas domitas singulas in ijs regionibus, in quibus stabularij solent equas abigere, vt in Apulia & in Lucanis accedit sæpe, Varro.

Equile stabulum equorum est, Varroni & Catoni. De hoc supra etiam in domitura mentione non nihil diximus. Planæ robore supponantur stationibus equoru cum stramine, vt iacentibus molle sit, stantibus durum, Verus quidam nescio an Vegetius. Curandum est vt stabulentur sicco loco, ne humore madescant vngulae: quod facile evitabimus, si aut stabula roboreis axibus constrata, aut diligenter subinde emundata fuerit humus, & paleæ superiectæ, Columella. In stabulo reprobatur à plerisque pavimentum ligneum asserum, seu trabium atque axium, Camerar. Stabula equorum vel boum, meridianas quidem plagas respiciant, non tamen egeant septendrionis luminibus, quæ per hyemem clausa nihil noceant, per æstatem patefacta refrigerent, Pallad. Diligens dominus (inquit Veget. i. 56.) stabulum frequenter intrabit, & primum dabit operam vt stratus pontilis (hunc etiam inferius in hoc capite similiter nominat: & lib. 2. cap. 58. lumenta, inquit, mundissime stabulentur, & roboreis pontibus conseruantur) emiaeat: ipsumq; sit, non ex mollibus lignis, sicut frequenter per imperitiam vel negligenter enenit, sed roboris vivacis duricia & soliditate compactum. Nam hoc genus ligni equorum vngulas ad faxorum instar obdurat. Fosla præterea quæ lotium recipiat, deductorum debet habere cuniculum, ne pedes inumentorum redundans vrina contingat. Patena quæ appellatur (vox facta videtur à φετην Græcorum) hoc est alueus, ad hordeum ministrandum sit munda semper, ne fôrdes aliquæ cibarijs admisceantur & noceant. Loculi præterea vel marmore, vel lapide, vel ligno facti, distinguendi sunt, vt singula iumenta hordeum suum ex integrō nullo præripiente consumant. Nam sunt animalia ad edendum audiissima quæ cum celeriter propria deuoraerunt, partem consortis inuadunt. Alia verò naturali fastidio tardius comedunt, & nisi separatis acceperint, vicini in rapientibus macrescent. Cratis, quæ iacca vocatur à vulgo, pro equorum statura nec nimis alta sit, ne cum iniuria guttur extendatur: nec nimis humili, ne oculos contingat aut caput. Luminis plurimum stabulo infundi oportet, ne tenebris assueta, cum producitur ad Solem vel caligent, vel acien, visus imminuant. Acstate in aperi- tis locis tam noctibus quam diebus iumentis libera aura præstanta est. Hyeme verò teperc debet stabula potius quam calere: nam nimius calor licet cibodiat pinguedinem & reficere videatur, tamē indigestionem facit, & vehementius nocet naturæ. Propter quod diuersa genera morborum ex vapore ipso animalibus generantur: & si producuntur ad frigus insolitum, statim ægritudinem ex frigoris nouitate percipiunt, Hucusq; Vegetius. In quo quidem loco sues stabulabunt, eodem equos nequaquam deducemus, neq; prope consistere patiemur. Inimica enim omnia suilla equino generi: grunnius, fœtor, halitus, discernente hac etiam in parte natura ipsa generosissimam ignatiissima bestiam. Remouebuntur & aues domesticæ atq; aliæ à præsepiis equoru, quæ propter reliquias pabuli fœtri solent, quam tum in his non solum pinnulas excutiunt, sed etiam stercore deiçiunt: atq; illæ cū gutturis, hæc cum alii periculo ab equis deglutiuntur, Camerar. Errurs, Quotiescunq; (inquit) intra stabulum & ad præsepe equus curabitur, stramenta etiam furcillis cum excutientur, tum componentur, & immunda omnia auercentur: hoc non solum asperitu est iucundum, & curatorū diligentiam studiumq; mundicia commendat, sed etiam valetudinem equorum bonam conseruat atq; auget, propter fœtoris & situs remotionem, quibus cū anhelitus equorum facile vitiatur, tum squalida omnia aërem inficiunt, vt maius etiam malum metuendū sit. Quare qui diligenter & accuratè tractari equos student, hoc vident non minus vt equilia stabula nitent, neq; secus vt suo quidq; loco repositum, omniaq; versa & prætersa sint, quam in conclauibus & triclinijs suis; ne quis cum forte ingressus sit absinthibus equis, non equos ibi curari, sed sues pacie existimet. Equi instructi vbi redierint, tum illos ministri, stratis, frenis, omniq; ornatu exuent, & curabunt, vt expositum est. Hæc autem omnia suo quidq; loco suspendent aut reponent: similiter & alia supellex equestris, & totum stabuli instrumentum, aptè atq; ordine collocatum visetur: Vniuersa quidem ab equis longiusculæ. Nam multireperiuntur ita petulantes equi, & bona cum natura tum cura luxuriantes, vt quicquid attingere forte potuerit, id arrodat, & frusta interdum pannosa aut lorea deglutiant. Quod illis, si fecerint, nequaquam scilicet salutare fuerit. Quare serie quadam omnia erunt disposita, neq; panni deteriorijs, aut strigiles, aut pecten, in præsepi abijectur, neq; prope etiam appendetur: neq; strata temere quoquaque inflegitur, vt obliqua pronáve iaceant, nihil labore minister, Camerar. Et alibi, Tractationes nocturnæ cautæ fient illatis luminibus. Itaq; & laudantur stabula lapidea, & concamerata: stramen enim & fœnum flamمام celeriter & concipit & auget. Sed quoniam fieri nequit vt curatori interdicatur, ne vñquam in stabulum lumen intulisse velit: id præcipiendum est, vt vel in laterna inferat, vel illatum in candelabro reponat, quod debet esse ferreum subiecta latiore lamina, in quam scintillæ omnes incidat, & alitubilis suspensum aut affixum, vnde longissime stramina & fœnum & materia alia ignium absit, Haec tenus Camerar. Addentur etiam proximè quædam post cibum & potum equi, quæ ad stabulum pertinent.

De tractatione equi quantum ad sanitatem tuendam, supra etiam capite tertio non pauca attulimus. Hæc quæ dicuntur de cura & tractatione equorum, intelligendum quo melior equus & vñs illius nobilior sit, cō diligenter exercenda: quippe cum in contemptu quorundam maxima negligentia non reprehendatur. Est autem prima dignitas bellatorum: proxima itinerariorum, aut eorum quia animi causa aluntur: postrema vectiariorum, Camerar. De curando equo, Rus. 28. De curando equo cum equitari debet, Idem 29. De cibo & potu equorum supra quoq; dictum est cap. 3. Pabuli cura neglecta futurum vt & generosissimus equus pereat ac corruptatur, & mediocris prorsus inutilis sit. Contra, fuitiles spe illa ipsa cura exquisita, & assiduo respectu, ad non spernendū vñsum, mediocres autem ad præstantiam quoq; nonnunquam perduncuntur. Quod & ipsum poëta veteres indicarunt, cum Neptuni progeniem Arionem, vel nescio quem alium, fecere de Cerere. Quo quis non videt significare illos voluisse de bono pastu equos ad diuinitatem propemodum quandā euadere solere, Camerar. Curandum est præcipue (inquit Veget. i. 55.) vt siue fœnum siue paleas, vel manipulos vicia pro regionum vñsu vel copia animalib;:

animalibus præbeas, incorrupta ac bene olentia & munda mittantur. De hördeo quoq; non erit sollicitudo dis-similis, ne aut puluerulentum sit, aut lapidosum, aut mucidum, aut vetustate corruptum, aut certe recens de areis sumptum, & ipsa nouitate præferendum. Et paulo post, Hordeum quoq; non semel nec bis, sed pluribus portio-nibus præberi conueniet: quicquid enim paulatim acceperint, legitima digestione conficiunt: quod verò semel & enormiter sum pserint, cum simo indigestum integrumq; transmittunt. Mane (inquit Camerar.) fœnū obijci non oportebit: sed post datum & cōsumptum pabulum hora tertia manipulus vñus fœni obijcetur, quod equus vbi confecerit, aquabitur. Id tempus incident in horam circiter nonam. Tum iterum manipulus fœni obijcetur, & post horas tres, id est circa duodecimā pabulum præbebitur meridianum simile matutino. Postea hora secunda aut tertia manipulus fœni obijcitur, & mox deinde bibendi cōpia fiat equo. Tandem vespertinum apponatur pabulum paulo copiosius, præsertim hyeme, & vñā obijcatur manipulus vñus aut alter fœni. Priusquam autē pabulum proferri sentiat equus, afferatur aqua pura, & admoueatur equo, si forte sitiat & potum desideret. Veteres, id quod Xenophon innuere videtur, bis tantum pauēre equos suos, Hæc ille. Et rursus, Mane hora sexta in stabulo equo pabulum præbebitur, nisi aliqua res & vñus equi suaserit accelerare pastum. Nam multa possunt in-cidere quæ ordinem turbent. Pabulum verò auenæ apud nos dari solet. Etsi nonnunquam hordeum apponunt, idq; existim̄o si fieret crebrius futurum cum equorū bono: nam alit magis hordeum, & est minus crudum, id est & sanguinem gignit tenuorem. Sed tum mane auenæ seu hordei pabulum dabitur: qua mensura quidem, non potest certò præfiniri: nam æqualem nō omnes expetunt: communis tamen videtur quatuor chœnicū, siue semodij: id est quantum fermè sexies causis ambabus manibus comprehendendi poterit. Tantum quidem ferè apponere solent, sed largius parciūsue hos vel illos equos pascere oportebit. Qui quidem nō multum defatigantur & quiescunt, aut raro agitantur, illis plenum pabulum nequaquam dabitur, neq; merum: sed cū minutetur, tum miscebitur paleis, aut quod magis laudatur consecutis culmis frugum, Hæc Camer. Qui equum & sanitatem & robore validiorem habere cupit, paleas & hordeum toto anno ei præbebit, & ne herbas aut farraginem tempore verno det cauebit. Cæterum autumno herbas roscidas dabit è pratis, & nihilominus adjicet annona hordi pro nocte: Sic equus & sanior & laborum tolerantior, & à morbis tutor ac viuaciōr erit, nec nimium piñgūs. Sitamē mercatoris fuerit equus, pinguem reddere licebit vt pulchrior appareat. Pullis enim tēpore veris expedit farragines seu alias herbas exhiberi, maximè qui fatigandi non sunt, Hæc Russus capite ultimo. Audio in quibusdā Anglia locis panes ex leguminib; vt fabis & pilis, confessos equis in cibum dari. Cum iter facies equo ne dederis multum annonę in meridie, sed eō amplius boni fœni, & si libet panem maceratum è bono vino. Cœnam mature dabis, vt matruis quiescere incipiatur, Obscurus. Pabulum madefaceré quamuis pleriq; improbent, ratione tamē, vt interdum hoc fiat, carere non videtur. Sicut neq; hoc, vt frustum panis nonnunquam præbeatur equo cum sale. Nam est pabuli magna ariditas, de qua vt equus siccitate laboret, facile acciderit. Sed fastidiosos hæc equos red-dere putant. Id quod, si vero modo & hæc & alia omnia administrentur, non videtur pertimescendum, Camer. Fessum & sudantem equum potu abstinebimus: nec grana, sed fœnum tantum obijcimus: & stragulo opertum paulatim circundemus, donec calor satis euaporārit, Obscurus. Equus si labōrauerit aut sudārit & incaluerit, cibum potūmne nō sumat, nisi prius coopertus aliquo panno, paulisper ambulando ductus fuerit, & sudor & ca-lor abierint, Russus. (Quæ intempestiuum huiusmodi cibū & potum incommoda sequantur, plura diximus sa-prain c.) Nihil vñquam neq; cibi obijciet, neq; offerret potus, feruentibus & anhelantibus atq; fessis: sed, dum quasi spiritum recipiant, pabulationē aquationemq; differet, atq; interea quiduis potius vñsurabit curationis. Nā qui sedulus & fidelis erit, semper inueniet, quod equo benefacere quoquo tempore recte possit, Camerarius. Aliqui post absūmptum pabulum stramenta carpunt, ne sordida quidē respuentes, quod putatur anhelitum lædere: quamuis quibusdam hoc non nocere, quibusdam etiam prodesse videatur: Quod mihi quidem nemo facile persuaserit, quo minus temere hoc referentibus assentiemur. Ergo qui stramenta carpent, ijs capistrū inducetur post pabuli comedionem, hoc animam non impedit, & stramenti pastum prohibebit. Id quidē facile, qui cogitat, verum reperiit, quò vel pabulum vel potus purior atq; syncerit, eō meliorem habendū. Quapropter de auena & pulueres excutiendi, & sordes etiam eximenda sunt, præsepeq; diligenter extergendū, vt in repurgatum indatur pabulum. Itidemq; fœnum nunquam obijcietur equo ita, vt de fœni est detracētum, sed prius intra manus versabitur, vt pulueres & immundicia excidant, atq; ita purum dabitur equis, Camerar. Capistrum è corio valido iniijciatur in caput equi, & binis retinis alligetur præsepi, & pedes anteriores pedica lanea vinciantur, & posteriorum pes alter alligetur, ne huc illue moueri possit: hoc ad crurium conseruandam sanitatem facit, Petrus Crescentiensis 9.5. Et mox, Est etiam perutile vt equus assidue in terra iuxta pēdes anteriores cibū capiat, ita vt collum cogatur longius extendere, quod inde gracilius & pulchrius eudat.

De potu administrando nonnulla iam proximè diximus in cibi mentione. Aqua p̄ò potu equi aliquantulum salita sit, leniter currens, vel parum turbata (aliquantulum salsa & turbida, suauiter currens vel quasi nihil, Russus) tales enim aquæ calidæ sunt, & crassiusculæ, vnde magis nutriti: frigidæ vero & veloces in motu p̄ēparūm, Petrus Cresc. 9.5. & Russus 27. Temporibus tamen nimium calidis, dulces aquæ conuenire videntur. Sed habenda est consuetudinis ratio. Et quia equus ni copiose bibat, corpulentus nō fit, abluatur os eius interius & fricitur cum sale madefacto in vino: sic enim audiūs edet bibetq; Russus. Aqua in potu equis limpida ac frigida, etiam perennis ac profluens ministranda est. Nam quicquid importunius fluit, virus nō admittit, Vegetius. Equus fessus equitatione aliōue labore, non est potandus. nisi prius vrinam emiserit, vteunq; diuinus expectandum sit, ne in periculofum aliquem morbum incidat. Distentio morbus periculofus cum alijs ex causis cōtingit equo, tum si sudans biberit, Vegetius 2.9. Videas aliquando segnes istos & nihil curatores, plerūq; importatam aquam, si prope sit vnde pētant, offerre equis, neq; illos foras educere ad aquationes, quod valde culpandum est. Camerarius. Et rursus, Aqua autē nunquam offeretur equo, quæ in vase aliquantis per retentum duxerit, aut in quā illo aperio aliquid decidit: incubuisse pulueris seu quisquiliarum possit, semperq; in stabulo importabitur, quandocunq; hoc fieri oportebit, & offeretur equo recens. Etsi non desunt, qui stagia turbidiora optimas ac saluberrimas aquationes suppeditare existimēt, cuius rationem ipsi reddiderint: hoc certe videm usq; plerosq; equos fastidire tales aquas, neque velle bibere quamuis sitientes. Etsi vir peritissimus Aristoteles scribit camelos & equos crassiore & turbidiorē potu gaudere, neq; de flumine nisi prius pedibus turbato biberet. Ipse quidem potus largior reddit obesiora iumenta, Camer. Domesticam (inquit idem) & intra stabulum curam fidelem & assi-duam esse oportet. Xenophon non patere, neque accessa illa vult loca esse, in quibus equorum stabula fuerint,

duabus maxime de causis, ne pabula subducatur, neque ignorari possit utrum equus illa dissipet. Ac sunt certe duo præcipua signa sanitatis eorum: unum intra stabulum, si audiebat & libenter pascatur: alterum foris, si os abundat sanguinis & humore. Omnis imbecillo pecori aliter substernendus est, quod mollius cubet, Columella. Locus ubi moratur equus, mandus sit interdiu, noctu vero paretur ei cubiculum palea vel crassiore sceno usque ad genua, Petrus Cresc. Stramenta ad nocturnam quietem, itidemque hyeme quam aestate pleniora suggestentur. Nam & noctu re-cubat diutissime equus, & non minus calore offenditur atque latitur, quam frigore. Sed contra utrumque præcipua est stabuli defensio, si ita est extrellum, ut cellae vinariae esse debent, hyeme ut tepidum, aestate gelidum ut sit. Si aliter, arte & ratione tam calor quam frigus repelletur. Itaque cum erit intensius frigus, ut interdum brumale, tegem circundabis pectori maxime & aliuo eorum, Camer. Et rursus, Nonnulli equi stramenta prioribus pedibus dissipant, his scilicet sepiuscule complicantur: quid enim aliud fieri contra hoc possit non video. Oportet equum habere continuè tegumentum lineum tempore calido, propter muscas, & laneum tempore frigido propter frigus, Pet. Cresc. Vesperi etiam maxime, sed & alijs temporibus, vngulae emundabuntur, ad quem usum diligentiores ferreum vincinum habent, quo sub sole abditas arenas & lutum prouunt. Tum deinde simus bulbulus maxime, aut, si hic desit, equi, in cauam vngulam inculcabitur, applicato stramento, quo minus citè excidat. Placet hoc quod busdam fieri maxime alternis diebus, quidam non dubitant singulis iubere. Quidam malunt pluribus intermitte. Neque despiciunt qui hanc curam, ut superuacaneam, aut etiam inutilem plane negligant: qui tamen consenserunt penè omnium redarguntur. Contraria aliqui non solam probant & obseruant, sed insuper etiam seu aut aruina illas crebro perungi volunt, Camerar. Sunt qui vngulam vesperi purgatis in cavitatem infercant simum bubulum a equinum, vna cum ouo recenti agitato & cinere calido commixtis. Absyrtus si fractum (thlasma) in pede fuerit, simum bubulum recentem cum origano in aceto & oleo feru factum pedi frequenter subiecte consult. Sed de vngulari cura plura diximus capite tertio inter iherusalem. Prisci soleas vngulæ affigere non consuevere. Catullus amen ferreæ soleæ meminit, cum de mula loquitur, & quandam optat in luto veterum, & supinum animum relinquere. Ferream ut soleam tenaci in voragine mula, Camerar. Si inductæ nouæ soleæ fuerint, aut veteres nouis claviculis firmatae, aliquantisper equum quiescere patiemur, ne post recentem molestiam alia mox illi obiciatur, Idem. Equi vngulae congruis muniantur ferramentis, rotundis instar vngulæ, lenibus (lego leuibus) strictis ita ut vngulis in circuitu bene adhaerant. Nam levitas ferri reddit equum agilem ad levandum pedes & structura eius vngulas maiores ac fortiores facit, Pet. Cresc. Vngulae quomodo lardantur clavis male adactis, vide in c. inter vitia pedum. Hippocomus curabit ut satis mollia sint equi labra, quo facilis frenum sentiat. Molliuntur autem fricatione manuum (leui) & aquæ tepidæ fotu, & oleo interdum inuncta. Frenū etiam admittent facilis quorum molliuscula erunt labra, Pollux: & Xenophon, ut Camerarius citat. De magno calore & labore graui ut paulatim refrigeretur equus, optimum. Nam celeriter utrumque fieri, equo non solum pernicisum, sed sive etiam exitiale, Camerar. Si quis equum (inquit Xenophon) detergere velit tali situ, ut oculos habeat versos in eam partem, in quam spectat equus, in periculo versabitur ne in faciem sibi equi tum genu tum vngula incutiatur. Sin contra equum propter crus exterius iuxta scapulam procumbens defricauerit, neque ipse affligi, & sic cauam pedis vngula explicata repurgare poterit. Atque similiter & posteriora crura repurgantur. Hoe meminerit equi curator, & haec & alia quibus opus factis, nequaquam ita fieri debere, ut vel contra faciem, vel contra caudam equi accedatur, ideo quod equus si vim facere conetur, ut illarum partium sui hominis vires vincit. Ad latera vero adiens maxime & sibi cauerit, & equum prolixè tractare poterit. Anteriora pedes, inquit Polliu, capite verso eodem quo equus suum vertit, abstergere oportet, ne laediri possit. Posteriora vero, in contrarium equi partem respiciendo. Eadem de re Camerarius, Contra equum à latere astare (inquit) quicquid agas, & ad operis dexteritatem, & ad vitandum periculum profuerit: Omnisneque; cauebit curator, ne aut caput aut caudam versus ad equum accedat. Quare & frenati educentur sic, agitator prope armos ut habent, tenens ingrediatur. Habenam nunc voco lorum, quod de lupis reuinci solet liberum, περιγένεται Græci dixerunt, non frenorum habendas: nam has attrahere alium quam insidentem, reddit equum insolente, & qui in alteram partem plerumque converti nolit. Cum produci equum oportebit (Xenophontis utrō verbis) sic duci illum ut sequatur (ego potius sic intelligo Græca, ut si quis dicit sequatur equum) hac de causa improbatur nobis, quod hoc pacto ductor sibi minime prospicere, & quis autem omnia patrare possit quæ voluerit. Neque ita placet duci, ut longo loro alligatum sibi illum succedere ductor assuefaciat, propterea quod in utrumque latus obuertere queat improbitatem suam, & conuertere se aduersus ductorem suum. Iam plures si vna ducentur hoc modo equi, quomodo abstineant multis iniurijs? A latere vero duci assuetus equus, neque homines, neque alios equos facile laerit, & rectissime præparatus fuerit ad concendum, si quando hoc celeriter fieri oportuerit. Caballi minus sedulò cum curantur, non modò quod ad pabulum attinet, sed in tota tractatione reliqua, fiunt strigosæ & deformes, Græci λοχυός vocant: nam attenuantur & macrescunt, & coxae eminent, & depiges fiunt non aliter, quam vel manifesto in morbo, vel occulto interdum languore. Id non accedit ijs equis, qui bene & diligenter curantur, præfertim cum strigile, atque etiam manu sola. Incredibile enim est quantum & valitudini & venustati equorum conferat haec cura. Itaque cum in languore extenuarentur equi, imprimis fricatione veteris vsos legimus, Camerar. Sæpe plus profecta pressa manu subegisse terga, quam si largissime cibum præbeas, Columella. Vngulis purgatis curatisque, tum manipulo stramenti puri & aridi detergebitur equus, ita ut manus sequatur pilorum situm: hoc enim nitidos illos reddere solet, Camerarius. Et alibi, Quotiescumque (inquit) de agitatione reductus in stabulum & inductus in suam cellulam fuerit equus, tum curator detergeat totum quidem corpus stramento arido, diligentissime versus pedes & alium. Vngulas interius quoque repurgabit, & utrum recte atque commodè præferrata sint considerabit. Detergebit autem sudores atque humiditatem omnitem cum magna cura. Strata sudantibus & defatigatis non statim auferet, sed sub illis patientur refrigerari & recipere vires equos. Fuit & veteribus in usu (inquit Camerarius) ut ligneo gladiolo perpugnarent cutem eorum, & de pilis sordes atque puluerem excuterent. Itemque texta quedam de corticibus palmæ ut inducerent manibus curatores eorum, quibus pili detorsi complanarentur & splendescerent, οὐρανίδα hanc Græci vocarunt. In destingendo (inquit Xenophon) ordiemur à capite & iuba. Nam frustra inferiora nitentur perpurgare, si superiora inimunda fuerint. Atque ita deinceps per totum corpus cunctis ijs, quæ ad repurgandos equos comparata sunt, utemur, ad pilos erigendos, & expellendum puluerem secundum pilorum situm: (videtur addenda negotatio, non secundum pilorum situm, καὶ τὸν πηλοῦ τε λεπτὸν τὸν φύσιν τῆς τεχνῆς, τὸν δὲ ὑπερβαρεῖ τὸν εἰσερχόμενον, τὸν μέτεστητον, τὸν εἰσερχόμενον, πάντας τοὺς

Euro^{τε} οὐ τού^{τον} οὐ νίνιν, Pollux.) Sed curator spinæ pilos ne quo attingito nisi manu, qua illos premat & mulceat (^{ταῦς}
 χρεῖσθαι οὐνον κατεπλέων, Pollux: lego αππλέων ex Xenophonte) sequens situm corū, quo enati sunt: sic enim quasi
 sedili in equo minimè nocuerit. Caput aqua eluito. Nam cum osseum sit, si ferro aut ligno perstringat, molestiam
 equo obicerit. Iubam verticalem (procomion) & ipsam humectare debet. Prolixitas enim horum pilorum non
 prohibet aspicere equum, ac repellit ea ab oculis, quæ molestiam equis afferrent. Deinde incremēta caudæ & colli
 pilis procurabuntur, quo longius pertingere cauda, & molesta sibi repellere, quoq; plenius adminiculum con
 sensor habere possit. Crura lauari nobis non placet: nam cum nullam habeat utilitatem, damnoſa interim est vng
 gulis quotidiana humectatio. Minus etiam ſaxe inferius alium repurgari oportet, quod & in primis hoc fit mo
 leſtum equo: & quod fuerit illa pars mundior, eo plura quæ molestia exhibeant equo ipsa colligat. Præterea quam
 uis in hoc elabores, vix eduxeris equum, & mox ſimilis eſtiſ futurus, quos repurgauerit nemo: quapropter hæc
 omittentur. Crura autem manibus deſtringi ſatis fuerit, Haec tenus Xenophon. Cum deſtringetur equus & deter
 gebitur (inquit Camerar.) optimum fuerit extra ſtabulum educi, & alligari laxiore habena, vt quasi ſolutus & lib
 er aſtet: inſttere autem ſaxis teretibus, atq; ita placide & fricari & ſordes repurgari atq; etiā flabello excuti con
 ueniet. Tum iubam & pilos verticis atq; caudæ humectari & peſtine diſponi. Iuſum curatorem tum iubere ſter
 cora & madida ſtramenta efferre. Quod si cotidie factum fuerit, & equo prodeſt & ministrorum diſpertitum la
 borem minuit. Veteres nō frenatos, ſed capiſtro circumdato ori produxere equos ad ſtrigilem & peſtinem & vo
 lutabra. Nunc in omnibus rebus laboris & opera minimum ſubire voluntij, quibus ministeria incumbunt, Ca
 merar. Ante aquationes ſemper deſtringi equum & peſtē iubam oportebit. Id debebat fieri extra equi cellam in
 loco patente, vt ſunt atria & veſtibula. ita enim & excuti pulueres, & ſordes eximi: & omnia, quæ affolent, ritè geri
 poſſent. Sed famulorum ignavia plerunq; laborem fugit, & ſupra ſtramenta equum aſtantem ad præſepe deſtrin
 git, deſterget, fricat, peſtit: ſi tamen etiam hoc ab illis fit, ac non potius magna ex parte, ſiuſ etiam totum negligi
 tur, quo admodum equi vitiantur, Camerar. Et alibi, Xenophon (inquit) alium & tenuioris pili aut glabra lo
 ca ſaxe emundari non putat bonum eſſe: cuius quidem rationi & nos aſſentimur: ſic tamen, ne penis quasi vtri
 culus, quem Græci vocarunt κάλυψη & γυναικός, negligeratur: quem repurgari ſedulò oportet: nam illo ſordibus re
 ferto, accedit plerunq; diſſiculer ut mingat equus. Equos ſummo mane palea vel cräftioſe ſcenō ē cubili eius ſub
 lato, abſtergi oportet per dorsum & crura, & omnia membra, Pet. Cresc. Sciendum eſt (inquit Xenophon)
 nunquam eſſe lori eius quo ad præſepe alligatur equus, aſtrigendum nodum, ea parte capit, in quam verticale
 (corypha) freni applicatur. Cum enim crebro ad præſepe caput equus moueat, niſi fuerit circa aures verticale
 innoxium, ſepenumero ulceris cauſa exiſtit: hiſ igitur exulceratis, & deſtrictioni & frenationi equus refragabi
 tur. Vtile etiam imperati curatori, vt quotidiſ ſtercus equinum & ſtramenta in vnum locum exportet: hoc enim
 facto & ipſe minus laborabit, & equo conſulet. Sciet etiam curator accommodare equo capiſtrum, quoties vel ad
 deſtrictionem, vel volutabrum educere volet. Denique quoq; ſine freno ducendus erit, capiſtrum induetur.
 Nam hoc respirationem non impedit, & morsibus tamen obſtat, atq; ſubitas inuafiones equorum coheret. Al
 ligari equum à capite ſuperne rectum eſt: quicquid enim os illius offendit, declinare ſolet elato capite equus. Id
 cum facit ita alligatus, magis laxantur quārum rumpuntur vincula: Aquare & mergere equos pro lauare vel ablue
 re per aſtem in præterfluente dixeris. Nunc cotidie bis aquatum equi ſolent agi, vt iſiſ crura & venter hume
 ἀtur: quorum Xenophoni neutrū probat, inadfectionem etiam crurū nocere dicit vngulis. Sed hoc contra
 tam receptam conſuetudinem & usurpationem omnium aſſerere nimia audacia fuerit, præſertim cum & ve
 teres eluiſſe ſordes tam crurū, quām ventris ſolitos fuſſe, & hoc aliquoties præcepisse reperiatur, Camerar. Etrur
 ſus, Ego (inquit) in ea ſum opinione, in hyeme crebro equos mergi non oportere: omnino autem nunquam ad
 huic aſſtantes & ſudantes. Aquari quidem non debent prorsus in uſpicione vitij morbiue, neq; cum medicari illos
 voluerimus, ſiuſ pharmacis, ſeu manu. Quidam vino calido aut fece poſt interualla certa temporis colluunt
 crura equoruim, nam neruis hoc prodeſſe conſitat: etiā nonnullis diſplicet, Camerar. Articuli vel ſuffragines poſt
 iter calido ſoueantur vino, vt corroborentur vngula, Veget. 2.58. Nonnulli veſperi crura equorum periuunt
 aqua calida ēcoquinā, qua abluta ſunt vafa eſcaria (mit karſtuolē) aut vino collectio, quod obiter dum vina de
 promimus, aut aliās ē dolis deſluit (mit tropf vuyn:) dorsum vero recenti aqua frigida cum ſale. In aſteſate ſub cau
 dam ſubrepere ſolent muſcæ, itemq; ſub ventrem ad inguina, quas maximè veferti, ſed interdiu quoque curator
 eximet, vt requiescere equus poſſit, Camerarius. Curain equorum (inquit idem) ab aſteſtu quodam beneuolen
 tiæ proficiſci optimū fuerit. Facile autem hoc diligentia & obſequium effecerit, non ſolum equus vt amet, ſed vt
 requirat etiam atq; deſideret curatorem ſuum. In hac parte commendatur non ſolum remoto eorum omnium,
 quæ equos offendere ſolent, vt famis, ſitis, madidi ſtramenti, in aſteſate caloris ac muſcarum, hyeme frigoris: ſed
 etiam conſtreſatio & demulſio earum partium, quarum contactu gaudent equi, quales ſunt maximè hirtæ, & à
 quibus equus, ſi quid forte moleſtum ſit, repellere minimè valet, (quod & Xenophon ſcribit.) Iam in tergiuer
 ſationibus, aut feritate, nequaquam delectantur equi ijs, qui non tam placare quam vlcifaci illos voluerint: itaque
 & in ſtabulo & foris, multis equis nocetur agitatorum & curatorū moroſitate & iracundia. Sepe attrectare equos,
 & illis abbländiri cum voce tum manu, mansuetos facit. Maximopere autem cauendum, id quod nunc multum
 frequenterq; fieri videmus, ne in equū quacunq; de cauſa in ſtabulo & ad præſepe ſeniat. Hoc enim vt taceam,
 quod metu & fugæ cupiditate ad illas linteſ præſepium adiugūtur, quibus inſličios armis ſepenumero rumpunt,
 & ſiunt inutiles equiti: ſed vt tam detimentoſum non ſit, hoc certe incommodi & mali aſſert, quod equum aut
 trepiditate & formidine, aut immanitate & furore compleſt. Itaq; animaduertas quodam palpantibus membris
 in metu ſine euidenti cauſa ad præſepe quaſi plagaſ viraturos non poſſe coaſtſere. Alios omni vi & impetu eſſe
 ri atq; irritari, tanquam à ſe de puluſos contraria & violenta: Ideo autem fit quia ſenſere ad ſe aliquem accedere,
 & expeſtant ſcilicet malum quod ſaxe pertulerunt. Ad bonam curam hoc præcipue pertinet, Equus vt & ame
 tur ipſe, & trahatorem ſuum à quo curatur, qui eſt Varroni equiſo, amet, & ſe illi curæ eſſe ſentiat. Diximus au
 tem dominum ipſum ſaxe oportere reſpicere ad equum ſuum, cum vt ſeiat qua ſedulitate curetur, tum vt equo
 non ſit ignotus. Id igitur qui fecerit, ex eo non paruam voluptatem capiet. Si cui autem vnuſ equus, quamuis forte
 plures poſſideat, & strenuus & obſeqniosus contigerit, is & amet charumq; illum habeat, & ſolus potiri velit.
 Nam veriſimile hoc à Teutonibus dicitur: eos qui ament vxores ſuas, reſiſtimē facere ſi non dimiſtant ad exter
 nos cœtus eōuitorum & festiuitatum, quod ſemper reuertantur cum moribus aut opinionibus nouis. Itidemq;
 qui equos quales maximè vellent naſti ſint, ſi vtendos eos dent alijs, hoc ſcire debere, illos ſeuius quidem aut vehe

mentius, sed omnino mutatos reuerfuros esse. Praeceptum optimum & utilissimum hoc, Nunquam dominus vt curatori ministerisq; suis nimium confidat, quin ipse quoque aspicere crebrò ad operas illorum velit. Sæpe cum pabulum dabitur, cum aquabuntur, destringentur, in truuntur, ipse assit. Cogitet dictum esse Catonis præclarū, & salutare ad domesticam disciplinam, Frons occipitio prior, Hæc omnia Camerarius.

His adiungam cosmetica quædam, hoc est ad equi ornatum pertinentia. Consideratur autem ornatus, vel in corpore equorum, idq; dupliciter: aut enim medicamentis fit adhibitus, vt cum alibi tum circa pilos & cicatrices, de quo supra partim secundo (in pilorum mentione) partim tertio capite egimus: aut sine medicamentis sola hippocomii industria, vt in pilis componendis, purgandis, secandis, de quo hoc in loco nonnihil. Vel extra corpus in ornamentis appositis, vt phaleris, &c. de quo octaua capitinis parte quinta dicemus. De iuba equorum quomodo tondereatur, & quod cirri crurum non sint tondendi, capite secundo in partium corporis descriptione docuimus. Hoc loco subit mirari rationem illorum (inquit Camerarius) qui elegantissimos interdum equos verticis iuba præcisa & truncata cauda (nostrates equos huismodi vocant mutzeri) reddunt aspectu fœdos quasi infamiae quibusdam notis. Etiæ videntur non sine causa maiores hoc: nostræ factitiae: itaque illi postea alligata quasi phenace pilorum, studuerunt ademptum mutilatione decorem reparare. Quid autem vt naturalem non retinerent, ac defenderent potius, causæ fuisse suspicabimur? Equidem exissimo primum factū hoc fuisse ab aliquo, cuius equum strenuum & bonum, vitiata scabiosa impetagine cauda deturparet: postea in quovis pilorum defluvio id usurpari cœptum, in ignorantie scilicet remediiorum huius malitudinem nouitatem, vt sit, res commendari, & placere insolentia sua cœpit. Iam vero etiam audiui, quod haud scio an falsum sit, animosiores reddi mutilatione equos. Sed omnino barbarum hoc & corrigendum videtur, præsertim cum eripiatur hæc contra muscas necessaria illis flagelli defensio, præciso caude verbere, Græci & Elvi vocarunt. Iam etiæ aliqui verticis iubam impletunt ut in fronte, tanquam virguncula crinis, filo discolori implicata dependeat: quo si putant equum speciosior in reddi, admodum falluntur: sin consuli prospœctui, redarguuntur à Xenophonte, qui hos pilos visui nihil officere, vt diximus, demonstrat Camerarius.

Qui equum curat, maximopere illi videndum, ne qua re vehementius equum offendat. Offenduntur autem aliqui facile inter frenandum, siue ipsi respuunt ferrum, aut lora indui vertici molestè ferunt, seu durius & immittius inuaduntur, Camerarius. Ut autem rectè etiam infrenetur equus (inquit Xenophon) accedito curator primum ad lœvum latus illius, deinde habenas ob caput in summis armis deponat, verticale autem attollens in dextra teneat ac lupos sinistra admoueat: quos si equus admiserit, applicanda scilicet erunt freni lora. Sin equus os non aperiat, tenens frenum propinquum dentibus, maximum digitum manus inserito maxillis, quo facto pleriq; os pandunt. Sed ne sic quidem si frenum repererit equus, tum labrum ille vrgeat ante dentem qui caninus appellatur: paucissimi, cum hoc sit, non admittunt frenum. Precipiat & hoc curato: i, primum, ne unquam habenis attrahat equum, ita enim durum os (heterognathus) redditur. Deinde ut à buccis conueniente spatio distet frenum. Nam cum illas premit, callum solet obducere, ita sensus retunditur. Cum autem longius dependet vsq; ad summum os, potestas tamen fit equo, si frenum momorderit, minus patendi domino. In his acrem esse curatorem non minus quam vlla alia in re elaborare conuenit. Tantum enim momenti in hoc est situm. libet ut equus frenum admittat, ut si quis omnino rejicit, nulli usq; esse censendus sit. Quod si curator non solum cum ad laborem equus, sed etiam cum ad pabulum ducetur, & de agitatione domum reducetur, frenum illi induerit, nimirum iam vltro appetet statim vbi hoc offerri sibi viderit. Cum frenandus (inquit Camerarius) & infrenendus erit equus, tum detersus esto, & nitidus atq; pexus: frenetur autem sic ut minimè offendatur: ita libentius frenos admittet, quos vidi qui initio sale conspergeret, quod cum lingeret equus & simul manderet frena illa pati assuerieret. Quidam comprimentibus equis dentes, neq; recipere frena intra os volentibus, ferro labra & gingivias virginant: quod etiæ in præsentia nisi sint ferociores, facit, ut admittant frenum, odium amci illius perpetuum excitat. Quare melior est ratio Xenophontis, digitis premere labrum: non enim in hoc tantus sensus doloris, vel dolor potius nullus omnino inest. Frenantur autem hoc modo. Habenæ, quibus equus regitur, obducuntur ob equi verticem & deponuntur ad imanum iubam seu scapulas, vel (si quis hoc mault) armos aot spinam. Tum sinistra teneat ferrum freni siue lupos, & dextra subter collum equi sensim circumacta verticale lorum vna cum reliquo frenorum loore quasi reticulo applicet atq; circundet capiti, & quæ ne extendat fuerint connectito, & catenulam qua nunc maxilla reuniri iuntur, insibulato: atq; ita instructus equus ductorio loro, si consistere ad præsepe diuitius debeat, religator superne de furcillis seu clatrīs, in quas equis scenū nostris moribus obijcitur, ut sceniles dicere posse videamur. Sed melius fuerit extra suam cellam productum equum in loco aperto & libero vbiatterere latera nequeat, neq; etiam attingere, quod ore impetatis, reuinire, vt ibi consistat tantisper dū consendatur. Atq; hæc erit frenationis ferè ratio, & administratio. Dentes scalliones & plani vulgo dicti, equis extrahi solent ut frenum commodius admittant, ut capite secundo scripsimus. Quæ si ena cuiusq; ori maximè conueniant diligenter exquirendum, conuenientia autem non facile mutanda sunt: ea sic indentur, ne aut angantur buccæ, aut illa in dentibus voluantur. Quorum alterum callos in malis creat, alterum obstat moderationi: nam si facile morsu freni arripit, iuntur ab equis, quo facto illi se regi non patiuntur, Camerar. Bene quidem (inquit idem) cingula strati adduci cum ad alia prodest, tum minus reddit molestum & graue pondus scissoris, cum strata non quasi voluntur super equi tergo. Strata autem placide apponentur ita, ut curator ad latus sinistrum accedat, & stratum sine impe tu & tumultuatione, quam molliter poterit fieri, super dorso equi deponat, ut illius veluti capulus supra spinam, qua parte ceruix exoritur, sistatur: omnia autem, quæ expedita esse debent, cauebit, ne super stratum dorso equi impingantur, ut sunt cingula, & illa sessionis adminicula. & lorum pectoris siue armorum, nec non reticula illa lumborum, si annexa forte sibi stratum habeat. Tum deinde primum omnium annexetur lorum pectoris, & per illa reticula si assint, cauda exeretur, ut fieri consuevit, atq; ita strati diligenter compotiti vinculum adducemus & insibulabimus cautè. Nam bene equitant, qui bene cingunt. Idq; ut ante dixi, equo prodest: neglectum vejd eques ut leui impulsu delabatur, in causa esse poterit. Hoc cingulum debet erati pectoris subligari, non alio neq; ilibus, Instrati vel inditis vel nondum inditis frenis, minus laxè reuincientur, ne forte procumbant, id quod neq; equo bonum, & stratis nocet. Educi autem optimum de cella tum equos in aperta & libera loca, & alligare: loro prolixiore: ibi ut quasi arbitrio suo aliquantulum versentur, quo generosos admodum oblectari putant. Etiam ad eas partes, quas cingulum obit, sèpius respiciendum, ne forte illo perusta cute vulneratæ sint: quod in alam cito curari debet, & facile poterit intertriginum communibus & notis omnibus remedijis, Camerar.

Conscensurus equum (inquit Xenophon) primum de freni parte inferiore, seu etiam de annulo bullaque hu-
ius religatum lorum ductorium, ~~υπαγενεστενο~~ vno verbo Græcis est, apte sinistra manu prehendet, ea laxitate, vt neq;
si insurgens, pilisq; auribus vicinis inhærens, neq; si de hastâ saltu consensurus est, conuallat equum. Dextra ca-
piet habenas depositas in summis armis vñā cum iuba, ne scilicet illo pacto conuallat habenis os equi. Postquam
se alleuarit ad consensionem, tum igitur sinistra quidem librato corpus, dextra verò intenſa subleuet ipſe fœſe.
Huiusmodi consensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluderit. Conſcendet autem crure incur-
uato, neq; genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiam traiſcet. Vbi verò iam circumactum pedem ap-
plicuerit, tum deinde & natibus reſideat ſuper equo. Quod si forte eques sinistra manu ducet equum cuim gestet
dextra haſtam, euidem censetur ut illi eſſe vñum ille ſibi vt paret etiam à dextro latere conſcendendi. Neq; vila alia
ad hoc scientia opus, quam qua dextra paulo ante exequebatur, ea vt sinistra agat: & contra, qua sinistra, vt cum
dextra. Hęc ideo laudatur à nobis conſcendendi ratio. Nā ſimulac conſcenderit eques, paratus mox eſt ad omnia,
ſi quod forte ingruat ſubitum certamen hōſtibus irruentibus, Hęc Xenophon. Qui equum ascēdit, primum ab
altiore loco id faciat, vt neq; ſcipsum inter conſcendendum offendat, neq; ponderis ſui impetu equo moleſtus
ſit, Pollux. Ad inſcenſionem tam inſtratuna, quam nudum equum aſſueſteri rectum fuerit, vt placide conſiſtat
propter admiſiculum, ſiue hoc ſaxi ſeu trunci, ſiue etiam ſoli editiōris ſit. Qod ſi accedet aut ſtare nōlit, aut ve-
hementius quoq; renitatur, tum blandimētis atq; affabilitate potius mitigabitur, quam minis & incepatione ac
plagis compelletur. Si enim tum vapulet aut inclametur, nunquam inſcenſio grata huic futura eſt, à qua dum ab-
horribit, ſemper trepidabit, aut tumultuabitur ad conſpetum inſcenſoris. Inter conſcendendum cauebitur ne
habenæ, quibus equus regitur, attrahantur in alteram partem: atq; vbi in equo iam conſeſſum fuerit, opera dabi-
tur vt exquata illa comprehendantur & teneantur pariter. Illud enim ſi committatur, & hoc ſi negligatur, con-
tumaciam oris efficere ſolet, Camerar. Et alibi, Qui equum inſcendere volet, niſi ipſe forte ducet, accedito placi-
de, & illi ad blanditor verbis aut ſono oris conuenienter, aut etiam palpis, ita gauebit cōſcenſione equus & liben-
ter conſiſtet, admittetq; equitem. Hoc efficitur atq; obtinetur in ſumma interdum ferocia equorum, conſenſionem
vt neq; reformident, neq; deterrant. Itaq; hoc de Alexandro Magno prodiū memoria eſt à Plutarcho
in vita ciuit, noa multo post initium. Cum ad Philippum adduētus fuisset ille celebris equus Bucephalus no- ni-
ne, à Thessalo Philonice, & indicatus immani pretio, regem exciuit, vt prodiret cū ſuis in campum, equi pericu-
lum vbi fieret. Ibi ille ferocire & nemine admittere velle, ac ſi inclamaretur concitari & reſilire, deniq; videri nul-
li uidi & plane ferus. Tum rex iratus iubet abduci equum inſolentis atq; indomitæ feritatis. At Alexander, qui &
ipſe forte aderat, querebatur equum eximiū & admirabilis bonitatis amitti atq; perdi inſtitia & formidine eorū,
qui illum tractare neſcirent. Ad hęc primum tacere Philippus & diſſimulare. Cum verò eadem repeſeret Alexan-
der ſepiuſ, Tunc igitur, inquit, melius poſſe tractare te quos ſperas, quam hos ſenes, qui reprehenduntur incep-
atione tua? Hunc quidē certe, inquit Alexander, inelus ego traſtauero, quam quisquam aliud. Sin verò minus,
inquit Philippus, quam pœnam viſ ſuſtinere procacitatis tua? Ego ne? inquit Alexander, pretiū equi ſciliſerit ipſe
tum ſoluam. Hic riſu oboſto, argentiq; perſolutione pafiuſa, a cedit Alexander ad equum, prehenditq; loro
cōtra Solem conuerit, quod coniiceret illum uirum appropinquantium aſpicientem perturbari motu & ſpe-
cie huius. Atq; ita parumper circumiens placido grefſa, & equum manu demulcens, cum intelligeret de ſpiritu
animositatē equi maximam eſſe, atq; hanc illum qua coligere, ponit chlamydem, ac ſe in illo ſublatū ritè col-
locat, frenorumq; habenas ſic prehendit, vt equi os minimè aderet aut laceraret. Tum equum nōnihil remiſſe
de ira & commotione animi ſentiens, atq; geſtire excurrere, laxatis habenis incitat voce quoq; vehementiore, &
calcibus ferit latera. Quæ res primam Philipum & alios perterruit, ſed mox vt videre, quod & Alexander reſte-
zifſet, & ageret ita, vt par eſſet equum cum exaltatione & letitia ibi acclamare vniuersi, Philipo verò etiā lacry-
mæ cadere p̄gaudio, neq; poſſe ille ſibi temperare, quiñ ſi uim complectetur atq; exofcularetur. Quare ſic ſe-
res habet, quemadmodū diximus, utile maxime placiditatem & moderationem in conſenſionibus, & cau-
tionē hanc ne qua res aut ſpecies tum obijciatur equo, qua illum percellat & perturbet, aut etiā perterreat. Quod
ſi hoc etiam obtentum fit, equus ſefforen ſum ut agnoscat & illo gaudeat, nihil ad commoditatē conſenſionis
iam poterit deeffe. Ipſe qui conſcendere volet habenas, tenet o mēdias, & capulum ſtrati ſinistra, dextra autē libra-
to corporis, quo reſidat expeditius, néue mole corporis quaſi inſluſta equum ledat. Dominiſ conſcendentibus fa-
miliadefſe & debent, & ſolent, cum non deſides ſunt neq; ignauī, ſed dulcioris ab altera parte basin orbiculi ferrei,
quaſi ſunt, vt dictum eſt, ſefforiſ adminicula, retinere, probat nobis: ita enim mollius inſcēdet eques, & erit in-
ſenſio equo minus moleſta: attrahī autem ab illis habenas non oportet, ſed omnino liberū relinqui os equi, Hęc
omnia Camerar. Commodum ſanē fuerit nequeſ etiam edocetus fuerit ſe ſubmittere, *Στρατηγος*, Xenophon. Fit autem hoc, inquit Pollux, cum cruribus diuariatis humiliorem ſe p̄fēſtat equus, & veluti ſubſlidit, quo faci-
lior ſit conſenſio. Bonum & hoc, tenere curatorem, & poneſti in equum ſefforiſ Persicum morem, vt cum ipſe
dominus in morbo & ſenecta habeat à quo in equum facile imponatur, tum aſteri, cui gratificari voluerit. co-
piam illius facere poſſit, Xenophon. Equo inſtruat, & quoniam modo Persico more ſit auxilio, vt equus facile
conſcendatur, dorſo domini pedes ſuſtinendo, Raphaēl Volater in Epitome ſua in Xenoph. de re equeſtri. Ve-
getius libro 1. de re militaria apud antiquos moris fuiffe vt equi ligni hyeme ſub teſto, aſtate in campo ponē-
rentur, ſuper quos iuniores primū inermes conſuetudine proficerēt, deinceps armati aſcendere cōgerentur: tanta
quidē cura vt non à dextris modo, ſed à ſinistris partibus & inſilire & deſilire diſcerent: euaginatos etiam gladios,
aut quid ſimile manu tenentes. Equi multi dum inſcenſuntur (inquit Camerar.) ferociunt, quod quidem ſepe
à iunioribus fit cupiditate pergendi, p̄ſertim ſi prope aſſiſt alij equi ad quos illi feſtent. Eſt autem & inſcenſi-
dendi & inſternendi equos longe diuersa nunc ratio, qua apud veteres fuſſe legitur. Nam & de paulo editiori
bus locis prehensa iuba & librato corpoſe ſine offenſa equos conſcendere, & in hos, cum iuxta aſtiffiſſent haſta
inniſi, ſolebant inſilire de terra. Nunc ardua loca queruntur, & dependent de iſto ſediſli quo inſteſiſtū equus, ex
ferro dimidiati orbes cum baſe, cui in nitentes conſenſionem molliuntur. Itaq; de priſeis heroibus Germania,
hęc etiā agilitatis canitur laus, quod armati omnibus adminiculis neglectis in equos inſilire conſuerint. In-
troducuntur autem illi omnes equites, de more gentis noſtræ: Quem vel, quod veri puto eſſe ſimilius ignotum
Iulio Cäſari vel ab illis temporibus nondum ſuiffe obtentum de coliquet, quod ille in quaarto libro Cominenta-
riorum ſuorū belli Gallici ſcriptum reliquit, Germanos neq; iumentis importatis vti, ſed qua apud ipſos praet-
atq; deſormia nata ſint: Et turpissimum haberi apud eosdem ephippiorum uſum. his enim equeſtris rei gloriam

Germanis planè adimit. Ac mihi perquām commoda videtur esse, & ad firmitatem & ad molilitudinem sessionis; hæc quæ nunc usurpatūr, in sternendī ratio, qualiscunq; fuerit veterum, & cuiuscunq; modi ephippia sen strata illorum, quorum repertorem fuisse Pelethonium Plinius scripsit.

Vbi iam resederit eques (verba sunt Xenophontis) siue super nudō equo, seu etiam in ephippio, non laudatur quasi curialis quædam sessio, (vel potius tanquam in sella, nam *α/φερ-* & bigam & sellam significat,) sed vt cruribus diuariatis maximè rectitudine custodiatur: sic enim & feminibus firminus adhæserit equo, ac erectus validius & coniecerit iaculum, & ictum, si res poscat, intulerit ab equo. Hoc etiam studendum, tibiae vñā cum pedibus vt remissa sub genibus dependant. In rigiditate enim si crus aliquopiam impegerit, periculum fuerit ne frangatur: fluxa verò tibia facile cesserit offendentibus, neque femur tamē demutauerit. Curabit & hoc eques, vt truncus quoque, id est ea corporis pars quæ est supra coxas, quasi ad fluxum quendam agilitatis composita sit: hoc enim modo & efficacior fuerit, & minus, si quis detrahere aut impellere conetur, subsultarit (*ἐφελλονται*, malim *σφελλονται*, id est cadere pericitabitur.) Cum iam resederit, vt tum cōsistat placide equus, institutus esse debet, dum attrahat eques, si quid forte oportet, & habenas coæquet, & hastam adapteret. Tum deinde brachium lœvum lateri adponito, qui habitus equitis est elegantissimus, & robur manui addit. Habenæ laudatur æquales, non fragiles, neq; lubricæ, neq; crassi: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendit ut queat. Insidens equo (inquit Pollux) femina non admodum premes, sed pedes molliuscule suspendes, ita vt stanti similis appareas. Validior enim qui stat quām qui sedet. Curabis quoq; ne quam corporis qui partem laborantem attingas, vt pedes aut latera. Has enim præcipue partes in perpetuo motu esse oportet. (*Ἐν τῷ πόδας οὐ γέρει*: *καὶ τὸν ὄπλον καὶ τὸν δέρμα*) Quin & facilius portabit equus ritè insidentem. In equis aliqui iacent verius quām sedent, cum tamen ipsa sessio status habere speciem debeat. Hi equos non solum pondere, sed pigritia sua grauant & debilitant, vt sub illis ingrediantur difficilius, & celerius defatigentur. Atq; talibus equitibus tamen, nisi strata sunt penè plumis, vt nunc fit, efferta, femina facile aduruntur, itemq; nates: Quod si accidisset, veteres remedio esse prodidere, vt illinatur spuma equi collecta de ore & inguinibus, Camerarius. Et alibi, Cum eques se colloccarit in strato, tum adductis habenis quasi erigat caput equi, ita pergendum esse equus intelliget, tum secessor paululum remittet habenas, sic tamen semper vt teneat arduiores, neq; has vñā cum manu defluere patiatur. Reddit enim hoc equos segniores in defatigacione: contra diligens & attenta habenarum prehensio, vegetos efficit. Aliquis ora sunt neque dura neq; mollia, magis tamen dura, (vt videtur) quām mollia: ideoque si initio cum incitari & adegeris ad cursum aut gyrum, si tum igitur habenas attrahas, non obsequuntur. Faciendum igitur vt talibus laxissimè remittantur primum, ita postea regere & pro voluntate quisq; sua moderari facile poterit. Equus natura generofus, etiam laxato ei freno, erecta ceruice pergit: ignobilis freno coges vt decorum seruet. Cauendi vero sunt asperiores freni, quos equi eodem esse loco non sinunt, sed huic subinde mouent, commodiorem sibi tandem locum inueniendi spe. Quamobrem ferocioribus equis duriores freni iniiciendi non sunt (mordicus enim illos tanquam obeliscos arripiunt, cum firmi solidiq; sint) sed molles: vt vñicunq; apprehenderint, reliqua catena instar fleuantur, Pollux, De frenis plura in Philologiæ parte 5. dicemus. Equus durus (duri oris) difficulter flebitur: & quamuis permittas ei frenum, minimè apprehendit: contrà qui molli est ore (*μαλακός*), facillimè (negatio in Græco abundant.) Morigerum autem (*ωρεθήνιον*) iudicabis, si laxatum frenum contracture tibi facile pareat: & si dato ad cursum signo, alaceri statim impetu procurrat: (*ύπερ, λέγο μετρίους ἐνδραυών*) & ruitus à cursu auditu sublstanti signo, etiam difficultus in locis mox subsistat, Pollux. Locos autem equitationi difficiles alibi esse dicit, glebosos, aratos, cultos, nimium duros (*ἀντιτύπες*) lapidosos intelligi) angustos. Quidam tanta sunt oris duritia, vt cum frenos, quemadmodum dicitur, momorderint, frustra in cōtinendo secessor laboret. Hos omnino repudiat Xenophon, Camerarius. Equi si mortu frenum apprehenderint, inclinato capite extra iter institutum violenter ferruntur: & ceruice obliqua crebroq; concussa, vim facere & excutere conantur: & in dorsum (elatis scilicet cruribus prioribus) tergiuersando reclinant, (*ἀναβάσοντο δὲ τὸ πάχυν αὐτοῖς αναχαριζόντες*,) Pollux. *Αναχαριζόντες* quidem proprie dicitur eques ipse, cum equi impetum inhibet, coerct, reprimit, refrenat, & veluti iuba (quam *χαλκοῦ* Græci vocant) correptum retinet: vt pluribus dicam in h.e. Seſſor vbi conſcendit, non statim agitat equum, sed sifet parum ab initio: quod Pollux sic effert: *Στηλαρέον δὲ αὐτὸν, ὅταν διπλῶς αἴρηται τὸ διπλοτελείωτος. Μητρέλην δὲ ὁ Ξενόφων παλέει, η αρχεῖον δὲ ποδῶν κυνήστεως.* Initia agitationis semper erunt lenta & placida, sensimq; progressiones maiores dunt, dum ad cursum, si videatur, & hunc ipsum intentiorem perueniatur. Itemq; retinere subito attractis habenis incitatos peruersum est. Nam lentè desinere agitationem, ita vt cōceperat, & equum. Sunt autem quidam equi ad hoc etiam affuefacti vt de incitatissimo cursu repente consistere, & subito omni vi excurrere sciant. Sed hoc singularē scilicet fuerit, neq; in præcepta referri queat, Camerarius. Signo dato vt equus progrediatur (inquit Xenophon) siat hoc initio pedentim, ita minimè turbabitur. Habenæ, si flexibilior fuerit equus (*λιγότερον φυγαρέος*) attollantur manibus paulò altius: si caput pro pendet (*λιγότερον εναντίου φωνῆς*) premiantur, *κατωτέρω*. Sic enim forma reddetur venustissima. Post hæc si suo proprio gressu perget, absque minima molestia corpus quasi lentescet, & equus libentissimè ad cursuram (*εἰς τὸ διπλογέλεοφότεν*) cōvertetur atq; incitatitur. Hic eum opinio sit à laua parte initium facere pulchrius esse, ita hinc potissimum incipietur, si gressum post conſencionem dextrum mouente equo, tunc signum detur ad cursuram: ita enim ille sublatus lœvum, ab eo principium fecerit cursus: Cumq; ad sinistram conuertetur, sic etiam flexuram incipiet. Fit enim vt equus si conuertatur in dextram, dextris etiam partibus procedat, in sinistram verò lœvis, Xenophon. Quo tempore equus equitari & laborare debeat, & quo non, Rus. 30. Labori & equitationi equorum parci oportet, cum vel æstus vehementior vrget, vt sub cane: 60 vel frigus, vt tempore brumæ. Iam quouis tempore non ultra noctis initium fatigari debent. Equus quod magis vacuus est, eò magis extenditur ad mingendum: caendum est autem ne post talem extensionem cito cursiter, ne quis neruus conuellatur aut aliter lœdatur, priusquam partes paulatim in pristinum reducantur statum, Albert. Curandum vt equus in itinere tempestiuè semper vrinam reddat, semel faltem intra duo miliaria (Germanica) mediocria vt longissimum. Praecauendum (inquit Veget.) vt in longiore vētatione vel itineribus, iumentis vrinæ copia non negetur: quæres non sine periculo plerunq; differtur. Equus hyeme fluvium transiens, ita vt ventrem eius superet, facile in stranguram incidet, nisi vrinam prius emiserit: quod vt promptius faciat, exonerari etiam paulisper oportet, Absyrt. Celeritate gaudere equos, satis argumenti est, quod liberatus pedentim nullus abit, sed aufugit: hæc enim certe est voluptas equorum, nisi forte ad cursuram importunus fuerint incitati, Xenophon. Si cum celeritate equites, nullam corporis tui partem antrorsum protendes: sed manu quæ haberaste tecum

neat procul à te extensa, breui vtens habena, equum per vices incita & siste, frenumq; nunc indulge, nunc contrahe. Quod si equus frenum in cursu extendit, (ναγρετει) signum id fuerit vel imperiti fessoris, vel equi insir-
ni, Pollux. Calcaria quidem non nisi cum opus fuerit subdentur equis: ad reliqua vox aut virgula sufficiet. Nam & acres equi calcaribus ad feritatem incitantur, & placidos ad patientiam quandam ignauam illorum crebitas adigit, vt veluti asini ad plagas preferendas assiduitate duren· ur, Camerar. Danda opera ut alijs atq; alijs in locis, itemq; modo longe, modo breues equitationes ut siant: minus enim haec odiosa equis sunt, quam si semper ijsde locis, & eodem modo agerentur, Xenophon & Pollux apud quem dū p̄sece pro dū p̄sece legitur. Equum fessor agitet per plana primum & lauia loca: ταῦ δὲ περιστατέοντα ταῦ οὐδεὶς μηδέποτε περιπάτων ποιεῖσθαι: hoc est, vt ego interpretor, Non rectā autem nec repente ex contrario locorum situ in contrarium agat, sed equum oblique, vt Simon nominat. Nunc longam nunc breuem, nup̄ remissam, nunc concitatam equitationem per vices instituat: & frenum ad vtranq; maxillam vicissim accommodet Pollux. Sessor quomodo se gerere debeat dum equus vel fossam transilit, vel per nimis acclivem deeliumue locum ingreditur, ex Xenophonte re-
citatui supra statim post Domitiram. De agitatione autem per quam diligenter veteres Græci præcepere, ne ini-
nimis quidem eorum, quæ fieri deberent, neglēti: quile est, laxandas habenas si ad saltum aut collem superandū incitetur equus: adjudicendas verò, si per declivia aut lubrica agatur, Camerar. Et alibi, Videtur hic locus non re-
cusare mentionem quandam agitationis & gyrorum. Atq; haec quidem est gratissima equis flexuosa & veluti si-
nuata. Hac delectantur equi, & generosi maximè ita ingrediantur, vt nō directe, sed in latera euagantes vicissim, pergent. Nam strenuis in equis haec etiam superbia inclit, sc̄e vt cōtemplantes gaudeant incessu mollioris gradus,
vt illa apud Euripidem mulier, ηδα τούτους. Τινοὶ δέ τοι τοιούτους τρυχεῖν. Gyrorum autē apud veteres exqui-
sitam rationem & magnam artem fuisse facile potest vel de uno Xenophonte perspici. Hęc nunc est mutata prorsus, vsq; adeò, vt quod ille laudatissimum esse scripsit, in latā circummagie equos, nunc planè reprobatur. Etsi enim in vtranq; partem gyrai equum rectum est, idq; nisi contumacia oris impedimento sit pars facultatis esse cōuenit: tamen in ostentatione gyri nunc in dextram partem dari solent, & qui in lauam adēduntur, eos vocant aueros, Camerar. De gyris equi in vtrunq; latus dixi etiam supra mox post Domitiram. In flexibus (inquit Xenophon)
sistendi sunt equi. Neq; enim facile est, neq; periculo caret, equum concitatum statim circummagere, præsertim loco salebroso aut lubrico. *(Sequentia quomodo Græcē habeant vide paulò post:) Si equū sistere non placuerit, tum quām maxime poterit, tam se eques, quām equum frenis obliquabit: si aliter fecerit, sciat leuissima de causa fieri posse, vt vñā cum equo corrut. Verum ubi iam post flexum directe prospicet equus, ibi ad celeritatem instigan-
dus erit. Nam obscurum non est, in prælijs quoq; flexus usurpari cum insequendi hostem, tum se recipiendi ḡa-
tia: quare expedit ad celeritatem post flexum assuefacere equos. Tam verò posteaquā satis esse exercitij videbitur,
profuerit tamen & post quietē repente incitare equum. cū auersum ab alijs equis, tum ad illos conuersum: itemq;
de celeritate statim reprimere, nec non consistere cū pati, & mox fl̄. Et eae ac incitare: nō enim dubium quin ven-
turum tempus sit, quo ambobus illis opus fuerit. Cum descendendum erit, cauebitur ne hoc fiat vel inter equos,
vel in hominum cœtu, vel extra agitationis spatiā: sed quo in loco defatigari cogitur, eo scilicet in loco & requies
equo contingat, Hęc Xenophon interprete Camerario: Locus asterisco notatus, qui incipit, Si equum sistere nō
placuerit, &c. Græcē sic legitur: Οὐαρε πλὴν ἵππον εἰναι, οὐ οὐσε πλὴν ἵππον εἰναι, αὐτὸν δὲ αὐτὸν
πλαγεῖν. Ego sic verterim, Cum equus (inter flectendum) frōn attracto paulisper retinebitur, carandum ut
situ corporis interim quām minimè obliquo sit, & fessor ipse similiter. Sic etiam Pollux paraphrastice reddidit his
verbis, Καρπάς δὲ στρατείας Εργοφόδιος Ταῦ πορφαῖον δὲ προστῆς & Αἴτεινανερετηταῖον, οὐ διαχαυγεῖν, στρατείας
ταῦ πλαγεῖν κατετετυρήκατεξεν Εγειλεν κατεύθειν: δέδε πλαγεῖν, οὐ διαχαυγεῖν, στρατείας
αὐτόπεροι. Quod autem sequitur, οὐδὲ ιδειν &c. non rectē infertur ad præcedētia. Xenophon enim cum equi-
tationis modum mutandum, nec rectā semper procedendum, eoq; nomine τριπλαγήν τελευ commendasset, sub-
dit: οὐδον μὴ διτελεύτανερεφοιτο διπλαγήν & reliqua vnde Pollux in ep̄ie transcripsit. Vocabatur autem rectus cursus ig-
yadpoenē, & qui reflectitur στρατεία. Sunt quēdam (inquit Camerarius) in equitatu horum temporum à vete-
rum more diuersa, ac pleraq; omnia barbara & immania, delectaturq; audacia & temeritas nostrorum hominum
similibus bestijs. Quippe qui maiora pericula ludere in equis soleant, quām vñquam in vlo circa adita compe-
riantur. Nam incitatis videoe equis in medio quosdam & contentissimo cursu sic insidere, vt remissis habenis am-
bas manus sursum & in latera iactent: quod tameū factum scio cui mortem & exitium atulerit, cum ita, vt dixi-
mus, instigatus equus ad saxum offendisset, & obruiisset in petu illatus fessorem. Aliqui de arduissimis clivis atque
etiam montibus præcipitijsq; ad cursum equis adactis deferri, in laude & ostentatione ponunt. Quid ille? qui per
scalarum plurimos gradus vix & difficulti molitione attractum equum condescendit, & de editiore eo loco desire
secum, verberibus, calcaribus atq; voce coegit. Quid vero alter? qui in roboreum lacum, cuiusmodi in oppidis
ferè adductæ aquæ excipiuntur & continentur, cum instigato equo insilijt. Taceo totam illam in venationibus
agitandi temeritatem, vbi omnia in sequentibus cōspectas feras esse, lana oportet, quæ & Teutonico prouerbio
notatur, quo dici solet, De manibus & pedibus tum actum videri, scilicet quod inter hanc vitā si conservetur, fe-
lix equus fuisse videatur. Verum si ratio & disciplina accederet, nunc quidē, vt ego iudico res equestris ad quan-
dam admirabilem perfectionem perduci facile possit: Ita est instructio equorum præclarā & commoda & omni
à parte tam equis quām viris apta atq; opportuna, Hucusq; Camerarius. Et alibi, Ea quæ contraria sunt equis &
ingrata, remoueri ab illis omni tempore oportet, vt diximus. imprimis autem caueydum ne quid tale de impro-
uiso & inopinato illis obiectiatur præsertim si animosiores fuerint: nam sic perturbatur, & ad insaniam quodam-
modo adiunguntur. Hoc non seruant his temporibus quibus furiosi iste exaltationes equorum expetuntur. Itaq;
& statim cum se in equis collocarunt, habenas attrahunt, & equum extimulatum circummagunt, s̄pē etiā ad sal-
tum impellunt. Atq; audiui ego de quodam qui cum delectaretur ferociissimis & acerrimis equis, quoties vellet
etiam illorum augere animos, tum soleret adductis loro altius capitibus, & discluso ore imbrice, infundere illis
vini, quantum quidem visum est, quo haulto cum incaluiscent sub agitatore illo vesano, ipsi planè furerent.
Ergo pleriq; equitatus studiosi, nihil volunt esse placidi neque domitiū equis suis. Sed vinum apud Homerum
quoque potus est equorum, quod suis miscere solitam ait Andromacham Hector diligentius quidem & accur-
tius, quām sibi, qui ipsius esset maritus.

Ne autē iracundē tractetur equus, vtilissima est doctrina atq; institutio in re equestri. Nam ira nihil prouidet.
Itaque ea designat plerūque, quorum pœnitentia necessariō est comes, Xenophon. Nunc demonstrabimus
(inquit)

(inquit idem) si cui forte oblatus sit ferocior, aut ignauior iusto equus, quo pacto vtroq; recte vt queat. Primum igitur sciendum, ferociam in equo similem esse iracundie hominum. Ut igitur non irritantur facile, quibus nihil neq; dicitur neq; sit quo offenduntur: ita & ferociorem equum minimè commouerit is, qui nō læserit. Quapropter statim in condescendo prouidendum, ne cōscensor molestus sit equo. Cum autem in equo confessum fuerit, acquiescendum plusculum temporis, vel quandiu licuerit, atq; ita agendus equus quām blandissimo imperio: ac mox lentissimis gradibus initio facto, ad celeritatem adigetur: inter quæ vix sentiet ille incitationem. Imperio autem repentina equus ferocior, itidem vt homo perturbatur animo, sive quid tum aspergit subito, seu audit. seu etiam patitur. Quare hoc non ignorabimus, repentina omnia in equis perturbationes efficere. Verum si incitatum ad celeritatem contineri ferociorem in cursu volucris, nō attrahes drepente, sed placide adduces frenum vt inuites, non cogas ad consistendum. Placantur etiam equi longioribus spatijs magis, quām si crebro conuertantur: atq; lenta diu equitationis spatia (*αι πλω' χρέαν ήσυχαῖς εἰσόεις*) mites (*μαλάχεσι, malim κατάχεσσι*) & placidos præstant, neq; ferociam cquorum suscitant. Quod si quis sperat, si diu & celeriter agitet equum, fore defatigatum deinde mansuetorem, diuersum sentit atq; accidere consuevit. Nam hæc inter, ferocias magis violentiā usurpare, inq; ira, quemadmodum homines iracundi, s̄pē & se & sessorem indignis modis tractare solent. Proinde ad celeritatem summam cquos feroces non facile incitabimus. Nequaquam autem adigemus ad alios equos, nam fermè improbissimi quicq; (*ἱ φιλονέπατοι*) ferocissimi sunt. His aptiores freni quoque lœves quām alperi. Si quando tamen asperos indiderimus, laxando vt lœves videantur efficiemus. Prodest etiam vt secessor asseuefaciat se se ad taleni in equo potissimum feroce collocationem, qua & ipse minimè commoueatur, & nulla fere alia parte equum contingat, quām vbi lessioni, firmæ causa contingi illum necesse fuerit. Nec hoc ignorandum, præcipi poppysmo (id est, cum labris cōpressis acutior quidam sonus oris aditur) equos mitigari: *κλωγύη* verò (qui sonitus fuerit palati & gutturis,) incitari. At si quis initio equo offerat gratiora cum clogmo, contraria autem cum poppysmo citè illc didicerit, poppysmo iam incitari, mitigari verò clogmo. Atq; similiter inter clamores ac tubas caudum, ne equo formido aliqua nostra appareat, neve illi hoc tempore turbulentū aliiquid obijciatur: sed quantum fieri poterit, quietem tum conciliare equo studebimus, & (si fieri potest) matutina aut vespertina pabula præbebimus. Hoc autem consilium optimum fuerit, ne quis sibi equum ferocem ad bellum parare velit. Verum de ignauis tantum scripsisse satis fuerit, in his omnia contraria exercenda, quām de ferocibus dicta sint. Haec tenus Xenophon. *Τεὸν ἡγεμοδίστησις ἵππος καὶ θέαν δέοντα μάλα οὐ κείται τοις ζεύς, Καὶ τοῦτο πεινῶν οὐ λέγεται οὐκέτεν,* Pollux. Equis si quid forte suspicatus (*καυθετος, nostri dicunt schüben*) accedere aliquoipam nolet, demonstrandum illi, quod ca, quæ auersetur, fugienda non sint: hoc quidem planè equo animoso. Sin erit timidior, contrectabitus id, quod ei horribile appetet, & leniter eodem ipsum adducemus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incurrunt equis. Nam quia tum male multantur, huius etiam ea, quæ suspicione sua refugunt, causam esse arbitrantur, Xenophon. In auersationibus ac tergiuersationibus calcaria si subdantur, magis equū perturbant, & terrorem atq; peruersitatem augent. Itaq; tum placandi maximè & confirmandi, vt feritatem intelligent, & sentiant non esse exhorrescenda illa, quæ refugerint, ita etiam horribilia tandem extimescere desinent, Camerar. Et rursus, Si quid per iram in equū tergiuersantem committatur, vehementius ille perturbatur, & postea facilius terretur: quia illa obiecta alienora exhorrescit, propter quæ se afflictū recordatur. Equū itinere defessum, adeò vt nulli omnino labori amplius par videatur, recreabis ac veluti recentem efficies, si sella aut clitellis ablatis, in domo vel stabulo aliquo, si occurrat, aut ipsa etiam via, liberè voluntari pro arbitrio finas, vt muli ferē & asini facere cōsueuerunt. Cauebis tamē ne talis sit aēris cōstitutio, vt pluia aut vēto lēdi possit. Quid faciendū si equi dorsum lēsum sit, & nihilominus ipsum equitare vel onus gestare oporteat, lege Rusum cap. 181. Si equiti femina vel nates adurātur, veteres remedio esse prodidere, vt illinatur spuma equi collecta de ore & inguinibus, Camerarius. Equis & iumentis cum per niues ducuntur, sacci pedibus circumligandi, vide Suidam in *Περιέδειν*.

Equis iumentum est, Aristoteles. De cursu equorum vide capite secundo vbi de celeribus agitur. Ego faxim muli pretio qui superant eos. Sunt viliores Gallicis canterijs, Plaut. De pretio equorum quorundam dicemus Philologiae parte quinta. Mulis, equis, asini feriae nullæ, nisi si in familia sunt, Cato. Messis ipsa alibi tribulis in area, alibi equarum gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur, Plin. In equum in senecta molente epigrammatæ duo Græca Anthologij lib. I. sc. 33. Exanimato equorum corpore nascuntur vespa & crabrones, Textor. Presus humo bellator equus crabronis origo est, Ouid. lib. 15. Metamorph. Equi cadauer proiectum vespas gignit: ex huius putrefcentis medulla euolant vespa, nimis um volueris progenies ex equo animali velocissimo, Aelianus. Celebris apud Græcos hic versus est, & apud Suidam legitur, *Ἴπποι μὲν σφῆκαι γένεσις, ταῦχοι δὲ μελισσῶν.* Vespas vt significant Aegyptij, equi cadauer pingunt, quod ex eo plurimæ generentur, Orus.

Olera crucis obnoxia futura negant, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere, scemine duntaxat, Plinius. Equæ caluaria, sed non virginis intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia fecundare quæ spectant, Pallad. Cibrorum genera Galli è setis equorum inuenere, Plin. Fit & setaceus quidam pannus ad cribrandi vsum, ex setis (nifallor) equinis. Equorum setæ de caudis & iubis ad balistas utiles asseruntur: licet arcus vel balista ceteraque tormenta, nisi funibus neruilibus intenta nihil prodeſſe dicantur, vide Vegetum lib. 4. de remilitari. Ex equinis pilis tendiculæ seu laquei fiunt ad capiendas aves. Quare in funiculos pescatorios, *ἰγνιας* Græci vocant, setas ex equorum quām ex equarum caudis malint, Plutarchus inquirit problem. 17. de causis natur. Ex caudæ equinæ pilis prisci confessis cristi galcarum superbierunt, cuiusmodi & Achilli eximias quasdam Homerus imponit, implicatas aureolis cincinnis, Camerarius. Aethiopes qui ex Asia sunt, pleraq; arma quæ Indi gestabant, pellesq; frontium equinarum, cum auribus atq; iubis in capitibus, vt ipsæ iuba pro cristi essent, & hirtæ aures equinæ rigerent, Herodot. lib. 7. *Ἴπποι οὐ τευφαλεῖσι, οὐτε πεινῶν τειχῶν τελέοντες.* Hesychius & Varin. ex Homero nimirus: ego apud Q. Calabrum legi, qui libro quarto inter alia certamina describit sagittis propositam huiusmodi galeam petentes. Reciproca tendens neruo equino concocta tela, Accius apud Varronem. Contextuntur inde & funes. Varro præceptis adjicit, equino simo quod sít leuissimum segetes alendas: prata verò grauiore, & quod ex hordeo fiat, multisq; gignat herbas, Plin. Equinum simum quidam cum luto subigunt ad cōstruendas fornaces chymisticas, vt solidior tenaciorq; materia fiat. Equorum virus à coitu Anaxilaus prodidit iu lychnis accensum, equinorum capitum visus repræsentare monstrificè, similiiter ex asinis, Plin. Sauromata plurimos alunt equos: quibus non tantum ad bellum vtuntur, sed etiam dijs immolant, & cibo adhibent. Vngulas etiam colligunt, purgant & diuidunt (*διαρρέσι*) ad similitudinem squam

matum in draconibus, aut incisionum in viridi fructu piceæ: deinde perforant ac nec uis equorum boumque; confluunt ad vsum thoracum, qui quidem Graecanicis nec inelegatioreis neque; infirmiores sunt: facile enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus sustinent. At linei thoraces non aquæ vtiles sunt in pugna, cum ferrum violenter ad eum transmittant: venantibus vero conueniunt, Pausanias in Atticis.

F.

Sarmatis, Vandali, ac innumeris alijs, equorum & vulpium carnes solatio sunt, Cælius. Hippophagos inuenio Scythia in Asia populos fuisse. Sunt qui asinorum domesticorum carnes edant, etiam cum senuerunt: quæ peccinati suci, concoctu difficillimæ, ac inter edendum insuaves sunt, stomachumque; laudunt: quemadmodum equorum ac camelorum carnes quibus etiam ipsis homines, animo & corpore asinini ac camelini vescuntur, Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus. In Scythia parua iuxta Theodosiam & Tauricam Chersonnesum Nomades sunt, qui carnibus tum alijs tum equinis aluntur. & equorum caseo & lacte, & oxygalacte, quod illi arte quadam condientes eximum habent opsonium: quatinus ob causam poëta omnes eius tractus incolas galactophagos appellabat, Strabo lib. 7. Athenæus libro quarto scribit, apud Persas diebus natalitijs fuisse mortes, ut diuites bouem, asinum, equum & camelum apponere totos in cibano aut camino coctos, Erasmus in proverbio Solidos è cibano boues. Equinam & camelinam in Damasco edi, apud Vartomannum legi. Equi sylvestres in Polonia eduntur: placet maximè pars sub iuba. Strabo libro septimo de Mysis loquens, quorum Homerius Iliados n. meminit his versibus, Αγρὸς δὲ τάλαιν τετέπεν τὸν φαενόν, Νέσφιν ἐφ' ιππονόλων Θρηνούν καθησυάλφος αἴσαν, Μυσῶν τὸν αγχευάχων: Myflos Europæos potius quam Asiaticos intelligendos scribit. Cui sententia (inquit) etiam poëta testimonium accedit, quoniā Hippomolgos, Galactophagos & Abios eis adiungit, qui quidem in plaustris viuentes Scythæ & Sarmatae sunt. Haec enim nationes Thracibus hac tempestate promiscuae sunt, &c. Evidet (supra Tauricam Chersonnesum iuxta Alanos) μελάγχλωνι περιστέρει πτωμολογοι, Dionysius Afer. Ιππονόλων, qui equas mulget (Suidas & Varin,) ac si equi mulgum dicas. Asini etiam qui subrumpantur equabus hippothela Græcis dicti, equi mulgi Latinè nominaari queunt, Hippomolgos vocant pastores equorum, quod lacte equino vinant: eosdem galactopotas & galactophagos nominant. Fertur autem in historijs huiusmodi gentes in Scythia esse, quam & Abios vocant, ut pote διληπτοί, quod vili & simplici viatu cōtentienti sint: Ιππονόλων τῷ βιώ πορεύονται, οἱ δὲ αμαζόδοι, Varin. Sarmatarum gentes è milio maxime pulte aluntur, & cruda etiam farina equino lacte vel sanguine è curvis venis admixta, Plin. Sauromatæ (inquit Pausanias in Atticis) plurimos alunt equos, ut pote Nomades, quibus non tantum ad bellum utuntur, sed dijs etiam suis immolant, & cibo adhibent. Tartari incident & vulnerant equos, cruoremque; & per se, & cum milio vorant: Carnes pecudum, pecorum & equorum comedunt, etiam semicrudas. Caballos pridie tum sponte tum morbo mortuos, exciso loco aposteniate infecto, perlitter comedunt, Matthias à Michou. Tartari equos & canes comedunt, Paulus Venetus. Vergilius tertio Georgicō de febri ouium scribens sic canit:

Profusi incensos astus auertere, & inter
Bisaltæ quo moræ solent, acerq; Gelonus,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.

Ima ferire pedis salientem sanguine venam:
Cum fugit in Rhodopem, atq; in deserta Getarum:

Getæ bibant equinum sanguinem permixto lacte: Textor. Idem dicit de Gelonia. Pelias Neptuni & Tyrus filius ab equa educatus fertur, Cælius & Aelian. in Varijs lib. 12. Ιππονόλων Κερηνῶν τοῦ (ταῦτα) ὅν (ἥτις) αὐτὸν εἰποεῖται καὶ νομίμως εἶπεν, Ιππονόλων εἶπεν, Βarin. Videtur sane etiam nomen ab euentu factum: nam θεῶν τείφων γηλαζων exponitur. Metabus (ut est apud Vergilijum lib. II.) filiam Camillam equino lacte educauit. Verba ciuius haec sunt,

Hic natam in dumis, interq; horrentia lastra
Nutribat, teneris immulgens ubera labris.

Armentalis equæ mammis & lacte ferino

Ιππονόλων, η τοῦ ιππονόλων, Hesychius & Varings. Tartari lacte equarum bibunt, quod ita præparant, ut videatur esse vinum album, non admodum insipidus potus: vocatur autem ab ipsis chuinis, Paulus Venet. Rex Tartorum (inquit idem l. 65.) habet armenta magna equorum alborum utriusque sexus, qui putatur exceedere numerum decem milium. In festiuitate autem quæ celebratur vigesimo octavo Augusti, præparatur lac equinum in vasis decentibus, & rex ipse manibus suis diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum, arbitrans & à magis suis sic edoctus, quod dij lac bibant effusum, & solliciti sint conferuatoris omnium eorum quæ possidet. Post sacrificium illud nefandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec vili alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis, preter populum quendam regionis illius Horiach vocatum: qui hoc etiam fruitur priuilegio, propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Barbari quidam (inquit Albertus) emulsum equarum lac Soli exponent donec pars crassior subsidat, postea in vase feruefactiūt ut ficeram, (cereuisiam:) & quod eliquatum est bibunt: & hoc potu utitur Tartari, Comani, Pruteni, & finitimi eis barbari. Plurimum autem inde pingue scunt, illi maximè qui non sunt in assidue motu & exercitio. Bubulum asinum & equinum lac, ventri magis (quam ouillum, quod crassius est) idonea sunt, sed ipsum turbat, Dioscorides. Maximè per purgat lac equinum, tum asinum, deinde bubulum, tum caprinum, Varro. Lactis equini potus aluum soluit, Plin. Lac equarum, sicut & camelorum partui vicinarum, tenue est, aquosum, & ventrem molilit, Autenna. Vel cum lacte caprae salsum mulsumque; (ipsum lac salsum & melle conditum intelligo) capeffes. Crede tamen potum meliore lactis equini: Dicitur hic validos asinæ peruincere succos, Serenus de ventre molliendo. Tenuissimum lac camelis, mox equarum crassissimum asinæ vt coaguli vice vt tantur, Plin. Equinum lac ocyus descedit, similiq; modo asinum, quod & paucissimum pinguedinis particeps est, propterea rara in alicuius vetriculo transit in caseum, Galen. Serum de lacte equino potu datu, facile & sine periculo ventrem molliter purgat, Marcellus. Utile est etiam lactis sero ventrem subducere: veruntamen id non sit quod ex caseo fuerit expressum: melius enim est id, quod per decoctionem ex lacte separatur, præsertim equino vel bubulo, Aëtius. Equinum ac asinum lac miscent ad Phrygium caseum conficiendum, Aristoteles. Quod hippacen vocant, caseus est equinus: ea virus redolent: magnopere alit, bubuloque; proportione respondet. Nec desunt, qui hippacen equinum coagulum appellariunt, Dioscorides. Glycyrrhiza, id est dulcis radix, sitim restinguunt, si teneatur in ore. Qua de causa Scythæ hac tentis,

tenti, decem duodecimq; dies degunt, & uitam non aliter quam hippacæ esupròrogant. Quod Plinius vndecimi voluminis calce confirmat. Quædam enim exiguo vieti famem ac sitim sedant, conseruantq; vires, vt butyrum, hippacæ, glycyrrhizon. Hippacen apud Theophrastum Theodorus equestrem vertit, quasi radix esset dulci radici par ingenio ad abigendam sitim famemq; sed caseum equinum, non radicem aut herbam esse, Dioscordis Plinijq; testimonio constat. Hermolaus vna litera discernit, sic vt hippice herbam, hippace caseum designet. Scythæ Nomades vescuntur carnibus coctis, bibuntq; lac equinum: comedunt etiam hippacen: id autem est caseus equinus. Hippocrates in libro de aëro aquis & locis. Et rursus lib. 4. de morbis, Scythe(inquit) lac equinum in cava vase lignea infusum concutunt. Illud autem dum turbatus spumescit ac seceritur, & pinque quidem, quod butyrum vocant, quem leue sit, in superficie consistit: graue vero & crassum deorsum sedit, quod etiæ secretum siccant. Vbi vero concretum ac siccatum fuerit, hippacen ipsum vocant: At serum lactis medium locum tenet. Scythicam herbam in ore habentes famem sitimq; non sentiunt, inquit Plinius lib. 25. Idem, inquit, præstat & hippice dicta, quod in equis quoq; eundem effectum habeat. Traduntq; ijs duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare, siti famed; Hæc ex Plinij lib. 11. cap. 54. Hermolaus citat. Vetus lectio habebat titipacæ, Hermolaus hippace vel hippice reponit. Sestius eosdem effectus caseo equino, quos bubulo tradit: hunc vocant hippacen, Plin. lib. 28. Scythica radix, quam nonnulli dulcem appellant, nascitur apud Mæotim: sitim extinguit, si teneatur in ore. Qua de causa, tum ea, tum equestri vocata, Scythas vndecim & duodecim dies, sitim tolerare affirmant, Theophrastus de historia plant 9. 13. Quo in loco Græcè non hippice, sed hippace legitur, vt non probem Gazam, qui equestrem transtulit, nec Hermolaum qui hippicen, vt supra dixi, ab hippace differre somniat. Sed in hoc etiam errauit Gaza, quod sitim tolerare vertit, ybi Græcè simpliciter ἡγεμόνη legitur: hoc est vitâ agere: vt intelligamus hippacen cibi loco, glycyrrhizam verò sitis remedium esse. Apparet etiam Plinium errasse, qui lib. 9. cap. 54. hippacæ & glycyrrhizo, utriq; seorsim attribuit ytrunq; remedium: Hunc error em rursus admisit lib. 25. cap. 8. his verbis, Scythicam in ore habentes famem sitimq; non sentiunt. Idem præstat apud eosdem hippice dicta, quod in equis quoq; eundem effectum habeat: Traduntq; his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitiq; (melius quam Gaza, qui de siti solum transtulit:) Hunc locum ab eo translatum apparet ex Theophrasto, sed perperam: & de suo adiunctum per etymologiam coniecuram quod hippice idem in equis præstet. Idem Plinius lib. 28 cap. 14 equi coagulū hippacen vocat, cæliacis & dysentericis, etiam sanguinem detrahât utile fore scribens. Hippace, teste Aelio Dionysio, edulium Scythicum est, è latè equino. ιππαῖς (in Theophrasti codice cum accentu in ultima scribitur, quod non placet) Scythicum edulium ex latè equino: aliqui oxygalæ equinum esse dicunt Scythis in vñs: idq; bibi, & concretum edi, ex Theopompi lib. 3. Sunt & qui hippacen equile interpretentur, Hesychius & Varinus.

G.

De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebat. Veruntamen fortiora omnia eadem quam in equis intelligi debent, Plinius. Sanguis equi adroit carnes septica vi, Plinius. Sanguis equarum quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur quæ erodunt, septicæ vocant, Diocorides interprete Ruellio: Græcè legitur, ἡγεμόνη διχλωτὸν ιππαῖς αἵμα σφράγει μήνην την. Marcellus Vergilius alijs verbis eundem quem Ruellius sensum affert, ea sunt: Miscent medicamentis quæ excedendo sint, matricum equarum & quæ admissuræ inferiunt, sanguis. Hermolaus Barbarus verò, ιππαῖς διχλωτὸν, de equis māribus ijsq; admissarij exposuit, Plinium forte secutus quilib. 28. cap. 10. sanguinem equi præcipue admissarij contra panos & apostemata facere scribit. Atqui eiusdem libri capite nono, Sanguis equorum (inquit) septicam vim habet: Item equarū præterquam virginum, erodit, emarginat vlcera: (quæ lectio magis placet, quam Marcelli Vergilij, emarginat, vlcera.) Ex his Plinij verbis apparere videtur, sensisse eum equorum vtriusque sexus sanguinem septicum esse: nam erodere & emarginare vlcera, id quoq; septicum esse significat. Hinc & Hermolaus in corollario ex hoc nimirū loco, Equæ virginis (inquit) sanguinem inesse negant, quæ maribus fœminisq; non virginibus. Quod ad Diocoridis verba, διχλωτὸν de maribus intelligo: nam rectus διχλωτὸν pro admissario, apud Hippiatros legitur: διχλωτὸν vero in fœminino genere, de equa matrice (quam vocem Marcellus Vergilius veluti vltatam, sed absq; authore profert) nusquam quod sciam. Sed hac de rememini contendrim, cum multa alia præstantiora & faciliora paratu septica medicamenta reperiantur. Proinde Galenus etiam (vt scribit de simplicib. medic. lib. 10. cap. 6.) experiri se nouisse ait an equorū admissiorum (τοῦ διχλωτοῦ ιππαῖς), in masculino genere manifestò ponit: Aëtius omisit equini sanguinis mentionem) sanguis crustam moliatur & septicus sit, cum aliorum copia ei semper fuisset, ne quam præstigiatoris suspicionem de se meritò præberet Escharoticon dicitur, quod vrit & crustam facit: Auicennæ interpres equi sanguinem adurere & putrefacere scribit. Regio morbo prodesse dicitur sanguis asinini pulli ex vino: eadem & ex equino pullo similiterq; vis est, Plinius. Hippiatri sanguine equorum ad diuersos in eis morbos vtuntur, tum illito aut infricato foris, tum intra corpus. Incisus palati venis si sanguis in ventrem eorum defluat, lumbricos in eo occidit. Equum' peste affectum (σφαιροβλήθις) sanguinem suum lingere curant cum sale super lapide, extractum de venis vbi calcaria adiunguntur, Innominate. Sanguis equi illitus languentibus in equo membris medetur, vt supra dixi ex Vegetio capite tertio, vbi de phlebotomia mentionem feci. Prodest equis, si sanguine suo detracto ea ex parte, quæ pro ratione morbi conuenit, cum aceto mixto, animal perfricitur, Veget. 1. 17. Sanguis equi alijs medicamentis miscent, & illinitur fractis aut luxatis armis, Theomnest. Phragmaticum equum sic cura: Sanguinem detrahæs de matrice, & cum oleo vinoq; tepefacies, totumq; iumentum contra pilos confricabis, Veget. 3. 29. Si nerui conuellantur aut rigeant equis, sanguine emisso partes affectas calido inungi oportet, Innominate. Sanguis equi ex venis τῶν ὀνύχων cum axungia & olco imponitur renibus equi nephritici, Hippiat.

Carne & fimo equi in agro pasti, ad serpentes (serpentium morsus) vtuntur, Plinius. Carnem caballinam discoctam, potu suum morbis reperimus mederi, Plinius. Equi adeps quomodo curetur, in Tauro dixi ex Diocoride: quanquam eius interpretes horum animalium nomina omittunt. Equi axungia suffumigata, ejicit mortuū partum foras, & secunda sequitur, Sextus. Ad multiplicandos capillos, mulieres in Occitania vuntur ad ipse equino, Furnerius. Medullam equinam recentiores quidam vnguentis ad spasmum miscent. Ad neruos contractos valet medulla equi. Bulliatur in vino, deinde infrigidetur, & post ad ignem vel solem calide inungatur, Innominate. Si equus laboret abscessus illo genere quod vulgo verinem vocant, cum alibi, tum in naso, cutem canterio 7 aperiant,

aperiunt, & eruginem cum esse equino uto inspergunt, adiecto interdum hyoscyami semine. Dentes equi masculi (non castrati, Rasis) positi sub capite (vel super caput stertentis in somno, prohibent ne sterrat, Albertus:) illius qui in somnis opera gerit, prohibent, Rasis. Dentum equi farina perniones rimasq; pedum satiat, Plinius. Dentes caballini tunsiflula pernionum, si sint tumidi, utiliter curant, Marcellus. Dentis caballini contusi farina priuatim sublinuitem sanat, Plinius. Eadem (inquit alibi) inspersa, verendorum cæteris vitis (de formationibus vetrucisq; prius dixerat) medetur. Et rursum alibi dysentericis ac cœliacis salutarem esse scribit. Dens caballinus contusus, & in puluerem tenuissimum redactus, veretru inspersa efficaciter prodest, Marcellus. Equi dentes qui primum nati fuerint, si dentem qui dolet tetigerint, remedio erunt. Nam & si infans equi rostrum basiauerit, dentium dolorem non sentit, & nec equus mordebit infantem, Sextus. Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem praestant, infantibus adalligati: efficacius, si terram non attigere, Plinius. Collo igitur molli dentes ne cœtentur equini, Qui primi fuerint pullo crescente caduci, Setenus ad infantes dentientes. Dentes pulli anniculi, adalligati celeriore & sine dolore dentitionem praestant, Rasis & Albertus. Medicamento cuidam Cleopatra ad alopecias miscentur inter cætera equi dentes usque apud Galenum κατ. τον δ. Pilo equino circumligato verrucas tollit audio: ratio est, quoniam propter astrictionem alimento priuatæ arescent. Pilus equinus ad hostium dominis alligatus, prohibet ne culices aut ciniphæs per hostium inuolent, Rasis (apud quem pullus pro pilo scribitur) & Albertus. Ingulna & ex ulcerum causa intumescunt: remedio sunt equi setæ tres, totidem nodis alligatae intra vlcus, Plinius. Sanguinem fistit pilorum asini cinis illitus: efficacior vis è maribus acetō admixta, & in lana ad omne profluuium imposito: similiter ex equino capite (scilicet pilorum cinis) & femine, Plinius. Canis si fascinatus fuerit, suffito eum pilis equinis de posterioribus pedibus, sago operatum donec fudit, Demetrius. Corium equi adustum illitum q; ex aqua pastulis, quas bothor vocant, refrigerat eas, Auicenna.

Ad liuenem sedandum datur equi lingua inveterata ex vino, presentaneo medicamento, vt didicisse se ex barbaris Cæcilius Bion tradidit, Plinius. Equilingua aresta, & ad leuitatem trita, atq; ex vino potu data, protinus uilitatem suam sedato lienis dolore manifestat, Marcellus. Equi coagulum aliqui h'ppacē vocant, Dioscrides & Plinius. Hoc ex vino potum aduersus serpentiū morsus sauitare creditur, Matthæolus. Cum vino propinatum omnes dolores sedat, Aesculapius. Priuatum cœliacis dysentericisq; conuenit, Dioscrides. Dysentericis & cœliacis quidam priuatum prodesse scripserunt, Galenus de simplicibus 10. ii. Equi coagulum, inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt, etiam si sanguinem detrahant, Plinius. Idem apud Auicennam & Haly legimus, quotum interpretes pro affectione cœliaca diuturnum ventris fluxum verterant. Ad vlcera intestinorum, laudatur coagulum præcipue equinum, Auicenna. Coagulum equi, & sanguis caprinus, vel medulla, uel lecur aluum soluit, Plinius: Sed haec omnia fistunt poius siccantq; aluum, vt in Capra docuimus. In corde & equorum invenitur os, dentibus caninis maximè simile: hoc scarificari dolorem: aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat demonstrant, Plinius. Equi fecur theca cedita reponito, deinde Chio vino & aqua dilutum exhibeto: quibus enim iecut ulceratum est, ne amplius exedatur, efficitur, Galenus de paratu facilibus 2. 38. Si mortuus partus tentiatur, liuen ex aqua dulci potu ejicit, Plinius. Splen asini sylvestris vel equi sylvestris atidas tritus in potu datus pleneticō pondere Drach. 3. in 5. unc. vni temperati conuenit illi, Gal. T. ut citat R. Moses. Coitus stimulant testiculi equini aridi vt potionis interi possint, Plinius. Equi castrati testiculi siccantur in foco: & his tritis datur bis aut ter è iuscule bibendum, quantum tribus digitis capitur, ut secundæ pellantur certissimo remedio. Hoc quidam quinqueages feliciter te expertum affirmant. Panos & apostemata in quacunq; parte discutit vngula equinæ cenis cum oleo & aqua illitus, Plinius. Stumas discutit vngula asini uel equi cenis ex oleo aqua illitus, & urina calefacta, Plinius. Vngularum equinorum exustarum cenis cum oleo impositus vel illitus, strumis medetur, Marcellus. Rubori cum prurigine illinitur equi spuma, aut vngula cenis, Plinius. In Hippocraticis Græcis equo ileoso remedium commendatur huicmodi: Ramenta ex vngulis anteriorum pedum, trita cum vni coylis tribus per narēs infunduntur. In ijsdem Hippocrates equo strophoso infundi iubet ramenta vngularum anteriorum trita in quatuor coylis aquæ. Ramenta ex vngulis equi ex vino per narēs equo infusa, vrinam eius promouent, Hierocles, Vegetius 3. 15. Aduersus calculos prodest vngula equi cenis in vino aut aqua, Plinius. Vogula equinæ scobem, vel exulta cinerem, si calculos in potionem acceperit, citò sanabitur, Marcellus. Vngulae suffitu partus mortuus ejicitur, Plinius.

50 Fel equi tantum inter venena damnatur, ideo flaminī sacro equum tangere non licet, Plinius. Lacte equino venena leporis matini & toxica expugnantur, Plinius. Lactis equi potus aluum soluit, Idem, Dioscrides & Auicenna: vide supra capite sexto. Comitiales datur lactis equini potus, Plinius. In comitiales morbo testes aprinos bibisse ex lacte equino aut ex aqua prodest, Plinius. Ad comitiales coagulum vituli matini bibunt cum lacte equino, asinino, Plinius. Actius de suppurationis renibys tractans, Lac (inquit) cum melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem asinum aut equinum: ad vlcera enim repurganda conducit: postea vero cum repurgatione amplius opus non habent, eiām bubulum, &c. Lacte equino iuvantur vuluae collutæ, Plinius. Si pus in vrevis fuerit, lac equinum coctum exacte colatum infunditur, Hippocrates lib. de sterilibus. Malier quæ non concipit si lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro colerit, concipiet, Rasis & Albertus. Eque lac potu, matricis labore sedat, & educum (alias caducos, aborrum forte intelligit) ejicit, Aesculapius. Semina hyoscyami cum lacte equino trita corio ceruico illigabis, ita ne terram tangant: haec alligata mulieri conceptum prohibitent, Rasis. Serum lactis equini facile & sine periculo ventrem molliter purgat, Marcellus. Recentes cicatrices oculorum impunissimè abstergit equinum lac cum modico melle affidit illitum, Aetius. Caseus equinus ventrem reprimit, & tortiones tollit, Aesculapius. Equi spuma (eam intelligo quæ in corpore equi cum incaluit & sudat, appetet, quamquam etiam de sudore seorsim dicam) illita per dies quadraginta, præusquam nascantur primum pili restinguntur, Plinius. Equi spuma si puero iuesti perstinem linieris, pili eius non crescunt, nec generantur, Sextus. Indolore vel grauitate aurium commendatur equi spuma, vel equini simi recentis cenis cum rosaceo, Plinius. Videtur autem rosaceum utrique addendum: Nam & Marcell. sic scribit, Spuma equi recens detracta, & cum oleo roseo infusa, articularum quamvis vehementes dolores resoluit. Si ab equitando vexata fuerint inguina, aut intertrigines dolebunt, spuma equi fricentur,

Radig. tunc. II. Brantur, Marcell. Plinius ad hoc remedium non sumpliciter spumam, sed spumam ab ore (id est
 sanguinam, quæ alius facit, quæ reliqui copotis spuma sudori permista videtur) inguinibusq; collectam
 illini probat, his verbis: Femina atteti adiutori equitatu notum est: Vulssim est ad omnes inde caudas, spumam
 equi ex ore inguinibusq; illinire. Rubor cum prurigine equi spuma, aut vngulae cinis illinitur, Plin. Ego ad hoc
 vitium oris sanguinam potius, quam aliunde collectam spumam & sal sedine sua mordicantem adhibuerim. In feru-
 ido faecium inalo, quod aestate non nunquam gloratur pestilentilue in milites praesertim, nostri à liquido lingue
 & faecium colore vocant diebium, hoc remedium commendari inuenio: Saliua equi aenam aut hordeum pasti,
 os & agrori diligenter colluitur: deinde ex cancris uis contusis humorē exprimes eodemq; rursus lauabis. Quod
 si vivos habere non potes, pollinem de cancris arid sin clibano tostis inperge, postquam equi sanguina ablueris.
 Tussim sanat sanguina equi triduo pota, equum mori tradunt, Plin. codices excusi alias & obscuram lectionem ¹⁰
 habent: Ego hanc nostram confirmo ex verbis Sexti & Marcelli quæ hic subieci. Equi sanguinam si biberint phthisici
 & qui male tussunt, sanctificiantur. Expertissimum sanè equus morierur, Sextus. Ad phthisicos remedium
 & praetens & maximum: nam etiam vita dubios sanat, & quibus spes supereresc nulla videatur: equi sanguinam vel
 spumam cum aqua calida bibendam per triduum dabis: etiam quem tussi intolleranda & diutina laborare videris,
 hoc remedio liberabis: agrum quidem sine cunctatione sanabis, sed equum mortis subita consequitur, Marcellus.
 Sudor equi mistus cum vino, abortum facit potus a grauida, Rasis & Albertus. Sudor bestiae (equi, Albertus)
 iacet faciem, & inducit synanthen (& sudorem secundum, Albert.) Rasis. Si cultelli vel gladij calefacti (rubei,
 Rasis, testigniti) sudorem equi imbibent, insciuntur adeo ut locus ab eis vulneratus sanguine ante mortem
 animantis maneat non desinat, Albertus. Idem apud Rasis interpretem, sed ineptissime legitur. Si equum sa-
 gitam venenata vulnerarit, sudorem alterius equi & panem combustum cum urina hominis in potu dabis, deinde ²⁰
 in vulnus quoque immittes ad mixta etiam pinguedine, Rasis 178. Sant qui tineas & serpentes è ventre homi-
 nis exigi promittant, si equi sudorem cum urina in balneo biberit, Ianomianus. Fimiasinini idem qui equini
 effectus est, Aucteana. Fimi equi, itinæterati fauilla ad rodit carnes, Plinius. Armentarij (equi vel asini) qui
 herba pascitur, siccum sumum liquatum in vino, mox potum, contra scorponum iictus magnopere auxiliatur,
 Dioscrides. Ad serpentes viuntur carne & fimo equi in agro pasti, coagulo leporis ex acero, contraq; scorpio-
 nem & mutem araneum, Plin. Tanta vis est in veneno rabiosi canis, ut urina quoque calcata noceat, maximè vls-
 cus habens ibas: Remedium est sumum caballinum aspersum acero, & calsactum in foco appositum, Plinius. Mar-
 cellus empiricus capite 8. Collyrium quoddam fieri docet in olla operculo testa cum foramine cui inserta sit
 canna ut expiratio patet: ollam vero cooperiti tubet fimo caballino recenti. Hoc putrefaciendi modo
 (sic enim vocant) etiamnum & medici & maximè chymiste vtuntur. Tam asinorum quæ equorum fi- ³⁰
 num, sive cendum, sive crematum, addito aceto sanguinis eruptione cohabet, Dioscrides, Rasis & Al-
 bertus. Aridum inperium sanguinem sistic, Aesculap. Stercera asinina vel equina, si, dum calida sunt,
 apponantur, sanguinem ex vulnere fluentem fistont, Rasis inter equorum remedia. Et alibi, Sanguinem
 (inquit) cohabet stercus equinum recens, cum creta & aceto acerbito mixtum agitatumque. Et rufus,
 Sangus aperta vena ad contrariam partem revellatur: deinde sumum equi cum filtro (lana feltria) vultus vul-
 neris ut vena impone. Ne venæ equi testa plus iusto exinaniantur, stercus ipsius lumenti fluentibus venis
 admotum fasciis obligetur, Columella & Vegetius 2. 45. & rufus 3. 14. Secunda vena equi sanguinem nimis
 fluentem fistes, si sumum ipsius equi imponas, Pelagonius. Sive sumus manni cum testis viritur ovi, Et re-
 primit fluidos nostro medicamine cursum, Serenus ad sanguinem è vulnera nimis fluentem. Stercus equi-
 tens, olfactum etiam sanguinem reprimit, Albertus & Rasis, apud quem tam corruptus est locus. Si ⁴⁰
 sanguis ex vulnera immodecum fluat, sumum caballini cum putaminibus ovorum cremati cinis impositus mirè
 sistic, Plin. Si ex vulnera immodecum fluat sanguis per narcs, sumus caballinus quo modo egeritur adpositus,
 statim subvenit, Marcellus. Et alibi, Stercus caballinum exprimitur dum recens est, eiusq; succus naribus
 trahitur ab eo cui importunus fluunt. Si thlasma (fractum reddit Ruellius) in vngula habeat equus, &c.
 post alia remedia sumum equinum aridum illigari Pelagonies iubet in Hippiatricis. Autibus instillatum
 equi sumum dolorem tollit, Aesculapius. In dolore aut grauitate aurum equini sumi recentis cinis cum ro-
 faceo prodest, Plinius. Stercus caballinum recens colliges, & in furno calefacies, tunc oleum medio capiti in-
 fundes contra vnam, & sic stercus praeditum in panico vel in linteo spissi capiti superligabis in noctem,
 Marcel. Regio morbo sumum asinini pulli, quod primum addidit à partu, datum fabaz magnitudine è vino
 intra diem tertium medetur: eadem & ex equino pullo similiterq; vis est, Plin. Ad edicam (fur die muter, qan-
 quam uterim mobum propriè sic Gerinavi vocant, colicam improprì) remedium certum, ita etiam ut morbus ⁵⁰
 non repeatat: Fimi de equo qui avena aut hordeo pascatur, non gramine, manipulum in dimidia mensura vni
 (vincias circiter octodecim intelligo) decoquæ donec pars dimidia consumatur: hoc paulatim bibendum est,
 donec exhaerietur: erit autem eo utilius quo exhaerietur citius, Empiricus inominatus. Equini sumi cinis in
 aqua potus alium sistic, Plin. Ad ventrem fluentem, Equi stercus aqua liquefactum & percolatum, si bibatur,
 facit regressum, Sextus. Sumum caballinum combures, & cinerem sumi ipsum cum vino vtere miscebis &
 conteres: & sic dabis dysenterico bibendum sine aqua, si non febricitabit; Marcellus. Equini sumi cinis cælia-
 cis & dysentericis salutaris dicitur, Plinius: paulo ante etiam asinini sumi cinerem ex vino, virique virtutis efficacem
 esse scripserat. Si partus in ortuus sentiatur, leni equi ex aqua dulci potus, ejusq; item vngula suffici, aut sumum
 aridum, Plin. M hi verborum constructione parum coherete videtur: quamobrem legerim portius, Item vngula ⁶⁰
 sufficit, aut sumum aridum, scilicet sufficit. (Apud Vincentium Belluacense legitur, aut vngularum sufficiag-
 tio, vel sumus aridus) Nam & apud Haly medicum sic legitur, Sufficit ex fimo qui secundas fecerit q; ex mor-
 tum educit. Fauilla sumi equini in veterati partum mortuum ejicit: ut quidam ex Plinio citat. Quidam urinam
 equi aquæ ferraria ex officinis miscet contra comitiale morbum, eademq; potionē & lymphaticis medentur,
 Plinius. Pecori sanguinem five per anum, seu vulnare, seu narcs emitenti, pultem facito ex farina tritice & ovo
 & butyro tritice in lotio ex equili hausto: deinde pultem vel mastam illam coctam in cinere pecori dabis, Empiri-
 cus inominatus. Lutum ex cuiuscunque eq; lotio factum vino permiscebis, colaturq; per narcs infundes, &
 confessim prouocat urinam, Veget. 1. 61. & Hippiatrica: in quibus & hoc additur, lutum huiusmodi etiam ar-
 dum easdem vires obtinet. Vulgate & vernam est remedium, lutum de via ex lotio cuiuscunque equi factum, vi-
 neque permixtum & colatum naribus infundas, Vege. 3. 15. Lichenes sunt in equorum genibus, & super ⁷⁰
 vngulas

vngulas in flexu harum partium indurati calli: qui triti & in aceto poti, comitialiibus mederi traduntur, Diotocrides & Galenus de simplicib. medic. II. 17. Aliqui ad cuiusvis feræ mortuum adhiberi consulunt, Galenus ibidem. Comitialiibus datur ex equo lichen in aceto mulso bibendus, Plin. Zeidæ sunt augmentationes in cruribus & iuncturis equorum & animalium maiorum, Scapton 444. Nicander circa finem theriacorum remedium composuit contra omnes venenosos iugus ac mortuis describens iniicit illi inter cetera, ἡππεῖον λέχηνα, κρῆταί τάπισσον πλωδόν. Dentes labantes confirmati aiunt lichene equi cum oleo infuso per autem: est autem hæc in equorum genibus, ac super vngulas, Plin. Ferunt additiones illas, quæ sunt in genu equi, tritis & potas cum aceto, sanare sodam & epilepsiam, Auctenæ interpres. Calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulso poti diebus quadriginta, Plin. Vestigium equi excussum vngula (ut solet plerumq; si quis collectum reponat, singultus remedium esse traditur, recordantibus quoniam loco id repulerint, Plinii).

H. a.

2. Equi dicuntur ab æqualitate sive paritate, eo quod pares antiquitus cruribus (bigis quadrigisq;) iungebantur, Albertus & Sipontinus. Equa, mula, &c. datum & ablatum pluralem in abus faciunt: Piscianus inter hæc nomina pro equa afinam posuit. Caballum pro equo Latini dicunt, Græci καβάλην, Itali cauallo, Galli cheval, Illyri Kobyla, & forte Germani etiam inde vocem galli mutuati sunt. Caballos antiqui equos dixerunt, fortasse (licet enim suspicari nobis) voce ficta de sonitu quem edunt, pulsu vngularum, unde & sonipes dicti, Camerat. Cabalus, quod cauet terram vngula impressa, Obscurus. Caballos videtur intelligere Hieronymus maiores equos, sicuti manus accipimus minores, Cælius. Sunt autem Hieronymi verba hæc, Ut statim cernamus tiaras galeis, caballos equis cedere. Ego contra coniecto: nempe ut galea militare capitum velamentum, validius est quam tiara in pace apud Persas & Medos gestari solita: sic equus quasi per excellentiam de ammone & belatore equo dictus, caballo præferitur qui pacis tempore ad diversos labores servit. Nam operarium & viliorum equum propriè caballum dictum esse, ex aliquor authorum testimoniosis, quæ subiçiam, apparet: et si nonnulla eiusmodi sint, ut caballi nomen pro equo simpliciter usurpare videantur. M. Cato Censorius canthe-
riœ vehebatur, & hippoperis quidem impensis, ut secum utilia portaret. O quantum erat seculi decus imperato-
rem trium phætem Ceaserium, uno caballo esse contentum: ecce ne toto quidem. Partem enim sarcinæ ab utro-
quelatere dependentes occupabant, Seneca. Successor terti tardus caballi, Lucilius. Alius caballum ar-
boris ramo in humili alligatum relinquit, Varro Parmenone. In castris permansi, inde caballum reduxi ad cen-
sorem. καβαλης apud Hesychium & Vatinum διξατης ἡππος, id est operarius equus. Καβαλης, οκαταβαλης, &c. Suidas, Hesychius, Etymologus: sed forte in omnibus erratum est: nam ista interpretatio οκαταβαλης pertinet ad vocem καββαλης quæ apud Suidam statim sequitur, ex οκαταβαλης per syncopen facta. Hoc erratum in allis simplex, ab Etymologo & Vatinis commissum est. Hoc igitur omissio apud Suidam sic legemus, Καββαλης (oxytonum non proparoxytonum ut Etymologus habet, & per unum lambda) διξατης αλις εδιων, ολιντας δε καββαλης, ηγεται δε η κατη, κατη το αλις, πετηθηας γε ει το ζωντην τοιδινων αλιβων. Hæc ita vetterim, Ca-
ballis, nomen compositione etiæ nomine κατη quod præsepe sonat, & adverbio αλις quod est abunde: quod sci-
licet affutum palcatur ex præsepi: vel semper redundans aliquid ex præsepi, dum iumentum pascitur, delabatur.
Apud Vatinum scribitur etiam καβαλης per unum lambda: item καβαλης, οκαταβαλης εδιων, Vatinus & Etymologus. Καβαλης, καβαλης, Hesychius. Καβαλης Stephano nomen est civitatis. Ne vero tu (inquit Plu-
tarchus) aduersus vioram aut equitatum opperiaris, aut vehicula iugalia colligera, & argento pieta, quæ celeres
vsiæ assequuntur & prætercurrunt: verum quolibet asino & caballo (διωνιτην τυχοντης καβαλης χριστην) fuge hostem ac tyrannum sceneratorem. Diversitas in scribendo hoc vocabulo, Græcos id à Latinis acceptissime ar-
guit: nam & in alijs plerisq; Latinis scribendis Græci plurimum variant. Certum est apud Græcos paulò anti-
quiores caballi vocem non repertiri. Ego præ certe modis καβαλης scribi probo, cum β. simplici, & λ. duplice
in prima apud Græcos inflexione. Νικον, η καβαλης ιτιν, Hesychius & Vatinus: nos nimum vel gnomum de più
milis equis & asinis dicalihi docuimus in Asino, Cerno & Equo. Optat ephippia bos piger, optat atare cabal-
lis, Horatius. Apud eundem in Sermon. Satureianus caballus legitur, id est Satureianus agnis natus, qui sunt in
Apulia fertiles, & equorum nobilium genitores, Acron. Immeritis franguntur crura caballis, lauehalis Sat. to;
Hippocrenen Persius caballinum fontem dixit. Caballina caro, Plinii 28. 20. Equitem pro equo veteres qui-
dam posuerunt, ut Vergilius Georg. lib. 3. Atque equitem docuere sub armis Insultare solo. Eunias lib. 7. At
non quadrupedes equites, Nonius Marcel. Vide etiam Gellium libro 18. cap. 5. Sic etiam equitare de equo
reperitur, cum sefforis proprium sit. Omnis extremi frigoris tolerantior equino armamento vacca est, id est q; facile sub diu hybernata, Columella. Amissa parente in grege armimenti, reliqua scœra (de equabus loquitur) edu-
cant orbum, Plinii. Armenta ipsa macie tenua: t. Vergil. In Georg. id est, iplas equas, cum priis de maribus,
admissariis seorsim dixisset. Armenta (inquit Serulus in tertium Aen.) dicta sunt quasi armis aptæ: nam equi
intersunt prælitis: boues armant ex corijs. Armenta quoq; dicta sunt maiora animalia quæ arationi congrua-
sunt. Iugales, pro equis curru iunctis. Absenti Aeneæ currum, geminosq; ingales, Vergil. Aen. 7. Socis iu-
gales, Silius libro 16. Emeritos vertunt ad pascua nota iugales, Claudiianus 2. de raptu Prof. Cernipes & tonis
pes, epitheta equi, pro equo absolute ponuntur. Διππος, equus, Tyrrhenis, Hesychius & Vatinus. ιππος ον-
ματιν ιτιν, Etymologus in ιππονιν: suo tamen loco apud eundem non repertio, nec in alijs Græcorum Lexi-
cis: nisi quodd ἵππος oxytonum à Vatinō παραντης exponitur. Plenius apud Panonianam secundo Eliacorum le-
gitimus ιππον (paroxytonum) Tarentinum quandam gymnasten fuisse. Κατης, διππος: κατη ιππον δε tives θινος έλεγε,
Hesychius & Vatin. Μεγαλη, ιππο κρεβες ιππο ιπποδιν, Hesychius & Vatin. Μεγαλη, πωλην, Idem. Φραδες, ιπ-
πο ιππον, Idem. Oppianus equam ιπποδια vocat. ιππος, πωλη το ιππο πη; πη: scribitur autem pī duplice ad
differentiam ιππος, quod laqueum significat, Etymologus. ιππος Attico more tam feminino quam masculino
genere profertur, Vatin. Et alibi, Αιξ (inquit) apud poetas etiam de maribus dicitur, & communis genere
profertur, ut & έλωφος, άνθρωπος, ιππος. Huius Attica & poetica consuetudinis quidam ignari, ineptæ al-
quando feminino genere reddunt in sermone Latino, quod in eo positum Græce reperiunt. Ex hac Attica
consuetudine est, quod interdum scriptores non contenti την ιππον dixisse cum articulo feminino, addunt inslu-
per ιππην. Sciendum est (inquit Etymologus) iones animalium nomina feminino genere pronunciare, cum

grees aut armenta eorum significant, ut τὰς ἵππες, τὰς ὄντες, τὰς βέσης. Significat sanè ἵππος equum, & equam, & equorum armamentum, & turram equitum: hinc ἵππος χινία, & μυεῖα, pro mille & decē millibus equorum. ἵππος αὐτὸν οὐκέτι πέπτων λέγεται, διὸ οὐ πότες Περσῶν ἐννοεῖται, καὶ οὐ πέπτες. Καὶ ποτὲ Οὐραῖος, Ιεράς Αἴγαθες Οὐραῖον πέπτες τε καὶ ἀρπάς ἀπόσθιωτας, οὐχι πεπτεῖς καὶ διπλαῖς πεπτές, Varinus. Caccabe, Κακαβῆ, olim vocabatur Carthago: quæ vox incolatum lingua caput equi significat, Stephanus: Vide supra in Bove H. b. Alla, Αἴγα, Caribus equum significat, Stephanus in Hyllula. Germani equum admissarium vocant hengst, springhengst: Itali & Galli stallonem: staminam, stut, morch, gurr, & aliquimōsch, muterperd, Galli iumentum. Celtæ qui Brenno duce Graecorum vox est ιππεῖα & μέρων. Equulum & equuleum, Latini equum paruum, novellum, vel pullum equi vocant: Graeci πνεύμα, eodem c̄, nomine avem vulpaneri similem: hippardion verò bestiam cornutam, bisulcam, iubatam. ἵπποδιον quoq; ab equo diminutium videtur, sed nomen est pisces Hesychio & Varino. Bos equuleum 10 peperit. Livius 3. beli Panici. Ut iniecto equulei freno repente exagitantur novo Cicero 3. Totul. Ut fame debilitetur equuleorum nimis efficiat vis, Idem in Hortensio. Neque furentem equuleum Damacrinum insanus equo exhibebis morbi fluctibus educat inquam, Varro Eudæmonibus. Sipontinus simplicius citat, Neq; furentem equuleum insanus equo exhibeat maris fluctibus. Vbi inservi in coeleatum equuleum, ibi tolutum torotor, Pomponius apud Nonium. Equulos argenteos nobiles, qui Q. Maximus fuerunt, auferit, Cicero 6. Ver. Legitur hic & equuleos. Omnia in perfectis & matutis decet esse meliora, ut in equo quam in equulo, in cane quam in catolo, in vito quam in puer, Cicero lib. 2. de Nat. Sunt qui dicunt post annum & sex meatus equum domari posse, Varro. In feminino genere diminutum est equula apud Varronem, Hermolaus Barbar. equilam legit. Et apud Nonium citantur Varronis verba ex lege Menia, hoc modo: Nemo est tam negligens, quin summa diligentia eligat asinum, qui suam saliat equilam. Pullos dicimus paruos 20 fœtus quorumcunque animalium, non quadrupedum modò, sed etiam avium, ranarum, &c. Equus pullus, Lucretius. Continuò pectoris generosi pullus, Vergilius de equuleo. Et sanè frequentius iumentorum, ut equi, asini, fœtus pullos nominant authores, quam aliarum quadrupedum: ut etiam Germani ein füle, Galli poulaen: Vtrique nimurum à Latina voce, Latini à Graecis: qui πώλεον dicunt de equuleo proprie, poëtae pro equo simpliciter. Pulli propriæ sunt equorum, Hermolaus. Μήρους, πωλεῖον, Hesychius & Varinus. Πωλεῖον apud Aristophanem in Pace, vbi scholia adunt πώλεις propriæ dici scetus equorum & aliarum quadrupedum, quas Graeci ζώνιον nominant. Hinc πωλεῖον, equos domare & instituere, quod & πωλοδιαρεύειν, & alia plura in Graecorum lexicis vocabula. Vituli nomen ponitur etiam de equis apud Vergilium tertio Georg. Iam vitulos hortare, viamque insiste domandi, ut Grammaticus quidam exponit: Servius quidem eo in loco generaliter tum de equis tum de bobus accipi ait, Vergilio de utrisque pariter docente. Equum omnium primum à Neptuno produustum ferunt, ut parte ultima huius capituli dicam. Morem literas inuendii in equis, agnoscere videntur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiam inde equum nominat, cui inustum esset cappa: sicuti samphoras sive lapphoras, quibus signa. Etenim sigma & ni inusta vocabant san, Cænius & Varinus in νοτηντας. Seruantur autem etiam nra hæ nota in equis, Varinus ibidem. Vide nonnulli etiam infra in H. e. post mentionem Stimulorum. Coppa vero est nauteri figura, compacta ex cappa & sigma, hoc modo, σ. signat autem nonaginta: etiam si coppatiam quidam interpretati sunt quasi κόπλοντα, quod est vngula terram excavantem. Vero proprius est, ab insigni ira nuncupatum, qua ratio etiam bucephalos fecit. Et Corinthiorum rex Sisyphus, animalium vngulis monogrammaton nomen suum inscribebat, ut futto intercepta eo repeteret & argumento. Trisippion quidem fuit veluti rotula quedam publica nota, quæ cændens malis equorum imprio ebatur, qui iam consenserint: dicebatur & ιππος τεοχος, Cælius: De hoc 40 plura dicam in H. e. Athenæus libro II. terbit signaliteram Doricè san appellari, & equos propter impresum eis huic literæ notam apud Aristoph. In Nebulis samphoras. Cælius sua ex Scholis in Nebulas Aristophanis (vel Saida, apud quæcūdem eadem leguntur, ied loco uno manco) transtulit, sed omisit obscura quædam, quæ et si nec ipse assequor, adferam tamen in medium ne quid dissimilem ea huiusmodi sunt Συρφεύης γαρ ξ. καὶ θεοτοξογαρ ξ ἀργιπάδιστατανεῖσθαι, επέγνωται τοτον. (lego π. id est octo ginta) καὶ παραγραμματανοῦσθω διδάσκεται, καὶ πολεῖται επενθοντα. (Alius forte hunc numerum olim notauit, quæcum hodie notari solet: accedit tamen hodierna quoque nota nouogenaria: numeri σ. nonnulli ad cappa Graecorum hoc modo scriptum π. ut inde coppa dictum consicias: veteres quidem sigma maiusculem figura lunulæ pingebant.) Alibi etiam in ejsdem Scholis sic legimus, Σανφαγιππονοτογαρ ξοντεμετερηγαρ, καὶ άρα ξ μ., καὶ π. γαρ θεοτοξο. ego magis probo per μ. ut samphoras sit equus, qui notam fert sui literam: solet enim π. in μ. vestiente φ. non item in π. Et rursus in eandem comediam, Κορνοιδας πτερελεγει Στρεψιάδης μεταξηγαρ ξ, καὶ οὐδεποτε διτετηγαρ ξιαν. Videntur enim pretiosi fuisse equi, qui huiusmodi notis insigniebantur: proinde Appollonius apud Philostratum. Nec accusavi quenquam (inquit) pilatum c̄-usa, quos maiore pretio emunt plentq; quæcum coppatias quondam emere præstantes vniuersitatem habuerunt. Autem γαρ ξονται διον οὐδεποτε ιππος, Σερβι οὐ Φαρεστεροτε γνωσσαν, &c. Pirmeno Byzantius apud Athenæum libro quinto, τ. ι. φασιανος επενθει λεγογα. Aristophanes in Nubibus. Phasianos hic alii equos intellegunt qui circa Phasin amnum praestantes nascuntur: alii phasianus avis nota insigne: alij ipsas aves.

Rustice & aurige nostri equis à colore, figura ali s̄q; ob causā nomina imponunt, Rapp, colore nigro: roll,
quit tintinnabulum gestat: rinderle, à figura bouis brevi & corpulentā: item schimmel, blaß (de quibus capite 2 in
oloribus equorum dixi) stabelo, grossmen: & mutz, cui praesula est tuba & cauda truncata.

Equorum nomina propria quæ apud veteres præcipue per eas reperi, ordine literarum hic subiec*i*. Alastor,
Aethon, Nycteus. & Ornens, equi Plutonis apud Claudianum libro i, de rapto Proi. Aethra, nomen eque Aga-
memnonis apud Homericum in feneri Partheni, A^{et}hron d^{icitur} A^{et}heus pro rōm, Sildas. Aethon. Statu Thebald. 6. Ae-
thon, Eous, Phlegon, Pyros, equi Saturni apud Ovidium. Aethon, Plutonis equus, vide Alastor. Aethon, Lam-
pus, Podagrus, (Podagrus, in S. holtis, quæ ex his duo tantum propria faciunt,) & Xanthos, Hectoris equus apud
Homerum Iliadis octauo. Aethon Pallantis equus Vergilio. Arion equus filius Neptuni & viuis ex Furiis, Vari-
nus; Telpusij quidem, Pausania teste, Cererem Erinnyn vocant. Lactantius grammaticus in Thessalia terram
tridente percussam à Neptuno scribit, unde prosluerint equiduo Scyphios & Arion. Cererem aliunt mutatam
in equam, ex Neptuno in equum mutato filiam peperisse, coius nomen non initiatis exlandum sit, & equum
Arionem: & hanc ob causam (dicunt Thelputis,) Neptunum apud se primum inter Arcades Hippium esse 70
dicitur.

dictum. Et hoc probant carminibus ex Iliade & Thebalde citatis: ex Iliade quidem hisce, O'νελ' εἰναι μετόπων, Α'ειονα δῆμον ἐλάσσην, Α'δρης ταχὺν ἵππον, οὐκ εἰς θεόν φίνεν. Ex Theba vero, quomodo Adrastus fugerit Thebis, Εἴρωντα λυγέα Φέων σὺν Λ'ειον κανοχάριν. In his carminibus innui putant, Neptunum patrem esse Arionis. Antimachus quidem Terra filium facit, his carminibus, Α'δραστος Ταχλαῖον οὐδὲ Κρηθηιάδεο Προστίσος Δαναῶν πεζού πανετώντας τον ιππων, Καρδίν, τε καρπον, καὶ Α'ειον Θελπυσαον. Τὸν δέ τ' Α'πόλλωνον οὐχ εδόν αλλεος. Ο' γαδοιο Α'στην γαῖαν ανέδωκε, σέβας θυντοσιν ιδεοντα. Sed fieri potest ut quanquam è terra prognatus, originem ex deo ducat, & (ideo) pilotū color cœruleum referat: (nam & κανοχάρις, Neptuni epitheton est.) Sunt qui & hanc historiā referant, Herculem cum bellum aduersus Eleos gereret, ab Onco petuisse equum, & Arione in prælijs in vectum Elin obtinuisse: Polica vero Adrasto equum donasse: vnde Antimachus, Ο'σα ποθ' Α'δραστον τετάρτῳ έδικτον οὐτ' ανεντι, Hæc omnia Pausanias in Arcadicis. Qualis & Adrasti fuerit vocalis Arion, Tristis ad Archemori funera viator equus, Propertius. Vide Leonicum in Varijs 2.29. Cygnū Martis filium Hercules equestri certamine vicit, adiutus equo Arione, quem Neptunus in faciem equi transformatus ex Erinnye genuit, deditq; Capreo Hillari regi, qui eundem Herculi rursus Adrasto: cuius ille auxillo apud Thebas evasit, quum reliqui duces ferè omnes occiderentur, Innominatus quidam in Onomastico nostro. Arionis equi meminit etiam Statius Theb. 6. Ascheteros, Statius sexto Thebaid. Aurora equus nomen apud Pausaniam. Balius, Xanthus, & Pedasus, Achillis equi. Βαλίος βαρυπόντων δημος ιππων, Βαλίος δὲ οξυπόντων δημος παρεγένετο βαλίον δὲ έστι κανέναν & σίγεν, Eustathius. Achilles (inquit Nic. Erythreus) biga ut plurimum vtebatur, iunctis scilicet Balio & Xantho equis immortalibus: hos Podarge mater equarum rapidissima, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanū ex Zephyro genuit, ut Homerus canit. Quanquam in decimo sexto Iliados, Automedon Achillis auriga ijs quoque tertium Pedasum nomine loro tamen extremo iungat, & mortalem quidem equum immortalium equorum comitem. Βαλίος nomen equi Achillis, significat etiam varium, Varinus. Neptunus Ξάνθον (melius Ξάνθον orytonum) καὶ βαλίον equos Peleo donauit, nuprias cum Thetide celebranti, Idem in Θέτιν. Meminit horum Achillis equorum Homerus libro 16. Iliados: & rursus libro 19. vbi Xanthus vocalis à lunone redditus domino responderet. Et lib. 17. ipsi immortales à Ioue facti etiam lachrymas emittunt. Xanthus & Balius (inquit Varinus) equi Achillis, διάφορα πονητή πεποθεν, id est qui aequali cum ventis perniciitate volabant (per summa & quora currebant, Q. Calaber libro 8.) ex Harpyia Podarge nati sunt, &c. Vide plura apud eundem de historica & physica huius fabulae interpretatione in Ξάνθῳ, & in libro nostro de avibus in historia harpularum. Borystheni equo venationibus aptissimo, sepulchrum ab Adriano substructum scribit Dion, Cælius. Bromius apud Statij Theb. 6. Cærus, Καρδίν, vide Arion. Calydon & Cygnus, Statius 6. Theb. Camphasus, Silio libro 16. Cnacias, vide Phœnix. Cotax, vide Phœnix. Corithe, apud Iuvenalem Satyra 8. his versibus, Sed venale pecus Corinthæ, posteritas & Hirpinii rata iugo victoria sedidit. Nil ibi maiorum respectus. Britannicus Corinthen & Hirpinum interpretatur equorum nomina, citans Martialis versum, Hirpinii veteres qui bene novis avos. Ge. Valla vero locorum nomina esse putat, ex quibus equi clari nascerentur. Cygnus à colore albo dictus, vide Calydon. Cyllatus, equus Castoris à velocitate dictus, de quo Vergilius Georg. 3. Talis Amyclæis domitus Pollucis habens Cyllarus. Accipimus autem hic poëticè Pollucem omnino pugilem pro fratre Castore, quem ex tertio Iliados equorum dominorem fuisse constat: & venustè, quando & illos alterna se morte redimere fabulantur, Erythæus. Cyllari etiam Statius lib. 6. Theb. meminit. Cyllarus, equus Castoris, à verbo κέλλειν, ut velocem significet. Stesichorus enim ait Mercurium dedisse Dioscoris equos Φλέγεον καὶ Α'επαγον, οὐκέτι θέντα Ποδάρευς. Ήγεν δὲ Ε'ξαλιθον καὶ Κύναρον, Etymologus: & Varinus, apud quem quædam corrupta sunt.

Dimos & Phobos, Δέμος καὶ Φόβος, id est Terror & Pavor, (sic Valerius lib. 3. Argon interpretatur) Martis equi: quorum Homerus tum alibi sèpe meminit, tum Iliados quinto: & Maro, Martis equi bijuges, & magni cursor Achillis. Neptuni equos memorant Enceladum, Eriolen (Ε'ειλην, πον) Glaucum, & Sthenontem. Σθενοντα quidem propter Neptuni & matis potentiam: Ε'γκέλαδον verò à sonitu maris: Γλαῦπνον, ab eiusdem colore: Ε'ειλην deniq; propter humidos ventos, ex quibus etiam vehemens & impetuosa èσιλην est, cuius & Comicus meminit, Varinus in ιππων. Ε'ειλην sceminiatum apud Aristophanem in Equitib. legitur, & explicatur in Scholijs, τυφως, ανέμου συρροφή ή πυρὸς: ἀναθυματίστως συρροφή πεινηματινοῖς τάξεις: πνοή μετάλη καὶ σφοδρός. Cæterum in Vespis ludens idem poëta cauacen vestem Perlicam in quam plurimum lanæ insuuptum esset, èσιλην vocat quasi ζειλιν ἀπώλειαν. Eous, Η'ως, unus ex equis Solis, ut in Aethone dixi. Ex Hippodamia procis primum Marmacem ab Oenomaō occisum alunt, cuius equarum nomina fuerint Parthenia & Eripha, (Παρθενία καὶ Ε'ειφα:) & has quoq; supra dominum suum ab illo mactatas esse, ac sepulturæ permisiss. Et flauum Partheniam ab altero equo nominatum, Pausanias Eliacorum secundo. Exalithus, vide in Cyllaro. Garganus libro 4. Silij. Glaucus, vide in Encelado. Harpagus, vide in Cyllaro. Harpe equa Pelorum equum ex Zephyro vento conceptum produxit. Silij libro 16. Harpinna & Psylla, Ψύλλα (alias ψύλλα) καὶ Α'επιννα, equi Oenomat, quorum auriga erat Myrrilus, Varinus. Hirpinus, equus Martialis libro 3. Epigrammatum, Textor. Vide Corithe. Ilerda, Silij libro 16. non equi, ut Textor inepte exponit, sed verbis Hispanæ nomen est. Incitatus, Υγιταν, equi nomen est apud Suetoniū, præter interpretū sententiam, Cælius. Apud Martialem libro 10. mulionis nomen est. Iris, sexto Theb. Statij. Lampo, Silij li. 16. & eodem nomine Diei equus à splendore dictus: nam Nocti equos nigros, Diei albos attribuunt. Λάρηντος (αὶ Λάρηπον) καὶ Φαέθοντα ιππων Η'μέρας Φοῖον Ο'μηρος: ιππος δὲ Η'μέρας έστιν, η περιθέραστος αὐτὸν έξεια διεγενέσθινος, οφ' ής λαμπει καὶ Φαίνει, Varinus. Recentiores, ut & Lycophron, Diem à Pegaso equo vchi aiunt. Λέρυτος & Φαέθων ήστι πτων δύνματα, Eustathius. Lampus, Λάρματος, unus ex equis Heronis, ut in Aethone dixi. Lampus libro 16. Silij. Melampus, Silij libro 16. Nycteus, Plutonius equus, vide Alastor. Orneus, Plutonius equus, vide Alastor. Panchates, lib. 16. Silij. Parthenia, vide Eripha. Pauor, vide Dinos. Pedasus, vide in Balio. Pegsus, vide inter historias, ultima hulus capitinis parte. Pelorus, vide Harpe. Phaethon, Diei equus, vide Lampo. Pherenicus, apud Pindarum. Phlegon, Solis equus ut in Aethone dixi. Phlogeos, vide in Cyllaro. Phobos, Martis equus, vide in Dino. Phœnix, unus ex equis Cleosthenis Epidamnij, de quibus Pausanias libro 2. Eliacorum sic scribit: Post Pantacris statuam, Cleosthenis Epidamnij currus est, Ageladæ opus. Is vicit Olympiade sexagesima sexta: & suam equorumq; & aurigæ imagines illic fieri curavit, adscriptis etiam equorum nominibus, quæ sunt Phœnix & Corax: & utrinque ad iugum, dextro latere Cnacias, Κναῖς: sinistro, Samus, Σαμος. Hic quidem Cleosthenes primum Græcorum, qui equis nutriliensis studuerunt, imaginem in Olympia posuit. Quanquam & Miltiades Atheniensis & Evagoras Lacon posuerunt: sed Euagoras currum solum absque sua imagine: de Miltiade alibi dicam, Hæc Pausanias. Pholoē, lib. 6. Theb. Statij. Podarces, Ibidem: dictus nimisrum quod valeat pedibus.

Podarge à celeritate pedum, vide in Ballo. Podarges similiter, vide in Cyllaro. Podargus inter equos Hectoris erat, ut in Aethone dixi; & alius eodem nomine Hippomonis equus, de quo distichon legimus, Αἴδει μὲν ἡ πάτημα δρόμοι τῶν, ἐππωδὲ Πίδηγες, Καὶ κυρλαῖγες, καὶ βεγέτην Βαλῆς. Pyros, ex equis Solis, ut in Aethone dixi. Rhæbus, equus Mezentij apud Vergiliū Aeneid. 10. πρεστόπολες, quod est emico, Nic. Elythæus: Ego verbum πολεῖν in vulgaritatem Lexico Græcolatino (quod multis modis corruptum est) positum reperiō sine authore. Sunt qui per ædiphthongum Rhæbus scribant, quod magis probo. Samus, Σάμος, vide Phoenix. Scyphes & Arion, equi Neptuni secundum Laetantium, Καλός & Arion Adastri secundum Antimachum, ut in Arione divi Sicotis, penultima breui, lib. 16. Silius, Σιθηνον, vide supra in Encelado. Strymon, Statio Theb. 6. Tagus, apud Silium lib. 1. equinomen est, ut scribit Textor: locus iam non occurrit, sed deceptum puto Textorem, ut in Hierda. Terror, vide Dinos. Theron equus, Silius libro 16. Thoës, Statius 6. 10 Theb. Velutris, equi nomen, Cælius. Verus imperator (inquit Iul. Capitolinus) Prasinis contra Venetianos ut pissimum fauebat. Nam & Volucris equo Prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat. Cui quidem passis vias & nucleos in vice ad hordei in præsepe ponebat, quem sagis fuso tinctis coopertum, in Tiberianam ad se adduci iubebat. Cui mortuo sepulchrum in Vaticano fecit. In hunc equi gratiam primum cooperunt equi autem vel bravia postulari. In tanto autem equis ille honore fuit, ut ei a populo Prasinianorum saepe modius aureorum postularetur, Hæc illæ. In hoc quidem Silius carmine libro 16 Primus equum volucrem Massili munera regis Hand spernenda tulit: volucris pro epitheto accipi potest, cum nullum aliud equi nomen eo in libro, licet complura sint, Latine originis habeatur. Ovidius etiam volucres equos epithetizos secundo Metam. dicit, & Pegasus priuatum sexto. Xanthus, equus Hectoris, ut in Aethone dixi: & alius Achillis, vide in Ballo. Haec tenus vetera equorum nomina ordine literarum recensuerim. Nunc adijcam recentiorum quædam, vbi prius Statij aliquot versus è sexto Thebaidos recitauerò, ut certius constet de nominibus quibusdam supra positis. Nominibusque clement, Pholoēn Admetus & Irin, Funalemque Thoën: rapidum Danaeus augur Ascheton increpatur, meritumque vocabula Cygnum. Audit & Herculeum Strymon Chromin, Euneon audit Igneus Aethion, tardum Calydonia lacescit Hippodamus, variamque Thoas regat ire Podarcen. Nic. Elythæus de Xancho Achillis equo dominum suum allocuto scribens in Indice suo Vergiliano, Comætum hoc (inquit) vocalium equorum ac immortalium, vernacula poetarum Musa audacius simulata est: quippe quæ herorum suorum generosissimos equos proprijs nominibus fabulosus etiam decantauit, ut Rholandi Brigidiatorum (hoc est freno aureo insignem) & Vegiantinum, Balardum Ralvaldi, Rubicanum Argalifæ, Hippogrysum Rugerij, Frontinum & Fratalatum Sacripantis, Rondellum Oliuerij, & aliorum alijs nominibus alios.

Epithetorum equi testimonia reperies apud Textorem uno in loco omnia: nos ea pro argumenti ratione distribuimus, cum alia bellatori alia celeri equo convenient, de quibus partim supra capite secundo dixi, partim paulo post secunda huius capituli pattedicam: Alia ad animi aut corporis virtutes aut vitia spectent, de quibus similiter infra dicetur. In præsentia ea ferè tantum adferam, quæ equo simpliciter congruent. Aeripes, vide inferius inter Græca. Assidui, Cornipedes. Fœmina cornipedi semper adhincnit equo, Ouid. Ponitur & absolute pro equis, Quem ceperat ipse Cornipedem, Silius: ut etiam Sonipes. Aere, & cornipedum cursu simulatæ equorum, Vergilius. Fumans, Suspensas cursu fumantum fôtu equorum, Marullus. Frenigerum equum Textor dicit, eadem forma qua alam frenigeram Statius lib. 3. hoc verlu, Quis nam frenigeræ signum dare dignior alia? Hinniens equus, Politiano. Humentes Noctis equos Claudianus dixit, forte à noctis natura. Iubatus, apud recentiorem quandam. Paluertei, Valerius Argon. 4. Quadrupedes. Denique vi magna quadrupes 40 equus, atq; elephanti Proiecti sese, Ennius apud Gellium. Quadrupedante inventus equo, Silius. Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum, Verg. Spumantem q; agitabat equum, Vergil. Et alibi, Vectus equo spumante Sages. Et rursus. Seu spumanis equi foderet calcaribus atmos. Spumifero portatur equo, Codrus Vecceus. Squamigeris Inventus equis, Richardus quidam. Sudans. Ceruoque fugacior ibat Sudanti temebundus equo, Claudian. Cetera, ut dixi, epitheta, passim pro argumento digessi. His Græca subiectamus, quæ cuivis equo absolute convenient. Μάρυχες ἵπποι, Homerus Iliados 8. quodd solidis vngulis constent, cum boves & alia pecora b. fidas habeant. Κεφαλήχες, Eustathius. Ἰπποχαριτεῖον, Phocylides. Εὐτεχες & κακλέχες ἵπποι, Hom. l. 2. Χαλκόπεδες ἵπποι, ut apud Varinum traditur, non solum qui firmi validisq; sunt vngulis dicuntur, quasi æripedes: sed etiam qui pedibus resonant, ut sonipes apud Latinos poetas. (Οὐ μένον δι σερρόποδες, αἰδηνοὶ καὶ δι τέχνοποδες.) Nam & ὁ γρύθτες πόδες ἵππων, Homerus nominat: & νύχες ἵππες, id est aliae resonantes. Sed magnis præcipue equis, bellatoribus & succassoribus epitheta huiusmodi quadrare videntur. Τύλητες ἵπποι, οὐ ψάχνετες, η ὁν δικότες οὐ φάγεται, Varinus. Καραχίποδες ἵπποι, Oppianus, & Hesiodus in Symposio Plutarchi. Sic & Latinis æripedes equi dicuntur. Narrat & æripedes Martis atasse boves, Ouid. epist. 6. Grammatici exponunt pedes ære munitos habentes: Quemadmodum & equos æripedes Texor à ferreis soleis: hoc autem epitheton equis contribuum recentiorum tantum aliquot testimonij comprehendebat.

Deriuata ab equo, quæ ad eum & equitationem pertinent vocabula, pleraq; parte quinta huius capituli explicabitur. Equarius, ad equum pertineat: & equorum curator apud Solinum, ut apiarius. Herophilus equarius medicus, Val. Maximus. Equinum & caballinum Plinio, quod ex equo est, ut equinus caseus, caseo caballina. Equuleus tormenti genus in equi formam, in quem coniiciebantur rei. Cicero libro 4. de finibus, Nec si ille sapiens (inquit) ad tortuoso equuleum à tyrranno ire cogatur, si uilem habeat vultum, & si ampullam perdi disset. Aliqui eculeum scribunt: sunt qui ardenter laminam esse tradunt, qua homines cruciabiliter torquentur. Calepinus Hæc etiam in equuleum inijectur, quo vita non aspirat beata, Cicero 5. Tusculana. Suidia commenta est equuleos, cruces, vincum, & tunicam illam alimentis ignium illiam & intextam, Seneca lib. 2. Epist. Vide etiam panlō inferius: & rursus in e. vbi de centris. Equum, qui nunc aries appellatur, in muralibus machinis Epeum ad Tortam inventi dicunt, Plinius 7. c. 6. De ariete machina suo loco plura dicunt. Equi duratei five lignei mentionem faciemus etiam inter prouerbia infra.

Hippos, id est equus, syderis nomen apud Proclum de sphæra. De hoc Cicerol libro 2. de Nat. hos versus assert ex Arato: Huic equus ille iubam quatuor fulgore mæcantii Summi contingit caput aluo, stellæq; iungens Vna. Equum Aratos (inquit Higinus) & alij complures Pegasus Neptuni & Medusa Gorgonis filium dixerunt: qui in Heliconē Bœ otia monte vngula faxum fricens, fontem aperuit, qui ex eius nomine Hippocrene est datus. 70 Alij

Alij dicunt quo tempore Bellerophontes ad Praetum Abantis suum, Argiorum regem deuenire. A triam regis vxorem hospitio amore inductam, petuisse ab eo ut sibi (tui) copiam faceret, promittens ei coniugis regnum. Quae cum impetrare non potuisset, veritate se ad regem criminatebat, occupat, eum sibi vim aff. tre voluisse Praetum dicit. Qui quod eum dilexerat, noluit ipse supplicium sumere, sed quod aequum esse sciebat, mittit eum ad lobatum Ante patrem, quam alij Sthenobream dixerunt: ut ille filia pudicitiam defendens, Bellerophonem obiiceret Chimera, que eo tempore Licitorum agros flamma vastabat. Vnde viator profugiens, post fontis inventionem cum ad cœlum contendere esolaret, neq; longè iam abesse, despiciens ad terram, timore permutus decidit, ibique perisse dicitur: equus autem subvolasse, & inter sidera ab Iove constitutes existimatur. Alij non criminatum ab Ante, sed ne se plus auditer quod noller, aut precibus eius moveretur, profugisse Argis dixerunt. Euripides autem in Menalippa, Hippem Chironis Centauri filiam, Thean ante appellatam dicit: quæ cum aleretur in monte Pelio, & studium in venando maximum haberet, quodam tempore ab Acolo Hellenis filio Iovis nepote persuasam, concepsisse: cumq; iam partus appropinquaret, profugisse in sylam, ne patri, cum virginem speraret, nepotem procreasse videtur. Itaq; cum patens eam persequeretur, dicitur illa petuisse ab deorum potestate, ne pariens à parente conspiceretur. Quæ deorum voluntate postquam peperit, in eam conversa, inter astra est constituta. Nonnulli eam vatem dixerunt fuisse: sed quod deorum consilia hominibus sic enuntiare solita, in eam conversam. Callimachus autem ait, quod desiderit venari & colere Dianam, in quam (lego, eam vel equinam speciem, ut supra diximus) eam Dianam convertisse. Heo dicitur etiam haec non esse in conspectu Centauri, quem Chirona nonnulli esse dixerunt: & etiam dimidiam apparere, quod noluerit scribi se fœminam esse. Haec omnia Higinus. Sed de Pegaso equo pluribus agetur octua hujus capitii parte. Hippus affectio est à generatione prodiens, quia instabiles sunt oculi ac semper moventur, vtq; motum sustinentes in concussu & tremore assiduo consistentem: hanc affectionem hippoν vocavit Hippocrates (nimicunt à motu illo sursum deorsumq; facio, qualis equitantibus contingit:) accidit autem oculum firmanti masculo, qui visorū basilī instrumenti complexus est, Author deflationē medicarum quæ Galeno attribuuntur. Stridere dentibus (Inquit Galenus in commentario in Prognostica Hippocratis capite 7.) ex natura, simile est affectui oculorum in situ quibusdam, quem appellant equum, cum nullo tempore manere possit quieti, sed in modum intremescientium subinde nictant. Πτερό· membrum pudendum Viri & mulieris, & magnus piscis marinus, Varinus & Hesychius. Aut agitat equum lasciuia supinum. Horat. Serm. 2. 7. Equum (inquit Acrom) appellauit membrum virile. Πτερό· λιμφό· διλεθέρο· μαζί· Idem: videtur autem aliquid depravatum. Plato rationem ariugæ vocabulo prudenteribus monstrat: Appetitum verò geminum, qui indicant gemini: appetitum quidem rationis compotem equus bonus: appetitum eiusdem impotem, equus malus, Cælius. Scitu dignum (inquit Cælius) quod tradit Origenes, per figuram omnes qui in carne sunt harci equos, & habere ascensores suos: sunt quos dominus ascendit, & circumueunt omnem terram: propterea Abacuc tertio, Equitatus tuus salus: alios ascendit diabolus & angeli eius, qui ternistratores dicuntur, quoniam tripli calle ad animæ properant interi. tum, verbo, cogitatione, opere. Niceras nobili epigrammate (ut Cælius annotat) vnum esse pacis, equi magni vice canit: Οὐδὲ τοι χαεῖεν πέμψα: τέλειοπτό· ξειδώ· Τσεως δὲ πίνων καλὸν τέμπετος, &c. al' Οὐδὲ τοι χαεῖεν φέρει παχὺς ιππό· αἰσιδῶν, Υδωρ δὲ πίνων χειρὸν εἰδὼν τέκνη, quod distichon Demetrio Halicarnasseo Zenodotus attribuit: Sed priore modo apud Athenaeum legitur, ut refert Erasmus in proverbio Aquam bibens nihil boni parias. Nulla placere diu neque vivere carmina possunt. Quæ scribuntur aquæ potoribus, Horat. Lignum quidem & numerosum sermonem ἐπάγον Græci vocant, hoc est sublimem & quasi equi inventum: ut solutum πεζόν, id est pedestrem & humilem. Meretrices dicebantur πάλαι, quasi οὐρανῆς πάλαι: ήδη νέαι, καὶ παρθένοι, Hesych. De equis tormenti genere vide paulo supra & nonnulli infra inter imagines equorum. Plutarchus in Lucullo pressos fœnore ab publicanis scribit coactos pati, σχονισμός, κυριλλίας καθίππως. Ιππίστης, ἐπίθεια πεφαλῆς, ηγυανεῖον πέσμιον, Hesychius & Varinus. Pollux hunc senarium ex iunctoris Cratinis Omphale citat, Υμεῖς δὲ τοι πατέρων η τέμποιον ἔχετε, οὐ καὶ ταῦτα εἴδη χιτωνῶν. Κρατὸς (similiter ut ιππόπος & ιππόν) à scholiaste Aristophanis in Equitibus exponitur, τοτες ιπποις εἰσαπέβημον (alijs περιπλεύμον) καὶ γυναικεῖον πεπονόματα. Γιππίς fabula Alegidis. Hippus fluuius in ponto a Tarsuro distat stadiis 150. Anianus in periplo ponti.

Hippobinum Scholastæ in Ranis Aristophanis à lascivia & coito dictum scribit: quoni im in magnis rebus ιππον Graci accepliant, sicut ιππάστρος, cinxidus dicitur magnus. Galenus septimo simplicium pharmacorum auctor est, hippocathron dicuntur iculum sylvestrem ab insigni magnitudine. Dioscorides sylvestrem fœniculum hoc nomine grandiore esse ait. Sed & hippocelinum (quod olus atrum Romana vocatur lingua) eodem modo à magnitudine nuncupati videtur astipulante Dioscoride. Ιππουρον Sophocles Aiacem nuncupat velut μεζάνως μανούρων, id est insigniter farente, ex ratione metaphysica, quando, vel nobilis canit poeta, Scilicet ante omneis furor est insignis equarū: Vel, ut præstruximus, quia ιππος magnitudine significat: nam ιππογνώμονα dicunt, magnanimū, Haec omnia Cælius. Vide Varinū in voce ιππουρον, & Erasmi in proverbio ιππουρον. Patrum ιππουρον, apud Sophocles herbosum, floridū, equis expeditū, vel herbis valde luxurians, naïve & aenim luxuriar: est, & abundare, vt in voce ίλομανεν nostri dicunt verzeilen, Latini etiam sylvestre in arboribus: de vitibus priuatum τεγανην, id est hircire dicunt, cum nimia alimenti copia luxuriant, vt exposui in Hirco H. a. ιππόπον, magnus scottator, & nimio in mulieres amore insanus, vt Suidas ex Aristophane citat. Ιππουρον, nimius fastus. Ιππουρον puma in Ranis Aristophanis legimus, sublimia & affectata vocabula intelligo, Horatius ampallia & sesquipedalia verba vocat: Græci etiam αἴαζια: Quo & alibi in eadem comœdia Aristophanes ιπποθάμονα pūmā dixit. Hippocronia, nugæ, quasi dicas nimium antiqua & obsoleta, qualia sub Saturni regno fuerunt. Vide Cronippum in propriis virorum infra. Est & Neptuni cognomen Hippocronius, de quo infra dicam. Hippalectyon apud Aristophanem nonnullis dici videtur de ingenti gilo: alijs de marino quodam animali. Ιπποθαρον, πλι μην, πλι μεζάνων εὐωχίαν, Hesychius & Varinus: sed videtur dictio depravata. Ιπποκέλευθος, ιππος κελεων, η ιππος, η δ πολλὴν οδὸν πορευέμενος, Hesychius & Varinus. Ιππων paroxitonum viti nomen est, oxytonum verò equile significat: hoc in Suida & Varini Lexicis non satis expressum est. Pollux libro non o ludum quendam desribit, qui εὐκρτύλη, & ιππας, & κυθήσα dicitur. Ista est: Puerorum aliquis manibus in tergum raduatis conservisque pectinatim digitis, alterum genu innitentem manibusq; oculos eius obvulcentem circumferat. Accipitur sanc cotyla pro cavitate, vt hic volam, id est cauum manus, vel quæ coniunctis mutuò digitis inter utramq; manum interius sit cavitatem significet. Ιππαδα verò hunc ludum dici appetet, quod qui circunservetur

inequitare videatur. Κυφονισθεν deniq; quasi κυψινδεν (nisi forte ita legendum sit) quod cum is qui gestat præpondere inclinato sit dorso & capite, elusq; corporis habitum qui gestatur etiam imitari cogatur, τανκυβιζων, id est vrinantium, vel aliter in caput se devoluentium gestum exprimant. Ενικτηλη φέρει, id est In cotyla gestaris, suspicor dictum (inquit Erasmus) de ijs qui arbitrio alieno quod libitum esset, huc atq; illuc ducerentur, aut ubi quis indulgentius soverit. Tractum adagium à ludo puerili, &c. non aliud enim quam recitata iam Pollucis verba subiungit. Hippadas legimus sacrificia dicta Athenis quaꝝ mitterent equites vocati, Cælius. Ceterum hippiades, statu mulierum equestres sunt, quales Amazonum: Indocti quidam confundunt. I'ππαδες, θυταις διταπεῖς πέμπουεν ἐν ταῖς πομπαῖς, Scholia in equites Aristoph. I'ππαδες, censis equitum, πημησε μηδέν. πνεὸς δὲ σολῆν ἵππικην, καὶ Σολᾶς, ἦν τοῖς ἵπποις ἀπένειμον, Varinus. I'πποφέρον: vide paulò post: item in e. I'ππόγονον, ιππαδες, Varinus: apud Hesychium ιππόγονο legitur, non suo loco, sed post ιπποποιον. Hippocare, est celeriter animam ducere, ab equi habitu qui est supra modum acutus, Festus. I'ππαμα, equitatio, iter equestre. I'ππαδες adverbium, in morem insidentis equo craribus divericatis, ac si tu equitanter dicas. I'ππαδεν ἐν χρύσει (apud Homerum puto) de militibus ex equo Durio prodeuntibus, Varinus. I'ππαδεις, τινὲς ἵπποι, ενιοὶ δὲ τινὲς νευρά, τινὲς ἵππεις τεχνῶν, Hesych. & Varinus. Hippone nomen medicamenti compositi adversus podagram apud Aëtium, nescio unde dicti. I'ππαδες, genus cometæ, quod tubas equinas (inquit Plinius 2. 25.) imitantur, celerrimi motus, atq; in orbem circa se euntes. Hippios pes in carmine dicitur, quia alias spiritus. Hippia entea in Pindaro vase intelligunt Phidonia, seu mensuras, quas Corinthi primū compesile Phidonem tradunt: hippia autem dici, quoniam Argos unde fuit Phidion, nuncupetur hippio, Cælius. Οὐασθ' ιππαδειον ἀγαστειον δημίλος, Orplanus. I'ππαδες vocatur quod equo decorū & convenientens est, ut β. οὐασθ' ιππαδες apud Pollucem. Πωλικὴν παρεξίλεγμα, alicubi legere memini: Idem puto quod apud Varinum legitur, Πωλικὴν διεγμα (et si διεγμα per n. scribitur) φεύγμα. Πωλικης, γενιαθρ., τερπης, ut πωλικὴν σκίτημα, 20 Varinus. Est & αὐλες adiectum, ut αὐλες φύσις apud eundem. Πωλικηδιώγμασι, τοῖς διὰ τὴ σχιμάτων διώγμασι, Hesychius. I'ππαμανία insanum studium in emendis & alend sequis quantolibet sumptu. Eodem sensu adiectum ιππαμανία, & verbum ιππαμανία proferuntur. Idem vitium Aristophanes ad iæternum corporis morbum alludens, ιππεῖον dixit composito ab amore equorum vocabulo. Αὖτις παρέργα κατέχειν τὴ χειραταν. Strephiades conque-rens de filio sumptuoso circa equos. Alludit autem ad naturam iæternum in verbo κατέχει. nam iætericorum oculi bile perfundiuntur, ut Scholia monent: quæ ἵππειον, ιππεῖον ἐρωτικὸν ιππαμανία interpretantur. In Lexicis Hesychij & Varini (quæ innumeris depravata locis habentur, non modo librariorum, quod tolerabilius est, sed authorum etiam & illorum qui colleguntur incisitam negligenter) diversis in locis legimus ιππαδες, ιππα-γης, ιππαδος & cum vno duntaxat modo ιππαδος semper scribendum sit. Apud Suidam ιππαδος etiam adiectum exponitur διπλαῖσι τοῖς ιππαδοῖς τὴ λεπτα τὴ χωραν, nec aliud quam Aristophanis iam dictum testimonium citatur, in quo certe 30 substantia hæc vox est. I'ππαδος, δι φίλιπποι, Pollux. Hippoperas, quasi equestres peras, bulgas interpretantur (bulgas Pompei vocat, & vulgus etiam hodie apud Germanos & Gallos: sunt autem sacculi scortellæ ad ferenda numismata, aliaq; necessaria: aliqui vulgas vocant) quæ equis imponi vel ab ephippijs suspendi solent, sive singulae, sive biñæ. M. Cato Censorius cantherio vehebatur, & hippoperis quidem impositis, ut secum vtilia portaret: vno caballo contentus, & ne toto quidem, cum partem sarcinæ ab utroq; latere dependentes occuparent, Seneca epistola 88. I'ππαδος, via qua currus agi potest, aut iumenta, iuriis consulti auctum appellant: legitur & cum adiectione ιππαδος, ιππαδοσιδος, apud poëtam quandam puto, citante Varino. I'ππαδος, ιππαδοσιδος, ιππαδοσιδον, ιππαδος, φυγας, ιππαδοσιδος, ιππαδοσιδον, πλατεῖα δόλος καὶ λεπτα, ἐνρύχωσθρ., καὶ τὸ μεμαλαγμένην, Hesych. Varinus etiam ιππαδοδον exponit, id est nudatum, vacuum scilicet omnibus equitantium impedimentis & obstaculis, ut saxorum, fruticum, arborum, &c. I'ππαδος, τὸν τε ιππον, καὶ τὸ περάχαλκον, Εἴτης ζηρις τὸ σῆθος, Δάκιων, Hesych. I'ππαδος, 40 ιππαδος, αὐλη, δῶμα, Idem & Varinus. I'ππαδορέν, gradarius, Lexicon Græcolatinum sine authore. Memini aliquibile legere ιππαδεν de molli ingressu equi gradarij & tollutaris: quod verbum quidam in Lexico Græcolatino exponit resonare, placide pulsare fides in concinnanda ad numerosos cithara, ex interprete Pindari. Videtur sanè numerosus etiam tollutarius equi gressus.

I'ππαδες apud Aristophanem in Equitibus vox si<ta>, ut admonent scholia, ad imitationem vocis ιππαδεις, quæ acclamatio nautica est: mentio enim illic sic de equis & hominibus hippagines naves ingressis. Aquilonem ventum quod frigore suo vrat & excoriaret etiam bestias, vocamus Germanicē schind den hengst: hoc est equorum excoriatorem, ut Græci βαδον. Φίλιππο, μαχαι, Hesych. & Varinus. I'ππαδος, δι φίλιπποι, Pollux. Πλιξιππος, equos veberans, bellicosus: cognomen Pelopis apud Homerum Iliados secundo: quod occiso Myrtillo auriga suo, ipse currum regere coepit, &c. vide scholia in Homerum. Μετάπητη (aliqui Metopen lacum, alii flumen) suisse dicunt) ιππεῖον Θήσαν τὸν πάλιξ πιπόν, ηγετεν τὸν πάλιξ θεον οὖν ιππεῖον τοῖς δέρμοις, τινὲς ιππαδεις, τινὲς πολεμικης, Scholia in sextum idos Pindari Olymپiorum. Αὐαλονίδων δαμνίπιπων, id est equestrium, Orpheus. Σόκος filius fuit Hippasi hippodami, id est rei equestris periti. Αἰχιπποι, bellicosi equites, Hesych. Αἴθεων θρ., velox, Suidas & Varinus. Cretici canes celestes, qui in venatione equos comitabantur cursu, patipidi & sunt, Pollux. Αἴνων θρ., inequitabilis via, id est equitationi inepta, apud Herodotum. Αἴνων, carens equis, Varinus. Herodotus scribit Massagetas esse ιππαδεις καὶ αἴνων, id est ex equis præliari & pedibus, Cæl. Αὖτις περιστεραι μὲν θεοί, Μεγαλένης αἴνων, Aristophanes in Nebulis, id est ιππαδεις ερημημένον. Εχέπων, habens equos, Suidas: equestris, ales equos, Hesych. I'ππαδεις, ligans equum, Lexicon Græcolat. Λευκόπωλος, epitheton Solis quod candidis vehatur equis. Hippagines naves quibus equi vehuntur, quas Græci ιππαδες dicunt. Festus. Ego non ιππαδες, sed ιππαδες vel ιππαδες legerim. Grapaldus in multitudinis numero hippagones dixit, ut galloves, quod non probamus. Hippagoge navis Pollux etiam meminit, Hermolaus. Hippagines, vel, ut Livius, hippagogæ naves, transportandis equis destinatae, Baylus. Hippagogas dicit naves equis subiectis destinatae, apud Herodotum historia sexta duobus locis obseruauimus, Cælius. Et alibi, Apud Pollucem libro primo inter equitum species recensentur, hippotoxotæ, hypaspistæ, sceuphoroi, hippagogi & anippi, videtur autem legendum amphippli vel hamippi, ut pluribus probat Cælius eodem in loco, (lib. 21. cap. 30.) Stratiotides naves Thucydidi nuncupantur, quarum una est functio, ut pugnaturos subiectent pedites: verum quia & equites, inde hippagogi eidem nuncupantur quoque, Cælius. Græcis dissimiles equitum fuere species: nam quidam hippotoxotæ dicti, alii sceuphoroi, &c. Nonnulli hippogagi: multi amphippi, qui equis duobus merebant, Alexander ab Alexando 6. 22. Scopa Grammaticus hippagium genere neutro lo pontone Italice interpretatur. Sunt autem pontones naves, quibus in traiectis amnibus loco pontium utimur: Cæsar tertio belli ciu. genus nauium Gallicarum esse 70 scribit.

scribit. ἡ παγγελίας, τὸς ιωτῶν & ἀνδρας αγάθος ναῦς, Suidas. Allud est παγγελία, nēmō instrumentū quo lapides expoliuntur, cuius meminit Pollux post Aristophanem in Auium comœdia, Hermol. Atqui Scholastæ in Actis Aristoph. ἡ παγγελία exponit ut σπέρνει ποιον πλεύσιον, ω̄ ἔχειν ποιητακεῖ: hoc est trulla, instrumentum clementarij pro illinendo muris teatrorio, & inducendo gypso: unde verbum tu. lisare empfisterklier, ab aliis verd, inquit, ἐργαλεῖον οἰνοθομεῖον, ω̄ απειγίνεται πλινθεσπέρδες ἀλλαχας, quod aliqui patavyston nominant, ein mörbammer. Τεγγελίας, ω̄ παρέξεον, Pollux. Ab hisce duobus diversum est instrumentum quo lapides expoliuntur et complanantur, τοὺς διάτομον (a quo τύκος alibi ή σφυρός τοῦ λαπήρου exponitur) unde verbum τούτον in Amb. Aristoph. οὐδέλον λιθοπάγον, ein steinmetzen. Sunt autem ea diversa, ein spitzisen, ein zvver spatz, ein schlagffen, ein steanax. Hippagum Salaminij invenerunt, Plin. 7. 56. de nauricis inventis scribens. Hermol. ac satmen in calligationibus, Græci (inquit) non hypagum, sed hippagum scribant. Hippophorus, genus est tibia, quam Libyis Scenites invenerunt: hacad equorum pascua vtruntur: materis est laurus detracto cortice: nam exempla medulla acutum reddit sonum, & equorum celeritati convenientem (si recte vero quod Græci scribunt, καὶ ηὐτούτῳ τῇ δέξιῃ ναθινέμενον.) Pollux. Ιωτὴ μεν, πεζονερ, Hesych. sed teatrus per seplex p̄tentiabitur. Παγγελίας, Aristophanes. Ιωτὴ μεν. πεζονερ ή πάντοτε ξύλον ει; μεν, Hesych. idem lignum iasab eo superius dictum est: & ab Etymologo ίωτη per p̄tplex, ad differentiam τούτων.

Hippochœris vel hypochoeris, oleis nomen apud Plinium, lib. 21. cap. 51. vtreqne enī modo legi p̄esse Hermolaus in castigationibus suis scribit. Verba Plini sunt, Vulgatum in cibo apud Aegyptios herbarem nomina, condrylla (melius chondrilla periota) hypochoeris, & caucal s, anthracum, scandix, &c. nec alibi eius apud Plinium mentio. Theophrastus de hist. plant. 7. 7. Inter olera numerat intubum, aphoram, andryalam, hypochoerin (Gaza porcelliam verit) senecionem, & alia quæ intubum folio referunt. Et rutilus eius tem libri capite vnde cimo, quanquam & ιωτης ibi corruptè legitur. Cichoracea omnia (inq. vi) folio sunt annuo, ab radice foliata, &c. caulinibus atq; radicib. differunt. Deinde cum eichoream descripsit, inbiangit, Hypochoeris lævior, & aspectu mitior, & dulcior est: (forte sonchus lævis, aut congener salsem) nec vt candalia, qua omnino ingustabilis est, & in radice succum lacteum, acrem, eundem q; copiose habet: Hec Theophrastus, nec alibi apud eum vlla andryala aut candalia mentio fit: proinde facile suspicor, libratorum inscritam vtrumq; locum depevasse, & chondrillam legendum: (Andryala in Theophrasto, condryala in Plinio, pro condrylla depravate legitur, Hermol.) nam & Plinius vt supra citau chondrillam cum hypochoeride coniungit: & alibi similiter vt Theophrastus lacteum radicis succum (Theoph. uno verbo ιωτη dixit) eum q; copiosum & acrem ei attribuit. Hoc etiam ex Dioscoride & Galeno constat inter sylvestres intubos chondrillam esse, quam dñorum generis Dioscorides facit. In ramulis prioris gummi mastiches simillimum inventri soler, tuberculo fabz: G: ecce tuberculum sive grumum chondron appellant, inde chondrilla nomen, vt ego quidem coni. io: nam Galenus per ch. scribit, Dñoscrides per k. Plinius chondrilla f. bæ radicem tribuit, quod non intellexerit, vt puto, gummi truncum faba semiini comparari. Galenus chondrillam amariorem sicciorē q; paulò facit quām intubos sit. Lemnonium (inquit Plinius 25. 9.) succum lacteum mittit, concrecentem gummi modo, humidis locis: datur dñarū pondus in vino contra serpentes. Hoe equidem cum Dioscoridis chondrilla idem esse consic'o: nam & illa lacteum succum gerit gummi modo concrecentem, & in vino contra viperas datur. In pratis (ἀρχιστρον) limonio apud nos nascitur intubus sylvestris genus, cubitale, aut longius. Stigismum, floribus suis, quod & hie racij generib. adnumerari potest. Est & aliud genus, longissimum in intubaceo genere, itum aut quatuor cubitorum ferè proceritate, quod locis humidis, opacis, & montanis ēpēnascitur, florē (ni fallor) parpureo in pap: posabeunte. Sunt & alia quædam limonia. Est & aphaca Theophrasti intubacei generis, amara, nec apta cibo: multum diversa à recentiorum Græcorum aphaca quæ leguminum generis censetur. Ad hanc digressionem nos invitauit Hermolaus, qui apud Plinium 21. 15. non hypochoeris in tanum (nil quis hypochoerida malit, quoniam rectus oxytonus est) quod nos probamus, & in Græcis codicibus Theophrasti sic scriptum invenimus: sed hypochoerin vel hypochoeris legit, tanquam indifferenter virtusq; probans, aut certe dubitans. Similis in scribendo diversitas in alijs etiam aliquot plantarum nominibus accidit, vt hypoglosso, & hypophæsto: multi enim hippoclosson & hippophæton scribunt, cum neq; magnitudo, neq; aliud ad equum pertinens eis attribuantur. Mellus Galenus libro 8. de simplicibus ιωτης scribit, additq; causam nominis, quoniam summis corymbis subnascantur quædam linguis similia. In hippophæto & hippophætæ, vtro potius modo scribendum sit, certi nihil habeo. Apud Dioscoridem quidem hippophætæ alijs nominibus hippophyes, hippophanes & hippion vocitati legitimus, quæ omnia ab equo ducet: sunt vocabula. Hippophætum quoq; (inquit) alijs hippophætæ vocant. Et Plinius de vtrq; loquens, Debent (inquit) accommodare esse equorum naturæ, neq; ex alijs causis nomine acceptisse: quippe quædam animalium in remedij nascuntur, &c. Sed Marcellus Vergilius, Nihil nos moverit authoritas Plinius, inquit: nihil enim constituit dicens, Debent accommodare esse equorum naturæ, &c. nos nihil alio dicimus, Hippion in his vocabis compositis quām magnitudinem & in eo genere (cardifullonij) grandius significari credimus, Hæc ille. Atqui hippophætæ non grandem esse herbam, sed latifolias & xerophyticas, Theophrastus scribit. De hippice herba Plinio dicta, docet supra c. sexto in Hippaces, id est casei equini mentione. Αγγελία oleaster: unde & proverbii, Αχαρέτης άγειτως. Suidas. Λάμπαπτης, genus caricatum, quas Græci Ichadas vocant, id est fucus aridas. Eupolis apud Vatinū Hippion inter hippophætis nomenclaturas est apud Dioscoridem. Hippoglosson, idem quod antirrhinon Dñoscridi. De proprietate hippoglosso vel hypoglosso potius, superiorius autem est: Est & laurus Alexandræ cognomen apud Dioscoridem. Hippopatatum mads sativo est, candidusq; & spissius, Plin. Hippomanes idem quod apocynum apud Dioscoridem, quod & Hermolaus obseruauit: est & inter capparis nomenclaturas apud eundem. Hippomanes herba genus est Hesiodo, quod & Secuius testatur, Hermol. Hippomanes, secundum Cratæum, planta est fructu cucumeris lychnitis, folio nigriore, tanq; papaveris spicato, Hæc Theocriti interpres: Plura vide supra in c. in mentione excemtorū equi, inter significaciones hippocmanis. Fœniculum sylvestre aliqui hippomarathrum vocant. Plin. Ecclibi Nerousi caulinum quidusdam, vt marathro, hippomarathro. Nomē hæc à magoitudine contigisse superius indicavit. Strabo in Mauritania hippomarathri scapum duodecim cubicos longum, & quatuor palmos crassum natus scribit. Et quanq; tum hippoclinum hippomarathro ad equorum dysariam Hierocles hippiate: vratur, vrang; tamen à magoitudine potius in suo genere, hoc fœniculi, illud apij, nominatū dixerim. Theophrastus (inquit Nicandri interpres) hippoclinos in petrosis provenire locis dicit, à magnitudine sic nuncupatū, vel propter equorū strangulatum: G. z. equ. pnum trān?

transtulit. Hippozou in Hippiatricis Græcis nominatur ca. 15. miscetur autem illis quibusdam ad clysterem viericquæ, promouenda conceptionis cauæ. Hippoison, nisi mendum est apud Dioscoridem inter verbenace alterius nomenclaturas legitur. Ego verbenacam alteram esse conilcio, quam vulgo Germani consolidam auream vocant: esm in cibo salubrem esse equis quibus ulceratum est dorsum supera dixi. Hippuris herba à caudæ vel setæ equinae similitudine nomen tulit apud Græcos: id Germani ad verbum proferunt, rosschvantz, pferd-schvanz, rossvadel: & alijs nominibus katzenchvanz, schaffheuvv. Nomenclaturæ eius apud Dioscoridem Latinæ leguntur istæ, equinalis, equitum, equi vel equina salix, equisetum. Equisetum, hippuris à Græcis dicta, plus est terra, equinae setæ similis, cornis iuncis multis nigris, ut est equorum cauda, Plin. Et alibi, Inuis in pratis & equisiliis est, à similitudine equinae setæ. Anabasis herba eadem quæ hippuris & equina seta dicitur, Hermolaus. Hippuris Pomponio, Hippuriscus Stephano, insula maris mediterranei iuxta Cariam, cuius etiam 10 Plinius meminist lib. 4. ca. 12. ab hippuri vel pisce, vel frutice, ut Hermolaus conjectat, appellavit. Tradunt, inquit Plinius, iuxta arbores nasci, & scandentes eas dependere cornis iuncis multis nigris: Hinc facile appetur cur ephedron & anabasis vocetur, quibus nominibus Plinius verba iam citata, tanquam originis expositionem statim adiungit, ut superiuscua sit Hermolaus conjectura ephedron legi posse, quoniam in aquosis nascatur. Nec similitudinem tantum ad equi caudam hippuris habet, unde potissimum dicta videtur: sed etiam cum vino trita, infusaq; in potu (ut in Hippiatricis Græcis legimus ca. 18.) equorum vrinam provocat, & dysuriam eliminat, ve vel ludendo quis dicat hippuris appellatam ἀετὸν ἄγειν τὸν πόνον εἰς τὸν ερημόν. Ambrinas (anabasis forte) Græcis est cunicella herba, ea scilicet quæ cauda equina dicitur. Vetus glosographus in Auicennam. Potamogeton similis betæ follis, &c. Castor hanc aliter noverat, tenui follo velut equinis seris, thyrso longo & levi, in aquosis nascen- 20 tem, Plin. Σύμφυτον, ὁ καλέσθητος πάπερον, θάρος ἐπιτάσσον τὸ χιλίοις κοτύλαις β., &c. Hierocles ad orthopneam equi. 20 Kuellius sive etiam lectio nō securus, sive corruptum hunc, ut apparet, locum suspicatus, ita transtulit: Hali, quod symphytum appellant, & equiseti succus expressus, qui heminas duas implet. Sed forte legendum est, Σύμφυτον δικαλλοτερεγέν, &c. Hoc enim ad thoracis & pulmenis virtus efficax esse constat. Codeta ager in quo frutices existant in modum codarum (caudarum) equinarum, Festus. Hypopeston legebatur apud Plinium 27. 10. Her- molaus hypophæton legendum monet: potest & ab equo (inquit) videri appellata hippophæton: vtroque modo recte scribitur à Græcis, Hæc ille. Ego hippophæton malum, cum & Plinius ab equo deriuat, & apud Dioscoridem, ut iam retuli paulo superius, plures ab equo nomenclature ei tribuantur: & hippophæs etiam co- gnata ei herba similiter ab equo composita voce scribatur apud probatos authores, ut Dioscoridem & Hippo- cratem. Nam Galenus in glossis Hippocraticis, quas ordine literatum tractat, in elemento iota, ιππόφεων herbam exponit, quæ non hippophæs tantum nominetur, sed etiam ιππόφων & σύφων ab Hippocrate: legendum est autem, 30 non σύφων sed σολήν, ut inferius ab eo scribitur in Sigma, ubi per ypsilon aduersante literatum ordine scribi non potest. Diversa tamen ab hac fuerit Dioscoridis stœbe. Similiter libro 21. cap 15. ubi hypophes legebatur apud Plinium, Hermolaus hypophyes, aut etiam hippophyes, reponit, ex Dioscoride (vt inquit) Galeno & Theophra- stus: Ego apud illos aliter qnām hippophyes voce ab equo composita legere non memini. Nam Theophrastus de hist. plan. 9. 15. Ex lactaria (inquit, interprete Gaza) hippophæs fit, idq; optimum apud Tegeam: quod & Plinius ex eo repetit. Intelligo autem hic hippophæs nomine, non sui generis herbam, sed succum sive liquorem ex lactaria collectum, cui similis purgandi vis insit: nam & hippophæs propriæ dictæ radix lacteo succo tar- get, qui inde eximitur, perinde ut ex thapsia, & ad purgationes accommodatur, Dioscoride teste. Democritus aglaophætin herbam in marmoribus nascentem, vocat etiam hippophouada, quoniam equus præcipue caueant eam, Plin. Lapathum sylvestre alij oxalidem appellant, nostri ramicem, alij cauterinum, Plin. Sylaticus lin- 40 grau equi betonicam interpretatur: & hyosciamut alio nomine dencem caballinum vel equinum dici scribit. Trifolium caballinum in Italia plerique vulgo vocant, quod nostri Sundkorn, sibengezeyt, zigerkyne: & Fuchsius pro loto sativa pingit in libro qui solas stirpium imagines habet: in magno enim opere prius protifollo asphal- tite pinxerat. Huius enim pascuū, ut Matthæolus scribit, equi delectantur. Quod autem non sit cytisus, vt idem suscipatur, facile intelligit, qui nostra de cytiso scripta in Boue legerit. Mihi certe trifolium istud caballinum lotus syloestrus Dioscoridis esse videtur, fænogræci viribus praedita. Matthæolus handacocam (vel potius handa- cocham) Arabum, lotum sylvestrem Dioscoridis esse contendit, & Aegypti: & reprehendit illos qui trifolium interpretantur: quod inde ei contigisse puto, quoniam caput Serapionis & Auicennæ de handacocha non to- tum perlegit, sed ab initio tantum: nam si perlegisset, reprehendisset opino quod ipse reprehendi, Arabes vno handacochæ nomine, quatuor diuersas herbas complexos, hoc est vrbanan & sylvestrem lotum, & Aegypti- cam lotum, & Dioscoridis trifolium longè à vulgari diuersum, odore bituminis insigne, ex quo laudatum illud ad articulorum neruorumq; dolores oleum sit, non ex sylvestri loto vt ipse ait. Errantigitur, & Arabes qui di- versas herbas earumq; viles confundunt: & Matthæolus, qui vnam tantum aut alteram ab eis lotum describi pu- pat: & maximè, qui vulgari trifolio in odore & vribus multum diuersis pro handacocha ad oleum iam dictum vtuntur. Handachocha (inquit Bellunensis) est genus trifoli: quod plures emitit caules duorum vel trium pal- morum (dodrantum intelligo) altitudine, floribus citrinis odoriferis: planta Syris notissima, ex cuius floribus oleum parant experimento cognitum in vitijs neruorum. Hæc à Bellunensi scripta de Dioscoridis loto sativa in- tellexerim, quæ nimirum quod odoratior sit sylvestri hortensi cultu dignata est. Querendum an eadē sit herba, de qua Monachi in Mesuen nuper scripserunt, distinctione 11. cap. 328. his verbis, Est & trifolium maximè odo- ratum, quod vulgo Romæ tribulum (quasi trifolium: Dioscorides quidem lotum sativum etiam tribolion cog- nominati scribit, vel quisquis est qui nomenclature addidit) appellatur: quodq; copiosè mulieribus præcipiū, venditur: quoniam distillatur ad sustumigia & aliaravia odotamenta, nec aliter adhuc in usum medicum venit. Hæc illi, quo autem à veteribus nomine dicta sit, ignorare fatentur. Germani mentastrum vocant rosmünz, id est mentam equinam: tuſſilaginem, vt & Latinè quidam recentiores, vngulam caballinam, roſſbiß, (Mar- cellus empiricus herbam quæ Gallicè calliomarcus, Latinè equi vngula vocatur, commendat ad tuſſil:) oxyn Plinij, quod trifolium acidum dici potest, roſſampfier, id est oxalidem equinam: maluam sylvestrem maiorem, roſſappelen, id est maluam equinam. Phu, quam vulgo Valerianam vocitant, Germani denmark, haud scio an ab equo composite nomine: equum enim marcum appellabant, nostri nunc equum tantum.

Fera quæ ab equo hippardium nominata est, capronas (*χαίτην*) gerit in summis armis: differit ab hippelapho, quod barbam ut ille non habet. Hæc similiter ut hippelaphus, tenuissimo iubæ ordingâ capite ad summos armos crinescit. Gerit etiam cornua utrumque genus, excepta feminae equicerulni generis: & pedes habet bisulcos, Aristoteles. Hippelaphus ab equi & cerui similitudine dictus est, nec aliis Volaterrano quam trægela-phus videtur: de quo plura dixi in Cerui & Hilci Philologia.

D E H I P P E L A P H O .

HIPPELAPHVS Aristotelis, ut Io. Caio Anglo videtur, is est cuius iconem, & descriptionem subtilior, quam ab eodem Io. Caio accepit cum his verbis quæ sequuntur. Norvegia (inquit) in nostram Britanniam animal quoddam transmisit, sui quidem generis, sed mixtae formæ. Nam corpore compacto, cruce longo atq; gracili, vngula bifida, cauda breui, ceruum esse diceres: capite & auro murâ, cornu dorcadem, labro superiori propenso alcè ferè, iuba equum, nisi quod tenuior & etextior ea est quam equi. Peculiariter haberet ab armis ad caudam per omnem spinæ longitudinem pilum elevatum leuiter, atuncum sub fauce promissum, & in eo palear pendulum, pilum per armos longiusculum obliquo ascensu, collum brevius quam pro corporis modo. Eam ob rem cum vel herbam carpit, vel panem proiectum tollit, vel potum ex vase aut vado sumit, in genua procumbit. Cornua in hoc genere marlantum, non è summo capite erecta, sed è medio ferè capite ex utroq; latere paulò supra oculum enata, & in latus exporrecta, aspera & tuberosa ut cervis, nusquam lauia, nisi in summis processuum fastigiis, & qua decurrent venæ, ad tegumentum villosum in teneritudine nutriendum per longitudinem productæ. Minus tamen aspera sunt à primo processu ad secundum in anteriori parte, & rugis potius quam tuberculis conspicua. Eadem ad dimidiâm sui longitudinem, rectè tendunt, inde, in sublime sensim recruentur. Utrumq; processus tantum tres facit, quorum humiliores binâ in aduersum spectant, sublimiores singuli cœlum. Euenire tamē solet, ut vel in opia pabul, vel morbo, ut castodes retulerunt & ipse vidi,) sinistrum cornu duostantum exigat processus. Longa ea sunt pedem Romanum unum cum semisse, & digitum unum cum semisse. Crassa ad radicem, palmos Romanos duos integros. Summus vnus cornu processus, distat à summo alterius, ped. Romanis tribus, & digit. tribus: ut & infimos ab infimo, pedibus duobus. Metior à fastigiis. Colore sunt & densitate substantiae, ceruinis quam siccissima. Pendant vna cum siccâ, dimidiata, rupta, & spongiosa fronte, libras quinque cum semisse & vnciæ dimidio. Cum libram dico, vncias sedecim intelligo. Decidunt quotannis ut ceruis, aprilii mense. Caua enim non sunt. Frontis spaeium inter cornua, palmorum duorum Romanorum cum semisse est. Eminens calce pars, quæ inter cornua est, à posteriori parte cava est. In ea ciuitate cerebrum erat positum, descenditque ea ad medium oculorum regionem. Eam in skeleto a & b literæ (In pictura nostra haec literæ per incuriam omissæ sunt) indicant. Dens ut ceruis, sed equino maior, & in maxillaribus per interioris sulcos, sed summa sua parte, denticulus acutus assurgit, ne quid eō cibi inconfectum delabatur. Colore id animal est per adolescentiam, murino aut asinino: per prouectam ætatem fuscō, sed magis per extremas totius corporis margines:

pilo

bilo laevisimo, cruris maximè, nisi ubi ventre, in intimo & summo crure, imò & supremo collo, pectori, armo, atque spina. Proceritate est, duodecimlgi palmorum vulgarium & dligitorum trium. Multò velocius equo est. Fœmina singulos peperit in Britannia: aiunt tamen geminos parere. Caro illi nigra est, & fibra crassa atq; longa vix bubus: præparata tamen ut ceruina, atq; in furo cocta, in cibo ceruina est suauior. Vescitur herba, sed rariùs apud nos, eo credo ingenio quo equi, quicum panem possunt, sœnum nolunt: folio, cortice ex arbore, pane & auena lubentius. Priora vel ad triginta palmos vulgares excelsa, naturali corporis positura carpit. Si quid sit eo excelsius quod affectat, erigit se in posteriores pedes, & prioribus in arboreum aut maccrīc innixum, ut solent caprae, vel supra fidem extenta ore detruncat: tanta est animalis proceritas & altitudo. B.bit aquam, bibit & alam seu ceruina audifissimè pariter & copiofissime, idq; sine ebrietate. Sunt qui vinum dedere, sed id si prolixius hauserit, imitatur vitium ebrietatis. Placidissimum animal est, si cicutetur: alioquin ferox admodum, & humanum genus persequens, si non asperu, at odore, quo maximè pollet & cane certius. Quamobrem qui per vilaria regia illi præfiebat, singulis annis sera dissecabat cornua. Quem comprehendit, calcibus deturbat, & si eques est, etiam equum. Quem non ante conspectum odore præsenit, voce prodit propemodū clare grunientis suis. Orbum sua fœmina, mulieres valde astrebat, & quasi sexum nosset, pudendum denudat. Id habet instar ceruini. Vngulam eius aduersus morbum caducum valere creditur. Hoc animal Noruegia Elend & Elke nominat, si benè externa vocabula nostri sonant. Evidem Hippelaphum, seu equiceruum cum Aristotele & Alberto Magno dicere. Hic enim muli caput atq; aures habere dicit equiceruum. Ille iubam tenuem à capite ad armos protensam, aruncum peculiarem à gutture pendulum, & dorcadis cornua gestare scribit Hippelaphū. Alcem esse non putem: cū Alci nec crura flexa, sed rigida, nec cornua his similia, nec in armis iuba sit apud veteres authores, si bene memini. Minus Hippalium crediderim, cum præsertim fœmina cornibus careat, & mari aruncis sit: quæ in Hippardium non cadunt. Tragelaphum esse dicere, vetant & dorcadis cornua, & muli caput. Adiungam veram imaginem, & scotsum capitum skeleton vñā cum suturis, ut erant naturaliter, quod certius quæ ad caput pertinent cernantur omnia. Hæc omnia Caius. Apparet autem omnino animal hoc Alces esse speciem, eandem per omnia illi quam nos exhibuimus, exceptis tantum cornibus: quæ certè Dorcadis seu capreoli in Alcium generi inueniri ab alio nomine haec & nomen cognoueram: nam Alce nostra, quæ similiter à Noruegia Elend vel Elke nominatur, semper magna & lata admodum (qualia pinximus & vidimus ipsi, & Albertus quoq; describit) cornibus carere: proprium ei quod barbam gutturi annexam habeat: nasci apud Arachotos (est autem Arachosia regio maioris Asiae, in qua Alexandria & Arachotos ciuitates sunt) vbi etiam Boues feri inueniantur. Quæ omnia videntur Alce nostræ conuenire, nisi quod Ceruo multo maior est, duplo plerumque: & cornua non dorcadis simpliciter, sed eis que platyceros cognominatur, quanvis adminiculis (que vocant) caret, longè maioribus, &c. Quare duplex, opinor, Hippelaphus fuerit: unus videlicet Alce nostra cornibus latis: alter vero, Hippelaphus Aristotelis seu Arachosius, cornibus dorcadis, qui apud Noruegos etiam reperitur, eadem magnitudine qua Alce nostra platyceros: quanquam Aristoteles apud Arachotos Ceruo magnitudine parem esse dixit, siue deceptus, siue quod reuera illuc minor nascatur: duæ vnius generis proximi species: vtraque inter equum & ceruum ferè ambigente natura: barba non à mento, ut ceteris, sed à larynge (id est gutture) dependente. Equicerus nostro, inquit Albertus, cicutatur etiam ad equitandi usum: tantundem enim uno die spacijs, quantum Equus triduo perficit. An Hippelaphus Caij cœlo viectus, mutato, etiam cornua mutauit? Videtur autem idem Tragelaphus ab aliis dictus, qui ab Aristotele Hippelaphus. Vide quæ notauius suprà in Tragelapho quorundam, cui cornua ceruina.

Hippotigrin animal celebratum inuenias in Antonino Caracalla ex Dionis Nicæli historiâ, Cælius, Hippocamellus nihil quam nomen apud Auseonium reperiatur. Sciurus, vocatur & campsiurus, & hippurus, Varinus & Hesychius. Hippocyon (si rectè legitur,) nomen Satyræ Varonis. ιππάειον, auis quædam vulpanseri, similis, Hesychius & Varinus. Hippalecyon dici videtur statorius (magnus) gallus. Putant aliqui esse marinum animal, etiam si in rerum id natura compertum quandoq; abnuant philosophia imbuti pleriq;, Cælius. Aeschylus in suis tragœdiis hippoclectyonem finxit, non animal naturale, sed insigne nauis, ut ipse exponit in Ranis Aristophanis, vbi cum Euripides eum reprehendens dixisset, Ήδη ποτ' ἐν μαρχῷ χόρῳ νυκτὸς θηγυρύπνοις Τὸν ξουθὸν ιππαλεκτεύονα λέπτης ἐσὶν δραγίς. Aeschylus respondet, Σημεῖον ἐν τῷ ναυσιν ὡς μαζέστερ ἐνεργεότο. Euripides, Εἰτὲ τοι τραγῳδίαις ἐχεῖν καλεκτεύειν (aliás καλεκτεύειν) παιδούς; Aeschylus, Σὺ δέ ὁ θεῖστον ἐχθρός, ποι ἀτί, ἐσὶν αὖτις επειδεις; Euripides, Οὐκ οὐ πατει τρεψύνας μετ' αὐτῷ, δέ τε τραχελαφός αὖτε, Αὐτὸν τοιστα πατει τρεψύνας τοις Μηδικοῖς γρεφεστι. Hippalectyonem, ut in scholis Aristophanis & apud Varinum & Hesychium legitur, aliqui magnum gallinaceum interpretantur, ut gallinaceo simile genus Persicum sit: alij gallinaceum in velis sive tapetibus Persicis pingi solitum: alij deniq; marinum animal: & licet philosophi hippoclectyonem in rerum natura esse negant, meo tamen tempore (inquit scholastes) quidam in tale animal fortuito è mari prodiens incidit, & à se occisum cum passim ostenderet, In sigillo suo & clypeo depingi curauit. ιππαλε, plpo auis, ut Gaza transfert ex Aristotele libro 9. de animalibus: alibi tamen in Græcis codicibus ιππαλε legitur, & similiter à Gaza vertitur. ιππαλε, οδρουσολαβή, id est picus auis, Hesychius statim ante ιππαλε. Πιπά, auis quædam marina puichra & elegans, Scholia Lycophronis. ιππαλε, ιππαλε, alicula quædam, Hesychius & Varinus: Hippocampus quidem animalculum est marinum, ut inter aquatilia referam. Athenæus pullos gallinaceos à Græcis hippos, hoc est quasi equulos vocati scribit: credo, quia pulli propriè sunt equorum, Hermolaus. ιππαλε magnus pisces marinus, Hesych. & Varina. Athenæus libro septimo dubitat an hippi pisces ijdem sint, quos Epicharmus ιππαλε cum epitheto λεῖον vocat, id est equuleos lœues, nimis sine squamis vel spinis. Citat etiam versus Numenij & Antiphonis Colophonij, qui hippos inter pisces numerant. Hesychius etiam & Varinus hippidion genus pisces esse docent. Cancri quidam in Phœnico hippi vocant, tantæ velocitatis, ut consequi non sit, Plinius. Hippurus pisces apud Aristotelem, Gaza equifelum vertit: quo nomine Plinius hippurin herbam vocat. ιππαλε pisces ab Hicesio ιππαλε, Doroni coryphænavocatur. Est autem eius naturæ, ut Numenius docet, frequenter ut exiliat, & eam ob causam αριστην, id est yrinatovocatur. Hinc fortassis & nomen sortitur quod equi instar subinde exiliat, ιππαλε ορειν ηγα διηνη.

Nilu, non à cauda equina. Campas marinos equos (yocantur hodieq; caballi marini Italis, Græci & xu posteriorum partium hippocampus appellant, Varro.

HIPPOTAMVS, id est, Equus fluuiatilis, turpissima quadrupes, Nilo ferè peculiaris est ambiguæ vite: cui Aristoteles iubam & vocem equi attribuit. Capite Bouem aut Vitulum refert, inquit Bellonius: reliquo corpore ad Porci figuram magis accedit. Quamobrem Byzantini, apud quos mihi aliquando viuis Hippopotamus conspectus est, vulgari lingua modò Porcum, modò Bouem marinum appellantur: quæ res nonnullos, eosq; paulò eruditiores commovit, vt dicerent nostris temporibus viuum nunquam fuisse Hippopotamum. Cui sententia, nisi ego rerum potius quam vocabulorum essem studiosus, facile subscriberem. Verum in diuersum me pertrahit antiquorum numismatum atq; Hippopotamorum figura: quæ certè plurimum accedit ad eam, quam ante viuum animalis corpus Byzahtij delineare iussimus. Hæc ille. Imaginem quidē illam ad viuum ab eo expressam nondum vidi. Volui autem hoc libro inter Quadrupedes viuiparas Hippopotamum propouere, quod nō solùm pariat educetq; in siccō, sed no& tū etiam relictis agris fruges & foenum depascatur, ac proximas agrorum menses populetur: & ad ingrediendum magis quam natandum à natura factus videatur. PHOCAM verò quamvis quadrupedem, oblāsam tamen & imperfectam: somniq; tantum causa, non etiam cibi in littora exeuntem, ad hunc librum non pertinere iudicau. Sed de Hippopotamo quoq; in Libro' qui aquatilium icones cum nomenclaturis exhibet, plura dicemus. Hæc hippopotamicon hic exhibita sumpta est ex Colosso, qui Nilū Aegyptium Romæ in Vaticano refert. In fluvio nomine Astræo, qui inter Berœam & Thessalonicanam fluit, peculiaris genus muscarum est, apibus simile tum magnitudine, tum bombi strepitu, vsparum colore, equiseles (hippuros Græcè legi coniicio) appellant indigenæ: ex ad summam aquam versantes à piscibus corripiuntur, &c. Gillius ex Aeliano. ιππομύrmex, formicæ equites, Gaza ex Aristotele, à magnitudine puto dictæ. In Sicilia formicæ quæ equites appellantur, non sunt, Aristoteles de hist. anim. 8. 28. nec alibi earum meminit. Δέρωνται καὶ μύrmex intorēs, Hesychius. Scarabei genus viride, dorsum habet nota quadā aureola sic illustre, ut Lunæ speciem exiguae sustinere videatur, quare non inuenustè à Cosentinis equus Lunæ nuncupatur, Thylesius Musæ quædam circa equorū, capita obuclare solent, ex fimo (ui fallor) èquino natæ: vt & scarabei genus illud quod nostrates vocant rosskäfen.

Centauros (inquit Carterarius) equitationem primos usurpare perhibet, saltum vt ex equis pugnarent: adq; hanc accommodant fabulam monstrosum formam, qua illi à poëtis introducuntur, & quam Græcus versus obscurus expressit, Ἡπειροτερεῖς τελείωσις θεοῖς οὐρανοῖς τοκεύσι, τὰ μαρτυρεῖσθαι μηδέ. Κατω, τὰ δὲ περιπλεύτατα τελεῖσθαι. Hös latrocinij aiunt deditos, cum tenebrent loca montana & inaccessa in Thessalia, excurrisse in equis, & prædas egisse, cumq; ante se abigerent armenta & greges, extimulantes scilicet quo celestis pergeret, exclamantes in agris & vicinorum opem implorantes, quibus sua eripiebantur, hippocentaurosq; nominantes, vociferabantur. Hanc autem speciem præbebant illi raptiores intuentibus à ergo, quæ postea pingi & effigi cœpta, dimidiati ad umbilicum hominis & parte posteriore equi. Eodem referunt & procreationis horum fabulam, & Ixonis parentis rotam, quibus in aere, hoc est sub dio agitandi, & celeritas & gyri atq; orbes designentur. Itaq; nō nulli ιπποτερεῖς τελεῖσθαι μηδέ. θεοῖς τοκεύσι, τὰ μαρτυρεῖσθαι μηδέ. οὐρανοῖς τελεῖσθαι, Hucusq; Camerarius. De Centauris fabulam quandam narrat Seruius tertio Georgicorum quæ veluti nūgæ responderet. Diodorus in quinto, Centauros nonnulli volūt in Peleo à Nymphis nutritos, postea equos subagitasse, exq; eis Hippocentauros natos. Creditum, quod primi equitare ausi sint, exeoq; natam fabulam, veluti equi essent hominisq; natura, Hæc ille. Centauri ab Hercule domiti, inter labores eius numerantur. Vide Palæophatum cap. 2. Hippocentaurus, canis nomen apud Pollucem. Plutarchus in cōuiuio sapientum, in domum Periandri allatum scribit à pastore infantem ex equa natum, cuius caput, collum & manus hominis essent, cætera equi: ciulatus infantum. Hoc inspecto Thales Periandro dixit, sibi quidem non videri rem prodigiosam & ceu portentum à dijs immissam, quo seditiones & dissidia significarentur, vt Diocles iudicabat: sed rem esse naturalem, ideoq; consulere se vt vel equisones non habeat, vel viriores eis tradat. Claudius Cæsar scribit hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interisse. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus, Plin. De Centauro sidere vide Higinum. Lapitharum & Centaurorum prælium Ouidius describit lib. 12. Metam. Pugnare ex equo Thessalos inuenisse tradūt, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem, Plin. De Centauris & Ixione multa legimus apud Eustathium in primum Iliadis, additionis Romanæ folio 102. & alia Homeris scholia in eundem locum: & Etymologicum in Hippocentauri: item Varinum in eadem voce Chironis fabulam anagogicè exponentem: ite in Onomastico nostro in Centauris, Hippocentauris, Chirone, Ixione, Cæneo & Lapithis: & Fr. Floridi Sabini Lectionum succisiuarum lib. 2. cap. 6. Homerus Centauros Φίγα vocat, qua

vix Latinis etiam in usu est, & feras significat: quod semiferi, & semihomines essent. Pirithous cum Hippodamiam Adrasti filiam uxorem duceret, Lapithas, & Centauros tanquam affines vocauit. Centauri vero inebriati mulieribus quoque aderant vim facere conabantur, itaque a Lapithis iratis interempti sunt, Scholia in Odysseam ph. in mentione Eurytionis Centauri: alij aliter de Eurytione scribunt, ut ibidem ex Bacchylide citatur. Humano capiti ceruicem pictor equinam lungere si velit, Horatius de Arte. Hoc monstrum puto centaurus fore. Πάντες ταῦτα γένος, Hesych. Apud Plutarchum hippocentaurus dici videtur pro equitatore praestantissimo & inexsuperabili. Ipse, inquit, se ait perniciter currere, illum autem volare, se commodè in equo vehere, αλλὰ τις περιπολεῖ ταῦτα γένος; quod est, sed quid ad hippocentaurum huc? Caelius. Socrates apud Aristophanem, Nubes (inquit) mutantur in quam voluerint formam, καὶ μηδεποτε γένος τούτων ἀγέλην παραστῆσθαι, οὐδὲ περιπολεῖ ταῦτα γένος. Σκάπτεται μαρτυρία, κατεύρεται εἰσαγόνα εὐτρόπου. Addunt scholia Xenophantis filium pæderastam & hirsutum corpore fuisse: sunt autem & Centauri inferna corporis parte, utpote equina, hirsuti: & ipsi quoque propter amoris insaniam aduersus Lapithas pugnarunt. Taurus partem hominis pudendam significat, & inde fortassis centaurus vel lastaurus, pro molli & libidinoso accipitur. Vide Keystones apud Suidam. Xenophon Grylli silius fertur celebrem canem habuisse, Hippocentaurum nomine Pollux. De onocentrauro supra dixi post Asini historiam. De Ocyroe Chironis filia in equam mutata, Ouidius lib. 2. Metamorph. Italiam omnium principes inhabitasse furentur Ausones indigenas, seu autochthones. At vetustissimum fuisse Marin quemdam nominem, cuius antica corporis humana prorsus viderentur: postica vero, equina omnino. Nam & nomen ipsum propemodum idem pollere, quod apud Graecos παπύρης, id est equo immixtus. Videri autem potest eorum inscendisse primus, & freno inhibuisse, atque argumento eiusmodi διφυής creditus: eundem quinetiam vixisse fabulantur annos centum ac tres & viginti: ter item mortuum, reuixisse ter. Sed enim simile veri mihi haud sit, in Varia historia inquit Aelianus lib. 9. Nec desunt qui equitandi artem, id est τὸν ἵππον, in Libya compertam primo tradant: Qua ex causa nuncupariit Pindarus in Pythiis Κυρνίῳ λύτρην: etiam si ad id referunt alij, quod ab Neptuno edocti sint Libyes curruisungere: quin & Pallada equestrum in Libye genitam, Caelius.

In mari rerum, non solum animalium simulacra insunt, ut vuax, gladij, &c. quo minus miremur eorum capitula in tain paruis eminere cochleis, Plinius. Exeunt mari bellua quædam eorum capitibus, Plinius. Orsei Indi asperrim venant feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, &c. Plinius. Nabitum Actiopes vocant collo similem equo, pedibus & cruribus boui, Plinius. hec camelopardalis est, cuius historiam supra dedimus. Rhinocerophalus, ceruicem habet equinam cum vniuerso corpore: flammis quas ore expirat, homines percurrent, Physiologus author obscurus. Ego nullum huiusmodi animal in natura extare arbitror. Pausanias in Corinthiacis, in templo quodam Gabal. s. effigie esse scribit equi qui partes post petus cetaceas habeat. Catoblepon bellua, de qua supra scripti inter boves sylvestres, iubam gerit equinam. Xenophon Lampsacenus author est in Oceano Scythico insulas esse, quarum Hippopodes indigenas, humana vsq; ad vestigium forma in equinos pedes desinunt, Solinus cap. 22. Ab Istro septentrionem versus habitant Germani, Sarmatae, Getæ, &c. item Neuti, & Hippopodes, qui ab alijs Zigati dicuntur, Eustathius in Dionysium. Coruda circa Indiam lorus est, ubi bestia visuntur Satyris similes, equina cauda, &c. Aelian. Satyris iuxta coxas enascuntur caudæ nō multò minores equinis, Pausanias. Lamia pedes habet equinos, cætera capris conformia, Glossa in Esiam. Anthus avis eorum binitus imitatur, Plin. &c. vt supra dixi ad finem capituli quarti.

Aquilam Romanis legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & ante prima cum quatuor alijs: lupi, minotauri, equi apriq; singulos ordines anteibant, Plin. Ποντιακαὶ λαοὶ παρηγόμενοι. Φέρει δὲ θηρίον τὸν τοῦ Διονυσίου λαον, οὐδὲν δὲ εἶναι παρθένος φασιν, Hesychius & Varin. Plutarchus in Nicia ait equi charactērem alienius fronti inustum apud antiquos seruitutis fuisse argumentum, Teutor. Cephallenæ eorum nummis insculpebant, Pollux lib. 9. De Cleostenis Epidamnij & aurigæ eius, & currus & eorum imaginibus ab Age-lada fabricatis, primis omnium, vt videtur, in Olympia collocatis, superius dixi inter nomina eorum propria. Elephanti & equi maximorum imagines Poliphilus in Hypnerotomachia sua Italica depingit. C. Iul. Cæsar equi sui quem habebat pedibus propriè humanis, instar (id est signum) pro æde Veneris genitricis dedicauit, Suetonius. Anthologij lib. 4. lectione 7. Philippi Macedonis epigramma in equi effigiem ex ære legimus huiusmodi: Ιδοὺ δὲ τῶν ζελεύοντων τέχνην Κορωνίωντες, δρυνόν δὲ βλέπων Τιτανοχεῖτες, & δινεμανέντες Κορυφῆς θείας οὐελανεῖς δρόσους Δοκέων, ζαλινούς εἴ τις νιοσρόφες. Εναγριόδον θύνοντες, καπνονετοίσι, Οὐρανούς δέ τοντον Λύσιππος, η παρ' ἐπιπλάνης Τάχης ενδιδαίται, τῇ τέχνῃ γέρεται. Hippiades statuæ mulierum equestres appellabantur, cuiusmodi fuisse videntur Amazonum, quas mortalius primas eorum scandere ausas Lysias oratori creditur, Hermolaus. Sunt qui hippades huiusmodi statuæ per imperitiam pro hippiades nominent. Talis Clœlia statua inter obides Porsenæ posita dicitur, Grapaldus. Cimonis æneæ equæ prorsus ad equarum eius imaginem conuenientes, extiterunt Athenis. Aelianus lib. 9. Variorum. Pollio Asinius vt fuit acris vehementia, sic quoque spectari monumenta sua voluit, in ijs sunt Hippiades Stephani &c. Plinius 36. 5. Et rufus 34. 6. Equestrium statuarū (inquit) origo per quam vetus est, cum fœminis etiā honore communicato. Clœlia enim statua est equestris, & quæ sequuntur. Statuæ equestres etiam Clœlia, Q. Marcio Tremulo, Domitiano, & alij, multis erectæ sunt, Teutor. Equestres vtq; statuæ Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Grecis exemplo. Sed illi celetas tantum dicabant in sacris viætores. Postea verò & qui bigis vel quadrigis viciissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent. Serum hoc, & in his non nisi à diu Augusto seiuges, sicut & Elephanti. Non vetus & bigarum celebratio in his qui prætura funeti curru vetti essent per circum, Plin. 34. 5. Aristodemus bigas cum auriga fecit, Plinius. Pisicates bigæ Pithæ mulierem imposuit, Idem. Menogenes statuarius quadrigis spectatus est, Idem. Praelium equestre ad Trophonij oraculum Euthycrates Lysippi filius optimè expressit. item quadrigas Medæ complures, equum cum fasciis, Plin. Fictiles quadrigæ Romæ erant in fastigio Iouis templi, quas facienda locauerant Romani Veienti cuius artis figlinæ prudenti, &c. vt in h. b. dicam inter Celeros equos. Constantinus cum urbē lustrans ad Traiani forum veniſet, singularem sub omni cœlo structuram, hærebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem. Omnia itaq; spe huiusmodi quicquam conandi (adificandi) depulsa, Traiani equum solum locatum in atrij medio, qui ipsum principem vicit. imitari se velle dicebat & posse. Cui propè astans regalis Hormilda è Perside, respondit gestu gentili Antæ (inquit) imperator stabulum tale condiubeto si vales: equus, quem fabricare disponis, ita latè succedat, vt iste quæ videmus, Annianus Marcellinus lib. 16. Metellus Macedonicus fecit portcus quæ fuere circundatae duabus adibus sine inscriptione positis, quæ nunc Octauia porticibus ambiuntur: & hanc

hanc turmam statuarum equestrium, quæ frontem ædium spectant, hodieq; maximum ornamentum eius loci, ex Macedonia detulit. Huius turmæ hanc causam referunt. Magnum Alexandrum impetrasse à Lysippo singulari talium authore operum, ut eorum equitum qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsius quoq; ijs interponeret, Velleius Paterculus. Equulos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert, Cicero 6. Verr. De equis aureis vide in Volucri equo superius inter propria equorum nomina. Ex quiliæ gemini sunt in vrbe montes. In altero eorum sunt Diocletiani thermæ, & duo equi marmorei ingentes, cum viris seminudis lora tenebantibus, miro artificio insignes, quorum vnius inscriptum Latinis literis habet, opus Praxitelis: alter, opus Phidias. Constat hos à Tyridate Armeniorum rege Romanam delatos, quem Nero vt lautè exciperet, theatrum Pompeij vnius dici opera totum inaurauit, Sipontinus. De equo ligno quo capta est Troia infra dicam inter prouerbia. Athenis in Acropoli Durius equus stabat, cum inscriptione, Cheredemus Euangeli filius Coele (εν Κοιλη) natus dicauit: erat autem is æneus factus ad similitudinem Iliae. Scholia in Aues Aristophanis, vnde Erasmus transcripsit in prouerbio Dureus equus. Quum apud Ephesus Macedo Alexander suam ipsius esset intuitus imaginem, pro virili ab Apelle expressam, non satis pro picturæ dignitate laudauit. Forte verò interim equo inducēto, & ad pictum equum mire adhinniente, tanquam verum planè ac spirantem: O rex (inquit Apelles (ιωβ ιππος εν ερευνησει γεγονων την τον, id est, equus quam tu expressior multò est ac veritati proximior, Cælius 13.38. ex lib. 2. Variorum Aeliani, non procul ab initio: sed melius vir doctissimus Iustus Vulcius noster γεγονων rego transtulit, meliore in discernendis picturis iudicio præditum: quæ & argutior sententia est, & vocabuli γεγονων vim rectè exprimit: simili enim terminatione ad aliarum quoq; articulatum pectoris nominandos Græci vtantur, vt grammaticus, historicus. Sic Aristoteles in Physiognomonicis: Καὶ τὸ δέκατον γένος τοῦ θεατρικού θεάτρου εἶδος οὐρανού τε καὶ θεατρικού, Εἰναιάται νίναι. Pilis equi in palpebra inferiore carent: propterea Apelli Ephesio qui equum quempiam pinxit, reprehensione attulisse ferunt. Alij non Apelli hoc accidisse, sed Niconi aiunt, cum tamén scientissimè cæteras equi partes pinxit, Aelianus. Nicon, vel secundum aliquos Polygnostus pectoris in Poecile porticus equum cum depinxisset, pilos addidit inferioribus palpebris per igorantiam, cum cætera omnia egregie pinxit. Gutzels Chiliane 12. cap 427. Phormis quidam ex Mænalo Arcadia in Siciliam migravit ad Gelonem Dinomenis filium, apud quem & Hieronem postea eius fratre, cum multa præclare in bellis gessisset, tantas sibi opes parauit, vt & Apollini Delphis donaria quædam consecravit, & Olympia dæos equos (ex ære) vtrunq; cum suo auriga: priorem equum cū viro Dionyfius Argivius perfecit, alterū Simon Aegineta. Prior equus is est, cui vt Elienses ferunt insertum est hippomanes: & sanè videatur magalicuius arte: Phormidis honorem factum esse, quod circa equum contingit. Nam cum & magnitudine & forma inferior sit multis alijs equis qui intra sacrum illuc lucu spectantur, & cauda insuper mutilata deformati, mirificè tamen ab equis maribus appetitur, qui non verno solum sed quois tempore (οὐδὲ ηγεομένον, οὐδὲ ηραντον λέπτον βρύσατον ιηλέπτων, lego ηραντον) amore eius accensi, vel vitulis ruptis vel aliter ad eum accurrunt, &c. (vt supra cap. 3. in hippomanis mentione retuli) Pausanias Eliacorum primo. Eadem ex Pausania historiam transtulit Nicol. Leonicenus variorum hist. 1. 64. Extant Simonis de re equestri scripta, à quo etiæ nœnus equus Athenis in Eleusinio positus est, & in basi cælata opera & facta ipsius, Xenophon. Cimon (Κίμων) Atheniensis, &c. scripsit hippo scopicum librum mirabile, Suid. in K. litera. Audiuiti de prisco illo Simone, qui èquitationis sua modos & figuras in Eleusinio apud Athenienses sculpi curauit, Hierocles ad Bassum in Hippiatricis cap. 1. Cimonis equi ærei Athenis positi sunt, veris ipsius equis quam simillimi, Aelianus Variorum lib. 9. In Aegea ciuitate Sicilia Aemilius Censorinus crudelis tyrannus dōna conferebat in illos qui noua tormentorum genera fabricassent. Cum autem Aruntius Paterculus equū æreum à se conflatum ei dono dedisset, vt fontes includeret, tyrranus tum primum iustus, muneris authorem primum iniecit, vt quod alijs excoxitasset tormentū primus ipse experiretur, Plutarchus in Parallelis minoribus. Similem historiam de vacca ænea Perilli in Boue fecit. De equuleo, alio tormenti genere, dictum est supra inter deriuata ab equo. Zenodorus artifex egregius, cū Mercurij statuam in ciuitate Gallia Arvernus faceret, dæo pocula Calamidis manu cælata, æmulatus est, vt vix villa differentia esset artis, Plinius 34.7. & mox sequenti capite, Praxitelis simulacrum habet & benignitas. Calamidis enim quadrigæ aurigam suum in posuit, ne melior in equorum effigie, defecisse in homine crederetur. Ipse Calamis & alias quadrigas bigasq; fecit. equis semper sine æmulo expressis. Plinius verborum, inquit Hermolaus, sensus talis est: Praxitelis haberit simulacrum benignitatis cognomine, quoniam benigni eius ingenij testis esset: vt pote qui alieno, id est Calamidis quadrigæ, aurigam de suo imponere dedignatus nō esset. Hic Calais, non Calamis dicitur Ouidio: Vendicat vt Calais laudem quos fecit equorum: nisi forte Calamis legendum est iti eo versu, Hæc Hermolaus. Alius fuit Calais frater Zethæ filius Boreæ. Polycleti discipulus Aristides quadrigas & bigas fecit, Plinius. Athenion Maronites in tabula pinxit agasonem cum equo, qua maximè in claruit, Idem. Quinam in Olympijs vicerint equis, quorū etiam imagines vel statu posite sunt, Pausanias enumerat toto secundo Eliacorum libro, vnde nos quædam excerpti, partim iam dicta, partim dicenda. Statua Theagenis in luce Olympia facta est à Glauclia Aegineta: & iuxta currus æneus, & vtrinq; singuli celestes equi quibus insidet pueri, monumenta super victorijs Olympicis Hieronis Dinomenis, Pausanias Eliacorum 2. Et rursus Equus æcles, quo vicit Lycus Phidolas, super columna erectus visitur. Cæteræ ex eodem libro huius argumenti, si quis curiosior est, plura sibi colliget. Apelles pinxit Clytum equo ad bellum festinantem, & ei galeam poscent armigerum portigentem. Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine, quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus: Namq; ambiros æmulos præualere sentiens, singulorum picturas inducēti equis ostendit: Apelles tantum equo adhinnuere, idq; postea semper illius experimentum artis ostentatur, Plin. Et rursus, Fecit & Neoptolemum ex equo aduersus Persas, Antigonum thoracatum cum equo incidentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem sedentem in equo. Protogenis Rhodij tabularum palmam habet lalysus: Est in ea canis mirè factus, vt quem pariter casus & ars pinixerit. Non iudicabat se exprimere in eo spumam anhelantis posse, &c. abstulerat sæpius mutaueratq; penicillum, nullo modo sibi approbatis. Postremo iratus arti quodd intelligeretur, spongiam impegit in uno loco tabula, & illa reposuit ablatos colores, qualiter cura optauerat, fecitq; in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo similis & Nealcem successus in spuma equi similiter spongia impacta fecutus dicitur, cum pingeret poppyzonta retinente equum, Plin.

Propria ab equo videntur Germanis veteribus deducta nomina cōplura, vt Chonodomarius & Suomarius Alemannorū reges, apud Ammianū Marcellinū lib. 16. & Vadomarius lib. 14. Itē Othmarus. & similia nominis in

arus vel arius, cuiusmodi plura, puto, inter nomina principum veterū Germanorum reperias in Stumpfi nostrī Chronicis. Plurima Græci propria hominum & locorum nomina ab equo deriuata etiam composita habēt, quorum omnium historias si hic adiicerem, nimius sanè & intempestiuus labor foret: quamobrē sat fuerit ipsa tantum nomina breuiter attigisse: nam qui de singulis copiosius cognoscere volēt, apud authores inquirent, qui vel hominum gesta & historias, vel Geographicos libtos addiderunt. Nos etiam in Onomastico permulta ab hippo deriuata aut composita nomina propria vno in loco dedimus hominum locorumq;: & in Bibliotheca scriptorū. Græci quidem compositis deductisq; ab equo nominibus propria hominum nomina formare plurimū delectati sunt, & plurimum hac in parte luxuriant, vt singulis mox enumerandis apparebit. Existimabant enim nescio quid dignitatis equestris nobilitatisq; equi vocabulo conferri. Hinc est quod in Aristophanis Nebulis legimus, Strephiadem cum uxore de nomine filio imponendo contendisse: & cū illa Xanthippum aut Charippiden vocari vellet. Strephiades vero aut sui nomine Pheidoniden, conuenisse tandem vt veluti coniunctis nominibus Pheidippi des nominaretur. Apud Latinos vix unum aut alterum simile reperio: qualia sunt apud Varrone de re rustica. Equitus & Equiculus. Apud Vergilium Aene. 9. penultima per o scribitur. Continuò Quercens & pulcher Equiculus armis. Commodius Equiculus vir fortissimus & patre militari natus Varroni memoratur. Ex proprijs vocabulis Græcis proponam primum hominum propria, & virorum prius quam mulierum: deinde locorum & populorum, seruato ferè literarum ordine in singulis. Hippalus, Hippodamia & Pelopis filius. Hippalus apud Q Calabrum. Hippammon apud Pollucem, per mi duplex scribendū. Αριστοφάνης παπαμων ἵπποι λευκοί, in versu heroico. Hippagoras. Hipparchus quo nomine plures apud Suidam recensentur. Ιππαρχειος ἱππαρχος, dicebantur columnæ quædam ab Hipparcho erat, inscriptis elegijs, quorum scopus erat meliores reddere lectores. Hipparchi murus, τὸ ιππαρχειον. Hipparchus Pisistrati filius iuxta Academiam murum adiscicauit, maximo Athenicis sumptu quem illos sacerdos coegerit: vnde prouerbium istuc de rebus sumptuosis in usum venit, Suid. Hipparchus Collageus primus ostraco damnatus, Plutarchus in vita Niciae. Ιππαρχειον αὐτοῦ προφάνης, prouerbium apud Suidam: citharœdus hic fuit, & cum certare deberet aduersus Rufinum citharœdum, obmutuit. Hipparchides, apud Aristophanem. Hipparinus nobilis Syracusanus Dionis pater, Dionysij sacer & collega, apud Plutarchum in vita Dionis. Dion Hipparini, Syracusanus, philosophus Platonicus. Dionysij vxoris Aristomaches frater &c. Suidas. Hippasus Metapontinus. Hippasus in Corinthiacis Pausaniæ. Sōcus Hippasi hippodami, id estrei equestris periti filius, Homerius Iliad. De Leucippe & filio eius Hippaso, quem ipsa & sorores per insianam laniatum ederunt, scribit Plutarchus in Gracanis questionibus 37. Hippasides apud Q Calabrum. Hippias, plures huius nominis, vide apud Suidam, &c. In Hippia mimi nuptijs Antonius, vt in eius vita refert Plutarchus, per totam noctem bibit, Hippiothon, ιππισθανος, Cerenonis filius, quæ illum ex Neptuno suscepsum clam exposuit: inde repertum equa autriuit Etymologus: Vide ne idem sit, qui Hippothoon infra, & ipse Neptuni filius. Hippo, ιππων, paroxitonum, nomen viri est: oxytonum enim equile significat. Hippo tyrannus capit, Plutarchus in vita Timoleonis. Hermogenis Lycij nobilissimi cursoris Hippo cognominati mentio fit secundo Eliacorum Pausanias: vicit autem octies in tribus Olympiadibus. Hippobota aristocratiam in Chalcide Eubœa ciuitate, Aristotele teste, aliquando tenuerūt, Strabo lib. 10. Hos ex Chalcidensibus exactos Plutarchus memorat in vita Pericles. Hippobodus philosophus quidam Suidas. Hippocles. Hippocles: οὐναχαρσιχόλως τὸ γυναικεῖον Αἴστρον εἶτε, Hesychius & Varinus. Non est cura Hippocldi, Οὐ φροντίζει παπιλεῖδης, Erasmus in prouerbijis. Hippoclidis philosophi meminit Valerius Max. 1. 6. Hippocoen cum liberis ab Hercule interfecitus est. Hippocoantis Hyrtacida, Vergilius. Ιππονέας, ιππων, Hesychius & Varinus. Vide paulo post in Hippomene. Hippocrates multi fuerunt: medici quidem hujus nominis septem, Cœi omnes, à Suida enumerantur. Hippocrates Syracusanorum 40 dux fœdera violat, & Syracusas capit apud Plutarchum in vita Marcelli. Hippocrates Mathematicus mercaturam exercuit, Plutarchus in vita Solonis. Hippodamus cuiusdam metio fit in Equitibus Aristophanis Hunc aiunt Milesium fuisse Eutymontis filium: habitasse autem Piræum, & illum (vel domum quam in Piræo habebat) Atheniensibus distribuuisse, & in hono eius apud eos fuisse, meteorolegum cognomine. Sunt qui eum de voracitate notent: οὐ διετέλεσε εἰς παπιλεῖδης Μαρκός. v. Hesychius & Varin. Hippodamia dictum est forum in Piræo, ab Hippodamo Milesio architecto, qui Piræum Athenis adiscicauit, Suid. Hippodamus quidam apud Homerum etiam ιππων, cognominatur, hoc est equestris & bellicosus. Hippodamium vinum Hesychius & Plinius inter transmarina celebrat, nescio à quo loco dictum. Hippodorus in Onomastico. Hippodotus apud Geraldum de dis. Hippodromus sophista apud Cælium, Hippolochus, Bellerophonis filius & Glaci pater, Homer: & alius Antimachi Troiani filius, Eidē. Hippolochus Macedo, Athenaeus. Hippolochus, Hippomachus, 50 Dracontides, viri Athenis electi ut leges conscriberent. Xenophon. Hippolytus filius fuit Thesei & Hippolytes Amazonum reginæ (Antiope secundum alios, Plutarchus in Theseo) quam Hercules vitam Theseo vxorem tradidit. Hic cum currum iuxta mare agitaret, apparentibus phocis equi territi currum ruperunt, & Hippolytum discrpsserunt: qui exitus eius nominis tanquam omni in felici respondit. Vide Onomasticon, & Plutarchum in Parallelis minoribus & prouerbium Hippolytum imitabor, cuius etiam Suidas meminit Idem nominis omen in Hippolyto nostræ religionis eventum habuit. Is enim in Ostijs Tyberinis martyr (sub Decio Cæsare & Valeria no praefecto) ab equis dilaceratus est: & membra inde collecta Romam translata. Huius mortem describens Prudentius de iudice Romano hos verius reliquit: Ille supinata rcsidens ceruice, Quis, inquit, Dicitur? affirmant dicier Hippolytum. Ergo sit Hippolytus, qui at turbetq; iugales, Intereatq; foris dilaceratus equis. Sed de Hippolyto Thesei leges etiam Cæli scripta 11. 24 ubi celestem quoq; heniochum non alium putari scribit. Idem alibi meminit Hippolyti apud Træzenios sacerdotis. Hippolytus in celo auriga, & honores eius apud Træzenios, Pausanias in Corinthiacis. Hippolyti Thesei historiam lege infra in 11. li. in mentione Diana ex Aeneidos se pimo. Antiphilus pinxit Hippolytum tauro emisso expauescentem, Plin. Hippolyto Sicyonio inquit Plutarchus in vita Numæ fingunt, quoties ex Sicyone Cirrham ad nauigasset, oraculum Pythiam redditisse, velut ideo sentiente & promere gaudente hanc modi heroicum: Hippolyti rursus charum caput & quora findit. Hippomachus aliq; literarum doctor, Plutarch. in vita Dionis. Alterius cuiusdam tibicinis minit Aelianus in Varijs lib. 14. hic cum discipulus eius aberraret inter canendum tibia, percussit eum baculo dicens: Perperam cecini: nam alioquin hi tibi non applauderent. Idem lib. 2. eiusdem operis de Hippomacho pegile siue athletics magistro scribit. Hippomachus Eliensis, & alter ex Caria Thrace apud Suid. Fiat & alter Athenis legum scriptor apud Xenophontem, de quo ante in Hippolocho. Hippomedon Agesilai filius bellicis operibus insignis apud 7 Plutar-

Plutarchum in vita Agidisi: item virti nomen apud Statium lib. 8. Theb. Hippomenes, ut scribit Ouidius, Limonen filiam in adulterio deprehensam equo famelico præbuit deuorandam. Verba eius sunt hæc, in Ibin, Solaque Limone pœnam ne senserit illam, Et tua dente fero viscera carpat equus. Vnde facta parœmia, quam ex Diogeniano auocat Erasmus, Magis impius Hippomenes, Textor. Hippomenes filiam suam vitiatam equo vorandā obiecit, &c. vnde & locus dictus est ἡτος οὐδέν. Suidas hinc forte est etiam quod apud Hesychium legitimus ἡτος οὐδέν. Vide Heraclidē de rebus pub. cap. i. & infra in proverbio, Hippomenes in iustior. Hipponax Ephesius lambographus. Hipponacteum præconit, vide inter proverbia Erasmi. Hipponicus in Aelianī Varijs. Cratinus Hipponicum propter ruffum colorem Scythicum nominauit. Scythicum enim lignum est, εὐ φύεσθαι τοις αἰγαῖς καὶ βάρβαροι τὰ ξύλα, id est quo mulieres lanas tingunt, & lano colore inficiunt: nisi ξυρίζεται passiuè accipias, ut ipse se, id est capillos suos hoc ligno inficiant, Varinus in voce Cratinus: sed mutulus apud eum locus est. Hipponicus cuiusdam Herodotus meminit. Hipponicus Atheniensis ab Alcibiade pugno percussus, Plutarch. in vita Alcibiadis. Hipponus, ἡτος, filius Megapenthis, nepos autem Picti, Scholiastes Pindari. Hipponus, qui postea Bellerophon, Cælius ex Scholijs in Homerum. Videtur sanè dictio hæc composita, & significare magnatum, ut ἡτος οὐδέν. Hippophatus, Gyraldus de dijs Hippostratus, Ibidem: vide Hippothous. Hippotes & Hippotades, id est Hippotis filius Ibidem. Hippotes, viri nomen, Suidas in Μηλωνίῳ. Atoli pater, &c. Cæl. Cnopi tyranni frater apud Athesum lib. 6. Hippothoon, ἡτος, filius Neptuni, à quo Hippoontis tribus dicta, Suidas. Herōam eius, id est templum in quo colebatur, Hippoontium dicebatur, Hesychius & Varin. Vide ne idem sit Hippiothon supra dictus, & ipse Neptuni filius, ἡτος. Suidas. Hippothous, Strabo. Hippothous & Hippostratus ex procis Hippodamia. Hippothous dux Pelasgorum, Iliad. 3.

Agrippa, virti nomen apud Latinos, non ab equo, sed ægro partu. Αγρίππης quidem Græcis oleaster est. Alcip̄pus in Amatorijs Plutarchi. Anaxippus, Anthippus, Pollux 1.10. Anaxippus comicus apud Athenæum. Archippus poëta. Argyrippus a dolescens in Asinaria Plauti. Aristippus, Aelian. lib. 9. Variorum. Calippus philosophus Athenieensis, Suidas: sicut & athletæ nomen apud Pausaniam Eliac. t. C. Tiberius Augusti successor Callippides per iocum vocatus est quem cursitare, ac ne cubitiq; uidem mensura progredi, proverbio Græco notatum est. Nam & Tiberius quamvis provincias & exercitus regisarum se sèpe pronunciasset, & prope quotannis profectionem præpararet, vehiculis comprehensis, commitatibus per municipia & colonias dispositis, ad extreum vota proitu & reditu suo suscipi passus, in vrbe tamen se continebat, Sueton. Callippides olim (inquit Erasmus) proverbio dicebatur, qui in molendis negotijs, cum malta se facturum minaretur, nihil tamen conficeret: aut quemadmodum ait Terentius, qui sedulò mouens sese nihil promoueret. M. Tullius ad Atticum lib. 13. Varro mihi denunciauerat magnam sanè & grauem περιφόρην. Biennium præterit, cum ille Callippides assiduo cursu nullum cubitum processerit. Quis hic fuerit Callippides, inquit Erasmus, non satis perspicuum est. nisi quod haud dissimile veri videtur accipendum esse de Callippide tragediarum histrione celebri & multi nominis apud Græcos, eniū meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Hic Agesilaum regem aliquando obiū, nō salutatus ab eo interrogauit: Non agno scis me rex, nec qui sum audist? Tum Agesilaus hominem cōtē nplatus, Αριστοφάνης Καρπαντίδης οὖν Ιερας, hoc est, Aut num tu es Callippides ille diciebas? sic Lacedæmonij mimos appellant. Mihi quidem hoc Agesilai dictū proverbiali sensu torqueri posse videtur, in homines ostentatores & laudis audios, quorum multi se suaq; non ab omib; nosci mirantur. Ut alii quidam Callippides ille fuerit, eius nomen de ijs usurpat, qui cum multa promittant, nihil promouent. Aliqui Calippidem perl. simplex scribunt, alii callipidem per p. simplex, utriq; imperite. Ζεῦ Σταύρον ή Καρπαντίδην Καρπαντίδην, Aristophanes in Nebulis. Charippus, Aristoph. in Nebulis, ut iam citauit. Memini & Χαρίππου per dicti hongum aliubil. gerc, ut apud Iuuenalem Sat. 8. Ον filia Cephali, v. 1.0. Charippi, Suidas in Οψήφει. Chrysippus, & Argyrippus ab ornatū equorum nominati videntur. Chrysippus Pelopis ex Hippodamia filius: & alius philosophus Stoicus. Chrysippus etiā inter Solis filios numeratur Olympijs Pindari Carmine 7. in Scholj.. Cirrhippum ab equis & cirrho colore dici puto, Cælius. Cratippus vir clarus & canibus alendis deditus, Galenus lib. 2. de antidotis. Cronippus apud Aristophanem, Σύρος, videt. q. uidem non proprium: sed Suidas & Varinus exponunt μέγαρον, id est magnas nugas, vt & Cælius: ego potius magnum nugatorem dixerim. V. 1. C. 15. ρεπορτώ, τρεπορτώ. Idem. Hippo in compositione auget: cronta vero, id est Saturnia, obsoleta & nugalia dicuntur: hinc & composita vox inuersa ισπονγία, cuius mentionem supra feci. Ctesippus vñus ex procis, Hom. Odys. 7. Damasius, apud Iuuenalem & Macrobius. Dioxippus apud Piniū & Aelianum in Varijs lib. 12. Dicasippidas nōmē fictum in Vespis Aristophanis. Ephippus, viri propriū, Suid. & poëta apud Macrobius. Euippus filius Megirci regis Megarensium, Pausanias in Atticis. Euripides cum per p. simplex scribatur, non videtur ab equo compositum esse nōmē, etiā antepenultima producatur, vt in illo Ionis, Χαρίππου μελαντεύοντος Εὐριπίδης γεγονότοις Πιεστας. Etymologus Euripiden ait ab Euripo dictum esse, quod in Euripo natus feratur. Glaucippus, apud Macrobius. Glyippus, nomen Lacedæmonium, Varin. Gilippus Arcas nominatur Vergilio Aeneid. 12. Hermippus philosophus, vide Suidam. Lahippus, statuarius apud Plinium. Leucippus Oenomai filius, Pausanias in Arcadicis: & Amycle Lacedæmonij filius pater Arsinocis matris Aesculapij, Scholiaq; Pindari: & philosophi nōmē Aristotelei lib. 1. de hist. animal. & canis apud recentiores quendam; apud Pindarum Proserpinæ ep' theton, vt infra dicam. Lysippus, Plinio nobilis sculptoris itē poëta comicus: vide Onomasticon. Melanippus, vir Thebanus in bello fortissimus, qui Tydeum occidit, &c. Pausan. in Boeoticis. Melanippus & Charitonis historiam deserbit Aelianus lib. 2. Variorum. Melanippus vñus filius Nestoris, Hom. Menippus, Suid. Nicippus. Nochippus poëta opisophagus apud Athenæum. Phenippus quidā turpis & libidinosæ virtus homo fuisse fertur, Tisamenus verò peregrinus & mastigias, vnde Tisamenophænippus huiusmodi homines Aristophanes in Acharnensib; dixit. Hercules ex Chalciope Eurypyli regij filia, Pheidippum suscepit, Schol. Pind. Pheidippides Strepsiadi apud Aristophanem filius, vt supra dixi. Pheidippidis Atheniensis tabellarij meminit Herod. lib. 6. Philippus. Hesychius philippos etiā mæchos interpretatur. φιλιππος θεος διτητηνως οὐδέ τε τεχνητος, οὐδὲ ιστον οὐδεις οὐρανος, Eustath. Philippides & Philippion Suid. Philippicus, qui & Bardennes, Iustinianum regem occidit, &c. Suid. Plexippus Altheæ frater à Meleagro occisus, Ouid. met. 8. Posidippus, Ποσειδηππης. Samippus viri nōmē in Nauigio Luciani. Stratippus, in Equitibus Aristophanis. Taraxippus Glaucus in Isthmo fuit, quem equi peremerunt. Taraxippum etiā nuncupari inuenio herōum Myrtilo à Peleope strenuum, in quo & rem diuinā illi obierit, vt perpetratæ cædis iram leniret. Nominis ratio est, quidā in eo loco Myrtili arte iniectus sit Oenomai equis terror. Sunt qui ab Oenomao id solitum peragi, fabulentur. Quidam inib; in

fossa aliqua à Pelope, sibi ab Amphione tradita Thebano: quibus non Oenomai modo exterriti sint, verum exterrantur omnes illac transentes equi. Fuisse verò Aegyptij putant Magicæ peritum Amphiona: propterea per tras illi in Thebarum mœnibus sustinendis visas obtemperare, sicuti Orpheo ratione eadem feræ obediuerunt, Cœl. Vide plura apud Pausaniam Eiacorum secundo. Epigrammatum Græcorum lib. I. sectione 45. Augeas dicit duodecimam boum suorum partem esse Ταξιδιώτων περιόδου. Cleon in Equitibus Aristophanis περιπέτεια cognominatur, quod ordinem equestrem perturbaret. Telcippus filius Hippocratis, Varin. Xanthippus pater Pericles, Varin. Hoc nomen à flavo equi colore inditum appetat, ut cirrhippus à giluo, Leucippus ab albo, Melanippus à nigro. Zeuxippus, dux Lacedæmonius, Xenophon de rebus Græcorum.

Mulierum nomina. Hipparchia vxor Cratetis Cynici, &c. vide Suidam. Hippæ meretrices Athenæ lib. 13. Theodotum quandam sceno præfectum regis Ptolemai amatorem habuit, & cum in comediatione aliquando apud regem vinum copiosius infundi peteret, vehementer enim fitire se: Merito, inquit rex: plurimum enim fœni deuorasti. Argutè quidem, cum & ipsa Hippæ, id est equa vocaretur, & Theodotus cui commissum erat scenaria opes consumpsisset. Hippæ Chironis Centauri filia in eam mutata, ut supra in equo sydere dixi: vide Onomasticon. Hippæ & Aegle vxores Thesæci. Hesiodes teste, Athenæ lib. 13. Hippæ filia Danaæ, à qua hippion Argos dictum, Hesychius & Varin. Hippia, Λαοπία, Arsinoë vxor Philadelphi, Hesych. Spartana virtus apud Leuctra attrita corruit, in fœsto numine, si credimus, ob scelus admissum in Scædasi puellas, Molpiam & Hippo, vt à Pausania (in Arcadicis) relatum scio, etiam si ex Plutarcho alibi Miletiam scripsimus Cælius. Plura vide apud eundem libro 5. cap. 8. Ex Fulvio quodam & equa Hippæ puella nata fertur, Cælius ex Plutarcho. Celebratur Athenis quoq; fœmina Hippæ, vt est apud Valerium Maximū. Hippæ vel Hippona dea infra dicetur. Hippo inter Nymphae Oceanæ & Thetidis filias numeratur in Theog. Hesiodi. Hippodamia, Λαοπία, quæ & Briseis: & Veueris cognomen, Hesych. Hippodamia Pelopis & Mytili fabulam, vide in Scholijs Homeris in Iliadis 3. & in Onomastico. Hippodamia Pelopi peperit sex filios, vt Pindarus scribit, Atreum, Thyesten, Pittheum, Alcathūn, Phliſthenem (pro quo alij Hippalcum numerant) & Dian aut Chrysippum, Varin. Hippodamia ancilla Penelope, Odys. Hippolyte Amazonū ragina, Hippolyti ex Theseo mater, ut supra dixi: Vide Onomasticon, vbi etiam Hippolytes Acasti vxoris mentio fit. Hippomedusa Niobes mater. Eustath. Hesiodus in Thægonia inter Nymphae Nerei filias numerat Hippothoën, Hipponoem, & Menippem. Aenippe, Eudori filia, ex Aeneo marito Cyzicum regem Dolopum peperit, Orpheus in Argonauticis. Alcippe Martis filia, Pausanias in Atticis. Alcippe elephantum peperit, quod inter ostenta est, Plin. Astræus Neptuni filius Alcippen sororem imprudens comprefcit, &c. Plutarchus de fluuijs in historia Caici. Anippe filia Nili Busiridem ex Neptuno peperit Plutarchus in Parallelis minoribus. Apathippe ex Apolline Chium genuit, Plutarchus de fluuijs in Paſtolo. Archippa vxor Themistoclis ex tribu Alopecia, Plutarchus. Archippen meretricem à Sophocle iam sene amatam apud Athenæum legimus lib. 13. Aristippe, vide Leucippe. Chrylippes quæ Hydaspen patrem amauit, historia legitur apud Plutarchum initio libri de fluuijs. Cydippen fecit Protogenes Rhodius, Plin. Cydippe Ochimi filia ex Cercapho Solis filio peperit Camirū, Lindum & Ialysum, Scholia festes in Olympia Pindari Carmine 7. Fuit & alia Cydippe Cleobis & Bitonis mater, apud Stobæum in Sermone de morte. Euecippe, filia Scædasi Bœotij. Cœlius. Euseippe filia fuis Tyrimmæ in Eipo quam corrupti Vlysses, Parthenius cap. 3. Eurippe, mulieris nomen in epistolis Theophylacti. Heurippa, Diana cognomen, Cœlab equis ab Vlysse inuenitus, Pausanias. Leucippides, duas quedam virgines fuerunt. Παλαια, χαλκεῦν παῖηγμα: Δέρει δὲ τὸ μέρος τῆς Λασπιπάδων ἀνθετός. οὐδὲ τὸ εἶναι παρθένος φασι, Hesychius & Varinus. Stephanus Leucippidas, id est Leucippi filias nominat Phœben & Elairam, ex Aphidnis ciuitate Laonica ortas: has à Castore & Polluce raptas legimus. Leucippe ex Vulcano Aegyptum peperit, Plutarchus de fluuijs in Nilo. Leucippe, Aristippe & Alcithoe sorores, Minyades cognominata, cum Bacchi choream contemnerent, in furem conuersæ, Leucippæ filium tenerum adhuc discerpserunt, himnulum esse putantes, & postea in aues mutatae sunt, vna cornicis, altera vespertilionis, tertia noctua forma assumpta, Aelianus lib. 3. Variorum, Plutarchus in Græcanicis quæstione 37. laceratum istum Leucippe filium, Hippasum nominatum meminit. Lysippe mater Teuthrantis Myfornum regis, Plutarchus de fluuijs in Caico. Lysippe, filia Preæti, cum cæteris sororibus à Lunone in vaccam mutata. Lysippe vxor Prolai apud Elienses, Pausan. Menalippe apud Homerum. Xanthippe Socratis vxor. Zeuxippe, mater Priami, Varin.

Locorum & populorum nomina. A Nare amne vsq; ad Equiculos tenent Sabini, Cato Orig. Equestris & Rauia Colonia Plinio 4. 17 inter Gallia populos numerantur. Tolemaeus Equestrem Sequanorum in Gallia Belgica ciuitatem facit. Equestres, vt Antoninus in Itinerario aperte scribit, sunt citra Iuram iuxta lacum Lemannum, à quo distant 20. M.p. Quare conijectur esse Neuidunum, sicut & liber prouinciarum meminit Neuiduni Equestrium, quæ ciuitas hodie vocatur Nevis, vulgo Neau. Sed cum Antoninus Equestres prius commemorat ac deinde lacum Laisunum (quidem est Lemanno) videtur haec vrbis citra lacum fuisse, vt forte sit illa quæ hodie Dunoy vocatur, quæ vox nomini Neuiduni non male respondet, &c. Hæc Schæft. Munsterus in castigationibus circa finem operis de Rhaetia Alpina. Videri sanè potest Neuidunum duplex fuisse, vt alterum differentiæ causa Neuidunum Equestrium dictum sit.

Equus nomine mons Troiz imminet, per quem illa facile capta fertur, vnde equi Troiani fabula nata est secundum quosdam, Nic. Erythræus. Daphidas cum eius studij esset, cuius professores sophista vocantur, inepta & mordacis opinacionis, Apollinem Delphis iridendi causa consuluit, an equum in uenire posset, cum omnino nullum habuisset: cuius ex oraculo reddita vox est, inuenturum equum, sed vteo perturbatus periret. Inde cum iocabundus, quasi delusa sacrarum sortium fide, reueteretur, incidit in regem Attalum s̄ penumero à se contumeliosis dictis absentem lacesitum, eiusq; iassu saxo, cui nomen erat Equi, præcipitatus, ad deos vsq; cauillandos dementis animi iusta supplicia pependit, Valer. Maximus. Roboam Salomonis filius inter alias vrbes condidit Hippam & Marissam, Iosephus Originum Iudaic. 8. 10. Eadem forte fuerit Hippus vrbis Palæstinæ Stephano. Ιωναδες portæ quædam Athenis, Varin. Hipparis, Λαοπία, fluuius est in Camarina (vel, per medium Camarinam fluens) cuius aquæ pars vna dulcis est, altera salina: hunc nouum subinde lutum afferre & ripis aponere aiunt, vnde ædificandi materiam incole sumant: alij verò quoniam per medium sylam quandam fluit, vnde arbores multæ proceræ nascantur, hoc modo ædificantibus Camarinæ prodest. Fertur autem & nauigabile & piscosum esse flumen, fontes haberet in monte quodam Sicilia. Ligna quæ in sylvis seuerint ei iniecta in urbem vehuntur, Hæc ex Scholijs in quintum Carmen Olympiorum Pindari. Hipparenum Mesopotamia oppidum: illos Hip- parenorum,

parenorum Persæ diruere, Plin. Hippia (ἱππιανή) vrbs Perrhebieæ, aliás Phalanna dicta, Stephanus. Phalanna est vrbs Perrhebis quondam subdita. Strabo. Oppidum in Græcia ιππιανης Ἀγρια ab equis cognominatum est, Varro. Argos hoc Achaicum dicebatur, Peloponnesi vrbs, hippobotum etiam alio ab equis cognomine dictum, utpote equorum pascuis aptum. Hippion Argos ab Hippie filia Danae appellatum apud Hesychium & Varinū legimus. Plura vide inferius h. b. in patrijs equorum. Dauniorum oppidum Harpi, aliquando Argos hippium Diomedede condente, mox Argirippa dictum, Plin. Ptolemaeus Scyraenos ultra montem Hippicum in Asia collocat, Hermol. Fuit & Hierolymis Hippicus dicta turris, cuius meminit Iosephus de bello Iudaico 6.6. Longinquiores eodem disceptant foro Halydienses seu Hippini, Apolloniatae, Trapezopolita, Aphrodisienses, Plin. Hippus fluuius est Moscorum. Phasis amnis maximè inclaruit Aea xv. M. p. à mari. vbi Hippos & Cyanos vasti amnes è diuerso in eum confluunt. accipit etiā Glaucum, &c. Plin. Phasis Glaucum in se recipit & Hippum è vicinis montibus cadentes, Strabo: id ex eo in Dionysium scribens Eustathius repetit. Hippocoum vinum ex insula Cœ, dictum ab agro generoso cui nomen Hippo, Festus. Hippo acta, id est equi promontorium, vrbs Libyæ. Steph. Hippo come, vicus Lyciæ, dictus ab equo viatorum quorundam illuc mortuo, Stephan. Hippomenes filiam suam viciatam à quodam, equo vorandam obiecit, &c. Vnde & locus dictus est οὐτε καὶ νόμος, Suidas. Vide infra in proverbio Apud equum & virginem. Prusa ciuitas Bithynia sub Hippo monte sita, Plinius paulo ante finem libri quinti. Coloni, Κολωνοί (sic dicti scilicet colles in Atticam & simpliciter κολωνοί locum altum interpretantur) duo fuerunt, unus ιππος (malum ιππος, vt Pausanias habet, vel ιππος per e. vt author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono) appellatus: cuius Sophocles meminit, tanquam Oedipus ad illum confugerit; alter in foro erat iuxta Euryfacis herois templum, vbi conueniebant mercenarij homines, ob hoc ipsum Κολωνίων dicti, Pol. lux. Ostenditur & locus appellatus Κολωνίων ιππος, in quam Attice partem primum venisse quidam dicitur Oedipum à quibus tamen Homeri poësis discrepat. Dicunt autem aram quoque Neptuni hippij, & Minerua hippiæ (in hoc colle esse,) Pausanias in Atticis. Templum Furiarum quas τεμνας vocant, in hippo Colono est: cui nomen, quoniam templum in eo sit Neptuni hippij, & Prometheus, & orcoconi, id est qui mulorum curam habent, in eo habitant, Author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono. Et paulo post, Η μελυνθά δημάρχος τονεπεντέλη θεούς τοῦ ιππείου. Vnde apparet & Colonum, & Hippum utrumq; seorsim dici, & coniunctis etiam vocibus Colonum hippum, differentiæ causa nimis ab altero Colono. Colonus hippius in Attica prope Academiam est, Pausanias. Adraustum aiunt cum Thebis fugeret, equos in Colono primum cohibusse, & Neptunum ac Mineruam hippios appellasse, Hesych. & Etymologus. Ιππολόφος nudum nomen apud Suidam, non aliud significare videtur quam Atticum collem iam dictum, cum λέφος & κολωνός synonyma videantur. Hippus insula Eretria, item vrbs Sicilia, & alia Palæstinæ, Steph. Eadem forte est Hippa vrbs à Roboam Salomonis filio condita. vt superius retuli. Lacus in quem Iordanis se fundit, amoenis circumscriptis oppidis est, Iuliade & Hippo, Plinius 5.5. Inter Decapolitanæ regionis, quæ Iudeæ iungitur, oppida, Plin. 5.18. numeratiam dictum Hippo Dion. Sic enim etiam Hermolaus legit, idq; facit, inquit) authoritas Dionis, qui scribit, Dion olim Hippo nominabatur. Erythræ ciuitas est Ionica quæ portum habet, & quatuor ex aduerso ei sitas (περιστεραὶ) paruas insulas, quæ Hippi dicuntur, Strabo libro 14. quare corruptum Stephani locum conjicio, vt legamus Hippum non Eretria, sed Erythræi insulam esse. Mentionem de his insulis facit etiam Plin. 5.29. Hippuris maris mediterranei insula Pomponio: Hippuriscus insula Cariæ Stephano. Meminit etiam Plin. 4.12. vbi pro hippurus, hippuriscus legendum videtur. Annij Plocami libertus circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam xv. die Hippuros portum eius inveniens est Plinius. Portus quidam in Taprobane Hippuros nominatur, So in. Hippo vel Hippo (ἱππωνή) duplex est in Africa unus (profertur & feminino genere) regius cognominatus: alter diarrhytus, quod palustri solo madeat, vnde & terræ inotibus frequentius infestatur, quare vagâ Silius dixit, utramq; uno versu complexus, Tum uaga, & antiquis dilectus regibus Hippo. Utramq; Hippo etiam Græcos equites condidisse author est Solinus. Cirta in Africa Masanissæ & successorum regia est, in mediterranea, vrbs optimè structa, cum à ceteris, tum à Micipsa, qui & Græcos in eam habitatum deduxit: & tantam effecit, vt decem equitum millia, & peditem viginti emitteret. Cirta itaque hic est, & duo Hippōnes: alter Uticæ proximus, alter remotior & Trito (Tritoni) propinquior, ambo regia, Strabo lib. 17. Plura de utraq; Hippone Africæ apud Plinium ex Indice requires. Est & Hippo oppidum Locrorum in Brutis, Hipponium (ἱππωνιον) Stephano ab heroë quodam sic dictum, & à Romano post Annibaluentia: gentile Hipponiates, Stephanus. Hinc & sinus Hipponiates apud Strabonem libro sexto, quem Antiochus Napitinum dixit, Plinius Terinæum. Hippo Lucanæ ciuitas, Plutarchus in vita Ciceronis. De hoc Plinius 3.5. Hippo (inquit) quod nunc Vibonem Valentiam appellamus: idem apud Strabonem legimus lib. 6. Ab eodē Plinio 2.1. in Hispaniæ descriptione Hippo Caurasianum memoratur. Regio quæ sub Caspijs portis in humili & concavo solo iacet, & Arminia, eximie hippoboti, id est equis pascendis aptæ sunt, vocatur autem & pratim quoddam Hippoboton, per quod iter faciunt qui ex Persia & Babylone in Caspias portas proficiuntur, Strabo. Argos Achaicum etiam hippoboton cognominatum, supra monui. Hippoccephalum suburbanum Antiochiæ dictum alicubi legisse memini. Hippocorona est in Adramyttena regione, & Hippocronium in Creta, Strabo libro 10. Fontes in Beeotia à Plinio numerantur. Hippocrene, Aganippe, Gargaphie, &c. Hippocrene, ιπποκρένη, fons in Helicone à Pegaso equo dictus, qui sitiens vngula terram percussit, unde fons emicuit, vt Hesiodus in Theogonijs canit (item Aratus, & Higinius: vide in Pegaso infra in h.) Hesych. Cum Bellerophon Argis sitijs sit terra ita pede Pegasi fontem emitit, qui inde fons equi, vel Pegasus (Πηγασίανης) dictus est, Varinus. Iuxta Hippocrene in Beeotia aker etiam fons Aganippe est non procul ab Heliconem monte. Persius Hippocrenen fontem caballinum dixit, ex quo qui haufissent protinus furore afflati poëta fieri credebantur. Hinc Hippocrenides Musæ. Vide Onomasticon. Orestes à cæde materna expiatis fertur, tum alijs modis, tum aqua ex fonte Hippocrene: qui etiam apud Trozenios monstratur ex Pegaso vngulæ iactu prognatus (vnde & Πηγασίδανηλιον vocant) Cælius ex Corinthiacis Paraoiaæ. Vide non nihil etiam in Gyraldi opere de dijs ex indice. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia à Milesio Hippodamo qui Piræum struxit: meminit Demosthenes. ιπποδάμειον αἰγαλῖον nuncupat rerum Græcarum lib. 2. Xenophon, Cælius. Vide supra inter propria virorum nomina in Hippodamo. Hippodamium vinum quoddam in Cyzico, Hesych. Post hæc authoritas Hippodamatio, Mytilo, Cantharizæ, Plinius de vinis transmarinis. Sternæa, via Hippocoontis hostilis, ιπποκοοντης παράτρω, Hesych. Hippodromus locus Alexandriae ciuitatis, vt in eius descriptione refert Strabo lib. 17. significat autem quemvis locum, equorum spectaculis & cursibus aptum.

Hippola, Ἰαπόλας, vrbs vetus Laconica: gentile Hippolaites, Stephanus. Herodotus ad Borysthenis Hypanisque tractum scribit, ἐμβολον τὸ χώρας εἶναι, ὁ πατολέον ἀργεῖ καλεῖται, Hermolaus. Hippomolgi, Ιαπομολγοι (vel Ιαπημολγοι) dicti ab equis mulgendis, Stephanus in Melanchlaniis: vide supra cap. 6. Hippo nomen vrbs Brutiorum, alias Hippo paulo superius dictum. Hipponeus, vrbs Cariæ, & alia Libyæ Stephanus. In Ceramicis sinu insulis, Hipponeos, Mya, Sepiufla, Plin. 5.31. Hippophagi populi Scythicæ in Asia, (vt cap. 6. docui) & alij Hippopodes, de quibus superius etiam hoc ipso capite dixi, supra Tauricam Chersonnesum iuxta Alanos. Solinus in Oceano Scythico habitare scribit, & humanam vsq; ad vestigium formâ tenere, sed in equinos pedes desinere: Et Plinius 4.13. in quibusdam maris illius insulis. Hipporeæ, gens Aethiopæ, atri coloris, tota corpora rubrica illinit, Plinius. Hippotamada, vicus in tribu Oeneide, Stephanus.

Aganippe, Boeotia fons, vt superius in Hippocrene dixi. Argippæi Scythæ ab ipso natali calui, mares pariter & foeminae, &c. sacri dicuntur esse, arma non possident: vocantur autem Argippæi. Herodotus lib. 4. Argirippa (Αργυρείπητα) ciuitas in Apulia, olim Argyrohippus dicta, quam Diomedes adfiscavit, à qua Argirippien dicuntur: vide Stephanum, qui & hippion Argos à Diomede cognominatum ait, vnde ab equis ei nomen esse constat, & non probandi sunt qui per π. simplex scribunt: necq; qui secundam per iota. Dauniorum oppidum Harpi, aliquando Argos hippium Diomede condente, mox Argirippa dicta, Plin. Αργείπητα, Beneuentum, Suidas. Centhippe (Κενθίπητα) locus Argiuæ regionis, dictus quod Bellerophontes in eo primum stimulârit equum Pegasum, Varin. Μάρσηππος, vrbs Phœnices, Stephanus. φιλιππίσσωι, Suidas, nec addit quicquam. Philippenses, Philippesij Græcæ, ad quos D. Pauli epistola extat, in prima Macedoniæ parte sunt, vt narratur in Actis cap. 16. colonia oriunda ab vrbe Philippis, dicta à Philippo conditore, Erasmus Rot. Philippi ciuitas Thraciæ, à Philippo rege Macedonum stræta. luxta hanc sunt campi Philippici, &c. Est & Siciliæ ciuitas à Philippo sic dicta, cum prius Crenidæ vocaretur, Stephanus: Vide Onomasticon. Philippopolis, vrbs Macedoniæ quam Philippus Amyntæ filius condidit, Stephan. Eupipe, vicus Cariæ, Idem. Πλευρα, locus Athenis, Suidas & Varinus. Taraxippus, loci nomen, vt supra dixi inter propria virorum.

H. b.

Fortè inuenitur aliquando equus cornutus: sed hoc monstrum fuerit, Albertus. Ίννοι, eqni parui, δικλοδοτῶν οὐ παντα, vt ναύανοι οὐ γλαῦκοι οὐ αἰθρωποι, Suidas in Σφυζῆς. Plura de hac & similibus vocibus vide supra in Hinnio vel gino statim post asinum, & in Ceruo H.a. & in equo B.

De pulchritudine equorum, lege Petrum Cresc. 9.7. Equus defesso similis, & capite prono, non est ινσχήμων, id est decorus, Pollux.

Οτελχεῖται Homerus dixit pro ὄποτερχας, id est concordes, cum duo vel plures, eodem omnes colore spectantur. Πλατύπουσιότερχας ιαπτες ζεξάμενος Κούρλι ιαπέχουσα, Orpheus in Argonauticis. Βαΐς, Suidæ filium, & equi colorem significat. Equi colore dispari, hic badius, iste gilius, ille murinus. Varro in Asino ad Lyram vt Nonius citat. Improbis sunt equi vt plurimum præ ceteris, qui album aliquid in pedibus aut cruribus habent, & qui alba fronte sunt, aut rostro albo, præcipue verò si phœnicicæ coloris equi tale quid habuerint, Absyrtus in Hippiatr. 103. Equi albi in magno pretio sunt apud Tartarorum regem cui huius coloris equi ab initio anni cuiusque interdum ad centum millia donantur, Paulus Venctus. Et arsus alibi, Rex Tartarorum habet armenta magna equorum alborum & equarum albarum, quæ putantur excedere numerum decem milium. Statius de equabus Admeti, Noctemq; diemq; Assimilant, maculis intermigrantibus albx. Candore nivali, Verg. 3. Aeneid. Albi 40 equi meliores & auspiciores olim habiti videntur, vide pueribum Albis equis precedere. In Geponicis 16.2. Iudicatur equus γανές: & paulò post τὸ χρονικὸν τετράγωνον μέλας: vnde appetat glaucum colorē oculis tantum illic accipi, nigrum verò de reliquo corpore: Vide supra in B. Turpis equus nisi colla iuba. Iuuentia velent, Ovidius 13. Metamor. Seiani equi (de quo inter puerib) colorē puniceum fuisse ajunt, Erasmus. Qualis color equorum sit qui spadices vocantur, deq; istius vocabuli ratione, Gellius 3.9. τετράμηνος (ιαπτες) ζεξας λαρεσιτα τετραχας, (oxytonum: alias ferè semper paroxytonum reperias:) ονδρες οὐρανοφόρος αντηπειανηπάσι δρόμων πορφύρας εχας, μονοχαλαδεστροφονολοδέρμωνας, Euripides in Iphigenia in Aulide. Δεινότερους χόνος, θειες δ' ανέμοιστον έρισσοι, Hom. Iliad. 2. de Rha si equis præstantissimi agens.

Oculos natura nobis, vt equo & leoni letas, Cicero 3. de Oratore. Ιαπων χαίτη, (Aristoteles λοφων, Gaza crista) vertit, λεόντων χρέα, Lucianus in Cynico dixit. Δοφιά iuba: hinc ζεν λόφερα dicuntur ζεν δέ λόφερα οἴησος ητοι πατερικές, Varinus. Πωλεα, χαίτη id est iuba, Varinus. Germani colli aut verticis iubam, ni fallor, vocat denkyantz. Vena έν μέσῳ οὐ παντηνιων incidentæ, Pelagonius in Hippiatr. 26. Vena organica incidit in stranguillione, Rusius. Oculorum varietas cum in prima generatione contingit, mutari non potest: vt cum unus oculus fuerit albi coloris, & alter nigri: & unus albus & alter varius, & his similes, Rusius. Οταν χαίτη έπειτα έλας, η απόστοις εν τῷ διπλωματι, Absyrtus in Hippiatr. 17. Ruellius sic vertit. Cum in auricula vltus aut abscessis innascitur, purule natum humorem tunica duplex includit. Dentes equo vtracq; parte oris continuū sunt, Plinius. Οταν δημητρα έπειτα μάνικας έπειτα εχαστομα, ελαγώδοντα ή ελαδοντα, ού διτερόφεν, Hippiatrica 115. Ruellius transfert, Cæterum quæcunq; sic nascuntur in veterino genere, vt notam eam habeant, quam leporinum dentem vocant, subirumari nō oportet. Morsum pro ore equi Nonius dixit his verbis, Postomis dicitur frumentum, quod ad colibendam equorum tenaciam naribus vel morsu imponitur. Ζεα pars quadam oris equi vt videtur. Ιαπων λαρεσιτα ασεμηνη σωματοφυλα, η έπειτα η ζεξας λαρεσιτα, σωματοφυλα, η ζεξας λαρεσιτα, η ζεξας λαρεσιτα, Hippiatrica 120. Ruellius transfert, Si equus vel aliud iumentum nullo correptū virtio laborat inedia, sic vt nihil exesse contigerit, id erit argumento: toruli in versus digesti sustolluntur in palato, os feruidum sentitur. Gnathos, id est maxilla equi, φαλιον etiam vocari videtur in Hippiatricis cap. 28. ab initio. nam cum titulus sit, Πρόσοποντος τοι εν τῷ γραμμῷ: caput sic incipit, Συμβάνει τοῦτο εν τῷ φαλιον. Ruellius vertit, Si vitium freni iniuria creauit. Συν δημητρα η πλαστικην, περιγραφην πιέσαντα στέρων, οι γιανθητα, Homerus in carmine ad figulos. Si parotis equo nascatur η δημητρα η πλαστικην, βοσγιχειν τὸν λεγόμενον ιδημ, Absyrtus 16. Cum narium pars, quæ Græcis traganum dicitur, concisa est, &c. Hippiatr. cap. vltimo: Vide paulo post inter pectoris partes. Pars quadam est, alij opinor, quam Germani vocant vuiderronis, vbi scabies illa accedit, qua affectus equus à nostris kroetting appellatur. Eminens in dorso pars inter vtralque scapulas coccyx vocatur, vt supra capite secundo docui: Est & nymphe pars quadam ibidem, vt 70 appareat

Kai τὸν ζῶντα εἰς τὸν ἀνθρώπον αὐτοῦ πεπάρη, ἵνα μόνοι τοι πέπειραι καὶ νομίσῃ ταῦτα νόος, Aristoteles in Physiog. De equorum electione aphorismi Petri Crescen.lib.9. cap 8 & 9. Qui de laudibus eorum aliquid commentari sint, dicam inferius in h.c. Laus præstantissimi equi, quem Synesius Vranio donauerat, in epistola eius ad eundem continetur, quam nos vtcunq; ex Græco Latinam fecimus. Dono (inquit) tibi misi equum omnibus equi laudibus ornatissimum: Qui vsuum sui tibi præbebit ad certainina cutsum, ad venationem, ad pugnas in bello, ad pompam deniq; victorialem de Libyco trophæo celebrandam. Non enim facile dixerim venatōne sit præstantior, aut in certamine cursor, aut pompeius, aut bellator, (κυνῆς, οἴνου, εὐρύμηνος, πομπής, πολεμίσιας).

Quod si indecentior ei forma quam Nissais equis appareat, ut cui aspera & prominens calua sit, & lumbi ex carnes, cogitandum similiter in equos vt homines non simul omnia diuinitas conferri. Sed forte hoc ipso nomine laudabilior fuerit, quod maiores partes duras quam molles à natura acceperit. Tolerandis enim laboribus ossa quam carnes aptiora sunt. Vestri quidem equi carne, nostri ossibus excellunt, Hæc Synesius. Validus, potens, membrösus, equi epitheta apud Textorem. Κερατεύωντος, præstantissimus equus, Plutarcho in Symposiacis. Οὐρανὸς ἐπίστηλος, capite recto & concinno equi, Absyrt. 115. de Græcanicis equis: & de Hispanis, εὐρυμένος, ἀριθμοῦ, εὐνόφαλος: & de Armenijs Βαρυκέφαλος: vt laudentur qui eisdem habent caput & cōcinno quodam decentijs situ: non iners, graue & deictum Arduus, sublimis, epitheta equi, de ceruicis & capitis habitu potissimum dicta ardua ceruix Vergilio commendatur. Totumq; per agmen Sublimi proiectus equo, Lucanus lib. 7. Επαύγετες ἐπωνομασίαι, à sublimi ceruice, qua differunt à mulis & asinis: quorum licet longa sit ceruix, non tamen vt equorum (generosiorum præsertim quorum proprium πόντους) erecta est. Επαύγετες igitur fuerint οὐρανούς γαύγεις καὶ χαῖτες: non autem, vt quidam exponunt μακροτελέας, id est longæ ceruicis, quod non equis, sed cygnis & huiusmodi aliis proprium est, vnde & δολιχόδεροι cognominantur, Varinus. Επαύγετες, μεγάλοι, λόγοι μέρες: ράντζοι, μεγαλούχετες, Hesychius. Τύψχετες ἐπωνομασίαι, οὐρανούς γαύγεις, Varin. Τύψχετες δέ εἰσι τοις ἔχειν στούς τε αὐγάλας, οὖν οὐρανούς μεγαλούχοι, Hesychius. Τύψχετες, Idem. Ceruicem crassissimam in equo laudant. & vt talem acquirat, armos frequenter aqua calida ablui iubent, & iubam subinde manibus digeri. Σταφύλη δηπτι νῶτας εἴσιται, Homerus Iliadis secundo de equis Admeti, magnitudine & proceritate inter se omnino pares fuisse, & quasi ad regulam vel perpendiculum à quales, docēs: sicut & à coloris similitudine δέργας dixerat. Σταφύλη quidem, vt Scholia docent & Varinus, amussim, vel perpendiculum, vel diabeten, id est circulum significat: plura de hac voce, eiusq; accentu, lege apud Ammonium in Differentijs vocū. Commendatur in equis si femora multum distent. hoc Absyrtus cap. 14. etiam in asino admissario probat: quem habere vult, μεγάλοις Αγέτες βιητας, εἰσαύγετες δέ τοις εἴσιται θηρεύονται. εἰσι τοις οὐρανούς γαύγεις οὐρανούρων. Οὐρανούλας (licet οὐρανούλας scribatur) & πατεράς equos vocat Absyrtus cap. 115. qui genua non satis flexilia, sed pali in star rigidabit: Sed πατεράς vox substantiua non propriè potest adiectiū capi. Ergo animos æuumq; notabis. Præcipue hinc alias artes, prolemq; parentū: Et quis cuiq; dolor vieto, quæ gloria palmae, Vergilius in Georgicis. Καδωνίζειν apud Aristophanē probare & experiri significat, ducta translatione vel à vasis figlinis, quæ an integræ sint sono experiri sollemus: tintinabulorum enim instar resonant, quæ integræ fuerint. Vel ab ipsis tintinabulis (καδωνας Græci vocat) quæ agitata stargutius sonent probantur. Vel ab equis aut aliis quibusdam, vt coturnicibus: solent enim equi & coturnices, si parum fortes sint, sonitu tintinabulorum terribilis animosiores verò facile ferunt, Varinus. Eiusdē significationis est etiam compositum verbum Αγνωδανίζειν apud Varinum. Sunt qui à numismatum probando rum sonitu, vel à tintinabulis quibus experiebantur an custodes vigilarent, ductam conijacent metaphoram: sed hanc coniecturam minus probat Scholiastes in Ranas Aristophanis: magis verò illam quæ à vasis aut equis probabunt vocabuli originem deriuat. Equos enim an tumultibus bellorum ferendis idonei essent hoc modo probabant. Καδωνας, id est tintinabula, duces in phaleris & frenis equorum olim habebant, vt nūc etiam apud Romanos, quod Varinus sāpe vidisse se scribit. Aristophanes Καδωνας φαλαροπόλας vocat, qui huicmodi tintinabulis vterentur ad phaleras pullorum, id est equorum. Citatur à Varino hoc eius carmen, Οὐδὲ ξέπλανητε αὐτὸς κύνες πτοῖν, οὐ μένοντας καθόνος φαλαροπόλας.

Centrinæ, vt Cælius ex Homero scribit, nuncupantur equi centro (stimulis, calcaribus) obedientes. Κερπεντίνεται, ὑπεβεβήσασθαι, ζεμένεται: Εἰναινεῖσθαι, ηπιάτεροι εἰναινεῖσθαι, Επειδούεται, Hesychius & Varinus. Εὐνίσιον εὐπειθεῖσθαι, καλεῖσθαι, ηπιάτερον. Εὐπειθεῖσθαι, πέσαι, ηπιάτερον. Εἰναινεῖσθαι, ευαγγεῖλος Εἰναινεῖσθαι: sed ιππεῖς propriæ de nauigio dicitur quod aptum & bene constructum est τεῖχος τοῖχον: id est, ad remigandum, Varin. Animosus equus diuersis ep thetis ornatur, vt sunt: generosus, magnanimus, fortis, ardens, acer, cupidus, ferox, audax, minans, teribilis, tremens. Hæc præcipue in equo bellatore (de quo plura inferius) laudatur virtus. Emicatq; vt equi potentis animositas, Sidonius. Tempore paret equus lentis animosus habens. Ouid. de Trist. 4. Frenaq; magnanimidente teruntur equi, Ouid. de Arte 1. Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis, Lucretius lib. 3. Quid tam egregium si foemina fortis fidis equo? Verg Aened. 11. Quippe videbis equos fortes cum membra iacebunt In somnis, sudare tamen, Lucret. lib. 4. Nec te fortis equi ducet ad armas sonus. Et ad lituos hilarem, intrepidumq; tubarum Prospicibat equum, Statius lib. 11. Equū alacrem latet aspexit, Cicero lib. 1. de diuinatione. Filii ardentes haud feciunt a quo re campi Exercebat equos, Verg. Aened. 7. Ardentes & equos ad mollia ducere frena, Manilius lib. 4. Effodereloco signum quod regia luno Monstrarat, caput acris equi, Verg. Aen. 1. At puer Ascanius medijs in vallibus acri Gaudet quo, Aen. 4. Vtq; acres concusserit equos, vtq; impulit arma, Aen. 8. Denique vbi medio nobis equus acer adhærit Flumine, Lucretius lib. 4. Acer equus quondam, magnæq; in puluere famæ, Ouid. Metam. 7. Milite non illo quisquam foecilius acri Insultaret equo, Silius lib. 10. Ut cupidi cursus frena retentat equi, Ouid. lib. 3. de Ponto. Non sonipes in bella ferox, non iretin aequor, Lucan. lib. 4. Siue froris equi laetantia colla retorques, Ouid. in epist. Phædræ ad Hippolytum. Audaci strenua fertur equo, Pontanus. Troilus haud aliter gyro leuiore minantes Eludebat equos, Stat. lib. 5. Sylu. Ut qui terribiles programæ habentibus herbis Impius humano viscere pavuit equos, Ouid. in Ibin de Dio medis equis, quibus hæc non animositas, sed crudelitas attribuitur: Decet verò etiam animosum equum hostibus terribilem esse. Subitisq; frementes Vorticibus contortis equos, Lucan. lib. 4. Vexare turmas, & frementē Mittere equum medios per ignes, Horat. lib. 4. Carminum. Ad hunc frementes vertere bis mille equos Idem in Epodo. Et media quamuis in eæde frementes Hos assistere equos, Stat. lib. 3. Theb. Vide plara infra in H. c. vbi de voce equi. Oppianus Πτωσιανὴν τακτον, & περισταλπερην cognominat. Xenophon οὐρανούς dixit. Πτωσιανὴν τακτον, μεγάλοι, Hom. Iliad. 11.

Vitia equorum ab animo. Mordacem equum Græci δύντειν appellant. Δευτεραι equi X. nophonti, qui calcibus impetunt peruicacious, (calcitroneus) Cal. Πτωσιανὴν τακτον, καλντον, δύγετον οὐρανούς, Suidas ex innominate. Οὐρανούς πτωτος, ιππος ιππονεμον, καὶ τακτον. Aristophanes in Anagyro, Οὐρανούς πτωτος, πτωτον οὐρανούς, vt Suidas citat & Varin. Quod si equites (inquit Socrates ad quandam equitum magistrum futurum, lib. 3. Memorabilium eius apud Xenophontem) equos tibi adduxerint tam vitiatis pedibus actibus: quosdam verò ita debiles ac strigosos vt sequi non possint: & quosdam ita malè educatos, vt non maneant quoconq; tu loco ordinaueris quosdam verò tam calcitrosos, vt non sit possibile de uno in alium acie locum transferre, quæ ibi utilitas erit equitatus? Equos his vitijs præditos Xenophon Græci nominat, κακοπδας, κακοπηνες, διπτερες, διπτερης, διπτερης, ουρανούς.

γρυπος, λανταζ. Asper equus dari contumelias ora lupatis, Ouid. Eleg. lib. 1. Impulsus a p̄t equus, fessusq; sub aquora mersit, Silius lib. 4. Corruit asper equus, confusaq; cuspide membra. Idem lib. 17. Scu frena sonantia selenes, Seruier asper equus, Statius lib. 4. Sylla. Immitem quatiebat equum, spumantia seu Frena cruentantem morsu, Silius lib. 12. Ipse humero exertus gentili more parentum Difficili gaudebat equo, Silius lib. 8. Moriens tumq; ora furenti Hippomedon procul et equo, Stat. lib. 8. Theb. Ut rapit in præcepsum dominum spumantia frustra. Ora retentantem durior oris equus, Ouid. 2. Amorum. Contumax ad frenum, Veget. Esfrenis. Iufrenis. Ασφαλισθεισαν την αποθετηταν την χαλινον, Suidas & Varin. Στοιχαι, διαπετην, μεταξεια εχων, Επονηποτης διστοιχαι λεγονται στον αποθετηταν την χαλινον, Hesych. Equus sternax, qui facile sternit sedentem, Seruier. Et sternacis equilapsum ceruice Thymeten, Verg. Aeneid. 12. Idem corripuit sternacem ad prælia frenis Frangere equum, Silius lib. 1. Αδανας ο πλωτος, id est indomitus pullus, ο την πτωτην ουνταντην παντερην. Επιποτης διστοιχαι, η γαγειος, apud Xenoph. item. Idem ιγαντης & ιμποτης dicetur. De equo esfreni Luciani locus est in Cynico dignus qui recitetur. Πατρικητης ο πλωτος ποδος φυτην πανταν ενασταντα μεντην παντερην. Επιποτης διστοιχαι, η γαγειος, &c. Hoc est, Idem verò vobis vnu venit, quod contigisse cuidam ferunt qui equum cōscenderat furibundum abreptum enim illum equus fecerat: nec vlla descendendi equo currente facultas erat. Cum autem obuius quidam interrogaret quoniam pergeret: respondit, quod illo videtur, demonstrans equum. Sic à vobis si quis quaerat quod pergit, si verum fateri volueritis: quocunq; libuerit affectibus, dicetis, &c. Καταρητης ιππος, ο δον τον εμων ιππων ιπη την γιον, Hesych. & Varin. Καταρητης, verò dici videtur, qui humilioribus est armis. Absyrtus cap. 14. de asino admissario. Επονηποτηταν ουντην τε νηπιον πραυχειν, ut hæc duo opponantur. Idē cap. 115 de Thracibus equis, ιστοχοι, κατατουσι, κυριοι την ιδειν. Προωχητης ιππος, ο ον την πτωτην περιποτης, Επονηποτητης την πτωτην, Hesychius: apud Varinum codex impressus non recte habet περιποτης. Dicitus sane περιποτης videtur, quod sessorem antrosum quasi effundat. Effusumq; equitem super ipse secutus implicat, eiectoq; incombuit cernuus armi, Verg. l. 10. Aeneid. Hoc qui facit equus, πποτητης dicitur, & επειποτητης (& si Suidas aliter accipere videatur) ιναχειν verò est cōtrarius equi motus, cum anteriorē partem eleuat ut in e. pluribus dicam. Equos ad sonū quemlibet vel minimum compauscentes, expressius Græci φοδος: nuncupare solent, dictio compacta à φοδος, qui est sonus, & ιππος timor, Cælius. Την ιπποτητην equus, formidolosus est, & qui metuit quod metuendum non erat: Polliuſ ινδηποτην laudat: ego ινδηποτης potius legerim in prima declinatione apud Xenophontem. nam Absyrtus quoq; cap. 115. sic habet, της ινδηποτητης, η της ιπποτητης vero compositum recte dici arbitror in tercia. Κραυγης ιπποτητης, qui clamore & strepitu terretur, Lexicon. Γλοιος, ιναχητης ιπποτητης, Επονηποτητης ιπη Σοφιλης. κατ γλοιος τη αντα, Γλοιος ιναχητης, ιναχητης, ιναχητης τη ιπποτητης, Hesychius & Varin. Γλοιος, ιναχητης, ιναχητης, ποντος, idem. Inde adverbium Γλοιος, ιναχητης: pro quo corrupte ιναχητης legitur: γλοιοτης quidem νυκτιζειν est, id est nutare capite & in somnum delabi. Συνεργιαι την παντας, ιν της εργης σωματικης παντας ιπποτητης κατ κινης, Hesychius & Vatin. Συνεργοι etiā & συνεργοι: apud Hesychium exponuntur, ιν της εργης (vel ταις ιπποτητης) σανοντες. Κινηγεις, ονται την παντητητης, Hesychius & Varin. Stlembus, grauis tardus: sicut Lucilius pedibus stlembum dixit equum pigrum & tardum, Fest. Equus intractatus & nouus, Cicero de amicitia.

A patria equi nobiles dicuntur. Non ego nobilium venio spectator equorum, Ouid. Eleg. 3. Nec te nobilium fugiat certamen equorum Ouidius de Arte t. Nobiliumq; greges custos seruabat equarum, Ouidius 2. Metam. Acarnici equi, id est maximi, ut infra dicam inter proverbia. Acarnania quidem Epizo proxima est. Dionysius poëta Alanos vocat πλανηποτης. Argos Achaicum παντον, ιπποτητης, vel ιπποτητης cognominatur à poëtis, ut supra etiam indicauimus inter locorum nomina propria: velab Hippæ Danai filia, vel (ut Etymologus & Scholia ite Homeris scribunt) ab equo Agenoris. Aptum dicit equis Argos, ditesq; Mycenæ, Horat lib. 1. Carm. Ode 7. Ο τον εις ιπποτης, ιπποτης Αργος μιλη, Euripid. Eustathius in Dionysium Afrum scribens, multa alia huius urbis cognomina affert. Ιπποτητης Αργος την Πελοπονησον (melius την Πελοπονησον, ut Eustathius etiam habet) λεγει, &c. Hoc est, Homerus Iliad. 2. hippoboton Argos cognominata oppidum Peloponnesi, ab Argo illo oculatissimo sic dictum: hippoboton verò, quod multos & præstantes equos ferret, ut historia testantur, Varinus. Ιπποτητης Hesychius exponit equorum pascuis idoneum, vel μεταλόσον & ινγειον, ut hippo hic nihil quam augeat. Αργειας πολις, περιποτητης, Hesychius & Varinus: malum Περσιας: nam Aria Stephano regio est Persica. Elæus equus, ab Elide oppido Arcadiæ: vide h.e.in Olympiorum mentione. Xenophon elegantia studiosus equum Epidauricum habuit, Aelian. Hispani. Ego (inquit Sipontinus) fabulam esse existimo ex equarum fæcunditate & gregum multitudine natam, qui tanti in Lusitania, & tam pernices visuntur, ut non immerito à vento ipso concepti videantur. Ιπποτητης, id est ιπποτης, pulchros equos nutriens, apud Varinum. Troij equi, τεσσοι, à Troe heroë vel à Troia, Hesych. Mazicas equos Oppianus celebrat. Mazices Africae populos Ammianus Marcellinus lib. 29. frequenter nominat. Equi præstantes circa Phasin Scythæ amne nascentur, Scholia in Nubes Aristophanis. Equi Pygmæorum, ut & ipsi, minimi feruntur, aliqui eos perdicibus vehi aiunt. Satureianum caballum vocat Horatius 1. Serm. 1. Satureianis agris natum, qui sunt in Apulia fertiles. & equorum nobiliū genitores, Aeron. Thefalia equos signit eximios, ιπποτητης inde cognominata. Equa Theffalica decernetur, vide inter proverbia. De Theffaliciis equis oraculo celebratis, Tzetzes 9. 291. Theffalam ιππωλον Orpheus in Argonauticis dixit. Pharsalos Theffaliz oppidum est, unde campi Pharsalici. Mulieribus insitum nonnullis, velut brutis quoq; ut equis & bobus, filios ædere qui genitorem exhibeant: cuius fuit modi Pharsalica equa cognomento iusta, Calius. Bucephalum etiam Alexandri equum ex Philonici Pharsalici grege emptum Plinius scriptit. Θεοχλειον ιπποτητης Hesiodus dixit, Orpheus in Argonauticis ιππωλον. Balascia prouincia Mahumeti addicta, equos habet multos & optimos, magnos & veloces, qui tam duros & fortes pedes ac vngulas habent, ut ferreis soleis non indigeant, ut cunq; per saxa & montes currant, Paulus Venetus 1. 34. Arabes habent equos pernices, quos barbaros appellant, Aloisius Cadamustus. Et rursus cap. 32. In regno Senegæ Nigritarum (inquit) equos maximi pendunt, quandoquidem difficulter eō duocuntur: nec facile ibi aluntur propter aridam terram. Nam torrida est plaga, quæ pabula non producit: facilisq; est stus nimius, ut equorum inguina intumescant, ut vix meiere possint: crepat propteræ stranguria huiusmodi labefactati. Pro feno utuntur fasceolorum laceramentis (seu caulis disiectis, postquam siliquas demiserunt) Sole succatis. Loco auenæ succedit milium, quo mirum in modum pingueſcant. Pro equo instrato phaleris & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad summum quatuordecim, prout equi & forma elegans & agilitas persuaserit dandum. Quum autem emerint equos, mox accessunt fascinatores equorum, huncq; ritum scruant: Rogum accendunt farmentis, & herbis quibusdam suapte natura suum exhalantibus, & equo

& quo per lorum appreheſo, ſiſtunt iſipſum ſupra fumantem roguum, ac verbis nonnullis prolatiſ, vnguento te- nuifimo equo illinunt, & in domum adducunt, vbi ad quindecim vel viginti dies delitescit, nec a quoquam videtur. Interea etiam appendunt collo equeorū effaſcinationes quafdam corio rubro inuolutas. Et haec agunt adiſmantes strenuiores tuatoresq; bello futuros equos, Haec ille.

Celerum epitheta. Alatus equus pro celere, Sil.lib.12. Ales equus, Ouid.3. Amor. Rimaturq; omnia circum Alite vectus equo, Sil.lib.12. Hinc forte ansam cepere fingendi Pegasum alatum fuiffe equum, propter eximiam eius celeritatem. E recentioribus quidam aligerum dixit equum. Alipedumq; fugam curſu tentauit equeorū, Verg.lib.12. Alipedumq; fugam progreſſus equeorū, Stat. Theb.6. Pallas & alipedum Iuno iuga ſiſit equeorū, Valer Flaccus lib.5. Sæuus anhelanti mœnia luſtrat equo, Ouid.4. Trift. Ipſe caput quaffans circumluſtrauit anhelo Muros sæuus equo, Silius. Qualis vada Caſtor anhelo Intrat equo, Stat. Propè captus anheliu Verber cogis equum, Claudian. Et celer hinnit equus, Author Philomel. Aut quis equum celer emue arcto compescere freno. Posſit Tibullus lib.4. vbi (inquit Textor) ue diuinuit, aut debet expungi m. litera non elifa. Ora citatorum dextra deorsum equeorū, Aen.12. Tum verò incubuit Libyes ſuper ipſe citato Ductor equo, Sil.lib.10. Volat ille citatis Vectus equis, nullaq; latus ſtipante caterua, Claudian. Ante citos quantum Pegasus ibat equos, Ouid.4.de Ponto. Ut cupidi curſu retentat equi, Ouid.lib.3. de Ponto. Iam fulgor armorum fugaces Terret equos, Horat.lib.2.Car. Torquentem frenis ora fugacis equi, Ouid.in epift. Phædra ad Hippolytum. Flectitis aut freno colla fugacis equi, idem in epift. Herū ad Leandrum. Tela fugacis equi, Propert. libro.3. Ceruoq; fugaci oribat Sudanti tremebundus equo, Claudian. Stat.1.Theb. Clarabit pugilē nō equus impiger, Horat.lib.4.Carm. At non Sarmaticos attollens Susana muros Tam leuijbus persultat equis, Silius libro.3. Anfraetus leuijoris equi, Valer.6. Argonaut. Pernix. Sic ubi proſiluit piceo de carcere præceps Ante 20 ſuos it victor equus, Sil.lib.15. Impulit aduerso præceps equus Ochea conto, Valerius Flac.6. Argon. Sitq; ſocer, rapidis qui tonat altus equis, Ouid. in epift. Deianira ad Herculem. Hippolytum rapidi diripiuitis equi, Idem 1.de Arte. Rapido certamina linquit In latebras eneetus equo, Silius lib.16. Nec fortibus illic Profuit armentis, nec equis velocibus eſſe, Ouid.Metam.8. Ut noua velocem cingula lađat equum, Ouid.lib.1. de Remedio. Seneca in Agamemnone, Vos Græcia nunc teſte veloces equi. Volucres portis auriga ſub iſpis Comit equos, Statius lib.4.Theb. Vertice ſic Pholoës volucrum nutritor equeorū, Idem lib.10. Volucris non præpete curſu Vectus equi non Pegaseis adiutus habenis, Claudian.lib.1.in Rusinū. Dum volucri quatit asper equo, ſyluasq; fatigat, Valerius Flac.3. Argon. Fuit & proprium equi nomē Volucris, ut ſupra diximus. Iuuenal. Sat.8. equum tum celerem tum ignauum, his verſibus deſcribit:

Nempe volucrem
Ferret, & exultat rauco victoria circo.
Clara fuga ante alios, & primus in equeorū pſuſis.
Hirpim, ſirara in go vicitia ſedit,
Vmbrarum, dominos pretijs mutare inuentur
Segnipedes, dignijs molam verfare Nephis.

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma;
Nobilis hic, quo cung, venit de gramine, cuius
Sed venale pecus Coriha, pſteritas &
Nglbi maiorum reſpectus, gratia nulla
Exiguis, tritoq; trahunt epiphedia collo

De celeribus equis in certaminibus, non nihil dicam in h.e. Vergilius in Georgicis de equo iam triennium ſuperante, & ad publica certamina inſtituendo, Carpare mox gyrum incipiat, gradibusque ſonare Compositis, ſinuetq; alterna volumina crurum.

Sitq; laboranti ſimiſi: cum curſibus auræ
Aequora, vix ſumma veſtigia ponat arena.
Incubuit, &c.

Pronocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis,
Qualis Hyperborœis Aquilo cum densus ab oris

A'ελλαδων ἵππον, ταχέων, apud Sophoclem in Oedipo tyranno, ut Hesychius citat. Α'ελλαδεις ἵπποι, ει ταχέαι, tragicum eſt, Suid. Equi veloces, ιστρηθει λεγένδων, καὶ ποτοδες (apud Simonidem) ποδίαις, Εὐθάδεις Α'επιλας ιστρηθει Λυκ' Φεονα, ει δ' εἰν αἴρεται περιεδωλον, Homerus Iliad.4. de equis Louis currum per aera trahebantibus, quos & ἄντεται nominat. Α'επιδεις ἵπποι apud Homerum, qui pedes celeriter vel altius eleuant: nam verbum ἀνηγεν eleuare eſt: vel quasi ἀετοι τοις πονινοις ποδες (apud eundem) ταχύποδες, ελαφρόποδες. Aietas ἵππον, celestremus equus in epigrammate Archia, Anthologij 1.33, pro equo omnium perniciſſimo, quando aquila inter aues velocissima eſt. Oppianus Iberos equos tantæ celeritatis eſſe ſcribit, ut ſolæ cū eis aquilæ certare poſſent. Velociores aquilis equi illiſus, Hierem.4. Α'εποδεις dicti equi à genitiua quadam nota, quam habent circa armos, à Sarmatis probantur tanquam ad curſus aptiſſimi: improbantur qui eandem circa caudam & clunes habuerint, Absyrt.115. Conuenit ſane à perniciſſima auium aquila equos etiam velocissimos ſic appellari, etiſi nulla huiusmodi corporis nota fo- ret. Αιολος ἵππος, Q. Calaber. Πλόδας αιολος ἵππος, Homer. Αγονας αιολοπάλες vocat Homerus. ſiue quod cele- res equos poſſideant. ſiue quod varijs equitandi modis vtantur, Scholia in Aristophanem: plura vide apud Vari- num. Αιολοπάλε, Homero celeres equi potius quam varij intelliguntur, ex Porphyrij (Quæſitionum Homericarum 3.) ſententia, Cælius: ſed in hoc errasse mihi videtur: non enim ipſos equos Homerus, ſed equites αιολοπάλες, appellaſt. Οιοι Τραιοι: πάνοι θηταὶ μήδοι, Κεραμοὶ μάλισθει Εὐθύδημοι δικτυει, Ούς ποτε απ' Αιολο- μην, Diomedes apud Homerum Iliad.9. Α'επυγενει πέταγος Α'εποδεις ιπποντες δ' ανέμοις φέ- γονται, Q. Calaber lib.8. de equis Achillis. Acotæ equos donauit H'ελις πνοντοντες ανέμοις, Apollonius. Αδε δέ δι ιπποντος οι τοι ειλαφρόποτοι θεοι, Εὐδρέτης άριστος, Hom. Odyſſ.γ. Εὐοναθμοι, Εὐποδες, Εὐνηται, ταχεῖς οναθμοις διηγι- νοντο: το δὲ σταύρον το κινεῖδον, Hesychius & Varinus. In Iliensi campo tumulus quidam eſt, quem homines (inquit Homerus in Catalogo) Batieam vocant, dij verò στυμα τολυναθμοι μνειν. Tradunt autem Myrinam vnam fuiffe ex Amazonibus, conieeturam ex adiectiuo capientes: equi enim propter celeritatem οναθμοι dicuntur, vnde & illam ab equeorū celeritate τολυναθμοι diſtam, & Myrinam ciuitatem ex ea nominatam eſſe, Straboli- bro.12. Κραιπνοι. Oppianus. Ο'εξις, ταχεῖς, Pollux. Κατοργατ' αινυποδων οὔσοις διεδαηδον ἵπποι Apollonius lib.1. Ta- χυδide quidem proprium equi epitheton perhibetur, ut uobis aſini. Τανονθ' ἵπποι apud Homerum, id eſt celeriter currebant, quod in Odysſea τοιασθεναι dicitur Aeolicē. Οι δὲ μηδε ταχεῖαι, εἰδης τανονθοτες δεῖται. Et in Iliade, Εὐδέ- ρυνης τανονθεν. Τροχαζεν, etiam de curſu equeorū in Hippiatricis legitur, Τροχαζες, αινυσας, θραμα, Varinus. Υανχοποτόνης, epitheton equi Arionis (ſic vocabatur Adrastus equus) à celeritate, οδός πανάνειρ αιολοις περι δ' γῆς 7. natura

xελαδεόμενος, Varinus & Etymolog. hoc est quod Vergilius dixit. Vix summa vestigia ponit arena Tηππης ζυγὸν αἰνέντας, hemistichium apud Varinum: videtur autem Homeri. Africa equos velocissimos præstat ad vnum sellam. Veget. Ratumena (Inquit Festus Pompeius) porta à nomine eius appellata est, qui ludicra certamine quadrigis viator Hetrusci generis iuuenis à Veis consternatis equis excusus, Romæ periret: qui equi feruntur non ante constitisse, quām pervenirent in Capitolium, conspectumq; fasti illum quadrigarum, quæ erant in fastigio Iovis templi, quas faciendas locaverant Romani Velenti cuidam artis siglinæ prudenti: quæ in bello sunt recuperatae, quia in fornace adeò creuerant, ut exlimi nequirent: idq; prodigium portendere videbatur, in qua civitate ex fuissent, omnium eam futuram potentissimam, Hæc Pompeius. Meminit & Plutarchus (in Publicola:) item Solinum, Tarpeium, inquit, Iovem terna dextratione lustrauit, &c. Hermolaus scribens in Plini librum 8. ca. 42. Hoc ipsum ferè Olympiæ scribit accidisse Pausanias, auriga homine Corinthio effuso, cui nomen erat Phedolæ, ut equæ Aura, culus & imago ibi consecrata est. Auræ quidem nomen celeri equo convenit. Tartarorum equi tantæ velocitatis sunt, ut uno die viginti miliaria magna Germanica equitent, Matthias à Michou. Cicero gradarius fuit in loquendo, Seneca. Τηππένειν, ἐπὶ τηππων πορέα τις, Varin. Apud Hesychium quidem legendum est, ἐπὶ τῶν τετταρων πορέας τις τεττάρων, βῆμα, hoc est modus quidam incedendi equorum: puto autem gradario vel tollucari eundem esse, ut supra etiam alicubi dictum est. Τηππεκούτων, κρεόντων, ἔγγιζοντων, Suid.

Lydi in Asia Croesi tempore fortis & strenui erant: & ex equis pugnabant, equitandi sanè periti, & hastas prælongas gestabant, Herodot. lib. 1. Lapithæ (Vergilio teste) frena invenerunt, & equum docuere sub armis. Insultare solo, & gressus glomerare superbos. Milite non illo quisquam felicius acti Insultaret equo, Silius libro 10. Filius ardentes haud seculi æquore campi Exercebat equos, Verg. Aeneid. 7. Et solitum armigeri ductile munus equi. Propert libro 3. Astat & audaci strenua fertur equo, Pontanus. Hinc bellator equus campo feso arduus infert, Vergil. libro 2. Georg. Et inter Bellatoris equi causa tempora coniicit hastam, lib. 10. Aen. Post bellator equus positis insignibus Aethon, lib. 11. Aen. Nec bellatoris terga premuntur equi, Ouid. libro 2. Fastor. Pars bellacis equi duris premit ora lupatis, Pamphilus quidam. Bellicus ex illo fonte bibebat equus Propter. lib. 4. Belligerosque hortantur equos, hi peccora fletu Chara prement, Stat. lib. 7. Theb. Quod munita arma, Belligeros quod frenet equos, Idem libro 3. Achil. Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles, Lucretius libro 2. Non sonipes in bella ferox, non iret in æquor, Lucret. lib. 4. Siue ferocius equi lucentia colla retorques, Ouid. in epist. Phædræ ad Hippolytum. Quisnam frenigeræ signum dare dignior alæ? Stat. Morientumque ora furenti Hippomedon proculcer equo, Stat. Equus insiliens, & insultans, apud recentiores. Et ad lituos hilarem intrepidumq; tubarum Prospicerebat equum, Stat. Martius huic sonipes campos hinnitibus implet, Silius libro 1. Troilus haud aliter gyro leuiores minantes eludebat equos, Stat. Impulit adverso præcepis equus Ochea conto, Silius. Pugnator & pugnax, apud recentiores. Plura quæ bellatoribus equis maximè convenientia epitheta, vide superius inter epitheta animosi & fortis equi.

Sin ad bella magis studium, turmasq; feroce,
Et Iovis in luce currus agitare volantes:
Bellantum, litnosq; pati, tractuq; gementem
Tum magis atq; magis blanda gaudere magistri
Invalidus, etiamq; tremens, etiam inscius ævi.
Carpere mox gyrum incipiat: gradibusq; sonare
Hic vel ad Elei metas, & maxima campi

Aut Alpheas rois prælabi flumina Pisæ,
Primus equi labor est, animos, atq; arma videre
Ferrer rotam & stabulo frenos audiare sonantes:
Lanibus: inq; vicem det mollibus ora capistris
At tribus exactis, ubi quarta acceperit etas:
Compositis, &c.
Sudabit spatha: & spumas aget ore cruentas:

Belgica vel molli melius feret eseda collo, Vergil. in Georgicis. Εὐαλίας, id est Martius, Oppian. Μενέδος, ο πλευσίνειας ἵππος, Varin. qui & σεπαπτὸν appellat. Δεξιὸς διάκενος ἵππος: & φίλον ἀγέως φορέων apud Homerum. Ως δ' ὅτι ἀρχής ἵππος εἰσελυθερος πλέονοι Σκαρθμόντης πορέας πέδου, &c. Apollonius. lib. 3.

Non illi venator equus, non spicula curæ, Claudian. de nuptijs Honorij. Thyssagetus (inquit Herodot. lib. 4.) vicini sunt lyrcæ & ipsi è venatione vi etitantes hunc in modum. Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, tolidantur. Singulis adest canis: & item equus, in ventrem cubare edoctus humilius, subsidendi gratia. Vbi quis ab arbore feram viderit, sagittaq; percusslerit, conscensio equo illam perseguitur, comitante cane. Venatoris συνεργεῖς Pollux facit κωνιώνες, & ἵππαγγύες.

Beroaldus in Suetonium ait funalem equum eum sulse, qui proximus triumphalem currum antecederet, quasi fune coniunctus. Habenali's aliter vocatur à Dionysio. Tranquillus in Cæsare Tiberio, Dehinc pubescens Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est sinistriore funali equo. Alexander ab Alexando Genialium dierum 5. 20. funales equos dicit coniicit, qui funibus alligati currum triumphantis traherent, in quibus ingenui pueri sedere veteri more solebant. Vel quod in his insiderent qui funalia præferebant & faces: nam per vulgatum ferè est faces & lumina tam in apparatu triumphi, quām iuxta triumphantem deferti solete. Diuus enim Cæsar ad lumina quadrangenta in Capitolium triumphans ascendit, elephantis lychnos dextra sinistraque gestantibus. Funalis sanè vel habenali's equus, is videtur, qui Græcè σειραφός dicitur, de quo infra in e. In prouincia Cararia equi optimi sunt, qui à mercatoribus in Indiam ducentur. Incolæ verò solent illis equis auferre de osse caudæ nodos duos vel tres, ne equus currens sessorem cauda feriat, néve caudam in latera subinde flectat, quod turpe existimant, Paulus Venetus. Σπάλαιας, genus equorum, Hesych. & Varinus. Νειρίσιον ἵππος, τοῦ αἰπὸν νειρίσιος. Varinus.

H. c.

Ιππόβοτον vocant locum equorum pascuis idoneum, ut Argos hippoboton, & pratum hippoboton, de quo ex Strabone in s. dixi, in equis Nisæsis. Ιπποκαρπτὸς, θλητὶ λίαν μεγάλην, ιπποπεπάνην, (forte ιππός κατεβασισθήν, aut tale quid) Hesych. Ιππόβρωτός, ab equis devoratus, Lexicon. Ιπποι ἀδηνφάγοι, equi voraces, apud Pollucem. Τίγρες ιπποι λέγονται οἱ ἀδηνφάγοι εἰσιν: θνοι, θάθνεις, λεπτόν, Hesych. & Varinus. Σπατὶς ιππος, qui in Itabulo alitur equus: ἐπὶ φετνη τεφόμενός, καὶ ἔξεπνως (ἔσως, Scholia in Illad. 2.) τι πολὺν χρόνον, idem. Χλωροφαγῆσαι, herba viridi pasci. Χλωζέν, viridi herba præsecre: γεασίζεν, grafti, id est farragine.

Ego φυά θεωρια quidem semper recte per ypsilonum scribi censeo, φεμάθεων vero semper per iota (five de equo, five de capris aut hirci dicitur: nam φυά θεωρια de solis equis in vnu est) scribendum videtur. Nam Suidas & Hesychius per iota tantum habent, quibus tanquam antiquoribus Lexicis maior fuerit authoritas quam Varino. Citantur & tria authorum testimonia apud Suidam, in quorum tertio φυάγμιος per ypsilonum scribitur, perperam, ut appareat: cum ipse literarum ordo repugnet. Ea vt sunt, apponemus, φεμάθεων παρὰ Ηρόδοτον, οὐ φυά θεωρια, η πεφυάθεων. Et aliud, Ή δέ ίπται ὁ διπλόμηνος φεμάσσομεν ἔχων, καὶ ἀδιώκατο εἰχεν εὸ τὸ ἀδιενδρεῖτην. Καὶ οὖθις, Κτύποι τῶν ὅπλων ηφαί φεμάγματα (lego φεμάγμα) τῶν ίπτων πατακίστων, ιεπλήντων. Etymologus quoque φεμάθεων & deriuata per iota tantum ictibl, literarum ordine etiam apud eum sic scribi poscente: nec obstat quod à verbo φυά θεωρια formari ait, in littera abundante. Οὐενη, φυάσσα τε λαγωνεις ω' αὐτης, Oppian. de cane Britannico. Ammonius de differentiis vocum, φυά θεωρια equi esse scribit, φεμάθεων hirci: & φεμάγμα dici quasi φυάγμα, innuens non scribi quidem per ypsilonum, videri tamen à φυάθεων deduci, abundante scilicet μη ut & Etymolog. Inuenio quidem φεμάγμαν quoque verbum de voce leonis: & verba φεμάσσειν, φεμάσθαι, φεμάσσειν, φεμάθαι, exponi per φυά θεωρια, θυμέθαι, απειλεῖν, ηχον απειλεῖν: φυάζειν vero γανελάνην, αναβαλγανέψην, μετά πιον κινήσεως, &c. Quae verba & scribendi modo, & significazione fere cum superioribus duobus conueniunt. φυάγματα, φυάσσαται ιππικά, Varin. φυάγμα, η τῶν ίπτων καὶ ημίων δέα μυκτήρων ήχη ἀγρίων φυάσσαται ιππικά. Λέγεται δὲ Εἴ τι τὸ γελάστων, Suidas & Varin. φυά θεωρια, πατακλήτην (aliás πατακλήθεων) ιππικά, φυάσσων, δι τοπογραφιαν καὶ θρασύτητα φυάσσων τοῖς μυκτήροι, Suidas & Varin. ιπτυγέθεων, μεχαλοφονεῖν, γανελάνην, Hesychius. φυάγμα, elatio, superbia, Idem. Εἴχων τεθάνει φυάγμασσαν τὰς, senatus Aristophanis in Vespis de homine supercilioso & superbo, citatur autem hoc modo a Suida. Aristophanis codices impressi depravatè habent, δρυαγμοτρυπανέσιν. Non placet quod in vulgaribus Lexicis Graecolatinis reposuerunt quidam φεμάσσειν, φυά θεωρια, & φυάγματem, terminatione verborum quæ actua aut neutra sunt: ego semper ut media pronuncianda puto, quod exemplis iam positis satis probatum est. Tῶν ίπτων ἄρη φυάσσομεν, Callimachus in lauaca Palladis. Καταφυάθομι, γενική, Suidas. Chnoe dicuntur φυάγματα η φυάσσαται καὶ σπεύσαται ιππικά, Cælius ex Scholijs in Electram Sophoclis. ego chnoe modiolos rotarum intelligo, ut in e. dicam. Καὶ μῆνοι τετλάσσονται λεόντων αντίκα βρύχῳ, Oppianus de equis charopis, cum βρύχῃ propriè leonum sit. Πωλικὸν δηγμα (lego Δέγμα) φυάγμα, Varin. Γὰν μεγάλα κρεπτόντες, Oppian. Et rufus, Ως ίπτων απέρχονται, γαμέλοι τε λεμφίοντα. Κτύποι περούς, καὶ κρεμεπόροις ίπτων εἰρηνικοί, φυάσσων Αρίσταρχος, Suidas in Ρέθιον. Χρεμεπόται, κρέξαι οἱ ίπποι. Χρεμεπόροις, η τοπων Φωνή, Hesychius & Varin. sed inepte primam syllabam per α. & secundam per ο. scribunt. Χρεμεπέται, κελεχίσει οἱ ίπποι, Hesych. Χερμίζων. Ησίοις Θὲν Απόδι, Οξεῖας χερμίσαι πέλε δέσπους ἀγνυτούχων, απόθη κρεμέπτον. Τοδέ κρεμέπτον, καὶ τὸ κρέμα, κρεμέπων, Etymolog. Legitur & κρεμεπέται, ηχεῖ apud Hesychium & Varinum. Equus est animal τοῦ πατέρος, πατέρων, quali dicas hinnibile. Χρεμεπέται, ηχον τῷ σύμπατον τετλάνειν, θάργυνθαι &c. Suid. sed video corrupti etenim, & legendum κρεμέπται, quod tamen screare vel excrare potius, quam ut Suidas interpretatur etenim significat. In Marathone vico (inquit Pausanias in Atticis) tota nocte equos hinnientes & viros pugnantes audire est. Hos quidem propius spectare voluisse data opera, nemini profuit: Si quis verò rei ignarus, imprudens & fortuitò incidenterit, nullam dæmonum iracundiam mouerit. φυάσσωνται ίπτως λένη Οὐρανῷ τοῦ πνεύσιοντας: ὅπερ σημαντο: οὐ καὶ τὸ φυάθομέντος (vox corrupta videtur, lego φυά θομέντος) καὶ διδυμίοντας, καὶ πνεύμα ηγετομέντος, Varinus: anhelos vel anhelantes Latinè dixeris. Χνόα, φυάσσαται καὶ φεμάγματα ιππικά, Cælius. Est ei pars rotæ, modioli. Χρόμη, φυάγματα, οὐκοῦ, κρεμεπόροις, θρέπται. Χερμός, θέρπται, οἱ τοπων Κρέμας, κρέται, φόρται, Hesychius & Varin. Κροάνων πεδίοις, Homerus de equo: Hesychius exponit, θητηρίων τοῖς ποσὶ, θητηρίων: itidem Scholiares Homeri, sed addit, η κρεμεπέτων, locus est Iliad. 3. & rufus Iliad. o. Βεργίνη κατέστη, κρεμαπέται, Varin. Βεργίνη, κρεμεπόροις, Hesychius & Varin. Μυριχή, equi vox, Iliad: vocabulum per onomatopœiam factum apparent. Μυριχά, κρεμεπόται, φωνάσσων, Varin. melius μυριχάσσων, ut Hesychius habet. Florus auis, equi hinnitum imitatur, Gillius ex Aeliano: Vide supra circa finem capituli quarti. Satyrus à Sylla militibus captus, vocem asperam equi præsertim hinnitu & hirci balatu permixtam ædedit, Plutarch. in Sylla. Homines quidam vocem ædunt similem asini, equi, aut alterius bestiæ voci: coniiciendum est autem eiusdem animantis ingenium quoq; refertre quenque, cuius vocem exprefserit, Adamantius.

Esse vero equum animal philolotro ac philydron, id est balneorum & aquarum expetens, auctor probat Aristot. Cael. Equus animal est lauationis cupidum, gaudetque paludib. & turbulentis aquis, Varin. In ἐπιποτε. Εἰδὼς λέγειν εὑρέσθαι ποταμού, Iliad. o. Volutantes se equi Græci dicuntur κυλίου, διλού, & ἔκτιλου: & locus volutationi aptus, ἀλίσχε, ἔκτιλεργα, κυλίσχε, Pollux. Dicitur & ἀνθεῖθαι volutarī, & volutatio- nis locus ἀλινθίθερος Hesychio & Varino. Α'λινθίθερος τε καὶ ἐγκυλίσθατε, Aristophan. in Ran. Ρόλα, κυλίσχε τῶν ἵππων οὐδὲ τῷ πεπλεύτη θάνατον, Ildem. Ροισθής, δὲ τὸν ἵππον ἥμιος (forte κυλίσθης), Ildem. Α'κυλέσα, locus arenosus iuxta fluvium, Hesych. & Varin. ἕππολέσρα, piscina laundani equis destinata, Ildem. Nec vaccam vaccæ, nec equas amor vrit equarum, Ouid. 9. Metam. Quum tibi flagrans amor, & libido Quæ soler matres furlate equo- rum, Sævit, Horat. lib. i. Carm. Ode 25. ἕππολέσρα, valde libidinosus sive ab ἕππον voce quæ auget in compo- sitione, sive à nimia equarum libidine. Equus cum libidine accenduntur, ἕπποντεν Græcis, Latinè equite di- cuntur. ἕπποντεν mulierem Latinè virosam dixeris, quodd viros appetat. Equienti minla cruda brassica da- tur, Columella lib. 7. Equum admissarium Itali hodie stallonem vocant, Germani Schäffenbergst, Græci κύ- λαρα & κυλάνιον, & alijs nominibus, vt in C. dixi. Κυλανίον, ἕππον θηλεατίς, οὐδὲ τούλων οὐ σκανδεῖς θερίους Varin. Et pater armenti capto eripietur agello, Iuuenal. Satyr. 8. ἕπποντεν, alius equarum initio, Hesych. & Varin. Plutarchus in Symposiacis (libro 7.) scribit ubi saliantur equus nōmon incini solitum, quem vocent hippothoron, Cael. Erat autem cantus equis in Venerem concitatis (vel concitandis) ad tibiam accini solites. ἕπποντεν qui equas grauidas ab alijs internoscit, Hesychius & Varin. Eadem vox magnanimum significat. Quum Xerxes cum exercitu Hellespontum transisset, ingens prodigium oblatum est. Siquidem equale poterat peperit: quod facile erat interpretari, fore vt Xerxes qui exercitum adversus Græciam maximo strepitu & ambi- tiosissimè ducebatur, rursus pro seipso sollicitus ad eundem locum fuga recurreret, Herodot. libro 7. Idem prodigium similiter Valerius Maximus describit. 1. 6. Audio in Rhætie alpibus monte Speluca, vt vocant, equum ex tauro nostro seculo natum esse. Retulit etiam nobis amicus fide dignus, visum à se in Gallia in aula regis equum posteriore parte ceruum. Gastholdus, qui olim palatinus Vilnensis erat, fertur habuisse

E quum sémiceruum: culus anterior pars fuerit equo similis, posterior verò certi figurae: erant enim pedes posteriores graciles, & angulæ divisi: instar pedis, ceruinii. Aut. Schenckbergerus. De infante centauro, & Hippo præolla ex equino, supra dixi, huius capitis parte prima. Phocylides apud Stobæum in sermone ubi mulieres vituperantur, pro diversis eam in ingenio alias & alijs animalibus natus scribit, ut cane, apicula, sue, equo. Et eodem in loco Simontides idem in argumentum latius prosequutus, ex equo natam mulierem scribit ab omni labore duro esse animo, & in seipso solum ornanda tempus insumeret, iniuriam marito, nisi per quam diues aut princeps fuerit. Equum Eudemus ait adolescentem, ac armanti præstanti similem, tanquam omnium formosissimam præellanam ab equidone ad eam paternam fuisse, primumque sui amoris hunc flagrantem moderatum fuisse. Deinde libidine inflammatum, usque eod processisse cum equa, ut venereo complexu iungeretur remque tandem perficeret turpem. Voi verò equus pullus in cesto stupro matrem contaminari perspexit, eam si à domino tyrannice traxerit acerrime tollisse. Itaque impetu facto, virum interemisse, atque cum obsecrasset, ubi humaretur eod profectus resoluisset, oribusque supplicijs crudauerat iam nullum sensum ex mortore percipiens vexantis, afflixisse, Aelianus. Equum ac in eum Semini amideus usque ad coitum, loba autem est. Plinius. Reg: Babylonis erant p. collares equi, præter bellum destinatos, admodum scilicet octingenti, cum equorum quibus admittabantur sedecim milibus, Herodotus libro primo. Quod si equorum numerum conferas ad millesiorum numero, deprehendes singulis admissariis vicinas forenitas delitatas fuille, si quod eodem in loco Herodotus moneret. Homerus equos etate minores admodum vocat, quod labores iubilares secundum possint, nam adulti contrario vocabulo māstagni dicuntur & rāzares, Varinus: qui etiam alibi dicitur, rugares, expedit. Γάρ οὐτε πολλὴν ἡλικίαν πεποιησθεῖσαι τούτοις περιέβολον, &c. Absyrtus in Hippocraticis: malum τὸ δένεντος βόλον: nam βέλος τὸν δένεντα, donum in pullis novatio est: at pullus ipse qui mutat primo πεποιησθεῖσαι, secundo δένενται & dicitur. Homerus Iliados secundo equus colore, rata, & magnitudine figuraque: dorsi per omnia similes describit hoc verum, Ορεζα, Ινέας, ιανηγενεῖς τῶν θεῶν. Trima equa, H. ratius tertio Catinus.

Hippotram vulgo Italico & in finitimis linguis marescaleum appellant, aliqui per eadem menescalem & meneles laum. Origo vocis Germanica est: nam Germani olim equos (uunc equus tanum) mares vel mazas nominabant, uniram per metathesis Arabica vocis tamaka equum significans. Nam ergo laudatus est in itinere quod lete pertinet: Vnde dicitur, in stabulis plurimis quam fortis corrumpli. Nam & stolidior quisque ex grece punitus diu in rebus etiis ad præsepe, & in campum excurrente auer. Tam igitur & redi o carissi, & ambagibiles, & saltu, colubrumque aditu & clivorum descensu exercerentur, modo quidem & seitate, non insano quadam & ebrano o impetu. Itaque redditur hoc de Euro one ingentioso rege & forti, cum quodam in castello ab Antigeno obsecratus non habueret parentem & spatiola loca, in quibus equi exercerentur: ne stando perpetuo languore, & locundam 3. atque etiam vita, vt sit, contraherent, funibus transversas subter præcordia filiorum ratabiles curasse, sed, & adducti postea has ita, vt priore parte corporis pauculum supra terram equi tollerentur, cuiuscum insisteret laborent, neque impediti subiecta trabe attingere possent, ita etiam conamoti, omnes vires intendebari, & nitemodo totu[m] corpore defatigabantur, ut etiam sudor eliceretur, Camer. In strigulum equum distichon Lucilius Anchōla. g. 2. 23. Γάρ οὐτε πεποιησθεῖσαι οὔραμα θέμενος οὐρανού σπινθήσας, ήσε δὲ γεράσας τοντον. Si quis enim & si bulo in quo mula, aut equi, aut asini steterunt, facile incidunt scabiem, Coloni. In ratiōne G. id est in mortis corporum, Oppiano: videtur autem de peste intelligere, καὶ θάνατον. Equus Crassi futore periculi, sed in mente p. accipitatur, vt Plutarchus in eius vita refert. Vermis in ludo fit reperitur septem cubitum in longitudine: isti in tabernaculo est, vt in quodcumque incident animal nec aegredens conficiat, equum, bovem, &c. vidi. Si autem effatur vbicunque, est omne animal appetens, equos imitantes sepe de emergens, præcipue in Mero, Cato, aut aene 40 prope Lisboam, Plin. Creditum quondam ex equo, occiso hasta basifisco, & per eam subeunte vi, non sicut uita modo, sed equum quoque absumpsum, Plinius.

H. d.

Vitia & virtutes equi quædam in h. b. dictæ sunt, circa electionem. Γάρ πεποιησθεῖσαι, vide infra in præterib[us]. Deinde molitatem equi multa pulchritudine dicuntur Job. 39. Κορυφαῖς πτωσὶ δύπλη πρωγῆς κορύφοφετερώμενος, Ηεγύχιus. Equus rivo satum procurrit. Κυδίων: οὐ φέδεντες οὐδὲ χαράτα οὐ μοις δίδουνται, δέλλα αὐγλαῖν φεποιηθεῖσαι φέλει μετ' οὐρανού νοῦντον, Homerus Iliad. o. sed de magnanimitate equi in b. tractauimus. Mithridates Ponticus somnum capiens, corporis sui custodiā non modo latellitibus, sed & taurō & equo & ceruo mansuefatis 5. committebat, ut pluribus in Taurō retulit ex Aeliano. Philarchus refert Centauretum ē Galatias (Aelianus interprete Gillio eandem historiam narrans, hominem hunc natione Gallum, nomine Centauretum fuisse ait) in prælio occiso Antlocho potitus equo eius concendiisse ouantem: At illum indignatione accensum domitis freziis, ne regi posset, præcipitem in abruptaisse, exanimatumque, vna, Plin. & Solinus. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria strepant. Occiso denique, ipsorum regulo ex provocacione dimicante, hostem cum viector ad spoliandum venisset, ab equo eius ieiibus mortuusque, confectum, Plin. Philistus refert equum à Dionysio reliquo in eterno habentem, ut se se euellisset, secutum vestigia domini, examine spuma subæ in hærente: eoque ostento tyrannide à Dionysio occupatam, Plin. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit, Plin. & Solinus. Socles formæ pulchritudine egregius Atheniensis, quem mihi permuli ignorare videntur, equum emit pulchru[m], & tam vehementi in se amore incensum, ut cum adesse sentiret dominū, exultaret & gestaret: cum ascendere 60 pararet, se ad consensem præstaret obedientē: cum ante oculos consiliteret, illi suauiter & amatorie in eum inturetur. Quæ omnia eatenus amatoria & lucunda visa sunt, quoad petulantiam in adeste tentare conatus est, simul & fama turpitudinis de ambobus dissipata exiit: tum eam infamiam Socrates sibi coesaci non pastas, vt in amictorem, flagitiosum, & petulantem, odio in censu equum vendidit. Is non serens ab adamato suo se distrahit, ebelle, acerrima inedia voluntariam sibi consciuit mortem, Aelianus. Netus Trajanus simulus Parthorum & Armeniorum fines ingressus est, regionis satrapæ, ipsique: mox teges cum muneibus ei occurserant equumque, duxerit ea edocere ut regem adoraret. Nam pedes anteriores in modum supplicantis flesit, c. p. q. p. dibus vins qui proximus esset subiecit, Dion Cassius in Nerva Traiano. Νέμος εἰστε θεοί, οὐ τὸ ξερούλιον τοντον. Βιονος οὐδε φαύλος θεούσιντο, περιθάλπειν τὸ πονεύειν θεοφέγγονα συνεχῆ τεραγγήν, Theophylactus in epitolos. Bionoris neastichon in equum recusantem ingredi nauin, Antologij lib. I. lectione 33. extat huiusmodi.

Πάλον τὸν πεδίων, αλλ' ἐχ. αλός : πιπενῆρα,
Μή θάμβος χρεμέθοντα, οὐ ποτὲ λαξὶ πατέοντα
Αὐθετεῖς εἰς Φόρτου μέσος Θέρχεται, καὶ καὶ ἐπ' αἴλοις

Νηὶ διαπλάνει πόντον ἀνανθέμον,
Τοίχος, καὶ θυμῷ μεσομάζεις θύμον.
Καὶ θαῖ τὸν πάντων ἐπέσπεν αἰνυτετον.

Cerous est animal adeo simplex, ut equo aut buculo accedente propius, hominem iuxta venantem non certat. Plin. 9. Aristoteles a Platone adhuc viuo απέση. ὡς Φασὶν ἐκεῖνον εἶπεν, Αριστοτέλης ἡμῶν απελάκησε καθαπέρει τὰ πωλόελα γεννητέρα τὰ μητέρα, Laerius.

H. e.

Eques, communis generis, qui insidet equo: item qui equestrem habet ordinem. Nos primo loco de Romanis equitibus loquemur, deinde Atheniensibus, postea de reliquis, & in genere quædam de ijs quæ ad equitis vocabulum pertinent. Sequentur ludi & certamina equestria, equestris res bellica, equitatio ipsa, tractatio, stabulum, instrumenta, currus, pretium & sumptus in emendis alendisq; equis: postremo quædam de laudibus & visibus equorum, tum in vniuersum tum ex singulis partibus.

Equestrem ordinem (ut scribit Sipontinus) medium fuisse constat inter patricios & plebem. Princípio equites iudicisq; ijdem habebantur, & gestandi annuli aurei ius erat. Postea M. Cicero in consulatu suo equestre nomen stabiliiuit, Senatum ei concilians, celebrans se ex eo ordine proiectum esse, (ut Plinius refert 33. 2.) Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in repub. factum est, cœpitque adiici senatus populoque Romano equester ordo: ob quam causam post populum scriberebatur, quia novissime cœperat adiici. Imprudenter quidem hoc tempore huius dignitatis viros, quigestandi autius habent, milites vocant, cum sint equites iure optimo appellandi. Hi olim sub Romulo regibusq; Celeres dicebantur, à Celeste Remi interfectore, qui initio à Romulo praepositus fuit: qui primo electi fuerunt è singulis curijs, ideoq; trecenti omnino: deinde à fleetendis (ut quidam putant) animis, quoniam iudices erant, sive potius à fleetendis equis, Flexumines vocitati: postea Trossuli, à Trossulo oppido Thuscia circa Vulsinios novem millia passuum, quod sine ullo peditum adiumento equites cepissent, (ut Festus testatur, & Plinius 33. 2.) Varro, Nunc emunt Trossuli nardo nitidi vulgo Attico talento equum. Iunius, Quod ad equestrem ordinem pertinet, ante Trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideoq; quia non intelligunt Trossulus nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari, inviti tamen Trossuli s̄e vocantur, Haec tenus Sipontius. Horatius 2. Serm. Tu quum protectis insignibus, annulo equestri. Equestris ordinis princeps, Cicero ad Brutum libro 11. Equestris disciplina, Verr. 6. Equitibus purpura, ut patricijs & senatoriis, ut non licet. Ius verò annulorum aureorum non equitibus modo, tanquam bellicæ virtutis insigne, sed & senatoribus & militiæ primoribus datum fuit. Cautum fuit olim, ne quis huic ordini adscisceretur, néve ius annulorum aureorum daretur, nisi ipse ingenuus, pater & avus ingenui forent, cuique seftertia quadringenta (Sestertia quadrangenta, ut Robertus Cenalis computat, valent viginti millia librarum Turonicarum, solitorum vero bili- brum decem millia: scribit Budæus censum equestrem ad hanc summam temperatum sub Tiberio: cum prius quingenta seftertia requirerentur:) quod peculium equestre habitum est, census fuisset, (ut Plin. scribit 23. 2.) Principes equestris ordinis olim publicani fuere, flosq; equitum Romanorum publicanorum nomine continebatur: postea depravatis moribus paulatim mancipes & scribæ pro concione ab imperatoribus, velut præcipuo munere, aureis annulis donati cœpere, Alexander ab Alexan. qui copiosè & eruditè multa de equitibus præcipue Romanis scriptis libro 2. cap. 29. Genitalium dierum. Ἀπόπτερος, magister equitum apud Romanos dictus, primæ post dictatorem dignitatis, Suidas. Equires etiam iudices vocabantur, quia iudicium decuria ex equestri ordine deliebantur, Budæus ex Suetonio in Cesare. Quem tu si ex censu spectas, eques Romanus est, Cicero pro Rosc. Com. Equites ordinis senatorio dignitate proximi, Cicero pro Cluentio. Marcius primus dictator magistrum equitum sibi assumpsit Spurium, qui secundus ab ipso esset. Nam dictaturæ tempore, cum munus illud magistri equitum primum inuentum est, proximum ab illa honore dignitateq; erat, Suidas in Hipparchos. De equestri ordine quædam & origine annulorum aureorum, tradit Plinius libro 33. cap. 1. & 2 quæ hic breuitatis causa omitti, paucis tantum inde recitatis: Quod antea (inquit) militares equi nomen dederant. hoc nunc pecunie iudices tribuunt. Nec pridem id factum D. Augusto decurias ordinante, maior pars iudicium in ferreo anulo fuit: ijq; non equites, sed iudices vocabantur. Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum, &c. Equires Romani quomodo iudices facti sint, Appianus libro 1. de bellis civil. Et libro 2. Equires (inquit) ad omnia potentiores ob facultates, vestigiumq; & onerum cæterorum mercedem, quæ à populis penduntur capientes, multitudine insuper seruorum abundantes, tertiam tributorum partem sibi remitti à Cæsare impetrarunt. Impotitas Censores facere dicebantur, inquit Festus, quum equitiæ abnegabant, ob equum male curatum. Nimis pingui homini & corpulento (inquit Gellius in fine libri 7.) censores equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus: non enim pœna id fuit, ut quidam existimat: sed munus sine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione, quā de sacrificio commissō scripsit, obicit hanc rem criminiosius, ut magis videri possit cum ignominia fuisse. Lucio Scipioni Asiatico, quā de rebus esset pecunia intercepta M. Cato censor equum ignominie causa ademit, ut scribit C. Plinius de virtiis illustribus. Equitare antiqui dicebant equum publicum mereri, Fest. Equestre æs, quod equiti dabatur, Fest. Patarium æs appellabatur id quod equitibus duplex pro binis equis dabatur, Fest. Equestria, quatuordecim ordines in quibus equites in theatro sedebant. Equestria omnium equitum Romanorum sunt, Seneca lib. 7. de Benef. Et iterum, Sed cum in theatrum veni, si plena sunt equestria, &c. Item, Habeo in equestribus locum, non ut vendam, non ut locem, non ut habitem, sed ut spectem. Suetonius in Domitiano, Et quia pars maior intra populata deciderat, quinque genas tesseras in singulos cuneos equestris ac senatorij ordinis pronunciauit. De subsellijs in quib. equites spectabant, plura leges apud Alexandrum de Alexandro 5. 16. Equitatus (inquit Hermolaus in Glosteriis in Plinum) non modo equi manum significat, & actum ipsum equitandi (ut illud Plinius: Femina equitatu atteri & adiri solent: item illud, Ab armorum & equitatus lassitudine:) sed & ordinem equestrem, volumine 33. capite 2. Quinquetiam, inquit, ipsum equitum nomen s̄e variatum est in ijs quoq; qui ad equitatum trahebantur: sed vultu codices & equitatatem habent, non equitatum, quam lectionem Hermolaus approbare videtur. Atheniensium primus & ditissimus ordo (ut legitimus in Scholijs Aristophanis in Equites, & apud Cælium 25. 18.) erat illorum qui pentacosiomedimni à quingentis medimni diecebantur, quod tantum spatij atarent. Hi necessitate urgente talentum pendebant. Secundi ordinis erant πτεροι, id est equites, dicti quod cum opus erat alere equos possent

τὸν διδασκαλεῖν τοῦτον γένους ἡ πόνησις οὐτοῦ τρέφειν, Scholla Aristoph. & sic Callus etiam legit: sed melius Suidas in ἑπτά, πόνον legit in accusatio singulari, & post γένους distinguunt: ut intelligamus, singulos equites ci-
vatis nomine equos singulos alere oportuisse: nam si in plurali legas, de numero non constabit: quanquam &
apud Pollucem sic legitur, οὗτον ἡ πάταξ τελεύτης, ἐκ τοῦ διδασκαλοῦ τρέφειν ἡ πόνησις καθαροῦσσι. sed hinc nihil certi,
nūsne plutes an singulos equos aluerit. Heraclides in Cumanorum republ. sic scribit, Φείδων αὐτῷ δίκαιος τοις
περιδοὺς τῆς πόλιτείας, νόμον Γείτην εἰσαγεῖς ἐπάναγκες τρέφειν ἡ πόνον.) Hī ad medimno st recentos possidebant, semitalen-
tum pendebant: & antiquitus numero sexcenti erant: deinde auctus est eorum numerus in tantum ut mille du-
centi fierent: sacrificia que ipsi in pompis mittebant, hippades dicebantur. Comam eis alere licebat (ἐπιπλάνη νομή
νομῆς, Suid.) Tertius ordo, inquit Scholia festes Aristophanis, Thētes dicebantur, &c. sed alibi legitimus Zeugitas
ante thētas fuisse, vt Suidas ex Aristotelis Atheniensium rep. libro citat in dictione ἡ πάταξ, & Vatinus similiter. 10
Sed hoc in se est, quod Varinus eo in loco scribit in quatuor ordines divisum fuisse populum Athenensem, pen-
tacostome dimnos, equites, Zeugitas, & thētes: Suidas quintum addit, hippáda vocans: quod minus placet,
quum Hesychius etiam quatuor tantum ordines faciat. Zeugitas dicebantur, secundi census cives, qui zeugos, id
est ingum mulorum alebant, Budæus: Vide etiam infra in re curuli hac ipsa parte huius capituli. Sacrificia ab equi-
tibus celebrata hippades dicebantur: & hos ad sacrificium adhibitus, βέσις ἡ πάταξ: census etiam quem conferebant
ἡ πάταξ vocabatur, Hesych. Diximus autem superius ex Cælio dñmidum talentum equites pendere solitos fuisse,
hoc est coronatos aureos trecentos: quam obrem miror hippáda τίμησα μίγον, id est paruum censum à Varino
exponi. Hippada aliqui pensionem equitum exponunt, alij vestem equestrem: ηγεθούσιν ἡ τοῦ ἡ πόνοις ἀπένεινον,
(sacrificium nimirum quod pro equorum salute faciebant) Hesychius & Varin. Hipparchi, id est equitum ma-
gistrorum duo tantum (quod & Suidas scribit) ex omni Atheniensium numero creabantur, qui curam bellorum gererent:
phylarchi vero decem, unus scilicet ex quaqua tribu, equitibus præfiebantur, Pollux. De hipparchi officio
Xenophontis librum habemus: & Socrates apud eundem libro tertio Apomnemoneumatum eius de eodem
quædam egregie differit. Κλυπόπωλος, bonus eques, vel qui bonos equos possidet, ἐν πάταξ, ἐν πάταξ: Plutonis
epitheton, alij aliter interpretantur, vt Varinus docet: apud quem etiam κλεπτόπωλος legitur per ei. in prima. 1-
πάταξ, ars equitandi, facultas equestris. Hanc non desunt qui in Lybia compertam primò tradant: qua ex causa
nuncuparit Pindarus in Pithiis Κυρήνης ἐν πόνον: etiam si ad id referunt alij quod ad Neptuno edocet sint Libyes cur-
rus iungere: quin & Pallada equestrem in Libya genitam, Cæl. Vide infra in Neptuno hippio. Eques etiam pro
ipso equo accipitur à Vergilio, vt supradixi. Omnes antiqui scriptores (inquit Seruius apud Macrobius circa fi-
nem libri 6.) vt hominem equo insidente, ita & equum cum portaret hominem, equitem vocauerunt (&
equitare de vtroque, vt infra probabimus:) Ennius, Denique vi magna quadrupes eques atque elephanti Proli. 3
clunt feso. Hominem qui equo insidet, Veget. sessorem vocat. Equisessor vox composita apud Calepinum le-
gitur, sed sine authore. Equestris, qui equo vehitur, vt circulator equestris apud Apuleium, Scoppa. De equi-
tibus & eorum officio, in diversis epistolis quædam scriptis Antonius Gueuara Hispanus: Extant autem epistola
illæ Hispanicæ, vt ab eo scriptæ sunt, & in Italicam linguam translate. Qui qualesque fuerint equites Achæi,
Chalcidenses, Cretenses, Capuenses, Gaditani, Germani, Patauienses, Persæ, Alexander ab Alexandro docet
in diebus genial. 2. 29. Hippobotas Chalcidensis ex historia dici novimus prædulites, gloria quoque præcel-
lentes, Cælius. 1. πάταξ apud Lacones vocabantur adolescentes (τενάχι), iuuenes transfert Cælius 19. 22. qui iustos
adolescentiae annos attigerant, teste Eustathio Iliados 8. & qui his præterant, ηπαγέται apud eosdem dicebantur,
Varinus in Bæph. Eligunt ephori ex florentioribus viros tres, qui ηπαγέται (al. ηπαγέται), interpres de suo
addit ab equitatu congregando) appellantur, Xenophon in repub. Laconum. In Lacedæmoniorum repub. 40
monarchia ad reges, aristocracia ad senes, oligarchia ad ephorus, democracia denique ad hippagretas & iuue-
nes pertinet, Archytas Pythagoreus apud Stobæum in Sermone de repub. Vide etiam inferius inter Bellica.
Καρίται, ηπάται, ηπαγέται, ηπάται, Varin. 1. πάταξ, exul, & genus ornamenti virginum, (vt hippiscus etiam ηπίθεμα η-
φαλῆς, aut muliebre ornamentum exponit:) & rei equestris peritus, Hesychius & Varin. 1. πάτητος pro equite
frequens apud Homerum, præterim pro epitheto Nestoris: recentiores alij qui exulem exponunt, sed melius
est equitem interpretari, & rei equestris peritum, ηπάται, ηπιπάται, ηπιπάτην, Hesychius, Etymologus,
Suidas, Varin. Scholia festes in Iliados secundum, Nestorem hippoten exponit exulem, & hanc historiam assert.
Hercules cum occiso Iphito expiari à Neleo non impetrasset, Pylum obsedit: & propter Nelei filiorum imprudentiam magnis subinde malis vrbem afficiebat. Quæ quidem quandiu vivebat Periclymenus Nelei filius,
difficilis expugnatu erat: quod is amphibius (vitæ mutabilis, vide Onomasticon in Periclymeno) esset. 50
Sed tandem in apiculam mutatus, cum Herculis currui insidet, prodente Minerua, ab Hercule interem-
ptus est. Tunc igitur Pylo vastata, & vndeclim eius fratribus occisis, Nestor qui in Gerenis alebatur, solus
remanxit, Gerenus inde cognominatus, vt Hesiodus in Catalogis refert. Επιχ. qui vehitur equo vel cur-
ru: hinc orationem metro & numeris astrictam ηποχον appellant à sublimitate: prosa enim veluti pedestris
& humilior est, vt refert etiam Cælius 7. 1. Επιχ. inter equi instrumenta legisse videor alicubi, Cælius:
Vide infra in ephippij mentione. 1. πάτητος ηπαγέται pro ηπαγέται, Xenophon Apomnem. 3. 1. πάτητος ηπα-
γέται Xenophonti dicitur, qui commode & facile equum concendere potest. Καλεσται δὲ ηπάται, ηπάται,
ηπάται, ηπαγέται, ηπαγέται, (lego ηπαγέται,) Pollux. 1. παπάτητος, ηπάται, Hesychius & Varin. 1. παπάτητος, ηπάται,
Hesychius. 1. πάτητος, qui communiter ηπαγέται dicitur, Varinus. Caballarij quidem nomen apud Gallos
non equitis simpliciter, sed dignitatis nomen est. Sic & equites aurati hodie discuntur qui virtutis merito à 60
regibus vel cæsaribus, torque aurea, ni fallor, donantur. Equites etiam fiunt (si modo per census liceat) hoc
dignitatis nomen adepti, qui religionis causa sepulchrum Domini Hierosolymis adeunt, certis quibusdam ce-
remonijs, dum creatur, adhibitis. 1. παπάτητος pro ηπαγέταις, carminis gratia apud Oppianum. Νόσφιν έφη πα-
πάται Θερμονηθορέψιν ηπάται, Homerus Iliad. n. id est, rei equestris peritorum. Apud Varinum ηπαγέται scrifi-
bitur, cum omega in penultima: quo modo eti formari potest (nam ηπαγέται etiam versari significat) in daclyc-
ticum tamē versum non admittitur. 1. παπάται, έφ. ππω, ηπαλοθαραται, ηπάται ελαύνονται, ηπαμάζονται, έφη ππω
ηπαγέθαρμοι, Hesychius, Varinus, Suid. 1. παπάται, έφη ππω, Hesych. 1. παπάται, παλοθαρμοι, Pollux. Ημαζο-
νται ηπαγέθαρμοι, Orpheus. Vide quædam supra parte prima huius capituli Inter deriuata: & infra hac ipsa
parte in Bellicis. 1. παπάται pro iplis equitibus apud Homerum in hoc versu. Οτείνων ηπάται τε καὶ άνθες άπωδιται, id est, In-
stigans tum equites tum viros seutatos, hoc est pedites armatos. Sic etiam communiter dicimus, Η τῶν Περιστῶν 73
ηπαγέται

πάντες εὐηγέρτες, ἔγειρον τὸν πάντας. Sic & παπογευσθαι accipi potest, quasi παπεύεις κορυφής, id est eques armatus, Porphyrius questionum Homericarum 16. Ιπποκένευθ, Ιπποις κελεύων, Ιππεύς, οὗ πολὺν δόλον προεύδηθ, Hesychius & Varin. Ιπφαρμός, magistratus quidam, Hesychius & Varin. vide ne legendum sit Ιππαχός. Ιππαρχία, præfectura & quasi magisterium equitum: unde verbum Ιππαρχεῖν, hoc magistratu fungi, cum genitio: Demosthenes, Καὶ οὐ ιππαρχεῖν οὔτιστον ιππεόν τε ποτε & σωματεῖθεν: hinc & passuum in usu in tertio Politicorum Aristotelis, Δεῖ τὸ οὔτιστον αρχιμηνον μαζεῖν, διον ιππαρχεῖν ιππαρχεῖθεντα. Ιππαρχία, qui hipparchi munere bene fungitur. Ιππαρχεῖν δὲ κοινοῦ χωραί γηγενεῖται, Xenophon. Ιππαχός apud Lacones, qui iuuenum cura pæfæctus est, Hesychius & Varin. nos eundem paulò ante Hippagretam Laconicè dici monuimus. Hipparchi tabula: quoniam apud Syracusanos hipparchi scripta in tabulis nomina illorum qui aliquid delinquissent notabant, Suidas: ex quo etiam manus Hesychij locus restitui potest. Viderat autem proverbiū vim habere; ut vulgo etiam catalogum pro reprehensione dicimus, & catalogum alicui legendum, pro eo quod est increpatōnem expectandam: nimicrum à ludimagistrorum more qui puerorum nomina in tabulis scripta (ut in matricula, sic vocant, academiarum rectores) cum vel abfuerint, vel peccarint aliquid, ne per obliuionem impune abeant, puncto notant in sulco cera expleto. Erasmus in Chiliadibus Ιππαχού in plurali numero scribit, & Hipparchorum tabulam vertit, cum Suidas & Hesychius in genitio singulare habeant: Et ex Suida ἀπατεύτων transfert, qui ordinem deserivissent, somnians forte λειποταχτέντων se legisse: non enim per inscritam puto, cum mox idem vocabulum ex Hesychio melius reddat, qui indecorum aliquid fecissent. Hoc etiam falsò attribuit Hesychio Lacedæmoniorum hipparchum delinquentium nomina in tabula scribere solitum: nihil aliud enim de Laconum hipparcho Hesychius scribit, quād quod invenibus pæfæctus fuerit. Deinde novo initio facto subiicitur, Ιππαχός πίναξ, ἐνοι ιππαρχαῖς πίναξ, qui locus mutilus, ut dixi; ex Suida sic reponetur. Ιππαρχός πίναξ θῆρα πηραὶ Συγγενεῖοι δι ιππαρχοῖς ἐν πίναξι, &c. nam sequentia utrique eadem sunt. De usu proverbiū recte Erasmus, quoties haud impune futurum, si quid peccetur, significabimus. In eundem sensum dici posse videtur, Iovis diphthega. Sic & οὐ τάλαι Hesychio tabulæ sunt, in quibus iudices scribebant nomina delinquentium. Sunt quibus calasiris intelligatur equestris tunica latissima, quam & xystida vocant: dicitur quoque ιππον χλιδός, Græcōrum lexicis hac in re pæcipue vitiatis, Cællus. Ιππηγχίλιος Ion in Agamemnon dixit, ut Hesychius & Varinus citant, apud quos hunc tantum errorem inventos, quod codices impressi καλέσονται, διελασθεντος οὐς, Hesych. & Varin. forte καλάστροι legendum, ut accusatiū sit à recto calasiris. Vocabulum λοχία hoc sensu non memini alibi legere: οὐς enim, id est simbriarū interpretantur. Pollux certe 7. 13. ubi de ea loquitur, & diversa simbriarū vocabula recenset, nullum habet huiusmodi. Idem 7. 16. calasirin tunicam Aegyptiam thysanotam, id est simbriatam esse docet: ubi tamen utrumq; vocabulum, calasiris dico & thysanotōs, non recte per duplex sigma scribuntur. Καλάστροι, χιτών αλατύσου, ή ήνιοχικῆς οὐκ ιππηγχίλιος χιτών, ἐνοι δὲ λινῶν οὐκ ποδηγχίτων, ισχύος, apud Aristophanem in Thesmophoriazusis, Hesychius: nos lineam vestem talarem, vocamus ein chittel, quasi à Græcō χιτών: & quod à balneo ferē gestetur, ein badhembd. Calasiris, tunica lata, ut Aegyptijs vocant: item nomen proprium, Suidas & Varin. Ο καλάστροι, χιτών αλατύσου: Cephisodetus vocem Aegyptiacam esse scribit, Scholia in Aues Aristophanis: Calasiris linea vestis sacra, Varinus in Περὶ. Aegyptijs in more fuit ut Calasires, qui pæcipui habent miltes, à nullo doctore, sed à patre solum, militiæ pæceptis erudirentur, Alexander ab Alexandro. Κάρτσας ιππηγχίλιος nominat Xenophon in Cyri institutione: sunt autem ιδῆταις εἰλιται, Polluv. Mīhi quidem erratum videtur, & pro εἰλιται legendum πλωται, ut vestes intelligamus non contextas sed ex filtro seu feltria lana in se confercta à pilotarijs concinnatas, de quo panni genere pluribus in Tāuro docui: est enim hoc genus soliditate densitateq; sua equitibus pæcipue aptum aduersus plaujas. Germani vocant rytmātel, filtermātel. Accedit nostræ sententiæ Hesychij testimonium, Κάρτσας (melius Κάρτσας per duplex sigma, ut Varinus habet) αἱρφιπηγχίλιος πλωται: Et rufus, Κάρτσα, ιμάπον, περχυ οὐκ τεχχυ περεβλάσιον. Κάλτοι, calceamenta caua in quibus equitant, Hesychius & Varin. ocreas Latine dixerim. Est & ιππως, σολή ιππηγχίλιο secundum quosdam, ut Varinus annotat. Xystis, vestis est equestris, tragica, & muliebris: & exponitur, πορφυρία, κρουστὸν ιμάπον: ferebant eam reges in tragedijs, & aurigæ (vel equis in vectiathletæ) in pompis, Scholia in Nubes Aristophanis: Vocabulum est communiter oxytonum, Atticè paroxytonum. Mantelli nomine pro veste equestris, & Germani vtuntur, ut iam dixi, & Galli aliaeq; gentes: videtur autem originis Persicæ vox. Μανδύας, genus Persicæ vestis qua vtebantur in bellis, Varinus & Hesychius. Reperitur & κανδύα eiusdem significations, ut alterutrum corruptum esse suspicemur. Sed μανδύας potius corruptum fuerit. Κάρτσας, χιτών Περσικῆς οὐκ ιππηγχίλιος (lego ιππηγχίλιος, ητο συμβοληται, insiblant sibi) δι γραπτωται, Hesych. Αποδιοντες δι κανδύα, οὐκ τοις ανατενθεισι εξελκυσσονται, οὐκ δι πιλον αφελόντες, Authoris innominati verba apud Suidam & Varinum: Videor sanè mihi apud Xenophontem legisse. Erant autem Persicæ omnes equites, ut infra dicam in Bellicis.

Equi nobiles & cursu validi, quia publicis certaminibus & spectaculis vel singuli cursu certabant, vel bigis aut quadrigis iuncti, propositis quidem pæmisi, Græci dicuntur αἱληται, αἱλοφόροι, αἱγωνισται, αἱρφιπηγχίλιοι, ιππηγχίλοι, ut apud Pollicem & Varinum legitimus. Ιππηγχίλιος apud Strabonem. Ante suos ut victor equus, Silius: Τέσσαρες αἱλοφόροι ιππωι (αι οὐ ξωματίδες, ὅπερ οὐ πέτρων λέγεται) αὐτοῖσιν ὄχεσθιν Ελθόντες μετ' αἱλα. πελτετασθαι, ωρέμελον Θεύσεθαι, Homerus Iliad. λ. Ως δ' οὐτε αἱλοφόροι πελτατα μόνυχες ιππωι Ριμφα μαλα τρωχώσι. ηδὲ μέρος κεῖται αἱλον η τρίπος, Αἴ γανη &c. Idem Iliad. χ. Ectrus in Odysslea, Ηδωστε εἰ πεδιῷ περιστοι αἱρτεῖς ιπποι. Δέομηται, ad curule certamen idonei, ut Ruellius verit. Nempe volucrem Sic laudamus equum: facili cui plurima palma Feruer, & exultat rauco viatoria circo. Nobilis hic quoconq; venit de gramine, eius Clara fuga ante alios, & prius in æquore puluis, Iuuenialis Sat. 8. Acer equus quondam, magnæq; in puluere famæ, Ouid. lib. 7. Metamorph. Etabili, Non ego nobilium venio spectator equorum. Et rufus, Nec te nobilium fugiat certamen a equorum. Primus in certamine, Horat. de Arte. Anniceris Cyrenensis (inquit Aelian. secundo Variorum) ob artēm equitandi & currū regendorū peritiam, superbū animalū gerebat. Voluit igitur quodam tempore pote specimen artis suæ Platoni exhibere, & iuncto curru in Academia multos cursus circumequitault, adeo ut ente currus gressum seruans, ut ne digitū quidem latum discederet ab orbitis, sed semper in eodem spatio permaneret. Ceterilgitur omnes mirantes obstupuerunt: At Plato nimiam eius industriam reprehendit, inquiens, Ceteri non posse ut qui rebus tam nullius pretij operam nauaret adeo diligentem, possit magnis & pæclaris negotijs vacare. Cum enim omnis cogitatio in ista conferatur, necessum esse ut ea negligenter agat, quæ severa sunt

admiratione digna. E' φίππον esse Interpretantur sellam: ἡ φίππον vero est currentium equorum certamen, Cælius. E' φίπποι, αγάνιστα ἡ φίππων τεχνῶν, Suidas. Plato libro 8. de Legibus intercypores enumerat, primo σελιδόμον, deinde eum qui διευλον currit, tertio qui εφίππιον. Ανίππων καὶ διππων, οὐ τὸν ἵππων ἀμιλλα, Varin. & Suidas: legendum ἀνίππων, quod cum aliis constat, tum ex eo quod subiicitur, ἀντροσταν quoque & διωροσταν (a diversis praepositionibus αν̄ & δη̄ composita vocabula) eiusdem significationis esse. Eundem errorem etiam in Delta elemento commiserunt, vbi eadem prorsus verbale leguntur, Διππων & ανίππων, &c. At melius in Alpha cum scribunt, Ανίππων, διππων αγαν. Item Hesychius, Ανίππων (melius Ανίππων) τὸν ιππέων αντησεις καὶ αγάνιστας αντεῖ. Διελασία, decursio militaris, id est ανδριππων, Budæus. Adamicam eusus equorum spectantem, Ouid. Eleg. 3. Equorum certamen prolixè describit Statius libro sexto Thebaidos, & Q. Calaber circa finem libri 4. certamen curule. In certaminibus equestribus mos antiquus fuit, alien's vt equis: quamobrem 10 Homerus etiam cum in funere Patrocli certamen describeret, Menelaum inducit vream Agamemnonis equo Aetha nomine, & altero suo, Pausanias de Olympiis scribens. Αποβάτης, certamen quoddam equestre: & αποβάτης, τὸ αγνώστητον (lege αρχαῖον ex Varino:) & αποβάτης, οὐ διππότες αγνώστης, Suid. Vatinus addit, Quæ verò in hoc certamine fieri solita sint, Theophrastus indicat. Soli autem Græcorum Atheniensis & Boeotio eo vtuntur. Erant & anabatae, equis manibus ad cursum videntes in olympijs, a quibus prope finem curricula desiliabant, & apprehensis frenis simul cum equis pedibus currebant, quod in calpe etiam siebat: sed calpe eum fœminam habebat, & alios terminos curiculi. Olympia dicebantur ludi in honorem Iouis Olympici instituti in Arcadia apud Pisam & Elidem, quinto quoque anno repeti solita: in quibus tum alia certamina diuersa, tum equestria quædam exercebantur. De his sat fuerit authorum loca demonstrasse, exscribere nimis prolixum. Vide Onomaticum in distinctionibus, Olympia, Olympia, Olymponices. Item Suidam. Sunt qui quarto quoque 20 anno celebrari lados Olympicos mortis suille scribant, alij quinto: nec discrepant: alteri enim computant utrumque annum, in quo celebratur ludus, & sic quinq; fiunt anni, vt dies febrilis tertianæ & quartanæ medici numerare solent: alteri celebritatis præterita annum omittunt. Invenio lustrum Latinis id esse quod Olympicas Græcis, id est quinquennium, ita tamen vt quadriennio exacto, quinto quoq; anno ineunte, lustrum peractum esse intelligatur: sic primum & secundum lustrum dicitur, &c. vide Promptuarium. Chthonicorum authores Olympiacum agonem ab Hercule institutum docent anno mundi 2752. incipiunt autem Olympiadem primam numerare anno mundi 3185, anno ante conditam urbem 17. Christus autem natus est anno mundi 3962. vt olympias prima octingentis annis, minus circiter viginti ante Christum natum fuerit. Ceterum postremam Olympiadem trecentesimam & vigesimam octauam invenio, anno post natum Christum 534. Olympiadum computatio, inquit Plutarchus, incertissima est. Nam eorum exscriptiōnē serd est adortus Eleus Hippias, nullo admodum subnixus ad fidem necessario arguento. Pindarus laudes conscripsit viatorum in quatuor sacris certaminibus, quæ sunt Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia: inter quæ principatum Olympijs attribuit. De Olympicō certamine multa scribit Cælius libro 13. per torum caput 17. vnde nos illa potissimum adferemus, quæ ad rem equestrem pertinentia ex Pausania translatis. Olympia quinta & vigesima (inquit) equorum in curvo vident cutsum, quos πελεῖς, id est perfectos adultos sue dicunt, ac cutru viator pronunciatus Pagondas est Thebanus. Ab hac porrò Olympiade octaua, equi celestes in puluerem prodiere: vnde monam pycia Pindato nuncupata. (De ampyce dicam infra.) Synoris quæ duos habet equos πελεῖς, admissa fertur tercia & nonagesima Olympiade, vt primo rerum Græcarum scribit Xenophon. Mox nona & nonagesima currui admotis etiam pullis equis, placuit certare. Concinata posterius item pullorum synoris: nec displicuit πελεῖς pullus. Fuit apēnes item cursus, sed & calpes: hæc verò equam habebat, sed ita vt extremum cursum anabatae, hoc est lessores ipsi desiliendo, apprehensis manu habenis, vt docuit Pausanias, perficerent. (Nos hæc ex Pausania multo clarius reddimus infra, post caricem & metā mentionem.) Quod, inquit, vel ad mea servatum tempora est. Apēne autem mulas equorum loco iungebat, (ex commentariis in Pythia Pindari.) Celera instituisse Bellerophon traditur primus, synorda verò Castor, currum Erichthonius Atheniensis, astrahen Oryxus Aerolus, Hucusq; Cælius. Quantum clamore iuuantur Elæus sonipes, quamvis iam carcere clauso Immineat foribus, Lucanus libro 1. Vergilius in Georgicis cum alia quædam pertinentia ad equos cursu certantes in circulo vel agone Olympicō scribit (quæ supra alicubi recitauit, in celeris equi, nō fallor, mentione) tum quæ sequuntur carmina.

Ergo animos avumq; notabis,

Nonne vides? cum precipiti certamine campum

Cum spes arrecta iuuenum: exultantiq; baurit

Et proni dant lora: volat vi feruidus axis.

Aera per vacuum ferri, atq; assurgere in auras,

Tellitur: humescunt sanguinis, flatuq; sequentum:

Et quis cuig; dolor vieto, quæ gloria palma.

Corripuere, ruuntq; effusi carcere curvus:

Corda paucor pulsans, illi instanti verbere torto,

Iamq; humiles, iamq; elati sublimē videntur

Nec mors, nec requies: ut fulsa nimbus arena

Tantus amor laudum, tanta est uictoria cura.

Et rursus, Sin ad bella magis studium, turmasq; feroces: Aut Alpheia rotis prælabi flumina Pisæ: Et Iovis in luco (Αλπων vocat Pausanias) currus agitare volantes: Primus equi labor est, animos atque arma videre Bellatum, liruosq; pati: tractuq; gementem Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes, Hæc ille. Quis Eleas posterior Iuauit atenas? Gratius de equo Thessalico vel Mycenis nato. Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat, metaque feruidis Euitata rotis, palmaq; nobilis Terrarum dominos evehit ad deos, Horatius Carm. Ode 1. Et rursus Carm. li. 4. Ode 3. Illum non labor Isthmius Clarabit pugilem: non equus impiger Curru ducet Achaico Viñorem. De certaminibus sacris, Cælius 21. 31. De quatuor sacris Græciæ certaminibus, Leonicenus 1. 68. Quis primus instituerit apud Græcos Olympicum certamen, & alios id genus ludos, Polydorus 2. 13. De primis Olympicis certaminis fundatoribus, & restauratoribus postmodum, Leonicenus 2. 57. Mellites ab Olympijs excludi solitas, Cælius 14. 14. Hellanodice qui, & quomodo in sola Aristopatera legem Olympicorum transgressi sint, Tzetzes 12. 407. & 1. 23. & Leonicenus in Varijs 2. 56. vbi hanc mulierem Olympijs spectandis contra leges admissem, Callipateriam vocat, & filium eius facit Pisirhodum: Tzetzes verò sororis filium, & Nestorion nuncupat. Epigrammata aliquot in quatuor sacros agones habemus à principio Anthologij Græci. De Olympijs permulta Pausanias in Eliacis libro 1. ex quibus translata quædam per Cælium Rhodiginum supra recitauit. Enumerat etiam quinam in Olympiis vicerint equis, quorum imagines quoq; vel statu posite sunt, per totum secundum Eliacorum librum. De Olympicis ludis, alijsq; sacris certaminibus multa præclarè scribit Alexander ab Alex. 5. 8. τελούμπιον ἀρμα, πειραιῶν διλυμπαδῶν ἐπεγύμνον, Hesych. & Varin. Cynisca Archidami 70 Spartano-

Spartanorum regis filia, mulierum prima, inquit Paulus, equos alere adorta est: priusq; curru adspicit viam sibi est in Olympicis. Etus herorum visibatur in regione, quam de planorum copia planitiam vocat, Cornelius. Equi eius tamen, magnitudine eque minores, visuntur in vestibulo templi Iouis Olympici, Paulus Elacorum lib. i. Meminit etiam eius initio secundi Elacorum, Equo in Olympia vicius atum laetum, Paulus. Vicensse Olympia praequantem eam Echeratidis Theslae inuenimus, Paulus. Miltiades unus ex decem ducibus Atheniensium in Marathone, patrem habuit Cimonem Slesgorum, qui Pistratum Hippocratis ex Athenis fugit: & dum fugit obtinere Olympiadem quadriga certamine, quam victoriam maneris gratia transtulit in Miltiadem ex parte germanum: proximaq; Olympia eisdem equis aliam Olympiadem cum vici sit, a filio Pistrati interfactus est, mortuo iam Pistrato: sepultusque ante urbem trans viam quae vocatur Diacole: Eta regione sepulta sunt equae illae, quae tres Olympicas viciotias reportabant. Idem quod ita iam ab eo quia fecerunt Euagoras Lagonis (quae etiam in ludis Eleis vicires fratres) aliae praeterea nulla, Herodotus libro sexto interprete Valla. Huius Cimonis meminit etiam Tzetzes l. 22. vitam eius Plutarchus conseruavit. De Olympia, id est Iouis Olympij templo in agro Pisano, & iuxta eam luco campoque, & Olympia certaminis origine progressuque, lege Strabonem libro octavo. Hippodromus, locus a cursu equorum destinatus, qui statim intrantium ocalis totus simul offertur, hinc atque hinc platanos, aut buxes, aut cypresses, aut alias arbores perpetuas videntes habens. In eo de perniciitate equorum cerratur, circa simulachrum pugnae, & a cursu equorum appellatur, Budaeus in Pandect. Inde de hippodromo & palæstra rbi reuensis domum, Plautus Bacch. A. 7. παρθενον (apud Homerum I. iad. Φ.) λέγεται πεζοὶ καμπάλης χωρῶν, Vatinus. Accipitur edam adiectione pro loco idoneo equitationi: τῆλεια, παρθενον, ιππόδρομος, παρθενον, Πόλης, Pollux. Forum Elenicum antiquo more constructum, porticus inter se distantes habet, & vias per eas: Vocatur autem nostro tempore Hippodromus, & instituunt in eo equos incolae, Paulus Elacorum 2. Cum omnis Alexandria equorum studijs vehementer incumberet, atque in hippodromo ad hoc spectaculum ciuitas uniuersa conueniret: tantaque pleniusq; erit contentio decurrentium, ut scilicet etiam peiimerent, hunc morem grauiter redarguit Appollonius, Philostratus. Hippodromus certamen Atheni in honorem Thesei celebratum, Hesychius & Varinus. Hippodromia, id est certamen currentium equorum, post reliqua certamina celebrari solebant, Scholia in Pace n. Aristophanis. Azanen Arcadi fratre filium, Paulus scribit, quo moriente, certamina sint proposita priuatu, præcipue vero hippodromiam, id est equorum eorum, Cal. Philostratus in Hippodromo sophisti, Olympio doro eius patri gloriæ adscribit, quod hippotrophia cunctos præcelletet Thessalos, Cælius. Θεωρία, τὸ ιπποδρόμιον, Vatin. Circus dicitur, inquit Nonius, omnis ambitus vel gyrus, unde diminutum circulus. Cicero lib. 2. de Legib. Iam ludi publici, quoniam sunt causa circuque diuersi, sint corporum certationes cursu, & progressione, iactatione, curriculisq; equorum usque ad certam victoriam circu constitutis. Mediaq; in valle theatri Circus erat, id est spatium spectaculi. Plura leges paulo infertus, & in Promptuario in vocabulis Circenses & Circus, & Alexandrum ab Alexando in Dieb. genitib. s. 8. & 5. 16. Εὐ ιπποδρόμοις ἀποκαλεῖται, Plutarchus. Hippodromum Sicili campum vocant, Hesychius & Varinus in Κάπου voce Latina: qua & Vergilius eadem significacione utitur, Hic vel ad Eel metas & maxima campi Sudabit spatha. Et quoniam in campo, id est planicie equi, & exultant & cursu valent (unde prout binas, Equum in planicie) qualiter hoc vocabulum ad rem quamlibet, in qua quis copiosius studium suum declarare & vires explicare posset. Campus Rhetorum, Cic. l. Offic. Idem 4. Academ. Quoniam ut enim campus, in quo exultare possit oratio. Idem pro A. Cæcina, Istum locum fugis & teformidas, & me ex hoc (vita dicar) campo exultatis, (vide ex Nizolio an equitatus legendum sit,) ad istas vestibulum angustias, & ad omnes literatum angulos reuocas. Στρατηγον, τὸ στάδιον, Hesychius & Vatin. Stadium Latinè currículum dicunt, sive locus in quo equi hominibus currunt, & certant athletæ: dictum στάδιον & στάδιον, hoc est à statione, quod Hercules eo spatio uno spiritu confecto, contulit. Institutum quippe ab Hercule stadium tradunt, eumq; pedibus suis metarum esse id stadium quod est Pisis apud Iouem Olympiam, fecisseq; id longum pedes sexcentos, (sive centum vigintiquinq; passus.) Inde pœtra cetera stadia terris Graecis ab alijs instituta, pedum quidem simil modo sexcentorum, veruntamen aliquantulum breutora, Ex Gellio lib. i. Olympicum stadium, Seneca in Thyeste. Stadium orgyias, id est vias continet centum, vel cubitos trecentos: αὐλαὶ olin dictum, unde diaulus (spatium duplicitis stadij per se & recte extensum: velut uis tantum, quod respectu cursoris per unum idemque stadium redeunt ad cursoris sui initium duplex sit) & diaulodromi. Stadium à statione (στάδιον Graeci dicunt) vocatur: stantes enim spectabant vel quasi stadios, μεταπέρας οὐδὲν, Varinus. Carceres, tantum pluraliter, locis in circa unde emituntur equi in spectaculis. Seruus in i. hec. Cancer est (inquit) undevictusq; prohibetur exire. Diogenes quasi cancer ab arendo, teste Varrone. Locum autem in quo seruantur noxi, cancerem dicitur numero tantum singulari: unde vero erumpunt quadrigæ, carceres dicitur numero tantum plurali, licet poëta in singulari sive usus, Ruuntque effusi carcere corrus, Vergil. Aeneid. 3. Signa tubæ dederant, quum carcere prouos uterque, Ovid. 10. Metamorph. Sacro de carcere missis institutis fortimenter vehendus equis, Idem 3. Amoris. Et similiter author rhetorice ad Herennium libro 4. Impudent, sive illos dicit esse qui contrarie coepit, ipse intra carcere iter, &c. Soluti carceres, Stat. 6. Theb. Nec enim quod dirigit eum secundum numeruerim, aut tertium, quivix è carcerebus esierit, quum palam iam primus accepterit: nec in orationibus, qui tantum absit à primo, vix ut in eodem curriculo esse videatur, Cicero de claris orat. Sic ubi profiliuit piece de carcere præcepit Auctus si vos it viceris equus, Silius. Quantus iam carcere clausi: invenient foribus, Lucan. Ut cum carceribus missos rapit ungula curvis, Indat equis autiga suos vincensibus, illum Præteritum teminens extremos inter euntes, Horat. Serm. 1. 1. Disponebatur circus in forma spatij oblongi, & in summitate citel carceres erant, unde equi curribus iuncti ad cursum monabantur, & auctor ad summum devenientes, reuoluebantur, donec ad priorem metam devenirent, Promptuarium. Hoc fideit quod diaulum exponant cursum recipientum sive duplilem, obeundi scilicet stadium ac motu redundi. A carcerebus ad calcem, id est à principio ad finem, prouerbialis locutio, apud Cic. de amic. Αὐτοῖς Πλούτῳ (αὐτοῖς φερεμέτας, αὐτοῖς αἰχνής, Hesych. & Suidas) à carcere sive repagulo, id est ab ipso rei principi: ex isto apud Aristophanem, Era'mos Chilitadi 2. Centuria 5. Prior autem Chil. 1. Cent. 6. Idem in plurali, Αὐτοῖς Πλούτοις, posuerat, citato Aristophanis versu è Velpis, Καὶ μήν εὖβος γε δεῖ βαλεῖσθαι μετ' αἴχνης διαδέξω. Interpres (inquit) metaphoram à stadijs sumptu ostendit, in quibus carceres erant repagula quedam, quae Graeci βαλεῖσθαι seu φερεμέτα appellant, unde cursus initium erat: iuxta has linea tendebatur, cui insisterent carceres.

Hac Erasmus. Ego, ut res clarior fiat, Graeca apponam. A' πόθελιδων, ἀτ' αρχῆς ινθέως, δοῦλο μεταφοράς τῶν σπιδόρων. Βαλβίς γάρ εἰναι ἡ ἀφετησία, χρεωμή δὲ, ὁ φόβος τετελεται, ἔντον δύναμις τοῦ δρόμου. Et rursus in equitibus ad verba Comici, Α' Φετελιδων βαλβίδων ἐμέ τε καὶ τεται, Γναστὸν ποιῶντες εἶται, Scholia festis addit: Βαλβίς καλέσαι τὸ ἄτηντον πάρας αὐτέρων ἐγκαρπίων ζύλων, ὁ καὶ ἀφετησίαν καλέσαι: hoc lignum transuersum cursoribus iam ad cursum paratis auferentes, αφετησίαν τεχνεῖ, id est currere permettebant. Alterius, Η' οὐτὸς τὸ θατηνγγα γνομένη γραμμή, διέ τὸ επί αὐτὸς βεβηλεῖται τὸ δρόμον, βαλβίς καλέσαι, τὸ δὲ εισβαλεῖσθαι βαλβίνην περῶν γάρ εισέρχονται βαλβίδων, εἴται δὲ δρόμος ἀρχονται: vel quasi ἀλιτίς ἀστατός, vel à verbo βαλβίνη. (Plura de voce βαλβίς vide paulo mcz.) Item in Acharnensibus, Πρέσεινον νῦν ὁ θυμός, γραμμή δὲ αὐτοῦ: gramma, id est linea, exponitur initium, αφετησία ἡ λερούλη βαλβίς. Alinea incipere, Α' ποργραμμής ἀρχεσθαι, inquit Erasmus, iij dicuntur, qui ab ipso rei exordio sumunt initium. Age igitur ad lineas rursus & ad gradum, Tertullianus dixit lib 1. adversus Marcionem, pro eo quod est, ab integro. 10 Et alibi in proverbio Extrema linea: Quoniam olim (inquit) initium vnde cursus incipiebatur, ducta linea notabatur, rursus extrellum linea significabatur, idcirco à linea incipere, sive ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re postremum est, extrellum lineam appellabant. Ita Terentianus Phaedria, Postremo extrellum linea amare non nihil est. Et Tertullianus lib. quem adversus Hermogenem scripsit, vocat eum ignorantium extrellum lineam, quod ultimus esset hæreticorum. Siquidem adhuc erat in vivis, quoniam ea scriberet Tertullianus, Hæc Erasin. Quintilianus libro undecimo ita scribit, Transite in diuersa subsellia, parum verecundum est: nam & Cassius Seuerus ut banè adversus hoc facientes lineam poposcit. Hic ego lineam (inquit Cælius s. 14.) longulum accipio: sic enim longiores perticas, aut robustiora ligna, quæ in stabulo equis interponuntur, ne consurgent in pugnam, aut se mutuo ferant, appellari obseruauimus. Seruus Aen. quinto, vbi in ludorum celebratione Virgillus ait: Signoque repente Corripiunt spatha audito, limenq; 20 relinquunt: regulam interpretatur, quod dixit poëta limen, aut signum de creta factum. Hinc est cur in ludis ab eruditis per se linea nuncupetur alba. Aliqui tamen lineam apud Ouidium longum in Circo sedendi spectatorum ordinem interpretantur. Porro ut in carcerebus videbatur linea, sic & in meta, vbi vincentibus proponebantur præmia, ut Pindaricus tradit interpres. Longis potrò lineis quid fieri, eleganter dicitur, quod elonginquo sit: velut, extrema linea amare apud Terentium, Hæc Cælius: Ego lineam video pro filo etiam & fune accipi, ut in linea piscatoria: vtebantur autem funibus quoque ad limites certaminum signandos, vnde Lycophron, Εγώδεις βαλβίδα μελέθες χάσις: quanquam & lignis transuersis vlos reperimus. Ars sit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas, Varro de re Rust. 1.3. Curriculum, locus in quo certamen currendi exercetur. Sunt quos curriculo puluerē Olympicum Collegisse iuvat, Horat. nisi quis curriculū à curru diminutum accipiat, ut Curtius lib. 8. Aliorum turbati equi non in voragine modò, lacunaque sed etiam in 30 annis precipitare curricula. Tu cum de curriculo petitionis deflexisses, Clc. pro Mur. Accipitur etiā pro cursu. Quod sine Curriculo & sine certatione corporū fiat, Cicero 2. de Legib. Καρπόδομος est stadium, in quo equites decurtrre solebant imaginario (hippodromus vero citra pugna simulacrum) Latinè decurforium dixeris, Budæus in Annotationib. Ενεχελίδων, locus equestrium certaminum, & templum Ilii, Hesych. & Varin. Enechelidon, locus Atheniæ stadiorum octo, in quo hippodromiæ siebant, ab Echelo quodam dictus, Varin. Fuit autem Echelus heros quidam: alij echelum herois cultusdam epitheton faciunt, Στοτελλός παρακελεύθητος ήσει, Hesych. Echelida (authore Stephano) vicus est Atticæ, ab Echelo heroë dictus: heroiautem hoc nomen contigit à loco qui dicitur Helos, inter Piræum & Tetracomum Herculeum sit, vbi in Panathenæis agōnes gymnici agitabantur. Βαλβίς η αρχὴ τὸ εἰσόδος καὶ ἔξοδος, καὶ ἡ ἀφετησία τῶν ἴπτων, καὶ η θύρα ἢ ἐπιπλάξ: εἴνοις δὲ καρπότηρες, καὶ πατέρες ἡ πατητέρεται βαλβίδες, τὸ ἔχον ἐκπέραντες ἐπαναστάτεις, ἐτοὺς δὲ καὶ βαλβίδες καὶ ἐρειπωταί, Hesych. Βαλβίδες, 40 οἱ Θύραι τὰ ἐπιπλάξ καὶ βαλβίδες, Idem. Εγώ δ' αἰχμα βαλβίδα μείνεις σχάσις, (ἀνοίξας,) Πρώτην αρθρας νύσσων, Lycophron. Balbides (inquit Aelius Dionysius) non solum linea, à quibus excurrendi initium fit, αἰδοί καὶ σταύροι φέρασι καὶ σπάσι τοτεστοις ἐγνωπαί καὶ ἔξοχαι, δι' ὧν καταστον εἰς αὐτὰ ταῦτα βαλβίδαι οὐσιῶν πικαταντον καὶ ὁ βατητης, ὃς ἡ αρχὴ Φοιτῷ τῶν πεντάθλων στιμματος, (lege στιμματος id est fossa) vnde proverbum, Α' πτον κέρπεται τὸ πεπῶτον, Hesych. Βαλβίδησκον, περιπλάνησκον, Idem. Βαλβίς, καὶ πλάνη παραγμής περι τὸ ιπποκράτει, Idem: & Galenus in Glossis Hippocratis: hoc est caultas oblonga: per metaphoram scilicet à fossis, & eminentibus earum marginibus, qualibus area certaminibus destinatae, circundantur, vnde proverbum illud, Υπερ πλάνησκον πηδεῖν, id est ultra fossas saltare, cuius meminit Suidas, & metaphoram à pentathlis ductam esse ait. Ferri enim de Phaylo Crotoniata vel Opuntio pentathlo, quod fossas quæ pedum 50 quinquaginta latitudinem habebant, primus transflerit: quod testimonij ex epigrammate & Cratyllo Platoni probat. Simile est proverbum, Extra oleas, quod Erasmus locum habere ait, vbi quis terminos praescriptos transgreditur: aut aliena, nec ad rem pertinentia facit, dicit ve. Aristophanes in Ranis, Μήσες θυμὸς ἀργάσας Εὐτὸς εἰσει τῶν ἐλαιῶν. Stadia: inquit interpres, in quibus currendi certamina peragebantur, oleis per seriem positis vtrinq; sepiebantur, quas præterite non sicebat: proinde qui præteriisset oleas, extra stadium currere videbatur. Α' Φετελιδων εἰναι τε καὶ τὸ τον, τετέσιν διπλον κανόνων, βαλβίς γάρ η ἀφετησία τῶν δρόμων Suidas. Βαλβίς, βαλβίς ταπεινή, η ἀφετησία, καὶ η καρπότηρ, (malum καρπότηρ.) Οὐτοργέται βαλβίδαι πικαταντον τὸ πεπῶτον πικατητέρεται τὸν πατητέρεται, Suidas. Hypsplex, inquit Theocriti interpres laquei species est, propriè autem cursorum carceres sic vocantur, quem nos cancellum dicimus, Cælius. Τοτηνγγες, i.e. carceres vnde equi emituntur in spectaculis: item flagellum, stimulus, vt & θετελη & θετελη. Τοτηνγγες, flagellum sic dictum quod fiat διπλον τὸ τον, id est δε setis suillis: (vel 60 ἡ πρæpositione τον, quali Τοτηνγγες, θετελη, αφετησία, Etymolog.) & carceres, inde (vt videatur) dicti, quod flagello illic feriantur equi, εἰς τὸν πλάτην θεται τὸ μάστιχ τὸ τον, Varinus. Τοτηνγγες, βαλβίς, μύωψ ο πλάτην τὸν βαλβίδης, καὶ παγίδην, Hesych. & Suidas. Τοτηνγγες, αφετησία, εἰς τὴν γῆν πασσαλος, ο περέπτην ο καταπληξ, τὸ πόπλεον τὸ σφραγίδως. Ego quidem semper Τοτηνγγες legere malum cum gamma ante xi, & sic in obliquis gamma duplex fiet: etiā apud Paulaniam obliqui cum simplici gamma aliquoties leguntur à recto Τοτηνγγες. (Atque à πλάτην fit, vnde & βεπληξ, eiusdem significationis pro stimulo, sine γ.) Οὐ δὲ καταπληξ τὸ Τοτηνγγες ἐπομπόν ἀν, εἰς αὐτὸς ησε. Suidas ex authore innominato. Et ex epigrammate, τοις τὸ ἀχνεν Εργανησ παρατηνγγεστον θηρα. Et Iosephus, Οι δὲ ἐσάσιν οὐτερε εἰς τὸ Τοτηνγγες ἐξομάνιν ἔτοιμοι. Α' περ τὸ μιασ ουτηλαπτης απήλασιν τὸν ἀνδρας τὸν τον ουταντων, τετέσι τὸ γυμνακειν αἰδολων, Aristophanes: Α' πο μιασ ουτηλαπτης Suidas interpretatur, αφετησία, βαλβίδης: η ᾧ διπλον κανόνων καὶ καρπότηρ. Circumscribere 7 cancellis,

cancellis, Erasmus in proverbio Minore finire posse. Conclides pro carcere accipit Plutarchus in Lucullo, ubi pressos scenores ab publicanis pati coactos scribit, σχοινίσμενοι γυαλίσας, οὐδὲ πτηνοί, Cælius. Et potius certum genus aliquod vel tormenti vel carceris aut canæ cancellatae, cui intrudebantur fontes, vel exponebantur in ea, οὐγκάλισα esse dixerim: neq; enim inter peculiaria & exquisita tormentorum nomina carceris etiam nomen generale, & exigui ad tormenta illa momenti ponere conveniret. In Lexicis nihil reperio quod hac faciat. Pollux tum alibi οὐγκάλισα genus hosti esse scribit: tum libro 8. A' τῶν διατησιῶν θύρα οὐγκάλισες ἐκαλῦπτο, ὡς δι Ρωμαῖοι καγγηλιώτες (id est fores cancellatas) λέγοται. A' φετησιαὶ αρχέψιοι, hoc est à foco incipiens: patet via, translata à cursoribus in sacris: mos enim erat Vestæ primitias offerri, Hesychius: sed locus est corruptus, qui cursorum mentionem facit: non enim ἀπὸ τῶν δρόμων περὶ τὰ λεγάτα legendum, sed ἀπὸ τηλεφερίων πάτερα, ut habent Scholia in Vespas Aristophanis, unde Varinus etiam transcriptis: que verba Erasmus in proverbio, Ab ipso late, interpretatur à vetero ritu sacerorum. Licebit sancti apud Hesychium legere, ἀπὸ τῶν δρόμων περὶ τὰ λεγάτα, quæ lectio magis ardidet quam Scholastæ & Varin. Sed bene cecidit, quod licet corruptus hic locus nihil ad certamina, de quibus hinc agimus, pertineat, eundem tamen sensum haber proverbiū A' φετησιαὶ αρχέψιοι, quem illa, A linea, & A carcerib. de quibus ex professo hic scribimus. A' φετησιαὶ, αρχή, ηγεμονία, η ἡ αρχή (θεος, Suidas) ἐπιπόδημα, τοῦ ἀπὸ λίαν πᾶσα αρχή, η πολιγύγελον, Hesychius & Varinus. Cæterum organa αρχέψια (que vox proparoxytona est) dicuntur, quorum usus erat in obsecionibus, Suidas: balista nimirum & catapultæ, vel quævis machinæ, que lapides vel alia tela ejaculabantur. A' φετησιαὶ, αρχεῖοι, ἵππων αρχεῖοι, & ἵππαρχεῖοι, synonyma sunt, ἱππαρχεῖοι, τὸ αρχετηγίας. Πολύβιος, Παρεργηλήσιον πάλαι ἐφασιε τοῖς ἐπὶ τῶν ἵππων φέτεων, διὸ εἴδες ἐφιστάμενοι ἐπὶ τῷ αἰρούμενῳ πυροῦ, Suidas. Η' αρχεῖοι τῶν ἵππων εἰν Οὐλυμπίᾳ παρέχεται σχῆμα τῶν πεντάρχων. τέτερη πλευρὴ τὸ αρχεῖον πάλεων η τετρακόσιος πόλεως παρέχεται θέματος, περὶ τὸ τῶν ἄρχων η κατ' ἵππων τῶν κελήτων, διῆκε πέδη ἀντανακλάσιον αὐτὸν ὑπάληγος, καὶ τηνικαῦτα χαλάσσιον ὑπάληγες, &c. Pausanias Eliac. 2. in horum carcerum embolo, id est rostro, delphis æreus in canone erectus visitur, & in medie ara que aquilam ex ære aliis longè extensis sustinet. Est autem machina huiusmodi, ut ea commota delphinus in terram cadat, aquila vero sursum prospicit. Hos tam artificiosos carceres Cleceras quidam concinnauit, in cuius rei gloriam statutus fuit Athenis hoc d. stichon inscribi voluit: Οὐλυμπίᾳ ἐνεργεπεῖται τοῦ Κλειστού τοῦ Αρχοκλέας. Νύσση, η αρχετηγεῖα τῶν ἵππων οὐρανον. Τοὺς μὲν ἵππους κεντεῖσιν δι παρεξεῖσι σιδηροῖς κέντροις, ὡς ἀνδρύτερος ἐπιστήσωστε τὴν πληγὴν: τούτους λόγοις, Varinus. Καμπῆν etiam νύσσην vocatur quasi νεύσην, νεύσοις γάρ περὶ τὸν καμπῆνα καὶ κάμπησιν, Idem in Nytæson. Νύσση, καμπῆν, τέρμα, Βαθμός, Suidas. Νύσση, δι καμπῆνος απὸ τὸν ἐλάντανα πατέντα νύσσην σὺν ἵπποις, Hesychius. Κολοκάνας, τὸς βαθύτερος πόλεων, Hesychius & Varinus. Καμπῆν, flexus, & meta circa quam vertuntur. Lexicon. Δρόμοι πόλεων ηγεμονεῖσι, εἰκόνεις καὶ απλοὶ, απλά καμπᾶ; Χορος, Suidas & Varin. & Cælius, Campon (inquit) cursum vocabant, non rectum, nec simplicem, sed flexiones habentem. Ιππικὸν πόλον, δι καμπῆνος, Hesychius & Varinus. Τόποι, νύσση, καμπῆν, Suidas. Sed de voce torme, etiam inferius dicam. Ιππαῖοι διέξελλασσοθεούν φέροντες, καὶ πεδινοῖς Ασφαλέως καμπῆνον προσχώσιν γυγαντούν, Theocritus Idyllio 31. in Heraclisco. Eobanus vertit. Sed coniungere equos curru verrente rotarum Ad metam radios, & campi tutatenente, Amphitryon puerum, &c. Ipse met edocuit. Κέντει τὸ πῶλον περὶ τὸν νύσσην, Stimula equum circa nyssam: hoc est, festina ad scopum propositum, Suidas. Incita equum iuxta nyssam, hoc est iuxta lineam sive metam, ut Erasmus interpretatur, quod non probo: in fine enim demum stimulare equum, scruum est. Spatiorum in quibus certabant, tres sunt differentiae, carceres, meta & flexus vel καμπῆνος in medio, ut inferius ex Polluce dicitur. Grammatici quidem lexicorum autores pro omnibus istis patulis nyssam exponunt: sed ut pro carceribus accipi possit, quoniam illic quoque pranguntur equi ad cursum, pro fine certè vel meta impropriissime accipierunt: propriè vero pro flexu in medio, ut ex Polluce constat, & paulò ante positis Theocriti verbis, περὶ νύσσην καμπῆνον. Suidus quidem in Nyssa, ut iam recitauit, spatia hæc omnia confulè nominans (διαμ pro βαθμοῖς, βαθμοῖς legendum indicō) Pollucis verba transcriptis videtur, non interpretando diuersa spatia: quod & alibi à Grammaticis illis parum prudenter fieri obseruui. Sed in hoc etiam Erasmus errat quod vertit iuxta pro circa. Redeo ad proverbiū: id vñspatatum scribit Erasmus, ubi sermo loquentis aberraret ab instituto. Natum videtur (inquit) ex Illiados Homericae. ubi Nestor multis verbis docet filium Antilochum quo modo debeat equos regere: addit & hoc, Εν νύσσῃ διέπωνται πόλεις ἐγχέριφθηται (al. ἐγχέριφθηται) Βυσπανit proverbij titulo Gregorius Nazianzenus in oratione de sancto pascha, Αλλα το τέτων ημέντούς αἱ ποιητῶν φιλέστρων καὶ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον περὶ τὸν νύσσην, τοῦ τοποῦ φιλοσόφαι. Et rursus in oratione de natali Iesu Christi. Idem variauit nonnihil in oratione contra Eunomianos, Μηδεναβαπτεῖ πποιθερμοῦ καὶ δυσκαθητοῦ τὸ πεπιστηνού λογισμὸν αποφέντες, καὶ τὸν καλῶς ἀγχούν ἐνλαβεῖσιν αἱ πιστούσες πόρρω τὸν νύσσην θερμοῦ, Hocusque Erasmus. Cæterum quoddūσι in Homericō versu quem citauit, non metam & finem cursus significet, ut ipse transfert, quamvis eodem in loco τέρμα ab Homero dicatur, simpliciter scilicet pro signo, non pro termino, manifestum sit ex carminibus quæ statim subiectiuntur, hoc sensu: nam si semel nyssam (Scholastes nihil aliud quam καμπῆνος exponit) superāris, nullus te amplius insequentium assequi aut præuertere poterit: atqui hoc in meta iam constituto metuendum non erat. Hinc termino vicinum fuisse hoc signum coniicio, quanquam supra in medio fuisse, simpliciter dixerint, hoc est quoctinq; inter carceres & metam loco. Docet autem poëta ibidem nyssam fuisse lignum ereatum orgyia, id est vlnæ mensura supra tertam, duobus vtrinq; lapidibus albis appositis, Εν νυσσαῖσιν οὐδέτεροι, (εὐταῖς ξυμβολαῖς, παδὸς οὐρανίας έπεισταή οὐδέτεροι) λεῖψις διπρόδρομος αἱ φοῖς, (οὐρανὸς διμερεῖς οὐδέτεροι πρόδρομοι). Λεῖψις πρόδρομον λέγεσι περὶ τὸν καμπῆνος οὐρανοῖς, Varin. Quod Calaber lib. 4. ubi equestre certamen describit in honorem Achillis nyssam duobus in locis pro carceribus accipit; eodem certe in loco αἱ φοῖς pro οὐρανοῖς impropriè ponit, quod in Callimacho etiam Porphyrius reprehendit. Cæterum non nego certamina quadam talia fuisse, in quibus cum ad metam peruerterant equi, circa illum reflectebant, & ad carceres redibant, sive semel sive quotiescumq; visum fulset: in his quidem metam & nyssam sive campetēm pro eodem termino accipere nihil vetat: in simplici autem cursu, ubi carceres non repetebant, diversi fuerunt, quod vel ex Pollucis testimonio appetet. Οὐρανὸν αἱ φοῖς καὶ ηπάληγες, καὶ γραιαι, βαθμοῖς. περὶ δὲ οὐρανοῦται, νύσση καὶ καμπῆνος: ηα δὲ πάνονται, πέλαις, καὶ τέρμα, καὶ βαθμός, ηνιοὶ δὲ καὶ βαθμοῖς, Pollux Ly cophrion etim νύσσην pro initio excurrendi accipit, πελτην vocans νύσσην, inueniens esse etiam δευτέρην τὴν νύσσην. Διαυλοῖς, & διαύλας αἴγανοι, Καίγανοι οὐρανοῖς περιπλανοῦσι, & προπονοῦσι, quem Plato de legib. 8. ἐφίππον vocat, ut supra citati: Hippicū quidem, quasi equi cursum, quartuor stadiorum distantiā interpretatur Cælius) καὶ δρόμον τὸ ηνκαμπῆνος, Pollux. Meta, cōgeties seu strues in acutū tendens, ceu turbo inuersus, cōnos à Grecis appellata, quia esset posita

posita in dimenso spatio, vel quia eam metiantur quadrigae circum currentes: mortis enim erat septiles metam luctare, Propertius libro 2. Eleg. 16. Aut prius in seculo deposita premia cursu, Septima quam metam triverat ante rotam. Quum enim iam carceribus emissis ad metam venient quadrigae, erat opus ut circum ipsam flecerentur. Vergilius quinto Aeneidos, Hic viridem Aeneas frondentem ex ilice metam Constituit, signum nautis pater, unde reverti Scirent, & longos vbi circum flectere cursus. Seu septem spatios circa mercede coronam, Ouidius de equis in Homericis. Hic vel ad Elei metas, & maxima campi Sudabit spatia, Vergil. Metae quam mollis flexus, Persius Sat. 3. Indici equi aperte sunt certaminibus curraum, quos qui vehuntur in orbem agunt, ut supra in b. dix. Hammachria, asso clatus cursus, quasi ἡμέραιοι: hammachria verò, rotatum orbita. Hanc interstitutionem Callimacho in Homeri enarratione (Iliad. φ.) fuisse incognitam miratur Porphyrius (in questionibus Homericis,) Cælius. De cursus certamine per calpen & apenen, nonnihil etiam superius dixi, & Pausania interprete Cœlio. Transtulit eundem locum Leoncenus etiam 2. 58. sed inepte, nec integrum, ut Cælius quoque. Noshic quæ illi omiserunt ex eodem authore conversa addemus. Calpesigitur certamen, ut Plutarchus etiam in Symposiaco meminit, Olympiæ introductum, non multò post explosum fuit, sicut bigarum etiam certamen. Ηνδεη μὴ θηλαιαὶ πτυχαι (legendum videtur θηλαιοὶ πτυχαι, præsertim cum sequatur αὐτῶν in genitivo plurali) καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀποπτυχίαι, &c. Hoc est, Erat autem calpe vehiculum iunctis equabus fœminis, à quibus circa extremum cursum desilientes vectores (ἀνθεῖται) apprehensis frenis & brachio loris circumvoluto pariter currebant, quod meo etiam seculo anabate dieti faciunt. Sed qui nunc anabate nominantur, à veteris illius calpes anabatis differunt: nam & currendi signa variant, & equis vtuntur masculis. Cæterum apene neque vetus inventum est, neq; sanc decora erat. Similis enim erat bigis, sed mulos pro equis habebat. Τὸ τῶν νερέων ἵππων ἀγάνθια ἐκελεῖτο καλπη: τὸ δὲ τῶν ζυγίων, ἀπίνησον, Pollux libro 7. Quem locum sic verterim, Certamen pet mulos doffuarios calpe olim nominabatur, apene per Zygios, id est bijuges. De calpe nonnihil dixi etiam supra in b. in mentione de gressibus equorum. Απίνησον ἄγανθος οἱ οἵπουντες ζευχέσσι. απίνησον ἐπί πτυχαι, αμαξαὶ ἐπί βοῦν, Varinus. Απίνησον, αμαξαὶ, οἱ δὲ ζεύζος ιπποι, Hesychius. Suidas etiam hamaxsn interpretatur: & ex innominato quodam hæc verba citat, Aemiliam Scipionis vxorem præter ornamenta corporis καὶ τὸ ἀπίνησον, sequebantur etiam vasæ ad sacrificandū argentea, &c. De equo celeste fatis dictum est in b. Vsum eius cum freno Bellerophontes primum invenit, Scholia in Pythia Pindari. Κακομόντην δὲ οὐ τοιχώσαντες κατέβοιτο, ηγέροντες κατέβοιτο, Pollux. Hospes Atheniensis apud Platonem libro 8. de Legibus, ad Cœlinam Cretensem de exercitijs & certaminibus equestribus his verbis vtitur: Equorum usus in Creta magnus non est: Quare necesse est studium in nutriendis equis, certandoq; cum eis, minori curæ Cretensisbus esse. Nam currus (ἀρχαῖς) quidem nemo velstrum tenet: neque in hoc operam ponere præclarum esse duicit. Cum igitur consuetum id non sit, certatores huiusmodi lege statuere, dementis esse viderur. Singulis autem 30 equis, (μονίπποις,) ijsq; qui pullinos dentes nondum iecerint, pullis, & horum medijs perfectisq; equestrem ludum pro regionis natura tribuere licet. Huiusmodi ergo certamen secundum legem sit: In eoq; iudicium magistris equitum & tribunis, tam de omni cursu equorum, quam de his qui cum armis descendunt, communiter tribuatur. Non armatis verò neq; in gymnasticis ludis, neq; hic, certamen præmium q; imponimus, Hætenus Plato. Synoris, Συνωδεῖς, (inquit interpres Aristotelis in Nebulis) est currus non plenus, sed ex duobus iunctus equis, quem nunc diphron vocamus: quanquam eo proprie dicitur nomine in curru pars, vbi cum parabate versatur auriga: unde etiam inclinatur quasi δυόφορος, id est duos ferens, auctor Eustathius, Cæl. Synoridem Castor invenit, Scholia stes in Pythia Pindati. Synoris erat biga è duobus equis, non pullis, sed adultis: quanquam postea pullis quoque iuncta est. Invenit tamen apud Aristotelem in libro de mundo, etiam in bello vlos synotide, Cælius. Plura super synotide & bigis, quære in Dictionariis Græcorum Latinorumq; & in Commentariis linguis 40 Græcæ Budæi. Quadrigas bigasq; & equos desultorios agitaverunt nobilissimi iuuenes, Tranquillus in vita Cæsaris Dict. Iam bijuges & quadrijuges, & tota curruum vectura atque aurigatio, quo circi quandam fuit sacrorumq; certaminum, à nobis ignoratur, Camerarius. Δέρπατος οὐ ζεύγη μοναχού, καί τοι καρπιππα, Pollux. Ιππέαται τε καὶ ξυνωδεῖται, Strepsiades in Nebulis Aristoph. de Phidippide filio conquerens eum nunc celere equo, nunc bigis vehi. Harma Græcis genus est ad bigas & quadrigas: videtur autem absolute ferè pro quadrigis accipi. Pluta vide infra in re curulis. Quadrijuges & quo catcere misit equos, Ouidius. 3. Amor. Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus longere equos, rapidisque rotis insistere viator, Vergilius. Harma, id est currum, Erichthonius Atheniensis invenit, Scholia Pindari in Pythia. Nemesis certamen erat gymnicum, καὶ άργα, σχιδιφός οὐδὲ κέλης, Scholia stes in Nemea Pindari. Αλλοτρούς διεστύμεθα καναχήποις ἱπποι: Αἴγαματα σωτεῖψων ἐπεργάλμοι: περινίκης, Hesiодi certamen de impossibili in Symposio sapientum Plutarchi. Τεθευποτεοφᾶ, quadrigas, hoc 50 est quadrijuges equos alo, apud Herodotum in Etrato. Αμφιλαχ ἐποιει ποδῶν Πρέσις άργα πέρωρον Ελισσαν περινίκης. Οὐδὲ διφηγλατος βοᾶτ' Εν—Μηλος, Eutripides in Iphigenia in Aulide, de Achille armato. In circu ad currus iuncti, non dubie intellectum adhortationis & gloria fatentur, Plinius. Claud. Cæsaris secolarium ludorum circensibus, excuso in carceribus autiga, albatique palmarum occupauere, primatum obtinuere, opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insidente, facientes. Cum puderet hominum artes ab equis vinci, pœsto legitimo cursu ad metam stetero. Maius augurium apud priscos, plebe's circensibus excuso auriga, ita ut si staret in Capitolium encurtisse equos, sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem pervenisse ab Vejis cum palma & corona, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: unde postea nomen portæ est, Plinius. Diversa circu ratio queritur: itaq; cum bini in alio subigantur imperio, nonante quinquennes ibi certamen accipiunt, Plinius. Cum Sylla post victoriā circenses ficeret, ita, ut honesti homines quadrigas agitarent, fuit inter eos C. Antonius, Asconius in orat. Cicer. in C. Ant. & L. Catil. Et paulo post: In Syllæ ludis, quos hic propter victoriā fecerit, quadrigas C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitasse. Præterea Antonius redemptas habebat ab ætrario vestigales quadrigas, quæ redemptionem senatori habere licet per legem: fuit autem notissimus in circu quadrigarum agitator Boculus. Πολεμιστέα secundum quosdam certamen erat cursus equorum Athenis, qui unus & simplex erat, Scholia in Nubes Aristophanis. Conso sive Neptuno equestri diem solennem Arcades celebrabant, Hippocrata nominantes, Consualia Romani: soque die in Circu Romæ à sacerdotibus siebant ludi illi quibus virginis Sabina rite, ut pluribus scribit Gyraldus in opere de dijs, & nos parte ultima huius capituli persequemur, vbi de Neptuno equestri agerur. Certabant autem in ijs equi iuncti, & non iuncti. Consualia primum dicta, mox Circenses vocata sunt, & ludi magni, & Romani. Equilia, neutrum plurale, ludi quos Romulus Marti instituit 70 per

per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur, Festus. Iamq; duæ restant noctes de niense secundo, Marsq; citos iunctis curribus vrgit equos. Ex vero positum pernia sit Equiria nomen, Ouidius & Fastor. Equiria Ouidius duplicita commemorat, in Martio scilicet & Aprili, Gyraldus. De Consulibus vide etiam Alexandru ab Alexandro 5.26. Equitia (vt idem scribit, per t. non per r.) singulis annis duodecimo calendas Maias in Circo maximo celebrarunt, qui dies Cerealibus incurrebat, in quibus post equos vulpes stipulis alligatae, accensa flamma, cursitabant. Equiria Italicæ Scoppa exponit lo intornamento la giostra: (ijsdem vocabulis hasticium ludum, quem Graeci xysticum dicunt, interpretatur) vulgus torneamentum, Germani etiam externa voce tornieren vocant, siue à Troiano ludo, quem Vergilius Aeneid. quinto describit, siue à torme vel tormos Græcis vocibus. Tōμη, τύπος δρόμος ἡ τέχνη, ετροφή, σύμπατα, Hesychius & Varinus. Τέγων, νύσσα, καυπίζη, Suidas. ιππικὴ ταχυος; ὄντα μηδὲν, Hesychius & Varin. Plema rotæ (inquit Cælius) vocatur quoq; torina. Suam habet & Cretenses tormiam, cui qui præficitur tormarches nuncupatur. Pausanias eruditè verbum inde concinnavit, επιτομην, quo significatur excursus præter id quod deceat, Hæc Cælius. Επιτομην, πόλις η καθηκοντος δρόμου πόρρω επεισιν, Varinus: talis quidem equus εκδρόμος dicitur. Tarentinis aliquando familiaris fuit equitatio in armis, η επέστας οπιπλασία: unde verbum ταχαντην factum, equitationem armatam & pugna similem exercere significat, Eustathius in Dionysium de Tarento scribens: & forsitan ab hac voce descendit vernacula nostra tornieren, potius quam à torme, vel Troia, de qua paulò post. Equestre certamen in funere Patrocli agitatum graphicè describit Homerus Ilia-dos & aliud in funere Achillis, simia Homeri Q Calaber lib. 4. Et quoniam præcipuum in his descriptionibus ornamentum est in exprimenda equorum celeritate, quanquam multis de illa, & pertinentibus ad eum vocabulis & locutionibus poëtis, supra in B. & H. b. tractauerim, non possum tamen mihi temperare quin ea quoq; hic addam, quæ in duobus istis certaminibus describendis elegantissimi isti poëtae usurpant. Ea ferè huiusmodi sunt. Τῶν δὲ πόποι, μήνιν ἔστιν αὐτοῖς τρόποι, Homerus: id est præstantiores, celeriores: ab aduerbio αὐτῷ quod est subito, celeriter. Αἴολος θάσος, Calaber. Αὐτῷ πάντοις ταῦθι δρόμῳ, Homerus. Αὐτὸς κέντρον θέντος, Idem. Τῶν πόποι οὐαὶ ζυγὸν ἢ μέρα δρόμος ισχανώσαν, (ισχερέντιον, επιτενομένιον) θητικούσταν, αὐτὸν δὲ σ. Homerus. Οἱ δὲ πάπως. Τίλδος αἰτεόθεις ρίμφα περισσοντες κέλεσθον, Idem. Γ' πάποι δὲ ἐρρώστο, Calaber. Οἱ δὲ επέποντο Διός πλατεῖς πεδίοιο, Homerus. Τοι δὲ πέποντο κονίοντες πεδίοιο, Idem. Γ' πάποι αερείποδες πολεῖς πεδίοιο δένται, Homerus. Των δὲ πεδίοντε πετέδων, Idem. Αἴολος θάσος Ποσειδὼν αὐτῷ περιέργες: οἱ γάρ τε εἴδοντες αἰνέμοισι, Calaber. Οἱ δὲ φάρα ἐγκενέσσοντες ἐλαφροπίδων μέρος ιππων Μάστιρον, οἱ δὲ θύσιον ἐσκόπειοι αἴροντος, Calaber. Et rursus, Οἱ δὲ χαλινὰ ψειδίσια αἴροντες Δάσποιν, εποιοι γαῖαν ἐπέτυπον ἐγκενέσσοντες Εὐθόρειν. Οἱ δὲ αἴλια δρόμῳ (ψήνεθ,) οἱ δὲ στρυνοσ Καρπαθίων δημησαν εἰδιμάντεις μεμάτεις, Γκελοι δὲ βορέας μέχε πεισοντος αἴελαις, Ηὲνότις κελάδοντος, οἵτινες πετέδωνται, Idem. Αἴολος θάσος Ποσειδὼν αὐτῷ περιέργες: οἱ γάρ τε εἴδοντες αἰνέμοισι, Hæc Calaber. Πολὺς δὲ αἰνέμηνεις ιδρὼς Γ' πάπων, επιτελόφων, επιτούροιο χαράζε, Homerus. Γ' πάποι βαρδιμοι θείειν, (ητοι βρεδόντας). Idem. Et rursus, Τίλδος δέ σεργονοιοι κενίν Γειτονοί αἰρομένοις τενέφερον δὲ θύσια. Χαῖτη δὲ ἐρρώστο μὲν πανοῖς αἰνέμοιο. Αἴματα δὲ πλοτει μέν χθονι τιλνατος παλινοτετο, Αἴτοτε δὲ αἴροντες μεθόρη. Equites etiam sic certantes, πεχέας & ποδώκεας vocat. Στον δὲ μετασυχει, (χειρονοι εφεξης) στημένη δέ τέ μετ' αὐχειν. Τηλόθει εἰ λεώ πολει, Θράξ δὲ στραπην, (πεπιγραπων, παρεπηγητης) εστιν. Οὐρανοντος δρόμοις, επιληθεις στονισσοι, Homerus. Porro præmin in hoc certamine vincentibus proponeit Achilles Γ' πάποι ημιοντες τε, βοῶν τοι φθιμανολω. Et rursus, illi qui primum victoria locū obtinuissest, egrediam mulierem, & ingentem tripodem auritum: secundo, ιππων Εὔετε αἴδημην βρέφος ημιονον κένεσσαν. Troia, ludus puerilis equestris ab Aenea constitutus. Suetonius de Cæsare, Troiam lusit turma duplex maiorum minorumq; puerorum. Ludus ipse quem vulgo Pyrrhicham (ego Pyrrhicham aliud non esse quam saltationis genus in armis haec tenus semper legi) appellat, Troia vocatur, cuius expressit originem in libro de puerorū lusibus, Sætius.

Incedunt pueri, pariterq; ante ora parentum
Cornea bina ferunt prefixa hastilia ferris:
Tres equitum numero turmae, terni q; vagantur
Signum clamore paratis
Olli discurrere parates, atq; agmina terni
Conuertere vias, infestaque tela tulere.
Aduersis spatiis, alter nosq; orbibus orbes
Et nunc terga fugi nudant: nunc spicula vertunt
Hunc morem cursus, atq; hec certamina primus
Retulit, & prisca docuit celebrare Latinos.
Accipit Roma, & patrium seruant honorem:

Frenatis lucent in equis.
Pars laues humero pharetras.
Ductores: pueri biseni queng, secuti.
Aeptides longe dedit, insomniq; flagello, (id est virga.)
Diductus soluere choris, rursusq; vocari (scilicet ictu vir-
Inde alios ineunt cursus, aliosq; recursus
Impediunt, pugnaq; cident simulachra sub armis.
Infensi facta pariter nunc pace feruntur.
Ascanius, longam muris cum cingeret Albana.
Hinc maxima porro
Troiaq; nunc pueri, Troianum dicitur agmen,

Hucusq; Vergilius. Notissimum apud nostros ludi & exercitij puerilis genus est, quod vulgo appellant den braten jagen, id est venationis seu feræ perfæctionem: impropriè quidem, cum velitationis bellicæ, non venationis imaginem referat. Sed pueri pedites & inermes hunc ludum ludunt, utraq; pars tanquam hostes castra è regione metati. Progreditur ab alterutra parte unus ad hostium castra, tanquam prouocans ad pugnam, occurrit illi propius accedenti quispiam ex hostibus, & fugientem persequitur: assecutus enim si manu attigerit, captiuum dicit: sed caendum est ei ne dum cupide nimis persequitur, ab hostium aliquo oacurrente deprehendatur. Captiui aliter liberari non possunt, nisi quis suorum intactus ad ipsos in hostium castris detentos peruerenter. Exercitatio ista non celeritatis tantum in cursu est, sed ingenium etiam euitandi aut deprehendi per flexus & ambages hostem requirit, & spectatores oblectat. Hanc Troiam pedestrem appellabimus, ne pueri literarum studiosi nomine tam pulchri ludi destituantur. Catadromus, ut supra dixi, stadium est in quo equites decurrere solebant imaginatio prælio. Theßalorum gentis inuentum est equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectaculum dedit Romæ Cæsar dictator, Plinius. Sulegian (sus quidem equus est Hebraicæ & finitimus linguis) est ludus, in quo equitantes sphæram ligneam baculis feriunt, apud orientales populos in visu, Andreas Bellunen.

De ludorum militarium celebrationibus lege Valturium 12.12. Et de equestri exercitatione, eundem 43. Aladar. est prosequi equum currentem cum baculis ipsum percutiendo, quum gradum seu cursum fistere voluerit, & est exercitium forte, Andreas Bellunen. De equitum armatorum exercitiis sententiam Platonis ex octauo de

Legib. paulo superius recensui. De exercitio venationis, ant si duo equites ex composito, hic fugiat, ille sequatur cum armis: item de confictu equitum eorundem eminus & minus, ac de ieiendi modo, Xenophon in libro de re equestri.

De equis bellatoribus supra dictum est in b. & h. b. restat ut de equitibus etiam qui ijs vehicuntur & militant verba faciamus. Habebat Salomon 40. millia praesepia equorum curulum, & duodecim millia equestrium, ut legimus 3. Regum 4. Curules equos Robertus Cenalis interpretatur, qui oneribus vehendis, quadi igitque voluendis: equestres vero qui vehendis militibus inservirent. Libyes ex curribus pugnabant, sicuti apud Homerum heroës: hic enim nouissime monippos non videtur: sic enim vocant uno depugnantes equo, Cæl. Et alibi, Duobus modo equis ad currum exhibitis heroës depugnasse, in Iconibus Philostratus scribit, etiamsi Hector audacia præstans quatuor viceretur. Vætabula hæc seu iumenta, Greci vocant ἀγαράντειον, in quibus præstò auriga est, pugnat parabates, aut aliud quid facit etiam propter synodiam, ut inquit Eustathius. Eum Plato (ut scribit Pollux 1.10.) anabatam micraspida vocavit. Homerus Iliados φ. A' δέ επειδή οὐ παῖς Κένταυροι πλεύσει τε, id est currum inscen- derunt para batæ ac aurigæ. Dionysius lib. 8. parabatas pro aurigis accipit, quos Athenienses apobatas (forte epi- batas) vocabant. Aristophanis interpres currum inscendere solitos scribit, hoplitem & parabatem, ac id genus currus à Theseo excogitatos primum, Hæc Cælius. Pugnabant Libyes à bigis (ἀρνίς Φωνή) & equis iunctis ut Homo- meri heroës quoque: is enim equos monippos id est singulare equo videntes non agnoscit. Vocatur autem ἄρχεια quædam Libyca, alia Persica, alia Laconica, Pollux 1.10. Olim nō equo celeste, sed curribus tantum vtebantur: aut si Græcè manis, Τὸ παλαιὸν οἰς θύταροις ἀγαράντειον, Scholia Homeris. Pugnare ex equo, ut Plinius ait, Theſſali docuere, qui Centauri dicti sunt, habitantes iuxta Pelium montem. Alij nō ex equo pugnare, sed equitare simpliciter. Centauros primum ausos aiunt. Equestres copias dicimus, ut pedestres: item pugnam equestrem. Eque- stre prælium, Cæsar 3. de bello Gall. Euphranor pinxit equestre prælium, Plinius. Prælium equestre ad Tropho- nij oraculum Euthycrates optinè expressit. Idem. Equitatus, manus vel multitudo equitum in bello. Lepidus Ciceroni, Equitatum habet magnum. Cicero pro Font. Magnos equitatus ad ea bella, &c. Nutantem aciem vi- etor equitatus incursat, Tacitus. Græcis est πανορμός: intelligitur enim πανορμός vel πανορμα. Dicunt & πανορμον in scēn. genere eodem sensu. Equitatu vel turmis est tutius contigere, quam peditatu vel legionibus, Scop. Legio est ma- xime de peditibus, Vcg: 2. Turma, ordo militaris & equitum: dicta quasi terdena, quod terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Ramnensium, & Lucerum siebant: constabat enim ex triginta duobus equitibus. Et qui illi prærerat decurio dicebatur, ut Varro & Vegetius tradiderunt, &c. de hac etiam puulò post. Vide Dictionaria. Herodotus libro septimo Persicum equitatum describens, Sunt quidam (inquit) Nomades homines, qui Sagartij appellantur, cultu inter Persicum & Paſticum, qui attulere equitum octo millia, armaturam neque ahi nec neq; ferream assueti ferre, præter pugiones, tentes teste eloris conserta, qua freti in prælium eunt. Has cum ho- ste congressi iniiciunt in summum, laqueos habentes, qui laqueus cum aut equum aut hominem adeptus est, cum ad se trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. Indi candem quam peditatus suis gestant armaturam: Cæterum equos desultorios agebant & currus: quibus curribus suberant & equi & asini agrestes, &c. Fuitq; numerus equitum octo millia myriadum, id est octoginta millium, præter camelos & currus. Erant autē Arabes postremi, ne equi- tatus consernaretur quis, camelos non tolerantibus. EQUITATUS PRÆCETI erant Harmamithres & Tithæus filii Datij. Nam tertius eorum collega Pharnuches ægrotabat. Equitante enim eo, canis sub pedes equi intercurrit: quo equus improuiso deterritus, atq; erectum se atollens, Pharnuchem excussit. Hic collapsus sanguinē eu- muit, unde in phthisin, id est tabem incidit. Equo autem à casu statim domini, fecerunt famuli ut ille iussit: Ab- ducti tanq; in eum locum ubi dominum strauerat, crura cum genibus abscederunt, Hæc tenus Herodotus. Ιππο- 49 ζεγτεῖα, victoria equestris, τὸ τῆς πατούσιν καὶ, Hesych. & Varinus. Ιπποζεγτεῖα, equitatu vincere, equestribus copijs obtinere victoriam: & passuum ιπποζεγτεῖα Budæus. Ιππομαχία, pugna equestris: & verbum ιππομαχία. Κα- θιπποζεγτεῖα, τὸ της ιππομαχίας, Budæus. Equi etiā infrenes aliquando in bello adhibebantur. Fulvius Flaccus Celti- beros in Hispania fudit, detracit is frenis equis, ut maiore vi atque impetu in hostes incurrerent equites Romani, Gyraldus. Deferio confliktu vicissim fugiendo & persequendo inter castra propria & hostium vtrinq; Xenophon in libro de re equestri. Bellatorem equitem (inquit D. mis in Apollonij vita apud Philostratum) ijsdem artibus instruētum esse oportet quibus alium quemuis equitem (de quo inferius dicam) & insuper alij, ut sciat hostem ferire, & se protegere: insequi præterea ac refugere, & inimicum pellere, & equum assuefacere, ne clypeo sonitum, aut fulgentis galeæ splendorē formidet, néne pugnantium voces & exclamations perhorrescat. Ιπποταῦλον, ιππων ταῦλος μηδε Φωνή, Hesych. De equitibus & hippocarchis nonnulla ad bellum pertinentia, retulimus etiam su- perius in mentione equitum simpliciter. Προεξέδραμον οἱ ιππαῖς, τερεξεπιθησαν, τερεξήλασαν. Σκυροπάς ἐπιθησατο, τερεξηρομά. Τερεξήλασον έπι την ποιησία, ιππομαχία, ιππομαχίσαν, ιππομεθησαν, καθιππομεθησαν, Επι την έρωτα. Pollux li- bro primo. Τερεντιανός της ποιησίας διαδικτας, Homerus: equos pro equites dixit, ήγενιτεπεῖς, καὶ τοιτα τεκτοίς, Varin. Hippo corystas (ιπποκορυστας, ab initio secundi Iliados) dici Apion arbitratetur, qui equinis setis ornatae ge- stant galeas. Rist. hoc Porphyrius (in questionibus Homericis cap. 16.) putat eo nomine equites intelligi, quo- niā καρυστοί armaturi indicet ac ferè pro pedite accepitatur. Corys vero, inquit, id est galea sit ab Κορυδαλlo, quod & Κορυδαλλο dixit poëta id. Signat in altum tolli: unde coryne pro clava, Cælius. Et alibi, Si hippocorys (inquit Eu- stathius: leguntur etiam apud Varinum eadem in huius vocabuli explicatione) ab equinis setis & galea nomen haberent, hippocorythes dic: iudebuerant, ut corythaics & corythaolos Hector. Estigitur hippocorystes, idem qui hippocharxes, id est ex eq. uo bellator. Ιππονηρυσα, ιφιππων ιππονηρυσον, ιππωνηρυσοτες, τετει πολεμησον: ιφιφινηρυσον, ιφιφινηρυσοτες, Scholia in Homerum & Varin. Ιπποζεγτεῖα (legendum ιπποζεγτα) ιππηι, ιππηια, ιππηια, ιφιφινηρυσον, ιφιφινηρυσοτες, ιφιφινηρυσοτες, Hesychius. Idem paulo post Hippurin exponit galeam setis equinis ornatam: qua de re plura dicimus infra in vsu ex partibus equi. Porphyrius ιπποκορυστας dici coniicit pro ιππηια ιφιφινηρυσον, id est equi- tem armatum. Hippo enim pro equite ponit.

¹ ἡ πονηρία τοι πάντα τεχνῶν, Hesych. ἡ πονηρία τοι πάντα τεχνῶν, qui ab equis pugnat, vel qui equitatione gaudet: ² Χαρέων τῆς πονηρίας πατέρας, πατέρας της πονηρίας, Varinus. Χαρέων, οὐ μόνον Χαρέων, Hesychius. Αὐτὸν πονηρόν, πονηρόν τοι πάντα τεχνῶν, οὐ μόνον τοι πάντα τεχνῶν, Varin. ³ ἡ πονηρία τοι πάντα τεχνῶν, οὐ μόνον, Hesych. Τοποπόλεις, bellaces, Lexicon. ⁴ Η πονηρίαν apud Sophoclem interpretantur πλευρικὸν καὶ θεραπείαν πονηρίαν. Η πονηρίαν καὶ θεραπείαν, vel qui multū vię cōficit, Varin. Et rursus, η πονηρία propriè dicitur, qui seignior est quām vt pedes iter facere velit & vt plurimū equo vehitur. Et taliis quidē lex erat Persarum: postquam consultius sibi esse intellexerant ab equis quām pedites
p̄gnare.

pugnare. Præcipue autem videtur per excellentiam hippocleuthos appellari, qui pugnacissimus ab equo, vel
νίνοις οὐταις, id est aurigandi peritissimus fuerit: nō item qui pedes pugnat, nec quilibet equo vehi gaudens: qua-
les Perse fuerant, qui ex lege semper equites iter faciebant, hippocentauris ferē limiles, Varinus. Hipparchus, ut
supra dixi, præfectus est equitatū. Ἰππαρχός Αλεξανδρεῖος Ανέτας λευκός, Suidas. Ιππαῖος, id est equites vocabant
Lacedæmonij in iuuenili aetate constitutos, corumque præfectos ιππαρχούς, ut Varinus scribit in βρεφος,
& alij ut supra ostendi: ήτης dux est, Lacones hagetae vnde fortassis rhō abundantane hippagreta nominatur.
Idem tamen & Hesychius Hippagretas (suo ordine in lōta) interpretantur præfectos ιππαῖος & ιππαρχούς,
id est selectiorum militum armatorum: querendum an pro ιππαῖον rectius legeretur ιππαῖον. Vide
supra hac ipsa in parte huius capituli ubi de equitibus simpliciter dictum est, de hippagretis & alijs quibusdam. ιπ-
παῖος δὲ εἴησας μετεπίκλετος, (hemisticheion Homeri puto:) εἰδότι πεπέμψετε τούτους ιππαρχούς, Εοχολαίων, οὐ μή τι πεπλεύσθω, Hesyc-
hius & Varinus. Χωρὶς ιππαῖον, id est seorsim equites, prouerbum apud Suidam, de quo sic scribit: Cum Datis
Atheniensium agrum inuassisset, Iones auunt quum secessisset ipse conscenfis arboribus Atheniensibus signifi-
casse, equites separatim esse. Vnde Miltiadē separatione ipsorum intellecta, initio mox confictu victoriam ob-
tinuisse: & locum habere prouerbum de ijs qui ordinem dissoluunt. Plutarehus alicubi dicit Batalos esse Ger-
manorum equites præstantissimos, qui insulam colant quam circumfluat Rhenus, Cælius. Idem docet batalos
a Græcis appellatos molles & cinados. Ceterum Plutarchi locus est in vita Othonis, ubi Græcus codex impressius
τατάλεις habet, sed interpres recte Batauost translavit: & sic etiam Alexander ab Alexandro legit in descriptione
Germania. Taciti de Batauis verba sunt haec: Omnia harum gentium virtute præcipue Bataui, non multum
a ripa insulam Rheni coiunt. Vangiones Batauique truces, quos ære recurvo Stridentes acuere tubæ, Lucanus li-
bro 1. Ιππαῖοι καὶ καταφράκται. Καὶ τρεποίτε, ιππαῖοι μὲν οὐ Θεσπιαῖοι Καθεῖροι: τοῦτον τὸν καταφράκτην τὸν οὐτανὸν εἰνι Βατάλης Καταφράκτης, Suidas & Varinus. Eques quomodo muniri debeat armis, thorace, galea, manu vel chirotheca, & lacerti
veluti ocrea, &c. docet Xenophon in libro de re equestri circa finem. Equitatus (inquit Cælius) ex armaturæ ge-
nere diuersa sortitur nomina, siquidem alij sunt equites cataphracti, alij acataphracti. Cataphractos intelligeo
volo, qui non solum sua corpora, sed etiam equos lorica vndique muniunt. Hos scribit Vegetius (3.23.) esse qui-
dem à vulneribus tutos, sed propter armorum impedimenta & pondus capi summa facilitate. Et Q. Curtius equi-
tibus tradit equisq; Persarum tegumenta fuisse ex ferreis laminis serie inter se cōnexis. Cataphractos equites scri-
bit Ammianus Marcellinus, etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equestres copias cataphractarios recenset
Sagittarios formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæsaris oratione de Persis perdomitis innue-
re videtur planè, cataphractarios ab illis clibanarios vocari. Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit.
Equites antiquitus non habuissent thoracas, scribit in commentatione de Romanorum militia Polybius: Verum,
inquit, in subligaculis periclitabantur, ad insensum desensumque præceleres. Forum clypei ex bubulo con-
cinnati corio placentis erant vmbilicatis persimiles, quibus in re diuina vt̄ moris fuerat. Scribit in Adriano gra-
uis auctor Dion equites qui vocantur Bastai, Danubium armatos enataste. Cataphractas nauēs & aphaeretas re-
censet historiarum quinto Polybius. Cataphractorum equitum apud Persas panopliam describit Heliodorus li-
bro 9. Aethiopicorum. Acataphracti equites alij hastati vel contati (Ἄσπιτοι, ἡγετοφόροι, ἡγετοφόροι, Suid. Am-
monius ξυντὸν αἰγαλοτὸν interpretatur:) dicuntur, alij ferentarij. Hastati manes conserunt, & comitus hasta decer-
tant: quorum alij scutum gerunt & inde scutati, θυρεοφόροι, dicuntur. Alij sine scuto hasta impugnant, qui nominē
speciali (ἀσπαστοί; id est simpliciter, vel generali vocabulo) hastati vocantur & contati. Ferentarij equites iij dicun-
tur, qui eminus solent dimicare: quorum alij iaculis (acontijs) alij arcu vtuntur. Iaculuntur, quos Tarentinos vo-
camus: Arcu vtuntur, qui equites sagittarij (ιππακόντη) & à nonnullis Scythæ eriam vocantur. Tarentinorū duo
sunt genera nam alij longius iaculauntur, & ob eam rem equites iaculaores dicuntur (ιππακόνται), alijas ιππαγρι-
σαι perferam) & Tarentini speciali vocabulo, (Suidæ etiam ἀργοσολισται), vt videtur: sed idem nomen ad hippoto-
xatas quoque pertinere iudico: vt̄ triq; enim inter equites ita sunt, vt in peditum numero velites. Gaza ferentarios
translavit, imitatus Salustium, qui in Catilinæ coniuratione ferentarij militis meminit: Vegetius etiam ferenta-
rios nominat, vt paulo post recitabo.

A'κροβέλιζεν, τρέξεν, αὐξεντίζειν, &c. Varin. A'κροβολοι, αὐξεντισται, τρέζόται, Suid.) alij cum semel aut bis iaculum miserunt, manus de cætero cum aduersario conserunt, & cominus pugnare incipiunt. non secūs quām quo hastatos appellari rectulimus. Leues hos nominari solitum est. (hi iaculis emissis cominus etiam pugnant, spathis aut secūribus vtentes, Suidas.) Hæc Aelianus in libro de instruendis aciebus interprete Gaza: & Cælius 21.31. sed obscurius quædam: & in hoc errat, quod Tarantinos arcu vti scribit. Suidas quoque in vocabulo ἡπτηνη eadem fere habet, sed obscurius, vocabulis quibusdam depravatis, vt etiam libellus Græcus de vocabulis rei militaris innominate authoris inter appendices Lexici Græcolatinii iam saxe excusus, & in fine dictio[n]arij Suidæ. Bonos iacula[t]ores antea ferentarios nominabant, Veget. 3.14. Apud veteres inter pedites erant qui dicebantur leuis armaturæ, funditores & ferentarij, qui præcipue in cornibus locabantur, & à quibus pugnandi sumebatur exordium; Veg. I.20. Α'γαθὸν ἀσποντος Κλεούσθιον ιστότα των περιθών, δὲ μὲν φευγὴν διῆλθεν ἐπειπόμενον μεταβαθύνειν. Τοῦτο συχθεῖσθαι διάνοια, οὐ φαινομένα (rotundata veritatem Camerarius) ἔχων εἰσόντα, καὶ μέσον ὠσάντων πεπειγματισθεῖσον. οὐδὲ τὸ μήδαν εἰς ἀστέντον (vbi ad eum peruenenter intra telia actum) ἀφινῆται, οὐκοτιζεὶς τὸ φεύγοντα τῶν σωμάτων, ὅπερ δὲ ἀντὶ εἰς διέρχεται τὸ ηγεμονεύειν, πάντας τὸν ιστόνταν. Α'γαθὸν δὲ καὶ ποτε συντίθεται, ἀλλοιούστα τὸ φεύγοντα τὸν σωματικὸν. Α'γαθὸν δὲ καὶ ποτε συντίθεται, ἀλλοιούστα τὸ φεύγοντα τὸν σωματικὸν. Χειρον in libro de arte equestri. Huic locolucis nonnihil accessum videtur ex verbis Pollucis, quæ lib. I. cap. II. huiusmodi sunt: Εἳνι μελετᾶς αὐτῆς τὰ γραπτοποιὰ ἐπιπέντεν τέσσεις, οὐκοτιζεῖσθαι φαινομένοις (hoc est, iaculis quorum præfixa ferramenta non in mucronem sed in globulum definant, vt ega quidem interpretor, cum non serius sed ludicrus hic conflictus sit) καθέσσιος, καὶ διέρχεται διοιως πεπειγματισθεῖσος σφαιρωτῶν, οὐδὲ εἴναι τὸ ηγεμονεύειν τὸν στόλον τὸ λαβεόμενον τὸν ἀντιπάλον, οὐδὲ λεπτοντα τὸ φεύγοντα τὸν στόλον τὸν ηγεμονεύειν.

De equo celeste & desultorio non pauca scripsi in e. sed quoniā in bellis etiam desultores vel hamippi amphipi pīue di Eti equites eis vtuntur, quādam prius non dicta hīc adiūciemus. Paribus equis, id est duobus Romani vte- bantur in prælio, vt sudante altero transirent in siccum Festus. In prælijs quoq; desultorii propterea dici poterunt, quia (vt Pollux lib. i. ait) duo equi singulis equitibus præfūlō erant, exercitatis ita militibus, vt altero de via fessō desilire possent in recentem, H. rmolāus. Herodotus lib. i. scribit Massagetas esse iωπότας, αὐτοπτες, id est ex equis præliari & pedibus. Sed apud Pollucem lib. i. ybi equitum species recensentur, pro dīvīta legendum est

Nam Aelianus de phalange differens quæ antistomus dicatur, à duplo i froris seu oris obiectu, quæ occipit: ita instituta, vt medijs tergis inter se oppositis constet: ita dñiq; infert, Valet hoc instruēndi genus potissimum contra barbaros, qui loca amni Istro vicina incolunt, quos amhippos cognominant à mutatione equorum: ex alijs enim equis in alios transilire consueverunt. Traditum hoc & à Suida, in parte qua est de vocabulo rei militaris: (in libello in nominati authoris excuso in fine dictionarij Suidæ, vt supra dixi: item in vocabulo l'azim). Sed hamippos item dictos quandoq; aduertimus: & ita forte scripsit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus dispositos accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos adæquantes cursu, quod adnotarunt scholia, Cælius. Ανιαποι (lego ανιφιποι) δύο εἰχθύων περιστασίαι, καὶ διπλοὶ τετράγρατοι θερέτροι, καὶ μεμελετηκοσταὶ μεταποδῶν εἰς τετράγρον. Ιεράντιον περιστασίαι, οἱ ἀρχεῖοι Φυλέτεροι, Χελώνηις τετράγρατοι θερέτροι, οἱ περιστασίαι τετράγρατοι, Κατανοίσιοι, Εἰεὶς διπλοὶ άγριοι περιστασίαι, Pollux. Αμφιποι, οἱ θηλήιοι σποραῖοι περιστασίαι συνδεερόντων έχθριοι, οἱ καὶ μεταποδῶν άπλοι άπλοι, Σταύροι, Αuthor in nominatus de vocabulis militaribus, & ex eo Suidas. Αμισποι, δύο ιεραὶ συνειδηγμένοι, Hesychius & Varinus: Suidas addit, τεραχίλων, id est bini equi ceruicibus iuncti: sic veteres xynoridem vocabant: (posteriores de biga, id est bijugo currunt tantum eam vocem proferunt.). Vehebatur autem altero equo auriga, altero equus armatus. Και νῦν ζεύντης τεραχίλων οἱ Διόνεις οἱ τεραχίλων ζεύντης, τοῦ άντρος Ερμητην καλεῖται, ζεύντης Θερνούδης, Suidas. Et rursus, Αμισποι καὶ τοῖσι τεραχίλων, οἱ σωματικοὶ τεραχίλων. Alij equos (celetes Varinus) iunctos esse dicunt, quorum alteri eques iuncti, & alterum secum trahat. Cæterum Thucydides & Xenophon in volumine de rebus Græcanicis, pedites quosdam hamippos vocant: οὐδὲ μή ποτε τεραχίλων τοὺς εἰσιν οἱ αἴραντοι περιστασίαι, Φιλόχρηστοι οἱ εὐτητικοὶ θερέτροι, Suidas & Varinus. Hinc est illud Homer, Θεοῖς οὐδέποτε οὐδέποτε οὐδέποτε, Varinus. Galli cheualix de relais, quasi equos relictos & reseruatos vocant eos, qui interim otiantur & quiescent dum laborat alij, ut fatigatis illis succedant. Equites quidam ab Alexandro instituti sunt, quos à duplice genere pugnæ appellabant Διμάχαι, & hi quidem equo pugnabant peritissimè, vbi verò exigeret necessitas, & foret regio equitatu in nepta, cuiusmodi Græci vocant Φιεπόν, mox desilentes ex equis congregabantur ut pedites ne omnino forent Διμάχοι, id est pugnæ expertes, & Lydium patenter in commōdum, Cælius ex POLLUX. His apparatus armorum erat grauior quam pediti leuior quam equiti. Et vbi tempus pedites fieri postulabat, ministro in hunc usum destinato equos tradiebant, Pollux. Διμάχαι, οἱ λεγούσοι Αμισποι, οἱ τινὲς δὲ μὲν τετράγρατοι, δέ δὲ Σιφίππων μάχονται, Hesychius & Varinus. Videntur etiam qui dimachas sequuntur ministri recte hamippi vocari posse: item milites illi, de quibus Vegetius 3.16 Quod si equites (inquit) impares fuerint, more veterum velocissimi cum scutis leuibus pedites ad hoc ipsum exercitati ijsdem miscendi sunt: quos expeditos velites nominabant, &c. Germanis interdum pro consilio fuit, ut equites dimissis equis, ad proximos euaderent, & immiscentes se pedibus, dum fluctuant acies, hosti obuiam irent: id eo ut spe fugæ ercta, & quanto omnium periculo, perdestri prælio acrius insisterent: Vel vt in hostes acris incurserent, detrac̄ti, frenis, cum effusum cursum temperare nequirent, equos & concitatos agerent, & impressione facta, vi viam facerent, sparsosq; & incompositos adorarentur, Alexander ab Alexandro. Cæsar de Suenis scribens, Equestribus, inquit, prælijs ex equis desiliunt ac peribus prælantur, equosq; eodem remanere vestigio assuecerunt, ad quos se celeriter, cum usus est, recipiunt. Hæc ille. Nec illud Hispanis est proprium ut duo pariter uno vehantur equo: cæterum inter præliandū alter peder certamen init, Strabo.

Equites Romani præter arma & gladium folliculis frumentum deferebant, Alex ab Alex. Hippotoxotæ dicti sunt equestres sagittarij, vel qui equis insidentes sagittas mittunt, meminit eorum Hirtius lib. 5. belli Asiatici. Ariostophanes in Aribus accipitres hippotoxotas cognominat, composito vocabulo, per equum perniciatem volatus eorum insinuans: per arcum vero, vnguium curvitudinem, ut in Scholijs legimus & Varini lexico. Non est Crete inutilis qui sagittam aut iaculum ex equo immittit: quapropter in hoc etiam ludendi gratia cōtentio concertatioq; habeatur, Plato lib. 8. de Legibus. Forma equorum, quales maximè legi oporteat, pulcherrimè quidē Virgilio vate absolute est: sed & nos diximus in libro de iaculatione equestris condito, Plinius. Quomodo iaculum ab equite recte emittatur, docet Pollux l. II. Tarentini, equites quidam: aliqui acontistæ, id est iaculatores interpretantur aut Φλάς (Hesychij codex malè habet φλάς) ut Hipparchus tradit, Varinus: Φλάς Caza velites aut expeditos transfert, aliqui leuis armatura milites: sed leviter armati Φλάς magis proprie dicendi sunt, quām Φλάς, id est inermes, corpore non muniti armis, sed tela tantum gestantes. Arrianus equites quosdā in Alexandria exercitu sarissophoros appellatos tradit: sicuti & non nullos, qui dicerentur amici (τετράγροι), Cælius. Sarissæ longitudo ad cubita quatuordecim, quorum duo manus auferunt reliqua duodecim prominent. Hasta nulla cubitis octo breuior, longissima, quæ catenus sumi potest, catenus tenere miles & vti facile valeat, Aelian. Sunt & qui dicantur chrysophalari equites, aut etiam argyrophalari: cuiusmodi in ludis produxit Antiochus Epiphanes, Cæl. Quemadmodum inter pedites centuria vel manipulus appellatur, ita inter equites turma dicitur, & habet vna turma equites 32. qui à decurione sub uno vexillo reguntur. Eligendus est autem decurio habili corpore, vt loriciatus, & armis circundatus omnibus cum summa admiratione equum possit ascendere, equitare fortissimè, conato scienter vti, sagittas doctissimè mittere, turmae suos id est sub cura sua equites positos, eridire ad omnia quæ equestris rugna depositit: eosdem cogere loricas suas vel cataphractas, contos suos & cassides frequenter tergere & curare. Plurimum enim terroris hostibus armorum splendor importat Vegetius 2.14. Atqui Ammianus Marcellinus lib. 26 equitum peditumq; turmas dixit. Dicuntur & drumi, equitum globi. Scire debet dux contra quos drumos, id est globos hostium, quos equites oporteat ponere, Vegetius. Grumus quidem vocatur terra in aceruum collecta, minor tumulo: item de alijs rebus grumus vel grumulus salis, pro globulo, vbi Græci chondrum dicunt, nostri em klozen. Turmae vocis etymologiam dixi supra. Tormarches stormæ prefectus apud Cretenses, Cælius. Prima legionis cohors præter pedites, equites loriciatos 132. habet: secunda sexaginta sex, &c. Vegetius 2.6.

Equitum alæ dicuntur, ab eo quod ad similitudinem alarum ab utraq; parte protegant acies, quæ nunc vexillationes vocantur à velo: qnæ velis, hoc est flammulis, utuntur. Est aliud genus equitum, quæ legionarij vocantur, propterea quod connexi sunt legionis: Ad quorum exemplum ocreati sunt instituti, Veget. 2.1. Alæ, equitum ordines vocant (vt ait Gellius libro 16.) quod circum legiones dextra sinistraq; tanquam alæ in auum corporibus loabantur. Dum trepidant alæ, (id est equites, Servius) saltusq; in dagine cingunt, Vergilius 4. Aen. Plusq; aliquanto damni hæc alæ equitum amissa Annibali quam Salabia fuit, Liulus. Sic alæ legionum, Cic. Att. libro 11 Alam

Alam priuatim dici inuenio duplicem phalanx apud Græcum authorem innominatum de militaribus. Vocabulis, qui Græcis etiam literis vocem Latinam imitatur, ut paulò mox dicam. Αγμα, ala equitum, quanquam & de peditibus dicitur, Cælius ex Arriano. Αγμα, agmen elephantorum, peditum, atq; equitum quod regem praebat, Varinus: & in Lexico Græcolatino quidam ex Arriano. Sunt qui agema dicant esse potiorem & validiorem partem exercitus Macedonici, viribusque; & corporum habitudine superiorum, Varinus, Hesychius, & Suid. Agema apud Q. Curtium lib.4. legendum, non agmina. Ηλητυρια est equitum 64. Επιλαρχia continet equites 128. (quod in peditatu phalanx aut οφος, &c. dicitur.) Ταξινομια 256. Παραρχia 512. Επιπολαρχia 1024. Τελος 2048. Επιτρυγia 4096. Horum nominum duo tantum etiam de peditatu dicuntur: nempe ηλητηρια, produabus millibus, vel secundum alios duobus millibus & quadraginta octo: & διπλητυρια, duplo maiore numero, pro duplice neimpe phalange, quem & ηλητηρια & ηλητηρια (alam ut supra dixi) appellant. Author innominatus libelli de militaribus vocabulis, & Suidas in Επιπολαρχia, qui tam locutus omnino mutulus est, & ex libello (quem dixi) restituimus potest. De voce ηλητηρια, vide plura in Lexicis. Ηλητηρια, ταξινομια, Suidas. Στρατηλαι, αιωνιον ηλητηρια, Hesychius. Pyrgus, turris est, & militaris ordo quadrangulus viros continens, turma equestris. Eustathius Iliad. 9. tradit constare e trecentis & sexaginta viris, & quadrangula forma instrui ad typum turris. Hipparchia ala equitum, quæ quingentis insuperque duodecim constabat equitibus, Cælius ex Arriano: In Tacticis Aeliani interprete Gaza pro duodecim non recte legitur duobus. Παραρχia, ηλητηρια (lego Ταξινομια) ηλητηρια, (lego πενταρχia) ηλητηρια, (lego πενταρχia) ηλητηρια, ηλητηρια, Varinus. Lycurgus ad maximos conatus turman quadratam ex quinquaginta equitibus fecit, quam ελητηρια vocavit: Qui etiam equites ac pedites in sex tribus diuisit, quarum qualibet tribunum militum, & quatuor prefectos manipulares habuit, &c. Et tamen si centuriæ, decuriae, turme, cohortes, equitatus, pro voluntate proq; arbitrio saepe auctæ & imminutæ, non nunquam duplicatae fuerint: idem tamen hominis, quamvis mutato militum numero, sortitæ fuere, Alexander ab Alexandro 1.5. Οντας ηλητηρια Varinus quadrangula virorum simpliciter (non equitum) esse scribit, &c. Απιστηρια equites septuaginta complectitur, Idem & Hesychius. Sed plura de equitibus bellicis si quis requirit, obseruet ipse diligenter apud rei militaris scriptores. Tramacresia apud Gallos equitum ordinem: nam equum dicunt marcam, Cælius. Equos armis præmuniri (inquit Cælius 21.31.) sciunt omnes, sed eorum nomina (ni fallor) nota paucissimis. Igitur quæ à fronte propendentes, prometopidia: quæ ab auribus, parotia: parreia, quæ maxillas præfulciunt, appellari debent: prosternida vero, quæ pectus: parapleuridia, quæ lateribus obiacent: parameridia, quæ femoribus, solet ea vulgus coxalia nuncupare: paracnemidia, tibijs apponi consuefunt. Transtulit hæc Cælius ex Pollucis lib.1. cap.ii. Δέσμονται ἡπτά τε καρπούς, τετράρχους, τετράρχους, οὐαλαρχους, Pollux ibidem. Quomodo muniri & armari debeat equus bellator Xenophon döchet circa finem libri de re equestri, vnde de ferè etiam Pollux sua mutuatus est vocabula.

Nunc de ipso equitatione, siue equitatu & actu equitandi agendum, Latinis primum, deinde Græcis vocabulis, &c. Equitandi ac sagittandi studium à Medis ad Persas & Armenios profectum est, Strabo. Quia equitandi artem primus excogitauit Neptunus: inde factum opinatur Pausanias, ut dicatur hippios, potius quam causa alia, Alij à Centauris equitandi artem, alijs non hanc, sed ex equo pugnandi intentam prodidere. Vide supra partem i. huius capituli post Centauros statim in mentione Maris. Amazones mortalium primas equū scandere aulas Lyrias orator credit, Hermolaus. Alij Bellerophontem, alijs Neptunum, primum domuisse equos, & equitandi artis authorem esse tradunt, ut Polydorus prosequitur 2.12. de inuentoribus rerum. Ctesilaus statuarius fecit equitem Sarmenem, qui primus de equitatu scripsit, Plinius. Damis in Apollonij vita apud Philostratum, boni equitis manus esse ait, Equo recte insidere, atq; illi fortiter dominari, & frenis in quincunq; voluerit partem circumducere: non parentem verberibus plectere: cauere insuper ne in foueam, aut voragine, aut hiatum aliquem deferatur, dum paludem cœnimum nititur euitare: Denique per acclitem locum ascendi equo moderatè frena remittere: in præcipitem vero ac declinem cuncte, non deserere frena, sed magis contrahere: Interdum quoq; crines aut aures manu demulcere, nec semper in ipsum flagellis vti. Equitatus, equitum manus, dignitas equestris, & actus equitandi. Femina atteri adurique, equitatu, notum est, Plinius. Adequito, prope vel iuxta equito. Ad illū adequitare, Cæsar. Castris adequitare, Tacit.lib.5. Adequitauit deinde sensim portis, Liuius. Collinæ portæ adequitans Hannibal, Plinius. Ed ferocius adequitare Samnites vallo, Liuius. Numidæ adequitare, deinde refugeare, Idem. Adequatio, idem quod equitatio, ut quidam scribit. Vectura apud Vegetum, ipse gressus equi vchenus equitem. Equus ad vehendum est natus, Varro. Martialis lib.12. epigramma legitur in Priscum venatorem temeraria & periculosæ equitationi nimium indulgentem, huiusmodi;

Parcius vitæ moneo rapiente veredo
Sepe sati fecit præda venator, & acer
Insidiæ & campus habet: nec fossa, nec agger,
Non deerunt qui tanta tibi spe clacula present:
Si te delectant animosa pericula, Thracis
Quid te frena inuunt temeraria? sapient illis

Prise, nec in leporis tam violentus es.
Decidit excusus nec creditur equo.
Neo sint saxa licet fallere plana solent.
Inuidia fati sed leniore cadunt.
(Tutor est virtus) insidiemur apries.
Prise datum est equitem rumpere, quam leporum.

Equitabilis locus, commodus equitationi. Opportuna explicatis copijs regio erat, equitabilis & vasta planicies, Liuius. Et Curtius, Imber violentius quam alias fusus, campos lubricos & inequitabiles fecerat. Equito, equo vehor, equo insideo. Equitare in arundine longa, Horatius 2. Sermon. Iactabit se, & in his equitabit equuleis. Cicero 6. Verr. Lucilius etiam de ipso equo dixit, Quis huc currere equum, non aquæ equitare videbat? His equitat currunt; oculis, Nonius. Alij sic citant ex Lucilio, Nempe hunc currere equum nos, atq; equitare videmus: sic enim citatum legimus apud Macrobiuim circa finem libri Septimi. Equitare (inquit Seruus eodem in loco) & homo vtens equo, & equo sub hominē gradiens dicebatur. Equitare antiqui dicebant equum publicum mereri, Festus. Cameli Baetrianæ iumentorum dorsi funguntur, atq; etiam equitañtur in prælijs. Plinius. Thessalorum inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare, Plinius. In orbem equitare, id est in circuitum, Ovidius 12. Metamorph. Ter circuitum astantem latius equitauit in orbes, Vergilius 10. Aeneid. Ad equito paulo superius positum est. Obequito, id est circumequito. Primò obequitando castris prouocandoque, Liuius. Et luce orta posterio die obequitauit stationibus hostiis. Idem. Quamq; agmen obequitaret, varia oratione, ut cuiusq; animo aptum erat, milites alloquebatur, Curtius. Perequito, in omnem partem equito. Primò per

omnes partes perequitant, & tela conijciunt, Cæsar. Quum perequitasset aciem promissa repetens. &c. Liuius. Claudio quum ex via longè perequitasset, nullo obuio hoste, in campum rursus evectus, increpans ignauiam hostis, &c. Idem. Præterequitantesq; absterrent Liuius 3. ab Vrbe. Equo vehi Bellerophontem inuenisse tradidit, Plinius. Albis equis residentes duo iuuenes viisi, Valerius. Incedunt pueri, pariterq; ante ora parentum Frenatis lucent in equis, Vergilius. Sublimes in equis redeunt, Idem. Villas adire a felis aut vehiculis, Plinius. Vbi Persæ redditi sunt vino inferiores, puerorum quidem institutio ad venandum adhuc durauit, τὸ μὲν τοῦ ταὶ ποντικὰ μαρτάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέτηνε, Xenophon libro 8. pædiæ. Nicias in Lachete Platonis hippicen, id est artem equestrem, egregium, utile, & maximè liberale exercitium esse affirmat. Eandem in Hippia maiore Socrates apud Thessalos præcipue in honore fuisse ait. Ιπποσία, id est equitatio, communiter dicitur, ιππεῖα verò & ιππονή poëtice, Varin, ιπποσίαν δὲ ἐρέτι, καὶ ιππεῖαν, Κλεάστρι, καὶ ἵππασιαν, Ἐννιόχου, καὶ ἐπόχως ἐγκαθίσαι, & Βελαιως, καὶ ταὶ αριώς. καὶ φερεντεν ἐρέτι, οὐ Ξενοφῶν, εἰ καὶ β. αὐτέρεον. Πηλεύσιν Καναβαῖνεν, εἴ τι θηλεῖταις, αναβάτης, Pollux. Ammonius certè epibaten scribit propriè dici cum qui naui vehatur, anabaten verò quiequo. Σχεδιαὶ ιπποσία, de celeri equitatione apud Pollucem. Οὐκανδριξιπποσία, Aristoph. in Acharnens. Scholia addunt, ιπποσίας εἰντὶ γά τι πονῆς, οὐδὲ τῷ αἴτησι πονέως. καὶ δὲ ἔως ἑπτάετα Διηγείσεον εἰ τῇ δημητριαῖοι οἱ πονοι. Ιπποσία, ηγενέσια εἰδεῖσαι, Varinus. Ιππεῖα, η ιππεῖσαι, Varin. Suidas. Ιππονή, equitatus, ars equitandi: ή γά ιππεῖν δέρεται, ιππονή αρπετή ητοι, ην οχ. μημπονεία, καὶ Πηλεύσιν αἴτηποι ιππεῖσαι, apud Homerū, cuius hoc hemisticthium est, Εὐγένει τι ιππονή π., Varin. & Hesych. Nestor Iliad. 4. Antilochum filium suum inquit à Ioue & Neptuno ιππονήα didicisse, hoc est equitandi & equestria certamina obeundi artem. Ιππος ιππεῖπονος γράμμοις εἰν δὲ ὅγαν ιππονήας, vt apud Suidam citatur: ιππονήα, τὸ ιππεῖν, Hesychius. Ιππομα, τορέα, Suidas, Varinus. Ως μαχεῖν πολεμα διάκει διεργοτέλαιον τοῦ ταὶ φερεντοῦ αἴτησος, Aristophanes. Οὐχοτε, ιπποσία, Φόρος, Hesych. & Varin. Βανούεμε, η ιππομός, Hesych. & Varinus. Ιππος, αἴτηδεται, Πηλεύσι, de equite dicuntur, Hesych. & Varinus. Dicitur etiam ιππος camelō insidens apud Xenophonem. Ιππωνής, equitator, Lexicon Græcolat. Pollux quidem equum ιππασιον laudat. Επιχριστος, διαβατης: Vide ab initio huius partis H.e. καὶ πόρος, ιππονήταις Hesych. & Varinus. Αἴνιππος, imperitus equitandi, Pollux. I.II. Hesychio & Varino idem est αἴτηπος. Χωεία δὲ ρεῖσι ιππονήα, καὶ μύσιππα, Καὶ φερεται, μηλεα, μαλη, αἴτηπος, ιππονήρος, ιπποδημητης, ιππογρ, Pollux. Et rursus, διδος αἴνιππος, ιππονήμερος, ιππονήρος. Et alibi de militibus scribens, quos διμάχας vocant, διτον αὖτις ιππονήμοις ιππονήοις: εἰ δέ τοι εἰς αἴτηπος διφτηρόντων, μηδὲν διπιμαχοι πανταπασι. Αἴτηπα χωεία, loca equitationi inepta, δὲ επικλινει τοῖς τοι μηδέ σχωεται καὶ ανάτην, εἰ αἴτηπα. Suid. Αἴτηπαι, equis priuati qui & αἴνιπποι. Περιελέσθε τοις αὖτις ιππονήμοις, τοι τοῖς αἴτηπαι μηδέ μηνοι, αἴτηποι, Suidas. Ιππηλατην, ιπποχωρεον, αἴτηπαι.

εὐφαντεσ πότεσ εοντα της θεικάτης ἐπτραχυλιθωνικής λέγεσον, οὐχὶ ἐποφθονυλιθωνικής, (spondylum aut vertebram lumenare) έναν δινάρην (δι) Δραχμαριζόνταν επιπεντά, ab equitantibus translatum: meminit Demosthenes quinta Philippica, Etymologus & Varinus. Γεωπονίας μὲν θεούς εὔρουσιν: πολλοὶ μὲν τὴν ἱππείων ἐπτραχυλιθωνικήν, (τὸν τρεχήσας συγκλαδῶσι;) ταλέσις δὲ τὴν ἵππων ἔξαδικα πονοῦσι μεν θεορητικῆς φύσιμον, οἱ δὲ θεοτέρων, ut Suidas citat ex innominato authore.

Cur qui equo vehuntur, quo longius equus decurrerit, cōd magis emittere lachrymas solēt, Aristoteles se cōditio-
ne 5. problemate 13. & 34. Equitatio stomacho & coxis vtilissima, Plin. lib. 28. Motuum qui ex exercitio causa assu-
muntur, alij per nos sunt, vt ambulatio: alij extrinsecus, vt nauigatio & gestatio quilibet. Nonnulli in isti plane
sunt, veluti equitatio. Non enim vt in vehiculis, p̄s̄ertim in quibus stratus quietas, ita etiam cum equo insideas
accidit, vt à gestante tantum agitāris, ipse nihil agas: quin spinam erētam sustinere, tum utriusque seminibus equi
costis firmiter hærcere & crura extendere oportet, etiam ante prospicere. In quo nō modo visus sed etiam collum
laborat. Præciū tamen viscera hoc genere agitantur, Galenus de sanitate tuenda 2. 31. Equitationes cōcitat se
pe aliquam circa renes partem ruperunt, aut circa pectus laſerunt, quandoq; etiam seminarios meatus: vt ne di-
cam de ipsis equorum delictis, per quæ s̄p̄e equites sella excussi statim perierunt, Galenus in libro de paruæ pilæ
exercitio. V̄los equitationis vniuersus Āḡo Ḡ- puto græc: id est vchemens & nimius) ægris nō multum confert:
si tamen suauiter gradiatuſ equus, nihil ultra facit quam femorum lassitudinem, eiusq; partis vbi crura plicantur
& vnde pendent: at si impellatur perturbat vniuerſum corpus & defatigat: habet tamen etiam modus iste quid-
piam vtilitatis in valentiorib; us: roborat enim p̄r cunctis alijs exercitijs spiritum, reliquumq; corpus, sed stomachum
maxime: purgat etiam sensus, acutioresq; reddit: thoraci tamen pessimus est hic exercendi modus, Aëtius
3. 7. Scythæ corpora habent nimium fluxa & lata: neque enim fascijs (infantes) colligantur, quemadmodum fieri
solet in Aegypto. Deinde quod non animaduertunt quomodocunq; inter equitandum equis insideant. Postre-
mum etiam propter desidiam perpetuam. Mæculi enim eorum antequam potētes siant equos concendere, atq;
in illis vehi, plurimum temporis desident in curribus, &c. Hippocrates in libro de aëre, aquis, & locis. Et mox cur
Scythæ parum appetant Venerem, fieri ait ex continua equitatione, quæ eos ad commissionem reddat impoten-
tiores. Ab equitatione (inquit) diurni eos corripiunt articulorum dolores. Nimirum propendentibus sem-
per ex equis eorum curribus, deinde claudi sunt, contrahunturq; coxendices quum invulnerit morbus. Medi-
cantur autem sibi ipsis à principio morbi vtraq; vena retro aures incisa, vnde cum sanguis effluxerit, hæc ipsa etiā
sterilitatis causa est. Afficiuntur autem hoc malo illi præcipiè inter Scythas, qui genere & potentia prævalent, ex
nulla alia quam continua equitationis causa: pauperes minus, cum non multum equitent. Vbi enim frequenter
& continuè homines equitant: ibi plurimi à diurnis doloribus articulorum, coxendicuimq; maximè & pedum
corripiuntur, ad coitumq; sunt impotentes. Accedit quod anaxyrides (braccharum sive feminalium genus) semi-
per habent, & plurimum temporis in equis desiderant, vt neque manu tractare pudenda licet. &c. Hæc Hip-
pocrates. In Scandinavia & vicinis locis, eorum & hominum pedibus rotundæ clypeorum forma tabulæ sub-
ligantur, ne peccum eant in niuem, vt Olaus Magnus annotauit.

Πολέμω, τῶν διαμελίναις, πώλησε πατέρων, Helychius & Varin. Πωλέπικος, πωλεπίκης. Πωλεία, ἡ ἡπάτη πωλεῖσθαις, Varinus, ὁ πωλεῖσθαις, πωλεῖσθαις qui domat & instituit pullos, Varinus & Hesych. unde verbū πωλεῖσθαις, πωλεῖσθαις. Δωρισσός δ' αὖ εἶτος οὐ πωλεῖσθαι, πωλεῖσθαινεῖν, ηγέρη πωλεῖσθαι, Εἴη πωλεῖσθαι, πωλεῖσθαι, πωλεῖσθαι, Poilux. Equorum domitores & aurige fuisse dicuntur, Automedon Achillis, Idaeus Priami, Turni Metiscus (apud Vergilium), Myrtilus Oenomai, Cebares Darij, Anniceris item Cyrenæus, & apud Vergilium Picus, Mespapus, Lausus: apud Silius Cyrnus, Durius, Atlas, Iberas memorantur, Textor in Epithetis equi. Cillas, Pelepis auriga. Patroclus auriga erat Achillis, Patrocli Automedon, Automedontis Alcimedon, Varin. in Hr̄ioz. Telchius & Amphitus, vel Rhecas & Amphistratus, Castoris & Pollucis aurigæ. Corax aurigæ nomen Marcellino lib. 14. Τητεροπιπτάχον, Aristophanes in Equitibus: ubi Scholia, Πύωπταξ ἵπτεινεν, δημειος πωπτύλειν λέγεται. Πωπτύζω, λέγεις πωπωνοματέρνης ἐπειδή ημερούντων τούτων πωπτάς. Πωπτύζων, πόφιλης ματην πωπτύλεισθαι, ἀντὶ πωπτάς, οὐ πωπτάς, in Epi-grammate. Πωπτίουσα, κολαπτίουσα εἰς ἐπούλας αὐτούς πωπτάς Suidas, Hesych. & Varin. De poppysmo & clogmo supra etiam nonnihil ex Polluce & Xenophonte docui. De poppysmo vel poppysmate & diuersa ad has voces veterarum testimonia, vide in Miscellaneis Politiani cap. 32.

Hippocomi, mangones qui equos componunt, Grapaldus. ἡποκόμη (paroxytonum, ut etiam in Scholijs Homeri ὁ πατέρων θημελούμενός, Suidas & Varinus. Τοῦδε ποκόμης μαστίχαρτος οὐαπον, Plutarchus in Sylla. ἡποκόμη, curo equos in Lexico Græcolat. Καὶ πατέρων ἡ Εὐηνῶν θημελητής καθάπι, Xenophon in Pædia.

H^{ui}oxo & na^gē in uno curru quid differant paulò ante in Bellicis diximus, & docetur etiam à Varino in
voce H^{ui}oxo. Reperitur & h^{ui}oxeu (apud poëtas puto) nimirum ab h^{ui}oxeu verbo, Varin. H^{ui}oxeia, nⁱ d^{icitur} am-
la^oa, Varinus.

Hνιοχεῖν, metaphorice pro regere & gubernare accipitur, Varin. Hesych. Hνιοχεῖν, ἀλαύνειν, ἔπειτα δημηγεῖν, οἰκουμενῆν, Hesych. In voce ὁρητοῦ præpositio abundat, Varinus & Hesych. legitur autem Iliados 3. Auriga communis generis propriè dicitur, ut ait Seruius, qui currū regit. Hic situs est Phaëthon currus auriga paterni, Ouid. Aurigarius, idem quod auriga. Aureax, auriga, ab aureis, id est freno equorum circa aures alligato, Festus. Circumstant propere aurigæ (id est agasones Seruius) manibusq; lacesunt Peitora plausa cauis. Aurigam video velia dedisse rati, id est nautam, Ouid i Trist. Hinc aurigare vel aurigari verbum, & aurigatio, & aurigarius: vide Promptuarium.

I' ποδινόντας, ἥνιοχος, Hesych & Varinus. I' επιθήτο, ιπποδάκτη, Idem. I' παστόλων, οἱ ἥνιοχούντων, id est aurigantium, circa equos versantium, equestrium, Idem. Ελαττίς Homero, ἥνιοχος. Αερίσανος, ἥνιοχοι, Hesychius & Varinus. Sunt qui dosfuiarium mulum astraben nuncupent: (astrabelaten vero aurigam) aut notophorut, id est dorso ferens ac gerulum iumentum, Cælius. Varinus Onocindynon onelaten & astrabelaten interpretatur. hoc est agasoneum vel mulionem, non aurigam vt Cælius. Κεντρίνων, ὁ ἥνιοχος, Varinus: quod feriat stimuli, (nimis-
rum quales boum stimuli sunt, non calcaribus.) Hesychius κεντρίτον (paroxytonum) exponit μοχθηρόν, Φαιλον,
ωανουγγον, η κεντροποιέν, Κεντρεῖσθαι, εὖ παλαβάζειν τε καὶ οἱ τεχνικῶς ἥνιοχούντες. Varinus. Κεντρεῖνιοχος. Hesych.

De stabulo in genere quādam scribit Grapaldus lib 1 cap.8. Equaria, idem quod equile. Vairo in proœmio de re rust. 2. Quōd & ipse pecuarias habui grandes, in A pulia ouiarias & Reatino equarias. Præsepe ipsum propriæ stabulū dicetur, Grapaldus. Equitum, equorum armentum. Vlpianus ff. De vſu & habitatione: Equitū quoque legato vſu, videndum ne & domare possit & ad vehendum sub iugoti. Tacitus de Germania, Mos est ciuitatibus vtrō equitium conferre principib⁹. Equitum Grapaldus & Scoppa grammatici mandram interpretantur. Est autem mandra Græcum vocabulū Italis hodieq; in vſu pro equili. Mārōpau, στιγί βοῶν ē πανω, Hesych & Varinus. Polia, armentum equorum, ἀγέλη πανων, vt supra monui. Equitarius, equili præfectus. Scoppa: Textor pastorem equorum interpretatur. Ego equitariū potius dixerim, quinque syllabis, qui equitio præst vel curat, vt & Cælius habet. Ιππων, oxytonum, equile: paroxytonum verò propriū viri est. Hippostasium esse videtur equorum stabulum, sicuti boum bustasium. Nam & equum ab armento sequestratum iam, & stabulo ac præsepi applicitum, Græci eleganter staton, id est στάτων dicunt, Cælius. Ιππων, στάσις πανων, ē πανω τιστος, η σαρπος, Φατιν, Pollux. Στάσις πανω pars ciuitatis apud Euripidem in Hippolyto. Lysias hippostasin dixit: Εσαρπος δ' αν καλοῦσσι της τατζηνων στάσις, Εν λεπτον, ον, το δηλων κεκλεθεσ, η γαιδιανη λεσιαδες, Pollux. Hippostasia, hippostasis, hippostasium, stationes equorum in stabulis, Budæus in Commentarijs. Ιππων, stabulum equorum apud Lacones, 70

Varin. & Hesychius. Ταῦτας οἱ κονῶπες ταῦλοι καὶ αὐθίς λέγονται, Varin. Σταῦλος stabulum iumentorum, equile, Vari-nus. Σταῦλος, οὗτοι οἱ ταῦλοι, δηποτεῖστρι ταῦποι οἱ θεοί, Hesych & Varinus. Hippo de stabuli credita, ut inferius dicetur inter deos. Eò loci stabulum (inquit Xenophon in libro de re equestris) adiscitum habere conuenit, ut quām frequentissimè ob oculos domini equus veretur. Ipsius equi veluti conlaue ita construi optimum, ut non magis pabulum de præsepi, quām cibus domini de penu farto subduci possit. Qui quidem in hoc negligens est, is seipsum, ut ego opinor, negligit: manifestum enim est in periculis equum corpus domini accipere tanquam depositum. Neq; ille locus ideo solum communicndus est ne farto pabulum diminuat: sed quia etiam si forte effundatur ab equo, ita cognoscitur, &c. Porro ad pedes confirmandos, prouidendum est ne stabula sint humidae & lauiata: talia enim præclaras etiam vngulas corrumpunt: quam obrem defluxum habebunt, ne humida sint lauitas autem emendabitur defossis lapidibus, quorum inter se magnitudo sit vngulis par. Nam inter standum quoque talia stabula pedes equorum consolidant. Post hæc curator equum educet, ubi destringat. Resoluetur autem de præsepi post matutinum pabulum equus, ut sit vespertinum illi iucundius, Hæc Xenophon: mox autem qualis exostathmus, id est exterior pars stabuli esse debeat, subiicit: qua de re eius verba superioris alicubi recitata puto. Præsepe generis neutri, & præsepes foemini apud Plautum & Catonem, stabulum dicitur equorum, mularum, & cæterorum animalium. Stabant tercentum nitidi in præsepibus altis, Vergilius 7. Aeneid, de equis. Olida præsepi, Inuenialis Sat. 8. Ignarum fucos pecus à præsepibus arcent, Verg. 4. Georg. de apibus. Accipitur etiam pro lupanari, &c. Vide Promptuarium.

Vergilius præsepi plena & saura cognominat. Legimus etiam hoc præsepium. Præsepium meum hordeo passim repleri iubet, scenumque Baetriano camelo sufficiens apponi, Apuleius 6. Metam. Φατνη, φατνη τὸ φαγεῖν, ut etiam νάμην ἀνθεύειν: utrumque verbum edere significat. Ιππεῖσι πάτημα, apud Homerum. Φατνη ματητη, τὸ δῆλον φαξ (aliás φαγηνόφα) σανδάλια τὸ σένης, (canales nimirum,) Φατνωτη, τὸ σανδάλιον, Varinus. Vide etiam in alijs Lexicis & Etymologo in κάπη & in ταντίας πάτημα apud Varin. In stabulo (inquit Columella) sint ampla præsepiia super quā transuersi afferes in modum iugeri à terra septem pedibus elati, configantur, ad quos religari possint iuuenient. At præsepe ipsum (inquit Grapaldus) propriæ stabulum dicetur: lignum verò ad quod equos cæteraque iumenta capistris (ita enim ipsa lora dicuntur) religare solemus, non aliter quām ad an sulam vel vincinum, vacerra nominatur. Columella clatrorum genus vaceras appellat, quibus robore factis caueæ muniuntur. Patena quæ appellatur (vox facta videtur à Πάτημα Græcorum) hoc est aliue ad hordeum ministrandum. Veget. 1. 16. Et ibidem, Cratis, quæ iacca vocatur à vulgo, pro equorum statura nec nimis alta sit, &c. Κράτησιον, τετταρεπτυχιον, οὐαίσις ἀλλαχα ἐνηρωσιθει τοιούτου δεδεμένα, εἰσεπινεί τοιούτου δεδεμένα, τὸ φατνης τὸ τετταρεπτυχιον φέρειν (φέρειν) αὐτοῦ τὸ χιλίον κόρον. Επί τοιούτοις φατνησι τοιούτοις φατνησι, τοιούτοις φατνησι, τοιούτοις φατνησι, Pollux 10. 38.

Ephippium, tegmen equi ad mollem vecturam paratum. Varro in Catone, Mihi puer equus erat sine ephippio, Nonius. Stragula succincti venator sume veredi. Nam solet à nudo surgere sucus equo, Martialis ephippij lemmate proposito in Apophoretis. Inde equi ephippiati, quoru contrarij sunt à nostris desultorij (sine ephippijs, ut & Perotrus scribit, vide supra in b.) nuncupati, quod ex his facile desiliat desultores. At generaliter omnia quæ mulis equis in sternuntur strata dixerit: & equo stratos ac instratos, eis ornatos. Armatus deinde instratisque equis signum expectare, Liuinus. Et alibi, Malis strata detrahi iubet. Stultus est qui equum empturus non ipsum inspicit, sed stratum eius & frenos, Seneca ad Lucilium, Hæc Grapald. Frenos & strata equorum Pelethronium inuenisse dicunt Plin. Equum empturus solui iubet stratum, Senec. in epist. (der Sattel, oder Satteldecke.) Armatus eques frenatos stratosque teneret equos, Liuinus. Quidam stratum etiam accipit pro culmis qui sternuntur ad cūbile equis. Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, Horat. Neque eodem modo parantur ad ephippium, ut ad prædam, Varro 3. de re rust. Puto concedi nobis oportere, ut Græco verbo vtamur, si quando minus occurret Latinum: ne hoc ephippijs & acriatophoris potius quām proœgmenis & apoproœgmenis concedatur, Cicer. 3. de Finib.

Ephippium de equo dicitur, non sella, inquit Budæus. Sella à sedendo dicitur, Isidorus inter instrumenta equi. Vulgus quidem Italorum & Gallorum ephippium sellam nuncupat. Africa equos velocissimos præstat ad usum sellæ. Veget, Equorum mulorumque; genüs sub sellis aut sagmis solo tergo præstat officium, Idem 2. 59. In sedem recipere, Plinius de Bucephalo: vel dorsi equini partem, cui insidet equus, quam & Græci hedram vocant: vel ephippium intelligas licet. Ephippiati, qui ephippia habent in equis. Cæsar lib. 4. bell. Gallici, Non eorum moribus turpius aut inertius habetur, quām ephippijs vi: itaq; ad quemuis numerū ephippiatorum, quamuis pauci, adire audent: loquitur autem de Suevis. Ephippiarij equi dicebantur, qui inter meritorios ephippia gerebantur, Sipontin. Scoppa ephippiarium, ephippiorum artificem interpretatur. Parephippius in codice de cursu publico (licet parhippium legatur) qui equo currit sine ratione artis equestris, Scoppa. Numidæ equo nudo, id est sine ephippijs, in bello uteruntur, Appianus de rebus Libycis. Neclegimus, neq; sanc ex veterum monumentis aut marmoribus aspicimus, equos eorum ephippia more nostro, neq; penitus staffas (stapedes) vulgo dictas habuimus: sed tantum in dorso ephippia eius generis, quibus hodiæ domitores equorum utuntur, Volaterran. Equis instructi & ephippijs ac frenis decentibus prorsus, Ael. Lampridius in Seuero.

Ἐφιππιον, certaniē currentium equorum: per iōta in penultiima: per ει. vero diiphthongum, stratum vel sella equi. Επιλαγή τὸ ιππον τὸ χαλινοῦ οὐ οὐ φιππεῖν. Οὐδὲ Σινθαι τὸν Σπιδοβλαιον σφιτι τὸ εφιππειον, τὸν αἰχμαλωτες Ρωμαιον αντιπαρούμενοι, εμοι μὲν ἔξω λόγια δοκεῖσθαι τοσούτοις (lego τοσούτοις) τὸ φιππειον επικινοντα. οὐ δὲ Ρωμαιοι, τὸ αἰχμαλωτων τοιούτοις ηλαζαν, Procopius apud Sudam, Εποχα, Φιππειον, Σπιρην, Poll. Et alibi, Pro equis singularibus (monippis) parare oportet, σαγηνε, ιπποχον, φιππειον (malim φιππειον). Camerarius etiam apud Xenophontē recte pro epocho reddit ephippiū. Γηνή, φιππειον, Siculi. Γηνα, τὰ παταγηνα (forte σαγηνα) γηππη, Hesych. Τερψη, φιππειον, Σπιρην. Hesychius: sed magis probo Varini lectionem, φιππειον. Τερψη quidem asinus attritus & annosus exponitur. Sic & astraben interpretantur asinum, mulam, quoduis iumentum, dossuarium mulum: & in ephippijs ligatum quod manu tenent sedentes, Cælius. De clitellis & sagmis dixi in Asino H.e. sed etiam nonnulla addemus, præsertim, quod ad equos. Vide etiam infra in mulis. Clitellarij vel clitellati muli & equi dicuntur, qui onera vel sarcinas in clitellis ferunt. A clitellæ similitudine locus Roma Clitet vocabatur: item in via Flaminia loca quadam deuenixa & accliva. Est etiam tormenti genus eodem nomine, Sipontin. Clitellarij vel dorsuarij vel dossuarij (nam dossum pro dorso veteres dicebant) ijdem sunt: quin & sarcinarij, quod sarcinas clitellis alligatas dorso gerent. Equi sella, vel barda, si salmam portauerit. Hæc verba apud Vegetum, ni fallor, leguntur. Sagmarius equus

equus, οὐρανός, nostris saumros. Illyricè saumar. Sagma, quæ corruptè vulgo salma dicitur, a stratu sagorum vocatur, vnde & caballus sagmarius, mula sagmaria, Isidorus. Διπλοάς τὸν πόνον Πέρση ἀνθεῖ, ἐπειδὴν αὐτοὶ εἰς τὸν πόνον, Xenophon apud Suidam. Cingulum hominum, generis neutri est: nam animalium, genere foemino dicimus has cingulas, Isidorus. Ut noua velocem cingula lēdat equum, Ouid. lib. i. de Remedio. Ephippium loris cannabinis (quæ cingulas vocant) ventrē cingentibus, ne disfluat, continetur, Grapald. Postilena incurum lignum sive crassius lororum dicitur, quod sub iumentorum cauda posuere, eō quod à posteriore parte habeatur. Plautus in Casina, Ita teaggerunda curuum aqua faciam, probè. Ut ex te postilena possit fieri Hint per contrarium antilena, qua pectus cingitur, vt pectorali, Grapald. & Sipontinus. Antilena, das vor der grāt, für grāt, brustbong. Postilena, das binder grāt, binderbong. Apud Isidorum antella & postella legitur, his verbis. Antella, quasi antefolla: sicut & postella, quasi postfolla. Aliqui postilenam deruant à post & stando. Videretur & iā πολὺν cingulum vel cingula equi esse: sed grammatici exponunt τὸν τὸν πόνον ἡλάσσον. Sed & cingulas laterales legimus, à lateribus quæ cingunt. Adduntur fere omnibus bullæ (spangen) ex orichalco imprimis, orbiculatæ, extuberantesq; ad ornatum & splendorem, Grapaldus. Λέπιδα (apud Hesychium non recte legitur λέπιδη) lora sunt latæ, quibus ceruices equorum iugo alligatur (τὸν τοῦ λέπη, τὸν λεπίδων, propter latitudinem;) vel pectoralia lora quæ à ceruicibus equorum demittuntur, vel pectoralia lora simpliciter: vel οἱ μασχαλίσσες, id est lora quæ ab axillis sic nuncupantur, Varin & Suidas. Μασχαλίσσε (alias μασχαλίπη) vel μασχαλίς, οἱ μασχαλίσσες, id est lora quæ ab axillis sic nuncupantur, Varinus & Hesych. Legitur autem apud Strabonem vox μασχαλίσσες & forte ad equos tantum currui iuncti. Eos pertinet, de quo viderint quibus vacat. Ταῦτα δὲ βυμῶν σπηλαιῆσι, ταῦτα δὲν ἀνθένας τὸν πόνον, μασχαλίσσες, Pollux i. 10. Λέπιδα legitimus Iliados ε. 87. vbi scholia exponunt ταῦτα χαλίσσεις μαντα, μασχαλίσσες. Non placet qui in Lexico Græcolat. λέπιδα etiam capistra vertit: οἱ πόνοι δὲ μέρη λέπιδα βάλον, καὶ νόφροι μέρη ἔνοσαν, Calaber. Capistrum à capite iumentorū dictum, Isidorus. Capistrum, capitis vinculum quod iumentis & eucinque animali adhibetur, ne fugiant. Primaq; ferratis præfigunt ora capistris, Vergil 3 Georg. id est duris. Seruus. Hinc verbum capistrare, Vide Promptuarium. Φορεῖσθαι, περιστίμον, καπτίστρον, οὗτον τούφερεν Βίος. Εγενέται εἰς χειλαντήρ, Varinus & Suidas. Εφέλαι, ἔκπτυσθαι, περιστίμον καπτίστρον, Hesych. Φορεῖσθαι, περιστίμον, καπτίστρον, Idem. Φορεῖσθαι, περιστίμον, Suidas. Της δὲ θηλατνίδας φορεῖσθαι μῆτρα ποιέτω αἴματα, ηθονορφαία τετραθέτη, &c, Pollux, Ερετής δὲ φορεῖσθαι. Επιθηλατνίδα δεσμοί, Pollux. Τοὺν δὲ πόνων εἰς φορεῖσθαι τὸν πόνον τελειών, εἴτε χαλινόστατον εἰστασίαν, &c Idem. Sunt & φορεῖσθαι pellicula quadam circa os tibicinum, ut vox moderatior suauiorque reddatur. Scholia in Aristophan. ἑπτοφίσιον, καπτίστρον, Hesychius, Varinus. Καπτήν εἰς καπτίστρον, Varinus. Καπτήν, αὐτοφίσιον αἰλόγων. Idem & Hesychius, Καπτίστρον, Φορεῖσθαι, Ηεσίχιος, Varinus. Varinus exponit φορεῖσθαι πόνον, à capite Latina dictione. Εψήδηστον πόνον πρεματέν μὲν εἰς θηλατνίδας, πεπτημένον τῷ πόνῳ πάχειαν, περιστίμον, Χειλαντήρ, Pollux,

Χιλαντήρ, τὸ τοῦ ταῦτα γεγονότος αἴλοντος φῦτον εἰς αὐτὸν τοῦ πόνου τοῦ θηλατνίδας διατεθεῖσας εἰς χαλαζίαν, στηθόδια, Hesychius & Varin. Hinc factum videtur verbum περιχλιῶν, includere. Λιθωνάρματας χιλίων παταβάται οι περιχλιών τοιδέρων, Xenophon de re equestri. Capuloni, funis, à capiendo, quod eo indomita iumenta comprehendantur, Isidorus. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum (κηνον) quoties vel ad destructionem, vel volutabrum educere volet. Denique quo cunq; sine freno ducentus erit, capistrum inductur, κηνον δέ: nam hoc respirationem (αναπνεῖν, in Polluce επιπνεῖν legitur, quod non placet) non impedit, & morsibus tamen obstat, atq; subitas inuasionses equorum coherget. Alligari equum à capite supernè rectum est: quicquid enim os illius offendit, declinare solet elato capite equus: id cum facit ita alligatus, magis laxantur, quam dirumpuntur vincula. Hæc Xenophon in libro de re equestri. Apparet autem κηνον alium esse à freno, tum ex hoc Xenophontis 4 loco, tum imitati eum Pollucis his verbis: Ην μὲν δὲ περιχλιώνεν αὔγει, οὐδὲν αὐτῷ περιχλιῶν τῷ αὐτοῖς παταβάται οι περιχλιών τοιδέρων, Varinus. (Ταῦτα δὲ θηλατνίδας πεφαλαῖς ηγενετον πόνοιον. Ταῦτα δὲ οἱ πόνοι περιχλιών, Varinus.) Φανεὸς κηνος, οἱ χάλεποι (al. βάλεποι) οἱ περιχλιῶν. Ταῦτα δὲ παταβάται, Hesych.) ηγενετον (lego κηνον) οἱ συγκλεῖσσοι. καὶ οἱ λατεροπιπτοι λεγεστοὶ τὸν διφθαλήν πόνον. Κηνοστόν, τοῦ χαλινάρματος φερεῖσθαι. Κηνοστόν, Φίλωστον, Varinus, Hesychius, & Scholia Aristophanis. Pollux ad monippos, id est singulares equos, requiri ait ephippium, κηνον, φρυνον, φαλα, χαλινα, φιλορρέωνα κηνον. Philodemus in epigrammate. Καὶ αὐτοφίσιον τελειών κηνον, Suidas ex epigrammate. Chamus, genus asperi freni, quo caballi superbi coercenti solent: dictus à curitate: chamos enim Græci curium dicunt, Isidorus. (Γαμον, γαμπλον, Varinus: & καπτίστρον, καπτίλον, σενον, Idem. Chami vocabulo vsus est D. Hieronymus Psalmi 31. (vbi 70. etiam κηνον habent) & 4. Regum 19. his verbis, Ponam chamus in labijs tuis, & reducam te in via per quam venisti. Ego camum potius sine aspiratione protulerim, vt Græcae originis sit, κηνος Doricè pro κηνος. Deos quæso, vt quidem hodie camum & furcam feras, Plautus Casina. Grammatici genus vinculi interpretantur. Vocabatur etiam κηνος à similitudine figuræ, vt coniicio, cadus judicialis, vel operculum eius, per quod calculi (vt tali in turricula lidi genere, de quo paulo post) immittebantur, Κηνος, παλέγμα (πεπλεγμένον πόνον, Hesychius) κανοεῖδες ηθητικόν πόνον τοῦ καλδού (της μέσης) δι εἰδίκασαι παθεῖσαν τὸν πόνον. Erat hoc operculum χαλινό, id est infundibulo simile figura, vnde κοίνον (lego χαλινόν ιθεύειν) Cratinus appellat: nam ιθεύειν quoque, id est colli, vel sacci per quem colamus, similis forma est. Erat autem cadus duplex, alter æneus & ratus, alter ligneus & irritus, (κνεον καὶ οὐρανον Græci dicunt;) Et ærei operculum erat διεργατόν μένον (forte άγριοτερητόν, id est perforatum) vt in ipsum solum calculi iniicerentur, Varinus & Scholia Aristophanis.

Κηνος, δι επιπνεῖσσαν αὐθόποι θηλατνίδας πόνον, Pollux. Cemos herba videtur appellata ex floris sine calycis figura: quoniam pyxidecula Athenis ita nominabatur, per quam suffragia in subiectum vasculum, quod caddiscum vocabant, demitti consueuerant: quod & Venetijs hodieq; seruat, Hermolaus. Cemos apud Dioscoridem est inter nomenclaturas leontopodij, catanances, & hederæ. Scholia in Aristophanem interpretantur lilijs genus, & herbam quandam, & legumen quoddam apud Thraces. Τοὺν διητότες ματην τοῦ πόνου περιχλιών χαλινόν ιθεύεισθαι, κηνοσταλεται: τοῦ τοῦ ρύματος διεργατόν μένον, φέλιον. Τοῦτο εἰς τὸ στόμα μεταθέσθων, χαλινός, &c. Pollux i. 10. In homine etiam (per translationem à frenis) labiorum πόνον περιχλιών τοῦ πόνου, κηνος, κηνος: partes vero eorum vtrinq; ad maxillas desinentes, χαλινοι dicuntur, Pollux. Τοῦτο πάντα χαλινό εἰσιν οὖτε τοῦ πόνου οὐδὲ τοῦ πόνου πόνον. Nicander de aconito scribens. Est præterea κηνος filis aut funiculis (εἰς σχεινοὺς) instrumentum coli figura, in quod purpuræ aut conchylia ingressa capiuntur, &c. Varinus. Huius figuræ piscatoria instrumenta quædā cellatim

cessatim se decussantibus filis, ut in retibus, nostrates vocant *feimer*, *bären*, *seitzbären*, *seizgarn*. Est & nassauia *moldis*, sed de viminibus contexta, cyron Græci nominant: quo cum intrauerit pisces exire non potest, *ein räsch oder reuß*: aliqui excipulam vel excipulum vocant. Vide etiam in Porro pisce.

Frānum, instrumentum quo equus retinetur & donatur: dictū quōd equorū ora frangat, & ideo per a. scribendum, (multi absq; diphthongo scribunt.) In plurali hi frāni, vel hāc frāna. Et stabulis frānos audire sonantes, Vergilius, Ouidius sonantia frāna dixit. Alteri se calcaria adhibere, alteri frānos, Cicero de claris Orat. Ni frānum accipere, & victi parere fatentur, Vergilius metaphoricē. Frenos & strata equorum Pelethronium (malim Pelethronios cum Vergilio: vide Onomasticum) inuenisse tradunt, Plinius 7.56. Frena Pelethronij Lapt̄, gyrosq; dedere Impositi dorso, Vergilius. Κέληται χαλινὴ πεπτός Βελλέροφον την κατεζεύξει. Scholia in Pindarum. Quid tē frena iuuant temeraria (Martialis. Ardentes & equos ad mollia ducere frena, Manilius lib.4. Frenaq; bina eius, quæ nunc habet aurea Pallas, Vergil. Impari frena thesauri equorum accommodant, Accius, vt Nonius citat. Tēpore lenta pati frena docentur equi, Ouid. i. de Arte. Frena dicta (inquit Isidorus) quōd equos fremere cogant: vel quōd hāc equi frendant, id est imprimant dentibus & obmordeant. Hippolytus arctis containet frenis equos, Seneca. Aureas dicebant frenum, quod ad aures equorum religabatur: oreas quo ora coērcebantur, Fest. Et alibi. Oreæ freni quōd ori inseruntur dicti. Titinius in Setina: Etsi tacebit, tantum gaudebit sibi permitti oreæ. Cæcilius in Ariolo Deprandi autem Leonis obdas orcas. Cato Originum lib.3. Equos respondit oreas mihi, inde tibi cape flagellum. Trebelius pro se apud populum: Equus qui mihi sub feminibus occisus erat, oreas detraho. Lupati sunt freni asperrimi, dicti à lupinis dentibus, qui inæquales sunt, (quod & Seruini scribit:) vnde & eorum morsus vehementer obest, Isidorus. Lupi, frāni asperrimi, à lupinis dentibus, quia inæquales sunt: sic quia duritiam habent lupinorum dentium similem, & propterea morsus eorum asperrimus. His frenis vtebantur Galli. Vuillichius Germanicè reddit brechz̄eum. Camerarius apud Xenophontē pro stomio lupos verteret solet. Vide in Lupo H.a. Tēpore pareat equus lentis animosus habenis, Et placido duros accipit ore lupos. Ouid. 4. Trist. Non aspera præbet ora lupis, Papinius in Achil. Quadrupedem flectitione cedens virga lupatis, Silius. Prensiq; negabunt Verberalenta pati, & duris parere lupatis, Verg.3. Georg. Asper equus duris contunditur ora lupatis, Ibid. Solinus genere masculino dixit, Isq; adeò spreuit lupatos, vt de industria incurvatus, ruina & se & equitem pariter affligeret. Lupatis temperat ora frenis, Horatius 1.8. Carm. Pastomis (alias postomis, quod minus placet) dicitur ferrum (instrumentum ferreum sive ligneum) quod ad cohendam equorum tenaciam naribus vel morsui imponitur, Græcē χαλίνη σπάστη. Pastomides huic ingentes de naribus pendent, Lucilius, citante Nonio De formis frenorum utilibus, tam pullis, quam equis scallionatis & non scallionatis, Rusius cap.35. Idem docet nonnihil de freno & frenatione cap.40. quod inscribitur, De extrahendis equo dentibus qui dicuntur scalliones. Varias etiam frenorum differentias eleganter pietas, in Rusi volumine reperiet qui desiderabit. Ut iniecto equulei freno repente exagitantur nouo, Cicero 3. Tuscul. Immitem quatiebat equum spumantia fæuo Frena cruentantem morsu, Silius. Frenatis lucent in equis, Vergil. Vr armatus eques frenatos stratosque teneret equos, Liuius. Equites infrenati, id est quorum equi non habent frenos, Idem. Numidæ frenis nō vtebantur, Oppius de bello Africo. Maffyli equos virga non freno gubernant: vnde & Vergilius infrenes vocat Numidas. Murcib; vix ora tenacia ferro Concedunt, Gratius. Defrenis & reliqua instructione equorum Libycorum dixi in Bæn Mauris & Libycis. Considerari debet (inquit Petrus Crescent.) durities & molitiae oris equi, vt pro illius ratione frenum commodum adhibeat. Sunt enim frena quædam valde leuia, quædam minus: alia asperrima & durissima, alia minus: quædam media inter prædicta Formas eorum scribere omittere, quia nota apud frenorum artifices: nec possunt tam aptè describi, quemadmodum possunt oculata. fide videri, Hæc ille. Arrianus libro octavo de rebus gestis Alexandri Indorum frenandi morem his ferè verbis describit. Equi eorum non sunt ephippijs instruti (σταυρούμενοι:) sed neq; frenis ita, vt Graci aut Celtici: nam summum equi os corio bubulo crudo ambitur: quod consumut est. & (σταυρούμενοι) annexum: continet autem stimulos ex ære aut ferro introrsum conuersos: ditiores eburneos parant. Cæterum ori ferreum inditur instrumentum obeli figura, (hoc est rectum & oblongum:) à quo habenæ (ὑπῆρχες) dependent. Habenis attractis, obelus equum coēret, & stimuli ab eo pendentes pungendo habenis parere cogunt, Hæc ille. Graci frenum χαλινὴν appellant: est autem propriæ ea para freni quæ ori inseritur. Inde verba χαλινὴν & χαλιναγωγὴν. χαλιναγωγὴν γλῶσσα, frenare linguam. Nicander tropicè dentes χαλινοὺς dixit: Oppianus funes nauticos vocabulo neutro plurali χαλινα. Buccarum partes circa labiorum confinia Græci χαλινοὶ vocant, Cælius. χαλινὸν Homerus vocat freni partem quæ ori inseritur: habenas verò ρυθμοὺς & ἡντα, &c. Varinus. Pollux ad equum singularem requirit inter cætera φύμας, φάμιλα, χαλινός. Τοῦ δὲ πεπτῶν ἐν Φορεῖσσας ἢ ἵππον φειλατέον, εἴτα χαλινώσαντα εἰσουέντα, οὐ μη ἐνθύει ἐλέγειν. πονοῦσι: αἵ τε ἀναγρυπταὶ πεπταὶ περιεργούσι τὸ στοχόν, ἡρέμα τετραβλήπτη τῷ χαλινῷ. Pol. χαλινώσας δὲ έργος, καὶ χαλινὸν τεθεῖσα τῷ στοματι, χαλινοὺς. Idem. ἕπτα ἐν χαλινοῖς, Δυοχαλινοῖς, Varin. Εἴμι διδεγχαλινούς, Plutar. de Sylla. Εταλibi, ἕπτα ἐν χαλινοῖς. Εἴπασθε χαλινοῖς εφίέντες, Xenoph. Εὐλύση τὸ ἵππον τῷ χαλινῷ, Procop. Εφενται τῷ χαλινῷ εἰς τῷ χαλινῷ, Pol. Αντοις τοῖς χαλινοῖς εφίέντες, Heliod. in Aethiop. Et rursus, Εφενται τῷ χαλινῷ τὸ ἵππον, Αντοις τοῖς ουχένται τοῖς χαλινοῖς, Pol. hoc est, vt videtur αναχαττεῖν τὸ ἵππον, ανακόπτειν. Et alibi, Πότε μὲν εἴρηται, ποτὲ τῇ καβάσι καὶ ἔσθισται τῷ χαλινῷ, Cœsar. λαύσαντες. Εν χαλινοῖς τελούσαντες, Νωλεύεις αὖθις φύσιστεματα κατεποντα χαλινοῖς, Calab. lib. 4.

Οἱ δὲ χαλινά φρειστον σφειρίζοντες Δάσου, Ibidem. Χαλινὸν γενομένην, id est aureis phaleris ornatum, Pindarus dixit in Olympijs Carmine 13, Itenu philtron hippion pro freno, Ibidem. Ἰωνίης, χαλινές τιδύλιον, Suidas. Ἑπιπλατόνης, κέντρον, μισθόν, ζευχαλινίδαι, ινία, Pollux. Χαλινόφαιρα στρατιώτων, Callimachus. Στρίμα, τὸ χαλινό, poëticē, Varinus. Δακιὸν τὸ στίμον, ὃς νεοζήνυς Πλάτων, βιαζόν, καὶ τοῦς ηγέτας μάχη, Aeschylus in Prometheus. Ω κατάστασις εἰδόμενα Χρυσοδιδασκαλίας τομίσισταθεῖς Κέντρα θεομένης, Euripides. Φιμέν, αὐγχεῖν, θητεύειν. Φιμός οὐδεσίον, Varinus. Επιζημίειν, καταβολεῖν πατέχειν, καταστάσιειν, Idem & Suidas. Τοῦ τὸ χαλινὸν τὰ σιδηλα, ζευχαλινία. Εἴ τοι προσθιανοί, τὰ μὲν οὐκοι, ἔχοντο: τοῦ δὲ φερεῖν οὐ πρινοντά τροχολ: (Et alibi, Στόμα τὸ πεινωτα, Φύει Αναγνωριστοφόντος), τὰ άπεραντά τε φερεῖν, Εἰ αὖτις οισ αιτηματικούμενοι, οι διάλυτες εἰδει, φραγτίλιον οὐκέ μάκτυλοι, Poll. Στοματικός, qui freno non facile pareat. Στόματος δὲ τὸ στόματα αντιπρέσθιον τῷ χαλινῷ, Eustath. φιμός, χαλινός, (quasi σφυγμός, διότοι σφυγγόν). Καὶ φιμόν, Εκεῖνο τοιούτος δηγανά, Aeschines cōtra Timarch. Φιμός δὲ ἐστιν ὁ κατάλεμψος κηρυξ εἰς ὃν εὑρετάλοντο (οι κηρύξ). Δίφιλος δὲ Φιμόν, Εἴ λι οις μέσον τὸ Φιμόν, ὃς διέμελαν, Suid. & Varin. Instrumentū hoc lusorii à figurā similitudine sic dictū appetet, vt & ιημός, quē supra quoq; interprētati sumus iudiciale cadum, vel operculum eius conforme, per qd calculi immittebantur. Latinī similiiter à figura turricula nōmē huic instrumentō indidērūt, de qua Martialis

lib. 14. Quærit compositos manus improba mittere talos, Si per me misit nil nisi vota facit. Non soli autem tali, vt Perrottus putat, in subiectum alueolum per turriculam demittuntur, sed etiam tesserae ut ex Suidæ verbis apparet, κύριον δέγαρον appellantis: & apud nos etiam quanquam rarum hūc ludum cum tesseras fieri obseruauit, nec id absque ratione tam enim tesserae quam tali per manum fraudulenter emitti possunt, per turriculam non item: ubi scilicet non arte doloue, sed votis tantum luditur. (Nostrates vocant in der breiten stilen: quo ludi genere in nundinis quibusdam ferè apud Heluetios vnuhtut.) Turricula, vasculi genus à turris similitudine ita dicti, quo iactari tali ludendo solebant. Eadem pyrgos appellatur: sic enim Græci turrim vocant. Qui pro te tolleret, atque Mitteret in pyrgum talos, Hor. 2. Ser. Sat. 7. Hic Acron, Pyrgum (inquit) hoc est tabulam: alij fritillum dicunt. Calepinus hoc in loco non pyrgum, sed simum legens, Simum (inquit) vel simus, quod nos fritillum & alueolum dicimus, in quo coniectæ tesserae agitatæque miscentur. Atqui nos phimòn ostendimus, non alueolum, sed vas supra alueolum esse. Pyrgum quidam vasis genus cuitate sessili interpretatur, quo coniecti tali agitantur antequam in alueolum proieciantur, vt in Promptuario legimus: quod mihi non probatur: turri enim pyramidis figura, non sessilis & plana conuenit & supra ex authoribus ostendit, infundibuli aut coni colue formam κυριον appellato vasi fuisse: sunt autem capistra quoq; & frena (de loris frenorum loquor) ferè huiusmodi: & ipsum ludi instrumentum, quod hodieque apud nos durat, interpretationi meæ astipulatur. Quanquam enim turres quadrangula forma extrui soleant, vnde & pyrgos turma equestris similiter instructa nuncupatur: magis tamen in turrium specie tectum ipsum pyramidis forma assurgens consideratur. Celius Calcagninus de talorum ludo scribens. Ad summuendas, inquit, aleatorum fraudes, qui subdola manu vti callent: institutum est, vt in conditio, seu tu pyxidem mauis appellare, repositi tali promerentur in abacum: id conditorium Persius orcam, sumpta ex monstro marino translatione appellavit. Sic & Pomponius poëta Bononiensis, Dum contemplor orcam, taxillos perdidit, Hæc Calcagninus. Persij versus Satyra 3. hi sunt: Quid dexter senio ferret, Scire erat in voto, damno canicula quantum Raderet, angustæ collo non fallier orca. Hinc apparet orca lusorij instrumenti ad talos, collum fuisse angustum, quale scilicet infundibulorum est ex orbiculato ambitu capaciore paulatim in conum se colligens: (quamvis & aliud genus infundibulorum est, quod planum habet fundum, sed ex quo oblongus & teres canalis descendat:) quamobrem non probo Calcagninum qui pyxidis & conditoris nomine orcam lusoriam appetet, cum in tali cuitate nihil, ne momento quidem, loco manere possit, sed statim immisum delabatur & excidat per collum. Fallitur etiam Sipontinus & alij, qui talos in pyrgum seu orcam iniectos iactari agitarique putant, eo scilicet modo quo manu agitari ab aleotoribus solent: cum turricula sic agitari non opus habeat, delatis sponte qui simpliciter immisii fuerint talis aut tesseras: nec possit etiam, cum loco fixa sit, ni fallor, supra alueolum. Campum in quo tesseraria pugna exercebatur, ab antiquis nunc abacum, nunc alueolum, nunc tabulam lusoriam, modo τάβλιον, sed & fritillum appellatum video: reclamantibus licet grammaticis, qui ex autoritate Porphyrionis, non ad tesserarium ludum, sed talarium, fritillum pertinere arbitrantur: vt idem sit cum turricula instrumentum, &c. Calcagninus in libello de tesserarum ludo.

Τηλία, κηροι, φιμοι, κιθηραι, κιθαιραι, Φιγοστεις κιθαιραι, Pollux lib. 8. sed prima syllaba vocis κιθαιραι per ν. non per ι. scribi debet: sic enim legitur apud Varinum: Κιθαιραι, τα δξιαφα, ξων στριχεις η φισται, τα επιτροπαι διλιταιται. Et mox, Μηπομεληπαι θερης πιλον κιθαιραι τασιδιαν η πινι, βασιν οντες εξ αιτησ. καὶ δι Ερμηποσ; εν Θεοη, Και τερης κιθαιραι εχων κιθαιραι. Κιθαιραι, κηροι, τα δξιαφα, εν οις στριχεις η Κιθαιραι. Hoc instrumentum si idem cum turricula est, non propriæ videtur oxybaphi nomine, id est acetabuli, exponi. (Aut pro vtroq; forsan recte accipi potest, cum acetabulū nomen latè pateat, ita vt coxa etiam acetabulum, sed Latinè, græcè cotyla, dicatur.) Mutuatus est autem Varinus quæ hic ad scripti, ex Scholijs in Vespas Aristophanis, vbi poëta verba sunt hæc: Ως ηθοντος τη μηδονεφανα τη αλητον (id est vulgarem turbam iudicum.) Εν τηδεις λαζαριζουσιν επειγαλιζονται μηδεν, ex cethario viicitare, & minimum inde lucellum quasi ligurido absumere. Sed talis & tesseras relicta ad frenos redeo. Pollux ad equum singularem requirit ηηησ, φιμωσ, ψαλια, &c. Pluralis numerus φιμωσ vel φιμωσ: vt in Epigrammate Anytes, ηηηιον Φιμωσ τελισματι, in pueros hirco inequitanter. Φιμωσ (paroxytonum, non probo) κηροι, φιμωσ, Varinus. Hinc εν Φιμωσ, ιπταμενοι, οι εν χαλινωται: οι ιπταμενοι, οι εν χαλινωται, Idem. Vocabantur quidam & αντωνιοι φιμωσ, ac si frenos tibiales dicas, a quibus crepitacula (κωδωνες) pendebant: & immisso eis equorum binnitu sonum tibiae similem reddebat, Pollux & Varinus in Ανων. Si glans ita conlecta est (inquit Celsus 7.25.) vt nudari non possit, quod vitium Græci φιμωτων appellant, aperienda est: quod hoc modo fit. Subter à summa ora cutis inciditur recta linea usque ad frenum, atq; ita superius tergus relaxatum cedere retro potest.

Φιμων, άγγειον, θητηριον, ζεν. Τὸ δόμα τῆς χειρὸς Φιμωτους έσφαγμον, Suidas.

Ρυται, τη χαλιναι, à πώω vel ἡρων quod est traho, Varinus: idem videtur quod ιπτησ, id est habenæ: quam similiter vocem aliqui frenos interpretantur, per synecdochen nimirum: sed de habenis postea. Εγια, α, χαλιναι, Hesychius & Varinus.

Apud Pindarum facetiore metaphora frenum equi hippium nuncupari philtrum obseruauimus, Cælius, Ψάλιον μηδεπιπτας (εχαλιναι, ηηηιον Φιμωσ, ιπταμενοι, οι εν χαλινωται, Varinus:) φέλιον δε τη δικαιοις ταις βεργηστασι τηδεινον κορον, Ammonius. Dores τελιον vocant τηδειον. Idem.

Ψαλιον Atticè, Ψαλιον communiter, Idem. (τη δεληται, ιπταμενοι, οι εν χαλινωται.) Non probo quod apud Hesychium legitur, ψαλιν, ιπταμενοι. In pace Aristophanis ψαλιν legitur per λ. simplex, carminis causa puto lambda altero abiecto (quanquam & apud Xenophontem, vt paulo post citabo similiter habetur) in his versibus dimetris anapæsticis: Αλητης πίναστε χαρεις χαρεις χροσοχαλινον πάτημον φαλιων διαπινήσας φαλρησ οσιν. Scholia ψαλιων, χαλινων exponunt, vt Suidas etiam & Varinus.

Pollux equum singularem instruens desiderat ηηησ, φιμωσ, ψαλια (paroxytonum, nisi mendu est) χαλινων. Psallium injicere, ψαλιον ηηηιον, dicuntur, qui ferocientem animum moderamine quopiam premunt, metaphora sumpta ab equis animosioribus. Plato libro de Legibus tertio: Οι γε πειθοι σωτηριον, ιπταμενοι ηηηιον.

Psallium autem (inquit Erasmus) est circulus, qui freno additur, vnde & profreno ponitur interdum. Nisi forte allusit ad bubalos, qui circulo ferreo naribus iniecto circumaguntur, vnde prouerbium, Naribus trahere. Rusius quidem inter picturas frenorum, nonnullos cum circulis pingit mediae parti anteriori annexis, vt pro equis Turcicis, & genetis Hispanis.

Habenæ, quod his equos teneamus: vnde & equi habiles dicti: hæc & retinacula à retinendo lora (lego, & lora) Isidorus. Habenæ (inquit Grapaldus) frenis annexa sunt lora, manuque tenentur, vt equum in gyros fletere, impellere, & retinere valeamus. Manibus molitur habenas, Vergilius de Turno. Ferrato calce, atque effusa largus habena Cunctantem impellebat equum, Silius Punic. 7. Ipse ter adducta circum caput egit habenæ, Verg. 9. Aene. Liber habenis equus, Idem 3. Georg. Semel hic cestans, &c (vt fit) In scalis latuit meruens pendentis habenæ (id est scuticæ,) Horatius 2. epist. Habena vel habenæ potius in plurali (sunt enim gemina lora) pro potestate & facultate: item habenula diminutivum, vide Promptuarium. Tempore paret equus lenti animosus habenis, Ouidius lib. 4. de Tristibus. Habenas Graeci *ivias* in feminino genere, vel in neutro *ivia* (præsertim poetæ) vocitant ἡπτὶς ἀνθεπτῆ, η̄πτὶς ἐπινη̄ καὶ οὐωδέεν τοῦ πηπτῆς: non solum enim de celeste equo, id est singulari *ivia* dicuntur, sed etiam de iunctis curru aut biga, o ut Vatinus docet. Xanthus de toto freno dicitur, cum propriè ea tantum sit pars quæ ori inditur: lora vero

que in animalibus equitaculum tenentur, ήνια & βυτῆς dicuntur, οὐδὲν ἐγόντα τὸ πποι οὐδὲ καὶ ἔκει, Varinus. Eadem, ve
conciatio, & βυτᾶ dicuntur, ut supra monui: quanquam καλινά interpretentur, per lyncedochen: vt & ηνιαν, κα
λινά. Pollux, ut supra citavi, medium quoque parris illius que oriuntur ήνιον appellari tradit. Ηνια, ηνιοις τὸ κα
λινόν, Helychius. Tαῦτα μηδέποτε περιβαλλονται δέ τι τὴν αἰρεψίαν, Xenophon, Ηνια στρατεύεται (Homero) λάριξ πε
τωταλμήσα, Helychius & Varinus. Ενδέ σφι κατιστάται Ηνια λόδι, ἐλέφαντι καμάτιον, Homeris Iliad. ε. Ηνια δή τοι
παῖδες εἰν τροχει φοινικέντει Θέρτες, Αντει in Epigrammate. Idem epitheton in Aspide Hesiodi legitur. Τέττω παρεχ
δώται τὸ Πλούτος ταῦτα ηνια, (Senarius Aristophanis, ut videtur, apud Suidam) τυπεῖ τὸ ζεύσιαν. τροποίς, Στοιχεῖον τῶν ἀρ
μάτων. ταῦτα γέρα ηνια ηνιοχεῖται αἱ ιπποι Εὐδέλινας ἔχοντες θληραί βέβηκε, Homeris Iliad. ψ. vbi Scholia Οὐληρος τὰ ηνια:
dicuntur autem sic παρεχ τὸ εἴλεν, δή οὐτὶ οὖν ηνια εἰλεῖται, δὲ εἰς σφέδαν reperitur autem semel tantum hæc
dictio apud Homerum, Varinus. Εὐληρι, τὰ εἴλεντα καὶ σιωπήσαντα τὰ ηνιούρια: παρεχ δὲ Επιχάριον αὐληραί εἴρηται, 10
παρεχ τὸ αὐλὸν ή τὰ θηρικήν, Erymologus. Εἰξέδι τοι ηνια καρον, Homeris Iliad. ψ. Maurorum equi collaria (πε
τεραχήλια) habent è ligno aut pilo confecta, unde habens depender, Strabo. Δυνάμις ιπποτοῦ, δινατεῖον καὶ
δημοσιόν Οὐληρος, Varinus. De heniocho, id est auriga, supra diximus: ηνιοχεῖν, manū tēnendo habenas equum regere,
sive in curru, ut frequentius usurpat, sive singulare equo insidente, ut apud Xenophonem: Ηνιοχεῖται δὲ
ηνιοχεῖν φαγωμόθεος ήτο ιπποτοῦ, ανταρέωτας καρον, &c. Idem henias, id est habenas laudat ζηταί, non infirmas,
nec lubricas, neque crastas: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendendi ut queat. Απὸ βυτῆς οὐδεῖν τὸ ιππον,
ἔφεντα τὸν καλινὸν εἰς τάχιον, πάους αναστατωτὸς ηνιας, Pollux. Εν δὲ βυτῆς τὸν ιππον, Homeris in Iliade. Γεπταί έρ
γανά, σειραγωγεῖς, βυταγωγεῖς, κένθεον, Pollux. Et rursus, Τῶν δὲ ιππικῶν σκευῶν, κεκρύφατο, βυταγωγεῖς, αγωγεῖς. διγέν
Στρατεῖον τὸν Χειρόποτα λέγει, Περιοχεῖ τὸν αὐλόν, ατέκαια περισταθεῖν τὸ αγωγεῖα βραχύτερον. Οὐ δὲ ιπποτοῦ άνταρέωτον
αὐλὸν ηνιας εἰλαντίον οὐκίτατο φέρεσθαι, Dexippus apud Suidam. Ηνιοχεῖται, apud Lacones is dicebatur qui iu
venes in re equestri instituebat, Helychius & Varinus. Αφηναράχειν, equi contumaces & præferoces dicuntur, cum
rebelles sunt habenis, & frenum mortu corripiunt, vel aliter per vim sessorem à via instituta auferunt. Herod
ianus eleganti metaphora usurpat pro imperium detrectare, ac subditum esse nolle. Αφενιάσται κακός τὸ ζυ
γομαχῆσαι τὸν υφέλικον αἴρεσθαι, καὶ πειραζόνται ξεποιηθεῖν ηνιαν φρέσταν. πέλας δὲ ιπποτοῦ αφενιάζει, ὅπε τὸν καλινὸν ἀποπί
σται, η καὶ αὐλόν εἰλαντόν, οὐ μὴ πειραζόται, τῷ θηριατρῷ μεταφέρεσθαι θέων, Varinus in Ηνια. Construitur hoc verbum
cum genitio, Suidas. Αφενιάσται, ανταποτάχει, οὐτερήφαντο. Οι δὲ, αφενιάσται μέρος αὐτῶν τὸ φιλατεία, &c. Suidas.
Αφενιάζειν, τὸ σιληνικόν, καὶ αὐτόπειρον ηνιοτείναι, καρονέαται, Varin. Δακιν δὲ σέμιον οὐ νεολύγης Πάλαι
βιάζει, καὶ τοὺς ηνιας μάχη, Aeschylus in Prometheus. Forte & πεσονται ξεποιηθεῖν τῶν ηνιων dicitur, quasi δικαῖος &
περιών τοῖς ηνιας πεσοντείον: exponitur enim θηρικής, περιών, καρον: quanquam apud Grammaticos nihil d
de huius vocis origine legere memini. Προδοκει, η ηνια τὸν ηνιούριον, Helychius & Varinus. 41. Αυτίλιον τὸν παρεχο
τον, δέμα πελτὰς ὄψεις τῶν ιππων πθέμενον, Eustathius.

Ampyx, aurata dicitur catena (στεργά, funis, Varinus) feras vincens equinas in frontis ambitu: vnde &
Martis equi chrysampyces Homero dicuntur. Sunt & qui eo nomine reticulum intelligent muliebre (em
hamb) Cælius ex Varino. Virgines apud nos antequam nubant, partim ornatus, partim coercendi capillos
causa, strophium quoddam latiusculum & rotundum coronæ instar capiti imponunt, margaritis & gemmis
(veris ditiores, tenuiores è vitro factis) interpunctum: quod quidem similiter, ut reticulum, ampyx vocari
posse videtur, vulgo nostrates nominant haerband, id est vinculum capillorum. Hunc ab oecipito pendulam
subiungere solent πνιγμα sive φενάκην, hoc est factum cōmam ē tenuissimis filis sericis sive bombycinis, di
versis coloribus alternatim distinctam: vulgus appellat ein bendel. Ασηγάπετλω τὸ καὶ ἀμπυνι, Theocritus de
muliere Idyllio 1. Cæterum qual snam ampyx in equo fuerit, multis docet Varinus. Ampyx, inquit, mascu
lini generis secundum veteres, diadema quoddam esse fatur capillis religandis destinatum, quos collectos ve
teres huic vinculo subiungebant: quia quidem descriptio καθαραν vulgo dictat non aliud esse quam ampycem
demonstrat. Et verbum αμπυνιαν etiamnum significat antias hinc caproneas id est longiores frontis pilos re
ligare: (legimus etiam penultimam per α. αμπυνάχειν, apud Eustathium Iliados χ. quanquam Varinus & Ety
mologus interpretantur τὸ τε ξυμπεφθεῖν ξεποιηθεῖται τε τειχας πτερού ηνιού. (Etymologus habet πτερού ηνιού, lego τε
ιχας, quod est vincire:) & rursus αμπυνάσαι, αναστήσαι, καλινώσαι, ex Lexico Rethorico.) Hinc dicitur chry
sampyces equi, quod pili verticales eorum aucteo ligarentur strophio. Αμπυνε, καλινός, συγκατασθαι, ἐπικανον,
καλινόσα, διάλημα, σεφάνη. Αμπυνε, διαδηματα κατα μεταφράσθων δεδοτὸν αμπυνε (παρεχ τὸ ανταποκαίσεν καὶ αὐλέσεν
τὸ τειχας, Eiyomologus:) οὐ φοιτανονιας, καὶ ηνιον γλώσσα παραπτυνα διτο τειχαν λέγεν εἴσεν. Παραπτυνεσται
apud veteres exponitur παρεχτέλεται τὸ τειχας. κεκρύφατο vel κεκρύφατο (malum κροκίφατο), vt paulo 50
post dicam) ornamentum quoddam est capitum: αναστέμην vero vinculum (στεργά) in circuitu circa tempora li
gari solitum. Vel, Ampyx est cephalodesmion multibere. Ampyx apud Sophoclem in Philoctete pro rota ac
cipitur propter rotunditatem, Varinus. Χρυσόπιπνος, Χρυσούχαλιος (per synecdochen, Scholia in quintum Illia
dos:) vel Χρυσούμος, Χρυσούδεμος, Χρυσούς δεσμός έχων παρεχ τὸ αμπυνα, (supra ex Varino masculinum apud
veteres fuisse d. xi), Χρυσούτεο, Helychius. Sic & Χρυσούς, qui aureas vel pulchras habenas habet, vel καλι
νόφρος. Idem. Καλινός Χρυσόπιπνα, Χρυσόφραλα εχοντα, Pindarus in Olympijs Carmine 13. Et carmine 7. Χρυ
σούπιπνα λάχεσιν, pro πιπναι: & similiter in Isthmij Carmine 2. Χρυσούπιπνον Μοισεῖν dixit, pro πιπναι. Καὶ αὐτικα
δέσσεσον αφεν, Calaber de equis, libro quarto. Ampyx proprie est capitum obligamentum, ac auro & lapillis
splendicans lotum, capitum circumiectum fonsineo: verum metaphorice auro litum sic nominant frenum, Cæ
lius ex Varino in Moerautijia. Τηλεγάδοποτε καὶ δέσματα σιγαλεύεται, Αμπυνα, κεκρύφαλοντ, ηδεπλεκτήν αναδέσσειν, 60
Καρδεύειν ή, Homeris Iliados χ. de Andromache in terram collapsa: vbi Scholia addunt, Κεκρύφαλον τὸ στρεψίου
λεγίνημον κροκίφατον. Ampyx quidem quoniam & in fronte & ornamenti loco habetur, frontale Latine dici pos
test: quo vocabulo, ut supra citavi, Plinius de equis vititur. Θασιανη παρεχμηνα, legitimus in Acharnensisbus
Aristophanis: ad vocem, Θασιανη, aliqui muriam subaudunt: alij phialam Thasio vino plenam accipiunt:
αμπυνε δὲ λέγεται τὸ πετέχον. νῦν δὲ πόμα τὸ αγγεῖον λέγει. καὶ παρεχ μέρος τὸ ηνιού τὸ στρεψίου
καὶ παλινπεπτὸν οὐνον καταχεισικός, Scholia. Αμπυντέλαι, phalera equina ornamenta, apud Sophoclem in Oedipo
in Colono, Varinus. Μοεαυτικήν equum apud Pindarum celetem vel μονοχάλιον Interpretantur, Varinus ex
Scholijs Pindari Carmine quinto. Sed apud Pindarum tum in textu, tum his in Scholijs μοεαυτικήν per ο. non
per γ. scribitur.

Ornamenta equorum alia circa partes instrumenti necessaria sunt, ut ηνια λόδι, έλεφαντον Homero, & aurum
gemme 70

gemmæ circa frenos, habenas: de quibus hic nihil aut pauca dicemus: alia solius ornatus gratia addentur, ut frontalia, monilia, phaleræ. Phaleræ equorum ornamenti dicuntur, à verbo Græco quod illustrat significatur, Grapaldus: φάλαρα Græci illustre dicunt. Reperitur autem in plurali numero plerunque, nimirum quod semper geminæ sint, utrinque ad utramq; maxillam. φάλαρα τὰ πέλεια στὸ γνάθος οὐεπάρομata λέγονται Δωσεῖς, Varinus: quamquam & τεφετωπίδον ἵππου κόσμον, id est frontale ornamentum equi apud recentiores idem interpretetur. φάλαρα, οἱ νῦν λεχέροι φάλοι, παρεῖται φάλιον τὸ λαθηνὲν, η παρεῖται φάληρα δὲ. Scribit etiam φάληρα per n. In penultima, vnde περὶ φάληρος, Varinus. φάληρα, φαληρίσαντα, alba, albicanitia, φαληρός, albus, Idem & Hesychius. φάλαρα, ασφαλητούς οἱ δέ περιφερατοίσις: η παραγνωσθήσες χαλινοί, (lego χαλινοί) η ἵππου κόσμοι, Hesychius. φάλαρα, τὰς τεφετωπίδας, (de frontibus dixi superiorius:) στὸν αστιδίους τὸν κόσμον τῶν ἵππων παρεῖται η ἕρδοτῷ τὸ πελέια στὸ γνάθος οὐεπάρομata, Suidas. φάλαρα, παρεῖται, Pollux, non quidem interpretans, sed res diuersas enumerans, ut ferè solet. Plura leges in φάλαρα & φάλοι apud Etymologum, & περὶ φάληρος & περὶ φαληροῦ apud Vatinum. Primus equum phaleris insignem vi & habetō, Vergilius. Aen. Præter equos virosque, & si quid argenti, quod plurimum in phaleris equorum erat, omnis cætera præda diripienda dita est, Liulus. Frangebat pocula miles, Ut phaleris gauderet equus, Iuuenalis Satyr. II. Plinius etiam in singulari protulit libro 23. his verbis: Est enim adiectum hoc quoque: sed & phaleris posita, propter quæ nomen equitum adiectum est. Phaleratus, phaleris ornatus. Suetonius in Claudio, Crassus frugi equo phalerato, & in veste palmata. Munera quæ legati ferrent regi, decrueunt, equos duos phaleratos, &c. Ut phaleratis dictis ducas me, Terentius in Phormione: vbi Donatus phalerata interpretatur honesta atque ornata. Primo die phalerato equo insignis, Suetonius in Caligula. Equitatum frenis, ephippij, monilibus, phaleris præfulgentem, Gellius libro 5. Phaleratas Galli bardas nucupant. χαλινὸν χευοσμότυπα, χευοῦ φάλαρα εχοντα, Plindatus in Olympijs. Castori dedit Iasoni πεπτωτὸς γέρας χευοσμόν φαλέρων πολυτεχνέα κόσμον, Orpheus in Argonaut. Γέπων χευοσμόν θεοφετηριώντα, Homerus Iliados 6. Achatis quædam genera in India, equorum ornamenta reddunt, Plinius. Certe equus non iners, neque corpore incomposito & bene curatus, & ipse gaudet quodam compitu, & equitem exhibarat. Neq; hoc fugit, quem nihil fugit etiam minimatum rerum, Homerus, qui ornamenti equorum, & ipsos reddere conspicuos dicit; & equitibus dignitatem ac laudem adiungere, &c. Versus eius hi sunt, Ως δὲ τὸ τ' ἐλέφαντα γωνία φολινοί μήνην, Μηνὸς ηὲ Καλεσφ, παρένον θεμένων ἵππων, Κεταὶ δὲ ἐν θαλάσσῃ, πολέος δὲ μινήρωντο ἵππης φορέεν, Βασιλεῖ δεκταί αλλαρης, Αρφότερον, κόσμος δὲ ἵππηρειατηκοῦ, Hec Camerarius. Sunt autem versus Homeril Iliados quarto, vbi Scholia παρένοντι παρεγραφεῖσιν, τὸ νῦν χαλινά εἰναντι παλέρων. Κωδωνοφαλαροπάλους, κωδωνας, id est tintinnabula vel crepitacula ærea phaleris adhibentes & frenis, ut supra etiam dixi: præcipue autem duces id faciebant: & à Romanis etiamnam id fieri sibi se vidisse Varinus scribit. Aurigæ etiam seu potius cærrucarij apud nos tintinnabula, sed maiora, equis suis appendunt: sed quidam affirmant pluribus mucis eos infestari si tintinnabula gestent, tanquam arguto sonitu ut apes alliciantur. Cucumam sunt qui habentia putent ornamenti ex ære orbiculata, è medio bulla prætuberante, vnde vulgo forsitan borchias vocant; Cælius. Cucuma (diminutiuum, cumella) alioqui vasis genus est æri vel ferrei cum ceruleo, sartagini puto (quam frixortum Hieronymus vocat, nostri ein pfann) non diffimili. Martianus lurisconfultus ad L. Iuliæ; de sicarijs: Sed si clavi percussit, aut cucuma in rixa, quamvis ferro percusserit, tamen non occidendi animo. Hinc liquet ferream fuisse cucumam, ut non recte intellexerit Grapaldus scribens, Cucuma similis, ut op. nōr, erat testæ, quam Apitius & Martialis Cumanam nominant ex terra rubra, à figuris rôta formata. Fieri tamen potest ut forma similis fuerit, materia diuersa. Cucumam ingentem foco apposuit, Petronius in Satyra. Et mox, Frangit furcato ceruix cucumæ, ignemq; valecentem restinguat. Quod li, ut coniicio, sartagini simile vas est, ceruicem pro ansa accipiemus: alia enim ollaram ceruix est. Experimenta quibus mulorum boum q; & equorum dorsa continguntur, dorsuia vocant, Grapaldus. Scoppa dorsuale pannellum Italicè interpretatur: & alibi centonem, pannellum asini & similiū. Κέντεων, τὸ θεοποιούμενον τοῦ θεοῦ εἰς πολλῶν καὶ διαφέρων συμβάθει, καὶ πεποιημένα τῶν ὄντων, Varinus. Sed hæc munimenta non ornamenti sunt. Stratumq; ostro quem ceperat ipse Cornipedem, Silius. Instratos ostro alipedes, pictisque taperis. Aurea pectoribus demissa monilia pendent, Testi auro, fuluum manubunt sub dentibus autum, Vergilius libro 7. Aeneid. Ultimum versum citat Seneca epistola 88. Monile dictum est ornatus muliebris, qualem habuisse Etriphylam fabulæ fertur: ex eo etiam equis propendens à collo ornatum monile appellatur, Festus. Δερρίστηρ, περιδέρραιον ἵππων, Varinus & Hesychius: Sed plura de hac voce dixi in Cane in H. e. Equi βασιλικὰ πεποιημένα καὶ περιδέρραια, Plutarchus. Τὸν πεπελέστηρον κόσμον δονοπέρθεον, Philodemus in Epigrammate: Brodæus in Scholijs non attingit: fuerit autem forrassis ornamentum ex ebore. Mautorum equi collaria (πεπελέστηρα) ex ligno aut pilo confecta habent, è quibus habena dependet, Strabo. De frontibus, & ampyce, in præcedentibus dictum est. Οὐκέπτε χευοσχάλινον (λαμπέον, περπόνον) ἡρῆ φατού ηελιο, Hexameter apud Suidam. Χευοσδαιδάλτες συμβοτον πάλες, Eutipides, Παρώπα (η παρώπαλα, οὐς ἐν τῷ περιποτορφίᾳ) καὶ εντήλια, τὸ πελεῖ (aliás παρεῖ, & melius) τὰς ὀψεις τῶν ἵππων δεξιάτα, Varinus Aelium Dionysium citans. Apud Pollucem παρώπα perperam προπερώπα legitur: & ἀνθήλια per θ. quod communis Dialekti videtur, per τ. vero Ionicæ: cum ex eo sic dici videantur, quasi ad auertendum Solis splendorem oculis apponantur: et si munimenta causa magis id sit in equis vectarijs tantum. Dicuntur etiam ἀνθήλια νέφη, πλεπτοστρέντα τρέπται, Varinus: id est nubes quæ Soli oppositæ ipsum inumbant. Quidam ex Theone in Aratum anthelia exponit nubes orbiculatas & rotundas, solem splendore representantes: Sed has vistitius παρώπα dici video. Helcum dicitur, inquit Grapaldus, ante pectus equorum, & id genus animalium, ab armis, id est humeris, pendens instrumentum quoddam trætorium, quo & molæ illi per machinulam in nexæ versantur, & currícula per temonem trahuntur, vnde & nomen accepit: ελεγεν, enim trahere est. Germani vocant komet vel kommen, Illyrij chomut: instrumentum vero quod gestant inter arandum, helcio leuius, nostri vocant haffen, quasi ceruicale aut collare dicas, quoniam collo & ceruici circumponitur. Hæc (ab eodem verbo ελεγεν, Grapaldus) helciarius apud Martiale, qui sune cannabino nouem trahit aduersus vndas. Sidonius, Curvorum chorus helciariorum. Defectum aliquoquin me helcio sparteo dimotio nexus machinæ liberatum applicant præsepio, Apuleius nono Metamorph. Et paulo post, Helelio tandem absoluimus, refectuq; securè redditus.

Ferramentum quo vngulæ iumentorum circunciduntur, concisorium & circuncisorium Vegerins vocat: Oportet ferramento concisorio animalium soleas ranulasq; purgari, Veget. 1. 56. Circuncisorium inferes itice

nguem & solum, & cum bene elimpidaneris, &c. Idem i. 26. Laur. Rusius resnetam vocat, Crescentiensis bulleiam ferream, ni fallor. Absyrtus opulam & opulam, Ruellius scapulum transtulit. Lapithas primum equorum vngulas munire ferreis soleis capillo ferunt, Polydorus. Nasiterna, genus vasis aquarij ansati, & patenius, quale est quo equi perfundi solent, Festus. Numellæ, vincula ex ferro, quo quadrupedes maximè deligantur, Colimella, Varro, Plautus Pastoram Itali vulgo appellant, & qui de equis parum Latinè scriplerunt, ut Rusius & Crescentiensis, qui etiam verbum pastorare vni paut. Numellæ, machinæ genit us lignum ad discrutiandos noxiis param, quo & collum & pedes immittunt. Neroos, catenas, carcerem, numellas, pedicas, bojas. Plautus in Africaria. Sed de huiusmodi vinculis multa in Cane diximus. Mannæa, Χειρ σθνæα, η λεγονται τες των ιππων, Hesychius & Varinus. In spatula equi luxata, ponatur stelletra (astelletra) conueniens, sub læsione (patule) per vnum fabrissum, ut humores illuc defluerint & educantur, Rusius author barbarus. Et rursus de grauedine (ut vocat) pectoris loquens, Astelletra (inquit) in vtræq; spatula ponatur.

Equitatum admīnūcula quibus pedes ideruntur, ut sessio fiat commodior (staphas nuncupat insclum vulgus) ab Aulennæ interprete, primo Canonis dicuntur subtellares, quia subella propendeant, ut docti interpretantur. Monet autem inibi Princeps, non oportere subsellares aut pedum integumenta esse iusto actores, quoniam eius membris longe facultus arcere valeat frigus Cælius. Equos veterum neq; legitimus, neque ex monumentis eorum asplicimus, pedum sustentacula, quæ vulgo staffas appellant, habuisse, Volaterranus. Ephipio dextra ac sinistra lor's quibusdam ferreæ machinulae adduntur, quas stapedes eleganter & Latialiter appellabim: quia in his sessores, dum terga premunt equorum, pedes habere consueuerunt: apud malores, ut in statuis equestribus appetet, non fuere, Giapaldus. Germani vocant stägreiff. Calcaria dicta qui in calce hominis ligantur ad stimulandos equos (& iumenta) quibus aut pugnandum est, aut currendum proper pigritiam anima-
lum aut timorem, nam ex timore stimuli nuncupati, Isidorus. Calcati quadrupedem agitabo Plautus in Asinaria. Seu spumantis equi foderet calcaribus armos, Vergil. 6. Aene. Ferrato calce, atq; effusa largus habens Constantem impellebat equum, Silius 7. Punic. Calcatia addere per metaphoram est cupiditatem ac studium alicuius augere atq; accuere. Vide Erasmum in Chiliad. Et natibus addere calcar, Horatius 2. Epist. Isocrates dicebat se calcaribus in Ephoro egere, contra autem in Theopomo frenis ut solere, Cicero 3. de Orat. Laudataq; virtus Crescit, & immensum gloria calcer habet, Ovid. 4. de Ponto. Ventus suo casu vehementius susflare, & calcar (id est impetum) admouere, Varro apud Nonium. Generosissimæ creduntur galliæ, quæ quinos habent digitos, sed ita de cruribus emineant transuersa calcaria (πλαγία), Columella. Inter equestrie instrumenta Polluci numerantur κέντρον, μύων. Sed videtur μύων potius per vi. diphthongum scribendum cum insestum significat, quod alij nominibus cestrum & tabanum vocant, aculeo suo infestum, à cuius similitudine stimulus etiam sive calcar, quo equi vrgentur, dictum videtur: est enim illud insestum ex genere μύων, id est muscarum, cuius vocis similiter primam syllabam per diphthongum scribunt. Cum verò luctiosum, sive illum qui proxima tantum videret, remotiora non videret, significat, per ypsilonum tantum scripserim, οὐ τὸ μύδι quod conniuere est: solent enim quibus ita afficiuntur oculi, cum quid accuratius inspecturi sunt, plerunq; conniuere, quod vel ex proprio oculorū affectu clariss intelligo. Sed video in multis dictionibus ypsilonum merū pro vi. diphthongo scribi, quod apud veteres quoque factitatum Athenæus alicubido docet. Muωτίσι, isti: nulare, calcar addere. E' φείς τῷ χαλινῷ τῶν πόνων, καὶ μυωπίσι, ποτὶ τῷ πόλιον τῷ εὐαντίνῳ, Helius. Aethlop. 9. Et alibi, τοῖς μύων τὸν ἵππον ἐργάζεται. Muωτίσι & μυωπίσι, conniuere oculis, luctiosum esse, palpate. Αὐγάνη δὲ καὶ φυγίμενον καὶ μυωπέμενον τὸν ἵππον καχέσθαι ταῖς δακτύοις, καθάπερ ὅταν Βασιλεὺς, Xenophon. Hoc est, ut Camerarius vertit: Nam siue destringatur, seu à mulcis pungatur equus, ut in ungulis illum non secus quam si vadat incelle est. Τοῦ κέντρου ξαράδοσεν, calcaricruentare, Pollux. Equo ignazio & patrū alaci nibil impediet (inquit Pollux) etiam calcar adigere, τῷ αβύνῳ πτυχήμαται τῷ μύων. Animosi enim indignantur, & ita levi tanquam accepta iniuria in cursum prætracundia aguntur, έκφέρονται εἰς δόμουν:) & im-
petu qui periculosus est domino propter itam feruntur. Quod si quis equitandi artis inscius fuerit, parumq; firme incederit, illum etiam excutient, & ab ab instituta via auferunt. & in posteriores pedes erecti tergiuetur, άναχαρίζον. Item alibi, Animosiores equos demulcere magis oportet, quam stimulare, κέντρον. Κέντρα διαξιέλλει, Philodemus in Epigrammate. Centra, inquit Eustathius, sunt quæ eneentridæ item dicuntur, id est inlxentes calcaneo stimuli, quibus excitari equos nouimus. Erant & sue furibus ecentridæ, quibus per partes obrepabant, velut factitiae Corcæbus dicitur apud Pausaniam, Cælius. Encentridæ pedibus circa calces alligabant equitantes. ut Pherecrates in Dulodida scribit, Pollux. Et rutsus, τοῖς ἱπποῖσι δέικνεται, μαστίγων, ἔγκυροι. Nam eneentridæ ad usum lumentorum Plato Comicus nominavit. Kevrennes apud Homerum nominantur 50 equi centro obedientes, ἀντεῖσι, τοχεῖσι, καὶ διλενῶς κεντρόβουλοι, καὶ τοῖς κέντροις ἀνετον καὶ πεπόλουσι, Hesychius, Varinus, Cælius. Kevrenes ἵπποι, κενtrigesi εἰ τῷ εἴκανεν, διλητεῖ, ήνιοχοι, &c. Hesychius & Varinus, apud quem plura. Πτεριζην, λαχιζην, calcibus ferire, calcar adigere: pternis enim, id calcaneis, alligantur calcaria. Kevreni etiam & κεντροι, Hesychius κενtrigesi exponit. Kevrenes, τὰ τοῖς ἵπποιν πλαγία, Varinus. Πλαγίπποι, equorum stimulator. Kevrenes, ι μοχθησ, λοιδορο, ι δινιοχο, Vatinus. De bucentris, id est boum stimuli, suo loco egimus Λάκης, stimulus, scutica. Πάλους ινέγειροψις, Euripides. Kevrenes διληποι, acclamando stimula, Homerus Iliados 4. Kevrenes διπτερέχων, Ibidem. Αὐστ κέντροι θεον, Ibidem. Tales διπλῆτες vocet Plato, Absyrtus δικέντρος. Kevrenes, fort manifestarilus: quoniam per tormenta aculei sive stimuli eis admouebantur, Varius. ιππεις fanē tormenti genus, cuius ex Plutarcho supra memini: nihil quam aculeos huiusmodi suffit crediderim: ut una litera multata eculeos aliqui dixerint, alii equoleos, ut cœcum & coquum dicimus: quod non animaduertentes Græci ιππεις, 60 potius quam κέντρον transtulerint: nisi quis inde potius hippos & equoleos dictos arbitretur, quod homines eis ita stimularentur, aut etiam crudelius, ut stimuli & calcaribus equi. Calcaribus equos concitamus, non aliter quam flagellis è summis arborum partibus, (id est virgis lenti & flexilibus) è loris, è netuo taurino, Giapaldus. È loris flagris propriæ scutica dici viderit: nam οὐτοὶ Græcis cotium est. Τὰ τὸ διπλῶν Μάσις, πόλεις ιππορέων, Philodemus in Epigrammate. Μάσις, Φερερίδιον, Hesychius Græcam vocem Latina interpteratus. Μάσις, δάγκις, μάσις, apud eudem & Varinum leguntur: οὐδεὶς tamen suo loco apud illos non repertitur, forte Græcis tantum recentioribus usitata vox, à verbo δέρεν, percutere. Μάσις, flagellare, commune est: μαστίγων poeticum: μαστίγοις Doricum. Μάσις & ιππορέων, id est à loro, quasi μάσις. Μάσις οὐδὲ θάνατον, pro μάσιν per apocopen (vel per synæresin potius à recto μάσις:) η οὐ μάσιν βάθε: Επέβαλλεν ιπποδρόμον. Η μάση κατιτεργασίππεις: Μάσις η θάνατος,

Si ἐλάσσαν, λείπει τὸν ἵππον, Ηὲ omnia à Varino citantur, ex Homero nimirum. Μάστιχεν τὸν ἵππον dixerim: μάστιχην non item, sed πάντα ἡ μέλλον ἡ πνα κατάδυν, quanquam & μάστιχen eosdem. Μάστιχ, δι τὸν ἵππον τωνήθημέν. Καινέσιων σφίγγητῷ ἔναρφτα μάστιχa, in epigrammate, Suidas. Σκυτάλα, δόφεων εἰσὶ φλαγέλια, λόροι, Varinus. Οἱ μάστιχει μύλοι, οἴλοι, σιγματίαι, καὶ σίγματες: ὁπεροὶ οἱ μάστιχει μύλοι, μάστιχαι, τὸ δὲ δεῖσθαι μάστιχων; μάστιχαι Εὐπολις εἶρηκεν. Αἱ δὲ μάστιχεις, ὑδριχῆτες, ιμάντες, ὑπτήρες. Τὸ δὲ πέλαγος, μάστιχῶν, τυπήσαι, ξύναι, κατὰ νότον τὸ πλάνης τοπίονται απληγας, πάσσαι, ἐντέναι, ἐμβαθέν, Pollux. Et alibi, Νωτωλῆνα τὸν μάστιχαν ἀνευφάνης ἐπέλεσε. Μάσθλη ἡ μάσθλης, lorum molle & tractabile, παρεῖ τὸ μάστιχa πλακάσσων, vel ab iuventu secundum Herodianum: inde pro homine etiam molli & dissoluto capititur, vel inconstante, & qui aliud loquitur, aliud agit, Varinus. Παρεῖ Κράτηπεν ταῖς Εὐρταῖς καὶ αἰρεταὶ πολλωτές μάστιχa ἀνθεταν, Pollux: flagellum intelligo cuius lora nodis tanquam astragalis exasperantur: nam & o astragalo herbae nomen à nodoso radice, protuberantibus per interualla nodis: siccis & asperis locis nascitur, è viciarum sylvestrium genere: herbarijs nostri vocant christianyurtz. Plato Comicus in Cleophonte μάστιχαν τὸ μάστιχa nominauit, Pollux 10.13. Hesychius & Varinus μάστιχa habent per αι. diphthongum: & exponunt, μάστιχ, βέβαθ, γανέα. Μάστιχa apud eosdem, γανέα. Vide in Murzna H. a. Μάστιχ σῇ σινέ ἐλαυνε πατωμαδέν, id est flagellum frequenter humeris equorum infligebat, Homerus Iliados ψ. Et curtus, Μάστιχ πατωμαδόν ἥλατεν ἵππον, Iliados ψ. Apparet sanè penultimæ quantitatem indifferentem esse. Οἱ δὲ αἱ πάντες ἐφ' ἵπποις μάστιχaς αἴτιοι πέπληγον θ' ιμάστιχ, οὐδελοπόν τ' ἐπέπληξ, Iliados ψ. Μάστιχεν δὲ ἵππον, Iliados θ. Ελαφροπόδων μύλος ἵππων Μάστιχ, Cælaber libro 4. Ιμάστηλη Ταρφέα πεπληγώς, Ibidem. Λύτρος ιμάστηλην Χεοσίνην ἐχειρωδήν, Homerus Iliados ψ. Γέντος (έλαθεν) δὲ ιμάστηλην Χεοσίνην έντυπον, Iliados θ. Μάσθλη, η μάσθλης, ήμις, διφθέρης, Varinus. Βετλῆμη apud Homerum Iliadis sexto aliqui securim interpretantur, qua cædebantur boues: alij flagellum, ex bubulo scilicet corio. Οἱ πάντες τὸ πεπληποντανήριον ιμάστιχ, Homerus Iliad. ψ. Επιμάστηλην, flagellabat equos, apud eundem: vide Varinus. Vna scutica omnes impellit, Μία μάστιχa πάντας ἐλαύνει: hemistichium heroicum (inquit Erasmus) de negotio diætum, quod facile fieret, videlicet à promptis omnibus, ut suapte sponte currentibus. Fortassis aptè dicetur & in hos quos eadem causa impellit, puta eadem spes luceti, studium commune, idem amor aut oditum. Sumptu mab aurigis. Author Suidas. Vsurpat Plutarchus in vita Lycurgi, scribens virbem Lacedæmoniorum Στόιουντές μάστιχa καὶ τείβων οὐρανούς οὐρανούς καὶ βαλούμενος: id est, Scytala ac lago imperantem Græcias sponte volentiq; Hippocampum interpretantur autrigatum scuticam flectendis equis accommodam; vnde nomen. Et apud Helicen ciuitatem dicitur stetisse Neptunus æneus, habens hippocampum in manu, Cælius. Quadrupedem flexit non cedens virga lupatis, Silius. Et Massyleum virga gubernat equum, Martialis. Καζινήν (Καζινήν: id est, Et vimineam, legendum coniicit Brodus) βέβαθον θήνη περιθύριον Πόσεδον Ανθετονίαν οὐρανού (vox non integra) Ιωνίαθ, Philodemus in Epigrammate. Character est ferrum coloratum, quo ποτε pecudibus incurruntur, Isidorus. Cauterium interdum pro signo, interdum pro cura adhibetur, Idem. Bascephalum quidam dicunt ab insigni taurini capitis armo (μηρός, Tzetzes: ιχθύος, Eymologus) impressi, Plinius. De veterum more literas inurendi equis, vnde samphorix & coppatiæ dicti, supra egimus in H. a. mox ante propria equorum nomina. Τὸ τοῦ αἰπηροδοκέτοντος τῶν ἵππων βαλούμενον οὐρανοῖς τείβων, ιμάστηλον, Pollux. Ἡπποτοξός, τοῦ γενεσίστοντος ἱππούς ἐχαράξειν θήνη τὸν γνάθον οὐρανοῖς ιωρχεῖ σχῆμα ἔχον. ιμάστηλον δὲ καὶ ιριστην, Hesychius. Trisippion fuit velutile rotula, quædam publica nota, quæ candens mális equorum imprimebatur qui iam consueissent, Cælius. Τρισίππων olim vocabatur character, quem senatus in probatione equorum infirmis & attritis (τείρουμενος, Hesychius: malim per vnum μ. à τρύω, & sic prima syllaba recte per ὕφιλον scribitur: τείρουμενος à τείβω, Varinus: & sic recte per ιότα) imprimi curabat, ne amplius ad militiam producerentur: erat autem character ille rotula, maxilla in ieienda, Hesychius. Τρισίππων atritis & inutilibus equis additur: Aelius Dionysius τρισίππειον quatuor syllabis dixit. Inurebat autem equilam vetuli & exhausti maxilla figura similis rotæ, siue curandi, siue signandi tantum gratia, Varinus. Ἡππω μεχόντων τὸ μέντον νέμεται ιμάστηλος, Admetus adaglum (inquit Erasmus) ubi vires per æratem fatiscunt, respirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam. Duætum aiunt ab equis militatibus, quibus senectibus leuius trisippion admouebant. Zenodus ostendit prouerbium extitisse apud Cratetum Comicum in Samijs. Erit carmen heroicum, si pro κένελα legas νύντα, Hæc Erasmus. Ego vocem corruptam κένελα apud solum Zenodotum legi puto: Varinus κένελα habet. Sunt autem fortassis cycli isti partes quædam frēni quæ mortui inferuntur, ut etiam tröchi & daðylj; nempe orbiculi quidam siue rotundi, siue mucronati.

Strigilis (inquit Grapaldus) instrumentum è ferro dentatum, à stringendo, quod radere significat, dici potest: quo equos & id genus iumenta expolite solent equisones, è corpore fordes abradendo: vnde equotribas appellabimus, vt mulotribas Plautus qui mulas fricant. Strigiles nuncupati à tergendo, Isidorus: sed præstat in fœminino genere vti. Strigilis (inquit Nonius) certum est esse fœmininū generis, antiqui & neutro genere protulerunt, (nimilitum strigil casu recto.) Si ad illam vitam, quæ cum virrute degatur, ampulla aut strigilis accedat; Cicero. Præstant & strigilum vicem linceoldrumq; effectis corporib; Plinius de spongis loquens. Hinc strigilis lecula diminutiuim. Strigilare, idem quo d stringere, Grammaticus quidam sine testimonio. Strigiles à stringendo, id est exterendo nomen traxere: vel quia Græci dicunt στριγγίδας; quarum vsu non hominii tantum ex crassa & ruida lacinia, sed etiam iumentis in quotidianum frictum è ferro, Herm. Barbarus. Distringere apud Plinium 34.8. pro defricare in balneis, & vti strigilibus. Vide supra in E. nonnulli de defricando & distringendo equo. Inter equestria instrumenta sunt φύλαξ & σποράχης, Pollux 10.13. Idem i. 11. de instrumentis quibus carentur & ornantur equiloquens, sic scribit: Τὸ μῆρον ἐκπαθάρον τὸ τείχα πλεύρας ἐσὶν ξύλον; αἰδάθη. τὸ δὲ διακτενίον στοχεῖον διδοντωμένον, πεινωθεῖς, φύλαξ. τὸ δὲ πλευρόν ἐν τῷ φοινικαιπεχόντιον κείλον καὶ διάνενον περιχέτεον; οὐ πατεῖται τὸ τείχα, καὶ ἐκλιπταινει, σποράχης. Camerarius spathen lignéum gladiolum interpretatur: soraclidem versus texta quædam de corticibus palmæ. Ampechonen scio vestem significare, & arborem suo cortice tanquam vestiri: de palma tamen ampechonen diætam nulquam legi: maschale quidem palmæ ramum significat: sed legi alicubi ex palmæ, ni fallor, folijs in Aegypto fieri tanquam storeas & segestria, quas forte phœnicianampechos dixeris. Σπεριγγιδοποιος, σελιγγοποιος, σελεγγης, Σποτελεγγισσαθαι, αἰπετελεγγισθηθ. Est etiam strelgis, pelis inaurata, quam capitii circumponunt, Pollux: alij lámibam autem fuisse aiunt, ut inferius mox dicam: Κατ φίκτην ἵππων ἐρυστριχα, Philodemus in epigrammate. Ψητρα nominatur in Aristophanis Anagyro. Διὰ ψητρας σὲ δῶρο ξαθήνη παθαιροντα, ἵππος αὐχμησαντρίχα, Sopocles in Oenomao, vt Pollux citat. Ψητρα, ξηραλεον δι τοῦ ἵππου κανθαρομέν, Καπτειν φήμενης πηγας οισθηδεστον, In epigrammate, apud Suidam. Στλεγγης dicitur etiam

πλευρής, Pollux circa finem libri tertij. Στλεγγίδες, τὰ τετράδες, quibus in balneis utimur dum fricatur, & sordes abradimtis, τὸ πύτον ἐξερόψι. Εὐλιπτὴ στλεγγίσματα, Lycophron apud Vatinum: quanquam uno gamma non duplii apud eum hæc voces scribuntur, quod non probo. Στλεγγίσμα quidem ipsæ sordes sunt, quæ deraduntur: ὁ δοπτὸν δοπτένουσαν γλοις, Hesychius. Erravit quisquis in Græcolatino Lexico στλεγγίδα vas olearium interpretatus est: incidit autem in hunc errorē (ut facile coniūcio) ex verbis Pollucis, qui circa finem libri tertij, gynastican supellestilem enumerans sic scribit: Καὶ λίμνου ἀνέποισ, στλεγγίδες, ἐκαλέστη δὲ καὶ τατεγγίς καὶ δύσρα, καὶ σωσθήσ. καὶ τὸ πάσχοις ἴστος ληκυθοφόρος: πονηρὸς γάρ ὁ στλεγγίδολόν καθ. (Ευστρολίκου θον, κατάλ., καὶ βίσσας ἔλασις ληκυθα, Hesychius & Vatinus.) Hic certè mos est Pollucis plura vocabula accumulate, dummodo ad unum argumentum pertineant, et si res diuersas significant. Quod verò non sit vas olearium, et si vīsus eius ad hau- riendum ē lecytho, id est oleatio vase oleum esse possit (alia forte quædam strigilis figura olim fuit,) sed obi- ter & per accidens, ex Suidæ verbis appetet, quæ sunt: Τῇ γένει στλεγγίδες τὸ παρεξένεσθαι μόνον χρύσανταν, αἵδη καὶ τετράδες τὸ θέραρησθαι. Xenophon, Τὰ δὲ θηλατηνα στλεγγίδες χρυσαῖ. Καὶ στλεγγίδες θηλατηνα. Αἴρετο φάνης γῆρας; Εἰ παιδαρεῖος αἴρετο φάνης μέτι σφάραν καὶ στλεγγίδες ἔχοντα. Δασταλδῶν, Οὐδὲ εἴπιν ἀντὶ στλεγγίδες, τὸ δὲ ληκυθα, Καὶ ληκυθα στλεγγίδες. Καὶ χρυσαῖς ἔλασις τὸ πεπλοῦ τῆς κεφαλῆς τὸν γυναικῶν, Hæc Suidas. Tois δὲ περισσοτεροις τετράδες καὶ στλεγγίδες καὶ ληκυθα, Pollux 4. 18. Latinè etiam quidam recentiores strigilem accipiunt pro quadam vasis genere. Plautus in Persa, Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium, marsupium habeat. Et in Sticho, Rubiginosam strigilem, ampullamque rubidam. Cum nihil prohibeat his & alijs quos citant locis strigilim balnearioram accipere, qua cum ampulla olearia ferebatur, ut post frictionem, & sudoris abstensionem, quæ strigili siebat, vnguentur. Gliris nardo decoquitur usque ad tertias, & strigili tepescitum oleum auribus infunditur, Plinius. Τοις τοις ληκυθας καθιέμενοι θηλατηνα τὸ μήρα, απαλλά καὶ σταθηκατέοντα, Poll. Est & xylistis, inquit Cæl. alio vocabulo ditta stengis, hoc est strigil: unde xysticos seu xylisticos legas pro indoctis quidem, sed in cute curanda nimio plus satagentes. Legitur id nomen apud Epicharmum & Diphilum. Ego xylistem in Lexicis Græcorum, Polluce, Aristophanis scholijs, & secundo Idyllio Theocriti, pro vestis aut etiam iaculi genere exponi reperio, pro strigile nusquam: xystra vero pro strigile, receptum omnibus est vocabulum. Stengis significat etiam ductam ex auro bracteam sive laminulam, qua coronabantur, non mulieres tantum, verum & viri, quod indicat per initia quarti libri Athenaeus, Cælius. Phidas fecit distingentem se, Plinius 34. 8. Et paulo post, Lysippus fecit distingentem se: Et mox de eodem Græca voce, Populus magnis clamoribus reponi apoxyomenon flagitauit. Κτενίον, κτενίζειν, λεισεχεῖν, in Hippiatrici.

Venio ad rem curulem, in qua cum copiosissimus esse possum, temperabo mihi tamen, ut ad sequentia festinem. Plura conquitendi materiam studiosi habent ex Græcis Latinisq; dictiōnarijs. Scriptis & Cælius Calcagninus, ni fallor, de appellationibus rei curulis. Ego ex tantum afferam quæ in præsentia se offerunt quæliacunq; nemini causam dicturus etiam si præstantioribus quibusdam omisissi leuiora commemorauerero. Curules equi, id est quadrigales, Festus. Textor etiam currilem dixit equum ex recentiore quodam, dubitans an curulis potius dicendum sit. Curules equos (per simplex r. vt & Festus) Robertus Cenalis episcopus interpretatur qui currus vehunt. De curribus quædam, bigis & quadrigis præsertim, vide supra in Certaminum equestrium mentione. Ζεῦς, id est ingum vocari potest quicquid iunctum est, etiam si extribus aut quatuor iumentis (hypozygis) fuerit, Pollux. Sed per excellentiam de mulis dicitur absoluē, & ζελητοφεν similiter. Subinges carpento equas, Plinius. Iungere dicimus non equos tantum, sed ipso etiam currus. Phryges primi bigas iuncturunt, Plinius, per synecdochen. Primus Erychtonius currus & quatuor ausus iungere equos, rapidisq; rotis insistere vi- 40 & tor, Verg. Georg. 3. Τπαζύρον, quodvis iumentum: hypozygios vero adiectuum est. Zygij equi, qui iugum subeunt: qui latera spicant, pectori, &c. vt paulo inferius explicabimus. Iugales etiam absolute de equis poëre dicitur. Ζελητοφεν ιππες, Callimachus. Τὸ δὲ ζεῦς οἶηται ιππες, Homer. Iliad. l. Σεῖον ζεῦς, à consequente, pro eo quod est continuo & concitato cursu ferebantur, Varinus. Ιππες ζεῦς, Suidas, necallud addit. Ζερμα- χεν & αφνιασα verba, tuni de celeste equo, tuni de luneti sub currū vñitata, superius ex Varino explicauit. De ve- hiculis, Isidorus lib 20. Eymol. Textor in officina 16. Vehiculum cum quatuor rotis Phryges inuenientur, Plinius. Cur Septimontio vehiculis iunctis vti cauebant? Plutarchus problematum Rom. 66. Copia rei vehicularis data, Marcellinus libto 14. Vehicularij, qui vehicula agunt seu regunt. Villas adire asellis aut vehiculis, Plinius. Vehia, Oscorum lingua plaustrum dicitur, Festus. A veteribus vēhi pro via dicebatur, quod per eas omnia veherentur. Rustici etiam nunc quoq; viam vēham (Germani proxima voce vrāg) appellant propter vētu- 50 ras, Varr. 1. de re rust. Vehicula triumphalia, Plinius: meritoria, Suetonius. Camerata vehicula, qualia sunt pen- filia in quibus matronæ gestantur, Budaeus. Omnesq; di, qui vehiculis thesaurum solennes cœtus ludorum initis, Cicero 7. Verr. Vēhes vel vehis, quantum sœnl vel stercoris vna vēqua in plaustris vel alijs instrumentis ferre possumus, (ein karren, sed hoc minus est, non piaustri, sed biroti vehiculi aut carrucæ onus: einfart, communius & generalius est, pro cuiusvis vehiculi onere) vēhes autem stercoris habet modios octoginta. Utuntur hac vece Plinius & Columella. Maleribus interdictum est οχηματικῆν θεραπευτικῆν, Plutarchus in questionibus terum Rom. 54. Οχηματικῆν ad verbum sonat vehiculum: videtur autem generalis vox. Hesychius enim exponit αρματα, αρ- μα, οφερ: hoc est, plaustrum, currum, bigas. Οχηματηδίναι, quasi vēctariam facultatem dicas, triplex est in bellis: vna equis, altera curribus, tertia elephantis constat. (singula enim horū οχηματα dixeris,) Suidas in ιππην. Οχεσιν & οχεσφιν Homerus dixit pro οχηματοι, οχηματοι. Οχυαζην, equum cum freno agere, vel sub currū vēdixi 60 in Ceruo cap. 5. Curius generale nomen videtur, per excellentiam verò pro quadrigis ponit, vt & αρμα apud Græcos. Erichthonius primus quadrigis vīsus, Plinius. Scholiastes Pindari harma, id est currum ab eo inueniatum sit. Vergilius lib. 7. de bigis dixit, Absenti Aeneę currum geminosq; ingales. Graues & propemodum immobiles currus illuie & voragine herebunt, Currius. Currus agitare volantes, Vergilius in Georg. Currilenum, parvus currus. Polydamas athleta currum cum equis concta um retinuit, Ανδρα οντοσχεν θελανοντα τετλη, τοάμα έπεσχε τε τετλη, Paulianus Eliac. 1. Curribus olim, αρματο, in bellis vebantur, non equis singularibus, Scholia in Home- rum. De curribus bellicis, vide Pollicem 1. 10. Cenitum 21. 18. Πολεμιστεια καὶ τὸ πολεμικὸν αρματα, ἐφ ὃν διπλίτης θητεύονται αρματα πολεμιστης: hæc Theseus inuenit, Scholla in nubes Aristophanis: plura vide supra in Eque- stria bellica, hic ipsi huius capituli parte. Huc pertinent etiam falcati currus αρματα δεσπανηφόρος, ή καταδεπτη- φόρος. Bœas eis αρματα διέσαντα τὸ ηπειρον eis αρμα, Varinus in ζεῦς. Αρματα δὲ ηπειρον καὶ αντηγες αμφαερεσίον Γππων, ιερούν,

ιευθύν, Hesiodus in Aspide. Ρίμφι έφερον δον ἄρμα πενίοντες πενίοι, Ibidem. Κόνις δέσφι αἱριφίδεδήι Κοκκινή πλεκτοῖσιν
νόφιοντες, Calaber libro 4. Καὶ νόφιοντες, Hesiodus in Aspide. Et rursus, τὰ δὲ θηριοποίοντα πέντε Αἴγαια περιλαίηντα. Τὸν δὲν ἀρματο-
ποτν. οντες, Calaber libro 4. Καὶ νόφιοντες, Homeric. Iliad. o. Id est currum trahentes, currui subiuges equos. Vide Varinus: quatuor apud eundem secunda syllaba per iota quoque scripta reperitur. Αἴγαια ἐλάνιν vel ἐλαύνειν, unde αἴγαια πλα-
την. Hamatrochiz & harmatrochiz discriben, in Porphyrii quæst. Homeric. Lydice ebrei fuerunt in te eques-
tri, unde Lydius currus in proverbiū ventit, vide Erasmus: Mēmīnit Varinus. Αἴγαιας, αἴγαιας θερβάνων ποδία,
nomina lactuum in tesseris apud Pollucem. Quadrigæ & bigæ, sibi quidem numero plurali, interdum etiam
singulari dicuntur. Quadriga, apud Solinum. Curriculum quadrigarium, Valla ex Herodoto. Aptæ quadrigis
equæ, Horatius 2. Carm. Quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ sunt, ut pote qui Persas vicisset, ut triu-
pho Persico triumpharet: Miltitheo autem quadriga equorum & triumphalis currus, Iul. Capitolinus. Nauibus
atque quadrigis, Cittis quadrigis, Louis quadrigis, Vide in Chil. Eral. Erichthonius omnium princeps, currus
equis iunctis docuit quadrigis solaribus persimiles campingere, ut supra dixi. Plinius quadrigas Erichthonium
inuenisse scribit, Scholiastes Pindari harma, id est currum: hoc enim nomine pro quadrigis aliquando per excel-
lentiam utuntur. De hoc Erichthonij inuenio vide Cælium 13. 7. Cisternæ Sicyonius equos quadrigarum me-
dios, eosq; singulos ex utraque parte simplici vinculo primus applicuit, Isidorus. Ab Afriis quadriluges equos
iungere graci didecere, Herodotus. Quadrigas Medæ complures Euthyrcrates Lysippi filius optimè expressit,
Plinius. Phyromachæ (Pyromachi forte, aut Ephyromachi) statuarj quadriga regitur ab Alcibiade, Idem. Eu-
phranor statuarlus fecit quadrigas bigasq;: Item Alexandriū & Philippum in quadrigis, Plinius. Theodorus
statuarius quadrigulam fecit tantæ paruitatis, ut totam eam currumq; & autrigam integeret alis simul facta musca,
Idem. Aelianus in Varijs lib. i. Myrmecidam Milesium, & Callicratem Lacedæmonium huiusmodi quadrigas
fecisse scribit. Aristides Thebanus pinxit currentes quadrigas, Plinius. Aristodemus bigas cum auriga fecit, &
quadrigas, Idem. Delphico oraculo (inquit Valerius libro 1.) Macedonij rex Philippus ad monitus ut à quadrigæ
violentia salutem suam custodiret, toto regno disiungi currus iussit: eumq; locum, qui in Boeotia quadriga voca-
tur, semper vitavit: nec tamen denunciatum periculigenus effugit: nam Paulanias in capulo gladij, quo eum oc-
cidit, quadrigam habuit cælatam. Quadrigam meritoram Dasypodius interpretatur in rollv vag. Τέτερπν, περισ-
πνον αἴγαια, Varinus. Τέτερπν in honore apud Indos proximo post elephantes sunt: deinde camelii: vni vero equo
insidere ignobile, ἄπονον. Arrianus. Τέτερπν πόθανον, ή σολωτὴ δεινή τε αἴγαιας, Varinus. Τέτερπν βάτας, qui vehun-
tur quadrigis. Τέτερπν, παρέ τὸ Αἴγαια κατέγειται θεα σὺν ιππεσι αυτῷ, Varinus. Τοῦ δὲ ήλιος βαμψ παρεισήκει περιφερον ιπ-
πων λαλῶν, Heliodorus. Τέτερπν, τετερπνος θεα τετερπνος θεα εἰρηνος, Hesychius & Varinus. Vide etiam πετράρων
per omega. Τετερπνος αἴθλοφόροι ποτοι αὐτοῖσιν έχοντον Ελένον, Homerius Iliad. lambda. Hic scholia, Αἴθλος ξιωσιδες,
οἳ τε περιφερον λέγεται. Ή δὲ οὐ τὸν πεδιό τετερπνος αἴτοντες ιπποι, Homerius in Odyssæa. Τέτερπνον, πετράρων, Varinus. De
quadrigis, quas Romani Veienti caudam figulo locuerunt, sopra dixi in Celeriali equi mentione in h. b. Bigas pri-
mum lunt Phrygum natio, Plinius. Bigati, Liuinus. Biuges equi & biugi Vergilio: διγυες, Homero. Eutychides
pinxit bigam, regit Victoria, Plinius. Et rursus, Piscates bigæ Pitho mulierem impoluit. Bigarij equi: tales
maxime Hetruria dextratios vocat, Hermolaus. Synoitem quid veteres appellat, supra alicubi diximus. Συ-
ωεις, αἴγαια διπλων, εν δύο ιππων, ή συλγία, Δράς, Helychius. Σιωειδα, ζυγή, κυζίων δηλι τον ηγιοναν, ή εν δύο ιππων λε-
γεται, Varinus. Hesychius addit, δρευς γαρ ηγιον: quasi etymologiam vel compositionem rationem afferens: mihi
quidem ξιωεις à muli dici nequaquam videatur, ut neq; τετραροι. Τάχων ξιωεις, & alibi Βαν, apud Heliodorum
legitur, pro dyade simpliciter. Τῶν ιππων Ειμήνον ποτοι μᾶκλον ξιωεις τοι τοι οιωειδα τῶν βαλανίων,
Suidas in Τῶν. Σιωεικη σιωειμες ή κῶτον, iactuum in tesseris nomina apud Pollucem. Quatuor equos Scholia
Homei duas bigas & quadrigam interpretantur. Εἴδιπλαν αἴγαια, in quo sunt seiages equi, Bud. in comm. Διφερος.
locus in currus, vbi autiga stans equos regit, (Pollux hamation diphron vocat) per synecdochem pro ipso currus
ponitur: quasi Διφερος vel Διφερος (forte quod à duobus equis trahatur: pro biga enim usurpari solet, vel
cum pro parte currus accipitur, quod in ea homines versentur, auriga & miles parabates.) Vide Varinus. Qua-
drigam currum plenum & perfectum dicit, bigam non plenum. Εὐπλεκτὸν δὲ ηφερον Ηνίοχοι βεβαῖτε ηφε-
ρον οὐκέτι ιππεσ, Hesiodus in Aspide. Διφερος οὐ πλεκτος, Homerius Iliades ψ. Διφερος alia est Libya, alia
Persica, alia Laconica, Pollux. Currum & vehicu lorum permulta sunt genera, ut currus, carruca, cissium,
carpentum, rheda, &c. Celarius voluntate Hortensi ex equili educeres rhedarios, ut tibi haberes mulos, quām
è piscina batbatum nullum, Varro. Rheda vocabulum Gallicum, genus leuiculi currus, quo gestabantur nobili-
lores in villas suas, cuiusmodi sunt hodie quos Itali cochilos vocant. Plurima Gallica valuerunt, ut rheda & pe-
toritum quoq; Quintilian. lib. i. Hanc epistolam dictauit sedens in rheda, cum in castra proficisceret, Cicero ad
Attic. Omnemq; aciem suam rhedis & currus circundederunt, Caesar. 1. bel. Gal. Quem tollere rheda Velle
iter faciens, Horat. 2. Serm. Rhedarius auriga rectorq; ipsius rheda apud Ciceronem pro Mil. Rhedam mihi
videti, scitè usurpari pro vehiculo cui muli ad itinera conficiendi anguntur, dixi supra in ε vbi & diversi equo-
rum à vehiculis formata nomina protuli, qualia sunt, carrucarij, carpentarij, cissarij, vectarij. Tritoque trahunt
epirhedia collo Segnipes, Iuuenalis Satyr. 8. Quum sit epipræpositio Græca, rheda Gallicum: nec Græcus ta-
men, nec Gallus virtutur composito: Romani suum ex utroque fecerant, Quintilianus libro 1. Eporhedicæ etiam,
teste Plinio, Gallica vox est, bonos equorum dominatores significans. Petoritum, Gallicum vocabulum,
genus vehiculi, apud Belgas Gallæ ciuitatem repertum, ut Varro scribit: quamvis sint que ex Græco vocabu-
lo & Latino compositum velint, dictumque à voluendis rotis, ut Gellius testatur 15. 30. Legitur hæc dictio apud
Horat. 1. Serm. & Secunda epistola, Esseda festinant, pilenta, petorita, naues. Et apud Plin. 34. 17. Benna
lingua Gallica genus vehiculi appellatur: unde vocantur combenones (socios vulgo hodie compagnons no-
minant) in eadem bennam sedentes, Festus. Bennæ emantur, Cato cap. 23. Nos bennas hodie vocamus instru-
menta monstrocha, quibus rustici lætamē in agros invehunt, anfis virinq; prominentib; ante se impeillentes.
Rob. Stephanus bennam hodie à Gallis tombereau vocari docet, à Picardis bareu. Essendum, vehiculi genus
Gallorum Britannorumq; apud Belgas primo repertum. Et propriæ essedum in equo. Hic Vedius venit mili
obuiam cum duobus essedis & rheda equis luncta, Cicero 6. ad Att. Solitus in gestatoria ludere, ita essedo
alueoque adaptatis ne lusus confundéretur, Sueton. in Claud. Utitur & Caesar 4. bell. Gall. Gallica vel
melli melius feret esseda collo, Vergil. 3. Georg. de equo. Britannica esseda, Propertius lib. 2. Eleg. 1.

Multisonora esseda, Claudianus de mūlabus Gallicis. Esseda etiam fœminino genere legitur apud Senecam in epistolis. Pilentum, inquit Festus, vehiculigenus, quo matronæ ferebantur. Idem videtur esse quod petoritum, quod est quatuor rotarum, ab Hispanis introductum. Varro de lingua Latin. in consuetudinem sua ætate primum venisse scribit. Estq; eius formæ, qua nostri temporis principum Italiae mulieres vestantur: ita libratum, ut confidentes in pulainis in ære suspendi agitatæ videantur. Castæ ducebant sacra per urbem. Pilentis matres in molibus, id est pensilibus, Verg. 8. Aeneid. Honorenq; ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilento (codices impressi habent plaustro: veteris exemplar, pilento) ad sacra ludosq; carpentis festo profesto que vterentnr, Litius s. ab Urbe. Ante fores iam pompa sonat, pilentaq; sacra Præradiant ductura nūrum, Claudianus de nuptijs Honorij. Carpenterum, genus vehiculi, dictum quasi carmentum à Catmenta Euandri marre. Nam prius Ausonias matres carpenta vchebant, Hæc quoque ab Euandi dicta parente reor, Ovidius 1. Fast. 10. Mūlionem evitantem super ipsum corpus carpentum agere præcepit, Plinius de virtutis illustribus 7. Neto ostentabat hermaphroditas subiuges carpento suo equas, Plin. hist. Mat. Carpenteris vtebantur in bello, Liuius 1. ab Urbe. Serica carpenta, serico panpo ornata, Propertius 4. Eleg. Volucti Carpentero rapitur pinguis Damasippus, Iouenalis Satyra 8. Carpenterius, equus qui carpenta ducit: & faber, qui facit, Sipontinus. Cisium, genus vehiculi bitot, inquit Nonius. Cisio celeriter ad urbem vectus, Cicero. Et alibi, Decem horis nocturnis sex & quinquaginta millia passuum cisij percolavit. Vnde apparet hoc vehiculi genus ad celeritatem comparatum esse. Vide Budæum in Pandætas. Cisiarius, qui cisium agit. Siciarius, id est carrucarius, dum cæteros transire contendit, cisium euertit, Vlpianus. Aliás legitur cissum & cisiarius s. dupli. Carrus & cerrum, utroque modo dicitur, à cardine quatuor rotarum, vel quod currendo sonet. Eadie per viatum angustias carra complura, multosq; lanistas retraxit, Hirius lib. 6. Alteri ad impedimenta & cartos suosse contulerunt, Cæsar 1. bel. Gal. Vix qua 20. singuli carri ducerent, Idem. Utvne & Liuius. Carruca videtur diminutum à carrus. At nos carucas ex argento cælare inuenimus, Plinius lib. 33. Nec ferlatu s ibat ante carrucam, Martialis lib. 3. Carrucarius, qui carrucam regit, Vlpiano: mula carrucaria, quæ trahit, Eadem. Arcera apud Varrom & Ciceronem citante Nono, plaustrum est rusticum teatum vndique quasi area: hoc vehiculi generesenes & ægroti vectari solent. Arcima, genus est plaustrum mod. ci, quo homo gestari possit, Fest. Plaustrum, currus. Graula plaustra, Vergil. 3. Georg. Stridentia, Ibidem, Leuia, Claudianus. Robusta, Horatius. Vehere poemata plaustris, Idem in Arte: id est, inquit Acton, tam multa scribere, quæ quis possit plastis aduehete. Fixerat obliquo plaustrum temone Boates, Ovidius 10. Metamor. de visa sydere cœlesti. Gemlnum plaustrum, Seneca Oedipo. Plaustrarius, qui regit plaustrum, Vlpianus. Plostrum idem quod plaustrum. Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, totidem plostra esse oportet, Cato. Plostellum, diminutum. Plostellum Pœnicum, assibus dentatis constat cum 30. orbiculis ad excutienda è spicis in aream grana, Vatrolibro 1. de re rust. Traha, genus vehiculi sine rotis, quo coloni vntuntur, à trahendo dictum, vt ait Seruius, (ein schleppen, schlitten.) Tribulaque, trahæq; & iniquo pondere rastri, Vergil. 1. Georg. pro trahæ per epentheshin. Απόνη mulli iungebat: de hac & calpe, vide supra in certamnis Olympici mentione. Ut cum boves defessi lugo trahunt δεξιτην ἀπλιν, Α'χθει τετραγωνον ἐπ' ἄχθει δινεντης Τερρένοι, Calaber libro 6. Παππες ἔτι τινειν, Στράτεος ἔχασθαι ἀπλιν, Orpheus Argon. Σωματίδα πεντερατης Καρυα, ἀργα, Ε'εθον, οἰστραθην Οὐρανος ὁ Αιτωλος, Scholia in Pythia Pindari. Α'μαξη propriæ boum est, απλιν equorum vel mulorum, Varinus. Ο'δης ἀντητος, ἀναμαξετη, Pollux. Α'μαξη, diminutum, plostellum. Bouz eis αμαξαν ἔχαι η ιμονες eis αργα, Varinus in Zelzai. Καραρεν, οι Σκυθινοι οιης, ενοι δε τας πατηπεις αμαξας, Hesychius & Varin. Καρηνα, μηδη, η θη δ' αμαξης οιην, Idem. Λαμπτην, αμαξα βασιλικη, ιεροις περιφανεις, ο ειν αργα σπειρειν, Suidas. Varinus addit, η ιδιον πελκεφαλην, ex Hesychio: sed iuspicetur aliquis corruptum hoc 40. esse pro ιεροις περιφανεις: quanquam & ιερον vocem de prauatam puto, cum in nullis Græcorum lexicis reperiatur, & legendum p̄dōn, quæ vox à Latinorum rheda deducta est. Ρ'αιδειον, τὸ Φροῖον, ηδη ραιδον, αργα σπειρειν, Varinus. Λαμπτην, εδη οικουενεψ φησι η έχειν, Hesychius hamaxan generale vocabulū faciens. Σάτην vel σατην, plaustrum, vehiculum, apud Homerum in Hymnis, Ποιησούσην καταρρευτηνη. Σατην αμαξη, Varinus. Φροῖον, leætia, vehiculum, in quo scilicet homines feruntur: vnde & Latini gestatorium dixerunt. Solitus etiam in gestorio ludere, Suetonius in Claudio: mox autem gestatorium illud esseendum vocat. Gestationum leuissima est nauis in portu, vel in flumine leætia aut scamno: ariori vehiculo, Celsus. Thensæ, sacra erant vehicula, authoribus Festo, Seruio, & Alconio: cum pompa ordinum, hostiarum & officiorum: sic dicitur quod ante eas lora tenduntur, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducaunt: vel ζητεος θεις, hoc est à te diuina. Vtuntur hac voce Cicero & Liuius Omnesq; d'j qui vchiculis iherserum solennes cœtus ludorum initis, Cic. 7. Verr.

De partibus curruum, Poilixi. 10. Quid chœnix, chœnides, plemnæ, syringes, torma, enelata, hatnaxdonia, enerae (id est radix), Cælius 16. 17. Quid aplis, epilotron, hys, Idem 18. 10. Α'μπεων, funis inter utrumq; bouem vel equum, remonis vice protensus. Α'μπεων (inquit Hermolaus in Plinium 8. 44.) funiculus is qui per iuga ipsa tenditur, aut quo trahi ferris uel solent à iumentis onera. Inde verbum αμπελην, ut glossatorum scriptores aiunt, propriæ significat iter curru facere, per abusionem verò translatum est ad veterina menta que: sed & onusta, inquit, iumenta si quis iuuerit, αμπελεν dicitur, ijs verbis: Καὶ αμπελεν δε τὸ τρέλεντη ζύγει βοηθειν. Σωματειων παραπορευετηρη παραπορευετηρη ζυγητηρη τοιχην, id est connitendo comitandoq; accendebat iumenta ad opus. Aristoteles de vetulo Atheniensi mulo. Plinius sic vèrit, iumenta comitatu nūque exhortaretur. Theodorus minus propriæ, Commeans & obieas iumenta exhortabatur. Vide supra in Boue H. e. & in Mulo H. d. & Α'μπεων in Etymologicis, αμπελονēs apud Suidam. Πλημμα, οιχονιδες των τροχων δι' ον δ' αξων σρέφεται, Scholia in quinatum Iliados. Plemnæ, inquit Cælius, modioli dicuntur, quoniam ab axe impletantur: plemas vero vndas acci-
plunt, in Oceano præcipue, vnde plemmyna, id est, inundatio. Πλημμη, χοινιδιον, Στράτης οικηγεν πον αξων, Scholia in Iliados. Πλημμη, radix in roris, ut quidam in pte in Lexico Græcolatino interpretatur. Επιδε την πλημμην άντεον, Hesiodus in Apide. Τρομη, η πλημμη η τροχη, eis in διαγων, Varinus & Hesych. Syrinæ quidem propriæ videtur appellari ipsum foramen cui inseritur axis, πλημμην vero lignum orbiculare inter radios & foramen illud medium: ut vtr Pollux habet, quod circa axem voluitur. Χοινιδιον vero (à similitudine mensuræ chœnides, ut Latinis etiam modiolas à mensura huius nominis) illud totum, hoc est lignum vna cum foramine: eti Varinus chœnidas & syringes interpretatur foramina quæ alias chnoæ dicuntur. Καὶ πεινοσαν Α'σφαλεων καμπλοντα τροχων συνεγγει φυλαξαι, Theocrit. Idyl. 31. Plura vide apud Vatinum in Πλημμη (lege πλημμη) & Πλημμη. Α'μματα δ' ιντιητα καταντησαμφαεβιζον, Hesiodus in Aspide. Α'μπανδ' αξων Νέρειν οπας πεπλακη, καμπανησ αι πεινοσ αιφρον, Α'σ οιδ' οφ' 70 ιπωειων

I^ππονόμα, μισθὸς ἵππικὸς καὶ τῶν ήμίονων, Hesychius & Varinus. I^πποτωλέ, equos vendō, Varinus. I^πποπόλης, equorum vendor, Lexicon. I^πποπώλων, equestris, aurigarum, circa equos versantium, Varinus. Ερεῖς δὲ πάσαις ἀγέλαις πάλαις, ποτωνῆσαι, καὶ πιπωνία, Pollux. I^πποτροφία, equorum nutritio. Αὐτὸς τρέφω, ποτωρόφω, ζυγρόφω, ζελυρόφω. I^πποτροφεῖν δὲ Μήτιχειράκος, ὁ τῶν ἐνδιημονεύσιτων ἔργον ἐστι, Φαῦλος δὲ καὶ θεὸς ἀν πονεῖν, ς μονοὶ τοι ἀνταγωνίσας, ἀλλὰ καὶ σὺ πάποτα νικηντας οὐδερεβάλετο, Ποστατ. πιπερίζειγ. Πρώτη δὲ ποτροφήση γυμναῖν, Pausanias in Lacon. Hinc παθιπτορόφω, in alendis equis cōsumto: Εξ καταζελυροφώ. Ικευ πει τις Διαισορθός ο κλῆρος, Οὐδὲ γὰρ εἰς τὴν πόλιν, ἐπει εἰς τοῦ φίλων φανέρας εἰ δαπινθεῖς γίνεται, ς μην καθιπτορόφηκας, ς γὰρ ποιητε ἐκτίνως ἅπαν τὸ εἰον Θεού, ἀλλοιον ή τελον μηδέν: ἐπει κατεζελυροφήκας. ἐπει δὲ τε ζελυρόφηκας ἐκτίνω δεκάνον καὶ δεκάποτε. Inde ζελυτας δικτι, οι δε λεπτον τριμηνα πελεντες Athenis, hoc est secundi census clues. Τεθειπτορόφω, quadrigas, hoc est quadrijuges equos alo, apud Herodotum. Καθιπτορόφω autem εἰς τὴν ποτροφίαν καταναλοκω, sic dicitur, ut καθηδημπαθῶ, κατακυβεῖσαι, & alia, Hæc omnia Budæus in Commentarijs lingue Graecæ obseruauit. I^πποτροφῶν, id est equorum nutrificationem, quodd eares magno conserat impendio, apud Spartanos inter execrationes usurpari solitam, scimus ex Graecorum libris. Nam & Aristophanius illè senex ita queritur, ἀλλὰ καὶ οὐδεποτε δειπνος εὐθεν δακνύεται. Ταῦτα δεκάνον καὶ δεκάποτε φάτνη, id est: Nequeo miser dormire: me nanq; mordicis lancinat impensis & præsepe, Cameratius. Νόσος οὐ μέτεπειψιν ιππεκή δεκάνη φαγεῖν, Strepsiades in Nabibus Aristophanis. Scholia addunt: Studium enim nutriendi equos reuera motibus est, cum magnos faciat sumptus, nec vllus tantis dignus impensis inde fructus redeat. Equos alete res per quam sumptuosa videtur, Laco-nice etiam execrationi adiecta, que huiusmodi est: Οινδομάστος λαβοῖ, καὶ αὐτοῦ δέ, πίπτε, καὶ διγνά τοι μο-χὸν ἔχοι, οὐ τέ των πάντων διαπανηρῶν διτων καὶ θηλητῶν, Suidas in Ιπποι & in Οινδού. Cetera quidem huius impre-cationis clara sunt: διψελλα vero quid sibi velit, non satis mihi constat. Etsi enim id significet quod ἀναβολη, hos est dilatio, mora: cuius tamen rei dilatio significetur, dubito: quanquam omnis expectatio dum inter spem me-tumque animi pendemus, sollicitos & anxiros, ita miseros facit expectantes, longe vero misertimos si ijs-tandum que tantopere sperabant penitus frustrantur. Antiqui maximè studuerunt equorum & boum grē-ges ταῦτα illius seculi diluitas sibi comparare, Pausan. Caballatio iutisconsultis alendi publicos equos munus, Cæl. Præiuato homini equum & elephantem apud Indos (quosdam) alete non licet, Strabo. Malic-rem cām præstare apud Indos Nearchus scribit, que munus ab amante elephantem accipiat: sed sermo hic dissident ab illo qui equum & elephantem (illic) à solis regibus possideri ait, Strabo. Ad equos emendos

dens millia etis ex publico data: & quibus equos alerent, viduz attributa, Luius. Conquesti quidam olim de sui temporis luxu, cocos emi singulos pluris quam equos quiristabant: At nunc coei triumpharum pretijs parantur, & coquorum pisces, Plinii de mullo scribens. Robertus Cenalis scribit, quadrigam Salomonis tempore astimatis faisse sexcentis scilicet, hoc est nostro numismate ducentis quadraginta coronatis, (coronati sexaginta pro singulis equis.) Et alibi, Drachma sexcenta pretium sunt equi, qui egrediebatur ex Aegypto, tertij Regum c. 10. qui numerus quater repetitus sexcentos scilicet reddit, pretium quadrigae: sic enim textus habet. Egrediebatur quadriga ex Aegypto sexcentis scilicet argenti, equus vero centum quinquaginta. Apud Iosephum, interpres aut librariorum viuo, drachma pro scilicet legitur: aut pretium equi unus pro pretio quadrigae reponitur. De equi apud Athentenses trium minatum pretio, paulo superius verba Illei recitau. Bucephali (inquit Robertus Cenalis) equi Alexandrina equitatura decantatissimi, pretium erat talentorum tredecim, auctore i Gellio, septem millibus & octingentis coronatis nostro calculo astimandi, quam summam ex abaco producentem repertis decem talentis uniuersa cum trium talentorum estimatione coniunctis. Plinius sedecim talenta refert tribus talentis superadditis, quotum adiectione nouem millia sexcenta effluent coronata. Bucephalus Alexandri equus emptus est nostratis nummi coronatorum nouem M. sexingentis: ut Plinius tetulit: ut Plutarchus septem M. octingentis, Cainctarius. Equus Cn. Seij à Cor. Dolobella centum millibus sexcentis emptus est, Textor. Bisinagar vrbis est regni Nar singar, cuius regi supra quadrageinta equitum millia in armis excubant. Equi sibi non minoris quam quadrageinta aut quingentis pardais (sunt autem aurei nummi) vendit. Vbi quandoq; venit ut octingentis aureis quis equum emerit: pretij hanc immanitatem efficit, quod aliunde aduehunc: ibi nulla equorum armenta, prohbentibus regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equae, Vartomannus 4. 10. Et rursus cap. II. Nar singar regis equi pretium tantum esse creditur, 20 quanti est vrbis aliqua nostrorum. Id efficiunt innumeri lapides pretiosi, margaritarum ac vunionum complura genera, quibus phaleræ apparatu incredibili reguntur. In Timochaim regno Persidis equi sunt magni & pulchri, ut etiam quandoque unus veneat pro ducentis libris Turonensis. Hinc etiam à mercatoribus in Indiam transuehunc per mare, Paulus Venetus.

Devsa & laudibus equi, Simon Grynæus in præfatione in Hippiatrica Græca Basileæ excusa: Yuechelus in Rusi Hippiatrica Gallicè à se excusa: & Hierocles in præfatione libri secundi Hippiatricorum. Quondam asinus non solum onera gestanda imponebantur, sed etiam pistorum hicarrueulas trahebant: nunc propriè vbiq; cum equis commutantur, Camerarius. Tartari maxima flumina tranant caudas caballorum tenentes, alligatis supra ipsos sarcinis Matthias à Michou. Διεβίβαξε τοῦ πτεροῦ, ἐκάστη τοῦ πτεροῦ ἐν τῷ κέντρῳ πτεροῦ τηρούμενός, Sudas in Kęg. Vlysses ut expeditionem ad Troiam effugeret, stultum se simulans equo & boe iundicis arbitrat, &c. Schollain Lycophronem. Hippocorytas dici Apion arbitrat, qui equinis scilicet ornatae gestant galeas. Risti hoc Porphyrius, putans eo nomine equites intelligi, quoniam ἔργον armatum indicet, ac ferre pro pedite accipiatur, (&c. ut supra in Equitum mentione exposui.) Cælius. Aere caput fulgens, cristaque hirsutus equina, Vergil. 10. Aeneid. Hippurin, ἡπτελη, galeam vocat poëta, qua lóphon, id est cristam seu conum haberet; ex equinis pilis vel cauda equina in fastigium erecta conditam, siue terroris gratia, (iuxta illud, Δενδρὸς λόφος καθύπερθεν ἐνδένεται:) siue ornatus etiam, (ita ut hodie struthionum pennæ usurpantur.) Λόφος τοῦ σφυροῦ (πειρτίδον) Eymologus habet, quod minus arridet) τὸ πειρεφαλαῖς αὐτόν. Eadem galeam & πτερόστενα vocat, hoc est equo hirsutam, pro equinis scilicet, Lexica Græcorum. Χαλιψοφον, πτεροχαῖτη, τὸ ἀπανάτημα τὸ πειρεφαλαῖς, ήττο πτεροῖς τεχνητο, Hesychius & Varinus. Ιππινοι, κέρουθες apud Etymologum nominantur. Ιπποέμον τεφαλεῖα, cassidem cristatam equinis pilis, Hesychius, Vatin. legitur autem Homer Illiad. μ. & Theocriti Idyl. 27. Κατατίξ genus 40 galeæ nec splendidae nec cristatae, sed humili, unde nomen, παρεῖ τὸ κάτω τετύχας, κάτω φερής, οὐ μὴ ἔχωσθε λόφον τοῦ τεχνητον, Etymol. & Varinus: sed addit ille, οὐ τεῖς τὸ ἀντλατίστη τὸ ἀνάτημα ἔχεται. Est autem aulopis quoq; genus galeæ, de quo vide Varinum. In hoc medio apparatus fulgentem gladium è lacunari sera equina aptum (apennisum) demitti iussi, ut impenderet illus beati cervicibus, Cicero 5. Tusc. de Dionysio tyranno. Καὶ γαμψὸν χαῖτην ἐφ' ιππεῖσον πεδῆθεν. Αγνισσον, κενφίν ειναλοστ πάγμα, Suidas in Γαμψόν. Conficiunt & nostri linea piscatorias ex equinis scilicet. Ιππεῖσον, τὸ ιππον, ένοι δὲ τὸ τόξον νόσον, τὸ τόξον τεχνητον, Hesychius, Varinus. Ιππη βάσις, ή νόσος τὸ τόξον, διὰ τὸ τόξον ιππεῖσον γίνεθαι τεχνητον. οἱ δὲ θάρηγα νόσοι, ιππινη καλέσον, idem. Equorum corpore examinato vespas atq; crabrones procreari putant, sicut sinorum scarabeos, Plin. Nostri ex equorum fimo diversa scarabeorum genera nasci affirmant, ut inter Scarabeos dicemus. Pressus humo bellator equus crabronis origo est, Guidius Metam. 15. ιπποι μέσοφον φέοις, ταῦγος (aliás μόδοις) δὲ μελισῶν, Nicander in Theriacis: 50 Vide in Apibus. Super omnia est compositio, qua inuidetos faciunt magorum mendacia, cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte, & medulla eiusdem, equis victoris spuma, canis vnguisbus adalligatis cervino corio, &c. Plinius.

H. h.

Lichinius imperator cum filiam Christianæ religionis cultricem ab equis discerpi vellet, ipse à suorum uno morsu interfecitus est, Textor. Neocles Themistoclis filius, equi morsu interiit, Plutarchus. Metius Sufetulus ab equis discerptus est (iubente Tullo rege Romanorum) quod teste Vergilio à Romanis ad Filideneates defecisset, Textor: Vide Onomasticon nostrum. De Hippolyto Thesei filio, & eiusdem nominis martyre, qui ab equis discerpti sunt: item de Hippomene quæ filiam equo deuorandam præbuit, non nihil dixi supra inter propria hominum nomina ab equo ducta. Plutarchus in Parallelis (minoribus) ponit Comminium quandam, Comminij ex Aegeria filium, qui à Gidia nouerca (cuius votis patet noluerat) stupri instar Thesideæ accusatus fugiens, ab equis sic dilaniatus, Textor. Pyrechrum Euboic regem Boeotij bellum inferentem, Hercules profligauit, eumq; pullis equinis alligatum in diuersas partes discerpsit, Onomasticon. Hippomenes cum filiam deprehendisset virilatam, equo famelico vorandum obiecit: vide in H. a. & infra in prouerbio Hippomene iniustior. De Glauco Potino ab equis discerpto, & Diomede deuorato, dictam inferius inter historias fabulosas. Equorum lapsu perierunt apud Vergilium, Nipheus, Leucagus, Liger, Clonius, Remulus, Amycus: Apud historicos Agenor, Fulco Hierosolymorum, Philippus Ludouici Crassii Gallorum, Bela Pannonia, reges, Textor.

Achillis equi præstantissimi & celerrimi ab Homero celebrantur Iliad. ψ. vbi Peleum eos à Neptuno accep. ss.

accepisse legitur. Nomina eorum dixi in H. a. Calaber libro 4. Achilleum equos præceleres à Telepho, quem vultu
nerat, dono accepisse scribit. Admeti equos Homerus lib. 2. Iliados pericissimos fuisse scribit, ἔγινες οὐ, id est
quium instat. Noctemq; diemq; assimilant maculis interne grantibus albae, Statius de equabus Admeti. Admeti
Thessaliz regis equas paucis fabulantur Apollinem, ut infra dicam inter deos. De Adrasti equo, cui nomen fuit
Arion, supra dixi in a. Inter propria equorum nomina. Ab Agenoris equo Argos hippotrophon dictum est, Ety-
mologus. Alcibiadis & Climonis (al' Simonis) equi inter generosos numerantur. Constat Alcibiadem nutri-
endis equis tantam adhibuisse operam, quantum sui saceruli vel regum vel hominum ptiatorum nemo, Tertio.
Alexandro Magno & equi magna caritas contigit. Bucephalum eum vocarunt, siue ab aspectu toruo, siue ab in-
signi taurini capitis armo impressi, Plinus. Bucephalus vocatus est equus Alexandri regis, propter quan-
dam bubuli capitis similitudinem, Festus: vel à latitudine frontis, Strabo libro 15. Bicephala siue Bucepha-
lia, Indis vrbs est iuxta Hydaspen flumen, ab Alexandro condita, sic appellata à Bucephalo equo, qui ce-
cidit ibidem in prælio, quo vicit Porum: & eo ipso loco sepultus est, Author Strabo li. 15. & Plinius 6. 20.
Meminit etiam Stephanus duorum huius nominis locorum. Est & Atticæ (Achaicæ, Plin. 4. 5.) portus Bu-
cephalas Stephano dictus, Bucephala Pausanias, Bucephalon Ptolemaio. Vide Stephanum in Bodēne Phœlaci, &
in Βουκέφαλαια. Βουκέφαλος (qua vox idem quod Bucephalus significat) flauius in Salamine apud Lycophronem.
In eis tribuli etiam herbea nomenclaturas Bucephalon reperio. Alexander mortuo Bucephalo Alexandriam
(Bucephalam potius) condidit, επειδὴ πόλις οὔτης χαλκουρά πόλις, Scholia in Nubes Aristophanis non
procul ab initio. Aseni Indi trium vrbiū incolæ: Caput eorum Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat
hoc nomen) ibi sepulto conditum, Plinius. Ἱππος ἐνδιλίος (aliás ἐνδιλίον, quod placet) Μακεδονίς (aliás pe-
nultima per eis scribitur, malum Μακεδονίς propter carmen) Βουκέφαλος Βουκέφαλος ἐνδιλίον ἐνδιλίον, Opti-
panus i. de Vena. Βουκέφαλος Ἱππος λεῖ αἴγιος, αἴθωπες καποθίων, Bodē έχων κεφαλήν ἐν τῷ μηρῷ σφραγίδα, &c.
Tzetzes i. 28. Hoc est, Bucephalus equus erat indomitus, mordax, bubulo capite noratus in femore, non caput
vel cornu bouis gestans. Bucephalus (inquit Eymologus) dictus est Alexandri equus, non quod bouis cornua
haberet, quod fallum est: aureis enim ab Alexandro ornatus erat. Non tamen à cornibus nomen tulit, sed quo-
niā sic vocabantur in Thessalia equi habentes inustum βουκέγιον, id est bubulum caput. Quod ita se habere
vel ex Aristophanis Anagyro constat, hoc versu: Μῆκλαῖ ἕγαστι βουκέφαλον ὀνόματα. Et rursus. Υἱοὶ γέρεα τὸν βου-
κέφαλον καὶ ιητταπάνα. Bucephalus igitur vocatur qui in coxis (igiois) bubuli capitis characterem habet inustum,
Eymologus. Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit, Gellius. Sedecim talentis emptum
fuit ex Philonici Pharsalij grege, etiam tum puer (Alexandro) capto eius decore, Plin. Emptum Care
(Chares, qui scriptor à Plutar. etiam in vita Alexandri citatur) scriptis talentis tredecim, & regi Philippo dona-
tum: æris nostri lumina est H. s. cccxii. Gell. 5. 2. Vide etiam supra vbi de pretio equorum in genere tractavi.
Bucephalus quam artificiosè ab Alexandro adote scire tractatus sit, cum ferociens neminem admitteret, id eo q; q;
à Philippo eius patre contemneretur, supra dixi in E. ex Camerario. Neminem hic alium quam Alexandrum
regio instratus ornatus recepit in sedem, alios passim reiiciens, Plin. Super hoc equo dignum memora viuum,
quod vbi ornatus erat armatusq; ad prælium, haud unquam infendi se ab alio nisi à rege passus sit, Gel. Buce-
phalus regiis instrutus ephippijs, neminem quam Alexandrum dorso exceptis, ut referunt Q. Curr. (libro 9.),
Solin. Plutarch. & Iustin. Grapald. Bucephalus quantipper nudus erat conscendendum se etiam equisoni dabant:
ornatus vero regijs iam aulæis collaribusque, neminem admittebat, Alexandro tantum excepto: ceteris peri-
culum facturis, aut alioqui proprius accedentibus, ingenti hinnu occurrere insultari: atq; ac nisi cederent fugaq;
sibi consularent, proterere solitus, Plutarch. in libro Vita animalium, &c. Idem in prælijs memoratae culusdam
perhibetur operæ, Thebarum oppugnatione vulneratus in alium transire Alexandrum non passus: Multa præ-
terea eiusdem modi, propter quæ rex defuncto ei duxit exequias: urbem tumulo circundedit nomine eius, Plin.
Cum in eo insidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostium curvum, non satis sibi prouis-
dens, immisisset, coniectis vndique in Alexandru telis, vulneribus altis in certu, & atq; in latere equus perfoctus
est. Motibundus tamen, ac propè iam exanguis, è medijs hostibus regem viuissimo cursu retulit: atq; vbi eum
extra tela extulerat, illico concidit: & dominum iam superstitionis securus, quæsi cum sensus humani solatio animam
expitauit. Tum rex Alexander parta eius bellī victoria, oppidum in eisdem locis condidit: atq; ob equi honores
Bucephalon appellavit, Gel. Nonnulli heteroprhalmos equos inter præstantissimos collocant (verba sunt Pe-
lagonij in Geoponicis 16. 2.) qualem fuisse alunt Alexandri Macedonis Bucephalum. Post hæc verba statim se-
quuntur, γάλασσας λεπτή καὶ μακραῖς: τὸ δὲ πετῶπον σπέρμα, &c. nec nullum apponitur verbum, quo cum isti accu-
satius construantur, vt propter multilatum locum in dubio relinquatur lector ad Bucephalumne hæc omnia qua-
llis nam ille fuerit, describendum pertineant: vel potius, in quo interpretes omnes conueniunt (Cornarius,
And. à Lacuna, & Ruellius, qui in Hippiatricorum translatione ca. 14. ex Geoponicis hæc adiecit.) ad quemvis
equum præstantem. Sed vtrolibet referas, quoniam supra omnisimus, hic recitanda videntur. Probant igitur
habentes (vel, Bucephalus habuit) linguam tenuem & longam, faciem simam vel aduncam, altam cætuicem,
colorem glaucum (oculorum nimis) : corpus non impatiens conrectari (δυογαγράλιστον vel σύνταξις), quæ
voce supra explicauimus: Ruellius dissimulat, And. à Lacuna corpus firmum iomniat: melius quod ad rem Cor-
narius dixit, non titillatum: quod ad dictiōnem, aptius forte titillabundum vel titillabile dixeris, etiæ autho-
rem non habeamus: collum erectum, plenum & crassum: τεττενίς βουκέφαλον, hoc est minime exiguum
(vt And. à Lacuna reddit: nam collum breue, inquit, semper commendatur ab equestribus, prolixum vt in grue
vituperatur: itaque βουκέφαλος maluit accipere pro parvo quod magno oppunitur, vel pro angusto quod lato, non
pro breui quod longo contrarium est:) ventrem castigatum & ad alia contractum: magnitudinem moderatam
μέγετος ινανόν: venas toto corpore conspicuas & elatas, colorem nigrum saturatum. Ex prælio Alexandri contra
Porum Bucephalus non statim, sed vt plurimi prodidere, post longas vulnēs curationes expirauit. Resert Onesi-
eritus eum senio ac labore confectū occubuisse. Triginta nanq; annos natus moribundus iacuit, cuius mortem
acerimè indoluit Alexander, & super eo iuxta Hydaspen conditā urbem Bicephalā appellavit, Plutarch. in vita
Alexandri. Equus Bucephalus quem Demaratus Corinthius Alexandro donauerat, cum ex omnibus ornamen-
tis nudus erat, equisone etiam (eumque solum, Diodorus.) sibi insidere patiebatur: Cum autem ephippiatus &
ceteris regijs ornamenti instructus, nullum allum sessorem quam Alexandru admittebat, cui sua sponte, & nullo
impulso astabat, & vt facilior consensio esset, ei ascendentī se corpore demittebat: Quo vsus est ad omnia

Africata bella Alexander, Aelian. Eadem ad verbum ferè legitimus libro 17. historiarum Diodori Siculi, ubi tamen nūlum eq̄ti nōmen adiectum est: ut suspicetur forsitan aliquis diversum fuisse à Bucephalo, qui emptus traditur à Ph. lippo, ut supra dixi in E. sed quoniam cetera omnia conueniunt cum ijs; que alii authores de Bucephalo scrip̄unt, eundem esse crediderim. Cum Cyprī (inquit Herodot. libro 5.) contra Persas, à quibus defec-
tā, et tutarentur, Onesilus rex aduersus Artybium Persarum ducem vtrō constituit. Insidebat Artybius equo, in armatum erigere (edo &), & pedibus simul atq; ore eum inuadere. In conflictu igitur, Onesilus, vti conue-
nerat cum satellite, ipse inuidentem Artybium ferit: satelles vero equo sublatos pedes in Onesili scutum iactante
fīlce percutiens abscedit: vnde Artybius vna cum equo corruit. Ioannes Tzetzes Chilidae tertia ca. 116. paulo
aliter narrat, in hunc modum: Cum Artybius ab Onesilo deiectus esset, equus videns dominum suum prostra-
tum, erectus in pedes anteriores cum Onesilo Cyprī rege pugnabat, & clypeum eius percutiens ferè occidisset,
nisi pedes eius falculis amputassent armigeri. Eadem ab eo ijs idem verbis referuntur Chilidae quarta in epistolio.
Caligula (inquit Dion, vt citat Caius 21. 24.) ex equis viuum sic attauit, ut ad cenam inuitaret, annona que q; apposita & hordeo, quin & aureo poculo vinum propinabat, per illius salutem fortunamq; concipere iuboran-
dam solitus: consulem quinimodo designate constituerat: fecissetque, ut consilia interpellasset mox interitus.
C in oīis equi inter generosos numerantur, Simonis alij & plures scribunt, / ego tamen Cimonis malim,) ut di-
cūm est in H. a. in tractatione imaginum equi. In Domitiani equum maximum, Statius Sylvatum libro 1. Dar-
dani illius diuitis Louis filij trium millium equarum armentum, atque præcipue ex his duodecim pullos patre Bo-
rea genitos. Homerius suo præconio nobilissimū. Item Eumeli equas, Erythræus. Oenomai equi Philla & Har-
pinna, vide Varinum in Oenomao. Alius fuit Oenomaus qui Partheniam & Eripham equas suas quum iugulasse-
runt, iussit sepeliri, Cæl. Sed male transtulit ex Pausan. Eliacorum 2. vbi Marmacis equas ab Oenomao occisā
proditur. Pelopsequos à Neptuno accepit. Vatin. in Oenomao: Vide Palaphatum. Penthesileæ equus ab
Orithyia Boreæ vxore acceptus, ut Q. Calaber fabulatur. Vide plura de his paulo infra inter fabulosos equos.
Probi equus nec decorus nec statutus erat, sed mira celeritate, vide inter prouerbia. Rhœsi equi, Λευκόποιος χιόνιος, θεῖος διάρρηποιον δύοντος, Homer. Iliados 10. Hunc versum integrum ad Turni equos transtulit Maro libro 12.
Aeneid. Meminit & Rhœsi equorum lib. 1. Aeneid. Trois equi immortales ad fabulosos mox dicendos perti-
nent. Simonis equi, vide in a. inter imagines equi. Turni equi apud Vergilium ex Orithyia Boreæ vxore, vide in-
ferius in fabulosis. Ulyssis equi, vide infra in Neptuno Hippio.

Equi fabulosi. Bellerophon vel Bellerophontes, primò Hippoñus, Ἱππόνες, (aliás Hippónous) dictus est,
post ab interficto Corinthiorum primate Bellero, Bellerophontes. Hic sumptu à Neptuno Pegaso equo ad Chi-
mæram perimendam euolauit, eamq; occidit. Deinde ex rerum felici successu superbiens, quam in cœlum cum 3
Pegaso volare tentaret, Iupiter indignans cestrum Pegaso immisit, à quo agitatus Bellerophontem excusit, cecidit
que in campum, qui postea Aleius appellatus est. Pegasus autem à Ioue inter sidera relatus est. Pernicissimus
hic equus & alatus fuisse perhibetur, ex Neptuno & Pegaside natus, Gyrald. Sunt qui Diem à Pegaso equo vehi
fabulentur, Scholia in Lycoph. Visus eram molli recubare Heliconis in umbra, Bellerophontai quā fluit humor
equi, Propert. libre 3. Vide plura in Onomastico nostro de Bellerophonte, & de Pegaso in vtriusque mentione,
item in Scholijs in quinuum Iliados Homeri: & in prouerbio Bellerophontis litera apud Erasmum: & supra in
H. 2. vbi de equo syde: Hesiodi Theogonia, Scholia in Lycephonē, & in voce Τραχιώτερος apud Suidam, &c.
Eques ipso melior Bellerophonte, Horat. 3. Carm. De Pegaso equo vide Varinum in Πίγασος: & eundem & Ety-
mologum in Ελλάτις, Hellotiam, Ελλάτια, Mineruam aliqui dictam volunt, διὰ τὸ ἔλενον τὸν Πίγασον εὐ χαλινῶσι
Αἴθινας δοθέντες Βελλόφεντη. Θεον πενήνεν καὶ γαδὸν Εἴθωντας Αἴθινας τὸν αὐτὸν γερμῆθαι φασι, Vatinus, Scholia in car-
men 11. Olympiorum Pindari, vbi etiam paulo post plura de Bellerophonte simul & Pegaso repertis: fertur au-
tem Pegasus ex Gorgone vel Medusa natus fuisse. Πίγασος Μέδουσα ἵππος Μέδουσας τὸν Γοργόνα, Μέδουσας τὸν έργον τοῦ
περιποτελέατος (forte tanquam πῆδας) ἐξ τὸν Γοργόνα τραχύλον, Scholia in Homerum. De Pegaso è
sanguine Medusæ nato, vide Ovid. 4. Metam. Κατὰ τὸν άντρον δὴ Πλάστανα θηρίπεδον ζῆλον μοι πικίσαντον Γοργόναν καὶ Πίγ-
ασον, καὶ διὰ τὸν άντρον πλάθει καὶ ποτὶ τοποτοποιοῦν τὸν Φύσεως, Athenæus 1. b. 5. Plinius 10. 49. Pegasos fa-
bulosus fuisse existimat. Aristophanes in Pace Πίγασον adiecit num facit, hoc versa, Ω Πίγασον μοι φέρε θυναῖσιν
θέρην. Scyllam & Pegasm nomina nauium fuisse putat. P. lephantus μέλις ἀπίσων, non monstra ut poëta fabulati-
funt, Erythræus. Alatum fuisse fingunt poëta, nimis propter celeritatem extimam: nam & quosquis equos ce-
leres poëta volutes cognominat, ut lupi in a. & b. diximus: & Solinus teuis Indicis volucrem perniciatem
tribuit. Instratos ostro aliipedes, Vergil. Pegasi equi effigies Gabis in templo quedam visebantur, Pausanias in
Corinthiacis. Pegasus (inquit Albert. Magnus) animal est compositum, quod in Aethiopia generatur, perma-
gnūm & horrēndū, equi formam præferens anterius: alas habet ut aquila, sed multo maiores: caput cornu-
tum (quod & Plinius scribit) & adeo monstrum, ut multa animalia solo aspectu terreatur. Alis non volat in
sublime elatus, sed aërem tantum ferit & cursus sui velocitatem sic promouet, animantibus cunctis infestus, ma-
xime vero homini, hæc ille sine authore: Alij eiusdem commatis scriptores, adjiciunt: graui corpore esse, fuga
mirabilis: alarum remigio adiutum currere potius quam prouolare: & colliso cætere vi pennatum instar turbinis
impellere ventos, voracem esse, & in quiete moueri. Pegasi Musæ dictæ sunt à fonte, quem Pegasus iu-
ngit & singulit aperiuisse, ob quam causam & Græci appellata sunt Hippocrenæ, Festus. Vide supra inter propria
ab equo deducta nomina. Tarsus Ciliciz ciuitas, sic dicta est à tarsis, id est calcibos Pegasi, qui è cœlo cum Belle-
rophonte in senectalam delirante, in Aleium campum deiectus est, Eustathius in Dionysium Afrum. D. etus est
autem campus Aleius δῶμα τὸ ἄλις, ab errore, quod in eo Bellerophon solitarius & equo & mente deiectus ober-
raret, quæ etymologia vel Homero approbata videtur, Eustathius. Pegasum cursorum Baysius veredarium
appellat. Centhippe dictus est locus Argis, quod Bellerophon illic primum stimulatit (κατεπεινεῖ) Græci dicunt) Pe-
gasum equum, Varinus. Est & Pegasus, Πίγασος, viri nomen, qui ex Eleutheri Bœotia oppido Bacchi simulacra
Africæ inuexit, &c. Scholia in Acharnen. Aristophanis. Pegasos equino capite volucres, & gryphas auritos
aduncitæ rostri fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia, Plinius: Et alibi, Aethiopia lyncas & sphinx-
gas generat, multaq; alia monstrum similia: pennatos equos & cornibus armatos, quos Pegasos vocant. Aethiopicæ
cœliales est Pegasus, sed hæc ales equinum nihil præter aures habet, Solinus. Penthesilea Amazonum regina
equum celerrimum ab Orithyia Boreæ vxore accepit. Εὔποδος πτηνῷ Καλαῖτ' ὀκυτέτερη τε, τὸν οἱ ἀλοχοὶ Βορέας Ω πτερού-
Ω γειθια πάρος Θρήνοις κισσον, Σείνιον. οὐτε θοῖσι μετέπειπεν ἀπονίασι, Q. Calaber lib. 1. Vergilius duodecimo
Aeneidos

Aeneidos Turni equos ex Orithyia natos scribit, & alibi duodecim pullos in armento Dardani patre Borea gemitos. Busiris & Diomedes equos humana carne pauerunt, Textor. Absenti Aeneae currum, geminosq; iugales Semine ab æthereo, spirantes naribus ignem, Illorum de gente, patri quos dædala Circe Supposita de matre, nothos furata creavit: Landinus exponit, Circe Solis filia furtim & clam patre supponens matrem, scilicet equam, equos Solis creari fecit: hos vocat nothos, quod eorum mater mortal is, pater vero diuinus esset: nam propriæ nothi dicuntur, quos nobilior pater ex ignobilis matre creauit. Tractum est, inquit Seruius, de Homero, qui tales equos habuisse inducit Anchisen Iliad. quinto. Πηλεύτων δέ χρόνοι πατών, Pindar. de Sole. Ignipèdes equos Ouid. dixit 2. Metam. Licet ignipedum frenator equorum. Ipse tuis altè radiantem crinibus arcum Imprimat, Stat. Diomedes rex Thraciæ, ab Hercule suis equis in pabulum datus est, eadem talione qua ille in hospites sœuire consueuerat. Suisq; regem pabulum armentis datum. Vide Onomasticon, Palæphatum, & Cælium 13. 8. Ut qui terribiles pro gramen habentibus herbis Impius humano viscere pauit equos, Ouid. Vide prouerbium Diomedea necessitas apud Erasmus. Diomedes Thrax cum filias haberet meretrices, cogebat hospites ἀνταγωνιστῶν τοις ἄνδρεσ, proinde in fabulis πατών αὐτοφόροι nominantur, Scholia in Ecclesiazusas Aristophan. Diomedis equæ, id est filiæ libidinose, aduentantes vorasse sunt dictæ: quanquam interimi à parte solitos intelligere maluit Eustathius, Cæl. Ex Diomedis equis prognatus fuisse creditus est equus Cn. Seij, de quo dicam in prouerbio Seianus equus. Equus albus Diomedi immolabatur apud Venetos, ut mox inter sacrificia referam. Circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equi nascitibus illic herbis pasti, inflammantur rabiæ, circa Potnias vero asini, Plin. Aelianus non asinos, sed equos etiæ ex fonte Potniæ bibentes, qui non procul Thebis absit, in rabiem verti ait. Potnia vrbs est Bœotia, non longe à Thebis, vbi Glæucus Sisyphi filius & Meropes; habuit equas, quas consueuerat humana carne aleare, quo cupidius in hostem irruerent: quem ipsum tandem, cum alimenta deficerent (vel vt alij, cum sacra Veneris prohiberet) deuorarunt. Hinc dictæ equæ Potniades apud Ouidium in Ibin. Vide Onomasticon in Glauco, & Palæphatum, aut etiam Vergilius interpretates in tertium Georgiorum super his carminibus. Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci Potniades malis membra absumpsere quadrigæ. Glæucus alter ab equis deuoratus, Γλαῦκης ἀλλοπατεῖται: quadrabit in hominem alienis equis exhauienter facultates suas. A fabula natum, qualis fertur & de Aethæone, Erasm. in prouerb. Τροίας πατών (apud Homerum Iliad. 8. & rursus penultimo) equi Trōis intelliguntur, qui etiam immortales dicuntur: non Troici vel Troiani, de quibus nihil eximium pròditur, Varin. Propter Trōis equos regnante Laomedonte captū ab Hercule Ilium fertur: nam cum Laomedon equos præstantissimos Herculi, vt Hesionen eius filiam monstrō marino expositam liberaret promissos, re peracta negaret, Hercules indignatus Troiam euertit, Onomasticon. Fertur autem hos equos Laomedon à Ioue pro Ganymede accepisse, Scholia in Lycophronem, Cæl. Ex his etiam Anchises fœminis clam admissis, pullos habuit, Hom. Iliad. e.

His attexemus quæ ad religionem pertinent, circa deos, sacrificia, sepulchra, omnia. Et quoniam pluscula de dijs se offerunt, ordinem literarum sequemur. Apollo, vide in Sole. Castoris equus nomine Cyllarus, ut inter propria dixi.

Ceres in equam mutata, Oncij armento se immiscuisse fertur, cù Neptunus amore eius Proserpinam quarenatis captus insequeretur: Neptuni autem decipi se intelligēs, etiam ipse in equum mutatus, rem cum illa habuit: vnde Ceres initio valde indignata est, & Erinnys inde cognominata: postea verò ira remissa in Ladone fluvio se abluit, & inde Lusia dicta est, Pausan. in Arcadicis. Ex hoc concubitu Arionem equum natum fabulantur, vt inter propria equorum nomina dixi. Prope Phigaliam Arcadiæ vrbe in monte Elaino, Cereris Melænz, id est nigrum pullatum sacrum fuit antrum. Deæ cum Neptuno congressum sub equina specie celebrant Arcades. Verum non inde natum Phigalenses equum volunt, sed quam dicunt Arcades Αἰγαλίων. Deam vero indignatione in Neptunū concepta, prætereaq; Proserpinæ raptu consternatam, sibi pullam induisse vestem ac in speluncam sese insinuantem, diu postea non esse visam, &c. hinc antrum illud Phigalenses Cereri sacrum asserunt, atque simulacrum inibi consecrassæ, habitu quidem in petra sedentis ac cætera mulieri persimile, præter caput quod cum coma erat equinum, adnexus draconum & ferarum id genus item iconibus. Tunica ad talos deimissa. Delphini manu sustinebatur: columba verò altera. Cereris & antri sic quodā responsō meminit Apollo, quem Phigalenses dum adiissent: Αἴγαλες αἴγαλες Βαλανοφάγοι, οἱ Φιγαλεῖαν Νάσσοι, ιαπολεχοῦς σημιούς κρυπτήλους αὐτρούς, Hæc Cælium 13. 31. ex Pausania Arcadicis, vt appareat.

Diana apud Arcades Εὐελπία dicebatur, ab equarum inuentione, quas amiserat Vlysses, qui & equestris Neptunistatuum erexit, Cælius ex Pausania Arcadicis. Aiunt autem Vlyssem (inquit ibidem Pausan.) cum equos illic (vbi nunc Pheneatarum acropolis est) reperisset, voluisse equos in Pheneatarum regione nutrire, vt boves in Epiro quæ è regione Ithacæ est. Cæterum equestris Neptunistatuum ex ære ab Vlysse positam, parum mihi verisimile fit, quo tamen temporis æris fundendi ari non dū extiterit, Hæc ille. Cælius ex hoc loco inepte vertit, Vlyssem statuam equestris Neptuni exisse, sed non ex ære. Hippolytum ab equis distractum reuocatum aiunt ad vitam herbis quibusdam (Aesculapij) & amore Diana. Iupiter vero talis medicina, qua mortui vita redderentur, repertori indignantus, Aesculapium fulmine ad inferos deiecit. At Triuia Hippolytum secretis alma recondit Sedibus: & nymphæ Aegeriæ, nemoriq; relegati: Solus vbi in sylvis Italæ, ignobilis æuum Exigeret, versoq; vbi nomine Virbius esset. Vnde etiam Triuia templo, lucisq; sacratis Cornipedes arcentur equi: quod littore currum. Et iuuenē, monstros pauidi effudere marinis, Vergilius 7. Aeneid. Vide Cælium 11. 24. Poëta equos Nocti nigros adscribunt, Diei candidos: Lunæ nigrum alterum, alterum album. Textor. Lunæ Aethiopæ consecrant ξυνωδεῖον Διὸς τὸν τεῦθον τὸν γηπονία συνεργοῦντα θεούντες, Heliодorus lib. 10. Et alibi, τὸ βωμόν, τὸν σταλαταῖς παρεισησεταῖσιν ξυνωδεῖον τὸν τηλίκην, τετραγονον τὸν λευκὸν εἰς τὸ ιερογεγονόν. Dici equi apud Homerum Lampus & Phaethon: recentiores vero, vt & Lycophron, Diem à Pegaso equo vchiaiunt, Scholia Lycophronis. Hecate etiam ad Dianam siue Lunam pertinet: fingitur autem τελεονταλός, tergemina Ausonio: quod caput eius dextrum sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis. Τριπάπτος Εὐάτη, λευκὸν δὲ τελονταλόν τηνάκης τὸν τεῦθον τὸν τηλίκην Λυστόπονταλόν: μέσον δὲ φυγελούσφων, Orpheus in Argonautis.

Fortuna equestris ædem vout Fuluius prætor in Hispania, quod strenua equitum opera in Celtiberos vslus foret, Cælius. Et alibi, Equestris Fortunæ templum fuisse legimus in Taciti Annalibus, apud Antium, nec in vrbem ad sua tempora visitatum. Hecate, vide in Diana. De Heniocho sydere supra in e. diximus. Hercules in vrbem cognomine Onchesti colitur, vel (vt alij) Thebis, Hesychius & Varrinus. Hippodotes (per o. in penultima, mā-

lim per epsilon) Hercules cognominatus, ut scribit Pausanias: cui templum Bœotij construxere, ea scilicet ratione, quod cum Orchomenij aliquando vsq; ad eum locum venissent, Hercules noctu equos, qui ad eorum cursus erant iuncti, colligavit: unde & cognomentum deductum, Gyraldus. ἡπαντικήσιον Βάνχε τροφόν, Λάδωνας γένος, Orpheus in hymno ad Hippam Bacchi nutricem. Vetus Orphei codex (inquit Gyraldus) Hiptam non Hippam habet. πίτας, δρυολαπτεύοντας (picus auis, dry ocolaptes visitatus) καινός, id est Iuno, Hesychius non suo loco, sed statim ante ἡπαντικήν. De lunone hippia paulò mox dicam. Hippie Chironis Centauri filia in equum mutata, ut supra in equo sydere dixi ex Higino. Ouidius tamen 2. Metam. Ocyroēn Chironis filiam in equum mutatam fabulatur. Hipponam deam equorum & stabuli antiqui venerati sunt, ut Bubonam boum: de hac dea Plutarchus in Parallelis meminit, & Apuleius lib. 3. Asini aurei, & Tertullianus in Apologetico & Fulgentius ad Chalcidium: cā enim inter deos Semones, qui vocantur, (quos nec cōclo dignos putabant, ob meriti videlicet paupertatem, Fulgent.) 10 commemorat. Iuuinalis quoq; eadem intellexisse à plerisq; putatur in illo: Iurat. Solam Hippo, & facies osida ad præsepio pietas: ut scilicet Hippo & Hippona dicatur, Gyraldus: sic Dido & Manto pro Didonem & Mantonem dicimus. De Hippona puerla (aliqui, perperam puto, Eponam vocitant) quam Fulvius quidam ex equa genuit, supra dixi inter propria hominum. Respicio pilæ medio, quæ stabuli trabes sustinebat. In ipso vero meditullio Hippoæ deæ simulacrum residens ædicula, quod accurate corollis roseis quidem recentibus fuerat ornatum, Apuleius 2. Metam. Iuno etiam hippia, id est equestris cognominata est, Gyraldus. Hesychius Hippiam interpretatur Iunonem, ut paulo ante retuli. Louis currū, qui in exercitu Xerxis Xerxes ipsum præcedebat, octo equi albi trahebant, Herodotus lib. 7. Equo vehi flamini Diali non licebat, ne si longius digredetur, sacra negliguntur, Festus. Fel equinum tantum inter venena dam natura, ideo flaminis sacro equum tangere non licet, cū Romæ publicis sacris equis etiam immoletur, Plinius. Pirithous, Πειθώ, nomen accepit. Στράβων Ιανηπονοματικής 20 τοῦ Διαὶ εὐταρπυγοῦσα τῆς μητρὸς αὐτῆς, Scholia in primum Iliados. Multis gentibus equum hostiarum numero haberi, testimonio sunt Licedemonij, qui equum ventis immolant, &c. & Salentini, apud nos membranæ (* sic habent impressi codices mutilati) Ioui dicatur, viuus coniugit in ignem, Festus. Calaber lib. 14. Iouis currum & equos deserbit hilce carminibus, Τοῦ Ἰφέρωνος Εὐρυπίδης Βορεῖος Ζεύς Οὐρανὸς οὐρανός πε. Τοῦ δὲ Καταρτούρου ζεύος αἰολὸς θεός οὐρανοῦ οὐρανός, οὐρανός οὐρανός αἴολος θεός οὐρανός. Luna, vide Diana. Martis hippij, id est equestris, ara in hippodromo Olympico fuit, Cælius ex Pausania. Equiria, Iudi quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur, Festus. Curribus Decembriis (verba sunt Plutarchi in Romanarum rerum questionibus capite 93. lego, malum πῶς, id est equus) in cursu equorum viator dexter sacer. (Videtur autem non Decembriis sed Octobris legendum, ut mox ex duabus Festi locis recitabimus & Gyraldus afferit in libro de annis & mensibus: Est sanè October vniuersus Marti 30 sacer.) Marti immolatur, & caudā statim decisam ad Rheginam (regiam, Festus) qui dicitur locus, deportat aliquis, & aram cruento spargit, de capite vero inter se decertant, alij de sacra via descendentes, alij de Suburra aduersus eos impetum facientes? An quod Troiam equo captam putant, idcirco equum supplicio afficiunt, quod è Troianis oriundi, Mixtaq; Troiungenum sint pignora clara Latinis? An quod iracundū, ferox, & bellicosum animal est equus? dijs autem grata & accommodata in primis immolant. Victor autem idcirco immolatur, quod via & tora Mars author est: Vel potius, quoniam Marti conuenit stare loco, & qui locum suum in acie tuerintur, vineant eos qui non manent sed fugiunt: ut celeritas (per equum insinuata) tanquam fuga & timiditatem occasio (πόθος) per hoc sacrificij genus puniatur, & tanquam sub ænigmatis in uolucro fugam minimè salutarem esse intelligatur. Equus Marti immolabatur, quod per eius effigiem Troiani capti sint, vel quod eo genere animalis Mars delectari putaretur, Festus. Et alibi, Panibus redimibant caput equi immolati idibus octobribus in campo 40 Martio: & id sacrificium fiebat ob frugum euentum: & equus potius quam bos immolabatur, quod hic bello, bos frugibus pariens est aptus. Festus. Et rursus, October equus appellatur, qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum vietricium dexterius de cuius capite non leuis contentio solebat esse inter Suburanenses & Sacraenses: vt iij in regiæ pariete, illiad turrim Mamiliam affigeret: eiusdemq; cauda tanta celeritate perfertur in regiam, ut ex ea sanguis distillet in focū, participandæ rei diuinæ gratia: quas hostias hic quidam Marti bellico sacrari dicunt, non (vt vulgus putat) quia velut supplicium de eo (equo) sumatur, quod Romani Ilio sunt oriundi, & Troiani ita effigie equi sunt capti, Hæc Festus.

Equorum greges, quos in traiicendo Rubicone Marti (aliás flumine, non Marti) consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vberimque flege, Tranquillus in vitalulij Cæsaris.

Colebatur Mars à Carmanis, cui quod equis carerent, eorumq; in opia in bello asinis vterentur, asinum sacrificabant, ut Strabo lib. 15. scribit: id à Scythis fieri ait Arnobius Apollodorum citans, Gyrald. Martis equi bijuges, Vergilius in Georgicis: Equos eius Terrorem & Pauorem Valerius lib. 3. Argonaut. nominat, ex Homero scilicet, qui Iliados quinto & alibi eosdem Dēmon & Phōbon appellat.

Minerua hippia, id est equestris, ut Phurnutus ait: item Pausanias in Atticis, nec quidem semel: item Arpocratian, (& Suidas in Ἀποκράτεια Αἴγαθα.) sic verò nuncupata quod currum instruxerit prima: hanc Isaeus rhetor & Mnaseas Neptuni filiam fuisse tradiderunt: ac Polyphes Oceanitidis.

Δάριντον etiam vocatam scribit Phurnutius, quasi dicas equidomitrice, Gyrald. & Cel. Palladis hippiæ aræ in hippodromo Olympico fuit Cælius ex Pausania. Pallada equestrem in Libya genitam aiunt, Cæl. Minervæ hippiæ (Ἄλιων ιωνίας) & Neptuni hippiæ aræ sunt in Hippio dicto Colono Attica (cuius supra mentionem feci inter proprialocorum) Pausanias. Ἰωνίων Κορυκίων ἀδρεπέντε μετρίων. Callimachus de Minerua: id est, Gaudens equorum & scutorum sonitu. Hippia vocata est Minerua, quod è capite Iouis cum equis profilierit, vt scriptus in cam hymnus indicat. Vel quod Coryphe (lego Polyphe, vt Suidas & alij habent) Oceanî filia ex Neptuno eam vna cū curru pepererit. Vel quod Adraustus Thebis fugiens, quum equos in Colono sisteret, Neptunum & Mineruam ιωνίας appellârit, Etymologus & Varin. Neptunus ιωνίς, vel (vt alij scribunt) ιωνίς per a. in penultima, id est equestris cognominatur, Suidas & Varinus. Hippius Neptunus cur appellatus sit, cum alias causas ab alijs suis existimatæ, in Achaicis dicat Pausanias (quastamen non recenset:) Ego, inquit, sic puto cognominatum, quod ιωνίς, id est equitationis inuentor fuerit: nam & Homerus in equorum certamine Menelaos ab dei huius appellatione adhibuit (Menelaum Antilochos deferebat, Canerar. Juramentū, quod equis conneniret, Ἰωνίων Αλιών, γανόχερ ἐνοστήσεος Οὐννη, μηδὲν ἐκεῖνον δέσποινα αἴγαμα πεδίον. Pamphos (πάμφος) 70

qui Atheniensibus antiquissimos hymnos fecit, esse dixit Neptunum Γαπωνεσθης καταργειν, Camerarius non aliunde nisi ab equestri appellationem deflectens. In Arcadicis autem idem Αριον, ex Neptuno ait in equum mutato Cererem peperisse filiam cuius nomen non est profanis enunciat. Jam, & Arionem equum quare subdit: Neptunus primum apud Arcadas hippios cognominatus est. Fuit quoque templum huic deo apud Halesum montem Mantinea, quod qui ingredi ausus fuisse, vndarum aspersione occubatur nec multò post moriebatur, &c. Gýraldus ex Pausania. Et mox, Hippius Neptunus & Damæus vocatus est, ab equorum, via arbitrantur, domitione Cál. de quo alibi. Diodorus Siculus de Cretensibus agēs, Addunt inquit etiam Neptunum equos primum dominuisse, artemq; equitandi ab illo traditam, ex quo hippius sit appellatus. Val. Probus in Comment. Verg. super ea in Georg. verbr., T. q; d; cui prima frenementa Fudit equum tellus, &c. Campi, inquit, in Thessalia sunt Petrai, in quibus locus Petra nomine, percussus tridente Neptuni, equum, qui Scyphius vocatus est, edidit. Romani autem Neptunum equestrēm vocant, Græci ταυτον Ισοδεῖν, quod existimetur princeps originis equorum, &c. Festus quoque ita: Hippius, id est equester dictus est, vel quod Pegasus ex eo & Pegaso de natus sit: vel quod equuleus, ut putant, loco eius suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deuorārit: vel quod tridentis iactu terra equum excierit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iacebant nono quoque anno in mare, Hæc Festus. At vero Isidorus de Circensibus ludis agens, Itaq;, inquit. Caltori & Polluci deputantur hæ species, quibus equos à Mercurio distributos historia docent: sed & Neptunus equestribus ludis p̄r̄est, quem Græci hippion appellant: sed & Marti & Iouin ludis equestris sunt consecrati, & ipsi quadrigis p̄sunt. Porro & Phuronotus inter cætera & hoc ait, quod ideo hippius dictus est Neptunus à velocitate nauigationis maritimæ quodq; naues in mari quasi equi esse videntur (vel à fluctuum marinorum maxima agilitate, Camerar.) Hippij Neptuni meniavit & Artemidorus in primo Onirocriticō, Hæc omnia de hippio Neptuno Gýraldus. Petrai Neptuni fabulam aliqui hinc in modum tradunt, quod Neptunus aliquando dormiens in petra quapiam, personum Venere pollitus sit: quod effusum semen terra suscipiens, equum primum exhibuit vocatum Scyphion. Alij dispositum fuisse certamen scribunt Petraq; Neptuno, in eo loco ubi primus equus ἦταν, egressus est propter quod & hippius Neptunus est dictus, Gýraldus. Vide superius in Cérere, qua cum in equum mutata Neptunum equum coiisse nugantur, quam fabulam describit etiam Cælius in fine libri 18. Laetantius Grammaticus in Thessalia terrâ tridente percussam scribit à Neptuno, ex quo (mirum dictu) procluerint equi duo, Scyphios & Arion, inde nata Thessalicorum equorum præstantia. Seruius grammaticus, in contentione cum Minervia de Athenarum nomine, ab Neptuno littore percusso, equum scribit productum, sed à nostris coageatur, &c. Cælius 21.24. Primas ab æquorea percussis cuspide saxis Thessalici sonipes, bellis feralibus omen Exiluit, Lucanus lib. 6. Neptunus ipsa deducat origine gentem, Vergilius de equo nobili. Neptunus hippijs & Minerue hippijs aræ sunt in Hippio dicto Colono Attica, cuius superius inter propria locorum mentionem feci. Pindarus in Pythijs Cyrenen Σεττων cognominat, ubi aliqui caufam referunt, quod ab Neptuno edicti sint Libyes currusiungere, Cál. De Neptuni equestris templo & miraculis, vide Leonicenum in Varijs 1.41. De hippio Neptuno vide Etymologum in Λαππον, ubi Σεττων pro Σεττων perperam legitur. Vlysses inuentis equis quos amiserat, equestris Neptuni statuam erexit: inde & Heurippa Diana dicta, ut supra retulii ex Pausania.

Γαπωνεσθης Ποσειδῶν, Φυσικῶς φασί, Διχρόλευκον περ, Αἴθιον (sic enim legendum puto ut forte naues intelligat) ιππον. Ανδραστήγοντες τὸ μῆτραν: vel quoniam Arionem & Pegasum equos genuit Neptunus, Varinus. Achillis equi præstantissimi & celerrimi erant: acceperat autem illos Peleus à Neptuno, Homerus Iliad. l. Consus Neptunus (inquit Gýrald.) à Romanis, qui & equestris vocatu est, ut Linius scribit, unde dicta Consualia, quæ primum dicebantur, mox Circenses & ludi magni, & Romani. Tum Iouis & Consigermanus, Tartareus Dis, Ausonius. Et alibi. Cæneia mutauit proles Saturnia Consus. Plutarchus cum alibi, tum maximè in Romulo, Romulum ait cuiusdam dei aram conditam sub terram in Circo innuenisse, eiq; deo in diuī se nomen Conso (tanquam absenso forte, extra Plutarchum) siue à consilio, quod consiliarius foret: siue Neptuni equestris: aramq; ipsam reliquum tempus latere, in equestribus vero certaininibus aperiri. Sic verò & Dionysius Halicar. in primo historiarum, Dedicarunt, inquit, & Romani Neptuno equestris templum, atq; diem illum solennem, quem Arcades Hippocratis, Consualia Romani vocant ijdem constituerunt: quo in die apud Romanos ex consuetudine cessantab operibus equi, & muli redimitti floribus capita. Equos & asinos cur Cœsalibus ociali sinant, ex Plutarchi rerum Romanarum problematis in Asino scripti. Varro Consualia dicta ait à Conso, quod tum feria publica ei deo, & in Circo ad aram eius à sacerdotibus sunt ludi illi, quibus virginis Sabinæ raptae. Consuales ludos ait Festus celebrari mulis solitos esse in Circo maximo, quod id genus quadrupedum primò currui vehiculisq; adiunctum putetur: Idem tamen alibi, mulos Luna ascribit, Haetenus Gýraldus, apud quem si liber etiam plura de Conso & Consualibus lege, Syntagma e quinto Operis de diis. Βαρινούσιον, Neptunus Consus, Lexicon. Neptunus equo si certa priorum Fama patet primus teneris læsis lupatis Oca, & littoreo domitasse in puluere fertur, Pappius in Thebaide. Fuit & Thebis hippodromij templum Neptuni, quod Chrysippus ex carmine significat Pindarico ex Isthmijs, Cælius: Gýraldus aliter, Hippocronus, inquit, Neptunus cognominatus fuit, cuius & Thebis sacrum celebrabatur, ut Pindarus in Isthmijs, itemq; in Nemeis manifestat: legi & hippocurium Neptunum alicubi nuncupatum. Coniociat sanè aliquis hippocotonum dictū Neptunum, quod Saturnus, Græci Cronon dicunt, hippo, id est equum pro eo deuorārit. Hippocronia quidem nugas interpretantur, quasi dicas nimium antiqua & obsoleta, qualia sub Saturni regno fuerunt.

Γαπωνεσθης Επίθeton Neptuni διπλούσιον επονούσιον, ιππον διπλον επονούσιον, Hesychius. ιππον Neptunus singua Dellorum, Léxicon. Apud Varinus in Melantho, ιππον legitur, quod magis probo. De Arione Adrasti equo ex Neptuno genito supra dictum est inter propria equorum nomina. Beliferophon à Neptuno sumpli Pegasum equum. Ab eodē Pelops dono accepit equos, Varinus in Oenomaō. Fabulantur aliqui de Methymnæ oraculo iussos virginem Neptuno in mare demississe: & Enallum ducem quendam eius amore captum ut eam seruaret enatasse: & tum quidem virgo quidem inter Nereides sit, ipse verò equos Neptuni cum aliquanti paucis, magno superueniente iuctu natando sequentem se euafisse, Athenæus lib. II. Silius lib. 3. singit Neptuni currum trahi equis marinis, Non aliter quotiens perlabitur æquora curru, Extremamq; petit Phœbæa cubilia Tethyn Frenatis Neptunus equis. Peliam Neptuni & Tyrus filium equa nutrit, Aelian. 12. Variorum.

Neptuni in equum mutati fabulam Ouidius describit 6. Metam. Meminit & Pausanias in Arcadicis, ut supra dixi in Cerere. Nocti equos nigros poëta adscribunt, Diei candidos: Lunę nigrum alterum, alterum album, Textor. Humentes iam Noctis equos, Lethaq; Somnus Fræna regens, Claudian. 3. in Rufin. Pluto κλυτόπωλος co-gnominatur quinto Iliad. Scholia exponunt equestrem gregios equos habentem: Vel ἐκλυτής την θεατρίνος, οὐν ἀλλον, οὐδέ ταῦτα τοῖς λοιποῖς οὐμαγάδις, οὐτε τῷ θεάτρῳ κατ' αὐτὸν οὐχ οὐδὲν οὐδέ τούτῳ Περσεφόνης αἴγαρχοι. Et rursus Iliad. vbi Scholia Fortassis autem insignes equi ei attribuuntur, quia mortem nemio effugere potest. Vide etiam Varinum in Κλυτόπωλος. Proserpinam Pindarus in Olympijs οὐληπτον nominat, sine qua mos est poëtis (vt ait Scholiastes) huiusmodi epithetis deos ornare: sive quod cum eam à Plutone raptam Ceres mater quereret, albo currui insidentem inuenierit. Saturni in equum mutati fabulam recenset Ovid. 6. Metam. Talis & ipse iubam ceruice effudit equina, Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum Pelion hinniti fugiens impluit acuto Vergil. in Georg. cum equum bellatorem descripsisset. Rhea Neptunum enixa inter gregem agnorum iuxta Arnen fontem ab agnis appellatum occultauit, Saturno autem equum se peperisse dixit, & pullum equinum ei deuorandum dedit, Pausanias in Arcadicis. Sol οὐληπτον, quod duobus equis albis vehatur, Lexicon. Solem Aristophanes vocat ισπνούμαι, ἐνάντιον καὶ νωμάτα πόλης, Εἰσὶ περισσόντες, Varinus. Πίναρον τοντονάρχησιστον, Pindarus de Sole. Interea volucres Pyrois, Eōus & Aethon, Solis equi quartusque Phlegon, Ouidius secundo Metamorph. Οὖς ἀργυρούνθητο διεγνωτον, Theodectes de Aethiopibus. Ignipedium frenator equorum. Statius libro primo Thebaidos. Sol equos suos ne fatigentur pascit herba quadam, qua gustata Glaucus in mare se præcipitem dedit, & in demonem marinum mutatus est, Alexander Actolus apud Athenæum. Equus animal est ιππανός, οὐδέ πομον, οὐδέ χθονιον, η πονοφόρον, Proclus in dies Hesioidi. Erichthonius omnium princeps, currus equis iunctis docuit quadrigis solaribus persimiles compingere, vt supra dixi. Apollo nomius, id est pastoralis, quod 20 pauerit equos Admeti, de quibus supra etiam memini. Vide Onomasticon in Admeto. Πίρητος, locus Thessalicus, qui forte palustris erat & aptus alendis equis. Pauit autem Apollo Eumeli equos, tanquam pastor & mercenarius (γητός) Admeti: aut à Ioue coactus, vt qui Cyclopes occidisset, non illos Homericos, sed alios quosdam, Varin. Iosias rex abolevit equos, quos dederant reges Iuda Soli, in introitu templi Domini, iuxta cameram Nethanmælech eunuchi, qui princeps erat in suburbis: & quadrigas Solis combussit igne. Regum 1.23. Hic Munsterus, Adoratur Solem (inquit) insidebant equis illis, equitabantque ab ingressu templi vsque ad cameram Nethanmælech. Apollinem Persæ equo placabant. Placat equum Persis radijs Hyperiona cinctum. Ne detur celeri vietima tarda deo, Ouidius lib. 1. Fastorum. Massagetæ etiam, vt Herodotus in fine libri primi doceat, equum vt pecorum perniciissimum. Soli ut deorum perniciissimo immolant Idem de Persis Varinus refert in voce Ταύρος. Equum Soli immolari a Massageti scribit Strabo lib. 11. Herodotus etiam à Scythis idem fieri tradit, Gyraldus. Philostratus in 30 Heroicis refert Palamedem Græcis præcepisse, vt orienti Soli candidum equum maestarent. Quadrigæ de equis albis Soli ad sacrificium apud Aethiopes adorantur, Lunæ vero bigæ boum sive taurorum, Heliodus. Rhodij quotannis quadrigas Soli consecrata in mare iaciunt, quod isti curriculo fertur circum huchi mundum, Festus. Pullum à quo pullum, vel hippocmanes, abstulerint pastores, Soli immolant, vt supra in hippomanis mentione ex Aeliano retuli. Exercitu Persarum progrediente, ignis quem ipsi sacrum æternumque vocabant, argenteis altaris præferebatur. Hunc mox insequebantur magi, magos iuuenes 165. puniceis velati amiculis, quot in anno dies sunt. Mox Iouis sacer currus, quem albi traherent equi: Post quos insigni magnitudine visebatur equus Solis, sic enim dicebatur, Cælius. Ventis equum immolant Lacedæmonij in monte Taygeto, ibidemque adolent, vt eorum flatu cinis eius per finitos quam latissime deferatur, Festus. in causa forte est ventorum celeritas: qua ratione, vt diximus, etiam Soli immolabunt equum. Venus hippodamia, ιπποδάμεια nominata apud Hesychium, 40 item Briseis. Εφιππος Αφεδητη, id est Equestris Venus (hoc est, equo insidens) ab antiquis effingebatur, nam Veneris filius Aeneas, cum occasum versus nauigasset, eum mox concendit, & hac statua matrem honorauit, vt Suidas scribit, in Αφεδητη, Gyraldus.

Romæ publicis sacris equus immolatur, Plinius: videtur autem Octobrem equum intelligere qui Marti Romæ immolabatur, vt supra diximus, Ioui etiam, & Soli, Ventisq; sacrificatos equos in singulorum mentione retulimus. Scribunt aliqui, ἐπιΑγράδες Γροῖς οὐαράζαν πολὺν μὲν, δεύτερον ποτενταλέντον, τετραρχόντος, Scholiast. Lycophr. Apollonium adeuntem Babyloniorum rex Græco sermone sacrificare vñā secum dijs iussit: Erat autem candidum equum maestatus ex Nisæis de meliore nota sic instructum tanquam in pompa prefecturū, Philostratus lib. 1. Regem Indorum aiunt ad flumen accedere cum augeri dies incipiunt & illi equos nigrosque tauros flumini tanquam deo sacrificare. Philostratus. Tauros, veteres fluvijs consecrabant: aliqui etiam equos 50 viuos in eorum vortices iniciebant, vt Troiani in Xanthum, Varin in Ταύρος. Η δέ Περιόνα Βοῶν τε άγρας έπιποντας απόντων ταντολων εἰς την περιάν οργάδα τε πεπλασμα, partim de singulis hecatomben immolandi, partim epulipo polo parandi gratia, Heliodus 10. Aethiop. Cum Thebani aduersus Lacedæmonios bellum gererent, Pelopidas vni ex ducibus Thebanis Scedasum in somnis vñum aiunt: aduentare enim Leuctra Lacedæmonios, sibi ac filiabus penam datus: vno verò prius die quam cum Lacedæmonijs confligerent, pullum equi (ωῶν οὐ ποτεν, lego ιππων) candidum instructum ad sepulchrum virginum maestari iussit, Plutarchus in Amatorijs cap. 3. In Venetis sane quidam Diomedii insignes existunt honores: nam candidus illi immolatur equus, Strabo lib. 5. & Eu-stathius in Dionysum. In Thessalia is qui vxorem ducturus est, pro nuptijs sacrificans, equum bellatorem inducit frenatum, & omnibus armis instructum: Deinde sacrificeatione facta, equum vxori habenis ducentum tradit. Iam porrò id quam significationem habeat, Thessalî explicandum relingo, Aelianus. Ιπποδάμειν, eum im-molare apud Strabonem. In festis quibusdam Tartarorum præparatur lac equinum (equarum albarum) in vasis decentibus: & rex ipse manibus suis diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum, si bitrans & à magis suis sic edocetus quod dij lac bibant effusum & solliciti sint conseruatoris omnium eorum quæ possidet. Post sacrificium illud nefandum bibit rex de lacte equarum albarum, nec vñi alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis, præter populum quendam regionis illius Horiach vocatum, qui hoc etiam gaudet, pruilegio propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Hinc fit vt equi albi atq; equæ in magno à populo illo habeantur honore. Rex quidem huius coloris equos & equas supra decem milia possidet, Paulus Venetus 1.65. Sauromatæ plurimos alunt equos, vt pote Nomades, quibus non tantum ad bellum utuntur, & in cibo: sed dijs etiam suis immolant, Pausanias in Atticis.

In rogo Patrocli comburabantur etiam equi apud Homerum Iliad. 4. Voluer equus Veri imperatoris se-pulchri

pulchri honore affectus est, ut inter propria equorum dixi in a. Cimonis equæ post tres victorias Olympicas, Athenis sepulta sunt, ut in Olympiorum mentione diximus. Magnum in eis aliendis studium posuerunt Megacles & Cimon Atheniensis, qui equos suos etiam sepeliri curarunt, Tzetzes Chiliade quarta, in epistolio. Scythæ cum rege defuncto aliquam eius pellicum strangulatam sepeliunt, & eum qui vina miscebat, & cocum, & hippocomum, & ministrum, & qui erat à nuntijs, nec non equos, & alias res. Circumacto anno rursus hoc agunt. E famulis regis, qui ingenui Scythæ sunt, intimos sumunt. Horum quinquaginta cum strangulauerunt, ac totidem præstantissimos equos, eductis intestinis expurgatis paleis implent ac consuunt. Et ubi dimidium forniciis super duo ligna resupinatum statuerint, alterumque dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiuscmodi defixerint, tum super ea equos imponunt, crassis tignis in longum ad ceruicem usq; traiectos, ita ut priores fornices sustineant armos equorum, posteriores vero iuxta femora suscipiant uteros utrisq; cruribus supernè pendentibus. Equos infrenant, eorumq; habenas ad palos extentas alligant. Dehinc supereorum singulos statuunt singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum: Vnicuique eorum rectum stipitem per spinam ad ceruicem usq; transfigunt: quod inferius stipitis extat ultimum infigunt tigno illi, quo equus transiectus est. His equitibus sepulcro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepelunt, Hæc Herodotus lib. 4. Borystheni equo venationibus aptissimo, sepulchrum ab Adriano substructum scribit Dion, Cæl. De Bucephali sepulchro supra dixi inter historias. Oenomai (Marmacis, ab Oenoma occisus, Pausan. Eliac. 2.) equas tradunt vocatas Partheniam & Eripham, quas quum iugulasset iussit sepeliri, Cæl. Miltiades tres equas Olympias occisas (Ολυμπιανές) sepulturæ honore in Ceramico affectit. Itē Euagoras Lacon, idemq; Olympionices equos ad sepulturam magnifice dedit, Aelianus. Fecit & diuus Augustus equo tumulum, de quo Germanici Cæsar's carmen est. Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habent, Plin.

Metamorphoses sue transformationes in equos, vel equas, Saturni, Iouis, Neptuni, Cæreris, & Hippesue Ocyrhœs Chironis filiæ, in præcedentibus sparsim in sua singulorum mentione recensui.

Omina, ostenta. Pedestrium auspicia nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo cæterisque animalibus quadrupedibus, Festus.

Γεπτεμελαινας επαλλω πάντως βλέπειν. Γεπτεμηλανή λόχων θύμος, αγγέλων φόρος, Senarij apud Suidam de somnijs intelligendi. Bello Macedonico (inquit Val. Max. I. 6.) Publius Vatinius Reatinæ præfector vir, noctu urbem petens, existimauit duos iuuenes excellentis formæ, albis equis residentes, obuios sibi factos nuntiare, die qui præterierat, Persen regem à Paulo captum: quod cum senatu indicasset, tanquam maiestatis eius & amplitudinis vano sermone contemptor, in carcerem coniectus: postquam Pauli literis illo die Persen captum apparuit, & custodia liberatus, & insuper agro ac vacatione donatus est, Castorem vero & Pollucem etiam illo tempore pro imperio P. R. excubuisse cognitum est, quo apud lacum Iuturnæ suum equorumq; sudorem abluiisse visi sunt: iunctaq; fonti ædes eorum, nullius hominum manu reserata patuit, Hæc Valerius. Quatuor hic, primum omen, equos in gramine vidi Tondentes campum latè, candore niuali. (Candore niu. hoc, inquit Seruius, ad victoriæ omen pertinet.) Et pater Anchises: bellum ὡ̄ terra hospita portas: Bello armantur equi, bellum hæc armamenta minantur. Sed tamen ijdem olim currū succedere sueti Quadrupedes: & frena iugo concordia ferre. Spes est pacis, at, Verba sunt Aeneæ apud Vergiliū Aeneid. 3. Primus ab æquorea percussis cuspide faxis Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen, Exiluit, Lucan. lib. 6. Germani ex hinnitu & fremitu equorum, monitus futurorum prædicti putant, quos nullo opere cōtactos candidi coloris plurimos educebant, Alexander ab Alexand. Darius quomodo hinniente equo eius in aurora primò, rex inter septem principes viros Persas, inter quos ita congenerat, sit declaratus, describit in Thalia Herodotus. Oebares, inquit, Darij equo, ubi nox aduenit, vnam equarum quam equus Darij maximè adamabat, in suburbana adducit, ibi q; alligat. Tum equum Darij eodem ducit: eumq; circumagens identidem equæ admouet, ac tandem admittit. Postero die simulatq; illuxit, sex Persæ ex conuento affuerunt equis assidentes. Et cum in suburbanis vltro citroq; veſtarentur, ubi ad locum peruenierunt, ubi superiorē nocte equa fuerat alligata, ibi Darij equus accurrēs hinnitum ædidiit: & hinnitū ædito potinis fulgur sereno cœlo tonitruq; extitit. Hæc cum Dario tanquam ex composito accidissent, eum compotem voti fecerunt. Nam cæteri ex equis desilentes Darium adorauerunt. Sunt qui hoc dicant Oebarem fuisse machinatum, sunt qui aliud: nempe atrectatis huius equæ genitalibus, ipsam manum intra subligaculum tenuisse abditam: & sub ipsam statim Solis ortum, cum equi digressuri essent, eam naribus equi Dariani admouisse, equumq; ad odoris sensum infremuisse atq; hinnisse. Καὶ ρεμένων ποτέ πᾶλιν φένειον θύματον Περσῶν Αἰγαίου Βασιλεῖα, Oppian. I. de Venat. In exercitu Xerxis aduersus Græciam equa leporem ædedit, ut supra retuli in H. c. ex Herodoto & Valeorio. De equa quæ nostro seculo leporem peperit, vide in lepore H. c. Bos equuleum peperit, Liuius 3, belli Punici. Proximis diebus equorum greges, quos in traiectendo Rubicone Marti (alias non Marti legitur, sed flumine) consecraverat, ac sine custodibus vagos dimiserat, compertit pabulo pertinacissime abstinere, vbertimq; here, Tranquillus in vita Iulij Cæsar. Niphus Suestanus equos ante mortem Caligulae pabulo abstinuisse & vbertim fleuisse scribit, non citato authore. Nero ostentabat hermaphroditas subiuges carpento suo equas, in Treverico Gallicæ agro repertas, ceu planè vifenda res esset, principem terrarum infidere portentis, Plin. C. Iulius Cæsar vteatur equo insigni pedibus propè humanis, & in modum digitorum vngulis fissis: quem natum apud se, quum aruspices imperium orbis terre significare domino pronunciassent, magna cura aluit: nec patientem sessoris alterius, primus ascendit: cuius etiam instar pro æde Veneris genitricis postea dedicauit, Suetonius. Plinius cum de Bucephalo scripsisset, subdit: Nec Cæsar dictatoris quenquam alium recepitse dorso equis traditur, idemq; hominis similes pedes priores habuisse, (idem scribit Plutarchus in eius vita) hac effigie locatus ante Veneris genitricis ædem. Aut̄or historicus Dion, Cæsari Lusitaniam gerenti natum esse equum, διφάς τος της οὐρανού πάθειαν διτάξεις ἔχοντα, id est cui gemina fore in anteriorum pedum vngulis natura, qui mox illum elate admodum gestaret, reliquos omnes ἀνατίτας recusaret, vnde immodica de se sibicepit polliceri, Cælius. Palatinus Vilnensis habuit equum cum quinq; pedibus, Auct. Schnebergerus. Apud comitem Palatinum Henricum visus est equus 6 pedib.

PROVERBIA.

Ab equis ad asinos, ubi quis à studijs honestioribus ad parum honesta deflectit, vel è conditione lautiore ad abiectiora deuenierit. Τὸ δῆλον λεγόμενον, αφ' ἵππωντος ἐνεργειαῖς οὐκ οὐδὲν προκόπιον. Procopius Sophista in epistola quipiam.

Ex asino equus, Ἐν βέβαιον οὐδεὶς ἔτι τὸν ἀρνίον ὁρᾷσθεν, E tardigradis asinis equus emerit, cum clarus euadit quipiam obscuro genere natus, aut quoties ad indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus, &c. Erasm. Meminit etiam Apostolus, & interpretatur δην τοῦ εὐτελῶν δην τοῦ μεταχωρεύοντος, ut non solum ad parentes aut præceptores respiciendum sit, sed in uno etiam homine locum habeat prouerbium, qui pridem obscurus nobilior euadit. Bone meos nunquam abegerunt, nec equos, Οὐ δὲ πάντοι εἴκασι βέβαιον οὐδεὶς μηδὲ πάντες, verba Achillis apud Hominem Iliados primo, prouerbialiter usurpata à Plutarcho. Vtus est, cum negamus nobis esse causam, cur ille aut illum odisse debeamus, Erasmus. Acarnici equi, Ακαρναῖοι πότοι, dicebantur equi maximi. Finicim illi cuius meminit etiam Aristoteles, πάντα θεατικά Vergilii item in Georgicis tribuit primam laudem equis Epiroticis. Acarnanes enim sunt iuxta Epirum, quemadmodum Thessali. Conueniet vt de re quipiam eximia, aut insigni præmio, Erasmus. Equis albis præcurrere, Horat. 1. Serm. Vel quod equi albi meliores habebantur: vel fortunatores & auspiciores esse creduntur: vel quod illis in triumpho viatores portantur: hinc qui longe intercallo aliquotus rei præcedit, albis equis præcedere vel vincere dicitur. Græci simpliciter dicunt περιπολούμενοι pro longè antecellere, quod equestris cursus sit expeditior, Erasmus. Anus velut equus profundam (pro sepulchro) habebis Fossam, Γραῦς ως την πότα την καρδιάν την φορέταις. De ijs qui penitus abiiciuntur tanquam prorsus inutiles. Equi enim postea quam consenserint, in altos terrarum specus (εἰς καρδιάς, Suidas) aliquod præcipitantur. Ita mulier olim amata, simul atq; defloruit forma, fastiditur ab omnibus: simile illi, Equi feneccus. Erasmus. Apud equum, & virginem: Aeschines aduersus Timarchum refert, Athenis fuisse quandam tantę seueritatis, ut filiam quod impudicē se gesserit, nec integratatem suam seruārit usque ad matrimonium, deportārit in locum desertum, atq; ibi vna cum equo incluserit, haud dubie fame periturat: Eiusq; domiciliū solum sua etiamnū ētate superfluisse tradit: quod ex redicebatur Παρθένον καὶ κόρην, id est, Apud equum & virginem. Dici potest in exemplum immodecē seueritatis, Erasmus. Hippomenes (inquit Suidas) præfectus (ἀρχων) erat Athenis: excidit autem magistratu hanc ob causam. Quum ciuiis quidam filiae eius vitium clam obtulisset, præiracundia in cellam quandam cum equo eam alligatam conclusit, & neutri cibum præbuit. Equus igitur fame urgente puellam aggressus cōsumpsit, & paulo post etiam ipse perijt, ac domicilio in quo erat euerso obrutus est: & loco nomen impositum πάτερ κορηγός. De hoc plura require supra in a. inter propria virorum ab equo facta nomina.

Cantherius in fossa, Cantherius in porta, Cantherino ritu stantem somniare, proueria ex Erasmo explicati supra in Cantherij mentione in b.

Caudæ pilos equinæ paulatim vellere, dici potest prouerbio, qui quod viribus atq; impetu fieri nequit, id tempore atq; affluitate cōficit. Horatius in epistolis: Vt or permisso, caudæq; pilos vt equinæ Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum, Dum cadat elusus ratione ruentis acerui, Qui redit ad fastos, & virtutem estimat annis. Natum ē facto quodam ducis Sertorij, cuius rei meminit Plutarchus in eius vita. Hic enim cum suis copijs, ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti cōsilium, quām vires temerarias, postea quām illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos, alterum macilentum atq; invalidum: alterum vegetum cauda pilosa. Atq; inualido illi iuuenem adhibet prægrandi corpore & admirandis viribus. Contrà vegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem: hic si gulos pilos paulatim vellens, breui spatio totam depilavit caudam. Iuuenis ē diuerso caudam omnem simul manibus utrisq; comprehensam, viatq; impetu conatur reuellere. Qui cum frustra sudaret, risu fuit circumstantibus. Sub hæc assurgens Sertorius, cuius consilio iussuq; hæc fuerant acta, Videtis (inquit) commilitones, quanto plus possit ingenium quām vires, Erasmus. Eandem rem describit Valerius Maximus 7.3. Sunt quædam, inquit Erasmus, & hodie vulgo iactata, non indigna quæ veteribus adagijs adnumerentur: Quod genus est illud, Nō oportere equi dentes inspicere donati: Cum significamus æqui boniæ, consulendum, qualcumq; est quod non emitur, sed gratis donatur. Vtus est tamen hoc prouerbio Hieronymus in præfatione Commentariorum in epistolam Pauliad Ephel. Parum, inquit, eloquens sum. Quid ad te? Disertorem lege. Non dignè Græca in Latinum transfero: Aut Græcos lege, si eius lingua habes scientiam: aut si tantum Latinus es, noli de gratuito munere iudicare: & vt vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati, Erasmus. Germani hoc prouerbium sic efferunt, *Man soleim geschencken pferd mit ins manlsähen.*

Equitandi peritus ne cantes: Sumptum à poëta quipiam, in eum qui professus res serias versatur in nudis. Equitatio militaris est, & ad bellum pertinet. Musici sunt imbelles ac voluptatum insectatores. Gregorius theologus in epistola ad Eudoxum rhetorem, Ιπποτούριον οὐδεῖται μηδὲν εἶδεν εἰς τὸν οἶνον, ποτε γονταὶ μηδὲν εἰς παντούντας, Nondum liquet ē quo poeta sumptum sit: sed dictū videtur in Thebanos, qui duas artes præcipue dccebant, equitandi & canendi tibijs, quum altera parum alteri cōgruat, Erasmus. Ferociores ac insolentes redduntur copioso pabulo non modo boves, sed & equi & asini, vnde extat & Sophocles dictum in tumidū quempiam ac præferocem: Tu, inquit, serues, quasi pullus pabuli copia, Erasmus. Ιππεῖον θεραπευτικόν, equina ferocia vel audacia, Ιπποτούριον ιππωνούμων, Varinus & Suidas. Ibyci equus, Ιππεῖον ιππων, in iocum prouerbiam abisse videtur, de ijs qui nolentes præter ētatem ac vires ad periculosem (vel difficile) negotium adigeretur. Dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poëta equus erat iam annosus athleta, multis certaminibus destritus. Is quum ad certamen currui iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo Ibycus surgens, Equus (inquit) domini similis est: nam & ipse iam senex ad amandum compellor. Huc alluisse videtur Horatius in epistolis, Non eadem est ētas, non mens, & Solue senescensem mature sanus equum, ne Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat, Erasmus. Eodem prouerbij sensu Sophocles etiam equus usurpat, vt infra dicam. Incita equum iuxta nyssam, id est lineam vel carceres, &c. Vide supra in h. e. in Carcerum mentione. Ithorus, Ιππεῖον Σuidas ait vocem prouerbialem fuisse (Ιπποτούριον οὐδεῖται) in eum qui velut instigator hortatorq; foret alijs: translatum opinor à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter labrandum, siue ab equorum cursu. Plutarchus scribit: ιπποθεραπευτικόν (vide supra in c.) appellatam cantionem ad incitandas equas: οπεῖν Græcis est impetu insilire. Apparet Græcam vocem compositam ex iōi, vade. & οπεῖν incitare, Erasmus. Lydius currus, vide supra in h. e. vnde de curribus.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, prouerbialis versus apud Horatiū, vt in Boue dixi. In planicie equum, quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimū valet, quoq; vel maximè gaudet. Equus in campo tanquam in sua est harena. Apud Luc. in Captiuo, cū ipse iudices postularerit, Plato respōdet, Ιππεῖον εἰς πεδίον ιππων, hominem rhetoriciū significans, & in agēdis causis exercitatū. Plato in Theateto, ιππεῖον (alias ιππων) εἰς πεδίον οὐδεῖται, 70

Σαρξεῖτο εἰς λόγοις. Translatum videtur à militia: nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campis, scaturitq; loca impeditiora, Erasm. Τοπέας εἰς τεδίον πεποναλή, σηλωνόπι ἐν διάδημα. Εγκληματικόν τοι τούτοις τοις περιστατέσι, Suidas. Et rursus, Τοπον εἰς τεδίον αἴτεις, αὐτὸν δέ τοις μοι εἰς λυττελές. Equus me portat, alit rex: prouerbiū, ut Graci parcomiographi scribunt, hinc natum. Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admoneretur vt missione peteret, se sequebat, à militia abdicaret, negauit se facturum, hiis quidem verbis, Τοπον φίλοις, Βασιλεὺς μη τούτοις. Huc allusit Horatius cū in epistolis sub Aristippi persona sicut: Rectius hoc, & Splendidius multo est, equus vt me portet alat rex: Quo quidem in loco Acrōn huius admonet prouerbiū, cuius etiam meminit Diogenian. Apparet è tragœdia quapiam ascitum: est enim carmen anapæsticum dimetrum, Erasmus. Probi imperatoris equus in parcomiā formam deduci potest. Is erat nec decorus quidem, nec statu osus: verum celeritate tanta, vt diurnis spatijs centum obiret miliaria: vel in decimum diem labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quam forti ac strenuo congruere militi pronunciauit Probus idem, Cælius. Procul à pedibus equinis, Εν τοῦ ποδὸν οὐ πεποναλή, etiam hodie vulgo dicitur (Germani inferiores, Under dem pferde hen: & alij passim, Ans den fressen: Das pferdschlecht, gebejm mir zu no nabe) cum significant fugientū esse periculum. Proprius huius dicti vñs est in certaminibus equestribus, vt sibi quisque caueat: id deinde vulgus prouerbij vice usurpauit, Erasmus. Τοφερακανιτικόν διάτρεψε, οὐδὲ νεύ δικαιούχον δελφίνοις, &c. Id est, Equus in quadrigis, in aratro bos: nauem oxyssimè prævertitur delphinus, Pindarus vt a Plutarcho citatur. Erasmus in prouerbio Quam quisque nōrit artem in hac se exerceat. Equis & quadrigis, id est omni cōnatū, Cicero ad Q. fratrem. Idem 2 Offic. Cum his velis equisq; vt dicitur, si honestatem tueri ac retinere sententia est, decertandum est. Si huic occasione tempus se subterdixerit, nunquam ædepol albis quadrigis indipiscet postea, Plautus in Asinaria, vt citat Erasmus in prouerbio Equis albis præcedere.

Saluete equorum filia, vide in Mulo. Equum habet Scianum, olim prouerbio dicebatut in calamitosum, & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomen inditum est Sciano: is ex Diomedis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verum eiusmodi quodam fatō, vt quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internecionem vsq; deperiret. Id quod Cn. Seius ipse capititis damnatus, ac miserando affectus supplicio: deinde & Cor. Dolobella bello interfectus, post hunc C. Cassius ab hostibus occisus: deinceps M. Antonius detestabili exitio perditus, probauit. Hunc equum C. Bassus Argis se vidisse refert, haud credibili pulchritudine, vigorq; & colore exuperantissimo, nempe puniceo. Hoc adagium & refert, & copiosius explicat A. Gellius 3.9. Hæc Erasmus. Equus Cn. Seij (inquit Ioan. Rauisius) à Cor. Dolobella centum milibus festertijs emptus, inutilata quidem magnitudine, sed eo fato, &c. vt supra. Vide etiam Cælium 12.13. de eodem equo: cuius historiam Antonius de Guevara quoq; narrat epist. 25. Scythæ equum, subaudi recusat. Τοπον δε Σκύθες, subaudi διπλούτου vel διδελφίου: de ijs qui clam aliquid desiderant, palam vero reiciunt & recusant, Suidas in Τον τοπον. Prouerbij ratio clarior fit ex altero prouerbio eiusdem sententiaz apud eundem in voce Scythes, quod huiusmodi est. Σκύθης τὸ δένον, vel vt Suidas habet, οὐετού Σκύτη. Scytha asinum: de ijs qui verbis dissimulant, aut etiam abominantur, re ipsa autem appetunt. Nam cum quidam asinum mortuum vidisset, dixit: En tibi cœnam δὲ Σκύθαι ille vero primum detersatus, paulo post curiosius de ea perquisiuit, & circa eum parandum elaborauit (αὐθις ἡ πολυπελαγεύσαντος τοῦ θυντού επονέτο) Suidas & Hesychius, apud quem mutilus hic locus est. Non placet quod Erasmus hoc prouerbiū sic effert, Αντιζούει Σκύθης τὸ δένον, duo prouerbia, vñius vt dixi vñtrung; perse sententiaz confundens. Suidas certè, & Hesychius sine voce Σκύθης τὸ δένον melius proferunt: mox vero interpretationis loco eam subiiciunt: Sed nec illud probo, quod δένον δελφίνον suspicatur vtile conuiuiuni potius quam asinum significare. Scytha quidem & Tartaros equina vesci alibi diximus: & vescerentur nimiri asinina quoq; quam à nonnullis edi Galenus scribit, si Scythica regio eos proferret. Nunc quoniam, Aristotele teste, caret, magis forte probandum erit equi mentionem in prouerbio fieri, (vt Suidas facit: & si Erasmus, quod sciām, nusquam meminit) quam asini, Equi senecta, Σκύθης γῆς: prouerbiū in eos dici solitum, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, postea quam consenuerint, ad sordidas curas scemēt abijciunt. Allegoria sumpta à generosis equis, qui senio facti segnes, in pistrinum, aut carrum, aut aliud id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti, dum viribus integris essent. Οὐ παντά πάντα δόξει τοδιν δὴ τὸ παλαιόν μηδον, Τοπος Γῆς επάγειρη μηδενὸς αναγνῶστος, Plutarchus in libello, An seni sit administra respub. Cum hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicero nein Catone Maiore: Sicut fortis equus spatio qui forte supremo Vicit Olympia, hunc senio confectus quiescit. Erasm. Idem alibi in prouerbio Equi generosi senectus, Sophocles ex Electra versus recitat istos: Ωτερ ποτε ποτε έν ψυχής καὶ γέρεων Εν τοῖς θεοῖς, θυμὸν τοῦτο αἴτωλεσι, Αὐτὸν οὐδὲ ιστονιώσαντος ήτού Ηματος διηγεῖται, καντρές τοι πεντηκότεροι. Verba sunt Orestis ad padagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytaenestram & Aegisthum. Vide supra, prouerbiū, Anus velut equus, &c. Est & vulgare Germanis prouerbiū de inutili equi senecta. Venedaspferd zuo alt ist spannet man es in den karen, oder schlecht es für die hund.

Senescenti equo minores cyclos immittit, vide supra in H. c. Equo Sophocleo similis, adagium in eos est, qui aetate fessi & imbecillo corpore, animi tamen vigorem seruant etiam num. Philostratus in Damiano sophista, Καὶ οὐδὲν αὐτορά παρεχετοντο τῷ Σοφοκλείῳ τοπον νοθέος γένεται ποτε δονῶν, νεάργον διπλούν εἰν Τοποδεικήν αὐτοτετον. Nam Sophocles iam senex, & pro deliro à filijs accusatus, tragedias tamen optimè & grauissime componebat, vt pluribus probat Cælius 21.20. In equo autem, inquit, arbitror allusum ad Tragici cothurni maiestatem, qui sit veluti equestrī, Comicæ humilitatis ratione, vnde in Arte poetica Horatius: Et tragicus plerūq; dolet sermone pedestri, &c. Et rursus cap. 21. Coloni sic dicti loci duo fuere: alter appellatus hippos, id est equus, in quē confugit Oedipus. Ad quem forte prouerbiū respectat, quod de equo Sophocleo preteximus, cō quidē procluius, si inibi quoq; habuit Sophocles, quod in quinto de finibus Cicero significat. Eundem cū Sophocles equo sensum habet etiā Ibyci equus, de quo superius dictum est. Testudinem equus insequitur: cōueniet vt hoc prouerbiū cum rem præpostere & absurde geri significantur, Plutarchus in libello aduersus Stoicos, Ποτεροῦ τοῦ ποτε ποτε οὐδὲν ητού, ηγετού ποτε ποτε ητού, το μηδενὸς ποτε ποτε ποτε ητού, το μηδενὸς ποτε ποτε ποτε ητού, μηδὲ εἰχελάντει, ποτε ποτε ποτε ητού, μηδεποτε ποτε ητού. Αὐτοῦ τούτους τούτους ητούς, Erasmus. Decernetur equa Thessalica, explicatum est supra in v. vbi de patrijsequorum. Vide etiam inter hæc de equo prouerbiū superius in Acarnico equo. Troianus, vel dureus equus, Οδησσος ιππος, vt Erasmus scribit) de clandestinis insidijs dicebatur, aut ybi repente complures apparerent, qui latebant antea. Sumptu ab equo Homerico, in quo Græcorū proceres abditi, repente prosilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerū duratō teū appellat, vt Odyssea octauo, quod trubibus esset cōtextus. Λοιπὸν τοῦ ποτε ποτε ποτε ητού, ηγετού ποτε ποτε ητού, Δεκατετού.

μέγαν ἐπιτελεῖν, οὐδὲ εἰς τὸ πάντας ἀξέστητο. Αἴγειντο, Τρωοὶ Φόρον ἔκπληξ φέροντες. Plutarchus in vita Themistoclis narrat illum aliquando dono rogasse equum à Philide nutritore equorum. Eum is vbi ne gasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum οὐ πεπειθεῖσι: significans se crimina ipsius ac domesticorum prolatarum in lucem. Nec inscitum fuerit, si quis ludum aliquius eruditus, Durateum equum appellat, quod ex eo breui tempore sumini viri prodierint. De laudatis viris qui subito aliquinde emerserunt, apud eruditos frequens est, ut ex illius domo velut ex equo Troiano prodiisse dicantur. M. Tullius Philippica secunda ad egregij facinoris societatem retulit: In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso. Aristophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphasis roboris ac magnitudinis: Καὶ Θεάθηνος ἐναρτίῳ δέ τις ἀρχετε, ποιῶν ταῦτα μέγεθος δύναντος δούλησε. Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in Acropolis stabat Palladi datus à Charidemo (Calius 29.25. Χαριδόνιον vocat) quod ipsa testabatur inscriptio. Verum is ad imitationem equi Troiani compositus erat. M. Tullius actione in C. Verrem sexta, Troianum equum accipit pro extrema calamitate: Quem concursum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porrò fletum mulierum, qui viderent equum Troianum introductum, urbem captam esse diceret, &c. Portas per quas introductus fuerat equus dureus, Homerus Iliad. tertio Scænas, hoc est finistras, appellat, quod læua mente Troiani equum illum induxerint in ciuitatem. Idem pro Muræna dicit, equum Troianum intus esse, quum sentit reip. periculum esse à ciuili discordia (à Catilina:) Intus (inquit) intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me consule dormientes opprimemini. Idem pro M. Cælio, An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit? Hæc omnia Erasmus. Etrurus in prouerbio Seianus equus, Equus duratus (inquit) fatalem interitum attulit Troianis: ad quod alludens Maro, Scandit, inquit, fatalis machina muros. Equi Troiani meminit Cicero etiam in libro de Diuinatione, & in epist. famil. Troianū equum (inquit Nic. Erythræus in Indice Vergiliano in voce Simulacrum) cum Minerua fabricauit Epeus, vt Demodocus apud Homerum canit Odysseæ octauo. Hunc Vergilius instar montis equum appellat, modò equi molem, alijs equi immanis molem, interdum ferum, nunc dolum, quandoq; machiñam, monstrum infelix, claustra pinea, & denique lignum: nam trabibus contextus acernis, vt idem poeta canit, Sectaq; intextus abiete costas. Vnde duratus, id est ligneus Homero ductus, ἡπτά κεράμους ἀετούς δεξερόν, & quæ eodem citato libro sequuntur. Quem imitatus Lucretius, Nec cum duratus Troianis Pergama partu Inflammasset equus nocturno Graugenarum. Apud Flaccum Argonauticon 2. Manet immotis nox Duria castris: alij codices habent Durica eodem sensu: quidam Simplicius legunt Dorica pro Græca, vt Et Dorica castra. Equo autem ligneo inclusi Danais expugnatum fuisse. Illium fabulosè poetæ commenti sunt: sed rei veritas ita habet. Equum ligneum, simulato pro reditu Mineruæ voto, Græci ea magnitudine construxerunt, vt intra moenia Troiana recipi non posset, nisi porte muriq; urbis deponerentur. Eum Sinon, transfugam simulans, persuasit Troianis, si in urbem inducerent, futurum, vt nunquam Græci aduersum eos amplius arma mouere possent. Quamobrem delectis portis & mutorum parte, equum introducunt Capientibus mox ipsis cibum secure, ac nihil tale verentibus Troianis, Danaum ductores ex loco, vbi in insidijs subsiderant, vnde adhuc illi Argiorum insidiæ nomen est, prodeunt apertam urbem inuadunt, atq; hoc pacto capiunt, Hæc ex Palæphati apostis. Alij sentiunt poetæ equi commentum de monte quodam arripiisse, cui Equo nomen esset, qui Troia imminaret, per quem etiam facile capta sit: ad quod & Vergilius his (verbis) allusari. Instar montis equum diuina Palladis arte Aedificant, Haec tenus Erythræus.

Dare Phrygius scribit Polydamantem Trojanorum proditorem fuisse Graecis ut noctu ad portam Scenam exercitum adducerent, ubi extrinsecus caput equi sculptum esset. Equum, qui nunc aries appellatur in muralibus machinis, Epeum ad Troiam inuenisse traditur, Plinius. Equum durium Epei opu. fuisse, Pausanias (in Atticis) interpretatur machinam muris dissoluendis, cuius xeneum simulacrum in Acropoli fuerit, Caelius. De equo Durio & Troia per eum capta, multa Calaber lib. 12. Arietem à Carthaginensibus ex cogitatū, Vitruvius & Tertullianus in libello de Pallio memorant. Higinius etiam Trojanum equum, machinam oppugnatoriam fuisse scribit. Et hic quidem, Plinius & Pausanias, plus fidei merentur quam Dictys & Palæphatus. Est præterea equis Trojanus Liuij poetæ tragœdia, Brodæus.

Equus Troianus (inquit Cælius) prouerbio usurpari potest pro societate non in perniciem modo cuiuspiam init, verum & ad bonam frugem aliquam. Cicero alicubi scribit ex Ilocratis ludo, veluti ex equo Troiano, innumeros principes exiuisse. Huc delecta virum sortiti corpora furtim. Includunt cæco lateri, Vergilius. M. Varro, quod ad equum lignum atinet; Epeum eius concinnatorem fuisse coquum scribit, & Argivis cibum curasse: ideoque à Plaute fumicium coquinatorio epitheto nominatum, &c. Vide plura apud Cælium 29.25. & Politianum in Miscellaneis, cap. 5. & supra in h.a. inter imagines equorum. Propertius lib. 4. Elegiarum abiegnū equum dixit. Troiam fertur ob Laomedontis equos primum ab Hercule, deinde per lignum equum ab Agamemnonē, tertius propter equum qui in porta consistens, Iliensis claudere volentibus impedimento fuit, à Charidemo duce captam fuisse, Plutarchus ab initio vita Sertorij: Vnde apparet equos Troia quodammodo fatales fuisse. Τροιανον ζεστὸν τὸ δημόσιον λέγει Οὐνγρός, ὁ ἐστι ξύλινον ξύλον ζεστὸν ηξενδυτικαὶ θύμη, οὐ τὸ ζεστὸν λήσιον, Varinus. Epeus nomen cuiusdam fabri, qui equum dureum fecit, Festus. Ιπποτέκτων (id est equi faber) filius Panopei durium (δουλειον) equum fabricauit, in quo occultati viri Græci quinquaginta se præter mille mea memoria (κατ ἡμέραν videtur locū deprauiatus) equo a Troianis intra mœnia attracto, noctu progressi, cæteris qui in Tenedo erat Græcis signum face dederunt: & cum ijs aduenissent, Ilium vastauerunt, Varinus ex authore in nominato: apud Dictyn quidem & Datet em nihil tale inuenio. Bægwanēda. τὸ θούρεον πίνων. Hesychius & Varinus. In equū ignavum perquam elegans Lucilij hexastichon extat Anthologij 2.23, huiusmodi, Θεοτάκεντα πατονούχεις Εὐρυπίδεις, αἴτιος οὐ οὐλός οὐ. Οὐ διωτάτην τὸν φάρμακα Θεοτάκεντα. Οὐτος διούεται πάπον, οὐ εἰ Φούργες εἴλογον ἀπαντεῖς Συνδακούς Στρατεὺς αὐτοῦ γε πάντας. Οὐ στοχεῖ ανάγκης θεοῦ την Κρήτην, εἰ πρεστήρεις μοι, πάσηνθάς ποιεῖς τοῖς τεντύοις πλούτῳ. Vinum equum poëta. Demetrij Halicarnaslei distichon huiusmodi citatur à Zenodoto, etiam si in epigrammatis refertur Nicerati titulo: Οἵνος τοι χαρέ εν τη Φέρει ταχὺς πίπας άσσων, Τ' θωράχη τοινιν καρποῖς οὐδὲν αὐτόν της. Vide supra in h.a. inter deriuata ab Equo. Αὐτὴν γέ τέλκων οἶνον οὐδὲν ιππάς, Σκυδίσι Φωνεῖ οὐδὲν παγησόνων, Parmenio Byzantius apud Athenæū lib. 5. Ac si dicat, Si homo semel tantum vini hauserit, quantum aqua solet equus uno potu consumere, minus iam sapit equo: equus enim saltem nomen suum semper agnoscit, ut cōpaticas dictus à coppa numero, de quo dixi in h.a. inter nomina equorum. Nos potionis nimium indulgentem, vaccæ instar bibere dicimus. Cum peditibus eucurrishi, & illi fatigariunt te: quomodo ad certamen prouocabis equos? Hieremias 12.

Germanis vñtata prouerbia ab equis ducta, quibus eiusdem ferd sententia Latina absq; equi mentione enum-
tata adiungemus. *Das pferdt ist seines fuotes vuerdt,* Equus m̄cretur, pabulum, Canis digna pabulo. *Die rohender
den vuagen spannen,* Equos currui postponere: Currus bouem trahit. *Er rydt eingäck pferdt,* vel vt Vuestphali pro-
ferunt *Hie rydt ein geck pferdt,* Equum sternacem equitat: Malo asino vehitur. *Es vertritt sich auch vol einpferdt das
vierfueße hatt, oder ein pferdt mit vier fuessen:* Est quando equus quanquam quadrupes gressu aberrat: Quandoque
bonus dormitat Homerus *Gautals gurr,* Equus equa dignus: Malis thr̄ipes, malis ipes. *Heschwimmend vñr oepfel,*
sprach der pferdsdreck, do schwamm er under den oepfeln vñr dem vuasser, Hic nos poma natamus, aiebat stercus equi-
num, cum inter poma aquæ innataret. Kleine pferdt, Kleine tagreyzen, Parui equi, parua itinera: Efficimus pro no-
stris opibus mœnia. *Man muost mit den pferden pfluogen die man hat.* Arandum est equis quorum copia est: Si bo-
uem non possis, asinum agas. *Mitt boesen gerlen bricht man das eyß.* Malis (ferocibus) equis scinditur glacies. Scin-
dere glaciem Latinis etiā prouerbiale est. *Mitt unvñlligen ocben oder pferden ist nut gnor pfliogen.* Bobus aut equis
inuitis nō bene aratur: Inuitos boves plaustro inducere. *Rgßarbeit,* Equinilabores, Herculei labores. *Tranue
vñl reytes das pferd hinunag.* Credulitate equis amittitur: Fiducia pecunias amisi. *Vñan die altengel gehen vuerdend,
so stehen sy mit zuo halten,* Cum vetuli equi currere incipiunt, difficillimè retinentur: Anus subans, *Tgœus καπεῶσα.*
Zuo dem baren bringen, Ad præsepe adducere, In laqueum inducere.

Plato in Phædro tres animæ partes facit, *πτωματικὴ φω μὲν πὺνε εἰδην ἡγούμενον δὲ εἴδος τὸ τρίτον.* *πτωματικὴ φω μὲν φα-*
ρόπον αἰγάλος, δέ δὲ. Homerus cursum viri præstantis in pugna & alacris confert cursui equi pabulo saturati, *Ως δὲ οὐτε*
τις στρέψεται πρὸς αὐτονομας θητοφορτυ, Varinus in *Παρθενεῖ.*

In adulari nescientē Alciati emblema. Scire cupis dominos toties cur Thessalis ora Mutet, & vt varios qua-
rat habere duces? Nescit adulari, cuiquām obtrudere palpum, Regia quem morem principis omnis habet.
Sed veluti ingenuus sonipes, dorso excutit omnem, Qui moderari ipsum nesciat hippocomon. Nec sanguire tamen domino fas, vltio sola est, Dura ferum vt iubeat ferre lupata magis.

DE GENETHA.

*GENETTA icon a Bellonio exhibita, nescio quam accuratè facta; macularum
quidem specie pellis differt ab illa, quam nos probè scireg, à pictore
nostro expressam hic damus.*

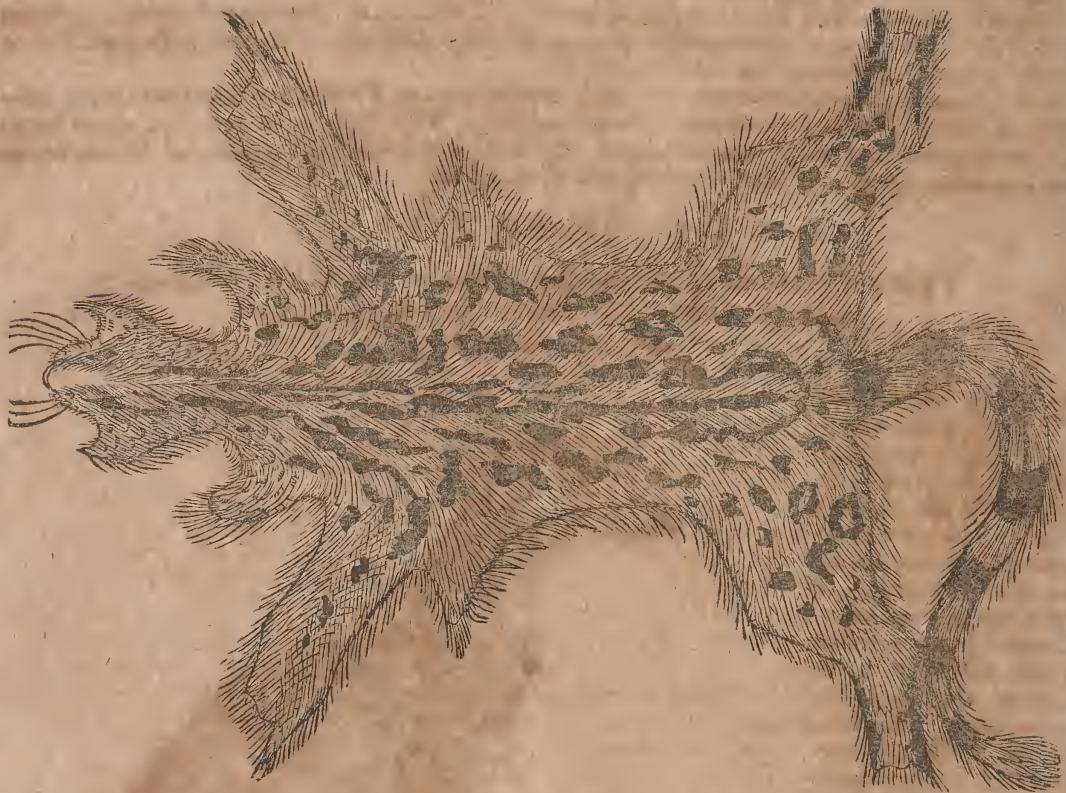

ENETHA vel
potius genet-
ta aut ginetta
(genocha a-
pud Albertū,
perperam) est bestia paulò
maior (minor, Albert. & re-
ste) vulpecula, colore inter
croceum & nigrum, macu-
lis interdum nigris ordine
in pelle dispositis (maculis
nigris interpositis, Alber-
tus:) mansueta satis, nisi la-
cessatur. Ardua non ascen-
dit, sed in humilibus locis,
& iuxta riuos degit, & ibi
victum querit, Isidorus &
Vincentius Bell. Germani
vocant *ingenithkatz.* Pelles
vestibus affluntur, & pre-
tiosæ habetur. Genetha ar-
dua non ascendet, sed in hu-
milib. locis & iuxta riuos de-
git Isidorus: quo nemo anti-
gor puto hoc nomine vñsus
est. Sunt etiā animalia (in-
quit Hier. Cardanus) pelli-
bus nobiliora, vt lynxes: &
è mustellarum genere pluri-
mæ, martori, varij, lardiro-
ni, viuerræ, ginettæ. Nostri, vt dixi, genetocatum composita voce nunen pant, ob cati similitudinem. Habet autē
catus ingenium & formam magna ex parte mustelis similem: quamobrem recentiores, id est mustelæ voca-
bulum, in catum quoq; cōferunt. Cæterum lardironi (hoc est glires, ni fallor) & varij, inurium potius quam mu-
stellarum genera mihi videntur. Ginettas Hispania mittit, forma & moribus dom. sticis mustellis, quas nos fo-
nos vocamus. Similes pelle varia ac nigro & cinereo alternantibus maculis distincta, Cardanus. Cōtra quem Sca-
liger: Quum domestica mustela, inquit, perpusilla bestiola sit, quomodo Ginettarum speciem ei attribuere ausus
es? Vnius ginettæ corium amplius tricenas cōtinet mustelinæ pelliculas. Lutram enim maximam æquat. Deniq;
mustelæ nihil præter auriculas. Pilo verò longè diuersa. Si tam esset inuentu rara, quam admirabili pulchritudine
est, sine controversia, præter cæteras summo in pretio futura erat: macularum crebritas, ordo, vegetus splendor
nulli cedit. Idem in Hispania hoc animal generari scribit. Genethas Constantinopoli per domoscicures vagari
sinunt, tanquam catos, Bellonius.

Ego

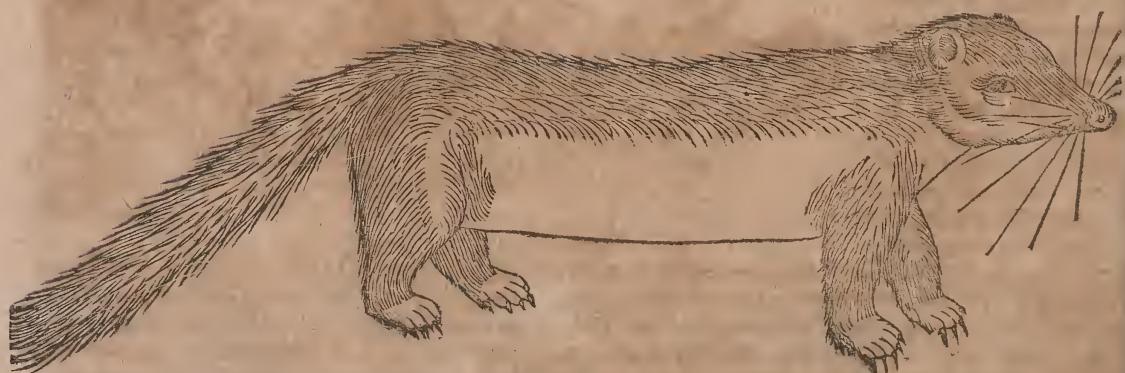
Ego pellem tantum genettæ vidi. Ea à capite ad extremam caudam longa fuit dodrantes quatuor cum palmo: cauda seorsum duos dodrantes, æqualis ferè reliquo corpore. Latitudo pellis in medio extensa, dodrans unus. Venter medius & collum supinum, cinerei ferè coloris. Caudæ circuli nigri octo: & totidem cani vel albicantes, alterne. Corpus totum nigris maculis eleganter distinguitur: reliquum fuscum vel candicans appetet, ac canum fusco rufoq; paucò permixtū. Mollis est pilus, & densus lanuginosusq; interius. Bene olet pellis, moschum quodammodo. Lugduno ad nos venhuntur: ternæ ferè aut quaternæ denarij aurei pretio. Genettæ vnde dicantur certi nihil habeo: conijcio tamen nomē esse à loco: nam & cqui iannetri ginnettive dicti, ex Hispania habentur: quo rum mentionem in Equo feci capite secundo inter celeres. Quarendum an genus aliquod sit thois vel pantheris minoris quorum meminit Oppianus. Conuenient enim magnitudo, maculae, ingenium (nam & panthera minorem, innoxium esse Oppianus scribit, ut suo loco dicemus) & vsus pellium ad vestes pretiosus, & insuper odor suavis. Aurena (hyæna) taxus, genusta (genetha) lynx seu lupa ceruaria, cattus, mus, furo & mustela laudent plus vulnere quam veneno, Arnoldus.

ENETHAE pellis, qualis apud pellifices spectatur.

D.E GLIRE.

Hanc gliris imam nem doctissimus Bergomensis medicus Guill. elmus
Gratarolus ad nos misit.

A.

L1s nominatiuus ab eo, quod sunt glires. Laberius in Aqui's calidis, Etiā hic me optimus somnus premit, opprimitur glis. Plautus genitio plurali glirium examina dixit, Nonius. Ego glirem à pinguitudine dictum conijcio: gliscere enim et scere & pinguelece significat: pinguelece autem somno hoc animalculum, tota hyeme dormiens. Columella de asino, Palcis vero, quibus ferè omnes regiones abundant, etiam gliscit. Et alibi, prius tamen quam exili in terra iteremus, sterco et conuenit.

uenit. nam eo quasi pabulo gliscit. Hinc, ut videtur, gliscerum quoq; conuiuum, ut Cælius meminit, dici potest, quod aditiale ac ganeatum dubiumq; fuerit. Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur, carmen apud Syluaticum. Et à recentioribus quibusdam grammaticis parum classicis, glis fœminini generis, vnde genitius sit glisis, terra cretosa vel argilla exponitur: Scoppa existimat vocem non Latinam esse. Cum pro lappa (vel carduo, ut Calepinus habet, fœmininum quoq; faciens) accipitur, genitium faciunt glitis: sed hoc quoq; Latinum nō uidetur. Sylaticus glirem interpretatur animal quod in radice napelli moretur, deceptus (ut appetet:) quoniam vtrunq; muris genus videtur, vtrunq; sylvestre. Sed de mure qui degit circa napelli siue aconiti radicē, inter mures dicemus & in lupo a.vbi de aconito. Glis vero in arboribus & latibulis syluarum habitat. Albertus Magnus murem varium nominat, propter colorē, ut infra dicemus: quanquam & murem Ponticum recentiores varium absolute appellant. **רַכְבָּה** akbar vocem Hebraicam murem interpretantur quod & ipse probo. licet nō nulli pro glire accipiunt. Hieronymus Leuit. II. murem vertit: item Esaia 66. quem nos inquit glirem vocamus, vel iuxta Orientis prouincias μυοξός. Septuaginta μύρ. Chaldaeus, akbera, Arabs γάρ πιρ vel phir, Persa γάρ μύρ an myus. Rabi Abraham lob 8. akbar araneam interpretatur, Munsterus. Comedentes carnem suillam, & abominacionem, & akbar, Esaia 66. murem reddit Munsterus: etiā Leuiticii II. vbi sic legitur ex translatione ipsius: Hoc quoq; vobis immundum sit in reptili quod reptat, super terram: mustela & mus atq; bufo, ericus, chameleon, lacerta, limax, & talpa. Græci glirem μυοξόν appellat. Myoxus animal moritur semestre tempus, & rursus post tempora sua reuiuscit, Epiphanius in An. orato inter argumenta de resurrectione credenda. Item in fine primi tomi secundi libri contra hæreses, Tradunt (inquit) naturæ rerum experti, myoxum latitare, & scutus suos simul in eodem loco multos parere, quinq; & amplius: Viperas autem hos venari. Et si inuenierit totum latibulum ipsa vypera, quum non possit omnes deuorare, prō vna vice ad satietatem edit vnum aut duos, reliquorum verò oculos expungit, & cibos affert, excæcatosq; enutrit, donec voluerit vnumquenq; eorum deuorare. Si verò cōtigerit, vt aliqui inexperti in hos incident, ipsosq; in cibum sumant, venenum sibi ipsis sumunt, eos qui à viperæ veneno sunt enutriti. Sic etiam ô tu Origenes à Græca doctrina mente excæcatus, venenum his qui tibi crediderūt, euictuisti, & factus es ipsis in edulium venenatum, ita vt per quæ ipse iniuria affectus es, per ea plus iniuria afficeris. Adderē & Oppiani versus circa finem libri 2. de Venatione, nīli nimium indulgere poetarū elegantia: videri metuerem: quam obrem sat fuerit sensum exprimere. Præter institutum est (inquit) miriora animalia & imbecillia commemorare, vt pathers & feles, καὶ τιθέσαι ταλαῖς ὀλιγοπάντες μυοξός: huc est paruos & teneros & infirmos glires, qui tota hyeme somno sepulti mortuis similes iacent, at vere demum nouo reuiuscunt, expurgescuntur, & ad cibum redeunt capiendum. Non dicam etiam hirsutum & imbecillum sciurum, &c. Hinc quide in constat myoxum nō esse bufenem, vt quidam interpretantur, (Gyllius ex Oppiano:) sed nihil aliud quam glirem: Apud Sylaticum quoq; miosos (pro myoxos) glis exponitur: quanquam mox idem, nīlosum, ranam terrestrem vñenōsam rubeam interpretatur. Ipsum certe myoxi nomen animal ex myōn, id est murium genere, esse ostendit. **Μυωξός** Græci murium cauernas vocant: quæ vox ante εἶ habet, myoxus verò ονιέρον. Apud Hesychium & Varinum codem sensu μυοξός tribus syllabis legimus. Eisdem cauernas μυωτίς nominant, similiter per omega: esti οπή, id est foramen per omicron scribitur. Myxus quoque animalis nomen est, de quo incantationem legimus apud Suidam & Varinum, ad asini dysuriam: Gallus bibit & non meijt, myxus (paroxytonum μυξός), in αλέκτῳ vero apud Suidam oxytonum est μυξός) non bibit & meijt. **Μυξός** ή αλέκτως (αλεκτηνός, Varinus) παρ' ίμιν, Suidas: ego non aliud quam glirem intelligi puto, quem vulgus Italorum hodie multis in locis galerum vocat, quod nomen ad lagogrum, vellagonerum satis accedit, literis transpositis. An vero glires non bibant, affirmare non possum: verisimile tamen est longo tempore sine potu viuere posse, & meijere tamen, vt mures etiā. Ego cuniculos à teneris aliquot iam menses potum aspernantes & recentibus tantum herbis contentos enutriui, cum interim in meiendo plurimi sint. Myxum etiam prouerbialiter dicimus de homine arrogante & iactabundo, à Myxo quodam Diana sacerdote, qui homo nimis urbanus & iactator erat, Suidas & Varinus in **Μυξός**, & in **Βαρίνος παρόξυτος**. Myxus, inquit Erasmus in Chiliadibus, sacerdos Diana fuit gloriosus & magniloquus, qui se fingebat omnia mirari: Papæ autē admirationis significationē habet. Resertur à Suida & Zenodoto. Ego apud Suidam de Myxo non reperio quod omnia mirari se finixerit, id quod parasiti & Gnathonis potius quam Thrasonis ac Myxi est: Quamobrem illud Papæ per ironiam intelligemus, non pér μημον: vt prouerbij talis sensus sit de homine iactabundo, qualis illius Cerebrum Louis, de eo qui ipse sibi plurimum sapere videatur. E'λεῖος apud Aristotelem Theodoro interpreté glis est, & vox ipsa satis alludit. Varinus eodem modo scribens genus accipitris interpretatur: E'λεῖος Aristarchus. inquit nasci inter fructices similes lacertis. Callistratus vero animal esse vermum generis (**ονωληνοειδές**) in querubus, quo pescatores ad escam vtantur. Οὐκ εἰσὶ γάρ τε περιπτερά εἰλεῖος (apud Varinum aspiratur, quod nō probο) καλέμψης μῦρος, εἰσερχόμενος, Hesychius & Varinus: hoc est, Neque enim εἰλεῖος est animal quadrupes ē murium genere quod sciurum vocant. Glires quos Græci αἰλίς vocant (legendum εἰλεῖος) in ipsis arboribus hyeme pingue sunt, Volaterranus. Οὐλός, οὐλεγός, εἰλός (proparoxytonum,) Hesychius & Varinus. Vnde apparet veteres quosdam grammaticos glirem vel εἰλεῖον eundem sciuro existimasse, qui quidem in E'λεῖος, vt iam dixi, ab Hesychio & Varino reprehenduntur. Nuper etiam Ge. Agricola in libro de animantibus subterraneis, eiusdem animalis hæc nomina esse asseruit, nullo tamen vel teste vel arguento adhibito. præterquam etymologiaz à se conficta. Glirem, inquit, Aristoteles εἰλεῖον a vertendo nominat. Vertit enim & sursum versus inflat etit caudam: qua de causa alij Græci ναυμαχίου vocarunt: aliqui verò οὐλεγόν: quod cauda sua villis vestita & conferta quasi flabello corpus soleat in umbra: aliqui μαῦρον οὐλεγόν: quod præterea similitudinem quandam gerat speciemq; muris. Ego glirem à sciuro differre video, tum autoritate grammaticorum quos dixi: tum quoniam & Oppianus apud Græcos de myoxo (quem glirem esse ostendi) & sciuro: & apud Latinos Plinius de glire & sciuro seorsim agunt. Accedit quod omnes qui Latinæ linguæ vestigia seruant, Itali ihquam, Galli & Hispani, & gliris & sciuri diuersorum animalium diuersa nomina retinent, vtraq; antiquam originem testantia. Glirem in delicijs ciborum habent in multis Italiae locis, sciurum aspernantur. E'λεῖον, vel εἰλεῖον, interpretantur εἰλεῖον, οὐλεῖον, σχολαζεῖον, ήσουχαζεῖον, ab hoc verbo ego εἰλεῖον vel εἰλεῖον deduxerit, si etymologiaz rationē aliquis exquirat: vel ab εἰλεῖον aut εἰλεύοντι, τὸ οὐρούμεθαν, οὐρούφεθαν, εἰλεύθα: conuoluunt enim se hæc animalia dormientia. Ceterum εἰλεῖος, vel εἰλεῖος (aliqui aspirare malunt: aliqui etiam in neutro genere εἰλεῖον vel εἰλεῖον proferunt) διπλός εἰλεῖον, ή διπλός εἰλεῖον πρεσβύτερον ή διπλός εἰλεῖον πρεσβύτερον, Scholia in Hom. mēsam coqui significat apud Homer. Iliad 9. Γηγηλέ, γήληγός, δάγερός μῆς, Hesychius & Vatin. hoc est, mus agrestis: videtur autem, propter vocis similitudinem, nō aliud muris genus quam glirem significare,

gnificare. Νεῖος (vox detorta videtur ab ea quæ est μυοξός) nūs in Cappadocia, quem aliqui sciurum vocāt. (Varinus etiam sic ex eo transcripsit.) Galenus lib. 3. de alimentorum facultate, Nō opus erit, inquit, pluribus ex equi animalia omnia quæ apud singulas gentes propriè nascuntur, qualis est apud Iberos cuniculus: in Lucania autem Italiae regione quod inter vrsum ac iuuenem quoddammodo est medium, ceu aliud quoddam inter agrestes, αρχέτονος mures ac myoxos, & eos qui ελέος (proparoxytona vox, interpres Martinus Gregorius sciuros vertit) appellantur, est medium: quod in eadem Italiae regione, & alijs plerisq; locis manditur. Quæ enim ex eiusmodi animalibus bene habito corpore ac planè pingui sunt, ea experientia explora, præparandorum ipsorum rationem, quam incolæ experientia didicerunt, ab ipsis audiens ac discens. Ex his Galeni verbis existimabit aliquis, ελέος & myoxón animalia esse diuersa: sed fieri potest, vt myoxos subiuncta per epexegesin copulatiua cōiunctione elios interpretetur. Aut si non idem sunt, proxima tamen inter se genera esse apparcat. Fieri potest etiam vt hæc verba, ε μυοξών, abundant, & fortè interpretandi gratia dictio ελέων, ut pote antiquior aut obscurior, in margine ab aliquo adscripta, postea in contextum irreperitur: accedit, quod ferè cùm animal vnum inter alia quædam ambigere dicimus, duo non tria nominamus. Medium autem illud inter murem aruensem & Glirem animal, apud Lucanos edi solitū, mea quidem coniectura sciurus fuerit. Sciurus Glirem q̄; (inquit Scaliger) temere quidam confudere. Sciurus sonda tegit se, fuluo colore est, mansuescit, scurriliter, & gannit & ludit. Glis cinereus est & esculentus: nunquam placet, nisi inter pâtinæ. Nihilo verius quod aiunt, ελέος ab Aristotele dici, quem nos Sciurum, quod caudam in partem hoc enim est ναύπιλον, id est flectere: non autem ελέον, id est, verteere aut voluere. Sed quia in cauis arborum rursum se, vbi dormiens pingue seat. Sciurus autem ab umbra caudæ, & à flexu, campifurus. Glirem Itali vocant, lugero, logltero, vel ghiero, vt Scoppa, Arlunnus & Niphus docet. Hispani liron. Galli similiter liron, vel raliron: vnde in aliis, ungloir, ung rati uenel. Germani circa Athesin ein greul: Heluetij, ein rell vel relmuis, vel grosse baselmuis. Nam & aliud syluatici muris genus est, glire minus, cui ab auellanis quibus vescitur nomen est apud nostros: sed hoc in cibum non venit: similiter tota hyeme in syluis dormit, unde apto vocabulo dormus, hoc est dormiēs mus, ab Anglis appellatur (proprium quidem gliris nomen Anglicum non reperio) de quo plura in murium historia dicam. Hoc non præterundum, animal cuius imaginem dedi, sub ventre albicare: & mordax esse adeò vt raro virium capiatur. Hanc pīctam cum ostendisse amico cuidam, qui rellos mures nostros, vt ita vocē, vidit editq; non nihil interesse dixit, quod nostri oblongiore rostro videantur, & acutioribus auriculis, extrema cauda non æque villosa, ventre medio magis protuberante inter pectus & ilia contractior, tergo & latere prorsus cinerei, in ventre (si bene memini) subrufi, non albi saltem. Capiuntur aliquando Claronæ (qui Heluetiæ pagus celebris inter altissimos montes situs est) in syluis & arboribus. Vtrunq; maius sciuro est, vtrunq; animal murium generis est, vtrunq; esculentum & pinguisimum: vt duæ species vnius generis videantur. Lardironi etiam, quorum Cardanus meminit lib. 10. de subtilitate, non alij quām glires videntur: & nomen hoc à Cardano confitum propter lardum, hoc est pinguitudinem qua gliscunt: quanquam ipse mustellarum generi adnumeraret, his verbis: Sunt (inquit) animalia pellibus nobiliora, vt lynxes: & è mustellarum genere plurime, mārtori, varij, lardironi, viuerra, ginettæ: (sed varij, & lardironi, si glires sunt, muribus potius adnumerari debent.) Et mox, Pelles colli diuturniores plerunq; vt in vulpe, viuerra, lardiolo. Ineptissimè quidam in vernacula lingua rattum vulgo dictum, hoc est murem domesticum maiorem, glirem faciunt: cum is non solum non sit edendo, sed propemodū venenosus habeatur. Polonicè quidam glirem interpretatur szurek, (quidam rattum vulgo dictum, Polonicè scurez interpretatur,) quæ vox ad sciurum accedere videtur: sed sciurum vocant vjevijorka. Audio in Croatia & alibi illud etiā muris genus edi, quod bilchmuos Germanicè vocant, de quo plura inter mures.

B.

In Mæsia sylua Italæ, non nisi in partu reperiuntur glires, Plinius admirans rerum naturam nō solum alia alijs dedidisse terris animalia, sed in codem quoq; situ quædam aliquibus locis negasse. Audio glirem maiorem esse sciuro, colore nigricante: vel, vt alij referunt, dorso fusco, ventre albo, (qui color etiā ijs est, quos iam mures ab auellanis vulgo dictos nominauit) cauda breui, in extremo villosa, facie quoddammodo vrsina. Albertus etiam glirem colore varium esse scribit, in dorso griseum, in ventre album: breuioris pili, & tenerioris corij quām animal quod verè varium (murem Ponticum, vulgo pondimuis, intelligit) vocatur. Axungia & latridum sunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes vt plurimum prominent. vt sunt glis, felis, canis, vrsus, &c. Monachii in Mesuen. Veras glires & sciuros cæcum intestinum tantum nactum scimus, vt magnitudini eorum ventriculi facile respondeant: atque idem in sectione fæcibus turgidum reperitur, Vesalius.

C.

Fagi glans muribus gratissima est: glires quoque saginat, Plinius. Nucibus regijs vel iuglandibus delectantur glires. Arbores scandunt, & poma edunt: vel vt Albertus scribit, succo pomorum aluntur. Nostrates noui ipsa poma vel mala à muribus rellijs edi aiunt, sed aperiri tantum, vt nucleis potiantur: & sepe sub arboribus copiam pomorum nucleis exhaustam à gliribus, inueniri: arq; inde nomen impositum vt yellow dicantur: nam idem vocabulum leguminæ sub mola decorticare significat, ita vt inter molendum medulla quasi nucleus à cortice ambiente purgetur: hoc Græci πλοστεν, Latini pinsere vel pinsare vocant: quod olim pilis tundentes faciebant, hodie molentes in molis, vt Budæus etiam testatur, Panicum pinsitum & euolutum furfure, Columella. Ut in pistriño pinsetur actorreatur, Varro. Solent autem glires nostri poma, quorum appetunt genera, diuariatis alicubi ramorum ceu furcis imponere, vt sic inserta obfirmataq; commodius evacuent. Sed de cibis eorum plura dicam cap. 5. Glires latent in ipsis arboribus, pingue suntq; per id tempus vhemeter: vt & mures (albi, quod Gaza omiserat, Plinius addit) Pontici generis albi, Aristoteles. Sorices & ipsos hyeme condi autor est Nigidius, sicut glires: quorum seminum finitur hyberna quiete: conditi enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescunt, simili & mustelis quiete, Plin. Somniculos ille porrigit glires, Martialis. Dic, cessante cibo, somno quis optimor est? glis, Aufonius. Tota hyeme dormit quasi in pilam coætus, quod si ad aërem serenum deferatur, paulatim inter manus tenentium conualesce (concalescente) spiritu resoluitur, Liber de nat. rerum. Myoxi quomodo lateant, & quotuplicem fœturum ædant, capite primo ex Epiphanio recitauit.

Animalia trætilia dicuntur, quæ cum mutant locum se trahunt, sicuti mouentur lepores, qui saltando se trahunt: & glires in alati, qui mutant locum quasi se trahendo, & alia multa huius generis. Niphus in Aristotelis historiam animalium

animalium i. 2. Ego tractilia, quæ Aristoteles *άληται* vocat, non alia esse puto, quæ in loci mutatione extenso contractoq; per vices corpore mouentur, ut lumbri, de quorum motu *εἰλεῖθαι* & *εἰλυσταθαι* propriè dicitur: lepores enim & similia Aristoteles saltu moueri dicere solet. Nam quid per vocem inalati sibi velit Niphus, non asperguntur.

D.

Glis animal est semiferum, Plinius. Si in viuarijs doliorum (de quibus mox in E. dicam) atere placet, notandum est non congregari nisi populares eiusdem sylue: & si misceantur alienigenæ, amne vel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate, Plinius. Vipera quæm attutæ myoxos deuoret, in A. dixi ex Epiphano. Serpentes quidem etiam muribus insidiari certum est.

E.

Glis hyeme dormit: quamobrem si in syluis soueæ profundæ fiant, & terra, palea & lignis superne operantur, plenæ his animalculis per hyemem inueniuntur, Albertus. Et alibi, Circa Boëmiam & Carinthiam rusticæ autumno in syluis cellaria parant, in quibus glires numerosi se collocant, & inde ad esum hominum colliguntur. Audio vagari in syluis per arbores sciurorum more, & ex vna in alteram transilire: & sæpe à venatoribus sagittis feriri, præcipue circa caua arborum, vbi latitare solent: hæc enim reperta, obstruunt venatores: reuersi ad ea glires & in aditu patificiendo occupati feruntur: sæpe in ipsis deprehensi cauis baculo immisso cæduntur. Glires in valle Telina à rusticis capiuntur sic: noctu cum facibus per campos procedunt, & glires ad conspectas facies accedunt, qui splendore facum quas in faciem eis obuerunt, obsecrati, vel manibus capiuntur. Ex gliribus magnum emolumentum esse non potest, Appius apud Varro. Leporarij genus venaticum, duas habet species: vnam, in qua est apes, caprea, lepus: alteram extra villam, quæ sunt, vrapes, cocleæ, glires, Varro. Gliri viuaria in dolis, idem qui apries instituit, (hoc est Falarius Hirpinus, Grapaldus) Plinius. In Gallia transalpina T. Pompeius in conuento amplissimo præter animalia cætera, dolia habet, vbi glires concluduntur, Varro de re rust. 3. 12. Et rursus 3. 15. Glifarij (inquit) locus, non aqua, sed maceria sepitur. Tota læui lapide, aut tectorio in tincis incrassatur, ne ex ea erere possint. In eo artusculos esse oportet, que ferant glandem: quæ cum fræcam non ferunt, intra maceriam lacere oportet glandem, & castaneam, unde satui fiant. Facere his caueas oportet laxiores, vbi pullos parere possint. Aquam oportet esse tenuem: quod ea non ventur multum, & ari-dum locum querunt. Hi suginantur in dolis, quæ etiam in villis habent multi, quæ sigilli faciunt multæ eliter, atque aila: quod in lateribus eorum semitas faciunt, & cauum, vbi cibum constituant. In hoc dolium addunt glandem, aut nuces luglandes, aut castaneam. Quibus in tenebris, cum cumulatum positum est in dolis, fiunt pingues, Hæc Varro.

F.

Glires censoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in consulatu, non alio modo cœnis ademere, quæm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues, Plinius. Et alibi. Extant censoriæ leges, glandia in cœnis glitesq; & alia diuersa minora apponi vetantes. Suni qui & taxos & glires cœnis addant, quæ animalia in qualitatibus hystricæ haud multum dissimilia sunt, Platina. Apud Rhætos qui Icalicè loquuntur, glitum carnem salam reponi audio, quoniam dulcis & pinguis sit suilla instar. Poscuntur in conuicijs aliquoties trutinæ, vt adpositi pisces & volucres ponderentur, & glites: quorum magnitudo sepius delicata non sine tardio præsentium, vt antehac inusitata laudatur adsiduè, Afn. Marcellinus lib. 28. Glires (inquit Apicius 8. 9.) iſicio porcino: item pulpis ex omni membro glirium tritis cum pipere, nucleis, lafere, liquamine, farcies glires, & sotos in tegula positos mittes in furnum, aut sotos in elibano coques. De mure montano nihil aliud competitum habeo, quæm in Italia esse glires, qui in mensas veniant tanquam lautissimus cibus, Cœl. Secundus Curio.

G.

Glires in cibo sumptu contra bulimon profunt, Matthæolus in Dioscorid. Ambustis medetur glitum cenis cum oleo, Plinius. Glirem integrum superligabis, verrucas mox tollit, Sextus. Glires & sorices combusti, & cinis eorum mellis admixtus, si inde quotidie manegustent qui claritatem oculorum deyderant, sanabuntur, Sextus. Gliris aut muris sylvestris cinere iunctis claritatem visus restitui dicunt. Plinius. Mus gliris deglubitus, & cum oleo ac sale assatus, pleumoniticis vel empyclicis cibo datus, mirè succurrerit: eos quoque qui parulenta excreant celerrimè sanat, Marcel. Glitum, vel soricum, vel vermium terrenorum cenis, ex oleo impositus pernionibus medetur, Marcel. Gliris pingue & gallinæ adeps, & medulla bubalina liquefacta tepefacta & tenebris, plurimum prodest, Marcel. Paralysin cauentibus pingua (Albertus non regete vrinam legit) glitum decoctorum & soricum utilessima tradunt esse, Plin. Gliris adeps remedium adferet ad eos qui paralysi tentantur, Sextus. Gliris detractatâ pelle intestinisque exemptis decoquuntur melle in vase novo: sed medici malunt nardo decoqui vsque ad tertias, atque ita assuerari: deinde cum opus sit strigilli tepefacta infundere. Constat deplorata aurum vitia eo remedio sanari, Plinius. Gliris eu blattæ pellis detrahitur, & intestina eius decoquuntur in vase æreo novo cum mellis heminis tribus, usque ad tertias, atque ita seruatur, vt cum opus est strigilli medicamentum tepefactum auribus infundatur, Marcellus. Ex blattis quidem ad aures remedia in libro de insestis ex Plinio & Dioscoride referuntur: sed & gryllus auribus prodest, &c. & cogitandum an glirem pro gryllo Plinius & Marcellus posuerint: congenera enim ferè hæc animalia auribus saturaria creduntur, vt & millepedæ, siue aselli, quos aliqui in lingua nostra porcellos vocitant: significat autem gryllus etiam porcum Græcis. Sed Dioscorides etiam Eupor. lib. 1. ad aurum dolores & inflammations, gliris adipem laudat, & rursus lib. 2. ad vteri dolores. Gliris vrinam contra paralysin valere Albertus ex Plinio citat, sed falso ut paulo ante monui.

H.

Glires pro Glis in nominandi casu apud Marcellum Empyricum: item apud Plinium, si recte legitur, Gliris detracta

Aaa

detti. Et a pelle de coquitur in vase novo, Plinius. Epitheta. Somniculosi glires apud Martialem. Apud alios, ut Tauror refert, breues, seporati, hyberni Turbol, & ταλοί & ἀληρδεάτες, Oppianus de myoxis. c. Tota mihi dormit hyems, & pinguis illa Tempore sum, quo me nill nisi somnus alit, Martialis. Nullum animal grauiore praecepsit somno. Unde Mart. Dormitis nimium glires, vituliq; marini.

DE GVLONE.

VLONIS nomen de Septentrionali quadam voracissima fera et si nouuo est, & ab Olao Magno, vt puto, ad iterationem Germanicae vocis primum confitum. placuit tamen retinere, & hoc in loco colloquere, cum veteribus ignota haec fera indicataque videatur. Plurima tamen concurrunt ut aut ipsam hyenam, seu crocutam (quam aliqui eandem hyenam putant, alii ex hyena & cane, alii ex hyena & leone natam : omnia dentibus frangit, protinusq; denorata conficit ventre, Plin. aut omnino congenerem bestiam existimem, vt facile iudicabunt qui utriusque historiam conseruent : & commode quidem accidit, vt hyena historia proxime subjicienda literarum ordine sic poscente iequatur. In Lithuania & Moscouia (verba sunt Marthir à Michou ex libro 2. descriptionis Satmatia Europæ, cap. 3.) animal voracissimum & inutile, quod alibi non cumpatet, Rossomaka nominatum, magnitudine canis, facie carni, co-pore & cauda vulpinis, (hyena videtur quasi ex lupo & vulpe composta) colore nigro : (pedes & vngues asperiti, corpus vulsum, prolixis piliis subfuscis, cauda vulpis, sed brevior & pilis densior, Olaus magnus :) cadaveribus vescitur. Invento cadavere tantum vorat, vt extundatur & infletur tympani instar : itaque angustiam aliquam inter arbores ingreditur, & per vim seipsum intrudit, ac ventrem premens stringensq; exonerat, vt violenter ingesta violentius egerat : sic extenuatum rursus ad 30 cadaver properat & rursus impletur, ita ut vicissim de cadavere quantum potest deuoret & excernat, donec totum absumperit.

Et forsitan naturam tam insatiabile animal in illis regionibus producit, vt homines simili voracitate laborantes redarguant. Quoniam potentes quam coniuicari cœperint, sedent à meridie in medium noctis, continuo cibo & potu se opplendo, & cum natura exigit surgendo à mensa vt egerant, & rursus se ingurgitent, idq; ad vomitum usque & rationis ac sensus amissionem, vt Inguinis & capitis que sint discritinae tandem nesciant. Estque illa consuetudo pernicioſa in Lithuania & Moscouia, magis vero & absque pudore in Tattaria, Hæc ille. Atque etiam intra illas tantum gentes plusquam belluina illa ingurgitatio circumscriberetur, nec Germaniam nostram inuasisset in tantum, vt quo nobiliorre quisque ferè natus est loco, eò bibacior & voracior dies no[n] esque transigat, atque interim & nobilis, & bonus & Christianus haberi diciq; velit, cum ne hominis quidem secundum rationem, nedum Christiani secundum pietatem, immo neque bellus secundum naturam fluentis vitam trahatur. Nam vt hyena aut crocuta, & alia quædam pauca naturæ monstra huic tam immortali vita obnoxia sint, pleraque tamen omnia bruta in cibo poteq; naturæ modum nunquam excedunt, ne verberibus quidem aut vilis illecebris vt id facient adigenda. Sed redeo ad rossomacam : de qua eadem Lithuanus quidam nobilis sic narrat : Rossomaka minor lupo, brevioribus cruribus, adeo replete ut venter propendens terram ferè contingat. Rictum ferè suis habet, dentes lupinos, longos. Genera sunt duo, unum nigrum, & aliud lupino fere colore. Hominem & animalia vicia non sedit: mortifica tantum vorat, & nimis repleta in suo latibulo renomit : ac rursus ad multum tempus ijs que euomuerit pascitur. Ursus occidere eam obuiam non potest, ita ut dentibus se defendit : Hæc ille. Scribit Olaus Magnus in libello quem adiunxit Septentrionalium regionum descriptioni, vnde nos etiam picturam hic appositam mutuati sumus : quam quidem ad viuum factam non astero, sed dedi qualem inueni. Animalia, inquit, quæ Germani vilfrass, id est multiuora, Suedi ierff appellant, immodicæ voracitatis: nimil repleta ventrem inter duas arbores stringunt ut excrementa pro trudant. Petuntur à venatotibus (sagittis, aut bombardis) pellis gratia solum, quæ apud nobiles & ditissimos ad vestimenta in pretio est, ut pote splendidiss & florum instar distincta coloribus, quales in Damascena veste spectantur. Sed illi cum gestant huius bestie pelles, in eiusdem fere naturam mutantur. Et alibi, caro eius omnino inutilis est ad humanam escam: sed pellis percommoda atque preteriosa : candet enim fuscata nigredine, instar panni Damasceni, diuersis ornata figuris : eademq; eo pulchrior a pectus redditur, quo magis artificium industria, colorum conformitate in quoque vestium genere fuerit continet. Soli principes & magnates eo indumento tunicarum more confecti hyenis tempore vntuantur: quia colorem concipit citius & diutius seruat conceptum: idque non solum in Suecia & Gothia: Sed & in Germania, vbi ratiitas harum pellicum malorem fortitor & stimulacionem. Et huius causa 60 sagittis a venatibus hoc animal petitur, Hæc ille. Rosomachæ nomen Selauonicum est, inquit Scaliger: nos ioco vultarem quadrupedem consueimus appellare: cadavera namque miro certoque odore sestantur. Pileo ex huius fera pelle confeccio vel Polonoru reges aliquando vntuntur. Pili in ea (vt Schenebergerus meus ad me scripsit) funi longi, sed non admodum dentè dispositi, nigri, splendentes, vt Zobella videri possint: minoris tamen quam Zobella vendit. Alterum hoc animal apud Lithuanos (vtaudio) in Principum avlis propter admirandam voracitatem: tantumque robore pedum valet, vt arborem in duas partes dividat, & alio per medium disticta se exoneret, Hæc ille : Dicitur haec fera esse callida ac feris insidiari : cum feram aliquam animaduertit, consendit arborem ac cum eam iuxta se videt, statim descendit ac feram apprehendit & occidit, sive sit cervus aut Alce aut caprea &c.

Idem.

DE HYAENA.

Hanc imaginem qualem cungⁱ, in veteri Greco codice manuscripto poematum Oppiani reperimus: mihi quidem non placet.

A.

HYENA quadrupedis nomen; utpote peregrinæ & ignotæ plurimis; Græcis Latinisq; scriptoribus, non solum cum crocuta & leucrocuta quadrupedibus saepe confundi video: sed etiam multa eadem, alias quadrupedi hyenæ, alias eiusdem nominis serpentis, alias pisci attribui. Ego hoc in loco de hyena quadrupede primum agam: deinde de illis animalibus quæ sive eadem hyenæ, sive diuersa sint, congenera tamen, nomine saltem differunt: eoq; vel Græcis Latinisq; usurpato, ut crocuta & leucrocuta: vel barbaris tantum scriptoribus, ut papio, zilio. Υἱανα, quadrupedis & piscis nomen, Hesychius & Varinus. De hyena serpente saepe ex Aeliano & alijs dicam. Hyenam alij glanum appellant, Aristoteles

interpretate Gaza de hyena quadrupede: Græce etiam γλάρον habetur: apud Hesychium vero γάρ sine lambda; his verbis: Phryges & Bithyni hyenam, ganon vocant. Niphus hyenam Ephelij gannum (per n. duplex) vocari, ex Philopono annotauit. Ego cum lambda glanum potius quam gannum exixerim, hac conjectura motus: quoniam hyena etiam piscis nomen est, ut libro septimo apud Athenaeum legitimus, qui & ιανδα ex Epicharmo nominat, quale verò piscis hoc genus sit tanquam ignorans non describit. Mihi quidem piscis idem videatur qui & οὐ illicab eo nominatur, de quo Archestrati versus citat, Εν δ' Αἴγαρχοι τῷ πόντῳ τὸν ὄντα γάρ, Ην καλέστη τὸν θυτῶν Φαύκαπτον ὁρκυτὴν, Τέττη τὸν λοφίαν διπλὸν, &c. Coniicit autem eundem πίθιον Φαύκαπτον in carmine Numenij dictum: & dubitat an idem sit piscis qui capros, id est aper vocatur. Ego apertum pisces Acheloi vocalem esse apud Aristotelem legi, ut illam à voce & quasi grunnu sic dictum appareat. At psammiton oīy-then, hoc est arenarium fossorem, hyn, id est suem dici, quod arenam rostro, ut sus terrestris cœnum fodiat, facile est coniicere: nisi quis malit ab aliqua corporis similitudine appellatum, quoniam Archestratus λοφίαν (quæ vox propriæ ad suill dorsi setas pertinet, sed simpliciter etiam pro summa dorsi parte accipiter) eius assandani scribit. Sed de pisibus, quibus à sue nomine contigit, propter pinguitudinem, vocem, aut corporis figuram, alibi scribam. Quoniam igitur hyena quadrupes, etiam glanos vocatur: & piscis quoque eiusdem nominis esse traditur, (inuenimus autem glanum vel glanidem pisces vocari quendam, quem aliqui eundem siluro putant sed perperam, ut ostendam in historiam pisium) omnino hyenam eundem esse praetauerim. Silurus certè pisces voracissimus est, nec pisces tantum iuuadit, sed etiam equos: ut vel eo nomine ab hyena nomen sortitus videri possit. Illyrica lingua, ut ex Sigismundo Gelenio didici, hyenam quadrupedem vocat san, quod nomen ad Græcam vocem ganos alludit. Γάρδον vel γάρδον, multa sciens, astutus, παντερός, Varinus: certe heinsmodi gani sive hyenæ natura est. Cæterum glanis vel glany pisces, à Glany fluvio italicæ vel Cumæ nomen habet, Varian teste. Quidam hyenam scribunt sine diphthongo, quod non probe: Græci enī per αι. scribunt: nomen autem à sue indiderunt propter setas, ut capite secundo dicam. Porphyrius in eo opere quod inscripsit de abstinentia ab vsu carnium, hyenam dicit ab Indis appellari crocutam, Gillius: sed de crocute quæcumque apud autores reperti, seorsim post hyenam historiam conscribant. Beibi, id est hyenæ, decem fuerunt sub Gordiano Romæ, Iul. Capitolinius. Sic forte dicuntur à Belba Aegypti ciuitate. Pintianus grammaticus nostri leculi, hyenæ nomen Germanicum finxit, grabthier, quod circa sepulchra verletur: ego vitrasi interpretarer: quoniam vel gulo est, vel omnino congener ei fera, ut iam supra in Gulonis historia dixi. Albertus ut pleraque corruptè, sic ionam pro hyena scribit. Syluaticus yenam exponit bellulam (Galli mustelam belette vocant) & rufus yentam bestiolam quandam. Hyena portentosum ne magis an fabulosum animal sit nescio, alieni certè orbi animal credendum est, Marcellus Vergilius. Akabò, Alkabò, alzabo, aziba, albozao, pro animalis vnius nomine diuersæ scriptiones, leguntur apud Rasin de 60. animalibus capite decimo septimo; & Albertum lib. 22. Est autem non alia quam hyena, quamvis interpres Rasis taxonem interpretatur, hoc est melem. Prima syllaba a. vel al. articuli loco est. Zabo vel ziba, nomen à lupo factum est, qui zeeb & in sœminino genere zeba Hebreis vocatur: multa enim cum lupo habet communia, &c. Rasis quidem nihil quam remedium & magicas qualidam facultates de hac fera recenset, ex quibus tamen facile deprehendi hyenam esse, cum quedam prorsus eadem scribat quæ veteres Græci Latiniq; de hyena, ut infra capite septimo conferentibus apparet, Dabah, Alhaui est animal magnum rapax, malus leopardo, & aliquando leone, quod quandoq; claudicat: & ideo vocatur claudicans: & inde regali dispositione pupillo (forte papio, de quo paulo post) clavus in terra nostra vulgo dicitur: in Syria dicitur zabach tabaceus: ad formam lupi vergit, &c. Syluaticus. Nunquid volatile tinctorum est (sanguine) hereditatis meæ? nunquid volatile per circuitum eius? Hieremias duodecimo, interprete Manstero. Quo in loco Hebraicam vocem υἱαναί ait, volucrem interpretantur, (Munsterus in Lexico etiam anum turbam:) Septuaginta spelzon, id est speluncam: & pro υἱαναί zabua, hoc est tinctorum est, Septuaginta reddunt ιαναί, hyenæ: decepti nimis vocis affinitate, quoniam zabu, ut dixi, hyena est: quamvis pro fera per zain scribi coniicio, ut lupi etiam vocabulum Hebraicum: verbum autem zabu, quod est tinctorum, per z. de scribitur. Eodem in loco Glossa. Hyena (inquit) nocturna bestia cadaveribus cunctisq; immundis vegetat: huius impuritati populus Israëli comparatur. Pro hyenæ & trochi nominibus apud Aristotelem degeneratione animalium 3.6. Albertus habet, ex Amicenna, acrosilus & astriboth, tanquam autium nomina: & rufus, pro trocho, karabo: pro hyena, εἰατε: ubi scilicet εἰατο

De Quadrupedibus

in fuisse id legi. At illo in desertis Arabiae versatur, Albertus tanquam ex Rasi, apud quem tamen haec verba sunt, cito ac Hieronimus vero genus quoddam hyænarum in Arabia esse scribit, (non simplex genus hyænae esse, sed) animalia, & a latere interdilatis legimus tecbe ereb, & semel araboth: Interpretes variant: nam lupos Arabiae, aut felicidum, aut vel patens interpretantur. Ego hyænas esse crediderim, quæ vesperti & noctu grastuntur, lupis aliisque similes in multis, sed magis quam illi astuti, malefici, voraces atque crudeles. Principes virbis (Hieroglyphica) veluti leones rugientes: indices eius (similes sunt) lupis vespertinis, qui offa non relinquunt ad diluculum, Sophonis tento, interprete Munstero. Taxat autem propheta (inquit idem in Scholij) insignem iudicium avaritiam. Non, inquit, lupi fame accensi tam autem prædæ habent, cum etiam totum diem ieunum duxerunt, & sed ad rapiendum sese protipiunt: quantum iudices extorquent per fas & nefas pecunias. Ostendit autem insignem loporum famem, qua coacti ossa cum carnibus deuorent. Septuaginta hoc in loco lupos Arabiae transulerunt, quod non probbo: alijs enim punctis sua vocalibus Hebrei scribunt ereb pro vespere, alijs Arabi pro Arabiae natione. Et Hieremiz capite quinto legitur zeb araboth, in plurali numero: quæ vox pro Arabiae gente accipi non potest: sed vel ab ereb, id est vespere descendit: vel arabah, hoc est solitudine vel deserto: ab veroque enim pluremnam numerum sic fieri Munsterus in Lexico docet. Sunt autem Hieremiz verba haec, interprete Munstero: Percusit eos leo de syria, & lupus solitudinem deuastauit eos. Septuaginta, λύρας τῶν οὐρῶν ἀλέποισθαι: hoc est, lupus eos ad domos vsq; perdidit. Hieronymus, Lupus ad vespere vastauit eos. Hac eum prophetæ capite primo verba sunt haec, interprete Munstero: Leuiores sunt pardis equi Chaldaeorum, & actiores quam lupi vespere (zebe ereb.) Velociores lupis vespertinis, Hieronymus. Οὐραποιούσας τὸν λύρας & Αλεπούς, Septuaginta. (Hos locos de lupis Arabiae Tzetzes etiam in suis Chilianibus citat, sed nihil explicat.) Sed de velocitate hyænarum nihil certi habeo, ut neque luporum: nisi quod Oppianus secundum genus eorum, (circos & harpagos vocat,) ceteris velocitate praestare ait: magis etiam famelicos esse, montanos, sed hyeme ad urbes accedere, summo diluculo ad prædam abiisse, &c. Quod si quis vel hoc vel aliud lupi genus, (nam quintum genus Oppiano lepores venatur: quod sine celeritate fieri non potest,) portius quam hyænam pro lupo vespertino in libris prophetarum accepit, non repugno. Hoc tantum affero, peculiare lupi genus intelligi, non autem quemuis lupum (ut obscuri quidam recentiores scribunt) sub vespere magis famelicum esse, & hoc insinuare prophetas.

B.

Hyænam mittit Africa, Solinus. Plurimæ gignuntur in Africa, Plinius. Apud pastores Afros reperiuntur bœfaria, hyæna, hystriches, &c. Herodotus libro 4. In Arabia genus quoddam hyænarum esse dicunt, quod torporem quandam stuporemque animalibus inferat, &c. ut in c. dicam. Aristoteles in libro de Mirabilibus. 3 Hyæna corpore non minore quam lupus est, iuba qua equus, Aristoteles & Hieronymus contra louianum. Colore lupi propè est, sed hirsutior, & iuba per totum dorsum prædicta, Aristot. Et alibi. Iuba est qua equus, sed seta duriore longioreq; & per totum dorsum porrecta. Hinc nimirum etiam nomen tulit, quod dorsum eius tanquam suillis rigeat. Medium hyæna dorsum, inquit Oppianus, incurvatur, & circumquaquaque (per tectum dorsum, Aristot.) hirsutum est, ut non totum hyæna corpus, sed dorsum tantum setis durioribus & prolixis rigere intelligamus. Corpus eius terribile frequentes utrinq; tenuiæ cærulei coloris distinguunt. Dorsum oblongum & angustum est, & cauda similiter, Πίνεται ἀμφορέων διπλάνυσθαι δόσοι Πηγαδανόν, (verba quædam videntur depravata.) Haec Oppianus. Habet Hyæna pilos acutos & densos, Recentior quidam græcus in Aelianum. Multa igitur lupo & hyæna communia sunt: magnitudo & color, ut dixi: item voracitas, & insidiæ quæ alijs animalibus moliuntur: ille gregibus oviū & capratum, haec canibus & homini quandoq; Dentes viriliq; ferrati, genitalia utrinq; similia, ut paulò post dicam: Vterq; noctu vagatur cibi causa: lupus virgente fame, hyæna necessariò fert: quoniam acrius noctu videt, interdiu hallucinatur. Οὐρανοὶ δὲ αὐτοῖς φασθεῖσι, αὐτοῖς δὲ περιερχούσι, Oppianus. Oculi vituli marini & hyænae in mille colores transeunt labinde. Plinius. Et alibi, Oculis hyænae mille cilia varietates, oculorumq; (melius, colorumq; ex Solino) mutationes traditur. Aiunt hyænam colorem mutare ad libitum, Albertus: sed hoc de oculis apud veteres legitur. In oculorum hyæna pupilli lapis inuenitor, hyænum dicunt, præditum illa potestate, ut cuius hominis fuerit lingua subditus, prædicat futura, Solinus. Hyænae gemmæ ex oculis hyænae, & ob id in vase inueniri dicuntur: & si credimus, lingua hominis subditæ futura prædicere, Plinius. Germanorum artifices narrant hanc bestiam in oculis vel verius in fronte gestare lapidem pretiosum, Albertus. Lapis hyænae, inquit Sylvaticus Albertum citans, ab hyæna bestia nomen habet, ed quod oculi eius in lapidem vertantur. Aiunt autem Euax & Asien (Solinus,) suppositum lingua divinationem conferre. 50 Hyæna gemmam in oculis gestat, vel ut aliqui dicunt in fronte, Author libri de naturis rerum. Collum & iuba continuitate spinæ portigitur, flecti q; nisi circumactu totius corporis nequit, Plinius. Hoc Aelianus etiam de Lupo scribit, & aliqui de leone. Ego omnium animalium, quæ collum propriæ diætæ habent, vertebris id constare puto. Scaliger Leonis collum vertebris constare affirmat, contra quam proditum sit ab antiquis. Hyæna cum spina riget, collum continua unitate flecti nequit, nisi toto corpore circumacto, Solinus. Cervix leoni tantum & lupo & hyæna ex singulis rectisq; ossibus riget, cetero spinæ adnectitur, Plinius. Hyæna cor magnum, Aristoteles. Hyæna cor maximum est pro portione, ut & reliquis timidis (muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustelis) aut propter metum maleficis, Idem & Plinius. Quod de hyæna fertur, genitale simul & maris & foemine eandem habere, commentitum est: sed virile similiter atq; in lupis & canibus habetur: quod verò fœm in eū esse viderat, sub cauda positum est, figura simile genitali fœminæ, sed sine villo meatu: sub hoc meatus excrementorum est. Quin etiam fœmina hyæna, præter saum illud, etiam simile ut mas habet sub cauda sine villo meatu, à quo excrementorum meatus est, atq; sub eo genitale verum continetur: vulu in etiam hyæna fœmina, ut cætera huiuscmodi (lupi & canes) fœminæ animantes, habet, Aristoteles. Idem alibi promptius esse scribit mare capere, quam fœminam, ut pote callidorem sexum, & ingenij secundū eum discrimen manifesto ponens. Hyæna virilis que esse naturam, & alternis annis esse mares, alternis fœminas fieri: patere sine mare, vulgus credit, Aristoteles negat. Sic & Oppianus, Audia (inquit) uno anno hyænam patris vice fungi, altero matris. Sic & Philes poëta recentior: & Iorach apud Albertum, qui etiam venenum in cauda hyænae colligi scribit: sed Iorach iste (inquit Albertus) frequenter mentitur. Sitamen est aliquid mirum nouitatis in istis, Alternare vices, & quæ modo fœmina tergo Passa mare est, nunc esse mare miremur hyænam, Ouidius 15. Metamorph. Aelianus & Orus in Hieroglyphicis, hyænam, non quadrupedem, sed serpenteum per vices matrem & fœminam esse prodiderunt.

C. Hyæna

C.

Hyænæ noctu vident, cum interdiu nihil ferè videant ut feles, Aphrodisiensis in problematis 1. 66. De hoc etiam præcedenti capite dixi in oculorum eius mentione. Cadavera hominum, & ipses homines & canes à le interfectos, vt sequenti capite dicam, deuorat. Ab uno animali sepulchra erui inquisitione corporum tradunt, Plinius & Solinus. Sepulchra effudit humana aida carnis, Aristot. Vox ei quæ propria sit non legi: huma-num verò sermonem (ut crocutam quoque & mantichoram) & vomitionem hominis eam imitari sequenti capite referam. Hyænam per vices annorum nunc marem esse & generare, nunc fœminam & concipere, præcedenti capite refutatum est. Vide etiam inferius in Trochimentione. Cani congeneres Lopus, vulpes, hyæna, Tigris: concipiunt hæc ex aliena & que atque è sua quisq; specie, Scaliger. Hyæna coitu leæna Aethiopica parit crocutam, Plinius & Solinus. Thôes ex hyæna & lupo generantur, Varinus in Θοες, & Hesychius in Θωες per quo modo melius scribitur. Ex his grammaticis Valla etiam Herodoti interpres libro quarto, vbi is simpliciter thôes in Africa generati dixerat, de suo addidit ex hyæna & lupo genitos, quod quidem parum fidet interpretis. Sed thôes quales sint, & vnde generantur, ex ipsorum historia petendum est statim post lupum. Hyæna cœl cum lupo, & parit eum qui ὄνδρινος, (lego οἰόλυνος vel μούλυνος) vocatur qui non in grege sed solitarius degit, inq; homines & pecora graffatur, ut scribit Græcus recentior. De trocho & hyæna (inquit Aristot. de generat. 3. 6.) stultè magnocq; errore narratur: hyænam enim complures aiunt, trochum Herodotus Heraclœta scribit duplex genitale habere, maris ac fœminæ: & trochum seipsum intre: hyænam intre & initi annis alternis: sed visa est hyæna mas, & altera fœmina sui discrimine genitalis: locis enim nonnullis penuria huius conspectus non est. Verum hyænam mares quām fœminæ habent sub cauda lineam quandam similem genitali fœminino: quæ quidem nota quamvis communis sit, tamen in maribus potius cernitur, quia mares quām fœminæ magis capiuntur. Itaq; qui rem parum diligenter (ἐν ταχῷ) considerant, in hanc aberrant opinionem, Haec enī Aristoteles. Trocham quidem piscem esse, qui ipse scireat, Plinius scribit 9. 52.

D.

Maximum cor est pro portione muribus, lepori, pantheræ, mustelis, hyænis, & omnibus timidis aut proper metum maleficiis, Plinius & Aristoteles. Est in eis pietas crocodili, astutia hyæna, Mantuanus. Prom-p-tius est marem capere: fœminis enim ingenita est callidior astutia, Solinus. Raro hyæna fœmina capitur, (quod etiam Plinius scribit:) nam inter yndecim numero vnam tantum cepisse venator quidam retulit, Aristoteles. Quodcumque animal ter lustranerit hyæna, in vestigio hætere & mouere se non posse traditur: quapropter magicam scientiam inesse ei pronunciauerunt, Plinius & Solinus. Hyæna vmbra contactu canes obmutescere tradunt, Plinius & Aelian. Si canes venantes vmbram eius dum sequuntur contigerint, latrare nequeunt, voce perdita, Solinus. Cum Lunæ orbis plenus est, retro posito Lunæ fulgore suam canibus vmbram inijicit, quos statim mutos reddit & tanquam beneficio quodam, eorum sensus perstringit: deinde elingues abducit & optatis fructus, Aelianus & Philes. Canes vomitionem hominis imitando capit, Aristot. Vomitionem hominis imitari traditur ad sollicitandos canes, quos inuidat, Plinius. Vomitus humanos mentitur, falsisque singulis sollicitatos sic canes deuorat, Solinus. Ad stabula noctu profecta, humanum vomitum assimilat, eam ut canes exaudierunt, sic ad illam ipsam, tanquam ad hominem adeunt, ea verò comprehensos vorat, Aelian. Hyæna homini cani ue dormienti suum corpus admouet (παρεκτίνει) ac si scipiam maiorem dormiente sencit, naturaliter sua magnitudine lensibus eum priuat, ac ipsius manus non resistentis exedit, & conficit: sin te breuitem animaduertit, statim properat fugere. Quod si in te incurrit, caue iam à dextræ ipsam excipias, quoniam sic obtorpesceres, ut nullo modo te posses tueri: sin autem ex sinistra in eam inualeris, confidenter aggredere, & occides, Gillius apud Aelianum non citato authore. Ego eadem ad verbum reperio in Gepon. Græcis 15. 1. à Zoroastre citata ex Nestoris Panacea. Cum fugiunt venantem, declinare ad dextram, ut prægressi hominis vestigia occupent. Quod si successerit, alienati mente, ac vel ex equo hominem decidere. Atli in lævam detorserit, deficientis argumentum esse, celeremque capturam. Facilius autem capi, si cinctus suo venator, flagellumq; & ipsos equos, (aliâs imperitans equo,) septenis alligauerit nodis, Plinius. Hyæna dextra in manu vim sopiendi habet, & suo tactu sonum conciliandi, sœpeque numero in stabula ingressa cum dormientem aliquem deprehenderit, & pedentem ad illum progressa fuerit, soporiferam, ut ita dicam, manum eius naribus admouet, sicque eas opprimit, hic ut sine sensu esse videatur, ac tantum terræ suffodit, quantum sit ad eum ipsum obruendum satis: guttur vero & supinum & nudum relinquit, in quod incumbens, somno oppressum suffocat, posteaq; in latibulum abstrahit, Aelianus. Philes paulo aliter, ut videtur: Dormientis, inquit, nari dextrum pedem immittens, πάρον efficit. Οὐνέπονον τῆς κεφαλῆς τούτῳ, Πρεσβύτης τὸν φάρουγγα γυμνὸν τοῦτον, Ήμέλα δενῶς τὸ Φωνῶν ἐμφύον. Οὐ πάλαι αἵτων δυσυχοῖς αἴπεπνίγη. Iudei alibi hyæna piscis pinnæ dexteræ eandem vim attribuunt. (Oppianus dextræ leonis manu Nāgkaθōn, τῇ πάντα λύει δύπλο γένεται θηλῶν.) Si piscis marini hyæna nuncupati pinnam dextram ad hominem somno conslopitum admoueas, sanè quām cum ipsum perturbabis. Etenim formidolosa secundum quietem spectræ videbit, acerbâq; insomnia (vel ut Philes, Φελυνὴ δύρη τὸν καὶ δεῖμα πολλῶν Φαρμακῶν) perpetietur, Aelianus. Vim istam pinnæ dextræ soporiferam, vitulo marino etiam attribuunt authores: ut & pellis aduersus fulminis. Mutilus est locus Aristotelis de hyænis in libello de mirabilibus narrationibus huiusmodi: Εν δὲ τῇ Αραβίᾳ νανῶν πλήρῃ Φαῖν εἶναι, δὲ πειδὰν τετιθηπ θηλῶν ἡ ἀντίστροφαζεται, &c. hic ex Aeliano iam positis verbis ita suppleri potest, ἐπειδὰν τετιθηπ θηλῶν ἡ ἀντίστροφην οὐ μάλισται τοῦτο τοῦτον τοιαῦτην ὥστε μηδιώσασθαι πινεῖν τὰ σῶμα. Quod vero sequitur, Κανδεπονηται, legendum fortè τούτο πολλὰ κατεθεῖ, aut tale quid iam ex Aeliano recitatum. Hyænam magis omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt, utpote cui & ipsi magicas artes dederint, vimque qua alliciat ad se homines mente alienatos, Plinius. Molitur insidias homini, Aristoteles. Hyænam tradunt sermonem humanum inter pastorum stabula assimilare, nomenq; alcuius (auditu assidue, Solin.) addiscere, quem evocatum foras laceret, (ut in hominem astu accitum noctu saepiat, Solinus:) Plinius. Pardalim hyæna hostiliter odit, Aelianus. Si hyæna & pardalis pelles admisceantur, pardalina pilos amittit, hyæna non item: quare Aegyptij superiorem ab inferiore victum significatur, duas pelles pingunt, hyæna vnam, alteram pardalis, 70 Orcus in Hieroglyph. Præcipue pántheris esse terrori traduntur hyæna, ut ne conentur quidem resistere: &

aliquid de cœlo catum habentem non appeti: Mirumq; dictu, si pelles utriusque contrarie suspendantur, decidere pilos pantheræ, Plinius. Magnus Indorum rex quotannis diem unum proponit rum hominum tum bestiarum certaminibus: committunt autem pugnaturas inter se bestie, feri tauri, arletes, hyænae, &c. Aelianus. Ibis felle Hyænae intermixtur, Aelianus.

G.

Oleum in quo decocta sit vulpes sive viua sive mortua, arthriticos in eo longiori tempore immorantes, vel omnino sanat, si nouus sit effectus: vel, si saltem non inueteratus, ita curat, ut licet repetat, multo tamen mitior sit futura. Sed vulpinum oleum nihil magis discutit et quod ex hyæna similiter decocta paratur: id enim omnino existimat discutiendi vim sortitur, Galenus de simplicib. 11. 47. Eadem ex Galeno descripsit Aetius libro 12. Caro alzabo calida est & humida: cocta cum oleo (aceto, Albert. non probo) tuuat podagricos & dolores iunctuarum ex frigiditate: est enim tenuis substantia, & diaphoretica. Cocta cum aqua, cui infideat in s. lio seu cupa podagricus vel arthriticus plurimum prodest, Rasis & Albertus. Magorum vanitas, ut est solers ambagibus, hyænas capi iubet, geminorum signum transente Luna, singulosq; propè pilos seruari, Plinius. Corium hyænae substratum à cane mortis auxiliari tradunt magi, Plinius. Ea etiam quæ in hoc capite de viribus hyænae tequantur, omnia ex Plinio desumpta (nisi aliud scriptoris nomen exprimatur) & magis auctibus attributa, semel hic monuisse sat fuerit. Probat quidem medici nihil huius feræ præter felinum remedij ponunt, & oleum in quo ipsa (ut dixi) decocta sit. Vituli marini, aut quod melius est hyænae pelle facta medicamenta (forte calcamenti) si quis in cotidiano vsu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit, Marcellus. Capitis dolori alligatum cutem prodesset quæ fuerit in capite eius, magi tradunt, Plinius. Post timorem aquæ, & ante ipsum (in lyso decocto) eiba eum cute adabici claudicantis (i. Hyænae, Aldahab) Aulencia 4. 6. 4. Sanguinem cum polenta sumptum, terminibus. Sanguis si calidus illinatur, locis leprosis conducit, Rasis & Albertus. Carnes sedantur, contra canis rabidi mortis efficaces esse: etiamnum iecure efficacius. Nervos potos in vino cum thure, secundit: tem restringere ademptam veneficio. Nervis à dorso armisque, suffiendos nervorum dolores. Canis rabidi mortis potum expaescientibus faciem perungunt adipe vituli marini: efficacius si medulla hyænae & oleum è lentisco & cera misceatur. Medullas opitulati doloribus spinæ & nervorum, lassitudini renum. Medulla de spina hyænae, admixta felle eius & oleo vetere, ad temperiem & lenitatem acopi decocta, nervorum virtus omnia doloresq;, auctore Democrito persanat, Marcellus. Sic & Plinius, Nervis mederi medullas à dorso cum oleo vetere ac felle. Edorso medullam adalligatam, contra vanas species opitulari. Adipe accenso serpentes fugari dicunt: Eudem illitum à cane mortis auxiliari. Ad alopecias inter alia prodest Hyænae adeps, Gal. nat. 11. Emplastrum è fetamento apud Nic. Myrepsum n. 62. adipem hyænae recentem recipit.

Sinistra parte cerebri naribus illita, morbos perniciosos mitigari, sive hominum, sive quadrupedum. Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho sumpto in cibo, promissio intra triduum conceptu. Dentes eius dentium doloribus tactu prodest, vel alligatos ordine. Hyænae dentes admoti dentibus & appensi, dentium dolorem sedant, Nic. Myrepsum. Dentes si de sinistra parte rostri eruti sint, illigatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciatibus. Contra nocturnos patiores umbrarumq; terrem, unus è magnis dentibus lino alligatus succurrere narratur: Furentes sufficiunt eodem, & circumligari pectus cum adipe renum, aut locinere, aut pelle præcipiunt. Dens alzabo suspensus super brachium dextrum ab humero usque ad cubitum, obliuioni resistit, Rasis & Albertus. Maxilla parte comminuta in anulo. & in cibo sumpta, horrores sedari: Eodem suffitu mulierum menses euocari. Palato arefacto, & cum alumine Aegyptio calefacto, acer in ore permutato, fætores & ulceræ oris emendari. Ceruicis carnes, sive mandantur, sive bibantur, arefactæ, lumborum doloribus mederi. Humeros humerorum & lacertorum doloribus tactu prodest. Pulmones in cibo sumptos cæliacis (verus lectio, iliacis) auxiliari: Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. Cor in cibo sumptam omnibus doloribus corporum auxiliari. Tremulis, spasticis, exilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde mandendum, ita ut reliquæ partis cintis cum cerebro hyænae illinatu: Pilos etiā auferri hac compositione illita, aut per se felle, evulsis prius quos renasci non libeat: Sic & palpebris inutiles tolli. Mulieri candida à pectori hyænae caro, & pilis sepié, & genitale cerui, si illigentur dorcadiis pelle, collo suspensa continere parus promittunt. Carnes vel ossa hominis, si quæ in ventriculo occisi inueniantur, suffitu podagræ auxiliari. Omentum, ulcerum inflammationibus cum oleo. Medulla ex dorso, vide superlus in Medulla. Podagris, spinæ cinerem cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænae pelle. Ossa ex spina parturientibus prodest. Costarum primam & octauam suffitu ruptis salutarem esse. Carnes si edantur, contra canis rabidi mortis efficaces esse: etiamnum iecur efficacius. Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones. Glaucomata iocineris recentis inassati sanie, cum despumato melle intunctis sanari dicunt. Iecur potū totius orbis & calculis mederi. Felis efficacissimum creditur scorpionis marini, & callionymi pisces, marinæq; testudinalis & hyænae, Dioscoridis. Cum pharmacum aliquod patas, cui fel miscetur, colorem fellis spectato, qui alius in alijs animalibus est. Pastillis enim dictis taurinum admissent: ocularibus vero medicamentis hyænae, galli, perdicis, & aliorū quorundam animalium, Galenus de simplicib. 10. 12. Et rufus, Taurinum felis efficacius est suillo, ouillo, caprino, & bubulo: ignavius tamen quam hyænae: vt halus quam callionymus aut scorpis marini aut testudinis marinae. Felis hyænae per se illitum pilos auferre, evulsis prius quos renasci non libeat: sic & palpebris inutiles tolli. Si felle hyænae loca quibus molesti sunt pilii palpebris nati adsiduè tangantur, confessim tabescunt: certe si prius vulpis superducatur, non renascentur, Malecellus. Idem remedium apud Galenum legimus Euporiston 1. 42. his verbis, Eulysis prius radicitus pilis, fel aut hyænae aut hiçei confessim inunge. Animalium quorundam felis (inquit Galenus de simplicib. 10. 12.) præ ceteris laudatur, quod & visum acut, & suffusionum in illa discutiat, vt callionymi pisces, hyænae, &c. Hyæna fel cum melle visum acut, & illitum suffusiones discutit, Galenus ad Pisonem. Suffusionem oculorum canino felle malebat quam hyæna curari Apollonius Pitaneus cum melle: item albugines oculorum, Plinius. Felis finum atq; hyænae cum melle optimo mixtum & diu coagitatum, caligines eximit, si adsiduè in eis oculis suffundantur aut superlinantur, Marcellus. Lippitudini mederi fel illitum frontibus: aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Atrici cyathis & croci vincia iuncta: Sic & caligines discenti & suffusiones: Clariatem excitari melius inueterato medicamento. Asperuari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argente, scutellis,

britias, excrecentia in oculis, item cicatrices, Plinius. Fel hyæna ad cicatrices, suffusiones, & alias hebetudines oculorum adhibentur Aet. 7. III. Democritus adfirmat felle hyæna si frons perficitur, epiphoras incipientes, & omnem oculorum dolorem posse sedari, Marcell. Medulla de spina hyæna, admixta felle eius & oleo vetero, ad temperiem acopi decocta, nerorum vitia omnia doloresq; auctore Democrito persanat, Marcellus. Fel alzabo maris ligatum super femur alicuius sinistrum, promouet coitum cum muliere quandiu retinetur, Rasis & Albertus. Pessus ad conceptum promouendum, Leonis, aut vrsi, aut hyæna, vel saltum taurini fellis vesicam evacuato, & ibidem vnguenti nardini, irini, rosacei, mellis, partes & quæ insicito, cum q; omnia simul super calido cinere vniueris, seruato & vtere post mensium purgationem ante concubitum, Aetius 16. 34. Fel alzabo pondere drachmæ potum cum decoctione spicæ nardi, remedio est aduersus tympanitem, Idem. Membranam quæ fel contineat, cardiacis potam in vino, vel in cibo sumptam, succurrere. Podagris fel prodesse cum lapide Asia. Lienem lienibus mederi. Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas illinendasq; cum oleo. Adipe è lumbis suffici difficulter parientes, & statim parere. Vesicam in vino potam contra vrinæ incontinem sucurrere: Quæ autem in vesica inuenta sit virina, additis oleo ex sesamo & melle, haustam prodesse erga monachum veteri. Vuluam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum vulvæ. Spasticis, genitaliæ è maribus suffici opitulari. Venerem stimulati genitalia ad sexus suos in melle sumpeo, etiam si viri mulierum coitus oderint. Lippientibus, ruptis, & contra inflationes, seruatos pedes opitulari tactu: laevos dextris partibus, dextros laevis. Sinistrum pedem superlatum parturienti, letale esse: dextro illato, facile eniti. Fimur quod intestinis inventum sit, artefactum, ad dysentericos valere potum: illitumq; cum adipe anserino opitulari toto corpore laevis malo medicamento. Aetius 13. 6. emplastro cuidam imponendo aduersos crocodili mortuum stercus hyæna adiungit: hoc, inquit, si desit, porcino viitor. Hyæna stercus putrida curat vulnera, Hieronymus contra Louianum vt Vincentius Belluac. citat.

H.

a. Hyæna epitheta. Aemula vocis, apud Textorem. Λυθροκήν, νοντιπέργη, νυν παναρήν, σικηνή, Oppiano.

b. Color achatæ aliquando similis est pelli hyæna. Agricola.

c. Qui voluerit transire per locum animallum alzabo, non infestabitur ab eis, si manu gestet radicem colos cynthidis, Rasis & Albertus.

d. Grandini creditur obuiare, si quis crocodili pelle, vel hyæna, vel marini vituli per spatia possessionis circumferat, & in villa aut cortis suspendat ingresso, cum malum viderit immixtum, Palladius. Cotium crocodili, aurupi claudi (1. Hyæna) aut Simiz, si circundetur ferendo ipsum cum coadœ, & superficies eius, nunquam cadet in ea grando, Rasis. Vide in crocodilo H. e. Phocæ & hyæna pellibus vim quandam inesse aiunt fulmina prohibentem: quare & summas velorum partes eis obtegunt, Plutarchus lib. 4. sympos. Cælius Rhodiginus post claviæne mentionem 29. 6. Consimile (inquit) huic ferè adagium usurpari posse, video: ut qui suopte præsidio adversus potentiorum vim præmunitus est, dicatur hyæna gestare, id est tubera, nec non hyæna phocarumq; pellies, quod hæc minime tangantur de celo: Quo nomine velorū summa hisce communire nautici mortis est. Amplius scribit Horus, si quis hyæna pelle sibi circumponat, intrepidè per medios hostes transiturū, documento nullo: proinde Aegyptijs ratione hieroglyphica intrepiditatis ac constantiae in calamitatibus indiciū habeti hyæna pelle expictam. Quod sicut de celo non tangitur, id utiq; amaritudini eius acceptum refert oportet: (tota enim arboris dulcedo in fructu seceritur.) Id genus quippe non attingunt fulmina, quod virtulus comprobat marinus atq; hyæna, Cæl. Nonnulli pelle hyæna satoriam trimodiam vestiunt, atque ita ex ea, cum paulum immorata sunt semina iacent, non dubitantes prouentura quæ sic lata sint, Columel. 2. 9. Gentiana diebus septem cum hyæna pelle amuleti loco gestatur aduersus rabidotum canum morsus, Aetnarius. Frontis corium fascinationibus resistere magi pollicentur. Plin. Sanguinea tactis postibus, vbcunq; magorum infestari artes: non elici deos, nec colloqui, siue lucernæ, siue pelui, siue aqua, siue pila, siue quo alio genere tententur, Idem. Hyæna lingua si quis manuteneat, contra canum impetum maximam cautionem habebit, Zoroastres in Geoponic. Eos qui linguam in calcamento sub pede habeant, non latrari à canibus, Plin. Oppianus lib. 3. de venatione videtur idem de pelle hyæna scribere, vel quagiis eius parte, in calceo gestara. Pilos rostri ad motos mulierum labris amatorum esse, Plin. Tantumq; est vanitas, vt si ad brachium adalligetur superioris rostri dextræ partis dens, iaculantiū iactus deeraturos negent, Idem. Magi aiunt totius domus concordiam, hyæna genitali & articulo spinæ cum adhærente corio adseruatis, constare: quem spinæ articulum siue nodum atlantion vocant: est autem primus. In comitialium quoque remedijs habent eum, Plinius. Super omnia est, quod extremam fistulam intestini contra ducum ac poteritatum iniuriantes commonstrant, & ad successus petitionum, iudiciorumq; ac litium eventus, si omnino tantum aliquis secum habeat. Eiusdem cauer na sinistro lacerto teligata, si quis mulierem respiciat, amatorium esse tam præsens, vt illicet sequatur. Eiusdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum viris, qui sint probrosæ molliciei, non modo pudicos, sed & seueros mores induere, Plin. Si pili de collo (calo videtur legendum ex Plinij verbis iam recitatis) masculi zabo combusti tritique cum pice inungantur anno si domitæ patientis, liberabitur illo vito, Rasis: apud Albertum viro legitur proximo. Si pes sinister & vngues alzabo in linteo alligentur dextro alicuius brachio, non obliuiscetur quæcunq; audierit aut cognoverit, Rasis & Albert. Manus dextra alzabo vñà cum corio absissa animali viventi, adalligata ingredientibus ad reges aut allos, negotijs alicuius obtinendi causa, gratiam & fauorem eis conciliat, vt quod petunt obtineant facile, Rasis & Albertus. Si manus dextra alzabo, quam hominis sinistra absiderit, ab aliquo gestetur, illum diligit quisquis videtit præter alzabo, Idem. Medulla pedis sinistri trita vñis est mulieri quæ maritum non diligit: nam si iniiciatur in nates (natem, Albertus) eius, diligit eum præ ceteris, Rasis. Tali sinistri cinere decocto cum sanguine mustelæ, per unctos omnibus odio venire: idem fieri oculo decocto, Plin. Excrementa siue ossa redditæ, cum intermitur, contra magicas insidias pollere, Plin. Si vngues inueniantur in ventriculo occisæ, mortem alicuius capientium significari, Idem. De mortuis scribit therionata in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyæna vrinæ aspersu recreari, Idem: Super quibus verbis sententiam meam explicabo in Lupo a. in menzione aconiti. Magi omnes metempychosio credunt, & communem nobis cum reliquis anima libus naturam insinuantes, symystas & eos qui sacris ijsdem initiati sunt, Leones appellant: mulieres vero (scilicet, ijsdem sacris initatas) hyænas: &c.

Porphyrius.

De Quadrupedibus
DE BARBARIS NOMINIBVS VEL

Hyæna, vel congenerum ei animalium.

KABO pro alzabo perperam scribitur apud Rasim, ea occasione quia l. & z. literas si coniungas, referunt ferè k. literam: legitur & zabo apud eundem. Cæterum alkabo, aziba, & albozao voces sunt deprauatæ. Vide supra in *Hyæna* capite primo.

AN A animal dicunt esse Orientis, validissimis dentibus, acutis, & longis & vnguis acutis, per quam sanguinem, gregarium & valde amans quæ sui generis sunt animalium: alienis infestum. Si quod enim alterius generis accesserit animal, gregatum resistunt: & vel fugant, vel perimunt. Dentibus & vnguis se defendit ita, ut solitarium etiam ab aliquo robustiori deprehensum plerunque euadat, Albert.

BELBUS, *hyæna*, apud Iulium Capitolinum.

CHAVS etiam & LYCAON congeneres *hyænæ* videntur, de quibus infra dicemus, statim post lupum (sed Chaus omnino idem est qui *Lupus ceruarius*, *ein luchs*.) De GVLONE ante *hyænam* statim docui.

LACTA in sepulchris habitat, & vescitur cadaveribus, Albertus. Hoc veteres de *hyæna* scribunt.

LVPVS vespertinus, vide supra in *Hyæna* capite primo circa finem.

PATIO animal circa Cæsaream abundat, paulò malus vulpibus, luporum ingenio. Collecta enim hæc animalia v'lunt, uno præente (præcente) & alijs postea simul respondentibus. Pilo vulpem refert. Vno ex eis occiso cætera circa ipsum v'lunt, tanquam plangent mortuum. Voces eorum adeò sonoræ sunt, ut quamvis remota ex propinquo audiri videantur. Virgente fame sepulchra hominum aliquando ingredi & cadaueribus vesci dicuntur. Videntur sanè exlupo & vulpe composita, Albertus. Kandelos lib. de doct. græc. est papio, bestia quadrupes venatica, interdum Papion claudus dicitur, Halus. Abenauln, id est babuin, animal est simile cani, quod noctu latrat, & vorat cadavera: reperiuntur autem permulta in Syria inter Damascum & Berutum, Andreas Bellunensis. Et alibi, Dabha vel dahab, animal est medium inter lupum & canem, comedens cadavera: & comedit caro eius ab hominibus, & reperiuntur in Syria in magna copia. Et rursus, Aldabha est animal notum in Syria, medium inter lupum & canem, pili color qui vrsi, & comedit cadavera. Munsterus in Lexico trilingui lupum Hebraice zeeb nominat: Chaldaicè autem, vt reor, (zain in daeth mutato) deeba. Dhoboha (dabha potius, vt Bellunensis corrigit) animal est, de cuius viribus in podagra & arthritide iam libro 3. diximus, Auicenna libri 2. tract. 2. in fine literæ D. Satis itaq; constat dabha & similes voces, nihil aliud quam *hyænam* significare.

Dabuh (inquit Io. Leo Africanus) Arabica appellatione, Africanis lesef dicitur. Animal id & magnitudine & forma Lupum refert, pedes & crura homini simile. Reliquo bestiarum generi non est noxiū, sed humana corpora sepulchris euellit ac desuorat, abiectum alloqui ac simplex animal. Venatores antrum in quo degit edocti, tympanum cantantes pulsant: cuius harmonia démulsum, non animaduersis technis, solido fune crura constrictum extrahit ac interficitur. Sic ille: quibus perfectis statim animaduerit animal quod vulgo Papionem vel Babuin aliqui nominant, omnino *Hyænam* esse. Olim Arctopithecum esse suspicabar, (propter informē & vrsinam ferè corporis crassitatem, & ceu manuum pedumq; cum eisdem in Simia aut homine partibus similitudinē, quodq; arbores similiter ascendit, & ijsdem vescitur cibis:) quæ omnia tamen non solum cum Simia, sed etiam Vrso ferè, vt & pili colorem, communia habet, tanquā Arctocyon quidam, hoc est ex Cane & Vrso compositum animal, Bellunensis Cani simile esse dicit, medium inter Lupum & Canem, noctu latrate: in Syria abundare inter Damascum & Berytum. Eius figuram hic adiicio, qualem reperi in charta quadam typis excusa.

In eadem charta descriptio Germanica continebatur huiusmodi: Hoc animal Papio (*Panion Germanicè scribitur*) à frequente populo spectatum Augustæ Vindelicorum, anno Salutis 1551. in magnis Indiæ solitudinibus, & raro quidem, reperitur. Vescitur malis, pyris, & alijs arborum fructibus: apud nos etiam pane: in potu vinum amat. Esuriens condescendit arbores, easque concurrit ut fructos decidant. Quod si Elephantum sub arbore viderit, nihil curat: alia verò animalia cum ferre non possit, omnibus modis repellere conatur. Natura a lacre est, & præcipue cum mulieres viderit (ad libidinem pronum) alicitatem suam ostendit. Digitos in pedibus quatuor humanæ manus digitis similes habet. Fœmina in hoc genere semper geminos parere solet, matrem simul & feminam. Hæc ad verbum ex charta illa reddidimus. Papionem quem pingis (inquit Petrus Cundenbergius, pharmacopola Antuerpiensis eximius, in epistola ad me) vidi viuum: nec inepte depictus est anum ostentans: nam ad nutum, haud secus atque eagut reliqua animalia, eum vertebat, frequentius populo ostentans. Sub genere uno communi, sed quod nomine vacat, sunt Lopus, Canis, Tigris, Vulpes, & Hyæna, Scaliger. Ego aliquando Simiarum generis cum propter causas prædictas hoc animal esse conijscebam: tum quia Babuini nomen, ad Papionis nomen alludit. Sunt autem Babuini (vt Io. Leo Africanus scribit) Smæz non caudata: verùm Papio (vtrapparet) caudam breuem gerit: qui si non Arctopitheci, Lycopitheci tamen nomen ex Lupo & Simia compositum, corporis simili & morum ratione metetur. Quod si Hyæna hæc est, vt omnino persuasus sum, (nam & Arabes medici, vt Aucenna de animali Dabha nomine, eadem scribunt, quæ de Hyæna Græci,) non erit Lopus aureus Oppiani (is enim Hyæna seorsim meminit) vt Bellonius conijscit in Singulatibus suis libro 2. cap. 108. Parvus quidam Lopus (inquit) in Cilicia & tota ferè Asia reperitur, qui rapit & aufert quæcumque inuenierit noctu circa dormientes, (ad quos proximè accedit) vt pileos, ocreas, frenos, cæcos, & huiusmodi. Forma ei inter Lupum & Canem est. Multi eius veteres tum Græcum Arabes (Arabicum nomen non exprimit) meminerunt. Græci hodie vulgo appellant Squilachi (*σκυλάχιον μηνύμα μετεπί της ποστού λαγών*:) & hic esse videtur quem Græci authores Lupum chrysleon, id est, aureum, cognominant. Non multò minor est Lupo. Noctu inclusus, Canis instar larvit. Nunquam solus reperitur: est enim gregarius, adeò ut aliquando ducenti in unum gregem coeant, & nihil per Ciliciam hoc animali frequentius sit. Vociferantur autem in grege alius postulatum, ac si Canis vocem hau hau repeteret. Color ei egregiè flavius est: quamobrem pellis eorum vestibus fulciendi destinata non paruo illico precio est. Hæc ille. Atqui solus Oppianus Lupi aurei meminit: qui in altis montibus degat, Lupo præstantior fera ac robustissima, præsertim ore & dentibus, ita vt æs & taxa aliquando perforet: at Papio inferior viliorque est Lupo: quamobrem Papionem, Hyænam esse concludimus, multis haec tenus seculis re, nomine & figura doctissimis etiam viris signotam. Quod ad nomen Dabha, Syriacum illud vel Chaldaicum esse apparet. Deeba Chaldaea Lupus est, Hebrei Zeeb vel Seb. solent autem Chaldaei z. in d. mutare. Alsebha (inquit Andreas Bellunensis) nomen est commune ad omnes quadrupedes, quæ hominem dentibus & vnguis inuidunt, mordent, lacerant, & aliquando interimunt, sicut Leo, Lopus, Tigris, & similes: inde mores alsebhatæ dicuntur, ferini scilicet, immanes, crueles, belluini: qualis huius generis animalium sunt. Sieille. Ut Dabha Hyænam Syris & Assyrijs, sic Dob Vrsum significat: est autem, vt prædiximus, aliqua inter has feras similitudo. Lupi quidem aurei, de quo diximus cognomen, ab Hebreis seu Syris ductum videatur, qui aurum nominant sahab, vel sehab, & dahab vel dehab: Lupum verò seeb, deeb, deeba. Circa Hyænam tamen colorem non omnibus conuenit. Aristoteles Lupi ferè colorem ei tribuit, quanquam non omnes Luporum species eodem colore sunt: Andreas Bellunensis Visi: Bellonius aureum: Oppianus frequenter vtrinq; cœrulei coloris tenuias.

ZILIO animal apud Albertum in fine libri 22 non aliud quæ ipso hyæna est, omnibus quæ ei attribuit consideratis: quamvis ipse compositam esse scribat ex hyæna & fico a quæ maricommorion vocetur. Maricomorion quidem eodem libro in M. litera, corruptissima voce pro veterum mantichora vitetur.

CROCUTA, apud Græcos pet. duplex scribitur: & per omicron tam in secunda quam ptima syllaba. Κροκότης animal est quadrupes Aethiopicum, Hesych. & Vari. *κροκότης*, quatuor syllabis, Aeliano. Mantichora & crocuta è simiarum genere, hominum gestus & sermones imitantur, Volaterianus testem citans Plinium, sed falso. Et si eum apud Plinium legimus has bestias vocem imitari humanam: imitari tamen etiam gestus humanos & simiarum generis esse nusquam legimus: nec si quid imitatur, protinus simia est: simi: quidem gestus imitatur hominis, vocem non item: & si maximè illam imitaretur, non tamen hoc satis foret ad probandum eiusdem generis animal esse quod eam similiter exprimeret, cum aues etiam multæ imitentur. Hyæna coitu lexana Aethiopica partit crocutam, similiter (vt ipsa hyæna) voces imitantes hominum pecorumq; Acies ei perpetua in utraque parte oris, nullis gingiu's, dente continuo, qui ne contrario occursu hebetur, capsularum modo includitur. Hominum sermones imitari & mantichoram in Aethiopia auctor est Iuba, Plinius. De mantichora statim in Leucrocuta dicam. Solinus eadem de crocuta quæ Plinius: hoc tantum interest, quod Plinius verba hæc, Acies ei perpetua, Solinus à sequentibus distinxit & ad oculorum aciem retulit, cum Plinius de dentibus tantum accepisse videatur, nulla oculorum mentione: nam & dentium aciem dicere quid prohibet? Solini verba sunt hæc, Nunquam coniuet aciem orbium, sed in obtutum sine nictatione contendit. In ore gingua nulla: dens unus atque perpetuus, qui vt nunquam redundatur, naturaliter capsularum modo clauditur. Crocutas (inquit alibi Plinius) velut ex cane lupoq; conceptrors, omnia dentibus strangentes, protinusq; deuorata conficiente ventre, Aethiopia generat. Vide supra in Gulone Beluarum, inquit Gillius, quas Aethiopes crocutas appellant, natura ex cane & lupo temperata, vtrisq; robore denti superior est: omnia enim ossa confingit. Porphyrius in eo opere, quod inscriptis de abstinentia ab vsu carnium, hyæna dicit ab Indis appellari crocutam. Videretur autem vt Panthera genus est duplex, ita & Hyænatum genus unum in Syria esse, minus & innocens: alterum verò maior & perniciosus apud Indos ac Aethiopes, quod illorum lingua Crocata nominatur, & ab imperitis cum Leucrocuta, cui acies dentium perpera est, confundatur: ed quod similiter homini insidietur, &c: hanc Indicam Aethiopicamus Hyænam cognominare licet. Qui in Aethiopia vocatur Crocottas (inquit Agatharchides) tanquam ex Lupo & Canis compositum animal, hoc nomen accepit: vitroq; tamen leuis est, & multò grauus (*βαρύτερον*) facie ac summis pedibus: robore admirandus, dentium vi præcipua, & ventris (omnia concoquens:) facilè enim omnium ossium genus strangit, omnina luit, deuorat, & incredibilis conceptione consumit. Eundem aiunt sermonem humanum imitari, quod nobis quidem non persuadent: & nominatim vocatos nocte, accedentes ad se tanquam hominem deuorare. Callidum animal (inquit Aelianus) est crocuta: primum enim sese in densas sylvas occultans materialis fabros nominatim

nominatum inter se appellant asculata, illorumq; cuiuspiam nomen addidicit. Deinde summae humani sermonis assimilatione comparans insidias, quod audiuit nomen humana voce appellat, ad eam accedit appellatus, rectò verò illa cedens rursum appellat, idem iterum sepiusque ad humanam vocem accedit: vbi autem eum à socijs seduxit, & iat: ab auxiliatoribus nudum constitut, correptum interimit: ex eoq; quem voce pellexit, sibi instruit & conficit cibam. Edita munera, in quibus elephantes, & crocutas, & tigrides exhibuit, Iul. Capitolinus in Antonino Pio. Jo. Rauisius Textor multa etiam quæ Plinius de onagris scribit, crocutis attribuit, suan liberiarum ositania nescio. Apud Albertum pro crocuta ineptissimè cirotroches, apud alios cirotroches scribitur, citatis Solini quæ de crocuta sunt verbis. Post Batyazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades vocatur: quæ supra hanc est mediterranea regio ad Orientem, montes magnos continet, & omnigena ferarum genera, ac inter alia *ηρονθας*, Arrianus in Periplo rubri maris.

Xiphilinus Dionis Nicæi abbreviator in vita Seueri imp. Rom. agens de Plautillæ Plautiani filiæ & Antonij filiæ Seueri imp. nuptijs, Edita sunt, inquit, tum varia spectacula proter redditu Seueri, & decenium principatus eius, ac victorias quas reportauerat, in quibus spectaculis apri sexaginta Plautiani innucem certauerunt: cæsq; sunt aliæ permulta bestiæ, arq; imprimis elephas & Crocuta. Id animal est Indicum, & tum primum quod sciām, Romanum adiectum est. Color eius est leæna permixta cum Tigris: figura quodammodo ex cane & vulpe constat &c.

De LAMIA etiam siue vera siue fabulosa bestia, quædam hyæna congruentia legimus: necumpe animal esse crudele, noctu sylvas exire, hominem aggredi. Sed de hac mox plura in L. litera.

LEV CROC V TAM (Aethiopia generat: vel potius India, potest enim ad utrumque quodammodo referri, Plinius 8. 21.) perniciissimam (vetus lectio, perniciofissimam) feram, asini feræ (feri, vetus lectio) magnitudine, cruribus ceruinis: collo, cauda, pectore leonis, capite mellum, bisulca vngula, ore ad aures vñque refuso, dentium locis osse perpetuo: hanc feram humanas voces tradunt imitari, Plin. Sed quædam paulo aliter Solinus capite ss. in descriptione Indiæ: Leucrocuta, inquit, velocitate præcedit feras vniuersas. Ipsa asini magnitudine, cerui clunibus, pectore ac cruribus leoninis, capite camelino, bisulca vngula, &c. vt Plinius. Apud Albertum voce deputata leutrochacha legitur.

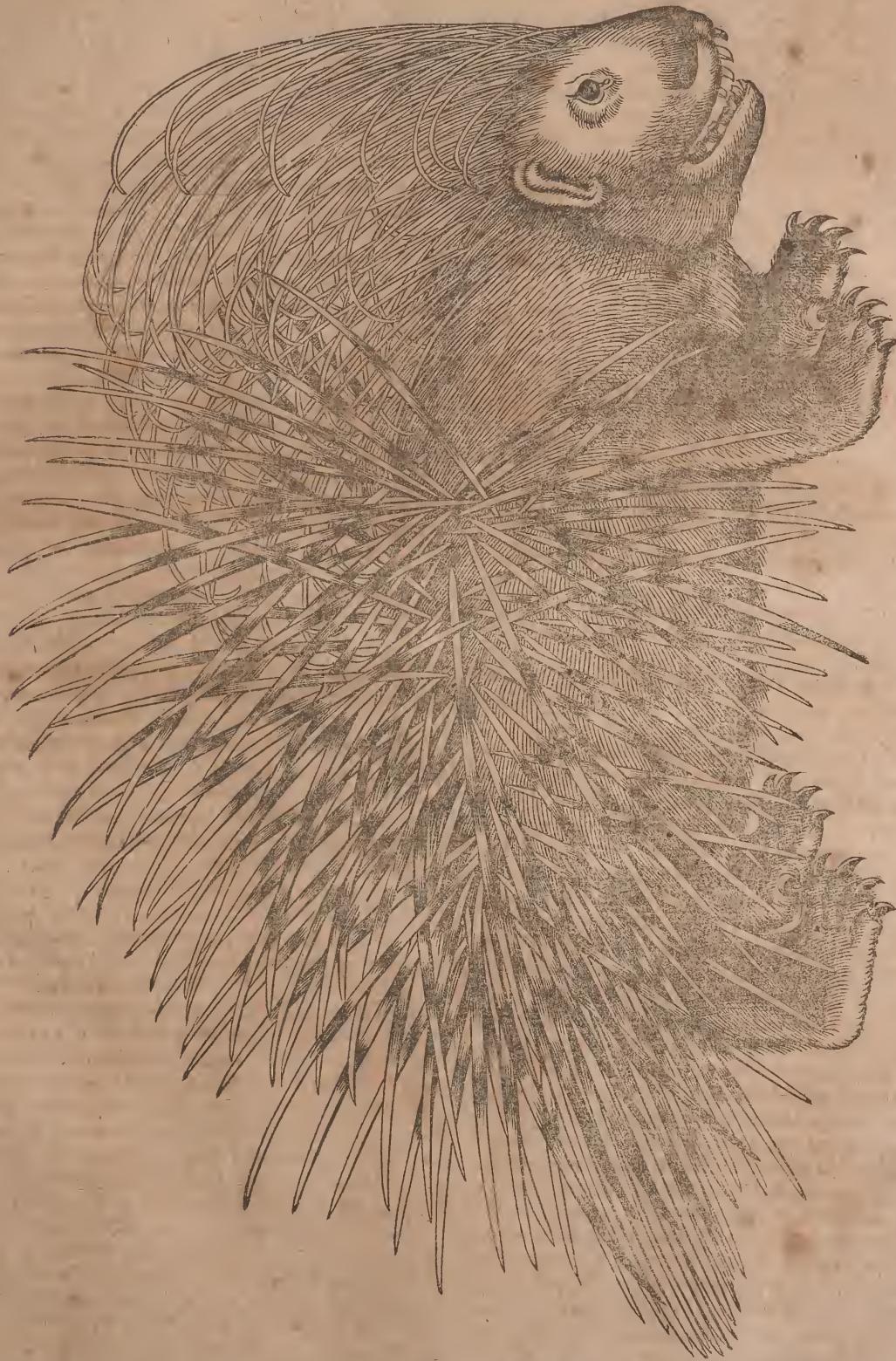
Lupus catus, vel Lupus Indicus. Ego ante octo annos Tridenti in arce Episcopi feram quandam videlicet quam Italicè vocabant, loup chatt, id est lupum catum. Catum enim seu felem quodammodo facie refert, & vnguis similiiter acutis & maleficis prædicta est: haec tum temporis luchsam nostram id est lupum ceruarium esse putabam: sed postea cum pelles luchsæ nostræ inspicarem, (nondum enim viuam videre contigit) deceptum me animaduerti: & lupum catum illam hyænam esse suspicari cæpi: colore enim si recte memini, nigricans & maculosa erat, & à nonnullis etiam lupus indicus nominabatur. Talem autem esse hyænam, etiam amicus quidam vir doctus in Gallia sibi visam mihi affirmavit, cum ab agytra quodam & hyæna quidem nomine circumduceretur.

MANTICORA sic dicitæ bellua, si Ctesiæ credendum est, apud Indos dignitur: cui dentes (vt ille scribit) triplici vtrinq; (supra infraq; Aelian.) ordine: magnitudo, hirtitudo & pedes leonis, facies & aures hominis, oculi cæsi, color rubricæ: cauda scorpionis modo terrefris aculeo armata, spiculaq; agnata laculans: vox fistulæ tubæ ue non absimilis, cursus non minoris pernicitatis quam ceruis: feritas tanta ut nunquam possit mitescere, appetitus præcipue carnis humanae, Aristoteles. Plinius 8. 21. ita transtulit: Apud eosdem (Indos scilicet vel Aethiopes) nascit Ctesias quam mantichoram appellat, triplici dentium ordine pectinatum coëuntium, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentem: vocis, vt si misceatur fistula & tubæ concentus: velocitatis magnæ, humani corporis vel præcipue appetentem. Et eodem libro capite 30. Hominem sermones, inquit, imitari & mantichoræ in Aethiopia author est luba. 40 Eadem feræ omnia Solinus capite ss. de India. Et post reliqua, Pedibus sic viget, saltu sic potest, vt morari eam nec extensis spatia possint, nec obstruenda latissima. Albertus & Auicenna Marion vel marcomorion vocibus corruptis habent, & cerui velocitatem attribuunt: hic etiam lupo rum generis facit (vt habet interpres,) reliqua vt Aristoteles. Albertus ineptissimè à mantichora distinguit, quasi similis non eadem sit. Mantichora (μαντιχώρας) inquit Philes, nimis ex Aeliano) fera est indica, hirsuta, rubra, speciem hominis referens (facie scilicet & auribus, vt Aristot. sit) oculis ardentibus, cæsijs: supercilij terribilis: auriculis densis (σεγανοῖς) modicè oblongis, rotundis, & ad basim glabris: dentibus acutis, ore horribili: reliqua species tota leonina est: canda aculeum habet missilem, quo venatores armatos eis insidiantes perimit (retrosum eiaculans:) quod si à fronte ei resistat, sic etiam cauda reflexa laculatur. Aculeis vacua (προνύψυσι λέγο νερόνυψυσι) noui statim subnascuntur. His venatores breui superat. Et quanquam multæ sint apud Indos fauissimæ voracissimæ q; bestiæ, huic vni tamen anthropophagi nomen indiderunt. Huius catulum si ceperint Indi, extremas clunes lapide contundunt, vt aculeo producendo ineptæ fiant, & cætulus sine periculo cicuteretur, Hæc Philes. Aristoteles nunquam mitescere scribit, quod de adultis intelligi priuatim potest. Eadem feræ apud Volaterranum legimus, qui ex Aeliano se transcribere profitetur: & insuper, vnguisbus esse leonis, cauda bifida, vtrinq; aculeis cuspidata: dentibus acutis, & aliquanto quam canis majoribus: oculis villoso, noctuæ similibus (glaucis potius: glaux quidem noctua est.) Et hoc animal se vidisse testari Ctesiam in Perside, ex India dono regi adlatum. Hæc Volaterranus, sed in suis translationibus sæpe numero errat: proinde hæc cum Græcis, si cui præsto erunt, Aelianis verbis conferri consulo. Volaterranus, qui mantichoram & crocutam similitudinem generis facit, iam supra repte hendi. Apud Paefaniam in Bæoticis non mantichora, sed μαντιχώρα legitur, cuius verba vt à nobis conuersa sunt recitabo: Bestiæ, inquit, à Ctesia metuorata in libro de Indis, quæ Indorum lingua martiora, hoc est homines deuorans (ἀνδροφάγης) vocetur, non alia quam tigrin esse crediderim. Attribuit autem ei triplicem dentum ordinem in utraq; maxilla (καθ' ἑτέραν, lego εἰκατέρην, τλω γρίπην,) & aculeos in extrema cauda, quibus & cæminus se defendat, & eosdem missilium in starc aculeatur. Centrum hanc famam Indi inter se cōmunicasse mihi falsò videntur ob nimium huius feræ paucorū. Decepti sunt etiam quoddad colore: siue quodd tigris nimis ad Solem (κατὰ τὸ φῶς) eis conspectus, rubore & vniuersi tota coloris (absq; maculis) videtur: siue in celeritate cursus (εἴ μηδέποτε, lego εἴ γε θεοῦ: negotio n. sensu contraria est) propter effidias conuersiones talē existimantes. Ipse quidem coniicio, si quis Libice aut Indiæ Arabiae ne oras peragrans, quotquot apud Græcos reperiuntur feras inquirat, alias prioris non reperturum, alias vero forma differentes. Non enim homines tantu proœris & regionū diffrentia, formis inter se variant: sed idē cæteris quoq; animantibus vñi venit. Verbi gratia, alijs in Aegypro alpidū color, alijs in Aethiopia visitur, &c. Haec tenus Paefanias, qui tribus maximè argumentis, regione natali, crudelitate, velocitateq; nisi videtur, vt martiorum vel mantichoram, tigrin esse confirmet:

confirmet: sed quoniam eadem leucrocute conueniant, & insuper vocis humanæ ille & os deuorandi causa imitatio, leucrocutam potius quam tigrin esse coniunctionem dum alias meliora adferat.

DE HYSTRICE.

Picturam hanc Tiguri ad viuum fieri curauimus, cum agryta quidam spectaculigratia hystricem circunduceret.

A.

HYSTRICE generat India & Africa, spina coniectas, acherinaceorum genere (forte, genus,) Plinius: Soilius herinacijs similes scribit. Hystricem Arabicè adul dul vocari puto. Ericius sylvestris, inquit Avercenna, notus est: & montanus est adul dul habens spinas sagittales (missiles) proximus naturæ ylvestris vel terrestris: marinus quidem inter ostracoderma numeratur. Quæ de herinacels dicuntur, ed magis valebunt in hystrice, Plinius, Rasis quoque montanum hericium efficaciore in
terre

terces tri facit, his verbis: Ericies montanus melior est domesticus, & habet spinas in modum acuum: consimilis in medendo facultatis, præstantior in cibo, utilior stomacho, & ventrem magis mollit, viramq; ciet efficacius, Hæc Ralſ & Albertus. Sed apud Græcos facultates istæ echino marino attribuuntur. Vetus glossographus Auctonæ, vocem adulbus, ericium montanum interpretatur: Sylaticus adualdul & adubul, similiter: & in lingua nostra (inquit) vocatur iſtrice. Alterha secundum aliquos est eticus magnus spinosus, secundum alios verò ericus minor, Andreas Bellunensis. Albertus hystricem etiam succa nominare videtur, nescio qua lingua, ut in b. referam. Sylaticus & alij recentiores hystricem animal quod vulgo porcus spinosus dicitur, interpretantur. Sic & Græci quidam, vt Suidas, acanthochæron, quod idem sonat ad verbum: sed & vulgarem echinum terreſt̄ emeodem nomine vocant, Etymologus & Varinus. Quod vero hystricem quoque echinom terrestrem Suidas interpretatur, falso est. Sylatico etiam acanthochæron porcus spinosus vel hystrix est. Gyraldus in opere de dijs gylium à quibusdam chœrogryllum exponit scribit: chœrogryllum autem ipse porcum spinum interpretatur, ut Sylaticus etiam, qui corruptè cirrogrillum scribit: sed chœrogryllum nos potius herinaceum esse in Cuniculi historia capite primo docuimus. Varinus quidem gylium exponit porcum, aut leonem. Αγρια Hesychius, & Varinus ovum interpretantur, vel hystrichem secundum Cretenses. Domitus Calderinus apud Martialem ō ȳem pro hystrice ridiculè exponit. Hodie vulgo in Græcia Scanzochæron vocari scribit Bellonius, quæ vox ab ἀναδέξασι φαſa videtur. Hystrix Italica porco spinolo, vel hystrice, vel hystrice sine aspiratione. Hispaniè puerco eſpin. Gallicè porc eſpin. Anglicè porkepine. Illyricè porcospino. Polonus quidam interpretatur mortka ſzvijo ja, initatus puto Germanos qui porcum marinum nominant, ein meerschvyn. Ea nimur ratione quæ vulgos in mediterraneis, à mari remotum, incognita & peregrina pleraq; marina & transmarina vocat. Quanquam parum idoneus author Libri de natura rerum, hystricem circa mare degere scribit, & cum maritimis locis destinatur in cauernas montium diuertere. Iuxta marina (maritima potius) habitat, & aliquando in montibus, Albertus. Certum est quidem hoc animal amphibium non esse, sed in syl's agere, quod & Oppianus testatur. Quamobrem ridiculus est illius error, qui nuper quadrupedum historiæ Germanicæ edita, porcum spinosum (hystricis enim nomen non agnoscit) pifsem marinum facit, Germanica appellatio deceptus. Aliqui hystricem Germanicæ taran vocant, nescio quæ origine: aliqui dorschvyn, hoc est porcum spinosum, facta ab eis voce ad imitationem cæterarum aliquot gentium. Nam ea voce, ut supra ostendi, Itali, Hispani, Galli, Angli, & Illyri quoque vtuntur. Quineriam Germanorum aliqui peregrinitatis studiosi vocem porcopicke receperunt: alij flachelchvyn appellant, hoc est suem pungentem, ut Ge. Agricola docet. Hystrix animal est marinum, testaceum (ostacodermon) cibo spium, Hesychius & Varinus: Apparet autem eos echinum marinum intelligere: nam Suidas hystricem terrestrem quoque echinum interpretatur: Vtrunque impropriæ: neque enim vllus authorum qui extant, hystrichem (quod meminerim) alter quam pro vulgo dicto porco spinoso usurpat.

B.

Hystrices generat India & Africa (vnde ad nos nuper allata sunt, Ge. Agricola) spina contectas, ac erinaceorum genere (genus forte:) sed hystrici longiores aculei, & cum intendit cunctem missiles. Orci videntur figurare canum, & paulo longius jaculatur, (tanto etiam impetu, ut in ligno figat interdum, Ge. Agricola,) Plin. Hystrix in Aethiopia (hoc etiam in Hieronymi libro contra Iouinianum legitur) frequenter, etiaca j. similis, spinis tergum hispida, quas plerunque laxatas jaculatione emitit voluntaria, ut seduis aculeorum nimbi canes vulne et ingruentes, Solinius. Herodotus libro quarto hystriches apud Afros pastores nasci tradit. Circa Scætem urbem Tartaræ multi sunt suis spinosi: qui cum capiuntur, spinis suis sepe homines & canes laedunt: nam canes in eos prouocati, adeo irritant feras illas, ut simul concurrentes terga sua, quibus spinæ iniunguntur, vehementer commoqueant, atq; in viciniores homines & canes vibrent, Paul. Vener. 1. 34. Homines & quascunque feras in sequentes, fugiendo pugnant, emissis à tergo spiculis, vulnerat. Canes ictos quandoque perimit: quamobrem venatores retinent canes, & alio ad capiendum dolo vtuntur, Oppianus. Certo destinatoque ictu (vtaudio) ferit quem voluerit, vulnere interdum incurabili propemodum, ut pote angusto & profundo, periculo nimirum si neruus pungatur: ut Oppianus non temerè dixerit, Ιδὺς ἀνεγνησίμως βέλος. Hystricum aculeos genus quoddam pilorum esse putandum est, Aristot. Hi partim albiant, partim nigricant, non confusis, sed distinctis ordine coloribus: & in mucronem excent. Eos in pileis sepe adferunt peregrini à S. Iacobo Compostellano reuertentes. Spinis virut hystrix pilorum & armorum loco, non etiam pedum ut quidam dixerunt, Albertus. Echinos quidem marinos aculeis suis pedum loco virutadit. Similiter ut Herinaceus spinis contegitur, sed multo maior est, rectiusq; & pedibus differt: digitati enim Erinaceo sunt, illi bifidi, quanquam & Erinaceorum speciem bisulco esse pede tradunt. Non in opacis sylvis (inquit Oppianus) tam horribilem ac rigidum quicquam præ se fert conspicuum ac hystrix: cui magnitudo paulo minor quam lupo, corpus validum, & spinis, ut herinaceorum, vnde rigens. Axugia & latidum sunt in animalibus non corrigens, quorū quatuor dentes ut plurimum prominent, ut sunt porcus, porcus spinosus, glis, felis, canis, &c. Monachus Mesuen. Albertus libri 1. tractatus 1. capite 8. de animalibus, cum herictum alium caninum, alium porcinum esse dixisset, subdit: Et similiter animal quod vocatur succa: quod etiam hos duos modos habet, quod alius in eo genere habet pedes porci, & alius pedes canis: est autem idem qui porcus spinosus. Hoc quidem hystrice nullus authorum prodidit: echinorum autem, ut in ipsorum historia dixi, differentia hæc hodie vulgo affertur, sicut & Melis. Hystrix quem ipse vidi, tres circiter pedes longus erat. Agyta qui circunducebat, os eius leporino conferebat, aures humanis: pedes anteriores melis, posteriores vrsi pedibus. Hystricem Græci (inquit Ge. Agricola) ἀναδέξασι φαſa vocant, quod & similitudinem gerat speciemq; porci bimestris, & spinis erinacei instar hisodus sit: attamen caput habet leporino similius: aures humanis, pedes vrsini. Iuba ei est superiori parte erecta, & priori cava: tubercula cutis, quæ ex vtraq; oris parte sunt feras longas & nigras continent ex eis natas: quin reliqua etiam ferae sunt nigrae. Præmæ spinæ à medio orientant dorso & à lateribus, sed longissimæ à superiori eorum parte. Quæ singulæ partim nigrae, partim candidæ sunt: longæ duos vel tres vel quatuor palmos: quas, si quando libitum fuerit, ut puto caudam erigit: ingens roros in caueam demittit. Dentes, ut lepus, quatuor habet longos, duos superiori parte, & duos inferiori, Hæc Agric.

Hystrici potius quām cuius alteri siue animal siue monstrum illud, quod Hieronymus Cardanus lib. 10. de subtilitate describit, adiungendum existimauī. Varij generis, inquit, incertæq; naturæ fuit animal, quod præsentis anno (1550. vel vno prius) decimo nono Ianuarij Papiæ vidimus. Vulpis magnitudo, aliquanto longius, ore & rictu leporino, cum pilis longis, duobusq; dentibus prælongis: siquidem digitus humani longitudine prominentibus ad modum sciuri (dentium:) oculis serpentinis, quippe qui angulis carerent & nigri essent. Pileus inerat capiti, hircinæ barbae simillimus, sed non aliter quām crista pauoni. Pilus mustellinus ac pulcher, nisi quod super collum velut lana candida videbatur: anteriores pedes vt taxi: aures & posteriores (pedes) nihil differentes ab humanis, nisi quod pedibus vngula vrsi pro humana erat. In dorso postræmaq; parte, spine circiter centum, hystricis instar, quarum quædam in apice curuabantur, prominebant, alioquin immobiles, nec vt de hystrice ferunt emissariæ: cum moueretur, strepitum dum se colliderent, edebant. Cauda anserina sed in spinas plumæ finiebantur. Si reliqua non videoas, anserem dices: candidis ac cinereis plumarum sedibus, latoq; lumine anserem æmulantibus. Vox subobscura, rauca quasi latrantis canis Iracundum animal, sed tamen quod facile à circulatori tractatur. Canes odio prosequebatur maximo, sexus foeminei, etatis iuuenilis. Potus nullus: cibus, panis aqua mafactus. Animal hoc sui generis vix esse credam, sed ex hystrice alioq; velut vrsi, natum. Hystricem enim constat esse suem spinas illas habentem in dorso, quas possit eaculari. Africam mittere proditum est: sed nunc & Gallia habet & Italia. Spinæ palini (dodrantis) longitudine, præacutæ, leues, albo nigroq; distinctæ. Sunt erinaceo spina similes, sed longè minores, & quæ emitti nequeant, Haec tenus Cardanus.

C.

Hystrici ingressas grauis (difficilis,) Albertus. Animal generat: Quatuor hybernis se mensibus condit, ut vrsa, vtrum propter frigus an alia de causa, ambigitur: & totidem diebus fert vterum quot vrsas (nempe triginta) & reliqua facit perinde ut vrsa, Aristoteles & Plinius. Latet aestate, & de cauernis prodit hyeme, contra quam multa animalia, Albertus nec authorem nec suam obseruationem adhibens, nec contrariam veterum assertionem redarguens: quamebrem miror idem à Ge. Agricola viro alioqui doctissimo diligentissimoq; proditum esse. Audio hystricem animal foetidum esse, & in sylvis cauernas fodere melis instar, cui & pedes anteriores in eundem nimirum usum, similes habere aiunt: Potu item prorsus abstinere pane pomis & rapis vesci. Poma quidem (ut ipsa obseruauit) cortice dentibus separato, vorat. Atqui Ge. Agricola hystricem vesci scribit pine communito, ponis, pirus, rapis, pastinacis: bibere aquam, sed cupidè vinum dilatum: noctu vigilare, interdiu dormire.

D. **Q**uomodo aduersus homines & canes se defendat emissis aculeis, in b. iam dictum est.

E. Hytricis pinna si scalpantur dentes, ad firmitatem pertinet, Plinius. Mulieres alicubi spinis hystricum ut
audio ut verticis capillos discriminent.

F. G.

Hystricis caro, vt herinacei, licet non admodum inter esculenta comedatur, stomachum tamen adiuuat, aliud soluit, lepram ac scabiem din. inuit: salita hydropem mitigat: mingentes in lecto quo minus id faciant, adiuuat, Platina. Greci nihil tale hystrici tribuunt: sed stomachum iuuare, aliud soluere, echino marino: vim aduersus lepram & scabiem, & virinx in pueris profluvium, terrestri. Quæ de herinaceis dicuntur, inquit Plinius, omnia tanto magis valebunt in hystrice. Hoc vt verom sit quod ad remedia, ex cinere præsertim uestorum aculeorum: ad carnis tameni facultatem in cibo sumendæ (herinacei enim assiccata vel inueterata in morbis quibusdam edenda commendatur) nonnihil interesse videtur. Partus conceptos, hystricum cinis potus continet, (& amolitur abortus,) teste Plinio: Idem tribuunt herinaceorum cineri si cum oleo perungatur. Ericius montanus est aduldu, habens spinas sagittales, propinquus naturæ sylvestris vel terreni, Auiencia.

H.

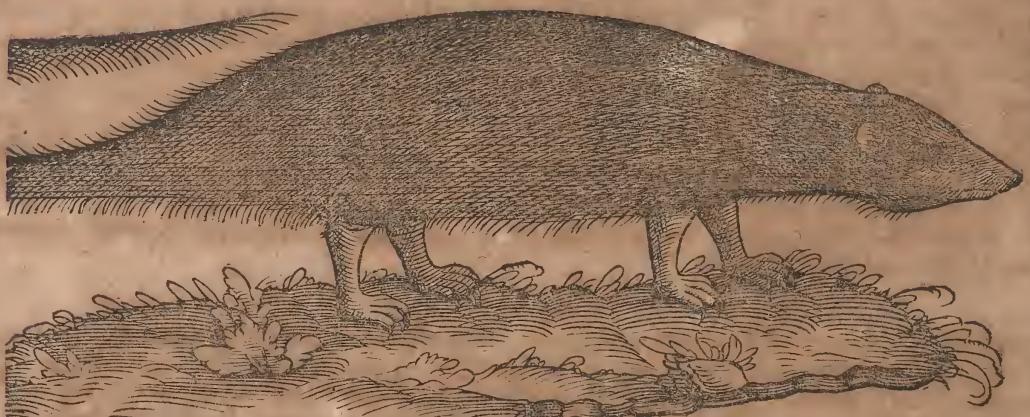
Hystrix (ὑστρίξ, ὑστρίχης: vel ὑσπιγή, ὑσπιγής). Oppian. lib. 3. de venat. Τοπλιγγώ δέ πτω πετελει τῷ δάσιον όλῳ γίγνεται: i) nomen à Græcis sumptum, apud quos huic animali inditum videtur à scis sine aculeis potius, quibus multò magis horret, quam setis suis rigore sue soleant. Ut hystrix ad verbum suum fetosum sonet. Aculeos enim eius, generi pilorum adscribendos Aristoteles iudicat. Hos diuersis nominibus, pilos, setas, villos, pinnas, aculeos, aut spinas, diuersi authores nominant. Hystrix recipit flatilem in ultima etymate in obliquis, Cælius. Plinius 8.35. hystrices spina contextas in fœmisino genere protulit: Oppianus in masculino hoc versu: Φύεται ευθύεως, Καὶ λαρπετολεμέζει. Recentiores quidam Grammatici in dictiorijs suis Latinis inepte primam syllabam per idota scribunt. Λύγεις, caprae sylvestres, hystrichides, Hesychius & Varinus. Hystrichis (ὑσπιχτος), apud Varinum non recte (ὑσπιχτος) legitur) fera setis instar suis vestita, quas aduersus insequeentes eiaculatur, Suidas & Scholia festes Aristophanis. Significat etiam flagellum: & hystrix similiter. Vtrumq; quidem vocabulum vtroq; sensu, apud grammaticos saltē vsuperatur: apud authores tamen propriè magis hystrix pro animali, hystrichis pro flagro in vsu est. Hystrichis, flagellum è setis suillis, (inde & nomen conflatum appetat Στολὴ στενη τοιχῶν) Suidas & Scholia festes Aristophanis. Τριχιδιμαστον, Aristophanes in Ranis. Et in Pace, Μάνιος τοιχῶν, Els, τοῦ τοιχοῦ τοιχοποταμος τοιχῶν, Τοιχοντος (inquit Eustathius Dionysij Afri Scholia festes) non solum τοιχοντος significat, sed etiam apheterianum id est carceres: & insuper hystrichidem, non animal sed feriendi instrumentum, quod ex setis suillis ad verbera aptum conficitur: corio nempe suillo oblongo & angusto vnde cum setis parum resegitis, ut magis pungant, mastigias verberabant: atque hoc genus flagri Τοιχοντος vocabatur. Alter, Huiusmodi flagrum contextum vel contortum erat (τοιχοντος) ex setis suillis: apud Theocritum Τοιχοντος laquei atcupalis genus est, Αλγητος ουγκαρεδουλος ειναις, Στολη νησιος τοιχοντος τοιχωντος. Prima quidem & propria significatione Τοιχοντος pro secula feriendi instrumento qualecumque id fuerit, vsuperatum appetat: postea vero ad carceres etiam certaminum & τοιχοντος translatum: vtrobique enim equi flagris & stimulis (vnde & nysse ottimi vocabulum) incitantur, Hucusq; Eustathius. Haec etsi magis ad philologiam de sue pertinebant, vocis tamē affinitate illectus cum hystrice posui. De voce Τοιχοντος plura dixi in Equo philologiae parte 3. Τοιχοντος malum ιππος, vt supra) flagrum è setis suillis, Varinus.

T' spic flagellum ex corio cum ipsis pilis; Suidas. Hystrichidas vocat Hierocles (in Hippiatricis cap. 55.) siue equos ipsos, siue equorum caudas, in quibus setæ suillis similes nascuntur: Ruellio hoc virtutem rigorem appetare placuit. Οὐεῖα & δέσμια, ὄπικων & τοιέτων σκύρων, Varinus. Οὐεράλος, τοῖς τῷ θρεπτῷ εἰπόντος, Hesych. Sunt qui leonum etiam & luporum catulos obricala vel obria nominent, Eustath. Pallidus alter Venit & hirsuta spinosior histrice barba, Calphurnius.

Apud Hieronymum mens hystrichula esse videtur liuore sordida & virus mordax missilium aculeorum instar eiaculari consueta, Cæl. Penultimam hystricis Oppianus, ut supra citauit, per duplex gamma protulit, ut necessariò producta esset: aliter enim corripitur, ut apud Calphurnium; Venit & hirsuta spinosior hystrice barba. Videatur autem etiam prouerbij specie, agrestis aliquis & inamoenus, hystrice spinosior dici posse. Sic hystricis seta, θεὶς ὄπικῶν, ut refert Erasmus, lepide dicetur de dictorio, quod acriter in quempiam tortum fuerit.

DE ICHNEVMONE.

ICHNEVMONIS picturam banc desumpsimus ex vera eius effigie cum Crocodilo nobis conspecta, Bellonius. Ex eodem postea cognoui dorsum in hac pictura nimis eleuari, & planius esse debere: rostrum paulò magis acuminatum, crura minus crassa. Colorem, talem ferè esse, qualis hic nigro albog. distinctus conspicitur.

ICHNEVMONIS alia imago, ex veteri manuscripto Oppiani poematum codice.

A.

ICHNEVMON, ιχνευμων. Nicandro etiam ιχνευτης, hydri siue enydris, id est lutra species est in Aegypto: quanquam Marcellinus & Solinus non ichneumonem hydri, sed hydram ichneumonis speciem faciunt, quasi hydrus latius pateat, quod non placet: hydrus enim, id est lutra (de qua in L. litera seorsim agam) plerisq; in regionibus reperitur, ichneumon vero lutra est Aegypto peculiaris iuxta Nilum. Enhydrus, alterum ichneumonum genus, Solinus capite 35. Enydros, inquit Ihidrus, est bestiola ex eo nuncupata, quod in aquis versatur, & maximè in Nilo. Hæc Græce ichneumon vocatur, &c. quasi verò enhydrus quoq; non sit Græcum vocabulum. Et alibi, Hydrus est animal volatile (lego fluuiatile) in Nilo fl. inimicum crocodilo. ιχνευται, οι νινοι ιχνευται, Hesych. Ichneumon Græcè vocatur, inquit Isidorus, eo quod odore eius salubria ciborum & venenosa prædantur: De quo Dracontius ait, Præedit (prædictit, forte) suillus (aliás suillis) vim cuiuscunq; veneni. Dicitus est autem suillus à setis. Apud Albertum neomon pro ichneumon legitur. Latinè, inquit idem, suillus vocatur, quoniam setas habet pro pilis: odore cibum conuenientem à veneno distinguit. Ego ichneumonem dictum coniecerim ab inuestigando: Quod sicut canicula (quam forma etiam corporis refert) seras indagat: sic ille inuestigat & obseruat crocodilum & aspidem, eorumq; oua, ut capite quarto diceatur. Aduersus omnia lumbicorum genera mirum in modū medentur pilis animalis nominati 70
alcesim,

alcasim, Auicenna libri 3. tractatus 5. sen. 16. cap. 6. Andreas Bellunensis in castigatis codicibus nō alcasim sed harimun legi monet, quod nam vero id animal sit ignorare se fatetur. Sed Io. Manardus in epistolis 3. i. alcasim interpretatur ichneumonem: quoniam Aegineta etiam (quem Auicenna ferè sequi solet) sic scribit: In vniuersum omnes à lumbricis ægrotantes ichneumonos pili iuant suffiti. Thiomon pro Ichneumon in libro Auicennæ reperitur. Nicandri interpres ichneumonem aquilæ speciem facit, Herculii sacram, ex Aegyptiorum sententia, Cœlius. Nos verò ichneumonem non ~~ad~~ possedemus. i. lutra speciem esse docuimus. Ichneumonem sunt qui murum Indicum vocari modò sentiant. Hermolaus in Plinio. Hac ætate quòd muriuam speciem similitudinemq; gerit, vulgo murem Indicum vocant, Gillius. Ichneamo in Aegypto solum nascitur, magnitudine felis, specie muris: vulgo nunc murem Indicum vocant: alij vocant damulam. Albertus deceptus verbis Arabieis vocatibim, id est ciconiam quæ tota nigra dorso est, & inuenitur gilua (grisea) etiam, Niph. Est autem locus Alberti in Aristotelem de hist. anim. 9. 6. vbi pro ichneumone anschycomon scribit seu Græcam vocem, & ab Auicenna thymon vocari ait. Scriptor quidam (nomen iam non occurrit) ichneumonem interpretatur murem Indicum vel murem Pharaonis. Cæterum damulam pro mustela (quam donolam vulgo Itali vocitant) Albertus, Vincentius Belli. & alij accipiunt: quæ etsi ichneumoni quædam communia habet (corporis formam fortassis, & quòd serpentes impugnat) ab ea tamen differre neminem ex eruditis dubitate puto.

B.

Animalia sua habet Aegyptius, ichneumonem & Aegyptiam aspidem, Strabo. Ichneumonem alij caniculæ dicunt similem esse, alij mustellæ, Gillius. Nicander forniam eius confert istidi *άνθειον*, id est viueræ vel mustellæ rusticæ paruæ, vel (ut alij exponunt) iracundaæ. Ceterum istidis magnitudo, teste Aristotele, ea est quæ catuli Melitæ. Pilos cius suillis similes Isidorus parum grauius author affirmat, vt præcedenti capite dixi: Nicander λαχυλ πilos eius appellat, non satis certa voce: nam rufi, vulpis suis, & hominis etiam pilis eam attribuunt poëtae, vt Varinus docet. Pupillæ paruæ *καρκηνίστραι*, id est malignam astutiam vel machinationem significant: nam serpentes, ichneumones, simiæ, vulpes & quæcumque improbè astuta sunt, λεπτοὶ ἐπειδόμενοι, id est angustis sunt oculis vel pupillis: boves & oves contra, Adamantius. De cauda ichneumonis verba Oppiani sunt hæc: Οὐεὶς δολικὴ γέγονον τε τετύπαται. Αὔρουστην φερεῖσθαι σφραγίσθαι κορυμβοῖς. Αὐτὰ μελανομένην, θηρῶν φολιθεαστὴ μοσῆν. Hoc est (vt ego interpretor: nam Gillius prætermisit) Cauda ei oblonga, serpentinæ similis, extrema sui parte è regione capitis conuoluta, nigricans, & vt serpentibus squamosa. Versum medium corruptum, ex coniectura sic lego, Αὔρουστην φαλαρίδην ενισούσιον καρκηνίστραι, donec ex manuscripto codice aliquis meliorem lectionem afferat. Caudam quidem longam & squamosam in eo talem intelligo, qualis propemodum muribus est. Ichneumoni (inquit Aelianus) utriusque sexus participi à natura tributum est, vt & suo semine granitatem & partum alijs afferat, & ipse quoq; ventrem ferat, & ex fæse pariat, (idem ferè de hyæna quidam scripserunt:) qui in pugna quam inter se pugnant victi fuerint, ea bellicæ offensionis nota inuruuntur, vt & in viliori sexam censeantur, & muliebria patientur, (Aristoteles idem per dieses facitare scribit.) Contrà, i. qui ex bello superiores evaserunt, victos subigunt, & simul suo semine implent: at vieti ex ea male à se pugnata pugna, hoc præmio afficiuntur, vt & partus dolores sufferant, & ex patribus qui iam ante fuissent, matres reddantur. Crocodilo Niloticó (inquit Bellonius, ex quo nonem quoq; mutuatus sum) fato quodam naturæ infensus est, ac propè lethalis Ichneumon, quemadmodum & delphino hamia, thynno asilus, & reliquis quoq; pisces calices ac pediculi. Quod quum inter cætera naturæ lictuaria magnopere admirandum esse censem, cumq; multis ob id rationibus adducti veteres, ichneumonem inter amphibia commumerarint (littoralis enim & Nilo æquæ pecularis est, ac nostris lacubus & amnibus lutra) cius ob id pectorum ex vera effigie à nobis cum crocodilo conspectam hoc loco proponere æquum esse visum est. Et autem mel scorpore, eodemq; pilo, recurvis pedibus, nigris, capite oblongo, nare prominula, mustelam irritam esse diceres: cuius ea est natura, vt dormienti crocodilo magno impetu in fauces irrumpat, vt ab eo deuoratum escam depascatur, qua ab inde exsiccatur, crocodili ventrem credere atq; ipsum enecare traditur: alioqui magnus est Aegypti serpentium depopulator. Quamobrem huius loci vulgs ichneumonem in priuatis domibus, vt & nos feles educat, muremq; Pharaonis appellat: neque vero vulgo nostro credendum esse duxerim, qui aliud quadrupedis, latioribus veluti tabellis loricati genus (Tattoum vocant) pro Ichneumone assumunt: est enim ab hoc longè diuersum animal, Hac ille in libro Latinè scripto de aquatilibus. Ceterum in Gallico libro Memorabilium observationum suarum alia etiam quædam de codem animante tradit: quæ huc in Latinum sermonem translata adjicere visum est. Ichneumonis catulos. inquit, rusticæ Alexandriæ in foro vendunt: aluntur enim in domibus, quoniam mures captant instar mustelæ, & serpentes etiam quoslibet in cibo appetunt: paruum est animal, sed mirè studiosum puritatis. Primus à me Alexandriae visus, inter ruinas arcis captam à se gallinam vorabat. Cautus & callidus est circa prædam: erigit enim se in pedes posteriores, & cum prædam prope conspexerit, tranquillo per humum corporis tractu se promonet, & impetu tandem in animal strangulandum fæse iaculatur. Vescitur autem indifferenter quibusuis viventibus, limace, lacerto, chamaeleonte, quois serpente, rana, muriibus, & alijs huiusmodi. Aues in primis appetit, & præ ceteris gallinas ac pullos. Iratus pilos erigit, qui duplicit in eo colore visuntur, nempe albicantes vel subflavi per interualla, & leucophæi, duri & asperi instar pili lupini. Corpus quæm felis longius & compaciens est: rostrum nigrum & acuminatum instar furoris dicti in genere mustelarum, absq; barba. Auriculae breues & rotundæ. Colore (forte in superficie tantum: nam alioqui duos diuersos colores pilis eius paulò ante assignavit) leucophæus est, ad pallidum vel subflavum inclinans, quemadmodum cercopitheci. Crura eius nigra sunt, digiti quinque in pedibus posterioribus: quorum postremus ab interiore parte perbreuis est: cauda longa & crassa ab ea parte qua lumbos attingit: lingua & dentes felis. Hoc ei peculiare, vnde scriptores tam mares quam foeminas concipere putauerunt, quod meatum per amplum habet vndiq; pilis cinctum, extra meatum excrementi, genitali muliebri non dissimilem: quem quidem aperire solet in magno calore, clauso interim excreimenti loco & cavitatem aliquam admittente. Testes etiam vt feles habet. A vento admodum sibi timet. Animosus & agilis est, ita vt magno etiam canis se opponere non dubitet: imprimis verò catum si inuenerit, tribus dentibus i&ebus strangulat. Et quoniam rostrum ei nimis acutum est, ægre crassiusculum aliquid mordere potest, & ne hominis quidem pugnum clausum, Hucusq; Bellonius.

C.

Ichneumones & feles tot numero pariunt, quot canes, vescunturq; eisdem. Viuunt circiter annos sex, Aristoteles.

teles. Felium & ichneumonum reliqua ut canum. Vixunt annis senis, Plinius cum prius de canum coitu & partu dixisset. Circa fluuios degit, Nilum peculiariter: unde Nemesianus, Et placidis ichneumona quæferere ripis Inter arundineas segetes. Mihi quidem amphibia videtur hoc animal, non solum quod circa aquas moretur, sed etiam quod in ijs lutræ instar se mergat. Nam Nicander in Theriacis describens quomodo contra aspidem pugnaturus luto se munit, sic canit: Αὐτίχ' ἐψύ ψωπαύον δε καθίλαπι, πίψε γέ κωλοις Ταρταρον (ἢ τοι) Βυθὺν ιανοεσσαν. Et mox aspidem aliquando mordicus ab eo cauda apprehensam in fluuum trahi, quod apud Strabonem quoq; legimus. Nam cum crocodili ventrem & viscera per fauces illapsus exedat, necesse est eum diutius absq; respiratio- ne, quam quæ amphibia non sunt quadrupedes, vitam agere posse.

D.

Possim de ichneumonum utilitate, de crocodilorum, de felium dicere, sed nolo esse longior, Cicero de naturalib. i & 5. Tusculan. Belua etiam in eos ipsos, à quibus beneficium acceperint, vehementer gratas esse testimonia sunt vel Aegypti admodum fera animalia, feles, ichneumones, crocodili, Aelianus. Et alibi, Cum homini infestissimis bestijs aspide & crocodilo inimicitias gerunt.

Crocodilorum fœcunditatis salutariter natura obſiſtit: nam oua quæ ex ſeſe crocodili ſecundum flumina pare-re ſolent inquirit ichneumo, ac perdit: & quod magnam admirationem habet, nec oua comedit, nec ad ſuam, fed ad hominum utilitatem naturæ iuſtice conterit, Aelianus.

Ichneumo Aegypti, vbi aspidem anguem suum hostem aspexerit, non prius aggreditur, quam socios vocet, & limo obducto, contra ictus mos susque se seloricit. Modus armandi. vt primum madefaciat corpus, & in terra se volvet, Aristoteles. Virum debilem & qui aliorum auxilio egeat significantes Aegypti ichneumonein pingunt. hic enim si anguum initicum videat, non statim aggreditur: sed prius vocatis alijs ex sua specie, sic firmior praesidio anguis fit obuiam Orus in Hieroglyph. 2. 31. Habet aspis (inquit Plinius) inter necatum bellum cum ichneumone. Notum est animal hac gloria maximè in eadem natum Aegypto. Mergit se limo sepius, siccitatq; Sole. Mox vbi pluribus eodem modo se corijs loricauit, in dimicacionem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatorus inuadat in fauces, Haec Plinius. Ichneumon in pugna aduersus aspidem caudam erigit, quam aspis maximè incipit obseruare quasi minantem, ad quam cum vim suam transfert, corrigitur, Isidorus. Oppianus ichneumonem non luto se oblinere, sed corpus arena obrue-

re & quasi sepelire scribit, oculis tantum & cauda (oblonga ac serpentina) prominentibus: sic expectare aspidem. Cum verò (inquit, interprete Gillio) hanc ignem spirantem animaduertit, statim caudæ girum agens, immanem feram prouocat: ea autem capite elato & exerto dente, frustra pugnare aggreditur: nam Ichneumonem nihil metus tardat ad excipiendam pugnat, imo vero ipsam mordicus premens vtrinq; se in orbem contrahentem lacerat, & mortiferum venenum ore ejicientem conficit, & occidit. In luto Nili volutus ichneumon, apricat se donec tergus siccetur & durescat, sic irruens in aspidem vel caput eius morsu amputat, vel mordicus apprehensam caudam in fluvium trahit, Nicander in Theriacis. Ichneumones luto incrustati aspides simul & earum oua delent. Inuoluti enim luto & ad Solem siccati, aspides per caput vel caudam capientes in flumen trahunt atq; occidunt, Strabo: cuius eadem de re verba Græca paulò superius recitatui. Ichneumon (inquit Aelian.) luto agglutinato sic se obducit, vt militem armis vndiq; septum referat: si lutum desit, aqua se alluens sequitur in altum madidumque fabulum abijciens, ex improuisis rebus ac fortuitis, arma ad tutionem sui ingeniosè comparat, continuoq; cum capitali aduersario depugnat: summas autem nares suas, teneras, ac valde aspidis morsu oportunas, suæ caudæ flexu septus, tuerit: si eas aspis assequi possit, hostem debellavit: sin minus assecutus fuerit, frustra dentes contra utrum exercet. Contra autem ichneumon illi antevertens, si ex inopinato fauces comprehendenter, illam strangulat. Quocirca tota victoria cum sit posita in anticipatione, viator existit, qui morsibus alterum præuerterit, Hæc ille. Ichneumon haud ipsam tantum aspidem impugnat, sed etiam oua eius dispergit & dentibus frangit, Nicander: sic catulis suis futuram hostilem perniciem summouens, Aelianus.

G.

Præcedit (lego prædictit) suillus vim cuiuscunq; veneni, Draconius: vide supra in A. Draconum adipem venenata fugiunt: item virus ichneumonii, & cutis cinere in aceto perunctos, Plin. Quid autem per virus ichneumonum hic intelligat, dubitet aliquis: neque enim venenati aliquid illos habere legimus: fieri tamen potest vt habeant, sicut & mustelæ, quibus quodammodo similes sunt, vt supra ostèdi. Basilisco mustelarum virus exitio est, Plinius: id est, necant eos odore, Budæus. Sed & morsus ichneumonum non nihil veneni habere appetat, cum remedia aduersus ipsos scribantur. Est & alia iris ceræ similis & prædura: quam Horus crematæ tusamq; ad ichneumonum morsus remedio esse tradit, Plinius de gemmis scribens 37.9. Ge. Agricola hanc iridis siue crystalli speciem, à gemmarijs citrinam nominari scribit, & in Misenæ & Boëmiae metallis reperi, sed ferè mollem & fragilem, quem Plinio in Perside nascens prædura sit. Perniciosum ichneumonem Martialis dixit. Quod si non totus ichneumon virosus est, genitalia certe eius talia esse credendum est, vt qui de enhydry siue luteæ genere sit, (animalis certe toto corpore fœtidi) cuius testes proximè ad castoreum accedere indicabimus, castorea autem virosa dixit Vergilius: hoc est grauiter odorata potius quam venenata. Fugiunt autem serpentes omnia ferè quæ huicmodi fuerint. Virus quidem de genitalium odore peculiariter dicitur. Lentum distillat ab inguine virus, Ver. 3. Georg. Virus verrinum è scropha ex coitu exceptum, Plinius. Pilos ichneumonis suffitos ijs prodesse quos lumbrixi infestant, capite primo ex Aegineta & Auicenna asserui. Pro stercore felis, stercus ichneumonis in medicina supponi potest, vt inter Antiballomena Galeno adscripta legitur. Lotium ichneumonis cum lacte vaccæ nigrae dabis in impetu coli potandum, continuo subuenies, Marcellus. Ichneumones Herodotus videtur enydras vocare: Earum autem testes utiles esse scribit ad remedia ὑπέρεων. i. vteri,

H.

a. Οὐρανούχος, ichneumon, & locustarū (αὐλαῖδων) genus ut absq; alis, Hesych. Varinus οὐρανούχης non ichneumonem, sed locustā tantum absque alis interpretatur. Aristoteles in Mirabilibus scorpiomachi locustæ meminit, sed de his inter insecta. Ichneumon quidē quadrupes mēritō ophiomachus nuncupatur: siue is cōtra aspides tantum pugnat, siue etiā, vt conijcio, contra cæteros serpentes. Hunc enim (inquit Cicero) Aegyptij consecrariunt, quod non sinat serpenteis, maximā eius regionis pestem, augeri. Ichneumon quadrupedis & piscis nomen, Varinus. Est & inter vespas ichneumon, quæ cū phalange vel phalangio dissidet, Aristotelis & Plinio memorata. Epi-theta. Solers apud Textorē. Delectat Marium si perniciosum ichneumo, Martialis. Strabo aspidi & crocodilo λευκότον, id est maximè perniciosum esse dicit, vt supra dictū: si quis pro viroso aut venoso interpretari mauult, non admodum repugno. Βαῖος, μέγας δαῦμος, μεγαθεῖνος, αἰολέολος, Oppiano. Scincus in Nilo natus ichneumone minor est, tanto inferior crocodilo, Hermolaus ex Plinio. Ichneumonis & Ibis imago in statua reperitur Romæ in horto Belueder in Palatio Papæ: Bellonius.

h. Latona & Lucina sacri esse existimantur. Apud Aegyptios Heracleopolitas venerationem & religionem possidere feruntur, Aelianus. Idem capite 4. ex Strabone asserui. Ichneumonem Aegyptij colunt, quod nō sinat serpenteis, maximam eius regionis pestem, augeri, Cicero. Ichneumones Aegyptij lugent & sepeliunt, eodem quo canes modo, Herodotus lib. 2. vbi Valla indagatores transtulit, quod non probo. Enydras etiam in Nilo nascuntur, quas sacras existimant, Herodotus lib. 2. Gaza male vertit, aquatilia quædam.

DE LAMIA,

A.

LAMIA nomen homonymum est: nam & terrestrem bestiam Libycam (siue veram illam, siue fabulosam,) & spectrum quoddam, & piscem significat. Omnibus quidem illis voracitatis notam veteres impingunt. Lamiæ quasi voraces cognomenta inuenire, Alex. ab Alexandro. Genuæ, gulosi. Lucilius lib. 30. Illo quid fiat lamia, & pitto ixio dentes. Quod veniunt genuæ illæ, vetulæ, improbe, inepta. Nonius: Versus duo heroici sunt, sed (vt appareat) corrupti. Λάμια apud Græcos ferè cum acuto in prima scribiri reperio, rarius in media. Καρκνώ, λάμια, Hesychius & Varinus. Videtur autem hoc nomen piscis esse, vt vox carco à carcharia detorta sit: nam carchariam marinum piscem voracissimum, Massilienses hodieq; (teste Gillio) siue antiquitatis retinentes, lamiam appellant: Nisi quis καρκνώ forte quasi καρκνώ dictam velit: nam gorgoni (de qua inter boues sylvestres iam dictum est) & lamia multa communia sunt, feras esse Libycas, monstruosas, draconum squamis obsitas, deorsum aspicere, vnde & καρκνώ βλαπτίνει τῶν διατὰ gorgones priuatum.

Quadrupedibus.

Sp. trahunt, hæc habent communia: quædam terriculi gratia nominantur, tanquam fœminæ quædam, voras, &c. temptib;is. Sed rursus quædam gorgoni attribuuntur, vt alæ, &c. quæ lamij ne gantur, & uicissim. M. tauriam de onocentauris scribuntur & lamij similiter, vt species humana, mammæ muliebres, summa velocitate. Récentiores quidam dum lamij etiam equinos pedes tribuunt, vt veteres onocentauro asininos (posteriorum tantum) idem prorsus animal facere videntur. Sed onocentauri historiam supra postasitum & onagru abunde retuli. Phocarum odore habebat, lamij vero testiculos illatos, camelii autem podicem, Aristophanes in Vespis: Græca sic sunt, φάνης δὲ σούλιος: (εἴχε) λαμπεῖς δὲ ἔργεις αὐτούς τοὺς πεντέδεις καμήλαι. Loquitur autem poëta de Cleone: quem phocarum instar male olentem facit, vt qui coriarius fuerit & libidinolum. In scholijs adiicitur, Λαμιαὶ θεοὶ τοῦτο δὲ εἶναι μέγαν λαυρὸν: hoc est, Lamia fera à faucium & gutturis magnitudine nominata. Φασκοὶ δὲ εἰσεχεῖς εἰδωλοποιεῖς δέ τοις εἴσχεις λαυροί. Θηλυρά. Quid si pro dpo. καὶ legas εργάσου, hōc sensu. Testes marium sunt: poëta verò lamij quæ fœmina est, testiculos (lieceret & iocose) affingit: sed Φασκοὶ apud Suidam etiam & Varinum legimus, vt suspicemur forte aliiquid deesse, & prius dictum oportuisse, Cleonem quoq; hominem fuisse Φασκοῖ. Ego contra scholastem dixerim, si lamia sui generis fera est (vt multi scribunt) marem & fœminam uno lamiæ fœminino vocabulo comprehendit, nec ineptius lamij testes dici, quam vulpis aut aquila. Sed videtur ille hæc scribendo sensisse lamiam nihil quam muliebres quoddam spectrum esse, quod miror cum Duridis verba superius recita ta ad numeret. Eadem prorsus poëta verba de Cleone in Pace etiam reperio, vbi rursus in Scholijs quoq; similiter legimus: & insuper, Lamiam aiunt feram esse crudelem, fœtidam, immanis etiam illatos autem testes dixit, vt magis notaret sordicem & fœtem Cleonis. In historijs legimus à Probo Cæsare multas lamias in spectaculo induetas ac exhibitas fuisse, Gyraldus. Lamia pedes habet equinos, cetera verò capris cōformia, de qua dicit prophetæ, Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, Glossa in Esaiam. Lamia dicitur quasi lania quia durior & crudelior est suis fœtibus quam ceteræ bestiæ: fertur enim eos lanaria, & inde (tameū) laetare, sicut scriptum est Hierem. Thren. 4. Lamij nudauerunt mammas, Glossa in Threnos. Hoc est, bestia vt eunq; ferociissimæ fœtus tamē suos lactant, in quo Iudeos crudeliores ostendit esse lamij: inter quos pueris petentibus panem qui porrigeret nemo erat. Hebraicè thannim legitur: de qua voce multa scriptissimum in Ceto A. Lamia, genus monstri, vt quidam affirmant, Eucherius. Esaia cap. 34. לִילִית lilith interpretantur Iudei monstrum nocturnum, pueris maximè infestum. Aliqui lilith auem magnam vento vi citantem expōnunt. Numeratur autem à propheta illuc inter feras & spiritus (vt satyros, faunos) qui vulgo in locis desertis degere creduntur. Lamia (inquit Albertus) est animal magnum & crudelissimum, quod noctu è sylvis exiens hortos intrat, & frangit arbores ac dissipat (aliás, earumq; ramos dissipat:) habet enim brachia valida, & in omnem actum habilia. Et cum homines superuenient, vt dicit Aristoteles, pugnat cum eis & morsibus vulnerat: sauciatus autem morsibus eius non sanatur, donec eiusdem bestiæ rugientis vocem audierit. Hoc animal in desertis & ruinosis habitare dicitur, & fœminam diligit & aliquantulum figurat fœminam, & est pius fœminis quando lactat (lactant.) Aliqui lamias in Chaldaea capris magnitudine æquales (capris maiores, in Oriente circa partes illas quæ continent turrim Babel, in campō Sennaar, Liber de nat. rerum) esse dicunt, & cicurari, & lac copiosum habere, Haec tenus Albertus. Lapsus est autem ille, vt innumeris in locis, ita hic etiam per imperitiam: multa enim quæ castoris seu fibri sunt, lamij tribuit. Erroris occasio nem video, quoniam (vt in Castore dixi) lamij bābarām vocem, ex Auicenna forte sumptam, castorem interpretatur, quæ Græco & Latino lamij vocabulo proxima est, imò eadē si ultimam demas syllabam. Ramos quidem arborum (non brachijs tamen, sed dentibus) præcidere, castoris est. De eodem Plinius & Solinus scribūt, Animal est horrendi morsus: adē vt cum hominem inuadit, conuentum dentium nō prius laxet quam concruiisse persenserit ossa fracta: quod Albertus ineptissime sic protulit, Morsum castoris quidam dicunt non sanari, nisi læsus audiat fraterum ossium castoris: Longè vero ineptius ad lamiam transtulit, quæ ab ea fauci non sanetur, donec rugientis eius (vt iam ex verbis eius recitauit) vocem audierit. Sic errore error parit. Serpentem fōnes, & teleserpens, οὐφ. γαλαπεῖς, Κατεψός, adagium est (inquit Cælius) non verius quam frequentius, vbi quis nutrit, confouet, amplexatur, quod in euidēs exitium erupturum mox est: ex historia natum huiusmodi. Menippus Lycius peregrinæ mulierculæ amore irretiebat: ea vero, vt tum videbatur, speciosa quidem erat & permollis, nec non diuinitijs vbertim fulta. Ceterum ea omnia ostentationem modò exhibebant, veri suberat nihil. In eius autem familiaritatē ad hunc se modū insinuasse cerebatur. Pergebat quandoq; Menippus Corintho Cenchreas solus: ecce phantasma quoddam illi occurrit, quod se in mulieris speciem illi conformauerat, atq; ex manu appreliendens Menippum: Iam pridem, inquit, se illius amore teneri implicitam: esse vero se genere Phœnissam, & in suburbano quoddam iuxta Corinthum habitare. Idq; etiā digito monstrans, illuc venire hortari cœpit, &c. Blanditijs delinitus adolescens, mulierē frequentat. Id in tuitus vir quidam magus aut philosophus, vt tum creditum est (Apollonius:) O formose (ad Menippum inquit) & à formosis experte mulieribus, οὐφ. γαλαπεῖς κατεψός. Deinde cum etiam nuptias cum muliere aut spetro potius Menippus pararet, rebus omnibus iam instructis tanquam ex opibus sponsæ: Argentum hoc (inquit magus) & aurum, ceteraq; domus huius ornamenta, tanquam Tantali hortos videtis: qui, sicuti ab Homero proditum est speciem quidem præferunt aliquam, quum tamē sine nihil. Eiusmodi verò ornatum hunc omnē concipiatis licet: neq; enim quæ videtur materia villa subest, sed simulacrum modò est ac imago. Quod vt uerum sciat, bella hæc sponsa vna est τῇ Εμπύρων, ἀλαμπίας τῇ μορολυκαῖοι πόλοι ηγένεται: hoc est, ex Empusis, quas lamias & mormolycias pleriq; putant. Sunt autem in amorem & Venerem proclives, & humanas carnes vehementer expetunt: Venerorumq; cupidine aliciunt multos, quos deglutiant mox. Ceterum vbi aurea supellex & imaginarium argentum, velut fūmus effluxere. ministriq; & coquiac reliqua familia increpīa euauit, Lamia lachrymātiā similis rogabat, ne se torqueret: nōne quid esset, fateri cogerebat. Illo autem acriter instantē, tandem sese lamiam confessa est & voluisse Menippum voluptatibus delinitū obnoluere, vt eius postea corpus deglutiret. Esse namq; sibi perfamiliare formosiorū vesci corporibus, vbi ad suminam sanguinis abundantiam peruenissent, Huc vsq; Cælius 29.5. Descripsit autem, quod dissimulat, ex lib. 4. Philostrati de vita Apollonij: In cuius operis etiam secundo libro sic legimus: Apollonius & socij cū lucente claraq; Luna noctu iter facerent, lamia (Græce legitur Empusa) phantasma illis occurrit, modo in hanc, modo in aliam figuram sese conuertens, quandoq; ab oculis repente euanscens. Apollonius autem quidnam id esset quam primū agnoscens graubusq; ac contumeliosis verbis illud increpans, socios vt idem facerent hortabatur: id enim contra huiusmodi inuasiones optimum sciebat esse medicamentum. Eiusdictis cum socij paruissent, stridens phantasma celeriter tanquam idolum aufugit.

Apud Aristophanem in Rani quidam se videre ait magnam feram, quæ in variis formâs transfeat, bonis, malis, mulieris formosæ: Et cum alter diceret, Atqui non amplius mulier est, sed iam canis, subiicit ille, Empusa igitur est. Chrysolomus Dion sic in Libyca scribit fabula. Esse in locis illis feras muliebri facie, etiam formosæ: vberibus quoque cum pectori speciosissimis adœ*v*, ut nullo pectoris ingenio effigi queant. Color spectatur præfloridus, ex oculis præcellens promicat gratia, mansuetudini adnexa. Corporis reliqua squammis prædura, ut frangere non sit: alis carent, sicut voce, sed sibilum elidunt modò, draconum imagine quadam. Terrestrium censemunt omnium velocissima, ut celeritatem euadere nemo valeat. Viribus cætera peruinuntur, fraude tantum homines: siquidem reteguntur pectora, quorum illecti nitore confabulandi desiderio adeuntes rapiuntur protinus, Cælius. Dion qui Libycam scripsit historiam (inquit Gyraldus) de lamij*s* in hunc propè modum prodidit: Haud longè à littore maris curuum esse locum, arenosum, mari persimilem, in quo littora magna existunt, & arenosi aggeres in mari, circumuincina vero omnia deserta ferè manent. At si ibi fortè naufragi eiecli fuerint, seræ appartenentes eos omnes qui vel perigrant, vel aberrant, rapiunt: quarum natura & corporis figura talis habetur. Facies est mulieris, &c. (vt iam ex Cælio retuli) inferiora sunt serpentis, ut ipsa pars in caput designat serpentis, & quidem valde horrentis: hæ seræ alas non habent quemadmodum sphinges: neque enim loquuntur ut illæ, neque aliam vocem emitunt, sed solum sibila acutissima quemadmodum dracones. Cætera quidem animalia viribus expugnant homines: hæ solum fraude ac deceptione: pectora aperiunt, & vbera ostentant: eum vero qui aspexit, veneficijs quibusdam cogunt ad confabulationis desiderium. Et hi quidem veluti ad mulieres accedunt, illæ intrepidæ manent, deorsum in humum sœpe respicientes (nimirum ut gorgones, vel catoblepones, ut supra dixi) ornatum ac pudorem mulieris imitantes, atque ita eum qui proprius accesserit, rapiunt: namque manus sunt ferarum, quas aliquantis per occultant. Cæterum serpens mordens veneno interfici: cadaver ipsum comedunt serpens, & quod reliquum est, seræ: atque hactenus Dion fermè de lamij*s* feris, quibus videmus eos & falli & fallere, qui equino*s* lamij*s* pedes attribuunt. Has & propheta Hieremias videtur agnoscere, cum ait. Sed & lamij*s* huiduerunt mammas, &c. quamquam locus hic ab Hebreis aliter effertur.

D. Hieronymus quædam ibi subinnuit. Porrò & Esaias lamij*s* cubile dixit. Hebraeorum nonnulla lamias, furies interpretantur. Scribit Picus quosdam dæmonas incubos esse interpretatos, existimasseque; superiores partes habere humanas species, inferiores belluinas. Lamias inceptè à laniando dictas putauit Isidorus. Hebrai lamij*s* lith vocant, de qua in monstra consingunt. Lamia præterea pisces genus, cuius Nicander in Glossis meminit, qui etiæ carcharias appellatur: pisces huius Aristoteles, Plinius & Athenæus meminere. Audio & hodie vocari à Massiliensibus lamiam, & ingentis interdum magnitudinis inueniri, integrosque; homines ab ea voratos aliquando reportos. Lamias puerorum esse terriculamenta, vel ex Apuleio satis constat. Sunt qui striges putent, quæ infantium in cunis sanguinem sugunt. (Nos de strige inter aues dicemus.) Quin & Horatius in Poetica ideo dixit, (Nec quodcumque valet poscat sibi fabula credi,) Neu pransæ lamij*s* viuum puerum extrahat alio. De lamij*s* & Plato meminit in Politicis, Hæc omnia Gyraldus.

Moguōvæs à Græcis vocari scribit Hesychius, errantes & vagantes dæmones. *Moguōvæs* vel *μογουλύκειον* (vt runque; enim legitimus apud Gyraldum: pro altera voce *μογουλύκειον* legerim) pro larua & persona sumitur. Quinetiani *μογουλ* pro deformi & monstrosa muliere à Theocrito usurpatum: pro larua verò, apud Aristophanem grammatici interpretantur, Gyraldus de dijs Syntagmati 15. Et rursus ibidem, Lamij*s* etiam striges à nostris vocantur. Duris Libyorum lib.2. & Suidas & Phauorinus (& Aristophanis Scholia) Lamiam mulierem formosam fuisse tradunt, Beli & Libyes filiam, quam Iupiter adamauit, & ex ea filium suscepit: sed Iuno præzelotypia filium perdidit (Suidas & Varinus babent αὐτὴν, vt non de vnō filio sed pluribus intelligas) & Lamia præmōtore deformata alienos infantes rapere ac perdere dicitur, Gyrald. Reperies nonnulla etiam in Alciati Parergis lib.8. Iupiter cum Beli filiam amaret, ex Libya eam transtulit in Italiam, vnde & nomen vrbi Italica. Ibi cum filios ex ea suscepisset, Iunonem non latuit, quæ liberos natos perdidit. Itaque Lamia ergo ferens, alienos quoque liberos per inuidiam suffurata interemit. Hinc & nutrices aiunt pro infantium terriculamento Lamiam (vt apud Germanos mulierem nocturnam, *dienachifrauv*) vocare. Fabulantur enim insomne eam esse voluntate Iunonis, vt dies noctesque; in luctu exigat: misertum verò eius Iouem oculos exempliles effecisse, ita vt eximi reponi^q; possent; & facultatē addidisse, vt in quam libuisset formam se verteret, Varinus & Aristophanis Scholia. Lamia, mulier quædam antiqua Libyssa, sic dicta, Hesychius. Nec quodcumque valet poscat sibi fabula credi, Neu pransæ lamij*s* viuum puerum extrahat alio, Horat. de Arte. Sic etiam per Accid & Alphid tanquæ monstrosas fæminas detetrebant pueros à peccando, Erasmus in prouerbio Accidere. Nostræ etiam mulierculæ pueris sœpe minantur mulierem nocturnam. Lamij*s*, mulieres quæ strigum instar infantium sanguinem sugunt, vel ipsæ striges, Perot. At ille colorè spucissimi humoris percussus, quo me lamij*s* illæ inficerant, aspernatur, Apuleius lib.1. de Asino. Terricolas lamias, Fauni quas Pomphilijque; Instituere Numæ, tremithas, &c. Lucilius apud Laetantium. Lamia secundū quodam, mater fuit Scyllæ, vnde Vergilius in Ciri, Ipsi seu Lamij*s* matér sit, sive Cratæs: quæ ex puella in monstrum versa in fantes necare dicitur, quoniam omni sobole quam ex Ioue pepererat, à lunone orbata est. Gyraldus id Empusa scribens, Nostro, inquit, hoc tempore quibus hoc phantasma muliebre apparuerit audiūmus. Elegi qui putarent illud regis Dauidis meridianum dæmonium, huiuscmodi terriculamentū significare. Reperias etiam in plurali numero empusas dici, vt lamias. Nos de Empusa & onoseelis dæmonibus in Asino diximus: tributum autem etiam lamij*s* recentiores quidam (vt supra dictum est) equinōs pedes, vt illis asininos. *Moguōvæs* & *θεράστες*, Aristophanes in Equitibus: vbi Scholia προμονύκειον, *λαύγχοι λαύγχαι*: Vt Gyraldus non recte suspectur apud Hesychium pro *μογουλ* forte legendum *μογουλύκειον*.

Lamia viri nomen, quo voracem significari dicunt, Cælius: Aeli vetusto nobilis ab Lamio, &c Horat. Carm. 3.17. Erat enim Romæ quædam familia nobilis Aeliorum (Heliorum Perottus), à Lamo Antiphatis patre & Laetantio, genum rege, qui Formij*s* regnauit, ortum habens, Calepin. Hoc nocuit Lamiarum cede madenti, Iuuenal. Huius familij*s* etiam M. Cicero meminit. L Lamia, nomen viri prætorij apud Val. Max. lib.1. Lamij*s* Syllani, qui gener Pij fuit, mentionem apud Iul. Capitolinum alicubi legi, ni fallor. Caij Cæligulæ cadaver elani in horfis Lopianos asportatum est, &c. Sueton. Lucanis imperauit Lamiscus, cuius pedis digitus tertius à magno, simili luponę vngulę fuit, Heraclides in Politij*s*. *Λαύγχος* vel *λαύγχας*, in Ecclesiastulis Aristophanis, vir quidam palpitans baiulus lignorum. Herophilus Sibyllam Iouis & Lamij*s* Neptuni filiam tradunt, quæ mulierum prima erit prophetariorum oracula, Cælius. Homo vorax, ἀνθεπτος λαύγχας ἔχων, alijs λαύγχας (Mercerus interpres λαύγχας interpr̄ctat

tur) ab Aegyptiis picto scaro significatur: is enim solus piscium ruminat, & pisciculos quotquot accesserint deuorat, Orus. *Μακρώ & Λαμιώ* (Suidas & Varin. habent *Λαμιώ*) mulieres fuerunt stolidæ & deliræ: & *Μακρώ* quidē dicta est *τὸ μάτηγανγέν*, δὲ γενοῦ, Scholia in Equites Aristophanis: vbi *μεμανγανόν* exponunt stultum & stupidum, non magis quam Maccò sapientem. Angelus Politianus condidit præfatioñem in priora Aristotelis Analytica Lamiæ titulo, in cuius initio, Mihi, inquit, etiam puerulo auia narrabat, esse aliquas in solitudinibus lamias, quæ plorantes glutirent pueros. Vicinus quoq; adhuc Fesulano rusculo meo, lucens fonticulus est (ita enim nomen habet) secreta in umbra delitescens, vbi sedem esse nunc quoq; lamiatum narrant mulierculæ, quæcunque aquatum ventitant. Lamiam igitur Plutarchus habere ait oculos exemptiles. Hæc quoties domo egreditur, oculos sibi suos affigit: vagaturq; per foras, plateas, quadriuia, &c. per conciliabula omnia, circumspicitatq; singula, scrutatur, indagat: nihil tam bene ob texeris ut eam lateat. Miluinos esse credas oculos ei: nulla eos præterit quamlibet indiuidua minuties, nulla eos euadit quamlibet remotissima latebra. Domum vero ut reuenit, in ipso statim limine demit illos sibi oculos, abiicitq; in loculos. Ita semper domi cæca, semper foris oculata. Quæras forsitan domi quid agitet. Sessitat lanam faciens, atq; interim cantillat. Vidistis ne obsecro vñquam lamias istas viri Florentini, quæ se & sua nesciunt, aliōs & aliena speculantur? Negatis? At qui tamen sunt in urbibus frequentes: Verum personatæ incedunt, homines credas, lamiæ sunt, Hucusque Politianus. Lamia (*Λαμιά*, proparoxyt.) vrbs Meliensium (Maliensium, Strabo) Thessalizæ, apud Polybium, (de qua plura Suidas: Achelous est Lamiæ propinquus, Strabo lib. 9.) à Lamio (*λαμίος*, rectus esse potest tam *λαμιάς* quam *λαμίος*) Herculis filio: vel à Lamia muliere, quæ Trachinijs imperauit: in qua (circa quam, Strabo) & Lamicum (Lamiacum, Strabo) bellum. Alia est Ciliciæ, vnde gentilia Lamienses, Lamiotæ, Stephan. Idem Lamon, *λάμων*, Ciliciæ fluuium esse scribit, & adiacentem ei regionem Lamusiam. Est & *λαμιάς*, per e. diphthongum in penultima, mons Arcadia, Stephanus. Sunt & Lamiæ insulae Plinio, &c. vide Indicem Plinianum. *λαμιάς*, *χαροπάτα*. Etymologus. Varino *λαμιάς* *χαροπάτα* sunt, & piscis: legendum forte *λαμιάς*, cum & lamia, ut dixi, piscis nomen sit. *λαμιάς*, *λαμιά*, *λαμιάς*, &c. Varinus. Thebani Demetrio regi sub blandientes, Veneris Lamiæ templum excitarunt: erat autem eo nomine illius amica, ciuitatis pernicias à Comicis poëtis dicta, Cælius & Gyraldus. Lamia tibicina à Demetrio Poliorecte amata, &c. Athenæus lib. 13. Meretrices quidem Lamiæ nomen pulchre conuenit: cum lamia, siue fere, siue muliebria spectra, tum libidinis tum voracitatis vitijs in famæ existimatæ sint. Videntur enim meretrices, amantes suos quasi deuorare exhaustis eorum opibus, qua de re iocum in Capra scorto retuli, &c. Sic & Charybdin Horatius meretricem vocat: sic Diomedis filia equæ hospites deuorarunt, sic lupam pro meretrice dixerunt veteres. Et leporem meretricis nomen legimus. Damiam & Auxesiam deas Epidaurij coluerūt, ut terram eis fructiferam redherent, ut Gyraldus ex Herodotij lib. 5. refert, apud Pausaniam vero non Damiam, sed Lamiam legi scribit. Su- spicetur forte aliquis lamiam feram aut spectrum nomen ab Hebreis tulisse n. litera in l. mutata, illis enim nemiat נמרות animalia sunt in locis desertis (rectus singularis est nemia) ut scribit Munsterus in Dictionario suo in voce נמר ציה.

LA TAX. Vide infra in Lutra, inter animalia Lutrae congenera.

DE LEONE.

A.

LEO Rex quadrupedum, nomen Græcum, *λέων*, cuius etymon in Philologia dicam, nō solum apud Latinos, sed plerasque etiam barbaras hodie in Europa gentes, ut infra patebit, seruat. H̄ brazi vero plura diuersaq; huius feræ nomina habent. *රුං අරි* & *රුං අරීහ්*, Deute. 33. leo est, Chaldæus eo in loco habet *රුං අරාං* ariauan. Arabs *رَسْأَنْ*, asad. Persa *گَهَّادْ*, gehad. Septuaginta *λέων*, Hieronymus leo. *גַּרְגָּרִי* arī (inquit Munsterus) Chaldaece *אֲרָאִים* aria, in plurali numero arajm & araiot (araot).

(araoth schoagim, id est leones rugientes, Sophoniæ 1. genere masculino.) Itē figuræ leonum 3. Reg. 7. Hinc arietem quod fortis 1. Paralip. 11. & 2. Reg. 23. volunt autem intelligi principem quendam. Isaia verò 29. & Ezech. 48. accipitur pro altari holocaustorum secundum Hebreos, in quo ignis è cœlo delapsus cubauit, tanquā leo in spelunca: vel quod templum habuerit figuram leonis. &c. A'z̄w̄. leo, Hesychius & Varinus. A'z̄w̄. leæna Syris, iudic. Vtranq; vocem Hebraicam esse apparet: posterior quidem Chaldaica & pluralis numeri videtur. אַלְבָי (nam litera postrema puncto caret) leo, labi leæna. Kimhi exponit ari, id est leonem: addit autem in commentariis ari minorem esse, labi maiorem. Numerorum 23. iunguntur ambo nomina: ibi Chaldaeus pro labi reddit נֶרְבָּי leta, Arabs נֶרְבָּי Iebu, Persa نَرْبَه scher, Septuaginta & Hieronymus leonem. Locus ex Numeris citatus talis est, interprete Munstero: Ecce populus quasi labi (leo grandis) confusget: & quasi ari (leo) eleuabitur. Labi, leo prouecta astate, Iob 38. Lebaim leones, Psalm. 57. Lebaot, leæna, Naum 2. שֵׁלֶש, laisch, David Kimhi leonem magnum exponit. Chaldaica versio Esaie 30. catulum leonis interpretatur, Septuaginta οὐνυπόν. Hieronymus leonem. Rursus Iob quarto Chaldaeus pro laisch vertit laitha, quod vocabulum factum videtur ex laisch: Abraham Prizelenn. leonem intelligit: Septuaginta μεγαλέων vel potius μεγαλοντων; Hieronymus tigris. Locus Iob. 4. huiusmodi est, Munstero interprete: Rugitus leonis (arich) atq; vox leonis (schachal) & dentes catulorum leonis (kephirim) euulsi sunt. Leo (laisch) perit propter defectum vietus, & catuli leonis, bene labi dispersi sunt. Eruditus quidam nostra astatim hoc in loco per שְׁחָחָל schachal non leonem, quum aliud eius nomen adiunctum sit, sed cognatum leoni animal, nempe leopardum intelligit: sed si hoc argumentum admittas, ne labi quidem aut laisch leonem significabit, cum arich visitatus leonis nomen in eadem sententia legatur. Leopardi quidem nōmē Hebrewcum esse nemer in panthera (quam recentiores leopardum dixerunt) docebimus. Verum & Septuaginta Osee quinto pro schachal σχάχαλον convertunt. Pro leæna, inquit Hieronymus, Septuaginta interpretati sunt pantherem: & tam nomen bestiæ quam omnis bestia potest accipi. Atqui David Kimhi schachal interpretatur arich, id est leonem: & Commentarius kabuenaki nomen leonis, siquidem multa sunt ei nomina. Cōsentit Leui ben Germon. Iob 4, Chaldeus pro schachal vertit schachala, Septuaginta & Hieronymus leænam. Idem Septuaginta Proverb. 26. σκεπάζεις, tanquam Hebraicè legerint חַלְבָּי schalach: Hieronymus, leo. Psalmo 91. Chaldaeus schachal catulum leonis interpretatur, Arabs عَنْفَلָي el phai. Hieronymus aspidem. Verba Osee quinto sunt hæc: Ego sum veluti leo (schachal) Ephratis, & veluti catulus leonis (kephir) domini Iehuda. Et rursus Osee 13. Fatus sum eis sicut leo (schachal) sicut pardus (namer, id est pardalis vel panthera) directus ad viam: deuoraboq; eos quasi leo, (labi,) Munsterus: nam Hieronymus pro schachal leænam reddit, vt solet. Septuaginta hīc etiam pro schachal panther vertunt. Kephirim, leones, (melius, catuli leonum) Psalmo 104. בְּפִיר kephir in singulari, Iudicium 14. quidam parum Latinè leanculum vertunt. Leo apud Hebreos, inquit D. Kimhi secundū diuersos astatim gradus diuersa sortitur nomina, in primo gradu vocatur רַגְגָעַ gur, in secundo kephir, in tertio arich, in quarto labi, & in supremo laisch, Munsterus. Gur D. Kimhi cuiusvis animalis catulu, aut pullum nominari ait: ferè tamē per excellentiā de leonis catulo ponitur (vt οὐνυπόν apud Græcos) hinc pluralia gurim masculinū, & guroth femininum. Gur arich, Deut 32 Hieronymus vertit catulum leonis, Septuaginta οὐνυπόντων: Chaldeus gur, Arabs schachel. Kephir author Concordantiarū catulum vel pullum animaliū exponit: ita ferinè etiā Kimhi, nisi quod dicit kephir esse aduliorē quam gur. Psalm. 17. Chaldaeus אַלְבָי schachaz alibi filium aut catulu leonis interpretatur, Arabs אַלְבָי Ischabal, Græcus οὐνυπόν, Hieronymus catulus leonis. Nahum prophetæ cap. 2. arich, leo: labi, leæna: cephirim, leunculi: gur, catulus leonis, omnia in una periodo cōtinentur. Alscbha, inquit Bellunensis, est nōmē commune ad omnes quadrupedes quæ dentibus & vnguis hominē mordendo laniandoq; aggrediuntur, & aliquādo interimunt, vt leo, lupus, tigris. Hæc ille. Vetus interpres Auicenna lib. 2. capite de carne, lupos vertere solet. Si super cortices quercus (ilicis) calcauerit zarim (aliās sarim) id est leo, formidabit cōtinuū, Aesculapius. Hac de re alias authores citabo capite 4. hic de nomine quererit. Videtur sanè zarim vox Persica: nā Num. 23. pro labi, Persa scher (vel ser) posuit. Leonem Saracenis hodie sebey appellari, apud recentiorē quendam legi. Leo Italicè leone, Hispanicè lónon, Gallicè & Anglicè lyon, Germanicè & Illyricè leu. Vncia à recentioribus barbaris dicta fera, lonza ab Italicis quibusdam scriptoribus, leæna existimatur, vel pardus, vel panthera, vel lupus ceruarius, vt Fr. Arlunnaus scribit: Ego pantheram esse suo loco demonstrabo.

B.

Leonum duo sunt genera: quorum alterum breuius, crisioreq; pilo, quod ignauius est: alterū longius, piloq;
probiore, quod generosius est, Aristoteles inter prete Gaza. Plinius eundem locum sic reddit, Leonum duo gene-
ra Aristoteles tradit, compactile & breve crisiorebus iubis: hos pauidiores esse quam longo simplicijs villo, eos
contemptores vulnerum. Archoleontes nominantur in Gordiano iuniore Iul. Capitolini, Egnatius iubatos in-
telligit: sed & acroleontes, inquit, pleriq; probant. Atqui ego leones mares omnes iubatos esse puto (quoniam
Oppianus de Libyco leone scribit, ἡ τὴν οὐρανὸν κατεχόμενης) qui modo legitimis sint: nāleopardos, hoc est ex adulterio le-
næ cum pardo natos ijs carere scio. Quid si archoleontes genus aliquod leonum prægrande intelligas? vt qui ma-
gnitudinis ratione cæteris præstare & quodammodo imperare videantur: nam & μυτρας vocabulum in composi-
tione & magnitudinem & imperium significare videtur inter eiusdē generis animalia, vt ortygometra (Itali vul-
gò regem coturnicum vocant) πολιτική μυτρας. Sunt & μυτραι in vesparum genere veluti duces apud Ari-
stotelem, Gaza matrices vertit. Μυτραιωνia inter vicos est, vt μυτρόπολις inter vrbes. Leonum iubatorum centum
pugnam primus omnium L.Sylla in prætura dedit: post eum Pompeius Magnus in Circo sexcentorum, ac in ijs
iubatorum cccxv. Plinius. Vbi per iubatos leones fortassis mares simpliciter intelligemus. Quod si quis apud
Capitolinum archoleontas, leones nondum cicuratos intelligat, quasi agroleontas, quoniam in eodem specta-
culo leones mansuetos exhibitos dixerat, non contradicam.

Leones in Europa potius sunt, & ea Europa pars, quæ inter Acheloum amnem & Nessum est, Aristoteles. Et rursus alibi, Leo animal rarum est, nec multis nascitur locis. Ed Europæ totius ea parte solù, quæ inter Acheloum amnem & Nessum est. In Europa inter Acheloum tantum & Nestum amnes leones esse Aristoteles tradit, longe viribus præstantiores ijs quos Africa aut Syria gignant, Plinius. Circa Pæonium agrum atq; Crestonicum super amnem Chidorum Xerxe cum exercitu transeunte leones impetum dederunt in camelos &c. Herodotus lib. 4. Et mox, Sunt autē per ea loca leones multi: terminus eorum est Abderorum flumen Nestus, & Achelous qui per Acarnaniam fluit. Nam nemo aut ad auroram trans Nessum vsquam gentiū viscrit leonem in Europa, aut trans

Acheloum ad Hesperum in reliqua cōtinente: sed in horum fluuiorū medio leones gignuntur. Montana Thracia regio (inquit Pausanias Eliacorū 1.) intra Nestum fluuium qui per Abderitarum regionē fluit præter alias feras producit etiam leones, qui camelos quondam in Xerxis exercitu commeatum gestantes in uaserunt: hi sāpe in regionem circa Olympum euagantur montem, cuius latus vnum Macdoniam, alterū Thessalos & Peneum flumen spectat. De Nesto amnescribit Plinius 4. II. vbi Hermolaus, Nestus. inquit, à Ptolemao Ammianoq; Nestus appellatur, &c. Leones non gignit Peloponnesus, quod doctissimus Homerus nō ignorasse videtur, cum aiebat, Diana in Taygeto, & Erymantho Peloponnesi montibus delectatum fuisse in venandis apri, & ceruis: leonum autem non meminit & recte quidem, quod hi ab iis vacui essent, Aelianus. Leones nostro tempore nusquā in Europa nasci certum est: nisi ex industria fortasse hominis. Florentia, Niphus. Leones & tigrides in regionibus ad Orientem & Austrum nascuntur, quod maiorem caloris copiam hæc animalia desiderent. Cælius. Magnus in Libya inquit Oppianus, leonum numerus est, οὐνέπλαχνίας, ἐπίηνδροι δρόμοι. Σμερδαῖεως (lego σμερδαῖεως scilicet ὄχλος λεόντων) οὗ τεργάσσου, εἰς χέραν, τὸν δὲ γύνος Ἡρα μέλαιναν κυνόν φέρει μεμογυγράν αὐλόν. Videatur autem hic sensus. Libyci leones non similiter ut alij multo pilo, nec ita splendido vestiuntur. Facies eis & cervix horribiles. Corpus vniuersum ex cœruleo colore ad nigru inclinat. Addit præterea robur eis immensum esse, & leones omnes facile superare. Gillius hunc locum inepte transtulit. Si à Libya diçtæ essent Lucæ boues, fortasse pantheræ quoq; & leones, non Africana bestiæ dicerentur, sed Lucae, Varro. Abyla promontorium Africae Leones continent in supercilijs montium habitationes Philostratus. Mauritania leones alit, Strabo. Qui montes frigidos incolunt Leones, minus habent atrocitatis & ferocia: quantd feruidioribus verò locis degunt, tanto major eorū rabies & audacia est: velut in Temesnæ & Fessæ regnum cōfinijs, Angad deserto iuxta Telenisiniū, quiq; inter Hippoñam & Tunetum degunt, quos inter celebriores & truculentiores totius Africae Leones referunt, Io, Leo Africanus. Ultra Catadüpa Nili procedens Apollonius & comites, viderunt leones & pantheras, Philostratus. Circa Meroën Astaboras & Astapas influunt: Hæc loca leones alunt, qui sub canis exortum à maximis culicibus hinc expelluntur, Strabo lib. 16. Vide infra in d. Apollonio, cuin ad mare descenderet, dextra quidem Gangen, sinistra verò Hiphasin fit habenti, multi leones occurserunt, Philostratus. In parte Syriæ contermina leones & pardales plurimæ maioresq; reperiuntur quam in Libya, Diodorus. Aethiopicum quandoq; leonū genus in Libyam migrat, mirandum aspectu, colore nigro, bene comatum, capite amplio, pedibus hirsutis, oculis igncis, solo ore ex fulvo rubicundum, οὐνέπλαχνίας φοινικόπεδον σφαίραν, Oppiani: addit autem visu, non auditu, cognitum sibi Aethiopicum leonem. Cilicis quod sylvestre est effatur plurimis bestiis & leonibus immanissimis. Leonū alij ad Istri ostia, alij robore Istrianis inferiores in Armenia & Parthia nascuntur, crasso collo & capite magno, oculis lucidis, supercilijs densis & ad nasum dependentibus (sic verto ex Oppiano) collo & maxillis comantibus, Gillius apud Aelianum: sed Aeliani Græci codices nostri non habent. Locus omnino ex Oppiano sumptus est. Is Istrianos Armenijs eosdem facit, his versibus: Τε μεν νῦν τεργάσσου πλαγήσθε τετραπέδον ἵππον ἐπίσημην καὶ πάντα τεργάτερα. Αργούν &c. Alios vero, inquit idem, Eremborum (id est Arabum) felix terra producit: his quoq; cervix & pectus hirsuta sunt, oculi tanquam igne mictantes, omniū præstantissimi, sed pauci. Circa Aden Arabiæ vrbē montes videntur excelsi, vbi magna leonū copia est, qui hominibus, vbicunq; possunt, plurimū nocent. Itaq; nisi multi homines coniuncti, vt minimū circiter centum, pariter incedant, non sunt tuti per istos montes, Vartomanus. Leones Lupi, pardales abundant circa Arabiam, Agatarchides. Leones qui generantur in terra Coratenorū (inquit Albertus ex Auicenna vt suspicor) & præcipue apud Hyconium (Hyrcaniā forte) ferociores & audacieores sunt ijs qui austrum & meridiē versus gignuntur. Cæterū in quarto climate vel prope illud nati, timidiiores sunt & infirmiores, quod cœli illjus constitutio cū temperamento ipsorum non cōueniat. Circa Hyconium quidē adeo ferocias sunt, vt pauci venatoribus capi queant, cū tamen non sāpe nocte hominibus, Hec Albert. Leonū color in Syria tantū niger est, Plin. nos iam ex Oppiano Aethiopicos etiā nigros esse diximus. De leonibus Mesopotamia, qui à culicibus infestati oculis, vel in flumina se dantes pereunt, vel oculos vnguibus lancinando effodiunt exacerbanturq; capite 4. dicā. Terra India animaliū mater optimā, leones etiā fert maximos, qui immanissimi dicuntur: pelles eorū aspectu nigrae sunt, & horridæ & formidolosa. Capti mirum in modū mansuescent (vt capite 4. dicam,) Aelian. Leones in regno Narising plurimi, periculosa faciunt itinera, Vartomanus Rex Tartarorum habet leones maximos atq; pulcherrimos, maiores illis qui sunt in Babylonie: in quorū pilis radioli quidā varij coloris apparent, scilicet albi, nigri atq; rubri, & illi quoq; docti sunt artē venatoriam. Nam plurimū profundunt venatoribus, ad capiendum apres, vros, cernos, capreas, onagros, atq; boues sylvestres. Duci autē solent duo leones in vehiculo quodā dum venatum itur, sequente vtrunq; eorū caniculo paruo, Paulus Venetus. In Tartaria leones alij nigri alij rubri coloris inueniuntur, Idē. Et alibi, In prouincia Abasia nascuntur leones, leopardi, &c. Etrurus, In prouincia Gingi sunt plurimi leones, vt etiam præ timore eorū nullus andeat noctu extra domos dormire nam quoscunq; inueniunt lacerant atq; deuorant. Naues quæ ascendunt & descendunt perflumen, propter leonum metum ad ripam non ligantur, sed in medio fluminis anchoris eiectis retinentur, alioquin leones noctu naues ingredierentur, & quicquid viuum in eis reperirent deuorarent: (quomodo capiantur in E. dicam.)

Leones fulvi sunt omnes, Aristoteles. Et in Physiognom. οἱ καρποὶ, οὐδὲ υγεῖα: ἀνάθεται δῆν λέοντας. Poëta leonem aliás fului aliás flavi epitheto insigniunt, Græci χρυσοῖς. In nonnullis regionibus nigros, alibi ex cerulico nigricantes inueniri leones iam supra dixi. Leo corpore longo est, Cardanus. Corpus totum articulatum (ἀρθρώδες) & neruoso habet, nec mollius nec durius iusto, Aristoteles in Physiognomicis, vbi etiā totius corporis leonini speciem & singula eius in embra, formā virilem (ideam viri) præ cunctis animalibus maximè reffere ait: vt pardalin, femineam. Leo validus est pectorē & priore corporis parte, ac degenerat posterioribus membris, Macrobius. Interiora omnia canib. similia continentur, Aristoteles. Interiora eius sunt canis, & dentes etiā nisi quod majores sunt: exteriora vero sicut cati, Albertus. Leonem ferarum regem est, argumento sunt, pectus, genua, incessus, saltus & celeritas cursus, visus, iuba, os cataphractum (nimirum dentibus) latera firma, neruifolidi, vngues magni, καὶ βελοὶ, Philes. Leonum genus alterum breuius, crisiporti; pilo est, (crispioribus iubis, Plin.) alterum longius pilo; probiore (pilo recto & simplici, Aelianus: longo simplici; pilo, Plinii: idem;) generosius est, & vulnera contemnit: illud ignavus & pauidius, Aristoteles. Pilus leoni non rectus anterius, sed moilis ac flexus, breuior parte postrema, Cardanus. Quoniam pilis tum plani recti que (φελξα) tum valde crisiporti timiditatem significant: qui summa tantum sui parte crisiporti fuerint (εἰς ἀρχαὶ) animositatis indicij erunt, vt ex leone patet, Aristoteles in Physiognom. Et alibi in ijsdem, Collum leonis scribit pilis (θεση) induci flavis, & φελξα (dixit)

ἄγαντες προσφέρουσιν; οὐ προσφέρειν τὰς vocans quas alibi ἔλας: Φελῖξ quidem non aliud est ei quam ἐρῆντας εἰνὶ, δὲν φέρεσσιν, ut ipse deripat. Et rursus, Pili molles timidum, duri fortem designant: arguento sunt omnia animalia, timidissima enim, quā mollissimo pilo, vt cerius, lepus, ouis: fortissima vespertilio, leo, aper, eademque pili durissimi. Quadrupes nulla est, que pilos sicut homo vel in palpebra inferiori habeat, vel in aliis vel in pube. Sed vice coruna alijs prona totius corporis hirsuta habentur, vt canibus: alijs crista (λοφία) adiuncta est ut equis, carerisq; generis eiusdem: alijs iuba, vt leoni mati, Aristoteles. Et alibi, Caret leona iuba, māris hæc propria est. Pili equis in iuba largi, in armis leoni Plinius. Lucianus in Cynico, Καὶ τὸν γύρων κόπον ἀνδρῶν ἐν λιμένι τὸν χαιρετούντων γένεται. Leoni præcipua generositas, tunc cum colla armosque vestiunt iubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis: Quos verò pardis generauere, semper insigni hoc carent: simili modo sc̄eminæ hoc est leonæ iuba carent, similiter vt leopatdi, Plinius. Et alibi, Turrigeros elephantorum miramur humeros, leonum iubas, &c. In rationis expertibus mari præstantiam quandam natura largita est, iuba leo antecellit sc̄eminam, serpens crista, &c. Aelianus.

Leonum ossa medullis carent, Aelianus. Leonis ossa robusta & solida sunt: & cum exigua admodum & perobscuram medullam continant ea prorsus carere videntur, Aristoteles. Leo ossa maiora, fortiora & duriora habet proportionem corporis sui quam cetera animalia, Albertus. Animalibus magnis ad minima loca opus est maiori, validiori, & firmiori: atque inter magna ijs potissimum tali opus est adiumento, quod violentiora sunt. Quamobrem mares ossibus durioribus constant quam feminæ: & quæ carnivora sunt, quam quæ alio cibo vescuntur: ijs enim vietus per dimicationem acquiritur: velut leonis ossa adeò dura sunt, ut ex ijs percussis ignis quasi ex silice excutiatur, Aristoteles de Partib. 2.9. Item in historia anim. 3.20. Quanquam medulla inquit, non nisi inclusa ossibus est, tamen non ossa omnia medullam intra se continent, sed ea tantum quæ cœa habentur: iam tesi se ipsa quidem omnia continent: ossa enim leonis partim nullam, partim exigua habent: quamobrem nullam omnino medullam leones habere nonnulli putarunt. Hoc quidem in loco concedere videatur Aristoteles ossa leonum quædam cœa esse, non omnia solida, quod alibi asserere videtur, ut & Aelianus & Philes. leonis ossa cœa esse simpliciter negant. Leo (inquit alibi Aristoteles) nullam omnino habere medullam in ossibus suis videtur, quod admodum exigua ac tenuem habeat, eamq; in paucis ossibus: solis enim in inferioribus atque brachij. Constat profecto leo præcipue omnium animalium ossibus solidis: sunt enim adeò dura, ut ex eis concussis, ignis velut è silice elidatur, Aristoteles & Aelianus. Epicurus in epistola apud Athenæum lib. 8. ridet aliquot observationes Aristotelis tanquam aut nimis curiosas aut parum verisimiles, & inter ceteras ἵππων στρέψαντες τοῦ δικτύου ἐγκλωπεύειν αὐτῶν, ἀποτελεῖν τοῦ δικτύου τηροῦσσαι. Medulla leoni in femorum & brachiorum ossibus paucis, exigua admodum: cetera tanta duritia, ut ignis elidatur velut è silice, Plinius.

Leo capite validissimo est Aristoteles: fortissimo, Plinius. Medioeri, Aristoteles in Physiognom. magno, Cardan. Faciem (πρωτην) habet magis quadratam, non valde osseam, Aristoteles. Cælius tamen, authore nostro faciem leoni rotundam tribuit, eoq; nomine Solem referre ait, cum & in ambitu radiorum quadam imagine pilos gerat. Frons ei quadrata, in medio magis caua, eminente supercilia & nasum versus velut nube, Aristoteles. Et rursus de fronte scribens, Οἱ μηδέπειροι θηταὶ τὸν ἔχοντες, ἀναθηται: οἱ δὲ τετεσίγυρον σύμμετροι τῷ μετώπῳ ἔχοντες, μεγάλοι ψυχοί, αὐτοφέρεται θητοῖς λέπταις. Videtur autem nihil aut parum interessere, frontem, aut frontis epipedon, id est proficiens dici. Nam Adamantius de frontis inspectione sic scribit, Μήπων τε τετεσίγυρον, μεγάλοις ἔχοντες οὐδὲν διάταξις, διεγνωστοί τε αὐτοί περιεπικατέστησαν. Cæterum id quod nubis in star supercilia & nasum versus in ima fronte prominere leoni scribit Aristoteles, Θηταῖον propriè vocari coniatio. Est enim θηταῖον ex pellis superciliis que flectitur obtenditurque; leonum oculis, teste Eustathio Iliados. Tοῦτο τὸ δόγμαν, Scholiastes Nicandri. To εἴτε τοῦ θηταίου μηδέ τοῦ θηταίου σώματος μετώπες: οὐτε οὐνέρεδη τοῦ θηταίου μηδέ τοῦ θηταίου σώματος μετώπες, Scholia in Iliados, vbi Homerus de leone senatoribus frato scribit, Πάντες δέ τοι θηταῖον κατατέλλεται οὐκέτι θηταῖον. Σκύλεν Ico dicitur ubi ira feruidus, ac turbata canū circumvallatus defixis in terram oculis consurgit in prallium. (Σκυλμαίνει, τοι συνθεταῖσθαι δὲ δρυγάδας κατεις θηταῖον, θητοῖς αὐτοφέρεταις σπινύοις δηγαλούμενον. Λόπον δὲ σπινύον δὲ τοῦ εναντίου γεννητος σπινύον εναντίον τοῦ σπινύου (σπινύε, λέγεται δὲ) δὲ τοῦ εναντίου, διασπαίει θητοῖς τοῦτον τοῦτον σπινύον. Homerus Iliados ultimo, Varinus: Apud eundem plura, si libet, lege de verbo Σκυλόδη.) Cæterum eos qui voluū ita demissō & supercilijs laxatis sunt, siue praे ira siue praे tristitia, Scythicum tueri, & σκυλοβλέπειν (quod paragranimatismo inde yideri potest detortum) & σκυλωπες & σκυλωπάλευ dicimus: nostri etiam lingua vero cula nibiles, quasi ad verbum nubilare dicas: quod facies eorum non serena sed nubila, nec frons exporrecta, sed laxata rugosaq; appareat; sed hoc communiter propter tristitiam & paruam quoque molestiam multis accidit. Atrocior vero magisque Scythicus ille aspectus, quem nominamus schützlich, tanquam à Scythis nomine facto: nisi quis malit à verboschützen, quod est, defendere: quod huiusmodi obtutus sit hominis pro vita defendenda pugnantis: ut forsitan scuto quo milites proteguntur, deriuatum habeamus nomen schütz & verbum schützen. Quamobrem Aristoteles, etiam cœtauiimus leoni, (cuius talis perpetuò facies est, ut qui perpetuò etiam ita affectus sit) aliquid nubis in star circa supercilia prominere scribit.

Toīō̄ θλισμῶν βλαστῷ ἐπέκεινον περιστώπῳ, Theocritus ldl. 31. de Hercule. De episcynio in homine & moribus inde iudicandis, scribit Adamantius lib. 1. capite 12. Αὐτὸς δὲ τῷ μετάπτωτι ἔχει πίνακας δέκανος τεχνης ἀνθελέντης, οὐδὲν αὐτονόμος. Aristot. in Physiogr. Vetus interpres sic reddit, Leo supra frontem iuxta nasum (melius forte, ē regione nasi) pilos habet inclinatos: postrema verba omittit: & videntur sanè corrupta: legendum forte ἀποτελεῖ pro ἀσύνομον. Alibi enim eodem in libro, sic legitur. Οἱ πολυμετάπτωτοι τερψιχορέοις φέρουσιν εὐπρόσδεστα καὶ λεόντα. Vetus interpres, Qui id frontis quod est ante caput elevatum habent, liberales sunt: referuntur ad leones: quasi non divites non sed aves rērum legere: et gerit: aves sicut quidam participium ab avicula, non recte formatur, sed avestruco vel passiuē potius, requirente sensu, dicas. Cibū. Sed ex inspectione leonis potius quam Græca lingua peritis emendari hī loci possunt.

Oculos habet charopos, concavos, non admodum rotundos, nec himium oblongos, magnitudine medio-cri. Cælius tamen oculum ei permagnum esse scribit. Charopi & caui mediocriter oculi, leonis te admonebunt: walde caui verò maligni sunt, & simiam referunt, Adamantius. Oculi parum caui, animi magnitudinem innuunt, argumento sunt leones, Aristoteles. Fronto cænes pastoriales laudat χαρ. πὲς τῆς ὄμηρος οὐδὲν τοιεῖται hoc est, rauos oculis & leonina specie. Torualcæna, epitheton ex oculorum sauitia, quæ summa in hac sera est,

(inquit Erythraeus in Indice Vergilianum:) Ex quo & Aristoteles leonem charopon vocat, quem Catullus etiam appellavit, id est glaucum: quia glaucis oculis præditum hoc animal aspectu horribili appetet, Hæc ille. Sed oculos glaucos & charopos confundit, vt & alij quidam recentiores: Aristoteles manifeste distinguit, vt cum scribit in Physiognom. Oi γανγάλιον, αἴσθητον, οὐκέπειται δέποτε λέοντας. Adamanthus etiam libro primo Physiognom. Oculi varij, inquit, cum charopo colore frequentius quam glauco contingunt. Et rursus, Charopi oculi à nigris varietate differunt: sunt autem pluribus modis: nam si quis simpliciter inspiciat, nigros putabit: si accuratius, grana quædam videbit, quorum quædam rufa sunt non admodum tamē, alia magis minùsue alba: alia pallida, vel simpliciter, vel ruffo simul nigrōne admixta: alia deniq; cruenta, &c. Qui plura super hoc colore desiderat, legat Cælium 13.8. Nos etiam de colore charopo & rauo plura afferemus infra in b. Leonum pupillæ præfulgent, & dilucidissimum continent humorem, ita vt videantur ignitæ, Plutarchus & Aphrodisiensis: 10 Plura vide capite sequenti de visu ipsorum. Acri sunt intuitu leones, Cardanus. Leo oculis patentibus atq; igneis cernitur semper, Macrobius Apertis cum oculis dormire (propter genæ superioris bruitatem) capire tertio dicitur. Supercilium ei prægrande, Aristot. Nasus crassior quam tenuior, Idem. Et rursus, Oi τὴν πίναν εἰργαῖ ἔχοντες, οὐ πόρυντος. αἴσθητον δὲ τὸν κύνας, οἱ γὰρ θύμα τε οἴφερη ἔχοντες, αἴσθαντο, αἴσθεταις δέ, μεγάλους φύγοντας. λέοντας. Locum hunc mutilum esse apparet: nec potest ex veteri translatione, vbi magis etiam mutilatur, sarciri: ex Adamantio potest, cuius verba subijcam, Πῶς τούτον οὐδέποτε λέοντας εργάζονται, ηγετεροι εἰς Γεωτόνος, τοις ἔχοντις αἴσθεταις μεγάλης προσώπου καὶ πολλῶν τοῦ ρύματος. Superior maxilla non prominet, sed æqualis inferiori est, Aristot. Rictus oris est amplio, Cardanus. Στοματική μέτρης, hoc est: os amplum habet (non, vt quidam vertit, iusta magnitudinis,) Aristot. Idem alibi os resessum ei tribuit. Labra tenuia in ore magno, ita vt partes superiores inferioribus superiniectæ sint, eademq; laxa iuxta labiorum angulos (συγχειλαντες) Græci vocant. sic 20 autem legendum ex Aristoteleis Physiogn. de labris, non χειλα: item non χώρα, sed χανάς) animi magnitudinem & fortitudinem significant, cum in leonibus huiusmodi habeantur, Adamantius. Vide supra de Cane H.d. vbi etiam diximus, summum leonis nasum rotundum, crassum & solidum esse. Leo dentes habet serratos, Aristoteles. Dentibus serratis prædicta dicuntur, quæ dentes teretes & acutos habent, vt lupus, canis leo. Aelian. Eorum quæ dentes habent serratos nonnulla non amittunt caninos, vt leones, Aristoteles. Et alibi, Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini vocantur (quod & Plinius scribit) quatuor, duos superius, totidemq; inferius, idque sexto mense ætatis fit. Leonibus ac pardis omnibusq; generis eius, etiam felibus, imbricatae asperitatis lingua, & limæ similis attenuansq; lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuetacta, vbi ad vicinum sanguinē peruenit sanguis, inuitat ad ratiem, Plin. Leoni ceruix ossifera rigida constat, nec vertebris vallis iungitur, Aristoteles & Aelianus. Leoni & lupo collum ossifera perpetuo riget, Aristot. lib. 4. de partib. Ceruix leoni tantum & lupo & 30 hyæna, ex singulis rectisq; ossibus riget, Plinius. Nō constat articulatus ossibus, nec flecitur, sed sequitur τροφων τοις ἀλματοις, Philes. Spondyli in ceruice nulli, caro dura ac si tota sit neruus, eoq; retrospicere non potest, Rasis & Albertus. Scaliger tamen id negat. Vide in Hyæna b. De iuba ceruicis in pilorum mentione dictum est. Qui cervicem parte posteriori hirsutam habent liberales (εἰλέθεροι, lego εἰλέθεροι, vt & alibi de leone scribitur, & sic vetus interpres quoq; vertit) sunt, argumento leonum, Aristot. Quibus collum magnum quidem (τροφων τοις γένης) sed non nimis crassum est, magnanimi censentur, quod leones representent, Aristot. Et alibi, Leo collum habet oblongum, crassum, moderatum: vbi forte legendum, nō ταχὺν σύμμετρον, sed ταχὺν συμμέτρον, id est moderate crassum, ne sibi contrarius videatur. Idem est enim dicere, non valde crassum, & moderate crassum. Ideo natura leonibus, sicut & vrsis & tigribus angustiora (breuiora intelligo) creavit colla: quia in terra ceruicem & ora non deiiciunt pascendi gratia: sed aut ceruum inuidunt, aut bouem ouemq; discerpunt, Ambrosius. Oi τοις 40 ἀρνοις ἐπαναστατεύοντες, ἐπεκενθότες (malum ἐγκενθότες) μεγάλοφοres, άναφέται δέποτε λέοντας. Aristoteles. Adamantius eandem sententiam sic expressit, Oi γεννητοις ἀρνοις ἐπαναστατεύοντες, έπειτα περισσεκενθότες (cui opponitur rectus & alta ceruice, vt equus) μεγαλονοιαις ζειροπελαταις, επειτα δέποτε λέοντες. Humeros leo validos habet, Aristot. Peitus quoq; robustum, veavim, Idem. Validus est pector & priore corporis parte, ac degenerat posterioribus membris, Macrob. Leoni vis summa in pectori, Plinius. Pars circa jugulos (κατά τοις) soluta magis quam compacta est, Aristot. Metaphrenon (superior in medio dorso pars, inter scapulas) latum, Idem. Costis & dorso valde firmis est, Καταλόγον & Ερωτοθεῖαν Aristoteles. Leoni ventriculus arctior est, nec multo amplior intestino, Idem. Infirmitus pars cilium est contra iectus, sed reliquo corpore multis patitur plagas, Aristot. Circa coxas & femora parū carnis habet, Idem. Leæna duas in ventre mammae habet, Arist. 2.1, vbi Gaza omisit. Et rursus, Leo binas tantum mammas medio ventre gerit (quod & Plinius scribit:) non quia parcissimè generat: nam plures quam duos in- 50 terdum edidit: sed quod lacte abundat: cibum enim quem raro assumit, quoniā carniuorus est, in corpus absunit. Medio ventre graciles (οι ζωοι, vistitatis ζωοι) venationis studiosi sunt, argumento leonum & canum, Aristot. Longa leoni cauda, quam quatit persæpe, eiusq; verbere se stimulat ad pugnam, vt capite quarto dicam. Græci in Leone caudam alcæam vocant. Αλκαιαντερον, Αλκαιον, Ηεψιχιον. Et propriè quidem, inquit Varinus, leonis cauda alcæa dicitur, quod per eam se stimulet eis αλκηλο, hoc est ad fortitudinem vel defensionem, vt pluribus dicemus cap. 4. in mentione fortitudinis eius: vbi & de stimulo quodam veluti corneo, quæ aliqui caudæ eius inesse dicunt, loquemur. Callimachus impropriè de muscis dixit Αλκαια: οὐ Φύσα. (legendum forte, αλκαια λαχιστο: hoc est musca oris aculeo, quo pro lingua vititur, vorat glutitq; Vel Alcæa dicitur ιπποντερον, οὐ σιθοντερον, οὐ τερητοντερον δέποτε Φυλακτερον, η Δεξιοντερον, η Λεοντερον, η Κατατηρητον, vt leo-taurus, canis, & alia, Varinus. Alcæa non tantum leonis est, sed & equi & bouis, & similium quæcumq; cauda se defendant (aut ad defendendū excitant) 60 Idem ex Lexico Comico. De alcæa in musca plura dicam in historia eius. Leonis caudæ infima parte setosus est caulis, Plin.

Crura valida & nervosa. Aristotel. Leoni pro talo tortuosum quiddam in anfractum est, quale effingunt, (*Λαεντρῶδες οὐνπέ τοιάθεοι*, quales fortassis talos pro ludis effingunt,) idem Lynx tantum digitos habentium simile quiddam talo habet: *leō etiamnum tortuosias*, Plin.

Leonium pedes priores quinis distinguuntur digitis, posteriores quaternis, Aristoteles. 4.12. de partibus. qui locus apud Plinius 12.43. corruptus est, ut in Lupo docebimus. Leo ad unius est vnguis, Idem: maximis ac durissimis, Cardanus. Mirum pardo, pantheras, leones, & similia, condito in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringatur hebetetur, ingredi, auersisq; falculis currere, nec nisi appetendo pretendere, Plinius. De vestigijs & gressu leonis capite proximo agetur.

Ferarum aliae montanæ ut plurimum sunt, vt leones: aliae palustres, vt apri, &c. Pollux. Leo cacumina montium amat, Author obscurus. Leo acutissimi visus est (vnde & nominatus apud Græcos creditur, vt in Philologia docebo) nec vnoquim omnino admittere soporem fertur, sed oculis patentibus somno frui, vt inferius dicam, vbi de somno eius loquar. Leones per Solem ingredi acriorem non patiuntur: sunt enim acie oculorum acutissima, & ignem (vt quarto capite pluribus indicabitur) interdui ob eam rem fugiunt, Aphrodisiensis problematum i. 66. Præfalgidas ei & quodammodo ignes esse pupillas, præcedent capite dictum est. Blasphemus inter leonis epitheta apud Pollucem est, à visu truce & toruo: ὅτοβλέψια περσίων, περιστρεψιόν ταύρηλον βλέπων; ηδονὴ βλέψια περσίων τοῖς δοτοῖς, Eustathius apud Homerum. Leones odotati, apud Lucanum: clarent enim olfactu adeò vt adulterium leonæ cum pardo odore sentiant mares. Sagacissimè, vt audio, odorantur: ideoq; mansueti ad venandum ducuntur, Aelianus. Gradiuntur leones pedatim, id sit cum pes sinister non transit dextrum, sed subsequitur, Aristot. & Plinius: qua de re plura in Camelo dixi, capite 3 Græce quidem Aristoteles hoc incedendi genus οὐκενον vocat, quod Varinus statim post λέων vocabulum (nescio ex quo grammatico) non recte interpretatur pro pederentim & modicis passibus, vt contrarium eius sit μάκρη βλάζων apud Homerum, θητηνον: vero (θητην enim præpositione vtitur non κατά) apud eundem οὐλήγον γεννητηνειθεν, Iliad. 1. Theodorus Gaza non οὐκενον solum pedatim vertit, in loco iam citato, qui de proprio leonis gressu est, Plinii imitatus: sed alibi etiam vbi Aristoteles scribit leonem cum à venantium multitudine cedere cogitur, βάδην discedere: sensim pedatimq; discedere reddit: quod ego homonymia vitandæ causa non probbo, pro βάδην pedentem in potius quam pedatim translaturus. Incessus leoni νεανίς, id est strenuus est, Aristoteles in Physiogn. Et mox, incedit autem tardè, & passibus multum distantibus, καὶ διασπελεών εἰς τοὺς ὄμοις (hoc est, vt coniicio, humeris etiam ad singulos passus commotis, nimirum vt milites nostri solent cum hastati per utrem ostentationis gratia incedunt.) Eandem rem Adamantius, vt superius quoq; recitauit, sic effert: οὐδὲ εἰς τοὺς ὄμοις ταυτικέπλους καὶ αὐταὶ πέρας, νεανίς, μεγαλοβολας καὶ αὐθεῖας εὑνητει. Στρατηγὸς Λέων βαῖει. Triā sunt que optimè incedunt, imo quatuor bene ordinant gressu: Leo qui fortissimus est inter bestias, & non auertit se à conspectu cuiusq; , &c. Prouerb. 30. Cum insequantur, nīsum (postremum) saltu adiuuant: cum fugiunt, non valent salire, Solinus: qua de re plura dicata capite quarto in fortitudinis eorum mentione. Vngues retrahunt, ne hebetantur, veluti in vaginas, vt feles etiam, & similia, vt præcedenti capite circa finem retuli. Albertus, cum per loca lapidosa ingrediuntur, potissimum id eos facere scribit, & ita suis quasi armis parcere. Plutarchus ita incedere ait, non solum, ne aciem vnguium retundant, sed etiam ne ansam vestiganti præbeant: Vide capite quarto, in historia amoris ipsorum erga catulos. Leo cum cursu citato fertur, propoſiti cursus metas transit, quod præ vehementia spiritus retinere se nequeat, Scriptor de nat. rerum.

Rugire proprium est vocis leonis, Ael. Spartanus. Tigrides indomitæ rancant, rugiuntq; leones, author Philomelæ, qui primam huius verbi cortipit, Despauterius producuit, sed testimonium non adserit. Quintianus quidem in Theocrisi productus. Pontanus libro 1. Amorum mugire de leone dixit, At quondam Libycis leonem invenit atenis, forte quod primam verbi rugire producere nolebat. Rugitus leoni asper. Canes Albani vlera leones rugitibus insouant, Solinus. Fremere idem quod rugire: vnde illud apud veterem quandam poëtam, tam fecit & fremendi, Varro à leonibus dictum ait. Βρέμεν quidem apud Græcos de sonitu ignis, ventorum, & aquarum (vt fremere etiam & fremitus apud Latinos) vt Varinus scribit, propriæ accipi solet: sed ab eodem leones οὐδὲ βρέμεται & οὐδὲ βρέμεται ποει cognominantur. Fremere quidem & fremitus apud Latinos, de his in hinnitu usurpantur. Fremit leo ore cruento, Vergilius 9. Aen. Vasto & graue murmur hiatu infremat, Leonos de leone. Leo in vitros prius quam in feminas fremit, Plinius. Auditur quantum Massyla per arietum murmur. In imero quoties sylva leone furit, Martialis. Non fremit infantes leo nisi magna fame, Plin. libro 8. Leo frendens, Silius libro 10. Ouidius in Arte amandi aprum frendentem dixit. In domo Circes, cum præternavigare Aeneas, audiebantur Leones sera sub nocte rudentes, &c. Leonum vox, βρύχημα, βρύχημα (quas vocavit Oppiano legi) βρύχαδαι, βρύχινθοι, Pollux. Βρύχαται δὲ λέων, Ammontus. Οἱ δὲ λεόντειον βρύχηντο φονῆτε, Suidas ex auctore innotinato. Oppianus de equis chiropis dixit, Καρπίνον πελάστο λεόντων αὐταὶ βρύχειν. Βερμάχαι, λέονται λεγονται φωνη, Varinus: huic similia videntur verba, significatio quoq; , βερμαίνεν, βερμαῖδαι & βερμαῖδαι. Leones iuvenes prædam nocti, clamore in vitulini mugitus formam contemporato, signum dant: vocantque seniores, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Animalia fortia vocem edunt grauem, vt leo & taurus, Aristot. in Physiog.

Leo quamvis in edendo ferociissimus sit, tamen pastus, & fame iam vacans, facilis mitisq; maiorem in modum est, Aristot. & Philes. Satlati, innoxij sunt, Plinius. In fame, summo periculo ei occurritur: postea verò quam cibo complebus est, mansuetus, & simul lusionibus delectari fertur, Aelianus. Non pascitur mas cum feminis, sed uterq; separatis: Vide capite quarto in fortitudinis ipsorum mentione. Vescitur les carnibus crudis, vnde ὄψις Oppiano dicitur, quanto de piscatione: communius est ὄψις: synonyma, ὄμοθετος; ὄμοφοις. Vesci eos alternis diebus Aristoteles tradit, Plinius. Cibus ei nunquam deest: sed per vices nunc edit, nunc laborat, venatur,) Oppianus. Cibo nunquam caret, quod ad illius inquisitionem haudquaquam segnis sit, Aelianus. Non vescitur nisi ex venatione, nec venatur nisi semel in die, Auicenna. Leo animal est valde calidum & secum, & non potest diu nutriti latere, Albertus. Οἱ δὲ λέων ἐχαριτωμένων ἐπὶ σφραγίνεσσι, Homerus Iliad. 1. Scholia exponunt, μεγάλως ζῶσ, quoniam cadaver attingere leonem negetur. Et rursus Iliad. 1. Οἱ δὲ ποτομαῖαι οὐ πλέονται οὐδεναται Ποιμένες ἀγροῦνοι μέρα πεντεντριάδες, sic neq; duo Aiaces Hectorēm a Patrocli cadavera. Αἴδη σωραῖς οὐδέποτε πεντεντριάδες, rurē γαρ φασ μή ἀπλεθαι λέοντα. Ioan. Tzetzes quoq; 5. 9. σῶμα apud Hominem de cibo leonis, corpus viuum non mortuum accipendum assit. Et præterea ibiden, Leonis, inquit, & aquilæ cadavera non degustant: sed quod viuum comprehendent edunt: nec postea ad idem, si quid relictum sit, redeunt. Cuius rei aliqui causam afferunt fætorem: mihi verò per superbiam quandam id facere videntur, cum in suo uterq; genere regiam dignitatem obtineat. Ceterum de captis inclusisq; leonibus tum aquillis, non habeo quod dicam: putram tamen non mortua solum corpora illos deuorare, sed etiam ex melle placentas & huiusmodi. Et talis fuit leo quidam Appollonij temporibus (de quo dicemus in H. h.) quem ille Amasis animam habere aiebat, Haec tenus Tzetzes. Leo vescitur quidem carne ritu cæterorum sylvestrium serratorum, sed cibo

ne continent ad modum viritutis, multaque deuorat solidam, sive villo dulseam, mox nihil triduo, aut certè duo edit: sive enim inediem potest, ut quia iam ad multam satietatem repletus est, Aristoteles. A saturitate leonis interim triduo cibis carere Aristoteles tradit: & quae possunt in mandendo solidam deuorare (quod & Aelianus scribit:) nec capteote alio, coniectis in fauces vnguis extrahere, vt si fugiendum sit non in satietatem abeant, Plinius. Πόφε δένεται τούχης ἀλλού θεραπεύεται. Αὐδην φάγον γέρεισιν ἡ πλούτος μάνει, Philes. Expletus vel triduo vel quoad primi cibi concediti sis, ut euam lupus, absinet, cubandoque se fouet, Aelian. & Plutarchus. Calida præda semel saturatus, reliquias amplius attringere edignatur, confidens nimis rursum rursum prædam se posse venari, Philostratus. Particuli orantes parciunt à sagina: primum quoddam alternis diebus potum, alternis cibum capiunt: ac frequenter si concubatio non est infesta, solita cibationi superponunt diem: tum quoddam carnes iusto amplius deuoratas, cum gravantur, infests in ora vnguis, sponte protractant. Sanè & cum fugiendum est in satietate, idem factum, Solinus. Saturatus leo carnibus aliquibus feret, reliquias aperto gutture suo halitu inspirat: unde ita solet, ut à nullo animalium attingantur: postridie ad venationem rediens, si quid recens aequatur, hesternas reliquias contemnit: fini minus, ad eisdem reddit, Philes & Aelianus. Contacta halitu eius nulla fera attingit, &c. Plinius: Vide paulò inferioris in mentione excrementorum eius. Saturitatem dierum inedia, vel simila deuorata vomitionibus purgat, Volaterrinus: Sed de remedio eius ex similia, infra dicam in morborum eius mentione. Quoniam anima laeta inuidat, siue cibi tantum gratia, siue etiam naturali quoddam odio, capite quarto diceretur. Adeunt urbes, & iniuriam hominibus inferant, potissimum tempore soe senectutis: tunc enim per corporis imbecillitatem, & dentium defensionem venari nequeunt, Aristoteles. Leones & lupi cum per ætatem venari non possunt, villas accidunt, vbi homines inuidant, & rapient pueros, Albertus. Leo senex cum ætate processit & animus (v-s) venandi decebat, ad stabula & pastorum casas proficiscitur, quod iam ad montanas prædas persequendas insinuans sit, Aelianus & 20 Philes. Stabula pastorum armamentaque inuidit fame compulsus, vt Homero placet, Nomen autem horis excidit: Intelligit autem forte de loco Homeri paulo ante citato ex Iliados decimo octavo, Ως δέ στρατόπεδον οὖτε, &c. Polybius Aemiliani comes in senecta hominem appetit à leonibus refert: Quoniam ad persequendas feras vires non suppetant. Tunc obsidere Africæ urbes: eaque de causa crucifixos vidisse te cum Scipione, quia cæteri metu pœnae similis absterrentur eadem noxa, Plinius. Herbas leo non nisi ægrotus gustat, ut vocat, Niphus: vide inferioris in morbis eius.

Leo parum bibit, Aristot. Aelian. Philes. Ratus est in pocu, Plinius. Alternis diebus potum, alternis cibum capiunt, Solinus. Cyrus apud Xenophonem in pedia libro primo, milites strenuous collaudans, Vos, inquit, famam habetis pro obsonio, & quæ potum fertis facilis quam leones, ὁ πόνος δὲ πάντων λεοντών φέγεται. Leo nunquam omnino admittere soporem fecit. Sed hoc alijs videtur per absurdum: neq; enim esse aliquid animal cui per perpetua fit vigilia: quod ipsum Aristotelis doctrina prosum comprobatur. Forte inquietum (transtulit hæc ex Varino vel Etymologo) ut doreades apertis oculis leo conqueficit: unde irrepit sententia, illum nunquam dormire, Cæl. Sed ambigua est locutio, si quis leonem nunquam omnino admittere somnum dicat: aut enim (si vocem omnino coniungas cum voce nunquam) intelligi potest, eum perpetuo vigilare, quod falsum videtur: aut admittere quidem somnum, sed non omnino admittere, quod verius videtur, ut apparebit ex sequentibus. Aliqui obseruant leonem cum dormit caudam mouere, ut ostendat se non omnino dormire (quod & Philes scribit) ut cætera animalia. Quod ipsum Aegypti se obseruasse gloriantur, leonem videlicet à somno inquietum esse, nempe qui semper vigiler, Aelianus. Hanc ob causam & Soli hoc animal comparant, Solare esse dicentes (vi pluribus in Philologia differetur). Leo minimum (ἀκαράς χεῖν) dormit, sublucetque, quiescentis oculi, Pintarchus Symposiacion 4. s. Dicitur quibusdam quoque: leo inter vigiliandum præcipue oculos ocludere, quos aperiat dormiens. Hinc templorum eleusistris leonem symbolice appingebant priores, Cæl. Leo dormit apertis oculis Philes. Leonis oculus utique permagnus est: at imcumbens oculo peillis longè minor, quam ut oculum totum valeat obteneret: unde fit ut oculis apertis semno frui videatur, Cæl. Leo minimum (lego, nimium) sollicitus de se & catulis suis, dormit apertis oculis quasi vigilantibus, Iorath. Leo non dormit in aliquo specu, sed in aperto, nihil metuens, vbcunq; nox ei superuenient, Aelianus & Oppian. Cum ætate processerit, & iam grauis factus fuerit, tum ad venandum infirmus, aut in specubus, aut nemoris tractibus libenter requiescit, neq; tum velcum in se: miserrimus animalibus, ætatis sua infirmitati diffidens, versari fidenter ander: sed considerans corporis sui imbecillitatem, semper timide & diffidenter cum ijsagit, Aelian. Leo cum dormit in nau, periclitatur nautis, Author libri de naturis rerum. Nauis dormiente in ealeone, plus solito mergitur: expetrecto, rursus allevatur, Asculap.

Excremente. Grauem odorem à leone reddi, nec minus halitum, Aristoteles tradit, Plinius. Etaibi, Animalis leonis virus graue, vris pestilens: contacta halitu eius attingit nulla fera, citiusque putrefacta afflata reliqua. Dubitet autem aliquis an pronomen eius ad leonem vel vrisum referri debet: & ad vrisum quidem referendum videtur, ut pote vicinins vocabulum: res vero ipsa fortassis ad vtriusque halitum conuenit. Fœdum odorem leo in cibo relinquit ex suo halitu: proscenso quidem leone intellora grauiter olen, Aristot. Excrementum (alui) raro emitit: terro d'evl vbcunq; accidit, egerit, idque durum, aridum, & simile ut canis: flatum etiam alui acerbitum emittit, & vrinam grauiter olenem: unde fit ut canes arbores odorentur: mingit enim cruce elato, ut canes ad stipites, Idem. Vrinam mares cruce sublatu reddere ut canes, Aristoteles tradit, Plin. Leo in auersum (ex auerso, retro) mingit, maxime inquam: nam foemina quadrupedum omnes id facinat, Aristot.

Vehementia (σφοδρότης) præter vim & robur, celeritatem quoque & concitationem significat. Et herculegenus leonum appellant omnes vehemens, quoniam huius quoque contentam actionem atque citatam conspicunt, Galen. de diff. pulsuum 3. 4. Leonis visumma in pectori, Plin. Sed de corpore eiusque partibus & singulorum robuste, cap. 2. dixit: animi vero fortitudo, & quomodo itam ad defendendum se colligat atque extimulet cauda se flagellando, sequenti capite explicabitur. Semiramis Assyria non si quando leonem aut pardalim, similiumque feram interfecisset: sed si leonam esset natæ, in eo sibi placuisse fessur, Aelian. In Variis, foemina scilicet mari ceu fortiorum præfens.

Magnæ leonis libido coitus, & ob hoc maribus ira, Plin. Vêredum in Venerem propensi sunt, cruentam inter se pugnam exercent, omo aut duodecim vñam (vnam) Leænam insequeentes, Io. Leo Africanus. Leones auerfi coeunt, Aristoteles. Plin: Solin. Leones adeo sunt calidæ naturæ, ut omni tempore desiderent coire, Author obscur. Et Aelianus similiter, Nullo anni tempore à coitu abstinet leo. Sed aduersari videtur Aristot, his verbis: Coit 70 leo

leo & parit non omni tempore: singulis tamen annis vere parit, &c. Leones, vrsi, lupi, libidinis tempore acrius in eos qui accesserint, sanguinunt, inter se tamen minus dimicant, quia nullū ex ijs gregale est, Arist. Ex leonis & pardis leones quidem procreantur, sed ignobiles & iubarum inopes, Solin. Odore (quo plurimum valet, ut supra dixi) pardus coitū sentit in adulteraleo, totaq; vi consurgit in pœnam, idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitur, Plin. Leñam dicunt feruere ad costum, & leonem non admodum posse coire propter nimium temperamentia calorem, ideo leñam admittere pardum, & hoc odore percipere leonem, sed illa priusquam ad leonem redat se lauat aquis niuis, vt adulterij odor obliteretur: Sed hoc falsum videtur, Albert. Leopardi historiam in Panthera requires. Philostratus lib. 2. de vita Appollonij, leñam non ex pardo, sed pardali concipere scribit, his verbis. De leonis narratur ipsa in amorem sui pardales (quoniam Zenob. interpres pardos transtulit, cum alibi pro eadem voce pantheras reddat, idq; re&et trahere eosq; (addit enim masculinum articulum ~~τὸν προστηλόν~~: sed legendum προστηλόν cum o. paruo in prima syllaba, ut maius intelligatur: per alpha enim sciminum est) in leonum cubilibus suscipere. Vbi vero pariendi tempus appetit, in montes confugunt, (& loca pardalibus consueta) pariunt autem maculosos catulos: propterea in densissimis sylvis occultatos nutriti, simulantes venationis causa se a maribus abesse. Leones enim si catulos deprehenderint, lacerant, & sobolem tanquam adulteriam perdunt, ζέψον, verbum ut appareat corruptum. Interpres ineptè vertit, matremq; tanquam adulteram abigunt: ego ξαίρω legerim, hoc est vnguis vulnerant & laciniant.) Hyæna coitu leñam Aethiopica parit crocutam, Plinius & Solinus. Arcadicos canes ab initio ex canibus & leonibus prognatos dicunt, & vocatos esse λεοπαρδούς, Pollux & Cælius. Cælius Rhodig. 7. 34. scribit se legiſle apud authorem fidet integræ, ouem fuisse in Co insula de grege Nicippi: quæ non ritu naturæ agnum, sed monstrifico partu leonem pepererit: quod ipsi Nicippi po tyrannidem portendebat, quam mox assecutus est, quem adito monstro hominem priuatum adhuc ageret.

Leñas inter omnem vitam (inquit Gellius 13. 7.) semel parere, eoque uno partu nunquam ædere plures quam unum, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. Verba ex eo libro haec sunt: (Græca à Gellio posita omittam, Latinis propter breuitam contentus.) Animalium acerrimum leñam & audacissimum, semel omnino in vita & unum parit. Enitendo enim cum foetu pariter matricem proiecit. Rei vero huiusc causa est: quod cum in matrice manens motitari incipit catulus: motus ille vnguiculis præmunitus ferarum longè omnium acutissimus matricem discerpit: tum in maius continuo augescens, multo magis vngues imprimendo exulcerat, ita ut ad postremum dum partus adest, nihil de vtero relinquatur incolume. Homerus autem leones (sic enim femininas quoque epiceno genere appellat) plures gignere atq; educare catulos dicit, his verbis, Εἰσὶν δὲ τὰς τε λέοντας ποτὲ τέκεσσιν. Οὐ δέ λέοντας ἡγέρειν. Ω̄ πάθει τὸν οὐκεντέλεα φυγόν αὐτοῖς, Hucusq; Gellius. (Idem ferè aliqui de panthera ferunt. Vide in historia eius cap. 3.) Quod de leñam fertur, vuluam cum partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est: nec rationem cur ita est, compere author ille fabula poterat: rarum hoc enim est, nec multis nascitur locis, Aristoteles. Semel ædi partum, lacerato vngulum acie vtero in enixu, vulgum credidisse video: Aristoteles diuersa tradit, Plinius. Quod in sermonem hominum venit, fabula est, catulos vuluam dilacerare, Aelian. & Philostrat. Idem tamen Aelianus variæ hist. lib. 10. hoc eos facere affirmat, his verbis: Οἱ δέ λεόντων σπονδαὶ παρατεχναὶ γάρ τοις ταῖς μητραις τὰν μετέρεσσιν, ταῦτα φῶντες ἐπειχόμενοι. Idem & Aesopus fabulator asserit: Contendebant (inquit) olim vulpes & leñam de generositate: inter alia quum vulpes obijceret, leñam unum semper parere, suum vero multiplicem esse partum, inq; eo sibi placet plurimum: respondit leñam, parere se quidem unum, sed leonem. Quod & in adagium vertitur (inquit Cælius) quum virtutem ac animi excellentiam spectari oportere, astutius, non vilem numerū & inutilem. Leñam factus intra duos menses perficitur, Philes, & Aelianus. Gestare fertur in vtero menses sex, Philostratus. Leñam paulatim sterilent, omniam fecunditatem primam: primum enim quinq; aut sex pariunt catulos, tum anno secundo quatuor, mox tres: deinde per modo per annos singulos minus uno, postremo nullum, cum excrementum omne consumptum iam sit, & ætate desinente semen vna defecerit, Aristoteles. Leñam primo foetu patere quinque catulos, ac per annos singulos uno minus (deinde per singulos partus numerum decoquere, pro minuere, Solinus) ab uno stet rilescente, Aristoteles tradit, Plinius. Idem scribunt Solinus, Oppianus, Philes, Aelianus. Sed hoc idem Aristoteles alibi de Syriacis priuatis scribens, Leones, inquit, terræ Syriae quinques vita pariunt: primum quinq;, post uno subinde pauciores, deinde steriles degunt. Cur animalium alia partu sunt numero, vt fuis, canis, lepus: alia non, vt homo, leo? An quod alia vulvas sive vteros continent multos, totidemq; formandi loculamenta, quibus impleri percipiunt, quibusq; semen genitale diuidendum, inferendumq; est: alia contra se habent, Aristoteles problematum 10. 16. Apollonio & comitibus (Inquit Philostratus lib. 1.) statia viginti Babylone progressis, leñam in itinere accurrit à venatoribus interfecta: erat autem fera ingenti magnitudine, quanta antea vix non fuerat. Circa hanc clamor erat magnus venatorum, & eorum qui ex proximis vicis ad visendam feram concurrerant, qui magnitudinem insuetam & præterea maius aliud in illa admirabantur: cæso enim ventre catulos octo in vtero habentem inuenere. Traduntur autem de leñam partu huiusmodi: gestare leñam in vtero factum mensibus sex, terq; omnino in tota vita parere: parit autem (vt aiunt) prima quidem vice tres, secunda autem duos: quod si tertio forte parere illam contingat, vnum duntaxat parere consuerit, quasi natura volente ratiōra prodūcere quæ magnam in se feritatem habent: (vt transtulit Zenobius Accolus, & se quultur cum Cælius 29. 9. sed Græca sic habent: τρίτη δὲ τε πλεύει τέταρτη, μονάχη οὐκέπον Σοτοῦτος, μέτρα οἴκου καὶ εγχώρειος ἐφύστεος: hoc est, vt ipse verto: Cum tertium pariendi tempus accesserit, catulum ædit unicum, magnum nimilrum & ingenij ferocioris. Nam & Aelianus similiter scribit, vt paulo superius retuli.) Contemplatus igitur feram Apollonius; cum aliquā diu tacitus persistisset: O Damis, inquit, nostra ad Indorum regē peregrinatio annua futura est, & præterea mensum octo. Hoc autem ex catulorum numero coniçere licet, quartū singuli singulos denotant mentes: ipsa autem leñam integrum annum nobis designat: perfecta enim perfectis conferenda sunt, Hæc Philostratus. Minus autem mirum est tot catulos leñam illam concepisse, cum omnium admiratione spectantium maxima fuerit. Leñam (inquit Auicenna) raro generat, & ad sumum duos concipit, propter caloris intimi vehementiam copiosius nutrimentum reposcentis, vnde numerosior impeditur generatio. Plures quam duos interdum ædit, Aristoteles. Et alibi, Vere parit, & magna ex parte geminos, sed cum plurimos sex catulos, nonnunquam etiam unum. Quadrupedes quædam multifidae catulos inarticulatos propemodum pariunt, vt vulpes, vrsi, leñam, & alia nonnulla: sed omnia ferè cæcos, vt ea quæ modo dixi, atq; etiā canis, lepus, lupus ceruarius, Aristoteles. Et Plinius ex eodem

Ioco, Quadrupedes (viulparæ) fere perfectos aduunt partus, quædam inchoatos, in quo sunt generæ leæna, vrsæ & vulpes. Leonis scutus similis est catulo cæco & mediocri, Philes. Plutarchus tamen quanto Symposium dicit scribit, seonæ propterea dicit Solarè animal, quod inter quadrupedia vnguis aduncis catulos sola videntes parit leæna, Cælius. Item Aelianus, De animalibus oculis apertis solum leonem nasci Democritus ait, statim à partu strenuum quiddam ædentem, (Leonem partus) informes minimasq; carnes magnitudine mustelarum esse initio: semestres vix ingredi posse, nec nisi bimestres moueri, Aristoteles tradit, Plinius. Nos nihil tale apud Aristotelero legitimus, cuius hæc verba sunt: Parit leæna quoq; aded paruos, ut vix post secundum mensem incipiatur ingredi. Eadem eius verba Aelianus repetit. Et Philes, Fœtus (inquit) intra duos menses perficitur, similis catulis cæcis & mediocribus: Intra duos menses etiam nati iam ambulant & currunt, & leones se futuros declarant. Natus ex leæna catulus, tribus diebus & noctibus dormire fettur. Tunc deinde patris fremitu vel rugitu, veluti tremefactus cubilis locus, ius fulcitare dicitur catulu dormientem, Isidorus. Leæna catulos parit mortuos, sicq; triduū custodit, donec veniens pater in faciem eorum exhalat (alibi, non halitus sed rugitu patris id fieri scribit) ut viuiscentur Physiologus. Idem huius rei ratione reddere conatur: cum prius an res vera esset certò cognoscere oportet, quæ eius causam inquireremus. Vt cum q; est, verba eius adscribere non grauabor. Leones, inquit, calidissimi sunt natura: quod quidem probat eorum nobilitas, & fortitudo cum audacia & iracundia. Fœtus autem humiditatē continet ex generis temperie, quæ siccitate complexionis & caliditate viscosior redditur: & maximè circa cerebrum prævalente siccitate & animali spiritu adiuuante. Vnde nervis obstruetis, spiritus excluduntur, nec virtutes possunt actiones suas mouere. Parentibus ergo rugientibus circa fetum, splittus per os & aures, & meatus capitis ingressi, præbent fœtui motum, Hæc ille. Perdīcam pulli simulac pedes exernentes de integumento velocissimi sunt ad currentem, & Anatum pulli statim post partum natant: & leonum catuli matrum uteros stimulant vnguis, Aelianus lib. 10. 20 Variorum. Leo animal est valde calidum & siccum, & non potest diu nutriti laete, Albert.

Leones pardalanches venenum sicuti pantheras occidunt, Aristoteles: nos plura de veneno in Lupi historia dicemus in mentione aconiti. Leonem serpens permittit, ut in d. referemus. Scorpionem mitè fugit & abhorret, Albert. Pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: horum farinam in ouium & caprarium discissa latera abundat: & hanc escam ad feras alliciendas obijciunt, ac cum hucusmodi quippiam pardalis, leo, lupus gustariunt, continuò moriuntur, Aelianus. Leontophonon, animalculū quoddam (*θειδίον*) oberrans in Syria, Hesychius & Varin. Leontophonon accipimus vocari animal parvum, nec aliubi nascens, quæ vbi leo gignitur: Quo gustato tanta illa vis ac ceteris quadrupedum imperitans, illico expit. Ergo corpus eius adustum atque percuti alij carnis polentæ modo, insidiantes feræ, necantq; etiam cinere: Tam contraria est pestis. Hæc in merito igitur odit leo, visumq; frangit, & citra mortuum exanimat. Ille (*leontophonos*: quanquam & genere neutro proferti potest, vel 30 absolute, vel tanquam adiectum cum substantivo ζῷον) contra virinam spargit prudens. hanc quoq; leoni exitiam, Plinius. Leontophonos vocari accepimus bestias modicas, quæ capta exuruntur, ut earum cineres aspergine carnes polluta (polentæ modo aspersæ, Plinius & Aristoteles) iacta q; per compita concurrentiū semitarū leones necent, si quantulum cunq; ex illis sumperferint. Propterea leones naturali casu premunt odio: atq; vbi facultas data est, morsu quidem abstinent, sed dilanitas exanimant pedū nisibus, Solin. Aristoteles etiā in Mirandis narratioibus, In Syria, inquit, siunt esse animal quoddam, quod *λεοντόφων* vocatur: quod ipsum in cibo sumptum enecet sumit autem non sponte, sed fugit hoc animal. At venatores captum à se costumq; albe polente instat alteri cuiuspiam animali inspergunt: vnde feram, si quæ gustauerit, perire aiunt continuò: *καὶ τὸν γένος τὸ ἔργον τὸ λέοντος τὸ ζῷον*, lego ὁρσεῖ, vt sensus cum Plinius verbis conueniat, hoc modo: Virina etiā aspersa leoni nocet hoc animal. Ego leontophonum nō vermem nec insectum, ut recentiorum quidam coniçunt, sed quadrupedem viulparum esse contendimus, non alia quidem ratione, quæ virinā reddit, quod huic generi proprium est. Albertus etiam in quadrupedum catalogo posuit. Venenum sanè habent quadrupedes quædā parvæ, ut mus araneus, mustela. Sed cum vel in Syria solum, vel si alibi etiam, ijs tamen in locis solum vbi leones nascuntur, leontophonum esse doceant veteres, & præterea paruam bestiolam, nil mitum eam ignotam non nobis tantum esse, sed etiam illis qui eius meminerunt authoribus, quoram alter ab altero descripsit: omnes quidem ex auditu se scribere indicant.

Leonis sacerdotiæ corruptioni facile obnoxia sunt: quare sacerdotum habet os, & salinam, & humorē corruptum: itaq; morsus eius, & vngues inflati, sepe venenosæ sunt, ut morsus canis rabidi, Albertus. Vide infra in e. Leo ppter naturam nimis calidam alternis diebus laborat morbo, quibus iacet prostratus & rugit, non totis diebus, sed statim horis, Cardanus. Leo in ira calore consumitur intra sciplum, Albert. Febris quartana affligitur, etiam cum sanitate frui videretur, perpetuò. Nisi enim hic morbus vim & imperum eius cohiberet, longè nobis perniciösius hæc fera esset, Philes. Leo ex hominis visu febricitat, & sanus esse videtur per hyemem, & state vero qualibet febricitat: deniq; febris semper quartana laborat, & tunc maximè carnes similiæ appetit ut sanetur. Idem hausto sanguine canis morbo suo medetur, Physiologus. Sic & Albertus, Potatus aliquando sanguine canis sanatur. Sed neuter illa veteris alicuius scriptoris authoritate nititur. Plinius non in febri sed fastidio, sanguine similiæ non canis ipsum sibi mederi ait, his verbis: Aegrotanti leoni nulla potest alia medicina adhiberi: sed si comedet simiam, id ei in orbis remedium existit, Aelianus in Varijs 1. 9. Et rursus in historia anim. Leoni, inquit, & delphino multa sunt communia. Vterq; imperat, ille terronis, hic aquatilis bestijs: senectute ambo tabescunt: & cum 60 sunt in ægritudine, illi terrestris simia medetur, huic marina quoq; simia remedio est. Ecclibi, Supra quæ ferre queat cibo expletus, aut quiete & inedia se exhaustit, aut simiam naçtus vorat, illiusq; aedes carni. ventrem molitum extenuat. Leo saturatatem dietum inedia, vel similiæ deuorata vomitionibus purgat, Volaterranus sine auctore: priori istam tamen remedij, per inediā dico, authores habemus. Sed vomitionem pro fastidio vertit videvit ex Græco *vavria*, nec verborum ordinem rectè perceperisse. Simias maximi faciunt Indi, quoniam piliperis (ut sic dicam) vindemiatrices sunt: quapropter & armis & canibus leones, & ceteras feras ab ipsis arcunt. Insidiatur autem simiæ leo, ægrotans quidem medicina gratia: aiunt namq; simiarum carnes leonum morbis medeti: senescens autem, pastus cibiæq; causa. Nam vbi propter senium ceruos aut aptos venari leones nequeunt, simias capiunt, in ipsis quod superest virium exercentes, Philostratus. Lupus & leo pro remedij sedunt gramen, & herbam scumenti, & rapesta, (capistrum) quæ vomitum prouocant, Niphus.

Viuere annos multos putantur, & quidam qui captus est claudus, dentes complures fractos habebat: quo argumento quidam longam esse leonum etatem existimarent: haud enim hoc accidere, nisi longo tempore potuisse, Aristoteles. Et Plinius, Aristoteles (inquit) vitam leonibus longam esse docet, argumento, quod plerique dentibus defecti reperiantur. Vlunt & leones & lupi permultos annos, ita quoddam aliquando ob senectutem fiant edentuli, Albert. Leo senectute tabescit, vt etiam delphinus, Aelianus.

D.

Animos leonum frons & cauda indicant, Solinus. Ex cauda quomodo de animo eius iudicandum, vide infra ex Plinio, vbi de fortitudine eius dicemus. Sunt quædam corporis partes, capite secundo à nobis explicatae (vt pili, frons, oculi, nasus, labia, collum, humerorum in incessu motus) quibus quid leonem referunt, similiter ut ille magnanimi, fortes, & liberales esse iudicantur. Aristoteles in Physiognomicis cum corpus leonis descripsisset, idque virtutem maximam representare demonstrasset, ut pantheram fœminæ, corpore simul & animo: qui in virtutis, inquit, fortior est & iustior, in fœminis contra, subiungit: Corpus igitur leonis huiusmodi est: ταῦτα περὶ τοῦ κεφαλῶν, δεκάπεντα (lego ψυχὴν, ut & interpres: & pro δεκάπεντα, μεταδοπικὸν) ἔλευθερον (melius ἐλεύθερον) μεγαλόψυχον, καὶ φιλόνεον (interpres legit φιλόνεον), per tota in penultima, quod placet) ἐπέκαιρον καὶ δίαιτον, καὶ φιλόστοχον τοῦτος ἀπόλυτη. Hoc est ut ipse verto, Quod animalium leonis attinet, animal est liberale & ingenuum, magnanimum, viriles studiosum, mite, iustum, & pio quodam amore in eos quibus cum versatur afficitur. Leonum genus breuius, cispioreq; pilo, ignavius est: alterum longius piloq; probiore, generosius, Aristot. Vide supra capite secundo, vbi etiam secundum regiones diuersa eorum ingenia esse, ex Alberto recensui.

Pastor s̄pē in pastoriis (venator in montibus) leonem aspicit pro catulis acerrimè propugnantem, & præclarè contemnente factam saxonum lapidationem, & crebram missione telorum: neq; vel infinitis vulneribus confectus, in quieto robore animi prius omittit eos tueri, quām omnino morietur: neq; enim sicut tantopere sua morte mouetur, quām ut ne ab antro sui catuli abriplantur, Gillius: translatis autem ex Oppiani de pescatione libro i. Ajax circa Patroclii cadaver stabat, ὡς τοι τε λέων περὶ οἰστή τενεοτος, Ωραῖον νῆσον σωματικονταί τοι οὐλη Αὐδης ἐπαντῆσες, &c. Homerius Iliados g. Hic Scholia addunt, Norandum quod etiam leones matres, catulos ducunt. At Varinus, Leonem (λέοντα) inquit, veteres obseruarunt Illadis g. de fœmina dici, tanquam leæna fœminino genere proferte Homerius nulquam solitus sit, cum de Diana etiam ita canat, Επει τε λέοντα γυναιξιν Ἐγκε Ζεὺς, vbi λέοντα pro λέαντα accipere oportet. Qui hoc dicunt, à leone mare catulos duci negant: (ἰσεργετοῦ ὅπι λέων αἴρεν αὐτονυματιγούει (lego & ονυματιγούει.) Quimobrem Zenodotus reijsiebat hos versus, leonem ipse de mare tantum intelligens, mare vero catulos ducere negans. (Negationem in Graeco deesse appetat.) Atqui Antimachus & alij à leone mare catulos duci affirmant, Hecille. Gellius quidem 13. 7. (ut præcedenti capite recitau) leonis vocabulū epicennum esse, & de fœmina quoq; accipi ait, id quod nos pluribus in Philologia probabimus. Mihi certe leonem matrem, tam forte & generosum animal, ut maris ideam maximam omnium representet, quod fœminæ etiam venando se adiungere non solet, fœmineum catulos cito conducendi officium subire, verisimile non sit. Philostratus quidem in vita Apollonis, et si leæna nomen alijs usurpet, tamen libro secundo iam dictum Homeri locum, ut appetet, sic reddit: Εὐτρύχες δήπετε κατὰ τὸν Οὐρανὸν λέονταν εἴη, οἵ τοι τοῦτο τοῦντον δενδρὸν βλέπεται, καὶ πάντοις ἀπίστει. Cæterum Oppianus libro tertio de venatione, commemorans feras quā amore in factum cæteris excellant (lynxes, leones, pardales, tigrides) paulò post non leoni sed leæna attribuit, pro catulis contra venatores vel ad mortem vsq; depugnat, id quod libro primo de pescatione leoni (λέοντι) simpliciter attribuerat. Sed vtrumq; locum apponam. Prior huiusmodi est: Fœtum suum, inquit, excellenter amant, lynxes, leones (λέοντες,) pardales, tigrides. Et si quando ad latibula sua reuerteret (πάλιν: νεύρησι, in fœminino genere, cum lynxes & leones in masculino genere prius posuerit, pardales & tigrides in fœminino: debuerat autē nomina & participia masculina subiucere, nisi fœminas tantum intellexisset) catulis, quos venatores subtraxerint, vacua deprehenderint, miserabilis voce non aliter exclamant plorantq; quām eidūlare solent mulieres, cum reglo patria armis vastatur & igne consumitur. Posterior locus, Ωραῖον τοι τε λέωντα γειθεύχοι τε λέαντας, Παρθαλάτε τε θαλατταῖς τοι τε τηρηδεσ αἰολώντας, pro catulis aduersus venatores armis & telis omnibus vel ad mortem vsq; neglegetis depugnat. Cum pro catulis facta dimicat, oculorum aciem traditur desigere in terram, ne venabula expauescat, Plinius. Solinus hoc simpliciter de leonibus & in masculino genere proferens, Septi, inquit, à venantibus obtutu terram contiuentur, quo minus conspectis venabulis terreantur. Homerius à leone pro catulis pugnante, Iliados g. ut supra citauit hoc fieri ait, Πάλιν δὲ τὸ θητονισμὸν κατὰ τὸν λέαντα τοσοῦτον κατάλαβεν. (Sed de leone, quod epicennum sit nomen, in Philologia dicam pluribus.) Σκύζεν leo dicitur, vbi ita ferulus ac turba canum circumuallatus, defixis in terram oculis consurgit in prælium, Cælius. Cum leo ingreditur, nec teatæ iter facit, nec simplex ponit vestigium, sed variū imprimit, & multiplex: modo enim progreditur, modo regreditur, tum rursus procedit, idemque; vicissim retro commeat: nunc quasi sursum versus, nunc permistim facit vestigium: deinde partim præcedit viam, partim oblitterat, ut ne venatores eius vestigia insistentes, iustrum, vbi cum suis catulis habitat, reperire possint: quod diuinō munere proprium naturæ leonum donatum est, Aelian. Sic & Philes, Vestigia, inquit, varie inuoluta oblitterat, & incerta reddit, tum eundo redeundoque; oblique, tum canda confundendo, ne catuli furto subtrahi possint. Cum à venatoribus queritur, sua vestigia cauda tegit, ne possit inuestigari, Physiologus. Inuolutis semper pedibus ambalat, tanquam vagina conditis intus vnguis, ne attritis aies retundatur, tum ut ne ansa vestiganti præbeatur. Haud enim vnguis leonini notam temere inuenias: sed exigua ac cæca quædam vestigia tum faciunt, cum vacillauerit & gressu titubauerit, Plutarchus. In Pango Thracio monte, Endemus ait, (verba sunt Aelianus interprete Gillio) vrsam que leonis lustru non ignorabat, a defensoribus vacuu esse: huius catules, qui per etatem se nondū tueri quirent interemisse: mox parentes cum alcunde ex venatu reuertissent, & cum etiam leunculorum cædem factam vidissent, acerrimo, ut pat erat, dolore pressos, vrsam insecuros fuisse. Hanc vero summo cum metu quantum potuit itineris contendentem, in primam quanq; arborem descendisse, ibi; q; ut ab illorum insidijs declinaret confessisse: eam autem illi cum se videlicet vlcisci nequire, leænam quidem continentem summa diligentia ad arboris truncum insidias molientem excubasse, sursumque; versus intentis oculis sanguinaria spexisse. Leonem vero similiter atq; hominem ex liberorum morte mactentem, longe lateq; summo cum dolore totis montibus errasse, dum materialiū fabrum offendisset, cuius è manibus magnopere exterrit securum vbi is excidisse perspexisset, sese atrollens, illum blande & suauiter amplexabatur, linguaq; illi faciem abstergebat. Quam benignitatem homo sentiens, suis rebus fidere cœpit: leo hunc cauda amplexatus ducebatur: neq; securum, quæ huius è manibus effluxerat, illum relinquere permisit, sed

pede suo securim tollendam esse ostendebat: cum eius significatiōnem homo non intelligeret, securim leo ore accepit, mordicusq; tenens, illi poteris: ac deniq; illum ad lassum suum, vbi constriati catuli facebant, perduxit: id quod leæna videns, ipsa quoq; ad eos profecta, homini significabat, cladem miserabilem respiceret: atq; postea sua significatiōne hunc impellebat, sulpiceret vrlam. Vnde homo coniectura effecitus aliquam hos ex hac graue iniuriam accipisse, omnes neutrō ad exciderādam arborem contendit, quam cum euerissem, vrlam p̄cipitem in terram delapsam feraz distinxerunt. Hominem illas sum leo reduxit in locum, vbi prius ei occurrisset, atq; materiæ quam à principio cædebat, illum inuiolatum reddidit, Haec tenus Aelianus. Ex leone procreati (inquit idem) & robustæ & vigentis ætatis fiducia nitentes, longe procedunt ad venandum: ac patrem iam senem secum adducunt, eum impellentes: deinde in media via, quam ingressi fuerint, illum relinquentes; toro animo ipsi in præda curam incumbunt, actantundem præda consecuti, quantum vel genitor i satis ad prandium sit, generoso quodam & contentissimo rugitu edito, parentem suum secum, is vi conuolum ineat, tanquam convictores ad prandium conuolum inuitant. Senectum sensim & pedenterim velut reptans, eò accedens, primo filios amplectatur, deinde lingua eis lauaciter, velut horum laudans felicem venationem, blanditur: pòst & prandio dat operam, & cum his epulatur. Tametsi Solon qui legi sanciuit filijs parentes alendos esse, haec eos facere non iusserit: sed natura humanis legibus nihil legens, ipsa immobilis lex ad hoc officij munus docuit, Haec ille. Leones cum senuerint nūtiuntur à suis filijs, Tzetzes. Plutarchus in libro Vtra animalium &c. non à filijs parentes, sed quos suis senes à iunioribus ali scribit, his verbis: Est & leo socium animal. Graues annis & confecti iam, in communem à iunioribus venatum ducuntur, ac vbi cursu despondere animalum, sedent, euentumque præstolantur: iuuenes interea tem agunt: mox vt successit, clamore in vitulini mugitus formam contemperato, signum dant, vocantq; senes: illi statim vt sensere accurrunt, ac in commune præda frauntur.

Leones liberales, fortes & nobiles sunt, Aristoteles. Nihil suspicatur leo, nullius suspiciosus est: festiuus, ludibundus, benevolus admodum suis cum socijs & familiaribus. Idem, Leo amat homines cum quibus consuevit, p̄cipue nutritores s̄os, Albertus. Dolis carent & suspicione: nec limis intuentur oculis, aspicie simili modo nolunt, Plinius. Nunquam limè vident, minimèq; se volunt aspici, Solinus. Creditum est à moriente humum morderi, lachrymam que leto dari, Plin. Leonis tantum exferis clementia in supplices: prostratis parcit: & vbi saeuit, in viros prius quām in fœminas fremit, in infantes non nisi magna fame, Plinius. Scribit Anicenna (inquit Albertus) si quis lapidem aut telum leoni immiserit, & aberrauerit, ita ut vel nihil lœdat, vel parum, leonem irruere in illum solere & minari (terrere) non tamen interficere: sed forte tantundem incōmodi relaturum quantum ipse accepit: addit etiam historiam militis à quo ipse audierit, hominis fide digni. Exierat ille cum socijs in dextrarijs (equis) ad contemplandum leonem. Dextrarij enim non castrati & fortes ea sunt audacia ut vltro in leones pugnandi gratia ferantur (hoc de charopis equis, id est quorum casis sunt oculi vel rati, Oppianus scribit) castrati verò adeo timent ut nec calcaribus nec flagris adigi possint ut propius accedant. Equitantes igitur illi inuenierunt tres leones parter, quorum vni quidam ex eis sagittam immisurus aberrauit, sagitta prope caput illius træcta. Quod animaduertens leo, substitit aliquantis per, cæteri duo præterierunt non velociter fulgentes: quos ille paulo post secutus est. Tum miles idem, qui sagittam prius emiserat, in equo ad eum festinavit antequam alijs duobus leonibus coniungeretur, & lancea confodere conatus est: sed iterum vano iactu percussit terram, tangens aliquantulum sine vulnera caput leonis, & simul de equo ad terram delapsus est. Leo autem accurrens, militis caput in galea compressit lœsitq; sed non vulnerauit neque occidit eum, & mox alios leones secutus est. Hic igitur est mos leonis, ut tantundem feret lœdat quantum laus est ipse, & vnguis quasi minetur castigetq; hominem, atq; ita dimittat: id quod de lupo etiam fertur, Haec tenus Albert. & Anicenna. De hac leonis ceu iustitia quadā in vlciscendo iniurias, plura dicimus infra vbi de fortitudine eius priuatum ageatur: & quām diligenter percussorem obseruet, ibidem. Recentior quidam parum idoneus author libri de naturis rerum, ne scio quam feram melosum appellat: quæ valde magna sit & truculentos hostes (verbis elius vtor) persequuntur, tanquam ad haec creata. Rictus (inquit) habet ingentes, dentes quoq; fortes & prominentes, quibus cum audierit aduersarios aggreditur. Et cum hominibus fortibus terribilis sit, puerorum tamen innocuum & eorum patuitatem mirabiliter perhorrescit, eorumq; verba fugit. Ego quæ pueris parcat, præter leonem, nullam apud clasicos scriptores bestiam inuenio. Multi captiuorum aliquot leonibus obuijs intacti repatriauerunt, Solinus. Credit Libya intellectum prouenire ad eos precum. Captiuam certe Gerulæ reducem audiui, multotum in sylvis impetuā se mitigatum alloquo, auctæ dicere lefœminam, profugam, infirmam, supplicē anitralis omnium generosissimi, cæterisq; imperantis, indignam eius glorie prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusq; vel casu, mulceri alloquis feras: quippe & in serpentes extrahi cantu, cogiq; in pœnam, verū fallūmec sit, vita non decreuerit, Plin. Getula mulieris nomen Iubæ libris comprehensum est, quæ obtestatae coursantes feras, impunita rediit, Solinus. Leo in vulnera aut mortis non affligit, si qui prostratus ab eo est, quibusdam indicis viatum se fateatur. Eam ob rem serunt hoc distichon pro foribus Romanis palatijs inscriptum fuisse: Iratus recolas quām nobilis ira leonis, In sibi prostratos se negat esse feram, Textor. De leonibus & lupis fertur, si inter hominem & aliud animal optio derur, parcer eos homini, Albertus. Sunt vero & fortuita eorum elementia exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obuio suppliciter volutante, attronitus paurore, cum fugienti vndiq; fera opponeret lese, & vestigia lamboret: adulanti similis, animaduertit in pede eius tumorem vulnusq; & extra eum luctu liberavit cruciatu. Platura casum hunc testatur Syracusis. Plinius. Et mox, Simili modo Elpis Samius natione in Africam delatus naue, iuxta littus conspecto leone hiatu minaci ab ore fuga petit, Libero patre inuocato: (quoniam tum p̄cipiens vtorum locus est, cum spei nullus est) neq; profugienti, cum potuisse, fera intollerat: & procumbens ad arborem, hiatu quo terruerat miserationem querrebat. Os mortuus audiore inheserat dentibus, cruciabatq; inedia, tum penè in ipsis eius telis suspectantem, ac velut inutis precibus orant: dum fortuita fidens non est contra feram, multo diutius miraculo, quām metu cessatum est. Digrillus tandem euellit præbenti, & quām maxime opus esset accommodanti. Traduntq; quām diu nauis ea in littore stetit retulisse granum venatus aggerando. Qua de causa Libero patri templum in Samo Elpis sacrauit, quod ab eo facto Græci οὐρανὸς Διονύσος appellauere. Mireris postea vestigia hominum intelligi à feris, cum etiam auxilia ab uno animali unu sperent. Cur enim non ad alia iere? aut vnde medicas manus hominis sciunt? nisi forte vis malorum, etiam feras omnina experiri cogit? Hucusque Plinius. His adiungam Androclis ferar historiam, quem leo fugitiuum in Africam triennio nutriuisse, & postea feris obiectum (inter quas fortuito idem leotum captus erat) aduersus pantheram

theram defendisse fertur, ex Aellano & Gellio s. 14. Cum à senatore Romano, inquit Aelianus, seruus, cui nomen Androcles erat, aufugisset, quia facinus quodplam nefarium (id vero quale fuerit ignoro) admississet, & verò in Africam venisset: rch&tis vrbibus in desertissimam processit regionem, (Quin proaincipiam Africam preconulari imperio Androclis servi Daci dominus obtineret, Androcles inquis & quotidianis verberibus ad fuga in coactus, vt à domino terræ illius præside tutiores ei latebræ forent, in camporum & arenarum solitudines concessit: ac si cibus defuisset, consilium fuit mortem aliquo pa&tio quererere, Gellius:) Ibique cum ardore solis torreretur, speluncam subiens, ab æstu requiescebat: hæc autem speluncæ leonis erat cubile. Postea autem quād ex venatu leo (gemitus ædens & murmuræ dolorem cruciatumq; vulneris commiserantia) summo cum dolore quo laborabat ex pede transfixo stirpe à summo præcauta reuertisset, atq; in iuuenem qui intra specum abdebat, incidisset, ipsum leniter aspergit, ac blanditi cœpit, pedemq; porrexit, & quoad poterat sibi stirpem extrahi rogarat. Ille primo, et si mors illi necessaria erat, ab eo pertimuit, deinde postquam mansuetam vidisset beluam, & pedis morbum cognouisset, tum id quod pedem vexaret, euellit, tum vero dolore liberauit. (Stirpem ingentem vestigio, pedis eius hærentem reuulit, conceptamq; sanie vulnere intimo expressit, accuratiusq; sine magna lama formidine siccauit penitus atq; deterrit cruentem. Ille tunc hac medela leuatus, pede in manibus Androclis posito recubuit & requieuit, Gellius.) Qua curatione leo delestatu, illum hospitaliter & amice tractando, & quæ venaretur (membra optimiora ad specum luggerens, Gellius:) cum illo coömmunicando, p̄miam salutis persoluit. Is quidem incoctis, vt leonum mos fert, pascebatur: ille vero assis (sole meridiano torrens, cum ignis copiam non haberet, Gell.) vescebatur, communiq; vtriusq; mensa secundum suam quisq; viuendi rationem vtebatur, Itaq; totum triennium ibi Androcles ætatem duxit. Cum eiusmodi habitationis illum tñderet, iamq; sollicitudinibus oclis animus expletecur, à leone discedens (leone venatum profecto reliquit specum: & viam fermè tridui per mensus, à milibas apprehensus est, Gel.) vagari cœpit. Cumq; vbi esset, intelligit, cum fuisse, comprehendereunt eum, vñctumq; Romam ad dominum secunt. Hunc dominus tum de his quæ admississet facinus reum facit: ita factum est, vt is sic capite damnaretur, vt distrahendus bestijs daretur. Tum vero ille Libycus leo fortè captus fuit, & in theatrum immisus, simul & eō ad pereundum connectens est homo leonis aliquando hospes & contulitor. (Multæ ibi, Romæ in Circu maximo, sculentes feræ, magnitudines bestiarum excellentes: sed præter alia omnia leonū immanitas admirationi fuit: præterq; omnes cæteros vñas, qui corporis impetu & vastitudine, terrificoq; fremitu & sonoro, tortis, cornisq; cœtu cum flacuantibus animos oculosque omnium in se conuerterat. Introductus est inter complures cæteros ad pugnam bestiarum Androcles. Hunc ille leo vbi vidit proucul, repente quasi ad mitatus stetit: Ac deinde sensim atq; placide tanquam noscitabundus ad hominem accedit.) Tum caudam more & que ritu adulantium canum clementer & blandè mouet, hominisq; sese corpori adiungit: crut: q; eius & matris propria fam exanimati meru, lingua leniter demalcat. Homo Androcles inter illam atrocis feræ blândimenta amissum animum recuperat: paulatimq; oculos ad contundendum leonem refert. Tum quasi mutua recognitione, lætos & gratulabundos vidisses hominē & leonem, Gel.) Leo hominem statim agnoscens, tortus corporis inclinatione ad pedes illius se abiicit. Interea pardalis (hoc Gellius non habet) Androclém cum inuidete aggredieretur, leo illum, qui videlicet ei aliquando salutem attulisset, ab huius laniatu seruauit, illamque laceravit. Spectatores, vt patet, incredibili tenebantur admiratione: qui autem spectacula præbebat (Cæsar, Gel.) Androclém accersuit, ab eoq; toram rem cognovit. Inde primò rumor in multitudinem affluit (quæ Cæsar Androcles dixerat, omnia scripta, circumlataq; tabula populo declarata sunt, Gell.) deinde recognita populus clamorem fastalit, cunctusque confessis multiplicem plausum dedit, homini ipsi & leoni esse largiendam libertatem, Haec tenus Aelianus. Gellius præterea addit, Atq; id e cunctis parentibus (vt scribit Appion quinto Aegyptiacorum, qui se huic spectaculo Romæ interfuisse assertit) dimissus est Androcles, & pœna solutus, & leo ei suffragij populi donatus. Postea, inquit, vnde debamus Androclém, & leonem loro tenui reuinctum vrbē tota circum tabernas ire, donariare Androclém, floribus spargi leonem: omnesque ferè vbiique obuios dicere: Hic est leo hospes hominis, hic est homo medicus leonis. Apud Gellium quidem vbiq; Androdus pro Androcles legitur. Ex Gellio etiam louianus Pontanus transcriptus lib. I Amorum: & Antonius de Gacuara epistola 28. Leonem in Amphitheatro spectauimus, qui vnum è bestiarj (bestiarj dicebantur qui ludis publicis in Amphitheatro cani bestijs depugabant. Præclaræ ædilitas, vñus leo, ducenti bestiarij, Cic. pro Sest.) agnitus, cum quondam eius fuit magister (alias minister) protexit ab impetu bestiarum, Seneca in libro de beneficijs. Videatur autem de Androclē intelligere. Mentori pedem porrigit leo surculum extraxit: Quid & D. Hieronymus leonem simili beneficio demeritus traditur, Volaterranus. Elpis Samius os grande leoni dentibus infixum extraxit, &c. simile beneficium D. Hieronymi in leonem fertur: vnde leo asinum eins clicellarium tyluis ligna deferentem diu sit comitatus, semperque domum redorerit. Quem quum aliquando loitus à mercatoribus raptum perdidisset, perduti labens operæ se suffecit, citellisque lignum detulit, tantisper dum paucis post diebus repertum in stabulum fugatis lstronibus adduxerit, Textor. Sed authorem vitæ D. Hieronymi Erasmus Roterodamus in eiusdem vita, rabulam quendam & hominem impudenter mendacem facit, intratq; Volaterranum & alios quicquam inde citare voluisse. Symandum regem Aegyptiorum ferunt leonis domi enutriti opera in pugnis vt solitum fuisse adiutoriam, vt scribit Diodorus Bibliothecæ secundo. Ovianus rex magnus Syrotum leonem habebat in bellis socium, ideo quod ipsum nutritisset gratiæ memorem, Tzetzes. Quod de leone Eudemus dicit, non parvam admirationem habet: hoc ipsum eiusmodi est: Iuueni feretur cicuratori, canem nimitem, vñsam & leonem fuisse, eosq; primum & pacem inter se seruasse, & amicitiam recte colluisse. Deinde cum canis aliquando & vñsa inter se colladegerent, & ludicris morsu nunculis contentur, vñsam repente ad feros mores reuertisse, & canem vñsalissimam, & ventrem misero vnguisbus indignissimè distractisse: cuius atrocitatem facti leonem indignatum, perfidie vñsinæ odio, quod & fœdus fregisset, & amicitiam institutam violasset, inflammatum, iusta & merita iracundia contra vñsam & exarsisse, & ab ea pares pœnas, quibus illa prius canem affecisset, repetiisse, Aelianus.

Albertus Crantzius in Saxon. lib. 8. cap. 24. vbi de Leone quem rex Anglie inclusum habebat loquitur: ferunt bestiam (inquit) internoscere nobilem sanguinem à degeneri. Ad hoc probandum duo mirabilia & notatum dignissima afferunt: tandem concludit, Leonem nullius nisi impauldi hominis vocem contremiscere.

Ioan. Raulius Textor in Epithetorum libro leonis historiam scribens, quales ha feræ erga sanctos aliquos

& martyres ad pœnam eis obiectos, se præbuerint, recenset: cuius nos hic verba recitabimus, ordine quodam litteratum, de viris primum sanctis, postea de mulieribus & virginibus. Sciendum est autem hanc in martyres leonum clementiam, non ex ipsorum natura, sed malore vi profectam, quæ prijs promittit impune eos super aspidem & basiliscum ambulaturos, & tutè leone draconem uee conculcaturos, Psal. 91. Antonio cremitæ, inquit Textor, quum ad excavandam foueam (qua Pauli primi anachoretæ humaretur cadauer) sarculum deesset, duo leones terrâ vngibus effoderunt, ac fossari: seu (si maius libit) narij subierunt munia. Daniel propheta à Babylonij in carcerem coniectus, famelicisq; leonibus (quibus dierit ad escam duo damnatorum corpora, ac totidem dabantur oves) denotus, eisdem tamen mansuetis, periculum evasit: Vide in historia Danielis, cap. 6. & 14. de Daniele bis obiecto leonibus, bis seruato, & mox iniectis illis qui eum falsò accusauerant, deuoratisq; Eleutherius & Prisca virgo leonis (quibus haec Claudijs Cæsar, ille Adriani mandato fuerant deuoti) mansueterunt, cicuresque rediderunt. Macarius cum leonæ (cuius cauernæ cellam habebat vicinam) catulos cæcos visu donasset: belua præstiti obsequij gratiam referens, pelles ouium eidem plurimas memoratur attulisse. Primo & Fæliciano martyribus adductis ad tormentum leones nihil tamen nocuerunt. Tharaco martyri blanditus est leo, cui maximè præsidis iuslatus fuerat in pabulum. Vitum, Modestum, & Crescentiam martyres quum Diocletianus leoni obiecisset deurandos, fama est bestiam columbam mitiorem ad eorum pedes supinam decubuisse, neq; villa in re sanctis incommodasse. Eleutherius episcopus à leonibus duobus immisis innocuus evasit, Textor. Ferunt itidem leonem pedibus terram effodisse, ubi conderetur Mariæ Aegyptiacæ cadauer, idq; Zozimæ abbatis mandato. Irruuntibus in Tellam virginem vsa & leone, acertrimo conficta leona reluctata est, solo seruandæ puellæ desiderio. Martinæ viri consularis filiam quum nullæ terrorerent catenæ, nulla à fide verbera dimouerent, nullæ ad Apollinis cultum pollitiones inducerent: leo Alexandrii imperatoris iussu cauerna educetus, sese ad virginis pedes blandiente cauda, armisque & iuba demissis inclinavit, qui tamen ad inferendam mortem fuerat solitus. Dariæ virginis sub imperatore Numeriano bestijs adiudicata leona cellam ingrediens, puellam ab omni iniuria non ferarum modo, sed satellitum quoq; tutata est, Hæc omnia Textor. Ignatius episcopus Antiochenus, item Satyrus & Perpetua martyres leonibus obiecti, ab eis deuorati sunt, vt referam in h.

Leo ideam maris maximè omnium refert, vt pardalis fœminæ, Aristoteles & Adamantius. Leo vt animosus & fortis est ingenio, ita corporis forma id præfert, Adamantius. Iracundum genuit natura, vt pote fortissimum, Cardanus. Leonum animi, inquit Plinius, index cauda, sicut & equorum aures. Namq; & has notas generosissimo cuiq; natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blandientiq; similis, quod rarum est: cerebri enim iracundia eius. In principio terra verberatur: incremento terga, ceu quodam incitamento flagellantur. Cum blanditur caudam habet immobilem: iratus vero quatit primo terram, postea dorsum, & sic insilit, Albertus. Vide etiam supra capite secundo in caudæ mentione. Alexander Aphrodisiensis problematum I. 144. ad questionem cur plurima exanimalibus suas perutibrare caudas soleant, cum notos sibi agnoscent: cur leo iratus costas per caudam verberet atq; etiam taurus: Quoniam, inquit, dorsi medullam ad caudam vsq; habent porrectam, quæ vim continet animali, & motionis authorem: igitur cum animal notum sibi agnoscat, per caudam quasi per manum ritu hominum excipit, & partem sui corporis mouet quæ agilior & promptior est. Leonum vero & taurorum anima, vt per iram affici potest cum natura, sic eandem natura propterea moueri vehementius cogit, vt etiam homines saepe manus, aut aliquam sui corporis partem per iram percutere nouimus. Cum enim illico vlciscit animus nequeat. alio quodam modo feruorem suum extinguit, id est idu, aut strepitu, aut alio quolibet generis eiusdem remedio, Hæc ille. Leo ne quid ignauet faciat, flagellans semetipsum cauda excitat, Aelianus. Hoc & Lucanus innuit libro I. Pharsaliæ, Cæarem ante transitum Rubiconis de invadenda patria cogitantem, leoni comparans, ybi ait:

Indem moras soluit belli, turridumq; per annos
Aestifera Libyes, usq; leo minus hoste
Mox ubi se sanguistimulauit verbere caude,
Inf. emuit: tum torta leuis si lancea Mauri
Per ferrum ranti securus vulneris exire.

Homeri verus Iliados ypsilon, qui sunt huiusmodi:

Γηλεῖδης δὲ ἐτέρωθεν ἔκανε τὸν ἄρτο λέων ὁ
Αἴγαιοις πάτερ δῆμος, οὗ περιτροπὴ μὲν ἀπίσχων
Δεσμοβόλης εἰλητε (συνεισφένειν) χαλινῶν, τοῦτο τὸ φέρεται διδόνειν
Οὐρανῆς τούτος εἰς τοῦ ιχνοῦ αὐτοτέρωθεν
Γλαυκίων (περιπόδες καὶ φερεῖν βλέπων, ἀφ' οὐ αἴγειούμενος) οἱ διδόνειν φέρεται μένειν, λοι πατέσθιν

Σίντη, οὐ τε καθ' ὅνδρες δοκιτά μηναι μεμάσιν
Ερεχτα, αἵδη ὅπερεν τοι ἀρνήσανται γένον
Ερεχτίου, οὐδὲ τοι εἰσερχόμενοι σένει αἰλυμονήτοις
Μαστητα, οὐδὲ τοι ἐπορχώμενοι μαχέσσονται.
Non possum præterire eadem de re elegansissimos etiam

Aνδρῶν, οὐδὲ τοι φειδευτά τοι διδούτω. Hic in Scholijs additur, Leo canda seipsum flagellante solet. Habet autem in cauda conditum inter pilos stimulum nigrum veluti cornuum, quo cum pungitur, præ dolore magis irritatur. Hæc verba de leone cauda se flagellante citat etiam Varinus in voce Παρθενον: hoc simili poëtam proponere dicens, το μέλον μή, εἰς τὴν Θεοτοκίαν. Leonum genus alterum brevius est, crisipikeq; pilo, quod ignauius est: alternum longius piloq; probiore, quod generosius est, Aristot. In venatu dum cernitur nunquam fugit aut metuit: sed etiam si uenantium multitudine cedere cogitur, sensim pedatimq; βαδην, pedetentim) discedit, crebro subsistens atq; respectans: natus vero opaca, fuga quam maxime potest veloci, se subtrahit, donec in aperta deueniat, tum rursum lente incedit. Sed si quando locis nudis atq; parentibus cogitur fugam aperte artipere, currit contentus, nec salit, cursusq; eius continens, vt canū intenditur: cum tam ē ipse insecatur, ybi iam propinquārit, insilit, Arist. Generositas maximè in periculis deprehenditur: non in illo tantummodo, quod spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac veluti cogi testatur: cogiturq; non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus. Illa nobilior animi significatio, quamlibet magna canum & venantium urgente vi contemptim, restitansq; cedit in campis & ybi spectari potest: idem ybi virgulta sylvasq; penetrauit, acertrimo cursu fertur, velut absconde turpitudinem leco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non vititur, Plinius. Nunquam terga vertit in fugiendo, sed sensim pedetentimq; se recipit, cum fremitu contraria intuens, Aelianus. Cum premuntur à canibus, contemptim receidunt, subsistentesq; interdum ancipiiti recessu dissimulant timorem: idque agunt si in campis parentibus ac nudis urgeantur: nam ylvestribus locis, quasi testem ignauie non reformidantes, quanta possunt se fuga subtrahunt, Solinus. Cum insequuntur, nisum saltu adiuuant: cum fugiunt, non valent salire, idem. Leonem aiunt cum ygentur non fugere οὐρανούδην (αἰματοσφῆν), eis τύμπανον, ita ut animus totus in fuga sit, & corpus similiter,

similiter, ne despectando quidē) sed cūrē pīlāzōdū (quo verbo Homerus utitur, comparans Aiace virum fortē leoni hoc modo fugienti) quod crebro conuerti significat: ὡς τὸ δέλταν γάρ τοι ἐπιμεῖδη, ὁ μετέλαβεν τοῦ δέπτωτον. Χαρέν λέγει, οὐ Φερίαν καὶ Λιοντόν ποιῶ, ἐς τὸ γάρ τοι ποιῶ δέλταν ἀμείβεν τοῦ πατέρος βίβελον αὐτούς εἰλέ, Varinus. Sed de gressu leonis in c. dixi. Verba Homeril Iliad. l. sunt. Τέλεστον πατέλας ἐστὶ δύοις, θεοῖς λοιπός Εὐτρέπιλαζόμενος δέλταν (κατὰ δέλταν) γάρ τοι ποιῶ διμεῖδην. Oppianus de leonibus paraphrastice dixit, Θρησκεῖον μίμησον, θησηροφεδίου γένοντας. Achilles Aeneas apud Homerum, Τέλεστον πατέλας θεοῖς εἰπεῖτε, Schofia. Leo in fugā raro aspicit terrorsum, Albertus: sed contrarium scribunt Aristoteles & Homer interpres, ut iam citauimus, quotum sententia verior videatur. In fuga, eò quod exacerbatus est, irruit in animalia occurrentia: & quando fatigatus est, vadit modicum & modicum frendens quasi dentibus, Albertus. Fugiant interdum leones demissa inter crura cauda, vt canes, Aristot. Albertus vero aliter, Leones, inquit, aliquando debilitati timent & fugiunt, deinde illis auriculis, sicut canis: & hoc faciunt etiam lupi. Iam visus est leo, qui cum suem aggredetur, vēsetis horcentem aspergit, fugeret, Aristot. Vulneratus percussor obseruat diligentissime: ad quod allusit Horatius in Eodo scribens, Quid ut nō uera ca me intueris, aut ut petita ferro bellua? Verum est quod de eo narratur, percussorem agnoscere, atq; ex obseruato inuadere (quod & lupus facit, Niphus.) Si quis etiam nō percusserit, sed infelix est, hunc si cepit, eam vnguis bus lacerat, nec villa iniuria afficit, sed quatit solum: atq; vbi ita perterritus, dimittit, Arist. Vulneratus, obseruator percussorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum vēdō qui tela quidem miserit, sed timen non vulnerauerit, correptum raptratumque sternit, nec vulnerat, Plinius. Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni. Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet. Ouidius 3. Tristium. Iustus est leo, inquit Aelianus. & virum qui se lacessuerit, vlcilendi modum tenet: Primum igitur cauda se incitans tanquam simulis admotis excutit: deinde inuidenti resistit, &c. vt Aristot. & Plinius. Et alibi, Eum à quo iniuriā accepit leo, probe nouit vlcisci, & quamvis ex eo ipso non statim vltionem cepit, tanto tamen post iram retinet, quoad p̄cens pro maleficio sibi illato sumpsicit: cui rei testimonio est Iuba Maurus, pater illius ipsius qui in triumphum Romanum admodū puer ductus est. Is cum aliquando iter per desertam regionem faceret, vt genitū quæ ab se defecisset sub iugum rursus mittetur, è suo comitatu quispiam, cum præstanti nobilitate, tum egregia pulchritudine adoleſcens reuenatorię nō impeditus, leonem casu secundum viam animaduersum sagitta appetens, non abieta directo aberrauit, quin ei vulnus, non tamē mortem, intulit: Vulnere is accepto, statim se subduxit: tum ille qui vulnus ei inflixisset, una cum ceteris discessit. Anno vertente interposito, Iuba rebus, ad quas cum exercitu protellitus knissi, præclare gestis, eadem vla regressus est ad eum locū vbi anno ante leo vulnus exceperat. Is sanè etiā in magna hominū multitudine erat adoleſcens, ab inuidentis tamē cæteris suum impetum sustentauit: ilum duxtaxat qui se anno ante hæc corripuit.

30 & furorem acerbissimum, quem tandem quām dixi, seruasset, in illum ipsum hominem peradoleſcentem, quem ab alijs internosset, effudit, ac simul dilaceravit, nec illum quispiam ab hac potuit calamitatē vindicare. At grauiſſima leonis ira perterefacti, quā poruerunt, fugam quæſiuunt, Hærenus Aelianus. Οὐτε λέονας τοῦ ἀγροῦ πενιμένει, οὐ τὸν ἔρεον. Αὐτέρες αἱ φίτινοντας δὲ ἀδόμενος τρέψιλα, τοὺς πενιμένεις ἔγειν. Στήνει, οὐτε τοῦ σθένους οὐτε τοῦ πενιμένεις, οὐδὲ τὸν πενιμένειν, Apollonius Argonaut. 2 Non ad venationem, nec ad pugnam eadem via leo & leona proficiuntur: causam periti ad notionem animalium afferunt, corum robur corporis esse, suis enim cætenuis vribus confidunt, vt vterq; non egeat alterius, Aelianus. Οἱ δὲ συνέργοι τοῦ λεοντοῦ (videtur χωρὶς addendum) πίται τὸ δυομέτερον τῆς θεραπείας οὗτον διωδεμένος, θητὴν διηγεῖται συνέργοντα, Pollux. Hoc est, Catuli adē nihil metuant insidias, & suis viribus confidunt, vt soli sine parentibus venatum prodeant.

Leo (vt lupus etiam Alberto) quamuis in edendo (vel cum esuit) ferociſſimus sit, tamē passus & fame lati videntur, faciliſſimi mitesq; maiorem in modum est, Aristoteles. A prima ætate cicut factus, cum mansuetissimus est, tum vero eius occurſatio facilima & iucunda: iuſionibus deleſatur: quiduis, modò id suo altori gratum esse ſentiat, libenter ſuſtinet, Aelianus. Et rursus, Cibo compleetus mansuetus, & ſimilis iuſionibus deleſari ſerrur. Leo perfaciſis est ad ludendū: ſed ludi eius frequenter malè exequunt, nec ante multū temporis ludum delerit, Albertus. Leonibus manus magister iuſerit, osculatur tigrim ſuus cultos, Seneca in epistolis. Et rursus, Tigres leonesq; nunquam feritatem exuunt, aliquando ſubmittunt, & cum minime expetauerit, exasperatur toruſtas mitigata. Leones lugubriſſime dicuntur. Leones & Elephantis vt in Indiā, ſic & in Aethiopia quoq; capti ſculpti coguntur, Philoſtratus. Plutarchus in Politici præceptis, Annōne coaetum ſcribit vertere ſolum exili causa, quod in expeditionib⁹ leonis haberet onus. Phœnix, id est ſarcidoſas ferentem: veluti eſſet id argumento, eum τραγίνα φονεῖ, id est ad tyrannide, in aspirare. Memihiſt historię Plinius, ſed aliter, Celsus. Primus autē hominum leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuetatum, Hanno ē clarissimis Pēnorū traditū: damnatusq; illi argumento, quoniam nihil non persuasurus vir tam artificis ingenij videbatur: & male credi libertas ei, cui in tantū cœſiſſet euia ſeritas, Plinius. Hanno, Chathaginensis leonem, quo ad uestiones ſarcinarū vrebatur, habuit, vnaq; cum Berenice mansuetactus leo vtebat, linguaq; eius facie blandiebatur, leniter abſtergens, ac complanas rugas, deſuilebat, equi eaq; in mentis conuilebat, humaniter & apte comedens. Onomarchus Cataneus tyranus etiam leones habuit conuictores, Aelianus. Et alibi, In Elymæa regione templum est Adonidis, vbi leones tantopere cicutēs ſunt, vt eos qui intraret, plum ingrediuntur, amplexentur, & adulcentur. Atq; etiam ſi quis edens appetit, ſtanquam inuitati canuū, accedunt, & acceperis quæ eis præbuerit, moderate diſcedunt. Eſt in regno Frisia ſplanicies que A deſcenſa nancipatur, cui adiacet saltus, in quibus degunt Leones mites ac domestici, quos vnuſ quæſiq; bâcillo abigere potest, neq; alii, incommode præſtant, I. Leo Africanus. Idem refert in quadam alta regione Africa, quoddam Leopes ciuitatē ingressos oſſa vicatim colligere, tam cicutatos ac domesticos, vt horum ſpēctū nec pueri abherrerent. Leones in India, ſi capiantur, mansuetunt quidē, modò ne maximi ſunt verē, adē affligunt loco, vt facile ſimiliter atq; canes ad venandos ceruos, apes, tauros, & alios ſylvestres duci queant: tagacifſimā. n. (ſicut audio) odorantur, Aelianus. De Amasida Aegyptiotū rege in leone mutato, qui mansuetas ex loro velluti cantu ducebatur, &c. vt Philoſtratus ſcribit, dicemus in Philologia. Leones (inquit Apollonius apud Philoſtratum l. 7.) quos mansuſcere voluſi homines, iubebat Phraotes, verberibus non cedisse, & recrudere verberib⁹ illos iubebat. Nec rursus blanditijs nimili leniſſendos putabat, quia ſic nimili superbi euaderent. Opinabatur itaq; blar. Itias n. 12. nis permixtas facilius ad mores optatos illos poſſe deducere. Id autem nos nō pro feratū duxtaxat mansuetas tone dixerimus: ſed tyrrannis quaſi frenum quoddam inſicimus, quo ſi videntur, à mediocritate nunquam abſerabunt Leo domandus, caniculam luxta verberandam videns, diſcipina imbuſtus, Albertus. Hyberna nocte ſolitarius qui- datu-

dam leo (μενολέων, vt μονόλυν) nubes & frigus vitandi causa caprile ingressus est: pastores eo viso de se magis quam capris solliciti magnoque in metu constituti louem seruatorem inuocabant. At leo nocte illuc peracta, nec capris, nec viris laesis, mane discessit. Vnde lætati capratij simulacrum (leonis scilicet) Ioui dedicatum à querco suspenderunt, Author incertus in Epigrammatis i. 33. Leones in deliciis atque item leopardos habuisse narratur Heliogabalus, exarmatos cicuresque: quos ita instituerant mansuetarij, vt ad mensas secundas iussi accumberent ex inopinato, nemine concio exarmatas esse feras, Cælius. Heliogabalus ebris amicos plerique claudebat, & subito nocte leones & leopardos & vros exarmatos immittebat, ita vt expergefacti in cubiculo eodem, leones, vros, pardos cum luce, vel quod est grauius nocte inuenirent, ex quo plerique exanimati sunt, Lampridius. Et alibi, iunxit sibi & leones, matrem magnam se appellans.

Gradientes, mucrones vnguium vaginis corporum claudunt, ne acumina attrita retundantur. Hoc adeò custodiunt, vt non nisi auersis falculis currant, Solinus: vt ex alijs etiam in c. dixi. Vestigia leo quam callidè obliteret & dissimulet, vt fallat venatores, ne catulos in cubili deprendant, supra hoc in capite dixi in mentione amoris eius in catulos. Vestigia sua terram cauda spargens, operit vsq; ad latibulum suum, Iorach. Leones in Mauritania mulieribus verbis repellit, eiusque gentis linguam intelligere, Aelianus his verbis asserit: Cum homine Mauro & aliarum rerum communitate em quandam habet, & aquam de eodem fonte bibit. Hunc audio, cum vendidiratione falsus, fame premitur, Maurorum domos adire, ibi si vir adsit, illum ab ingressu prohibere, vique procul arcere: si domo is absuerit, & sola mulier ad domum tuendam relata fuerit, hanc obiurgatorio sermone, illum vt ne vterius perget, inhibere: illaque: ita moderari, vt si contineat se à progrediendo, & minime famis immanitate effervescat. Intelligit sanè leo vocem Mauryiam. Verborum quibus mulier leonem increpat, huicmodi sensus perhibetur: Non te pudet, cum sis leo omnium animalium rex, ad meum tugurium, vt pabulum tibi concilias, mulieri supplicatum venire, viceque: hominis corpore male affecti in muliebres manus respicere, vt muliebri misericordia dignatus, quæ tibi opus sunt, assequaris: quem potius in montibus ad captandos cernos, aliaque animalia, quæ ad leonis pastum pertinent, exerceri: non autem more caniculi infelicitis victimum quæritare oporteret. His quasi cantionibus mulieris leo excantatus, afflito animo & verecundia pleno, sensim oculos in terram deiiciens, iustis rationibus vietus, discedit. Neque vero, cum equos & canes ob convictus communitatem minaces hominum sermones intelligere, & timere videamus, multum videri debet, si leones Mauros homines intelligent, & vereantur. Cui rel testimonio sunt pueri eorum infantes, quos simili atque catulos leonum & qualique vietus ratione uno eodemque testo alunt. Quamobrem leones Mauryas voces intelligere posse, nec incredibile, nec præter opinionem existimandum est, Hec Aelianus. Ex multis intellexi tum viros tum mulieribus, si femina in Leonem incidat, eiique verenda monstret, magno clamore edito demissis oculis discedere. Credat qui volet, Leo Africa. 3.

Leo cunctis animalibus robore, animo & crudelitate antecellit: nec feras tantum, sed homines etiam detinorat. Nonnulli quidem multis in locis vel ducentos equites inuadere audent. Armentorum greges intrepidè aggreditur, & quos capit in proximum nemus suis catulis defert. Equites, vt dixi, est qui quinos aut senos interficiat. Quicquid apprehendit, etiam si Camelus foret, id est aufert, Io. Leo Africanus. Leo cuiusvis feræ carnibus gaudet, maximè verò camelis, Philes. Camelli carnes à leonib. comedì solere, testimonio est Herodotus, cum in Xerxes camelos, qui commeatum portarunt, dicit leones inuasisse, & ex alijs animalibus nulla, neque lumenta, neque homines attigisse, Aelianus. Herodoti hac de re verba in camelō recitati capite quarto. Leo onagrum odit & venatur, Albertus: nimis ex Ecclesiastici capite 13. vbi legimus, Venatio leonum onager. Bubalides caprærum generis inuadit, Oppianus. Leo, iam senex, præsertim similes capitat, partim cibi, partim remedij causa, vt in c. dixi. Leo & lupus ceruarius (thos) inimici sunt: cum enim carne alantur, vietum ex eisdem petant necesse est, Aristoteles 9. i. 49. Albertus pro leone hic lupum inepte ponit: thoēm vero, id est lupum ceruarium tobos nominat. Dissident thos & leones, Plinius. Thos commissos (clarissima fama) leones. Et subiecte astu, & paruis domuere lacertis, Gratius. Cum leo infidias bubus moltuit, suo robore prudenter vtitur: nam noctu proficisciens ad stabula, fortitudine sua omnes quidem exterret, vnum ut arripiatur, Aelianus. Iphlerates scribit leones elephatorum pullos aggredi, quos cum vulnerarint, iam matrib. succurrentibus fugiant. Illas verò cum filios sanguine maculatos viderint, eos interficere, leones postmodum reuersos cadaveribus vesci, Strabo. Si elephantos, dum in venatione fugiunt, frequentes coactos leones forte perspiciant, alij alid tanquam hinnul ab elephantis sibi incredibiliter timentes, sese in fugā coniiciant, Aelianus. Canes Indici robore & animo tantum valent, vt alijs ferè bestijs neglectis leones tantum sibi pares ad pugnā & se dignos antagonistas existiment, vt pluribus in Canis robusti historia cōmemorauit. Lauzani feram apud solum authorem libri de naturis rerum inuenio, vt Vincentius Bell. citat inter quadrupedes his verbis: Lauzani est animal à cuius crudelitate nulla bestia esse tutu potest: nam & ipsum leonem omnibus formidabilem dēterit, suo tamē generi parcit, in cætera græslatur atque reliquas bestias deprædat. Et cum hæc scelus in alijs persequatur, propriæ tamen iniuritatis nō meminit, &c. Ego lauzani, si qua est ita dicta fera, non aliam quam tigrin esse coniecerim, vt vnam omnium sequissimam simili & robustissimam, cum vel elephanti vestigia spernat, & non nullis in locis duplo maior leone reperiatur. Marialis quidem leonem etiam ferum à trigide ciceru scriptū scribit. Leo non solum rugitu suo cæteras terret feras: sed & prædæ semper inhians, caudæ suæ descriptione per summum puluerem aut niuem protractæ, circulum describit, cuius circumferentiam transire non præsumunt bestiæ inclusæ. Liber de naturis rerum: ridiculè quidem, ac si leo maglam calleat. Et rursus, Ad leonis rugitum animalia omnia figunt gradum, etiam quæ eum nunquam viderunt vel experta sunt. Item Ambrosius, Voci eius (inquit) tantus inest terror naturaliter, vt etiam animantia quæ per celeritatem impetum eius euadere possunt, rugiente eius sonitu velut quadam vi attonita atque deficiant. Et Glossographus in verba prophetæ Amos. Nunquid rugiet leo in saltu nisi habuerit prædæ? Leo, inquit, cum famé patitur, si videt prædam, dat rugitum, quo auditio fera stant fixo gradu stupescat. Cotium leonis cum corio lupi positum, depilit ipsum (hoc etiam de hyæna ac pardalis corio scribit) & similiter alla coria, Rasis & Albertus. Leo veneno serpentis occiditur. Extimæ leonis pulchræ corio scribitur: & similiter alla coria, Rasis & Albertus. Leo scorpionem vbi cunq; viderit, velut hostem vita suæ fugit, cerum fugit, sed leonem interficit, Ambrosius. Leo scorpionem aculeo exagitatur, Ambrosius. Αλλ' ὁ γάλακτος μερισθεῖσις ὄν, τῷ ζεύσι τὸν λέοντα κατέβησεν, ὃ δὲ λέων ἡλιγειρόντος περιπατεῖσθαι περιπατεῖσθαι, Λογοθέτης in vita S. Marcelli ut citat Suidas. Leo pro mure (id est viso mure) fugit, Rasis in Almansore: Aristoteles de leone scribit quod aliquando id est suem (non μῦν, id est murem) timuerit, vt supra citauit.

Galli tetroi sunt etiam leonibus generosissimi feratum, Plinius. Tale & tam sauum animal gallinaceo, cum criste cantusq; etiam magis terret, Idem. Leonem simul & basiliscum gallinaceum magno terrore officia Aelianus. Et rursum. Gallorum cantus leones & miluos exterrit (leones terrerunt, miluos extimenter vide Græcum codicem,) metu basiliscos exanimat. Timet leo gallum eiusq; cantum, & eo viso fugit, Zoroastres in Geoponiceis 15. Gallum, & maximè album vereatur, Ambrosius. Album gallum leo timere dicitur, forte propter speciei contrarietatem: vel quia basilisco similis esse dicitur, Albert. lib. 25. Animalia sunt solaria multa, velut leones & galli, cuiusdam solariis (virtutis) pro tua natura participes. Vnde pimorum est quantum (quod) inferiora in eodem ordine cedant superioribus, quamvis magnitudine potentijs non cedant. Hinc ferunt gallum à leone timeri quā plutimum & quasi col: cuius rei causam à materia sentiue assignare non possumus: sed solum ab ordinis luxurii contemplatione: quoniam videlicet solaris præsentia virtutis conuenit gallo magis quā leoni, Proclus in libro de sacrificio & magia. Gallum quidem maxime Solare animal esse, in historia eius pluribus docero: leonem verò cum Solis natura communicare, in Philologia ex Macrobius. Huc pertinent etiam hæc ex quarto Lucretij carminis:

*Quin etiam gallum nocte ex plaudentibus alis
Quem nequeunt rapidi contra constare leones,
Numirum quia sunt gallorum in corpore quadam
Pupillas interfodiunt acremq; dolorem*

*Auroram clara consuetum voce vocare,
Inq; tueri: ita continuo meminere fugai:
Semina: que quum sint oculis, immissa leonum,
Prabent, ut nequeant contradurare feroce.*

Gallinaceo (Gallinaceorum, Hermolaus) iure peruncatos, præcipue si & allium fuerit in coctum, pantheræ leonesque non attingunt, Plinius. Vide plura in Gallo D.

De leontophono, qui virnam leoni exitalem spargit: & escis admixtum cundem interimit, dictum est capite præcedenti. Circa Carras oppidum campis & frumentis incensis, exustæ sunt fere plurimæ, maximæq; leones per ea loca levigantes, immaniter consumi vel cærcari sueti hoc modo. Inter harundinemeta Mesopotamia flumen & fructuosa leones vagantur innumerū, clementia hyemis, ibi mollissimæ tempe, innocui. At ubi Solis radjæ exarserit tempes, in regionibus æstu ambustis, vapore sideris & magnitudine calicum agitantur, quorum exanimibus per eas terras refeita sunt omnia. Et quoniam oculos, quasi humida & lucentia membræ, eadem appetunt volucres, palpebrarum libramentis mordicus insident, ijdæa leones cruciat dñstius, aut fluminibus mesis sorbentur, ad quæ remedij causa confugiunt; aut amissi oculis, quos vnguibus crebro lacerantes effodiunt, immannius (Cælius legit, in annibus) efferentes: Quod ni fieret, vniuersus Orientis hulusmodi bestiæ abundaret, Ammannius Marcellinus libro 18. Strabo libro 16. circa Meroen similiter leones sub Canis oritur à maximis culicibus expelli scribit.

Leoni paula sunt ad levissimos strepitus peccora, Seneca. Et rursus, Carriculi motusq; rotarum versata facies, leonem redegit in caveam. Terrent eum rotarum orbis circumacti, currusq; inanes, Plinius. Extat elegantissimum Alcæi de castichon in sacerdotem Cybeles, qui obuium in monte leonem tympani sonitu perterrefat. Cui evasit, Anthologij 1. 33. & rursus aliud Antipatris 11. id hic ab Alcæo variat, quod sacerdotem Cybeles frigus & nubes virandi cauia interdiu leonis specie ingressum sit, & leonem sub vesperam tenetum tympano (ex bubulo corio) terruisse. Similiter lupos terriæ in ipsorum historia dicam. Ηπεὶ δὲ τὸ μπάρα, ἡ κύρβαλα οὐδὲν οὐδὲ ταῦτα εἴη, ηγῆ παρθέλω, ηγῆ λέοντι, ηγῆ σκύλῳ, ηγῆ λεονίᾳ, Pollux 10. 42. qui locus nihil obliturus est, cum aliâ, tum quod neq; ex præcedentibus neq; sequentibus verbis certi aliquid, quod hue faciat, colligere possum. Verum est quod de leone narratur ignem præcipue formidare, vt Homer. quoq; testatur, cum dicat: Ardentesq; faces, quas, quamvis se uiat, horret, Aristoteles & Aelianus: Græcos Homeri versus recitabo infra in h. c. Leones cum sint natura vehementer ignita (anteriore sui parte) unde & Vulcano ab Aegyptiis sacra censentur, ob copiam interioris ignis, egerimè intuentur exteriorem, & fugiunt, Aelia. Lupus etiam ignem silicibus excutum fugit, Recensitior quidam. Ignem metuit leo, vespere natura feruidum animal, Philes. Terrent leonem rotarum orbis circumacti, & gallinaceorum criste cantusq; etiam magis, sed maximè ignes, Plinius. Ignem etiam in retia adiungunt, vt capite quinto dicam in venatione ipsorum. Leones per Solem ingredi actiorem nō patiuntur: sunt enim acie oculorum acutiuscula & ignem interdiu idem ob eandem fugiunt, Aphrodisiensis. Visos leonesq; mappa propitiat, Seneca. Leo calcatis solis ictibus stipescit, (torpore tenetur,) Aelianus, Zoroastres in Geopon. Si super cortices quercas calcauerit leo, formidabit continuo, Aesculapius. Leo timet lignum quod dicitur lethin, Rasis. Δέλφις χαιροῖς δέρους πτοεινον, ΩΓανός νευρὸν, τοῖς πετιόνοις Γαλεύς, Philes. Item si conculcat vel apropinquat modo folijs scilicet herbe torpore capitur, Aelianus. Gillius addit, idem accidere si folijs scilicet appropinquat: sed Lupum non Leonem alij ex scilicet folijs torpore afficiant. Vide in Lupo D. Elleborus & squilla canes & leones pluviatos beluasq; interficiunt, Rasis. Democritus adamantida herbam nominat, Armeniæ Cappadociæq; alumna: hac admota leones resupinari cum hiatu laxo: nominis causam esse quod conteri nequeat, Plinius. Naus in qua leo dormit, mergitur plus solito: eodem experientia, rursus fit leuolor, Aesculapius. Oppianus scribit audisse se à leontocomis, Δεξιπηγήν έπονον χειρεψε φέρειν θύμων αέτων Ναγρα θολον, τῇ πάντα λυγεων (forte λυγεων) Σπέρ γεννατη θρησκῶν. Alij authores hyænam vim lopiferam in dextera manu habere aiunt.

E.

Tartari leones habent venationis cum canibus socios, vt supra in b. dixi. Magnus Cham imperator Tair rum, leones maximos atq; pulcherrimos habet, ad venandum industrios, Paulus Venetus. Leones Indici, innumerissimi quidem sunt, sed capti adeò mansuerunt (modo ne maximè sint) vt loro assuefacti, facile similliter atq; e canes ad venandos ceruos, apertos, tauros, & asinos sylvestres duci queant: sagacissime enim eos odorati a. u., Aelianus.

Indici canes & alij quidam venatores robusti, tauros, apertos & leones aggrediuntur, vt in Canum historiam docuimus: maximè verò id faciunt, è tigribus conceptæ canes apud Indos & Hyrcanos. Et triculenta Helez certare leonibus audens. Fr. Mantuanus de cane. In prouincia Gingui magno Cham regi Tartarorum subiecti, plurimi sunt leones, ijdæa magni & feroce: sed in eadem regione canes tam audaces & fortes habentur, vt non a vereant leones inuadere. Etsæ fit vt duo canes & vir sagittarius equo insideas leonem sternat: nam quæcum canes leonem adesse sentiunt, magnò latratu eum inuadunt: præseri in verò quando sciunt se hominis auxiliis falso, non desinunt mordere leonem in partibus posterioribus atq; cauda. Elicet leo sepe rictum illis invenitur, hic illucque se vertens, vt illos dilaceret, tamen canibus magna cautela sibi prouidentibus, non facile abducuntur, præsertim cum inseguens eques tunce leoni iaculum insigere studeat, quando canes trucidare consue-

Fugit tamen leo, metuens ne propter canum latratum alij quoq; canes & homines prouentur in eum. Et si potest, recta ad arborem aliquam se recipit, ut ea propugnaculi loco à tergo fruatur, versoque rictu contra caues tota vi se se tutatur. Eques autem accedens propius, non cessat iaculari leonem, donec interficiat: nec animadvertisit leo faculantis iactus donec collabatur, vsque adeò faciunt canes illi negotium, Paulus Venetus 2.49. Leo si in venatu videatur, erubescens date terga, sepe paulatim recipit, si multitudine opprimatur: Remotus ab asperetu venantium, fugam propere molicit, turpitudinem absconsione purgari existimans. Siltu caret in fuga, quo virtutum dum quid inseatur. Vestigia sua callide obliterat & dissimulat, vt fallat venatores: Sed huc & alia quædam quæ ad venationis eius historiam referri possunt, capite quarto enumerauit. Si venatori (inquit Pollux) cum alia fera quam apud res sit, pedibus non tanto interuallo diuariatis (contra aprum pugnantem venabulum tenere iusterat sibistro pede præmisso, & posteriore dextrum pedem tantum ab illo distare, quanto in lucta interuallo vti mos est) stare oportet: nam feræ quædam, vt panthera & leones, cursu ad venatorem usque delatæ, cum propè sunt inserviant. Dirigendus est autem iactus ad peccus & cor, tanquam vulnere in illis eo in loco maximè letali futuro. Leones, inquit Xenophon in libro de venatione, pardi (*παρδάλεις*) lynxes, panthers (*πάνθηρες*) vrsi & aliæ quæcumque eiusmodi fera, in locis externis (extra Græciam) capiuntur circa Pangæum montem, & Circuitu supra Macedoniam: alia in Olympos, Myris, & Pindo: alia in Nysa supra Syriam: & ad alios montes quotquot idonei sunt generis huius animalia nutrita. Capiuntur vero partim in montibus aeronitico veneno, propter aperitatem regionis, διὰ δυοχωρίων (quod ea scilicet aliud venandi genus, ut per retia & canes, non admittat.) Hoc autem ea re miscentes, qua quæq; delectatur fera, venatores illis obiciunt secus aquas, & si quid aliud adire consueuerint. Partim etiam quæ noctu in plana descendunt, introclusæ (*στοντας οὐρανού*, id est excludere, ne redditus ad montem eis pateat) equis & armis, nec sine venatorum discretimne capiuntur. Sunt quibus & foueas laras in orbem ducunt, in medio relinquentes profundam lapideam columnam, cui capram sub noctis tempus relligata superponunt, & foueam ramis (*έλαφη*) circumsepiunt, ne videri possit, nullo adiutorio reliquo: Illæ audita per noctem voce sepem obambulan, & vbit transitum non inuenient, transiliunt & capiuntur. Oppianus leonum venationis tres modos describit, quos & Belisarius, sed imperio transtulit: eorum primus ex Xenophonte quoque iam recitatus est, addemus tamen ex Oppiano quoq;: nam in nonnullis varia: secundusigne, tertius flagellis fit. Primus igitur modus, ut Gillius ferè ex Oppiano transferit, huiusmodi est. Vbi leonis ex spelunca ad aquam proficiscens tritam viam Libyci venatores obseruarunt, iuxta illam rotundam scrobem & amplam faciunt: in cuius medio columnam excitant (*υψηλόν τον πυλώνα*, profundam columnam, Xenophon:) de hac agnum latenter suspenderant, foissam maceria cingunt (*Αἱραστὴν τὸν πυλώνα τοποθετοῦσιν μηλάκος*) ne cum appropinquat fera, dolosum barathrum videat. Agnus sublimè fixus, famelicum leonis cor balatu inicit: accedens igitur, nec diutius circa 3 maceriam versari sustinet, statim transilit, & inopinata fouea excipitur: quia iam inclusus in omnes se partes versat erigens (ad escam magis, quam ut euadat) & sursum versus impetum facit, Hæc Gillius: sexautem qui sequuntur versus omisit, qui etiæ obscuriores sunt, & dubitari de eis potest, ad eundem' ne venationis modum adhuc pertincent, an nouum præscribant (quamvis enim Oppianus tres tantum modos se describere prosteretur, Aethiopum qui ultimus est tertium vocans, tamen fieri posset ut pro uno habuerit duos diuersos qui tamen ambo per foueas fiunt.) Græcè saltē à nobis adjicientur:

Oi δὲ ἀρχαιοτέρης τηλαγής αἰθούσας
Δημόροις καθιδῶν ἐντεροφαντα μέλεθρα,
Αὐτοὶ δὲ γένεται βοσκούσιοι δοντέμηνοι αὐτοῖς αὐτοῖς,

Ἄγρες τῆρες ἔργον, ἑλιτρήποιοι δὲ ἵπατοι
Οπλάτερον κακεῖσθ δόλον κρύψαντες ἐδοδάσσουσι,
Ως δέ τριβούσι φύσι τούτῳ λιθίων πλανιδίουσιν ἀνατολα.

Vox μέλεθρος versu tertio quid sibi velit non assequor. Kéletergo quidem genus est instrumentum quo pisces capiuntur, nassa nimirum: & forte escam, carnem scilicet, assatam (vt longius etiam nido alligciatur) venatores in tali quopiā instrumento inclusam (ne ab aubus aut alijs feris rapi possit) demittunt loro in foueam, vbi vlaqueis implicitur leo, vel alioqui propter profunditatem euadere non possit. Versu vltimo pro dñe, forte legendum dñm, hoc est dominus, captus vel occisus est. His coniecuris interim vtemur, donec vetus aliquis codex manuscriptus meliora nos doceat. Alter venationis modus per ignem, hic est: Qui accolunt Euphratem (inquit Gillius ex Oppiano) leones hoc modo venantur: Venatores partim in equis forcibus & charopis (de charopo oculorum colore vide supra in Leone B.) ut qui tum celerrimi sint, tum soli audeant obuij leonibus ire, cum cæteri equi leonum aspectum non sustineant: partim pedites retia tendunt. Eorum tres in insidijs collocati ad retia frequentibus pedamentis suffulta manent: vnu in medio, alij singuli in vitroq; retium cornu, ita ut is qui in medio est vtrinq; extremos alios audire possit, τασσον δὲ ἀνθετούσες θηρεούσες νοστρούσι οὐσίαις: alij more bellico circumsedentes, piecas faces ardentes in dextra, in sinistra clypeos habent: nam & ijs concrepant, & incredibilem faciem obiectatum metum feris iniiciunt. Itaque cum omnes pariter equites circumfusi, inuadunt, & pedites cum strepitu sequuntur: leones vociferatione venatorum territi, non audentes resistere, cedunt: & tum ignis metu, tum vitroū, in retia incurvant: c comprehenduntur: similliter nimirum ut pisces nocte à pescatoribus igne in retia adiunguntur. Tertius deniq; modus venandi minori labore (*αἰδηπατός*, mihi alpha hic θηρεούσι videtur) apud Aethiopes in vsu est. Nempe quatuor viri robusti scutati, & loris vndiq; muniti, & capite galeati, ut ocali tantum natesq; & labia appareant, fl. gellorum vibratione leoni in spelunca facienti obstreput: Is hanc indignitatem non ferens, ore hianti atque imminenti, inflammatq; oculorum flagrantia, magno cum rugitu erumpit, & tanquam procella & turbo in eos celeriter irruit: illi firme constantiq; animo eam tempestatem excipiunt: Arque interea cum is vnguis & dentibus eorum quempiam appetit, alias retro laces sens leonem percult, & sublato clamore vexat. Tum idem confestim reliquo priore, quem iam ore ceperat, ad posteriore os retorquet. Alij aliunde irritant: at is martium robur spirans, huc & illuc irruit: hunc quidem relinquit, alium vero sublimen corrigit. Tandem longo labore fractus, & spumam in ore agens, decumbit, ac nimirum humi stratum, & iam valde quietum, vinculis constringunt, & tanquam arietem à terra tollunt, Hæcetus Oppian. Θηρεται δὲ, ἡμίσιοι μὲν δέ τελεῖοι, & τολέγματα, διὰ μηχαναστοὺς σφίζομαι, Pollux. Hoc est, Caput leo, difficilimè quidem adulitus non laqueis aut pedicis (nam τολέγμα videtur idem quod τλεπτή, hoc est ut Varius exponit, οὐδὲ τοῦτο: quidam in lexico Grecolatino rete exponit:) sed machinamentis quibusdam & dolis. Leones etiam laqueis intricati inuenio, ad palum alligatis iuxta locum aliquem angustum per quem transire solent, &c. vide Crescen. 10. 31. Capere leones, inquit Plin. ardui erat quondam operis, foueisque maxime. Principatu Claudi casus ratione docuit, pudendam: penè talis feræ nomine, pastoris Getuli sagò contra ingruentis imperium

impetu obiecto: quod spectaculum in harenam protinus translatum est, vix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamvis leui iniectu operto capite, ita ut deuinciatur non repugnans: videlicet omnis vis constat in oculis. Qd minus mirum sit, à Lysimacho Alexandri iussu simul inclusò strangulatum leonein: Item alibi, Nuper inuentum, vrsorum in harena & leonum ora aspergere chalcantho; tantaque est vis in astringendo, ut non queant mordere. Cassiodorus lib. 5. Variorum, quomodo contra belluas decertaretur, scribens, sic habet: Alij tribus, vt ita dixerim, dispositis hostiis, paratam in se rabiem prouocare presumunt, in patenti area cancellosis se postibus occulentes, modo facies modo terga monstrantes, ut miru sit euadere, quos ita respicis per leonum vngues dentesq; volitare. Quibus cibis vel escis leones occiduntur, capite 3. dictum est. In Zaronio monte Africæ Viri validissimi perpetuo leonibus insidiantur, quorum & bonam ad Fessæ Regem copiam mittunt. Rex verò venationem hunc in modum instruit: In campo spacioſiſſimo capsula quædam sunt exstructæ tantæ altitudinis, vt in eis erecto corpore quis stare possit: harum quælibet ostiolo clauditur, interius verò armatus homo leonem in aream emissum apertis foribus præstolatur, tum leo quæ patere videt fores, magno impetu currit, quibus identiter reclusis concitat: taurum deinde adducunt contra leonem dimicaturum, ineunt pugnâ cruentam, in qua si taurus leonem occiderit, transfacta est eius diei celebritas, sin autem leo superior evaserit, mox egrediuntur ac natu omnes, qui numero ferè sunt duodecim, leonem oppugnaturi. Habet autem quilibet venabulum cuspidis lesquicubitalis. Qd si armati leonem superaturi videntur, Rex numerū diminui iubet: sin contrâ armatos inferiores vident, protinus Rex cum suis è loco quodam eminentiori, vnde venatione conspiciunt, balistis leonem interficiunt. Fit autem sè penumero ut priusquam leo interficiatur, illorū quisquam pereat, reliquis vulneribus affectis. Dimicantium aduersus leonem præmium est, vt singulis dentur aurei decem vñā cum velle noua: nequè ad pagnam hanc admittuntur vlli, nisi viribus sint præstantissimi, atq; ex monte Zalag oriundi: qui verò leonis bus insidiantur, ex Zaronio monte originem ducunt, Leo Africanus.

Leonum simul plurium pugnam Romæ princeps dedit Q. Scæuola, Publij filius, in curuli ædilitate: Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea dictator fuit, in prætura. Plin. Primus L. Sylla in Circō leones solutos dedit, cum alioquin alligati tunī darentur, ad conficiendos eos missis à rege Bocho iaculatoribus, Seneca de breuitate vita. Post L. Syllam (inquit Plinius) Pompeius Magnus pugnam leonum in circō dedit sexcentorum, ac in ijs iubatorum cccv. Cæſar dictator quadringentorum. Pompeius Romæ venationes exhibuit, quibus quingentiliones cæsi, Plutarchus in vita eius. Iugo subdidit eos, primusq; Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuilis bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine ostento quodam temporum, generosus spiritus iugum subire illo prodigio significante: nam quod ita veſtus est euim mima Cytheride (cithareda, Crinitus,) supra monstra etiam illarum calamitatum fuit, Plinius. Ant. Heliogabalus quaternos canes ad currum iunxit: eoq; modo veſtatus est: Idem leones iunxit, Cybelen se appellans, Lamprid. Leones non mansuetos exarmare consueuerant, vt olim Heliogabalus: qui dentibus & vnguis exectis, triclinijs etiam epulantibus coniuiis, eos immittebat. Sed exarmare pro mansueta facere quidam dixerunt, Grapald. Antoninus Pius centum leones via missione ædidiit, Iul. Capitolin. Fuerunt sub Gordiano Romæ, leones manuſueti sexaginta, archoleontes decem, Iul. Capitolin. Archoleontes quos fuſſe coniijcamus, in b. dictum est. Aelium Glabrio, nem consulem in Albanum Domitianus euocauit per Iuuenalium festos dies, quos inibi celebrabat, iussitq; cum ferocissimo leone ac visendæ magnitudinis congredi. Sed prudenter in pugnam prodicens Acilius feram cœfecit: (Id quod Satyricus poëta doctius exseqnitur.) Cælius ex Dionis, historiâ, Extat Maſtialis carmen lib. 8. de tressimo quodam leone per Domitianum exhibito in spectaculo, huiusmodi;

*Auditur quaritum Massyla per aitia murmur:
Pallidus attonitus ad plena mapalia pastor
Tantus in Ausonia fremuit modo terror arena,
Sed cuius tremoreni ipſe quoq; iura leones,
O quantum per colla decus, quem p̄parſit honorem,
Grandia quād decuit latum venabala peclus?
Vnde tuis Libye tam felix gloria ſylus?
An magis Herculeo Germanice misit ab astro*

*Innumerò quoties ſylua leone furit:
Cum renocat tauros, & sine mente pecus:
Quis non effe gregem crederet? unus erat.
Cui diadema daret marmore pīlā Nomai.
Aurea luriata cum ſtetit vinda inba?
Quantaq; de magnâ gaudia morte tulit?
A Cybeles nunquid venerat ille ingis?
Hanc tibi vel frater, vel pater ipſe feram?*

Lepus fugit, sus & aper συρρήγνυται, leo ἐφορεύεται, Pollux de venatione vel pugna animalium scribenet:

Sanguis hircinus adamantem emollit: item leoninus. Est enim inter cæteros horum sanguis calidissimus. Ad hanc mas autem cum frigidus siccusq; sit, ab eo quod sibi maximè contrarium est præcipue vincitur, Simocatus:

De pelle leonina, quæ se quidam vestierunt, dicam in h.e.

F.

Rapacium omnium carnes declinant ad siccitatem, quæ facile in corporibus bilem atram generat: maxime vero præ cæteris improbantur lupina & canina, quod corruptos gignant humores, Ras. Leonina caro cæteris est calidior, crassa, grauis & difficilis (tardè digeritur, Albert.) Isaac. Dolorem & torsionem (& inflationem) ventris generat, Idem & Alber. Calidior est quam canina, simulque siccata prodest in cibo paralyticis (vide in c.) Albert: Agriophagi populi in Aethiopia, pantheratum & leonum carnibus vescuntur, Plin. & Solin: dieti (vt apparet) quod animalia edant agria, id est, sera. Barbari inter Caucasum montem & fluuium Cophenia, Apollonio & sois leonum ac pantherarum carnes donabant, Philostrat.

G.

Sanguis leonis confricatus super cancrum, curat eum, Rasis & Albert. Leonis sanguine si quis corpus suum sinerit, ab omnibus bestijs erit tutus, Sext sed Plinius hoc ad ipse leonis adscribit, vt paulo post referemus. Qui carnes leonis decoctas manducant, phantasmatu non patientur, Sext. Leonis caro phantasticos sanat, aurum doloris & cuiusvis alij prodest, Aesculap. In cibo paralyticis iuuat, Albert. Si quis ex elaborato leonis aut lupi corio calceos gestet, pes non dolebit, Galen. Euporist. 2.248. ad podagram. Si quis sederit super pellém leonis, recedens ab illo hemorrhoides, Aesculap.

Leonum pingue curari oportet ut taurorum. Dioscoride teste: Vide in Tauri historia ex Dioscoride & Plinio. Dioscorides cum scripsisset, adipem omnem excalfacere, mollire, rarefacere: taurinum autem aliquantum astrin gere subdit: Earundem virium compos est, bubulus, vitulinus, leoninus: sed adipem taurinum non astringere suo loco probauimus. Recentiores quidam obscuri authores. Dioscoridis verba, quae apud ipsum non reperio (vera tamen esse non nego, & ex Galeno serè sumpta video) citant haec: Adeps leonis calidior est quam vilius quadrupedis, & minus (lego magis) extenuat. In ueteratus etiam calidior fit. Hæc dorum adeps, inquit Galen. minus tum calidus tum siccus est, quam caprarum: sed & caprarum minus quam hircorum: & rufus hircorum minus quam leonum. Nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit. Nam & caliditate exuperat, & partium tenuitate. Itaq; si ipsum medicamentis ad ulcera & phlegmonas conuenientibus commisces, non modo nihil adiuueris, verum etiam laetis, nimis addita majori quam conueniat acrimonia. In ueteratis tam tu moribus atq; scirrhos sunt, ijs aptissimus est, in quibus sanè minimè apparet efficax suillus. Taurinus autem ab utroque ex quo distat. vt quanto calidior sicciorq; suillo est, tanto superetur à leonino. Hæc Gale. Sepum leonis calidius est & siccus sepo algebut, id est bouis à mari ex euntis, & præstat apostematibus duris (fortius ceteris dissoluit apostemata dura, Haly & Auicen.) Interpres Rasis, ineptissime vt appareat ex Galeni verbis: quileonis adipem cu te restrium quadrupedum adipibus confert, suis, hirci, & tauri præcipue, non vilius marini animantis. Algebut vocem apud Araborum nominum glossographos nusquam reperio. Haly eadem serè quæ Rasis de adipem leonis scribit, sed nihil de algebut, vt neq; ceteri Arabes. Adipe leonis per unctos bestia fugiunt, Plin. Sext. idem sanguini, non adipi, attribuit. Obscuri quidam autores (Vincent. Bellua. & alij) citant haec tanquam Dioscoridis verba, Leonis adeps venenis contrarius esse fertur, cum vino adhibitus bestias omnes expellit: & est repercussibilis odoris quo serpentes persequitur. Qui linit corpus suum sepo runcum leonis, terrentur ab eo lupi. Aescula. Adipe leonis per unctos fugat omne animal, etiam serpentes, Albert. Si sepo leonis liquefacto inungatur animal, non accedit ad ipsum musca. Rasis. Leonis adipes cum rosaceo cutem in facie custodiunt à vitijs, candore m̄; seruant, & sanant adusta niuibus, articolorumq; tumores, Plin. Sepum leonis permixtum vnguentis alijs, delet maculas in homine, Albertus: sed apud Rasin, ex quo ille desumpsit, sic legimus: Stercus leonis desiccatum, & permixtum vnguento eum quo aliquis vngatur, delet maculas. Faciei tumoribus farmentorum cinerem alicui ferarum adipi admiscens illinito, leonis videlicet, aut pantheræ, aut vrsi, &c. Aretæus. Adeps leonis remissus statim inunctus omnem dolorem sedat, Sext. Ad neruorum & geniculorum dolorem, Adipem leonis cum medulla ceruina & lactuca teres & commiscebis, tum demū perunges corpus, sanabitur, Idem. Nicol. Myrepsum vnguento 12, ad arthriticos addit adipem leonis, &c. Leonis adeps cum rosaceo quotidianis febris medetur, Plin. Nonnulli memorant adipem prodest leonis, Serenus inter hemitritai remedia. Leonis adipem remissum auribus instillato, à dolore liberat, Sext. Si adipem leonina tonsilla interius perungantur, eodem die sanabuntur, Marcell. Leonis seuum per clysterem cum alijs quibusdā inunctum ad dysenteriam commendatur à Rasi inter remedia ex capra: proinde capræ potius quam leonis seuum legendum esse puto. vt Dioscorid. etiam habet, vt diximus in Capra g. Adeps leonis cum eiusdem felle ad comitiales laudatur, vt mox dicā. Ad alopecias miscetur adeps leoninus apud Galen. aet. 7π. Ad Venerem ciendam leporis coagulū, aut Leonis adipem pudendo illinito, Oribasius apud Aetium. Adeps leoninus & vrsinus in pessō vocato Aureo ad omnem duritiem & dolorem vteri, apud Myrepsum num. 10. Cerebrum leonis (vt & cati) acceptum inducit amentiam, (stuporem mentis.) Idem auri instillatum cum oleo aliquo (acuto, vt addit Albertus) surditatis remedium est, Rasis.

Si dens leonis caninus collo pueris suspendatur, antequam cadant dentes, & in ortu dentium secundorum, securum reddit à dolore dentium, Albert. vel vt Rasis habet, antequam ei dentes nascantur, securum reddit à dolore dentium dum enascuntur. Cerebrum leonis eum stupefacit mentem, Arnoldus. Cor in eib[us] sumpsum quartanis inedetur Plin. Hepar leonis in vino positum & potum (cum vino puro bibitum, Ras. dolorem aufere hepatis, Alber. Leonis fel potantem euelfigio interficit, Bertrut. Atqui pleriq; alij vim hanc venenosam non leonis, sed leopardi felli attribuunt. Fel aqua addita claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe eiusdem comitiales morbos discutit, leui gustu & vt protinus qui sumpsere cursu id digerant, Plin. Fel leonis potatum parum curat ieterum, Albert. Ieterum curat datus in potu daui: sed prima vice affligit, Ras. Daui autem, vel (vt Bellunensis scribit) danich, obolum significat, hoc est scrupulum dimidiatum, vel sextantem drachmæ. Ad ulcera oculorum & albugines. Fel leonis cum melle inunge, Galen. Eupor. 2.99. Leonis, vrsi, aut bubulo felle, alijs quibusdam admixtis pro pessō vtuntur ad promouendum conceptum, vt in vrsō dicam. Testiculus leonis (dexter, Rasis) tritus cum rosis datus, sterilitatem inducit, siue bibatur, siue edatur assus crudus, Albert. Ad arcendum conceptum, Leoninæ vuluæ adeps in vaseculo eburneo feratur: est enim efficacissimus, Aetius 16.17. Stercus leonis desiccatum & permixtum vnguento, cum quo aliquis vngatur, delet maculas, Rasis. Ad colon, Herculem erectum suffocantem leonem in lapidem medicū insculpito ac inclusum in annulū aureum gestandum dato, Alex. Trallian.

Quæcunq; leo vel momorderit vel vnguibus lecerat, sanies pallens admodum de his ulceribus efflit, etiam per fascias, atq; spongias, nec reprimi villo pæsto potest: curantur eodē modo, quo morsus canini, vleera, Aristot. Ex omnivulnere, siue vngue impresso, siue dente, ater profuit sanguis, Plin. Curatur morsus leonis, vt rabidiænis morsus, & similiter etiam lupi rabidi, Albert. Et rursus, Vulnus dentium eius malū est: èd quod virus de interioribus transit in vulnus: & cum vulnus ligatur transit virus in ligamenta: & cum reponuntur super vulnus, inficiunt ipsa ligamenta & non curatur vulnus. Sed hæc ex Aristotelis verbis (quæ iam recitaui) non satis intellectis detorta videtur. Leonum, pantherarum & vrsorum, & similiū ferarū, morsus periculosi sunt, vt docet Aet. 13.3. Robusta enim, inquit, hæc animalia sunt & vnguia, implicantq; quicquid contigerūt vnguibus penetrantia, & corpora ipsa dilaniant. Perseuerando autem in manducatione, non solum corpus dilaniant, sed & ossa aliquando ad farinæ similitudinem confringunt: vnde & vicini pubguntur nerui. Satis verò manifestum est, quod corpora quæ in eiusmodi ac tantas calamitates inciderunt, non effugiant periculum ab alienationis: nam eti manent, putrefactionem suscipiunt, & ulcera serpentia inducent. Huiusmodi igitur vulnera cum aceto elota & circumrasa, solutis item corporibus ac ossibus extra etis, emplastris integere oportet, & post suppurationem partium dilaniatarum, repurgantibus linamentis curare: & cicatricem inducere, quemadmodum in communibus ulceribus solemus. Emplastrum autem his conuenientia sunt id quod ex salibus constat, & similia, quorum descriptionem qui desiderat, adest Aetij locum iam citatum.

H.

a. Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quod sit princeps omnium bestiarum, Isidor. Ego nec leonis nec simile vocabulum pro rege apud Græcos accipi inuenio, vt mirer hoc Isidori somnium. Leones dici placet Porphyrio ἀλέων, id est ab visus excellentia: propterea Homerus Σμερδαλέων λέοντε: nam smerdaleon, inquit, formatum à μέρεσι est, quod μέρεσι indicat, id est splendere, aceedente za particula intendendi vim habente, Cælius. Λέων Græcis est video, inde αλέως cæcushinc & leoni nomen, quoniam acie oculorum præ cæteris animalibus valet, vt scribit Manethon in lib. ad Herodotū, Etymologus & Varin. Panthera leo, à Græcis sunt: à quo etiā rete quoddam panther, & leæna, & muliercula Pantheris, Varro. Leæna, λέαινα, vocabulum Græcis & Latinis in vñi, leonis fœmina est: sed apud Latinos poëtas lea etiam pro leæna reperitur. Irritata leæna iaciebant corpora saltu, Lucret. lib. 5. quod carmen etiam Nonius citat. Sæua lea, Ouid. 4. Metam. Λέων (oxytonum, vt pleriq; scribunt: vel circumflexum, vt Aeschrion, ad differentiā adiectini fœminini αλέων pro λέων, id est λευς, vt λέων τε apud Homerus) idem quod λέων apud Homerū, vox Aeolica, vt Scholia monet. Λέων accusatiuum omnes circumflectunt: aliqui etiam duabus syllabis λέων proferunt, vt θηλεων, accusatiuum Doricum facientes à recto λέων, Varin. Λέων, ἀλέων τὸ λιαρόν. οὐθὲ μονον δὲ τὸ ζεῦν, Idem. Etruscas, Αλέων τὸ βλέπω γίνεται, ωντερον δὲ λέων. Χάρων, δὲ λέων, ζεῦποτες, Varin. Apud eundem in Χαρωποι, tribus syllabis legitur χάρεων pro leone, quod non probbo. Videtur autem, inquit ibidem, χάρεως dicile per antiphrasin, vt pote φοῖβος έχει χάρεων τοιούν. ή η ιχθύς τὸ θανατοποιὸν, επει καὶ οὐ Χάρων εν αὐτῷ λέγεται. Χάρων οὐ μητέρης δέ οὐτε Lycophron. Θηλεων de leone per excellentiam dicitur, vt etiam de vipera quandoq;. Αν' οὐδιον οὐφοίτα θηλεων. Home. id est, leoni similis per turbam incedebat. Et Iliad. 1. Τέλεσσος οὐ πατήνας οὐ οὐρανούς οὐκέτεινας. Εν τροπαλίζεται. Et alibi, Οι δέ αἱ τὴ βασιν ἀγέλειν, ή τῶν μέγερον οἰνον Θηλεων (λέοντες κατ' εξοχιον, Scholia) οὐκέτεινας μελάνης νυκτος αἴμολογος. Ελέοντ' ξεπατίνης ομηρούτροπος & παρέστος, Iliados 9. Horatius in Epodo belluam pro leone dixit. Γύλιος porcus, leo, Hercules, Etymolog & Varin. plura de hac voce vide in Cuniculo A. Leonem Homerus epicēno genere etiā de fœmina protulit, Gell. Hac de re etiā multa dixerim cap. 4. paulo post initium, hic tamen pluribus confirmabo. Vocabulum λέων more Attico de fœmina etiam usurpari, ex Aristotelis verbis de partib. 4. 10. deprehendimus, quæ sunt: Τὰ μὲν μονες έχει μαστος, τὰ δὲ μέτον μέντον γαστέρας, οἷον λέων. Et paulo post. Οὐ δὲ φασι διόν μενον εἶναι, fœminæ elephantis nomen cum masculino articulo proferens, vt pote epicēnum; sic & leonis vocabulum Atticè epicēnum videtur, non vel masculinum vel fœmininum. Τὰ μὲν αὐλέσθρωτα γνωνται καλεῖται οὐρανούς, αἴρεται, λέων, Arist. de generat. anim. 4. 6. Gaza leænam vertit, & Plin. ex eodem loco. Et mox, Mórov οὐ πατήνας οὐδε, τελεονται: vnde manifestò appetit Aristotelem masculina vel epicēna animalium, vt leonis, elephantis & suis nomina, fœminis attribuere: & λέων pro τινεσ, quod fœminarum proprium est, non raro accipere leænae quidem nomen, λέαινα, vsquam apud eum legisse non memini. Οὐ δὲ λέων οὐ φωνή χων τετελεπόντων βλέπονται, Plutarchus Sympos. 4. 5.

Epitheta. Genus acre leonum, Ouidius 4. Fastorū. Animosus, Claudianus. Asper, Horat. 3. Carm. Ode 2. Spontsus lacestat regius asperum Tactileonem. Audax. Emicat extemplo cunctis trepidantibus audax Crassa mole, Claudianus lib. 2. in Eutropium. Auidus, Ouid. epist. 9. Vnde potest auditus captæ leo parcere prædæ, Martialis. Si quis per summas auidus produxit vndas Ora leo, Manilius lib. 4. Astron. Cæsius. Solus in Libya Indiaq; tosta Cælio veniam obuius leoni, Catullus de Acme. Carniuorans. Vrxi cum vitulis simul omnibusq; animalibus carniuorans leo comedet paleas ad præsepi, Laetantius de diuino præmio 7. 24. Nec defuit illi Vnde emeret multa pascendū carne leonem, Iuuenal. Satyr. 7. Caspius, Cæde redit: sic Hyrcanaleo Caspius umbra, Statius lib. 8 Theb. Celer. Veluti celeres cum septaleones Plena boum inuadunt, Cantalycius. Cleonæus: Ausonius in laboribus Herculis, à Cleone oppido Arcadiæ prope Nemeam syluam. Dominumq; ferarum Crescere miratur genitrix Massilia leonem, Claudianus lib. 1. in Eutrop. Dominus & rex nemorum, Martialis. Ferox. Acrem q; dolorem. Præbent, vt nequeant contra constare feroce, Lucretius lib. 4. Ferus Narcissi q; comas, & hiantis sœua leonis Ora feri, Columella. Leo nunc ferus alta Surgentes ceruice toros, &c. Sillius 5. Villosalonis Terga feri, Idem lib. 16. Flauus. Credula néc flauos timeant armenta leones, Horatius in Epodo. Fortis, Crinitus 17. 2. Fremens. Carpitiq; fremens, auidusq; crux, Sabellicus. Frendens. Et stetit ante oculos frendens leo, Sillius lib. 10. Dentibus horrendum frendens, Pamphilus Saxus. Fulmineus. Te sensit Nemeæus arcto Preslus lacerto fulmineus leo, Seneca in Agamemnone. Fuluus. Fuluiq; in sternor pelle leonis, Vergil. 2. Aeneid. Optat aprum, aut fuluum descendere monte leonem, Idem 4. Aeneidos. Furens. Iam sine patre furens iustrat leo tecta ferarum, Cimbriacus. Geherosissimi ferarum leones, Plin. Getulus. Tergum Getuli immane leonis Dat Salio, Verg. 5. Aen. Tua Getulos Dextraleones, tua Cretæas sequitur ceruas, Seneca in Hippol. Non ego te vt tigris, Getulæs leo frangere persequor, Horat. Hirfuti more leonis, Ouid. lib. 14. Hirfuti costis exuta leonis, Idem in Epistola Deianiræ ad Herculem. Idæus. Verberat Idæostorua cum matre leones, Claudian. 3. de raptu. Impatiens. Vacuo qualis discedit hiatu. Impatiens remeare leo, Claudian. lib. 2. in Ruf. Impiger. Nunc hos tauros nunc impiger illos Insequitur, Sabel. Indomitisq; loqui & sedare leonibus iras, Sillius lib. 3. Ingenuus. Astuta ingenuum, vulpesimitata leonem, Horatius 2. Serm. Infanus. Fertur Prometheus insani leonis Vim stomacho apposuisse nostro, Hor. Car. 16. Nimirum hinc quod vulgo dicitur ab astrologis, leonem sydus dominati cordi. Est autem stomachus os ventriculi cordi proximum, quod ideo etiam Græci cardian aliquando vocant: ibijracundiæ sedes videtur, non minus quam in corde, vnde verbum stomachari. Certe cum alimenti penuria ea pars sentit, homines ad iracundiam multò procliuiores sunt: sed Horat. vt & Acton interpretatur, simpliciter de animalibus, non sideribus intelligere videtur. Iracundus. Armeniæ tigres, iracundiæ leones, Ouid. 15. Metam. Iubatus. Sylua Iubatus qualis Armenia leo. In cæde multa victor armento incubat, Senec. In Thyest. Libycus. Iam cernes Libycum huic vallo assaltare leonem, Sillius lib. 7. In tauros Libyci ruunt leones, Martialis lib. 12. Letifer apud quendam recentiorem. Magnanimus, Ouid. 3. Trist. Magnus. Nec magnos metuent armenta leones, Verg. Aegl. 4. Massylus. Ante pauens capiet Massylum damæ leonem, Codrus Vrceus. Marmaricus. Et sua Marmaricos coget iuga ferre leones, Nemæianus Aegl. 11. Marmaricus leo Morsus cruenter passus audacis leæna, Seneca in Agamemone. Maurus. Sed prius aut Mauro venia fera præda leoni, Pontan. Molochæus Mantuanus, id est qui Nemæus ab Hercule occisus, de quo vide infra in h. inter historias. Odoratus, quoniā olfactu claret. Tabernæ; cruentæ Cædis, odorati Pholoen liquere leones, Lucan. lib. 7. Parthicus, apud Marul. Phrygius. Iungebam Phrygios quum tu rapere leones, Claudianus lib. 3. Peñns. Daphnituum Peños etiam ingemissis leones Interitum, Vergil. Aegl. 5. Prædatorq; leo, dum osis scorpius aruis, Manilius lib. 2. Rabidus, apud Codrum. Ravidus. Dicitus ob hoc lenire tigres, Ddd 2 rapidoreq;

rapidosq; leones, Hora. in Arte. Pectoris impulsu rapidi struere leones, Statius 7. Theb. Quem nequeunt rapidi contra constare leones, Lucretius 4. Rigidus. Nec dorcas rigido fugax leoni, Martialis. Ruggiens, Quintianus. Sævus, Lucret. lib. 3. & Mart. Sæva leonum semina, Verg. Sanguineus, Valer. 3. Argon. Terrificus, Salmonio. Toruus. Aut fremuit toruum mutatus membra leonem, Sil. lib. 7. Toruusq; nouos respexit ad vngues, Stat. 9. Theb. Intres amplalicet torui lepus ora leonis, Martialis lib. 1. Triste leonum Seminium, Lucret. lib. 3. Tortus, Martiali. Trux. Quaterentq; truces iciuna leones Ora, Valer. 8. Argonaut. Tumidus. Tigresq; domat tumidosq; leones, Ouid. 2. de Arte. Vastus. Et vastum Nemeæ sub rupe leonem, Verg. 8. Acn. Non tamen ut vastos ausim tentare leones, Propert. 2. Validus. Et validos partim præ se misere leones, Lucre. 5. Villosum, Vergilio & Rufo Festo. Violentiq; ora leonis. Ouid. 2. Metam.

Leænæ epitheta. Africa, Quintiano, Audax. Morsus cruentos passus audacis lèx, Seneca in Agamemnone. Cauernicuba, recentiori cuidam. Dira, similiter & dura, & ferox, apud recentiores leguntur. Fulua. Armenias tigres, & fuluas ille leænas Vicit, Tibullus. Getula. Non vides quanto moueas periclo Pyrrhæ Getulæ catulos leænæ, Horatius Carm. 3.20. Hyrcana. Non aliter Scythicos armenta per agros Hyrcanæ clausere leæ, Stat. 5. Theb. Immansueta, recentiori cuidam. Libyca. Ipse fuit Libycæ præda cruenta leæ, Ouidius 5. Fast. Marmarica, Quintiano. Sæua leæ, Ouid. 4. Metam. Tigridis, aut sæua profugi cum prole leænæ, Valer. 6. Argon. Torua leæna lupum sequitur, Vergil. Aegl. 2. Trux, Mantuanus.

Græca. Αἴθων, Homero, & Oppiano. Etymologus exponit τὸ κτῆνον ψυχεῖ μπινοροῦ δασῶν, ἡ μέγαν: Homeri Scholiastes Διάφυγον, δεμούν: sed forsitan à colore hoc epitheton inditum est, à quo & vulpes, ut videtur, αἴθων cognominatur Pindaro. Αἴθων, Theocrito. Αἴλικης, Oppiano. Αἴμοτρος & αἴμαιμακτος, Theocrito. Αἴρηματος, Antipatro. Βασιλίφορος, Nicandro. Βασιλεὺς, Oppiano. Θρών βασιλεὺς ὁ θερός ἀναξ λέων, Philes. Βασιλεὺς, Βιανος, Pollux. Βλουσχός, Oppianus & Pollux: vide initio cap. 3. supra Βεφάρος apud Varin. Βελαρδος. Γλαυκίσιαν. Εὐχερετής αὐνθεών, Poll. Δεινός, Orpheus. Ελεινήτης, ὁ λέων. (Videtur ad Leonem fidus pertinere.) Εὐχαριτηνίας τέλεαν ισεπίτηλον λέοντος. Εὔχητης τοῦ τίτλου την θερμότηταν λέγεται Εὐηλπιανόν την Ιωνιανην, Varinus. Εὐερύχης, Oppiano. & alibi, Εὐερύχοι τε λέσσαναι. Τὸ γὰρ έρη Φύεις οὖν αἰθων αἰλιπτης, οὐτε ερεμοι λέοντας Διάφυγαντον οὗτον, Pindarus in Olympijs. Τόλμα γὰρ εἰκὼς θυμὸν τελεθεμετεῖν θράψαν λέονταν εὐ πόνω, Idem in Isthmijs. Εὐθύνης, Pollux: poëticè ηὐθύνης, Homero. Εὐκέρινος, Pollux: poëticè ηὐκέρινος. Εὐχείτης, Pollux. Ηὐθύνης, Homero: ὁ πατέρων (αἱ μάρτιον) ηὐθύνης ἔχων, Scholiast. communiter ηὐθύνης, vt Poll. Ηὐθύνοι, Oppiano: communiter Λιγέναι, Polluci. Θρών μεθόντη λέοντας, Oppian. Θερός, Poll. Θρών βασιλεὺς ὁ θερός ἀναξ λέων, Philes. Θερούφεον, Oppianus. Ισχυρός, Pollux, Κακᾶς αἰνιθεμεμα λέσσαναι, Theocritus de crudeli. Καρχαρόδεις. Κλυπός, Oppianus. Κοινίτης, ηερεψός, Pollux. Λαχυνίνεταις, Oppian. Μεγαλόθυρος, Pollux. Ορεστίς φορος, Homero. Οεισος, Σαντόνος vel Σαντόνειος, Oppiano. Πιειγαλίως, eidem: propter oculosigneos. vt in B. dixi. Πελώρος, Apollonio. Πυρός, in epigram. Σιντης, Homero: Scholiast. interpretatur βλαπτικέν, γακοί έρων. Σμερδαλέος simpliciter, Homero. Σμερδαλέος πεφωτην, Oppian. Ταυροφόνος οὗτος, Antipat. Ταυρολόνος, Sophoc. ταχυς, Poll. Ταπεινος, Ταρεθμυς, Ταρεθρόφων, Ταρεμηγήθης, eidem. Χαροκράτης, apud Suidam. Χαροπός, vide supra in B. de oculis, Ωμηνης vel Ωμηνης, Oppiano. Lycophroni & alijs. Ωμοφάγος, Homero & Theocrito.

Deriuita. Leoninus adiectuum apud Plinium & Varron. Οἱ δὲ ἀέντειοι θεραπαιντικοί, Suidas in Φονούτες. Λεοντίς, pellis leonina, vide in e. Δεοντίδιος, οἰνοχεῖς καὶ λέοντα, Varinus. Δεοντίδης, leonum catuli. Leontiasis morbus, qui vulgò hodie lepra, vnde dictus sit, in Elephante n. a. ex Aetio retulit. Δεοντόχόρτας βούτσαλη (pro θάμαλη) Aeschylus dixit, hoc est iuueniam leonis cibum vel quæ leo saturatur, Varin. Δεοντόχρων, ἀγριζόντες θάλοι. Hesychius & Varinus, Clava fortassis erat, in sculptum habens leonis caput: quanquam κεραίη etiam galeam significat. Πυρο-κρηστόλεοντος, πυρόνεφαλος, ξανθοτείχος, Hesych. Δεοντίδης, φοβερός, οὐκέτι λέοντος, Varin. Vbi quis à sacris initiatibus, Leontica vocat, aquæ loco in manus mel affundebant, ab omnibus noxijs sceleribusque ac tristitiam inferentibus sic expurgari arbitrantur. Lingua item melle detergebant ab omni peccati labe, Cæl. transfluit autem ex Porphyrii interpretatione in antrum Nymphaeum apud Homerum, ex quo loco melius ita vertisset. Melle manibus illorum, qui à sacris initiantur Leonticis, pro aqua infuso, manus ab omni re molesta, noxia & abominabili abstinentias significatur: itaque lotionem igni familiarem adhibent, tanquam isti purgationi eius qui initiatur conueniat, reiecta quaignis extinguitur aqua. Quæ verò & qualia & cur Leontica dicta sacra hæc fuerint, legisse nō memini. Hoc obiter admonendum, vocabula apud Græcos quæ à leone vel deriuantur vel componuntur, tres de obliquis casibus huius feræ syllabas retinére, & in secunda per omicron semper scribi: alia verò multa à λεως quod Atticè populum significat fiunt, quæ per omega scribuntur, nec onto vel outi syllabas obliquorum admittunt, vt λεωδέντις, λεωφερος. Δεωπηρα, ex saxum planum interpretantur. Cælius. Δεοντομαχας Hercules aquid Theocritum.

Athenaeus libro duodecimo inter saltationum genera numerat λέωνα & λέοντα: Pollux leonem saltationis terribilis genus esse scribit, Μελανιστρουπάνον λέοντα, μέλισσα ουρηματίζειν, de Aegyptijs qui & nigrisunt, & potu viuntur hordeaceo, quem syrmæam aliqui vocant, Varinus, ex Lycophrone vt videtur. Οὐ σήμερα λέοντα ὅτι τυροκνήσιδος, (alias τυροκνήσιδος) Aristophanes, hoc est, Non slabο(vt) leæna in tyrocnestide: Est autem leæna, schema quodam libidinosum & meretricium, (ογγῆμα ουρετικόν λαζαρού, Varinus in Λέανα: hinc forte Martialis membris muliebre leonem appellauit: vt dicimus in proverbio Leonem radis.) Tyrocnestis genus est cultri: solebant autem in manubrijs cultrorum elephantes aut leones sculpere. Λέγεται δὲ τοις γένεσιν προσδιοριζειν μελισσαν ουρηματικον, ουρηματικον, Suidas in Οὐ σήμερα. Lea quidem Latinis pro leæna accipitur, sed λέα Græcis εἰς τοὺς ιστοὺς λέωνα exponitur Varino.

Leo sidus. Poetæ dicunt duos leones ab Hercule interfectos, vnum apud Teumessum Bœotia montem seu oppidum, & hunc esse volunt quem Iupiter in cœlum transtulerit: vt scilicet Herculis, qui feram inermis occiderat, gloriæ consuleret. Higinus tamen alium fuisse tradit, quem scribit à Luna iussu Iunonis in Arcadia nutritum (apud Lunam in Nemea regione Arcadiæ, Nigid.) & deinde in exitium Herculis dimissum, quem quum Hercules interfecisset (iussu Eurysthei cum Molorcho hospite, Nigid.) ab indignata lunone in sidera relatum ferunt. Sed vt breuitati studeamus, sequemur Germanicum in Arati Phænomenis sribentem, Leonem beneficio Iunonis inter astra collocatū, èd quod virtute feras omnes præcellat. Periander (Pindarus Rhodius, vt habet Varinus: qui tamen hæc verba illi non attribuit) Rhodius refert eum ob primos labores Herculis memoriz causa honorifice astris illatum. Hic notabilis & maximus inter signa est: habet stellas tres in capite, in pectore claram vnam, &c. Quum Sol ad eius signum peruenit, mense scilicet Iulio, tūc æstatis calor vehementissimus terras adurit, exsiccat

flumina, & fruges concoquuntur, Hæc Rauisius Textor. Leo quoniam inter quadrupedes principale loco est, eam ob causam à Ioue sidera sede dignatus videtur, Varinus. Aegyptij (inquit Macrobius Saturn. i. 20.) animal in Zodiaco cōsecratur ea cœli parte, qua maximè annuo cursu Sol valido effert calore: leonisq; inibi signum dominium Solis appellant, quia id animal videtur ex natura Solis substantiam deducere: primumq; impetu & calore præstat animalia, vt præstat Sol sidera: validusq; est leo pector, & priore corporis parte, ac degenerat posterioribus membris, æquæ Solis vis prima parte diei ad meridie increscit, vel prima parte anni à vere in æstatem: mox elongescens deducitur, vel ad occasum, qui diei, vel ad hyemem, quæ anni pars videtur esse inferior. Idemq; oculis patentibus atq; ignis cernitur semper, vt Sol patenti igneoq; oculo, terramq; conspectu perpetuo atq; infatigabili cernit Hæc Macrobius. Et rursus in Somnio Scipionis 1. 12. Cum animæ (inquit) à cancro ad Leonem lassando peruererint, illic conditionis futuræ ausplicantur exordium. Et quia in Leone sunt rudimenta nascendi, & quedam humanæ naturæ tyrocinia: aquarius autem aduersus leoni est, & illo oriente mox occidit, ideo cum Sol aquarium tenet manibus parentatur, ut pote in signo quod humanæ vitæ contrarium vel aduersum feratur. Scribit Nicephorus in Astrolabij structura cor cœlestis Leonis dici basiliscum, Cælius. Leo Solis symbolum habet: quoniam oculos habet ignitos, faciem (vt placet nonnullis) rotundam, & in ambitu radiorum quadam imagine etiam pilos, vt sit planè Solis simulacrum. Quo argumento Horæ throno leones subiiciunt. Est autem eo nomine Sol, οὐτοὶ δὲ ἔχοντες τὸν οὐρανόν, Cælius. Plura vide in Philologia, cur leo solare animal existimetur. Leonis sideris epitheta: Aestifer, astrius, ardens, arens, calens, feruidus, flammiger, Herculeus, horrendus, horridus, horrificus, rabidus, sciuus, terribilis. Horum ex poëtis testimonia Textor assert, sed cōmiserit ea epithetis leonis terrestris. Stella vesani leonis, Horatius 3. Carm. Aliqui apud Homerum Iliadis quinto χάλκεον πήσιν; In quo Martem fabularur tredecim menses captum fuisse, leonis sidos interpretantur: Vide Scholia Homeris.

Icones. In templo quodam Pausanias scribit, in Agamemnonis scuto formidinem fuisse expictam capite leonino (quoniam leo minimum dormiat, ac dormienti etiam oculi sublument) cum epigrammate, Οὐτοὶ μὲν φόβοι εἰσὶ Σποτῶν, δὲ ἔχοντες τὸν οὐρανόν, Cælius. Aeneia puppis. Prima tenet rostro Phrygios subiuncta leones, Vergilius 10: Aen. Dicitur quibusdam leo inter vigilandum præcipue oculos occludere, quos aperiat dormiens: Hinc templorum claustris leonem symbolicè appingebant priores, Cælius. Aegyptijs αἴλους Κέρων symbolum est Leo, Clemens. De fonte, qui quatuor fistulis (κέρων) per ærei leonis oculum vtruncq; os, & dextrum pedē saliebat, egregia quæstio arithmeticæ extat Anthologij Græci, 4. 6. sine authoris nomine, his versibus: Χάλκεος εἷμι λέων, κέρων δὲ μος ὅμηρος τῷδε, Καὶ σόμασιν δὲ θέας μεξέπερνισσος. Πληθεῖ τε κερατεύσας ἡμίους, Καὶ λαιὸς τε ποσοῖς, Καὶ σύρεσθε δέναρα. Αρχοντές ὕδρες τὰ δύο ταῦτα Καὶ σόμα, Καὶ γλυπτα, Καὶ δέναρα, εἰπὲ πόσον; Huic adiectum est scholium Maximi monachi, quod nos & breuitatis & excitandi lectoris ingenij causa, omisimus: Κέλυψαί Κέπαται χάρωντα (lego τὸ τὸ χάρωντα) τὸ λεοπτέρων (scilicet περγάτων vel συμάτων) εἰσιστε περιενοῦσι: οὐ Νεῖλος ἐπάγει νέον πόσον τὸ Αἰγαίων δρόσους, ήτοι τὸ λεόντινον παρθένον, Plutarchus in Sympos. 4. 5. Hoc est, vt nos convierimus: Fontium salientibus ora leonum affingi solent, vt aqua ex eis profluat, (apud Aegyptios nimirum:) quoniam Nilus aruis Aegypti nouam aquam inuehit Sole transente leonem. Cræsus inter donaria Syracusis pictus est Mentor surculum extrahens pedi leonis, vt in rebus retuli ex Plinio. Λεόντης πέρι, Alpheus s. t. quoniam ad eius fontes leonum effigies dedicatae sunt, Hesych. & Varinus. Sicyone in templo Aesculapij spectatur Somnus sōpiens leonem θηδεών cognomine, Pausanias in Corinthiacis. Leona scorti imago celebris fuit Athenis, sub specie leona feræ, vt inter propria mulierum dicam inferius. Ampraciota leonam, quod tyrannum suum lacerasset & distraxisset, vt sua libertatis vindicem summa religione coluist, Aelianus. In Craneo dicto luce ante Corinthum urbem sepulchrum Laïdis est, cuius operculum effigiem leonis continet, arietem anterioribus pedibus tenentis, Pausanias in Corinthiacis. Quid scalptus sibi vultaries: quem parte leona Vnguis apprensuum posteriore tenet? Non alter captos quod & ipsa teneret amates. Vir gregis est aries, clune tenetur amans, Alciatus in emblemate de tumulo Laïdis. Delphos mittendam fecit leonis effigiem ex auro excedens decem talentorum pondo: qui leo dum templo Delphicum deflagravit à semilateribus decidit, super illos enim erat colligatus: & nunc in Corinthiorum thesauro repositus est, pondo sex talentorum atq; dimidij, aliquatis tribus talentis ac dimidio, Herodotus lib. x. In ingressu Thermopylarum tumulus est, ubi nunc super Leonidem (Spartanorum ducem illuc à Persis interemptum) stat lapideus leo, Herodotus lib. 7. Leo Solis symbolum habet, vt in leone sydere demonstrauit: quo arguento Horæ, id est Solis throno leones subiiciunt, Cælius. Leones duo atri in gradibus Capitolij ex atro marmore Lydico sunt, Ge. Agricola. Cyziceni in altera parte monetæ suæ Leonis imaginem sculpebant, in altera mulieris faciem. Suidas. Augustus in curia, quam in comitio consecrabit, duas tabulas impressit parieti, Nemeam sedentem supra Leonem, palmigeram ipsam; & statem cum baculo sene, cuius supra caput tabula bigæ dependet, &c. Plinius. In manubrijs cultrorum elephantes aut leones sculpebant: hinc illud, Οὐ στηματα λέων δηνι προνιάδος, de quo paulò superius dictum est. Rex Salomon solium magnū fecit eburneum, cuius fulcris duo leones (araioth) assistebant: sed & duodecim leones (araijim, leunculi in translatione Hieronymi) stabant illuc super sex gradus hinc & hinc, Reg. 3. 10. Quatuor animalia circa thronum cœlestem diuines vidit (vt in eius Apocalypsi legimus cap. 4.) unum simile leoni, secundum vitulam, tertium facie hominis, quartum simile aquilæ volanti, &c. quatuor euangelistas, Marcum, Lucam, Matthæum & Ioannem, pleriq; interpretantur. Reptatiū vmbone leo flammeus, Poëta quidam recentior. Plurimi quidem huius seculi principes & nobiles viri, leonem ad insignia & stemmata tanquam fortissimum animal asciscunt: vt alij alla ferociæ & iracudiae plenæ & rapacissimæ animalia potius pro insignibus quam placida & mansueta habere malunt. Leonem Florentini urbis insigne habent, aluntq; semper viuos, vt Bernenses nostri urbis. Δεσποταραπον, Αμαλονιδης, Ηεσυχιος & Βαρινος, Hesychius & Varinus. De spectro Tricipiti, capitibus aquilæ, Leonis & bufonis, quod Marco miro Troianorum circa Mæotim regi apparuit; ex Munstero historiam vide in lib. Quadrup. Ovipar. in Rana rubeta H. a. Leontarium collyrium dictu propteræa quod Leonis imago ei imprimeretur, apud Galenum uo. i. p. 4. 7.

Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatae gemmæ, leontios & pardalios, Plin. lib. 37. Et alibi, Gemma achaetes apud magos, quæ leoninæ pelli similis fuerit, potentiam habere contra scorpiones dicitur. Leoninus lapis & quibusdam herba lithospermon appellatur, de qua mox rursus.

Leontion & leoninus lapis, vt inter nomenclaturas Diöscoridi adscriptas legitur, herbalithospermon vocatur, cuius semina lapidis instar dura & fragilia sunt, & magnitudine coloreq; margaritas referunt: vulgo milium Solis vocant, & aduersus calculum renum utuntur. Radix ei magna. Sed alterum genus parua & inutili radice,

folijs & granis minoribus locis cultis nascitur in aruis. Est & harundinis genüs similligrano sed maiore: aliqui la-
 chrymam vocant. His addamus leonticen, quæ alio nomine cacalia vocatur, cui semen margaritis minutis simile
 inter folia grandia dependere, in montibus ferè, Plinius scribit. Plura de ea leguntur apud Dioscoridem & Ruell-
 lium lib. 3 cap. 128. Recentioribus ut ad firmat (inquit Ruellius) dicitur agresti carui: fruticosa est, semine minu-
 tis margaritis simili, inter folia magna pendulo, quæ ad oleagina vel querna satis accedunt. Dioscorides non folia
 ut Ruellius, sed florem querno oleaginous comparavit, ut impressi codices Greci habent: sed pro *σπέρμῳ* id est quer-
 cui, legendum *βρύνω* hoc est musco, ex vetustissimi codicibus recte docet Marcellus Vergilius. Quercus, certe &
 olea foliorum species nihil commune habent, & Dioscorides de floribus clarissime loquitur sunt autem flores olea
 muscosi, &c. ut Ruellij hac in re oscitantiam miremur. Idem 2. 141. aliam Pliniij leonticen sue cacaliam putat, &
 aliam Dioscoridis, quoniam diuersas vires eis adscribant: & Dioscorides seminum margaritis similium nullam
 mentionem faciat: ubi rursus hominis negligenta se prodit, cum apud Dioscoridem *οὐ μέτρητα διάφορα καρκίναι λεῖοι*
 manifeste nominentur. Quod vires attinet, cum cætera omnia conueniant, non id est diuersa erit Pliniij leontice,
 et si quædam ci à Dioscoride non memorata attribuat: Quanquam granis eius ex cerato inunctis faciem exten-
 sam & sine rugis seruari, Plinius etiam ijsdem quibus Dioscorides verbis de cacalia refert 26. 16. quod itidè Ruell-
 lius non animaduertit. Cacalia quidem dicta videri potest, quasi coccalia, quod coccis, id est granis peculiaribus
 insigniatur: Leontice vero, vel quod similiter ut litho spermon (quod & ipsum, ut paulo ante monui, leontion
 vocatur) grans margaritis similia proferat: Vel quod radicis commanducata succus arteriam similiter iuuet ut
 glycyrrhiza, Galeno teste. Vocatur autem glycyrrhiza quoq; leontica inter nomenclaturas Dioscoridis. Cæterum
 Galenus pro cacalia can canon, *κακανόν*, *κακάνω*: Cancamon vero scribit lachrymam
 esse ligni Arabici, myrrha similem, odoratam, ad suffitus vtilem, vi extenuandi corpora obesa, item abstergendi
 & aperiendi obstrunctiones, ut & Dioseorides pluribus. Hanc Serapion & alij Arabes sic appellant: lacca verū
 interpres. Sed quæ hodie in officinis lacca vocatur, nec odorata est, nec similes habere vires videtur: Ego eius
 loco medicamentis myrrham potius iniecerim, quam ut Monachis qui in Mesuen scripserunt placet, draconis
 vulgo dictum sanguinem, cui vis astrictoria. Nō probbo eos qui cancham apud Dioscoridem per *ασπρά* aspiratum
 scribunt: Mirum autem nullam huius lachrymæ mentionem à Galeno fieri. Ex confinio calix cinnamiq; & can-
 camum ac tarum inuehitur. Plinius, nec alibi plura. Cacalam Paulus per cappa duplex scribit, & eandem caca-
 no facultatem habere tradit: Cacanon autem, vtiam dixi, Galeni cancamon, & Dioscoridis cacaliam vocat, ut nō
 solùm eandem vim habeat sed eadem omnino sit. Sed huiusmodi errores Pauli etiam alibi reperias, res easdem
 propter nominum diuersitatem diuersas existimantis. Redeo ad cacaliam herbam, quam leonticen quoq; voca-
 tam dixi: eam quæ hodie sit nullus adhuc demonstrauit, nam quod de carui agresti Ruellius scribit certi nihil est,
 & ex auditu tantum (ut appareat) ab eo scriptum: ego conjecturam saltem meam afferam, ut excitem diligentes. In Gallia & Italia hortis vidi lachrymam vulgo dictam herbam, folijs magnis harundini similibus, candican-
 tibus, inter quæ caulis rectus assurgit: & inter folia caulemque nascuntur grana candida, lapillorum duritie, vnde
 recentiores etiam aliqui lithospermon nominant. Ea filis inserunt mulierculæ, & quædam ita preculas suas numer-
 rant. Hæc nisi cacalia est, aliam doceri cupio. Est sanè per quam dulcis, ut arteriæ quod de cacalia scribitur, non
 minus quam tragacantha aut dulcis radix vilvis videatur. Herbae huius mentionem facit Hier. Tragus 2. 140. li-
 thospermum maius vocans, *græs steinamen*. Leontopetalum herba dicta videtur, ac si aliquam in folijs (*αλεπάλα*
 Græci poetæ vocant) cum leone, vel pedibus leonis similitudinem habeat: quod tamen authores nō exprimunt.
 Leontium etiam & leoninum semen, eiusdem herba nomina sunt inter Dioscoridis nomenclaturas. Habet hæc
 planta, ut Plinius & Dioscorides scribunt, caulem semipedalem aut maiorem, aliis numerosum, quarum cacumi-
 ne in siliquis semina ciceris modo bina ternaque continentur, florem puniceum, anemones similem, folium bras-
 sicæ, diuīsum papaueris forma: radicem nigram, similem rapæ, strumosam, tuberculis quibusdam ceu nodis arti-
 culorum eminentibus nascitur in aruis frumentario agro. Hanc ego me ignorare fateor: & sanè melius etiā Ruell-
 lius idem de se confessus est, quam patam leonis vulgo dictam, eandem afferendo, reprehendit nobis occasio-
 nem reiquistet. Nam pata leonis apud Gallos non alia quam cōsilio vel pulmonaria veterinariorum est, de qua
 abunde docui in Boue cap. 3. Ea quantum differat à leontopetalo, & descriptionem partium singularium confe-
 renti satis patebit: & insuper vires considerant: radicis enim leontopetalus in corpore est, contigilis non
 item. Leontopetalon tertio gradu calida & secca est: consilio, ut mihi videtur, in quarto & caustica: eadē aut ma-
 iore potius efficacia quam helleborus niger, ideoq; illi antiballomenon. Leontopetalı radix aduersatur omnium
 serpentum generibus ex vino pota, nec alia res celerius proficit, Plin. Picturam eius nuper Matthiolus Senensis
 dedit. Alia est leontopodium (quamvis idem nomine leontopetalo etiam tribuitur: Apuleius capite septimo leon-
 topodion describens, eadem ei nomina tribuit, quæ Dioscorides leontopetalos) de qua Dioscorides: Digitalis, in-
 quid, herbula est: foliola habet angusta, longitudine trium quatuor digitorum, hirsuta, ab radice lanosa & albic-
 antia, flores nigros, &c. Hanc hodie ignotam puto: nec est quod magnopere eam nouisse affectemus, cum ad
 amatoria tantum in vsu fuisse Dioscorides scribat (licet in extremo capite Græco addatur, eam phymata quoq;
 discutere:) ut Plinius quoq; cemon vel camon, quæ eadem est. Et Dioscoridis etiā de leontopodio caput in veru-
 stissimis codicibus de cemo inscriptum erat, ut Marcellus Vergilius docet, qui & alia nonnulla afferit de herba hac
 cognoscenda laborantibus vtilia. Atqui Plinius alibi leontopodion aluum sistere & bilem purgare scribit, semi-
 ne lymphatica fieri somnia, campestri & gracili solo nasci. Item alibi, semen leontopodij tritum in aqua cum po-
 lenta, tela omnia infixa corpori (spicula sagittarum, alibi) extrahere. Sed hæc de leontopetalo intelligi debent:
 quod inde facile colligo, quoniam à Plinio cognominatur liceron, (lithoron, ut Hermot. legit, & corypetron)
 dorypetron & toriuenteron: quæ nomina apud Dioscoridem inter leontopetalis nomenclaturas leguntur, pau-
 lum modo variantia, *λεοντόπορον*, *λεοντερον*, *θορυβόπορον*.

Accedunt natales ijdem: & vires extrahendi sagittas calidæ siccatæ; facultati in tertio gradu conuenint: & si
 hæc facultas quibus inest, à tota substantia inesse videatur.

Sed si aluum sifit, quomodo bilem purgat? ego ciere potius quam sistere dixerim: eaq; causa à D. oſcoride etiā
 tradi, leontopetalon misceri clysteribus ad coxendicis dolores, nimiri ea facultate qua centaurium minus & co-
 locynthis, &c.

Forte etiam Pliniij leontopodij siue cemos, aliud est quam Dioscoridis, & idem (vel eadem) potest cum hel-
 xine cissampelo vel conueluolo, nempe bilem purgare, tela extrahere. Knus capistrum est, aut vas eius figura vt

supradocuius Equo n.e. cuius formam eius flores vel tintinabuli referunt. Vocatur etiam licron puto à Gallis hodieq; vt à Plinio: & fieri potest vt nomina quæ leontopodio debebantur, Dioscorides vel alius non recte lecto-petalio adscripsit. Marcel. Vergilius cemum dictum coniicit, quod freni instar coercent amantium animos. Idem ex innominato auctore addit florem roseum esse, in quo folia albent: quod verò inter folia medium est nigrescat. Quod forte ad Dioscoridis cemum nobis ignotum pertinet.

Leontopodium, inquit Hermolaus, in vetustissimo Dioscoride appictam vidimus, simillimā herbæ quam vulgaris ex nostra consuetudine calendulam appellat, vt eadem omnino esse videatur, Hęc ille. Apud me verò nulla huius picturæ & simillimum authoritas est, vbi descriptio longè dissentit. Pata leonis, si bene memini, in quibusdam Italiae Galliarum locis, non solum consilio, vt iam dixi, sed etiam geranij montani quoddam genus vocatur, radicibus oblongis, rubris, & maximè astringentibus, flore purpureo anemones, folijs multifidis specie quadam digitati pedis, nostri blutwurtz, id est radicem sanguinis, quod illum sistat, appellant. In hortos translatam, viuacissimam esse obseruauit.

Branca leonis, herba flaura, Syluaticus. Et alibi, Herba flava (aliás Maura) planta leonis id est trifolium majus. Iligas, id est pes vel brancha leonis, herba. Idem. Eruditū hęc nomina de trifolio asphaltite intelligunt. Oroban-chen herbam in Bouis historia cap. 3. copiosè demonstrauit.

Eam Itali quidam, auctore Petro Matthæolo, lupam vocant, quod deuoret plantas quæ prope ipsam nascuntur: alij caudam leonis: Inter Dioscoridis certe nomenclaturas leonem quoque appellari legimus: Item in Geopon. 2. 4. vbi Sotionis verba hęc sunt. Leguminum leo, osprileon Græcis & orobanche appellatus, non proueniet in aruis, si in quatuo angulis & in medio artio rhododaphnes ramulos in fixeris. Quod si velis hanc herbam in totum non apparere, quinq; testas accipito, & in ipsis cum creta aut alio colore albo. Herculem leonem strangulantem pingito, easq; testas ad quatuo angulos & in medium arui deponito. Alij testimoniū ita depictam in media tantum area defodunt. Est & alia quædā naturalis cura. (nōs hic ex Græco multilat̄ Cornarij translationem restituimus) à Democrito etiam prōdita, huiusmodi. Quoniam leo animal gallo viso expauescit & contrahitur: si quis gallum manib⁹ strenue comprehensum circa agrum gestet, herba leonina (γλαύρης ἡδα) mox abolebitur, tanquam & ipsa leonem timente.

Aliqui experientia docti semina terræ mandanda gallinaceo sanguine irrigant, tanquam tuta sic à leonina herba futura. Ruellius composita voce leontobotanón protulit.

Borūva nev (βορύνειν) οὐδὲ λέοντος νίκασται εἰς φέ, Pindarus in Nemeis: hoc est, Calliam olim victorem herba leonis coronauit: vbi Scholia, Herbam leonis dictam ex Archemori sanguine prognatam aiuat. Alij, quod præstat, ipsam Nemeam λέοντος βορύνω interpretantur, περόστυν κατ' αὐτῷ διῆρε εἶται βασικάλης, vt βορύν hic non herbam sed locum pascuum significet, in quo scilicet pauci solebat leo Nemæus. Alij apium herbam: quod Hercules victo leone, apio coronari in Nemeis victores instituerit sed imperite, cū & certaminis institutio, & ex apio coronæ præmium, Archemoro auctori tribuantur, Hęc Scholia. Leonis cuiusdam herba meminit etiam Colimella in Horto suo, his verbis, Et hiantis saeva leonis Ora feri. Et rursus, Oscitat & leo. Numerat autē inter herbas yernas & florū gratia seri solitas, vt narcissum, hyacinthum, violas, rosas. Apparet sane nomine ei à florū figura inditum, quæ leonis instar hiantis oscitet, vt ipse loquitur. Libro quidem vnde cimo, vbi prosa rem hortensem eodem ordine describit, quo prius carmine. nulla eius mentio satetur & Hermolaus in Corollario libi ignotam. Forte Aquilegia est nostra quæ verna est, & florū gracia seritur, quibus hiantem veluti rictum refert. Osleonis herba flore purpureo, Perottus sine auctore: Videtur autem existimasse eandem leontopetalon Dioscoridis esse, cui flos puniceus anemonæ similis attribuitur. Cyclamintum Thessalus herbam leonis (sideris: nā & alias herbas à signis zodiaci denominat) appellat, Aggregator. Leontocharon, polium, vt habent nomenclaturæ cum Dioscoride. Cichorij sylvestris genus foliolatiore, quod hedypnoidea cognominant, flore lyteo in pappos abeunte, leonis dens vulgaris voce dictus creditur, Ruellius. Eandem aut omnino & genere & viribus simillimam, Dioscoridis hieracium alterum esse dixerim. Herbarij quidam in Gallia thymelæam, leonem terræ nuncupant, Ruell.

Animalia. Deleopardo in Panthera dicetur. Leontophonus cap. 3. explicatus est. Chimæram monstrū ex leone, capra, & dracone compositū fabulantur: fabulæ allegoriam, & singulorū in ea animaliū significatiōes interpretatur Cæl. 13. 9. Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra, Lucret. Vide supra in Capra h. a. Chamaleon quadrupes ouipara suo loco tractabitur. Leo feram significat, & virginem & piscem, Hesych. & Varin. Pro virginē vsquā legiſt̄ non memini. Homerus quidē de Diana, quę semper virgo fingit, catit: Εἴ τε οὐ λέοντος θύμειος. Leonem verò piscem (nō nomine piscis cōmuniū vtentes) non alium, quam ostracadermon illū cancerorum generis intelligere videntur, de quo in libro de piscibus dicemus. In mari magno circa Taprobānē insulam infipitos pisces procreari ferunt, habentes capita leonum, pantherarum, & arietum, aliorūq; animalium, Aelian. Est & inter serpentes leo apud Nicandrū, alio nomine cenchrides dictus, oblongus, maculosus: quem Scholiastes leonem dici putat, vel ex variantibus squamis, aut ex generositate, aut quia rectā gestat caudā, & se ea diffagellando excitat in pugnā: vel quia mordet, ac hominis sanguine exsorbet, quæ ipsa & leo facit. Cæl. Laisch, λαΐς, vox Hebraica Job cap. 4. ab Hieronymo tigris transfertur, à Septuaginta μογγάτεω, vel potius μογγατεώ: Esaï verò cap. 30. leo ab Hieronymo, catulus leonis à Chaldæo, &c. vt supra in A. dixi. Ego vocem μογγάτεω nūsq; reperio, nec diuinare possum quale sit animal: & vt maximè sit in rerū natura, non recte tamen pro Hebraica voce laischponi videtur, qual leonem doctissimi pleriq; significari testantur: prouedat quidē etatis David Kimbi, catulū verò Chaldaicus interpres & ipsi Septuaginta Esaïæ cap. 30. Abraham Prizolleonis genus intelligit. Hęciam scripturam cum reperi apud Strabonem lib. 6. hęc verba: Extremæ Arabiæ vltimū promontorium fert pardales fortissimas, & leones qui μογγάτεω, id est formicæ vocantur, & genitalia sussum versa (ἀντραπαγήσα) auersa, & colorem aureum, nudiores Arabici. (Exdem fortassis formicæ sunt Indicæ, quibus magnitudo Aegypti lupo-rum, Plinio.) Leones quidem aurei coloris reperiuntur etiam in intima Africa: vide in b. Tigris est vt leo, Varro. Tigris leonæ omnino similis videtur præter solam pellem maculis exornatā, Gillins. Megatheries scriptis mandauit, in Pafisij tigres gigni leonibus duplo ferè maiores. Idē. Catus leoni vel potius leonæ quoddammodo similis est: sed cati auricula acutiores, leonæ rotundiores sunt. Gryphem Indicū aiunt quadrupedem vt leonem esse, vni-gibus etiā robustissimis leonum similibus, Aelian. Sphingem fabulantur ex corpore virginis & leonis compositam esse, Aelian. Camelopardali posteriores corporis partes leoninae sunt. Mantichora Indica feret corpus leonis esse Cetias scribit, caudam scorpionis modo spicula insigentem, Plin. Leucrocute etiam feret Indicæ, collum,

cauda, & pectus leonis apud eundem contribuitur. Daemonium leoninum, est permixtio rationis cum aetis malis laudentibus & iracundis, Andreas Bellunensis.

Propria. Leo, Λέων, nomen proprium multis olim viris attributum. Videtur etiam Germanicum Leonhardi nomen à leone factum, vt Eberhardi ab apro, Bernhardi ab vrso, ac si istorum instar animalium fortis dicas. Leones dictos Romanos imperatores & pontifices aliquot in historijs legimus. Εἰς γυνήν, τέχει ἡ λέονθι ἱεραῖς ἐν Αἴγυπτῳ, Οὐρανίᾳ πολιῶν κύνων μαχεῖται, οὐτε τελεῖσθαι μνοιστεράς, oraculum fictum in Equitib. Aristophanis, tanquam Atheniensibus de Cleone datum: pulchre enim colludunt nomina Leon & Cleon. Κάνων, ποιησις ἡ τρόπου, ηγετος Μήδοις λέγεται, Scholia. Et cum Cleon gloriaretur se esse αὐτῷ λέοντα, Demosthenes interlocutor subiicit, Καὶ τῶν μὲν εἰλειθίες Αὐτιάνων γερμανούσιος, Αὐτιάνων, εἰτονηρος καμαράδηται Επονυμόγενος, Scholia. In Trezenia nau capta à classe Xerxis, viro strenuissimo nomen erat Leon, quo nomine non nihil fortasse gloriabatur, Herodot. lib.7. Leon nomen ducis Atheniensis apud Xenophontem rerum Græcarum lib.1. Theodosius iunior imperator Eudociam Leonis Atheniensis philosophi (Leonij sophistæ Atheniensis filiam, Gyrald.) vxorem duxit, Egnat. De Leone imperatore Romano, vide Suidam: item de eiusdem nominis Alabandensi rhetore & Byzantio philosopho, cuius historiam in Onomastico quoq; reperies. Platonis Alcyon à quibusdam Leonis Academicici esse creditur, Athenæus lib.11. Leo Tornicus dux defctionis contra Constantinum monomachum, post aliquot prælia ab eo captus, oculis priuatus est, Egnat. Leon celebris pictoris nomen apud Plinium. ταῦτα βασικά τένοντα, &c. καὶ λέοντα ὅμιλα. Μιλησίος γέγαντος, εἰδὼν οὐρανόν. Ζεὺς αἰτεῖμενος εἶδεν, Antipater in Epigrammate. Idem fortassis fucrit Astydamas Milesius, vir longè maximo & validissimo corpore, voracissimusq; , vt scribit Athenæus lib.10. Leo Eurycratis filius, Lacedæmoniorum dux fuit contra Tegeatas, Pausan. in Laconicis. Leo Atheniensis, vnu ex eponymis tribu Athenis, filias suas publicæ salutis causa ex oraculo traditur deouisse, Idem in Atticis. Pantaleontem è Pisii oriundum tyrannum, Pisatilem appellat Nævius, cum aliqui inde profecti nunc Pisani dicantur, Fest. Legitur hoc nomen etiam in Statibus Hermogen. Leones aliquot scriptores, veteres & recentiores, in primo Tome Bibliothecæ commemorauit. Leonticus (Λεοντίκος) Argivus Tragœdus inter operephagos numeratur ab Athenæo lib.8. Leontios aliquot vide in Bibliotheca nostra, (& aliquos apud Suidam Leontius statuarius, & Leontion pictor, apud Plinium nominantur:) Vbi etiā Leonellus, Leobinus & Leodrissius scriptorum recentiorum nomina, à Leone formata videntur. Λεοντίδης nudum nomen apud Suidam: cui simile est Leonides, non tamen à leone factum, cū secunda per o. magnū scribatur. Vt etiam Leonicus, Leophron, Leonas, à quo etiam alterum nomen viri Leonatus factū apparet, apud Suidam per n. simplex (aliqui nō recte n. dupllicant) & omicron in secunda, quod non placet. Leontiades tyranus apud Xenophontem rerum Græcarum lib.5. Leontichus vir in meretricis dialogis Luciani. Samij Rhadinæ & Leontichi monumentum habet, ad quod qui amore torquentur, vota facere solent, Pausan. in Achaicis. Leontychidæ etiam viri nomen apud Cælium Rhodig. legi. Leontiscus, à Leontio diminutiuum. Hoc nomine pictor Plinio celebratur. De Leontisco Messenio acrocherite lege Suidā Eiusdem Eliacorū secundo Pausan. meminit. Leontiscus pancratistes Maniam meretricē amauit, Athen. Leontius virile, Leontium muliebre nomen est. Sed viros deflexum à leone nomen ornat, & fortitudinis signum vel omen est in mulieribus libidinis nota. Leontij enim & Leænæ nomina meretricibus tantum posita legimus: forte quod leo etiam pro muliebri pudēdo accipiatur, vt supra dictū est, & leæna pro schemate libidinoso. Leontij meretricis Epicuri, quæ philosophiæ etiam Epicureæ operam dedit, meminit Athenæus lib.13. Leontium Epicuri cogitantē pinxit Theodorus, Plin. Cum meretricula etiā Leontium contra Theophrastum scribere ausa sit, Cicero l. de nat. Leæna meretricis apud Lucianum. Patientia corporis innumera documenta peperit: clarissimum in fecimis Leænæ meretricis, quæ torta nō indicauit Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas, Plin. lib.7. Et rursus lib.34. Iphicratis (statuarij) leæna laudatur. Scortum hæc lyra cantu familiare Harmodio & Aristogiton, consilia eorum de tyrannicidio, vsq; ad morte excruciatæ, tyrannis nō prodidit. Quamobrem Athenienses & honorem habere ei volentes, nec tamen scortum celebraſſe, animal nominis eius fecere: atq; vt intelligeretur causa honoris, in operelinguam addi ab artifice vetuerunt. Propter Hipparchi mortem (inquit Pausanias in Atticis) Hippias iracundiam suam tum aliás declarauit, tum in mulierem nomine Leænam. Hanc enim in tormentis donec periret afflixit, sciens illam amicam Aristogitonis fuisse, & consilij eius minimè inseiam existimans. Propter hanc fæminæ virtutem, deiecitis tyrannide Pisistratidis, æream leænam Athenienses in rei memoriam cōfilarunt. Demetrius Poliorceta tum alias tum Leænam meretricem Atticam amauit, Athenæus. Et rursus, Leæna Harmodij tyrannicidæ amica, cum ab Hippia tyrranno cruciaretur, εἰδὼν ἐπιστολὰν ἐντοναντικαὶς βασινοῖς. Hinc elegans emblema effinxit Alciatus, quod inscripsit, Ne quaſtione quidem cedendum, id breuitatis causa omitto.

In Co feruntur olim habitasse nymphæ, quæ è leonibus territe in Caryustum transierint: vnde & promontoriū in Co Leon appellatur, Heraclides. Themistocles cum ad res Græcas conficiendas ad mare descenderet, Epixies Persa superioris Phrygiæ præfectus, diu illi paratas tetendit infidias, Pisidis quibusdam dato negocio, vt illū cum in vrbe Leonis capite nuncupata diuersaretur, obtruncarent. At illi fertur meridiano tempore dormienti, deorū mater per somnium se offerens, O Themistocles exclamasse, effuge Leonum caput, ne ipse in leonem incurras, Plutarchus in Themistocle. Sunt in honore intra decursus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere ostijs: & Butos, Leontopolis, &c. Plinius lib.5. cap.10. (huic nomen positum à cultu leonum, dicam in h.) Ibidem cap.9. Leontopoliten inter Aegypti præfecturas numerat. Alexandria octodecem in historijs numerantur: harū vna est Libyæ sive Aegypti vrbs, in qua sepultus est Alexander Macedo, (vnde Μακεδονος πόλεων Dionysius Afer appellat) cum alijs nominibus diuersis appellata, tum Leontopolis propter Olympiadem Alexandri matrem, ήση Γαστρίσφεγγιοθυ λέοντα εἰνόν λέγεται, Eustathius in Dionysium. Iustinus rex Armeniam in quatuor partes diuisit. Earū prima ceterarum clarissima Heptapolis vocatur, cuius metropolis est Bazanis (Βαζανίς) Leontopolis prius dicta. Eustathius in Dionysium. In ora (id est versus mare) Phœnices, sitem est Leontos oppidum, Plinius. Leonis vicus (Græce est λέοντος κώνης, quæ duæ voces in vnam forte coniungi debent, nisi κώνη legendū sit, vt interpres legit) in Arabia mediterranea est, Strabo. Λέοντος κώνη in Phrygia est, Athenæus. In extrema ad meridiem Arabiæ ora à Dira vsq; ad Austri cornu, columnæ & aræ sunt Pytholai, & Leonis, &c. Strabo. Leonarne, Λεοντούρη, apud aliquos, vicus est circa Heliconem: vel fons, ita dictus ed quod Adrasto illic sacrificante, leo agnum rapuerit, Varinus in Αρών, Leontius alucus, Λεόντος πόλις, pro Alpheo: quoniam iuxta fontes eius leonum simulacula collocata sunt, Hesychius & Varinus. Leontion, ciuitas Siciliæ, Onomast.

Leontini Siciliæ campi fertilissimi apud Plinium celebrantur 18.10. Leontini oppidum Siciliæ, Plinius 3.8.
Scribit

Scribit Lycophronis interpres, Læstrygonas esse, qui nunc in Sicilia dicantur Leontini, &c. Cælijs. Λεόντις, tribus quædam Athenis, Polluci & Hesychio à Leone quodam viro dicta, cuius superius memini. Leonicum agri Vicentini oppidum est, Cælius Rhodig.

b. Leones in Europa non nisi quadam Thraciæ parte reperiuntur: nam Nemeæus, qui & Cleonæus, fabulosus est. In Asia diuersis locis. Caspium leonem poeta cognominant, à Capijs montibus in Septentrione haud procul Armenia & Hyrcania. Parthicus, Marullo. Sylua jubatus qualis Armenia leo, Seneca in Thyestæ. Idæus, quasi Cybeleius, ab Ida Phrygiæ monte matri deûm sacro, cuius currum trahi leonibus fingunt. Phrygius; eadem ratione qual Idæus, vel quod leones multi sint in Phrygia, Textor. In Africa: inde epitheta, Libycus, Getulus, Massylus, Marmaricus, Maurus. Fere omnia quæ diximus de leone, habet etiam lupus, sed minus eo: improbior tamen est, & magis insidiosus, Albertus. Quatuor leonum secundum colorem differentiae, inueniuntur in regno presbyteri Ioannis, (vt vulgo vocat) in intima Africa, ut legitur in epistola quadam Hebraica quamin fine Cosmographia suæ Munsterus adiecit,) nempe aurei, flavi, albi & nigri. Sunt & leones formicæ aurei coloris, vt supra in a. dixi. Oculos natura nobis, vt equo & leoni setas, Cicero 3. de Orat. Γλαυκίσθεντες δέ λεόντες, apud Homerum dicitur, vt scribit Porphyrius à glauco, glaucum autem λεόντης τοῦ λεόντου, ab lacte, quod esse aenior conuenit, & proinde album. Sic Minerua glaucopis appellatur, & mare glaucum, & ipsa tranquillitas gæne: nitescit enim tranquillum mare, obscuratur turbulentum, inde Homerus. μελαῖται δέ τε τὸν λεόντα. Hinc & oculi pupilla γλαυκή, & ἡ περὶ τῆς τελύης, quod ex albedine splendicet. Aristoteles in Physiognomice oculos leonis charopos vocat, eosdem verò glaucos esse Apollonij interpres probat: Thedorus charopos in Aristotele fuluos interpretatur. Rauam lupam apud Horatium de oculorum colore dictam interpretantur: quia raus color, fuluus sit, sed nigroris habens aliquid. Proinde rauos oculos, charopos rectè dixeris: quâdo & Porphyrio rauum esse fuluum dicit. Charopos subnigros putat alij, ac dici à nobis varios eggopos verò subglaucos seu caprinos. Plutarchus in Mario charopos Germanorū oculos appellat, interpres horrendos intellexit, Cæl. Et alibi, Glaucon in Mineruam dici putat Phurnutus, non tam quia glaucos haberet oculos, quâm de formidoloso aspectu, quoniā & glauci dicantur leones βασιλεὺς, id est regi, & poetarum quidam dracones vocet glaucopas. Επονιον τὸν τελοῦντα δέ φθιλμῶν δέκα τῶν λεόντων ὁ θεοχαλάτης τοῦ δέ φθιλμοῦ δύτων γνωμένων, Eustathius. Os leonis, φόνιον χάσσος Oppianus appellat. Os non de homine tantum, sed pecude etiā & fera dici potest, veterum authoritate, vt de leone apud Vergilius lib. 7. Fremit ore cruento, Nonius. Tori comæq; ceruicis fluctuantes, Gellius de leone. O quantum per colla decus, quem sparsit honorem, Aurea lunata cum stetit vnda iubæ? Martialis. Alceam herbam (ex genere sylvestris maluæ) in penultima, vt quibusdam placet, sine diphthongo scribitur, distinguendi causa ab alcæa, id est leonis animantis cauda: quæ etiam cercis dicitur: quanquam & herba quedam cercis est. è qua radij siant textoribus, vnde & nomen, Hermolaus. De alcæa emblema Alciati extat, titulo Ira, huiusmodi. Alcæam veteres caudam dixerunt leonis, Quæ stimulante iras concipit ille graues, Lutca cum surgit bilis, crudelis & atro. Felle dolor, furias excitat indomitas. Σιδηγέων ὀνύχιον αἰνωνίᾳ, Oppianus. Simiarum genus in Praisijs Indis esse ferunt, barbatæ satyrorum instar, & cauda Leonis insignes, Aelianus.

c. Λεόντειον βρύχην, rugitus leoninus. Varinus. Hinc exaudiri gemitus, iraq; leonum Vincia recusantum, & sera sub nocte rudentum, Vergilius de Circe 7. Aene. Ωροθρίν rugitum Leonis vocat Theocritus, & latibulum eius, κρίλων, αὐλιν. Ωροθρίν λέγεται Φτί λέναν καῦσσην εἰ λεόντων λιμῷ λικουσσιν, &c. Varinus. Minimum dormiunt, sub lucentq; dormientium oculi propterea in Agamemnonis seuto formidinem leonino pictam capite scribit Pausanias. Δαφναῖον, deuorare, de leone, lupo & huiusmodi feris dicitur. Menelaus conspecto Paride aciem Troianorum præunte, Ως τε λέων ἐχαρη μεγάλων θητοῖς σώματι νόσος, Εὐρών ή ἔλαφον νεκρίν, ηδύγελον αἴγα: Πεινάων μοίσαρά τε κατεδει, εἰπερ ἀν (πον) αὐτὸν Σελινηγα ταχέες τε πονεῖς, Ιαλεποτε τ' αἰζυοι, Iliadis tertio. Σαρπηδὼν μητέται Ζεὺς Ωροθρέπ' Αργείοισι, λεόντι αἰς βρυσθέντι, Iliados μ. Et mox de eodē, Βῆρ' ίλευν ὡς τε λέων ὄρεστορφος, δοτ' θητεῖδης Δηρὸν ἐν πρεσβ. πέλει δέ εἰ δημός αὐληῶν, Μήλων τε πείσσονται & έπει τοινὶν οἰκουμον εἶθεν. Εἴπερ γέρχεται πατέρι φύσιν τοράς εἰσθρας Σωκράτει Κέρεας φυλαῖσσοντας τελοῦται, Οὐρά τ' απέριτης (αὖδις θητεῖλης, αἴπερ) μέρουνε σαρπηδὼν μηδεδημ. Αἴδης οὐδὲν οὐδὲν πατέρι μετάλλευτος, ηδύ καὶ άντες. Εἴλοτις ἐν πενταρτοῖς δέσιος λεόντης χερὸς ἀνθροπινοῖς. (His similia vide mox in d.) Item de Aiace. Ως διαλιώνα λεόντειον βρύχην μεταστίλον. Εασθεντοκαψετες τε έπειρες στρυμοτάπες: Οἱ τέ μιν στοι εἰσὶσι βρύχην ἐν ταῖσις (τούτῳ λιπαρωτάτιν) έκαστισιν τοῦ βρύχην έξαρπάσαις ἐλέθειν, Πάνυχοι ἐγρήσοντες δέ τοισιν ἐρεπίζων ιθύει, αὖδις επιπέδοσι ταρπεῖταις γέλαντες Αγνήν αἰσθανονταις θαυμαῖς ζειροῖς, Κατούλυται τε στεται, ταῖς τε τρεῖς εστούμβοις περ. Iliados lambda. Ceruus fortis vulneratus sagitta, fugit quamdiu potest, defessum verò tandem iacentemq; thôces inuadunt & depascuntur: Ψήτε λίνης θητεῖσιν θητεῖσιν. Σιντηλούς μέν τε διέτερον, δινταρός δέ λινηται. Ibidem. Cöttingit aliquando vt venatores cum canibus ceruum aut capram sylvestrem agitent, & ille in syluam aliquò aut in rupem euadat: Τῶν δέ οὐδεὶς οὐαῖσι ιαχῆς εἰσέναι λέγεται. Εἰς δὲ διαντας αἴτια διαντας αἴτια διεμετάνοια. Iliados c.

Catuli, inquit Nonius, non solum canum diminutiæ, verum etiam omnium animalium appellantur. Vergilius Georg. quarto in descriptione pestis, Tempore non alio catulorum oblita leæna Sænior erravit campis. Lucretius lib. 5. At catuli pantherarum, scymnique leonum. Σενύνοι peculiariter leonum catuli dicuntur, Pollux & Varinus, ijdem propriæ λεοντίδεis, Varinus. Etymologus σενύνον, paroxytonum, leonis catulum interpretatur: σενύνον verò, oxytonum, aliorum animalium. Athenæus lib. 7. Aristotelem citat, qui scymnon pisenit mustelarum generis faciat. Scymnus Tarentinus, θωρακιστὸς erat excellens, Athenæus. Αἰσchylus ιθρικόν vocat θεύλεον, δέδεις Varinus in Kithælos. Οὐεια & οὐεινα, hystricum & huiusmodi animalium catuli sunt, Varinus. Οὐεινα leonum catuli apud Aeschylum in Agamemnone, sed validi & speciosi: dicuntur & οὐεια: sicut qui luporum catulos eodem nomine comprehendi putant, Eustathius, vt quidam in Lexicon Graecolatinum transcripsit. In Cœnæ insula, apud veterem auctorem fidei integræ (Aelianum in Varijs lib. 1.) legimus, de grege ouiarico Nicippi, ouem non ritu naturæ agnum sed leonem pèperisse. Prodigialeid (vt erat,) visum multis: si quidem Nicippo tyrannidem portendit, quam mox is est consecutus, quum ædito monstro, priuatum adhuc ageret, Cælius. Fraus quasi vulpecula, vis leonis videtur, Cicero 1. Offic. Οὐτ' εἴ τι παρθένος μῆνος, εἴ τι λεοντίς, Homerus Iliadis rhō. Meles primus Sardius rex ex pellice sua leonem genuit: qui leo quacunque partem murorum circumdatus esset, ex ea parte Sardes inexpugnabiles fore Telmisses iudicauerant. Eum Meles per ceteram partem murorum circumdaxit, quacunque poterat arx oppugnari, per vnam verò partem, tanquam inoppugnabilem & præcisam, circunducere pretermisit quæ ad Tmolus fluuium vergit: atque illi rengante Craso a Dario capta est, Herodotus lib. 8.

d. Extant Martialis epigrammata quinq; lib. i. nempe, septimū, 16. 19. 28. 79. & 148. de lepore per Iussum trans-
eunte per os mansueti leonis, ex quibus vel unum recitasse sat fuerit: est autem 16.

*R*ectibus his tauris non eripüre magistri,
*Q*uodquo magis mirum: velocior exit ab hoste,
*T*utior in sola non est cum currit arena,
*S*i vitare canum morsus lepus improbe querit

Per quos præda fugax it, gredit, lepus.
Nec nihil à tanta nobilitate refert.
Nec canet tanta conditum ille fide.
Ad qua confugias ora leonis habes.

Aliud eusdem poëtæ 9.73. de leonis & arietis concordia legitur huiusmodi:

*Massyli leo famā iugū pecorisq; maritus
Ipse licet videas, canea stabulantr in una,
Nec factu nemorum gaudent, nec mitibus herbis,*

*Lanigeri, mirum qui posnere fide.
Et pariter socias carpit ut erg, dapes.
Concordem satiat sed rudis, agna sumem.*

In magnis festis Tartarorum adducitur regi eorum leo cicur, qui ad pedes eius instar catuli mansueti iacens dominum suum agnoscit, Paulus Venetus. De Tigride cicure quæ ferum leonem lacerauit, Martialis in lib. spectaculorum, epigram. 18. Vide in D. Titi Vespasiani Strozze egregium carmen legimus lib. 4. Eroticō, in leonem Borsij ducis Ferrariae: qui obiectos ei in cauea tauros, vrsos & apros dilaniare solebat, lepoti & catulo circa se vaganti parcens: tandem verò deposita mansuetudine, puellam. Sustulit ingratus, cui quondam plurima debens, Peccandasq; iubas & fera colla dabat. Θυμολέοντα, generosum aut fortē leonum instar, ἡλεονθύμον, Hesychius & Varinus. Aquilis velociores, leonibus ferociores. Saul & Ionathan, 2. Reg. 1. Lamia meretrix Attica dicebat quod εἰ ἐν τῇ θάλασσῃ λέοντες εἰν Εὔφεω γεγίνασιν αἱλάπετες. 1. qui in Græcia fortes ut Leones, Ephesi vultes. 1. astuti & molles fiunt, Aelian. Varin. lib. 13. Senem quendam Plautus in Menæchmis appellat leonem Getulum olentem edentulum.

*Impastus stabula alta leo cens sepe peragrans
Confexit capream, aut surgentem in cornua
Visceribus super accumbens, lauit improba te*

(*Suadet enim vesana fames*) si forte fugacem
Gaudet hians immane, comasq; arrexit: & harer
Oracula, Vergilius Aeneid. 19. Similis est c

apud Homerū Iliad. y. (quam in c. posui hoc initio: Οὐτε λέων ἔχαρη:) & μ. (ibidē recitata. Βῆροι μὲν ἀσέλευτον, &c.) Nicolaus Erythraeus. Impastus ceu plena leo per ouilia turbás, (Sudat enim vesana fames) mandit; trahitq; Melle pecus, mutumq; metu: fremit ore cruento, Vergil. Aeneid. 9. Δῆτόπειρον τύπον ενείπειν μήτερ, ὡς πιθεύτα, Οὐρανία πατέρια δύρων εἰρωνείας δέσποινα Χράνον, (εύμηξη, δημόδηλον τὸ δρεπανόντα πλακύνοντα μήτερ τὸν αὐλῆς τύπον εγγέμενον, εἰδέδαμαστος: Τέ μήτερ εἴρωνερ, ἀρσεῖν, πεισταὶ γέ τ' εὐτελομένη. Αἱ μέντοι ἀγγειστίναις (πατέρηλοι, πυνταῖ) εἰπεῖσθαι οἰκουμένην. Αὐτῷ δὲ μεμερισθεὶς βαθέστις εἰρωνείας αὐλῆς, (εὖν γέ εἰσακτευτὴν τὸ τερψίτερον τὸ ἐπαλλιν,) Homeru. Iliadis quinto. Nō famelicus, miti ingenio est: at vbi impulerit fames, rapitur quo furor iussit, & qualicunq; pastu propellit in ediam, vt sati indicat M. Manilius lib. 4. Astronomicō dicens, Quis dubitet vasti quæ sit naturalis conis? Quasq; suo dicit signo nascentibus artes? Ille nouas semper pugnas, noua bella ferarum Apparat, & pecorum viuit spolio, atque rapinis. Hoc habet, hoc studium postes ornare superbos Pellibus, & captas domibus configere prædas, Atq; parare metum syluis & viuere raptō. De leone ex cicure efferato Martialis epigrammatum 2.75.

*Verbera securi solitus leo ferre magistri,
Dedidicit pacem subito feritate reuersa,
Nam duo de tenera puerilia corpora turbas,
Sausus & infelix furial dente peremit.
Ceu saum turba leonem
Asper, acerba tuens retrorsum credit: & neg, terga
Ille quidem hoc cupiens potis est, per teis, viros:
Improperata refert,
Penorum analis in aruis*

Inseriamque pati blandus in ora manum:
Quanta nec in Libycis debuit esse iugis.
Sangue meam rastris qua renouabat humum,
Martia non vidit maius arena nefas. Virgil. li
Cum telis premit infensis: at territus ille
Ira dare, aut virtus patitur: nec tendere contraria,
Haud aliter retro dubius vestigia Turnus
nilia ex Homero capite quarto scripsimus.
Sancus ille graui venantium vulnere pectus,

*Tum denrum mouet arrha leo, gaudetq; comanteis
Impavidus frangit teli m; & fremit ore cruento,
carmen Homericum videtur citatur à Scholiaсте in Pace
quitur, lupus ipse capellam, Vergil. & Agl. Venatio leon
dit ab alta Stare procul campis meditantem prælia tauru
ς ταῦρον ἐδήσει, Homerus Iliad. rhō. Et rursus in eodem:*

Βεσπομένης ἀγέλης Βεν αρπάσα, ή περισσόν.
Πρώτων, ἐπειτα δέ τ' αἴμα Εὐγενοτα ταντα λαφύσῃ
Ποτὶ ἀμάλι ἵδεσιν Σποτεθεν, εδίθελον
nullus Troianorum Menelao occurrere audebat, His
εἰς ἀνχήρα δέξει Πόρπις, ήτε βοὸς ξύλοχον κατευκυμένων,
u lacerant, Horatius Carm. 3. i. quomodo Danaides ma-
rrant eāq; vincunt: contra leones autem & elephantes
m, ad Monocerotem differo.

Homerus Iliados μ. de Hector in pugna instar leonis se gerente. Hector ad Graecos cum prostratum ab Achille vulnerantes, βάλετε νυκτίστρον, έμον σθέμας, δι' ή Εὖτοι Νεργοῦ σώμα λέοντος εἰφεύεται λαγων, Antholog. 1. 5. auctore incerto.

e. Ad Indos sapientes, quum Apollonius cum eis conuersaretur, deductus est (vt curaretur) leonum venator acerrimus, annos ferè natus triginta. Huic venanti ingens leo in clune iuneturam dissoluit, atq; ita crus femurq; in alteram partem distorsit, Philostratus. Αἴγα, retia ad Leonum venationem, Suidas. Lentocomi, qui in caueis leonum curāgerint, Cæl. Λεοντόγραιοι, Oppiano: sed malim cū accentu in penultima, vt Varinus etiā habet & Etymologus, his verbis: Λεοντοκέρης, δὲ λεοντόγραιοι, πιστηρευεῖν. Cælius mansuetariū vocat, sed lentocosmodici potest etiam qui mansuetum iam curat. In leonem mansuetum in Amphitheatro prostratum, carmen

condidit Statius lib.2. Sylvarum. Linei thoraces et si ferrum violenter adatum transmittant: venantibus tamen conuenient. Effringuntur enim in eis tum leonum tum pardalium dentes. Pausanias in Atticis. Orus bellum geritus cum fratre Typhone, potius equum quam leonem ad prælia fertur instruxisse: quia ad persequendū quoq; hostem equus, leo in ipso tantum cōflictū esse utilis videtur, Camerarius. Historia hominum, quie leonibus obiecti, vel occiderunt eos, vel ab eis occisi sunt, referetur circa principium octauæ partis huius capititis. Leontem vel leontem Græci vocant leonis pellem, Cælius: sed hæc commodius Græcæ scribuntur, λεοντὴ ή λεοντῆ. Δεοντῆς πλοντὶ καὶ δέρμα λεοντῷ, Pollux. Aliqui λεοντὶ oxytonum scribere malunt, vt Scholia stes in Ranas Aristophanis, Σύδας & alij plures. Atheneus lib.9. circumfletendum asserit, his verbis, Αὐτὸς δὲ οὐκέται συγγραφένον ἐστι καλή, ὡς λεοντὶς λεοντῆς συνέπει. Αὐτὸς δέρμα λεοντῷ Τέλερῷ Αἴραψ, κανθάρῳ ἀγρότῃ αἰγαλέαν, Suidas ex epigrammate. Λεοντὶς πλοντὶ, τὸ δέρμα ωτε, Hesychius & Varinus. Σπερφοτέλες τὸ δέρμα λινέ φρεσιν, οὐ λεοντὶς εἰδεύματεν. τὸ δέρμα καὶ σφεσιν, αιγαλέος δέρμασι. Varinus. Herodorus vir voracissimus, κομιαδοῦτος οὐτοῦ τοῖχον διπλού λεοντῆς μέντης Atheneus. Αὐτῷ δέρμα πελοποννησίου λεοντῷ, Apollonius de Hercule. Καὶ θροχλαῖνα ποιῶν οἵμηστος λύκος, Lycophron de templo Herculis. Σπερφοτέλες, i. leonina pelle induiti seq. Herculis, Lycophron. σέρφος δὲ τὸ δέρμα λεοντῷ δέρμα Isacius Tzetzes. Mauri leonum pelles induunt, & dormientes stabescunt, Strabo. Barbari inter Caucasum montem & fluuium Cophena, Apollonio & socijs leonum ac pantherarum pelles, à carnisbus nuperrimè di-reptas donabant, Philostrat. Pellem habere fingitur Hercules, vt homines cultus antiqui admoneantur, Festus, Aeneas tergum Getuli immanc leonis Dat Salio, villis onerosum, atq; vnguisbus aureis, Vergilius s. Aeneid. Quæ si ilualeonis Pellis obit totum, præfulgens vnguisbus aureis, 8. Aeneid. Ipse (Auentinus) pedes tegmē torquens immanc leonis, Terribili impexum seta, cum dentibus albis Indutus capiti, 7. Aen. Dat Niso Mnestheus pelle, horrentisq; leonis Exuvias, 9. Aen. Fuluiq; infestor pelle leonis, Aeneas 2. Aene. Præcipuumq; toro, & villosi pelle leonis Accipit Aeneam, 8. Aen. Aurifero perfusa Tago villosa leonis Terga feri, Statius lib.6. Thebaidos inter præmia certaminum. Herodorus vir voracissimus κομιαδοῦς οὐχεῖν διπλού λεοντῆς μέντης, Atheneus. Αὐτῷ δέρμα νωτοῦ καὶ συκέντοις ημέτοντος Αἴγανος δέρμα λεοντῷ αἱ φραγμένον ἐστι ποδεώνων, Theocritus Idyll 27. de Amycos Adrastrus oraculo iussus filias coniungere apero & leoni, cum venirēt ad eum, Tydeus apri, & Polynices leonis pelle induiti, illis elocavit, Varinus in Oedipo.

Induitis me leonis exuvium, Eνδύετε μοι τὴν λεοντίην, prouerbium (inquit Erasmus) in eos dici solum. qui suscipiunt negotium maius facultate, quia; se magnificientius gerūt quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt leonis exuuius tegeretur, deinde altera manu clavam, altera gestare arcum, atq; hoc ornatus descendit ad inferos. Cerberum extra sturum. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuuius clavaq; in stratum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Aeschyllo certantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id gestaminis neutiquam illum deceret, ut potemollem & effeminatum. Eodem pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodem ornatus se ab inferis rediisse ad simulat. Nihil autem prohibet quod minus prouerbium ad apogenum illum referatur, cuius meminit Lucianus in Piscatore. Apud Cumanos asinus quispiam pertensus seruitutem abrupto loro in syluam auferget: Illic forte repertum leonis exuuium corpori applicabat suo, atq; ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaq; territans. Nam Cumani leonem ignorauit. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus: donec hospes quispiam Cumas profectus, qui s̄pē numero viderat & leonem & asinum, atq; ob id nō erat difficile dignoscere, aurium prominentium in dicio, neque non alijs quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probè fustigatum reduxit, dominoq; agnoscenti reddidit. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide supra Lesbum. Nam & Lesbij & Cumani notati sunt soliditatis, ut indicat Stephanus. (De asino Cumano scribit etiam Tzetzes 4.10. & II. & 10.321.) Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratyle, negans oportere deterri se magnitudine disputationis institutæ, postea quā se in leonis pelle esset induitus. (τὸν λεοντίην ἐνδέουσαν τὸν ἀποδεικτανόν.) Lucianus in Pseudologista: Οὐδὲ δέ τινς οὐδὲ πολὺ πάντας λεοντίην, ὡς Φανερὸς Γένοιο κανθήναι. οὐδὲ εἰ μή τις ἀργεῖ τοῦτο φέρειν αἴτιος ἡμᾶς; Τοσού, ηδὲ τοσούτην Κυνῆντος εἰνι, οὐδὲ θύμων διγόνων εἰδέναι ισχὺν αὐτῶν μέχριστα τούτοις εἰνται, μηδὲ τολμεῖν δύναματις τοσούτην αἴτιον. Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclem, Θίγητην οὐδὲ ήνιον Φλόσφορον, διὸ τῇ γένεσι τοποθέτην οὐδεμίᾳ. Demutauit non nihil de prouerbio Lucianus in Philopseude cum ait: Τοσπόν χείρον ἐλειθεία μεταστήλεοτην, Γελοῖν πανταχού θείστελλων, Ήτε omnia Erasmus. Καὶ Κακίαν γέραστι τὸν πατέραν Κυνέα λεοντίην ταυραχεῖν ἐνημερών, Aristophanes: Πλευραγγυματίσας Διό τὸν αὐτέλγειαν τοῦ πατέραν, εἰς τορνομάνην δυνατοποιεῖ τοντα τοσούτην μαλακίαν αἴτε. λεοντίην forte inuercundo sensu accipit, vt Martialis leonem, vt in a. dictum est. Leonis tergus gestare, ceu prouerbio dici posset in virum fortem, quod id olim gestarit Hercules & post eum Zielas (Ζιλας), ille apud Arrianum, Eustathius. Sed, ut mihi videtur, aliorum quidem animalium, vt vulpis, hinnuli, pantheræ, pelles gestare illos, quorum similia sunt ingenia, eleganter dicemus: leoninam verò, propter asini Cumani fabulam, non ita aptè. Εὐαγγελιανού καὶ κατατελεθερίου λέγουσιν, τὸ μιζών Αργελαυκανόνθια, μηδὲ τὸ σωμα δόλον ἐνδύοντα, αἷμα μέρος τοιούτοντα, καὶ αἱ φεταὶ ἔξαρτα μέρη, οἷον τοντόν, λεοντίην, η παρδαλέων, Eustathius in Dionysium. Et rursus, Επάντος νεκρῶδα, τοιούτον τὸν ἐνδύοντα τοντόν, αἷλον αὐτοῖς ἐφέρονται, ἔξεργεμοστι, ητοι, ἐνψίχηπ. Leonis exuuium super crocoton, Λεοντίην θήτερον τῷ προκατῷ, paroemia, quæ locum habet, cum duo quæpiam copulantur, quorum alterum cum altero nequaquam congruit. Sumptum à Baccho qui hoc ornatus descendit ad inferos, apud Aristophanem in Ranis, (vt dictum est in præcedente statim prouerbio:) quo videlicet Hercules creditus, formidabilis videretur inferis: Hunc ita adornatum Hercules ridet, Αὖλος ξένος τοιούτοντος Γέλων. Οργανλεοντίην θήτερον τῷ πεμπέντε. Appositè diceretur, inquit Erasmus in monachos quosdā aut scholasticos qui foris insignia sui instituti portant, interius militarem imitantes cultum: aut qui vultu tetrico, moribus sunt effeminatis. Κροκωτον, γυναικεῖον τὸν ηγητὸν ἐνδύμαντα, Scholia Aristophanis: Vide plura inter prouerbia ex mustela. Prouerbium Τὸν κρωτῶν τὸν Γαλῆνον mustela dicetur. Superioris ex Aristophane Suidas etiam in voce Κροκωτὸν méminit. Lysander Lacedæmonius cum ei vitio verteretur à nonnullis, quod fraude subinde agere videtur: Quod (inquit) leonis peruenire pellis non potest, vulpinam assuisse haud dedecuerit, Cælius: transcriptis autem ex Lysandro Plutarchi. Αὖλον τὴν μηδὲντην τοιούτην τοιούτην αἰλωπελεῖον τοντόν, οὐδὲ μην Φανερὸς αἰματόφυλον αἰτεῖχε, παντεργυτον χεῖνται. Καὶ Οὔπρος, Ηδολανθῆ βίθιον ηδανοφαδὸν ηδανοφθόνον, Suid. Οπτε μηδὲντην λεοντίην τοιούτην αἰλωπελεῖον, οὐδὲ μηδενὶ τοιούτην λεοντίην, Apostol. plura leges in Vulpe G. Vestes in corio leonis deuolutæ, tutæ sunt à tincis, Rasis & Alber. Si sepolconis cum allij trito, ita quod odorem allij vincat, corpus aliquod perungatur, numquam lupi accendent ad ipsum, idem. Si cum sepolconis liquefacto circuitus ouium inungatur

(aliás, distilletur) nūquām accēdēt ad eum lupi ne calia rapaciā, Rasis & Albertus. Si quis linat corpū sūmū sepo renū leonis, terrentur ab eo lupi, Aesculap. Si sepo eius liquefacto inungatur animal, non accēdēt ad ipsum muscā (vel ut alij habent, lupi, aut bestiæ, aut serpentes) Rasis. Si suffitū ex sepo leonis cīrā aquam fiat, vel ex eo aliquid in aquam veniat, prohibet lupos nē bibant eam (ne accēdēt & ne bibant eam, Rasis.) Idem. Leonis adipem aiunt amuletum esse aduersus insidiantes, ἀντιδραγων τοις δημευλεστοις ειναι, Dioscorides. Fatemur & sine pudore quidem (inquit in annotationib⁹ suis Marcellus Vergilius) nescire nos quibus insidijs & hic & Plinius resistere leoninum adipem dixerunt: hoc quidem monebimus, fabulosum & ex vulgo repetitum videri. Ego vero Marcellum miror, qui in nodum in scirpo querat: sciunt enim omnes quo sensu insidijs nominentur, cum de scilicet & ex improviso aliquis captur, laeditur, occiditur. Hi doli, haec insidijs ne quid possint, leonis adipem inuentum præstare aiunt, vi scilicet magica, non naturali. Resistere etiam insidijs videtur, Plinius. Et rursus, Magorum vanitas perunctis eo adipe faciliorē gratiam apud reges populosve promittit: præcipue tamen eo pingui quod sit inter supercilias, ubi esse nullum potest. Similia dentis, maximè à dextera parte, villique è rostro inferiori promissa sunt. Leonis sanguine si quis corpū sūmū linierit, ab omnibus bestijs erit tutus, Sextus: eadem vim ferē adipi Rasis attribuit, ut dictum est. Helianthen vocat Democritus herbam in Themiscyra regione & Cilicæ montibus maritimis: qua cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino perungantur magi & Persarū reges, vt fiat corpus aspectu iucundum, Plinius. Super omnia est compositio quia inuictos faciunt magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte, & medulla eiusdem, equi victoris spuma, canis vnguis ad alligatis ceruino corio, neruisque cerui alternatis & dorcadis, Plinius. Equus sequens vestigia lupi (velle leonis, Albertus: non probo) cruribus obtorpedicit, vt moueri non possit, Rasis. Stercus leonis in vino potum (aut positum in vino mensura daui, Rasis) facit abhorre vinum, Albertus.

h: Nationem quandam Libycam Nomadum, tum alijs rebus felicem, tum lacte abundantem, maximorum leonum magna multitudine de suis locis depulit, Aelianus. Dilaniatus est Paphages rex Ambraciæ, dum leæna cœtulit stipata occurrit, de quo Ouidius in Ibin. Fœta tibi occurrat patrio popularis in aruo, Sit; Paphageæ caufæ leæna necis. Hyas item frater Hyadum à leæna interfactus est, Text. Ampraciota leænam colunt summa religione, quod tyrannum ipsorum dilacerarit, Aelianus. Iuxta Indum fluuium mons est Lilæus nomine, à Lilæo pastore dictus. Hic cum superstitionis effet & solam Lunam coleret, ac nocte in tempesta eius aliquando sacra perageret, reliqui dij contemptum sui ægræ ferentes, duos ingentes leones ei immiscerunt, à quibus laceratus, in sui nominis montem mutatus est. Nascitur in eo lapis clitoris, κλιτορεῖον, colore nigerrimus, quem pro ornamento incolæ gestant ēν της τωτερείως, lego ὥτε λόιο, id est auriculis, Plutarchus in libro de fluuijs capite ultimo. Nota est historia Babyloniorum amantium Pyram & Thysbes, ut ab Ouidio Metamor. quarto describitur. Paetum erat sub noctem egressos vrbe ad sepulchrum Nini fonti proximum conuenire: prior adfuit Thysbe: venit ecce recenti Cæde leæna boum spumantes oblita rictus, Depositura sūmū vicini fontis in vnda. Ea visa fugit Thysbe, & tergo velamina lapsa relinquit. Haec cum reperisset leæna, ore cruento lanauit. Paulò post Pyramus accedens, vestigia feræ deprehendit, & vestem statim cruentam reperit, vnde conijciens Thysben perijisse, suo se gladio iugulauit: Mox superueniens Thysbe, eidem gladio incubuit. Fuit in Scythia, aut (vt alij placet) Numidia vir quidam sauitia incredibilis Therodamas nomine: qui leonibus (quos multos habebat in stabulis) præbebat homines deuorandos: Ad quod allusit Ouidius in Ibin dicens, Therodamantæos ut qui sensere leones. Item in Ponto, Non tibi Therodamas, crudusq; vocabitur Atreus, Textor. Hyades dictæ sunt, vt quidam volunt, à fratre Hyade, quæ à Leæna interfactum venādo luxerunt, Erythræus. Regum lib. 3. cap. 13. describitur historia prophetæ cuiusdam, qui cum Domini potentiam in miraculis aduersus impium regē Hieroboam æditis vidisset, & interdictum Domini audiisset, ne qua venerat via rediret, nec ederet biberet illo in loco, idq; à seniore quodam prophetæ deceptus neglexisset, asino vectus in itinere ab obuio leone dilaceratus est, illæso interim ad cadauer vnâ cum leone stante asino, donec senior prophetæ re audita ad sepulturam id tolleret. Eiusdæ libri capite vicesimo sic legitimus: Cum propheta quidam diceret ad socium sūmū in sermone Domini, Vulnera me: & ille nollet, addidit: Quia noluiſſi audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Ille igitur cum parum recessisset, à leonæ lanatus est. Dixerunt quidam ad regem Assyræ, Gentes quas translustisti de Babel & collocasti in ciuitatibus Samariæ, non cognouerunt iudicium Dei terræ, ideò immisit eis leones (haaroth) qui interim munte eos, 2. Reg. 17. Ignatius episcopus Antiochenus, Ioannis Euangelistæ discipulus, quum nullis tormentorū generibus à fidei nostræ cultu posset diuerti, Traianii imperatoris mandato leonibus fame diurna maceratis obiectus est. Satyrus quoque & Perpetua martyres pro Christiana pietate certantes, sub Valeriani & Galieni impp. persecutione itidem leonibus deuoti, & ab eis deuorati sunt, Textor. Alias martyrum historias quibus obiectis leones pepercérunt, capite 4. retuli. Descendit Samson in Thimnath, & ecce catulus ex leonibus cum rugitu ei occurrit: quæille spiritu diuino afflatus hædi instar nudis manibus discerpit: Et pergens cōuenit mulierem quam ducturus erat: & reuersus post aliquot dies vt eam duceret, declinavit vt videret cadauer leonis, reperitq; in eo examen apum & mel, &c. Hinc etiam enigma iuuénibus Philisteis proposuit huiusmodi: A vorace exiuit cibus, & ex forti egressa est dulcedo, &c. Iudicum cap 14. Benaias filius Iehoiada vir robustissimus, percussit duos fortissimos ex Moab: Idem descendit & percussit leonem in medio fouæ tempore niuis, Paralip. 1. 11. & 3. Regum 23. Pascebam (inquit David 1. Reg. 17.) patris mei gregem, & veniebat leo vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebat eos, & percutiebat, erubamq; de ore eorum. Perdiccas Macedo qui secutus est Alexandrum in bellis vñq; adèo fuit audax, vt aliquando in speluncam leæna latibulum solus introiret. Verum leænam ipsam non deprehédat, sed catulos eius secum exporauit: & magnam hominum admirationem hoc factu meruit. Etenim nō solum apud Græcos robustissimum & bellicosissimum animal leæna putatur esse, verum etiam apud Barbaros. Proinde dicunt, Semiramis dem Assyriam, non si quando leonem cepisset, aut pardalim similem eam interfecisset: sed si leænam eset nata, animal extulisse sibi q; in eo placuisse, Aelianus in Varijs lib. 12. Ab Acropoli descendentibus (inquit Pausanias in Atticis) Septentrionem versus monumentum est Alcmenæ, &c. & prope illud Hylli filij Herculis: à quo non multum abest Apollinis & Diana fanum, quod extructum aiunt ab Alcatho cum leonem Citheronium occidisset. Ab hoc enim leone interemptos aiunt tum alias tum Megarei regis filium Euippum: Itaq; regem illi qui leonem istum occidisset filiam promisisse vxorem, & simul regni successionem. Alcathum igitur (Αλκαθεύ) Pelopis filium adortum esse feram & viciisse: & cū regnaret ædem hanc condidisse Diana Agroteræ, & Apollinis Agræ. Lysimachus Agathoclis filius, dum Callistheni philosopho (quem sapient de virtute differente audiebat) ab Aleandro

xandro in focea cum cane inclusus, ad remedium miseris, venenum propinasset, ac propterea elusdem Alexandri factum exigit ferentis iussu, leoni fuisse obiectus, rem toti memorabilem posteritati egit. Manum siquidem amiculum inuolutam in os leonis intulit, arreptaq; lingua feram examinavit, Textor. Hoc factio, ut quidam scribunt, vehementius postea Alexandro dilectus, & apud eum in honore maximo fuit; & tandem post mortem eius Pergamo praeceps, ubi thesauri regis fuerunt: Vide Trogum libro 15. Alexander Magnus Lysimachum familiarem fibile leoni obiecit. Nunquid ergo hic Lysimachus, felicitate quadam dentibus leonis elatus, ob hoc cum ipse regnaret, mitior fuit? Nam Telesphorum Rhodium amiculum suum vndiq; decurritum, cum aures illi inasumq; abiciisset, in cauea velut nouum aliquod & inusitatum diu pauit, &c. Seneca de ira. Polydamas (Scotus) locum magnitudine visenda & robore confecit, & quidem inermis prorsus inobseptusq; Herculis similem audaciam amulatus, Cælius: Transtulit autem ex Pausania, qui Eliacorum secundo, Montana, inquit, Thraciæ regio intra Nestum fluuium leones alit, qui sâpe in loca Olympo finitima euagantur. Huius montis latus vnum ad Macedonia vergit, alterum ad Thessaliam & flumen Peneum. Hoc in loco Polydamas leonem in Olympo confecit, &c. ut ex Cælio recitauit. Ab eodem Polydamante ferociissimi tauri pedem manu detentum, donec vnguia dimitteret: in Tauri dixi. In Leonem à bubulco occisum Anthologij 6. II. hexastichon extat huicmodi:

Πηγεῖς τὸν λέοντος αἰπεφλοιώσκεται σέρμα
Αἴπει καταθρύχοντα τὸν *

Μαζεύεις, αἰπεπον οὐδὲν αἴματος αἷμα.

Achilles adhuc puer λεοντόσιν αἰρυρόσιον ἐπεράσει φόνον, καπέσσεται ἔνοψε, Pindarus. Phyllius quidam propter

Σωστροῦ θυπαλίων μηχεὶ φονοσύμβουλος,
Οὐδὲν δέ τε εἰ μάνδρας ἀνθεῖς θῆται ξύλοντες.

Βαλανεῖς, ἀχθεναῖς δὲ εἰχε βοοντοιαν.

20 amorem pueri, iussu illius captas à se feras, volucres, & leonem quoq; fecerunt, ei tradidit domitas: taurum verò postremo viētum cum illi negaret, indignatus puer saxo desiliens in cygnum auem mutatus est. Ouidius 7. Metam. Teumessus mons est Boeotia seu ciuitas, &c. ut in Onomastico docetur: vnde dictus leo Teumessius inauditæ magnitudinis, qui omnibus terrori erat, quem Hercules adhuc penè puer occidit, eiq; pellem detrahit, qua postea pro pallio semper vñus est. Hic leo à loue in cœlum translatus dicitur, ut gloriae Herculis consuleret, qui eum inermi occiderat. Alij tamen non hunc, sed Nemeum leonem, itidem ab Hercule interfectum, inter siderata relatum dicunt. Sed de leone sydere supra in II. a. Θεωρεῖς αἱρεφα καὶ καλασσαὶ λέων, senarius Lycophronis ut Stephanus citat. Nemea vel Nemee, regio est Arcadia vel Elidis, in qua Dryopes habitabant: vel sylua, inter Cieonas & Phliuntrem. In hac Argiu ob Herculis memoriam Nemea sacra celebrare consueverunt, eò quod immasum leonem in ea interfecisset, Molochi hospitis sulsus culus filium leo interemerat. Vnde & Molochum leonem quidam cognominant. Si seuum premeres Nemeum Phœbeleonem, Lucanus libro 1. Est & Nemea fons, item mons. Vergilius Aen. 8. de Hercule, Tu Cressia mactas, Prodigia, & vastum Nemea sub rupe leonem. Ausonius pro Nemeo leone Cleonum dixit, à Cleonis oppido Arcadiæ prope Nemeam syluam. Cognominatur & Bembinetas apud poëtas, à Bembina Nemea vico. Δέξια τε Ιάγεον Βεμβινήτῳ λέοντος, Panyasis apud Cælium. Ex Cleonis Argos duæ sunt viæ, una breviora qua pedibus tantum itur: altera quamvis & ipsa angusta circumiectis montibus, curribus tamen aptior est. In his montibus adhuc ostenditur specus leonis, & regio Nemea quindecim circiter stadia abest, in qua templum visitat Louis Nevez, Pausanias in Argolicis. Nemeorum ludus funebris est ob Archemori mortem institutus, &c. Hunc Hercules deuicto Nemeo leone instruxit, & loui consecravit. Celebratur autem tertio quoq; anno, Panemis mensis duodecimo die, certaminibus equorum & gymnicis, Schollain Pindarum. De Nemeorum certamine reperiles nonnihil apud Aelianum libro 4. capite 40 de ijs qui memores beneficiorum fuerunt. Leo, inquit Varinus, in Nemea regione Argluæ erat, nec ferro vulnerabilis, nec vlo genere teli: hunc Hercules suis manibus compressum occidit, & exuuum pro veste gestauit. Contigit autem si quando ut eum transeuntem Telamon ei amicus, qui filius carebat, loui sacrificans invitaret rogare: ut sic amicus leonis pelle loui patri suo factum faceret, & ut filius ei nasceretur oraret. Hercule igitur phiala aurea accepta sacrificante, & profilo Telamoni im petrando louem orante, aë̄ds, id est aquila præterqua lauit. Itaq; iussit ut filium nascituram Aë̄don nominaret. Quare filius Telamonis natus, primum Aë̄ds, postea Ajax dicitur est. Adultum Hercules pelle sua obtexit, eamq; ei donauit: qua tectus, vt nugantur, invulnerabilis erat: (vt & Hercules) eo tantum, ut quidam volant, loco excepto, qui pharetra prius tegebatur, cum pellem adhuc gestaret Hercules: (in Aiae vero eam gestante, excepto eo loco quo scutum tenebat, Isac. Tzetzes.) Sed hæc nugæ sunt: Veritas autem sic se habet. Ajax cum egregius miles & in multis prælijs versatus esset, nunquam 50 vulneratus est, ut qui sibi optimè caueret & scuto se muniret. Sed postremò cum ipse suo se gladio per latus aut collum adacto iugulasset, eas tantum partes vulnerabiles habuisse, fabulati sunt, Hucusque Varinus; & Isacius Tzetzes Scholiastes Lycophronis: ex quo corrupta apud Varinum verba hæc, Αἴδος δέ φασιν ηγανλείδην εἶναι τὸν Αἰακτον, sic restitues: Αἴδος δέ φασιν ηγανλείδηα εἰναρτεωτὸν τὸν Αἰακτον: Hoc est, Nonnulli Aiacei sub iugulo vulnerabilem fuisse aiunt. Nemea (inquit Tzetzes 7. 101.) regio est Argiu, sic dicta quod multis abundet pascuis: hanc vastabat leo quidam invulnerabilis. Eum Hercules emissis sagittis, & confracta iam iætibus clava, cum nondum interemisset, nudis tandem manibus compressum occidit: & pellem vnguibus feræ incidunt, εφόρεται την τὸν ιατρούν αἰδίνοντες μαχαίρας. Vocat autem hunc leonem Nemeanor, alijs Nemeæ. Plutarchus in libro de fluiis iuxta Inachum tum alios montes esse scribit, tum Apæstantum dictum, qui ante Selenæus, id est Lunaris vocabatur: Nam Juno irata Herculi, ut eum viceretur, Lunam sibi conciliauit, quæ incantationibus magicis cistam replevit spuma: ex qua natum leonem maximum Iris comprehensum zonis suis in Opheltium montem demisit: Vbi ille pastorem quendam indigenam Apæstantum nomine lanianit, & monti nomen suum reliquit, authore Demodoco in primo Heraclez. In Hercule furente Seneca hic senariolus legitur, Sublimis altas Lunæ concipiatis feras. Sed codex quidam verustus pro altas, habet alias. Cuius intellectum loci (inquit Politianus in Miscel: 17.) non temere aliunde, quam ex Achille defusus pferis, qui in Commentarijs Græcis Arateis scribit, in Luna etiam habitat, fluuiosq; esse, ut cætera sicut in terra: quin Nemeum quoque, inquit, illinc cecidisse leonem fabulanatur. De Apolline mutato in leonem, lego Ouidium libro sexto Metamorph. De Hippomene item in Leonem, libro 10. & de Atlanta in leznam mutata, ibidem. Curetes in leones mutati, ut paulo post dicam in loco de di s. Lupi & Leones apud Circen pharmacis in feras ex hominibus mutati, non feri, sed εργασιανεργοτοινοντες, Odyss. xi. Protei conformatio in diversa corpora imaginum falsarum rationem continet, quibus deludimur: alijs in alijs 70 bus summum statuum bonum: quod si quis in ambitione & superbia id collacet, leo existimati potest, Cælius.

Erat bi. Timaeus Pythagoricus, inquit, mutationem in bestia induci putat falsum, ad tertorem hominem impiorum, ut pœnas saltem formidine à viris tetrabantur. Et mox, Non desunt qui ista sic interpretentur, ut animalium quæ similem brutis duxerint vitam, aliae inter alias bestiarum turbae diversentur: Quod ipsum Platonis doctrinam valde consentaneum putat Olympiodorus. Quod si habitum intelligamus, non speciem, arbor erit apud Platonem, qui nutritioni deditus, vel Hercules quæ statim in ea astiturus, die noctisq; oripebit: milans, qui raptu viuet per concupiscentiam: leo, qui egregie militabit: draco, qui crudeliter in genus humanum debacchabitur. Empedocles inquit, si post exensem è vita homo de semet pso in bestiarum natura demigrat, multo præstantissimam commutationem esse, quæ sit ex homine in leonem. Si homines è natura sua in plantas commutantur, optimam esse conversionem, & demigrationem ex humano genere in lanum; Aelian. Vir quidam (et scribit Philost. l. b. 5. de vita Apollonij) leonem mansuetum ex loro yeluti canem, quoque voluerat ducebat. Leo autem nō modo ei quis se ducebat blandiebatur, sed cæteris omnibus qui obuiam accessissent. Tali modo vir mercedem quærens multas iam lustrauerat ciuitates: quinetiam tempora ingrediebatur, quod nudus à cædibus esset & impollutus: neq; enim hostiarum sanguinem lambebat: & excoriatas atq; in fustra diuersas factotum carnes non attingebat: sed mellitus placens, ac pane etiam & oleribus vescebat, coctas quoque carnes edebat: & vinum quandoque bibere visus est, cum antiquam seruaret consuetudinem. Is itaque leo ad Apollonium veniens, qui tum forte in templo sedebat, & ad eius genua procumbens, humilius etiam quam homines sacerent, supplicare videbatur: quod videntes qui astabant in erexit causid facere arbitrabantur. Respiciens autem ipsum Apollonius, Hic, inquit, leo me rogat, ut vos doceam hominis animam se habere: est autem Amasis, quondam Aegypti rex circa Saiticam præfecturam. Quibus verbis auditis leo mirabiliter tremens, lachrimabile rugitum addidit, tum dentibus infrendens, cum plorare pculdubio videretur, aptissime lachrymas fundebat. Demulcens igitur ipsum Apollonius, Ego (inquit) leonem censeo Leontopolim mittendum esse, ibique in templo colloquendum. Regem enim maximè in regia belluum cohuerulum, tanquam egenū mendicare indignum iudico. Post hæc congregati sacerdotes Amasidi sacrificarunt, & belluam torquibus virtutisq; redimitam, in interiorē Aegyptum misse: ubijs ante ipsum carmina & hymnos decantantes, Hec Philostratus. Magionines metempsychoſin credunt, & communè nobis cum reliquis animalibus natura insinnantes, symystas & eos qui sacris ijsde initiati sunt, leones appellant: mulieres vero (scilicet ijsde sacris initiatas) hyenas: ministrantes verò coruos: patres aquilas & accipitres, & quileoticis sacris initiantur, illi varie animalium figuræ circumponuntur, Porphyrius. Leonis & muris apogorum ex Babrio, Suidas in voce Φελιξ, χα, his verbis recitat, sunt autem lenarij scazonites. Κομψός λέοντος αγρόνυχαν διέδει μηνός. δὲ λέοντος μηνός. Φελιξ, δὲ χαλκηνοῦ φωνής. Θεολογ. Nos inter Babrij apologos eundem legimus, sed alijs verbis, & communibus senarijs. Apologum de leonis, asini, & vulpis societate, referam in proverbio Leonina societas. Leo apud Aesopum ægrotare simulans, belluas omnes capiebat quæ ad visendum accedebant. Vulpes autem, Quid (inquit) huc ingrediens utilitatis capitam, vbi tutò manere nullus potest, exeuhiūm autem vestigium nullum video? Philostratus in vita Apoll. Eudem apogorum Horatius in Epistola prima primi libri, his versibus refert:

Quod simus populus Romanus fortior eroget, quir

Non ut porticibus sic indicis fruaris idem,

Nec sequar ac fugiam, que diligit ipse, vel edit:

Olim quod vulpes agroto cauta leoni

Respondit, referam, quia me vestigia terrent

Omnia te aduersum spectantia, nullare terror sum.

Bellua multorum capitum es.

Πάντως πάντη παρεγέτων ηττόνων εἴναι παχύστην, ο μῆν τὸν λέοντα τῷ μισθῷ σώσας, ἀρνήσως

deinuον, Julianus in exemplis.

In Hecatombe (inquit Iulius Capitolinus) si imperatorum sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ, & cæteræ huiusmodi animalia: quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent, & à multis imperatoribus id celebratum constat.

Sub Atergatis simulacro species leonum sunt, eadem ratione terram esse monstrantes, qua Phryges finixeré natrè déum, id est Terram, leonibus vebi, Macrobius. Mater Deum Leonibus vehitur, validis impetu atque feruore animalibus: quæ natura cœlesti est: cuius ambitu aët continetur, qui vehit terram, Idem, Cybale Dea est montana, ideo vehitur leonibus, Schol. in Aues Aristophanis. Phasiana dea, non alia quam Rhea videtur: cymbalum enim manibus tenet: & leones throno subiiciuntur, Arrian. in Periplo. Curetes louem in Creta clam nutrituerunt, à Rhea etsi commissum: quod cum Saturnus rescivisset, iratus in leones eos mutauit: Iupiter verò iam regnans effecit, ut inter feras omnes principatu tenerent, & sub iugo Rhei matris currum traherent, Oppian. Rhea Cybele vocatur à Cybelis montibus: est enim dea montana, eamque ob caulam super leonum lugo inuehitur, Varian. Sophoclis glossularius Rheam ταυγοντῶν λεόντων Φεδρον interpretatur, quæ leonibus nutrita sit, aut quia nulla adeo terra sterilis sit quæ culta non mansuetat, I. Brodæus. Hinc veteres Graeci docti cecinere poetæ Sedibus in curru bijugos agitare leones, Lucret. lib. 2. Et iunctæ curru dominæ (Cybeles) subiere leones, Verg. 3. Aen. Cui Dindyma cordi, Turrigeræque urbes, bijugisq; ad frena leones, Idem 10. Aeneid. de Cybele. Nicomachus pinxit deum matrem in leone sedentem, Plinius Leonem simul & gallinaceum (olaria esse animalia, sed hunc gradu superiore, ideoque ab illo metu, dictum est capite quarto. Agyptij (inquit Macrobius Suturnalium l. 21.) animal in zodiaco consecrare, ea cœli parte, qua maximè annuo cursu Sol valido efficeret calore, &c. ut supra recitauit de leone fidere: vbi plura etiam attuli cur leo solare sit animal. Leonem à somno innictu esse, nempe qui semper vigiter, Aegypti se obseruasse gloriabantur: idcirco hunc Soli eos comparare existimato, quod Sol laberiolis simus ad nullum temporis punctum verlati intermixtens circum orbem terræ, ab instituto curta nunquam conquiscit: cui rei Homerum testem afferunt, cum Solem inquit operum & laborum quietem nullam habere, Gellius ex Aeliano. Mitras (vel, ut alij scribunt, Mithras) apud Persas Sol est, & primus eorum deus. Huius simulacrum fingebatur leonis vultu, ambabus manibus reluctantis bouis cornua retentans: quo significabatur Lunam ab eo lumen accipere, cum incipit ab eius radiis segregari: ipsa enim indignata sequi fratrem, occurrit illi, & lumen subrexit obscuratque: Sol autem, id est Mithras, ideo leonis vultu esse dicitur, quia Sol leonem signum principale habet: vel quod ut leo inter animalia, ita Sol inter sidera excellit, Gyraldus. Plutarchus scribit leonem propter ea dici Solare animal, quod inter quadrupedia vnguis aduncis, catulos sola videntes parit leona: minimū porro dormit, sublumentque quiescentis oculi, Cælius. Leo in anteriori parte calida natura est, in posteriori frigida: sic & Sol cum est in leone, Author obscurus. Dicuntur quibusdam quoque leo inter vigilandum præcipue oculos occludere, quos aperiat dormiens. Hinc templorum claustris leonem symbolum appingebant priores, Cæl. Onoscidiæ mones, mares se ut plurimum exhibent, interdum quoque leonem & canem induere videntur, Cælus. 70 Canis

Canis Serapidi coniunctus est triceps, capite medio leonis, sinistro lupi, dextro canis. Vnde supra capite primo de canibus diuersis, vbi de Cerbero agitur. At praeiorum lexam summa religione colunt quod iyanum suum la-
cerarit & distraxerit, tanquam sua libertatis vindicem, Aelianus. Leonibus (inquit idem) in Aegypto religio us
cultus non modò tribuitur, sed etiam ex ijs vrbs nomen traxit: quorum sanè vim ac naturam exponere non alienum videtur. Tempa habent sibi consecrata, & sedes ad commorandum amplias, & ad exercendum spatia & cur-
ricula laxa: tum eis bubule carnes quotidie præbentur, quas distraetas atq; ab ossibus nudas cum interca exedunt;
& conficiunt, ab Aegyptijs incantantur Aegypti voce. Cantionis argumentum huiusmodi est, ne ex aspicien-
bus quenquam fascinet. Neq; vero eorum modò permulti diuinitate & religionem apud ipsos habeant: verum
etiam sedes eis dedicatae, è regione contrarios auersorūq; aspectus habent: quarum fenestra, tam quæ ad solis ex-
ortum pertinent, tam etiam quæ ad occasum spectant, apertæ suauorem vluendi rationem eis & iucundius habi-
tandi domicilium efficiunt, tum eis etiam sunt exercitationum loca ad tuendam valetudinem, tum prepnq; palestræ. Eos ideo Vulcano Aegyptijs consecrarent, quod sint natura vehementer ignita, atque adeo extremitati
ignem ob copiam interioris & germe intuentur, & fughant: tum ipsos idcirco solis domicilia constituant. quod
igne sint: simul & solem, cum est in tempore calidissimus, accedere ad leonem & eum dicunt: & i quidera
qui magnam Heliopolim incolunt, in templi vestibulis eos diuinæ culisdam soris, vt Aegyptijs dicunt, participes
alunt. Nam ijs, quibus propitius est deus somniorum significationibus secundum quietem, futura non sol ini-
ostendunt, sed etiam à periuri illis, quod iusserandum non conseruent, & fidem violent, non longo interiualle;
atq; adeo uestigio, deo eis iustum impetum afflante, pœnas illorum fraudi debitas, reperunt, Hæstenus Aelianus.
Leonem colunt Leontopolitani, Strabo. Lycophron in Alexandria Hercule aleruæ dicit regæ regor, exiisti rabi-
oris præstantia, & quia in eius generatione triplex in unam coluit hor, &c. Cælius. Apud Homerum allecubide
Diana legitur, Επει τε λέοντα γυναιξιν θυμε Ζεύς, ιστάλειναι, Varinus. Lexa in luco Diana, apud Theocritum Idyl. 2.

Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, ut aperiat librum, Ioannes Apocalypses quarto. Intelligit autem dominum nostrum Iesum Christum, quem & agnum paulus post vocat, ab innocentia: ut leonem à fortitudine, quod solus potuerit aperire librum, quem nullus alius spiritus aperire poterat. Sed etiam princeps tenebrarum ab apostolo Petro leoni confertur, non simpliciter, sed rugienti & famelico: ferociam enim & iracundiam leonis in fame summanam esse diximus.

Leonis ad frugifera & fructuosa loca profectio siccitatem prænuntiat, Aelianus. Periclis mater Agarista per quietem sibi visa est leonem partu ædere, & post paucis diebus Periclem peperit, Plutarchus in eis vita. Λέωνος δὲν σρφελῶν δηλοῖ μάργας, Suidas & Vatinus. Leonis asperitus famosus fuit & inglorius, itineraque infesta facere creditus: namq; hostiū pugnam saepe portenderant, Alexander ab Alex. sed deceptus videtur, non intellecto nimirum quem rectauit senario, cum is ad somnium pertineat, non ad leonem obuium vel in itinere v. sum. Erasmus eundem s. narium iotēt proverbia numerat, (quod parum probo,) translatum vt inquit, vel à somniis conlecturis, vel ab obseruantibus auguria. Sed ad somnia duntur pertinet, vel inde clarum est, quod passim apud Suidam & Hesychium plurimi similes senati monostichi omni oratione recitantur. Alexandrum Magum illi Babylonie multa prodigia perturbabant. Ex his enīs quos educabat, leonem quendam eximissimam magnitudinis ac formam insuetu, a sellis calcibus exanimaret, Plutarchus in eius vita. Leo in Cō insula ex quo nates quid portent, capite tertio diximus. Apollonius ille magus cum non procul Babylonie recessisset, leonem inuenit, in cuius vtero cæso catuli ostē continebantur: vnde coniecit peregrinationem suam ad Indorum iēgem anni unius & mensuram cōsiderat futuram, vt capite tertio recitauit ex Philostrato. Cypselus Corinthi tyrannus fuit, patre natus Eetione ē Petra tribu, matre vero Labda, &c. vi platiibus persequitur Herodotus libro quinto. De hoc adhuc priuato Pythia huiusmodi oraculum Bacchiadis cecinit: Concipit in Petris aquila enixa leonē Robustum, sautum, gennu & qui multa resolut. Hęc bene nunc animis versare Corinthia proles, Qui colitis pulchram Pallenem: altamq; Corinthum. Aquila Græcis dicitur est, quo nomine ad Eetionem Cyp'eli patrem alluditur: Anno 1274 nobilis quedam feminina in episcopatu Kostnizero partum Leona similem edidit, excepto quod cūtem humanam haberet, Sebast. Frank.

P R O V E R B I A

Ex vngue leonem describere, Cleombrotus ait, Cælius. Vnum quidem, sed leonem, vide supra in c. de partu leonis ex Cælio. Congregare cum leonibus vulpes, apud Martialem, est res impares dissimilesq; permiscere. Vulpes dolis nititur, leo viribus fudit. Quanquam utrumq; coniunxit Pindarus, indicans vitum fortium leonem oportere præstare in exhausti certaminibus laboribus, vulpem in consilijs. Sic enim in Isthmijs scribit, Τόλμα τρέπεισθαι θυμὸν εὐθύγεμον θηρέων λεόντων τὸν πόνον, μῆτη δὲ ἀλώπεξ, Erasm. Λέων σοι γέρων εὔμαργυρον, θήτη τῶν μοιχδοφύλων καὶ πτυχεῶν γυναικῶν. Suid. mihi locus videtur obscurus, eam nimis ab Erasmo quoq; in Chiliades non ascens. Αὐγεῖς πάτη καὶ συγγεναῖς αὐτῷ θερμαὶ λεάντες, Theocrit. Id. 28. Numquid capies leonem prædam? Iob 38: speciem habet proverbij, de re impossibili ferè, quale & illud alicubi legisse memini, Herculi clauam extorquere: Facta est mihi hereditas mea quasi leo in sylva, dedit contra me vocem suam, atque ideo odi eam; Hieremias 12: Hoc est, Populus qui me prius tanquam patrem amabat & colebat, totus in me esteratus & animo alienatus est: Sophoniæ terro principes in proibl & tyranni, leoni rugienti comparantur, & similiter Proverbiorum 28. Impi dicunt mortuos omnino perire, & mortuo præstare viuum, licet ob vilitatem conferatur canis vita ad leonis cadaver comparata (ac si dicerent, præstat viuum esse canem, quam leonem mortuum) Gregorius Neocæs. in Ecclesiasten capite 9:

Emblemata quadam Alciati.

Romanum postquam eloquium Cicerone perempto
Incendit currus vitor, iunxitq; leones,
Magnanimos cessisse suis Antonius armis,
Vigilantia & custodia,
Et renocet famulas ad nona pensa manus,
Ad superos pelvis quod renocet vigilem,
Templorum idcirco ponitur ante fores.
Affice ut inuitus vires auriga leonis,
Vig manubac scuticam tenet, hac ut flectit habendas,
Dura lues procul esto: feram qui vincere talem
Furor & rabies,
Et scriptum in summo margine carmen habet:
Talia magnanimus signa Agnamenno tulerit.
Cum latuis non lucentum,
Qui toties hostes vicerat ante suos:
Dum curru, & pedibus necesse vincla parant.
Conuellunt barbam veltimidi lepores.
vide in lepore h.
Dum saxis ruerent in mutua vulnera telis,
Accurrit vultus spectatum, & prandia captatis.

Etiam ferociissimos domari,

Perdiderat patria pestis acerbasse:
Compulit & durum colla subire iugum.
Ambage hac cupiens significare duces.
Instantis quod signa canes det gallus eoi,
Turribus in sacris effingitur area mentem
Est leo: sed custos oculis quia dormit apertis,
Leones iuncti à Cupidine,
Expressus gemma pugno vincat amor.
Utq; est in pueri plurimus ore decor:
Est potis: à nobis temperet aīne manus?
Ora gerit clypeus rabiosi picta leonis,
Hic hominum est terror, cuius possessor Atrida
Vide supra in a. inter Icones.
Acacida moriens percussa cupidis Hector,
Comprimere hand potuit vocem insultantibus illis.
Disfrahite ut libitum est: sic casu luce leonis
Proverbium, Mortuo leoni etiam lepores insultant;
Ex damno alterius, alterius utilitas,
Ungue leana ferox, dente timendus aper,
Gloria vitoris, preda futura sua est.

D E L E P O R E:
A

LEPUS quadrupes siue terrestris, Hebraice arnebet אַרְנֶב vocatur, voce fœminini generis, quod lepores omnes utrunque sexum habent; Munsterus. Et Iudæi quidem hoc vocabulo nihil quam leporem vocari consentiunt, & Hieronymus non aliter verit. Septuaginta verò aliás dasypodem reddunt. Sed cherogryllum, non aliud quam echinum esse, in Cuniculo & Echino docui. Deuteronomij 14. pro arnabet Hebraico Chaldæus transfert אַרְנֶב arneba, Arabs أَرْنَب ernab, Persa آرْنَب kargos. Schaphan ψεύ quoque Septuaginta diuersis in locis, λαγών, δασύποδα, & cherogryllum interpretantur: sed omnino cuniculum esse in historia eius demonstrauit. Hieronymus quoq; Proverbiorū 30.

Schaphan lepusculum verit. Lepus apud Avicennam arnebberi: apud Syluaricum arnaberri, arnebus, arnaben; & alfenglinat, coagulum leporis. Arneph. Saracenice. Græcè λαγὼς, vel λαγῆς, vel λαγών, vt in Philologia plurius dicetur. Vulgo etiam hodie λαγῆς, à Græcis vocatur. Veteres etiam Græci quidam λεπον vocitarunt, vide in H. a. Dasypus quoque lepus est, à pedibus supra infraq; bursulis dictus: quanquam Aristoteles alicubi coniungit λαγών & dasypoda (vt Plinius leporem & dasypodem) ubi Gaza leporem & cuniculum verit. Strabo cuniculos λαγῆς γεωγύχου, id est lepusculos terra fossiles nominat. Plutarchus dasypodium catulōs λαγῆς vocat: Oi δὲ δασύποδες τεχεῖ ἐπενίοντες διδούν αἴτια χῆρας τῶν λαγῆδων, in libro Vtra animalium prudentiora, &c. vnde dasypodem eum pro lagō, id est lepore accepisse constat. In Baleares insulas (vt scribit Eustathius in Dionysium Afrum) inuestos aliquando ferunt duos λαγῆς (cuniculos) marem & fœminam, qui mox ita aucti sunt numero, vt domos etiam & arbores suffossas euenterint: vnde incōte legatione Romam missa agrum (habitandum)

bitandum) petere coadiunt. Sunt autem λαγύδεις γεωγύχοι καὶ φάραι, hoc est eius naturae ut terram fodant & radicibus vescantur, quos & λεβητίας aliqui vocant. Hæc illæ ex Strabone ferè. Δασόπες, λαγύδεις, Suidas. Sed hæc controversia copiose tractata est in Cuniculo capite primo. Πτωχεῖς & alii leporis nomina poëtis visitata ad Philologiam pertinent. Leporum catulos Cicero, Varto & Columba lepusculos vocant: Græci forma diminutiva, λαγύδια, λαγύδεις, & λαγύδη, Pollux. Xenophon quidem μικρὰ λαγῆα dixit. Λαγύδειον vox nuda apud Suidam est: sed Vatinus in voce Κύδιον, à lepore diminutum esse ostendit. Λαγύδειον vero patronymica forma, à repto λαγύδης (qui & apud Suidam reperitur) vt alicubi docet Vatinus: sic & λαγύδης & χλιδύδης, pro catulo lupi & pullo canis. Italicæ vel lieuora. Gallicè lieure (diminutiu, leuault & lesteau.) Hispanicè liébre. Germanicè hæs vel haas. Angliecè an hare. Illyricè zagirz.

Lepores in Aegypto minores quam in Græcia sunt, Aristoteles. Velocissimi sunt montani, campestres i o minus, tardissimi palustris, sed qui loca omnia perterant, in cursu molesti sunt: etenim sciunt compendiosa via rum, & currunt per aduersa vel plana maxime, per diversa varie, per declivias minimæ, Xenophon. Græca sic habent, Θέρος γέροντα πάλισα μηδὲ ἀνάρτη, τὸ δέ αἱρέοντα, αἱρόμενον τοῦ δεκατότην, ηγετα. Capitur lepus, inquit Pollux, facilius cum per loca declivias fertur, propter pedum posteriorum altitudinem, præcepit actus in caput. In accliviis verò pedum inæqualitas facit, vt corpus æquabiliter feratur, cum quantum locus humillor subfundit, tantum ipse altitudine erutus erigatur: vt quasi in piano currere videatur, aut quod ad ipsum saltem locus videri planus possit. Sed de cursu & velocitate leporum, dicitur etiam in E. Apud nos lepores montani differunt à campestribus, in Tridentinis & Vicentinis alpibus frequentes, nigritas, magnitudine, ferocia, densiore pilo à ceteris distincti, Hermolaus. In. Pollux lepoetes quosdam Elymæos vocat, vulpibus non ferè minores, & nigritantes, corpore oblongo, albicante macula, prope summam caudam longiori. Sunt & qui dicuntur moschæ, quorum 2 o in vestigijs spiritum tanta vi sentire canes memorant, vt furere plane credantur. Chelidonijs etiam quosdam dicit Athenaeus, Cælius. De chelidonijs leporibus vide in Hirandine H. a. quos αἴνα μὲν οὐ λανα, τὰ δέ κατὰ ψυλεύνεται ταχέστατα; alt Euostathius. Elymæi à regione dicti videntur, vt & canes Elymæi; de quibus dixi in capite de canibus venaticis in genere. Moschia verò ab odoris vehementia fortassis, vt & moschus odoramentum quod Arabes Welch appellant, & verisimile est Græcos ab Arabibus mutuatos. Pisis lepores sunt magni, in nostra regione patui: quos cibus lepotum illic maior quam apud nos est, Niphus. In Pannonia inferiore multo Italici pinguiores & sapidiores vidi, Manardus. Leporum tria genera ferè sunt: Vnum Italicum hoc nostrum pedibus primis humilibus, posterioribus altis, superiore parte pulla, ventre albo, auribus longis: quilepus dicitur cum prægnans sit, tam concipere. In Gallia transalpina, & Macedonia sunt permagni. In Hispania & in Italia mediocres. Alterius generis est, quod in Gallia nascitur ad alpes, qui hoc ferè mutant, quod toti candidi sunt. Hiraro perfertur Römani. Tertiij generis est, quod & in Hispania nascitur, similis nostro lepori ex quadam parte, sed humile, quem cuniculum appellant, Varto. Leporam genera duo sunt, pars magni, subnigris (επιμεργον) multum in fronte nitescunt, τὸ λεπτὸν τὸ τριτόν μέρη ἔχουσι: alijs minores, subflavi, (επιχρυσοι; Polluci επιταυροι) parum candoris ostendunt. Caudam gerunt illi variam (χρήσιμη πεποιημένη), hi terram (παρεργον) oculis verò sunt, illi sublucidis (εποχάσον) hi subglauces. Circa summam autem illi valde nigrescunt, hi perexiguum. (Οι μὲν transtullimus illi, vt referatur ad maiores lepores: οἱ δὲ, hi, ad minores. Pollux simpliciter, lepotum alias charopis, alias glaucis oculis esse sensibiles.) Sed ex his minores, plerumq; incolunt insulas desertas, vel celebres, (habitatas?) & in his turba maior quam in continente versatur, quod ibi vt plurimi nec vulpes sunt, à quibus ipsi cum catulis occiduntur: nec aquilæ, que mortes magnos sepius quam paruos frequentant: nam parui plerumq; in insulis sunt. Venatores etiam raro desertas insulas adeunt: in his que habitantur pauci sunt, & ijs ferè negligentes venationis in lacras autem ne transire quidem canibus licet. Itaq; innumeri proveniunt, Xenoph. Platina magnos & patuos lepores non aliter distinguit, quam quod illos lepoetes vulgo dicitos esse ait, hos verò cuniculos, quod parum placet.

Dorsum leporinum propriæ est pullum, Thylesius, vt pluribus dicam mox in pilorum mentione. Leporis colorem lego dici epiperon: quod si perenne, olivæ species non acerbæ quidem, sed nec nigrescentis omnino. Sunt qui perenni punctis maculisq; nigrioribus interstitiis accipiunt: nam de animalibus lib. 9. Aristot. quoque quartum aquilarum genus percnopteron dicit appellatum ab alatum notis. Elus aquilæ meminit Illad. ultimo Homerus. In Plintianis codicibus scriptum modè bseruauimus, perenni dici ab Homero aquilam eam, Cælius. Lepus (inquit Pollux) colore est, θηρευτος οὐδὲ οὐδὲ τοιούτος (εἰδος pro χρώμα dixit, ne tandem vocem repeteret) περνητὴς ἐλαῖς, επειδὴ φαντητὸν, hoc est interacei bæsi & plenè maturam oliuam medio colore. Differunt colore lepoetes Oppiano: alijs sint Kuaneoi, διοφεροίζει μελάμπισθον κατ' ἄρχοντα, ξανθοί δὲ εἰδεῖς πεδιῶν θηλυτοπαγῆων: hoc est interprete Gyllio, alijs cyanei, alijs in solis terrarum nigris fuscii, alijs in rubris terris rubili. Lepores Ialicis (inquit Petrus Cress.) pedibus primis humilibus, posterioribus altis, superiore parte humili, ventre albo, auribus longis, qui lepus dicitur prægnans etiam concipere: In Gallia alterius generis reperiuntur, toti candidi: Tertiij generis cuniculi fuerint. Leporum plura sunt genera (Plinius verbis vixit.) In alpibus candidi: quibus hybernis mensibus pro cibatu niuem credunt esse: certe liquefcente ea rutilis sunt annis omnibus: Et est alioquin animal intolerandi rigoris aluminum. Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat. Communis lepus in alpibus Helvetiæ non mutat colorem, corpore major, capitū in vallibus & inferioribus montium locis: minor per brumam (ibidem & in Algovia montibus) torus albescit, & state ceteris concolor, nempe fuscus: in summis montium iugis versatur, carne duriuscula & minus laudata, Stomphius. Lepori albo que in vidi, cutis nigricabat, malto tenerior quam ceteris leporib; illi in summis auriculis nigri erant. Pausanias in Arcadijs scribit lepores albos ex Lybia adiectos se vidisse, id quod mireris propter caliditatem regionis, cum apud nos nullquam nisi circa montium niuosorum cacumina tales videntur: in Scythia quidem Europa (sic nomen eius Septentrionalis oram appellò) hoc colore lepoetes abundant, vt Olaus Magnus testatur. Audio & in Anglia reperiunt. Aristoteles etiam in libro de coloribus lepore albus agnoscit. Lepotum cognovimus hyeme albescere, & state autem in sauni colore redire, D. Ambrosius & Albertus. Apud nos quidem etiam mustelæ aliquando per hyemem albæ reperiuntur. Lithuania tota hyeme albos & nigros lepoetes producit, Ioh. Bonar & Balicze. Lepotum albissimum maximæ copia Vilna habetur, minoris venduntur, insuauitorq; caro eorum existimat, Ant. Schnebergerus. Apud Molscouitarum oppidum Mosaicum, leporum multitudo multorum diuerit: umq; colotum habetur, Scaliger. Naucrates Comicus poëta leporem in Artica non facile inueniens scribit: A'caus verò plures tunc subindicat, vbi scribit coriandro trito & sale aspergendoris esse quos ceperint lepoetes, Atheneus. In Lithaca lepores

pores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus, Plinius. In Ithaca insula lepores si aliunde illati dimittuntur, vivere nequeunt: sed eodem reuersi, unde maris introierint insulam, moriuntur, Aristoteles. Sola haec insularum lepores non producit, Pollux. In Carpatho insula quantum abundant in lepores, inter prouerbia dicerunt: item in Asyphæa insula, capite tertio in mentione fecunditatis ipsorum. Leporum copia Paleares insulæ olim abundabant: duæ quorum Pityusæ, duæ vero gymnesiæ vocantur. Haec autem obrutæ leporibus. Incolæ ab Augusto contra postulauerunt auxilium militare, quia maxime famis causa fuerant lepores. Cum terra pullulat, tura (locâ culta) magis quædam montes tenent, Xenophon.

Nunc de singulis leporini corporis partibus aeternis, primo loco integrum eius partium ex Xenophonte descriptionem apponam, ne unius auctoris nomen sapius nobis citandum sit, & ita pariter quid à nobis illustratum castigatum sit apparent. Omnes in lepore partes (inquit Xenophon) mitissimæ ad celeritatem compositæ sunt. Si quidem corpus eius consistit ex his. Caput agile habet, breve, rotundum (interpres legit πεπλεγμένον: cum codices impressi habeant καταφρέγη: Pollux melius κεφαλὴν καταφρέγην, εἰς τὸν καταφρέγην: hoc est, caput pronum, in acutum desinens:) non rigidum, longitudinem idoneam. (Videntur hic quedam deesse, quæ ex Polluce adjiciemus. Aures lepus habet sublimes: collum angustum, rotundum, molle, oblongum, quæ tria posteriora in canis etiæ celeris collo à Xenophonte laudantur. Vnde appareat haec verba, οὐκ οὐρανὸν, μῆτραν θεάν, apud Xenophontem non ad κεφαλὴν, sed ad τρέχουσα pertinere: nam quod Xenophon dicit οὐ σκληρόν, Pollux νήρην reddit, id est μαλαχην: & pro μῆτραν θεάν, θησαυρόν.) Scapulas rectas, desuper non aptas (non arctas potius, sed satis laxas solutasq; ad motum faciliorem: αἱρωτὰς δὲ διὰς, καυσόφρες ἀνθεῖς: sic in cane quoq; probat ιχθία ἀνθεῖς μὴ σωδεῖς: vide mox in clunium mentione.) Crura in pectoris (id est priora crura) levia, solida, ut verit Leonicenus, Græcè legimus ἐλαφρές, σύγκωλα, apud Xenophontem & Pollucem. Fortassis autem σύγκωλα melius interpretabimur, exiguo interuerso disiuncta: posteriora enim magis distant, & diuariuntur: vnde apud Pollucem legimus, βλεστὰ δὲ εἰς τὰ διπλὰ σκέλη, οἷς ἐγκελαθεῖται παρεζητὸν τὸ μεταφρέσιον, καὶ τὸν δρόμον τρεψθεῖν αὐτῷ τρέπεται, καὶ πηδᾷ, ἀντρεῖδον τοὺς διπλὰ σκέλη, εἰσερχεται μεταφρέσιος καταζοτα, διὰ τὴν εἰσεναντίον τοῦ περιποτασίου. Idem Pollux libro secundo βλεστὰς homines vocat quibus crura infra genua dinaricata sunt, & extorsum vergunt: instar A. literæ, vnde & lambda hominem sic visitatum appellant, Vatinus qui βλεστὰ scribit.) Pectus non angustum, (στόματος & βαρύτονος, id est pectus non graue: Pollux reddit, non carnosum.) Costas leucas, commoderatas. Spinam (στοφὴν) teretem: aluum carnosum, (Codex impressus habet καλὴν, interprets καλὴν legit: Poll. melius πολλήν, id est pernam vel coxam & femur.) Ilia tenera, caua laterum idonea (λαμπτέρας θεάν, apud Pollucem nihil huiusmodi legitur: λαμπτέρας vocem nusquam inuenio, λαπτέρας verd interpretatur ille, abdomen, venter, à laxitate dictus, ut quidam in Lexicon Græco-latinum retulit: item morbus Galeno, infestans partem inter illum & thoracis ossa sub-sidentem: vide etiam Varinus: sed haec significaciones nominis substantivis sunt, in Xenophonte adiectuum requiritur: proinde legerim λαπτέρας cum acuto in ultima: est autem λαπτέρας Vatino, ιχθύος, ζωεσταλμήτης: quæ significatio fere etiam nominis λαχαδὸς est: λαχαδίτερον inanire est, vnde λαπτέρας, cauus & inanitus: sic etiam in cane celebre Xenophon laudat τὰ κόπτετα τῶν κενεώνων λαχαδὸς, καὶ αὐτὸν στόμα κενεώνας.) Clunes obetas, vndiq; plenas, congruo desuper interstitio: (ιχθύος δορυφορικούς, συνεπικότα, Pollux: lego δεσμότα, nam Xenophon δεσμῶτα habet. Idem autem hic dicit, αὐτοῖς οὐ πεπλεγμένοι, quod supra de scapulis dixerat αὐτούς ἀνθεῖς: & in cane celere ιχθύα ἀνθεῖς μηδεπερβάνα. Femina longa (μητρὸς μαρτυρεῖ: Pollux legit μητρός, reddit enim Βεργέτης densa: (εὐτεχεῖς, sed melius in Polluce, εὐταχεῖς, id est solida, ut in cane etiam:) foris musculosa (μυώδης, Poll.) interius non protuberantia: hypocolla (de his plura dixi in Canis venatici historia. Pollux hoc loco hyposcelia reddit, cum supra in loco de somno leporis τὰ διπλὰ σκέλη reddiderit: Leonicenus hic internodia transfert: superius femina: neutrum probo) longa & nervosa (μαρτυρεῖ οὐ φράζει, Pollux: Xenophontis codex non recte habet μητρός, ιχθύος verd ut Xenophon, & οὐ φράζει vt Pollux habet, voces synonymæ sunt: sed legendum εργάζονται per iōta, ut densum, solidum & in se conseruum significet, cuiusmodi corpora nervosa sunt: nam per ypsilon saporem altingentem & acerbum designat.) Pedes anteriores summè flexiles (ἄνθερος νήρης, id est longos, molles: nam & Pollux habet, σενὸς καὶ μαρτυρεῖ: summa certè molilitis non conuenit eis: intelligit autem molle per νήρην posteriores pedes contraria voce εργάζεται, id est solidos & durisculos probans) angustos, rectos: posteriores solidos, latos, nullus utroq; non contemptores & speritatis. Posteriora crura prioribus multum longiora, parumq; procurua, (καὶ ἐγκελαθεῖται μεταφρέσιον εξω, Xenoph. βλεστὰ δὲ εἰς τὰ διπλὰ σκέλη τὸ μεταφρέσιον, Pollux, ut pluribus paulò superius recitauit.) Villos breues leuesq;. Sic sanè compositum corpus fieri non potest quin & validum, & molle (aut flexile) & summè agilitatis sit, Hæc tenet Xenophon. Caudam tantum, inquit idem, ad cūrendum incommodam habet, proinde in cursu auribus se gubernat, ut in c. dicam. Corpore non magno est, & natura leuis, Pollux. Στόμα πέτεται τοτὸν, λάσιον, Oppian. Nonquam pinguiscit, ve in f. referam: vbi etiam de sanguinis eius natura dicam. Dasypodi pili & in buccis intus, & in pedibus sunt: Quæ vtrraq; Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominū quoque hirtos colligens. Villissimum animalium lepus, Plin. Lepori vni pili & in bucca intus (εὐτεχεῖς τῶν γνάθων) & sub pedibus sunt, Aristot. Τεργίχοτα πᾶσα, οὐ τὸ πεπλεγμένον εἶτεν τετραγόνος. Pollux. Sunt quæ mollem quidem habent pilum, sed minus tenuem, ut lepores, contra quæm oves: leporum. n. pilus per summa cūtis evanescit, quamobrē longitudine caret, & simile accedit, ut in ijs quæ lino decerpuntur: quæ quamvis molles sint, tamen nullā longitudinem habent, nec implexum villum recipiunt, Aristot. Et in Physiog. Lepus cum timidissimum animal & molli pilo sit, ut oves etiam ac ceteras: homines quoq; mollioris pili, timidi existimantur. Villos habet impenetrabilis (τεργίχοτα πᾶσα, οὐ τὸ πεπλεγμένον) sunt. n. densi & molles, Xenophon. De colore leporis superius dixi. Ovulum leporinum, inquit Thyleius, propriè est pollum: quamobrē nature ipsius doctus magisterio, terrā recentem ab aratro metu pavidus querit ille, ibi q; nonnunquam stratus, nullaq; reabditus, venatores canesq; ipsos prætereunt, ac sagaciter propè omnia perquirentes, coloris tantū beneficio sep̄sum latet: & ut in quadam epigrammate de lepore diximus, Quem fuga non rapit ore canum, non occulit umbra: Concolor immotu sub Ioue terra regit. Lepus caput modicum habet, βαὖν υπερθετέρος, Oppianus. Pronum, & in angustum desinens. Pol. Oculi leporum glauci aut chrysopri sunt, Pollux. Αὐταὶ εἰς ηγένοντας οὐρανὸν σερπίτιον ὑπωπταὶ Καύκαντες οὐρανοθεύονται, Oppianus de lepore. Oculi glauci simul, inquit Adamantius, & chatopi hoc est diversorum colorum punctis milij magnitudine circa pupillas notati, ingenium dolosum & furtiuum significant, satis quidem solers, sed nec forte nec audax, culismodi lepores sunt. Acie oculorum sunt, inquit Xenophon, multis de causis minime acuta. Oculos enim habent exporrectos, τὰ οὐρανὰ ἔχει: palpebras autem præcisas (καὶ τὰ

(*Ελέφας γένεται πόντα*) & quæ pupillis mumenta non præbeant: quapropter hebes visus est atq; diffusus. (*Oculi cilia non habent, eoq; obtusus vident, Poll.*) Ad hæc somno etiam multum deditur animal, quæ res nihil ad videndum prodest, (*vnde oculi non parum lœduntur, Poll.*) Et velocitas ad obtundendam aciem plurimum facit: citius enim ferè rem vnamquaq; pertransiunt, quām quid sit accuratè p̄spicunt: *Canum quoq; virginium* terrores prouidentiam auferunt: *vnde s̄pē in retia incauti feruntur.* Palpebris clausis (*κατρυμών*, id est connivens) vigilat, apertis dormit & immotis, Xenophon: vide etiam in c. Patens quid significare volentes Aegyptij, leporem pingunt: haber enim oculos hoc animal semper apertos, Orus. Lucent in charopis eorum oculis vigilia muniti hirci qui: nunquam enim grauatis (*demissis*) somnum capiunt palpebris, vt qui tum feras tum homines metuant: nocte etiam vigilant, Oppian. Superior in homine palpebra ita quandoq; conuelliuntur, vt album oculi non tegat: *λαγωφάλαξις*, id est leporinos oculos habentes, qui hoc patiuntur, vocant Græci. Auicenna ascera, & palpebra inuersationem. Idem in inferiori contingit, & ectropion Græcis est, Manard. Lagophthalmus, inquit Celius, vitium est vbi oculus in sopore non occcluditur: fit autem, vt Celsus lib. 7. significat, vbi curatione adhibita plus & quo cutis exciditur, ita vt oculus contegi nequeat, vel allam ob causam quandoq;. Nam si palpebra inferior minus surrigitur, sed pendens hiat, nec cum superiore coit, vitium facit, quod (eodem auctore) ectropium vocant. Glaucomphalmus pro lagophthalmos apud Celsius non recte scriptum Hermolaus monet. *Kογύβανη*, inquit idem, verbum apud Græcos factum est à pupillis oculorum quas κέρκες appellant: sicut & Corybantes & Curetes: Qui cum custodes Iouis essent, non modo excubare, sed etiam apertis oculis dormire cogebantur: hinc natum vitio ex fabula vocabulum, vt qui leporum modo somnum caperent oculis patentibus, ita nominarentur. Proinde qui Corybantes à choreis dictos arbitrantur, errant: etiam si Lucretius ita cecinerit: Cum pueri circa puerum pernice chorea Armati in numerum pulsarent æribus æra. In eundem sensum & Aristophanes poëta vñlupat verbum id in comœdia quæ Sphæces inscribitur, *Ηπερφρονές ἐπονήγουβανης*. Vide Chiliadas Erasmi duobus in locis, vt index monebit, super hoc verbo corybantiā. Dormiunt lepores oculis patentibus, multiq; hominum, quos κογύβανη Græci dixeré, Plinius. Plura hac de re afferemus in c.

Lepori *άρτιον*, id est aures sublimes, Poll. Auritus à magnis auribus dicitur, vt sunt asinorum & leporum: aliás ab audiendi facultate (sicut & oculatus,) Festus. Apud Græcos quidem nomen etiam *λαγώς* habet, ab aurum magnitudine, & enim auger in compositione, *ως* auris est. Et sanè decebat vt timidum & incerte animal bene autitum esset, quod longius pericula & insidias perciperet & maturè sibi consuleret: sed ijsdem in cursu quoque se gubernat, vt in c. referam. Aures ei longæ & pilosæ, Gillius. Labia perpetuò mouet, Obscurus. Bucca pilos et lam interius habet, vt supradiximus in pilotum mentione. Rimam illam in medijs labris rectè sub naribus, nostril vocant *hasenscharten*: & audio etiam homines quosdam ore sic deformato nasci, idque ferè accidere vbi grauidæ subito leporis aspectu territæ fuerint. Nicol. Myrepsum emplastrū num. 39. ait valere ad *λαγών* cum chirurgia. Fuchsius *άγχυλου λάσις* legendum suspicatur: ego *λαγώνεις*: & vitium hoc esse puto quod nos *hasenscharten* vocamus. *λαγόχειλοι*: qui habent labia scissa vt lepores, Camerarius. Vtrinq; dentatus cum sit, coagulum tamen habet, Aristoteles. Quæcunq; sic nascuntur in veterino genere, vt notam eam habent, quam leporinum dentem vocant (*σπιάς*, καὶ *λαγώστοντα* ή *κέρδοντα*) subrumari non oportet, sed rejcere aut ab armento segregare tanquam adulterinas foeturas & portentosas, Absyrtus capite 115. Interpretē Ruellio. Lepus habet collum angustum, teres, molle, oblongum, Pollux. Cor maximum est proportione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustellis, hyænæ, & omnibus timidis, aut propter metum maleficiis, Plinius & Aristoteles. Lepus solus ex ijs quibus pedes multifidi coagulum habet, Poll. Cum vtrinq; dentatus sit, coagulum tamen habet, Aristoteles. Et alibi, Lepori soli ex ijs quæ vnum ventrem habent, coagulum est. Fit autem ei coagulum, quoniam herbam succi lacte pascitur: talis enim humor lac in ventriculo infantium (*τοῖς οὐθένοις*) stringit, facitq; colostrum. Quæ verò hæc herba sit in Philologia dicam, vbi de plantis à lepore nominatis verba faciam. Lepores locis quibundā bina iecora habere videntur, Aristoteles. Et alibi, Leporum generi culdam (quod tum alibi, tum etiam in Sycino agro circiter Bolbam lacum gignitur) iecoris partes sepositæ sunt, nec eadem certa origine continentur: quippe quos bina habere iecinora credideris, quoniam meatus procul admodum coëant. Bina locinera leporibus circa Briletum & Tharneum, (in Thracia Therne est, non Tharne, Hermolaus) & in Cherronneso ad Propontidem: mirumq; , translatiss alio interit alterum, Plini. Idem alibi, cuniculorum in Bætica extra gemina sæpe reperiri scribit. Theopompus in Bisaltia lepores bina iecora habere proddidit, Gellius 16. 15. & Aelianus. Quod Plinius dixit in Cherronneso ad Propontidem, videtur id esse quod Aristoteles, in Sycino agro circa Bolbam lacum: etenim Syce, vt libro quarto diximus, videtur in Cherronneso Tracæ oppidum fuisse: de lacu autem Bolba, Stephanus quidem meminit ijs verbis: Bolba & yrvis & stagni nomen est: sed qua in terra sit non explicat, Hermolaus in vndecimum Plini. Archelaus de leporibus scribit, vtrinq; vim (vtrung; sexum) singulis inesse, ac sine mare sæquigignere: Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia foecunda generauit, Plinius. Quod idem lepus aliquando mas, aliquando foemina sit, & naturas transmutet, & quandoq; velut masculus generet, quandoq; vt foemina parit, manifestum esse Democritus tradit Geoponicotū 19. 4. Lepus à physicis dicitur incerti sexus, ac esse modo mas, modo foemina, Donatus. Mares lepores, vel potius androgynos, uno eodemq; tempore tum alias implere, tum ex se se parere, pluribus dicam in c. ex Aeliano. Arnebet, id est lepus apud Hebreos, terminationem foeminalam habet: quod vnum individuum habeat vtrung; sexum, Munsterus. Quidam è vulgo alternis annis mares & foeminas fieri putant. An sine mare gignat lepus, adhuc dubium est, Blondus. Albertus scribens, in Aristotelis de generat. anim. libri 3. caput lexum, & alia multa ineptissimè tradit confunditq; , & lepori quædam attribuit, quæ Aristoteles ad mustelam refert: nam his & hyrzu eo in capite voces Arabicæ, vt coniicio, non leporum significant, vt ipse exponit, sed mustelam. Et paulo post adhab quoq; leporem interpretatur, eadem de eo scribens quæ eo in loco Aristoteles de hyæna: (nos ad apem cuniculum esse docuimus, ad hab hyænam: at nabi verò Arabicè lepus est) sed ipsum Albertum audiamus. Quod (inquit) putant de lepore, quem ad hab Arabes vocant, quod habeat vtrung; membrum per vices mensum, non est verum: sed sub cauda habet quasdam lineas fissuris vuluarum similes, quæ linea semper inueniuntur in maribus & foeminis. (Et dicit Auicenna quod secundum numerum animalium etatis sua multiplicantur illæ fissuræ: ita quod aliquis captus est de quo venatores putabant quod octo vulvas haberet:) falsum tamen est: quia illæ linea inueniuntur in maribus & foeminiis: sed quia plures capiuntur mares, magis obtinuit opinio eos hermaphroditos esse quæm foeminas. Hæ omnia, ijs exceptis quæ parenthesi includuntur, Aristoteles de hyæna scribit. Fit enim sæpe cum habent catulos recentes, alios vt in ventre habere 7 reperiuntur.

reperiantur. Itaq; de his Archelaus scribit, annorum quot sint si quis velit scire, insplicere opotet foramina nat-
uræ, quod sine dubio aliis habet alio plura, Varro. Ut masculum leporem à fœmina discernas, vt Archadius
scribit, naturæ foramina insplicito: nam sine dubio masculus vnum, fœmina duo inuenitur habere, si cœti &
subtiliter inspiciantur, Crescen. sed apparet eum proximè recitata Varonis verba, codice nimis deputato,
perperam legisse, & pro Archelao Archadium scriptissime, &c. Vide etiam infra cap. 3. De lepore fortasse (inquit
Niphus) si illud est verum, quod lepus sit mas & fœmina; est ad alterum incubus, ad alterum autem succubus:
vnde tradunt venatores, in genere leporum inueniri eum qui est fœmina cantum, sed nullum esse marem qui non
sit fœmina, quod sensibus subiacet: nam inuentus est lepus testibus atq; mentula prædictus, qui lepusculos fece-
bat in utero: nec non & lepus ferens lepusculos, testibus carens & mentula: per quæ dilutio obiectiōnum peripi-
cua est. Nos verò testamur vidisse leporem solum marem, & leporē tantum fœminam, & leporem vtriusq; sexus,
Hec Niphus. Et rursus alibi, illud quod Albertus de leporibus dixit, mihi semper fuit dubium: nam in venationib;
obseruauimus leporem habuisse penem & testes, & deferte in utero lepusculos: obseruauimus etiam leporem ha-
buisse vuluum, & in ea lepusculos, carere verò testibus & peni. Et rursus, Aristoteles hanc de sexu leporis quæstiō-
nem non attingit. Ego vero leporem mentulatum & testiculatum ferre in utero lepusculos obseruauī sèpe in ve-
nationib; & apud nostros venatores hoc probatissimum habetur. Rondeletius verò testes leporis non putat esse
qui existimantur in ijs qui uterum ferunt, sed vesiculos quædam sanie tumentes, quales illæ quæ propendentia
Castore & in quibus continetur Castoreū, quasq; vulgus falso testiculos castoris esse autumat, cum eos intra cor-
pus ipsius reperiit affirmet. Atq; hinc fieri ait quod vulgo dicitur lepores vtriusq; sexus esse participes: quod fal-
sissimum esse asserit. Vnum autem harum partium esse ait vt tū castores tum lepores ingeniante pluia hoc humore
seu hac sanie extra etia corporis oblinentes, se ab aquæ iniuria tueantur. Hæc ille. Leporum vuluæ dum partium ge-
runt acerabula habent, Aristoteles. Sus, canis, lepus, partu sunt numeroso: nimis quod vuluas siue veteris con-
tinent multos, totidemq; formandis loculamenta, Idem Problematum 10. 16. Lepori tibi neq; magna nec & qua-
les sunt, Gillius ex Oppiano, qui canit: Βασιλέως ἐντοξεύσας. Posteriora crura longiora habet, vnde facilius ascen-
dit quam descendit, vt supra dictum est. Solus animalium, Aristotele teste, pronam supinamq; pedum partem hirs-
utam habet, vnde dasypodus nomen, quod apud Cartinum & alias legitur, factum videtur, Poll. Cum procumbat
lepus hypocolia, vel potius, vt Pollux haber, posteriora crura, ilibus subiicit, Xenophon. Caudam nimis breuem,
& ad currendum incommodam habet, ptoinde in cursu autibus se gubernat, vt in c. dicam.

C
1

Lepores alij montani, alij campestres, alij palustres sunt, alij per diversa loca vagantur, Xenoph. Cubant fere in arbustis obductioribus, & densis fruticetis, aut scissuris terca profundis. Aut si Græcè manuis, Eurālaxwv, μῆτρα πολυθεῖνη, θάμνοι συνηγένει, λόφοι φίλα φεύ, πρωχοὶ βαθεῖς: χειρῶν Θεοῦ τὰ πρόστελα, θέρες δὲ τὰ ἐπίστοια, εὐ δὲ χειμῶνι τὸ μελαγχεψία. Sunt autem melanchemia, ut Cælius ex Pollucce interpretatur, cauitates (loca cava & humiliæ) in quibus colliquefacta est nix, dicta appellatione nigredinis argumento: quoniam opere nivis agris albicantibus, ea portio plane nigra est. Obscuri quidam authores leporem super petris cubate scribunt, secuti opinor locum quempiam ex veteri testamento, ubi cuniculum potius interpres Latinus reddere debebat: Vide in Cuniculo c. Rationem tum ventorū tum temporum lepus planè scit. Hyeme aprixis locis cubilia id circa informat, atq; imprimit, quod aprixis locis vehementer appetit: frigus hostilem in modum declinat:estate vero, alioris sedis studio captus ad aquilonem cubitat. Temporū commutationes nates ei indicant, Aelianus. Xenoph. scribit leporem acie videndi esse minimè a cœta multis de causis (vt supra in s. retuli:) Plutarchus verò in Symposium facias sensorum excellentia hoc animal præstare annotavit, Call. Atqui Plutarchus non ab acris sed indefesso visu leporem prædicat: hæc enim eius verba sunt in Symposium libro 4, quæstione ultima: Sensuum acrimonia lepus excellit. Siquidem oculi leporū indefessi sunt: itaq; dormiunt apertis. Auditu quoq; acerrimo prædicti creduntur: quem admirati Aegypti in sacris pītūris auditum designatur leporem pingunt. Animalia fortia, vocent sedunt graue, ut taurus, canis: timida acutam, ut ceruus, lepus, Aristoteles in Physiognomica. Glaucitat & catulus, at lepores vagiunt, Author Philomele. Nos vagire apud bonos authores prima producta, & de infantibus tantum visitatū reperimus. Intus ut infanti vagiat ote puer, Ovidius 4. Fastor. Μηδέδαι πίπηνα Φωνής αἰγανὴ λαγωνὴ ἐλάφων, Eustathius. Quiescent interdiu, noctu vagantur. Frigidi sanguinis & frigidi cordis lepus est, & ideo ad pasum non nisi nocte progrederitur, Albertus. In passionibus tum nocturnis tum longinquis pabulum laquirit, siue quidē fortè peregrini cibi desiderio tenetur, siue etiam quantum equidem intelligo, vi se exerceat, & pedum celeritate firmet, Aelianus. Vnum animal digitos habentium herba altitudo lepus, Plinius. Lepoti coagulum sit, quoniam herbam succi lacte pascitur, Aristoteles. De hac & alijs, tum quibus vescitur lepus, tum alijs ab eo denominatis herbis, in Philologia dicam. Vescuntur etiam vuis: vnde festuum extat Agathia Scholasticæ epigramma Anthologij 6. 7. huiusmodi: Εἴδον ἐγώ τὸν πλῶτον καθάριζον ἔγγυς ὁσπίρου: Βαρχάλιον τελὺν βότερον αἱμερόποιον. Αγανόμως ἀριστόσθον, καὶ ἔδρασεν. αἱρεσίδης δὲ Εγναθολον τηλίξας ἐξανοιασε λιθο. Εἶπε δὲ καὶ χάριον δικαστόν: Απάχα Βάρχαλον καὶ γινόν μικτὸν ἔδρασεν γέρας. Lepores quibus cibis saginantur, vide in F. Leporeni ruminare in sacris literis legimus, vide in Cuniculo A. Vino hauisto leporem statim perisse Philippus Belot Cenomanus mihi retulit. Lepores siunt non bibere sed rore contentos esse. Lepores vrinam retro mittunt, Aristot. Et alibi, Lepus in aternum (alibi, ex auero) mingit: mas inquam, nam foemina quadrupedum omnes ita mingunt. Leporis lacrassissimum est, Aristot. Soli animaliū lac habent etiā ante partum, Pollux & Aristot. Lac suillo simile sua crassitudine est, Aristot. Somno multū deditur hoc animal Xenoph. Λαγών γραμmatici quidam dicitur coniunctum à λαγῷ, q; est videre: dormient enim conniuer negant. A dormiendo habitu δεργούν, Nicandrus dicitur. Hermolaus. Palpebris patentib. somnū capere, lepori naturale est, Aelianus. Etrurus, Non oculos claudit cum somnū capit, imo vero cum rel; quia membra somnū accipiunt, interea tamē oculi vident. Vide etiam supra in B. de oculis leporis, & interpretatione vocis lagophthalmus: & infra in puerbio, Lepus dormiēs. Dorcas, id est caprea similiter ut lepus, dormiens oculos aperi- pos haber, Varinus. Palpebris clausis (ναραγύναι, id est conniuentib.) vigilat, apertiis dormit & immotis: (Loēns hic apud Pollucē corruptus hinc restitui potest:) oculos etiā tenet immortos. Nates dormiens frequenter mouet, vigilans vero minus, Xenoph. Parasitus quidā apud Athenę, multorum animaliū quibus aliqua in re comparatur, nomina accipit, ut μηδέλαιδες, &c. & Καθεδει μηδέ μηρούντες (καθεδη μηρούντες γαληγερρειναι, μηδέμοις) ή λαγωβέ, Lepores auer si coēunt: retro enim vrinam reddunt, Aristot. Foemina etiam se penumero matē prior superet dicitur. Idem. Et rursus, Coēunt & pariunt quoque tempore. Dalypodes omnī mense pariunt, & superfstant sicut lepores,

lepores, Plinius. Fecundissimæ sunt naturæ: unde præfinitus conceptionis terminum non habent, Simocatus. Lepus coitum quætit cum aliâ semper, tum verno tempore imprimis: itaque tum vestigia eorum magis confusa sunt, Xenophon & Pollux. A viro rei venatoriae bene perito, & cætera quam bono, & à mendacijs alieno, auditione accepit, mares lepores vno eodemq; tempore tum alios implere, tum ex se separe, tum nutritre, nempe qui sunt viriliusq; sexus participes. Idemq; testabatur aliquando duos, aliquando tres parere. Huc etiam addebat, marem secundum ortuum captum fuisse, ipsum autem prægnantem fuisse, atq; in disseceti vtero tres lepusculos repertos, eos primum extractos immobiles fuisse, deinde à sole intepescentes, reuixisse, & eorum quendam postea respxisse, celeriterque & linguam porrexisse, & cibi desiderio os aperuisse: itaque lac ei admotum fuisse, & pauperrimum alitum fuisse, Aelianus. Dum vtero ferunt, superfœtant, & singulis mensibus generant: sed scutis ædunt non vniuersos: interpositis enim diebus quod res tulerit, peragunt partitionem, Aristot. Et rursus, Habet femininæ lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit foetum. Partum non ut maior fidipedum pars cæcum ædit. Dasypodes, Inquit Plinius, omni mense parunt, & superfcetant sicut lepores. A partu statim implentur: concipiunt quamvis vbera siccante foetu: pariunt non cæcos. Et alibi, Lepus omnium prædictæ nascens, solus præter dasypodem superfcetat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. In cuniculis quidem manifestissima est superfcetatio, nec discerit eos à leporibus Aristoteles, Niphus. Animalia quæ & timido animo & esculenta sunt, ea omnia foetuosa fecit diuina prudentia, ne assiduo esu deperirent: contrà, quæ sœua & maligna sunt, ea voluit parum esse foetuosa. Vnde sit, ut lepus, quem omnia venantur, fera, ales, homo, tam ferax sit: solaque ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium foetum in vtero gestet pilis vestitum, allum nudum, alium tantum non formatum, allum concipiat, Herodotus in Euterpe. Eadem scribunt Xenophon, Aelianus, & Philes. 2 Herodoti verba Athenæus etiam citat: & Pollux Xenophontis, quibus de suo quædam synonyma adjicxit: Καὶ μὴν πολύγονος ἐστι τὸ μάλιστα τὸ πηγεῖον, θητικὸν σέμερον αἱ, καὶ διὰ πάσους, ὡς τὸ μὲν ἡδὺ τέμενος, τὸ δὲ μέλιτες, τὸ δὲ πηγαὶ θεται. Καὶ εἴποις ἀντὶ πολύγονον, πολύτενον, πολύτενον, θητικὸν σέμερον, γόνος αἱ θητικὸν σέμερον. Επικυρεῖται verbum Græcis superfcetare est, pro quo Herodotum ἐπαναγέθαι, Pollucem θητικὸν dixisse apparet. Καὶ οὐδιότητα μέλονται (malum μιγῆται, aut simile quid) Νωλεμπεις μειεῦσι: γάμων δὲ ἐπὶ ἔγγυς ἐστοι. Οὐ ποτὲ οὐδιότητα πολύγονος ἐστοι. Οὐδὲ ὅτι γαστερί Φέρεται πολύτενον αἰκίνη δύσην. Εἴσχα γάρ πάθες Φύλον, ὅτι ἀπλετός ἐτρέφειν αἷς. Πλεύραν τελέος, τὸ μὲν αἷς ποδὶ νηδύν οὐκ εἴτε Εὐμένεον Θεώντει πετελεσφύον, διότο δέ θεων Νέφει τεχίσθαι φορεῖται, τὸ δὲ ἄρρητον τελέσθαι, Αὐτὸς δὲ ἀπεργέται έχει μερόντα βρέφεις οὐ πάσονται. Εἴστις τίτει δὲ, καὶ ἐποτε θύλος ἀναδήνης Λίθοτο μαχλοσώμης, τελεῖ δὲ τούτος άνθει, Οὐδὲ αὐτῶν αἴδοντον ανηναψύντες θέρειαν, Opplanus. Quamobrem animalia quædam superfcetare possunt, illa non, Aristoteles explicat lib. 4. de generat. anim. cap. 5. Sunt autem nonnulla superfcetantia, inquit, quæ possunt enutrire conceptum quem superfcetarint, &c. ut lepus: hoc enim animal nec magnum est, & plura generat, ut pote multisidum: semine etiam abundat, quod eius hirsutie significatur: copia enim pili exuperat. Nam hoc unum pilos & sub pedibus habet, & intra genas: pili autem abundantia & hirsuties copiam indicant excrementi: quamobrem homines pilosi libidinosiores, & feminis copiosiores sunt quam laues. Idem problematum io. 16. quærens cur animalium quædam partu sint numerosi, ut sus, canis, lepus: alia non, ut homo, leo: conjecturam addit, quoniam alia vulvas siue vteros continent multos, totidemq; formandi loculamenta, quibus impleri percuplunt, quibusq; semen genitale dividendum inferendumq; est: alia contra se habent. Hegesander Delphus scribit, reguante Antigono filio Gonata, tantum numerum leporum in Astypalæa fuisse, ut Astypalenses oraculo super ijs consulto, à Pythia audiuerint, nutriendos canes & venatione utendum: & intra annum supra sex millia capta esse. Prouenit autem tanta copia, cum Anaphæus quidam duos tantum lepores ab initio in insula iniecisset. Quemadmodum prius ab Astypalensi quodam duabus perdicibus inuestitis in Anaphen, tanta perdicum visin Anaphe nata est, ut incolæ de insula relinquenda periclitarentur. Porro ab initio Astypalæa lepores non habuit, sed perdices tantum, Athenæus. Simili modo Carpathi etiam insula multiplicatis leporibus ex duabus tantum intravit, perditas esse fruges, inter prouerbia dicetur: & in Lero insula uno tantum inuestito, vide in a. vbi Higinus de lepori sidere verba recitabo. Cubile leporis vbi catulos suos parit, Galli muettam vocant. Femina lepusculos ut primum enixa est, ore lambit, quod Galli sic proferunt: La lieure lime son leureteau, quand elle à leureté, Robertus Stephanus. Ex suis lepusculis alium alibi lepores in cubile se recepturi ponunt, ut mox in d. referam.

Lepores montani, campestres, & palustres quomodo velocitate differant, dictum est in b. & alia quædam de cursu leporum: de quo plura etiam in E. repertis. Leporis corpus modis omnibus ad agilitatem egregie compositum esse, in b. diximus ex Xenophonte. Agilem autem levemq; esse lepotem (Inquit idem) vel illud indicat, quod otiose etiam ambulando saltat: gradiente verò nec vult quisquam nec videbit: quia posterioribus pedibus ultra & extra anteriores pertinet, ac ita currit. (Hic adiicitur in Græcis, δῆλον δὲ τέτταρες γένοι, quilocus mihi corruptus videtur. Leonicus vertit, Nam quod ad colorem attinet in promptu est: sed nihil ad rem.) Porro eandam habent ad currendum in commodam, neq; enim propter breuitatem idonea est quæ corpus regat, sed hoc utraq; facit aure (Ἐπειδὴ οὐκέτι τὸ μὲν.) & cum in eo est ut caplatur à canibus, alteram videlicet autem deducit ac traducit obliquam, illorum nitens vbi cunq; laborat. Idecirco in hanc circumagitur ocyus, in angusto valde relinquent id quod insequitur, (canem scilicet aut feram insequentem.) Lepus montem facilius ascendit quam descendat, Albertus. ut supra etiam dictum est in b. ex Polluce: habet enim posteriora membra longiora, anteriora verò breuiora: itaq; deorsum versus ægrè decurrit, sursum facile. Aelianus. Posteriora crura in cursu 6 (Inquit Pollux) ultra anteriores extendit, salitq; posterioribus obnites, nec ullo modo interims anteriores impedit, quod illi interius magis vergant. Salit autem magis quam currit hoc animal, propter naturalem celeritatem, agilitatemq; summa. Λάπιν δὲ ἐστὶ καὶ πιληπικήν τὸ ζῷον μᾶλιστρον ἢ δορυφόρον: ἀλλως δέκεται φύεται παγίδα φέον (lego Ζεργένα φέον ex Xenophonte,) Hæc Pollux. Ceruum Græci proprieas dēs, id est currere dicunt: lepotem fugere, φεύγειν) Poll. Canes cursu flexuoso sèpe decipiunt. Volaterranus. Auribus corporis motum dirigit moderaturq; lepus, tanquam remis, quod in alijs animantibus plerumq; efficit cauda, (Cælius ex Poll.) sed hæc lepoti breuior, & huic usui idonea non est: itaq; vi Pollux Inquit, Τοῖς αὖτε χεῖται τεῖχος τὸν ἵπερον, παρεγνωσθέντων (καταβάσιν) παρεγνωσθέντες τὸν ταλάντον, Xenoph.) autem, καὶ πλατεῖς ποι παρεγνωσθέντες sensus videtur, moueri à lepore aures in cursu alternis nunc ante nunc retro, ut nauis scilicet remi agutur: ut παρεγνωσθέντες posuerit, nisi mendum est. Ad fugiē se aribus in terga inclinatis excitant: cum circumagit, altera aure ab ea parte demissiore pro 7 gubernat.

gubernaculo vltur, Volaterranus ex Xenoph. Archelaus autor est, quod sit corporis cauerne ad excrements lepori, totidem annos esse etatis: varijs certe numeris reperitur, Plinius. Eius annos indicant foramina quædam: nam quot sunt illi corporis cauerne, totidem annos etatis agit, Aelianus. Οὐαὶ δὲ τῶν εἰς τοσαῦτας ἔχοντων Σκύρων (forte εἰς χωρίων, cum Plinius ad excrements dixerit) τὸν τινὰ τοῦ πόνου, Pollux, Albertus (vt in b. retulit) ex Auicenna scribit, sub cauda leporis esse quasdam fissuras vel lineas vulvarum similes, in mariibus simul & feminis, easq; secundum numerum annorum etatis multiplicari: & caput esse aliquando leporem quem venatores putarint octo vulvas habere.

D.

Lepores mansuescunt raro, cum ferè dici lure non possint: complura nani sunt, nec placida, nec fera, sed medie inter utrumque naturam, Plinius. Audio quidem à teneris nutritum, satis ciente & lepidū, immixtiq; corporis gestibus ac saltibus, iucundū hoc animal fieri. Quædam timore non cicurantur, vt mures & lepores, quomodo enim amabis, quem insidiari vitæ tuæ sit persuasus? at hoc sibi persuadent qui silent, Cardanus. Loporem aliquando alium usque ad adultus cum Cane Leporario, etiam interdum à recenti cruentâ venatione, liberè ac securè lusitare. Alium leporem domesticum in arce Montispesali memini, posterioribus pedibus terrâ bis, ter, quater supplodenit, quo quasi se se acueret, bellum ciente simulacra, ultro Canes prouocare, Scaliger. Lepores, cuniculi, & similia animalia semper, ita quidem cicurantur, si tenera educes, vt hominem non metuant nec refugiant, sed sponte etiam accedant, cibi præcipue gratia: nullius verò disciplinæ capacia sunt, nec vocis agnoscunt imperia: vocanti adesse, increpata discedere non assuefecunt, nec aliud quidquam iussa facere. Animal est simplex & sola fuga se defendens, Albertus. Lepus planè timidus, pauidus & fugitiuus est, naturæq; debilis & imbecillis, Blondus. Ingenicu ac timidi sunt, Aristoteles. Et in Physiognomicis, Pili molles hominem timidum significant: nam cervus, lepus, & oves, pîlli sunt molissimi. Formidine præcellit animal hoc: facile nanq; temereque terretur ac compauescit, aversiostru: vnde & ptox vocatur: nam θάλασση, formidare est, Cælius ex Polluce. Loporem pro ventorum temporumque ratione cubilia mutare in c. dixi. Cubile non prius subite & succedere solet, quam modò ingrediens, modò egrediens sua conturbârit vestigia: vt ne ea strematibus sibi insidias appareant, naturali quædam sagacitate homines astutè decipiens, Aelianus. Lepus omnium præde nascitur, Plinius: nempe autem rapacium, terrestrium feratum & hominum. His vel hyzus, vox barbara (Arabica vel Persica) mustelam significat: Albertus ineptissimè leporem expotit: deceptus, vt coniicio, quoniam utrumq; animal catulos ore de loco ad locum frequenter transfert: quod eo in loco, ubi ipse leporem reddit, Aristoteles de mustela scribit. Lepores (inquit Plutarchus) in cubile se recepturi, sœpiculè jugerij etiam interdum catulos alium alio dissitos transferunt: vt si vel homo vel canis subeat, idem omnes in periculum ne vocentur: ipsi deinde impressis discursu multiplici prius vestigij, saltu postremo ingenti inde abripunt se, atq; ita cubant. Fetus suos (inquit Aelianus) in plures locos dispergit, hoc pacto arbitrans à rapinis tutiores esse, nam summo in eos amore fligrat. Neque à venaticis modò insidijs de se timer, verum etiam vulpium incusiones perhorrescit, nec minus animam impetus extimescit, sed & corvorum & aquilarum vocem multo maxime metuit, atque horret: & sanè quideam cum his autibus nulla pace coniungitur, sed se abstrudit in dumeta, in aliâ fratera, aut cespites, aut cum necessitate virgetu, in quodvis aliud latibulum se occultat. Et alibi, Aquila lepores rapit. Lepores non canes solum inveniunt, verum & aquilas: ab his enim quoties adita & aperta loca superant (ἰερεγεῖται τὸ σπέρμα τοῦ λεπού) rapiuntur, quantis per aquiculis sunt: nam maiores incursum canum auferuntur, Xenophon. Vide etiam in b. Lepus vocem accipitris exhibet latitans, Volaterranus. Accipitres dicti astores auxilio canum venantur etiam leporis & cuniculos, vt allucibi legimus. Accipiter sylvestris capit aliquando leporis: Et quando leporem capit, sinitrum pedem terræ infigit, & dextro prædam tenet: tum quamprimum potest oculos leporis eruit & sic interficit, Albertus. Vulpes & aquilæ leporibus insidiatur, vt in b. retulit Xenophont. Lepores (inquit Aelianus) interdum à vulpibus non tantum cursu, sed etiam magis arte comprehenduntur. Captiosè enim circumuenire, inducere vulpes probe nouit: Cum enim nocte in leporis vestigium incident, & sensum ex eo perceperit, animam continens, spiritumq; comptimens, se asimilat & pederentim usq; ad vestigij leporis insistit, quoad in ipso cubili eum deprehendens, tanquam de insidijs securum animi & insperantem capere aggreditur. At enim non hic dissoluto & ignauiter remisso animo, sed suspenso & sollicito somnum capit, simul ac primum vulpem aduentantem sensu comprehendenter, de eubili exsilit, properans fugam capere, & cursum ad summam celeritatem facit: vulpes item vestigij eum insequens ingreditur currere: verum longam viam ubi hiç confecerit, vt qui iam longinquæ abscessu contra vulpem superior factus sit, sub dumeta, alia uero fratera densiora subiens, ex longo cursu, libenti animo & prolixo se quietat: at vulpes eius vestigio insequens, ei non concedit ex fuga vt consistat, & laboris requitem habeat, sed ad alterum cursum ex quiete eum excitat, & agitat: postea vero quam in citato cursu permultum viæ procedens, itinera non minora quam prius fugerit, tursus vehementer quietem cupit capere: Illa verò fraterum quod se is conleceret, ac radicatus executiens, ab assido cursu non sinit conquele cere: itaq; is iterum excurrit, illa quoq; non se ad insequendum tardans, currete insistit. Cum autem continenter ex alio alias cursus hunc vigilis diu multumque fatigatum excepterit, currendo fessus, & laboribus succumbit, & longius procedere desistit: ipsa verò consecuta, eum ipsum non sanè cursu, sed longinquitate temporis, & captiosa inuestigatione comprehendit, Hec Aelianus. Vulpes aliquando caput cuniculos & leporis Albertus. Quintum lupigenus, minus careris, pilis rigidis, leporibus maximè insidiatur, Oppianus. Mustela dicitur dolose colludere lepori: quem cum ludendo fatigari, guttare appetchendit, valideq; adhærens comptimit, ne currentem quidem relinques: lassum tandem interficit & vorat, Albert. Loporem aliquando audiui ericij spinas singulatim mordicus euellere, & ita nudatum vorare: quod mihi quidem verisimile non sit: cum lepus non sit carnivorus: de vulpe potius probabilitis hic dolus esset.

E.

Venatio. Lepori visus cur obtusus sit, in b. diximus. Cæterum præter alia canum quoq; terrores prouidentiam auferunt cum instantes perséquentur. Quo sit vt irruens ad multa improvidus, in certa etiam incautus fertur. Quod si rectâ fugeret, raro hoc patetur. Nunc verò quia locos complectitur & amat, ubi natus & enutritus est, capit: sed plerique omnes præter corporis naturam forte quadam capiuntur: nihil enim quod proportione conueniat, ab huius (corporis partium, vt in b. diximus) compositione dissentit, Xenophon. Lepus clam retrouersus pertinente, cupide amplectatur, consuetam sedem omnibus locis antefert, coque-

non parum s^epe capit, quod assuetum cubile relinqueret non possit, Aelianus. De cursu leporum & velocitate, vide quædam in b. & plura in c. Hic quædam illic relicta adiiciemus, ut quæ propius ad venationem pertineant. Lepores statim ut canes & venatores senserint, ad clios configunt: hos venator à cursu accliti quantum potest auersos in decluem agat: nam cum pedes priores eis breviores sint, facilius per colles scandunt, vbi canes & venatores non paruo negotio sequuntur, Oppianus. In semitis etiam & armis celetius currunt, quamobrem inde quoque auertentur, Idem. Et mox, Aestate pedes eis grauantur: & hyeme (terra nimis adhærente, aut astringente gelo ex pruinis & nitibus) veluti calcia ad malleolos usque impediuntur. Nostri niues profundas obseruant, ut minore negotio capiant. Montium incolæ, inquit Aelianus, non tam veloces, quæ qui in planicie versantur, nisi quando sub montem subiectos habent tractus in planiciem explicatos, quod ex montibus de current: vnde sit, ut tametsi montes incolant, tamen in campis exerceantur, vnde s^epe campani homines eos exercitant, atque insequuntur. Cum autem proximi sunt ut capiantur, campestris via breuitatem declinantes, in altiores locos & montos se conuertunt, in suas nimis sedes festinantes, idcircoq; eadunt, & insperatam salutem assequuntur, quod canibus & equis montium itinera infesta atque inimica, pedes obterunt & debilitant, sed eo acerbus canes vexantur, quod carnos pedes, & minimè ad perpetuenda laxa resistentes, & quemadmodum equi vngulas, habent. Contrà, lepus conuestit os pilis pedes habet, & duritatis & asperitatis patientes. Iam ex leporibus qui in crebris dumetorum frequentia locis commorantur, laboris inertia segnes, non ad cursum velocitate valent, ex pedum tarditate ad fugiendum laborantes. Nam huiuscmodi opimo habitu, & cessatione torrentes, currendi insueti sunt, & ad proficiscendum longissime perimbecilles. Ipsorum ratio venandorum talis est. Primum per fructes perparoulos & minime continentri crebitate densos permeant: densiores verò, qui transiri non possunt, transiliunt: veruntamen vbi fructum aliud ex alio nexum latissime continuatur, ibi huc ipsum facere coadi cum sit, corporis gravitate ad saltum patum valentes, sanè quæ cito laborant & succumbunt. Canes vero ab eis ipsis primum aberrant, quod non eos propter minutatum arbicularura frequentiam vident, & verò per fructes salienti odoris sensu illæti, deinde tandem aliquando visos, insequuntur, de contentione currendi nil remittentes: illi autem ipsis ex continuatione saliendo ad capiendam fugam longiorem remollescunt, & viribus defecti comprehenduntur, Haec tenus Aelianus. Etrurus, Lepus, inquit, quem canes & equi insectantur, si campestris sit, celeriore & concitatior cursu quam montanus viam conficit, propter corporis exiguitatem, & tenacitatem. Cum enim gracili habitu sit, ipsum celeritate præstare vero proximum est. Primum igitur ex terra exiliens saltu fertur, & per dumeta aliæ densiora virgulta expeditus perlubitur. Tum vero sicubi herbae sunt altæ & frequentes, ex eis facile se se explicat, atque elabatur: ac quemadmodum leonibus cauda ad excitandas vires magno adiumento esse dicuntur, sic huic aures roboris numina, & vexilla, & cursus incitamenta existunt: fugiens eas ad tergum retorquet, sicque ipsis tanquam stimulis torporem & ignauiam, ne à currendo retardetur, concitat. Iam porro cursum nec unum, nec rectâ tenet, sed & hoc illuc se versat, & vero de recto cursu deflexit, ut exterreat canes, & circumueniat ad id quidem diuerticulum, quo vult iter conuertere: de auribus alterutram intorquet, atque inflexit, eaq; quasi moderatrice cursum dirigit. Neq; vero impetuoidè uno eodemq; tempore omnes suarum virilium neruulos contendit, sed & impetum insequentis obseruat. & si ad insequendam tardus & segnis sit, non omnem suam celeritatem profundit: Sed duntaxat canes antegredi matutans, scie integrum seruat, & viribus suis moderatur, ne omnem suam currendi facultatem virgins, ex incitato cursu viribus deficiat. Penitus enim cognoscit se ad cursum longè multumq; antecellere, & videri impensis laborare non esse necesse. Quod si pedum celeritate canis ad conficiendum interpollet, tum omnibus reuocatis viribus lepus quanto maximo potest cursu fertur. Cum autem longè multumq; canib; anteuerterit, & longo sanè interuallo venatores atq; equos reliquerit, tam sanè in aliquem tumulum ascendit, & in posteriores pedes se erigens, tanquam ex aliqua specula, & insectantium certamen prospicit, & quantum eidem existimo, eos ut debiliores ridet. Post ex eo loco intuens, se omnia superiora habere, is nimis quietem & tranquillitatem adeptus, ex lassitudine grata & libenter dormit. Haec omnia Aelianus. Catuli magis subolent quam adulti: quoniam eorum membra adhuc mollia per terram vniuersa trahuntur. Sed tenellos studiosi venatores dimittunt, gratificantes deæ: qui verò iam iuuenes (τέρεοι, id est anniculi, ut paulò post etiam vertit) sunt, primo cursu velocissime feruntur, deinceps non ita: agiles enim sunt, sed imbecilles, Xenophon. Syluosaloca (inquit Xenophon) magis redolent quam nuda. Si quidem lepus, modò percurresset modo procumbens, multa contingit. Procumbit autem ad ea quæ terra gignit, vel ipsis superficies habet, sub omnibus, super ipsis, in ipsis, proplus, longius, nunc diu, nunc parum, nunc mediocriter: & in mari non nunquam ad id quod potest existens, (Αγαπηθέντες:) in aqua eriam si quid extans innatum fuerit. Itaque qui procumbere amat, cubile ut plurimum facit, si frigus fuerit, in apricis, (ἐν ἐνδιένοις:) si aestus, in umbrosis: si ver & autumnus, in clementioribus locis, (ἐν ταχεολογίοις.) At verò qui currere solent, non ita: nam trepidi à canibus facti sunt. Procumbit autem femine sub ilibus posito, (Ταῦτα τὰ τακτικά τὰ τὰς λεγόντας. Pollux hoc loco pro hypocolijs posuit τὰ διπλαῖα σκέλη, plura de hac voce vide in Canis venatici historia:) cruribus anterioribus ut plurimum iunctis atq; porrectis, (τὰ δὲ περιθετικά σκέλη τὰ τλέσαι συνθεῖς καὶ εἰστάντας, Pollux habet ταχεόν.) mento prioribus pedibus sub nixo, τὸ δέρμα τοῦ πόδας τὸν γένουν κατεχεῖ; auribus super vitroque humero demissis, τὰ δὲ ωταὶ διπλαῖα θηταὶ τὰς ώμων αὐτας. Et rite ταῦτα τὰ νύχες, locū mihi obscurus. Leporis cubile à Gallis vocatur la forme & la lieute. Vbiq; subsistit (Ταῦτα τὰς) vbi inuestigatur, præterquam si noctu exterritus fuerit: id vbi acciderit, subtrepida, (Ταῦτα τὰς) Xenophon. Interagitandum perspicui sunt, per subiectam humum præcipue nonnulli, quibus inest rubor: per arundines etiam, quia ex aduerso resurgent. Perspicui sunt quoq; in tramitibus & vijs, si planæ fuerint: fulgor enim qui in ipsis est (τὸ φωτὸν τὸν αὐτοῖς) repercat oculos. Incerti verò sunt si ad saxa, ad montes, ad rupes, ad opaca secesserint, propter coloris similitudinem. Quod si canes præsenserint, fistunt pedem, & residentes seipso erigunt: & canum, sicubi prope est, clamorem strepitumque captant, & vnde audierint auertentur. Est etiam cum nihil audierint, sed audisse opinantes, vel sibi persuadentes, huc illuc trepidantes, vestigij insilentes, in vestigia secedant. Porro longissime currunt, qui nudis ex locis excutiuntur, quia in aperto sunt: breuissime verò, qui ex opacis: nam tenebras (πονοτείνει) impediunt, Xenophon. Ea quidem vestigia, quæ residens seipsum erigendo lepus imprimit. Pollux δέκα, id est erecta vocat his verbis: Τὰ δέ δέκα τὰ ταχεῖα, διπλαῖα τὰ ποικίλα τὰ πάντα τὰς κατεπιστρέψαντες, δέκα μηδὲ πόδες τοῦ εξόπλου εἰσαντικρύον, βλάστοι τὰ ταφεῖς τὰ ταχεόντα τὰ τὰς μαζαῖς. Alia verò sunt ἑταῖρα, opposita τοῖς συμπεπλεγματοῖς, ut idem ex Xenophonte haberet. Xenophon quidem inter vestigiorum differentias numerat δέκα, παντά, καμπάλα, μακρεῖ: led interpres legit, ὅρθια,

ζεῖα, καὶ πύλαι, πυνά, πανά, ut duas syzygias oppositas faceret: at qui δέ νοι potius quam δέ θιν, καὶ μπύλω opponitur: & μαργέ etiam rectè legi potest, vt in sequentibus. Leporis vestigia multum hyeme procedunt, quia longæ sunt noctes: parum autem aestate, quia è contrario sunt breues. Nec verò subolent hyeme diluculo, cum pruina fuerit aut gelu, &c. vt in Cane sagace & inuestigatore ex Xenophonte recitauit. In plenilunio præcipue leporum vestigia incertissima sunt: nam exultantes ad Lunam lepores inter se collidunt, & ea longè dissipantes dirimunt. Xenoph. Et rursus, Verno etiam magis quam alio anni tempore confusa sunt: nam lepus coitum querit cum aliâ scimus, tum hoc tempore: quamobrem simul vagantes necessariò vestigia implicant. Subolent autem vestigia cubilium iuxta cubilia. Ταῦτα τὸ σφυρίων θῆται εἰς τὴν ζεύον δέσι) diutius quam cursu impressa. Illa enim lepus perambulat insistendo, hæc celeriter transcurrit. Lepus qui in cursu capitul, ἐπομέδος: qui verò in cubili, εὐηγέρη, οὐναῖς, Vainus. Inuenio & οὐναῖς proatoxytonum (nam illud penansflexum est) apud Varinum his verbis: Εὐναῖς, λαχεῖς, Σφυράης Δέροι, καὶ Καπηκής. vide supra in Cane veloce. Vestigia quæ quid tendant cognitu facilia sunt, vt rectâ; Xenophon γνωσμα nominat, Σκετα Pollux: quæ aliter habet, vt οὐπιπελεγμένα, intricata, hic οὐπελεγμένος, ille οὐναῖς: huiusmodi autem ferè sunt per quæ vulpes prius incesserint. Quomodo cubile subituri lepores, impressis disscursu multiplici prius vestigij saltu postremo ingenti in id se recipiant, supra dictum est cap. 4. Flexuoso cursu canes plerunq; decipiunt, Tector.

Exundum est autem ad venationem, inquit Xenophon, diluculo, ne vestigatione priuenterit: nā si mōra fiat, nec leporem canes inueniunt, nec fructum venatores faciunt: neq; enim manet natura vestigij, que singulis horis evanescit. Stolam custos retium leuem indutus venatum exeat: retibus diuortia claudat fragosa, declivia, caua, oblitera (καταβόθρας, οὐραῖς, λαχεῖς, οὐραῖς), riuos, torrentes, aquasq; perennies: hæc illis præcipua sunt refugia: nam omnia dicere infinitum esset, diuerticula, biuia (διόδος: quæ vox etiam simpliciter vias vel semitas significat) lata vel angusta. Id orto iam Sole faciat, non in diluculo, ne si prope indaginem statuenda sint fetia, strepitum simul audiens lepus refugiat. Quod si procul statuantur, nihil magnopere prohibet in aurora securum statuere, vbi nihil oblitererit. Hastilia figito supina, vt cum adducuntur contendit possint. In ijs summis laqueos (βελτίζεται) æquales subiecto (θητεια) pariterq; fulcito, attollens in medio reticulum (τὸ κενούφαλον) sed à plaga (εἰς τὸ φαλον) oblongum lapidem magnumq; suspendito, ne rete cū leporem tenuerit recellere possit. Iuga longa ordine cingito (σωματικῶν μακροχειρών) ne forte lepus transfiliat: sed inter vestigandum ne intermittito: est enim venatoris, sed gnâui, quam fieri potest celerrimè leporem capere. Retia in arduis tendat, (τὰ θύρη τεινέτω εἰς απέδοις) casses (εὐραὶ) in vijs obiecto opportunis procul à tramitibus, plagas (τειχόμεσσα) ad humum religans, fastigia (αἰγολίνα) contrahens, intra sardonios (μετεξύ τοῦ σφραγίων). Τοῖς διπτοῖς έπεδοντες τεσσαλέντες, δέπεις εἰν αἴσῃς, έπεις τελετον θρόχον ανέβησον τὸ δίπτον, έπεις λευκόδρομον τὸ διπτόρομον τὸ σχαλίστη τὸ διπτοῦν (lego σχαλίστη) έπεις, Pollux 5.4. vbi & alia retium & venatoria vocabula requires.) hastilia figēs, funiculos (θηθρόμεσσα) in summis tensiles superponat, ductiles coērceat, θηθρόμεσσα συνθετίσω: tum extra circumiens cautius obseruet. Quod si simes declivis fuerit, sagena erigatur. Leporem vero dum agitur, insequens ad retia cum clamore adigit. Is cum in rete inciderit, canum iram non pulsando, sed leniendo refrenet: & venatori clamando significet; aut captum esse, aut hac vel illac transcurririsse: aut non videre vel non vidisse. Venator autem cum neglecta tenuiç, veste & calceo venatum exeat, manu baculum (ρόπαλον) gestans. Retium vero custos sequatur, sed cum silentio saltum adeat; ne lepus si forte propius fuerit, audita voce promouetur. Casses & retia, vt dictū est, expediat, religatis ad syluam canibus, unoquoq; seorsum, vt facile solui possint. Post hæc autem custos retia seruet, ipse vero sumptis canibus ad saltus indaginem subeat, & implorato Apolline & venatrice Diana, ac parte venationis promissa, vnam ex canibus soluat quæ vestigandi peritissima sit: si frigus fuerit, oriente Sole: si calor, ante diē: alijs autem anni tēporib; iater auroram & Solis ortum. Ast vbi vestigiū vna ex his quæ antecesserunt) ήγετος δέ τοις τοῦ απολαγμένων, forte λαχεῖς, οὐραῖς: sic enim dicuntur vestigia, vt ipse Xenophon alibi exponit, τὰ εἰν τοῦ αὐτῶν τοῖς εἰς τὸ αὐτὸν ηγετοντα, & sic vertemus: At vbi canis emissus post intricata reflexaq; in se vestigia, ad recta tandem peruenit, soluat etiā alterū rectum deprehenderit, soluat & alteram. Et dum vestigium transfigitur haud multum moratus singulatim dimitat & alias. Et ipse non vrgendo sequatur, vnamquaq; nominatim appellans, nec id nimium. ne ante tempus ifritur. Hæc verò præ gaudio & ardore procedunt, vestigia vt sunt duplicita, triplicia (hæc aliâs puto τετραγμένα vocat) euoluentes, hac illac progrediuntur variè (Διπτὸν αὐτὸν Διπτὸν αὐτῶν, έπιπλαγμένα, τειχόμεσσα) forte legendum eis τὸ διπτὸν Διπτὸν αὐτῶν έπιπλαγμένα, de huiusmodi enim vestigij etiam alibi apud eum mentio fit, vt iam proxime monui: Εἰ ταῦτα θεοῖς quidem verbum in visu est de ijs quæ non rectâ procedunt, sed obliqua ceu cancellatim se dividunt & decussant, quod nos dicimus über einander und durch einander gehen:) in orbem, in rectum, in curvum, per densa, per rara (μαργέ, vt supra diximus) per nota, per ignota, seipsas transmittunt, micanib; caudis, inclitis natis auribus, luminibusq; coruscis. Vbi verò ad leporem accesserint, venatori significabunt, nam tōto cū canis corpori micant, hostiliter insultant, certatim prætereunt, studiosè concurrunt, repeente consistunt, diuulsæ rursus inuadunt: postremò ad leporis cubile peruenient, & in ipsum incurrent. Ille subito exortus, cantum in se latratum & clamorem fugiendo conuertet. Ipsi vero agitantes clament, Iō canes, Iō segnis: Bene οἱ canes (σαφῶς lego τοφῶς, id est sapienter, sed, bene, vox breuior magis conuenit acclamationi canum.) Et venatori cū canibus currat, veste quam gestat manu circumvoluta, & baculum (rhopalon) etiam ferēs, sequatur leporem: nec obuius eat ne perturbet. Ille se ab oculis proripiens refugit, & loca vbi primum inuenitur vt plurimum repetit. Porrò illicis (venatoribus) pro more clamantibus, οἱ pueri, ha puer, heus puer: puer (retiū custos) significabit caput sit nec ne. Et si primo cursu captus fuerit, reuocatis canibus alium querat: sin minus, quam celerrimè potest cum canibus currat, nec desistat, sed assidue transmittat. Et si rursus agitantes leporem occurserint, clamet, Euge, euge οἱ canes, instate canes. Est quando longius procedunt vt eas páriter cursu lecqui nō possit, & aliquando à cursu decretet. Rursus tandem repertas, si in vestigio fuerint, quantum potest accedens hortetur omnes, modo has modo illas nomine compellet, sonum vocis quam poterit multiplieiter varians, acutum, grauem, páruum, magnum. Et præter alias hortationes, si cursus in monte fuerit, sic etiam hortetur: Bellè canes, bellè οἱ canes, (Εὐκόνες, εῦ ὁ κύνος. Forte Εὖ κύνες, εῦ ὁ κύνος; nam εὐχεῖν εἰς etiam alijs in locis acclamate iussit paulò ante: Est autem εὐχεῖν πολλα φριαστός ηλιακός ηγετοντα μαργέ, ηγετοντα, ηγετοντα, Varinus. Hæc nimurum voce Bacchæ mulieres quæantes in montibus vagabundæ vtebantur, talis & apud Latinos vox reperitur Euax.) Sin autem ad ipsa non fuerint vestigia, sed exceſſerint, tunc eas in hunc modum reuocet. Non retro, non retro? heus canes. Sed postquam vestigij astiterint, circumagat eas, orbes multos crebrosq; faciens. Et vbi cunq; incertum ipsi vestigium fuerit, signū statuat limitem

(στρατού) sibi, & ab hoc eas hortando, blandiendo coercent (*συνείγεν*) donec vestigium manifeste cognoverint. Illæ vero simulac certa erunt vestigia, irruendo, lasciuendo, capita cōferendo, suspicando, significando, fines sibi notos statuendo, cito transcurrunt. Sed dum illæ ita per vestigium crebro diffiliunt, venator se reprimens cum canibus minimè currat, (*μη κατέχοντα ποιητικόν*, negatio, si videti potest abundare,) ne studio certandi vestigia prætereant. At cum iuxta loporem fuerint, idq; venatori planè significauerint, obseruet ne territus à canibus locum mutet. Illæ vero dum caudam crispant, dum in se recidunt, dum insultant, & clangentes insurgunt, dū profliliunt, dum venatorem spectant, & hæc iam vera esse demonstrant, loporem vitro excitabunt, & latrantes inuident; sed siue in retia præcipit, siue exterius, siue interius prætereat, ad vnumquodq; horum custos retium proclamet: & si captus fuerit, alium inquirat: si minus, ijsdem vt antè hortationibus transcurrat. Sed cum iam serum diei fuerit, canibus propemodum currendo defatigatis, tunc loporem venator fessum exquirat, nihil relinquens eorum quæ terra gignit, vel ipsius superficies habet: sed crebro eadē relegat, ne præteritus fallat. Procumbit enim in angusto nec resurgit præ labore & metu. Superinducat & canes hortando: blandiendo, si qua est humana, multum: si audax, parvus: si mediocris, mediocriter: donec ipsum vel euestigio (*Χωδας*) occiderit, vel in retia protulerit. Post hæc autem sagena testibusq; sublati, canes auertat, & è saltu digredijatur, & si meridies astius fuerit, resideat, ne canes in itinere pedibus vrantur. Haec tenus Xenophon Omnitono Leoniceno ferè interprete. Et rursus, Vestigia autem canes loporem, cum nix ita accederit, vt terram operiat: nam si loca quædā μελαχεμα (id est absq; niue, cum ea quæ circumquaq; sunt niue operiantur) fuerint, difficilis inuestigatu erit. At cum ningit, si Boreas spirarit, vestigia diu manifesta eminent: neq; enim cito liquuntur. Sin & Notus statuerit, & Sol superfulserit, breui apparent nam statim dilabuntur. Sed neq; cum nix iugiter cadit, vestigia enim obducit: neq; cum ventus acriter incubit, niue enim conuoluens incerta facit. Ad huiusmodi venationem cum canibus exeundum nō est: siquidem nix canui nares adurit, & pedes ac leporis odorem gelu nimio tollit. Sumptis igitur retibus & comite sibi adiuncto, ab agris ad montes pergit, & cum vestigia deprehenderit, per ea incedat. Sed si perplexa (*ενταξιαγμένα*) fuerint, ita vt ab ijsdem ad eadem reflectantur, circumiendo ea emetiarunt, & quo ferant inquirat. Multum enim lepus oberrat, incertus vbi procumbat, & simul incessu perplexo fallere didicit, vt qui persepe à talibus (canibus & venatoribus) agitetur. Vbi iam vestigium apparuerit, procedat ulterius: perueniet autem vel ad locū aliquem vmbrosum, vel abruptum, quod per huiusmodi loca venti niuem transmittat: quo fit vt opportuna cubilibus multa in eis relinquuntur, & talia querat lepus. Huc igitur cum vestigia duxerint, non accedat proprius, ne promoueat lepus, sed vndiq; circumdet: nam ibi esse speratur, argumento erit, si nusquam inde vestigia deduxerint. Sed cum ibi esse certum fuerit, illum relinquit, manebit enim, & alium querat, ante quam vestigia delean-
t, rationem temporis habens: vt si etiam aliōs inuenerit, reliquum diei ad circumueniendū (circumdata re-
tia) sufficiat. Quod vbi acciderit, retia vnicuiq; corum circumtendant, non aliter quām cū melanchima (id est lo-
ca quædam absq; niue, cum cætera circum circa omnia niue operiantur) fuerint, locū viuierū cingendo, vbi-
cunq; tandem in eo lateat lepus. Retibus erectis, accedens commoueat. At si elapsus fuerit è retibus, per vestigia
sequatur: conseret enim se rursus ad similia loca nisi in ipsa niue opprimatur. Obseruans igitur vbi cunq; fuerit,
circumuenire debet, quod si non expetet, cursu inistere. Nam & sine retibus capietur, quia profunda niue lassa-
tur, & in extremis pedibus (vt Pollux etiam repetit, & Oppianus) vbi villosum est, moles niuis haud modica suc-
crescit, Haec tenus Xenophon. De canibus celeribus, leporario, Gallico, Vertago, in canum historia satis dītū est.
Galli grandiores etiam canes, quos ceruarios appellant, vt & sharios lupariosq; sub nomine leporariorum com-
prehendūt, Budæus. Venator leporis vestigia captat, ex agris superne subducendo canes, sed qui culta nō adeunt,
prata, saltus (*νάπας*) fluenta, lapidosa syluofaq; petunt. Et cum mouetur lepus, clamorem minimè tollat, ne paui-
dæ vestigia malè significant, ἵνα μὴ αἰνωνέ ἐκ φρονεῖ γραψεν μήται χαλεπῶς τὰ ἔχοντα ζωῶν. Sed vbi iam inuerti agitan-
tur, nunc flumina tranant, nunc viam flectunt, modò cauernas subeunt, ac penetrant: neq; tum canes solum me-
tuunt, verum & aquilas, vt in d. dixi. Venatici canes loporem, si necarint ipsi, discerpunt, & sanguinem avidè lam-
bunt: conseruent autem cursu & exanimem consecuti, non attingunt, Plutarchus. Lepores & vulpes per æstatem
noctu progredivntur, Tardiuss. Nos autem vidimus, inquit Blondus, venantes in capiendis leporibus hūc mo-
dum seruare insidiandi. Diuisi ac sparsi venatores per inculta frequentius quām per culta, arte quadam incedunt
laqueis canem leporarium detinentes: spineta & fentis, siue dumeta, saltusq; potius celebrantes quām nemora.
Non nunquam etiam p̄mittunt odorum canem qui è latebris pellat timidū leporem, post quem è laqueis mit-
tunt canem fugacem, altis clamoribus persequentes, qui sunt exhortationes fugacium canum. Comprehensi de-
nū lepores frequentius, scinduntur à canibus, quām cruenti ab ore canum euellantur à venatoribus. Quidam
etiam sedentes post fruticem siue carecta seu dumetum leporibus insidiando, optimorum venatorum consequun-
tur nomen: hoc fit autem cum venantium, maxima pars, è longis circuitibus expellit lepores inseguendo vñq; ad
insidiantes, quos improviso aggrediuntur canes. Venantur autem lepores & post vindemiam in vineis, & in cam-
pis aratorijs confestim post mensem. Verum turgidi ac pingues maximè decipiuntur rigente bruma & supra ni-
uem. Sed in diluculo leporum præstantissima venatio est, Haec Blondus. Nec verò canum cuiusq; generis familiæ
sagaciore vestigia tantum ferarum odorantur, sed feras, & perdices, & lepores: eorumq; recentia cubilia persen-
tient è longinquo, vt pote aduerso vento eorum odorem captantes erectis naribus & exorbentes, Budæus. Le-
pustuli timentes, hoc quadrangulum dedit Diana rete, nexile, aut viscum, fuge lineamq; compedam, Varro in
Prometheo vt à Nonio citatur. Est autem viscum hoc loco genus retis. Cerui lepores & vulpes retibus capiun-
tur: præcipue eo genere retis quod arolum vocant, (quod ab eo describitur 10.22.) Pet. Crefc. Et rursus 10.19. Le-
pores præcipue capiuntur canibus sagacibus, quales sunt qui segusi vel brachi vocantur. Requiruntur etiam canes
ad cursum agiles, qui eos persequantur & capiant qui omnes ad hoc instruuntur, & ad capiendū eos inducun-
tur, cum ex captis aliquid datur eis in cibum. Capiuntur etiam laqueis, vt idem scribit 10.31. Quomodo foucis, apianunt lupi, vulpes, lepores & aliae feræ, Crescentensis docet 10.43.
Accipitres dicti astures auxilio canum venantur lepores & cuniculos: & aquila similiter, vt Pet. Crefc. scribit.
Cyro aduersus Armenium proficisci continuo in primo agro exurgit lepus. Aquila autem volans dextera, le-
porem despiciens fugientem, & irruit, & percussit illum, extulitq; correptum eoq; ablato in collum proximū pro-
libidine vtebatur præda. Augurium igitur Cyrus intuitus, cum latatus est, tum Iouem regem adorauit, dixitq; ad
præsentes: Venatio quidem pulchra est futura, si Deo libuerit, Xenophon 2. de Pædia Cyri. Et rursus lib. 1. Aduer-
sus leporem verò (pater inquit ad Cyrum) quoniam in tenebris pascitur, diem autem vitat, canes alebas, que odo-
ratu cum

ratu cum inuenirent. Et quia celeriter fugeret vbi esset inuentus, alias habebas canes, quæ erant eruditæ ad eum intercipiendam. Quod si ab ijs etiam evanisset, cognito leporum transitu ac saltu, & ad quos locos fugientes à venatioribus capiuntur, hic casses visu difficiles tetendissem, quod in vehementi cursu ipse seipsum incidens conuinciret. Quod autem neq; hic disfugerebat, eius rei speculatores constituebas, qui ex propinquo loco euestigio superuenient, atq; ipse tu a tergo clamore obstrepebas, continuò ita leporem exterrebas, ut stupidus caperetur. Qui vero anterius erant in insidijs, hos tu silentium edoctos obseruare, latere faciebas. Et lib. 3. de dictis & factis Socratis: Nonne vides (inquit Socrates ad Theodotam meretricem) quod etiam illi qui lepores sectantur, multa machinantur? Dicim enim noctu pascendo oberrant, sagacibus canibus eos captant, at alios interdiu habent canes, quibus nocturna quæ liquerint cubilia compérant. Tum etsi quos offenderint lepores, eos habent alipedes canes, quibus auolantes queant intercipere. Nec non & retia per insidijs disposita sunt, quibus qui canum ora effugiunt, decipiuntur. Lepores ab aquilis capi, unde aquila etiam λαγωδία δicta, &c. in Aquila pluribus dicetur.

Λαγωθελεῖον, ἐν ψ. (Διγ., Varin.) τὸν λαγωθέα τύπον Σuidas & Vario. Cælius lagobolium locum interpretatur in quo lepores vcnantur, sed absq; authore. Ego lagobolion vel lagobolon, pedum vel baculi genus esse video, quo venator leporem ferit. Gestabant & in comedijis rusticis lagobolon, vt Pollux scribit. Bucolico carmine certantes, cornua ceruorum gestabant, & manibus tenebant lagobolum, Scholia festis Theocriti. Καὶ θώκας βάσαις, ἐηγειταναὶ δίουει. Theocrit. Idyl. I. Xenophon pro lagobolo rhopaloni, id est clauam dixit: hoc enim venatore leporem gestare iubet. Ροΐσιν, λαγωθέον (paroxytonum: sed frequentius pro paroxytonum scribitur) ἡ ρόπαλον τὸ εἴσων οὖν Ἐραβίν, ὅπῃ ποτέ λέγεται στρόφη ποι., Varin. Ροΐον, οπολίν, καμπίλον, σιαμέον, Hesych. Καλαύροφ, ρόπαλον θήλιαμα- ; ἐν αὐτῷ, ἡ τρικλινοῦ δέσποζον λόγον αὐτόπεται. Ιων. ἡ ρόμπον πέσι καλεῖσθαι καὶ τὴ στρόφη Θεοπετρα ροΐον λαγωθείον. Στο. Ε. ρόπεται τινὲς ἐπιμολοχίσι. Εἰ τρόποιν, Varin. Κεραθλογία, τὸ λαγωθέον, Hesychius. Καρχιμαντίρα, οὐδέποτε ποιηθείων, id est baculum pastorale, quem Myrsini καλέσσον vocant, Hesychius & Varinus.

Leporaria appellantur, inquit Grapald non solū vbi lepores sunt, & Græcis λαγωνοφεια vocantur: sed omnia septa & disticia, quæ inclusa animalia habent quæ pascuntur. Roboraria eadem à tabulis roboreis, quibus septa furent, antequam macerias & mœnia noscerent, author Gell: ex Varro. Viuaria autem aprorum ceterorumque sylvestrium primus Romanorum instituit, Fulvius Hirpinus, quæ ex Græco proprie θρεπτοφειa nunc cupamus, Hæc Grapald. Gellius quidem lib. 2. cap. 20. leporaria pro viuarijs apud neminem vetastorum præter Varro nem legisse se scribit: Scipionem vero omnium ætatis suæ purissimè loquutum, roboraria dicere solitum, quæ suo tempore viuaria appellabantur. Garennam Galli vocant viuarium: vel, vt Budæus interpretatur, cunicularium & leporarium nostrum in hærcarten. Leporaria te accipere volo, non ea, quæ tritai nostri dicebant, vbi soli lepores sunt: sed omnia septa affixa villa quæ sunt, & habent inclusa animalia, quæ pascuntur, Varro. Siquidem mos antiquis lepusculis, inquit Columella, capreisq; ac similibus feris iuxta villam plerumq; subiecta dominicis habitationibus ponebat viuaria, vt & conspectu suo clausa venatio possidenti oblectaret oculos, & cum exegisset vsus epularum, velut è cella promerentur. Leporarij alterū genus illud venaticum, duas habet diuersas species: vnā in qua est aper, caprea, lepus alteram item extra villam quæ sunt, vt apes, cochlear, glires, Varro. Et rursus, Apros uide habere posse in leporario, nec magno negotio tibi est, captiuos, & cicures qui ibi nati sunt, & pingues sorte fieri scis in quam Axi. Nam quem fundum (in fundo quem) in Tusculano emit hic Varro à M. Pisone, videlicet buccinam inflatam certo tempore apros, & capreas conuenire ad pabulum, cum è superiore loco è palæstra sonderetur aperis glans, capreis vicia aut quid aliud. Ego vero, inquit ille, apud Q. Hortensium cū in agro Lau-ati essem, ibi istuc magis τεγμένος fieri vidi. Nam sylua erat, vt dīcebat, supra quinquaginta iugerū maceria se-cta, quod non leporarium, sed θρεπτοφειa appellabat. Ibi erat locus excelsus, vbi triclinio posito cenabamus. Quintus Orpheus vocari iussit: qui cum eò venisset cum stola & cithara, & cantare esset iussus, buccinam inflauit, vbi tanta circumfluxit nos ceruorum, aprorum, & ceterarum quadripedum multitudo, vt nō minus formosum mihi visum sit spectaculum, quām in Circo maximo & diliū non sine Africanis bestijs cum fiunt venationes. Et alibi, In leporario pater tuus præterquam lepusculum è venatione vedit nunquam. Neq; enim erat magnum id septum, quod nunc vt habeant multos apros ac capras (lego capreas) complura iugera macerijs concludūt, Varro. Et Appius apud euadem, Sequitur, inquit, actus secundi generis, afficitius ad villam qui solet esse, ac nomine antiquo à parte quadam leporarium appellatum. Nam neq; solum lepores in eo includuntur sylua, vt olim in iugero agelli, aut duobus: sed etiam cerui aut capræ (lego, caprae) in iugerbis multis. Quintus Fulvius leporariū dicitur habere in Tarquinensi septum, iugerū quadraginta, in quo sunt inclusa, non solum ea quæ dixi, sed etiam quæ fere: Etiam hoc maius hic in Statonensi, & quidam in locis alijs. In Gallia vero transalpina T. Pompeius tam- tum septum venationis, vt circa triginta millia passuum locum inclusum habeat. Præterea in eodem concepto habere solet, de animalibus coclearia, atq; aliearia, atq; etiā dolia, vbi habeat glires conclusos. Sed horum omnium custodia incrementum, & pastio aperta, præterquam de apibus. Quis enim ignorat septa è macerijs, ita esse oportere in leporario, vt testorio testa sint, & sint alta? Alterum ne feles, aut meles, aliaue quæ bestia intrare possit, alterum ne lupus transilire: Ibiq; esse latebras, vbi interdiu lepores delitescat in virgultis atq; herbis: & arbores patulis ramis, quæ aquilæ impedianc conatus. Quis itē nescit, paucos si lepores mares in foeminas intromiserit, breui tempore fore vt impleatur? tanta fœcunditas huius quadrupedis. Quatuor enim modū si intromiseris in leporario, breui solet repleri. Leporum omnia tria genera (quæ capite secundo descriptissimus) si possis, in leporario habere oportet: duo enim vtiq; te habere puto, & quod in Hispania annis ita fuisti multis, vt inde te cuniculos persecutos credam, Varro. Et rursus, Lepores quoq; nuper institutum vt saginarēt pleraq; cum exceptos leporario concludant in caueis, & loco clauso faciant pingues. De viuarijs faciendis, & includendis pecudibus feris multa scribit Columella libri noni cap. 1. quæ differo ad librum de animalibus communem. De minoris autē incrementi animalibus (inquit ibidein) qualis est lepus, hæc præcipimus, vt in ijs viuarijs, quæ materia (maceria) sic enim supra dixerat, & muro munita sunt, faraginis, & olerum, ferè in tubi laetucæq; semina paruulis areolis per diuersa spatiæ factis iniiciantur: itemq; Punicum cicer, vel hoc vernaculum, nec minus ordeum, & cicercula condita ex horreo promantur, & aqua cœlesti macerata obijciantur: nam sicca non nimis ab lepusculis appetuntur. Hæc porrò animalia vel similia his (etiam silenti me) facile intelligitur, quām non expedit conferre in id viuarij, quod vacerris circumdatum est: siquidem propter exiguitatem corporis facile clatræ subrepunt, & liberos noctis egressus fugam moluntur. Hæc Columella. Epigramma in leporarij ingressum Ferrariae, T. Vespasiani Stroza, lib. 1. Aeolostichon. Adeo nihil omissum est, vt leporem surdum celerius pinguescere reperiamus. Plini-

De Quadrupedibus.

Hoc si verum est, in causa fuerit fortassis, quod cum auditu fruitur, ad quemuis subinde sonum & strepitum trepidus expuiscit, unde ad corpus augendum continuo metu pauroq; impedit videtur. Quod si etiam surdus natura non sit, auribus cera vel aliter obstructis auditus eis obtundi posset.

Scribit Ael. Lampridius, Heliogabalum non facile cubuisse in culcitrī seu accubitis, nisi quæ leporinū pilum haberent, aut perdicū plumbas subalares. Vestes etiam leporino pilo facere, tentatum est, tactu nō perinde molli vir in cute, propter breuitatem pili dilabidas, Plin. Eleporinis pellibus cum pilis suis manicae & caligae parantur ad vsum eorum qui refrigeratis aut articularijs membris laborant: assuntur etiam tegumentis pro ventre interioribus: multum enim calefaciunt, & leues simul ac molles sunt, triplici nomine grata. Indumentum ex pellibus leporum, corroborat corpora senum & iuuenium, Filius Zor apud R. Mosen. Leporis pilus quia mollior deliciorq; est, spongiae loco vtebantur plerunq; purgandis præsertim detergendisq; lipittudinibus, Cælius. ιδειζης ξέπνω λαγα, Aristophanes: hoc est, En accipe caudam leporis: est autem mollis & tenera leporis lana, πλεσος λαγως, vt spongiarum etiam loco adhiberi possit tum aliās, tuu ad gramias oculorum, λημας Graci vocant, absterendas, Suidas & Varinus in voce Κέρας. Pedum etiam pro scopis v̄sus, ad puluerem detergendum & verrendas quisquilias, &c. Iis auris fabri vtuntur.

F.

Leporina semper in deliciis fuit, & in splendidis epulis apposita. Inter aves turdus, si quis me iudice certet, inter quadrupedes gloria primis lepus Martialis. In pentametro quidam pro gloria legunt matyra: quod nomen à maza fit, vocanturq; sic pretiosa omnia edulia, vt scribit Athenæus, Cælius. Antiphanes poëta in Cyclope, dasypodem, id est leporem, in cōnuiuio inter alia appositum celebrat, Athenæus. Leporem gustare fas non putat Britanni, Cælius. Lepus quamquam ruminat, Iudeis in cibo à Mose interdictus est, quoniam pedes non bisulcos sed digitatos habet, Leuit. xi. & Deuter. xiv. Plutarchus in Symposiacis lib. 4. quæstione vltima, vbi querit de Iudeis, vtrum illi colementes suem aut detestantes, carnibus eius abstineant: Quin & lepore, ait, quidā Iudeos abstineantur, animal tanquam immundū & abominabile detestantes. Tum Lamprias, (hic locus mutus est, ego ex conjectura vertam:) Atqui fortassis lepore non odio, sed cultu aliquo prosequentes abstinent, propter corporis cum asino similitudinem. (Paulò ante enim asinū quoq; ab ipsis coli Callistratus affirmauerat.) Quamuis enim & corporis mole multum inferior sit asino lepus & celeritate longè superior: mirè tamē cum eo conuenit colore, auribus, & oculorū tum pinguedine tum falsedine, vt vix aliud animal paruum tam simile alicui magno reperias. Nisi fortassis Aegyptios circa similitudines secuti, animantis celeritate in diuinum quiddā existimant: & sensuum eius acrimoniam, (de qua in c. dixi,) Hæc Plutarch. Caro leporum sanguinem quidem gignit crassorem, sed melioris succi quam bubula & ouilla, Galen. 3. de aliment. facul. Paulus Aegineta tamen non meliorem, sed minus crassum ex leporina quam bubula & ouilla carne succum generari scribit. Et rursus in libro de attenuante victu, Caro leporum ad victus rationem siccantem est accommoda: ad propositam verò non admodum confert: sanguinē enim vehementer crassum gignit. Eadem ex Galeno Arabici quidam scriptores repetunt, Rasis, Isaac & alij. Celsus leporem in media materia numerari debere dicit, & boni succi esse, aluum adstringere, & vrinam mouere. Caro leporis gignit sanguinem crassum & melancholicū: desiccat, & non attenuat, ideoq; medetur viscerum dolori, fluxui ventris, (&c. vt in c. referam) Rasis & Albertus. Quanquam siccata & crassa, hincorum tamen & caprarum carnibus antefertur, Isaac. Calida est & siccata: & assata prodest viceribus intestinorum, vt quidam ex Auicenna citant, apud quem ego nihil tale reperio. In Tacuinis verò Elluchasem sic legimus: Caro leporina vtilis est senibus, & frigidū temperamenti hominibus, in senecta præcipue: iunioribus verò non conuenit: qui tamen si eam in cibo sumpturi sint, per noctem prius in succo Punicorum & aceto macerent, Hęc ille, authorem ciāans Rasin. Idem ex Haly asserit, calidam & siccām esse leporinam in secundo abscessu, ventre sistere, & vrinam prouocare: præferendam esse si lepus in venatione captus sit à canibus, & magis hyeme & regionibus frigidis, prodesse nimis corporis, vigilias facere: cum condimentis vel aromatibus quæ attenuent præparari debere. Auicenna, vt interpretes reddunt, leporem sylvestrem nominat pro terreftri, vt couijcio, ad differentiā marini. Lepus frigidus est & ticus, salubrior futurus cum melle, Auicenna: sed hæc eius verba, vt Bellunensis monet, in emendatis codicibus nulla sunt: vt neq; ista, De eo qui in domibus nutritur adusto sumitur in potu medietas drachma. Mihi legendū videatur. Eligendum esse leporem quilibet pascatur in campis, non qui domi alatur: quæ ferè etiā Elluchasem in Tacuinis scribit. Ceterum drachma dimidia de lepore visto in potu sumendo, forte ad remedium aduersus calculum pertinet, quod ex lepore vste fieri sequēti capite docebimus. Præterea quod stomachum mundificet, sic loquuntur, id quoq; meliores codices non agnoscunt. Lepus fit carnosum, sed nō pingue animal: huius carnibus vtanctur qui macrescere atq; extenuari cupiunt. Blondus. Actius scribit carnes vulpinas, leporinas & ericij, naturæ humanae esse dissimiles, & alimenta efficere pessima, cuius argumentum sit odor fœdus, Io. Agricola Ammon. Talis quidē odor excoriantibus circa intestina præcipue appetit. Cuniculi caro melius & facilius alit quam leporina, quæ frigide & siccæ naturæ est & bilem atram gignit. Platina. Vda cuniculus affert Fercula, viscosum semi imitata glutten, Bapt. Fiera, hoc eum à lepore differre scribens. Cati-sylvestres temperamento ad lepores accedunt: caro eoru calida & mollis est, Rasis. M. Cato Cæsarius & agrotis ali iubebat holericibus, & carnibus anatis, palumbis, aut leporis: hanc enim leuem esse aiebat & agrotantibus comm. odam: nisi quod multa parit insomnia. Plutarchus in vita eius. Somniosos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitratur, Plin. Facile concoquuntur leporū, suum pedes, &c. Aretæus. Ioannes Manardus in epistolis 13.4. de leporina carne, quod frigida siccataq; sit, & bilem atram gignat, ad 6 Iacobum Pharsum medicum Reginsem id negantem. copiole scribit: nos inde quidā excipemus: Applauserunt mihi, inquit, rationes tuę, quibus leporinam carnem & boni succi esse, & coctu non difficilem probas: Verum quod minus cōsentire deterruit me veneranda antiquitas, & ad hæc vsq; secula quasi per manus nobis tradita sententia. Scribitur enim in libro de Diæta secundo, qui quidem Galeni tempore à multis nunc ab omnibus Hippocrati adscribitur, in hunc modum: Leporina caro siccata & adstringens, lotium aliquantis per mouet. Deinde enumeratis Galeni verbis, quæ nos etiam paulò ante posuimus addit:) Et apertissime lib. 3. de locis affectis, magnam eam habere vim dicit in melancholi sanguinis generatione. Psellus quoq; & Paulus eisdē ferè verbis Galeno subscripti. Et Simeon in libro de Escis, quasi quæcunq; dicta à vetustioribus erant colligēs, inquit: Carnes leporum his qui exiccare corpus volunt, valde conducūt: minime verò his qui temperatū sunt sicciores: sanguinem quippe gignunt crassarum partium & melancholicum. Deinde expositis quibusdam præceptis de omnibus aliis 7 mento

mento disjudicando, subiicit: Dürties leporinæ carnis facit, ut serò & paulatim nutriat: quod dura alimenta omnia faciunt, Galeno teste. Quemadmodum autem, cōdē telle, id quod facile concordatur & celeriter nutrit, est quo ad nos calidū: ita è contrario quod tardè & paulatim, quo ad hos frigidū. Eadem dūrities cuiusvis siccitatē indicium est: quod etiā testatur dissimilitudō quam habet cū carne pōrcina, quæ præ cunctis carnibus, Galeno & ipso sensu teste, est nostræ magis similis. Ab hac leporinā per frigus & siccitatē recedere, nemo (ni fallor) ambiget, q[uod] vtrāq[ue] bene nōrit: exanguis enim arida & veluti vista leporina videtur, sūlla cōparata vaporesq[ue] omni atq[ue] humore ac tenacitate ferè priuata. fragilis verò & cœi fibris abundans: quæ omnia & difficilem cōcoctu & seram ad diducendū ostendunt. Agilitas quoq[ue] & in currendo velocitas eam valde à sue differre ostendunt: sed & timidas frigus indicat. Si enim siccitatē coniungeretur caliditas, audaciam, quam summam in leone calido & siccō animali videmus, in lepore quoq[ue] efficeret. Quod ais tale temperamentū esse carnis quale sanguinis sit, nō est necesse: mutari enim nutrimentum à nutriendo debet, non è contrario. & aliæ cītiam corporis partes à sanguine nutriuntur, quas tamē eiusdem esse temperamenti nemo dixerit. Sanguis certè longè calidior est quā caro, &c. Sed quāquam tenuis est leporinus sanguis, aqueus ferè, & sine fibris, non sequitur nō esse melancholicum. Tenuitas enim & (vt tu vocas) aquicitas, frigus ostendunt, non calorem: sanguis enim dilutior. Aristotele teste, frigidior est: eaq[ue] animalia, quibus dilutior est, timidiora. Tauri quidem animalis valde calidi sanguis crassus est, & fibris refertus. Præterea licet, Galeno teste, dulcis sit sanguis leporis & sapidus, ita vt dulcedine & concoctionis facilitate sanguinem auum supereret: didicimus tamen ex eodem Galeno, non omnia dulcia esse calida, sed ea tantum quæ dulcedine magnam habent: quæ verò modicè dulcia sunt, esse frigidia: ad tantam autem dulcedinem leporinus sanguis non attollitur. (Deinde tractatā quæstione asse ne carnes an elixa humidiores sint: & vitrum aīla aliquid caliditatis acquirant.) Leporinæ quidem carni, inquit, modicè atq[ue] vt coquina requiri asse, nullam arbitror caliditatē superaddi, Huc vsq[ue] Mariárdus. Elephantiacis in Cœna apponantur ex terrestribus fere, lepus aut sus, &c. Arctæus. Lepus assatus probatur, Idem cura Cephalæ. Schelides, laterū carnes in leporibus, Cæl. Σχελίδες λαγών (aliás ονειδες, quod non placet: mīlii), enim à θεοῖς fit quæ nūc in Coœdijs πλέγε vocatur, Pollux. Σχελίδες, θεοὶ δέ τοι πράξεως εἰς νησταρίς, Hesychi. λαγών, vt alicubile legere memini. Σχελίδες, θεοὶ δέ τοι πράξεως εἰς νησταρίς, Suid.) οὐ πλέγε θεοὶ λαγών, Αετός, Suidas, Varinus, Scholia Aristophanis in Equitibus. Σχελίδες εἰς ονυματοτακτήτας, Pherecrates de sic. Sumine cū magno lepus, atq[ue] apér, atq[ue] pygargus, Iuuen. Sat. II. Canes pro amatoribus, inquit Crinit. 19.9.) passim accipiuntur, vt qui lepores magno studio cōficitur, afferente Donato: Hinc illud vulgatum, Fœcundi leporis sapiens se cōtabit armos, (ex Horatij 2. Sermōnū:) Et illud etiam Terentianum ex Liuio Andronico, si Iulio Capitolino (Flauio Vopisco in Numeriano, Erasmus) credimus, pro militari dicto; Tute lepus es & pulmentū queris. Lepus à posteriori parte, hoc est à lumbis & claviis pulmentū de se prebet, eaq[ue] corporis parte lautissimum est. Terent. Eun. Lepus tute es & pulmentū queris: Id est ea requiri ab alijs, quæ ipse affatim habes domi, (Quod in te habes, hōc quæris in altero: & est tropus allegoria, Donatus.) Donatus in hunc locum, Lepus, inquit, pro infamia multa poniuntur: vel quid magis à posteriori parte, hoc est armis, pulmentū de se præbeat, quū in conuiuio carpitur appositus: vel quid veniant illū & perfectantur cances, quos pro amatoribus allegoricē intelligimus, vt ipse Terentius ait, Ceruam videre, fugere, se cōtabi carnes: Vel quod illum sic fugiant omnes, cōficiat ut hunc libido efficiat: (Obscuriora sunt hæc, & ab Erasmo etiā in huīs prouerbij mētions omissa.) Vel quod à physis dicatur in certi sexus, ac esse modū mas, modū femina. Obscurus quidā Terentij interpres sic interpretatur: Quoniā nun cōfominæ nūc māris libidinē exerces, nō est quod palpes mulierē. Lepus tute es & pulmentū queris. Id est ab alio quæris quod in te habes: hoc est, blandiris scortō, cum ipse sis scortum. Quod si Donatus & ceteri Terentij interpres intellexissent, nō suissent tot ambagibus vñ in re simili plici atq[ue] aperta, Sipontinus. De lepore prouerbii diētū, Δασύπτες ὡν κρέας θηριοῦ: hoc est, Lepus es, & pulmentū queris, vñsurpatum à Terentio, Hermolaus. Δασύπτες κρέας θηριοῦ, θηριοῦ θηριοῦ εἰς αἴσθησιν: θηριοῦ θηριοῦ εἰς αἴσθησιν. Apostoli: πτεροῦ τοῦ θηριοῦ, Suid. Dasypus carnes delicerat: dicuntur in eos (inquit Erasmus) qui ea requiriunt ab alijs, quæ ipsi assūtim sunt domi. Et mox, Sunt qui existimēt prouerbii. Tute lepus es, & pulmentū queris, cū proximo id ē esse. Dictum est autem à milite glorioſo apud Terentiu in adolescentem Rhodium, qui scortū suo alludebat, ipse ea cōtabe qua scorti vīcibus fungi posset. Donaticōmēta frigidiora mihi videbuntur, ac vt simplicius, ita verius: esse puto, ad Græcam parceriam refere, Δασύπτες κρέας θηριοῦ. Corpora quæ natura sunt siccā, salis conspersu exaracta, cibo sunt inēpta: quidā enim leporem salire & aggressus, mustelis exiccati (πουρετός θειας γαλακτοῦ) simile reddidit, Gal. lib. 3. de alim. facultate. Eū λαγών, id est in leporinæ carnibus viuere dicebantur, qui lautē atq[ue] in delicis vitam agebant. Aristophanes in Vespis, Sunt, inquit, milie ciuitates, quæ nūc nobis tributū soluunt. Hātū vñciūq[ue]: si quis imperet vt viginti alat viros, Δασύπτες θηριοῦ εἰς εὐταῖς λαγών, Καὶ σεφανοῖς παντὸν πλαστοῖς, η τῶν εἰπειται: sic legēndū, nō vt Erasmus habet πτεροῦ. Versus quem ibidē citat tanquā Homeri Erasmus, à Scholastice non ita citatur: nec hercle Homeri esse videti potest: Aristophanis quidē de leporinis verba Suidas etiā adducit. Hoc est, Viginti millia de populo hominū viuerēt in omnibus leporinis, omnigenisq[ue] coronis, & colostris. Rursus in Equitibus, quū Cleon & aduersarius certatim promittunt lautissimas epulas populo, multiis deliciarū generibus nominatis, promittuntur & leporinæ carnes, quasi summe exquisitæq[ue] deliciae, Hec Erasm. Λαγών, τοῦ λαγών κρέας, id est carnes leporinæ, Suid. Legimus & Λαγών in Lexicis, cōdē sensu. Eū πτεροῦ λαγών apud Aristophanē: hoc est, εὐηγέρας λαγών, εὐαγέρες πτεροῦ, εὐευφρ., Varin. Eū πτεροῦ λαγών, id est omnib[us] leporibus (errat pro leporibus enim ultima circumflexa ēsset) hoc est in carnis lepori, id est in omnifaria bonis ac deliciis, Cæl. Eπειδει πτεροῦ λαγών, η τοῦ λαγών πτεροῦ, Aristoph. in Pace: Λεπάνιον εργαζομένον τοῦ λαγών πτεροῦ, &c. apud Varinū citatur: Archestratus Opsōdēdālus apud Athēnāl. lib. 9. de optimo leporis appetitu scribēs, ināxime probat carnē ciuis parū assam, & modicē crudam adhuc; neccū sanguineo humore prorsus priuatam, sine alijs condimentis sale tantum aspersam, calidam statim à vētu cōuiuis apponi. Sed præstat versus ipsius (quāuis duo postremi obsecuti sint) recitare: si quis forte etiā plura inde colligat:

Τετραγωνοὶ πετροὶ, πολλαὶ τε * λετεῖς
Αντενωσι μεταξὺ Φέργης κρέας ὅπλον ἐκάστω,
Μικρὸν ενωτόνερον, μὲν τὸ πτερωτὸν ὅργανον
Αἱ διάλογοι πετρογενεῖαι τετράγωνοι
Καὶ κατέλασι λατ., οὐτε τετράγωνοι
Κοεῖσσον εἶναι τη λεπτον, ήτα δεσμός πετροτόδος

Σκλαβοῖς εἰσι, ηντοῦς δὲ εὐταῖς λαγών;
Θεροῖς, διπλῶς διπλῶν, η φαρπάζων δειλοῖς,
Πλάγαις, σαλαντηρογενεῖαι, η τοῦ λαγών.
Σκλαβοῖς, γρυπαῖς πατηρογενεῖαι, η πατητογενεῖαι;

Apud eundem Alcæi versus legimus de lepore condicio, Οὐς εὖ λαβάνθη αλοί Αρχαπτήν έχει: ex quibus coniūcio;

trito coriandro cum sale leporinam aspergi solitam. Leporem assūm reēte conuiuis appōnes: posterior tamē pars melior habetur. Anteriorem nō iniuria in piperato vellatidario coques. Eadē est & de cuniculo coctura, Platina. Et leporum auulso, vt multō suauius armos. Quād si cum lumbis quis edat Horat. Serm. 2 8 Quia in clupibus (inquit Acron) habetur aliquid terti odoris & savoris minus iucundi. His adijciam quæcūq; de leporis apparatu legitimus apud Apicium lib. 8. In lepore madidum: In aqua præcoquirit modicē, deinde componitur in patina, ac coquitur oleo in furno: & cū prop̄ sit coctus, ex alio oleo pertangito, & de cōditura infra scripta: Tēres piper, saturcian, cepam, tutam, apij semen: liquamen, laser, vinum, & modicū olei: aliquoties versatur: in ipsa percoquitar cōditura. Item alia ad eam impensam: Cum prop̄ tolli debeat, teres piper, dactylum, laser, vuam passam: caranum, liquamen, oleum suffundes, & cum bullierit, piper asperges & inferes. In lepore farsum: Nucleos integratos, amygdala, nuces iuglandes concisas, piperis grana solida, pulpa de ipso lepore & ouis fractis: obligatur de omento porcino in furno. Sic iterū impensam facies: Rutam, piper satis, cepam, saturcian, dactylos: liquamen, caranum vel conditum; bulliat donec spisset, & sic perfunditur: fed lepus in piperato, liquamine & laser maneat. Ius album in assūm lepore: Piper ligusticum, cuminū, apij semē, oui duri medium, trituran colliges & facies globum ex ea. In cacabū coques liquamen, vinum, oleum, acetum modicē, cepullam concisam: postea globum condimentorū mittes, & agitabis origano vel saturcia: si opus fuerit, amylas. Aliter leporē ex suo iure: Lepore curas, ex ossis, ornas, mittes in cacabū: adijcies oleum, liquamen, cocturam, fasciculum porri, coriandrum, anethum: dum coquitur, adijcies in mortarium piper, ligusticum, cuminū, coriandri semen, laseris radicem, cepam aridam, mentham, rutam, apij semē, fricabis: suffundes liquamen, adijcies mel, ius de suo sibi: de fruto, aceto temperabis, facies vt ferueat, cum feruerit, amylo obligabis exornas, ius perfundes, piper asperges & inferes. Lepus Passenianus: Leporē curas, ex ossis, extensum ornas, suspendes ad fumum: cū colorauerit, facies vt dimidia coatura coquatur: lauas, ap̄erges salē, massam cenogaro tanges: adijcies in mortarium piper, ligusticum, fricabis, suffundes liquamen, vinum, & liquamine temperabis. In cacabū adijcies oleum modicū: facies vt ferueat, cū feruerit, amylo obligas, leporē in assūm à dorso tangis, piper asperges & inferes. Lepus isciatus: Eadē coctura condies pulpam, nucleos infusos admisces, omento teges, & charta colligcs laciniias & surclas. In lepore farfilem: Lepore curas, ornas quadratum imponis: adijcies in mortarium piper, ligusticum, origanum: suffundes liquamen, adijcies locis ora gallinārū cocta, cerebella cocta, pulpa concisam, oua cruda tria: liquamine temperabis: omento teges & charta colligcs laciniias, & surclas: lento igni subassas, adijcies in mortarium piper, ligusticum, fricabis: suffundes liquamen, vino & liquamine temperabis: facies vt ferueat, cum feruerit, amylo obligas, & leporē subassatum perfundes, piper asperges & inferes. Aliter lepore elixum: Ornas, adijcies in lancēm oleum, liquamen, acetum, passum cepam concides & rutam viridem, thymum subculturatum, & sic apponis. Leporis cōditura: Teritur piper, ruta, cepa & iecur leporis, liquamen, caranum, passum, olei modicum, amyllum cū bullit. In lepore siccō sparsum, & hunc præcondies sicut hēdem Tarpeianum, antequā coquatur, ornas suitor: piper, rutā, saturciam, cepam, thymum modicū, liquamine collues: postea in furnum mittes, coques: & impensam talem circumspages: piperis semunciam, rutam, cepam, saturciam, dactylos quatuor. Vuam passam: ius, cū coloratur, suffundes in patellam, vinum, oleum, liquamen, caranum, passum: frquenter tangit, vt condituras suam omnē tollat, postea ex piperē siccō in disco sumitur. Aliter lepore conditum: Coques ex vino, liquamine aqua, sinape modicum, anetho, porro cum capillo suo, cum se coxerit, condies: piper, saturcian, cepa rotundū, dactylos, damaseena duo: vinum, liquamen, caranum, oleum modicē, stringatur amylo: modicū bulliat, conditū lepus. In patina perfunditur, Hucusq; Apicius. Leporum & ceruorum sanguis nō coitu firmiore spissari solet vt cæterorū, sed fluido, quale lac est, quod sine coagulo sponte coierit, Aristoteles. Sed de sanguinis leporini natura nō nihil & hoc in capite ex Manardo, & sup̄ in b. diētū est. Non pauci pro alimento habent sanguine leporis, gallinarum & caprarum: leporis quidē & gallinarum complures etiam corū qui vrbes in colunt, Galenus de simpli. 10. 4. Idem alibi, vt Manardus citat, leporinum sanguinem dulcem ac sapidum esse scribit, ita vt dulcedine & cōcoctionis facilitate sanguinē arium superet. Mimarcis (*μιμάρκης* vel *μιμάρης*, vt Suidas habet, quod non prob) propriè quidē est chordaleporina (*χορδή, χορδὴ*, Hesych. & Varinus) ex intestinis: sed usurpatur etiā de sue. Aliter, Mimarcis, apparatus quidam ē ventre velintestinis, vel *χαρώνη*, ius vel edulium variè conditū, ex sanguine leporino & intestinis, Suidas & Varin. *Μιμάρκης, λαγώνος χορδὴ*, Hesych. Et rursus, *Μιμάρκης, venter & intestina viētīme* (*τοπεῖς*: hic rion aliqui per excellētiā interpretantur bouem, Varinus: alij oucm) cū sanguine apparata præcipue verò ex lepore hoc apparatu vrebantur, interdū etiā de suc. Pherecates per lusum de asino etiā hac voce vtitur. Sed ex diuersis istis scribendi modis, *μιμάρκης*, vt ego iudico, tantum probari debet, quo modo apud Varinū & Pollucem habetur. *Μιμάρκης*, inquit Pollux, venter & intestina sunt cum sanguine apparata maximē quidē leporum: quod vero ius nigrum, vocatur, cibarium est Laconibus v̄sitatum, quod alio nomine *αιγανία* (apud Varinum in *Ζωῆς, αἰγανία* oxytonum scribitur) vocatur. Hæmatian Latinē forsitan dixeris *sanguiculum*: nam hēdi sanguinem in cibum formatum sanguiculum vocari Plinius tradit. Iuris nigri Laconici Plutarchus etiam in vita Lycurgi meminit: est autem idem aut simile cibarium quod nostri ex sanguine & exis aut visceribus leporis parant, & piperatū vocant pfeffer, cui & color niger adeſt. *Αἰγανία, πελεκάζουσα*, Varinus: sed hoc modo scribi non placet. *Αἴγανία, αλαζανία*. Idem, & Hesychius, intestinum sanguine fartum intelligo, *αἰγανία*. Sic etiam ē sanguine & intestinis thynni, iuris vel gari genus sit, quod *αιγανία* vocari quidā in Lexico Græcolatino annotauit. Ex sanguine & iocinore & pulmonib. leporinis minutal, vt Apicius præscribit 8 8. Adijcies in cacabū liquamen & oleum, cocturā: porrum & coriandum minutatim concides: iocinora & pulmones in cacabū mittes, cū cocta fuerint, teres piper, cuminū, coriandrum, laseris radicem, mentham, rutam, pulegium: suffundes acetū, adijcies iocinora leporum & sanguinem, teres, adijcies mel, ius de suo sibi, aceto temperabis. Exinanies in cacabū, pulmones leporū minutatim concisos in eundem cacabū mittes, facies vt ferueat, cum feruerit, amylo obligas, piper asperges & inferes. Hoc quoq; nuper institutum est. vt lepores saginarentur, cum exceptos ē leporario quodam in caucis & loco clauso satiant (faciant) pingues, Varro, & ex eo repetens Macrobius in Saturnalib. 3. 13. Nunquam multum pinguescit lepus, sed quando sub tectis nutritur & non mouetur, aliquando ren eius dexter sepo operitur, & tunc moritur, Albert. Quædam non pinguescunt vt lepus & perdix, Hermol.

Erasmus in proverbio, Leporem non edit: Antiquitus inquit, superstitionē creditum est, esu leporinæ pulpæ conciliari formam. Vnde extat iocus Martialis in Gelliam lib. 5. quæ missō lepore addebat ex vulgata opinione ad munieris commendationē, Formosus septem Marce diebus eris, Id Poëta in ipsam torquens, quæ deformis esset:

Si me non fallis, inquit, si verum lux mea dicis, Edisti nunquam Gellia tu leporē. Plinius scribit leporem in cibis sumptum gratiā corporis in septem dies conseruare. Lampridius scribit poētam quendam in Alexandrum Seucrā quod quotidie vesceretur leporina, ita lauisse: Pulchrum quod vides esse nostrū regem, (Calcagninus sic citat, ut carminis ratione consuleret: Pulchrum quod video ducem esse nostrum, Quem Syrum sua protulit propago,) Quem Syrum sua derulit propago, Venatus facit & lepus comes. Ex quo continuū capit lepōrem. Hos versus cum quidam ex amicis ad Alexandrum derulisset, respondisse fertur in hanc sententiam: Pulchrum quod putas esse, estrum regem Vulgari miserande de fabella. Si verum putas esse, non irascor. Tantum tu comedas velum lepusculos, Vt fias animi malis repulsi. Pulcher, ne inuidas liuore mentis. Si videris lector, inquit Erasmus, parum obseruatas metri leges, memineris imperatorem scriptissime, cuius est praescribere leges, nō patere. Sed non animaduertit Erasmus quod Lampridius refert imperatorem Gracis versibus respondisse, vnde superiores ab ipso Lampridio velatio quopiam translatos appetit. Somniosos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitratur, vulgus & gratiam corpori nouem (septem potius, Martiale teste) dies fruolo loco, cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuasione, Plin. 28.19. vbi Hermolaus, Somniosos quidem ex leporina fieri adhuc vulgo creditur, vetus tamē lector erat somnos, non somniosos. Cur vulgo recepta sit opinio apud veteres (inquit Cælius Calcagninus epistolicarum questionū lib 1.) eos formosos diebus aliquot fore qui lepore vescentur: nonnulli rationem afferre conati sunt, quod id pulpamentū vi polleat extergendi bilem atram, atq; ita animos exhilarandi. At ego hoc quicquid est vulgo assertum, ex vi vocabuli tractum puto. In vocibus enim antiquitas religionem & auspiciorum obseruationem magna parte constare dixit. Hinc in dilectu eensusq; faciendo primi Valerius, Saluius, Staterius nominabantur. Non secus igitur eos lepidos fieri, lepōremq; mutuari crediderunt, qui lepore vescentur. Leporem (inquit Cælius Rhodiginus) Graci amoribus sacrum fabulantur, ducto arguento ex etymologia ratione: quoniam illorum lingua λαγώς dicitur λαγόν. Lepores autem, i d est amores, à verbo λέπη vtrōq; visum significante. Vnde forsitan prorepsit sententia, formosos fieri diebus aliquot leporina vescentes carne. Lepores calculos comminuant commanducati, Alex. benedictus.

G.

Leporinus cinis cum oleo myrtleo capitis dolores sedat, Plin. Enterocelē lepus illinitur tritus cum melle. Idē. Lepus viauus vstus ad tuſsim, apud Nic. Myrepsum 60. Lepus in farinam furno reductus manc ex vino Cretico propinatus quartanas sanare dicitur, Obscurus. Lep. integrī combusti cinis confert contra calculum, Ras. & Albert. Leporis sanguinem & pelle totam in olla cruda combures, vt in cinerem cōuertatur, & in aqua calida potuſi dabis cochlearium vnum ieuno, mox deliquescit lapis & ejicietur foras. Hoc experimentū nosipſi fecimus. Ne dubites. Hoc facies experimentum, mittes in aquam cochlearium pulueris, illuc pones lapidem qualē volveris, statim deliquescit, vt mireris virtutē, Sextus. Pelle leporis recentem (vt Marcellus docet) in olla munda, vel tegula, ita cum lana sua combures, vt in tenuissimum puluerem redigere possis, que cibratum in vase nitido seruabis: inde cū opus fuerit tria cochlearia in potionē dabis bibenda: que res siue calculos, siue vesicae dolores continuo compescit: sed multo potentius erit remedium, si leporem viuum in olla noua claudas, & gypso omnia spiramenta yasis obstruas, & in furno vsq; ad fauillam tenuissimam cremes, tritamq; & cibratā recondas, atq; inde certas mensuras in potionē vni offeras ecalculos, & qui sanguinem mingunt, mirē eos sanabis. Leporis integrī combusti cinis confert aduersus calculum renūm, Rasis & Albertūs. Leporis catulus ytero excisus in olla vritur aduersus calculum, Hieron. Tragus non citato authore. Pharmacum simplex ad calculos, cui Marcianus testimonium præbet, medicus Apher. Leporis pelle in ollulum conijce, & in furnum demitte, atq; vbi vſta fuerit vt probè conteri possit, acceptam tercē, & ex ipsa cochlearium vnum cum vino, ieunis in solij calidæ aquæ incensu præbe. Si verò velis experimentum pharmaci ipsius accipere, ex eo in vinum conijce, & cōrectum per paucas horas sine, & in grumos lapis dissoluetur, Aetius 11.9. de calculo vesicæ scribēs. Antidotus ad calculos valde bona, apud Nicolaum Alexandrinum interprete Fuchsio: Recipe leporem viuum, ipsumq; iugulato, ac sanguine eius olla noxa excipo: dein detrac̄ta quoq; eius pelle integrā viā cum sanguine in vasculum immittit luto oblitū, & operculo contextum: crematoq; donec pellis vna cum sanguine in cinerem redigatur. Amoto subinde operculo, pellis sanguinisq; cinere accepto & luxigato, cochlearium vnum ex mero tepido dato, est præclarus. Bartolomaeus Montagnana in Antidotario suo vbi medicamenta vſu à se cognita recenset, electuarium de lepore combusto deserbit, admiscet tamen etiam Iudaicum lapidem, & in spongijs repertos & lithontribon electuarium à Nicolao descriptum, &c. Et rursus in electuario ad frangendum vesicæ calculum, inter alia leporem crematum adiicit. In Germanico quodam libello empirico manuscripto medicamentum reperio huiusmodi. Si venter termina sentiat, & contrahatur, & calcii renūm infestet: balneum parabis in solio aquæ, in qua decoixeris maluum, chamæmalum, sium alterum & ceras: Sūmnes etiam per interualla cum pane tosto puluerem ex cremato lepore, capite & intestinis abiectis. Ad stranguram, R. pulueris leporis vſti vnc. i. Da cū liquore diureticō mane & sero, Ex thesauro pauperum. Audiui à quodam religioso quod cinis lepreconum (lepusculos intelligo) lactentium sumptus 9. diebus ieuno stomacho consolidat firmiter crepaturam etiam antiquam, Author additionū ad breu. Arnold. Lepus integer exenteratus in olla lutata redigatur in puluerem in furno: hoc audio multos disentericos liberatos circa Lausanam. Ad calculum verò aliqui accipiunt tantum pelle, sanguinem & musculos, & lapides cancerorum deinde addunt.

Indumentum ex pellibus leporum, corpora senum & iuuenum corroborat, Filius Zora apud R. Mosen. Auis cucus leporina pelle adalligatus somnos allicit, Plinius. Si equus posterioribus pedibus anteriores forte feriat ac lacerat, attac̄tionem vocant (anreichen) venam statim supra suffraginem circa malleolos (die fesselader) incident, & leporinam pelle in vino calefactam imponunt aliqui. Pellis leporis recens imposita phyma curat, vel si sicca madefacta fuerit, Amatus.

Leporinus sanguis si calidus illinatur, ephelidas (id est asperam & discolorē cēu ab astino Sole cutē, Marcel. Verg. Ruellius simpliciter vitia cutis in facie vertit) vitiliges & lentigines sanat, Diosc. 2.18, & rursus 2.70. calidus illitus ephelidas & lentigines emēdat. Sed vt Celsus docet, interpositis plurib. horis mane eluciēti sunt loci illiti, oleoq; leniter vngēdi. Leporis sanguis lētigines de facie pellit punctus, Sext. Et Serenus ad lētigines. Cygnæos adipes hilari misericet Lyao. Omne malū ppere maculoso ex ore fugabis, Sanguine velle leporis morb. delabitur omnis. Sang. lep. calidus superponitur morphæ & panno, Auicenna in capite de sanguine: nā in capite de lepore, panno tantum legitur: reddunt autem Arabes ferē pannū pro ephelide Græcorum, interdū pro lugillatis: aliqui

etiam inepte pannum in panariciam conuertit, quæ vox à paronychia barbaris detorta est. Ineptissimè Blondus. Sang. lep. inquit velamē oculorū (pannum barbarem vocē sic interpretatus) abstergit. Si maculae nigre, vmbrosa cum sang. lep. vngantur, remouentur, Rasis & Albert. Orno cutim, produco pilos, & sedo podagram, Sanguine si fuerint membra peruncta meo, Io. Vrsum in lepore ex Kiranide. Sed alij cinerem capitum, vel ventrē cum intestinis vstum, pilorum in capite defluuum emendare aiunt: sanguini eandē vim nemo attribuit, Marcellus quidē contraria. Pilos, inquit, oculis molestos diligentissime velle, atq; eorum loca hircino sanguine recenti, aut leporis; aut vespertilionis inlines. Sanguinē leporis magi illinunt, vbi euulsos pilos renasci nolunt, Plinius, si bene memini. Hirci, capræ, leporis & cerui sanguis, dysenterias & coeliacorū profluvia sistit, si frixus (inassatus) in sartagine statim sumatur: in vino potus cōtra toxica efficax est. Dioscrides. Sanguis leporis frixus confert dysenteriæ & apostemati intestinorū, & solutioni antiquæ: & venenum sagittæ austert, Auicenna. Sanguine leporis a postemata calida citò maturatur, Idē in capite de sanguine. Etrurus ibidē, Calidus linitur super apostemata calida & lenia: quæ vires etiā hircino adscribuntur ab eo. Elephantiacis locis post balneum cū varijs rebus calidis & abstergentibus illinitur sanguis leporinus, Epiphanius empiricus. Leporis sanguis recens defusus, & cū polenta coctus, & datus dysenterico, illico ventris profluvium sistit, Marcellus. Aluum sistit coagulū leporis, & cæt. alij per se leporis sanguine cōtentи sunt lacte cōcto, Plin. Sanguis leporis quomodo ad conceptū faciat, vide infra in medicinis ex vulnera leporis. De carne leporina etiam quod ad vires in medendo diētū est non nihil præcedēti capit. Leporina caro calida est & secca: asla vtilis est vleribus intestinorū, Auicenna. Desiccat & nō attenuat, & ideo prōdest intestinis dolentibus; & ventrem sistit fluentē, & vlcera intestinorū sanat, Rasis & Albert. Calculū frangit, Filius Zor apud R. Mosen. Si cum oleo frigatur, & inde fiat elyster, ventris profluvium & vlcera intestinorū curantur, Albert. Si asla in furno vel sartagine edatur, idem efficit, Rasis & Albert. Carnis eius ius siue decoctum podagricos & arthriticos iuuat, eadē ferè efficacia, qua decoctum vulpis, Auicenna. Pingue leporinū empirici, quorū libellos vidi Germanicos, adhibere solent, vbi quid infixum corpori extrahendū est. Aliqui flores fabarū & leporis pingue tundendo miscent, imponuntq; spinis extrahendis. Si clavis planta pedis infixus hæret, Cancrum crudum cum pinguedine leporis contusum, loco saucio impone: parti verò ex aduerso respondent, tres aut quatuor fabaceos flores superilligato: per diem & noctem sinito, sanabitur. Tulum equo infixū extrahe, illigato vulneri medicamento ex duobus cancris cum pingui leporino tuis. De axungia leporis (inquit Io. Andreas à Croaria in epistola ad Gesnerū) vertici mulieris applicanda iam antea ad te scripferam, quæ non secundinas modò sed fecutum mortuum expellere multis expertos audiuī, ipse tamen nunquam probauī. Hæc ille. Leporis pilorum cinis sanguinem sistit, Plin. Pilos sub ventre vno lepori candidos velles, & seruabis, & cum vſus exegerit intortos natibus fluentibus fulcies, Marcellus. Leporinæ lanæ exusta cinis cū oleo myrtino & felle taurino & alumine trito misectur, tepefactumq; medicamen in litum ad fluentes capillos admodū prodest, Marcellus. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus, intestinorū vitis magnopere prodest, Plin. Pilos leporinos adiecto melle comprehendētes, atq; inde globulos paruulos facies: hi singuli sappius glutiti, intestina quamvis perniciose erupta, certa coniunctione cōnectunt, Marcel. Et rursus, Ad intestina rupta, leporinum stercus, atq; etiam pili vellana eius de subuentrili cū melle decocta ad magnitudinem fabæ glutienda frequenter data, quamvis perniciose ruptis intestinis celeriter medetur, ita vt etiam tenuiora que fuerint disrupta glutinet: sed assidue hoc medicamine vtendū est, donec periculum omne tollatur, Marcellus. Pilos leporis minutissimè incisos aliqui miscent alij medicamentis intra corpus sumendis contra ramicem, Arnoldus. Pili leporis suffici extrahunt pulmonibus difficiles excreations, Plin. Stercoris caprini pilulas & leporis pilos, pinguedine phocæ subacta suffio, Hippocrates de natura muliebri inter remedia ad menses cieidos & secundas euocandas. Et rursus ibidē inter subdititia medicamenta ad eosdem, vt appareat, vſus: Cucumeris sylvestris semen, & testam combustam, vino subactam, cū pilis leporinis in lana subditio. Si ex partu os vterorum fuerit exulceratum, florē rosarum tritum & vino imbutum in pilis leporinis apponito: & acerbis colluito, Hippocrates de natura muliebri. Etrurus ibidem, Si vlceratum fuerit os vterorum aut inflamatū, myrrham & adipem anserinum & cerā albā, & thus, in leporis pilis, qui sub ventre sunt, misceto ac terito, & in lana mollissima apponito. Si vterus puerperæ prociderit, sepiæ testam tusam & vino imbutam cum leporinis pilis lana excipe, & apponendum præbe, Idem lib. de superfæt. Si ex partu crus ab vteris claudum factum fuerit, & exurgere non poterit: Semen hyoscyami chemæ mensura in vino nigro ad triduum bibat: si verò mente percellatur ipsa bibens, lactis asinini poculum bibendum dat, deinde pharmacum à quo pituita purgatur: ex sandaracha autē & cerato & pilis leporis, per triduum suffitus fiat, Ibidem. Suffitum cuidam ad conceptum promouendum Aëtius 16.34. pilos leporinos admiscet. Si pedes adusti sint frigore, leporini pili cinis remedio est, Plin.

Lep. caput exustum. & cū adipe vrsino aut acetō illitū, alopeciarum inanitatibus medetur, Diosc. Leporis totū caput quidā comburens, ut ebatur eo ad alopecias cū adipe vrsino, Galen. de Simpl. 11.6. Combustum cū seu vrsino, & vt cataplasma adhībitū, alopecias emendat, Auicenna. Vstum tritumq; cum acetō, alopeciam illitum curat, Rasis & Albert. Vsto eo (cinere eius) quidā curant alopeciam, Serapion ex Dioscride, & Auicenna. Nervorum tremori, item amissioni motus membrorū atq; etiam sensus, confert comestio capitū leporis, Incert. Cinis de capite leporis propriè marinī, valet ad alopeciam, Auicenna: sed hoc echinis magis conuenit. Dentes à dolore præseruantia: Lunam succidā linteolo illigatā terito, adiecta deinde tertia salis portione, terito omnia simul, & perfriato hoc puluere dentes. Idē præstat puluis vsti contritiq; capitis leporis, Gal. Eup. 1.65. Dasypodus caput vstum cū fœniculo quam albissimo & sepiæ tritis ossibus admiscens, vtere ad dealbando dentes aliaq; eorum virtus sananda, Gal. Eup. 2.12. Ex leporis capite & muribus vstis Indicum medicamentū, ad dentes purgādos, &c. Hippoc. Capitis leporis cinis dentifriciū est, adiectoq; nardo mulcet graueolentiam oris: aliqui murinorū caputum cinere miscent malunt, Plin. Capitis leporis exusti cinis cū nardo vel cum melle impositus lenit graueolentia oris vlcera, Marc. Cerebella leporis & cuniculi cōtra venena plurimum posse aiunt, Plat. Corda animalium non sunt facilia concoctu: itē cerebra. Cor tamē cerui: & cerebrum leporis aut cuniculi sumpta propter virtutem theriacalem, Arnold. de conser. sanit. Cerebrum leporis in confortatione memoria & eius reparacione, maximam vim probatur habere, Abyzoar. Terrestris leporis inassatum cerebrum manditur, iuuandiis tremoribus qui valētūdine contracti sunt, Dioscrides interprete Ruellio.

Marcell. Verg. reges tūrē mēdes yngulibes, interpretatur tremores qui ex mala corporis affectione aliqua fiūt: & reprehēdit Hermolatum Barbarū qui vertit tremores qui in morborū accessionibus contingūt. Videtur enim, inquit, de his tremorib. intellexisse, q; in febris accessione cū frigore nos torquēt: atqui febrium cū algore tremores Graci

res Græci propria voce $\beta\gamma\alpha$ appellant. Habet sanè omnis tremor vniuersalem ex infirmitate neruorum causam, quod senectus aperte ostendit: priuatum verò plures & diuersas alias, frigidus naturæ temperamentum, frigide aquæ nimium & importunum potum, frigidus & glutinosi humoris abundantia, & si quæ alia huiuscmodi sunt. Omnibus his tremoribus, aut illis saltem quibus natura potestate; sua conueniat, tostum leporis cerebrum iudicio nostrō mederi Dioscorides ait: Persuasitq; id facile Paul. Aegineta, qui lib. 3. cap. quo de tremoribus in vniuersum agit, cum multa de febribus tremoribus docuisset, statim subiecit: Simpliciter autem trementibus profundit, in potu castoreum, & leporis in cibo cerebrum, &c. manifesta inter febrium & aliarum affectionum tremores diuisione, Hæc Marcellus Vergilius, in quibus nos quoq; sententiam eius approbamus: non item in eo quod coniicit fieri posse vt nō $\pi\alpha\theta\beta\gamma$ sed $\pi\alpha\chi\beta\gamma$ legendum sit, ut intelligamus tremores qui ex crassis glutinosisq; humoribus sunt. Nam Arabes quoq; $\pi\alpha\theta\beta\gamma$ legerunt, vt ex subiectis eorum verbis apparet. Cerebrum leporis assatum confert tremori accidēti in successione & gritudinis, Auicenna. Si asso capite cerebrum edatur, aduersus tremorem ex infirmitatibus prouenientem opitulatur, Rasis & Albertus. Confert tremori qui accidit post ægritudines, Serapio ex Diocoride. Leporis cerebrum ex vino potum, tremores membrorum sanat, Sextus. Assum in cibo trementibus membris auxiliari, Blondus experimento se deprehendisse scribit. Apud Galenum de simplicibus lib. II. cap. 6 pro $\tau\epsilon\mu\alpha\omega\sigma$ corruptè legitur $\phi\epsilon\sigma\sigma\sigma$, quod miror interpretes non animaduertisse. Aliqui, inquit, etiam aduersus timores (lege, tremores) cerebrum leporis in cibo auxiliari prodiderunt. Si edatur de capite leporis, quantum eius edendo est, medetur aduersus tremorem: ego quidem experientia didici utilem esse hunc cibum dormitioni (torpori) & paralysi, Filius Zor apud R. Mosen. Cerebrum inassatum, manditur (vt dictum est) iuuandis tremoribus: idem affrictu aut cibo facilem infantibus dentitionem præstat, Dioscorides: videtur autem in hūc quoq; vsum assari vel torri debere. Ex cerebro leporis cocto si gingiuas infantibus defrices, dentes sine dolore crescent, Sextus. Mundantur (fricantur) cerebro leporis gingiuæ, sic dentes citò & facile ac sine dolore prodeunt, Auicenna. Cerebrum leporis attritum & esum utile esse didicimus pueris dentientibus, capite videlicet toto elixo, vt ego facere soleo. Non tamen eximia vis eius est, sed similis melli & butyro, & alijs quæ ad dentientes pueros conueniunt, Galenus. Paulus Aegineta lib. I. docet inflammati infantium ex dentitione gingiuis, nihil esse dandum, quod multo & difficili conatu commanducandum sit: tum digitis palpandas gingiuas, gallinaceorumq; adipe aut leporis cerebro molliendas esse. Lacte caprino vel cerebro leporum perunctæ gingiuæ, faciles dentitiones faciunt, Plin. Serenus Samothicus legit lacte caprino cum cerebro leporino, &c. sic enim scribit, Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci, Aut leporis nivem bibitur cum lacte caprino. Leporis cerebrum in vino utiliter bibitur, eiusq; testiculi tosti salubriter manducantur ab eo qui vesicæ molestijs laborat. Marcellus. Vrina incontinentiam cohibet cerebrum leporinum in vino, vel eiusdem testiculi tosti, Plin. Leporinum cerebellum ex vino potum, vrina incontinentiam refrenat: elusdem testiculi torrefacti & ex vino poti, par remedium submeialis præstant, Marcellus. Si vrina præter voluntatem vel nimia fluat, Tum leporis cerebrum ex vino potare decebit, Serenus. Ad mingentes in stragulis, Leporinum cerebrum ex vino propinato, Galenus Euporistion 3.276. Densleporinus appositus parti vbi dentes alicui dolent, sedat dolorem, Rasis & Albertus. Leporis ventriculum coctum in sartagine admixto oleo myrtino impone capiti, capillos fluentes continet & cogit crescere, Sextus. Leporis ventriculum cum fimo suo, vino veteri lauabis, ita vt sordes ipsæ ibi sint & misceantur: aut si in ventriculo non inueneris, pilulas de fimo ipsius imparis numero tritas cum vino veteri dysenterico dabis bibendas. Marcellus.

Coagulum Germani vocant *maegle*, *keūm* vel *lip*. Leporino coagulo pares vires habent coagulum hœdi, agni, hinnuli, doreadis, capreæ platycerotis, dorei, cerui, vituli & bubali, Dioscorides. Vide in Ceruo g. Coagulum hinnuli (quidam ineptè pro hinnuli legunt inutile), leporis, hœdi laudatū: præcipuum tamen dasypodis, vnius vtring; dentatorum, Plin. sed dasypodem & leporem idem significare vt plurimum, dasypodem tamen aliquando priuatim pro specie quadam leporis que cuniculus videtur (vt Gaza vertit apud Aristotelem semel aut iterū, vbi dasypodis & lagi coniuncta erant nomina) accipi, quod Plinius non animaduertit. supra in a. docuimus. Laudauit & Nicander in Theriacis suis contra venenata leporis coagulum: quo loco interpres eius, authore Nicoonte antiquissimo medicinæ authore, primum in coagulis honorem hinnulo tribuit. secundum lepori, tertium verò agno, contra quam Diocorides qui leporino primum ordinem dedit, Marcel. Vergil. Coagulum omne acris ac digerentis potentia est, ac nimirum etiam excicatoria, quod superiora necessariò sequitur. Lac in ventre coagulatum dissoluit, quod & nos, inquit Galenus, non solum in leporino, sed etiam in aliorum animalium omnium coagulo experti sumus. Attamen leporinum omnium est præstantissimum: sed & sanguinē in ventre concretum simili modo epotum dissoluit, ac efficacius quidem cæteris, verum nō solum, quod quibusdam scriptum legitur: sed & hoc commune est omni coagulo, Hæc Galenus. Auicenna quoq; coagulis omnibus leporinū præfert. Quod vetustius coagulum est èd præstantius, Aristoteles. Contra venena ex aceto bibitur, Diocorides: & Auicenna, qui theriacam & bezahar ita sumptum contra venena esse scribit: non autem, vt quidam ineptè citant, theriacam insuper misceri iubet. Contra venena additur antidotis, Plin. Coagulo leporino, inquit idem, ad serpentes vtuntur ex aceto, contraq; scorpionem & murem araneum: aiunt autem nō feriri leporis coagulo per unctos. Ad scorpioum & serpentum morsus, Leporinum coagulum cù vino potui datum, aduersus venena resistit & discutit, Sextus. Tribus obolis ex vino bibitur contra morsus venenatos, (ad serpentum, vel talij viperarum, morsus: Græcè legitur, Ἀριθμοὶ δύο τε καὶ ἕπτα, sed eodem in libro de lepore priuatim agens, Coagulum eius ad ἔχιδνας, id est viperarum morsus peculiariter commendat:) Diocorides in medicamentis ad ἔχιδνας apud Galenum de antid. 2. miscetur inter alia Leporis coagulum. Contra pastinacam & omnium marinorum ictus vel morsus coagulum leporis, vel hœdi, vel agni drachmæ pondere ex vino sumitur, Plin. Nicander circa finem theriacorum re-medium compositum cōtra omnes venenatos ictus ac morsus describens, injicit illi inter cætera τάχιστον μάκος, i. coagulum leporis. Leporis coagulū & cuminum miscetur marinæ testudinis sanguini ex vino bibenda cōtra rubetæ venenū. Aëtio. Sanguinē in grumos concretum discutit tribus obolis ex vino potū, Dioc. Leporinū coagulū si cù aceto eibatur, sanguinē in ventre concretū dissoluit, ac efficacius quidē cæteris, verum nō solū, quod quibusdam scriptū legitur, sed & aliud quoduis coagulū, Gal. Videtur autē, cum inquit. Quod quibusdā scriptum legitur, Diocoridē notare, immerito tamē. Etsi enī Diocorides leporinō hāc vim priuatim attribuit, vt αἰγαλος βραχεῖα, id est sanguinē concretum dissoluat, trium obolorū pondere ex vino sumptū: mox tamē diuersorū animalium, que paulò ante nominatim recensui, coagula parē leporino facultatē habere scribit, & omnia auxiliari con-

tra aconitum potu in vino sumpta, & in aceto contra concretum sanguinem. Intelligendum est autem hoc de-
fati concretiū sanguinis malum in ventriculo factum, quod maximè & periculosisimè à sanguinis taurini calidi
adhuc haustu contingit. Coagulum hœdi contrā viscum (chamæonta ixian) & chamæonem album, & san-
guinem taurinum remedio est: contrā quem & leporis coagulum ex aceto, Plinius. Eadem saepe vi aconito resiste-
re videtur: nam id quoq; strängulando, vt sanguis & lac concreta, venenum est. Coagulum leporinum vel hinnu-
li contra aconitum datur ex vino, Nicander. Contra venena ex aceto bibitur, præsertim aduersus concretum (in
ventriculo) lac, Dioscor. Et alibi, Cōtra lactis coagulati pericula auxiliatur coagulum omne, maximè vero lepo-
rinum, quod ex aceto bibere sappius cogimus. Lac in ventre coagulatum dissoluit (scilicet cū aceto potum) quod
certe & nos experti sumus, non solum in leporino, sed etiam in aliorum animalium omnium coagulo: attamē le-
porinum omnium est præstantissimum, Galen. Idem fortassis Auicenna scripsit, quod ab interprete (vt quidam
citant: in meo enim exemplari non reperio) hunc in modum deprauatum videtur: Coagulum leporinum cum
aceto lac in mulierum mammis coagulatum dissoluit: quanquam fortassis ea quæ pota coagulatum in ventriculo
lac dissoluunt lactis etiam in mamillis grumos dissoluere posse videntur, extrinsecus applicata. Arundines &
te-
la, quæq; alia extrahenda sunt corpori, euocant cochlearē ex his quæ gregatim folia sectantur contusæ impositæq;
cum tessis: & ea quæ manduntur exemptæ tessis, sed cum leporis coagulo efficacissimè, Plinius. Et rursum spinæ ac
similia corpori extrahuntur, coagulo quoq; cunctis, sed maximè leporis, cum thuris polline & oleo aut cum visci pa-
ri pondere, aut cū propoli. Et similiter Marcellus, Cuiuscunq; animalis coagulum, maximè leporis, cū pari
pondere thuris vel visci impositum, permanere in corpore quæ calcata sunt, non sinit. Et alibi, Ad ea quæ calcata
erunt, & ea quæ corpori inhaerent, extrahenda, leporis coagulum cum malua tritum impositumq;, poterit op-
tulabitur. Sanguinem sifit coagulum ceruinum ex aceto, item leporis, Plinius. Sic & Marcellus, Coagulum cer-
uinum deglutitum sanguinem ex intimis profluentem facile stringit: idem facit & coagulum leporis. Sanguinem
è pectorē eduentes quomodo iuuet paulo post dicemus. Vlcus etiā annosum coalescit, si inducas leporis asper-
fa coagula vino, Serenus. Strumis exulceratis dūntaxat coag. lep. è vino in linteolo imponitur, Plinius. Carcino-
mata curat coagulum leporinū cū pari pondere capparis aspersum vino, Plinius: (vtrunq; vino aspersum vna-
teritur, & sic adponitur, Marcellus.) Aduersus quartanam, magi simi bubuli cinere consperso puerorum vrina
illinunt digitos pedum, manibusq; leporis cor adalligant, coagulum ante accessionem propinan, Plinius. Aut le-
poris tepidi (alijs, timidi) diluta coagula trade, Serenus ad quartanam. Coagulum leporinum comitiales iuuat,
Dioscorides In comitiali morbo dantur coagula leporis, Plinius: (item pulmo vel cor eiusdem, cū quem mox de-
clarabimus modo. Lep. coagulum comitiale mōrbum, si cū aceto eibatur, sanare proditum est, Galenus &
Auicenna. Parum olei leporis coagulo infundito, & pilulas facito, ex quibus modò vñā, modò duas præbeto, Ga-
lenus Euporiston 2.3. Coag. lep. miscetur etiam antidoto Iuliani, medicamento ad calculum & comitiales, &c. de-
stinate, Apud Aetium. Ietericis leporis coagulum cum meraco ad dies 5. vel 6. præbeto, Galenus ex Archigene.
Si grauitas sit audiendi, laudant coag. lep. tertia denarij parte, dimidiaq; sagapeni in Aminao vino, Plin. Ad aurū
dolorem, Lep. coag. auricula infunditur, Sextus: Sed legendū videtur, dentū, non aurum, ex Plinio, vt sequitur:
Leporina coagula per autē infusa contra dolores dentium, efficacia sunt, Plin. Idem 24.10. de Erasistrato, Ederæ
acinos quinq; tritos in rosaceo oleo, calefactosq; in cortice Punici, instillavit dentū dolori à contraria aure. Lep.
coag. refectionib⁹ à pectorē auxiliatur trioboli pondere ex vino, Dioscorides: Intelligidæ sunt autem sanguinis
refectiones: nam Græcæ leguntur, τετρανθητικόν & θεραπευτικόν & άνθητικόν & άνθητικόν, vt vox αἰματοῦ ad vtrunque
pertineat. Marcellus Vergilius imperitè difficiles pectoris excretiones reddidit. Quodus coagulū resoluit san-
guinem coagulatum in pulmone, Auicenna: eadem scilicet vi qua in ventriculo. Quidā sanguinis ex thorace re-
fectiones lep. coag. epotum supprimere prodiderunt: Cæterum nec alium quempiam eo vñū noui, nec ipse sum
ausus acri vti remedio ad affectum astrictione egentem, Galen. Apparet sanè notari ab ipso Dioscoridem præci-
pue, quia tamen non sifit hoc remedio sanguinis eductionem, sed simpliciter iuuari scripsit: id quod verisimile est.
Duplex equidem, cum sanguis è thorace fluit in pulmones & arterias asperas, periculum est, alterum commune,
ne nimio fluxu vires exhaustantur, itaque opus est sistere alterum, ne extra vasā sua profusus sanguis in articis illis
meatibus condensatus hæreat, ita vt nec ipse educi possit, & sanguinis deinceps fluentis viam impedit, vnde suf-
focationis periculum: hic grumos dissoluentibus remedij opus est, quale præcipuum est coagulum: aliqui vtraq;
miscent, vt Plinius his verbis: Sanguinem expuentes coagulum leporinum tertia parte denarij cum terra Samia &
vino myrtle potum satiat. Medici certe eruditii, si sanguis è palmonibus rejiciatur (quod colligitur ex eo, si ater
& in grumum concretus cū tussi etiam & dolore partis affectu rejicitur) primum poscam dilutam & tepidā ex-
hibendam præcipiunt, vt si quis sanguinis grumus in viscere hæreat, inde dissolutus ejiciatur: neq; quicquam ob-
stat (inquit) bis & ter in tribus horis hanc potionem iterare. Post hoc demum medicamenta adstringentia &
emplastica adhibeantur. Cæterum cum cœliacis quoq; & dysentericis & foemini fluxione vulnæ laborantibus utile
prædicetur à Dioscoride & alijs coagulum, præcipue leporinū: appareat illos credidisse sistendi omnino aliquam ei
facultatem inesse: & verisimile est sicut extrinsecus liquores quidam, vt lac, coaguli vi densescūt, ita etiam sanguini-
num & alios humores in corporibus nostris, liquidos quādem densari, densos autem concretosque dissolui. Nam
omne coagulum (vt inquit Auicenna) sanguinem & lac densata, & humores crassos dissoluit: quæcunq; verò li-
quida sunt, coagulat, &c. Coagulum leporis effluentem ex thorace sanguinem retinet, coagulatum dissoluit,
Rond cap. de phthisi in sua praxi. Coagulum hinnuli, leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen dasypodis,
quod & profluvio alui medetur, vnius vtrinque dentatorum, Plinius. Habent coagulum omnia ruminantia, & in
ter dentata vtrinque, lepus. Quò vetustius coagulum est, ed præstantius: tale (videtur enim vetustate maiorem sic-
candi vim acquirere) profluvio alui (diarrhoea) præcipue medetur: atq; etiam quod leporis (dasypodis) est: sed
laudatissimum hinnuli, Aristoteles. Aluifluorem sifit, Dioscorides. Aluum sifit coag. lep. in vino ciceris magni-
tudine: aut si febris sit, ex aqua: aliqui & gallam adjiciunt. Plin. Leporum coagulo illito vberē, sifit in infantium
aluum, Idem. Ad infantium ventris fluxum, Leporinum coagulum illinitur in sumine mulieris: sed & pueru da-
bitur bibere: si sine febricula fuerit, cum vino: febricitanti verò cum aqua calida: Idem facit & maioribus cum
puluere gallæ, Sextus. Coagulum omne potum, sifit aluum: & debet dari in fluxu: agit enim vi quadam oc-
culata, quam experientia ostendit, (videtur notare Galenū, qui coagulum tanquam acre ubi quid sistent
dum est dari prohibet,) quod si etiam ventri puerorum calidum imponas, sanat, facultate nimirum coa-
gulante & indurante humores, Auerroes. Est sanè coagulo vis ignea, secundum Aristotelem: non quod
sumnum

sumum caliditatis gradum ut ignis obtineat, sed quoniā similiter ut ignis heterogena discernit, vt in lacte par-
 tem crassam, aquosam & pingue. Mihi nuper coagulum vitulinū aliquot iam menses repositū gustanti, odor,
 sapor & substantia, per omnia caseum inueteratum & putrescentem referebant: & sāne videtur idem in caseis ef-
 ficere coagulum, quod fermentum in massa farinæ subacta, cuius exigua pars iniecta massam vniuersam sapore &
 qualitate sua imbuīt. Sed cum vetus maximè caseus, coaguli vim repräsentet, nō mirum si facultates etiā aliquot
 easdem habeant. Quamobrem venter vtroq; sifstir: vtriq; vis inest dissoluendi præter naturam concreta: vt de
 coagulo iam supra diximus: caseo autem veterē concretos induratosq; arthritici cuiusdam tumores se dissoluissē
 Galenus scribit, subacto eo in mortario exquisite, cum prius madefecisset decocto saliti crutis porcini ac perne-
 austi. Lep.coag.tribus obolis ex vino potum, cœliacis & dysentericis succurrat, Dioscor. Cœliacos & dysentericos
 iunat potum leporis, tum hinnuli, tum etiam capræ coagulum ex vino, nec non immissum cum oryza & creme, Marcellus.
 Galenus Euporiston l.113. Cœliacis coagulum leporinum subactum in pane datur: si verò sanguinem detrahūt,
 id est deieciunt, in polenta, Plin. Coag.lep. ex vino dilutum dysenterico dabis bibendū, de quo coagulo
 si singulos scripulos in singulis ouis sorbillibus ieiuno per triduum dederis, mirè subuenies, Marcellus. Lac capri-
 num ad dimidiis decoctum dysenter. & cœliacis datur. si sint & tormina, additur protropum. Torminibus satis
 esse remedij in leporis coagulo poto è vino tepido vel semel, arbitrantur alioquin: Cautiores & sanguine caprino cū
 farina hordeacea & resina ventrem illinunt, Plinius. Colo sedando, pauidi leporis madefacta coagula pota, Sere-
 nus. Vrinæ incontinentiam cohabet coagulum leporinum cum anserino adipe in polenta, Plinius. Ad Venerem
 ciendam Leporis coagulum aut Leonis adipem pudendo illinito, Oribasius apud Aetium. Vuluæ fluorem sifstir,
 Dioscorides. Et rursus, Tribus obolis ex vino potum fœminis fluxione vuluæ laborantibus auxiliatur. (Eandem
 ym Sextus cordi leporis, Plinius pulmoni ac iecori adscribit.) Menses retinet, vt quidam citat ex Auicenna apud
 quem nos ita legimus, Quoduis coagulum prohibet quemvis fluxum sanguinis, & muliebrem quoq;. Coag.lep.
 profluuium muliebre sanare proditum est, Galen. videtur autem addendum quod proximè scripscrat. si cū aceto
 bibatur. Cum calidum sit vitandum vbi sanguis fluit aut fluxurus est, nō video quomodo possit coagulum, quod
 acre est, menses immodicos cum practicis & medicorū vulgo sistere, Sylvius. Secundas adiuuat coag.lep. cauen-
 tur pridiana balnea. Illitum quoq; cum croco & porrī succo, vellere appositum abortus mortuos expellit, Plinius.
 Leporinum coagulum post triduum (επί τριῶν ημέρων), malim δὴν vel ἐφ' ημέρας τριῶν: nam & in ostracite lapide simile
 medicamentum scribens, bibi iubet ἐφ' ημέρας τριῶν εἰς τὸ φαρμακόν: vt tribus vel quatuor diebus continuis statim
 à puerperio huiusmodi medicamenta bibantur: nam & alia ad sterilitatem inducendam pluribus diebus bibi iu-
 bent, vt clymenum in viris: μὲν τὸ φαρμακόν potum, atocion esse fertur, Dioscorides lib.2.cap.de lepore. Græca ver-
 ba μὲν ἀφεδρον Marcellus vertit à purgatione menstrua deceptus nimirum per Arabes, quorum interpres ita
 transtulerunt, Serapion, Auicenna & Rasis: quod autem non significet menstruam purgationem conuincitur ex
 capite de lepore, vbi vtrunq; vocabulum, ναθαρόν dico & αφεδρον, contrarios effectus (sed alterum in pessō, alte-
 rum in potu) vtriusq; tempore & dente coagulo, expressum reperes. Sed rursus in capite de coagulis oblitus suī
 Marcellus, eandem vocem, & recte quidem, puerperium transfert. Sic & Ruellius in eodem capite de coagulis re-
 mè puerperium vertit, in capite verò de lepore concubitū. Cornarius vtrobiq; purgationem à partu factam in-
 terpretatur: Hermolaum vtrobiq; puerperium vertisse puto. Aphedrum pro puerperio accipiunt quandoquē
 Græci, Cælius. Eandem vocem reperio apud Galenū lib.2. de antidotis, cap.133. Sunt autem Nicostrati verba:
 Si morsus à cane rabido, inquit, aquam pertimescat, suppone pocio ὥστην αφεδρον, & bibet. Interpres transfert
 lacerum pannum ex sella. Eundem locum Āctarius transcritbit in antidoto diacarinon, vbi Ruellius sibi rursus
 non constans, lacerum pannum sub sedem vertit, cum intelligatur puerperæ pannus vterino sanguine pollutus.
 Hæc pluribus, quoniā in dictionarijs, Græcorum etiam, nihil huiusmodi reperias. Hesychius quidem & Varinus
 αφεδρον interpretantur αὐτοχθονία, hoc est immunditiam: & αφεδρον, in sella sedere: & αφεδρων sellam, nimirum
 alio exoneranda destinatam. Habentur autē puerperæ etiam immundæ, & suæ eis ad pariendum sellæ sunt, Sui-
 das λοχίαις αφεδρον nominat. Iam in eodem Dioscoridis loco vocē atocion, alij aliter interpretantur. Hermolaum
 Marcellus reprehendit, Marcellum Massarius: Ruellius ambiguè transfert, vt in vtranq; sentētiā accipi possit,
 atocion reddens, quod pariendi vel partus spem intercipit. Ego certe Marcelli sententiæ accedo, cuius hæc verba
 sunt: Μετὰ τὸ αφεδρον αὐτοῦ οὐ εἶναι, Barbarus vertit, sumptum à puerperio abortiuum est, Nos sterilitatem facere di-
 ximus non paruo discrimine, &c. Esse verò hanc atocij significationem, vēl ex Plinio constat, qui 29.4. de pha-
 langijs agens, In tertio (inquit) phalaigij genere inueniri dicuntur vermiculi, adalligatiq; mulieribus ceruina
 pelle ante Solis ortum, præstare ne concipient. Vis ea annua est, quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniā
 aliquarum foecunditas plena liberis tali venia indiget. Ne concipient, atocia homini præstare Plinius dicit: demiri-
 rorq; hoc maximè loco Barbarum, qui in Plinianis castigationibus atocium exposuerit esse, quodcumq; conce-
 ptus adimit & partus spem intercipit: hoc loco autem abortiuum idem dixerit. Et in hoc ipso capite variata inter-
 pretatione, prohibere partus atocion verterit: nec animaduerit, non posse aliter quād de sterilitate in Dioscoride
 intelligi, eum dicat à puerperio potum coagulum atocion esse, quo tempore sine nouo conceptu abortus fieri
 non potest, Hucusque Marcellus. Sed audiamus etiam Massarium, qui Hermolaum defendit: Coagulum lepo-
 ris, inquit, magnum habet in medicinis usum, præcipue ad concipiendum marés, si cibo ante conceptionem præ-
 sumatur, (quod Plinius scribit:) vt Hermolaum nostrum iam liberatū patet à falsa calunnia Marcelli, qui
 eum falso accusauit, quod in Dioscoride leporinum coagulum non abortiuum esse, sed sterilitatem facere inter-
 pretari debuerit, quod est totum oppositum: non autem aduertens Plinium lib. 2. testatum reliquiss, coagulum
 leporis in cibo sumptum mares concipi facere. Et, quod magis ridiculum est, Hermolai verba in castigationibus
 Plinianis exponit: nec ipsa quidem intelligit. Ait enim 28.libro (Hermolaus:) Est autem atocion quæcumq; me-
 dicina conceptum adimit, hoc est partus spem intercipit. Non enim dixit conceptionem, sed conceptū, id est for-
 tum, qui iam conceptus est, adimit: hoc est vī ipsiēt exponit, partus spem intercipit, ceu frētum. qui conceptus
 est, peruenire ad partum impedit, & prohibeat: quod quidem nō sterilitatem, sed abortum facere dicimus: quasi
 coniūcere liceat ex horum antiquorum scriptorum verbis coagulum leporis, ante conceptionem sumptum ma-
 rēs concipi facere, post conceptionem vero sumptum abortiuum esse, Hæc Massarius nimio, vt meum est iudi-
 cium, Hermolai ciuius sui defendendi affectu commotus. Etsi enim non nihil dicere videtur, quamvis id quoq; re-
 futari facile possit, validior est tamē Marcelli rationes non attingit. Pró Marcello quidē stat etiam Budæus in prio-
 ribus Annot. in Pandectas, his verbis: Echolia medicamenta sunt quibus medici vntuntur abigendis infantibus in

verto enectis, quæ & phthoria dicuntur: Verba sunt crebra apud Dioscoridem, Latinè eiectoria & eiectrices medicinæ dici possunt. Aegyptus vuam ecbolimam (aliâs ecbolâda, vtrunq; rectè) habet, abortiuos facientem, Plinius. Idem de scammonite vino, Hoc vinum (inquit) phthorium vocant, quoniâ abortus facit. Sic enim in antiquis exemplaribus legitur, manuscriptis, licet in impressis ectromatiis legatur verbum subditum. (Aristotelles & Dioſcorides abortiones ἐπτρωχιοὺς appellant.) Ea autē medicamenta quæ sterilitatem afferunt & conceptū adimunt, hoc est vim concipiendi, atocia dicuntur. Dioscorides de cedria lôquens, Circumlita (inquit) genitali ante coitum, atocij vim habet, Hæc Budæus. Et rursus in eodē opere, cum nominasset medicamēta oxytocas ἀντρία & δέσμην, vt cyclaminum, Dioscorides medicamenta vocat partum accelerantia) arregona (lego arrhenogona) & thelygona, subdit: Phthoria sunt & ecbolia ad partus abigendos: atocia ad fecunditatem inhibendā & supprimendam excogitata fuerunt. Constatigitur hæc medicamenta vt sunt diuersa, sic nominibus etiam venire diuersis: quod quidem tam manifestum mihi videtur, vt pluribus demonstrari nemo desideratus sit, puto. Certe etiam Arabes, Serapio, Auicenna, Rasis, atacion verterunt quod imprægnationem prohibeat. Cæterum Plinius cum passim plura quæ abortum faciant memoret, vnum duntaxat atacion supra dictū ex phalangijs, se præscriptorum professus, alibi tamen oblitus sui alia quoq; assert: quale est illud lib. 20. cap. 11. Apium sexu distinguitur: caulæ fœminæ vermiculos gigni aiunt: ideoq; eos qui ederint sterilescere mares fœminasq;. Talis sanè & hodie quedam vulgi persuasio est, mares ad Venerē inepiores fieri apij cibo, quod petroselinon impropiè vocant. Et alibi, Ederæ nigrae candidiores corymbi poti, steriles etiam viros faciunt, (Hederæ albæ fructu semē sterile fieri aiunt, Theophrast. 9. 19. de hist. Hederæ nigra succus & corymbi poti inducunt ἀτοκλα, & largius sumptu mente turbant, Diſcoſ. lego αγόνια. Sic & in Heraclea Arcadiæ vinū nasci Theophrastus scribit, quod potum viros mente moueat, mulieres autem steriles reddat, ἀτενέστας. Hederæ quidem nigrae corymbi etiam nigri aut crocei sunt, Diſcoſ. teste, non candidi, vt Plinius ait, &c.) quasi dicat sterilitatis medicamenta non solis mulieribus dari: vt de clymeno alibi, sterilitatem ea pota etiam in viris fieri. Asplenon quoq; fœminis dari prohibet, quoniam sterilitatem facit. Item de filice 27. 9. Neutra (inquit, id est, nec mas nec fœmina) danda fœminis: quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Eodē in capite epimedion quoq; (etsi corruptè epimenidion legitur) fœminis cauendam ait, nec addit causam, quam Diſcorides exprimens, Atocios (inquit) eius radix est, & folia trita cum vino drachmæ pondere à purgatione (menstrua) statim pota per dies quinq; ἀσύνταξις τοις, hoc est ne fiat conceptus impediunt, expōnens nimirū quid esset atacion. In filice etiam fœmina, idem scribit quod de vtraq; filice Plinius, vt iam citauit. Radices eius datae fœminis sterilitatem, ἀσύνταξις faciunt: prægnanribus abortum, nō enim ἀγένη (vt in cyclamino legitur, οὐρεὶς) sed λαβη legendū, vt Marcellus probat. Similiter Theophrastus de fœmina filice, γυναικὶς ἡλιαχεῖσθαι μὲν ἔγχυμον, εἰλεάτης εὐφανίς ἡλιαχεῖσθαι μὲν τὸ δρῦν ἀπενον γίνεσθαι. Clymenum quidē apud Diſcoridem inter nomenclaturas etiā agonon, id est sterile nominari legitur: quod Marcellus ad periclymenum Diſcoridis referendum ait, atq; idē Theophrasti clymenon esse, à Diſcoridis clymeno diuersum, Pliniū vtrunq; confundere. Periclymeni semē (inquit Diſcorides) ocytocion est: id est, ad celeritatem partus facit: habent easdem vires & folia: feruntur hæc triginta sex (aliâs septē, Theophrastus triginta tantum habet) diebus pota, ἀγόνιας τοις, sterilitatem in viris facere, vt Marcellus vertit: nam Theophrastus quoq; de viris id scribit. Hoc obiter monuerim cyclaminum alteram Diſcoridis eandē periclymeno tum descriptione tum viribus mihi videri: nec impeditre quod periclymeno radix crassa tribuitur, cyclamino alteri inutilis: qualiscunq; enim sit, ad remedia inutilis fuerit, cum nulla ex radice Diſcorides tradat. Cyclaminum autem vocatam dixerim, non quod aliquid, quod ad formam, cum prima & propriè dicta cyclamino commune habeat, sed quoniam, vt Diſcorides ait, in orbem suis flagellis & caulinis voluitur. Xiphij superiorem radicem ferunt Venerem in vino potari excitare: inferiorem vero sterilitatem facere, ἀγόνιας τοις, Diſcoſ. interprete Marcello: qui coniecturā addit pro αγόνιας hoc loco melius forte ἀπορεῖ legi posse, ea scilicet vi, qua testiculatae radices herbae testiculi prædicta credūtur. Sed Serapion etiam αγόνιας legit, & Theophrastus de historia plant. 9. 19. Herbas quasdam, inquit, etiam generandi feminis facultatem atq; sterilitatem afferre (ἀσύνταξις τοις μὲν τὸ δρῦν ἀπενον ἀγόνιας) suis viribus posse affirmat: & quasdam ex eodem facere vtrunq; valere, sicut qui testiculus appellatus est: cum enim gemini sint, alter magnus, alter autem parvus, magnum efficacem ad coitum datum ē lacte caprino tradūt, minorēm vero obesse ac inhibere: habet folium laſeris, verum lævius atq; minus: caulem simillimum spinæ, quam pirum vocant, Hæc ille interprete Gaza: quem depravati codices Græci fellerunt: nam quod folium testiculi herbae non σταφάδες sed ἑλιαχεῖσθαι, hoc est olea folijs simile sit, leuius tamen & angustius, ex Diſcoride ac reipsa manifestum est: quanquam diuersa eius genera reperiuntur, tum aliâs tum foliorum magnitudine differentia. Plinius etiam, Orchis (inquit) folijs olea, mollibus, ternis, &c. Cæterum hæc verba de caule, τὸν ἡλιαχεῖσθαι ὅμοιοτατον ἀπίλα, ἀπίλη, ἡτοι ἀπάνθη, ex Diſcoride similiter & re ipsa, sic lego: Τὸν ἡλιαχεῖσθαι σπηραμαῖον, ἐφ ἐπερφυροῦ τὸ ἀνθη: hoc est, caulem vero dodrantalem habet, in quo flores purpurei. Vinum in Træzenia αγόνιας τοις τὸν τινον, Theophrastus. Asplenio quidem, filici, & epimedio, (Theophrastus epimetroν vocat,) quod atocia sint, superstitione veteres attribuisse facile coniicio, inde quod hæc plantæ steriles sunt natura, nec floris nec feminis feraces: vt & salici, quæ cum floreat, fructum tamē non perficit, vnde ἀλεσιναρπον Homerus cognominat. Mercuriali vero mascula & folio arrhenogono, propter semina testiculata vim mares generandi, fœminis fœminas. Hoc quod Plinius de aspleno, Theophrastus de hemiono, id est mula herba scribit: quæ omnino non alia est quam Diſcoridis & Plinijs asplenos, alia vero quam hemionitis Diſcoridis. Hemioni, inquit Theophrastus, folium mulieribus sterilitatem facere aiunt (εἰς τὰ αγόνιας), quo verbo eo in loco 9. 19. de viris pariter, vt in clymeno, & mulieribus, vt in hemiono herba vititur) mīseendum autē aliquid etiam de vngula muli & dermate, id est pelle, aliâs spermate: de splene mulæ Luna silente, Serapio. Populi albe cortex cum muli renibus potus sterilitatem facere traditur: feruntur itidem pota à purgatione statim ciudem arboris cum vino folia, idem præstare, Diſcoſ. Hinc sanè appetit quod paulo ante dixi, similitudinibus rerum homines superstitione impulsos esse ad ridiculas quasdam de medicamentorum effectibus persuasions, vt hoc in loco herbae sterili aliquid de quadrupede sterili miscendum ad sterilitatem inducendam præcipitur. Sunt tamen nonnulla quæ vera credimus, & certa cur sterilitatem inferant: ratio appetit, in viris præcipue, nimium videlicet exicando, vt periclymenum, quod & Galenus testatur: argumento est, quod lienem quoq; consumat si quis multis diebus bibat: item ruta, & vitex. In ruta quidem triplicem ferre causam inuenio, cur & semen aboleat, & motus ad Venerem inhibeat: flatus enim consumit, sine quibus genitalia non eriguntur: & validè exiccat, & fortassis occulta quadam vi etiam coagulat semen, vnde & αγόνιας aliqui dictum coniiciunt ἀλεσιναρπον τὸ ματρικον: quæ ratio foſtan

forsitan etiam in coagulo fuerit, ut mulieres sanguine ipsatum eius potu coagulato sterilescant. Agnos quidem, id est vites quod ἀγνῶν, id est castitatem promoueat, & inhibeat Venerem, nomen etiam accepit: habet autem eadem ferè cum ruta facultates, sed remissiores, vt Galenus scribit. Esse autem in plantis quoq; occultam quendam humores, vt lac, coagulandi vim, galion, cnicus, liquor de fico, capisci surculus, balsamum, & alia quædam indicio sunt. Ut ruta sic etiam caphura (καφύρα) semen coagulat, τηγών, quod Simeon Sethi testatur, et si frigidam & siccac esse dicat, & renes ac vasa spermatica refrigerate. Idem de cannabis semine, siccata, inquit, genitram instar caphura. Pessarium ex semine cannabis corruptum sperma, Serapion secundum eben Mesue. Aerugo ferri pota ἀσθενεῖς, hoc est, conceptus impedit, Dlos. Si mulier concipere nolit, misyos fabaz magnitudinē aqua dilatam bibendam dato, & per annum non concipit, Hippocrates in libro de natura muliebri. Alumen ex Melo insula priuatim sterilitatem impedit conceptu facit (τέχνης ἀσθενεῖς, τηγών) naturalium ostio ante coitum appositum: quin etiam foetus ex vtero pellit, Dlos. Lapis ostracites si quæ quatuor diebus à puerperio biberit, sterilitatem (asyllepsian) in posterum facit. Idem. Menta mulieribus ante coitum genitalibus (pepsi modo) apposita, ἀσθενεῖς, hoc est, concipiendi vim adimit, Dlos. nimis vi quadam coagulantibus contraria conceptionem impediens: nam foris quoq; folia eius demersa (ἐν ποντικῷ θέατρῳ) in lac, coire densariq; in caseum prohibent, Dioscoride teste applicatur etiā mamillis in quibus lac densatur in grumos, apud Aëtium. Itaq; in vtero, vbi semen à calore naturali aut virtute formativa veluti in massam densari oportet, si id vel externa aliqua vicitius aut aliter quæm oportet fiat, aut fieri omnino prohibeatur, conceptum & fetus formationem impediti appareat. Quod si vel ex pessis subditis, vel illata viri glande medicamentosa quæpiam vis seminis naturam inficerit, id quoque non ut par erat coagulari poterit, sed vel omnino fluidum, vel nimis densum, vel aliter male dispositum reddetur. Sic cedria vel sanguine menstruo illata virga sub coitum aut subdito in pessu, mulierē concipere negant. Ea quidem quæ foris appendūtur (qualia quædam enumerat Aggregator, item Brunfelsius lib. 4. Pandectarum medicinalium, mox vbi de suffocatione maricis egit, titulo non inscripto) omnia supersticiose esse dixerim, quæ tamen vel fornicati aliquando vel ex confirmata vterium persuasione euentus sequuntur. Heliotropium maius corpori adalligatur ἄρδει, id est ut sterilitatem faciat, Dlos. Ruellius cōtratuum sensum reddit, deceptus forsitan à præpositione τέχνης, vt & Gaza in Theophrasto de historia Plant. lib. 9. circa principium capituli vñctimi, granum gnidium contra alui solutionem dari cōspicit, contrario quæm debebat sensu. Est & aliud genus medicamentorum, quæ vel post coitum statim adhibentur, ut ne fiat cōceptus, in pessis suffici, quæ appetiendi vterum attrahendiq; semen facultate sunt prædicta, vt pipere de quo Dioscorides, Fœtus, inquit, ex vtero trahit, creditur & atacion esse post coitum muliebri vulu subditum & appositum. Hedera suffum'gata post menstrua conceptum impedit, Serapio secundum Dlos coridem, vt Aggregator citat: sed in Dioscoridis codicibus excusis sic legitur: Hederæ corymbi à purgatione fœminis poti sterilitatem faciunt. Iam relicturus eram hanc digressionem cum forte se obtulit Cælij Antiquarum lectionum codex, culis index, scripta eius de atocis, hæc quæ subiicio, demonstrabat. Atocia, inquit, in Dioscoride, vbi de cedria mentio est, intelliguntur ab Hermolaō quæ abortum concinnant: quod approbat & Ruellius. Id reprehendunt quidam, quod Græcis atocia sint quæ sterilitatem inducunt. Cæterum ex Plaio comprobari prior translatio videtur: sic enim apud eum legitur 24.5. de eadem cedria. Portentum est, quod tradunt, abortuum fieri in Venere, ante perfusa virilitate. (Ego non magnam Plinij in ijs quæ ex Græcis trans fert authoritatem esse dixerim: sed quantacunque sit, plures eiusdem locos habemus ita recitatos, quos ex Græcis conuertit: qui nobiscum faciunt, quæm contra.) Idem Cælius 4.23. Budæi de phthorij & atocis verba superius enumerata recenseret, tanquam sua & suæ profus sententiaz. Ecclibi, Prolifici feminis priuationem agoni nomine intelligit Dioscorides, sicut in fœminis sterilitatem atocion idem appellat frequenter: tamen si non desunt, qui aborsum malint intelligere. Pollux ἀράνων φάγουντες nominat, nec interpretatur: mulierem tamen ἀρενον & ἀρενον vocat sterilem, tum illam quæ omnino non parit, tum illam quæ non amplius parit. Et alibi, Eam quæ non parit, vocabis τελφίου, ἀρενον, ἀρενον. Et rutlus, ἀτονοι οἱ, Εἰς ἀλοχον, γέροντοι, οἱ Πλατωνοι, Εἰς Κορυνηγενει. Atacion igitur, vox adiectiva, subaudi pharmacon, simpliciter erit quod atocos, id est steriles facit mulieres, nou ipfa sterilitas vt Cælius vertit. Improbæ quædam mulieres, ne concipient, venas quædam (malleolorum puto) sèpius incident, vt sanguinem vteri tanquam fetus materiam detrahant. In viris quidem venæ post aures se & sterilitatem & impotentiam adferunt, Hippocrates in libro de aere, aquis & locis. Coagulum leporis post menstruas purgationes appositum vulu (pessi instar) cum butyro, præstat mulieribus vt conceptum: potum vero partus enecat, & à puerperio sterilitatem facit, Dioscorides in capite de coagulo. Arabes, vt Serapio & Aulcenna, locum hunc mutilatum recitant, puerperij enim mentionem omittunt, &c. Si biberit mulier post purgationem suam (triduo post puerperium), Dioscoridibus diebus continuè coagulum leporis, dicunt quidam quod probabet conceptionem: & aliquando (post purgationem mensium pessi modo adhibitum, Dlos. corid.) iuuat, vt dicit Aulcenna: Si autem impesuerit vulu post suam purgationem, semper iuuat ad (contra, Rasis) conceptum, Albertus: sed ineptæ istæ translationes prorsus relinqueadæ erant. Hoc obiter monendum, medicamenta quæ ad vterum sive vuluam pertinent, vt ant fœconditas aut sterilitas ei concilietur, aut mouetur aborsus, vt ex præcedentibus aliquot citatis authorum (præcipue Dioscoridis) locis, colligere est, ferè eo tempore exhiberi quo menses fluunt aut recens potius fluxerunt, tum alias tum post puerperium: tunc enim apertis meatibus, & dehiscentibus acetabulis, medicaminum vis facilius penetrat & recipitur. Quamobrem conceptionem quoque Galenus in libro de vteri dissectione, incipientibus fluere menstruis purgationibus aut defensionibus fieri ait: tunc enim vasorum vteri oscula, quæ ipsum ingrediuntur & sanguinem effundunt, aperta sunt. Quantum autem, inquit, aperiuntur etiam reliquo toto purgationis tempore hæc vasa, non concipit tamen intia se tum mulier: neque enim potest in vtero semen manere, cum nimio inflante sanguine eluat. Hoc etiam cen corollarium addam, Budæum rectè quidem ecbolia medicamenta interpretari quæ slio nomine phthoria dicuntur: medicis tamen accuratis hæc distinguenda. Viderunt enim medicamentum aliquod phthorion & ecbolion pariter esse posse, & aliud phthorion tantum, aliud ecbolion tantum, vtraque seorsim Aggregator recenseret. Phthoria quidem, hoc est quæ fœcum in vtero interimunt pharmaca, perpetuè vertita sunt: vt etiam quæ simul & interimunt & ejiciunt, quæ tamen si fœculas expulsias vteri muliebris infirma fuerit, per accidens fit vt phthoria solum sint, non etiam ecbolia. Ecbolia vero ista & licita esse possunt, quæ scilicet vel intrè sumpta vel fortis impedita, fœram iam prius mortuum quacunque ex causa, ne grauida eo computrescente in locis periclitetur, expellunt. Similiter quodammodo res se habet circa lumbricos: sunt enim medicamenta quæ illos in intestinis inter-

munt, sunt quæ interimunt simul & ejiciunt. Dioscordes cum in cyclamino dixisset, umbilico & ilmo ventri illatum, aluum mollire, & cuncto quoque expellere, & abortus facere: paulò post subdit, prius tuus & eis ratiōne, vbi Mars cellus ierum transferit, abortiuus medicamentis miscetur, quod non probo. Actumonia quæ in centaurij magni radice est, vim suam exerit menses ducendo, & fœtus tum mortuos detrahēdo, tum viuos corrumpendo ejiciendoque, Galenus, Aetius, Aegineta. Diosc. vt hæc efficiat, in collyrij formam deradi subdit; scribit. Lep. coag. ad drachmas quatuor in potionē datur vini, fœminæ de fœmineo, & masculo de masculino, & mox faciant coitum, & post abstineant se statim concipit. Etiam pro cibo omnibus utatur, (vulua, testiculis, coagulo:) balneo vñctio-
nibusq; utatur, mirè concipit. Sextus. Dorcadis, hædi, leporis, coagulum & fel, cum agnino sanguine & adipem, me-
dullaq; ceruina, nardino & rosaceo oleo commisce, & post purgationem subdit (utero prius purgato.) Aetius
16.34. vt conceptus fiat. Et rursus ibidem, Pessulus conceptioni inducendæ idoneus, Coaguli lep. partes duas, ali-
minis scissilis partem vnam, cum melle diluito, & pessum conficito, Lep. coag. sterili mulieri impositum (pessi
instar) statim fœcundam reddit Simocatus. Fieri sanè potest vt hæc de concilianda mulieribus fœcunditate per
coagulum, aut vuluam, aut testiculos leporis plausibilis siue vera siue falsa persuasio, ex leporis natura originem
duxerit: quod hoc animal longè omnium fœcundissimum sit, & solum ferè superficeret. Ut mulier concipiatur fœ-
minam, Lepus incidatur, & de sanguine qui à vulua fluxerit, illiniat sibi naturam & de coagulo eius, Sextus. Vide
infra lo medicinis ex vulua. Magi propinan virgini nouem grana simili lep. vt stent perpetuū mammæ: coagulum
quoq; ob id cum melle illinunt, Plinius. Leporis coagulū tradunt ex aqua tritum si illinatur, ad omnes mamma-
rum tumores & effectus, præcipue laetis copia euuenientes conferre, Aetius. Propoma ad quartanam certum, cœ-
guli leporis t. s. lenuigato cum vino sufficiente: da bibendum suspecta die. Incertus.

Pulmones leporis sale conditi in comitiali morbo dantur, cum thuris tercia parte in vino albo, per dies triginta, item coagula eiusdem, Plinius. Sextus idem planè remedium cordi adscribit, vt paulo post recitabo. Pulmœ leporis contra dolores oculorum commandant, Plinius. Palmo leporis superpositus & alligatus dolores oculorum mirificè sanat, Sextus & Albertus. Vulum adiuuat pulmo at/dus potus, Plinius. Perniones & timas pedum vrsinus adeps sarcit, &c. & si subtriti sint contusione offensione. Si vero adusti frigore, leporini pilli cinis: eiusdem pulmo contusus dissecus, aut pulmenis cinis, Plinius. Ad perniones & pedes læsos à calciamentis. Leporis pulmo contritus & illinitus, vel super pedes positus, mirè sanat, Sextus & Albert. Pulmo ceruinus impositus & sæpe renouatus, ex calciamento læsos pedes sine dolore persanat: Leporinus quoq; pulmo multò efficacius impositus iuuat, Marcellus: Vide supra in ceruino pulmone, in Ceruo G. Magia duersus quarranam simi bubelli cincere consperso puerorum virina illinunt digitos pedū, manibusq; leporis cor adalligant, Plinius. Leporis iuuenis cor sublatum & quartanarijs collo vel brachio iuspendum, liberat, si sub accessione eius pendeat, Sextus & Kiranides. Ad caducos, Leporis cor siccum derasum cum parte tercia thuris manuē trita ex vino albo da bibere per dies septem, liberat. His verò quis sapienter cadunt dabis diebus triginta. Sextus: Plinius idem planè remedium pulmoni etecoris attribuit, vt paulo superius recitauit. Ad vreri dolorem, Leporis cor aridum, & in ramenta concitum potui detur, Galenus Euporiston 271. Leporis cor (iecut, Plintus, vt statim sub ieiā) siccum rasum ex aqua calida potui dato ieiuniis cum Samia terra mulieribus proflauio laborantibus, sanabuntur. Remedium est eis etiam quæ sanguinem extreant, & locis (post partum, vt addit in cryptis) laborant, Sextus.

Profluui mulierum adiuuat lecur (cot, Sextus: vt proximè rectauit) cum Samia terra ex aqua potum, Plinius.
Cæliacus lecur leporis coctum manducet, si sanabitur: item, si austero vino intingat, idem facit, Sextus. Ds hepe
leporis arido si sumat hepaticus pondere drachmæ (epilepticus pondere vnicæ, Albertus) iuuat, Rasis. Adeos
qui vertiginem patiuntur, Felle leporis simul & iocinora mustela commixta ad drachmas tres, castorei drachmas 40
vnam, myrræ drachmas quatuor, cum drachma aceti ex melle aut passo bibant, sanabuntur, Sextus. Leporis fel
cum melle mixtum & inunctum, oculos clarificat, Sextus. Cum passo aut melle caliginem oculorum sedat, Plinius lib. 28. vt Humelbergius citat. Cum melle albo contra albuginem oculorum proficit, Rasis & Albertus. Le-
poris fel recens cum partim ellis portione mistum & in ceps cotio tepefactum in aurem mitte: hoc enim reme-
diū ei qui vel nihil audiat, auditum restituit, Galenus Euporist. 3. 3. Ad lienosos cum prædusto tumore, Lepori-
nus nissiens recens ita deuoratus, vt ne dentibus attingatur, lienosos magnificè iuuat: ignoret autem laborans quid
deuorauerit oculis fascia velatis, Galenus Eupor. 2. 40. Venter leporis cum intestinis testis & adustis in sartagi-
ne, teritur & cum oleo rosarum mixtus capit illinit ad reparandos pilos, Aucenna. Leporis renes, inueterati in
vino poti calculos pellant, Plin. Lep. renes siccios in Sole coctos deraſos in potionē dato, mirè sanat, Sext. In re-
num dolore crudos deuorari iubent, aut certe coctos, ita ne dente contingantur, Idem & Marcellus. Ad araneo-
rum morsus, Renes leporis & fulicæ eius bestiæ, qui ab araneis laborat si crudos degluriat, sanabitur: morsis etiā
cocti dentur, Sextus: sed fulica avis est, & tenibus caret, quod miror Humelbergim non animaduertisse. Aggre-
gator quidem vbi remēdia ad morsum aranearum describit, nec leporis nec fulicæ meminit, cū alioqui freqnē-
tissimus sit in remedij ex hoc scriptore commemorandis. Recentiores quidam, vt Bartolomeus Montagoana,
leporis testiculos & vuluum miscēt medicamentis intra corpus sumendis, ad colutum in vitro, & conceptū in mu-
liere promouendum. Si testiculileporum in cibis sumantur (vt & vuluæ & coagulum) mares concipi putant, Plinius.
Leporis testiculi testis salubriter manducantur ab eo qui vesicæ molestijs laborat, Marcellus. Leporis testicu-
lum post purgationem suam mulier, si cum vino contritum accipiat, masculum pariet, Sextus. Vrinæ incontinentiam
cohibent leporis testiculi testis, Plinius. Leporis cerebellum ex vino potum, vrinæ incontinentiam refrenat:
eiusdem testiculi torrefacti & vino poti, par remedium submeiulis præstant, Marcellus. Ad eos qui inuoluntatiè 60
vrinam reddunt, Lep. testiculum aridum minutatim concisum ex vino odorato potandum offer, Galenus Eupo-
rist. 1. 76. Et cursus 3. 276. Leporis testiculum ex vino odorato tepido propinato mingentibus in stragulis. Li-
bro 9. de compositione secundum locos eundem in vino odorato feruefactum bibi iubet: sed pro ḥ̄m̄v̄w̄, &
egendam ḥ̄v̄w̄, vt Aëtius & Aegineta habent. In dolore lumborum (coxæ dicis, vbi & firmus caprinus
eruens cauo in brachiali sub pollici à quibzdam imponitur, vt in Capra docui) testes leporis deuorare suadet,
Plin. Qui testiculum leporinum coctum leiunus comedet, citè coxatum dolore releuabitur, Marcellus. Lepo-
rum vuluas rum testiculos, vt modo dixi, recentiores quidam medici pollere putat vi colutum in viris, conceptum
in mulieribus excitandi: & alijs eiusdem generis medicamentis intra corpus sumendis miscet. Sed hæc foecundan-
ti ex leporinis partibus persuasio, ab ipsa animatis foecunditate orta videretur, vt in coagulo dixi. Matricem leporis
icca & tere, & da bibere quando fuerit è menstruis purgata, conciperat, Galenus Eupor. 2. 135. Vt steriles cōcipiant, 70

Leporis consumit feminam vulvam, Serenus. Ut mulier concipiat, leporis uterum frige, tritumq; assiduo propinata habeat autem & leporis sanguinem, Galenus Eupor. 3.234. Si vulva leporum in cibis sumantur, mares concipi putant. Et mox, Conceptum leporis viro exemptum, his quæ parere desierint testibilem fecunditatem affare putant: sed pro conceptu, leporis sanam & viro magi propinata, Plinius. Ut mulier concipiat feminam, Lepus incidatur, & de sanguine quâ vulva fluxerit, illinat sibi naturam, & de coagulo eius, Sextus. Ut mulier masculum concipiat & pariat, Leporis vulvam siccam derasam in potionе vini bibant utriq; & mulier & masculus. Nam si mulier sola biberit, androgynus (androgynus) nascitur, hoc est nec masculus nec feminina, Sextus. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes, Plinius. Talum leporis tolle & ligato ad ventrem, mirè sanat, Sextus. Si quis talum leporis secum habuerit, immunis à dolore ventris & periculo huiusmodi perpetuò permanebit, Marcellus. Frequentissimè euenit ut ex qualibet causa subito dolor ventris existat: sed qui talum leporis secum habuerit, huiusmodi casum, id est subitum dolorem ventris nunquam incurret, Idem. Et alibi, Leporis talus ventriculo subligatus dolorem eius (& ventris) excludit. Item inter remedia ad colicu dolorē, Lepori viuo, inquit, talum abstrahes, pilosq; eius de subuentre (subuentrili) tolles, atque ipsum viuum dilatates: de illis pilis vel lana silum validum facies, & ex eo talum leporis configabis, corpusq; laborantis præcinges, miro remedio subuenies: efficacius tamen erit remedium, ita ut incredibile sit, si casu os ipsum, id est talum leporis in stercore lupi inuenies: quod ita custodiō debes, ne aut terrato tangat, aut à muliere contingatur: sed nec filum illud de lana leporis factum debet mulier villa contingere, hoc autem remedium cum vni profuerit, ad alios translatum cum volueris proderit: filum quoq; quod ex lana vel pilis quos de ventre leporis taleris, solus purus & nitidus facies: quod si ita ventri laborantis subligaueris, plurimum prodebet, ut sublata lana leporis viuum dimittas, & dicas ei dum dimittis eum, Fuge fuge lepuscale, & tecum aufer coli dolorem, Hæc nugatur Marcellus. Leporis talum Humelbergius interpretatur ossiculum in articulo pedis in posteriori suffragine duntaxat, quo scilicet modo in alijs quoq; animantibus talus reperitur, quæ modo habeant, ut bisulca ferè: nam soli peda & digitata Aristotele teste, non habent: quare lepus etiam carebit, quod Humelbergius non animaduertit: sed ex-eusatur, quoniam Plinius quoq; & Marcellus talum leporis nominantur: videntur autem illi impropiè sic vocare ossiculum in genu posteriori, vel suffragine pocius, quod geniculi patella esse videtur, nostrivulgè vocant denbasensprung, hoc est saltum leporis: nimis quod ea parte ceu basi inter salientum nitatur. Hanc etiam tritam ex viro frequentet bibi contra calculos aliqui commandant inter præcipua remedia. Eadem ossicula cum pari pondere præcis dicit aromatis contrita in vino Cretico vel Maluatico (aut si mauli Monembasico) ad dimidiias coquas, & calidum bibi aliquoties, aduersus colicam seu ventris dolorem quidam consulunt. Leporum vel capreolorum talos ex vino aut stillatilio liquore pulegij, parturientibus mulierculæ pro oxytocio propinant, Tragus. Ad comitiales, Visci querincini, corallij, margaritarum, seminum pæoniae, ossiculorum de suffragine leporis, lapillorum è cancris partes & quales miscentur, Odiscum. Leporis tali si alligentur, articularios affectus admodum alleviant: oportet autem leporis viuum relinquare, Trallianus lib. II. Reperiatur in latere leporis acui os simile, hoc scarificari dentes in dolore suadent, Plinius. Articulorum virtus leporis pedes adligatos, utiles esse tradunt, Plinius. Podagras quidam mitigari (credunt) pede leporis vivantis abscessu quis effiduc habeat, Idem. Fittura leporis ambustis medetur, Plinius. Ut stent perpetuò māmæ, virginī nouem grana simili leporis magi propinuant, Idem. Liquatum cum acero & lilitam, impetiginem curat, Rasis. Leporis simi cini in vino vesperi potus, nocturnas tuffes sanat, Plinius. Contritum ex vino calido sumptum, arteria & columella vltijs & spiritus difficultati summopere opitulatur, Galenus Eupor. 3.37. Cœliacis & dysentericis prodest leporini simi cini inspersus potionē cepidae vini, Plin. Leporis ventriculum cum fimo suo vino vetero lauabis, ita ut sordes ipsæ ibi sint & miscentur: aut si in ventriculo non inuenieris, pilulas de fimo ipsius imparis numero tritas cum vino vetero dysenterico das bibendas. Marcell. Lep. stercoris pilulas septem tere, &c um dulci vino colico per triduum dabibendum, Marcellus. Fimū leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine sumptam, rupta intexta farctre mirè traditur, ita ut deploratos sanauerit, Plinius: Vide etiam supra inter remedia ex pilis. Pessis quo Aesclepiades in nebilibus foemini vrebatur ut conciperent, Myrrha drachmas quatuor, iridis, simile leporis, singulorum drachmas duas, cum aqua collyria conficit & supponito, ubi menses desuerint, postea cum viro concubant, Aëtius 16.34. Stercus leporis positum super mulierem quæ unaquam peperit, nudiq; patiet quandiu tenuerit: (si ligetur super mulierem, non concipiet quandiu tenuerit, Rasis:) Et si modicum eius vulve imposuerit, desiccatur (remouet ab ea, Rasis) menstruum sanguinem, & matricem vehementer exiccat, Albertus & Rasis. Raphael medicus Lucarni, mulieri non habenti lac prescripsit hoc remedium: R. Crystalli, synapis albi, stercoris muris vel leporis: bibat ē iure caulinum vel fæneuli.

H.

a. L. Aelius putabat ab eo dictum leporum à celeritudine, quod leuipes esset. Ego arbitror à Græco vocabulo antiquo, quod eum Aeoles Bœotij leporum appellant, Varro 3. de te rust. In opere vero de lingua Latina: Lepus, inquit, quod à Siculis quidam Græci dicunt λέπων: à Roma quod orti Siculi, ut Annales nostri veteres dicunt, fortasse hinc illud tolerunt, & hic reliquerunt id nomen. Lepus à pedum leuitate nomen habet, quoniam ambulans non secatur, Sipontinus: Isidorus quidem idem etymon facit, sed leuitatem pedum ad celeritatem referit: non ut Sipontinus videtur ad sonum, quod mollissime incedens propter vestigia pilosa non audatur. Δαγδος oxytonum, cum omicron in ultima, vox Ionica vi. Athenæus dicere videtur: ait autem Eustathius queq; hanc huius vocis inflectionem reperi, nempe λαγδη, ῥ & c. Eadem vox paroxytona proprium viti nomen est, vi Ptolemæus Lagus: sic & ἀργός, translato in primam accentu proprium sit, Varinus & Cyrillus. Apud Homerum λαγῳ legitur propter metrum, Varinus: etiæ libi communem hanc vocem esse scribat. Δαγδος, Ελαγδη, τρελαγδο, Attica sunt. Λαγδος, οι, Pausanias. Λαγῳ (per omega) lepus est terrestris: per omicron verò, marinus & fluminis. Hesychius & Varinus. Τελαγδων in accusandi causa cum ν. & acuto in ultima (ut Tryphon obseruauit) Aristophanes protulit, Xenophon autem in Cynegetico τὸν λαγῳ, ultima circumflexa & sine ν. Vulgo verò iam, inquit, λαγῳ dicimus ut ναδην, pro quo Attici λαγῳ, ut νεάν. Ceterum eodem declinandi modo quo λαγῳ dicimus, λαγῳ apud Sophocle in recto plurali legitur: eo verò quo λαγῳ per ν. rectus pluralis λαγῳ est apud Eupolin. Sunt qui in his vocabulis ultimam fine ratione circumflectant, cum acuenda sit, tum in cōmunitbus ντινδης, ναλδης, tum in Atticis ντεδης, ναλδης. Quoniam verò λαγῳ Ionicum, λαγῳ Atticum sit, tamen illud quoq; apud Atticos reperitur: ut λαγῳ (quod lam diximus) apud Sophoclem. Ceterum in voce λαγῳ, vel omega abstandat, ut Ionica sit: vel omicron, ut Attica, Hæc

Athenaeus. Ex eodem etiam Varinus repetit, sed paulo aliter. Λαγωδης, inquit, ut κριτης, & similis, &c. siunt autem λαγωδη dissyllabum cum o. producto Ionicum esse: alij vero lagodes cum o. breui, & à λαγη, quod est video, derivantur: dormilunt autem, ut supra diximus, apertis oculis lepores. Λαγη particula augendi vim habet: & Doricè pro ῥητοις aurem significat: vt à magnitudine aurium notem sit factum, Varinus & Celsius. Accedat & nostra conlectura, Λάγης, λαγην & λαγην, libidinosum significant: talis autem vel maximè lepus est: & forsitan eam magis ob causam Amoribus consecratur, quam in etymologizazione, quam in b. adferemus. Quidam in Lexico Græcolatino λαγωδη ineptissimè erinaceum interpretatur: nescio qua occasione, nisi quod Hieronymus pro schaphan Hebraica voce alibi chœrogylum, alibi lepusculum, alibi herinaceum ponit. Dasypodem pro lepore passim dicunt, Aristoteles & alij: Cratinus etiam, ut Pollux ait, propter pedes eius hispulos. Λαγωδη, πλεξ, & dasypus, communia leporis nomina sunt, Varinus. Ptox lepus à stupore atq; metu dicitur. Formidine præcellit hoc animal: facile namq; temere repletur ac compaescit (αναποτελει) unde & ptox vocatur: nam πλεσει formidare est, Cælius ex Pollace. Eodem vocabulo alia quoq; animalia quædam veniunt, & ipsa timida, nempe cerui, hinnuli, & dorcas, Hesychius & Varinus. Πτωξ, λαγωδη, λαγηνηγέναι, πτερενη, Hesychius. Πτωξ, πτωξ, πλεξ, δειλη, Idem. Et rufus, Πτωκη, η πτωκη, (malum πτωκη patoxytonum: & πτωκη pro paroxytonum à rediō paroxytono) δειλη, πτωχότες. Est sanè ptox epitheton potius, ut infra dicetur, quam substantiuum: usurpatur tamen pro substantio per antonomasiam, ut & Λεγκωνιη apud Nicandrum: sic autem cognominatur, quod oculis patentibus somnum capiat. Ταχινη, lepus & ceruus, Hesychius & Varinus. Ταχινη celer est: eximia autem virtusq; celeritas. Ταχινη nomen pro lepore Lacedæmonijs vñitatum: qui etiam λαγηδη pro lepusculo veluti patronymica voce proferunt, Varinus. Αὐγοι, lepores, Varinus. Αὐγοι, (oxytonum,) λαγοι, apud Isautos, Idem & Hesychius: videndū autem ne λαγωδη vel λαγοι dictio fortassis pro λαγοι depranata sit, aut ediverso. Cretenses, lepores τεκνηνας vocant. Hesychius & Varinus. Στρωνης, lepus, Idem. Λειρης, macilentus, pallidus: & ινειας (forte λειρης: quid si lepus ex insula Lero significetur? illic enim uno tantum inuenito multiplicati sunt, ut in Lepore sydere mox dicam) vocant canes extenuatos & glabros: vel paruum leporem, Hesychius & Varinus. Trochum animal, cuius Aristoteles cum hyena me. minit, Albertus ineptissimè leporem interpretatur, quod is quoq; à multis mas & fœmina credatur, & alternis mensibus nunc incubus nunc succubus: atqui trochus non lepus est, sed pilcis, nominatus à Plinio libro 9. Niphus.

Epitheta. Auritōs leporeis non Mato (i Georg.) primus vñsurpat, sed Afraniūm sequitur: qui in prologo ex persona Priapi ait: Nam quod vulgō prædicant aurito me parente natum, non ita est, Macrob. 6.5. Fidentes pe-
dibus lepores, Mantuanus. Leupes, Cicero in Arato. Pavidus, Horat. in Epodo, & Samonicus. Nunc leporē
pronum catulo sectare sagaci, Ouid. i. de remed. Sollicitus, Idem s. Fast. Aut leporis tepidi (aliās timidi) diluta
coagula trāde, Samonic. Sunt & alia apud Textorem commemorata, nempe, Fœcundus, fugax, furax (quod non
placet:) excornis, callidus, paruus, parvulus, pauens, meticulosus, tremebundus, tener, sagax, rapidus, vagiens,
vagus, velox, velocipes, volucripes, villifus. Πτῶνας αἰτίασθαι θηγούς εἰδώλων ὑπάρχειν, Oppian. Αἴθωρες, Idem. Δειμαλός
πλώξ, Idem. οἰλυροδεινῶν τε λαγων, Idem. Ηνεμέτελλα λαγων, Nicander. Δειπνόνις Nicandro, vt paulò ante dixi, in
Alexipharmacis: cuius verba apud Suidam corrupissima sic restitues: Εὗτος ἡ θεὸς ἐκ Φαρυγγὸς χόνη πνεαεργός δόξαν:
Πολλὰν δὴ οὐνάνος (Suid. habet οὐνανός: textus Nicandri & Scholia οὐνάνος) δερπλεῖς, &c. inter remedia aduer-
sus aconitum: Scholia interpretantur, Τὸν οὐνήτην λαγων, Τὸν τῷ οὐνανῷ αἰσθάνεσθαι. Πτῶνας τε λαγων, poëta quidam.
Homerus forte: nam idem alicubi θεῶν λαζαν dixit. Ταχινός, in epigrammate. Τὸν ταχινόν τε παῖδες ουαρπεσθέντα
τεκέσθοντες Αἴτημα δέσποταν τε λαγων, Suidas ex epigrammate. Ωκυπόδης, in epigram.

Lepus sine auribus est genus vinculi, tum fronti tum partibus interfrontem verticemq; sitis, accommodatum: Auritus vero lepus est genus aliud vinculi quo gladiatores plurimi uteruntur ad capitum ornatum, Galen. lib. de Fascijs cap. 23. & 30. Leporinum, quod ex lepori est. Leporinus canis, Plin. Leporinum lac, Varro. A lepore deriuatur lepori, unde lepidus. S. Pontin. Ipse quidem lepus animal est perquam lepidum & amabile, nec immixtum Amoribus factum. Leporis cibo lepidos & formosos fieri homines in F. diximus. Λαγων, leporinus, Eymologus: hinc κελα λαγων apud Athenaeum: sed codices impressi λαγων habent: ego vel, λαγων legerim, vel ut Varinus & Hesychius habent λαγωνεια, (quam vocem per iota etiam solum in penultima scriptam reperi: sed λαγων magis probaram, propter analogiam & authorum testimonia, quae in F. recitauit. Λαγων αγων, η της λαγων, Suidas & Varinus. Πολυπλοκη τοτη, locus qui habet multos lepores, Eustathius. Tempore belli ciuilis inter Augustum Antoniumq; Cornificius poeta militibus destitutus interiit, quos se fugientes galeatos lepores appellarat, Cael. Reginenses vulgo lepores dicti sunt, ut pote pavidi & timidolosi, Eras. In prouer. Lepus pro carnibus. Lepus inter iydera nominatur in sphæra Procli. Nos citatur etiam in cœlo leporis sydus, sub quo qui natuerint, tanta erunt corporis leuitate, ut quem currere cœperint, velocitate sua agitati aues leperat videantur, inquit Firm. Hunc locum si Mars respexerit, stadiodromos facit: si vero Luna cum Marte, pyxetomacharlos, id est pugiles, Cael. De hoc sydere Higinus. Lepus (inquit) dicitur Ocionis canem fugere venantis: nam cum ut oportebat, eum venatorem fixissent, voluerunt enim hoc significare aliqua de causa. Itaq; leporē ad pedes eius fugientes finixerunt: quem non nulli à Mercurio constitutum dixerunt, eiq; datum esse præter cetera genera quadrupedū, ut alios pareret, alios haberet in ventre. Qui autem ab hac causa dissentient, negant Orionem tam nobilem & tam magnum venatorem (de quo & ante in Scorpionis signo diximus) oportere singuleporem venari: Callimachum quoq; accusari, quod cum Diana scriberet laudes, eam leporum sanguine gaudere, & eos venati dixisset. Itaque Ociona cum tauro decertantem fecerunt: leporis autem hanc historiam memoriz prodiderunt, Apud antiquos in insula Lerō (Lerus vel Leria Straboni, insula est Icarij maris) aullum leporem fuisse: sed ex eorum civitate adolescentium quandam studio generis inductum, ab exteris finibus leporem feminam prægnantem attulisse, & ad eius partum diligentissime ministrasse. Itaq; cum peperisset, compluribus eius civitatis studium incidisse, & partim pretio, partim beneficio mercatos, omnes lepores alere cœpisse. Itaq; non longo interuallo tantam multitudinem leporum procreatam, ut tota insula ab his occupata diceretur: quibus cum ab hominibus nihil daretur, in semina eorum impetu facto omnia comederunt. Quo facto calamitate affecti, cum fame forent oppressi, communis consilio totius civitatis vix deniq; eos ex insula abegisse dicuntur. Itaq; (deos) postea leporis figuram iastris constituisse, ut homines meminissent nil esse tam exoptandum in vita, quin ex eo plus doloris quam letitiae capere posterius cogerentur, Haec enus Higinus. Omnes leporum in Carpatho & Astypalæa insulis multiplicatorum historias supra in c. retulit. Anaxilas Reginius, ut scribit Aristoteles, cum leporis in Siciliam inuenisset,

quæ illis antehac caruerat, & eodem tempore Olympicam victoriam apene, id est nullis ad bigam lunctis, retulif-
set, apene & lepore numisma Reginorum signavit, Pollux.

Herba leporina, id est satyrlon, Syluaticus. Testiculum leporis aliqui numerant inter species satyri vel orcheos, Monachi in Melue. Lepori coagulum fit, quoniam herbam sacci lacte pascitur: talis enim humor lac in ven-
triculo infantium (*ευθρόοντος*) stringit facitq; colostrum, Aristot. Hæc est nimis quam Apuleius lactucam lepo-
rinam vocat, ca. 112. Nascitur, inquit, locis fabulosis. Lepus cum æstare à nimio deficit æstu, hac herba remediatur,
ideo lactuca leporina dicitur. Hæc supposita sub puluino febricitans, eo nesciente, remediat. Pilos oculis
obstantes summe relegat (religat potius cum Ruellio: *αναγλώξ*, reglutinat palpebratum pilos, Diosc. de chondrilla:
palpebrarum pilos inordiuatissimos pro gummi efficacissime regit, Plin. Hæc Apulei. Hamelbergius sylue-
stris lactuca speciem esse coniicit, eam nimis quam Itali casam, id est domum, leporis vocant. Sonchum (inquit
Ruel.) Dioscorides cicerbitam à Romanis dici prodidit, quod nomen adhuc hodie in Hetruria seruatur. Veneti
lactucinos, Galli lacterones appellant: herbarij nonnulli leporis palatum, quod hoc animal ut ab æstu vindicetur,
& caloris propulsor incommoda, soleat sub ramis eius decumbere & se penumero stabulari. Hæc eadē forsitan est
quæ ab Apuleio lactuca leporina nominatur, &c. quamvis pilos qui obstat oculis, hac inquietat religari: quæ à Diosc.
& Plinio de chondrilla traduntur, Hæc Ruel. Et rursus alibi, Arthriticæ, inquit, apud recentiores duo sunt genera:
Vnum flore luteolo, odorato, verno, vulgus primulam veris appellat: alterum, palatiū leporis vocant, quod sub-
inde lepotes sub eius umbra lateant, cubitali altitudine, folijs freniculi, baccis puniceis, radice numeroſa crassaq;
Mihi quidem alterum hoc genus ignotū est, ne ab ipso quidem, ut coniicio, Ruellio cognitum. Quærendum autē
an sit aliquæd spargi vel corrudi genus. Tragus Tomo I. ca. 88. herbam Germanicæ dictam *haſenlaſtich* vel *haſenbranck*, similit̄ esse docet Hieracio minori (quod & dentileonis aliqui vocant, nostri *pfaffenörle*) sed per omnia
minorem, cauliculis tenuibus, lœvibus, floribus luteis, locis cultis & inter fruges ferè prouenientem: & eandem
lactucam leporinam Apuleij esse coniicit. Dioscorides quidem nullum lactuca sylvestris genus, vt sunt sonchi,
Hieracia, chondrillæ, in fabulosis nasci scribit, sed neq; alij veterum quod sciunt, vt lactucam suam Apuleius forte
in fabulosis nasci non verè scripterit. Sed quoniam chondrillæ mentio incidit, obiter detegendus est Plinius error:
is libro 26. c. 8. aluum, inquit, fistit & chondris, siue pseudodictamnum. Hoc Dioscorides chondrillæ attribuit,
non chondridi aut pseudodictamno: quamvis enim Plinius 25. 8. sic scribat, Pseudodictamnum multis in terris
nascitur, à quibusdam chondris vocatum: tamen certum est pseudodictamnum vites habete dictamni, eamq; pu-
legij, cui mouendi potius quām fistendi aluum medici facultatem tribuant: doctis quidem vel dorcidium inter
& dictam nomenclatura est, non chondris. Lageos vua, quæ Latinè leporaria dicitur. Verg. 2. Georg. Et passo Ply-
gia virilior, tenuisq; lageos. Seruus apud Macrobius quoq; lageam inter vuarum genera numerat. Hac plurimi-
num delectari lepores putant. Amant quidem vuas in cibo lepotes, & genus quoddam ex vuis albis præ dulce &
& maculis quibusdam cum maturauit ex fusco rufis insigne, leporum vrina aspersum vinitorum apud nos vulgus
dictitat. Dixit Vergilius (vuas) Thasias & Mareotidas & lageas, compluresq; externas, quæ non reperiuntur in
Italia, Plinius 14. 3. Idem Lagatina vina nominat, quæ in Italia nascatur non procul Grumento, 14. 6. Præter cen-
tunculum, quam Græci clematidem vocant, rostratis folijs, ad similitudinem capitis penularum iacentē in aruis,
quæ alium & sanguinem fistit, &c. secundis etiam efficax mulierum: habent & alias clematidas Græci: vnam,
quam aliqui echiten vocant, alijs laginæ, nonnulli tenuem (minorem: λεπτὴν Græci simpliciter pro micron, vt in
centaurio) scammoniam: ea pedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ ramos habet, nisi q; nigriora minoraq;
sunt folia. Inuenitur in vine's aruisq;. Estut vt olus cum oleo ac sale, aluum ciet: eadem à dysentericis cum lini se-
mine in vino austero sorbetur: folia in cibis lacteis vberatem faciunt, phthisicos iuvant cum melle, infantibus il-
lita capillum alunt, Venerem stimulant, &c. Hæc Plinius 24. 15. Idem 22. 22. Lasine (lasione, vt Hermol. restituit)
olus sylvestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, concilium vocant: commendatur
ad stimulandos coitus: cruda ex ceto in cibo sumpta, mulieribus lacteis vberatem prestat. Salutaris est phthisis
sentientibus. Infantium capilli illita nutrit capillum, tensioremq; eius cutem efficit. Hic Hermolaus; Quidam,
inquit, lasinen corruptum esse nescientes Plinius culpant, quasi hanc ipsam herbam 24. libro (ca. 15.) repetit, ut
inutiliter, laginem vocando, non lasinem. Sed cum longè alla sit hæc ab illa: nec ea vocabuli sit affinitas quam pu-
tabant, modestæ sua parum consulent, nisi recantauerint. Hæc Hermol. in defendendo quidem Plinio nimius.
Quis enim non eandem esse videat, vbi præter nomen, vnicula litera varlante, etiā vires conueniunt? quatuor enim
remedia quæ hæc lasionē siue laginæ, rursus omnia l. 24. laginæ attribuit, nec obstat quod plura adscribit. Et nomina
ita sunt vicina, vt alterum ab altero corruptum appareat. Vtrunq; etiam olus sylvestre facit. Iam si lasione ea est, vt
Ruel. suspicatur, & mihi certe omnino videtur, quam Galli vulgo liseronem vel liserotam appellant: aliqui cam-
panellam vel volubilem minorem, nostri *kleinglossenblumen*: prossus el conueniunt tum illa quæ Plinius de lasine
vel lasione scribit, tum quæ de lagine. Folia .n. ei rostrata, siue in triangulum acuminata in aruis iacent, eademq;
trianguli figura caput penulz siue cuculli cappa, Hispanicae, vt hodie loquuntur, speciem referunt. Sunt & scam-
moniæ similia planæ folia, vt Monspellii mihi demonstrata sunt: eadem & maioris volubilis, quam Plinius con-
vulolum vocat: & Democritus, vt coniicio, malacocissum, nostri *zäunglossen*, id est sepium campanas. Sed audia-
mus Ruellum: lasione, inquit, Theophrasto, olus est sylvestre, copioso lacte succulentum, flore candido, & in hoc
nobili, quod singulare folio constet, sed ita implicato vt plura videantur, floris margine in angulos exente. Plinius
olus esse sylvestre tradit, &c. Ceterum idem de folio herbae loquitur, cum inquit, (21. 17.) Foliū vnum habet, sed
ita implicatum vt plura videantur: quod Theophrastus de folio floris scribit. Flos conceptaculo auersa parte non
indiget, sed postrema eius exirent in angulos, qualis ferè oleagineus aspicitur. Porro non multum ab ea dissidere
putatur, quam Galli liseronæ appellant, nomine etiam adludente: serp. .n. humili camulis lacte prægnantibus, &c.
Hæc ille. Eadē forse est quæ in opere Theophrasti de causis plantarū *άσην*, vitato fortassis codice, nominatur: nisi
quis asinen potius quām lasionē legere velit: & sanè vetus leto Plinius, apud quē duobus in locis lasine legitur, (nam
Hermolaus primū pro illis lasionē posuit) & in tertio, vt recitauit lagine, pplus ferè ad *άσην* quām *ιασονίνη* accedit:
coniicio autem eandē esse, quoniam nihil aliud de asine scribit, quam proximè nascentia cauliculis suis amplecti.
Quærunq; inquit, cui innitantur, hedera, smilax, cucumis: & inter minora serpillyū & asine, nec alibi eius, q; clam,
meminit. Gaza volucrū vertit, quod vt non improbo, ita clymenū quoq; Theophrasti (quod Dioscoridis pericly-
ménū est, vt supra dixi) similiter volucrū ab eo alij in locis transferri dispergit: oportebat .n. diuersis rebus diuersa
e Imponinomina, neq; confundiletores. Ceterū ex iam recitato Theophrasti loco asines historię hoc etiam nobis
accessit,

accedit, ut de magnitudine eius constet: neque quod non maioribus ex amplexicaulium genere, sed minores ad numerari debeat. Eodem ex loco emendabimus etiam corrupta verba h. 7. c. 8. Historia plantarum Theophrasti, vbi idem argumentum tractat de plantis quae sunt umbrinum, his verbis. Sunt quoque alii nomen caulinum innituntur, & si desint, humire repant, καρδιπέτης πίνακις (aliás πηγήν) in indice vocabulorum Theophrasti ex translatione Gazæ, καρδιπέτης πίνακις πίνακις πίνακις πίνακις, nec moror quod G. zittauit, petinæ & lappam. Quoniam perinde nomen corruptum esse inde appetet, quod nec aliud quisquam nec Theophrastus alibi eius meminit. Nam in veð eti qui defendat pro καρδιπέτης dici potuisse, ut καρδιπέτης & καρδιφίτης, καρδιφός & καρδιφος, &c. eadem significacione dicuntur: non videtur tamen ita legendū, quoniam non propriè amplexicaulis haec herba est, sed propero infirmitate caulinum, fulciri indiget: λαγών verò amplexicaulem esse ipse Theop. docet & alibi καρδιπέτην alpha initiali semper expresso, cum lappā significat apud eundem legimus, ut ibi lappam lenti ceu propriam noxam innasci scribit. Eadem proculdubio fuerit helix, ne cognomento ciliampelos, folijs hederæ minorib: ramulis ex libis, quibus complectitur quodecunq; contigerit adminiculū: nascitur in lichenis, vineis & legetibus: foliorum succus puto deinceps aliud: ut in quibusdam Dioscordis codicibus legitur. Galenus & Aegineta nihil quod discutiendi vim ei attribuunt. Serapio ex Dioc. c. 41. hederæ facit volubilem maiorem: hanc vero minorē, ac sic appellans, ab helixine detorta voce: & mox alterā minorē volubilem, nempe elatinen quam atrois vocat. Apud Dioc. inter periclymeni nomenclaturas legitur axine maior, quasi & altera minor axine, vel potius atrois sit, illa nempe qua de agimus. Lagine igitur herba apud Plinii nihil cum lepore commune haberet, & melius atrois quam vel lagine vel iasione nominabitur. Quamobrem iterum errat Hermolaus corollatio in Dioc. 650. sribens, πάλιν corrupte in Theophrasto legitur atrois, ubi Theodorus voluctū interpretatur, arbores amplexu hederæ modo strangulante: sed ne hoc quidem recte citat. Cum in leporis, limonium, inter nomenclaturas apud Dioc. Lagopus, inquit Ruel. alijs leporis cum in segetibus, & quasi pes leporis dicitur. Sanè & similis est etiā πάλιν: proinde non probauerim eorum sententiam, qui eam yophyllata vulgo dictam reuntur, in opacis montanis nasci solitā, non in segetibus ut lagopus. Genus potius est humilius trifolij, in segetib: & aruis enati, quod vulgus trinitatem vocat. Hippocrates lagopyron nominat, quasi leporis triticū intelligas, furfuribus cum in aruiti simillimā, soho paruo quasi oleagineo, longiore tantū: hoc nostro humili trifolio non convenit) cruentis vulneribus imponens. Hanc Galenus leporinā inquit herbā esse, Hec Ruel. transcriptis autem ad verbū ex corollario Barbari in Dioc. 627. Δαγωπόγος, ἡ λαζαράτη καλεσμένη Κορδύν, Galen. in Glossis Hippoc. Dioc. lagopodē non in segetibus ut Plin. sed hortorum areis nasci scribit: utraq; quidem loca coli & & stercore solent. Apuleius veð c. 61. Pedem leporis, inquit, Greci lagopū, Romani vocant herbā benedictā, leporinū pedem. Nomen eiā similitudine pedis leporini. Nascitur in pratis: astringit ventrē, &c. Videtur autem ex Græcis prasiā, id est hortorum areas, iuxptē, p. pratis interpretatus, aliciente vocabuloru[m] affinitate. Et quia à Romanis benedictā vocari meminui, inde nimis decepti sunt quidam, ut candē esse putaret, quæ hodie vulgo eo nomine, & alio caryophyllata vocantur: quæ leporinū pedē non panicula villosa ut genus trifolij proximè dicit, sed folio in trios ceu digitos diviso representat. Caryophyllata, pes leporis, sanamunda, Sylnat. Sed hac in re periculum non est: quando & veterū lagopodū ferē non almude cōmendatur quæ p. ventrem sifstat: ad quod prestandū benedictā etiam nostra non fuerit ignava. Lagopodem humili trifolij genus describit Fuchi. To. 1. c. 188. Germanis, inquit, nominatur hasenfuss, oder katzenklee oder kätzle: & Trag. To. 2. c. 3. inter trifolij siue meliloti, vel ipsi vocat genera, similiter appellans katzenklee vel hasenförlin: & eodem in cap. genus quoēdam meliloti paruum & ut odorū nostrates vocant gelbe rubenkröpfle) Geimans nominari scribit hasenklee & hasenfuss, à nonnullis hasenförlin, id est leporinum trifolium, & pedem leporis. Idem Tragus scribit hieraciū iugis (dente leonis vocant, nostri pfaffenörle) recentiorib: quibusdā lagopoda videri, p. equidem non probo. Erreris Te. 1. c. 109. herbam gnaphalio vel stachadi cirring d. & a. simile, candidam in his & apricis collibus nascitam, flor. in Coryn. bis mollibus, candidis, vel purpureis, aut viridis; colore mixtis, vivacissimis, etiam in suspensi herba, &c. similiter Germanicē huncupant kerzlin, vel hasenförlin, id est leporis pedem, & rhizomatant, quod aluum sifstat: haec ego sicut propter foliosum cum olea similiudu[m] ē Hippocratis lagopyron puto: non autem lagopodem Dioscordis, q. ē inter segetes & cultis tantum locis nascit, illa minime: quod ad vim aiuum sifstendit, & simpliciter siccandi, vira vires non refert. Diptatum, id est leporis auricula, Sylvaticus. Cūca montem Pessulanum arietulam leporis vocant herbam quandam annuam (aliqui claph. boscon putant) caule ramoso, floribus luteis per umbellas, folijs omnino cum recens prodeunt arietulas imitantibus, etiā talibus, & instar minoris plantaginis (si bene memini) neruosis, radice candida, simplici, ut apiorum genus. Huius folia pota ad calculos commendant. Fungorum quoddam geni s querubus innascens, Germanicē quidam à figura hasenörle, id est auriculas leporum nominant. Tagus ter. ij. Tomi de plantis c. 1. Malua syvestris duplex est: maiorem in quibusdā Germanicē locis equinam, minorē leporinā cognominant hasenpapel, Tragus. Idem To. 2. c. 35. inter fœni vel graminis genera vnu[m] recentet, quod hasenbrot, id est leporinum p[er] appella, & alio nomine zydern, à tremore ut coniectorum flores eius specie singuli rotunda (vnde lep. panis forte nomen) per spicas d[icitu]r, pediculis hec exiliissimis, vnde sit ut semper moueant ac trement: allqui hasenörlein, id est auricula leporis vocantur.

Alpibus peculiaris est præcipuo sapore lagopus aut spedes leporino villo ei nomē hoc dedere, ex iero candida, columbariū magnitudine. Est & alia nomine evdē à cornicibus magitudine tantū difficiens, eroco etiā bis gratissima Plin. Nos lagopodē a pinā autem à coloris prædicē candidā vocamus, vel gallinam niuis schneeh. v. v. rabbun, & alte. nū eius genus plumis, futcis & candidis distinguit, sicut ē gallinam, steinbun. Si meus aurita gaudet lapone Fl. ccus. Martial. l. 7 Δαγωπόν, autem quædam. Hesych. & Vatin. Lagois, autem quæ leporinas habet carnes, vel pisces genus mari Italo ignotū, Aciō. Nec scarus aut p[er]terit peregrina innare lagois, Horat. 2. Serm. Autem quæ Galli & Itali francolinā vocant, delicatissima omniū, Germanus est em haselbun, quæ si gallinam leporinā dicas sed hec cruditis plerisq; attagen esse videat. Δαγωπόν, genus aquilæ, Hesych. Melæ naeton, id est palliam aquilæ, Aristot. Δαγωπόν, id est leporinam appellat. Hermol. Vulturem aliqui Germanicē vocant hasengeir, hoc est vulturem leporinam: alij assygeir, q. cadaverib: puto veicatu. Lepus marinus, mās, quædam informis, em sechass. Est & alius h[ab] ius nominis, de quo Aelian. Magni maris lepus ex parte d[icitu]r t[er]rit similitudinem accedit, præter pilos, quos spinulos & erectos habet, &c. Nec scarus aut poterit peregrina innare lagois, Hor. Ser. 2. 2. vbi Aciō. Lagois autem (non aut, sed aut) legendū videt carnē leporis habere perh[ic] betur, autem isti genus pisces quod in mari Italo non nuenit. Δαγωπόν, λαχαν[is] διδ[ic]t[ur] λαχαν[is], γρ. πατέμον, Hesych. & Vatin. eg. fluitatilē ipso ē nec noui nec lagere memini. Lepes, p[er]ficit eos verbum substantiu[m] sunt, quod expungendum. Herminus monet: omnino sanè' epus matinus nihil commune lacertis habet, ut & alij ibidem nominati.

Lepos, saltatoris nomen Horatio 2. 6. Serm. vt Acron scribit. Lagus, Λάγος, paroxyt. pater Ptolemæi successoris Alexandri. Nobilitas Phatij proles clarissima Lagi, Lucanus 10. Λαζιόνα meretrix, Athenæ.

Delus insula, Lagia olim dicta est, Plinii 4. 12. Stephanus Graecus, ut Hermolaus obseruauit, non Lagiam, sed Pelasgiam habet: Solinus tamen Lagiam à venatione, quasi leporatiam. Lagusa, Λαγύσσα, insula circa Cretam: gentile Laguseus vel Lagusius. Stephanus. Lagusa (inquit Hermol. in Plin. 5. 31.) vagum nomen est, à venatu dicta leporum: sic autem eo in capite legendum censet, vbi vetus lectio erat Lacuta. Et mox in eodem capite, Lagusse, (inquit) insule sunt ante Troada. Lagoum amnem prope Caucasum ex montib. Catheis defluere aiunt, Plin. 6. 7.

b. Leporis pili molittle sua plumas autum æmulantur: vt Plinius non ineleganter de hoc animante scriperit, Aliud educat, aliud in vtero pilis vestitū, aliud implume. Marcellus empiticus lanam lep. pro pilla dixit: & alicubi subaeotile leporis, quasi Græcam vocem hypogastrion de industria imitans. Πάσχει τον νέαν ναρώ, Aristophanes: hoc est. Ecce leporis caudam accipe, Cælius. Vena leporis, est vena in extremo naso: quem ti d'igo premas, venam deprehendes, Sylaticus. Germani proprijs quibuldam de lepore vocabulis vntuntur: Pelleti vocant, ein balg, und nit en hant: pedes, löff oder bickel, und nit süss: poplitrum officula singala in vrisque, sprüng.

C. Ο λαγός τούς αἴρεταις, ή καμπή τη λαχανών Rustica in epistola Simocati. Εἶδον ἐγώ τὸν πλάκανθίβιον ἐγγύον
διώρωγον. Βασιλεὺς δὲ οὐ πλέον θόρυβον, Suidas ex Epigrammate. In exercitu Xerxis, quem aduersus Græciam
sibi contraxerat, eaque partu leporem editum palam est: quo genere monstri significatus est rerum carentis, ut doc-
et Valerius i. 6. Idem prodigium in Equo h. c. ex Herodoti septimo retuli. Equa trimestri tantum prægnans, le-
porem peperit: lepus editus continuo humana voce locutus est, & matrem dentibus sustocauit. Ad hæc dum san-
guinem maternum pro lacte sugereret, visa sunt propalam eius tergo plumæ longissimæ innasci in alatum morem:
quibus innatis, altiori, quam soleant homines, voce hæc protulit. Fundite iam lachrymas & suspitia miseri morta-
les, ego hinc abeo. His dictis statim euolauit. O rem nulli credendam, sed vero ipso veriorē. Tabelliones publici
septem numero huic ostento afficerunt, qui documenta sumpsere, testibus idoneis euocatis, Antonius Baucius in
epistola scripta ex Gallia oppido, quod diu Matcellini vocant, ad Petrum Toletum Lugdunensem medicū, anno
Salutis 1537. mense Decembri: legitur autem inter Tragicas narrationes Gilberti Cognati, cum eiusdem Toleti
responso, vbi is hoc prodigium pro suo iudicio declarans: Venient, inquir, profecto dies (nisi Dei æterni benigni-
tate defendamur) in quibus natī le parentibus obsequium præstare purent, si ad necem eos perducant: imò ægri-
ferent, quod nunc natī, ut talia sentirent: & se adulterinos, perinde ac fuit lepus ab equa, illo tempore decocto &
malè adulto dicent, Hęc illi.

d. Lepus animal omnium paudissimum est: unde nostri hominem timore percussum dicunt *terras*, id est le-

e. Qualis vbi aut leporem, aut cādenti corpore cycnum Sustulit alta petens pedibus Louis armiger vncis, Ver-
gil. 9. Aene. Anthologij Græci l. 40. extat epigramma Antiphili Byzantij in polypum à Phædone pescatore in
mari arreptum, & ne manus ei cīris imp̄licaret proiectum in proximi littoris fruticetum, vbi forte in leporem in-
ciderit, eumq; suis brachijs implicatum retinuerit: Et rursus aliud Isidori Aegeorū, qui pescatorem illum Gym-
nichum vocat, & polypum ab eo mari redditum scribit, quod leporem veluti pro se redimendo retinuisse.
Leguntur Martialis epigrammata quinque lib. i. de lepore per lusum transeunte per os mansueti leonis, ex quibus
vnum recitauit Leone H. d. sed hoc etiam in loco aliud eiusdem adserit:

Non facit ad sauos ceruix nisi prima leones.

Scilicet à magnis ad te descendere tauris,

Desperanda tibi est ingenis gloria fati,

Ouid fugis hos dentes ambitiosi lepus?

Et quæ non cernunt frangere colla velint.

Non potes hoc tenuis praeda sub hostemori.

Et canibus leporem, canibus venabere damas, Vergil. 3. Geor. Autitosq; se quilepores, Idem i. Geor. Num leporem prouum catulo sectare sagaci, Ovidius. de remed. Leporem venator ut alia. In fine sectatur, Horat. Serin. i. 2. Paulidum captare leporē. Idem Erod. Nos timidos lepores, in bellis figere damas. Gaudemus, Gratius. Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus atuo Vedit. & hic prædam pedibus petit, ille salutē, Ouid. i. Metam. Mænalius lepori det sua terga canis. Idem i. de Arte am. Exagitatus lepus, Idem 3. de arte. Parcius ut ratis moneo rapiente veredo Prise, nec in lepores tā violentus eās, Martialis: Et mox, Quid te frena inuert temeraria? sapient illis Prise datum est equitem rumpere, quām leporem. Αλλ' ὅτε καρχαρόδοντε ὀνυκίων εἰσέπειρης, Ηρακλές, η λαγών εἶτε πεντε εὐπλεύσαι καὶ καράνθινον, Homerus Iliad. decimo. Alipho λαγόν ταχὺ πάγα τοῦ λαγών δειλαύνετο, δι' αὐτοῦ ἀλιονοταρ, Simocatus in epistolis. Ελαγόντες (lego, εἰς αὐτόν) inueniunt, λαγός θήσεις, Varinus. Lycurgus cum eiues ex molli & dissoluto viuendi genere ad honestius moderatusq; transuersi cuperet, catulos duos isjdem parentibus natos educauit: quorum alterum domi reliquit, & galatea induisse permisit: alterum rursus eductum venationi assuefecit. Postea in concione duxit, ubi simul & cibaris quis ut dā propositis, & lepore emisso, hic statim lepus secutus est, ille cibaria abligurinir, &c. Plutarchus in Laconicis s. pophi heg. Per hymeniuūque οὐδὲ λαγών, id est facil's capte est lepus. Poll. Αλλάς διῶνον οἱ νεανῖσσοι τεῖχοι κοντες. δέρει καὶ λαγόν δὲ λαγών, δὲ δέ περιγράφετον, & πεπάτοτε θεατήμενον: Γαῦπια γάρ ὅπως ηγαντέαθον αὐτόν. ἐπειδὴ λαγόν, & τὸ σῆμα εἴπερ μεταβοτο. Φανερὸς τιμωτατο ιερέτο. οὐδὲν δὲ τὸ λαγόν λέγει, εἰ Φανερὸς εἴ τον εἴ τον λαγόν, Lamprias ad Tryphonem in cultis epistolis Aeliani. Ibidem mox Tryphonem Lampriū his verbis reſcribit: Προσπειλασθομέναις λαγωνίας Ελαγών τινα δε εγν. έτα φοι τοῦ κυνηγετοῦ ἀγαλμα τοῦ, Τοῦ τοῦ μετάλλεως ἐπένεις δημητρίου θεοῦ, έται δι' οὐκτού τοῦ διδυμού αναγγελεῖτον. Πότερον δι' αὐτὸς θηράκας, ή διαφοραίνεις; Ποτέ δὲ οὐδὲ Φοί τοῦ λαγών δημητρίου τοῦ; Εὔεινοι δὲ εργάτων: Καναίνων, εἰ λαγόν τον αὐτὸν δεῖ, εἰ δὲ θορόν αὐτόν, Hec Aelianus. Οὐδὲ αὐτὸς αὐτὸς λαγών οὐχ οὐδεὶς οὐδεῖς, Xenophon. Canes cum lepo eī nō seq-untur, siquidem occiderint ipsi, gaudent dilacerare, atq; alacres sanguinem lambunt: Εἰ δὲ ξύστον οὐδὲ λαγών, δύνεται τολμάτεις, δον εἴ την διματρούσαν δελεώτα, νερόν καταλαβόντες, εἰς οὐθοντα τοπερίτα: sed caudato mouentes subsistunt, perinde quod si non carnium gratia, sed magis de vita eternā contendunt, Plutarchus in libri. Vtra anim. &c. Vestigia leporum (inquit Theophrast h. Historæ plant. 6. 29) leuiter iratatio solo certius redolent: altius enim imprimis si firmiter adberet, nec sublimiter vagantia delitescunt: quemadmodum cum arida humus est: neque demerita in profundum absoluuntur, ut cum terra limosa obimbre vel austum est. Flatus enim & aqua aduerſatur perimantque odores. Quapropter medius habitus, qui digitorum velut abſtergēntia retinet. Quum euasione retium anſas leporum signare volunt Græci, eleganti verbo dicunt ἔξελινον εἰς λαγών, id est, lina effugit lepus: nam linon & velum indicat, atque item retia: proinde ab Asiaticis linearis plerunque dicuntur hæc, Cælius.

dedunt se in tete. I modo, venare leporem, nuncitym tenes, Plautus in Capt. Vide infra inter prouerbia. Vocabula leporum venationi accommodata apud Germanos huiusmodi reperio: *Der haschreyet, faart: Garn vnd fäder gericht warden, jw gestellt. Er wirdt von dem strick mit den hundē gehetzt, in das garn gehetzt: oder, wviev vol unveydisch, mit dem laussen daryn geschrackt. Gnickt oder von den hunden er wvergt, Zerrissen, Gestreift vnd nit geschunden.* In leporem, qui dum canem terrestrē concitatus fugit, in mare deuolutus ē rupe quadam, à cane marino laceratus est, extant epigrammata duo Germanici Cesaris, & vnum Tiberij, Anthologij Græci 1.33. Est & Ausonij super eodē tetrastichon huiusmodi: *Trinacrij quondā currentē in littoris ota Ante canes, leporē cœruleus rapuit. At lepus: In me omnis terra pelagiq; rapina est. Forlitan & cœli, si canis astra tener. A quile genus quoddam in Europæ remetissimis ad Septentrionē locis circa Noruegiā, detracta leporis aut vulpis pelle, in ea parit & incubat, Olaus Magnus. In Scythia aut magoltudine otidis, binos parit, in leporina pelle semper in cacuminibus tamorum suspens, Plinius. Le- porum pedibus proscopis quidā vtuntur. Aduersus talpas: Locum prius mulso eluito, deinde bubulū fel iniicit & leporis sterlus, Galenus Eupor. 3.163. Non latrari à cane (magi nugantur) leporis sumum vel pilos tenentem, Plinius: sed verisimilius hoc amuletū hyenæ quām lepori adscriberetur, cuius & lingua & pellis, & alia partes gestatæ hanc pollere dicuntur, vt quæ naturalē quandam aduersus canes antipathia habeat: adhab hyena est Arabice, arnab lepus: quæ fortè nomina interpres aliquis peruerit, vt apud recentiores etiā Albertus confudit. Ad Indos sapientes, vt scribit Philostratus, adducta est mulier, quæ iam septies magna cum difficultate & periculo pepererat, (εἰδοῦσα στέγανην, interpres non rete abortij se verit:) curata est autem hoc modo. Iussuerunt sapientes maritum mulieris, cum tempus pariendi ad esset, viuum leporem in sinu occultatum eō deferre vbi paritura mulier esset: inde cum aliquoties circa mulierem deambulasset (καὶ περιελθὼν αὐτὴν) repente leporem ē sinu dimittere, (πλάγιων legendum:) fore enim vt vulva simul cum foetu elaboretur, nisi leporum illico foras ejiceret, Hæc illæ in vita Apollonij. Videtur autem stulta hæc persuasio inde sumpta, quoniam lepus facillime parit.*

f. Lepores diaphanophisti apud Athenæum appositi: & Romæ in cena Lentuli, cum pro flamme Martialis auguraretur, teste Macrobo.

h. Titus Velesianus Stroza à principio secundi Etoticōn de lepore albo, quem amicæ donauerat, fuga elapsō conqueritur: Sed aliquot eius versus recitabo.

*Hunc ego per virideis umbras cum matre vagantem
Parvus erat, totoq; nitens in corpore candor
Parlatim posuq; metu mitescere coepit, &c.*

*Ad ripam excepti Sandale amone tuam.
Maandri niueas exuperabat aueis.*

Meleagri epigramma vel epitaphium in leporem, quic-
tulus adhuc captus, & herbis enutritus, præ nimia pinguitudine mortuus erat, habetur Anthologij Græci 3.24. Leporem Græci amoribus sacrum fabulantur, duco argumento ex etymo ratione: quoniam illorum lingua λαγώς dicitur λαγός λαέων: λαγός autem à verbo λαγεῖν, γροῦ; visum significante, Cælius. Transtulit autem, vt appareat ex Vatini verbis, quæ in dictione Πλάκη leguntur huiusmodi: λαγώς λαέων ἀνθίημα, διὰ τὸ ταῦτα δὲ λαγῶν φέρεται: λαγώς παρὰ λαέων λαέων εἰς λαέψην, αἴπερ παλέπειν μηνύσαι. Hæc quidem ratio Latinæ etiam congrueret, vt Amoribus lepores consecrarentur, quod lepos & lepidus ab hac quadrupede dici videantur. Et ex eadem etymologia nata forte persuasio est cibo eius formulos fieri, vt in F. diximus. Sed suæpote etiā natura, vt Xenophon scribit, lepus animaliade gratiolum est, vt nemo sit, qui si eum videat dum vestigatur, dum inuenitur, dum fugit, dum capitur, quicquid amarit non oblitiscatur: quare vel hæc ratione extra etymologiam meritò sacer est amoribus. Οὐ λαγώς με βασινέεις τενυμώς, hoc est, Molesta est mihi mors leporis. Pherecrates apud Vatinum in Baetica. Laginia dicta fuit Carum dea, Gyraldus. Idrias vris Cariæ Hecatælia prius vocabatur. Câtes enim templo constructo deam Lagintin vocarunt, eò quod lepus illuc configisset: & cum etesia, id est annua sacra illuc facerent, inde nomé imposuere 40 loco, Stephanus. Lepus auersus auersiōnem significat, Orus in hieroglyphicis. Bœas Laconia vrbem conditam ferunt auspicio leporis. Nam cum incolæ quidam sedibus pulsi, locum querenter in quo habitarent, oraculo responsum est, fore vt Diana eis locū habitationis demonstraret. In terrā itaq; egressis lepus occurrit, quem itineris ducent fecerunt: occultato autem ad myrum lepore, & oppidū ibi condunt, qua myrtus steterat, & arborē istam etiamnum venerantur, Paus. n. 1.8. Equa leporē peperit, turpissimā regis Persarū fugā significans, &c. Vide in H. e. supra. Lysandrum prodit historia (Inquit Cælius 26.29) quim à Lacedæmoniorū ductu Corinthios defecisse, fama nunciasset, pfectum copijs instructū ad ciuitatē oppugnandā vbi suos timore percuslos animaduertit, ignavius fegniusq; irruere ac inferre signa, leporē forte transilientē fossam vidisse: quo arguento, fiducię lam plenū milites sic hostiū cœpisse: Nō erubescit spartiatæ huiusmodi hostes formidare, ad quorū mœnia lepores ex otiosa inertiq; vita dormiunt? Id q; pacemq; habere formā potest, insegnes imbellisq; , vt ad coarguendū corporem desidiū amq; et lampū indormire in cenis illorū lepores dicitur. Iter infortunatū lepus occurrēns facit, Φανεὶς διαλαγώς δισυχέεις παῖς τοῦ Βεβρᾶ, Suidas. Erasm. hunc senariū inter pueria recensens, Vulgo creditum (Inquit) etiam his temporib. occursum leporis omen esse parum felix, iter ingressis. Torqueri potest ad interuentū cuiuspiam, qui videat ut incommode aliquod allaturus. Observatū veteribus, leporis occursum in itinere ominosum quippiam, inauspicatum atq; improsperum præsigere, Cælius & Alexander ab Alexandro.

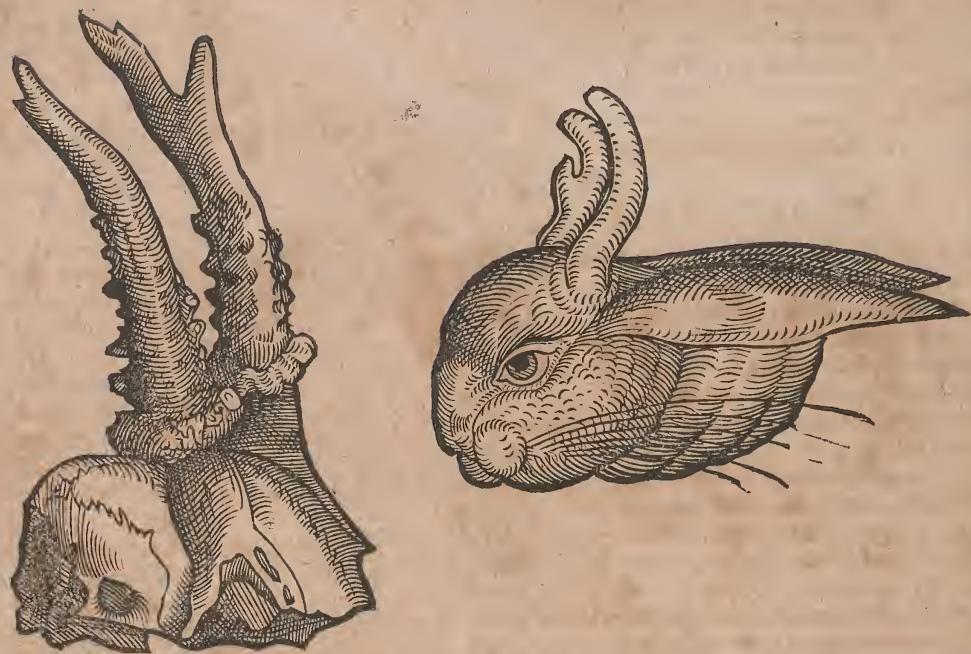
P R O V E R B I A.

In leporinis, hoc est in omnibus delicijs & luxu: vide supra in F. Boue venari leporem, de re vehementer absurdia ac præpostera, vide in Boue. Huic simile est illud inferioris Germaniae: *Ei uer einschimpf das man ein hasen mit der trummefenge: Quod alij sic efferunt, Mansolt ehe ein hasen mit der trummefenge fangen.* Cancer leporem capit, Καρκίνος λαγών ἀρέτη, de re nequaquam verisimili diciturq; absurdia (quæ fieri nullo modo possit. Suidas.) Velut si quis dicat ab 60 indoct. si mo superari doctum, Eraf. Cancros lepori comparas, Καρκίνος δασύπηδη συνηθεῖς, de lepra in modū dissimilibus. Simile illi, Prius testudo leporē præquererit. Lepus catnes desiderat, vide supra in B. Lepus p. carnibus, λαγώς πελτῶν κρεῶν, subaudi periclitatur. In eos dicitur qui ob aliquam sui utilitatem in discriben vocantur: nam leporē non in secatamur q; noceat, sed quod pulmentum habeat. Effertur etiam ad hunc modum, Οὐ λαγώς πελτῶν κρεῶν τελέσει, id est lepus pro carnibus currit: de ijs qui magno suo periculo atq; ob id acriter decertant. Δεῖλον εἰς ἄρια Ει μηνιανή τὴν πελτῶν κρεῶν. Chaton apud Aristophanem in Ranis. Adscribit hoc loco interpres, apud Arginulam seruos non p. pecunia, aut alio quoq; præmio, sed pro vita dimicare solere, (olim dimicasse, cum Athenienses necessitate coacti, seruos etiam belli socios sibi adscercent. Est & alla lecīo τὴν πελτῶν κρεῶν, cuius interpretationem omittit.) Idem in Veipis, Ποιησο δακεῖν Τὴν καρδιαν, ἢ τὴν πελτῶν κρεῶν δρόμον Δραμαῖον. Et rurius in eadē fabula, Η λαγών ἡλιμπάδες θερμεῖς. Plutarch. in dialogo aduersus Epicurū, Παπάιον ἐν γηγενεῖσι τοῖς αἰδεσίον 70 εἰσικας

χορας ενελειθια, καὶ περ τῶν κρεῶν ἐπέξεν, subaudi δέρουν. Significat autem eum Epicureos in summum discrimen adducturum, quod aduersus voluptatis assertores proposuit, nec incundē viui posse secundum Epicurum. Suplicor allatum (inquit Erasmus) ad priscas historias, quae referunt aliquoties bellum natum inter populos ob dilectas in sacrificijs carnes. Ita Pindarus in Nemeis, ινα κρεῶν νιν Τρόπε μάχας ἔλαστην, Haec tenus Erasmus. Meminerunt proverbi Suidas & Hesychius: & dici solitum aiunt, οὐδὲ τῶν σφακινδυωντων τὸς ψυχᾶς, καὶ τέλος τοῦ καρπεως αγωνίζομεν. Δαγως τὸ περ τῶν κρεῶν τρέχει, λεπίται, οὐδὲν Αἴθιος, Varinus. Κρέας quidem aliquando pro corpore accipitur, ut in hoc Sophoclis, Τοστρών, καὶ ξενογένετος κρέας. Huc pertinet illud Homeri Iliad. x. de Achille Hectorē perlequente, Επειδή γε τοιούτοις, εἰδὲ βοείν Αἴγινος, οὐ τοστρών αἴθιος γίνεται αἰδηρών, Αἴγιος πελαψος θεος Εὐλογος οὐδείσιον. Carpathias leporum, Ο' Καρπάθιος τὸ λαγών, dicebatur in eos qui sibi rem noxiā accenserent. Hinc deducunt adagium: quod cum in Carpathiorum insula leporum non essent, illi curarunt importandos (par leporum inuenient, Poll.) aliquid. Verum ubi eius animantis magna vis increuerit, ut est mira fecunditas, fruges insalē populati cōsperunt. Refert & interpretatur parēmiam Iol. Pollux lib. 5. item Aristoteles Rhetoricon libro tertio, Erasm. Meminit etiā Suidas, & Eustathius in Dionysium scribens: ac interpretantur de his qui ipsi sibi adsciscunt malum ητιναστον καὶ ηπειρον εξωθεν. Archilochus ad hanc parēmiam alludens, Καρπάθιος τὸν μάρτυρα dixit, Varinus. De alijs quibuldam insulis, quae similiter leporibus multiplicatis, uno & altero tantum primum inueniēto, datum acceperunt, dixi superius in c. de Astypalaea: & in a. de Lero insula, in mentione leporis syderis. Lepus dormiens, Δαγως καθάδησον: quadrat in eum, qui quod non facit, id facere lēse adsimulat: aut quod facit, id se facere dissimulat. Qualem quidam arbitrantur fuisse Vlyssis somnum, cum à Phæacibus in Ithacam insulam exponetur, auctore Plutarch. Nam leporem patentibus genis dormire cum alijs permulti tradunt auctores, tum Plinius in c. 37. (Vide supra in c.) Neq; perperam opinor dicetur & in timidos. Adagium à multis auctoriis refertur. Erasm. Suidas, Hesychius & Varinus interpretantur de ijs qui somnum simulent. Est & apud Germanos vīstatū, Er schlaافت den hasen schlaf. Leporem palpebris quidem clavis vigilare, apertis dormire, Xenophon prodit. Ad quod Græcum si respicere adagium putes, Δαγως ναζεύων, lepus dormiens (quod in dissimulatores concinnatur aptissime) plenus quiddam & doctius resipere videbitur, quam quod modò affectur, Cælius. Duos inseques lepores, neutrum capit, O' οὐδὲ πλονα διώνων, εδέπερν καταλαμβάνει. Sensus est, Qui simul duplex captat commodum, utroq; frustratur. Effertur in Græcorum collectaneis & circa figuram. Διεν Σοτηνός εδείρης ετύχει, Erasmus. In eandem sententiam effertur tritum illud Germanus. UUärz zu vil will haben, dem wird off gar nichts. Lepori esfuri-enti etiam placenta fici, Δαγως πενώντος καὶ φλαγήντος εἰς σύνα: Suidas tradit dictum de ijs, qui compulsi necessitate, res etiam pretiosissimas absument. Fortassis natum ab huiusmodi quapiam fabula, qualem de se narrat Apuleius, quod adductus fame placetas primū lambere, deinde etiam commesse dicerit, Erasmus: sed Suidæ verba, qua- drare hoc proverbiū, οὐδὲ τὰ εἰναί γε πλούτει λογίζειν, melius reddidisset: in eos qui necessitatē tem- pore res qualescunq; pro pretiosissimis habent. Iter infortunatum lepus apparetur facit: Vide paulo superius in- ter omnia. Mortuo leoni & leporis insultant. Extat epigramma Græcum (inquit Erasmus) culus argumentum sumptum est ex Homericæ Illados x. vbi Herculem ab Achille iam interfectum circumstinet Græci mortuo in- insultantes, nec quisquam erat qui extincto non aliquod vulnus infligeret. Epigramma sic habet, Βάλε τε νῦν μεταπτ- μον ἐπιδημας, οὐδὲ κατοι Νεργος σοφια λέοντος εφυβεζίσοι λαγωδι. Diq; u est alias de his qui mordent mortuos, cum larvis luctantur, & cum vmbritis depugnant, Hec Erasmus. Alciati emblemata de leonibus qui leporis mortui bar- bam veillunt, recitauit in Leone. Lepores ad illorum mœnia dormire dicemus quos prossus timidos esse significa- bimus. Vide supra Inter omnia, hac ipsa in parte huius capituli. Prior testudo leporē præuerterit, οὐδέπερον χελώνη παρεγέρει τον δασύνοδα, de re neutiquam verisimili, Eras. Aesopus fabulatur quod testudo leporē cursum vice- rit, ut pigros ad laborem impelleret, & veloces (ingeniosos) à torpore deterret, to. Tzetzes. Lepus tute es & pul- pamentum queris: Vide supra capite 6. Prior testudo leporē præuerterit, Πρότερον χελώνη παρεγέρει τον δασύνοδα: de re neutiquam verisimili. (Senarius proverbialis, de re impossibili, Suidas: factū difficulti, Sipontinus.) Meminit Diogenianus, Erasm. Fabularum conditor Aëlopus leporē cursu à testudine superatum scribens, tardi ingenij homines ad assiduum labore lucitar, ingeniosos verò à pigritia deterret, Tzetzes 7. 105. Imodo venate leporē, nunc itym tenes, versus à Plauto in Captiuī duo proverbia figura dictus. Id est, hanc interim cœnā qualem cunq; certam habens: quare alteram, si potes, poscōrem: Itys enim auis, quem à Phasida Scythæ flumine phasianum vo- cant. Proinde cum iubebimus, ut qui naestus sit comodi quippiam, ad aliud lēse accingat, non intempestiviter hoc vremur adagio, Eras. Mox autem subiect existimare se de prauatum esse locum, nec itym legendum ut codices habent, nec ichthyo, id est pisces ut cuidam videtur: sed istin, id est viuerram: viuerris enim teste Plinio præcipuā esse gratiam propter venatum leporum & cuniculorum: sed diotionem, leporum, de suo addit Plinio: neq; enim in illis codicibus legitur. Et res ipsa monet longè aliam cuniculos venandi rationem esse, qui in suos multifor- res specus statim se abund, quod iactides & mustelæ propter corporis patuitatem facile eas sequuntur: aliam verò lepores, qui quam longissimè possunt concitatissimo cursu feruntur, vbi vix canes nedum mustelæ aut viuerræ se qui possunt. Plura forsitan adseremus in Phasiano: in hanc enim auium Itys mutatus fertur. Leporis vitam viuere, Δαγως βιον ζεν, dicuntur qui semper anxii trepidi q; viuunt: quod id animal omnium prædæ expostum, ne som- num quidem capit, nisi oculis apertis. Δαγως βιον ζεν δεινώς καὶ τρέμων καὶ δει τωνηστον τρεσονων, Demosthenes in Aeschinem. Vl̄s est & Plutarchus in libello τελονοτετια. Δαγως δειλότεροι scripsit Athanasius in Apolo- glia prima: & apud Strabonem, Phrygij; leporibus timidior, Erasmus. Leporis vitam agere apud Lucianum is di- citur, qui præpotentes ac facundia claros insans ipse reformidat assidue, Cælius.

Sunt & peculia Germanis ex lepore proverbia. Du muss fuchs und has seyn: eodero sensu quo apud Græ- cos, Polypi mentem obtine. Der has vñ alle zeit vñider da er gevorrffen ist, Patrix fumus igne alieno luculen- tor. Er bleibt bey seinen vñoren, vñie ein has bey seinen jungen, Allud itans, aliud sedens loquitur. Das haeser banner annensen, Vñlam pedis ostendere, fugere, Vilbund ist der hasentod, Cedendum multitudini. Ver er einen hasen so änlöch als einem narren, die hund hetzend in lange zerrissen, Non tam ouum ouo simile.

Simile. Lepores aiunt patere simili & educare alios foetus, & iterum superferare: at improborum isto- cum & barbarorum hominum mutua, priusquam conceperint patient. Petunt enim vñoram vt primum dederunt, & quam pro vñura accepere pecuniam mox rursus mutuant, vt ea quoque nouam parlat vñoram, Plutarchus in libro de non accipiendo mutuo. Sed hæc Græcæ elegantius proferuntur, vbi & vñora tocos à parti- endo nominatur.

Leporis effigiem collocauimus supra. At hoc in loco subiungere libuit monstrosa leporum capita cornuta in Saxoniam (ni fallor) repertorum: quorum icones à Io. Kentmano Miseno medico accepi. Cornua hæc (inquit) ab amico mihi donata, cùm prius à Saxoniz principibus seruata fuissent, Leporis capitl adnata fuisse, vel ipsum cranium cui etiam num harent, arguit: sex fere digitos longa sunt. Vidi & alla bina capita leporum similiter cornuta, sed nullum maloribus cornib. Sicille. Nos & maiorum & minorum cornu quæ misit figuræ expressimus. Antonius Schneebergerus similiter ad nos scriptis, se audire quendam affirmantem se viduisse in castello illustris Domini à Boßu in Hannonia, caput leporis habens duo cornua proflus simillima capreoli cornibus, sed breviora. Addit & simile leporinum caput cornutum apud electorem Saxoniz, vt fertur, asseruari.

Post Leporis mentionem non visum est prætereundum animal Noui orbis, de quo Cardanus: Guabini-quinax (inquit) quem alij Guadaquinatum vocant, Lepore maius paulò est, colore roseo, piloque vt Taxus oblongo, pedibus Cuniculi: collo & reliqua corporis parte inferiori Vulpin non absimili: capite Muris: carne iucunda, gustui & valetudini commoda: est autem animal agreste.

D E L V P O.

A.

cuntur, ferini scilicet, immanes, crudeles, beluiam, quales huius genitris animalia sunt, Hæc ille. Hinc forte factū est, vt Albertus & alij quidam obscuri scriptores, multa quæ de leone Aristoteles prodidit, in lupum conferrent. Oppianus inter cætera luporum genera, vnum in Cilicia. & Tauto Amanoq; montibus chryseon, hoc est aureum vocari scribit (vt in B. referam:) coniicio autem Hebraicam siue Syriacam illis in locis lingua fuisse, qua sahab vel sehab aurum vocant, seeb lupum: aut dahab vel dehab, aurum: deeb vel deeba, lupum. Dib (alijas dijb) Arabicum siue Saracenicum nomen, in medicorum libris ex hac lingua translatis, diuersè scribitur, adib, adip, adhip, aldiip: ego postremat scriptiōnē prætulerim, qua & Bellunensis vtitur. Aldip alambat, id est lupus furiosus, Idem. Hyænam quoque lupo congenerem Syriacæ dabha, vel aldabha, vel dahab, vocari docui supra: videtur autem lupus quem aureum, vt iam dixi, Oppianus vocat, ad hoc genus accedere, tum nomine aurum significante: tum natura, quod sub cane terram subcar vitandi æstus gratia, quod Oppianus scribit, vt hyæna vel dabha sepulchra, vt eibum ex cadaveribus querat. Est etiam cæteris hirsutior lupus aureus, ἀργέσιον περισσονέμοισι εθίσαι, vt hyæna proflus hirsuta, & iubata esse perhibetur. Est & in India lycaoni ceruix iubata: sed differt re-

Vpvs, Hebraicæ אַבְנֵ zeeb, Gene- seos 49. Chaldaicæ רֹבָבָהּ deeba, & deeba. Arabicæ دَبَّابَهُ dib. Fœmininum, zeebah, lupa: & plura- male masculinum zeebim, Ezechie- lis 22. Zebeth, id est lupus, Aescula- plus. Alébba (inquit And. Bellu- nensis) nomen est commune ad omnes quadrupedes quæ hominē dentibus & vnguis inuadunt, mordent, lacerant, & aliquando interimunt, sicut leo, lupus, tigris, & similes. Inde mores alébbae di- 50
cuntur, ferini scilicet, immanes, crudeles, beluiam, quales huius genitris animalia sunt, Hæc ille. Hinc forte factū est, vt Albertus & alij quidam obscuri scriptores, multa quæ de leone Aristoteles prodidit, in lupum conferrent. Oppianus inter cætera luporum genera, vnum in Cilicia. & Tauto Amanoq; montibus chryseon, hoc est aureum vocari scribit (vt in B. referam:) coniicio autem Hebraicam siue Syriacam illis in locis lingua fuisse, qua sahab vel sehab aurum vocant, seeb lupum: aut dahab vel dehab, aurum: deeb vel deeba, lupum. Dib (alijas dijb) Arabicum siue Saracenicum nomen, in medicorum libris ex hac lingua translatis, diuersè scribitur, adib, adip, adhip, aldiip: ego postremat scriptiōnē prætulerim, qua & Bellunensis vtitur. Aldip alambat, id est lupus furiosus, Idem. Hyænam quoque lupo congenerem Syriacæ dabha, vel aldabha, vel dahab, vocari docui supra: videtur autem lupus quem aureum, vt iam dixi, Oppianus vocat, ad hoc genus accedere, tum nomine aurum significante: tum natura, quod sub cane terram subcar vitandi æstus gratia, quod Oppianus scribit, vt hyæna vel dabha sepulchra, vt eibum ex cadaveribus querat. Est etiam cæteris hirsutior lupus aureus, ἀργέσιον περισσονέμοισι εθίσαι, vt hyæna proflus hirsuta, & iubata esse perhibetur. Est & in India lycaoni ceruix iubata: sed differt re-

gione, & coloribus quorum nullus ei absit dicitur. Adeps adib subtilis est, Avicenna. Vetus glossographus Iupum intelligit. Bellunensis legit alius, quam vocem in glossis vrsam interpretatur Anostris. id est lupus, Sylvaticus. Alma, id est lupi, idem. Quæ quidem duo vocabula ad quam lingua referam, non video. Autem Græcis lupus est, & hodie vulgo λύκος, foemina λυκαινα, & si Suidas & Varinus simpliciter genus feræ interpretentur. Λύκος pro lupo, etiam apud Arabicos quosdam scriptores à Græcis mutuatos reperitur, ut Munsterus in Lexico trilingui annotauit. Italicè lupo. Gallicè, loup. Hispanice, lobo. Germanicè, wolf. Anglie, Vuolfe. Illyricè, vulk, quasi per metathesin literarum Græcæ vocis.

B.

In Sardinia insula neque serpentes vlli, neq; lupi nascuntur, Pausanias in Phocicis, & Munsterus. In Creta lupos, vrsos, viperas, & similes feras noxiæ negant, ed quod lupiter in ea natus sit. Aristoteles in Mirabilibus. Atque Lycaon Cretæ urbem Stephanus dicta ait à Luporum multitudine, quæ ibi esse crederetur. In Olympo Macedonia monte non sunt lupi, nec in Creta insula, vt nec ullum allud maleficum animal præter phalangiam, Plinius & Solinus. Theophrastum audio dicentem, Cretam lupis & serpentibus infestissimam esse. Macedonicum verò Olympum à lupis nō adiri, Gillius ex Aeliano, inepit & ambiguit: nam si quis regionem lupis infestam dicat, intelligi potest, abundare in ea lupos homini infestum animal. Sic Liuius, Vias latrocinij, patruaq; publica infesta habuerant. Vel, ipsam regionem infestam esse lupis, eisq; aduersari: sic Cicero: Quis hunc audet dicere aratoribus infestum aut inimicum fuisse? Nullos etiam fouet Britannia, Textor ex Plinio, ni fallor. Nulli in Anglia hodie lupi reperiuntur, Munsterus.

Sunt quædam genera visorum alborum, & canum, ac loporū, & simillim quorundam, quæ venantur & habitant tam in aqua quām in terra, propter similitudinem temperamenti eorum ad utrumque elementum. Albertus. Lupi in Aegypto minores quām in Græcia sunt. Aristoteles. Inertes hos patuosq; Africa & Aegyptus gloriantur, aperos trucesq; frigidior plaga, Plinius. Herodotus Aegypti lupos non malto vulpibus grandiores esse ait. De lupis vespertinis, vel (vt alij vertunt) Arabie, in Sacris literis, vide supra in Hyena capite 1. Leones, lupi, pardales abundant circa Arabiam, Agatharchides.

In Helvetia & alpibus perpauci reperiuntur: raro enim ex Gallia cisalpina (Lombardia) & vicinis regionibus adueniunt: & si quis deprehendatur, mox tanquam coenamnis hostis, datis vicatum campanarum, vt vocant, signis, venatione publica capit. Pellium apud nos artifices, lupos Suedicos imprimis commendant, quod egregii, magni, & cinereo sive cano colore sint. Magno etiam sunt circa alpinas regiones, Rhætiam, Athesin, & Tito-lesem, vt vocant, comitatum. In Rhætia quidem consederata Helvetijs, magni lupi nigritantes reperiuntur, robustiores, & maioris pretij: audio tamen cum illis sepe etiam alios minores & communes lupos reperiuntur. Ceterum in regionibus planis vt Gallæ multis, minores magisq; rufi habentur. Moscouia qua iungitur Lithuania, passim in Hercynia sylva prægrandes ac atros lupos eosque ferociissimos gigant, Antonius Vuied in tabula Moscovia. Lupi in Scania si vterius per congelatum mare processerint, luminibus feruntur orbati ob nimium frigus, Iornandes.

In Septentrione Europæ (circa Norvegiæ puto) capiuntur tria loporū genera, in sylua Landserucca, quæ per octoginta miliaria extenditur, Olaus Magnus. Isdem in locis alces à lupis montanis inquaduntur, vt in Alcis historia dixi. Galli sua lingua lupos garouix appellant illos, qui semel carnem humanam gustarint, encharnes dicunt: sive inde facto nomine, sive à gustato cadauere quod charongne nominant: Tales quidem hominibus postea semper infesti sunt, & metuendi, quod carnem hominis appetant: ideoque cauendi, vnde nominatos quidam consiciunt: cauere enim Gallis est garder: Vide plura in D. Italia lupos habet, qui cum cæteris similes non sint, homo quem prius viderint conticefecit, &c. Solinus: Plura in D. vbi idem quibusvis lupis non italicis tantum, apud alios authores attribui docebimus. Sed prius Appulis iungentur capreæ lupis, Horatius. Apud Crotoniatas maximè abundant, Pausanias 2. Eliacorum. De lupis Mæotidis, qui parte prædæa pescatoribus donantur, ne noceant aut cæta lacerent, Aelianus verba recitabo capite 4. Audax est magis eorum genus quod breue, quām quod longum est, Liber de naturis rerum: Sed corruptus est locus ex Aristotele, qui non lo luporum, sed leonum genere, generosiorum esse scribit, qui longior pilo que planiore est: ignaviorem verò, qui brevior & crisiore pilo. Oppianus libro tertio de venatione, quinque loporū genera pastori bus obseruata describit, τοξευτική, circum vel harpagem, aureum, & acmonas duos, quorum alterum istinum, alterum nullum peculiari nomine vocat. Primus igitur τοξευτική, id est sagittarius (a celeritate fortissimus: quia tamen non hunc, sed secundum inter lupos præstare alt poeta: tigris quidem & sagittam significat, & velocissimam feram) per quam audax, toto corpore ruffo seu fulvo est, εὐθεῖα membris rotundis, περιεψησα, caput ei multo maius (quām cæteris lupis,) & velocia crura, καὶ ποδῶν, (majora itidem quām cæteris,) venter canis aspersus maculis albicat. Viuat horrendum, & sublimi impetu fertur: caput assidue concutit, ignis oculis. Alter quem circum (nimis illi ingenis circi aus in accipitrum genere) & harpagem, id est raptorem appellant, corpore maior & longior est, omnium velocissimus. Hic magno cum impetu summo mane venatum exit, vt qui subinde esuriat: argenteo per latera & caudam colore: montes habitat: quibus per hyemem nunc oppletis, interdum ad urbes per famem impudentissimus accedit, furtim omnino & placide, donec in propinquo alicubi capram corripiat. Tertium genus niuofos Tauri scopulos, Ciliciz rupes, & Amanii iuga incolit, hic præcipua pulchritudine spectabilis, non immixto aureus nominatur, multis comatus pilis resplendens: non lupus, sed lupo præstantior ardua fera, (άντιτρος ἡγεμόνης, fortè quod ardua & montana loca sequatur.) Robustissimus est: præcipua autem ore & dentibus valet, æs, ferrum & lata aliquando perforans. Striū orientem meruit, & mox in aliquem terræ biatum aut obscuram speluncam se abdicavit, donec Solis æstus imminentur: (Simile quid de oxyge fertur: hoc quidem lupi genus præ cæteris ad hyenam accedere mihi videri, in A. dixi.) Quartus & quintus communis nomine acmones nuncupantur, (acmon genus aquilæ est, Varinus: & fortan ab hac aue rapace nomen eis inditum, vt circa etiam iam dicto, & proximè dicendo istino: nisi quis malit à corporis figura, capitum nimis & collum aliqua cum incude, quam Græci acmona vocant, similitudine, sic appellatos. Et fortan acmones alio vocabulo sed idem significante alterius lingue sic nominantur, unde Oppianus ad verbum transtulit, vt chryseon quoq;:) Vtriq; breui sunt collo, αὐχένα βασιλεῖ, humeris lati, hirsutis femoribus & pedibus, resto minore, (λαπίτεις μηνούς, Καὶ πόδας, οὐδὲ πεζωταὶ διλέσσεται) Gillius

Gdilius vertit, hirsutis cruribus, rostro & pedibus minoribus oculis parvus: sed differunt, quod alteri dorsum argenteum & venter albus splendeant, & soli pedes infirmi nigricent: hunc aliqui & inum (id est, miluum) canum nominarunt. Alter colore niger, corpore minor, non tamen infirmus, in leporis præcipue inuidit, & rectis undeque pilis riget. Hactenus Oppianus. Videtur autem primum Loporum genus esse, quod plerisque regionibus, præsertim planis, communis est: secundum vero, montanum sive alpinum: in Rhætia quidem nostra magni Lupi nigricantes reperiuntur, robustiores, & maioris pretij: audio tamen cum illis sepe etiam alios minores & communes Lopos inueniri. Moscouia qua iungitur Lithuania, passim in Hercynia sylua, prægrandes ac attos Lopos, eosq; fecocissimos gignit. Pellium apud nos artifices Lopos è Suetia in primis commendant: quod cœgregi, magni & cinerei sive cano colore sint.

In Landserucca (quæ maxima Scandinavæ sylua est) tria Loporum genera capi, Olaus Magnus prodidit in explicatione Tabula sua. Idem in Septentrionalium regionum historia: Sunt (inquit) in montibus Doffinis, qui Suetiæ ac Norvegicæ regna dividunt, Lupi albantis coloris, gregatim ut pecora, partim in vallibus, partim in montibus vagantes: quorum esca sunt animalia imbecilla, ut Mures, Talpi, & huiusmodi. Sylvestres vero & communes Lupi, armantis & pecoribus incolarum mira importunitate insidiantur: contra quos venatio publica instituitur: non vero tam curam habent ut veteres Lupi interimantur: quæ ut tollantur catuui ne adele scant. Quidam ex catulis sic interceptis eti domestici fieri videantur vinculis clausi, saevitiae tamen suis non oblitii, qui busuis alijs, etiam volatilibus, insidiantur. Foetus quidem ex ijs & Cane domestica procreatus, valde inimicus efficitur omni reliquo Loporum generi, quod gregibus insidiatur.

Est & genus Loporum Thoës dictum, cæteris longitudine procerius, sed breuitate, crutum dissimile, velox saltu, &c. Sed hæc veteres de Thoë scripsierunt: quæ ab Olao non simpliciter repeti oportebat. Genus vnum anonymum est, quod continet Lupum, Canem, Tigrem, Vulpem, Hyænam, Scaliger Exercitatione 202. ubi contra Cardanum scribit Loporum & Canum species esse diuersas, nec inuicem transire: & Lupum non sola feritate à Cane distare, sed tota specie. Reperiuntur enim (inquit) Canes feri, qui neutquam Lupi sunt. In latibulis montis Falconi multis iam seculis agitant Canes absq; villa hominum societate: cui tantum abest ut se accommodet, ut maxima ex parte carnibus vescantur humanis. Lupi tamen neq; habent faciem, neq; vocem, neq; vocis modum, neq; mores. Non enim eos exigit inde fames ad vastandos greges. Albertus de animalibus 8.5. i. bonasum, qui generis boum sylvestrium est, describens, ex tauro lupo & equo compositum esse nigratur.

Lupi formæ similes sunt canibus magnis pastoralibus, Oppianus: mastiniis, Albertus. Lupum nonnulli canem sylvestrem esse dixerunt: quia forma ei canis, vulnatusq; confamilis, sed latratu caret, Author de nat. rei um: atque Albertus carere eos latratu falsum esse ait. Color in lupis pro generum & regionum discrimine variat, ut iam ante docuit: sunt enim rufi, candidi, cani nigri, varij. Canus quidem color magis proprius eis & communior existimat: vnde Oppianus licet de diuersis etiam colore lupis discutatur, communis epitheto ουλιοτεχνα Linnaeus nominat. Lycophos Græci crepusculum dicunt, medium inter noctem diemque tempus, tanquam albo & nigro participans: per translationem à pilis lupinis, quorum ita ad cutim pars albatur, superior nigratur, Etymologus: Vide in a. inter deriuata.

Villus lupi in carne verminosus est, Obscurus. Animalium cerebra crescunt & decrescent; cum Luna, quod præcipue in lupo & cane animaduertitur, Albert. Rauam lupam apud Horatium de oculorum colore dictam interpretantur, quia rauus color fulvis sit, sed nigroris habens aliquid. Theodorus oculos charopos in Aristotele fuluos interpretatur: proinde rauos oculos charopos recte dixeris, Cælius. Ocali capre lupoque splendent, lucemq; iaculantur, Plinius. Igniti sunt oculi primo loporum generi, quos sagittarios vocant, Oppian. partu possumis duobus, aemonas nominant. Idem. Oculi iracundis similes & palpebris patuli, quales in lupis & aptis apparent, omnium pessimi, Adamantius. Raui loporum oculi, vide paulò ante in colore pilorum. Visum eis acerimum esse, & in tenebris etiam, capite tertio dicam. Carcharodontes, hoc est dentibus serratis, nempe terribibus & acutis prædicti sunt lupi, Aelianus: in qualibus, quare mortuus eorum vehementer obest, Isidorus: hinc & lopata frena asperima, nomen tulerunt. Lupus aureus Oppiano, dentibus tantum valet, ut lapides etiam & metalli vincant. Animalia dentibus acutis carnuora rictus sunt ampliore, ut validius mordere queant: ut lupus, qui os maxime diducit, Vicent Bell.

Lupo & leoni collum osse perpetuo riget, Aristoteles de partibus libro 4. Ceruix leoni tantum, lupo, & hyæna singulis rectisque ossibus riget, Plinius. Lopus natura corporis rigidus facile se inflectere non potest, impetu suo fertur, & ideo frequenter illuditur, Glossa in Lucam. Ceruix solidæ & longæ (μαρτσα) videtur interpres pro μαρτσα legisse) sive vasta, quæ difficile flectitur, rapaces arguit: ad lopos enim refertur, Albertus ex Platone. Quibus valde breve collum est ut lupis, insidiosi ferè sunt, Aristoteles in Physiogn. Lupi collum in eas breuitatis angustias compulsum atque vehementer compressum est, ut contorqueri retro: quæ versari non possunt: & si retro velet aspicere, totum corporis truncum retorqueat necesse est, Aelianus: Idem Plinius & Solinus de hyæna scribunt. Βεργησσων δὲ τελείη λόγον εὐνοεῖ Φέρον. Επιστέφεται σαῦμα, Philes Oppianus colli breuitatem in duobus tantum generibus postremis loporum commemorat: sic enim accipio illud ἀντέβασον. Cor lupi si rigidum seruetur, valde odoratum fieri dicitur, Albertus. Iecur loporum equinæ vulnæ simile esse traditur, Plinius. In vesica lupi pallus reperiatur, qui syrites appellatur, Plinius. Syrtitæ gemmæ è melleo colore croco resurgent, intus stellas languidas continent: inueniuntur in littore Syrtium & Luçania, Ge. Agricola ex Plinij 37. 10. Allus est Syriae lapis, qui & Iudæicus, ad vesicas calculos expertus. Lupo genitale osseum est, Aristoteles, Plinius & Albertus. Vulpibus & lupis villosus est caulis caudæ, Plinius. Lupi pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis: nam priores pedes in digitatis aliquot, manibus fermè respondent: & quintus in eis digitus pollici: ut in leone, cane, lupo, panthera, Aristoteles de partibus 4.12. Hic locus apud Plinium 11. 43. corruptus, ex Aristotele restitui potest.

C.

Oculi capre lupoque splendent, & lucem (noctu scilicet) iaculantur, Plinius. Equi & lupi nocte mellus videntur quæ homines: homini ratio lumina monstrat, Cardanus. Lopus interdu obtusius, nocte clarius videt, Physiologus. Virgente fame noctu vagantur, (grasstantur,) Oppian. Lopus acerimis atq; acutissimis prædictus est oculis

Enim uero

Enim uero in tempore nocte, vel Luna ipsa silente, lucis usura perficitur: hinc *lycophos* id temporis appellatur; cum lucem is solus natura munere oculis perceptam habet: (*lycophos* crepusculum dicitur, vide infra in a.) & verò Homerus mihi vocare videtur id tempus, cum iam tunc cernens lupus se in viam dat & μοι λύκον νύκταν; *Gilius* ex Aeliano. Et rursus in Cicindela, Noctu etiam, inquit, luce tum ipsa fructus, tum circumstantibus illucescit: qua in re mihi lupo præstantior videtur: qui etiam si id temporis quod appellat Homerus *lycophos* lucem natura munere oculis perceptam habet, tamen sibi soli, non vicinis, lucet. *Amphilycen* exortu interpretatur Theon: quia Soli dedicetur lupus, quia sit δημόσιος, id est visus præacutus, sicut longius quæ spectat Sol. *Calius*. Lupus famelicus per noctem vento aduerso, escæ odorem vel per medij miliaris interuallum (hoc est quantum à pedite hora spatio conficitur) aut longius percipit, *Stumpfius*.

Vlulando unus præcinit; & alij conelamant, *Obscurus*. Vlulant autem in fame præcipue. Vlulatus luporum horrendus, *Obscurus*. Lupum nonnulli canem syllabrum esse dixerunt: quia forma ei canis, vlulatusq; cōsimilis: sed latratu caret, Author de naturis rerū. Quod lupos latratu carere dicitur, falsum est, *Albertus*. Vlulare proprium luporum est, sed ad homines quoq; transfertur, *Varro*. *Claudianus* vlulatum etiam pro vagitu infantis dixit. Ast lupus ipse vlulat, frendet agrestis aper, Author *Philomelæ*. Apparet sanè vox ad imitationem soni facta, onomatopœiam vocant. Et altè per noctem resonare lupis vlulatibus urbes, *Vergil*. i. *Georg*. Vlulare canum est & furiarum, inquit *Seruius*. Vide in *Cane* ii. c. Hinc & Germani habent suum *hülen* vel *heulen*, Galli heuler. Vlula etiam ausus nocturna nomen à voce habet, dicta ἡλυγόνη ὀλολύγεων (inquit *Seruius*) quod est vlulare & flere, em hūhu, hūhu. Item noctua apud nos, *ein enle* vel *äl*. Et ὀλολύγεων ausus apud Græcos, ut *Vatinus* scribit. ολολύγεων quidē proprie est flebili, miserabili & muliebri voce exclamare: vnde dicta etiā ὀλολύγεων Aristoteli vox, quam ranæ mares emittunt, cum foeminas ad coitum vocant: *Gaza* ololyginem reddit. ολολύγεων, θελοῦσα πληρωμῆς θήχη, Vatinnus: ploratum & euulatum Latinè dicas. Sed hac voce de lupis Graci nusquam vtuntur. ολολύγεων, ολολύγεων, de voce luporum: item ολολύγεων & αργυρέων apud *Pol. legimus*. Vide in *Cane* ii. c. *Ammonius* etiam de differentiis vocum scribens, in vocabulo ολολύγεων, ολολύγεων lupis attribuit. ολολύγεων, ολολύγεων, *Suid*. Et rursus, ολολύγεων, ολολύγεων.

Inter lupos præcipuum celeritatem secundo generi, circos vel harpages nominaas, *Oppianus* adscribit. *Bædulus*, *Philes* de lupo, *Aristoteles* de leone: id est, pedetentim procedit, nec admodum currit.

Voracissimi & propemodum insatiabiles sunt: pilos & ossa deuorat, & integra rūsus alio reddunt, *Stumpfius*: Carnivorus est (vt cætera etiam quorum dentes ferrati) & multa solida deuorat: quamobrem nō pinguescit, aliamento non concocto, (& frequenter hanc ob causam ægrotat:) semel saturatus abstinere vel triduo potest. Vorsus potius quām comedit carnes: & paucu vtitur potu, Author de nat. rerum, & *Albertus* ex *Aristotele*, qui hæc omnia non de lupo, sed de leone scribit: yidentur tamen pleraq; etiam lupo congruere. Leones & lupi carnibus farti nimium, abstinent, cubandoq; tantisper se fouent, dum percoquunt, *Plutarch*. In fame præcipue sauiunt (vt leones etiam) & quamvis domi nutriti, dum edunt neminem affant, quinetiam aspiet interim indignatur. Exaturatus lupus (inquit *Aelianus*) longum temporis interuallum iniediam fert, atq; ei quidem venter late proiecitur, lingua tumescit, os obstruitur, & simul vt famem multo cibo depulit, similiter occurrētibus atq; agnus mansuetus existit. Neq; vero vñquam tum, nec homini nec bestijs vllis, ne si quidem per medium agmen ingreditur, insuas molitur. Postea vero ei paulatim lingua extenuatur, ac in antiquam figuram redit, iterumq; lupus existit. Eadem ex *Aeliano* *Philes*. Leo etiam, *Aristot. teste*, pastus & fame vacans, facilis mitisq; maiorem in modum est. Lupi sauiores sunt vicina nocte citati ad rabiem diurna fame: vnde scriptum est, *Velociiores erunt lupis vespertinus*. (Esaïa 20.) & iudices eius lupi vespere, (*Sophon. 3.*) *Obscuri*. Sed de lupo vespertino sententiam meam ex posui in *Hæna* cap. i. Quæ animalia cibi causa impugnant ac deuorent, dicam in D. Lupis peculiare est terram quādā in fame edere, *Aristot.* *Plinius* & *Solin*. *Albertus* hoc lupos facere scribit, non nutrimenti causa, sed vt ita pondere aucti facilius maiora quædam animalia que inuaserint mole sua depriment: vocatur autē hoc tetræ genitus ab eo glis, ab alijs *Latinus* argilla. Cum equum (inquit) vel bonum, ceruum, equiceruum (alcen) vel aliud robustum animal inuadere parat, hoc tenaciter genere se ingurgitat, mox oppletus in facies eorū in siliens adhæret: & pondere fatigata tandem prosternit, & guttur arteriamq; morsi infixis dentibus dilaniat: tuin terra vomitu reddita, animantis prostrata cæribus saturatur: quod si leuis esset, facilius excuteretur, *Hec ille*. Lupus herbas nō edit nisi ægrotus: tunc enim gustat aliquid herbae pro remedio & vomitat sicut faciunt canes, *Albertus*: Vide infra in mentione morborum eius. Cum prædam habent & alia se obtulerit, secundā inuadunt, quasi præseritis oblitii, *Albert*. sed videtur deceptus, quoniā *Plin.* & *Solin.* non lupo, sed lupo cæruario hoc adscribunt. Quod supereft cibi defoientes abscondunt: diuidunt autē ex æquo his qui in venatione fuerint: & si quid supereft alios vlulatu aduocant, *Albertus*: Apparet autē Aristotelis verba, quibus eadē leonibus attribuit (vt in D. de leone recitauit) de prauatis etiā nonnullis ad lupum transtulisse. Sed lupos prædam communicare etiā ipse alibi negat, vide in D. Excrementum alui siccum reddunt, & cum flatu, (idq; frequenter super spinam album;) vrina eis odora, *Albert*. Videlicet autem hæc etiam deprauata, non recte delupo scribere. Nam *Aristoteles* de leone, Excrementum alui (inquit) durum & aridum emitit, flatum etiam alui acerrimum ædit; & vrinam grauitate solentem. Conuenire tamē etiam lupis non nego. Vrinam odoratam esse, id est bene olere, minimè mihi verisimile fit: experiantur curiosi.

Ad promontorium Bubonicum innumeri thynni versantur, quorum maximi similiter vt sues soli & separas tim natant: alij in ore luporum bini profiscuntur, &c. *Aelianus*. Quarum genus luporum, aureum vocat *Oppianus*, sub *Sirio* loca subterranea sibit.

Lupi eodem coeunt modo quo canes, *Aristot.* Auertuntur dum coeunt canes, lupi, phocæ, in medioq; coitus; inuitiq; etiam coherent, *Aristot.* Coeunt lupi toto anno nō amplius dies duodecim, (vt *Aristoteles* scribit,) *Plinius*, *Solinus*, *Isidorus*. Coit lupus (inquit *Aristot.*) vno tempore tantu, parit in eunte æstate: fertur de eius partu ad fabulam proximè, lupos omnes intra duodecim dies parere: cuius rei causam proferunt fabulose, quod *Latomianum* oberrantem totidem diebus ex *Hyperboreis* Delum deduxerint sub specie lupæ, propter metu lunonis. Sed an tempus hoc pariendi sit, nondum exploratum habemus. Fertur quidē sic vulgo, sed verum minime esse videotur: quale vel illud ferunt, lupos semel in vita parere. Hæc *Aristoteles*. Lupos nostri per duodecim dies quos à natali Christi suppurrant, coire tradunt, ideo tum maximè furibundos lupos timent, *Vuillichius*. Cur lupæ certò anni tempore omnines intra duodecim dies pariant, causam inquirens *Plutarchus* in libro de naturalibus problema 38. Anticipate, inquit in libro de animalibus, partum lupas projecere adserit, cum glandiferæ arbores florē abijciunt, quo gustato, vteri illarum reserantur: cum eius copia non est, partum in ipso corpore emori, nec in lucem

venire posse præterea regiones illas à lñpis non vñstari, quæ glandium quercuumq; feraces non sunt. Quidam ad fabulam Latonæ referunt, &c. vt iam ex Aristotele retuli. Lupi, vrsi, leones libidinis tempore acris in eos qui accesserint, sœvunt, inter se tamen minus dimicant; quia nullum eorum gregale est, Aristoteles. Lupus fert & parit vt canis, tum tempore, tum etiam fœtus numero, Idem. Multifida, vt canis & lupus, & parua eiusdem generis, vt mures, multa pariunt, Idem. Cæcos pariunt catulos canes, lupi, pantheræ, thœs. Aristot. Et alibi, Quadrupedum multifida, omnia cæcos generant, post palpebre dehiscunt, vt lupus, vulpes, lupus ceruarius, &c. Multifida quæ pariunt imperfecta, omnes multiparæ sunt, earum quædam catulos inarticulatos propemodū pariunt: sed omnia feri è cæcos, vt canis, lupus, lupus ceruarius, &c. Aristot. vt ia Cane recitau. Vulgaris quidam apud nos sermo est, lupum nouem catulos generare: ex his postremum & in senecta genitum, canem esse. Aiunt autem ad aquam ab eo duci catulos, vt bibentes obseruet: & canis instar lambentem reijci. Nuper à Rhæto quodā audini, catulos luporum ex latibulis auferri in Rhætia circa calendas Maij, septem vel nouem aliquando ex vna parente. Idem aiebat vulgo ferri, lupam primo partu vnicum eniti catulū, secundo geminos, & sic deinceps singulatim catulo semper uno auctiorem fieri partum vñq; ad decem, inde sterilescere. Coeunt animalia & quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum diffat, si modo par magnitudo sit & tempora æque vt grauiditas: raro id fit, sed tamen fieri & in canibus, & in vulpibus & in lupis certum est, Aristot. Lupi cū canibus coeunt in Cyrenensi agro, Idem. Crocutas velut ex canelupoq; cõceptas, omnia dentibus frangentes, protinusq; deuorata cõfidentes ventre, Aethiopia generat, Plin. sed de crocuta superius dixi mox post Hyænam: de lupo canario, & ceruario, id est thœ, infra statim post Lupum agam. Supra etiam in Canibus mixtis nonnulla attuli. Thoës feræ ex hyæna & lupo nascuntur, Hesychius & Varinus. Ex lupo pardali (panthera) thœs gignuntur, Oppianus. Hyæna videtur composita ex lupo & vulpe, Albertus.

Viuunt & leones & lupi per multos annos, & dentibus in senecta male afficiuntur, ita vt a'iquando perætem edentuli siant, Albertus. Senes lupi facile capiuntur: accedunt enim ad domos, (& in periculum se præcipitant, quasi viæ fassidentes.) sunt enim longæ vitæ & dentes tandem anuitunt, Idem. Aristoteles eadem feri non de lupo sed de leone priuatim scribit. Herbas lupus nisi ægrotus non edit: tunc enim remedij causa aliquid herba edit vomitq; sicut canes, Albertus. Lupus & leo pro remedij edunt gramen & herbam frumenti, & rapista (rapistrum, hecruis) quæ vomitum prouocant, Niphus. Viscera habent infirma: & cū laborant ex eis herbas comedunt, draconium præcipue ad acundos dentes, Albertus: ineptissime quidem, quorsum enim dentes accuntur vbi viscerâ dolent? Aristoteles nihil tale de lupo, de vrso autem, Aiunt (inquit) latebram egressum, primum herbam arum dictam (draconium) aliquando reddunt Arabes: cui quidem proximum est tum aliâs, tum viribus) gaudare, vt in festinum laxetur & hiet. Et rursus, Solent vñsi herbam arum comedere cum è latibulo egrediuntur, lignum etiam manducant, quasi dentian: Locus est de hist. anim. 9.6. in quo reddendo Albertus & hunc errorem & alios committit, Auicennæ puto ridiculos interpretes secutus. Canibus & lupis similiter accidunt quidam morbi rabies scilicet, synanche, & podagra, Albertus ex Aristot. de hist. anim. 8.22. sed Aristoteles eo in loco de canibus tantum, nihil de lupis scribit: fieri tamen potest, vt ijsdem morbis & lupus, tanquam sylvestris canis, tentetur. Aldib alambat, lupus furiosus, Vetus glossographus in Auicennam. Cætera animalia (preter canem) vt lupi, vulpes, &c. incurruunt rabiem potius aestate quam hyeme, Ponzettus. Cerebrum lupi & canis, evidenter quam aliorum animalium, crescentem ac decrescentem Lunam sequitur, Albertus. Hæc fortassis causa etiam fuerit cur hæc animalia præcipue rabiant. De remedij ad lupi rabidi mortis cap. 7. scribam.

D.

Lupi generosi (λύπαι, non λύπες, id est nobiles vt leones) seroces & insidiosi sunt, Aristot. Perpetuo feri, Idem Albertus tamen cicurari posse scribit, vt pluribus dicam infra. Audaces & doloſi, Albertus. Luporum rapax est natura & ignobilis: nam vbi caulas intrauerunt, non solum interficiunt quod satis est ad ventrem, sed totum gemmæ passim ingulant, Plinius si bene memini. Vide infra quomodo grassentur in oves. In fame eos præcipue sœuire, saturatos feri innoxios esse, vt leones etiam, præcedenti capite dixi. Lupus cibo satur, non lupus sed agnus videri potest, vel inter medios græces nec enim amplius deglutire potest: sed venter ei & ligula iuxta tonillas tument: mox cibò concocto ingenium lupinum reddit, Philes. Lupam scemnam aliqui mare fortiorum & audaciorum esse aiunt, quod falsum est, Albertus. Breves lupi inter cæteros magis audaces sunt, Idem. Leones aliquando debilitati timent & fugiunt demissi auriculis sicut canis: & hoc faciunt etiam lupi, Albert. Aristoteles idem de leonibus tantum scribit.

Lupos cum vel in foueam deciderunt, vel alter se inclusos sentiunt (contrario quæam feles ingenio) omnino pavidos quasiq; attonitos, & præ stupore innoxios esse audio. Et in Italia ante paucos annos non procul Med. ollano contigisse, vt lupus fatue coætus ad villam quandam venerit, & ingresso cœnaculum vbi villica cum pueris erat, exterritam illam pueris relictis foras se proripuisse, attracto post se hostio cœnaculi. Mox villicū reuersum, vxore demonstrante, lupum in cœnaculo liberis illatis placidum & obstupefactum stantem deprehendisse. Hunc loco non possum nō adscribere mirabilem historiam, quam ex clarissimo viro lustino Goblero nuper didici, cuius ex literis ad me datis verba sunt hæc: Exemplo Gefnere ostendam tibi, lupum terrestrem captum non sœuire in homines. Fuit mihi propatrius, Michael dictus, venationi & aucupio mihi deditus, qui cum fossas aliquas in agris suis ex patrio more haberet pro capiendis feris, altasita vt nulla bestia quamlibet volepta erumpere capta posset: accidit vt vna nocte, eaq; Dominica tria animalia longè diuersæ naturæ vnæ eandemq; in fossam caderent: mulier vicina prior, quæ, vt postea ipsam retulit, sola decurrens in agrum sub vesperum betas rapasq; in obsoenum sequentis diei istinc exportatura erat. deinde vulpes: tertio ac ultimò lupus capit. Singuli sibi in fossa locū occupatum primo tota nocte quieti obtinēt, & vt verisimile est, se inter se mutuo metuant. Lupus, quandoq; aut animal ferocius, neq; mulierem attingit inuiditne, sed sua quasi in statione timidus perficit. Trepidanti interea mirum in modum mulierii nihil ab utraq; bestia mali cōtingit, nisi quod ob matutin ab illis vna nocte ferè tota canesceret, & tantum non ad amentiam redigeretur. Mane venator propatrius it more suo fossas perlustrans, prædam triplicem insperato conspicit, & ad conspectum mulieris vicinæ sua obstupecit, quam alioquens voce sua quasi ex morte reuocat, ac opem mox salutemq; præstat. Itaq; fossam insiliens, vt erat cordatus, ac robustus, statim telo lupum interficit, deinde vulpem, tandem scalam nactus, mulierem semimortuam hunc... suis

suis extrahit & in planiciem sifit, domumq; desert. Quo factio sua illa familiæ domuiq; reddita, deinde per omnem vitam tristior semper quam ante comparebat. Tantum consernata erat illa nocte inter bestias lapsa muliercula. Ceterum ad venatum prædamq; suam propatrius rediens, miratur lupum, sicutam beluam & voracem, muliercula meticulosissima tamen & vulpe capta, nocte tota abstinuisse, Haec tenus Goblerus. Ego nuper eandem historiam peregrinum quendam eodem ferè modo narrantem audiui: sed addebat præter mulierem, lupum ac vulpem, monachum etiam eadem nocte incidisse.

Leonis hic mos est, vt tantundem ferè ledat, quantum lxxsus est ipsæ, & vnguis quasi minetur castigetq; hominem, atq; ita dimittat: id quod de lupo etiam fertur, Albert. ex Auicen. Tam leo quam lupus percussorem cognoscit, atq; ex obseruato inuidit. Cum iuxta Romanum venaret in sylvis, cane meo inuidente lupum, ab equo descendens gladio lupum vulnerauit: qui in me conversus conabatur mordere, nec alium præter me: quod nisi fuisset adiutus, non sine periculo evallissem, Niphus. Dicuntur inter se rapinam æqua diuisiōne diuidere. Liber de naturis rerum. Plutarchus hoc de leonibus scribit, non de lupis, atque exhaustos à minoribus natu ad prædæ communione vocari. Lupus non communicat prædam sicut leo: sed potius reliquias prædæ sua fodit in terram, donec rursus esuriat, Albertus. Historiam de lupo, qui equarum armentum ad fideiussoris pro se capto divisa quoque stabulum agitauit, vt gratiam referret, ex Strabone recitauit in Equo B.

Lupi, vtcunq; rapax animal, scetus suos amant, fœmina partus custodit, mas pro catulorū salute cibos ad ipsam desert, Philostratus in vita Apollonij. Cum fugient catulos secum ferunt, &c. hoc Aristoteles vrsis tribuit, nō lupis, vt obscuri quidam ex eo citant.

A desertis locis ad habitata refugientes lupi, tempestatis acerbitatem se horrere ostendunt, Aelianus.

Ferunt lupos in magna armenta certatores, ventrem explorare terra: vt hoc onere grauati, non tam facile excutiantur, Textor: Vide supra vbi de cibo eorum egimus. Animalia cornuta inuidant a tergo: Vide paulò post quomodo boves inuidant. Iusidiantur gregi præcipue cœlo nubilo & nebulis obscuro, vt magis lateant. Cum fraudulenter incedit lupus, lambit & lubricos facit pedes, ne incessus audiatur, Albertus. Cum inter folia incedit, ne percipiatur ex sonitu, lingua pedes suos lambit, & sic eos lubricos ac humidos facit. Author de natura rerum. Per seipm transiens, occulte insidiaturus ouibus, si forte pede strepitum fecerit, mox pede quasi reum mordet, Idem. Lupi (inquit in Hipparchico Xenophon) quæ custode carēt præstantur, & ea quæ sunt in occultis locis rapiunt: ac n̄ quis accurrat canis, si inferior videatur, lupus eum inuidit: si superior, pecude, quamcunq; tandem tulerit, imperfecta recedit. Quod si etiati præsidium custodiām, contempserint, ita se ipsi instruunt, vt alij custodes depellant, alij pecudes rapiant, atq; ita sibi necessaria parant. Hæc ille. Circumentum ab hostibus (Ἄγθεντα: forte legendum Ἀγθέντην Στράβων ἐχθρῶν, id est eum qui hostes suos euaserit) & qui minimo damno se à discriminé exemerit, indicare volentes lupum pingunt amissâ extrema cauda: hic enim cum pericitatur capi à venatoribus, pilos extremamq; caudam abijcit, Orus interprete Mercerio. Lupi fluuios transmittentes, ne vi fluctuum atque impressione funditus euertantur, stabilitatem ac firmitudinem sibi è natura sua coſtituent, ex vndarum tempeſtibus ſe ſeruant, & flumina quæ transiri non poſſunt, ad trajiciendū facilia, hac machinatione efficiunt: Caudas nimirum inter ſe mordicus tenentes, refiſtunt ad perferendos fluctus, nulloq; negotio tutissime tranſtant, Aelian. Ne impetu vndarum abripi poſſint, mordicus alter alterius (quilibet præcedentis) caudam prehendit, & ſeriatim traiicit, Philes, Tzetzes, Volaterranus. Ab hoc luporū ingénio λυνδεῖς, id est annus dietus videtur, quod dies in eo ita cohærent ſucceſſione mutua, alter alterum nexu ſequens continuo, vt de lupis fluuios tranſantibus fertur: nempe quod ſinguli apprehensis morsu prænantium caudis, vna ſerie tranſmittant: aliqui tamen annū ſic dictum volunt, quod λυγάριον hoc eſt obscurè & latenter prætereat, (vel celeriter, Suidas, cuius tamen rationem non affert) Varinus: & Suidas ferè ſimiliter. Peculiariter tamē χειρῶν ὁργή, hoc eſt cum tempeſtas vel hyems eſt, lupos ita tranſmittere ait: In lupos hoc modo nantes Bianoris epigramma Anthologij I.33.

Εἰς βαθὺν ἥλαιον Νεῖλον απ' ὅφρων ὁδὸν ἀδίπτος
Αὐλαὶ μὲν σύγρούσαντε δι' ὕδατος, ἔξευχε δ' αὐλαὶ.
Μακεζῆ γε φυγαῖτι ἢ λύκοις Βυθός, ἐφθανε δ' ἀνδρα

Ηνίκα ταῖαι πολέμογον εἴδε λύκον ὀχέλων:
Αὐλαὶ οντεπεραῖς οὔτη μεταποτὴ εξαμβύοις.
Μηχανέμενον θηρῶν αὐτοῦ πεδίδαντος ἀργεῖς

Quomodo lupi apprehensis mutuò caudis bouem è lacu vel palude extrahant, inferius hoc in capite dicam.
Lupi amantur à pſittacis.

Apud Venetos duo luci monstrantur, alter Iunoni Argiuæ, alter Diana Aetoliæ dicatus: hiſce in lucis feras ita mansuſcere fabulantur, vt cerui lupis aggregentur, aduentantiumq; hominū cas manus demulcentes pati, Strabo lib. 5. Secundum Mæotidis paludis Conopium nuncupatum, lupi quos nō à domesticis canibus differre dicas, cum pſcatoribus studioſe verſantur: Quod si maritimæ prædæ partem fuerint aſſecti, cum his viris rem maritimam tractantibus, & pacem habent, & tanquam foedere deuin ciuntur: (& quæcumque ceperint illi, custodiunt Stephan.) ſin nihil conſequuntur, eorum retia lacerant, & distrahunt, & pro eo quod nihil dederunt, dampnū retribuunt, Aelianus & Stephanus. Volaterranus in ep̄tē vertit in Canopo Mareotidis hoc fieri: vnde Textor etiam deceptus eſt. Vide in Lupo pſce D. nam quidam imperitè ad Lupum pſcem transferūt. Aristoteles historiae 9.36. Lupi (λύκοις, id eſt Quadrupedis lupi, non Labracis pſcīs) pſcatoris quoq; meminit, qui cum pſcatoribus ſocietatem ineat, ac niſi prædæ particeps fiat, retia diſcerpat. Sed id animal lutra fortè potius, quam Lupus aliquis fuerit. Idem lupum perpetuò ferum eſſe ait: Albertus (catulum adhuc) ciecurari poſſe, & canis inſtar ludere: non tam deponere odium ad venatorem & agnos, & alia animalia minora quæ à lupis vorantur. Lupi catulus ab homine ciecurari, duci, demulceri & canis modò tractari ſe patitur, omnino hominū conuersioni aſſuſcens: quod ſi tamen ſolutus eſſe aut prædæ aliquid inuenierit, ingenium lupinum prodiit & diſciplinam omnem obliuiscitur. Dum cibum capit, nemini amicus eſt: & vel intuentibus interim ſuccenſet, Stumpfius. Vtcunq; catulus mansuet, ſenescens tamen facile irritatur, vt vſus etiam: & minora animalia cum poteſt inuidit, canes, anſeres, anates, gallinas. Obscur.

Tam leones quam lupi, vt fertur, ſi homo pariter & aliud animal ſe offerant, vt penes ipſos eleſtio ſit, ſemper parcunt homini, Albertus. Lupi ſenſentes facile capiuntur: ad villas enim accedunt, & in periculum ſe præcipiant quæſi fastidio quodam vitæ: diu enim viuunt, & in ſenectute dentes amittunt, Albertus. Atqui Aristoteles hæc leoni non lupo tribuit. Oppianus ſecundum genus luporum, circos & harpages vocat) hyeme ad oppida accedeſcribit. Tam leo quam lupus (inquit Augustin. Niphus) in ſenectute rura (villas) petit, & homines inuidit, Hhh à potiſſimum

potissimum fueros (testes etiam Alberti) quod illa aetate iam imbecilles & dentibus fractis (extera animalia aut robusta aggredi aut velocia perseguiri non possint.) Me quidem existente in Aviano, lupus quidam valde senex venit in rus, & puellam inuasit, quam cleri praesidio liberauimus & lupum interfecimus, qui aetate & dentibus miserum in modum laborabat, Hec Niphus. Lupi hominem illi potius pertunt, qui inertes & vniuersitas quidam sunt, quam qui venatores, Aristoteles & Albertus. Venatores lupos (τὰ αυγῆτα vocat Aristoteles: nisi mendax est) intelligo qui alacriores velocioresq; sunt, ut animalia aggredi aut perseguiri & cupiant & possint. Vniuersitas vero qui non gregatum, sed solitarij incedunt, atq; ideo feriuntur & tardi sunt, cum nullo emulationis studio excitentur. Gazae inerte & vniuersitas dicit pro vnicâ voce Graeca μονοπέρας. Hesychius interpretatur τὸν μόνον περί την αὐγήν, οὐδὲν αὐτὸν εἶναι. Lupum solitariu Aratus μονάνυχον dicit, sic μονοπέρας in epigrammate legitimus. Monide, νέοντας, μονάνυχον, Suidas. De Inpositur quod hominem non edat, nisi fortuito prius cadaver hominis gustarit: tunc enim illectus humanæ carnis dulcedine, non dubitat hominem inuadendo periclitari, Liber de naturis rerum. Lupi aliquando homines vorant, sed raro. ubi vero scemel gustauerint, impetu deinceps in eos feruntur propter carnis dulcedinem, Alberius. Hos lupos Galli appellant garoulx, vt in b. retuli. A lupis periculum est in nostris etiam regionibus, per hyemem prasertim in multa iuie iter facientibus. Quomodo tibi quisq; à lupis cauere, & obuios ar cere posse, docebimus infra hoc ipso in capite.

Canes soliuagos si deprehendant, interim & desodiunt Albert. Nonnunquam canis & lupus aliqua societate amica confederantur, adeo ut & ipsi fures nocte pariter caulas ingrediantur, Liber de natur. rerum. Alces inuadunt lupi montani circa Norwegiam, ut in earum historia dictum est. Lupus asino, tauri, & vulpi est hostis: cù enim carne ipse alatur. boues inuadit, & asinos, & vulpes. Aristoteles. Lupi circumueniunt asinos, Plutarchus: nullo negotio comprehendunt & interimunt, Aelian. Capras lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. In suillo pecore tamen sunt quæ se vindicent, sues, verres, maiales, scrofae: pròpè enim hec apries, qui in sylvis saepe dentibus canes occiderunt. Quid dicam de pecore maiore? cum sciām mulorum gregem cum pasceretur, eodq; venisset lupus, ultro mulos circumfluxisse, & vngulis cædendo eum occidisse: & tauros solere diuersos affilere clunibus continuatos, & cornibus facile propulsare lupos, Varro. Lupo etiam sus obsistere repugnareq; potest, Aristoteles. Sus pugnat cum lupo, (inquit Albertus) & lupus ingeniosè pugnat cum suis, accedens subito recessensq; & attentans morsum gutturis eius. Narravit sanè mihi quidam lupum se vidente, morsu comprehendisse lignum triginta vel quadraginta librarum in lyra: & cum eo te affuseasse transilire grandem eo in loco arboris abscessa truncum tandem cum satis peritus transiliendi ibi videretur, se abscondisse: & adueniente propter satam illuc auenam porca sylvestri cum pluribus aetate differentiis porcis, anniculis, bimis: prorupisse, apprehensoq; porco, qui aequalis pondere videbatur ligno quo cum transilire truncum didicerat. (saltu retro truncum se recessisse) & interemptum ibi porcum deuorasse: & paulo post cum recessissent apri, ipsum etiam abisse, Hec Albert. Visum est aliquando quod lupus frondes & ramulos salientes ore porrexit, ut capras his frondibus gaudentes inescaret ac deciperet, idem. Lupus si in minorem aliquam pecudem, ut suem aut capram inciderit, auricula comprehensa secum abducit currendo: renitenti clunes, cat. da ferit, ita ut misera pecus ipso etiam lupo interdum celerius currat: donec ad alios lupos prædam expectantes peruererit. ibi statim dilaniatur mortento, ut saepe nihil prater intestina reliqui fiat. recipit autem se quisq; cum parte præda seorsum aliquod, ubi eam solus audire vix ex dimidio commansam vorat, Michaël Herus. Lupos (de lupis) autem cum sint noctis sues in accusandi casu, trahere vsq; ad aquam, quod dentes ferent carnem ferre nequeant, Varro. Cerui amissis cornibus latent, & pascuntur de nocte, quia lupos fugiunt, Vincentius Bell. Quintum lupi genus, minus cæteris, pilis rigidis leporibus maxime insidiatur, Oppian. Lupum grauiore pedis sonitu ouis flulta vocat, Plutar h. De lupo si ritur quod cum ouem rapuerit insequente pastore, dentibus eam non lredit ne motu fugam eius retardet, Author de natur. rei u. Raptam ouem, cum audit persequentes, illam portat, ne morsa & laesa fibi faciat cursus impedimentu, Albert. Ouisibus insidiante circuit, canis somnum & pastoris desidiam vel absentiam explorans. Glossa in Lucam. Vbi caulas intraeunt, vel alias inciderant in greges ouium; non solum interficiunt, quod satis est ad ventrem, sed totum gregem, si possunt, passim iugulant, Text. Albert. Omnes occidunt ante quam aliquam ad comedendum attingant, Author de natur. rerum: nisi clamore pastorum, aut alter impediantur. Sunt & naturales quedam in lupi ouisq; mortuorum partibus (vt polle, lana, chordis) contrarietates seu antipathiae, de quibus inferius dicam. Contra taurum lupus ire, & simul eum à fronte idcirco adoriri non audet, quod & cornua extimescat, & eorum robur mucronatum declinare studeat. Quamobrem primum velut recta via contra cum pugnatutus esset, præ se gerit minas, & illius oculis sese crebro inculcat: deinde se retrahens in dorsum in silu, & verò acerrime ad eius perniciem incumbit, atq; cum naturæ astutia suam in insirmatatem compenlans, ipsum expugnat, Aelian. Kaitaios Καίταιος θεόντει θρόνον. Tais πόλισιν τούτην κατέβατο οἰκουμένη, Philcs. Boues quomodo se aduersus lupos defendant, superius ex Varrone dixi. Iam vero bouis errantem vitulum per insidias inuadunt, & arreptis naribus trahunt. Is contra se retrahit: & permulta interim pugna editur dum illi hunc vi expugnare, hic resistere conatur. Cum autem hunc tam pugnaciter contra se repugnare perspiciunt, eum obnitem remittunt. Is ex vi retrahendis, & contra eos tergiuersandi, retro versus in dorsum suum recedit. Lupi facti impetu, eius ventrem lacerant, & distraetum exedunt, & conficiunt, Aelian. Et rursus, Si boui qui in profundam incident paludem, lupi interuenerint, extrinsecus terrorem ei faciunt, eundemq; periculi denunciatione agitant, non extra paludem eum permittentes egredi. Quem diu multumq; postquam in palidis angustiis compulsum, & iu luto volutatum suffocari coegerunt, maxime omnium illorum strenuus in aquam insiliens, & mordicus bulam caudam tenens, extra paludem in terram ipsum trahere aggreditur. Simul & huius alter caudæ apprehendens, ipsum trahit, & secundum tertius, & hunc ipsum quartus: hoc idem usq; ad postremū qui extra aquam consistit, faciunt. Atq; ad hunc modum extracto in aridum boue, lupi expletur & satiantur. Quod si vitulus bouis alicubi aberrat, insidiantes lupi cum inuadunt, & naribus correptum trahunt. Renitur ille, atque ita summis virinq; viribus certatur, dum hi attrahendo vincere, ille luctando effugere conatur. Tandem vero lupi tanto per re renitentem, subito remittunt: vnde fit ut præ nimio in contrarium risu vitu lucea uertatur: quem mox inuidentes lupi ventre laniato vorant. Haec tenus Aelian. Apollinis Lycri templum Argis à Danao conditum est, delato ei imperio propter omen lupi qui taurum armenti ducē ante mœnia prostrauerat. Lupi natura immanes & crudelis ideo existimandi sunt, quod inter se vorant, ad hunc modum mutuas fibi molientes insidiare: eos enim ferunt primò in orbem circumagi, deinde excurrere, cum ex vertigine currendi & caligine coruim aliquis lapsus sit, in

rum humi stratum cæteri omnes facto impetu ipsum laniant. Hoc quidem facere solent, cum venationis facultate deficiuntur: Ita enim præ fame omnia nugas putant, quemadmodum scelerati homines nihil non præ pecunia præclare contemnunt, Aelianus. Tarandus in primis hostes habet, lupum, gulariem, &c. Obscurus. In Tartaria aquilæ quædam ciçuratæ adeò sunt audaces, vt non dubitent magno impetu in lupos insilire, eosq; in tantum diuexare, vt ab hominibus sine labore & periculo capi possint, Paulus Venetus. Prouerbum, Lupus aquilam fugit, referam in h.

In Italia creditur luporum visus esse noxius: vocemq; homini, quem priores contemplentur, adimere ad præfens, Plin. Italia lupos habet, qui cum cæteris similes non sint, homo quem prius viderint, conticescit: & anticipatus obtutu nocentis, licet clamandi votum habeat, non habet vocis ministerium, Solin. Atqui cæteri authores lupis simpliciter non Italicis tantum hoc adscribunt, vt Solinus videri possit non rectè accipere Plini verba, tanquam peculiares sint per Italiam lupi hoc maleficio prædicti: ego potius post verbū, creditur, apud Plinium distinxerim, hoc sensu: In Italia quoq; (quæ superstitionis alioqui aut falsis persuasionibus minus obnoxia sit) credi, visum luporum esse noxiū: non autem, luporum in Italia visum esse noxiū. Homo quem lupus prior viderit, vt Plato refert, obmutescit, & grauem virium iacturā facit, Ruellius: si lupus ab homine prius fuerit visus, ipse debilior redditur, vt alijs quidam addit tanquam similiter ex Politia Platoni. Rustici dicunt hominem vocem perdere, si lupus eum prior viderit: vnde subito tacenti dicitur, Lopus in fabula est, Vincentius Bell. Vide infra in h. inter proverbia. Lopus si primo hominem viderit, vocem ei eripit, & eum tanquam victor vocis ablatæ despicit: si autem se præviū senserit, ferociam deponit, & currere nequit, Ambrosius. Lopus si te prior videns tibi vocē abstulerit, solue amictum tuum, vt sermonem resoluas, Physiologus: si homo soluerit amictum, audaciam recuperat, vt fertur, Albertus. Lopus cuius prior vestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notaverit, caudæ sumمام partem si habueris tecum, sine metu iter conficies, Sextus. Oculum lupi erutum cum vident quadrupedes domesticæ, timent & fugiunt. Et si quod animal (mulier, Rasis) minxerit supra vrinam lupi calidam, non concipiet vñquam, Pythagoras. Anseres à lupis & vulpibus capiuntur, & ideo ab eis custodiendæ sunt, Crescentiensis. Inter se concertantes apri, cum viderint lupos quasi confraterniti se iuuant mutuò, Albert. Caudalupi suspensa ad præsepe boum, prohibet boues comedere, Albertus & Rasis. Rumpit traditur equos qui vestigia luporum sub equite sequantur, Plin. Si casu equus lupi vestigium conculcat, torpore comprehenditur: si item lapi calcaneum equi quadrigam trabentes conculcent, sistentur tanquam ij cum quadriga conglaçiascent, Gllius ex Aeliano. Vide in Equo D. ἡ πτων ἡ ταχινὴ καὶ ἀειθλοντινὴ. Και αἱ Θρησκευτικὲς φύσει, Philes. Mulierem quæ abortum fecerit significantes Aegyptij, equam scribūt quæ lupum presserit: equa enim abortit, non modo si lupum calcauerit, sed etiam si ipsius vestigia attigerit, Orus. Si calcauerit zosach, id est equus, vestigium dorim, id est vrsi (lege deeb, id est lupi) accidit stupor eius pedibus, Aescul. Equus à lupo sauciatus, bonus euadet ac velox, Zoroastres in Geoponicis: Vide in Equo B. inter celeres. Lopus fugit ac timet hericium, Aescul. & Iorath. Leopardus desideratur à lupis cum olfaciunt ipsum, & sequuntur eum: sed lupus vñus nō potest leopardum vincere, plures simul vincunt: & si verdū velocissime fugiat, tamen vincitur in cursu, Auecenna.

A lupis occisorum ouium pelles, ac vellera, & facta ex his vestis, longè quam cætera aptiora sunt ad pediculos procreandos, Aristot. Pilos habentum asinum tantum immunem pediculis credunt, & ques. Gignuntur autem ex vestis genere, præcipue lanicio interemptarum à lupis ouium, Plin. Oues à lupo adesæ suauorem habent carnem, verum lana pedunculos generat, Zoroastres in Geopon. 15. Χιτῶνα λαβεῖν εὐ οἰοῦσι λυγωνάς Οὐρανὸν τοιούτον πενδαρέος ἐπενδύσης. Ποιεῖ γὰρ οὐρανού πολεύεται φύσις. Παλαιόν απερτέοντες εμπειρίαν τῆς παρθέλης, Philes. Vestimentum de lana animalis, quod lupus comedet, factum, semper est pediculosum, Albertus. Si quis induat pellem ouis à lupo iugulatæ, scabie & pruritu vobis heméte continuo afficietur, Pythagor. Ouina pellis à lupo lacerata mouet pruritum, Cardanus. Cur oues à lupis dilaniatae, carnem quidem suauorem, lanam vero tabida flaccidamque; & pediculosam habeant, causam inquirit Plutarchus in Symposiaco 2.9. quem locum, quoniam is liber adhuc conuersus Latinè reperitur, meis verbis translatum apponam: Caro igitur ouis à lupo adesæ, dulcior fieri videtur, quod lupus suo morsu carnē flaccidam teneratque; (*ταχιπάν*) reddat: est enim spiritus lupi adeò calidus atque igneus, ut ossa etiam durissima in ventriculo suo tabefaciatur & liqueat: atque hanc ob causam facilius etiam putreficeret quæ à lupis facta fuerint. Quod vero ad pediculorum in lanis procreationem, coniijciat aliquis non tam ab eis generari pediculos quam elici, per insitam ipsis quandam caliditatem aut exasperandæ diuellendæque cutis facultatem: inesse (*τύπον*, lego *τύπην*, *τύπον*) autem vim lanis huiusmodi toto scilicet pecudis corpore à lupi morsu spirituque, ad superficiem vsq; & pilos alterato. Atqui varijs modis animalia quæ iugulantur (nimirum propter diuersos iugulationis modos) affici, argumento sunt venatores & coqui, (aut lanij:) horum enim aliquos scimus vnico iactu animalia prostrasse, ita ut iacta (*τυπήσατε*, lego *τυπήσατε*) statim immota iacent: alios vero vix multis tandem iactibus confecisse. Et quod magis mireris, aliquos ex vulnere ferri talem in animante iugulata vim reliquisse, ut mox putreficeret. & neque; vno die integrâ duraret alios vero non tardius illis interemisse, sed nullam in carnis iugulatorum huiusmodi qualitatem relictam, & aliquandiu eas permanisse. Porrò quod vis quædam cum iugulatur aut moriuntur animalia, ad pelles etiam, pilosque; & vngues pertingat, ne Homerū quidem latuit, qui de pellibus & loris scribens, his verbis vtitur, *μαζάς βούς ιφι ταύτων*: hoc est, lorū bouis per vim occisi. Validior enim & tenacior pellis illorū est animalium, quæ non morbo aut senectute, sed iugulata obierint. Contrà quæ morsu animalium intereunt, illis vngues nigrescut, defluunt pili, & pelles marcidæ flaccidæ fiunt, Hesychius; Plutarchus. Si pelle ouis lupinæ addonas, defluet (abradetur) lana ouillæ, Pythagoras. Aquila penna si vel vna anserinis pluribus coniugatur, consumet eas: & hoc sum expertus in pennis aliarum: & forte similiter sit etiam in alijs haruf auium pennis. Idem fieri dicitur inter pilos lupi & lanam ouis, sed hoc non sum expertus, Albertus. Si ex lupina pelle confecceris tympanum, id inter cætera pulsatum, solù resonabit, silentibus cæteris vtcuque; prius sonoris, Oppianus: mox addens, Καὶ φθιμόνος δὲ θιμόνον λύγων εἴπιστον: vnde tympana illa quibus sonus adimitur lupini tympani pulsu, ouilla præcipue intelligimus. Tympanum magnu factum ex corio lupi, & pulsatum (in exercitu, Rasis) facit crepare alia tympana. Albertus. Tympana de corijs luporum pulsata, insurdant (alia tympana) apud audientes, Rasis & Albertus: sed apud hunc utilius est locus. Odiu inter lupum & oues, omnibus coru membris inhæret: ita quod chordæ de intestinis ouium cum chordis de intestinis lupi factis permixtæ, non sonant, Albertus & Rasis citans Aristotelem, apud quem ego nihil tale reperio. Si tendatur corda de intestinis lupi cum ouium chordis, rumpit eas, & auferit omnem temperamentum ab eis. Pythagoras. Coriū leonis si coniungatur corio lupi, depilat ipsum, & similiter alia coria,

Rasis & Albertus. Cornix quæ inciderit in comes à luporū reliquias carnis; moritur, Aelianus & Philes. Lopus scilla bulbos contingens, refolitus satiscit, Ruel. Στιλανος φύσις αὐγυπολαζει λύκος, Philes. Cepas agrestes (id est scillas) si calcauerit zebeth, id est lupus, grauatur crux eius, Aescula. Lopus contactu scilla conuellitur, (torpore capit) Gillius de leone hoc scribit, nescio quām recte. Vnde etiam vulpes properat lupos latebris suis scillas apponunt, Zoroastres in Geopon. 15. Turtur (vulpes potius, ut iam retuli) in nido suo ponit folia squilla, ne lupus pullos eius incurset, Ambrosius. Leonem dicunt gallum album & murē fugere, lupum squillam, Rasis. Pythagoras tibicen, cum ad tibiam magna contentionē incitatos numeros caneret, luporum impetum repressisse fertur, Aelianus. Audio nostra memoria in sylva prope Basileam virum quendam cum tympano transiisse: qui cum sequentem lupum lapidibus impetens nihil proficeret, & fortuito laberetur in via, tympano interim quod gestabat resonante, lupum exterritum fugere animaduertit: itaque tympano mox vehemeter pulsato feram quam longissime fugientem abegit. Vrso quidem tympani sonum fugere nostri affirmant. Horatius in sylva cantando lupum fugavit, ut ipse de se testatur Carminum 1.22. his versibus:

*Nang me sylua lupus in Sabina,
Terminus curis vagor expeditus,
Quale portentum neq; militaris
Nec Iuba tellus generat, leonem*

*Dum meam canto Lalagen, & ultra
Fugit inermem.
Daunia (Apulia) in laitis alit asculatis,
Arida nutrix.*

Hominem pericula ex occulto imminentia timentem demonstraturi Aegyptij, lupum ac lapidem pingunt: hic enim neq; à ferro sibi, neq; à virga, sed à lapide duntaxat timet. Nimurum si quis in eum lapidem coniecerit, de-repente confernatum: & vbi cunq; lapis ei vulnus inflixerit, ibi succrescere solent pullulareq; vermes, Orus. Lupus ignem metuit similiter vt leo: quam obrem qui per hyemem & inter niues iter facientes à lupis sibi metuunt, duos silices intra vestes (vt calidi permaneant) secum gestant: & sic ibi lupus se obtulerit, collisis illis ignem excutient: Lupus verò scintillis emicantibus ita terretur, vt accedere vtcung; famelicus & hominem laderem minimè ausit, Michael Herus. Audio etiam sonitu è ferro gladij percussi, lupos fugari. Si quem lupus insidiosus paulatim sequitur, subsistens signū aliquod mediū ponat inter se & lupum vidente illo: sic enim illa questionis metu subsistet, Albertus & Physiologus. Sunt qui mihi affirmarint, lupum in via ad hominem nō accessurum, si virgam, aut quiduis aliud post se traxerit: nam viatorem quendam apparente lupo, cum nihil aliud ad manū esset, peram fascijs cruralibus alligatam post se traxisse, & abiisse illas. Si quis corpus suum illinat seu de renibus leonis, vel eiusdem simio, absterrebit lupos, Aesculap. Lupus cuius prior vestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notauerit, caudæ summam partem si habueris tecum, sine metu iter conficies, Sextus.

E.

Draconis legem fuisse reperio, vt qui lupum occiderit, talentum accipiat: qui lupum vetulū, duo. Lyco & Tonos Apollo appellatus, hoc est lupicida (inquit Gyraldus) ex lege Athenis lata, qua cauebatur, vt qui in Attica lupi catulūm occideret, talento donaretur: qui lupum ipsum, duobus: quod Aristophanis interpres scribit; (& ex eo Varius in Διάλογον.) Meminit Sophocles in Electra & Hesych. Φεισμεθα γαρ πτῶν δε μᾶλλον νίκαια λύκων; Chorus in Aulibus Aristophanis. Vbi interpres, Lex erat olim in Attica λυκολογεῖ, id est lupos occidere, &c. vnde & Apollinem Διάλογον & Διάλογον appellat. Plura de his & similibus cognominibus Apollinis dicam in h. Qui lupū apud Athenienses occidit, ἀγέρησιν τὸ τρέφειν πολὺ, Etymologus in Πολιο. Solon eum qui attulisset lupum quinque drachmas iussit accipere: lupam autem, tantummodo vnam: vt Phalereus Demetrius tradit: illud bouis pretium, hoc ouis esse statuens, Plutarchus in eius vita. Vetus est autem consuetudo Atheniensibus bellum cum lupis gerere, Ibidem. Vulpes & lupi (inquit Crescentiensis 10.32.) capiuntur quadā taiola ferrea, quæ circa se multos habet rampiones acutos: & ipsi habent circa se annulum prope le vbi annexi voluuntur, ad quæ annelitū frustum carnis, omniaq; occultata præter carnē, in terra firmata iacent. Cum autē lupus carnem dentibus captam eleuat, annulus eleuat rampiones circa caput & collum lupi, qui cū fortius trahit & recedere nititur, fortius stringitur & tenetur. Fiunt & alia taiola, quibus in pedibus siue cruribus, quælibet omnino bestiæ capi possunt, quæ occultantur in itineribus quibus vtuntur, quarum figura aut forma non nisi oculata fide intelligi potest: quam obrem lectorum ad harum rerum artifices remittimus, Hæc Crescentiensis. Scoppa cassidem genus retis interpretatur, Italicè tagliolam. Harpago, lo rampino, lincino, id est vincus. Idem. Τσιτης, παρηγλανων, id est laqueus vel pedica pro lupis capiendis, Hesychius & Varin. Hauepied Galli vocant instrumentum quo capiuntur lupi, vulpes & meles. Capitur interdum lupus laqueo facto arte pastoris, cui vt primum caput imposuerit vel pedem, detinetur, Blondus. Feræ, & præcipue lupi, foueis hoc modo capiuntur. Effuditur lata fouea in star ampli putci, & profunda ne pateat exitus: operitur autem cratē (cratis, ein hund) rotunda, quæ non totam foueam sed ferē totam operiat. Sub cratē in medio alligatur stanga (pertica) longior cratē & rotunda. In medio ponitur vinclitus anser vel agnus: & paleis operitur vniuersus locus. Tum lupus anserem aut agnum arrepturus, in foueam cadit eum cratē subito reuoluta, Pet. Crescen. 10.33. Et mox in codē capite a iudoue genū describit, pro lupis, vulpibus, leporibus, &c. Crates qua tegitur fouea non debet esse tam valida, vt hominem vel lupum sustinere possit: sed anserē tantum vel agnum alligatum, siue viuum, siue mortuum, cum gramine quo insternitur. Sic lupus ad prædā veniens, vna cum cratē in foueam cadit. Sunt qui ea arte cratē componant, vt lupo delapsū ipsa rursus vna cū esca erigatur, vt plures etiam lupi aut alia ferae quandoq; capiantur. Oportet autē fouea: huiusmodi fieri in terra solidi, firmaq;: aut si talis non sit, fouæ latera ligneis tabulis muniantur, ne feræ pedibus fodiendo exitum sibi faciant, Innominatus. Constat luparios (id est venatores luporū) carnibustis veneno lupos necare, Seruius in Georg. Sed de veneno lupario, aconito inquam & similibus, dicā in a. item de venenatis medicamentis compositis. Rūtē in montibus lupos capiunt machina cuiusdā dolo, trabibus aut stīpibus arborū quodam modo inter se cōsortis annexaq; fūni esca, quam cum attingit lupus obruitur, similiter vt mures in domibus maiores opprimi solent. Lupus transglutit carnes ferē sine commansu: quam obrem complures hamos in bolis carnium concisis abscondit: hoc lupis exponunt, quibus illi deuoratis moriuntur, Albert. Vidimus quosdā rusticos (inquit Blondus) per urbem (Romam) deferentes pelles luporū, quos aiebant se occidisse puluere quodā solo ex herba quam cardum varium appellabant: & codē mures necari affirmabant. Est autē idem hic carduus quo canes necari diximus. Vide in Cane cap. 2. Apocynon lupos, vulpes, & pantheras interimit, Dioscorides quadrupedes omnes. Plinius: de hoc quoque multis egi in Cane c. Sicyone Apollinis Lycæ templum est, inquit Pausanias in Corinthiacis: nam cum lupi in greges ouium ita subinde grassarentur, vt nullū ciues ex eis fructum capere possent: deus, quocunq; tandem modo elocutus,

elocutus, oraculo monuit, ut vbi aridum lignum iaceret, corticem eius detractum vna cum carnibus feris proponerent: quo cortice lupi gustato, statim perierunt. Acid quidem lignum in Lycaei templo situm fuit, sed quod arboris genus esset, id neq; Sicyoniorum sacerdotes, quorum talia explicare munus est, nouerunt, Hæc ille. Perpauca quidem arbores venenosæ reperiuntur: herbae vero complures: & sanè in praesentia præter taxum inter arbores (quoniam fraxini etiam ramenta & iuniperi in potu quidam veneni vim habere scribunt: & aliqui hodie huius quoq; corticem luxuriaz radici admisceant in globulos, quibus deuotatis lupi moriuntur, ut dicam in aconito infra in a.) ac inter arbusta euonymum & rhododaphnen, nulla nostri orbis venenosæ mihi in mente venit. Huius rei causam, si quis inquirat, in succum quo plantæ aluntur reiecerim: nā illi si bonus ac bene temperatus sit, altas magnasq; stirpes alere pot est: sin prava qualitate aut venenosa imbutus, non potest: arbores præsertim quæ & copioso & solido alimento eagent: sed hoc *παρέγγειον*. Blemni (inquit Diophanes in Geoponicis 18.14. lego Blemni) sunt marini quidam pisciculi, quos non nulli lycos, id est lupos appellant. His lupos terrestres hunc in modū venantur. Vbi viuos huiusmodi pisces plurimos expiscatus fueris, eos in pila mortarioue probe contundito. Postea vero, in monte, in quo diuersantur lupi, magnam prunam extruens, flante scilicet vento, portionē aliquam de dictis pisciculis signi inieciro: cruorem præterea atq; ouillas carnes minutum scissas, cū piscibus communitis eōfundens, relinquensq; discedito. Quippe igne ipso (rogō, *πυρεῖς*) graue odorem ædete, lupi regionis incolæ omnes congregabuntur. Postea autem carnibus, aut etiam solo nidore fruentes, vertigine capti obdormient: quo tempore tu ceu stupidos ac torpentes eos reperiens, iugulato. Pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: horū farinam in ouium aut caprarum discissum latus abdunt, eamq; escam ad feras alliciendas obijciunt: ac cum eiusmodi quippiam pardalis, leo, lupus gustarint, continuo moriuntur, Aelianus. Quomodo lupi & vulpes alliciantur à venatore catum mortuum post se trahente (nostris vocant *ein beiße*) dixi in Cato E. Sed & alium hic modum adscribam ex libro quodā Germanico manu scripto. Felem detraeta pelle exenterata in furno torrebit, & modo melle inunges: tum ranunculos caudatos (*rotkäppchen*) super pruna vstos conteres, & feli insperges: sic paratam felem post te trahes inter contigua sylvis arbusta, vel vbicunque lupos aut vulpes versari sciueris. Sic allectas & apparentes iam proprius feras alter venationis comes sagitta aut bombarda feriet.

Teucri & Myrsi Thraces qui Asiam incolunt, veruta ad lupos conficiendos apta gestabant, Herodotus. Lupi vulnerati, gregi luporum se non immiscent: quia occiderentur ab eis timentibus deprehendi sanguine ipsorum: quamobrem soli euntres vulnerati, sanguinem suum lambunt, ne deprehendatur: quod ipse expertus sum, Albertus. Canibus capiuntur apri ac lupi, sed auxilio venatorum: nam raro soli ad eos præsumunt accedere, nisi sint mastini fortissimi & audaces, Petrus Crescentiensis. A canibus vero comprehenduntur, quia lupus versutior & sagacior cane est, Blondus. Canes quidam grandiores Gallis ceruarij dicuntur, quod ceruo tantum venentur: hos etiam sub nomine leporatorum comprehendunt, ut & suarios lupariosq; qui etiam aripetæ & lupipetæ dici possent, Budæus. In Anglia præstantissimos canes luparios haberi audio. Lupus non admodū procul à canibus fugit, nisi Molossi & mastini vrgant. Millus, collare canum venaticorum, factum ex corio, confixumq; claveis ferreis eminentibus aduersum impetum luporum, Festus. Lupi, inquit Blondus, funeis retibus sunt decipiendi: quoniā omnis alia venatio, præter eam quæ retibus fit, vana est in lupo. Paretur itaq; retia valida ac distensa, ut videbitur: nam quo tensa magis fuerint, eo vtiliora erunt: debent autem extensa alligari arboribus, vel alijs retinaculis arte factis, dummodo forti nexus contineantur. Pleriqueq; etiam partibus diligenter prætegentur ramulis frondibus, ne lupi adeentes statim intelligent insidias. Præterea vtrinq; iuxta retia sicut quædam attegiz ex ramis syluarum, similes tectis aut latibulis ferarum, in quibus latenter insidiatores cū acutis hastilibus, ut lupos retibus intricatos statim conficiant: quod nisi illico fecerint, ut incidere primum, liberabunt se à retibus lupi ac diffugient. Quamobrem illi curabunt ut & celeriter & fortiter ventrem & tergora luporum verutis & iaculis perfodiant. Porro maxima pars venantium, cum canibus circundabit loca in quibus lupi latitant: & operam dabit ut canes siue latrando tantum loris detenti, siue industria agitatione, in posita cohibeant nec trorsum evadant. Hoc etiam obseruandum, ut cum longè distant à retibus lupi lentius agitetur: propinquiores vero magno cum impetu & clamore venantium & canum, qui omnem tum dimittendi sunt, impellantur. sic enim plerique lupi decipiuntur, Hæc Blondus. Lupi & vulpes retia dentibus discerpunt, vris non item, Plutarchus in causis naturalibus, 28.

Pellibus lupinis potentes & nobiles induuntur: patantur autē sic ut pars hirsuta foras spectet: nuda introrsum, nec vlo quidem panno illa induci solet. Corio lupino, inquit Blondus, vestiūtur non nulli ad itinera & venationes: hac enim se intectos non in arboribus, non gelu aut ventis laedi posse intelligunt. Κηλία, pellis lupina, aut potius pileus (*πελεφαλαία*) ex lupi vel ictidis, id est mustela rusticæ pelle, Varin. Plurimum diffundetur & ampliabitur semen, si cribrum ex lupina pelle factum fuerit, habens foramina triginta ea magnitudine, ut digitus transmitti queat, in Geoponicis.

A desertis locis ad habitata refugientes lupi, tempestatis acerbitatem se horrere ostendunt, Aelianus. Χειμῶνα, id est tempestatem significat lupus, cum solitarius vadit & diutius vllat: aut cum parum curans aratores & frigore coactus ad rura accedit ut proprius homines calidiore loco versetur, ἡστὸς λέξις αὐτοὶ δὲ εἰν (hoc est, ut ibi cubet, vel ut illic insidietur, tanquam futuræ mutationis præscius, & inclinendorum propter eum pecorum, tempestinæ sibi de præda prospecturus, Scholiastes.) hoc cum sit, tertio post die tempestatem expecta, Aratus. Martius ipse lupis villarum proxima oberrans, Assectansq; locos hominum, lectumque laremq; Sponte petens, crasso consurgere nubila cœlo Præmonet, Auienus.

F.

Lupi earo, ut sylvestrium omnium ferarum quæ rapaces & carnivora sunt, apud honestos homines in cibum non admittitur. Audio tamen in Italia ab Insubribus lupos quandoq; edi. Caro lupi est frigida, foecida, siccata, crassa, Rasis & Albertus: frigidior carne canis, Albertus. Caro luporum (vel, ut Bellunensis transfert, quorumuis animalium rapacium) mala est, Auicenna. Et rursus, Carnes luporum & habentium rostra & vngues (Bellunensis legit, Carnes animalium rapacium, & auium rapacium habentium rostra & vngues rapaces, aduncas) conferunt oculis & confirmant eos. Laudant aliqui carnes luporum (animalium rapacium, Bellunensis) tanquam vtilles stomacho frigido, humido, & debili, Auicenna. Et mox, Carnem luporum & habentium (Bellunensis legit, animalium rapacium, & auium habentium, &c.) rostra & vngues (aduncos) abhorret stomachus. Et paulo post easdem carnes laudat ad haemorrhoides. Rapacium omnium carnes declinant ad siccitatem, quæ bilis atram in corporibus generat: pessimæ autem sunt lupinæ & caninæ, corruptaque humores & animum, Rasis:

Fortassis autem animum (nisi depravata sit translatio) ab eis corrumpi scribit, quia melancholiam & prauas imaginationes generant, vt de bouina etiam & similibus Arabes scribunt. Caro lupi trita, cum modico piperis & cum incele despumato confecta, affectui colico medetur, Rasis & Albert. Alia quædam de remedijis lupinæ carnis, vide in c. De Romulo & Remo, item Lycasto & Parrhasio, quos lacte lupino nutritos ferunt, dicam in h. d. G.

Ad podagras magnificant vulpem decoctam viuam, donec ossa tantum restent: lupumue viuum oleo cerati modo incœtum, Plin. De lupi præda, id est de reliquijs veruecis, aut capra, aut euiflibet animantis, quam comedet, carnem vel pellem, vel os, collige & serua: & quando aliquis iecur doluerit, inde eum tange, continuò sanabitur, Marcell. Pellis lupi (lupiculi, alias lupusculi) si gestetur ab eo quem canis rabidus momordit, non incidet in metu aquæ, Hal. Si corio lupi constringatur venter laborantis colica: & si æger sepius ipsi corio insideat, prodest, Rasis & Albert. Si corium (Iercus, Rasis) lupi ad coxam colici suspendatur, alligatum filo lanæ quam lupus momordit opitulatur, Albertus: ego de excremèto potius acceperim. Vide infra. Lupi aut vulpis corium si quis elaboret, & calceos gestet, pedes non dolebit, Galenus Euporist. 3. 248. Pellis luporum nouiter excoriatorum, maxime cum actuali sua caliditate inuolendo membrū spasmatum, prosunt, Marcus Gatinaria. Sanguis lupi permixtus cum oleo (nucum, Rasis) medetur surditati, Alber. Sanguis & fimus lupi, iuvant in colico affectu, Obscurus. Sanguis hirci, vulpis, aut lupi calidus contra calculum potus valet. Vide Syluij practicam cap. contra calculum. Lupi carnem conditam & decoctam qui ederit, à dæmonibus vel vmbribus quæ per phantasmata apparēt, non tantum inquietabitur, Sext. Lupi caro cocta in cibo sumpta, phantasticos sanat, Aesculapius. Carnes lupi edissi parituris prodest: aut si incipientibus parturire sit iuxta qui ederit, adē, vt etiam cōtra illatas noxias valeat. Eundem superuenire, perniciosem est, Plin. Plura de remedijis ex carne lupi in cibis sumpta, vide in præcedenti capite. Adeps lupi non minorē efficaciam habet quam caninus, Sext. & Aescul. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus est, plurimum proficit, Plin. Lupinum adipem recentiores quidam cum cæteris medicamentis articularijs ad vnguentu miscent. Aliqui addunt etiā vnguentis ad paralyzin. Illitus vulvas mollit, Plin. Eodē fricari oculos contra lippitudines præcipiunt, Idem. Adeps adib (id est lupi, sed Bellunensis legit aldub, id est vrsi) subtilis est, Auicenna. Caput lupi supponito sub puluino, & dormictæger, Sextus. Ad dentes mobiles magnum remedium est in luporum capitum cinere, Plin. Febres quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter salfuscus adligatusq; si credimus magis, arcet, Plin. Oculus dexter lupi alligatus, febres discutit, Sextus. Confricatus (infricatus) & illitus lupi oculus, glaucomata extenuat, & tollit stigma, & linitur si ante punctū (forte, punctus, nō ē mel lupi oculus) fuerit: Vteris autem dextra lupi oculo, si hominis dexter laborat: sinistro, si sinister, Sextus. Lupi dexter caninus dens in magnis habetur operibus, Plin. Hominem qui Lunam senserit (lunaticum) canini dentes adib, id est lupi, curat, Pythagoras. Dens lupi gingiuas infantum extenuat, quæ dentes leuius proueniant, Blondus. Et alibi, Infantum gingiuæ canis dente conteruntur, (leniter perfricantur:) sed citius eis euocatur dentes (infricato) dente lupino, Lingua lupi quidam contra comitalem morbum edere iubet. Qui per lupi gutta (arteriam vocalem) biberit in synanche, certissima salute euadit, Ioan. Agricola: qui se hoc experimentum ab egregio Augustano medico Adolpho Occone accepisse scribit. Guttur lupinum, si ex eo bibatur, aduersus paraly in valet, Colinus. Pulmo lupi coctus & siccatus, & tritus cum pipere, ex lacte bubulo potus, utlis est anhelosi, Rasis & Albertus citantes Galenum: apud quem ego nihil huiusmodi legere memini: pulmoni autem vulpis tum ipse tum alij hanc facultatem adscribunt. Lupi cor si aridum reponatur, per quam odoratū fieri dicitur, Albertus & Scriptor de nat. rerum. Si crematum tritumq; bibatur, epilepticum iuuat: dummodo à libidine purum deinceps se conseruet, Scriptor de nat. rerum. In libro quodam manuscripto Germanicè medicamentū aduersus comitalem huiusmodi reperio: Visci quercini vnciam vnam, visci de piro vnc. semis: mucronum de cornu cerui scobis drachmas duas, cordis lupini drachmam, permisce, vt fiat medicamentum aridum, quo in diluculo semper vtatur: præstantius erit si addas scobem de occipitio crani humani. Hepar lupi ad remediorum usum non aliter quam pulmo vulpis præparari & reponi debet, eo modo quem in Vulpe explicabo. Hepar lupi, epileptico cōfert: Lupæ vero epileptica, Arnoldus in Antidotis. Hepar lupi ad hepatis affectus quosdam vino albo optimo lauatur, inspergitur puluere tenuissimo santali flavi, siccatur, absynthio in scutella inuoluitur, octauo quoq; die mutatur absynthium, reponitur loco sicco, Syluius. Hepar lupi in medicamentum ex eupatorio hepaticum sepe indidi, nec tamen effectum præstantiorem, qui mentione quidem dignus sit, quam in eodem medicamento sine lupi hepatice parato, deprehendi, Galenus lib. II. de simpl. Idem tamē lib. 8. de compos. pharm. sec. locos, hepar lupi hepaticos tota substantia iuuare (non secundum vnam aut alterā qualitatem) abunde se expertum scribit. Et fieri sanè potest, vt cum diuersis temporibus hæc à Galeno scripta sint, aliquid ei vno tempore innotuerit quod non alio, vt annotauit Aloisius Mundella epistola 7. Dicat etiam aliquis hepaticum ex eupatorio medicamentum per se tam insigniter opitulari, vt etiam egregio altero medicamento adiecio, nihil aut parum eius viribus accessisse videatur: nec obstat tamen id per se efficaciter agere. His & similibus rationibus excusari conciliariq; possunt loci quos citauimus Galeni: ego interim remedij tum alij stam longe petitis parum fido, tum ad iecoris causas lupino ieiunore nunquam equidem vti velim, nisi forte cæteris plurimis, in quibus & rationis & experientia plus est, frustra tentatis. Antidotus hepaticus è nouem speciebus apud Nicolaum Myrepsum, numero 164. recipit iecur lupi: & mox alia 166 ex eupatorio inscribitur, cui tamen iecur lupi non additur. Archigenes apud Galenum lib. 6. de compos. sec. loc. hepar lupi ad oris crustas commendat: vbi Galenus hoc medicamentum probare se posse negat, quoniam compertum non habeat. Lupinum iecur (inquit Galenus de comp. sec. loc. 8. 8.) abunde experti sumus ad hepatis affectus vtile: vñs autem ipsius est (vt cochlearum etiam quas Asclepiades ad eosdem affectus laudat) si eius exactè triti drachma vna detur cum vino aliquo dulci, vt Theræo, Cretico: Benigna enim hæc sunt visceri, ipsum nutritre potentia & media iuxta calidi & frigidij oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus in temperaturis conuenire videntur, vt quæ ex substantia proprietate commoditatē de se exhibent. Cæterum non obscurè febricitantibus, præstat ex aqua calida, aut seridis similue succo pharmacum præbere. Hæc Galenus & ex eo Rasis, Albertus, & alij. Eadem ex Galeno descripsit Aetius 10. 3. Iecur lupi (inquit) Marcellus empiricus capite 22. quod inscribitur ad iecoris vitia) sublatum Luna decrescente in sumo ponitur, & cum siccatum est, teritur: inde particula trita miscetur pulueri æquis portionibus facta de fœno græco, lupino & absynthio & costo, ita vt ex eo quod in se totum permixtum fuerit, mensura cochlearis cumulati detur ad diem non febricitanti ex vino mixto, si febricitabit, ex aqua, ita vt per triduum hoc medicamen ieiunus accipiat, &

* correcto

porrecto brachio in dextro latere vel semihora iaceat: inde diutissimè deambulet & tardissimè cibū sumat: & obseruet virillo triduo purissimus & digestissimus sit, & frigidā non bibat, neq; salsum aliquid aut dulce māducet. Et paulò post, Pot o saluberrima ad hepaticos, à Procliano medico ostensa: Ficatū (sic Itali hodie vulgō) iecur nō nominant, lupi integrū folijs lauri inuolues, & ita ad Solem vel ad ignem siccabis, & siccatus diligenter sublatis folijs in puluerem rediges: quē pulucrem in vaseculo nitido seruabis, atq; ex eo colearia duo, cū piperis granis deceē tritis, adiecto in elle optimo despumato quantū sufficiat, cum carceni cyatho, in potionē iejuno dabis, quam prius ferro carenti calefacies, & diligēter in mortario permiscebis, sedentiq; in lecto dabis, ita vt accepta potionē cōtractis genibus hora integrā in dextro latere iaceat, & postea vel vna hora deambulet, Hęc Marc. Auicenna lib. 5. summa tractatu 5. describit medicamentū ad hepatis duritiam, quod recipit opium, hyoscyamum, castoreum, myrrham, crocum, spicam, cordumeni, eupatorium, hepar lupi, & cornu dextrū de cornibus capre adustum, omnī partē aquales, excipiuntur melle, &c. Alia prorsus est compositio pastilli de eupatorio apud Actuarium de compositione medicamento 1. Iocur lupi miscetur speciebus electuarij quod dicitur oxifemca, & prodest ad morbos hepatis Rasis Galenū citans: quamobrem pro oxifemca lego de eupatorio. Gugir (Gyrgyr. Albertus) philosophus assertit omnium animaliū hepata ad hepatis dolorē prodēsse, Rasis. Iocineris dolores reficit lupi iecur aridum ex mulso, Plin. Lupi iecur denarij pondere ex vini dulcis sextario exhibitū, ad iocineris vitia bene facit Galea. Euporist. 2. 38. Tussim iecur lupi ex vino tepido sanat, Plin. Si quē tussis intolerabilis vexat, de lupi iecore arido vel exusto quantū voluerit conterat, adiūciatq; vinū, mel, & aquā tepidam, atq; inde ad diem cyathum iejuuū bibat, intra paucos dies mire sanabitur, Marcell. Ad acutum morbū lateris, iecoris queratur fibra lupini: ad de costū, folium, piper, propina ex vino diluto, Seren. Pthisicis medetur iecur lupi ex vino, Plin. Dolorē & inflationem stomachi sanat iecur lupi, prius aqua coctum, mox arefactum & tritum, potionēq; inspersum, Marcell. Lupi hepar hydrope curat, Platina. Puluerem ex eo in hydrope cū vino albo in dies aliquot mane potū, inter secreta quādā remedia reponunt nonnulli, Sylviu. Vuluarum dolores iecur lupi (in cibo vel potu) mitigat, Plin. Ad oris cristas, hepatis, lupi aridi cochlearia duo trita bibenda præbe, Galenus ex Archigene. Fellupinum eandē efficaciam habet, quam caninū, Sextus & Aesculap. Fellupi (pondere daui. Ras.) cū grano moschi mixtū, & semel in principio mensis, semel in medio, naribus adhibitū caduci, iuuat, (conferat ei loco electuarij quod dicitur esse hylete,) Albert. Fel lupi cū elaterio umbilico illigatum, alium soluit, Plin. Fel caprinū per se condylomatis sedis medetur, lupinum ex vino, Plinii si bene memini. De intestino lupi, nihil (puto) veteres scriperunt: hodie tamē aliqui laudant in colica. Intestinū lupi ad colicam efficacissimum, vino albo optimo lauatur, inflatur, siccatur extra furnum & puluerem, absynthio inuoluit, Sylviu. Si edatur pars de virga lupi in furno assa & incisa, statim excitat appetitum coitus, Rasis & Albert. De lupi genitali vide nonnihil etiā in vulpe. Tradit antiquitas authore Plinio ossea genitalia prēcipuo inueniri remedio huic luporum valpium, mustelarumq; ac viuerræ, &c. Alex. Benedictus. Si quis testiculū dextrū lupi (& cruentum, Ras.) cum oīco misceat, & mulieri cū lana ad imponendū vulvæ derit, remouebit ab ea coeundi desideriū, etiam si scortum fuerit, Rasis & Albert. Suffumento ad epilepticos apud Nic. Myrepsum, miscentur interalia, lupi testes. Lupi excrementis circumlini (oculorum) suffusiones prodest: cinere eorum cum Attico melle inungi obscuritates, Solin. Lupi simus diu perfrictus ad summam lauitatem, cū melle mixtus etiam inunctione adhibitus oculorū hypo, hyssin discutit, & ad summam claritudinem eos perducit suffusione siccata, Marcell. Dentes mobiles confirmat luporum capitis cinis certumq; est in excrementis eorum plerunq; inueniri ossa hæc adalligata eundē effectum habent, Plin. Illito anginæ conferens optimā: Stercus lupi aut canis album, terito in pollinū, melle, q; excipiens, ilinito, Nic. Myrepsum. Lupinum stercus (inquit Galenus de simplicibus 10. 28.) quidam colicis potandum dabat non tantum in ipsis paroxysmis, sed etiam in interuallis, siquidem phlegmone vacarent. Quōrum ego quosdam vidi non amplius inuadi: & qui erant inuasi, non amplius id grauite passos, sed nec post paucū temporis. Accipiebat autē illa albidius potius stercus, quale vbi ossa ederint, solēt excernere. Verum illud etiā in eo mirabar: quod vel appetitum euidēter aliquoties inuisset. Itaq; hic stercus capiebat quod nō decidisset in terrā: id quod non erat inueniū difficile. Ea enim ēt luporum natura quæ canū, ut suspenso altero posterio: crurum & meiant & cæcē in eminenti quopīa ex terra. Itaq; in spinis sāpē & estate stercus lupinū reperitur, & fruticibus, vegetibus (ἀλεύρῳ, lego εὐθεῖᾳ, id est alnis) herbisq; & ceteris. Inuenitur porrō in stercore illorū & nonnihil ossium deuorati animalis: quod vt effugit communionē, ita & concoctionē: quod & ipsum contundēs ac conterens, b. bendū prēbuit colicis ac si homo esset puritatis amans, miscebat & salis quippiam aut piperis, aut quippiā eiusmodi vt plurimum autē ex vino albo cōsistente tenuis bibendū præbebatur: interim verō etiā ex aqua. Hoc autē stercor: is quod patientis inguinibus, lagōnas Græci vocant applicandū esset, præcepit sp̄ēdi ex vinculo cōfēcto ex lana, sed nō qualibet verum multō præstabat eam esse ouis à lupo laniatæ. Quod si ea nō adesset, lorū tum quod cingeret inguinā, tum alterū quo stercus cōtineretur, parari prēcipiebat. At nos in ollulam stercoris maximē fabrē magnitudinē (vel in ollulam cuius magnitudo erat quæ maximē fabrē, ali-quantulū stercoris, in iecimus, camq; experiendi gratia quibusdā appendimus, nec potuimus nō mirari, cū plurimos ipsorū videremus adiutori: cæterū ad ollulam duas seu aures affiximus, per quas lorū transmitti posset. Sed hoc quidē obiter dīst̄u esto, si quis inuenietur qui sic suspensis fidē habere dignabitur. Dico autē sic, vt substantia sit quæ suspenditur, nō voces barbaræ, vt quidā facere præstigiatorū assolent quādo & alias expertus sum substantias, quæ in alijs saffē & tibis similiter opererēta, Huicq; Gal. Meminit ex Galeno etiā Constantius in libro de incantatione & suspensione, sed locus est de praua: os item Aëtius 9. 31. inter pharmaca ad colicos & Auicenna 16. 3. tract. 4. cap. 14. Stercus lupi cū vino albo & sibiū cōtū (potum) utillissimū est colicis: & fertur si coriū (stercus legendū, vt etiam Rasis habet) super coxā colici suspēdatur & cū filo lana à lupo laniatæ ligetur. prodest, Albert. & Rasis. Lupi stercus, dummodo nō in terra inuentū, sed supra fustē, aut supra astulas, aut supra iuncū, colligē & sernabis: & cū opus fuerit laborati colico aligabis ad brachiū vel ad collum in ossē, aut in cupro, aut in auro clusum licioq; suspensum: sed prius ex ipso stercore posillū ignorantē ex aqua calida bibendū dabis, mire celeriterq; subuenies, Marcell. Et cursus. Ad colic dolorē requires simū lepi. & ossa quæ ibidē inuenieris contundēs & puluerē ex his facies, & ex aqua frigidā iejuno bibendū dabis. Ad colū efficas vſu probatū: Lupi stercus in tenuissimū puluerem tritū incretumq; & aqua calida cochlearij dimidio, laboranti datō, Alex. Trall. Quæ in excrementis lupi inueniuntur ossa, si terrā nō atrigerint, colo medētur adalligata brachio. Plin. Talus leporis in simo lupi reperitus quantū prosit ad coli dolorē alligatus, in lepore dixi ex Marcello sed mera sunt nugae, Fimus albi (albus / lupi colicā curat, Hali. Intestinū magnū lupi vincit cruciatus colicos, vt & simus eiusdē, Biond. Suffito a lini albi pilos, & lupi stercus, Hippoc. lib. 1. de morbis mul. in præscripto quodā ad conceptū.

Lupi dentes inæquales sunt, quamobrem morsus eorum vehementer obest, Isidorus. Lopus rabidus suo mor-
su idem periculum adfert quod canis rabidus, Albertus & Bertrutius. Eiusdem sententia fuit Aggregator, qui uno
titulo remedia tum ad canis tum ad lupi morsus complectitur. Nos ea copiosè recensuimus in Cane. Vulnera ex
morsu lupi & vnguis, periculosa sunt: effluit ab eis sanies per ligamenta etiam & spongias: curantur autem non
aliter quam canini morsus, Physiologus: sed Aristoteles hæc de leone scribit, non de lupo. A lupo rabioso in Vn-
garia morsos esse aliquot homines & mox quidem visos fuisse curatos: sed ante 40 dies omnes acerbissimo morbo
perijisse, & in eo per vrinam carunculas quasdam caniformes summo cruciatu excreuisse, Io. Vitus Vngarus àvni-
m narrabat. Audiui & de quadam rustico, qui cum lupum fuste percussisset, ac lupus vnguis faciem eius lace-
rasset ut cutem detraheret, breui quidem sanatus fuit ut nihil mali appareret, sed breui post tempore cœpit agro-
tare ac vulnare ut lupus, & sic perijisse, vnde coniiebat lupum illum rabiosum fuisse. Trito alio defrieto curatur
in boue rabiosæ canis vel lupi morsus: qui tamen & ipse imposito vulneri vetere falsamento, & quæ bene sanatur,
Columella. Gentianæ drachmæ duæ è vino potæ remedio sunt contra morsus canis rabiosi & omnium luporum
(rapacium, vel morsu & vnguis lanantium bestiarum,) Auicenna. Luporum morsus bestijs inflicti ferro ca-
lido aduruntur, ne morsus vtq; noxius contrahat corruptionem, liber de nat. rerum.

H.

a. Lopus, quod nomen venit ex Græco lycos, apud maiores communis erat generis, Fest. Lopus quidam voca-
tos dicunt quasi leopos: è quod quasi leoni in pedibus sit illis virtus: vnde & quicquid pede presserint, non vivit,
Isidorus. Λύκος ἡ λύκη, id est à luce prima appellatos quidam putant: quia hæc feræ maximè id tempus aptum
rapiendo pecori obseruat, quod antelucanum post nocturnam famé ad pastum stabulis expellitur, Macrob. 1.17.
Λύκαρνος, lupa, Varinus in Αἰγαίωναδης. Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites: eum enim du-
cem secuti agros occupauere, Festus. Κυνηλος, lopus, Varinus. Sed vide ne legendū sit λύκος pro λύκη: nam κυνηλος
etiam & κυναρος, & κυναιων, λόινος exponuntur: nimirum à colore è neci seminis candidi: alij rufum vel subcroceum
(κροκόζωτος) interpretantur, ab eiusdem scilicet floris colore. Ολυμπιονικος, Hesychius. Lupi apud veteres dicuntur
etiam κυνηλον κυνεις, id est canes nocturni, Hesychius & Varin. Μονιδος, aper sylvestris, lupus solitarius, Suid. Cy-
rillus apud Osee prophetam interpretatur asinum. Epitheta. His vbcunq; authòris nomen non addetur, inter
Textoris Epitheta reperi sciendum est. Acres, Horatius Epod. Genus acre luporum, Virg. Georg. 3. Agrestis.
Appuli, Horatio. Asper, Ouid. i. Metam. Atrox. Audaces, Gratius. Auidus, Ouid. i. Trist. Auidus, Verg. ii. Aen.
Canus, Ouid. 7. Metam. Carniuorus. Cautus. Celer. Cruentus, Statius 5. Theb. Cupidus cruxis. Degener. Du-
rus. Edax. Esuriens. Expugnator pecoris, Famescens. Ferus. Fuluus, Ouid. ii. Metam. Ieiunus. Immensis, Im-
probus. Indomitus. Infestans. Infestus pecori, Hora. Epod. Ouid. 2. Fast. Infrrends. Infatiabilis, Ouid. in Ibin. 30
Insidiator. Martiales. Horat. i. Car. Martius, quod veteres eum in tutela Martis esse finixerunt. Mecestus. Montani,
Ouidius epist. ii. Nocturnus. Prædo. Proceri, Horat. 2. Serm. Rabidi. Rabiosus. Rapaces, Horat. Epod. Rapi-
dus. Raptor. Rauus. Saevus. Sarcinosus. Sanguineus. Sanguinoletus. Spumiger. Superbi, Valerius 3. Argonaut.
Trepidans. Tristis. Triste lupus stabulis, Vergil. 3. Aeg. Trux. Vehemens, Horat. 2. epist. Vlulans. Vorax. Lupæ
epitheta. Fœda. Immanis. Inhumana, Propert. 4. Eleg. Martia. Obscena. Olida. Rapida, Ouid. 3. de Arte. Rana,
Horat. 3. Carm. Romulea. Spurca. Trux. Volsca.

Græca. Αγράσας λύκες, Athenæus ex Anaxila. Αἰμωπες (id est αγρεπτες) ἐν φέλεξ λύκες, Varinus ex epigramma-
te. Αργυρινῶν ἐξ φων τε πολύταλον δέρπαντης, Oppianus. Δαφοιδος, θυσιώντης, Idem. Αἰαδελφος θητείμης οὐεν
ἔδωδης, Θερσύφεων, καρχαρόδεις, Oppianus. Κερατόλύρυχος, Homer. Odyss. x. Κερδαίκοι, in epigrammate. Λαι-
μάρειος, Bianor in epigrammate. Μηλοφόβος, Oppianus. Λύριοι ὅρεστοι. i. ἀγελοι, Homer. Odyss. x. Νυκτεριδος, Ποι-
μήνιον έπικοπῶν ἐλεπτηρ, Ολοφέων, Πολιθελεις, (& πολιδος, vide infra in b.) Idem. Φθηρός, Philes. Ωμητη, Lycophron.

Lupa pro meretrici ponitur, propter auratiam, rapacitatem & ωμοφαγιαν. Lupula meretricula. Apuleio. A lu-
po facta meretricum nomina Græca (Lyce, Lycoris, & Lycanis) infra ponam inter propria. Deuortunt mores
virgini longè ac lupæ, id est meretrici, Plautus Epid. Romulum & Remum aliqui non à lupa fera, sed à meretrici
nutritos ait: quia de re Plutarchus in Romuli vita. Sunt qui dicant nutricis nomen ambiguitate fabulæ locum
dedisse: nam & feras & meretrices cōmuni vocabulo lupas vocamus: ita Faustuli vxori, prostrato pastoribus cor-
pore, lupæ cognomen esse additum, cum Laurentia antè nuncupata esset. Hinc lupari (Nonius ex Turpilio) pro
scortari: & lupanar vel lupanarium pro habitatione meretrici: & lupanaris adiectuum, (Calepino,) deriuantur.
Ite quibus grata est picta lupa (i. meretrix) barbara mitra, Iuuen. Sat. 3. Cauete yobis à pseudoprophetis, qui ve-
niunt ad vos in vestitu ouiu, sed intrinsecus sunt lupi rapaces, τοιωθεν δέξιοι, ινέοι, ἀρπαγεις, Christus Matth. 7. (Har-
pages peculiariter luporum genus esse Oppian. docet, vt in b. retuli.) Lupi recte intelliguntur hæretici, callidi vi-
delicet fraude, fortes disputatione, crudeles occisione: Vnde apostolus ad Ephesios, Intrabunt lupi rapaces ad vos,
Glossa in Acta. Noui quod ingressuri sint post discessum meum lupi graues (βαρεῖς) in vos non parcentes gregi,
Paulus Actorum 20. Lupos serrulas vocamus manubriatas, agrestium vībus accommodas, Cal. Vtitur hac signifi-
catione alicubi Palladius: handagen: dicta nimirum propter dentes inæquales quales lupini sunt, quibus exasper-
rantur: vt & lupi in frenis. Ad dolorem capitii lupinum: Suillum fimum comburito, & cinerem mellis admisceto,
caputq; rasum inungito: ac super brassicæ folia dato, Galenus de parabilib. 3. 285. Lupum appellant vlcus nō val-
de dissimile illi, quod fornix vel noli me tangere nominant: nisi quod non faciem, sicut illud, sed inferiores par-
tes, præcipue autē crura infestat: celerrimè depascens, & quasi lupus famelicus, proximas sibi carnes exedet: quod
& dubio procul de genere est phagedæna, à magis exusta tantum materia factum, & propteræ velocius obambu-
lans, Manardus. Lopus quomodo differat à cancro & malo quod vocant noli me tangere, docet Cæl. 30. 14. Ger-
mani lupum vocant, intertriginem in sede ex attritione ortam, vt equitantibus solet. Martialis sicum: Stragula
succincti venator sume veredi. Nam solet à nudo surgere fucus equo. Huius remedium ex felle bubulo, & carlinæ
chelidonizæq; succis permixtis & pro emplastro impositis, in Boue scripsi. Est & lupus inter sidera, cui stellæ affi-
gnantur nouendecim, atate Ptolemai in libra & scorpio residet, nunc in scorpio tantum visuntur, Ruellius. Λύ-
κιον τίχας, τὸν λύκον, Varinus: de sidere intelligo. Luparij, venatores luporum, Seruio. Lupi vel lupati sunt freni
asperrimi, dicti à lupinis dentibus qui inæquales sunt. Vide in Equo H.e. Mihi quidem non tam integrum ali-
quod freni genus aperioris videtur, quam cuiusvis freni ferrum quod ori inseritur, lupus aut lupatum recte dici,
(aut certe utrōque modo accipi.) hoc Græci σιμουρον vocant, pro quo Camerarius apud Xenophonem lupos ver-
tere solet. Nicandri Scholia festes lycon esse ait ferrum habent: τὸν τοις χαλινοῖς σιδηλον, Hesychius & Varinus.
Nostri

Nostri vocant *dusgebis*. Itali mortuum freni. Freni genus Græcī lycon nominant, Cælius: & fieri potest, vt idem coniicit, ab eo lyco spadas equos potius dici, alacres scilicet & ferociores, quam qui à lupo demorsi sint: solēt enim animosi equi lupos & frenum mortu quandoq; corripere & attrahere. Lupus, instrumentum aduncum quo vaſa quæ in puteum forte ceciderunt, extrahunt: idem harpax Græco vocabulo & harpago (Græcē ἀρπάγη, non harpago) nominatur. In alios lupi supernè ferrei inieci, vt in periculo essent, ne suspensi in murum extraherentur, Liuius 8. bellī Punici. Habet Legio ferreos harpagones, quos lupos vocant, Vegetius 2,25. Hæc instrumenta vocantur etiā onagri, corvi, & manus ferrea, yt in Onagro docui. Lupus, qui & canicula, ferreus harpax, quo si quid in putum decidit rapitur & extrahitur, Isidorus. Lycos etiam, id est, lupus vocatur fuscina, qua caro ollis eximitur: alio nomine οὐρανοί, αἰράνη, & ξενιστής, εἴδων enim eximere est, Pollux. Λαιχανον, τὸν λακεν. αἴρανοι Φρέατος ἀρταρία. Hesychius & Varinus. Ego λαιχανον vocem corruptam esse censco, & ξενιστής legendum ex Polluce: quanquam ξενιστής quidem suo loco apud eosdem οὐρανοί exponitur. Videtur & aliud validis genus ξενιστής existimatum Varino, qualis οὐρανοί ab άυν άνσα: nam post hæc verba seorsim subiicit, ξενιστής, γεράνες. Etymologus eandē originem facit & interpretatur οὐρανοί, n̄ apud Aeschylum. Αἰράνη, ξενιστής, (lego ξενιστής) ηράνησπον: est autem instrumentum habens οὐρανού, id est vincos siue vncos, quo cadi in puteos delapsi extrahuntur: Euripides lycon nominat, Hesychius & Varin. Creagran & harpagem, & lycon appellari scribit Pausanias, Cælius. Et alibi, Sunt & in belli vīsibus harpage, ab Agrippa excogitat, capiendis oblaqueandisq; nauibus. Eaverò sunt cubitorum quinq; ligna, ferro circumplexa, fibulasq; ab capite vtrōq; præfixas continentia, vni falx ferro curuata inhæret, alteri funes destinantur plurimi, falces machinis attrahentes, vbi in tendiculam incidit hostica nanis: cui interecipienda machinula præsto & altera est: coraca vocant, id est coruum. Harpagones (inquit Plinius) Anacharsis excogitauit primus, & manus Pericles Atheniensis: auētor nobis est in Viris illustribus Nepos Cornelius: hisce vsum ex Romanis primum imperatorem Duillium, Hæc Cælius. Lupinus, adiectiuum. Quem inauratum in Capitolio paruum atq; lactentem huberibus lupinis inhabitante fuisse meministis. Cicero in Catil. Galea lupina, Propertius.

Δυρθως, πνες τὸ στρεπτον λέγεσσον, οἷον (Varinus addit. αὐγαῖον) Διγλελυνθόν φάσος (sic αὔγος, οὐδὲ μὲν ἡ αὔγη) vt sonet lucem solutam, (quasi dilutam, non meram:) vel tempus ex luce & tenebris permixtum, per translacionem à pilis lupinis, qui interiore sui parte quo cuti cōstingua est, albican: exteriore nigri: át, Etymologus, Varinus & Eustathius apud Cælium. Vide etiam infra in Lyceo Apolline in h. & supra in c. de visu lupi. Δυρθως, ρολί η αὔγη λόφος (id est matutinal lux, crepusculum,) Suidas. Eustathius quidem in Iliad. x. αύγη lucem matutinā interpretatur, vnde deriuetur λυκόθως: itē vībrām vnde νῦξ αὐφιλύνη dicatur. Πρέπη τούτη αὐφιλύνη, summo mane, Opianus: hinc & γαύη, σούπη, σούπα: quin & lupi canes nocturni vocātur. Est igitur (inquit Varin.) αὐφιλύνη νῦξ, quod vulgo λυκόθως dicitur, inter noctem diemq; medium. Homerus sanè amphilycen noctem vocat, quę diei propinqua sit, & aurorā seu diluculum præcedat. Vel tempus quo Sol oriri & tenebras soluere incipit, non dū tamen ortus est, necdū plena aurora appetet: non in ista ratio est, vel quod vox αὔγη tenebras signat: vt amphilycon exponamus tenebrolam, quasi amphilygen: & lyctóphos, quasiliygóphos: vel à lycea, id est pelle lupina: cui color cinereus, nō totus niger, Hæc ille. Διγνήσουσι καὶ τὴν αὖτις λέγεται, Hes. Amphilyce, finis noctis. Ηὕρηται τούτοις αὐτοῖς τοῖς αὐφιλύνη λευκοῖς & απέλησης, Suidas ex in nominato. Idē amphilycen, p nocte simpliciter, per synecdochen accipi docet, vt in epigrāmate: Αὔγηντες Χαίρετε, Ήν μόνος εἰς τρισκελῆς δέξαμεν αὐφιλύνην. Αὔφιλύνης 70 Homero Iliad. 8. crepusculum antelucanum: cum lux adhuc crepera & dubia est, necdū pura, Scholia: Sic etiam Porphyrius,

Porphyrius, citante Cælio, interpretatur. Prisci Græcorum (inquit Gyraldus) primam lucem, quæ præcedit Solis exortum, λύκον appellauere, λύκος, id est à lupo: hodie quoq; lycophos dicitur: eandem & λύκον Homerus nunc semel appellauit: quin & Latini videntur lucem a λύκη deriuasse (ex Macrobo.) Quin idē ipse Homerus eam lucem, cum iam tum cernens lupus se in viam dare solet, αὐτοφίλυκον νῦν & appellare videtur. Theon vero amphilycen Solis exortum interpretatur. Sed & Sol λύκος cognominatur, (vt in h. referetur,) Hæc ille & Sipontinus. Lycophos Græci dicunt quod nos primum tempus lucis quasi οὐρανὸς φῶς, id est lumen candidum, Festus. Μυγδαλος, τὸ λυκόφως, Hesychius & Varinus. Apparet vocem esse barbarem, finitimatam nostris, morgen & frue, vel utrisq; iunctis. Λυκανῆς, τὸ crepusculum quod νῦν & αὐτοφίλυκον vocat Homerus, Pollux. Vide λυκεῖδες eiusdem significationis, inferius. Λυκανῆς, tyrannorum satellites erant, corpore vegeto & animo præsigni iuuenes: vocabuli ratio est, quia pedes lupino circumtegerent corio (ne æstus aduereret, Suid.) aut quia in clypeis lupi gestarent insigne, Cælius ex Suida. Alij sic dictos aiunt quasi leucopodes, id est albis pedibus: quod semper calceati (τάπεδεμένοι) essent, Hesychius. Aristophanes verò in Lysistrate Alcmæonidas sic nominat, qui contra Hippiam tyrannum & Pisistrati Hesychius. Aristophanes verò in Lysistrate Alcmæonidas sic nominat, qui contra Hippiam tyrannum & Pisistrati Leipydrio supra Parnethem, vbi ciues aliquot cum eis collecti sunt, vt scribit Aristoteles in Atheniensium republica, Suidas & Varinus.

Quilyanthropia seu cynanthropia morbo occupantur, inquit Actius 6. ix. mense Februario noctu exēunt, in tunc̄tis imitati lupos, aut canes, & vscq; ad diluculum circa sepulchra præcipue versantur: ita affectos his notis di- gnosces: pallidi apparent, & ignauè (ἀσθενες) aspiciunt, aridis oculis, neq; lachrymantur, spectabis in eis oculos cauos, scabram linguam, neq; omnino expuunt: sunt & sticulosi, tibijs ita ulceratis ut curari nequeant, propter frequentes casus (impactions,) & canum morsiones: his signis cognoscetis lycanthropiam esse melancholię speciem, Hæc ille ex Marcelllo: curandi ratione omitto. Plura vide supra in Cane H.c. ex Manardi epistolis super hoc morbo. Qui sic afficiuntur lycanthropi vocantur, item lycæones, Cælius. Manardus moribū ipsum lycæonem nominat: vt & Marcellus Vergilius in Diomedis de pæonia caput scribens: vbi & hæc eius verba sunt, Potuerunt Græci malum hoc lycæona vocasse ab Arcadiæ rege Lycaone, quæ Naso. Metam. à Ioue in lupon ob sceleris sua mutatum finxit aut quod verisimilius est, ex humanæ mentis alienatione hanc factam fuisse fabulam, &c. Omnia quidem in illo fere ex hoc attra bilis vitio descripta videntur, præsertimq; cum ait: Territus ipse fugit, nāctusq; silentia furis Exululat, frustraq; loqui conatur, &c. Lycaon apud recentiores vocatur morbi genus, quo affecti, noctu oberrant, & circa sepulchra morantur, Varin. Cognatus huic affectus videtur, de quo Andr. Bellunensis, Dæmonium leoninum (inquit) est confusio rationis cum factis malis. noxijs & iracundis: vt à leone dictum videatur hoc malum, quod eo detenti alias homines lədant, & leonum instar in eos səuant.

Λυκεῖον, terribile, luponum: vt σέγμα λυκεῖον, pellis lupina, Suid. Hesych. Varin. Ἄργυρα, Dorice, τὸ μορμολύκειον, 37 Suidas id est personæ, larvæ, quod pueris sint terribiles: nam & lupus fera terribilis est, & Mormo siue Gorgo, de qua dixi inter boues feros, vbi de Catobleponte. Λύκιον πίγας, τὸ λύκος, (sydus intelligo:) λυκεῖον (lego λυκεῖον, quāvis alij in eadem significatione penultimam circumflectant, quod non arridet) verò cum diphthongo, de pelle, Varinus: lego autem λέγμα, non λέμα. Λυκόφοροι equi, ac si lupiferos dicas. dicti sunt in equo B. inter celeres: Item λυκωταράδες ibidem. Apud Hesychium & Varinum nō recte λυκωταράδες, legitur in dictione Evertides. Λυκωταράδες (λυκωταράδες potius) πάσαι τὸ λυκωταράδες, εἰ τέλιον ἀνδρίαν (lege ἀνδρίαν.) Hesychius. Sunt enim Veneti siue Adriatici equi. Vide etiam paulo superius hoc in capite in lupi freni mentione. Ἄπων γὰρ σφηνῶν γένεται, ταῦροι δὲ μελισσῶν. Σελεύσι ποθοβόλουσι λυκωταράδες ἐξεργάσονται, Nicander in Theriacis. Hoc est, ex cadaueribus equorū & tau- rorum putridis generantur ut spæ & apes, utræq; lycospades, id est aspera & similes lupis colore: vel quoniam ut lupi impudentes sunt, præcipue vespa: vel quoniam lupis cadaueria illa vorantibus carne nudata & rupto corio euolant, vt lupi fortuita generationis earum causa videantur. Scholia stes.

Λυκεῖον, à lupo ades, Plutarcho. Λυκωταράδες τρέχειν, laniata vel adesa à lupo ouis, Grammatici in Lexicis in voce Δειπωνιζων. Λυκανηλας, διαλέκτῳ Λυκεῖον, Hesychius & Varinus. Λυγεανης δρυμὸς, sylua in qualipi versantur, idem. Λυγεδης, Λγεδην, Hesych. & Varin. Λυκεῖδες, τὸ τρέχειν τὸ λυκεῖον, id est tempus antelucanū, vel matutinū, Idem. Quidam in Lexico Græcolatino interpretatur dolorem qui fauces infestet, sine authore. Λυγελος, εἰ λυκεῖον οὐκαντος πεπονιάν, Hesych. & Varin, Λυγερος, θεραπευτικός, Hesych. Λυγεχεις, θεραπευτικός, (locus mihi obscurus,) Idem.

Λυκεῖον, qui lupos perdit vel occidit, vt in epigrammate, Δέρμα λυκεῖοντος σφραγιστε τελέων, Suidas & Varin. Est autē epigramma Zonā lib. 6. sect. 15. Anthologij, vbi vox τελέων desiderata, ex Suida restituetur. Λυγετον, paroxytonum, lupon occidēs: proparoxytonum verò à lupo occisus, Quidam in Lexico Græcolat. Λυκεπτος, οὐκέτεχνος apud Hippocharmum, Hesychius & Varin.

Lycophilus pro suspecto ponitur & latente, vt est apud Ael. Dionysium & Menander ita scriptū reliquit, Λυγεφίλοι μὲν εἰσαὶ Διεγέλαγα: id est, suspecte quidem conciliaciones sunt, Cælius & Varinus. Λυγεφίλοις, τρέχειν, Varinus. Videtur sanè factum hoc vocabulum ex apologeto huiusmodi: Lupis & agnis foedus aliquando fuit, datis utrinq; ob sidibus. Lupi suos catulos, oves canum cohortem dedēre. Quietis ouibus ac pascientibus, lupi matrum desiderio vulnus adiungit. Tum lupi irruentes, fidem feedūq; solutum elamitant, ovesq; canū præsidio destitutas laniant. Λυγεφων, Λγενεφων, Λγηλεφων, Hesych. & Varinus: Est & viri proprium. Λυγεχεις, θεραπευτικός, color cinereus cuiusmodi lupinus est, Eustathius Iliad. 7.

Lycophthalmos gemma quatuor est colorum, ex rutilo & sanguineo: in medio nigrum candido cingitur, vt lupiterum oculi, illis per omnia similis. Plin. lib. 37.

Stirpes. Lupum salictarium Plinius lib. 21. numerat inter herbas Italiz quæ in cibum veniunt, eaq; verius oblectamenta quā cibos. Medicis & pharmacopolis hodie vulgo luppen vocatur, Gallis hupelon, Germanis hopen. Caulibus aculeatis longissimisq; (inquit Ruellius) in verbris & salicis reptat, folijs vitis albæ, hispidis, & nigrioribus: flore cinereo, ac multis exilibus folliculis squamatim compactili. Hoc frugibus admisto, Germani suam conditunt ceruissiam. Subit scanditq; salices, & arbusta omnia circumoluendo se complectitur, nonnusquam quoq; reptitus lupus vocatur hodie. Græci vulgo bryon vocat, à bryonix vt puto similitudine (nam bryoniā quoq; vt audio, in Burgundia vitem lupi vocant) bruscandum Iali, quasi bryon scandile. Hæc Ruellius. Lupulos ego aut à colore lupino aut ab asperitate sic appellatos puto: asperrim enim sunt & colorem lupi caule & folijs imitantur, Platina. Lupa, nomen cici vel ricini apud Dioscoridem. Lupinus vel luponum (masculino genere frequentius) genus leguminis, quid cum lupo commune habeat, haud scio: circumagitur quidem cum Sole;

Sole, & Sol quoq; diuersa à lupo cognomina fortitut. Thermos Græci vocant, nostri *seigbonen*, *irvāsch bonen*, *vvolfzfern*. Lycos flores herbæ iridis dici inuenio, quod labiorum lupi speciem reddit, Cælius ex Scholijs in Nicandrum, si bene memini. Apud Hesychium & Varinum non recte legitur τὸ Λυκόνων ἀνθερός, pro τὸ Λυκόνων ἀνθερός. Orobanche apud Dioscoridem alio nomine etiam λύκος vocatur, & hodie à quibusdam lupa Matthæolo teste & V. de supra in Boue capite tertio. Chamælicos, verbenaca altera, inter nomenclaturas Dioscoridis. Lycium est spina pyxacantha, vel potius succus ex contusis decoctisq; æreō vase radicibus elus & ramulis: huic nomen inuenientum Ruellius coniicit, quoniam à Lycia inueheretur, præcipuum vrbe Patara. Lycanthemon, smilax aspera, Dioscor. Lycophryx (aliás leucophryx) artemisia, apud eundem. Per hyemis tempora Spartani lycophonas, λυκόφρονας, ad dormiendi usum stipadibus permixtos sibi substernebant, θεραπεύειν τὸν δύναντος. Cælius. Lycopersium, de qua Galenus de simplicibus 4. 17. Nuper, inquit, herbam quandam conspeximus, quam centuria quidam ex barbarica circa Aegyptum regione comp̄tauerat, odore adeo graui, adeoq; inamœno, vt ne gustare quidem auderem, sed letale esse coniicerem: vtebatur autem ad urgentes articulorum dolores: atq; ipsi etiam laborantibus refrigerandi pollere facultate est visa. Est autem colore subflavo, odore tam graui quam cicuta: nisi quod lœcum quandam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus hic exprimitur, lycopēsium esse dicebat, Hæc Galenus. Lycosyalion, lesamoides magnum, Dioscorides. Lycopsis anchusa congener, miror quomodo ab aspectu lupino nomen tulerit. Ruellius lingua canis hodie vulgo dicitur hoc nomen adjudicat: folia ei (inquit Plinius lib. 27.) longiora quam laetucæ crassissimæ, &c. Pro thermantiade lycosolon substitui, in Succidancis legimus. Messenij echinopodem, lycophanon (λυκόφανον) vocitant, Hesychius & Varinus: de echinopode herba vide in Echino supra in H. a. Lupicor, capparis & limonium, apud Dioscoridem. Lupipes, (vt scribit Ruellius,) Græcī lycopoda nominant: herba est marrubio sylvestri similis, follo lupini pedis effigie, dissecto, grauis odoris, caule anguloso geniculatoq; fungosa intus medulla, radice frequenti capitallamento fibrata: folia trita præsentaneo remedio imponuntur dissoluto stomacho. Galli nunc patam lupinam, nun herbam pectoralem, nunc manum sanctoræ Mariæ dominant, Ruellius. Hæc est quam multi in Germania cardiacam vocant, *hertzgeßperr*, *herzkraut*: nim̄rum quod cardia (sic etiam stomachum sive os ventriculi veteres nominabant) imposita medeatur. Quod verò Ruellius ait Græce lycopodem nominari, ausquam reperio apud Græcos, sed neq; apud Plinium: quare confitam ab eo ad imitationem Gallicæ vocis Græcam coniicio. Sic & Dodoneus lycopodium siccum nomine vocat herbam, quam nosti pedem vris, vulgo muscosam, &c. Tragus mellissam sylvestrem facit. Fortassis hoc Galenij lycopersium fuerit, cuius proximè memini: cum & nomen à lupo, & odoris insignis grauitas, leuiter tamen aromaticæ, & ni fallor etiam color conueniat, præsertim maturo iam semine prægnantis herbæ: leuari autem elus vsu articulorum dolores facile crediderim, cum egregie discutiat, & mediocriter calefaciat euocetq; in vaporem resolutos crassos humores, &c. nam quod Galenus refrigerare putat, non pro certo asserit, sed vulgi refert opinionem, qui forsitan acta frigidâ herbam aut eius sucum ad huiusmodi dolores admouebant. Vix hercle grauius odoratam inuenias herbam, vt non mirum sit Galenum noluisse gustare: ego vero certius cognoscendi gratia, ea etiam quæ venenosa esse sciebam, pleraque omnia gusta iudicare volui, sed ne quid deglutirem diligenter caui, & apotherapia mox aliqua vsus sum. Magna quidem inter plantas valde refrigerantium pars, odoris grauitate notatur, quod singulariter ostendere possem: non continuò tamen omne grauter olens refrigerat. Fungi quidam (inquit Ruellius) terræ cohærent, nullo fulti pede, in globum circinati, nec villa sive parte patentes dehincane: qui cum rumpuntur, atram fuliginem eructant, toto callo in fumum abeunte: hos crepitus lupi nostrum vulgus appellat, iij nullo pæto manduntur. Germani nominant *pfa-vvenſift*, id est crepitum pauonis: Matthæolus *vesicas lupi*, Tragus tertij Tomi cap. i. *babenſift*, & ouatos à figura. Crescunt, inquit, in campis gramine vestitis, albo colore, & cum aruerunt, crepat, & puluerem ferè flauum eructant. Hunc aliqui vetustis & humidis viceribus inspergunt, vt sicceant & facilis curationem admittant. Fungus quem crepitum lupi vocant, cum stercore porci gramina pascentis tritus & calidus appositus plague, sanguinem fistit: debet autem intra triduum non remoueri, Rusius. Comarus Græcæ, Arablecæ carilabinch, vel haruanchieh (apud Serapionem) Latinè fucus lupi, vel suborbito (lege, arbutus) nostro idiomate armoni vocant, *Sylaticus*. Idem alibi lusoph. sicut lupi interpretatur. Arnoldus scribit arbutum in Hispania sicut lupi vocari. Caret eo Germania: in sylvis Galliæ Narbonensis frequentem vidi. Diplacum è genere carduorum, nostri vocant *vvolffzral*; hoc est fulmen lupinum: & esulam, hoc est pityusat, vel quemuis etiam lithymallum, *vvolffsmilch*, id est lac lupinum: aliqui non recte *voffvurz*, id est radicem lupi: quod nomen aconito conuenit, vt iam docebo. In Hippiatricis Græcis cap. 26. helleborum album αὐτολύνον vocati legimus, aut certè eiusdem facultatis plantam.

Aconitum quoniam lupos aliasq; feras plerasque omnes occidit, homini etiam intus forisq; venenum, sed & remedium aduersus morbos & vitia quædam, & lupariz nomen, tum apud Germanos tum Gallos & Italos habet, hoc præcipue loco, quæ super eo mihi obseruata sunt, studio sis communicare volui. Pluribus autem de eo mihi agendum est, propter veterum pariter ac recentiorum circa huius veneni genera, partim ignorantiam, partim errores, & codices quoq; veterum vitiatos. Antiquorum curam (inquit Plinius) diligentiamque quis possit satis venerari, cum constet omnium venenorū ocyllum esse aconitum: & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas dominientes à Calfurnio Bestia vxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio elus, in dīgōtō eas mortuas, Hæc Plinius. Et alibi, Nascentur in nudis cautibus quas aconas (*dingvas*) nominant: & ideo aconitum aliqui dixeré, nullo iuxta, né puluere quidem nutritre. (Hinc forte Ouidius viuacia dixerit.) Et dira aconita creat os, Ausonius. Hanc alliquid rationem nominis attrulere. Alij, quoniam vis eadem in morte esset, quæ coibus ad ferri aciem deterēdam, statimque admota velocitas sentiretur. In Ponzo est portus Acone, veneno aconito ditus, Plinius. Theopompos Chilus, vir fide dignus, de Clearcho Heracleotæ Ponti riy anno scribit, quod multos violenter sustulerit, & νῶνειον plerisque bibendum dederit: quod cum cognouissent homines, nulli domo prodibant nisi gustata prius ruta: hac enim præsumpta nihil obesse aconitum asserunt: est autem hoc venenum, quod sic nominatum ait inde quod nascatur Aconi loco circa Heracleam, Athenæus lib. 3. Apparet autem priore loco non νῶνειον sed *dingvav* esse legendum, vt posteriore: quo quidem recte aconitum legi etymologia demonstrat: quanquam & conion, id est cicutæ inter venena est, & tutæ inter utriusque antipharmacæ nominatur. Aconitum præterea ex Ponto, de

cuius hic loquitur rege, commendabatur. Quæ quia nascuntur dura viuacia caute Agrestes aconita vocant, Ouidius lib. 7. Metam. Eustathius quidem in Dionysium Afrum scribens aconitum sonare putat inexpugnabile venenum, ἀγριόντεν νευκούθαι, καὶ διὸν παλαιόντεν καὶ ἀνπαλαιόντεν. Et mox ex Arriano citat hæc verba, Mariandy n̄ ultra Sangarium habitant, Paphlagonum vicini, vbi v̄bs est Heraclea: quo in loco Cimmerij sumpto in cibis aconito male habuerunt: nam pro patro more herbis vescebantur. Κονζεθαι quidem est puluere seu arena aspergi, & ad luctam præparari, vnde ἀκνίτη & ἀγνίτη aduerbia, circa puluerem, sine labore & periculo, facile: Erasmus inter proverbia recenset. Hinc iocus ille in Epigrammate, Αἴσα ποὺς ἀγνίτων τετέν φυγε τετή ἀγνίτη. Xenophon in libro de venatione ἀγνίτην φάρμακον dixit, aconiticum venenum: apud Hesychium & Vatinum non recte ἀγνίτη legitur. Dicitur & aconitum vas non illitum, quod calido dilutum humore aquam in se trahit: Dioscorides ἀποστολη exponit, id est non picatum, libro 1. de fuligine resinx. Αγνίτη vas (Inquit Cornarius) idem est quod ἀκνίτη, id est nulla calce illitum, neque villo tectorio obductum: nam à picis oblitione picatorum & non picatorum scitilium appellatio facta est Latinis, sicut à calce Græcis, &c. vt ille pluribus periequistur in commentarijs in Galenum καὶ τὰς εἰδής lib. 1. ad finem copitis 4. Aconitum (inquit Theophrastus) loquitur autem de secundo apud Dioscoridem aconiti genere) nascitur in Creta atque Zacyntho, sed plurimum optimumque in Heraclea Pontica: Et paulò post, Nascitur vbiq; & non in Aconis solū, à quibus habet appellationem: is autem vicus est Periandynorum: amar autem loca potissimum saxosa. Hoc in loco (de hist. plant. 9. 16. non Periandynotum vt Græcè Latineq; legitur, & à Marcello alijsq; citatur, sed Mariandynorum legendum est. Sunt enim Mariandyni / vt Dionysius Afer scribit & interpres eius Eustathius) populi vicini Paphlagoniæ, vbi extra eum Cerberus ab Hercule spumam rabiens euomuit, vnde vel natum est aconitum, vt Nicander & Ouidius lib. 7. Metam. scribunt: vel cum prius innoxium esset, Cerberi vomitu contaetum venenosum evasit. Cerberum aiunt in lucem eductum, cum eam ferre non posset, euomuisse, atq; inde ortum aconitum. Est autem Acheron fluuius Heracleæ Ponticæ, & iuxta Aconitus collis, vbi canis in lucem extractus fertur. Ibidem subuersum est oppidum Priolai, qui Lyci regis Mariandynorum filius fuit, & in Heraclea Pontica mortuus est, cum Hercules bellum gereret in finitimos: vnde vrbem Heracleæ vicinam Lycus sic appellavit à filio nomine Priolai, Scholia Nicandri. Mariandynæ regionis Stephanus quoq; meminit. Alij tamen Cerberi non in Ponto, sed in Laconica iuxta Tanatum eductum ab Hercule fabulantur, vbi spelunca quædam ostenditur, vt refert Strabo lib. 8. Fabulæ narratære è spumis Cerberi canis, extractæ ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, vbi monstratur eius ad inferos aditus, gigni, Plinius de aconito. Nicander aconitum sentire videtur non ab Aconis Ponti vico dictum, sed à cautibus in quibus nascitur: Aconitum, inquit, aliqui thelyphonon & cammonor vocant: producit autem foemineum (foeminarum perniciem) hoc aconitum (mons Ida) in collibus petrosis, ἐν διαγενούσῃ βρύσῃ: Vbi scholiastes, Prouenit aconitum ijs in locis vbi cotes nascuntur: quas aliqui in Heraclea nasci aiunt, alijs in Hermione, alijs in Tanagra: Quibus verbis cotes eum non pro petris aut saxis simpliciter accipere appetet, sed pro cotibus illis tantum quibus ferrum acutur: quod euidem non probo, quanquam Theophrasti aconitum, quod secundum eius genus apud Dioscoridem est, simpliciter petrosis in locis nasci ab eo proditur: Nicander de primo loquitur, quod pardalianches, &c. vocant. Ipse quidem sepiissime aconiti Dioscoridis secundi duo genera, luteum in quam & cœruleum, ratione floris, iuxta petras montium emicare vidi: luteum etiam in ipsis petris & rupibus, sed terria intactis, non vt Plinius scribit nudis, nullo luxta ne puluere quidem hærente ac nutritore hanc plantam: hoc enim Grammatici commenti videntur, vt nominis rationem reddere possent, tanquam sic dicta herba quod ἀγνίτη καὶ ἀνηρέως naceretur. Cœruleum saepe quidem iuxta saxa, sed magis in terrenis oritur. Pallid Diætæs Cæsar nascentia axis Infundas aconita palam, Lucanus lib. 4. Sylvaticus & alijs quidam huius farinæ omnem herbam venenosam aconitum dici posse stulte persuasi sunt. Nunc ipsa aconiti genera describemus ex Dioscoride, Theophrasto, Plinio. Aconitum (inquit Dioscorides) aliqui pardalianches, alijs cammonor, alijs thelyphonon, alijs therophonon appellant: folia habet tria quatuorue cyclamini aut sycij, id est cucumeris (Marcellus interpres addit syulestris) minora tamē & subhirsuta (τριχωτά, quadantenus alpæ, Marcell.) Caulis illi est dodrantalis: radix scorpolonis caudæ simili, alabæstri modo nitet. Nomina eius eadem omnia Nicander & Plinius recensent, præter therophonon, Ruellius theriophonon legit. Idem & Marcellus thelyphonon apud Dioscoridem & Theophrastum deputatam esse vocem protheriophonon temere suspicuntur, cum & Nicander sic habeat, quietiam θηλέων ἀγνίτων eadem de causa vocant: nominis rationem ex Theophrasto & Plinio infra reddemus, quoniam genitalibus cuiusvis animalis foeminae infecta radix, mortem inficit. Pardalianches quidem vocatur, quoniam pantheras veluti strangulando occidat, vt legitur in Scholijs Nicandri, vnde hec translata subiicitur. Pardalis deuorato aconito moritur: quamobrem non prius id gustat, quam prope se viderit excrementum humanum, quo scilicet antipharmaco vitur. Itaque pastores excrementum ab arbore suspendunt, in eam altitudinem quam saliendo pardalinus assequi non posse coniiciunt. Hoc viso pardalis, secura propter antipharmacæ præsentiam, aconitum edit: deinde antipharmacum appetens assiliensq; cum propter altitudinem attingere nequeat, crebris tandem saltibus exhausta, vel moritur, vel vehementer debilitatur: natura enim infirmum (ἀνον) est animal: & à venatoribus capitur vel occiditur, Hæcilla. Minus autem miretur aliquis curati excremento hominis hanc veluti anginam seu strangulationem, quam panthera seu pardales ex aconito patiuntur (veneno scilicet guttur, fauces & gulam inflammante, & humores illuc attrahente, vt helloborus etiam:) si legerit apud Galenum libro decimo de simplicibus experimentum memorabile de fauicum inflammatione pueri excremento sananda. Pantheræ gustato aconito liberantur morte excrementorum hominis gustu, Plinius. Quod ad cammarii nomen, Galenus in Glossis Hippocraticis cammonor interpretatur marinum animal (malacostracum, generis cancerorum) parvæ caridi, id est squillæ (cancello) simile: & aconitum, propter radicum eius cum squilla similitudinem: sed apud Hippocratem (inquit) in libro de Locis in homine de neutro istorum accipi potest, vbi in ardoribus cammonor assumitur. Vnde Erotianus (Herophilus, Cornarius) non solum ipsum animal cammonor sed etiam circumstans ipsi muscum ita appellariat. Zeno autem Herophilus cicutam, Zeuxis medicamentum refrigeratorium, Hæc Galenus. Ego apud Dioscoridem inter nomenclaturas cammonor nomen etiam mandragoræ & delphinio attribut obseruauit, in quarum historia utrobique penultima per alpha scribitur (quanquam in delphinio per m. simplex camaros, quod non probamus) id quod placet, & si cammotos pro aconito apud Dioscoridem, Nicandrum, & Galenum in Glossis per o. parvum scriptum sit: & insuper Nicandri scholiastes, cuius non magna apud me authoritas, καὶ μηδεποτε interpretetur,

καρκίνου μέρος αναφέντι, id est malo fato interimē: nam καρκίνος pro καρκίνῳ poetica vox est. Cammaron sanc
verobiq; per alpha pro cancri marini genere scribi, nouerunt vel mediocriter eruditio omnes: huius autem figura (Galen etiam teste, & Plinio) radices aconiti conferuntur, sicut etiam scorpis caudae: quamobrem scorpium aliqui vocauerunt: (atida radix incurvatur paulum scorpionum modo, Ruellius.) sic & alterius aconiti radix squillæ cancelli marini cirris confertur. Sed & cammaros aliqui caridas (non καρίδες ut apud Hesychium habetur falsa) id est squillas rubentes vocant. Κάρκινος quidem per omicron & m. simplex, alnus est Hesychio & Vatino Aconitum folia habet cyclamini (inquit Plinio) aut cucumeris, non plura quam quatuor ab radice leñiter his-
suta: radicem modicam cammaron similem marino: quare quidam cammaron appellauere, alij thelyphonon. Radix incurvatur paulum scorpionum modo, quare & scorpion aliqui appellauere: nec defuere qui myoct
o non appellare malent. Aconitum (ut legimus in libro de simplicibus ad Paternianum, qui Galeno attribuitur) herbulæ est quæ folia habet à radice duo vel tria, similis cucumeri: & thysulum non altum: radicem oblongam,
& ad imum magis tenuorem & minutorem, spectem & colores ad similitudinem scorpionis pusilli sine pedibus.
Thelyphonum (inquit Theophrastus 9. 19. de hist. plant.) alij scorpionem appellant, habet folium cyclamini,
radicem similem scorpioni: nascitur graminis modo, & geniculis constat: loca amat umbrosa. Hec Theophrastus.
Nicandri interpres gramine simile esse aconitum dixit, in quo reprehendendus est. Theophrastus enim non hoc dixit, sed nasci ut gramen, nimirum propter genicula, ut hoc ipsum ceu exegesis subiecerit: sic etiam illud quod priuatim aconitum vocat, frumento simile esse ait, caulinis nimirum geniculatis & nodosis, non alia parte. Forma quadam peculiari spectatur, nepæ (scorpis) vocatae radix, representat enim speciem scorpionis, Theoph. 9. 14. Strangulator alnem nascitur in terris edilla, (atenensis, Bellunensis:) & est amari saporis & hotridi odoris, Aucenna lib. 4. fen. 6. Transo ad aconitum alterum, quod Dioscorides & Theophrastus descripsérunt: à Plinio præteritum admiror. Aconitum alterum (inquit Dioscorides) sunt qui cynoætonon, qui lycotonon, qui cyamon leucon, Romani colomestrum (colomestin, Sylvaticus) appellant. Huius tria genera sunt: unum quo venatores, duo quibus medici utuntur. Ex his tertium quod Ponticum vocant, (καλός) verbum si demas, clarior erit syntaxis, ut Ruellius fecit: sed ita videbitur medicinale aconitum, non venatorium describere: cum hoc à descripto venatores vti in fine capitinis doceat. Theophrastus quidem aconiti genus unum tantum, quo medici simul & venatores utuntur, describit: plurimum in Italia iustinis montibus nascitur, antedicto (altero quo medici utuntur, quod non descripsit, ut neque venatorum,) efficacius: platani folia habet, sed magis incisa (μακρὸν ἐπεγγραψη), pluribus quam platanus incisuris diuisa, Marcellus & Ruellius: sed licet etiam profundiores non crebriores incisuras accipere: multoq; longiora (Ruellius & Matthæolus, qui μακρὸν τεχεῖ leguntur: breuibus, Marcellus qui μακρότερον legit: quam vocem forte commodius Latinè reddas minorà vel angustiora) & nigriora: caulem instar pediculi in filiæ, (ut ipse interpretor, μόχον enim in filice potius quam καρκίνον dicit, in Vitulo docimus) glabrum, altitudine cubitali, & aliquando maiore: semen in siliquis quadangeribus oblongis, radices cirris marinatum (squillatum similes & nigras: quibus ad venationem luporum utuntur, crudis eas carnibus imponentes: quæ in cibo ab illis sumpta eos enecant, Hec Dioscorides. Aconitum (inquit Theophrastus, de eodem loquens genere) folio constat intubæ CEO (ego non καρκίνωδες, sed πλατυτερῶδες lego: cum & Dioscorides platani folium ei tribuat, & nos ea facie lupariam nostram, cuius sunt flores, nouerimus: radice tum specie tum colore vnci proxima, (ut Gaza vertit: sed legendum καρκίνοι, id est squillæ, non καρκίνοι.) Fru-
gum herbæ est, non humilis matetiz, (υληνατός), fructicis: nam capite quinto libri 4. historiæ, δένδρα, υληνατα, & πλατυ, ceu tria stirpium genera constituit) herba brevis est, & nihil supervacui habens, (εδεν πελτίν, nihil egredi vel eximium, ut Marcellus vertit, quod magis probo: quasi dicat, et si maxime venenosum sit aconitum, & initis facultatibus præditum, nihil tamen herbaria insigne habet aut admiratione dignum, nisi radicem fortassis ut & thelyphonum: sed hic de herba, hoc est sapientie priuatim loquitur:) sed frumento similis, semen tam in spica non habet. Matthæolus nescio quomodo negationem non videt, & semen in spica, velut frumentum, habere falsum scriptis.

Aconitum Dioscoridis primum, hodie à quibusdam tora vocatur: de qua seorsim agam inferius. Hic illud tantum monebo, errare Leonardum Fuchsium, qui herbam paris appellatum vulgo ab Ital s, ut Matthæolus scribit, aconitum primum esse assertit, cum ea omnino sit solani generibus adoumeranda, tum alijs, tum viribus: refrigerandi enim causa foris imponitur tum oribus calidis, idq; ut ille experientia nos docuit: minimè vero pütrefaciendi aut erodendi ut aconita: sed non est quod pluribus refutem, ne sim prolixior: mecum quidem & Matthæolus & Tragus sentiunt: sed suffragiorum numero hic non vincitur. Fuchsius sanc tum alijs tum inde mihi deceptus videretur, quod herbam paris (quam aliqui non recte asterem Atticum putant) nonnulli vuam vulpiam, lupinam, aut caninam vocant: unde & Germanicum nomen factum, aut si & potius ab imperitis puto medicis, vvolffsbeer (nostri vulgo vocavit crützelkraut, id est cruciatam, propter folla semper ferè quaterna, crucis instar disposta: alij sprennenkraut, augenkraut, Fuchsius etiam dolvvurz, quo nomine aliud solani genus in Boœ in c. descriptum nos appellamus.) Sed vua lupina apud Arabes solanum est: teste Auerroe, ut Sylvaticus scribit: quamvis aliqui, eodem tradente, staphisagriam interpretentur. Alij Solanum non lupi, sed vulpis vuam vocant. Gerunt autem vuas omnia solani genera. Cuculus vel vua lupina apud authorem de simplicibus medicamentis ad Paternianum, cap. 83. ipsum solanum simpliciter dictum est. Sylvaticus non cuculus sed caucalis legit, & vuam lupinam exponit. Plinii certe solanum cucubalum vocat. Secundi Dioscoridis aconiti genera duo aguoscimus, luteum (ut dixi) & cœruleum, quorum illud multò venenosius & vehementius est, à Theophrasto & Dioscoride descriptum: folijs enim ad platanum accedit, & extremæ radices in citros ceu squillarum abeunt, &c. hoc vero Arabum napellus videretur, radice figuram napi praesentante, de quo infra seorsim. Nostri vtrunq; luparum vocant, vvolffvurz (Rhæti qui Italice loquuntur ris de lop, id est radicem lupi) sed luteum præcipue per excellenciam: & quoniam cœrulei radix nigrior est, lutei minus nigra, fusca scilicet & interdum albicans, lupariam albam & nigrum aliquando nominamus, die weiß vvolffvurz, die schwarz vvolffvurz. Lupacia, inquit Sylvaticus, est herba interficiens lupos, & potissimum puluis ex ea: quidam falsum dicunt radiculam esse sive helleborum nigrum, cum reuera sit strangulator adib sive aconitum. Cœrulei quidem aconiti radicibus qui pro helleboro nigro vterentur, pharmacopolas in Sabaudia vidi: & Iac. Sylvius alicubi reprehendit idem à nonnullis in Gallia fieri: cuius erroris occasio eis fuit niger radicis color, & quodd ventris profluuium similiter moueat, ut in napello dicam, & quodd helleborus ipse eis deesset. Aconitum inuenisse prima dicitur Hecate, venenorū insigni crudelitate

et crudelitate foemina, quæ Persam patrem Solis filium perlinde crudelissimum veneno sustulit, author Diodorus. P. Iude Ouidius in Metamorphosi, cum herbam nominat Hecateida, creditor aconitum intellexisse. Habent & rustici lupariam vulgo nominatam, ad eundem & sam, folio vitis, multæ habente diuisuras, & maculas candidas, flore oblongo, lateo: quare recentiores barbarij lycocotonum arbitrantur esse, Ruellius. Aliqui hanc plantam Gallicè madrettes vocant: alij patam lupinam, ut etiam cardiacam, de qua superius. Ponticum aconitum, inquit Matthæolus, quod Dioscorides descripsit, in omnibus ferè Italæ montibus nascitur, folijs magis quam platanis incisis, caule silicis, floribus luteis, figura similibus ranunculi floribus, sed multò maioribus (nostræ lupariae tum lutea tum cœrulea, cucullatos, ut ita dicam, flores habent, vel quodammodo galeatos, ranunculi floribus longè dissimiles, quare deceptum hic Matthæolum puto:) & vulgo luparia vocatur, quamquæ in Tridentino (n. ostem est) puto iuxta Tridentum) herba vulpis nominetur, ed quod radices eius tritæ & carnibus mixtae vulpes interrunt. Lupariam luteam describit Fuchsius historiæ plantarum capite trigesimo: Luteam simul & cœruleam Tragus Tomo primo cap. 82. Folia, inquit, luteæ diuisa sunt in quinq; partes, ut saniculae vulgo dicitur, vel ranunculi höttenfis, ex viridi nigricantia, (cœrulea potius, si bene memini, haue coloris folia haberet, que etiam alabastri instar resplendent, id est vasis ex alabastro factis, quod de primi aconiti radice Dioscorides scribit: est autem is splendor qualis spectatur in illis vernice lignis, givniss: luteæ vero folia neq; nigritant, neq; splendent;) radix est nigra, multis capillamentis ut a spargi sicut veratrum nigrum, odoris non ingratis: caules ferè bicubitalis, quartæ aut quintæ vna radice vertula procedunt: & flores mense maio proferunt pileoli acuti specie, similes ferè floribus unciis vulgo dicitur: folliculi subnati pungunt quales in aquilegia, quam vulgo vocant, quibus semen includatur nigrum, angulosum, nigella aut cepæ semini non dissimile, hoc si quis mandat, putum efficaciter mouetur & acutimenta ferè pyrethri sentitur. (Aconiti cœrulei radiceem pyrethri & staphylagriæ gustu vrente linguam affectare, ipse certò deprehendi. Odorem cum tunditur ingratum spirat, fortis nigra est, intus alba, substantia tenaci & sine nervis. Lege etiam Ammonium Agricolam in libro de Simplicitibus.) Nascitur locis aperis, montanis, sylvosis, & in vallis præfundis, vt in lydia Martis, &c. Cœruleam Argentorati in horis colunt: ea specie & sapore luteam refert: procerior ramen & per omnia maior est, flores similiter per caulem deinceps tanquam in spica displici & cœrulei dehinc scunt, colore cœrulei, caui, galereum imagine, vnde & herbæ nomen apud aliquos ysenhælm, id est galea ferrea. Norimbergæ plantatur etiam alterum genus flore similierte cœruleo, & tertium tosoeo, Hæc Tragus. Cœruleum communè genus, radices quodammodo bulbosas & napo figura similes habet, quæ in junioribus singula, in vetusternæ aut plures à capite cohærentes pollicis ferè crassitudine, paulatim in mucronem attenuantur, vt hoc etiam nomine scorpij caudæ conferti possint, aut potius integro cum canda scorpio sine pedibus, vt primum aconiti genus ab auctore de simplicitibus ad Paternianum. Viderat ille foras aridas radices: ex nostris quidem recentibus pedati etiam scorpi effigiem facile est imitari, paucis fibris relectis, vt reliquæ pendulum loco tint. Nostræ hanc plantam vocant kappenblumen, ac si pileatam aut cucullatam potius dicas, propter florum speciem: aliqui narrenkappen, id est cucullata stultorum: alij rüffelsvurz, id est radicem diaboli, in Helvetia Rhætis contermina. Licebit vero distinguenda gratia à genere luteo, cui eadem florum figura est, hanc pileatam luteam, illam cœruleam dicere, (blauw vnd gelb kappenblumen) vt sic generum quoq; cognatio intelligatur. Cœruleum herbarij quidam inferioris Germaniæ superbiam vocant, nimurum à thyrso qui & procerus & rectissimus vñq; ad finem est. Lutea apud nos in vallis & lateribus minorum etiam montium crescit, cœrulea non nisi in altissimorum montium lateribus: non enim in imis, vt luteæ sçpe, neq; in summis: tum alibi, tum iuxta faxa, locis terrenis, & circa lactarium tuguria, intactum à vaccis: Itaq; sçpe eius sylva circa casas lactarias spestantur, nulla ferè alia internascente planta: est autem viuacissima, & in hortos translata facilimè comprehendit, & omnium diutissimè durat. Lutea non æquæ facile crescit: iuxta muros vtræq; facilius. Cœrulea vtcunque neglecta, & male etiam tractata, pertinacissimè viuit: plantatur autem propter coloris gratiam, qua vel ipsum cœruleum metallum provocat. Luteæ nullæ gratia: pallidus enim & tristis ei color, qualis illi quam digitalem Fuchsius nominavit, ex luteo albicans & dilutus. Nodi quidem geniculorum protuberantes gemmarum instar, cœruleæ peculiares sunt: vt luteæ mirifica radicis textura, retiformis quodammodo, maculis sive foraminibus passim dehiscens, prefertim si maior & annosa fuerit radix. Luparia pediculos occidit, item muscas in laete. Confliginem, de qua in Boue dixi, aliqui recentiores aconiti vel toxicæ generibus adnumerandam putant: & habet sanguinem foeminae eorumq; vacua non dissimilia, vt & helieborus niger vulgaris: cui & viribus ferè responderet: & illius ego potius quam aconiti generibus adscripterem. Galli pomeleam, id est pulmonariam vocant, aliqui du cruentis mortis sic ab eis dicto in pueris & in vaccis medeatur. Nostræ lüskru, kavvurz, &c. Sabaudi marieure, alobre, quasi elleborum: aliqui patam leonis. Stultæ quidam aconitum tealgit interpretatur, quod venenum metallicum est, quantum potentia aconito non dissimile, de quo Sylaticus capite 602. His adiungam quæ animalia aconito sumpto intereant. Aconitum vim mortiferam in radice tantum habet, foliis & fructu nihil nocere affirmant, Theophrastus. Idem tamen, vt mox recitabo, folium quoq; genitalibus foeminarum inditum, mortem afferre ait. Luridæ terribiles miscent aconita nouæ, & Ouidius. Aconito fugitios in vinculo vii solitos desponso animo fertur, Ruellius. Aconito (inquit Theophrastus, loquens de illo quod Dioscorides secundi generis facit) neq; pecus (ovis) neq; aliud ullum animal pascitur: confici ad officiendum modo quodam enarrant, nec nosse quenquam: quamobrem medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio vt: alijq; quibusdam de causis epotum nihil penitus posse efficere, neq; ex vino, neq; ex mullo. Componi autem ita ferunt, vt certis occidere temporibus possit (ocystatum aliqui venenorum, vt Plinius scribit de primo aconiti genere) videlicet bimestri, trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio: pessimè illos de vita discedere volunt, qui plurimum temporis resistere possint: paulatim enim tabescat corpus, & languore pereat diurno esse necesse: fallimè illos, qui confessim obeunt. Remedium nonquam esse conpertum, sed falsò dici quoddam aliud resistens illi haberet. Non enim herba, sed melle & mero, & quibusdam ei almodi seruari aliquos potuisse ab incolis (Ponti,) atq; id raro factum, summaq; difficultate. Hæc Theophrastus. Et mox alio veneno commemorato (videtur autem id Colchicon esse, ephemetur quoq; dictum) quod similiter vt aconitum vel breui interimat, vel dia post, subdit: Aconitum vero (vt diximus) inutile esse ijs qui præparare ignorant, nec licitum possidere, sed capitalem pœnam institutam aiunt. Temporis differentiam pro collectus ratione se qui autumant, & mortes collectu temporibus compates eueniunt. Græcè legimus, πολλοὶ γάρ τὸν Γαβαλέα πίνεσθαι, τοῖς ἀπὸ τοῦ Λογῆς χρόνοις: hoc est, tanto post tempum aconitum tempore mori homines, quantu ab eius collectione iam abiit. Foeminas occidit, tum in humano

(vt supra ab initio huius de aconito tractationis ex Plinio retuli) tum allorum animalium genere, genitalibus in ditum: quam obrem thelyphonon appellatur, primum scilicet aconiti genus. Omnem quadrupedem necat; im posita verendis feminie lexus radice, folio quidem intra eundem diem, Ruellius ex Theophrasto: quasi vero malus in folio venenum quam in radice sit, cum Theophrastus folio & fructu venenum esse negari scribat: vnde motus fortassis Gaza folij mentionem hoc loco omisit, nisi librorum ea sit culpa: sic enim habet eius translatio, Enecat omnes quadrupedes eodem die, si genitalibus vel radicula imponatur. Græca lectio est, ἀπόλυτος τε πάντας, εἰναι τὸ γένος τοῦ θερόφυτου, οὐδὲ μηδέ. Thelyphthonion inter abrotoni cognominis, forte non recte positum est: licet enim suspicari pro aconito abrotонum aliquem legisse, eiusque nomenclaturis adscripsiisse quæ aconiti erat. Mel venatum in Heraclea Ponti reperiri Dio/corides scribit, ubi & aconitum: ijsdemq; remedis maleficio eius occurri, quibus aconito: vnde coniunctione existimat eum, apes in Ponto ex aconito mellificare. Aetius quidem 13. 59. manifeste scribit, mel apud Heracliam ex aconito colligi, nisi me fallit interpres, ut fausta hic Manardus contradicit Marcello. (Venenatum fit etiam ex floribus oleandri, Arnoldus.) Quam puto de gelida collectu flore cicutæ. Melle sub infami Corsica misit apis, Ouidius. Plinius tamen, ego lepton vocat genus herbeæ vnde mel istud colligatur, de quo pluribus dixi in Boue capite tertio. Fieri sane potest vt ex vtrisq; ipsis herbis, vel pluribus etiam (venenis enim ea regio scatet) maleficium illud melli accedat. Cœrulei quidem aconiti flores sa pius gustauit, & temper mihi dulces visi sunt: sa pius etiam vespas & apiculas insidentes vidi. Aconito primo quæ feræ perent, autores scribunt: & quæ secundo priuatim: ego vtroq; omne animalium genus necari existimo, vt ex sequentibus patebit. Aconitum primum, sive thelyphphonum similes habet vires secundo: sed pardales peculia riter occidere ereditur, vt lupos secundum, Galenus. Thelyphphonum enecat boues, oves & iumenta, & ad summa 20 omnes quadrupedes genitalibus impositum, Theophrastus. Intermit pardales, sues, lupos, bestiasq; omnes in carnibus obiectum, Dioscorides. Leones, lynxes, pardales, pantheres & vrgi, capiuntur aconito admixto escæ illi, qua quæq; delectatur, Xenophon. Tangunt carnes aconito, necantq; gustu earum pantheras, nisi hoc fieret re pleturas illos situs: ob id quidam pardalanches appellauit. At illas statim liberari morte, exrementorum hominis gustu demonstratum, Plinius: idem superius ex Nicandri scholijs retuli. Aconitum aliqui myoctonoū appella vtre, quoniam procul & elonginquo odore mures necat, Plinius: sed quod necet odore tantum aliorum nemō scripsit. Nicander mures hoc veneno πεπλασμην, hoc est funditus & ad desolationem vsq; tollit tradit. Nostri quidē etiam luparia ex secundo aconiti genere, vt mox dicam, mures tollunt. Est & myophonum herba, à murlam, vt p̄ se fert etymon, pernicie nominata. Absyrtus certe in Hippiatricis cap. 92. ipsum aconitum sic vocat. Herba muralis sive muricida (μυοφόνος) à quibusdam vocata, ferulacea & neruiculis est, vt fœniculum & ferula, & aliæ, Thophrast. de hist. Plant. 6. 1. Et rursus in fine secundi capituli, quædam veluti neruicaulia sunt, vt fœniculum, myophonum, & similia. At libro 7. cap. 7. Parchenium olus quod coqui exigit, vt malua & beta, &c. Muraleum verit: helxineum nimirum intelligens, quæ iuxta muros & stilocidia nascitur: et si ea nostro tempore in olerum censu non sit: tenera quidem esse potest. Neruosi cauliculi quibusdā, vt marathro, hippomarathro, myophonoū, Plinius 21. 9. nec alibi eius meminit. Hermolaus quoq; ignotum sibi fatetur. Seminum naturā πεπλασμην habent, ansum, fœniculum, pastinaca, caucalis, cicuta, coriandum, & scīas, quam aliqui μυοφόνον appellant, Phanias apud Athenæum libro 9. Hermolaus corollario 691. Φύτον πεπλασμην vertit pileari forma, quasi πεπλασμην legerit: nimis rum quoniam horum omnium vt flores sic lemnia in umbellis sunt, quæ petasos seu pileos quadammodo referrunt: & sciæ etiam herba sic dicta videtur, à scelatis, id est umbellis, quæ gerit, vt ferulaceæ generis omnes. Ce terum cur myophonum appelleatur nullus coniecturæ locus est, cum mures occidere eam nemo scribat, & à myo phono sic à muribus occidendiis dicto aconito longissimè differat: quam obrem miephonon, (μυοφόνος, vt Athenæi codices habent, vel potius μυοφόνος, per diphthongum impro priam) quoties herba ferulacea, neruiculis & umbellam gerens significatur, semper scriperim, cum aliâs, tum homonymiæ declinanda gratia. Coniecerim autem sic appellari πεπλασμην φίνω, hoc est ab eo quod tanquam sanguine inficiat: φίνω enim sanguinem si gnificat, quare & atractylidem aliqui phonon nuncupant: & Theophrastus de euyno, δειδεινών, απεργόν: Inficiunt autem sanguineo succo & aliæ diuersæ, flore aut radice aut alteri: & inter ferulaceas ac neruicatules, partinacæ latiæ quæ rubras dicimus: & pastinaca sylvestris: quam Dioscorides sciadion, id est umbellam habere scribit ex floribus albis, & in medium eius partem exiguum purpureo colore spectari. Hęc planta vulgo cognita est: & memini aliquando audire patrem illam umbellæ purpuream à quibusdam colligi ad eundem colorem tingendū, quamvis ea exigua est, & longo tempore parum colligitur: cuti quidem inficta colorē reddit purpureum. Hanec ipsam, aut proximam ei generæ ac formæ stirpem Theophrasti & Pliniij miephonon esse dixerim. Nicander in te medijs contra ixix venenum polium quoq; myoconon vocat, quod (inquit Scholiastes) nullus alias fecit: neq; enim mures occidit polium. Thelyphphonum ad motum (ἐπενόμων, hoc est seobe radicis derasa supra eum) scor ploneum occidere tradunt, & eum reuulsere posse si helleboro candido linatur (aspergatur: nam verbū κατα πέπλεν alpergere est,) Theophrastus. Ferunt radicem aconiti (primi) scorpioni admotam, torpore eum resoluere: & è diuerso admoto verato exaltari, Dio/corides. Thelyphphonum Theophrastus narrat, si ad scorpij dorsum ad moueas, hunc statim perire: & si candido helleboro oblinias, integrati valetudinis mox restitui, Gillius ex Aelia no. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentq; pallentes & vincit se cofitentur: auxillatur eis elleborum album, tactu resoluerit: ceditq; aconitum duobus malis, suo & omnium, Plinius. Quintam intra corpus aduersus scorpionum iactus aconitum datur, vt inferius dicam. Therionara in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere Democritus scribit, nec nisi hyænæ asperlu recreari, Plinius. Ego hanc therionarcati eandem aconito primo crediderim: & pro ἐπεξέργα simpliciter, vel ἐπεξέργα λαχεῖ, aut alia quapā voce Plinium legisse iuvans εγγ: elleboro enim albo scorpion ut recreetur aspergendum, καταπάσσων, ex Theophrasto iam recitauit. Therionara (inquit iterum Plinius 25. 9.) alia quæ magica (Democrito prodita, vt nunc recitani) & in nostro orbe nascitur, fruticosæ, folijs subuitridibus, flore roseo: serpentes necat, cuicunq; admota feræ & hæc torporem adserit. Hæc forte delphinum Dioscoridis fuerit (cuius aliâs non meminit Plinius) cum facultas florisq; color consenserant. (Est & insula Therionara, Plinio 5. 31.) nam fruticosæ cum sit, aconitum primum esse non potest, cui coliculus dodrantalis tantum. Scribit autem de delphinio Dioscorides, Ferunt admota herba contactos scorpiones languescere, (παρεγνέθη), torpidosq; & ad nocendum inefficaces fieri: amotaq; statim in antiquam redire naturam: quare non immerito intet nomina eius paralysis est, quod vim vigoremq; scorpionum resoluit, quo sensu in homine etiam paralysin dicimus membris ac nervis resolutis motuq; priuatis: sic de aconiti etiæ radice admota

scorpio, παραγράφειν, id est resoluere ipsum, Diſcorides dixit. Plinius verò in aconito, ut superius recitauit, vocera resoluere contraria significatione usurpatum; pro eo quod est maleſicio ſoluere, liberare, mederi. (Apocynon quoq[ue] paralyſis cognominatur, quod d[icitur] folia eius eum adipe feris obiecta, statim eorum coendices refoluntur. Vocatur & cammarus idem delphinium, vt aconitum, nō quod parte aliqua cammarum animal exprimat, ſed quod cammarū aconiti iuſta scorpis reſtat: nam & foris admotum, vt dixi, eis exitio eſt: & aduersus iſtus eoram in vino bibendum datut, nec alia eius remedia traduntur: vt de aconito ſimiliter, à quo tamen partium ſuatum deſcriptione diſſert. Diachys quidem & diachytos, eadem ratione vocati puto qua paralyſin: hyacinthum, à colore floris aut etiam figura: buccis ſum, à ſiliquis fortassis: delphinium vero vel delphiniadēm, vt Diſcorides ipſe docet, à foliorum figura: habet c. in foliola inciſuris diuīſa, tenuula (ἀστέρα, Marcellus legit ἀστέρα, id eſt alba) oblonga, delphinum figura, δελφίνιον, vnde nomē inuenit. Ceterū φ. & nerion & neriation & ſolandrus vocatur, inde conſicte ſubſtit, congenerē eſſe rhododaphne plantam. Quoniam neriuſ etiā frutex rhododaphne eſt: & multa cum delphiniā communia habet: flores roſeos, ſiliquas, folia oblonga: remediu[m], quo delphinium (ſemēn eius) ē vino contra scorpiōnū iētas bibitur, vnde ſolandros vocatur: thododaphne vero ceteris animalibus exitio, hominib[us] ſalutatis eſt (ἀρθρίπτυνος τριητή), quod uno verbo ὁδοδάφνη dixeris) aduersus ſerpentum mortu[m], ſimiliter ex vino pota. Videlut certe delphinū quoq[ue] non ſine veneno eſt, cū & ſcorpions torpore afficiat, & homini non niſi aduersus ſcorpionis mortu[m] detur, vt alia multa venenosa aduersus venena dantur. Quamobrē ſi quis delphinū, thododaphne minorē vel humilē dixerit, meo quidē iudicio nō ſalletur. Naſcitur apud nos herba fruticola, foliis amygdale, florib[us] roleis & leucoiſ formis, &c. tota, ni fallor, ſpecie rhododaphne ſimilis, quā in Canis philologia deſcripta in ziziberis canini ex Aucenna mentione: videtur autē vel delphinium eſt, vel ſanè eiusdem generis herba. Semen amillio ſimile ſit, iam non memini: continent & lana in ſiliquis, cuius nulla apud Diſcoridē mentio: ſed rhododaphnes etiam ſiliquæ lana infarctæ ſunt: vt huius ſaltem genus eſſe concedatur, ſi cui delphinij nomē admittere non placeat. Nā quod ſenā vulgo diſta, delphinū non ſit, vt ſibi peruaſerat Marcellus, tam clariū mihi videtur, vt vel paucis refutare tēdio foret. Lychin quoq[ue] eandē contra ſcorpiones vim habere Diſcorides tradit, &c. Vide in Delphinio H. a. Leones pardalianches venenū, ſicuti pantheras occidit, Aristoteles. Haſtenus que animalia priuatum aconiti primi veneno intereat, diſtū eſt. Venio ad ſecundū, φ triplex facit Diſcorides, nos (vt dixi) duo tātum eius genera cognoscimus, luteū & cœruleū, eadem vtrūq[ue] facultate: ſed luteū efficiacius, lupiſ p̄cipuē occidendi vulgō credit: quare illud tantū per excellentiā pleriq[ue] lupaſ vocant: pauci vtrūq[ue] coloris tantū differentiā addentes. Proxiū Nilum herba naſcitur, que non ſine cauſa lycoſtonus appellatur, quod eāt lupus calcans conuulsionibus moritut: ppterē Aegyptiū in terras suas eiulmodi herbā importati phibent, quod hoc animal veſerentur, Gillius ex Aeliano: ſed deceptus videtur in verbo calcans: q[ue] Græcē quomodo habeatur neſcio, conſicio autē aliquā eſt vocem à verbo ματεῖν, quod & calcare & comedere, γλαυκόν, ſignificat, Varinus in πάσχειν. Feles mares ſubreptos fœminis ſerū occidunt, non tamen edunt, παντούται, Herodotus. Sed quoniā venatores apud nos aconita luparię certis modis alij aliter præparant & compoñunt, vt lupos ac vulpes interliniant, cōpoſitiones huiusmodi aliquot, vt partim in Germanicis libris manucriptis reperi, partim a pharmacopolis nostris cognoui, huc adſcribam. Primum igitur in ferz, quas capturi ſunt, eum ad locū vbi eſcam venenatam proponere ſtauant, ventitare ſoleant, carne aut alijs eſciſ ſine veneno obiectis explorare ſolent, tanquam invitantes: atq[ue] hoc venatorio vocabulo vocant lüderen quāſi laden, hoc eſt inuitate: ſolent enim illuc credire vbi eſcam ſemel repererunt, & alias etiam forte ſecū alligere, ſiue ſponte, ſine quod ad eſcam profecte latērēt alias non poſſint. Quod ſi eſcam abſumpram deprehenderit venator: certas ad eſſe feram, globulos ſuos venenoſos exponit, qui quidem fabiſ pauld maiores, ab alijs magnitudine lugāndis, hunc ad modum fieri ſolent. Aconiti crassifoliale triti, vtrūq[ue] Veneti, vtrūq[ue] cochlearia duo: corticis fagi, foliorum taxi, vtrūq[ue]; cochleare vnum, diligenter cōmifteto: deinde mellis & axun- giae, vtrūq[ue]; cochlearium ad ignem permifſe, & bullientibus puluerem prædictum immittit: hinc p[ro]lulas formabis, quas pro lupis capiendis axungia illines, pro vulpibus non item. Agyrtae qui aconitum apud nos vendunt, taxi folia non aliam ob causam ei misceri aſunt, quām vt ne vomitus redi posſit: cum tamen taxum ſimplicerit venenatum eſt conſter: ſed docet Diſcorides strangulationē ab ea fieri, vnde conſicimus non guttur tantum ſed fauces etiam & gulam veneno eius comprimi & arctari, vnde vomitus impeditur: vt dupli cōmōdine noxia ſit, ſuo inquam veneno, & ne aconitum reaſumatur prohibendo. Catiuſcus rex Eburonum taxo ſe examinavit, Cæſar & bellū Gallici. Alij koe modo miſcent, luparię vncias duas, foliorū ſtraxiū vel taxi portas vnciam: corticis fagi, vitti Veneti, calcis yluq[ue], arſenici citrini, ſingulorum ſequiunciam: amygdalarum dulcium vncias tres, mellis quantum ſufficit: ſiant globi magnitudine nucis, lardo inungendi. Alij qui pira ſicca adūcent, vel portus eis inuoluunt: pro vulpibus puto. Sunt qui Luparię radice effossa Luna deſcrecente, folia betuli, ſtarini corticem, & Valerianā, pari omnium mensura miſcent, & globos cum melle ſuauis antero adipe illirant. Alij lupariam, arſenicum citrinum & taxi folia equaliter. Alij, Luparię vnciam, cum ſemuncia vtrii & melle quantum ſufficit ſubigito, p[ro]p[ri]e ſicciſ contuſis inuoluunt, & ſeuum ſuperinducito. Alij luteam & cœruleam lupariam, helleborum album, vtrūq[ue] Venetum, lardum vel axungiam, adipeci felis ſylvestris, taxi folia, mel, ſatinam ſuauis, arſenicum album & citrinum, fungos miſcarios pallidos aut rubentes, & oleum, omnia in vnam massam redigant, certis ponderibus & mensuris permixta, plurimum autem de fungis addunt, &c. Aconito paſcitur neq[ue] pecus, (ogis,) neq[ue] vllam animal, Theophrastus. Luparię, vt Rhæti narrant, necat omne animal quod eā cum naſcitur, vt lupos, vulpes, vtrūq[ue] canes. Ego ſimplicerit quoduis animal eo deuorato interire crediderim. Rustici agyrtae vt mures collantur in Sabaudia & apud nos vendunt: ibent autem nostri farinam ex auena aur triticō miſcere, & iō pulvis formā redigere. Ego quidem nuper aconiti lutei puluerem cum butyro, lardo & farina copioſum ratto (id eſt muri domestici majori) in muſcipula capto per triduum appofit sine villo potu, nec tamen inde mortuus eſt. Postea cum minores mures cepi ſtem, auripigmento in lardum iuſtricato eis appofito, intra horam morientes viſi. Auripigmentum enim præfertim lutidum, quod roſagallum voçant, vt ſcribit Cardanus) tum mures, tum lupi ſi gaſtauerint, non ſolum moriuntur, ſed in rabiem adeō eſſerant, vt ſui generis animalia inuadant, & quęcunq[ue] monordet in eandem rabiem incident, vt totum genus brevi pereat: culus rei quandoq[ue] ſeci experimentum. Sed tamen petiſuolum eſt, ne etiam ciuſurata perdaſ & innoxia animalia, & ne aqua inuentā fruſtreris. Verum paruare, ſi bene cedat, domum muribus plenam expurgabis. In lupis diſſicilius eſt, cum aquam celerius inueniant, Hæcille. Pediculos etiā occidit, ex oleo inuncta radix: vel ſi caput lauetur lixiuio in quo decocta ſit, vt Tragus ſcribit: ego quidem in la- gari nemini conſulo, inunctio forte tutio: fuerit. Sed nec muſca euadunt, deguſtato lacte in quo macerata ſit.

Canes eodem interire iam prius dixi: & Diſcorides inter cetera secun di generis nomina cynoētonon ponit: Codices quidam manuſcripti a conīto cynoētoni peculiarem titulam habent, librariorum (vt recte coniicit Hermonatis) culpa, duo capita distractabentur in tria: nam cynoētoni Diſcorides neq; formam neq; medicinas exequatur. Apocynon quidem herba alia venenosa, cynoētonon etiam & pardalanches cognominatur. Non omittemus & antipharmacaz quædam quæ medeantur ijs quæ aconitum sumperint. Pantheræ quidem excrements hominum sibi medentur, vt ſupra reſtū: Homines multo vt Theophrastus docet. Ex vino aut mulso potum, nihil poſſe offere putant, idem. Sed planè contrarium Eustathius apud Macrobiūm 6.7. aſſertit his verib;: Si quis aconitum nesciens haueſit, non nego haueſtu cum metu plurimi ſolere curari. Inſulam enim viſceribus trahit ad ſe calorem, & veneno frigido quaſi calidum tam repugnat. Si verò aconitum iplum cum vino tritum potuſ datum ſit, haurientem nulla curatio à morte defendit. Tunc enim vinum natura frigidum admiftione ſui frigus auxit veneni, (mihil certum eſt aconitum venenū minimè frigidum eſſe) nec in interioribus tam caleſcit, quia non liberum ſed admiſtum alij, in aliud verum defcendit in viſcera, Hæc ille. Mibi rationes iſtæ non placent: Palueiem muſco-num (id eſt paraūatum muſcarum) napellum depaſcentium aduerſus napellum dare, vel puluerem coturnicis ſeu turdi, Aat. Gainetius: deceptus nim̄um ab Arabibus, aut eorum interpretibus, qui coturnices aconito paſci ſcriplerunt: cum ſturnos (non turdos) cicutam paſci ſcribendum foſſet, vt pluribus paulo poſt dicetur. Acerum calidum potum, (& mox vomitionibus redditus) contra cicutam & aconitum prodeſt, Aggregator ex Serpione ſecundum Diſcoridem: ego apud Diſcoridem, nullam aconiti mentionem in acero reperio. Lac bubali & ſine contra aconitum b;bitor, ouillum verò contra cicutam, Aggregator ex Pliniō. Coagula hæc di, vituli, capi eccl Haliabbas contra cicutam propinat, alij contra aconitum. Allium debellat aconitio quod alio nomine pardalanches vocatur, Plinius. Rutam aduerſari aconito, ſuperius ex Atheno recaſt. Galenus lbro 2. de antidotis, rutæ inſipum tritum, ē vino puto bibi coſulit: aut tuſ gallinaceum pingue. Reliqua remedia & ſigia ſumpti hulus ve-neni leges apud Diſcoridem 6.7. item Aētium. Nicandrum in Alexipharmacis. Sunt aconito etiam in medendo viles hoīnī vires: quamvis Sylaticus nec intra nec extra corpus adhibendum ſcripferit: ex Autenna nimittum, qui idem de vitroq; aconito tradidit. Aconitū ſue pardallanches (inquit Galenus) ſeptica; id eſt patrefactoria & ve-nenofacultatis eſt, in cibo potuq; cauendum: idoneū vero vbi quid foris in corpore, aut circa ſedem, exedendo tollendum videtur, ad quos vſas radix eius tumenda eſt. Sed & alterum quod lycoētonon vocant, eiusdem eſt fa-cultatis. Aconitum (primum) vires habet thapsis, Author de ſimplicibus ad Paternianum. Cellus vim exedendi corpora cicutae tribuit, quæ certe non huius ſed aconiti eſt. Sed forte ruta legendū, vt & inter ea quæ rodunt pau-lo antè apud eundem non cicutæ ſed rutæ ſemen: id enim inter anætomotica prius numerauerat. Miſcetur oculo-rum remedij leuandi doſoris gratia (ophthalmicis medicamentis anodynis,) Diſcorides: ſep ica quidem idem ferè ſine dolore præſtant, quod cum dolore cauſtia. Proinde ego ſic verterem: Miſcetur oculorum remedij quæ ſine dolore exedant, quamvis Diſcorides non ſatis expreſſit: ſed res ipla loquitur. Nam ſimpliciter ad dolorem tollendum aconitū applicare, inſaniam dixerim. Sed fieri potest, vt cicutæ vires aconito Diſcorides adſcripferit: miſcetur. n. illa collyrijs, & oculorū med camētis ad epiphoras, & dolores ſedandoſ refiſerando & accerſendo ſomnum, vt apud Pliniū & Diſcoridem legitur. Confundant. n. aconiti & cicutæ vires interſe, preceptuē Latini aliquot & Arabes, ſed & Græcivt Aētius. Maiores oculorum quoq; medicamentis aconitum miſceti falubet irime promulgauere, aperta profeffione, malum quidem nullū eſſe ſine alio bono, Plinius. Aconitum accommoda-tum eſt ad exedendum aliquid in ſequacis n. καθ' ἔργον, Galenos vt panī ante citau: hoc eſt in ore, aut ſede. Apud Aētium tamen legitur τὸ ἔργον οὐδεις ν. καθ' ἔργον: hoc eſt, extra corpus vel in ſede. Christopherus Oroſcius prior ē lectionem proba. Ego tutius eſſe puto in ore non admittere, ne vel ſalina infeſta aut fortuito vel modicum eius de glutinatō, periculi cauſa sit. Foret etiam periculum ſi forte vleſcula aut venæ aliās aperiat & ſanguine in e fundenteſ in ore eſſent. Aegineta etiā habet τὸ ἔργον οὐδεις ν. καθ' ἔργον, & ſimiliter veius interpres Latius vertit. Sed ſtaphisagria quoque aphias cum melle ſanat, teste Diſcoride: quæ tamen prope modum ſimili aconito vim habet: & ſandaracha apud eundem oris vleſtibus cōmendatur, quam tamen lib. 6. inter venena cum calce & auripigmento numerat: quamobrē nihil laſſero, niſi tutius abſiner, cum niñus periculosa ad eosde affeſtus remedia abunde reperiāntur. Aconiti radix emplastrī modo impoſita, putrefacit (exedit) efficiaciter hec noriſhoides & pudenda, Arnoldus citans Galenum, cum tamen apud Galenū non ſic legitur. Aconiti herbe ſucco pilorum ortū prohiberi ferunt, Aētius: atqui hec facultas non aconiti ſed κονῖτος, id eſt cicutæ eſt, ſeptus autē hec ab imperiis confundantur. Utuntur the-lyphono medici p. preceſtorio: ſed & alijs qui fuldūm de cauſis eptum nihil penitus poſſe officere aint, neq; ex vino neq; ex moſo, Theophrastus. Et rurſus. Neq; vocata (scorpij, thelyphonij) radix ſpeciem ſcorpionis re-præſentat, & vtilis id elius etiam & ad alia quædam habetur. Et alibi, Proficit porta contra ſcorpionam ičetus. Aco-nitum quoq; (inquit Plinius) in vſum humanæ ſalutis vertēte, ſcorpionum ičibas aduerſari experiencingo datuſ in vino calido. Ea eſt natura vi hominem occidat, niſi inuenierit quod in homine perimā: cum eo ſolo collegetur, velut pari intus inuenio. Sola hec pugna eſt, cum venenū in viſceſibus reperiſ: Mirūq; extitilla pet ſe ambo cōm-fint, duo venenai in homine cōntrariuntur, vt homo ſuperiſit, Hec Plinius. Videri autem potest nō de ſcorpij tantū veneno loqu, quod aconitum id ſolum in homine reperiūtū impugnat, ſed quoq; etiā in alio, vt Hermonaſ etiā & Ruellius acceperunt: & hā nemine alio veterum id ſcriptum inueniam: ego q; ſtēm credere quām experici malo, poſſet tamen aliquis periculum facere in cane, ſi modo noſtrum aconitum, quod ſecondi generis eſt, id in præſtare potest quod prium, de quo ipſi loquuntur. Extra corpus quidem vbi quid erodere, aut veheſentur ſiccare oporteat, eundem vſum præbebunt, aconitum, ſtaphisagria, iiris ſylvestris, helteborus niger, thapsis, cha-mæleo niger. ſtaphisagria ſane non facultate tantum, ſed tota ſpecie, radice excepta, amelari in hi aconitum vi-detur, folijs, pericarpis, ſeme, flore: ſi recte floris ſiguram memini: quamq; ſatidis floribus, qui luci & exiguſ ſunt, Diſcorides ſtaphisagria flores conſerit: quanoſtræ ſtaphisagria non conuenire Fuchsius atiam te-ſtatur: niſi quis ita excuſare velit, vt non ſatidis floribus, ſed colori qui heuſ herbe ſucco expreſſo decocto-que (vt Ruellius meminit) cœruleus fieri ſolet, vulgo Indicum vocant, endict, ita; h; ſagia flore qui ſubcoerulei ſunt, comparentur. Author med camīnum ſuccidaneum pro aconito ſtrin ylat ſtem recte vſu parati poſſe do-cet. Sed iiris ſylvestris quæ ab ipſo intelligatur, non facile dixerim. Aē iis quidem ipſum aconitum alio nomine iiris ſylvestris vocari ſcibit: apud Diſcoridem vero xyris & ephemericum non letale ita cognominantur. Ego vero letale poſtis ephemericum, hoc eſt colchicum, aconiti vires habere dixerim. Xyris etiam intra corpus tundim ſumitur. Quamobrem aliud iiris ſylaefſis genus quærendu n vdetur quod aconito ſubſtituamus: ego

commodius non inuenio quād quod spātulam fœtidam vocāt, quo & pediculi occiduntur, vt etiam colchico, &c. Ceterum vt aconitum alterum platani folia habet, sic etiam cici, ne ipsum quidem sine veneno. Grēci cici alkerua vocant, de qua Auicenna, Dicitur quād perscrutatiō vltima in expressione kesb alkerua & sesam, admodum venenosa & mortifera sit. Cornua de lumbel Arabice, id est spicæ, pro qua translatum est in Almansore, cornua cerui montani, lœdit similiter napello, quem odore etiam refert, Arnoldus. De cornu spicæ calidissimo & erodente veneno mihi ignoto, Auicenna statim post napellum tractat. Et subinde de veneno quod murkion appellat, (Bellunensis legit farfiū) cui eodem modo resistatur quo napello: & herbam ipsam napello similem esse putat, fateatur enim se ignorare. Ego apud Grēcos nihil quod cum eo conferri possit reperio. Glossa Arabica, Inquit Bellunensis, cicutam exponit. Arqui Auicenna inter calida venena de eo tractat. Myosota herba non alia quam Dioscoridis & Grēcorum, describitur à Plinio 27. 12. flore cœruleo, vi septica & exulceratrice, quæ & ægilopas sanet, &c. Est autem planè eadem quæ altera muris auricula Dioscoridi: quam tamen septicam esse vel exulcerare alius nemo scripsit. Galenus in secundo ordine eam siccari scribit, caliditatem verò manifestam nullam obtinere, tantum abest ut exulceret. Sed neq; necesse est exulcerare aut exedere quicquid ad ægilopas rectè admouetur, cum & refrigerantia quædam, sed siccantia admoueantur. Quād si has quas Plinius ei falso tribuit facultates haberet, aconito viribus coniungenda esset, qua quidem occasione eam hīc memorauit. Luperis puluerem cum butyro subactum omne genus impetiginum sanare promittunt, in iumentis & hominibus. Mūlomedici apud nos vlcera phagedænica equorum (vermes appellant) & conito, vitro & axungia mixtis curant: alij etiam alla commiscunt. Napellum aliqui recentiores aconiti genus faciunt, Matthæolus negat: quamobrem priuatum de illo agere volui, aliorum primum scripta propositurus, inde meam sententiā, aconiti genus esse, confirmatus. Syluaticus Arabicas voces bix, bisinus vel bissum, motgnapelli (mus napelli, potius) & alfarsas, diuersis in locis napellum interpretatur: bix vero toram, quam aconitum primum esse infra docebo: item alchlehil, gummi napelli, cum alliorum nullus quod sciam vllū napelli gummi commemoret, sed ixiæ chamæleonitis venenosus, quem thechie vel tassia nominat Auicenna: à qua plurimum differt Grēcorum thapsia, quæ tamen & ipsi, & gummi eius à recentiorib. quibusdam (Arnoldo & alijs) inter venena numeratur, & succus eius à Dioscoride. Albis, id est napellus Bellunensis. Et tursus, Albisi est medicamen in quo recipitur albis, id est napellus. Bisnus, mus napelli, Idem: Inde forsan corruptè bis, id est napellus mosi vocatur: mos quidem Persicè mutè significat. Bisnus buha, id est napellus Moysi, Bellunensis. Besalbi, id est napelli, Vetus glossographus Auicennæ. Farsas, (forte farfiū, de quo paulo superius diximus) dicitur quād sit napellus, alij venenum letale, Idem. Apud Auicennam li. 4. fen. 6. in melle venenato pro aconito legitur alsucharam, interpres ineptè vertit hyoscyam nigrum: significat enim cicutam, ut Bellunensi quoq; placet. Arnoldus aconitum vocat vscat, & lycotorox, pro lycotoron: & alterum genus folijs cyclamini edifitione, pro thelyphonon. Bis, id est napellus (inquit Auicenn) est venenum pernicio- sum, immodiè calidum & secum, illitum dele albaras (id est vitiligenes:) & potum etiam cum ex eius gegueri- scet in potu sumitur (Bellunensis sic legit, Confectio dicta alberzachali in potu sumpta dele albaras: Syluaticus simplicius legit, dele albaras illitū & confert lepræ:) & similiter confert lepræ. Potum occidit, dimidiæ drachmæ pondere, veletiam minore, ut ego iudic. Antidotum eius est mus napelli, qui eo nutritur. Coturnices (seman) quidem eo pastæ non moriuntur, (apparet hæc verba ineptè ex Galeno translata qui sturnos cicutæ circa noxam pasci tum alibi scribit, tum in lib. ad Pisone: contornices autem elleboro, ut & Aristot. lib. 1. de plantis.) & præ omnibus diamoschu compositione ei resistit maximè, Auicennalib. 2. ca. 300. Et mox lequenti capite, Bisnus buha (inquit) id est napellus Moysi, teste Ioanne, herba est quæ nascitur cum napello: & quicunq; napellus ei vicinus est, non crescit, aut fructum non producit: & est præcipuum antidotum napelli, utilis ad omnia similiter, ut contra albaras & lepram. Bisnus verò seu napellus mus, est animal, quod moratur in radice napelli sicut mus, utilis ad albaras & lepram: (datur etiam contra omne venenum & mortis à viperæ,) Hæc Auicenna: ea quæ parentheseos notis inclusimus non habentur in quibusdam codicibus. Napellus, inquit Syluaticus, herba est similis hellebori nigro, cuius radix digeritur instar retis, & antonomasticè est herba (quælibet) venenosa: & est prima pars aconiti. Napellus (inquit Crescentiensis) est napus marinus, in littore maris crescens, illitus dele maculas cutis: & cum bibitur medicamentis quæ venenum eius remittant admixtis, valet contra lepram. Et quod miraculi instar est, mus parvulus pascitur & inuenitur iuxta ipsum, antidotum ipsius. Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur: & illud animal moratur in radice napelli, Syluaticus. Arabicè quidem mus ille bix vel bisnus vocatur: & forte aliquis pro bis legit glis. De vero quidem glire, nos supra abunde scripsimus. Sunt qui murem illum napelli, si re- & tè memini, colore varium esse scribant: talis autem & glis est, fuscus reliquo corpore, ventre candidus: & muris illud genus quod ab aueillanis apud nos nomen sortitur, de quo plural in Muribus. Vtruncq; per sylvas & montes reperitur, vbi nimis aconita quoq; crescent, & fieri potest, ut inter sapes præcipè, vbi fructus aliquos colligunt vel exedunt, sœpius iuxta aconita reperiatur: quanquam & alios quosdam minores mures in montibus vidi ijsdem, qui & aconita producunt, ijs verò pasci, ab incolis & lactarijs hominibus, cum diligenter interrogarem, nusquam resciui. Napellus (inquit Ponzettus Cardinalis) sive aconiti species, sive non sit, adeò certe perniciösus est, ut eius succus rumpat vasa, in quibus reponitur. Quod autem dicitur animal paruum repeiri in eius radice, antidotum aduersus ipsum, non puto verum, nec haec tenus fuit expertum. Lapidis aut cornu genus, quod linguā serpentis vocant, sudore arguit felleopardi, viperam, napellum, si quod horum adsit, non item alia venena, Matthæolus ex Aponensi. Idem Aponensis in lib. de venenis capite 30. de succo napelli tractans, bezoor (inquit) est muscus natus in radice eius: cuius aridi drachmæ dux in potu dantur. Napellus (inquit Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 1. summ. 2. cap. 1.) venenum est deterrium, quod si quis biberit, inflammat labijs & lingua: oculi pro- minent, vertiginē & syncopē subinde patitur, & cruta mouere vel exercere nequit. Quād si qui euadūt, ut plurimū hectici aut phthisici fiunt: est quādo epilepsiā mouet vel odor ipsius. Insiciuntur eius succo sagitte, quibus vulnerati statim intereunt. Quod ad curā, vomitus statim, puocandus est cum decocto seminis rapè: dandumq; in potu vinū & butyrum bubulū coctū, multis subinde portionibus: prodest & corrictū glandū cum vino decoctū. Deinde præcipua eius cura est bezahar, & medieamē de moscho, & algeduar, & ture (buha, seu bisnus buha, ut Bellunensis legit:) & theriaca magna quandoq; vsq; ad terminū: (si intra certū tempus detur, nec nimium differatur.) Præstantissimū omniū, si detur moschus in fricatione albez: hard: aut quantitas drachmæ de medicamento moschi cū fili- quā vna molchi. Sunt qui radices appariſ bezahar napelli potent. Conueniunt quidem omnia albezaharad, sed maximē q̄ simile est alumini, & fila ut lithargyrus habet. Item animal q̄ vocat surinus (mus napelli, Bellunen:) in 700

tib⁹ sumptum aduersatur napello, Haec tenus Aucenna. Et mox capite tertio, Murkion etiam venenum simile napello esse putat, ac similiter curat. Aponensis signa quædam adiicit, quæ Aucenna non habet: ut sunt, illum qui sumperit napellum sive fructum eius (lego succum) siue substantiani, intra vnum vel tres dies mori: dentigrati ac defuscati omnia membra ejus, & deinde tumere totum corpus, linguam in ore continere non posse. Curram addit, vt cum butyro & aqua misceatur terra sigillata ad vomitum prouocandum, & mox exhibeantur smaragdi conticissimi drachmæ duorum vino, & cordi imponatur leticum coco tantum madefactum liquoribus stillatibus buglossa & rostrum, i.eq; aliquoties iteretur: & a seruis ore sugantur extremitates corporis, qui prius aliquid smaragdi biberint, ne & ipsi de vita periclitentur. Ego maioris fecerim, si moschiant ambræ aliquid cum terra sigillata ex vino bibatur, quod & Matthæolo placet tanquam præstantissimum napelli antidotum. Napellum alium Arabes nominant, & alibi cinereum ob talē radicis colorem, Bellunensis. Napellus dicitur quod sit byzantia, Vetus glossematarius Aucennæ: sed hæc opinio stolidior est, quam ut refelli debeat. Ego omnino aconiti aliquid genus napellum esse puto: & fortassis id fuerit luparia nostra cœrulea, cui radix parvo napo similis est, pollicis aut amplius crassitudine, in mucronem tenui scorpij desinens, ita ut fibris aliquot res. & tamen, & cæteris pendenti loco reliquis, omnino scorpium referat, ut supra dixi: nam & ultima pars mucronis tæpe recurva est. De veneno quidem eius constat: & Hier. Tragus scribit perij (sic aliquot Antwerpia, radicib; is eis coatis) uincitum quod genus aliquid naplaut sifari aut similis radicis existimatent) in cibo sumptis, Scio Aucennam & lib. 2. vb: plantas describit, napellum & aconitum diuersis locis tanquam omnino differentes herbas descripsisse: & carlos l. 4. vbi de venenis agit, alibi de napello, alibi de aconito scribere, & remedij & accidentibus seu signis quibusdam diuersis. Sed hoc non satis est ad asserendum aliud napelli ab aconito genus esse: neq; enim tanta apud eruditos Aucennæ authoritas est. Ipse quidem audacter hoc assertuerim, napellum aut aconiti genus esse: (scio tamen quibusdam in locis Aucennæ interpres napellum pro circa ponere, ut 4. 6. 1. 2.) aut si de nomine contendere non placeat ijdem quibus aconitum remedij curari: vt rurq; ijsdem viribus præditum, calidam & secundum ac septicum venenum esse: eoq; nomine vt rurq; toxicum, hoc est sagittis insicendi idoneum: (neq; enim vnum frigidum venenum toxicum esse posse crediderim:) quod de napello Aucennæ testatur aconito autem primo hodieq; sagittas tingi, mox in toro dicam. Ponzettus quidem Cardinalis toxicum posse aliquando esse frigidum scribit, ut spumam vel sanguinem bovis (ranae rubetæ) supercalefactæ. Sed hoc venenum frigidum esse alias nemo scribit: neq; ratione defendi potest. Nicander membræ eo incendi prodit. Similium etiam animalium venena septica, vt salamandæ, lingue inflamationem facere legitimus. Certe cum septica & calida venena, in exigua etiam portione venena sint, frigida non item, sed certa quantitate, illa potius ut pote toto genere venena & ab exiguo formento pertotum corpus insicendo progredientia, sagittis tingendis delecta existimo: neq; enim multum eis inhærente potest: & exiguum illud quod in hæret ferri cendantis vi suam refrigerandi noxam amitteret. Frigida enim venena tost, vel rista insumentur: calidi: vel septica non item, cum etiam deteriora aliquando euadant. Certum est autem quod sagittatum cuspides prius igne lucido aliquo veneno tingantur: recipit enim ferrum candens medicas vires & imbibit succum: quare ad parandum σφυρις, (chalybem vulgo vocant, εἰς τὸ σφυρῖνθεν ποιησαντος), ferrum medicatis quibuldam plantarum succis, pilosella vel alii, ignitum immittunt. Equi sudore cultellos & sagittas quidam insicunt: ignitos scilicet illi inringentes: vnde ita venenati sunt, ut parti quam vulneranterint, nitrum sanguinis profluvium inferant, Arnoldus ex Risi & Alberto. Scio Hermolaum Barbarum, dorycnion, quod frigidum est venenum, sic dictum concitare: quod cuspides telorum insicere mos essetillo, ex Plinio 21. 31. Dory quidem Græcis non sagittam, sed hastam vel hastile significat: vnde quidam dorycnij etymologiam adferunt, vt Varinus scribit, δέ τὸ βόγνιον εἶναι τὴν ἄριστην. Sed hoc nemo Græcorum scribit, & incerta doycnij historia est, cum alii sui generis plantam faciant, alii eandem solano furtoso. Scytha protoxico leopardi felle vtuntur, Ponzettus. Verum licet diuersa sint toxicæ, Dioscorides tamen (et alii Græci) etiam quandam herbam, aut factam ex ea succum, intellexit: nam inter alias venenatas herbas de toxicis etiam agit: & venenorū genera describens, Quædam, inquit, metallica, quædam ex animalibus sunt: quædam ex plantis, sive radices plantarum, sive succi: sive ipsæ plantæ, vtruta agrestis, toxicum, &c. Οἱ Ἀράβες ἔχουσιν αὐτὰς λόγοι φρουράς, Pollux. Scythæ dicuntur ad toxicum quo sagittas obliniunt, humanum sanguinem admiscere, Aelianus. Nec patitur taxos, nec strenua toxica sudat, Columella de solo probato: videtur autem innuere toxicum à taxo arbore dictum sibi videlicet, ut & Plinius, de quo vide in Ceruo E. Aucenna aduersus sagittas Armenias, hoc est toxicum, sterlus hominis potum theriacam esse audiuisse se scribit: (vnde nouum argumentum nobis accedit, toxicum genus acutum esse confirmandi, cum aduersus aconitum Pantheræ similiter sibi medeantur.) Addit, donnulam, id est mustelan exsecatam drachmis duabus cum vino potam, irem galbanum, contra idem venenum opitulari: quæ duo remedia similiter aduersus toxicum prodeſſe, Dioscorides prodidit. Napellus (inquit Matthæolus) radicem habet, vt videntur, reti similem, folia non admodum dissimilia folijs artemisiæ majoris, flores purpureos, & cum adhuc clavis sunt calcarij similes: cum aperi, vrtice mortuæ floribus, malores tamen: caules plus quam bicubitales, semen exiguum, nigrum, parvis siliqueis (corniculis) inclusum. (Nascitur in altissimis montibus: quod ipse non exprimit, sed necessariè sequitur ad id quod antidotum eius mure in sepe in altissimis montibus sibi repertum scribit.) Hæc quidem descriptio tota facit cùm luparia cœrulea: nam illius quoq; flores aliquando purpurascentes vidi: radix tamen eius nullam retis similitudinem habet, vnde suspicor deceptum forte Matthæolum, quod luteæ luparæ proprium erat, ad cœruleam, id est napellum transmutasse: nisi aliud in Italia luparia aut napelli genitrix nascitur, quam spud nos, quod non puto: & si maximè talis nascetur qualiter describit, non posse tamen obtinere quin sic etiam aconito adaugerari deberet: quam Léonensi sententiam ipse immiterè reprehendit. Addit preterea se huius à se descripsi napelli vim venenosam animaduertissi. Romæ sub Clemente septimo: qui (inquit) cum experiti velle facultatem olei cuiusdam aduersus venena compōsit à Gregorio Caravita Bononiensi, qui Chirurgiam me docuit: iussit duobus latronibus capite damnatis napellum exhibere. Hunc igitur lationes in pane, quem Martium vocant, deuorarunt: & oleo inunctus est ille qui plus veneni sumperat: qui minus, absque inunctione relitus est, & intra horas septendecim miserabilis morte consumptus cum omnibus illis crudelissimis signis & symptomatis, quam Aucenna à napello produci scribit. Et quanquam ijdem symptomatis alter etiam qui vñctus erat infestaretur, triduo tamen restitutos est. Porro oleum illud quale fuerit, explicat in sextum Dioscoridis librum scribens, in caput de aconito. Res miraculo similis, inquit, oleum de scorpionibus foris duntaxat illitum breui tempore à tam crudeli veneno liberat.

Certe & in hoc, & alio quoquis veneno non corrosiuo, nec non in morsibus & puncturis quorumvis venenatorum animalium, nullum ei par inuenias remedium, si frigidum iungas singulis horis ubi venena sunt acutissima: ubi minus acuta, tercia quaque hora. Inungi autem oportet non solum iedem cordis sub sinistra mamilla, sed etiam pulsatiles venas temporum, manuum pedumque. Sed de hoc oleo & eius compositione plura dicam in Scorpionis historiæ, ex præfatione Matthæoli in sextum Diſcoridis librum. Multa quidem & remedia & symptomata (inquit Matthæolus contra Manardum) eadem sunt toxicis apud Diſcoridem, & apud Aulicennam napelli, (quæ ipse singulariter recenset:) sunt tamen aliæ quædam notæ, quibus omnino diuersa esse hec venena deprehenditur. Nam de toxicis legimus, quod furorem inducat: quod de napello non scribitur, neque sanè latrones illi, quos nappellum vorasse paulo ante dixi, ullum furoris effectum senserunt, cum cætera quæ de napello Aulicenna tradit, in eos omnia cadent. Scribit & alia quædam de napello Aulicenna, quorum nullam in toxico suo mentionem facit Diſcorides. In remedijs etiam multa inueniuntur diuersa. Quamobrem cum in cæteris venenis Diſcoridem ferè ad verbum exprimat Aulicenna, in napello autem pleraque alia quam ille de toxicis habeat, duo diuersa hec esse venena concludemus: præsertim cum aliud caput de veneno tuſom inscriptum Aulicenna sit, quod proculdubio Diſcoridis toxicum est, Hæc Matthæolus. Verum hæc omnia non magni fuerit negotij refutare. Primum enim non est necesse res esse diuersas, ubi scriptorum aliquis pauciora, alias plura sub alio nomine adserit, modo ne quid contrarium proferatur. Deinde quoniam plura sunt aconiti genera, ex quibus nos unum aliquod esse nappellum contendimus: fieri potest furorem ab uno inferri, non item à reliquis: & Diſcoridem genera duo tantum descriptissime constat, alia duo sine descriptione reliquissimæ. Quid quod multum refert apparatus? Toxicum autem non simpliciter aconitum fuerit, sed succus eius certo modo paratus, ut & idoneus tingendis fiat sagittis, & aliquandiu conseruari possit: fortassis & adiectum aliiquid, ut nostri lupatijs radicibus ad tollendas feras alii 2 aliud miscere solent. Aconitum certè pro apparandi diuersitate varios & ferè contrarios, tum veneni tum medicamenta salubris ratione effectus præstare ex Theophrasto supra docuimus, qui maximum in præparandi modo momentum collocat. Postrem dūcum & toxicum Diſcoridi ignotum fusile videatur, (vt in Ceruo 2. dixi: & Matthæolus ipse concedit, & tuſom quoque Aulicenna, vt ipse fatetur, non mirum si parum perfectam tum eius tum quæ proueniunt ab eo symptomatum descriptionem reliquerint. Hoc potius mirum est, toxicum tam celebre venenum & tantopere cauendum, omnibus adhuc medicis ignotum esse, ut se quidem ignorare Matthæolus scribit. Illud equidem affirmo, nappellum genus esse aconiti, idemque toxicum, siue idem quod Diſcorides describit (diuersa enim sunt toxicis) aut præcipuum eius unde fieret materiam: siue aliud quidem toxicum, sed quod ijsdem possit remedijs iuuari, ut poto calidum siccum ac lepticum venenum. Nappellus Moisi (inquit Matthæolus,) mus est nappelli, quem sepe vidi & cepi in altissimis vallis Ananiæ montibus: led non cuiusvis est eum inuenire, cum magna ad id (tædij) patientia & vigilans reuirantur. Itaque non miror quod philosophus quidam & medicus in signis (ut apud recentiorem quandam legimus) cum mures huiusmodi nullos inueniret, ceppisse tandem parvas quædam muscas folijs & floribus nappelli insidentes & exugentes inde fibialimentum, & ex eis suam antidotum composuisse, ad muscas virginiquator, tetricæ sigillatae, baccarum lauti & Mithridatij, singulorum duabus vncijs adiecit, cum oleo & melle quantum satis erat excipiendis illis. Et hac quidem antidoto miris successibus, ut ferunt, vsus est, non solum aduersus nappellum, quem diuersis animalibus faciundi cauilla periculi exhibuit, sed multa etiam alia crudelissima venena, Hæc ille. Aulicenna quidem, (siue ipse, siue interpres, siue librarij: quod addo propter Matthæolum qui valde reprehendit Leoncenum, tanquam iniurium hæc Aulicennam, quod interpretum forte aut scriptorum vitia, tanquam certus ab ipso commissa authore, simpli- citer tanquam Aulicennæ notet: ego breuitatis studio, Aulicennæ nomine complecti soleo illam quæ extat adi- tionem qualemcumque, quoniam in ea qua scriptis lingua, quamvis extat, nondum tamen publicus nobis est factus:) Aulicenna igitur inquam, circa nappelli murem parum sibi constare videtur, & ipse etiam dubitas, effec- ne aliqua huius nominis herba, an potius animal siue mūs huius nominis: utrumque enim bismus appellat lib. 2. cap. 51. quamvis ad bismus herbam, etiæ vox buha additur à Bellunensi: utrumque aduersus nappellum, & albaras & lepram utile facit. Buha (inquit Bellunensis) secundum Glossam Arabicam, est planta quæ dicitur gieduar, de qua Aulicenna capite de zedoaria seu gieduar dixit, quod eius vicinitas infirmat plantam nappelli: adseritur autem hoc nomine radix ex India, nigra, crassa, sicut radix doronicæ, saporis acutæ: & vidi ipsam exhiberi cūdām prin- cipi Syriae, Hæc ille. Ego apud Aulicennam libro quarto in curatione nappelli, buha & alguedar pro diuersis nappelli antidotis accipi obseruavi. Sed has de mure nappelli nugas, propemodum dixerim, Arabum & qui eos ferunt medicorum, tandem relinquo: siue herba quædam, siue mūs quadrupes, siue muscus ad radicem nascens, siue moſca inſectum, siue moſchus odoramentum, aut diamoſchi antidotus, (quod plus rationis habet) præstantissi- mum aduersus nappellum antipharmacō sit. Tam diuersæ quidem opiniones ex ipsa nominum vicinitate videri possent exorta. In Aethlopia radix quædam letaliter est, quæ sagittas illinunt: & in Scythia tum hæc, tum aliae quædam, Theophrastus 9. 15. Rhododendron Diſcorides ait maritimis locis & securis amnes nasci, (verba sunt Marcelli Vergilij,) quod res ipsa etiam nunc indicat: Ec nos scimus aliquot locis rhodanem corrupta voce appelle- vi plantam, quæ quoniam pâsta animalia enecet, pro toxicis habeatur, & toxicam pariter vocetur, Hæc ille. Valgus Gallorum & Italorum ferè quoquis veneno infectos, intoxicatedos vocant. Non indignum hoc loco etiam Ausonijs epigramma est, super toxicis viribus huiusmodi:

Toxica zelotypo dedi: uxori mecha marito,
Misericordi argenti letaliter pondera viui,
Dividat hæc quis, faciunt discreta venenum,
Ergo inter se dum noxia pocula certant,
Protinus & vacuos alii petiunt et recessus;

Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Cogeret ut celerem via geminata necem.
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Cessit letaliter noxa salutifera:
Lubrica dieictis gra via nota cibis.

Quod si hoc etiam toxicum de aconiti genere fuit, ut nobis verisimile est (Gallus enim Ausonius fuit, & aconiti genere Gallos pro toxicis vīsos, & etiamnum vīti, constabit ex sequentibus,) cum Hermolao & Ruellio faciet, qui (ut dixi) ab aconito primo non ex scorpijs ita solum, sed aliud quodvis in homine repertum venenum impugnari putant, & illis inter se colluctantibus hominem seruati. Qui n & alii fluxum aconito more in homine non dubitamus, cum idem in feris fiat. Pardalin occidunt tum alijs modis, tum aconito escæ admixto, 79
vnde

Vnde fera pér diarrhēam inasit, Pollux. Et alibi, Elateria dicuntur pharmaca, quæ nimium euacuando etiam necant, ut aconitum & elleborum. Quanquam etiam argentum vinum per se, tum pondere suo tum mobilitate per intestina deuolui & exitum querere solet. Sed plura de toxicis, & quod ex aconiti genere conficiatur in Ceruo docui capite quinto: (hic nonnulla illuc omissa adjicimus) & inter cetera ex Aristotelis Mirabilibus pardalion (id est pardalanches aconitum) venenum in Armenia natu, &c. atque Arabes pro toxicis, Armeni igitur venenum plerisque in locis reddere solent. Acustum (alijs aucafton) secundum Glossam Arabicam est interfectio lupi, Andreas Bellunen. Videtur quidem ab aconito interpolata vox: quod & aconitomon (vnde forsitan colomestrum nomen corruptum apud Diocordem) vocari, ex Aëtio citat Hermolaus: item lira sylvestris, & pharmaciadem: nos præter iridis sylvestris nomen in excusis Aëtij codicibus nullum reperimus aconito tributum. Faba lupina seu marcellum, datum in adipe, necat canes, lupos, vulpes & vrsos, Arnoldus. Videtur autem apocynon Diocordis, quod siliquas habet ceu fabarum: & folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, vulpes, & pantheras necant: dicitur & cynomorion. Cieria, id est faba lupi, Sylaticus. Cenarasab, faba lupi, Idem. Apud Diocordem quidem κύανος λάχες, id est faba alba Inter aconiti alterius nomenclaturas est, & forte cymosely, id est faba lupi legendum fuerit: vt eadem causa sic nominetur qua apocynon, quod lupos virtutis; occidat. Catilabket, id est strangulator canis, aconitum, Sylaticus. Catilabich, id est strangulator patris sui, Idem. Interfector patris sui, non est aliud quam satyron, vt docent Monachi in Meluen: bulbis enim nouellus tanquam filius videtur, qui vites veteris & rugos, ceu patris sui, in se transsumpsit, mox ipse idem ab alio subnascente passurus. Marellij quidem vox ad consiliginis nomenclaturam Sabaudicam accedit, quæ est masticare, quasi Masticum aut à Maris inuentam dicas herbam, quod de consilagine Plinii testatur: que fabam lupinam pro consilagine Arnoldus accepit, siue eodem similiue nomine consilio & apocynon propter similem in feris necandis, vt quidem existimo, facultatem, appellata sunt. Chanach alidib, id est strangulator lupi, suffocat lupos, porcos & canes, Auicenna. Chanach alnemer, id strangulator pardalis, suffocat alshed & alnemer, (verus interpres leopardo & lynxes reddit, quod Bellunen. non probat alnemer enim non lynx est, sed panthera vel leopardus major,) Idem. Alius est interfector canis, de quo adud eundem libro 2. in fine I. literæ legimus, canes eo sumpto confessim interimi: & in homine sanguinem per spatum & nares moueri. (Arnoldus in libro de venenis, idem de aconito scribit, tanquam ex Galeno.) Ego hoc venenum quod sit, non facile dixerim: neq; enim vili illorum, quibus canes necari in ipsorum historia dixi, conuenire inuenio: sed neq; alteri cuiquam quæ Diocordides descripsit venenorum. Theophrastus sanè meminit esse plantas quasdam, quæ sanguinem ad se trahant: alias quæ repellant: & Galenus alcubi historiam narrat herba inuentæ, quam quisquis sibi applicasset, sanguinem excerneret atq; hoc paxo interiter, &c. Dagabath, id est aconitum, Sylaticus. Debacul, aconitum, Idem. Amanaram, id est aconitum, Sylaticus. Baccaz masculi Hispaniæ, sent venenum kacilkebi, id est interficiens patrem suum, Arnoldus. Eliforton, alias elifon, id est aconitum, Sylaticus & Arnoldus: est autem nomen depranatum pro aconito thelyphono. Diaferiticum & eructum voces corrupæ legitur apud Arnoldum in libro de venenis, pro eriphia herba (de qua pluribus dixi in Hœdo) quæ aconito aut thapsiæ vires habet similes: mihi quidem etiam genus aconiti videtur vel propter radicis figuram, quæ instar bulbi oblongi est, ad imum extenuati: (sic enim legerim in libro de simplicib. ad Paternianum, non ad unum extenuari, quæ verba nullum sensum continent) accedit & violaceus flos, thyrsus oblongus, radicum appendices, natales in montibus, quæ omnia nimis in luparia nostra corerulea videntur: folia quoq; non omnino diffimilia apio sunt, quate & artemisiæ à Matthæolo comparantur: nisi quis non apij, sed platani legit, vt illi homines omnia corruperunt. Plinius quidem de eriphia superstiliose quædā tradit, quæ si luparia nostræ non conuenient, erificij tamen (sic scribitur) apud authorem de simplicibus ad Paternianum, descriptio, & cum eriphia Plinij, & cum nostra facit luparia cœrulea, vt certe congenere existimari debat: & si theriphonum potius quam eriphium dici mereatur, si quis de etymo labore. In libro de mirabilibus mundi, legitur planta Aegyptia nomine adiporis à lupo, vt videtur, dicta) quæ collecta immatura gastrata mitigat sitim, odore cydonij pomi: matura vero sensum intercipit, gressum impedit, linguam retardat, læditq; aetiones mentis & corporis tanquam inebriando, Arnoldus in libro de venenis. Bixis, id est tora, Sylaticus: qui bix etiam napellum interpretatur. Dahag, id est tora, Idem. Briths (forte bix, aut bixis legendum) id est napellus seu tora, habet folia longiora, vicioria petrocillo (clego, incisiora platano:) radicem duram asperamq;, summitatemque grossam, & frondes (caules potius) quasi triam palmarum, flores purpureos, pulcherrimos: nascitur in montanis, vt in montibus peneis, puta prope Podium Seritanum, (Hispaniæ locum esse puto,) Arnoldus: appetit autem plantam esse de altero aconiti genere. Et mox, Orobus coturnicum est calidatis & siccitatis summa, infert syncopen, vertiginem, epilepsiam, & linguam inflamat: necatq; celeriter: nisi superedatur confessim planta ad pedem eius nascens, radnar vel radores (nomina corrupta sunt pro anthora) vocant, alijs napellum Moysi, alijs anthoram: & est similis aristolochia, sed folia minoria habet, nec floret, nec frondet, Hæc ille authore citans quendam Algarik. Est sanè hic orobus coturnicum non alijs quam Auicenna napellus, quo is etiam scribit coturnices absq; noxa nutriti: errore, vt videtur, nato ex Galeni verbis, qui sturnos cicuta pasci scribit, nec lædi: nam κακεῖον & ἀνόνιτον, vt dictum est, Arabici scriptores saepè confundunt. Cætetum anthora (id est antitoræ) descriptionem præter illam Arnoldi haec tenus nullam legi. Et mox, Filipendula (inquit idem) est species anchoræ (anthora) nigra exterius: interiorius vero alba: radices sunt obrotundæ, minores glandibus: & folia pimpinellæ, dicta lodomo, est theriaca venenorum omnium, propriè napelli. Sagitta etiam illa succo napelli, omne animal vulneratum necat. Corona ex eo gestata in capite, infert syncopen, & epilepsiam. Gummi item ipsius, venenam est. Hæc omnia Arnoldus. Videtur autem Filipendula eam ob causam antitoræ vel antinapelli genus existimari, quod cœruleo napello nostro similem fermè radicem habet, rum colore, tum figura & magnitudine: fibris tame a & cirris caret, vt scorpij sine pedibus effigiem referat. Iam quod in capite gestatum napellum, noxiū esse scribit Arnoldus: admonet me illius quod nuper ex anticula quadam audiri, si iuuenis inter tripliandam eum viz. gine, quæ luparia cœruleæ flores in corona habeat, forte vulneretur, vulneris incurabile esse. Anchora est herba in ortis (in montibus potius) nascens, rara inuentu, nisi cum floret. Botanicus sibi lignotam faceret, Simon Januensis. Et tursus, Ancora herba est theriaca contra toram, habens duas radices, sicut sydon, vnam pingue, alteram extenuatam: meminit earum Botanicus. Quæ verò Gallis ancholia hodie vocatur, angelica quibusdam, non alia est quam aquileia nostra. Vt leucomata & albuginem quamvis densam ex oculo deterges, turat, & anturam herbas virentes nitidissimè collectas contundes, & per linteum tenuem succum earum expirme, eoq; oculos inang.

Marcellus Empiricus: Vnde appetet toræ, vel turæ, vel tauræ nomen, non ita recens esse. Ex Plinio quidem acutum vsum ad oculorum medicamenta fuisse, iam supra dixi. Herba quæ taura vulgo nominatur, sive toræ, flore est cœruleo, folio rotundo, radice polypodij hirsuta, & vermis nigri effigie: Venenosa herba, cui per antipathiam naturæ alia occurrit herba, antitaura & antitora cognomine, folio rotundo, Hermolaus in Dioscoridem Collatio 54. in Lychnidis mentione: quæ & ipsa taurion cognominatur, ut aconitum taura vel tora: eaque admota scorpiones similiter torpescunt: & quanquam aliud commune, quod sciam, nihil habeant, hæc tamen obseruata digna nobis visa sunt. Apud Auicennam libro quarto inter præcipua napelli antidota ture (tura, vel potius antura legendum puto) numeratur, ut vetus interpres habet: vbi Arabicè buha, vel bismus buha legitur. Valdensium populus in montibus habitat Galliæ, non procul Auenione, Italianam versus, hærefo ab ecclesia Romana damnatus: apud hos toram herbam abunde nasci audio, culis succum expressum in bubulis asservant cornibus, ad sagittas tingendas veneno præsentaneo: ipsi toram & toxicum vocant: homo aut quodvis animal telo inde imbuto iæcum intra semihoram moritur: homini tamen præcipue letale hoc malum est. Vim eius experti, acum eo succo insciunt, quo ranam pungant: quæ si illico morietur, ita præsentaneum iudicant. Mortiferum negant si deuoretur bibat sive, et si ne id quidem sine noxa sit. Præsentissimum verò esse coniunctum sanguini, quod per sagittas contingit: si tamen locus iætus frigida mox abluitur, remedium pollicentur. Sanguis qui è vulnera defluit etiam ad imum pedem, hoc veneno contactus recurrit, & in vulnus iterum subit: Tanta in eo sanguinis virtus; auditas rapida. Et hæc quidem accepit olim ab homine fide digno, qui cum Valdensibus ipse versatus fuerat. Radicis certe & foliorum forma, & vis ipsa veneni, non aliud hanc toram, quam primum Dioscoridis aconitum esse euincunt: quod & thelyphonon vocatur, quod verendis feminatum inditum mortis causa sit: nimis quod illic etiam vis eius & halitus sanguini iungatur, sive per acetabula, sive per arodorū quandam. Audio etiam S-20 baudiæ populum eiusdem religionis esse, qui vallem quandam Lucernensem incolat, homines asperos, nec admodum suo principi obedientes: quod metuendi sint propter sagittas herbæ toræ succo venenatas. Singulos domini vasculum huius succi plenum feruare audio: & talis sagitta iætus post mortem, vulnere incurabili. Ab hac valle exiisse quidam aiunt Valdenses, qui ab huius herbæ vnu Torelupini nominantur: nam lupos aliasq; feras in venatione, similiter huiusmodi sagittis feriunt. Audit etiam, sibi bene memini, solis in Gallia Valdensibus, præuilegio quodam hoc toxicu ut licere: forte quod & ad venationem indigere videantur, cum montes habitent: & tanquam virtu boni citra hominum noxam id posselliri existimantur: Sic & de aconito in Ponto scribit Theophrastus, ijs tantum qui præparare nouerint possidere concessum, cæteris interdictum capitil pœna. Anthora, inquit Syluaticus, dicitur quasi antitora: quod aduersetur thoræ: sunt autem duæ herbæ, quæ simul nasci solent: folijs violarum, rotundioribus tamen, & parum incisis: floribus cyclamini, nisi quia in thora bene violacei sunt, 30 in anthora subrubet: hæc sanat, illa occidit, Hæc ille: remittit autem ad Thoræ mentionem, tanquam plura illuc dicturus in T. litera: vbi tamen nihil proflus super his herbis scriptum inuenimus. Ant. Gainerius in libro de peste, antoræ radicem tanquam egregium antidotum commendat, culis experientiam ipse viderit, si in potu detur serupuli pondere cum aceto & aqua rofarum. Est autem, inquit, herba quæ nascitur iuxta toram, ex qua venenum conficitur, quo cum in alpibus Saluciæ & Pinarij capras sylvestres venenantur. Radix eius (antoræ) similis est nucleus oliuarum, cuius mentionem in Synonymis Simon Ianuensis facit: & est bezeat toræ, quæ nullum non animal suo veneno intermit. Admonet me autora herbæ culusdam raræ, quam semel tantu in monte quodam alto Sabaudiæ reperi, ultra Lemannum lacum è regione ferè Lausannæ: folium ei rotundum, planè circinatum, ea ferè magnitudine ut diameter duos pollices & quer, in circuitu ferratum, solidum, albicans: & si bene memini, singulis plantis unicum: florem non vidi, radices sunt albae, glandibus aut olinis quodammodo similes vt filipendulae, gustu seruido. Sed hanc herbam postea cognoui propriè toram appellari à Valdensibus alijsq; præfertim in montibus iuxta Bergomum Italiz, & omnino primum Dioscoridis aconitum esse: flore ranunculi, colore & specie, & semine etiam simili. Idem & Cyclamini Plinij monophyllum putarim, Arabes quidam Ascitæ appellantur, quoniam bubulos vtræ binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis venenatis, Plinius. Portulacæ sylvestris quam peplion vocant, memorabiles vñs traduntur: sagittarum venena, & serpentum hemorrhoidam & presterum restringi, pro cibo sumpta, & plagiis imposita extrahi, Plinius. Scincus prodest contra sagittarum venena, ut Apelles tradit, autem posteaq; sumptus, Idem. Silphium venena telorum & serpentum extinguit potum, ex aqua vulneribus circumlitum, Plin. Venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent, (hoc etiam hodie de tora fertur, ut supra dixi:) ideoq; colubra ipsa utræ estur, iætus eius occidit, &c. Celsius. Primum aconiti genus (folio cyclamini) sepe in Tridentino monte, vbi abunde nascatur, collectum Matthæolus scribit: nomen verò eius nullum ad fert, nec villam descriptionem. Toram enim alibi Dioscoridis orobanchen nominat, sic dictam (vt ait) quod de gustata vaccæ mox tauros desiderent: eandem autem lupam vocari: quod deuoret plantas iuxta nascentes: sed de orobanche multis differui in Boue c. De primo aconiti genere fuerit, inquit Matthæolus, radix illa qua quidam circa Romam & Neapolin utuntur, qui vnam hanc lupos necandi artem profitentur: & radices, quibus lupi subito necantur, in ponte S. Angeli vendunt: neq; enim luparia dictæ radices sunt, quæ nigro colore habentur, cum illæ ex albo ad luteum colorem vergant, Hæc Matthæolus. Sed quærent diligentiores, an forte radix illa quam Romæ pro lupis occidentis vendunt, non alia quam chamæleontis sive alterius sive ixæ sit, qual lupos occidi supra diximus ex Blondo medico Romano. Ex chamæleonte etiam in Creta, si rectè memini, toxicum fieri aliquibi legi. In montibus quibusdam prope Vallenses vel Vallesianos hodie diætos, Heluetijs coniunctos födere, herbulam illam, 60 quam pro lunaria minore Fuchsius depinxit, Tomi primi capite 183. toram vocitant. Petrus Aponensis libro de venenis capite 21. vsneam aconitum esse asserit, magno errore. Vsnea seu sulphurata, planta albicans, falsa, ramos habet longas & graciles: ex qua fit soza: drachmæ decem sumptæ interimunt, Arnoldus. Vñs est herba kali, vnde fit sal alkali, decem drachmatum pondere sumptum interficit, &c. Serapio cap. 247. Circa Italiam (in Italia) monte Circæo, aiunt venenum quoddam leiferum nasci, cul ea vis est, ut si quis biberit (ανερησ μεγαλη, lego, πολητην,) mox pilosè corpore defluere & marescere faciat, & omnino corporis membra diffluere, ita ut aspergatu miserabilis superficies sit corporis morientium. Hoc Cleonymo Spartano daturos Paulum Peucestium (Peucestium, id est Calabrum) & Gaium, deprehensori aiunt, & à Tarentinis post questionem morte mulierato, Aristeoreles in Mirabilibus. Circeum quidem inuenio montem esse propè Caetam Campaniæ oppidum, vbi Circe habitauit, varijs herbariū venenis abundantem: vel promontorium Tuscorum, quod hodie S. Felicitas appelletur. 70 Ego

Ego inter venena ex plantis, nullū huiusmodi legere memini: sed ad salamandræ, sepi, & aliorum quorundā serpentium morsus, pilorū defluuium, & partium corporis putredinem sequi medici tradunt: quod si tamen planta quædā huiusmodi est in Circeo monte nascēs, vim septicam habeat oportet, vt aconita, chamælon, ephemerion, & similia, videri tamen potest, si planta est, ex aconiti generibus esse, quoniam illins etiam genus vñsi in Iustinis Italiae montibus prouenire Dioscorides scribit: & cū vim septicam habeat, nisi statim occiderit, planè miserabilē aliquandiu superuiuentium mortē sequi Theophrastus author est. Aristoteles quidē xenico veneno, quod mox aconitum esse dicemus, tinctas sagittas à Gallis, feris immitti scribit, & nisi statim pars circa vulnus excidatur, putrescere. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod venēnum ceruarium vocant: ex hac in tres modios saliuati additur: quantum in vna sagitta addi solet, ita offa demittitur in boum fauibus in morbis. Alligari postea ad præsepio oportet, donec purgantur: insanire enim solent, si sudor insequitur, aqua frigida perfundi, Plin. Genus aconiti hoc esse apparet, primū inde quod Gallos eo sagittas tingere scribit, (quoniam ex Sardoo quoq; ranunculo toxicum fiat, & inter ranunculi nomina mileon legatur apud Apuleium, & lycopron, quasi lycophon forte: Arnoldus quidē, ranunculum eundem, lupinum nominat:) deinde quod euacuandi per aluum vim habet, quam & aconitu habere supra ostendi: & habent sanè eandem vim plerāq; aconito tum viribus, tum forma aut vtroq; cōgeneres herbæ, vt elleborus, chamælon, staphisagria, chapsia, ricinus, ephemeron. Quod autē intra corpus aconitum etiam hominibus quidā nescio quomodo præparatum dare ausi sint: dictum est supra ex Theophrasto: ad scorpionum ictus, & alios affectus, quorū nomina nō exprimit. Ade quod & hodie de tora dicitur, & de venatorio Gallorū veneno Celsus scribit, intra corpus sumptum nihil aut parum obesse: cū veteres acerrimis venenis aconitum adscribant. Componi autē hæc contrarietas potest, vel quia diuersa sunt aconiti genera: vel quia superficiē aconiti etiam Theophrastus letiferam esse negauit, cum venēnum omne in radice sit: vel potius, si exigua quædam portio (vt Plinius in limeo fieri scribit, & in alijs quoq; vñenis medici faciunt) cum maiore copia retundentium & frangentium eius noxam inngatur: vel quomodo cūq; prō apparatus diuersitate effectus diuersos sequi, Apud Celtas aiunt (verba sunt Aristotelis in Mirabilibus) nasci pharmacum, quod xenicum ab ipsis appelletur, mira corrumpendi celeritate: quamobrem venatores cū ceruum aut aliam feram, tinctis eo sagittis percussérint, mox accurrere, & carnē circa vulnus excindere, ne venenū subeat. Eo enim infectū corpus putresceret, & venenosum in cibo foret. Inuentum autē aiunt huius antipharmacū, cōrticem quercus: alij verò aliud quoddā folium, quod coracion nominat ex euentu: quod cōrāca, id est coruum aliquando viderint gustato hoc veneno cū malè afficeretur, quæstū hoc folium denorasse. & liberatū esse, Hec Aristoteles: Conuenire autē ea omnibus modis cū aconito, tora, limeo, facillimē animaduertet, quisquis præcedentia legerit, ita vt pluribus id astruere superuacuum videatur. Dacos & Dalmatas aiūt cuspidibus helenium à Græcis dictum & ninū ab incolis obtinere, (περιπατησίαν) idq; vbi sanguini vulneratorū obuererit, hominē occidere: cōmestum verò ipsis innoxium esse, & nihil mali efficere: ceruos etiā vulneribus sagittarum sic infectarū mortuos, si edantur, nihil obesse, Galenus ad Pisonem, & Aegineta 6.88. mirificè autē congruunt hæc verba cum ijs quoq; de tora, id est aconito feruntur &c. Sed nomina quoq; elenium (helenium quidē, quod vulgò enulam campanam nominant, quid cum hoc elenio commune habeat, nihil inuenio) & ninū, non nihil ad limeum accedūt, vt vnam vel alteram istarum vocum per librarios corruptam suspicemur. Helenium Aegyptium Theophrastus interī velenum, Aristoteles belenion scripsere: si modo liber eius est, qui de plantis ad authorem Aristoteli refertur. Belenium (Βελένιον) inquit, delibitorum in Perside venenum erat, in Aegyptum & Palæstinam translatum, sine periculo mandi cepit, Hermolaus Corollario 38. quem Ruellius etiam, vt solet, sequitur. Ego vtrunq; deceptum video: neq; enim de helenio hæc verba Aristotelis (aut quisquis eius libri author est) neq; de villa alia herba intelligi debent: sed de persea arbore: de qua Dioscorides, Retulerunt quidā letalem in Perside hanc arborē esse, translatam vero in Aegyptum mutasse naturam & cibo idoneam esse. Idem Columella & Theophrastus testantur. Nihil autem mirum si pro persea belenion legatur: cū passim eo in libro & barbara & corrupta nomina multa legantur, vt artemisia etiam pro arbore, &c. Galli sagittas in venatu elleboro tingunt, circuncisoq; vulnerē teneriore sentiri carnem affirmant, Plin. lib. 25. ad finem capit. 5. Vndeapparet elleboro quoq; vim ad sagittas eandem vt aconito esse: & alias insuper, vt mures, muscas & pedes necare, quas ibidem commemorat Plin. Sed hoc etiam suspicari licet, fieri posse vt Galli ellebori nomen aconito dederint olim quoq; vt hodie adhuc multis in locis, pharmacopæ etiam, quod Sylvius testatur & ipse vidi, errore quidem capitali: sed hodie illi aconiti cœrulei radices pro elleboro nigro usurpant: Plinius de albo loqui videtur, quo sagitta tingantur. De toxicis & sagittarum venenis annotauit quædam Cælius 23.10. Συάγχη, radix qua sues (apri) capiuntur, Hesychius & Varin. Hanc quoq; aconito si quis ad numeret, non aberrabit, scribit enim de primo aconiti genere Dioscorides, quod & alias feras, & sues occidat, nimirum angendo & quasi strangulando, vnde & pardalanches dictum. Hactenus de aconito: toxicō, napello, tora, & similibus seu facultate seu forma plantis, quibus & lupi & alia fera, sed & homines necantur, cauendi gratia, & antidota cognoscendi, dixerim: prolixius quiderī quām argumento de animalibus conueniat: non tamen ingratia, vt spero, hominibus literatis, præcipue medicis futura: quod plerāq; omnia primus nostro saeculo longa & diligenti obseruatione ista partim ipse protulerim, partim collegerim.

Animalia. Hyæna lupo similis est, vt Philoponus inquit, Niphus. Colore lupi propè est, sed hitsutior, & iuba pertutum dorsum prædita, Aristotel. Dabha (hyæna) animal medium inter lupum & canem, Bellunen. Λυκογράπη, animal mixtum ex pardo & lupo, vt quidam in Lexico Græcolatino annotauit: Vide infra inter congeneres lupo feras. Apud Eustathium in Iliad. x. i. legitur Λυκοπάπη, vulgare nomen, pro Thôe veterum, vt aliqui putant. De chao & lycione, lupo canario, & thôe, id est lupo ceruario, infra post lupum statim dicam. Lyncestis aliqui eandem thôi existimant, Itali vulgo hodieq; lupum ceruarium, aliqui lupum cattum nominant: Germani luchs vel luv, Vallenses Heluetij shierwulf. De Lycisco id est, canis ex lupo & cane nato, vide infra in c. Non in omnibus non longissimis appellandi sunt canes, vt Lupa, Cerua, Tigris, Columella. Λυκάδος Theſſalica canis epitaphium in Cane scripti ex Polluce. Λυκιτæ, vñus ex canibus Actæonis apud Aeschylum, Pollux. Lupus, λύκος, ex graciliorum sine monedularum genere suis, Aristotelis: quamvis apud Hesychium & Varinum Λυκός legatur. Miluum Græci quidam vulgò λύκων vocant, (nimirum à lupina rapacitate,) Varinus in Icaria. Λυκήλατς, τοῦ ἐγχέλαιος Lacedæmonij, Hesych. sic enim logo. Lupus piscis carniuorus in alios grassatur, λύκερνα Græcia à voracitate vo- cant, aut ab impetu & robore: marinus est: sed per ostia fluiuorum aliquousq; ascendit, vt ex mari Tyrrenio per Tyberim Romanum vñq;. Recentiores quidam imperiti maris, lucium piscé robustissimum voracissimumq; validis

De Quadrupedibus.

lupus, inquit, in quo est putauerunt, lucij etiam nomine, tanquam alyco Græcorum alludente, sed in aliis Graecis fabraces, non lycon vocant & marinus est, ut dixi, &c. Lyco quidem etiam Græcis, ut llegendi & Varinus: flantur, pisco nomen est: qualis vero is fuerit non satis constat. Hicelius piscem anthiam, ab aliquibus lycon, ab alijs callionymon vocari scribit, Athenæus lib. 7. Vide in Lupo inter pisces. Engrauli, engrasi, choli, vel crasichoi pesciculi, alio nomine lycostomi dicuntur, Aelianus Suidas apud pesciculi epitheta esse scribit. Lupos phalangiorum siue araneorum generis, in libro de insectis quæres. Nicandri Scholia lycon etiâ inscœ genus esse docent. Moquavivens, in libro pugnæ, et lups cœnophoros, Eustathius.

Icomes. Aquilam Romanis legionibus C. Marius propriè dicauit: erat & antea prima cum quatuor alijs: lupi, minotauri, qui apriq; singulos ordinis intebant, Plinius. Lupo Apollinem delectari aiunt, quia hic ex Latona in lupo speciem conuersa, editus in lucem & susceptus fuisse feratur: eamq; ob rem lupi simulacrum in Delphico templo ex ære excitatum esse arbitror, &c. (plura vide in h. in Lycaen Apollinis mentione.) Quem inauratum in Capitolio paruum atq; latenter huberibus lupinis inhiante fuisse meministis, Cicero in Catilinam. Denarij etiam nūm̄ vetustissimi reperiuntur argentei, cum imagine lupæ quæ Romulo & Remo infantibus vbera præbet. De imagine etiæ eiusdem vide infra in d. Lycus quidam heros Athenis fuit, à quo dictus ibidem iudicij locus, τὸ δῆμον λύκων διασημός, ubi lupi etiam effigies posita erat ad designandum loci & heros nomen, Pollux. Vide mox inter propria virorum. Lycopodes, satellites tyrannorum: qui pellibus lupinis pedes in duebant, vel in seutis lupi insigne habebant, Suidas & Varinus. Argiornum numus upi imagine insignis fuit, quod Apollini sacrum crederetur id animal, Scholia in Electram Sophoclis.

Viros propria. A Lupo nomina virorum habent Germani, Vulf, Vulparsi, Volfgang. Lupercus Berytius grammaticus, vide Suidam. Lopus Seruatus presbyter, & Lopus de Oliueto Hispanus monachus, in Bibliotheca nostra. Lupum virum Romæ clarum suis carminibus carpit Lucilius, teste Horatio. Plin. 8. 52. Fuluj Herpinii meminit: hunc M. Varro (inquit Hermolaus) Fuluum Lupinū vocat. Vide paulò post ab initio de proprijs loc & populi. Lycambes filiam habuit Neobolen, quam Archilochus in matrimonium promissam cum nō daret: iratus Archilochus in eum maledicuum carmē scriptis, quo Lycambes tanto est dolore compulsus, ut cum filia vitam laqueo finiret, Acron in Epodon Horatij Oda 6. Ιηδόφεγγος ἔλειπτον ἀνυπάρχοντα λαμπεῖν, αὐγεῖν Αἰγαίοντα φέγγους Λυκαονίαδες, Suidas ex Epigratiante. Λυκαονίς, ὁρχή Κερατίς ἐν νέοις τὸ πλέον σεχον θηλῶν, τέσσερας φέγγοι τὰς τὸν περιστοινά διέκειται, Λυκαονίδες ἡ τοπε τὸν σεχών. Hesych. & Varinus. Lycabas, vir Assyrius, Ouid. 5. Metam. Lycaon. Multi hoc nomine diciuntur: à quorum uno etiam Lycaonia appellata. Humero simul exuit ensem Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon Gnosius: Vergil. 9. Aen. Alius fuit Lycaon Nelei filius & Nestoris frater, quæ Hercules expugnata Pylo occidit. Alius Priami filius ex Laethoë ab Achille occisus, Homer. Iliad. 12. Sed celebratissimus omnium est Lycaon ille Areadicæ rex, Titani ac Terræ filius, cuius filiam Callisto cum vitiasset lupiter, luno in vrsam conuerit: & postea lupiter miseratus in signum cœlestis transtulit, Hæc Seruius emarras versum illum Vergili 1. Georg. Pleiadas, Hyadas, claramq; Lycaonis arcton. Plura de hoc Lycaone leges in Onomastico. & primo Metamorphoseon Ouidij, & Palæphato. Lycaon Pelasgi filius (inquit Pausanias in Arcadicis) Lycosuram vrbem condidit in monte Lycaeo. Iouem ite Lycaum appellavit, & certamina Lycea instituit. Videatur autem eadem ætate vixisse, qua Cecrops Atheniensium rex. Infantulum idem aræ louis Lycaeum impositū immolavit, quo sacrificio peracto. festim in lupum fuisse permutatum aiunt. Post Lycaonem, etiam aliū quendam hominem ad sacrificium louis Lycaeum in lupum esse transmutatum fabulantur, sed per vitam non manuisse. Quandiu enim lupus fuerit, si carnibus humanis abstinuerit, decimo anno post, hominem è lupo rursus fieri aiunt. Sin autem gustauerit, beluam eum perpetuo manere, (transtulit hæc etiâ Cælius 16. 3. sed paucum aptè.) Hæc Pausanias: deinceps etiam Lycaonis filios & conditas ab eis ciuitates recenset. Hic Demarchus videtur, de quo in h. dicetur inter Metamorphoses. Λυκειούρης Φων Νυκτίμου προσανθρώπων, Lycophron de filiis Lycaonis: vbi Scholia stes, Λυκειούρης Φων, inquit, dicendum erat: non in lupas enim, sed lupos mutati Lycaonis filij finguntur, secundum istam historiam: Pelasgus Louis & Niobes filius, ex Melibœa vel Cyllene secundum alios Lycaonem suscepit. Is rex Arcadum factus ex multis nuptijs filios quinquaginta nascitus est, ex quibus fuerunt, Mænalus, Thesprotus, Nyctimus, Caucon, Lycus, &c. omnes impij, & superbi supra modum. Carterum Iupiteri homini mercede laboranti assimilatus, cum eos adiisset, ad hospitium eorum vocato, pueri cuiusdā indigenæ iugulati ab eis viscera cocta (συμπίεστε) in mensam apponunt. Iupiter vero abominatus, mensam euerit, vnde locus adhuc τεγμένος in Arcadia nominatur: Lycaoni autem & filiis, Nyctimo minore natu excepto, fulmen immittit. Porro cum Nyctimus iam regnaret, diluvium sub Dæcalione contigit, propter Lycaonis filiorum impietatem. Alter, Iupiter hospitio apud Lycaonem exceptus, cibum sumbat. filij autem eius periculum facurius deus esset, Nyctimi iugulati carnes alijs carnibus permixtas apposuerunt. At Iupiter indignatus, mensam euerit, vnde Trapezusa oppido Arcadiæ nomen. Filios autem Lycaonis fulmine interemit: & crebris fulminibus Arcadiam petiit, donec terra ipsa Iouem obsecrans ηχεῖσι, id est manū extendit: quare primam inter Arcades ἐνεχείσι faciem aiut. Aliquos autem filiorum Lycaonis in lupos (vros fortè legendū) mutauit: quos Lycophron necio quomodo lycænomorphos dixit, nisi forte speciem pro specie accepit, lupiformes pro vrosformes ponendo. Callisto enim (vt nū gantar) Lycaonis filia, & Diana venando socia, ex luce grauida, in vrsam ab eo conuersa est, vt Iunonem lateret. & Arcadem filium peperit. Non autem Nyctimum, vt Lycophron nugatur, sed alium quendam indigenam puerum, vt Apollodorus & alij tradunt, Lycaonis filij maestauerit, Hæc Scholia stes Lycophronis. Vide nouihil infra in h. vbi de Ioue Lycaeo: & de lycaone siue lycaanthropia, insania quadam hominis, suprainter deriuata à Lupo. Οὐντοντος οὐθεωπων ηχεῖσι, ηχεῖσι τύπων ηχεῖσι, Suidas in Lycaonem ex authore innominato. Ephoro author initio fuit Hesiodus, Pelasgos ex Arcadia originé duxisse: qui diuino è Lycaone goatos exitisse ait, quem olim Pelasgus procreauit, Strabo lib. 5. Lyctus vrbis Cretæ nauale habuit Cherronesum, à Lycto filio Lycaonis, Varinus. Mænalus etiam Lycaonis filius fuit, à quo Mænalo monti nomen, Varinus apud quem οὐθεωπα pro οὐθεωπα (quæ Dorica vox est pro οὐθεωπα) mendose legitur. O Pan relinque Helices promontoriū, οὐθεωπα Lycaonidæ, quod etiam dij mirantur, Theocritus Id. 1. Delycaone animali in stradicam scotsim. Inde Lycam ferit, Verg. 10. Aeneid. Et rursus eodem libro, Protinus Anthicum & Lycam, prima agmina Turni Perseguitur. Lycaretus Mænandi filius Lemno prafuit, Herodot. lib. 5. Lycarius, vnu ex ephoris Lacedemoniorū, Xenophon lib. 2. rerum Græc. Lycastus vrbis Cretæ, sic dicta est à Lycasto quodam indigena, vel filio Minois, Varinus. Lycastus & Parrhasius à lupa nutriti feruntur, Plutarchus in Parallelis minoribus. Lycæas Naucratites

scriptis Aegyptiaca, Athenæus. Sæpius at si me Lycida formose reuifas, Verg. 7. Aegl. de pastore: sunt qui & Centauri nomen esse dicant. Lycidam quendam Salaminium Atheniensis lapidauerunt, quod pecunij à Mardonio corruptus videretur, Herodot. lib. 9. Lycimnius frater Astyochia, auunculus Tlepolemi, à quo & ipse interemptus est, vt quidam ex Homero citat: sed forte legendum Αντιοχία, de quo aliquid habes apud Varinum. Domum tuam exuret Δικυρίας Βολᾶς; Aristophanes in Aulibus: Vbi Scholia, Lycimnius forte ædes quorundam combussit. Cæterum in Lycimnijs fabula Euripidis introduceitur quidam fulmine tactus. Lycimnius Chius scriptor Græcus citatur ab Athenæo lib. 13. Lycimnia verba tanquam perelegantia Plato celebrat in Phædro. Lycinus, Λυκῖνος, exul ex Italia, summae apud Antigonum fidei fuit, & commissum sibi præsidium tenuit, Teles apud Stobæum in sermone de exilio. Lycinus Heraenensis cursor, Pausanias in Eliacis: alibi etiam Lycini equitis insignis, & alibi pulgili meminit. Rectius viues Lycini, neq; altum Semper vrgendo, Horatius Carm. 2.10. Lycis (vel Lycus) poëta comicus ab Aristophane tanquam frigidus notatur, Suidas. Lyciseus statuarius fecit Lagōnem puerum subdolæ ac faciat vernilitatis, Plin. 34. 8. Lycisci cuiusdam Pausanias in Messenicas meminit, ex Aegyptiarum genere. Lycomedes rex Scyri (cuius in Theseo Plutarchus meminit) filiam habuit Deidamiam, ex qua Achilles Pyrrhum genuit, Vide Onomasticon. Lycomedes Creontis filius apud Homerum Iliad. 9. huius cū vulnere in vola pīcti, Pausanias in Phocicis meminit. Lycomedes Mantinensis, vir nobilis & diues, Xenophonti rerum Græcarum lib. 7. Lycomedes natus ex Parthenope Ancæi filia & Apolline, Pausanias in Achaicis. Megalopolis conditores ab Arcadibus electi, Lycomedes & Poleas Mantinenses, & alij, Pausanias in Arcadicis. Λυκομῆδης, vir inter comicas personas, θλοπώγων, μαχογόνες, ἀνατένει τὸ ἔπειρον δρόμον, πολυπελαγμοσιουλον παρενθέντα τε, Pollux. Λυκομῆδης, οὐρανοφύσων, Hesychius & Varin. Musæi hymnum in Cererem Λυκομῆδης ποιηθὲν citat in Messenicas Pausanias, non procul initio: & paulò post Λυκομῆδῶν καλοτον quasi templum eorum nominat. Λυκῶν: huius nominis philosophos quosdam & poetas lege in Onomastico. Lycon Comedus in nuptijs Alexandri Magni fuit, Athenæus lib. 12. Eodem in libro Lyconis Peripatetici meminit. Lycon Scarphei filius Comedus, ab Alexandro Magno decem talenta accepit, Plutarchus in Alexandro. Lycon Achæus, apud Xenophontem Anabases lib. 5. Lyconis Iasensis librum de Pythagora citat Athenæus. Lycos vel Lycon quidam pentathlus fuit, Scholia in Vespas Aristoph. Λυκόφύτης, viri nomen, Iliad. 8. Lycophron, viri proprium: & adiectivum, crudelis, superbus, Hesych. & Varin. Lycophron Chalcidensis, Aristocles filius, adoptatus autem à Lycos Regino, grammaticus & poeta Tragicus, &c. Suidas. Vide Bibliothecam nostram & Onomasticon, & quedam Cælij loca ex indice. Nicias Atheniensis Lycophronem Corinthiorum imperatorem oceedit, Plutarchus in Nicia. Lycophron Perinthi Corinthiorum regis filius, matrem occidit viuente adhuc patre, Onomast. Lycophron Pheræus vniuersæ imperare Thessaliæ querebat, Xenophon rerum Græc. lib. 2. Lycorea vicus in Delphis à rege Lycoreo dictus: Pausanias aliter, vide inferius inter locorum propria. Lycormas Larissæs equo celete vicit, Pausanias in Phocicis. Lycorta Syracusani mentionem in Eliacis facit Pausanias, & alijs in locis, vt index in translatum demonstrabit. De Lycorta Megalopolitanorum imperatore nonnulla scribit Plutarchus circa finem Philopœmenis vite. Lycurgi cuiusdam strenui vii Homerus meminit, quem filium facit Dryantis: sit autem Lycurgus contraactum à λυκόφερος, non à λυκόφερης. Λύκος δοξεὶ γενεῖ εἰπεῖν ἐργανός, hoc enim hominis proprium est, Varinus. Lycurgi Lacedemoniorum legislatoris vitam Plutarchus composuit: De eiusdem constitutionibus, & morte multa legimus apud Suidam. Vide Onomasticon, & indicem in Caium & in Herodotū. Lycurgus unus ex decem rhetoribus Athenis, Lycophronis filius (nepos Lycurgi legislatoris, Varinus:) plura leges apud Suidam. Lycurgides, filius Lycurgi, nepos Dryantis, Anchæus nomine: vide Onomasticon. Hoc obiter addam, inter phialas suisque diceretur lyciurges (φιάλαι λυκοφερεῖς pro λυκοφερεῖς, non recte habetur in excusis codicibus Pollucis) à Lycijs, vt Cælius ait. Λυκοφερεῖς, (malum ultimum per h.) vox apud Demosthenem in oratione ad Timotheum. Didymus interpretatur phialas à Lycio Myronis filio (à Lycone quodam alij, Athenæus lib. 11.) factas: sed appetit ignorare grammaticū, huiusmodi schematismum à proprijs hominum nominibus non reperi: sed potius ab oppidis & populis, vt καληνη Μιλησιεργής, (καληνης φερεῖς Ναξιεργής, τετραπλανηνεργής, Athenæus ex quo Suidas etiā transcripsit) Suidas. Προσέντας σύνολον λυκοφερεῖς φιάλας, ὅπις οντινοτάτη εἴη στρογγύλη θυμιτικαὶ Λυκοφερεῖς εἰσαγαύλα, Athenæus citans Herodotii librum septimum. Λυκοφερεῖς, ταλυκοφερεῖς ποιῶν, Budeus in commentarijs lingua Græca. At Suidas, Μίλητον λυγερίουν καθέδραν τοῦ ή (λυκοφερεῖας) αντιτετραπλανηνεργής οὐ λυκοφερεῖς, vt cadem scriptio sit que apud Demosthenem deijs, que in Lyceo (εἰς Λυκεῖον) facta sint operibus. Budeus quidem Λυκοφερεῖς, Lycio opificio factum interpretatur. Λυκοφερεῖς (in Lexico Græcolat.) exponit etiam lupos conficiens: sic τετραπλανηνεργήτα, venabulum lupis occidendi aptum dixeris. Λυκοφερεῖς (lego λυκοφερεῖον) πολλαπλον, Hesychius & Varinus. Λυκοφερεῖς, unus ex procis Hippodamia, Varinus in Oenomao. Lycus pueri nomine, Horatio in Odis 2.32. Lycus (Apollonio in Argonauticis) Dascylli Bithyniæ regis filius, sacellum Castori & Polluci dedicauit, magna cura liberatus, imperfecto ab ipsis Amyno Bebrycum rege, Hermolaus in Plinium. Celænus & Promethei filij memorantur Lycus & Chimærus, Varinus in Ατταντ. Celænus, vna Pleiadum, ex qua Lycum & Nyctea Neptunus sustulit, Gyraldus. Gemit crudelia: secū Fata Lyci, (viri Troiani) Verg. 1. Aen. At pedibus longè melior Lycus, 9. Aen. Lycus statuarius puerum suffitorem fecit, Plinius 34.8. Λυκῶν vel Λυκῶν quidam pentathlus fuit, Scholia in Vesp. Aristoph. Athenis in templo Mineruæ pugnans Cycenus conspicitur. Is Cycenus, vt aiunt, cum alios tum Lycum Thracem propositis ad singulare certamen præmijs occidit. Ad fluuij vero Peneum ab Hercule est imperfectus, Pausanias in Atticis. Hercules Lycum Thebarum regem quodd Megara coniugi vim voluisse in ferre intermit. Nyctea (cuius filia Antiope celebratur) ex vulnere moriens, Lyco fratri imperium Thebanorum committit, Pausanias in Corinthiacis: de eodem plura in Bæoticis scribit, & quomodo ab Antiopæ filijs (Amphione & Zetho) pugna superatus sit. Vide Onomasticon. In itinere ex agro Corinthio Lyci Messenij monumentum cernitur, quisquis tandem Lycus ille sit. Nec enim illum inuenio Lycum Messenum qui pentathlum exercuerit, aut Olympia vicerit, Pausanias ibidē. Caucon Celæni filius Orgia magnorum deorum Eleusine ad Messenam translit: eadem multis post Cauconem annis celebriora reddidit Lycus Pandionis filius: Lyci quercetum etiamnum appellat, &c. Pausanias in Messenicas. Et rursus eodem libro Lycum Pandionis filii oracula reddidisse commemorat. Ab hoc aliqui Lyciam dictam scribunt: Gyraldus ex Pausania non recte Lycum vocat, nisi librarij peccarint. Meminit autem eius Pausan. in Atticis, & Herodotus lib. 1. Lycus Phidolæ Corinthij filius, Isthmijs semel, Olympijs bis vicit, Pausan. Eliacorū 2. Fuit & Lycus Priami filius: item unus ē Centauris. Callirhoë filia Lyci hominis sanguinarij & hospites immolantis, à Diomedre relieta (quem Troja redeuntem benignè susceperebat, & paternis liberauerat insidijs) laqueo se suspendit.

Iubas apud Plutarchum lib. 3. rerum Africanarum. Gyraldus Lyci nomine numerat unum inter Telchines. Lycis vel Eycos, frigidus quidam comicus poeta, ut superius retuli. To dicitur lycus dinastes, locus iudicij cuiusdam Athenis, ubi lupi effigies stabat, ad demonstrandum herois nomem, à quo sic dictus est locus. Ab eodem ortum est proverbium, Η λύκος δεκατεῖ. Pollux. Θηρίον (lege Θήριον, pro τηρίων) templum Lyci herois, Varinus. Ο λύκος δέκατος. γενεών ἡγεών Aristoph. in Vespis. Vbi Scholia, Lyci templum & herōum apud iudiciorū loca erat. Aliter, Herōum Lyci apud locum iudicij erat: & cum iudicia agebantur, iudiciale mercudem, nempe triobolū, (quotidie ei tribolum seponebant, Suid.) quam accipere solebant quorum erat indicare, illi quoque conferebant. Λύκος δέκατος, id est Lupi decas: dictum apparet (inquit Erasmus) in eos, ad quos in honesti lucri pars aliqua tametsi pusilla rediret. Aut in eos qui largitionibus essent corrupti, alios corrumpentes. Nam Athenis in foro ubi causa agebantur, Lycus quidam genius (heros potius, ut Graeci habent) scalptus stabat; (ιδόμενος, ανεγέρθω) lupina specie. Apud hāc statuam sycophanta pecunia corrupti versari consueuerunt, velut apud deum quem piam sui quaestus praesidem, eiq; in dies singulos tribolus fecabatur, authore Zenodoto: quamquam attigit & Hesychius. Suidas addit, sycophanta (τὸν λυροδόντην) fuisse decem numero, veluti decem viros referentes. Meminit huius Aristophanes in Vespis, Θήριον εἰ τῶν ἐννεαπότελστων, Η λύκος, Si qua simulachrum efferre possis Lyci, Hæc Erasmus. Καὶ οἱ πέντε διαστῆται τῷ λυροδόντῃ εἰλικρινῶν, Varinus. Vox quidem Δεκάτος hoc in proverbio videtur λυροδόντες sonare, ut Δεκάτος, λυροδόντες: quoniam pariter decem versabantur iuxta Lyci effigiem, qui munera accipiebant ab ijs qui magistratum aut aliud quippam ambiebant, ut quantum in ipsis esset eos promouerent, Suidas in Λύκος, & bis in verbo Δεκάτος. Lycus fluuius cognominis regi, fluens per Mariandynorum regionem, Varinus: vide infra inter propria locorum circa finem. Lycus rex fuit Mariandynorum, cuius filius Priolaus, Scholia Nicandri. Lycus medicus quidam apud Aëtium citatur: & Galenus contra Lycum quandam Hippocratici calumniatorem scriptis. Lycus Rhiginus Lycophronem Chalcidensem Aristoclis filium adoptauit, Suidas. Lycus, qui & Butheras, Reginus historicus, pater Lycophronis Tragici, sub diadochis vixit, in Iidis Demetrij Phalerei petitus: scriptis historiam Libyæ & de Sicilia, Suidas. Scriptis quædam ad Alexandrum, ut Scholia in Aristophanem citat. Auxilius minister Antyci, apud Apollonium Argonaut. 2. Λυνάτας bubulus apud Theocritus Id. 5. Harpalicus, Mercurij filius, Theocritus Id. 31. Epilucus poeta comicus apud Suidam ex Athenæo: Vide Gyraldi de poetis. Αγγελος, nomen viri apud Suidam. Autolycus, avus Ulyssis Homero. Fingitur autem filius fuisse Mercurij & ab eo furandiartem didicisse, ita ut furando semper lateret: & quæ furabatur pecora in aliam quam vellet formam redigeret: itaq; Parnassum montem habitasse, & ditissimus euassis fertur, Scholia in Odyssæ, circa finem. Lycurgus rhetor contra Autolycum scriptis, Suidas. Hermolycus pancratista, in Atticis Pausaniae. Οἰλυκός nomen proprium, ab Erasmo proverbiis adnumeratum. Herodotus (inquit) lib. 4. refert, quum Theras quidam adornaret longinquam nauigationem, ac filius ipsius adolescentis negaret se futurum eius nauigationis comitem, τηράσσει φοιτηράνα τηρεῖσθαι διένειν λύκον. id est, Itaq; relinquam eum inquit, ouem inter lupos. Ex eo dicto nomen inditum est adolescentulo οἰλυκός, voce composita ex oue & lupo. Dici poterit in hominem desertum ac desitutum auxilio. Quod si quis negabit hoc esse proverbiū, referatur pro appendice ad illud Ouem lupo commisisti: nam probabile est ab hac historia natum proverbiū, Hæc Erasmus. Vallainterpres Oïlycum legit, sed codices impressi Οἰλυκός habent, ut Erasmus legit.

Mulierum. Lupa meretrix Romulum & Remum lactauit, vide infra in d. Lyca meretricis nomen, Athenæo lib. 13. Extremum Tanaim si biberes Lyce' Sæuo nupta viro Horat. Carm. 3. 10. Lycaste filia Priami quam Polydamas Antenoris filius vxorem duxit, & nomen Nymphae. Fuit & Lycaste nobile scortum in Sicilia, quam à forma Venerem vocarunt, vide Butches in Onomastico. Lycoris amica Galli poetæ, quam sic ficto nomine appellavit Vergilius, cum Cythereis vocaretur: hæc cum postea spreto Gallo M. Antonium in Galliam proficisciēt sequeretur, Gallus sibi ipsi tandem amoris impatiens mortem consciuit. Tua cura Lycoris Perq; niues alii, perq; horrida castra secuta est, Verg. 10. Aegl. Cydipeq; & flava Lycorias, Vergilio 4. Georg. inter nymphas Penei fl. Lycænis, Λυκανή, meretricis nomen in Anthologio. Λυκανίον, ἡ γεισίδος ισχύον, anus in comedijis, oblongi, parvus & crebris rugis, alba, subpallida, oculus straba, (σφελάντης θημα) Pollux. Λυκαδες, virgines quædam, Hesych. & Varinus. Et rursus, Lyciades, Λυκιάδες, virgines numero triginta quæ aquam ferunt in Lyceum: Apud Hesychium additur, Λυκεδαιμονιοι, quam vocem ego retulerim ad Λυκηλάτες quod proximè sequitur, tanquam Lacedæmonij sic nominent anguilas: nam glossas passim in accusandi casu frequenter scribit, ut subaudiamus καλέσθαι. Maonio regi quem (Helenorem) serua Lycimnia (forte Lycimnia scribendum, ut viri quoq; nomen) furtim sustulerat, Verg. 9. Aen. Vel qualis equos Threissa fatigat Harpalycus, Verg. 1. Aeneid. Est & viri nomen Harpalycus.

Propria locorum & populorum. Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites: eum enim ducē secuti agros occupauerunt, Festus. Fulium Hirpinum dictum à Plinio 8. 52. Marcus Varro 2. de re rust. Fulium Lupinum vocat. Ab Hydrunte Soletum desertum, dein Fratuertium, Portus Tarentinus, statio militum Lupia, Plin. 3. 11. alias Lupia. Antonius Lupiam xxv. m. p. ab Hydrunte abesse tradit.

Λυκαενῆς, mons Atticæ, sic dictus quod lupi in eo abundant, Hesych. & Varin. In Attica montes, Hymettus, Lycabettus & alij, Plin. 4. 7. Apud Aristophanem in Ranis pert. simplex legitur, ut Suidas etiam & Varinus ex eo citant, sed loco corrupto, sic enim legendum H̄v cū σύ λέγετο Λυκαενῆς. Καὶ Παρνασσῶν ἡμῖν μεγέθη, τετρά, τολμηδόνειν, θηρίον εἰς περιγλαυχούντων: quoniam ut Parnassus, sic Atticæ Lycabetus, montes maximis sint: ut verba magnifica & sublimia, quasi montibus æqualia intelligamus, inquit Scholia festes. Vel quoniam Aeschylus in fabula quadam Λυκαενῆς ē παραστῶν μεγέθη dixit. In Critia quoq; Platonis Λυκαενῆς per t. simplex legimus, in Occo-nomico autem Xenophontis per duplex. Lycaæta, Arcadia populi fuerūt, Pausan. Λύκαιοι, συνομετόπες, ē Λύκαιοι, Suidas. Lycaus mons est Arcadia, in quo Lycaei Iouis delubrum, Plin. Quum pro monte Arcadia Lycaum dicimus, penultima æ. diphthongum habere debet, ut Græcis æ. discernendi causa à Lyceo gymnasio Attico, quod in penultima e. longum habet, Græcæ & diphth. De Lycaeo monte diuersis in locis Pausanias scribit, ut index demonstrat, & ex Pausanias Cæl. 24. 17. & nos plura dicemus infra in Ioue Lycaeo. Lycaum monte aliqui dicitū scribunt à lycis, id est lupis, quibus propter frequentiam pecudum abundabat. Et gelidi fleuerunt saxa Lycei, Vergil. Aegl. 10. Consitaq; arboribus Lyca reliquerat arua, Ovid. 2. Metamorph. aliqui Lyrcea legūt, quod magis probo vel prosodia ratione. Lycaæ vel Lycaetha, vrbs Arcadia gentile Lycaus, Stephanus. Hypermnestra cū patris imperiū contempñisset, à patre fuit ad Lycei forū citata, Pausanias in Corinthiacis. Lycaones, populi Asiae Phrygib; & Galatis seu Gallograecis vicini, Pomp. Mela. Lycaones in Asia sunt, Pisidarum & Cilicum finibus, Her-molaus.

molaus. Persidi (ἀμισοῦ) sunt Lycaones, quod & Aristoteles testatur, Scholia Iliad. 4. Apud Plinium plura requiriuntur ex Indice. Lycaoniumq; Ericaten, Verg. 10. Aeneid. Deriuatur sanè Lycaoniustū à Lycaon rege, Fœda Lycaonia referens conuiua mensæ, Ouidius tum à regione, à qua etiam Lycaon & Lycaon gentilia sunt, Stephanus. Lycaonia, Λυκαονία, Asia regio, &c. vide Onomasticon. Dicta est autē hæc regio à Lycaone rege, de quo iam supra dictū. Varinus. Areadia olim Lycaonia dicta est, Eustathius in Dionys. Et alibi, Lycaones dicti sunt à Lycaone quodam Arcade, qui virbem apud eos condidit ex oraculo, ἡπτὶ εὐφανεῖς λύκαις αἰνιαντὶ φέροντι. εἰν γναθοῦς ἀνδραρέου παλάσιον, τὸ βάσι τέκμηρεν Αἴπειον. In his verbis αἰνιαντας videtur epitheton esse lupi audacis & multos labores pro præda obuentis: vt interpretetur oraculum illuc condendū esset oppidum, vbi lupus ore gestans manum hominis occurrisset. Lycaonia & Lycarnia. regionū nomina, Varin. Stephanus quidē Lucaria vel Luceria, vrbs est Italia, incolæ Lucrini. Lycaspus, Λύκασψ, vicus prope Lydiam, Stephanus. Lycaspus, vrbis nomen, Hesychius & Varinus, ego Lycastus légerim. Sie enim Stephano vocatur vrbs Cretæ, à luporū multitudine dicta, quæ ibi esse creditur. (Atqui Aristot. in Mirabilib. Lupos, inquit, & similes feras noxias in Creta esse negant.) Meminerunt cius, Mela lib. 2. & Strabo 10. Plin. 4. 12. Eandem Homerus Iliad. 2. ἀργυρόεντα λύκασπον dixit: Varinus interpretatur λύκογενος, quod terra illuc alba & argillosa sit addit, sic nominari à Lycasto indig. na, aut filio Minois. Est & Pontica Lycastus, inquit idem, vt refert scriptor ethnicorum: sic vocant Stephanum, et si in impreffis Stephanī codicibus nihil tale reperiam: sed constat eos multis in locis mutilos esse. Lycastum etiam Plinio ciuitas est Cappadocia, Λυκάσπα, regio Leucosyria (Cappadoces quondam Leucosyri dicebatur, Plin.) à qua Lycastia Amazones cognominatae. Varin. Lyceum, Λύκειον, gymnasium Athenis, vbi docebat Aristoteles, Stephanus, & Varinus. Plato vero in Academia profitebatur: hinc illi Ciceronis versus, Inq; Academia vmbribifera nitidoq; Lyceo, Fuderunt claras fecundi pectoris artes. Aliqui Latinè etiam Lycium scribunt. Qui erant cum Aristotele, Peripateticī dicti sunt, quia disputabant in ambulantes in Lycio. Lyceum, vt habet Suidas, Theopompus Pisistratum construxisse ait: Philochorus vero, præside & dictante Pericle factum esse. Erat autem locus (gymnasium) iuxta vrbe, in quo exercebant ante bella: & antequam milites educerentur ad expeditiones armati illuc cōueniebant, & lustrabantur, οὐδὲν οὐδεις τὴν ἐγένετον, Suidas: malum εἰσπορειας, secundum Hesychium: & si qui strenui ac bellicosi essent viri, illuc se ostentabant, (nostrī vocant enī μυστηριαζοντας campum vel aream facientē delectus militū, aut exercitus lustrandi.) Eadem ferè scribit Scholiastes Aristophanis in Pacem. Lyciades (& alibi, Lycaides) virginis numerō triginta, quæ aquam ferūt in Lyceum, Hesychius & Varin. Lyceum fuit etiam gymnasium Ciceronis in Tusculo, à nomine scholæ Aristotelicæ, de quo lib. 1. de Diuinatione sic refert: Nuper quum esse cū Qu. fratre in Tusciano disputatum est. Nam quum ambulandi causa in Lyceum venissimus, id enim superiori gymnasio nomen est, &c. Επιλύκιον, palatum imperatoris seu ducis belli apud Athenienses: ζεχεῖον ή πολεμιδεῖον Αἴτων, Varinus. Επιλύκιον, λόγος, peculiaris sermo, vt quidam in Lexicon Græcolat. retulit, non citato authore. Λύκαιον, εἰρηνή, Lyceum forum quoddam Argis, vel in terra Argiua, vbi conueniebant, Apol ini facer, Hesychius & Varin. Λύκαιον, locus vel vrbs Thessaliæ, à lupo denominatus, qui illuc in saxum conuersus fuit. Varinus: apud quem perperam legitur θησιών τοις ή Πηλέως βασιν, hoc est, cum Pelei boues agrederebantur: apud eundem Λύκαιον scribitur, per iota in penultima.

Teuthraneæ supra Aeolidem sitæ, oppida sunt, Haliserne, Lycide, &c. Plin. Lycirna, pagus prope Calydonē, Strabo lib. 10. Lycinopolis, ciuitas quædam in Originum libro Catonis. Lyci dicti sunt secundum quosdam à Lyco Pandionis filio, qui in Asiam traiecit, Eustathius in Dionysium ex primo Herodoti. Lycius gentile, & cognomē Apollinis. Λύγα, vrbs Arcadiæ, Stephanus ex Pausaniæ octauo, id est Arcadicis, vbi sic scribit: In Mænali montis extremis partibus signa (rudera) cinitatis Lycoæ apparent, templum itē Diana Lycoatidis. Super Psyllos in Africalacus Lycomedis est, desertis circundatus, Plin. Λυκανία, vrbs Thraciæ, Stephan. Λύκων, nudum nomen apud Suidam. Lycopolis, vrbs Aegypti sic à lupis cognominata, eò quod Aethiopes agros Aegyptios incursantes, lupi facta acie vsq; ad ciuitatem Elephantinam repulerint. Ibidem igitur ciuitatem cōstruētam Aegyptij à bestijs illis Lycopolin cognominarunt: ac pro dijs lupos ipsos venerantur, Diodorus Siculus lib. 2. Lycopolis, id est Luporum ciuitas, vna est in Lycopolitide præfectura Aegypti: altera in Sybennitica iuxta mare, Stephan. Luporum ciuitatis meminit Strabo lib. 17. & Plin. 5. 9. Eadem alibi, Lycopolitis vna est ex præfecturis Thebaidis Aegypti. Lycopolitana Thebaidos ciuitas, pari religione Apollinem & lupū colit, (vt in h. dicetur,) Macrobius. Lycorea, Λυκορεια, vicus in Delphis, à Lycoreo rege dictus. Gentilia, Λυκωρεῖον, Lycorus, Lycoreites. Dicitur & Iupiter Lycoræus, & Λυκωρεῖον cum diphthongo, Steph. Λυκωρεῖον, paroxytonum Acolicè, Varin. forte legendum Λυκωρεῖον, quod communiter acuitur. Λυκωρεῖα, vrbs Delphidis, in qua colitur Apollo, à Lycoro conditore filio Coryceæ (& Apollinis, Scholia in Apollonium) habitante: (videtur enim legendum οἰκεῖον) in Parnasso: qui montem quoq; (Lycoræ vrbi) vicinū Coryceum appellavit à nomine matris, Etymolog. Corycium antrum à nympha Corycia dictum volunt, à cuius filio Lycoro ciuitati factū Lycoria nomen sit. Ex Lycoro Hyamus nascitur, cuius filia Celænè Delphum ex Apolline concepit, à quo nuncupati Delphi, Cælius ex Pausaniæ Phocicis. Oppidum (inquit Pausanias ibidem) ibi antiquissimum aiunt esse conditum à Parnasso, &c. à quo & monti nomen inditum: oppidum id quoq; diluui Deucalionis tempore fuisse submersum aiunt. Quicunq; autem hominum tempestatem istam poterant effugere, luporum vlulatu (λύκων ὁγρυῖς) incolumes in Parnassi cæcumina euadebant, ducibus itineris factis hisce belluis. Propterea conditam ibi ciuitatem, à lupis Lycoram appellarent: vnde & Apollo Lycoræus dictus, alias Lycoræus, Hæc Pausanias & ex eo Gyraldus. Λυκωρεῖον, nudū nomen apud Suidam. Φοῖος Λυκωρεῖον, Orpheus in hymno ad Apollinem. Τιτων, Φοῖοι Λυκωρεῖον Κάφωρος, Apollonus in Argonaut. Exponunt autem Lycoreum, Delphicum: nam Delphi primum Λυκωρεῖον dicebantur, à Lycorea vico, Varin. Deucalion & Pyrrha cum terra diluui obrueretur, arcam ingressi, supra Parnassum, vel secundum alios Lycoreum montem elati sunt, Scholia in Olympiorum Pindari Carmen 9. Lycosthene vel Lycosthenia, Λυκοσθένη, Λυκοσθένεα, vrbs Lydia, Steph. Lycosura, Λυκοσύρη, vrbs Arcadiæ in Lycae monte à Lycaone condita, Pausan. Steph. Lycotæ & Lycosurense Arcadiæ populi fuerunt, Pausan. forte Lycoatæ legendum: sic enim à Lycoa ciuitate dicuntur. Prope Lycosuram esse dicuntur montes Nomij, in quibus & Panos Nomij saltum, Cælius ex Pausan. Λυκοζεῖα, vrbs Thraciæ, gentile Λυκοζεῖα, Stephan. Suid. Varin. Lycuria, Λυκεια, ager quidam Arcadiæ, qui Pheneatas & Clitorios distinguit, Pausan. Lyctos oppidum Cretæ, à Lycto Lycaonis filio conditum, Stephan.

Euenus fluvius in Aetolia oritur, Lycormas olim dictus, Strabo libro 10. & Stephanus in Lycorina, vbi pro

Eueno perperam Eycnos legitur: vide Onomast. Meminit & Stobæus sermone 98. de mōrbis, &c. Lycus fl. Ponti, viginti stadij ab Heraclea distat, Arrianus in Periplo Ponti Heraclea opp. Ponti, Lyco fl. appositum, Plin. Et rurus. Præterfluit & Neocassariam. Multis etiam alijs in locis, vt Index ostendit, Lyci fl. meminit. Lyci amnis in Heraclensis agro meminit & Apollonius in Argonauticis, qui & regem tractus eius Lycum fuisse refert. & Orpheus in ijsdem, iuxta Euxinum esse canens hunc fluuium, vbi Argonautæ à Lyco rege sicepti sunt. Fluit per regionem Mariandynorum, Varin. Minorem Armeniam Lycus amnis disterminat, Plin. 6.3. Et mox, Iris flumen deferens Lycum. Iris in se recipit Lycum ex Armenia fluentem, Eustath. Caper fl. Laodiceam Cariæ vrbum cum Lyco & Asopo amnibus alluit, Strabo lib. 12, Laodicea vrbs Asia imposita est Lyco flumini, Plin. Lycus flumius Heraclensis agri duorum iugerum latitudine, Eustath. ex Xenophonte: Apud quem hunc locum reperias lib. 5. de expeditione Gyri: vbi Romulus Amasæus εὐρετὸς τοποῦ ταῦτη, latitudinem passuum quadraginta transtulit: quoniā plethron aliqui sextam stadij partem interpretantur. Lycus in Asia terræ hiatu absorptus, & alio loco renascens, tandem in Pontum cadit. vt testatur Ouidius lib. 4. de Ponto Eleg. 10. Et Metam. lib. 15. Iuxta Colossas Phrygiæ vrbum Lycus amnis hiatum terræ subiens occultitur: deinde ferè quinq; post stadia emergens, elabitur & ipse in Mæandrum, Herodot. Lycus fl. Ciliciæ, Plin. 5.27. A Thyssageris quatuor ingētes amnes per Mæoteos fluunt, in Mæotin paludem se insinuant, Lycus, Toaris, Tanais, Syrges, Herodotus. Lycus flumius Telchinum, Hesychius & Varinus. Lycos fl. in ora Phœnices Plinius: meminit eius & Strabo. Est & Lycus Assyriorū flumius, qui Tigris immisceatur, Onomasticon. Item Lycus Vindelicæ, qui ex alpibus oriens Augustam versus fluit, ac tandem Danubio miscetur, accolæ vocant den Lech: hic Vindelicos à Rhætis disterminat. Λυκῆν (penultima circumflexa) πότερον, Lycus potus, à fonte quem Apollo inuenit, ex quo lupi bibunt, vino & melle manantem, Suid. Hesych. Varin. Sed distinctius Erasmus in prouerbij: Lupinum potum (inquit) dicebant, vbi quis voluptatem sui pericula capitis emeret. Narrant duos erupisse fontes sacros, Apollini, quorū alter vino scateret, alter melle, ad quos cum aues aduolarent fieriebantur. Porro Apollo Lucius dictus est, siue à luce quam aperit, siue à lupis interfectis, Authorē Zenodotus & Suidas.

b. Ferè omnia quæ diximus de leone, habet etiam lupus, sed pleraq; hic minus, ille magis: moribus tamen lupus improbor est, & magis insidiosus, Albertus. Formicis Indicis magnitudo Aegypti luporum. Lupi à colore epitheta quadam inter cetera retuli superius. Δίκαιος τοις θεοῖς, Oppianus λύκων πολύτρεχος γάρ θεοῖς, Eudem. Πολιος λύκος, alias τελεος, τερψις ή υέναντι. hoc est rufi, aut nigri: (αληθεῖσι fulcum significat, poliōs canum.) Ρίνην πολιος λύγιος, Homerius Iliad. 2. Vel πολιος id est subcincrei aut pretiōsi, (τριών:) pretiosum enim hoc animal est: & apud Athenienses, qui lupum occidisset, pretium accipiebat quantū sepulturæ sufficeret, (αγείρει αυτῷ τὰ τερψια φύλων.) Aut propter Latonam fortassis, quæ grauida in lupum mutata est, (vt dicam in h.) Aut πολιος interpretabimur albos: nam pilis eorum, parte proxima cuti, color est albus: media, niger: suprema ruffis, vt per synecdochē ab albicante parte lupi totū πολιος dicantur, Etymologus & Scholiaſtes in 2. Argonaut. Πελλες λύκος ἐπιτρόπος, Επεφωδης πολιος, Eustathius. Apollonij Vide supra λυκέως inter deriuata à Lupo & infra in Lyceo Apolline. Pilis lupi interius albi, exterius nigricant, Varinus: inde λυκέως tempus matutinum nocti & diei confine. Lupina pellis cinerea est, & nigredinem non puram habet, Varinus in Αμφιλύκη. Lycophthalmos genita lupini oculi effigiem referit, Plin. Lupati vel lupi, freni asperrimi à similitudine dentium lupinorum, Isidorus. Θοοῖς ὀνυχεστούς λυαρχεῖν, Oppianus. Lucanis imperauit Lamisœus, cuius pedis digitus tertius à magno similis lupi digito fuit, Heraclides in Politij. Ex nostris qui lautijs loquuntur, peculiares quasdam de lupo dictiones habent: Er hat ein haut die vurdijm abgeſtreift. Os eius morsum vocant, eingebiss: pedes klauen. Caput Vrsi, apri & lupi, & aliarum belluarum mordentium Galli peculiariter hure vocitant. In equo bono & generoso Germani requirunt lupi oculos & validam cervicem, & eiusdem voracitatem, & gressus lenitatem, Camerar.

c. Lopus ex longinquo & acute videt noctu etiam, instar noctu, Philes. Terram edunt lupi, vnde γυφάσαι dici possunt, vt qui holeribus vicitant pauperes. Λαφίστεν deuorare, βαγδαῖος καταπίνειν, μέσου λινοῦ, καὶ μέρινος ἔστιν, παρεγγέστεν, vocabulum quod de leone & lupo propriè dicitur, vt λαφύστεν αἴμα, Κανεψός τοις Βοῖς, Varinus. Οἰονοῦ λύγιος τὸς ή θῶν εἰλέποτας τὸ δέ τηλυκής εἰλέποτας οὐρανοῦ τῷ πελεμονούσην, Heliodorus. Λάθεν, sorbere, lingua exerta aquam lambere cum sonitu, per onomatopæiam (vt nobis etiam verbum lappen, & lambere Latinis) de canibus, lupis, & huiusmodi animalibus propriè dicitur, Varinus & Scholiaſtes in Iliad. 2. Vlulare, de luporum & canum horribili & vulgo ominosa voce: per onomatopæiam, quæ eadem Germanis est hülen, & Gallis vller. Exululat, Ouidius de Lycaone. Vilæ; canes (id est Furiæ, Seruius) vlulare per umbram, Verg. 6. Aeneid. Ωγεθεν dicitur de lupis, canibus & leonibus, cum esurientes vlulant: & de alijs animalibus quæ proprium suæ vocis vocabulum non habent, Varinus. Pollux de minoribus, vt lupis, vulpibus, thoibus, ὄντας & οὐ. οὐ dici ait. Καὶ λύκος ὑπωτεμαχεῖ μονάδων τοῦ οὐρανοῦ, Aratus. Ωρούσος ὑλάτε, επεδαλεστούστε, Oppianus de cane testiculis alligato in pardalium venatione. Leo οὐρανος, Apollonius 4. Argon. Transfertur etiam ad inanimata. Τὸν δὲ μετειγνέτην Τυρολίδης οἰδητα ταλαιπων, Dionysius Afer. Συμεδαίτεν γῆραι, Oppianus de lupo. Λυκηπόδης, vlulatus luporum, & barritus (de qua voce dixi in Elephanto c.) in primo præli concursu. Pausanias in Argolicis clamorem illum αἰλαλαγμὸν vocat. Terribili Marte vlularent, Plin. lib. 26. Vlulata prælia, Statius 9. Theb. Λάτις vlulare triumphis, Lucanus lib. 5. Λυκηπόδης, ή τὸ λύκων Βοῖς, Εὔδαιξ Οὐρανοῦ εἰλέποτας λυκηπόδης, εἰλέποτας τῷ πελεμονούσην. Καὶ οὖν οἱ Αἴαροι τοις Αἴαροις αἴροντες λυκηπόδης τῷ σωματεῖ λυκηπόδης. Οὐρανοῦ εἰλέποτας η τοις αἴροντες, Suidas ex authore innominato. Catullire, esurire (prurire, potius) vel libidinari. Laberius, Scinde vnam exoleto impatienti catullientem lupam, Nonius. Quid lynxes Bacchi variae? & genus acreluporum Atq; canum? Vergilius in Georg. de vi amoris scribens. Lupa facit se in rīa lupo, exponit se incundam: Galli sic proferunt, La loue se fait aligner au loup, Robertus Stephanus. Scylaces, id est catuli, canum & luporum dicuntur, Varinus. Οὐρανοῖς δεῖνα, vel óbria, dicuntur catuli hystrichum, leonum & luporum; vide in Leone h.c. Catuli luporum, Gallis louuet eaux cheaux verò cōmuniter dicunt de lupo, vulpe, mele & lutra, Robertus Stephanus. Ex lupis & canibus nasci genus quoddam canum, in Historia de canibus mixtis docuit: aliqui sic natum lyciscum vocant. Latinè lupon canarium, aut canem luppen dixeris: quanquam Gaza & Niphus pantherem lupon canarium transferunt. (vt à panthera distinguant,) de quo mox inter congeneres lupo feras dicemus. Galli canem feiminam cum ad libidinem incitatur lisce vellyce nominant quasi lyciscam, nostri leuisch. Dente lupus coru taurus petit: ynde nisi intus monstratum? Horat. Serm. 2.1. Et mox Mirum, Ut neque calce lupus quenquam, neq; dente petit bos. Οἱ δὲ λύγιοι οὐδὲ Homerus Iliad. 1. de pugnantibus in acie.

Non lupus insidias explorat ouilia circum, Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum Cura domat, Verg in Georg. pestem describens. Quasi lupus ab armis valeo, clunes infra eos fero, (aliâs desertos gero,) Plautus Ambroico, vt Nonius & Festus citant.

d. Quem tu ceruus vti vallis in altera. Visum parte lupum graminis immemor Sublimi fugies mollis anhelitu, Horat. Carm. 1.15. Vt paucet acreis Agna lupos, capreæq; leones, Idem Epodo 12. Lupis & agnis quanta sortit obtigit. Tecum mihi discordia est, Idem Epodo 4. Rapinam quæ audacter & impudenter fit (μυθικῶς, forte γρυπῶς καὶ ιταπός), lupis comparauit Homerus, Ως τὸ λύκον ἀγρεαστὴ πληρωτής, οὐτε φίσι, Varinus in Παρθενεῖ. Prius lupus ore ducat vxorem, Πλένειν λύκον εἰν υμέτους, Ante lupus sibi iunget ouem, Aristophanes in Pace, de his inter quos insanabile dissidium. Consimili figura dixit Horatius, Sed prius Apulis Iungentur capreæ lupis. Plautus in Pseudolo, Vt maueis lupos apud oues linquere, quām hos domi custodes. Hoc p[ro]iuerbiūm (inquit Erasmus) ad rem relatum, erit lepidius: quod genus, si dicas, pecunie studium non cohærente cū studio literario. Scholia Aristophanis simpliciter de re impossibili prouerbii accipiunt: & poetæ cuiusdam (Homeri Iliad. x.) hos versus citant, Ως τὸν εἰς λέπειν Κάνθαρον δημιουργοῦ, Οὐδὲ λύκον τε τὸν αὐθόρυς (legendum ἄρτες) οὐδὲ φύσαν θυμὸν ἔχοντα, Αἴλαντα Φρένεσσον Αλεπούντας αλλήλοισι. Ouem lupo commisisti, τῷ λύκῳ τὸν τὸν. Terentius in Eunuco, Sclesta ouem lupo commisisti: de Chærca ephebo, cui velut eunicho virgo soli credita est. Donatus admonet prouerbium esse quod contineat fœminam reuerentiā, meretricium sensum. Concinnè vtemur, inquit Erasmus, quoties ei seruandum aliquid committitur, cuius gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica, Etenim in concione dixerat se custodem futurum verbis. O præclarum custodem, ouium / vt aiunt / lupum. Custos ne vribis, an direptor & vexator esset Antonius? Vnde quadrare videtur, quoties inimico negotiū committitur, quiq; nobis pessimè velit, propterea quod lupus & agnus genuino quodam odio dissident, Huic adscribendum illud quod refert Suidas, πεντε λύκοις δύο πομφαντοῖς: id est, Prius etiam lupus ouem pascer. de re neutiquam verisimili. Huic confine Plautinum illud in Milite, Bono cella suppromo credita. Sed propius accedit quod est in Truculento: Nam oues illius haud longe absunt à lupis, Hæc Erasmus. Sed apparet depravatū esse Suidæ locum, & pro πομφαντοῖς, legendum υμέτους, vt ex Aristophanis Vespis paulò superius recitauit, & ipse etiam Erasmus inter prouerbia refert, πομφαντοῖς verbum nusquam reperias, υμέτους apud Etymologum est, Carminis etiam dactylici ratio apud Aristophanem verbum πομφαντοῖς non admittit. Ad h[oc] Suidas prouerbium exponit Ητι δὲ ἀδυωάτος, similiter vt Scholastæ Aristophanis, vt inde sumptum corruptumq; appareat. Periulta enim ex illis Scholijis passim apud Suidam adducuntur. Ad hoc prouerbium pertinet nomē Οἰλαντοῖς, de quo inter propria virotum dixi. Eurysthenem & Proclém audio (inquit Aelianus) cum in matrimonium fœminas ducere constitutum haberet, profectos ad Delphicum oraculum, deum consuluisse, quo cum Gæcorum Barbarorumque affinitate deuincti pulchre & prudenter nuptijs alligati viderentur. ijs deum respondisse, quā venissent in Lacedæmoniam reuertentur. Vbicunq; porrò terrarum summe ferum animal ferens mitissimum eis occurreret, inde ducentas vxores esse: sic enim felicitate ipsi & prospere processurum esse. Cui oraculo obtemperantes, cum in Cleonorum regionem venissent, ipsi occurrit lupus, agnum quem alcunde diripuerat portans: Ex eo illi coniecerunt Apollinem de ijs animalibus oraculo significationem dedisse: proinde iplos Thesandri Cleonymi probi viri filias vxores duxisse, Haætenuis ille. Ως δὲ οὐτὶς σερφοῖσιν ἐπειρονα μηνὶς φεγγανα. Ήμητραχαιμεσθαι στολοι λύκοις έγνωστες. Λαζηνοὶ εὐρριπων τετρων τε νομον. Μειοντεις δὲ οὐ πεποντο επιχειρεις λύκοις. Πλάστη μητραχαιμεσθαι στολοις έγνωστες. Στενοντεις αἱ θυσιαι περιστοι: Sic proceres Greci Bebrycas inuadebant, Apollonius Argon. 2. Torua leana lupum sequitur, lupus ipse capellam, Vergil. 2. Aeg. ex Theodrito. Pecora minimè inuaderet lupus, si ductori dicto squillam appendere, Anatolius. Lupo etiam suis obsistere repugnareq; potest, Aristotle. Ephesius interpretatur, Aristotelem hic suis nomine intelligere gregē suū, vel aliquot simul sues. Vnū enim & solum obsistere lupo non possit, nisi raro, & cum fuerit magnus, & bene exercitus dentibus. Alpheæ (melius alshed, id est leopardus, panthera minor) lupos libenter occidit Albertus. Lupi saturi parcūt ouibus, Theophylactus in epistolis. Quiquid lupus pede presserit non vivit, illudorus. Si sepolonis liquido animal inungatur, non accedent ad ipsum musca, (secundum alias interpretes lupi, vel bestia, vel serpentes,) Rasis & Albertus: vide etiam mox in e. Romum & Romylum (Remum) vt Dion scribit, lupa natravit: eleganter autem translatum est lupæ nomen ad meretrices, quod luporum instar rapaces sunt, Varinus in Αγρεσταδη. Vide etiam supra in a inter deriuata à lupo. Ad vagitum lupa accurrit, eosq; huberibus suis aliuit, Plinius Cæcilius de viris illustribus. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, quā essent expositi, traduntur, sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quām ferarum naturæ arbitror, Plinius Nat. hist. lib. 8. Sunt qui Laurentiam & Larentiam distinguant, vt altera Acca Faustigli fecerit, altera etiam meretrice: ambas tamen Firmianus sub una recitat Lupa, Romuli & Remi nutrice, &c. Gyrald. Syntagma primo de dijs. Lycastus & Parthasius Phylogenomes ex Marte filij, in Erymanthum abieeti, cum ad cauam quercum depulsi hæsisserent, à lupa nutriti sunt, &c. Plutarchus in Parallelis minoribus cap. 36. ybi mox Romuli etiam & Remi à lupa nutritorum historiam prosegitur. Colitur sieus arbor in foro ipso ac comitio Romæ nata, ob memoriam eius quæ nutrita Romulus ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens rumen (ita vocabant monnam) miraculo ex ære iuxta dicato, Plin. Romulum quidam à sieu ruminali, alij quod lupæ ruma nutritus est: quem creditibile est à virium magnitudine. item fratrem eius appellatos. Alij dicunt à virtute id est robore, (Greci πολὺς vocant,) Festus. Vide etiam Plutarchum in vita Romuli, non procul initio. Inde lupæ fuluo nutritus tegmine laxatus Romulus excipiet gentem, Vergil. 1. Aeneid. De his qui novæ voci parcere, adagim est, λύκον τελεψετος, id est Lupus prius conspicatus est, quod raucitatem & difficultatem loquendi faciat prior inspicions. Hoc est quod deum vides lupino velamine obseptum. Nam & hoc genus animal dum prædam agit, ne hiscit quidem, quum soleant cætera clamore lætitiam indicare, Cælius Calcag.

e. Nunquam eustodibus illis, (Laconico aut Molossio cane,) Nocturnū stabulis furem incursusq; luporum Horrebis, Verg. in Georg. Quid immerentes hospites vexas canis Ignatius aduersum lupos Horatius Epodon 6. in maledicuum poëtam. Quorum apud nostros elegantior sermo est, de lupis eorumq; venatu, hunc ferè in modum loquuntur, Erfrist, Zerreist: irabt, heze oder laufft, uirt geheizt, gehagt, gesaugen, von den hunden erbissen, erwürgt, erschlagen. Erwurt auch in einem garten oder einer grünen, hierz no gebeist, gesangen. Die vuoeffen traten und vuessen. Οὐν ἐπ τερραλτοῖς ἐπειτα ταῦτα λύκοις, In epigrammate in imaginem Herculis fures & feras arcentem, lib. 4. Anthologij. Lupi non accedent ad animal, quod liquefacto leonis se po inunctum fue-

rit, Rasis & Albertus. Eodem cum alijs trito, ita quod odorē (odor) alijs vincat, si quod corpus perungatur, lupi non accident, idem. Sepo leonis liquefacto si circuitus ouium inungatur (distiletur,) nunquam accident lupi nec alia rapaces feræ, idem. Si sepum leonis suffiat ur circa aquam, vel inde aliquid aquæ immittatur, prohibet lupos ne vel accedant, vel bibant, idem. Septa è maceris in leporario alta esse oportet, ne lupus transfilire possit, Varro. Magi dicunt lupos in agrum non accedere, si capti vnius pedibus infractis, cultroq; adacto, paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atq; ipse defodiatur in eo loco, ex quo cœperit trahi. Aut si vomerem, quo primus sulcus eō anno in agro ductus sit, excussum aratro, focus larium, quo familia conuenit, absūmat: ac lupum nulli animalium nocitur in eo agro quandiu id fiat, Plin. Massuri palmarum lupino adipi dedisse antiquos tradit: ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur, Plin. Si caput lupi columbario suspendatur, feles, mustela, & si quæ alia columbis nocent, non adibūt, Rasis & Albertus. Huius rei caussam inquirit Cardanus in opere de subtilitate. Oculum lupi erutum si viderint quadrupedes domesticæ, timet & fugient, Pythagoras. Oculus dexter lupi (siccus, Rasis) puero adalligatus amolitur timores: itemq; dentes eius, & pellis, Albertus: dens eius caninus, & nerui, & pellis, Rasis. Et rursus, Si quis dentem lupi gestet, impavidus erit. Dentes, corium vel oculos lupi quisquis secum habuerit, in causis suis obtinebit per adiuvatos suos, eritq; diues apud quosvis homines, idem. Dens lupi adalligatus, infantium pauores prohibet, dentientisq; morbos: quod & pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum maximi equis quoq; adalligati infatigabilem cursum præstare dicuntur, Plinius: hinc forte animosos ac celeres equos λυκοφόρους dicitos aliquis coniiciat, potius quam alia ob causam: de quibus in equo dixi cap. 2. inter celeres. Beneficijs rostrum lupi resistere inueteratum aiunt, ob idq; villarum portis præfigunt: hocidem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta vis est animalis, præter ea quæ retulimus, vt vestigia eius calcata equis afferant torpore, Plin.

Vtq; lupi barbam varix cum dente colubræ Abdiderint furtim terris, Horatius Serm. 1. 8. de mulieribus veneficis. Felie lupi cum oleo rosaceo si quis in supercilijs inungatur, diligetur à mulieribus cum deambulauerit cum eis (si conspiciantur ab eis, Rasis,) Albertus. Si virga lupi in alicuius nomine viri vel mulieris ligetur, impotens erit ad Venerem, donec nodus ille solitus fuerit, Albertus: Hac ligatione nulla est vehementior, Rasis. Lupus cuius prior vestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notaerit, caudæ summam partem si habueris tecum, sine metu iter conficies, Sextus. Si lupi cauda in villa sepielatur, prohibet ab introitu eius lupos & muscas, Albertus: Cauda sepulta in domo, non inuolabunt muscas, Rasis. Quin & caudæ huius animalis creditur vulgo ineffe amatorium virus exiguo (extremo atq; exiguo, Blondus) in villa, eumq; cù capiatur abijcere, (al: abijci,) nec idem pollere, nisi viuenti direptum, Plinius & Solinus. Lupum aiunt in summo persequentiū periculo extreum caudæ floccum elidere, conscient cum maximè ad amatorios canticis appeti solere, Cælius Calcag. sed hoc tam falsum mihi videtur, quām scipsum castrare castorem. Bos ossa nō deuorabit, si lupi caudam ad præsepe suspenderis, Paxamus. Cauda lupi suspensa supra præsepe, nō poterit cibo frui (bos, Albertus) quādiu illuc relicta fuerit, Rasis. Si quis in lancea gestet calcaneum lupæ foeminae, (suspedit in capite lanceæ, Rasis:) & hostes cum iaceatis ei occurrant, non laderent eum, (non accedet ad ipsum, Rasis:) quādiu in lancea calcaneus remanserit, Albertus. Si mulier minxerit super vrinam lupi, non concipiet vñquam, Rasis. Si quod animal minxerit super vrinam lupi calidam, non concipiet vñquam, Pythagoras. Lapis vulgaris iuxta flumina fert museum siccum, canum, hic fricatur altero lapide addita hominis salvia, illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit, φύγεται ταχέσθε, οὐκ ἀγείρει τὸ μυρεῖ διάνει, Plinii.

Λυκέη, (vel λυκέη) lupina pellis, λύκης θορη, Hesychius & Varinus. Eadem λυκέη, Polluci. Λυκέον, alijs λύκειον, τῷ Σλύκη σήμα, Suidas: sed adiectiuum tantum esse videtur, nec absolute ponit. Εἶσαστα δὲ ἔκπαθεν πῦρ πλαστὸν λύκειον, Homerus Iliad. 2. de Dolone. Et rursus λυκέη eidem detractam scribit à Diomede & Ulysse. Hominem rapacem lycea, id est lupi pelle conuestiri dixeris, Cælius. Λυκέην ἐνεδρην παροιμιωδῶς λέγεται δὲ πτελέα, αἴρεται, Varinus in Παρηστατέα. Militis cassidi (inquit in commentatione de Romanorum militia Polybius) lupi imponebatur pellis, aut eiusmodi quippiam, quod integumentum pariter atq; insigne foret, ut strenue ignauetq; se gerentes latere haud possent, Cælius. Galea lupina, Propertius 4. II.

f. De Romulo & Remo, item Lycasto & Parrhasio, quos lupæ lactarunt iam dictum est in d.

h. Diræ seu Lupus, poëmatum siue Aegloga Camerarij. Scripsit & Io. Lorichius nuper eleganti carmine Lupi querelam. Delupis qui Sicyoniorum græges infestarunt, dixi in e. Infestarunt & Træzenios olim, Pausan. Lupus boues & oves, quos Peleus Acasto mittebat, Ianiauit, Vari. in Πηλαδ. Lycium locus Thessalæ, sic dictus à lupo, qui illic dum Pelei boues infestat, in saxum mutatus est, Etymologus. Milonem Crotoniaten Pausanias scribit à lupis concerptum, quod genus feræ apud Crotoniatas scateat vel maximè, Cælius & Aristophanis Scholastæ in Ranis ex Pausania. Milo cum nimia neruorum fiducia arborem in parte media hiantem diducere vellet, brachij hinc inde cōstrictis, & deficiente conatu retentus, lupis fuit præda, Onomasticon. Lupus maxima magnitudine (inquit Aelianus) cum in ludum inuasisset, & de manibus Gelonis Syracusani pueri tabellas rapuisse, Gelon de sella surrexit, & sanè quidem feram non timore perterritus, sed tamen acerrime tabellarum suarum retinens, eum insequebatur. Postea autem quām hic extra tabernam ludi literarij fuisset, hæc quidē labem fecit, & repentina ruina concidens, pueros (supra centum, Tzetzes 3. 131.) vñā cum præceptore cōfecit, & oppressit: solus Gelon diuinæ prouidentiæ munere sodalibus suis superfuit. Quod ipsum nō eum à lupo occisum, sed potius seruatum fuisse, magnam profecto admirationem habet. Non igitur rationis expertia Deus negligit, imò vero chara habet, cum diuino instinctu partim ex his regnum præsignificari, partim ex impendente periculo seruauit, Hæc ille. Mandato Eustorgij Lupus currum traxit, Textor.

Auguria. Pedestria auspicia nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo, &c. & alijs quadrupedibus, Festus. Inter auguria ad dexteram commenitum præcisso itinere, si pleno id ore fecerit, nullum omnium præstantius, Plinius. Viso quondam lupo (lupis visis, Alexander ab Alex.) in Capitolio, vt dirum putatum, vrbsque propterea iustrata, Volaterranus ex Liuio. Lupum quoque castra introisse, & laceratis obuijs intactum abiisse (vt annotat Alexander ab Alex.) exitium & cladem portendisse euentus docuit, toto postea exercitu ingenti clade affecto. Rursus cum cerua à lupo fugata, inter duas acies euassisset illæsa, insignem victoriam Romanis dedit. Lupos quoque in foro visos, incolumes euassisce, armis opprimi patriam, & magna rerum momenta designauit. Cum in Libyam colonia duceretur, lupos metas, quibus agger designabatur, mordicus dissipasse, velut diri euentus, effecit quod minus deduceretur: (Lupos Carthaginis terminos detulisse, Plutarchus in Parallelis alicubi scribit.)

scribit.) Non sic Samnitibus deducentibus coloniam, qui lupo duce (quem irpum dicunt Samnites, unde & illi Irpini dicti) auspicatam deduxere. Fuitq; animaduersum lupum subnigrum obuiam factum, grande discrimen afferre, Hactenus Alexander. Impios parq; reincidentis omen Ducat, & prægnatus canis, aut ab agro Raua, de currens lupa Lanuino, Horat. Catin. 3.27. Silupus voret nobis bestiam, quid significetur, per 12. signa, Luna in singulis existente, exponit Niphus lib. 1. de augurijs tabula quarta. M. Cicerone, C. Antonio Coss. lupi in urbe visi, Iul. Obsequens. Antonius Baucius in epistola quadam ex D. Marcellini dicto Galliae oppido ad Petrum Toletum scripta anno salutis 1537. tale prodigium describit: Reducebat oues pastas in caulam opilio: & fortè accidit, ut pecus quædam macilentissima, ac penè scabie confecta, longo interuallo reliquias sequeretur: eam lupus prægrans, & cui cilia iam canescabant, conspicatus, velocissimè insequi coepit. Ego illac transiens ouiculam miseratus, quām maximo poteram clamore & cursu, lupi vim ab innoxia arcere conabar. Sed antequam appropinquare pcedi, ouis mācie ipsa macilentior hostili & rabido animo lupum aggressa, strangulauit. Pecus in forum adducta & lupus interemptus delectabile spectaculum prætereuntibus dedere. Ceterum Doletus ad eum rescribens, prodigium his verbis interpretatur: Occidetur certe, occidetur lupus & hostis humani generis, proh dolor iam diu in ouem Christi & terra & mari grassans, nihil nisi ferociam, iram & persequeutionem dans. Quare deprehendetur, poenasq; celeriter dabit miser ille quisquis est, cuius ego nominis parco. nam bestia est multo tu caputum: moreq; ferocis peribit, qui dum rostit, seipsum prodit. Etsi ouis plagi onerata sit, victura tamen est illum, qui delictum haud inultum feret, maleq; illum multabit per Christum, Hæc illi. Lupus taurum cœfecit, eoq; auspicio Danaus regnum obtinuit, vt inferius in Lycio Apolline referemus ex Pausania. Λύκος νεχλυώς φύλαξ πρεσβύτερος, Senarius oniro criticus apud Snidam & Vatinum.

Metamorphoses. Lycium Thessaliam locus (oppidum) est, vbi olim lupus dum Pelei boues infestat, in saxum conuersus est, vt scribit Etymolog. Lupus in saxum conuersus, Ouidius alicubi in Metam. De Lycaonis in lupum migratione, & alterius cuiusdam innominati, supra dixi inter propria virorum. Homines (inquit Plinius) in lupos vereri, rursumq; restitu sibi, falsum esse confidenter existimare debemus, aut credere omnia que fabulosa tot seculis comperimus. Vnde tamē ista vulgo in fixa sit fama in tantum, vt in maledictis versipelles habeant, indubitate. Euanthes inter autores Græciæ non spretus, tradit Arcadas scribere, ex gente Antæi cuiusdam sorte eleætum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituq; in queru suspenso tranare, atq; abire in deserta, transfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos 9. Quo in tempore si homine se abstinerit, reuerti ad idem stagnum: & cum tranauerit effigiem recipere ad pristinum habitum addito nouem annorum senio. Id quoq; Fabius, candem recipere vestem. Mirum est quod procedat Græca credulitas. Nullū tam impudens mendaciū est, vt teste caret. Itaq; Copas Agriopas, qui Olympionicas scripsit, narrat Demænetum Paraphrasum in sacrificio, quod Arcades Ioui Lyceo humana etiam tum hostia faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupum se conuertisse: eundem decimo anno restitutū athletæ, certasse in pugilatu, victoremq; victoria Olympia reuersum, Hucvsq; Plini. Pausanias (inquit Hermodotus in hunc locum scribens, hunc qui Olymponica fuerit, & in lupum conuersus decimo post anno restitutus sit homini, & cætera, quæ hic dicuntur, fecerit: nō Demænetum, sed Demarchum Dinytta filium ait vocatum, de quo epigramma quoq; haberi Olympia hoe affirmat: Τιος Δινύττα Δάμαρχος τηνδί αὐτέργηνε Εινός ἀπ' Αργεδόλας Παρθένος η θύση. Quænam origo mutationis (verbâ sunt ex octavo de rep. Platonis) ex tutori in tyrannum? an videlicet postquam coepit qui præstid agere, quod circa templum Lycei Ioui in Arcadia fabula refert? Quidnam? Quod quisquis humana viscera cum aliarum victimarum incisa visceribus (δύστοκηλυφτὸς αὐτόποιος οὐαγγεῖλος καὶ λαβούσιν εἰς τὸν λύκον ταραχεπυργελαύον) forte gustat, lupus fieri cogitur. Nōne fabulam audiuiti? Equidem. Eodem modo & hic cuius imperio vulgus omnino obtemperat, si cognato non abstineat sanguine: sed falsis, vt solent, confitis criminibus, in iudiciū trahat eos à quibus timet (εἰς δικαισίαν αἰγαλεοφόνη) & iniusta se cæde cruenter, viri vitam extinguens, gustansq; lingua impurâ & profano ore generis proximi sanguinem: ac nonnullos peliat, necet alios, sua foræ se æris alieni decidendi. Λεγων ρονγωδεῖς (τρονκουλῆις) agrosq; distribuendi præbens: hic inquam necessario, vel ab inimicis interficietur, vel tyrranidem exercebit, lupusq; ex homine fiet, Hæc Plato. Neuri, Νεροι (inquit Herodot. lib. 4) Scythicis vtuntur moribus: hi relicto suo solo propter serpentum multitudinem cum Budinis habitauerunt: videntur autem κανδων Ιστον, non vt Valla transfert, periculum faciunt) homines esse malefici, γόντες: quod dicuntur à Scythis, & ab ijs qui in Scythia incolunt Græcis, semel quotannis singuli ad aliquot dies effici lupi, & rursus in pristinum habitum redire: quod tamē dicentes mihi non persuadent: nihilominus ipsi tamē aīnūt ita esse, ac deierant. Meminit Neutorum Dionysius etiam, cuius interpres Eustathius Neuritas quoq; nominari scribit, & Herodoti de eis verba citat. Apud Neuros Borysthenes oritur, Plinius & Solinus. Neuri, vt accepimus, æstatis temporibus in lupos transfigurantur, deinde exacto spatio, quod huic sorti attributum est, in pristinam faciem revertuntur, Solinus. Latona in lupam mutata, vide paulò post, in mentione Apollinis Λατονήρης, & ipsius Latona.

Vros qui sacri sunt, & lupos nō multo vulpis grandiore, Aegyptij cœ loci sepieliunt, vbi iacentes inueniunt, Herodot. lib. 2. Lycopolitani in Aegypto lupum colunt, Strabo lib. 17. Vide supra inter propria locorum. Lycostenon herbam, qua gustata lupi conuulsionibus moriuntur, (acōnitigenus esse docui in a.) Aegyptij in terras suas importari prohibent, quod hoc animal venerantur, Aelianus:

Apollini diuersa à lupo facta sunt nomina, de quibus singulatim dicendum: & primum ex Aeliano cur Λυκῆνης dictus sit. Lycabanta, inquit, iccirco annum nominari existimat, quod erga lupum sol anōrem habeat: tum eo Apollinem delectari autunt, quia hic ex Latona in lupæ speciem similitudinemque conuerterat editus in lucem, & suscepitus fuisse feratur: Cuius sanè rei Homerus meminit. cum Apollinem nominat Lycegenem, (Λυκηγένης.) Eamque ob rem lupi simulacrum in Delphico templo, ad designandum partum Latona, ex æte excitatum esse arbitror. Alij non id propterea ibidem positum esse dicunt, sed donaria ex templo cum expilata diruptaq; fuissent, eademque à sacrilegis defossa, lupus indicavit, cum intra templum ingressus, prophetarum quempiani (sacram illius vestem mordicus comprehensens) traxit ad locum usque in quem donaria occultata fuisset. At: Deinde anterioribus pedibus eum ipsum locū effudit, (aurum Delphis furto disruptum, & in Parnasso defossum, sic dicit Palæmon, lupus inuestigavit: quam obrem Delphi lupum colunt, Ipse Aelianus alibi.) Hæc Aelian. Meminit etiam in Phocicis Pausanias: & addit sacrilegum illum in Parnasso dormientem à lupo occisum esse. deinde quotidie urbem adiisse v'lulasseq; donec tandem sequentibus ipsum aurum ostendit. Lycegeneten Apollineni vocat Homerus, hoc versu, Εὐχελος δ' Απόλλωνι λυκηγένης λαυπτερός: non quod in Lycia generatus sit, (nam recens admodum)

admodum est fabula, vt ait Hieracides Ponticus in Allegorijs Homeri, neque temporibus Homeri adhuc innotuerat:) sed vti diem Ηεραί vocant, propterea quod τοῦ, hoc est diluculu generet: ita Solem Λυνηγῆ dixit Homerus, quod matutina lucis ac splendoris auctor ipse sit: Vel quod lycabanta progeneret, hoc est annum, quem conficit Sol suo per 12. signa Zodiaci cursu, Hæc Cyraldus. Ego citatum ab eo carmen Iliados quarto reperio, vbi codices impressi: λυνηγῆ habent, non λυκερέτη. Scholia stes sic dictum monet quod in Lyciam colatur, vel etiam illic natus sit. Latonam enim dum fugeret zelotypiam Iunonis, in Lyciam ut lateret abiisse, atque illuc pepererit Apollinem. Varinustamen Latonam post partum fugisse scribit in Lyciam sive maiorem secundum aliquos, sive minorem quæ & Troia vocatur. Alter, Λυκηγῆς dictus est Apollo cō quod lupus Latonæ parienti apparuerit, vnde & Πλάτω natum ex se Apollinem vocauit & Λυκηγῆν. Quam obrem, ut fabulantur, lupus Apollini sacer erat, & effigies eius numismati imprimebatur, Λύκειος Apollinis cognomenum per e. diphthongum, apud Stephanum, Varinum, & Pausaniam. Λύκειος Απόλλων, quod in Lycia huius nominis ciuitate colatur: vel quod sacer ei sit lupus. vel potius, quod Sol recessente iam nocte lycophos (de quo vide supra in H.a.) id est crepusculum efficiat, Varinus. Item in Πλάτω, Animalia quædam inquit, dījs sola vocis similitudine consecrantur: sic lupo delectari faciunt Apollinem, Λύκειον διό φίλον λύκον, cui statim Solis exortus succedit. Apollini vel Soli sacer est cygnus, ob candorem dici: coruus, ob nigredinem noctis: lupus, propterea quod lupinus color medius inter vtruncis sit, ut pote cinereus: neq; candidus, neq; admodum niger, Λύκειον τοῦ πολέμου λυκοπέτων Λυκούπερον λέγουσα, quod & lycophos lingua familia: is vocat, Eustathius & Varinus in Λυκηγῆς. De lupis occidentis lex erat in Attica, & præmisum illi qui catulum occidisset, talentum: qui adultum, duo: Vnde & ipsum Apollinē Λύκειον & Λυκηγήν, quasi Lupinum & Lupicidam nominat, Scholia in Aues Aristophanis.

Avgvntv^e J^es. Sophocles in Electra. Aristarchus ita cognominari putat Apollinem, quod pastoralis sit, & propter curam pecoris lupos interimat, (in qua sententia Phurnutus quoque est.) est enim lupus Apollini sacer, Hesych. Varinus sic dictum scribit, quoniam lupi ei immolarentur. Argiuorū nummus lupi imagine insignis fuit, vt t^estantur Scholia in Electram Sophoclis, quod Apollini sacrum crederetur id animal: quo argumento & Lycoctonon Apollinem venerabantur, C^a. Fuit sanē & locus Argis, Λύκαιος διctus, Apollini dicatus, in quo ciues conueniebant, Varin. Sunt ex Græcis qui in agrum Argium cœlo primum delapsum igne ferant, diuq; in Apollinis Lycoctoni templo seruatū, quod in Argio visebatur fōro, quod in Electra Sophocles Lycium vocat, C^a. Lycij Apollinis (inquit Gyraldus, sunt autem verba Macrobij 1.17. Saturn.) plures accepimus cognominis causas. Antipater Stoicus sic nuncupatū scribit Ἀπόλλωνα λύκαιον τὸν φωτίζοντα τοὺς ἥμερους: id est, quod omnia albescant ilucent Sole. Cleanthes Lycium Apollinem appellatū notat, quod veluti lupi pecora rapiunt, ita ipse quoq; humorē radijs rapit. Philostratus inducit in primo de imaginibus, Palamedem loquentē contra Vlyssem, qui iusserat lupos occidi: ille negabat, quod ipsos vt præludium pestis Apollo immitteret: quare inquit, Lycio ac Phyxiō luporū & fugaz (fugandi potius) præsidi Apollini preces afferamus, vt feras suis tollat sagittis. (Aliter hæc Iulianus Aurelius: Refert, inquit, Pausanias, cū lupi ex Ida descendentes Græcorū exercitum vehementer infestarent, & Vlysses suaderet, vt Græci sagittas in lupos torquerent, consuliisse Palamedem, &c.) Pausanias varius est in Lycio Apolline interpretando: nā in Corinthiacis, Cū Danaus, inquit, cum Gelanore de Argorū imperio contenderet & vtrinq; multa ac plausibilia ad populu essent perorata, iudicū à populo in sequentē diem est dilatū. Manè orta luce boum armenta in pascuis ante mœnia lupus inuasit, factoq; impetu cōtra taurum reliquorū ducem pugnauit. Ibi cōmuni consensu Gelanorē Argui cū tauro, Danaum cū lupo contulerunt: quoniā vt fera hæc ab hominū familiaritate & coniunctu est aliena, ita Danaus quoq; ad illud vsq; tēpus minimē familiaris eis fuerat. Et quoniā lupus taurum prostrauerat, Danaus imperiū obtinuit. Hic itaq; ab Apolline ad armenta perductū lupum 40 cū putaret templū Apollini Lycio extruxit, Hæc Pausanias. Idē vero vbi de Lyceo Athenarū agit in Atticis: Lyceum, inquit, à Lycio Pandionis filio (Lycum hūc alij vocant) nomētulit: id Apollini sacrū & olim apud veteres, & nostro quoq; tēpore existimatū est. Et Lycius quidē illuc primū nominatus est deus. Fertur autē etiam Termissenses (Τερμησῆς, Telmisses habet Gyraldus,) apud quē etiam mutili hunc locum, librariorum forte culpa, repries, ad quos Lycius (Pandionis f.) Aegeum fugiens venit, Lycios ab eo fuisse appellatos. Fuit & Lycei Apollinis templū apud Sicyonios, sic diētⁱ, pppter lupos oraculū suaſu arido quodā cortice ab eis necatos (vt in E. retuli.) Lycij Apollinis. Aut Festus, oraculū in Lycia maximæ claritatis fuit, ob luporū interfectionē. Lycij meminit Vergilius. Lyciz iusserē capessere sortes. At libi, Qualis vbi hybernā Lyciam, Xanthīq; fluēta Deserit, ac Delon maternam inuisit Apollo. Propertius, Lycio vota probante deo: quidā Patarū etiam vocant, Hæc ferē Gyraldus. Lycij Apollinis dicti à Lycio (Lyceo) gymnasio Athenis, Callimachus meminit. Fuisse tamē Thebis appellatione 50 eadē gymnasium, & Apollinē Lycium itidem, in Oedipode tyranno significat Sophocles, & exposuit interpres, C^a. Amphilycen exortū (Solis) interpretatur Theon, quia Soli dicitur lupus, quia sit ἐξωθεν, id est visus præacuti, sicut longinqua spectat Sol, C^a. Prisci Græcorū (inquit Macrob. 1.17. Sat.) primam lucē quia præedit Solis exortū, Λύκιον appellauerunt ἀπόλλωνά λύκε, id est à lupo (vt rectē legit Gyrald.) hodieq; lyco phos cognominat: de quo tēpore ita poeta scribit, Ή μοσδούτ' ἀρπωνώς, ἔποδ' αὐμφιλύκινος, (Iliad. 7.) Idem (Iliad. 4.) Εὐχεοδάπολισι λυκηγένει καὶ λυκηπέρη, quod significat τῶν φυῶν τὴν λύκει, id est qui generat exortu suo lucē. Radiorum enim splendor propinquantem Solem longē lateq; præcedens, atq; caliginē paulatim extenuans tenebrarū, parit lucem. Neq; minus Romani, vt pleraq; alia ex Græco, ita lucē evidentur à lyce figurasse. Annū quoq; vetustissimi Græcorū λυκαβῆ appellant, ἀπόλλωνά λύκε, id est Sole, βασιλέων & μεγαλύθων. Λύκη autē Solem vocari, etiā Lycopolitana Thebaidos ciuitas testimonio est, quia pari religione Apollinem, itemq; lupum, hoc est, λύκη colit, in vtrōq; Solē 60 vnerans, quod hoc animal rapit & cōsumit omnia in modū Solis: ac plurimū oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit, Hæc tenus Macrob. Soli Aegyptiorū Lycopolitæ ouem edūt, quod à lupo etiā quem deum existimat, ea deuoretur, Plutarch. in lib. de Iside. Δυναῖον Θυμελαιον τὸ Πύθιον, καὶ τὸ Χειρόν Δυναῖον, Hes. Δυναῖος etiā Apollo vocatur, vt Diodorus scribit & meminit Apollonius: sed & Orpheus in hymno ad Apollinem, Εὐθεμάχος Πατεῖον τηνοκτόνος φοῖτε Δυναῖος. Legimus & Lycoreum Iouem apud Stephanum, Gyrald. Apollinis Δυναῖος, id est Delphici, Apollonius 4. Argon. Delphi enim primum Δυναῖος vocabantur, à vico quodam Lycorea, Scholia.

Latona in lupum mutata Apollinem peperit, ut superius in Apolline ex Aeliano diximus. Latonam oberrantem specie lupæ fingunt duodecim diebus ex Hyperboreis Delum deductam à lupis: ideoq; lupos vno tempore tantum a nîti totidem diebus parere aiunt, Aristot. Meminit etiam Etymologus in Πολισι. At in Homeri Scholijs Lupum Latonæ parenti apparuisse legitur, ut supra recitau. Rham pñnitum regem Aegyptiorum viuum aiunt 7.

ad inferos descendisse, & cum Cérere alea lusisse, & iterum redisse: hoc tempus ab eius descensu ad redditum, dicitur feriatum esse apud Aegyptios. In quo sacerdotes vnum ex suis palliatus, oculis mitra obductis in viam educerent quae fert ad Cereris templum, ipsos redire illo relicto. Hunc autem sacerdotem oculos velatos habentem aiunt, à geminis lupis agi ad Cereris templum, quod ab urbe viginti stadia abest: & rursus à templo in eundem locum à lupis reduci, Herodotus lib. 2.

Lyceæ Diana templum apud Trœzenios fuisse ab Hippolyto excitatum auctor Pausanias est, qui tamen eius rationem cognomenti ignorare se fatetur: sed ex Macrobo aucepari (opinor) licet, ubi differitur, cur Apollo dicitur Lycegenes ac Lycos, Cælius. Pausanias quidem in Corinthia his verba sunt haec: Trœzene iuxta theatrum Dianeæ Lyceæ fanum Hippolytus fecit. De cognomenti ratione nihil ab interpretibus potius percipere. Sed quia lupos fortassis Trœzeniorum agrum infestantes, expulerit Hippolytus, aut genus suum materna stirpe ab Amazonibus deploravit (ναυαρχοὶ μεγάρων τὸς οὐρανὸς ἀπέμενοι οἱ θύμησαντες οἱ ποιδοί αὐτοῖς,) cognomenum hoc Diana imposuit: poneat & alia subesse ratio quæ à me ignoratur. Laphriæ Diana apud Patrenses magno in ara igne excitato, apros, ceruus, aliqui luporum aut virorum catulos viuentes iniiciunt, Pausanias in Achaicis.

Lycæus Iupiter (inquit Gyraldus à Lycaone dictus, ut Pausanias in Arcad. tradit, cui deo & Lyceæ certamen instituit, dictus etiam Lycaon in lupum à Ioue conuersus quod infantem immolasset; alia tamen apud Ouidium legitur fabula in Metamorphosi, alia item apud Suidam. Lycaon (inquit Suidas) Pelasgi filius, Arcadum rex, patris instituta summa æquitate seruabat: sed vt subditos ad iustitiam seruandam quoq; pelliceret, Iouem boni malique inspectorem in hospitis forma ad se sæpe venire simulabat: quare cum aliquando se sacra facere velle, vt deum accepturus dixisset, eius diuersis ex viroribus procreati liberi nostri volentes, an deus nec ne venturus esset, pueri clavis carnes carnibus sacrificij misericordie, cogitantes deum id minus cognitum. (Suidas contrafuum scribit, οὐς δὲ ληστοὺς εἶπεν οὐρανὸς θεός εἴπεται) mirum, diuina prouidentia factum, vt coorta repente tempestate ac fulminibus, ij omnes interirent qui puerum interfecerant, (Hæc tenus Suidas:) vnde mox Lyceæ instituta, quorū cum alibi Pindarum ineminit, tum in Olymp. ad Diagoram Rhodium. In Arcadia, inquit, Lyceæ ludi in honorem Iouis Lycae agebantur, in quibus præmia arma area fuere, (tripos areus, Varinus, sed Scholia à Pindarico verba haec sunt, Επελεύθερος Αργοκάρχος οὐρανοῖς τῷ Δύναμι τῷ Διονυσίῳ Καρπετοῦ οὐρανοῖς εἰρηναῖς τοιούτοις. Ταῦτα δὲ Ηρακλεῖα εἰς τολμαῖα επελεύθερος Θεοῦ εἰσι, διδότα τοιούτους ηρακλεῖαν τοιούτους καλέσσει, hinc mutulum esse appetet Varini locum, quod verbis aliquot omisissis Heraclæi certaminis præmium ad Lyceum referatur. Aut si mutulus non est, ab altero Pindarico Scholiaste non intellecto deceptum dixerim Varinum.) Sunt qui Lyceum montem Olympum in Arcadia tradant, quem & pleriq; ιερὸν νέρου φένει, hoc est, sacrum verticem appellant, vnde & Iouem Coryphænum sunt qui nuncupatum putant: in eo autem vertice Iupiter educatus ab Arcibus traditus est. Fuit & fons mirabilis prope Iouis Lycae templum, &c. (aliaq; ibidem, in Lyceo monte, miracula, quæ Pausanias in Arcad. & Cælius 24.17. referrunt.) Sed de Lyceo Ioue & Strabo, item Callimachus & in eum Scholia & Hyginus in Virgine descriptione, In Iouis (inquit) Lycei templum (lucum, Cælius) qui accessisset, mors pena erat, Arcadum lege, meniuit idem alibi, nec semel, Hæc Gyraldus. Lyceæ (Λυκαῖα) sacra: apud Phrygiae vritæ Peltas à Xenia Arcade celebrata, primo Αὐαβάτερis prodit Xenophon, ac institutis certaminibus præmia proposita στεγνήδας χειροῖς, Cælius. In Lyceo monte Arcadiæ, Lycei Iouis delubrum est, Plin. Persæ expugnata Barce, per Cyrenen illæsam transferunt: inde cum ad rupem Lycei Iouis subdescendit, pœnitentia eos subiit quod Cyrenen non occupassent, Herodotus circa fine libri quarti. De Lycoreo Apolline supra dictum: legimus & Lycoreum Iouem apud Stephanum.

Latinum lupum Marti dicabant: hiunc Martium lupum Μαρτινόν: legimus, quod in huius deitutela sit, Gyraldus, Lycophron etiam Herculem lupum nominavit, hoc versu, Καὶ Ἡρκαῖον τὸν μέγατον τοῦ λύκου, id est, Et leonis pelle amicti templum crudiori lupi.

Canis Serapidi adiunctus triceps singitur, capite medio leonis, sinistro lopi, dextro canis: Vide supra in Cerbero, cap. i. de canibus diuersis. In Palatini montis radicibus (vt ex Trogo scribit Iustinus lib. 43.) templum Lyceæ, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constitutum ipsum dei simulachrum nudum, caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Februalis seu februa Iuno nuncupabatur, teste Felto, quod ipsi eo mense sacra siebant: eiusq; feriae erant Lupercalia, qua die malices februbabantur à lupercis amiculo lunonis, id est pelle caprina, Gyraldus. Panos de more Lycei, Vergil. In Lyceo, inquit Placidus Cælius grammaticus, templum fuit Panos, in quo natus asseritur. Pausanias vero in Arcad. in monte Lyceo & templum & lucum, & hippodromum ac stadium fuisse eius numini dicatum, vnde illi nomē Lupercalia, inquit Gyraldus, Romanorum celebritas 15. calend. Mart. (licet aliter alij scribant) celebrabantur. (Lupercalia feriae statuæ sunt, hoc est certis ac constitutis diebus ac mensibus anno τριηκοντα, Macrobins:) in his capræ candidæ immolabantur, vel vt alij tradunt, canes. Februatus is dies testé Varrone & Censorino dicebatur. Februalia sacra ad expiandos males siebant, Græce λυκαῖα dicta à Pane Lyceo, deo Arcadico, hæc à lupercis celebrabantur, quorum varia fertur institutio, vt à Plutarcho in Romulo pluribus traditur. Magis illa recepta est, quæ de Euandro Arcada rege prodidit, qui ex Arcadia profugus, in Latio palatium tenuerit, nudosq; ibi iuuenes hoc sacrum per ludū & lasciuiam primum agere instituerit, quam & Iustinus cōmemorat ex Trogo, &c. Varia quoq; de nomine traduntur. Pleriq; enim à lupis, q; à lyci Græce dicuntur, nomē deducunt, quod scilicet lopi arceantur à stabulis: alij à lupa nō miti, quæ abiegitis in infantibus pepercit: rante & Lupercalia est auctore appellata Varrone, vt scribit Arnobius. Aliqui ludicrum ipsum seu templū in specu sub monte Palatino, Lupercal dictum fuisse ait: quod & poëta innuit, cum ait: Et gelida monstrat sub rupe Lupercal. Et Ouidius de Romuli lupa nutrice, illa loco nomē fecit, locis ille Lupercal, Magua dati nutrix præmia lactis habet. Lupercal, ait Liuius, ludicruum in monte Palatino. Nec desunt qui auctore Fabio, Lupercal dicant vocatum esse, quasi luere id est purgare per capram: nam de capra in primis sacra siebat. Sed enim ea Lupercis fuit præcipua veneratio, vt quæ minus fecunda mulieres haberentur, minusq; fecetus æderent, ad luperos configere solerent, qui capris direptis tergoribus, eisq; succincti, circum antiquum oppidum, hoc est Palatium discutabant, loris corijsuæ occurrentes, verbera incutentes. His feminæ vltro obuiam prodibant, facile in eo verbere partum sibi sperantes. Hinc Ouidius in Fastis. Ex ipe fecunda patienter verbera dextra, iam socer optatum nomen habebit aui. Et Propertius, Verbera pallitus setosa mosebat arato. Vnde licens Fabius sacra Lupercus habet. Plura Plutarchus in Causis Rom. Nec prodest agili palmas præbere lupero, Iuuenalis in molles, & pathicos, &c. Plura de his sacris leges apud Gyraldum (vnde & hæc omnia de-sumpsimus) Syntagmate 17. de dijs. Et alibi, Pani Lyceo in Lupercalibus canis immolabatur, vt ait Plutarchus: quoniam

quoniam gregis amicus & custos est canis. Alij capram albam dicunt: non nulli hircum, ex cuius corio luperci sacerdotes flagella conficiebant, nudique per urbem foeminas feriebant. Λύκεα, αἴγανος εὐρώπης, σωμήτεια ἐσίν αὐτοῖς ὁμοίας ἐπαθλον διδόναι, Etymologus & Varinus. Vide etiam in Onomastico, Lupercal, Lupercalia & Luperci.

Magi Arimanio quem dæmonem malum esse dicunt, sacrificant res quasdam tristes, ut mala deprecentur. Nā herbam quandam omomi dictam, in pila contundunt, & Plutonem & Tenebras inuocant: deinde admixto sanguine lupi iugulati, in locum aliquem Solis luce carentem efferunt & effundunt, Plutarchus in libro de Iside.

PROVERBIA.

Lupo agnum cripere postulant, nugas agunt: Lenō quispiā in Pœnulo Plautina. Vbi quis frustra conatur prædam recipere, cui semel manus iniecit rapax aliquis, Erasmus. Confine, quod mox dicetur, ē fauibus lupi. Lupi alas quæreris, Λύκεα πλευρές, de ijs, qui quærunt ea quæ nūsquam sunt. Aut vbi quis verbo duntaxat territat, alioqui re nunquam facturus quod minatur, Erasmus. Λύκεα πλευρές, θῆται τὸ ἀδιωάτων λέγεται, οὐταν μέχρι τὸ λέγων ὁ φόβος, Suidas. Videtur sanè ad plura accommodari posse prouerbium si Λύκεα πλευρές simpliciter efferas, vt Suidas: licebit enim quodvis cominodum verbum subaudire, λέγεται, αἴσχειν, ζητεῖν, &c. Lopus aquilam fugit: vbi periculū immittenis cuitari nō potest. Aquilam enim, alata cum sit, frustra lupus fugit. Refertur à Diogeniano & Zenodoto: nec indicant originē prouerbij: nunquam enim audiui aquilas molestas esse lupis, Erasmus. Nos supra capite quinto aquilas in Tartaria cicures, tam audaces esse diximus (ex Paulo Veneto) vt non dubitent magno impetu in lupos insilire, eosq; in tantum diu exare, vt ab hominibus sine labore & periculo capi possint. Auxiliū dicitur φόβος, παρομία θῆται τὸ ἀφύκτων, Suidas: θῆται τὸ φόβον τῶν θεοῦ, Hesychij. sed appetat vel deprauatum esse locum Hesychij, & legendum vt apud Suidam: vel deesse aliquam vocem, (ματλοῦ, aut similem) vt prouerbiū sit de ijs qui frustra vel temere fugiunt. Auribus lupum teneo: extat apud Terentium in Phormione. Antiphonti adolescenti vxor erat domi, quam nec ejcere poterat aut libebat, neq; rursus retinere. Auribus, inquit, lupum teneo: nam neq; quo modo amittam à me inuenio, neq; vti retinemam, scio. Donatus paræmiam Græcis verbis adscribit, Τῶν ὄτων ἵξω τὸ λύκον, ζτ' ἔχειν ζτ' ἀφίκεσθαι ματλαῖς. Suetonius in Tiberio, Cunctandi causa erat metus vndiq; imminentium discriminū, vt spē lupum tenere se auribus diceret, Plutarchus in præceptis ciuilibus, Λύκον γε φαστὶ οὐτον κατετένει, id est, aiunt lupum non posse teneri auribus: cum homines hac parte maximè ducentur, nimisq; persuasione. Dicitur in eos, qui ciuismodi negotio inuoluuntur, quod neq; relinquere sit integrum, neq; tolerari possit. Cæcilius apud Gelium 15.9. citra metaphoram extulit: Nam hi sunt, inquit, amici pessimi, fronte hilari, corde tristi, quos neque vt apprehendas, neq; vt amittas scias. Refertur & à Varrone pro exemplo adagionis, Auribus lupū teneo, Erasmus, Fin̄ timum est illud Germanorum, inquit Tappius, Vuer den teuffel geladen hat, der mußtjm vuerck gäben, Qui dæmonem inuitauit, aliquid ei operis præscribat oportet. Ale luporum catulos. Theocritus in Hodæporis, Θεοκρίτου λύκοιδες, βροτούντων τὸ φάγεται. Pasce canes qui te lanient, catulosq; Iuporum. Prouerbium est, teste interprete, in eos qui lèdentur ab ijs de quibus bene meriti sint, aut in ingratis. Addit ille dictum Socratis, Κακοὺς ποιῶν εὐθεῖας. Nam plerunq; solet id vsu venire illis, qui catulos luporum enutriunt. Extat super hac re non inelegans epigramma, quanquam incerto authore, de ove lupi catulum alente suis vberibus. Τὸν λύκον εὖ ιδιων μαζῶν τετέφω, τοιούτοις, Λύκοι μὲν εἰναγκάζει τοιούτοις ἀφροσών. Αὐξηθεις δὲ τὸ εὔοδος, κατ' εὔοδον θάλατταν εἴσαι. Ηχαίοις αἰδαίζει τὸ φύσιον οὐ μάτω, Eras. Extat autem Græcum illud tetra stichon Anthologij 1.30. vnde Alciatus etiam suum de capra Iupum laetante emblema effinxit, quod in Capra recitauit: in Græcis quidem versibus nec capræ nec ouis nomen exprimitur, nec refert vtrum accipias: sed ποιητὴς οὐιοῦ propriè pastor est. Lopus ante clamorem festinat, Λύκος τερψθεὶς αὐτῷ, vbi quis admissi conscius, vltro timet prius quam accusetur. Siquidem lupus simul atq; præda rapuit, mox properat aufugere. ne coorto rusticorum clamore veniat in periculum, Autor Diogenianus, Erasm. Lupi decas, Vide supra inter propria virorum.

Lopus in fabula: cum forte fortuna in medio sermone interuenit cuius mentio fiebat, conueniet illud ex Iliados 2. Oὐτω τῶν εἴητο ἐπὶ φόβῳ, οὐτ' ἀπὸ τὸν λύκον άντο, Erasmus Chil. tertia centuria 8. Et rursus Chil 4. centuria quinta in idem prouerbium sic scribit: Solitum est dici, quoties is, de quo confabulatio est, de improviso interuenit: quod inde sumptum putat Donatus interpres Terentij, quod lupus ei quem prior viderit, vocem adimere dicitur, vt cum cogitatione in qua prius fuerat simul & vocem amittat & verba. (Post hæc huius rei causam ex quorundam sententia depromit: sed frustra queritur ratio cur sit res, priusquam de quæstione an sit constet.) Donatus hoc pertinere putat Theocriticum illud, λύκον εἶδε, (de quo inferius.) Rursus illud Maronis, Lupi Mœrim videre priores, quoniam vocem per æatem ademptam pastor quereretur. Sunt qui ex nutricum fabulis natum existimant, quæ narrant ludificato puero terrore lupi, verum lupum à cauea paulatim venisse ad limen cubiculi. Nam est & in apologis, matrem, vt puerum vagientem compesceret, lupum frequenter inclamasce, vt nisi desineret plorare, deuorandum auferret. Tandem lupum spē præda venisse: sed frustra biantem abijisse, hac tantum sententia doctorem, non esse fidem habendam sc̄emine pollicenti. Nam hoc, opinor, sensit Donatus. Locus enim in libris euul-gatis non videtur carere mendo. Tertiā opinionem reicit Donatus quæ putat hinc natum: quum in Nauiana fabula repræsentaretur, quomodo Romulus & Remusaliti sint à lupa, repente vrum lupum actioni interuenisse: quo factum vt subitum esset totius fabula silentium. Sic vñs est Terentianus Syrus in Adelphis, silentium innuens Ctesiphoni, quod Demæca pater adolescentis, quem ruri esse credebat, præter expectationem adcesset. Festivius etiam vñs est Plautus in Sticho. Atq; ecum, inquit tibi lupus, in sermonem præfens esuriens adevit. Loquitur enim de parasito Gelasino, qui fratribus de ipso confabulantibus drepente interuenit. Addit enim præuerbio gratiam, allusio ad hominis edacitatem: que medmodum apud Theocritum ad nomen adolescentis de quo dicitur, λύκον εἶδε. Vtitur & M. Tullius epist. ad Atticum lib. 13. De Varrone loquebamur, lupus in fabula. Venit enim ad me. Ferè sit autem vt quoties interueniat, de quo colloquimur, obmuteseamus: propterea quod siue laudabatur, pudet in os dicere, quod recte narratur de absente: siue vituperabatur, timemus offendere, Hæc omnia Erasmus.

Rustici dicunt hominem vocem perdere, si lupus eum prior viderit: vnde subito tacenti dicitur, Lupus in fabula est, Vincent Bell.

Etiam si lupi meminisses, El. γε λύκος ἐμνήθη, subaudiendum interuenisset: Quoties præter expectationem interuenit is, de quo fuerat mentio: cognatum ei, (quod iam receperimus,) Lupus in fabula. Id frequenter accidit (inquit)

(Inquit Erasmus) In comœdijs ac tragœdijs, arte curaç; scriptoris, vt de quo fiunt verba mox interueniat. Accommodari poterit ad rem, veluti si apud autorem protinus vel calu occurrat, id de quo vertebatur sermo: adagium refert Zenodotus (& Apostolius). J Plato in Phædro, Λέγεται γενοῦ Φαῦδρος θησαυροῖς, καὶ τὸ λύκον εἰπεῖν. Id est, Aiant igitur ḥ Phædre iustum esse, etiam quod de lupo dicitur narrare, Hæc Erasmus. Tappius hunc proverbio Germanicum illud accommodat, *VVoman des teuffeli gedenkst, daß willer seyn.* Ceterum quod ex Platone Erasmus adfert, Καὶ τὸ λύκον, apud Suidam quoq; in Kai, circa finem, legimus: ex apoloogo, vt inquit, ortum: ferunt enim lupum; cum pastorem videret de oue ex grege ipsius mactata vescentem, dixisse, Ego si hoc facerem, quantus exxitatetur clamor? Eundem apologum legimus apud Plutarchum in symposio septem sapientum. Lupi illum priores videbunt, in raucum dicitur, & cui vox repente sit adempta. Festiuus dicitur in eos, qui metu aliquius obticescunt; 10 alioqui feroce. Vergilius in Aegl. cui titulus Mœris: Vox quoq; Mœrim. Iam fugit sp̄sa, lupi Mœrim vldere priores. Serulus admonet phylicos authores esse, inesse eam vim lupis, vt si quem hominem priores viderint, ei vocem admant. Socrates apud Platонem libro de rep. i. rem ad allegoriam vertit, dicens Thrasymachum sibi vocem adempturum fuisse, ni forte fortuna prior illum conspexisset. Καί τοι, ἀνάστατε τελάγην τὸ πρωτεύετον αὐτοῦ ἐφοβέσθην: καὶ μοι δοκῶ, εἰ μὴ ταῦτα προτερεῖν αὐτῷ, ηὔπειρος ἐπί, ἀφωνος ἀντεπίθεμα. Theocritus Idyllo 14. Οὐ φέρεται, λύκον εἶδε. Illud quidem obseruatione dignum, Theocritum vertisse sententiam, cum negat eam proloqui posse, non qui à lupo sit visus, sed qui lupon viderit. Sed allusio duntaxat ad proverbum Theocritus, cum significaret trialem conspectum, cuius nomen erat Lopus, Erasmus. Λύκον εἶδε, θήτη τῶν αἰφίδων αἴχα-νον γανορθών, Suidas: addit exemplum ex autore innominato, Εὐ. δι. σὺν ἀνθρακοῖς ταῦτα αὐτοῦ αἴχα-νον γανορθών, & φέρεται: alluditur autem ad hemistichium illud Theocriti. Vide etiam supra in d. Germani sic effuerunt;

20 Er hatt ein uvolf geschen. Er hatt dem uvolf inn ars geschen. E fauibus lupi, E' λύκος στοιχεῖον: vel ut Erasmus i transfers: Ex ore aut rictu lupi: vbi res quæpiam præter spem recipitur, quæ lam planè perissile videbatur, &c. Sc Flaccus la Odis, Vel hædus ereptus lupo. Adagium refertur à Dlogeniano. Natum videtur ab Aesopica fabella, quæ narrat gruem, cum stipulata mercedem, os quod lupi gutturi inhaelerat, immisso capite eduxisset, præmium ex genitatem tristam à lupo fuisse, cum is diceret, abunde magnum esse præmium persolutum, quod ex ore lupi caput in colume retulisset, Erasmus. E' λύκος στοιχεῖον, de ijs qui aliquid alicunde accipiunt, vnde non sperabunt, secundum fabulam lupi & grui, Suidas & Apostolius. Καὶ πάγκοχοις τι (τερψιχοροις), Σοὶ μισθὸς ἀρκεῖ Φῆται τῶν λατρεῖων, Καὶ φα-γὴν λυκεῖς φάγυγγος ἐξελεῖν σῶν, οὐ μυθικοῖς, Idem Suidas in Καρχαρόδεις. Lupus hiatus, Λύκος ἔχασε, dicebatur si quis re multum sperata multum q; appetita, frustratus discederet. Aiant enim lupum prædæ inhiantem rictu latè di-ducto, accurrere: qua si strafretur, obambulare hiantem. (Videntur hec parum bene ex Suida translata: Οὐ τοῦ τοῦ μηνοῦ λέπει: ἀπεργεῖται, Φεύγειν αὐτὸν χανεῖν Φασι: hoc est, quod si frustretur ijs quibus inhibuerat, ad quæ hians accurrebat, frustra eum hiasse dicunt.) Ois πέτρη δέν, εἰ μήπερ λύκονεχνόν, Aristoph in Lysistrata. (Vertendum videtur: Quibus nihil fidum ac tutum est, nisi quid lupo hianti rictū committi putetur.) Εἰσήγειν δὲ ματρίνα λύκον παρεῖ μηχανήν, Lucianus in Gallo. Αἴσχει μὲν λέπτη ἐμαντρὰς εἰς παροιμιαν ἐλθὼν, καὶ γένοντα λύκος χανον διασκενεῖς; Apud Atheneum libro 14. citantur hæc ex Eubulo: Εἴπερ γέπετος μήτρας αὐτὸς λύκος χανον, Καὶ τῶνδε αἴσχειτων συχνὸν δέξιμον; Hæc Erasmus. Meminit etiam Hesychius: & Suidas, cuius hæc sunt verba: Λύκος χανον, θήτη τῶν αἴσχειτων, hoc est; de ricto & inaniconatu. Οὐ δὲ ἐδεῖτο δέ θεος, θητειαν τοῦ αὐτοῦ, καὶ λύκονεχνόντας ἐναφέντας τὰ λειέντα (ἐκείνων) ἐκεί-νοις: κατρυγάφειτος, οὐ μὴ αὐτὸς διφλαγχέλωται αἴσχοις, αὐτὸν εἴσενοι αὐτῷ, Aelianus. Hic lupi hiantes simpliciter homines rapaces & prædæ auditi nominantur, non qui fructuaria appetant, sed potius qui consequantur: hoc enim ille à deo petebat. Non nihil hic facit etiam senarius ille onirocriticus, vt appareret, Λύκος κεχνων φλυμάφεις θηλοῦ τεθύπεις. Ho-40 mo homini lupus, Αὐθεωπος ἀνθρώπος λύκος, superiori (Homo homini deus) quasi dluersum est, ac velut hinc effatum videtur: vñlupi uult Plautus in Asinaria. Monemur eo, ne quid fidamus hominilignoto, sed perinde atq; à lupo caueamus. Lupus est, inquit, homo homini, non homo, qui qualis sit non nouit, Erasmus. Elusdem sententia sunt Germanica illa, Ein mensch ist des anderen tenessel. Ein mensch ist des anderen hagel unvorden. In laqueos lupus, Eis πάγκος δὲ λύκος: Cum improbus qui piam tandem in extremum adducitur discriimen. Etenim cum lupus animalie insidiosissimum, applauditur ab omnibus, si quando contingat illum irreetri ac protinus acclamant omnes, εἰς πά-γας δὲ λύκος. Refertur à Zenodoto, Erasmus. Apostolius interpretatur, θήτη τῶν αἴσχειτων μῆν, καταργεῖτων θεού Suidas, θήτη τῶν πονηρῶν, δέ τοι εἰς πεζοὺς εἰπετεῖντες θεού. Furemque fur cognoscit, & lupus lupum, Εγνω δὲ φωνὴ τε φωνὴς δὲ λύκος λύκον, Aristoteles primo de moribus ad Eudemum hunc quoq; senarium citat inter adagia similitudinis: Amant enim vulgo se mutuū, qui similibus vitiis laborant, præcipue fures. Et lupi latronum instar collecti grassan-50 tur, &c. Erasmus. Cōuenit hunc illud, Bestia bestiam nouit Εγνω δὲ φωνὴς, apud Aristotelem primo Rhetoricorum. Et Germanica illa, Ein krähe beißet der anderen kein aug aufs. Ein schalck weifs vorie es dem anderen umb das herze ist. Proverbum sapit Vergilianum illud in Bucolicis: Hic tantum Boreas curatus frigora, quantum Aue numerum lupus, aut torrentia flumina ripas. Recte dicetur, in hominem impudenter furacem. Extat hodieq; vulgo latratum adagium, Lupus non vereatur etiam numeratas oues deuorare, (Der uvolf ist auch vvolfe eingezelb schaf.) Porro fures paulò timidores, consueverunt à rebus abstingere manum metu, videlicet ne hoc indicio deprehendantur, Erasmus. Proverbia, Prīus lupus ouem ducat vxorem, & Ouem lupo committere (quod Germani ad verbum imitantur, Dem uvolf das schaaf befählen.) quære supra in d. & Oiōλυκος in a. Inter propriis viro-rum. Rapidæ tradis ouile lupæ, Ouidius 3. de Arte. Incustoditum captat ouile lupus, i. Trist. Eleg. 5. Custos ouiū præclarus lupus, Cic. 5. de amicit. Λυκοφίλοις διασταταζον, vide in a. inter deriuata à lupo. Vt lupus ouem amat, Ως λύ-60 κος αἴσχει: qui sui commodi gratia simulat amorem. Nam is vulgo dicitur amor, quum revera sit odium. Inuenis enim cum puellam venatur vt illi pudicitiam eripiat, &c. quæso quid deterius hostis faciat hosti? Socrates citat carmen in Phædro veluti populati vñlupi latratum, Ως λύκος αἴσχει φιλεστρος, ως παῦσα χιλεστρος έρεσσα, Erasmus. Nunc & oues vñtro fugiat lupus, Vergilius in pharmaceutria: citat Erasmus in proverbio Ceruis caties trahit, propter con-similem sensum, cum adynaton seu præpostorum quippiam significamus. Non magis parceamus quam lupis, Ως φεισιεστα μετάλλον δὲ λύκον: Aristophanis interpres proverbialem figuram esse admonet, inde natam, quod antiquitus lex ad interficiendos lupos etiam præmio inuitabat apud Atticos, (vt in E. retuli, prope initium:) vnde & Apollinem Lyceum & Lycoctonon cognominarunt. Φεισιεστα μετάλλον δὲ μαθητον δὲ λύκον; Aristophanes in Aulibus, Erasmus. Lupus pilum mutat, non mentem, Ως λύκος πλειστος, επιλυκος διλαθει: Senecta caniciem ad fert improbis, non item austert malitiam. Canescunt enim lupi, velut & equi, more hominum per ætatem, Erasmus. Nosex Hieroglyphicis supra in d. scipissimus, lupum cum à venatoribus periculum sibi instare videt; ex-

tremum caudæ abiecere. Sēcūtē nō mutari ingenium nostri hisce adagijs assertunt, Das alter schadet zur torheit nit. Ergreiset, eer uvejet. Lupinus potus, Δυνατὸν ποτόν, vide supra in a. circa finem de proprijs locorum. Lupes circum puteum chorū agit, Δίκης περὶ τὸ Φέλαις χρέος: in eos dicitur, qui sumpta inaniter opera spe sua frustrantur. Aliunt enim lupo morem esse, vt si quādū sitiat, nec tuto se possit demittere, circum puteum cibret, frusta inhians aquæ, quam non possit contingere. Sunt qui parœmia inde du&am existiment, quod aliquando veniat vnu, vt lupus pecudem aliquam, aut hominem infesterit: qui postea quām se in puteum quempiam altiorē metu demiserit, (ἐπειδόμενος αὐτοῖς ποτὸν διωνάρχου εἰπέτον εἰς Φέλαις, Suid. & Hesych.) obambulat ille, velutiq; saltantum in modum in orbem circumagit præde cupiditate, quatenus potius non queat. Plutarchus in commentario cui titulus, quomodo possit adulator ab amico dignosci, Οὐχίδησις ταγματικῶν αὐτοῦ, ποτὸν Φέλαις οὐχ οὐδὲ τεχνῶν δεκτήσις: id est, Quia intemperanti & virulentis in alios dicacitate qui utuntur, leipsos quoq; in petniciem adducunt, rehersa saltationē illam circum puteum saltantes. Refertur adagium à Zenodoto, Suidas, Diogeniano, Erasmus interpretatur, ἐπειδόμενος νοσού τραυματικῶν ματαίων: sed melius apud Suidam legitur ἐπειδόμενος νοσού τραυματικῶν. Sic Germani de fele frustra circumante edulum ferulidum quod nō ausit attingere, Ergeht darumb her vnde ein kaiz umb esnen biffen brey. Snade lupis vt insaniant, Theocritus in Aegl, cui titulus Νοεῖς, Νειταριμον καὶ τοῦ λύκου αὐτοῦ. Hoc quoq; Milo lupis mox persuadeto rabire. Vbi quis animum inducit ad rem statissimam, quam non aggredetur nisi insanus. Nam lupi insaniunt vel sua sponte, veluti si quis tyrannum instiger ad crudelitatem, cum plus sati senviat suopre ingenio. Rables propria canum est, vnde Scholiares Theocriti putat hoc velut absurdum proponi. Sed canes aliquando rabient, lupi namquam non rabunt, Erasmus. A fronte præcipitum, à tergo lopi, Εὔτερον γνώσθε, θμοδε νίνοι, (si quid addas, vt ē si p̄p̄, erit pentamerus ele-giacus:) Quum aliquis hinc atq; hinc duobus maximis premittit maliis, vt in virunq; incidenti, pereundum sit, 20 Erasmus. A lopi venatu, Απόλλων βίγας: dici solitum, vbi quis protinus re infecta dilredit: aut de negotio molesto & agresti. Neq; enim totum est lopum insequi, neq; is fec le capit, quum reliquarum feratum venatos non vulgarem adferant voluptatem. Meminit Suidas, Erasmus. Suidæ verba sunt, ἐπειδόμενος διπλούτων, διῆ, ἐπειδόμενος διγένεων: hoc est, Aliqui de hominibus agrestibus & crudelibus interpretantur, non vt Erasmus vertit, de negotio molesto & agresti.

Apologum de lupo tibijs canente. & canibus irruentibus deplorante quod ex coco factus esset tibicen vide apud Erasmum in proverb. 72. Maritimus cum sis &c.

Pecularia Germanis à lupo prouerbia. Der hunger reibt den wvolff auf dem busche. Quo sensu Latinorum illud est, Viro esuriensi necesse furati. Ver bei den wvolffen ist, der misst mit jnen heulen: Insanire cum insanientibus, Lex & regio. Er beffert sich vnde ein junger wvolff: Imitatur nepam, Primum Mars in filijs laudatus est. Es muss ein junger 30 wvolff sein, der nie kem ger nicht oder geschrey gekört hat: Complurum throrum ego strepitum audiui. Wvolffzān im mund haben, hoc est, dentes lupinos habere: mulieres ferē de viris dicunt, quos duriores vel iracundos esse insinuant.

Sunt & in Sacris literis nostris à lupis tanquam prouerbia. Pseudoprophetæ vestitu ouinto, intrinsecus lupi rapaces, Matthæi 7. Intrabunt post discensum meum lipi, Actorum 20. Emitto vos sicut oves in medio loporum, Matthæi 10. Mittó vos sicut agnos inter lopos, Lucæ 10. Videt lopum venientem, & relatis ouibus fugit: & lopus rapit ac dispergit ones, Ioan. 10. Principes in medio eius quasi lopi captantes prædam, Ezechiel 22. Si communicabit lopus agno aliquando, sic peccator iusto, Ecclesiastici 13. Habitabit lopus cum agno, & patet cum hœdo accubabit, Elæia 11. Lopus & agnus pascentur simul, & leo & bos comedent paleas, Elæia 6. Huiusmodi est illud Theocriti Idyllo 31. Εἴσαι δὴ τὴν θηρα, δὲ πανίαν νέβοντεν ἔντεν. Καρχαρίδων τιθεται ιδὼν λύκος εἰς θελητα. 40 Stobæus in sermone de adulacione hoc Socratis dictum recitat, Lupi cum sint canibus similes, assentatores amicis, diuersa tamen studia sequuntur. Et aliod Epicteti in sermone de temperantia, huiusmodi: Velutil lupus animal est canis simile: ita & adulator, & adulter et, & parasitus amico similis est. Animum igitur adverte, ne canum custoduo vice perniciosos lupos nescius admittas. Τίνον (Daphnidem mortuum) οὐανθώεις, τίνον λύκοι φόνος ταῦτα. Theocritus Idyl. primo. Emblemata Alciati de capta lopum lactante, vide in Capit. h. & hic paulò superius in proverbio, Ale laporum catulos, Græcè positum.

DE LVPO MARINO.

Delupo marino et si à veteribus nihil, quod iaciam, hactenus traditum fuerit: tam insignis est tamen eius, siue prædonem, siue monstrum marinum dicere volueris, forma, à brace (id est lupo pīce) longè diuersa, vt particularem sibi descriptionem promereri videatur. Aut phibium autem est animal, pīcibus magna ex parte famem exaturans: in Oceani Britannici littore aliquādo cōspectum, de terrestrem lupum referens; vt non immerit lupi nomen apud vulgum retinuerit. Cicurem diū vix sileant, capite enormi, oculos permultis vnde cunque pilis ad umbratos gerens, nare ac dentibus caninis, robustisq; barbis ore obpresso: pelle villis erectoribus hispida: nigris maculis vnde (vt & totum corpus) d' flinta: cauda oblonga, crassa, villosa, ac spīsa, cetera lupum referens: quemadmodum ex pīctura propria facile certes. Bellonius. De lupo pīscatore ex Aeliano & Aristotele dictum est supra in Lupo D.

DE FERIS ILLIS QVAE LVPO CONGENERES SVNT.
ET PRIMVM DE THOE, PANTHERE, LVPO CANARIO,
Lycione, Lycopanthera, Lupo Armenio, Cicalo, Pathione.

A.

THOES duorum sunt generum, sicut etim pantheres (Est & pardalis siue panthera duplex Oppianus; maior & minor: sed quia minores vitibus & animo maiore nihil inferiores esse scribit, apparet illi os alios esse quam θάνατος; ab eo alibi dictos) magnitudine differentes. Videatur autem thes minor, panther minor, lycopantheros, & lupus canarius, idem omnino animal est. Thoe luporum generis sunt, Plinius. Θώ, θώδη, Suidas. Reperiunt etiam prima per omicron in plurali numero, in Lexicis, quod non probbo: quamvis etiam apud Artianum in libro de rebus Iudicis ita scribitur. Thos, bestia lupo similis, Hesychius. Et rufus, Θώων, fera ut lupus: non quod θώων nominandi casu proferat: solent enim illi Lexicorum scriptores vocabula eodem casti quo apud authores, præsertim poëtas reperiunt, in Lexica refertur: egitur autem θώων apud Homerum Iliados v. Hebraicum vel Arabicum thō s nomen nullum habeo. Qui inquam apud Albertum legitur, Est quoddam genus lupi, quod chabez vocat Aristoteles, Aucenna autem beruet (Persica nimis lingua) vocari scribit. Quæ verba Alberti sunt in historiam animalium Aristotelis 9. 4. 4. eodem loco, vbi de thō Aristoteles agit, & i. idem verbis. Et rufus alibi, vbi Aristoteles leonis & thōem inimicos, esse scribit: Albertus reddit, Lupus pugnat cum animali q; toboz (tobos forte, corruptio nomine à thos: & rufus à thohoz, vel toboz, chabez scriptissime videntur librarij, aut ipse Albert. j) hoc autem quidam estimant esse lynxem. Thos, Hebrewi forsitan tahas, ut in Mele dicam. ALSHALI, est animal simile lupo, And. Bellunen. A D E D I T A C H genus quoddam lop', Syluat. Sed hæc nomina ad thōem ne an aliud lopigenus pertineant, incertus sum. Post hyēnam quoque supra congeneres tum etiū lupo feras recensui. Solin. ca. 33. thōas lupos Aethiopicos vocat: cum paulò ante LYCAONEM quoq; Aethiopicum esse lopum dix: ster, ceruice iubatum, & tot modis variatum; ut nullum illi coloreni d' cantabesse. Mutat colores Scytharum tarandus, nec aliud ex ijs quæ pilo vestiuntur, nisi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix, Plin. nec pluta de lycaone vsquam repetio. Est & hyēna lupo congener & iubata. Lycaones canes in Canibus diuersis dicti sunt: & Lycaon viti, futorisq; nomen, supradicto Lupo h. a. Thōes optimi qui minores sunt: genera huius alij duo alij tria statuant: plura ijs esse non videntur: sed ut pīcium, auium, quadrupedam genera aliqua, ita thōes quoque per tempora immutantur: & colorem diuersum hyēme & state trahunt, atq; & state nud. (λέον.) hyēme histredduntur, Aristot. 9. 4. 4. interprete G. z., sed parū apte: nec enim ver endum erat, pluralis (duobus aut tribus) esse non videntur: sed simpliciter, non videtur plura esse thōem genera, sed unum duntaxat, quod & sequentia probant. Nearchus author est illes quæ vulgo tigrides vocantur, non veras esse tigrides, sed θώas, θώας καὶ μείζων ἡπέρ τοῦ θώας θώας: hoc est, thōis varieß (quasi non omnis thos varius sit) & maiores quam ceteris thōes, Artian. in lib. de reb. Iod. Lupum ceruarium Grapildus eundem thōi & chao esse suspicatur. Mortor (inquit Hermol. in P. in. 8. 19.) qui thōis in Aristotele pro ceruaris lopis cōpere. Cum ceruaris lopu videantur esse ij, quos chaos vocamus, non thōas. Sunt quidem & thōis lapt, vi Plinius testatur hoc lib. ca. 34. sed quos Solinus in Aethiopia: non Gallia nasci tradat. Errorum hunc, si error est, Oppianus poeta videtur intulit: qui thōis θάνατος, hoc est bigenys, panthera matre, lupo patre gigni cecinerit, effigie capitis lupini, (unusq; illi pīcior, unusq; illi pīcior, pelle matrem referunt, facie patrem: sed pri sponos, id est facies hic forte pro totius corporis forma accipitit) pardorum maculis: quod ipsum feret Pollini chao suo, id est ceruario lupo. tribuit hoc loco. Nominaat & Theocritus, & Quintus poeta, & Iulius Pollux, thōi lopum vulpi similem voce. Homerus quoq; sed quale sit animal non exprimit, pīcter qnam quod non magnopere generosum, facit, proptereaq; ceruario lupo maximè dissimile, Hes Hermol. à cuius sententia nec ipse absit. Scio enim lopum ceruarium esse feram illam quam pleijs; lynxem appellant hodie, nostri luchs & thierwolff: Itali, Rhæti qui Iasice loquantur, & Sabaudi, etiamq; ceruarium vocant. Hæc & si lupus tuum ingenio tum quadranteus forma similis est, & insuper maculosus, à thōe tamen diuersa videtur: nam Plinius Graecum nomen thōis semper relinquit, vbi ex Aristotele transferit: & de lopo ceruario quæcumque priuatim scripta reperti, inferius proponam in Lynce. Albert. lib. 22. 'yncl pleraq; attribuit, quæ veteres thōi. Niphus vbi Aristotelis de hist. anim. li. 6. cap. 35. interpretatur, Παρθηγ (inquit) à veteri interprete panthera vertitur: sed Theodorus pardalinus vertit pantheram, παρθηγ vero lopum canarium. Sed quid sit lopus canarius non satis constat. Nonnulli auctoritate Polluci lopum canarium esse afferunt eum, qui vulpi voce similis est, qui etiam cum leonibus congreditur: hunc cæcos parere fœtus narrant, & cum plurimum quatuor (led hunc non alium quam thōem esse appetet) Alij canarium lopum esse putant eum, qui in situ cōsiderant ex lupo na'citur: non desint qui dicant lopum can. esse genus quoddam lopi, quod longum pilis q; asperis est. Et paulò post, Animaduerte Theodori um ceruarios lopis à Grecis dici thōis arbitrari, Pollucem vero afferere thōem lopum esse canarium, (ego nihil tale apud Pollucem reperto.) Lupi ceruaris (videtur auctoris nomen desiderari) duas species fatetur, alteram quæ chaos dicitur: alteram velq; quæ lynx, quæ pelle varia, visu acutissimo pīctur. Et rufus in lib. 9. cap. 44. Constat, inquit, thōem, alterum de duobus esse, aut lopum ceruarium, aut genus id lopi quod Greci panthera in vulgo appellant, Arabes lopum Armenium, Thurci cīclum: vīle hoc genus animalis est, magnitudine minus lupo, & cætera longè degenerans. Hoc genus lupi poetæ, Theocritus. Homerus, Quintus (Oppiano excepto) significare videntur, cum thōem nominant. Et Pollux placita velle videatur, ut thōes genus sit lopu illud vīle, panthera autem ceruarus sit: constituit enim pan-

therem cum panthera seu pardali: thôem vero cum lupo & vulpe. Plinius etiam hoc idem lupi genus intelligit sine dubio, cum dicit thôem esse genus lupi: nam si cervarium intellexisse, declarasset: quandoquidem cervum & nouerat & nominauerat, & de eius obliuione scriplerat. Quod autem ea tribuit ei generi, que Aristoteles thoi, videlicet pugnare cum leone & canibus, & cane esse celerorem, mitati de tanta eius inconsideratione debemos, &c. Meminit pantheris Herodat. & Galen. sed non ita ut genus animalis apertum sit. Quanquam Galenus significare videtur genus illud lupi ignobile potius quam cervarium: scribit enim esse nonnullos homines ita bellicos, ut edant carnes leonum, & pardalon, id est pantherarum: alios vero esse qui edant carnes canum, & pantherum & vulpium. Et iterum, Genus illud quod Arabes vulgo lupum Armenium appellare dixi, Italia non habet: & simul & re & nomine carent Itali. Quamobrem fuit necesse ant Grecico verbo pantherem dicere, aut lupum Armenium cum Arabibus, aut cicalam cum Thurcis, aut nouum imponere quod placuit: itaq; canarium 10 dixi lupum (hoc prius fecerat Gaza) à canis similitudine, Hucusq; Niph. Θῶς, παύλης, Scholia in 10. Iliad. Et rursus in 13. Θῶς, παύλης. Est autem pantherion, vox diminuta à panthere, hoc est parvus panther: quamobrem ipse eriam thôem dico parvum esse pantherem, quamvis aptū Latinos de parvo panthere nemo meminierit. Restet tamen sic appellabimus, distinguend gratia à pardali, quæ fera maior, & Latinis feminino genere panthera est. Thôes, feræ parvæ in montibus, Hesych. Oppianus etiam inter viles & imbecilles feras panthes numerat, cum felibus, gliribus & leonis, lib. 2. de venatione non procul à fine. Quamobrem coniiciat aliquis geneitas quoq; dictas, de quibus supra post equum leonis scriptisimus, aliquid minimi pantheris genus esse: Cardanus mustelis adnumerat: sed mustelarum maximas dicere, pantherum minimos, nihil forsitan prohibebit. Quinetiam zibetti catum, ut vulgo nominant, de quo statim post pardalim scribam, ad hoc genus referandam quidam existimat. Θῶς, παύλης, Vatinus. Thos (inquit Eustathius in lib. II. Iliados) animal est leonibus 20 inimicum, & lupo simile, secundum veteres, unde & vulgo forte Lycopanther vocatur. Et rursus in lib. 13. Veteres (inquit) Thôem tradunt Hyæna similem esse & cum saltu ingredi, idq; statim ut natum est: (εἰν βάθεια μετὰ αἱματίην, οὐ περιπέπτει τοις βασιλέσσαις;) quamobrem erramus qui vulgo Lycopanthes feras degeneres (ἀγεννῆς) & fructibus velcentes, putamus esse. Thoës, qui vel aduersus Leonem audacia prediti sunt. Hæc Eustathius. Homerus quidem lib. 11. Thoës cernum (sagitta percussum, cum iam sanguine exhaustus fugere amplius nequit) lanantes, supermentu Leonis diffugere canit. Isidorus pantherem pro panthere inceptè accipit. Ego Francfordia aliquando (quaë Germaniae v. b. ad Moënum est, emporium celeberrimum,) venales vidi pelles quas leopardorum dicebant, maculolas quidem & elegantes, sed multò minores & diuersas ab illis quas in Gallia videram leopardorum pellibus, ex Africa aduersis: quæ candentes sunt. Illæ vero, quas Francfordia vidi, magis fuscæ erant, oblongæ angustæq; ut thô im planè generis esse videantur, & Germanice nominari possint, klein lepparden, hoc est parui 30 leopardi. Xenophon lib. de venat. ca. penult. Leones, inquit, pardales, lynces, παύλης, vrsi & aliæ huiusmodi ferae, in locis exterris capiuntur circa Pangæum montem, & Cettum supra Macedoniam: aliæ in Olympo Mylio & Pindo: aliæ in Nyssâ pta Syriam, &c. partim aconitico veneno, partim equis & armis introclusæ, partim foueis. Apud pastorales Afros, præter alias feras, nascentur atientes agrestes, dictyes, thôes (θῶς) & παύλης, Herodot. lib 4. Valla pantheras transtulit, quod non probbo. Panther caurit amans, pardus hianto felit, Author Philomelæ. Hebraicam vocem Ἀλεπον schachal. Osee 13. Septuaginta παύλης interpretantur: sed hac voce leonem potius vel leænam significari, in Leone cap. 1. demonstrauit. Lupus canarius (panther) cæcos parit luporum ritu, numero complurimum quatuor, Arist. hist. anim. 6. 35. nec alibi vsquam eius meminuit. Παύλης διατέλεος, Aristoph. in Rant. Scholia exponunt, τὸ παύληδα πεπονιζεῖν δεκτόν: (aliqui tamen legunt τὸν παύλην:) Sic panthera reis genus est, quo omnis generis feræ capiuntur, ut in pardali dicam. Questionem de dasypode (& lepore:) sicut de 40 thô, panthere ac lynce, negligentia quadam antiquis autoribus ira prætermissam putat Theodor. G. za, ut excusari haud facile possint. Plinius certe, Oppian. & Aristotel. lynces, thoës, & pantheres, diuersis locis, tanquam animalia diuersa memorant: Item Xenoph. (ut modò recitauit) lynces & pantheres. Pollux ac Herodotus, thôes & pantheres aperte distinguiunt, ut quanquam congeneres feræ, magnitudine tamen, si non etiam aliter, omnino differre videri debeant: quod accurias discutiendum relinquimus illis, qui peregrinas terras adierint adiutus sunt: nos hæc in angulo patriæ nostræ scribimus. PATHION (al' pathyo, inquit Alber.) animal est, quod naturæ decorum mirabilem habet: colore enim purpureo nitens adeò resplendet, ut visus in ipso quasi scintillare videatur. Mortuo, pellis quidem rubor manet, sed interit splendor: magnitudo ei canis, admodum mansuetus, & delicatus cibis gaudet. Quidam antiquorum putauerunt hoc animal habere aliquod diuinitatis. Oslla eius durissima & fortissima sunt, & nervi tam validi, ut non nisi magna violentia possint dirumpi, Hæc Albert. sine authore. 50 Quod si cubi tale animal reperitur, thoum pantherumq; generis esse videatur: & à panthere forsitan corrupta fuit vox pathio. Thôem non sibi generis esse animal, sed ex lupi coltu cum pardali nasci Oppianus cecinit. Thoës, θῶς, θῶν, feræ ex hyæna & lupo natæ, Hesychius & Various. Thos animal est simile hyænae, Scholia in Iliad. v.

B.

Thôes pertempora immutantur: & colorem diuersum hyeme æstatere trahunt, atq; æstate nudi, hyeme hirti redduntur, Aristot. & Aelian. At Plinius alter, Habitum (inquit) non colorem mutant: per hyemes hirti (comati, Solin.) æstate nudi. Thos corpore longior & canda porrectior est, (quam lupus, ut Plinius accipit Aristotelis verba. Ego cani pellis thôem ab eo conferri puto: nam de cane proprius dixerat, lupos etiam & pantheres et comparans:) sed proceritate brevior, celeritate equè præstat, quamvis crura habeat breviora: molis enim & agilis est, prostrareq; longius ob eam rem potest, Aristot. 6. 35. de histor. anim. Græcè legitur, Fsi δὲ τὸ παύλην θῶν εἰσὶ περι μαργός, τὸ δὲ φύλος μαργός: hoc est, Oh longas est à capite ad caudam vel extremum corpus, altitudine vero brevius: nam & Plinius ita ferè transtulit, nulla caudæ mentione fæcta. Idem proceritatem de longitudine à capite versus caudam accepit, non ut G. za pro altitudine crurum & reliqui corporis. Sic inter vocabula rei militaris μαργός, δωρεὶς legitur, & εἰσὶ περι, hoc est, militum conuersionem ab extremo agmine vel contra. Lupi certiores nostri cauda perbreuis est, quod meminisse debuerat Gaza, cum pro thôe lupum cervarium vertiret. Thos interna omnia lupi similia habet, Arist. Lupo longitudine procerior est, breuitate crurum dissimilis, Plini Veloces sunt quanquam brevia habent crura, Var. Thoës commissos leones. Et subiectu, & partis domoë lacætis, Grat. Aspectu (περιστονις, siue facie tantum, siue toto corpore) lupum genitorēm referunt, masculis vero pardalin matrem Oppian.

C.

Thos velox est saltu, venatu viuit, Plin. Propilum eorum quod in saliendo ita nisu altis habent, vt non magis proficiant cursu quam meatu, Solin. Vincent. Bell. non meatu legit, sed in saltu. Animal est robustum & agile, & velox, quamquam brevibus cruribus, Schol. in Iliad. v. & Vatin. & Aristoteles, vt recitauit B. Quadrupedum multifida, omnia cœcos generant, vt canis, lupus, thos, &c. vt in Cane ca. 3. ex Aristotele docui. Cœcos gigantur canes, lupi, pantheræ, thœs, Plin. Coitu vt canes impletur, & cœcos generat, numero duos aut tres aut quatuor. Lupus etiam canarius (panther) cœcos patit luporum titu, numero complurimum quatuor, Arist. de hist. animal. nec usquam alibi pantheris meminit. Βεγχαδρι, inquit Pollux, non modo de leone dicitur: sed etiam yrso, & pardali & panthere: de minoribus vero, vt sunt vulpes, thœs & lupi, ιακωβι & αγριεδρι dicitur. Vide vt pardalin, pantherem & thœm distinguunt. Hic (Hagnon quidam Boeotius) & semiferam thoūm de sanguine prolem Finxit: non alio maior sua pectori virtus, Gratius: canes ex thoibus natos, fortes & aptos venationi esse afferens: proinde semiferos dixit, quod altero parente cane mansuetu, altero thoë animante fera nascantur.

D

Thôes hominem diligunt, & neq; offendunt, neq; metunt valde, Aristot. Innocui homini, Plin. Homines nunquam impetunt, Solin. Thôa legimus esse animal humanissimum præcipueq; homini amicum, ac φιλανθρωπός τετον: & si forte in hominem inciderit, reuerteri, (*oīg. μίσθιον*, Philes,) ac velut obietuantur suspicere. Amplius, si à feris alijs circumuentum senserit, tum vero accurrere protinus, opitulariq; pro viribus, Cel. ex Aeliano mutatus. Etymologus verbū θωράκην, quod ad lati & blandiri significat, à fraudulenti animantis, quod θωράκη appellatur, natura factum putat. Thôes pugnant cum canibus & leonibus: quo sit ne eodē in loco sint thôes & leones, Arist. Et cursus, Leo & thos inimici sunt: cum enim carne alantur, vietum ex eisdem petant necesse est. Dissident thôes & leones, Plin. (Aliqui non recte ex Plinio citant lupum ceruarium cum leone pugnare.) Thôes, commissos (clarissima fama) leones. Et subiérē astu, & paruis domuēre lacertis, Grat. Vide supra in Cap. de canib. mixtis & bigeneris. Ibhōes collecti (inquit Oppian. lib. 2. de piscib.) cetuum inuadunt, & morsibus quantum possunt carnis laniendo rapiunt, ac sanguinem lambunt: fugit ille etuentus altas ad alia montium iuga: non deserunt tamē eum thôes, sed subinde infestant, & per interualla tandem consumunt. Apparet autem mutuatum hęc Oppianum ex Homeril Iliad. 11. quem locum recharti in Ceruo h. c.

1

Thūs dici videntur à Hēw vel Hōos, nempe à celeritate, Varin. quamvis Arrianus & grammatici quidam primam per omicron scribant in obliquis, poetæ tamen (Homerus, Oppian, Theocrit. Grat.) semper producunt. Ωλύνγι;
Ω φθῶεις, Ω εἴν φωλάδεις ἀρχητο, Theocrit. Idyl. I. Hoc etiam obseruauimus, hōas ferè semper vnā cum lupis à poe-
tis nominari, ita nimis congruentes insinuantibus. Epitheta. Δαφνοί apud Homer. II. n. Scholia stes interpretatūt φυλές ή πυρές: hoc est, cædis & sanguinis auidos, vel rufos colore. Αρνόθες, αμυνσα, Τετρεφιάλοι, Oppian. Ex
lupo & pardali naescuntur καζτερή χροα φύλα Θως, Idem: dixit autem fortassis καζτερή χροα, quid pardalis matris
colorē & maculas retineat: vel corpore valida: quotiam χρία & coloreω & corpus poetæ nominant: nisi quis
malit καζτερώνυχα: quod epitheton e: si eis conueniat, nihil ramentem temere mutandum. Θωνάσειν, Ιλακτεῖν, Βοάν,
μέλπειν, συρχεῖν, θηλωδει φωνή χρηστη, καρδιάσθν, θηγιωθισ δημηχη, Hesych. & Varin. Θωται, θυνάται (malim θυνάται: sic
etiam Θωθη, θυνάθη, non διαδη) apud Hesych. legerim: τρέχηδ. Θωθη, κατθωσαθη, Doricē idem quod θυνάχεσθη
epulari, à verbo θε, Idem. Ab horum sanè verborum aliquo thōis nomen factum aliquis coniecerit, vel à voce,
vel à voracitate, vel à velocitate: aut certè contrā, ipsa hēc vērbā ab animali facta. Ω γνέσθη, vlulare, de thoibus di-
citur, vt de alijs quoq; minoribus feris, lupis, vulpibus, Pollux. Varinus quidem de leonibus etiam usurpati scribit:
Τῆνον (Daphnidem mortuum) μὰν θῶεις, τάνον λύκηι αἰρουσαντο, Theocritus Idyl. I. Οιον & λύκηι πνὲι, ιθὺες ἐλάφουσαν τη
αιτημηθήνα, κατ τέσσας ὀλίγον τῷ πνεύμα μεμονυθήσα, Heliodorus. Οι πάρος Θ. περ (de Troianis) Φυζακινῆς ἐλάφουσιν έστι
κεσσαν, αἵ τε κατ οὐλην, Θώαν, παρδαλιων τε, λύκων τ' ηγία πέλονται, Homerus Iliad. v.

Πάινθερ^ς; χαροπ^ς, Oppian. Πάινθη & Πάινθερ^ς, nomina propria, Suidas: nec aliud

DE LVPO CERVARIO,
LYNCE & CHAO.

Figura baclynis est, sive lupi cernarij, ut Itali vocant, qualem habere potuimus. Audio probam esse exceptio capite & naso, quibus felens referre debet.

De Quadrupedibus

Alia lyncis imago à Io. Caio mihi communicata quam probè expressam afferit.

Alia adhuc lyncis effigies (ex tablaregionum Septentrionalium Olai Magni) felem sylvestrem persequentis.

A.

VPVS Cervarius quanquam hodie apud Italos & vicinos quoddam populos, de illa ferâ dicitur; quam nostri vocant *ein luchs*, factò nimirum à lynce vocabulo: tamen apud veteres duo aut plura genera hoc nomine comprehenduntur sunt. Sunt in hoc animalium genere / de lupo & lupo ceruario proximè dixerat) & lynces, Solinus. Ceruarium lupum author quidam obscurus (nomeniam non siccatur) scripsit animale esse mixtum natumq; ex cerva & lupo, aut cervo & lupa, sed hæc tam diversæ naturæ & hostilis inter se animi animalia, simul coire vix creditibile est, ego potius ceruarium appellari putatim, vel quod ceruos infestet, vel quod ceruorum hinnulos maculis suis imiteretur. Pompeij Magni primum ludi ostenderunt chaum, quem Galli raphium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis, Plinius. Et alibi, Sunt in leporum genere qui ceruarij vocantur, qualis è Gallia in Pompeij Magni hatena spectatum diximus. Huic quamus in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibis surrepere aiunt, digressumq; querere aliud. Vide appetet chaum, raphium, & lupum ceruarium, vnius feræ diversa nomina esse. Chaum à Pompeio primum in specieculis ostensum, Seneca quoq; alibi meminit, ut quoddam citat. Chaonides canes dictas tanquā ex chao & cane natas Hermolaus suspicatur, sed chaus nomen apud Græcos non reperitur, nec alibi puto quām semel apud Plinium, vt iam ; o citauit. Vide in capite de canibus venaticis in genere. Albertus pro chaō chamam dixit: pro raphio, rufinum quem non Gallis, sed Aethiopia mittat: addit, animal esse ludis aptum, & disciplinæ capax: & in hoc conuenire cum natura canis. Thōem, vt præcedenti capite dictum est, Gaza ex Aristotele lupum ceruarium vertere solet, quod meis illi caliorumq; verbis refutauit. Albertus Magnus ea de lynce scribit, quæ veteres de thōe: Isidorus ea quæ de lupo ceruario Plinius, nempe lupo esse similem, sed maculis pardis instar distinctam, quod de thōe etiam Oppianus canit. Gaza existimare videatur thōem, lyncem, & pantherem vnius anima nitis diversa esse nomina, cum tamen pro thōe lupum ceruarium reddat, pro panthere lupum canarium: sed quæ præcedenti capite explicata sunt, hic repeti superuacaneum. Lynx habet formam vt lupus, lœrath. Plinius lynces peregrinas esse tradit: Et alibi, in Aethiopia vulgo frequentes. Solinus capite o & tuo lupos ceruarios in Italia reperiunt scribit: mox eiusdem generis etiam lynces esse testatus, ex qua regione habeantur omittit. Lynces bestias è quibus lynceum, Zenothemis langas appellat, & circa Padum ijs vitam affirmat, Plinius. Et alibi, Bestias langurias in Italia esse quoddam dicunt, è quibus (quarum vrina) fiat langurium, quod alij lynceum vocant. Scribitur autem λύγες apud Græcos, unde obliqui formantur per duplex gamma, τλυγης, λυγη, λυγα. Λυγηνος, lynceus, genus feræ, aut perspicax oculis, Συδεγηνος, Suidas & Varinus. Ego lynceum pro animali apud nullum veterem scriptorem legi, proprium autem viri sapientis, vt dicam in a. Solus Oppianus libro 3. de venatione, lyncis duo genera facit, maius & minus. Lynces patua, inquit, lepores venantur: maiores vero in ceruos atq; oryges facile insiliunt. Ambæ corporis figura: & similiter oculi utrisq; hauiiter fulgent, &c. vt in b. dicam. Hunc locum Gillius transferens, ineptissime lynces pardallum generis facit, ranquam id adserente poëta.

Fera quæ nostris factò à lynce vocabulo *luchs*, vel vt alij scribunt *lux*, aut *luxi*, nominatur: Italiis hodie vulgo lupus cernarius dicitur, lupo ceruero vel ceruario: & similiter Rhætis qui Italice loquuntur, & Sabaudis: & Dalmatis

matis vel Illyrijs ceruiro. Nuper sanè Bohemus quidam conjecturam suam mihi narrabat, lynxēm Illyricē rys vocari, (& eam esse luchsā Germanorum:) ceruiro autem id est ceruarium Illyricē dictum minorem esse, similem alioqui. Hispani adhuc Latino nomine vocant lince, ut & Itali quidam scriptores in lingua vulgarī, Atlunno teste. In quibusdam Helvetiæ locis, & circa Sedunum, appellant thierwölf. Vncta quædam fera apud barbaros scriptores nominatur: quam ego pantheram esse puto, hanc Fr. Atlunus ab Italibz quibusdam in vulgarī lingua scriptoribus lonzam vocari ait, nonnullis leñam, alijs pardum, aut pantheram, aut lupum ceruarium interpretantibus. Vnctæ (Onces) vulgo dicitæ lynces portius videntur esse quam pantheres, Bellonius: quanquam autem recentiores Leopardo seu Panthera minori hoc nomen tribuunt, à Lynce tamen corruptum videtur: Est autem ingenio & corporis effigie simile animal, cauda brevior lynci, illi longior, &c. Aconitum pardalianches occidit leopardos & lynces, Aucenna. Arabicē legitur alnemer & alshed, hoc est παρθένης καὶ πάνθηρες, ut ipse interpretor. Bellunensis docet alshed leopardum esse, minorem quam alnemer, ut pluribus in Panthera dicam.

B.

Lynxes in Carpato insula repertantur. Vide infra initio capituli septimi.

Lynxes (nostræ) lupis minores sunt, tergo maculoso, Stomphius. Audio eas secundum anni partes colorētæ aliquando mutare. Lupi longior est lynx, cruribus brevioribus, &c. Albertus: hæc veteres de thô scribunt. Lynxes ambae (magna & paruæ) corporis figura similes sunt: & similiter utrisque oculi suauiter fulgent: facies virisq; alacris perlucet: paruum utrisq; caput, καὶ οὐκτόνοις δὲ: solus color dissimilis. Minores quidem rubra o pelle, maiores vete croceum & sulfuris instar coloratum gerunt florem, Oppian. Prominent eis oculi, Albertus. Lingua vt serpentiū, quam plurimum extundunt, &c. Idem: sed talis lingua iungis auctulæ est, non lyncis quadrupedis. Mammæ habent in pectori, Textor: at qui hoc sphingum non lyncum est. Insatia bilia animalium, quibus a ventre protinus reto intestino transeunt cibis, vt lupis ceruarijs, & inter aues mergis, Plin. Lynx pro tanto quippiam semitalo simile habet, Aristot. Lynx tantum digitos habentium simile quiddam talo habet. Vngues ei sunt magni, Albert. Vngues lynx modo oculata, vt in secunda effigie quam exhibuimus, modò exerit, pro arbitrio, vt cum irascitur, pugnat, scandit aut le ruinet, & quidem prælongos, vt in prima effigie expressum est. Iohannes Caius. Præstat si animal homini quam simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere institues: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligo: aut si nolia omnino simia reperiatur, cynocephalum vel satyrum vel lyncem: summatione animalia quibus artuum extrema in digitos quinq; discreta sunt, Galenus in Anatomicis administ. Alnemer est animal minoris (maioris forte) magnitudinis, quam lynx, quod est lupus ceruarius, Bellunensis. Viæ racemifero lyncas dedit India Baccho, Ouidius in Metam: quasi peregrinum & non nostri orbis animal lynx sit: Vide superius in A. lynces vb̄i repellantur. Felis (Inquit Cardanus) varia sunt genera: aut quia similitudine omnia ferme animalia sœua ei similia sunt, pantheræ, lynces, pardi, & forsitan tigrides. Commune enim est vngulatum magnitudo, & robur: pellis distincta, versicolor ac pulchra: caput rotundum, facies brevis, cauda prolixæ, agilis corporis, feritas: & cibus, qui venatione acquiritur. Luchs, acerrimi morsus, animal oblongum, brevibus cruribus, pelle lindutum albicante, supra surpurpurascens, sed maculis notisq; varia, quæ speculorum instar radiant, pilis molibus confertis longisq; obsita, Eberus.

C.

40 Lynxes clarissimè omnium quadrupedum cernunt, Plinias. Ab hac visus præstantia ab Oppiano σύγχρονος cognominantur. Perspicaces sunt adeo, vt secundum poeticas fabulas, corpora solida visu penetrant, Albert. Ego non de lynce animante, sed Lynceo quodam viro (vt in a. referam) corpora solida visu penetrante apud poetas legi. Lynx visu suo res solidas penetrat: quod si quid translucidum ei obiciatur, offenditur, aut etiam excæcatur, Algazel in librum de sensu & sensibili. Philosophi putant nullum esse corpus omnino perspicuitatis expers, quamuis nos lateat: præterea lyncas trahi per medium videre parietem, Cælius. Dum lynces orando fremunt, visus ferus vncat, Author Philomelæ. Cotcare, vox lupi ceruarij, Fr. Alunnus. Lynces minores venantur lepores: maiores vero ceruos etiam & oryges. In regionibus circa Oceanum Septentrionalem Europæ, lynces catos sylvestres & alia quædam animalia capiunt vorantq; Olaus Magnus. Sunt qui affirment lynces animalium quæ caperint sanguinem tantum exsanguem, corpore intacto. Nuper vero à quodam audiui, lynces animal astutissimum in arboribus aliquando latere, ac in prætereunte maiores quadrupedes desilire, & vnguis cervicis infixis non remittere, donec lanatio capite animalis prostrati cerebrum devorarint, reliquis partibus intactis: minora vero animalia integræ ab eis absulti. Aestate infirmam esse ait: circa saxa versari, nec longe à suo cubili discedere, nemini nocere, vñq; ad autumnū: rupicaptis insidiari, per saxa saltantem perlequiri, arbores facile scandere, &c. Quid lynces Bacchi variae? & genus acre luporum? Vergilius in Georg. de vi amoris, & libidinis tempore: Lynces auersæ coeunt, Aristoteles, Plinius, & Solinus. Superficiant visi, lynces, & lepores, Oppian.

Lynces retro mittunt vrinam, (ex auerso mingunt,) Aristot. Et alibi, Lynx in auersum mingit, mas inquam: alioqui quadrupedum fœminæ omnes id faciunt. Vrinam suam lynx (tanquam vires eius medicas cognoscens, & inuidens homini) protinus terra pedibus aggesta obruere traditur, Plinias. Ex domesticis sedibus egrediuntur, vt vrinam bene penitus occultent, Gillius. Αἱ λύγες ἐν τῷ ζεστῷ δέσμῳ ηγετοῦν (id est paritatis studio: nimirum ut cati sua extrema) πανταποτε γένους καὶ φαριγγούς τὸ λυγγέσον, Plutarach in libro Vtra animalium &c. Lyncem aiunt occultare vrinam, quod cum ad alia multa sit utilis, tum ad sphragidas, id est gemmas signatorias, Aristoteles in Mirabilibus, Lynx vrinam suam in terram occultat, que ubi concrecererit ac congelari, lapis efficitur, ad sculpendum accommodatus, & simul ad muliebrem mundum experitus, Arien. Lyncum humor ita redditus vbi lignuntur, glaciatur, areficitur (concreficitur) in gemmas carbunculi similes, & ignea colore fulgentes, lyncurium vocatas, arq; ob id succinum à plerisq; ita generari prodito. Novèrè hoc sciuntq; lynces, & inuidentes vrinam terra operiunt, eoq; celerius solidatur illa, Plin. Et alibi, Succinum Demonstratus lyncutio vocat, & fieri

putat ex vrina lyncum bestiarum: È maribus fuluum & igneum, è fœminis languidius atq; candidum. Alij dixerè languijum, & esse in Italia bestias langurias. Zenothemis langas vocat eadem, & circa Padum ijs vitam affirmat, Hæc ille 37. 2. & rursus eiusdem libri cap. tertio, De lyncurio proximè dici cogit autorum pertinacia. Quippe etiam si non elektrum id esset, lyncurium tamen gemmam esse contendunt. Fieri autem ex vrina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quoniam inuidet hominum vsui. Esse autem qualem in igneis succinis colore, scalpij: nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed æris etiam ac ferrilaminas, quod Dio-
cles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror, nec visam in ævo nostro gemmam vllam ea appellatione: & quod de medicina sicut proditur, calculos vesicas eo poto elidi, & morbo regio occurri si ex vino bibatur, aut si portetur, Hucusque Plinius. Vrnam suam lynes illico arenarum cumulis contegunt, ut Theophrastus perhibet: transit ea in æritatem pretiosi calculi. Is colore succini est, pariter spiritu attrahit appropinquantia, dolores renum sedat, medetur regio morbo, Solinus. Vista racemifero lyncas dedit India Baccho. E quibus (vt memorant) quicquid vesica remisit, Vertitur in lapides, & congelata ære tacto, Ouidius 15. Metamorph. Lycus vrna quam lyncurium (λυγγέαν) appellant, creditur electra statim lapidescere, sed falsò: eamq; ob causam inanem & inutilem habet historiam. Est enim lyncurion quod à quibusdam elektrū pterygophorou dicitur, quod plumas ad se allicit; id potum ex aqua stomacho, aluoq; fluxione laboranti conuenit, Dioscorides. Lyncurum an sit, aut vnde sit, authoribus non constat, Hermolaus. Lyncurium, quod succinum, itemq; elektrum appellant, Aëtius in antidoto Philagri ex damasonio ad calculos. Miratur Cælius quod Diuus Hieronymus de lyncurio n̄ sibi compertum apud autores fateatur, quem mentio eius sit apud Plinium & Theophrastum. Λυγγέαν, ή λεύκην, Hesychius & Varinus: ego Λυγγέαν legerim. Διγέλεον, nomen lapidis, Varinus: hic etiam λυγγέαν legendum videtur. Λυγέλεον, οὐαλός, Hesychius & Varinus: fortassis & hic. Succinum Theophrastus in Liguria effodi dixit. Sudines & Metrodorus assertar borem esse in Liguria, quæ elektrum gignat Plinius. Mih: quidem verisimile fit elektrum, ex aliquo Liguriæ emporio in Græciam olim aduectum, atque inde vulgo primum à regione dictum Ligurium, per imperitiam postea inuitante vocabuli affinitate lycngurium quasi lyncis vrinam nominari cœpisse. Fertur vrniusq; populi (ξερτων: sed potius legendum videtur ξερτων, id est nigra tantum populi) lachryma circa Eridanum flauum, cum defluxit densari, fieri q; quod elektrum vocant, & aliqui chrysophoron (forte quod eutum etiam ad se rapiat, ut æris ac ferrilaminas, quod supra ex Plinio recitauimus) colore auri, in attitu odoratum: quod tritum potumq; stomachi & alii fluores sistit, Dioscorides in capite de populo nigra. Lucianus etiam in commentariu[m] cœlula quam de elektrō vel cygnis inscripsit αὔγεσσ, id est nigras populos nuncupat arbores illas, ex quibus elektrum fundi circa Padum veteres fabulari sint: sed quoniam leucæ, id est albæ populi, eiusdem generis arbores sunt, fieri potest ut succum concretum quem leucæ circa Padum fundant, statim lapidescentem, aliqui circa idem flumen lynes quasdam animantes fundere dixerint: Sed hæc coniecuræ sunt nostræ. Oritur et è lasso (inquit Hermolaus corollario 698.) id est lapide lyncurio, siue lyncæ vulgari voce dicto, fungus, admirabili natura. Precedit hic in esum, & aliud subnascitur anno toto: pediculi pars relicta duratur in silicem, atq; ita semper crescit lapis, restibili secunditate: nec credidimus, antequam domi natos ita manducaremus. Nouum & hoc vita sibi comperit, inuicemq; multa perdit: quanquam est ubi Plinius hoc innuit, vt in Castigatione Pliniana xxii. libri diximus. Ego nihil tale in Castigationibus siue prioribus siue posterioribus eum in librum reperio. Sunt & ex vrinaq; populo fungi, sed in industria, fermento in ipsiis populli nigrae truncis diluto aqua protinus coalescentes. Elecorum, lego elektrum, id est lapis lyncis, Sylaticus. Lap's lyncis fit de vrina 4 lupi cetuarij in montibus coagulata, qui domi seruatus generat optimos fungos supra se quotannis: creditur prodeesse dolentis stomacho, morbo regio, & alii profluvio, Euæ apud Sylaticum cap. 420. Lapis lytzil dius, λάζις λύτζι, (alijs λύτζι) apud Nicolaum Myrepsum, in compositionibus aliquot medicis nominatur: & primum in libro de antidotis compositione 30. Vbi Leonhartus Fuchsius interpres verba hæc adiecit: Lapis lytzil variè apud Nicolaum sumitur. Hæc certè hand securus atq; in antidoto sequenti 37. accipitur pro lapide prasi, (vt ipse Nicolaus illic exponit, Lapis prasius, inquit, ab Italij lapis lytzi vocatur.) Est autem prasi, vel prasis Theophrasto, sic dictus lapis, quod viridi colore porri succum representet, (quæ etiamnum apud Germanos nomen seruat, ut Ge. Agricola scribit.) Plinius 37. 8. tria eius genera esse tradit. Eadem quas iaspis (& smaragdus) facultates habet, quare in hanc compositionem inseritur ut ventriculum roboret, Hæc Fuchsius: sed forte tanquam nephriticum pharmacum huic compositioni tricesimæ, quæ & alia plura dluretica accipiunt, lapis litzi adiicitur. Ceterum in alijs quibusdam compositionibus lapidem litzi pro cteruleo siue Armeniaco accipit, inquit Fuchsius: vt in antidoto 46. diazenz inscripta. Portò in antidoto 39. diaconerōn, pro lapide lyncis siue lyncurio, quod nihil aliud quām succinum est. Antidoto etiam è cicadas apud Nic. Myrepsum, lyncurium misetur: & hodie visutatis compositionibus Philanthropo & Benedicte purganti, lapis lyncis. Phrygius lapis inquit Ge. Agricola lib. 5. de natura fossilium) ex Phrygia, cuius infectores eo vestes tingunt, nomen inuenit: sed nascitur in Cappadocia: is gleba est pumicosa, misti saporis: non nihil enim & adstringit & mordet: optimus autem est colore pallidus, venas vero tanquam cadmia, habens candidas: non robustus compage corporis, medlocriter gravis, vino respersus & vstus, magis fit falso: hunc aliqui hodie pro lyncurio vendunt: sicut alij pro eodem, ut dixi, belemnitem. In medicina exiccat: sed præterea mistis viribus præditus est: nam repellit & digerit, ut ilis ad vlcera purrida, & ad oculorum medicamenta, Hæc ille. Et in eodem libro superius, Belemnites (βελέμνης, id est) sagittæ effigiem representat: quare Saxones eum vocabulo ex ephialte & sagitta composite nominant, (alfecht, alij alpschos) potumque contra elusmodi suppressiones & noctis ludibria valere dicunt, ac fascinationibus occurrere. Hunc lapidem hodie quidam medici pro lyncurio habent & utuntur, qui ex vrina lyncis non concrevit: nec enim vllum tale fuit lyncurium: sed veteres scriptores succinum, ut dixi, sic appellarent. Plura de belemnite cognita digna, quæ eo in loco Agricola docet, omitto, ne sim prolixior: hoc tantum addam, vt medicos ad eius cognitionem inducam: Quoniam vero, inquit, belemnites exiccat, Prussicis & Pomeranicis chirurgi curant vulnra: ipsam media, & Saxones suis, non aliter ac lapide Iudaico frangunt calculos. Antonius Musa Brasavolus terræ lyncum vrina madidam spongia colletam sibi & repositam scribit, sed nihil vñquam in ea concrevit: nre autem foetidam fuisse. Ge. Agricola libro 6. de nat. fossilium, ostracian alteram achata similem esse scubit, translucida viriditate misita

misit nigrore: & eius fragmentis quosdam nostris etiam temporibus alias gemmas scalpare: hanc Germanicē interpretatur *lux saphir*, quasi saphirum lyncis, nescio quam ob causam: nisi quod ipsius etiam viridis lapis à Nicolao Mirepoli lapis ly:zi, quasi lyncis, nō natur. De vrina onagri, cū linte ficitur, in terra spissante se, ut feritur, dictum est sapra. Ego in officinis pharmocopolarū apud nos tunc acuriū illud, ut vocant, considerauī, q̄ ceo punicosa quædam (leuitate fere punicis, non raritate) gleba est, quæ pugnū impletat, aut maior potius quam lapis: alterum fosc̄ vel nigrantis, alterum lutei coloris, quod & solidius, arenosius, & pinguis est, communitum latet, utrūq; pelliculis seu membranis quibusdam albis intercipitur, luteum quidem manifestius, fungosq; cuiusdam tenacissimā, ut hoc forte genus sit, è quo fungos nasci Hermolaus testatur: appetat sanētū ex membranis illis, tum calculis in eo repertis, corpus esse heterogeneū in terra coaleſcens. In Sabaudia alium lapidem lyncis mihi demonstrarunt, substantia crystalli, & pellucidum, ea duritie ut ignem excutias, triangulum ferē: colore partim candido, partim paleo diluto. Lyncius lapis est usalyncis vrina septem dierum spatio generatur, Iorath. Fungi luxa mate tubrum quodam in loco erumpunt, qui sole tacti in lapidem commutantur, Theophr. de hist. 48. forte idem genus illud lapidis lyncis, quod ex Hermolaū scripsi, fungos producere: nam si fungi in lapidem mutati sunt, ex eodem fungi rursus nasci possunt, videtur facilius, quam ex illo alio lapidis genete.

D.

Lynxes, pardales, leones & tigrides, foetus nos mirificè amant: Vide in Leone b. ex Oppiano. Lynx rapax est animal instar lupi, sed solidius. In arboribus latet, ut in præterentes pecudes desiliat, ut præcedenti capite dixi. Hominibus & pecudibus insidiatur, Stumpfius. Hec dum proderem, à vitro quodam sive d'igno audiui, lynces in regione Germanie quæ duci Vuistenbergeni paret, nō tarda capi: & contigisse aliquando ut lynx in queru lactans, in rusticum prætererit, ut quām ille præuersum in ipso saltu, securi quam forte gestabat, excepterit, & in terram prostrauerit, ubi mox aliquot ab eo iactibus efficiata sit. Lupi quos cervarios dicimus, quām post longa leiuaria repertas & grē carnes mandere cœperint, ubi quid casu respiciunt, obliuiscuntur: & immemores præsentis copiz, eunt quæ situm quam reliquerūt facietatem, Solinus: & Plinius ut in A. retuli. Rex Tartarorum habet leopardos cicures, qui mitum in modum venationi intercalauit: iten lynxes non minus ad venandum industrias, Paulus Venetus.

E.

Lynxes, pantheres, vrsi, &c. In montibus capluntur, partim aeronito, partim equis & armis introclusi, non sine venatorum discrimine. Sunt quibus & foueas latas in orbē ducunt, &c. ut in Leone recitat ex Xenophonte. Idem foueis lynxes capluntur, quibus & supi, Olaus Mag. Canibus scētibus lynx mox in arbores confugit: ubi feritur bombardæ capitur & decipula, quām sēpe per laxa trahit. Lynx quām se captam videt, solet verè flere, ut etiam lachrymæ fluant, N. Spreng. Pelles lynx nostrarum, vna omniū ferē pretiosissimæ sunt, & à nobilibus tantum in vestimentis ostentantur. Prisci venatores pelle lyncis regebantur contra imbræ & status ventorum: hoc namq; testatur Virgilius, cum inquit, succinæam pharetra & maculosæ tegmine lyncis.

G.

Vngues lyncum omnes cum corio exuri efficacissimè in Carpachio insula tradunt. Hoc cinere poto, propria vitorum: eiusdem aspersu, feminarum libidines inhiberi: ite o pruritus corporum: Vrina, stillicidia vesicæ. Itaq; eam protinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & inguiforum dolori monstratur in medio, Plinius. Sed de lyncis ex eo, capire tertio d' Etam est. Luxorū nostratium vngues apud viros magnates in prelio letuantur. Ea enim apud nos de illis opilio circumfertur, quod imposita virgam equi sine hominī, retentam cinct vrinam, Io. Bonat Baro. Vngues lyncum albicans: singulos apud nos argento includent, & ad spasmum commendant, si gestentur: fortassis quoniam incutisunt: quo argumento radices etiam nonnullas, curvas nodosasq; aliquaduersus spasmū appendunt, superstitionis & digni talibus remedijis homines. Sunt qui vngulas in equis, & vulgo appellant, his vngubus saluberrimè suciunt & aperiti afferant: & eam ob cauam à multis equitantibus circuferuntur. Lynx seu lupa cervaria, seles, mustela, &c. plus vulnere quam veneno leidunt, Arnoldus. Venator quidam mihi nuper retulit, carnes lyncis comedas cum iusculo valde probari contra febrem quartanam: & ossa eiusdem combusta ac in puluerem redacta extimū esse remedium ad inueterata ylcerā & fistulas tibiarum, C. Collinus.

H.

a. Λύγξ, λυγγός, feminini generis, tum lycem feram, tum lyculum significat: aliqui non recte masculini generis faciunt, & in obliquis gamma cum c. ppa scribunt. Λύγξ πταθός, ἡ λυγγός: ηγεπέσον, ηγεζων, Hesychius & Varinus. Ego pro arcu nusquam legi: sed erroris hucus, si error est, occasio fuerit illud poëtz, Διγρεβίδης, hoc est, resonuit arcus, vel neruus, per omnem toporam: hucus antea oristi, inquit Varinus, thema nullum exeat. Quorum stupefactæ carmine lynces, Vergilius Aegl. 8. Multilynxes, λυγγός, & leones, &c. aliunt amantq;: quitanem fratrum suorum iracunda aut imperita aut ambitioña ingenia ferre non possunt, Plutarchus de philadelphia. Quod silikon, id est lupum aliqui Σπάθη λύγξ (alijs lucem matutinam, alijs umbram interpretantur) recte deriuunt, idem fortassis etymon lyncteriam perspicacissimo animali congruet.

Epitheta. Lynces fugaces, Horatius 4. Carm. Imbelles, Statius 2. Achill. Maculose, Vergili. Timidas agitare lyncas, Horat. 2. Carm. Varix, Verg. Tergote lynees versicolore, Bapt. Mantuanus. Effusa, turgida, apud Textorem. Αεληλοι, οχυροί, Oppiano.

Lynx, Λύγξ, vrb, Libyx iuxta Gades post Alancem: Artemidorus Λυγξ vocavit. Stephannus. Vide Hermolaum in Pliniū s. 1. Lynceus, Λύγκειος, vrb Epiti, apud Scabonem, à Lynco dicta Gentilia, Lynctus, Lynceus; Lycista, Stephanus. A Lynco (Hypermeistra marito) dicta est Lyncea regio, quam mox Lyco insolente Albantis filio notho, Lyceam quoq; nominarunt, Celsius. Lyncest: jamnis potu inebriantis meminit Ouidius 15: Metam. Lynco perspicactor: Lyncei perspicacitas (inquit Erasmus) in prouerbium abiit. Plinius nat. hist 2. 17. Nouissimam, inquit, Lunam, primamq; eadē die vel nocte, nullo alio in signo, quam in ariete conspici: id quod paucis mortaltum contingit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Sunt qui trādūnt Lynceū primum teperiisse fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc vulgo natam fabulam, quod ea quoq; videret, quæ sub terra forent, testis Lycophronis interpres. Meminūt huius & Plato in epistola quadam. Aristophanes in Pluto, Βλέπετε τὸν δοκεῖν τὸν σύγχρονον τὸν Λυγκέων. Lucianus in Hern optimo, Σὺ δὲ τοῦ τὸν Λυγκάτα καὶ τὸν δεσμόνα τὸν οὐδὲν δέδει σήμερον οὐδὲν in Icaromenippo. Πῶς νῦν καθάπερ Λυγκός της αὐτοῦ γενόμενος ἀπειτα διαγνώσεις; Horat. 1. epist. ad Metellinam;

Non possis oculo quantum contendere Lynceus. Non tamen idcirco contemnas lippus inungi. M. Tullius M. Varroni, Quis est tam Lynceus qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrit? Apollonius in Argonaut. (meminit etiam Orpheus) scribit hunc Lyceum vsq; adē fuisse per spicacem, vt etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quæ q; apud inferos fierent, peruidet. Plutarchus in commentario aduersus Stoicos testatur famam fuisse de Lynceo, quod laxa quoq; & arbores oculorum acie penetraret, (hoc recentiores quidam de lynce quadrupede ferunt.) Paulinus in Corinthiæ tradit Lyceum Danaouita defuncto, regni successionem luce p. sse. Pindarus in Nemeis hymno decimo meminit Lyncei qui ex Taygeto monte viderit Castorem & Pollucem sub quercus trunko latitante, & horum alterum iaculo vulnerasse. Pindari interpres citat historiam rerum Cypriarum, Atilstarchum & Didymum, Hec Erasmus. Quod si quis lynceum, vt Suidas & Varinus, pro animali nempe lynce accipiat, sic etiam quadrabit prouerbium in hominem acutissimi visus aut etiam ingenij per metaphoram: hæc enim quadrupes, Plinio teste, clarissime omnium animalium cernit. Sed & lynceus adiectuum, à lynce fera fieti videtur, non à Lynceo viri nomine. Omnes (inquit Galenus citante Cœlio) imbecilliore sumus eternendi potestate, si aquilarum & lyncis acumibnibus conferamur. Ne corporis optima lynceis Contemp' ère oculis, Hypsea cæcior illa. Quæ mala sunt speces, Horatius I. Serm. Λυγκέως ὁξυωπέστερον βλέπεται, id est, Lynceo acutius vides: fuit autem Lynceus frater Idæ, ea oculorum acie, vt per abietem viderit Castorem cum fratrem per dolum necaret, vt Pindarus ait, Suidas. Locus Pindari est in Nemeis Carmine decimo, de Lynceo & eius fratre Idæ, qui Castorem lancea vulnerârit, &c. vnde corruptus Suidæ locus restitui potest. Plura ab interpretibus Pindari petet qui volet. Λυγκέως, εἶδος θηρεύς, οὐ διεργάτης, Suid. Lynceus, inquit Palæphatus, æs, argentum, cæteræq; metallæ primus inquirere coepit. In qua quidem metallorum inquisitione, lucernas secum intra terræ penetralia circumferens, ibidem eas forte relinquebat, ac sursum ipse æs ferrumq; reportabat. Quod factum videntes homines, dicere consueuerunt, quod Lynceus subterranea etiam propiceret ob idq; argentum inde sursum afferret. Lynceus, collyrium quoddam apud Galenum de Compos. sec. locos, & Paul. Aeginetam. Lyncei & eius rumuli, in Laconicis meminit Paulianus. Χαίρεται Λυγκέως γένεται, Hesiodus in Alpide. Porphyrius in Homerum, si modo Porphyrius ea scipisit, in tertium Iliados, Idam & Lynceum scribit Aphatei filios, Leucippidum amatores, ad nuptias Tyndaridas auctorasse Castorem & Pollucem, qui sponsas Phœben & Ilaïtam rapere conati sunt: hinc orto certamine Idæ (Idas) Castorem occidit: sed hac re itatus lupiter, Idam fulminauit, &c. Gyraldes. Eadem leguntur in Scholijs Pindari: & insuper, Persæ familiam à Lynceo ortam esse. De Lyncei contra Castorem pugna, Theocritus Idyllio 27. Hypermonestra inter filias Danai, quæ omnes ex patris præscripto maritos noctu iugulatunt, sola marito nomine Lynceo pepercit: Vide Cælum II. 13. & 25. Lynceus Samius grammaticus, &c. Suidas.

e. Succinctam pharetra, & maculosæ tegminis lyncis, Verg. I. Aen.

h. De Lynco rege Scybarum in lycem fetam mutato, scribit Ouidius 5. Metam.

Maculosa quedam animalia veteres Baccho consecravunt, vt lynces, pardales, axin. Viatoracemifero lynes dedit India Baccho, Ouid. 15. Metam. Quid lynces Bacchi variæ? Verg. 3 Georg. In India Cœsias natæ scribit feram nomine axin, hinnum pelle, pluribus candidioribusq; maculis, lacram Libeti patris, Plinius. Bacchus aliquando effigies est in curru pampino & triumphans, qui pantheris modo, modo tigribus ac lycibus trahetur, Gyraldes. Nebridem quoq; id est maculosa hinnuli pellem, Bacchum, & Orgia celebrantes gestas leimus.

Hæc scripsiteram cum accersitam à pellifice lycis pellem inspicere ipse volui. Longitudo extensa à summo naso ad caudam vsq; dodrantes quatuor, digiti quinq;: & caudæ postea digitis septem. Latitudo circa collum, (non ambitus dico, sed dorsi tantum,) palmi duo inimo dorso, dodrans & digitis sex. Crurum anteriorum longitudo, dodrans cum digitis quinq; posteriorum, dodrans cum digitis tribus. Pilus vndiq; mollissimus est, & densa lanagine conferitus. Extremæ pilorum partes in dorso alblicant, interclusi rufæ: alblicant autem magis partes vtrinq; à dorso medio recedentes: mediū magis fuscum & rufum est. Vnter medius candidus, & maximè imus: partes vtrinq; partim candidæ partim rufæ. Pessim etiam in ventre puncta quædam nigrantur, pauca: crebra verò iuxta imum ventrem vtrinq; ad latera. Pars que in supina colli parte est è regione vtrinq; auris singulas bene magnas maculas nigras habet. Auriculæ parvae breuem quasi triangulum constituent, ambitu nigro: niger etiam supra eas villus eminet, cum paucis pilis albis. Barba setis albis condita est. Dentes albissimi, eminentibus digitum transuersum caninis superioribus: inter quos sex parvi habentur: ex quibus duo extremiti malusculi sunt, cæteri minimi, præsertim in maxilla inferiore. Et vt breuiter dicam, dentes omnino similiter vt mustelæ rusticæ vel martes habet. Pedes admodum villosi sunt: digiti anteriorum pedum quinq; posteriorum quatuor. Vngues candidi, acutissimi. Cauda per totum æqualis crassamenti, postrema parte nigra est. Pretrum erat tres coronati seu denarij aurei cum triente: sunt quæ ferè duplo vigeant, aliæ multò minoris, pro pelliū differentia & regionum vnde habentur. Frequentes sunt in Suetia circa Hyelso vel Helsingiam, in collo variae & maculosæ, Eberus. Mittuntur ad nos ex diuersis Alpinis regionibus Capiuntur & in Martia silva, & (vtaudio) in Lituania & Polonia. Elegantiores maculis aliquot nigris per dorsum etiam insigniuntur. Vngues non quiu's, sed is tantum qui in pede dextro pro pollice est, argento includitur, & dtachma argentea aliquando venditur, tanquam amuletum aduersus comitiales.

Est in arte Londinensi (inquit Ios. Caius) animal carnivorum, apri bimestris magnitudine, corpore toto, capite, ore, pede & vngue felis. Sed barba atq; caudæ, illa, vtrinq; dependente, ex dimidio anteriori nigra, posteriori alba: hac, breui atq; crassa, ex dimidio superiori rufa, inferiori nigra. Oculo flauescente, cilio obscurè albicantere. Aure, vt cati, erecta, pilo intus albo & tenue repleta, foris albo & nigro vestita, led ita vt summa pars nigra, media, triangulati ferè modo, candido, & ima nigro vestiatur. Nec est ea contenta suo orbe finiri, nisi etiam & anterior eius pars seu extrema margo & posterior etiam, eo modo recutetur in seversum, quo modo margines galeri sacerdotis Græcæ apud Venetos ecclesiæ ad superiora replicantur. Summis auribus insident pili aliquot nigræ, veluti crista. Color animali est in extrema parte, rufus, in intima albus, sed respersus hic fascis & ferè per quinque cuncem dispositis, illæ sui coloris obscurioribus maculis, singulari pilo candido & item frequenti per vniuersum corpus præter cætera conspicuus, vt est in quibusdam cuniculorum nigris pelliibus. Et utique nati parte, maculae quatuor sunt, ordine recto positæ. In vtrinq; labro, vt nunc dicemus. In superiori labro, quinq; sunt macularum ordines æquidistantes. In primo ordine & summo, quatuor: in secundo, quinq;: in tertio, octo: in quarto, quinq;

quinq; in quinto, quatuor sunt, & haec etiam in suo queque ordine & quidistantes. In luto labro, septem sunt tantum insigniores, duobus ordinibus collocatae. In primo, quatuor, ad ipsam labri oram: in secundo post eas, tres aliae: post has, aliae minores, sed non ita certa lege dispositae ut superiores. In superiori labro, utrinq; exstant pili quidam rigidiores atq; albi, ut in catis & leonibus. Nasus illi rotundus est pallidus, distinctus a cetera facie undequa; linea nigra. Extremum nasum per longitudinem alia linea (ut in Vicia) dividit, sed per summam tantum leviter ducta, non per ima altius impressa. Pes illi callosus est, & vnguis, vi Felis & Vnicis, in parte abditus, nec nisi appetendo praetendit, vir illa. Scandit mirum in modum, ita, ut ea in te quid possit, ipsa natura vel in caues docet. Melabile animal est, & loco stare nescit, adeo ut nisi forte fortuna Pici marij vox ex corbe cuiusdam rustici, (qui tam Leones videndi causa venerat) quietum reddidisset & attenuatum, nulla fuisse ipsa exquisitioris delineamenta. Eo præsente, quietissimum erat: illo discedente, nusquam consistebat. Quamobrem coactus etiam missio post rusticum famulo, vocalem illum emere, quo præfere, mirabundum tantisper constitit, eum confecto negotio atq; absoluto opere discedendum fuit. Luzzarne nostri vocant, Leunc' amne an Lynceum ex vocum symphon a dicturi, ambiguum est. Pellis in usu est magnatum, & pretijs venditur amplioribus. Non excandescit nisi in iniuriosos. Vocem reddit qualiter felis, cum succenset socio cibum præcepturo. Custodiblandum est & mitte, nec in quemquam sequum. Haec enim Caius. In usitatæ formæ animal anno Domini M. D. XLVIII. mense Mayo è sylva Aurellana in agrum Bucricensem imperium fecit, tanta feritate, ut nemo agricolarum aut viatorum totus vallis armis esset. Medie inter Lupum & Cerum natura fuit, (dicere forsitan voluit Lupum ceruarium frusse,) autea illis in locis ignotum. Hæc ex Chronicis cuiusdam, qui addit Paralipomena historiæ Cartonis. Ego, si bene memini, non in Gallia natum animal ita grossum esse accepit, sed Leopardum, qui ex aula Regis, ubi alebatur, euaserat: & hoc aliquid in hac Historia quadrupedum à meliteris mandatum putandum cum legisset Io. Cates sic ad me scripsit: Quod scribis de Leopardo regis Gillie, potest etiam scribi de quodam quem habuit Anglia rex Henricus octauus, ut mihi retulit nobilis quidam seprægenitus eius olim familiaris. Sic illi: & certè verisimilis est, Pantheræ quam Lynx tanum robur & tantam levitatem faciat. Cetera Seu liger libri de subtilitate ad Cardanum, Exercitationis. 210. prima parte, sentire videatur feram quæ Laberba vulgo dicitur, scemnam esse: Lynxem vero matem, Lupum cervarium scilicet. Huius n. (inquit) breves, o bicipitales, distinctæ & maculæ: illi productæ, & admodum continuæ plereq;. Lupi autem deinceps videtur ab evititate: vicina enim omnis populantur: quo circuin Scandinavia ubi Lynxum frequentia, aliarum ferarum insignis raritas: ad vestram maxima ex parte agrestium felium prædam faciunt. Ceruorum esse hostes acerrimos (vnde ceruus nimis cognominantur) ex Oppiano disces: qui laculentissimis versibus eiusmodi pingit venationem, qualem pugnam Delphinis & Amiaturum: ac Thois vocat. Sic illi. Sed cum Lynces etiam alibi ab Oppiano nominantur, quorum genera duo facit, Thois ne an Lynx sit Luchs nostra, considerandum est.

VIDIMVS etiam Constantiopolis animalia duo parua tam si milia felis, ut non nisi magnitudine differe videantur: quorum nomen antiquum non inuenio, nisi forte de genere lyncum sint, Bellonius.

DE LYNCE INDICA VEL AFRICANA.

His addam quæ illustris vir Io. Bonar de Balice liber Biro Castellanus ad me scripsit de lynce Indica vel Africana his verbis. In libro Iconum animalium, nella e fecisti mentionem Indicæ vel Africæ Lyncis, præter quinque nos træ quæ Germanico vocabulo Lox vocatur. Sed quia Plinius illius meminit, induxit me authoritas tanti viri, ut & istam ad te depictam mitterem & illius mentionem faciem (pictaram nabi non sumus, forte amissa est.) Videtur enim culus Plinius meminit multum differre a nostro lupo cœnario, qui cum sit maximus, vix attingit mediocrem lupum magnitudine. Ista vero Constantinopolis depicta ferocem atq; ingentem bestiam ostendit. Præterea istorum nostrorum Luxorum quin Moschonia, Lituanus, Russia, Polonia, Hungaria, Germania capiuntur, rati sunt admodum insignibus maculis in dorso conspiceti, sed in ventre tantum: Scotia tamē & Suecia mitiæ omnium pulcherrimos. Ita vero de quibus loquor, sunt maculis tam in dorso quam ventre alijsq; membris pleni, nec sunt aded villosi & delictati viri nostrates, cum habeant pilos asperos, seruos & breves. Insuper, nostrorum macule sunt rotundæ, istorum vero triangulares, & similes folio vocato keblat. Hæc illæ.

DE LVPO SCYTHICO.

 VIVI Scythicum appelló feram, quæ in ultima Scandinavia post Noruegiam & Gethiam reperiatur: quam Olaus Magnus in tabula regionum illarum depinxit, vnde nos etiam istam effigie mutuari suimus. Appellat autem Germanico nomine grimmklavv, ab vngulatum acie, quod illis præcipue sequat: animal lupi magnitudine, perpetuæ iracundum.

DE LUTRA.

A.

VTRAS è genere fibrorum esse Plinius scribit: est enim similiter amphibium, hoc est in aquis & terra vivens animal. & corporis partes quædam similiter habet. Ab etsdem quomodo differant, in sequentibus explicabitur. Lutras etiam lyras dici posse Varro docuit: quæ radices arborum in ripa, inquit, succidere atq; dilobere (quod Græcis stolæ) & curare: potest tamē & à suendo videri nominata. quod in aquis se latet: quoniam enhydris Græcè nominetur à quibusdam Herpionis in Plinium. Idem in Corelliano Græcè non enhydrida, sed enydrón dici scribit. Enydris quidē, vel enhydris, Plinio coluber est, in aquis viventi, lutea & Theodoro dicta q; & Hermolæus scribit. Isæ Theodorus enydrion quadrupedem ex Aristotele lutria non uram conuerit. Albertus & eum secuti barbari lutet pro latra scripleront.

Legimus

De Quadrupedibus

Legitur & anadiz pro enydris apud Albertum in Aristotelem de hist. anim. 8.5. Boatum, id est hydria sive lodra, Sylaticus, hydriam pro enydto scribens, lodram pro lutra voce vulgari hodie Ital. Kipod Hebraicam vocem aliqui lutram interpretantur, alijs aliter: sed omnino echinum terestrem esse, in eius historia confirmati. Ichneumonem Iridotus enydrum, Marcellinus hydram vocauit: eundem puto non ineptè lutram Aegyptivel Nilu dixit. Huius historiam supra seorum deditimus. Evidet, animal fluviatile simile Castori, Hesychius & Varinus. Apud Gelonus lacus est ingens, ex quo lutra (enidques, lego enides) capiuntur, & castores, & aliae feræ τετραγωνοπεσσωποι, id est forma oris quadrata: quorum pelles ad renones faciendo consuuntur, (πελτησ στούρες παρεξηράτοις, circa sisyras, p. simbris ornamenti causa assuuntur:) & testiculi ad curanda postriora sunt utiles, Herodotus libro 4. interprete Valla: debebat autem interpretari, testiculos horum animalium utiles esse mulieribus locofis vel veterinis, Græci hystericas vocant, quoniam Græcè legitur εἰς ὑστέραν ἀναπτυνεῖν quem usum castoris præcipue testes commendantur: sed ex lutra quoq; idem effici creditur. Suidas dubitare videtur an Ictis, quæ omnino mustelarum generis est, idem enydrus sit: scribit enim animal esse castori simile: οὐ εὐδρόν εστιν, ιχθυοφάγον: quæ verba etiam Varinus transcriptis & corruptis. Ipse quomodo legendum censem, dicam inter mustelas in Ictide. Fluviatiles caniculae (κυνίες ποταμίου), sic lutras nominat) terrestrialium canum parvulorum speciem similitudinemq; gerunt, Aelianus. Apud Aëtium quoq; 2.178. canis fluviatilis (κύνων ποταμίου) procul dubio lutra est, vide in G. inferius. Serulus castorem quoq; canem ponticum nominat. Alius est canis aquæ apud Arabicos scriptores, culis fel intet venena numerant. Elluchasem in Tacuinis animalia quedam catos paludis nominat, ac si mustelas aut feles palustres aut aquaticas dicas, lutras forte intelligens, his verbis: Sedilia quæ sunt ex catis paludis profundit ad hemorrhoides. Lutram hodie Itali lodram, lodriam, vellontram appellant, vt reperio apud Crescentiensem, Arlunnum, & monachos qui in Mesueni scripsierunt. Galli vne loutre, al' vng loutre: Sabaudi quidam vne leure. Hispani nûtria. Germani & Angli otter. Illyrij vvydra.

B.

Lutras alunt pleriq; regiones, quibus amnes, lacus aut stagna piscesa non defunt. Habet eas Italia, Gallia, Germania, Helvetia, Anglia, Scandinavia, &c. In Borysthenis ripa & Sarmatia tota plurimæ sunt, Hermolaus. Reperiuntur in Italia vbi Pagus mari iungitur: sed in Neapolitano agro frequentiores sunt, Brasavolus. Fibris cauda piscium, cetera species lutrae, Plinius. Feli non admodum dissimilis est (aliqui vulpi comparant, corporis longitudine præsertim:) sed longior & latior, (& capitis specie diuersa, magnitudine pari) Albertus: castore minor. Lutra castoribus similes pelle, sed triplo longiores sunt, in septentrionalibus aquis, præserit ille Sueciæ superioris, &c. reperiuntur. Olaus magnus. Pellem pilis bene densam habet: hi nitidi & molles sunt, vt etiam castoris, à quibus tamen differunt: nam lutra pilus fuscus non nihil ad castaneæ colorem despectit, & breuis ac æqualis est: castori in cineteo candidus & inæqualis, Ge. Agricola. Castor pilo supernè canino est, alibi lutra, Sylvius. Dentes habet acutos, & valde mordax est, Albertus: crura brevia, pedes omnes caninis similes, caudam longam, Ge. Agricola & Albertus. Caniculae fluviatili cauda est pilosa, Aelianus. Lutra castorem refert si caudam aditam, animal amphibium, fibrorum numero adscriptum, hoc tamè ab his distans, quod fiber vtriq; aquæ & falsæ & dulci, lutra mari nunquam immergitur. Caput illi est caninum, dentes quoq; ad canem venatum accidentes: aures castoris: sed graciliori & longiori est cor-

pore, oblongamq; teretem, & in fastigium desinentem caudam gerit. Vulpinis est cruribus, paulò crassioribus tamen, quibus magis in aqua, quam in terra valeat: habet enim posteriores pedes planos, & membranis communitos, vt in castore dicitur est: pelle conetur minus quam castor, spissa, frequenti ac brevi pilo conspersa, colore non nihil ad castaneum accidente: quæ nobis per hyemem maximo est usui, magnoque; pretio diuendi lolet. Cuius etiam caussa, nostri venatores magna sagacitate lutris insidiari solent: atque etiam vestigia in littore, extrementorumq; piscium artis commixtor. in naturam obseruare solent, Bellonius.

C.

Lutras è genere fibrorum nusquam mari accepimus mergi, Plinius. Reperiuntur apud nos, tum luxta flumines tum lacus, castores vero iuxta flumina tantum. Lutris gressilis est, & degit quidem in fluido, victrumque inde emolitur, sed aerem non humorem recipit, & foris (in suis cauerinis) parete solet, Aristot. Lutra (latius corruptè legitur)

(legi) & castor, venantur tam in aqua quam in terra, Albertus. In antris habitat iuxta aquas, Idem. Referunt quidam ut tria ab eo veluti tabulatum ex ramis aut virgis aptè dispositis, cui incumbat, ne madefiat. Pisces venatur: et aquam respiratione indiget, diu tamen sub aqua se continet: est quādo gustus (id est nassus) ingressus, suffatur, cum neq; redire possit quam ingressus est: neq; nassum satis naturè discerpere, Quin & alijs sepe dum præda, anidius sequitur, aberratis impeditur & suffocatur: omnino enim per interualla ore & naribus exertis aërem haurire ei necesse est. In venando quidem mira ei agilitas ac velocitas. Latibula sua tot piscibus replet, ut etiam aer insiciatur: quod quidam non sine periculo experti sunt, qui hoc animal capere voluerunt, Albertus & alij. Hinc & ipsa tam fœtida redditur, vt vulgo nostri in hominē grade solente dicant, fœtere eum lutra in star: vt Latinī, hircum olere. Pisces venatur mira frequentia, Belluacensis Piscibus maximè delestat: præter illos tamē etiam alios cibos edit, (fructus & cortices arborum, Ge. Agricola.) Albertus. E cauernis ad pastrum capescendum egreditur, etiam hyberno tempore, Ge. Agricola. Piscibus lutra vescitur, lacibus, stagnantibus & quietioribus fluviis infensissima, quos magna solertia, magnoq; impetu exterrens ad litorum cauernulas adigit, ut facilius intercipiat, copioseq; præda perfruatur: quanquam famem teneris etiam herbarum asparagis arceat. Ceterum cuniculos non longe à litora sibi excavat, à quibus mane exiliens, amplius quam duo miliaria sursum contra aqua defluxum tendit, ut postea piscibus saturata, facilis secundum aqua decursum in destinata sibi caverna redeat. Plures catulos suis viveribus lactat, quos proiectiores, atq; adhuc matres ipsas, venatores per hydram deflux s plantarum folijs peruestigare solent, Bellonius. Tanta est Lutra sagacitas, ut ex aqua per riuolum exploente, per aliquot procul miliaria piscium odoris excipiat è viarijs: quā subiens valet. Similis facilis haurit aquam secundo fluvio delata in: simul inanis superare cursum potest: quo satra sine labore atq; negotio una cum ipso fluxo cursum delabatur, Scaliger. Lutris etiam hominem mordet, (vt fiber,) nec desistit, ut ferunt, nisi fracti ossa crepitum senserit, Aristot. Lutra quadrato ore mordaces, ut Castores: Olaus Magnus.

D.

Lutra animal est astutum & malignum, Obscurus. Cieatur aliquando, ita ut pisces circuitu suo in retia compellat, regno pescatoris emolumento. Olaus Magnus lutras in Scandinavia alicubi mansueti scribit, ita ut pescatores eis in cœcis ex aquis adferantia culman. Sed quoniā audiores prede inquit plures quam sit opus occidunt, rursum sed hos opus usurpantur. Cicut facilis & alacris ad ludos est, Albert. & alij. Falsum est quod aiunt lutram ad brocogi et atque hyeme circa caudam eius moueat, ne congeletur: sed fiber fortior lutra est, & acutissimis dentibus, quare vel expellit eam, vel occidit, Albertus.

E.

Canes aquaticos nostri vocant, illos qui castores, lutras. & anates sylvestres venantur, ut in Castore dixi in E. Assa (silphij genū graueolens) secundū aliquos in linteo ligata, & juxta flumen suspensa, odore suo canes fluviatiles occidit, & (aut) fugat. Lutra pilus molissimus est, nec facile nitorem vetustate amittit: quamobrem pelles eius in pretio habetur (singulæ apud nos drachmis argenteis septem vel octo indicantur,) tum alijs, tum quod recte parata pluuijs non leuditur. Fiunt autem inde ornamenta in oris (fimbrijs vestiūm,) Albert. circa collum, in vestibus virorum ac mulierum, Albertus & author de nat. rerum. Lutra & castoris pellibus cōcisis, fimbrijs vestium ex pellibus nobilibus confectarum, solent exornare: quanquam lutra pelle longe præstant fibri pellibus, Ge. Agricola. Lutratū pelle τὸν πούλας ταρταρίθηνται, hoc est (vt ipse interpretor) tunicis pelliccis vel rheonibus circumquaq; ornatus gratia assuunitur, Herodotus lib. 4. Valla trastulit, ad renones faciendos consuntur. Germani multis in locis pilos his pellibus conficiunt, vel integrōs: vel qui ex panno sunt inde fulciunt. Eadem aliqui aduersus paralysin, vertiginem, & capitis dolorem salubres fore promittunt. Sed & calcei salubres inde sint, ut mox in c. dicam. Lutrarum pelle cum alijs ex Sūcia mira multitidine ad Moscouitas & Tartaros prærogumentis & vestibus exportantur, Olaus Magnus.

F.

Lutram in cibo damnari audio. Caro eius frigida & fœtida est, Albert. In Germania tamen ab aliquibus in cibum parati Hier. Tragus scribit. Audio & Carthusianis, qui aliarum quadrupedum carnes non attingunt, lutra non interditum esse.

G.

Sanguis canicula fluuiatilis, intumescentes hominum neruos lenire existimatur, aqua & aceto mistus, Aelian. Ex pelle ipsarum calceti (relictis nimirum pilis) conficiuntur, qui neruis salutares esse dieuntur, Idem. Calciamenta ex canis fluuiatilis pelle, mirifice prosunt ad pedum & neruorum dolores mitigandos, Aëtius. Plinius idem castoris pelli attribuit. Corium eius dicitur contra paralysin valere, Albert. Pilei ex pellibus lutrarum concinnatis aduersus paralysin, vertiginem & capitis dolorem salutares creduntur, Michael Herus. Lutra iecur in furto totum audio aduersus dysenteriam laudari, admixtis forsan etiam alijs quibusdam. Cœliacis quidem capræ, & magis hirei iecur commendatur. Lutra iecur contra colicam valet: vinum bibitur cui impositum fuerit. Testes lutrae comitalibus prodeste docent experimenta, ut appareat cum fibro communem lutrae proprietatem esse, Hermolaus in Dioscoridem. Canis fluuiatilis testes, inquit Aëtius, ad eadem valent ad quam castoris testes, sed minore efficacia. Lutrarum testes ad eadem ferè valent ad quam castorum, Ant. Brasauolus. Utiles sunt ad remedia veteri, Herodot.

H.

Dilyteæ adipem vnguento duodecimo ad arthriticos Nicolaus Myrepfus miscet: quod animal idemne lytrae an diuersum sit, incertus sum. Enydris Herodoto & Hermolao Barbaro lutra est, ut supra citavi: Plinius eodem nomine appellat serpentem masculum & album, &c. pro quo lutrem ex Aristotele Gaza transfert. Est & enydrus gemma Plinio lib. 37. sic dicta quod inclusam sibi aquam habeat. Lutras sunt qui in nostris literis aquas immunidas dici à Græcis interpretentur, opinor inde adductos, quia Suidas ἡ τερψινη επιγραφη οντοντη μηδεν, Cæl. Miror Domitium, inquit Hermolaus, in Sylua quadam Papinij tradidisse aquas immundas Græce lutas vocari, auctore nullo: ut versum eius poeta non lutras sed intras scribentis luxauerit. Apud quosdam luter vas est, quo miscetur aqua vino: eius commeninit Hieronymus in Iouinianum, Cæl. Pellem qua succingerentur mulieres in Menni bâlfreis,

balne's, vel qui illas abuebant, vocatam inuenio oam latrida, φαντασία, nunc vero oam per se: sic vero dicitur melota, hoc est pellis ouilla, &c. Cal. plura vide in one. Vinum elutriatum: lutra vase, quod Græci μελωπόν vocant, alicubi apud Plinium legitur, Hermol. Gallica lingua intrarum fiumum vocat esprante de loutres: vestgia, les marches: catulos, cheaux: quamuis eadē voce lupi etiā, vulpis & melis catulos nominant, Robert. Stephan.

CONGENERES LVTRAE, LATAX, SATYRIVM, SATHERIVM, PORCOS.

LATAX, Λάταξ, etiam ut lutris fera quadrupes est, latior lutri, vietus alioquin eiusdem, Aristoteles. Et rursus, Ex lacubus & fluuijs victum petit. Dedit quidem in fluido, victumq; inde emolitur, sed aërem non humorem recipit. similiter ut lutris: & foris parere solet. Lataci pilus durus, specie inter pilum vituli marini & cerui Idem. Et rursus de hist. anim. 8.5. Latax, inquit, latior lutre est, dentesq; habet robustos, quibus noctu plerunq; egrediens virgulta proxima tanquam ferro praecedit. Eodem in loco pro latace, Auicenna translatio habet lamyakiz, Albertus castorem falsè exponit: hinc enim Auicenna, si rectè apud Albertum scribitur, casto appellat. Λάταξ, ομεράλησσαγον, Varinus. Adhibebatur & in cottabisi oxybaphum, in quo latagas infunderent. Sic autem humorem ex poculo vocant profusum, ut interpretatur Athenaeus, Cælius. Oportebat autem (inquit Athenaeus lib. II.) sinistro cubito in initem, dextra in gyrum flexa molliter emittere latagem, τάταξ: sic enim vocabant, liquorem è calice profluentem. Eodem in loco plura de cottabo sive cottabide ludo scribit. Aristophanis interpretres in Pacem, latagem vocat non ipsum projectum liquorem, sed phialam æream, in quam potus inijciebatur, &c. plura enim ibidem scribit super hoc ludi generem. Redamari se à suis amorisibus conijciebant τάταξ παταξ λατάγων (malim per simplex τ.) ει πλευραν έ ποτε κατέλισταντας καπνίσει, Pollux lib. 9. sed rursus copiosè de hoc ludo agit lib. 6. cap. 18. obscurius tamen, ut mihi videtur: πολλαξ quidem illic pro latax legitur: & exponitur pro ipso sono, quem vinum è poculo in cottabion vas emissum reddit. Vide etiam Hesychium in Δαταξ & deinceps: & Suidam in Μεγανόθαλο. Latacen herbam quandam magicam Plinius nominat, nulla descriptione. Paulus Eberus latacem esse putat animal quod vulgo noertia dicitur, quod inter Mustelas describam.

SATYRIVM, Σατηρον fera quadrupes, victum ex lacubus fluuijsq; petit, Aristotele. de hist. anim. 8.5. vbi Auicenna translatio nomine detorto fasuron habet. Albertus interpretatur chebalum Latinè dictum, cuius hirsuta & nigra sit pellis, valde pretiosa, assu solita ante pallia varia, (intelligit forte cōsuta ex muribus varijs, id est Ponticis.) Sed chebalus vox Latina non est: zobelum hodie vulgo vocant, cuius pretiosissima omnium pellis, de qua inter mustelas dicam, neq; enim amphibia est animal.

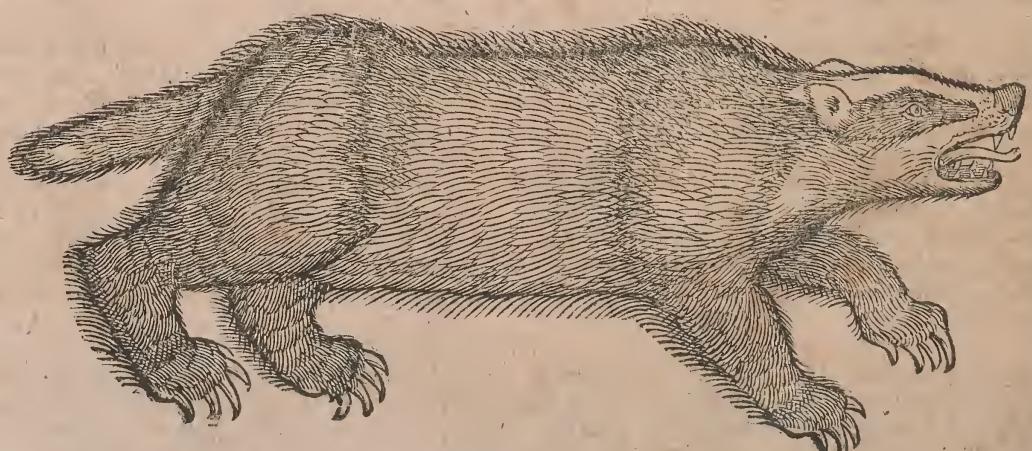
SATHERIVM, Σαθηρον, ut ibidem scribit Aristoteles, similiter amphibion animal est. Auicenna translatio apud Albertum, habet kacheobeon, aliás kachyneon. Albertus interpretatur martarum, animal fuluum, gutturre albo, magnitudine cati. Niphus Alberti verbis negligentius & stimatis, satyrium ex eccabalum (chebalum) facit, satyrium verò martarum. (Alij, inquit idem Niphus, satyrium putant vulgo appellari foinam, quæ magis aquas petit.) Sed martem quoq; (vulgus martarum dicit) & foinam, id est istidem, mustelarum generis esse, nec amphibia, in ipsorum historia dicemus.

PORCOS, Πίγκος, animal quadrupes, fluuiatile, amphibium iuxta Jstrum Varinus. Πορκόν, oxytonum, Hesychius cyrtum, id est nasam piscatoriam interpretatur.

DE MAESOLO.

MAESOLVS, Μαιωνός animal quadrupes in India, vitulo simile, Hesychius & Varinus.

DE MEL E.

MELE

A.

MELES vel melis, utroq; enim modo scribi reperio, ut feles & felis, fœminini generis apud grammaticos. Lucifugo melis, Gratius. Albertus & recentiores quidam masculino genere protulerunt, ut felem quoq; ego utruncq; fœmininum potius fecerim. Bestia melis, Samonicus cap. 48. Septa leporaria è macrijs tectorio tecta sint oportet, ne feles aut meles aliaue que bestia intrare possit, Varro calij legunt, felis aut melis. Melis autem ingressum idcirco prohibendum ab eo consuli apparet, quod mellis auidissima sit. Apud indoctos quosdam non meles, sed melo & melotus nominatur. Melo dictus est, inquit Isidorus, quod sit iucundissimo (rotundissimo, ut apud Vincentium Bell. legitur) membro, vel quod fauos perat, & assidue mella captet. Melo vel melotus, animal quod & taxus dicitur, cuius pellis hispida valde melota vocatur, Glossa in epistolam ad Hebreos, sed melotam Graci pellem ouillam aut caprinam vocant, non melis (cuius nomen quidem Gracum reperias) ut suo loco dicetur. In medico quodam diuine Hildegardis libro Helus pro mele scribitur, librarij forsitan vito. Est sane meles non alia quadrupes, quamquam à recentioribus taxus vel tassus nominatur, alijs taxo, Alberto daxus. Sribit Sipontinus ignorasse quid melis esset longissimis temporibus Latinos omnes Gracosq; alijs aliter hoc vocabulum exponentibus: tanquam ipse primus taxum esse docuerit: eum idem Aggregator & alijs ante ipsum prodiderint. Gracum verò eius nomen nec ipse nec alius adhuc quisquam ostendit: nam melis quod sciolus quidam in Calepini dictionarium inseruit, falsum & fictitium est. Aristoteles & veteres animal quod vulgo taxonem nominant, trochum appellantur, Obscurus. Georgius Alexandrinus mellem, animalia uibus in imicu putat esse, id nempe quod vulgus fouinum (foinum, Volaterranus) & marturellum appellat sed errasse conuincitur, quoniam in loco Varronis citat 3. 11. non meles, sed feles legitur. Feles apud Columellam & Varronem accipi videtur pro fouino, sic enim vulgus appellat bestiolam gallinis maxime infestam, Phil. Beroaldus. Sed felem, catum esse, supra assertum nobis est. fouinus & marturellum mustelarum generis sunt, multum diuersa à mele seu taxo natura. Albozao (vocem corruptam pro alzabo. &c.) Rasis interpres non recte taxonem interpretatur, omnino enim hyena est. טהה, tachasch, vel tahas, plurale techashim, David Kimchi expedit animal diu, sorum colorum: unde Onkelus vertit סגונה, vel אֲרָבָת sagona quod gaudeat coloribus, Eadem scribit Abraham Esra Exodi 25. Rabi Salomon Ezechielis 16. טשׁוֹת tesson, id est taxum interpretatur, quod Nic. Lyranus probat, & vir quidam huius linguae eruditus apud nos. Numeri (ut Aug. Steuchus testatur) 14. Ebrai qui quidam bouem quidam taxum durissimam pellis exponunt. Aquila & Symmachus ianthinon, item Ezechielis 16. Aquila & Theodotion ianthina, Septuaginta hyacinthum: sed animalis, non coloris aut vestis non men esse patet ex scripturæ locis, qui sunt: Pelles arietum rubentes, & pelles taxorum (techashim) Exodi 25. interprete Munstero: Hieronymus vertit, pelles arietum rubricatas, pellesq; hyacinthinas, & Septuaginta similiter. Et rursus eadem verba capite mox sequenti. Et rursus, operient arcum pelle taxorum (tachasch) & expandent pannum super ipsam qui totus sit hyacinthinus. Numeri 4. Et paulo post, Extendentq; super ista pannu coccineum, quem operient alio operimento de pelle taxorum facta, Munstero interprete. Septuaginta & Hieronymus hinc etiam pellem hyacinthinam vertunt. Calciaui te tachasch (corio taxi) Ezechielis 16. hyacinto, Hieronymus & lxx. Numerorum quarto Chaldaicus interpres, ut dixi, sagona reddit: Arabs טראט, darasch: Persa طردن astbak. Sed quoniam taxi pellis nec elegans nec pretiosa est, quarendum an thos forte aut lynx aut simile animal, cuius & pretiosa sit pellis & colore punctisq; varia significetur. Vox quidem ipsa tahas vel tahasch satis ad thos accedit, quanquam ad taxum forte magis: sed ex vocum similitudine, nisi res ipsa conueniant, nihil probatur. Meles italicè tasso vocatur. Rhartis qui italicè loquuntur, tasch. Gallicè tasson: vel ut alij scribunt, taiffon, taixon, tessor: & à colore pilorum, grisart: aliqui blaureau (al blaurea) appellant, Carolus Bouillus: aliqui Lutetia: ut audio, bedano. Hispanice, saggo vel texon. Germanicè tachs vel daxs. Anglorum nomina diuersa sunt, a brocke, a bagert, (alias badger) a barson, a deer, a gray, Illyrice egez vucz.

Sesquiulos & taxones animalia quædam appellat author libri de mirabilibus sacrae Scripturae qui vulgo Ausustino attribuitur. Brasatiolus taxum ferè murium alpinorum generis esse coniicit, forte quod similiter in cavernis latitet, & somniculosus esse putetur. Sed muris alpini formam naturamq; longè diuersam esse, facile ex eius historia apparebit. Apud Lucanos in Italia animal reperitur, μετεπέπως ἀρκτης τε Κούδης, hoc est, mediū quodammodo inter vrsum & suetum, (non magnitudine sed corporis forma,) Galenus de alimentorum facultate 3. 1. Hoc animal forsitan aliquis melem esse coniecerit, præsertim cum haec proprio nomine Graco destituatur: aut si pro vobis legas, murem alpinum intelligere poteris, quem quidam γερουμων appellant. Sed potius fuerit nihil mutare & mele intelligere. Nam, ut doctissimus vir Cælius Secundus Curius nos docuit, mele (vulgè tasso nominat) abundant non Lucani modo, verum etiam Siculi, & reliqua regni Neopolitani oræ: & ea velfuntur autumnali præsertim tempore, quod tum maturis vvis & reliquis fructibus maximè pinguiscit, quamobrem uno nomine Σελαξιον vel Συραξιον Græce vocari poterit. Habet enim cum Viso communia quædam Melis, ut crura humilia, corpus crassum, auriculis etiam & pedibus non dissimilis: & quod ipsisdem fere vescitur, & in cavernis degit, somnolus adeo ut magna hyemis partem dormiat: cum sue verò pinguitudinis abundantiam.

B.

Meles in alpinis & Helueticis regionibus plurimæ capiuntur. Duo sunt genera, unum canis instar digitatum, quod caninum vocant: alterum vngulas, ut fues, habet bisulcas, quod idcirco suillum appellant, Ge. Agricola ex Alberto. Distinguuntur & erinacei genera similiter. Quidam non vngubus tantum, sed ore etiā siue naso & rostro suillum sui, caninum cani similem faciunt ut erinaceos quoq;. Differunt haec taxi genera, rostri figura, & insuper virtus: nam caninus vescitur cadasueribus, & ijs cibis quibus canes: suillus vero radicibus, & ijs quibus siue, ut fetti lit mihi Normannus quidam qui utruncq; genus aliquando se cepisse aiebat. Taxus est magnitudine vulpis, Alberto. sed crassiore brevioreq; corpore. Magnitudine ferè vulpis, sed humilioris statura, propter crurum breuitatem. Magnitudine est vulpis aut canis mediocris, cuius quodammodo speciem præ se fert, maximè caninus, Ge. Agricola. Fiber meli ferè similis est, sed paulo longior, pilo subtiliore. Crassi meles non sunt pinguis tamen, Ge. Agricola. Taxi sagina (adeps) Luna crescente augetur, decrescente minuitur, interlunio nulla, Liber de naturis rerum. Cutis ei dura & sordidissima, Isidor. spissa, Albert. villosa & satis rigida, Obscur. Pilum habet grisei coloris, Isidor. similiter ut feles coloris incani. Vnde quidam Gallorum à colore grisart vocant. Duris vescitur villis, qui sunt vel albi vel nigri: & dorsum quidem abundat nigris, reliquo corpus albis: excepto capite quod alternis qui-

busdam quosi lineis nigris & candidis à supraemā capitis partē ad rictū ducētis decoratur, Ge. Agricola. Pilō tegi-
tur magis albo quam nigro: sed in dorso plures sunt nigri, in lateribus plures albi. Capitis pilus in medio niger,
vtrinq; (ad latefa) albus, Albert. Dentes habet acutos: quainobrem mordax est animal. Dorsum latum. Crura
brevia: & vt quidam scribunt inæqualia, nempe sinistri lateris breviora: vnde fiat vt celerimè currat, si pedes dex-
tros rotarum orbitis inferat, & hoc modo venatores effugiat. Hoc ego, inquit Albertus, non reprehendi, cum
ramen s̄p̄ius hoc animal considerauerim. Ipse etiam inspecta aliquando mele diligentissime, crura dextra sinis-
tris æqualia reprehendi. Cauda ei varia, villosa, non longa. Zibethus, animal ore oblongo vt taxus. Cardanus.
Melem ego aliquando considerauī, cui vngues quini ante & retro erant: crura anteriora dodrantalia, posteriora
breviora. Ponderis crant libra nostra (qua octodecim unciarum sunt) fere 30. vt aiebant. Longitudo à summo
naso (qua in instar suis prōminentem & crassiusculum habet) dodrantes tres cū palmo vel paulo plus. Pili (prā-
sertim per totum dorsum, longiusculi ad tres digitos, hirti, inferius & maiori parte albantes seu cani, superius
nigricantes; caput per mediū albcat, vtrinq; verò maculae (lineæ) nigrae sunt, &c. cauda magis albcat, latiuscu-
la, sex aut viij digitos longa: crura nigris pilis vestiuntur: dētes fere vt canum, duobus vtrinque caninis, inferiores
medij inter caninos parui & multi sunt. Corpus & sua proportione admodū latum est, pingui plurimo abundat,
cū inter carnē & pellem, tum circa renes. Auriculae parue & breues: oculi parui. Fellis vesica magna satis. Graui
odore, plurimis circa inguina pediculis latis infestabatur: vngues anteriores longiusculi & nudi ad fodendum
apti, posteriores breuiores & pilis testi. Interlunij dicerat & pinguedo tamen in eo abundabat. Rictus ei angu-
stior erat, & canino fere similis. Antiquis fuerat persuasum, promiscuum esse vtrinque; in Hyænæxum, eos casti-
gat Aristoteles. Negat enim in masculo eam rimam, qua sub excrementorum exitu est, peruiam introrsum esse.
De Melibus hoc itē dictum à nobis est, Scaliger. Ego alium, in quo de Melibus hoc dixerit, locū iam non reperio.

C.

Mele subit caueras, sed egreditur ad pastum capeſſendum, etiam hyberno tempore, & vagatur in sylvis, Ge.
Agricola. Quamobrem Gratius melem lucifugam dixit. Taxus somniculosus est gliris instar, Arlunnus: sed glis-
tota hyeme dormit, meles non item. Mel audie appetit, ex quo nomen inuenit, Isidor. & Ge. Agricola. Apibus &
melli insidiatur. Crabronibus & alijs vermbus taxum visitare ferunt: quia non est velox ad venandum, Albert.
Amat loca feracia pomorum & fructuum arboreorum, quorum esu autumno præcipue pinguiscit, Stumpfius.
Animal est valde pingue, Albert. hinc vulgo hominem valde corpulentū, taxi instar obesum esse dicimus. Lupi,
melis, vulpis & huiusmodi animalium catulos, Galli cheaux appellant.

D.

Caueras subterraneas dum sibi parant, vt audio, effossam terram in vnum resipinum coniiciunt, quem mox
satis oneratum pedibus apprehensum mordicus vectorem extrahunt, totiesq; repetunt, donec ampla satis sit ha-
bitatio. Similis quædam fibrorum & alpinorum murium industria fertur. Pi opriam sibi foueam vespes non pa-
rat: sed melis fouæ, absente ea, introitum excremento inquinat: rediens illa virus olentem deserit, & vulpi habi-
tandam relinquit, Isidorus & Albert. Cicurata, facilis est & ludis indulget, Albert.

E.

Canes quođam exiguoſ, qui melium vulpiumq; caua ingressi, mordendo eas expellunt, nostri vocat lochbünd-
le. Meles quidem si quando cum canibus pugnat, valde mordet. Isidorus infesta tam à canibus aut alijs animali-
bus, supinam se dentibus pedibusq; defendere scribit. Meles in metu solertes, sufflata cute distinetè (al' distentu)
ictus hominum & mortis canū arcent, Plin. Hoc audio hodieq; à taxo fieri compertum. Galli pedicæ genus vo-
cant haſepied illaqueandis lupis, vulpibus & taxis idoneum. Meliū pellibus pharetras muniūt, & hecīa equo-
rum, (kommet.) Ne vulnerentur canes à beslijs, imponuntur collaria, qua vocantur melium, id est cingulum cir-
ca collum ex corio firmo cum clavis capitatis, Varro. (Ex taxi pellibus in Italia etiamnum collaria canum confi-
ciunt: & pharetras villosas: & sacculos quibus tum pastores tum alij vntunt his, enim inclusa præclarè ab aquæ in-
juria defenduntur.) Collaria canum aliqui millos vocant, quasi melinos, ab hoc animali, vt grammatici quidam
volunt, quos potius sequor, quam illos qui à multitudine clavorū quasi à uile clavis dictos aiunt. Plinius Fron-
tinusq; tegi scuta melium pellibus scribunt, (easq; esse densas & validas). Hęc apud Plinium & Frontinum iam
non reperio, nec memini authoris nomen qui hac tanquam ex illis citat. Ge. Agricola Germanis suis melium in-
terpretatur ein haffband dar under daxsgefuetere, so man den hunden anlegt. Collaribus ergo Sunt qui lucifugæ tri-
fas inducere melis Iussere, aut sacris conserta monilia conchis, &c. Grat. ne canes fascinentur aut ne rabiem in-
cidant. Pilos in equis albos subnasci reperio, si prioribus euallis locus illinatur melle erudo cum adipe melis.

F.

Taxos in Germania Italiaq; mensis apponi scio, & à multis laudari. Quidam apud nos pira simul coquere so-
lent. Sunt qui & taxos & glires cœni addant, quæ animalia in qualitatibus hystricij haud multum dissimilia sunt,
Platina. Melis caro à me gustata septembri mense, bona, pinguis & subdolejs erat: quod si generibus differunt, vt
& caninus & suillus taxus sit, suillum (vt & in erinaceorum genere) ad cibum præferendum iudico.

G.

Ad sanguinis reiectionem è pectore prodeſſe putatur. Ovorum cinis, aut cochlearum, aut deniq; melis, Sereni.
Melis & cuculi & hirundinis decoctum & potum, ad mortum canis rabidi laudant. Plin.
Sanguis taxonis cum sale cornibus animalium instillatus, à peste & mortalitate seruat: notum est omnibus,
Brunfelsius nescio ex quo authore. Recentiores quidam quorem stillatum (destillatum vulgo vocant) è san-
guine taxi, aduersus pestilentiam commendant. Sunt qui aduersus eandem luem hoc medicamentū præscribant,
vt in manuscripto quodam libro reperi. Sanguis taxi recens, terra Armena, crocus, tormentilla, siccā teruntur re-
ponunturque: vſus tempore sumitur inde ad magnitudinem fabæ cum quarta parte denarij aurei in tenuissimum
scobem lima redacti. Præcipitur autem etiam flammulam (herbam sic dictam à facultate vreldi) iuxta vel sub
babonem illigari oportere. Taxonis sanguis siccus & in puluerem redactus, mirum in modum lepræ morbo mé-
detur, Carolus Bouillus.

Taxi pinguedinem Græci prætereunt: constat autem plurimum emollire, Brasauolus. Jacobus Sylvius adi-
pem me-

pem melinum, caninum, felinum, &c. inter taurinum & suillum constituit: nimirum quod suillo crassiores, taurino tenuiores sint: mihi quidem omnes hi adipes suillo & taurino magis calfacere, & digerere videtur. Nec spernendus adeps dederit quem bestia melis, Serenus contra febres & calores nimios corporis. Adipe taxi inuncti febrientes sanantur, Aesculap. Axungia eius valet ad renū dolores, Albert. Quidam nephriticis & calculosis inungunt: & alijs etiam membris dolentibus, Obscur. Inuncta melium pinguitudo vel cum alijs infusa (per clysterem nimirum,) renū dolores sedat. Ge. Agricola. Adipes taxi, vulpis, felis sylvestris & alijs. à medicis quibusdā (Leonello & alijs) miscentur ad compositiones arthriticas. Taxi & canis pingua equarij medici miscent ad heruos contractos remolliendos. Cerebrum cum oleo coctū omnes dolores curat. Aesculap. Lecur melis ex aqua oris grauitatem emendat, Plin. Testiculi taxi cum melle cocti libidinem accidunt, Aesculap. Fertur quod sole ex pelle taxi parata in calceamentis sit scitum remedium contra dolorem podagricum, Incertus. Morsus taxi aliquando venenosus est, sed non semper, Albert. Morsus eius plerunq; grauissimus est, & exitialis: nimirū quia vescitur crabronibus & animalibus venenatis quæ in terra repunt, vnde dentes eius insciuntur, Liber de nat. rerum. Taxus, lynx, catus, &c. vulnere magis morsus sui quam veneno ledunt, Arnoldus.

H.

Meles lucifuga, Grat. Licebit etiam obesam, opimam, vel pinguem cognominare. Melis hasta è ligno mali dicta, Fest. vt Græcæ originis sit, qui melén malum arborem vocat, prima longa: mélon, fructum eius, & per excellentiam cotoneum: vnde melinum penultima breui, ex malis cotoneis paratū, vt oleum melinum: à mele autem quadrupede melinum, penultima longa formari poterit, μῆλος etiam in Lexico Græcolatino arbor malus exponitur, sed sine authore. Mæla fraxinus est, cuius lignum hastis conficiendis idoneum habetur: quare eodē nomine hastam quoq; nominant Græci, Mali certe arboris lignum hastis ineptum est. Leucrocuta feræ caput est melium, Plin. camel'num, Solin. A taxo Ferrariæ nobilissima Taxonorum familia nomen sortita est, Brasauolus. Fiente, id est simus Gallica lingua, non de quibus suis feris, sed propriè fœtentibus dicitur, vt vulpe, mele.

DE MONOCEROTE.

Figura hæc talis est, qualis à pictoribus ferè hodie pingitur, de qua certi nihil habeo.

A.

MONOCEROS, hoc est vnicornis fera ab alijs aliter describitur: siue quoniam diuersæ sunt vnicornes animantes, vt constat: siue quod aliqui notas diuersarum tanquam vnius confuderunt. Minus autem mirum de fera tam peregrina & toto à nobis orbe diuisa, nec vñquā in Europam adducta, diuersa ab Europæis scriptoribus auritis ferè omnibus nō oculatis, memorij prodita esse. Hoc magis mirum, recentiores etiam, vt Ludouicum Romanum & Paulum Venetum, qui regiones illas in quibus reperiuntur iustrarunt, diuersas tamen monocerotes describere. Ego singulorum verba adnumerabo, vt doctioribus diligentioribusq; olim certius aliquid his de feris statuendi occasionem præbeam. Orsei Indi vénantur asperrimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo pedibus elephanto. cauda apro, mugitu graui, uno cornu nigro media fronte cubito um duum eminente, banc feram viuam negant capi, Plinius. Physiologus quidam author obscurus, & alijs eum secuti, monocerotem animal paruum esse scribunt, hædo simile acerrimum, uno in capite cornu. Sed illi ex Plinio acerrimum pro asperimum legerūt: & hædo pro equo, vnde necessarius ferè alter error secutus est vt animal paruum esse putarent.

Montes (inquit Aelianus) esse dicuntur in intimis regionibus Indiæ, ad quos difficulter eatur, vbi præter alias bestias feras reperiatur monoceros, quém (Indi) vocant carazonon: eumq; magnitudine ad confirmata ætatis equum accedere dicunt, iubaq; & pilis fuluum esse: pedum bonitate & rotius corporis celeritate excellere: atque similiter vt elephas pedum digitis indiusis esse: apri caudam habere, inter supercilia cornu uno, eodemq; nigro, non laui quidem sed versuras quasdam naturales habente, atq; in acutissimum mucronem desinente ornatum existere, Hæc Aelianus. Mihi omnino Plinius & Aelianus vnam cædemq; bestiam descripsisse videntur: Minim 3 sed nec

sed nec aliam Philes simia Aelianū, cuius verba singulatim in sequentibus per partes recitabo. Quinetiam asinus siue onagrum Indicum, si non idem, inter unicornia tamē animalia iam descripto omnium proximum esse dixerim. Conveniunt sanē præter cornu vtrīq; vnicum ē media fronte, locus natalis India; equi magnitudo, vngula solidæ, celeritas, vita solitaria, robur in expugnabile, & quod confirmata etate nulli capiuntur. Colore tantum differre videntur: cum asinus Indicus albus sit reliquo corpore, sed capite purpureo: monoceros fulvus, qui coleret etiam rhinocerotū à quibusdam tribuitur: sic & cornu color non idem: monoceros enim simpliciter nigrum Plinius tribuit: asino Indico Aelianus medium tantum nigrum, inferius album, superiorius puniceum. Bellonius hæc ex Aeliano ita citat, vt cornu pars quæ in superficie est punicea intelligatur, interior alba, intima & media nigra quæ interpretatio mihi placet. Philes quidem cornu totum nigrum esse scribit, excepto mucrone. Sed de asino Indico unicornie supra docui abunde statim post Asini historiam, ex Aeliano, Phile, Aristotele, Plinio. Hic de eodem Philostrati verba adiiciam ex lib. 3. de vita Apollonij. Asinos sylvestres (inquit) in vicinis Hyphasisi India fl. paludibus multos capi dicunt: esse autem huiusmodi feris in fronte cornu, quo taurorum mōre generosè pugoant: & Indos ex illis cornibus pocula conficere: asseruntq; nullis morbis illo die affici, qui ex huiusmodi poculo potarint: neq; si vulnerati fuerint dolere, & perigne etiam incolumes transire, neq; vllis venenis lædi quæcunq; nocendi gratia in potu dantur. Iccirco regum esse eadem pocula, nec alij quam regi eiusmodi feræ venationem permitti. Apollonium itaq; feram aspexisse eiusq; naturam cum admiratione considerasse seruunt. Interroganti autē Damidis, an sermoni qui de poculo iam dicto ferebatur fidē adhiberet: Adhibeo, inquit, si huius regionis immortalē regem esse intellexero. Qui enim mihi aut alteri cuiquam poculū ita salubre (*αρωτινός οὐ τωνίζεις*) dare potest nonne verisimile est ipsum quotidie illo vti, & ex eo cornu frequenter vel ad eruplā vsq; bibere? nemo enim ut puto calumniabitur eū, qui tali poculo etiam inebrietur, Hæc ille. Sunt etiā (inquit Arist. de partib. anim. 3.2.) quæ cornu singulariter armentur, vt oryx & asinus Indicus: oryx bisulcus, asinus ille solipes est: gerunt sanē medio sui capitis cornu fixum ea quæ vnum habent: sic enim maximē pars vtraq; cornu obtinebit, cum medium commune pariter vtrīq; extremo sit. Solipes potius quam bisulcum esse unicornie recte videri potest: vngula enim tam solida quam bisulca, eandem naturam habet quam cornū, itaq; eisdē simul & vngulam findi & cornu congruum est. Filiū etiam vngula & cornu ex defectu naturæ evenerit: itaq; cum exuperantiam vngula solipedum natura dedisset, recte demplū supernē fecitq; unicornie, Hæc Aristotel. Illa sanē cornua quæ hodie in principum quorundam, vel ciuitatum vel ecclesiasticis thesauris ostenduntur, vt Venetijs. Argentorati, Metis, audio anfractuosa esse, & spiris cōsoluta, tanquam duobus filiis aut funiculis in se contortis, quale quidē cornu duplex iudicari debet, etiamsi vnicum & simplex appareat. Huiusmodi etiam Philes monocerotis sui cornu facit, hoc versu, Ως εἰς τὴν γῆν φυεῖς κεκλωπούχοι. & Versuras quasdam habere Aelianus scribit. Vide plura in b. Onesicritus inquit, equos unicornes in India esse ceruinis capitibus, Strabo. Terrā Indiam equos uno cornu præditos procreare ferunt, quorum ē cornibus pocula conficiuntur, in quæ venenum mortiferum coniectū si quis biberit, nihil graue, quod cornu repellat malum ipsum, perpetietur, Aelian. Ceruinum caput etiam Plinij monoceros gerit, qui tamen (vt supra dixi) ab Aelianī monocerote non differt: vt etiam equus Indicus unicornis non alias videri debeat: nam & monoceroti seu cartazono forma & magnitudo equi est. Quod autem Aelianus poculum ex eius cornu factum venenis aduersari scribit, quod tum ipse alibi tum Philostratus & Philes asino siue onagro Indico unicorni attribuunt, rursus argumento est eadem esse feram quæ diuersis duntaxat nominibus appelleatur: aut si differat, colore tantum differre, vt paulo ante asserui.

Mecha quæ vrbs est Arabiæ Mahometis sepulchro & delubro insignis: iuxta quod (inquit Ludouicus Romanus patritius) septa seu claustra visuntur, in quibus unicornes gemini asseruantur, quos loco miraculi populo ostentant, nec ab re, res est miratu dignissima. Sunt autem eiusmodi. Alterum eorum, quem constat longè præriorē esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu vnicum; longitudine trium cubitorū. Longè natu minor est alter, vt pote anniculus, ac equino pullo simillimus: eius cornu quaterni palmi (quatuor palmorum, dodrantes intelligo) longitudinem haud excedit. Coloris est id animal equi mustellini, caput cerui in star: collo non oblongo, rarissimæq; iubæ, ab altera parte solum dependet. Tibias habet tenues, easdemq; graciles admodum hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedū bifidas habet, capri nos pedes fermè referentes. Tibiarum posteriorum pars exterior villosa est, piliq; plurimi. Sanē id animal ferū videtur: verum ferociam nefici quo comitare coniuit. Eos unicornes quispiam Sultano Mechæ dono dedit, ceu rem inuenit rarissimam & maximē pretiosam. Adeucti sunt ex Aethiopia ab Aethiopum rege, vt eo munere necessitudinem coniuncti & summi cum Sultano Mechæ præfecto iniret Hactenus Lud. Romanus, ex quo Cardanus etiam in opus suum de subtilitate transcriptis: sed errat quidē pro monocerote rhinocerotem nominat. Apparet autē diuersum hoc monoceros animal esse ab asino Indico, qui solipes est: nec non à Plinij & Aelianī monocerote, quæ similiter solipedem esse dixerim, quoniam pedes eius elephantinis comparantur, quamuis enim elephantum nō simpliciter solipedem veteres dixerunt, vt qui digitos quinq; leuiter formatos & informes habeant, tamē equinis pedes eius conferuntur. Unicornie quidem bisulcum animal præter orygem Aristoteles & Plinii nullum agnoscent. Est autem orygis etiam cornu nigrū, altum, & ferrei, id est durissimū mucronis, in Libya, ex caprarum sylvestrium genere: vt mirer Oppianus, qui rhinocerotem nō multè maiorem oryge esse scribit, cum Plinii eundem elephanto longitudine parem faciat, alij paulò minorē tum longitudine tum altitudine. Sed de oryge alijs in historia ipsius: diuersum enim illū esse à simpliciter dicto unicorni, omnino cum Nipho contra Albertum sentio. Regnum Basman (inquit Paulus Venetus) magnū Cham pro domino agnoscit. Inueniuntur in eo elephanti & unicornes permulti. Sunt autē unicornes paulò minores elephantis, pilis bubali, pedibus elephanti. Caput habent vt aper, & more porcorum in cœno morari gaudent, & alijs immundis locis. In medio frontis gestant cornu vnum, crassum & nigrum. Linguam habent spinosam, eaq; lædunt homines & animalia. Hoc etiam animal, si vera descriptio est, à superioribus omnibus diuersum fuerit: in nonnullis sanē ad rhinocerotem accedit, magnitudine, capite, pedibus, sed rhinoceroti cornu à naso prominet. Nicolaus Venetus comes, extremerū Asia prouinciā quandam Macinum nominat, inter Indię montes & Cathaum, (Sericam intelligere videtur,) vbi animal nascatur suillo capite, bouis cauda, vnicō in fronte cornu, eoq; cubitali, colore & magnitudine elephantis, quibus cum bellum continuè gerit. Id cornu veneno medetur, ideoq; in honore est, Aen. Sylvius de Asia cap. 10. Albertus libro 22. vnicorni eadē adscribit quæ veteres & classici authores rhinoceroti. Theologi quoq; & interpres sacrum literarum ferē confundunt, vt medici quoq; recentiores, Aggregator, & nostra etate Iac. Sylvius. Atqui nos de thi-

de rhinocerotis cornu in medendo viribus nihil quicquam legimus apud classicos authores: de monocerotis vero vel asini aut onagri Indici cornu, ea quae partim iam hoc in capite scripsimus, partim in Asini Indici historia: partim vero post scribemus praesentis historiae capitulo. Animalia quidem ipsa differre satis intelliget, qui rhinocerotis historiae praesenti contulerit, ut de re ipsa dubium non sit. Ceterum Hebraicu nomen רַכְמָה reem, quod in Sacris literis nunc unicornem, nunc rhinocerotem interpretantur, vtrum potius esse dicam incertus sum, monocerotem tamen potius significati animus inclinat. Munsterus in Lexico trilingui rhinocerotem Hebraice vocat רַכְמָה aut אֶתְנָה reem. & rurus unicornem רַכְמָה rimna, & קָרָשׁ karas vel karasch, quod nomine in Sacris literis non reperitur. si tamen reem vel rimna & karas in unam vocem coniungas, vox fiet simillima Graecae rhinoceros. Reem David Kimhi feram robustam & unicornem interpretatur. R. Saadias huius generis foemella nomina nat aco, de qua voce in Ibi dixi. Improbat Elias, neque concedit unum duntaxat habere cornu, si quidem cornua eius dicuntur. Deutero. 33. his verbis: Primogenitus bouis illius decorem habet, & cornua eius sunt velut cornua rhinocerotis, (reem) quibus deturbabit populos pariter usque ad fines terrae, Munstero interprete. Hieronymus hic rhinocerotem transfert, Septuaginta monoscerotem. Tertullianus in libro aduersus Praxeam tertio, haec verba enarrans, sic translata, Tauri decor eius: cornua unicornis, cornua eius, in eis nationes ventilabit ad summum usque: Non utique (inquit) rhinoceros destinabatur unicornis: nec Minotaurus bicornis, &c. Rhinoceros quidem non unum, sed duo gerit cornua; alterum in narre, alterum superne, exiguum quidem sed validissimum, ut in eius historia referemus. Rabi Salomon etymologiam huius vocis (reem) putat רַכְמָה rom vel גּוֹבֵה gobba id est altitudinem. Abraham נְקָדָה tokeph, id est robur. Deuteronomij 33. Chaldeus exponit metaphorice rumam vetukpha, id est altitudinem & robur. Arabs אֶתְנָה barkeran, Persa بَرْكَة bark: qua voce interpretator etiam aco, (nos aco ibicecum esse putamus.) Deus eduxit eos de Aegypto, quasi fortitudo unicornis (reem) est, ei Numerorum 23. Arabica tamen translatio habet رَمَّة, reem. Et exaltabitur cornu meum sicut unicornis. Psalmo 92. Chaldeus hic pro reem ponit רַכְמָה remana: Arabs cōposita voce ab unitate cornu vtitur. Salua me ab ore leonis, & a cornibus unicornium (רַכְמָה, remim) exaudisti me, Psalmo 22. Vox Domini exilire fecit cedros sicut vitulum, & Libanum & Sirion sicut pullum unicornium, remim, Psalmo 29. Et aedificauit veluti (palatia) excelsa sanctuarium suum, Psalmo 78. hic non reemim, id est unicorns (vt Lxx & Hieronymus verterunt,) sed ramim, id est excelsa legitur. Descendentq; unicorns cum eis, & tauri cum magnificis. Esaiæ 34. intelliguntur autem viri fortes & robusti, quare Lxx. pro reemim verterunt αὐτούς, id est vegetos. Nunquid acquiescat monoceros (reem) vt seruat tibi, aut vt moretur iuxta præsepio tua? Nunquid ligabis monocerotem fune suo pro sulco (faciendo) aut complanabit glebas vallium post te? Iob. 39. Est enim fera prorsus indomita, vt dicam in D. גּוֹבֵה, dischon, vocem Hebraicam Chaldeus Deuteronomij 14. interpretatur rema, id est unicornem: Lxx. & Hieronymus pygargum. Vide in historia pygargi inter capras sylvestres: quod si pygargus esse non placet, oryx forstian fuerit, qui & ipse unicornis & ex sylvestrum capraru generis est. Hebrei רַכְמָה carim pecora minora appellant, id est agnosc, oves, arietes aliqui car hircum exponunt. Hieronymus tamen Psalmo 37. carim monocerotes vertit, quod non probamus. Verba Psalmi sunt haec. Inimici Domini sicut optimum (adeps) quod est in agnis (carim) consumuntur. Vide in Hirto A. Alchercheden, est animal quod dicitur unicornis, habens in fronte cornu unum, quod aduersatur venenis, And. Belluneri. Μονόκερος, fera terribilis, Hesych. apud quem etiam μονοκέρως legitur, quod non placet, in recto: genitus quidem μονοκέρως per ω. in penultima habet. Est quod adiectum profertur, μονίνερος ήρα, Philes. Unicornis nomen Latinum apud recentiores tantum & theologos legimus: Plinius Graecam monocerotis voce ut maluit. Finixerunt & cetera gentes plerique ad Graeci vocabuli imitationem huius bellum non mina, ab unitate & cornu composta. Itali, alicorno, unicornio, vel ut quidam scribunt liocorno aut leocorno. Galli, licorne. Hispani, unicornio. Angli, vnycorne, Germani, einhorn. Illyrii, gednorozecz.

B. 2. 2. 2.

Quod ad monocerotis eiusq; partium descriptionem, quamvis praecedenti capite multa passim dixerim, nonnulla tamen vel illic omissa, vel ut inciderint, hic adiiciam, ne ordinem institutum deseruisse videar. Monoceros apud Indos reperitur, Philes, Solin. Elephanti & unicornes multi sunt in regno Niem, quod ad meridiem confine est Indiae, Paulus Venet. Regnum Lambri habet unicornes, Idem. Aloisius Cadamustus nauigationis sua capite quinquagesimo regionis cuiusdam noui Orbis meminit, in qua unicornes vivi reperiuntur. Ad orientem & meridiem sub æquinoctiali est Monoceros seu unicornis, animas, caput draconis habens: & cornu non magnu quidem illud, sed tortuosum: mentum illi omnē barba obstrum, collum longum in altum protensum, & serpentis tractu quam simillimum. Reliquum corpus ceruo similius: pedes autem sunt leonis, cuius effigiem coloribus expressam à pictoribus conspicere licet, Nicephorus Callistus. Monoceros animal est atrocissimum, Solin. οὐρανὸν, Philes. Equino corpore, capite ceruino, Solinus & alij. Villus ei fulvus, ξανθός, Philes & Plin. Osteonis, Idem. Cornu è media eius fronte protenditur, splendore mirifico, ad longitudinem pedum quatuor, ita acutu, vt quicquid impetrat facile i&t; eius perforat, Solinus. Sæpe monoceros concussa verticis uiba longum & extiale cornu propellit: quod è superciliis natum, non cauum, nec leue, οὐλον aliorum modo cornuum est, nec planu & aquabile, sed vel ferrea lima asperius, in multis subinde spiras reuolutu: & telo acutius, ut pote non recuruum, sed planè rectum: vndiq; nigrum, mucrone excepto, Philes. Plura yide in praecedenti capite, & septimo infra. Duo integræ eaq; maxima & pulcherrima cornua Venetijs in æratio D. Marci recodi Antonius Brasavolus scribit: Argentorati etiam unum asseruari audio, rectum & spiris contortum; ite bina in thesauro regis Poloniae, singula ad hominis ferè proceritatem. Monocerotis cornu Brasavolus subnigrum vel subcinericeum esse tradit: Nos illud (inquit Mundella) non comprehendimus, verum nigrum esse iuxta Plinij sententiam. Afinus Indicus unicornum cornu habet & animal illud quod veterum quibusdā archos quasi princeps vocatur, unicornis Latinè, rhinoceros Graecè (vide in Rhinocerote A.) habet unum cornu maximum, & solidum ut ceruinum, longius denis pedibus, ut ipse mensurauit: diameter circa radicem cornu sesquipalatum (sesquidrantē) excedebat, Albertus in Aristotele de partib. 3. 2. Monocerotis (ut putatur) cornu circa annum Salutis 1526. (annis antequam hæc scriberem circumtriginta) repertum est in Heluetiæ fluvio Arula iuxta Brugam oppidum album, sed in superficie subflavum, duos cubitos longum, nullis tamen spirarum versbris: odoratum tum aliâs, tum accensum instar moschi feret: id mox ad proximum monasterium virginum delatum, Campum regium vocant, à praefecto Badensi, tanquam

in iurisdictione ad oīto Heluetiā pagos pertinente repertum, repetitum est. Hæc mihi narravit amīcus quidam qui eiusdem cornu fragmenta quædam habuit. Caudam habet apri vel suis, Solinus, Philes, Plinius, Aelian. Pedes elephantis, Solinus & alij: Veloces, sed inarticulatos, Philes. Crura ei proportione brevia, Isidorus: sed hoc rhinoceroti magis conuenit. Monocerotis figuram ex Vartomanni facetissima narratione adscribemus: Vnicornibus equi magnitudo: crura, pedes, caput, cerui, pili color badius. Equi iuba, rarius, brevior. Coxæ villoſæ. Cornu unum integrū Niceæ vidimus: alia alibi, Suffuluum unum: unū subluteum, accedens maximè ad buxeum: unum subpunicum. Etiam habemus frustum candidum, Scaliger.

C.

Desertissimas regiones persequitur monoceros, & solitarius errat, Aelianus & Philes. In excelsis montibus vastisq; solitudinibus commoratur, Isidor. Monstrum est mugitu horrendo, Solin. Omnia maximè animalium absonam vocem & contentam mittere fertur, Aelian. Maximo labore præditus & inexpugnabili cornu armatus est, Aelian. Morsu est graui, & calcibus crudeliter pugnat, Philes.

D.

Vniuersus non venit in hominum potestatem: & interimi quidem potest capi non potest, Solinus & Plin. Monoceros labore suo inexpugnabilis & indomita homini fera est: Vnde illud (lob. 39) Non vincies eum loro, neque cubabit in præsepi, Varin. Ferrum non timet, Isidor. Ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere fertur, cum verò gregalibus suis pugnare: neq; modo cum maribus naturali quadam contentione dissidere, sed contra etiam feminas certare, pugnamq; vsq; ad mortem ingrauefcere. Coitus vero tempore ad foemina[m] mansuetè assuefecit, & gregalis fit: Cum hoc tempus transferit, & ventrem foemina ferre cœperit, rursus efferatur & solus vagatur, Aelian. Cum alienis animalibus placidum se, ceu catulus gregi assuetus exhibeat, suo tamen generi infensissimus hostis est. Mansuecit vero erga foemina[m], feritatem eius vi amoris deprimeat, solo tempore libidinis, Philes. Hostis est leonis, quare leo conspecta hac fera ad arborem aliquam se recipit, & irruentem in se declinat: illa cornu arbori in fixo hæret, & à leone occiditur: aliquid tamen contra accidit, Aethiopæ rex in epistola Hebraica ad pontificem Romanum.

E.

Vnicornem aiunt adeò virgines puellas venerari, vt ipsi visi mansuecat, & aliquando iuxta eas in somnum delapsus capiatur ligeturq; Albert. Amore virginum & odore allici ferunt monocerotem, Arlunnus: rhinocerotem Isidorus, cum monocerote, vt & alij quidam, ineptè confundens. Iuuenem aliquem robustum venatores puellæ instar vestitum & aromatibus aspersum statuunt è regione loci, in quo monoceros fuerit, ita vt oderis suauitas auræ flatu ad belluam deriuari possit. Ipsi interea occultantur. Mox fera odore illecta ad iuuenem accedit, ille amplis muliebribus manicis totis refertis aromatibus eam obuelat. Tum venatores accurunt, & cornu, quod venenis resistit, reſecto, feram aufugere patiuntur, Tzetzes 5.7. Proposita in feræ conspectum virgo (inquit recentiores) aduenienti sinum aperit, in quem illa omni ferocitate deposita caput inclinat, vbi somno capta velet inermis comprehenditur. Sed suspicetur aliquis hanc de monocerotis venatione persuasionem (quaæ admodum recens est, neq; enim vertustorem eius authorem habemus quām Tzetzen qui vixit anno Salutis 1176.) inde natæ esse quod (vt supra diximus) sui generis feras hostiliter persequatur, nec aliâs ad foemina[m] quoq; mansuecat, nisi libidine accensus. Περινεταὶ ἀσθεῖαι θηλεῖαι (sic θηλεῖαι ὄντες, Oppiano) μόνον οἰστρούσαι λαμπάζων τοφοί, εἴως τὸ πέλεγχον τὸν τῆλον αὐτοῖς φυεῖσθαι, Philes. Prasorum regi monocerotis pullos etiam nunc tenueros aint deportari, eosdemq; festis diebus ad pugnam committi, ad robur ostendendum: nam integræ atatis & perfectæ nullū unquam quisquam meminit captum fuisse, Aelianus. Et alibi, Domari possunt dum biennium nō excesserint: vetuli enim ab immanissimis & carniuoris feris nihil differunt. Capitur etiam & domatur, cum adhuc pullus est, Albertus.

F.

Carnes asini Indici amaras & cibo non idoneas esse, Aelianus meminit. His similes monocerotis carnes crediderim, cum vt supra dixi, vel nihil, vel minimum, colore forsitan solo, differant.

G.

De cornu monocerotis supra scripsi, capite primo & secundo: & in primo etiam quaæ veteres de remedijis ex eo prodiderunt: hoc in loco recentiorum præcipue scripta de eodem eiusq; remedijis, & nostras obseruationes adiungam. Memini aliquando dodrantale huius cornu segmentum apud mercatorem quandam videre, foris nigrum & planum, non in spiras contortum, sed tum temporis noua admodum obseruabam. Nunc apud pharmacopolas nostros exigua tantum fragmenta reperio, ex quibus medullam esse dicunt quaæ rotundiora, albiora, mollioraq; sunt: exteriorem vero partem ceu corticem, quaæ durior asperiorq; laminarū formam refert, colore ruffo ex candido. Videtur sanè tum color iste, tum substantia nimium, si mandas, friabilis, nō lenta vt cornuum, adulteratum quippiam indicare, alterius fortassis animantis cornu igne vstum; & odoribus quibusdā adiunctis adscititia quædam aromaticæ suavitatem imbutum, fortassis etiam ignitum in liquoribus odoratis extinctum. Curandum est vt recens habeatur, & odoratum (si modo nativus odor ille sit,) non vel ætate exoletum vel frequentibus poculis exhaustum. Diuites enim frustula huius cornu poculis suis s̄pē inieciunt vel præueniendi quosdam morbos vel curandi gratia: sunt qui auro argenteo includat, & sic quoq; poculis inieciati, quasi vero multis annis quantumcunq; in vino macerati vis eadem perdurare possit. Sed quod vinum imbibetur fuscum colorem trahit, candore amissio. Pleriq; ad remedia ex eo promissa cornu simpliciter vt iubent: alij medullā præferunt. Vino iniectu ebullit, quod quidā siue imperitia siue dolo genuini signi esse aiunt, cum queuis cornua vsta, in aqua aut vino ampullas moueant. Nebulones quidā nescio quam miscellā, quam Venetijs vidi (calcis & saponis vt audio: aut fortassis terræ vel lapidis alicuius: quaæ itidē ebullire solent) pro cornu monocerotis vendunt. Quamobrē tutius fuerit, vel de integro cornu, si fieri posset, vel maioribus frustis & quaæ cornu specie probè referant, emere, quām fragmenta minora

minora vbi dolum minus deprehendas. Pharmacopola quidam qui in celebri apud Germanos emporio Nörbergæ fuit, retulit mihi monocerotis cornu adulterari à quibusdam ebore macerato vel etiam cocto cum hæc quibus medicamentis (tormentilla puto & alijs) vnde colorem traheret: deprehendi dolum si radatur: interius enim eboris substantiam esse. Antonius Brasapolus omnes feret lapidem pro cornu monocerotis vendere scribit, quod quidem fieri non nego, qui certi nihil habeam: fieri tamē etiam potest, vt prædaturum & solidissimum co[n]sum, circa mucronem præsertim (qua pars etiam inferioribus præfertur, vt in ceruinis quoq; cornibus) cui vel saxa & ferrum concedant, qualia & rhinoceroti & vnicornibus cæteris auroores tribuant, lapidis speciem præ se ferat. Nam si Orpheus de ceruinis cornibus prepter soliditatē inter cornua ne an lapides potius censerent, recte dubitauit: magis opinor in vnicornium genere dubitandum fuerit. Non enim solis ceruis, vt Aristoteles putauit, solida sunt eornua: sed vnicornibus etiam qualia dixi. Monocerotis cornu hodie surpatur longinquitate temporis in admodum sanè à cornea diversam naturam conuersum, Mundella. Iac. Sylvius, Aggregator & alij, qui rhinocerotem cū monocerote confundunt, quod hodie in usu medico est rhinocerotis cornu nominantur: de quo tamen authores nullas huiusmodi vires tradiderunt. Monocerotis cornu aliqui superueniente veneno sudare aiunt, quod falsum est. Ferdinandus Ponzettus, Sudat fortassis aliquando, ut pote solidum, durum, & leue corpus, ut saxa etiam & vitra, vapore externo circa ea concreto, sed hoc nihil ad venenum. Sic & lapidis genus quem lingua serpantis vocant, sudare fabulantur venenis superuentu. Audiui & legi etiam in libro quodā manuscripto, monocerotis cornu genainum à quibusdam hoc modo probari. veneno (arsenico vel auripigmento) duabus columbis dato, altera qua super biberit aliquantulum de vero monocerotis cornu, sanatur: qua non superbiberit, moritur, Ego hunc experiendi modum diuitibus relinquo. Nam pretium eius quod verum esse asserunt, nō minus hodie quam auri est. Drachmæ pondus aliqui floreno vendunt, siue denarijs octo: alij coronato, siue denarijs duodecim. Medullæ quidem pretium maius est quam durioris substantia. Aliqui drachmam quinq; obolis indicat: tanta est diversitas. Experientia vnicornis sit necne Ponit supra carboné vivum sericum: & supra sericum vnicornem: & si est vnicornis sericum non adiungitur, &c. Incertus. Cornu vnicornis, præcipue ex nouis insulis allatum, tritum & in aqua potum, mihi facit contra venena: ut nuper experientia ostendit in homine qui à sumpto veneno, cum iam tumere inciperet, hoc remedio restitutus est. Obscur. Audiui & ipse à viro sive digno, quod cum à cerasi esu, venenatum suspicabatur) venes ei tumeret, medulla huius cornu è vino hausta, illuc sanatus sit. Ad comitialem laudatur à nonnullis hodie: ut ab Aeliano quoq; qui hunc morbum sacrum appellat. Sed veteres vim medendi attribuebant poculis ex hoc cornu factis, vino ex eis poto: nos quoniam pocula habere non possumus, substantiam cornu propinamus, vel per se, vel cum alijs medicamentis. Ego feliciter aliquando tragicam, ut vocant, ex hoc cornu, cum succino, scobeboris folijs aurum, corallio & alijs quibusdam exhibui, & crassum sculem consutum cornu serico inclusum, in decoctum vix passim & ciunamoni, &c. in aqua conieci, non neglegit interim reliqua medendi ratione. Commendatur preterea à medicis nostris sculem aduersos pestilentē febrem: & (vt Aloisius Mundella scribit) aduersos canis rabidi morsus & aliorum animalium aut morsus virulentos: priuatum vero contra lumbrijcos & praua inde symptomata pueris in ditionum familij datur: deniq; contra venena quævis & multos grauissimos morbos. Indorum rex è poculo. Et ex omagri Indici monocerotis cornu bibens, & interrogatus cur id faceret, etiā uox xæc, hoc est, & an ebrietatis easa, hoc est simpliciter bibendi & vino se oblectandi inde biberet, respondit in avaro & xæc, id est hoc porci talam ebrietatem tolli, siue ebrietati enim resistere intelligens, siue potius malam ebrietatem nominans venenam potionem, mox enim addit, ita ut in avaro & xæc figura uox illa. Huius in avaro & xæc figura vix, hoc est. Et præter id quod venena omnia expugnat, Sacro ut nominant morbo medetur. Vunicornu tritum si in vino bulliat & inde colluatur os, ad quemvis dentium dolorem, mirum effectum habet, D. Georgius Pedemontanus expertus.

Movonec, το μηνέν έχον η αλκή, οι Αρχάρχες, Hesychius & Varinus forte tanquam altero cornū mutili. Epitheton, φαλαίνη, quod odoribus delebetur, apud Tzetzem. Mensem principis diēi ratione, in quo Luna primū apparere incipit, necdum bicornis est, Orpheus νεότονον νοσονταύον appellauit, ut dixit in Boue. H. 2. Craterus cui monocerotis cognomen exiit in Troceena regione Asiae cornorum opera venari solitus proditur, Perrottus. In India & boues solidis vngulis vnicornes pasi, Ctesias scribit, Pijn. Boues vnicornes, & tricornes, solidis vngulis, nec bisidis, in India reperiuntur, Solinus. Aonij stauris varijs colorib[us] distinguitis, perpetua indiuiseq[ue]; vngulæ sunt: iisdem vnicum cornu ex media fronte existit, Aelianus & Oppian. In Zeila vthe Aethiopie vaccas vidi cornu vnicum in fronte media habentes instar monoceroti, longitudine supra palmū (dodrantis) magnitudinē, resupinatum in tergū: ipsa coloris sunt phoeniceti, Ludouicus Romanus 2.15. Est hōs in Hercynia sylva certa figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu existit, excelsius magisq[ue]; directum quam ea qua nobis nota sunt cornua: ab eius summo sicut palma ramiq[ue]; latè diffunduntur, Cæsar lib. 6. vbi Pet. Gillius non recte pro boñe bissonem legit. Dicitur Periclis aliquando arietis caput vno cornu ex agro esse delatum, &c. vide infra in Ariste. ha Symeon Sethi capreolum illumex quo moschus colligitur. vnicū habere cornu scribit, quod præter psum à nemine proditum memipi, ut ex proximè hic sequente eius historia patebit. Vnicornes aues in Aethiopia reperiuntur, Aelianus. Monoceros Alberto pisces est marinus cornu singulari in fronte armatus, &c.

h. Monoceroti comparantur homines pīj, qui Deum unum adorant, ut monosceros cornū sī vno defendit.
Et erigetur cornū meum tanquam monocerotis David (Psalmo 92.) Suidas in Μονόκερως.

COROLLARIVM ad historiam

DE MONOCEROTE.

Cum monocerotis historiam exararem, ab incomparabili doctrina & virtute vita Ni-
oloao Gerbello, quem
equidem patris ac praceptoris Ieo & amo & veneror. per literas petij, ut descripsione in alia quâ cornu illius, quod
pro monocerotis cornu Argentorati in summa ecclâ thesauro curvari audici amq[ue] int[er] daret. Responsum au-
t[em] eius tale fuit. Cornu (inquit) quod inter archana summi t[em]pli habet heroes illi, sapientiae vidi, namibusq[ue] incis
atrectauit. Ea est longitudine hominis proceri, siquid[em] aciem illi addideris. fuit enim iuxta illos impius quicq[ue]
a nescio quo didicerat aciem seu cacumen illius cornu contra venena contraq[ue]; pestem iuxed. u[er]o est præsentis ministris

Quam ob rem quadrifur ille superiorē partem ad tres aut quatuor transuersos digitos à reliquo corpore auult. Ob quod facinus, & ipse eiectus è confortio illo, & ne quisquam postea huius familiæ in hoc sodalitiū recipiat, grauiter & maturè sanctum. Hęc cacuminis auulsi, notabilem deformitatem pulcherrimo munere attulit. Totum cornu ab ea parte qua fronti animalis adhæret, vsque ad summam aciem solidum est: nullis penitus, rimis, aut scissuris hians. Paulò ampliore crassitie quam lateris ferè nostri. Sæpius enim manu dextra complenus cornu, propè totum comprehendendi. A radice vsq; ad cacumen, paruis lineolis, vt solent S. Blasij candelæ incuruari, elegantissime fastigiatur discriminatur. Pondus cornu, supra quam quis credere ausit, insolitum: vt saepe multos mirari viderim à tantillo animali tantum onus, tamq; longam molem gestari posse. Nullum ego prorsus odorem animaduerti. Color similis in ueterato ebori, medius inter album & croceum. Verum nusquam melius hunc deprehendes, quam ex segmentis quæ in myropolis vñneunt. Illis enim nostri cornu color similis est. A quo vero huic templo donatum sit, incompertum mihi, Hueusq; Gerbelius. Alius quidam amicus meus vir fide dignus, afferuit mihi se Lutetia apud Cancellarium D. à Prato vidisse monocerotis cornu partem cubitalem, spiris contortam, crassitudine baculi (medioeris, cuius diameter circiter sesquidigitum extendatur) luteo colore intus fori: q; substantia solida: cuius fragmenta in vino ebullierint, quamvis vña non essent, odore nullo.

Hac cùm legislet Io. Ferrerius Pedemontanus, ad nos scripsit, in templo S. Dionysij prope Parisios esse monocerotis cornu vnum longum sex pedes, in quo omnia quæ ex Gerbelio in Paralipomenis nostris scripta sint, conspiciantur, & pondus, & color: sed magnitudine præstare Argentoraten si, etiam concavitate ferè ad vnum pedem ab ea parte qua fronti animalis adhæret, hoc seipsum deprehendisse in æde S. Dionysij, & cornu ipsum quandiu voluerit manibus contrectasse. Audio superiore anno (qui fuit à nativitate Domini 1553. quum Vercellæ à Gallo diriperentur, ex thesauro inde ablatum cornu monocerotis ingens, cuius pretium estimaretur circiter octoginta mille ducatorum, ad regem Gallorum peruenisse).

Paulus Iozæus de monocrote affirmat, animal esse pulli equini forma, colore cinereo, iubata ceruice, hircinæ barba, bicubitali cornu armatam frontem præferre, quod leuore (inquit) candoreq; eburneo, & pallidis distinctum spiris, ad obtundenda, hebetandaq; venena mirificam potestatem habere dicitur. Cornu enim immensum & per lymphas circunducto fontes expiare perhibent, vt salubriter bibat si inde viro saepe bestiæ præpotarint. Id vivo animali non detrahi, quum vllis insidijs intercipi nequeat. Cornu tamen sponte decisum in desertis reperi, ut in ceruis accidere videmus, qui ex senecta virijs renouante natura vetus cornu exuunt, venantibusque relinquent. Hoc cornu regis impositū mensis, toxica si qua sunt epulis indita emiso statim admirabili sudore conuiuis prodere narrant. Ex his duo vidimus bicubitalia, brachiali ferè crassitudine: primum Venetijs, quod postea Senatus Solymano Turcarum imperatori dono misit: alterum pari propè magnitudine, sed præcisa cuspidc argenteæ basi insertum: quod Clemens pontifex Massiliam profectus pro insigni munere ad Franciscum regem detulit. Cæterum de vita tanta dotis in hac animante nihil plu affirmauerit, quam quod euulga fama creditibus suadet.

Petrus Bellonius scribit compertum sibi esse pro monocerotis cornu interdum vendi dentem animalis cuiusdam (de dent de Rohart. ego quod animal hac voce significetur non intelligo, vt neq; vllus Gallorum qui apud nos degunt) & sic quoq; adulteratum nonnunquam vendi fragmentum paruum trecentis ducatis. Quod si etiam verum cornu fuerit, non tamen illud videtur de eo animali esse, quod veteres monocerotis nomine descriperunt, præsertim Aelianus, qui solus mirabilē hanc vim contra venena & grauissimos quosdam morbos ei adscribit, is enim non album, vt nostrum videtur, hoc cornu facit, sed extrinsecus puniceum, interius album, intima & media parte nigrum. Quin tamen verè de viua aliqua fera (& illa quoq; vnicorni) nostrum quoq; sumptum sit, negari non potest. Inueniuntur enim circiter viginti integræ & totidē forte fractæ in Europa nostra, è quibus duo ostenduntur in thesauro ædis S. Marci Venetijs (alterum nuper a Venetis imperatori Turcarum dono missum audiō) vtrumq; sesquicubitum longitudine, altera parte extrema crassiore, tenuiore altera, ea quæ crassior est, non excedit trium pollicum iustorum crassitatem, quæ etiam asini Indici cornu tribuitur, sed reliquæ eiusdem nonæ desunt. Scio etiam id quod rex Angliæ possidet in spiras retortum est: sicut illud quod in æde S. Dionysij (prope Parisios) habetur, quo nullum maius visum arbitrantur. Et sanè nihil vñquam circa animalia maiore quam hoc cornu celebrationē dignius vidi. Res naturæ non artis est, in qua notæ omnes quæ verum animantis cornu requirit, inueniuntur. Et quoniam aliquatenus cauum est, (vltra pedis mensuram, qua exit à capite, & osse ab eodem nascente comprehenditur,) coniicio id nunquam decidere, vt neq; gazella, rupicapra & ibicis cornua decidunt, eadem in dama, ceruo, capreolo, & camelopardali decidua. Longitudo ea vt vix procerissimus aliquis eius summittatem attingat, & quat enim septem magnos pedes. Libras tredecim cum triente appendit: cum simpliciter manu ponderatum multò grauius appareat. Figura planè cereum (duplicatum & intortum in se) refert, ab una parte crassior & paulatim versus mucronem se attenuans, crassissima pars manu claudi non potest, diameter digitorum quinq; est, circumferentia, si filo metiaris, dodrans cum tribus digitis. Pars quæ capiti cōmittitur non nihil asperitatis habet: cætera politæ laevitatis. Spirarum canaliculæ lues & non profundi sunt, similes ferè intortis limacū anfractibus vel periclymeni circa aliquid lignum revolutionibus. Progrediuntur autem à dextra sinistrorum ab initio cornu ad fine vñsq;. Color non omnino albus est, longo tempore nonnihil obscuratus. Cæterum ex ipso ponde re facile est coniicere, animal ipsum quod tantum suo capite onus gerat, mole corporis vel grandi boue inferius esse non oportere.

Reperiuntur frequenter in Polonia cornua quædam, quæ Monocerotis esse coniiciunt quidam, dupli ci argu mento: primum quod singula reperi soleant, nunquam bina quod haec tenus sit auditum, quanvis aliquando cū ipso cræno & reliqui corporis ossibus inueniantur: deinde quod vis eorum contra magnos & difficillimos morbos explorata sit, qua de re diligentissimè Antonius Schuebergerus olim discipulus meus, nunc magna doctrinæ apud Sarmatas medicus, & summus naturæ perscrutator, ad me perscripsit ante quinquennium ferè, ad cornua aliquot huiusmodi spectanda, clarissimi hoc tempore in Sarmatia medici, & mathematici nostra ætate in comparabilis Joachimi Rhaeticæ, summi amici mei, opera admissus. Primum istorum cornuum (inquit) vidi longitudine orgyæ meæ, colore subcinericeo vel subnigro: mucrone acutissimo, terete. Diameter circa radicem cornu sesquidrantem excedebat. Superficies erat plana, nullis spirarum versuri: substantia friabilis, figura incurua: interius colore candidissimo: qui fuscum colorem contrahit, si vinum imbibatur. Octo tales coniunctæ ei erant scissuræ (laminae) quales in maiori parte quam mitto videbis, est autem illa pars non de cornu, sed vel palati os, vel alia quæpiam vt coniicio. Inuentum est hoc cornu sub terra, non profundius pede, loco solitario, & excelsa vt hic sunt: inter

inter duos colles sit, per quem torrens fluit, à rusticis fodientibus propter iacienda ædificij fundamēta. Percussum quidem securi cornu, in minimas partes dissectum est: generofus autē & magnificus vir lō. Frikasz (in cuius agro duo miliaria distante Cracouia, inuenit⁹ est cornu) qua potuit diligētia ne particulæ disgregarentur, è terra eximi curavit. A radice ad apicem vñq; totum rotundū (teres) fuit, lingua contactu adhaeret, dens tantus erat, quantum complecti manus potest, supra (vel extrinseca) parte ossibus, intus canthus in medio albus, in fine subrufus. Inuentum est autem totum animal: & vt ex magnitudine osium facile perspicitur, maius quo fuit. Quādrupes fuisse certum est ex humerorum, tibiarum & costarum ossibus. Quod si dens Elephantis esset hoc cornu, ut quidam suspicuntur, mireris cur nunquam (quod audierim) bina teperantur. (Sed neg. adio cornu sunt Elephantides, seu poros cornua, ut ad semicirculum ferè accedant, quem a modum sis.) Huius cornu vires, denarij eius exhibito cum vino aut aqua borraginis, in febris inueteratis, tertiana trium annorum, quartana, & alijs mirabilēs sum expertus, &c. vomitum non nullis mouet, & alumum deiicit. Haec enus de primo ex quatuor illis quæ vidi cornibus. Alterum haec simile erat, sed minus integrum: colore foris nigerrimo, intus candidissimo, in torrente inuentum. Tertium & quartum durissima, ita vt vel saxum & ferrum eis cedere potuisse existimem, solidā vñq; ad mucronem, integra tamen non vidi: sed vnius partem cubitalem, alterius sesquicubitalem: colore fusco, crassitudine eadē ferè, qua præcedentia duo. Verū priōra duo cum nullas habent risinas aut scissuras, hæc habet per longitudinem instar striarum in caulis herbarum. Horum alterum in agro quodam repertum est, ita promīnens, vt palum esse rustici existimarent. Horum etiam vi medica multi à febris liberati sunt. Quod priōra minūs dura fuerint, causam arbitror, quoniam alterum eorum in aqua tanto tempore latuerit, alterū vero sub terra vix bene absconditum. Vidi postea quintum simile primo, nullum ex eis directum, sed omnia curva, quædam ad semicirculum ferè. Haec enus Schnēbergerus meus: qui hoc etiam addit plurimū huiusmodi inuenit in Polonia, & idcirco ferè conterrani. Reperta sunt autem apud nos quoq; in Helvetijs dico, mea memoria aliquot huiusmodi cornua: vnum in Arula fluo iuxta Brugam oppidum: alterum superiore anno Basilea in Birsa flumine, quod ipse vidi, sed fractum, sicut etiam tertiu apud illustrem Cimbrorum comitem Guilielmum Vernerum in arce prope Roteuillam, qui magno fragmento me dōnauit: quod quia iam diu nō reperiō, farto mihi subtractum suspicor: sed aliud mediocre à chirurgo & tonsore Basiliensi, qui in Birsa dū piscatur, reperit, accepi. In torrentibus quidem & fluuijs singula reperi ri minus est mirum, vbi multo tempore partes separatae aquarū vi in loca diuersa rapiuntur. An verò in terra etiam semper singula reperiuntur, considerandum est diligentius: & quærendū an de eodem animali sit cornu illud maximum, quod singulare in templo majori Argentina ad columnam plurimis, vt apparet, annis iam pependit, videtur enim eadem planè magnitudo crassitudo, & figura, qua Schnēbergerus sua descripsit, id superius post Boues feros exhibuimus. Cornua singula vēteres Monocerotis tantum tribuerunt, quæ alij alij nominibus appellarū, vi dictū est, & præterea Orygi (ferè nostro século ignotæ ni fallor,) quem Aristoteles & Plinius unicornem faciunt: Adelianus quadricornem: Oppianus non exprimit, videtur tamē bicornem facere. Symeon Sethi Capream etiam quæ Moschum gerit, monocerotem esse scribit, &c. Recētiores quidā (vt Scaliger repetit) in Aethiopia alicubi Bobus vnicum ē fronte media cornu prōdire tradunt, pedali mātus, curvitate supina, cuspide retrosum deuexa: eosdem q; pilo ruffo vestiri. Vnde nō omnium vnicornium cornu rectum esse colligimus. Sed eur in Polonia frequenter huiusmodi cornua reperiuntur quam alibi? an inde suspicabimur, Vrorum quorundam ea fuisse? qui vt hodieq; in Sarmatijs sylvis sunt, ita olīm nimirum longè plures fuerunt: & cum in maioribus magisq; desertis sylvis viuerent, nec tam assiduis venationibus occiderentur, eorum aliquos ad grandæxam ætatem maioribus subinde cornibus insignem peruenisse verisimile est. Nos hæc alij consideranda proponimus. Pharmacopœa nusquam opinor veri Monocerotis cornua habet: sed alij adulteratum quippiam, alij cornu illius maximi & ignoti, de quo diximus, fragmenta: & non solum de cornu, sed etiam de ossibus capitis: quorum nōnulla temporis longinquitate ita affecta sunt, vt triplicem in eis substantiā deprehendas, suo quanq; interstitio diremptam, vnam ferè corneam, & pallidam: alterā albiorē, in aliioremq;: tertiam, lapideam, candissimam. Audio & ex nouis insulis Monocerotis nomine cornu ad ferri, contra venenā laudatum: quod quale sit nondum resciui: quærendū autem an sit Rhinocerotis: nam & vēteres & recentiores quidam hunc cū Monocerote confundunt. Vires quidē vtriusq; cornibus prop̄e easde esse coniicio. Rupicapra genū vnicorne, Polonica Skalna koza, quasi rupea capra, inuenit in monte Carpathio, & s̄pē ex venatione Cracouiam in aulā adserit: vt retulit Albertus Moseenius Polonus, eximia doctriñā iuuenis, ipsum se non sēmel vidisse asserens.

DE MOSCHI CAPREOLO.

Hæc icon ab Antonio Musa Brasavolo ad nos missa est, tanquam
animantis è quo moschus habetur.

A. B.

MOSCHOS vel museus, vt vulgo vocant, odor omniū suauissimus, ex tumore quodā circa umbilicum animantis cuiusdam peregrinæ emanat, hanc vēteres Græci Latinq; ignorarunt: descripsérūt autem Arabicæ linguæ medici primum: nam recentiores Græci, vt Aetius & Paulus Aegineta, quāmuis meminerint, videntur tamen ex Arabum libris transcripsi. In eius descriptione varians scriptores: sed plures vetustioresq; & fide digniores sunt, qui dorcadis, id est capreæ siue capreoli genus faciūt hoc animal: vt ex verbis singulorū iam recitandis apparebit. Capreæ peregrinæ, figura, colore, cornibus, (magnitudine, Isidorus & Albertus, jā alij nō dissident: sed dentibus tantu caninis discrepāt, quos binos & veteriū more exertos palmi longitudine gerūt, Serapio. Duos dentes albos habet, intrō reflexos tanquā duo cornua, Auicenna, Serapionis tamē interpres albos valde & rectos esse ait. Plateariū errasse puto, qui albos nō dentes, sed pilos eis tribuit, de quorū colore inferius dicetur. Est hoc animal capreæ simile, vnico armatū cornu, prēgrandi corpore, Symeon Sethi, cuius plura de hoc animali & ipsō moscho verba in serius recitabo: Quātamē Ruellius in volumine de plantis Aetio attribuit, & similiter Matthæolus in cōmentarijs in Dioscōridem. Hermolaus etiā moschum ab Aetio describi ait, apud quē ego nihil tale inuenio. Brasavolus etiā & Monachi Mefueni interpretati, nominari quidē aliquando ab Aetio & Aegineta moschum aiunt, describi verò nusquam. Quāmōbrem aut mōrta

moria lapsi sunt illi, qui ab Aetio descriptum aiunt: aut potius Symeonis Sethi librum Aetij authoris esse crediderunt. Ego prorsus Symeonis non Aetij esse contendem. Sed quisquis fuerit, errasse in eo mihi videtur, quod vnicornem hanc animantem facit, vt & Græcè legitur, & Gyraldus, Ruellius ac Matthæolus transtulerunt. Quod si error est, vt puto, cum aliorum nemo id scriperit, ne oculati quidem authores: inde forsitan natus fuerit, quod Auicenna, vt retuli, dentes huic capreæ intrò reflexos tanquā duo cornua esse scribit, quæ verba vel ab interprete vel à librario peruersti potuerunt. Gazelus moschi habet duo cornua erecta versus altum, Elluchasem. Sed neque maximum hoc animal esse, præter Symeonem, quisquam scriptis: vt hic quoque erroris suspicio sit, & pro ^{μεγάλος ορεγανός}, legendum ^{μαλισκα δρυός ορεγανός}, hoc est maximè simile capreæ: huic enim tum aliastum magnitudine par aut proximum esse alij authores testantur. Moschianimal mortuum vidi Mediolani, magnitudine, forma ac pilo, nisi quod coloris est magis glauci, capreolo simile, pilus tamen etiam crassior est pilo capreoli. Supra binos, & totidem infra dentes habet, hocq; solo differt & odore à capreolo: nam pili varietas à regione ortum habere posset, Cardanus. Gazellæ (id est capreæ) moschi, capreolis similes, graciliores, minores, elegantiores, ex Aegypto aduehuntur, Authoris nomen excidit. Dorcas peregrina colore ceruo similis est, dorcade aut capreolo paulo maior: & nonnunquam æqualis, figura quoq; similis, & vnguis itidein multifidis, (bifidis,) Brafaulius ^{ευτρίπης}. Rarò viuæ capiuntur, tantæ velocitatis sunt: verum alia similes gazellæ dictæ viuæ capiuntur, quæ moschum nullum adferunt, Alex. Benedictus. Voluerunt nonnulli animal moschi diuersum à gazella esse: sed nos illis credimus qui ex peregrinis regionibus profecti gazellam appellari dicunt, Brasauolus. Animal ex quo moschus colligitur, catti (librarij forte error est, & legendum capreoli) magnitudinem habet, pilis grossis ut ceruus, pedibus quoq; vngulatis: dentes ei quatuor, bini supra & totidem infra, longitudine trium digitorum: reperitur circa prouinciam Cathai, & regnum Cerguth, quod Magno Cham Tartarorum regi subiicitur: moschus quidem illinc adiectus omnium præstantissimus est, Pau. Venet. Antonius Stuppa Ananæ vidit animal moschi magnitudine & figura agni semestris, colore grisei cati, capite canino, cauda cati, pedibus agminis, nullis cornibus. Verum hæc descriptio capreolo moschi conuenire mihi non videtur. Odoratissimum moschum Venetijs vidi, sub nigrum: quem mercator quidam habebat, ex prouincia Cathai se attulisse afferens, iter non ineptum sibi fingens per mare Euxinum, Colchidem, Iberiam, & Albaniam, vsq; ad ingressum Scythia: est enim regio Cathai, Scythia extra Imaum pars. Nec mirum videatur: quoniam eo in loco regio est à Ptolemaeo undecima Asia tabula Randamarcostra nuncupata, in qua nardus abundat, & quam Sotus fluius alluit. Incolæ regionē, vbi optimus moschus nascentur, Ergimul vocant: particularem vero urbem, Singui, Brasauol. Id ē in Aegypto & pluribus Africæ locis hoc animantis genus reperi scribit. In Thebeth sunt multæ ciuitates: sed moschus omnis qui circa ea loca colligitur, auehitur à ciuitate, quæ priuatim totius regionis nomine Thebeth nominatur, Serapio. In regione Tebeth inueniuntur multa animantia quæ muschum producunt, quæ gadderi vocantur. Venantur ea canibus, abundantq; muschio,

moscho, Paul. Venet. Abundant etiam hæc animalia in prouincia Caniclu, Idem. In Syria quandoque à nostris visuntur, Alex. Benedict. Vide etiam in g. infra, quibus ex locis aduehatur moschus. Moschus odoramentum sanies galeas (gazellæ) interinguina concreta, quam potius algaliam (de qua plura vide infra in fele zibethi post pantheram: & mox in præsentis animalis historia cap. s.) dicimus quam moschum. Moschus vero compositio ex multis potius quam naturalis res est, cui basis animalis cululdam dapsico, id est cuniculo similis, sanguis est, qui ex India præcipue Pegu prouincia ad nos tanquam pretiosissimus odor affertur, Rodericus Lusitanus sine authore. Multum, qui & nunc in deliciorē viam venit, ab Hieronymo dici quandoque peregrinum murem sunt qui opinentur, Cæl. Muscus & cænanthæ & peregrini muris pellicula, Hieronymus ad Demetriadem: quis autem sit peregrinus mus odorata celebratus pellicula, non video, nisi quis animal hoc intelligat, ex quo zibetum excipitur, (&c. Vide mox post pantheræ historiam.) Muscus quidem Hieronymo aliud non est quam bryon, id est muscus arborum odoratus, (cuius Dioscorides & Plin. meminere,) Nam & Plinius eadem ferè mentione de bryo & cænanthe disputat, Hermolaus. Sed Hieronymus forte per muris peregrini pelliculam, folliculum animalis moschi intellexit: nam in eo adhuc pilloso moschus includi affertiq; solet, ut forte muris genus esse putarit nominis vicinitate deceptus. Mus muscus ex Aethiopia Arabiaq; venit, Volater.

Principes & alij quidam prædiuites viri hoc genus capreolos ex peregrino orbe aduectos in delitiis habent, aluntq; in Italia præsettis. Venetijs mercatores vidimus, qui Alphonso duci Ferrariæ gazellam vendere cupiebant, moschum in folliculo habentem, Brasauolus. Audio ibidem Cahatinum Zenum patritium Venetum hulus generis dorcadem habuisse, & reliquise ante paucos annos hæreditibus suis.

Hanc seram, dorcadem capreamue aut gazellam Indicam, peregrinam vel Orientalem appelles, aut dorcadem moschi, vel simpliciter animal moschi, parum interest. Isidorus & Albertus nescio qua ratione musquilibet nominant. Moschon Græci scribunt, μοσχόν: Arabes mesch vel misch, vel almisch. Germani bisem; & animal ipsum periphasticè bisemthier: cæteræ gentes, Italica, Gallica, Hispanica, musci vel moschi nomen à recentioribus Latinis usurpatum retinuerunt. Italice dici potest capriolo del musco, Gallicè cheureul du musc. Sylvestris & alius quidam moscum Græcè aboana vel aboanifa dici, stolidissimè scripserunt: cum hoc authoris nomen sit culus de moscho verba Serapio recitat. Itali muscam & muscatum dicunt, vulgo moschio. Angli muske: & animal muske carte, id est moschi felem, quod nomen zibethi animali potius conueniret. Illyrijs pizmo, vt Germanni bisem: quæ vox origine Hebraica mihi videtur: nam Regum 3. 10. בְּשָׂמֶן bosem exponitur aroma, suavis odor. In trilingui dictionario Munsteri, pro Aromate scribitur etiam בְּשָׂמֶן, & בְּשָׂמֶן besam:

C.

Capreæ peregrinæ agiles valde sunt, & velocissimè currunt, Brasauolus. Tantæ velocitatis ut raro viuæ capiantur, Alex. Benedictus. Herbis odoratis pascuntur, unde etiam moscho, id est sanguinis umbilicum collectioni odor conciliatur, ex nardo præcipue, ut dicam in g. Moschus omnis funditur ab umbilico dorcadis peregrinæ: quæ cum tuit in Venerem quasi furijs stimulata (οἰσχουατεῖ). Gyraldus simpliciter vertit, cum stimulatur exagitatur. Πλάστηρ ἐπικαὶ περιταξικὴ, Χρήστη τυχὸν, ἡ πανίαν, ἡ θυμὸν, οἴστρος λέγεται, Vatinus:) eius intumescit umbilicus in quem crassarum sanguis partium confluit: tumq; animal ipsum pabulo & potu abstinet, humique volutatur: tum denuo (hac versatione umbilicum feculento sanguine turgentem exprimit, Ruellius) projicit umbilicum sanguine plenum turbulentio, qui certo quodam tempore coagulatur, bonumq; odorem obtinet, Symeon Sethi, ut Gyraldus ferè & Ruellius transferunt. Folliculus quo continetur muscus, est umbilicus animalis; Gué circa umbilicum vesica, plena sanguinis, quæ aliquandiu seruata in muscum transit, Elluchasem. Cardanus hanc vesicam infra umbilicum esse scribit: Paulus Venetus luxta umbilicum inter cutem & carnem: Isidorus in inguine abscessum. Dorcadæ peregrinæ quidam utrū abscessus innascatur folliculi modo, cum pills cervinis similibus pendens, putri veluti sanguine, vestigiali seu onere, exonerante se natura, Alex. Benedictus. Hunc vel per vim auferunt venatores capreis quovis modo captis aut interemptis, plerunque immaturum; Ideoq; minus laudabilem, ut pluribus in g. referam: vel sponte ab ipsis emissum matutumque in locis desertis colligunt, ut iam ex Serapione recitabo. In sylvestribus (inquit) capreis, quæ in montibus oberrant, & libetè vagantur, concepta sanies, antequam vomica rumpatur, suapte natura ad maturationem spectat: ad quam cum ventum fuerit, fera titillantis humoris lancinatu noxio (valde pruriente) lacerfita, cotibus & saxis (arboribus; Isidorus) sese longo insolatu candentibus affricat magno oblectamento, donec factio vomicæ emissario, tota sanie vis à ventriculo (folliculo) supra lapides effundatur: non aliter quam abscessus pure cocto fractus diffilit, ita vtriculus maturo humore per naturam exaniat (emittit saniem), vlcusque postmodum ducit cicatricem, rursumque ruens sanguinis impetus eò se recipit, impletque umbilicum; dum abscedens in consimilem vomicam extuberet. (Quotannis hoc fieri Ruellius scribit, sed sine authore.) Cæterum indigenæ; qui loca ubi versantur huiusmodi feræ ad vnguem norunt; saxe facile deprehendunt, quibus fusæ colluues & candenti Sole resiccata cohæsit. (Solis enim calor ac repercussus non modo densat effusum cruentem, sed odorem etiam commendat.) Hunc igitur moschum incoleæ metunt, & vtriculus ferarum eorum asperuant, quas venatu captauerant. Ille moschus multi venit, ac inter magnifica & regla munera censerunt, Hucusque Serapio paraphrasse Ruellio. Si folliculus ab animali dematur, ad moschum progignendum deinceps aptum non est. At si sponte sua exeat, in maturitate conficando, tunc iterum atque sèpius moschum facit. Eiusmodi animalia moschum quidem matutant apud nos, si habuerint quando conuenhantur: quod ratione cœli, æris & earum rerum quibus viuit, euene arbitror. Videtur sanè excrementatio isto humore hoc animal secundum naturam purgati, sicut multa sanguinis menstrui fluxu: neque diu vivere posse, nisi ita expurgetur. Propterea in nostro cœlo breui expirat, Brasauolus. Omnis caro huius animalis & excrementum dicitur muscus, sed multo præstantior est qui ab apóstemate fluit, Isidorus & Albertus: totum quidem animal, ut in e: dicam, vesicæ illius beneficio odoratum est.

Exemptis dentibus longioribus mansuetus, Alex. Benedictus.

E.

Venantur eas canibus in prouincia Teberth, Paul. Venet. Morsu in persequentes seculunt, Alexander Benedictus. Laqueo aut sagittis eas barbari venantur, tanta velocitatis ut rato viuæ captantur, Idem. Venatores hanc feram cassibus aut laqueis captant: aut sagittis vel missilibus vomicæ folliculum decutiunt; Ruelius ex Serapio, sed inepte: neque enim folliculos missilibus amputari sentit Serapio: sed feræ quois modo iam captæ folliculum quamvis immaturum ab eis abscondi. Moschus omnem rem ad hanc que diem cognitam magnitudine & suavitatem odoris vincit & exuperat, Cardanus. Propter vesicam qua moschum infra umbilicum continet, totum animal quantum mittat iucundi odoris, vix dicere queam: tametsi id quod vidi iamptidem mortuum erat: sed & folliculo illo per multos annos arcis indito, omnes que intus vestes seruantur, mrito odore fragrant, Cardan. In maximo hodie luxu est moschi usus, circa vestes eius odore imbuendas, & sufficiens, & orbiculos ad preculas numerandas: ad pilas, quas argento aurore includunt paulo dictiores, qui vel amant, vel aliter molles ac delicati sunt, vel suas ostentare opes volunt, vel et ceterum insalubrem aut fetidum caueant, vel suos animæ aut aliunde graues habitus emendent, vel denique aduersus morbos quosdam praesertim cerebri frigidæ & humidæ. Hoc matronæ pertransfentes procos ad Venerem inuitant: exotici vnguenti vicem reginis reddit. Animalis vitium seculo nostro placet, & in vitium vertitur. Venetiæ matronis non placet, quibus nec zibethi sordes, Alex. Benedictus. Quis gestat, in se non sentit, Idem. Succinum orientale (ambra) consuetudine odoris sui gratiam acquirit, cum ziber hum & muscus fastidium parlant, Idem. Aëtius 16. 133. suffumigio moschato scrupulos quatuor moschi admiscet: eundem sequentibus etiam aliquot suffumigij, & alijs, & regij, & in ecclesia recepis admissit: ut Nicolaus Myreplus quoque, quem Leon. Fuchsius aper nobis Latinum dedit, in capite de suffumigis. Sed ex Aëtio vnum adscribam, è capite 134. Suffumigij regij confectio: Styracis calamitæ libram i. ligni aloës vnc. vi. ambra vnc. i. moschi scrup. iiiij misce. Alij ligni aloës vncias iiiij ceteris admissent, adduntq; succi rosarum quod sufficit. Huic simile est suffumentum Nicolai Myrepsi, numero tertium, quod ad syncopem & imbecillitatem cordis intercabitur: & alijs moschatae compitio hodieq; in usu: item gallæ muscata apud Mesuen inter trochiseos: vbi & gallæ alephanginæ, & sebelliaz, & magna siue regali, moschum admiscet. Nonnulli gallam i. simplici scribunt, alij algaliam (vide plura in fele zibethi de algaria.) Harum compositiones aliquot Serapio etiam compiscribit, & Auicenna. Cyphi (vox est Hebraica originis ab vrendo, id est suffiendo vel adolendo dicta) compositionem, veteres sine moscho paratunt, recentiores, (vt Nicol. Myreplus) addiderunt: hinc voce corrupta Cyprias auiculas aliquid dixerunt, vulgarem ad suffumenta compositionem, quam aliqui pharmacopolæ auiculatum formam, alij aliter effingunt. Aquis odoriferis, que in chymistarum fornacibus, aut balneo Matlæ, vt vocant, parari solent, vt & aquæ rosaceæ simplici, pro ditioribus nonnihil moschl & camphora quidam adiiciunt, &c. Huiusmodi sanè aliquot egregios liquores describit Andreas Furnerius libri Gallicæ adiutorum de humana naturæ decoratione, parte secunda, que est de ornato muliebri: vbi & smegmatis siue saponis moschati compositionem docet, & oleorum quorundam moschatotum. Aëtius 16. 116. & deinceps vnguentia quædam siue olea moschata, id est moschum odorsamentum recipientia describit. Eodem capite 116. orbiculos rotundos odoratos qui & alia quædam odorata & moschum accipiunt, parate docet: ac eoldero acu perforatos traegeto funiculo collo necti scribit. Oleum moschatum Nic. Myreplus Μέσουν ελαῖον vocat. Oleum muscelinum, quod & alijs quibusdam odoratis & moscho mixtis conficitur, in veteræ editione Nicolai reperio, & in translatione quam Nic. Alexandri nomine Nicolaus Reginensis edidit. Moschus, galia, & similia, non debent decoqui cum alijs medicamentis: sed cum exigua parte decocti misceri, & sic reliquis affundi. Aliqui moschum in lana xylinâ ponunt in aliquo vase, & colo infusam decoctionem paulatim sie per lanam transmittunt, Monachi in Mesuen. Sed neq; conteri debet moschus, verum in liquore rosaceo aliisque dissolutus ceteris medicamentis misceri, vel alia quadam artificiosa ratione, Idem. Sernati potest moschus in vase vitro, denso, ac diligenter obliito cera: vel potius in vase plumbeo (quod & Alexan. Benedictus scribit) vt frigida & humida huius metalli qualitate melius seruetur. Quod in alio vase fuerit, apponantur duo vel tria plumbi scultra, vt melius conseruetur. Cauendum est autem ne quid aromaticum addatur, sic enim suum odorem amitteret. Quem si amiserit, in olla (vase vitro aperto, Sylvius) ore aperto suspendatur in cloaca, & recuperabit eum Platearius. Odoris amissi vim in scotoribus & latrinis (laconis & stercoribus, Albertus,) recuperat: contra scotorum eluctatur, & sic quasi luctando ceuuiuscit, Isidor.

Pilæ moschi odore, quarum supra mentionem feci, que tempore pestilentie præcipue parantur, quo pacto componi debeant, plerique medici recentiores, quorum de peste scripta extant, præscribere solent. Est & compositione una apud Alexandrum Benedictum pro confirmandis ijs qui animi deliquium patiuntur, si bene memini.

Iecore hædino arefacto moschus adulteratur, Alex. Benedictus: Radice dictæ makir & herba salicis trita, Elluchasem. Facillime adulteratur: vnde sape stercus murium, & alia diuersa pro musco venduntur. Folliculis quidem integris non statim adhibenda fides: quoniam non desunt impostores, qui eos effingunt simillimos, & varijs rebus impletos, vero mosco interponunt, donec eius odorem recipient: atque sic mulierculis & viciis etiam imperitis vendunt, Monachi in Mesuen. Adulteratur etiam cuiusdam auis simo, Alex. Benedictus. Adulteratur moschus & præcipue niger, & niger ad subrufum colorem accedens, admixto paucis sanguine hircino modicè aslo, vel pane aslo: ita ut tres vel quatuor partes ex istis contritis ad unum moschi admiscantur: & vix dignoscitur: sed panis assus, nimis friabilem reddit moschum. Sanguis verò hircinus cuius frangitur lucidus est, & clarus interius. Quândoque venditur cum ipsis pelliculis, & adulteratur similiter, veniam dictum est. Incisis enim pelliculis Saraceni verum moschum auferunt, & infarctas adulterato eorum ita conglutinant, vt non deprehendantur. Sed moschus adulteratus cum pelle, duplus est pondere si synceto contineat. Moschus fictius à quibusdam hoc modo fit: Nucis moschatae, macis, cinnamomi, cayyo-phyllerans,

phyllorum, spicæ nardi, singulorum pugillus unus: trita omnia diligentissimè & cribro excreta, cum sanguine columbae recenti subliguntur, & ad Solem fiscantur: mox trita aqua rosacea moschata irrigantur, septies: Ita ut semper irrigata denuo siccet ac teras. Tandem tertiam vel quartam partem veri moschi contriti admiscent, & rursus aquam rosaceam moschatam inspergunt, & in aliquot partes diuisam massam (lego) pills minutis albis capreoli vel hœdi sub cauda inuoluunt, & in vase vitro reponunt, Authoris nomen excidit: videor autem mihi in manuscripto cuiusdam empliū libello reperiisse, & sequentem quoque compositionem, quæ huiusmodi est. Benzoinum, cera candida noui examinis, cariæ fraxini arboris, & moschus miscentur: est autem ambra fætida, moschum vel zibettum redolens. Alter, Styram, ladanum & scobem ligni aloës miscent: debet autem adtranque compositionem moschus vel zibettum addi, atque omnia cum aqua rosacea comincerit: sed facile fraus deprehenditur: nam nativa non ita celeriter ut factitia aquis mollescit, & ab eadem odore coloreq; differt. Cæteri signa moschum dignoscendi syncerum eligeantq; præstantiorem, sequenti capite referam. Audio à quibusdam augeri moschum admixto semine herba, quam nostri aquilegiam, Galli angelicam vocant: quod etiam se deprehendisse amicus quidam mihi retulit, cum moscho in aqua (rosacea) resoluto, verum supernatare animaduerteret, & quod ex feminis accesserat subsidere. Sed impostor ille rem forte non intellexit. Si quidem herba quam Galli angelicam vocant, vnde aqua; inodora est. Germanus vero dicta angelica (eruditus quidam laser Gallicum interpretantur) radice præfertim, moschi odorem prætentare sapienter mihi visa est, tum alias, tum pauca eius quantitate medicamentis compositis adiecta. Moschus odore in humido crasso perennante, vivacissimus est, Sylvius. Vicia tenis aureis emitur, Alexander Benedictus. Muscus efficitur horribilis odoris, vicinitate asse foecidæ vel castorei, Arnold. in Antidot.

G.

Moschus in Persia primum, inde in Amanum invehitur, & in Aegyptum exinde: cum folliculis suis etiam à Veneris in calicibus venundatur, quietiam in pretio sunt, Alex. Benedictus. Indicus est melior Afco: subflavus etiam nigricanti præfertur: quamquam ex Catay præstantissimus hodie habetur, idemque niger, Sylvius. Vide supra in A. Moschus (ioquit Platearius) omnino niger non probatur: præfertur illi subniger. Alius est subrufus, omnino accedens ad colorem spicæ nardi, qui maximè laudatur. Huiuscmodi quidam haberiaiunt ex capreis quæ spicam nardi depascuntur. Quare eligendum est subrufus, qui quidem vix adulterari potest: & saporis amari, qui gustatus statim odore suo cerebrum feriat: qui neque statim soluit, nec admodum resistit: & qui non omnino clarus (splendidus) sit intrinsecus: grana latiuscula, & per totum equalis; xyloceratij instar, optima iudicantur. Quod ad regionem moschum præferunt Antebium, vel Ascilion, (Bellunensis legit Scinium, à Sceni regione fortassis) deinde Iurgium, postremo Indum marinum, Aulcenna. Folliculi continent moschum. Cubit sunt subtilli ex vesicula & moscho. Gergeri folliculi sunt his contrarij: qui moschus minus subtilis, minusq; aromaticus est. Sed moschus Charam medio inter prædictos loco est: quo cum scobs argenti & plumbi miscetur, ut augeatur pondus. Moschus Salindi deterior est, quia folliculo suo exemptus in vase vitro seruatur, Elluchasem in Tacuinis. Sunt qui Tumbascinum anteponant (inquit Serapio) odorisque præstantiam capreatum pabulo ferant acceptam, quæ nardo inibi uescantur copiosa; certe risque odoratissimis herbis. In Senitarum quidem agro captez herbas odoratas pascuntur, sed odoribus impares. Aliam quoque metendi rationem causantur Tumbascini: hanc saniem vomicæ folliculo non euunt, & blandiente coeli serenitate merum legunt. Senici vero vomicæ ventriculum explitunt, & exclusa sanie adulterina permiscent, nubilo parumque attidente coelo, & valis vitcis recondunt, obturantq;: delinde mittunt in regiones Saracenorum & in Hamen (Amanum, Alex. Benedictus,) & Persida, & Hah-tac, aliasq; regiones Babylonie, (& in Aegyptum, Alex. Benedictus:) ac si Tumbascinus esset, Hæc Serapio. Præfertur moschus dorcas, quæ depascitur utrumque been & spicam, & almaru, Auicenna. Quum hæc animalia procul à mari versus desertum pascuntur spica, moschus ipsorum erit suauior: cum vero prope mare sunt, pascuntur myrrha, Elluchasem. Melior moschus fit in vrbe quadam quæ multò magis orientalis est quæ Chorase; quæ dicta est Tupata (Τυπάτα), Ruellius prima syllaba omissa Pat transluit: eandem Serapio Tumbasci nominat. Colote quidem hic moschus subflavus est: huic bonitate cedit qui ab India defertur, colore in nigritiam vergente: hoc etiam imbecillior seu deterior est qui ex Sinis (alias Dinis, Σίνης) ex Senitarum agro, Ruellius: hanc regionem Seni vocat Serapio) habetur, Symeon Sethi. Quod ad colorem & odorem, pomalis (pomi odore forsitan) citrinus laudatur, Aulcenna. Citrinum Auicenna præfert, qualem nos nunquam vidiimus: nam noster ferrugineus est, Brasauolus & Sylvius. Muscus ferrugineus ferè est noster, non, quem Auicenna probat, citrinus, Alexandrinum vocans: est odore in opum Cyrenaicum inclinante, sed valentiore, præter summam aliam in eo fragrantiam: glebulis exiguis collat, Sylvius. Syncerus niger est: conglobatus melior: solitudinis odorem habet, aut anguum quorundam statu tempore, aut cuiusdam aui simi quo adulteratur: ex quo plus est, acrius nares ferit, Alex. Benedictus: lego, & quo proprius est, actius (id est minus grato odore) nares ferit: nam de zilbetho quoque sic scribit, Ex proximo nares acrius ferit, & ex quo plus est, (lego, & quo proprius est:) musco tamen charius comparatur: quoniam odorem qui gerit ipse non sentit. Sed hoc idem de musco quoq; scriperat, odorem eius ab eo qui gerit non sentiri. Venatores in regionibus Beteth (Teberh) & Seni, plerunque capreis quas vel sagittis interemerint, vel aliter ceperint, folliculum adhuc immaturum absindunt: qui moschus præcox tetro & insuavi odore displicer. Verum tantisper libero aere suspendunt: dum abacto prorsus factore maturuerit: is hac concoctione perfecta miram sibi conciliat suavitatem. Simile quippissim in arbustum fructibus fieri consuevit, qui præcoce decepti, tandem exuta acerbitate, & dulces & suaveolentes euadunt. Sed præferti debet moschus ille, qui in folliculo suo maturescit, antequam rescindatur ab animali, Serapio. Folliculus moschi antequam maturuerit, graue olet. Venetijs odorati volvi adhærentem adhuc animali: is omnino grauem odorem habebat, quia nondum ad maturitatem peruererat. Quod si accidat ab animali auferri antequam abscessus concoctus sit, concoquitor quidem, sed ineptius olet, Brasauolus. Perfectus moschus non multus ad nos defertur, sed folliculi solum vi ab animali abrepti, ex regionibus orientalib; & occidentem versus ad nos compor-

tantur: prius & post eis oriente affatus, his praecipue locis ubi nardus & odore herbae nascentur, Brasauol. Ad moschus legitimis & non adulteratis hi, quidam hoc modo probant. Ponderatum in peluum aut tunc unum maderis humensque deponunt, cum post aliquantulum iterum ponderant: si superat, rami non adulteratum patent: si vero non, suppositum illegitimumque iudicant, Symeon Sethi Gyraldo interprete. Græcè sic legitur, Εν καταγεωργίην λεκάνη περι τοσαῦποτα τηλαιον αὐτόν, είτα πάλιν ευθυνόν, ἢ εἰ πλέον τῷ σεβαντῷ υπερόξει (lego υπερόξει) ἀνδρού αὐτήν εύται: εἰ δὲ μη, νεροδολεῖον. Ruellius veritatem, In peluum humore perfusam post examinatum trutina pondus immittunt, postea iterum aequalance ponderant. Quod si protinus ad statuam reductum superferatur, sinceri experimentum parant: si repens cedat & pondere degrauetur, spuriū iudicium existimant. Hanc opinionem Sylvius quoque sequitur. Ego quod verba attinet, Gyraldo accesserim: Τοπεργάνη enim verbum significare videtur, pondere superare: ut αὐτὸν ponderare vel appendere sit, quemadmodum ἔχει. Quod ad rem ipsam, uter verius transstulerit experimentum diuitibus relinquio. Metatores quidam empturi moschum, naribus obturatis & respiratione cohibita ad medium iactum lapidis currunt, & inde attrahentes aërem ore, si moschi odorem sentiant, emunt probantq; , Platarius. De moscho adulterato pluribus egit in E.

Moschus est calidus & siccus, sed siccior quam calidior secundum quosdam, & subtilis, Auicenna & alij. Cal. & sic in secundo gradu, Mesarugie. Cal. & sic in fine secundi gradus, Auerrois. Calidus in secundo, siccus in tertio, Alchalahamen. Cal. & sic in tertio, & tenuum partium, Symeon Sethi, Constantinus, Mesha. Calefacit moschus, idque insigniter, & intrōsumptus, & si applicetur quoque, nec non manifestè exiccat. Brasauol. Siccari quidem eum, etiam ex vehementia odoris colligitur: odor enim in siccō fundatur, Aristotele teste: sed nos multas partes hominis ab eo non removemus: & humiditas eius valde crassa est, Idem. Conuenit senibus per hyemem, Constantin. Dissoluit & conlumbris, ripotē cal. & sic. Platearius. Exigua eius portio magne est efficacie: quamobrem paucē admodum medicamentis adjectur, nec conteritur, sed dissoluit in aqua rosarium, &c. (ut in E dixi,) Monachū in Mesuē. Reprimitur caliditas eius cum camphora, & siccitas cum oleis humidis ut violaceo vel rosaceo. Dosis eius aliqui quatuor aut quinque ad summum grana faciunt. Theriaca est venenum, & propriè napelli, Auicen. Principals ei dignatio inter aromata, Constantin. Aromatico quidem odore suo vires & spiritus corporis omnes corroborat: idque momento, propter partium eius tenuitatem, quæ tamē illico penetrat, durat tamen diutius, nec tam cito dissoluit quam alijs odores. Confitim at imbecilles particulas, Symeon Sethi & alj. Spiritus instaurat: ob id compositionibus multis analepticis miscetur, Syl. Aētius 12. 46. medicamento purganti ex hinc modis: Elys moschum addit, restaurandi nūnitūtae particulas vi pharmacorum debilitatas. Utile est illis qui lipohymiam, hoc est animi deliquium patiuntur, quique vires resolutas habent, Symeon. Contra quamvis synopen remedio est, Auerroes. Contra synopen & totius corporis (contra synopen & cordis, Isidor.) debilitatem, siue virtus capitis, siue hepatis, & contra stomachi dolorem, ex frigiditate moschus simpliciter cum vino detur, vel diamargariton, vel pliris acoticum, ad summum pondere quinque granorum, Platearius & Isidor. Cor & omnia viscera roborat, cataplasmatis instar Impositus: membris omnibus; ipsis quoq; offibus vires auger, ut recentiores quidam falsò ex Dioscoride citant, qui nullam inquam moschi mentionem facit. Addant ex eodem, Inunctum capitum grauedinem pellere, vertiginem ex abundantia humore narem emendare, omnium inuitare, Venerem stimulare. Cor & reliqua viscera roborat potus, aut adhibitus foris, Aben Mesuē. Cordis robur & letitiam promouet, insigni ad hoc ipsum facultate, Auicen. & Auerroes. Facit & ad cardiacos: ipsum enim cor confirmat & roborat, sed pallere corpus inficit, Symeon. Tremorem cordis sanat, Auicen. Cerebrum temperatum roborat, Auicen. Caput frigidum iuvat, calidum lredit, Symeon. Calidus natura dolorem capitum statim excitat: ad affectus vele frigidos in capite omnes perquam viril est, Rasis. Quibusdam male olet: alijs caput frigidum iuvat, calidum ferit, & in eo epilepsiam excitat, Syl. Quibusdam in gratia est moschi odor, ut inde capitum dolorem incurvant, aut etiam morbum attonitum: & mulieres quedam vteri præfocationem, Brasauol. Et tuus, suavitate illa odoris multorum caput aggravantur, & replentur. Calefacit cerebrum & desiccat, quum fiant sternutationes cum eo, idemq; corroborat, Acabari & Mesarugie. Sternutationes de moscho paralyticin iuvant, Constantin. Utile est sode (id est caput dolori) veteri, quam nimis humiditas comitur, Mesarugie. Caput purgium ex moscho cum croco & pauca camphora, remedium est sode frigida: moschus etiam per se, propter vim resoluendi coufirmandique, Auicen. Corporis stupificatione & surditati medetur. Melancholiam (ex solitudine, Anicen.) abigit, Auerroes. Timorem melancholicum pellit, & animos facit, Constantin. Macetur collytijs & aridis medicamentis oculariis: abstergit enim albugine subtilem, & noxiem hominem desiccat, & roborat oculos, Auicen. Hachim eben Hanaim, Constantin. Aduersus nauseam medetur, & appetitum restituunt, Rasis. Crassis intestinorum flatus resoluit, Auerroes. Contra suffocationem ex veteri subuenit, Auerroes. Contra cerebri (erratum videtur) & matricis præcipitationem, natibus applicetur: contra suffocationem autem matricis suffiator, Platearius. Quibusdam mulieribus vteri præfocatione affert, alijs in pessimo contra hanc mirè prodest, Syl. Odore eius vterus mirè trahitur: propriece eius usus in pessatis maximus est, præstans in vteri strangulatum, Brasauol. Ut menses edificantur, & conceptus causas frigida impeditus promoneatur, moschus cum typheta magna supponitur. Pessus etiam factus ex styrace calamite, ambra, & moscho non parum iuvat. Idem præstabit supposita lana zylina, oleo muscelino madens, in quo resolutus fuerit moschus, Platearius. Et in moscho humiditas quedam, que coitum excitat, quid si cum oleo cincino resolutus virga illinatur, coitum promouet, Medicus Persidis. Sic illitus coli, mifificè mulieres in Venerem proritat, Brasauol. Moschus coitum saget, Aeneonis. Hanc ob causim aliqui in medicamentum diastryon moschum adiiciunt. Si parum musci mandatur, foetorem oris palliat, Platearius. Placet ex eo in tragematis oris commendatio, Al. Bened. & Muscardinas vocant hodie pharmacopole sacchar aqua rotacea moschata irrigatum, & in minutorum seminum formam crispa superficie redactum: videtur autem præpudie oris & halitus commendationem parari. In cibo facit (forte, pelit) oris foetorem, Auicenna. Contra visus axillatum, hircum vocant: Illinatur museo axilla, & diligenter fricentur, bene palliat, Platearius.

H.

Moschus aromaticus nomen invenit in *αρωματικός*, *aromaticus*, quoddè medio (vulnifico scilicet animalis) fundatur: vel à

vel à verbo μῶν, quod est quæro, quod ab omnibus requiritur: vel ἄρι, hoc est, oleo, fit oschos, & μῶν litera abundance moschos; vel à priuatione locutoris, οὐ σέγω τούτους: δέ τον enim & bene & male olere significat, (vt μῶν littera priuationis loco forte praefixa sit) Etymolog. Moschimeminit & Phocion grammaticus recentior, Herm. Ego in solo Etymologico (cuius autorem non Phocionem sed Micholom quendam esse alicubi legi) moschi odoramenti mentionem reperio, nec apud alium quenquam grammaticorum. Moschum aliqui dictum putant, quia Græci animal hoc ex quo moschus colligitur, vitulorum colorem habere iudicarunt, quos μῶν appellant. Alij inquit ita appellari quia Græci primos stolones moschos vocant; moschus autem odoratus, est tanquam in eo animalis stolo: sed veritilius est ab Arabica voce misch' Græcos deflexisse, Brasatulus, cui & ipse facile accedo.

Et celebris suauis est vnguine muscus Arabs, Alciat. Sunt ex plantis quæ moschum olent. De angelica nostra in E. superius dixi: de dorcide de verò vel muscio, item muscello vel dorcide herbis, & via moschata, in historiâ Capreæ. Afengemisch. est ocymum caryophyllatum, vel muscatum, ut alii putant: nam misch Arabicæ moschus est. Monachus in Mesuæ. Solanum, tum commune, tum vesicatum quoq; nifallor, tæpe mibi folijs suis moschum prorsus teatolere visa sunt. Est & herbula quædam rara, nec vlli adhuc descripta, quam circa Basileam & Lausannam teperi, locis opacis & pinguibus. Vix ultra sesquipalmum assurgit, apij ferè folijs, tenera, flosculi parvi & pallidi quaternis singuli foliolis, si recte meminim, summos coliculos coronans, mita proclus & peculiariteratione: sunt enim quater in circuitu laterum, in vertice unus, omnes contigui: radix subest, patua, alba, denticulata, similis illi quam in Hessa saniculam albam vocant: sed hanc quoq; à nonnullis sic appellari audio. Superficies eius ipsissimum moschum olent, breui quidem & fugitiuo sed suauissimo odore. In Sammis etiam circa Sedunum Helvetiacis alpibus, herbulam quædam breuissimam roseis vel purpureis floribus inuenit, moschii vel stactes portius aut syracis calamite odore: vt & satyrii genus digitatum, floribz capitolo coloris rubri adusti & nigricantis (quam obrem incolæ brendæ vocant, hoc est adustam) quo nihil vñquam suauius mihi odoratus video, & ea quidem gratia quæ caput inolme repleret. Rosa Damascena seu muscatella vulgo dicta in et sylvestres annumerari potest: quam Auicenna Canone z. ca. c. 4. Nestrin vel nesrin, vel neser in nominat, vt Bellunensis interpretatur, cuius hæc sunt ve. ba: Nestrin est rosa odoris acuti, quæ vulgo in Hispania & Barbaria rosa muscata dicitur. Damasci rosa nestrin vel neserin, & est species rosæ sylvestris. Simon Lanueonis etiam, & Pandectarius, neserin vel nestrin, aut orate Alhæbi dicunt esse rosam sylvestrem & albam, quæ in fructu spinoso vt sativa nascatur. Serapio aeris vocat, & ab aliquibus cosam sylvestrem & rosam Seni nominari scribit, Monachi in Mes. Alibetiam nestrin rosam paucam, sylvestrem albam interpretantur: cui Auicenna & Serapio eandem facultatem attribuant qua prædictum est zambacum vel leteminum, id infirmore: vt in penuria olei zambacint, oleo de nestrin, id est rosis Damascenis vñlliceat. Nersia, inquit Auicenna, calidus & siccus est ordine tertio. Omnis species (pars) eius vñm habet abstergandi & attenuandi, sed flos præcipue. Netris frigidis prædest. Vermes aurum occidit: & tintinnum eatum tollit. Dentum dolorem mitigat. Sylvestris in hoc genere frontis in capitibz dolore illinitur. Prodens guttulis & tonsillarum abscessibus. Drachmæ quartuor inde posce, de sylvestri præcipue, vomitum & singulum fistunt. Hæc Auicenna, de nestrin. Sed cum planta sit calida & secca in tectio, & eadem fere quæ zambacum efficiat, rosis eam adnumerare non possumus: neq; enim vlla nobis rosarum species sine latu sive sylvestris cognita est, quæ tertio gradu calfaciat, & illa præstet, quæ plantam nestrin præstat ex Auicenna nunc recitavi. Quam obrem aliam esse oportet rosam Damascenam sine muscatam vulgo in Italia dicitur: culis Matthæolus etiam meminit, per quam odoriferam esse scribens, colore albo, & ventri mouendo cæteris efficaciore. Ego loco nestrin ieleminum vulgo dictum, aut leucoia potius quam vlla in rosarum genus vñspare malum. Nestrin, id est zambacum sylvestre, calidum est & siccum: & calidi temporementi, caput lædit: (et vel sanguinem è naribus aliquando odore suo elicit) Rasis. Idem apud Serapionem, Vidi, inquit, in Coraseni qui dabant foliotu eius duas aut tres ad summum drachmas, vnde venter admodum mouebatur. Nestrin est sicut narcissus, Auicenna & Aben Mesuæ: ego narcissum his falsò legi video, sive authorum, sive interpretum aut libratorum hæc eu' p' sit: nam neq; forma, cum sit frutex rosa similis, aut saltē magnitudine pat: neq; vites cum narcisso conueniunt. Ficti quidem potest vñea vox corrupta sit pro iæsemino. Quanquam rursus in Narciso etiam apud Serapionem scribitur, narcissum ea efficer quæ iæsemimum. Sed legendum est nestrin non hæc (sic enim narcissum vocant) ea præstate quæ iæsemimum, vt Auicenna & Melarugie docent. Serapio quidem vel citatus ab eo author, vocum effinitate facile falli potuit. Est autem zambacum sive iæsemimum frutex floribus odoratis, quem Galli & Itali etiam nomen iæsemimum appellant, docti quidam iasmimum, & vnguentum eiusdem nominis Dioscoridi descriptum ex floribus eius confici arbitrantur. Ego eundem fruticem Vergilij casiam esse puto, apibus gratam, vt pluribus in Apum histria docebo. Quod si nestrin iæsemum sylvestre est, vt Rasis scribit, non recte Auicenna huius plantæ genus sylvestre priuatim nominarer, latuam etiam genus eius alterum esse intelligendum relinquens, cum de lombaco, id est iæmin (sic enim Bellunensis hæc vocabula scribit) leo sim agat. Scribit autem lombacum calidum & siccum esse ordine tertio, & oleum eius prædest neruis frigidis, in seibus p' g'ertim, sed odore suo caput lædere: quod Dioscorides etiam de iasmino tradidit vnguento. Sed sive lombacum sylvestre hæc planta est, sive similis ei, sat fuerit intelligere eandem vñliusq; facultatem esse, lombaci tamen efficaciorem paulo: & nullum pro eo rosarum genus substituendum. Rosa quidem nomen (vocant enim nersia aliqui rosam agrestem, & rosam Seni, vt apud Serapionem legitimus) non satis est ad probandum propriæ dictæ rosæ hanc speciem esse: vt neq; violæ proprie dictæ genera sunt, quæ vocantur leucoia Dioscoridis, & leucoion Theophrasti. Oleum de nestrin vñle est aduersus plenus in ex atrabile, & vñcti dolores, Aben Mesuæ. Vinum quod vulgo muscatum vocant (nostru muscatellu) præcipue odoris lucidissimiq; saporis est: mirumq; qu' modo muscus etiam in pyra quædam minima transferit, superba (vt dicunt) cognominata: patua hæc & oxyssima sed etate nostra & in malora etiam fetida idem odor transiuit. Viam albam ac nigram quoq; iam occupavit: in altos fructus non transiuit is odor: in pruna ac fucus à nobis frustra tentatum est. Alexander Benedictus lib. 10. cap. 10. operis sui practici, vi vocant.

Reddunt interdum & feles sylvestres (marces potius,) & mures, moschi odore recompensent; vt sepe in distractis agrorum & disticis: vidimus: sed id acceptum feraendum est odoratis fraticum cibis, quibus aluntur. Ruel. ego hec animalia frutices minimè depasci puto. Sed de marte, & mure moschardino, vt quidam appellant, suo loco dicitur. Moschæ dictæ lepores quidam sunt, quoniam in vestigijs spiritum tanta viserunt canes memorant, vt suæ planè credantur, vt dixi in Lepore b. Moschus in Calechut asterritur ex regione Pego dicta, à qua distat quinque millibus passuum, Ludouicus Romanus:

MVLUS jumentum est, quod Hebraica lingua פֶּרֶד nominat: unde sceminiūnum פְּרָדָה Regum. 3.1. David Kimhi scribit ex tento R. Hai, pered animal à separatione sic dici, quod non pariat. Psalmo 32. pro Hebraica voce per d. Chaldaeus habet בְּרַבָּא sudana, Arabs בעאל beal: ac Genesios 36. pro iemim Hebraica voce, (mulos pleriq; interpretantur,) Arabicè legimus בְּגָל kegal. Septuaginta hemionos. Ab hac voce nominatus videri potest burdo vel bardus Latinè: Porphyrio equum mannum siue mannulum interpretatur. Albertus Magnus videtur muli genus intelligere ex equo natum & asina, hinnum vel hinnulum veteres vocant, vt in hinni historia statim post asinum dixi: & nonnulla dicam mox in B. יְמִימִים iemim, Genesios 36. Saadias & Salomon interpretantur peradim, id est mulos, similiter Steuchus & Sandtes: Hieronymus aquas calidas, alij onagros, &c. Vide supra in Asino h. h. Doctissimi quidem pleriq; mulos esse consentiunt, vt & D. Kimhi in libro ratiocinio. רְקֵשׁ rekesch, alij equos præstantes nec dum annos, aut velocissimos, alij mulos esse putant: vide in Equo A. Achastranim Esther 8. David Kimhi & alij mulos interpretantur. R. Salomon camelos veloces, fileronius veredarios, Septuaginta omittunt. Sed diuersa apud Hebreos muli nomina esse minus mirum, cum præter commune genus muli, aliud quoddam peculiare in Syria habeatur, vt dicam in B. Apud Munsterum in Lexico tribungi pro mula scribitur pirdach, & perutijah, פִּירְדָּח Græci mulum ἡμέλον dicunt, & alio nomine astraben, quæ vox nonnihil ad achastran Hebraicam vel Arabicam accedit. Hemionos quidem semiasinum sonat, quod mulus altero tantum parente asinus sit, altero equus, in pluribus

ibus tamen asini quām equū naturam sequit videtur. Italis, mulo. Hispanis, similiter: fœmina, mula, ut Latinis. Gallis mulæ, fœmina mule. Angli à Gallis mutuantur à male. Germanis, mulier vel mule. Illyrijs næzeck. Francis null.

B.

Sunt in Syria, quos mulos appellant, genus diuersum ab eo, quod coitu equæ & asini procreatur; sed simile facie: quomodo asini sylvestres, similitudine quadam nōmen urbanorum accepere: & quidem ut asini illi feri sic muli præstant celeritate. Procreant eiusmodi mulæ suo in generè: cuius rei argumento illæ sunt, quæ tempore Pharnacæ patris Pharnabazi in terram Phrygiam venerant, quæ adhuc extant: tres tamen ex nouem, quot numero olim fuisse alunt, seruantur hoc tempore, Aristoteles. Et alibi, In terra Syria super Phœnicem mula & coeunt, & parvunt omnes: sed id genus diuersum est, quanquam simile. Theophrastus vulgo parere in Cappadocia tradit, (quod in Aristotelis quoq; Mirabilibus legitur) sed esse id animal ibi sui generis, Plinius. In India equarum & asinorum greges sunt, & asinos equæ facilimè admittunt, & rubros mulos parvunt, ad currēdām præstantissimos, Aelianus. Apud Indos Psyllos (nam sunt etiam alteri Africi) arctibis non maiores equi gigantur: asini quoq; muli, & boues minimi, Aelianus. In terra Scythica neq; asinus neq; mules gigantur, ac ne illus quidem visitur propter frigora, Herodotus lib. 4. Et paulò superius cum idem scripsisset, subdit: Quod magis miror cur in omni Elio agro muli nequeant gigni, cum neq; locus sit frigidus, neq; villa alia causa apparet. Aliunt Elienenses ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse, (idem ex Herodoto Eustathius repetit:) cumq; tempus aduentat conceptus equatum, se in loca finitima illas educere: Ibi postquam admiserint asinos dum equæ conceperint, tunc rursus eas reducere. Plura vide supra in Equo c. Mulos naturæ sua asinum magis quām equum refert, burdo autem contra: quam obrem mulus asini vocem reddit, burdo equi: vterq; ex dissimilis naturæ semine generatur, id est q; sterilis est, Albertus. Videlicet autem innuere burdonem ex asina & equo gigni, (vetores hinnum vel hianulum vocabant:) vt nulus ex equa & asino: quanquam Alunus, Bardo (inquit) vel hianulus, Italis mulo bastardo (id est mulus spurius) dicitur, ex equa & asino nascens. Burdonem è generè mulorum esse Sextus Empytrius etiam manifeste inquit, eodem in capite ex mulo pariter & burdone remedia numerans: vbi & Hamelbergius burdonem blando eundem facit in suis enarrationibus. Adde quod remedia quædam ex burdoti scripta à Sexto, alijs de mulo similiter scribunt. Ginni apud Aristotelem diminuta forma equi dicuntur: quos & gygenios ab Strabone nuncupari putant nonnulli, quanquam & mulorum genus sic in Liguria vocet, Cælius Musimon, asinus, mulus, aut equus brevis, Nonius. Mulus habet quædam asini propria, auriculas longas, vocem, crux in hamenis, pedes exigui, & corpus macilentum: reliqua verò vt habet equus, Liber de nat. rerum. Malis nigricant colore: cardinales in Italia cinericei ferè coloris vt audio, comparant, eosdemq; magnos & carnosatos. Asinus & mulus procomij loco ad oculos defendendos aures datæ sunt longiores, Xenophon. Mulo dentes mutantur, Aristoteles. Asinus & mulus dentes habent trigesimæ sex, καὶ τὰς τρεσθενάς, id est itemq; agnatos vel annexos, vt Ruellius verit, Absyrtus cap. 95. Cervix mulorum & asinorum non est erecta vt equorum, etiam si longa sit, Varinus in Eusebius. In equorum & mulorum quortundam corde inuentum est os, Hierocles. Mulos & omnia solipeda felle parent, & ventrem habent simplicem, Aristoteles & Plinius. De vuluis mularum, vide in E. in causa sterilitatis eorum.

C.

Equi, muli, & asini fruge herbaq; vescuntur, sed maximè potu pingue sunt, Aristoteles. Quidam præcisunt equum admissarium eodem ritu quo mulos sicut inandum esse, Columella. Cucumeres à mulis vt pepones à felibus maxime experuntur, Aut. Mizaldus. Qui fiat quod equi dum bibunt caput aquæ ad oculos usq; immergent, muli verò & asini extrema tantum libra, Hier. Garimberrus quætit quæstione 4e. Rhododaphne flores & folia, mulis, asinis, & quadrupedum plutimis veneria sunt Dioscotides. Muli & asini volutatiq; indulgent, vt ita scilicet à lassitudine recitantur. Viget & equus & mulus (Aristotele teste) à dentium ortu: cumq; prodierint omnes, non facile extat dignioris: quatenus tamen dignoscit possit in mentione equorum explicatur: Muli maiores & vnuaciiores sunt quām mares muli, Aristot. Et alibi, Setius fœmina se nescit quām mas. Non nulli fœminam profluvio vrinæ purgant: mārem olfactu vrinæ prius senescere: Et tursus, Vita mulis ad attingenos multos: iam quidam vel octogesimum sñnum potuit agere, cum templum edificaretur Athenis, de quo pluram in e. Mulus asini, burdo equi vocem reddit, Albertus:

Observatum, è duobus diuersis generibus; tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaq; ipsa quæ ita nata sunt, non gignere, in omni animalium genere, idcirco mulas non parere, Plin. Malas Democritus non parere ait: nec enim similes alijs vnuas animalibus habere: itemq; ex diuersis animalibus procreatas mixtum concipere quire, Aelianus interprete Gillio: sed non rectè fortassis ex Aristotele hæc transcripsi sunt, cuius mox verba recitabo. Author obscurus libri de nat. rerum, mulorum genus sterile esse ait, quoniam ex diuersæ naturæ seminibus oriatur: frigidum enim esse asini semen, equi calidum. Aristoteles libro 2. de generi anim. cap. ultimo: mulos tantum inter ea, quæ ex diuersæ speciei parentibus gignantur animalia (vt sunt lupi, vespes, canes, perdes & gallinæ, &c. de quibus penultimo capite dixerat): Coeunt animalia etiam quorum genus diuersum quidem; sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & temporæ æquent grauiditatis, &c.) steriles esse scribit. Cuius rei causa, inquit, non bene ab Empedocle & Democrito redditur. Obscurè Empedocles, planius Democritus scribit: sed neuter bene. Afferunt enim (eandem) demonstrationem quæ de omnibus, quæ præter suam cognitionem coeant. Democritus meatus mulorum corruptos in vteris dicit, quoniam non ex cognatis principium eorum consistit. Sed id cum alij etiam animalibus accidat, tamen nihil minus possunt generare, vt paulò ante dictum est. Empedocles (eiusdem aliam opinionem inferius ex Plutarcho adferam) mixtum seminum causatur, quæ densa ex molli vtraq; genitura consistat: causa enim & densa coaptari viceissim, fieri q; ex ijs, densum ex molibus, vt si ex anno miscetur. Sed hæc & ineptæ & supra hominis captum dicuntur: (& quæ sequuntur, quæ idcirco omitto, quod partim obscura, partim logica magis quām physica sint.) Relictis igitur hisce nymphae in universalibus & inanibus causis: ex ijs quæ in genere tum equorum tum asinorum insunt, considerando

potius accepte causa: primum enim utrumq; eorum singularem partem factum ex sui generis materia: tum formata non semper concipere possunt: & quidem qui interposito tempore admittuntur, quoniam serre continet nequeant. Ita in equa mensura non est: in modo minimu inter quadrupedes emit: et soler: asini conceptus incontinens est: genitum virginitatem emingit. Deinde cum asinam docu: sicut animal esse frigidum, sicut en quoque genitale eius, inquit, frigidam esse necesse est. Culus tuis diculum, quod si equus superuenierit asinam, quam iniecit asinus, non peruerteret asini initum (ut Plinius etiam scribit:) sed si asinus superuenierit equam, quia aequus iniecit peruerteret, propter seminis sui frigiditatem. Cum igitur inter se ipsa iunguntur, seruat serem propter alterius calorem: calidus est enim ab equo quod seceritur: nam asini & materia & genitura frigida est, equi solidior est: cum autem mistum vel calidum eum frigido, vel frigidum cum calido est, evenit ut conceptus ex ipsis seruetur, eaque via ex seipso secunda sint. At vero quod ex ipsis prodit, insecurandum ad perfectam fortificationem est. Quoniam cum utrumq; aptum propensumque sit ad sterilitatem: sunt enim in asino, cum ea que diximus: tum etiam, vix si a prima dentium mutatione (priorumque dentes pullinos faciat, Plinius) generate incipiatur, nunquam potest generare, sed sterilis omnino perdiret: ita in exiguo continetur generandi vis corporis asini, faciliterque laboratur ad sterilitatem. Equus etiam simili modo idoneus est ad sterilitatem, tantoque debet ut sterilis sit, quanto ut quod ex ipsis prodierit semen frigidius reddatur: quod tunc efficitur, cum asini excremento (semine) miscetur: asinus quoque parum adest quia suum generis initu sterile generet. Itaque cum accesserit quod praeter naturam est, siante vix unum parta nature legatum poterat generare, iam quod peregrinum ex ipsis prodit sterilis, nihil deest ut sterile sit, sed necessari id sterile erit. Evenit etiam ut corpora mulorum magna efficiantur, quoniam menstruum decessus (sterilitas, id est excretio) ad corporis incrementum vertitur. Itaque concipere quidem aliquando mula potest: quia iam factum est, sed enutrire atque in finem producere non potest. Mas generate interdum potest, quoniam & calidioris naturae quam femininas est, & nihil corporis per coitum conservat ad generationem: quod autem facit genus est (de quo paulo inferius dicitur,) Hec omnia Aristoteles. Quadrupedibus tantum vivi partim menstrua contingunt, nisi quid latronem per generationem sit, ut mula. Aristot. Aegypti ut mulierem sterilem significent, mulam pingunt: haec enim ideo est sterilis, quia matrem habet obliquam, Ocus. Aristoteles de mulorum sterilitate sententiam ab Alexandro Aphrodisiensis non animadversam miror: is enim eandem quam Aristoteles refellit, opinionem profert, Problematum suorum libro primo, his verbis: Mulae steriles videntur, quoniam ex animalibus constant specie diversis: misticus enim seminum, quae tam habitu, quam natura inter se discrepant, aliud quippe am praeferit vites suorum simplicium conficit, & naturam eorum penitus aboleat: quemadmodum albi & nigri misticus, abolitis extremis coloribus alium parit colorem fuscum nominatum, qui neuter extremorum est: igitur habitus genitalis aboleatur, & specierum habilitas omnis destruitur, quae creatrix certi induidi est. Hec illae. Mihil quidem haec ratio etiam contra Aristotelem defendi posse videtur: nam cetera animalia, quae ex diuersis specie parentibus nascuntur, ut canes & cane & lupo aut vulpe: & accipitres ex accipitribus specie diversis, & gallinae ac perdices, ideo non sterilis forte fuerint, quod parentes eorum quamvis specie diversi, natura tamen non adeo different quantum equus & asinus, eorumque seminum de quibus etiam Aristoteles ipse testatur, hoc frigidum, illud calidum esse. Alemaeon (ut refert Plutarchus de placitis philosophorum s. 14.) mulos mares steriles esse scribit, propter tenacitatem, hoc est frigiditatem seminis. Feminas vero quod veteri earum occasi sint, neque dehiscent (acetabulis scilicet unde sanguis menstruus funditur in alijs animalib. non apertis.) Empedocles vero (cu. ius aliam opinionem ex Aristotele paulo ante retulit) propter veterum nimis parvum, eundemque humilem & angustum, & oblique situ (narratque Plutarchus) ventralladnum, ita ut semen non recte in jeci possit: & si posset, non tam continuatur. Haec assentitur Diocles, sive in disputationibus talen sibi vitum scribens mulorum veterum, ac verisimile esse eandem sterilitatis causam in mulieres quaque cadere. Mula quoque iam facta grauida est, sed non quoad perficeret atque adferret prolem, Aristoteles. Et alibi, Mula aliquando gemellos peperit, quod ostentio loco habendum est. Mula si gemellos peperit, ostentum dirum pestemque denunciat, Alexander ab Alexan. Est in Animalibus nostris peperisse sive, verum prodigijs loco habitum, Plin. Cum Dario Babylonem obsidet, Babylonij nihil pendere obsidionem: nam conscientis propagnaculis triplu saret, probraq; ingerere Dario atque exercitu: quorum quidam ita inquit: Quid istic desideris Perse, quin potius absceditis, tunc expugnaturi nos, cum pepererint mulas. Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno 2500 septem mensibus obfisione consumpsis, &c Zopyro Megabyzzi filio hoc contigit portentum, ut quodam mularam eius, quae frumentum subiectabat, pareret: quo ostento commotus ille cum recordaretur eorum quae Babylonius ille dixerat, ut ipse sancti facinoris author fieret, tanquam omniuno fatalis, naso & anticeps se ipsum mutilans, Darium confusis instituit de capienda Babylone: ipse trans fugam se simulans, & a Dario mulatum quod sua suscepit ei a Babylone tanquam inexpugnabilis recedere, cum post aliquot praeclaras eius aduersus Perdas facinora, duos exercitus & murorum custos creatus esset, urbem Dario prodidit, ut pluribus recenset Herodotus libro 4. Et rursus libro septimo, Cum Xerxes, inquit, aduersus Greciam proficiens cum exercitu Helleponum traciebat, mula mulum edidit, ancapita genitalia habentem maris & feminas, led maris superiora. Parvum aliquando mulas in terris valde calidis, in quibus exterior calor frigiditatem asini temperat interiore, Alberrus: quam eius opinionem ipse non probo, nec quo natus authorem habet, nisi forte Varronem, cuius iam verba recitabo: quod si iusta haec causa est, cur aliquix tantum & raro, non omnes quae eodem calore ex aquo fruantur ipsis in terris parvum? Romanus aliquoties dicitur peperisse mulam. Mago sanè & Dionysius scribunt mulam & equum cum conceperint, duodecimo mense parere. Quare non, sic hic in Italia cum peperit mula sit portentum, adsentiri omnes terras. Neque eam hirundines & ciconiae, que in Italia parvum, in omnibus terris parvum. Non scitis palmas, cariotas in Syria patere, ingeas in Iamiam non posse? Hec Varro. Quidam non dissimulandi autores, ut M. Varrus, & ante eum Dionysius ac Mago prodiderunt, mulorum sociis regionibus Africae adeo non prodigiosos haberi, ut tam familiares sint incolis partus earum, quam sint nobis equarum, Columella. In terra Syria super Phoenicem, & in Cappadocia, mulas parere aiunt: sed genus diuersum est, quamquam simile, ut in Etiopia. M. le Democrito non naturae opus, sed humanae machinationis adulterium inventum & sum esse evidentur: nam cum Medus quidam asinus vim equae inferens, fortuita grauidam reddidisset, hinc minces postea huius violentiae dicti puli sunt, & in con-

In consuetudinem proceundis adduxerunt; Aelianus. Apud Venetos Paphlagonia urbem mulorum genus plurimum excoquatum & inventum est, Scholia in Homeri Iliadis secundum. Ego Erebos, οὐδὲν ἡμέραν γέρος αὔγεται εἰσιν, Homerius. Entra (εἰσεκτή) urbs est Paphlagonum (inquit Scholastes Apollonij poëta.) Vocabantur autem Entrae populi ante Troiam bellum Kavkaves. Geneleos 36. legitimus, quod Ana sacer Esau dum pascit asinos patris sui in deserto, inuenierit ρύμην, id est mulos, ut plerique interpretantur (alij vero aliter, ut in Asino scripsi in h.) Sunt qui arbitrentur onagros ab hoc primus admissos esse ad sinas, ut velocissimi ex his asini nascerentur, qui vocantur iamini. Plerique putant quod equarum greges ab asinis in deserto ipse curauerit primus insendi, ut mulorum inde noua contra naturam animalia nascerentur.

Ainsi opera sine dubio geruli mirifica, arando quoq; sed mularum maxime progeneratione, Plinius. Ex equo & asino fit mulus: contra ex equo & asina hinnus: utriq; enim bigeantur atq; in scitij, non luope generis ob radibus, Varro & alij, ut pluribus dicam inferius. Ex asino & equa mulus gignitur mente duodecimo, Plinius & Absyrtus. Si quem mulorum genus creare delectat, equam magni corporis, solidis ossibus, & forma egregia debet eligere: in qua non velocitatem, sed robur exquirat. Aetas à quadrageinta usq; ad decennem huic admissarii iusta conuenient, Palladius. Ad tales partus equas neq; quadrupes trimis, Palladius, & Absyrtus apud Constantium) inviores, neque decennibus maiores legunt, Plinius. In educando genere mularum antiquissimum est diligenter exquirere, atq; explorare parentem futuram prolixiam, & matrem: quorum si alter non est idoneus, labat etiam quod ex duobus fingitur. Equam conuenit in annos decem, quousq; amplissimae atq; pulcherrime formae fit, membris fortibus patientissimam laboris eligere, ut discordantem vetero suo generis alieni stirpem in ista facile recipiat, ac perferat, & ad futurum non solum corporis bona, sed & ingenij conferat: nam cum difficulter in iustis genitalibus locis animalium semina, tunc etiam concepta dilutius in partum adolescentur, vt quae peracto anno merito tertodecimo vix eduntur, natisq; in hæret plus socordiae paternæ, quam vigoris materni. Veruntamen ut equæ dictos in vestis minore cura repetintur, ita maior est labor eligendi maris, quoniam sepe iudicium probant fructus expetimentum, Columella. Creantur ex equa & asino, vel onagro & equa. Sed generosius nullus est huiusmodi animal, quam quod asino creante nasceretur. Viles tamen ad missarii nascentur ex onagro, & asina: qui post in sole secutura agilitate, fortitudinemq; restituant, Palladius. Onagro & asina genitus mulus omnes antecellit, Plinius. Et alibi, Generantur ex equa & onagris mansuetis mule veloces in cursu, duritate eximia pedum: verò strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Mula non solum (inquit Columella) ex equa & asina, sed ex asina & equo (hinc alij vocant, itemq; onagro & equa) generatur. Neq; tamē villum est in hoc pecore, aut animo, aut forma præstantius, quam quod feminabit asinus: quamquam possit huic aliquatenus comparari, quod progenator onager, nisi in indomitum, & seruitio contumax sylvestri more, strigosum, patris preferat habitum. Itaq; eiusmodi admissarius ne potibus magis, quam filijs veillior est: nam ubi asina & onagro natus admittitur equæ, per gradus infrastructa feritate quicquid ex eo prouenit, paternâ formam & modestiam, fortitudinem, celeritatemq; autam refert. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamvis à parente non traxerint, quod hinni vocantur, matris per omnia magis similes sunt. Itaq; commodissimum est asinum destinare mularum generi feminando, cuius (vt dixi) species experimento est speciosior. Veruntamen ab aspectu non aliter probari debet, quam ut sit amplissimi corporis, cœru solidi, robustis, ac lati costis, peccore muscaloso & vasto, feminibus lacertosus, cruribus compactis, coloris nigri vel maculosi: nam murinus cum sic in asino vulgaris, tunc etiam non optimè respondet in mula: neq; non vniuersa quadupedes species decipiunt, si qualem probamus, conspicimus. Nam quemadmodum artem, que sunt in linguis & palatis maculæ, plerunq; in velleribus agri, et in deprehensione, ita si discolores pilos asinus in palpebris, aut auribus gerit, sobolete quoq; frequenter tunc diversi coloris: qui & ipse erit si diligentissime in admissario exploratus est, sepe tamen dominum decipit: nam interdum etiam circa pœd. & signa dissimiles sui mulas fingit: quod accidere non aliter reor, quam ut auctus color priuofidj seminis mistu reddatur nepotibus, Hucusq; Columella: Admissarius asinus (inquit Palladius) sit huiusmodi, corpore amplio, solido, musculoso, strictis & fortib. membris, nigri vel murini maxime coloris, aut rubet: qui tamen si discolores pilos in palpebris, aut auribus geret, colorum sobolis plerunq; variabile. Qui mularum generi feminando (inquit Absyrtus) destinabatur asinus, hac corporis forma sit oportet: habitu magno, quadratis membris, vasto capite, non equino facie, genis, item & latibus ingentibus: non exiguis oculis, neq; cauis: naribus patulis, neq; constriatis: auribus (non patuis) nec flaccidis, sed arrectis: (οὐτε μη μυργα, μηδὲ μάλιστα;) cœru late, neq; breui: lato & musculari morsis denso peccore, & ad sustinendos (equarum infestarum) calcitratus robusto: grandibus scrophulis, & partibus que humeris subiaceat, aut supra genua sive sunt, crassis, valentibus, copulentis, & quam maximè dista aub: siquidem opus est cum sapienter nit, ut formina facile complesti possit: grandi dorso, spinalata, neq; gibberi: neq; cœua, angustâ linea in rectâ serente: humeris non subsidentib. sed eminulis: excelsa armorum compagiae & equalib; ita ut prominentiâ litura distinguitur: habeat, (γένεται την πατρῷ γραφον κόκκυζα: que autem pars coccyz vocatur, docuit in equo's catægraphon apte forte dicit, quod si pœco in loco genitalium quedam nota reperiatur, à qua & tunc οὐτομόνες vocinatur Jean d'Eq; latâ (Ruellius p. 202, legit ὅτι φύν, vertit. n. lumbis plenis, quos tamen oblongos esse tunc hic requiritur, non conuenit: nam equu Xenophōn hoc magis laudandum scribit, quo breviores fuerint lumbi) plena oblonga, nec in auctâ strangulata. Sit etiā peccore late costato, cōxendicib. magnis & equalibus, non substricatis clavibus, (μη παρέγγεται) nec in acutâ porrectis. Magis placeant qui cauda sunt breviore: feminib. insuper esto cōpœd's, brevibus, lacertolis, neq; extorris aneris, ceterū diuariatis: sic n. firmior erit ē tñ dñm sacer: hoc est in equitatione & proglottione: nam & Xenophon equum laudat, qui habeat μηδὲ τὸ τῆς ἡρακλεῖτης γένεται την πατρῷ διωρισμένης: των γάρ γόνοτες εἴσαι την ποτε εγγένεται την πατρῷ πατρῷ:) tales etiā robustores sunt, quamvis non paucis, hoc est illi quibus femora penè cōmittuntur. Esto præterea testibus magnis, parib: gibib: magnis & rotundis, tibijs & cruribus vescis, (id est non magnis) ostensis, ferè & excarnib. magisq; nec uolantis, nimilē varis (Ελαγρος) neq; discolorante tanatū cinctu verticillatis, calcibus (mesocynijs, de quibus in Equo dixi) neq; præter modum altis, neq; nimili depresso: sed nec nixus talis ingrediatur, (μηδὲ κυνοειδής εἰσι) pedibus varis, non intortum contortis, nec humiliib. (εξτὸν δὲ γόνατος μη συνειπει, μηδὲ ταπεινή;) vngula crassa, (dura Ruellius) subter concava, interiore sinu paruo, que checidona vocant. Potrò voce non retusa, sed clara rufata: hoc enim quoq; confert, ut sic detetur a equa, & facilius mortigeram admissario se pœbeat. Speciosiores sunt asini, quorum color splendidus est, & in purpuram spectans: item qui in facie albi non fusci sunt (Ruellius vertit, idq; si nigrum, nec villatus in fusco vergentem maculam fronte gerant.) Longè omnium pulcherrimi nigri habentur, qui non incanuta ventrem, sed cōcolorem habent. Cui pulla in ore miscula subest

(Cui os intrinsecus nigrum fuerit,) & lingua nigricans, is consimilis (nigri) coloris sobolem haud dubie generabit. Qui ex candido colore in cinereum canescunt ($\lambda\delta\kappa\psi\alpha\sigma$) quos vocant motones ($\mu\alpha\varphi\tau\omega\sigma$) iij ad admissoram non accersantur: siquidem colores nullo in pretio habiti magis ex parte reddentur soboli, Hactenus Ablytus in Hippiatricis capite 14. Ruelio fere interprete: nos quidē nonnulla mutauimus Gr̄ecum codicem excusum secuti. At nos admissarios (inquit idē Absyrt.) eligemus, qui cum equis educati sint. Non nulli pulchre facientes agrestes asinos mansuefaciunt: est ex illis, p̄ pagatio prolis optima, quod liberē pasti illi & non inclusi fuerint. Mitescī sanē maximē hoc animal, admodumq; obsequitur secundum omnia, non aliter quā mansueti asini: nec vñquā sicuti animalia cetera, vbi semel cūcuratū est, efferatur. Iam verē fœtus ab hoc animali editi, ipsi quā simillimi euadunt. Porrā ad mulos procreandos admissio fieri debet paucis diebus ante solsticium ēstium. Curandum est autem vt asini inscenuti eleganti forma sint prædicti: talis siquidem & proles erit. Itaq; venustatis quidam studiosi, asini aut equum aut alterius generis admissarium, tali amiciunt stragulo, quāl fœtum volunt nasci colore tinctū. Absyrtus: Vide in Equo C. Multi admissarij (inquit Columella) specie tenus mirabilissimam (sobolem forma, vel sexu progenerator. Nam siue parvi corporis fœminas singant, siue etiam speciosi plures mares quām fœminas, redditum patris familiæ minuant. At quidam contempti ab aspectu, pretiosissimorum seminum feraces sunt: non nunquā aliqui generositatem suam natis exhibent, sed hebetes voluptate, ratissimē solicitantur ad venerē: hūuscemodi maritentim magistri subadmovent debent generis eiusdem fœminam, quoniam similia similibus familiariora fecit natura. Ita enim efficitur, vt eius obiectu, cum mas etiam superietu e blanditus est, velut incensus & obcæcatus cupidine, subtrahit, quam petierat, fastiditæ imponatur equus. (Idem ex Columella Palladius repetit.) Est & alterū genus admissarij futentis in libidine, quod nisi astu inhibeatur, affert gregi perniciem. Nam & sēpe vinculis abruptis grauidas inquietat, & cum admittitur cœnicibus dorsisq; fœminarum imprimis morsus: quod ne faciat, paulisper ad molam vñctus amoris sequitā labore temperat, & sic veneri modestior admittitur. Nec tamen aliter admittendus est etiam clementioris libidinis, quoniam multum refert naturaliter sopitum peccidis ingenii modico exercitatione concuti, atq; excitari, vegetoremq; fœcum matrem fœminæ iniungit, vt tacita quadam vi semina ipsa principijs agilioribus figurentur. Hęc Columella. Libycorum asini maximi non equas comatas superueniunt, sed dunt taxat tonas: nec enim has cum ornamento superbientes harum terum periti aiunt eiulmodi maritos pati, Aelianus. Igitur qualē descripsi asellum, cum est à partu statim genitus, oportet matrē statim subtrahi, & ignoranti eque subiisci, ea opime tenebris fallitur. Nam obscurō loco partu eius amoto, prædictus quasi ex ea natus alitur. Cui deinde cum decem diebus insuevit equa, semper postea destinanti præbet vbera. Sic nutritus admissarius equas diligere condidit. Interdum etiam, quamvis materno lacte sit educatus, potest à tenero conuersatus equis familiariter eatum consuetudinem appetere, Columella. Pullum asinum à partu recentem subiiciunt eque, cuius lacte ampliores sunt, quod id lac quām asinum ac alia omnia dicunt esse melius. Præterea educant eum paleis, scena, ordeo, Vattro. Asinum ab equa, & equum ab asina arceri aiunt, nisi in infantia eius generis quod in eam lacte hausto. Quapropter subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarumque equoleos admouent, Plintus. Asinos qui equas luxerint, Aristoteles hippothelas vocat. Equa cum ex asino conceptum edidit, partum sequenti anno vacua nutrit: id enim vitius est, quām quod quidam faciunt, vt & fœtā nihilominus admissio equo impleant, Columella. Matrē suppositiæ quoq; inseruunt, quo equa ad ministerium lactis cibum pullo præbeat posse. Hic ita educatus ab initio potest admitti: neq; enim eum aspernantur propter consuetudinem equinam, Varro. Avincula mula recte à matre repellitur, & amota montibus aut feris (asperis) locis pascitur, vt vngulas duret, sitq; postea longis itineribus habilis, Columella & Palladius. Asinarum pullos equabus subrumare oportet: sic enim & lacte fruentur meliore, & equino generi assuecent, diligentq;: lactabunt autem ad biennium, Absyrtus. Asinum minorem si admiseris, & ipse citius senescit, & quā ex eo concepiuntur sunt deteriora. Qui non habent eum asinum quem supposunt eque, & asinum admissarium habere volunt, de asinis quenq; amplissimum & formosissimum quem habere possunt, eligunt: quiq; seminio natus sit bono Arcadicō, vt antiqui dicebant: vt nos experti sumus, Reatino, vbi tricens ac quadragesim millibus H. S. admissarij aliquot vñlerunt. Quos emimus item vt equos stipulainut in emendo, ac facimus in accipiendo, vt dictum est in equis. Hos (admissarios) pascimus præcipue scena atq; ordeo, & id ante admissoram largus facimus, vt cibo suffundamus vires ad fœturam: eodem tempore quo equos adducentes, idemq; vt in eant (per) perorigas curamus, Varro. Asinum non oportet (inquit Columella) minorem quām trimū admittit. Atq; ipsum si concedatur, vere fieri conueniet, cum & defecto vitidi pabulo, & largo ordeo firmandus, non nunquam etiam saliuandus erit. Nec tamen teneræ (temere, fortassis) fœminæ committetur: nam nisi prius ea matrem cognovit, adfidentem admissarium calcibus protutbat, & iniuria depulsum etiam cæteris equis reddit inimicum. Id ne fiat, degener & vulgaris asellus admoveatur, qui solicet obsequia fœminæ: neq; istam enire sinitur. Sed, si iam est equa veneris patiens, contestim abacto viliore, pretioso marijungit. Locus est ad hos vñs extructus (machinam vocant rusticū) qui duos parietes aduerso clivulo ineditatos haberet, & angusto interuallo sic inter se distantes, ne fœmina colluctari, aut admissario ascendenti auerte se possit. Aditus est ex vtraq; parte, sed ab inferiore clavis manutinus, ad quā capistrata lmo clivo constituitur equa, vt & prona melius in euntis feminæ recipiat, & facilem sui tergoris ascensum ab editioni parte minori quadrupedi præbeat, Hęc Columella. Conceptum ex equo secutus asini coitus (quod & Aristoteles scribit) abortu perimit: non item ex asino equi, Plin. Idem superioris ex Aristotele retul. Lactare (equam) mulum semestrie temporis spatium referunt, mox fugi non pati: vi nanq; humorem trahi, & cum dolore: equo autem plus temporis tribuunt, Aristoteles. Cum peperit equa, mulum, aut malum nutrientes educamus. Hi, si in palustribus locis, atq; viginosis nati, habent vngulas molles. Idem si exacti sunt æstiuo tempore in montes, quod fit in agro Reatino, durissimis vngulis sunt. In grege mulorum parando, spectanda ætas, & forma. Alterum vt vecturis sufferre labores possint, alterum vt oculos aspectu delectate queant. Hisce enim binis coniunctis omnia vehicula in vijs ducuntur. Hęc me Reatino authore probares mi Attice, nisi tu ipse domi equarum greges haberes, ac mulorum greges vendidisses, Varro.

Mulus mas septennis duntaxat generat, vt aiunt: fœmina improlis omnino est, quia perducere ad finem quod conceperit nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quām fœmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit, ginnus est, quod mulus oblates & pumilus est, vt in porcis metachœrum, Aristoteles. Et alibi, Mulus superuenire coireque incipit missis dentibus primis: sed septenis implere potest, etiam cum equa coniunctus innum (jivov) procreauit: post deinde superuenire

superuenire non solet. Et rursus hist. anim. 6. 24. Prodeunt quos ginnos vocant ex equi, cum in gerendo vero agrotauri, more pumilionum in ordine hominum, aut porcorum deputatorum in genere suum, quos posthumos (*μετίχοις*) nuncupavi: & quidem ut pumilio, sic ginnus modum suo genitali excedit. In plurimum Graecorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem vocaverint hinum, id est paruum mylum, Plinius. Hinnos vel hinnas sub quo sensu accipere debeamus Varrus designat: ait enim ex equis & mulis qui nascantur hinum vocari, Nonius. De multis pumiliis sive pumilis disticho a Martialis, His ibi de mulis non est metuenda ruina, Altius in terra penè sedere soles, Ferraria in aula principis inter perigrina animalia atellos quoq; pumilos ali ante aliquot annos audiri. Ex equo & asina geniti quamvis à parte nomen traxerint quod hinum vocantur, matri per omnia magis similes sunt, Columella. Hinnous (inquit Varrus) ex equo & asina procreatus, minor est quam mulus corpore, plerunq; rubicundior, auribus ut equi, labrum & caudam limilem asini habet: hos etiam ut equulos educant & alunt. Hoc animal, ut supra dixi, Albertus burdonem vocare videtur: scribit enim, Ut mulos sic & burdo steriles est: hic equum magis refert (in quo contrarius est Columella verbis paulo ante rectatis) & vocem addit equi: ille asinum. Sed de hino, gynno, ac similibus vocibus, & burdone etiam, multa scripsimus supra statim post Asinum: vide etiam in primo capite presentis historie. Equo & asina genitos mares hinulos antiqui vocabant: contraq; mulos, quos asini & equi generarent, Plinius. Columella myli nomen communius est, ad tria animalia: Mula, inquit, non solum ex equa & asina & tauru, quod Gratianopolis, ut audio, reperitur, & Gallica voce iumentum nominatur. Sed & Plinius alibi mulam appellat, non hinulum, que ex equo & asina signatur, sed effrenis (inquit) & tarditatis indomitæ. Præstat equam ab asino concendi, quam asinam ab equo, Absyrtus.

Ad morbos particulares in equis, asinis, & mulis, sanguinis detractione vtendum est, Hippocrates in Geoponics libro 16. Medicina per farraginem pro equis & mulis, ex Hippocraticis Graecis nobis recitata est in equo c. Equi, muli, & oves in Scythia s̄pē per summum frigus moriuntur, Dlonysius Afer. In Scythia ingentem & diuturnam vim hyemis equi perferunt, muli asiniq; neq; incipientem quidem ferunt: cum tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini verò ac muli durent, Herodotus. Cur muli & canes peste Graecos apud Troiam infestante, priores perierint: vide in Cane c. & in Mulo H. c. Medicinas huius pecoris (inquit Columella) plerunq; iam in alijs generibus (bubas & equis) edocat: propria tamen quædam viria molatum non omittam, quodrum remedia subcripsi. Febrienti mulæ cruda brassica datur. Suspiriosæ sanguinis detrahitur, & eum sextario vini, atq; olei thuris semuncia, marrubij succus instar heminae mistus infunditur. Suffraginosæ ordeacea farina imponitur, mox suppuratione ferro reclasimentis curatur: vel garri optimi sextariis cum libra olei per narum sinistram demittitur. Ad misericordiam huius medicamenti tritum vel quatuor ouorum albus liquor separatis vitellis. Femina secat, & interdum inutri solent. Sanguis demissus in pedes, ita ut in equis emittitur: vel si est herba, quam veretrū vocant rusticæ, pro pabulo cedit. Est *υονιαγός*, cuius semen detritum, & cum vino datum prædicto vitio medetur. Macies, & langor submoveatur s̄p̄ius data potionē, quæ recipit semunciam titi sulfuris, ouumq; crudum, & tritæ myrræ pondus denarij. Hæc tria vino admiscuntur, atq; ita fauciibus infunduntur. Sed & tussi, (ad mulorum tuſsim remedium describitur etiam in Hippocraticis Graecis ca. 22) doloriq; ventris eadem ista & quæ medentur. Ad maciem nulla restantum quantum Medica potest: ea herba viridis, nec tarde tamen arida fœnive saginat iumenta: verum modice danda, ne nimio sanguine stranguletur pecus. Lassæ, & astutæ mulæ adeps in fauces demittitur, merumq; in os suffunditur, Hæc Columella. Equus, mulus vel asinus fatigatus, quod in ipso statim itinere reficiatur, si onere deposito in stabulo vel via loco commodo, pro arbitrio se voluntare permittatur, scripsi in Equo & ex Rusio. Ad leuomata in equis & mulis, Hippocratica Graeca cap. ii. Ne mulorum cœrues (*τρέχηνος μαλῶν*) rumpantur aut colliduntur, medicamentum para ex adspīs sufflæ dupondio cum aceti duobus sextarijs hoc ad tertias decoctum colatumq; illine. Pelagonius in Hippiatr. 26. Ventris & intestinorum doloris bubus fedatur visa nantum (anserum omentum, Vegetins 3. 3.) & maximè anatis, quam si conspererit cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eadem anas maiore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanat, Columella. Dixerunt quidam mulos quosdam rabie correptos, momordisse dominos suos, qui inde in maniam incederint, Aulcenna. Mulæ arthritis vehementior est quam equi: de qua cura ad legem Absyrtum & Hieroclemam in Hippiatr. ca. 2. Mulus tantum fit *μαρμαρωσε* (marmaron tuberculum est iuxta coronam, id est vngula exortum) asinus raro: equus non, sed podagricus, Absyrtus in Hippiat. cap. 53. Ad ficosos tumores & myrmecias equorum & mulorum in quavis corporis parte, maximè vero in cruribus & pedibus, Absyrtus ibid. 82. Cetera exequemur in mulis, sicut in bovis & equis, ut in iþorum remedij tradidimus, Columella. Animalia que frequenter coeunt & brevioris sunt vita: inde sit ut muli equos exuperent viuendi diuturnitate, Cælius. Mulus quinquaginta annos vivit, Eustathius.

D.

Mulus semper est cœur, Aristoteles. Equi cum suspicantur vel metuunt aliquid, magistrum est, sic vi insidiens cauere sibi queat: asinum verò pecos & bigeneum (ut muli) rerum conspectu conseruabile nouitatisq; verens in discrimen adfert, Absyrtus. Muli ingentum multò illiberalius, rōiusque benignum hispani videntur quam equi. Mulæ calcitratus inhibetur vini crebriore potu, Plinius. Et rursus, Mulas non calcitrare cum vīnum biberint, quidam scripserunt. Ut simus quadrupedes assueti vīnam biberet vnguis vireat, accidere quidam putant (inquit Cælius Calcagnius lib. 2. epistolicarum questionum) quoniam in vīno sit vis discussoria, & ad emolliendum efficax. Hinc euénit ut qui plus nimio se vīno ingurgitauerint, resoluti p̄ierūs in in paralyſin facile delabentur. Sint igitur vngula vel neuorum clausula, ut dixit Plinius: vel ex cœteris, & quasi in callum obdūrata, ut alii putauere: vīno accedente emolliiri resoluique sit verisimile. Alijs humoris sanguinis, qui plurimus vīno fieri solet, exundatione callosorem contumacioremq; ac retorridim illam partem quasi macetari videtur & emollescere, ut aqua fruges & leguminas incideat. percoquuntur: acero plumbeum in cerussam resoluitur: & ouum ita tenescit, ut vel per annulum rotō calcis integrō perritansit. Ex hoc item facile colligi potest, cur veteres existimauerint vīni potu effici, ut mulæ calcitrois esse desinant. Mitescente enim vngula, & pede quodammodo exarmato, feritas illa tollitur extunditurque: p̄fessertim si quando eo euenerit, ut calcibus impetentes solidō illidant; plusque inde domini accipiunt quam affitant: quare conscientia imbecilli-

imbecillitatis suæ ferocie defidunt; Hæc Calcagninus. Columella in boum domitura ferocientium taurorum adhuc tergora mero respergiubet, quo familiares bubulco siant. Scio mulorum gregem cum pasceretur, ecq; venisset lupus, vltro mulos circunfluxisse, & vngulis cædendo eum occidisse, Varto.

E.

Mulus lumentum est, Aristoteles: animal viribus in labores exilium, Plinius. Mulus superiori ætate vehi cœperunt opulentiores: sed nunc tamen etiam non nisi importatis Germania nostra (vt & Anglia) vtitur, Camerarius. Etrusci, Veteres Græciae & Italiæ populi non equos ad plaustra & vehicula, sed boues aut mulos adiunxere: & viatoribus mulis magis quam equis vsi fuere. Vterq; sexus (mulus & mula) & viam rectè graditur, & terram commodè proscindit: nisi pretium quadrupedis rationem rustici oneret, aut campus graui gleba robora boum depositat, Columella. Succo foliorum cucurbitæ si quis mularum aut equorum pilos intinxerit ætate media, non paruo rei miraculo muscarum molestia carent: ita mihi hoc persæpe vtile fuit, Cardanus. Annicula mula à matre swota, montibus aut fetis locis pascitur, vt vngulas duret, sitq; postea longis itineribus habilis: nam elitis aptior mulus, mula vero agilior, Idem. Si mulivngula (sinistra, Belberus in libro de fonsibus) domus sufficiatur, fugantur mures, Rasis & albertus.

G.

Puluerem, in quo se mula volutauerit, corpori inspersum mitigare ardores amoris quidam scripserunt, Plinius. Veneno inseus in necessitate debet ponii in ventre mulæ vel camelî statim occisi: quoniam calor istorum resolutus venenum, & roborat spiritus ac omnia membra, Ponzettus: meminit & Cardanus in opere de subtilitate, Mulorum pellis ac simillimum cinis locis igne adustis apponitur: Et vlcera calefacit, quum non sunt aposternata: utilis est etiam attritus ihiuria calceorum pedibus, & coxis, itemq; fistulis, Avicenna, vt quidam citant. Plura de pelle mulæ, vide infra inter remedia ex testiculis, & ex sordibus aurium inter excrementa. Si quis de medulla mulæ ad pondus trium aut eorum sumplerit, stupidus efficietur, Rasis & Albertus. Auriculæ muli (aurium sordes portus, vt iusta dicuntur) & burdonis testiculi si ferantur à muliere, non concipiunt, Aesculapius. De sordibus aurium & oris spuma, dicemus inter excrementa. Mulæ cor siccum & vino aspersum, datur bibere post purgationem tricesimariam, vt ne concipiatur mulier, Sextus: Aggregator non cor legit, sed iecur: Vide in testiculis. Mula quoniam natura sterilis est, curiosis & superstitionis hominibus occasionem dedit, vt diuersa ex diuersis eius partibus medicamenta tum intra corpus sumenda, tum applicanda foris, ad inducendam sterilitatem impediendumq; conceptum excogitarent: De quorum nonnullis in Lepore etiam dixi. Eadem persuasione herbam quoq; hemionon dictam, quod sterilis sit, nec flores nec semen gerens, inter atocia numerant. Muli iecur, vide in testiculis infra, & in vngulis. Populi alba cortex cum muli renibus potus, sterilitatem facere creditur, Dioscorides, vt in Lepore inter remedia ex coagulo eius recitauit. Scolopendria (asplenios Dioscoridis, heminos Theophrasti) vt quidam tradiderunt, adalligata mulieri, vel sola, vel cum splene mulæ idq; in die qui noctem illunem habeat, ne concipiatur efficit, Serapio & Aulcena, vt Aggregator citat.

Si duo testiculi muli (duo testiculi gatti constricti in parte corij muli, Rasis) in pelle eiusdem corij constrinxantur, & super mulierem suspendantur, non concipiunt quandiu ei adalligati fuerint, Albertus. Mustelæ testiculi: sinistri in pelle mulæ ligatus, & potus, atocio est. Vt testiculos eius absconde decrescente Luna, & viuam uterque, & da mulieri in corio mulæ, Kiranides. Burdonis testiculum supra sterilem arborem combustum & extinctum de lotio spadonis, illigato pelli mulæ, & post menstrua brachio suspendas, conceptum impediles, Sextus: Seu alter hanc locum citat Aggregator, his verbis: Tamarisci (quæ arbor sterilis est) carbones extinti in vrina camel, in pellicula mulæ brachio alligatur mulieris ne concipiatur. Sed priori letōni stipulantur barbari quidam recentiores, Aesculapij (hunc enim ferè pro Sexto citant) verba hæc adferentes, Auriculæ mulæ & burdonis testiculis gestentur à muliere, non concipiunt. Testiculus muli combustus brachio mulieris pro atocio alligetur: Quod si virgo ex eo biberit post primam purgationem, nunquam concipiatur: Veli ecus eius similiter cum vino bibitur, Sextus apud Aggregatorem. Matrix mulæ si decoquatur cum carne asinina aut alla, & inde comedenter mulier ignorans, non concipiatur, Rasis. Si dentur occultè mulieri edendæ carnes quibus cum coctum fuerit aliquid de matrice mulæ, vel de ipsa matrice cocta, non concipiatur, Kiranides. Lampyris vermicularis in matrice mulæ alligatus mulieri, sterilitatem facit, Idem. Vngularum muli vel mulæ cinis ex oleo myrtino alopecias replet, Plinius. Vngularum muli vel mulæ exustarum cinis & oleum myrtinum, cum aceto & cum pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continent, Marcellus. Sextus pro vngulis muli ad idem remedium burdonis iecur ponit, his verbis: Burdonis iecur combustum cum oleo myrtino mixtum, & illinitum capiti, capillos fluentes continet & facit crescere. Mulæ vngularum cinis medetur cæteris verendorum vitijs, (præter fortificationes & verrucas, arietis pulmonis inassati sanie curandas) Plinius. Vngula mulinæ exustæ cinis salubriter inspergitur vitijs veretrorum, Marcellus. Vnguis mulæ gestatus à muliere prohibet conceptum, Rasis.

De mulæ auricula sordes alligata in pellicula ceruina, & brachio suspenso post purgationem mulieris, efficit vt non concipiatur. Quædam lana alba illigant: quædam ex aqua bibunt, Sextus. Si corio mulæ sordes aurium (cerumen vocant barbari) incluseris, & appenderis mulieri (vel occultè dederis, Kiranides: in cibo nimitem vel potu) nunquam concipiatur, Rasis. Castoreum cum sordibus aurium mulæ sterilitatem facit, Kiranides. Pædonia semine aperio (forte, opero) cum sordibus aurium mulæ circumligetur ne conciplat mulier, Idem. Stercus 60 in lanum cum oxyphelle lichenis potui datum, dolores efficaciter tollit, Marcellus. Si mulieri fluxus oboriarum (ex viro,) sterces muli combustum, fusumq; ac eribratum, vino dilutum bibat, Hippocrates lib. 2. de nat. mulieris. Clavos pedum sana vrina mulæ cum luto suo illita, Plinius. Mulier si bibat assam fortidam magnitudine fabæ infusam in vrina mulæ, non concipiatur, Rasis. Medicamentum ex vrina muli podagrīcī vtile, describitur apud Aeginetam I bro 7. his verbis: Vrinæ muli sextatij quartuor, argenti spumæ libra duæ, olei veteris myrtinum, tria diu omnia vt strigmenti spissitudo fiat, incoquito donec digites non inquinent. Vide & apud Myroplum inter vnguent. 26. Si mulier sudore mulæ exceptum lana xylinæ pro pessò subdat, planè sterile fecit, Rasis. L'chenem mulæ potum in oxyphelle cyathis tribus, comitialiibus morbis vtilem tradunt, Plinius. Muli impetigines in vtroq; eture super genua nascuntur, & veluti cutis aridæ modo inhærent: has incende, & st: anguriosum diuaticatum desuper pone, ita vi suffumigationem illam expansis vestibus tegat, ne qua odor aut fumus emanet, 70 efficacissime

efficacissimè in commodi eius vitio carebit, Marcellus. Ad suspriosos remedium salutare: Spumam de ore mulæ collige, & in calicem mitte, atq; ex aqua calida siue viro seu foeminæ quæ hanc molestiam patitur, continuo da bibendam, homo statim sanabitur, sed mula morietur, Marcellus. Epilepticus cōcidet si pilos asini & mulae in suffitum offeras, Trallianus.

In parte quam mula momordit (inquit Ponzettus) nascuntur aliquando pustulæ plenæ humore rubente vel pallido. Hunc morsum aliqui venenatum esse putarunt: & sancte sequuntur eum accidentia s̄pē noxia, eaq; deterrora ex mortufo sc̄minæ, quæ saliuam habet obnoxiam putredini, qua amplius etiam per iram animalis inflamma-ta, non mirum si hominis mortis humores & sanguis alterentur. Mulus vero et si maiori impetu mordere possit, minore tamen periculo mortum infligit, quod non æque putredini aptum in se humorem habeat. Accidit autem aliquando ut mortis vrina retineatur, cum aquosus humor videlicet omnis feret in sudorem agitur. Aliquando & viscerum contortio (Ponzetti sunt verba) sequitur. Curandi sunt similiter ut a cato mortis, & vlcis decocto ne-peta circunquaq; fouendum.

H.

a. Video authores quosdam mulam pro vtroq; sexu mulari, & similiter mulum aliquando usurpare: ut si dicas mulum ex asino & equa procreari, vel mulam similiter. Plinius in remedij aliquoties distinguit, ut cum scribit, vngularum muli vel mulae cinerē ex oleo myrtino alopecias replere. Mula dativum & ablativum plurales in abus facit, ut equa etiam & asina secundum aliquos.

H̄mulov̄ Græcis generis communis est. Aιμολον̄ pro ήμολον̄ Aeolicum est, Etymologus in Θησεων. Τερέχηναι μηλῶν, ceruices mularum, Pelagonius in Hippiatricis cap. 26. Οὐδές, mulus mas, vnde plurale ὄφεις, Hesychius. Suidas mulum simpliciter interpretatur. Οὐδές δὲ εἰδαρόν (quod nomen nusquam reperio, videtur autem dia-lecto vel lingua aliqua mulum significare) οὐδὲ ήμολον̄: mulus sic dictus, quod εἰδεῖται, id est in montibus laborare magis possit quam cætera iumenta, (ut dicetur etiam in Patrocli sepultura, Eustathius in Iliad. a.) Varinus. Poëta propter carmen ypsilon adiiciunt, οὐδές. Hesychius mulum sic dictum putat τὸ δέργειν, δημητρίου τινα δύναται. ηπειρον τὸ ζεῦς, δημητρον. nam & oua vria Græci dicunt, quæ Latini subuentanea. ηδέ τε σεβάδη γαντιλεύχειν, id est, vel ab eo quod genitaram aqueam & seri instar dilutam habeat, quare etiam in coitu non concipit neq; parit, Etymologus. Ouia generationi inepta εἴλα dici legimus, quasi flatuosa: nam vron dicunt ventum, quo argumen-to etiam ab Homero, mulos dici ερῆναι coniecant periti, & recenset Eustathius, οὐδέ τε οὐρον, id est ob insitam non dignendi proprietatem, quod eorum semeni sit ανεμία, id est spiritosum, & proinde fecunditatis nescium, Cælius. Οὐρών τιλαρεγγόν εχειν τὸν θεόν ελευθέρη, Oppianus. Eadem vocē Homerus pro custodibus posuit, Iliad. 10. Ηέ τιν' οὐρών διηγέρει, η τιν' επιτειρων. Οὐρέα, ημιον̄, Hesychius & Varinus. Οὐρή, ημιον̄. Idem. Astraben esse asinum interpretantur nonnulli aut mulam. Quidam hypozygion omne, id est iumentum quo subiectentur homines. Dicitur & astrabe in ephippijs lignum, quod manu continent sedentes. Sunt qui dossuarium mulum astraben nuncupent, (astrabelaten vero aurigam:) aut ipsum notophorum, id est dorso ferens ac gerulum iumentū, Cælius ex Suida & Hesychio, tametsi illorum nomina more suo dissimulat. Σωματιγένητα ζωούγια Hesychio, & σωματιγένη Suidæ, hoc est iumenta dossuaria, voces rarae sunt apud Græcos, ego quidem alibi nusquam legerem memini, sic autem vocantur, quod corpore suo vehant impositum dorso ipsorum onus, non vehiculū. Αἱράει, τὸ θητὴ ιπταν, (θητὴ εφίπτων, id est in ephippijs, Suidas: quanquam codex impressus habet θητὶ τὸ ιφίπτων) ξύλον, οὐκετέστην οὐκατέστην. πιθετική θητὴ ιπταν, hoc est, lignum quod equis imponitur, quod insidentes apprehendunt, idem etiam asinis admissariis imponitur, (αινατάρης ιπτω, equus admissarius,) Hesychius. Οὐρές ημιον̄ ζωούχον τὸν τε φέρον τὸν διπάσιον θητην, accipere, hoc est, bigas mulis iunctas: quoniam Pausanias & alii in horum certaminum enumeratione cum cetera eidem nominibus appellant, pro astrabe tantum apenen habent. Κακαθειρα, οὐρέη, η οὐρέα τηλέγματα ζωούχον, οὐφ (εφ) ἀντι πομπέων οὐ παραγένοι, θηταν εἰς τὸ Ελένης απίων, θηταν οὐτε ζεύσιν εἰδωλα θεάφων ηγετῶν, Varinus. Sed de apene plura dicam in eis. Μονοράθης, θητης (malum θητης paroxytonum, ut Hesychius habet) ημιον̄, Varinus.

Oὐρέα Αἰτεῖαι, έπειαι Σικελιας ημιον̄ απεδαιοι λιθού Αἰτεῖαι Σικελιας, Hesychius. Σινη, Βλαδες, οι ημιον̄, Idem & Varinus. Σιρός, ημιον̄, αιθη, Idem.

Mula quidem siue feracia, apud Hippiatros recentiores, ut Rufum, dicitur vitium quoddam in pedibus equorum: qui cum fodi di humecti; non curantur, frigore accedente, intumescunt, &c. Vide in Equo C. de vitijs pedum. Cæterum ut μονοράθης de mulo opinor clitellario dicitur: sic & μονοράθης ημιον̄ de clitellario asino apud Varinum. Πλατεία θεον πορθμονδα, θητης ημιον̄ εἰσιν θηταν ημιον̄, Varinus.

H̄μιον̄ ζεύς, apud Varinum, ημιον̄ apud Pollucem, iugum vel bigæ mulorum. Ορια inga (ορια ζεύς, vel ορια: vtroq; enim modo scribitur apud Suidam & Varinum,) cura legimus apud Aeschinen ειτω θει παρεπεστεια, de mulis dici interpretantur, quos appellari οὐτε αuctor cum Aristophane Homerus est, Cælius. Οὐκαντιποτε ζεύς, οὐδὲ κατεζεύς, ημιον̄ ζεύς, εἰτη οὐτε ζεύς, ειτη θει θει, οὐδεπάποιτ θητης ποτέ ποτέ αἴγοις, Εκπηματων, Ιλæus, Θοια (apud Varin. paroxytonum est) ζεύς, ημιον̄, Hesychius.

Dissimilis patri, matri diuersa figura, Confusi generis, generi non apta propago, Ex alijs nasco, nec quisquam nascitur ex me, Aenigma de mulo in Rhetoricis Camerarij.

Epitheta. *Mulus* clittellarius, clittellis aptus, apud Textorem. *Mula*, luteolenta biformis, Hispana; stirigosa, apud eundem. *E^εγένειον*, ὁ γένος της γένους (αγένειαν καὶ συσταθμάσων.) Homerus Iliad. β. Citat hunc versum Stephanus in Enotorum mentione. (Εγένειον πελειών: η δύο γένες την μίσονα, Hesychius & Varinus.) *H^μιονος* καρπού πόδες, Suidas, ex Homeris Iresione. *Κεχτεγώνυχες* ἵπποι Εριπον^ος θηθηπών, Eustathius. *Ζεύξαν* δημιόνες καρπούνυχας εντοπεγγύες. *I. trahentes currum & funem*, quae & tertia nominant. Hom. Iliad. ω. *ταλαιρεγελ*, Hesiode & Homero. Οὐρήνων ταλαιρεγγούέχεν πάνον ελακυστεῖ, Oppianus.

Muli Mariani dicuntur furculæ quibus religatas sarcinas viatores gestant, (*ein raeſt.*) à Mario inventore dicti, quā de re Frontini verba posui in Alino h.e. & Græcas nomenclaturas adieci. *Muli Mariani* dicti solent à C. Marij instituto, cuius milites in furca interposita tabella varicosius onera sua portare adsueuerant, Festus: Erasmus sic legit, *Muli Mariani* dicti sunt varicosi milites, qui in furca sua onera portare consueuerunt. Et alibi, Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerezabant: quarum ysum quia C. Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur: Itaq; ærumna labores onerosos significant: siue à Græco sermone deducuntur. nā *αιρετον* Græcè, tollere Latinè dicitur. Nouo genere prouerbij in vsu venit, vt qui tam ad imperandū quam parentum iuxta paratus foret, quiq; non segniter mandata exequitur, mulus Mariani diceretur: namq; Marius quæcumq; militibus mandauit onera, ipse inter infimos obiuit imprimis: quamuis furculas, quibus sarcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos Marianos aliqui dictos velint, Alexander ab Alex. Plutar- chus in vita Marij originem adagij bifariam refert: Cum Marius imperator milites cursu varijsq; ac longe sittin- ribus gestandisq; oneribus exerceret, atq; illi iam adsueti non grauatim tacitiq; ea ferrent, castrensi ioco *μαλενοι* id est muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis qui facile parerent imperatis. Sunt qui di- cersam adagij originem: Cerant: Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset in spicere non arma modo 26 militum, verum etiam equos, mulos, & currus. Marium produxisse equum pulcherrimum ab ipso nutritum, præte- tea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore longe ceteris antecedentem. Itaq; quam imperator Marij iumentis deleteretur, ac subinde horum faceret mentionem, tandem factum est, ut iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, mulus Mariani diceretur. Hominem spuriū & non legitimo matrimonio natum Itali vulgo mulum nominant, Alunnus. Seneca in ludicrō libello in Claudiū Ce- sarem, mulos (ego non mulos, sed muliones reperio, vt in e. dicam) perpetuarios nominat. Festivius erit, inquit Erasmus, si detur queatur in hominem immenso studio, aut perpetuis negotijs vehementer districtum. Mulius. *ημιονος*, vt vngula mulina apud Marcellum Empiricum. Equæ apud Columellam tripartito diuiduntur: est enim (inquit) generosa materies, quæ circa sacrisq; certaminibus equos præbet: est mularis, quæ pretio foetus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres foeminas maresq; progenerat. Materiem mularem vo- cat, ipsam équam matrem siue matricem, ex qua muli generantur. Strabo lib. 5. de Venetis scribens, *ημιονιδες* πα- ππας vocat equas illas ex quibus asini admissarij mulos procreant, quasi dicas mulares equas. Mulio, qui mulos agit: vide infra in e. Mulomedicina, ars est veterinaria, quæ non mulis tantum sed alijs quoq; iumentis medetur, vt equis, unde Græci hippiatricam vocat, huius artis professores, mulomedici, veterinarij, & hippiatri nominan- tur, vulgo mare schalci apud recentiores: Italicè vulgo meneschalci & manisthalci, vt dixi pluribus in Equo c. & h.c. Mulomedici nomen apud Firmicum legitur. Equitarij qui equitijs præsunt vel curant, quibus affines vel mulomedici habentur, Caius.

Protogenes Rhodius pinxit Athenis nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nausicam vocant, Plinius 25. 10. Pausanias hoc penus operis monstrari tradit Olympiæ, παρθένες δὲ ημιονων, οὐ μὲν οὐδὲ τὰς την διηκεψηλα καλλυμα τῆν φαλῆρην. Nausicæ τὸν ζευτικὸν Αἰγαίον, & τὴν Κερκυραν, διαβεῖσας δὲ τὴν τοιωτικὴν: inde orum vt virginēs in iumentis hue mulis sedentes, hemionidas vocarē artifices, Hermolaus. Atqui Nausicaa apud Homerum Odysseæ non mulis, sed apenæ vehiculo quod à binis mulis trahitur, insidet.

H^μιονος: herba quædam, Hesychius & Varinus. Asplenon siue scopolendron herbam, alio nomine hemionion vocari, apud Pliniū legitur, & inter Dioscoridis nomenclaturas. Theophrasti sanè hemionos, nō alia quam asplenios Dioscoridis est: diuersa vero ab hemioniti Dioscoridis, quam Plinius etiam teucrion (diuersum à Dio- scoridis teucrion) & hemionion appellavit. De vtraque copiose dixi in Boue cap. 3. vbi de morbis boum tractavi. Vtriq; nomen factum videtur à mulis propter sterilitatem: cum similiter caule, flore & semine careant: & asple- nos insuper sterilitatem mulieribus facere cū muliliene adalligata à Dioscoride scribatur; vide in Lepore cap. 7. vbi de atocijs egī. Theophrastus tamen 9. 19. hemionon sic vocari scribit, quod muli libenter ea vescantur. No- dia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur, alijsq; nominibus; nomas curat, efficacissimamq; aduer- sus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio, Plinius: Nec alibi vsquam vel ipse vel alius quisquam hoc no- mine illius herbae meminit: ego tametsi nihil habeo certi, coniecturam tamen meam non celabo studiosos. No- dia igitur mihi videtur quæ centinodia hodie à multis vocatur, Græcis polygonon. cum & nomen à nodis quibus referata est, in positum, & remedia conueniant: nam polygonon, Dioscoride teste, ad vlcera maligna facit, nempe genitalium, & herpetes ac erysipelata, vt nodia ad nomas, id est vlcera depascientia. Bibitur etiā polygonon ad ve- nenatorum morsus cum vino, Dioscoridi: & Plinio proserpinaca (quam polygono eandē esse eruditī cōsentunt, eximij aduersus scorpones remedij est. Nec refert quod Plinius eodē capite proserpinacam & polygonum quasi diuersas herbas demonstrat, & nodiā quoq; priuatum cōmemorat: multa enim huiusmodi apud Pliniū, quæ no- minibus tantum differunt, ceu re ipsa diuersa recensentur. Ceterum cur nodia mularis cognominetur, non facile dixerim, nisi eius pastu fortè muli delectantur. Coriarijs quidē in v̄su fuisse etiam polygonon potest propter vim astringendi coria, vt & rhus byrsodeplicos, & nostris cortex abietis aut picea, alibi ē queru, vt audio. Omphacitis galla, est cauum illud ē quo glans querna enascitur, quo coriarij vtūtur. Aegineta lib. 3. cap. de dysenteria. Mandragoram magi hemionon cognominarunt, vt in nomenclaturis eius apud Dioscoridem reperitur.

H^μιονος, auts quædā, Hesychius & Varin. Muliones è culicū genere non amplius quam vno die viuunt Plin.

b. Quid ad rem pertinent mulæ saginatæ vnius omnes coloris? Seneca epistola 88. Δοφα: iuba equoru & mulorū. Namq; hic mundæ nitet vngula mulæ, Iuuenalis Satyra 7. Vngulas tantum mularum repertas, neq; aliā vllam materiam quæ nō perroderetur à veneno stygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mit- teret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum, Plinius. Idem legitimus apud Arrianum lib. 8. Alij non muli sed asini, aliij equi vngulam fuisse scribunt, qua Stygia aqua ad occidendum Alexandrum allata siti. Vide in Alino b. & in Equo h.b.

c. Odorandi sensu mulos præcellere aiunt, atq; eius beneficio derelictos alicubi vel odore solo redire in semitam: hinc etiam fieri vt facilius tabidam vim aëris concipient & peste inficiantur: vt canes quoq; codē sensu præstantes: quamobrem Homerus hæc animalia primum pestem sensisse ingruentem in Iliade scribit, Cælius. Scholiastes Homeris quidem primum perijste scribit, quod capitibus subinde ad terram inclinatis odorem trahant & investigent halitum autē corruptum, qui pestis causa sit, ex terra oriri. Mulos vero, quod ex diuersis species parentibus prognati sint: bigenera enim omnia facilius interire. Quæ ratio mihi non admodū probatur: nam viuacissimos iumentorum esse mulos reperio.

Φύσευχα, ή τὸν πότνιον έπιμονάντα μυντερον ἡγέλω Φυσήμα πέποντίσθαι, Varinus. Missa pastum mula, Horatius 1. Serm. Ημιονέα, ή τὸν πότνιον έπιμονάντα, Suidas, Varinus. Πλαστόδημος est gradario & leniori incelsu progredi, non cursu. Homerus πλαστόδημον πόδεσι de mulis dixit, Varinus. Αἰ δὲ μὴ τεώχων, εὐθὺς πλαστόν πόδεσιν, Odyssæc 3. Scholia simpliciter exponunt δέ Σεανοί: Varinus vero tum ad cursum aptas, tum ad gradarium incessum. Μάστιχεν δὲ λάσιαν, ναυαχὴν (ψέφον, ή χρόνον) δὲ λινὸν οὐνόν, Αἰ δὲ μεταποτανόντα, Φέρον δὲ θῆτα, καὶ αὐτῶν, in vehiculo scilicet, quod αὐτῶν vocat, Homerus de Nausicaa. Et mox, Καὶ τὰς μῆλα (mulas) στέλνει ποταμὸν αὐτῷ διηνεκτα Τελέγενον ἀγρούσιν μελινδέα. Achilles Iliados φ. certaminis præmia equitibus proponit, primo egregiam mulierem & ingentem tripodem auritum, secundo πότνιον. Εξετέ, αδητῶν, Βρέφον ημίονον κατέστησαν.

In Africa mulos vel cæsos, vel siti animo deficietes, Archelaus ait, plerosq; mortuos humi iacere proiectos, sepeq; magnam serpentium vim influere ad eorum cadavera depascenda, Aelianus.

d. Mulus quidam (inquit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.) eorum de numero, quibus aduehendi salis negotium dabatur, traijciens flumen lapsus est nō sponte: sale vero liquefacto exhaustoq; surgens expeditior iam, sensit notuitq; causam: postea quoties flumen transiret, ex industria submisit mersitq; vase, desidens leniter ac vtrunq; in latus quantum id fieri posset nutans. Hæc vbi Thales accepit, pro sale, lana spongijsq; compleri vase, clitellas imponi & agi mulum rursus iussit: ille cum de more se mergens, onus aqua subeunte vehementer grauasset, parum commodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps caute scienterq; traijciere solitus est, vt nec inuito quidem contingenter onus aquæ. Eadem historiam Aelianus recenset. Ad octogesimum annum vixit mulus quidam Athenis, qui cum templum (Mineru à Pericle in Acropoli) edificaretur, quamvis dimissus iam munere per senectam, commeans tamen ac obiens iumenta exhortabatur ad opus: quamobrem decreto à nemine eum arceri à frumentorum aceruis sanctum est, Aristoteles. Mulum 80. annis vixisse, Atheniensium monumētis apparet: eo gauisi cūm templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadētia iumenta comitatu nisuq; exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur ne frumentarij negociatores ab incerniculis (ἀπὸ τηλῶν, Aristoteles: frumentum enim in cribris aceruisq; vendendi gratia proponitur, Hermolaus) eum arcerent, Plinius. Eadem ab Aristotele mutuati historiam Aelianus quoq; & Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. recitant. Vixtus huic mulo in Prytanæo publicus, tanquam athleta iam ætate confecto constitutus est, Aelianus. Cæterum vbi Gaza ex Aristotele vertit, commeans ac obiens, Græcè legitur, οὐαμπελῶν & παρεγμελόβην, quorum verborum vis elegantijs exprimi (à Plinio) nō poterat quād dicendo, nisu. Theodus Aristotelis interpres hoc assequi nō potuit. Vide in Equo h.e. vbi de partibus currus. Plutarchus sic expressit, Mulus iste verulus οὐαμπελόβην εἰς Κεραμένην έποιεν αὐτοῖς ζεῦς γενέσιον οὐαμπελόβην οὐαμπελόβην (vide ne legendum sit οὐαμπελόβη) καὶ οὐαμπελόβη, οὐαμπελόβην & παρεγμελόβην.

e. Mulio, mulorum ductor, (vt equiso equorum,) qui mulos clitellarios, vel ad vehiculū iunctos dicit. Muli apud Calepinum legitur pro mulione, ex Horatij lib. 2. Serm. Audit, cum magno blateras clamore, furisque, Milius. Miluius hic legit Acron, qui parasitus fuit. Mulionem euitantem super ipsum corpus carpentum agere præcepit, Plinius de viris ill. 7. Cocco mulio fulget Incitatus, Martialis 10.76. Apud Suetonium Incitatus equi nomen est. Nec pigri rota cassa mulionis, Martialis lib. 9. Nam mihi commota iam dudu mulio virga. Innuit, Iuuenalis Sat. 3. Voces Amphionem tragœdum: iubeas Amphionis agere partes infantiorē quād meus est mulio, Varro in Afino ad lyram apud Nonium. Quartarios (inquit Festus) appellabant antiqui muliones mercenarios, quod quartam partem quæstus capiebant. Lucilius, Porrò homines nequam malus vt quartarius cippos Colligere omnes: Crinitus 11.10. nō cippos legit, sed apes: carminis quidē antiqua ratio vtrunq; admittit. Tu qui plura loca calcasti quād vllus mulio perpetuarius, Seneca in ludo de morte Claudij Cæsar. Rhenanus in Scholijs suspicatur perpetuariū dici, vel μιλιονῶν ad quartarium: vel illum qui in solidū aut semper sit vector, aut (quod magis arridet, inquit) qui perpetua nec interrupta vectatione suo vectores aliquò perducat. Ad vehicula mulis vñi sunt antiqui, non equi: vnde muliones vehiculari, quiq; mulis quæstum faciebant, Hec Rhenus. Perpetuarius conductor vel colonus, qui perpetuū rem conduxit, Budæus. Mulionius, ad mulionem pertinens. Mulioniam penulam arripuit, Cicero pro Sestio. Mulotribæ Plauto qui mulas fricant Hermolaus. Græci mulionem, vt supra in a. dixi, ἀρπαζόντες vocant: mulotribam verò vel curatorem mulorum, ὀρεκέμον, vnde verbum ὀρεκέμον, Pollux. Apud Hesychium & Varinum ὀρεκέμον legitur, cum ei. diphthongo, δρας ημίονες θερπέλων. Ορεκέμον εν τῷ πτωτείῳ λεγομένῳ γλωσσῇ εἰσαντα, id est, Mulotribæ Athenis in Colono hippo versantur, Arthur argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono. Ορεκέμον (per ω. in antepenultima: nam ὀρεκέμον genitium habet ὀρέων) qui mulorum curam gerit: ὀρεκέμον vero per omicron, qui montis, (ab ὄρεων, ὄρεων,) Suidas. Sic & ὀρεωπάλην, qui mulos vendit: ὀρεωπάλην vero per omicron, in montibus versor, apud eundem. Dorsualia vocantur operimenta, quibus mulorum boumq; & equorum dorsa conteguntur, Grapaldus. Claudius Cæsar, vt Suetonius scribit, nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularū argenteis, canusinatis mulionibus. De clitellis, quæ iumentorum dorsis imponuntur, vt onera sustineant, multa dixi in Afino & Equo, vtrobique in h.e. Mulus quidem vtrq; clitellis aptior est. Clitterarius mulus, Cicero in Topicis. Clitteræ appellantur, quibus colligatae sarcinae mulis, & id genus veterinis portantur, vt scribit Pompeius. Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt, Horatius in Sat. Muliones multos clitellarios: ego habeo homines clitellarios: magni sunt oneris: quicquid imponas, vebunt, Plautus in Mustellaria. Mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus, &c. Lilius 10. ab Vrbe. Muli clitellarij Græcis sunt ημίονοι νωτεῖς, γωτοφόροι, νωτηροι: Arriano: & τωματηροι, apud Suidam & Hesychium, vt supra in a. citauit in Mulis Marianis.

Nωτεῖς οἱ ἀρχαρόροι ημίονοι, οἱ ἔλλειποι ζύγοι, Hesychius & Varinus. Νωτεῖδη dicitur, qui dorso baiulat, nō sub iugo vehit, homo, equus, asinus, Hesychius. Νωτέροις, οἱ θητεῖς αἴρων έβασιζων, Suidas. Συδοφέροι δοι vel ημίονοι, qui res ad iter necessarias ferunt. Sunt ex Græcis qui angaram non pro operario tantum accipiunt ac ministro,

Ooo 2 sed pro

sed pro achi hophoro item siue baibulo: vnde & mulos quandoque angari os dici competitum nobis est. A γαρ φε-
γεν, onera ferre dicunt, permutatione ac vicissitudine quadam, ut Orion scribt. A γαρ οδη, non solura ad one-
ra ferenda cogere, sed ad quamlibet hoc genus necessitatem, &c. Caelius. Festinat calidus mulis, gerulisia redem-
ptor, Hora. 3. epist. Curto mulo ire. Idein 1. Serm.

De vehiculorū & curru generibus multa dixi in Equo h.e.hic quā mulos priuatum attinent allaturus. Celerius voluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios vt tibi haberes mulos. quām ē piscinā barbatum nullum, Varro 3.17. Rhedam pro curru Varro Marcipore dixit, Regi Medeā aduectam per aēram in rheda anguis, Nonius. Mihi quidem rheda de mulis iunctis propriè dici videtur. Heliogabalus pro apophoretis dedit mulos, basternas & rhedas. Lampridius. Mulinem euitantem super ipsum corpus carpentum agere præcepit, Plinius de viris illustribus 7. Multisonora eseda, Claudianus de mulibus Gallicis: propriè tamen de equis esedum dicitur: vide in Equo h.e. Vnde thensam atq; mulos siue eam pedibus grassari, Nonius ex Titinnij Veliterna. Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, totidem plostra esse oportet, Cato. Vixq; datur longas mulorum vincere mandras, Quaq; trahi multo marmora fine vides, Martialis lib. 5. Est autem mandra stabulum, vel ingens vehiculum quo trabes portantur, quod Probus etiam Græcē μετρόν vocari ait. Mula carrucaria, Vlpianus ff. de ædilitio edicto. Mulio, qui mulos clitterios siue quadrigarios ducit, Promptuarium. Ημίνενος γάρ, Suidas: ac si diccas mulare iugum. Ορέγενος vel δεινός γάρ, vide in a. Ζεύγελα, τὰ δέ βοῶν ἡ καὶ οὐν ράπτων, Hesychius & Varinus. Αρχαῖον non mulam tantum significat, sed etiam απλοῦ, id est vehiculum quod mulæ bijugestrahunt, vt in a. docui, vbi & Κάραθεξ & Οσιά memorantur. Απλοῦ, bigæ mulis iunctæ, quibus cursu certabatur in Olympijs: synoris vero erat biga equoru: vt ex Pausania demonstrauit in Equo e. Non diu autem mulare certamen in Olympijs durauit, cum Arcades mulas detestarentur, vt Pausanias refert Eliacorum 2. Τόμεψ των τετράντανον αγώνων εἶναι λεπτόν, τοιούτην τοῦ Συρίου απλούν, (lego απλοῦ,) Pollux. Sed varœ proprie dicuntur, qui dorso onera sustinent sarcinarum, non hominum, vt hic accipere Pollux videtur. Calpe etiam in Olympijs erat cursus, non mulæ, sed equæ, sessorem vehentis qui prope finem curriculis apprehenso freno pedes vñā cum iumento correbat, teste Pausanias. Nausicaa Homeri Odyssæ 6. inuechitur apén, id est bigis mularum. Πρόσθιε μὴ οὐδενοί ἔλλοι τετράντανον απλοῦ, &c. Hom. Iliad. 1. αἴρας τε τερρακότα φυλακα. Athenæus lib. 2. ex Herodoto. Απλοῦν vocabulū minus usitatum, Hesychio exponit, εἴδος αἴρας, id est species currus quo vehuntur homines: vel idem quod αἴραν vel aqua secundū alios. ή εἴδος αἴρας (sic enim lego) πλαφας βασιλικης, ή αἴρας ονταπατην, &c. vide in Equo h.e. vbi de recuruli. Εν λαρυτεων ημίνον, Elsaia 66. vbi Hebraicè kirkarot legitur, quam vocem alij camelos, alij dro-mades interpretantur. Απλοῦ currus est ex mulis iunctis. Vel Apéne equorum, hámamaxa boum est, Varinus. Sed video hac vocabula confundi. Homerus Odyssæ 6. bigam mulorum primo απλοῦ, vt superius recitauit, postea αἴρας vocat. Τόπερ οὐδὲ αἴρα φύσιο. οὐ μέν ημίνον καὶ αἴρας Καρπελίους ἐρχεσθα, Βόας εἰς αἴρας αἴρας, ή ημίνον εἰς αἴρα, Varinus in Ζεύγει. Χρίστη εἰς οὖν πλαφας, οὐδὲ φέρων μὴ δύνα, Δηπονολαζούντεν δέ βοῶν ὁ αἴρας: ημίνον δέ αἴρα, Pollux lib. 1. Cælius sic verit: Ad belli usum asini sarcinas gestantes, per necessarij habentur, boues item qui currus trahant, muli utruncq; præstant. Ξωκείδα ζυγοῦ, propriè de mulis dicitur, vel equis bijugis, Varinus: δεινος enim mulus est, Hesychius, sed alia videtur huius compositionis ratio. Pausanias quidem apen in Olympijs bigam mulorum fuisse docet, synorideum equorum. Κέλσος φαίη λεπτόν, αἴρας ημίνον, Hesychius & Varinus.

I πτωνομα, μιθθει πτωνδε, ει ημινων Hesychius & Varinus. Ego faxim muli, pretio qui superant equos, Sunt viliosores Gallicis canterijs, Plautus. Crispinus mulum sex millibus emit Aequantem sane paribus sextertia libris. Ut perhibent qui de magnis maiora loquuntur, lumenal. Satyr. 4. Cum Cappadocias Persis quotatiniis pendant, praeter argentum, mille & quingentos equos, mulorum duo millia, ouium quinquaginta millia, duplum ferè horum Medi pendebarit, Strabo. Præmia vincentibus in funere Patrocli Achilles Iliad. φ. proponit. Ιππος, ιησος τε, θων τη ιφθιμα καιγλων, Valerianus in epistola apud Trebellium Pollionem Claudio, qui postea Cæsar pronunciatus est, dari præcipit à procuratore Syriae mulas annuas novem, & mulionem, quem refundat, vnum.

Cogent concipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis euanllatur inter se colligatae in coitu, Plin: Si oves vntantur stabulo in quo mulæ aut equi aut asini steterunt, facile incident scabiem, Columella.

h. Piscibus inuenitis & foet & compare mulæ. Iuuenalis Sat 13. Non aliter ridetur Atlas cum compare gibbos, Martialis Epigr.lib.6. Politianus in Miscellaneis 23 non gibbo sed mulo legit, quod in plerisque vetustis codicibus sic inueniterit. Atlantem autem (inquit) de Iuuenalis verbis, nanum quendam pumilumque fuisse, temporibus illis haud ignoratum colligimus, per antiphrasin scilicet sic enim inquit, Nasum cuiusdam Atlanta vocationis. Sed & muli pumili tum in pretio sunt inq; delicijs habiti. Erat autem proculdubio ridiculum hominem nanum, mulo consimiliter nano & compare sibi vehi. Scytlarum equi in prælio aduersus Darium, cù asinos prius rudentes nunquam audiuissent & mulorum speciem tum primum viderent, in fugam conuersi sunt, Herodotus lib.4. Cræso Delphis quærenti nunquid diuturnum foret imperium sibi, Pythia in hæc verba respondit: Regis apud Medos mulo iam sede potito, Tunc ad scruposum fugere Herium strenue Lyde, Nec perstare: nec ignavum tunc te esse pudendum.

His ex versibus, cū allati essent, multò magis quam ex ceteris voluptatē Croesus accepit, sperās fore ut nunquā apud Medos mulus pro viro regnaret, Herodot.lib. i. Pisistratus Hippocratis filius tyrannidē Athenis affectans, seipsum ac mulas cū vulnerasset, bigam (ποζεύης ηλαστὸν εἰς τὴν αἴγαρα) in forum agitauit, tanquā elapsus ex hosti- bus, quem rus proficiscentem illi profus interimeō voluisse itaq; populum orauit, vt aliquid custodiæ circa se habere permitteret, &c. Herodotus ibid. Mulus (pro) vehiculo lūnæ habetur, quod tam ea sterilis sit quam mu- lus: vel quod vt mulus nō suo genere, sed equis creetur: sic ea Solis nō suo fulgore luceat, Festus, Mula Lunæ sacra; Proclus in Hesiodū. In basi throni Iouis Olympij tum alia deorū imagines expressæ sunt, tum Luna equo, vt mihi videtur

Videtur, in uecta: alij tamen mulo eam vehi aiunt, non equo: & ridiculam (*λύρην*) quandam fabulam de mulo addunt, Pausanias Eliacorum 1. Mulis, equis, asinis feriae nulla, nisi si in familia sunt, Cato. In Consualibus cessant ab operibus equi & muli, redditum floribus capita, Dionysius Halicarn. Mulis celebrantur ludi in Circō maximo Consuales, quia id genus quadrupedum primum putatur cceptum curru vehiculoq; adiungi, Festus. In Consualibus mulus immolabatur, equi & asini feriabantur, Alexander ab Alex. sine authore.

Mulus quidam Lydus cum imaginem suam in fluvio conspexit, formam & magnitudinem corporis sui admiratus, ceruice erecta equi instar in cursum se dedit: deinde asini filium se recordatus, mox cursum sistit, & hinc natum animosq; deponit, Aesopus in conuiuio septem sapientum Plutarchi.

P R O V E R B I A.

Muli asinis quantum praestat: vbi quis longo interuallo praecedit. Τροίης δὲ ὄστει τὸν κέρασον εἰπονοι, Theognis: Refertur apud Athenaeum 7. Sumptum videtur ex Homero, cuius hi versus sunt Iliad. 20. Αἴδηστε μήπεπιλεῖ, ὄστον τὸν πίεσθαι τέλον τούτον. Ημένον &c. (vt paulò superius circa finem e. recitauit.) Hoc est; Verum vbi tantum aberant, quantum pars ultima sulci Mularum. Rursum Odysseas. Τῶν δὲ τελῶν δύο δισκοὶ τὸν Καντόναν αὐτοὺς, Οὐσον τὸν νεώτερον τελονήσιον τούτον. Τόσον τοῦτον τελονήσιον λέγεται, οἱ δὲ ἐπίπονοι. Hos cursu anteibat Clytoneus splendidus omnes: Quantum mularum sulcus praecedit in aruo, Tantum is praecurrit. Olim bubus, asinis & mulis proscindebant arua. Hinc illa lex Mosaica Deut. 12. quæ vetat arandi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Aratum igitur quod à mulis trahebatur, multo celerius perueniebat ad sulci finem; quam arator invertit aratum, quam quod trahebatur à bubus, Erasmus.

Muli Marianis hoc proverbum explicauit in a.

Mutuum muli scabunt: Vbi improbi atq; illaudati se vicissim mirantur ac praedicant. Translatum à mulis, qui sicuti reliqua iumenta sese inuicem dentibus scabere solent. Citatur hic titulus, Mutuum muli scabunt, à Nonio Marcello inter reliquos Menipppearum titulos M. Varro, mirum ni proverbialis. Ausonius in altera praefatione monosyllaborum, Sed vt quod per adagionem cœpimus, proverbio finiamus, mutuò muli scabunt. Meminit huius & Varro libro de lingua Latina 3. (quoniam is locus est fœdissime depravatus:) his verbis, Sic fiet mutuam muli nam arbitror legendum, mutuum muli, vt subaudiatur scabunt. Symmachus in epistola quadam, Mutuum, inquit, scabere mulos, cui proverbio ne videar esse cōfinis, præconium virtutum tuarum, presso dente restringo. Non videtur autem adagium rectè accipi posse, nisi malam in partem: veluti si indestū indoctus, deformem deformis, improbus improbus vicissimi laudaret, Erasmus. Germani alio proverbio eundem sensum proferunt: Sylesenden anderden die flehe ab, vnde die hand, id est, Pulices sibi mutuò detrahunt, canum instar. Huic confine est illud à Diogeniano relatum: Τὰς γύνατα ἀντεργένεται, id est, Fricantem rcfrica, vel Scalpentem vicissim scalpe. Suidas ab asinis metaphoram translatam existimat inuicē mortis cantibus, & in utrāq; partem dici posse, qui se mutuis officijs adiuuant, aut qui se mutuis contumelij afficiunt. Aristides in communī defensione quatuor oratorum, Τὸν γύνατα δὲ ἀντεργένεται τοῖς ὅνοις η παρομια σύγχρονος θύμωσι. Περι μάλα δὲ καὶ τοῖς λέποις μάλα τοῖς ὅνοις εἰναὶ γενεῖ φάσειν άνθρωπον. Id est, Scalpentem inuicem scalpare, etiam asinis videlicet tribuit proverbum. Porro Periclem cū leonibus magis quam cum asinis esse conferendum dixerint Homerici. Eiusdem sententia est Terentianum illud ex Phormione, Tradunt operas mutuas, de adolescentibus qui se vicissim in peccatis defenderent. Et versus Epicarmi, Αἴδηστε χείρας τὴν καρκίνην, (nisi malis καρκίνη,) Αἴδηστε περιφράσει. Hoc est, Abluit (vel fricat) manū manus, da aliquid, & aliquid accipe. Item illud, Senes mutuum fricant, natū ex lepida quadam historia quam Aelius Spartianus in Adriani imperatoris vita recenset. Adrianus in balneo veteranū quempiam seruū penitū, sese marmoribus africantem conspicatus, eum & seruū aliquot & sumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter cessisse vidētes, cœperunt & ipsi cōplures sub oculis imperatoris sese marmoribus africare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem. At ille euocatis senibus, iussit vt alius alium vicissim defricaret; atq; ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in vulgi fabulam cessit. Celebratur & Scipionis Aemiliani apophthegma: Iumenta quod manibus carēt, alieno egere frictū. Quo significatum est, eos, qui res egregias gerere non possunt egere præcone, quo famā sibi comparent, Erasmus.

Cum mula pepererit, (Επειδὴ γυναικεῖον τέλον, apud Herodotum:) quoties significamus (inquit Erasmus) aliquid nunquam futurum, aut adeò raro solere accidere, vt improbum ac itultum videatur sperare. Ortum videri potest ex eo, quod refert Herodotus in Thalia: Cū Babyloniorum vrbs obsideretur à Dario, (&c. vt supra recitauit in c.) Huic simile quiddam refertur à Suetonio in vita Galbae Cæsaris. Huius anno procurati fulgur, cum aquila de manibus exta rapuisse, & in frugiferam querucum contulisset, summum, sed serum imperium portendi familie, responsum est. Atq; ille irridens: Sancte, inquit, cum mula pepererit. Quod omen ita arripuit Galba, vt eum postea res nouas molientem, nihil aequum confirmari ac mulæ partus, ceterisq; vt obscenum ostensum horrentibus, solus pro latissimo acciperet, memor sacrificij dicti, auti. Eiusdem sententia est Vespaphalorum illud, Vuen die vnyden prunen tragend, Cum salices pruna ferent.

Saluete equorum filiæ: Apparet ioco vulgari fuisse iactatum in eos, qui emolumēti gratia blandiuntur: refert Aristoteles lib. 3. Rhetoricorum. In certamine mulorum, quum is qui vicerat dixisset exile pretium pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poëmate: verum vbi viator dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit, Χαίρετε αελονόδων γυναικές τέλον, siluit enim quod essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat expressit, equorum filias appellans, Erasmus.

A.

MVS exiguum est animal, incola domus nostræ (vt Plinius loquitur) rosor omniū rerum: unde à sōno, quem rodendo facit, Latinè etiam sorex vocatur, quamvis aliqui ita distinguant, vt mus domesticus sit, sorex sylvestris, Sipontinus. Plinius certè soricem à mure manifeste distinguit, soricem sylvestrem faciens, & maiorem, auriculis etiam caudâq; pilosis: & vbi Aristoteles murem aruensem nominat, soricem Thodorus reddit. Quam obrem infra inter diuersos mures de sorice priuatim conscribam, quantum de eo apud veteres reperio: nam recentiores varijs soricem interpretantur: alij, vt dixi, murem simpliciter, communem nempe & vrbanum, quem Galli adhuc vernacula lingua soricem vocant: alij illum quem hodie rattrum vocamus: alij quem myzerum Germani appellant (qui certe mus araneus est) soricem esse putant. Rattum hodie dictū, id est murem maiorem, de quo infra separatim agam, obscurus quidā author semper intelligendum putat, quoties muris nomē apud medicos occurrit: soricem vero murem communem minorē esse. Ego quoties mus nominatur, nec sylvestrem, neq; ratum, id est domesticum maiorem qui rarior est, intelligo, sed minorē & frequentiorem. Græci μῦν & κατοικῶν μῦν appellant: sed vulgus Græcorum hodie πόλιν. Μυωξίς (μυωξία potius): τὸ πόντικὸν φωλέδες. Varinus, ponticos pro muribus simpliciter dicens. Ασπαλαθώτης, animal quod alio nomine galeotes vocatur: ἡ οὐρανὸς ιγνώνως λεζουλήν νυμφίτζα, (musfelam hodie vulgā sic vocat Græci,) Suidas. Domesticum murē Plinius etiam diminutiua forma musculum nominat: Ruinis (inquit) imminentibus musculi præmigrant. Hebraicam vocem achar עַכְרָה Leuiticii II. Septuaginta μῦν, id murem transtulerunt, Chaldaeus acbera, Arabs phir vel phar, Persa an mus. Iudei etiam nostri temporis murem significare aiunt, acita Munsterus vertit Arabicè etiam Auicennæ mus far nominatur, & Saracenis hodie fara, vt alicubilegi, quæ voces eadem aut simillimæ Arabicæ in Biblij vocis phir sunt, & forte legendum phar, in medio quidem aleph scribitur: similis & Hebraica est, si primam syllabam auferas. Proinde nō accedo Hieronymo, qui Esaiæ 66. myoxum, id est glirem esse putat, cum Leuiticii vndeclimo murem simpliciter transtulerit. Sed præstat murem interpretari, quo tanquam communiori vocabulo glis etiam continetur.

Mus Italicè topo nominatur, vel sorice al' sorgio o rato di casa. (Sed ratti vocabulū, Germanis, Gallis, & Italisch commune ad murem domesticum maiorem, vt dixi pertinet.) Hispani Latinus talpam non murem topo vocant. Iisdem mus appellatur rat, maior vero ratón. Gallis minor est souris, vox facta à sorice: maior rat: Germanis hic, ratz, Anglis rat vel ratteille, mus, Germanis, Anglis mouse vel mouse, Illyrijs, Polon's, minor mys: maior szurcz, quasi sorex. Veneti maiorem panteganam appellant, quasi ponticum, à vulgari nomine Græco, alij circa Romanum sourco.

B.

Mures domestici non vno omnes colore sunt, sed alij nigricant, alij ex fusco colore ad tuffum aut gilium, alij ad cinereum tendunt. Est quando candidissimi reperiuntur, quem ipse vidi, non minorem tamen, sed maiorem quem rattum vocamus. Mus albus proverbialis suo loco dicetur. In murium genere albi inuenitur, & in eorumdem extremitatib; lapilli albi, & sunt valde multæ generationis, (salacissimi,) Albertus. Mures albi apud Allobrogos reperiuntur, quos etiam vesci niae credunt indigenæ, Scaliger. De murino colore, vide in a. Murium alij sunt magni, alij mediocres, alij parvi, Matthæolus. Muris cor magnum, Aristoteles. Cor maximum est proportionate muribus, lepori, pantheræ, mustelis, & omnibus timidis aut propter metu malefiscis, Aristoteles & Plinius. Musculturum iecuscula bruma dicuntur augeri, Cicero 2. de Diuin. Murium iecusculis fibræ ad numerum Lunæ in mense congruere dicuntur, totidemq; inueniri quotum lumen eius sit: præterea bruma increscere, Plinius. Et lib. 2. Soricum fibras, inquit, respondere numero Lunæ exquisiuere diligentiores. Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras, Lucilius ex Gellio. A coitu crescente Luna muris iecusculum mirum in modū sibi fibras quotidie quandam progignit usque ad plenam Lunam: deinde Luna decrescente fibræ pariter decrescent, ac in unum corpus extenuata paulatim evanescut, Aelianus. Cum Luna panselenos est, iecur eius crescit & diminuitur in utroq; interlunio, Albertus. Ego semel & iterum dissecti muris iecore inspecto numerum qui cum Luna conueniret nullum inueni, & omnino falsam hanc persuasionem existimo. Plutarchus in Symposiaco 4.5. muris aranei quoq; iecur imminui scribit: τὸν τοῦ αφανισμοῦ τὸ στελεχός. Murium alij fel habent, alij non, Plinius, & Aristoteles duobus in locis. Muris vulva dum partum gerit, acetabula habet, Aristoteles.

De muribus Aegyptijs, Africanis, & alijs qui à regionibus denominantur, dicam inscripsi inter mures diuersos.

C.

Mures in domibus nostris habitat, vbi cunq; apta suis refugij loca caua inuenient: aut si minus sint apta, dentibus ipsi arrodunt & excavant: in medijs præcipue, quæ caua relinquunt solent, inter duo cœnacula locis: item in intra 7 paritum

parietum caua, & circa tecta. Mus ὁρόφια, vt Varinus refert ex Scholijs in Vespas Aristophanis, sunt mures qui versantur circa orophas, id est domum tecta. & ea abrodunt. Mus domesticus in horreis & domibus habitat, niger & parvulus, Albertus. Noctu ferè discurrunt, latitant interdiu quod hominem aut alia animalia eis infesta videant audiante. Nullum aliud animal acris a sano audire ferunt, excepto mure, Suidas in Mida.

Mus panis cupidus est, & eorum quæ ex frugibus ad cibum hominis fiunt. Esta autem in perquirendis cibis solertissimus, eorumq; gratia sæpe periclitari nō dubitat: & vt eis potiri queat, duras solidasq; materias, quibus aditu prohibetur, multum diuq; erodendo se fatigat, Obscurus. Omne murum genus grano (frumento) & pane velicit; præfert autē durum molli. Si multos simul caseos inuenierit, gustatis omnibus, de meliore postea comedit, Albertus. Aegyptij in suis notis mure depicto iudicium accipiunt: mus enim pane multo ac diuersi generis simul posito, optimum quenque feligens comedit (quod & Aelianus scribit,) vnde & optimi panis iudicium in muribus esse putatur, Orus, Fagi glans muribus gratissima est, & ideo animalis eius vna prouetus, Plinius. In Arcadia scio esse spectatam suem, quæ præ pinguitudine carnis non modo surgere non posset, sed etiam vt in eius corpore forex excessa carne nidum fecisset, & peperisset mures, Varro. Sues spirantes à muribus tradut arrosas, Plinius. Mures in Paro insula ferrum exedere & conficere dicuntur: Amyntas in Teredone Babylonica scribit eodem cibo vti Aelianus. Gyaro insula vna Sporadum est, vbi mures ferrum erodunt, Suidas & Stephanus. In Cypro insula aiunt mures ferrum exedere, Aristot. in Mirabilib. Mures fabulantur Chalcidensium ferrū erosisse, Heraclides. In quadam prope Chalybes insula, superiore loco sita, aurum à muribus vorari aiunt, idcoq; in metallis eos diff. cari, Aristoteles in Mirabilibus sic enim lego, locus est deprauatus. Theophrastus author est in Gyaro insula cum (mures) incolas fugassent, ferrum quoq; rosisse eos: id quod natura quadam & ad Chalybas fecere in ferrarijs officinis. Aurarijs quidem in metallis ob hoc caluos eorum excidi, semperq; furtum id deprehendi: tantam esse dulcedinem furandi, Plinius. Marcellum multa signa perturbabant, & inures in cella Louis aurum corroserant, Plutarchus in vita eius. Bellum sociale, cuius author fuit Marius, diuersa signa præcessere: Mures suspensum in templo aurum corroserant, è quibus æditi quandam casse (σάγη) fœminam ceperunt: ea ibidem quinq; enixa musculos, tres absurpserunt, Plutarchus in vita Sylla. Antiphili hexastichon in mure qui propter scobem aurum deuotata incisus est, extat Anthologij 1.33.

Mures etiam vulgares ruminant, non solum Pontici, Plinius & Albertus. Mures lambendo bibunt, eti denib; serratis non sint, Aristoteles. Mures in Africa (Obscurus quidam inepte legit, in aqua) cum biberint, moriuntur, Idem. In Africa maior pars ferarum æstate non bibunt in opia imbrum: quam ob cansam, capti mures Libyci, si biberint, moriuntur, Plinius. An noxius muribus sit potus, vide in E. vbi de venenis eorum. Cuniculos etiam à potu mensibus aliquot abstineret supra dixi. In Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres bibere & conuersari, Theophrastus scribit, Plin.

Mus est temperamenti admodum humidi. Obscurus.

Flagrantilibidine dicunt mures esse, testemq; Cratinum afferunt, dicentem in Fugitiis, poëmate sic inscripto: Agenunc tibi ex æthere murinam lasciuam Xenophontis fulmine persecutam: (Θέρενος τοι εἰς αὐθεντικὸν ποντικὸν μυρίον πάλμων Επειδώντος). Politianus in Miscellaneis 96. sic vertit, Age nunc tibi de sereno aduersus mollietatem mutis fulgurabo Xenophontis. Volaterranus sic, Agenuc èsido flagitium muris fulgurabo Xenophontis additq; verba esse anus cuiusdam.) Atq; fœminam quoque minorem maiore Veneris rabie flagrare dicunt. Et rursus apud Epicrate in fabula quæ inscribitur Chorus: Postremò subiit me detestabilis læna (leno, Volaterr.) deie- rans per Dianam (per pueram, per Dianam, per Persephattam, Politianus) esse vitulam, esse virginem, esse pul- lam indomitam. At illa murina erat, (μυρία, myonia: sic etiam Cælius legit, & Erasmus in proverbio Mus albus: & Volaterranus vt videtur, nam similiter murinam transfert. Politianum μυρία vel μυρίζει legisse video, & magis probo: vertit enim, At illa cauus erat murinus nimitem quod virginitate non amplius integræ sed perfracta esset, & quos suis amatores admitteret vt cauerna murium subeuntes sibi musculos: myoniæ quidem vocabulum nusquam legere memini.) Superiectione salacissimam eam dicere voluit, cum prorsus murinam (cauum murinum, Politianus) vocauit. Aelianus interprete Gillio. Sed Politianus hæc etiam tanquam ex Aeliano addit: Et Philemon, Mus albus, cum quis eam, sed pudet dari. Clamauit adeò statim detestanda læna, vt sæpe latere non est. In septimo Epigrammaton Martialis in vulgatis codicibus legitur, Nam cum me vitam, cum me tua lumina dicis: sed enim vetustissimi quiq; sic habent, Nam cum me murem, tu cum mea lumina dicis. Videtur autē puella blan- diens amatori murem eum vocare eodem intellectu quo etiam passerculum solet, quia mures quoq; perhibentur salacissimi, Politianus: cui accedit etiam Erasmus in proverbio Mus albus. Domestici mures salacissimi habentur, præsertim albi: vide infra in proverbio Mus albus. Mures albi multæ valde generationis (salacissimi) sunt, Albertus. Mus in coitu complectitur cauda, Albertus. Supra cuncta est murium foetus, haud sine cunctatione dicendus: quanquam sub authore Aristotele & Alexandri Magni militibus: generatio eorum lambendo constare non coitu dicitur, Plin. Salis gustatu fieri prægnantes opinantur, Idem. Accidente salis vsu longè fecundiores sunt, Aelianus. Sunt qui vehementer confirmant mures, si salem lambant, impleri sine coitu, Aristoteles. Terræ Per- fice parte quadam mure fœmina resciſſa, foetus fœminini prægnantes comperuntur, Idem & ex eo repetens Plinius. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate. Iam enim fœmina prægnante in vase miliario aliquando occupata, paulò post reserato vase, musculi numero vi- ginti & centum reperti sunt, Aristoteles. Ex vna genitos centum viginti tradiderunt, Plinius. De mirabili uno tempore agrestium murium redundantia, infra dicemus, vbi de muribus agrestibus priuatim agetur. Multifida, vt canis & lupus, & parua eiusdem generis, vt mures, multa pariunt, Aristoteles. Mures etiam ex terra, vel terra & imbre nasci infra dicam in agrestium historia. Ibidem quoque narrabimus quæ loca muribus infestata sint, & quæ propter murium copiam reliquerint incola.

Mures qui non ex infidijs, sed sua sponte moriuntur, defuentibus membris è vita pauplatim excedunt: vnde profectum id quod est in proverbio, Iuxta muris interitum, cuius Menander meminit in Thoide. Aelianus interprete Gillio: Volaterranus ex eodem sic transfigit, Vita his longissima, membris pauplatim deficientibus, &c. De agrestium morte infra dicam.

D.

E volucribus hirundines sunt indociles, è terrestribus mures, Plinius. Quædam timore non cœcurantur.

Ooo 4 ut mures

ut mures & leporis, quomodo enim amabis quem in insidiari vita tua sit persuasum? At hoc sibi persuadent qui timent, Cardanus. Ruinis imminentibus musculi praemigrant, Plinius. Vbi domus aliqua cōfenuit & ruinam minatur, mures primi sentiunt, & celerrimè fugientes aliud domicilium quaerunt, Aelianus in Varis & in animaliū historia. Et rursus in eadem, Quod vicinam (inquit) domum ad edendas ruinas mures & mustellæ praesentiunt, idcirco eius casum & prolapsionem praeuertentes, ex ipsa emigrant, quod quidem ipsum in Helice oppido vsu euensis dicitur. Cum enim Helicensis impium facinus in se aduersus lones admisissent, eos nimis in altaris mactantes, tum sanè his propinquarua ex ostentis portenta fuit. Nam quinq; antē diebus quam Helice funditus euerteretur, qui in ea essent mures, mustellæ, serpentes, & verticillæ, ceteraque; eiusmodi ex eo loco exierunt: quod quidem facinus Helicensibus id ipsum intuentibus, sumمام quidem admirationem mouebat: verintamen quam ob rem discederent, causam coniucere non poterant, postea vero quam ex urbe haec animalia excesseré, ex terra motu tantæ labes domorum noctu factæ sunt, vt non modò ex hoc casu desiderit vrbs, & conciderit, atq; ex permulta tempestatis alluvione funditus delecta fuerit: verum etiam cum forte decem naues Lacedæmoniorū in urbis portu stationeque; essent, ex marinorum aestuum tempestate perierunt, Haec Aelianus. Mus domicilium sibi parat Aristoteles. Sed tamen cogitato, mus Pusillus quam sit sapiens bestia, etatem qui vni cubili Nunquam committit suam: quod si unum obsideatur, aliunde perfugiu Gerit, Plautus Trucul. Si quis ex muribus in aqua cadat, porrigenus caudam alter hinc extrahit, ac seruat è periculo, Tzetzes. Cum mures in aquatile vas delapsi ascenderet non queunt, mutuas inter se caudas mordicus tenentes, sese subtrahunt, secundum quidem primus, tertium secundus: sic enim eos mutuas inter se operas sapientissima natura ponere docuit, Aelianus. Sic lupi caudis inter se mordicus apprehensis fluuios tranant: & similiter Caspji mures, vt infra dicam in muribus diuersis.

Peruersorum morum mustelæ & mures sunt, eamque; ob causam Iudeis tum cibo tum contactu eorum interdictum est, Aristeas, sed per haec animalia eiusdem ingenij homines reprehenduntur, qui scilicet timidi & ad quicunque pauidi strepitum sunt, interim vero furaces & clam insidiosi, Procopius.

Muribus maximè insidiantur feles, unde & murilegos recentiores quidam vocarunt, murileguli vero apud iureconsultos muricis & purpurarum inquisidores nuncupantur. Mustelis eadem quam felibus natura in murium venatu, pernicioſissimæ eis quam mustelarum minimæ sunt, & simpliciter nomine generis appellantur: quoniam haec cauernas etiam subire possunt muscularum, nec egressos solum ut maiores mustela cati; venantur. Videntur & mortuas mustelas horrere mures: nam caseos, si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant à muribus attungi, Plinius. Et alibi, Abiuntur cinere mustelæ sparso. Incolæ domorum mures cum ad cetera omnia timidi & perimbeclli habeantur: tum maximè strepitum timore afficiuntur, sed nihil prius quam mustelæ stridentis (*γαλλον κεζανον*) vocem perhorrent, Aelianus. Mustela ruta in murium venatu cum ijs dimicatione conserta vires refouet, Plinius. Eadem se præmunit contra serpentes. Vulpes callide admodum mures captat. Eodem in pratis anguis niger, (carbonarium Itali quidam vocant, Nicander eundem puto myagron à murium venatu) comprehensos deuorat. Murem animalium maximè odit elephas, & si pabulum in præsilio positum attingi ab eo videre, fastidunt, Plinius. Odorem muris vel maximè fugiunt elephantis: pabula etiam quam à muscularis contacta sunt, reculant, Solinus. Leo murem fugit, Rasis: fortassis autem corruptus est locus: nam Aristoteles de leone scribit, quod aliquando hyn, id est suem, non mayn, id est murem timuerit. Muribus accipites vescitur: item aues nocturnæ, vt noctuæ, bubones, Mures cum vocem felis aut viperæ exaudierunt, è nido muscularis in locum alium transfrunt, Aelianus. Mures etiam cum serpentibus aliquando collidunt. Ponzettus.

E.

Muscipula laquei genus est ad capiendos mures, Sipontinus: vt decipula laquei genus ad decipiendas capiendasque; aues. In granarijs muscipulae disponantur ad mures capiendos, & per foramina ostij felibus introeundi portestas relinquatur, ad mures frumenta rodentes fugandos, Grapaldus ex Varrone puto. Si parit humus (in vineis) mures, minor fit vindemia, nisi totas vineas oppleueris muscipulis, quod in insula Pandatharia faciunt, Varro de re rust. 1.8. Muscipulae aliae viuos capiunt mures: aliae perimunt, siue pondere oppressos, siue aqua suffocatos, siue aliter, vt cum valido filo ferreo in oppositum clavum adiguntur capite in foramen propter escam inserto. Aliæ vero vas aliquod subiectuæ habent in quod illabantur, quod si aqua repleueris, suffocantur: secus, retinentur vivi. De singulis igitur ordine dicendum: & primum de ijs quam viuos capiunt.

Communissimum muscipulae genus est, vas lignum quadrangulum oblongum, quod tabulis quatuor constructur, posterior pars filis munitur ferreis, vt & inspicere illic liceat quid captu sit, & odor escæ illa etiam ex parte à muribus hauriatur, unde ad inquirendum adiutum allicantur: ad haec aëre perio longius spargitur ex ea odor, & eminus etiam inuitat mures. Pars anterior hostiolum habet, filo appensum, quod cataraetæ instar subito cadit cum escæ attingitur: filum autem allatum est grui, hoc est ligno supra muscipulam transuerso sursum deorsumque mobilis, sustinente in medio columella quam medio superioris tabula loco infigitur. Est & foramen in posteriore parte tabula superioris, cui filum ferreum mobile inseritur alteri ferro supra foramen transuerso circuoluotum. Huic inferius hamato escæ infigitur, vt lardum, vel nucleus iuglandis, vel panis: quam modicæ adolentur igne, vt longius spargant odorem. Suprema vero mobilis huius filii pars modicæ inflexa vt angulus rectus fiat, & malleo dilatata, grui extremitate partiti in dimidiati cunei formam illic rescissi quam fieri levissime potest imponitur, vt escæ à mure contacta faciliter ruat. Haec instrumenta aliqui gemina conficiunt, hostioliis ex aduerso positis. Hoc genus instrumenti Petrus Crescent. (10.36. vbi diuersas muscipulas describit, quas omnes nos ordine recitabimus) muscipulas domesticas vocare videtur, quod in plerisque; dominibus habeantur. Oppianus etiam lib. 2. de piscatione non aliud intelligere videtur, his versibus: Ως δη των μολύβων μόρον λίχνεσσι μέσον Εἴσοντες δέ την τάχυν αἰχματοφόρου Γαστροφύδον ἔλασσον. Τελεῖ δέ οἱ ἀγγεῖοι περγάθεν Κοῖλον ἐπομαζαγοντεν. δέ τάχη ποιά μένονται Εὐφυγεῖν σήματα γῆρα φύγοντεπάτε, θρεπτέντες. Μάργην τε κτείνει τε, γέλων δέ θηθήσεται ἄγγειον.

Aliud muscipulae genus est filis ferreis in orbem ducitur, vt vas fiat rotundum partem quam è cylindro transuersa secatur referens. In eius summo orificio ex ijsdem construitur filis, quam in fine singula acuminata in coniformam desinunt, vt in nassis sit ad capiendos pisces. Vasi escæ aliquid imponitur. Ad latus alicubi hostiolum sit unde mus vel suffocatus aqua, vel aliter immortuus, eximatur. Est & alias modus minores muscularis capiendi: Nudis iuglandis dimidia pars aperitur & ora seu margini vasis alicuius, ex metallo præsertim aliquo, subiicitur, ita vt pars

parts aperta introrsum vergat, & mures arrodere non possit nisi vas subierit: quod si fecerit, nuce dimota & vase colabente includetur. Hunc modum Crescentiensis etiam describit.

Item est alius modus, inquit Crescentiensis, cum vase aliquod operitur membrana, quae in decussem (crucem) scinditur, (quidam membranam recentem olla obtendi volunt, & farinam ipspergi, ut mures assuecant accedere & postea arefactam scindunt) & in medio annectitur pellis suilla. Mures autem accedentes ad chartam sive membranam, ea deflexa ruunt, charta rursus erigitur ut vna opera mures infiniti decipientur: quod si aqua in vase fuerit, suffocantur: si minus, breui saltet fame intereunt. Fertur etiam ab expertis, quod si mures in vase sint, non a illapsi diu vivere permittantur, fame nimia impulsu se mutuò tandem deuorant, fortior imbecillorem. Quod si tandem relinquantur, ut unus aliquis tantum, videlicet omnium robustissimus supersit, & hic permittatur exire, quoscumq; inueniet mures deuorabit murina iam carni assuetus, idq; facile cum illi non fugiant, Hæc ille. Ego nuper ab amico quodam accepi. Senessem quandam sacerdotem cui marsupium in cayum quoddam mures pertraxerant, captum vnum aliquandiu carnibus murinis tantum aliisque, ac ita dimisisse: qui cum grassaretur in cæteros mures eosq; fugaret ad singula vbi latebant foramina pergens, sic etiam marsupij index perquirenti id singillatum sacerdoti fuit. Capiantur etiam mures, si vasi, unde quadræ nequeant, tenuis baculus imponatur, qui in medio ita incisus sit, ut se tantum sustinere cum esca possit: nucleus enim nucis in bacilli medio ponitur, ad quem mus accedens cum baculo fracto cadit: & si aqua fuerit, suffocatur: si minus, occiditur, Crescentiensis. Et rursus, Modus (inquit) melior ceteris ad capiendum mures tam magnos quam paruos, est huiusmodi: Afferes duos levigatos longitudine brachij, latitudine semissimis (dimidijs brachij,) ita coniunge ut digitis quatuor vel paulo minus in latitudine distent parte infima, cum duobus exiguis asseribus * in castris in vitroque capite uno, ut inferius aequalis sint: sub his affige chartam * de pectore grossam massam (incisam) in medio ex transuerso, sed prope medium non affixam, & ita restrictam ut inter asseres facile eleuetur, ut si delabendo deformaretur, possit ad suam formam reduci. Ceterum prædicti duo asseres supernæ in capitibus copiungi debent, ac super eos exiguis asserimponi, qui in medio contineat clavum retortum ad quem suspendatur frustulum cutis suilla: alij non suspenduntur, sed in medio asserum prope chartam ponunt, sic ut vna * mastula cum cute facile reueluatur. Hanc machinam vni alterius grani. Sic vna opera quotquot mures intrauerint & ad escam accesserint, delapsi capientur, charta semper in pristinum reuelutum locum. Alius modus: Orbis mensarius aut simile lignum rotundum in fixis, utrinque acubus vel exiguis ligellis, duobus in sedili aliquo ereatis breuibus ligellis bisurcati / vel ramulum transuersum habentibus) imponitur. Curandum autem ut pars orbis posterior, hoc est sedile versus paulo grauior sit, & sedile attingat, anterior vero circiter pollicis latitudinem eleuetur. Tum farina aliaue esca sedili prope orbem inspergitur, ut inuenient mures, esca etiam orbi alligatur anterior. Mus à sedili in orbem progressus, eo reueluto in lebetem, qui aqua semiplenus subiici debet, delabitur, orbe moxi in priorem statum redeunte, ut saepe plurimi mures vna nocte vna eademq; opera capiantur, omnes in lebetem delapsi. Alij pro orbis ligneo machinam quandam versatilem faciunt, quales sunt puerorum apud nos rotula arundinibus aut virgis alligatae, in cursu ad ventum versatiles. Sunt & varia muscipularum genera, vbi mures pondere obruuntur. Muscipulae quoddam fiunt, inquit Crescentiensis, ex paruo ligno cauato, in quod delabitur aliud lignum paruum, sed graue & opprimens ingressos ad escam mures: anno dicitur enim suilla cutis ad lignum quoddam exile, quo attracto ruit moles; sed hic modus notior est quam ut pluribus explicari mereatur. Huic affine est genus illud, quod nostri hoc modo parant: Tabulae duas coniunguntur pedem latam vnum, longa duos. Hæc posterioris ligneo clavo iunguntur, qui tabulae inferiori insigitur, superior enim eidem clavo non affigi, sed in seriatum debet foramine suo (ampliora, quam ut motum eius impedit), ita ut facile anterior eius pars sursum deorsumq; moueat. Præterea, inferiori tabulae anterius forma patibuli (duobus lignis erectis transuerso, uno imposito) sive Græca literæ Π. insigitur, altitudine dodrantis, latitudine quanta permititur. Oportet autem de superiori tabula anterior non nihil utrinq; rescidiri, ut patibulum subiens aequaliter cum inferiore extendi possit. Deinde in inferiori tabula lignum rectum & tenuis secundum latitudinem (que pollicem feret aut vniciam aequaliter imponitur in medio, & postrema parte alligatur ad clavum ligneum, quo tabula coniunguntur). In huius medio laridum vel quævis esca alligatur. Debet autem anterior ad finem vsq; tabula pertingere, & illuc etiam crenatum esse secundum latitudinem, crena ad dimidiati cunei formam ducta. In hanc enim ligno eleuato aliud supernè per exiguum lignum inditur, duos ferè digitos longum, latum uno, hoc in qua parte in inferiore in crenam ligni escarij (id est continentis escam) inditur: supernè vero ad oram superioris tabula leuiter affirmatur, ut escæ contactu faciliter ruat moles. Id est ligellum (quod obfirmatorium, ad escarij differentiam nominari potest) filo annecti solet ad superiorē tabulam sub medio patibuli, atq; inde cum muscipulam erigere placet ultra patibulum trahitur. Sunt qui in inferiori tabula circa escam clavos infigant ferreos, quoru[m] mucronibus cadentis vi ponderis mures illiduntur. Potest etiā lapide superior tabula onerari, ut grauius feriat. Porro viuos obruenti machina maxime extemporanea hoc modo fit: Ex tenui ligno pars palmi alta & digitum ferè lata scinditur, & ab altera parte in cunei formâ secta attenuatur: hoc lignum columellæ instar erigitur, & cuneus eius inditur crenæ alterius ligni, quod huic ferè aequaliter vel paulo breuius sit, simile alioqui nisi quod altera crenata non cunctata est. Poteſt autem obfirmatoriū appellari: hoc enim columella & lignum escarium continentur obfirmanturq; ne ruant priusquam mūs escam attigerit. Lignum escarium dodrantale vel paulo longius esse oportet, esca circa mediū alligata: pars eius anterior scissurâ habebit, quæ paulo post caput incipiat, & ad duos ferè cū dimidio digitos retrorsum extendatur: debet autem fieri ad angulos rectos & dimidiā ligni latitudinē auferre. His tribus lignis ita paratis, columellâ eriges, ita ut cuneus sursum spectet, cui obfirmatoriij crenâ inseres, ita ut obfirmatoriū ipsum retrorsum spectet, quod escarij quoq; spectare debet: escarij anteriore angulo columellæ admouetur, ad posteriorē vero eius angulū in fine scissurę obfirmatoriij canda, hoc est pars non crenata detrahitur, obfirmaturq; sed priusquam detrahas & obfirmes tabulâ columellâ jam sustinenti obfirmatoriū impones. Sic dolo instruō mūs si escam tetigerit, ruente tabula opprimetur. Eundem hunc dolu describere videtur Crescentiensis, sed obscurius, his verbis: Capiuntur mures assere quodam eleuato cadente, qui ex quadam columella eleuatys sustinetur, quadam spatula cutem suillam habente sic preparata quodam columella divisa non aperitur, nisi cum mūs cutem tangit in spatula eleuatam. Est & alius visitatus apud nos modus. In tabella pedali quinq; aut sex digitos latera, circinatum foramen sit, cuius diameter digitorum sit quatuor: huic foraminis subiectum inditur vas ligneum orbiculatum cauum palmilongitudine; in huius vasis latere altero, quod appellemus A. foramen paruum sit in medio,

in medio, vbi filum escarium è ferro inseritur, id circuoluuitur paruo filo quod transuersum foramini infixum est, ita vt in muscipula primo descripta diximus: pars enim fili in fine hamata qua longior est, in trorsum pertinet, vt infigatur ei esca, pars altera brevior & in summo modicè ad angulum rectum inflexa foras spectat, vt ligello obfirmatorio imponatur: quod quidem ligellum filo percutienti è regione escarij annexum pendet. Filum percutiens appello, quo mus inserto in vas capite & escam tangens percutitur, illiditurq; acui ferreæ, qua illic prope summitatem vasis in aduersum latus, quod B. appellabimus infigitur. ita vt mucro recta ad A. spectet. Hoc filum percutiens bene crassum est, & per totum B. latus tabellæ à principio ad finem rectâ descédit: mox extra tabellam in semicirculu incuruatur, cuius vertex à tabella palmo ferè recedit: & in latus A. reflexum, illic annexetur & infigitur. Sic paratam machinam cum instruere & intendere voles, ligellum obfirmatorium in latus A. detrahes & altera parte obfirmabis in marginem eiusdem lateris inferiorem, (quod vt firmius fiat, crenam illic vel scissuram aliquam in ligno facere possis) alteri vero nempe inferiori parti, summitatem fili escarij inflexam impones, & instrumentum totum in latus B. inclinabis. Eandē aut simillimam machinam Crescentiensis describit, sed obscurè, verbis forte per librarios deprauatis: sunt autem hæc, Mures etiam aliter capiuntur cum in aliquo nodo cannæ amplæ in capite sit arculus cum chordula, in qua acus magna consistit in media canna foraminis, foramen habet in medio, & cutim suillam interius cuidam virgulæ alligatam, & sic præparatam, quod cum mus per foramen cutim mordet ac mouet, arculus descendit, & acus magna perforat caput eius, eumq; retinet ne fugere possit. Sed præ ceteris ingeniosum est machine genus, quod subijcam. Trunculus ligni duos palmos longus, vnum latus, duos digitos crassus, in medio duobus circiter digitis excinditur paulò ultra dimidiū latitudinis sua. Latus illud vbi scissura sit declivius & humilius esse debet, id appellemus A. huic lateri semicirculus oblongus è ligno infexo inditur, in foramina terebrata parte media A. lateris, ab vtraq; parte scissuræ, ita vt semicirculus ille recto & piano ad trunci basim situ sit, & in structa muscipula eidem semicirculo incumbat. Suprà hunc semicirculum eiusdem figuræ tabella adaptatur ferreis mucronibus in circuitu denticulata: ita vt mucrones semicirculu collabente machine ingredi possint, propemodum attingentes ipsum. Hæc tabella trunculū versus ita rescindetur, vt scissuram eius ingredi possit, vbi transversa chorda equinis setis contexta alligetur. Chorda autem per latera trunculi perforata transmittitur, ansulis vtrinq; ligneis annexa, vt ijs remitti intendiq; possit: ijs enim intensis tabella mucronata vehementius ferit murcum. Suprà trunculum statim retrò scissuram lignum erigitur quinq; circiter digitos altum rectumq; & mox eadem longitudine recurvum (buris instar) anterius pertingens & sursum inclinans: huic in fine filum annexetur cum ligno obfirmatorio parvo, in escatorium verò lignum imæ scissura alligatur. Mus escam attingens inter tabellæ corruentis mucrones & semicirculum configitur cōstrictusq; tenetur. Vidi & aliud huic simile genus: sed desino esse longior. Est præterea alius modus, cum vas aliquod ex quo euadere non possint, ad dimidium aqua impletur, cuius superficies zea seu spelta innatante operitur, quam videns mus & non aquam, in vas descendit & sufficitur, Crescentiensis. Audio nostros aliquando paleas aquæ in iucice, quod facile supernant, & sic mures aliquando nihil suspicantes de aqua insilire: facilius autem puto ad insiliendum allicerentur, si paleis farina auenæ aliavæ tosta inspergeretur. Hoc circa muscipulas omnes quibus viui mures capiuntur obseruandum, vt eximant statim: nam si perminxerint, mures alios dolum suspicentes difficilius allici putat: quam obrem pollutas vrina, abluere solent, aliqui etiam fumo imbuere, tanquam vrinæ odor ita aboleatur.

Mures si amurcam spissam pätinæ infuderis, & in domo nocte posueris, adhærebunt, Palladius i. Siamurcam, inquit Anatolius, in ænam peltum infuderis, eamq; in media domus parte reliqueris noctu, mures congregae-
ris omnes, Paxamus in Gepon. Græcis 13.4.

Mus si castretur viuus & dimittatur, fugat ceteros, Plinius lib. 30. vt Aggregator citat. Ego de soricibus tantum apud Plinium hoc scribi reperio. Si deprehensem murem vnum excoriato capite abire permiseris, ceteri in fugâ vertentur omnes, Paxamus. Mus masculus cum excoriatur & dimittitur in domo, aut castratur, aut absconditur cauda eius, fugat reliquos: maximè vero si excoriatus fuerit. Fertur etiā si mus pedeligatus ad paxillum in domo retineatur, ceteros in fugam verti, Auicenna. Memini aliquando audire, si muri capto tintinnabulum alligetur, ac ita dimittatur, fugatum ceteros. Fumus foliorum taxí occidit mures, Plinius.

Aconitum (primum, quod & pardalanches) procul & è longinquo odore mures necat, vnde aliqui myocto-
non appellant, Plinius. Myocton quidem cognominari, Dioscorides etiam & Nicander meminerunt. Re-
centior quidam obscurus author, hæc Plinius verba de fumo aconiti interpretari videtur: quanquam lupariæ vul-
go dictæ fumum id facere scribit, qua ad secundum aconiti genus pertinet. Ego cum nuper radicem cœruleri pri-
mum, deinde etiam pallidi aconiti ratto capto per triduum edendū obijcerem, butyro & farina, aliâ caseo mix-
tis, atq; is multum absumeret, nec periret tamen, sed ne lædi quidem videretur. occidi iussi. In causa forte erat pa-
rum recens pollen flavi aconiti: pharmacopolæ enim non integras lupariæ radices, sed contritas ferè seruare so-
lent. In Sabaudia quidem vidi à rusticis has radices vendi, & muribus occidentis commendari ab ijsdem audiui:
Nostri quoq; in Germaniarizotomi mures occidi promittū, si lupariæ radicem titram cum pulce ex auenæ aut
frumenti farina mixtam gustauerint. Eadem ferè aconito vires staphisagria obtinet: & huius quoq; (è radice, vel
semine potius) pollinem cum farina in butyro frixum mures occidere Tragus scribit. Cremato ebulum in domo
tua contra mures, & effugient nec manebunt in hoc fumo, Incertus. Fugātur mures & calacantho, origano, apij
femine atq; melanthio suffritis, Paxamus. Calacanthus autem (Græce καλανθος legitur hoc in capite, & duode-
cimo vbi muscas suffitū eiusdem pelli scribitur: vnde decimo autem contra culices καλανθη) quid sit non facile di-
ixerim. Apud Rasim non calacanthum sed chalcanthum, id est atramentum sutorium legitur: sic enim aliqui ci-
tant ex opere eius ad Almansorem: Mures (inquit) è domo chalcantho fumigata fugiunt. Calycanthe mon quidē
apud Dioscoridem inter clymeni & periclymeni nomenclaturas est. Fugiunt & hæmatite lapide suffito, nec non
myrica viridi fumigante, Paxamus. Si domum suffumigaueris vngula muli sinistra, nō remanebit in ea forex, Ra-
sis, Albertus, Belberus. (soricem impropriè dicit pro mure domestico.) Si muli vngula domus suffiat, fugiunt
ab ea mures, Rasis & Albertus. Vnguibus mulæ vel asini (adustis) mures fugantur, Vrsinus. Fumigatio cum vi-
treolo fugat mures, Arnoldus. Mures abiguntur cinere mustelæ vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum
aqua: sed redoleat (scilicet frumentum) virus animalium eorum etiam in pane: ob id felle bubulo semina attingi
utilius putant. Plinius: sed hæc ad mures agrestes magis pertinere videntur, qui quomodo fugentur suo loco infra
priuatim dicemus. Asphodeli radice mures fugantur, cauerna præclusa moriuntur, Plinius. Cucumim ex quo
elaterium sit, &c, multi hunc esse apud nos, qui anguinus vocatur, ab alijs erraticus, arbitrantur: quo decocto
sparsa

Sparsa mures de eius medicina non attingunt, Plin. Agrestis cucumeris & colocynthidis suffusio mures necat, Palladius. Si cerebrum mustela coagulo addatur, dicunt caseos à muribus non attingi, Plinius. Frumento ne gurgulio noceat, neu mures tangant, lutum de amurca facito, paleorum parum addito, sinito marcescat bene, & subigit, eo granarium totum oblinito crasso luto, postea conspergito a murca bene omne quod lataueris. Vbi aruerit, eò frumentum refrigeratum condito, Cato. Absinthium defendit pannos & pelles à muribus, Circa instans. Atramentum librarium ex diluto absinthij temperatu, literas à musculis tuerit, Plinius & Auicenna. Mulieres quædam apud nos absinthium decoquunt cum linimento illo farinaceo quo lectorum culcitra illinunt, vt à muribus tutæ sint, Tragus.

Si vis excare mures, tithymallum in tenues partes incisum mistumq; cum polline & cænomelite apponito, siquidem vbi ex eo comedent, occabuntur. Antolius quidem & Tarentinus dum de horreo mentionem faciunt, eisdem medicamentis sunt vñ, Paxamus.

Veratrum album mures polenta admixtum necat, Plinius. Ex polenta veratrum, aut agrestiu[m] cucumerum semen cum veratro nigro, colocynthide & farina permistum, mures perimit, Paxamus. Necabuntur si helleborum nigro caseum vel panem, vel adipes, vel polentiam permisceas & offeras: & agrestis cucumeris & coloquintidis suffusio sic nocebit, Palladius. Non nulli elleborum albū & corticem cy nocrambes tenuissimè comminuta cribra-taq; cum farina, ouis & laetè miscentes & laevigantes, pastam faciunt, quam murium foraminibus inserunt, Paxamus. Auicenna etiam elleboro mures occidi scribit, & merdasengi, id est lithargyriō, vtrōq; nimirūm per se: vt & Rasis qui tamē utriq; farinam addit. Albertus omnia permisit, elleborum inquam, lithargyriūm & farinā. Elleborus cum melle & farina subactus. frixusq;, præsertim niger, mures & ratti necat, Tragus. Tortellæ ex elleboro cum farina & aqua factæ, Circa instans. Elleborus cum polenta, vel cum sauchi (sauchi Arabicè polenta est) & melle, Serzpio secundum Dioscoridem, & Auicenna: sed Dioscorides de chamaeleonte albo hoc scribit, nō de elleboro. Chamæleon albus cum polenta subactus, & aqua oleoq; dilutus, mures, sues & canes occidit, Dioscorides: vide in Cane. Idem apud Auicennam de mezereon legitur, facili lapsu: quoniam mezereon chamaeleon non chamæleon est. Succus decoctæ radicis chamaeleontis herbæ additis aqua & oleo, mures in se contrahit ac necat, ni protinus aquam sorbeant, Plinius lib. 23. Rusticos vidimus cardum varium (id est chamaeleonem) jvenientes, cuius puluere tum lupos tum mures necari affi-mabant. Mures perimit & hyoscyami albi semen, & radix caulis, (aliâ lauri,) Auicenna. Si rubi radicem butyro pani & caseo permistam gustarint mures, exanimantur & pereunt, Paxamus. Helenij radix mures contrita dicitur necare, Plinius. Bassal alfar (id est cepa muris, quæ & ce-pa canina dicitur: est autem eadem quæ squilla) mures occidit, Auicenna, secundū Bellunensem & veterem glōsographum. Σιλα, σοναμυανία, βαρατηδός, μυανή, Hesychius & Varinus: Confundunt autē scammoniam & scilicet diuersas plantas, non negauerim tamē scammoniam quoq; muribus venenatā esse posse: vt Auicenna mezereon, id est chamaeleon vim mures necandi attribuit, quam Dioscorides & alijs chamaeleonti, non infeliciter lapsus, vt videtur nam chamaeleon quoq; idem præstare crediderim. Sylvestrem asparagum Græci orminum aut myacanthum vocant, Plinius: dubitauerit autem quis cur myacanthus, id est murina spina nominetur, aliam ne ob causam, an quod mures forte interimat: nam canes quoq; asparagi decocto perire, autore Chrysippo, Plinius scribit. Theophrastus 6.4. de hist. plant. Quædam (inquit) folium iuxta aculeum gerunt, vt tribulus, phléum, ononis, myacanthus & alia. Gaza pro myacantho spinam murilem reddit. Videlur autem Theophrastus de rufico intelligere: nam is quoq; myacantha cognominatur apud Dioscoridem: quāquam nō iuxta folia spinas habet ruscus, sed ipsa eius folia in aculeos desinunt. Sylvestrem quidem asparagum hortensi similem vidisse memini. aculeatum autem propriè dictis aculeis, hoc est duris & pungentibus, nunquam. Sed asparagum sylvestrem Theophrastus a spargian forte nominat lib. 6. cap. 3. de hist. plant. vbi & scorpium describit, & ipsum ut suspicor de genere sylvestris asparagi: quoniam pro foliis similiter spinas habeat, & eodem tempore floreat Marcel. Vergilius coniicit ruscum myacantham dici, quod rustici in Italia hanc spinam in carnario suspendant, vt tueatur à murium iniuriis pernas, & caseorum fiscellas neq; enim acuminata in cuspidem foliorum eius acumina penetrare animalia illa audent: quam ob causam, inquit, murinam spinam dictam fuisse credimus. Hetruria certe modò nō aliunde facta nomine appellat, (pongi topi à pungēdis muribus. Matthæolus.) Theophrastus lib. 3. de plant. histor. centromyrrhinon id est cuspidatam myrtum vocavit, (vt Dioscorides oxymyrsinen & myrthacanthan,) Hec Marcellus. Nostri iuniperò similiter ad succidiam à muribus defendendam vtuntur. An vero ruscus Theophrasto myacanthus aut centromyrrhinon dicatur, aut etiam vtrisq; his nominibus, aut myacanthus illi nō aliud sit quām asparagus sylvestris, aut alia sui generis planta, cum neq; ruscus neq; asparagus spinas iuxta folia habeat, aut mutilatus forte sit codex Theophrasti cuiusq; iudicio liberum relinquo. A conitu myocionon, aliqui etiā myophanon appellant, μύοφανον herba quæ & aconitum, Hesychius & Varinus: sic enim lego: sed aliud etiā myophanon vel potius μύοφανον est, quod & α: vocatur, quod in umbellis florem & fructum promat, de quo itidem in aconito dixi. Nicander in remedij contra ixix venenum polium quoq; myocionon cognominat: quod (inquit Scholiastes) nullus alias fecit, neq; enim mures occidit polium, Hec ille. Substratum quidem vel suffitum polium serpentis abigit graui enim odore est, & amarum. Hoc sanè suspicatur quoniam muscas luffit is quibusdam, vt absinthio, galbanio, melanthio &c. abiguntur, Græci autem muscas μύιας, mures vero μύιας nominat, aliquando hæc per incuriam aut inscitiam tum authorum tum librarium confundi: polium quidem aptum videtur quod suffitum muscas & culices depellat. Si queritur infarseris aditus (caua) murium, cum contingentes assidue scabie inficiuntur & pereunt, Paxamus.

Si arsenicum citrinum cum farina subactum musererit, morietur. Albertus. Nostri arsenicum per excellentiā missippi, id est venenum murium appellant, quod inter alia murium venena efficacissimum oxyssimumque sit: accipiendo est autem non pallidum quo librorum compactores libros illidunt, vt aurē colore niteant: sed rubicundum, cuius etiam minima portio statim necat: cuius periculum ipse super feci in duobus muribus muscipulæ inclusis: vterq; enim minimalardi portione vorata, inuoluta in hoc veneno cōrito, modica farina super-inspersa, intra horæ spatium perijt, magna cū admiratiōne mea: vix enim tria grana vñē singulis deuorata puto. Sic ab alijs etiam interemptos hoc veneno mures audiui. Optimum sanè fuerit venenum lardo in tenuissimas laminas facto illinere: sic enim facilius quā alio quo quis modo edent. Plura de auripigmento & mirifica eius in muribus lupisq; necandis facultate recitauit in Lupo & in Aconito. Famulus mēus farinam frumenti mixtam patēco arsenico laevigato muribus necandis in domo proposuit: sed id forte gustatum catellus vñus è duobus doinētlicis

cum paulò post vomitu redderet, eusit: alter vero de vomitu illo gustans, perijt, Ponzettus. Ego sanè cum vulpi quam domi alebam consiliginis semina aliquando dedissem, experiundi gratia num venenosā essent ut suspicabar, ea quoq; cum reuomisset nihil passa est. Qui venenum apud nos muribus proponunt, pleriq; aquam etiam in vase apponit, tanquam ijs si biberint citius morituris: sic enim venenum in venas dirigi, & inflatos mori aiunt. Ego quidem duobus illis muribus, quorum iam memini, nullum apposui potum, & intra horam vtrique perierit, vt neq; simpliciter, neq; vt citius moriantur necessarius videatur potus. Imo verisimile est aliquos si biberint facilius vomere, atq; ita cuadere: aut alia quadam ratione aquæ potu veneni vim retundi. Nam & chamaeleontis herba succus additis aqua & oleo, mures in se cōtrahit ac necat, ni protinus aquam sorbeant, authore Plinio. Crescentiensis etiam veneno muribus proposito aquam remoueri iubet, vt paulò post recitabo. Nec me fugit quòd Aristoteles scribit de hist. anim. 8.28. mures Africæ si biberint mori: quoniā animalibus Africanis etiā cæteris insolens potus est, propter inopiam aquarum, quòd æstate illic nulli sint imbre: itaq; contra quām cæterarum regionum animalia tempore hyberno magis quām æstiuo potum querunt. Sed forte hoc vniuersale est omnibus muribus, vt legit (Michaël) Ephesius, Niphus. Homerus certe in Batrachomyomachia murē bibentem facit. Hæc veterum inter se & recentiorū dissidia vt componantur, experientia magis quām verbis & rationibus vti oportet. Mures & lupi si ex rosagallo ederint, & aquam bibere possint, non solum moriuntur, sed etiam in rabiem incident, quam & sui generis animalibus quæ momorderint, communicant, Cardanus de subtil. Carnem infumataū & minutatim concisam cum butyro friges in sartagine: refrigeratis addes dimidiā partem calcis viuæ ad lœuorem tritæ, hoc pharmacum in tabellas aliquot distribues, & propones ea in loca vbi musculos aut rattos versari scieris: tabellis etiam singulis vasa singula cum aqua appones vt bibant & citius moriantur. Ex libro quodam manuscripto Germanico. Ali qui calcem cum farina subiectam, alij aliter, rattis proponunt. Mures necat alsceh, (al' alsceh,) Auicenna. Bellunensis interpretatur realgar (al' resegal) seu toxicum muris. Realgar, inquit Syluaticus, fit ex sulfure, calce viua, & auripigmento, & idiomate nostro vocatur soricaria: interficit sories & omnia animalia: puluis eius extinguit vermes equorum, & fistulis medetur, & omnem malam carnem corredit. Occiduntur mures resgalario trito & caseo aut farina mixto, quibus in cibo delectantur. Sed remouēda est aqua, cuius potu saepe iuuantur, Crescentiensis. Ferri scobes (*σίνης*) si fermēto mista loco indatur qui scatet muribus, vbi gustauerint intereunt, Paxamus. Scoria ferri mures perimit, & crocus eius, Auicenna. Rasis scoriā ferri cū farina subigiubet. Lithargyriū: vide supra in ellebori mentione. Crocus ferri à Bulcasī describitur, ex quo etiam Syluaticus mutuatur cap. 191. Argentum viuum mures interimit, Auicenna: argentum viuum sublimatum, Serapio secundum Rasim. Vitrum Venetum contusum, tum cibratatum aliqui cum farina & aqua subigunt, ac in butyro frictum muribus apponunt. Vidi ego uidentem trochiscos confectos cum vitro contuso & farina auenacea (& forte aconiti puluere.)

De muribus qui regiones aliquas magna multitudine inuaserunt, & aut segetes populati sunt, aut etiam incolas expulerunt, dicam infra in historia murium agrestium.

Scythæ magna pars tergore vulpium & murium operti incedunt, Alexander ab Alexandro. Scythæ pellibus tantum murinis ac ferinis vtuntur, Iustinus lib. 3. Sed mures quorum pelles in vsu vestium habētur, omnes sylvestres sunt, & diuersorum generum, vt infra in singulorum historijs dicetur. Mures cum stridēt, & plus solito (*εὐθύοι*, vide an legendū *εὐθύοι*, sic melior fuerit syntaxis) tanquā saltantes discurrunt, tempestatem (*χειμῶνα*) significant, Aratus. Vbi Theon in commentarijs, Strident autē, inquit, saltantq; mures, siue quòd aërem astringi percipiunt: siue quòd cum tenuem & infirmam habeant cutem, cum terram refrigeratam calcant, non ferentes frigus exiliunt. Et rursus, Mures interdiu (inquit Aratus) pedibus versantes suum cubile, dormire appetunt cum imminet imber. Hic Scholiaſtes nihil adiecit, cum sententia tamen aduersa videatur superiori: quomodo enim dormituriunt imminente pluia, si plus solito discurrunt & saliunt? Mustelæ & mures stridentes vehementer præſagiant tempestatem, Aelianus.

F.

Peruersorum morum mures & mustelæ sunt, timidi, furaces, insidiosi, vt in D. dictum est, quam obrem lex diuinatum esu tum tactu eorum Iudæis interdixit, mures quidem cuncta feedant, maloq; afficiunt: homini non modo perniciosi in cibo, sed nec vlli prorsus vsui vtiles, Aristeaſ. Comedentes carnem suillam, & abominationem atq; murem, simul consumuntur, dicit Dominus, Esaias 66. Caro muris in cibo sumpta magnam obliuionem infert & abominationē, corruptipq; stomachum, Arnoldus de Villa noua. Dentibus muris, id est maculae quæ fuit in facie, præcipue infantium, propter esum panis à mure corroſi, Vetus glossematarius Auicennæ: Vide in G. circa finem. Incole regni Calechut mure ac pescibus Sole exustis vescuntur, Ludouicus Romanus 5. 6. Muris caro calida est, mollis & pinguis aliquantulum: & in ea virtus est expulsiua melancholia, Rasis & Albertus. Si comedatur mūs assūs, desiccatur sanguinem ab ore puerorum, Idem: Vide in G. Sunt inter magos qui murem bis in mensa iubeant mandi in dentium doloribus, doloresq; ita caueri, Plinius. Sed quæ remedia ex mure sumpto in cibo promittantur in G. dicam. Venisse murem ducentis nummis Casilinum obſidente Hannibale, eumq; qui vendiderat fame interisse, emptorem vixisse, annales tradunt, Idem. Murium caro vtilis est accipitri, etiam quotidie data vnā cum pilis, (iuuat n. interanea omnia) aut saltem alternis diebus: purgat pituitam & bilem: fluxiones & pituitam cohibet, lapides soluit, & coryzam imminentem repellit: stomachum dissolutū corroborat: in summa, salubris est accipitri, Demetrius.

G.

Muris caro calida est & mollis, & pinguis non nihil, & bilim atram (cuius ego nullam rationem video) expellit, Rasis & Albertus. Arundines & tela, quæque alia extrahenda sunt corpori, euocat mūs dissecctus impositus, Plinius. Mus degluptus & per medium exsecitus appositusq; omnia quæ inhæserint corpori facile producit, Marcellus. Aduersus serpentium iactus efficaces habentur mures dissecti & impositi, quorum natura non est spernenda, præcipue in ascensu syderum (vt diximus) cum lumine Lunæ fibrarum numero crescente ac decrescente, Plinius si hene memini. Mures, qui in domibus oberrant, concisos scorpionum plagi vtilissimè imponi in confessu est, Dioscorides. Idem ex eo repetunt, Galenus de simplic. 11. 46. Auicenna, Rasis, Albertus. Mus diuulsus scorpionis iacti imponitur, Plinius. Mus araneus si iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur, Plinius. Et mox, Et ipse mus araneus contra se remedio est diuulsus & impositus: Quod addo, ne quis priore etiam loco de mure araneo potius quām domestico sensisse putet. Verrucas omnium

omnium generum sanat & abolet (eradicat, Rasis & Albertus) mūs diuulsus, Plinius: diuulsus atque appositus, Marcellus. Empiricum quendam apud nos nuper ad leirrhosi cululdam tumoris curationem vsum audio pinguitudine quæ destillauerat à mūribus aliquot anseri inclusis simulq; assatis. Murinū catuli triti in vino veteret ad crassitudinem acopi, si illinatur, palpebras gignere dicuntur, Plinius. Si in statos infantes edent, oris saluam exicari promittunt, Dioscorides: & post eum Auctenna, Rasis, Albertus. Sunt inter magos qui mūrem bis in mente iubant mandi, ut caueantur dolores dentiū, Plinius. Aqua in qua mūs coctus fuerit, aduersum anginas salubriter incio propinatur, Marcellus. Tradunt & mūrem cum verbenaca excoctum, si bibatur is liquor, remedio esse aduersum anginam, Plinius. Pelmonum vitijs medentur & mures, maximè Africani, detrausta cute in oleo & sale decocti, atque in cibo sumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis ex creationibus medetur, Plinius. Vtina infantium cohiberet mutib; elixis in cibo datis, Plinius: Serenus quidem cinerem mūris ex vino, ut lacte captio p̄z̄ber, ubi vīna p̄z̄ter volentatem aut nimium fluit. Podagras lenient mures dissechi impositi, idem.

Ambustis medetur murium cīnis, (aut glirium qm oleo,) Plinius. Cupressi pilularum exustarum puluis tritus, vngularum muli vel mulæ exustarum cīnis, & oleum myrrinum, cīnis quoque vel simus murium tritus, & cīnis exusti erinacei recentis, vel simus eiusdem recens, & ladanachas hæc omnia cum aceto, & cum pice liquida mixta & imposta, etiam fluentes capillos continent, Marcellus. Loco quem mentagra obsederit mūris exusti cinerem cum oleo apponi salubre est, Marcellus. Alopecias emendat cīnis è murium capitibus caudisq; & totius mūris, p̄cipue si veneficio acciderit hæc iniuria, Plinius. Mures domesticos in olla exustos, tritosque axungia (oleo lauri, Rasis & Albertus) excipe, & p̄frictis cum alio alopecijs in splenio impone, idq; donec capilli enascantur, quotidie repele, Archigenes apud Galenū de comp. sec. locos. Ad alopeciam, Mūrem combure & tere, & poluerem permisce cum melle, adipē vrsini, & vngi, Galenus Parabil. 2. 86. Ea quæ sequitur compositione (inquit Cleopatra apud Galenū lib. 1. de compositione sec. loc. inter remedia ad alopeciam) omnes uia sua p̄ceccat, faciens item ad profluum capillorum cum oleo aut vnguento dissoluta: facit & ad ratescentes in principio capillos, & in calviciem prolabentes: estque omnino admirabilis: Murium domesticorum vñorum, panūculi ampelini (Coronatus à regione vel loco aliquo sic dictum coniicit. Heraclides quidem inter sua ad alopeciam medicamenta Cilicij panniculi meminit) vñi, dentium equinorum vñorum, adipis vrsini, medullæ ceruinæ, cornicis calamis, singulorum partem vnam. Hæc omnia arida levigantur, & sufficien̄ melle admixto, ad crassę udinem mellis redigantur, indeq; adeps & medulla liquefacta addantur, & pharmaca ipsum in æream pyxideim reponatur, ex eoque alopecia donec capillos producar defricetur. Similiter autem & profici capilli quotidie ex eo illinatur. Mūrū cīnis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurum dolores sedat, Plinius. Mūrinus cīnis, id est puluis exusti mūris, cum melle dentibus infrietus, oris saporem commendat, (halitum fætidi oris emendat.) Plinius & Marcellus: admiscent quidam marathrit radices. Plin. Vide infra in remedij ex capite mūr. vñto. Si vīna p̄z̄ter volentarem vel nimium fluat, cīnis prodest (hausto nepetæ quoq; succo) ex vino mūris tritus vel lacte capillæ, Serenus. Plinius aliter, Vīna infantium cohicerat mūrib; elixis in cibo datis. De cinere ex capitibus mūrū, paulò mox dicare.

Graui difficultiq; chemosi ocolorum (sic vocant rubentem carnosamq; inflammationem cornea) medentur præsentissimè acutius derita mūrū cernes cum crudo ouï luteo, ad cerati consistentiam, & ex panno linea imposita, Galenus Parabil. 1. 31. Sanguis rectus mūrū illitus, vel ipse mūs diuulsus verrucas omnium generum abolet, Plinius, Marcellus, & Auctenna. Galenus de simplic. 10. 6. an mūrū sanguis acrochordonas deijectet ne experiri quidem se volunt, cum alia molta ad hoc virium vñlo probata iam cognosceret. Ad suffusionem admirabile, quod illico vñsum restituit: Mūris sanguinem, & galli fel, & muliebre lac equis pondetibus misce, & bene subactis vtere: probatum est enim, & magnifice profuit, Galenus Parab. 3. 16. Mūrina pellis cremata, ex aceto illito cīnere, capitilis doloribus remedio est, Plinius. Caput mūris in linteo gestatum capitilis dolorem sedat. Idem caput mūris (sc̄e uine, Albertus) appensum epilepticu curat, Rasis & Albert. Mūrū capilla vista cum melle inuncta alopecias curare poslunt, Galenus ad P. sonem. Alopecias cīnis è mūrū capitib; caudisq; & totius mūris emendat, p̄cipue si veneficio acciderit hæc iniuria, Plinius. Alopecijs muscarum capita contorta aff. Ica, Cleopatra apud Galenū sec. locos: Græcum exemplar μυων̄ habet, id est mūrū: sed quoniam mūrū capita ad hunc effectum alibi semper vista tantum adhiberi consulant authores, muscarum vero simpliciter infilari, p̄estiterit μυων̄, id est muscarum legere cum veteri interprete. Quoniam Marcellus etiam moscasū capita vista ad alopecias commendat, Græci nimurū codicis alculus vitiam fecerunt. Sed rursus apud Galenū sec. locos 1. 2. Cleopatra muscas in ocellatorrefactas memorat, his verbis: μυων̄ εν πολτει ϕρέζας: misceret autem alijs medicamentis ad defluentes capillos. Et Sōranus in medicamento ad alopecias habet, μυων̄ πεφωτιζων ἦσε ἀναγενθησαι, hoc est muscarum docēcarent torrefactatum: quibus duobus in locis relæ muscas non mures accipi iudico: muscas enim torrefacta fuerit, quod facile misceri possint, nec opus est prorsus adorere, ita vires eis amissuras: mures vero vt teri misceri possint, prorsus adul̄ oportet: nec tamen vires amittunt, propter substantiā ossam, quæ & facultatis sue tenacior est, & ἐπιπλέσμα, hoc est igneā & acetem vim diuī vītū concipit magis quam tenuis aut mollia corpora, vt mihi quidem videtur. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro p̄parata cute: sed cauendum ne alte exulcerent: postea ad ulcerā ita facta capita mūrū, & fel autūm, & simum cum elleborō & pipere illini iubent, Plin. Mūrōχθον, μυων̄, hoc est, pro muscerdis totidem muscas substitue, Aucthor Succidaneorum quæ Galeno adscribuntur. Atq; Galenus de comp. tec. loc. 1. 1. ad finem medicamentorum Asclepiadi aduersus alopeciam, Quamplorima, inquit, in muscarum capita mox vbi ceptæ sunt nudis alopeciæ partibus africari iubet Asclepiades, atq; id maximè vbi alopecia fuerit exulcerata. Etenim confess, inquit, muscarum sanguis (quam mirigans & emplasticus, vt videtur) partibus tunc per pharmaca ex nitro ac alijs composta exacerbatis, nimirum quum non mordeant hæc ipsa tantum, sed bullas eius in eis excitent. Et quamvis Plinius non hac gratia medicamentum ex capitibus mūrū addat, cum & alta valde actia admiscerat, tamen non placet quod ipsa mūrū capita simpliciter illini lubeat, quo modo muscarum illinuntur: cum etiā authores adustis tantum vñtantr, & recte quidem vt luperius monui. Mūrū capillum cīnis in melle mixtus & illinitus per decem dies, facit oculorum claritatem, Sextus. Mūrū capillum caudatumq; cīnere ex melle inunctis claretatem visus restitui dicunt, multoq; magis gliris aut mūris sylvestris cīnere, Plin. Capillis leporini cīnis deatisficium est, adiectoq; nardo mulcet graueolentiam oris: aliqui mūrinorum capitum cinerem miscis malunt, Plinius: Ex eodem supra scripti, totius mūris cinerem cum melle infictum dentibus, oris saporem commendare, &c.

Muris cerebrum tolles & in vinum mittes, ac maceratum & tritum fronti illines, ad capitibus dolorem, Marcellus. Muris cerebrum dare potui ex aqua (quod magi præcipiunt) quis possit phrenericum aut furenti, etiam si certa sit medicina? Plinius. Grauedinem emendatur, si quis mutis nates (vt tradunt) oculu attingat, Plinius. Et alibi, Grauedinem invenio finiri, si quis nares murinas osculetur. In quartana ad aligari iubent magi muris costellum, auriculasq; summas roseo panno, ipsumq; dimittrunt, Plin. Dentes refrigeratos summè curans: R. murem viuum, & exemplum eius dentem appende dentibus ægrotantis: murem autem viuum occidito, Myrepsus. Muri viuenti cor exemplum & brachio mulieris suspensum, efficit vt non concipiatur, Sextus. Serenus aduersus quartanam bibi iubet fibram murintiecoris cum quatuor scrupulis vini austeri, Morem dissecans per Lunæ silentium, iecur ipsius extrahit, & assutum epileptico vt comedat exhibeto, Galenus Parabil. 2. 3. Fel murium alopecijs prodesse, &c. ex Plinio retulit supra inter remedia ex capitibus murium. Sialiquod animal in aurem intrauerit, præcipuum remedium est murium felacetum dilutum instillari, Plinius, Marcellus, & Serenus. Cauda murium, vide in Capitibus eorum supra.

Murinum simum Varro etiam muscerdas appellat, Plinius. Marcellus quidem singulas huius simi pilulas (nam sic quoq; nominat) muscerdas appellat, vt infra patebit in remedio ad coxendices. In capitibus dolore, muscerdas cum aceto & rosaceo temporibus & fronti illine, Archigenes apud Gal. x. 27.

Carnes replet lasera è silphio cum vino & croco, aut pipere, aut murium simo & aceto, Plinius. Ex crescencia omnia podi vice eredit ac per latas canini capitatis cins: eriduntur & murino simo, Plin. Idem simus apud Aëtium miscetur medicamentis ad impetigines. Lichenas in facie & murino simo ex acero illinunt: sed in hac curatione prius nitro ex acero faciem foueri præcipiunt, Plinius. Loco quem mentagra obsederit, simum murinum tritum ex acero oportet imponi, vel muris vst cinerem cum oleo, Marcellus. Murinum simum admixto thuris polline & sandaracha panos discutit, Plinius. De muris simo pilulas septem teres, & cum aceto fronti vel temporibus dolentibus illines, Marcellus. Intestinata terra, muscerdam, piper album & myrrham, singulorum vnciam semis, teres, & aceto subacta hemicranico illines, mirè subuenies, Nicolaus Myrepsus. Piperis grana 21. murini simi pilulas 21. synapis quantum tribus digitis possit tollere, teres, & aceto acri ad ceroti modum permiscebis, & ita fronti impones, & aluta desuper teges, Marcellus. Herba stramus & stercus murinum contrita, & ex aceto fronti illite, celeriter dolores etiam heterocranij abolent, Idem. Furfures capitatis extenuabuntur si stercore murino liquefacto in aceto caput in balneo perfriueris, Marcellus. Simum murinum alij alijs medicamentis ad capillorum defluvia admiscent, rum alijs, rum ad alopecias & palpebras glabras. Cleopatra apud Galenum de comp. sec. loc. medicamentis quibusdam ad alopeciam muscerdas addit. Alopecias replet murinum simum, Plinius ex Varrone. Muscerdas tritis alopecijs illine, loco prius per linteoli affricatum subcuento reddito, Cleopatra 30 apud Galenum. Murinum stercus detritum cum aceto & illitum, alopecijs medetur, Di scorides, Asclepiades apud Galenum secund. locos, & Galenus ipse in libro Pisonem, & Parabilum 1. 14. Stercus murinum cum acero tritum ad alopecias vntas forma priore mirabiliter crines commodat, Marcellus. Simus murinus tritus, cum aceto & pice liquida tritus & impositus: etiam fluentes capillos continet, Idem. Murium alii excrementa alopecias curare aliqui prodiderunt: & erat (nóstro tempore) medicus quidam, qui medicamento composito vtebatur ex murium simo parans, Galen. de simplic. 10. 29. Galenus scribit stercus muris alopeciam sanare, si trito admisceatur succus eruca, & nasturij, & ceparum vel alliorum, vt cataplasm in concinnatum imponatur, Rasis & Albert. Simum muris alopeciaz confert, præsertim illitum cum cepe (melle, Bellunen.) idq; magis si adustum fuerit, Aanicen. Stercus muris & thus permisce cum aceto, & fac mellis consistentiam, & vngue præfricando locum, (loco prius rubificato) Galen. Parabil. 2. 86. ad alopeciam, & Archigenes apud Galenum sec. locos. Aut 40 veratrum album, piper, muscerdas præfritis & conscalptis ex aceto illine. Aut muscerdas & veratrum album illinito, Idem ibid. Ordeum tostum & murinum simum æquali pondere ex aceto illinuntur ad alopeciam, Galen. Pa. ab 1. 14. Aliqualopecias cantharide trita illinuntur cum pice liquida, nitro præparata cute: sed cauendum ne altè exulcerent. Postea ad vlera ita facta, capita murium, & fel murium, & simu cum elleboro & pipere illini iubent, Plin. Simum muris & hirci torrentur & illinuntur ex melle palpebris glabris: Vide infra inter remedia ex simi murini cinere. Muscerdam in umbra siccata quam maximè nobilis quedam matrona propinat cum iure aliquo, circite scrupulum, ad fistendum sanguinem vnde cunq; fluentem, præcipue ex vetero. Alexius Pedemontanus stercoris murium triti, quantum excipi mummo carolino potest, propinat ex dimidiato calice aquæ plantaginis cum modico saccharo vel penidio, mane ieuno, & vesperi sub lomnum, aduersus sanguinis sputum: idq; pacifissimis vicibus repetitum, iuuare promittit. Raphael medicus Lucarni mulieri non habentia lac præscripsit hoc remedium, R. Crystalli, Synapis albi, stercoris muris, velleporis, bibat è lure caulinum vel foeniculi. Simum murinum aqua pluia dilatum, mammas mulierum à partu tumescentes reficit, Plinius & Sérénus. Stercus murinum ex quoconq; liquore ignoranti colico, ne horrefeat, bibendum dabis, mirum est, Marcellus. Simus muris vehementer laxat: vnde & trutanni (sic legitur apud Vincentium Belluac.) medicinaa inde account, Liber de natur. rerum. Audio mulierculas quasdam vt aluum morantem infantium & puerorum promoueant, non nihil de tritis muscerdis in pultem eis addete: apud veteres nullus muscerda intra corpus vsus fuit, (præterquam colicis, vt ex Marcello retuli, quibus & alia diuerfa excrementa à multis dantur: & calculosis, vt mox ex Di scoride sublijcam:) nec ipse equidem vtendum consuluerim, cum alia honestiora medicamenta non desint. Aliqui non rectè ex Auicenna citant, sumptum simum muris solvere puerorum ventres: non enim sumptum sed suppositum, collitij forma, legitur. Muscerda infantibus subditæ alii deiectionem promouent, Di scorides. Albertus cum sale 60 & oleo (melle potius: nam sic & hodie quidam muscerdas, tritis puto, glandibus miscent, præsertim mulierculæ) subigi, subdijq; scribit. Cum puer cuidam mouenda esset alius, glandem medicus quidam cum muscerdis parati iussit: ridebant autem qui audierant omnes, quod cum tam multæ esent qua sedi apposita excretionem cierent, ille negletis omnibus muscerdas adhiberet. Profecto enim ne experiri quidem tale quid sine pudore licet, nisi quis haec dicens aut faciens pro curioso homine & præstigatore haberi velit, Galenus de simp. 10. 28. Quanto magis sicutur ridiculus fuerit ille qui etiam intra corpus muscerdas sumi consulere non erubescet? Qui muscerdam pro balano ano imponunt, egregie excernunt, Braauolus. Remedium coxendicis miru de experimento sic, Muscerda nouem tritæ ex vini quartario, super scabellum vel sellam laboranti potui dantur, ita vt pede vno, quem dolet, stans ad Orientem versus potionem bibat, & cum biberit saltu desiliat, & ter vno pede saliat, atque hoc per triduum faciat, confessim remedio gratulabitur, Marcell. Muris simum cum thure & mullo (potum) calculos expellit,

expellit, Dioscorides: Cum thure & aqua mellis potum frangit lapidem, Auicenna. Matis stercus epotum, calculos vesicæ frangit, Galen. ad Pison. Murino fimo contra calculos illinitre ventrem prodest, Plin. Qui difficultate virinæ laborat, ut ille insidet decocto sini murini in aqua, Auicenna. Muris fimo illito pubi cohibetur virorum venus, Plinius. Ut fetus in utero mortuus vel etiam putrefactus egrediatur: Salem Ægyptium & murium stercus & cucurbitam sylvestrem sumito; & mellis semicocti quadrantem assundito, & resine drachmam unam in melinjicio, & cucurbitam ac murium stercus, omnia probè contérto; & in glandes efformato; easq; ad uterum subditio, quandiu opportunum esse visum fuerit, Hippocrates de morbis mulieribus.

Stercus muris, crematum præcipue; & cum melle illitum, alopecia remedium est, Auicenna. Ad calvas & glabras palpebras: Muris & hirci stercus & qualis mensura iostum, & ex melle illitum, pilos renasci facit. Conducit etiam ad vitiligines, Galenus Euporist. I. 41. Palpebras gignere promittunt muscularum, sini quoq; murini cinerem & quis portionibus, ut officiatur dimidium pondus denarij, additis duabus sextis denarij è stibi, omnia cœsy po illinantur, Plinius. Causis dentibus medetur (fanat & supplet, Marcellus) cincis è murino fimo iudicatur, Plinius & Serenus. Sedis vitijs efficax est murini sini cibis, Plinius.

Vrina muris corredit vsq; ad ossa, Arnoldus. In coitu vrina eius dicitur venenosa, quæ si tetigerit hominem; corredit vsq; ad ossa, Albertus. Aliqui hoc priuatum ratti virinæ attribuunt, ut in historia eius dicam.

Muris mortui medentur grossi, & allium, Dioscorides: allium, Plinius lib. 20. Mus vulnere magis quam veneno lœdit, Arnoldus.

Dentibus muris (alijs Baruli, id est barulios) id est maculæ quæ oriuntur in facile præsertim infantium, quæ ederint panem corrumptum à muribus, Sylaticus & Vetus glossographus Auicenna.

H.

a. Musculi Plinio sunt domestici minores, ut in A. dixi. Muscum odoris genus sunt qui opinentur ab Heronymo dici quandoq; peregrinum murem: nam mulcum, id est μύων, murem paruum planè indicare, Cal. Ego μύων pro paruo mure nec apud autores nec apud Grammaticos legere memini. Ipsum quidem odoris genus non mycon aut museum, sed moschon rectè appellari, neq; ex vlo murium, sed ex capreoli genere eum provenire, iam supra in historia eius abunde docuimus. Quod si à mure diminutum formate libeat, μύσθον potius dixerim quam μύων. Gyllius de musculo concha mydion dixit: sic inquiens à Græcis hodie vulgo vocari. Μύσθος, (μύσθος portius) πλατυς, κῆπος, Hesychius & Varinus. Μυπίνη, μυχόσιομόν (κερκίζον) forte γιγλοχυα, Idem. Mures domestici, ει κατ ὄντες, οι κατωνίδοι, μῦες, Galeno & alijs. Aliqui μύες oxytonum scribunt: alij penansflexum, idque ferè in soluta oratione: in carmine ferè producitur, aliquando corripit: vtq; modo penansflexum scribi poterat, nū fallor: nam & alias vocales circunflexas, etiam natura longas, saltant in fine dictionum, sequente alia vocali, corripi scimus. Εν δέ μύεσι σεροστα Βεργίλιος, Theocritus. Accusatiūm ploraleto dupliciter scribi inuenio, μύες apud Dioscoridem, μύες apud Aristotelem & Pollucem. Ην δέ τις εὐ μύεσι: νέος παιδις, prima longa, Homerius, in Batrachomyomachia. Vbitamen alio in loco primam datui μύει corripit. Ποιηὴ σὺν πίστει μυῶν ερατῶ εδὲ θαλάνξεις, Ibidem. Μυῶν, ἀνδρῶν, Iliad. π. pro musculo. Σμύς, μῦς, Hesychius & Varinus. Σμύδη, mus domesticus, Hesychius, Varin. Σμύθος, μύς, Hesych. Σμύνθης, epitheton Apollinis, (quasi murinum dicas:) sic enim Cretenses vocant mures, Varinus. Murem Cretenses smynthon sive smynthea (forte smynthon, ex Hesychio) vocant, unde Apollini cognomen, ut Phortioni videtur post Strabonem, Hermolaus. Murem smynthium (smynthum, Volaterranus) Aeoles & Troiani nominant: sicut Aeschylus in S. Sypho testatur, cum ait: Sed agrestis quis est smynthius. De Apolline smynthio, vide in h. Σμύνθης, μύς & ερεσιστοντες, Hesychius & Varin. Σμύνθης, nō men proprium, Varinus. Thracæ murem argilum ἀργίλον, sua lingua appellant, quo viso, ex oraculo urbis condiderunt, quam Argilum nuncupauerunt, Heraclides in Politiji. Αργίλος, v. urbs Thracæ iuxta Strymonem s. à mure sic dicta, quem Thracæ argilon vocant: nam soidentibus ad facienda fundamenta, in primis apparuit, Stephanus. Mures in Argilla fundamentis apparuisse pugnantes, ciues præferecer & militares, haud dubio argumento præsignauit: ea enim urbs ad Strymonem bonis auspicijs condita à murebus dicta est, Alexander ab Alexandro. Est & Argila urbs Caria apud Stephan. Αργίλια, vicus Atticæ, Varinus. Αργίλος, argilla, terza alba, Idem. Δαμασ., mus, Hesychius & Varin. Τρέχης, mus, in Alexipharmacis Nicandri, vbi interpres hyracem Aetolis suem dicit scibit: hic verò pro mure accipi propter rostis similitudinem. Eruditus quidam amicus noster, colludere putat hanc vocem cum Germanica rara. Τρέχης, oxytonum, μύδην, αργίλος, Hesychius & Varin: quod thylacum, id est saccum panarium erodat.

Carcini poetæ fabula Myes memoratur, vbi mustela strangulat nocturnos mures. Galeomyomacklam Grecus quidam recentior descripsit, hoc est murium & felium pugnam, (μάχη enim pro fele recentiores improptie ponunt, veteribus semper mustelam significat.) In eo poëmate ludicro, propria quædam murium nomina scitè finguntur. Rex est Cteillus, cuius filius φίλαρεπτης, & alter σποδαρεπτης, filia λύχογλυφη, maiores χαρποδάρτης. Et alij mures, τυρόλερχος, Υγιολείχης, Κωλυγκλατης. Ceterum in Batrachomyomachia, id est Ranarum & murium pugna Homerius fingit Pischarpax, patre natu Troxatte & matre Leichomyle filia Pternotrocta regis: & alij, Leichopinax, Tyroglyphus, Embasichytrus, Leichenor, Troglodytes, Artophagus, Pternothys, Piernophagus, Crissodioctes, Siophagus, Artepibulus, Meridarpax. Θυλαντερης, μύς, οι, δε ανεξις, Hesych. & Varin: quod thylacum, id est saccum panarium erodat.

Epilethora. Brevis, Quidius 2. Fast. Exiguus, Vergil. 1. Georg. Opici, Iuuenal. 3 Sat. Pauidus, Serenus. Ridiculus, Horat. de Arte Rusticæ & Urbani, Idem 2. Serm. Et præterea quotum Textor meminuit, Audius, Cautus, Improbulus, Infestus, Niger, Obscenus, Parvus, Querulus, Rodens, Timidus, Terestris. Græca. Δελος, in Batrachomyomachia. Παρφάγος, ζεπτηνης, λύχοεργος, δάλης, Antiphilus in epigrammate. Δίχνοι, Oppianus. Οφεφιας, qui circa teatrum versatur, Aristophanes. Κατανθίθη. Σκηποι μύες, Leonides in epigrammate. Φιλόλυχος, Ibidem. Τρέχης λυχηρες, ανιγροι, Nicander in Alexiph. id est περιλειχοντες, καὶ ανιγροι. Μύες νυχηρες, id est noctu vorantis, alij μυχηθοες, id est in abdito vel recessibus vorantis, Nicander in Theriacis. Quin & mures epitheton est γλαυκην, Eustathius.

Cauus vel cauus vel cauerna dicitur locus excavatus, in quem se recipiunt mures. Mures, cauerna radice sphodeli præclusa, moriuntur, Plin. Mysliva, cauusq;. Totus ab insidijs tenui solabitur erufo, Mus rusticus apud Horatium. Εν γεωμητω εδυσον. Μυοδεκις, (ταις των μυῶν τεωγλαυς, Scholia,) Nicander. Μυοτιαι, murium cauernule, Hermol. τεωγλαυς, Hesych. & Varin. Vtut & Aelianus hac voce: quantaq; aliqui myonia non myopia legunt.

apud Asianum pro multis libidinosa, ut in c. retuli. Myopes dicuntur, μυωπες, qui non nisi admota oculis, contueri queunt, & cum paulo longius aspicere cupiunt oculis ferè semiclausis id faciunt. Vitium ipsum aliqui ex Plinio, nescio quām recte, myopian vocant. Mōsī sanè connuete est, vnde sic à visu, qui Græcis & dicitur, myonte, id est consuente nominatur. Ferè autem ab ipso ortu hoc vitium contrahitur: neq; habetur remedium. Conspicillat tantum quedam parantur, quorum visu longius extenditur visus: ea sunt huiusmodi, ut minora reddantur, quæcunq; per ipsa aspicuntur: nam quæ senes usurpant, maiora quæ videntur reddere debent: quanquæ & senes myopes vidi, quilibet ut iauenes hoc vitio laborantes ad lectiōnem & res alias domi agendas conspicilijs vi nō soient, sed tantum si quid eminus cernendum est. Sunt autem conspicilia myopum ((minder g'sicht) oculis sanis aut hoc vitio non laborantibus, inutilia. Myopum vero vitum colligunt & acqunt: & altera quidem non multum, altera vero multò minorà reddunt quæ videntur, duplicita vocant, quibus ipse vti necesse habeo, cum quid elongin quo prospectus sum: nam ad lectiōnem nō adhibeo, quod quamvis multò clariores reddant charactères, vitum tamen nūc colligendo offendunt: paucissimi autem ita prosuls myopes reperiuntur: permulti ex dimidio, qui simplicibus & communibus myopum conspicilijs videntur: quæ mīnus, vt ita dicunt, acrī sunt, & minus si quis ad legēndū adh̄ beat, offendunt. Inter hæc & senum conspicilia media sunt quædam, quæ ad vitum in suo statu considerandum facere dicuntur, cum quæ videntur nec mirora nec minora, sed eadem quæ sunt magnitudine representent. Hoc mirum, cum in hoc vitio tam breuis sit visus, qualem in me exterior, ut charactères communis magnitudinis si ultra quinq; digitos distent, non discernato, non facile tamen desatigari legendō, ne ad lucernā quidem, nec vñlis ferè affectibus corrīpi, quod ego sciam. Hoc tantum memini, me adhuc puerum, hippo laborasse: is est oculorum affectus, quo palpebre propter vitium infirmitatem subinde, tanquam trementes nūctatione sua claudunt aperiuntq; oculos. Hoc etiam obseruas mihi videor, cæsis oculis vel glaucis hoc vitium frēquentius quām nigritis accidere. Iam cum à pueri ferè hoc vitium incipiat, & oculi nūbiliò humidiores inde reddantur, imò paulo sicciores potius, non recte videntur recentiores quidam hoc vitium, ut alios plerosq; oculorum affectus, deflexione humorum è cerebro gigni afferre: hoc enim si contingeret, exēcantib. & attenuantibus curari posset, nec perpetuum & incurabile esset: quamobrem alia quærenda est cauſa, quam ego in spiritus vñsui tentiūtē reiçiam interim donec alius meliora adferat. Hoc non omittendū, mirum esse quod vulgo creditur, oculos sic affectos perpetū ferè in eodem st̄tu durare, neq; timendum ut paulatim deficiente visu cæcitas inuadat. Latinum nomen myopum non inuenio: neq; enim lusciosos aut lusciosos vertere placet, quum nyctalopes etiam sic interpretentur, vitium longè diuersum: quod ipsum etiam alijs aliter accipiunt: ego quidem nyctalopem vidi senē quendam, quia ad lucernam noctu legere non poterat. Angli sic affectos, ut audio, vocant borblind, id est cæcūtientes & palpantes: borem enim vocant inquirere. Lusciosi, lusciosi, (vel nusciosi Festo) qui præpter vitium oculorum parū vident, Atreus Philologus. Nusciosi, inquit Aelius Stilo, plas vident vesperi quām meridie: nec cognoscunt nisi quod vñsq; ad oculos aduocerint. Alij eosdem nyctalopes faciunt, &c. Hermolaus in Glossematis in Plinio. Μυωπία στρ, ἀγροῖς τοῖς δφθαλμοῖς τερότης, μυωπάζω (lego μυωπάζω) ἥση τοκαμένω, Suidas. Plura quæres in Lexico Græcolatino. Si mīle quodammodo huic vitium est, quo laborantes nostri vocant überfīnnig, melius dicturi überfīstig, ac si hyspas dicamus: qai non solum propius admouent oculis quod diligentius inspecti sunt, verum etiam altius & ferè supra oculos elevant. Accidere autem audio hoc incommodum adhuc infantibus, quibus sursum se retro respestate in cunis nūcūlū permittrit: fortassis & suffusio inferiore oculorum parte, hoc est infra pupillam exoriens eiusdem vitij caula fuerit. Sed istis myopum conspicilia nihil prōsunt. Hæc per digressionem pluribus quidem dixi, sed Lectori spero non ingrata, rei medice præsertim studio, quod de hoc affectu medici tanquam incurabili patum diligenter tractauerint. Cæterum μυωψ cum per diphthongum u. scribitur, alium significat, de quo inter insecta dicam: quidam diphthongū lebore negligunt per imperitiam: ut in alijs etiā inde detinatis, cuiusmodi sunt, Μυωψ, rhamnus, à spinarū aculeis sic dicitur frutex: μυωπίζω, πτερούζω, δεγείω, stimulo, excito. Idem verbum per ypsilon sine diphthogo scribi debet cum connidere vel myopū instar intueri significat, Varinus exponit ἀγροῖς τοῖς δφθαλμοῖς τερότης. Videtur & μυωπάζω (malum μυωπάζω: nam & myopia in hoc vitium dici apud Galenū alicubi legitur, μυντζουλος, μυντζων, ταχναιμινων, Hesychius: nostri dicunt blinzlen) pro eodem accipi, quanquam Varinus δφθαλμον & φυλαζων exponit. Redeo vnde digressus sum. Non igitur myopia tantum de murum cavae legitur sed frequentius etiam μυωξια. Suid. & Varin. μυων χρεμαν exponunt: item ιερεινον λόγον, ut & Hes. in qua significatione ego αιχνεια potius dixerim. Nō placet quod μυωξια pro μυωξια apud Hes. & Varin. legitur. Μυωξια (lego μυωξια) ἡ ποτηκῶν (μυων) Φωλεδος, μυωξια, Varin. Μύρυπα, Φωλεδος, Vain. Inuenio & οπας & τρυπαλια, de murum cavis dicitur.

Dentes muti apud Arabes sunt additamenta superflua dura, quæ nascountur in extremitatibus vngulatum iuxta carnem secundum latitudinem, & vulgo à Venetis dicuntur spelli, And. Bellunensis: à nostris leidifffer. Alij maculas quædam in facie interpretantur: vide supra in r. Muricida apud Plautū de homine ignano & inerte dicitur. Musculos dixerunt antiqui minores machinas, (inquit Veget. 4.17. de re milit.) quibus protecti bellatores, silūtū offuerit aut ciuitatis fosilacum, ad portatis lapidibus, lignis & terra, non solum complētū, sed etiam solidant, ut turres ambulatoriae sine impedimento vehantur ad murem. Sunt minores vineis subditioresq; , & maiores firmioresq; pluteis. A castris longioris, musculos, falces, reliquaq; quæ eruptionis causa parauerat, profert, Cesar 7. belli Galli. Musculum pedum 60. longum ex materia bipedali, quem à turri laterita ad hostium murum q; perducent, facere instituerunt, Idem 2. belli Civil. Vocantur autem à marinis beluis musculi. Nam quemadmodū illi cum minores sint, tamen balenis auxiliū admicntūq; , lugiter exhibent, ita ista machine brevulores depūtataz turribus magnis, aduentu illarum parant vlam, itinerāq; præmonunt, Vegetius. Musculus, articulus in quo nervorum capitallunt. Sipontinus: Sed melius alijs. Musculus, pars corporis est organica, constans carne, fibris nervosis, vena, arteria, & membrana succingente, estq; motus voluntarii organum. Vocatur autem musculus q; id à capite & parte deinceps latiore carnosaq; in tendonem, quasi caudam, exilem excarnemq; paulatim atteretur. Cicatricem in dextrō musculo, ex illoc vulnere Quod mihi impedit Pterela, Plautus Amphit. Eadem significatiōne Plinius & Celsus videntur: inde musculosus, apud Celsius: cui synōnymon ferè est torosus. (Laceitus etiam, quanquam sibi brachium à cubito ad carpum dicatur, tamē interdum pro musculo accipiunt: inde feminā la certosa apud Columellam legitimus.) Apud Græcos etiam μυων (Varino teste in μυων,) id est mus esēdē significatiōne ponitur: ut ponticus quoq; apud Græcos vulgo, quoniam hac voce etiam pro mure animante abutuntur. Mōs, ει δε τῶν αἰθρίων εἰ τοῖς κινήσειν ἐπιτίθεται οὐκεῖς, Pollux libro 2. vbi de coxendice & femore loquitur. Et tamē si vñcūq;

vbicunq; caro in corpore ibdem musculus sit, cum caro propriè dicta semper musculi pars habeatur, inuenimus tamen quibusdam in locis peculiariter & per excellentiam nūas dici, vt in brachio μύλον οὐδενὶ παλεῖται μῆνες, τὰ δὲ διαπάγεται, Pollux. Nos quoq; eadem in parte mures priuatim nominamus, μῆσσα, missfleisch, quod carne illuc compressa dolor potissimum sentitur. Ἐν δὲ μῆνες σεργεῖσθαι βέρεχτον, ἀρχαὶ τὸν ἄμφον Εὔστον, τὸν πέριον διαβοτεροχοῖ, Theocritus Idyl. 27. de Amyco. Legimus carnes supra frontem ad tempora nuncupati μῆνες, id est mures, & cerata, id est cornuta à quibusdam, Cælius ex Polluce. Mūav, tōri, id est pulpa musculara, pars toroſa, vt in brachijs, coxis & suris. Quidam non recte μῆνες cum diphthongo scribunt, vt Varinus, Hesychius & Etymolog. Mūavari, τῶν νοῦσων δῶν τόπων. Προσκόπος, Γέροντος δὲ τις ἀνοντίς Βαλάνη, μανῶν τοι διόπτρος εἰσι τῶν κυνηγῶν ἐπιτυχῶν, ἐγχόμην ὁ τονερὸν εἴλης, Suidas. Mūavēs, μῆνες, φλέβες, ἡ αἱ συνεργατικήμην σύρξεις καὶ πεπυκνωμέναι (apud Hesychium corrupta vox est 10 διεφθαρμέναι) ἡ βέρεχτος, Varinus. Idem myōna suram interpretatur: item hac voce muscles plures significari, vt myōn & mys ita differentant, vt sidus & stella. Mūavēs, genus quoddam χιτῶν, vestis, Hes. Myotum vester Armeniorum fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura variè ornatam, Cælius ex Pollucis septimo, cuius hæc sunt verba: Αἴ γινεται δὲ δι μυωτὸς, η ἐν μηῶν τοῦ πατέρος αὐτοῖς, συνφασιμήν, η μῆνες ἐχων ἐμπεποιημένες. Vngulata vestis primo è lauritinis fuit: inde surculata defluxit, Plin: sic enim legendum puto (inquit Cælius Calcagninus) à surculis & ramusculis, vt nunc etiam videmus, intextis & contortuplicatis: fuit quando soriculata à soricibus legendum putauerim. Nam Pollux myōndū, quasi tu soricinam dixeris. Armenijs peculiarem celebrat: & apud Euseblum legimus peplum Proserpinæ muribus contexti consueuisse, Hæc Calcagninus. Mūav, τὸ τὸ χειλῆς ἀπογεννηταί σωμάτια, ἡ καὶ μυλὴν λέγεται, ἡ σὺν δι φτελμένη σωμάτια δυοπρεπῆντα. Τι μέ μυωτες, κανανδετε, Aristophanes: aliqui interpretantur, ὡς τε μῆνες καταδίεσθε καὶ σπαζδα μάνασθε, η μυλετε, η μυκτητε, Suidas. Mūavēs, genus est ludi 20 (inquit Pollux l. 9.) In quo aliquis conniuens oculis (pileo aut fascia obuelatis) alta voce colludentibus vt sibi caueant designat, & mox circumiens si quem (discurrentium) apprehenderit, pro se conniuere cogit. Aut conniuens cæteros querit absconditos, donec aliquem inueniat: aut conniuens (scendendo) quis ipsum atrigerit diuinat. Pueri nostri quanquam his omnibus modis vtuntur, primum præcipue myōndā vocant, blintzenmässen: alterum ichſtzen: tertius ita ferè usurpat, vt sedentis alicuius à tergo attans aliquis oculos manibus obnubat, & reliqui singulatim capillos sedentis retro vellicant: quod si recte diuinauerit à quo sit vulsus, liberatur eo qui vellicauit substituto. Sic triplex est myōnda, ambulatoria, sedentaria, & vulsoria. Obscurius hanc ludum Varinus describit: his verbis: Mūavēs, παιδιά τις ἡ κατατημένων τις τὸ έρωτώμενον διπράνεται σχεδίαζων, ἔως τὸ θηρίον, ἐάν δὲ αιμαρτῶν ανατέλη, τάλαινατημένα. Myiocephalon oculi vitium est à similitudine capitis muscas: aliqui non recte primam syllabam sine diphthongo scribunt. Mūavōχον, & διένος ἀξιον. (Melius myochodon, vt & Hes. habet: de re nauci & non maloris pretij quam sit muscerda.) Mēναδησος, μυδοχηγέρων. ὡς μυδοχηγέρων λεληθεῖσαι σφόδρα οἰσθητοί, Suidas. Myodockum fēnēm legimus, qui sit nullirei: Dioscorides eo verbo murium accipit retrimenta, quæ muscerdas vocant, Cælius. Ego apud Diosc. l. 2 capite de fimo, pro muscerdis μυόχοδα lego, (vide in c. infra.) Myodocus Nicander pro murium conceptaculis accipit, Cælius. Myoparon, genus nauigij ex duobus dissimilibus formatum: nam & midion (al' mydion) quomodo & paton per se sunt, Fest. Πάρεων nauis à Paro Insula, Scholia in Aristoph. Parones naues inter maiores annumerari videmus: minores verò myoparones, quas piraticas appellauere, Calcagninus. Et paulo post, Paton (malum parona vel patonem, vt & Bayfius legit ex Scholijs in Aristoph.) celebrant Parij. Καὶ εἰς Στρατοὺς ἐπιπέντες ἀθέραν αὐτοῖς τὸ γῆς ἐπαρπέντων τῶν θάλασσαν, μεταπάσχων πεπῶν καὶ ημιολαις, εἴται διρρότος καὶ τεμέστεται τῷ μέρει περικλέοντες, Appianus in Mithridate, vt citat Bayfius. Cicero actione quinta in Verrem myopatonem piraticum nominat: ex cuius verbis Bayfius coniicit myopatonem habuisse sex remorum ordines, & inter 40 longas naues adscribendum esse. Idem Tullius paruos myopatones nominat septima in Verrem. patorum enim ministerio præfecti triremium & malorū vtibantur. Plutarchus in Antonio myopatonas vocare videtur, quos phaselos dixit Appian. quoru forma mixta erat ex naue oneraria & longa triremi, quales hodie galenes vocant. Quod si recte Aristophatis interpretis naues aliquot ab insulis dictas putat, vt corcuum à Corcyra, paronē à Paro, ausim & ego (inquit Bayfius) coniicere, myopatonē esse nauigij genus compositum ab vīraq; forma earum nauium, quæ fieri solebant in Myunte & Paro insula, Hæc ille. Sed forte dicta fuerit myoparo parua nauis, paronē aliique maiori adluncta, tanquam prodroma & anteambulatoria, vt holcadibus epholcia & epholcides, tritemibus catæ & pontones, strategidi speculatoriæ & catastopriæ: à mure siue musculo pisces duce balenæ, vt paulo ante in musculi machinæ oppugnatoriæ mentione dixi. Deinde à paroi myopatoniis forma, maiores etiam similes naues sic dici potuerunt. Mūavōλεν, καταπίνεσθαι, ὡς μῆν φοιτάν, & τως Αἴθιος, τῶν μηλῶν λέξιν. οὐπάνεις καὶ τὸ διμερονάθυμη φα. Varinus ex 50 Scholijs in Vespas Aristoph. Hesych. exponit, ὡς μῆν πεπονέν. Gelenius noster finitimus & voce & significatione esse putat quod Germani dicunt vīspalen. Vide infrain proverbio, Muris in morem. Mūavav, μῆνας. ή δὲ μῆνος νεόπονος αναρρέθη, Hesychius & Varinus: sed posterior interpretatio ad verbum μῆνον, quod paulo post sequitur, omnino referenda videtur.

Murinus Plinio & alijs adiectiuum est, vt murinus sanguis, murina caro. Murinus color qui vulgaris est in asinis; Columella lib. 6. Phœnum colorem ex albo & nigro concoloratum volunt pleriq; myinon ite in nuncupatu, quod in libro de morali virtute confirmat Plutarchus, testatur & primo de Iudeis tomo Hermogenes, Cælius. Equi colores disparei: item nati, Hic badius, ille gilius, ille murinus, Varro in Afino ad lymam ut Nonius citat. Equeorum colores præcipios hosce comperti, badium, mureum, certinum, &c. Cælius. A mure son murineus sed murinus deflexitur: ut carmen illud Martialis Campis dñus Apollo Murineis, minime ad Smintheum illum Homericum & mures populatores frugū referendum sit: quod dubio procul ad Gryneum referenti oportet. Est enim auctore Stephano Gryni oppidulum Myrinorum, ubi & templum & oraculum vetustum Apollini est; Cælius Cælcagninus in Epistolicis quæstionibus. Murrinū quidem penultima correpta, vel murrheum dicitur; quod ex murrha gemma factum est, ut murrinus calix. Scoppa murrham agatham vocat; & interpretatur Chalcedonium, ut & onychem: his enim duobus nominibus rem eandem Plinio designari: onyx quidem erlamium nomen apud multos retinet, onychel. Est & murrina, alias murinu, vel muriñum, potionis genus; non à myrra sed à myro, id est vnguento vel odoramento dictum, myratum aliqui vocant, &c. Hermelaus Corollatio 82s. *Susquos* (inquit Budæus) ore sensim compresso & contracto, καὶ μύρεον ἔχω σῆμα, ut inquit Aristoteles in tertio de partibus, de piscibus loquens: Διὸ τὰ μύρη εἰσὶ οὐσιώτερα. τῶν δὲ βοτέριας χαρακτήρων, τὰ μύρη, ἔχοντα πεποιηθέντα. Idem, Καὶ τὰ μύρη ἀνεψιώς ἔχον τὰ σῆμα, τὰ δὲ μύρην, οἵτινα σημεῖα φέρει, ανεψιώτα. Hæc Budæus: Strabo libro II. μέρους Alia parte in nuncupatu:

quam amplectitur Taurus: nam ad Boreum, inquit, latus transeunt semper de longitudinis latitudine afferit mare. Idem paulo mox segmentum vocat μέρος, & γαρ οὐ πείρον, Cælius. Et alibi, Myuri versus dicitur quod circa finem peccant sub saltantem; (syllabam breuem pro longa habent.) sic autem dici videnter quod vitiis claudant: nam μόνη claudere est. Et rursus, arbitrantur donnula arteriarum pulsus posse myuros dici ex similitudine caude turris. Nam & Dionysius Afer Peloponnesum prodit platanum folio μετέχον (κατά μύρος & εγγένερον καταλαβατικόν μέρον μέρον, ἡποκατά τὸν καλὸν & τὸ φύσιον εξηγηται, Eustathius interpres,) id est quod muris acutam equi pareat caudam. Vt μετέχει τοι μετέχει δικτυον & εργα. Sed de myuris pulsibus, eorumque differentiis consilendi sunt medici, præc pue Galenus.

Musæcœtuæ, genus lapidis cuiusdam vilis Hesychius.

Herba phœnicæ appellata à Græcis, à nostris hordeum murinum, Plinius. Phœnix hæc Dioscoridi est; ubi inter nomenclaturas eius etiam loliū murinum legitur. Plinius hordeum murinum appellari sit, quod hordeaceo fit folio, & lemnibus eius inter tegulas mures vescantur, Marcellus Vergilius. De myacantha, id est corruda, quæ & myon vocantur, in E. dixi, quoniam decoctum eius mures occidere fertur: Et ibidem de myacantha, id est rufo, culus virginis spinosis succidiam & caseorum fiticulas rustici contra mures maculant. Inter nomenclaturas Dioscoridi adscriptas, myitis caucalis est: myites & myopteron, thlaspi: myuros Armeni, s. sampsuchum: myortochon, auricula muris vel alsine. *Musæcœtuæ*, herba similis aurib. muris, Hesych: Galeno μυρωτὴ vocatur. Diocles *μυρωτὸς*, alijs *μυρωτός*. Al sine in locis nascitur, vnde nomen, quidam myosoton appellant: nam cum proterpè musculorum aures imitantur folijs. Sed aliam decebimus esse quæ iostus myosotis vocetur. Hæc eadem erat quæ belxine, nisi minor minusq; hirtuta esset: nascitur in hortis & maximè in parietibus: cum teritur odorem cucumeris reddit, Plin. De myosota Pitij cui vim septicæ & exulceraticem tribuit, dixi quædam in Lupo a. in aconito. Dioscorides pri- 20 mum alstnem desribit, quam helxine simile facit: & mutis auriculis eius folia comparat, &c. deinde myosota hue muris auriculam alteram, quæ scilicet magis propterea sic vocetur. Priorem, mortuum gallinæ hodie vocant: posteriorem verò aliqui esse coniiciunt pulmonaria genus sylvarium, non masculorum (maculosum enim pulmonaria Plinij est, buglossi folio, de quo pluribus egl. in Boue c.) floribus cœruleis, vernis, &c. Sunt qui & helxinem sive generis herbam myos otida, id est maris auriculam vocent, Dioc. Nostri auriculæ muris, *musorle*, aliam vocant herbam, ex laetucarum sylvestriæ genere, cui folia ferè oleo peculiari modo taris & oblongis pilis hispatis sunt, vnde pilosellæ nomen apud aliquos: flos luteus, qui in pappos reloluitur, calyx nigricans: caule recto, sed aliquot circa eum flagellis (vt ita dicam) humili reptantib. de hac multa scribunt recentiores: de antiquo nomine dubitatur. Multi etiam aliam eodem nomine vocant, gnaphalio vel sticadi citrinæ vulgo dictæ similem, florib. albis, alijs purpureis, alijs varijs, mollib. instat tormenti, &c. *musorlæ*, *hasenpfeßlin*, vide in Lepore a. Myagros herba ferulacea (Φεγγαρίδης, Dioc.) est: folijs similis rubeg, Plin. Pluribus describitur à Dioscoride: qui herbam bicubitalem facit, feminæ fœnogræco simili, pingui & oleo: quo tufo ostendit, virgas circulat, sic pro lucerna vtentes. Haec Ruellius in Gallia vulgo notam esse scribit, camelina aut camaminæ nomine. Setitur, inquit quoniam & suæ spontis inter legetes inueniatur: feminæ minuto fœnogræci figura, in utrīculis orbicularibus concepto. Hoc in areis pavitis rura flagris decurunt, & vannis ventilaat, dum siliquarum recrementa vane scant, tum trusatilibus molis subiiciunt, versandoq; subinde oleum exprimunt: quo non ad lumina tantum lacernarum, sed & ciborum quoq; condimentis pauperes vtantur, magno hucus olei prouento. Matchæolus in Italia nec seri nec aliter nasci putat. Fatoe & ipse ignotam mihi. Marcel. Vergil. de nominis etiam origine nihil certi, inquit, afferri posse: nam quodd mures venientur & perimat, vt nomen indicare videtur, non constat. Forte mures agrestes (quos myagros dixeris, vt apios syagros) cum pingue & oleosum proferat semen, ea delectantur. Vide ego herbam parvæ radiata folijs, similiter vt galion, (quod hodie sic vocant eruditæ, luteis & odoratæ florum corymbis insigne) sapore fetè nitroso vel betæ, spiculante: in quibus feminæ nigra papaueris magnitudine, sed quæ nilcum fœnogræco conueniant: quæ si myagros non est, nomen aliud ignoro. Sicutio, alijs lucturio, id testiculus muris, Sylaticus. De riophono vel miphono, dixi in Lupo a. in aconiti mentione. Prope Acheloum Aetolia flauum mons est Ca'ydron, in quo μύρη herba nascitur: quod si quis oculos abuerit aqua, in quam illæ iniecta fuerit, vitum amittit: placata vero Diana, recuperat, vt scribit Dercyllus Aetolicorum tertio, Plutarchus in libro de flauis. *Musæcœta*, genus fructus qui comeduntur ut fucus, Hesych, legendum *μυράζεια*, quem fructum pharmacopola vulgo cibetum appellant. Muris vnguis, polygona: & muris vrina Magis, malua, vt inter nomenclaturas apud Dioc. legitur.

Ichneumonem recentiores quidam vulgo murem Indicum appellant docent. Vespertiliohem nostri vocitant fladermyss, quasi dicas volucrem murem: Galli chauclouris, id est calciu murem, &c. Est & inter pisces musculus, 30 Græci mystocerū vocant balænæ dux. Sed Rondeletius distinguat, vt balænæ dux μύεων & ἡγετὴ dicatur: μύεων vero belua sit ceræa: Plinius confundens vtrumq; musculum transtulerit. Capricornus pisces vocatur etiam μύς, Diphilus Siphnus apud Athenæum l. 8. (nisi quis non μύς, id est murem, sed ὄν, id est suem legendū potius existimet,) Hermol. Mus aquatilis, hoc est testudo, Grecè μύς, ἡγετὴ & ἡγετη nominatur, &c. vide in Testudine. Sunt alij præterea ostreorum generis, hoc est testa silicea interctorum, μύες, biualues, diæ seilicet λιθοί μύεν: quod testis suis ceu valvis dehincere & rursus conniuere seu claudi soleant. Giza apud Aristotelem alicubi mitiles transfert. Horum genus unum musculo obductum hirsutumque, murem quodammodo suâ hirsutie refert, musulum Veneti vocant, siue à musco, siue quasi musculum. Germani quidem *muschelen* vocant omne genus testaceum biualue. Myaces pisces intelligantur murices: sed & pro conchula accipitur myax, qua humores excipuntur, Cælius. At qui propriæ loquuntur ostracodermorum genus à pisces exclusunt. Tellinas, non myacæ, mitulos à Romanis dici, restatus Athenæus est: nos tamen allorum in ea re obseruationem scuti, myaces non tellinas mitulos vocavimus. Marcel. Vergil. in Dioc. 2. 5. Murices quidem ego purpuræ potius quam myaces fecerim, aut certe similis purpuris ostrea, non biualua, sed simplicita, in orbem se contrahentia, & qmbusdam aculeis mucronata: vide in Purpurarum historia. Mya gerius margarita circa Bosporum Tracium, vntiones rufos ac paruos gignentes, vt ait Plin. lib. 9. De myope insesto, cuius prima pars diphthongum scribitur, suo loco & gen. us. *Miyayæ*, vel *μυοφέρη*, vel *μυοφέρης*: inter serpentes innoxias à Nicandro men. oratæ, à murium venetudictus, quos denorat. Vnas fa nouo orbe vocant animal cuniculo nostro simile, Petrus Matius. Idem alibi vrias muribus non maiores scribit. Audio hodie exiguum quadrupedem ex nouo orbe afferri, candidam, cuniculo & qualiter aut minorem, specie porcelli, singulis mensibus ut cuniculi secundam, & à mercatoribꝫ porcellum Iadicum ut cari, haud scio an ab ytia diuersam.

Epicurus nomine Mys, (Mus. Gellius 2.18.) philosophus non incelebris fuit. Macrobius 1.11. Mys pugilis nomen apud Saldam & Varinum. Item viris qui claruit argento cælando. Quis labor in phiala deo et Myos? an'ne Myronis? Martial. In scuto Mineruæ Athenis Lapitharum pugnam aduersus Centauros & alia quedam Mys quendam artificem fecisse (προτελευτα, tornasse) aiunt, Pausanias in Atticis. Non procul ab Acræpholio oppido regionis olim Thebanorum, templum Apollinis Ptoe est: vbi virum aliquando Europæum, non in Myos, ablegatum à Matdonio, oraculum interrogasse aiunt lingua vernacula, Pausan. in Bœoticiis (ex Herodoti octauo.) Parua mihi domus est, sed ianua semper aperta, Exiguo sumptu furtiva vita sagina, Quod mihi nomen inest, Rome quoque consul habebat, Ameritum enigma de mure. Myagrus nomine cælatoris seu statuaris, apud Plinium 34.8. item muscarum deus, sed in ea significatione primam syllabam u. diphthongum scribi oportet. Mycellus, Musæus O., (aliqui non te&te per a. simplex scribunt) vir qui Crotoneum condidit. Suidas bis elus meminit, posterior locus defensus est ex commentarijs in Nubes Aristoph. Item Erast. in proverbio, Donu quodcunq; dat aliquis proba. Oraculi hunc dat ex Strabonis sexto Eras meminit, sic legens: Μύσιον δέ βραχιωτε πηγες θεούς αἴθα μαρτσάν, Οὐσία λα (alijs κακουα τα) Ἡρόδεις, διαγον δ' επιδώ τη επαίνεια. Mycellus, inquit Eras. dictus videtur ob crutum exilitatem, quæ habebat murinis similia, (led ita per a. simplex scribi deberet, & fieri potest ut carminis gratia duplicatum sit) bra-chynotus ob dorsum contractum.

Argilum Thraces mutem vocant, quo viso conditam à se virbem Argilum appellarunt, ut superius tetuli, circa initium huius capitatis. Mya & Sepiuissa insulæ sunt in Ceramico sinu, Plin. 5. 31. Myanda, oppidum in continent Ciliciz, Plin. 5. 27. Myes, Mys, vrbs Ionica, gentile Myesius, Stephan. Herodotus non procul initio sibi sexti Myesios, Myniss nominat, vbi in Vallæ translatione non rectè Myensis legitimus. Myon, vrbs Lectorum in Epiro, culus ciues Myones vel Muovës, Stephan. Pausanias etiam Eliacorum 2. Myones esse scribit Phocidi vicinos, qui in Locridis continente incolunt. Myonia, vrbs Phocidis, cuius clues similiter Myones vel Myoneis dicuntur, Idem, Myonia vrbs Phocidis supra Amphissam in continente, triginta stadijs Amphissi distat. Myonenses hi & toul Olympio scutam dedicant, Pausan. in Phocicis. Myonnesus, vrbs vel parua regio inter Teon & Lebedon, Stephan. insula non procul Epheso; Plin. 5. 31. Muōs ἦγε, primus portus Ägypti ad rubrum mare, Arian. Meminit etiam Pininus 6. 28. Ad Myos hormos, inquit, insula est deserta, &c. Myüs, vrbs Ioniz. Strabo libro 12. ciuis Myasius, Steph. Myntata oppidum primo condidisse Iones narrantur; Athenis prefe&t, Pin. Cydrelus Athenensis Codri filius oppidum Myntata condidit, Strabo. Meminit huius vrbis Herodotus etiam libro 1. Myūarem & alia quædam oppida Xerxes Themistocli donauit, ut in eius vita Plutarchus tradit. Myuntiorum belli cum Milesijs meminit Cælius 23. 1. Mys, nomen gentis, unde Mylia vrbs dicta, Etymologus: sed locus videtur corruptus. Insula murum dicta sub linea equinoctiali, sed dicta quod abundet muribus diuersorum generum, Theuetus.

b. Vrforum fœtus candida lœfornisq; caro est, paulò mutibus maior, Plin. Muris ὁδὸντες στόχησον, Antiphilus in epigrammate. Homerus in Batrachomyomachia murium etiam χεῖρας nominat.

c. Mus audius mintrat, Author Philomela. Teste de muribus etiam dicitur, Eustathius. Mures tenebentes, Atatus. Kai οὐρανός κατέρρεισεν, Homer. de mure in Barrachomyomachia. Psicharpax mus regis filius in Barrachomyomachia, nutritum se inquit Σύνης καὶ ναργίσης καὶ ἀδεμαστοῦ παντοπάντοι. Et mox, Ovidius μεληθε. Αὔτη τε τρισκεπτήν οὖτε εἰνίοις κανέοις, Οὐδὲ τῶν εἰς παντεπίκου τούτων σπουδῆς, Οὐτόπιον τε πλέον, εἴ τι θυτατοῖς οὐρανοχήτων, Οὐδὲ τυργὸς νεόπτητος οὐδὲ γλυκεροῦ γάλακτος: Οὐ χειροῦ μεληθεα: Οὐδὲ δοντοῦ θοινοῦ μεσόπων τοῦ χειρού μαγεγοι. Et paulo post, nullis se herbis aut oleribus ve ci. Corruptionem significantes Αἴγυπτοι murem pingunt: hic enim omnia degustans coinquitat ac in artilla reddit, Osus. Plautus in capitu duo, Quasi mures semper edimus alienum cibum: nos tales parasitos vocamus schmoritzer & tellerlecker. Simulachra deorum cum foris speciosa apparet, intus continent sepe μυῶν ταῦλον ή μυζαλῶν ἐμπλατυόνενον αὐτοῖς εὐτοε, Lucianus. Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus marium, Fest. sic & succerdas (succerda Hermolaos) vocatur stercus suillum. Marinum simum Varro muscerdas appellat, Marcellus etiā pilulas, ut in G. dist. Galenus muscerdas τὰ τῶν μυῶν διπλατόματα, & αὐθόδημα vocat. Aliqui, Hermolaos teste myōcopron. & mysceleratum (lego myscelerata.) Varinus etiam μυόχοδες appellari scribit, videlicet neurro genere, plurali numero. Non probo quod Cælius legit myō lochi, (vide supra in a.) cum myochoda vox rectè componatur à mure & verbo ξέω, cuius præteritum medium μυόχοδα: unde & χόδεροι τινὲς ἔργαν vocant: & χοδινεῖν, διττοτεῖν. Muόχοδος, scilicet ξέγος, muscelpalam dixerim: vide in e. Muόχελερος, & multitudinis numero myscelerata, murium feculentiam dicunt, Cælius, Varinus in Λαππαῖσαι, & Pollux §. 14. Proinde non placet quod alibi apud Varinum legitur μυσκέλερος, proparoxytonum: & eadem vox apud Heleich. oxytona. In Lexico Græcolatino μυσκέλερος etiam sine auctore scribitur. Litemus, id est stercus muris Syluat. Marinus catulos de murium fœtu Plinius protulit.

d. Nos in partibus superioribus Germanie murem vidiimus, qui tenendo candelam ministrabat lumen comedientibus ad preceptum magistri sui, Albert. de animalib. 8.5. Itaq; non solum in quinque, sed mures migrauerunt. Cicero ad Attic. lib 14, Brasidas à more mortuus, vide in prooemio his inscr. Psichar Pax mus in Battachomyomachia, Où δέδι αὐθεντον καὶ τερπέα σώματα φασκτα. Αλλά οὐδέποτε λογίας οἰκτυλον ναταντούνται, Καὶ θέρην τασθεντούσιν οὐδέποτε, Νηδυμός εἰν απέραν φύσεις οὐντούσι, δανωντούσιν οὐδέποτε. Alo celerum, qui aduerius mures soricesq; perpetuos Palladis, id est Musae ac bibliothecæ meæ hostes excubet. Cælagnius in epistolis: plura de catorum & ratiuum discordia vide in Cato. In Battachomyomachia Psichar Pax mus circum, id est accipitrem, & janiv, id mustelam maxime se metuere dicit: & hanc præcipue, quod in ipsa etiam causa mures perseguuntur. Vicia capitulæ est se ouim in Afica interiore: à quo vulneratum mures infestant ac permingunt, Obscurus: De vicia quadrupede vide in Panthera A. Antiphilie epigramma Anthologij 1.33. legitur in murem, qui cum domi hiantem ostrei concham visisset, immisso rostro carnem ostrei todere coepit: quo præ dolore testam contrahente & occludente, mus cum euadere nequit, sic interceptus periret. Hinc Alciatus etiam in sua Emblematæ transtulit, sub titulo, Capitulus ob gulam.

e. Muscipula, instrumentum, mach'na, vella queus quo mures capiuntur. Nec non si parit humus mures huius minor fit vindemias, nisi toras vineas oppleuerit muscipulis, Varro de re rust. Mūσταλα, muscipula, Hesychio & Varino. Gelenius tres istas voces, Latinam, Graecam, & Germanicam, Muscipula, μύσταλα, mūſfall, tanquam symphonias confundit. Mūστερα, muscipula, Polluci & alijs. Tūs μυστέρας τοισιμψών τε, οὐ κληρόνος, πατέλαιον. ποδὲ τὰ

παρετίν περιστημάνον, πανδάληθρον καλεῖται. ὁ δὲ ἐι μέζος πάχαις πάτλαις Θόρον, ὥστε εἰ τὸ πλαθύον αὐτοῦ, Polylux 7.26. Et cursus 10.34. Myagras nomen, inquit, apud Aristophanem in Phoenissis legitur: Kai Kai μαχθεῖ φη. Einō τε (de voce εἶπος vel ἵππος paulò post dicam) ἀνατητη μαλά εἴδοτα μαχόν αἴλεσθαι, (lego αἴλεσθαι, ut sit hexameter) ὡς τὸν αἰδηθήνοτα, εἴπερ μαχόμενος. Τοφή τοι ἐπικαμψον τῷσι μαχέσασσατάλαιον, σκανδαληθῆσον μαχέσθαι. ὡς δὲ ταῖς μείζοντα πάγαις πάτλαις Θόρον, ὥστε απετίνον, ὥστε μαχέσται, μηνεθεῖ. Πάγη Polluci, & πάγης, quemuis machina vel laqueus ad caplendas feras: de muscipula etiam priuatim dicitur Oppiano, ut in e. recitauit. Μυαλα, μαύρης, πάγης, Hesych. & Varinus. Kai παρίδεισσον οὐδέποτε δολός εἰπεται πάτλαις, Homerus in Battachomyom. In eadem Troxates rex murium conqueritur filium sibi muscipula captum: Homines eum, inquit, occiderunt, Και νέρας τέχναις ξύλινον δέμουν εξεργόντες, Ήν παγίδα καλέστι μνῶν διέτεραν εἰς στον. Μύνονται, πάγης, Hesychius & Varin. Μυατάγης μνῶν, Hes. Ipos murium laqueus est, ut prodiit Eustathius, ab ιππωνος quod est lādo, Celius. Hanc vocem diuersis omnino modis scribi apud Grammaticos in Lexicis obseruauit: interpretantur autem omnes πάγην aut παγίδα, id est muscipulam, vel quodvis illabens pondus, & lignum φέντα πάγαις, id est in machinis inescatorijs mures opprimit. Ιππός, equus, cum p. dupliciti scribitur, vt discernatur ab ιππων, id est laqueo vel muscipula, Etymologus. Varinus primam circumflexūt: apud eundem & Hesych. ιππώς oxytonum legitur, & exponitur tanquam rectus singularis quod non placet: videtur enim accusatiuus pluralis à recto ιππώς. Pollux εἰπίς oxytonum habet ex Callimacho, ut pualò superius recitauit: sed Hesych. & Varin. εἰπός penaflexum scribunt, & alibi εἴλος oxytonum, eadem omnia significacione: εἴλος quidem minimè placet. Εὔπετρος, exprimere succum, Galeno. Ιππόμην, περίοδον, ijdem: malum ιππόμην, cum tenui spiritu & p. simplice: nam sic quoq; apud eos legitur, Ιππόμην Θλιβόρνος, περίοδος, αναγκαζόμην. Ιππόμην, περίοδος, η τὸ έπιπτον ξύλον τοῖς μυστιν, Hesych: lego Ιππόμην, περίοδος. ιππός δὲ τὸ έπιπτον ξύλον τοῖς μυστιν, ιππών barytonum, lādo: ιππών vero oxytonum, premo, θλιβών. Ιππόμην ουμφασίς, Aristophanes in Equitib; ut Varinus citat. & Suidas in ιππών, quamvis idem paulò ante eadem verba citans, ιππών μηνός legit. Ιππόμην p. ζαυτον Αιτναις υπο, Aeschylus: videtur autem vox facta à camino quem Græci ιππών vocant, quasi fumigatum dicas, quod conuenit Aetnæ monti ardenti. Αὐδίνης muscipula lignum quod concidit ad mortso funiculo, Sex Diony-
sus Siculus murium conceptacula recte dici posse putabat, à seruandis muribus, Celius. Myodocos in Theriacis accipit Nicander pro murium conceptaculis, Idem: παρέποδές ειδούσις πυντίς.

Si quod animal in mustum ceciderit, & interierit, ut serpens, aut mus, sorex'ue, ne mali odoris vinum faciat, ita ut repertum corpus fuerit, id igne aduratur: cinisq; eius in vas, quod decidet, frigidus infundatur, atq; rutabulo ligneo permisceatur: ea res erit remedio, Columella 12. 31. Tradunt magici iocinere murels dato porcis in fico, sequidancē id animal: in homine quoq; similiter valere, sed resoluti cyatho olei poto, Plin. Moschus facilimē adulteratur: unde s̄pē sterlus murium & huiusmodi ridicula pro moscho vñenunt, Monachi in Mesen. Aedificare casas, plostello adiungere mures, Ludere par impar, Horat. Serm. 2. 3.

h. Glaphus filius Minois & Pasiphaës, cum murem persequeretur, in dolium melle plerum illapsus est, & postea à Polyide vase herba quadam ei imposta in vitam reuocatus, vt pluribus describit Iacius Tzetzes in Schol. i in Lycophronem. Hatto archiepiscopus Moguntinus à muribus deuoratus fertur, Textor. In mures incolas cōdūm pauperum, vt se recipiant ad dilitores, Leonidae epigramma, & alterum Aristonis, Anthologij Græci 1. 33. Helogabalus iubebat sibi decem milia murium exhiberi, mille mustelas, mille sorices, Lamprid. Mūs δέ άλλος (forte δελδος: nam δαλδυκειν ερουντι λυμηναδος, αδυνατος) περφαγων ή ταλάντος, Varinus. Mures cum candidi prouenēre, εγιum faciunt ostentum, Plin. De soricū occētu, in sorice mox priuatim dicam. Mures incole domus, hand spērñendum in ostentis etiam publicis animal, arrodis Lauinij clypeis argenteis, Marsicum portendere bellum: Carboni imperiori apud Clusium fascijs, quibus in calciatu vtebatur, exitium, Plin. Mus corrodens aurum vel quidvis nobis iucundum, quid significet per duodecim signa, Luna in singulis existente, Niphus explicat libro primo de augurijs, tabula quarta. Vide supra in c. vbi de cibis muriū agitur. Mūs δέ άν Φαρεις ένδος (Camerarius legit δελδος) εὐτρόπος πέλε, Senarius onirocriticus apud Varinum. Cum reges Scytharū intelligent Dariū in opia rerum labore, mittunt ad eum cum mūneribus aduceatorem, aue, mure, rana, & quinq; sagittis. Perse eum qui munera ferrebat, percūtabantur quid illa significarent. Ille negare sibi aliud esse mandarum, nisi cum illa tradidisset, celestīm rediret: iubet etiam iplos Persas, si solentes forent interpretari quid sibi dona vellent. Hoc cum audīsset Persæ, consultabant. Et Darij quidem sententia erat, Scythes seiplos ei donare, & terram atq; aquam, hac ratione coniectans, quid mus quidem in terra dignatur, & eodē quo homines vivit: rana autem in aquis nascatur, uis vero sit equo assimilis: sagittis dandis, q; seipso tradere videbantur. At Gobryes unus ē septem qui Magos sustulerunt, hoc dicere dona coniectabat: O Persæ, nisi effectūt ut aues subuolatis in celum, aut mures subeatis terram, aut ranæ inflatis in paludes, non remeabitis unde venistis, his sagittis confecti: (& recte quidem ille,) Herodotus.

Cum Philistæi Azotij arcā Dei s̄pud se retinerent, nari sunt mures: & facta est confusio mortis magnæ in cluitate, Regum 1.5. (sed hæc verba in Hebraicis exemplaribus non leguntur.) Percussitq; eos Dominus in Inferioribus ventris. Et mox capite sexto: Sacerdotes eis consulunt, vt arcā Israëlii remittant, & simul dona, videlicet quinq; annos auroes & quinq; mures (acbera) aureos, ad effigie anorum hominis, & murium qui terrā perdebant. Sminthius Apollo nominatur Ouidio in Fastis, Homero, Orpheo, & alijs: sic cognominatus à murib. Causa (inquit Gyraldus) variè proditur. Crinis Apollini sicut sacerdos: sicut cum Dei sacra neglexisser, à terrestribus muribus agrorum fructibus est priuatus: cuius detrimento damnoq; commotus Apollo, bulbulo cuidam Hordæ nuncupato iussit, vt Crinin sacerdotē moneter, illum debere conuerta sacra peragere: quod sacerdos cum fecisset, Apollo 6 mures sagittis confecit: hinc Apollo Smynthius cognominatus est: sminthias enim Cretenes mures vocant. Älianuſ de animalibus, id tradit, mures adorati ab his qui Troadis Hamaxitum incolunt: unde Apollinē qui apud eos maxima religione fuit, Smynthiū appellabant: mures enim Aeoles & Troiani sminthes nuncupant: sicut Aeschylus Sisyphos testatur, cum ait: Sed agrestis quis est Smynthius. Tū verò apud eos sminthes cicures alunt, eisq; vietus publice p̄egetur, atq; infra altare, vbi degunt, latebras habent, Älianuſ vt recitat Gyraldus: nā Gillius paulò alter q; rædam transferr, ego Gyraldo access̄im. Apt̄ etiam tripodē Apollinis mus manet, de cuius religione (inquit Älianuſ) hanc accepit ab eis: Per multa murium millia cum Aeolum & Troianorum segeres inuasissent, atq; immaturas succidissent. & simul eis qui earum sementem fecissent, infra tuolas reddidissent: cumq; Delphicus Deus de hac re consultus esset, respondisse: Oportere sacrificare Smynthio Apollini. Eos quibus datum esset oraculum, responsum fecitos, ab hoc murium impetu liberatos fuissē, & frumentum eis ad solitas metas peruenisse 7 Strabo

Strabo verò libro 13. alias historiam; seu fabulam, ut ipse ait, recenset: In urbe, inquit, Chrysæ est Apollinis Sminthe delubrum & simulachrum, quod nominis veritatem seruat: nam mus quidem pedi statuæ subiacet: hanc statuam Scopas Partus fecit. Historia siue fabula, quæ de muribus narratur, huic loco congruit. Nam Teuctis è Creta profectis datum erat oraculum, ibi eos sedem positoros, ubi terrigenæ eos adorarentur. Id circa Hamaxstum dicunt contigisse, maximaniq; agrestium multitudinem murum nocte exortem, quicquid armorum & vrensum clypearum lora & arcuum netuos, Ael. Ex corlo inueniuntur, cordis, & Teuccros ibi manuisse, atq; Idem ab Ida quæ in Creta est, appellasse (& Sminthio Apollini templum excitesse, Aelian.) Heraclides Ponticus autem est mores ibi circa templum abundare, & sacerdos existimari: simulachrum autem ita instrutum esse, ut murem pedibus premat. Quidam tamen Sminthium quasi ζευς τεν, hoc est quod seruens currit, ad Solem respicientes, appellatum volunt. Sanè in locis pluribus Sminthius Apollo cultus fuit, nec templum solum illi posita, sed & loca aliquot Sminthia aut appellata ille idem Strabo, Hec Gyraldus. Muræ Cretones Sminthion siue sminthiæ appellant, unde Apollini cognomen, ut Photoni videtur post Strabonem, Hermolaus. Σμίνθιος, μύση, καὶ τὸ οὐρανὸν διέρχεται, διὰ τὸ θῆρι μυωπίας Φαστοῦ, Βεβηλέων: ἡδὲ τῷ Σμίνθῳ πρωτόπλον, Hesychius. Marinum Apollinem eundem Gynæo esse, non à muribus sed à loco id nominis sortitum, supra in a. diximus. Scribunt aliqui Arcadas Dijis obrutissile primum murum, secundum equum album, tertio quercus folia, Scholiast. Lycophr. Musoritæ quidam hereticæ mures colunt, ut scribit Philastrius in catalogo hærefoen 1. 12. Apud Eusebium legimus peplum Proserpina muribus contexi consueisse, Calcagninus. Quantum est cunq; murum (inquit Aelianus) in Heraclea, quæ in Ponto insula est, deum & religiose colit, & quod deo cunq; dedicatum est, non attingit. Itaq; cum vitis, quæ ibi deo frondescit, & soli eidē ad religionem consecrata est, cuiusq; racemos dei administrat sacra seruant, vix esse curæ facerint maturitatem, tam de insula mures decadent, ut ne si remanerent, per imprudentiam eas contingant, quas tangi fas non sit: post vero vbi id anni tempus preterierit, ad domesticam sedem reuertuntur.

PROVERBIA.

Mus albus, Μύσηλος, apud Suidam: Μύσκαρης, id est mus malus (quod non placet) apud Diogenianum: Is hominem lascivum & libidinis immodice dicebatur. Nam mures domestici salaciissimi sunt, praesertim albi, Eras. Vide plura superius in c. vbi de libidine murum. Mures domestici, libidinosissimi sunt, praesertim albi: Σμίνθης Θηλεῖς, Apostollus & Vatin. in proverbio Mus picem gustans: debent autem hec referri ad proverbiū Mus albus, ut recte habet Suidas. Θηλεῖς pro θηλυδέξιαι accipio, hoc est mures albos effeminate esse, non feminas: interpretantur n. proverblum Hes. & Vatin. Θηλεῖς αναγρετῶν περὶ τοῦ οὐρανοῦ θηλυδέξιων κακοτάτω φρεγῶν. Sed Aelianus 1. 12. de animalibus mures feminas (inquit) ad libidinem procliores esse: aiunt. Vide plura eo in loco. Inter Alciati Emblema legitimus hexastichon istud problema: Delicias & mollescentem mus creditur albus Arguere: aratio non sat aperta mihi est. An quod ei natura falax, & multa libido est? Ornata Romanas an quia pelle nuros? Sarmaticum murem vocant pleriq; zibellum, Et celebris suauit vnguine muscos Arabs. Hec ille, sed ad proverbij ratione prima tantum eius ex quaeratu conjectura vera videtur. Zibellum quidem & muscum (quem à capitulo peregrino non mure haberi diximus) signorunt veretes qui muté album proverbialem fecerunt. Existimantur sane etiam inter homines magis molles & effeminati qui albi fuerint: quãobre imbellies homines & fractos delicijs Græci πυζαγγεῖς & λαθρεγγεῖς vocant, ut fortes ac strenuus uel aperius. Mus in uerba est, Σμίνθης μηδεδε αξιων, Suidas. Aliorum quidem nullus quod sciam huius proverbij meminit: quam obrem coniicio legendum forte Μυοναφι, ut Hes. & Varin. habent. Μυοναφι (inquit Erasmus) dicebantur agere, qui durè ac siccè viuerent. (Interpretatur aliqui πυρεμνήτες καὶ ξηροῖς ποιεῖν. Hesych. est autem miser, non viuere, sed facere simpliciter, aut carmen condere: ut μυοναφι scribere dicatur, qui frigido, exili, astreto & arido stilo, ac minimè copioso, ornato & fluente vtitur.) Vox fideta videatur a mure & palea, (καρποφεροῦ festuca est,) quod mus in re pusilla vehementer laborebat, Nisi malumus dictu à μύσῳ quod est siccus, (μύσει, καρποφελι) Hesych. & μύση, pfectuatio, quasi si quis festuca pfectocetur. (Non placet hec de pfectuacione conjectura, cum non de vita sed stilo & sermone atido proverbiū sentire videatur; Cui opiniōni nostræ accedit etiam sequens interpretatione, Myiscarphum hominē minimè facetum fuisse, ac alijs tantum artificis.) Vlus est hac voce Cratinus in Horis: & quidā ita profetti volunt, ut ἀγενή, cum acuto in ultima, alijs proparoxytonam faciunt. Sunt qui virū quemplam Μυοναφο δictum existimant, qui ex se quidem nibil venustiōtū dictiorū adferre poterat, sed tamen libenter aliorum dictis accidebat. Et huius nominis mentionē factam apud Apollophanem Comicum. Mus non ingredieb̄s (non potens subire) antrum, eucurbitā serebat, Μύσ εἰς τείχην καὶ χωρῶν γλάσου τρέψειν: In eum, qui cum ipse sibi consulere non possit, alijs conatur opitalari. Aut qui conatur maiora viribus suis. Videtur ab apolo natum, sed anili, nil fallor, Erasmus. Meminit Apostolius. Decipula (vellaqueus) murem cepit, εἴη φενή πυζαγγεῖς μύν: de recte merito q; deprehensis, & malo dignis: quasi dicas, lupus in foueam incidit, aut aper in cassis, Erasmus. Meminerunt Suidas, Vatin. & Apostol. Elephantus nō captas (vel non curat) murem, Ελέφας μύν εἰς αλεποῖς, de ijs qui patua & vilia contemnunt: Vide in Elephante. Mus non vni fudit antro: Nihil est hodie decantatus apud vulgus (inquit Erasmus) quām eum mutem esse miserum, cui non est nisi vnu ceaus. Idem Plautus expressit in Truculento: sed tamen cogitato mus pusillus quā sit sapiens bestia, Aeratē qui vni cubili nunquam fudit suam. Quia si obfideatur vnum, aliunde p̄fideatur gerit. Locus erit adagio si quem admonebimus, ut sibi plures amicos paret, aut vna cum opibus studeat philosophia, ut si fortuna quod suum est eripiat; o in literis sit p̄fedium, Erasmus. Iuxta muris interitum, Κατεμύσιον, Aelianus de animalib. 12. 10. tradit murem minimè vnu cem esse, sed sua sponte defluentibus intestinis ocyus emori, atq; hinc natum proverbiū; Iuxta muris interitum. (Gilliū sic vertit ex Aeliano: Mures qui non ex insidijs, sed surponte moriuntur, deflentib. membris à vita paulatim excedunt; vnde factum proverbum, &c.) Addit hoc vnu Menandrum in Thaide. Quadraro videtur in hominē imbecilla valetudine, aut in μυζοῖς, id est breuis virga, ut eos qui paulatim extabescunt. Verisimile est enim mures sic emori, quemadmodum nascentur in Ægypto: ut aliquæ pars sit vnu mas; altera nihil nisi lirus, Erasmus.

Murem ostendit pro leone, pro eo quod est, ingentia pollicitus & fortia, longè diversa exhibuit: Vide in Leone. Virum improbum vel mus mordeat, Καὶ μύς δάρει, ἀνδρεῖς πυζαγγοῦ, heroicum heroicum, quo significatur est quacunq; ratione vindictam non deesse malis, sed eos aliquo pacto meritas dare p̄cas. Refertur adagium in ter Græca epigrammat, Φαστὶ πυζομιανῶς, καὶ μύσ δάρει, ἀνδρεῖς πυζαγγοῦ. At is quisquis est, nam incertus auctor, invenit proverbiū;

prouerbiū, dicens bonos viros vel à mure morderi, malis ne draconem audere dentes admoliri: hoc est in sonib[us] passim noceri, propterea quod iij impune ledi posse videantur, ut pote nō relatu[m] iniuriam, Eraf. mox aliud similiū subiectis, Mordebit vel capra nocentem, Kāv ἀξεῖσθαι ἀνδρεῖς πονητόν. Mus puer[m] morto aufugit, Mus δάκων παῖς απέφυγε, cum magni à minorib[us] lajuntur, Apostol. Mus Brasidam inter caticas momordit, Mus ἔληξε Βεργίδαν εἰς ιχνούς: cum monemus à paruis etiā caueri oportere, Idem. Brasidas, authore Plutarcho, cū manum in caticas temere misisset, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur: Papz, inquit, vt nullum est animal tam pulchrum, neq[ue] tam invalidum, quod laceſſitum non cupiat vlcisci ſeſe. Muris in morem: Plautus in Captiui duo, Quasi mures ſemper edimus alienum cibum: In parasitos dictum, quibus iucundum eſt allena vivere quadra. Non conueniunt libertas & cibis alienus, quod eleganter indicat apoloſus de mure ſylvestri & domestico. Quin & Græcis prouerbiali verbo μυωτολεῖν dicuntur, qui muris in morem cibi cauſa obambulant obrantq[ue]; indicavit hoc Hesychius, Erafsm. Nos de verbis μυωτολεῖν ſignificatione in a. diximus, quae eſt huic illuc diſcurſere, aut diſcurrenteſ aliquid perquirere, cibi vero cauſa id fieri grammatici non addiderunt: ego quemuis curioſum hominem & temere diſcurrentem, non parafitum ſolum, μυωτολεῖν dixerim. Metuit omnia, ſi vel muſtrepat, Oī Θεοδίται πάντα καὶ φύσις μῆν, refertur ab Aristotele 7. de morib[us] ad Nicomachum: de vehementer timidis: appellat autem hanc timiditatē θηλωδή, hoc eſt ferina. Meminit Erafmus in prouerbio, in pulicis mortuorum inuocat.

Mons parturiebat, deinde murem prodidit, οὐδὲν ὁ Γερέττα μῦν απέκτενεν, Senarius prouerbialis dici ſolitus in homines glorioſos & oſtentatores, qui magnificis promiſſis, tum vultus veſtitusq[ue], authoritate mitam de ſe mouent expectationem: verum vbi ad rem ventum eſt, meras nugas adferunt. Vtitur hoc adagio Lucianus in libello Quemadmodum oporteat historias conſcribere. Athenaeus in lib. 14. refert quod Tachas rex Ägyptiorum huiusmodi ſcommate tergerit Agesilaum Lacedæmoniorum regem cum ad eum veniſſet, ſuppetias illi latus in bellō, οὐδὲν ὁ Γερέττα, Ζεὺς δὲ φοβεῖτο, τὸ δὲ ἐπενεγμῦν, (Carmen videtur anapæticum.) Erat autem Agesilaus puſillo corpore. Porci dicoſ offeſſus, respondit, Φανιστράσιος ποτὲ νοῦ λέων. Post eueniit, ut exorta ſeditione apud Ägyptios, cum Agesilaus non adiicit regi, coactus ſit ad Persas fugere. Vtitur & Horatius in Arte poētica: Quid digneſt tanto teret hic promiſſor hiata? Parturient montes, naſcetur ridiculus mus. Porphytrion ex Aesopī apoloſo quopiam natum existimat, is fertur eiusmodi. Cum olim quidam rudes atq[ue] agrestes homines viderent in monte terram intuſcere moueriq[ue], concurrunt vndiq[ue] ad tam horrendum ſpectaculum, expectantes ut terra nouum aliquod ac magnum ſpectaculum ęderet, monte nimilrum paturiente, foreq[ue] ut Titanes rurſum etrumperent, bellum cum dijs redintegraturi. Tandem vbi multum diuq[ue], ſuſpensis attonitiq[ue], animis expaſtarent, mus proreptis t[er]rā, moxq[ue], illis omnium ingens exortus, Erafsm. Quanta Mus apud Pifam, οὐ μῦν εἰς Πλούτον, ſub audi tulit, aut ſimile quipplān. De ijs qui vincunt, & optatis potiuntur: ſed non ſine ſummo negotio, neq[ue] citra magnum incoſtum ſuum. Suidas natum ait ab athlera quodam, ſeu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminibus apud Pifam, ſemel duxtaxat viator diſceſſit, idq[ue] plutiſiſ ſeceptis plagiis, Erafsm. Meminit Suid. Muſ piecem pugnans, Μῦς ἀρη πιοντος γελάθη, (al. γελάθαι, & ſic pars ſenarij videtur.) Quidam (Suidas) aiunt dici ſolere in eos qui cum antea fuerint audaculi & confidentes, poſtea periculo deguſtato, planè (ἀλέρως) timidi videntur. Nondum ſatis liquet, vtrum à mure in pice deprehenſo ſit translata allegoria, ſicuti placet Diogeniano: an ab illo de quo meminit Herodotus primo libro in pice deprehenſo, atq[ue] ita pœnas dante: an à pugile illo Tarentino, de quo modo dictum eſt, ut in πιοντος ſit alluſio ad nomen vrbis apud quam celebrauitur certamina. Nū δέ μεθ' αἱ μῦν Φαντί Θεάνυχε γελάθαι πιοντος. Sed quoquis referas, ſignificatur experientiam male ceſſiſſe. Si quidem muſ imperitus, ſi quando in picem incident, aut perit, aut vix eluctatur, ac deinde periculi memor timet contingere. Et pugillante ferox & iactabundus, ſimulatq[ue], certamen Olympiacum expertus eſt, lenſitq[ue], quanti conſtitere ei via, deinceps abſtinuit. Quare nob̄ in tempeſtus dicetur in eum, quem pœnitit experimenti, aut qui rem paſſum feliciter tentatam, iteſum aggredi refugit, Erafsm. Μῦς πιθης γελάθαι, θητὴ τῶν νεωſι ἀπαλλασσόντων μετὰ ιππών, (πιασσόντων κακῶν, Hes.) Καὶ οὐ μῦν εἰς πιθη, οὐδὲ μῦν τε Ταραντίνε κακῶν οὐ πιθιδον ἀπαλλάζεται, Suidas: hinc de praūatus Hesychij locus emaculari poterit.

Germanica prouerbia à mure. Der müſdreck uwill alv väg under dem pfeffer ſyn, Muſcerde ſemper intermisſer volunt piperi: Huic respondet quo Græci Latinicq[ue] utuntur, Corchorus inter olera. Ver miſt kaizen jagt der fache gern muſ: Qui cum felibus venatur, ut plurimum mures capit: Corruſt moſ bonos colloquia praua. Are laſt von art nit, die karz laſt jrs muſens nit: Ingenium relinqui non potest, nec feles captandi abſtinere muſculis: Naturam expellat furca, tamen uſq[ue] recurrit.

Apologi. Fábula rufſici & urbani muris, quam deſcribit Horat. 2. ſerm Sat. ſexta, notior eſt quād ut adſcribi debeat. Κοιμωδής λέοντος ἀγείρεις χάτιν. Διέδαμεμ μῦν, ὃ δὲ λέων ἐδυμοθή. Φελέας δὲ χειρῶν ἔκθρος φωλάδος οὐλῆς, Babrius ut Suidas citat in voce Φελέας. In fabulis Aesopī atq[ue] carminibus Babrii leo dormiens ſingitur, cuius muſ percurrens ceruicem, ex ſomno hunc excitauit pēterrefactum. Vulpia autem tidenti leo respondit, οὐ μῦν πιοντος, τῶ δὲ ἐργάνη ἐντείπω. Non murem timeo, ſed motum exhorreo, Tzetzes 13. 490. De monte parturiente & emer gente mure apoloſum recitauit ſuperius inter prouerbia. Fábula de fele in mulierem mutata, & ſponſa cum eſſet murem perſequente, vnde ſupra in Cato. Οἱ δὲ μῦνοι ὁ Γερέττα, δεργάδημοι, τὸ οὖς απατεῖλαν. (ἴητε τροφῆς:) loquitur autem de catto ſeu fele domēſta, Suidas in Σπαντελη: ſumptum videtur ex apoloſo quodam. Apud nos prouerbiale dictum eſt, Fele abſente mures saltant, aut diem festum agunt. Πάντως πικρὴ παρεὶ τῶν ἡτονῶν εἴαι παχεῖον, ὃ μῦς τὸ λέοντα τῷ μιθῷ σώσου, ἀρχή τως θέλειν, Julianus in epiftolis.

Egressi mures de cauernis suis auſi ſunt prouocare nos ad pellum, Judith 14. Sic per contemptum dicebant Affyrij de Iudeis Bethulia egressis aduersus iplos.

DE MVRIBVS DIVERSIS.

VRIVM permulta ſunt genera, Albertus. ZEGERIAE, Zeyētā, genus quoddam muriū eſt, Hesych. & Varin. In Africā tria muriū genera ſunt, quorum aliqui zegeries vocantur Panicalingua, quod in noſtra poller idem quod βερού, (Valla colles transfert,) Herodotus lib. 4.

Piono, genus murium, Hesychius & Varin.

Endiomes, mures quidam quos spalacas vocamus, Scholiares Aristophanis in Acharnensibus, sed spalax non aliis est quam aspalex, id est talpa, de qua post Suem dicetur.

Norduegia pestem peculiarem habet, quam leem vel lemmer vocant patrio sermone. Haec est bestiola quadrupes magnitudine soricis, pelle varia: haec per tempestates & repentinis imbris decidunt, incomptum adhuc vnde, an ex remotioribus insulis & huc vento delatae, an ex nubibus feculentis temere natæ deferantur. Id compertum est, statim atq; deciderunt, reperiuntur in visceribus herbarum crudæ nondum concoctæ: haec more locistarum depascuntur omnia virentia: & quæ mortuæ tantum attigerint, emoriuntur virulentia: viuit haec pestis donec non gustauerit herbam renatam. Conueniunt quoq; gregatim quasi hirundines auolaturæ, sed statu tempore aut moriuntur aceruatim cum lue terræ, ex quarum corruptione ærit pestilens & adficit Norduegos vertigine & iæterio: vel ab alijs bestiis dictis lefrat (quasi leopardis, quib. congeneres esse puto) consumuntur, unde pinguiscunt & reddit pelles aliquanto læiores humana mensura, Jacobus Zieglerus in Schondia sue Scandinauiæ descriptione.

DE MAIORE DOMESTICO MURE, QVEM VVLGO
RATTVM VOCANT.

A.

MURIS genus magnum, rattum vocamus, Albertus & Liber de naturis rerū. Ratti quidem vox non Germanistantum, sed Gillis etiam, Hispanis, Italies & Anglis in visu est. Plura de diuersis nomenclaturis huius animalium vide suprain Mure A. Soricem non esse rattum vulgo dictum, id est maiorem murem domesticum, sed omnino sylvestrem, ex Plinio demonstrabimus infra, vbi de Sorice separatum agetur. Sed murem araneum quoq; à rato diffire, ex eius historia patet: quanquam Ge. Agricola eundem esse iudicat. Colotes, κολώτης, stellio est. Albertus vbi Aristoteles asinum impugnare coloten scribit, rattum imperite interpretatur. Sorex, ratz, ράτζις: haec tria vocabula, Latinum, Germanicum, & Græcum, ἐν παρεγδήλῳ ponantur in Lexico symphono Gelenij: Græcum forte apud recentiores usurpatum: nam apud veteres nusquam mihi occurrit, neq; in Lexicis. Hyrax quidem, ὕραξ, quo pro mure Nicander vritur, prima syllaba omissa, satis cum Germanico congruit: sed & πίων. fortassis quod muris genus facit Hesychius & Varinus.

B.

Rattus quadruplo ferè maior est mure: colore subniger vel fuscus, qui ventrem versus dilutior est. Capite longiusculo, cauda procera, tenui, nuda pilis: mole corporis mustelæ magnitudinem assequitur, Ge. Agricola. Ego rattum vndiquaque albissimum vidi nuper apud nos captum Aprilis medio, oculis rubicundis prominentibus, barba multis & oblongis pilis hirsuta. Augustæ Vindelicorum circa templum diuini Huldrici ratti nullos inueniri audio. Non latet in terra veluti reliqui mures domestici, tametsi in valle Iochimica ex proximis domiciliis in cuniculos (fodinas) ingrediatur, & in his versetur: alioqui hyberno etiam tempore in dominibus nostris solent vagari, Ge. Agricola. Affirmant quidam inueniti aliquando rattum cæteris maiorem, proceriore & latiore corpore, quia cæteris otiosus alatur. Rattorum regem, ratzen künig appellant. Fieri autem potest ut aliqui in senecta sic à minorib. natu alantur: nam & glires legimus fessos senecta parentes suos nutritre. Ge. Agricola rattum, vt dixi, murem araneum esse putans, sic de eo scribit: Mus araneus dictus videotur, quod muri similis sit, & vt araneus parletes scandat, sed hoc de mure araneo veterum nemō scripsit: rattum quidem facile per parietem ascendere audio.

c. Cum lumen noctu ratto obtenditur, non fugit, acie oculorum quodammodo præstricta: mures autem fugiunt.

e. Necantur ijsdem quibus mures venenis, que in Mure

Mure copiose nobis explicata sunt. Capiuntur & masicipul's eisdem, sed triplo aut quadruplo majoribus. Accedit nostra ratto me frusta dedisse, dixi in Lupo.

g. Rattorum tota caro calidior & acrior est quam murium minorum, ut ex diss. etorum odore colligimus: quare magis discutere & siccare eam verisimile est, & excrementa quoq; acriora calidioraq; esse. Medici simo ratti, id est muris maioris, ad alopecias vtuntur: Venenum in cava gestate dicitur, Obscurus. Nos muscerdum muris simpliciter i.e. minoris domestici ad alopecias vsum esse, copiose docuimus supra in Mure g. Ratti cum libidine accenduntur, adeo pernitosi sunt, ut si eorum vrina partem aliquam hominis nudam attigerit, cornes eius vsq; ad ossa putreficeret, neq; cicatrix ulceri possit induci, Liber de naturis rerum. Alij, ut Arnoldus & Albertus, simpliciter hoc de muris vrina scribunt.

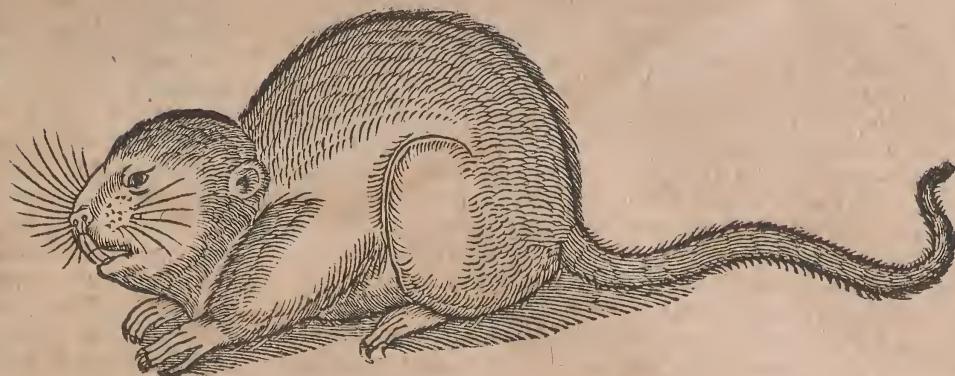
DE MURE AQUATICO.

MURIS quoddam genus aquatile esse audio, magnitudine ferè ratti terrestris, colore quodammodo subruflo. Germani vocant vvaſſermanſi, Angli vvateratte: Itali sorgo morgange, id est murem mergum. Galli rat d' eau. Pisees venantur, vt alunt: & aqua submersi per caua quædam aliunde in terram redire creduntur: quoniam aliqui ſepe cum obteruauſſent submersos, diu expectantes, ausquam rufus emergere viderunt. Rattus allus terrestris est, allus fluuiatilis, Obscurus. Ego non in fluuijs, nec alijs aquis magnis, sed paruis tantum, riuis & alijs versari audio. Quidam nuper in nonnullis Gallia locis, quam in eibum admitti rattum aquaticum mihi narravit: quod tamen verum esse affirmare non ausim. Muris aquatili naturam ac descriptionem ab antiquis prætermittam fuisse miror: cum itam amphibium animal, atque herboſis amniū tipis frequenter ſimilem: id autem ab alijs factum est, vel quod eius utilitatem illi nondum perceperint, vel quod superfluum existimarent huiusmodi animalis genus inter aquatilia connumerare. Quanquam Plinius ea muri marino aut aquatrico tribuat, quæ certè testudini debentur. Sed hoc reuera fatendum est, magnam esse bulus cum ratis, hoc est maioribus nostris muribus similitudinem: hoc dempto tamen, quod feminæ tres excernendis excrements (vrina, fecibus, fecetu) meatus extrofum distinctos praferant. Proinde murus aquaticus præter aliorum naturam, etiam maximos amnes natando trahit: herbam depascitur: ac si quando ab origine sua, ac conferto domicilio recedat, iſdem frugibus vescitur quibus & ceteri mures. Proinde Nilo, & apud Strymonem frequentissimus est: quo in loco, sub noctem, sereno tempore deambulantes permultos ex aqua tipam concedere, & aquatiles plantas erodere, atque audito strepitu rursus in aquas demergi multoſies conſpeximus, Hec Bellonius: qui figuram etiam addidit, quam nos om̄simus, quod muti maioris domestici (ratio) vndiquaque ſimilis videatur, niſi quod rostro est obtusior: vt meritò ratus aquaticus appellari posſit: & Germanicè UVafferat. Inuenio quidem ego apud veteres quoque muris aquatici viuipari (non testudinis) mentionem factam, vt appetat ex sequentibus. In Colusis Arcadiæ fontem esse aiunt, in quo mures nascuntur terrestres, & natant in eo vitam agentes: idem in Lampaco fieri aiunt, Aristoteles in Micabilibus: Ego Lusis non Colus legerim. Lusi enim (quoniam vulgati codices duplex s. habent) vrbs est Arcadiæ, teste Stephano, ubi Melampus Proci filias lauit & insania liberauit. In Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres viuere & conversari Theophrastus scribit, Plinius. Pausanias quoque Lasos urbem in ea terra collocat, qui Polybius Lusas in montanis agri Clitorij, Hermolaus. In Casiñi fluvius appellatur scatebra, frigidus, in quo, vt in Arcadiæ 40 Stymphali, enascuntur aquatiles moſculi. Plinius: viderunt autem non testudinum neque concharum genus, sed mures viuiparos intelligere. Magos qui Zoroastren ſectantur, imprimis colere aiunt herinaceum terrem, maximè verò odiſſe mures aquaticos, (μῦς ἐνδέργεις,) & quo quisq; plutes occiderit, ed chariorem deo feliciorē que existimare, Piatarchus Symposiacorum quarto quæſione ultima. Et mox, Quare Iudei etiam si execrarentur suem, occidere deberent, vt magi mures. Ceterum in Commentario de Iside, magos scribit animalia quædam boni demonis esse putare, vt canes & gallinas, & terrestres echinos: mali autem aquaticos esse, τὰς ἐνδέργεις εἶναι: lego τὰς ἐνδέργεις μύς, ex superioribus locis. An vero aquaticos mures intelligat illos de quibus hic scribimus, incertum est: ego testudines aquáticas potius, (nam has quoq; mures appellant,) intellexerim.

MVS PEREGRINVS.

MVS CVM, qui & nunc in delicatiorem vsum venit, ab Hieronymo dici quandoque peregrinum murem sunt qui opinentur, Cælius. Muscus, & cenante, & peregrini muris pellicula, Hieronymus ad Demetriadem. Quis autem sit peregrinus mure, inquit Hermolaus, odorata celebratus pellicula, non video: niſi quis animal hoc in illigat ex quo zibettum excipitur. At qui nos zibetti animal longe diuerſum à mure esse post Pantheræ historiam demonstrabimus. M̄hi quidem verisimile sit hoc ipsum animal ex quo molchus odoramentum funditur, Hieronymum genus muris esse putasse, historia eius tanquam rei nouæ & ex alieno orbe adiectæ nondum cognita, ad quam opinionem nominis etiam vicinitas allicere potuit. Accedit quod in pelliculis animaliis suis adferri soleat. Quin & Raphaël Volaterranus, vir alioqui doctus & nostri ferè ſeculi Murem illum, inquit, qui odoratus vulgo habetur, murem muscum Hieronymus in epistolis vocat: & in alia epiftola murem peregrinum. Apud Italos quidem hodie odoratum quendam murem MOSCHARDINUM appellari audio: sed illum in Italia repetiri, nec peregrinum esse. Ruellius in historia stirpium mures simpliciter moschi odore te- crementum aliquando excernere scribit.

DE MVRIBVS AC RESTIBVS.

A.

MURES agrestes in terra habitant, duorum generum, rubeus & niger, Albertus. Effigies quam damus (in fine libri) muris agrestis maioris est, qui terram fodiēdo hortos & agros populatur. Eiusdem generis alij minores sunt, domesticis similes, magis russi, quales me in alpibus etiam vidisse puto. Ceterum sylvestres aut sylvaticos mures, quorum generis & sorex est, eos voco, qui non in aruis & locis cultis aratisue, sed in sylvis habitant, de quibus infra separatim agam. Mus subterraneus, quem alij agrestem vocant: Seruius à Cicerone nitedulam putat nominari, Ge. Agricola. Ut illa ex vepreculis extracta nitedula remp. conaretur arrodere, Cicero pro S. Sestio. Nitedula quidē est etiam cicindela dicta, ex insectis, quæ noctu lucet. Sæpe exiguus mus. Sub terra posuitq; domos, atq; horrea fecit, Vergilius in Georgicis. Murem agrestem Marcellus empiricus nominat: Item Plinius, Mures agrestes (inquit) à serpentibus lassū conditram esse dicuntur. Palladius tum agrestes tum rusticos mures eosdem nominat. Αρχέτοι μῦες, mures qui agros aut arua habitant, (quasi aruales aut aruenses dicas,) Hesychius & Varinus. Gaza μῦας ἀρχέτοις ex Aristotele sorices reddit, quod non probbo: sorex enim sylvestris non agrestis est, vt in eius historia dicam. Sorices hysmet sæpe dormientes deprehenduntur, mures agrestes non item, Κέκρως, μῦς ἀρχέτοις, Hesychius: alij interpretantur animalculum vitibus noxiū, Varinus. Myagros viri nōmen est, vt diximus in Mure a. item herbae: compositionis quidē ratio murem sylvestrem insinuat, vt syagros a prum sylvestrem. Græci agrestis sylvestrisq; differentiā non ita obseruare vt Latini videntur: nam χειρῶν pro vtrōq; usurpant: aliquando tamen distinguunt, agreste ἀρχέτοις dicentes: sylvestre χειρῶν, siue id in sylvis, siue alijs locis incultis & ab hominum conuerfatione remotis sit. Latini etiam sæpe non distinguunt. Γηγάλιξ, γάλιξ, ράχης, μῦς, Hesych. & Var. glirem intelligo, qui & sylvestris mus, non agrestis, dici potest. Spalacem quoq; vel aspalacem, id est talpam, ἀρχέτοις μῦς interpretantur Grammatici. Germani murem illum agrestem, cuius figuram pro hoc loco in fine libri adjicimus, varijs nominibus appellant: vt sunt, feldmus (quo nomine etiam Angli vtūtūr) id est mus campestrus: (habent & Itali quē murem campaignolo nominant, haud scio an eundem: sed differre puto: audio enim sic dictum, campaignolum murem, paruum & elegantem esse, cauda non glabra, sed pilosa: & aliquando cicurari. Mus agrestis, id est qui in campis inuenitur, Marcellus:) erdmus, id est mus subterraneus: Nuolmus vel nielmus, quod terram fodiendo pedibus reiectat talparum instar: & eandem ob causam schoermus, alijs schoermanus, & stoßmus, & luckmus. Item à loco ackermus, cui maioris minorisque differentiam addunt, maior est, cuius imaginem dedimus. Gallicè nullot vocari audio.

B.

Non multo minor estratto, quin caudam vt ille longam habet ac crassam, Ge. Agricola. Auriculis rotundis, capite magno rotundo nec eminente rostro, colore fusco ad latera ruffo, barba medio inter os & oculos loco rigente. Minoribus agrestium breuis est cauda. Amicus quidā noster medicus per quam eruditus complures mures ex putredine natos in prius distinxerit, & vnum rectum ac simplex corum intestinum, non vt aliorum conuolutum se deprehendisse mihi narravit: sum pferat autem occasionem ex Bassiani Landi lib. 2. de humana historia, vbi ille muribus ex pueri materia genitissimis intestina recta esse scribit.

C.

Nascitur omne genus muris de terra, licet etiam ex coitu sui generis generetur. Vnde in terris Aegyptijs quando pluit plurimi generantur, Albert. Iuxta Thebaidem Aegypti quum Nili cessavit inundatio, calefaciente Sole limum ab aqua relictum, multis in locis ex terra hiatu multitudō muriū oritur, Diodorus Sic. Et mox, in Thebaide agro certis temporibus multi ac magni generantur mures: qua ex re plurimum stupent homines, cum videant quorundam anteriorem, vsq; ad peccus & priores pedes, murium partem animatā moueri, posteriori nondum inchoata, sed informi. In Thebaide cum grandine pluit, mures in terra apparere audio, qui partim etiā nunc cœnum limosum, partim iam caro existunt, Aelian. De muribus qui cum pluit in Aegypto nascuntur, & incolarum supplicationibus Deo factis ab agris ad montem auertuntur, Aelianī verba recitabo infra in Aegyptiorum mentione, vbi agam de muribus diuersis secundum regiones. In Aegypto mures de terra & imbre nascuntur, Macrob. Deturgente Nilo musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terraq;, iam parte corporis viuentes, nouissima effigie etiam nū terrena, Plin. Alicubi è terra mures progigni, qui mox per coitum mirè excrescant, Auicenna scribit, Cælius. Sunt qui asserant omne animal idē specie ex semine & ex putti materia fieri posse, tum

Q. 29 perfectum

perfectum tum imperfectum. Quo posito, concedendum esset ex putri materia orta animalia, alia eiusdem speciei per coitum generare, & illa item alia, & sic in infinitum. Huius sententiae Euripides & Asclepius fuerunt, propter vniuersalem hominum interitum ex diluvio. Alij dicunt perfecta animalia nequam fieri posse ex putri materia: imperfecta autem eadem specie ex putri & ex semine, vt mures qui ex putri materia orti generant mures eiusdem speciei: atque ita senserunt Albertus & Aponensis, tanquam ex Aristotelis opinione. Verum Aristoteles ait sic (ex putri materia) nata generare quidem, sed animal specie diuersum, a quo nihil amplius gigni possit, (ne procedatur ad infinitum.) Quamobrem concedo quidem (inquit Niphus) mures produci posse ex materia putri quae in nauibus reperitur, & copiosissime quidem, eosque coeundo rursus alios generare, non tamen eiusdem speciei, sed alterius, & quae ultra genera enequeantur. Mures ex putredine nati, generant quidem & ipsi, sed quod ex eis generatur nec mas est nec foemina: nec amplius generat, Hieronymus Gabucinus. De muribus Caspijs qui segentes succidunt, & fructus in arboribus populantur, dicam infra inter Mures diuersos secundum regiones. Mus agrestis non semper in terra latet, sed non nunquam egreditur, et si rarius, Ge. Agricola. Tumulos terrae instar talpæ excitat. Corrodit, immo exest, planeque interdum consumit radices lupuli, pastinacæ, rapæ, & reliquorum leguminum, Ge. Agricola. Radicibus tantum vescuntur, nec profundi agunt cuniculos, (sed statim sub cespite ac superficie fodere pergit, ut inambulantes laxam suspensamque terram & vestigij cedentem percipient) quorum introitus si quis fossorio aperiat, mox reparant ac retegunt: quod & talpæ faciunt, sed tardius, secundo interdum vel tertio demum die. Cognito igitur mures subesse, inde quod foramina brevi retexerint, iterum tribus aut quatuor locis aperiuntur, expectaturque; vt cum ad retegendum venerint, ligone aut fossorio in proximum post eos locum inficto vnam cum terra aut cespite ejiciantur, eieciunt conculcantur aut aliter occiduntur. Aliqui gramæ in introitum inserunt, quod dum retrahere mus conatur, malleus ligneus in terram proximo post eum loco adigitur, ut foramine oculo & regressu ei negato capiatur. Castanea subterraneis animalibus sicut muribus & talpis infestatur, propter quæ saepe nouella castaneta caluescunt, Ruelius. Mures agrestes à serpentibus laeti chondrillam esse dicuntur, Plinius.

Mirum percipimus eum (inquit Aristoteles) redundantis agrestis murium generis: locis enim compluribus agri tam inaudito modo oriuntur, vt parum ex vniuerso frumenti relinquatur: tam citè absuntur, vt nonnulli mediocres agricolæ, cum pridie metendum statuerint, postridie mane cum messoribus accedentes ad segetem, absuntam inueniunt totam: interitus autem minime evenerit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur, quamquam superiore tempore homines vincere vel suffiendo, velsue, vt latibula effoderent, admittendo, non possent. Quinetiam vulpes eos venantur, & cati sylvestres in primis: sed tamen superare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt: nec aliud quicquam omnium vincit, nisi imbræ: ijs enim quam primi intereunt. Audio mustelas valde persequi mures sylvestres, ita vt meatus etiam hypogeos eorum subeant, vt viuerræ cuniculorum. Myagros vel myotheras anguis mures in pratis venatur. Plinius de numero murium domesticorum fecunditate locutus, & quod vel sale gustato fieri prægnantes aliqui opinentur, subdit: Itaque desinit murum esse, unde vis tanta messe populetur murium agrestium: in quibus illud quoque; adhuc latet quoniam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimis reperiuntur, neque extat qui murem hyeme in agro effuderit. Plurimi ita ad Troadem perueniunt, & iam inde fugauerunt accolas. Proutus eorum siccitatibus tradunt: & iam obituri vermiculum in capite, igni, Plinius. Patrius sedibus quosdam Italiz populos incurso murium agrestium expulit, (quod & Diodorus Siculus scribit lib. 4. de antiquorum gestis) atque in fugam compulit. Quidam sanè sic segetes & plantas, tanquam summa siccitas, aut teterimum frigus, aliaque tempestas vastarent, radices succidentes, Aelianus. Cosas Hetruriæ ciuitate mures destruxere, Volaterræ. Cossa oppidum est Vmbria, Plinio 5.3. Orbitellum hodie. Caleni vidimus quod vna nocte torum campum segetis plenum mures absumpserunt, Niphus. In Hispania ingens est murium multitudo, unde pestilentes saepè numerò secuti sunt morbi. Hoc aduersus Romanos aduenit in Cantabria, vt essent qui accepta mercede mures venarentur, & quantitate designata, salutem vix assequerentur, (καὶ μισθωτοὺς τρέπεται Στράβων, δεσμῶτον μόλις,) Strabo lib. 3. Theophrastus author est in Gyaro insula cum incolas fugassent, ferrum quoque rosissime eos, Plinius. Et alibi, M. Varro auctor est ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos. Cum Palæstini arcum Domini captam apud se detinerent in ciuitate Azoto, incolæ crudeli dysenteria affecti sunt, & prouinciam consurgens multitudo murium deuastabat, vt legimus Samuelis seu Regum primo: & apud Iosephum ab initio libri sexti Antiquitatum. Aeolij & Troiani murium abundantia infestati, Smintheo Apollini sacrificarent, vt in Mure supra retuli in h. Et de muribus ex Heraclæa Ponti in fuligine recendentibus cum vuæ sunt maturæ, & post autumnum reuertentibus, ibidem. Cum Sanacharibus Arabum Aegyptiorumque rex Aegyptum inuaderet, Vulcanus in exercitum eius noctu vim agrestium murium immisit, qui militum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum habendas abederunt, ita vt posterum die hostes armis exuti fugam fecerint, multis amissis, Herodot. lib. 2. Chalcidenses incoluerunt etiam Clconas, Elymno Athi montis ciuitate pulsi, vt fabulis prodigium est, à muribus, qui oīnia illorum bona ita deuorabant, ut neque ferro parcerent. Heraclides, Timidi sunt etiam agrestes mures, sed domesticis audaciore, Aelianus.

Mures abiguntur cinere mustela vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua: sed redolet virus animalium eorum etiam in pane: ob id felle bubulo seminæ attingi vtilius putant, Plinius. Aduersus mures agrestes Apuleius asserit semina bubulo felle macranda ante quam spargas, Pallad. Apuleius (vt in Gepon. Græc. legitur) commendat fel bubulum, quo si tingantur semina, vt ait, non infestabuntur à muribus. Satius tamen est per dies caniculares cicutæ semen cum veratro, aut agresti cœcumere, aut hyosciamo, aut amari amygdalæ & nigrae elleboræ contundentes, atque ex æquo farinæ miscentes, subigentesque oleo, id ipsum cauernis agrestium murium adponere: pereunt vbi primum gustauerint. Hyoscymo albi semine simpliciter mures necari Auicenna scribit: verisimile est autem ijsdem medicamentis agrestes interire, quibus & domestici, quorum venena copiosè in Mure est prodidimus. Nonnulli rhododaphnes folijs saditus eorum claudunt, qui rosas his, dum in exitu nituntur, intereunt, Pallad. Qui ex Bithynis (inquit Apuleius) rerum experientia valent, folijs rhododaphnes meatus murium obturant, vt dum exire contendunt, ea contrectent dentibus: quæ quidem vbi contigerint, pergit. Sed chartam naclus, quæ sequuntur inscribito. Adiuro vos omnes mures qui hic consistitis, ne mihi inferatis iniuria, aut per alium eam mihi inferri patiamini. Assingo enim vobis hunc agrum (quem tunc nominas) in quo si vos post hac deprehendero, Matrem deorum testor, singulos vestrum in septem frusta discerpam. Haec vbi scriperis, alliga chartam ipsam loco, quem obfident mures, idque ante Solis exortum: sic tamè vt characteres extrinsecus appetant

pareant censpici, nimis rūpē lapidi nativo adhærente charta. Scripti hæc (inquit author Geoponicorum) ne quicquam præterire videret: nec probo quidem ut siant talia; sed potius consulo omnibus ne adjicant ànimū alicui hiorum quæ digna sunt risu. Mures rusticos; si quærnero cinere aditus eorum fatures, attacatu frequenti scabie occupabit ac perimet, Palladius.

c. Muris agrestis, id est qui in campis inueniuntur, combusti cinis contritus; & cum melle adsidue in litus, aciem oculorum caligine extenuata confirmat, Marcellus.

h. Aristophanes in Acharnensibus Atheniensium in opiam vel malitiam notans, ait eos, vbi cunq; in agrum aliquem venerist, paxillo allia effodere; ἀπρεξιοι (γνιοι, Scholastes) viles.

DE MVRE SYLVATICO.

SYLVESTRIS aut syluatici muris Plinius aliquoties meminit, sed in remedijs tantum. Differre autem illum ab agresti præcedenti capite diximus, quod non rura & locos cultos vt agrestis habitet, sed sylvas & nemora. Sylvestrem murem Græce μυων̄ dixeris, vt agrestem ἀπρεξιον̄. Γηγήλις, γηγηλος, δαγηλος μυς; ego glirem intelligo, qui de genere muriuim sylvestrium est. Plinius quidem ex glire & mure sylvestri, etiam remedium idem facit, vt mox recitabo. Sed quoniam forez quoq; mus syuestris est, cùndem esse crederem, nisi unus Plinij locus obstatet, vbi cum muri sylvestris cinereum ad claritatem oculorum commendasset, mox in eundem usum soricis quoq; cinerem prædicat, vt inferius inter remedia ex mure syloestri recitabo. Ge. Agricola magnæ doctrinæ vir, murem sylvestrem interpretatur murem illum, cui nolli ab auellanis nomen impónunt: soricem vero illum facit, quem ego inferius murem araneum esse docebo. Ego muris sylvestris propriè dicti genera duo esse video: Vnum; de quo Albertus scribit, Muris quoddam genus in arborebus habitat, fuscum, nigris in facie maculis: quod generali tantum nomine muis sylvestris appelleatur. De eodem Plinius in illexit, ni fallor, cum scribit, Fagi glans muribus gratissima est, & id è animalis eius una prouentus. Alterum, quod priuatim forex nominetur, quod Plinius per hyemem dormire scribit, & caudam habere villosam: culus figurā subijcimūs. Sed vt distinctius agam quæ de mure sylvestri Plinius prodidit, separatim hic adscribam, postea de Mure auellanarum etiam quæ nostri tradunt, & ipse obseruaui, ac de Soricem demum ex veteribus priuatim scripturus. Attritus medetur cinis muris syluatici cum melle, Plin. Ossibus fractis, caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanis, quæ subinde suffundantur, serè quatuordecim diebus solidat: nec tardius cinis sylvestris murem cum melle, aut cum vermium terrenorum cinere, qui etiam ossa extrahit, Plin. Pernonibus imponitur seuum pecudum, &c. quod si putrida sint vlcera, cera addita ad cicatricem perducunt, vel gryllorum (glirum vel soricum cinis ex oleo, Marcell.) crematorum fauilla ex oleo: item muri syluatici cum melle, Idem, Murum capitum caudatumq; cinere ex melle inunctis, claritatem visus restitui dicunt: multoq; magis gliris aut muri sylvestris cinere, Plin.

DE MVRE AVELLANARVM.

Mysong

A.

MVS auellanarum, vt nostrates vocant, ein haselmuſ, nō alias quam Plinij forex mihi videtur, vt præcedenti capite dixi: quoniam vero soricem alij alium faciat, separatim de vtroq; agere volui. Nostrorum aliqui glirem quoq; vél gliris genus, (hoc est maiuscum sylvestrem, pinguem & esculentum murem) auellanarum murem vocant, sed maiorem, ein grosse haselmuſ. Genus illud, cuius hinc apposita est figura, corylinum Albert. vocat, à corylo arbusto, cuius fructus seu nuces auellanæ dicuntur: his enim præcipue vescitur. Flandri vt audio, vocant ein siate pratte, id est rattum dormientem, vt Angli dormus, id est dormientem murem. Galli lerot, cuius somnificulosa natura etiam in proverbiū eis abiit: falluntur qui glirem Gallicè lerot interpretantur, cum constet murem sic appellatum non edi: nisi forte vtrunque genus in diuersis locis sic appelletur, propter similem dormienti naturam.

B.

Muris genus corylinum rubrum est, & cauda pilosa, Albert. Magnitudine corporis non differt à sciuro; verum colore qui ei fuscus est: & cauda, quam non habet villis confertam & plenam sed ab eis nudam vt ceteri mures, Ge. Agricola. At quem nostri murem auellanarum vocant, neq; ruber est, vt Albertus ait: neq; cauda glabra; vt Agricola. Ego & viuum aliquot dies nutriti, & occisum diligentius inspexi: hunc ipsum scilicet cuius icōnem adieci: Magnitudo & forma ratti erat, color murinus per tergum & latera, magis rufus; præsertim in capite, auris-

Qq q 2 culæ

cula magna, glabra, (Plinius quidem sorci pilosas tribuit,) venter candidus: & codice colore crura, & cauda parte inferiore extremitatem versus, narces & pedes rubicundi, cauda tota hirsuta, (quod Albertus etiam de hoc mure, de sorice Plinius scribit) & qua de sinit albis densisq; villis condita. Oculi maiusculi, eminentes nigerrimi, ita ut nihil feret candidi in eis appareat, barba partim alba, partim nigra. Color niger infra tibiapq; aures & circa oculos, & in posteriore parte cauda superioris. Pedum anteriorum digiti quatuor, pollex enim mutulus est, posteriorum quini. Posteriorum crurum pars aversa sive supina a suffragine per totam tibiam ad extremos ungueculos glabra est. Odor quidem in hoc genere, & excrementa, ita se habent ut in domesticis muribus.

C.

Mus sylvestris non tam in arboribus latet, quas ut sciurus scandit, quam in terra, in cuius cavernas congerit fructus: in primis vero nuces auellanæ, & eas quidem optimas quare apud Germanos ex corylo nomen inuenit. nam ei non protibo somnus, sed prouisum pabulum, Ge. Agricola. Mihi quidem rustici aliquot fide digni affirmarunt hunc murem à fine autumni ad veris usque initium dormire: unde & nomen ei apud Flandros & Anglos à dormiendo positum. Plinius etiam sorici hyemem dormiendo transfigi scribit.

E.

Rustici cavernas istorum murium infixis designant virgis, ut his indicibus hyemis initio effossuri vntantur, cavae enim seu cellas subterraneas satis amplias habent, ubi auellanæ congerunt, omnes quidem bonas & integras, relictis vitiis.

F.

*La*cibum non admitti certò scio: quam obrem errant qui eundem glirem putant.

G.

Remedia eadem ei attribuerim quæ Plinius muri syluatico, paulo ante nobis enumerata, quoniam & animal ipsum vel idem est, vel omnino cognatum.

DE MURE NAPELLI.

Nec iam napelli, si quis est ad sylvestres referendus videtur. Sorinus alias succinus, ego vocem vtrang; de prauatam puto probissimus) mus est parvus, antipharmacum napelli, Syluat cus & Veterus glossographus Auicennæ. Napelli enim radicibus pascitur vtaivit. Alij non animal, si d herbam iuxta adnasci scribunt, quæ vim illam napello contrariam possideat: cur sententia etiam ipse access. rim. nam & apud Marcellum empiricum tora & antitora, hoc est napelli & antinapelli herbarum nomina legimus: & eadem hodieq; durant. Quanquam Matthæolus hunc murem sibi in altissimis montibus iuxta napellum apprehensum tradit, sed non describit. Plura lege in Lupo a. vbi deaconito & napello copiose differunt.

DE SORICE.

A.

SORICEM mihi videri hoc genus muri esse, quod nostri ab ancillariis nominabant, superius dixi in capite de mure syluatico: quoniam & sylvestris est, & cauda pilosa & per lyem dormit, quæ omnia sorice Pinius adscribit, hoc tantum impedit, quod sorice Pinii s pilosas tribuit aures: ego nostrum auellanarum, utita dicam, murem, glabias habere puto, sed reliqua tres notæ maiores sunt, quam vna tantilla impedire debeat. Mus exiguum est animal incola domus nostræ, qui à sono quem rodendo facit, Latinè erisam sorex vocatur: quamvis aliqui ita distinguant ut mus domesticus sit, sorex sylvestris, Spontinus. Itali quidem & Galli soricis nomen pro mure domestico etiamnum servant. & forte etiam veteres aliquando sic vni sunt. In Arcadia, inquit Varro, suis fuit ad opinguis, ut in eius corpori sorex exsarcitur, & pepererit mures, Soricis iecinoris fibras cum Luna augeri ac minui, ita ut numerus respondeat Plinius scribit, & alibi idem de mure. Item si castratus emittatur fogarii cæteros, de sorice Plinius, de mure Auicenna scribit. Sorex sylvestris est mus, maior domesticus, Fr. Alunus. Plinius quidem & propriè dictus sorex, neq; minor neq; maior domesticus mus est: vtq; enim modo aliqui interpretantur, sed falso, ut apparet, quum nomine soricis supradictæ noutri conueniant. Murius quoddam genus rubeum est, brevi carda, aucta vocis, quod propriè sorex vocatur, & est venenosum: quam ob causam non capitur à catis, Albertus: Sed hunc murem araneum esse, à nostris vulgo spatz mäst vel nuzer dictum, inferiorius demonstrabo. Quanquam & Ge. Agricola nostrum murem murem arancum esse suspicatur, & Carolus Stephanus in Veneto murem araneum à sorice non distinguunt. Mæcæpaxies Gaza ex Aristotele sorices vertit: quod non probo, cum Plinius mures agrestes interpretetur de quibus supra diximus. Hispani soricem, ut amicus quidam ad nos scripsit, vocant sorce, vel raton peqi émo: si a quaerendum est an id nomen muri araneo potius conueniat ut Illyricum etiam niemegka mys quo soricem significari itidem ex amici cuiusdam literis accepti. Sorex Latinum est vocabulū, eo quod anima huiuscmodi rotat & in modum serræ præcidat Isidorus. Sed conicerit alii quis etymon esse Græcum, ut à voce οὐρα (sic murem Nicander appellat) aspiratione in consonantem versa, ut ab οὐρα super, οὐ sus, &c. fiat syrax & sorex. Rattu in Illyrica lingua sczarch vocat quasi soricem. Caulem procole, sauritem pro sorice dicimus, Seruus.

B.

Aures soricibus pilose sunt, Plinius. Soricum fibras respondere numero Lunæ exquisitè diligenter, Idem lib. 2. Idem alibi de fibris in iecore murem soricit. Vide in Mure b. Boum caudis longissimus cæulis. idem scotofus est veterinis: longi in infima parte, ut bulus & sorici, Plinius.

Sorices

C.

Sorices & ipsoe hyeme condi author est Nigidius, sicut glires, Plin. Sorex desicitat, Author Philomelæ. Egomet meo iudicio miser quasi sorex perij: Verba sunt Parmenonis Terentiani in Eunicho, qui delusus à Pythia prodiderat se seni. Donatus admonet esse prouerbium in eos qui suapte voce produntur. Atq; hinc existimat du&ctam esse metaphoram, quod soricem proprium sit vel stridere clarus quam mures, vel strepere magis cum obrodunt friuola, ad quam vocem multi se extendentes, quamvis per tenebras noctis transfigunt eos. Vsurpat hoc adagium D. Aurelius Augustinus in primo de ordine lib. erga suum Licentium, qui dum pulsata tabula, soricem strepitu absterret, ipse sepe prodebat Augustino quod vigilaret. Allusit eodem Origenes homilia in Genesim tertiam: Sed videbor, inquit, ipse meis indicij captus, Erasim.

D.

Formicosam arborem sorices cauent, Plinius 10.71. Sorices & ardeolæ inuicem foetibus infidiantur, Ibidem. Transtulit autem haec Plinius ex Aristotelis lib. 9. de histor. anim. cap. 1. vbi legitur, Πόλεμος ἡ παράγεται, τὸν δὲ αὐτοὺς οἱ εὐτελεῖς καὶ τὸν τούτος ἡ γένωσιν, vbi Gaza hippo vertit piponem auem.

E.

Scripserunt quidam sorices fugari, si unus castratus emitatur, Plin. Hoc Aggregator ex Plinio citans, non sorices sed mures ita fugari scribit, ut Auicenna quoq; vt recitauit in Mure e. Ne sorices vel mures laudent vites, quæ secundum edificia sunt, docet Columella libro de arborib. cap. 15. cuius verba recitabo infra in Mure araneo A.

G.

Si oculi nigri ascendentia placeant, soricem prægnanti edendum exhibent, Plinius. Si prægnans artus captiuus soricis edit. Dicuntur foetus nigrantia lumina fangi, Serenus. Paralyticæ cauentibus, pinguis glirium decoloratum & soricum utilissima tradunt esse, Plin. Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis claritatem visus restitui dicunt: multoq; magis gliris aut muris sylvestris cinere: Cum Attico melle cinis & adeps soricis combusti tritus lachrymosis oculis plurimum confert, Plin. Glires & sorices combusti, & cinis eorum melli admixtus, si inde quotidie manegustent, sanabunt qui claritatem oculorum desiderant, Sext. Glirium (gryllorum, Plinius: quod minus placet) vel soricum cinis ex oleo impositus pernionibus medetur, Marcell.

H.

Sorex in masculino genere prima producta effertur: Si prægnans artus captiuus soricis edit, Serenus. Licinius imperator spadonum aulicorumq; insolentiam mitè compescuit, tineas soricesq; palatinos appellans, Egnatius ex Aurelio Victore. A sorice fit soriceus & soricinus: vnde soricinos dentes dixit Plautus, Sipontinus. Soriculata vestis pretiosa, Plinius lib. 8. Calcagninus legit surculata. Vide supra in Mure h.a. in murinus adiectiuo. Mus soriculus si in mustum inciderit, quomodo curandum sit mustum: vide supra in Mure e. Heliogabalus iubebat sibi decem milia murium exhiberi, mille mustelas mille sorices, Lampridius. Soricum occentu dirimi auspicia, annales refertos habemus, Plinius. Occensus soricis auditus Fabio Maximo dictaturam, & C Flaminio magisterium equitum, deponendi causam dedit, Alexand. ab Alexandre. Prouerbium, Egomet meo iudicio quasi sorex perij, vide supra in c.

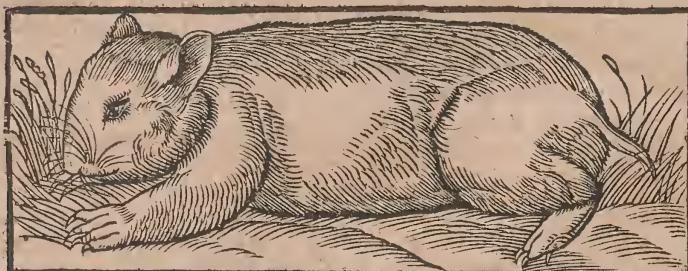
DE MVRE NORICO VEL CITELLO.

Nus Noricus (inquit Ge. Agricola) quem citellum appellant, in terra caueris habitat. Ei corpus ut mustela domesticæ, longum & tenuem: cauda admodum brevis: color pilis, ut cuniculorum quorundam pilis, cinereus, sed dilutior. Sicut talpa caret auribus, sed non caret foraminibus, quibus sonum ut quis recipit. Dentes habet muris dentium similes. Ex huius etiam pellibus, quamquam non sunt pretiosæ, vestes solent confici, Hac Agricola: Interpretatur autem Germanicæ pile. Mus quidam colore ferè sicut cuniculi, magnitudine mustela, in terra habitat in Austria, & vocatur apud nos Zyzel (lego zyzel) aures non habet, sed tantum foramina auditus, Albertus de animalibus 2.1.5. Et alibi in nonum Aristoteles librum capite 34. Noctua, inquit, venantur mures, & lacertulos, & ceacoydolos, quod genus est muris zychel (lego zyzel) apud nos dictum. Græcæ legitur, μῦς & σαύπες & σφοδρὰς, id est mures, lacertas, & sphondylas: Gaza verticulos interpretatur: sunt autem infecta. Citellus vox ficta est ex Germanica zyzel. Aliqui dicunt zeisole genus esse muris apud Vngaros, simile sciuro, in terra cauis se condens. Hieronymus Tragus de pilosella herba sic vulgo dicta scribens citellos magnos nominat, die grossen zysmuss, tanquam & minores sint huius generis. Vocant sanguinem araneum aliqui zysmuss: ficto ad vocem quam edit nomine. Ego eundem murém nostros pellifaces putto vocare bilchmus: nam & Agricola citellum Germanicæ interpretatur pile. De etymo mihi non constat. Aliqui eundem appellant grosse haselmuss, id est maiorem murem auellanarium, quod auellanæ similiter congerat: differt autem à minore (quem supra descripsimus cum pictura) tum aliâs, tum magnitudine, tum quod in cibum venit, minor nequaquam. Bilchos mures, ut ita vocem, ex Croatia & regionibus circa Venetiam mitti audio. Ego pellies tantum vidi in pileis inde consutis, colore fusco ex cinereo ferè, peculiari quodam odore, vnde capiti quidam nocere putant. Pileum inde confectionum, drachma ferè, aut insuper obolo, qui aduixerat vendebat. Complures in uno cauo reperiunt a iunctis, circiter quadraginta interdum, cum magna auellanarum castanearumque copia: & eam ob causam à rusticis (per hyemem puto) inquiri, ut nuces auferat magis quam ipsorum gratia: quamquam & ipsi in cibo lauti delicatiq; nec parui pretij habentur.

Eduntur autem tum recentes, tum in fumo siccatae. Pellifaces vestium margines etiam his pellibus ornant & muniunt, (quod ipsi dicunt verbraemen,) constant enim pilis in se conferatis & firmis. Ab antris suis infuso aliquo humore expelluntur citelli, ut criceti etiam & cuniculi, Albertus. Animal quod nos (Bohemii) syfel vocamus, criceto non omnino absimile est, nisi quod pilo vestitur leporinum referente tam colore quam mollitie.

Præter morem murium cicuratur nonnunquam. Illud insigne habet, quod cum sit bucculis leuiter protuberantibus, duntaxat quoties inanes sunt, tamen in eas vix credibilem numerum tritici infarciat, cœu in folles quospidam, atque ita in suos cuniculos commicatum in futuram hyemem congerat. Hæc ex S. gismundo Gelenio Bohemo coghoui.

DE CRICETO.

*Effigies Criceti hoc sumpta est ex Germanico libro De quadrupedibus.
Michælis Heri.*

*Alia eiusdem accuratio, quam à Io Kentm... accepit,
eo corporis habitu: quo per iracundiam esse solet, aut
cum se comprimit, ut color eius (nam pictum cum
coloribus ad vivum misit) in parte prona su-
pinaq; & in lateribus appareret.*

CRICETVS, ut dicunt quidam, animal est parvulum, in terra habitans, capite vario, dorso rubore, ventre candido, pilus pellici tam tenaciter haeret, ut citius pellis de carne recedat, quam pilus auillatur. De antre suo non facile extrahitur, nisi aqua feruente, vel alioquin humore infuso: & in hoc conuenit cum cuniculo & citello, de quo alibi diximus. Germanice vocatur *hamester*: animal est valde mordax & iracundum, Albertus lib. 22. Haud scio an idem sit animal quod eodem libro in litera T. describit, his verbis: Traner (*videtur Germanica vox*) animal est parvum, spatiolum (forte speciosum) rubei coloris, cuniculi magnitudine, mirum in modum pugnax & animosum: in cuius signum ad protectionem capit & cerebri à natura galeam osseam accepit. Ego cricetum vivum nō vidi, sed pelles olim Francfordia venales, quas *hamester* appellabant. Effigies quam damus desumpta est ex Germanico libro de quadrupedibus Michælis Heri: qui hoc animal ratto paulo maius esse scribit, colore castaneo aut spadiceo (*laefer farb oder brunliche*) agilitate mira, noxio mortu, ita ut homini etiam aliquando molestum sit, perquam iracundum & in vindictam præceps si quis urget, aut à cauerna depellere conetur. Addit, aniculas quasdam adipem eius tanquam morbis quibusdam auxiliarem colligere. Audio etiam in agris circa Argentoratum reperi, & vocari *korthfaerle*, ac si porcellos frumentarios dicas, quod in cauernas in arvis frumento consitis fodiant: pinguiscunt admodum, quam ob causam porcellis forte comparantur, (quanquā & alij mures unde hyraces Oppiano dicti, suis rostro vel corporis forma conferuntur.) In Turingia abundant, & saepe frumentarii populati in cauernas suas congerunt: magnitudine inter cuniculum & rattum: Audace ad eū in hominem aliquando insilient, & dentes cum infligunt vix remittant. In cibum non veniunt, sed pelles consuuntur ad vestimenta: sunt enim, ut Albertus inquit, pilorum tenacissimæ. Ge. Agricola in libro de animalibus subterraneis, cū viuerram descripsisset, subdit: Illius generis est etiam *hamester*, quem quidam cricetum nominant. Etenim existit iracundus & mordax adeò, ut si eum eques incaute persequatur, soleat proslire & os equi appetere: & si prehenderit, mordieus tenere. In terræ cauernis habitat, non aliter atq; cuniculus, sed angustis: & idcirco pellis, qua parte vtrinque coxam tegit, à pilis est nuda. Maior paulo quam domestica mustela existit: pedes habet admodum breves. Pilis in dorso color est ferè leporis: in ventre niger: in lateribus, rufulus. Sed vtrinque latus maculis albis, tribus numero distinguitur. Suprema capit pars, ut etiam ceruix, eundem, quem dorsum, habet colorem: tempora rutila sunt, guttur est candidum: caudæ, quæ palmum longa est, similiter leporis color. Pilis autem sic inhaerent cuti ut ex ea difficulter euelli possint. Ac cutis quidem faciliter à carne auellitur, quam pili ex cute radicitus extrahantur. Atque ob hanc causam & varietatem pelles eius sunt pretiosæ. Multa frumenti grana in specum congerit, & vtrinque dentibus mandit. Quare nostri hominem voracem huius animalis nomine appellant. Ager Turingiæ eorum animalium plenus, ob copiam & bonitatem frumenti. Hucusq; Agricola. Ego inter mures potius quam mustelas numerare volui, quod cauernas subit, & frumentum in ijs colligit: qui vietus murium non mustelarum est. Sed utri generi adscribi debeat, certius etiam ex dentibus iudicabitur: qui muribus bini anteriori multum prominent, mustelis ad latera tantum canini parum præ cæteris eminent. Criceti nomen ab Illyrica voce factum coniicio. Vocant enim Illyrij hunc murem skrzeciek, ut ex Gelenio nostro didici: qui etiam in Lexico suo Symphono, hæc vocem Illyricam, & duas Græcas, ἀρκτοῦς & κέρες, εἰς παραλλήλη ponit. Kέρες quidē ab Hesychio exponitur ἀρκτοῖς μῦσι, id est mus agrestis. Posset etiā cricetus ἄρκτος κέρες per onomatopæiam dictus esse, quod est ποινὴ τρωγός οὐ δοτελεῖ. Hæc bestiola (inquit idem Gelenius in suis ad me literis) Gracè arctomys vocatur, non ideo quod sit peculiaris Septentrionalibus tractibus, quamquam vix alibi reperitur, aut certe infrequens est: sed quod figura ac colore vrsam referat,

magni-

magnitudine soricem grandiusculum non superans: habet enim caudam peræque mutilam, & bipes incedit interdum, præsertim commotio: prioribus vero pedibus pro manibus vtitur, & si haberet tantum virium quantū animi, vrsis ipsiis esset truculentior. nec enim in aduersam venatoris frontem insilire tantillum animal vereatur, licet nec dentibus nec vnguis admodum noxiū: habitat autem in subterraneis foveis, & latet hyeme. Si quæ parua animalia audacia suā, videtur eadem perquā calida esse: & tale animal est quod in segetibus, degit, fuluum & varium in facie nigris maculis, quod Germanis hamster vocatur, maius ratto, minus catto, breuisbus cruribus, audax & mordax valde, Albertus. Cæterum arctomys memoratur à D. Hieronymo in libro ad Suniam & Fretem, Psalm. 104. Omnes, inquit, chœrogylios simili voce transtulerunt, (pro Hebraica saphan: pro qua Hieronymus etiam Leuit. 11. & Deut. 14. chœrogylium interpretatur Prover. 30. lepusculum:) soli LXX. lepores interpretati sunt. Sciendum autem est animal esse non maius hericio, habens similitudinem muris & vrsi: vnde & in Palæstina ἡρικοῦ dicitur. Et magna est in istis regionibus huius generis abundantia, semperq; in cavernis petrarum & terra foveis habitare consueuerunt, Hæc Hieronymus. Eruditus quidam apud nos arctomy n murem alpinum esse iudicat, de quo inferius agam. De chœrogylio in Cuniculo & Echino dixi. Saphan Hebreorum non alium quam cuniculum esse suo loco asserui.

H A M E S T E R animal est agreste (vt Ge. Fabricius in epistola ad me scripsit) sub terra habitans, apud nos non ignotum, colore vario, vt ex descriptione doctissimi viri Geor. Agricola licet cognoscere. Ventre non candido, quod initio auctore Alberto posuisti, sed potius nigerrimo. In posteriores pedes cum erigitur, colore & habitu vrsum refert. Quæ cauæ fortasse est, vt aliqui putarint idem hoc esse animal cum eo, quod ἡρικοῦ vocarunt Palestini. Dentes habet in anterioris orisima supremaq; parte binos, prominentes & acutos: malas laxas & amplas, ambas exportando importando que replet: ambabus mandit, vnde nostris de homine vorace sermo ortus est, *Er frissi vnde ein hamster*, de eo qui ambabus malis expletis vorat, quo vitio Stalimus seruus in Trinummo Plauti notatur. Cum terram effodit, primum anterioribus pedibus (quos talpæ similes habet breuitate, sed minus latos) eam retrahit, longius progressus, ore exportat. Cuniculos ad antrum plures agit cubiti profunditate, sed ad modum angustos, sic vt laterum pilositu reditumq; alterat: antrum intus extendit ad capienda frumenta. Angustia cuniculorum & multitudine, partim contra animalium insidias apta est, partim ad effugium: interior vero amplitudo, & domicilium præbet & horreum. Cuniculi etiam obliquè fossi, & in alios incidentes efficiunt, vt latibulum eius, si quis perfodiatur terram, difficultius inueniat. Messis tempore, grana omnis generis frumenti importat: neque minus in colligendo industrius, quam in eligendo conseruandoq; est astutus, optima enim reponit, & ne sub terra excrescentia minus durent, fibras & capillamenta granorum omnium arredit, interdù stipulas gramenq; colligit. Congestis granis hiens incubare fertur, vt auarus indormit saccis, qui in Satyra reprehenditur. Somno pinguiscit, vt glires, vt cuniculi. Terra ante cuniculos eruta, non tumuli modo assurgit, vt talparum tumuli: sed vt agger dilatatur, idq; propter cavernarum multitudinem aptius est. Ea tamen caverna è qua plerunq; exit, semita proditur, & in aditu nihil impedimenti habet, reliquæ terra superius ingesta sunt rectiores: quas cum aperire vult, auersus egreditur. Vnum antrum mas & fœmella simul habitant: dito fœtu pristinum relinquent. & nouum fodunt domicilium. In masculo hoc infidelitatis inest, quod paratis intus copijs. Fœmella excludit: quæ perfidiam fraude vñscitur: nam propinquam aliquam occupans cavernam, congestis frumentis, non sentiente masculo, ex altera parte pariter fruitur. Adeò natura mirabiliter prospexit omnium in opia: nec aliter inter homines pleriq; quod æquitate nequeunt, fraude impetrant. Venit hoc quoq; in sermonem vulgi, vt hominē parum fidum & suorum non studiosum appetat. *Ein ungereuen hamster*. Cantillant puellæ rusticæ de hoc carmen non illèpidum, quod Iambicis quaternarijs conatus sum exprimere.

*Hamester ipse cum sua
Prudens catuq; coniuge,
Stipat profundum pluribus
Per tempus antrum frugibus.
Positq; solus ut frui,
Leclis aceruis hordei
Auarus, antro credulans
Extrudit arte coniuges.
Serua, inquit, exiens foras,
Cæli serena & pluuias,
At per fidus multiplices
Opponit inimis obices.*

*Bed fæminis quis inßram
Vincat dolis astutiam?
Nonum patris concubinum
Furatur omne triticum.
Egens maritus perfidam
Oferat per antra coniugem,
Ne se repellet blanditis
Demulcer intenam sunis,
Illi esse tam communia
Seruata dum sinn bona,
Rufus fruuntur mutuus
Anirus, cibis, amplexibus.*

Vñscitur hoc animal frumento omnis generis: & si domi alatur, pane ac carnibus: in agro etiā mures venatur. Cibum cum capit, in pedes prioribus erigitur. Pedibus prioribus caput, aures, os demulcere solet: quod & sciurus & feles, & inter amphibia castor quoq; facit. Quamvis autem corpore exiguum sit, natura tamē est pugnax & temerarium. Lacessum quidquid ore gestat, pullatis vtroq; pede malis, subito egerit, recta hostem inuidens, spiritu oris & assaultu proterum ac minax. Vnde rursus nostri de eo, qui iracundus est, & ore immanitatem spirat, dicere consueuerunt: *Du fruest vnde ein Hamster*. Nec terretur facile, etiam si viribus impar ei sit, quem petit. Quamobrē alii etiam prouerbio locum dedit, vt nostri hominem insani temerarium vocent, *Ein tollen Hamster*. Acrius resistentem, fugit: fugientem cursu insequitur. Vidi ipse, cum equum assultando naribus corripuisse, nō prius mortuus dimisiisse, quam ferro occidetur. Tollitur varijs modis. Nam aut infusa calida expellitur, vel intus suffocatur, aut ligone ruroue effossus occiditur, aut à canibus, interdum à vulpe eruitur, læditur: aut decipula pondere superiori imposito opprimitur, aut viuus denique arte capitur, idque noctis tempore, cum ad prædam egreditur, interdiu enim plerunque latet. Ante cavernam visitatam, quæ (vt dixi) tritum lemitæ deprehenditur, olla, quæ caspiæque planiciem, terræ infoditur. Fundo ollæ terra duorum digeruntur altitudine injicitur, desuper circumquaque tegens ollam imponitur lapis. Is eleuator ligno, ad quod panis frustula infra alligatur. Inter ollæ & cavernæ spaciū, micæ panis sparguntur, quas persequens & in ollam insiliens, ligno cedente capitur. Captus reliquorum more animalium, cibum non attingit. Silapis coctilis, quales sunt quibus paumenta sternuntur aut quibus imbricæ faunt, ollæ fuerit impositus, captum animal sit, nēc ne, ex humore lapidis mane cognoscitur:

etenim spiritus animalis inclusi & sanguinis, propter raritatem penetrans, lapide humectat. Hamestris pellis maxime durabilis: ex ijs talare quoddam & varium pallium fit, quo in Misena & Silesia admodum honorato mulieres vntuntur, nigri rutilique coloris, cum latis ex lutea pellibus fimbriis. Eiusmodi pallium ferè estimatur quindecim aut viginti aureorum Rhenensium precio: nam factas è panno tres quatuorve vestes diuturnitate superat. In Turingia & Misena hoc animal frequens est, non omnibus tamen in locis: in Turingia eo abundant totus tractus Erfurianus, & Salencensis: in Misena, Lipsensis & Pegensis ager, uberrima & fertilissima vtriusque regionis loca. In Lusatia circa Radeburgum, è satis panici effoditur, Mulbergia ad Albitum in vinetis reperitur: nam maturis quoque vniuersitatem vestitur. Hamestrum nostrum viuum in olla clausa cremare ad equorum medicinas solent.

DE MVRIBVS DIVERSIS SECUNDVM REGIONES, ORDINE LITERARVM.

VRES aliquoties à regionibus cognominari reperio, quod duobus modis contingit: uno, quod forma corporis non nihil euariet: altero, quod non forma, sed ingenio & muribus peculiare alicubi aliquid præter nostrarum regionum mures in se habeant. Vt cuncti est, nos omnes hic ab aliqua regione cognominatos una alphabeti serie complectemur.

In Oriente mures magni sunt, ut Alexander scribit, vulpium magnitudine, qui & homines & alia animalia infestant, Albertus: cætera animalia perimunt: homines licet non occidant mortibus, tamen molestant, Liber de nat. rerum. Americus Vespuccius scribit se in insula quadam Oceani mille leucis ab Vlyssone distante mures quam maximos inuenisse.

Aegyptiis muribus prædurus ferè vt herinaceis pilus est: sunt etiā alii, qui recti bipedes ambulent: habent enim crura posteriora longa, priora brevia, ortus eorum quoque numerosus est, Aristoteles. Aegyptiis muribus datus pilus sicut herinacei. Idem bipedes ambulant, ceu alpini, similiterque residunt in clunes & prioribus pedibus ut manibus vntuntur, Plinius: sed alios non eosdem esse qui bipedes ambulant, & illos quibus herinaceis similes pili sunt, ex Aristotele patet: Item ex Herodoto, qui tamen nō Aegyptios sed Africanos hos mures facit. Apud Afros seu Pcenos pastorales (inquit) in Africa Orientem versus, tria murium genera sunt, quorum alii bipedes vocantur, alii zegeries Punica lingua, quod in nostra pollet idem quod colles, (βασιλεῖς) alii echines. Plura murium genera in Cyrenaica regione sunt, alii lata fronde, alii acuta, alii herinaceorum genere pungentibus pilis, Plinius. In Cyrene diuersa tum colore tum forma murium genera nasci ferunt, ac quosdam ipsorum quemadmodum feles, ita lata facie esse: alios viperæ speciem similitudinemque gerentes, acutas spinas habere, quos indigenæ echenatas vocant, Aelianus interprete Gillio: sed male, vt appareat ex Aristotelis verbis, quæ in Mirabilibus sic sonat: In Cyrene aiunt diuersa esse murium tum forma tum colore genera: οὐδὲ τὸν τοποτεχνοτεχνοῦ εἴτε τὸν γάλακτον γίνεται τὸν δὲ ἔχοντες, οὐδὲ καλούσθων ἔχοντες (forte legendum ἔχουσα, vt Herodotus etiam habet, à recto ἔχει.) echina quidé visperam significat: verum muribus istis nihil cum viperæ communè esse, sed cum echino tantum spinas acutas, Aristotelis & Plinij verbis facile obtinetur. In Aegypto audio bipedes mures maxima magnitudine esse, & prioribus pedibus tanquam manibus vti, eosdemque rectos duobus pedibus nitentes gradī: cum autem in sequentibus vrgentur, salire. Aelianus ex Theophrasto.

Sunt & alii in Aegypto mures, qui in agros & messes grassantur: De quibus Aelianus, Primum (inquit) vt in Aegypto pluit, perparuulis guttis mures nasci solent, qui longe lateque totis aruis vagantes, maxima calamitate ex spicarum circumfusione & succisione segetes afficiunt, & manipulorum acerosus vastantes, magnum Aegyptiis negotium exhibent: eo fit, vt ijs insidias eis conentur muscipulas tendere, & sepimenti repellere, & fossis ac incisionibus arcere: sed mures vt minime ad muscipulas accedunt, sic cum sint ad saliendum apti, & sepes transcedunt, & fossas transiliunt. Aegyptiis vero de spe & conatu depulsi, omni machinatione insidiarum, tanquam parum efficaci relicta, se ad suppliciter deprecandam à Deo calamitatem vertunt. Mures diuinæ iræ metu, in montem quempiam aciei instructione ordinem quadrangulum conseruentes discedunt: horum omnium natu minimi primo in ordine consistunt, maximi vero extreum agmen dicunt, eos quia laetitudine deficiunt, vrgent, ac seipso sequi cogunt. Quod si exit in eis minimi natu laborantes subsistant, omnes quoque consequentes, vt est in more bellorum institutoque positum, insistunt, & interquiescunt: Si multique se, vt primi mouere cœperunt, cæteri continuo omnes subsequuntur. Hoc idem qui Pontum incolunt mures illic agere dicunt, Haec tenus Aelianus. Ceterum in Aegypto ex terra & imbre mures nasci, pluribus authorum testimonij comprobatum est supra in historia murium agrestium.

Africæ mures cum biberint moriuntur, Aristoteles: sed forte hoc vniuersale est omnibus muribus, vt legit Ephesius, Niphus. Vide supra in Mure. vbi de venenis ipsorum egimus. Pulmonum vitijs medentur & mures, maxime Africani, detraeta cute in oleo & sale decocti, atque in cibo sumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis excretionibus medetur, Plinius.

Africæ murium diuersa sunt genera: alii bipedes, alii duris erinaceorum pilis, alii lata facie vt mustelæ. Sed hos mures alii Cyrenaicos vel Aegyptios vocant, vt superius retuli.

Alpini muris historiam infra separatim dabimus.

In Arabia mures sunt multo soricibus (τρίχωμα) auctiores, quibus crura priora vel palmi (στριβαλῆς) mensura, posteriora ad primum digiti nodum habentur, (ταῦτα διαδικαστηταὶ περιτιμαὶ τῶν ἀλπίων: intelligo tam brevia vt nihil eorum extra corpus emineat præterquam digiti cum suo articulo, vt in aibus apodibus,) Aristoteles.

Armeniorum vestem μυρῶν fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura varie ornatam, Cælius. Aggregator Plinium muris Armeni mentionem facere scribit lib. 29. mibi nihil tale apud Pliniū occurrit: & forte murem Armenum alicubi pro mure araneo legit.

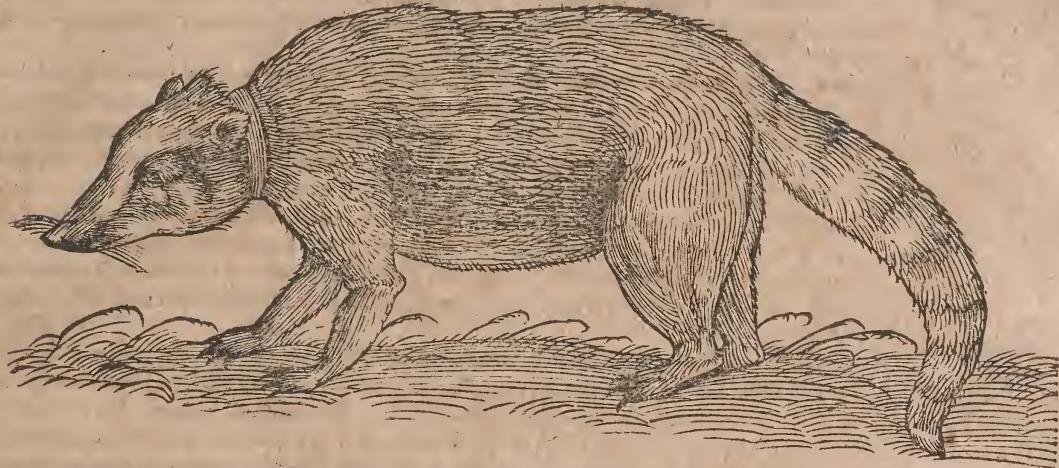
In Cappadocia genus muris nascitur, νεζές appellatum, aliqui scirum vocant, Varinus. Vide in Glire A.

De Caspijs muribus Aelianus scribens: Amyntas (inquit) in Mansionibus, quas sic inscripsit, in Caspiam dicit infinitam murum multititudinem accedere, eosdemque in perennibus fluuijs rapide præcipitantibus intrepidè in natura, & caudas inter se mordicus tenentes (vt de lupis similiter fertur) firmamentū habere, eoque firmo vinculo fluuios transmittere. Cum autem in arationes transferint, segetes succidunt, & in arbores ascendentes fructus edunt,

edunt, & ramos frangunt: Quibus Caspij vbi resistere non queunt, hoc modo infestas eorū incursiones moluntur vlcisci, vt non habentibus vncinatos vngues auibus quippiam noceant, quæ quidem ipsæ tantis gregibus vt nubes esse videantur eò aduolantes. mures sedibus pellunt, & suo proprio quodam naturæ munere à Caspijs famem depellunt, neq; magnitudine inferiores quam Aegyptij ichneumones (intelligendum videtur murcs Caspios ichneumonum magnitudine esse:) Itemq; agrestes sunt & acerbi. & robore dentium non aliter dissicare ac deuorare possunt, quam mares ferrum in Tercione Babyloniae, quorum pelles molles institores ad Persas vehunt, quibus uestes consuuntur, & corpus optime souetur, Hæc Aelianus.

Cyrenaici mures, vide superius in Aegyptijs. Mus Getulus, videtur esse de muribus Africanis, vel his quos legimus in Cyrenaica regione esse fronte lata, (Plin. ἡλανωτερπες ὁστεραι γαλαι Arist. hoc potius puto esse mures Getulos,) vel illis quos in Africa bipedes dicunt, vbi & alijs zegeries (ad sciurös, ea vox alludit) dicuntur Punicalingua, quos Græci θερη dixeris. Sed quærendum an furones vulgo dicti huius generis sint: nam & illos ex Africa primum aduectos arbitror, quibus etiam similes mustelæ albæ, mures Pontici appellantur. Vide infra in Sciuro Getulo.

Indicus mus. vel mus Pharaonis, vt eruditio quidam recentiores scribunt, non alias est quam ichneumone. Hospes quidam meus nuper Monaci in Bauaria se vidisse mihi narrabat murem peregrinum, quem Indicum appellarent qui demonstrabant, cauda oblonga & ore instar muris acuminato.

Mus Indicus alius, vt videtur, ab Ichneumone. Misit ad me aliquando Ant. Musa Brasauolus Muris Indici (sic enim appellabat) effigiem: quam ego priusquam veram à Bellonio exhibitam vidissim, Ichneumonis esse coniiciebam: & rostro quidem (si barbam adimas) & auriculis ferè conuenit: sed differt cauda, qua Felem magis refert: & alijs pluribus quæ facile conferendo est obseruare. Eam, vt accepi, posui.

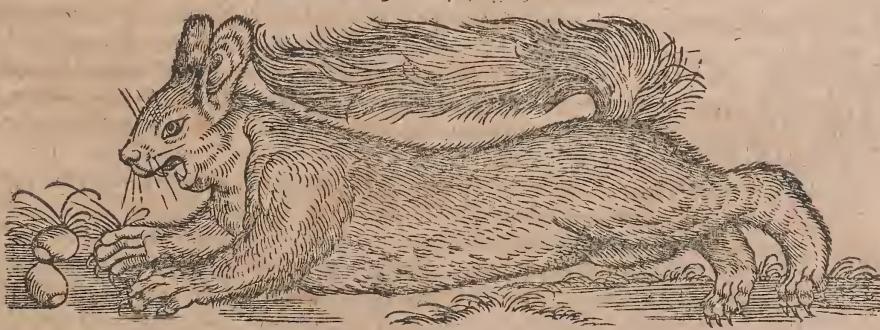
De Norico mure id est citello, iam supra scripti.

Mures quosdam sylvestres magnitudine muris & specie mustellina, colore ceu virides, per campos vagantes, & foramina subeuntes in Pannonia conspeximus, Fr. Massarius: à quo etiam Ge. Agricola mutuatus videtur.

De Ponticis & Venetis muribus in sequentibus priuatum tractabo.

DE PONTICO. SÉV VENETO MVRÉ, QVEM VULGO VARIVM VOCANT.

Effigies huius muris à sciuro vulgari colore tantum differt. Appossumus autem sciuri figuram communem, & hic & infra in sciuro, propter illos qui colores forte adiicient: aliter enim semel posuisse fatus erat.

Vs Ponticus Aristoteli & Plinio memoratus, nomē à Ponto habet, quodd à regionibus ad Septentrionem circa Pontum peteretur ad usum ornatumq; vestium. Græci quidem hodie vulgo etiam domesticum murem, ponticum inceptè vocant. Pontici mures (inquit Hermolaus in Corollario) alij vnius coloris sunt, alij varij. Ex hoc genere creditur esse pelles, quibus muniri uestes cōtra frigora coepere: candidos eorū armillinos. Fordidū vulgus nominat: nā varij parte tantū prona canticant. Venetis in dorso color, à quo dossuariz pelle vocantur: quandoq; ferrugineus deterior priore, Hæc Hermol. Varios Isidorus & Albert. hoc genus mutuū à colore vocant, vt paulo post recitabo: Itali quidē etiamnum vulgo sic nominant, varæ. Nostris feeb vel vech, quasi Fennicum aut Venetū, à regionibus vnde adseruntur, aliqui
Vuerich

Vuerik, quod nomen à vario formatum videri potest, alij expresso etiam coloris nomine grauvnerck, id est varius canos vel cinereos; alij pundten vel pündmüs, tanquam Ponticos mures: vel potius quoniam in fasciculos (quos nostri bündt vocant) colligati venduntur: in singulos quinquaginta pretium ferè drachmæ viginti. Hermolaus in verbis iam recitatis Venetum murum à vario, colore saltem distinguere videtur: ego discriben nescio: sed ita Venetus, aut (vt Ge. Agricola vocat) Fennicus hodie dici videtur, vt olim Ponticus, nec pe à regione cuiuscunq; coloris afferretur. Varius tamen, si totus sit albus, (vener enim omnibus albicat) dici non potest. Venetos olim ad Vistulam sedisse, & Borussiæ gentem fuisse legimus: inde profectos Danubio trajecto occupasse Illyriam, &c. sunt qui eos nunc Sclauos seu Vinthos & Vinthones, Vuenden dici velint: ad sinum Venedicum habitant. Fenno Ptolemaeus 3.5. Sarmatia gentes dicit, sub Venedis habitantes. Volaterranus hos esse putat qui hodie Prutheni aut Lituani dicuntur. Mures Pontici albi sunt, & hyeme conduntur: hos ego existimauerim quos vulgo armellinos vocant, Volaterranus: Eiusdem sententia Ge. Agricola est, & Olaus magnus. Distinctus Hermolaus, non enim simpliciter vt illi Ponticum murem armillinū interpretatur, sed album dunataxat. armillini enim dicti semper tori sunt albi, extrema tantum cauda excepta quæ nigra est. Sed hic etiam ad muris Pontici genus referendus mihi non videtur: quum non aliud sit quam mustela alba, quæ apud nos etiam hyeme albescit, & hermelin appellatur. Atqui mus Ponticus non mustelarum, sed murium generis est: imo sciurorum, vel ipse potius sciurus, nisi colore differet, vt ex sequentibus apparebit. Nec refert quod hyeme condi & dormire dicuntur Pontici mures, quod hermelini etiam nostri faciunt. Verisimile est enim non istos tantum mures, sed alia etiam murium genera & similia parua animalia, vbi ingens frigus & perpetuæ illo tempore profunda que niues vagari impediunt, latere propemodum omnia:

Autigitur mus Ponticus albus colore tantum à ceteris differt, vt sit de sciurus albus, et si talem reperiiri non dum audiuierim: avi si hermelinus nosster est (vel vt Itali proferunt armellinus) veterum & recentiorum ferè inscita proditur, qui mustelam murem Ponticum fecerunt. Quoniam vt lepores alpini albescunt hyeme, & late ad suum colorem redeunt: sic & mustela in regionibus montanis aut frigidis. Armillini vocantur mures alpium & Septentrionis, Hermolaus in Plinio. Plura vide in mustela s.

Mus varius, quem quidam glirem vocant, Albertus. Et alibi, Glis colore varius est, in dorso griseus, in ventre albus: breuioris pili & tenerioris corij quam animal quod verè varium vocatur. Sentit autem murem Ponticum verè varium vocari. Varius est bestiola de genere piroli (id est sciuri) paulò amplior quam mustela: in arboribus habitat, & fortificat. A re nomen habet, in ventre nanq; candidus est, in dorso colorem habet cinereum, eleganter atq; spectabilem, Isidorus & Albertus.

Sciurus Fennicus non cauda, non figura & lineamentis totius corporis, non magnitudine, non moribus, sed solo colore differt à nostrato sciuro: nam in candido cinereus est, cum nostras aut rutili s sit aut niger: attamci in ea Sarmatia parte, quam hodie Poloniæ vocamus, inuenitur cui rutilus color mixtus cinereo. Vtriq; hoc est iam Fennico quam nostrati duo inferiores dentes sunt longi: uterque cum graditur, demissam caudam trahit: quum vescitur, cibis in priores pedes, quibus vt mures vescitur, pro manibus sumit: posterioribus clunibus infici. Vescitur vero faginis glandibus, castaneis, nucibus aquilanis, pomis, & similibns fructibus. Vtriq; cum hiberno tempore latent, pro cibo somnus (v. gliri) quare sciurum & glirem eundem existimauit Ge. Agricola) atq; per id temporis pingue sunt, Hec omnia G. Agricola. A mure Fennico, vt idem testatur, nomē habent Fechberg & Schönbberg, arcus puto circa Saxoniam sic dictæ. Poloni murum sylvestrium, qui in pretio habentur ad vestimenta, præsertim nobilium, vt nuper ex indigena quodam didici, genera præcipua habent quatuor, qua & nominibus discernunt. Popieliza grisei coloris est. Gronostaj, animal albissimum in fine cauda nigricat. Nouogrodela (ab oppido quodam puto eiusdem nominis) albicat quidem, sed ita vt sit intermixtum aliquid griseum. Vnieuwerka castaneo colore claro est. Hæc genera omnia parua sunt: differtur coloribus, capitis forma: & viatu, quod alia in terra, alia in arboribus degant. Hæc Polono dictante excepti. Secundum quidem genus, non aliud quam hermelinum vulgo dictum esse appetet. Primum & tertium ad variorum sive Ponticorum genus retulerimini: tertium idem sit lassicio muri, de quo inferius. Quartum genus sciurum significat.

In Lanzerucca Scandinauia sylua, quæ ad octoginta miliaria extenditur, varij, hermelini, zobelli, martes & alia diuersa animalia reperiuntur, Olaus Magnus.

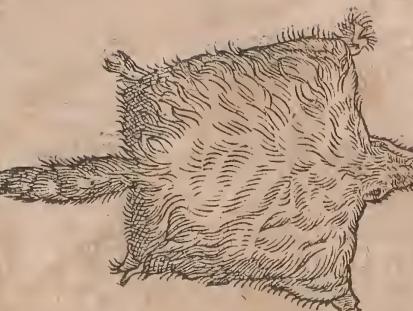
Mures Pontici ruminant, licet vtrinq; dentatis sint, Aristoteles. Pontici quoq; mures simili modo (vt pecora) remandant, Plinius.

Mures hi vulgares ruminant, quamuis ex alio (quam Pontici) genere sint, Plinius. Glires latent in ipsiæ arboribus piugescunt; per id tempus vñ hemeter: itidem mus Pontici generis, (cui color albus, quod Gaza omisit,) Aristoteles: Græcæ est, & albus. Videtur autem abieetus articulus speciem designare, aut qualcmq; dfferentiam: tanquam & alterius coloris mures Ponticos reperiiri dicat. Conditur hyeme & Pontici mures, hi dunt taxat albi: quorum palatum in gustu sagacissimum autores quoniam modo intellexerint, miror, Plin. Varij nidum & mores & cibum habent piroli (id est sciuri,) Albert.

Variorum è pellibus vtilis & ornatus vestitus fit, Albert. His pellibus in ornatu vestium gloriantur homines vtriusque sexus, Isidor. Pellifices ornamenti causa vestium, quas ex alijs pellibus conficerint. oras hisce pellibus munient. Habent & nescio quas vestes sacerdotales, qui canonici dicuntur, multis in locis ex varijs vna cum caudis ad imum dependentibus marginem consutus. Instruxit & ex muribus luxuriam suam vita: alios magis frigoribus, alios medio annu tempore à Septentrionibus petendo. Armanus corpora, debellamus animos, Hermolaus.

ASPREOLVM in Germanicis commentarijs lego: & quid legam, nescio. Scaliger. Ego Sciurum Ponticum sive Varium esse coniicio. Quoniam Sigismundus Liber Baro in Commentarijs rerum Moscouiticarum, vbi de pellibus diuersis è Moscouia ad ferri solitis mentionem facit, Sciuros Ponticos præterierit, quorum pelles inter præcipias sunt, nisi Aspreolorum nomine eos inte ligamus. Aspreolorum pelliculæ (inquit) ex diuersis partibus adferuntur &c. ex nonnullis semper decem numero colligata, quarum in singulis fasciculis duæ sunt optimæ, quas Litzschna appellant, tres aliquanto deteriores, quas Crasna vocant: quatuor, quas Pocrasna: & ultima Molischna dicta, omnium vilissima. Harum singula vna aut duabus dengis emittur. Meliores & selectas in Germaniam & alijs mercatores magno suo commodo portant. Sicille. Aspreoli quidem nomen, ad Pirolum vel Spitiolum (sic enim barbari quidem scriptores Sciurum vocant) accedit:

Mvs Ponticus aut Scythicus, Sciurus, alias, quem volantem cognominant, licebit & Sciurum latum nominare. Huius pelles duas Antonius Schnebergerus meus è Lithuaniae Vilna ad me misit. Mitto tibi (inquit) pelle parvam, superficie pilorum cinerea siue albicante: radice vero (id est, parte interiori) è fusco nigricante. Popyelyca latayacza, id est, Murem Ponticum volantem, à celeritate cognominant. Semper humidior appetet, non potest à pell. onibus praeparari. Utuntur ad oculos dolentes abstergendos, vim quandam singularem ad oculorum dolores mitigandos aut curandos ei inesse persuasi: ego inollitum ei invenio inuitasse primum ut oculis abstergendis adhibetur, sed etiam ipsi non firmiter cuti hærent, non sine periculo fieri videtur. Iuxta

vel supra anteriores pedes, pilos ferè in orbem emineentes habent: alas appellant quidam de arbore in arborem volare putant. Sic ille. Ego pelles missas cum cruda essent, & à tunc ne perirent periculum, pellifaci dedi: qui eas praeparauit cum aceto & facie vini, &c. unde egregie remollit & extensa sunt, earum nunc utraq; longa est palmo duos (id est digitos octo) capite & cauda exceptis, latitudo eadē: ut Mus vel Sciurus quadratus vocari mereatur. Cauda quatuor aut quinq; digitorum est: similis cæterorum Sciurorum caudis, densis hirsuta pilis, albo nigroq; distincta. Ventris & totius pronæ partis color candidat, pilis interius fuscis. Pilorum mollities summa est, & ad oculos aliāmū pàrtem demulcendam lenissimo ductu tanquam holoserici, sed multò mollior, idonea. Auriculæ breuiores rotundioresq; quam in Sciuro. Pedes non satis apparent: Prona pars à supina distinguitur cù linea quadam, à qua prominentes pili densiores solidioresq; sunt: &, ut conijcio, ad volatum promouent: sicuti etiam ipsa corporis prætentus latitudo: ut pisces lati sua latitudine natant. Aiebat pellifex vidisse se apud Silesios vestes etiā his pelliculis (quibus nihil tenerius) præparatis subducere.

Mures in Ponto incolarum supplicationibus ad deum factis auertuntur ab agris, ut Aegyptij quoq; Aelianus. Sed aliud hoc murium genus videtur, agrestē, non sylvestre: ut illi etiam in Heraclœa insula Ponti, de quorum religione dixi supra in Mure h.

SIMOR, apud Parthos vocatur genus quoddam muris syriæstris, μυρούσαγες, cuius pellibus utuntur ad uestes, τεχνῶν, Hesychius & Varin.

SCYTHICVM murem eruditus quidam coniicit esse qui vulgo zobellus dicitur: quem nos mustelarum esse generis suo loco docebimus. Scythici quidem muris veterum quod sciām nemo meminīt.

DE MURE ALPINO.

A.

Mur alpinus cognomen traxit ex alpibus in quibus nascitur. Etsi enim alia quoq; murium genera alpes gignant, hoc unum tamen genus, non nisi in altissimis alpium, & circa ipsos vertices nascitur, ut ipse multis excelsissimis montibus peragrat animaduerti. Itali vulgo murmont vocat, vel (ut Hermol. scribit) marmoram: ut Matthœolus, marmontana, (Galli quidē cœrcopithecum marmot vocant.) Rhæti qui Italie loquuntur, montanellam: Aliqui etiā in Italia, ut audīo, varozain. Varios quidem mures Ponticos Italij nominari supra dixi. Galli, ni fallor, marmotes sic eum vocare videtur Scaliger, nouo nomine marmotam appellans. Germani, præsertim Heluetij, corrupta à mure montano nomine murmelthier, alij murmentile. Alij ficto nomine misbellerle, propter acutam & tinnulam vocem, quæ caniculas etiam sic propriè dictas, superat. Emptra (Liber de naturis rerum habet Enitra) ut quidam dicunt animal est parvulum in Germania: quod quidam murem montanum vocant, nec inuenitur, nisi in montibus, maximus è murium genere quos nostra producit regio, Albert. Germanicum forte fuerit, quasi Embdor, id est fœni cordi collector. Taxus animal est ferè in murium alpinorum genere, Brasauolus. Videtur autem hoc suspicatus, quoniam & in cavernis agit, & valde pinguiscit: sed cum neq; dormiat hyeme, neq; muris speciem referat, & ingenio & vietu multum differat ab alpiniis muribus, congenere illis minimè dixerim. Grapaldus & Alunus Itali viri non indocti, armelinos vulgo dicos, mures alpinos esse putant, inde scilicet persuasi, quod similiter hyemem somno sepulti exigant. Sed hi omnino mustelæ sunt quæ in locis aut regionibus frigidis per hyemem abscondunt, ut supra in Murebus Ponticis afferui, & pluribus dicam in Mustela.

Saphan Hebraicam vocem alijs chœrogyliuw, alijs leporem vel lepusculum, Λεπόνδα ή λαγών. Hieronymus & Lxx. interpretantur, alij herinaceum. Ego in Cuniculo omnino cuniculum esse docui: quanquam Hieronymus in annotationibus Psalmorum ad Suniam & Fretelam eandem vocem ἀρκτοῦ interpretatur, animal in Palestina abundans, à similitudine muris à vrsi nominatum. Galenius arctomyn murem vulgo cricetum dictum; Hieronymi arctomyn esse iudicat, cui & ipse assentior, ut supra in Criceti historia dixi. Eruditus quidā apud nos, murem alpinum: qui etsi ad hæc duo animalia quādam similitudinem habet, non videtur tamen in Syria & locis calidis reperi, quum apud nos in summis tantum montibus ijsq; frigidissimis & niuosis degat, nisi forte in Palestina, hoc est, in regionis illius montibus inveniatur. Vrso quidem & Muri communia quædam habere videtur, tum corporis specie, tum alijs. Græcius quidam recensior, cuius de animalibus aliquot libellum manu scriptum habeo: Arctomys (Αρκτοῦ, paroxytonum, inquit) vhus custodit cæteris pascientibus: & singuli partem pabuli ad eum deferunt, at si negligenter fuerit in custodia, & (homo) aliquis subito superuenerit, (cœnsū scilicet aduentu) ille non prodderit voce, a cæteris occiditur. Sic ille. Ego hæc alpino Muri tantum conuenire puto: non etiam Criceto. Galenus de alimentorum facultate 3. i. apud Lucanos in Italia animal reperi, aut οὐτε πατέσσις οὐτε Κριτης, hoc est medium quodammodo inter vrsum & suum: quo modo si recte legitur, non alius quām mæles aut taxus fuerit: at si pro οὐτε legas μυρο, intelligi poterit vel mus alpinus, quem apud Lucanos etiam in Apennini iugis reperi non dubito: vel Hieronymi arctomys. Vide quædam supra in Miele A. circa fineini.

B.

Murem alpinum veterum nemō ne nominavit quidem, solus Plinius pauca de eo scripsit.

Ego hi
storiant

dium quiddam. Crassitudine magis quam longitudine crescunt, Matthæolus.

Marmotæ (inquit Scaliger) Melis sunt magnitudine (*nostra minores sunt, inter Loporem ferè & Cuniculum*) & pilo: cauda item nulla pené. (*Nostrarum cauda ad sex plerumq; digitos accedit.*) Eundem quoq; ad modum crura brevia, aures breuissimæ, auriculis curtiissimis, atq; ad aspectum nullis, Vngues longi, acuti, firmi, vnci. robusti nigri. Inter Mures quidam connumerarunt: cum quorum natura nihil habent commune, præterquam quid, sicuti Sciuri sedentes, pedibus anterioribus vtuntur ad officia manuum. At hoc etiam Loporum genus vtrunq; facit: quorum capita non malè suis capitibus Marmotæ quoq; referunt. Cum Glirium specie conueniunt in somno, hyberno enim totos menses transiungit sopore. Cum Loporum Muriumq; dentibus eorum dentes multam habent affinitatem. Non nisi irritata sanguiunt, postquam cicures factæ sunt. Vnam aliuimus in Taurinis mansuetā: quæ lanea lineamq; omnem suppellectilem dentibus absumebat. Hoc etiam domestici solent Cuniculi. Earum vox à lepori na recedit in sōricinam, aut potius in cercopithecinam. Hęc Scaliger. Ego cum Plinio, & Alberto, Murium generi adnumeraui, multas ob causas, astipulantur & vulgaria nomina, quæ iam exposuimus.

Si quād-

istoriam eius adscribam, partim vt ipse obseruavi cum domi alerem hoc animal, à quo etiā quam adieci effigies ad viuū expressa est: partim vt ab hominibus fide dignis, & montium incolis cognoui: partim ex Chronicis Ioan. Stumpfij, vnde etiam Ge. Agricolam mutuatū video quæ de hoc mure in suo de subterraneis animatibus libello prodidit: & ex quadrupedum historia Michaëlis Heri. Alpinos mures in Aegypto etiam reperiri ex recētioribus quidam scriptis, Plinium testem aduocans. Atqui Plinij verba hæc sunt: Sunt his (muribus Alpinis) pares & in Aegypto: similiterq; residūt in clunes, & binis pedibus gradūt, prioribusq; vt manibus vtūtur. Hinc intelligimus non eosdem, sed similes eis, aut etiam magnitudine pares, in Aegypto nasci. Muri alpino magnitudo ferè leporis est, aut verius inter cuniculum & leporem: fele copulentior est, sed brevior cruribus. Species ac figura muris, ex qua mus dicitur. Vel, vt alij scribūt, forma & magnitudine est magni cuniculi, sed humili. & lato dorso: pilis durioribus quam cuniculus, colore vt plurimū ruffo, qui in alijs clarior, in alijs obscurior & fuscus est. Magnis oculis, prominētibus media magnitudine, Hermol. Apud Plinium sic legimus, Conduntur & Alpini mures, quibus magnitudo media est: ex quibus verbis nihil assequor certi: Ponticos enim mures tantum ante Alpinos nominavit, nec ullos alios, inter quos & Ponticos Alpini media magnitudine esse dici possint, quamobrem legerim, Condūtūr & Alpini, quibus magnitudo media extat (id est prominet) oculorum: sic & Hermolaus legisse videtur: quanquam in castigationibus nullam huius loci mentionem facit, vt neq; Gelenius. Auriculas mutilas & quasi decurtatas habet, (tam breues, vt vix eminere appareant, Matthæolus. Idem caput leporis ei tribuit, pilū taxi, vngues satis acutos.) Priora dentes supra infraquæ binos vsi sciurus, & longos acutosq; habet, fibrinis ferè similes, subflavos. Circa nasum & labra superiora nigrae ei & asperæ setæ rigent, tanquam feli. Longitudo caudæ, dodrans dimidiis, vt Stumpfius: vel vt Agricola, duo palmi & amplius. Crura brevia, crassa, & villis superius referta: quibus & venter imus densis ac longiusculis munitur. Digitæ pedū vrsinis similes: vngues longi, nigri, quibus altè effudit terram. Posterioribus pedibus non secus ac versus ire solet, ac interdum ingredi bipes: quod & Plinius scribit, vt paulo superius recitauit. Dorsum præpingue habet, quū cæteræ corporis partes sint macræ, quanquam hæc vert nec pinguitudo nec caro dici potest: sed vi mamillarum caro in bubus, inter eas est me-

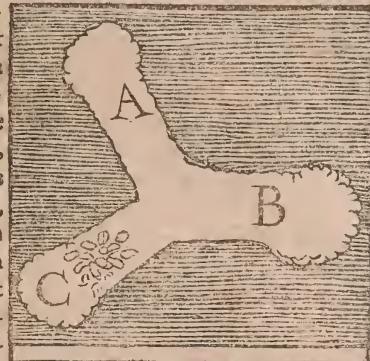
C.

Si quando inter se collidunt, ut catelli clamorem faciunt. Ceterum cum irascuntur, vel tempore mutationem denunciant, argutissimam vocem fistulae acuta & aures laudenti similem edunt: Idq; non in montibus raro, speculator praesertim, de quo mox dicemus: sed etiam cum domi aluntur apud homines. Ab hac voce aded acuta & tinnula, aliqui Germanicè ficto nomine hunc murem appellant *mistereller*, ut supra dixi. Ambulant aliquando bipedes, ut & Aegyptij mures, subiduntque in clunes, & prioribus ut manus utuntur, Plinius. Mus alpinus demittit se aut saltat ab alto: ascendit etiam inter duos parietes ut purgatores caminorum: instar simia per gressus aliquot rectus incedit. Cibum in priores pedes sumit ut scelus: ut idem scelus & simia crederis usque eo in clunibus residet, quoad ipsum comederit. Vesicatur autem non modo fructibus, sed & alijs diversis cibis: praesertim si à teneris domesticè educetur: ut, pane, carne, pila, bus, lute, pulmento: cupidè verd, lacte, butyro, caseo. In alpibus cuniculis aliquando in casas vaccariorum accedit, cibilac seruantur, in ipso farto deprehenduntur. Dum lacedit, oris suæ sonum sicuti procellus emittit. Ossa etiam rodit: scarabeis magi delectatur. Spondyllo, que herba prærens est panaci similis, cupidè vesicatur, item brassica praesertim capitata. Non bibit, puto, in montibus: quoniam semper æstate herbas recentes habet, hyeme vero dormit. Hi mures multum dormiunt: & in cavernis suis delitescent, quas miro artificio fodunt. Nam, ut Rhaetus quidam mihi nuper narravit, duo foramina domiciliis sui faciunt, que in diuersum tendunt, quod apposita figura vrcung; demonstrauit. B. igitur locus est, ubi habitant, non apertus, sed monti continuus. c. foramen, iuxta quod excernunt, nec nunquam per illud vel ingredi vel egredi solent, sed tantum per oppositum foramen. A. Hoc id est initio hyemis obturant iuxta principium aditus: deinde (post aliquot dies) excrementorum etiam foramen obturant, idq; non infra sed supra excrements. Est autem A. situm superiore montis loco, c. inferiore. Cibilia exstruant sceno, stramentis, sarmentis, Agricola. Cum niibus iam montes teguntur, circa diuorum Michaelis aut Galli festum, in domicilium se abdant, & foramina, ut dixi, occludunt, terra tam solidè infarcta subiectaque, ut facilius sit fodendo terram integrum ad latera, quam illam foraminibus infarctam penetrare. (Postquam cubilia in specu strauerint, ipsum aditum atq; os eius sarmentis & terra obstruant & obturant, Agricola.) Sicuti à ventorum vi, ab imbris, à frigore, degunt, & dormiendo ad ver usq; perdurant sine omni elabo & potu, in globum erinacei instar conuoluti. Solent autem ferè quinq;, aut septem aut nouem, aut vndeclim, paulo plures uno in meatu cubare. Hinc factum est apud Alpinos populos prouerbium in hominem somniculosum, Er müßsyn zyt geschlaffen haben wvie ein murmelthier: hoc est, Necesse habet certum dormiendo tempus consumere instar mures Alpini. Dormiunt autem hyeme etiam si domi alantur, extra zetas vel hypocausta emissi: in aliquem sub scalis aliquam recessum abdit. Ego cum dormiturient aliquando hunc murem initio hyemis, in vas ligneum è scandulis abieguis concinnat & sceno semiplenum deposuisse, addito etiam quo magis à frigore tuerer operculo, post aliquot dies mortuum reperi. In causa fuit respiratio exclusa: quod si foraminibus aliquot operculum terebrasset, viuus hyemè exigere potuisset. Itaq; miror cum aditus cauorum suorum in montib. tam solidè arcta; & occludant, qui fiat quod respiratio eis non intercipiat. Quidam in eisdib; educati iam diu assueti non dormiunt. Conduncit hyeme Pontici mures, item Alpini. Sed hi pabulo ante in specus conuecto, cum quidam narrent alternos matrem ac foeminam supra se complexo falce herbas supinos, cauda mordicus apprehensa, lauicem detrahi ad specum: ideoq; illo tempore detrito esse dorso, Plinius. Miraverò eis machinatio & solertia, cum foenum iam congererent. Vtius enim humi stratus erectis pedibus omnibus facient dorso, in quem tanquam in plaustrum quoddam, ceteri ea que congererent consciunt: & sic onustum cauda mordicus apprehensa in specum trahunt, & quasi quodam modo inueniunt, Agricola. Eodem modo castores ligna aduehent, & taxos effossam terram pro domicilijs, donec satis ampla sint, euehent, apud recentiores legimus. Fides penes authores esto. Hoc quidem à faceto aliquo homine de industria fictum appetet, solere hos mures foenum in dorso gestare, cauda per dorsum ad os reducta & mordicus comprehensa obfirmatum, pro fune scilicet ut homines foenum baiulant.

Empta, hoc est mus montanus, animal est parvulum in Germania, ut quidam dicunt: huius generis mas & foema simul foenum colligunt per estatem, vnde hyeme vivant, hoc per cumulos (forte, cuniculos) in terram recondunt. Est autem foema astuta & vorax foeni, mas contra partus: quamobrem foema de specu expulsa, aditum obturat, & ingressu oam prohibet. Illa retro alicubi aditum occultum fodit, & foenum consumit. Itaque verno tempore foema obesa, mas autem per quam macilentus egreditur, Albertus. (Idem de criceto mure quidam mihi retulit, quod vulgo sic de ipso feratur in Turingia. Ille tamen non foenum sed frumentum colligit.) Hoc si verum est, empram foemanam portius quam Ocnialellum, mulierē luxuriosam & mariti labore quesita temere prodigentem significatur, à pictoribus pingendam locabimus. Somno plurimum indulget: Cum vigilat vero, semper aliquid agit, stramina, foenum, rallas, linteola cubili suo importans, quibus os ita compleat, ut nihil amplius capere possit, reliquum pedibus accipit & trahit. (Si & citelli mures bucculis tritico mire infantes, in suos se cuniculos recipiunt.) In montibus quidem, foenum quod in saxis mollissimum crescit collectum in cavernam deferunt, ut hyeme mollius dormiant, Stumpfius & Agricola. In domibus etiam ubi aluntur, cubilia sua excrementis non inquinant, sed in angulum aliquem se recipiunt: ubi vesicam & alui suæ pilulas exonerent. Ligna etiam dentibus suis ita erodunt & excavant, ut per ea transire queant. Hoc animal dum vivit, satis grauem & aliquo modo virosum (nostri dicunt vultelen) odorem emittit, murinum ferè, praesertim æstate cum nondum pinguescit, Stumpfius.

D.

Ante cuniculos suos in Sole interdum collidunt, ut mustelarum vel martium catuli: & simul immurmurant aut latrant etiam instar canicularum: idem faciunt ubi inter homines educantur, Stumpfius: qui se huic generis murem biennio domi aliisque scribit. Cum irritatus exaserbit iracundia, facilis fit cum adhuc indomitus & insuetus homini est, acriter mordet, idq; dentibus anterioribus. Cicur vero non nunquam alludit, & dentibus pediculos hominis captat instar simile, Idem. Et rursus, Ex feris quidem nostri orbis vix ullam reperiatis, quæ aded mansuet.

De Quadrupedibus

monosuera & familiaris homini reddatur: sic cicurati, canes oderunt, & grauitate se mordent in hominum scitice prætentia, vbi canes se defendere non audent. Cum è cauetna montuagi egreduntur ad pastum, ad lusum, ad congerendum foenum, ex eis vnu aliquis remanet iuxta cauerne aditum, è sublimi aliqua specula quā potest diligentissimè & longissimè propiciens. Is cum vel hominem, vel pecudem, vel seram viderit, sine mota clamor, vel latratu adito, vel voce acutissimum fistula sonum referente: quo auditu vndeque omnes ad cauetnam concucunt, speculator postremus ingreditur, Stumpfius. Mus alpinus pro sua magnitudine robustissimum est animal: nam quidam satis robustus luanus cum ingredientem in suam cauernam hunc murem pede posteriore apprehendisset, nullo modo extrahere potuit. In planicie non admodum velox est, vt homo etiam currendo asseQUI possit, nisi preueniat in cauum aliquod subire. Cruribus & digitis est robustissimus & celeriter fodit, ita ut existimetur fodiendo etiam subterfugere hominem eius capiendi gratia fodientem.

E.

Laqueis quibusdam aut machinis ad cauernarum aditus appositis capluntur. Cæterum cibæ gratia ferè hyeme tantum dormientes effodiuntur, hunc in modum: Incoloratos & state cuniculos perticis iuxta infixis designant, quæ per hyemem inter nives emineant. Tum hyeme super circulis lignis per profundas nives accedunt cum fossorijs, & niue relecta, terraq; effossa, dormientes aspergunt. Obliter autem inter fodiendum terram illam subactam & quasi turundum, quo os antri obstruetum est, obseruant. Is enim si longior fuerit (pedum aliquot longitudine) vt penitus claudat, signum hyemis nimium duræ diuturnæ; interpretantur: sin bruis, contra. Loco effoso dormientes deprehenduntur, impari plerique; numero, quinque pariter, aut septem, aut nouem, aut undecim, pauloque plures: ita in corbes super foeno imponuntur, portanturq; dormientes quod liberunt. Neq; enim facile expurgiscuntur, nisi calor Solis, ignis, aut hypococausti eos resoluere. Cæterum diligenter obseruandum est tempus quo iam dormiant, ne ante illud fodiantur: pinguissimi quidem sub natalem Domini reperiuntur. Danda etiam opera vt inter fodiendum parum strepitus fiat, ne in calido suo loco excitentur: experienti enim capi non possunt: nam vtcung; strenue fodiat venator, ipsi fodiendo simul & retrocedunt, & pedibus quā effoderint terram reljendo fosforem impediunt, Stumpfius. Voce sua acuta & fistulam, vt dixi, repræsentante, vel ē mutationem significant, vel sibi quid aduersi accidere. Si tempestas sit aut pluviatum cœlum, non egrediuntur, sed in serenitate tantum. Cum pluviat, nivem aut frigus præsentiant, somnum appetunt: sin venturam & firmam serenitatem & constitutionem æris calidam, ludis varijsq; actionibus occupantur, Stumpfius. Si domit alantur, multum sepe damni inferunt, pannis alijsq; rebus atrofis, (vt sciuri & cuniculi,) Matthæolus.

F.

Hyeme, præsertim sub natalem Domini, in latebris suis pinguissimi effodiuntur. Occiduntur autem etiam num dormientes, cultro in iugulum adacto, vnde parum prioribus pedibus moueri incipiunt, sed expirant prius quā prorsus expurgiscantur. Sanguis vase excipitur. Mus ipse in aqua feruens & instar potelli depilatur, vnde caro glabra & alba appareat. Exenterato sanguis rufus infunditur, sic apparatus vel assatur, vel iure nigro conditur. Sed salit etiam infumaturq; Infumati vero vel in iure nigro parantur, vel cum rapis aut brassica capitata coquuntur, Stumpfius. (Infumari eos quidam etiam citat ex Plini 8.37. quod ego nūquam inuenio.) Et rufus, 40 Hi mures in Alpinis regionibus frequenter eduntur: præpingues sunt, & pinguitudo eorum non fluxa, sed solidiuscula est, & vt ita dicam χορδωδης. Hunc cibum etiam puerperis commendant: & vteri vitijs ac torsionibus ventris, (für die bärmuter vnd das grimmen, quæ vocabula nostri confundant,) prodeste aiunt, tum in cibo sumptu hoc animal, tum si adipere eius venter ac ymbilicus vngantur: somnum etiam promouere, & illitum iuare arthriticos. Caro muris montani salita magis quā recens probatur. Sal enim & nimiam eorum humiditatem exiccat, & grauitatem odoris emendat. Sed tum recens tum salita difficillima est concoctu, stomachum grauat, & nimium calefacit corpus, Matthæolus.

G.

Ventriculus musis Alpini imponitur contra colicam. Adspicere eius manus illitas toto dilecto facilis aluit tolerare frigus. Adipis parum in iure calido muris potum, partum accelerare creditur. Veterinarij quidam yngentis ad maligna equorum vlebra & quæ vermes appellant, cum alijs medicamentis, quæ valde siccant, aut etiam septicæ sunt, huius musis adipem admiscent. Eundem Matthæolus molliendis netuis & articulis contractis laudari scribit. Reliqua ex eo remedia vide in fine præcedentis capituli:

DE M V R E L A S S I C I O:

MURIS quem lassicum (*lassitz* Germanicè) nominant, pelles in pretiosatum numero habentur, is in cinereo candidus est, nec duobus digitis crassior, Ge. Agricola. Ego, si recte meminai, mustelæ quoddam genus Francfordiæ apud pellifices olim *laſſet* appellari audiui. Supra in Muribus Ponticis, nouogrode-
lam Polonis vocari dixi muris genus pretiosi, cuius pellis albicest quidem, sed ita ut sit intermixtum ali-
quid griseum; id est cinereum: quærendum an idem lassicus sit. Polonus quidam cui picturas animalium inspi-
ciendas dederam, figuræ furonis adscriptis Polonicum nomen novogrodek, non recte opinor. Alius Polonus
mustelam albam Polonicæ lasica vocari scripsit. Sunt qui lassicum murem non aliter à mustela alba vel hermelino
differre putent; nisi quod duabus ferè digitis brevior est; *harnball* vero Germanicè diutus eadem ferè mensura
hermelino longior.

DE M V R E A R A N E O.

A.

AANAKA, ἈΝΑΚΑ, Hebraicam vocem Lenitici vndeclimo; varie omnino interpretantur, reptile quod semper clamet, reptile volans, hirudinem vel sanguisugam, hericium, fibrum, ut supra in Echino dixi. Septuaginta & Hieronymus mygalen, id est mure araneum. Mugali alcale est, Aucenna 4.6.5.15. Apud Arnoldum Villanovanum in libro de venenis, legitur: Mugali, sehalali. Sed videntur haec nomina Arabes à Græca voce deducta corrupisse, vt alia pleraq; Murem araneum mygalem & mygalen Græci appellant, Hermolaus. Ego μυγάλην vno tantum in loco apud solum Diöscoridem libro secundo legi: qui tamen libi semper, vt & ceteri authores omnes tribus tantum syllabis mygalen nominat: Apud Suidam, & Varinum μυγάλην oxytonum scribitur, (ne calid addunt:) apud ceteros authores, nunc oxytonum, nunc paroxytonum, hoc rariissime, illud frequentissime, scribi inuenio. Nicander propter carmen μυγάλην dixit, prima syllaba producta. Herodotus (libro 2. de animalibus apud Aegyptios factis) mygalas maiores (mures, lego) araneos appellat, Volaterranus. Mus araneus, quem Græci σούραλην (lege, μυγάλην) appellant, Columel. 7.15. Cur vero mygale dicatur, non vna est sententia: mihi verissima videtur Aetij, qui mygale magnitudine muris esse scribit, (quamvis aliquanto minor sit) colore autem galæ, id est mustelæ similem. Amyntas μυγάλην (melius μυγάλην, vel μυγάλην) ait ex mure & mustela nascl, vt Scholiaest Nicandri scribit: sed hoc, inquit Marcellus Vergilius; nec verum nec verisimile est: qui enim ad generationem eobunt mus & mustela: quibus non solum dissimilis penitus natura, sed natuæ & exitiales inimicitæ sunt. Insulæ etiam Rodolphus quidam in Leniticum, Mygale (inquit) dicitur quasi mus gulosus. Marcellus Vergilius Aetij super hoc etymo verba non recte transfert: neque enim eadem qua mus caudæ gracilitate est mygale, sed graciliore, & (vt Aetius scribit) breuiore: nec eadem rectus longitudine, sed multi longiore. Ge. Agricola rattum, vt vulgo dicimus, murem araneum esse suspicatus, mygalen dici putat, quod magis ferè mustelina, muris autem specie sit: quam obrem Latinè etiam aranei cognomen huic muri adiunctum coniicit, quod rattus vt araneus insectum pietates scandat. Sed rattum à mygale differre, facile deprehendet qui eum diligenter cum veterum descriptione, quam inox capite secundo recitabimus, contulerit. Muris genus rubeum, breui cauda, acutæ vocis, propriè forex vocatur: est autem venenosum, & ideo non capitur à felibus, Albertus. Nos omnino hunc murem nostra lingua vocamus mützer, cuius hic imáginem præposulimus, sundemq; araneum esse asserimus, quem feles capiunt quidem & occidunt, sed tanquam venenosum non edunt. Albertus sanè & Ge. Agricola, qui murem istum soricem esse crediderunt, vocis maxime argumento adducti videntur: quæ & huic muri quo de scribimus admodum acuta est, & similiter acutam soricem veteres tribuisse videntur ex proverbio quod apud Terentium legitimus. Egomet meo Indicio quasi forex periji. Sed meam de sorice veterum sententiam copiose iam supra explicau. Carolus Stephanus etiam in Vineto soricem & murem araneum confundere videtur: nisi soricis vocabulo tanquam generali vtatyr, quod ipsum quoq; non videtur probatum. Mus araneus exiguum animal atq; leuissimum est, quod aranei modo tenuissimum filum & gladi aciem concendit, Spontinus. Ego potius araneum à vi veneni dictum coniecerim, vt vulgo etiam araneum pisces cuius venenosæ sunt spinæ, si pungant, Venerijs nominant: Et tale quid innuere videtur Sylaticus, cum scribit: Mugali, id est draco marinus, & animal venenosum pusillū muri simile: nam & araneum pisces propter venenum pungentib. spinis insitum veteres ophini, id est serpentem nominarunt, & hodie quidam vulgo draconem vel dracem. Vegetius 3.77. murem cęcum nominat, & similiter Samonicus 4.7. Albertus murem cęcum interpretatur talpam, vt & Hesychius in dilitione Λωτ, cui interpretatione subiicit, αὐτάλαξ, μῦς τοφλός, διλογόνης. Sabaudi hodie murem araneum muser vel musette vocant: Galli muserain, vel muzeraigne, quæ voce Rhæti etiam vtuntur, qui loquuntur Italicè, müsleraing. Burgundi, sery. Vites que secundum ædificia sunt (inquit Carolus Stephanus) à soricibus & muribus infestantur, interdum etiam ee que in medijs agris. Eos autem sorices vidimus rostrum acutum, exportatum quidem admodum liabentes: & pilis oblongis in morem felium onusti, venenatos quidem eos, tum ipso mortu, tum etiam taetu: Vulgas nostrum vocat mésiraignes: quod vocabulum quiddam commune cum mure araneo videtur habere. Id vero ne in vitibus accidat (inquit Columella libro de arboribus cap. 15.) cum Luna Leonis, aut Sagittarij, aut Scorpionis vel Tauri tenet hospitium, noctu potentur vites, Hæc Carolus Stephanus: sed videri cum nobis soricem cum mure araneo confundere supra diximus. Helvetij à vicinis forte Gallis mutuati nominant mützer, quasi mure araneum: reliqua Germania spitzmuss, ab acutâ rostri figura: aliqui zifsmuss, per onomatopœiam à voce: sed nos supra aliūm ciselum sive citellum murem descripsimus, quem aliqui puto nominant grosse zifsmuss, id est citellum malorem. Hollandi, vt audio, mollmuss: nisi talpam potius hac voce significant, quam & Flandrimol appellant. Matthæolus Senensis ex Diöscorde topo ragnò transtulit: topo enim Italis hodie murem significat, ragnò araneum. A Silesijs autem Bisem mus dicitur quasi moschi mus: dicitur enim siccatus in furno moschum olere: pelis quidem petre melius olet, vna cum pilis, sed caro etiam olet. Excrementa quoq; eius moschum olent. De musco mure dicitur est superiorius in mure peregrino: Muribus araneis abundat in insula Britannia, in hodiernumq; diem barbari illi voce Romana vtuntur, Hermolaus in Plinium. Fieri quidem potest vt in nonnullis Anglia locis muris aranei nomen idem aut simile Latino in vsl

sit, transumptum scilicet à Gallis, cum maxima Anglia pars Saxonica & Gallica linguis duabus in unam confusis
vtatur. Ego tamē ab Anglis non aliam huius mūris nōmenclaturam vñaculā discere potui, quām shrevv: vel vt
alij scribunt, shrevve: alij erd schrevv, id est mutem araneum terrestrem. De hoc mure Guilielmī Turneri Angli
medici doctissimi verba ex epistola ante bīennium ad me data subscriptam: Murem araneum (inquit) puto me in
Anglia vidisse: Is nostrare lingua vocatur ashrovv aut à shrevv: mūs est ad modum niger (apud nos quidem in
Helvetia, ex fuso subruffus) cauda valde breui, & rostro admodum porrecto & acuto. Caput, quale habet ad te
mitto (misit autem nos myzeti op̄stri, quem hīc de pictū deditus, caput, sed alterius cuiusdam perexi-
guit mūris, dentibus non distinguitur à reliquis mūribus, cum araneus plurimum differat vt dicam in b.) vt melius
possis de eo iudicare. Si cui apud nos male imprecamur, dicitus, i beshroove the, hoc est imprecor tibi murem
araneum, siue mortis elius, siue aliud quodpiam ex eo malum. Hęc Turnerus. Hispanis hunc murem raton pe-
quénno dici puto, Illyrice niemegka myls, eti amici Hispanus & Bohemus soricem ita interpretati sint per epi-
stolas. Polonis keret. Aliqui animalculum quod nos vvisile appellamus, quod omnino mustela est, & à Gallis qui-
busdam præsertim cum albo colore est ermine nominatur, murem araneum esse putant: & Albertus mygalen
murem mustelæ interpretatur, qui aues in nido facientes venetur: sed horum error manifestior est, quām vt vel
paucis refutari debeat.

B.

In Italia mūribus araneis vñenatus est morsu, eosdem vñterior Apennina regio non habet, Plinius. Mures
araneos multos in Germania & tota Italia vidi, præcipue vero in Valle Anania Tridentinæ ditionis, ubi tamen 20
vñenatos non habentur, fortassis propter frigidam regionis temperiem: nam & scorpiones ibidem non sunt ve-
nientati, cum in ceteris Italiz locis plurimum suo veneno lēdant, Matthæolus. Mygale chamaeleonti simillim esse
dicitur, Obscurus. Præcedenti capite multa diximus de huius mūris corpore eiusq; partibus: hīc reliquæ addemus:
Mygalen aliqui dicunt animal esse minus mustela, colore ad cinereum declinante, cum subtilitate & tenuitate
(dentes ei tenues Aëtius tribuit: quanquam & mūs ipse totus exilior tenorūq; ceteris mūribus est) Auicenna.
Et rufus, Mygale leoninus aliquos formam colotemq; mūris habet. Albertus rubicundum colorem mūri ve-
nentato tribuit. Oculis est paruſ, Idem: quanquam autem totus hic mūs patuſ sit, oculos tamē ei multo quām
pro portione minores esse, ipse etiam obseruauit, & propter hanc oculorum paruſtatem vñsum ei admodum hebe-
tem esse puto, adē vt veterum quidam murem cæcum appellant, vt Veget. & Samonicus. Nicander μυγαλήν
τύφλην dixit. Et Plutarchus in Symposiaco 4. 5. Mygalen, inquit, ab Aegyptijs collauint, quod cæca sit: tenebras 30
enim antiquiores luce putant, Ibidem iecur eius in silentio Lunæ mīnū ab Aegyptijs creditum scribit: quod alij
de mūris etiam & soricis lecore proddiderant. Rostrum habet oblongum & acutum, Aëtius & Auicenna: talpe
instat, Matthæolus. Ea quidem est rostri eius figura, que apta ad fodendum videatur. Dentes habet tenues atq;
eos dupliet ordine fitos in vtraq; maxilla, quo sit vt quatuor dentum ordines habeat: & in morsis ab eo vulnera
quadrisido ordine conspicuntur, Aëtius. Matthæolus ex Aëtio citat, duos ordines dentum habere hanc murem,
vnū intra alium: quod mihi non placet, Græcum exemplar inspiciant quibus ad manum est. Dentum, inquit
Auicenna, tres sunt ordines: quorum alij super alios toti lunt retorsione parua ad superiora. Ceteri quidem mu-
res, vt & scuri & castores, dentes b'nos anterius oblongos habent, in ore verò interius molares in vtraq; maxilla
quaternos seorsim, tum infra tum supra: vt in summa, dentes incisores quatuor sint, molares sedecim. Sunt
autem molares, vt dixi, non solum quaterni, in unaque maxilla, sed quatuor etiam ordinibus discreti, vt recte 40
tetraschi, id est in quatuor diuidiordines, dicuntur, secundum Aëtium: videlicet ipsi molares tantum infra su-
praq; considerati. Quod si ab altera tantum parte, in inferiore aut superiori dentum taxat, tum molares tum incisorios
dentes respicias, tres ordines inuenies, secundum Auicennam: ex quibus incisorij longiores retortiq; sunt. Sed
hæc interpretatio ad reliquos mures magis quam araneum pertinet. Quod Matthæolus scribit vnū dentum
ordinem habet intra alium, nisi molares multo interius quām incisorios esse intelligat, quid sibi vellet non asse-
quor: scio pisces quosdam & serpentes, duos aut tres dentum verius habere; atq; vnū intra alium, sed in mu-
rū genere nihil tale inuenias. Muri araneo brevis & gracilis est cauda, Albertus & Massarius. Mūs araneus ex-
iguus est ylra modū, longo rostello, oculorum mæcie obtusa, Plinius Valerianus 3. 55. Hęc ism scripteram, cum
allatum mihi hanc musculum accuratius inspicere, & describere volui. Colore igitur partim fusco partim rufo
est, inter se mixtis: venter albicat: pedes posteriores planè in postrema corporis parte hærent. Totus grauiter 50
oleat, & vel odore venenum suum prodit. Caudæ breuissimis pilis obsita longitudo, digitii duo: reliqui corporis
tres, vel insuper dimidiis. Ocelli nigri & minimi sunt, paulo maiores quām talparum, magnitudine capituli mi-
nimæ aciculæ, vt non mirum sit ferè cæcum esse hunc murem, cui post talpam minimi omnia in quadrupedum
genere oculi contigerint. Et sane vulgo cæcum hoc animal creditur, atq; idem, vt aniculæ aut, oculis diuinitus
captum, vt minus nocere suo morsu possit: quod si vñcum esset, miraremur serpentes omnes (sola forte cæcilia
excepta) non visu tantum, sed eo etiam in plenisq; acutissimo præditos esse. Dentes vt minimi sunt, ita situ figu-
raq; ab aliorum tum quadrupedum tum murium dentibus differunt, componente quodammodo serpentium &
murium dentes in unum animal natura. Anterioris bini oblongi, non vt alij mūribus simplices sunt, sed alijs bi-
nis aut ternis denticulis enscentibus exasperantur, tantillis vt nisi diligenter inspicias non appareant. Hoc etiam
differunt à ceteris mūribus; quod bini illi oblongi non separati sint à ceteris inferioribus, (patio aliquo medie,
sed vñus omniū contiuus ordo est. Asperi planè & acuti sunt ferre instar, quidam binis alij ternis (vt tres poste-
riores puto) cu pīdibus, tam exigui vt ferè vñsum lateant, laterentq; magis hisi extremae partes cuspidum qua-
rundam rufso colore notarentur. Dentes circiter octo sunt vtrinque (reliquis mūribus quaternitantum) & in-
super duo longiores supra, infraq; totidem, ipsi etiam vt dixi duabus vel tribus cuspidibus serrati, quæ nisi quis
accuratè obseruet dentes per se videri possunt, & omnes ex uno esse enati.
Sed vt res clarior fieret, geminas icones hic adiect capitum multinorum
cum dentibus superioris maxilla: maior communem figuram & situm
dentium in omni genere murium (excepto araneo) & si nullum declarat,
ad cranium mūris agrestis representata: minor, aranei mūris dentium si-
tum figuramq; vt cunque refert,

C.

Mates aranei apud nos capluntur ferè circa hortos & stabula: hyeme quidem domos & stabula magis quam state ingrediuntur. Gaudent sanè circa simum bubulum versari. Simulachra Deorum cum foris speciosa apparet, intus continent se p^e muān θεοί μυζαλῶν ἐμπλατεύμενον αὐτοῖς, eiōtē, Lucianus in somnio. Vt lumen eis hebetissimum esse, & Ideo à nonnullis cæcos credi in b. dixi. Vox huic generi multò acutior quam alijs muribus, unde aliqui soricem crediderunt propter prouerbium, vt in A. retuli. Per onomatopœiam etiam à voce aliqui Germanicè hunc murem zismus nominant. Putauerunt aliqui araneum murem ex mure & mustela gigpi, ridiculè quidem vt in A. dixi. Plutarchus in Symposiaco 4.5. Aegyptiosas credidisse τὴν μυζαλήν περιθόην μυῶν πέμπτη γένεσιν, quorum verborum sensus non satis mihi constat. Mures aranei orbitam (id est vestigium rotarum) currit volutatione impressum si transiere, moriuntur, Plinius. Hoc quād verum sit, inquit Marcellus Verg. facile erit factō periculo cognoscere: at qui interim quodnam vulgo sit araneo muri nomen non docet. Ferunt non transit ab eo orbitam torpore quodam natura, Plinius. Negant transiri orbitam ab eo, natura quodam torpore: & si transierit, moritur: inde contra mortum eius terram ex orbita sumendam præcipiunt, Hermolaus. At alij veteres præter Plinium, non si transierit, sed si inciderit in orbitam, hunc murem perire scribunt. Noui & cęcam mygalen, inquit Nicander, in orbitis morientem: vbi Scholastes, Mygale cum cæca sit, in orbitas iuxta rotas incidens illic necatur: quasi non per antipathiam orbitæ, vt alij scribunt, sed cum inde evadere non matuteret, aut forte non possit, curu aliquo superueniente, pondere rotarum opprimatur. Mus araneus si in orbitam incident, naturali fato illic detentus emoritur, Marcellus. Mygale valde metuit orbitas: illapsa enim torpet ac tremit: ac si immotetur (quasi etiam evadere possit, si velir) læpe etiam moritur, Philes. Si in orbita incident, tanquam vinculis capitur ac moritur: quare & terra mortui quem inflixerit hic mus inspersa remedio est, Aelianus. Oculorum acie obtusa est, & ideo quantum existimo, iners ei natura, vt non possit transire orbitam, Plinius Valerianus. Tardiores multò sunt quād mures: hanc ob causam pariter & propter hebetudinem visus, s^epe in stabulis deprehensi occiduntur. Mygales cursus velincestus est in ultimo, Auicenna, vt Bellunensis legit, sensu minime claro, videtur autem tarditatem significare. Mygale animal patuum & venenosum, aliculus est vigoris in iuventute, sed continuè per ætatis incrementa torpescit, Albertus: proinde non mirum si iam ob ætatem torpidi aliquando in orbitis reperiantur, nec facile inde evadant. Mygale dicitur quasi mus gulosus, Rodolphus in Leuitico: sed ridiculam hanc etymologiam esse in A. dixi. Fraudulenta est, & dolo rapit quæ deuotet, Idem. Audiodum vngulas in stabulis viuentium s^epe ab eis perodi.

D.

Mygale animal gulosum & rapax, singit se mansuetum, sed cum quis ei appropinquat, mordens illico venenum infundit, vt legitur in annotatis in Leuiticum, Arnoldus de Villanova. Crudeli est animo, sed hunc dissimilans blanditur bestijs, & si potest veneno interficit, Albertus. Mygale pardalis exhorrescit, Philes. Omne iumentum murem araneum (non vt Gillius vertit mufetam,) reformidat, Aelianus. A felibus capitur quidem & occiditur, sed tanquam venenosus non editur. Ceti si deuorant, tabe mori dicuntur.

E. F.

Vites infestant sorices & mures, &c. vt in A. retuli, ex Carolo Stephano, qui mures araneos esse suspicatur qui id faciunt. Astutum esse animal videtur & difficulter capi: plerunque autem capitur primo frigore: tum enim prodens perit: presentim si in orbitam incident. Ne à felibus quidem in cibum admittuntur, vt miseris non de-40 fuisse qui homini e vino bibendam pro remedio sui mortis exhiberent, vt in g. dicemus.

G.

Mus araneus, qui cum in orbitam incident moritur, vstus in cinerem redactus, & cum adipe anserina permixtus, condylomatis inficiatus, mirum remedium adserit, Marcellus. Mus araneus pendens enecatus sic vt terram nec postea attingat, futunculum sanat, ter circundatus ei, toties expuentibus medente & eo cui medebitur, Plinius. Mus araneus si in orbitam incident, naturali fato illic detentus emoritur: hunc illic inuentum argilla, aut linteus, aut phænicio inuolue, & ex eo ter circumscribe parotidas, quæ in corpore subito turgebant, mira celeritate sanabis, Marcellus. Pro felle μυζαλῆς, (malum γαλῆς, id est mustelæ, cuius fel in vsu medicis esse legimus, mygales nunc quain: & Galeno etiā adscripta Antiballorena γαλῆς habent) fel camelii, Antiballorena apud Aeginetam. Muri aranei caudæ cins (impositus) prodest mortis à cane rabido, ita vt mus cui abscessa sit cauda viuus dimittatur, 50 Plin. Equo stropho Hippocrates veterinarius per os infundi iubet ramenta vngulatum (equi) anteriorum trita in quatuor corylis aquæ, η διαδηνυματο-μυζαλῆς λει. euulphus, hoc est vel aliquid tertæ à mure araneo effosse, vt in Hippocraticis legimus. Quin & ipse mus araneus aduersus mortum suum varijs modis prodeste dicitur, impositus, potus, appensus, vt in sequentibus dicemus. Prophylacticum quidem remedium, ne mordeatur homo vel aliud animal, præstantissimum esset, si superstitione amuleta carerent: recitabimus id tamen infra, vbi de mortu huius muris in iumentis curando agetur.

Muris aranei mortis venenatum esse: deg̃ signis eius & medendi ratione in genere.

In Italia muribus araneis venenatus est morsus, Plinius. Quibusdam in locis non haberet venenatum retuli supra in b. Muris aranei morsus interimere quandoque solet, Galenus ad Pisonem. Ipsi quidem hi mures tam venenati sunt, vt supra dixi, vt capti etiam occisiq; à felibus non comedantur. Cadaveribus eos veseci audio, vt non sit mirum venenosam hoc alimento vim in corpus eorum distribui. Præcipue vero noxius est eius morsus si prægnans momorderit, & si animal prægnans ab eo præsentim prægnante mordeatur, vt infra dictam vbi de iumentis ab eo demorsis agetur. Assuerant aliqui demorsum non alijs exulcerari, nisi prægnans (εγκυος: Marcellus Vergilius non recte legit εγκυος) mus araneus fuerit: tum enim auxilijs opus esse, Diocorides. Si prægnans momorderit, protinus dissilit, Plin. Pustulæ, si prægnans percussurit, nec aliter, rompuntur (erumpunt, & vlcus malignum faciunt,) vt Diocorides & Aëtius scripsere. Plinius non pustulas, sed ipsum murem araneum, si prægnans ferisset, dissilit protinus existimauit, Hermolaus. Ego Plinum Græcis non intellectis omnino errasse dixerim. Vide 70 etiam infra vbi de iumentis mortis agam, verba Aristotelis.

Sigia. M. ris aranei mortuum arguit, locum ambiens inflammatio, (dolor vehemens & punctura in corpore, & pectoris rubor in thorace, secundum dentes eius, Auicenna.) nigraq; pustula dilata sanie turgens exurgit: & partes omnes vicinae liuent, (bases seu radices fulvae sunt, & partes proximae, Auic.) Rupta pustula, depalpens vlcus, non est dissimile quod tergit, occupat. (Cum pustula fuditur, egreditur caro alba colore nerui, habens tunicas: & quandoque appetet in eis adustio quemadmodum: & quandoque corroditur & cadit, imo fluit initio pus virulentum, deinde putreficit, & corroditur, & caro cadit. Auic.) Intestinorum quoque termina, difficultas vtrinque, & frigiditas asperginitis offusio (*λυχνίας τοτίδης μειχνών*) consequuntur, (sudor frigidus corruptus, Auicenna.) Diocorides & Aetius. Sed video Auicennam sua ferè ex Paulo Aegineta transstilisse, quare Aegineta etiam verba adscribat. Vbi mus araneus la sit, sequuntur dolores pulsiles, & in singulis dentium eius animalia iactibus rubores, (&c. ut Diocor.) Cum pustulae dirupta album vlcus apparet: nam & membranas perutinas deradit: ad hanc, excidunt etiam partes de partione oborta his que serpuntur viceribus) simili: præterea etiam intestinorum termina comitantur, vtrine difficultas, & frigidus sudoris vndiq; eruptio, Hæc Aegineta. Manifesta sunt muris aranei vulnera, inquit Aetius: quadrifido enim ordine conspicuntur. Et sanguis quidem primò purus promanat, paulò post vero sanguinosus. Animal enim ipsum patrefactione occidit. Confuerunt etiam bullæ insurgere, quas si quis dirumpat, carnem subiacentem feculentam videbit, & fissuras disparatas. Inflatio autem sequitur demotus. Ceterum hoc animal frequentius ad testes infilire solet, (quod & Auicenna scribit,) eosque percutere, non hominis solum, sed cuiusque etiam bruti animalium.

Curandi ratio. Mus araneus pro sua magnitudine magna etiam vulnera facit: quod si parua aliquando imbecillius impetrans fecerit, ea curatu faciliora erunt. Pessimus vero morsus est quem prægnans (idque magis etiam, si prægnanti, ut supra dixi) inflixerit. Morsus differet ab inflammationis magnitudine apparet. Aetius libro 13. cap. 14. iubet primum adhiberi communia remedia, quæ scilicet eiusdem libri capite decimo descripsit, nempe ut morsus primum abluitur posca calida, deinde ab aliquo exugatur, cucurbitula cum plurima flamma adhibetur, loci vicini scarificentur, &c. Iubet etiam antidotos magnas exhibere. Strato apud eundem, locum demorsum primò scarificari iubet, deinde medicamenta imponi que virus extrahant, acris scilicet, qualia inferius plura recitabimus. Si locis non sit exulceratus, nec pustulae eruferint, imponuntur acris quædam, ut pyrethrū, aut allia trita, aut sinapis, aut etiam malua: (aut ablutus tantum negligitur) si vero exulceratus sit (quod fit maximè si prægnans mus fuerit) cortices granati dulcis decocti tritum imponuntur, & vlcera eodem decocto, aut magis myrti, perfusa fountur, ut Aetius ferè & Auicenna scribunt. Quæcumque remedia ad scolopendras mortum faciunt, hic etiam salubriter applicantur, Aetius & Aegineta.

Remedia topica, imponenda mortui muris aranei ordine literarum enumerata.

Absinthium bibitur cum vino contra muris aranei morsus, & draconem marinum, Diocorid. meminit etiam Plinius lib. 27. Medetur acetum scorpionum iactibus, canis, scolopendras, & muris aranei mortibus, & contra omnia aculeatorum venena & pruritus, Plinius. Græci medici & alij quorum scripta viderim aceto vtuntur contra hucus muris mortum, non per se, sed alijs remedij eo exceptis, ut ipso mure araneo vsto, galbano, hordi cinere, sinapi trito, chrysogono. Allium ne contra araneorum murium venenatum mortum valere miseremur, aconitum pardalianches debellat, & canum morsus, in que vulnera cum melle imponitur, Plinius. Allia contrita illinuntur, Diocorides, Aetius, Aegineta, Auicenna. Morsum cum cumulo integro & allio, putamine extirpescit non obiecto: eadem etiam cum oleo trita assidue & diligenter locis circumstis illinito, Aetius. Allium cum ficalneis folijs cyminoque emplastri modo imponitur, Diocorides. Althæa, vide in Malus inferius. Aquæ calidæ fatus conductit, Diocorides & Aetius: vi Ruellius & Marcellus vertunt: Græcè legitur *νέρων κατατάσσειν*: sed *γέγρι* pro aqua calida non accipitur: appetet deesse vocem: Aegineta, qui Diocoride ferè transcripta hac in parte, *ἄλλην* habet: est autem halme muria: & Aeginetam fecutus Auicenna, Fouetur (inquit) aqua falsa calida, ut Bellunensis legit. Aetius non *ἄλλην* sed *όξαλην* legit: quæ vox acidam muria significat. Vogula arletinæ cinis cum melle imponitur, Plin. Sec. Plinius Valerianus manifestè exprimit imponendum esse, Plinius tacit, & medicamentum bibendo mortuus subiunxit. Brassicæ semen aut folia, trita cum lasere & aceto morsis à mygale, vel cane etiam rabioso, vultus imponuntur, Geponica. Canis fimum illinito, quod & homini & equo medetur. Hierocles in Hippiatricis. Caprificus, vide in Fico infra. Chrysogoni folia contusa & ex aceto imposita, Diocor. Cumnum, vide in Allio supra. E nigra fiscu candidi caulinis illinuntur cum cera, Plinius. Caprifoli caulinis aut grossi quam minutissime, ad scorpionum iactus è vino bibuntur: Lac quoque instillatur plaga & folio imponuntur: item aduersus murem araneum, Plinius. Capriforum grossi cum erno & vino contra muris aranei morsus & scolopendras utiliter illinuntur, Diocor. Allium cum ficalneis folijs & cymino, Diocorides.

Ex galbano splenium per se, vel cum aceto tritum, Diocorides, Auicenna. Aetius. Hordeaceæ fatina cum aceto mulso illita, Diocorides & Aetius. Hordei cinis illitus, Plinius. Si ruptæ sint bullæ vel vlcera oborta, acida muriæ proliue, & hordeum vstum tritum imponere, Aetius.

Leporis coagulum cum aceto impositum, ut Aggregator citat ex Plini lib. 28. Vide lofra in remedij intra corpus sumendis. Malua vel maluæ folia, Auicenna & Aetius, Malua yluestris, Aeginet. Althæa inter melias (est autem ex yluestribus) contra omnes aculeatos iactus efficacior vis, præcipue scorpionum, vel parvum, similiusque, & muris aranei, Plinius. Mus araneus dissectus & impositus, ipse sui morsus veneficialuit, Diocorides, Aetius, Galenus de simplicibus 11. 46. Tritus ipse & impositus iactu suum sine dolore curat, Galenus ad Pisonem. Ipse mus araneus contra se remedio est, diuulsus & impositus: nam si prægnans momorderit, protinus dissilit, (non ipse mus, ut Plinius male ex Græcis vertit: sed vlcus tantum rumpitur, vel potius erumpit, ut supra docui) optimum imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc vsum seruant in oleo, aut luto circunlitos. Plinius. Muræ ipsum araneum vstum cum aceto cataplasmatis vice imponito, Strato apud Aetium. Mihil sane multè magis probaretur acetum addi ad vsto huius muris cinerem, quam ipsum per se murem dissecatum tritumque imponi: quando & alij quidam cineres adhibentur, ut hordei: & acetum per se tum huic tum alijs venenatis iactibus resistit, ut supra dictum est. Myrti decocto vlcera ex eius morsu utiliter fountur: Vide infra in Punkto malo. Terra ex orbita, Plini.

Sin autem muris nocturna violentia caci,

Quæ sola signant volvendis orbita planstris,

Mine, mira datur vili de puluere cura,

Serenus. (Alij non illini volunt, quod conuenit humidis: sed arido puluere tantum aspergi.) Mus araneus si in orbitam inciderit, (vide supra in c.) tanquam vineulis captus immortitur: & mortis ab eo remed' est terra ex orbita transita sumpta, eaq; simul ut vulnus aspersum sit, statim sanatur, Aelianus & Philes. Matthæolus ex Nicandro citat terram curruum rotis adhærentem mederi mortui muris aranei, quod sibi inquit fabulorum videri. Ego huius rei mentionem apud Nicandrum non reperio. Porri, Dlisco. Resistunt quoq; scini (γεννα, Mai) cellus Vergilius corium transferre maluit, non quidem ex Græcæ dictiōni vi, sed quod hoc remedium magis conuenire videbatur, & aliorum quoq; authorum consensu niteretur) dulcis Punici decocti & illiti, Dioscorides interprete Ruell. Quod si exorta ab isto vesicæ exulcerentur, mali Punici dulcis corium coquum tritum impone, vltce: aq; ex eodem decocto, aut magis myrti decocto perfusa foue, Aëtius. Si apostema sit, cortices granati dulcis decocti imponentur, Auicenna. Pyrethrum, Aegineta & Auicenna. Sinapi, Auicenna. Sinapi frictum cum aceto, Aegineta & Strato apud Aëtium. Talpa disceptra imponitur, Plinius Valerianus. Cætera magorum placita de talpa, suis reddemus locis: Nec quicquam probabilius inuenietur quād muris aranei mortibus aduerteri eas, quoniam & terra, ut diximus, orbitis depresso aduersatur, Plinius. Trifolium bituminosum coque, & decocto calido locum demorsum foue. Nullus autem fomento illo vtatur qui non patitur. Transit enim affectus in eum, vt putet se à viperæ vel araneo mure commorsum, Galen. Euporist. 2. 143. Verbenaca (Aëtius addit rectam) tum propinata ex vino, tum pro cataplasmate imposita, iuuat, Aegineta & Aëtius.

Bibenda edenda ne aduersus muris aranei mortuum.

Prodest potum abrotoni decoctum, maximè si in vino detur, Dioscorides, Actuarius, Auicenna (qui & paulò ante schea Armenum pro abrotono nominauerat inter eadem remedia,) Aegineta. Absinthium ex vino potum, Plinius & Dioscorides. Agni hædive coagulum, Aegineta & Auicenna. Coagulum agnīnum in vino potum, Plinius. Efficax est remedium, si miscentur, aristolochiæ corticis drachmæ quatuor, myrræ drachmæ sex, Aegineta. Brassicæ foliorum aridorum farina muris aranei mortus alterutra parte exinanit, Plin. li. 20. Muris aranei & canis rabiōsi in mortuis brassicæ & lemen & trita folia sanant, melius si cum lasere & aceto tritai imponantur: decoctum quoq; foliorum datur bibendum, Ruellius. Capparis cortex, Aëtius. Carramus, Auicenna. Cupressi teneræ pilulas cum oxymelite, Aegineta: pro quo apud Auicennam non rectè legitur, Lac cum syrupo acetoso: quamuis & nux cupressi cum vino apud eundem inter remedia paulò antea legatur. Dioscorides cupressi pilulas recentes ex aceto propinat. Cyclamen cum oxymelite, Dioscorides & Auicenna. Chamæcontis radix ex vino, Dioscorides, Aegineta. Elephasphacus, id est salvia, Aegineta. Eruca ex vino, Idem, Dioscor. Aëtius, Auicenna, Actuarius. Erucæ semen, Plinius & Auicenna. Gentianæ radix, Aëtius. Aegineta & Auicenna. Galbanum cum vino, Dioscor. Aegineta, Actuar. Hædi agnīue coagulum, Aegineta & Auicenna. Lauri foliorum tenerorum drachmam vñā aut duas cum vino tritas bibendas præbe. Eadem pecorisibus conueniuntur, Aëtius. Aliqui præ cæteris commendant succum foliorum lauri, & folia lauri humida (recenti) cum vino decocta, Auicenna. Coagulo leporis ex aceto vtuntur contra scorponem & murem araneum, Plinius: Aggregator hoc remedium foris applicari scribit: Plin. non exprimit: ego in corpus sumendum putarim, vt & hædi agnīue coagulum. Lubleb cum vino decoctum, Auicenna. Nec detunt qui literatura monumentis tradiderunt, tritum (ipsum murem qui mordeat) cum vino exactè derritum, Aegineta) murem araneum contra suos iusus commodè bibi: quam historiam apud alios inuentam, dignam duntaxat censimus quæ annotaretur, Dioscorides. Myrra, vide iuperius in Aristolochia. Muris aranei mortus sanatur mustelæ catulo, ut in serpentibus dictum est, Plinius. Panacis liquor, Auicenna: numerat autem hunc liquorem inter fortiora auxilia, ut & cyclaminum, radicem gentianæ, & coagulum agni hædive. Pyrethrum cum vino, Dioscor. Aegineta, Auicenna. Serpyllum cum vino, Dioscorid. Aeginet. Actuar. Silybum cum vino, Aegineta, Auicenna. Styrax cum vino, Auicenna. Verbenaca (recta, Aëtius) tum imposita cum ex vino propinata iuuat, Aegineta.

De iumentis à mure araneo mortis.

Muris aranei mortus iumentis omnibus molestissimus est: pustulæ hoc excitantur, & periculosisior quem dea fixerit grauida: pustulæ enim rumpuntur, ex quo interitus sequitur. (His verbis, ex quo interitus sequitur, quod respondeat in Græco nihil inuenio:) Sed si non grauida est, non interimit. Mygale aliquando iumenta veneno interficit, maximè equos & mulos, & præcipue equas prægnantes, Albertus. Tradunt equos & iumenta, si herbas in quibus mus araneus virus emiserit, depascantur, statim exanimari, S. pontinus. Communem rationē medendi iumento morsu à colubris, scorpis, phalangis & mutibus cæcis, describit Vegetius 3. 77. Idem 3. 82. diuersa remedia contra muris aranei mortuum priuatum recenset, iisdem verbis quibus Columella 6. 17. que recitauit Boue capite tertio, vbi de morbis boum egit. Eadem omnino etiam Pelagonius scribit: habet tamen hic & Vegetius quædam, quæ apud Columellam non leguntur, inferitas recitanda.

Signa. Mus araneus si mortum infixit, locus tumore duro cingitur, gemitus animal exprimit parum interpellans, Absyrtus. Intumescit animal totum, oculi, collachrymant, & extinxit tumor, ac virus à ventre destillat, pabulum respuit, Hierocles. Equus in stabalo iacens si subeunte forte murem araneū premat, mordetur ab eo, Hippocrates in Hippiatricis. Si asina prægnans ab hoc mure mordeatur, periculum est ne moriatut, Ab yctus. Si prægnans mus fuerit qui percussurit, his agnoscat signis: Pustula per totum corpus exirent, sed si oili et alijs ratione curabitur, Vegetius. Normanni in Galli: hunc rauracum admodum venenatum esse putant, ita vt si equum vel bouem cubantem transilierit etiam, periculosi morbi ei causa sit, (vt circa lumbos claudam pecus, vel quasi immobile videatur:) nec posse curati nisi mus iterum per aduersum latus vel sponte vel coactus transiliat, quæ quidem valde superstitione est persuasio.

Cura. Apij semen coctum in vino & oleo demittes, ac tumentem locum scalpellō discindes, quo virus extorceris, & vellicatum punctum vulnus recrudescat. Si per hec inflammatio magis excandescat, in orbe tereribus ferramentis igni flagrantibus exulcerabis, sive partis aliquid deprehendens: rectis quoq; ferramentis, quod sanies emanet, reducerabis. Quod si pars ea per exulcerationem intumescat, hordeum crematum tritumq; consperges.

sed antea vetustam adipem lungere conuenit, Hippocrates hippiater. Aliquid, ut Tarantinus, tradunt allia tusa esse imponenda, sufficiendumq; cornu ceruinum. Absyrtus melius esse putauit, si laſa pars vratur simul atq; dentium iniuriam sensit. Stratonicus scarificandum vulnus consuluit, præfertim quod inflammatione cingitur, & sale & aceto conspergi: postero die equum per aquam dulcem in cursum concitare, (poſſit,) cretaq; citomia aceto subacta lini, vulnus balnearum strigmentis nutriti, Hierocles. Aduersus muris ar. mortuum comprobatur allium tritum cum nitro: & si nitrum defuerit, cum sale & cymino permiscere, atq; ex eo puluere loca, quæ mortu contat & sunt, confricare. Quod si eruperint vulnera venenata (si phlegmone rupta in vlcis abeat, Pelagonius) hordeum combustum in puluerem rediges, & diluto aceto (abluto vulneri simpliciter, Pelagon.) vulneri insperglis, & hac tatione sola curabis: (nam cæterorum auxillorum vnu magis atq; magis gliscit vulneris iniuria.) Datus potionem, pollinem tritici, hordeum, (anethum, Pelagon.) cedram & vini sextarium per fauces digeres, Hæc Vegetius & Pelagonius. Remedio est locum latum aculeo compungi, brassica trita cum aceto illini, alijs etiam ex aceto tritis, Absyrtus. Tritas alijs spicas, lalem & cuminum paribus singulis mensuris vino mistis illines. Aut intritum murem araneum cum sextario vini fauicibus infundes. Aut si illum non inuenieris, creta singulari perlimes, Hippocrates. Tritig. thacetabulum in vino odorato per nares indidisse proderit, (quod & Hippocrates scribit:) plagamq; canino stercore lini, quod idem hominibus salutare est, Hierocles. Terra quæ eruitur ex orbita aceto subacta, illitu auxilio forte fertur. Locum leſum subula compungas, puluerēq; qui in orbitis sub vestigio rotarum inuenitur, acri aceto pē ſuſo liuas, Hierocles. Terram orbitæ vrina subam impone, Hippocrates. Laari foliorum tenerorum drachmam vnam aut duas cum vino tritas homini morso bibendas prebe: eadem pecoribus & iumentis conuenient cum aqua trita & ratibus infusa: est enim præſens remedium, quare & hominibus commendatur, Aetius. Si iumenta momorderit (mus aran.) mus recens cum sale imponitur, aut felvespertilionis ex aceto, Plinius. Subiungit & alia remedia, quæ pro iumentis commendare videtur, sed cum alij authores inter hominis remedia eadem posuerint, superius à nobis enumerata sunt. Existimandum sanè est pleraq; eadem homini & cæteris animalibus conuenire. Ne mus araneus animal mordeat, ipsum animal (ipse mus araneus) viuum de creta circundabitur, quæ cum indoruerit, suspenditur in collum, & non contingetur à mortu, certissimum est, Vegetius. Audio vaccarum vbera aliquando mortu huius bestiolæ laſdi: quo facto rustici axunglam maliſ ruffi inungunt.

H.

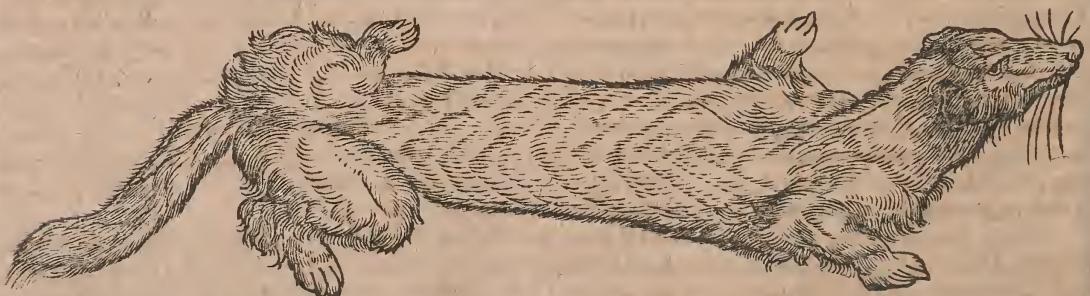
a. Epitheta. Τυφλὸν περιεργόντες ἐπὶ λαζήον ἀγαστον, Μυμαλένην, Nicander. Samonicus murem cæcum dixit pro mure araneo, item Vegetius, epitheto vñ loco proprij.

e. Cornicem occidam tandem reliquies donec puteat: cadaveriam fætidum expones in locum vbi mures aranei sunt, & conuenient ad hanc escam consumendam omnes totius domus mures aranei: poterunt autem sic collecti vel scopis opprimi, vel aliter occidi capiue: ut ex Gallo quodam homine eruditio, dum hæc scriberem, cognoui, qui se quidem non expertum, sed à pluribus ita se audiuisse alebat.

h. Murem araneum colunt Athribitez, Strabo libro 17. Mygalas & accipitres defunctos Aegyptij in urbem Batum asportant, Herodotus lib. 2. Murem araneum ab Aegyptijs coli & sacrum haberi, (ἐκπειθαιδων) alunt quod excusus sit: nam tenebras luce antiquiores existimant: τητεδη δ' αὐτῶν εἰ μυων πέμπτη γενεᾶ υπουργίας ὁν. Præterea ie- cur eius minii εν τοῖς ἀφανισμοῖς δ' σελήνης, hoc est cum Luna obscuratur, Plutarchus in Symposiacis 45. an verò per obscurationem, eclipsin intellexerit, id est Deliquum quod non aliter fit nisi cum per diametrum Soli opposita est Luna: aut potius interlunium, id est coitum cum Sole, (cum & aliquotum murium icora pariter cum Luna crescere & decrescere authores tradant,) in medio relinquo.

DE MVSTELA PROPRIE SIC DICTA: CVIVS
HISTORIÆ ETIAM ILLA ADDIDIMVS. QVÆ
MVSTELIS OMNIBVS, VT VIVERRÆ, MARTI, &c.
ex equo conueniunt.

Hec figura bis ponitur, quoniam mustela alba solo colore ab altera differt.

A.

MUSTELARVM genera diuersa sunt. Nos de singulis separatim dicemus: & primum de minima mustela, quæ & vulgaris Plinio & domestica nominatur ab alijs: Græcis ναυπιδιον, vt Hermolaus & alijs eruditi (Ge. Agricola, & Carolus Figulus qui de mustelis dialogum conscriptit) sentiunt. Mustelarum duo genera: alterum iyluestre: distin magnitudine, Greci vocant iadas. Hæc autem quæ in domibus nostris oberrat, &c. Plinius. Non probò quod Niphus mustelam in urbanam & rusticam duidit: nam domesticæ mustelæ non in urbibus tantum, sed ruris etiam frequentius puto circa domos & villas reperiuntur. Sed in hoc etiam errat, quod mustelam urbanam, vt ipse vocat, nō alias quam catum seu felem esse vult, vt & Marcellus Vergil. Quanquam vero & alia quædam maiores mustelæ ſepe circa domos reperiantur, vt domesticæ dici possint, vt genus illud interdum q; nostri iltissum vocant, & mattis genus vnum,

vnum, quia tamen eodem sylvestres sunt, nec semper domesticæ, non propriè sic nominabuntur. Itissus noster versatur circa aquas, vbi pitces capit: in sylvis, vbi prehendit aves: in domibus, vbi gallinæ, quare Plinius eam esse domesticam dicit, Ge. Agricola. Sed de alijs infra: hic de minima tantum agemus, culus adiecta est effigies, & absolu-
tè etiam mustela nominatur Latinis, Græcis γαληνή similiter absolute. Solēmus enim ferè quæ vulgaris aut dome-
stica sunt, simpliciter nominare: rarioribus vero aut sylvestribus aliquid discegnendi causa adiçere. חַלְדָּה, choled.
Leuitici undecimo mustela cōueritur ab omnib. interpretib. Magistri vocant חַלְדָּה, vulgo mustela, ut David Kimhi scribit. Chaldeus trāstulit χαλδαῖον chaldæ: Arabs χαλδا caldah: Perses χαλδα gurba: Septua-
ginta γαληνή, Hiérōn. mustela, γαληνή, oach, Hebraica vox, unde plurale ochim semel ponitur Esaiæ 13. (Babylon, Inquit, subuenie: ut, & implebunt domos eorum ochim, Mustetus cœcopicthecos verit.) David Kimhi existimat animal φ
magistri Thalmudici בָּמְרִיאָה, nemiah vocant, simile feli, vulgo dictu[m] מִצְרָיוֹת, marturo, id est mantes, aut פְּרִירָה, firmi;
& פְּרִוָּן, furor. Author Concordiarum Hebraicæ. καρπός, keph, interpretatur cœcopicthecum vel cephum: &
חַלְדָּה, id est mustelam, vél, ut Iudei putant, matrem. Chaldeus trāstulit χαλδαῖον echijn. Symmachus etiam
vocem Hebraicam relquiit. Septuaginta & Theodotion οὐρά, id est soni: (quasi echo intelligenda sit, quæ solet in
magnis & desertis edificijs resonare, ut in cauis & desertis circa montes locis.) Aquila typhones, Hieronymus dra-
cones reddit. Kosch quidē la certigenus vel chameleontem interpretantur Leuitici 11. Pro mustela apud Alber-
tum barbaræ vocabula legimus his & hyræ, quæ nec ipse intellexit: sed ex collatione cum textu Aristotelis hanc
significationem ipse deprehendit: nam Albertus hyræ in epissimè leporé exponit, deceptus quoniam virtutem
animal ore suo catulos sæpe de loco ad locum transfert. Fethis etiam apud Albertum in Aristotelem 9. i. non alia
quam gale, id est mustela esse videtur, quamquam addit, & gali, seu de diuersis animantibus agens. Nam 9. 6. Fey-
ton, inquit: ingenium habet vt vulpes, (sic ille in inuadendis gallinis) & eius altera species est kariz, id est iæsis. Ni-
nisi, id est mustela, Syluaticus: forte nimirum legendum: nam nimirum apud Græcos hodie vulgo vocatur. Ibanauge
est mustela, Vetus glossæ matarlos in Auicennam. Ibiniuers, id est animal quod vocatur bellula, Syluaticus: Videretur
autem bellula mustelam significare, voce fætida Gallis vel Italis, qui belertam aut balottam pro mustela dicunt. Et
alibi, Yena, id est bellula. Γαληνή Græcis veteribus semper mustelam significat, recentiores quidam Græci profele, id
est cato abutuntur, ut supra in Cati historia dictum est. Theodorus Gaza apud Aristotelem, interdum mustelam,
interdum cattum interpretatur: nec quæ mobrem ita verterit latius coniçere possum, cum cattum Græci æluron, &
Latinæ felēm appellent, ut ipse etiam transtulit, Massilius. Albertus galen aliquoties ineptissimè vulpem inter-
pretatur. Στροβύλην, γαληνή, Atticè, Helychins & Varinus. Malum per a. simplex. Erasmus in proverbio, Spōndyle
fugiens pessime pedit, spōndylam felem interpretatur. Est & simile huic proverbiū Γαληνή δριψίνερον, de acti vel
acido, ut Erasmus vertit, ventris flatu. Ibidem spōndylam serpentis (infecti dicere debuit) genus esse ait, quod em-
oriens grauissimum odorem emitit. Στροβύλη, animal quoddam, Helychins & Varinus: idem forte quod στροβύλης
id est cochlea. Quidam nuper mustelam inter pretatus est, sola (ni fallor) Germanicæ vocis affinitate duxus, nam
Germani mustelam vocant vvisel. Græci hodie vulgo mustelam vvisel dicunt: vvisel legi apud Suidam in dia-
ctione Αρκαλασίτης.

Mustela Italicè nominatur donula vel ballottula, Scoppa. Donula & alibi dannula vocabulo Aufzennè. Inter-
terpres barbarus pro mustela viritur: Albertus & Niphus damula scribunt: quo vocabulo alij recentiores obscuri-
dam am intelligunt, quæ de genere capreatum vel capratum sylvestriū est. Damina siue dammula, bestiola parva
est & debilis, ut scribit Isidorus. sic dicta quod de manu fugiat. Cum parit, statim deuoret secundas ante quæ terram
attingant: & præda est alij animalibus, Albertus lib. 22. Videretur autem damulam, siue capreæ genus siue mustela
accipias, cum alio quodam animali confundere quod secundas deuoret: harum enim neutram id facere legimus.
Galeotes quidem, id est stellio cum primum suum exxit senectutem, eam deuorare dicitur: & fieri potest ut hunc
aliquis cum gale, id est mustela confuderit, & secundas pro senectute, id est leberide reddiderit. Domesticas mu-
stelas foiaos vocamus, Cardanus italicus. Galilæ mustela est belette, alias belotte, al' balotte. Aliqui, ut audio, circa
Metas oppidum bacal dominant. Catulus Figulus mustelam Gallicè fouinum vel mattureliū interpretatur: que
duo genera diuersa & sylvestriū mustelarum esse, infra ostendam. Hispanis, cornadrela. Rhæti qui Italicè loquun-
tur, Latinum nomen retinent. Germanis vvisel vel vvisèle. Ge. Agricola vviselam dicit ait ex sono quem edit. Aliqui
in Helvetia hermelin vocant, alij corrupta voce hæmelin: sed illæ duntaxat quæ totæ sunt albæ, quales apud nos
hyeme siunt, sic nominati debent, ut in b. dicam: Anglis, vvisell, alij scribunt vvisell vel vvisayll: alba vero mustele
mineuer, per transpositionem literarum Gallicæ vocis herminne. Illyrijs kolerz arva. Quidam hodie animal culus si-
guram pro mustela dedimus non reæ murem araneum esse putant: inde nimirum persuasi quod mortas eius si-
militer ferè neocat. Albertus etiam mustelæ marem, mygalen vocari scribit, quod falsum est: mygale enim Græcis
muraeus est, siue mas siue femina. Ichneumonem vulgo nunc murem Indicum vocant, alij damulæ, Niphus:
sed damula siue donula Italics & recentioribus quibusdam barbaris, omnino mustela vulgaris est, nō ichneumon:
quod peregrinum & Ægypto peculiare animal est, &c.

B.

Mustela domesticæ plerumq; est in dorso & laceribus tūtila, raro lobifolia: in gutture semper candida: quin
nonnunquam tota candida reperitur, quamquam carius, Ge. Agricola. In nostris quidem regionibus, quæ mon-
tanæ sunt, mustelas omnes estate fuscas vel subutilas esse audio, hyeme candidas: & Stumpfius noster in Chro-
nicis suis annotauit. Lepores etiam, non omnes, sed alpini tantum hyeme in Helvetia albescunt. Vocantur autem
armelini

armelini) hermeli vel hermelinum) tum propriè cum tori candidi sunt: aliqui apud nos per èstatem quoq; cum fuscis aut subrutili sunt, vt dixi, sic nominant: quo tempore vvisse potius dicuntur, non quidem à colore albo, quem nō sī vvis vocant, sed p̄r onomatopēiam à sono vocis. Armelini in magno numero ex regionibus Europæ ad Septentrionem sitis mituntur, vbi maxima anni parte hyems & frigus obtinet, & states brevissimæ sunt: quos quidem à nostris nihil differre puto, nisi quod pilus forte tenacius eorum pellibus adhærescit, vt omnibus tempore frigido captis animalibus multò tenaciōt esse solet. Alba Russia siue Moscouia, qua parte Cronio mari accedit, zebellinas armelinasq; pelles nobilium ac matronarum delicias mittit, Erasmus Stella. Olaus Magnus in Lanzerucca Scandanavia sylua, cui longitudo ad octoginta miliaria, hoc genus mustelæ abundare scribit. Apud Tatarostentoria regia foris pellibus leonum operiuntur: parietes v̄cō intus obducuntur pellibus nobilissimis armelinorum & zebellinorum: etiam si in regionibus illis h̄z pelles pretiosissimæ habeantur, vt quandoq; vix pro duobus milibus 1 Byzantiorum aureorum pelles pro vna tunica sufficient, Paulus Venetus. Grapaldus & Alanus, armelinum vulgo dicitum, mutem alpinum esse putant, quod fasum esse ostendi iam supra in historia muris Alpini. Brachialis (id est iunctura manus) ornamentum similiiter vt pars ipsa brachiale dici potest, vt ab armo armilla. Ab armillis quidē armillini vocant mures alpium & septentrionis, quorum est candor eximius: quoniam ex ijs pelles ambiere vestū manicas armillæ modo coosueissent: nunc totis subduntur vestibus, lectorū quoq; stragulis, Hermolaus in Glossematis. Ego Plinij murem alpinum, alium esse ostendi: quod si quis armelinum etiam sic vocare voler, quoniam circa alpinas regiones maximè per hyemem albæ habentur mustelæ, illi non admodum contendero, sed mustelam alpinam vel mustelam albam discriminis causa nominare commodius esse monebo. Idem illis dicam qui armillinum murem Ponticum faciunt, quod & ex Ponto aduehatur, & albus color ei (non omnibus tamen, sed vni dunt taxat generi) ab Aristot. & Plinio tribuatur: quamvis n. forte propter duas has causas sic nominari possit, nō tam 2 considerandū est tamen quo res aliqua nomine dici possit, quā quo dicitur propriè. Sed de Ponticis murib. sententiam meam in historia ipsorum explicavi. Mus Ponticus, quem hodie vocant hermelam, hyeme solum in cauis latet arborib. Est vero totus niuis instar candidus, excepta cauda digitum longa: eius n. dimidia pars, & quidē superior, (inferior, vel extremitatem versus, vt ipse obseruauit: dorsum etiam multò candidius esse, ventrem ex albo subflavum) nigerrima. Magnitudo ei sciuti: persequitur mures & aues quibus vescitur. Eius pelles in preio satum numero habentur, Ge. Agricola. Conduntur, vt Plin. scribit, inquit Olaus Magnus, qui hoc animal Murē Ponticum esse putat) in hyeme Pontici mures, & iij dunt taxat albi. Atqui si hyeme perpetua clauderentur, nunquā apparet albior pellis huius bestiolæ, quæ èstate subrufa videtur in fine Maij: quando deposita aibidine proli propagandæ certis diebus operam dat inter nouas herbas, prout obiter inter equicandū vidi apud Helsingos populos Septentrionales: ita vt in congressu propter nimiam coniunctionem (mulitudinem eorum confectionem) in cursu velocissimo cohærent, atq; dentibus striderent, tantum fætorem in magna parte sylæ diuersarum arborum relinquentes, vt vix meminerim me deteriorè sensisse vñquam. Singulo quoq; triennio vt plurimū, copia alimenti, maximo mercatorum lucro ampliatur & extenditur earum pellis: quod hoc modo non in Noruegia soldū, sed & in Helsingia & vicinis regionibus, accidit. Bestiolæ quadrupedes Lemmat vel Lemmus dicitur, magnitudine Soricis, pelle varia: per tempestates & repentinis imbris è celo decidunt: incomptum vnde, an ex remotorib. insulis, & huic vento delatæ, an ex nubibus feculentis natæ deferantur. Id constat, statim atq; decideriat, reperiri in visceribus eorum herbas crudas nondum concoctas. Hęc more Locustarum, maximo examine cadentes, omnia videntia destruunt: nam quæ vel mortu artigerint, perdunt. Viuit hoc agmen, donec non gustauerit herbam tenetam. Conveniunt gregatim quasi hirundines euoluntur: sed statu tempore aut moriuntur aceruatim cum lue terra (ex quarū corruptione aës fit pestilens, & afficit incolas vertigine & iætro:) aut his bestiis dicitur vulgariter Lekat, vel Hermelini, (vocabulo non tam Italicō q. àm Gothicō) consumuntur: vnde ijdē Hermelini pinguelunt, & reddunt pellum mensuram longiorem. Horum pelles (vt cæteræ etiam) venduntur decadum numero, quadraginta præsertim in quolibet fasciculo: & in regiones longinquas nauigis exportantur. Hęc Olaus: deinde venationis eorū tribus aut quatuor modis expositis, per decipulam, soues, canes, & sagittas, subdit: Caro eorum contemnitur: pellis sola in precio est propter candidissimum colorem, in summis principum vtriusq; sexus aulis. Solent autem his pellibus interponi ratae caudæ nigrae, maximè in amplissimis vestimentis sambrijs, antiqua honestate seruatis. Varius, Mus est Ponticus & Sarmaticus: Hermelinus, Sueticus: quem Aristoteles Murem album appellat, Scaliger. Eriminium (aliás, Ermineus, quod magis probo) quo quidam erinebinum (lego, hermelinum) vocant, animal est parvulum, figura mustelatum, hyeme candens niuis instar, & state fuluum vt mustela: candel tamen semper in ventre, & in extremitate caudæ nigerrimū est. Mures & aues insequuntur, & carnis vescitur, Albertus. De genere mustelarum est, sed forma minor, Liber de nat. rerum. Carolus Figulus etiam herminnas, vt Galli vulgo vocant, vel hermellas, vt Germani, mustelarum generis esse scribit, colore tantum differentes. Pirolus, id est sciurus, mutat colorem: vt & mas mustelæ qui mygale vocatur: (non rectè: mygale enim mus araneus est:) hoc autē est animal quo aues adhuc implumes venantur in nidis: simile muri, & querantis albescit magis magisq; donct tandem assimilatur color eius colori butyri, Albert. 3. 2. Gronosthaij Polonis vocari audio, muris vel mustelæ potius Septentrionalis genus, vndiq; albissimum, sed in fine caudæ nigrum: quare eundē hermelinum esse coniicio: quā meam coniecturam Platonus quidam vir doctus postea mihi confirmavit. Quanquam alius quidam Polonus demonstrat sibi mustelam albam, sua lingua lasica mihi nominavit. Sunt qui lassicum (sic enim G. Agricola nominat, & in murium genere ponit: vide supra inter Mures) ab hermelino non aliud differre putant, nisi quod duobus fere digiti brevior est: vt illud genus quod harnball Germanicè vocant, eadē mensura longius: vt pellifaces nostri mihi narrarunt: quorum pleriq; hoc etiam affirmant, mustelæ colorem album propter èstatem, non propter frigus aut hyemem fieri: reperiit, n. eas in nostris regionibus, primo èstatis anno ruffas, altero mixticoloris, tertio demum candidas. Rosurella est animal circa aquas habitans, vt frequenter mustela maius, & pirolo (sciato) minus. In dorso subrufum, in ventre candidum. In terra facit habitacula: & egerit sterlus perquām odoriferum, moscho simile odore, sed dissimile facultate & violentia odoris. Visus hominum fugit. Vno tantum in loco alii excrementsa congerit, vnde facile ab hominibus colligi potest, Isidor. Guesseles vel roserula (In nominatus quidam Germanicè transtulit, Grifelle oder rosch, quæ nomina ego haec tenus apud Germanos non audiui). Idem addit, non muris, sed martis genus esse, quod placet) vulgo vocantur mures quidam, quorum simus habet moschi odorem: quietiam in pelle huius muris percipitur. In dorso fuluu est, in ventre albus. In pratis habitat & iuxta riuos: & aliquando in domibus quibus contigua sunt prata herbosa, Albertus. Mustela quidem omnis, saltem si non capta sed libere alatur, simum aliquo modo odoratum habet.

Mustela

Mustela alla maior est, in ventre candida, & in dorso fulua, alia minör, Albertus. Mauritania mustelas affelibus pates ac similes, nisi quod rictus eis eminentior & oblongior est, Strabo. Mustela quæ dicitur apud Afros nascuntur in Silphio, similes Tartessijs, Herodotus. Valla pro Tartessijs verit murænis, quod non probbo: quamvis scio apud Aristophanem quoq; Tartessiæ muræna mentionem fieri, ut Varinus citat in Tagetica, sed ibidem Tartessiam quoq; mustelam dici scribit pro magna. Est autem, inquit, Tartesus (ego semper potius s. dupli scripsiter) vrbs Iberiæ iuxta Aornum paludem. Aristophanis locus est in Rani, vbi furia vel dæmonem infernalem Tartessiam murænam vocat, quam prius ἔχει δύα ἑκατόν τεκτέφαλον vocauerat. Tartessus vrbs est exita columnas Herculis ad Oceanum, vbi Arganthonus reguauit: habet autem mustelas maximas, Hesychius. Ταῦτα Ταγητικα, feles (mustela potius) Tartessiæ, de magnis & ridiculis dicebantur. Tartessijs sunt in Iberia, apud quos feles maxime nauci dicitur. Fortasse non inepte dicitur & de rapacibus. Ωταρέ με γαλῆνη φέρεται Τηγητον ἔχοντα (duo habentes) δεσμους, Aristophanes in Vespis. Αἴ την πολέμη τῶν γαλῶν, Rapaciotes felibus (mustelis). Lucianus. Erasmus. Ego Tartessiam mustelam prouerbio usurpatam nusquam legere memini: & ut sic usurpetur, alio canem sensu quam Etasmus accipienda videtur, non de magno & ridiculo homine: neq; enim magnum & stupidum hominem ita mustela magna conferas, ut asino magno, quo sensu asinum Canthellum dicimus. In Pordoselena via interiacet, cuius ultra a terum latus gignitur catus, (γαλη, id est mustela) circa alterum gigni non potest, Aristoteles. In Pordoselene insula viam mustelæ non trauseant, Plinius: Albertus addit, & illatae moriuntur, similiter in Boeotiam illatae fugiunt.

Mustela domestica plerunq; est in dorso & lateribus rufila, ratè subfulua: in gutture semper candida: quin nonnunquam tota candida reperitur, quamquam ratus, Ge. Agricola. De mutatione coloris eius per æstatem & hyemem, iam proximè dixi in Hermelini mentione. Figura corporis similius est mario quæ muri, & habet anteriores dentes breves, quod non habet mus, & infesta est muribus, unde patet, quod non sit de genere murium, Albertus. Corpus ei tenue & in longius du&rum, Agricola: tenui & gracile instar sciuri, Stumpfius. Primores dentes breves habet, non sicuti mus longos, Agricola. Mures quidam in Cyrenaica sunt ἀλαπητεωποι ὡς περιγαλαῖ, id est lata facie mustelarum instar, Aristoteles in Mirab. & Aelianus. Mustela cor magnum, Aristot. maximum proportione, ut & reliquis timidis aut propter metum maleficis animalibus, Plinius. Mustela gentiliale osseum est, Aristoteles & Plinius. Vide infra Viuerra. Penis canibus & mustelis osse constat, Vesalius. Vulpibus etiam osseum esse Aristoteles ait. Mustela habet caudam breuem, Agricola.

C.

Cauernas terræ & petrarum fissuras in habitat, Albertus. Etrurus, libro 22. In cauernis habitat galli, & ad meridiem & ad aquilonem hostia patat, ut vnde cunq; ventus veniat sit tuta contra ventum, (eo scilicet foraminé obstructo.) Idem ferè de sciuris Plinius scribit. Septentrionem versus fouæ sua ingressum facit, ut vento sibi contrario non fatigetur, Isidorus. Incolit saxa, foramina, & iordanum fœnilia, vbi fœnum & stramentum recondit, Stumpfius. Apud nos circa domos ferè & stabula habitat mustela, vnde & domestica dicitur: armelini vero in regionibus ad Septentrionem reperiuntur etiam in sylvis. Mus auditus innotat, velox mustelaq; dicitur, Author Philomelæ. Germani ex sono vocis quam edit viselam nominant, Agricola. Audio vocem eis acutam esse, & serpentum sibilo ferè similem. Mustela diutissime dormit, Liber de nat. rerum. Glribus seruum finitur hyberna quæ est: conditi enim & hi cubant: rursus æstate iuvenescunt, simili & mustelis quilibet, Plinius. Mustelas hyeme cubare, æstate expergisci Aristoteles scribit, ut Pecottus citat: (ego hoc nusquam apud Aristotelem repetio: statim enim post glires, mures Ponticos albos id facere scribit, non mustelas vt Pecottus citat.) Hoc mustelis accideret (inquit Pecottus) compertum est, quod ipsi quoque coenitatis in hunc usum virtusq; generis mustelis, aliquando experti sumus. Mustela si nostræ domi viuit, et si habet suas cauernas, non diu ac multum se condit: si ruri, hyberno tempore in specubus latet, Agricola. Haec dum scriberem per medium hyemem mustelam albam in horto extra urbem sibi visam ἀξιοτάτης quidam mihi reculit, vnde colligo non longo tempore eas dormire, cum illa ne media quidem hyeme somno indolent. Rursus alias quidam mihi affirmauit vidisse se mustelam Lymagum urbis nostræ flumen superantem continuatis talibus, ita ut nunquam demersa natarer, sed subinde per superficiem saliter, quod propter levitatem & agilitatem huius animalculi non difficuler credo. Mustela rusticis nostris non est ingrata: deuorat enim omnia genera murium, domesticos, tum minores tum maiores quos tartos vocant: item agrestes mures & talpas. Cauernas etiam subire possunt ob corporis suagracilitatem: itaq; mures multo plures absunt quæ cati. Ita sit vrin Heluetia mustela ferè abundant, quod à rusticis & alpinis hominibus amentur, Stumpfius. Gale muribus vescuntur, & ideo cum serpentibus qui eisdem vescuntur, pugnat, Albertus ex Aristotele. Idem libro octavo galen hoc facere scribens vulpem interpretatur. Mustela gallinis infesta est: oua earum absorbet & ipsas interficit, Albertus. Ego à rusticis audio oua tantum ab eis rapi, vel exorberi, gallinis vero non noceri: quod & Stumpfius scribit. Sylvestris vero mustelas, martes & ictiillos à nobis dictos, gallinas in regulare certum est. Terrestris mustela fera bestia atque insidiosissima, in defunctos homines inuadit, & nisi arceatur, eorum oculos ditipit & exorbet, Aelianus: eo scilicet modo quo gallinarum oua. Prouidendam ne ad anserum cellas accedere possint mustelæ, aliæque bestiæ quæ noceant, Varro. In anserum struendis cellis seruandas sunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum: ne coluber, ne vipersa, felesq; aut etiam mustela possit aspirare: que ferè pernities ad intercessionem prosteruant reveras, Columella. Amyntas ait mygalen, id est murem araneum ex mure & gale, id est mustela nauci, ut refert Scholiastes N. candri: quod sanè ridiculum est, cum mustela omnem murum genus maxime oderit ac deuoret. Mustela autibus concipit quæ ore patturias: quare esu eius interdictum est Iudaïs, ut hoc symbolo insinuaretur perniciofissimum esse hominibus mortem, ut quæ ipsi autibus agceperint; eadem verbis exaggerantes maloribus malis inuoluant; Aristoteles. Aegyptij inter extera obscura sua symbola galen habent, id est mustelam: quam auribus toxicum ferunt, ore parere: quæ imago natales seruotis ostendit, Calcagnitus ex Hieroglyph. Mustelam ore coacipere & autem parere, Clemens papæ dicit, Liber de natur. rerum. Galen id est mustelam ore parere fabulantur; ut piscem quoque galeon, id est mustelum, Hotus. Γαληθαλασσα, id est mustela marina, è collo parit: & scilicet (γαληθαλασσα id est mustelam colliparam) Lycophron Medusam Gorgonem nominavit, ed quod etiam post amputatum eius caput Chrysaorem & Pegasum pepererit, Varinus, & Isaacius Tzetzes Lycophronis interpretes.

Sunt qui coruos & ibin ore coire opinantur: inter quadrupedes etiam mustelam ore parere: atque mustelam modo cæterorum quadrupedum vuluum habere certum est: ex qua quoniam pacto foetus ad os deueniat? sed quia multela paruos ad modum parit, ut & cæteræ fidelipes, & sepe catulos suos ore suscepitos transfert, fecit ut ita opinantur, Aristoteles de generat: anim. 3. 6. Omnes mustelarum genus ita inclitatum graue quiddam olet, sed maximè id quod Germani tissimum appellant, Agricola & Albertus. Omnis mustelæ sterco aliquantum redolent mustum, Idem. Mustela fugiens pessimè pedit, Vide infra inter proverbia.

D.

Mustelæ quamquam exiguo corpore, prudentes, animosæ & feroces sunt, Marthælos: quare & animalia semaiora, per astutiam & agilitatem corporis vincunt, Obscurus. Timidissima est & latebris gaudet, Textor. Multela, mus & lacerta, in Lege prohibita ne quis edat, clandestinas infidias & furta denotant, ob naturæ ipsorum timiditatem, quæ vel ad quemvis strepitum expuescit, Procopius Gazæus. Animal est subdolum, Obscurus. Rapax: unde natum prouerbium, Mustela rapacior. Facile cœcuratur, Albertus. Cœcurare autem solent alii propter auictu pullos præcipue è nidis auferendos, ut in E. dicam. Mustelæ & Ictiuri allio dentibus tentato in posterum mordere vix audent, cœcuresq; hoc modo fiunt, Cardanus.

Mustelæ nuper natos, quia ab hominibus & nonnullis alijs animantibus, eis periculum metuit, singulis diebus alio transfert, Agricola. Magna cura & industria foetus nutrit: & sepius de loco ad locum transfert ne inueniantur, Albertus. Mustelæ omnes hoc commune habent ut foetus suos de loco in locum ore transferant: sed hoc etiam canes aliquando faciunt, Perottus. Mustelæ etiam, ut mures, domum ruituram præsentientes, paulò ante migrant, ut retuli ex Aeliano in Mure. Circa foueas suas quæcum sint industria, paulò post initium præcedentis capituli dixi, Galeos (id est mustelus pisces) persequitur & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipue, quibus nihil in mari venenatus: sicut in terra serpentes mustela, Plinius. Mustela serpentem quoq; impugnat, eum præcipue q; i mures venatur, videlicet ea causa, quia ipsa etiam mures persequitur, Aristoteles. Et rursus, Mustela serpens aduersarius est, quod eadem in domo versantur: vietus enim ex eisdem appetatur necesse est. Mustela visa est frequenter cum serpente pugnare, Perottus. Damulam odore serpentes & fugiunt, & eius anhelitum sustinere non possunt, Aulcenno puto. Sed videtur corruptus si locus vel munitus: non enim ipsius, sed ruta quam comederit odorem serpentes fugere alij sive digniores scripserunt. Mustela quoties dimicatur cum serpente est, rutam comedit: odor etenim eius herba infestus serpentibus est, Aristoteles. Ruta contra serpentum latus datur in potu vel in cibo: utpote cum mustela dimicatur cum his, rutam prius edendo se munit, Plinius: 30 hac sumpta fiducia animo ad pugnam procedunt: oderunt enim huius herbae odorem serpentes, Aelianus. Atqui mustelam etiam ruta fugari apud Aulcennum legimus, lib. 3. sen. 6. tract. 3. cap. 13. (Vide in Cato E.) quod mireris cum tot authores eandem ab ipsa ediscibant, siue ante pugnam cum serpenticus ineundam, siue ut recentiores quidam malunt) iam peractam. Mustela serpentem aggressura agresti ruta se munit. Proinde omnem medicorum aetate ruta superare dicitur: ita ut si mortuos foetus suos inueniat, per herbam naturaliter notam rediuiuos faciat, Liber de nat. rerum. Albertus etiam agresti ruta à mustela sumi ait: cum veteres simpliciter rutam dixerint: & potest sanè sativa vti, cum circa domos versati soleat. Gale muribus vesicatur, & serpentes eisdem vescentes impugnat: quos cum vicerit, deuorat, & postea rutam comedit pro antidoto veneni, Albertus & Isidorus. Mustela vires resouet ruta, in murum venatu, cum ijs dimicatione conserta, Plinius. Basilisco serpentum venenatissimo mustelarum virus exitio est: Adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitis sola tabe. Necant illi simili odore, moriunturq; & naturæ pugnam conficiunt, Plinius & Solinus. Omne iumentum mustelam reformidat, Aelianus. Mustela prudenter capere aues videtur: iugular enim quas ceperit, ut lupus onem, Aristoteles. Gallinacos mustela terret, Philes & Aelianus. Mures omnis generis à mustela maximè sibi menant: nam caueas etiam subiens eos apprehendit, ut in C. dixi. Mustelæ & sues dissident, Plinius: item mustela & cornix, Idem. Mustela cornicum nidos sepe diripit, Perotus. Mustelam alunt dolosè colludere lepori, quem ludo defatigatum gutture apprehendat, & firmiter adhærens compitam, nec currentem quidem relinques, donec lastrum tandem enecet ac deuoret, Albertus. Mihi rusticus quidam affirmauit vilam sibi mustelam quæ leporum avre tenerer. Cati, ut audio, mustelas aliquando inuidunt, sed cedunt eis, & fortiter se defendantis relinquent. Quibus in locis mustelæ non sint, natura quedammodo aduersante, superius in E. dixi.

E.

Γαλεάγρης, ἔγαρον πρωτηπόντιος, Suidas & Varinus. Hoc est instrumenti genus quo fontes plectuntur: vel pulsus cauea in quam coniuncturunt. Nam Varinus exponit etiam θεῖον τροφόχην, hoc est locum seu vas potius, cui fere includuntur. Pollux inter οὐδέν, hoc est vasorum genera numerat galeagran, & hac voce vsum scribit Demosthenem in oratione ad Aristogitonem. Videtur quidem propriè significare machinæ vel laquei genus quo mustelæ, quas Græci γαλεάς & γαλεάς dicunt, capiantur: ut myagra, miscipulam: podagra, pedicæ ceruorum, &c. sed huius significacionis testimonium ex authoribus non habeo. Καὶ πελστῶν εἰς γαλεάγρας ἐμβάλλοντες περόναις στήργας διεγύρησιν πάσον, εὐ πλοχωθεῖσιν λίνον. Καὶ αὖθις, Οὐδὲν γαλεάγρας στήργα βαλὼν ἀπέτενεν, Innominitus apud Suidam. Lysimachus rex Telephorum quoddam scumba in Atticis regnum torsisser, ἐμβαλῆναι ἐκλειστοὶ εἰς γαλεάγρας, καὶ διὰ θεῖον πελφερόμενον καὶ τρεφόμενον, έτος ἑπτήσην Σπουδαῖον, Athenæus libro 14. vbi & galeagras vocabulum apud Hyperden rhetorem esse scribit. Dion historicus scribit ab Calligala pures in galeagram nomina. Plutarchus in lib. Vtra animalium &c. caueam cuitigris inclusa erat galeagras vocat. Vlmus vtilis est περὶ θυροπηγίαν, καὶ γαλεάγρας, Theoph. Sal Ammoniacum frumentumq; humore aliquo diluens, circa loca quæ frequentant mustelæ miscellam ipsam desperrito. Aut enim ubi massam eam vorauerint, interibunt, aut illinc aufugient. Fertur autem, si quis unius tantum caudam detraxerit, exciderit ut testiculos, ipsumq; animal viuum abire permiserit, in posterū nunquam amplius accessuras illuc mustelas, Africanas in Geopon. Mustelam fugere aiunt odorem rutæ, Aulcen. Cati sylvestres fumum rutæ & amygdalarum amararum refugiunt, Rasis: cœcures quoq; ruta sylvestris segantur, ut scripsi in Cato E. Chamæleontis felle in aquam coniesto, mustelas contrahi, magi scribunt, Plinius. Fel stellionum 70 tritum

tritum in aqua mustelas congregare dicitur. Idem. In Italiae quibusdam locis mustelis domesticis, ut audio, vt un-
tum, vt extrahant columbas e columbarijs, & alias aues ex nidis quas in parietibus habent, vt passeris, sturnos. Aves
capiuntur in foraminibus columbarijs cum mustela cicurata in foramen immissa, Crescentiensis. Mustelam Me-
tis audio Gallicè vocari baccal: hanc funicolo alligatam vaseculo supra perticam imponunt, eleuantq; ad auium
in arboribus nidos, vnde pullos extrahunt. Mustela mare auium pullos in nidis venantur, Albertus 3.2. Ictis etiā
sive sylvestris mustela, aties captat, vt in eius historia dicetur. A mustelis tutæ fient columbe, si inter eas frutex vir-
gosus sine folijs asper, vel vetus sparteo projiciatur, qua animalia calciantur, vt eam secretò non videntibus alijs
vnum attulerit, Palladius. Mustela cinis si detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos esse à mustelis aiunt;
Plinius. Et rursus, Gallinaceos nō attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum edent: vel si pellicula ex eo
collo inducta, galli iniurint: Similia in felle mustela legimus. Caseos, si cerebrum mustela coagulo addatur, negat
corrumphi vetustate, aut à muribus attingi, Plinius. Mures abiguntur cinere mustela vel felis diluto & semine spa-
so, vel decoctarum aqua. Sed redolet virus animalium eorum, etiam in pane: ob id felle bubulo semina attingi vi-
lius putant, Plinius. Mustela & mures stridentes, vehemente in præagiunt tempestatem; Aelianus.

F.

Mustela quondam Iudeis in cibo vetita fuit: est enim animal (inquit Aristea) ad detur pandū omnia immu-
nitas: auribus præterea concipit (quod supra in C. refutauimus) que ore parturiat, qui mos hominibus pernicio-
sissimus est, cum quæ ipsi auribus accipiunt, eadem verbis exaggerantes, maioribus malis inuoluunt. Alij, vt Pro-
copius, esu eius interdicto, insidiosum, rapax & timidum ingenium symbolicè damnari putant. Sacerdotes mü-
stelam non esitant, vt Aelianus ait, quod ore pariat, Gyrald. Corpora que natura sunt siccata, salis conspersu exare-
facta, cibo fiunt inepta: quidam enim leporem salire aggressus, mustelis exiccati simile reddidit, Galenus de ali.
facult. 3. Exiccantur autem mustela, non ad cibum, sed ad medicamenta, vt in G. dicam:

G.

Mustela febrim curat, Vrsinus. Acoperit ad podagram & articularem morbū mirabile: facit & ad diuturnum
capitis dolorem, materiam ad superficiem ducēs, & ad frontem ac sinciput: Caniculam paruam probè saginata
viuam & mustelam viuam in olei sextarios nouem, ac butyri libras tres conjicito: atq; donec vieta fiant animalia
coquito: deinde in percolatum oleum calidum pedes aut manus per totam diem imponito, Aëtius 12.43. Aliqui
terram substernunt lacertæ viridi excretae, & vniā in vitro vafe annulos includunt è ferro solido vel auro: cum
recepisse visum lacertam appetuerit per vitrum, emissa ea, annulis contra lippitudinem vtuntur. Mustela etiam
oculis punctu erutis aiunt visum reuerti, eademq; quæ in lacerti & annulis faciunt, Plinius. Auicennā quædam
attribuit dannulæ, id est, mustela carni simpliciter, quæ magis classici authores cineri mustela adscribunt: qualia
funt, arthriticis doloribus imponi: ex vino contra comitialem vel capitis dolorem bibi. Morsu scorpionis utili-
ter imponitur, Albertus. Venenis resilit caro dannulæ sumpta, Auicenna. In cibo sumpta capite & pedibus ab-
iectis, & sanguine illito, ad comitiales & strumæ laudatur, Vide infra inter remedia ex sanguine. Exulceratis stru-
mis mustela sanguis rectè inlinitur, vel ipsa in vino decocta salubriter imponitur, Marcel. Plinius paulò aliter:
Strumis exulceratis mustela sanguis, vel ipsa decocta in vino, non tamen seccis admouetur: aiunt & in cibo sum-
ptam idem efficere. Contra arthriti, R. mustelam mortuam, & coque in oleo donec liquefiat: & cola oleum,
fiat emplastrum cum cera, Theophrastus. Mustela domestica ad diuersa remedia amburi solet, & exenterata salé
inueterari, & in umbra siccari, vt Dioscorides & in Theriacis Nicander scribunt. Σκελετούν vocem. Plinius inue-
terare vel sale inueterare vertit: recentiores quidam exicare vel arefacere, quidam ineptius salire simpliciter: pto-
priè autem ad animalia integra quæ sic reponuntur induranturq; siccata pertinet. Corpora que natura sunt siccata,
salis conspersu exarefacta, cibo fiunt inepta: quidam enim leporem salire aggressus, mustelis exiccati (γαλαξισθείσαις)
similem reddidit, Galen. 3. de ali. facult. Cæterum οὐχι φάγειν Ruellius amburere vertit, Marcellus
Verg. significantius, flammis amburere: Hermolaus Barbarus non rectè inassari. Nicander in Theriacis circun-
scribit, ἀ πονύλαιον ἐπάρχειν Καρφαλέα καθύπερθε πέρησ τελάσων οὐτούς. Iubet autem hoc fieri vel in catulis müste-
la, vel in ipsa mustela. Hoc quidem etiam in auibus, inquit Marcellus, mox mox coquendis coqui agunt, flammis
enim quas non potuerunt manibus vellere minutissimas amburunt plumas. Vult sanè Dioscorides, non inassari,
sed integrum cum sua pelle, pilis tantum adustis, seruari mustelam. Nostri οὐχι φάγειν dicunt hysgen: quod quidam
in subibus mastatis faciunt. Graci etiam ἀφάνει & φλογίζειν, vt dicam in Sue II. f. Scripsierunt quidam hierinacei ter-
restris carnem desiccatam prodeesse elephantiacis, cachectis, &c. quæ si efficere potest, facultatē habuerit valen-
ter simul digerentē desificantemq;: sicut & caro mustela arefacta, Galenius de simpl. II. 3. Exiccatæ è vino pota ve-
nenis aduersatur, Auicenna. Contra toxica mustela vulgaris inueterata binis drachmis pota valet, Plinius. Præ-
parata (vt diximus) binis drachmis cùm vino pota, aduersus omnia serpentium venena præsentaneo est remedio:
toxico simili modo sumpta resistit, Dioscorides lib. 2. & Auicenna inter remedia ad sagittas Armenias. Mustela
catulus præparatus, vt diximus (sale scilicet inueterata) contra omnia mala medicamenta valet, Plinius. Mustela
sale inueterata inter auxiliaria morsuum, quo in influxore serpentes medicamenta est. Bibitur autem binis drachmis
ex vino, præparata vt supra dictum est, Dioscorides lib. 6. Mustelam arefacta aliqui planè omnis feræ alexipharmacum
esse referunt, & maximè eius ventrem, Galenus de simpl. II. 35. Mustela, quæ in domibus nostris oberrat,
inueterata sale denarij pondus in cyathis tribus (vini) datur percussis (à serpentibus,) aut ventriculus coriandro
fartus inueteratusq; & in vino potus: & catulus mustela etiam efficacius, Plinius. Caro mustela arida si bibatur
cum ruta (vino potius) contra morsum omnium animalium, Albertus. Cōtra phalangijs morsum utiles sunt mu-
stela catuli, vt diximus (id est inueterati sale & è vino poti.) Plin. Et rursus. Moris aranei morsus sanatur mustela
catulo, vt in serpentibus dictum est. Mustela caro arefacta valenter simul digerit & desiccat, qua vtiq; vi comitiali
morbo afflictos iuuat epota, Galenus de simpl. II. 3. (& Auicenna.) Et rursus, Arefactam ac potam legitimus pro-
deesse comitialiibus viscilicet digerentē, II. 35. Dioscorides sanguini eius hanc vim attribuere videtur, (Marcel-
lus quidem interpres expresse ad sanguinem refert remedium ad comitiales apud Dioscor. Ruellius verò simpli-
citer vertit, vt Græca habent, Comitialiibus etiam prodest, vt quo referas dubites) vt alij alijs mustela partibus: ali-
qui integræ mustela cineri, vt mox dicetur. Mustela exiccatæ & pota sanat epilepticos, Nic. Myrepus.

De mustelæ cinere multa legitimus remedia: at qui Galenus nunquam se hoc animal cōbūssisse scribit, ut quid p̄f̄laret experientur. Mustelæ sanguis & cinis ad elephantiasin utile illinitur, Plinius, Sextus, Aesculapius. Elephanti morbo aduersus erit cedri de cortice succus, Mustelæ cīnis, vel fūsus sanguis ab illa, Serenus. Mustelæ exusta cīnis & elephantis sanguis, immixtus & illitus elephanticis corporib⁹ medetur, Marcel. Aduersus anginas, sunt qui cuiuscunq; hirundinis pūllum edendū censent, ne toto anno metuantur id malū. Strangulatos (pullos hirund.) cum sanguine comburunt in vase, & cīnerē cum pane aut potu dant. Quidā & mustelæ cīneres parī modo admīscen: sic & ad strumæ remedia dant, & comitialebus quōtidie in potu, Plin. Mustelam totā viuam in olla vſtam, & cīnere eius cū melle aut terebinthina aut butyro impositū. strumas sanare affirmant, Nic. Myrepsus. Ad comitialem, Aptus mustelæ cīnis est, & hirundinis vna, Serenus. Plinius alibi mustelæ cīnere etiam per se comīdat aduersus comitiales morbos. Auicenna simpliciter mustelam ē vino bibendā p̄scribit ad epilepsiam & capitis dolorē. Mustelæ cīnis illitus capitī doloribus remedio est, Plin. Cīnere mustelæ (inquit idem) phrenetico dare potui ex aqua aliqui prodesse tradiderunt: sed quis ad hoc cogere posset furentē, etiam si certa sit medicina? Mustelæ cīnis cū litorū suffusionib⁹ confert, Plin. Ad reumaticos (sive catarrhum in fauces) efficax remediū sic: Mustela die Louis Luna vetere capta, viua in olla rudi ita excoquitur ut teri possit, & in puluerem redigi, qui puluis collectus ex melle & bene contemperatus, ieuno reumatico ad diem per cochlearē dabatur, sed vnius ligulæ mensura, mirè proderit, Marcel. Ad parotidas Archigenes apud Galenū acris pharmaci facit mentionem ex mustela vſta, cuius cīnere cerato irino excipi iussit. De remedio ex hoc cīnere ad anginas paulo superius dixi. Ad strumas. Cīnere mustelæ sarmentis combusta miscetur axungia, Plin. Humeri doloribus tritus & cū cera permixtus subactusq; ac ceroti more impositus, mirè medetur, Plinus & Marcel. Obscenos si ponē locos nona vulnera carpant, Horrentū mansa curantur fronde ruborum. Et si iam veteri succedit fistula morbo, Mustelæ cīnere immisso purgabitur vlcus. Sanguine cū ricini, quē bos gestauerit ante, Serenus. Mustela in fictili cremata podagricis cōfert, cīnere ex aceto illito, Dioscor. Cīnere eius cū aceto illitum podagricos arthriticosq; iuuare, tanquam vehementer valeat digerere (poros aperire, Albertus) quidā tradiderūt, Galenus. Mustela viuæ combustæ cīnis cū oleo rosaceo & aceto penna illitus podagricis prodest, Marcel. & Plinius: qui addit, vel si cera & rosaceum admisceatur. Mustelæ cīnis aut cochlearum cū amylo vel tragacantho, articulorū doloribus illinitur, Plin. Auicenna mustela carnem simpliciter emplasti more dōlentibus articulis applicari scribit.

Comitialebus prodest & cerebrū mustelæ inueteratum, potumq; Plinius: siccum potum cū aceto, Rasis. Camelī cerebrum sīc catum & cū aceto potū, epilepticos sanat, & mustelæ similiter, Galenus ad Pisonem cap. 12. Facilius enītuntur quæ ex vtriculo mustelino per genitale effluentes aquas sorbuēre, Plin. Equus si inciderit morbum (subitum ferē & perniciōsum) quē nostri ræch appellant, de quo dixi in Equo c. curatur à veterinarīis quibusdam exigua portione pellis mustelinæ (quāta est cōronati dīcti nummi aurei magnitudo) intra corpus data, nescio an in potionē per cornū, aut cū pabulo incisa. Alij hermelini, id est mustelæ alba caudā, quæ dimidia parte alba & altera nigra est minutatim incisam equis sic affectis in pabulo offerūt. vt apud recētiōtes hippiatros Germanicē legimus. Bouem si serpens aut animal venenosum læserit, mustelæ pelle locū saucium demulceto, Innominatus in libro Germanico manuscripto. Idem ferē fieri iubent aduersus mortis quos equis inflixerit infriancē enim vulnē pellem donec incalescat, & simul antidotū aliquod intra corpus exhibent. Ego si res successerit, aut vulnus parum noxiū fuisse dixerim, aut antidoto liberatū animal, aut frictione vulneris ad calorem vsg; quid enim pellis arida iuuet? Ipsū animal potius discectum & calidum appositum proderit, quod & in mure araneo & alijs multi sit: sive quod simile trahitur simili, sive ipsa caliditas ad se trahit: nam & alia quādā animalia si viua dissecataq; applicentur iuuant. Sanguis mustelæ si illinatur apostemati post aurem prodest, Rasis. Archigenes ad parotidas mustelæ sanguinis illinendi meminit. At vero talia (inquit Galenus) tanquā curiosa & superuacanea, & quæ magnam rei medicamentariæ cestatem indicent, si per alia auxilia, circa sanguinis mustelæ adhibitionē, parotidas curare nequeat, neq; in vſum adsumpi, neq; eorum experimentū habeo: sed neq; ex amicis nostris quispiam alias vti tentauit. Mustelæ sanguine peruncata strumæ sanantur, Dioscorides Mox autē subiicit, Comitialebus etiā prodest, quod Marcellus Verg ad sanguinem retulit, sed quoniam aliorū nemo idem remedium sanguini attribuit, ad ipsam potius mustelam sive vſtam sive inueteratā sale, retulerim, vtroq; enim modo ad comitiales facere auctores habemus. Mustela tamen in cibo, pedibus capiteq; abiectis, ad comitialem à nonnullis datur, & sanguis illinitur, aduersus epilepsiam: codemq; modo aduersus strumas adhibetur, Galen. Parab. 2. 3. Mustelæ sanguis strumis exulceratis recte illinitur, Plinius & Marcell. Ad fauciū mala, Mustelæ sanguis inungatur & sanat, Sextus. Elephantiacis prodest, vt supra diximus in Cīnere mustelæ. Podagrās lenit cum plantagine illitus, Plin. Nervos contractos remollit, & articulorum dolorē soluit, Isidorus. Mustela ventriculus coriandro farctus inueteratusq; percussis à serpente & comitialebus poti auxiliatur, Dioscorides. Idem Plinius scribit, sed comitialebus mederi, omittit, librarium opinor culpa: Alibi enim, Prodest, inquit, ad comitiales mustelæ ventriculus inueteratus cum coriandro, vt diximus. Mustelam arcu factam in potu comitialebus prodest: & quidam planē omnis ferē alexipharmacum esse, scribunt: & maximē eius ventrem, Galenus.

Ad comitiales prodest & cerebrum mustelæ inuertit: tum potumq; & icūr eius, Plin. Epilepticis mustelæ iecur aridum ex aqua propinato, id facies autem cum ægrouto mox est casurus, Galenus de Parab. 2. 3. Fel leporis simul & iocinora mustelæ commise ad drachmas tres, castorei drachmam vnam, myrrā drachmas quatuor, cum aceeti drachma ex melle aut passo bibant qui vertiginem patiuntur, sanabūtur, Sextus. Mustelæ iecur lethargicis vtile putant, Vide mox in Testiculis. Ad arendum conceptum, mustelæ iecur sinistro pedi alligetur, Actius 16. 17. Mustelæ fel dunctaxat contra aspidas est efficax, cætera sunt venenum, Perottus Plinium citans, sed perorim, vide infra in Mustelis sylvestribus. Fel eius potum interim nisi remedia maturè adhibeantur, Rasis. Profelle mustelæ, (mygales, id est muris aranei Græce legitur apud Aeginetam, inter Galeni verò opera γαλη, id est mustelæ, quod probo) fel camelī substitui potest, Author Succidatorū. Virga damulæ siccata trita & pota, mortis à serpentibus medetur, vt etiam cerui virga, Hali. Hic si quis damulam nō pro mustela, sed pro dama sive cervini sive caprarum sylvestrium generis accipere malit, non repugno. Mustelæ rusticæ sive viuerræ coles ad stranguliam & calculum celebratur, vt in ipsius historia dicetur. Mustelæ testiculi & vulvæ ad comitiales valere creduntur, Plin. Existit (magicis puto) cōfessa aut certe verisimilia ponemus, sicut & lethargum olfactotij excitari: inter ea fortassis mustelæ testiculis inueteratis, aut iocinere vſto, Plin. Ad arendum conceptum, mustelæ iecur sinistro pedi alligatur, nec eiusdem animalis testes circa vmbilicum gestentur, Actius 16. 17. Testiculi must mulieris alligati partū continent, Textor.

Mustelæ testiculus sinister in pelle mulæ ligatus, & potus atacion est, Kiranides. Vell testiculos eius absconde inter unij tempore, & viuam dimitte, & da mulieri in corio mulæ. Idem. Si calcaneus mustela viuæ dematur, & alligetur mulieri non concipiet quandiu cum gestabit, Albertus. Capitis canini cinis excrescentia omnia erodit ac persanat spodij vice: item mustela simi cinis, Plinius. Pro muscerda, mustela & quale pondus, in Succidaneis Aegineta: sed legendum mustelarum & quale pondus, (ad alopecia opinor præcipue.)

Morsus mustela venenosus est, Stumpfius. In rabie non minus quam canis rabidus laedit, Bertrutius. Vulpes etiam & mustela rabida sunt, Auicenna. Furo & mustela vulnere magis quam veneno laedunt, Arnoldus. Venenum aliquid inesse mustelis, vel ipsa odoris grauitas arguit, qua in omni mustelarum genere tum præcipue se perdit quum irascuntur. Mures abiguntur cinere mustela vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua: sed redolent virus animalium eorum etiam in pane, Plinius. Aristides Locrus à Tarteria mustela morsus, iam moribundus, multo libenter se moriturus fuisse dixit, si a leone aut panthera potius quam tam ignobilis animante morsus fuisset, Aelianus in Varijs lib. 14.

Mustela morsum (inquit Auicenna 4.6.5.14.) celeres dolores inferre ait, & colore fuscum aut liuidum esse, (quod & Rasis scribit.) Curatur autem cum cepis & alijs (vt stellionis etiam morsus) tum foris adhibitis, tum in cibo sumptis, merum superbibendo. Prosum & fucus immaturæ cum farina erui. Theriaca etiam vtiliter emplastrum modo imponitur, vt & canis rabidi morsui, sicut in libro de theriaca legitur. Allia cum folijs siculneis & cymino trita imponuntur, Rasis. Liquor lacteus è fico cum eruo impositus, vt Aggregator ex Auicennâ citat. item eruca in cibo si vinum odoratum superbibatur, Auicenna lib. 2. Vespertilionis fel, non ad mustelæ, vt Aggregator ex Plinio citat, sed ad muris aranei morsum à Plinio commendatur. Fit aliquando ut mustela iumentum morsum sauciet, cuius dentes inficiunt animal, & moritur nisi subueniatur. Remedio est si vulnus oleo perungatur, in quo mustela suffocata computruerit, expresso validiusculè per linctolum. Fricatur & locus saucius arida pelle mustela; vt incalescat, & datur iumento antidotus theriaca, Camerarius. Vide supra inter remedia ex pelle mustela. Vaccas à mustelis demorsas, rustici aliqui incantationibus sanari superstitione credunt. Vbera vaccarum mordet mustela, qua in primis in tumore fuerint, mustelina pelle perficata sanantur, Georgius Agricola.

H.

a. Mustelam per l. simplex potius quam duplex scripsimus: nam & alia eiusdem terminationis Latina vocabula sic scribuntur, vt nitela, tutela, cautela, cedula, cicindela. Custodelam dicebant antiqui, quam nunc dicimus custodiā, Festus. Non enim probo quod Carolus Figulus scribit mustelam dictam videri, à μύστη & στέλλω τῷ ζωστικῷ id est surripio: quasi murium fur seu raptor. Addit etiam stellē vocem Germanicam (sed staelē potius scribendum est) quę furari significat à Græco verbo στέλλειν deriuatam videri. Ego potius originis Germanica esse dixerim quod furta tacitè & occultè sunt: null enim tacitum, tranquillum; & quietum significat: inde verstolens, quod occultè factum ablatum est. St. apud Terentium, vox est silentium indicentis quę ipsa aut simili Germani etiam vtruntur. Græca quidem verba στέλλειν & ζωστικόν, vbi surriperc aut furari significant, nusquam legere memini. Mustela, quasi longior mus, Calepinus. Memini grammaticum quendam deriuare à mus & τάλαι, quod est longe, sed nugaces iste deriuationes non placent. Γαλῆ oxytonum vel γαλῆ circunflexum, apud grammaticos & authores inuenio: sic in alijs casibus γαλῆ vel γαλῆγαλῆ vel γαλῆ. Vide in Leone H. c. in Λεοντῖ, potest autem fallor, vtrung; defendi. Oxytonum, tanquam primitium circunflexum, tanquam à γαλῆ deductum, quę vox Nicanter vtitur: & Homerus, Μῦς ποτὲ διψαλέσσει γαλῆς κλιθων διλέξει: sic & μυργάλεω pro mure araneo Nicanter posuit. Arborum quidem nomina aliquot à primitiuis in ἑα, contracta per γη, scribuntur, vt συκῆ, αμυγδαλῆ, φροδῆ. Eustathio in Dionysium καλέσσει καλῆ circunflexum, & similiter γαλέσσει γαλῆ. Γαλῆ, τὸ ζώον, τὸ οὐαὶστόφυτον, θίαν, γαλῆ, αργῆ, Varinus. Ποτίφηφα vocabula intelligo, quorum literæ ad numeros redactæ eandem summam perficiunt: nam & γαλῆ & στέλλη computatis literis constituunt 42. pro ἡγέρη vero vtidem numerus constituatur, legendum ἡγέρη. Deinde addit, ξεποτήσσιστον συγνεταγεγχυμάτων, vbi erratum videtur: non enim iisdem sed cotidem literis, tria ista vocabula constant, quę etiam in summam numerorum collectæ, eandem efficiunt. Ως μανδερος, Οσιος οντοισι, καπτηστητης γαλῆς Σε μηδενη την βδειν, επειδην θερητης, Mater rustica ad filiam in Achariensisibus: Vbi Scholia, γαλῆς (accusatiuus pluralis circunflexus) dixit præter expectationem άντη τη παῖδες θρηνότας, solent autem homines tempore matutino frequentius pedere, peracta iam concoctione. Mustela quidem vt & felis flatus alii accrimus & putidissimus est, vnde & prouerbium natum, quod inferius ponetur. Γαλῆ, τὸ ζώον καλῆτης θίας την περιθων, εἰπατεια, Suidas & Varinus. Κερδῶ quidem pro vulpe potius accipi solet, propter eius animantis astutiam: sed mustelam quoq; astutam esse docuimus. Ιλαεια vocabulum alibi nusquam reperiō: & vulgare nomen recētioris Græciæ esse puto. Γαλερη quidē, vt & γαρνηρη, à grammaticis exponitur, ιλαεια, ηνη, περατην. In Olympia imago est Thrasybuli Iamidæ vatis Eliensis, ad cuius dexterum humerum γαλεωτης adrexit, Pausanias Eliacorum 2. Cælius 13. 35. galeoten ex hoc loco mustelam aut felem vertit: ego stellionem esse docebo in Stellionis historia: Κιανη, γαλῆ, Hesychius & Varinus. Albertus galen alibi vulpem, alibi hoc eum interpretatur, vtrung; inceptissime: item alibi adhuc absurdius speciem milui. Animal quod vocant habeninum, foueas habet in campis, & pugnando venatur animal dictum pelagoz, quod Auicenna videtur nominare murem cæcum quem nos talpam dicimus: & quodcunque aliud vicerit deuorat, Albertus in Aristoteli Historiam 9. i. vbi nihil omnino tale apud Aristotelem reperio: coniicio autem habent num illum Alberti; vel Auicennæ potius, non aliud animal esse quam mustelam.

Epitheta. Pauda, Introrepens, apud Textorem. Velox, Author Philomelæ. Λαυδητης id est velox, apud Nicandrum.

In Apuleio (inquit Cælius) mustelatos legimus peplos, de mustelini coloris similitudine, qui subliuidus est ac lentiginosus, cuiusmodi in vestibus comparet crux communis. Sed & nos eius coloris sericū, vt vulgo iam loquimur, rasum distrahi passim scimus. Scoppa mustellinum colorē Italice interpretatur, lentiginoso, rossacio. Hic est vetus, veterosus, senex, colore mustelino, Terentius Eunuchus. Γαλωτης equi dicitur, quorum color est ινοειδης, id est asininus, Etymologus. Quibus dum adhuc infantes sunt profundæ ac submersæ superputationes circa brachij caput sunt, omnes galeancones efficiuntur, Hippocrates in libro de articulis. Galenus in Glossis, Γαλωτης κανaves (inquit) dicuntur, qui paruum & macilentum (atrophion) brachium habent, partes autem

circa cubiti flexuram sine gibbum tumidiores, quemadmodum etiam mustelæ, & quod non vides ex quo. Cetero yere obus (brycoides) tamen obvixit, nomen a dñe etiam pugnatur: & non juxta yunatas, cetera yani sepius vocatae sunt. In his Galeni verbis pro xviib; coniicio novis legendum: hoc est imminutum, exile: nam xviib; (melius nomen, ut Varinus habet: qui tamen catena Hesychij verba recitans, pro xviiib; habet malas, quod non probo) apud Hesychium exponitur novis, omnisq; ex iustis habet malas. Aëtius lib.2.cap.120.ad cesypum parandum requirit etiam novas malas. Diocorides malas est iouspunctus, ut novas accepisse videatur pro pingui: nam & novas exponunt, ut etiam Phoenicis, sed Galeni verbis optimè quadrat Hesychij interpretatio. Cornarius cubiti gibbum vertit: quod minimè quadrat, cum ayg; eandem partem significet, nec unquam ullum vocabulum ex duobus idem significantibus recte componatur. Gyraldus syntagma 9.de dijs, praecedentia Galeni verba interpretatus, haec tanquam obscura non attingit. Varinus etiam cetera ferre glossemata Galeni integra transcribere solitus, hac omittit. Est autem yanius scribendum cum acuto in penultima, non ut Hesychius habet in ultima. Plutarchus in Isi & Osiri Mercurium scribit yanius (cum epsilon in antepenultima) esse corpore. Miror autem (inquit Gyraldus) Cælum Caleagninum quodam suo opulculo de rebus Aegyptiacis inscripto yanius epulus est posuisse albicubitum. Grammatici nonnulli galiancon interpretantur qui insto breuorem habeat cubitum, (sed hic ancus Latinè dicitur). Galiancon quidem ab Etymolo exponitur qui habeat & pugnativa, id est brachium iusto minus: sed paruitas ista ad crassitudinem referri debet, non ad longitudinem, ut ex Galeno patet.) Ayg; est articulus totus ubi duo cubiti ossa cum brachio conueniunt, unde yanius dicitur apud Hippocratem, Pollux. Quidam galeanchena, alij gylianchena (sed utroque præstiter tertiam syllabam per au. diphthongum scribi) legunt, Gyraldus. Et alibi, yanius dicitur qui collo est gracili & prælongo. Carcini poëta filios Aristophanes gylianchenas & gyliotrachelos (non ut Erasmus legit glycytrachelos) appellavit, quod colla & cervicis longas & angustas haberent. Galion, αγανάσσων, Hesychius & Varinus. Galia, muscipula, Lexicon vulgare. ego in hoc sensu yaneus ex legendū puto: de qua multa in E. dixi. Gallo, εγέρας εός, & ενήγαλον (yanta) η γών, Hesychius & Varin. Exedra vocabulum apud Vitruvium & Ciceronem legimus. Constituantur in tribus porticibus (inquit Vitruvius) exedrae spatiosa, habentes sedes, in quibus philosophi, rhetoresq; ac reliqui qui studijs delectantur sedentes disputare possint. Dicta autem exedra videtur, quod extra vel iuxta porticum, aut ad latus eius extrueretur: ut hodie in peristylis canonorum aut monachorum, id est claustris (vulgò Capitula dicunt) fieri solent. Gallo (vel galeota) dicti quidam vates in Sicilia habitarunt, ut in Stellione dicam.

Mustela sanguis Magis, asplenium & verbenaca, apud Diocoridem. Gallo, herbæ genus, Varinus: forte legendum yaneus vel yaneus, quæ herba est Diocoridi memorata, alio nomine galeobdolon. Gallo, quidem Stephano, vrbs Thracia est & Pænonum. Galisopsis, pulegium, apud Diocoridem.

Carolus Figulus in dialogo de mustelis meminit auis cuiusdam que mures venetur, Germanice Vuescker dicta, Latinè mustela: sed qualis ea sit non describit. Latinum quidem mustela nomen consuetum ab eo videtur, à simili venatu murium. Mustela pisces est, qui hodie vulgo lampetra vocatur, ut Massafio videtur: sed etiā trissia (trisch) nostris & Italib; botetrissia vulgo dicta, Lugduni lota, in lacu Sabaudia iuxta Ierdunum mustela hodie nominatur. Mustela brevis pisces nullam cum mustelo pisce (inquit Aelianus) communitatem habet. Nam hic quidem chartilagineus est, & pelagiæ, & magnitudine præstans, simul & canis speciem similitudinemq; gerit. Mustelam vero dices esse iecorinum, &c. algas depascitur, & saxatilis est. atq; similiter ut terrena omnium cadauerum, in quæ incurrit, oculos exest & conficit, Hæc Aelianus. Gallo & yaneus, pisces marinus, Suid. & Varin. Sed forte ita differunt hi pisces, ut de mustela & mustelo ex Aeliano iam recitauit. Gallo omnino mustelus est: cui similes pisces yaneus, id est mustelini generis appellantur. Gallo etiam pro galeota, id est stellione accipitur, Varinus. Gallo pisces sunt qui & onisci, id est aselli, Hesychius & Varinus. Gallo, ιχθυς δινος (lego in loco,) Hesychius & Varin.

Mustelaria inscribitur una ex fabulis Plauti. Fuit & Carcini poëta fabula myes, ubi mustela strangulat nocturnos mures. Murinitini, facillum fuit aduersum murum mustelinum, Festus. Galanthis ancilla Almenæ, partu dominæ mira astutia à Lucina eum impidente obtinuisse, id est in galen, id est mustelam mutata fertur à Lucina, addita pena ut ore quo præcipue peccauerat, perpetuo patereret. seruare propterea mustelam colorem ancillæ pristinum, cui flavi fuerant crines: & in domibus nobiscum, ut ante, versari, eadē strenuitate præditam, ut Perotus refert ex Ouidij Metamorph., nono. Vide Onomast. nostrum. Alij ab ipsa gale quadrupede accidente Almenæ partum facile redditum scribunt. Vide inferius inter religiosa Gallo, nomē loci, & mons prope Ephesum, Suidas & Varin. Stephanus Galiesium per duplex, Ephesi vrbe facit.

b. Mus quem ziselum vocant in Austria, &c. in magnitudine est mustela Albertus. Leænas aiunt informes minimasq; carnes parere, quæ magnitudine mustelarum sunt initio, Plinius Mus araneus coloris mustela similis est, magnitudine muris: quare ab utroque, animante composito nomine apud Græcos mygale vocatur, Aëtius. Talpa rostrum habet ut mustela, (μύγχος γαλλ. lego μύγχος μυλάνη, id est ut mus araneus,) Hesych. Aegyptij significatur mulierera viraginem, (αιδρόπεργα πετελέα, mustelam pingunt: αἰδρόπεργα αἰδοῖον ἔργα μύσασιν, quod hæc maris pudendum habeat (quod mas scilicet in eō genere pudendum habeat) velut osseum, Orus.

c. Mustela catuli, σφιλανος Nicandro, communis ferre ad huiusmodi animalium digitorum non fœtus vocabulo. Ai yaneus malas, ζενίον παθόδημ, Theoc. Id. 15. in Eunoam ignauam & pigram. Lycophron Medusam γαλλον vocat, quoniam post desectum caput Chrysaorem & Pegasum ediderit, mustela more quæ per os patit, his verbis, την δερπατοδημον μαρμαρόδημον γαλλον. Simonides apud Stobæum in Sermone quo mulieres vituperant, diversa mulierum ingenia recensens, singulas ex ijs quæ moribus referunt animalibus nasci singit: & inter ceteras, miserum ac triste illud mulierum genus esse scribit, quod est mustela creatur. Huic enim (inquit) nihil prorsus amabile, pulchrum, vel iucundum adest. Sed cum aliena sit (mustelarum scilicet & felium modo) à Venereo complexxu, maritum fastidet & furando vicinis nocebit, & hostias saepe nondum consecratas vorabit. Mustela est transuerso offensa retrocedendū: id est homines delatores fugiendos: nam mustelam ore parere assiriant, Plutarchus in symbolis Pythagoricis.

e. Non allatrat canis caudam mustelæ, qua abscessi dimissa sit, habentes, Plinius & Aelianus. Tali sunt strigæ cinere decocto cum sanguine mustelæ, perunctos omnibus odio venice, magi prodiderunt: id fieri occulto decocto, Plin. Si in pelle mustelæ maris elaborata literæ exarentur, & sic alligetur dæmoniatis vel incantatis, confert, Albert.

h. Polemarchum quendam perierunt qui classem Corinthiorum euaserat: quoties noctu dormiret mustelarum mortibus infestatum fabulantur, & in desperatione tandem sibi ipsi manum intulisse, Heraclides in Politij: Heliogabalus inbebat sibi dece milia murium exhiberi, mille mustelas, mille sorices, Lampridius: Mustela laudem & epicedion carmine condidit T. Vespasianus Strôza, sexto Eroticô. Mustela quoq; sicut pîcus, à sinistra veniens infausti ominis est, Alexander ab Alexâdro, Alciatus in Emblematis sub titulo Bonis auspicijs incipendum: Auspicij res cœpta malis bene cedere nescit. Felici quæ sunt omnia facta iuvant. Quicquid agis, mustela tibi si occurrat, omittit, Signa malæ hæc sortis bestia prava gerit. Vide mox in proverbio Mustelam habes. Aelianus tradit magos affirmare mustelam ab Hecate nutritam esse, quod hæc dea amatorij adhibetur: nam eius viscera his sunt apta, Volaterranus. Thebani apud Græcos mustelam religiose venerantur, & dicunt: Cum Herculem Alemena parturiret, & parere non posset, hanc accurrisse, & parturiendi vincula dissoluisse: unde Hercules in lucem expeditius exierit, Aelianus. Eundem à mustela enutriti suisse fabulantur, Eustathius. Alij non à gale quadrupede, sed à Galanthide ancilla hoc factum dicunt, ut superius dixi. Aegyptij colunt mustelam, quod ea, ut multi adhuc putant ac dicunt, aure concipiatur & ore patiat, quod symbolum est nascentis sermonis. Plutarchus in libro de Iside.

PROVERBIA.

Γαλῆνος, Mustela (quanquam Erasmus feli vertit: nec refert quod ad sensum proverbij) crocoton, subaudiendum das, aut addis. Dici solitum quoties honor additur indignis, & quos haud quaquam decet. Aut cum datur quippiam ijs, qui munere nō norunt vti: veluti si quis à Musis alienissimo bellissimum donaret librū. Crocoton vestis genus est rotundæ ac simbriata, qua diuites vtebantur matronæ. Apud Nonium in dictione Richas, refertur inter vestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, Mollicinam crocotam, chiridotam richam. Ac teste Plutarcho quidam Herculem pingebant κροκωτόφερον, Omphalæ seruientem. Sumptum adagium ab apolo Stratidis, quæ alio loco narravimus, Erasmus. Effertur & aliter, Οὐ πέπει γαλῆνοφερον, Vcl τὸν κροκωτὸν γαλῆνον, vt Suidas docet. Eiusdem sententia est, γαλῆνον. Suidas obscurius interpretatur, θητὴ ἀδίκων καὶ μηδὲν αἰνέντων, nisi quid à librarijs erratum est, quamuis apud Apostolium quoq; qui sua ad verbum à Suida mutuatur, sic legimus. Erasmus, & Varitius quoq; omiserunt. Erasmus crocoton non rectè neutro genere usurpat. Græcis enim κροκωτός masculinum nomen est adiectiuum: accipitur tamen substantiæ subaudiendo χιτῶνα, κροκωτός, εἰδογαλῆνος. Οὐ δὲ κροκωτόν γαλῆνα, τὸν δὲ τηλεόνας εἰς αὐτὸν θητερόφερον. Οὐ μέν κροκωτός, ἐνδυματά εἰσι. τὸ δέ ἔγκυκλον, ιμάτιον, Suidas: atq; idem repetit in dictione Εγκυκλον. Crocota, crocei coloris vestis: Plautus Aulularia, Cum incedunt infectores crocotarij, Nonius. Recentiores grammatici crocotam vestem muliebrem crocei coloris interpretantur, Suidas ιμάτιον (Scholiares φέρουσα) Διονυσιακέν, cum paulò post non ιμάτιον, sed ἐνδυματά esse dicant, εγκυκλον vero aliud genus vestis à rotunditate dictum ιμάτιον esse: hinc deceptus videtur Erasmus, ut crocoton vestem rotundam diceret. Crocotos, tunica qua Bacchus vtebatur, Pollux. Plura vide in Dictionarijs. Αλλά δέ εἰσι τέμπονεστι, τὸ γαλῆνον, Οὐ δέν λεοντὸν θητὸν κροκωτόν λεοντίου, Hercules de Baccho in Ranis Aristophanis. Hic Scholia; Κροκωτὸν ἐθερει λεοντίου, ιμάτιον Ηρόδοτος, Ηρόδοτες τὸ φόρημα ἡ λεοντίδη, κροκωτὸν δὲ, ιμάτιον φερόντος, Suidas.) Η κροκωτός γυναικεῖον τοιωτὸν ἐνδύματα. Et paulò post, Crocota & cothurnus, muliebria sunt: spolium vero leonis & clava, virilia. Εὐθερει δὲ η κροκωτόν λεοντίων, οὐ Ηρόδοτος, hoc enim erat gestamen Herculis: Vsurpatur autem hæc parœmia de rebus valde dissimilibus. Leonis exuuium super crocoton, proverbiū apud Erasmus, quod nos etiā in Leone posuimus. Aristophanes in Ecclesiazulis κροκωτόν forma diminutiua dixit (vt Plautus crocotam in Epid.) Blepyrus senex, Αλλά δέ γυναικεῖον τοιωτὸν η κροκωτόν αὐτοποχόμενον, δὲ νόντεται. Vir quidam, Τοδή ιμάτιον στρατεῖ, Blepyrus; Οὐ δέν ϕερόται. Στρατὸν δέ αὐτὸν δέ τοιον τοιωτόν εἴρωνται στρατιωταν. Ex his verbis apparet etiam differentia inter ἐνδυματά, (quod induitur, ita nimurū ut supra caput in euctum demittatur, sicut propriæ dictum indusium, & vestis muliebris, quam supra indusium mulieres sumunt: (εἰ ιμάτιον, quod est exteriū, nec induitur, sed circunjicitur. Aliquando tamen indifferenter ponit videntur. Ceterum Blepyrus cum à lecto surgens indusium suum non reperiit, crocota vtoris suæ forte reperta abusus est, non induendo scilicet, sed simpliciter circunjicendo: quod intelligitur ex verbo αὐτοποχόμενος, Scholiares exponit τετραβιλημφος. Et paulò ante: Η μετροπολίον, πολυγυναικεῖον ιμάτιον, η ανθελαιον γυναικῶν. Αναξηδὲν ενδύεσθαι, induere in modū amiculi, amictim circunjiceret. Αναξηδὲν εμπατεῖσθαι, Herodotus: hoc est quasi circumstetim & obuolutum, Budæus. Εναπλεθρη & καρδιπλεσθαι verba de circunjictione vestis aut pellis circa humeros pertinetia, enarraui in Leone H. e. Duris Samius scribit Polysperchontem virum summam apud Macedones dignitatis, quamuis iam senē. Si quando inebriatur, ενδύματον κροκωτόν εἰσαγεῖσμα τοιωτέον δεχόμενον, Athenæus lib. 4. Hercules infans recens natus κροκωτὸν απέργανεν εγκυκλεῖα, Pindarus in Nemeis Carmine primo: Vbi Scholia, Εἰς κροκωτά φερόται επειδήν στρατεύεταις. κροκωτὸν δέ τοιον τὸ ζερέα τὸ κροκωτεῖσθαι δέ τοιον τὸ κρόκον, τὸ φερόται. Sed redeo ad proverbia: Germani codem sensu, quo Latini Mustela crocoton, Suem diphthera induere dieūt, Einr sauve en belz anlegen. Mustela (Erasmus felem) transfert: nec interest quod ad rem ipsam & sensum proverbij fugiens pessime pedit. Οὐ δέ σφοδρά φέγγους πονηρότερον βέδε. In eos quadrabit qui discedunt non citra infamiam. Helychius docet apud Atticos spondylen dici felem, (non felem, sed γαλῆνος, id est mustelam.) Est apud Aristophanem γαλῆνος δημιούτερον, de acido (acri) ventris flatu, Erasmus. Quod autem ibidem de sphondyla in eucto scribit, nihil ad proverbiū: nec enim inseuctum ullum pedit: hoc etiam errat quod ibidē pro insecto serpentem dicit. Mustelam habes, γαλῆνος: In eum quadrat, cui omnia sunt inauspicata, tanquam fatis ac dijs iratis, vt aiunt. Olim creditū est hoc animal inauspicatum infaustumq; esse ijs, qui haberent dominiq; alerent, vt non admodū dissidet ab illis equum habet Seianum, & aurum habet Tolosanum. Vnde nunc etiam apud quasdam gentes, nominatim apud Britannos, infelix omen habetur, si cum paratur venatio, aliquis mustelam nominet, cuius etiam occursus vulgo nūc habetur inauspicatus. Adagium refertur à Diogeniano, Erasmus. Mustelam esse inauspicatam, supra etiam ex Alexâdro ab Alex. & Alciato retuli. Mustela rapacior: Vide supra in b. Mustela seum, γαλῆνα, subaudiendum das aut committis. Cædantur, quorum qui accipiunt natura sunt appetentissimi. Gaudet enim hoc animal præcipue seu: Veluti si quis laudaret laudis aut dissimum: aut ad bibendum prouocaret natura bibosum. Refertur à Diogeniano, Erasmus. Βατεῖχων διηγεῖ, Εγαλῆνος, θητὴ ταῦτα οὐδέντων, οὐτε γαλῆνον οὐτε αὐτοφερόται, Suidas. Videtur etiam accommodari posse, si quis rem committat illi, qui eam omnino perditur sit, vt lupo ouem: quo sensu Germanicum celebratur adagium, Felillardum aut caseum committere.

Mustela Tartesia: Vide supra in b.

DE M V S T E L I S S Y L V E S T R I B V S D I V E R S I S:
E T P R I M V M D E M V S T E L A S Y L V E S T R I
searufica in genere, mox VIVERRA, FVRONE, ICTIDE.

quod ipse obseruauit. Nemo autem arbitretur (inquit Albertus 2.1.4.) quod quum dicimus osseum aut cartilagineam esse virgam, intelligamus veram cartilaginem essentiam, sed potius substantiam cuius durities porportio-
nem habeat ad os & cartilaginem & quæcumque est substantia virgæ, oporteat quod habeat medium in tactu ut delectationis sensui conuenit. Atqui fibri genitale, quod vidi, totum uno osse plane ossæ substantiæ constat: sensi-
sus vero voluptatis, neq; ad osia neque ad cartilaginiæ pertinet, sed ad neruæ, ac musculos vel tunicas quibus illi
inservunt: vt Albertus pro orbi sive nepiè hac de re locutus sit. Rasis interpres pro ictide furonem vertit. Furonis
inquit, priapus perutilis est doleanti vesica, & stillicidio ac difficultati vesicæ. Misceatur autem cōrīta inde drach-

ACTENVS de mustela domestica, & simul ijs quæ omni mustelarum generi communia habentur. Venio ad reliquias, nempe syluestres. Sunt enim plura carum genera, & quædam veteribus ignota. Quanquam enim ut Graci veteres ietidem & galen agrian, pro uno animali acceperunt: sic Latini pro codem aliâs viuerram, aliâs mustelam sylvestrem vel rusticam dixeré: & furonem vulgo dictum docti plerique veterum viuerram esse consentiant, (cum & nomen ferè conueniat, & vsus idem ad venatum cuniculorum: & iisdem locis aliquot ubi Graci ietidas legimus, furones barbari interpretes reddant:) tamē ego ne quicquam confundere cuiquam videri possem, de singulis istis nominibus seorsim agam. Dissimila enim, si cui libebit, coniungere quam consueta distingere, multo proclivius erit.

MUSTELAE sylvestres (zara, æyeæ, Gaza vertit, cati sylue-
stres) venantur mures sylvestres, Aristoteles. Papilio lucernarium luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur, huic contrarium est iecur caprinum, sicut fel (caprinum) beneficijs ex mustela rusticæ factis. Plinius. Beneficijs ex mustela sylvestri factis contrarium est ius gallinacei veteris large haustum, Idem. Mustelarum duo genera: alterum in domibus nostris oberrat, alterum sylvestre. Distant magnitudine. Graci vocant ietidas (vide plura de ietide infra). Harum fel contra aspides dicitur efficax, ceterò venenū, Plinius. Perottus hæc verba non recte de mustelis simpliciter legit: & pro cetero venenum, quod de felle tantum intelligitur, legit. Cetera sunt venenum, quasi mustelæ totæ venenatae essent. Iocinerum doloribus medetur mustela sylvestris in cibo sumpta, vel iocinera eius: item viperæ porcelli modo inassata, Plinius. Marcellum Empiricum in his Plinius verbis non viperam, sed viuerram legissim video: sic enim scribit, Viuerra tosta porcelli lactentis modo inassata, & cibo data ieiunio, miro modo iocinero so succurrit. Sylvestris mustela tota in cibo sumpta aduersus comitiales efficax est, Plinius.

Theodorus Gaza ex Aristotele VIUERRAM vel mustelam rusticam pro ietide Græca voce reddere solet. Ictis genus mustele rusticæ, quod viuerram interpretor, magnitudine est, quam Melitensis catellus minor, sed pilo, forma, a bedine partis inferioris, & morum astutia mustelæ similis, mansuetus maiores in modum, officit aluearibus: mellis enim auida est, aues etiam petit, vt felis, genitale eius osseum est, vt antè dixi & medicamento vrinæ stillationibus esse putatur; datur per ramenta ex vino, Arislot. interprete Gaza. Alibi etiā mustelæ simpliciter genitale osseum esse scribit. Ictidem Theodo-
rus Latinè Viuerram transtulit: nullo, vt opinor, (inquit Scaliger) alio argumēto, quam quod Plinius aiebat genitale esse osseum Mustelis & Viuerra id enim de Ictide Philosophus in secundo Cæ-
terum de Ictide loquens ipse Plinius, Græca voce nominavit: neq; Viuerra naturā descripsit cum propensione ad depopulanda mel-
la, sed ad Cuniculos tantum debellandos. & Mustelas numero plu-
rali cum posuisset, addidit: Viuerra, in singulari. Tum autem Viuerra
non solum mel non appetit, sed oblatum & respuit & fastidit. Vna
etiam eo gustato contabuit: atq; in eo fuit, vt penè moreretur. Hæc
ille, vt Viuerram neq; Ictidem, id est, Mustelam rusticam esse, neq;
omnino Mustelarum generis, sed sui, ostenderet. Ictidem animal
mellis auidum esse, & aluearibus officere, Aristoteles prodidit. Gre-
cum quidem Viuerra nomen nullum indicat Scaliger. At Strabo
lib.3.de Cuniculis Hispaniæ loquens, & venari eis earum Viuer-
ris, Ictides nominat, ex Afrika importatas scribens: quo argumento
& Mustelarum generis eas esse, & Ictides recte nominari forte ali-
quis asserrat sed ita vt Ictidū species non sit una. Genitalia ossa sunt
lupis, vulpibus, mustelis, viuerris. unde etiā calculo humano reme-
dia præcipua, Plinius. Canibus etiam ossa sunt, Vesalius: & fibris,

De mustelis diversis. Lib. I.

ma vna cum modico caryophyllorū & bibitur. Itēdīs genitale aiunt dissimile esse naturā cæterorū animalia. quod totū ossis instar solidū sit, (& semper rigat.) quomodo cūq; affectū sit ipsum animal. Idē aduersus si guriam præcipū esse phæmacū aiunt, & propinari eius scobē (καρυόφυλλον θηριόν) Aristoteles in Mira.

Magna propter venatum cuniculorum viuerris gratia est. Inijciunt eās in specus, qui sunt multiformes in terra, vnde & nomen animali: atq; itā eīcōs superne cāpiunt, Plinius. Idem hōdie fit in hoc genere mustellarum quae vulgo furones vocant. Quare & hanc & alias ob causas, vt paulo superius dixi, viuerram à furone discipate puto. Viuerras, hoc est mustelas rusticas Strabo (lib. 3. de Cuniculis Hispaniæ agens) importatas ait ex Africa. Sunt qui eas Græcæ etidas appellari puto. Nunc Hispanum vulgus φωλεῖται: quoniam inijciunt eās in mulieres cuniculorum specus, Hermolaus in Pliniūm 8. 55. φωλεῖς quidem, speluncam, lūstrum vel latibulum significat, sed maiorum ferarum proprie: quare verbum φωλεῖαν, de mustelis & cuniculis non dixerim. Grapaldus viuerram scribit esse pholitam: ego pholeūtam ipsum scriptissime puto ex Hermolao, corrupisse autem libyarios. Mihi quidem furonis vox originem Arabicam aut alterius linguae barbaram habere videtur. nam & spūd Albertum furo, & alibi furioz pro fele legitur, etsi Albertus ipse hoc nō animaduertit. Syluatico helotos (corrupte ut coniūcio pro æluros) furo vel furunculus exponit. Vinerra sub terra tanta est ferocia, ut sexcuplo ac decuplo se maiorem cuniculum superet atq; interficiat, extra latēbrā illam deponit ferociam, Scaliger.

Viuerra (apud Pliniūm vipea legitur, vt paulo ante recitauit in Mustela sylvestri) porcelli lactentis modo incassata, & cibo data ieiunō, mīro modo iocineroso succurrīt, Marcellus.

F R O N I S, vt hōdie vocant, pictura est, quam ab initio huius capitū vides. De hoc quādam in precedentibus (Mustela sylvestri, & Viuerra) dixi: hīc reliqua addam. Furo quāquam inter sylvestres mustelas ē nobis numeratur: in Anglia enim hoc genus sylvestre reperiūt quādū: tam enī facillimē cīcuratūr, & domi in capis quibusdam ligneis alitur, vbi magnam partem somno cōsumit sunt enim mustelæ omnes somnīculose: sed quā temperamento sunt calido (quod appetet ex eorum agilitate, & facilī exasperatione ad irām, & excrementis odorat, &c.) citius concoquunt alimētū, vnde experēctæ aliud querunt, tum die, si nihil prohibeat, tum nō ēte magis propter timorem. Italia, Gallia & Germania hoc animal sylvestre nō habent, sed peregrinūm & aduentūm. Et in Gallia quidem, præcipue Narbonensis, à nobilibus ferē alitur, qui cuniculorum venationi dant operam. Vidi primum Nemauis, vbi vnam huius generis bestiālā, si bene memini, coronato vñire aiebant: quæ scilicet ad capiendos cuniculos bene esset instituta. In Anglia, vt audio, sylvestres capiuntur aut oceiduntur, ne deuorando cuniculos inopiam eorum faciant. Miror sane illic reperiūt, cum ex Africa primum, vt Strabō scribit, aduectū sint istides, quas viuerras & furones docti interpretantur. Galli vocant furon vel furet, aliqui male prōferunt fūson & fūset. Hispani hurón, vel furām. Angli feret, vel fertette. Germani inferiores furet, quia vocē voracem significari aliqui putant, ego à Gallicā vocē furet vel Anglicā feret, per syncopen fret efferrī puto. Superioribus Germanis ignotum est hoc animal: rarissimē enim ad eos adfertur. Ge. Agricola Germanicē interpretatur furet: aliqui puto frettel vocant. Fretæ inter galas ponuntur: sunt autem opinor illa animalia, quæ Galli furones vocant, Latini viuerras. Utuntur eis pueri ad extrahendas de patietūm pīdis auiculas: immittuntur & in caua arborum, & inde auiculas vnguibus referunt, Carolus Figulus. Angli etiam vt audio, in hunc vsum furones adhibent, nō mustelas. Non dubito tamen quin & mustelæ idem faciant, vt in ipsarum historia scripti. Vide in Libide ex Nicandro. Ex recentioribus Latinis, aut potius Barbaris, alij furum, alij furonem, alij furunculum, alij furectum nominant. Furūs à furō dictūs est, vnde & fur: tenebroso enim & occulto: cuniculos effōdit, (subit) & ejicit prædā quā inuenēt, Isidorus. Viuerra quæ cuniculos ex sp̄ecubus exturbat, paulo maior est mustela domestica. Color ei in albo buxeus. Audax hoc animal & truculentum, ac omni fēlē animalium generi infensum atq; inimicū natura: sanguinem eārum quas momorderit, cibibit carnem non fermē comedit, Ge. Agricola. Subiect autē quid hamester etiam, quem vulgo cricetum nominant, istius sit generis: quem ego cur muribus potius quām mustelis ad numerārim, in ipsius historia dixi. Fureta ex mustellarum genere est naturā timidum animal, & quād facile ad tractandū mansuet: copius totū fulū est, nisi quod circa os aliquantulū albicerit: circa collū verdū, & in gutture & in medio ventre ochræ colorē referat. Aures paruæ, oculi minuti & ardētes, pyropi splēdore. Dentes in inferiore tantū maxilla duos eminētes, sed nō contiguo habet. Corpus cū tangit, vt martes olet. Insidiatur cuniculus, alitur in domib. laete & pāne hordeaceo. In quācūq; rīmā aut forā caput inserit, reliquo corpore facile sequitur, est enim tenue & longiusculū; sed eundo tamē corpus contrahiens, dorsum elebat, dormit multū, & in somno interdum quiritur. Hec icon ad viuū expresa est, animal ad nos allatum ē Germania in inferiore. Quidā obscurus author appellat pholitam, sed quid illud sibi nomen velit, non intelligo, G. Fabric. Cuniculi capiuntur hoc modo, (vt scribit Petrus Crescentiens 10. 35.) Venator magno strepitu excitato cuniculos paucntes fugat ad suos cāuos: quōd cū se receperunt ad singulos reticula extēdit: & per vñū immittit furectū (vide an legi debeat fūrettum) quē cicurem habet: propriū inimicū cuniculorū, ore ciuis occluso quodā frenello, (paruo capistro,) ita ne os aperire ac cuniculos mordere aut comedere possit, sed spelletere tatiū. At illi omnes expulsi reticulis oboluuntur. Plura vide in Cuniculis E. vbi tū alia quādā tum Strabonis eadē de re verba recitauimus, qui galas agrias istas venatrices ex Africa adiuehi scribit: quām obrē nō incepit mustelas Africanas alijs appellauerit. Sed de Africanis mustelis non nihil etiā supra dixi in Mustela domestica caput 2. Furunculus genus est mustelæ sylvestris, quā in eauernis cuniculi capiuntur, Perottus Parunculus putoria (sic Galli vocāt iltissum nostrū) valde cōsimilis est, paulo ampliōr quām mustela. Color ei inter albū & buxeū. Animal est animosum ac ferox. Coire dicūtur pīstrati. (Albertus & alij quidā barbari de furonū coitū scribūt, quae de æluris, id est felibus cōēantibus Aristoteles prodiderat. Ego nō prostratos vel catos vel mustelas coire puto: sed ita in vtrōq; generē vt mas fēminā ἡμίχορα, id est cruribus in terrā demissis & ventri ferē incumbētē suberueniat. Vide in Cato c.) Fēmina cū libidinē cardet, nisi maris copia detur, intumescit & moritur. Partu fēcūda est: natūra septē vel octō fētus simul perficit. Vterū gestat diebus quadraginta. Catuli recēs nati, diebus triginta cāci sunt. A tēpōre vero quōd vīsum accipiūt, intrā quadragesimū ferē diē venari incipiūt, Author libri de nat. terū. Quos ego vidi furones, cīc citer duos dodrātes lōgi erāt, colore albo: sed venter, si bene memini, in mare præsertim, pallidus erat, nimis ab frīna tinētus vt in hermelinis quoq;. Oculi planē rubebāt, crura erāt humilia: fēmina grāude per quām somnīcula erat πρᾶξ, oach, Hebraicā vocē, aliqui furonem vel furunculum interpretantur: alij martē: alij cēphām vel cercopithecū, vt pluribus in Mustela domestica dixi caput. I. Si caput lupi in columbario suspensus nō accedit cātus, vel furo, vel aliud columbis noxiūm animal, Ratis & Albert. Catus, mus, furo & mustela, laudent plūs vulnere quām veneno. Arnold.

ΦΕΡΕΟΙΚΟΣ animal est album simile mustelæ, quod sub quercubus & oleis nascitur (*γνόμην*, vel versatilis potius,) & glandibus vescitur, ab Arcadibus sic appellatum, Etymologus & Hesychius. Hoc animal nisi mustelarum generis fuerit, quas etiam corpore refert, ignotum mihi fateor. Et conuenit quidem Furonis quod ad literas Φερεοικος nominis pars prior, sed significatio non conuenit. Φερεοικος & Φερεοικος, ον κοχλιας ει ιχελων, id est cochlea & testudo, (Latinæ ad verbum domi portam dixeris, ut & Cicero alicubi cochleam:) Varinus: Vel animal maius vespa, Hesychius & Suidas.

Ictis, ἵπται, paroxytonum, vel vitalij *ἵπται*, oxytonum, è genere mustelarum sylvestrium est, quarū qui unum solum genus cognoverunt, vt veteres aliqui scriptores Græci, itēdem & mustelam sylvestrem, omnino idem esse putant: cum plures mustelæ sylvestres (vt hodie doctis quibusdam videtur: quorum tamen sententiam doctissimus Scaliger non probat) sint, vt in sequentibus apparebit. Gaza pro iictide reddit viuerram: de qua, & obiter etiam de iictide, nonnulla, in precedentibus dixi. Georgius Agricola itēdem esse putat, mustelam illam quæ Germanis *iltis* vocatur: nam vocabula *ictis* & *iltis* pulchre collidunt, una tantum litera variante. Niphus itēdem, marturum vel marturellum interpretatur. In Acharnensibus Aristophanis quidam dicit se adferre omnia bona Bœtorum, & inter cetera, ἵπταις, αἱ λέπραι, πυρτίδαι, τυρτίδαις εὐθράψαι, εἴγχελαις, Κωντίδαις. Vbi Scholia, ἵπταις (qui accusativus est pluralis) interpretantur animal simile castori, pisciorum: his verbis, ἀδρός ζώων οικαστρες ή νευρόπον. (malum ή νευρόπον, id est lutra.) εἰσὶ ιχθύοις φάγοι. Apud Suidam & Varinum depravata sunt hæc verba. Ceterum in verbis Aristophanis si distinguas post *ἵπταις*, εὐθράψαι substantiè pro lutris accipies quod magis placet, sin minus, epitheton erit itēdem, tanquam ille etiam in aquis viuant, de quo mihi non constat. Piscibus tamen nomine mustelarum genus vesci, non minus quam feles, non dubito. Sed feles cum piscibus delectentur, ab aqua tamen abhorrent. Iltissos quidem nostros, de quibus inferius, Ge. Agricola, iuxta aquas interdū habitare & pisces venari scribit. Ego à rusticis nostris ranas ab eis captari audio. (Fieri potest vt *ictis* etiam dicta sit quasi ichthis, à pisces vorandis.) Ictis, ἵπται, aues deuorat, animal astutum, (*παντεῖον*,) maius & hirsutius mustela, alioqui simile: aliqui αἱ λέπραι γαλοῦ, id est mustelam agrestem vocant. Aristophanes cum à Bœtis vulpes, ictides, feles, animalia sc̄tida, in ciborum delitijs haberi scribit, hominibus illis tanquam nimium crassis & rudibus (vnde & prouerbia aliquot nata) illudere videtur. Io. Tzetzes Variorum 3. 8. iictinum, id est miluum auem à multis cum iictide terrestri quadrupede confundi scribit: quod vt merito reprehendit, ita inepte itēdem interpretatur æluron, id est catum. Albertus in Aristotelis historiam 9. 6. pro iictide habet anakinos, quod Avicenna (inquit) katyz appellat: & est apud nos animal pullos/gallinas (comedēs, quod Galli fissau (vox corrupta videtur) Germani illibeatum (lego iltizum, vel potius iltisum) vocat: cuius pars sub gula & ventre præfert ruborem, sed in dorso est subnigrum, gallinas infestat & interimit: nō edit autem, nisi prius omnes aut multas iugulauerit. Alij quidam obscuri authores ex Aristotele pro iictide habent anakinos, cui trivunt magnitudinem catuli canis leporarij, (sic enim legendum ex Alberto:) & prudentiam maiores in minore & tate quam prouectiore. Cuius quidē rei nec rationem nec testem adferunt. Moeropis ιχνευτῶν κινωπέτρων, οἷον ἀμυνθῆς ἱπτίδης, ή τὸ δέντον καταπιδίον διεθέρον Maierry. Nicander in Theratidis vbi Scholia, αἱ μυρῆς, ή τοι μυρῆς, ή τὸ θεράπευτης, εἰγίνεται. ἵπταις αἱ μυρῆς, pro θεράπευτης, Scholia Nicander. ἵπταις, pellis æluri (id est catti,) Suidas. Tzetzes etiam, vt paulo ante citauit, itēdem interpretatur æluron, quod non probbo. Kepris δὲ θητοῖς κινδέου, (pileum è pelle viuerræ factum,) Homerus Iliados 2. de Dolone. Vbi Scholia monent aliás legi, εἰς ικνέον. Si legas ικνέον, aphæresis erit: quæ tamen in primituio *ἵπται* similiter admitti non potest: fieret enim *ἵπται*, quæ syllaba neq; circunflexa potest, cum producta non sit: neq; acui, monosyllabum enim acutum *ἵπται* tantum reperitur. Περικλεφαλαιῶν, id est pileorum seu galearum genera sunt diversa. & inter alia ικνέον, κινδέον, & quæ proprio vocatur κινδέον, &c. Varinus. Vide plura in Cane. Κινδέων (Κινδέων, Suid.) ἀδρός η πελεφαλαίων εἰς ικνέον διέργα μαρτίδης, ικνέον ζώων γαλῆ περιεγεγένησαν. Εκπλιῶν τέχνη, ή τὸ πελεφαλαίων. πνεὺς δὲ φασι σογὸν λύκον, Varinus. Hesychius habet, ίκνέον (monosyllabum, quod Scholia festis Homeri fieri posse negat) ή εἰς ζώων οὐμονον γαλῆ, εἰς δέρμα οὐμονον εἰς πελεφαλαίων. Ictidis genitale commendari ad stranguram, superius in Viuerradixi. Eadē enim viuerra Latinorum videtur, quæ Græcorum iictis est. Locusta cum serpente pugnat, Aristoteles 9. 6. de histor. anim. Locusta Græca *ικνέος* est: Niphus dubitat an hoc in loco *ἵπται* potius legendū sit, quanquam in suo codice *ικνέος* habetur. Ego vero *ικνέος*, id est locusta recte legi puto, qui sciam ophiomachum genus quoddam locustæ esse ab impugnandis serpentibus nominatum.

I modo venare leporem, nunc ityn tenes, versus prouerbialis apud Plautum: Erasmus legendum putat iictin, quod ego in lepore h. reprobaui.

DE MARTE.

*Martis figuram bis posuimus, quoniam duo genera nobis cognita sunt,
qua colore tantum differunt.*

MARTES mustelarum sylvestrium generis est: hoc nomine hodie plurimæ' nationes Europæ commune habent, Itali, Galli, Hispani, Germani, Angli, terminationibus tantum differentes, & qui Latinè scripserunt barbari quidam recentiores, martam (marta Hispalicum est,) martarum, martum vel marturellū nominare solent. Ex veteribus hoc nomine solus opinor Martialis vsus est, hoc verius: Venator capta marte superbis adest: quod carmen Volaterranus memoria lapsus, aut error librariorum Horatio tribuit. Est autem generis feminini, vt feles & meles eiusdem terminationis animalia. Ceterum martē dictam coniicio, quod Martia, id est pugnax & ferox bestia sit: iugulat enim mures, gallinas & aues ceteras, vt infra dicemus. Sed cum plura eius genera sint, recentiores plerique non satis distinxerunt, nec apta ex vernaculis linguis imposuere vocabula. Carolus Figulus itēdem communī vocabulo mustelam sylvestrem facit, quod species sub se comprehendat martam & putoriam. Sed martam in alias species non distinguit. Est & hoc mustela genus sylvestre, quod Martialis martem, Germani martarum nominant. In saxorum rimis & cauernis cubat. Uorsus ingreditur similiiter vt iictis, (putoriam sic vocat:) & necat gallinas carumq; sanguinem exigit, & oua exorbet Ge. Agricola. Hoc genus nostri vocant *tachmarder*, *bussmarder*, *steinmarder*, *buochmarder*: hoc est, martem teatrorum, vel saxorum, vel domesticam, vel fagorum. Versatur enim frequentius in magnis ædificijs ac templis, præcipue sub tectis, (nec non in sylvis circa fagos) & gallinas & oua rapit, Stumpfius.

Martes istae domesticæ, passim opinor in omnibus aut plerisq; Europæ regionibus habentur: martes vero propriè dicitæ, qua sylvestres sunt, & quibus captis meritò venator superbire queat propter pellionum pretium, in sylvestris tantu regionibus. Sed de sylvestribus infra priuatum dicam: nuc de domesticâ agam, & quædam communia martium generi interferam. Galli igitur & Itali martem domesticam nostram fumam, vel ut alij scribunt, foinam nominant: alij f. n. m. aut foinum masculinè proferunt. Et laqueo vulpes, & decipe casse foinas, Calentius. Sunt qui foinum & marturellum pro eodem animali accipere videantur, vtrinq; enim nomine felem interpretantur, vt pluribus dixi in Cato capite primo: vbi & felem omnino catu esse ostendi. Niphus cum alibi confudisset, rursus alibi (& rectè quidem, meo iudicio) distinguit, his verbis: Felis est, quæ vulgo dicitur foina: itcīs, marturus vel marturellus: mustela verò donula. Marte Germani & Angli vocant marder vel marter. Itali marta, vel martore, vel martorello. Galli mardre. Illyrij & Poloni kuna. Eras. Stella à Brussis (qui Sarmatiæ puto adnumerantur, vt & Poloni) gajnum vocari scribit: quæ vox accedit ad kuna, sunt enim g. & k. literæ vicinæ. Sed hæ nomenciatuæ, vt dixi, ad sylvestres potius martes perinent.

Oach vocem Hebraicam Esaiæ 13. aliqui martem interpretantur, alij cephum vel cœl copithecum. Vide in Mustela supra. Item zjym Hebraicam vocem, martes, aut viuerras (vt supra dixi,) aut cercopithecos. Satyrium quadrupedē amphibiam apud Aristotelem aliqui (vt Niphus) marturum esse putant, vel foinam quæ magis aquas petit. Vide supra in Satyrio mox post Lutram. Satherium, apud Auicennam kacheobeon vel kachyneon, Alberto videtur esse martarus, animal fuluū, in gutture album, magnitudine felis. Idē fastoz vel fastor Auicennæ, qui Aristoteli castor est, ineptissimè genus martari facit, minus & nigrius prædicto. Anglia; vt audio nullum genus martis habet: sed mustelas, furones & putorias. Marti magnitudo felis est, sed paulò longior, crura verò habet breuiora, itēq; breuiores vngues. Totum eius corpus pilis in fuluo subnigris vestitur, excepto gutture quod candidum est, Ge. Agricola. In dorso fulua est, ventre & gutture albâ sicut mustela, Albertus. Hæc cum scriberem cranium martis domesticæ inspexi, dentes in eo præcipue admiratus, iij sunt peralbi, inæquales, & asperi: Canini infra supraq; oblongi eminent: inter quos transuersi linea recta sex parui incisoriorum loco habentur, quorum illi peregrini sunt quos inferior mandibula continet. Molares serrati, & quidam ex eis trianguli sunt, octoni infra, & totidem supra. Eorum ultimi in superiori parte oris, singuli vtrinq; multò cæteris interius sunt, nempe in ipso palato. Dentes in summa, trigintaduo. Setæ nigrantes à superiore mandibula retrosum spectant.

Martis & mustelarum genera vix virgini quiescunt, etiam cum domi cicures aluntur, Albert. Ego martem prorsus cicurem aliquando habui, canis quo cum nutriebatur amantissimum, quem in itinere etiam faciendo sequi solebat. Soluta vinculo, circa edes & tecta vis in oram & longius quandoq; vagabatur, semper reuerti solita. Morsicatum sœpe cum cane & hominibus ludebat, & vnguiculis supina, vt cati solent, nec ludebat aut minimum. Sed quoniā facillimè exasperantur, vt mortuum grauissimè infligunt, dentes præfertim caninos forcipe eis frangere quidam solent. Feles sylvestres martes potius: sed felē videtur, p. foina accipere, vt Beroaldus & Niphus, & mures, reddit interdu moschi odore incrementū, vt sœpe in dirutis agrorū adificijs vidimus, sed id acceptum ferendum est odoratis fructicū cibis, quibus aluntur. Ruellius: Ego hæc animalia, martes præcipue herbis aut fructicibus vesci negauerim, Alexand. Aphrodisiensis problemati 1. 29. causam inquirens cur ferorū animaliū, vt damarum, (αργυροῦ) & aliorū quorundam excremента paulisper aroma oleant, nec ita foeteant vt vrbani: Quoniam ferè (inquit) cibo sicciori simpliciorijs, vescuntur, laborantq; vellemet, (vnde & diffiantur magis, & calore abundantia plenius concoquunt.) Mustelarum omne genus à pellionibus paratur ad vestitum. Martes præcipue sylvestris laudantur, vt paulò postdicam. Sunt qui martium & vulpium pelle podagricis insalubres esse dicant. Pileos verò ex pellibus martis albae, id est album guttur habentis, capitifalubres. Martorella, id est Valeriana vel herba cati, Syluaticus. Vide in Cato. Ruta capraria à quibusdam taurina dicitur & martanica, ab alijs herba nesa, vel fœnogræcum sylvestre, Monachii in Mesueñ. Manardus in Italia à quibusdam gyarcham vocari scribit,

Brasauola giargam. Et forte eadem fuerit quam Marcellus Empiricus ticharbam vocat, miscens eam alijs quibusdam medicamentis ad caput porriginosum & vice rosatum. Martanica vero an à marte quadrupede dicitur vel aliam ob causam, incertus sum. Vide nonnulla super hac herba etiam in Capra a.

Martem sylvestrem Germani vocant, *feldmarder*, *wulmarder*: aliqui enim simpliciter hoc genus in domesticum & sylvestre diuidunt. Aliud est mustela genus sylvestre (inquit Ge. Agricola, interpretatur autem Germanice *haummarder*, id est martem arborum) quod in arboribus vitam vivit, quod etiam vocabulo martis appellatur. Ea mustela sylvas insolenter & raro deferit, atque in hoc differt à superiore, (domestica marte:) & insuper quod guttur eius lutei sit coloris, & quod reliqui corporis pilus magis sit obscurè fulvus. Huius duo genera quidam esse censem: unum quod in fageis sylvis versatur, (nostris vocant *buchmarder*) alterum quod in abiegnis, (*thannmarder* vel *fechtmarder*) atque id sanè est aspectu pulchrius, Hæc ille: sed martes à fagis cognominata, nec luteum guttur habet, nec sylvestris tantum est, sed circa domos etiam & saxa versatur, unde eadem aliqui tectorum alij faxorum martem in Germanis vocat, vt supra dixi: duo enim solum martis genera pellifices nostri agnoscunt. Genus illud quod in abietibus nidum struit, multò est pulchrius quam quod in fagis: sed miscentur inter se hæc genera: & martes fagi ferè sequitur martem abietum, tanquam nobiliorem, vt scutum ex ea nobiliorem acquirat,) Albertus.

Vtraq; martis genera apud Heluetios habentur, & in regionibus quidē ac vallibus alpinis præstantiores quam alibi. Retulit mihi aliquando rusticus quidā, se initio Aprilis in præalta abiete Martem cepisse cum quatuor catulis: & in abietibus eas sciurorum instar nidificare. In Gallia audio martes abietum non haberi. Fagorum martes habitan in cauis fagis. Sed illarum quibus abietis cognomen addimus, multò meliores & pretiosiores sunt pelle (Multæ capiuntur apud Rhætos circa Curiam.)

Animal ipsum exiguum est, vulpina ferè forma, nigro sciuro non multò maius: (ego tam paruum nunquam vidi.) Pellibus eius nobiles & principes vestiuntur, Stumpfius. Rusticus quidam narravit mihi se hoc anno initio Aprilis in præalta abiete martem cepisse cum quatuor catulis: folere enim hoc genus in abietibus sciurorum instar nidificare. Quodus genus martis, à tenero præcipue, cum homine nutritum, planè circut fit & colludendo etiam familiare. Idem. Fagorum & abietum martes, vt & zobelli, bonitate ceteris omnibus è magis præstant, quod plures pili candidi cum fulvis permixti fuerint, Ge. Agricola.

Sunt apud Brussoshodie dictos nemora plena animalculorum, quæ indigenæ gaynos, Germani *marter* appellant, Erasmus Stella.

Hæc scripsoram quum in officina pellionis cuiusdam martium pelles aliquot inspexi. Visæ sunt autem mihi illæ quæ à fagis denominantur, Gallis foinæ (quod nomen similiter forte à fago factum est, quam arborē fau Galli appellant,) magis fuscæ maiore q; cauda & nigriore quam martes abietū, quas aliqui simpliciter martes vocant. Magnitudo utrisque eadem ferè. Sunt quidem pelles alia alijs latiores maioresq; alia angustiores, pro ætatis nimorū & sexus differentia. Longitudo utrisq; plerunque ad duos dodrantes cum duobus vel tribus digitis insuper. Cauda martis, dodrantis cum palmo mensuram æquat: foina paulò longior & amplior est. Abietum martes etiam ex Polonia aliquando afferuntur, sed fusco ferè colore diluto, qui non probatur: quamobrem nostræ præferuntur, puniceo & fusco colore mixtis insignes,) *brunlecht*.) Placet enim hic color in dorso præcipue pellivum, quarum præstantia ex hoc ipso, non guttulis colore magis minusue flavo estimatur. Fagorum dictæ martes frequentiores sunt in alpium nostrarum lateribus quæ meridiem & Italiam spectant, abietum raræ: in oppositis partibus, quæ versus nostras regiones & septentrionem sunt, res contra se habet: per paucæ enim albo, plures flavo gutture: nueniuntur. Egregia pellis è marte flava, id est abietum, emitur apud nos ferè coronato, hoc est 40 drachmis argenteis ferè duodenis, quædam octonis: albæ vero martis pretium triplo aut quadruplo minus est: plerunque enim ternæ vel quaternæ drachmis octo aut paulò minoris vaneunt.

Lanzerucca sylua est Scandinaviæ longitudine ad octoginta miliaria, in qua martes & zobelli, &c. abundant, Olai Magnus. Mardures & Scismi sic dicta animalia apud Moschouitas abundant, Matthias à Michou. In sylvis Lithuaniae mardures sunt albissimi, Iohannes Bonar. à Balicze. Populi quidam Sarmatæ Europeæ ex fabellis, (zobellis) scismis & alijs animalibus pelles consuunt, Idem. Hungariae Scythicæ prope Tanais ortum incolæ, duci Moscouiæ fabellorum scismorumq; pelles pro tributo pendunt. Io. Boëmus. Circa initium lacus Podamici oppidum est Brigantium, (*Braegenz*) cui sylua adiacet Brigantina, in qua martes reperiri audio noctu luentes, *lechtmarder*, vel *zündmarder*: sed nostri pelliones nihil certi de ijs habent. De rosurella

Martis genere dixi supra in Mustela. De zobello inferius
dicam, post putorium.

DE

DE PUTORIO.

PTORIVS à putore dictus est, quia nimium fœtet, maximè cum irascitur, Isidorus. Omne mustelarum genus ira incitatum graue quiddā olet, sed maximè id quod Germani ictis (aliqui istes per e. in ultima scribant) appellant, Ge. Agricola. Et alibi, Cum grauiter exarserit male olet: quo circa nostri vilissimum quodq; scortum & maximè fœtidum pellel ictidos solent nominare. Existimat enim mustelam hanc sylvestrem Græcorum ictidē esse, quod ictis Græcæ, Germanicæ ictis, vna tantum ite a differant. In eadem sententia est etiam Carol. Figulus. Ego ictidem vel commune nomen esse puto ad mustelas sylvestres: vel si ad vnam speciem contrahatur, viuerram, id est furonem vulgo dictum significare, vt in Furone dictum est. Putorius animal est non secundum speciem, sed secundum genus determinatum, sic dictum quia fœtet maximè cum irascitur: & hoc est quod vocamus martarum secundum omnem sui diuersitatem: & mustela est eiusdem generis, Albertus. Videtur autem putorium nomen generis facere, quod species diuersas includat, vt prorsus sit idem quod martarus, hoc est quecumq; species martis: qua in re omnino eum errare dixerimus: quamuis enim omnia mustelarum genera, vt sepe dixi, cum irascuntur fœtent: putorio tamen sic per excellentiam dicto id maximè accedit. Galli sane idem animal quod nostri ictis sua lingua putois (alij scribunt peyois) nominant, vt ex pluribus Gallis audiui & apud Carolum. Figulum legi: S. baudi ponet: Angli fitche, vel vt nostri pronūciant fitsch: Illyrij vel Bohemij, tchorz: Poloni vijdra. Hunc catum fœtentem vocat Scaliger, & alio nomine Fuinam, nos fuinam diximus esse martem ignobilorem.

Iltissus noster (inquit Ge. Agricola) aliquāto maior est mustela domestica, minor marte sylvestri, (Stumpfius marte corpulentiore esse scribit.) Pilos habet inæquales. & non unius coloris: tamen breves. Subfulvi sunt longi, nigri, qui sic ex multis corporis partibus eminent, vt pellis distincta nigris maculis esse videatur: circa os tamen candidus est, Agricola. Pellis iltissi ut tractādo obseruasti, densiuscula est, ideoq; durabilis cum vestes ea fūciuntur, sed quotiam ferè pinguiscula est, & grauius olet, minimi in genere mustelarum pretij habetur, minoris etiā quam vulpes. Plurimis odore suo caput offendit. Pellifices dicunt hyeme captas tum putorias tum martes meliores haberi, minusq; virosas odore, circa ver autem cum libidine pruiunt olere grauissime. Cauda iltissi breuior est quam martibus, utpote duorum palmorum. Reliquo corpore longitudinem martium equat, vel parum exce-dit: circa collum ijsdem angustior, amplior & latior circa imum ventrem. Cauda insuper, pectore & cruribus nigror est quam martes ad latera flauior: deniq; multò fœtidior. Putorius sicut & taxus, crura sinistri lateris breuiora quam dextræ habet, (hoc ego in pelle iltissi falso deprehendi.) Ardua domorū & penetralia habitat, gallinarum ac pullorum cupidissimus. Ut primum autem gallinā aut pullam ceperit, caput initio petit, Isidorus. Iltissus habitat in riparum-caernis vbi lutre & fibri more pisces captos comedit: & versatur in sylvis, vbi prehendit aues: in domib⁹, vbi gallinas, (quare Plinius eam esse domesticam dicit,) quarum sanguinem exugit, sed ne clamare possint, earum capita primō mordicus aufert: atq; etiam earum oua, quæ furari solet ac multa in vnum congerere, exorbet. Agricola. Ego apud Pliniū ictidem (banc enim iltissum. Agicola facit) domesticam dici nūquam reperio. Vnstantū quod sciam locus est, vbi mox post memorata iactidem, domesticæ mustelæ mentio fit, sed ita ut distingui clarum sit. Putorij & martari omnis, muribus infestis sunt & gallinis, quibus primō caput & cerebrum auferent ne clamare possint, Albertus. Hæc mihi scribenti rusticus quidā narravit sèpe plurimas ranas inueniri in cauis arboribus, quas interēptas iltissi illuc congesserint. Sæpe versantur circa fœnilia, stabula & alia ædificia: gallinas & oua rapiunt, abundant in regionibus alpinis, Stumpfius. Videntur media esse naturæ inter feras & placidas animantes. Fururus ulus putorio similis est, Obscurus.

Inter eruditos ferè haec tenus conueniebat, Martem & similem ei bestiam Putoriam, ad mustelarum genus pertinere: id quod doctissimo Scaligero non probatur. Sic enim scribit contra Cardanum. Mustelam domesticā esse, quæ ab omnibus haec tenus sic vocata sit: sylvestrem verò, iactidem Græcæ dictam, nō magnitudine aut specie corporis, sed loco tantum differre: nam & sylvestres Mustelas (inquit) familiaribus similes, sicut & Mures, videmus. A Mustelis verò differre Viuerram, quam Furonem vulgo nominant: cuius nomen Græcum non ponit: & qui iactidem interpretantur Viuerram, reprehendit. Sicut & illos qui Putorium, Ita Germanice dictum, iactidem arbitrantur ob limilitudinem vocabuli: hunc enim sicut & Mardurem aquanticam (sic Galli vocant) esse ex genere illorum quinq; quæ ab Aristotele nominantur, Enydris, Castor, Latax, Satherion & Satyrion. Deniq; Mardure quoq; sui generis esse: aliam (vt diximus) aquanticam: aliam terrestrem. Terrestrium excellētissima Sebellina, (inquit,) dilutior & splendidior, pilisq; raris, vt ita dicam, argentata. Nostratis colori fulvior. Tertiam vocant Calabram, colore longe minus saturo. Domitus Martem vult esse Vulpis genus, quod sit vix & Aristotelis. Audiui à Germanis nostris qui in Russia sive Rutenia fuerant, Mardures Sebellinas tribus dotibus cōmēdari pilosum nigritia: densitate, prolixitate Conueniunt hæc postrema duo cū Gallorū estimatione, de nigritia nō itē. Hilariorē pilā eligunt, respersum ea quā dicebamus, candicantiū raritate. Hæc Scaliger.

DE MVSTELA SOBELL A, ET
ALIIS QVIBVS DAM.

VESTELLARVM genus omnium pulcherrimum & nobilissimum est, quod Germani zobelam (zobel) vocant, Ge. Agricola. Illyrij & Poloni sobol, vel vt alij scribunt soboel. Eruditus quidam amicus noster murem Scythicum appellat: ego martem Scythicam potius vel mustelā vel i&tidem Scythicam dixerim. Galli (vt audio, corrupta voce martes soublines nominant. Aliqui, pr&sertim Itali, in prima syllaba non o. sed e. vel i. scribunt, aliqui a. quod non probbo. Consonantem quoq; initialem non z. scripsierim, vt pleriq;, sed f. Nam Poloni, quorū regio vicina est locis illis vnde ad nos mittuntur hæ pelles, sobol, vt dixi, nominant. Zobela in syluis vt martes degit: ea paulò minor, tota tamen obscurè fulua, pr&ter guttur quod habet cinereum, Ge. Agricola. Zobela martem refert, minor quidem ea, & cruribus brevior, sed omnino martium generi adnumeranda. Pili eius quoq; manu agantur, planum & æquabilem situm obtinent, nec vt aliorum animalium pili in aduersum acti rigent. Guttur medio ferè colore est inter albū, quo martis domesticæ, & luteum quo syluaticæ guttur insigñatur, (sic enim legendum puto, locus est mutilus.) Cætero nihil à martis colore differt, nisi quod elegantior est, Michaël Herus. Zebellin os leuum pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nunc principum vestis fulcitur, & delicata matronarū colla expressa viuæ animantis effigie conteguntur, Pernij & Pecceri pr&æbent. sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad Oceanum pertinent per manus traditos accipiant, Paulus Iouitus in libro de legatione Moschouitarum. Hungaria Scythica non longè à Iana ortu extat, & Ihura hodie dicitur, duci Moschouicæ tributaria. Pendūt enim eius incolæ pretiosas animalium pelles, fabellorū scismorumq;, Ioan. Boëmus. Alba Russia siue Moscouia, qua parte Cronio mari accedit zebellinas armelinasq; pelles nobilium ac matronarum delicias mittit, Authoris nomen excidit. Lituania ijs tantum mercatoribus aditur, qui pelles emunt zibillinas ab Italibz appellatas: his loco pecunia qua carent (Lituanii) omnia commutant, Volaterranus. Populi quidam Sarmatiæ Europæ, ex fabellis, scismis, & alijs animalibus pelles cōsuunt, Matthias Michauanus. Iuhri duci moschouicæ, pendunt pro tributo pelles fabellorū, scismorum, Idem. Lanzerucca sylua est Scandinaviæ cuius longitudine ad octoginta miliaria extenditur, in ea zebelli, martes & alia animalia capiuntur, Olaus Magnus. Zebellinæ pellium omnium longè pretiosiores pulchritudine & raritate: has mittunt sub extremis septentrionibus Lapones, Cardanus Regio quædā Tartariæ est vbi abundant parua quædam animalia, quæ delicatissimas suppeditant pelles quas vulgò zebellinas vocant, Paulus Venetus 3.47. Et alibi, Armelinorum & zebellinorum pelles apud Tartaros adeò pretiosæ sunt, vt quandoq; vix pro duabus milibus Byzantiorum aureorū pelles pro vna tunica sufficient, Paulus Venetus. Marduri ac Zebelli (inquit Olaus Magnus) frigidarum regionum animalia sunt, agiles cursu, & saltu eximij. Ferè enim vt Sciuri, cauda quasi pro temone vtentes, de arbore in arborē, ramos vnguibus apprehendendo saltant, morsu terribiles pro sua magnitudine. Dentes enim natura eis quasi nouaculas dedit: & vngues subtile sacutosq;. Caro inutilis: pellis magno in precio est, apud remotas pr&æcipiè nationes. Earum discrimin in hoc est, quod mardurinæ crassioris pili sunt: à vertice ad caudam, non autem econtrà, conrectatæ, pulchrum ordinem habentes; nō item zebellinæ: nam à cauda ad verticem cōrectatæ, & qualiter seruant decorum, quia villosores sunt, & densioris pili, quæ ob id citius vermbus consumuntur, quæ reliqua pelles, nisi sint in continuo motu, aut absinthij ramis interpositis conseruentur. Quod si sub dio Soli siccanda exponantur, plus vno die consumuntur, quæ si toto anno trita vel gestata forent. Vniens enim bestia semper latitat in vmbroso saltu, vbi auiculis insidiatur. Libidinosum est animal, & valde fœtidum libidinis tempore. Vtriusq; tamen (Marduri & Zebelli) pelles, pilita&t;u sunt moliores: & ingenti luxui deditorum hominum precio emptæ, à vermbus tandem consumuntur. Nascitur Zebellus (Zobel dicunt Germani) in extremis Moschouitarum syluis, & magno terrarum mariumq; spacio deportatur ad exterros. Hæc Olaus. Martium genera inter se miscentur, & Martes fagi ferè sequitur Martem abietum, tanquam nobiliorē, vt ex ea foetum nobiliorem acquirat, Albertus. Martes hæc à nonnullis Foina vel Foinus dicitur, Gallico Italicō se nomine, ad Latinam terminationem deflexo. Pelles zobelæ vt pretiosissimæ sunt, ita maximè durabiles existimant, Michaël Herus. Zobelinae pelles pretij maioris sunt quæ panni auro texti. Etenim compéri optimas quadraginta numero, tot enim vno fasciculo colligari & vna vendi solet, plus quæ milibus numùm aureorum vniisse. Mustelæ quidem horum trium generum (martes fagorum, martes abietum, zobela,) bonitate cæteris omnibus è magis pr&æstant, quo plures pili candidi cū fulvis permistū fuerint, Ge. Agricola. A pellificibus ipse audiui pelles zobelinas mediocris pretij, quæ pro vna veste fulcienda sufficiant, magna ex parte non minoris quæ mille aureis comparari: (aureum voco, pretium octo denariorum vel drachmarum argentis:) à principibus vero interdum multò pretiosiores haberi. Sarmaticum murem vocitat pleriq; zibellum, Alciatus in Emblematis: Sed nos mustelarum non murium generis esse ostendimus. Fassuron (sic peruerterūt Græcam vocem satyron, quæ Aristoteli animal quoddā amphibium significat, de quo mox post Lutram diximus) est chebalus di&stus Latinè, hirsutam & nigrum habens pellem pretiosam valde, qua vtūt ante pallia varia, Albertus. Niphus Alberti verbis negligientius astimatis, satherium alterum animal amphibium apud Aristot. cebalum (chebalum, sic vocat zobelum) ex eo facit, satyrum verò martarum. Ego ambos errare dixerim: & sobelos non Aristotelii solum, sed scriptoribus ante Albertum, quorum ad nos libri peruenierunt, omnibus incognitos, certe non memoratos esse.

Noerz a quoq; mustela sic vulgo dicta (Germanicè noerz, vel vt alij scribunt nerz vel noertz) in syluis versatur, magnitudine martis, pilos habet æquales & breves, atq; colore ferè similes lutre pilis: sed noerzæ pelles longè lutræ pellibus antecellunt, atq; hæc etiam pr&æstant si pili candidi cum reliquis permistū mīsti. Reperitur hoc animal in vastis & densis syluis quæ sunt inter Sucum & Vistulam, Ge. Agricola. Mihi pellifex quidam Francfor dia narravit noerzas ex Lituania haberis. Oblongæ sunt, magis ruffæ ictissis, eadē ferè odoris grauitate, toto corpore concolores. Quadraginta audio plerunq; vendi septē aureis Germanicis & semisse, hoc est sexaginta denarijs argenteis. Hanc aliqui latacem esse putant, quod vietum ex aqua petat.

VORMELA (Germanicè vuormlein) minor est quæ viuerra (id est furo,) & magis varia. Etenim pr&æter ventrem, qui quidem niger est, totum corpus albū, subluteis, rutilis, obscurè fulvis maculis decoratur. Cauda etiam quæ longa sesquipalmum, habet pilos cinereos cum candidis permistos, sed extrema parte nigros, Ge. Agricola.

Audiui à pellifice quodam inter peregrinas & nobiles mustelas, esse etiam quandam nomine SALAMANDRAM: sed certi nil habeo: si quæ tamen huiusmodi reperiatur, nomen ei fortassis à colorum varietate impositum fuerit, qualis in salamandra lacerto flavis nigrisq; maculis distincto spectatur.

CHIVRCAM mittit India occidentalis è mustellino genere, quæ vt simiulpa, (de qua post simias dicam) catulos suos in crurina quadam sub ventre circumferit, Cardanus.

LARDIRONI si glires sunt, vt in Glire mihi videri dixi, non mustelatum generi, vt Cardanus facit, sed murium potius adnumerari debent.

GENETHA etiam Cardano mustelarum generis videtur, de qua in c. litera supra hoc in libro dixi.

VNCKEN in Hungaria mustelæ sunt subterraneæ, paulo graciliores sed longiores mustela domestica, coælore murina, sed dorso rubicundo: faciunt cuniculos in quibus habitant: venenati fatus sunt si quando milites in campis dormiunt, solent hæc animalia in ora illorum inspicere & sic illa veneno inficiunt. Siquis enim os ad eorum foramen apponat inficitur. Aliud videtur esse hoc animal ab eo quod Vncia à quibusdam nominatur de quo in Pantheræ historia agetur.

NEADES, VEL NEIDES, VEL NAIDES.

BEVPHORION in commentarijs scriptum reliquit, Samum cum olim desertissimam fuisse, tum in ea bestias feras, maxima magnitudine, nomine Neades fuisse, quarū sola voce terra discederet (abru-
peretur, Volaterran.) Indeque profectum esse id prouerbium, quod vulgo Samij dicunt, Maius in
Neadum (forte, vna Neadum: nam Græcè legitur μεῖζον μικρῶν Νηάδων, Quid si legas, Μεῖζων μικρῶν Νηάδων, vt simile sit prouerbium, Muscam elephanto: Videtur & apud Suidam corruptus locus,
qui sic habet: Καὶ τὸ Σάμιον δὲ θηρία γενέσθαι, Φάσιν, ὃν Φεγγυρούντων πίγγυνθαι τὴν γῆν, ἐπαλέπντο δὲ Νήια, οὐκ εὐτελίων, forte ως
Ευφοριων: & pro Νήια, Νηάδες.) Idemque affert, eatum ossa maxima vel sua ætate extitisse, Aelianus interprete Gillio.
Prouerbij huius mentionem alibi nusquam reperio: nam neque Erasmus meminit. Volaterranus hunc locum trans-
ferens, hæc quidem vasta magnitudinis animalia prouerbio occasionem dedisse scribit, sed prouerbium ipsum
non exprimit. Et Cælius 21. 48. prouerbij protus non meminuit, præcedentia tantum reddens, his verbis: Samum
initio fuisse desertam alunt, & & succreuisse in ea ferarum vim, quatum audiretur intolerandus velut barritus, quæ
dicerentur Νηιός, hoc est Neides. Quin & Heraclides in Politicijs, Samum insulam (inquit) olim desertam ani-
malium querundam quæ ingentem ererent, vocem copia habitasse fertur, nomine Νηάδες.

D E O R Y G E.

APRARVM sylvestrium generis sunt & oryges, soli quibusdam dicit contratio pilo vestiri & ad caput verso, Plinius. Atqui Aethiopico etiam tauro, alijs quām rhinoceroti, pilum in contrarium verti legimus. Oryx quid sit non est exploratum, Niphus. Idem in tertium Aristotelis librum de partibus scribens cap. 2. unicornem hodie dictum non esse orygem aduersus Albertum asserit. Dositius Calderinus apud Martialem, orygem pro hystrice ridiculè exponit. **¶** *theo*, vocem Hebraicam Hieronymus & Septuaginta Deut. cap. 14. vbi inter cibos putos numeratur, & Esaiæ cap. 51. (Filij tu la-
cuerunt mædere affecti sicut oryx illaqueatus:) orygem interpretantur: ego potius bouem sylvestrem esse sentio;
vt David Kimhi exposuit, &c. Vide in Bubalo. Quærendum an d'schon potius Hebrei oryge significet, pro qua
voce aliqui unicornem, alijs pygargum reponunt: Vide in Pygargo inter Capras feras. Orygem perpetuo sittien-
tem (al. s. sittientis, scilicet loca, quod magis placet, Africa generat,) Africa generat, & naturali loci potu caren-
tem, & mirabil modo ad remedium sittientium. Nanq; Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in corpore eorum
saluberrimi liquoris haustu (id est potu) vesicis, Plin. Et Getulus oryx, Iuuenalis Sat. 11. Albertus & alijs obscuri
authores, liquorum illum adipson non intellecto Plinio, in vesica eius (vitinam continentem) inesse putant, quum
Plinio multitudinis numero vesicis dixerit. Oryx bestia est caprea magnitudinis, hircu ex parte similis, villum
habens sub mento, Author libri de nat. rerum. Caprea similis, magnitudine hirci, barba sub mento: in extremo
versatur, & facile decipitur laqueo, Albert. Oryx (inquit Oppianus lib. 2. de venatione interprete Gillio) in syl-
vis versatur, feris infestissimis: colore est laetio, exceptio ore nigro, solis in facie nigris antibus genis, nigeris:
metaphreno sue dorso post caput gemino, id est amplio & crasso, & præpingui.) Cornibus excelsis, in sublime rigenti-
bus, nigris, acutissimis, eaduritie & soliditate, vt es etiam, ferrum & faxum superent. (Eadem duritie mono-
cerotis eram & rhinocerotis cornua esse legimus.) Sed Græca poëta verba apponam, Ο'ξεῖαι κεραῖαν δὲ μετάρροι ἀντέλλε-
λεσσιν. Αἰχμα, πενκεσταῦα (πενκεσταῦα, ιχθεῖα, letales: sic πενκεσταῦα Homerus dicit,) μελανοχεονεῖδι. Θέρχεσσιν. Καὶ χαλ-
κεῖ θυκτοῖο, στήνης πενκεσταῦα, Πέτρες τὸ διρρύνεντες & θεοί ταῦται (lego αἰχμέστερα) πεφύκασιν, ίοφύγοι, (mortem inferentes,)
νεροῖς δὲ Φύσιν κεραῖασι λέγοσι. Postrema verba sunt obscura: hand scio an aliquid desit. Videlut enim dicere volu-
uisse poëta, cæteris cornua quadrupedum cana & inania, orygis plena & solida esse: vt ceru etiam, vnlcornium &
rhinocerotis, quæ similiter eandem ob causam & que durissima validissimaq; sunt. Cæterum animo oryxi immani
& crudeli est: neque enim canis latratum timet, neque apti effructentem feritatem, neque taui mugilum refugit, neque
pantherarum tristem vocem, neque ipsius leonis vehementem rugitum horret: neque item hominum robore mo-
uerit, ac sepe robustum venatorem occidit. Cum autem vel aprum vel leonem vel vi sum videt, statim inclinatis
cornibus in terram caput (αἰχμὴν κεφαλὴν) confirmat, ac inuidentis impetum manet, atq; interficit. Inclinato enim
capite oblique quodammodo & cornu protenso, sic illo irruente in se feram excipit, vt peritus aliquis venator
diuariatis crurib. leonem venabulo. Facile autem in ferarum pectora, cornua orygis (inceptè hæc Gillius) illa-
buntur: vnde illæ statim cruentæ suum sanguinem manantem lambunt. (Interdum inter se pugnant: hæc in Græco
codice excuso nō leguntur: quare Gillius aut malè vertit, aut verba quædam legi in nostris exemplaribus deside-
rata: sed bene quadrant omnia, etiam si non ad orygum inter se pugnam, sed orygis & aleutios feræ, vt leonis, vel
vrsi, referas.) Neque vbi semel pugna incepta est, datur fugere. (Alterius rursi necesse est vincere, aut mortuum la-
cere, Gillius: cum Græcè nihil tale habeatur, sed ita solum vt subieci:) Perhunc autem se inuicem mutuis cædi-
bus. Sic strata caduera amborū sepe agrestes homines, pastores aut aratores, magna cum admiratione reperiant,
Haec tenus Oppianus. Idem alibi rhinocerotem, non multo oryge malorem esse scribit: cum alij rhinocerotem

elephanto ferè parem esse dicant. Et alibi à lyncibus oryges infestari scribit, nimirum maioribus: quod non pugnat cum ijs quæ paulò ante recitauimus, nempe leones, pantheras aliasq; feras cum non refugere: quatuor enim non fugiat, mutua rāmen ut dictum est cæde pereunt. Matutinatum nō vitima præda ferarum. Sænus oryx, constat qui in hi morte canum, Mutilalis lib. 13. Oryx bisulcus & unicornis est, Aristot. & Plin. Audio in Transylvania capræ sylvestrem unicornem reperiri, sed aliud præ tete certi nihil habeo. Antonius Schneberge in quadam ad me epistola de unicornibus rupicapris agens inquit, Certum est minimeq; dubium in Carpatho monte, versus Russiam Transylvanianamq; reperi feras similes omnino rupicapris, excepto quod vnicum cornu ex media fronte enascitur, nigrum, dorsum versus inflexum, simile omnino rupicaprarum cornibus. Hæc ille. Plinius quidem capræ sylvestrum generis origē facit, à quo Oppiani oryx diuersus videtur tum magnitudine tum animo: cum minime timidum eum faciat ut reliqua caprarum genera sunt, sed fortissimis etiam feris se opponentem. Cornua etiam Oppiani quod sicut orygi non expedit: videtur autem sentire non unum, sed duo ei cornua esse: quoniam semel atq; iterum oryge singulare numero nominans, de cornibus eius in multitudinis numero loquitur, vt Πηγες τη παρεχονται μεταβλεψια: quoniam ibidem orygis regeruntur metra dicit, cum metra vnum esse nemine dubitate cōstet, per licentiam poeticam. In cornibus vero quoniam dubitari potest, si vnicum habere sensisse, omnino id exprimere oportebat: quod cum nō faciat, cornua nec plura nec pauciora quam in cornutis animalibus quæ omnes nouerunt, et tribuisse videri potest. Aelianum certe minor qui oryges quadricornes dixerit, si recte transtulit Gillius: sic enim legimus: Tigres domitas, cœtus pantheras, & oryges quadricornes ad suum regē Indi afferunt: sed forsitan in India tantū eiusmodi sunt. Sic fieri potest ut magnitudine etiam secundum regiones plurimū differant. Symeon Sethi capream etiam quæ moschum gerit, monocerotem esse scribit: quod si verum est, aut congener orygi fuerit: sed præter Symeonē aliorum nemo hoc tradidit, nec ipse auctorē ad fert. Apud pastorales Afros 2 præter alias feras nascuntur oryges (λογε, lego ὄρυξ;) τῶν λαγών (malim τῶν λαγών) φοινίκων οἱ πηγέες ποιῶσι ταῦτα: μήτε δέ τὸ θηροῦ τοῦ λαγοῦ θεῖται, Herodotus lib. 4. Hoc est, ex quorum cornibus cubiti sunt instrumentis musicis quæ phœnices vocant: est autem hoc animal ea magnitudine qua bos. Φοινίξ, αράδης, λυροφοινίκος, instrumenta sunt musicae κανονικαὶ, hoc est quorū fides digitis pulsabantur, vt citara, chelys, &c. Pollux l. 4. initio capitū noni. Πηγες, vt Grammatici interpretantur, brachium est citara, sic dicta eius pars à cubiti similitudine. Quamobrē non probo Laurent. Vallam qui ex Herodoto transtulit, quibus vlnales palpit pro cornibus sunt, ac si ex oryge capite aliquid instar phœnicis siue palmæ, vlnæ longitudine enascetur, ridiculo certe sensa. Cum struthiophagis Aethiopes qui Silli appellantur, bellum gerant, oryge cornibus pro armis videntes, Strabo. Hinc cornua ista durissima & mucronata esse coniçimus, de longitudine n. non constat eum pilis lignis præfigi potuerint. Et Getulus oryx hebeti lautissima (cœna) ferro Cæditur, luvenal. Sat. II. Oryges apud Strabonē aliqui vocari putant marinas orcas, vt Hermelius scribit in Castigat. in Plinium. Orynx ὄρυξ, animal est quadrupes dorcadī simile colore, (Albertus etiā capreæ simile esse scribit,) vel genus scaphij, (sorte genus instrumenti follerij batillo similis scaphiū vocatur δέ τὸ οὐραπτεῖν, vt ὄρυξ δέ τὸ οὐραπτεῖν nam scaphium, οὐραφοινίκον πιλον quoq; id est ventilabrum interpretantur, cui eadē figura quæ his folleris. Recentiores aliqui scaphium ligonem faciunt, cuius alia est figura, sed vsus similiter ad fodendum. Et ride scaphium positum cum sumitur armis, luvenalis.) Item onus δέ λαοζονές, (lego λαοζονές,) hoc est instrumentum lapicidarum seu latomorū, quo scilicet lapides cæduntur, aut cauantur, aut poliuntur. (Sophocles instrumenta latyrorum vocat λέιας & γλαζίδας: δέ σφυρέ τῶν λατόμων καλεῖται πίλος, Pollux.) Item genus pilcis, (orca nimirum Latinis dicit, Straboni Oryx l. 3.) Hesychius & Varinus. Sed ὄρυξ melius quam ὄρυξ dici videtur: nam in obliquis quoq; gamma simplex habet apud Orum, Plutarchum, & Oppian. vt Θύρων δέ ὄρυγεσιν τοῦ ἔφαλον καὶ αποτίνει. Oryges animalia quædam, Suidas. Ρύν, (malum γῆς postrema pars temoris, quædam incurvatur, & quam proximè εἰλυπτικό, id est buris sequitur, cui vomere inseritur: vnde ἀντίνον ἄροτρον, cui pars illa sponte incurvata, non ex alio ligno coniuncta est,) alio nomine ὄρυξ, Varin: nimirum à fodendo recipit n. & continet hæc pars buram, cui in seruo vomere terra foditur. Testudines quæ ad fodendum comparantur, oryges Græcè dicuntur, Vitruvius 10. 21. Vbi Philander scholiastes, Saffossuri turres, inquit, aut mœnia vrbis (Cæsar agere cuniculos dicit, quos minas vocamus) vrebantur testudine fronte triquetra, vt missa tela dum in angulo consistere non possunt, per latera laberentur & reiecserentur: in ea machinatione comparati erant ad fodendum homines, vnde nomē accepit: nam ὄρυσιον fodio significat. Orygem appellat Ægyptios feram, quæ in exortu Canicula contra stare & contueri tradit, ac velut adorare, cum sternuerit, Plin. Afri Ægyptios ob hoc rident, quod orygem quo die horæq; Canicula oritur vocem edere fabulentur: ipsi si quippe capras quotiescum Sole eodē planè loco stella hæc oritur, in ortū, omnes conuersas eō respicere, atq; hoc tyderis eius revolutionū argumentū certissimum esse, cumq; decretis astronomicis prorsus congruere, Platarchos in libro Vtra animalium. &c. Eadem apud Aelianū paulò aliter legitur, quare adscribam: Ægyptij (inquit) dicunt orygem canicula exortū cognoscere: Libyci confidenter & fortiter asserunt, suum caprinū pecus similiter eiusdem stellæ exortum præcire: item q; pluuias præsentite, Ægyptij impurū (inquit Orus interprete partim Ḡllio partim Mercero) scelestumq; notanies animalium, orygem pingunt: quoniam ad ortum accedente Luna, intentis in deam oculis suspiciens, vociferatur: idq; illius odio nō amore eum facere ex eo liquet, quod prioribus pedibus terram effudit (hinc si ri potest vī à fodendo etiam nomen apud Græcos sortitus sit. Idem & à lupi quodam genere, aureum vocant, factitari apud Oppianum legitimus:) & suas ipsius pupillæ humi velut pingens desigit (ζωγράφει λαύρι τὰς νέας) Gillius pro his verbis reddit, caput occultat. Vide num pro ζωγράφει legendū sit aliud verbum, vt ζωγράφει, aut Ζωγράφει, aut simile) quasi indignabundus inuitusq; deo ortū aspiciens. Idem quoq; in exortu dei, Solis inquam, efficit. (Sequentia tanquā obscura Gillius omisit.) Quapropter antiqui reges cum sibi ortum nunciaret horarum obseruator, huic insidentes animali per medium ipsum velat gnomones quosdam, ortus rationem ac tempus accurate certoq; cognoscebant. (Græca sunt, Διάπεδοι ζεχαῖοι βασταῖς, τε ἀρροκόπειοι ομηρίαι τοῦ ἀντολῆν, θητικούτερες (malim θητικούτερες, id est animum & considerationem conuertentes ad hoc animal) τετρά, τετράζων, διδαμένοις ἀντέθετον πρωτούων τοῦ ἀντολῆν αὐτοῖς Ειαν ἐπωνύμοι.) Vnde & sacerdotes solam hanc intē volucres non signatam comedant: (τοῦ μέντον τῶν πηγῶν διοφεγγίστει: legendū forte extinxit pro πηγῶν: πηγὴ enim dicuntur quadrupedes omnes quæ ad cibum maestantur, impropiè vero etiam alia: quoniam nonnulli κτήνη & θηταὶ sic distinguunt, vt hæc fera, illa mansueta sint, teste Varino:) quod similitate quandam cum dea exercere videatur. Etenim quemcunq; in deserto locum aquis scatentem nactus fuerit, postea quam biberit, labris turbat, lutumq; a quæ commiscet, ac pedibus in eam puluerem coniicit, idq; vt nūl' alijs antem aqua sit ad potum idonea. Et sane quum dea omnia quæ toto orbe sunt utilia signat, augeat ac vegetet, in us & impius in eam oryx videridebet, Hæc O rus.

Apud Aegyptios qui Serapideum colunt, ex eo orygem male oderunt, quod ad Solis exortum conuersus, sicut Aegyptij ferunt, aluum deiijcat, &c. Aelianus. Oryx oriente cane mirabiliter exultat, quasi tunc conualescat, Alter. Quum oritur Canicula naturaliter tristudiare videtur, corpore scilicet eius manifestè percipiente imbre & frigoris præterijste, & instare vapores ignei Solis, ut vesciatur terra floribus, herbasq; proferat & fructus. Est enim frigoris & nivium impatiens, Liber de nat. rerum sine authore. Feræ pecudes, ut capreoli damæq; nec minus orygum ceruorumq; genera, & aprorum, modo lauitijs & voluptatibus dominorum serulant, modo quæstui ac redditibus, Columella 9. i. Et aliquanto post, Nec vero patientibus est oryx, aut aper, alijsue quis ferus ultra quadratum senescere: nam usq; in hoc tempus capiunt inclemencia, postea macrescent seneccute: quare dum viridis etas pulchritudinem corporis conseruat, ære mutandi sunt. Orygem quidam ætatis nostræ scriptores, fœminino genere non recte efferunt: nam Plinius, Oppianus, Plutarchus, Orus, masculino tantum genere videntur.

Epitheta. Oryx Getulus, Inuenialis. Sequus, Martialis. Οὐργεως, δέυμοστη πείστη, ἀγριοθύμος, κρουερός, Ταρεξίαλος, απηνής, αἴθυπτης, δαφονός, omnia apud Oppianum. Ορύγιον, δικέλιον, σκαφίον, ligo, Suid. in οναπάνη.

D E O V E.

A.

EBRAEI diversa habent nomina, quibus ouem & genus ouillum significant. ζαν, zan, ouis, grec ouium, indeclinabile. Geneseos 30. Inuenitur pro eodem ζανζανεβ, Psalmo 18. Scribitur etiam ζαν. David Kimhi (vide eundem i. Reg. 25.) in libro Radicum recte interpretatur pecus parvum agnorum & caprarum, ut generis nomen ad minora pecora (id est ouillum & caprinum genus) sit, sicut ζαν bakar, ad maiora. Septuaginta pro zon sepe transferunt τρέχαται. Hieron. oves Amos 7. In principio Leuitici legimus oves & capras pecorum nomine demonstrati. Si obtuleris de pecoribus ζαντρέχαται, agnum vel hædum & ouem siue capram, Geneseos 4. Chaldæus ζαντριγια transfert. Vertunt enim Syri aliquoties ζαδει ain. (Hinc & anabula, ouis fera, id est camelopardalis.) Arabs ζανγια genas, Persa ζανζαρ γοftand. λαχ, rachel, vnde plurale rechelim, R. Isaac interpretatur ζανζαρ kabah, id est agnam, & David Kimhi similiter. Est autem propriè ouis fœmina, ut kebesch mas à quo tamen fœmininum kibrah fit. Esaiæ 33. legimus, rachel nee lamah, id est ouis obmutescens, Munsterus. Geneseos 31. Septuaginta pro rachel vertunt τρέχαται: Hieronymus oves: Chaldæus, ζαντριχλικ rachlak, id est oues tuas: Arabs, ζαντριχ ιχνον akalak: Persa ζαντριχ, chomechantha. בָּבָשׂ kebes, cuius fœmininum kibrah, agnus & agna, adhuc anniculus: nam annum egressus dicitur λαχ ayl vel eel, author David Kimhi. Abraham Esra etiam docet ait maiores esse natu, Leuitici quarto kebes legitur fœminini generis. LXX. reddunt αυνας: item Leuitici duodecimo legimus de immolando agno (kebes) anniculo: quare etiam alibi, licet non expressa vnius anni ætate, docti tamen eandem intelligunt. Leuitici 22. Chaldæus pro kebes vertit, ζαντρας, imar: Arab. cus interpres λαχ egl: Persicus ζαντρ, barah. Kebes, inquit Munsterus, est agnus & grec agnorum, Hoseæ 4. Vnde plurale kebasim Ezecl. 46 Fœmininum kabah & kibrah, ouis, agna, 2. Reg. 12. Plurale kebasoth Genes. 21. Est & בָּבָשׂ, kefet, idem quod kebes, agnus, ouis. Plurale kebasim Genes. 30. (& Deut. 14. vbi 70 LXX. vertunt τρέχαται:) & fœmininum kibrah, Leuit. 5. ζαν, seb, ouem nostri interpretes plerunq; reddiderunt: Terc 2. significat

Significat autem pecus et ovis, item capras, tum sc̄ominas tum mares: ἄγνυ, σέβη, inquit Munsterus, est genit. us, grec. αρτες, agnus, ovis, genita communis: accipitur autem pro agnis & hecdis: Vide in Agna l. 3. ταῦλος, rasiſch, plurale teiaschim, Abrahām Ezra Genes. 30. pecus maculatum & varium intellegit. l. xx. τράγος, id est hircos translatum, et & Hieronymus. Genet. cap. 32. omnino pro hircis accipitur: Audio quosdam alicubi arietes vel totum genus oviūm interpretari (quod nō probō.) Vide in Hirco A. Chaldeus reddit teiasah, Arabs teius, Persa astathā. Tāsch (inquit Munsterus) est aries, vel secundū illos hircus minor qui antecedit gregem oviūm; & facile ascendit rupes & loca alta, Procurro. Plurale est teiaschim, hīcdi, Genesis 30. πλεύρα, thaleb vel theleb, (plurale thelām, Esa. 40.) author concordantiarum keber, id est agnum exponit: David K̄imhi adit laetentem, quicq; non comedit sēnum. Primo Regum cap. 7. pro בָּלְבָל b̄l̄b̄l̄ theleb chalab, LXX. vertunt ἀγρα γαλαζηνη, Hieron. & Iosephus agnū laetent: aliqui non recte pingueūt etiā ausfecunt. Epiphanius author est astronomos Hebreos ea voce denominasse arietem in circulo signifero. Magistri (inquit Munsterus) pro signo arietis cœlestis cōpiunt. πλεύρα, k̄efishab, D. Kimhi & R. Salomon interpretantur ex sententia R. Akiba, qui testatur se profectum in Arabiā, audiuisse quod πνεῦμα meah, numum vel potius denarium & sicutum vocari h̄efishab. Ο̄kelus autem Chaldeus interpres Gene. 33. transstulit ριχόρα chorphan. Septuaginta Gen. 33. & Iob. 42. ἀγρα: Hieron. agnus & ovis: Abraham Esra, agnus vel ovis patua. Videntur autem doctri nostrae religionis hominibus agnam interpretari. Author concordantiarū, moneta quēdam: Aug. Steachius, denarius vel obolus: Nicolaus Lyranus, obolus. Aldan, id est ouium, in vitroq; sexu, Bellunensis. Videtur autem dan à Syris dicitū pro zon Hebraico, Zade mutato in daleib. Ovis hodie à Saracenis ganeme dici legere remini. Garien, id est pecora, Sylaticus. Hara garien, id est sterlus pectorum, Idem. Alliat, id est caudarum ouium, Bellunensis. Ovis Græcis est τεῖλαντον, & δι, veteribus: hodie vuldō τεῖλαντον, Vide in H. a. Latinè etiam pecus pecudis per excelentiam pro ove frequenter Plinius vitrit: & Italica hodieq; pecora dicitur. Gallicè trebis. Hispanis onēia. Germanis, schaff. Anglis, sheepe. Illyriis ovvze vel skop.

B.

Pherecydes Gades Erythram (aliqui insulam Gadibus proximam faciunt, frēto vnius stadij disternente) videtur appellasse: vbi tanta pabuli letitia perhibetur, quod pascentium ibi pecudum lac serum non efficit, caseumq; multam immiscentes aquam conficiunt: tanū exuberat pingue, Tricesimo die animal suffocatur, nisi aliquid cruxis exhaustatur. Herba vero quam paſcentur oves, sicea quidem est, sed incredibilē gignit aruinam. Quibus ex rebus fabulam de Geronis armatis conficta esse, coniecturas faciunt, Strabo lib. 3. & Eustachius in Dionysiu Afrum. Oves in Ægypto maiores quam in Græcia sunt, Aristot. Oves Pyrrhicæ in Epito proueniunt, egregia magnitudine, à Pyrrho rege ita cognominata, Aristot. Apud Indos Psyllos (nam sunt etiam alii in Africa) oves magnitudine non superant agnos nostros, Aelianus. Aeschylides in libris de agriculturâ scriptis, minotissimas esse oves in Chio pabuli in opia caseum tamen ex eis laudatissimum, Volaterranus ex Aeliano. Hispania nigri velleris præcipuas habet, Potentia iuxta alpes cani: Asia rutili, quas Erythræas vocant, item Brætica: Canusium fului: Tarentum & sua pulliginis. Istræ Liburnæq; pilo propior quam lana, pexis aliena vestibus & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitanis: Similis circa Piscinas provinciæ Narbonensis: Similis & in Ægypto, ex qua vestis detrita vſu tingitur, rufusq; quo durat. Est & hirtæ filo crasso in tapetis antiquissima gratia: iam certe p̄flos ijs vſos Homerus author est. Alter h̄ec Galli pingunt, alter Parthorum gentes, Plin. Et rufus, Lana autem laudatissima Apula, & quæ in Italiæ Græci pecora appellatur, alibi Italica. Tertium locū Milesiæ oves obtinent. Apula breues villo, nec nisi penulis celebres. Circa Tarentum Canusiumq; summam nobilitatem habent. In Asia vero eodem genere Laodiceæ. Alba circum padanis nulla præfertur, nechira centenos numeros ad hoc qui excessit vlla. Generis eximij Milesias, Calabras Apulasq; nostri existimabantur, earumq; optimas Tarentinas. Nunc Gallicæ pretiosiores habentur, earumq; præcipue Altinates: item quæ circa Parmam & Mutinam macris stabulantur campis, Columella. Heluetia cum alibi tamen summis etiā apibus oves alit, idq; altius quam capras: capræ enim fructices sequuntur, qui excelsis cacuminiibus desunt. Oves quosdam ex Inferiore Germania nostri Flemming nuncupant, id est Flandricas, quæ mollem & crispatam gerunt lanam. Oves pullitæ propriæ lana bonitatem, vt sunt Tarentinæ & Altinates, pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel infici rete posse, vel lauari, ac parari, Varro. Lana quæ non mollis sed hirta fuerit, solox vocata, vt & ipsum pecus, quod paſſim pſcitur non rectum. Pascali pecore, ac montano h̄irco atq; soloce, Lucilius. Ego ab lana soloce ad puram dat, Titianus. Tarentinæ oves & nuces dicunt, quæ sunt terentinæ, tereno, quod est Sabinorum lingua molle: vnde Terentios quoq; dictos putat Varro. Hinc molle Tarentum dixit Hotatius, Faberinus apud Macrobium 3. 18. Τέρενα Græci vocant τὸ ἄντλιον, id est tenera & mollis, Varius. Oves Tarentinæ vocantur etiam Græca, & rectæ, quod sub recto maiore ex parte alerentur, vt coloniæ quæ hirsutæ sunt, in agro) vel quod propriæ velleris premium pellibus integerentur: quare & pellitæ & hirtæ Varroni dicuntur, item Asiana: nam vi locis aut aliter etiam differant, molitie tamen velleris conniunct. Oviūm summa genera duo, rectum & colonicum: illud mollius, hoc in pascuo delicatus, quippe cum rectū tribis vescatur. Experimenta eis ex Arabicis præcipuas, Plin. De his plera dicata capite s. ex Columella. Athenæus lib. 12. oves ex Miletō & Attica, tanquam præcipuas commendat. Gadilonetica regio vocatur post Halyos ostia vſq; ad Armeniam, tota campestris: oves habet mollis pellis & lana, quod in toto Cappadocia atq; Ponto petrarū est, Strabo lib. 12. Buthquhania regio Scotiæ, tum ceterarum pecudum, tum omnium multitudine secunda est: vnde & vicinas regiones lana superat, Hector Boëthius. Oviūm pecus in Æthiopia lana inops, pilis camelotū eo hirsutum est, Aelianus. Sed de lananum differentia dicuntur pluribus in E. & e. Abydenas oves nullas videri albas, sed nigras omnes ferunt, Aelianus. Et alibi, Aristot. filius Nicomachus in Budianorum regione ait albam oueni nullam nasci, sed nigras omnes esse. Videntur ne pro Budiani legendum sit Abydeni, vel contra. Oppianus 2. de venatione, tradit, in Gortynide & rufas & quadricornes esse oves, Aelianus. In insulis fortunatis mari tribi, τὸ βούνην τὰ λευκὰ μὲν ἐστι πάντα, γένει δὲ τῶν ἔπιλειων ἐπιφύται κέρας, Agatharcides. In Boeotia amnis Melas potatus, oves nigras facit: Cepheus ex eodem laco profluens, albas rursus nigras Penius, ruffasq; iuxta Ilium Xanthus, vnde & nomen amni, Plin. Oves in Ponto sine felle esse dicuntur, in Naxo autem felle dupliciti. Vide infra vbi de felle. Oves Indiae & capras ad maximorū magnitudinē asinotū audio accedere. Quatuor foetus cum plerunq; pariunt, tres verò cum minimū, nunquā minus tribus tum oves tū capte. Cauda oviū longitudo ad pedes vſq; pertinet: idcirco eas pastores ouibus matricibus absindunt, q; tum sic facilius incipiunt, tū ex eis adipe oleū exprimitur. 70

Arietum quoq; dissecant caudas: eatenusq; deinde sectio coniunctissimè committitur, clatrificis ut ne tenueret quidem vestigium appateat, Aelianus. In Syria oves sunt cauda lata ad cubiti mensuram, Aristoteles. Syri è cubitalis ouium caudæ plurimumq; in ea parte laneti, Plinius. Crescas aut apud Indos ouilla caudæ latitudinem cubitalem esse, Aelianus. Prædictas esse oves Arabæ caudis insolitis & dluersis Herodotus scribit: eorum sanè duo genera ponit, (quæ nusquam alibi visuntur) vnum dicit caudas maxima magnitudine habere, ut dimetent in non tribus breviores sint cubitis, quæ si trahantur, omnino ad terram atteruntur, & exulcerantur. At pastores ad fabri-
lēm artem instituti, plostella fabricant, ad quæ quidem ipsa alligata caudæ nituntur & sustinentur, quo sit, ut à vulneratione defendantur. Alterum caudarum genus dicit esse cubitali latitudine, Aelianus ex Herodotil. 3. Quæ ad Oceanum pars respicit supra felicem Arabiam posita, pecoribus, bubus, & ouibus magnas pinguesq; caudas
habentibus abundat, Diodorus Siculus. Oves in calidis & siccis regionibus caudas multò latiores habent, lanam
verd duriorem: in frigidis verò & salinis & humidis, lana eis mollior, cauda angustior, Albertus. Idem alibi scribit
se vidisse plures oves, quarum caudæ latæ fuerint palmum (dodrantem) & amplius.

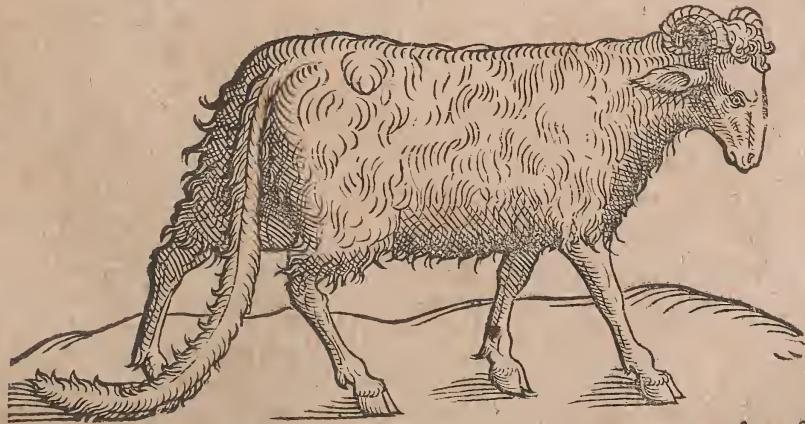
Ovis Arabica (inquit Io. Caius Anglus, qui etiam icones duas, quas subiiciimus, misit) paulò maior est vul-
gari, eodem tamen quo illa vellere, figura corporis, & colore. Tantum tibiae & prima facies rufescunt modicè:
cauda lata est in summo cubitus vnum, paulum modò in descensu se coartans leviter, quousq; tandem desinat
in eam figuram, qua est alliarum ouium cauda. Vescitur herba, carne, pisces, pane, caseo, & quibusuis, id docente
fame in naue, cum aduenientia ad nos est in Britanniam. Herodotus in Thalea scribit, non alibi visum hoc, aliudq;
genus μαργονεγον (quod hic vna subiiciam) quam in Arabia. Hæc dum scriberem, vir quidam fide dignus milii
retulit, viam libi Francordiæ olim hulus generis ouem cauda lata, non vt hic pingitur: sed simpliciter marsupij
seu peræ al. cuitus instar latam, ita ut non attenuaretur deorsum: sive natura ea talis fuerit, sive aliter. Iohannes
Leo Africanus hoc genus Africæ attribuit. His arietibus (inquit) nullum ab alijs discriminem est, præterquam in
cauda, quam latissimam circumferunt: quæ cuiq; quod optimor est, ed crassior obtigit, adeò ut nonnullis libras X.
aut XX. pendat, cum sua sponte impinguantur. Veram in Aegypto plurimi farciendi veruecibis intenti, fur-
ture hordeóq; saginant: quibus adeò crassescit cauda, ut scipios dimouere non possint: itaq; qui eorum curam
gerunt, caudam exiguis vehiculis alligantes, gradum promouere faciunt. Vidi in Asia Aegypti ad Nilum ciui-
tatem, centum & quinquaginta passuum milibus z b Alcaito sita, huiusmodi caudem libras octoginta ponderare,
alijs se vidisse affirmantibus quæ semiducentas (sic habet codex impressus) libras expendissent. Omnis itaq; horum
animalium pinguedo in cauda consistit: nec viquam nisi Tuneti & in Aegypto reperiuntur.

Apud Garamantas ouillum pecus carne & lacte alitur, Aelianus, De ousibus in Aegypto. Africa, & Magne-
sia bis anno patientibus, & in Umbriater, dicam in c.

Ovis Arabica, cognomine Graco μαργονεγο, hoc est, late canda.

Ovis Arabica altera, Graco cognomine μαργονεγο.

Ves feræ reperiuntur, Aristoteles. Dionytius Afer δις ἀγριους vocat oves non feras, sed in agris pa-
scentes & manentes sub dia. Oves quas pascimus ortæ sunt ab ouibus feris, sic capre quas alimus à ca-
pris feris, Varro. Et alibi, Etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum sunt aliquot, ut in Phry-
gia ex ouibus, ubi greges videntur complures. Cum in municipium Gaditanum ex vicino Africæ mini-
coloris sylvestres ac feri artetes, sicut aliae bestiæ munerarijs deportarentur, patruus mens quosdam mercatus in

agros transtulit, & mansuetos teatis ouibus admisit, Columella. Videntur autem artes isti musimones fuisse, cum & ferros & hirtos fuisse, & colere cum ouibus non detrectasse legamus, quæ tria etiam musimoni conueniunt. Oves sera non multo quidem nostris ouibus domesticis maiores, sed certe ad currendum velociores, & ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infestis & robustis frontibus armatae, sœpe in sylvis suillū pecus (ouæ a Dvntægæ, a pros impetuoso) ad terram abiijcent, & posternunt: Interdū impletu factu inter se pugnant. Neq; ubi semel pugna commissa est, fas putant fugere, imo frontibus consertis, alterutra est necesse aut victoriā referre, aut stratum facere mortuam, Gillius ex Opiano. Quintus Faluinus leporarium dicitur habere in quo præter cætera animalia inclusæ sunt oves feræ, Varro. Montes esse aiunt intimum regionibus Indiæ, vbi quæ apud nos bestiæ domestice sunt, feræ aiunt esse, vt oves, capras, boues, Aelianus. Ad artes agrestes, prouerbiū vide supra in proverbio In capras feras. Ius in oui fero, desribuit Apicio 8.4. Προβατική γένεσις, id est oves agrestes cū senuerint, 10 nutriuntur à sua prole, Tzitzes. Camelopardalis Aetibiopes nō bim vocant, animalia pœtu magis quam feritate conspicuum: quare etiam ouis feræ nomen inuenit, Plin. A voce nabis Albertus & alij videntur anabula vocem detinisse, pro eodem animali: quanquam etiam defenderit aliquis, quoniam ana γένεσις ouem significat, (Chaldaicè vtricor), anabula posse ouem feram significare, vt turebalah (similiter Chaldaicè) bouem ferum. Alberto quidem ana longè aliud est animal, de quo verba eius supra statim post hygæa historiam inter animantes hyæne congeneres recitavi. Extat Gordianis sylva memorabilis, in qua picta etiam nunc continentur tum alia diversa animalia, tum oves feræ centum: quæ omnia populo tapienda concesserat die munera quod sextum ædebat, Iul. Capitolinius.

De musimone, qui genus ouis sylvestris est, & ouibus Creticis, dicam infra mox post Agnum. Videri potest & subus, στεγη, ad sylvestre ouium genus pertinet: nam Oppianus cum de ouibus Creticis egisset, quas colore 20 flavo vel purpurascente esse scribit, quadricornes, non lana sed villo ferè caprino teatas, subiungit. Quinetiam subus colore flavescit splendido, sed non eque villis hirsutus est, & duo tantum valida cornua supra latam gerit fronte. Idem amphibius est, & pisces deuorat, qui quidem ipsum natantem miro quodam siue odoris siue alio desiderio allecti gregatim sequuntur: vt copiosus referam infra statim post simias. Eiusdem generis colon κλαύς etiam dixerim, vt Strabo vocat quadrupedem apud Scythas & Sermatas inter artiem & ceruum, velociorum, corpore albante, &c. vt supra in Coli historia dixi. Hodie snac (vel ut alij scribunt snak vel sniaky) appellari puto apud Moschouitas, candida est & sine lana: de quo hic adjiciam verba Matthiæ à Michou, que in Coli historia omisi. Apud Tartaros (inquit) reperiuntur cerui, damæ dorcæ, & snak. Id animal est magnitudine ouis, in terris alijs non visum, lana griseum, duobus paruis cornibus præditum, cursu velocissimum. Carnes eius suauissimæ. Horum animalium grex cum alijs inter gramina in campo conspicitur, imperator Tartarorum cum equitibus suis eum circundat, 30 in altissimis graminibus delitescentem. Et cum equites tympana incipiunt sonare, snaccæ tanquam metu percussæ rapidissimæ hue illuc ab una parte circumstantium ad alteram procurrunt, idq; toties donec præ lassitudine deficiant: & ita ab irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur, Hæc ille. Attribuit autem eis lanam, impropiè fortassis: lanis enim carere hoc animal audio, vt musimones etiam & oves Cretæ: item colorem griseum, ego candidum esse audio: sed fieri potest vt inter virunq; medius sit: griseus enim siue cinereus aut canus, ad album accedit. Ceterum capi eas hoc modo, dum tympanis tergitæ cursu subinde reciprocò lassantur, verisimilius mihi sit, quam vt quidam referunt, defatigari eas ad tympana saltando.

Color albus in ouibus cum sit optimus, tum etiam est utilissimus, quod ex eo plurimi sunt, neq; hic ex alio. Sunt etiam suapte natura pretio commendabiles pullus atq; fuscus, quos præbent in Italia Pollentia, in Baetica 40 Corduba. Nec minus Asia rutilos, quos vocant ἄργες. Sed & alias varietates in hoc pecoris genere docuit usus exprimere. Nam cum in municipium Gaditanum ex vicino Africæ miti coloris sylvestres ac feri artetes, sicut alij bestiæ muneras deportarentur, patraus meus quosdam mercatus in agros transtulit, & mansuetos teatis ouibus admisit. Ex primis hirtos, sed paterni colotis agnos ediderunt, qui deinde & ipsi Tarentiniis ouibus impositi, tenuioris velleris artetes progenierunt. Ex his rursus quicquid conceptum est, maternam molliciem, paternum & auctum reculit colorem. Hoc modo Columella dicebat, qualem cunq; speciem, quæ fuerit in bestiis, per nepotum gradus mitigata feritate, redisse. Ad propositu reuertar. Ergo duo genera sunt ouilli pecoris, molle, & hirsutum. Sed in utroq; vel emendo plura communia, quædam tamen sunt propriæ generosi, quæ obseruari conueniat. Communia in emendis gregibus ferè illa, si candor lanæ maxime placet, nunquam candidissimos mares legeris, quoniam ex albo sœpe fulcus editur partus: ex erythro (erythro, vt superius) vel pullo nunquam generatur albus, Columella. Oves intonsas mercaberis: variam & canam comam improbabis, quod sit incerti coloris, Idem. Oves nisi lanatas emi non oportebit quod melius unitas coloris appareat, Idem. Oves primum oportet bonas emere: quæsita etate, si neq; vetulæ sunt, neq; meræ agnæ, quod alteræ iam nondum, alteræ iam non possunt dare fructum: sed ea melior etas quam sequitur spes, quam ea quam mors. De forma, ouem esse oportet corpore ample, quæ lana multa sit, & molli, villis altis, & densis toto corpore, maxime circum ceruicem & collum: ventrem quoq; vt habeat pilosum: (Eadem Florentinus scribit in Geop.) Itaq; quæ id non haberent, maiores nostri apicas (forte quasi ἀπίκαις, à præsatione lanæ) appellabant, ac relijciebant: sive oportet cruribus humilibus, caudis obseruare, vt sint in Italia prolixis, in Syria brevibus, Varro & Crescentiensis. In ipsa oue satis generositatis ostenditur breuitate crurum, ventris vestitu: quibus nudus esset apicas vocabant damnabantq; Plin. Fœmina post bimatum maritari debet: iuuenis habetur quinquennis: fatiscit post annum septimum. Maiores trima, dente miliacem, sterilem repudiabiles. Eliges bimam, vasti corporis, ceruice prolixa, prolixii villi, nec asperi, lanosi & ampli vteri: nam virandus est glaber & exiguis, Columella. Fœmina debet bima submitti, quæ vñq; in quinquennium fortæ necessaria est, anno septimo deficit, (Sed de etate ouium, vide plura in c. 7) Eligenda est vasti corporis, & prolixii velleris ac molliissimi, lanosi, & magni vteri, Palladius. Lana sit multa, mollis, nec coloribus varijs distincta: oculi magni, crura prolixa, & cauda similliter. Tales enim sunt præstantiores ad agnorum educationem, Florentinus. Oves nec vetulæ sint, nec meræ agnæ. Ea quidem etas mellor est quam sequitur spes, quam ea quam mors. Probantur etiam ex progenie, si agnos solent procreare formosos, Crescentiensis.

Sunt que mollem quidem habeant pilum, sed minus tenuem, vt leporis contraria quam oues, Attist. Et rufus, Oves frigidæ tractus contra quam homines affluntur. Scythæ n. molli sunt pilo: at oues Sauromaticæ duri, Timida animalia ferè molles pilos habent, vt ceruus, lepus & oues, Idem. Optimæ oues sunt quæ tenui fundatiq; 70 possident

possident lanam: que enim in crispantur lanuginē, ex quidem natura languidae habentur, Florentinus interpres Andrea à Lacuna. Græcè legitur οὐεὶς δέ εἰσι περιεῖται, τοῦ ξυνταξεῖται ἡ πάθη ωκεῖα: ταῦτα παραλόγειχα συντείνουσι φύσει διαδεκασται. Ego sic verterim, maxime probantur oves, quibus recte & extenx sunt lanae: nam crispas (lanas) facilius natura corrumpi affirmant. Si quis non lanas, sed oves ipsas quarum crispae sunt lanae cithis corrumpi afferat, huic non aliter responderem, quāo expectare me sententiam optionis, aut hominis qui oves possederit vel currit. Sues hybernū pilum non amittunt, cum ceteri quadrupedes magis obnoxiam frigori cutim habent, & pili refrigerati defluunt: sūs verò calidissimus est, & pilos habet pinguis infixos, &c. Oves etiam ac homines propter sui pīlū dēnsitatem tum copiam, non ita offici pulsū frigoris possunt: non enim altius refrigerationi subire licet, ut possit vel humorem gelare, vel calorem concoquendo seuoare, Aristoteles problem. 10. 23. Et sequenti problemate causam querit, Cur ouibus expilatis mollior pīlus subnascatur, homini durior. Et deinceps, Cur ouum pīli eo durior ē sint quo prolixiores: hominum contra molliores quo prolixiores. De lanarū differentijs, secundum regiones præcipue, nonnulla attuli superius. Infirmissimum pecori caput, Plin. Ovis cerebrum squalidius est, id est minus pingue, Aristot. Cornua tenuiora fœminis plerumq; sunt, vt in pecore, multis ouium nulla, nec ceruarum, Plin. In Africa arietes statim cornigeri generantur, nec solum mares, vt Homerū scribit, sed etiam fœminæ. Contrà in Ponto per prouinciam Scythicam nullis cornua enascuntur, Aristot. Agni cur in Libya statim cornuta nascantur, vt Homerū etiam Odysseus quarto testatur, supra in Boue II. b. ex Herodoto rationem reddimus. Albertus testatur se vidisse arietem quatuor magna cornua in capite gestantem, & duo longa in cruribus caprinis similia. Oves in Anglia cornuta sunt præter morem aliarum regionum, Munsterus. Ego non aliud differre Anglicarum ouium cornua à ceteris audio, nisi quod ferè magna sunt, & in una pecude aliquando quaterna aut etiam sena reperiuntur. Oculi boum nigri sunt, ouium aquini, Aristot. de generat. 3. 1. Ceteris animalibus cum careant manibus, despiciant prorsus in latera necesse est: itaq; plus eorum oculi distant inter se, & maximè ouum ēd quod maximè prono capite ingrediuntur.

Boues & oves & alia simplicis ingenij (εὐηθῆ) animalia, oculos habent magis patulos, (ωλατούς οἰδοφέρειν) maxima vero & insidiosa, contra, Adamantinus. Dentes continuos possidet bos, ouis, Plinii. Et alibi, Continui aut utræq; parte oris sunt, vt equo: aut superiore primores non sunt, vt bubus, ouibus, omnibus q; quæ ruminant. Matibus plures quam fœminis dentes in homine, pecude, caprisue. Ovi pauciores sunt dentes quam arieti, Arist. Bidentes qui estimant ob eam causam oves à Vergilio dictas, quod duos dentes habeant, pessimè ac viciosè intelligunt. Nam nec duos dentes habent, & hoc quidem & genus monstri est, & melius intelligi potest, si biennis dixerit auctoritate Pomponij in Attellana, Mars tibi voleo facturum, si vñquam redierit (rediero. Macrobius,) bidenti verre. Laberius paupertate, viuis hæc nocte bidentes proprie viam facere: & Nigidius Figulus dicit bidental, quod bimæ pecudes immolentur, Nonius Marcellus. Bidental dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hostijs sacrificaretur, Festus. Bidentes sunt oves duos dentes longiores ceteris habentes, Idem. Apud Macrobiū etiam 7. 9. ridetur grammaticus, qui oves bidentes dici docuerat, quod duos tantū dentes haberent. Atqui hoc, inquit Auenius, vel utiquam contingere: vel si contingat, ostentum esse, & factis placulis procurandum. Tum Serulus citato Pomponij ex Attellani verlu, in quo verrem bidentem legimus, ostendit, non propriū hoc epitheton esse ouis. Et Nigidius (inquit) in libro de extis, bidentes appellari ait non oves solas, sed omnes bestias bimæ. Et in commentarijs ad ius pontificum pertinentibus, legi bidentes primū dictas, d. litera ex superfluo (vt s̄epe afolet) interiecta, sicut pro reire, reamare, rearguere, dicitur redire, redamare, redarguere. Ergo bidentes primū dicitur sunt, quasi bimæ. Quamvis Higinus qui ius pontificum non ignorauit, bidentes appellari scriptis hostias, quæ per etatem duos dentes altiores haberent, per quos ex minore in maiorem transcendisse constaret etatem, Haec Macrobius. Vide etiam Gellium lib. 16. Dentes ouium (inquit Petrus Crescentensis) mutantur post annum vnum & dimidium, nempe duo anteriores: & postea per sex menses mutantur duo proximi, deinde ceteri: ita quod tribus annis vel ad summum quatuor ejulantur (omnes.) Sunt autem lanoribus dentes inæquales: in statu, æquales: etate prouæctis, discalcantur (sic loquitur,) minuuntur & corrumpuntur. Duidens hostijs, bidentes, Festus. Ambidens siue bidentes ouis appellabatur, quæ superiorib. & inferioribus est dentibus, Idem. Ovis multiplicem ventrem habet, (vt cetera ruminantia,) Aristot. 3. de partib. anim. A ventriculo lactes sunt in homine & oue, per quas labitur cibis, in ceteris ile, à quibus capaciora intestina ad aluum, Plinii. Testes pecori armentoq; ad crura decidui, Idem.

Oibus māmmæ inter feminā binæ, papillæq; binæ, Aristot. Oves capræq; in feminis māmmas habent binas, Plinii. Ouium & caprarum pars maxima habet fel, & quidem terris quibusdam adeo largè, vt exuperantia prodigijs loco habeatur, vt in Naxo. Sed alijs quibusdam locis omnino carent, vt apud Chalcidem Euboicā parte quadam agri, Aristoteles de partibus libro 4. cap. 2. In iecore est fel, non omnibus datum animalibus: in Bubæ Chalcide nullum pecori: in Naxo prægrandes geminumq; vt prodigijs loco vtrumq; habeatur aduentus, Plin. II. 37. Oves in Ponto sine felle esse dicunt: contraria Naxo insula duplicit felle præditas esse, Aelianus. Absinthium Ponticum appellatur à Ponto, vbi pecora pinguiscent illo, & ob id sine felle reperiuntur, Plinii. In regionibus perfrigidis cum nube & hyeme vehementi anni tempus infestum est, fellis expers est ouillum pecus: Intra enim ouiliæ compulsum, nouo pabulo non vitetur. Deinde ineunte vere, cum ad pastiones proficiuntur, felle impletur, quod ipsum Scythicis ouibus vsu maxime euenerit solere aint, Aelianus. Asia regio Scepsis appellatur, in qualibet minimos esse pecori tradunt, & inde ad litem inuenta remedia, Plinii nifallor. Ouium ceterarumq; quadrupedum renes equabilis sunt, non sicut boum qui tanquam ex multis exiguis renibus composci videntur. Densius item seum circa renes nascitur ouibus quam ceteris animalibus, Aristot. Caudæ caudæ vulpis & lupi villosus est, vt ouibus quibus procerior, Plinii. De latis & longis ouiu caudis in diuersis regionibus iam supra dixi. Ovis multificè pinguis donata est regi Gallorum in oppido quodam Picardie anno 1547. cui a' tera vngula è duabus, nempe interior in utroq; pede, ad o' & circiter dgitos excreuerat, extrema parte iursum recurva instar cornu rupicapræ, vt oculatus quidam testis mihi narravit.

C.

In quibusdam Heluetiorum montibus oves per suum mācuminā pascuntur, cum capre morentur inferius, vbi reperiunt frutices, qui cacuminib; desunt. Oves etiam somniant, Aristot. Preter hominē somniare pecora,

capras, &c. Plinius. Balare, factitium verbum est, proprium ovi. Oves dicimus balare, utique à sono ipso vocis, Festus. Exsacrificabat hostijs balantibus, Cicero i. de diuin. Nam ne balare quidem aut hinnire fortiter diceremus, nisi iudicio vetustatis niterentur, Quintilian. Taetaque fumanti puluere baler ovis, Ouidius 4. Pastor. Grex balantium, Vergil. i. Georg. Quoniam satls balasti ò Faustule noster, Cessinius apud Varronem de re rustic. Non inepte autem balasse dicit Faustulum, qui tractauerat & docuerat de ouibus, quarum proprium est balare. Agni balani, Aelius Spartianus. Balitare, frequentatiuum. Pastor harum dormit, quem ex eunt. Sic à pecu balitantes. Quæstus matr multis balatibus agnus, Vergil. 9. Aeneid. Aegri balatus, Ovid. 7. Metamorph. Tener balatus ibidem, id est exiguis, qualis est agni adhuc tenelli. Tremens, Stat. 10. Thebaid. Pecorum balatus soliant ripæ, Vergil. 4. Georg. Gustatum à pecore caprisq; pulegium, balatum concitat: vnde quidam Graci literas mutantes blechon vocauerunt, Plinius. Theophrasto pulegium βληχωνa dicitur, Γληχωνa, id est pulegium, inquit Diſcorides, aliqui βληχωνa vocarunt: quoniam gustatum à pecore cum floret pulegium, Εληχωνa, id est balatum in eis quām primum excitat. Βληχωνa, balare. Plura vide in h. c. Quorum vox mollis & remissa est, (μαλακή, ἀντρός), mites sunt, sicut oves, Aristoteles in Physiol. Ouibus propriæ sunt voces ad Venerem coitum, Aristoteles.

Non multò aliter tuendum est pecus caprinum in pastu atq; ouillum, quod tamen habet sua propria quēdam, Varro. Oves radicibus herbas carpunt, & arbores destruunt, & plurimis plantis mortis earum est exitialis, Albertus. Pascua ad Solis occasum spectantia profund: itinera & labores extenuant, Aristoteles. Oves & capre herba vescuntur: pascere oves sedulæ atq; stabiles solent. Capre loca crebrò permuntant, summaq; tantum continent, Idem. Ovibus frondem viridem vsq; dum habebis, præbeto. Vbi sementum facturus eris, ibi oves delegato, & frondem vsq; ad pabula matura date, Cato cap. 30. De cibo ouium vnde etiam quēdam in Ariete c. Oves licet in pascuis vberibus lanam acquirant molliorem secundum rationem pascuorum: tamen quia oves sunt animalia humida temperamenti, meliorem lanam & molliorem faciunt ex pascuis tenuibus & salsis, quām ex vberibus & dulcibus, & melius conualescunt in salsis & tenuibus pascuis, Albertus. Locis aridis pastæ mellius conualescunt, & in locis palustribus morbidæ efficiuntur, Idem. De genere pabuli (inquit Columella) vt & ante diximus, & nunc eorū, quæ omessa sunt, meminetimus, lucundissimas herbas esse, quæ aratto proscissis arulis naſcantur, deinde quæ pratis vlgine caretibus, palustres, sylvestresq; minime idoneas haberi: nectamen vlla sunt tam blanda pabula, aut etiam pascua, quorum gratia non exolescat vsu continuo, nisi pecudum fastidio pastor occurrerit præbito sale, quod velut ad pabuli condimentum per estatem canalibus ligneis impositum cum è pastu redietur oves, lambunt, atq; eo sapore cupidinem bibendi, pascendiq; concipiunt: at contra penuræ hyemis succurrit obiectis intrate etiam per præsepta cibis: aluntur autem commodissime repositis vmeis, vel ex fraxino frondibus, vel autumnali foeno, quod cordum vocatur: nam id mollius, & ob hoc lucundius est, quām matruro: cytiso quoq; & sativa vicia pulcherrimè pascuntur: necessariæ tamen, vbi cætera defecerunt, etiam ex leguminibus paleæ: nam per se ordeum, vel fresa cum suis valouulis faba, vel cicercula sumptuosior est, quām vt subtilibus exiguo pretio possit præberi: sed si vtilitas permittrit, haud dubie sunt optima, Columella. Pecori salem obijcere. Græci αλίζεθν dicunt, Gaza ex Aristotele vertit salire. Quare pastores ouibus salem obijciant, Plutarchus querit de causis nat. problemate 3. Sal etiam coitum mouet, deberq; eis dari ante & post coitum, vt inferius dicitur. Vide nonnihil de sale etiam in c. Cogit aliquot corbulas vuacum, & frondem lucundissimam ministrat ouibus, Nonius Marc. ex Varronis de re rust. lib. i. Optimat pecus olea, oleaster, aphaca, palea, herba: quæ omnia efficaciora sunt ex fallagine respersa: pingueſcunt & hæc plenius præfatigata inedita triduo, Aristot. Aphaca propter oves seruit, Athenæus lib. 9. Alexander Myndius dicit oves in Ponto amarissimo absinthio pingues fieri, Aelianus. Absinthium Ponticum appellatur à Ponto, vbi pecora pingueſcunt illo, & ob id sine felle repudiuntur, Plinius. Absinthium marinum impinguat pecudes, Serapio secundum Diſcoridem: sed nostri Diſcoridis codices nihil eiusmodi habent. Ovibus fabæ largius date, copiam efficiunt lacis, Aristoteles: Vide inferius vbi de lacte dicitur, hoc in capite. Fabæ silique caulesq; gratissimi sunt pabulo pecori, Plinius. Cytisum in agro esse quām plurimum refert: quod bubus & omni generi pecudum vtilissimum est: quod ex eo cito pingueſcet, & lacis plurimum præbet ouibus, Columella. Frutex est cytisus (de quo plura leges in Boue c.) ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, arduis verò etiam suum, Plinius. Omnia pecora cytisum depastæ lac multum habebunt, & simul embryo enutrient, Africanus. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depastæ quidem vel sèpius nullam in spica iniuriam sentiunt. Retorsum verò etiam semel, omnino certum est granum longius fieri, sed inane castumq; ac satum non nasci. Babylone tamen bīs secant, tertii depascunt, alioqui folia tantum fierent, Plinius. Et alibi, Sunt genera terræ quarum vberæs peſtinarī segetem in herba cogat. Eadem nihilominus & depascuntur. Quæ depastæ sunt, sarculo iterum exercitari necessarium. Oves pellite (quæ propter lanæ bonitatem sub teato ferè aluntur) quæcunq; iubent vescuntur: vt folia siculnea, & palea, & vinacea, furfuræ obijcuntur modicè, ne parum aut nimium saturentur: vt rurique enim ad corpora alendū inimicum: at maximè amicum cytisum & medica: nam & pingues facit facilimè, & gignit lac, Varro. Si ex caprarum vel ouium grege quæpiam eryngiū herbam ore sumperit, illam primò dicunt, ac mox reliquum gregem, tandem à progrediendo subsistere, quoad de eius ore herbam pastor detraxerit, vt retulit in Capra c. Laserpitium & circumfodi solitum prodidere: nec purgari pecora, sed egra sanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Persico silphio prior opinio congruit, Plinius. Et rursus, Laserpitio vesci pecora solita primaq; purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum lucunda. Et alibi, Laserpitio multis iam annis in Cyrenaica prouincia non inueniuntur: quoniam publicani, qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes, depoſuntur pecorum pabula. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: ove cum comedet dormiente protinus, capra sternutante. In India, & maxime in Prætoriæ regione, liquido melle pluit: quod in herbas, ac palustrium arundinum comas decidens, mirificas pastiones ouillo & bubulo pecori præstat: quod quidem ipsum à pastoribus edo, vbi dulcis plus rotis de cœlo delapsum est, agitur: & sic illis pastionibus tanquam epulisi lucide accipitur, pastoresq; vicissim prolixo epalo compensat: nam ex pecore suauissimum lac exprimit, neq; sicut Græci faciunt, mel miscere & temperare habent necesse, Aelianus. In nostris regionibus, mel istud aëreum (quod Græci aëromeli & drosomeli vocant, Hebrei mannam, nostri himmelung) bubus, si forte in herbis comedent mente Malo, valde noxiū est. Ad Garamantas ouillum pecus carne & lacte alitur, Aelianus. In locis quibusdam Africae, præsertim Aethiopiz vicinis, oves carne & lacte nutiuntur, Strabo. Apollonium circa

circum Indiam attigisse ferunt etiam Pegadem Oritarum regionem: ubi pecudes sunt piscivores, eas comedentes quae misericordia naturae suae conueniunt. Pastores enim piscibus illas alere consueuerunt, sicut in Caria sicubus calidem pascunt. Indi enim Cartmani cognominati, mirè pisces mare accolunt, Philostratus. Circa Calimachum vicum Indiz maritimum, Nearchus refert ouium carnes pisces resipere, ut auium marinatum: pisces enim vescuntur, quod regio gramen non ferat, Artianus in Indicis. Et rursus non multo post, Apud Ichthyophagos praca non sunt, neque gramen nascitur: quamobrem pecora etiam ipsorum pisces siicis vescuntur. Oves Lydiæ & Macedonice ex pisces pinguiscere dieuntur, Aelianus. Ennius cum dicit, Propter stagna vbi lanigerum genus pisces pascitur, esse paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces similes ranunculus, quos oves confectione edunt. Fest. In provincia Aden, equi, boues, cameli, & oves vescuntur pisces, quorū ingens illuc copia, & libertius quidem siicis quam recentibus: nam propriæ immensum calorem herbis & frugibus carent, Paulus Venet. De plantis quae in cibo sumptu noxiæ aut venenosæ sunt ouibus, dicam infra ubi de mortibus earum: Et quædam de cibis earum, etiam capite quinto. Arabes dicunt ouium greges apud se musica plus sanè quam cibo pinguiscere, Aelian. Musica sonis delectata melius pascuntur, Albert. Oves ruminant, ut quæ superiore dentium ordine careant, Aristot. Proutendum est in hoc genere ut pabuli vberitate saturentur, & longè pascantur à sentibus quæ etiam lanam diminuant, & corpus incident, Crescentien. Pinguiscit potissimum ouis ex potu: quamobrem estate sale date die quieto soliti sunt, singulis centenis singulos modios: sic enim pecus in columnas, atque pinguius redditur. Frequens igitur salis vsus èd pertinet, quando & paleis copiam salis admiscent, ut sitibundæ plus aquæ hauriant: & authentico cucurbitam sale contactam afferunt: quod lac etiam auget: & agitatem quoq; meridie, plus postmeridianis bibunt: fœtis (post partum, Albert.) distenta vbera pendunt, quibus salis abunde est, Aristot. Rasis & Albert. Apud Rasis tamen locus mutilus est.

At cui lactis amor cytisum lotosq; frequentes Ipse manu, salsaq; ferat presepi bus herbas.

Hinc & amanti flauis magis: & magis vbera tendunt. Et salis occultum referunt in lacte saporem, Vergil. Pecus potu pinguiscit, ideo sal illis apusimus, Plin. Oves tale delctantur, quod ille in cibo potionis desiderium moueat, Aelian. Aqua ouibus autumno commodior aquilonia quam austrina est, Aristot. Aquam multam & turbulentam bibentes obsoleti plerunq; sunt, Albert. Ex Anglo quodam accepi non sitire ouiem nisi viderit aqua: ea autem visa etiam non sicutem bibere: hoc an in Anglia (quæ ouibus abundat) magis quam alibi accidat, nondum exploravi. In Hispania audio vellera ouium eo nobiliora fieri, quo minus biberint oves. Rore cœli in Anglia sitim sedant greges, ab omni alio potu arcentur, quod aquæ ibi ouibus sunt exitiales, Cardan. Sul per statem suis maximè est infesta: quare non vt capellam, vel ovem, sic & hoc animal bis ad aquam duci præcipimus, &c. Columella. Plura de potu ouium que te infra in e. In Cephalenia insula, cum omnia vbiq; pecora haustu aquæ quotidie recreentur, in ea pecudes malote ex parte anni ore aperto ex alto ventos recipientes, sitim suam sedant, Valerius Max. 1.6. Theophrastus tradit, in Macedonia qui candida sibi nasci pecora vellint, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca, ad Axium, Plin. Confluentem candidi coloris efficiente Crathis fl. emittrit. Nam ouillum & bubulæ pecus, & omnis grex quadrupes, sicut Theophrastus ait, ex eo bibens, de nigro rufoue albus fit, Aelian. Eudicus in Hestia oride (Vetus lectio), Hestia, quæ vox nusquam reperitur. Hermolaus Hestiam mauult legere, quæ pars fuit Thessalæ, Ptolemæo, Straboni, ceteris. Homero autem & Thucydidi oppidum in Eubœa. Stephanus & in Acarnania urbem hujus nominis tradit fontes duos uidet esse, Cerone, ex quo bibentes oves nigras fieri: Mellan, ex quo albas: ex vtroq; autem varias. Theophr. in Thurijs Crathim candorem facere, Sybarim nigratam bobus ac pecoribus, Plin. De Crathide & Sybari flauis, vide Proptuarium nostrum, & Hermolaum in Plinii 31.2. Oves flauas reddere Scamander annis creditur: quamobrem Xanthum pro Scamandro nuncupatum ab Homero autem. Et in Antandria quoq; duo sunt flauij, quorum alter candorem, alter nigratam pecoribus facit, Aristot. Ad diuersam potionem colorum mutationem oves faciunt, quod quidem ipsum ex vi & natura animalium vsu eis evenerit eo anni tempore, cum incuntur, solet: itaq; ex albis commutatio in nigras fit, contraq; ex nigris in albas convertuntur. Haec autem cum ad Antandrum annem accident, tum ad Thrace flauum, cuius nomen Thracis accolæ tibi dicent, tum vero ad Troiam Scamander ex aqua sua potantes oves fulvas efficit: ex eo factum est, ut huic qui initio Scamander nominaretur, deinde aliud nomen aduentius ouium color Xanthum imposuerit, Aelian. Varro opinatur duo in Boeotia esse flumina, naturaliter separati, miraculo: amnen non discrepante: quoq; alterum si ouillum pecus debibat: pullum fieri coloris, quem induerit, (videtur locus corruptus: legi potest, pullum fieri coloris vellerum.) Alterius haustu quæcunq; vellerum fusca sunt, in candidum verti, Solin. cap. 13. Potus etiam facit, vt mares aut foeminae gigantur, vt infra dicemus. Nota est historia Iacobi nepotis Abrahami: qui cum imperi transset à socero suo Labano, vt pecora omnia varia & maculosa ouilli caprigeni: generis sibi haberet, virgas populi, coryli & castaneæ, decorticatas, vt Munsterus vertit: (non quod cortices omnino eis detraxeferit, sed ita vt pars aliqua eorum delibraretur, altera relieta, quod appareret coloris varietas, Munsterus) in aquas & canales, unde pecori bibendum erat impositum, ita vt inter bibendum eas aspicerent, quo factio mox maribus admissis, scutis maculosis concipiebantur. Hos in lucem editos, separatis omnibus qui maculosi non essent, in conspectum ouium maculatum sub conceptum agebat, vnde illæ similiter ijs quos ante se conspexissent maculosos edebant fecerunt.

Capris & ouibus cur plurimum sit lactis proportione sui corporis, inquirit Aristot. Problematum 10.6. vide in Capra c. Inter omnia animalia ouis diu lac præbet (respectu sue magnitudinis, Albert.) habet enim lac per octo menses, Aristot. & Albert. vide infra in e. Siuillum & ouillum lac sero reddendo inepta sunt, Aristot. Salis vbi lac augeri, & autumno esu cucurbitæ sale contactæ, supra dixi in mentione potus ouii: item cytiso, cum de cibis earum dicerem. Ouibus fabæ largius datæ copiam efficiunt lactis, Aristot. interpretæ Gæza: sed Graecæ sic legitur: Πολὺ δέ τινες καὶ πολὺ πολὺ λακτίσαι, τερψθεὶς πολὺ: hoc est, Lac copiosum reddit fabarum etiam parua copia in pabulo. Herba lanaria ouibus ieiuna datæ, lactis abundantiam facit, Plin. Galariade (lego, Galatæ) lapide trito cum sale mixta aqua, oliuæ (ouium) circunspergantur vbera, Albert. Cum sale mixta aqua oriente Sole purgato ouilli aspergantur oves, & turgebunt lacte, Obscur. Oves crassiores reddit vienam quam sui sexus mares, Aristotel. Menses oui & capræ tempore coëundi indicantur: quod idem post culturam etiam fit ad tempus, mox desistit, donec parturiant: tum denud indicatur: quare pastores proximum esse partum intelligunt. A partu autem purgatio sequitur abunde: primum leuiter cruenta, postmodum valde, Aristot.

Oves & caprae anniculae coēunt, atq; veerum ferunt: sed caprae potius: mares quoq; in ijs līsis generibus eodem illo tempore inēunt: sed proles differt, quatenus præstantior ea est, quam senescentes mares & fœminæ procreant, Aristot. Ovis debet bima submitti, quæ vlsq; ad quinquennium fœtūræ necessaria est, anno septimo deficit, Crescentiens. Arietes & oves fœtūs, (matrices,) ad prolē probari debent cum in tertio anno consistunt, Florentin. Curandum est, ne minori quadrima, néue ei quæ excessit annos octo, proles submittatur: neutra n. etas ad educandum est idonea: tum etiam q; ex vetera materia nascitur, plerunq; congeneratum parentis selenum refert: nam vel sterile vel imbecillum est, Columella. Oves parere vlsq; ad annum octauum possunt: & si bene carentur, vel in undecimū facultas partiendi protractabitur, (quod tempus vt plurimum ferè est tota vita ovis: in quibusdam tamē terris marinis, vbi siccā & salsa habent pascua, viuunt per viginti annos & pariunt, Albert.) & quidē fieri potest, vt etiam per totam ferē vitā coēant, tam mares quam fœminæ, Aristot. Et rursus. Coēunt tam oves quam caprae, quandiu viuunt. Oves & caprae tērno aut quaretnō coitu implentur, Aristot. Intra quartum coitum, Plin. Ovis decem vel duodecim annis viuit, & parit octo annis, Albert. Generatio bimis vtrinq; (ouibus & arietib.) ad nouenos annos, quibusdam & ad denos. Primi paris minores fœtūs. Coitus omnib. ad Arcturi occasum, q; est à tertio idus Maias ad Aquilę occasum, id est xiiij. calend. Augusti, Plin. Ovili pecora ab Arcturi occasu vlsq; ad aquilę occasum, Varro. Anima capris quam ouibus ardenter, calidioresq; concubitus, Plin. In grege ouium si maiores natu tempē pessiū libidine incitantur, annum esse felicē gregi pastores confirmant: sed si minores, infelicem, Arist. Si minores natu prius coierint, peste anno illo futuram portendunt: siñ maiores natu tardius ad coitum moueantur, idem præagiunt, Albert. Qua aquam saliusculam bibunt, maturlus coēunt: nec solum ante costū, sed etiam à coitu saltendum est (sal eis præbendum:) atq; etiā verno tempore, Arist. Capra oui similis est multis nominibus: initur quippe ijsdem temporib. Quinq; mensibus ingrauescit fœtu, perinde vt oves, (idem Plinius scribit.) Geminos etiā parit vt plurimum, Florentin. Ovis & caprae ventrē ferunt quinq; menses, Varro & Florentin. Ovis prægnans est diebus centum quinquaginta: itaq; fit partus exitu autuminali, cum aër est modice temperatus, ac primitus oritur herba in hiis primoribus euocata. Quandiu admissura sit eadem aqua vt i sporet, quod commutatio & lanam facit variam, & vterum corrumpit. Cum omnes conceperunt, rursus arietes fecernendi. Ita factis prægnantibus, quod sunt molesti, obsunt: neq; pati oportet minores, quam trimæ saliri, quod neq; natum ex his idoneum est, nec non ipsa sunt etiā deteriores. Minores, quam trimæ, deterrent à saliendo fiscellis ē iuncto, aliaque qua re, quam alligant ad naturam. Commodius servantur, si secretas pascunt, Varro. Pinguedo nimia impedit quod minus concipiunt oves, Albert. Sunt in equorū itemq; ouium genere quæ nullam faciant prolem: sed multorum genus torū sterile est, Aristot. De ouium conceptu nonnihil etiam dicitur in Ariete c. Cur oves ad Agenoris locum abigentes Argui, vt ibidem inēantur efficiunt? An quia Agenor vir summa industria in ouibus tractandis fuit & pte ceteris re 3 gibis plurimos possedit greges, Plutarchus in Græcanic. Arietis dextro teste præligato oves (fœminas) tantū gigni quidam scriplerunt, Plin. Non procul à Patrensum ciuitate fluulus est Milichus, & post illam altius nomine Charadrus: ex hoc pecora tempore veris bibentia, vt plurimum mares parere aiunt. Quam ob causam pastores in diuersam à flumine partem ea abigunt, (pecora cetera, vt oves & capras,) bubus tantum exceptis: tauri enim eis ad sacrificia & labores vaccis vtiliores sunt. Inter reliqua vero pecora fœminæ maribus præfereuntur, Pausanias in Achaicis. Mares aut fœminæ generantur vi, tum aquarum, tum admissiorum. Nam & aquæ faciunt, vt fœminæ mares ue conciplantur: ad hæc, aquilonis flatu mares potius concipluntur, austri fœminæ. Vis tanta est aquilonis, vt vnel ea quæ non nisi fœminas pariant, immutet ad prolis masculæ procreationem. Spectare ad aquilonem oportet cum coēunt fœminæ: quæ mane initi solent, marem, si serd dñe admiseris, non patiuntur, Aristot. Aquilonis flatu mares concipi dlcunt, austri fœminas, Plin. Ac si res fetat vt plurimi mares progenandi sint, Aristot. vir callidis simus rerum naturæ, præcipit admissuræ tempore obseruare siccis diebus halitus septentrionales, vt contra ventū gregem pascamus, & eum spectans ad mittatur pecus: at si fœminæ generande sunt, austri flatu captare, vt eadē ratione matrici inēantur. (Idem ex Columella Palladius repetit, nec aliter Aelian.) Nam illud quod priore libro docuimus, vt admissarij dexter, vel etiam sinister vinculo testiculus obligetur, in magnis gregibus operulum est, Columella. Si à coitu imber accessit, abortum infert, Aristoteles. Oves si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt, vt sues etiam. Ouibus tamen constantius hoc glandibus esitatis accidit, Aristot. Docent pastores suas oves gregari, facto strepitu: nam si cum tonuerit aliqua relinquatur, quæ non concurrit, abortum, si est grauida, facit. Vnde sit, vt si quem domi strepitum moueris, omnes concurrent, propter consuetudinem, Idem. Tonitrus solitarij ouibus abortus inēunt: remedium est congregare eas vt cœtu lauantur, Plin. & Albert. Candidi, nigri ne efficiuntur fœtūs, si sub lingua arietis venæ nigre aut candidæ habentur: culus enim coloris sunt venæ elusdem & vellus est: varium etiam, si plures venarum colores sunt, Aristot. & Albert. Ovis aperto ore si inuenieris nigricantem linguam, nigrū emittet fœtū: si albam, candidum: si distinetam coloribus, partus similiter variabit, Democrit. Ferunt quinq; mensib. tum oves tum caprae. Vnde sit vt locis nonnullis, quibus cœl clementia & pabuli copia est, bis pariant, Arist. Gerunt partum diebus centum quinquaginta, postea concepti inualidi. Cordos vocabant antiqui post id tempus natos. Arietes primū vetustiores fœminas inēunt: ouellas. n. minus persequuntur. Pariunt, vt dixi, iuniores pauciora quam vetustiores, Aristoteles. Pariunt maximā ex parte singulos, sed aliquando & binos & ternos, & quaternos, Idem. Pariunt geminos, tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater vim eam geminandi per naturam obtineat, Aristoteles. Oves in Orchadibus pene omnes geminos, imo trigeminos plerq; partus edunt, Boëhius. Oves in Magnesia & Africa pariunt bis, Aristot. Problematum. 10.46 Apud Vmbros alunt pecora (τὰ βοσκήματα) ter anno parere, Idem in Mirabilib. Et rursus in eodem libro, Apud Ilyrios ferunt pecora, (τὰ βοσκήματα: capras & oves intelligo) bis anno parere & quidē pleruaq; geminos: multa vero etiam ternos aut quaternos hædos parere: quandoq; etiam quinios & plures: iten lactis sequicongiū in die ab eis emulgeri. Aegyptus tam abunde herbida est, vt bis anno oves ex sepe pariant, bisq; tondeantur, Aelianus. In terris calidis & humidis bis conciplunt, sicut in Melopotamia, Albert. Oves nimium obesæ difficulter pariunt, quædam in ipso partu moriuntur antequam absoluunt. Canes, vt reliquæ paruæ quadrupedes monstræ pariunt frequentius quam maiores, Aristot. problematum 10.60. Et alibi, Caprae & oves, (vt & reliqua fœcundiora & multipara animalia) partus interdum monstrosos edunt. Ovis à partu cur non sœviant, Aristot. inquirit problem. 10.37. Musimoni in (autem veluti oves quædam sylvestres, de quibus priuatim dicam post Agnum) è genere & ouibus natos prisci Vmbros vocauerunt, Plin. Musmo ex capra & ariete nascitur, & cinitus ex oue & hirco, Albert. l. 22. in dictione ibida. Apud Rhætos Heluetijs confederatos locis alpinis, audio aliquando nasci caprae posteriore

postiore parte, anterius oues velariet: sed viuere non posse, & paulò post partum mori: arietes enim cum senescant validos & libidinosos fieri, & capras aliquando superuenire. Ex ouibus & arrietum ferorum coitu factum conceptum paternum colorem retulisse, cumque similiter durasse per sobolem & nepotes deinceps: lanam vero in primo quidem foetu hirtam, sed in nepotibus & deinceps mollem fuisse, in b. retulit ex Columella. Oues à partu &c: &c. Albertus legit &c: &c: vertit enim, Ante partum: sed utroq; tempore dari conuenit:) satis frumentos, ubera magis lacte distenta demittunt, Aristot. Partus vero incipientis pecoris non secus quam obstetricum more custodiri debet, neq; enim aliter hoc animal, quam muliebris sexus emititur, sepiusque etiam quanto est omnis rationis ignorantia, laborat in partu: quare veterinaria medicina prudens esse debet pecoris magister, ut si res exigat, vel integrum conceptum, cum transuersus haeret locis genitalibus, extra hat: vel ferro diuisum ultra matis perniciem partum educat, quod Graeci vocant ευερπας (forte, ευερπανησ.) Columel.

Cubantes caprae: vniuersitate per cognitionem, Arist. Et rursus, Cubant difficilius oues, quam caprae: magis enim caprae quiete sunt, acceduntq; ad hominem familiariter. Ouum semen (id est genus) tardius est, quo haec sunt placidores: contra caprile mobilius, Varro. Vita ouibus ad denos annos, sed magna ex parte ad pauciores, Aristot. Oues Aethiopicæ vel ad duodecim & tredecim annos vitam agunt: caprae etiam ad decem & vndecim, Aristot. Plinius capras tantum in Aethiopia vsq; ad annos vndecim scribit, nulla ouium mentione. Alia quædam de ouium vita & ætate, & in qua sint eligendæ, dixi superius in b. In quibusdam terris marinis, in quibus secca & salsa habent pascua, vivunt per viginti annos & patiuntur, Albertus sine auctore: nisi forte tale quid apud Avicennam legitur. De mutatione dentium, & ætatis per eam cognitione, dictum est in b. Oues in bono statu manent vsq; ad octo annos, & quædam vsq; ad decem, si copiosè pascantur, sed quæ famem patiuntur, necessariò 20 cito senescunt, Crescent.

De sanitate sunt multa, sed ea in libro scripta magister pecoris habet, & quæ opus ad medendum secum portat, Varro. Quod ad cibum & potū pertinet, tom aliás tū ad sanitatem, superioris dictum est. Mox etiā inferius venena earum enumerabo. Equi muli & oues in Scythia, sēpe præ frigore moriuntur, Dionys. Afer. Caprae frigoris impatientiores sunt quam oues, Arist. Porro inter ipsas oues frigoris patientiores sunt, quibus cauda amplior, quam quib. porrectior, & glabre exutiores, quam in vestitiores: crispæ etiā algoris impatientes sunt, Idem. Et alibi, Iudicant pastores ouem validiorem, cum hybernis temporib. pruinam, quam sulceperit, seruat: nam quibus virium minus, patu præ sua imbecillitate constantes, diffringunt suo motu quantu sulceperint. Albert. longè aliter sicue vertit, sicue peruerit, his verbis: Oues excutientes à cauds glaciem, ferociores sunt & melius ac diutius durant: nō excutientes autem citio moriuntur. Valerius melius oues quam caprae: sed robustiores caprae quam oues sunt, Arist. Sanitas & infirmitas ouium (inquit Crescent.) certis signis cognoscitur: nam si aperiantur oculi, & venæ sint rubicundæ & subtile, sanæ sunt: Si albæ vel rubicundæ & crassa apparetur, infirmæ. Item si manus apprehensæ in schina prope ancas (in spina dorsi prope coxendices) comprimitur, nec fleat, sanæ & validæ sunt: si versicoloruntur, infirmæ. Item si capite in pelle colli & ante tractæ vix trahi possunt, sunt sanæ & robustæ: si facile sequuntur, infirmæ. Item sanæ per viam animosius incedunt: imbecilles molestius, & capite inclinato.

Oues ne scabrae sunt, nec riciniis infestentur, & lanæ plus ut habeant, quid agendum docebo infra in scabiei ipsarum mentione. Maro sciens lauari ouem, aut lanæ purganda, aut scabiei curandæ gratia, pronunciauit tunc ouem per ferias licere mersari, si hoc remedij causa fieret. Balantumq; gregæ fluvio mersare salubris. Adiicio. n. salubris, ostendit auertendi morbi gratia tantummodo, non etiam ob lucrum purganda lanæ causa fieri concessum, Macrobius Saturn. 1.16. Oallu pedus quamvis mollissimum sit, ut ait prudentissime Celsius, valetudinis tutissime est, militemq; pestilentialib. laborat, Cola. In Anglia cum estites pluviæ sunt, & cum pascuntur in locis viginosis, & cū ligni 40 gunt mane rotem (non omnis ros, sed certo quodā tempore, Malo præcipue pecori noxius est: rotē in Anglia ouib. pro potu esse supra dixi) purescunt & contabescunt eis visceræ, ut audio. Alysson si circa stabula plantetur, gregib. ouium & caprarum salubre esse perhibent, Plutar. 3 Symposiacion. De alysson vide supra in Cane g. inter medicamenta intra corpus sumenda ab ijs quos canis rabidus momordit. De ventriculo eiconiq; vel arietis, ouib. salubris, lege inferius in peste ouium. Pastores & opiliores absinthi flores aridos contitos, cum sale quibus ac bubus prebeat, quotidiana experientia edocti, omnē genus interiores morbos absinthio curari, dolores sedari, & extrema purgari, Tragus. Medetur ouulum morbis decoctæ radicis centauræ succus, Plin. Canis nonnunquam offerentes decoctū hederæ: quo exhibito saltum per septem dies, teruabis canis incolumentat: nam ouem quoq; pulsus hederæ seruat, Blondus. Hyphear ad saginanda pecora visco utilius. Vitia modo purgat primo, deinde ea pinguis facit, quæ sufficere 50 purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea mendendi ratio ætatis quadragenis diebus, Plin. Ilex fructus aliquando quaternos habet, binos proprios, glandem & granum quoddam puniceum: & binos alienos, vilicū atq; hyphear, hoc à meridie, illud à septentrione. Aliqui viscum, stelin & hyphear non aliter differre putant, nisi q; in diuersis arboreis nascentur, alij verò specie differre aiunt, cum & fructus q; dant diuersos, & in eadē arbore aliquando pars una stelin, altera vilicum vel hyphear proferat, Idem de causis 2.33. Stelis vocabulum est Euboënum, hyphear Arcadi, viscum cōmune, Ibid. Ouibus vtile adiantū circa ouum seruitur, Dioc. Pecori vtilissimos esse aiunt adianti ramulos in cibo, Plin. Asplenios herba consumit splenē pecorum, ut copio: è dictum est in Bone. Capriño pecori eadem remedia conuenient quæ ouillo, Columella. Nunc quemadmodum vitis, aut morbo laborantibus subuenientur sit, præcipiemus, quenquam pars hæc exordij penè tota iam exhausta sit, cum de medicina maioris pecoris priore libro disputaremus, quia cum sit ferè eadem corporum natura minorum, maiorumq; qualiter 60 drupedum, paucæ paruæq; motborum & remediorum differentiæ possunt inveniri: quæ tamen quantulæ cunq; sint, non obmittentur à nobis, Idem.

Vendere oportet armenta reiçulas, (id est dupliciti in secunda syllaba) oues reiçulas, Cato. Reiçulas Nonius (id est simplici) interpretatur ætate aut morbo graues, citans illud Varrois ex libro de liberis educ. Et ut in grege opilio oues minus idoneas remouere solet, quas reiçulas appellat. Cinis lanæ ouis passionibus pecudum medetur, Plinius ut Aggregator citat. Febres accident ouibus, quæ cognosci & curari possunt, ut dictum est de febribus in tractatu boum, Crescentiensis.

Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa

Profuit incensos astus auertere: & inter

Cum furit, atq; artus depascitur arida febris:

Ima fert repedis salinem sanguine venam,

Vergilius in Geor. (Prudenter Vergilius, inquit Columella, ouibus febricitantibus consultit de talo vélinter 70 duas vngulas sanguinem emitti oportere. Nos etiam sub oculis & de auribus sanguinem detrahimus.) Et mox.

Quam

*Quam procul aut molli succedere sèpius umbra
Extremamq; sequi, aut medio procumbere campo
Continuo ferro culpam compescere: prius quām*

*Videris, aut summas carpentem ignauius herbas,
Pascen tem, & sera solam decedere nocti,
Dira per incantum serpentem contagia vulga.*

Agnis febricitantes quo modo sunt curandi, in Agni historia prosequar. Quibus egrit & gregario aliquo morbo infectis, lac caprinum aqua per mixtum bibendum dabis, Obscurus. Videtur autem hic potus in febribus tum alijs tum pestilentibus conuenient: nam & agnis febridentibus lac maternum pati mensura cœlestis aquæ miscetur, aut caprinum per corniculum infunditur, teste Columella. Nec capræ nec oves peste inficiuntur, si ex eiconia ventriculo aqua intrito, singulis cochlearie vnum infunderis, Quintili. Aduersus morbum ouibus letalem, Ventrem arletis cum vino coques & aqua dulces, dabisq; ouibus in potu, Rasis & Albert. Si ægrotat vniuersum pecus, vt & ante precepimus, & nunc (quod remur esse maxime salutare) iterum adseueramus in hoc casu, quod est remedium presentissimum: pabula mortem, & aquationes totius regionis, & altum queramus statum cœli: cutemusq; si ex calore, & æstu concepta pestis invaserit, vt opaca rura: si invaserit frigore, vt eligantur aprica, sed modice ac sine fellinatione persequi pecus oportebit, ne imbecillitas eius longis itineribus aggredietur, nec tamen in totum pigre ac sequenter agere. Nam quemadmodum fessas morbo pecudes vehementer agitare, & extendere non conuent, ita conduceat mediocriter exercere, & quasi torpentes excitare, nec pati veterno consenescere, atq; extingui. Cum deinde grex ad locum fuerit perducens in laciniis colonis distribuatur, nam particulam facilius quam vniuersus conualescit, siue quia ipsius morbi halitus minor est in exiguo numero, seu quia expeditius cura maior adhibetur paucioribus, Columella. Prospicere maximè in ipso principio conuenit, ne in morbo pestilentem incident oves. Vere igitur aduentante, elephas phacum montanum prasiumq; herbas contundens, & per dies quatuordecim in pôtu eius temperabis: idem & autumno diebus totidem faciendum. Quod si iam eas occupauerit morbus, cild' reme dij vii conueniet: iuuat etiam ex cytio pabulum, arundinisq; durissimæ radices teneræ madefactæ, atq; in affecta partem admotæ, (vt And. à Lacuna vertit: sed melius Cornarius, arundinis durissimæ radices tenerimæ in potu macerata. Græcè enim non τονιον sed ποτον legendum.) Oportet autem infectas in aliam regionem transferre, ne contagione sua sanas etiam vident: quin & ipsæ dum alia aqua spirituque alio fruuntur, roborantur & conualescent, Africanus in Geponicis Græcis.

*Arentq; sonant ripa colleq; supini
In stabulis, turpi dilapsa cadaverata,.
Nam neg, erat corijs usus: nec viscera quisquam
Nec tondere quidem morbo, illuviaeq; perefa
Verum etiam insufo se quis tem' arat amictus,
Membra sequebatur: nec longo deinde moranti*

*Balatu pecorum, & crebris mugibibus amnes,
Iamq; cateruum dat stragem: atq; aggerat ipsi
Donec humo tegere, ac foreis abscondere discent,
Aut undis abolere potest, aut vincere flamma.
Uellera, nec telas possunt attingere putres.
Ardentes papula, atq; immundus olentia sudor
Tempore, contactos artus sacer ignis edebat,*

Vergil. in Georg. Seneca ab initio libri sexti Naturalium questionum, Pompeios celebrem Campanię vibem Regulo & Virginio consulibus, deselatisse terræ motu, & quidem diebus hybernis, scribit, &c. Et in eodem libro cap. 27. Aiunt (inquit) sexcentarum ouiom gregem examinatum in Pompeianæ regionis motu. Nec est quare hoc putes ouibus illis timore accidisse. Diximus solere post magnos terrarum motus pestilentiam fieri. Multa enim mortifera (tum aëris, tum aquæ) in alto latent. Quæ cum extra superficiem terra erumpunt suo halitu & vapore, faciliter peccora sentiunt, in quæ pestilentia incurrente solet, quo auid' ora sunt, & aperto cœlo plurimū vntutus, & aquæ, quarum maxima in pestilentia culpa est. Oves vero mollioris naturæ quo propiora terris ferunt capita, coirupras esse non miror, cum efflatum diri aëris circa ipsam humum exceperint. Nocuissent ille & hominib. si maior exiasset, sed illum copia aëris synceti extinxit, ante quam vt ab homine posset trahi surget. Hæc Seneca. 40 Oves si ab ardente Sole labefactentur, cadantq; assidue nec edant, agrestis beta (lapathini mirum) succus eis infundi debet: cogenda sunt etiam ipsas betas comedere, Anatol. Si ob pastum infalubriorem venter eis tumeat, sanguinis detractione curabis illas, tundens scilicet eas venas, quæ supra labrum, & quæ sub cauda circa sedem sunt. Infundere etiam conuenit lesquiheminam humanilotij. Quod si vermes (*σωληνας*) vna cum herbis vorauerint, idem faciendum est, Anatolius. Idem aut similis morbus est, quo (vt Gallus quidam non indoctus hæc mihi scribenti retulit) oves dicuntur venenum in pastu cum herbis sumplisse: quod fieri aiunt cum aëris crassus, latus, & noxious cum rore concretus in herbas decumbens, qualis etiam plantis & arboribus sèpe existialis est. Ouibus inde statim valde inflatis, pastores summas auriculas abscondunt ut sanguis emanet, & baculis percutiunt latera. Alij aquæ permiscens inulam, & ori aperto infundunt: aut, si desit aqua, vrinæ permiscens, quam in vas aliquod aut etiam calceum emiserint. Sic oves statim melius habete animi. Miles quidam narravit nobis vilam sibi esse ouem quæ in rabiem includerat cum vacca rabiosa cornu eam impetrasset. Rusios. Si oves & stantes biberint, & sic refrigeratæ fuerint, tum alias tum circa omeni ptaicipue, vt lanij nostri referunt, auriculæ eis dimidia ferè parte absconduntur: quod si sanguis è vulnere manet, bene habet: si minus, maestantur. B. l. esti tempore nō minima pernicies, potionem depellit humanæ veteris vrinæ, quæ ipsa remedio est etiam pecori arcuato, Columella. Si hitudinem hauserint, & ceterum acre & calidum, aut oleum est infundendum, Anatolius. Si vermes (*σωληνας*) cum herbis deglutiuerint, quomodo curandæ sint præuld superius dixum est.

Si qua reptilia bestiarum momordent pecus esset, melanthium ex vino illi offerendum est: ac breuiter ea omnia facienda adhibendaq; sunt, quæcumq; in historia horum aliorumq; animalium tradidimus, Anatolius. Vere mortiuntur pastæ ore melleo (de quo supra etiam dixi, noxiuus esse ouibus, vt bubus quoq;) Autumno autem si aristis dimidiū impletantur, & postea statim bibant, disruptis visceribus (intestinis) moriuntur, Albert. Aconito neq; pecus (ou's) neq; vllum animal pascitur, Theoph. Oves necat nerton (id est rhododendru,) Dioscorid. Pecus & capræ si aquam biberint, in qua folia rhododendri maduerint, mori dicuntur, Plinius. Oves & capras perdunt euonymus & conyza, vide in Caprac. Sabina capris & ouibus venenū est, Plin. lib. 16. Est etiam gravis pernicies herba languardia, (Sanguinaria herba Columelliæ aut pilosella est vulgo dita, vide Ruellii: aut numularia, cui apud Gallos ab exito ouium nomen) quam si pastæ est ouis, toto ventre distenditur contrahiturq; & spuma quandam tenuem terri odoris expuit. Celeriter sanguinem mitti oportet sub cauda, in ea parte quæ proxima est clunibus, nec minus in latro superiore vena soluenda est, Columella. Eisdem venas soluiuobet Anatolius, si ob pastum infalubriorem veteri eis tumeat: & verisimile est ipsum ex Columella translatisse, quæ vero sanguinaria esset herba non cognouisse, ac ideo quod de ea priuatum dictum erat communius protulisse. Ego sanguinariam herbam dicinullā noui, præter polygonum Græcorum, cui tamen vim venenatam nemo attribuit. Sed

Sed ouibus venenum esse potest, non item aliis animalibus, astricta nimis rursum alio intumescere. (Atqui in Geoponice Græcis polygonon herbam arietibus dari legimus, ut valentiores fiant ad coitum.) Quia sola facultate aetia etiam astringens herbula binis & rotundis ferè numeri in starfoliis humi reptans, pulegio non dissimilis, locis opacis, ut circa sapes & alibi, præsertim & humidis, Fuchsius numulariam vocat (expressa voce Germanica *pennigkraut*, Angli eodem sensu dicunt penigras) ouibus exitio esse creditur. Itaque à Gallis per circumscriptionem vocatur herba oves necans *l'herbe qui tue les brebis*. At homini innoxia, & persæpe salutaris est. Ego teneram verno sapè ex aceto sale & oleo comedì. Herba inodora est, flos pallidus graviter odoratus, ranunculi ferè floris effigie: nostri serpentinam (*naterkraut*) nominant, quod serpentes vulnerati aut etiam aliqua parte dissesti, hac herba sibi mederi ut partes separatae coalescant, à vulgo fertur. Mirum quod anagallidem fœminam pecora viuant: at si decepta similitudine, (fœmina ad marem anagallidem, degustavere, statim eam quæ asyla vocatur, in remedio querunt: ea à nostris ferus oculus nuncupatur, Plin. Anagallis quidem herbula nitroso, acri & insuauī sapore est, ferè quo betæ radix cruda: sed cum eodem tum mastum fœmina sapore & facultate sit, cur illum gustent hanc aversentur, equidem miror. Ceterum asylæ herbæ hoc uno in loco, quod sciam, Plinius meminit, nec vel ipse alibi, vel aliorum quisquam. Duua (ut mihi hæc scribenti Gallus quidam dictavit) herba vocatur Gallis, in Normannia præcipue, similis lapatho (vel gentianæ majori) sed angustioribus folijs & semper erectis, neruo medio ferè rubente, causticis: nascitur juxta aquas. Hanc si comedent oves, innascuntur eis in jecore animalia quædam parva, nigra, quæ similiiter duæ vocantur & morbus itidem duna, incurabilis: itaq; mox mactanda & comedenda sunt animalia. Herba quoniam hyems erat demonstrari mihi non potuit: quærent diligentiores num aliqua hydrolapathi species sit, aut potius plantago aquatica, cui folia semper erguntur: quamvis neutra caustica sit, & forsitan qui hæc mihi dictavit hanc ei facultatem esse falsò credidit. Lanii nostri mihi affirmant sapè in jecore ouium hirudines reperi, folliculis quibusdam inclusas, longitudine sesquidigitæ, latitudine ad longitudinem ferè dimidia, prætenues: id vitium contrahi potu aquæ palustris: in ventriculo nunquam ullas hirudines reperi. Nascitur inter frumenta herba alba panicæ similis, occupans arua, pecori quoque mortifera, Plin. Vide in Boue C. in aconiti mentione Fracta pecudum nou aliter quædam hominum crura sanantur involuta lanis oleo atque vino insuccatis, & mox circundatis ferulis conligata, Columella. Si pediculi riciniue molestent ouem, radix sphendamni (id est aceris) tundenda & in aqua elixanda est. Vbi autem à capite usque ad extremam spinæ partem, lanam totonderis, (ἀνατολίνης, Cornarius reddit diuulseris,) tepidam ipsam aquam infundito, donec penetreret vniuersum corpus. Nonnulli in tali quoque affectu (ut in scabie) cedria tantum vtuntur. Alijs etiam in vsu est radix mandragoræ. (εἰ δὲ μαράγγιος πίζαν πεποιησάθ' εποίει την.) Cauendum autem est ne gustetur (à pecore.) est enim periculosa: alij cyperi radices coquunt, eo que decocto oves abluunt, Diophanes. Atqui Plinius pediculos in ouibus gigni negat, his verbis: In ouibus & in capris ricini solum gignuntur, pediculi & pulices nulli. Et alibi, Pilos habentium asinum tantum immunem pediculos credunt, & oves. Gigni quidem pediculos in lanis interemptarum à lupis ouium, dicemus in D. Scabiem ovium contagiosam Galli vocant *letac*. Oves ne scabriæ fiant, Amurcam puram, & aquam ubi lupinus deferuerit, & fecem de vino bono inter se pariter omnia sumito, & bene commisceto. Postea cum detonderis oves, vnguito totas: sinito biduum aut triduum consident: deinde in mari lauito, si aquam marinam non habebis, facito aquam salsam, ea lauito. Si hæc sic feceris, non scabriæ fient, & lanæ plus, & meliorem habebunt, & ricini non erunt molesti. Eodem modo in omnes quadruped. s vtitor si scabra erunt, Cato cap. 96. Oves frequentius quædam ullum aliud animal infestantur scabie, quam facit macies, ut maciem exiguitas cibi. Huic morbo nisi occurratur, vnicæ totum pecus coinquinabit. Nam oves contagione vexantur, Textor. Præ frigore oves aliquando in scabiem & podagram incident, teste Vergilio. Detonsura ouium primum animaduerto antequam incipiam facere, num scabiem aut ulcera habeant, ut, si opus est, antè curentur quædam tondentur, Varro. Oves lauari solent vel lanæ purgandæ, vel scabiei curandæ causa, ut superius ex Macrobio recitaui. Quæ inter tondendum excitantur vulnæ, picæ liquida inungere conuenit, at vniuersum corpus oleo cum vino, aut coctorum succo lupinorum amarorum. Sed multò præstantius fuerit ex vini amurcaque portionibus paribus, aut ex oleo & vino albo ceræ & adipi (εἴδη, seu) missis, inungere. Hoc siquidem efficit lanam innocuam (έξειν βλαβήν & ποιεῖ) scabiei resistit, vlceraque prohibet ne fiat, Didymus. Vide etiam infra in E. ubi de tonsura ouium, quomodo iam tonsæ illinendæ sint ne scabriæ fiant, ex Columella præcipue. Scabie igitur oves nunquam infestabuntur, si eis quæ prædicta sunt, quispiam oves tonsas inunxerit: Sin autem ob negligientiam tuam, scabie tuæ foedentur oves, eas curabis hoc modo: Amurca sine sale, aquæ in qua a mari lupini maduerint, fecisque vini albi, singulorum æquas portiones in vase aliquo miscens, & calcfaciens, ouem inde perungito, eamque sic in unam & alteram diem relinquio. Tertia vero die, marina aqua aut muria calida lauanda est: ac post id, aqua potabili. Quidam cupressi sphærulas aqua maceratas affundunt. Alii ex sulfure, cypero, cerusa atque butyro missis, scabras oves inungunt. Sunt qui ex luto orto ab urina quam asinus in via excrevit, illinant oves. Nonnulli autem rectius facientes, non prius admoveant aliquod remediorum dictorum, quædam totonderint partem scabidam, eamque lotio antiquæ perfuderint. In Arabia porrò vel sola cedriæ inunctione scabiem discutiunt ut in camelis & elephantis quoque. Scabiem ouium compescens, si lotio præluens, sulfure atque oleo inunxeris, Diophanes. Oves (inquit Columella) frequentius, quædam ullum aliud animal infestatur scabie, quæ ferè nascitur, sicut noster memorat poëta: *Cum frigidus imber Altius ad viuum perfedit, & horrida cano Bruma gelu.* Vel post tonsuram, si remedium prædicti medicaminis non adhibeas, si æstivum sudorem mari, vel flumine non abluas, si tonsum gregem patiaris sylvestribus rubis, ac spinis fauciari: si stabulo vtaris, in quo mulæ, aut equi, aut asini steterunt: præcipue tamen exiguitas cibi maciem, macies autem scabiem facit. Hæc ubi cœpit irrepere, sic intelligitur: vitiosum locum pecudes, aut morfu scalpunt, aut cornu, vel ungula tundunt, aut arbori adfricant, parietibuscne detergent: quod ubi aliquam facientem videris, comprehendere oportebit, & lanam diducere: nam subest aspera cutis, & velut quædam prurigo, cui primo quoque tempore occurrentum est, ne totam progeniem coinquinet, & quidem celeriter, cum & alia pecora, tum præcipue oves contagione vexentur. Sunt autem complura medicamina, quæ idcirco enumerabimus, non quia cunctis uti necesse sit, sed quo niā nonnullis regionibus quædam reperi nequeunt, ex pluribus aliquod inuentum remedio sit. Facit autem commodè primum ea compositio, quam paulo ante demonstravimus, si ad fecem, & amurcam, succumque decocti lupini misceas portione æqua detritum album elleborum: potest etiam scabriæ tollere succus viridis citri: quæ verno tempore, cum jam caulem nec adhuc semina facit, decisæ contunditur, atque expressus humor

eiis fit illi vase reconditur, duabus vrnis liquoris, admisto salis torridi semedio: quod ubi factum est, oblitum
vas in sterquilinio defoditur, ac tuto anno simi vapore concoctum, mox primitur: tepefactumque medicamen-
tum linitur scabre parti, qua prius aspera testa, vel purnice defricta redulceratur. Eadem remedio est amurca dua-
bus partibus decocta, item vetus hominis urina testis carentibus inusta: quidam tamen hanc ipsam subiectis
ignibus quinta parte minuunt, ad miscentque pari mensura succum viridis cicuta. Deinde figuralibus tritis, &
picis liquidæ, & fricti salis singulos sextarios infundunt. Facit etiam sulfuris triti, & picis liquidæ modus æqualis
igne lento coctus. Sed Georgicum carmen affirmat, nullam esse præstantiorem medicinam,

Quam si quis ferro potuit rescindere summum Viceris os, alitur vitium, viuitq; tegendo.

Itaque reserāndū est, & vlcera medicamentis curandū, Hæc omnia Columel. Sed Virgili etiam ex Georgi-
etis eadem de re versus apponam omnes:

*Turpis oves tenet scabies, ubi frigidus humber
Brumagelu : vel cum tonfis illotus adhæsit
Dulcibus idcirco fluuii pecus omne magistri
Mersatur, missusq; secundo desfluit amni.
Et spumas miscens argenti, viuaque sulphura,
Scillamque, belleborosq; graues, nigrumq; bitu
Quām si quis ferro potuit rescindere summum
Dum medicas adhibere manus ad vulnera past*

*Altius ad viuum perfedit, & horrida cano
Sudor, & hirsuti sécuerunt corpora vepres.
Perfundunt, udisq; aries in gurgite villis
Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca:
Idæasque pices, & pinguis vnguine ceras,
Non tamen ulla magis præsens fortuna laborum est,
Vlceris os: alieur vitium, viuitq; regendo,
Abnegat, & meliora deos sédet omnia poscens.*

Medefit fur pecori lupini cum chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant etiam scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, vel utroque liquore postea mixto, Plin. Lupini eum chamæleontis nigri radicibus decocti, quadrupedum ($\omega\beta\alpha\tau\omega$, ouium) scabies sanant, in quem usum tepido decocto illo abluuntur, Dioscorid. Tragus (ex hoc opinor loco) quadrupedum & ouium scabiem sanari scribit lupinis cum radicibus carlinæ vulgo dictæ (ebervvartz) decoctis in vino quod à doliis dum hauritur destillans vasculis excipitur, vel etiam in aqua. Halimo sylvestri effectus maiores in sananda hominum ac pecorum scabie, Plin. Herodotus monachilas dixit (malim omicron in antepen. κοινὴ enim inungere est,) quoniam oves pice illinebantur, Hesych. & Varin. nimirum aduersus scabiem, vel ad tonsillas. Nam in voce Κωνίτης apud Hesychium & Varinum sic legimus, Πιονγία (malum per duplex sigma) η ρινη ποδία (pix liquida nimirum) ἡ Χείσιο τὸ πέλοθρα τῶν οὐρών εἰτον. Pissifphaltos est mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipsi miscent, precipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si fetus mammas leserit, Plin. Pecorum scabiem sanant, lanaq; emolliunt pescinæ maris. Mediterranei marinam aquam imitabuntur, quam falsissimam, si quatuor sextariis aquæ, vnum faliis addiderint: nam si quis amplius addere conetur, vinci aquam, salemq; non liquari aiunt: moderatissimam fieri putant, si aquæ sextariis quatuor octonos faliis cyathos miscent, Plin. 31. 6. Sunt qui dicant illam demum aquam falsam respondere marinæ in qua ouum fluitet nec subsidat: quod cum ego experirer ejusdem ponderis aquam & salem esse oportere comperi ut ovum innataret. Duo faliis sextariis in quatuor aquæ sextarios missi, temperatissimam marini liquoris copiam faciunt, Plinius Secundus apud Marcellum. Si abscessus corporis superficie obsideat, aperiundus est, vulneriq; torrefactus sal atq; tenuissimus ex liquida pice imponendus, Anatol. Est etiam insanabilis facer ignis, quam pusulam vocant pastores: ea nisi compescitur intra primam pecudem, quæ tali malo correpta est, vniuersum gregem contagione prosternit: sic quidem quod nec medicamentorum, nec ferri remedia patitur. Nam penè ad omnem tactum excedens: sola tamen ea fomenta non aspernatur lactis caprini, quod infusum tantum valet, ut & blandiatur igneum sauitiam, differens magis occisionem gregis, quam prohibens. Sed Aegyptiæ gentis autor memorabilis Dolus Mendesius, cuius commenta, quæ appellantur Græce Ταπεινία & sub nomine Democriti falsò produntur, censem propter hanc saepius ac diligenter ouium terga perspicere: ut si forte sit in aliqua tale vitium deprehensum, confessim scrobem defodiamus in limine stabuli, & viuam pecudem, quæ fuerit pusulosa, resupinam obruamus, patiamurq; super obrutam meiere totum gregem, quod eo facto, morbus propulsetur, Columella. Clavi quoque duplicitate infestant ouem, siue cū subluiis, atq; intertrigo in ipso discrimine vngula nascitur, seu cum idem locus tuberculū habet, (rustici nostri hoc vitium in pecore vulgo herinaceum vocant) cuius media ferè parte canino similis extat pilus, eique subest vermiculus. Subluiis, & intertrigo pice per se liquida, vel alumine & sulfure, atq; aceto mistis rite eruentur: vel tenero punico malo, prius quam grana faciat, cum alumine pinsito, superfusoq; aceto, vel æris ærugine infriata, vel combusta galla cum austero vino lavigata, & superposita: tuberculum, cui subest vermiculus, ferro quam cautissime circumsecari oportet, ne dum amputatur etiam quod infra est animal vulnerem: id enim cum fauciatur, venenatum faniem mitit, qua respersum vulnus ita insanabile facit, ut totus pes amputandus sit: & cum tuberculum diligenter circumcideris, candens seuum vulneri per ardentem tædam instillato, Hæc omnia Columel. De mentagine siue ostigine mortifera laetentibus agnis, lege in Agno C.

In morbo comitiali cerebrum nimis humidum est: cognoverit autem hoc ipsum quis maximè ex ouibus, & præfertim capris: haec enim frequentissimè corripiuntur: quod si caput ipsarum dissecueris, reperies cerebrum humidum & sudore refertum ac male olens, Hippocrates in libro de morbo sacro. Chamelæam quoquo modo collectam iumentorum pecorumq; oculis salutarem esse aiunt, Plinius. Papaueris cornuti folium argema in ouibus tollere scripsit Theophrastus: Dioscorides inunctum argema & nubeculas *υπερων*, (id est pecudum & iumentorum,) emendare. Si molesta pituita est, cunilæ bubulæ, vel nepetæ sylvestris surculi lana inuoluti naribus inseruntur, versanturq; donec sternuat ouis, Columella. Veratrum nigrum pecorum & iumentorum pituitas sanat, surculo per aurem traeçto, & postero die eadem hora exempto, Plinius. Ad tonsillas pix liquida illinitur, ut supra dixi inter remedia contra scabiem. Nascitur ouibus goſsum sub gula ex fluxu humorum à capite descendentiū: & perforata ibi pelle humor aqueus paulatim extillat, curanturque, Crescentiensis. Noſtri hoc vitium vocant *Krapf*, id est strumas, & de ouibus ſic affectis dicere ſolent, *sy Kelchen*: contingit autem aliquando cum vitæ periculo: oboritur præcipue initio veris: & poſtea cum iam gramine paſcūtur inclinatis capitibus, curantur. Sunt qui ſic affectarum pabulo, vel ſali potius, medicamenta miſceant, ut quidam apud nos iuniperi baccas & linguae ceruinæ folia trita. Opilliones afari radicis pollinem ſali mixtum ouibus lingendum præbent, ad pulmonis præcipue vitia & tuffum, Tragus. Oues ſi tuffient, amygdalæ repurgata contusæque cum tribus vini cyathis diſtemperatae, per nares infundi debent, Anatolius. Pastores noſtri ouibus ægris, in tuffi præfertim pseudochamædry me- 7 dentur,

dentur, unde etiam nostri herbam ouium (*Schaafkraut*) appellant. Similis est chamædryi, sed fatua & inodora, floribus cœruleis spicatum per adnatos ramos digestis, in mediis caulis cacumine non quam se aperientibus. Plura de hac planta dixi in Boe C. Suspiriosè laborantibus, auricula ferro rescidet, mutandeque regiones, quod in omnibus morbis ac pestibus fieri debere censemus, Columella. Si laborent dyspnœa, ferro illis aures resever, id est, amputare (forare vertit Andreas à Lacuna: Cornarius incidere: ego summas auricularum partes secandas intelligo,) oportet, ipsasque oues alio traducere, Anatolius. Radix herbae consiliginis, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, habere in ore assidue sub lingua, Plinius. Ouem pulmonariam similiiter ut suam curari conuenit, inserta per auriculam, quam veterinarij consiliginem vocant: de ea iam diximus, cum maioris pecoris medicinam tradidimus, sed is morbus & state plerunque concipitur, si defuit aqua, propter quod vaporibus omni quadrupedi largius bendit potestas danda est. Celso placet, si est in pulmonibus vitium, acris aceti tantum dare, quantum ouis sustinet, vel humanae veteris vrinæ tepefactæ trium heminarum instar per sinistram natem corniculo infundere, atque axungia sextantem fauicibus inserere, Columella. Cauda ouis quam artissimè præligata, evulsa inde lana, præ fastidio quo non paucabatur ouis, statim vesicatur: traduntque quod extra nodum sit e cauda præmori, Plin. Bilis & sanguis tempore non minima pernicies potionē depellitur humanae veteris vrinæ, qua ipsa remedium est etiam pecori aequato, Columella. De vermis seu hirudinibus iecoris, supra dixi inter morbos ouis toti corpori periculosos. Tormentilla vulgo dicta dysenteriam & alia ventris profluvia sifit: quare opiniones etiam ea vtuntur ouibus curandis, Tragis. In nostra regione vt venter ouibus sifatur, salem præbent, & sic excitata siti vinum nigrum Albertus. Meatus etiam alimenti siccii coaluit aliquibus bestiis, scilicet ouibus & quibusdam aliis. Arist.

Lien ouibus aliquando crassis humoribus impletur inflaturque, idque sæpius mensa Maio & Aprili præ copia crassi lentiq; sanguinis: unde sæpe subito moriuntur. Prodest eis stetum, ut vulgo vocant, duorum digitorum ponit inter narcs, & operari dare ut multum detrahatur sanguinis. Quedam enim sic liberantur, alia nihilominus moriuntur, Crescentiensis. Animalia in renibus pinguisima: oues quidem letaliter circum eos concreto pingui, Plinius. Oues in renibus opimandis luxuriant: & iis pingui vndique obductis intereunt, quod ubertate pabuli fit, ut in Sicilia agro Leontino. Quocircus sero diei agere oues ad pasca pastores loci illius solent, quo minus capiant pabuli, Aristoteles. Ouibus solis animalium renes totos obefos habere letale est: quo fit ut quanquam pingues admodum sint, tamen aliquid desit, & si non utrique, dextro quidem: causa cur hoc solis, aut maximè ouibus accidat, quod ijs quæ adipe pinguiscere solent, pingue humidum est: itaque non æque flatus interclusi dolorem faciunt, quod causa syderationis est, Arist. de par. lib. 3. cap. 9. & rursus, Copia etiam seu genus ouium longe excedit: omnium enim animalium oues celeri rēnum obesitate opplicantur, itaque humore flatuque intercluso celeriter præsyderatione intereunt: nam per venam aortam & maiorem statim vitium ad cordis sedem transiehit. Oues præ nimio frigore aliquando in scabiem vel podagram incedunt, teste Vergilio. Podagra morbus est αἰσθαντικὴ περιστολή, Athen. Ouem, equum, & hominem eisdem ferè totidemque morbis tentari periti tradūt, Aristoteles. Ouis si morbida fuerit, caprinum lac cum vino misce & bibendum præbe, Incertus. Item lanam eius combure & cinerem da bibendum, Idem:

D.

Oues quadrupedum mitissimæ sunt, Textor: mansuetæ & innocentes, Albertus. Ouis de domo vix ejicitur, & eiecta recurrit, Obscurus. Maximè natura quietæ sunt, & aptissimæ ad vitam hominum: quare & propter utilitatem & propter placiditatem nutriendæ ab homine assumptæ sunt, Varro. Génus ouile amens, & moribus, ut dici solet, stultissimæ est, quippe quod ornamen quadrupedum ineptissimum sit: repit in deserta sine causa: hymene obstante ipsum sæpe egreditur stabulo: occupatum à niue, nisi pastor compulerit, abire non vult, sed perit desistens, nisi mares à pastore ducantur: ita enim reliquus grecus consequitur, Aristot. Quam stultissima animalia lanata: quæ timuere ingredi, vnum cornu rapto sequuntur, Plin. In ouis ingenio se prodit τὸ δηθεῖς. (id est simplicitas vel stultitia,) Adamantius. Ouis & asinus ineptissimæ sunt moribus & degeneribus animis, Aelian. Ouiū & boum duces constituantur, Aristot. Omnia maximè animalium oues ad parentem faciles sunt: Etenim ad verba pastorum obediunt, & canibus obtemperant, & capras sequuntur, simul & inter se amant, Aelian. Docent pastores suas oues gregari facto strepitu, ut supra in C. retuli, ubi de partu & abortu ouium dixi. Pili molles hominem timidum designant: nam & inter bruta huiusmodi sunt quibus mollissimus pilus, ut ouis, lepus, Aristot. Oues se inuicem amant, & una cōdolet alteri: nam sana si alteram viderit imbecillam, Soli pro ea se obiicit, & umbram ei obtendit, Albertus. Mater agnum odore posteriorum noscit, Albert. Καρτέλα εἰ πεπομένη scribit, oues quæ agnos non amant, si quis cotyledinem herbam cum aqua tritam bibendum iis dederit, eos amare, Scholastæ Nicandri.

Cum capris oues amicitia coniunctæ sunt, Aelian. Luporum insidiis oues minus idcirco patent, quod non ita separatim à reliquis errant quemadmodum singulæ caprae à gregalibus suis segregantur, Aelian. Lupum grauiore pedis sonitu ouis stulta vocat, Plutarch. Vide in Lupo D. Λευκωμῆς τρεβάζει, τὰ λυγεωταῖς, (id est oues à lupis dilaniatae,) Hesych. & Varin. Ouium quæ lupus occiderit pelles ac vellera, & facta ex his vestis, longè quam cætera aptiora sunt ad pediculos procreandos, Aristot. Vide in Lupo D. ubi etiam expositum est, cur oues à lupis dilaniatae earnem quidem suauorem, lanam autem tabidam flaccidamq; habeant. Haud mirum videri debet ouis pellem à lupo dilaniatae pruritum mouere: nam ob vehementem metum, tum etiam ob contrariam naturam malè afficitur: et si mors enim ultimum sit supplicium, magis tamen afficitur corpus in uno quam alio genere. Metuit homo magis in mari fluctuans quam coram hostibus, Cardan. Mirum est, inquit idem, & tamen verum, fidibus lupi agninas malè obstrepare: quanquam hoc idem contingat neruis fermè omnibus diuersorum animalium, ut canis & agni. Manifestius hoc contingit etiam in tympanis: nam ouina coram lupinis penè obmutescunt, stridentq;. Oues etiam mortuæ mortuum lupum extimescunt, Oppianus: cum proximè dixisset si tympanum ex pelle lupina pulsetur inter alia quæ ouillis pellibus constant, hæc obmutescere, illud vnum grauiter resonare. Si tendatur chorda lupina cum chordis ouillis, & rumpentur, vel omnem harmoniam (sonum) amittent. Quod si pelles etiam ouis & lupi coniungantur, ouilla lanam amittet, ut & alij scribunt & Albertus, qui tamè hoc se expertum negat. (Plura de his omnibus leges in Lupo D.) Ego ea quæ de chordis & tympanis dicuntur superstitione esse puto. Quanquam enim lupina pellis cum durior solidiorq; sit ouillis, sonum proculdubio in tympanis longè clariorem edat, ut sonus reliquorum longè inferior minus animaduertatur, ut lux candelæ iuxta ignem

magnum posita: (eadem & in chordis ratio fuerit:) rumpi tamen vel prorsus obritutescere quis credat? Ceterū pellem ouillam lupinæ coniunctam absumi citius non mirum est, ut neque anseris pennas prius quam aquilæ, si coniunxeris. Sicciorum enim animalium partes etiam sicciores minusq; excrementitiæ sunt, & eandem ob causam diurniores. Sunt autem sylvestria mansuetis sicciora, tum exercitii tum pabuli ratione: nam & excentur amplius, & pabulo tum sicciorum minus copioso fruuntur. Et anseris quidem pennas plures ab una aquilina adiecta consumptas, expertum se profitetur Albertus. Sed si natura citius pereunt anserinæ, non verè nec propriè ab aquilinis consumi dicentur. Experiri poterunt curiosi, sepositis anserinis pennis aliis per se, aliis cum aquilina adiuncta, ut videant pariter ne, an hæ vel illæ priores intereant. Idem cum ouilla & lupina pellibus experiri licebit. Apibus inimicæ & oues, difficile se à lanis earum explicantibus, Plinius.

E.

Quadrupedum sylvestrium quas utilitatis causa deprehensas homines inclusertint, ut mansuerent, primas non sine causa putant oues assumptas, & propter utilitatem & propter placitudinem: maximè enim hæ natura quietæ, & aptissimæ ad vitam hominum. Ad cibum enim lac, & caseum adhibitum, ad corpus vestitum & pelles attulerunt, Varro. Vtis est ouis lana, corio, laetæ, carne, visceribus, (intestinis) fimo in quo quiescit, Albert. Nostræ vulgo quosdam versus recitant, quorum sensus est, illum qui oues & apes possideat vel mediocri diligentia adhibita, facile ditescere. *Hab' byhe vnd'schaaf, Vnd'lig vnd'schlaaf. Schlaaf aber nit Zulang, Das dir nit der gevijn Zergang. Pastio.*

Ergo omni studio glaciem, ventosq; niuiales,

Auertes: viistung, feres, & virgealetus

At vero Zephyris cum lata vocantibus æfas;

pascua mittes.

Carpamus: dum mane nouum, dñ gramina canent;

Inde, ubi quarta sitim cœli collegerit hora,

Ad puteos, aut alta greges ad stagna iubero

Aestibus at mediis umbrosam exquirere vallem,

Ingentes tendat ramos: aut sicubi nigrum

Tum tenues dare rursus aquas: & pascere rursus

Temperat: & saltus resicit iam roscida luna:

Vergil. 3. Georg. (Vergilius lib. 3. Georgicum mane pasci præcipit oues secundum morem suæ prouincie: nam

in aliquibus locis morbum contrahunt, nisi iam siccato rore pascantur, Seruius.) Et rursus.

Si tibi lanitium curæ, primum aspera sylua,

Continuoque greges, villis lege mollibus albos,

(& arietem tum corpore, tum lingua palatoque candidum.) Primū prouidendum, ut totum annum recte pascantur intus & foris, Varro. Pascua ouillo generi utilia sunt, quæ vel in noualibus, vel in pratis siccioribus excitantur. Palustria verò noxia sunt, sylvestria damno lanatis, Pallad. Sequens autem noualia non solum herbida, sed quæ plerunque vidua sunt spinis, ut amurque sacerdos authoritate diuinæ carminis: Si tibi lanitium curæ est, primum aspera sylua, Lappæq; tribulique absint. Quoniam ea res, ut ait idem, scabras oues reddit, cum tonsis illotus adhæsit Sudor: & hisfuti secuerunt corpora vepres: tum etiam quotidie minuitur lana, quæ quanto prolixior in pecore concrescit, tanto magis obnoxia estrubis, quibus velut hamis incunctata pascientium tergoribus auellitur: molle vero pecus etiam velamen, quo protegitur, amittit, atq; id non paruo sumptu reparata, Columella. Hoc pecus quamvis mollissimum, valetudinis tutissima est, minimeque pestilentia laborat. Verum tamen eligendum est ad naturam loci: quod semper obseruari non solum in hoc, sed etiam in tota ruris disciplina Vergilius præcipit, cum ait: Nec vero terra ferre omnes omnia possunt. Pinguis, & campestris situs proceras oues tolerat, gracilis & collinus quadratas: sylvestris & montosus exiguae: pratis planisq; noualibus testum pecus commodissime pascitur. Idque non solum generibus, sed etiam coloribus plurimum refert, Idem. Aestate oues sub dio nutritur stabulanturque. Ceterum inualecente Sole in umbram sunt subducendæ: alioqui nequaquam. Maximè siquidem lœduntur frigore, Florentin. Per totam æstatem (inquit Crescentien.) aurora surgente festinanter mulgeantur, ne solitum pastum perdant: & cum dies in caluerit, sic ducantur, ut calor Solis aut ventus vrens non possit eis nocere. Ceterum vesperi tamdiu foris sint, donec recuperet pastum quem perdidérunt in die. Cum redierint, semper curandum ne sint calidae cum in ouilia includuntur. Quod si magnus feruor fuerit, cant in proxima pascua, ne si longius abierint non possint recurrere ad umbracula: nec pastores finant eas importunè aggregari cum cœlum fervet: quin semper moderate dispersant. Cum adducuntur calidæ, non mulgeantur, (donec refrigerentur mediocriter.) Cum aurora apparuerit, mox agnici ducantur ex umbraculis, ubi solicite custodiantur. Cum viderint mane telas aranearum oneratas aqua, non permittant pascere. Si feruor fuerit & pluia ceciderit, non sinantur iacere, sed ad altiora ducantur, ubi expositæ sint vento, semperque moueantur. Cauendæ autem sunt ab herbis, quibus permixta est arena. Mensibus Aprili, Maio, Iunio & Julio non sunt permittendæ multum pasci, ut peritus quidam pastor monet, ne nimium impinguerentur: sed mense Septembri, Octobri & Nouembri post medium tertiam sunt tota die dimittendæ in pascuis, ut impinguentur quantum poterunt, Hucusque Crescentien. Non eadem loca æstiva & hyberna idonea omnibus ad pascendum. Itaque greges ouium longe abiguntur ex Apulia in Samnium æstiuatum, atq; ad publicanum profitentur, ne si inscriptum pecus paverint, lege censoria committant mulietos, & à campestris, æstate exiguntur in Gurgures altos montes, Varro. Et rursus, Greges in Apulia (in solitudine & saltibus pacentes, hybernis & æstivis pascuis longè separatis) æstate prima luce exiunt in pastum, propterea quod tunc herba roscida meridianam, quæ est aridior, iucunditate præstat. Sole exorto puro propellunt, ut redintegrantes rursus ad pastum alactiores faciant. Circiter meridianos æstus, dum deferunt, sub umbriseras rupe & arboreas patulas subiiciunt, quoad refrigerato aere vespertino, rursus pascant ad Solis occasum. Ita pascere pecus oportet, ut aduerso (auerso) Sole agat: caput enim ouis molle maximè est, (Infirmissimum pecori caput: quam obrem auersum à Sole pasci cogendum, Plin. Ab occasu paruo interullo interposito ad bibendum appellunt, & rursus pascunt quoad contenebrant: iterum enim tunc iucunditas in herba redintegravit: hæc ab Vergiliarum exortu ad æquinoctium autumnale maxime obseruant. Quibus in locis mesles sunt factæ, intereß utile (tenentur in stipulis, quod est utile, &c. Crescent.) duplice de causa, quod & caduca spica saturantur, & obritis stramentis (& stercorationem faciunt in annum sequentem, & segetes meliores, Crescent.) & stercoratione faciunt in annum segetes meliores. Reliquæ pastiones hyberno ac

verno

verno tempore hoc mutant, quod pruinam iam exhalata propellunt in pabulum, & pascunt diem totum, ac meridiano tempore semel agere potum satis habet, Haec tenus Varro. Salis crebra confusio, inquit Pallad. vel pascui mista, vel canalibus frequenter oblata, debet pecoris leuare fastidium. (De salis vnu supra etiam dixi in C. in cibi ac potus ouium mentione, & inter tuendae sanitatis pracepta.) Nam per hymenem, si penuria est, scenum, (si penuria est) sceni vel palea, vicia vel facilior victus, &c. Crescent.) vel palea, vel vicia, vel facilior victus vni scrutatis frondibus praebatur, aut fraxini. Aestiu mensibus pascuntur sub lucis initio, cum graminis teneri suavitatem roris mistura commendat. Quarta hora calefaciente potus puri fluminis, aut putei praebatur, aut fontis. Medios solis calores vallis, aut arbor umbrosa declinet. Deinde ubi flexo jam die ardor infringitur, & solun primo imbre vesperini roris humescit, gregem reuoemus ad pascua. Sed canicularibus & aestiu diebus ita pascendae sunt oves, ut capita gregis semper auertantur a solis obiectu. Hymene autem vel vere, nisi resolutis gelicidiis ad pascua prodire non debent: nam pruinosa herba huius generi morbos crebat: ac tunc (al. tantum) semel ad aquare sufficiet. De temporibus pascendi & ad aquam ducendi per astatem non aliter sentio, quam ut prodidit Maro, Luciferi primo cum sydere, (&c. ut superius recitaui.) Deinde circa quartam diei horam & cum astus viget, ad putos, stagna, valles aut alias umbras perducemus greges. Rursus deinde iam mitigato vapore compellantur ad aquam, etiam per astatem id faciendum, & iterum ad pascua producendum ad occasum Solis. Sed obseruandum est sydus astatis per emersum caniculae, ut ante meridiem gressus in occidente spectans agatur, & in eam partem progrederiatur, post meridiem in orientem: siquidem plurimum refert, ut pascuum capitula sint aurosa soli, qui plerumque nocte animalibus oriente praedicto sydere. Hymene & vere matutinis temporibus intra septa continentur, dum dies aruis gelicidia detrahant: nam pruinosa ijs diebus herba pecudi grauedinem creat, ventremque proliuit: quare etiam frigidis, humidisque temporibus anni semel tantum ei potestas aquae facienda est, Columella. Omni pecudis larga praebenda sunt alimenta. Nam vel exiguis numerus, cum pabulo satiatur, plus domino reddit, quam maximus gressus, si senserit penuriam, Idem. De cibis & pastione ouium dixi etiam nonnulla Capite tertio, primum in mentione cibi ac potus earum, deinde inter praecpta tuendae sanitatis. Oves nutritre conuenit ex cytiso, herba Medica, aut sceno greco, aut bromo (id est aucina,) nec non ex culmis (achyris, id est paleis, qui sunt folliculi granorum) leguminum atque hordei. Quae quidem multo praestantiora redduntur, si in area ipsa respargantur salangine. Ex siccibus etiam grossi (λαυροι) incidentes, atque arida folia oves commodissime nutrunt. Sunt autem duendae ad pastum, & stante quidem prius quam Sol exoriatur, rore adhuc non resoluto, (πρωτη δε τοις Αλεξανδρινοις.) Oportet etiam prospicere ut oves semper Solem habent a cauda: utque earum impar sit numerus, cuu quod habeat quandam vim naturalem ad in columitatem atque salutem gregis, Florentinus. Caprae, oves & iuuencae in pibus arceri debent a vitibus, quibus plurimum nocent pascendo & mordendo, teste Vergilio. Apibus statio quærenda est, quo neque sit ventis aditus, neque oves hædiique petulci floribus insultent, Idem. Matrices oves postquam pepererint quomodo sint tractandas, vide in agno E.

Græcas oves, sicut Asianas, vel Tarentinas moris est potius stabulo nutritre, quam campo, & pertusis tabulis, solum, in quo claudentur, insternere: ut sic tuta cubilia, propter iniuriam pretiosi velleris, humor reddat clabens. Sed tribus, per annum totum, diebus aprico die lotas oves vngere oleo oportebit, & vino. Propter serpentes, qui plerunque sub præsepiis latentes, cedrum, vel galbanum, vel mulieris capillos, aut ceruina cornua, frequenter variamus, Palladius & Crescent. Græcum pecus, inquit Columella, quod plerique Tarentinum vocant, nisi cum domini præsentia est, vix expedit haberi: siquidem & curam & cibum maiorem desiderat: nam cum sit vniuersum genus lanigerum ceteris pecudibus mollius, tum ex omnibus Tarentinum est molissimum, quod nullam domini aut magistrorum inertiam sustinet, multoq; minus avaritiam, nec astus nec frigoris patiens. Raro foris, plerunque domi alitur, & est audiissimum cibi, cui si detrahitur fraude villici, clades sequitur gregem. Singula capita per hymenem recte pascuntur ad præsepiam tribus ordei, vel fresce cum suis valuulis fabæ, aut cicerculae quatuor sextariis, ita ut & aridam frondem præbeat, aut sicciam vel viridem medicam, cytisumque, tum etiam cordi sceni septena pondo, aut leguminum paleas adfatum. Minimus agnis vendundis in hac pecude, nec ullus lactis reditus haberi potest: nam & qui summoueri debent, paucissimos post dies quam editi sunt, immaturi ferè mactantur, orbæque natu suis matres alienæ soboli præbent ubera: quippe singuli agni binis nutritibus summittuntur, nec quicquam subtrahi summissis expedit, quo saturior lactis agnus celesteretur confirmetur, & pars nutriti consociata minus laboret in educatione fecitus sui: quam ob causam diligentie cura seruandum est, ut & suis quotidie matribus, & alienis non amantibus, agni subrumentur. Plures autem in eiusmodi gregibus, quam in hirtis masculos enutrire oportet: nam prius quam sceminas inire possint mares castrati, cum bimatum expleuerint, encencant: & pelles eorum propter pulchritudinem lanæ maiore precio, quam alia velleræ mercantibus traduntur. Liberis autem campis, & omni surculo, ruboq; vacantibus ouem Græcam pascere meminerimus, ne, ut supra dixi, & lana carpatur & tegumen: nec tam ea minus sedulam curam foris, quia non quotidie procedit in pascua, sed maiorem domesticam postulat: nam saepius detergenda, & refrigeranda est: saepius eius lana diducenda, vinoque & oleo insuccananda: nonnunquam & tota est eluenda, si diei permittit apricitas: idque ter anno fieri sat est: stabula vero frequenter euerenda & purganda, humorque omnis urinæ deuerrendus est, qui cōmodissime siccatur perforatis tabulis, quibus ouilia consternuntur, ut gressus supercubet: nec tantu sceno, aut stercore, sed exitiosis quoque serpentibus, tecta liberantur, quod ut fiat,

Galbaneo que agitare graues nidore cheydros.

Vipera delituit, cœlumque exterrita fugit,

Disce & odoratam stabulam incendere cedrum,

Sape sub innotis præsepiis aut mala tactu

Aut tecto asfuetus coluber.

Quare ut idem iubet: Cape saxa manu, cape robora pastor. Tollentemque minas, & sibila colla tumentem Deijice. Vel ne istud cum periculo facere necesse sit, muliebres capillos, aut ceruina saepius vre cornua: quorum odor maximè non patitur stabulis prædictam pestem consistere, Haec tenus Columella. Ne bestiae nocentes prærepant ad oves, suffitum in stabulis moliri contient: nempe ex capillis mulierum, aut galbano, aut cornu ceruino, aut caprillis vnguis, aut pilis, bitumine & casia, aut conyzæ, aut alio denique graueolentium, siue per se, siue cum alijs pluribus contuso. Ad gregis autem stratum, vtendum est calaminta, asphodelo que aut pulegio, aut polio, aut conyzæ, aut abrotano: haec siquidem fugant bestias, Florentin.

De stabulis Tarentinarum siue teatarum ouium, & serpentibus bestiisque venenatis arcendis ab eis iam proximè dictum est.

Incipiens stabulus edico in molibus herbam

Vnu 3

Carpere

Carpere oineis, dum mex frondosus reducitur astas: Et multa duram stipula, filicinique maniples
Sternere subter humum: glacies ne frigida ledat Molle pecus: scabiemque ferat, turpeisque podagræ.

Vergilius 3. Georg. Humilia oportet facere stabula, sed in longitudinem potius, quam in latitudinem porres. Ita, ut simuli hyeme calidæ sint, nec angustiæ fœtus oblidant, ea poni debent contra medium diem: namque id pecus, quamvis ex omnibus animalibus vetustissimum, (lego, vestitissimum,) frigoris tamen impatientissimum est, nec minus aestiuvi vaporis: itaque cohors clausa sublimi maccerie præponi vestibulo debet, ut sit in eam tutus exitus aestiuandi: deturque opera, ne quis humor subsistat, vt semper quam aridissimis filicibus, vel culmis stabula constrata sint; quo purius & mollius incubent fœtæ: sint quala mundissima, ne qua carum valetudo, que præcipue custodienda est, infestetur vlgine. Columella. Stabula idoneo loco ut sint, ne ventosa, que spectent magis ad orientem, quam ad meridianum tempus: ubi stent, solum oportet esse eruderatum, virgultis aut paleis aut aliis straminibus stratum, Crescentiens,) & proliuum, ut cuerri facile possit, ac fieri purum: non enim solum ea vlgio lanam corrumpit ouium, sed etiam unguis, ac eas scabras fieri cogit. Cumque aliquot dies ita steterint, subijcere oportet virgulta, (alia virgulta vel paleas, Crescent.) & alia, quo mollius requiescant, purioresque sint: libentius enim ita pascuntur. Faciendum quoque septa secreta ab aliis, quo emitentes secludere possis, item quo corpore ægro: hæc magis ad villaticos greges animaduertenda. Contra illæ, in saltibus quæ pascuntur & à tectis absunt longe, (nam in his quæ pascuntur in saltibus, custodes secum portant crates, &c. Crescent.) portant secum crates, aut retia, quibus cohortes in solitudine faciant, cæteraque vñstilia. Longè enim & late in diversis locis pasci solent, ut multa milia absint saepe hybernæ pastiones ab aestiis. Ego verò scio, inquam: nam mihi greges in Apulia hybernabant, qui in Rcatinis montibus aestiabant. Cum inter hæc bina loca, ut ingum continet scirpiculos, sic colles publicæ distantes pastiones, Varro. Ouium stabula satis ampla & lata esse debent, τοις ουκ γε πλεῖστον καὶ μᾶκαν πλεῖστη χωρὸς εἶναι δέ. curandumque ut calida & sicca permaneant. Pavimentum oportet declive sit, lapidibusque stratum & complanatum. Ad partem eius accliuiorem præsepio sunt collocanda, supra quæ etiam perticæ (vñquæ) infigendæ sunt, ut oves dum pascuntur superfilire prohibeantur, Florentinus.

Caprinum & ouillum sterlus sedulo conseruato, Cato Γέννυμα & τεχνὴ δικαιοπίαν διὰ τὸ Θρεπτικὸν ὄντες καὶ θεμέτως, Theophilus in Epistolis. Fimur aliqui ex columbariis preferunt: proximum deinde caprarum est, ab hoc ouium, deinde boum, nouissimum iumentorum, Plinius. Cassius secundum post columbinum sterlus, scribit esse hominis: tertio caprinum, & ouillum & asinum, &c. Varro. Acerrimus hominis fimus est, & optimus secundum aliquos, deinde suum, caprarum, ouium, boum, postremò asinorum, (διονυσος, Gaza vertit iumentorum,) Theophrastus. Ouillum quidam caprino præferunt, omnibus vero asinum, Idem. Sterlus asinorum primum est maximè hortis, deinde ouillum & caprinum, & iumentorum, Pallad. Ad cultum hortorum optimum sterlus est asini, quia nimium herbarum creat: proximum vel armeni, vel ouium, si sit anno maceratum, Columella libro vñdecimo. In terra arenosa stercore ouillo aut caprino vtatur: In argillosa verò bubulo, in Gepon. Iustum est singulas vehes sumi denario ire, in singulas pecudes minores: in maiores, denas: nisi contingat hoc, malè substrauisse pecori colonum appareat. Sunt qui optimè stercorari putent, sub dio retibus inclusa pecorum mansione, Plinius. Ysalis (arbores) sterlus ouillum tantum non exigunt quidem, sed libenter assumunt, vel si cineris pulueres misceantur, Palladius. Ouillo sumo ad asparagos vti Cato (capite 61.) nominatim iubet, quoniam aliud herbaceret, (herbas crearet,) Idem. E segete euellioto ebulum, cicutam, & circum salicta herbam aquætam vñiamque: ea substernito ouibus, frondemque putridam. Vbi saturus eris frumentum, oves ibi delectato, Plinius 17.9. ex Catone.

In emptionibus iure vtiniunt eo, quod lex præscripsit: in ea enim alij plura, alij pauciora excipiunt: quidam enim pretio facto in singulas oves, ut agni chordi duo pro vna oue annumerentur, et si cui vetustate dentes absunt, item binæ pro singulis, ut prodant: de reliquo antiqua ferè formula vtuntur, cum emptor dixit: Tanti sunt mihi emptæ? & ille respondet, Sunt: & exprompsit numos. Emptor stipulatur præsea formula: Sic illæ oves, qua de re agitur, sanas recte esse, vti pecus ouillum, quod recte sanum est extra luscam, surdam, minam, id est ventre glabro: neque de pecore morbo esse, habereque recte licere: hæc si recte fieri spondes? nec cum id factum est, tamen grex dominum non mutat, nisi sit æ adnumeratum. Nec non emptor potest exempto venditore damnare, si non tradat, cum is non soluerit numos: ut ille emptorem simili iudicio, si non reddidit pretium, Varro. Et rursus, Relinquitur de numero, quem faciunt alij maiorem, alij minorem: nulli enim huius moduli naturales; Illud ferè omnes in Epeiro facimus, ne minus habeamus in centenæ oves hirtas singulos homines, in 50 pellitas binos. De numero pastorum alij angustius, alij laxius constituere solent. Ego in octogenas hirtas oves singulos pastores constitui, Atticus in centenas. In gregibus ouium, sed magnos quos miliarios faciunt quidam, facilis de summa hominum detrahere possunt, quam de minoribus, ut sunt Attici Tremellius. Septingenarij enim mei, ut opinor, tu octingenarios habuisti. Nec tamen non ut nos arietum decimam partem, Varro. Quis sequitur gregem circumspetus, ac vigilans (id quod omnibus, & omnium quadrupedum custodibus præcipitur) magna clementia moderetur: Idemque duci propior quam domino, & in cogendis, recipiendis que ouibus ad clamatione, ac baculo minetur: nec vñquam telum emittat in eas: neque ab his longius recedat: nec aut recubet, aut confidat: nam nisi procedit, stare debet: quoniam grex quidem custodis officium, sublimem celsissimamque oculorum veluti speculam, considerat, ut neque tardiores & grauidas, dum cunctantur, neque agiles & fætas, dum procurrunt, separari a cæteris sinat, ne sur aut bestia hallucinantem pastorem decipiat, Columel. Numerus caprini gregis minor esse debet quam ouilli, quod capra lascivæ & quæ dispergunt se: contra quod oues se congregant, & condensant in locum unum. Itaque in agro Gallico greges plures potius faciunt, quam magnos, quod in magnis circi existunt pestilentia, Varro. Et alibi, Canis ita custos est pecoris, ut eius quod eo comite indiget ad se defendendum: in quo genere sunt maximè oves, deinde capra. Has enim lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. Ouium, caprarum & equorum pastores, genitalia earum tempore coitus, delibutis multo sali & nitro manibus, perflicant: vnde iis vehementior coitus appetitio exoritur, & mares sustinent. Alij alijs mordicantibus pharmacis ea perungunt, vt pipere vel nitro, vel virticæ fructu, Aelian. Post fecuturam longinquæ regionis pascua petiturus opilio ferè omnem sobolem pastioni reseruet suburbanæ: villicus enim teneros agnos, dum adhuc herbæ sunt expertes lanio tradit, quoniam & paruo sumptu deuehuntur, iis summotis, fructus lactis ex matribus non minor percipitur. Summitti tamen etiam in vicina vrbis quandoque oportebit.

Nam

Nam vernaculum pecus peregrino longe est utilius. Nec committi debet, ut totus grex effuetus senectute dominum destitutus: cum praesertim boni pastoris vel prima cura sit annis omnibus in demortuarum virtuosumque ouium locum totidem, vel etiam plura capita substituere: quoniam saepe frigorū atque hyemis sexuitia pastorem decipit, & eas oves interimit, quas ille tempore autumni ratus adhuc esse tolerabiles, non summouerat: quo magis etiam propter hos casus, nisi validissima, quæ non comprehendatur hyeme, nouaque progenie repleatur numerus, Columella. Curandum est ut mortuarum vel virtuosarum numerus nouella sobole reperatur. Autumno debiles quæque pretio mutentur, ne eas imbecillas hybernum frigus absuumat, Pallad. Oves ut sequantur, earum aures lana obturato, Florentin. Antiphanes in Aestria apud Athenæum quendam præ auaritia illas tantum oves mactare scribit, ex quibus nullus amplius fructus, vellerum, casei, agnorum, ad cum perueniret.

Tonsura vocatur cum oves & capras detondent aut vellunt, Varro. Aegyptus tam abunde herbida est, ut bis anno oves ex se se pariant, bisque tondentur, Aelian. Mense Aprili locis calidis tondentur oves, Pallad. Locis temperatis mense Maio celebranda est ouium tonsura, Idem. Et alibi, Junio mense oves in frigida regione tondemus. Tondendarum ouium tempus est in Julio, Textor. Tonsura certum tempus anni per omnes regiones seruari non potest, quoniam nec ubique tardè nec celeriter astas ingruit: & est modus optimus considerare tempestates, quibus ouis, neque frigus, si lanam detraxeris, neque astum si nondum detonderis, sentiat. Verum ea quandocunque detonsa fuerit, vngi debet tali medicamine: succus excocti lupini, veterisque vini fex, & amurea pari mensura miscentur, eoque liquamine tonsa ouis imbuitur, atque ubi per triduum delibuto tergora medicamina perbiberit, quarto die si est in vicinia maris, ad littus deducta mersatur: si minus est, coelestis aqua sub dio salib. in hunc usum durata paulum decoquitur: (aqua coelestis cum sale paululum decocta sub dio debebit pecorum tonsa & vincta membra diluere, Pallad.) eaque grex perluitur: hoc modo curatum pecus anno scabrum fieri non posse Celsus affirmat: nec dubium est, quinetiam ob eam eam rem lana quoque mollior atque prolixior renascatur, Columella & Pallad. Vide etiam supra de inungendis ouibus tonsis ex Didymo, Capite tertio in mentione scabiei ouium: sic enim cauetur quo minus scabre hant. De tonsura ouium primum animaduerto ante quam incipient facere, num scabiem, aut vlcera habeant, ut, si opus est, ante curentur quam tondentur. Tonsura tempus inter equinoctium vernum, & solstitium cum sudare cooperint oves: à quo sudore recens lana tonsa succida est appellata. Tonsas recentes eodem die per angunt oleo & vino, non nemo admista cera alba, & adipem suillo. Et si ea tecta solet esse, quam habuit pellem iniectam, eam intrinsecus eadem re perungunt & tegunt rursus Siqua in tonsura plagam accepit, eum locum obliniunt pice liquida. Oves hirtas tondent circiter ordeaceam messem, in aliis locis ante foenicia. Quidam has in anno bis tondent, ut in Hispania citeriore, ac se mestres faciunt tonsuras: duplice impendunt operam, quod sic plus putant fieri lana, quo nomine quidam bis secant prata. Diligentiores tegeticulis subiectis oves tondere solent ne flocci intereant. Dies ad eam rem sumuntur sereni, & iis id faciunt ferè à quarta ad decimam horam, quoniam sole calidiore tonsa, ex sudore eius lana fit mollior, & ponderosior, & colore meliore. Quam demptam & congregatam alij vellera, alij velumina appellant: ex quorum vocabulo animaduerti licet, prius lanę vulsuram quam tonsuram inuentam. (Oves non ubique tondentur: durat quibusdam in locis vellendi mos, Plin.) Qui etiam nunc vellunt, ante triduo ieiunias habent, quo languidae minus radices lanae retinent. Omnino tonsores in Italia primum venisse ex Sicilia dicuntur post Romam conditam anno quadragesimo quinquagesimoquarto, ut scriptum in publico Ardeæ in literis extat, eosque adduxisse Publum Ticinum Menam. Olim tonsores non fuisse ad significant antiquorum statuæ, quod plerque habent capillum, & barbam magnam, Varro. Palatini collis Romæ altera pars Velleia appellata fuit à vellenda lana, ante Hetruscum tonsuram incolis monstratam, Cato in libro originum. Nec frigido adhuc, nec iam astiuo tempore, sed medio vere oves tondendæ sunt. Curandum autem est ut post horam diei primam absentes oves, exiccatoque vapore illo quem noctu lana extraxerat, præcipue ad Solem tondeantur. Nam quum ouis quæ tondetur tunc sudet, facile colligitur sudor ex lana, (αὐλαὶ μέλισται διδοῦσι τὸν ἐρῶν,) lanaque ipsa evadit tum nitidior tum mollior, Didymus.

Frictum ouis è lana ad vestimentum ministrat, Var. Quadrupedibus pili senectute crassescut, lanaeque rarescut, Plin. Lanę molles & crispsæ præferuntur, Albert. Arietis lanam sequitur quicquid ex eo generatur, Idem. De arte eligendo, infra dicetur in historiæ eius cap. 2. De Tarentino siue recto pecore, quod lanarum tantum gratia nutritur, superius hoc in capite dictum est. Quibus paschis lana melior molliorque fiat, explicauimus supra partim hoc ipso in capite, partim tertio. Cur ouium expilatis mollior pilus subnascit, homini durior? Aristot. Problem. 24. Cur ouium pili cò diuiores sunt quo prolixiores, hominum contra? Ibidem sequenti statim Problemate. Pabulo sterilia subtilitatem lanę augent, Cardanus: ideoque Anglica lana (inquit) nunc, ut olim Milesia, celebratur. Nec mirum, cum nullum animal venenatum mittat Anglia, & sine luporum metu, (nulli enim in Anglia hodie lupi reperiuntur,) pecus vagetur. Rore coeli sitim sedant greges, ab omni alio potu arcentur, quod aquæ ibi ouibus sint exitiales. Cur velles ouis à lupo lacerata tabidum & pediculosum sit, vide supra in D. & in Lupo. D. Lanas Hispania nigri velleris præcipuas habet, Pollentia iuxta Alpes: Vnde apud Martialem lanę Pollentinæ. Non tantum pullo lugentes vellere lanas. Canusium rutili, quas erythras vocant. Canusinæ ruffæ dicitur à Martiale: Roma magis fuscis, vellitur Gallia ruffis. Et Canusinatum Syrum dicit, pro Canusina veste ornato, ut Canusinatus nostro Syrus affere sudet. Ouem Canusinam, pro lana pretiosa dixit Iauenal. Saty. 6. Fuluas habet Tarentum, & suæ pulliginis. Histriæ Liburniæque, pilo propior quam lana, pexis aliena vestibus, & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitania. Scutulatum verrò textum eiusmodi ferè est, quale cernitur in aranearum telis. Quanta arte celat pedicas, scutulato rete, ad capiendas muscas circa grassantes, Plinius 11.23. Idem libro 17. de emplastratione arborum loquens scutulam vocat corticem ad effigiem parui scuti eximendum ab arbore, in cuius locum cortex alius cum germine reponitur. At vero mellis erat lana in agro Mutinensi, cuius meminit Strabo in quinto: Lanam mollem (inquit) Mutinensis ager, eaque regio quæ ad fluvium Scutanum pertinet, fert omnium longè optimam: hirtam (τραχεῖαν) vero Ligustica & Mediolanensis, (Insubrum regio,) ex qua bona pars Italæ seruitiorum (τραχεῖαν) iuvet, & iuvat.

Mediocrem autem ea quæ circa Pataium, ex qua pretiosissima tapeta & gaußapinx fiunt. Est & hirta pilo crasso, in tapetis antiquissima gratia, & hoc stragulae vestis genus vtrinque villos eminentes habet, vel saltem ex altera parte, Bayfius. Feltrias ut hodie à Feltrò urbe mercatorum vulgus appellat, antiquis non defuisse existimo: vestes scilicet non textas, non consutas, sed lana igne adacta compactas, quales nunc

ad pilea & penulas in usu habemus: de quibus puto Plinium sensisse his verbis in octauo: Lanæ & per se coactæ vestem faciunt, & si addatur acetum, etiam ferro resistunt: immò vero etiam ignibus nouissimo sui purgamento. Quippe ahenis coquentū extractæ indumentis visu veniunt, (Alias, Quippe ahenis polientiū extracta in tōmenti visum veniunt,) Galliarum, ut arbitror, inuenio: certe Gallicis hodie nominibus discernuntur: Nec facile dixerim, qua id ætate cœperit, Cælius Calcagnius epistolicarum questionum 3. Sed addit Plinius, Antiquis enim torus è stramento erat, qualis nunc etiam in castris gausape. Patris mei memoria cœpere amphimalla nostra, sicut villoſa etiam ventralia. Nam tunicalati clavi in modum gausape texi nunc primum incepit. De lana feltria & pilotariis artificibus qui pileos & vesteres inde conficiunt, pluribus docui in Tauro capite 7. inter remedia aduersus sanguinem taurinum. Lanæ Bæticæ: Catullus timens naufragium eieclurus erat vesteres, quarum generosi graminis ipsum Infecit natura pecus: sed & egregius fons Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aer, Iutienalis Sat. 12. Oues quas pelliones nostri Flandricas (Flemming) vocant, à molli & crista lana laudantur. Sed de lanarum differentiis, secundum regiones præcipue, in B. etiam nonnihil diximus. Colores lanarum. Bæticis ouibus, ut iam dixi, color suus ex pabulo, potu & aëre natura fit, non arte. Hæc (capræ) quoque non cura nobis leuiore tuendæ: Nec minor usus erit: quamuis Milesia magno Vellera mutentur, Tyrios incoeta rubores, Vergil. Colossinus color (inquit Hermolaus, qualem Plinius in flore cyclamini esse scribit) à Colossis vrbe Troadis vocari cœpit. Strabo volumine duodecimo, Laodicenſis, inquit, ager qui ad Lycum annem cognominatur, οὐει τεργέατων ἀεισα, σὸν εἰς μαλαιεῖται μένον τῶν ἔλεων, η τῶν Μιλησίων Διός Φεγει, οὐαὶ καὶ εἰς τὸν νόσορειν χρεῖαν, &c. Hoc est, oues gignit præstantissimas, non solum mollitie lanæ, sed etiam colore coracino: itaque magnum inde quæstum faciunt, vt & vicini eorum Colossini à cognomine eis colore. In Hispania quoque tradit coracino lanitium colore nasci. Vitruvius, In agris Clazomeniorum, Erethriæorum & Laodicenſium pecora (inquit) procreantur, aliis locis leucophæ, aliis pulla, aliis coracino colore. De Laodicensi vellere Plinius quoque octauo libro, ubi & pulliginem coloris genus facit, Hæc Hermolaus. Ex Turditania Hispaniæ frequens olim vestitus veniebat, nunc vero Coraxorum amplius lanitium omnium pulcherrimum, unde admissarii arietes talento emuntur. Telarum exuperant tenuitas atque copia, quas Saltatae construunt, Strabo libro. 3. Lanarum sunt & à coloribus quos bibunt discrimina: cymatiles, à fluetibus: gerano chroës à graubus. Iam ab amethysto, à serenitate, à croco, à rosa, à myrto, à glandibus, ab amygdalis, à cera, à coruo coracicæ, à purpura colossinæ: Et hæc partim ex Plauto, partim ex Ovidio in artib. & Strabone, Hermol. Coraxi quidem Colchidis populi sunt, & iuxta eos pars Tauri montis Coraxis vel Coraxicus appellatur. Lanam tingunt: alga Cretica, laetucæ quædam species, loti radix, nucum cortex, rubea, sideritis, ut Aggregator ex Plinio citat. Item fabæ decoctio, Isaac & Serapio secundum Dioscor. Molliorem vero & pulchram lanam reddit condisi, id est struthium, Idem: Aqua maris, Plin. Colorum plura genera: quippe cum desint etiam nomina eis, quas natius appellant, aliquot modis, Plinius. Lanarum colores nativi memorantur quatuor præcipui, etiam si Plinius dicat vel natius nomina deesse aliquot modis. Albus in Apulia nobilis, ut ait Martialis. Velleribus primis Apulia, Parma secundis Nobilis, Altinum tertia laudat ouis. Niger in Hispania & Pollentia, ut diximus. Rutilus, qui & ερυθρὸς dici potest, & à Martiale ruffus. Fulvus, & sue pulliginis Tarentinus, Bayfius: Mox autem ex Gellio subiicit, fuluum colorem ex ruffo & viridi mixtum esse, ita ut in aliis plus viridis, in aliis plus russi habeat, &c. Lanarum nigrae nullum colorem bibunt: de reliquatum infectu suis locis dicemus in conchyliis marinis, aut herbarum natura, Plin. De colossino & coracino coloribus paulò superius dixi: vide etiam in B. quædam de colore lanæ. Prætextæ apud Hetruscos originem inueni. Trabeis usos accipio reges: Pictas vestes iam apud Homerum fuisse, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenierunt, ideoque Phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex, unde nomen Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis vero liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit: scutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinaria Babylonica festertium octingentis millibus vñisse iam tunc posuit in capitalibus criminib. quæ Neroni principi quadragies festertio nuper fecit. Ser. Tullii prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicata coopertum erat, durauere ad Sciani exitum: mirumq; fuit nec defluxisse eas, nec teredinum iniurias sensisse annis d.lx. Vidimus iam & viuentum vellera, purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria, Plinius. Et rufus, Lanam & colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata est, in templo Sangi durasse, prodente sc, author est M. Varro: factamq; ab ea togam regiam vñdulatam æde Fortunæ, quæ Ser. Tullius fuerat vñsus. Inde factum ut nubentes virgines comitaretur colus compta, & fusu cum stamine. Ea prima texuit rectam tunicam, qua simul cum toga pura tyrones induuntur nouæq; nuptæ. Vndulata vestis primo è lautissimis fuit, inde soriculata defluxit. Togas rasas Phrygianasque, diui Augusti non assimilis temporibus cœpisse, scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquorem habent originem, iam sub Lucilio poëta in Torquato notata, Hucusque Plinius. Rica est vestimentum quadratum, simbriatum, purpureum, quo flaminicæ pro palliolo vtebantur. Alij dicunt quod ex lana fiat succida alba, quod conficiunt virginæ ingenuæ patrimæ matrimæ ciues, & inficiatur cceruleo colore, Festus. Vide Ricæ, apud eundem alibi. Ex pilis ouium (inquit Crescentiensis) sunt in dumenta necessaria & iucunda hominibus: qui quanto sunt subtiliores, tanto meliores & maiorijs pretij. Qui ouillam lanam (nimurum ouis à lupo lanizæ, ut alibi diximus,) pexerit, atq; ex ea vestem confecerit, scabiem, ut ferunt, procreabit ei, qui ea vestiatur, Aelian. Reliqua de lanis vide in philologia e.

Pelles quæ cum suis pilis ad vestitum parantur apud nos, agninae omnes non ouilla sunt: quiam obrem in Agno de eis dicam. Ouium vero pelles quæ pilis detractis parantur à cerdonibus, colore aliquo infestæ, ad calceos, ocreas, thoraces, chirothecas, marsupia & huiusmodi paranda adhibentur. Ex pellibus ouium cum pilis fiant pelliceæ pannorum tempore frigido commodæ. Ex ijsdem depilatis sunt calceamenta, Crescentiensis. Πλάτη τοῦ πεφαλαῖς πεπλευτεῖα περιβατιῶν δεκατιῶν δραστεῖ, Laurentius Romanus apud Athenæum. Ex ouillis pedibus audio etiam membranas fieri, maccratis in aqua cum calce, & postea extensis. Harum tenuiores mollioresque pro charta ut inscribantur idoneæ sunt, iam & libros in membranis excusos vidimus. Crassiores pugillaribus seruunt, pigmento quodam illata candido aut luteo. Literæ flyliæ vel argentei mucrone obtuso inscribuntur, spongia linteoue humido infriæ delentur. Hinc & libri colligati vestiuntur, & alij diuersi vñsus habentur. Seu ouillo cerdones etiam vel fuitores illinunt ac molliunt coria. Ossa manubrijs cultellorū idonea sunt. De vñ ventriculi ouis aut veruecis contra erucas, scribemus in Veruece. Vrina ouium apud Rhætos, ut audio, nitri fictitijs materia est. Ut pili nigri equorum mutentur in albos: 70 in lacte

In lacte pécudum bullente linteum madefactum loco impone, idq; toties donec cùm fricatione modica digitorum pili cadant: deinde aliud linteum purum madefactum in lacte recenti frigido, (melius forte calido vel tepido,) duces per locum depilatum vbi pilos (pro nigris albos) renasci volueris: hoc facies per tres dies vel pluries, donec pili incipient crescere, diebus singulis ter ut minimum, Rusus.

Sues, oves & capræ cum libidinosiores sunt, & mares passæ, mox ipsæ etiam eos concidunt, ὅτεν οὐομείνεται τὸν τῶν αἰρέσθων ὄχιςτον, θητούσαντες θητφένη, lego θητεῖν τοὺς αἴρεσθαι) magnam tempestatem (χειμῶνα) significant. At si tardiores solito ad coitum sint eadē pecudes, gaudet vir pauper quod ei vestibus indigenti, sat is temperatum anni tempus futurum præfagiant, Aratus & Scholia stes. Et rursus, Si boues & pecora (μῆλα, id est oves, Scholia st.) declinante iam autumno terram (pedibus, Aelianus) foderint, & capita versus boream pro tenderint, magna & rigida hyems circa occasum Pleiadum expectanda est: eq; maior, quo pécudes illæ magis foderint: sequetur enim nix multa frugibus & plantis noxia. Hoc quidem de ouibus Aelianus etiam ex Arato repeatit. Si deniq; terram Lanigeræ fodiant, caput aut tendatur in Arcton, cum madidus per marmora turbida condit Pleiadas occasus, cum brumæ in frigore cedit Frugifer Antumnus, ruet æthora concitus Imber, Auenus. Pecora exultantia, & indecora lascivia ludentia, (tempestate, præfertim pluviā) significant, Plinius. Aelianus contra, Agni & hœdi lascivientes & inter se saltantes, lœtos dies promittunt. Agni ad pabula festinantis pergentes, tempus frigidum (χειμῶνα) indicant. Item arietes & agni cum in via se inuicem cornibus petunt colludendo: vel saltantibus similes pedibus exiliunt, agni quidem, ceu leuiores, quaternis, arietes verò binis tantum anterioribus: item (eadem pecora) cum vesperi à pastoribus ad slabula vix reduci, & ab herbis depascendis vix lapidibus etiam abigi possunt, Aratus.

Fructum ex pecore species sunt duas: una est tōnsura: altera, quæ latius patet, de lacte & caseo, quam scriptores Græci separatis τυροποιίαν appellauerunt, ac scripsierunt de ea re permulta, Varro. Quibus omnium maximè quadrupedum lac diu edurat: quippe quibus multa mensura spacio continuetur, Aristoteles. Fructū ouium (inquit Cato cap. 150.) hac lege venire oportet. In singulas casei pondo XV. dimidium aridum, lacte feri: quod mulserit dimidium, & præterea lactis vnam vnam. Hisce legibus agnus diem & noctem qui vixerit, in fructū, & Calend. Ianuar. emptor fructu decedat. Si intercalatū erit Calend. Maiis agnos triginta, ne amplius prominat. Oves, quæ non pepererint, binæ pro singulis in fructu cedent. Die lanam & agnos vendat. Mēses X. ab coactore relegēt porcos sectarios. In oves denas singulos pascat. Conductor II. menses pastorem præbeat, donec domino satisficerit, aut soluerit, pignori esto, Hæc Cato. Butyrum etiam ex ouillo lacte habetur, vide infra in F. E lacte pinguissimo probatum fit butyrum, quale ouillum est, Diocorides. Ouillum lac caprinumq; mox bubulum, commodum est ad conficiendum reponendumq; caseum, Aristoteles. Ouillo miscere caprinum lac Siculī, & quibuscumq; copia est caprini, solent; Idem. Vsque ad festum sancti Michaëlis (inquit Crescentiensis) bis quotidie mulgentur oves, & postea semel lac elici potest. Ne nimis pinguis cum arietibus mittantur, ne importuno tempore fœtus emittant, sed post coniunctionem arietum ut pingue scant custodianut, ut horis opportunis ducantur ad pascua, & custodianut, per totam æstatem. Festinanter mulgentur aurora surgente, ut tempistiū educantur ad pascua. Dum mulgentur, quotquot adsunt silentium præstant, excepto magistro qui tantum necessaria loquatur. Caseum coagulamus syncero lacte, coagulis agni vel hœdi, ac pellicula quæ solet pullorum ventribus adhærere, vel agrestis cardui floribus, vel lacte ficoline, cui serum debet omne deduci, & ponderibus premi. Vbi coepit solidari, opaco loco ponatur, aut frigido: & pressus subinde adiectis pro acquisita soliditate pôderibus trito & torrefacto sale debet aspergi: iam durior, vehementius premi potest. Post aliquos dies solidata iam formula statuantur, ita per crates ne inuicem se unaquæq; contingat: sit autem loco clauso & à ventis remoto, ut teneritudinem & pinguedinem seruet. Vitia casei sunt, si aut siccus aut fistulosus est: quod euenit, si aut parum prematur, aut nimium salis accipiat, aut calore solis utatur, (uratur.) Recentī caseo conficiendo aliqui virides nucleos pineos terunt, atq; sic lacte mixto congelant, aliqui cynamum tritum frequenter colatum congelant: qualemcumque etiam sapore velis efficere, poteris adiecto quod elegeris condimento, vel pipere alioue pigmento id præstare, Hæc tenus Crescentiensis.

F.

Caro cuiusq; quadrupedis deterior est, cuin locis palustribus quam editioribus pascit, Aristoteles. Caro leporum sanguinem quidem gignit crassorem, sed melioris succi quam bubula & ouilla, Galenus libr. 3. de alimentis facult. Agni carnem habent humidissimam ac pituitosam: ouiuū verò magis excrementia est ac succi deterioris, Ibidem. Et rursus, Animalia quæ humili & tenui herba nutrirī queunt, ea primo ac medio vere sunt præstantiora, ut oves: & statim prima ac media capræ, cum fruticum germina vigent. Bubula caro si cum ouilla comparetur, frigida est, sanguinemq; melancholicum gignit, Symeon Sethi. Bubula, ouillaq; caro crassum succū creat & caput replet, Aretæ in cura cephalæ. Ouilla caro (τὸν βάθειαν καὶ τὸν, inquit idem) superfluitati plena est malisq; succi: melior est annicula, id est vnius anni: quæ verò hac vetustior est, & difficulter concoquitur, & mali est succi, nocens his qui stomacho humido sunt, & pituitosis. Si mulieris uterus fuerit ulceratus, &c. ferum coctum bibendum præbeto per dies quinq; aut lac asinimum coctum per dies 3. aut 4. Post lactis autem potum cum aquis ipsam reficito, & cum cibis comodis, carnis ouillis teneris recentibus & volucrion, Hippocrates lib. 1. de morbis muliebris. Caro ouium sapore est ingratu, & nimium humida, neq; conueniens nisi forte rusticis asfuetis, qui continua laboribus exercentur, Crescentiensis. Anatis caro & aquaticarum est vehementis humiditatibus, & est propinquia in hoc carni ouillæ, Auicenna. Ouem arietē dentibus ne attingas: non modo enim eius caro non prodest, verum etiam vehementer obest, Platina. Carnes pecorum prohibentur, quia malum sanguinem generant. Agni quidem præbent nutrimentum multum, calidum & humidum, sed pituitam gignunt. Vide in Agno F.) Arietes anniculi melius temperati sunt quam natu minores. Hæc carnes verno magis quam alio tempore conueniunt. His qui opus habent refrigerari, præparantur cum aceto: illis vero qui descensione indigent, cum muri. Salubriter autem superbabitur vinum album subtile, deinde accipitur calche sacharinum, Elluchasem in Tacuinis ex Oribasio. Caynerus in cura ischiadis, conuenire ait in cibo ouillam carnem vnius anni. Magistratus noster ne oves post diui Iacobi diem, id est vicecum quintum Iulij ab aliis regionibus maectandæ adducantur, laniis interdict: quamvis enim pinguiores aliquando post id tempus oves fiant: in salubriores tamen habentur earum carnes, & minus placent palato, tenacioresque sunt, præfertim adductarum

adductarum aliunde. Ouilla caro à quibusdam (Anglis præcipue) salitur, & infumatur, ut audio, unde die tantum cum sale relata in vasis. Ius in oui fero ferueas: Piper, ligusticum, cuminum, mentham siccām, thymum, filiphi: suffundes vinum: adicies damascena macerata: mel, vinum, liquamen, acetum, passum ad colore, oleum: agitabis fasciculo origani & mentae siccāe. Et rursus, Ius frigidum in oui fero: Piper, ligusticum, thymum, cuminum frictum, nucleos tostos: mel, acetum, liquamen & oleum: piper aspergis, Apicius 8.4. Brässica folia vel cymæ si coquuntur cum ouilla carne pingui ius optimum reddi aiunt. Cur oues à lupis dilaniata carnem quidem suauorem, lanam autem tabida flaccidam q̄ habeant; dictum est in Lupo D. ex Plutarcho. Armum ouillum elixum & refrigeratum aliqui hoc iure perfundunt: Petroselinum (sic vulgo apium vocant) minutatim incisum contundunt in pilâ & aceto affuso per horam relinquent, exprimunt per linteum, zingibere & pipere condidunt: sic perfusum armum frigidum apponunt. Ex ouis pulmone minutal fit, non item aliarum pecudum; apud nostros: ut ex eiusdem iecore tomī quadrati, qui omento circunvoluti, additis & herbis odoratis aliquando, verubus lignis transfixi in craticula assuntur. Sunt qui in sartagine frigunt: nam apud Athenæum libr. 3. legimus ταχινίας η πάντα δηπλα ωτειανημαθύνα. Idem Alexidis versum citat, Υποτάπειρον ἐγκεκαλυμμένον. Iecur ouis integrum aliqui diligenter cum medulla panis contundunt, & per linteum vel cilicium transmittunt, deinde aromatibus ad saporem coloremq; commendandum inspersis, modicè teruefaciunt, & turdos in iure carnium elios ac modicè butyro fricos imponunt. Intestina ouium (schaafbeuch: nam kuttlen de bobus propriè dicitur, de vitulis Kraef) in qua elixa à vulgo comeduntur. Μυελὸν οἴον ἐστονε, καὶ οἴων πτωνα ἀγνόον, Homerus Iliados x.

Ex oculo pecore casei lactisque abundantia non solum agrestes saturat, sed etiam elegantium mensas iucundis & numerosis dapibus exornat. Quibusdam vero nationibus frumenti expertibus victum commodat, ex quo Nomadum Getarumq; plurimi γαλακτωτόν dicuntur, Columella. Quod præstat? Capra. Post? Ovis. Inde? Bouis, Baptista Ficer de laet. Lac nigrarū ouium melius est, in capris vero contra, Albertus. Lac ouillum nutrimentum est satis salubre: eō melius, quod recentius fuerit: & eō plus nutritus, quod spissius, Crescentien. Et rursus, Lac & caseus ex vaccis non tam conueniunt esui humano quam ex ouibus. Ouium lac dulce crassum (παχύ): quemad exemplaria non recte habent τραχύ) & præpingue est, non usque adeo (ut caprinum) utile stomacho, Diocorid. Idem lac bubulum asininū & equinum magis aluum emollire scribit quam ouillum, quod hoc crassius sit. Pinguissimum lac est bubulum: ouillum vero ac caprinum, habent quidem & ipsa pinguedinis quippiam, sed multò minus, asininum vero huius succi minime particeps est, Galen. Caprino lacte crassius ouinum est, sed eius frequens vsus cuti vitilinges albas inducit, Authoris nomen excidit. Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillum, hinc asininum ouillumque, postremo vaccinum, Aegineta. Lac omnium rerum, quas cibi causa capimus, liqueficiū maximè alibile, & id ouillum, inde caprinum, Varro. Stomacho accommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis quam herba vescuntur: bubulum medicatus: ouillum dulcius & magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguis, Plin. Erythea insula est vel eadem quæ Gades, vel proxima fretu unius stadii discernente. Ea pabuli ubertate ita gliscit, ut ouium lac in ea serum non habeat, & insuper ad conficiendum caseum multam aquam admiseri oporteat propter pinguitudinem. Quin & intra dies trintā suffocari illic pecus dicunt, nisi aliquid sanguinis detrahatur, Eustathius in Dionysium Afrum (ex Strabonis tertio.) È lacte pinguisimo probatum fit butyrum, quale ouillum est, Diocorides. Pinguissimum est lac bubulum: ouillum vero ac caprinum, habent quidem & ipsa pinguedinis quippiam, sed multò minus, Galen. Butyrum à boue nominatur, & cuius lacte copiosissimum confit, ut miretur Diocoridem Galenus, quod ex caprino & ouillo confici lacte dixerit: ex caprino tamen fieri solere testis est Plinius, Hermolaus. Butyrum plurimum fit è bubulo lacte, & inde nomen: pinguissimum ex ouibus, Plin. Caseus numerosior est Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium maximè latet, Plinius. Casei bubuli maximi cibi sunt, & qui difficillimè transeat sumptu. Secundò ouilli: minimi cibi, & qui facilime dejiciantur, caprini, Varro. Caseus Siculus fit ouillo & caprino lacte permixto, &c. vt in Capra capite quinto. Caseus ouillus eō melior quo recentior fuerit: tanto peior, quo vetustior & durior. Improbatur etiam nimis falsus, & qui vel nimium viscosus vel aridus & friabilis est, ut ait Rasis: laudatur inter utrumque medius, Crescentien. Et rursus, Lac & caseus ex vaccis non tam conueniunt esui humano quam ex ouibus. Casei aridi ouilli proximi anni frusta ampla facito, & in picato vase componito: tum optimi generis musto adimpleto, ita ut superueniat, & sit ius aliquanto copiosius quam caseus. Nam caseus combibit, & fit vitosus, nisi mustum semper supernatet. Vas autem, cum impleueris, statim gybalibus: deinde post dies viginti licebit aperiri, & uti quæ voles adhibita conditura: est autem etiam per se non iniucundus, Columella 12.42.

G.

Verberum vulnera atq; vibices pellibus ouium recentibus impositis obliterantur, Plin. Pellis ouina recens detracta (adhuc calens) circumposita iis qui quocunq; modo fuerint verberati, omnium luculentissimè adiuuat, adeo ut die ac nocte vna illos curet: concoquit enim & digerit quæ sub cute sanguinem habent, (vibices, livores, fugillata,) Galenus de simplicib. v.16. Rasis, Albert. Vide in ariete G. ab initio. Cutis pedum & rostrorum bouis & ouis igni lento diu coquuntur, donec veluti coagulum remittat: id exemptum siccatumque in aere perfatili, ad hernias commendatur, Sylvius. De remedii ex pilis, lanis seu velleribus ouium, vide infra, post Oesypum. Ad comitiales morbos magnificè laudatur & sanguis pecudum potus, Plinius. Si veteros purgare voles, primum quidem ordeum oleo imbutum in pruinis suffre oportet: Postridie vero carnem ouillam coquere, cum ordei decocto sub dio per noctem exposito. Sit autem decoctum ordei congii mensura, & valde ipsas coquito. Vbi vero cocta fuerint, leuiter tepidas edat, & iuseculum sorbeat. Postridie autem thus & pulegium tritum, melle subactum & lana exceptum ad triduum subditio, Hippocrates de nat. mul. Carnes pecudis combusta ex aqua ceteris verendorum viis (de formicationibus & verrucis eorum prius dixerat) medentur, Plin. Si (infletto alicui morsu vel istu venenato) neque qui exugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere, Cels. Seum ouillum quomodo curetur, in hircino ex Diocoride prescripti. Nominatur autem seum ouium, aliquando simpliciter, de quo priore loco agemus: aliquando ex renibus, vel omento. Seuo ouillo ad ignem liquato linteum intinge, & parti adusta impone, curabitur, Innocin. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipue ex ariete, seum ex nitro, Plin. Paniculas aperit seum pecudis cum sale tosto positum, Marcel. Seum ouium vetus cum cinere è capillis mulierum furunculis 70 mederi

mederi dicitur, Plin. Cantharides illatas licheni prodest non dubium est, cum succo taminiæ vuæ & seu ovis vel capræ, Plin. Vnguium scabriem tollit pecudum seuum, Idem. Malandriæ & frigore adustis partibus prodest cuiuslibet pecudis seuum cum alumine tritum vel excoctum, & ceroti modo impositum, Marcel. Pernionibus quoque imponitur seuum pecudum cum alumine, Plin. Articulis luxatis præsentaneum est & seuum pecudis (cuiuscumq; Marcel.) cum cinere è capillo mulierum, Plin. Ad oculorum varia vitia, caprinum, ouillumue adipem calida aqua madentem imponito, Galenus Euporist. 3. 12. Seuum ouium decoctum & cum vino austero depotum, tussi medetur, Marcel. Absyrtus Hippiatrus in tussi equorum etiam utitur, ut in ceruino seuo diximus. Dysentericos recreat seuum ouium decoctum in vino austero: hoc & ileo medetur, & tussi veteri, Plin. Seum ouillu decoctum in vino austero, & calidum potui coeliaco datum, manifesto remedio erit, Marcel. Hircinus adeps, ut qui validissime discutiat, podagrīcī auxiliatur, cum fimo capræ & croco impositus: huic proportione respondet ouillus, Dioscor. Pinguitudinem exteriorem (inter carnem & cutim) inter posteriora crura, priuatim ad morbos quosdam requiri audio. Seuum pecudis à renibus vulsum, admixto punicis cinere & sale, rectissimè dolentibus & tumentibus vereris imponitur, Marcell. Seum ex omento pecudis, præcipue à renibus, admixto cinere punicis & sale, ceteris verendorum vitiis (de formationibus & verrucis prius dixerat) medetur, Plin. Seum ex omento pecudum illitum, sanguinem narium sifit, Plinius & Marcellus. Medicamenta quadam cum adipe anserino vel ouillo &c. bibenda consulit mulieribus abortui obnoxii Hippo. in lib. de sterilib. Ouilla medulla quinto loco post ceruinam, vitulinam, taurinam & caprinam laudatur, Dioscorid. Iecur ouium nyctalopas sanat: decocto quoque eius oculos ablueret, & medulla dolores tumoresque illinunt, Plin.

Ouiculae aut capræ cornu tūsum, & ordeum tostum ac frēsum, oleo subigitō ac suffitō, Hippocrates de morbis mulieb. in capite quod continet medicamenta quæ secundas educunt & menses detrahunt, &c. Cornibus ouillis crematis & ex vīo in pila detritis dextro cornu dextrum pedem inungito, & sinistro sinistrum, & dolores podagrīcos mitigabis, Trallianus. Cerebro ouis inuncti oculi aquam patientes iuuātur, Rasis & Albert. Ad dentitionem cerebrum pecoris utilissimum est, Plinius: & Galenus in libro de theriaca ad Pisonem cap. 12. sed mel iubet adiici, ita vehementer profuturum dentientibus pueris. Ad dentitionem, Magnificè iuuat & ouis cerebrū gingivis illitum, Plin. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipue ex ariete, Plin. Liuentia & suggilata pulmones arietum pecudumque in tenues confecti membranas, calidi impositi extenuant, Idem. Pulmo ouillus quā recentissimus, protinus dūm adhuc tepet, appositus, continuo discutit & expurgat liuores, Marcell. Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo presumptus, Plin. Phreneticis prodest pulmo pecudum calidus circa caput alligatus, Idem. Conuenit hīc calidis pecudum pulmōibus apte Tempora languentis medica redire corona, Serenus ad phrenēsin. Lethargicis pulmōnem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile, Plin. Pulmo pecudis, id est ouis, dysentericos recreat, decoctus cum lini semine, ita ut & caro manducetur & aqua illa potetur, Marcel. Pecudum Pulmones (calidi recentes Marcellus) podagras leniunt, Plin. Iecur ouium nyctalopas sanat, efficacius quidem fuluæ ouis: decocto quoque eius oculos ablueret suadent, Plin. Iecur ouillum, id est ouis candidæ discoctum, cum aqua madefactum contritumque & oculis superpositum, nyctalopas purgat, Marcel. Si pariens inflata fuerit, hepar ouillum aut caprinum calido cinere obrutum, edendum dato meracius, ad dies quatuor: & vinum bibat vetus, Hippocrates de nat. mul. Ouillo felli Dioscorides taurinum præfert. Domesticarum suum bile vtuntur quidam ad ulcera aurium, medicamento utique non reprobo, (& tu quoque ubi compositorum nihil adfuerit, vitor: sunt enim innumera:) sed pro affectus magnitudine alia etiam atque alia alterius animalis bilis potest congruere. Nam vbi vlcus diuturnum fuerit, multamque saniem pusque contineat, etiam sicciorē bilem præferes, puta ouium, quæ paulo est actior suilla, Galen. Aures purgat fel pecudis cum melle, Plin. Fel ouillum mulso mixtum si clysterio addideris, & inde auriculas inrigaueris, expurgatis vlecribus certissimè sanitatem consequeris. Idem fel cum lacte mulieris instillatum, etiam ruptas interius auriculas certissimè sanat, Marcel. Ouis fel aurī cum oleo communī aut amygdalino infundito, Nic. myrephus ad dolores aurium a crassis ac lenti humoribus. Ruptis, conuulsis fel ouium cum lacte mulierum prodest dicunt, Plin. Cancer vel carnis corrosio si inungatur felle ouis, manifestè iuuat, Rasis & Albert. Porrigines, (prurigines, Marcel.) tolluntur felle ouillo cum creta cimolia illita capitī donec inarefcat, Plin. mirum est, Marcell. Fel pecudum cum melle, præcipue agnīnum, ad comitiales mōrbos laudatur, Plin. Pecudis lien recens magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medetur, lien se remedium facere. Post hāc iubent eum in pariete dormitorii eius tectōne includi, & obsignari annulo, terque nouies Carmen dici, Plinius. Lien pecudis tostus & in vīo tritus, (potuque,) ileo resifit, Idem. Et alibi, Tormina sanat lien ouium tostus, atque è vīo potus. Articulorum fracturis cīnis teminum (femorum, Marcell.) pecudis peculiariter medetur: efficacius cum cera, Plinius & Marcell. Idem medicamentum fit ex maxillis simul usfis, cornu que ceruino & cera mollita rosaceo, Plin. Dysentericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota, Idem. Pro equo ob viam & lassitudinem æstuante: Seum caprinum, acronaria ouilla, cum coriandro & anetho vetere, & coriandro recenti diligenter trito, in ptisanæ cremorem admiscebis, & percolatum dabis per triduum, Hierocles in Hippiatricis 64. Ad dealbandos dentes aliaque eorum vitia sananda ouillo, isto visto vitor, Galenus Euporiston 2. 12. Vesicam caprinam aut ouillam vītam ex posca bibendum præbiles his qui se in somno permixtūt, Galenus de comp. sec. loc. In muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt, sicut in capris retulimus, Plin. Contra venena omnia valet lac ouium calidum preterquam iis qui buprestin aut aconitum biberint, Plin. Alica peculiariter longo morbo ad habitudinem redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextarium aqua sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Talis sorbitonis genere emēdantur syntexes, Plin. Cōtra quartanas quidam deuorari iubent hirundinum simi drachmam unam in lactis caprini vel ouilli vel passi cyathis tribus ante accessiones, Plin. Tonillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat, Idem. Lac caprinum vel bubulum vel ouillum, recens mulsum dum calet, vel etiam calefactum gargarizatum, tonillarum dolores & tumores citè sanat, Marcell. Medicamenta quadam ad phthisin ex lacte bubulo vel ouillo propinantur. Ouilli lactis sextario si quis adiiciat cnici purgati denarios quatuor, & discoctum ita ebibat, mollet ventrem, Marcell. Aron interancis exulceratis ex lacte ouillo bibendum datur: Ad tussim in cīniū ex oleo: Alij coxēre in lacte ut decoctum biberetur, Plin. Alui exulceratos flores & tenesmos, ouillum bubulumque aut caprinum lac sifit, ignitis calculis decoctum, Dioscorides. Lac ouile, quod carentibus glareæ lapidibus

Lapidibus in ipsum lac demersis excoquatur, dysenterico potui cum ipsis lapidibus datum efficaciter prodest, Marcel. Si terminosi vel cœliaci propter frequentes desurrectiones viribus deficientur, dannum erit eis lac caprinum aut ovillum tepidum per se, vel etiam decoctum cum butyro, Idem. Infunditur quoque lac contra rosiones à medicamentis factas, & si vrat dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum pisis hordeacea: item ad rosiones intestinorum, bubulum aut ouillum utrius, Plin. Asinum lac intestinorum ulceribus & tenesmo prodest ut & ouium lac, sed minus, Obscurus. Satyrii duo genera, &c. prioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intendit: eadem ex aqua, remittit, Plinius. Ut facies splendida fiat, bonum est ouillo aut caprino laetè eam lavare, Furnerius. Serum lactis ouilli ventrem movet & bilem expurgat, Crescentiensis. Reduas & quæ in digestis nascuntur pterygia, tollunt canini capitum cinis, aut vulva decocta in oleo, superillito butyro ouillo cū melle, Plinius. Inula in oleo discocta & contrita, & cum butyro ouillo & melle imposita: Eadem ratione curantur & tubera, sed hoc vitii emplastrum inlini debet, Marcel. Inula avis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel, ad ulcera sananda valet, Plinius. Caseus ouillus, vetus dysentericos recreat, Plinius. Caseus ouillus vetustus in cibo sumptus, vel rasus & cum vino potus, celiaco medetur, Marcellus.

Medicus quidam medicamentorum peritus in Mysia Helleponi, ouium utebatur stercore ad acrochordonas & myrmecias & thymos & furunculos duros, quos clavos nominant, aceto videlicet diluens. Quin & vlerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nempe stercus hoc cerato rosaceo commiscens. Sed & caprino stercore ambustos similiter curabat, parum eius cerato (rosaceo) longè copiosiori admiscens, Galenus. Fimū ouillum ex aceto illitum sanat epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptum, Dioscorides: & eadem ferè Rasis & Albertus: cum aceto (inquit illitum, verrucas tollit, & variolas quæ nominantur assara: & cum cerato rosaceo, ambusta. Stercus ouis cū melle impositum medetur verrucis leuibus (aliâs, lentibus verrucis) & carnem excrescentem (quæ dicitur acturo, Rasis: forte acrochordon) abolet: item formicam, Rasis & Albertus. Fimū ouillus recens manibus subactus & emplastri more adpositus, deterget verrucas, Marcellus. Ambustis medetur fimū ouium cum cera commixtum, Plinius. Clavos pedum sanat fīmū ouium impositum, Idem & Marcellus. Item verrucas omnium generum, Plinius. Fimū pecudum incipientibus carbunculis occurrit, Plin. Ex olco tritum instar cataplasmatis impones ad vulnera recentia gladio aut ligno illata, Galenus Euporist. lib. 2. 8¹.

Aut si conclusum seruauit tibia vulnus, *Stercus ouis placida junges, adipesq; vetustos,*
Pandere que poterunt hunc, patuloque mederi, *Serenus cap. 43. cum proximè de luxatis scripsisset, Eumelus si*
detorta sitjumenti ceruix, fimum ouillum cum vino vetere & oleo misceri iubet, eoque calido sāpe perfricari
cervicem, In Hippiatricis cap. 25. Contra omnum phalangiorum morsus remedio est pecudum fimi cinis illitus 3
ex aceto, Plinius. Et alibi, Aduersus serpentium iectus efficaciter habetur, fimum pecudis recens in vino decoctum
illitumque. Si equus vngulam pertuderit, ouinum stercus cum aceto permiscebis & impones: quanquam alii ca-
prinum efficacius credant, Vegetius. Magna vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomatam addito nitro, aut cine-
re ex ossibus feminum agnitorum, præcipue in his ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Fimo quoque ipso ou-
ium sub testa calefacto & subacto tumor vulnerum sedatur, fistula purgantur sananturque, item epinyctidas,
Plinius. Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cypriño & melle, Idem. Expleri alopecias non caprino
tantum sed etiam ouillo fimo, Græci quidam scriperunt, ut Paulus Aegineta lib. 2. Abscessui (tardo, Rasis) ob-
orto in radice auris prodest emplastrum de stercore ouis cum pinguedine anseris aut gallinæ, Rasis & Albertus.
Tumidis mulierum uberibus fimum ouillum calidum impone, Obscurus. Stercus ouis potum pondere drach-
mæ (duarum vnciarum, Albertus) cum decocto caprifolii (cum decoctione vel cum oxymelite, Rasis) valet cō-
traictorum Ad coli dolorem remedium physicum sic: Stercus ouis montana mense Septembri deficiente Luna
pridie inclusæ mane excipies, & Sole durabis atque in puluerem rediges, & habebis in vase vitro sive stagno
(stanneo) cum usus exegerit cocleare plenum colico ex aqua calida, si febricitaverit: si syncretus erit, cum vino
per triduum dabis, Marcellus. Si splen exterior inungatur stercore ovillo usq; (Albertus addit, ex aceto) immi-
nuitur cius incrementum, Rasis. Ad calculum: Ibsi libram unam, stercoris ouilli recentis P. I. axungiæ veteris
P. I. hæc omnia contrita pariter miscebis, & in lana succida renibus emplastri modo, statim proderit,
Marcellus. Podagras lenit fimum pecudum quod liquidum redduat, Plinius. In muliebribus malis membranæ à
partu ouium proficiunt: fimum quoque pecudum eosdem usus habet, Plini. Vrina ouis rubet aut nigra per-
tilis est hydropi, (hydropi carnosæ, Rasis:) prodest etiam mixta cum melle hydropi, Albertus: Sed Rasis aliter,
Stercus etiam potum cum melle confert hydropi. Morbo resistunt regio fordes aurium aut mammatum pecu-
dis denarii pondere cum myrræ momento, & vni cyathis duobus, Plinius. Furunculis mederi dicuntur fordes
ex pecudum auriculis, Idem. Ut mulier sterilis concipiatur, *Aut ouis in stabulo fractas cum ruminat herbas,*
Pendentem spuman molli deducet ab ore, *Atque illas memini misto potare f. ierno, Serenus.*

Sudor equi calefactus cum aceto convenit epilepsia, & exhibetur aduersus mortis venenosos: & ad hoc valet sudor ouium, Sylaticus capite 330. ex Serapione.

Tondentur oves quo tempore inter æquinoctium vernum & solstitium sudare cœperint: à quo sudore
 recens lana tonsa succida est appellata, Varro. Lanam succidam Græci thypanum, Ionia synpen, alii clysteram (τελεσιονηγι, non τελεσιονηγι ut quidam codices habent) hoc est sordidam & cum cespicio suo nominatur, Hermolaus. Hippocrates lanas succidas etiam τελεσιονηγι vocat, & τελεσιονηδην. nam & pīnos vox cespici ac sordium significationem habet, Cornutus. Tauf, id est lana succida, Sylvaticus. Et alibi, Aufa Arabica, id est sudor ouium inter coxas, nimis fortes ipsæ lanarum & cespiss. Laudatissima omnis ē collo: natione verò Galatica, Tarētina, Attica, Milesia, Plinius. Nostræ lana sordida ex nigris præcipue ouibus vtuntur. Lanis succidis omnibus vsus medicatus, Plinius. Idem de ouis collo ad tonsam laudat in epistola apud Marcellum empir. Succidæ lanæ, molles & ē collo feminibusque laudatissima habentur. Subueniunt inter initia vulneribus, percussis, desquammati, (thlasmatæ & apofrymata vocat Dioscorides, liuidis, ossibus fractis, aceto, oleo aut vino imburæ: si quidem facile succos combibunt quibus immerguntur: (Embrégmatæ & embrochas Græci vocant, cum linteæ, stupæ aut lanæ aliquo liquore succovæ madidæ imponuntur.) Et ob pecudum fortem, sic enim cespissum vocant, emollient. Capiunt, stomachi, aliæ inque partium doloribus, cum aceto & rosaceo efficaciter imponuntur, Dioscorides. Vintum quod succida nollet lana pati, Aquinas in Satyra. Lana succida aptè excipit irrigationes, (embrochas,) quæ adhibentur contusis aut quomodo docunque percussis, ut quæ utilitatem ex illis proficiscentem promoveat, 70 idque

idque propter cœsypon: Lota verò nec amplius cœsypon habens, materia tantum est idonea excipiendis liquoribus (sive liquidis medicamentis) quæ irrigantur, (Μέρη Χειρου.) Galenus. Lota est vice linamenti carpti, Sylvius. Succidam imponunt & desquamatis, percussis, liuidis, contusis, collisis, contritis, deiectis: capitis & aliis doloribus: stomachi inflationi ex acetō & rosaceo, Plinius (vt & Dioscorides.) Præterque cultum & tūtelam contra frigora, succidæ plurima præstant remedia ex oleo vinoque aut acetō, prout quæque mulceri morderique opus sit, & astringi laxariue, luxatis membris, dolentibusque neruis impositæ, & crèbro suffusa. Quidam etiam salem admiscent luxatis. Alij cum lana ruitam tritam adipemque imponunt. Item contulsi tumentibusque, Plinius. Et rursus, At canis rabiosi morsibus in culcata lana succ. post diem septimum soluitur. Redunias sanat ex aqua frida. Ex oleo calido humidis adposita medetur, Marcellus. Quin & viceribus vetustis imponitur cum melle: Vulnera ex vino, vel acetō, vel aqua frigida & oleo sanat Plinius. Dioscorides vulneribus inter initia subuenire scribit. Vulneribus quibuscumque, Succida cum tepido nectetur lana Lyæo, Serenus. Ossibus fractis, Conuenient cerebrum blandi canis addere fractis, Lintea deinde superque inductas nectere lanas, Idem: Intelligo autem lanas succ. quas fractis ossibus auxiliari Dioscorides quoque docet. Medicinas ex velleribus arietis, in historia eius priuatione recensebo. Lana succ. venas verticis vel temporum Pœni pastorales in quadrimis filijs incurrunt, vt in Hircini lotij remedij docui ex Herodoto. Si talum aut vngulam bouis vomer laeserit, picem duram & axungiam cum sulfure, & lana succida involutam candente ferro supra vulnus inurito, Columel. Lana succida prodest phreneticis suffitu, Plinius. Ad phrenesin, calidi pecudis pulmones circuponantur: Illotis etiam lanis suffire memento, Serenus. Columbae, &c. præsertim masculæ sanguis ex vena sub ala oculis cruore suffusis eximie prodest. Superimponi oportet splenium è melle decoctum, lanamque succidam ex oleo aut vino, Plin. Lanæ habent & cum ouis societatem simul fronti impositæ contra epiphoras: non opus est eas in hoc ysu radicula esse curatas: neque aliud quæ candidum ex ouo infundi ac pollinem thuris, Plin. Lanam succidam in acetō feruefias, exprimitoq; humorem in aurem, deinde foramen summum lana succida integito, Galenus Euporist. 2. 4. ad dolores aurium paulatim ingruentes. Sanguinem in naribus sistis cum oleo rosaceo, & alio modo indita auribus obturatis spissius, Plinius. Lana succida coniicitur in nares cum oleo rosaceo, & auriculæ de lana succida obturantur, & ita sanguis profluens continetur, Marcellus. Ad sanguinem è naribus sistendum, Lana madens oleo sed nondum lauta rosato, Hæc datur in nares vel claudit densius aures, Seren. Lana succida ex que fœmina decerpta atq; intorta, madefactaque rosa liquida, sanguinis abundantiam reprimit, Marcellus. Lana succida ex ariete sanguinem fistit, articulos extremitatum præligans, Plin. Halitus oris gratiore facere traditur, confricatis dentibus atque gingivis admixto melle, Plin. Lana succida nille illita dentes perfici miro modo candorem maximum consequuntur, Marcellus. Lanam succidam linteolo illigatam torreto, adiecta deinde tertia salis portione, terito omnia simul, & perficato hoc puluere dentes: à dolore præseruat, Galen. Euporist. 1. 65. Lana succida nitro, sulfure, oleo, acetō, pice liquida feruentibus tincta, quæ calidissima imposta bis die, lumborum dolores sedat, Plinius. Ovis sterco & alia quædam cum lana succida admouentur aduersus calculum, ut supra dictum est in remedij ex stercore. Verendorum cæteris vitiis (de fornicationibus & verrucis prius dixerat) medetur lana suc. ex aqua frigida, Plin. Lanam ouillam nigram testiculis tumentibus prodest vulgo ferunt. Mulierum purgationem adiuuat fel taurinum lana succida appositum: Olympias Thebana addidit hyssopum (lege cœsypon) & nitrum, Plin. Succida lana malos remoratur subdita cursus (id est menses nimium fluentes.) Mortua quinetiam producit corpora partu, Serenus. Succida lana imposta subditaque, mortuos partus euocat: Sifbit etiam profluua mulierum, Plin. Nam verò pura vellera aut per se imposta cæcis dolofibus, aut accepto sulfure, medentur: Tantumque pollut, ut medicamentis quoque superponantur, Plin. Vellera cum viuo suffiri sulfure prodest, Serenus in regio morbo. Hibisci radicem ante Solis ortum erutam in uoluunt lana coloris quem natuum vocant, præterea ouis quæ fœminam peperit, strumisq; vel suppurratis alligant, Plinius. Per se conchylio infecta lana auribus magnopere prodest: quidam acetō & nitro madefaciunt, Idem. Crematarum lanarum cinis crustas obducit, excrecentias in carne cohibet, & vlera ad cicatricem perducit: (Eadem ferè Plinius de cœsypon scribit, vt inferius recitabo.) Mundæ autem & carptæ, in fistili crudo, cæterorum more, vtruntur. Nec secus fimbriati marinorum purpurarum flocculi cremari solent. Aliqui cum forditibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo vtrunt. Alij in fistili oris patuli, veruclu inter se distantia componunt, & concerptas carminatasque lanas oleo ita suffusas, vt ne stillare quidem possint, assulis tæda subiectis, & eisdem lanisque permuatam interstratis, leuiter succendent, & vflas tollunt: quod si è tæda pix, pinguitudo vlla profluxit, collecta reconditur. Lauatur ad oculorum medicamenta: cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & considerate patiuntur: idque sœpius, mutantes aquam donec lingua adstringat, nec mordeat, Dioscorides. Lana vta vim habet acrem pariter & calidam, vna cum partium tenuitate. Itaque molles nimiumque humidas vlerum carnes cækerrimè eliquat. Inditur & in medicamenta desiccatoria. Vrito eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculum multis foraminibus pertusum, Galen. Cinis lanæ succidæ illinituf attritis, vulneratis, amputatis: & in oculorum medicamenta additur: item in fistulas auresque suppurratas. Ad hæc detonsam eam, alijs vero euulsam decisim summis partibus siccant, carpuntque, & in fistili crudo componunt, ac melle perfundunt vtrunque. Alij hastulis tæda subiectis & subinde interstratis, oleo aspersam accidunt: cineremque in labellis aqua addita confricant manu, & considerate patiuntur, idque sœpius mutantes aquam donec linguam astringat leniter, nec mordeat. Tum cinerem reponunt, Vis eius septica (sime cœctica potius) est, efficiacissimeque genas purgat, Plin. Vulneribus quibuscumque, Succida cū tepido nectetur lana Lyæo, Ambustæne cinis complebit vulneris ora, Serenus. Combustis igni: Aut tu succoræ cinerem perducito lanæ, Idem. Lanam ouiculæ inter femora velles & combures, & in acetō intingues, & super tempora caput dolentis ligabis, Marcellus. Ad spirandi difficultatem, Quium pilos qui circa anum sunt uscos ac tritos in dulci vino propinato, Galenus Euporist. 2. 23. Vellerum cinis genitalium vitiis medetur, Plinius. Cinis lanæ ouis, passionibus pecudum medetur, Idem vt Aggregator citat.

Sordes lanis inhærentes dici cœsypon, cum Dioscoride Plinius scribit, velut οἰος βύσσον. Apud Galenum Therapeurices quartodecimo, legimus απλυτων ἔξειν, id est illotam lanam nuncupari νόσηπηρὸν (alibi νόσωπηρὸν:) quam lectionem comprobavit Suidas quoque, malunt tamen alijs οἰονηπηρὸν scribere, Cælius. Janus Cornarius in commentarijs suis in secundum Galeni de compos. medic. sec. locos multis veterum Græcorum Latinorumque locis recitatis, hyssopum pro cœsypon passim legi ostendit: qui error ita inualuit, vt iam aliquot seculis recentiores, & indocti hodieque, pro cœsypon hyssopum humidam scribant, distinguendi gratia ab herba hyssopo. Oesypus & cœsypon

cespum neutro genere ut Plinius dixit, sunt sordes sudorū; seminum & alarum adhærentes lanis, quæ lanæ succidæ propterea appellantur, quod sudoris sordibus & succo sint imbutæ. Cornarius. Enneapharmacum emplastrum constat nouem rebus, & inter cætera hyssopo (lege, cespum,) Celsus 5. 19. Sordes quæ lanis ouium inhæret & adnascentur, ex qua cespum, quod vocant, conficitur, concoquendi vim habet similem butyro, & simul parum digerentis facultatis, Galenus in fine libri decimi de simplici. item Aëtius. In medicamento quodam Andromachi ad ani vitia, cespum cæteris adiungitur: Heras vero (inquit Galenus) pro cespum adipem anserinum pari pondere coniecit. Pro cespum medulla vitulina substituitur in Succidaneis Galeno adscriptis: quanquam depravati codices sic habent, Τοσπάτι, μυελὸν μέρη, εἰστιάδα, cespum & hyssopo herba confusis: pro hac enim rete stichadem herbam posueris, pro cespum vero medullam vituli. Cespum & cespum utroque modo effertur, ab eo quod est siccum, hoc est ouis. Græci masculino ferè utuntur, Latini frequentius neutro. Hippocrates caprinam è clunibus sordem vocavit cespum (σιστόν:) ouillam, cespides: quo quidem nomine lanam quoque succidam significat quibusdam. Quidam hoc à Galeno hyssopum dici putant, errore vulgi: & quidem à Græcis orto, qui non cespum quandoque, sed hyssopum scribant: vt siue prudentes, siue imprudentes, non cespum simpliciter (sed) hyssopon hygron (vt Aegineta aliquoties) & hyssopum pharmacum sapissimè cognominent, quasi ab hyssopo herba distinguere voluerint, vt Paulus in cōpositione quam à ruta πηγανηχεῖ appellant, vtilem pleriticis, Hermolaus Corollario 284. vbi tamen hyssopus semper per s. simplex scribitur: οἰστύπη apud Aëtium per σ. duplex, non probo. Οἰστύπης, τρεφέστερον ῥύπον, κήρυχον ἐν παρόν, Galenus in Glossis. Οἰστήν vox per syncopen facta videtur pro οἰστύπη. Οἰστύπη, ὁ φίππης τελείων, Suidas & Varinus. Οἰστύπη, ὁ πλάκης τρεφέστερος. Εν δὲ οἷς καὶ τὰ παγῆς, διατάπην, καὶ τρεφέστης αἴσιος οἰστύπην, Varinus. Οἰστύπη apud Aristophanem in Lysistrata ouis excrementum est, Cælius. Οἰστύπη, ὁ φίππης τελείων τρεφέστερον, Hesychius. Non placet quod apud eundem scribitur, Οἰστήν, τρεφέστερον, καπέλης, φίππης. Si cespate excrementum significet, videbitur compositum à φίππη, ut idem significet quod θύπατη. Οἰστύπης, ῥυπαρές, θύρα οἰστύπης, ῥυπά πεπληρωμένη, ῥυπά σμαλα: διπλή η ιστή τη Διερχώμενη τρεφέστερον, Suidas & Varinus. Οἰστύπης, θύλαιον ῥυπαρέν τρεφέστερον, τοῦ αὐτοῦ οἰστύπηρον, καὶ οἰστύπης. Hesychius: ego in οἰστύπηρον penultimam potius cum θύτη scripserim, & acuerim ultimam, vt Dioscorides & alij faciunt. Apud Aristophanem in Acharnensibus cum quidam vulneratus esset, postulantur θύνια, κηρωθεῖσα οἰστύπη. Τοιποτης, ὁ οὐπωδης. Suidas: non recte, scribendum enim οἰστύπης: vt pro οὐσίᾳ, ὁ φίππης, apud eundem, οἰστύπη. Γεράστης, sordes in lanis ouium, &c. vide Γεράστης apud Etymologum. Cespum quod sub armis ouium nascitur, palpebris glabris medentur, &c. Marcel. Cespum in Atticis ouibus genito palma, Plinius. Atticum hyssopum (lege, cespum) cataplasinati & cerotis miscere consultum fuerit, Galenus 13. Methodi. Alibi etiam eodem in libro Atticum cespum omnibus præfert. Cespum quid redolent quamvis mittantur Athenis? Ouidius. Cespum (inquit Dioscorides) vocant Græci, succidarum lanarum pinguitudinem. Cuius parandi ratio hæc est: Succidæ molles, radicula non curatæ, calida aqua lauantur, & quibuscumque sordibus expressis, & in labellum oris ampli coniectis, aqua infunditur, magnoque impetu ligula, vt respacet agitatur: aut lignea rude validiusculè conturbatur, quod largius sordida spuma colligi posse, deinde marina respergitur: & considente pingui quod supernatabat, (εἰστι καταστὴ τὸ διπλοῦ χρυσοῦ λίπης) collectoque in altero fistili vase, denuo aqua in labellum fusa agitatur: spuma iterum mari perfunditur, & demum eximitur: hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine nihil prorsus spuma extet: collectum cespum manibus emollitur: & si qua infedit spurcitia, confessim demitur: exclusaque sensim omnia aqua, recentique affusa, manibus misceatur, donec admotum lingua cespum, adstringat leviter, nec mordeat: atque pingue candidumque spectetur: tum in fistili vase conditur. Verum omnia feruido sole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluent, & manibus, non secus atque ceratum mulieres, confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis lanis & sordibus quibuscumque exemptis, ac lento igni in æneo vase ex aqua decoctis, pingue quod supernatat collectum, aqua, vt diximus, lauant: colatumque in fistilem patellam, quæ calidam aquam continet, liante operiunt, atque soli mandant, donec candidum fiat, & satis crassum. Alij bīdū spatio aquam effundunt, nouamque adiiciunt. Melius est laue, radicula non curatum, quod succidarum virus oleat, & si manu in concha fricetur cum aqua frigida, albescat, nihil in se duri aut concreti habens: veluti quod cerato aut adipe adulteratur. Hæc tenus Dioscorides libro 2. capite 66. interprete Ruellio. Cæterum ab initio statim, ubi legitur, Lanæ succidæ molles radicula non curatæ, Græcè ιστροφύλαι, id est struthio sine radicula adhibita curatæ lotæque, absque negatione, quam Marcellus & Ruellius interpretes de suo adjiciunt. Atqui Dioscorides non videtur negationem addidisse, (presertim cum in nullis codicibus illa reperiatur, Marcello etiam teste:) sed eo modo quod à quibusdam fieri solebat cespum descripsisse: quamobrem postea monet meliorem esse astruñston, hoc est lana non curata struthio, sed simpliciter lota cum aqua calida, (ne scilicet nimia caliditas aut acrimonia à struthio ei accedat, cum concoquendi tantum, quod moderato calore fit, vim habere debeat: ad quosdam tamen affectus struthij vim etiam conducere ei non negari.) Sed adiungam Aëtij quoque verba 2. 118. quoniam Dioscoridis verba se recitare professus, non parum ab eo variat. Sordidas lanas (inquit sub axillis ouium repertas, defas ac molles (τελειοδά, οὐ δέλλα καὶ μαλακά: vocem ιστροφύλαι non habet) calida lauato, sorditatem omnem exprimendo, quarum loturam in vas ampli orificij coniectam feruenti aqua superinfusa agitato, aquam poculo excipiens aut alio instrumento, & ab sublimi præcipitans, donec (tota)spume escat: tum marina aqua si affuerit, si non affuerit frigida inspergito, sinito que ut consistat: vbi refrixerit, quod fluitabit, tudicula eximito, atque in aliud vas coniuncto, inde modica aqua frigida iniecta manibus versato, mox aqua illa effusa nouam feruentem infundito: idemque omnino repetito, quod iam docuimus, donec candidus pinguisque cespum reddatur, nihil amplius impuri continens, tum in fistili conditum per aliquot dies insolato, & seruato. Sunt autem hæc omnia sub calido Sole facienda: ita enim efficacior candidiorque nec durus asperue εἴτω δέ χρηστομάτερ γίνεται η λαδηγη, καὶ δέντε ξυν στεληρὸν καὶ σωεξεργαμένον: melius χρηστομάτερ, λαδηγη, & ξυν, scilicet οἰστύπη) redditur, veluti qui cerato aut fermento adulteratur, Hæc Aëtius. Græcè quidem scribitur adulterari cespum κηρωθῆ η λαδηγη, cum Dioscorides habeat κηρωθῆ η λαδηγη, id est cerato (non cera, vt Marcellus vertit) aut adipe. Aëtius forte σωτη legerat, quod ξυν exposuit, vt grammatici φύγουσα η λαδηγη: sed adipe vel seuo potius quam fermento aut farina subiecta cespum adulterari omnibus puto verisimile est. Cespum (inquit author de simplicibus ad Paternianū) hac ratione colligitur: Lanas succidas sordidissimas & iam mox detonsas mittimus in vase quod habeat calidam aquam: & aquam succendimus vt aliquantulum ferueat, deinde refrigeramus, & quod supernat in modum pinguaminis

pinguaminis, abradimus manu, & in vase stanneo abstergimus, & sic ipsum vas aqua pluiali implemus, & oper-
 tum tenui linteo in Sole ponimus, & rursus delimpidamus: & tunc cœsyrum reponimus. Vires enim habet cum
 aliqua acrimonia molientes & relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli. Sed statim deprehen-
 ditur eo quod syncerus cœsyrum reseruat succidum lanæ, (succidæ lanæ odorem seruat, Dioscor.) & si manibus
 fricitur, similis ceruse efficitur, Hæc ille. Quin ipsæ sordes pecudum sudorique feminum & alarum adhærentes
 lanis (cœsyrum vocant) innumeros propè vsus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit plurib. modis. Sed
 probatissimum, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibusunque sordibus succidis primum collectis, ac
 lento igni in æneo vase subferuefactis & refrigeratis, pinguique quod supernatet, collecto in fictili vase, iterum
 que decocta priori materia: quæ pinguitudo vtraque frigida aqua lauatur, & in linteo siccatur, ac sole torretur,
 donec candida fiat ac translucida. Tum in stannea pyxide conditur. Probatio autem vt sordium virus oleat, &
 manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat vt cerusa. Oculis utrissimum contra inflammations genarum
 que callum. Quidam in testa torrent, donec pinguedinem amittat, vtilius tale existimantes erosio & duris genis,
 angulis scabiosis & lachrymantibus, Plinius. Vide inferius inter remedia cœsyri vel fuliginis cius ad oculos. Oesy-
 pus hodie corrupto nomine vocatur hyssopus humida, sed nō bene præparatus habetur in pharmacopolijs Euri-
 cius Cordus. Ex cœsyro pharmacum compositum sit, quod Græci medici aliquando οὐσίαν Φάρμακον, aliquando
 οὐσίαν κηρωτικήν, aliquando οὐσίαν κηρωτικήν, aliquando οὐσίαν νέφεν vocant: atque hæc appellationes omnes à
 forma medicamenti, quod ad cerati liquidi modum paratur, sunt deductæ. Componendi autem modum docet
 Patilus libro 7. Sed tum in hoc Pauli loco, tum in aliis plerisque omnibus itidem πάντα pro πάντα falsò le-
 gitur. Sunt autem promiscui usus cœsyrum per se, & pharmacum ex eo constans, velut Galenus lib. 14. methodi tra-
 dit his verbis: Ex cœsyro cerotum, notum omnibus pharmacum est, quod plurimi ad inflammations in hypo-
 chondrijs vtuntur. Hoc etiam pro cœsyro utilebit, si absit ille, & eundem finem consequeris. Quin & hodie in
 aliquibus pharmacopolijs hyssopus humida habetur pyxidibus inscripta, & humidam ad differentiam hyssopi
 herbæ arida dictam volunt, qui forte de re ipsa nihil sciunt, quum non hyssopus humida ea res, hoc est lanarum
 sordes sit appellanda, sed cœsyrum liquidus (id est ex cœsyro cum alijs pharmaci cerotum, Cornar. Oesyrum serne-
 tur purus, ex ouibus integris, non scabiosis, Sylvius. Oesyri præparationem in secundo libro optimam descripsi-
 mus: sed vbi hoc haberit non poterit, accipe quod pigmentarij hoc modo conficiunt: Meliloti vnc. 4. cardam o-
 mi, hyssopi herbæ, sing. vnc. 2. succidæ lanæ ex ouium axillis vnc. 4. &c. Aëtius 15. 25. & Aegineta lib. 7. non nihil ab
 Aëtio varians. Inter cerata Nicolai Myrepsi quod numero tertium est, cœsyrum recipit, & facit ad dolentes arti-
 culos ac podagras: & omnem phlegmone, doloremque mediariū corporis partium (hypochondria dixit
 Galenus) ac duritatem. Author libri de dynamidijs Galeno adscripti, cœsyrum appellat ius lanæ, id est succum lanæ.
 Verba eius sunt hæc: Oesyri cerotum sic fac: ceram, axungiam sine sale, colophoniam, ius lanæ, vetus oleum,
 analibrām i. iuris fœnogræci vnc. vi: adipis anserini & pullini ana vnc. i. Coque oleum cum iure lanæ & fœno-
 græci diligentissime, donec ad mensuram olei veniat: iterum pone ad focum, additis suprascriptis speciebus. Ius
 vero de lana sic fac: Lanam succidam in aquam multam pone vt molliatur, diebus sex: septima vero die coque,
 & ipsam pinguedinem desuper collige supra scripto penso, & exinde confice cerotum, Hæc ille. Oesyrum exal-
 facit, explet vlcera & emollit, præsertim sedis ac vuluæ (vide inferius ex Plinio) cum meliloto & butyro, Diosco-
 rides. Hyssopum (lege cœsyrum) ad vlcera manantia prodest, Plinius 26. 1. Vulneribus medetur cœsyrum cum
 hordei cinere & xrugine æquis partibus: ad carcinomata quoque ac serpentia valet. Erodit & vlcera margines:
 carnesque excrescentes ad æqualitatem redigit: explet quoque & ad cicatricem perducit, Idem. Eadem ferè Dio-
 scorides de cinere lanæ crematæ simpliciter tradit. In contusionibus citra disparationem ac fissurem circa caput
 factis, polenta imposta commoda est: item cœsyrum. i. lanæ sordes, atque ipsæ adeo lanæ sudoris sordibus succi-
 dæ eodem modo, Gal. lib. 2. n. 11. Ignis sacro medetur cœsyrum cum pompholyge & rosaceo, Plinius. Somnos
 allicit cum myrra momento in vini cyathis duobus dilutum, (eodem modo comitialibus medetur, vt mox re-
 citabo,) vel cum adipe anserino & vino myrtle, Idem. Maculas in facie, cœsyrum cum melle Corsico, quod asper-
 rimum habet, extenuat: item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere. Quidam & butyrum ad-
 dunt. Si vero vitiligines sint, fel caninum prius acu compunctas, Plinius. Sed aliter legit Marcellus, cuius hæc
 sunt verba: Oesyrum cum melle Corsicanō tritum & appositum abolet de facie omnes maculas, quidam & bu-
 tyrum addunt: si vero & vituli firmus & fel caninum misceatur, medicamen vtilius erit, ita vt pariter temperata
 omnia decoquantur. Oesyrum ex oleo tritum & instillatum capiti, pityriasi medetur, Marcel. Comitialibus mor-
 bis vtile tradunt cœsyrum cum myrra momento & vini cyathis duobus dilutum (eodem modo somnos allicit,
 vt paulo ante dictum est) magnitudine nucis auellanæ a balneo potum, Plinius. Oesyrum oculis utrissimum est
 contra inflammations genarum callum, Plin. Contra erosos angulos oculorum, scabiosque, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluui, efficax est: torretur autem in testa noua (nempe ad medicamenta oculorum iā
 dicta. Interpretes inepte transferunt) donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo
 colligitur, vti demonstrauimus, (eo nimirum modo quem in butyro dixerat, quanquam illic nulla cœsyri men-
 tio, nec alibi apud eum cœsyri fuliginis quod sciam:) quæ in oculorum medicamenta commode addi solet, Hæc
 omnia Dioscorid. Quidam cœsyrum in testa torrent, (vrunt, Dioscorides & Aëtius) vtilius tale existimantes ero-
 sis & duris genis, angulis scabiosis & lachrymantibus, Plinius. Butyri quidem fuligo similes ferè effectus habet.
 Dioscorides cœsyro simpliciter attribuit, quæ fuligini eius Aëtius ex Dioscoride mutuari se professus. Aëtij verba
 hæc sunt: Oesyrum crematus vtilissimam fuliginem reddit, ad angulos oculorum erosos scabiosque, & ad pal-
 pebrarum callos, earundemque depilationem. Crematur interdum etiam in noua testa, donec exustus (πυρθεῖ,
 Dioscorides habet πυρθεῖ), malim vtrunque in maleulino genere, cum cœsyrum Græcis semper masculini sit
 generis pinguedinem omnē amiserit. Ponatur testa super carbonibus, deinde quod vstum est colligatur, seruatq; ad
 vstum teratur. Mibi quidem tum cœsyrum ipsum vstum, tum fuliginem eius, eandem habere facultatem, ad
 oculorum præcipue medicamenta, Dioscorides & Aëtius sentire videntur. Dioscorides cum cœsyri vires pri-
 minum simpliciter scripsisset: Mox addit à nouo initio, Πολλὴ τε τὸς Εἰρηνῆς καὶ αὐτὸς. id est, Præterea facit ad
 angulos in oculis erosos, &c. non iam simpliciter scilicet, sed eo modo quem subiicit: Vritur autem (inquit, ni-
 mirum ad prædictos vstus) in testa noua, &c. Hoc interpretes non animaduertererunt. Palbebras gignere dici-
 tur cœsyrum cum myrra calidum penicillo illitum, Plinius. Glabris palpebris pilos induces, si cœsyro quod sub
 armis ouium nascitur, adiecta myrra, pariterque in mortatio trita, spicillo calido loca pilis nuda perduxeris,
 70 armis ouium nascitur, adiecta myrra, pariterque in mortatio trita, spicillo calido loca pilis nuda perduxeris,

Marcellus. Contusis oculis medentur, fel anserinum, sanguis anatum, ita ut postea hysopo (lege, cœsypo) & melle inungantur, Plinius 29. 6. Oesypum vlcera non oculorum (aurium, Dioscor.) modo sanat, sed oris etiam & genitalium cum anserino adipe, Plinius. Miscetur oesypum cerato imponendo aduersus phthisin apud Aëtium: item epithematis ad pleuritidem, reiectionis maxime tempore, apud eundem. Adeps anserinus cum eiusdem cerebro & butyro & alumine & cœsypo impositus ad ceroti modum efficaciter renibus prodeft, Marcellus. Imponitur etiam in omnibus causis, Idem. Oesypum menes & partus euocat, Dioscor. Vlcera genitalium sanat cum anserino adipe, Idem & Plinius. Medetur & vulvae inflammationibus, & fedis rhagadijs & condylomatis cum meliloto ac butyro, Plinius. Sedis vitis efficacissimum est oesypum: quidam adjicunt pompholygem & rosaceum, Idem. Carbunculo in verendis, cæterisque ibi vulneribus occurrit è melle oesypum cum plumbi squamis, Plinius. Podagras lenit oesypum cum lacte mulieris & cerussa, Idem: apud Marcellum pro cernua legitur cera. Medicorum aliqui axungia ad podagras vti iubent, admixto anseris adipe, taurorumque sevo & cœsypo, Plinius. Mulierum purgationes adiuuat fel taurinum lana succida appositum: Olympias Thebana addidit hysopum (lege, oesypum) & nitrum, Plinius. Vulvae vitis & vlceribus oesypum mederi, superius ex Dioscoride retuli. Fætus & menes in lana appositum extrahit, Idem.

Sordes quoque caudarum concreta in pilulas, ac siccatæ per se fusæque in farinam, & illitæ, dentibus mirè prosunt, etiam labantibus, gingivisque si carcinoma serpat, Plinius.

Hydropicis oesypum ex vino addita myrra modicè potui datur, nucis auellanæ magnitudine: aliqui addunt & anserinum adipem, & oleum myrtleum. Sordes ab vberibus ouium cundem effectum habent, Plinius.

H.

20

a. Ouem masculino genere dixerunt, vt ouibus duobus, non duabus, Festus. Oues generis foeminiti vt plerunque, masculini Varroni rerum humanarum libro 27. Vt etiam putantibus, qui oues duos, non duas dicunt, Homer secutus, qui ait, Μῆλ' δέ τι. Idem Terentio: Quando citatus neque respondit neque excitatus (lege, excusatus) est, tum ego (is erat prætor) vnum ouem mulctam dico, Nonius. Vide plura infra in e. vbi de multa ex ouibus. Ouis à Græco δις, interposita v.litera propter hiatum, significat pecudem. Ouis à Græco δις, ita enim antiqui dicebant, non vt nunc ἄρρενον, Varro. Ouicula, diminutiuum. Lanata & bidens, epitheta ouium, sæpe absoluè pro oue capiuntur. Quanquam stultissima animalia lanata, Plinius. Interea dum lanatas, toruimus que iuuencum Cædit, iuuentalis. Qui pecus pacimus lanare, Varro. Pecudem Plinius sæpiissime pro oue ponit, vt supra patet ex testimoniis Plinianis in G. Pulmo pecudis, id est ouis, Marcellus. Elephanti tanta narratur clemencia contra minus valida, vt in grege pecudem (id est ouium) occurrentia manu dimoueat, Plinius: qui & ipsum elephantum alibi pecudem nominat. Est enim pecus, (pecudis, foem.gen.) omne animal quod sub imperio, pabulo terræ pascitur, vt sunt boues, asini, equi, cameli, oues, capræ, authore Valla. imò, vt alij scribunt, quod quis animal præter hominem. Exempla authorum quære in Dictionarijs. Dicitur & pecu gen. neutro, indeclinabile in singulari, pecua in plurali, eadem significatione & similiter pro ouibus aliquando absolute. Pastor harum dormit, quini hæ eunt Sic à pecu balitantes, Plautus Bacchid. Passimque præda pecua balabant agri Accius. Idem & pecus, pecoris, neut. genere. Est & in Hispania non maximè absimile pecori (id est ouis) genus musimonum, caprino villo quæm pecoris velleri propius, Plinius. Sæpe quidem indifferenter pro quo quis præter hominem animal usurpat: aliquando contrahitur ad ea quæ ab homine aluntur, & distinguitur in maius, vt sunt boues, asini, equi: & minus, vt ouis, capra, sus, apud Varronem. Et secundum posteriorem acceptiōem pro oue per excellentiam ponitur.

Oues adlatæ, ἄρρενον τὰ τέλφα, δίες, καὶ περοὶ καὶ αἴρετοι. τὰ δέ νέα, ἀργεῖς καὶ διυοι, Varinus in τεχνῃ. "Ois, duabus syllabis, ouis foemina: Attici etiam δις monosyllabum proferunt, & in masculino quoque genere, Varius. Locus in vocabulo δις apud Suidam à librarijs corruptus est. Et rursus, "Ois, δις, sine diphthongo poetice cum est: δις verò contraūin, commune: cuius genitivus δισ vltimam acuit, vt differat ab δισ, id est solus. Apud Homerum quidem nuriquam reperias δις monosyllabum in recto casu, sed δισ bisyllabum: in obliquis etiam, nisi carmen impedit, diphthongum non facit, vt εὐσέρφω οις διστρο. Et sane aptius (ἀναλογίᾳ τερπον) scribitur bisyllabū: neq; enim nullū tale monosyllabū reperitur, præter hoc ipsum δις Atticum & Φθοῖς. Τοῦτο δισ λατεσ, Homerus. Νῶτον θύμον δισ, Idem. Οις, τεχνῃ, η τοῖς ξανθοῖς, η τοῖς στοῖς, Hesychius: sed appetat sine spiritu scribendum si ita interpreteris: nam cum tenui spiritu, ouem significat: cum denso, suis vel tuis: sine spiritu, vtrumvis. Sic οιον etiam in genitiuo plurali idem exponit, μέντων, τεχνῃ, η τοῖς στοῖς, quod vt recte fiat vocem οιον sine accentu scribi oportebit. Et hoc quidem animaduerso multæ in Gracorum Lexicis interpretationes alioqui in eptæ excusabuntur: sic apud Hebraeos sine punctis scripta diuersis exponuntur modis. Οις bisyllaba vox Ionica est, sed Attici vna syllaba dicunt τοῖς οις: & in singulari τοῖς οι, Iones δι. v, Scholiafest Aristophanis. Οις, οιδη, η τεχνῃ, Suidas. Fabæ lac augent δι καὶ αἰσ, Aristotelcs. Πολλαδιος οι οιωτοντες ειναι στοιχη μη κατων ειναι, τοιοι μη δι κα φυσωντι πονηστοι δι κατεστοι (in masc. genere, Idem de generatione 4.3). Est autem οι Atticus dativus, δι Ionicus, vt patet ex Aristophanis Pace, vbi pro statua Pacis consecranda, oue (οι) sacra faciunt. Et cum Trygæus admoneret hanc vocem esse Ionicam, Chorus subjicit: Melius ita quadrare, η εν τῷ εκπλοιοι οι χει πολεμειν λέγηται, οι κατημέναι ιππος διεστος λέγωστι λανινως, δι. &c. Vbi Scholiafest: Est enim δι vox lugentium & indignantium. Ab οις accusativus Atticus est οιν, monosyllabus itidem & masculinum, Varinus. Communis vero δι: poetice διδιδa, ab δισ δισ, assumpto iota. Vnde & casus plurales, διδιδa οις, διδιδa οις, Idem. Αιναι ται μαστη ται διδιδa διδιδa εγωνται, Theocritus Idyllio 1. Et mox ibidem τοιον δι in accusatiōe profert. Τοιον δι διαματερε επόμενο, Suidas ex epigrammate. Βοες ο Φαζηρους πονηστοι δι δι, Homer. Iliad. η. Oiēs, oues, Hesych. "Οις ἀγαυλοι, Dionysius Afer. "Οις οιον μέντη πων Iliad. γ. sic enim scribunt Aristarchus & Ptolemaeus, vt αἰγῶν, tanquam à recto οι: cum tandem Homerus rectum nunquam monosyllabum faciat, sed ne in obliquis quidem diphthongum nisi postulante carmine, vt supra quoque dixi: proinde melius δι ειναι scribetur, Varinus: sed οιον bisyllabum etiam οιδη prima legimus. Οιον, ouib. Suid. Περιβολη, omnes quadrupedes, (Varinus addit, pecudes, βοσκησα,) Suid. Apud Herodotum quidem probaton usurpat pro omni pecore, ita ut etiam vaccas comprehendat. Quadrupedes omnes prisci probata nominabant, η τοιον δι ποτιων ειδοτων, επειδεις εμπειροτεροις (forte, τοιον δι ποτιων βασισων, επειδεις ειδοτων) ειχον. Hinc & Hesiodus ait, χαλεπος τεχνῃ, χαλεπος δι αιθρων, Scho- liastes

laistes in Iliados . . . item Hesychius & Varinus, qui tamen verbis nonnihil variant προσωπικόν, Hesych., Προβάτιον, περιβάτιον, τόπον περιβάτιον εἰπεῖν εἰπεῖν τὸν τόπον στασίας. Άλλως, Προβάτιον, πλωτή περιφοράν (Βοοημάτιον, Suid.) κατηστοῦ. Scholia in Odys. 2. Κειμέλια περιβάτιον περιβάτιον, περιβάτη, Hesych. Varinus. Προβάτιον καὶ περιβάτιον dicunt Attici. Προβάτιον βλυχώντιον, Aristophanes in Pluto. Et rursus in eodem, Ἐπούλιον τοῦ περιβάτιος. Προβάτιος καὶ σιδηρός οὐιλῶν, Varinus ex innominato. Πλωτός, οὐις vel agnus, sed agnum potius significat, proinde ad Agnum differetur: ut λόγες etiam & αὐτοί. Βηθοῖς, περιβάτιοι, Hippocrati, Varinus: apud Galenum in Glossis Εὐκελοῖς scribitur penultima per ει. Εἰσ & Βηθοῖς μαρτεροί, id est capella, Varino. Καρδία, οὐις, Varinus: (Hæc vox ab Hebreis sumpta videtur, vide in Ariete A. Καρδία, περιβάτη εἴλος, Hesych. & Varinus: sed video errorem, & post ναὸς distinguendum: ut ea vox ab alijs φθειρίη, id est pediculus, ab alijs οὐις interpretetur, quod vel ex sequentibus confirmatur. Καρδίαν Φθειρίη, Φθειρίον, (Φθειρίη potius) περιβάτην, καρδίαν, Καρδίαν. Hesychius. Καρδία, αἴξ ημεροῦ, πλωτόρειον, οὐις Γερυτιανόν: Ιωνες τὰ περιβάται, Idem & Hesych. Καρδίαν, ήρεδος: & ιαγανός, capra Cretensis, Idem. Καρδία, Φθειρίη, Βοοημάτιον, περιβάτην, καρδίος, Βοοημάτιον, Φθειρίη, Hesychius. Καρδίαν, οὐις διατάξης, Idem. Καρδίαν, ιαγανός, Idem. Γοΐα, δι, Varin. id est οὐις: apud Hesychium οὐις, cum denso legitur. Οὐετοῦ περιβάτη, Hesych. & Varin. Οὐιον quædam ab ætate nomina, vide in Agno. Μάλα, περιβάτη, Phrygibus, Hesych. Varin. Εν ἀρθροῖς θεοῖς, inter ouis, εἰς περιβάτην τοῦ μη Φίβων ἐμποίουσι, Suidas. Κεράτης, περιβάτην τὰ ἔνδον θείαντας ἔχωντες, Hesych. Varin. Μῆλα Homerus vocat etiam capras, ut hoc in versu, Μῆλα δίετε καὶ αἴγεισταιτοκού: & nos melotam vocamus caprinam quoque pellem, Varinus. Et rursus, Μῆλα Homerus Odysseus, οὐις omnes quadrupedes, οὐις ξενόμερος, id est per synecdochen partis pro toto: non enim solas oues mactabant proci, sed sues etiam pingues, & capras, & boues armentinos. Μῆλα, τὰ περιβάτην, Galenus in Glossis. Propriè quidem μῆλα dicuntur de pecore minore, id est ouibus & capris, per excellentiam vero de ouibus absolutè. Μῆλα communiter quadrupedes omnes, vnde quævis etiam pellis melota dicitur: καὶ θηλεῖς γένεσιν τὰ περιβάται καὶ αἴγες, Hesych. Apollonius Argon. 4. μῆλα pro ouibus priuatim posuit. Ήδονάς θηλεῖς Μῆλων χλιδίας βοτίνους θηλεπανθεῖσιν ἀν πεδίον βλυχώντα, Theocr. Id. 16. Μυεία δὲ ἀν πεδίον Κρενώντιον ἐνθεράσκοντον Ποιμένες ἐπεκλείσαντα φιλοξενούσι Κρενώντιον, Idem Idyl. 15. Ως γέλων μῆλοισιν ἀσπραντον (ἀσφυλακτον) ἐπελθων, Αἴθον ἡ ὄλεσι πακά φοντεων ἐνορθών, Iliad. n. Ποιλαζή Φαμῆλος ζετείον θηλείον: Μυκηνῶν τὴν περιβάτην αύλην ζερδεύσιον. Οἰαν τε βλυχλεύ, Odyssey. n. Θηλεῖς μῆλα καὶ αἴγες, Aratus. Μῆλεια, ουilla, Hippocrati, Varinus. Μηλιαθήδης, (melius μηλιαθήδης, vide infra in e.) οuile, Idem. Οὐδὲ ὅτι σύγχρονος κεράνυχα Πάναι γεράσιον Μῆλοις αἴχεινοισιν θέστετε, Dionysius Afer. Σφαλέων πᾶν πε μῆλα, καὶ εἰλιποδας ἔλιπας Βες, Orpheus Argon. Ως γέ κωνες φέλι μῆλα μηνορήσονται εν αὐλῇ. Iliad. n. Salsamenta quæ μῆλα ποντικά dicuntur à Galeno libro 2. de alim. facultatib. Cornarius non aliud quām cordyias, id est thunnorum foetus esse putat. Μηλέθων πεδίον, campus in quo oues bene pascuntur, Hesych. Varin. Μηλονομέτοι, opiliones, &c. vide in e. vbi etiam de melotis, id est ouillis pellib. Μηλοφόν οὐις epitheton lupi Oppiano à iungulandis ouibus. Εμιληλάδης, capræ quæ cum ouibus versantur, Hesych. Ποιλιμῆλη, πλωτόρειαν οὐις γῆ. Suidas. Αγραδίν πολύμηλος, Orpheus in Argon. De antiquis illustrissimus quisque pastor erat, ut ostendit Græca & Latina lingua, & veteres poëta, qui alias vocant πολύμηλα, alias πολυμηλας, alios πολυμηλας: qui ipsas pecudes propter caritatem aureas habuisse pelles tradiderunt, ut Argis Atreus, quam sibi Thyesten subduxisse queritur: ut in Colchide Οέτα (Aeetes,) ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ, ut in Libya ad Hesperidas, vnde aurea mala, id est secundum antiquam consuetudinem capras, & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. Ea enim sua voce Græci appellarunt μῆλα. Nec multo secus nostri ab eadem voce, sed ab alia littera bela vocarunt. Non enim me(mee) sed bee sonare videntur oues vocem efferentes, à quo post bellare dicunt, extrita e.litera, ut fit in multis, Varro. Athenæus lib. 3. malorum fructuum genera enumerans, Hesperidum quoq; mala cōmemorat: Sic enim (inquit) vocari mala quædā Timachidas ait: & in Lacedæmoni diis ea apponi Pamphilus testatur, esse autem odorata, sed αἴρων, id est cibo inepta. Aristocrates quoque in Laconicis meminit. Et paulò pōst, Aemylianus dicebat Iubam Maurisiorum regem in libro de Libya, scribere citrum apud Libyes vocari malum Hespericum: atque inde etiam Herculem in Græciam transtulisse, vbi aurea à colore dicta sint. Asclepiades in Aegyptiacis tradit emisisse hos fructus Teliurem in nuptijs Iouis & Iunonis. Vide Onomasticon nostrum in dictione Hesperides, & Cælium l. 18. vbi Hesperidas interpretatur nocturnas horas, & mala aurea stellas: & Scholia sten in quartum Argonauticorum Apollonij num. 86. Μηλοσφαγῆ, mactare & immolare oues, Aristophani. Μηλεργε μῆλων, πλωτόρειαν, Varinus & Hesych. Μηλάζη, μηλάτων, αἵτις μῆλα μῆλων, τέττας περιβάται, Eustathius. Κέων τὰ περιβάτην καὶ γλώσσαι, Idem. Σφαγίον, περιβάτην, Iliad. Ιάρειον, οὐις, bos, Idē: vox facta nimirū ab ἰερεῖον: sic enim vocatur quoduis animal immolandum, per excellētiā vero bos: accipitur & pro pelle ουilla, ut in e. dīcā. Latinis, ut dixi, pecudes & pecora, Græcis περιβάται, μῆλα, πρέμαται, Βοοημάται, communia sunt nomina, siue ad quadrupedes omnes aliquando (præfertim poëtis:) siue ad eas tantum quæ ab homine eluntur, præcipue cibi ex eis capiendi causa: siue ad minores solum ex istis, & maximè oues caprasq;: usurpantur tamen absolute sœpe pro ouibus. Θρημαται ουιαδαισ, Arrianus in Periplo. Βοτά, περιβάται καὶ Βοοημάται, Etymologus. Hesychius extendit ait hoc nomen ad omnia animalia, terrestria, volucaria, aquatica, sylvestria, & sic dici Σπειρόβοτεια. Γένιμος περιβάται εἰπειρηματων ἡ θρηματαιων ἡ θρηματαιων, Theophylactus in epist. Bottion Macedonum gens est, & Bottia regio, dicta Σπειρόβοται, id est à pecoribus quibus abundat: est enim πλωτόρεια, Etymologus: Καὶ εἰπειρός εἰπειρηματων καὶ εἰπειρηματων, Dionysius. Εὐστός γῆ, terra ouibus pascendi sapta, quæ & ιερεῖος: Πλωτανικούς τε καὶ εἰπειρηματων, Poëta quidam. Εὐτροφ, οὐις mollis, Varinus: forte à bo-nitate lanæ, quasi ιερεῖον, ut sunt oues Tarentina vel Græca. Βαρεγ, θρημαται, Δάινων, Hesych. & Varinus (forte, Βαρεγία) pelles caprinae apud Celtes, Idem. Πλωτός, grex ouium. Πλεάς, ποιηνα, Βοοημάται, Hes. & Var. Πλωτός οικών, Iliad. o. Ος διων μέλα πτῶν, Iliad. y. Καὶ τε δι αἴρα εἴστι ταντέργαστά τοις δι της οὐετού εἰπειρηματων, εἰπειρηματων, Ισαίαντον Ισαίαντον Βαρεγίαν, Hesiodus. Κερατίστης oues forminæ cornutæ, Eustath. In quibusdam Germaniæ locis oues fœminas vocant mächerling: lactarias, hoc est quæ latet grātia aluntur τασθλε, in Suevia & fœminam quæ agnos & reliquas oues ad pascuā ducit ein ouuv, cuius plura le euvv.

Epitheta. Balantes. Pecudem spondere facello Balaitem, Iuuenalis. Ponitur & absolute apud Vergiliū pro ouibus: ut Bidentes quioq; de qua voce plura scripti in B. Amathusiacaq; bidentes, Ouid. 9. Metam. Intercā dū lanatas toruutiq; iuuenicum More Nūna cædit, Iuuenalis Sat. 8. Lanigeros agitare greges, Verg. Lanigeræ pecudes, Lucret. lib. 2. Pecorisq; maritus Lanigeri, Martial. Pascalis, id est quæ passim pascitur, à pasco vel pascuis, quasi pascualis, Fct. Pascali pecore, ac montano hirco atq; soloce, Lucilius: videtur autem sic appellari colonicæ

atque hirtæ oues: ut contra pellitæ, (Horatio 2. Carm.) quæ non passim pascuntur, & propter velleris pretium pellib. integruntur. Pia. Blaterat hinc aries, & pia balat Ovis. Pinguis. Verg. 6. Aegl. Placida, Ovidius 13. Metam. Stercas ouis placida, Serenus. Item apud Textorem, Blanda, Canusina, Cornigera, Gracilis, Hirfuta, Imbellis, Immunda, Infirma, Mâsueta, Mitis, Mollis, Pauida, Saliens, Scabra, Tenella, Velligera. Οὐράνιος οὐες (λέοντες) ποιμένιοι εἰσὶν διεστοῦται. Iliad. quinto. Βίονος οὐες vocat Homerus per excellentiam præ cæteris anima- Ilibus, quod lana carum tondere soleant: Στόλη πίνεσθαι εἰς ἀπόγονον θεον, Varinus. Εἰρηνίων δὲ τὸν Οδύσσεα. Ni- tandri interpres Etilas dici oues (υλια μῆλα) arbitratur mites ac pingues, Cælius. Οἰς λάστος, Homerus. Ιφια- μῆλα, τὰ μῆλα, τὸν θεόν τοῦ Διόνυσου λέγει. Varinus: Et rursus, τὸν ιχνοποιὸν θεόν μῆλον, τὸν οὐράνιον τὸν θεόν τοῦ Διόνυσου λέγεται. Ηγετῶν διόνυσος, Ιφια, τὰ μῆλα οὐράνιον τὸν θεόν: hoc est, validæ pecudes (apud Homerum, sine quod carnes carum in cibo validos & robustos homines reddunt, (quod de caprinis priuatum legitur:) siue ipsæ 10 validæ ad sui corporis modum & obesæ, Varinus. Ιφια Hesychius interpretatur μελάλα, ιχνοποιόν, Στόλη ιέναι σφοδροῖς οὐρανοῖς: ιχνοποιόν βαδίζοντα. Κριον δὲ τὸ λιπαρόν, Suid. Ques iphias à Græcis per Διφυιούν dici inuenias quæ debiles sint, καὶ τὸν ιχνοποιόν, Cæl. ex Etymologo. Ιφια aduerbum, potenter & valide exponitur. Σφάλων πιά τε μῆλα, καὶ εἰπεῖσθαι αὐτας θεός, Orpheus Argon, Αἴσωνα μῆλα, Nicander Αργονα μῆλα, argenteæ pecudes, propter lanæ candorem: οὐράνιον δὲ θηλατίς τίθεται, Varin. Μήλοις ἀγρανώσιν θέσπεται, Dionys. Afer. Et alibi, Καὶ αὐτούντος γένος οἰνόν. dixeris autem οὐράνιον: non quasuis oues, sed illas quæ ruri magis & sub dio, quam in sta- bulis pascuntur, ut quarum minus pretiosa est lana. Λωσταν ἐνέων Βοτῶν, id est, ouium, Cratinus. Στρεψίμαλον τεθέατο, τὸ πιεστανόντες γονατεύοντες, Eustathius. Μήλα μαστίχα, in epigram. Οἰων ἀργενάν (i. λαρ- πεῖον). Scholia festes Hom. Iliad. γ. δις τειχίμαλος, Antipater in epigram. Τανακτονα μῆλα τὰ μακρόποδα, η τὰ τεγ- μήλια τὰ ποιβαδίζοντα, Eustathius.

Ouiaria, id est ouium multitudine apud Varronem, ut pecuaria. Hinc ouiaricus possessuum, apud Columel. Quoniā de ouiarico pecore satis dictum est, &c. Ouillus adiectuum in frequenti vsu est, præsertim Plinio, ouiu- nus ratum. Ex suillo, ouillo, caprino grege, Liu. 2. bel. Pun. Prorrigines capitis discutit fel ouinum, Marcellus: a- apud Plinium legitur, Porrigines capitis discutit fel ouillum. Ouilis apud Varrom (et Marcellum Empiricum:) Ut suillo pecori à fauonio ad æquinoctium vernum putant aptum, (admittendo:) sic ouili ab arcturi occasu vi- que ad aquila occasum. Et alibi grex ouilis apud eundem, ut & semen caprile. Mollestras dicebant pelles ouiles, quibus galeas extergebant, Festus. Οἰδίτον οὐρανέας, caro ouilla, Varin. Οἰοπλά όρη, montes idotiei pascuis ouium, in quibus oues verlantur: vel solitarij & deserti, ab οἰοπλά quod est solus, & πολεῖν versari, Var. Χώρων οιοπλά Ho- mer. Iliad. 9. Οιοπόλοι nymphæ apud Apollonium Argon. lib. 4. Vbi Orpheus, Ο nymphæ (inquit) siue celestes, siue terrestres (νατάρχονται,) siue οιοπλοι. Scholia festes interpretatur nymphas quæ ouium curam gerant, quæ & θηλυπλοι dicuntur. Οἰοφάγω σιδηρῷ μηλοντον, Hes. Var. Οἰοπλάτων, qui vestem nullam vel vinicam vel ex pelle ouilla habet, Hes. Προβατόν κρέας, caro ouilla. Αγρούσια τεθεάττα, in Hippiat. Προβατός, opilio: & τεθεάτ- ταν, κρεμανάν ανθεώπων, id est rusticorum, Suidas & Varin. Deriuata apud Pollucem, Προβατός, τεθεάττα, τεθεάτρια, τεθεάτρια ποιητική. Apud Varin. τεθεάττα oxytonum legitur, & exponitur τεθεάττων νομί- μοι καὶ ποιητοι. hoc est ipsa cura vel pastio & possessio ouium: quanquam νομίμη etiam possessionem significat. Προβα- τόνδης, stolidus, fatuus, qui ouis ingenium refert, ut ἀρνον, qui agnum. Βλαχακα, ένοι, τεθεάττων, Hesych. Προ- θεάττων καὶ qui vendendis ouibus negotiatur, τεθεάτρια ποιητική. Polluci. Probatopolæ nomine traducitur in co- mœdijs Lysicles quidam τεθεάτρια ποιητική, qui Aspasiam meretricem duxit, Hesychius. Est & probaticus adie- ciuum: unde probatica dicta piscina, vbi oues lauari solebant, antequam à sacerdotibus litarentur. Προβατορά- πον, qui dentes ætatis indices iam amisit, qui & λειπονόμων: (quod iam progressus sit & excesserit ætatem gno- 40 monum dentium,) Vari. in voce Γρύλων. Armenij qui genus a Phrygibus deducunt, πολυτελέατο sunt, Herodotus Composita multa à μῆλον & deriuata, superius retuli. Αργεῖα, τὰ πρεσπέλια τεθεάττων, loca in quibus car- nes ouille venduntur, teste Didymo, Etymol. Hes. Var. Πλεῖς propriæ agni sunt, synecdochice etiam oues: inde composita, πολυπλεῖς, πολυπλεῖς, &c. de quibus in Agno a. Βέκτης, τεθεάτρια, Varin. malum Βάκηλος, quod alibi interpretatur pro stolido: vide Baculus in Promptuar.

Aes antiquissimum quod conflatum, pecore est notatum, Varro. Seruius rex, ouium boumque effigie pri- mus as signavit, Plin. In vetustissimiis nummis, bouis aut pecudis aut suis signum incisum appareat, Plutarch. in Pu- blic. Mandrabulus inuento thesauro ouem auream primum consecravit Iunoni, secundo argenteam, tertio æream. Indenatum prouerbium, Στόλη Μαρτιφάτελα, de eo qui in deterius subinde proficiat, Varin. Vide Erasmus in prouerbio, Mandrabuli more res succedit.

Probata, ocimastrum: & probation, plantago, Nomenclatura apud Dioscoridem. Plantago minor folijs est lingua pecorum simillimus, Plin. Hinc & ζεργάλωσον quasi agnina linguam appellari constat. Arnophyllum vero cytisus est, herba fruticosa, Hes. Varin.

Catoblepæ seu gorgones, ut quidam scribunt, ouibus aut vitulis similes sunt, ut in inter Boues feros dictum est. Ques etiam inter cete sunt Aeliano. Exeunt & pecori similes bellæ ibi (ad Cadaram rubri maris peninsula- lam) in terram, pastaque radices fruticum, remeant, Plin.

Troglodyta pecorum nomina filijs indant, ut tauri, arietis, ouis, quod ab ijs non à parentib. alantur. A mi- nore pecore nomina habemus, Porcius, Ovinus, Caprilius, Varro. Ovinus Camillus senator antiquæ familiae, Ael. Lampridius. Seuerus Ovinum initauit ut pedes iter faceret, &c. Idem. Fabius Maximus ouiculus à placidi- tate dictus est. Oeagrus, (proprium viri, quasi ouis sylvestris, ut etiam Syagros,) Οἰαρές, Orpheum ex Calliope 60 genuit. Oilycus, Οἴλυκος, nomen viri apud Herodotum: historiam & rationem nominis explicauit ex Herodo- to in Lupo a. inter propria virorum. Οἴλη, filia Cephalii, vxor Charlippi, Suid. in Οἰαρές. Rhene, Πλιν., vxor Aiakis Oili, ut in Agno referam: vbi & Polyrhrenium Cretæ oppidum memorabo.

b. Πεθεάτρα τεθεάτρα, τὰ διπλά πεθεάτρα καὶ λειπονόμων, id est oues quæ in campis pascuntur, non in pratis, Hes. Var. Πεθεάτρα πινδα, τὰ διπλά νοιλα επιπετίδων, Hes. Πεθεάτρα, pars Atticæ apud Lysiam & alios rhethores, sic dicta quoniā habebat ouium pascua, Suid. Videntur lanæ eadem oues pediacæ vel pediacæ Græcis dici, quæ hirte vel colonica Latinis: vel pascales, ut Cato & Lucilius nominant, quasi pascuales, quod passim pascuntur: & soloces etiam dici possunt, ut lana solox quæ asperior est: montanum hircum atque solocem Lucilius dixit. Molliores vero oues ut Tarentinæ mollius pasci tractarique desyderant. Ques Pyrrhicæ de regis Pyrrhi nomine di- cuntur,

cuntur, sicut & Boues, vt in ipsorum historia pluribus exposui. Quem pellam in Theocrito nigram interpretantur, Cælius. Apica onis dicitur quæ ventrem glabrum habet, Festus eadem Varro mina. Quadrupedum interna Græci quandoque chordas vocant, sed & ouium crassius intestinum: vnde est apud Alexim chordarium, Athenæo referente, forma diminuta, Cælius. Αγρονέα στεφάνη legitimus in Hippiatricis cap. 64. intelligo autem acrocolia, siue coxendicem, das florile, quam partem in sic pernam vocamus. Ruellius vertit trunculos ouillos. Præcipue tamen in vngulis trunculisque suum, Celsus libro 2. vbi quidam dubitat an pro trunculis rectius legeretur pedunculis. Οἰωνή, ὁ τὴν περιστήν, Varinus: sed ouis bisulca est, & χριλῶν propriæ non διαλύεται. Ety-mologus sic dicit ait, quasi διαλύεται, ἐν διαλύεσθαι περιστήν, forte περιστήν. vide in c. vbi de excrementis. Οἰωνή, vbera ouium, Varinus.

c. Blaterat hinc aries, & pia balat ouis, Author Philomelæ. Palatum mons Romæ appellatus est, quod ibi pecus pascens balare consuererit, vel quod palare, id est errare ibi pecudes solerent, Festus. Bela oues nominaverunt antiqui Latini, vnde belare, (per onomatopœian à bee voce quam effrerunt,) Varro. Ouium vox, βληχή, βληχάθη, Σληχώμενοι, Pollux & Varinus. Βληχήσαντις, οὐ διαβάλλεται Βούτη. Hesychius. Μήτη (alij μητή, oxytonum) vox est caprarum, vnde μεταπίστι, μητίδην, de ouibus apud Homerum: de quibus posteriores Σληχάθη peculiariter dicunt, μητάθη verò de capris tantum, Varinus ex scholijs in quartum Iliados. Μητάθη proprie dicuntur capræ, πιληπίκης τε πέπλος ηδεις μητάθη λέγονται, ον idem τε βληχάθη, Eustath. Θίλειας οντικηγού εἴη μελανός τε περιστήν, Odyss. primo. de ouibus. Αν πεδίον βληχόντο, Theocritus Idyl. decimo sexto, de ouibus. Επανοεῶντες, Βληχάμενοι τε περιστήν, Αιγαῖον τε κυανεῶντας μέλη, Aristophanes in Pluto. Item in Vespis de pueris, Τε ἡ (πανδέλα) συγνήσθοντι ἀρχαὶ Σληχάτην. Et rursus in Pluto. Προτεΐνων βληχάτην. Βληχά, Φωνὴ περιστήν, Hesychius: communius est Σληχή. Όῶν τε βληχήν, Homerus. Βληχή, vox est ouium, Scholia in Iliad. d. Vide in Capra H. C. Βληχητα, (βληχητος, Varinus) απρίσ περιστήν, Hesychius. Βληχήματζ, Σατηνεβατάτης. Idem. Βληχάμην, idem quod βληχητος, Varinus: περιστήν τε νοτῆς φρεστος. Μαρδος δὲ ποιητης καὶ τὸ πεντε Σληχάθην πεπιπτένετε, Suidas ex innominato. Ιπποτερίτε τοῦ θεοῦ διαβάλλεται. Σληχάτη τε τενα, καὶ εδαμώς δὲ α, Eupolis apud Varinum: apud Suidam legitur, ταῦτα εδαμώς δὲ τε πέπλος, ex Scholijs in Nebulas Aristophanis: ego legerim, καὶ σωδεις τοὺς τε πέπλους, ut & sensus & versus constet. Βοήσαται βληχάθη, Φωνὴ τοῦ περιστήν, Hesychius, Varinus. Εη, τῷ αιματικῷ τῷ περιστήν φωνῇ. Στιθετήγητον Αἴγανοι. Κεφαλῆ, Καλλίδη, Καλλαρέ τε περιστήν Εη Εη λέγων Σατηνε, Suidas. Bee vocem esse ouium, & bela inde vocatas oues, & verbum belate, supra ex Varrone retuli. Βλεπόντες ή φωνὴ τε περιστήν, Hesychius, Varinus. Βουλγαραί οντικηγού de pecudum voce protulit Aeschylus, vt citat Strabo circa finem libri 14. Qui vocem emittunt similiter ouibus, ing. nio quoque oues referte iudicabuntur, Adamanitus.

Oues matrices Palladio, quæ agnos nutriunt, μητάθη Florentino. Adasia, ouis vétula recentis partus, Festus. Auillas, agnas recentis partus dicimus, Idem. Ouium vel portius agnorum in tenera ætate & intra primum annum nomina diuersa, in Agno requires, Αιδησα oues quæ geminos par-iunt, Varinus. Εγγαλον, περιστήν φωνὴ ζέλας ζητον, Hesychius, Varinus. Me docet ipsa Pales cultum gregis: vt niger alba Terga maritus ouis nascenti mutet in agna: quæ neque diuersi speciem feruare parentis, Pössit, & ambiguo testetur vtrunque colore, Idas pastor apud Calphurnium. Ouem capite bouis aliquando natam refert Aristotelles de generat. 4.3 In aula regis Galliarum anno 159. monstrum fuisse audio, anteriore parte Asini, posteriori ouis specie, ex Italia missum. Neque oues hædique petulci Floribus insultent, Vergilius in apum historia. Ouium simum διπλωτόν vocant, Pollux & Varinus in Αποτατησού. Οιαστόν apud Aristophanem in Lysistrate, ouis excrements, Cælius. Varino διπλωτόν, ιππην περιστήν exponitur: vide ne κρηπης potius quam περιστήν legendum sit, quanquam & Etymologus ιππην interpretatur. Pecudis simum cespoten vel oipoten vocant, Aristophan's etiam sinypen, Hermolaus si rectè legitur: ego quidem non oipoten, sed oipoton legerim, nec sinypen sed κρηπην: διπλωτόν enim excrementum ouium significare supra in G. dictum est in κρηπηi mentione. Διφυλλος vel περιστήν, excrements sunt caprarum & ouium, Galenus in Glossis & Varinus Γένη περιστήν διπλωτόν ιππην εμάτων διπλωτόν καθέστηκε, Theophylactus in epistolis. Βολεωνας Attici vocant loca in quæ iumentorum & ouium sumus reiicitur, Suidas. Επηθανης, ouis macra, λεπτὸν περιστήν, Hesychius, Varin.

d. Oues infestanteleone, αγγεστην (ἐπειδηλοι, πυκναι) ἐπ' αἰδηλοις περιχωτην, Homerus Iliad. ε.

e. Post maiores quadrupedes ouilli pecoris secunda ratio est, quæ prima fit si ad utilitatis magnitudinem referas. Nam id præcipue nos contra frigoris violentiam protegit, corporibusque nostris liberaliora præbet vestimenta, Columella. Magna pecori gratia in visu vellerum. Ut boues victum hominum excolunt, ita corporum tincta pecori debetur, Plinius. Ouium villis confectis atque contextis homines vestiuntur. Ερεσον id est lana, fit à primitiu ερεσον, Varinus. Niuem veteres appellabat ερεσον στέλεων, ac si lanceam aquam dicas, Eustathius in Dionysium Ερεστῶλαν Polluci, qui vendunt lanas. Ειροκέμη, ερεστρος, διπιελής, Hesychius Varinus. Ειρον Καλλίδης πελέκων (πέλων potius) πτενίζων, Ξεινων, Varinus. Ειροπίτης δις, Homerus: διπλός πέπλος εἰς ερεσον πέπλον δι τὸ ξεινεῖν, κειρεῖν, Varinus, Hesychius. Ειρον Καλλίδης πελέκων πονῶν, Varinus. Λινος, ερεσον lana, Aeschylus Eumenid. Μαλλων, τερεν, Hesych. Medorum aliqui pastoralē vitam exercent, Πάρεα καλλά νέμοντες αἱ λεβεστρέας πελέκων, Dionysius Afer. Hinc μαλλων, lanatus. Μαλλων ιδην, Αιγαῖον πολυπεριστήν εἶναι καὶ λαγης, Varinus & Hesychius. Amphimalli, tapetes aut vestes ytraque ex parte hirsutæ seu villosæ. Σύραν επιπ. επ' αἰδηλοις περιχωτην, οἰδηλοις περιστήν, Scholia in Aristophanis Vespas. Ibidem cum quidam de caunace barbarica veste dixisset, in quam talentum lanarum infumptum esset, subdit alter: Ουκέν εειλαλεν (εειλαλεν απώλειαν) οὐκέν εεχειλος πεπλος αλλεν διπλωτερον γι οιαιναλεν. Μηλον, τε εειλον, επιδηλον καρπος εισ τη (μηλον) περιστήν, Hesych. alij aliter. Νηδαλειον, οιαινον ιλιον. Hesychius Varinus. Οιδες αιδηλον, περιστήν αιδηλον, τετέσην εειλον (εειλαλεν, vel εειτηλον εειλον, Varinus) περιστηλον: Ouis flore, id est stragulo laneo, Ειδης οιαινον, περιστηλον οιαινον, καναλυμενον διος αιδηλον, Hom. sic etiam ipsa lana vocatur, Hesychius. Varin. exponit stragulum èlanis non simpliciter, sed floridum, τε εειλον επαινεθον. Aut quia lana veluti flos enascitur in oue, aut de lana præstantiore tantum & selecta accipitur, (vt florē farinæ dicimus.) Plura vide apud Varinum in αιδηλον. Στέψον τὸν κελέσαν φωνικόν διος αιδηλον, Theocritus in Pharmaceutria. Εύστροφος διος αιδηλον, Homerus. Εγκωμιον διος αιδηλον ιμινων Επ' αιδηλον αιδηλον, οιαινος ιονεις λέγον, Pindirus in Pythijs.

in Pythijs. Μύεται prima & tenuerrima lana ouis, Varinus in Αυρού. Αυρίνα, μάλακη, Hesychius. μάλακος, ἡ φύσις της περισσότερης καὶ οὐ πολὺ εὔστητη παχεῖσθαι, (forfex nimirum qua oues tenduntur), Hef. Varin. Πέπτην, πυκάσιν, καίρειν τὰ δέρματα. Ηλικα πέπτην περιφέρει των συντηρετών, Aristophanes. Πεπτύριον apud eundem, παχύ δέρμα, ξερόδερμον. Πεπτήσεις, qui lanas vellunt: πέπτην, peccere, πεπτέν & πεπτός, pelles ipsa, quæ & πεπτός alibi, Suidas. Αχαΐα, alias αχαΐα μαλακός, Hesych. Varin. Ηλακάτη, δέρματον περιγράψειν, Varin. Ηλακάτη, τὸ ἔλακα, τὸ ἐλάκαστρον εἰλέμνητον. Ιδem. Αφέντων, τάπασον τὸ ἐλακυσμάτων τὸ ἔλακα, Hesychius. Μηλεγά, αἴνανθρα γνωμένη τὸ τοιούτους των εριών τῶν περιβάτων, Hesychius. Varin. Ερέτης ἢ ἔλακα αὐτῷ καὶ διπλάσιος τοιούτους περιβάτων, Pausanias: vt ἐρέτης adiectum sit. Ερέα, η, lana apud Strabonem & Hippiatros. Ερεπτόν, ramus oleaginus lana obuolutus, arborum fructibus circumpendentibus, &c. vide Lexicon Graecolatinum. Σπόλια, τὸ περιθετικόν εἶδος διπλός τὸ οὐκελῶν των περιβάτων, Hesych. Lanis authoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, postes à nubentibus attingi iubentes, Plinius. Lancij plurimum in caudis, Plinius. Nec pinguis Gallicis Crescunt vellera pascuis, Horat. Carm. 3.16. Vellus elutriare dixit Plinius. Elutriare lintea ex Laberio apud Gellium pro lauare positum videtur, Cælius. Ouium lana mollior & subtilior reddetur, si depascantur agros vel nouales antequam aretur: & relictos frumenti culmos statim à messe: quod non solum lanam reddit meliorem, sed eadem opera agrifimo ouium stercorentur: & hoc præcipue in Anglia à diligentioribus obseruatur. Solox, lana crassa: & pecus quod passim pascitur non teatum. Titinnius, ego ab lana solocia ad puram (purpuram legit Perottus) data. Lucilius, Pascali pecore, ac montano hirco, atque foloce. Adulteros, vt Aelianus tradit, in Gortyna Cretæ deprehensos, lana coronabant, molitiae probro, atque ita per ciuitatem ad magistratus traducere moris erat, Hermolaus. Naccæ fullones dicti, vt quidam aiunt, quod omnia ferè opera ex lana nacce dicantur à Græcis, Festus: vide paulo infra in Pelle ouilla. Οιωτές, γράτιας διπλάσιοι, Hesych. & Var. Indumentum è lana si iusto breuius fuerit, longius fiet, si oretur aqua vnde egreditur balneū, deinde illinatur melle, Aggregator. Laneos pedes vulgo deis attribuunt, quod pedetentim & absq; strepitu ad ylincendas malorum iniurias procedant: quo exemplo pictor deo laneos calceos induxit, Cælius Calcagninus. Hinc & Saturnus per annum laneo vinculo alligabatur, vt apud Macrobius legitur.

Αριστοφοι, λαπάξαινωδιν: οι δέ περικτίν, καὶ μηλωταῖ, Hesych. Var. Σὺ δέ τοι ἀρχῆς ἀγαπᾶς τὸν τοῦ ἀρχελόφυσε τετρων, Aristophanes in Vespis: vbi Scholia, Αργεῖον τοιούτον καὶ ἄλλους. sunt enim ἀρχέλοφοι, pedes melotæ, id est pellis ouilla, quos ποδεῖνος vocant, iijque inutilis. Apud Suidam quoque legitur per ε in antepenultima. Αργακίς, vide in Agno. Βαΐτιον Varinus exponit melotam diphtheram; sisyrām: vide in Capra E. Βενάδες, pelles pecorum quæ morbo perierunt, vt Lacones vocant, Hesychius. Hircinas pelles & ouillas scribit Herodotus, biblos etiam dictos veteribus, quod papyri vicem impleuerint quandoque, Cælius: Hinc nimirum & codicellus, καδικεῖον, pellis ouilla exponitur Varino. Diphthera, pellis caprina propriæ: videtur etiam de ouilla dici posse: vide multa in Capra E. Δέρας, δέρμα τεφβάτη, Hesych. Δέρας κελεῖ apud Varinum legitur. Oris vel fimbrijs vestium quo minus attererentur, assuebant olim δέρμα τεφβάτων. Suidas in Πέτρα. Pollux catonacam crastam lanem vestem fuisse scribit, cuius oræ pellis caprina assueret. Περβάτη εὐρών αἰνεῖται, καὶ τὸ δέρματος αὐτῶν ἡρματική, Suidas in Επιπόνως. Τινὲς καὶ τεφβάτη εἰσὶν οἱ παλαιοί, Eustathius in Dionysium. Ιερέον, & poëticè ιερέων, καδίον, id est pellis ouina, Hesych. Varinus. Επει τόχης εἰδεῖ θεοῖς Αργιθλοῖς, Homerius Iliados χ. id est, Non enim ouillam aut bubulam pellem cursus præmium capiebant. Κόρον, (κόρη, Hesychius) καδίον, Δάκωνες, Varinus. Codicellus, vide paulò ante. Καδας, καδίον, pellis ouis, Varinus, Hesychius: interpretantur etiam τεππῆς, δοφταλμές. Vide Καδας apud Varinum. Καδων, καδιάριον, αργακίς, Pollux: Idem códion pellem ouillam interpretatur. Καδίον, σούνιον (σούνιον), ή δέρμα τεφβάτης χαλεπὸν σωματοῦ. Hesychius: τὸ δέρμα τοῦ ἐριοῦ δέρμα τοῦ καδίου καδίον. Caterum καδία, vel καδεῖα, & καδων Hippocrati, pro capite papaueris accipiuntur. Οὐτὸν τὸν δικτυλίῳ βελτιωτέρην, ή δὴ τοῦ τεφβάτης τὸ δέρματος τοῦ πονού, καὶ τοῦ καδίου, Varinus in Εργούμενοι. Εἰ σε μή μισθῶ, γνωμίλιον ἐν Καρανίνα καδίον, Aristophanes in Equitibus traducit enim Cratinum tanquam ebriosum hominem καὶ ἐνεργτὸν. Αραιόλιον οὐδὲν Καρανίνα καδίον, ιανταζούματα εὑρεῖν. Cudon pellem crudam significat, qua vice galeæ nonnulli solebant uti ad munienda capita: dicta est cudon quasi codon, à Græco καδίον. Spicula bina gerunt: capit his cudo-ne ferino Stat caustum, Silius lib. 8. Scipio contorquens hastam, cudone comantes Disfecit crines, Idem libro 16. Κύρινα, (Varin. oxytonum facit,) καδίον, Hesych. Μέτρον, καδίον, δέρμα. Nicandro, Hes. Varin. vide Πέτρον in inferius. Μηλωτὴ propriæ ouilla pellis est, sed vsipatur etiam pro caprina: Vide in Capra E. Μῆλα communiter quadrupedes omnes, vide quævis etiam pellis melota dicitur, Hesychius. Είναι δέ τοι μηλωτὸν τὸ τεφβάτη δορέψιν, φιλημονοῦ εἰναῖον ἐν Εὐρώπῃ, Στρατιὰ μηλωτῶν τὸ ἔχει, Pollux. Indocti quidam, vt qui glossas scripsit in epistolam ad Hebræos, melonem vel melotum animal id esse dicunt quod vulgo taxus vocetur, sed id meles Latinè nuncupatur, vt feles:) cuius pellis valde hispida, melota nominetur: vnde de sanctis quibusdam priscis legatur, Circumierunt in melotis. Sed profecto μηλωτὴ δοτὸν τὸ μῆλον, id est à pecore vocatur, & Græca originis est non Latina. Scoppa melotam interpretatur vestem ex pellibus ouinis, Italice zamarra, ciamarra. Naccæ fullones dicti, vt quidam aiunt, quod omnia ferè opera ex lana naccæ dicantur à Græcis, Festus. Νάκη vel νάκη, pellis, & propriæ caprina: hinc νακερίτας dicti, qui lanas ouim tendunt aut veillunt. Οαρη, μηλωτὴ, καὶ η σωτῆς ἐριοῦ δορέψ. η δὲ τοῦ μηλωτοῦ διά, (ora, fimbria), Hesychius. Varinus δὲ recte scribit ait per omicron: διά verò cum ο. ī ma gno per ectasim, vt rurisque pro melota siue diphthera. Vide etiam infra in Οα. Οαὶ & per synalcephen apud veteres Atticos διά. Ορχαντίτην δὲ τοῦ Ιεροῦ, καὶ τῷ διά μηλωτοῦ τοῦ δοφθοῦ, Hermippus apud Varinum. in Μῆλα & in Οα. Hoc obiter animaduerti, διά à plerisque scribi sine iota, quod tamen orthographia sub-scribendum monet: legitimus διά, quoque & οια. Οερη, μηλωτὴ. Οερη, καδίον. Οερη, μηλωτὴ. Καπτη, ημια δεργατι-νη, Hesychius, Varinus. Οια, diphtheræ, melota, Varinus tribus syllabis: sed Hesychius habet δια, bisyllaba-
rum, (vt Suidas quoq;.) Idem & Varinus δια; interpretantur τὸ τεφβάτων τὸ μηλωτοῦ δέρματος, hoc est pelles quibus

quibus ous p̄ opter pretium lanx integuntur, vt puriorum eam conseruent, vnde & pellitx sunt dicta, de quibus supra dictum in B. & in E. Eadem pellis, apud eosdem, εών (εών, Hesychio aspiratur) vocatur, η τοις τερθετικούς διφθέρους. Πέσιν, κάδον, θέρα, Suidas & Varinus: apud Hesychium πέσιν legitur, quod minus placet. Sed μέσον etiam apud Hesychium & Varinum, non recte pro πέσιν scribi videtur. Pescia in Saliari carmine Aelius Stilo dicit ait, capita ex pellibus agnini facta, quod Græci vocent pelles pesci (πέσιν) neutro genere pluraliter, Festus. Rhenus, πλευρα: Vide supra ab initio huius tractationis de pellibus. Σκύλον, θέρα, κάδον, η θέρα σίγητην, Hesychius Varinus. Ωμα, melota, diphthera, fimbria vestis, Suidas, & Varinus. Vide superius in Ωμα. Apud Hesychium scribitur ωμα paroxytonū. Ωμα, μηλωτή, λάρινξ, οὐρά, ζεύς, Hesychius, Varinus. Λέγνα, vel λέγνα & λέγνα, (apud Pollucem 7.13. λέγνα legitur, non probo) oras & extrema interpretor. Pellem qua succingerentur mulieres in balneis, vel qui illas abluebant, vocatam inuenio oam lutrida, nunc verò oam per se: sic verò dicebatur melota, hoc est pellis ouilla: vnde fluxisse nomen probabile est, hoc est λέγνας, id est ab ous, Cælius. Τινὲς τὸ Κέλωσιμόν τὸν λεγτείσαν, κατάδεσμον ηθὺς τελεταν, Theopompus. At Pherecrates instrumenta padotribicēs enumerans, ηλικὴν λεγμὴν τελεταν: id est, iam oam præcingit ei qui lauaretur, (vt non mulieres solum, sed etiam viros in balneis oas pudendis adhibuisse appareat.) Desumpsit hæc Cælius ex Polluce 7.13. & 10.47. Cæterum militibus, inquit ibidem Pollux, οα etiam pro mactra seruit: quod Hermippus insinuat in Militibus, dicens, Νικᾶς δὲ οα λαθίνη μάκτην: hoc est, Præstat autem οα (scilicet pellicea mactra) lapideæ mactra. Grammatici mactram interpretantur vasi doneum subigendæ farina. Ωμα τὸ ζεύτινον ξερῶν η θέρα πέραθεν. Λέγνας, (λέγνα potius,) τὸ εν τῷ ιματίῳ έκαπέρα μέρες, γάρ η πέρα η ωμα. Τινὲς τὸν καὶ τὸν λέγναν, sed δὲ vocatur etiam ouilla pellis cum lanis, Pollux 7.13. Quibus verbis hic sensus mihi constitui videtur: Ωμα vocatur extrema pars tunice utrinque, superior scilicet circa collum: & inferior, vbi fimbriæ aliquando assuntur, quas πέρας & οεπέκα vocant, vt Pollux ibidem scribit. Λέγνα verò ora sunt ab utroque latere, vbi tunica scilicet anterius aperta est secundum longitudinem. Sic quidem Pollux distinguit, Grammatici verò in Lexicis confundunt. Καλασίτη, τὸ λόχια (malim τὸ λέγνα) ἀκαλέστην οας, Hesychius, Varinus.

Aristæum à Nymphis aiunt in Co insula ouium boumque curam & scientiam didicisse, Heraclides. Opilio, quasi ouilio qui ous custodit. Etiam opilio qui pacit inter alienas ous, Aliquam habet peculiarem, qui spem soleatur suam. Sunt qui opilio scribant auctoritate Prisciani, qui dicit, o: breueri in hoc nomine esse conuersam in v. longam ex literarum affinitate. Utuntur voce opilio, Columella libro 7. de re rust. & Cato cap. 56. Venit & vopilio, Vergilius Aeglo. Armentarij & opiliones, Varro. Et alibi, Alius enim opilio, & aliis arator. Tria tantum genera sunt pastorum qui dignitatem in Bucolicis habent, bucolici, opiliones, & omnium minimi xpoli, id est caprarij, vt Ael. Donatus scribit, Opuncalo, quod opilionis genus cantus imitatur, Festus. Ποιμέν, pastor ouium, caprarum αἰτίλος, νομοῖς omnium pecorum, Varinus ex Polluce. Et alibi, Ποιμανεὺς proprie dicitur de ouibus, & ποιμέν ouium pastor, ηδὲ ποιμέν τοι μάτη ηγέτης quasi δικαιο. Ποιμανως, pastor Aeschylus: & grex ipse ποιμανεύον, Varinus. Ποιμάντων, poëticum est. Κανθέ, σὲ δὲ ηδέμηνος Διδύνης ηγέτης έλοντ. Ποιστ φερθεμένοιστ σωμάτεα, ηπετο δὲ αὐγῆς Αυλετής οε έπονος μήλων πέρα τόφε ηπετοσι. Δεσμούνοισι ημίστας αλεξέρης η κατέπεφνεν. Τιανὸς Φείδοιο Δυκαρετον Καθαροῦ, Apollonius Argonaut. quarto. Προβατός, opilio, Suid. Μηλατῶν, η ποιμένα, Βεοτίοις Μηλατη, ποιμένες. Μηλονομεῖς, ποιμένες. Μηλόσαμηλοθάτην, ποιμένες, Hesychius, Varinus. Μηλοβοτηρεῖς, Idem, Hesychius. Μηλονομεῖς, ονόματοι, Idem, Hesychius. Μηλόσατη, pascit, Hesychius. Μηλόσατη & διονύσος pro opilione apud Etymologum leguntur. Agni Græcè ποιμέν & αἴτιλα dicuntur, vnde αἴτιλος οεπέκαστος (apud Sophocle) η Πανορνια, synecdochicè: reperitur & ηγενεοσοτος, Varinus. Apud quem etia αἴτιλος οεπέκαστος inuenio, scribitur & εἴπων οεπέκαστος, neutrum probo. Versamus ous, Vergilius, id est pascamus. Versantur enim modo in hanc partem, modo in illâ, vbi latiora pabula se ostentant. Sie errare apud eundem pro pasci, quia id errando fit. Ποιητήρων τέτοιος η ητεπέπονα μῆλα, Homerus. Vocata autem ποιμέν, sibilum illum oris (τὸ συείτεν) quo pastores in gregibus agendis pascendis utuntur, Varinus in Ποιμέν. Pedum, baculum in curvum quo pastores utuntur ad comprehendendas ous aut capras pedibus: cuius etiam meminuit Verg. in Bucolicis cum ait, At tu sume pedum. Ποιμάντης, canes ouium custodes, Pollux.

Grex ouiaricus, pro ouium grege, Cælius. Ποιμέν, grex ouium, Scholiastes Homeri. Poëta etiam ποιμήνοις dicunt. Ποιμέν τετελετῶν Heliodorus protulit. Βενέλια, αἰτίλια, ποιμέν, η πατέρας ηγέτης, Pollux. Ποιμένων καὶ αἴτιλων διεπέρατο lupum cognominat Oppian. Ποιμέν & ποιμανια, Vide supra in a. Λείη, η τὸ θρεμμάτων ηγέτην, Hesychius, Varinus. Μαλέων, via qua ous incedunt, Ibidem. Μηλοπη, Idem.

Ouile, locus in quem ous se recipient. Datum secretò in ouilli cum his colloquendi tempus, Liuius. Tepidis in ouilibus agni, Ouid. 13. Metam. Incustoditum captat ouile lupus, i. Trist. 5. Eleg. Non lupus insidias explorat ouilia circum, Vergil. Albert plenis & ouilia mulétris, Nemesianus. Magica vanitatis videri potest quæ tradunt & de vespertilione, si ter circumlatu domui virus, per fenestram inuerlo capite infigatur, amuletum esse: priuatumque ouilibus circumlatum toties, & pedibus suspensum sursum in superliminari, Plinius. Si seu leonis liquefacto circuitus ouium inungatur (distilletur,) nunquam accendent ad eum lupi, nec alia rapacia, Rasis, Albert. In incendijs, si fumi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi traditur, nec recurrere ous bouesque, Plin. Caulæ à caro dictæ: antiquitus enim ante usum tectorum ous in antris cladebantur, Fest. Ac velutipeno lupus insidiatus ouili, Quum fremit ad caulas, Verg. 9. Aen. vii Seruus, Caulas, munimenta & septa ouium: est enim Græcum nomen, C. detracit: nam Græci aulas vocant animalium receptacula. Lucretius palati caulas dixit, id est meatus & foramina. Et rursum, Dispergunt animas per caulas corporis omnes. Stabulum ouium & caprarū, η ησαντει αἴτιος καὶ αἴτιος, vocatur αἴτιος & οπές, Poll. Αἴτιος tamen aliquando pro stabulo boum etiam & equorum capitur, vt in Boue dixi. Αὐλήτην, η τὸ κόπερα δηπιμελέμηλον η τετελετῶν, Hesych. Varin. Apud Apollonium, vt paullò superioris citaui, αἴτιος per ei. diphthonpum scribitur, διπτέρη ηπεύλεως, διάρροις: fit autem ab αἴτιος, Varinus ex Scholijs Apollonij. Latinè dicas stabularium, stabuli ministrum. Επωλης, μάνθρα βοῶν, η τὸ τετελετῶν αἴτιος, Suid. η ποιμένη αἴτιος, Hesych. Κλισία, η ηπεύλεως, η ποιμένη αἴτιος τὸ θρέμματα. Κλισίαν, τετελετῶν η βοῶν σετος: aliqui maiores valvas hostij interpretatur, quib' apertis iugū boū intromitti possit, Hesych. Dion καλον ouile interpretatur. Plura lege apud Var. in Κλισία, bis. Alias quidē ea vox casam significat, tugurium, tentoriū, domū seruilem. Scribitur etiam αἴτιος cum diphthongo. Μηλοβοῶν, μανθρῶν η τετελετῶν, Varinus: Sed magis probo, vt Etymologus scribit Μηλοβοῶν, ηδὲ τὸ μῆλα ιανεν εν αὐτῷ. Καμηλοβοῶν: η η χρονίας πλατης, Lycophron apud eundem. Σηκης quoduis stabulum, & templum apud recentiores, vt scribit Scholiastes in Iliad.

Publicola in ea lege qua animaduertit in eos qui minus consulibus paruisse, adeò popularis fuit, ut pro plebe magis quam pro patritijs lata videretur: quinque enim boum & duarum ouium pretium mulcta fuit: erat vero pretium ouis oboli decem, bouis autem centum. Cum enim nondum nummorum vsus ad Romanos per id temporis frequens esset, pecudibus & iumentis plecebat sartes. Ex quo inualuit ut patrimonia à pecudibus vsque in hanc diem peculia dicantur: in vetustissimis quoque nummis bouis aut pecudis aut suis signum in ciliis appareat, Plutarch. in Public. Multatio olim non nisi ouium bouumque impendio dicebatur: non omitienda priscarum legum benevolentia. Cautum quippe est, ne bouem priusquam ouem nominaret qui indicaret multam, Plin. Mulcta quæ suprema appellatur (inquit Gel. II. I.) vt pote qua nulla maior instituta fuit, in singulos dies duorum ouium, triginta boum: pro copia scilicet boum, pro que ouium penuria. Sed quum eiusmodi mulcta pecoris armentique à magistratibus dicta erat, adigebantur boues ouesque alias pretij parui, alias maioris: eaque res faciebat inæqualem mulctæ punitione ein. Iccirco postea lege Ateria constituti sunt in oues singulos æris deni, in boues æris centeni: minima autem mulcta est ouis vnius. Nunc quoque quando à magistratibus pop. Romani in ore maiorum mulcta dicitur, vel minima vel suprema, obseruari solet vt oues genere virili appellen- tur: ac nisi in eo genere diceretur, negauerunt iustum videri mulctam. Varronis verba quibus minima mulcta dicebatur à prætore sunt haec: Quando citatus neque respondit neque excusatus est, ego ei vnum ouem mulctā dico. Ouibus duabus multabantur apud antiquos (inquit Fest.) minoribus criminibus: in maioribus autem bus, nec ultra hunc numerum excedebat multatio: quæ posteaquam ære signato vti ciuitas ceperit, pccoraque multititia aut in curia corrumpebantur, vnde etiam peculatus crimen usurpari cœptum est, facta est æstimator pecoralis multæ, & boues centenis assibus, oues denis æstimatae. Inde suprema multa, id est maxima, appellatur, tria millia æris: item vicesis minoribus delictis. Et rursus, Peculatus furtum publicum dici cœptum est à pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse cœpit. Si quidem ante æs aut argentum signatum, ob delicta pœna grauissima erat duarum ouium & triginta boum. Ea lege sanxere T. Menenius Lanatus & P. Septius Capitolinus consules. Quæ pecudes postquam ære signato vti cœperit pop. Romanus Tarpeia lege cautum est, vt bos centussis, ouis de- cussis æstimarentur, Hucusque Festus: Multa etiam nunc ex vetere instituto bobus & ouibus dicitur, Varro. Apud Lusitanos, teste Polybio, vt citat Athenæus initio libri 8. ouis quondam duabus drachmis vænibat. Troglodytis vxores communes sunt, nisi quæ tyrranorum sunt: nam qui tyranii vxorem corruperit, oue mul- etatur, Strabo. Cappadoces Persis quotannis pendunt præter cætera, ouium quinquaginta millia, Medi duplum ferè, Strabo.

Μάλων τὸν ἔρβος καλὸν γλάγον, ^{τὸν} μὲν σιμέλων, Theocritus in epitaphio Bionis. Τὰ τῶν αεριζάσθων γίγαντας τὸν γάλακτον μέλει μοι Δημήτριον θῆμα, καὶ πιστεύων (cissibria vocat mulctra) τὸν αἰδηλό πῶς ἡπερίμετρα, In epistolis Theophylacti. Οὐ διατηρεῖσθαι σφαρεγγεῖσπ, Homerus. Cynocephalialunt ouillum & caprinum pecus, atque lac bibunt, Aelianus.

Blattæ (*erucæ* potius,) quas præscurides quasi porridas Græci vocant, ut Diophanes scriptum reliquit, hortis solent nocere: ergo ventriculum ouis statim occisæ non elotum, sed sordibus suis plenum, spatio quo abundant, non altè sed superficie tenus debebis operire. Post bidum reperies animalia ipsa congesta ventrem hunc replere. hoc cum iterum vel tertio feceris, genus omne quod nocebit extinguis, Ruellius. Hirundo ex ouium tergis floccos lanarum euellit, indeque suis pullis nidum quam mollissime substerit, Aelianus.

tergis noccis lanarum eadem, neque amplius. h. Crifamis quidam Cōus plurima possidebat pecora: & cum anguilla quādam quotannis superueniens prāstantissimam ouem ciabriperet, obseruatam tandem occidit. Et cum illa in somnio apparet Crifamidem vt ab eo sepeliretur moneret, re neglecta cum tota familia periit. Hesychius, & Saidas apud quem Crifamis per s. duplex scribitur. Pan munere niueo lanæ captam te Luna fecellit, Vergilius. Mutat fabulam, inquit Seruius. nam non Pan sed Endymion amasse dicitur Lunam, qui spretus pavuit pecora candidissima, & sic eam in suos illexit amplexus. Pan Mercurij filius (inquit Probus) quem Lunam concupisset, & haberet optimū pecus, poscente ea partem pecoris pro concubitu, dicitur pollicitus, & duas partes fecisse gregum, quatum alteram candidiorem sed lanæ crassioris, Lunam deceptam candidiore, deterius pecus abduxisse, ut poëta significat.

De oue in Co insula quæ leonem peperit , dictum est in Leone H. C. Festis diebus oues purgandæ la-
næ gratia lauari non licet, licet autem si curatione scabies abluenda sit : quamobrem Vergilius non simpli-
citer festis diebus oues fluuiu mersare coricesum scripsit, sed fluuiu salubri, Macrobius. Pastores ouilia, oues &
pecudes purgabant fumo ex sulphure, rosmarinumque ac herbam sabinam & laurum cremabant, Gyraldus. Et
alibi, Syntagma 17. Si oues, inquit, lustrarentur, alia à supradieti ratio fuit : nam pastor summo diluculo aqua
oues inspergebat, & sulphure herbaque sabina & lauro igne succensis, circum circa ouilia suffibat, cumque facio
carmine milio & libo cum lacte & sapo Pali deæ sacra faciebat. Hoc suffimento pecora piari, & morbos depelli &
tabem putabant. Vergilius (in Bucolicis) cum loqueretur de filio Pollionis, id quod ad principem suum specta-
ret, adiecit : Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice, iam croceo mutabit vellera luto. Traditur autem in
libro Hetruscorum, si hoc animal insolito colore fuerit indutum, portendi imperat ori rerum omnium felici-
tatem. Est super hoc liber Tarquinij transcriptus ex ostentario Thusco : ibi reperitur, Purpureo auróce colore
ouis ariésue si aspergetur, principi ordinis & generis summa cum felicitate largitatatem auget, genus propaginem
que propagat in claritate, lætioremque efficit. Huiusmodi igitur statum imperatori in transitu vaticinatur, Ma-
crobius. De oue quæ lupum occidit, vide in Lupo h. Oracula captantes in ouium pellibus dormiebant, Ouidius
in fastis.

Magna & pecori gratia , vel in placamentis deorum , vel in vsu vellerum , Plinius . Hecatombe , inquit Iul. Capitolinus , tale sacrificium est : centum aræ uno in loco cespititiæ extruuntur , & ad eas centum fues ,

fues, centum oues mactantur. Persina boum, eorum ouiumque greges, & aliorum omne genus animalium in locum quendam saltuosum vel nemorosum è regione (εἰς τὴν περιφέρειαν ὁρμάδα) præmisit: patim ut de uno quoque genere hecatombe ad sacrificium fieret, partim vt inde epulæ populo exhiberentur, Heliodorus lib. 10. Exsacrificat hostiis balantibus, Cicero i. de diuin. Pecudem spondere sacello Balantem, Iuuenalis Sat. 8. Iosias rex immolauit boum chiliades XII. & ouium chiliades XXXVIII. Suidas. Oues & arletes Agyptij non immolat, sed capras, alij contra, vide in Capra H.h. Victimæ antiquis hæ frequentes fuere, ouis, suis, bos, capra, gallina & anser: quas cum immolabant, nisi puræ integræque fuissent, & lecta ad rem diuinam, minus proficere putabant. Fuit quidem priscis opinio, vt ex hœdis potius & agnis hostiæ fierent, quam ex cæteris: quia hæ mites & cicures essent: ideo etiam ouilli pecoris hostiam maximam, non ab amplitudine, sed quia animi esse placidioris viderent, pontifices dixerunt. Sunt qui scribant, (vt Suidas in voce Θύσι) sex tantum ista iam enumerata animalium genera in sacrificiis veteres adhibuisse: quorum sententiam nos nec approbamus, nec refelliimus: nam apud auctores plura invenimus, sed variis in locis & ritibus, Gyraldus. Ambiguae oues in sacris quæ dicerentur, Bebius Macer, qui Fastos dierum scripsit, ostendit: ait enim, Iunoni eas quæ geminas parerent, oues sacrificari cum duobus agnis altrinsecus alligatis: & has ambiguias vocatas, quasi ex vtraque parte agnos habentes: quam sententiam est secutus Plae. Fulgentius ad Chalcidium. Varro tamen abigenam bouem dictam ait, quam circum alia hostiæ constituerent, Gyral. Oues lecta dicuntur, quæ ad sacrificandum exceptæ sunt, vt porci eximi, & boues egregij vel eximi. Mactant lecta de more bidentes, Vergil. Εὐτημα, pecora quæ defunctis sacrificantur, quod ceruix eorum incidatur: quæ vero diis cœlestibus sacrificantur, illorum ceruix (ἀνακλατην) sursum torquetur. Vel εὐτημα sunt pecora (περιελατην, oues) castrata: huiusmodi enim pecudes (oues & alias) mortuis sacrificabant, vt pote steriles 20. sterilibus: dijs vero non castratas, sed integras & testibus præditas: Καὶ μινυνούσιν ταῦτα κύνεφας εὐτημα μῆλα Καὶ Ηγρων εὐτημα μῆλα, Etymologus & Varin. Ταῦτα περιελατην θυματη, ερετια, ερεπα, ερημα, διλεχηρος ουρη, &c. Pollux. Observant peritis sacrorum, & cum his grammatici, quod sterilibus pecudibus & iuueniis Diti sacra fieri sunt solita, Gyrald. Maximam hostiam ouilli pecoris appellabant, non ab amplitudine corporis, sed ab animo placidore, Fest. Ceruaria ouis dicitur quæ pro ceruia immolabatur, Idem. In hostijs eam dicebant aruigem, quæ cornua habeat: quoniam est cui ouis mari testiculi dempti, & ideo vt natura versa veruex declinatur, Gyrald. Syntagmate 17. ex Varrone de lingua Latina. aries quidem olim ares & aruigus dicebatur, vt Varro ait. Δεξιμόνιον θεῶν εἰσὶ βωμοι, διὸ τὸ σέλεχθιν, τὸ τυρμαλα μῆλα, Etymologus & Varin. Hic quidem Δεξιμόνιον etiam interpretatur επηκούσιον ηλαρεῖον θεῶν. Dicuntur & Δεξιμόνιοι ερεπα, apud eundem, Μηλοσφαγεῖ, pro θεῶν, pecora immolare poëtis. Μηλοσφαγεῖν τε ένθυσιον εἰσὶ ιεράζονται, Aristophanes in autibus. Μηλοσφαγία sacrificia fuere ab ouibus iugulandis nuncupata, Gyraldus post Hesychium. Clitus dum sacrificia perageret, à rege vocatus, omisso iis regem adiit. Tres illum oues ex immolandis hostiis consequuntur. Quod prodigium conspicatus Alexander, accedit ariolis Aristandro & Cleomanti Spartano aperit. His dira portendi affirmantibus, illicet pro Clito instaurari sacrificium iussit, &c. Plutarchus in Alexandro: subiicit autem historiam Cliti ab Alexandro occisi cum statim post sacrificium non perlitatum, vino largius hausto multa in Alexandrum nimis licenter dixisset. Pausanias in Arcadicis Cleombroto Lacedæmoniorum regi in Leuctris Boeotis signum huiusmodi accidisse scribit: Solebant Lacedæmoniorum reges pecora secum educere in bellum, vt diis ante pœlia litarent: præbant autem capræ duces itineris ante oues: quas (capras) pastores catædes (κατοιδες) appellant. Lupi tunc impletu in gregem facto, illæsis ouibus in solas capras grassati sunt. Ocum aliqui, alij bouem victoria potiti immolare consuerunt, Valturius 12. 2. Inter ea dum lanatas, tornumque iuueniū More Numæ credit Iouis ante altaria, Iuuenalis Sat. 8. Kal. Febr. Ioui Tonanti bidens victimæ siebat: idibus vero Ianuarij, veruex. Legi etiam qui flaminis vxorem scribat, omnibus nundinis Ioui arictem maestasse, Gyrald. Bidentes oues quæ dicerentur, vide supra in 8. Idulis ouis dicebatur, quæ omnibus idibus Ioui mactabatur, Fest. Sunt qui existiment idus ab oue iduli dictas, quam hoc nomine vocant Thusci, & omnibus idibus ouis immolatur a flamine, Macrobius. Idibus alba Ioui grandior agna cadit, Ouidius. Cum Samijs aurum furto sublatum ouis iuuenisset, Mandrabulus Samius Iunoni ouem consecravit, vt Aelianus scribit, Gyrald. Nueam Reginæ ducimus agnam, Iuuenal. Apud Thusas in Aegypto, ubi Venus cornuta colebatur, vacca illi immolabatur, & in Nitriota præfectura ouis, Gyrald. Plutoni de nigra pecude rem diuinam faciebant, Gyrald. Inter ea nigras pecudes promittite Diti, Tibullus. Velleris atri agnam, Verg. Et 3. Aen. Nigram hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam. Et 4. Georg. Et nigram mactabis ouem, defunctorum Eurydice. Et 5. Aen. Huc (ad campum Elysium) casta Sibylla Nigrarum multo pecudum te sagina ducet. Et 6. Aen. de expiendo insculo, Duc nigras pecudes, ea prima piacula sunt. Et in carmine deuotionis vrbiū & exercituum, legimus: Ouibus atris tribus. Nigrum pecus Plutoni immolabatur per similitudinem, vt aliae quadam victimæ alijs dijs vel persimilitudinem, vel per contrarietatem, Séruius. Vacca sterilis immolatur propriæ (την κατω οικειον, lego οικειον) inferis (dijs) propter sterilitatem: sic & ouis non solum nigra, (ουν μέλας) sed nigerrima, propter tenebras infernales, Varin. in Στρατηγ. Οιστειδης αρχη τερετην λαδην, ει τηλωνη μέλαναν τη τερετην μέλανη, Διονησης οιοντην αδην. Menelaus Iliad. v. Vbi Scholia, Soli tanquam mari & splendido deo, agnus album immolari conueniebat. Terra vero, agnam feminam & nigram. Nos vero, inquit Menelaus, alium agnum immolabimus Ioui, (nimurum xenio) cum & ipsi in Troia peregrini essent. Meminit etiam Varinus in Aene. Nestor Iliados n. exploratori adituro Troianorum castra, promittit à singulis optimatibus Græcis singula dona danda, nempe ouem nigram & grauidam, διν μέλαναν Θηλην τοπιφύλων: vbi Scholia, Nigram, quia nocte ibat: grauidam vero per symbolum boni ominis, vt fructuosum ei iter foret. Rubigo deo vel Robigini deæ, ad arcendam ex segetibus rubiginem, veteres mente Aprili extis canis & ouis sacrificabant, vt Ouidius in Faftis scribit, Gyrald. Paci Aristophanes victimam facit ex oue, vt superius in a. retuli Epit. 10. appellabant sacrificij genus, ubi post bouem Mineruæ sacrificatum, Pandryso ouis sacrificabatur, vt scripsi in Boue h. Βεπεωσον, genus sacrificij ex centum ouibus & boue uno: vide plura ibidem. Lustrari exercitum, nisi sue, oue & tauris, qui puri essent, non erat fas, &c. Vide in Sue h. in sacrificio Martis ex sue. De solitaurilib. vbi immolabantur, taurus, verres & ouis vel potius aries, dicam in Ariete. Τεττιλα η ιερειαν ζων, Αιον περιβατων και ταιρειη των ειδων και αιονος και περιβατων, η και περιβατων και τερετην γνωμην ενοια, Eustathius. Apollonia, quæ in sinu lonico est, sacras Soli oues fuisse, Græci scribunt, qua interdiu secundum fluuium pascerentur. Noctu vero stabulantes in antro quodam, ab urbe non procul custodirent delecti viri, diuitiis & genere inter populares splendidissimi, singulis annis singuli. 70. Quod ex oraculo quodam Apollonia oues eas permagni facerent. Proinde Euenio (vt fertur) vaticino vigilias edo-

lias edormiente, contrucidatis ouium plerisque (sexaginta, Herodotus) lupis grassantibus, publico Apolloniatae rum decreto, quum se is minus tueri quiuisset, est exoculatus, Cælius ex Herodoti nono, vbi haec historia copiosius describitur. Solis oves in Sicilia pascebat Phæthusa iunior filia Solis, boues vero Lampetie, ut canit Apollo nius libro quarto Argon. Mala aurea Hesperidum; ouiesne an pomia fuerint, require supra in a. Samij ouem venerantur: quoniam aurum eis furto sublatum ouis inuenit: quare Mandrabulus Samius Iunoni ouem consecravit, Aelian. Saitæ & Thebani ouem colunt, Strabo lib. 17. Deus animalia quædam, quæ colit & veneratur Aegyptus, vt boues & oues, in cibo Iudæis permisit, ut superstitionem istam contempnere discerent: Et rursus interdixit iis, quibus Aegyptii nimium gulose vescuntur, vt carne suilla, Procopius. Aegyptij bouem & ouem propter vtilitatem & fructum coluerunt, Plutarch. in libro de Iside. Lanatis animalibus abstinet omnis Mensa, Iuuinalis Sat. 15. de Aegypto. Soli Aegyptiorum Lycopolitæ ouem edunt, quod à lupo etiam, quem deum existimant, devoretur, Plutarch. in libro de Iside.

PROVERBIA.

Diogenes Cynicus opulentum quandam, cæterum indoctum, ouem aureo vellere dixit οὐεῖσταν χρυσόν, Erasmus. M. Sillanum, vt tradit historicus Dion, Caligula vocare solebat χρυσὸν τεχνίαν, Cælius. Videntur autem allusisse ad arietem quo vetus est Phrixus, cuius vellus aureum factum fabulantur. Extat huius argumenti etiam Alciati emblemata, inscriptum, Diues indoctus:

Tranat aquas residens pretioso in vellere Phrixus,   *Et flauam impavidus per mare scandit ouem.*
Equivid id est? Vir sensu hebeti, sed diuite gaza,   *Coniugis aut serui quem regit arbitrium.*

Sed de hoc ariete eiusque vellere, plura in Ariete habemus. Ovis cultrum; Ovis tibi μάχαιραν, subaudi reperit: In eos dicitur, qui ipsi reperiunt quo pereant: (θητῶν ἀλυστελῶς σφίσιν αὐτοῖς ξεωμένων, Suid. forte addendum τῶν δέρημάν). Quidam pro oue capram efferunt. Vide, Capra gladium, inter proverbia ex capra. Prius lupus ouem ducat uxorem, Πείρην λύκον μηδενοῦ: Vide supra in proverbiis à lupo sumptis. Item illa ibidem, Ouem lupo committere (unde factum nomen proprium οἰλυκόν). Ouem lupis relinquere: Nunc & oues vltro fugiunt lupas. Custos ouium præclarus, lupus, Cicero. Ouitum mores, Ποοεῖσταν ηθοί: In stupidos ac stolidos iaci solitum. Aristophanes in Pluto, Αλλὰ τεχνάτης βίον λέγει. Ouicula milii vitam prædictas. (Quam vero simplex, stolidum & iners ouis ingenium sit, in D. explicauimus.) Et in Vesputianax recordiam populi Atheniensis, oues illos vocat, Επιληπτικήν τεχνάτην συγναθητικήν. Plautus in Bacchidibus, Quis has huc oues adegit? in senes stultos. Huc respiciens Origenes enarrans Leuiticum, ouis immolationem interpretatur affeetuum stultorum & irrationalium correctionem, Erasmus. Πρεβατίς Εἰον ζῆν θητῶν μαρῶν νεκρῶν πάντων τοῦτο τεχνάτης έργαζεται καὶ ζῆ. ή Διά 30 τὸ άδρανές, Suidas & Scholia in Plutum Aristophanis. Ouium nulla utilitas si pastor absit; Πρεβατίς (si addas ρ, erit senarius) εδὲν διελέγεται ὁ ποιητὴς απῆ. Admeton adagium οὐαρχέαν rem esse omnium pernicioſissimam. Nihil recte faciunt ministri, nisi adiutor herus. Inutiles discipuli, quoties abest præceptor. Inutilis populus, nisi principis authoritate gubernetur, Erasmus. Huc spectat illud in Sacris, Terra commouebitur, eritque tanquam drama agitata, & ouis quam nemo colligit, Esaia 13. Intrabunt ad vos lupi rapaces in ouium vestitu, Aetorum 20. Vide supra in Lupo post proverbia profana. Videt lupum venientem, & defertis ouibus fugit; lupus autem rapit ac dispergit oues, Ioannis 10. Germanorū proverbia: Die nacht sind alle schaaf schwartz; Oues noctu nigra sunt omnes: Sublata lucerna nihil interest inter mulieres. Der wölff isst auch wölfein gezeit schaaf, Lupus ouem quamuis numeratam deuorat: Non curat numerum lupus.

Apologi. Ouis alens catulum lupi: Vide in Lupo proverbiū, Lupi catulos ale. Lupus cum Pastores in tugurio ouem edentes vidisset, propius accedens dixit: Atqui ego si idem facerem, quantum cieretis tumultum? Aesopus in Symposio Plutarchi, in Pittacum qui quamuis legem tulisset aduersus ebrios, ebrietatis tamen vitiū ipse non declinabat.

DE ARIETE.

A.

Aries dux est ouium, non castratus: nam cui adempti sunt testiculi, vervex vocatur, de quo dicens mox post Arietem. Isidorus & alij recentiores veruecum cum ariete imperite confundunt. 50 (אִיר ail & eel, scribitur etiam לְאֵל eel sine iod, Geneseos 15, vbi Septuaginta vertunt κέρας, Chaldeus dikerin, arietes: Arabs אֲבָשׂה kabsha. (בְּבָשָׂה Hebrews, Kabshah, cum aspiratione in fine, ouem vel agnam significat.) Persa كَرْمَرَيْنَرَمِيْشْ Kar, plurale Karim, (quæ vox etiam Græcis pro oue accipitur: vide supra in Oue a.) David Kimhi exponit Kebes, id est agnum: item eelim & athudim, id est arietes & hircos. Tropo etiam arietes dicuntur machinæ bellicæ Psalm. 37. ubi Hieronymus monocerotes reddit, Septuaginta οὐειθῆναι, Abraham quidam agnos, quidam valles. Deuteronomij 32. Arabs vertit כָּרָב, baraph, (Leuitici undecimo Persica translatio pro oue habet, barah.) Persa پهربهان pharbehān, Septuaginta ἔρων, Hieronymus agnorum. Plura vide supra in Oue A. Lesan alhamel, id est lingua arietis, & est plantago, Andr. Bellunen. Vetus quidam glossographus habet, Afel alkame pro lingua arietis, corruptis opinor vocibus. Maraches, id est fel veruecisis, Syluat. Aries hodie vulgo in Græcia nominatur κέρας: Italice montone vel ariete: Gallicè belier, vel ran: 60 (Illyrij quidam veruecem vocant beran) Hispanice carnéro: Germanicè vvider, et si quidam hammel interpretantur, nos hammel vocamus veruecem. (Bellunensis lesan alhamel interpretatur linguam arietis apud Auicennæ.) Sed vocabulum vvider à multis communiter vsupatur pro oue mire siue castrato siue non castrato, quamobrem differentiæ causa aliqui non castratum nuncupant hoden vvider: castratum vero heil vvider. In Heluetia quidam arietem ramchen, veruecem vvider. Anglice ram, vel tup.

B.

Dearictibus Tarentinis vide supra vbi de ouibus Tarentinis dictum est capite quinto. Oues & arietes magni sunt apud Indos: horum caudis amputatis oleum exprimit, vt dixi in Oue B. In Tartariae regione Camandu (in Scythia, Gillius) arietes non minores asinis sunt, cauda tam longa & lata, ut triginta librarum pondus æquent: pulcherrimi, pingues, & in cibo optimi, Paulus Venetus 1.22. Vartomannus 2.5. scribit in ædibus regis A-70 rabum

rabum fuisse præpinguem veruecem, cuius cauda adeo obesa fuerit ut libras quadraginta appenderet. Et eiusdem libri cap. 9. Prope Reame (inquit) vrbem Arabię felicis, veruecum genera reperiuntur quorum caudam animaduerti pondo esse librarum quadraginta quatuor. Carent cornibus, adeoque sunt obesi ac pinguis, ut vix incedere possint. Et capite penultimo, Circa Zeilam vrbem Aethiopię verueces nonnulli ponderosissimas trahunt caudas, ut pote pondo sedecim librarum. His caput ac collum nigrant, cætera albi sunt. Sunt item verueces profus albantes, quorum cauda cubitalis est longitudinis, modo elaborata vitis: palearia ut bubus à mento pendent, quæ humum propè verrunt. Et 6.7. Circa Tarnasari vrbem Indię tanta est pecudum copia, ut duodenii verueces singulo aureo vaneant. Conspicuntur illic rursus verueces alii, cornua haud absimilia damis habentes, nostris longè maiores ferocioresque. Caudæ veruecum in peregrinis quibusdam regionibus tantæ sunt, quantus nullus apud nos veruex. Contingit hoc, quia humidissimum est hoc animal, & inter quadrupedia frigidum. Cumque cætera ossa extendi nequeant, ne pinguedine propria obruiunt animal totum humorem in caudam transmittit, fitque carne & pinguedine immensa extensis etiam ossibus ac nervis non parum, quæ humida natura velut & pisces semper incremento apta sunt, Cardanus. Allie est cauda arietum præpinguis, ita ut quandoque circiter deq[ue] libras appendat, Bellunensis. Coraxorum lanitium omnium pulcherrimum est, vnde admissarii arietes talento emuntur, Strabo libro lib. 3. Όνειρας, aries sylvestris, vel asinus, κλιμάξ, Suidas & Varin. De cornibus & aliis aliquot partibus arietis & electione eius dicitur sequenti capite. Arietes statim cornuti: vide supra in Oue B. Obscurus quidam citat tanquam ex Aristotele hæc verba: In Libya citò apparent cornua in capitibus arietum: & secundum Homerum, arietum etiam foemine cornuta sunt. Sed apparet pro cœris falso interpretem translatisse arietes, ex Hebraica scilicet vel Arabicâ lingua: nam eel vel ail arietem significat, ail ceruum: scribitur utraque vox ipsiusdem literis לְאֵיל, vt nisi puncta accesserint non sit discernere præterquam ex sensu. In Septentrio[n]e alicubi arietes mutili sunt, Obscurus. Arieti cornua in modum circuli replicata, Idem. Convoluta in anfractum cornua arietum generi ceu cestus natura dedit, Plin. Apud Rhætos (ut ex amici cuiusdam literis nuper accepi) arietes prouectæ etatis, puta sex aut octo annorum, ad priora cornua producunt alia veluti adnatæ parua, bina vel terna vel etiam plura. Idem scribit in Italia genus quoddam arietum esse, quod natura & ab inuite extate quaterna aut sena aliquando gerat: sed hos imbellies esse, tenui ac infirmo corpore, lana inutili. Rhæticis vero, quos dixi, minorilla cornua non ante quintum aut sextum annum adnasci, primis interim semper prōficientibus robore & crassitate: eosdem robustos ac feroce esse, & à pastoribus aliquando ad pugnam hostiliter concurrentes inequitar. Verueces quatuor cornibus insignes vidimus, Cardan.

C.

Blaterat hinc aries, & pia balat ouis, Author Philomelæ. Emissarius equus, aries, & huiusmodi, qui emissus sit in solitudinem, vel qui ad generandam sobolem emititur, Valla in Raudensem. Legitur hæc vox in Biblijs: sed Latinus admissarium dixeris, pro eo qui ad sobolem generandam foeminis admittitur. Quos arietes submittre volunt, potissimum eligunt ex matribus, quæ geminos parere solent, Varro. Et rursus, In primis videndum, ut boni feminis pecus habéas, id ferè ex duabus rebus potest animaduerti, ex forma, & ex progenie. Ex forma, si arietes sint fronte lana vestiti benc, intortis carnibus pronis ad rostrum, rauis oculis, lana opertis, auribus amplis, pectore & scapulis & clunibus latis, cauda lata, & longa: animaduertendum quoque lingua ne nigra, aut varia sit, quod ferè qui tales habent, nigros, aut varios procreant agnos. Ex progenie autem animaduertitur, si agnos procerat formosos. Non solum ea ratio est, inquit Columella, probandi arietis, si vellere candido vestitus, sed etiam si palatum, atque lingua concolor lanæ est. Nam cum haec corporis partes nigrae aut maculose sunt, pulla vel etiam varia nascitur proles: idque inter cætera eximie talibus numeris significavit: idemque, qui supra.

Illum autem, quamvis aries sit candidus ipse, Nigra subest vdo tantum cui lingua palato,

Reice, ne maculis insuscit velleris pullis Nascentum. Vna eademque ratio est in Erythræis, (erythris, id estrutulis, vt ipse exponit 7.2.) & nigris arietibus, quorum similiter (vt iam dixi) neutra pars esse debet discolor lanæ, (discolor lana potius, vel discoloris lanæ,) multoque minus ipsa vniuersitas tergoris maculis variet: ideo nisi lanatas oues emi non oportet, quod melius vnitatis coloris appareat: quæ nisi præcipua est in arietibus, paternæ notæ plerunque natis inhærent. Habitum autem maxime probatur, cum est altus atque procerus, ventre prōmissio, atque lanato, cauda longissima (& lata, Crescentiæ,) densique velleris, fronte lata, testibus amplis, intortis cornibus, (curtis cornibus, pronis ad rostrum, lana opertis auribus, amplio pectore, scapulis & clunibus latis, velleris depresso:) non quia magis hic sit utilis (nam est melior mutillus aries) sed quia minime nocent. Intorta potius quam surrecta & patula cornua: quibusdam tamen regionibus, ubi cœli status vuidus, ventosusque est, capros, & arietes optauerimus vel amplissimis cornibus, quod ea porrecta, altaque maximam partem capitis à tempestate defendant. Itaque si plerunque est atrocior hyems, hoc genus eligemus: si clementior, mutillum probabimus marem: quoniam est illud incommodum in cornuto, quod cum sentiat se velut quodam naturæ loco capitis armatum, frequenter in pugnam procurrit, & fit in foeminas quoque procacior. Nam riualem (quamvis solus admissurus non sufficit) violentissime persequitur. Nec ab alio tempesliuum patitur iniri gregem, nisi cum est fatigatus libidine: mutillus autem, cum se tanquam exarmatum intelligat, nec ad rixam promptus est, & in Venere mitior, Hæc Columella. Sed quomodo arietis petulci sequitiam pastores repellant, dicam in D. Mense Iulio, inquit Palladius, arietes candidissimi eligendi & admittendi sunt, mollibus lanis: in quibus non solum corporis cædor considerandus est, sed etiam lingua, quæ si maculis fuscatitur, varietatem reddit in sobole. De albo plerunque nascitur coloris alterius: de fuscis nunquam (sicut Columella dicit) potest albus creari. Eligemus arietem altum, (&c. vt Columella,) ventre prōmissio & lanis candidis eto: etatis primæ, qui tamen usque in octo annos potest utiliter inire. Arietes (inquit Florentinus) esse debent bene compacti, asperctu pulchri, splendicantes (χαροπτέρη, vide in Leone B. qualis hic color sit) oculis, fronte hirsuta, venustis cornibus sed exiguis armati, auribus lana dæsa interctis, lato dorso, testiculis magnis, colore vndique vno. Pro diuersitate coloris venarum sub arietis lingua, agnos etiam colore variare aiunt: alij ad colores venarum sub lingua ouis hoc referunt, vt dixi in Oue C. Arietis lanam sequitur tota generatio ipsius, Albertus. Arietum maximè spectantur ora: quia cuius coloris sub lingua habuerit venas, eius & lanitum est in feetu, variumque si plures fuere: & mutatio aquarum potusq; variat, Plinius. Hinc est nimurum quod Didymus scribit, Volunt arietes perpetuo aqua eadem vti, non peregrina & aliena.

Aries per dimidium annum dicitur dormire super latere vno, & per dimidium super altero, Albertus. Sex hybernos mensis in lævum latus iacens quietem capit: contraque ab æquinoctio verno in dextrum incumbit:

sic ad utrumque aequinoctium cubandi rationem mutat, Aelianus. Idem scribit Macrobius, arietem soli confitens ut in h. recitabo. Sed falsum hoc videtur laniis nostris cum ab utroque latere maculati aries, & ex incubitu sordidati nunquam non sint.

Aries, tauri & hirci per libidinem afferantur: qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascuntur, coitus tempore dissident, & alter alterum libidinis rabie inuidit, Aristot. Aries quibus sis visurus ad foetoram, bimestri tempore ante fecerendum, & largius pabulo explendum, Varro & Didimus. Aliqui duobus ante incensibus aries a coitu reuocant ut faciem libidinis augeat dilatio voluptatis. Quidam coire sine discretione permittunt, ut hoc eis genere per annum totum foecuta non desit, Palladius. Sunt qui toto anno lac & agnos habere studentes, coeundi tempus in singulas anni partes digerunt multifariam. Commodissima ad coitum in arietibus etas, à secundo anno usque ad octauum, in ouibusque similiter, Didimus. Vide in Oue C. Ante admissuram diebus triginta arietibus ac tauris datur plus cibi, ut vires habeant, Varro. Cum redierint (arietes admittendi) ad stabula è pastu, ordeum si est datum, finnt firmiores ad laborem sustinendum, Varro. Auditus coitus putatur ex cibis fieri, sicut viro eruca, pecori cepa, Plinius. Aries reddentur validi ad coitum, si cepa eorum nutrimento miscentur, nec non polyphorus & polygonos herba: qua quidem pecora cetera ad Venerem etiam excitant, Didimus. Polyspori herbæ alibi in Geponicis in capite de piscina mentio fit, his verbis: Vbiique autem plures habebis pisces, si polysporum, polygano similem herbam, contusam aquis nutrientibus pisces inieceris. Andreas à Lacuna polysporum & polyphorum, eandem esse herbam putat, qua vero sit non explicat. Polyspermous etiam & qua polygonus vocatur herba, animalia ipsa reddent multis modis foecundiora, Quatilij in Gepon. 17, 4. de tauris. Polygonos quidem altera mas est, qua vulgo centum nodia vocatur, altera foemina caudæ equinae similis. Galenus marem non nihil astringere ait, præcellere vero in eo aqueam frigiditatem, ita ut in secundo gradu vel principio tertij refrigeret. Ad eadem facere foemina, sed ignauius, qua forsitan ratione etiam foemina in hoc genere dicitur, non qua aliæ plantæ sexu distinguuntur. Polygoni vero nomen utraque habet à frequentibus geniculis: quanquam gonos etiam semen significat, quo plurimum abundat mas. Cæterum quomodo herba adeò refrigerans & astringens non nihil mouere coitum possit non video: contrarium enim ratio ostendit. Videtur sane vulgus superstiosum arrepto omne vocis, quasi polygonos ab augenda genitura foeturave dicere, stolidam istam de eius facultate opinionem propagasse. Ego polygonato potius, quod vulgo sigillum Salomonis vocant, vim libidinem citandi tribuerim, polygonis vero fistendi. Polycriton, aut polycaron (ut alias legitur) Hippocrates vocat, quod Dioscorides crataegonon, cui ad conciliandam in homine foecunditatem mares etiam generandi vim esse alij etiam authores literis mandauerunt. Satyrij genus erythraicon arietibus quoque & hircis ad Venerem segnioribus in potu datur, Plin. Aries & capri, sicut & cetera propriam habent vocem tempore libidinis, qua vocant & alliciunt foeminas: quod si aquam falsam biberint, citius ad coitum mouentur, Isaac in diætis particularibus. Arieti naturale agnas fastidire, senectam ouium consecrari, & ipse senecta melior, illis quoque utilior, Plin. Arietis etas confert, Albert. Apud eundem corruptè legitur, naturale esse arietia agnas & proœctiores diligere: legendum, non agnas sed proœctiores. Persequuntur oves seniores, ut pote coeuntes citius, iuniores vero post illas, Didimus. De coitu arietum vide nonnulla etiam in Oue C. Inter autores ferè constat, primum esse admissuram tempus vernum Parilibus si sit ouis matura: si vero foeta, circa Iulium mensem. Prius tamen haud dubie probabilius, ut messem vindemia, fructum deinde vineaticum foecuta pecoris excipiat, & totius autumni pabulo satiatus agnus ante messtimam frigorum, atque hyemis ieunium confirmetur. Nam melior est autumnalis verno, sicut ait verissime Celsus: quia magis ad rem pertinet, ut ante æstivum quam hybernum solstitium conualefac: solusque ex omnibus animalibus bruma com mode nascitur: Columel. Admittendi sunt mense Iulio, ut nati ante hyemem conualefiant, Pallad. Serotini foetus mense Aprili signentur. Nunc etiam prima est admissura, qua excellit, arietum, ut agnos iam maturos hybernum tempus inueniat, Idem. Tempus optimum ad admittendum, ab Arcturi occasu ad Aquilæ occasum: quod qua postea concipiunt, finit vegrandas atque imbecillæ, Varr. Admissura prima fit mense Aprili (ut dictum est:) aut etiam Iulio: secunda post medium Octobris, ut pariant circa principium veris nascentibus herbis, Crescentien. Tardius ne coeant. nocet enim. Dextro arietis testiculo præligato, (vel exciso, Albert.) foeminas generant, leuo mares, Plinius. Et alibi, Ar. dextro testic. præligato oves tantum gigni quidam scripserunt. Idem de tauris fertur, teste Didymo. Si quis masculum malit nasci quam foemina, aries admittat, dum contra flatus Septentrionales, die existente tranquilla, grex pascitur: si vero foemina, contra Austrum, Græcæ tamen legitur, Austro spirante retro, οὐτε διαστολὴ: cum de Septentrionalib. dixerit κατανοήσο). Id quod in ceteris etiam cunctis animalibus locum habere videtur, Didimus in Gepon. 18, 3. Plura vide in Oue C. Cum oves conceperunt, rursus aries fecerendi sunt, Varro. De veruece, id est ariete castrato, mox post Arietem dicam, & deinceps de Agno & Musrone, quem Albertus ex capra & ariete generari scribit. Libidinis tempore pugnat aries pro ouibus, & aduersarios cornibus impedit: ut vero commodus & fortius id faciat, retro cedes ac resiliens impetu renouato in hostem fertur, Obscur. Germani forte ab impetu isto feriendi subinde repetito, arietem vivider appellantur: significat enim ea vox repetitionem. Veruex à viribus dictus est, quod cæteris ouib. sit fortior, vel quod sit vir, id est mas (confudit enim veruecem cum ariete:) vel quod vermes in capite habeat, (sed hoc falsum esse scribit Albertus) quorū pruritus ad pugnam & impetum feriendi excitetur, Isidorus. Veruex, id est dux gregis, fortissimè cornibus percussit, & durissimæ effrontis, Albert. Ex Rhato quodam nuper accepi, pastores aliquando virginem columnam arietibus concurrentibus manu tenentes intermittere, quam illi secundo statim concursu minutatim collidunt. Arietis etas ad progenerandum optima est trima: nec tamen inhabilis usque in annos octo, Columella & Pallad. Duces pecoris ad quindenos interdum annos protrahunt vitam, Aristot. Vide in Oue C. plura de etate & vita eorum. Ouium & boum duces plus temporis quam cæteri viuunt, vsu exercitij & copia pabuli, Aristot.

D.

Singulis ouilibus singuli duces constituantur, qui quoties suo nomine à pastore vocantur, antecedunt quod ab ineunte etate facere assuescunt, Aristoteles. Sectarius veruex, qui gregem agnorū præcedens ducit, Fest. Aries naturali feritate dextro pede terram percutit, quando irascitur, aut stupet vel timet: & hoc maxime libidinis tempore, Obscurus. Capri vel arietis petulci sauitiam pastores hac astutia repellunt, mensuræ pedalis robustam tabulam configunt aculeis, & aduersam fronti cornibus religant: carnes ferum prohibet à tixa, cum stimulatum

mulatum suo istu ipsum se sauciatur. Epicharmus autem Syracusanus, qui pecudum medicinas diligentissimè conscripsit, affirmat pugnacem arietem mitigari terebra secundum auriculas foratis cornibus, quā curuantur in flexu, Columella. Ferocia eius cohabetur, cornu iuxta aurem terebrato, Plinius & Albert. Ne incurrit aries proximè ad aures ipsas cornua cius pertundito, Florentin. Pecora minimè inuadet lupus, si duxtori dicto squillam appendenteris, Anatolius. Aries lupum fugit etiamsi nunquam ante viderit, Albert. Si elephantus feritate effertur, statim ad arietis conspectum mansuetus, (impetu & furorem remittit, Plutarchus,) Aesculapius & alij: Plura vide in Elephanto D.

E.

Pelles arietum rubricatas, Exodi 25. Hieronymo interprete. L x x. habent *άρνατα κερας ἐρυθρανιδία*. Oium vel arietum pelles sibi substrauisse dormientes quosdam, vt per quietem oraculis siue somniis instruerentur, dixi in Capra E. Arietis pudendum quidam miscent escæ ad mugiles capiēdos. Arietes inter se cornibus decertantes tempestatem aut frigus minantur, vt in Oue E. ex Arato retuli. Arietes ultra solitum salientes, si capitibus concuriant se, tempestatem demonstrant.

F.

De carne arietum vide quædam in Oue. Hircorum caro tum ad coquendum, tum ad succum bonum generandum, est deterima: hanc sequitur arietum, posttaurorum. Porro in ijs omnibus carnes castratorum sunt præstantiores: senum autem pessima, Galenus libro 3. de alim. facult. Hædorum caro minus excrementitia est quam arietina, (forte agnina,) Auicenna. Arietina validior est & minus humida quam ouilla, & concoctu difficultior. Iuniores minus humidi minusque viscosi sunt: & caro eorum agnina ac ouillæ præfertur: nam si bene concoquunt laudabilem & multum sanguinem generant, maximè castratorum: est enim calida & humida, temperata, & candem ob causam boni saporis. Improbatur in senecta, (tum alijs, tum castratorum ferè magis.) Nam cum ætas ipsa proiectior corporis habitum refrigeret, multò magis refrigeratur in castratis. Anniculi laudantur à moderata temperie, minus humida scilicet quam lactentium, & sicciora quam iuuenium: itaque caro eorum melior & concoctu facilior habetur: sanguinem gignit meliorem, vitilis præcipue iuuenibus calidi ac siccis temperamenti, & ijs qui calidas sicciasque regiones habitant, Iliaac. Eubulus apud Athenæum in Fabula quædam inter cæteros delicatores cibos, nominat *κέρας δέρχεσ*, id est arietis testiculos. Nostri etiam in quatuor partes discessit testibus singulis, binas earum in singula è ligno verucula infingunt, & in craticula torrent: sunt qui omento etiam inuoluant, per se, vel cum saluia, vt sit in iecinoribus ouium aut arietum. Sale conditi arietis pulmo, maxime vetusti, difficulter & grauitate à ventre exuperatur, Aëtius 9.30.

Medulla arietis non castrati inter venena numeratur, humanæ naturæ adeò contraria, vt memoræ functionem aboleat, resistunt ei carnes phasiani, Arnoldus in libro de dosis theriacal.

G.

Cur pelles recenter detractæ, maxime que arietum, verberum vulneribus & vibicibus admotæ, & oua super confracta, prohibent vleera ne consistant, inquirit Aristoteles problematum 9.1. Vide supra in Oue G. ab initio. Emplastrum de pelle arietis ad hernias siue entero cleas à recentioribus quibusdam medicis commendatur, & describitur, præsertim ab Arnaldo de Villa noua: & in aliquot pharmacopolarum officinis paratum reperitur. Illud etiam commendat Mich. Alysius eodem feliciter vsus. Inhiberi Venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis, adalligatisque pelle arietina tradunt, Plinius. Et alibi, Gallinacci dexter testis arietina pelle adalligatus partus continet. Arietis vellera lota frigida ex oleo madefacta, in muribus malis inflammationes vulvæ sedant: & si procidant, suffitu reprimunt, Plinius. Lana ariet: nigra intincta in aqua, deinde in oleo, & supposita locis dolorem tollit: & suffumigata, ante prolapsam vulvam reprimit, Sextus. Pugnacis arietis è medio cornuum lanas suffitas, impone loco dolenti in hemicranio, dolorem sedat, Nicolaus Myrepsus: Alij cinerem huius lanæ ex aceto ponunt, vt mox dicetur. Lais & Salpe canum rabiosorum morsus leniri aiunt, & tertianas quartanasque febres, menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali inclusio, Plin. Et alibi, Partus adiuuari putant, si in arietis lana alligatum cucumber sylvestris semen inscientis lumbis fuerit, ita vt protinus ab exitu (scilicet foetus) rápiatur extra domum. Lanam arietis de fronte velles & cōbures in operculo olla nouo, & in mortario confricabis, atque ex aceto fronti inlines ad capitum dolorem, Marcellus. Arietinorum vellerum cinis cum aqua mixtus & appositus, incommodis veretri repugnat, Idem. Verendorum formicationibus verrucisque medetur arietini pulmonis inaffliti扇anes: cæteris vitijs vellerum eius vel sordidorum cinis ex aqua, Plinius. Arietis de capite lanam, à coxis & à testiculis, passim suspendas, perfectè discutit tertianas, Sextus. Sanguinem siflit ex ariete succida, articulos extremitatum: (id est manum & pedum hominis) præligans, Plinius. Arietis quam pinguisimæ lana, plena suis sordibus combusta & in puluerem redacta, prodest plurimum si eo cinere ex aqua locum inguinum perfriacaueris, Marcellus. Caulis ius ex carne arietum priuatim aduersus cantharidas valet, Plinius. Caro arietis adusta utiliter illinitur morphæ & impetriginæ. Confert etiam morsibus serpentum & scorpionum, & algerarat, & cum vino canis rabiosi. Cinis eiusdem medetur albugini oculi, Auicenna. Adeps veruecinus similem suillo vim habet: hystericas aut ani causas utiliter curat, & ambustis auxiliatur, Obscurus Dioscoridem citans. Sepo arietis scabiem vngue admixta sandaracha, & subinde rade: hoc & ad perniones facit, sed cum alumine mixtum, Sextus. Furunculis mederi dicitur seuum arietis cum cinere pumicis & salis pari pondere, Plinius. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipue ex ariete, scuum ex nitro, Idem. Fel arietis cum seuo, podagræ lenit, Plinius & Marcellus. Cornu arietis vratur, cincisque eius cum oleo conteratur, atque inde dera sum caput frequenter vngatur ad Crispandum capillum, Marcellus. Item peccen factus de dextro cornu arietis si caput peccinetur, aufert dolorem capitum de dextra parte, si vis de sinistra, fac de sinistro cornu & valeat, Idem. Ad mentis alienationem & desipientiam vitio cerebri obortam in manuscripto quodam codice Germanico tale medicamentum reperi: Caput arietis nondum experti Venerem, uno istu amputatum, cornibus tantum demptis integrum cum pelle & lana in aqua bene elixabis, tum aperto cerebri eximes, & addes aromata, cinnamomi, zinziberis, nucis moschatæ, macis, caryophyllorum ana vnciam semis. Horum pollinem cerebro admiscebis in patella ad prunam non magnam diligenter agitando ne aduratur, quod facile fieret. Curabis autem ne nimium desicceretur, sed ita coquatur ne siccus fiat vitulino cerebro ad cibum parato. Sat coctum fuerit, vbi bene commiscueris ad prunam. Sic conditum seruabis, & per triplum æstro quotidie ieiuno dabis, ita ut horis post duabus ci-

bo potuque abstineat. Sumi potest cum pane, vel in ovo, vel exiure, vt cunque modo deudretur ab aegro. Danda interim opera, ne loco lucido aeger sit, & vt ad quatuordecim dies eodem victu vtatur, quo vii solent quibus detractus est sanguis: & vino caput tentante abstineant. Sunt qui breui tempore iuentur, aliqui sex demum vel octo septimanis a sumpto medicamento. Consulti autem fuerit medicamentum a tribus mensibus repeti. Magna vis & pulmonibus arietum, excrescentes carnes in ulceribus ad qualitatem efficacissime reducunt, Plinius. Pulmo ariet. calidus adpositus carnes excrescentes in vulneribus exsequat & reprimit, Marcellus. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, praecipue ex ariete, Plinius. Liuentia & suggillata pulmones arietum pecudumque in tenuis conserti membranas, calidi impositi, emendant, Idem. Liuores & suggillationes pulmo arietis concisus minutatim & impositus, statim sanat, & nigras cicatrices ad candorem perducit, & a calciamentis lassos pedes sanat, Sextus. Attributus calciamentorum sanat agninus pulmo, (de quo idem Dioscorid. scribit,) & arietis, Plinius. Pernionibus & ruptis pedibus pulmo ariet. impositus, omni asperitate levigata molestiam tollit, Marcellus. Liquoris arietis, quem de pulmone concoquens, stilla superposita claviculam, qui in manibus nascentur aut in veretro, illita tollit, Sextus. Verendorum formicationibus verrucisque medetur arietini pulmonis inaffati sanies, Plinius. Arietini pulmonis dum in craticula assatur succus exceptus, myrmecias quae in veretro nasci solent, vnitio sua purgat & discutit, Marcellus. Arietis liquor qui a pulmone decocto destillat, tertianas & renum morbum in eis natum sanat, Aesculapius. Pulmo agninus vel ariet. virtut, & cinis eius cum oleo imponitur, vel ipse crudus ad motus pernionum vsceribus vtiliter alligatur, Marcellus. Ad phrenesin, Pulmo arietis calidus extractus imponatur capiti, iuuat, Theophr. Contra pestilentem morbum ouium: Ventrem arietis cum vino coquens, & aqua admixta ouibus in potu dabis, Albertus. Arietis fel aurum dolori, qui est ex frigiditate medetur, Hali Fel arietis cum seu (suo) podagras lenit, Plinius & Marcellus. Fel veruecinum lanis adhibitum & in umbilico positum ventrem soluit infantium, Obscurus Dioscoridem citans. Comitilibus morbis viles tradunt testiculos arietinos in ueteratos, tritosque dimidio denarij pondere in aqua vel lacte a fini hemina. Interdicitur vni potus quinis diebus ante & postea, Plinius. Arietis testiculi oboli tres potati cum aqua, caducis medentur, Sextus. Cinis feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutis linteolis, vlcera cacoethè sanat, Plinius. Vngulæ ariet. cinis cum melle, muris aranei morsum sanat, Plinius: Valerianus imponendum exprimit. Somno ascendo, in febri præsentim, Dilue præterea glomeramina (pilulas simi) quæ gerit intus Clava aries inter geminæ coxendie vmbreas, Inde soporati ducentur gutture potus, Serenus. Fimus veruecinus cum aceto ut cataplasmum impositus, maculas nigras emendat, nascentes clavos corporibus tollit. Ignem sacrum impositus curat, ambustis medetur, Obscurus Dioscoridem citans. Chiron Centaurus ei animali (iumento) quod profluvio attico (vox corrupta) cooperit laborare, ita ut viridis ei vel pallidus per nares humor erumpat, ex lotio humano aut arietino duas cotylas cum vino & cyatho olei rosacei putat esse miscendas, & per nares, quæ humorem funestum egerunt, digerendas. Quam curationem & pulmoni sanitatem, & naribus siccitatem præstare confirmat, Vegetius I. 7. Arietis fordes quas inter femora habet, cum aristochoria & myrrha æquis partibus potato, ad regium morbum optimè facit, Sextus. Plinius fordes aurum & mammarum pecudis denarij pondere cum myrræ momento & vi ni cyathis duobus morbo regio resistere scribit.

H.

a. Aries qui eam dicebant, ares, veteres nostri aruiga, (sic Græcæ ἄρεια λαίριος, Hesychius) hinc aruigus. Hæ sunt quorum in sacrificijs exta in veru coquuntur, quas & Accius scribit, & in Pontificijs libris videmus, in hostijs eam dicunt aruigem, quæ cornua habeat: quoniam is, cui oui mari testiculi dempti, & ideo ut natura versa veruex declinatum, Varro de lingua Latina. Videtur autem locus deprauatus. Aries dicitur ab aris: quod hoc pecus primum in aris gentiles immolarint, Isidor. Alij obscuri arietem πάρητιν τινα αρέτιν deruant, hoc est à virtute, quod robore corporis & animi fortitudine ouibus præstet. Ego ab ἀρειος voce Græca potius deduxerim. Neffrendes arietes dixerunt, quod dentibus frendere non possint, Festus: Sed forte arietes non castrati significantur, ad veruecum differentiam: nam, ut idem scribit, sunt qui nefrendes testiculos dici potent, quos Lanuini appellant nebrundines, Græci νεφός. Præferti nefrones. Aut forte arietes adhuc teneri: nefrendes enim infantes sunt nondum fredentes, id est frangentes. Varro & Fulgentius potcos propriæ nefrendes vocari aiunt, qui non amplius lactent, neandum tamen fabam frendere possunt. Pecoris maritus lanigeri, portitor Helles, Phrixæus maritus, apud Martiale pro ariete quo quis leguntur. Coniunx ouis lanigeræ, Ouidio: & laniger absolute pro ariete, Eudem Metam. 7. Ouem veteres genere masculino dixerunt, vide in Oue a. Ibix in Biblijs ponitur, ut videatur, pro capræarum genere vel ariete, Obscurus. Nos veram ibicis historiam dedimus supra inter Capras sylvestres: nec enim aliis est ibix vel ibex, quam qui vulgo capricornus dicitur. Ipse aries etiam nunc vellera siccatur, Vergil. in Buc.

Ois apud veteres in masculino genere, vide in ox inter epitheta. Aries cornibus maxime valet, & apud Græcos οὐρανὸς (al. κάρας) νεισις appellatur, Macrobius. Κελεύθητος ἡμέρας οὐρανοῦ επιον, Suidas & Varinus. Aliqui deruant πάρητιν κενειδητην τείχας, &c. vide Etymologium. Deduxeris etiam, quæ Etymologi conjectura est, πάρητιν νοειν τοιητην δεινην περιβάτων. Aratus quidem primam produxit, ut & Homerius bis Odysseæ nono, & Diony whole Aferis. Αροι δὲ οὐρανοῖς, οὐροὶ καὶ άροι. Ουρανὸς τοιητην, οὐρανοῖς, οὐροῖς οὐρανοῖς, οὐροῖς πομαντηῖς ημεροῖς χνοῦται τοιητην, Theophylactus in epistolis. Κελεύθητος, parvus aries, Hesychius, Varinus. Αγρεῖος ouem marem significat, ut τερεψη capram marem, Varinus. Didimus quidem in Geoponicis 18. 3. Αγρεῖος ponit pro agnis: sed doctiores hoc reprehendunt. Istrus in dictiōibus Atticis ouem in prima ætate vocat ἄργα, deinde ἄρνη, deinde αρειος, postremo λεπτηνον. Vocabatur & μοχλας, aries trimus, Eustathius & Varinus. Αγρεῖος, aries trimus, Hesychius. Oues adultæ Græcis vocantur οὐρανοῖς κενειδητην αρειος, Varinus in Τερψη & Αγρεῖος item Ammonius in differentijs vocum. Eustathius quoque in Homeriū scribens testatur αρειος non agnum, sed arietem esse. Αρειος non est αρειος, id est agnus, (inquit Varinus) sed prouecta iam ætatis aries: ut confitat ex ariete quo seruatus est Ulysses, qui cum adultus & matura ætate esset, a poeta in differenter αρειος & οὐρανοῖς nominatur, à Polypheimo οὐρανοῖς πεπτων. Locus est Odysseæ nono, vbi poëta, Αγρεῖος οὐρανοῖς μηλῶν οὐρανοῖς αρειος πεπτων. Et alibi, Αγρεῖος μηλῶν πεπτων πησουμαῖον, Ουρανοῖς μηλῶν πονον. Fit autem οὐρανοῖς οὐρανοῖς αρειος, ut αρειος αρειος, & similia, Varinus. Porro Αγρεῖος penanflexum nomen est mensis.

ster, oues mares, id est arietes Homerus Odysseus nono. Ἀρσενα μῆλα, id est pecudes masculæ, Ibidem. Aries qui-
tem dux, Græcis est κέλος & κτήλος, Pollux, Suidas. Leonem viri multi flagellis domitum, Αἰνὸν κένο πέλαγον ἀπε-
κλιον ἀπέχεσθαι. Oppianus. Apud Varinum scribitur etiam κτήλος & σίλος, neutrum probo: quanquam postre-
sum apud Hesychium quoq; reperio. Kelos quidem, vt ego iudico, arietem simpliciter significat, κτήλος vero
semper gregis ducem. Hinc etiam adiectiū capitur, & exponitur ab Hesychio & alijs, πηδωσίς, περάσθησ, ουνίης, ι-
γέμων: hoc est, mansuetus, mitis, familiaris, dux. Κτήλα τ' οὐει βεργάν, & mansueta oua comedens, id est mansue-
tarum ouium, Nicander in Theriacis. Ιερέας κτήλον Αφορμήτας, Pindarus in Pythiis: ubi Scholia, Homerus arietem
gregis ducem κτήλον appellat: sed alia huius etymologia est apud Pindarū, nempe à verbo κτίσαι, quod
est nutritre: nam & alibi dici δειπνός, pro sue in montibus nutritio. Et hic igitur κτήλον vocat τὸ σωτηρεῖον.
μέλον, τὴν σωτηρίην, καὶ εἰδομένον τῇ χειρί. Sic alibi verbum παλλάσθαι usurpat pro πηδωσίδι id est mansuetacere,
Ἐγενούμενος κτήλονται καὶ περιλαβούσθαι, συλληθεῖσα, (σωτηρίην εἶναι vel σωτηρίην πινῆται po-
tius, id est conciliare sibi, & fauorem ac benevolentiam alicuius in se convertere, aliquem demulcere,) Hesychius,
Varinus. Κτήλος, δικεύθητος καὶ πηδεῖσθαι, εἰς τὸ ποσθόμα, ὃ ἀποτελεῖ περιπετειώδης. Hinc κτηλών (lego,
ἐκτομόφυλος,) apud Paulaniam, familiaris alicui. Et κτήλον verbum apud Herodotum in Clio, Οἱ φειδίστοις ἐπε-
κτινόσαντο τὰς λοιπὰς τὴν Αμαζόνων: hoc est placatas & conciliatas sibi uxores duxerunt, vt Eustathius exponit in I-
liad. tertium. Ceterum Κτήλος penansflexum proprium nomen viri est, quem Porphyrius dicit fuisse Louis ne-
potem, Λούσιον, Varinus. Εκτήλον, (lego paroxytonum, vt sit participium præter. pass.) σωτηρεῖον, σωτη-
ρίς, Hesychius, Varinus: id est placidi, familiares, vt cœlios, id est aries dux gregis pastori familiaris est, Etymolo-
gus. Εκτήλον (lego, ἐκτινόσαντο, quanvis non admittente literarum ordine) πέρας καὶ σωτήρας μετεχεῖσι
σωτήρ, Varinus. Nicandri interpres cœlias dici oues arbitrantur, mites ac pingues, Cælius. Χοὶ πατέρες κτήλον ἔμ-
πορια, Hesiodus. Αερχα, ouis mas, Hesychius, Varinus. Sic Latinis olim aruiga, vt superius ex Varrone scripti.
Ἐπράσινος, κέλος, Hesychius. Θερμός κέλος, Idem. Τελον, aries hircus, Hesychius, Varinus. Δεδυάνω, κέλος, ηγεμών, II-
dem. Elephanti ex animalibus maximè exhorrent hircum, cerasten, poreum, Volaterranus ex Horo nō fallor: ce-
rasten equidem non alium quam arietem intelligo: qui ab elephanto visus etiam furente, mitem & mansuetum
eum reddere fertur. Nec ineptum ei fuerit nomen cerastes, id est cornutus: quod cornibus maximè valeat, unde
& verbum arietare Latinis factum, ab hac potius animante quam alijs cornutis quanquam longè validioribus.
Nostrarietem vocant hermannum, id est gregis maritum: Usurpatum etiam pro viri nomine proprio, per ba-
ptismum imponendo.

Epitheta. Aries corniger, petulcus, pugnax, trux (apud Claudianum in Epithal. Honorij:) tortus, celer lani-
ger, perfultans, præceps, bellator, Nepheleus: villosum, petulans, Textor. Laberius poëta vocabat arietes reciproc-
cicornes & lanicutes, quod reciproca habeant cornua, & cutem lana opertam. Ἀρσενες διεῖσθαι, εὑρεθεῖσες, θλασ-
ματοι, Καλδοὶ τε μεγάλοι πειδονεφες (μέλαν) εἰρθοντες. Homerus Odysseus nono. Kelos πέρας, πέτων, Ibidem.
Κελος αὐτολόκερος, sic Plato Comicus vocat arietem magnis cornibus, præditum: nam vocabulum αἴτης non
ad intemperantiam solum veteres refertur, sed ad magnitudinem quoque, (nimirum vt luxuriari de plan-
tis, μαχίσθαι, οὐλομανεῖν,) Suidas & Varinus. Plura vide paulo inferius, ubi de iconi arietis dicetur. Πηγαδίστης
apud Homerum: grammatici interpretantur, ιππαγῆ, ιπτερφῆ, hoc est corpulentum, & solido corpore: alij ai-
gro vellere vestitum, alij albo, Hesychius & Varinus, apud quem plura, si libet. Kelos ἐνεργῆς.

Sunt naues quadam Libycæ (λύβια, forte λινα, vt Calcagninus etiam legit, & Rhodiginus,) quas ari-
etes & hircos vocant: unde taurum etiam qui Europam auexit tale nauigium fuisse coniçimus, Pollux. Aliqui
Phrixum non in ariete per mare vectum auint, sed in naui cuius prora arietis imaginem insigne præscribat, θη-
τειοπέρως σκαφες, Varinus in Kelos. Sed de Phrixi ariete plura in h. Εν τῷ οἰνοῦσι δοκιστοκελοῖς καλέτην τὸ κερά-
μιον τῷ πεποτον, ὃ τὸ λοιπὸν θητειοπέρην, Varinus & Suidas. Erant autem ceramia, vinaria vasæ testacea: quæ nim-
ritum certa ad diuerias mensuras magnitudine siebant, aut capacitatibus sive notis quibusdam & veluti punctis inter-
ius signabantur per interualla, quæ λοιπός dixerim. In hoc forsan genere vas, quod semel iusta magnitudine
& iustis interuallis paratum veluti regula & archetypum aliorum obseruabatur, κέλος dicebatur,
quod primarium & præcipuum esset, & reliqua mensuram eius sequi deberent vt oues suum ducem. Πα-
ρεῖται αὐτοῖς τὸ μεταπλικά ἀναγράφεται, & apud architectos pars quædam Corinthiæ columnæ sic nomi-
natur, Hesych.

Aries machina est bellica. His principijs, (è malorum pirorumque seminibus,) turribus murisque impel-
lendis arietes nascuntur, Plinius. Aliqui Germanicè interpretantur, ein Sturmbaum oder Sturmblöch. Kelos & κτήλος
Polluci inter machinas bellicas numerantur. Varinus κέλον interpretatur ἔργανον τὸ χαμάχην: Hesychius βό-
πικον, πολοφυλεῖν δραγανον. άστιδα. Αποκατίσθαι τὸ μηχανικόν πειδον, Suidas. Οὗ παρεπονεστε στάς, καὶ οὐ πέτων
περιπετειώτης (περιπετειώτης) τὸ τείχος τὸν πειδόντα μηχανά, Suidas & Varinus. Carim Hebraicè, id est ari-
etes dicuntur machinæ bellicæ, vt Ezechielis 4. & 21. quamvis Kimhi illuc malit intelligere duces siue impera-
tores exercituum, Munster. Quod ab incendio lapsi, & ab ariete materia defendit, Cæsar. 7. bel. Gall. Quam-
uis murum aries percussit, Cicero 1. Offi. Cum effractis portis stratis ariete muris, Linius 1. ab Vrbe. Labat a-
riete crebro lanua, Verg. 2. Aeneid. id est crebris iætibus arietis. Primum ad oppugnationes arietis sic inuentus me-
moratur esse (inquit Vitruvius 10.19.) Carthaginenses ad Gades oppugnandas castra posuerunt. Cum autem
castellum ante coepissent, id demoliri sunt conati. Posteaquam non habuerunt ad demolitionem ferramenta,
sumpletunt tignum, idque manibus sustinentes, capiteque eius summum murum continenter pulsantes, sum-
mos lapidum ordines dejiciebant, & ita gradatim ex ordine totam communionem dissipauerunt. Postea qui-
dam faber Tyrius nomine Pephasmenos, malo (tigno vel trabe instar mali) statuto ex eo alterum transuersum
vti trutinam suspendit, & in reducendo & impellendo vehementibus plagis deiecit Gaditanorum murum. Ce-
tras autem Chalcedonius de materia primum basim subiectis rotis fecit, supraque compedit arrectarijs & iugis
varas, & in his suspendit arietem, corijsque bubulis texit, vti tutiores essent qui in ea machinatione ad pulsandum
murum essent colloctati. Id autem quod tardos conatus habuerat, testudinem arietariam appellare coepit.
His tunc primis gradibus positis ad id genus machinationis, postea cum Philippus Amyntæ filius Byzantium
oppugnaret, Polydus Theſſalus pluribus generibus & facilitoribus explicauit, &c. Deinde exposita ratio-
ne turris ambulatoriæ extruendæ, subdit: Constituebatur autem in ea arietaria machina, quæ Græcæ κέλ-

Aries dicitur, in quo collocabatur torus perfectus in torno: in quo insuper constitutus aries, rudentium dicoib[us] & reductionibus, efficiebat magnos operis effectus, Hæc vitruvius: Adiecta est & figura per Io. Iocundum. Arietis est figura Romæ in arcu Lucij Septimij Seueri in radicibus Capitolij, & Colchide columnæ Traiani, Philander. De ariete scribit etiam Robertus Valturius libro 10. De materia ac tabulatis (inquit Vegetius 4.14.) testudo contexitur, quæ ne exuratur incendio, corijs vel cilijs centonibusque vestitur. Hæc intrinsecus accipit trabem, quæ ad uno præfigitur ferro, quod falk vocatur ab eo quod incuruata est, vt de muro extrahat lapides. Aut certè ipsius caput vestitur ferro, & appellatur aries: vel quod habet durissimam frontem, quæ subruat muros, vel quod in ore arietum retrocedit, vt cum impetu vehementius feriat. Testudo autem à similitudine vera testudinis vocabulum sumpsit, quia sicut illa modo reducit, modo profert caput: ita machinamentum interdum reducit trabem, interdum exercit, vt fortius cedat. Persæ (in oppido Bezabde, inquit Ammianus libro 20.) machinæ ingentis (arietis) horrore perculsi, quam minores quoque sequebantur, omnes exurere vi maxima nitebantur: & assiduè malleolos atque incendiaria tela torquentes laborabant incassum: ea re quod humectis scortis & centonibus erant operta materia plures, alia inctæ alumine diligenter, vt ignis per eas laberetur innoxius, &c. Et cum iam discussurus turrim oppositam aries maximus aduentaret, prominentem eius ferream frontem, quæ reuera formam effingit arietis, arte subtili illaqueatam altrinsecus lacinijs retinuere longis, ne retrogradiens resumere vires, néue ferire muros assaultibus densis contemplabiliter posset, &c. Et rursus libro 23 arietem his verbis describit: Eligitur abies vel ornus excelsa, cuius summitas duro ferro concluditur & prolixo, arietis efficiens prominulam speciem, quæ forma huic machinamento vocabulum indidit: & sic suspensa vtrinque transuersis asseribus & ferratis, quasi ex lance vinculis trabis alterius continetur: eamque quantum mensuræ ratio patitur multitudo retro repellens, rursus ad obuiam quæque rumpenda protrudit ictibus validissimis, instar adsurgentis & cedentis armati. Quæ crebritate velut reciprocí fulminis impetu adificijs scissis in rimas, concidunt struture laxatæ murorum. Hoc genere operis, si fuerit exerto vigore discussum, nudato vallo defensorib[us] solutisque obsidiis ciuitates munitionis recluduntur. Pro his arietum machinamentisiam crebritate despectis, conditur machina helepolis dicta, &c. Aries (inquit Iosephus de bel. Iud. 3.9.) est immensa materia (trabes) malo nauis assimilis: cuius summum graui (crasso) ferro solidatum est, in arietis effigiem, is οὐετούς τερπού. Dependet autem funibus medius ex trabe alia, velut ex trutina, palis vtrinque fultus bene fundatis. Καὶ πανωτεῖται ἐν αἷσιοις μέτοις, ὥσπερ δὲ τὸ πλάστηγος, ἐκαρέρας διοῖς, ταῦροις ἐκαρέρατεν ἐπάροις Τετενηγυμφός. Re-trorsum autem magna virorum multitudine repulsus, hisdemque simul rursus impellentibus, in fronte prominente ferro mœnia percudit: nec est illa tam valida turris, aut murorum ambitus adeò latus, vt etiæ priores ictus fortiter sustinuerit, assiduos vincat. His subiungit qua industria Iudei saccos paleis confertos è muris demiserint, qua semper impetum arietis ferri videbant: Romani vero proceris contis falcatis saccos abscederint, postremò Iudaëus quidam saxo ingenti in machinam illiso caput eius abruperit. Græca Iosephi verba de arietis forma & vsu, recitat etiam Suid. in voce Κέλεος. Et insuper, Aries, inquit, machinamentum est obsidionale, sic dictum quod cum impetu muros feriat, & mox retrocedat, idque continuè tanquam impugnando. Est autem trabs (καγαία) magna, arietis specie parte extrema, quæ τερπούν vocatur: vbi etiam longiore ductu ferrata est, ne amputari, ξυπναντίζεισθαι, néue incendi possit. Επιτηράοις ἐμφαλωμάθοις (τετιπετεγυμφοίς) διπλοὶ στρωτοὶ ἀντεποντοὶ Αἰγαῖοις τερπού. Innominatus: Suidas in voce Εμφαλωμοῦ ait eum de ariete machinaloqui. Proarietem dicit Cæsar in quarto Commentariorium pro eo instrumento quo vice arietis utimur ad adigendam materiam, his verbis: Et ad inferiorem partem fluminis obliqua adigebantur, quæ pro ariete subactæ, & communi opere coniunctæ, vim flaminis exciperent. Quo loco obliquæ substantiæ positum credo, Bayfius in libro de vasculis. Ego non obliquæ sed publicæ legerim: sic enim vocantur tum ab alijs tum ab ipso Cæsare alibi pali ingentes in aquam adacti, siue aliam ob causam, siue ad pontem sustinendum, vnde pons dictus sublicius. Hæc quum machinationibus immissa in flumen defixerat, fistulæque adegerat, non publicæ modo direxerat, &c. Cæsar 3. de bel. Gall. Est autem fistula machina, qua etiam pauciores vtuntur, vulgo (Gallis) pilotum, vtrinque ansata: qua palli magna vi in terram adiguntur. Eadem, meo quidem judicio, rectè proarietes etiam ex Cæsare nominabitur. Equum qui nunc aries appellatur, in muralibus machinis primum represse aiunt Epeum ad Troiam, Plinius. Vide in Equo Troiano inter prouerbia ab equo sumpta. Κελοπτεῖν, (arietibus oppugnare & impetrare,) τῷ τοῖς κελοῖς τοῖς μηχανικοῖς πολεοῦσιν. οἱ τοῦ πηγῆς κελοπτεῖν ἐπεχειροῦν, Suidas & Varinus. Οἱ λαίμονες ωτεροὶ κελορόντες, οἱ τεῖχοι ήμας εύροσον, Cyrillus de exitu animalium. Arietes, id est impetus, perturbationum, apud recentiorem quandam legere memini: quod ijs scilicet tentetur & commoueat animus humanus. Aduersum ictus arietum quæ remedia opponantur, vt culcitæ, laquei, lupi ferrum in modum forficis dentatum, & bales columnarum ex alto iniecta, docet Vegetius de re militari 4.23. Iscolaus cum in Drye oppugnaret à Chabria, volente arietes admouere, prior ipse muri partem deiecit: vtrunque secum reputans, vt sui milites fortius pugnarent, cum munitionem incisorum non haberent: & hostes existimarent, suas machinas oppugnatorias esse contemptas. Certè hostes sponte ab obsecsis destructa mœnia metuentes, ingredi in urbem non audebant, Polyenus libro 2.

Vniuersa signa zodiaci ad naturam Solis iure referuntur: & vt ab ariete incipiāt, magna illi concordia est. Nam & is per sex menses hybernales sinistro incubat lateri, ab æquinoctio verno super dextrum latus: sicut & Sol, ab eodemque tempore dextrum hæmisphærium, reliquo ambit sinistrum. Ideo & Ammonem (quem deum Solem occidentem Libyes existimant) arietinis cornibus singunt, quibus maximè id animal valet, sicut radijs Sol, Macrobius. Et alibi (in som. Scip. 1.21.) Quanquam, inquit, nihil in sphæra primum, nihilque postremum sit, primum tamen ex duodecim signis arietem dici Aegyptij voluerunt. Aiunt enim incipiente die illo qui primus omnium luxit, id est, quo in hunc fulgorem cœlum & elementa purgata sunt, qui ideo mundi natalis iure vocatur, arietem in medio celo fuisse. Et quia medium cœlum quasi mundi vertex est, arietem propterea primum inter omnes habitum. Mox subiicit causam cur aries Marti, & reliqua zodiaci signa alia alijs planetis attribuantur. Et rursus, Aries æquinoctiale signum est, & pares horas somni & dici facit. Cur primus locus arietis inter duodecim signa tribuatur, plura lege apud Cælium 1.9. Cròn, id est arietem in celo dici autuunt, quia quum in eo fuerit Sol inter diem ac noctem quodammodo iudicat, quod κελευν nuncupant: & quod in eo signo inter hyemem positus ac æstatem ipse rursus iudicetur, Cælius. Singula zodiaci sydera quanuis vni alicui planetæ consecrata, alia tamen eorum partes alijs atque alijs planetis adscribuntur, vt pluribus de arietis partibus præscriptis

præscribit Cælius 30.10. Arietem coeleste signum (inquit Sipuntinus) aliqui putant esse illum quo vectus est Phrixus, (de quo dicendum infra in h.) Alij vero hunc esse arietem dicunt, qui Libero patri per deserta Libyæ exercitum ducenti & siti laboranti apparuit, fontemque amoenissimum ostendit, vt superius diximus: quapropter Liber pater templum Ioui Ammoni eo in loco constituit, & simulachrum cum arietinis cornibus fecit, arietem inter sydera figurauit: ita vt cum Sol in eo signo foret, omnia nascientia recrearentur, quod veris tempore fit, ea maximè ratione, quod per eum Liber siti percutiunt exercitum liberauerat. Duodecim præterea signorum principem tradunt hunc esse voluisse, quod optimus exercitus fui ductor fuisset. Sunt etiam qui scribant, quo tempore Bacchus Aegyptum tenebat, Ammonem quendam ex Africa venisse, & pecudum multitudinem ad Liberum duxisse, quo facilius & illius gratiam sibi conciliaret, & ipse aliquid inuenisse diceretur. Itaque pro eo beneficio agrum ei à Baccho datum, qui est contra Thebas Aegyptias: & qui simulachra eius fecerunt, cornuto capite ea figurasse, vt homines memoria tenerent, hunc primum pecus ostendisse, Bacchum vero memoria gratia arietem in cœlum transtulisse, Hæc Sipuntinus ex Higino. Pausanias in Corinthiacis ait, Cranion cùppressorum nemus ante urbem fuisse, in quo Bellerophontis locus, & Veneris Melænidos templum, ac Laidis monumentum, insculpta leæna, quæ prioribus pedib. arietem complectetur: qua de re etiam Alciati emblema recitauit in Leone a. Mandrobulus (aliâs Mandrabulus) cum in Samo inueniesset ριχεφανιον (hoc alibi expōnit, χωειον εν φιετελον) primum arietem aureum dedicauit, deinde argenteum, tertio æcum, postrem nullum, vt scribit Ephorus. Suidas in Επιτημανθροβάλς, addit hoc inde natum prouerbium, de ijs qui in deterris subinde proficerent. Vide, Mandrabuli more, apud Erasmus. In Acropoli (Athenis) magnus aries areus consecratus erat, quem propter magnitudinem Plato Comicus αστραγόνεων cognominat, & equum Durium, (cuius similiter imago ibidem consecrata erat: aliqui vnam & eandem imaginem vnius muralis machine illic consecrata, fuisse putant, quam alij arietem alij equum appellarent:) ei connumerat. Αστραγές quidem prisci non de intemperant solum & lasciuia, sed etiam de magnitudine dixerunt: sic Eupolis αστραγόν αστραγές: sed præstite.. rit αστραγόνεων interpretari τηρίθονα (forte κυειτήριον) καὶ σιενὲτηριθεῖον & τοῖς κέρασιν, id est petulcum & cornu petentem, Hesychius. Vide infra inter prouerbia.

Arietinus, quod est ex ariete, vt arietinum iecur, Plinius. Cicer arietinum, quod arietino capiti simile est, Plinius. Arietarius, quod ad arietem pertinet, vt arietaria machina, Vitruvius. Arietare, dicitur de ariete, quum capite & cornibus aliquem impedit. Accius in Bruto, apud Ciceronem 1. de diuinatione, Deinde eius germanum cornibus connitier, In me arietare, eoque istu me ad casum dari. Per translationem. Macedo gladium coepit strigere: quem occupatum complexu pedibus repente subductis, Dioxippus arietauit in terram, id est præcipitauit, Curtius libro 8. Arietat in primos, obijcitque immania membra, Silius libro 4. Quis illic est, qui tam proteruè nostras ædes arietat? id est, tam vehementer pulsat, Plautus Trucul. Arietat in portas, & duros obijce postes, Vergil. 13. Aeneid. Vbi Seruius, In clausas portas mōte arietis ruebat, id est bellici machinamenti. Reperitur & neutrum, pro labascere. Quæ casus incitat, saepe turbari, & cito arietare, Seneca de prouident. Idem de vita beata, Nihil prauis, nihil subiti supereft, nihil in quo arietet aut labet. Arietare inter se dicuntur, quæ concutiuntur mutuo iectu. Magno imperatori antequam acies inter se arietarent, cor exiluit, Seneca de ira. Sic dentes inter se arietatos dicit, libro 3. de ira. Innoxium, & quum concurrentia testa contrario iectu arietant, quoniam alter motus alteri renititur, Plinius libro 2. de motibus. Arietatio, percussio & frequens iactus, Sipuntinus. Cornibus impetere Græci κυειτην, vel κυειστεν, & κυριαστεν dicunt, τοι; κέρασιν πλεν. Ως δικεψιπλανηλαυν' δημιουρον, Suidas in Κεισ. Κειομιχες αιδρας Cercidas poëta vocavit insulso, & Veruecum in patria (vt ille inquit) natos, quasi quæ arietino muco scateant, Quidam in Lexico Græcolatino. Galenus methodi therapeutica 6. 3. κειομιχες appellat, opinor, viros nullius iudicij, hoc est naris minime emunctæ. Oues enim semper mucorem habent in naribus, Erasmus. Pituita & muco plena esse oviūm cerebra, in Oue C. ex Hippocrate dixi. Sic & Βενεζησον, αναιδητον & αιωνιον interpretatut Varinus. Sensuum enim & narium sagacitas ad ingenium transfertur. Γαλαπον, κεισιων, κεισιων, κεισιων, κεισιων, Hesychius: Locus est obscurus. Varinus vocem κεισιων omittit.

Ammoniacum, alij Ammoniacum thymiana dicunt, in Libya destillat ex ferula quadam ad Ammonis Iouis templum: quæ agassillis vocatur, ab alijs criotheos, vt habent nomenclaturæ apud Dioscor. Colebatur autem illuc Ammon deus εν τοις αιμασις, id est loco arenoso, arietino capite insignis, vnde & criotheos planta dicta à deo ariete. Ciceris genus est arietino capiti simile, vnde ita appellatur, album nigrumque, Plinius & Columella. Græci etiam κεισιων ερεσινθον, id est arietem cicer, nominant. Αιλονειος, radix sic dicta, Hesychius: nihil quod sciāt cum ariete commune habet. Vide in Cato a.

Grassatur aries vt latro, Plinius de pisce cetaceo, qui à cornuum similitudine cognominis terrestri factus est. Athenienses conchas asperas, (nimirum murices & purpuræ, in quarum tefsis mucrones tanquam cornicula eminent,) κεισιων nominant, Hesych.

Troglodytæ pecorum nomina filijs indunt, vt tauri, arietis, ouis, quod ab ijs non à parentibus alantur. Κεισιων penanflexum, nomen viri: oxytonum verò aries, Cyrillus. Sed inuenio apud authores hanc vocem oxytonam quoque & paroxytonam pro viri nomine scribi. Κεισ. vir Aegineta strenuus & celeberrimus luctator (athleta) erat, à quo electus insula Lacedæmoniorum rex Cleomenes, vt perterrefaceret dixisse ferrur scitum illud: Nunc, inquit, præpila tibi aries cornua, Hermolaus ex Eustathio in Dionysiu. Græcè legitur: Ήδη νιω κεισιων καλεσ, ο Κεισ, τοι; κέρατα, οι μεγάλα καταστοισιμον. Hermolaus videtur legisse καλεχάλκης, tanquam à verbo καλεσ καλεσ. Nos ad verbum ita conuertimus, Nunc aduersus æ cornua à aries, magno hominem malo intricandum significans. Vt cornibus æ aut ferrum, (subaudi, impetrare,) eodem ferre sensu dicatur, quo illud, Contra stimulum calcitrare. Tale enim est à priuato expelli regem. Cæterum arietis nomen valido & robusto athletæ, pulchrè conuenit. Luctatorum enim est obarietare inter se. Idem puto est Crius Aegineta Polycriti filius, cuius meminit Herodotus libro sexto. Dionysius in Argonauticis refert κεισ, aliâs κεισ, nominatum virum, cui alumnus fuerit Phrixus. & nauigisfe cum Phrixo ad Colchos, Varinus. Supra Pellenen iuxta Aegiras fluvius è monte delabitur Κεισ dictus, vt fuerunt, οντο πτῶν Κεισ, Pausanias in fine Achaicorum. Idem in Laconicis meminit Crij vatis Spartani filij Theoclis.

Κεισ, vicus (δῆμος) est Atticæ, vnde aduerbium Κεισιων vel Κεισιθεν, Suidas & Varinus. Κεισεν, (Κεισιθεν, Hesychio, vbi ordo literarum Κεισιθεν scribi postulat,) δῆμος την Αιγαίου, Κεισινα, Suidas. Sed malim ex Steph.

Κελῶνα, (quoniam *Κελῶνα* habent vulgati codices,) vicus in tribu Anthiochide, tribulis *Κελῶνος*. Aduerbia etiam *Κελῆτε* & *Κελῆτε* non probo: nam à *Κελῶνα* recte formatur *Κελῆτε*, vt legitur in Scholijs in Aues Aristophanis, quorum & hæc verba sunt: *Κελῶνα* (lego *Κελῶνα*) vicus est tribus Antiochidis à Crio quodam nominata. Scribitur autem alias *Θερίστερα* tanquam à vico tribus Oeneidis. *Θειά* vel *Θειόν* vicus est tribus Oeneidis, Stephanus. Versus Aristophanis in vulgatis codicibus, sic habet: *Εὐαντίλης Θειόν τε, οὐδὲ καλύπτων.* Thyesis sepulchrum legitimus vocatum *Κελῶνα*, id est Arietis, in agro Argiuo, prope quod visebatur regio Mysia, Cælius ex Corinthiacis Pausanias. In agro Argiuo (inquit Pausanias) Thyestes sepulchro appositus spectatur lapidens aries. Thyestes enim incesto cum fratribus vxore commissio agnam auream habuit. Crū metopon promontorium est in Taurica, aduersum Carambico Asiac promontorio, per medium Euxinum procurrentes clx x. M. passuum interuallo, quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit, Plinius. Etrurus 10.22. grues Pontum transvolare scribit inter duo promontoria Crū metopon & Carambin. Distant inter se milibus & quingentis stadijs, Marcellinus lib. 22. Est & Cretæ ad occidentem promontorium Cyrenas versus eodem nomine Plinio. Hoc nomen habere à specie qua caput arietis refert Dionysius Afer canit: Eustathius additè longinquo conspectum huiusmodi aparere: & eandem ob causam promontorium alterum ad Pontum Euxinum sic nominari. Et postea in ijsdem commentarijs plura de duobus hisce promontorijs scribit, quæ hic prætereo.

b. In Delo insula aiunt spectari sacra cornua, ex locis circa mare rubrum adiecta, arietis bicubitale & cito datorum, pondo librarum viginti sex, hirci autem bicubitale cum dodrante, eiusdem ponderis, Eustathius in Homerum & Varinus in *Κέρκυρα*. Arietis caput monocerotis, id est cornu unius, Pericli ex agris esse allatum legitimus, (apud Plutarchum in vita eius:) quod intuitus Lampon vates, robustum & solidum in frontis medullio situm, respondit, Ex duabus quæ in vrbe vigerent factionibus, fore ut altera obscurata ad unum Periclem, apud quem vixum foret portentum, recideret ciuitatis potentia, Cælius. Puerum aliquando natum capite arietis fertur, Aristot.

c. *Κεργάλην πορύθειν* (lego *κερύθειν*) Attici dicunt, *ως εωτεροχώνων αλλήλων πελῶν, καὶ τὰς πορφυρὰς πλαγίων, καὶ πηγανουλήων*, Varinus. Vide supra, arietare, in a. Διακεντήσθε δια, αὐλησάσθε καλέως ἡ πελῶν Hesychius. Iam puerum ortum capite arietis aut bouis referunt, &c. sed nihil ex ijs quæ nominant, est, quamvis similitudo quædam geratur: quod euenit etiam non in monstrum peruersis: quamobrem sæpen numero per conuicium non nulli deformes assimilantur, aut capre ignem efflanti, aut arieti petulco, (sic enim legendum: διὰ πηρύθειν, lego κερύθειν.) Vetus interpres legit *v.*, & transtulit porco præconizanti, ineptissimè, Aristoteles de generat. 4.4. Videntur autem ij arietem petulcum & iætus minantein referre, quibus frons & synciput plus iusto protuberant.

d. Penthesileam Amazonem Troiani ad pugnam sequentur Ιλαδὸν, ην τε μῆλα μῆλην πλούτον, οὐδὲ αἷμα πάντα Νιοσορέθων περιθέσθαι δακρυοσπένθοι νομῆς, Calaber. Λαοὶ ἐπονοῦσι, οὐδὲ τε μῆλην ἔσσετο μῆλα Πισθέλι ἐπιβοτάνη, Iliad. v. Glauen Ptolemaeo regi cithara canentem, eodem tempore ab anseri & ariete amatam proditur, Plinius. Aries quidam Aegyptius citharistram Glaucom deperibat, Plutarchus. Nihil mirum in Chio Glaucum citharedam homines, cum ea esset pulchritudine eximia, adamasse: siquidem ab ariete & anseri etiam eandem audio amatam fuisse, Gillius ex Aeliano. Aliqui non ab anseri, sed à cane eam amatam scribunt. Græce quidem κύνα proχννα, & in alijs itidem casibus, unum pro altero scribere proclive est. De leonis & arietis concordia extat egregiū Martialis epigramma, quod recitauit in Leone H.d.

e. *Τεμνεγές ὁ δοτήτειος ἐπι νεκαργαλύ* (apud Hesychium non recte legitur *κεναργαλύ*) κελῶν, ιμοιως καὶ δημητραγαλύ, Varinus: id est aries trimus, ter tonsus. Magnus Indorum rex quotannis diem unum proponit eum hominum tum bestiarum certaminibus. Committuntur autem pugnaturæ inter se bestiæ, feri tauri, aries mansueti. Aelianus. Apud maiores homicidiij pecuniam noxius arietis damno luebat, quod in regum legibus legitur, Seruus. Asparagum iauenio nasci & arietis cornibus tufis atque defossis, Plinius. Arietis cornu in asparagos verti si sepeliatur ac putrescat, rametsi non sum expertus, multorum tamen testimonio concordam: putredo enim mater est multarum rerum, Cardanus. Si cornua (cornu, Rasis in singulari) arietis sepeliantur ad radicem arietis arboris, fructus in ea citius murefcent, Albertus. Scortes (aliqui legunt, scortum) id est pelles testium arietinorum, ab eisdem pellibus dicti, Festus M. dico (digo) testiculos arietinos tenentem, Cicero ad Herennium. Politianus in Miscell. cap. 62. receptacula nummum intelligit, quæ Festus (hunc locum citans) scortes nominavit. Sed enim Pedianus, inquit, sportas, sportulas, sportellas, nummum esse ait receptacula. Ut nihil sit dubium quin è dito eo qui sit minimus proximus suspensus haberi velit scortas, hoc est è testibus arietinis pelliccas cruentinas. Suffiscus folliculus testium arietinorum quo vtebantur pro marsupio, à fisi similitudine dictus, Festus.

f. Aristoxenus apud Gelium Pythagoram ait cuncta animata in cibum permisisse, bove aratore & ariete exceptis.

h. Portenta arietis monocerotis, & pueri capite arietis nati, retuli paulò superius in b. Ouis aut aries purpureo colore natus miram felicitatem portendit, vide supra in Oue h. Ouidius septimo Metamorphoseos canit quomodo Medea iugulatum arietem, & in æreo vase medicamentis quibusdam immersum, pro vetulo & esse to agnum reddiderit.

Phrixus (recentiores multi primam per ypsilonon scribunt, ego Græcè semper iota reperio, præterquam apud Scholia festi in Nebulas Aristophanis, qui Phrygiam quoque ab eo dictam testatur,) filius fuit Athamanis & Nephelæ, qui vnâ cum sorore Helle, quin defuncta matre Ínus nouerat infidias timeret, consentiente patre, consenso aurei velleris ariete: quem antea à matre, vt quidam volunt, vt alij, à patre acceperat, pontum ea parte qua angustior est, transfractare cœperat. Sed Helle vndarum strepitu in pontum decidit, & submersa est, à qua deinde pars illa maris Helleponus dicta est. Phrixus vero incolunis in Colchos ad Aeetem regem peruenit (vt etiam docet Iustinus lib. 4.1.) vbi arietem Ioui (Ioui Phygio, vt aries ipse iusserrat humana voce locutus, Apollonius & Scholia festi; Marti vel Mercurio, Scholia Aristoph.) vel vt alijs placet, Marti immolasit, vellusq; illud aureum in templo suspendit, quod postea Iason Medæ ope adiutus abstulit. Aries vero inter sydera locatus, pristinam effigiem tenuit: quia Phrixus Phrygus appellatur. Dumque adeunt regæ, Phrixæ que vellera poscent, Oui. 7. Metam. Sipuntius & Onomasicon. Quod fabulosa traditæ historia, (inquit Cælius ex Palephato) de Phrixo & Helle, &c. quidam interpretantur fuisse paratam fugiendi nauem, cuius insigne aries foret. Palephatus vero

vero affirmat, Arietem vocatum nutritorem, cuius sit opera & consilio liberatus. Non desunt qui prodant, arietinis chartis fuisse librum, qui auri conficiendi ac argenti rationem (arte chymistica, vt & Varinus scribit in Δέκας) contineret. Phixi imago cernitur Athenis in arce, qui immolans arietem quo vectus erat, siue alteri cuidam deorum, siue (vt coniij cimus) Laphystio (vide Gyraldum in Aphylistio Ioue, vbi de Phixi etiam nonnulla) apud Orchomenios dicto, femora pro more Cracorum excisa vri spectat, Pausanias in Atticis. In Colchide arietiferi torrentes sunt, vt inquit Strabo, vnde & Chrysorrhoas fl. dictus: hinc fabulis occasio de vellere apud Colchos auro, Hermol. Supra Colchos habitare aiunt Thoânes homines auri ditissimos quod in torrentibus apud eos deferatur. Id ipsos excipere ait pellibus ouillis, μαλακάς: & inde natam fabulam velleris aurei, (χρυσωμαλλούς) vocat, Apollonius in Argon. Χρύσον δέξει: Pindarus δέξα νείς βασιλείαν ab Argonautis petiti: quam Charax vellus aureum dicit fuisse methodum χρυσωμαλλούς membranis inuolutam, cuius gratia classem instruxerint Argonautae, Eustathius in Dionys. Afrum. Oues aurei coloris alicubi ferre lanam, Reginus authorem citat Hesigonum, Tzetzes 1.18. Cum Atreus in Peloponneso regnaret, voulit aliquando, quicquid pulcherrimum in pecore suo nasceretur, immolaturum se Diana. Nata est agna aurea, quam ille neglecto voto in arcum inclusit. Deinde cum ea de re gloriaretur publicè, fratrem eius Thyesten inuidisse aiunt: & simulato in Aeropenz Atrei vxorem amore, agnam auream ab ea accepisse: & postea cotradixisse Atreo, vt qui immerito de agna aurea gloriaretur: oportere autem, inquietabat coram populo, qui agnam auream possideret, regnum etiam obtinere. Quod cum Atreus quoque concederet, Iupiter Mercurium ad ipsam mittit, οὐκέτι δέ τοι βασιλείας, καὶ σημαῖν τὸ τέλος τὸ αἴσθητον, διόπει μέλλει τοιεῖδης ἐν αὐτῷ. οὐκέτι δέ τοι τοιούτοις εἰς αἰνάτολας ἐπινοεῖσθαι, οὐκέτι εὐμαρτυρούσῃς τοιούτοις θύεσθαι, τοιούτοις βασιλείας Ατρεύς πατέρας, καὶ τοιούτοις γαδδούς, Varinus. Postii autem posteriora Græcæ, quoniam locus non omnino integer videtur, & aliter ab alijs hæc historia narratur. (Vide Onomasticon nostrum in Atreo.) Idem in Χρύσον δέξει, Fertur (inquit) arietis pellem Mercurij contactu redditam esse auream, (vt Apollonius etiam canit 2. Argonaut.) Et in Χρυσωμαλλούς, Agnum aurei velleris Atrei argyrida, id est phialam argenteam fuisse aiunt, in cuius fundo agni effigies in aurata fuerit. Rara autem & exquisita possessio olim non auri tantum, sed etiam argenti fuit, ex Athenæi sexto. Pellem arietis Apollonius & alij multi auream fuisse dixerunt, Simonides alicubi purpuream. Dionysius autem Mitylenæus Criō virum fuisse ait Phixi pedagogam, Varinus in Δέκας Item in Κελοφ., Dionysius in Argonauticis, inquit, Crium dicit nutritorem Phixi fuisse, qui intellectis Inūs nouercae insidiis, ut fuga sibi caueret eum monuerit. Herodotus Athamantis & Themistis filios fuisse tradit, Scheneum, Erythrium, Leuconem, Pœnus & minimos natu Phixum ac Hellen, qui propter Inūs insidiias regionem reliquerint, & Hellen in via (iuxta Pa-ctyam) mortuam esse. Etrusci ibidem, Arietem dum Phixum veheret locutum esse Hecatæus refert. Alij in naui, quæ arietem in prora insigne haberet eum è patria nauigasse aiunt. Dionysius vero libro 2. Crium eius nutritorem fuisse, & nauigationis in Colchos socium, & inde natam fabulam de arietis illic sacrificio, Hac Varinus ex Scholijs in Argonautica Apollonij & alijs. Plura lege in Scholijs in Nebulas Aristophanis, & in Pythia Pindari Carmine quarto in Arcessilam Cyrenensem, & apud Higinum in Ariete sydere: & Diodorumi Siculum de fabulosis antiquorum gestis libro 5. Aurea agna Atrei, Solis deliquia & regum mutationes effecit, & plurimas occupauit tragedias, (id est argumentum tragicis poëtis suppeditauit,) Athenæus. Mollia Phryxæi secuisti colla mariti, Hoc meruit, tunicam qui tibi sèpe dedit? Martialis in caput arietinum. De draconе vel serpente velleris auri custode, scribunt Orpheus in Argonaut. Pindarus in Pythijs Carm. 4. & alij. Aurata ouis, Ouid. 6. epift. ouis Phryxi, Idem 2. Amor. eleg. II. Conspicuum fuluò vellere vexit ouem. M. Sillanum, vt tradit historicus Dion, Caligula vocare solebat Χρυσοῦ τερψτην, Cælius: Vide supra inter proverbia ex oue, vbi & Alciati emblema retuli. Metapontini dicuntur olim ita affluxisse copia annonæ & bonis agriculturæ, vt Delphis consecrarent τερψτην Χρυσοῦ Ηέ, hoc est, celebrem illam auream æstatem, Eustathius in Dionys. si legas δέξει auream pellem significabit, sed non placet. De auro ariete dedicato à Mandrabulo supra in a. inter icones dixi.

Veteres per iocum aliquando iurabant per arietem & anserem. Vide in Ansere h. Neptunus in arietem mutatus Bisalpida virginem fecellit, Ouidius 6. Metam. De Ioue in arietem coauerso dicam paulò post in mentione Ammonis dei. Aries, inquit Isidorus, ab ariis dicitur: quod hoc pecus à gentilibus primum mactatu & in ariis immolatum sit. Aries in lege Mosaica animal fuit purum, sacrificijs pro peccatis & cibo idoneum. Naucydes statuarius Mercurio & Discobolo, & immolante arietem censetur, Plinius. Aries qui eam dicebant, ares (legendum forte, quia adducebatur aris) veteres nostri aruiga, hinc aruigus. Hæc sunt quorum in sacrificijs exta in veru coquuntur: quas & Accius scribit, & in Pontificis libris videmus in hostijs, eam dicunt aruigen quæ cornua habeat, Varro. Dies Agonales, per quos rex in regia arietem intimolat, dicti ab agone, eò quod interrogatur à principe ciuitatis, & princeps grecis immolatur, Varro. De hoc immolanda hostia ritu & verbo hoc agone, quo sacerdos minister vtebatur, fit mentio apud Senecam: ad quod alluit & Ouidius illo versu, Semper agitne rogat, nec nisi iussus agit. Quod mirum Politianum apud hunc non animaduertisse, cum dicat apud vnum duntaxat Senecam eius factam mentionem, Bentinus. Iano quoque Agonalia quidam attribuerunt, quo die Iano aries mactabatur, Gyraldus. Ita rex placare sacerorum Numina lanigeræ consuge debet ouis, Ouid. Subiungere arietem, Antistius esse ait dare arietem qui pro se agatur cædatur, Fetus. Aegyptij cur non immolent oues & arietes, sed capras, alij contra, vide in Capra h. ex Herodoto. Κελοφάγος, deus quidam cui arietes immolantur, Hesychius & Varinus: Gyraldus nihil præterea de hoc deo sibi compertum scribit. Κελοφάγος Φευστης, hoc est arietem ferens Mercurius, à Tanagras hoc nomine cultus fuit: huius cognominis ratio ista. Mercurij simulachrum erat, arietem in humeris ferens, quod Calamus antiquus artifex efficerat. Tradunt enim, quod circa vrbis muros Mercurius arietem gestans, Tanagras pestilentia liberârit: quæ gestandi arietis consuetudo in eius celebritate seruabatur. Nam formosissimus iuuenis circum vrbis incenia agnum humeris ferebat, vt Pausanias (in Beoticis) auctor est, Gyraldus. Kalendis Februar. Ioui Tonanti bidens victimæ fiebat: idibus vero Ianuarij, veruex. Legi & qui flaminis vxorem scribat, omnibus nundinis Ioui arietem mactasse, Gyraldus. Cinnamomum in Aethiopia gignitur, nec metitur nisi permiserit deus: Iouem hunc intelligent aliqui, Assabinum (alijs Sabin) illi vocant, quadraginta quatuor boum caprarumque & arietum extis impetratur venia cædendi, Plin. Populus Romanus cum luftratur Solitau-ribus, circumaguntur verres, aries, taurus, Varro. Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant,

significant, tauri, arietis, verris: quod omnes ex solidi integri sint corporis, contra Accius * verbices (forte contra quam sunt verucces,) maius. Atque harum hostiarum omnium immolati sunt tauri, que pars scilicet ceditur in castratione. Sunt quidem qui portent (putent) ex tribus hostiis praeципue nomen inclusum cum solido tauri, que amplissima sit carum. Quidam dixerunt omnium trium vocabula confusa, suis, ouis, tauri, id quod uno modo appellarentur vniuersa: quod si à solo & tauris earum hostiarum dictum est nomen, antiquæ consuetudinis per unum lenunciari non est mirum: quia tunc nulla geminabatur litera, in scribendo: quam consuetudinem Ennius mutasse fertur, ut pote Græcus Græco more vsus, quod illi æque sribentes ac legentes duplicabant mutas, Festus. Vide plura in Tauro h. Tauro, verre, ariete Ioui immolar non licet, Atteius Capito. Ulysses Neptuno ariete, apro & tauro litanit. Heroibus tauro, capro & ariete litabant, Gyraldus. Athenis Octauo die cuiusque mensis Neptuno sacram siebat de tauro, vel ariete vel hirco, Idem. Cur aries, taurus & verres, (αρειος, τουρης, και νονες), Neptuno immolentur, vide apud Varinum in Ἱλια. Perfectum sacrificium sue, tauro, hirco & ariete constabat: hoc hecatomben & τετραυων vocabant. Alij τετραυων sacrificium interpretantur ex ove, capra, boue: vel ex hirco, ariete, tauro: Vide in Boe h. Apollini aliqui arietem immolarunt, Gyrald. Corinthi in via qua redit ad Lechrum nauale deducit, æcum Mercurium sedentem spectabis, cui aries astat. Quoniam præter reliquos deos Mercurius maximè videtur curare & augere greges, quare & Homerus in Iliade cecinit, Τιον φέρειν τοιν μάλιστας, τόπον μάλιστας Ερμίας Τερπινών ἐφιλε, καὶ πτηνὸν δύνασε. Quæ præterea de Mercurio & ariete in Matris mysterijs narrantur, prudens omittit, Pausanias in Corinthiacis. Circa Boeotiam (inquit pollux libro 1.) Herculi μῆλα sacrificant, μῆλα dico, non pecora voce poetica, sed mala & poma arborum, hanc ob causam. Festum huius dei & sacrificandi tempus instabat: hostia erat aries, hanc qui adducebant inuiti morabantur, propter Asopum fluvium subito auctum. Interim pueri ludentes ritus sacrificij peregerant. Malo enim egregio festus quatuor pro pedibus infixerunt, & binas supernæ cornuum loco, ita se μῆλον, id est ouem poetice, immolare dicitantes. Hoc sacrificio oblectatum aiunt Herculem, eundemque sacrificandi ritum etiamnum durare: Et Hercules ipse apud Thebanos sue Boeotos μῆλων nominatur, nomen ab hostie modo adeptus, Hec Pollux. Fluuijs arietes immolabant, vt testantur Scholia Homeris Iliad. ¶ vbi hoc carmen legitur, Πεντάγνωντα δι' ἔνορχα (αἰγαρά) τρεῖς αὐτοῖς μῆλον οἴρον. Sachion Tartaria ciuitas, Mahumeti cultores habet: item idololatras: & cum illorum alicui filius nascitur, statim commendat eum idolo alicui, in cuius honorem anno illo domi sua nutrit arietem, quem anno à nativitate filij reuoluto, proximo illius idoli festo ynà cum filio offert cum multis ceremoniis. Postea coquuntur carnes arietis, & idolo denuo offeruntur, dimittunturque ante idolum tandiu suspensa, donec completae fuerint nephanda orationes. Imprimis autem rogat pater idolum, vt filium sibi commendatum conseruet. Deinde immolatas carnes ad locum alium deferunt, & consanguinei omnes congregati, carnes illas magna cum religione comedunt, ossa vero in vase quodam conferuant, Paulus Venet. I.45. Aries Neptuno immolatur, ad collaudandam maris placitudinem: sed Græcæ legitur, Διονύσιον τὸ θαλάσσην, ὅπις προφύρει τολμεῖον, Varinus in Ἀργει. Veterum gentilium quidam humana cum brutis iungebant, & que in natura dissimilia erant, vt ait D. Athanasius, deos suos fecerunt: cynocephalos, criophagephalos, &c. Gyraldus. Ammonem (quem deum Solem occidentem Libyes existimant) arietinis cornibus fingunt, quibus maximè id animal valet, sicut radijs Sol, Macrobius. Esse vero & alia arieti Solique communia, dixi in a. Cum Gigantes bellum dijs inferrent, territi dij alij alias animalium formas induerunt, Iupiter arietis, vnde recuruis Nunc quoque formatis Libys est cum cornibus Ammon, Ouidius 5. Metam. Herodotus de Ammone libro secundo scribit, quod Iupiter cum nollet ab Hercule cerni, ab eo tandem exoratus, id commentus est, vt amputato arietis capite, pelleque villosa quam illi detraxerat induita, se ita Herculi ostenderet, &c. ob hanc rem arietes non maestantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt, præterquam vno die quotannis in festo Iouis (vt pluribus retulit in Capra h.) Ab alijs Ammon traditur, quod in bellis vñus sit galea, cuius insigne caput fuerit arietis. Fuere qui Ammonem arietem Phrixo & Helles putarent, vt Pherecydes prodidit. Seruios grammaticus ideo arietino capite ait confingi, quod eius essent inuoluta responsa: quin ea nutu & renetu alijsque signis dabantur, quod & Strabo & Eustathius prodidere. Plura vide apud Gyraldum in Ioue Ammone, Syntagmate 2. De verueceo Ioue qui in draconem mutatus grauidam fecit Proserpinam Arnobij & Eusebij verba recitauit in Tauro h.

PROVERBIA.

Ad arietes agrestes, vide supra in proverbio Ad capras feras. Aries cornibus lasciuens, Κελος αστελγόνερως: Diogenianus ostendit conuenire in magno a clasicu. Pruriunt cornua arietibus bene pastis, quod idem accedit bubus. Mihi videtur adagium conuenire & in stolidos præter meritum euctos ad dignitatem, Erasmus. Originem prouerbij lege supra in a. inter epitheta arietis, & in iconibus. Arietem emittit, vel obiicit, Ἀγριοντας, (sed αἰγα agnum potius quam arietem significat,) In rixa pugnæque cupidum dicebatur. Antiquitus enim bellum suscepturn faciale mittebant, qui arietem adductum in hostium fines immitteret: hoc significans pacto ciuitatem & agros illorum hostibus compascuos fore, Autor Diogenianus Erasmus. Suidas scribit legem fuisse Athenis ne prius iniaretur pralium, πελνήτηρα αργεντίον πελεμίων: Idem & Varinus in Ἀργα. Aries nutrificationis mercedem persoluit, Κελος τε Φερα απέπον, citatur ex Menandro. Quadrat vbi quis pro benefactis maleficium reponit. Allegoria sumpta est ab eo, quod aries cornibus impetrat (eos à quibus nutritus est:) aut vas (præsepe) in quo pabulum apponitur, ipsosque quorum opera nutritus est, aut etiam nutritur, cornibus incessit. Effertur & ad hunc modum prouerbium, κελος Αλεξανδρια, id est, Arietis ministerium, pro officio collato in ingratum, qui beneficium iniuria penset, Erasmus in Chiliad. (Meminerunt Hes. & Suid.) Et alibi, Arietis ministerium, Κελος Αλεξανδρια, Suidas & Zenodotus (inquit) sic referunt, quasi dici solitum de officio in ingratos collato: siquidem aries cornibus ferit pascentem, Hesychius ita refert, quasi congruat in eos qui speci cuiusvis præmioli inseruiunt indignis. Quum pueros inuitamus ad ministerium, pollicemur aliquid, puta talos aut rucci. Itidem in apoloigo quopiam, opinor, dixit aries, Inunge, (κατέλειψε, forte κατέλειψεν) legendum: addita stellula in editione Aldina Hesychij locum deprauatum indicat,)

dabo tibi talos, Erasmus.

DE VERUECE.

A.

VERUEX dicitur à natura versa, cui ouï mari testiculi dempti sunt, Varro. Hinc alij, Verueex mas est inter oues cui innuersi vel adempti sunt testiculi. Isidorus tamen & alij recentiores veruecem pro arietate etiam, id est oue non castrato usurpant, (& dictum nugantur à viribus, quod cæteris ouibus sit fortior, vel quod sit vir, id est masculus: vel quod vermes in capite habeat, quorum pruritu excitetur ad pugnam, quod falsum esse Albertus asserit.) Quamobrem quædam ab illis de veruece scripta, passim in Arietis historiam inferui: hic illa adiecturus quæ propriè ad arietem castratum pertinent. Græci vocem viam non habent, sed *τελον τοπιαν*, id est arietem castratum dicunt. Sectarius veruex, qui gregem agnorum præcedens ducit, Festus: tanquam scilicet verueces agnis ducentis præficiantur, ut capi aliquando pullos ducent: arietes vero ouibus, cum agnos spernant. Apparet autem sectarius dici, quod eum sequantur agni. At apud Catonem cap. 150. porcos quoque sectarios legimus. Qui Petroni nomen induit verueci sectario, Plaut. 7. capt. de laniis. Aries veruex, ciros & etilos, præcipuè sectarius, Hermolaus: sed etilon Græcis simpliciter arietē gregis ducem significare, docui in Ariete a. Veruex, aries castratus, qui subinde sectarius est, Vuillichius. Idem arietē Germanice interpretatur *hammel*, at nostri *hammel* veruecem vocant. Videri autem potest vox origine Arabica: nam lesan alhamel, Bellunensis vertit linguam arietis. In quibusdam Heluetiæ locis circa alpes, veruecem nominant *frischling*, (quæ vox quibusdam porcellum sylvestrem significat:) circa Sabaudiam, *bogner*: alij *vvider*. Vide supra in Ariete A. Scoppa veruecem Italicè vocat castrone, (qua voce etiam Germani quidam vntuntur,) castrato & montone: forte quasi mutillum propter testes ademptos: nam & Galli *mouton* vocitant: (quamvis apud eosdem vox brebis, qua ouem significant, à veruece detorta videri possit.) Illyrij beram. (A qua voce opinor Galli quidam arietem non castratum *ran* nominant, *Angliram*.) Angli, a *vweather sheps*. Maraches, id est fel veruecis, Syluaticus.

Veres, iuuenicos, arietes, hædos decrecente Luna castrato, Plinius. Quos in numerum veruecum referri volunt, eosdem non minores quinque mensium castrare oportet, Platina. Apud Rhætos Italicè sanare (ut Germanis etiam *heilen* pro castrare) dicuntur arietes, qui funibus radices testiculorum in eis abrumpunt, aut ligno impositas malleo contundunt: sed prior modus præstat. Posteriore modo castratos Germanicè vocant *kutzher*, id est contusos: horum testiculi cum maestantur, ceu suggillati & parvi abiuntur. Vitulos etiam fissa ferula compressis & paulatim confractis testiculis castrari, docuimus in Vitulo E. Similis quædam olim hominibus ut eunuchi fuerint castratio adhibita, unde θλασται & θλασται dicti, à contusis coneritisque coleis. Castrari agnos nisi quin quemestres, præmaturum existimant, Plinius. Castrare oportet agnum non minorem quinque mensium, neque ante quam calores aut frigora se exegerint, Varro. Castrationis ratio iam dicta est: neque enim alia in agnis, quam in maiore pecude seruatur, Columella. Sed quæ de vitulis castrandis copiosè scripsi, alijs etiam quadrupedibus accommodari posse opinor.

B.

Adeps inter cutem & carnem abundat, in porcis maxime, lardum vocant: sed in arietibus quoq; castratis in Syria, Bellunensis. Homines ita commutantur, vt etiam cæterorum animantium quæcunque castrata. Nam & tauri & verueces sua cornua è contrario gerunt: quod fœminæ quoque eorum contra quam mares armantur cornibus. Itaque illi maiora excisi gerunt, hi minora, Aristoteles problem. 10. 38. In Aegypto circa urbem Damiam verueces amplis & rotundis caudis spectantur, tanti interdum ponderis ut vix eas sustineant, Italus quidam de itinere ex Venetijs Hierosolyma. Sed de magnis veruecum caudis plura leges in Ariete B.

C.

Præscuridas Græci vocant animalia, quæ solent horis nocere: ergo ventriculum veruecis (ouis, Ruellius ex Diophane) statim occisi plenum sordibus suis spatio, quo abundant, leuiter debebis operire. Post biduum repates ibi animalia ipsa congesta. Hoc cum bis vel tertio feceris, genus omne, quod nocebit, extingues, Palladius.

F.

Agnorum qui iam à lacte remoti sunt caro satis est laudabilis, sed optima castratorum, præfertim anniculorum, Auicenna teste: sed supra illam ætatem deterior fit, Crescentiensis. Plura vide in Ariete F. Anniculus placeat, vel si sine testibus agnus. Pinguior est hædo: quum ealet olla, vores. Hunc amo si duri per pascua montis anhelat. Maluero si auri vellere diues erit, Bapt. Fiera. Veruecum caro salubris est, & melior agnina: calida enim & humida habetur, ad temperamentum tendens: illa vero plus humiditatis quam caliditatis habet, Platina. Et alibi, Totum de veruece non iniuria elixabis, licet ex spatula & coxis bona fiat assatura, Platina. Ouium & veruecum carnes Valesij salitas exiccat in aere, & postea reponunt in stramine, & his multò magis delectantur quam infumatis, Munsterus. Si voles duas patinas eius pulmenti quod vulgo gelatinam vocamus, quadraginta pedes veruecos excoriatos exfoliatosq; in aqua recenti per tres aut quatuor horas finito: lotos, in cacabum, vbi aceti acerrimi albi metreta vna, vini albi altera, aquæ due insint, impones, tantum salis addendo quantum sat est. Facito deinde effeuerat lento igne. Despumare etiam diligenter memento: vbi semicocti fuerint, piperis rotundi, piperis oblongi, cinnami, spicænardi, quantum satis erit, infringito potius quam conteras. In cacabumq; indito, vt vñatā diu effeuerant, donec ad tertias deuenerint: pedes tum eximito, tisque effeueret iterum finito: decem ouorum albamenta tudicula tamdiu agitato, donec versa in spumā videantur. Ebullire simul tantisper hac debent, quoad semel aut bis cochleari inuolueris. Exempta ex cacabo, statim sacco linea bis aut ter colato. Taleius in patinas, vbi pulli aut hædi, aut capi bene cocti & frustatim diuisi, nec humecti, caro sit, indito: inque frigido & humido loco tamdiu finito, quoad omnia gelu concreta fuerint. Ex hac patina nil comedat. V oconius meus, ne bilem qua exagitatur, cum suo magno malo augeat, Platina 6. 2. 4. Pastilli, vt vocant, ex carne veruecina fiūt, hoc modo: Caro minutatim concisa, & modicè feruefacta in aqua, sale, zinzibere, vuis passis aut cepis, & paucō butyro conditur, & in tecta duas aut amplius horas coquitur, Balthasar Stendel. In conuiuio apud Antiphanem in Cyclope inter cætera apponitur *κελεψημα*, vt Athenæus recitat.

G.

Remedia quædam ex veruece retuli in Arietè G. Ad spasmum, Capite castratino cum pedibus siue trunculis & intestinis, & hordeo, in aqua decoctis balneum parabis, cui infideat æger: pinguis enim & humectantia omnia prosum, Leonellus Fuentinus. Ius pingue veruecis ventrem emollire constat, si integra bibatur libra, vel duæ etiam successiue, Brassauolus.

H.

Apud Festum in Solitaurilium mentione verbices pro verueces corruptè legi conijcio. Semimarisi ouis viscosa, Ouid. i. Faft. Erēs, aries castratus, *μητρας νειος*, (sic enim legendum,) Hesychius, Varinus. Veruecem hominem amentum vocavit Plautus in Merc. Ego ex hac statua veruecea volo Erogitare, meo minore quid sit factum filio, Plautus Capit. id est, ex seruo, qui veluti imago veruecis est, hoc est sine ratione & prudentia non aliter quam veruex. Aut bouem, aut ouem, aut veruecem habet signum, Varro de pop. R. om. vita apud Nonium. Veruecum in patria, crassoque sub aere nasci, Iuuenal. Sat. io. Kal. Febr. Ioui Tonanti bidens vittima siebat: idibus vero Ianuarij, veruex, Gyraldus. Ambegini bos & veruex appellabantur, cum ad eorum vtraque latera agnii in sacrificiū ducabantur, Festus. Quod genus sacrificium lari veruecibus siebat, Cicero 2. de Leg. Emblema Alciati, loquitur autem Mediolanum ciuitas:

*Bituricis veruex, Heduis dat fucula signum.
Quam Mediolanum sacram dixeré puelle
Culta Minerua fuit, nunc est ubi numine Tecla
Laniger huic signum sus est, animalq. biforme,*

*Huius populi patrie debita origo mea est.
Terram: nam vetus hoc Gallica lingua sonat.
Mutato matris virginis ante domum.
Acribus hinc setis lanitio inde leui.*

D E A G N O.

A.

Agnus anniculus Hebrais est בָּשָׁב Kebes, & per metathesin כְּבָשׂ Kesob: Vide in oue A. **אֶשֶׁב**, seb, grex, aries, agnus, ouis. Inuenitur autem aliquando masculinum, ut שַׁחֲמָתִים, seb tamim, agnus integer. Exodi 12. aliquando foemininum, ut פָּרָה, seb phesura, grex dispersus Hieremias 50. Significat autem agnum ouinum, & caprinum, (id est hædum,) Munsterus. Nostri interpretes pro seb plerique reddunt ouem: significat autem pecus paruum, vt ouem vel capram, in vitroque sexu. 30 **Kar**, vide in Arietè A. **אֶרְגָּג**, ged, David Kimhi putat tam ex ouium quam ex caprarum genere dici hædum & agnum, propterea quod s̄epe adiungitur vox haifim, id est caprarum. R. Abraham solis capris nomine attribuit, ut solet etiam Arabica lingua: vide in Hædo A. Genesios 31. pro eo quod nos posuimus, (inquit Hieronymus,) mutauit mercedem meam decem vicibus, LXX. interpres posuerunt decem agnis, nescio qua opinione dediti, quum verbum Hebraicum monim, numerum magis quam agnos sonet. At qui ego conijcio in translatione LXX. interpretum non δέρα μυνῶ legendum, vt vulgati codices habent, sed δέρα μυνῶ, hoc est decem minis: mana enim, unde plurale manim, minam vel libram Hebrais significat. Græci agnum ἀρνίον vocant, & ἀρνά, à genitivo ἀρνός, nam rectus non est in vsu: item ἀρνών. Vide infra in H. a. Agnus, πρεθαμβωδος, Hesych. Varin. Græcis etiam hodie vulgo ἀρνί dicitur. Italis agna & agno, & diminutivum agnello. Hispanis cordero, Gallis agneau, diminutivum agnelet. Germanis lamb, lamblein. Anglis primo anno à lambe, secundo à hogg. 40

B.

In Africa arietes statim cornigeri generantur, nec solum mares, vt Homerus scribit, sed etiam foeminæ, Aristoteles. Huius rei rationem reddidimus in Boue H. b. ex Herodoto. Vide etiam in Oue B. Laetes dicuntur intestina. Titinnius Psaltria, Ferticula, cerebellum, laetes agninas, Nonius: Citatur etiam à Prisciano. Canem fugitivum agninas lactibus alligare, vide infra inter proverbia.

C.

Agni balant, Ael. Spartanus. Oibus primiparis minores scetus, Plinius. Agni verno tempore nati, maiores, robustiores, & pinguiores sunt quam autumno vel hyeme, vt quidam citant ex Aristotele & Avicenna. Coenunt oues a tertio idus Maias, ad xiiij. calendas Augusti. Gerunt partu diebus CL. Postea concepti inualidi. Cordos vocabat antiqui post id tempus: forte simpliciter, post tempus, legendum, vt etiam Varro habet) natos. Multi hibernos agnos præferunt vernis: quoniam magis intersit ante solstitium quam ante brumam firmos esse, solumque hoc animal utiliter bruma nasci, Plinius. Agnus quo tempore anni commodissime nascatur, plura diximus in Oue C. Quæ nata sunt matura & chorda, vt purè & molliter stent, videndum, & ne obterantur. Dicuntur agni choirdi, qui post tempus nascuntur, & remanserunt in volvus intimis: (quas) vocant χοεῖον, à quo chordi appellati, Varro. Agnus (inquit Columella) cum est editus, erigi debet, atque vberibus admoueri, tum etiam eius diductum os pressis humectari papillis, vt condiscat maternum trahere alimentum: sed prius quam hoc fiat, exiguum emulendum est, quod pastores colostram vocant: ea nisi aliquatenus emititur, nocet agno: qui biduo quo natus est, cum matre clauditur, ut & ea partum suum foueat, & ille matrem agnoscere condiscat. Mox deinde quandiu non lasciuit, obscuro & calido septo custodiatur: postea luxuriantem virgea cum comparibus arca claudi oportebit, ne velut puerili nimia exultatione macescat: canendumque est, vt tenuior separetur à validioribus, quia robustius angit imbecillum: (Ita secluso parvulorum grege, matrices mittantur in pascua, Pallad.) satisque est mane prius quam grex procedat in pascua: deinde etiam crepusculo redeuntibus saturis ouibus admiscere agnos: qui cum firmi esse ceperint, pascendi sunt intra stabulum cytiso, vel Medica, tum etiam furfuribus, aut si permittit annona, farina ordei vel erui: deinde ubi conualuerint, circa meridiem pratis, aut noualibus villa contiguis matres admouenda sunt, & à septo emitendi agni, vt condiscant foris pasci, Hæc ille & Palladius. Mensa nouembri agnorum prima generatio est, Palladius. Plura vide mox in E. ex Varrone. De pastu agnorum dixi etiam nonnihil in Oue E. ex Crescentensi. Ad conficiendum caseum aliqui addunt pro coagulo de fici ramo lac & acetum. Quam ob causam apud diuæ Rumiae facellum à pastoribus fatam ficum non negram: ibi enim solent sacrificare lacte pro vino, & pro lactentibus: mammæ enim rumis, siue rumæ, vt ante dicebant, à rumi: & inde dicuntur subrumi (*seuglering*) agni lactentes, à lacte, Varro. Dicuntur & hæci subrumari, cum ad mammam admouentur, &c. 70 apud

apud Festum. Ferè ad quatuor menses à mamma non disiunguntur agni, Varro. Agni Tarentini quorum delicata & pretiosa lana est, quomodo nutriendi, vide in Oue E. De castratione agni lege supra in Veruece. Agni morbo non laborabunt, si hederam in pastu appones curriculo septem dierum, Democritus. Agnis quoque succurrentum est vel febricitantibus, vel ægritudine alia affectis: qui vbi morbo laborant, admitti ad matres non debent, ne in eas perniciem transferant. Itaque separatum malgenda sunt oves, & cœlestis aqua pari mensura lacti miscenda est, atque ea potio febricitantibus danda: multi lacte caprino ijsdem medentur, quod per corniculum infunditur faucibus, Columella. Et rursus, Est etiam mentigo, quam pastores ostiginem vocant, mortifera lactentibus. Ea plerunque sit, si per imprudentiam pastoris emissi agni, vel etiam hædi roscidas herbas depauperint, quod minime committi oportet. Sed cum id factum est, velut ignis facer os atque labra fecdis viceribus obfident. Remedio sunt hyssopus, & sal æquis ponderibus contrita. Nam ea mistura palatum atque linguam totumque os perfricatur. Mox vlcera lauantur acetō, & tunc pice liquida, cum adipe suillo perlauantur. Quibusdam placet æruginis tertiam partem duabus veteris axungis portionibus commiscere, tepefacto que ut medicamine. Nonnulli folia cupressi trita miscent aquæ, & ita per vlcera, atque palatum. Mentigo in agnis & hædis id fermè malum esse videtur, quod in hominibus mentagram appellant. Vtriusque vocabuli etymon à mento: quoniam ab ea parte ferè oriebatur: fecdisque viceribus mentum, os, labra, obsidebat, Phil. Beroaldus. Videtur sanè vt mentigo menti malum, sic oris ostigo dictum. Agnos pediculis aliquando infestari scribit Crescentien.

D.

Agni simul ut sunt in lucernæ suscepti, circum matres statim erratico saltu concursare, & domesticum incipiunt ab alieno internoscere: cum homo parentes suos serò admodum agnoscere incipiat, Aelianus. Præterea teneri tremulis in vocibus hædi Corniferas notunt matres, agnique petulci, Lucretius. Agnus simplicissimus, cum à matre quandoque aberrat, frequenter eam balatu absentem excitat, multisque licet versetur in millibus ouium, recognoscit vocem parentis, & festinat ad eam. Nam quamvis cibi & potus desiderio teneatur, transcurrit tamen aliena vberaliter humore lactis grauida exsument: solitusque materni lactis fontes requirit, Ambrosius. Latini agnum ab agnoscendo putant dictum: cò quid præ ceteris animalibus matrem suam noscat, adeò quid si in magno grege errauit, statim balatu vocem parentis, Isidorus & Albert. Ovis agnum suum odore posteriorum noscit, & cum lacte agnus caudam velocissimè agitat, Albertus. Mirum est & tamen verum, fidibus lupi agninas male obstrepere: quanquam hoc idem contingat nervis fermè omnibus diuersorum animalium, vt canis & agni, Cardan. Vide supra in Oue D.

E.

In nutritatu cum parere cœperint: injiciunt in ea stabula, quæ habent ad eam rem seclusa: ibique nata recentia ad ignem prope ponunt: & quoad conualuerint, biduum aut triduum retinent, dum agnoscant matrem agni, & pabulo se saturent. Deinde dum matres cum grege in pastum prodeunt, retinent agnos: qui cum reducuntur ad vesperum, aluntur lacte: & rursus discernuntur, ne noctu à matribus conculcentur. Hoc idem faciunt mane ante quam matres in pabulum exeat, vt agni latiri fiant lacte. Circiter decem dies cum præterierunt, patios assigunt, & ad eos alligant libro, aut qua alia re leui distantes, ne toto die cursantes inter se teneri delibent aliquid membrorum. Si ad matris mammam non accedit, ad mouere oportet, & labra agni vngere butyro, aut adipe suillo, & olfacere labra lacte. Diebus post paucis obijcere his vicinam molitam, aut herbam teneram antequam exeat in pastum, & cum reuerterant. Et sic nutricantur, quoad facti sunt quadrimestres. Interea matres eorum his temporibus non mulgent quidam (per duos menses, ex Didymo,) qui melius omnino perpetuo, quid & lanæ plus ferunt, & agnos plures. Cum depulsi sunt agni à matribus, adhibenda diligentia est, ne defuderio senescant: itaque deliniendum in nutritatu pabuli bonitate, & à frigore & æstu ne quid laborent, curandum. Cum obliuione iam lactis non defuderant matrem, tum denique compellendum in gregem ouium, Varro & mutuatus ab eo Crescent. Plura vide supra in C. & quædam de agnis lactandis in Oue E. Partus ipsos vbi lacte fuerint expleti, separatim seruare oportet. Concultantur enim vna relicti cum matribus. Ante duos menses lacteum mulgendum non est: melius autem erit si nunquam. Sic quippe agni corpulentiores euadent. Cæterum foetus ex primiparis ouibus nutritio operæ pretium est, cum sint infirmiores quam ut durent diutius. Didymus. Agnis æditis singula septimana per mensem sal dari debet, & in posterum decimoquinto semper die. Quando autem separantur à matribus, mox tendentur propter pediculos, (oves quidem pediculis carere Aristot. & Plinius prodiderunt:) vel quia melius erescunt, & unaquaque hebdomade sal eis obijcitur. Circa nativitatem Domini iunguntur cum matribus, vt de agnis Palladius scribit, Crescentien. Scætarius veruex, qui gregem agnorūm præcedens dicit, Fest. Vide in Veruece A. Quod ad fructum ex agnis percipiendum, leges quædam ex Catone in Oue E. Bini agni vnius ovis (cum venduntur) numerum obtinent, Varro. Rhenus propriè ouium pellis est, vel agnina potius, vt dixi in Capra E. Pelles & lanæ agnorūm sunt optimæ, atque ad experimentum humani corporis aptiores quam matrum, Crescent. Indumentum ex pellibus agninais corroborat corpora iuuenium, Filius Zor apud R. Mosen. Plura vide infra in G. Agninae pelles, quæ pellifices nostri ad vestimenta parant, magna ex parte defumptæ sunt ab ouibus quæ vel in partu vel proximis post diebus meriuntur. Nam intra paucos dies lanæ eis moliores sunt & ineptæ pellificibus. Pelles quæ ex foetu sumuntur, cum oves grauidæ mantantur, vulgo vissib:nd: ling vocantur, ac si dicas ex coriætatis. Adferuntur ad nos ex longinquis regionibus: pulcherrimæ quidem, crispaæ, prælo compressæ & maioris præcij ex Italia parte ultra Romanæ, Apulia præsertim. Elegantes & nigræ pelles ex Provincia seu Narbonensi Gallia & Hispania (vbi & monopolia haberiaudio, ita ut certi quidam loci suum habent mercatorem, cui soli pelles vendi omnes oporteat) ferè mittuntur, iam ad usum paratae: sunt autem pinguisculæ. Candidæ vero apud nos parantur, & ex nostris regionibus habentur. Lactis duobus congijis addunt coagulum magnitudine oleæ, vt coeat: quod melius leporinum & heedinum quam agnimum, Var. Maio mense caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis vel agni vel hædi, Palladius. Tempestatis futuræ prognosticon ab agnis, vide in Oue E.

F.

Agnorum caro satis est contineniens, cum de lacte remoti fuerint, Crescentiensis. Agnina humiditatis plus habet quam caliditatis: veruecina vero temperata est, Platina. Ex pedestribus animantibus suilla caro probatissima

mus cibus est, deinde hædina, mox vitulina: agnina vero humida, tum lentorem mucoremque in se habere cœfetur, Galenus in lib. de cibis boni & mali succi. Agni carnem habent humidissimam ac pituitosam: ouium vero excrementosior est ac succi deterioris, Idem 3. de alim. facult. Et in libro de attenuante victus ratione, Agnorūm eius propter insignem humiditatem est fugiendus. Carnes quadrupedum reeens in lucem æditarum, omnes mī cosa habentur, ac præcipue quæ suapte naturā humidiore sunt carne, vt agni & sues, Galen. in lib. de mali & boni succi cibis. Vide quædam superius in Oue & in Ariete F. Agnorūm carnes modicè calidæ sunt, humidamque habent superfluitatem: atque ideo ab ijs lœduntur qui humidioris sunt temperatæ: qui verò siccioris, iuuantur: quantò autem iunior agnus fuerit, tantò difficultius eius caro concoquitor, magisque humida est: quantò vero maior, tanto melius concoquitor, & eo minus est humida. Sic & in cœteris animalibus contingit, quo iuniora sunt, & humidiq[ue] quām maiorum est eoru[m] caro, Symeon Sethi. Agnus lactens similiter ferè viscosus est vt porci sylvestres porci (lactentes potius,) quod nuper ab utero prodierit, & ex lacte quo aluntur humiditatem sequatur: quā obre caro eius nō laudatur, vt que concoctu difficultis sit, & lubricitate sua de ventriculo (citò) descedat. Annū culivero (vide supra in Vertice F. ex Bapt. Fiera) mediocrem habent temperatæ inter lactentium humiditatem, & iuuenum siccitatem: quamobrem præferuntur, quod faciliores concoctu sint, & sanguinem gignant melio-rem, Isaac in diatis particularib. Agnina robustis & sanis hominibus in cibo utilis est, infirmis inutilis: quia etsi à ventriculo facile descendat, visco lo tamen quem gignit humore, partibus nimis tenaciter inhæret, Liber de nat. rerum. Suillæ & agnina carnes difficiliores concoctu sunt, & facile corrumpuntur propter pinguitudinem, caprina non item, Athenæus. Priamus apud Homerum filii suis exprobrat, (tanquam nimium gulosis,) quod in cibo agnos & hædos illicite & præter mortem gentis (τα μὲν ῥευματικά) consumant, cum inquit, Ἀγνῶν δέ εἰσι φωνὴ θηρίου, εος τελθόντος. Philochorus quidem tradit agnum intonsum ne quis in cibo fumeret Athenis quondam interdictum fuisse, cum ouium penuria futura metueretur, Athenæus libro primo. Et libro nono, Antiqua lex erat, vt inquit Androton, Φθιτνόν: (Φθιτνόν. Θύνα, Varinus) ἐνεκά τε επαντὸν δρεπανάτων, ne ma-ctaretur ouis quæ nondum tōnsa esset, vel nondum peperisset. Edebant sane veteres animalia iam adulta, porci vero porcellos etiam lactentes, οὐαὶ τοις. Nunc quoque Mineruæ sacerdotem nec agnam mactare, nec ca-seau gustare aiunt. Proxagoras pro epilepticis celebrat carnem agnina siue hædinam &c. Ccel. Aurelianus.

Hœdi vtrumlibet cocti, (assi aut elixi,) suaves & salubres sunt: coxa tamen assæ meliores habentur. Eadem & de agni cocta, Platina. In agnum vel hœdum varios apparatus ex Apicio recitauit in Hœdo F. item in iecin-³nora eorum, & pulmones, & copadia, Ibidem. Veteres aliquando in magnificis conuiuijs tum alia animalia in-tegra assabant, tum boues, ceruos, agnos, Athenæus lib. 4. Apud eundem inter delicatores conuiuij cuiusdam ci-bos numerantur etiam κρέατα αρνίων, id est agnorūm capita. Balthasar qui artem magisticam Germanicè condi-tit, ex pulmonibus agnini farcimina vel Iltia parat, hunc ferè in modū: Pulmonibus iam crassiusculè concisis omentum addit, & minutius concidit: oua admiscet, & modicum crema lactis, & sanguinis agnini modicum, & pro condimento aromata & vinas passas: hanc miscelam intestinis agni aut ventriculo infarcit, aut intestinis de vitulo, vel tenuioribus de boue, nec admodum replet, elixat, &c.

G.

Ad morsus venenatos, optimè auxiliatur, si statim post cucurbitas plagæ imponantur animalia parua dis-cerpta & adhuc intus calentia, velut sunt gallinæ, hædi, agni, porcelli. Venenum enim exugunt, & dolores leni-unt, Aëtius. Idem ferè Celsius scribit, vt recitauit in Hœdo, initio capit. 7. Experieris verum remedium si agnum candidissimi capit. decoxeris: atque inde caput eius, quem canum esse nolis, vngi præcepis, Marcellus. Sanguini hædini recentis antequam coaguletur vincia cum acetо mixta & triduo pota, vomitui sanguinis confert: & similiter sanguis agni, Auicenna. Galenus de simplicib. lib. 10. de hædino tantum sanguine hoc remedium à Xe-nocrate scriptum refert. Ibidem, Agnimum sanguinem (inquit) aliqui epilepsiam curare prodiderunt, quod mihi experiri non placuit. Quod si quis periculum facere voluerit, sat scio reprehensum iri ab eo quitalia scripserunt. Omnia enim remedia quæ in potu epilepticos iuuant, vim incidenti habent, quæ agnino sanguini nulla inest. Sanguis agni cum vino epilepsiam sanat, Auicenna. Vt mulier concipiat. Dorcadis, hædi, leporis coagulum & fel, cum agnino sanguine & adipe, medullaque ceruina, nardino & rofaco oleo commisce, & post purgationem subdit, (vtero prius purgato,) Aëtius.

Igni sacro medetur seneccetus serpentum ex aqua illita à balineo cum bitumine & seu agnino, Plinius. De suillo & agnino (Ruellius apud Dioscoridem non ἀρνεῖον, id est agnimum, legit: sed ἀρνίδεν id est vrsinum; quod magis probo) adipe curando Dioscoridis verba in Sue recitabo. Medulla agni ad ignem liquefacta, cum oleo nucum & sature albo, distillata super sabathum (zambac purum, Rasis) & sic epota, dissoluit calculum vesicæ & confert mingenti sanguinem (Rasis addit, cremeatione virgæ,) & ad dolores virgæ, vesicæ, renum, Al-bertus. Dysenterico & frigoris sensus adsit, pelle agnina leuem liquida pice imbuito, calefactamque alio imponito, Aëtius. Si virgini menses maturi non prodeunt, & vterus mouetur, &c. pelles agnigas calidas ad vte-rum apponere oportet, &c. Hippocr. in lib. de superfœtata. Vestis ex pellibus agnini corroborat corpora iue-num, Filius Zor apud R. Mosen. Pelles agnorūm magis calefaciunt quām hædina magisque conferunt dorso & renibus, Elluchasem in Tacuinis. Ossiculo quod sit in dextro latere ranæ rubetæ, adalligato in pellicula agnina recenti, quartanas aliasque febres sanari aiunt, Plinius. Cinis ex ossibus agnorum rectè adhibetur ulceribus, quæ non trahunt cicatricem, Marcellus. Magna vis & in cinere pecudum firm: ad carcinomata addito nitro, aut cine-re ex ossibus foeminum agniorum, præcipue in his ulceribus quæ cicatricem non trahunt, Plinius. Ossum agni puluis dicitur recentia vulnera cohædere. Saraceni secum ad prælia ferunt. Attritus calcimentorum agni pulmo sanare creditur, Galenus & Plinius: Impositus contractos à calcimentis attritus ab inflammatione tuetur, Dioscorides. Agninus pulmo vel arictinus virtut, & cinis eius cum oleo imponitur, vel ipse crudus admotus pernionum ulceribus utiliter alligatur, Marcellus. Coagulum agnimum aduersus omnia mala medicamenta pollet, Plinius. Contra venena omnia valet coagulum pecoris, Idem. Hœdi, agni, hin-nuli, &c. coagula similes naturas fortiuntur: contra aconiti potum in vino, & concretum lac in acetō, contiuenienter assumuntur, Dioscorides. A venenosis morsibus omnibus sanat, Auicenna. Contra pa-stinacam, & omnium marinorum ictus vel morsus coagulum leporis, vel hœdi, vel agni drachmæ pondere ex vino sumitur, Plinius. Muris aranci morsus sanatur coagulo agnino in vino poto, Idem. Infantibus qui la-

qui lacte concreto vexantur, præsidio est agnatum coagulum ex aqua potum: Aut si vitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato, Plinius. Sanguinem sicut in natibus coagulum ex aqua maximè agnum subditum vel infusum, etiam si alia non prosint, Plinius. Ex aqua subactum & infusum naribus fluentibus mirè prodest, Marcellus. Vide nonnulla supra in Hœdo G.vbi de hœdino coagulo. Comitilibus mortis utile tradunt fel pescum cum melle, præcipue agnatum, Plinius & Samonicus. Si felle agnino inungantur loca cancro affecta, manifester prodest, Albertus. Si quis agnum recens natum confessum manibus diuellat, liuenemque eius ubi extraxerit calidum super liuenem dolentis imponat, ac fascia liget, & dicat adsiduè remedio lienis facio: postero die sublatum de corpore eius parieti cubiculi in quo lienos dormire solitus est, luto prius inlito ut hære re possit imponat, atque ipsum lutum viginti septem signaculis signet ad singula dicens lieni remedium facio: hoc tale remedium si ter fecerit, in omne tempus lienos quamus infirmum & periclitantem sanabit, Marcellus. Ut lanugo tardior sit pubescentium, mangones illunt sanguinem è testiculis agnorū qui castrantur: qui euulsis pilis illitus & contra virus proficit, Plinius. In vesicæ doloribus (stranguriosis, Marcellus) decoctum agnorum pedum bibisse prodest, Plinius. Vix & faucium dolori fimus agnorū, priusquam herbam gustent in umbra aera factus & confictus, atque emplastrī more adpositus medetur, Marcellus.

H.

a. Agnus, à nonnullis cum aspiratione scribitur, hagnus: sed vsus iam obtinuit, vt priore modo scribatur. Agnus dicitur à Græco ἄρνης, (melius ἄρνης cum aspiratione: vnde nimirum etiam Latinè aliqui agnum aspirant,) quod significat castum, è quod sit hostia pura & immolationi apta, Festus. Sed alibi apud eundem sic legitur, Agnus ex Græco ἄρνης deducitur, quod nomen apud maiores communis erat generis. Varro agnum dicunt putat, quod agnatus sit pecori ouillo. Agnus à Græco vocabulo dicitur quasi pius, (ἄρνη pium interpretatur, cum potius castum significet.) nam inter omnia terræ animantia maximè inuenit in innocens & mansuetus: nullum enim laedit dente, aut cornu, aut vngue, Isidorus. Et alibi, Latini agnum putant dictum, quod agnoscat matrem suam præ cæteris animalibus, adeo vt eti in magno grege errauerit, statim balatu vocem noscat parentis: Vide supra in D. Auillas agnas recentis partus dicimus, Festus. forte quasi ouillas, forma diminutiva. Belluam indifferenter posuit authoritas veterum. Quo quidem agno, sat scio, magis nusquam curiosam esse villam belluam, Plautus Aulul. citante Nonio. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, coturnicem, Agnellum, hœdillum, Plautus in Asin.

^{Agno, τὸ τετράποδόν τε, Pollux.} Oues in tenera ætate ἄρνες & ἄρνη dicuntur, Varinus in Τερψι. ^{Ἄρνας, τετράποδος, Varinus: Hesychius addit μυρός.} Apud Aratum legimus ἄρνας in dativo plurali: & de ijsdem in recto ἄρνης. Οἰστε δὲ ἄρνης (ἄρνη, vt Scholia habent in duali numero) ἐπεγν. λαθεντέρης γῆ μηλαινα, Γῆ τε καὶ μηλα, Homerius Iliados 7. vnde communis esse generis hanc vocem appetat. A voce ἄρνης, ἄρνης (de qua paulo inferius,) casus eius obliqui sunt, per syncopen: rectus singularis non inuenitur. Aetas sunt tres, ἄρνης, ἄρνης, ἄρνης. Suidas: Ego ἄρνης pro genitiuō accipio: rectus enim (vt dixi) non est in vsl. Ister in dictiōnibus Atticis scribit primæ ætatis vocabulum esse ἄρνη, deinde ἄρνη, deinde ἄρνης, denique λεπτηριμενα, Suid. & Varinus. Nuper natum μορχίον dixeris, (μορχίον, Suidas, malim μορχίον. Istro in Atticis dictiōnibus μορχίας est aries trimus. Hesychius ἄρνης, arietem trium interpretatur:) anniculum vero ἄρνη, id est agnum, ἄρνη, vel ἄρνη: deinde ἄρνης, (lego ἄρνης,) qui et ἄρνης à poetis vocatur, Pollux. Sed est quando hæc discretio non seruat. ^{Αρνεῖον νεοτελέον τὸ δέπτηνον περέων.} Oppianus lib.4. de venat. Αρνης, vt Varinus & Etymologus referunt, dictus est quasi ἄρνης, id est infirmus: μηλη enim robur sonat: vel à voce μηλη, quæ primam & teneram agni lanam significat: vt sit ἄρνης, δέπτηνης τὸ νεοτελέον τελετῶν. Apud Suidam cum aspiratione scribitur ἄρνης (quod non probo:) & Atticē ἄρνης, & foeminitum ἄρνη. Oppianus sylvestrium etiam caprarum (ἄρνης) scetus, ἄρνης vocat. Aristophanes in Auibus ἄρνη καυνήσει per iocum protulit. Αρνης, δὲ ἄρνης, Varinus: Malum oxytonum, vt Etymologus habet, diminutiuum esse scribens. Καμάτας διεργατας Μέσον τὸν ἄρνηδα, Theoc. Idyl. 5. Rachel nomen proprium mulieris, exponitur ἄρνης η παρατίνετο, Varinus. Est autem vox Hebraica: alij agnæ, alij ouem interpretantur, vt dixi in oue A. Αρνης, δὲ παταμηδης, καὶ δὲ ἄρνης, Suidas: vide Etymologum. Αρνης quidem aries est, non agnus: quanquam pro agno Didymus posuerit: Vide in Arietea. Aries mediaæ ætatis ἄρνης vocatur: alij agnum anniculum ἄρνης vocant, Suidas & Varinus ex scholijs in Aristophanem. Αρνης, τετράποδος, οἱ δὲ ἄρνης Hesych. Varin. Αρνης, μαλητην: id est lanam, aut ouem nuper natam, Hesych. Αρνης, virginis aut oues, Hesych. Varin. Αρνης, οἱ δέπτηνοι, Κυρωνικοις, κυρωνικοις, η οἱ δέπτηνοι, η παταμηδης, Varinus: τὸ δέπτηνης τὸ ἄρνης, Suidas. Αρνητην, η ἄρνη, Hesych. Varinus Homerus ouium & caprarum ætates discriminans, adultas, τετράποδες vocavit: mediaæ ætatis, μεσοτητας (μεσοτητας, vide in Capraa,) & ἔρης, adhuc teneros, Varinus & Pollux. Μέτρον, τοιοῦ πλευρας τετράποδος, Suidas. Ο πλευρας η πλευρας agnus & agna, Varinus in φλευρα, φλευρης, φλευρης: Φλευρης, ἄρνης, ἄρνης, τετράποδος, Hesych. Varin. Επιφλευρης η οἱ δέπτηνοι, apud suas oues, Apollonius 4. Argonaut. Agnina non solum φλευρης dicuntur, sed etiam ἄρνης, vnde ἄρνη per syncopen: hinc δέπτηνος, opilio, Varinus. Φλευρα, τετράποδος, η (lego οἱς vel θις,) Hesych. Αρνης pro δέπτηνης, vel pro δέπτηνη per metaplasium, Etymologus. Αρνης secundum veteres non fit à recto monosyllabo: sed ab ἄρνης δέπτηνης, &c. per syncopen. Deriuatur autem τὸ δέπτηνης, hoc est à voto, quoniam in votis & precationibus adhibebatur hoc animal sacrificijs: vel aliter, quoniam pecorum possessio priscis omnibus valde exceptata & in votis erat, Varinus. Πάρα, ἄρνης, Hesychius, Varin. Doricum videtur pro φλευρα. Πλευρα, άρνη, Κύπειοι, Idem. Περγηνοι, ouis tenera, vel nuper nata, vel annicula, vel quæ primum coire incipit, Hesych. Varin. Περγηνη, agni anniculi, Idem. Varinus etiam alibi ex aristophane grammatico, capilli pecoris nomina pro ætate diuersa enumerans: ιοσλης etiam, inquit, in ætate quadam dicuntur, & οἱ περγηνης. Τετράποδη, ouis sex mensium, Hesych. Varin. Βρειχοι, agni, Idem. Μέθηλη, η ἄρνη, Idem. Ορονη, agni qui postremi nascuntur, Hesych. Varin. nimirum qui Latinis chordi dicuntur. η ἄρνη, agni, Idem. Σάξιλον agnum esse dicit Aristoteles, Plutarch. problem. Græc. 14. Apud Hesychium & Varinum vox eadem oxytona scribitur, & per η. in penultima. Υπονηλον, τὸ δέπτηνης, Suidas: Hesychius fecit & infantem interpretatur. Βαρηξ, τὸ δέπτηνης, καὶ Σάρνημα τὸ αἴνη, Hes. Var. Βείνηξ, (apud Var. penultima est per iôta) τὸ δέπτηνης καὶ η, Idem.

Epitheta. Hirtus, Columella 7. Hornus, id est huius anni, Propertius 4. Eleg. Imbecillus & immaturus,

Columel.lib.7.Lactens,Ouid.4.de Ponto.Lacteoli,Prudentius.Mollis,Martialis 5.Petulci,Lucretius lib.2.Pinguicula,Vergil.1.Aencid.Saturior lactis,Columel.2.Subrumi,hoc est lactentes.Ibidem. Et præterea apud Textorem , Alacer,balans,blandus : Campiugus,cotniger,cotnipeta : Imbellis,incuriosus : Lanicutis,laniger,ascivus : Mitis,mollculus : Pauidus.Agnæ epitheta.Muta,Horat. Carm.Niuea,Iuuenialis Sat. 12.Nitida,Horat.2.Serm.Nouella,Ouidius de Arte.Pauens,5.Metam.Pulla,id est nigra;Horat.1.Serm.Tettera,Statius 8.Theb. Et apud Textorem,Balans,cicut,humilis,lanigera,mollis,tenera. Ἀγέλαιον λίτην, Ηόμερος Iliad. χ. Scholia fest exponit απὸ λίτην, η μαλαθιών καὶ τελεχωρίην. Ἀγέλαιον λαλαθιών, Crates apud Athenæum. Ἀρνεῖον νεοχαλάπη τὸν αρπακτὸν τελεχωρίην, Oppianus libro 4.de venat.& mox eundem, ταῦτα λίτην οὐδὲν vocat. Αὔρης εὐβοτῆς, Theoc.Id.5. Αὔρης καρκίνης. Nicand.Athn. λίτης propriæ dicitur,dum cornua noduina habet,Scholia fest Hesych. (subaudi τελεχωρίην,) nouella & tenera ouis (agna vel agnus) lactens,quæ nondum gustauit herbam, ή δέ Ρέμων φυον τὸν δέ Πλούτιον καρκίνην, Hesych.Varin.quasi in oraculo aliquo hoc vocabulum siue epitheton ouis,sive pro oue per antonomastiam positum reperiatur.Significat autem suauiter odoratum: solent enim nuper editi foetus pecorum præsertim,suauem quendam,vitalem & laetum,vt ita dicam,odorem spirare. Est & herba hedypnois apud Plinium à suauitate odoris dicta,eadem opinor quæ hieracium secundum Dioscoridi,& vulgo dens leonis. Ηδυπνοίσις (melius ηδυπνοίς, vnde genitivus ηδυπνούσις) πιά καὶ ηλιθανωτή, Hesych.Varin. Ως λαλαθιών Ἀρνεῖον μαστὸν ποθεσαν, Theoc.Idyll.18.

Dominus noster Christus in libris sacris agnus nominatur,quod innocens & placidissima pro peccatis nostris hostia futurus esset.Quid enim agno castius,innocentius,patientius? Agna, mensura genus in agrorum dimensione. Actus quadratus vndique finitur pedibus CXX.hoc duplicatum facit iugerum,hunc actum prouincia Bæticæ rustici agnam vocant,Columella lib.5.Agninus,quod ad agnum pertinet,vt agnina pellis vel caro.Rogito pisces,invidat caros,agninam caram,Plautus: subaudi carnem.

Ἀρνεῖον καὶ πάπλων, Hesych. Αρνεῖον, agninus proparoxytonum: nam oxytonum aries est: penansflexum verso,menis nomen. Ἀρνεῖα καρκίνα apud Xenophontem legimus. Αρνεῖα, πάπλων πάπλων, Hesych.Varin. Didymus,Etymol. Πολύαιρες, pecore & pecunia abundantes: Vide in Oue a.ex Vartone. Πολύαιρει, τοῦ, pro πολυάργυρον, πολυθρημον, multa pecora (synecdochice) possidenti, Hesychius,Varin. Similiter dicuntur πολυφύλετοι, vt mox subiiciam. Ταῦτα τοῦν αρνεῖαν ἔχεται, Hesych.Varin. Μέτωπα, τὰ ἐπαγρα τεθέατα, Suidas: oues intellico mediæ etatis,quæ iam primum agnos parere incipiunt.Similiter τελεφύλετα, dicitur, vt mox sequetur. Αρνεῖα, τοῦν καὶ πολύαιρει, per translationem ab agnis qui in caput ferè proni saltare solent, tanquam aërem cornibus impertentes,Suidas & Varin.ex Scholijs in Iliad. μ.Αρνεῖον, οἰνόπιτος, οἰνοπίτης, Hesych.Varin.hoc est, in aquam se mergentes prævio capite,vrinatores: quam vocem Latini à Græca arneutères inmutati mihi videntur. Αρνεῖα, qui capite præmisso in mare se mergit,ab agnis qui dum prioribus saltant pedibus, caput terra admouent: quam obrem hippurum quoque pissem,quid frequenter exiliat αρνεῖαν aliqui vocabant,vt Athenæus scribit, Varinus in Κυθηρα. Αρνεῖα, κυθηρια, ab agnis qui inter currendum caput concutiunt,Scholia fest in Iliad. π. Et alibi in Iliad. μ. Αρνεῖα, κυθηρια στήτη: vel secundum aliquos delphino. Solent autem aines,id est agni, per tranquillitatem in caput ferri. Αρνεῖα, κυθηρια, Hesychius. Αρνεῖας λυρέων Πύθια ποτε κατέστητο. οἰνοφάγες σφαγέοι. Lycophron. Ηννεν, οινοβίτη, Hesychius, Varin. malim λυρέων, ab αρνεῖαν. Ανωδοτον vocabantur rhapsodi,quod agnum sui cantus acciperent præmium,Hesych.Varin.Deanodus & rhapsodi vide Scholia fest Pindari in Nemea à principio Carminis secundi. Αρνοφαγεῖον est Athenis religiosissimum & summum judicium haberi, in quo senatus & populus vna coibahit: quo tempore à triginta tyrannis penè in extremum discribent adacti sunt. Μάρνης, pugno: à μη & αρνεῖα, cōncilio: nam ad concilations prisci adhibebant agnorum sacrificia,Varinus. Αρνοεῖα, δέ τοις αρνεῖον λυρέων δρετον. Idem. Αρνεῖον, δέργην βασιλειον, Idem. Αρνα, τὸ δέργην, Κλαζούμενοι: οὗτον καὶ τὸ ἔχαρτον, Idem & Hesychi. Αρνεῖον βοσκός, pastor ouium αρνεῖαν αρνεῖον, δέργην τὸ δέργην, τὸ δέργην αρνάν, δέργην εὐχαλι, Eustathius. Αινονέπονος, ποιητη, Hesych. Varin. Τρέφω μέ τοι εὐθεῖαν ερθόμενος, Πάνος αἰμοφόρος, Theocritus in Cyclop. Τῶν πολιτῶν διστοιχον αιμονῶν, Aristoph.in Equitibus: vbi Scholia, οἷον ποτε τάξις, τάξις μαρτίου καὶ ἵππους, quod inde repetit Suidas & Varin. Βεῖς dictio pertinet ad hominem sensu & iudicio carentem notandum,vnde apud Menandrum βοσκός, διτεχτον, εὐθεῖα, καθδιοιτην διανοούντος διτεχτον, εὐθεῖα, Varinus in Βεργίτον. Αύρον, paroxytonum,vās quo sanguis excipitur in sacrificijs: Cretenses αύριον dicunt, proparoxytonum,quasi αύριον, à sanguine,Varinus. Suidas etiam interpretatur τὸ αύριον καὶ αύριον. Hesychius, τὸν πολυάργυρον, nescio quām recte. Περοτος διαρμονον ἔχει, Homer Odys. γ. apud Etymologum. Αύριον, vt Empedocles vocat,est interior foetus in utero inuoluens tunica,tenuior scilicet ac mollior: nam exterior χειρον vocatur,Pollux. Galeni interpretes membranam siue pelliculam agninan transferunt: albā ac tenuissimā est,& foetus totum proximè amplectitur,vt scribit Galenus de vteri dissectione capite nono, & alibi. Πολυάργυρος, (vt πολυάργυρος superius,) qui agnos multos,id est pecora multa, per synecochen, possident: πολυθρηματοι, πλεύσοι, Scholia in Iliad.1. & Varinus. Tibareni populi πολυφύλετοι, (πολυτελεῖαν, πολυθρημον,) incolunt iuxta minorem Armeniam,Eustathius in Dionysium. Εὐγέλιον, δικαλιστεράτον, οἰς τῷ Παριπαντικρίων περιθεσαν, Suidas & Varinus. Ταῦτα ποτε, οἰνοφάγες σφαγέοι, (de qua voce superius paulò dixi, οἰνοφάγος, id est grauidam,) Varinus. Nestor Iliados 1. exploratori adituro Troianorum castra promittit donandam à singulis optimatibus Græcis ouem nigram & grauidam, διαμέλαγον Θηλωνοντον, opilio, qui αρπαζεις, id est agnos pascit,synecdochice,secundum Pausaniam: scribitur etiam οἰνοφάγος, (quod non placet,) Varinus: Vide in Oue e.

Plantago minor folijs est linguae pecorum simillimus, Plinius: quare Græci arnoglossum quasi agninan linguan vocant: item arnion,vt habetur in nomenclaturis apud Dioscoridem.Arnos pyrites, pyretrum, Ibidem. Arnophyllum,cytisus: est autem herba fruticosa,Hesych.Varin.Folia quidem eius satis tenera & mollia sunt, & suauem præbent succūm malum instar,vt agnus in cibo aptus & gratus videatur.

Αρνεῖον, pisces quidam qui & hippuros,frequenter exiliens caprarum modo, Eustath. Iliad. π. ex Athenæo: alij delphinum exponunt,vt paulò superius citauit ex Scholijs in Homerum.

Arneus, Arneῖον, proprium nomen apud Homerum:(mendici illius qui prius Irus dicebatur,) διακτητον, διοτε, διοτε διανησινον καὶ τελεστόδημον καὶ τελεστόδημον καὶ τελεστόδημον Varinus. Αρνων, proprium rustici à cura agnorum,in epistolis Thœphylacti.Tibia vsum hyagnim primum volunt,&c. Cælius 9.3. Hydarnus, viri nomen in Laconicis Pausanias. Arne nymphæ fuit, nutrit Neptuni,sic dicta,quod cum Neptunum accepisse à Rhea

Rhea educandum, Saturno cum quærenti aπηρνίσσατο, id est negarit, Varinus. Arne Thessaliam ciuitas nomen tulit, ab Arne Acoli filia, ut quiibusdam placet, Etymol. ex Pausanias Bœoticis. Bœoti nominati sunt à quadam Bœoto, quem Arne mater clam enixa, circa boum sterquilinium exposuit, vnde nomen accepit οὐρανὸς αἴμα φέρεις, Eustathius in Dionysium, Vide plura apud Varinum in Ἀργηνη. Homerus Iliados β. πολυνόμοι φύλαξ Ἄργος dixit: vbi Scholiastes Arnen urbem Bœotiam interpretatur, dictam ab Arne, quæ ex Neptuno Bœotum pepere- sit. Alij vero negantes Arnen urbem tempore belli Troiani extitisse, Tægylus scribunt: Zenodotus vero (vt Varinus refert) Αργεῖα: quæ minimè πολυνόμοι φύλαξ fuisse videtur, cum ab Hesiodo tanquam rigida & hyemalis vi- tuperetur. Aiunt autem Homericam illam Arnen, simul & Mideam ciuitatem à Copoide lacu absorptas esse. Penelope primum Arnea, Αργεῖα, dicta fertur, & cum à parentibus in mare proiectam aues quædam penelopes dictæ rursus in continentem exposuissent, parentes receptam nutriuerunt, vocaueruntque Penelopen, atque ita deinceps fuit binominis, Scholia in Pindari Olympiorum Carmen 9. Hermolaus Penelopen prius Arneam vo- catam scribit, quasi abiectam repudiatamque à parentibus: Didimus apud Eustathium Αργεῖαν, vel ἀργεῖαν. Rhene, Pluvin, ex Oileo filium suscepit nothum, Homerus Iliad. 6. Αργα, nomen Nymphæ, vt meminiit Gyraldus.

Arne ciuitas est iuxta sinum Maliacum, Plinius. Et alia Thessaliam, ab Arne Acoli sic dicta: vel (vt Crates vult) ab agnis: quod pecori nutriendo apta sit, Etymol. Arne, vrbs Bœotia, (Lebadensium vrbs olim Arne di- cebatur, ab Arne filia Aeoli, vt & Thessalica Arne, Pausanias in Bœot. (& alia Thessaliam à Bœotis deducta, quæ Cierium vocatur: tertia Mesopotamia, quarta Erasiniorum iuxta Thraciam, Stephanus. Scytonis puella Ar- nen nescio quam insulam prodidit. Scholia in Iliad. 11. & Hesychius quoque scribunt Arnen urbem esse Bœotia, (de qua paulò ante etiam inter propria mulierum dixi,) & alteram Thessaliam. Phthiotæ Dorida accolunt: eorum oppida celebria, Lamia, Phthia, Arne, Plinius 4.7. Campus quem Argum vocant in Arcadia, decem stadiorum est: & paulò post eum alias, in quo fons Arne spectatur, cui hoc nomen contigit, vt Arcades ferunt: Quoniam Rhea illic Neptunum exposuerit inter gregem agnorum: & fontem inde dictum, quod agni circa eum pascerentur: Saturnum vero persuasum pullum equi tanquam à Rhea editum deuorasse, Pausanias in Ar- radicis. Arne Thessalica, colonia est Bœotia: de qua hoc oraculum fertur, Αργηνη χρυσεῖς μήδεις Βοώιον εἰδέσθαι. In Scholijs legitur Arnen etiam Chæroneæ fuisse, & Tarnen Achæa urbem. Cæterum Leontarne vicus circa Heli- conem fuit: aut fons, ita dictus, quod immolante illic Adrasto leo agnum rapuerit, Varinus. Arna Αρνα ciuitas Lyciae, Xanthus postea dicta, Stephan. Arnea, Αργεῖα, parua ciuitas Lyciae, Idem. Post Bolbiticum ostium Nili, arenosum quoddam & humile promontorium valde expositum est, quod agni cornu appellatur, Strabo lib. 17. Αυγεῖδος, ποταμὸς, Suid. Var. fluuius circa Themiscyrum, Etymologus. Amnitæ, Αμνίται, populi paruas insulas Oceanii Britanniæ habitant, quorum mulieres sacra Baccho celebrant, Dionysius Afer. Inter oppida Cretæ in- signia Polyrrhenium numerat Plinius. Suidas Πολύρρηνον vocat, in proverbio, Οἱ Κρῆτες τὴν θυσίαν. Πολύρρην, vrbs Cretæ: quod multas oves habeat, Stephan. Rhene Pluvin insula parua prope Délum, vide Ono masticon. Achæi commune consilium vna in curia cogebant, quod Arnarion vocabant, Strabo libro octavo.

b. Vanus & Euganea quantumvis mollior agna, Iuuinalis Sat. 8. Arne, agni caput, Festus. Χθελα, τὰ τὰ αρνάντα τελφων ἀγεῖα. (intestina intelligo, quæ & chordæ vocantur) Hes. Var.

c. Claudian.lib.16. Agni grundibant, dixit cum grundire propriæ suum sit, Nonius. Agnus curio apud Plau- tum in Aul. exponitur bestia curiosa, vel macra & curis confecta.

d. Ut pauet acreis Agna lupos, capreæque leones, Horat. 2. Epod. Lupis & agnis quanta sortitò obtigit, Te- cum mihi discordia est, Idem Epodon 4. Quæsitum aut matri multis balatibus agnum Martius à stabulis rapuit lupus, Vergil. 9. Aen. Οὐρανοῖς ἀρνάνται ἐπέχουσαν τεῖχοφοισιν, Homerus de audace & impudente rapina, Varinus in Πλευρῶν.

e. Pescia Ael. Stilo dici ait capitia ex pellibus agnininis facta, quod Græci pelles vocent pesce, τὰ. Vide in Oue- e. Rheno propriæ ouium pellis est, vel agnina potius, ex Græca voce πλεύξ, vt coniicio: vide ibidem. Pluvinas, αρ- ναντας. Galenus in Glossis. Apud Hesychium πλεύξ legitur, non probo Αρναῖς, pellis agnina, τὰ τὰ αρνάντας νε- δον, pellis adhuc lanata, Hesych. Varin. & Suidas, qui ex Aristophanis Nebulis hæc verba citat: Εψοὶ τὰς ἀρνάντας Σπιτελοὶ τὰς αρνάντας γνώμενοι Σπιτελοῖσι: ludit autem in voce arnacides, vt cui animus esset intentus τὰς τὰς αρ- νάντας τὸν σπειτελέας. Kudion, κυνηγεῖον, αρνάντας, Pollux. Melio, id est lolo, circa collum canis venatici interius afflu- tur αρνάντας, ne ceruix aloro atteratur, Idem. Alibi etiam inter venatoris instrumenta αρνάντας numerat. Ere- λιγμήσιν τὸν πόλακα τὰς πλεύξ πεκτεῖ αρνάντας, Plato in Symposium, vt Pollux citat. Τοῦ γένους λαγόν, Θητειον τὰς αρνάντας αὐτὸν ἔγκει τέλει, Pollux in personis tragicis. Αμφοτέλειν τὰς τὰς αρνάντας θεοχλαῖται πλαῖσα, Theo- crit. Idyllio 31. Σοὶ τὰ πληγέα τὰς τὰς ανέστητα τελέος αὐτοῖς Ερμῆς Κατιπελῆς ἐπέμειος πέτραιον: forte πέτραιον: quanquam Suidas in Πετρέλαιοις, (meminit etiam in Πλαγέταις, (πέτραιον interpretatur πλεύξ τὰς τὰς πληγέας πέτραιον: Σκέπαζεν παθεῖσιν οὐρανοῖς πέτραιον τὰς τὰς ανέστητας, Eustath. Μῆτη, lana mollissima, prima agnorum & pullorum la- nugo, & pluma tenuissima, propriæ anserum, Varin. Puella senibus dulcior mihi cygnis, Agna Galci mollior Phalamni, Martialis, lib. 5. Καί νυν τὰ σπιτελέα (οὓς εἰς σπιτελέα τελέοις) Τίλιον ἡπτε αρνάς Iliad. 9. Αργα τὸ σπιτελέα λαβῆσθας, Theocritus Idyllio primo. Agnus olim apud Lusitanos, teste Polybio, tribus aut quatuor obolis ven- debatur, Athenæus. Vermem qui in Indo fl. reperitur, septem cubitorum longitudine, capturi, agnum aut hoc- dum in hamum implicant, Aelian.

f. Patinas cœnabat omasi Vivilis & agnini, tribus vrisis quod satis esset, Horat. 1. Epist. Cræsus in lebete coxit te- studinem cum carnibus agnininis, quod ab eo factum ex oraculo etiam Delphico audiuit, vnde Apollinem quasi omniscium veneratus est, Herodotus lib. 1. Oraculi verba sunt, Οσμὴ εἰς φρένας ηλθε πεπτελέοιο (forte, Οσμὴ εἰς φρένας ηλθε πεπτελέοιο) χελώνης Εφεσίνης εἰς χαλκῷ αἵμα αγνέοις περάσα, Suidas in Cæsio. Εγὼ δὲ ύπουν πεπτελέοιο διασχερη Αργα τὸ μέσον συμπτελέον ἀνθυλασθεύον. Coquus quidam apud Menandrum, vt Athenæus citat. Κεφαλαῖς τὰς αρνάντας, καλάς τὰς τείχους, Aristoph. apud Athenæum.

h. Agna aurea Phrixi, vide supra in ariete auro. In Plutarchi Vitis alicubile legimus agnum qui genellois v- trinque corymbos haberet natum, nec iam occurrit locus. Scalpere terram Vnguibus, & pullam diuellere mor- dicus agnam Cœperunt, Horat. 1. Serm. Sat. 8. de mulieribus beneficis. Veteres Græci hoedorum, agnorum, vitulorumque inspectis intestinis futura prædicabant, Pausan. Coronata agna aliiquid lustrare siue expiare, Iuuen. Sat. 13. Agnus dicitur à Græco ἄργος, quod significat castum, ed quod sit hostia pura & immolationi apta,

Festus. Pecoris foetus non ante octauum diem sacrificio purus est, Plin. Fuit quidem priscis opinio, ut ex hædis potius & agnisi hostia fierent, quia haec mites & cicures essent, Gyrald. Agna humiliis, Horat. 2. Carm. vbi Acron, Non humilem agnam, sed humilium oblationi aptam. Agricola de boue rem diuinam facit, opilio de agno, epopolus de capra, Lucian. in lib. de sacrificijs. "Agoes aliqui deriuant αἴροντες τὸν θυσίαν, δέξιον τὸν εὐχάριστον, quod ad vota & supplicationes agnus hostia adhibetur, Varinus. Μαργηνι, verbum fit à ὑπερβολῇ, id est concilio: ad reconciliandum enim prisci hostiis vtebantur agnis, Idem. An quum in Aequimelium misimus qui afferat agnum quem immolemus, is mihi agnus affertur, qui habet extra rebus accommodata, & ad eum agnum non casu, sed duce deo seruus deducitur? Cicero 2. de diuinat. Λέρων πεπονιζόντων πέρι τῶν ιερῶν έπειτα πολλού, Homerus. Idulis hoc est agna alba, idibus (inde nimirum idulis dicta) à flamme Ioui cædebatur, Festus. Idibus alba Ioui grandior agna cadit, Ouidius. Ouidius Termino deo agnū & porcā in secundo Fastorum immolari prodidit: item Horatius, cum cecinit, Vel agna festis cæsa Terminalibus. Vbi Acron, Terminaliorum inquit diem institutū, ut per epularū festiniatatem cæsis agnis fines seruari faceret. Numa tamen sanxisse fertur, ne Termino ex re animata sacrum fieret, Gyraldus. De porco, agno vitulōque immolandis in solitaurilibus, nugas quasdam, si libet, lege apud Catonem de re rust. cap. 14. Ambegini bos & verues appellabant, cum ad eorum vtraque latera agni in sacrificium ducebantur, Festus. Γένεται τε μήλων καὶ φρεσιαναὶ ἄρται, Sophocles Danae. intelligit autem agnum, & porcum animal libidinosum, quod ideo feram Venereum vocat: his enim duabus hostiis ad expiandum vtebantur. Potest etiam caprarum siboles accipi, quod hoc etiam animal nimis in Venerem proclive sit, οὐτε γὰρ εἰς ἐστέρων οὐδεὶς ζεῖν: (vt agnum & hædum intelligas.) Aliqui perdices interpretantur, tanquam expiationi aptas, quae scemina in laquæ proposita illi capique solent, vt inde Venereum agran, id est venationem dixerit poëta: sed hoc non probat Hesychius in voce Αργοδοσία. Præcidanea agna vocabatur, quæ ante alia cædebatur, Festus. Est & porca præcidanea, de qua suo loco. In omnibus Calendis regina sacrorum, id est regis sacrorum vxor, porcam vel agnam Iuno ni immolabat, Gyraldus. Tubilustrio, id est ultimo die Quinquatriorum. quo tubæ lustrabantur, de agna res diuina Mineruæ fiebat. Lege Varronem, & alios. Niueam reginæ ducimus (aliás, cædimus) agnam, Par vellus dabitur pugnanti Gorgonè Maura, Iuuinalis Sat. 12. id est Palladi, quæ Mauritana Gorgone, capite Medusæ vsa à poëtis fingitur. Atheniensis annua solennia Mineruæ tauris & agnis celebrare solebant, vt ait Alexander, Gyraldus. Οὐαὶ τοῖς ἀρνίσιν τερψίων μέλαιναν, Γῆ τε καὶ οὐελίω Διὶ δῆμοις διστολὴν αἴλον, Homerus Iliad. y. Vide in Oue h. Ipse atri velleris agnam Aeneas matri Eumenidum, magnæque sorori Ense ferit, Vergilius Aen. 6. (Vide in Oue.) Sæpe cadit festis deuicta Palilibus agna, Calphurnius. Αρνες καὶ λευκοὶ Φύνιοι Φύνιοι εἴθουσαν νέας γενέτης, Euflat. Ventum violentum & impetuosum Græci τηφῶν appellabant, pro quo sedando aguam nigrum immolari mos erat. Hinc illud. Αἴροντες μέλαιναν παῖδες ἐγνήτυκαπτον τηφῶν γράπται βαΐνεντες θρησκευτοῦ ut Suidas citat. Et tempestatis agnam Cædere deinde iubet, Aen. 5. Priapo in Theocriti epigrammatibus, ab æpolo de vitula fit factum, & de hirsuto hirco, & saginato agno, Gyraldus. P. Crasso Q. Scæuola cassagnus biceps natus. Iul. Obsequens

P R O V E R B I A.

Canibus agnos obijcere, Προθαῦτεν τοῖς κυνὶσ ἀρνας, dicebatur qui imbellem & litium imperitum, calunniatoribus & exercitatis exponeret, quod id animal omnium maximè sit imbellē. Refertur à Diogeniano: hemisichium est heroicum, ex oraculo quopiam, vt coniicio, decerptum, Erasmus. Meminit & Suidas in Προελάντις. Agnini laetibus alligare canem! Plautus in Pseudolo. Ballioni lenoni verba affingit hæc, Quia pol qua opera credam tibi, vna opera alligem fugitiuum canem agnini laetibus. Qui canem alligat intestinis agnini, si non modo canem amittit, verum & prædam vltro dederit fugitiuo. Sic qui credit homini mala fidei, & rem perdit, & frustra obligatum habet eum, qui non est soluendo: lactes enim dicuntur intestina molliora, Erasmus. Agnus tibi locutus est, Αἴροντες λελάτην, (aliás, τερψίων τε, sed malim τε.) videtur in eos conuenire, qui ea refescunt, quæ refesci ab eis posse nemo sperasset: aut qui futura præsagiunt. In Aegypto enim (Apostoli non recte habet, Aegina) aiunt agnum humana voce vsum: in cuius capite visus fuerit regalis serpens (Βασιλεὺς σπάσιν) alatus, longitudine cubitorum quatuor: Et ab hoc (agno) res futuras cuidam reuelatas. Historiam scribit Suidas in Αρνίον & Τὸν αρνίον: sed vsum prouerbij non explicat. Sub Bocchoro dynasta Aegyptiorum, qui iura eis constituit, agnum loquutum tradunt, ijs fere temporibus, quibus apud Albam æditi sunt Romulus & Remus, Cælius. De ariete Phrixi etiam legimus, quod Phrixum humana voce sit allocutus. Lupo agnum eripere, Βιλupus agnum amat, vide in Lupo, Euganea quantumuis mollior agna, Iuuinalis. Αληγρέας πατέταις πεπονέσιν, απαλωτος δι αρνες, Theocritus Idyl. XI. Αμενοί τε τερψίτες, hoc est ingenio & moribus agni, mites, simplices, stolidi, molles: Apud Aristophanem in Pace, vt interpretantur, Scholastes, Hesychius, Varinus. Vocatur & αἰγαλον, tali ingenio præditus, vt superius in a docui. Agnum obijcit vel emittit: Αγνα πρεσβάται: Vide inter prouerbia ex Ariete. Aspera nunc pauidos contra ruit agna leones, Valerius 3. Argon. Mittam vos sicut agnos inter lupos, Christus ad discipulos Lucæ 10. Habitabit lupus cum agno, Esaïa 11. Lupus & agnus pascentur simul, Esaïa 65. Vide in Lupo h.

Est quoddam animal quod Moschi appellant Boranez id est agnellus, circa ostia Rhafluij, quem ipsi Moschi Volga dicunt, crescens ex terra habens omnitudinem formam agnelli, viens pro tempore & vescens quantum herbarum in circuitu poterit contingere. De quo Sigismundus baro in sua moschouia.

DE MUSMONE.

Si in Hispania, sed Maximè Corsica, non maximè absimile pecori (id est ouibus) genus musimonum, caprino villo quam pecoris vellere propius: quorum è genere & ouibus natos prisci vmbros vocauerunt, Plinius. Strabo quidem Græc, vt paulò post citabo, musimo, μύσην, duabus syllabis scribit, non tribus vt Latini. Asinum, aut musimonem, aut arietem, Cato Deletorio vt Nonius citat. Musimonis figuram pictam exhibuit Munsterus in descriptione Sardiniae, non tamen ad viuum, sed narratione acceptam. Hæc verò quam nos hic damus, est ad viuum expressa: Cain à Genuensi quodam mercatore acceptam Theodorus Beza nobis communicauit. Musimon, asinus, mulus, aut equus breuis. Pretium emit, qui vendit equum musimonem, Lucilius, Nonius. Dicti sunt autem forsitan musimones, quod iisdem ex locis haberentur, vnde musimones oves vel capra sylvestres, nempe ex Hispania. Paruos quidem equos, quos astures vel asturcones vocabant, Hispaniam misisse constat. Equi Sardiniae agiles & elegantes sunt, sed minores alijs, Munster. Musimo, ex capra & ariete natus, vt cinirus ex ove & hirco, Albertus lib. 22. in voce Ibrida, sed sine authore. Hirci sylvestres in Sardinia (inquit Pausan. in Phocicis) magnitudine eadem sunt qua hirci aliarum regionum. Formam verò habent, qualis in plastice Aeginæ repræsentatur arietis sylvestris: nisi quod circa pectus hirsutior est, quam arte illa repræsentari solet. Cornua ei non protenduntur à capite à se inuicè dissita, sed statim iuxta aures retioluntur. Celéritate quidem beluas omnes superat. (Αἰγαῖνα ἐγγα, τοῦ συμβεβηκέταις ἀνθράκαις, Varinus. Rhōpon multimodis rebus constantem questum, Aeginam appellamus mercaturam, Strabo.) His in insulis (Sardinia, & Corsica) nascuntur arietes, qui pro lana pilum caprinum producunt, quos musimones vocitant: eorum sese pellibus thoracis modo incolæ muniunt, pelta vtuntur & pugione, Strabo libro 5. Volaterranus è villis musimonum tomenta confici scribit, Strabonem citans, perperam vt appareat. Capris Sardiniae cubitales innasci pilos Nymphodus tradit, &c vt retulit in Capra B. Hæc an cædem quæ musimones sint, non ausim affirmare. O P H I O N A vero Plinij, cuius mentionem apud Græcos se reperiisse scribit, non alium quam musimonem esse plane assuerim: cum Sardiniae peculiaris sit, ceruo minor, pilo demum similis: quæ omnia musimonis conueniunt: & nomen etiam aliqua ex parte: hodie eoim muslo (vel, vt alij scribunt, mufron,) nominatur. Interisse quidem suspicari, vt Plinius, absurdum dixerim, cum natura rerum genera & species omnes sedulò semper conseruet. Nuper apud nos Sardus quidam, vir non illiteratus, Sardiniam affravuit abundare apries, ceruis ac damis: & insuper animali quod vulgo musimonem vocant, quod nusquam alibi in Europa reperiatur. Pelle & pilis (pilis capreæ, vt ab alio quodam accepi, cætera ferè oui simile) ceruo simile: cornibus arieti, non longis, sed retrò circa aures reflexis, magnitudine mediocris cerui: herbistantum viuere, in montibus asperioribus versari, cursu velocissimo, carne venationibus expetita, Hæc ille. Tragelaphus Bellonij superius in Hirco exhibitus, perparum à Musimone differre videtur: vt, si quid interest, species duæ vnius generis proximi videantur.

I D E M aut proximum musimoni videtur animal, cuius Hector Boëchius in Descriptione regni Scotiæ meminit his verbis: Hirthæ in insula Hebridum postremæ adiacet alia quædam sed inhabitabilis insula. In ea animalia quædam sunt, ouibus forma haud dissimilia, cæterum fera, & quæ nisi indagine capi nequeant: pilo medio modo inter oves & capras ferentia, neque molles vt ouium lanam, neque vt caprarum duros. Nec alterius in ea generis vllum pecus visitur.

O M N I V M Hebridum postrema insula est quæ Hirtha appellatur, polarem habens eleuationem sexaginta trium graduum. Nomen autem huic ab ouibus, quas præscil lingua hierth vocamus, inditum est. Si quidem oues fert vel maximos hircos altitudine exuperantes: cornua bubulis erastitudine æqua, sed longitudine aliquâto

etiam superantia: praterca caudas in tetricam usque promissas habentes, Idem Boëthius. Germani herd gregem pecorum vocant, & hirt pastorem, & forsitan oves quoque Hebridum incolae proxima Germanis (ni fallor) lingua vtentes, eadem origine hierth nominant, cui etiam Græcum nomen ἡγέτη colludit. Sunt & aliae oves ferae, vt supra in Oue B. retuli: & quædam earum non lana, sed pilo duriore induitæ, vt colos, id est animal sianitky vel snak vulgo dictum à Moschouitis. In Aethiopia oves non lana sed pilis camelorum hirsutæ sunt, Aelianus. Sunt & Creticæ oves quædam sylvestres circa Gortynium Cretæ agrum, quibus pro lana caprinus fere villus est, hirtus & asper, colore flaus vel purpurascens, cornibus quaternis: λάχυν περφύρεας θήλη χρός επεφάνωμα. His & subus colore similis est, non lana, cornibus tantum binis, amphibius. Aliae etiam oves & caprae sylvestres reperiuntur, domesticis paulo maiores, cursu pernices, pugnaces, cornibus intortis. Ouium quidem vis præcipua in frontibus, itaque sæpe a proséro sternunt, sæpe & inter se concurrunt tanta pertinacia, vt neutra cedat, donec aut vicerit, aut mortua relinquatur, Oppianus lib. 2. de venat. Ove/Bas, asinus velaries sylvestris, Sudas & Varin.

DE PANTHERA SEV PARDALI, PARDO, LEOPARDO.

A.

PANTHERA à Plinio & alijs scriptoribus Latinis dicta, quanquam originis Græcae vocabulum, 40 vt in progressu etiam dicemus, apud Græcos tamen non panthera, sed pardalis vel pardalis dicitur. Alius vero est Græcorum panthera, masculini tantum generis: qui lupis adnumeratur: alij enim hunc ceruarium lupum esse volunt, qui vulgo lynx nominatur: alij canarium, vt Theodorus & Niphus ex Aristotele vertunt, quem Græci etiamnum pantherem vulgo appellant, Arabes lupum Armenium. Turcæ cicalam, animal vile, minus lupo, & cætera longè de generans, &c. idè animal pantherion, & lycopantheros nominatur, vt copiose scripsi supra inter feras lupo congeneres. Panthera etiam varia nominatur Latinæ, nimirum propter pellem maculosam. Nunc varias, & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni generi, creberrimo in Africa Syriaque. Quidam ab ijs pantheras solo candore discernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni, Plinius 8. 17. Pantheræ, quæ & varia seu Africanæ dicuntur Suetonio in Gordianis, Egnatius. Varias quidem à macularum varietate dici manifestum est. Senatus consultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiæ aduehendre, Plinius: proximè autem de Panthæris dixerat. Et mox subiungit: Primus autem Scaurus ædilitate sua varias cl. vniuersas misit, &c. Si à Libya Libæ boues diæ essent fortasse, pantheræ quoque & leones non Africanæ bestiæ dicarentur, sed Lucæ, Varro. Hermolaus etiam in Plinius 8. 19. ex Oppiano quædam de thœ transferens pardum & pantheram pro eodem accipit. Philostratus leænam ex pardali mare concipere scribit, Plinius & alij ex pardo: vide plura in C. inferius. Qui Græca hæc tenus transtulerunt tum sacra tum profana, pleriq; pardalin, pardum reddunt: ego de mare tantum sic verterim: pro foemina pantheram, & similiter ubi sexus non exprimitur. Sed neque accusem cum qui Græcam vocem pardalin relinquit, vitande scilicet homonymiæ causa. Pardus quidem Græce nusquam legitur: nec apud Latinum puto vetustiorem Lucano & Plinio. Leopardus etiam recentius est vocabulum. Ipse quidem his omnibus vocabulis animal unum significari puto. Nam si sexus tantum differentia sit inter pardum & pantheram, aut etiam coloris, quod tamen incertum est & dubitatbat etiam Plinius: genere siue specie differre existimari non debent. Oppianus Pantheram in maiorem & minorem discernit, vt dicam in B. Leopardus quidem propriè dici debebat animal ex leonis leænae cum panthera pardoue coitu natum, vt infra capite tertio prosequar: sed obtinuit consuetudo, vt leopardus simpliciter pro panthera ponatur: vnde & vulgares linguiæ sua mutuantur nomina, peregrinum animal omnes vno ferè peregrino nomine vocantes. Itali leonardo. Galli leopard vel lyopard. Germani similiter, vel leppard vel lefriad: (nam quod quidam scribunt pantherthier, à recentioribus quibusdam fictum puto, eundem pantheræ leopardum esse nescientibus. Hispani, león pardál, vel leonardo potius, vt Itali quoque. Angli, lybarde, vel leparde. Illyrij lewhart. Græci pro mare pardalis scribunt, παρδαλις, per o. pro foemina vero pardalis, παρδαλις, per a. vt Grammatici annotant: sed video apud authores, (Philostratum, Oppianum,) hanc differentiam non obseruari, nisi quis culpam in librarios reiecerit. Pardalin Hebræi namer vocant, פַּרְדָּלִין, & sic vbiq; vertere solent LXX, Hierony- 73 mus

mus pardum. Tribuit autem sacra scriptura huic animali celeritatem, ferociam singularem & maculas: quæ omnia probè conueniunt pantheræ. Auicenna etiam aliquoties in aconiti mentione neimer protulit, vbi Græci pardalin habent, vetus interpres leopardum reddit: vt non sit dubitandum quin rectè sic transferatur in sacris literis. Accedit quòd grammatici Hebræorum bestiam maculosam esse scribunt. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit, Esaia 11. vbi Chaldaeus interpres pro namer habet ἄρνητον nimra. Danielis septimus nominatur namer in visione quatuor bestiarum de mari ascendentium. Sic & d. Ioannes Apocalypses 13. Videlicet bestiam de mari ascendentem decem cornibus insignem, similem παρθενοῖς, Erasmus vertit pardo. Pardus (namer) vigilat super cunctatem eorum, vt omnem inde egredientem discerpatur, Hieremias 5. Leuiores pardis (namerim) equi eius, Abacuc 1. Faetus sum eis sicut leo, & sicut pardus qui directus est ad viam, (Hieronymus vertit in via Assiria,) Osee 13. Hic pro leone Hebraicè legitur schachal, (Hieronymus & alij leænam interpretantur. Septuaginta panthærem, πάνθηρ, à recto πάνθηρ: pantherem autem à panthera diuersum esse superius monui. Munsterus in Lexico trilingui pro panthera & πάνθηρ eandem vocem Hebraicis quoque literis scribit, quod Iudeorum in sua lingua imperitiam arguit.) Sed de voce schachal pluribus dixi in Leone, & inter cætera non esse, vt cuidam videtur, leopardum: pro pardo autem (Osee 13.) Hebraicè legitur namer (quamvis libri quidam excusi perperam named, habent:) in Græca translatione pardalis. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus maculas suas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum, Hierem. 13. Coronaberis de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum, Canticorum 4. (Mons leopardorum distat à Tripoli per duas leucas, rotundus & altus, vna leuca à Libano distans, Brocardus in descriptione Terræ sanctæ.) Immittetur in illòs quasi leo, & quasi pardus lædet eos, Ecclesiastici 28. Alpheth, vel alphæil, (vt Rasis habet: vt Albertus, alphec: vt Auicenna, alfhed,) generatur ex leone & leopardo (id est panthera, vel pardali,) vt mulus ex equa & asino. Ciecuratur autem aliquando, & venationi adsuetus vt canis. Cum autem errat in venatione, (aberrat, frustratur, & non assequitur prædam,) retroceditur iratus, Rasis. Aliquando cicuratum hoc animal, ducitur ad venandum, & nisi admodum blandiatur ei venator, retrocedit & occidit homines & canes: lupos etiam libenter interficit, Albertus. Bellunensis alf hed leopardum interpretatur, & minorem esse ait quam altermet, vt sit pardalis minor: vide in B. Leopardos quidem etiam hodie in aulis principum, alias maiores, alias minores haberet audio. Aconitum pardalianches interimit alf hed & alnemer, Auicenna: Vetus interpres transluit leopardos & lynces. Leopardum quidem hodie vulgo dictum, in principum & regum aulis, similiter ad venationes institui, & nisi intra pacos saltus feram assequatur à venatore dimissus, vehementer iracundum redire legimus. Pardus fit quidem cicur, sed nunquam prorsus suam feritatem exit. Nam cum à venatore dimittitur, nisi quarto aut quinto saltu feram assequatur, ferociter iratus subsistit: & nisi statim furenti bestiam aliquam obtulerit, cuius sanguine placetur, in ipsum venatorem vel in quoslibet obvios irruit. Aliter enim quam sanguine placari non potest. Quamobtem venatores curant vt semper agnos vel alia animalia secum habeant, Liber de nat. rerum. Alphec animal est per quam ferox & noxiū: multi in Italia, Gallia & Germania leunzam (vnziam) vocant, Albertus. vncia (inquit Isidorus) est animal saeuissimum, non altius cane, sed longius corpore, canibus valde infensum: prædam non edit, nisi in sublimi: & sepe cum ad arborem venit, à summo ramo suspensam vorat. Cum libidine feruens aliquem fauciauerit, mures ad saucium conueniunt, & permingunt, ille moritur. Vnde quidam ab ea vulneratus, nauigio in mare vectus est, ne infestaretur à muribus: qui hominem querentes cum ad littus maris venissent, substiterunt. Fel eius mortiferum est, (hoc alij de leopardi seu pantheræ felle scribunt, solius opinor inter quadrupedes: quamvis inter cætera etiam animalia, nullis quam serpentibus fel venenatum esse legere memini: mustelæ sylvestris tantum fel venenatum esse apud Plinii legimus,) Hæc ille. Addunt alij, nasci hoc animal in Africa interiori. Italicè lonza (quod nomen fortassis à lynce factum fuerit: & inde per amphærin, vncia, ab imperitis) scribitur. Aliqui (nostra ætate) leænam interpretantur, alij pardum, alij pantheram, teste Fr. Arlunno. Est & LAVZANVM apud recentiores animal, vicini saltem nominis occasione hic memorandum. Hoc crudelissimum esse scribunt, nullam ab eo tutam esse bestiam, leones quoque terrere: suo tantum generi parcere, in cætera grassari, illa præcipue quæ fortiora sunt & vim alijs inferunt, hominem imprimis odisse, Liber de nat. rerum, & Albertus, qui etiam Solinum citat, apud quem ego nihil tale reperio. Vnicæ effigiem hic exhibet lo. Caius (qui & alias multas rarissimorum animalium icones descriptionesque mihi communicauit, eō nomine de hac parte naturæ & eius studiosis optimè meritus) ex Anglia ad me misit cum hac descriptione. Vnicæ (inquit) fera est saeuissima, canis villatici magnitudine, facie & aure leonina: corpore, cauda, pede & vngue felis, aspectu truci: dente tam robusto & acuto, vt vel ligna diuidat: vngue ita pollet, vt eodem contra nitentes in aduersum retineat: colore per summa corporis pallentis ochre, per ima cineris, asperso vndique macula nigra & frequenti, cauda reliquo corpore aliquanto obscuriori & grandiori macula. Auris intus pallat sine nigro, foris nigrat sine pallore, si vnam flauam & obscuram maculam è medio eximias. Ea è duplice pelle (ea videlicet quæ è regione exteriori maxillæ assurgit, & quæ à summo capite conuenit) in summa aure cocunte, constituta est, facileque in sicco capite (quale domi meæ habeo) & vivere & separari cædem possunt. Reliquum caput totum est maculosum frequentissima macula nigra, (vt & reliquum corpus,) nisi ea parte quæ inter nasum & oculum est, qua nullæ sunt, nisi vtrinque duæ, & ex paruæ: quemadmodum & cæteræ omnes in extremis

Vnicæ effigies

extremis & imis partibus, reliqui sunt minores: maculae in summis crurum partibus & in cunctis griores sunt & singulares, per latera vero composite, quasi singulae maculae ex quatuor fierent. Ordo nullus est in maculis, nisi in labro superiori, ubi ordines quinque sunt. In primo & superiori, duæ discretæ: in secundo, sex coniunctæ, ut linea esse videantur. Hiduo ordines liberi sunt, nec inter se commissi. In tertio ordine, octo coniunctæ sunt, sed cum quarto ubi finit commiscentur. Quartus & quintus in suo principio (quod ad nasum habent) tenui admodum discrimine separati, statim se committunt, & vnde decurrent per totum superius labrum, faciuntque non maculam per totum id, sed latam lineam. In mortuo animali ita se habent maculae, propter cutis (puto) contractionem. In viuo maculae ista in suis quæque ordinibus videntur separatae. In ipso medio inter hos vtrinque ordines, aliae minores sunt exactæ per quincuncem dispositæ. Sed in imo labro maculae, etiæ magnitudinem, non tamen ordinem seruant. Nasus nigrecit, linea per longitudinem perque summam tantum superficiem inducta leniter. Oculi glauci sunt. Dentes illi anteriores hinc inde sex sunt, humanis non absimiles, nisi quod ex his, qui in medio collocantur, minores: qui per extrema, maiores sunt, ut & superiores imis. His vtrinque dens grandis, acutus, atque longus est, in ima maxilla cæteris iunctus, in superiori, tanto spacio disiunctus, quanto deß inferior capi possit. Hilabris velantur in viuo animali, sed in mortuo non item, reductis præ siccitate labris. Grandis ille dens, longus est digitos Romanos duos, in ambitu ad radicem non nisi digitis duobus cum semissis comprehensum. Dentis inest cavitas quædam exilis per totam longitudinem, quæ tamen non appetat nisi rumpatur dens. Inferior maxilla durum os est & rigidum, tres dentes habens magnitudine inæquales, ut & superior, quatuor. Caua etiam ea est intus per longitudinem. Inter magnum dentem & maxillarim primum inferioris maxillæ, spaciun est vnius digiti vacuum, à quo positus statim est primus, cæteris duobus minor: huic contiguus aliis est grandior: & post hunc tertius etiam, secundo maior. In summa maxilla, in medio illo spacio (quod dicitur vnius Romani esse dixi) inter dentem grandem & primum maxillarem, dens est exiguus admodum & informis, demittens se tantum leniter è maxilla, nullo inferiore, qui illi respondeat, existente. Dimidiati digiti post eum spacio, secundus est, cui iunctus tertius est, & post hunc quartus. Inter se ita superiores & inferiores maxillares morsu committuntur, ut pectinatum coeant. Duo priores in inferiori, & secundus & tertius in superiori maxilla dentes, cius sunt figuræ, cuius est iris in summo diademe coronatorum aureorum regis Angliae atque Francie. Eius etiam figuræ tertius est in inferiori, & quartus in superiori, nisi quod interior vtriusque ala, quæ gulæ propior est, natura denitur. His coniuncti nulli erant alii in vtraque maxilla. An post interuallum vnius digiti, finita dentium serie, relictum integrum, alii erant inserti, nescio. Illud scio, non nisi post id spantij amputatas maxillas, quasi studio monstrandi dentes id esset factum, indicioque nullos superfluisse. Viuit ex carne: scemina mare crudelior est & minor. Vtriusque sexus vna, ad nos ex Mauritania est adiecta nauc. Nascuntur in Libya. Si quod illis coeundi statum tempus est, hic mensis Iunius est: nam hoc mas scemina superuenit. Leones cicurari possunt, id quod ex hoc intelligo, quod in urbe Londino, & in arce Londinensi Leones custodum suorum oscula excipiunt, contactum admittunt, & collidunt. Ipse vidi: ista animalia, tam ferocia sunt, ut custos cum primo vellet de loco in locum mouere, cogebatur fuisse in caput acto (ut aiunt) semimortua reddere, atque ita in capsula lignea ad hoc facta, & respirationis gratia perforata reponere, atque transportare. Post horam reuiuiscebant tamen haec, ut cati, non nisi extremis iniurijs obnoxia morti. Itidem fecit custos cum è capsula exemptus. Iam vero nouas rationes inuenientur reponendi & eximendi, trahendo ea in capsam fune, & eam promouendo. Aiunt haec animalia sepe cum Leone contendere. Paruum canem non laedunt, nisi fames vrgeat: magnum vel satiati laceant. Iratum, vocem ædit irati canis, rareram geminantis, sed quamvis canis maiorem, ex amplio pectori & arteria duoram: qualemque canis villaticus redderet, si in cupa grandiori inclusus, ad iram stimularetur. Quod scribunt esse cane longius, id mihi non videtur: nam sunt apud nos multi canes villatici, quibz longitudine æquæ: pecuario tamen & maior est & longior, ut & villatico humilior. Vanum est: quem Vncia vulnerauerit, eum murum concursu permictum interire. Nam nos vidimus duos custodes ab una Vncia vulneratos, nec tamen mures accurrerunt, nec permincerunt, neque ex vulnere grauius quid est insecurum, quam si ex sano cane, aut incisione leui vulnus esset. Quem ferit, caput petit si possit, idque aut ex insidijs, si impare in se putet: aut simulata benevolentia. Ita enim canem villaticum (sic M. Varro & Columella eum nominant, quem hodie Molossum vocant: cuius generis præcipui pugnacesque apud nos sunt in Britannia, ut si vespiani terrarum, adeò ut ne cum viro quidem singulari certamine vereantur) dudum interfecit intromissum: primo enim conspectu, caudæ motu applaudebat: mox se prosternebat tanquam supplex, tum appropinquabat velut ludibunda, exporrito pede uno, ut felis solent cum ludere gestiunt: tandem ubi securum putabat canem, ac de vita parum sollicitum, nacta opportunitate, impetu insultabat, ac morsu iugulum petiit, nec nisi mortuum dimisit: à morte, vnguelacerando, peccus aperuit, & cor eduxit, primumque voravit, crudeli more. Hucusque Caius. De morsu leopardi, (alnemer & alhed,) ex genere leonis, & vulnere vnguium corum, Auicenna 4. 6. 4. 10. Sed ut magis satisfaciam omnibus, neque res diuersas confundere cuiquam videar, priuatum primum quæ de pardo scripta reperio, referam omnia: deinde quæ de leopardo: nisi ubi ex Graeco pardalis, vel Hebraico aut Arabico namer, aliqui pardum aut leopardum transtulerunt: ea enim ad pantheram seu pardalin pertinere certissimum est.

P A R D U M Plinius à panthera, ut superius recitavi, sexu tantum differre putat, sed dubitat. Supra dixeram pardi nomen Latinis tantum vñitatum esse, Græcis non item: sed nunc in commentarijs in Plutum Aristophanis locus occurrit, ubi interpres enarrans vim verbi ἀπειπόντων, id est crepitum alui emisi, sic scribit: Αὶ τὸν αἰθρίαν τὸν πυραύνοντα πειπόντων. δέ τε καὶ παραβολὴν τὸν τύχον. Verum apparent grammaticum istum recentiorum esse, nec inter classicos adnumerandum authores. Apud Aristotelem historiæ anim. 2. II. legimus τὸν παραβολαῖς. Theoderus pardos transtulit. Scribit autem Aristoteles chamæleonem habere pellem pallidam nigris distinctam maculis ut pardalia. Nec alibi vsquam haec vox vel apud ipsum, vel alios quod sciām reperitur: nec Gaza pardum alibi conuerit. Heliogabalus ebrios amicos plerunque claudebat, & subito nocte leones, & leopards, & vrsos, exarmatos immitebat, ita ut expergesfacti in cubiculo eodem, leones, vrsos, pardos cum luce, vel quod est grauius nocte inuenirent, ex quo plerique exanimati sunt, Lampridius. Videri autem potest eosdem posteriore loco pardos dicere, quos prius leopards dixerat. In his sylvestribus locis Hyrcanis & pardi sunt, secundum à pantheris genus, noti satis, nec latius exequendi: quorum adulterinis coitibus degenerantur partus leonarum, & leones quidem procreant, sed ignobiles, Solinus. Pardus secundum post pantheram est genus, variura & velocissimum, & præcepit ad sanguinem: saltu enim ad mortem ruit. Ex adulterio pardi & leonæ leopardus nascitur,

nascitur, & tertiam originem efficit, Isidorus. Leones quos creant pardi in plebe remanent, iubarnim inopes, Solinus & Plinius. Pardus est bestia torua, & acuto nimis impetu, corpusque moribus auium conueniens habet: colore varium, saltu potius quam cursu pradam insequitur. In Africa propter inopiam aquae congregantur diuersæ feræ ad amnes ibique leæna bestijs varijs (id est pantheris) miscentur: & inde pardi procreari dicuntur, Basilius ut citatur in libro de nat. rerum. Odore pardi coitum sentit in adultera leo, totaque vi consurgit in pœnam. Idcirco aut flumine abluitur, aut longius comitatur, Plinius Philostratus libro secundo de vita Apoll. pardales, παρδαλεῖς nominat, ex quibus leæna concipient, & maculosos pariant catulos: cum Plinius iubis tantum differre scribat, quoddijs careant, & ignobiliores sint. Sed quærendum est, an ut leæna ex pardo concipit, & corpore sibi similem gignit, animo dissimilem: sic etiam pardalis seu panthera ex leone concipiat, & maculosum gignat fetus. Ut duorum sint generum leopardi: Sicut & mulus alijs ex asino & equa nascitur, alijs ex equo & asina qui hinnus vocatur. Omnia sanè bigenera plus à matre accipere videtur, præsertim quod ad magnitudinem & formam corporis. Grammaticus quidam in Promptuario leopardum interpretatur animal ex leone & panthera natum, vel ex pardo & leæna, nigris maculis leoninam pellem distinguenteribus, sine iuba: sed authorem non ad fert. Vide in Leone C. Pardi, ut quidam dicunt, ex pantheris aliquoties & canibus procreantur, Albert. Leporarios magnos, quos veltres quidam vocant, aliqui nasci aiunt ex coitu leopardi cum cane, Albert. Λεποριον γριαν in Lexico Græcolat. interpretatur animal ex pardo & lupo natum. Leonibus ac pardis, omnibusque generis eius, etiam felibus, imbris catæ asperitatis lingua est, ac limæ similis: attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuetæ, vbi ad vicinum sanguinem peruenit, saliuia, inuitat ad rabiem, Plin. Et alibi, Mirum pardos, pantheras, leones, & similia condito in corporis vaginas unguium mucrone ne refringatur habeturue ingredi, auresisque falculis currere, nec nisi appetendo pretendere. Pardi in Africa condensa arborum insidunt, occultatique earum ramis, in præterea in siluis, atque è volucrum sede (cæde, codices minus emendati,) grassantur, Plinius. Scribit sanè de pardali quoque Orus, eam prorsus insidiosam esse, celeritatem suam abscondere, & ex abdito inuadere animalia. Aliquoties inter frondes & fruteta latens in aues grassatur, suæ velocitati confidens, Albertus. Pompej Magni primum ludi ostenderunt chauma, effigie lupi, pardorum maculis, Galli raphium vocabant, Plinius. Panthera caurit amans, pardus hiando velit, Author Philomelæ. Pardi fel venenosum esse Cardanus scribit, alij omnes leopardi; sed Arabicè nemer legitur: quare ad pantheram differo. Pardi epitheta, celer, fulmineus, sublimis, viridis, apud Lucanum, Claudianum, Iuuenalem. Hippardium fera quædam cornuta ab equo nominata, iubata, apud Aristophanem, nihil quod memoretur cum pardo commune habet. Picto quod iuga delicata collo Pardus sustinet, Martialis. Hæc sunt quæ de pardo priuatim scripta reperio: videntur autem eadem omnia de panthera etiam verè dici posse: quamo brem in illa etiam pleraque repetentur, sed pardi nomine expresso.

DELEOPARDO non nihil in præcedentibus iam dixi. Volui autem hoc loco de eo etiam priuatim agere, quoniam apud recentiores tantum hoc nomen reperio, nec apud ullum qui vixerit ante Iulij Capitolini, aut Ael. Spartanii seculum. Recentiores quidam, ut Bellunensis, minorem tantum pantheram leopardum vocant, vt in B. referam: alij maiorem: quidam non pantheram, sed ex pardo & leæna natum animal. Pardalis, id est leopardus, Syluaticus. Leopardo Italicæ, pardus Latinæ, Arliuinus. Et alibi, Pardo Italis, (forte apud poetas Italicos tantum,) Latinæ pardus vel leopardus, Leopardum quidam putat eandem esse bestiam cum pardo Albertus. Catos syluestres et si Angli quoque habent, ut nos, tamen leopardum etiam catum montanum vocant, ut audio. Leopardus ex leæna & pardo natus colere est subrufo, maculis per totum corpus nigris: fœmina mare fortior est, Albertus & Liber de nat. rerum. Leop. similis est leoni capite & membrorum forma, minor tamen, nec adeò robustus, Physiologus. Pellis leopardi nuper à me confiderata huiusmodi erat: Longitudo pellis simul & caudæ, quanta hominis mediocris cum sesquidodrante: Caudæ per se, dodrantes tres cum dimidio. Pellis latitudo circa medium, dodrantes tres Color ferè flauus dilutus, maculis rotundis nigris distinctus. Pili breves & lanuginosi. Pretium vnius, coronati, id est denarij aurei quinque aut sex, plus minus, pro pellum differentia, & regionum longinquitate. Leopardi rictant, Ael. Spartanus. Animal est vehementer iracundum: & cum morbo laborat, sanguinem capri sylvestris requirit: aliquando & sumum hominis pro remedio. Camphora gaudet, & arborem eius custodit ne quisinuadat, Albertus. Pantheram sanè & ipsam odoratam esse, & aromatibus oblectari Philostratus & alij scribunt. Quamobrem non mirum est si allium detestetur, ut Cælius ex Ambrosio repetit: Nam si cubi parietes, inquit, litu allij inficeris, exilit protinus nec resistit. Vide infra in D. ad finem. Leop. ita cicuratur, ut tanquam canis venatori inserviat, Physiologus. Quod si dimissus non tertio quartou saltu præda potiatur, indigatur adeò ut nisi sanguine placetur, aliquando in venatorem insiliat, Albertus. Audio principes quosdam & reges cum venatum exeunt, leopardum à tergo secum in equo vehere, & in cœrum aut aliam quæ se obtulerit feram immittere. Eadem supra de pardo & alij hæc scripsimus. Magnus Cham Tartarorum venationi sepe operam dat, & equo insidens ducit secum leopardum domesticum, quem in ceruos & damas prouocat, Paulus Venetus 1.65. Et alibi, Rex tartarorum habet cicures leopardos, qui mirum in modum venationi inserviunt, multasque capiunt bestias.

Leones in delicijs atq; item leopardos habuisse narratur Heliogabalus, exarmatos cicuresque: quoq; ita instuerat miasuetarij, ut ad mensas secundas iussi accuberent ex inopinato, nemine consciente exarmatos esse feras, Cælius ex Lampridio, cuius verba in Pardo iā recitaui. Fuerunt sub Gordiano Romæ camelopardali decē, leopardi mansueti triginta, &c. Iul. Capitolinus. Giraffæ, leones, leopardi, in prouincia Abasiæ nascuntur, Paulus Venetus 3.45. In regno circa Melacha vrbe è regione Esumatræ insula, permultileopardi reperiuntur, Vartemannus. A Syria Romam usque cum bestijs depugno per terram & mare die ac nocte vinclitus cum decem leopardis, hoc est cum militari custodia, qui ex beneficijs peiores fiunt, Ignatius in epistola ad Romanos.

LEFRAT dicta bestia in Scandinauia, deuorat animalcula muribus similia, quæ lemmer vocant, & eo cibo pingue scit: pellis eius aliquanto laxior fit humana mensura, Zieglerus in Schondia, ut pluribus recitaui supra in Muribus diuersis. Olaus hanc bestiam Lekat vocat, & interpretatur Hermelinum, de quo antea in mure ponitico & in mustela. Vox quide Lefrad accedere videtur ad nomen Germanicum Lepart.

B.

Pantheræ in Asia sunt, in Europa autem nullæ, Aristoteles. Pantheræ in Africa Syriaque abundant. Plinius. Si lucam

Silucam bouem Latini sic appellassent à Libya, fortasse pantheræ quoque & leones, non Africanæ bestiæ dicuntur, sed lucæ, Varro delsing Lat. Mauritania alit leones, pardales, & alias feras diuersas, Strabo. Ultra Catadupa Nili procedens Apollonius & comites, viderunt leones & pantheras, Philostratus. Ultimum extremæ Arabiæ promontorium à Dira vsque ad Austri cornu, fert pardales fortissimas, παρδαλες ἀλιψε, Strabo lib. 16. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades vocatur: quæ supra hanc est mediterranea regio ad Orientem, montes magnos continet, & omnigena ferarum genera, pardales, tigres, &c. Arrianus in Periplo rubri maris. Leones, lupi, pardales abundant circa Arabiam, Agatharudes. In parte Syriæ contermina, leones & pardales multò plures maioresque reperiuntur, quam in Libya, Diodorus. Pantheræ capiuntur in Pamphyliæ parte quæ aromata profert, Philostratus in vita Apoli. Lycia & Caria pardalis, nec animo ea est, neque valde valet saltu, nisi cum est vulnerata: tum spiculis resistit, neque ferro facile cedit, Gyllius ex Aeliano. Eundem locum multò aliter transfert Volaterranus, his verbis: In Caria & Libya (lego Lycia) prælongi admodum pardi sunt, ac animo imbellis, minimum saltu agiles, pelle adeò dura ut ferro non cedat. Vter vero melius, iudicabunt qui Græca viderint Pantheræ numerosæ sunt in Hyrcania, Solinus. In itinere quod dextra Gangen, sinistra verò Hyphasis fluiios habet, descendunt Apollonio leones ac pantheræ occurserunt, Philostratus. Pantheræ cicures ad suum regem Indi afferunt, Aelian. Leopardi degunt in sylvis Barbariæ, Leo Africanus.

Alnemer est animal minus lynce, id est lupo ceruario, leopardo simile figura & colore, sed aliquanto maius, pedibus quoque & vnguis maioribus & acutioribus: oculis obscuris & terribilibus, ut ipse vidi. Idem leopardo fortius, ferocius & audacius est. Inuadit enim & dilaniat homines. Ceterum leopardus Arabicè nominatur alhed, Bellunensis. Hinc coniecuram facio alnemer pantheram Oppiani maiorem esse, alhed autem minorem: quanquam Nicander de aconito in Theriacis scribens, pardalianches vocari ait, quod à pastoribus pro veneno mortifero obijciatur θηρεστηρων (id est magnis feris, quasi pardales omnes magna sint), Ιδης εν κυνοστ φαλαρητης ειν Βαργη. Est autem Phalacra unum ex cacuminibus Idæ montis. Pardalium duplex genus est, inquit Oppianus: sunt enim aliæ maiores & dorso ampliores: aliæ vero minores, sed robore (μεγαλη) non inferiores. Eandem coloris varij & figuræ corporis speciem similitudinemque ambæ, præter caudam, gerunt: nara majoribus minor est cauda, minoribus vero maior. Vtrisque solida sunt femora, corpus oblongum, oculis splendidi: quorum pupillæ sub glaucis fulgent palpebris, glaucæ etiæ ipsæ & interius rubicundæ, ardentibus similes, ignitæ: dentes pallidi, λευκοι, id est venenosæ: pellis varia, color splendidus, aëreus, crebris oculis (id est maculis) nigricantibus, Hæc Oppianus. Ante annos aliquot Francfordiæ memini videre venales quasdam pelles peregrinas, maculosas, angustas, quinque aut sex digitos latas, bene longas: cauda ferè magnitudine & figura ut felium, circulis nigris distinctæ: pelles singulas quinque drachmis argenteis indicabant: coniungebantur autem viginti in fascem unum. Animal ipsum leppart vocabant, hoc est leopardum. In hoc genere (pardorum) est qui cognominatur bitis, haud alijs absimilis, præter quod cauda carere dicitur: is si à muliere aspiciatur, exemplo eam in morbum dedit, Volaterranus ex Aeliano. Inter omnia animalia (inquit Aristoteles in Physiognomicis) leo perfectissi. nam maris idem præ se fert, &c. Pardalis vero inter ea quæ fortia esse videntur, sœmlynca magis formam exprimit, (οὐ τοις αλισθητοις φωτιστη, Adamant.) cruribus tantum exceptis, quibus maximè (ad inuidendum cetera aut se def. indendum) utitur, & fortiter agit. Habet enim faciem paruam, os magnum, oculos paruos, albantes, ουκαλλης modicè cauos, & ferè planos, (ἐγγλας, αισχυνης τε πεπλαισιος, lego διππολευτης: locus videtur depravatus:) frontem oblongam, aures versus rotundam magis quam planam, (οὐτωπεργυνηστην, τερ, τινα περιφερειαν ηδη πελαγην. Vetus interpres vertit: frontem longam, aures rotundas magis quam planas.) Collum valde longum & tenuem. Pectus non bene costatum, (απλαθη, paruis costis præditum:) dorsum longum, clunes carnosas & femora. Partes vero circa illa (λεγονται) & ventrem magis planas, (θυμα, id est nec protuberantes, nec cauas: nam qui ευγενοι sunt, & cinctæ gracili, eam partem cauam habent.) Colorem varium. Corpus vero totum inarticulatum, & asymmetrum, Hæc Aristoteles. Omnia fermè seu animalia similia sunt, pantheræ, lyncei, pardi: commune enim est vnguium magnitudo & robur, pellis distinctæ, versicolor ac pulchra: caput rotundum, facies breuis, cauda prolixa, agilitas corporis, feritas, & cibus qui venatione acquiritur, Cardanus. Pardalin Persæ (inquit Scaliger) Barbæt vocant: Leæna similem pilo ruffo, maculis oblongis picto, nigris ex transuerso. Faciem habet subrubram, nigris variis maculis, & candidis: ventrem album, caudam Leonis. Sunt & quedam dorso minus fulvo, & maculis minus vegetis. Oculos eis glaucos esse scit, qui vidit, ut nos. Animalia quedam colore varia sunt, idque dupliciter: aut enim genere, ut panthera, pauci: aut non genere toto, sed parte, ut boves & capræ interdum variaz generantur, Aristoteles. Pantheræ & tigris macularum varietate propæ solæ bestiarum spectantur, ceteris vnius ac sius cuiusque generis color est, Plinius. Et alibi, Pantheris in candido breues macularum oculi. Et rursus, Quidam à pardis pantheras solo candore discernunt. Numerosæ sunt in Hyrcania, minutis orbiculis superpictæ, ita ut oculatis ex fulvo circulis, vel cœrulea, vel alba distinguatur tergi supellex, Solinus. Pardi virides, Claud. 3. Paneg. Picto quodiusq; delicata collo Pardus sustinet, Martialis. Chamaleo pelle habet pallidam nigro distinctam ut μεροφαλη, Aristot. Gaza transfert, ut pardi. Panthera est animal varium & valde speciosum, Liber de nat. rerum. Si mutare potest Aethiops pelle suam, aut pardus (namer) maculas suas, & vos poteritis bene facere cum didiceritis malum, Hierem. 13. Panthera vnde quaque varia est (quare etiam varia Latinè vocatur) maculis orbiculatis ad modum oculorum ex fulvo colore interdum ad album interdum ad cœruleum vergentibus, Albertus. Equi orynges dicti, siue à montibus, siue ab impetu ad libidinem, alij pelle maculis oblongis variati habent, tigridum instar, alij vero rotundis ut pantheræ, Oppianus. Sed suauius dicunt Græci, Tοι διειρεσθαισαντες οιδιδοις επει Σφερογονησιν, διειρεσθαισαντες. Chaus animal, quod Galli raphium vocant, lupi effigie pardorum maculis, Plinius. De pardali dixeris, habere eam corpus λεπτην, σιγην, περιστον, ευχερη, ιερη, επιλυτη, ιερη, ιερη, ποιημενον, Πόλλου. Pausanias in Arcadicis scribit se inter cetera fabulosa audiuisse etiam gryphes punctis ut pantheras varium habere corpus. Terram Eremborum (id est Troglodytarum vel Saracenorum in Libya) comparant παρδαλες id est pelli pantheræ. Η δε φην την ανηκοντα τεκυτη, Την και την ανηκοντα τη φοιλαστη, Dionysius Afer. Hanc autem regionis illius varietatem accidere propter Solis adiunctionem Eustathius addit. Τοι λαοι την περιηγησαντες, Agathias in epigramm. Sunt qui tradunt in armo dextro, Albertus 1ij similem Lunæ esse maculam, crescentem in orbes, & cauantem pari modo cornua, Plinius. Ferunt odore carum mirè solliciti quadrupedes cunctæ, sed capitib; toruitate terreri: quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corpulent,

ripiunt, Plinius. Tradunt Persicum smaragdi genus visum implere, quem non admittant, felium pantherarumque oculis similes: namque & illos radiare, nec perspici: eosdem in sole hebetari, umbris refulgere, & longius quam ceteros nitere, Idem. Panthera dentes habet ferratos, Aristoteles & Aelianus. Καρκασίδεντες δέ τοι γένεσιν είναι οι πάνθες τούτοις οὐτε τούτοις εἶχεν, ut leo, canis, pardalis, Scholia in Aristophanis equites. Pardis lingua est imbricata & peritatis, ac lima similis, ut superius in Pardo scripsi. Pantheræ quaternas mammas ventre medio gerunt, Aristot. & Plinius. Pantheræ cor maximum est proportione, vt & reliquis timidis, aut propter metum malefici, idem. Multiplici pedum fissura est, Aristot. Pedes priores quinis distinctis digitis habet, posteriores quadratis: parva quidem inter quadrupedes digitatas, posteriores etiam quinque digitos obtinent, Idem. Condito pantheræ, & simili, in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringatur hebetetur, ingrediuntur, auersisq; falculis currunt, nec nisi appetendo protendunt, Plin. Cauda leonis in summa parte setosa est, ut bubus & sorici: pantheris non item, Idem. Os amplum & rescisum habent, leo, canis & feher, quem nos dicimus leopardum, Albertus de animal. 2.1.4. Ego pro feher legerim f' hed: sic enim leopardum Arabicè vocari, ex Bellunensi superius docui: al quidem syllaba præfixa, articuli tantum vicem obtinet. Femina crebrius inuenitur, Volaterranus: nimurum quod non sibi tantum, sed etiam catulis de viatu prospiciens, latius vagatur.

C.

Panthera cauit amans, pardus hiando felit, Author Philomelæ. Leopardi rictant, Acl. Spartanus. Βευχαλητης vox leonis est, & aliorum quæ vocabulum suæ vocis proprium non habent, ut vrsi, pardalis, pantheris, Varinus & Pollux. Oryges non metuunt canis latratum, Πορθελιών δὲ γένους αἴρεσθαι πεφειντον. Oppianus. Ferarum alia montanis, alia palustribus locis gaudent: τὸ δὲ Ιδας τε γαλακτεις, οἷς αἱ παγαλακτεις. Vide Homerus (Iliad. 9.) Ηὗτε παγαλακτεις εἰσὶ βαθέας επεξαρχον. Pollux. Ida mons Troiae est, & accipitur pro quo quis in monte, ut Achelous pro quo quis aqua. Iones vero nemus seu sylva, idam vocitant, & interdum Attici quoque, Varinus. Σύλων, locus montanus est, sic dictus quoddam ligna habeat: vel simpliciter locus fruticibus & arboribus conseruatus. Fedeo (lego) f' hed, aut f' hedos vel f' hedot numero plurali qui sunt leopardi, manent plerunque apud flumios in locis consistitis arboribus, & maximè iuxta arbores camphoræ, Albertus lib. 8. Alnemer habitant sub arboribus Camphoræ, quæ secundum aliquos magna arbor est, Aucenna. Pardales vino delectantur, Oppiano teste: unde forsitan poëta fabulantur eas olim mulieres Bacchi nutrices fuisse. Vide infra in h. Quamobrem viao incibriatae etiam capiuntur, ut dicam in E. Panthera aliquando nimium se replet cibo, ut & alia a citorum vnguium quoddam acrius esuriant: sic repleta in latibulum se recipiens diu dormit. Albert. Veneno aconito carnibus insperso à venatoriis extinguitur, nisi sterco humanum inuenierit, quo deuorato sibi medetur, ut pluribus referam capite quinto. Leopardus cum agrotat, sanguinem capri sylvestris requirit, & stercore hominis pro remedio vitetur, Albert. Pardi in Africa insidunt condensa arborum, occultatique earum ramis in prætereauntia desiliunt, atque e volucrum sede grassantur, Plinius. Pardalis cursus celeritate cum alia pleraque, tum maximè simias assequitur, Aelianus. At alibi non celeritate, sed astu mox recitando, simiam ab ea comprehendendi ait: Philes simpliciter simiam ab ea captari scribit, Plutarchus odore illegetam sponte accedere & capi. Quamobrem in Mauritania pardales (inquit Aelianus) cum robore sint & viribus praestantes, non cursu quo maxime valent, simias persequi aggrediuntur: causa est, quoniam non longe ante hanc excurrentes se tradunt: sed & ut mox eam viderunt, in fugam se conferentes, in arbores altas ascendent, & illius impetum declinantes, illic consident. Veruntamen pardalis ad hanc rationem simia dolosior, insidias molitur, & dolos neicit. Vbi enim simiarum multitudo manet, eo profecta, ad terram se sub arbore abiicit, & ventre proiecto humi, sic iacet, tibias ut admodum renisse porrigit, oculos claudat, spiritu compresso se ab anhelando contineat, & vero mortua videatur. Illæ vero hostem ex alto despicientes, mortuam suspicantur, & facillime credunt id quod vehementer optant, nondum tamen descendere audent. At experimenti causa vnam ex ipsis, quam audaciorem putant, ad examinandum pardalis affectum præmitunt: hæc quidem non omnino sibi præfidens descendit, sed timide & pedetentim primo decurrit, post metu répressa reuertitur. Tum vero iterum descendit, & cum proxime ad pardalim accessit, regreditur rursus. Tum tertio descendit, & illius oculos speculatur, spiritum ducat necne periclitatur. Illa autem immotam se fortissime præstans, paulatim huic animo addit. Et iam cum hanc permanere constanter sine damno circum illam sublimiores ex superiori loco simiæ speculantur, fiduciam, & spiritum colligentes, ex arboribus frequentissimæ decurrent, & circum eam concursantes, saltant, simul & supra ipsam grandientes insultant: & in illius contumeliam saltationem simicam saltantes, multifariam ei illudunt, & gaudium quod de hac ipsa tanquam mortua immortaliter pergaudent, testantur. Illa autem omnia sustinens, simul ac illa ipsas insultando, & illudendo defatigata esse intelligit, ex inopinato exsiliens, eum partem vnguibus lacerat, partem dentibus distrahit, atque opimum, & adipale ex hostibus prandium sibi abunde comparat: & tanquam Vlysses ancillarum contumelias & procorum, sic diu multumque harum insultationes perpetuit, ut hostes vlcisci queat, Haec tenus Aelianus. Vide etiam infra in proverbio, Pardi mortem adsimulat Caucasus mons (inquit Philostratus libro 2. de vira Apol.) principium est Tauri, qui per Armeniam, Ciliciam & Pamphyliam usque & Mycalem procedit, &c. Quod autem nostra ex parte appellatus Taurus per Armeniam protendatur, quod quodam tempore creditum non est, testantur pantheræ, quas in Pamphyliæ parte quæ aromata profert, captas esse comperimus. Tales enim feræ aromatibus gaudent, & ex longinquò odore sequentes trahuntur, & ex Armenia per montes profectæ ad floracis lachrymam feruntur, quotiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turbant. Accepi etiam in Pamphylia pantheram captam fuisse, aureum torqueum circa collum habentem Armenijs literis huiusmodi inscriptum, Rex Arsaces deo Nisæo. (Graci codices non habent inscriptionem nec Armenicam nec Græcam.) Regnabat autem temporibus illis in Armenia Arsaces. Is ut opinor feram videns eximia præcæteris magnitudine, eam Baccho sacravit. Bacchus enim Nisæus à Nisa quæ in India est nuncupatur, non ab Indis solum, sed ab omnibus gentibus quæ Orientem spectant, illa vero quam dixi fera aliquâdiu cū hominibus est versata, attractari demulcerique manibus patiens. Adueniente autem vere, vbi Veneris eam cupidio stimulauit, maris desyderio tracta in montes secessit, eodem quod gerebat ornamento insignis. Et postea capta est in inferiore Tauri parte, aromatum odore, ut diximus, allœcta, Hæc Philostratus. Leopardi amant arbores camphoræ, & ne quis eas inuadat custodiunt, Albertus. Admirabilem quandam (inquit Aelianus) odoris suauitatem olet pardalis,

dalis, quam bene olendi præstantiam diuino munere donatam, cum sibi propriam planè tenet, tum vero cæterā animalia hanc eius vim præclare sentiunt. Hęc autem hoc modo venationem capit: Cum horum quę ad viētū opus sunt eget, si se vel in loca arboribus consitā, vel folijs vestita, ita occultat, vt inueniū difficilis tantum respiret: hinbuli, dorcadēs, capræ sylvestrēs, atque alia eiusmodi animalia quadam suavis odoris illecebra attrahuntur, & prōximè accedunt. Illa tum quām mox de latēbra exiliens, ad prædam se rumpit, atque eam comprehendit, (ex latebris proslit atque inuolat, Volaterranus.) Pantheram se abscondentem venari ferunt, propterea quod suo odore bellus delectari intelligat: proprius enim ita accedunt, quas corripiat, Aristot. Tradunt odore pantherarum & contemplatione armata mirè affici, atque vbi eas persentificant, properat conuenire, nec tereri nisi sola oris toruitate: quam ob causam panthera abscondit capitibus, quæ corporis reliqua sunt, spectanda præbent, vt pecuarios greges stupidos in obtutu populeantur. Secura vastatione, Solinus. Ferunt odore (apud Volaterranum non reētē legitur colore) earum mirè solicitari quadrupedes cunctas, sed capitis toruitate terreti. Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripiunt, Plinius. Ad pardalim pleraque vel sponte adcurrere, odore allecta, simiam cum primis, narrant, Plutarchus. Hinc aliqui pantheram dictam volunt, quod omne genus ferarum allicit & captet. Isidorus tamen alia quædam nugatur. Panther (inquit: pantherem cum panthera confundens) dictus est, siue quod omnium animalium sit amicus (imò inimicus) excepto dracone, siue quia sui generis societate gaudet: & ad eandem similitudinem quicquid accipit & reddit: pān enim omne dicitur, Hęc ille tum ridiculē tum obscurē. Animalium nullum odoratum, nisi si de pantheris quod dictum est credimus, Plinius. Aristoteles problematum 13.4. causam querit cur animantium nullum suauiter oleat, excepta panthera: quę etiam ipsa, inquit, non nisi bestijs ita olet: ferunt enim suauem illis olientiam ab hac respirari. Sed nihil adfert aliud quod ad pantheræ historiam pertineat. Pardalim cæteris animalibus suauiter olere quidam affirmant: & venari in senecta nimirum bestias alliciondo gratia sui odoris: at nobis nullam odoris afferit suavitatem: forte quod olfactum homines habeant omnium fermè deterrium. Itaque multi odores suavitatesque eorum, vel grauitates, nimirum latere hominem possunt, &c. Theophrastus de causis 6.5. Et rursus 6.26. Animal nullum penitus odoratum est, nisi quis pardalim dixerit sensui belluarum bene olere. Albertus falsum esse putat cæterā animalia pantheræ odore delectari: quoniam in opere philosophi de sensu & sensili legatur cæterā (præter hominem) animalia odoribus nec suauiter nec moleste affici. Odores quidem certos animalia quædam secati aut fugere, constat: sed fortassis hoc circa cibum solum, cum ex odore quid ipsorum natura conueniat aut aduersetur percipiāt: vt ea fortassis tantum bene oleant eis, & longè etiam ad ea pellicantur, quę in cibum eis venire possunt, non vt meram odoris gratiam captent. Sed in præsentia hac de re nihil statuo. Mares in omni genere fortiores, (magis animosi, Aristot.) præterquam in pantheris & vrsis, Plinius. Semiramis Assyria non si quādo leonem cepisset aut pardalim similēmū feram interfecisset, sed si leonam esset naēta, in eo sibi placuisse fertur, Alianus in Varijs. Απνον τῷ ζῶον φύσι, Scholiastes in Alexipharmacis Nicandri: qui cum scripsisset pardalim frequenti assultu excrementum hominis in arbore suspensam (id enim pro remedio petit aconito cum carnib⁹ deuorato,) petere, subiicit. hoc animal natura infirmum esse: hoc est citi fatigari & exhaustiri: nimirum quod in primos impetus quantumcunque virium habet & omnem sui roboris contentionem infumat. Pardus celer, Lucanus libro 6. Leuiores (id est celerores) pardis (nemerim) equi eius, Abacuc primo. Suem & aprum dices συρῆγγας θηρί, leonem ἐφορμᾶ, pardalim παρλῖ, id est saltare, Pollux. Idem alibi pardalin corpus habere scribit, ὥρεν, εὐθὺτων, παληπόν, ἀλπική, εὐπαλές, hoc est agile & saltibus aptum. Cæcos gignunt canes, lupi, pantheræ, thôes, Plinius. Author libri de nat. rerum, pantheram semel tantum parere scribit. Nam cum in utero matri, inquit, coaluēre catuli, maturisque ad nascendum viribus pollent, oderunt temporis moras. Itaque onerata matri, vultuam, tanquam obstantem partui, vnguis lacerant. Vnde illa partum effundit, seu potius dimittit, dolore cogentem. Ita postea corruptis & cicatricosis sedibus, genitale semen infusum non hæret acceptum, sed irritum reflit. Nam, teste Plinio, animalia quorum acuti sunt vngues, frequenter parere nequeunt: vitiāntur enim intrinsecus se mouentibus catulis, Hęc ille. Leonam quoque eandem ob causam semel tantum parere, vulgi quondam opinio fuit, quam refellimus in Leone C. Pantheram dicunt parui esse partus, & pauci & difficilis, propter vngues longos & acutos, quibus catuli frequenter vterum matris lacerant, Albertus. Panthera tempore libidinis admodum vocalis est, & ad vocem eius alia eiusdem aut vicini generis animalia conueniunt, Albertus. Leonas cum pardis coire, vnde leones gignantur ignobiles, nec iubati, (aut, vt Philostratus refert, fœtus maculosi,) pluribus dixi supra in Leopardi mentione priuatim: & in Leone C. ex Philostrato & alijs. Pardus in Africa abundant, vbi propter aqua penitiam multa animalia conueniunt ad annis, & ibi leonæ à pardis adulteratæ generant leones, sed ignobiles, Albertus. Est quando lupi cum pantheris coēunt, vnde gignuntur thôes bigenere animal, quod pelle, (scilicet maculosa) pantheram refert, facie autem patrem, Oppianus 3. de venatione. Sed de thôe variis authorum sententias in historia eius statim post lupum exhibui.

D.

Leopardi gregatim conuēsari solent, Albertus. Panther (abutitur hoc nomine pro panthera) sui generis societate gaudet, Isidorus. Pardalis inter animalia illa quę fortitudine prædita videntur, magis ingenium muliebre refert, vt corpore etiam formam muliebrem, vt in B. dixi ex Aristotele. Leo cōtra, viri, tum ingenium tu corporis speciem. Animo sanè pardalis est pusillo, (μικρὸν nisi legendum μικρὸν, id est improbo: sed vetus interpres legit pusillo:) furtiuo & vt paucis dicam doloso, Aristot. Panthera cor maximum est proportione, vt & reliquis timidis aut propter metum maleficis, Aristot. & Plinius. Panthera ingenium molle est, (αἰβαῖ, effeminate,) iracundum, insidiosum & fraudulentum (λοχητὴν τοῦ διτίθετον,) timidum simul & audax. His moribus corporis etiam forma respondet, Adamantius. Namer, id est, pardalis in factis libris tanquam ferocissimum & crudelissimum animali cum lupo ac leone memoratur, vt citauit in A. Fulminei pardi, Claudianus 8. Paneg. Sapientes Aegyptiorum designaturi hominem qui scelestum suum ac malignum occultet animum, ne à suis noscatur, pardalin pingunt, Hęc siquidem clan calum alia persequitur animantia, nec sinit impetum ac perniciatem suam innotescere, (μὴ συγχωρεῖν τὸν ιδεῖνον ἄφεναι,) qua in illis persequendis vtitur, Orus. Quomodo latitans, aut capite saltē occultato, (cum reliqui corpus nihil præ se terrible ferat,) allectas ad se proprius sui odoris suauitate feras deuoret, iam supra capite tertio docui: Et ibidē quām mirabili astutia se mortuā simulans, simias captet: quade

Qua de re vide etiam infra proverbiū, Pardi mortem ad simulat. Panthera perpetuò fera est, Aristoteles. Atqui Albertus & alij recentiores facile cicurari scribunt, præsertim ad venationis vsum, vt supra in Leopardi mentione dixi capite primo: & infra capite quinto pluribus dicetur. Sed vt cunque cicur, nunquam prorsus deponit feritatem, & sœpe ad ingenium reddit. Leonibus ac pardis, omnibusque generis eius, etiam felibus, imbricatae asperitas lingua est, ac linnæ similis, attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuetæ, vbi ad vicinum sanguinem peruenit salina, innitat ad rabiem, Plinius. Picto quod iuga delicata collo Pardus sustinet, Martialis. Leones, pantheræ & tigrides, scutis suis vehementer amant, & pro ipsis contra venatores pugnando, quævis tela & mortem quoque contemnunt, Oppianus lib. 3. de venatione, vbi etiam de ipsis ac lyncibus scribit, quod cum ad latibula sua reuersæ catulos sibi ablatos reperiunt, magno & miserabili eos vultu plangant.

De panthera tradit Demetrius physicus, iacentem in media via hominis desiderio, repente apparuisse patri cuiusdam Philini auctoritatis sapientia: illum paucore cœpisse egredi, feram vero circumvolutari non dubie blandientem, se consilientem in corpore, qui etiam in panthera intelligi posset. Facta erat, catulus procul in foueam delapsis. Primum ergo miserationis fuit non expatiescere, proximum ei curam intendere: secutusque qua trahebat vestem vnguium leni iniecit, ut causam doloris intellectus, simulque salutis suæ mercede, exemit catulos: eaque cum ijs prosequente usque extra solitudines deductus, læta atque gestile: ut facile apparceret gratiam referre, & nihil inuicem imputare, quod etiam in hominē rarum est, Plinius. Similia quædam leoninæ etiam mansuetudinis exempla, in Leone recitati. Pardalim audio, cum eam à parvula cum hominibus venator versari ad-suefecisset, atque adeò mansuefecisset, eamque sanè tanquam amissam adamaret & magna cura aleret. ob eamq; rem hœdum huic, quem simul cum ipsa aliisset, eam hœdi esu oblectare cupiens, comedendum dedisset: edere illum, et si occisus erat, recusasse. Cum enim primo die is ad pastum obiectus serm suus fuisset, ab eo ipso edendo se sustinuisse, quia propter cibi expletionem inedia utr' neceesse haberet. Secundo iterum die hœdus hœdi allatus est, ab eo similiter, quoniam adhuc fame non premeretur, se continuisse. Tertio die quamvis esuriret quidem, & solito signo cibum requireret, non hœdum tamen suum contubernalem attingere voluisse, sed illo relicto, alterum sumpsisse. Homines autem suos intimos & per necessarios non modo produnt, sed sœpe etiam in fratres & parentes multa perfidiose faciunt & improbe & maliōse, Aelianus. Androclis serui historiam, qui fugitiuus in Africa à leone nutritus fertur toto triennio, deinde captus & feris Romæ obiectus, inter quas fortuito idem leo captus erat, ab eodem agnitus & contra patheram defensus est, in Leone retulit cap. quarto.

Panther (abutitur hoc nomine pro panthera) omnium animalium amicus est, excepto dracone Isidorus absque auctore. Ego Pantheram omnibus inimicam dixerim. Leopardi degunt in Sylvis Barbaræ, neque homini, cum robusti sint & crudeles, nocent: nisi alicui (quod raro contingit) in angusto calle obuij, illi aut cedere non possunt, aut redarguantur, fastidioque afficiantur. In hunc enim irruentes vnguinibus vultum comprehendunt, tatumque carnis auferunt, quantum prendunt: & plerunque cerebrum homini perfingunt. Gregem inuidere non solent: canibus aliqui infestissimi, quos occidunt ac deuorant, Leo Africanus. Panthera dicitur infesta esse draconis, & draconem ca visa ad cauernas refugere, Albertus. Alfed (id est leopardus minor) lupos liberenter interficit, Albertus. Leopardus desideratur à lupis cum olfactu ipsum, & sequuntur eum: sed lupus unus non potest Leopardum vincere, plures simul vincunt: et si verò velocissime fugiat, tamen citò vincitur in cursu, Avicenna. Ut vulpes aues vefatur somno simulata, sic pardus sumas mortuum se simulans, Incertus. Leo & leopardus inimici, Avicenna interpres, vbi Aristoteles habet θωρ, qui non Leopardus siue panthera, sed panther potius est de quo supra. Ante paucos annos statim post mortem Galliarum regis Francisci leopardos audio, marem & feminam, siue dimissos negligentia aut malignitate custodis, siue per vim è cauea egressos, in sylvas aufuisse, & circa Aureliam plurimos homines laniasse, & sponsam aliquando ad nuptias ducentam in vivo rapuisse, & inuenta mulierum cadavera quarum illi mamillas tantum deuorassent. Hyæna pardalim odit, Aelius. Hyæna pantheris præcipue terrori esse traduntur, ut ne conentur quidem resistere: & aliquid de corio earum habentem non appeti: mirumque dictu, si pelles vtriusque contraria suspendantur, decidere pilos pantheræ, Plinius. Superiorem ab inferiore vltum significare volentes Aegyptij, duas pelles pingunt, hyæna vnam, alteram pardalis: hæ enim pelles si simul ponantur, pardalis quidem pilos abicit, hyæna vero non, Orus. Mygale, id est mus araneus, pantheras terret, Philes. Gallinaceo iure pérunt eos pantheræ leonesque non attingunt, præcipue si & allium fuerit in contactum, Plinius. Leopardus viso hominis cranco, fugit, Aesculapius. Leopardum a-unt terreri arbore qua vocatur Leopardi arbor, Rasis.

E.

Leopardus cicuratus & ad venationem dimissus, nisi tertio quartu saltu præda potiatur, succenset adeò vt nisi sanguine placetur, in venatorem insiliat, Albertus. Plura vide supra in A. in Pardo, Leopardo & Alfed. Ego dum hæc scriberem accepi à quadam oculato teste, in aula regis Galliarum, leopardos diorum generum ali, magnitudine tantum differentes: maiores virtuti corporulentia esse, humiores, oblongiores: alteros minores, ad canis molem accedere. Et vnum ex minorib⁹, aliquando ad spectaculum regi exhibendum à bestiario aut venatore equo insidente à tergo super stragulo aut palauiu vehi alligatum catena: & lepore obiecto dimitti, quem ille saltibus aliquot bene magnis assequutus ingulet. Venator leopardum recepturus, accedit a uersus & frustum carnis retro inter crura protensum porrigit, ne si faciem obuerteret ab eo inuaderetur: & rursus loro alligatum manu demulcat ac reducit ad equum: ille in sedem suam facile resilit. Idem narravit, tau-ro aliquando & leone simul emissis, leonem placidiorem nihil in taurum fuisse molitum, ac sponte ad caueam suam regressum: deinde duos leopardos eductos, statim viso tauro in eum insiliisse: quem & iugulasset, nisi be-siarum funibus alligatis ad catenas eorum, quibus teneri solent, eos retraxissent. Senatus consultum fuit vetus ne siceret Africanas (pantheras intelligo, de quibus & proximè dixerat. Vide in A.) in Italiam aduherere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis, permisitque Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus ædilitate sua varias cl. viii ueras misit, deinde Pompeius Magnus quadringentas decem, diuus Augustus quadringentas viginti, Plinius. Picto quod in uaga delicate collo Pardus sustinet, Martialis.

Aconitum primum alio nomine pardalianches à strangulandis pantheris vocatur, vt Dioscorides, Plinius &

alij tradiderunt. De herba ipsa copiose differui in Lupo a. & tam esse ostendi, quæ hodie paucissimis locis cognitæ, in montibus Sabaudia & Gallia Italiam versus tora vocatur, &c. Hic plura adiiciam, non ad herbæ historiam, sed pantheræ, quæ radice eius trita & in carnibus obiecta extinguitur: quod sues etiam, & lupi & bestiæ omnes Dioscoride teste patiuntur. Tāgunt (id est aspergunt) carnes aconito, necantque gustatu earum pantheras, nisi hoc sicut repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte, excremen torum hominis gustu demonstratum, Plinius. Panthera cum venenum pardalianches ederit, quo leones etiam intereunt, stercus hominis querit: eo enim ipso iuuatur: quocirca venatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua in vase, ne procul bellua abeat, petens suum medicamentum: itaque insiliens ibidem, & spe capiendo perseuerans, in se efferenda emoritur, Aristot. Pantheras perfribata carne aconito (polline eius nimis) barbari venantur. Occupat illico fauces earum angor, quare pardalianches id venenum appellauere quidam. At fera contra hæc excrementis hominis sibi medetur: & alijs tam auida eorum, vt à pastoribus ex industria in aliquo vase suspensa altius, quam ut queat saltu contingere, iaculando se appetendoque deficiat, & postremo expiret: alioquin viuacitatis adeo lenta, vt cœctis interaneis diu pugnet, Plinius. Hyrcani pantheras frequenter veneno, quam ferro necant. Aconito carnes illinunt, atque ita per compita spargunt semitarum. Quæ vbi esse sunt, fauces earum angina obſidentur, (&c. vt Plinius,) Solinus. Auditum est pantheras quæ in Barbaria venenata carne caperentur, remedium quoddam (excrementum hominis forte nominare noluit) habere, quo vt essent vix, non morerentur, Cicero 2. de nat. deorū. Panthera & pardus) Arabicè legi puto, alnemer & alfed. hoc est leopardus maior & minor: sic enim in aconiti mentione apud Auicennam in Belluensis additione legisse memini) deuorato veneno, stercus hominis querunt, quo gustato euadunt, Auicenna. Pardalis (inquit Pollux) tum alijs modis capiunt, tum aconito pharmaco cibis (στροφις. Dioscorides & alij melius, carnis) admixto: vnde fera ventris profluuo exhauditur, & saepe viua capitur. Pardalis intelligens aconitum sibi venenum esse: non prius degustat quam excrementum hominis, vt pote antipharmacum proprie se viderit: quamobrem pastores excrementum in arborem ea altitudine suspendunt, ad quam pardalis peruenire saltu non possit. Hoc viso fera tanquam praesente remedio, aconitum edit: deinde medicamentum petens, crebris tandem assultibus defessa, aut moritur, aut à pastoribus interimitur, Scholastes Nicandri. Sed ridiculus est aconitum à panthera editi scribens, non carnes aconito imbutas: & cum plurimum rationis ei tribuat, vt quæ & venenum & remedium suum agnoscat: rursus omnem ei rationem aufert, quæ venenum sciens ac prudens deuoret. Leones, lynxes, pardales, pantheres, vrsi, capiuntur aconitico veneno ad eum admixto cibum quo quodque eorum delectatur, &c. aut foucis, vt pluribus retuli ex Xenophonte in Leone E. Aristoteles in Mirabilibus non pardalianches, sed pardalion (παρδαλεῖν) hoc venenum nominat, cuius verba recitauit in Lupo a. Est & apocynon venenosa herba, quam similiter pardalianches appellari in nomenclaturis apud Dioscoridem legitur. Necantur apocyno canes, lupi, vulpes, pantheræ, & omnes quadrupedes: Vide in Cane C. Herba quæ leopardi herba dicitur, leopardus tertetur: & herba quæ leopardum strangulans dicitur, interficitur, Rasis vt quidam citat: Est autem posterior herba, non alia quam aconitum primum: prior quæ sit, non facile dixerim: nam præter allium herbam quæ leopardo aduersetur non legimus. Pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: quos contritos in ouium aut caprarum discissum latus abdunt: quod cum pardalis, leo aut lupus gustarit, continuo moritur, Aelianus. Sive natori res sit cum alia fera quam apro, venabulum tenere oportet pedibus non tantum diuariatis, quantum in pugna aduersus aprum: nam fræ quamdam, vt pantheræ & leones, cursu ad venatorem usque delatae, cum propè sunt, insiliunt. Dirigendus est autem iactus ad pectus & cor, tanquam vulnere in illis eo in loco maximè letali futuro, Pollux. Vbi proficisciens ad aquam ex spelunca pardalis, venatores tritam viam obseruarunt, ibidem rotundam & altam scrobem (minorem multo quam pro leone capiendo) faciunt, in cuius medio columnam ligneam (non lapideam vt pro leone) defigunt: ex ea catellum (non agnum vt pro leone, aut hædum) suspendunt, cuius testiculos tenuibus vinculis constringunt. Is vinculorum dolore pressus gemit, & latrans suo sono pardalim ad se commouet. Hæc non mediocri voluptate gestiens, illuc se magnis saltibus incitat, & nullum dolum esse existimans, in positas insidias incidit, Oppianus libro 4. de venatione. Eundem capiendo modum lib. 3. de piscibus describit, pro similitudine adhibens, quod admones etiam dicti pisces similiter capiantur in nassis dilecti, in quibus paruos pisciculos natantes viderint, &c. Sed versus poëta adscribam, vt res tota clarior fiat.

Ως δέ τις ἐν ξυλοχοίσι ὁρέσεται σύριγχοις
Δῆστενιώδες σφύγων χοτό μήδεα. Εἰ δὲ οὐδείς γενεται,
Ἐγχετει, αἴρει, ή οἱ πετεται πνύ. Οὐδὲ οὐδὲ λέχε,
Μαιοράνη. τάχα δὲ θέτε, καὶ θεόρε, τὸ πεπτόν.
Εἰλείται τε φερετέλαι. μέλει δέ οἱ σύνενθατο,

Θηρεύας πάγλου ηττων, ἀπίλωτοι δὲ ἔνδοδι μέσοιω
Η χήνεις δευματιγόδες χοτότεροι τελερύμοιο
Πάροβαντοι λαίρη τε καὶ εὐραρύγη. Οὐδὲ τῆς
Τύφος ἀναγνάζει κακυπτός μέλανος. Εἰ δὲ τοι εἰσθῶν
Αλλα φίβε, τῇ δὲ στοιχείοντος ἐστιν επίμην.

Idem alibi contra feras diuersas, equos etiam colore diuersos venatori eligendos consultit: contra vros, glaucos: contra apros, fuluos aut ignis colore: contra pantheras, λαφαινες, id est rufos aut puniceos. Pardales cum Mauri vēntur, eiusmodi insidias collocant, vt intra ædificaciunculam lapidibus quam primo struxerint, putrescentis iam carnis frustum ex longiore funiculo appendant: deinde ex arundinibus ianuam rara structura impoant, per eas vt foetidæ carnis odor emanet, & longe lateque vagetur. Hunc inclusum factorem feræ bestiæ sentiunt: nam quodammodo terris odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione, huc illuc circumferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attactæ, & inidunt in laqueos, & infelici esca constrictæ tenentur, Aelianus 60 interpretæ Gillio. Volaterranus eundem locum paludæ aliter & breuius vertit, hoc modo: Capiuntur pardales in Mauritania loco lapide substrato, laqueis præparatis, carneque apposita: ad cuius odorem per conualles subiectæ delatum flatibus ventorum festinantes, in insidias incidunt. Monticolæ Constantinæ religionis in Africa equestrem venationem aduersus Leopardos instruunt, exitus viatum occludentes. Leopardus autem hac illac fugiens, dum via equitibus obſessa se nequaquam evasum perspicit, in crebros flexus gyros confodiendum se præbet. At si Leopardum effugere contingat, qui incautius eam partem obseruavit, coniuicium ceteris venatoribus, recepta cecepta consuetudine, præparare tenetur, 10. Leo Africanus.

Leopardus diligit vinum & inebriatorus capit, Rasis & Albertus. Oppianus modū etiam quo inebrientur elegansissimè describit: Vbi primū (inquit) in Libya parvū fontē animaduicererūt, non copiosum neclongi' emanant, sed intra se consistēt, & sub arenam subeunt, vnde pardales prima luce bibere soleat, eò venatores noctu 70 amphoras

amphoras permultas (viginti) suavis vini plenas afferunt, quod iam undecim annos in dolis bene conditum constituit. Ac nimis posteaquam hoc idem in fontem infuderunt, inde non procul sedent stragulis tecti: nam nulla alia res occultare possunt, neque enim sane lapidum, neque arborum tegmenta inueniuntur: ibi enim sola terrarum ab arboribus nuda ex omni parte ad videndum patet. Ex autem ardenter sitientes & grauem similitudinem depellere cupientes, ad nigrum iam fontem accedunt, & simul ut vini, cuius studiosae sunt, potionem simili expleuerunt, statim primo saltatione ludunt, deinde sensim obdormientes humi sternuntur. Itaque arcte & grauiter dormitantes, nullo negotio comprehenduntur.

Leopardorum pelles ad nos etiam adferuntur, quanquam rarius: frequentius in Galliam. Pelle vidi venalem tribus vel quatuor aureis Gallicis: sunt qui prestantiores aureis sex vel septem indicent. Maurorum pedes leonum & pardalium pelles induunt, & dormituri substernunt. Strabo. Pastorales homines qui loca inter Caucasum montem & fluuium Cophena tenent, Apollonio cum socijs transiunt leonum ac pantherarum carnes, & carundem ferarum pelles a carnibus nuperim direptas donabant, Philostratus. Plura de pantherinis pelibus, vide infra in e.

F.

Agriophagi populi in Aethiopia (occidentem versus, Solinus) pantherarum & leonum carnis vescuntur, Plinius 6.30. Inde nimis & nominati sunt, quod bestias edant agrias, id est feras. Pantheris vesci videntur etiam qui inter Caucasum montem & fluuium Cophena habitant: lege Philostrati verba in fine praecedentis capit. Pardales & pantheres edunt aliqui. Galenus de alimentorum facultate 3.1. cum proxime dixisset aliquos etiam asinis & camelis vesci, homines scilicet tum animo tum corpore ὀρώσεις καὶ καρυκλαύσεις. Caro leopardi calida est & sicca, Rasis & Albertus.

G.

Tradiderunt aliqui, si corium leopardi (altamur, lego alnemer) substernatur, non accedere serpentes, aut si stragulum inde fiat: sed eius qui hoc retulit nulla est authoritas, Auicenna. Quomodo pantherarum & leonum pingua curari oporteat, ex Dioscoride & Plinio prescrimus in TAURO. Leoninus adeps calidissimus & siccissimus est, &c. proximus ei pardinus, pardino vrsinus, Sylvius ex secundo Galeni ad Glauconem. Pinguedo leopardi crassa est & acris: subtilitas eius apparet in his qui patiuntur pulsum temporum & reuolutionem capititis (vertiginem), si odor eius inter assandum recipiatur, Rasis. Albertus aliter: Vt ilis est paralyticis, & pulsum cordis patientibus, & reuolutionem, si odor eius inter assandum recipiatur. Seuum leopardi mistum cum oleo laurino, si cum eo inungatur scabies, cuius scabies scindit cutem, (qua nominatur artrath, Rasis. Impetigines intelligent, quas Galli dartres appellant,) confert, Albertus: facie tumoribus fermentorum cinerem alicui ferarum adipi admiscens illinito, Leonis videlicet, aut pantherae aut vrsi, Aretaeus ad Elephantiasen. Ad alopecias conuenit etiam pardalis adeps, Galenus 2.11. Sanguis leop. vt ilis est tumori venarum (venarum crurium, Ras. varices puto intelligens,) si eo calido confricentur, Idem. Caro leop. calida & sicca est, Idem. Cerebrum eius mistum cum aqua erucæ & modico zambac, potum mitigat dolorem veteri, Rasis. Albertus aliter: Cerebrum eius cum succo erucæ, genitalibus viri illitum, confirmat coitus facultatem: medulla vero pota veteri dolores tollit.

Leopardi fel potum (intra corpus sumptum) euestigio interficit, Bertrutius: qui etiam de leonis felle idem scribit, nescio quam vere, cum authorem non habeat. Plinius etiam mustelæ sylvestris fel venenosum esse scribit. Leopardi quidem felli (aut etiam pardi, vt Cardanus scribit) vim istam letalem Arabes tantum attribuunt. Recentiores quidam obscuri idem de felle vinciæ scribunt: ego vinciæ, vt supra dixi, pantheram siue leop. esse cōijcio. Qui biberit felle leop. (alnemer) euomit bilem viridem aut pallidam, & naribus percipit odorem aloës (& ore saporem aloës, Matthæol.) & incidit in iterum maximo periculo mortis: quod si tres horas superauerit, melius speratur. Procurandus igitur maturè est vomitus, tum danda antidotus ei peculiaris, quæ recipit, Terra Lemniz, baccarum lauriana partem i.coaguli capreoli partes iiiij. seminis rutæ & myrræ, ana partem semis: excipiuntur melle: dosis est magnitudo nucis: & mox iterum euomat, & fiat balneum ex aqua in qua res odoratae sint decocctæ, Auicenna 4.6.2.13. Inducit hoc venenum omnia symptomata quæ napellus & morsus viperæ, & ijsdem remedijs curatur, Matthæolus ex Aponensi. Leopardus animal est calidissimum, quod vel ex maculis nigris & velocissimo eius motu est coniuncte: itaque fel etiam eius suo calore vrit humores, & intra sex horas interficit. Adhærendo musculis ventriculi facit spasmum. Scythæ sagittas eo inficiunt ut celerius interficiant, Ferdinandus à Ponsetto. Idem antidotum eandem quam Auicenna prescribit: Mihi tamen, inquit, videtur, potius esse propinanda antipharmacæ frigida corroborantia, & vtendum balneo aquæ odoriferæ, denique eodem modo curandum quo venenum napelli. Lapis quem linguam serpentis vocant, sudore suo arguit fel leopardi, viperam, napellum, Matthæolus ex Aponensi. Leopardi fel recens sumptum, letiferum est venenum, siccatum vero vehementiam illam amittit, (Albertus hæc deprauauit:) aurei pondere sumptum, necat eodem die. Nuper cum rex cuidam ex sui regni principibus huius fellis recentis drachmæ (vinciæ, Albertus: non recte) pondus propinasset ex vino pū. (puro,) postridie cum dormire cœpisset mortuus est, Rasis citans Aristotelem, apud quem nihil tale legi certum est. Idem fel pondere davic' paruo pondere, Albertus: Bellunensis danich scribit, quæ sit sexta pars (drachmæ) sumptum cum cypho aquæ decoctionis caryophyllorum, (cum aqua simpliciter, Albertus,) prohibet generationem & inducit sterilitatem, Rasis.

Testiculus leop. dexter à muliere etiam prouectæ ætatis sumptus, menstruam purgationem desitam ei restituit: & si perget edere, sèpius purgabitur: quod si libeat sistere, propinabis ei semen psyllij recentis, Rasis & Albertus.

Remedia ad morsus leonum pantherarum & vrsorum, ex Aëtij 13.3. vide in Leone G. Bestiæ rapaces, vt leopardus (alnemer,) leo, & al. hed, non tam in noxiæ sunt morsi quam canes & homines: sed dentes eorum & vngues non prouersus vacant veneno: quare danda est opera vt curentrur imprimis cum attractione, quanquam leui: deinde vulnus sanetur, Auicenna.

H.

2. Ferarum vocabula quadam peregrina sunt, ut panthera, leo, vtræq; Græca, Varro. Πόρφυρος mas vocatur,

Στον τε τραγῳδῃ: fœmina autem παιδαλις, παιδαλη, ουδετερη, Hesychius: sic enim legi debet, ex Eustathio in Iliados c. Hinc natum puto errorem qui apud innominatum in eundem librum Scholiaстen habetur, his verbis: Παιδαλις τοι ζωντη η μερη παιδαλη. ε μερη δει τη παιδαλη ουδη η διαπλεσθη. Prorsus enim ridiculum est aliud etymon primitiuо, aliud deriuato assignare: quare facile coniacio grammaticum aut librarium aliquem, qui Eustathij aut alterius verba aut malè legerit aut non sit asseditus, tam ineptè scripsisse. Suidas quoque pordalin marem, pardalin fœminam facit. Pordalin, inquit Varinus, poëta proferunt παιδη τη παιδαλη, abundante delta. Ceterum in Rhetorico lexico legitur pordalin communem esse vocem, pardalin Atticam. Homerus animal intelligens primam syllabam per omicron scribit: pelleм vero, per alpha, Haec ille. Sed sciendum est apud Homerum pro animali utroque modo scriptum reperiri: pro pelle vero, semper quidem per alpha in prima syllaba, non παιδαλις tamen, sed παιδαλη aut παιδαλη scribitur, eadem scilicet terminatione qua aliorum quoque animalium pelles: quod clarius testatur Varinus in voce παιδαλη. Ego pordalin per o. non solum apud poetas, sed historicos etiam inuenio: & apud utrosque pordalin aliquando in fœminino genere, pardalin in masculino, contrà quam grammatici obseruarint, siue ita scripserunt authores, siue librarij deprauarunt. Mihi aliquando in mentem venit, fieri posse ut pardalis vox origine sit Hebraica, à pardes, id est, horto: quod macularum oculis tanquam floribus pellis eius pulcherrime ornetur: sic cēpus etiam simiarum generis à coloris elegātia nomen adeptus videtur, vt απτη, id est, hortus diceretur. Παιδαλεστη in dativo plurali, Oppianus: ystius autem παιδαλεστη diceretur: vt reliqui casus παιδαλης, παιδαλιων. apud eundem.

Epitheta. *Panthera picta*, ferox, multicolor, *Textor*. *Pictarum fera corpora pantherarum*, *Ouid.* 3. *Metam.* *Pardus celer*, *Lucanus lib. 6. Fulminei*, *Claud. 8. Paneg. Sublimis, Iuuenal. Satt. II. Virides*, *Claud. 3. Paneg.* Item *volucr, pernix, leuis, apud Textorem*. Περιλαίτων γέρων ἀγελον. Περιδάιλες δὲ σατ, θαλ., μεθοφοναι. Περιδάιλιν αἰσθόντων ὅμοιοις τε καμηλώ, de camelopardali. Et mox Αὐφίεις δενοῖσιν ἀναδέστι περιδάιλεσι Φοίδημον, μισθεῖν, πήσιν γέρων ἀντρέπεις Θήρες αἰσθέονται, λοιστοῖς ισχυροῖς δύναχεσθαι. *Phiλάκρητοι*, id est, vini amantes, *Hæc omnia Oppianus*. *Pivis Αἰδιδάλεος*, de pelle pantheræ, *Idem*. *Δασοτερνοι*, *Agathias in epigrammate*. Θήρεσι πελώροις, *Nicanor in Aconito*.

Panthera vocabulum Græcum est, à quo etiam & rete quoddam panther, Varro. Pantheron siue pantherum retis genus est, ex eo nomen habens, quod omnes aues venetur & concludat, eadem ferè ratione qua panagron, quod rete piscatorum est. *τριχη* venatum significat, & ad aucupium quoque contrahitur, vnde δον. θοδηρας, id est, auceps. Hoc rete huini exporrectum, & in oblongam tenuitatem contractum, tegitur quisquilijs, ne ab aibus prouideri possit. Deinde quum opus est adducto magnavi fune, repente expanditur, inescatasque aliquot diebus auiculas vno iactu vniuersas contegit, (nostris vocant *zuck. gam.*, Galli retz saillant.) Veluti quum futurum iactu retis à pescatore emimus, aut indaginem plagi positis à venatore, vel pantheram ab aucepe: nam etiam si nihil capit, nihilominus emptor pretium præstare necesse habebit, Vlpianus de Actio. empti. & vendit. Observauit hæc Budæus. Scoppa Pollucem citat qui retia quædam pardales nominet, quod ego apud Pollucem non inueni ri puto. De pantheræ retis vsu ad capiendas anates lege Cœscentiensem 10. 17. Pantherinum, pantheræ simile & varium, ut pantherina pellis Plinio. Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus, Plautus Epid. Mensis ex cedro præcipua dos in vena crissipis, vel in vertice varijs. Illud oblongo euenit discursu, ideoq; tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur, Plinius 13. 15. Hic vbi legitur in vertice varijs, vetus lectio erat, in vertice paruis. Vbi Hermolaus, Legendum quidam putant peruijs, aut certè, varijs: quoniam pantherinæ dicantur: pantheras autem non modo varias esse constat, sed & vocari. Fiebant & mensarum pedes eborei, pardorum aut pantherarum effigie. Olim ex quavis arbore mehsa siebat: At nunc diuitibus cœrandi nulla voluptas, &c. nisi sustinet orbes Grande ebur, & magno sublimis pardus hiatu Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes, &c. Iam nimiōs, capitique (cum scilicet mensæ portantur capite, id est, orbe vel tabula pedibus imposita,) graues, Iuuenalis Sat. II. Aristophanes alicubi meretricem περισταλλω vocari scribit, Pollux: nimirum ex collusione nominum in prima syllaba: meretricem enim vulgo περιπλευ vocant. Accedit & natura animalis, rapax & impudens, vnde & Lupa & Leæna & Leontium meretricum nomina fuerunt propria. Est & Pantheris, ut Varro scribit, mulierculæ nomen, pulchre conueniens scorto, quod omnes sine discrimine ad se allicit & captet. Περισταλλω τιμητικα και νικηλα ανθελλα αν τετρατη. ηγι παρεσταλλω, και λεπτω, και σωτικ, και λαληωνα, Pollux 10. 4. Est autem locus obscurus, & vt conijcio depravatus: neque enim vel ex præcedentibus vel ex sequentibus sensum ullum colligas. Παρεσταλλω vel παρεσταλλω, quod ad pardalim attinet, Etymologus. Παρεσταλλω referens colorem pardalis, varius, ut quidam in Lexicon Græcolat. retulit. Bacchum tauro & pardaliam simulant, quod eiusmodi sint homines ebrij, nempe violenti & iracundi vt taurus: & pugnaces ac belluini, διεται το παρεσταλλω. (id est, vnde pardalis similitudo conficta est,) Plato lib. 2. de legibus. Pardalium, vnguenti non men, sic dictum quod pardalis, quæ sola ex animantibus odorata (belluus, non homini, vt in C. dixi) creditur. Euerat & pardalium in Tarso, cuius etiam compositio & mistura oblitterata est, Plinius lib. 13.

Icon. *Pardus eburneus*, mensa pes: Vide paulò ante in mensis pantherinis.
Sunt & à leonis pelle & panthera nominatae gemmæ, leontios, pardalios, Plin. Eta libi, Tradunt Persicum smaragdi genus visum implere quem non admittant, felium pantherarumque oculis similes, nanque & illos radiare, nec perspici: cosdem in Sole hebetari, vmbbris refulgere, & longius quam cæteros nitere. Lapis pantherus, secundum Albertum, multos habet colores, nigrum, viridem, rubeum, & alias plures. Inuenitur autem pallidus, purpureus & roseus. Affertur plerunque ex India. A gestante inspici debet manc oriente Sole: sic efficacem fieri aiunt: habere autem totidem facultates quod colores habet, vt Euax etiam scribit, Sylaticus.

Pardale herba, quæ alio nomine leontopetalon vocatur : vide in Leone a. Pardaliansches, aconitum primum, vel apocynon : de quibus in E. dictum est.

Cameio pardalis fera, vulgo giraffa, capite, oculis, colore, pilis, & cauda, Diодоро teste, pardalim refert: vngu-
le fissura camelum, &c. ex qua & pardali nasci creditur. Pardalus auicula quædam perhibetur, quæ magna ex pár-
te gregatim volat, colore tota cinereo, &c. Aristoteles Hesychio non $\pi\alpha\lambda\alpha\gamma$, sed $\pi\alpha\phi\lambda\alpha\gamma$, auicula quædam
est. Pardalis etiam inter cete est. Pardalis piscis, ut iij qui ipsum viderunt, dicunt, in mari rubro nascitur, colore &
maculis orbiculatis similis terrena pardali, Aelianus.

Mare circa Taprobanam infinitos pisces procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum, arietum animaliumque Aelianus.

Pantheris nomen mulierculæ, Varro: paulò superius dixi nomen hoc esse saeculare aptum. Mons leopardorum distat à Tripoli duabus leuis, vide supra in A.

b. Non crederes leones & pantheras esse, quum tibi quales essent dicerentur? Cicero i. de Nat. Gryphum corpori maculas aut pantherarum inesse aiunt, Pausanias in Arcadicis. Extrema regio Arabiæ cepos fert, qui faciem leonis habent, corpus reliquum pantheris (*πάνθηρος*) habent, magnitudinem capreæ, Strabo: sed alius à panthera panther est, de quo post lupum diximus. Onocritus formicarum Indiæ scribit se vidisse pellæ pantherinæ similes, Gillius ex Arriani opinor Indicis. Ταῦτα γαλακτωσαν ἔχεια το πόδες ἐπιπόνη, Καὶ γρινας θώρηξ, κατείχεται δὲ οὐτε πάντας Ρινὸν ὀπωλοῦσσι, (lego ὀπωλᾶς: nam & alibi maculas huius fera ὀπωλᾶς vocat, Plinius oculos, υρποτε rotundas: sicut & in cauda panonis oculos aut geminas,) καὶ ἄργια γήρατο φέλα, Oppianus de Bacchi nubricibus in pantheras mutatis.

c. At catuli pantherarum, scymnique leonum, Lucilius. Παρθελαῖται, παρθελέων σκύμνοι, -Varin. sic & λεοντίται, leonum catuli. Troiani antehac similes crant fugacibus erruis, αὐτοὶ καθ' ὑλην Θάσον, παρθελίων τε, λύκων τ' ήτος (θεοί) πέλονται, Homerus Iliad. v.

d. Οὐδέποτε θηρεύον γυαλικές αἱραχθέτερον, εἴδε πάρθελίτης ἀλλὰ πάρθελος πάρθελος, Aristophanes. Οὐτούτοις πάρθελοις μὴν οὐτε λέοντες, οὐτε σούσιοι καπέται, &c. quanta Panthi filij suis viribus nimium freti superbiant, Homerus Iliados. Item Iliad. φ. de pardali scribit, eam è sylua venatori obuiam prodire, nec metuere canes, & si vulnerauerit eam venator, ferro etiam transfixam non remittere priusquam aut inuadat venatorem aut extinguitur. Καὶ τούτοις πεποιηθεῖσι τοις ἀπολήγεις Αλιῆς, fortē ac pertinacem ad vindictam animum indicans, Varius in Paed. Vol. 1. Sic & Oppianus libro 2. de piscibus, pardalim scribit in spectaculis sponte irruere in venabulum opponentis se ei hominis:

Ωσδή ὅτε θηροφόνων της αὐτῆς οἰδηποιεῖν Θέργαν
Πάρθελαν οἰσχεῖσσον εὐτοῖς οἰστροντι μαρτιάλης

Λαῶν ἀμφισβετούσιν ἐναντερεῖς μετέμοινος αγροῖσι
Εγχέτης παναγκεῖς μοχύμοις οἰστροσάς.

Η δὲ εἰσηρθώσας γρινας θηροτοῖσι πάρθελοις,

Αλειανησικανούσις περιστεραῖς δὲ πάρθελαις

Ην τε πληροθέμενος χαλεπά τον θετασσεν αἰχυλού: Sic murena locusta marina aculeis sponte se implicat & infigit. Η δὲ (Castandra) ἀπεπέρθελεις έσσονται οὐκέτε παγκαγκαλέων, Ήν τ' οὐτοὶ μεσαίλιοι οὐτες, μοχροίτε νομῆς Σελεύτε επανθίσσονται. Η δὲ ξεροὶ οὐτοὶ ξεροῖς, Εντροπαλιξούσιν αὐτοὺς οὐκέτε παγκαγκαλέων &c. Calaber circa finem lib. 14.

e. Venatio data leonum & pantherarum, Liuius 9. bell. Mace. Vide scripta ex Oppiano in fine præcedentis partis proximè. Linei thoraces in pugna ferrum violenter adactum transmittunt: venantibus vero conuenienter suffringuntur (ἐναπκλωνται) enim in eis tum leonum tum pardalium dentes, Pausanias in Atticis.

Antiphilus pinxit nobilissimum Satyrum cum pele pantherina, quem Aposcoponta appellant, Plinius. De missa ab Iessa pantheræ terga retorquens, Vergil. 8. Aeneid. Παρθελάνη, pellis pardalis, Pollux. Vide quædam supra in a. Cælius pardaleam nuncupari scribit, vt leonis leonteam. Παρθελέων & παρθελέα, & per synæresin παρθελῆ, exuuum pantheræ, Varin. Paris Iliad. secundo pugnat, Παρθελέων ὥροι στοιχεῖον ηγέτης καμπίλα πέτα. Et Menelaus Iliados 10. Παρθελέων μὲν πετά μετά φενον δέρι πελλεψε Ποντίη. Chiron Orpheo donat νεθερίου παρθελέων, utrū Orphei Argonauticis legimus & intelligenda est autem forte νεθερίου id est hinnuli pellis pantherinæ instar maculosa. Αὐτῷ δὲ παρθελέων στέρεο φεύσοντας (τὸν φεύσοντα παρθελέωντας) θυμός, Pindarus in Pythijs. Πέντε ψεύτης παρθελέων εἰσὶ τὸ εργάσιον Οργον: εἰτούτῳ παρθελέων εἰναι μετέντενες, Aristoph. in Aulib. Vbi Scholia festes, Porphyrius dixit pantherarum pellibus indutæ, periculum: quoniam pennæ earum cœruleæ sunt. Citat etiam Suidas in Παρθελάνη sic enim scribit cum acuto in ultima. Terram Eremborum, id est Troglohytarum παρθελέων comparat Dionysius Afer: quod propter Solis adustionem varia sit, vt in B. retuli. Pardalea conuestitus dicitur, qui est moribus varius, & velut παλατιτεροί, id est multis inter punctis notis, Cælius & Varinus in Παρθελέων.

h. Apud Chaones adolescens quidam nobilis Anthippen amauit: & cum aliquando in sylua quadam simul essent, tum forte fortuna regis filius Cichyrus pardalin fugientem in eam usque syluam persequens, iaculum in eam intentat, aberransque puellam ferit. Opinatus autem se feram esse iaculum, equum proprius adigit: & quā videret adolescentem in vulnere puellæ manus habentem amens factus, ac vertigine affectus, ab equo in prærumptum ac petrosum locum delapsus est, ubi sanè interiit. Chaones autem in honorem regis eundem locum muro cinxerunt, & ciuitatem Cichyrum appellarunt, Parthenius in Eropicis. Bacchum tauro assimilant & pardali, quod homines ebrij belluarum istarum ingenia referant, & omnia violenter agant: quidam enim iracundi sunt taurorum instar: & pugnaces ferique ut pardales, Plato lib. 2. de legibus citante Athenæo lib. 2. Ορθῶς δὲ παρθελέων (addo, παρθελέτης, ex Platone) παρθελέων εἶται Λυκοφόνοι, εἶται παρθελέων, Varinus in Διανοίᾳ. Pantheram Baccho sacram esse dixi in C. ex Philostrato. Hinnuli pelle, (nebridem,) Bacchi more (Διανοίᾳ) gestare dixeris hominem timidum, ebrium, varium, inconstantem: propter varias nebridum maculas, Varinus in Παρθελέων: Videtur autem eandem ob causam & nebris & pantherina pellis Baccho attributa: cum utraque similiter maculosa sit: proinde hominē quoque varij & inconstantis ingenij pardaleam gestare prouerbialiter dixeris. Bacchum à iugo pardalium vehi, & in comitatu eius pardales esse singunt, siue propter varietatem coloris (vuarum: Vide in Nebride in Cœro H. e.) sicuti & Nebridem gestare fertur tum ipse tum Bacchus: siue quod ut cuncte ferae ingenia moderata vini potionē mansuetas, Phurnutus. Eadem scilicet ratione lynxes etiam Baccho sacræ sunt: Vide in Lynce h. item axis, quam Ctesias in India nasci scribit, hinnuli pelle, pluribus candidioribusque maculis. Bacchus aliquando effictus est in curru pampino & triumphans, qui pantheris modo, modo tigribus (& ipsis maculosis) ac lynibus trahebatur, Gyraldus. Nutrices Bacchi mulieres in pantheras mutatae deuorarunt Pentheum mutatum in taurum propter contumelias quibus Bacchum affecerat, ut prolixè fabulatur Oppianus de venatione libro 3.

PROVERBIA.

Pardi mortem assimulat, Θάσαν τον παρθελέων ταπεινητην, dicebatur ubi quis astu alicui perniciem molitur, veluti cum Brutus stupidum ac dementem ageret, ut in posterum imperio potiretur. Id adagium ad quendam apologum referunt. In Maurisia simiarum ingens copia, &c. Erasm. Refert autem apogogum ex apostolico Byzanțio non aliud, quam nos supra capite 3. tanquam veram historiam ex Aeliano recitauimus, de pardali in qua

quæ mirabili astutia se mortuam fingens simias capte. Pardaleam gestare prouerbio dici potest vir varius, animo inconstans & fraudulentus, (Vide paulò ante in e.) Varinus. Si mutare potest Aethiops pelle suam, aut pardus (namer) maculas suas, & vos poteritis bene facere cum didiceritis malum, Hieremias 13. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hcedo accubabit, Esaias 11. Apologus qui refertur à Plutarcho in Moralibus, interprete Erasmo in prouerbio, Multa nouit vulpes, verum echinus vnum magnum: Cum aliquando pardus vulpem præse contemneret, quod ipse pellem haberet omnigenis colorum maculis variegatam: respondit vulpes, sibi id decoris in animo esse, quod illi esset in cute. Neque vero paulò satius esse, ingenio præditum esse vafro, quam cutem versicolore.

DE FELE ZIBETHI.

Hanc iconem doctus & nobilis vir Petrus Merbelius Mediolani ad viuum depingendam nobis curauit.

ELIM Zibethi hoc loco collocaui, quod in praecedentibus semel ac iterum statim post pantheram de ea me dictorum promiserim. Nam cum Venetijs essem ante annos aliquot, à doctissimo viro Petro Gillio audiueram, hoc animal pantheram aut pantheræ genus sibi videri. Quod ille fortassis ideo credidit, quoiam solas animalium pantheras odoratas esse apud veteres legitur: nec alia ferè hodie odorata reperiuntur præter zibethi & moschi animalia: sed quod moschum fert, caprulum esse constat. Atqui de pantheris veteres docent, non simpliciter, nec homini eas bene olere, ut zibethi feles olet: sed animalibus ceteris: quamquam illud etiam dubitandum mihi videtur, nec uno modo. Primum enim utrum omne animalium genus ad se allicant, ut vulgo ferebatur olim, non constat: deinde, ut allicant, odoris ne an alia quapiam gratia id contingat, merito dubitatur. Iam corporis quoque figura, nihil ad pantheras: nec amplius puto cum illis commune habet, quam feles aut noctua cum Minerua: præter pellis forsitan maculas, sed diuerso modo, & vngues acutos qui vaginis conduntur. Sui igitur generis hoc animal esto: quo autem loco collocetur non admodum refert: neque enim anxie aut exquisite de ordinis ratione cuiquam responderim. Ego hoc animal Venetijs vidi apud quendam qui odoramenti ex eo colligendi gratia id alebat: sed describere corporis formam neglexi: quâmobrem alienis tantum verbis mihi vtendum erit. Natura zibethum finxit felis persimilem, sed maiorem, animal quod Hispania mittit, dentibus armatum & ferum valde, quod nulla temporis longitudine mitescat, pilo asperiore, ore oblongo, ut taxo animali: in huius tam masculi quam feminæ genitalibus folliculum genuit, è quo semen argenteo cochleari excipitur, adeo odoris fragrantis, ut vel grana tria, pondus librarum pluriū cuiusque arboris odoratissimæ vincent, Cardanus. Longitudo huius animalis, ut oculus quidam testis ad me scripsit, à fronte usque ad initium caudæ, brachium integrum hominis aquat. Crurum altitudo usque ad pedes, trientem brachij. Magnitudo ferè vulpem excedit. Color ferè lupinus est, maculis passim nigris interceptus, per summum dorsum obscurè fuluo colore mixtus. Maxilla inferior albæ sunt, & pili barbæ albi. Pedes nigri sunt. Latera ventrem versus albant, ita ut color albus è syncerior sit, quo ventri imo propior, Hæc ille. Vir quidam bonus & eruditus hoc animal certo anni tempore incalescere, & seipsum corrumpere, (inire,) atque ita liquorem illum, ceu genitale excrementum emittere, mihi narravit. Zibethi animal quod equidem sciam non nouit antiquitas: id in felium genere habetur, lingua tamen non aspera ut ceteris felibus: felis ferè simile, pilo duriore, etiam odorato: barbas habet, & oculos noctu lucentes. Odoramentum ex eo colligitur, feminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & testes, oriculario veluti instrumento osse. Est autem excrementitus quidam lento, primo butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachinæ pondere. Carnibus dunataxat vesicatur crudis, in sylvis mures sectatur. Vix mansuetus mas. Feri odoris atque integrati est ipse liquor, ex quo plus præsertim cum proprius iusto naribus subiicitur. Leui tactu manus & faciem matronarium odore commendat, cornu asperatur. Vicia octonis aureis permutatur, nec vlla res in maiori ætate nostra pretio fuit. Adulteratur felle bubulo ac styrace liquida elota, vel melle Creticæ, Alexander Benedictus de curandis singulatim morbis, 13. 26. Idem in libro de peste, Vnguentis ætas nostra non vtitur, alioquin in omni genere luxuriaz antiquitatis æmula: quæ zibethum animalis cati magnitudine excrementitum ex naturalibus habet humorem, ac moschum suauius spirantem. Illud ex proximo nares acrius ferit, & ex quo plus est lego, & quod proprius est, è scilicet acrius & minus grato odore nares ferit. Musco tamen charius comparatur: etenim odo-

rem qui

rem qui gerit ipse non sentit: (hoc idem alibi de moscho scripsérat.) Ab ijs qui impendio non parcunt, additur etiam pilis siue pomis vulgo dicitis, quæ odoris gratia gestantur. Et alibi, Succinum orientale id est ambra) consuetudine odoris sui gratiam acquirit, cum zibethum & moschus fastidium pariant. Et rursus, Moschus Venetis matronis non placet, quibus nec zibethi sordes. Procurator (consulem vocant) mercium Florentinorum Alexandriae, ciuettam habebat ad cōcicurem, vt ludens cum hominibus nasos, auriculas & labia eorum leuiter & sine villa noxa morsu perstringeret: nutrita enim erat mox à nativitate vberibus mulieris. Res certè mira & rara, bestiam tam feram & difficilem cicuratu, adeo mansuescere. Hanc veteres hyenam appellauint, quod facile ipsorum verbis probauerim: & si nunquam obseruauerint tanti odoris excrementum ab ea reddi: nam de pantheræ tantum specie odorata mentionem fecerunt. Ita quidem de hyena scribunt authores, tanquam de bestia Africana sylvestri, vnde conijcio ciuettam Arabicō nomine sic dicitā, eo tempore caueis inclusam non fuisse. Hodie verò cum cicuretur, non parum ex ea lucri ad suos nutritores reddit. Corpore est compacto in se instar melis aut taxi, sed corpulentior. Et quoniam meatum alium præter naturalem (genitalium) habet, multi lecta hyenae historia, taxum esse arbitrati sunt. Sed taxus priscis & Aristoteli trochus est. Ciuetta pilos nigros in collo superius gerit, & per totam spinam dorsi, quos per iracundiam, non aliter quam setas suas porcus, erigit: vnde factum est ut glanis etiam pisces alio nomine hyena diceretur. Rostrum ei acutius quam feli, barbatum similiter. Oculi splendent & rubent: maculae duæ nigrae sub oculis sunt: auriculae rotundæ, vt in taxo ferè. Corpus albicat maculis atque distinetum: crura etiam eius & pedes nigri coloris sunt vt in ichneumone. Cauda longa est, supernè nigra, maculis quibusdam albis infernè. Corpore est agili: vivit carne. Hanc ciuettæ descriptionem qui cum hyena veterum contulerit, eandem esse animaduertet, Haec Bellonius. Mihi quidem hyena potius videtur animal quod aliquibus papio dicitur, vt supra dictum est in Lufō aureo. Feram quandam animantem zibettum recentiores Græci nominant peregrino sermone. Ea autem feli, qui veteribus adficiorū ruinis oberrat, non absimilis est: è cuius natura sordes manat odoratissima, quæ solet præcipue purgari, quum pars ea hac scatet vligineum vase vitro vel alio recipitur. Si cœnernulæ vmbilici admoueatur, tradunt conuersum in alterutram partem vterum in suam resiliere sedem: aut si sursum versus impulsus opprimat, subditio eo deuocari: tam amans huius odoramenti vulua, vt ad id vndecunq; admodum irrepit. Nonnulli è recentioribus Græcis hoc animalis genus zapetion appellant: vulgus nostrum hodie ciuettam nominat. Quanquam celebratum Græcis recentioribus medicamentum, quod ex animalis moscho, agallocho, & ambare constet, officina galiam moschatam malunt appellare, barbari sōn moschatum, Ruellius de Stirpibus l. 27. ex quo Matthæolus etiam in Italicis suis in Diodoridem commentarijs mutuatus est. Algalia compositio est moschata, de qua in Moschi caprea dixi, capite quinto: eam non nulli Gallicè ciuettam nominant. Peregrini muris pellicula, nominatur ab Hieronymo ad De metriadem: quis autem peregrinus iste inus sit inquit Hermolaus in Dioscor.) non video, nisi quis animal hoc intelligat ex quo zibettum, siue (vt recentiores Græci vocant) zapetion excipitur: quanquam & compositionis quoddam genus est zapetion ex animalis musco, agallocho & orientali succino: hæc ipsa cōpositio etiam net vocari solet à Græcis quibusdam, sed vox est Arabica. Io. Agricola Ammonius scribit Othonem Henricum Ba- uarij ducem, gazellam habuisse, quam magnis impensis assecutus saccharo potissimum aluerit, neque cornutam neque dentibus prominentibus, paulo maiorem cato, nigro & albo ferè colore vndique insignem: atqui gazella capreolus est, cui nihil communē cum zibethi fele: imposuit ei puto, quod vtrunque animal (capreolus inquam moschi & feles zibethi) peregrinum est, & odoribus nobile. In Pego vrbe Indiæ inueniuntur feles, qui vnguentum illud fragrantissimum gignunt, quod vulgo zibellum (zibethum) dicitur. Vaneunt autem feles terni aut quaterni singulo aureo, Ludouicus Romanus. Alibi etiam has feles reperiri scribit circa Tarnafari vrbem Indiæ. Idem regem logha peregrinantem per Indianam religionis causa, inter alia animalia gibellos (catos zibethi) secum ducere scribit. Paulus Venetus l. 62. animal moschii haberi scribit, pulchrum, magnitudine cati, &c. sed hæc magnitudo feræ zibethi conuenit: quanquam maior est cato, aut etiam vulpe: nam moschi animal capreolus est, cuius magnitudinem omnes norunt. Ambram factitiam quæ moschum vel cibetum redoleat, descripsi in Moschi caprea E. Zibeth (inquit Scaliger) vocatur odoramentum quoddam pingue, crassum, nigri saponis facie: quod sudor est animalis, & strigmentum quoddam: non semen, vt quidam putant, nec humor exæctus è loculis genitalibus: extergitur autem cochleario argenteo æreōue, aut quod nonnulli magis probant, corneo: neq; uestrum est, quod aliqui aiunt, nullo vñquam tempore mitescere. Tres Romæ vidimus apud Cardinalem Galeottū. Vnum Mantuæ, Romanenses illos pipionum carne ad succi prouentum ali videbamus: nō nisi irritatis peti atq; distingi: quoniam & plus materiæ cieretur, & odoratus esset virus illud. Tantumq; abest vt essent implacabiles, vt vñs eorum humeris gestari se pateretur. Ab Alexandria adiectos illos aiebant Cardinali: neque enim in Hispania gignuntur, vt aliqui forte putant. Ladanum & Zibet maximè sunt affinia. Collectum Ladanum (quippe è Creta quam recentissimum allatum habuimus) tam male olet, quam Zibeth, cum detergitur. Tempore & arte purificatum deponit virus, & fit suave: sic & Zibeth,

70 Altera icon Felis Zibethi accurati expressa à doctissimo diligētissimoq; viro Io. Caio ex Anglia ad me missa.
Hanc

Hanc iconem quam iam damus, post superiora scripta misit ad me vir doctissimus Ioh. Caius cum his verbis: Nuper fortuna mihi Zibetum animal ex Africa obtulit. Id curiosius ad viuum atque diligentius depictum ad te mitto, ut non sit ouum ouo similius. Id felis quo quis maius est, & taxo paulò minus, facie acuta ut taxi aut martis; aure breui obtusa & orbiculari, intus pallida, foris nigra, nisi in marginibus, vbi pallescit. Oculo cœruleo & cœlesti, crnre & pede nigro, explanatoque magis quam felis: vngue item nigro, nec in pede abdito, nec ita aduncit, ut felis, dente magis quam vngue timendum. Totum est maculosum. Etenim natus illi niger est: imo pars maxilla superioris pallescit, media nigrescit: inde ad verticem melino colore est. Inferior maxilla nigra est tota. Setæ in labro superiori alba sunt in pallida cute, ut & paulò supra oculum duæ aliae albae, in cute nigra. Guttur nigrescit. Paulo infra supraque aurem lineæ tres nigrae oriuntur, quarum prima, recta descendit ad guttur: secunda, oblique defertur ad medianam colli longitudinem: tertia obliquè item ad arnum ferè pertinet. Paulò infra id loci, contrario ducto, alia lineæ exorsæ, semicirculari penè modo ascendunt ad spinam per armum, idque per armatum regionem. Nam ceterum corpus macularum lineas (seu ordines) abruptas aut continuas, per corporis longitudinem dispositas, aut productas habet. Etenim quæ per spinam tendit virga, longa est & continua, ab armis incipiens: secunda virga item, sed abrupta ut & tertia. Quarta & quæ deinceps sunt, maculae discretæ sunt, sed ita ut in longitudinem porrigitur earum positio. Cauda illi ex dimidio priori maculata, ex posteriori nigra ex toto est. Pilus per faciem, tibiæ, atque pedem, mollis est & sessilis: per reliquum corpus, profundus, rigidus, & erectus. Maculae penitus descendunt, non per summam tantum incumbunt. Lingua non scabra, sed lauis est. Sub cauda meatas est, ut ceteris animalibus, per quem alii excrementum egerit. Paulò inferius, ciuitate receptaculum est. Pari post spacio pudendum masculinum est, in corpore abditum. Iratum, vocem edit irati canis r. literam geminantis. Alter affectum, felis, cum adhuc sit iuuenis, sed submissam. Longum est zibettum à capite ad caudam, pedem unum, palmos tres, & digitum unum Romanum. Crassum, sub ventre maxime, quæ maximum est, pedem unum, palmos duos, & digitos tres Romanos. Mansuetum animal hoc nostrum est, & tractabile. Vendebatur libris octo nostratis, hoc est coronatis Gallicis viginti quatuor, aut florensis rhenenis sibus quadraginta octo. Hęc omnia Caius. Tua Zibethici Catii imago (inquit Io. Kentmannus ad me) non probè expressa est: ea quam mitto, (misit autem illi quam à Jo. Caio accepi undique similem) accuratè depicta est ad huius generis animalium viuum, quod illustrissimus Saxonæ dux elector Io. Fridericus septuaginta taleris (taleri premium est circiter denarios argenteos: octo cum dimidio) emptum habuit, anno Domini 1545. Animal est mundicie studiosum: locus in quo degit, euerri debet quotidie, & vase elui: longum erat vlnam communem, dentibus instar Canis armatur. Succus odoratus quo target, bis in septimana ei demebatur: secus enim affricando se ad quævis proxima, eum exprimebat. Cibi auidissimum & vorax est: consumebat enim quotidie oua elixa dura numero quindecim, singula decorticata singularis buccis: aut carnis libras (16. nunciarum nimirum) duas, aut pipiones duos, aut duos gallinaceos pullos. Omne eius cibum in aquam imponebat minister. Postea cum is princeps amico cuidam hanc felem donasset, negligentius tractata breui interiit. Quanquam autem sumptuosa sit eius nutritio, pretio succi qui ex eo colligitur, sumptus pensatur non sine lucro. Hęc ille. Zibethi fæles, (inquit Io. Leo Africanus) naturæ syluaticæ sunt, atque in Aethiopiaz sylvis reperiuntur. Mercatores catulos saltæ comparant: quos lacte, furfure & carne nutrientes in caueis alunt: excrementum verò bis vel ter singulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi sudor est: nam virgula crebris iectibus percussum frequenter per caueam agitatur donec erumpat sudor: quem sub coxis, brachis, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgo Zibethum dicitur. Zibetti liquorem, umbilico impositum vteri strangulationibus mirum in modum mederi, alijsque multis remedij pollere aiunt. Valet etiam ad colicam, lenti mole illitus umbilico loto prius vino calido: quod si tantillū peni illinatur & vir congregiatur cum muliere, magnam mulieri excitat voluptatem: vterum purgat: fecundam facit: matris ori illitus partum facilitat. Odor eius in mulieribus excitat Venerem. Permodice illitus purgat cerebrum & coram quibus infirmum est cerebrum, non bene ferunt odorem eius.

DE POEPhAGO.

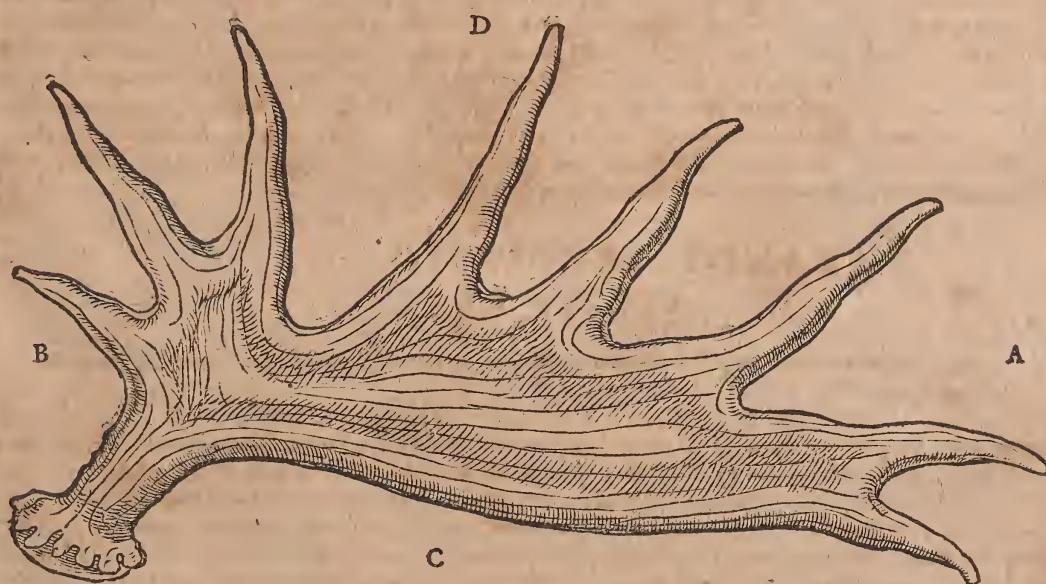
POEPHAGVS animal dictum videtur quasi ποηφάγος, quod herba & gramine pascatur, nimiri ut equus, cuius magnitudinem duplo excedit. Πονφάγον θειον, τὸ τοῦ Σοτίνας ιδίον, Varinus. Πονφάγα, Βοτρυφάγα, Hes. Indicum animal pocephagus, duplo quam equus maior, spississima cauda & nigerrima prædictus est: humani pili subtilitatem eius setæ vincunt. Permagini eas idcirco India mulieres estimant, quod eis ipsis crines suos pulcherrime implicant & deuincent. Ad bina cubita singulæ ipsius setæ longitudine procedunt: ex una radice triginta simul exoriuntur. Omnium animalium timidissimum est: nam si à quopiam se inspectum sentit, euestigio quanta potest maxima celeritate se in fugam properat coniugere, in quam magis studiosè quam celeriter se impellit. Quod si quum in sequentibus canibus & equis ad currendum promptissimi vrgetur, intelligat se appropinquare ut comprehendatur, prius occultata cauda contra stans, venatores intuetur, simul & ex magno timore colligit se, & quadam fiducia nititur, neque enim iam cauda abdita se ullius precij putat amplius visumiri: quod præclare scit in causa caudam esse quamobrem tantopere appetatur. Veruntamen interea quispiam præstanti telo illum ferit, & ab occiso caudam præmium prædæ abscondit: & pelle, quæ utilis est, ex toto corpore detracta, cadaver abiecit, quod eiusmodi carnium vsum nullum Indi habent, Aelianus. Volaterranus alter transfluit. Animal, inquit, timidum est, & obuios quosque animi magis anxietate quam pedum celeritate fugiens, præcisa sibi sponte cauda, ob quam se peti præfigire videatur. Nicolaus Venetus comes, extremæ Asie prouinciam quandam Macianum nominat, inter Indiæ montes & Cathaïum sitam, (Sericam intelligere videtur:) in hac regione qua ad Cathaïum vergit, boues albos nigrosque gigni scribit, equina cauda, sed pilosiore, ad pedes vsq; protæsa: pilos caudæ subtilissimos, in modū plumæ volatilis, magni in pretio esse, quos equites in cacumine lancearū suspedentes egregiæ nobilitatis insigne ducut, Aeneas Sylvius capite decimo de Asia. Hęc bellua aut ipse poephagus est, aut certe cū eius historia coniungi meretur.

PROTOGEVSTÆ Indica quædam animalia feruntur, gustatus vi præcipua: quorum meminit Caius Rhodiginus, nescio iam ex quo Graeco scriptore. Memini in dictionario aliquo me legisse, sed præterea nihil, ne cuius generis animalia quidem sint.

DE RANGIFERO.

Figuram hanc ex tabula Septentrionalium regionum Olae Magni mutuari sumus. Cornua quidem eius ficta esse apparet ex male intellectis Alberti verbis triplicem cornuum eius ordinem esse.

RANGIFER animal, ut Albertus Magnus & alij quidam eum secuti vocant, in remotissimis ad Septentrionem Scandinaviae regionibus inuenit, præfertim apud Lappos populos quorum lingua reen vocatur: unde facta Germanis vocabula, alijs aliter scribentibus rein, reyner, rainger, reinsthier. Gallis, rangier, vel ranglier. Latinis recentioribus, rangifer, rangus. Hanc veteres Græci & Latini an cognoverint incertum est. Amicus quidam noster Plinij machlin esse coniicit: sed machlin & alcen eandem mihi videri, in Alces historia ostendi. Fieri autem potest vt Plinius diuersas existimari, quod nomina fortè diuersa à peregrinis hominibus audiuerisset. Ge. Agricola vir doctrina & iudicio summus, tarandum, reen interpretatur. Ego quæ veteres de tarando scripserunt in Boum sylvestrium historia recitau: vbi & meam de eodem sententiam, aut dubitationes potius attuli. Lappi sive Lappones equorum loco vtuntur animalibus, qua raungi suo sermone vocant: quibus magnitudo & color asini, (pilus propè asini, hirsutus, Munsterus) vngulæ bifidae, forma atque cornua ceruorum: sed cornualanugine quadam cooperiuntur: eadem humiliora (tenuiora & longiora, Munsterus) & ramis rarioribus quam ceruina sunt, vt ipsis vidimus. Animalia ipsa tante sunt velocitatis, vt spatio duodecim (vigintiquatuor, Munsterus. Vide infra circa finem huius animalis historiæ) horum, vehiculum C. L. millia passuum, id est triginta miliaria Germanica propriant. In progressu eorum lento vel celeri, extibiarum articulorum agitatione ad instar nucum collisionis crepitus auditur, Damianus à Goës. Rangiferi cures multò maiores sunt ceruis, & gregatim pascuntur, Olaus Magnus.

Rangifer in Septentrione versus polum Arcticum generatur, & in regionibus Noruegiæ ac Sueciæ, & alijs quæ sunt minoris latitudinis. Dicitur autem rangifer, quasi ramifer. Speciem enim cerui præsentat, sed maior est corpore, robore insignis, & ad fugam celerimus. Tres ordines cornuum gerit in capite, ita ut in singulis bina sint cornua, & caput eius virgultis (alijs, virgulis) circumpositum videatur. Ex his duo cæteris maiora sunt, in loco cornuum ceruui, quæ ad perfectam magnitudinem augentur, adeò ut quinque cubitorum mensuram aliquando attingant, & ramis conspiciantur viginti quinque: (idem de ramorum numero huius ferae, Rob. Stephanus scribit in Observationibus suis venaticis circa finein Dictionarij Gallico-Latinij.) Duo etiam in medio capitinis, lata ut damarum habentur, utilis & brevibus ramis mucronata. Denique alia in fronte, antrosum versa, ossibus similiora, quibus in pugna potissimum vtitur, (nimirum ut cerui suis adminiculis, id est infimis ramis) Albertus. Est in Poloniæ vastissimis saltibus celebre animal, renshieron ab incolis appellatum, nusquam ab ullo authore descriptum, quod magnitudine exæquat ceruum, cornibus præarduis armatum, quorum vtrunque in fastigio tridentem, hoc est triplicem verticem ostentat. Huiusmodi fera pro splendido munere Saxonie, Turingie & Misniae principi Georgio missa est: anno salutis trigesimo primo supra sesquimillesimum, Io. Agricola Ammonius. De Rangifero etiam accipendum puto, quod Io. Boëmus scribit, in Polonia equum sylvestrem ceruino cornu

cornu reperiri. Et sicut posset hippelaphus dici, non minus quam alcen Albertus sic vocat: sed alius Solini hippocelaphus est, ut in Alce docui. Aninalis huius historiam, inquit Zieglerus, putarim veteres quoque agnouisse, sed obscura & dubia quasi fama exceptam: siquidem aiunt Scythes quosdam equitare ceros. In Scythia natione quædam ferorum hominum est, quæ ex feritate ceros in eam mansuetudinem traduxit, ut in circubus illis tanquam equis insidet, Aelianus. Ultra Catadups Nili procedens Apollonius & socij, repererunt feras quædam ex boue & ceruo compositas, Philostratus. In Orientalibus Asiae prouincijs (Scythiam & Tartariam versus) Meditæ habitant, homines sylvestres, qui carnibus animalium quæ venando ceperint vescuntur, maximè ceroorum, quorum magnam habent copiam, & adeò cures faciunt, ut illis tanquam equis vel asinis insideant, M. Paulus Venetus 1.6. Alibi etiam legimus ceros cures equitari in Oder regione Asiae ad Oceanum Septentrionali. Quod si quis rangiferum etiam ceroum Scyticum appellârit, meo quidem iudicio non ineptè faciet. Est bos in Hercynia sylua certi figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu existit excelsius, magisque directum his, quæ nobis nota sunt cornibus: ab eius summo sicut palma ramique latè diffunduntur, eadem est fæminæ marisque natura, eadem forma magnitudine cornuum, Cæsar lib. 6. de bello Gallico: Gillius hoc loco non refertur. Est bison in Hercynia sylua, &c. Ego plane rangiferum à Cæsare descriptum puto, qui cum cerui quidem cornua gerat, sed corpulentia excedat, boui ab eo comparari potuit: accedit quod etiam cicuratus mulgetur. Sed & Solinus, Tarando (quem rangiferum nostrum esse cum Ge. Agricola libenter credimus,) inquit, magnitudo quæ boui, caput maius ceruino, nec absimile: cornua ramosa, vngula bifida, &c. Sunt autem rangiferi quoq[ue] cornua lata, & ex latitudine in mucrones aliquot tanquam digitata. Illud quidem cornu quod depictum dedimus seorsim, siue tarandi aut rangiferi, siue alterius animalis, ab uno principio oritur, deinde in duas partes tanquam manus aut alas in diuersum abeuntis bifurcatur: quarum altera duplo ferè maior, ramulos seu mucronesquinque emitit: altera, tres. Latitudo cornu, qua latissimum est, à C. ad D. digitorum est duodecim, mucro longissimus, quatuor palmorum: breuissimus, sc̄ equipalmi. Longitudo secundum latitudinem accepta, hoc est ab A. ad B. quatuor dodrantum, ut ipse manibus tractando mensuraui. Sunt sanè alcis etiam cornua lata, ut damarum vel caprearum potius quas platyceratas vocant, & in digitos aliquot finduntur: sed rangiferi cornua melius comparaueris ceruinis, ut Albertus & alij fecerunt. Quamobrem ceros etiam palmatos, ut Capitolinus nominat, eosdem rangiferis esse suspicor, ut pluribus dixi in Ceruo B. et si illuc dubitârim, posset ne dorcas platyceros, quæ vulgo damam vocant, cerui palmati nomine intelligi. Illud etiam ceuorum genus, quod aliqui vocant brandhirtz, Ge. Agricola tragelaphum interpretatur, cornua in summo latiuscula & tanquam è palmis digitata habet. Rangifer, inquit Bellunensis, cornua duo extrema habet ut ceras, sed maiora & logiora, ut pote cubitorum quinque, ramos augens ad numerum quandoque quindecim. Alia duo in medio capitum habet, ferè ut cornua damæ lata, ramis exiguis & brevibus circundantibus: præter hæc alia duo frontem spectant, non cornibus, sed ossibus scapularum similia.

Rangiferi equis celerius per niuem currunt in locis quibusdam Scandinaviae: ubi & metallis præfecti quadrungentes aut quingentos rangiferos alere solent, ad vehicula, currus, trahæas, & equitandi usum. Quintem mulgentur, & omne genus lactarij operis ex ipsorum lacte conficitur, Olaus magnus. Tengillus Scricfinnorum in Scandinavia rex equitatum habet rangiferis insidentem, & vincit tamen (aliquando) Helsinglandie regem Argrimum, cuius equites equis utuntur, Idem. Quamobrem miror quod Munsterus scribit: Hoc animal equitem dorso non fert, sed antilena imposta iungitur vehiculo. Rangiferi circiter triginta miliaria uno die emittuntur, trahentes etiam trahæas valde onustas, Olaus. Par fermè etiam alcis celeritas prædicatur. Sed dies æstiu in regionibus illis longissimi sunt, ita ut circa solstitium nulla propemodum nox sit. Rangiferorum neruis utuntur ad arcus, & alicubi ubi clavis carent ad nauium tabulas compingendas, Olaus.

TARANDI SEV RANGIFERI EF- FIGIES VERA.

*Quæ sequuntur ex Gesneri appendice in librum de animalibus quadrupedibus & ex Iconum libro desumpta atque
huc translatæ sunt.*

TA RANDI ciusque cornuum falsam imaginem, Tabulæ regionum Septentrionalium Olai Magii imitatione decepti, posuimus in libro de historia quadrupedum viuiparorum, pagina 950. rangiferi nomine: dubitabam enim adhuc an tarandus idem rangifero esset, quod doctissimo viro Ge. Agricola videtur: cui ego nunc magis assentior, et si tum quoque non omnino negaui, sed dubitatione aliqua motus, quæ de tarando veteres scripsere, in boum sylvestrium historia conscripsi, pagina 156. & rursus seorsim quæ de rangifero recentiores, pag. 950. quo loco (sequente mox pagina) possumus à nobis cornu, tarandi siue rangiferi non esse nunc certò scio: tum enim dubitabam. Cuius verò animantis id sit, nisi alces est (quoniam differt ab eo cornu alces, quod alijs ab amico quadam ad me missum in Alces historia posui) ignorare me ingenue fateor. Id verò quod in præsentia damus animal, à Cl. V. Valentino Gravio ad nos missum, tarandum siue rangiferum ad viuum expressum esse non dubito: nam cornuum quoque omnino similium effigiem doctissimus vir Benedictus Martinus Bernensis, qualia Bernæ in curia spectantur, nuper misit. His addam quæ de hoc animante Ge. Fabricius ad me scripsit. Tarandus (inquit) quem populi Septentrionales sua lingua Rehenschier nominant, formam cerui habet, sed corpus robustius: colorem secundum anni tempus mutat, etiam pro locorum in quibus vixerit, varietate, ut auctor Admirandorum scribit, siue Aristoteles ille sit, seu Trophilus. Arborum autem & locorum, & rerum quas attigerit vniuersarum, colorem imitari, nobis adhuc compertum non est. Eum autem quod anni temporibus mutet, inde colligitur, quod alij colore asini, alij cerui esse dicant. Pectus torosum, & villis albis prominentibusque densum atque rigidum, crura pilosa, bifidae concavæque vnguile, & mobiles, in cursu enim eas explicat. Ipse ad celeritatem expeditissimus: ita ut & summas niues calcet, non impressis altè vestigijs, & perniciitate insidiantia in vallibus animalia effugiat. Cornua gestat præalta, quæ statim à fronte ramis duobus lati mucronantur quasi in digitos: in medio ramulus veluti internodium interiectus, inde rursus in ramos latos, digitorum expansorum specie mucronatos excent. Cornua sunt alba, vel nulisque

nullisque longis distincta, differunt ab alces cornibus altitudine, à cerui latitudine: ab utrisque colore & ramorū
 multitudine: quamuis aliter scribat Zieglerus Landauus. Currendo ea in tergum demittit: nam stanti frontem
 penè inferiores rami tegunt. His inferioribus concreta frigoribus flumina, ad potum capiendum rumpere fer-
 tur. Syluarum fructibus, & arborum musco vescitur. Latibula struit in montibus Septentrionalibus, & in Mosi-
 bergum, aliosque montes Noruegiae intensioribus frigoribus procedit. Capitur ab hominibus ad usum domesti-
 cos: nam ad conficienda itinera, domatur à cursoribus: ad opera rustica, ab agricolis. Infectatur ad prædam è
 multis animantibus: caro enim tarandi è ferinis illorum locorum optima & delicatissima. In primis autem infec-
 stos habet lupum, gulo næm, & quod propter horrorem vñlatus, vulgo Feldgeschrey, ab Olao propter feritatem
 Grimklau appellatur. Hoc animal ad prædam exit gregatim, lupo minus, maius vulpe, pilis nigris, maximè ferum,
 & tarando præ ceteris inimicum. Sigismundus Liber, qui de rebus Moscouiticis scripsit, ait apud Lappos ceruo-
 rum esse greges, ut apud nos boum, qui Noruegiorum lingua, Rhen vocentur, nostratisbusque ceruis esse ali-
 quanto maiores: ijs Lappos vti equorum iumentorumque vice, hoc modo. Vehiculo in scaphæ pectoriæ for-
 matam facta, ceruos iungunt: in quo homo, ne citatore animalis cursu excidat, pedibus alligatur. Lorum quo id
 gubernat, sinistra tenet, dextra baculum, quo vehiculi, si quam forte in partem plus æquo vergat, casum cuersio-
 ném: ut sustinet. Tali curriculo se viginti miliaria uno die confecisse ait, ceruumque dimissum, ad consueta sta-
 bula nullo duce rediisse. In hanc ferè sententiam ille. Animal hoc natura congregabile & societatis est amans:
 nam armenta mille tarandorum in vastis illis sylvis simul conspicuntur. Quod fieri posse etiam vox Psalmi
 quinquagesimi testatur, in quo Asaphi ore loquitur Deus: Omnes bestiæ terræ meæ sunt, & armenta montium,
 in quibus numero milenario congregantur. Fœmella in hoc genere ramis carent, & lactis abundantia gentem
 alunt. Tarandos in Noruegia reperiiri mercatores asserunt: in Suecia superiore, Olaus Magnus: in Lapponia,
 Sigismundus Liber: in Polonia interdum, Agricola Ammonius. Superioribus annis bini, cum frenis, sellis, &
 phaleris Augustam Vindelicorum dicuntur adducti. Hæc diuersis temporibus, ex Alenpeciorum Fribergen-
 sium (qui illis in locis negotiantur) relatione, & ex adductis auctoribus, scripsit ad me vir humanitate & inte-
 gritate præstans Valentinus Grauius, qui quoniam Reipub. negotijs atque Principis: occupatus est, per me tibi
 significari voluit: idem etiam picturam ad te mittit. Ex Antonij Schnebergeri Tigurini, doctissimi in Polonia
 medici

medici ad me literis: Ex magnifico quoddam viro, qui olim legatione ad regem Succiæ functus est, & Moscouitam quoddam, de Rangifero hæc cognovit: animal esse gemino cornu, ceruini in star, sed magis ramoso, (ramos intelligi muirones ramorum propriæ dictorum: nam ramos ipsos rariores quam ceruus habet,) ramis introsum conuersis, maiore candidiore, fragili & cauernoso: in rupibus Lapporum degre: non feræ, sed placidæ naturæ: mulgeri: triginta aut amplius miliaria vno die conficer: pabulum cum eo vchi non opus esse, quod sub niue querat radices quibus vescatur: & maior ex parte museo piceastris, quam Forhen Germani dicunt) via. Vngulam bisulcam habere, acutam & validam ac si ferrea esset: ideoque in glacie velocissimum esse: liberè ad pastum dimitti ac facillime reduci. Moschouita addebat in magnis campis circiter centum aut ducentos greges integros Rangiferorum reperi: gramine saltem vesci: eandemque rationem ipsis vntendit adueturam exponebat, cuius vir illustris Sigismundus Liber Baro in Herberstein meminit in Commentarijs Moschouitarum rerum. Pellem eius ostendebat vndique albam, nisi quod parum in dorso glauca erat. In oppido Bietz ecclesiastes quida. n idemque medicus, narravit mihi in Massouia Rangiferos ad quadraginta tantum adhuc superesse: eosque ita cicures, vt inter alia armenta pascantur. Hac ille. Sunt qui Ceruo minorem esse dicant Rangiferum, & Aſillo conferant: vehiculi quod trahit fundum triangulum & carinatum fabricari solere, vt ita commodius sit ad fulcandum iter: non ferre calorem: in Bohemiam adductum viuere non potuisse. Lappum qui adduxerat sub finem Decembri nunquam se maiorem cœli caloris vim sensisse testatum. Cornua huius quadrupedis Bernæ in curia visuntur: nos etiam Augustæ in ædibus amplissimi viri Ge. Fuggeri vidimus. Rursus D. Antonius Schnebergerus de eodem animante in altera epistola sic ad me scribit: Colorem aleis habet, pedes aliquantulum alblicant, circa podicem item maculam albam habet, sicuti etiam circa ventrem. Pedem rotundiorem quattuor ceruus habet, magisque siue altius diuisum: quare interdum vngulae una pars in saxo fixa eminet, altera in plano siue terra: estque insuperiori parte vngulae vbi diuidi incipit membrana interposita, quo facilius ab inuicem absque incommoditate distendantur: Est autem bisida. Animal est caloris impatiensissimum: Rex Suetiæ habebat decem, quibus præfecerat Lappam, quæ illos semper in montes, vbi frigidior aura, educebat, sed tamen durare nequiebantur. Interdum gratim in Suetiam ex Lapponia veniunt, vbi admodum à Lupis infestantur, quibus in ordinem reducti cornua opponunt, sive se defendunt, alias maximum damnum accipiunt. Animal quidem ferum sed tamen facile mansuetum: interdum quasi auxilium ab homine petere videtur. Os haud dissimile vaccæ habet, sed tenuius, magnitudine non superat ceruam. Cornua mihi non minora quam ceruus habere (vt Cardanus scribit) videtur sed potius latiora & tenuiora. Lappi omnes suas vestes ex pelle rangiferi conficiunt, quæ præ cæteris calida est. Pilos extra vertunt corium verò eleganter parant. Eundem gressum perpetuo seruat, siue locus montosus siue planus sit, ac versus quamcumque plagam cum mane direxeris, tota die ad illam ibit etiam si aliquando propter montes aut flumen circumviciendum sit.

DE RHINOCEROTE.

Picturæ hec Alberti Dureri est qua clarissimus ille pictor (cuius etiam libri de pictura extant) Rhinocerotem Emmanueli Lusitanie regi anno salutis 1515. è Cambi in India regione Vlysbouam allatum, per pulchre expressit. Rhinocerotis, id est naricoris, nuper pictam vidimus imaginem, referentem ex hoc genere animal, quod per hæc tempora Lusitano regi ex India allatum est, Aug. Iustinianus hanc ipsam indubie, quam hic damus, imaginem intelligens:

RHINOCEROS elephanto similis est, cornu in nare habet unde nomen, Dion. Eminet enim eum vnicum de summo naso cornu ut in progressu pluribus dicemus. Quamvis autem & alia quedam singulis animalia cornibus conspiciantur, ut oyx, onager siue asinus Indicus: cæteris tamen à mediis frontis, huic vni è naribus prominet. Et cum vnicornium maximus hic sit, monocerotis, id est vnicornis nomen, apud recentiores præstatum & imperitos, per excellentiam aliquando fortitur. Etsi vero reprehendi non potest, qui pro rhinocerote vnicornem dixerit, ut qui speciei nomen generis tribuit: quanquam id aliquando ignorantia signum est, aliquando errandi causa alijs: omnino tamen reprehendendus est, qui pro monocerote rhinocerotem dixerit: siue monocerotem ut genus accipias, quod fieri quidem potest, vñstatum tamen non est: siue certam animantis speciem, quam in monocerote descripsimus. Quamobrem errant & alij multi recentiores, Isidorus, Albertus, & eos scutis, & nostro seculo eruditis quidam medici, Cardanus & alij: qui & nomina confundunt, & medicas vires rhinocerotis cornu adscribunt, quæ monocerotis siue asini Indici propriæ sunt. Vide plura supra in Monocerote A. Pausanias in Bæoticis, tauros esse scribit in Aethiopia, qui rhinocerotes vocentur, à nase cornuto. In Eliacis quoque de elephanto scribens, tauros Aethiopicos in nase cornu habere testatur. Quamobrem non probo Angeli Politiani iudicium, qui vt Domitium reprehenderet Martialis interpretem, nomen quidem communem, animalia diuersa facit. Sed tauros Aethiopicos Pausanias versus rhinocerotes esse, à Plinij ac Aeliano tauris Aethiopicis diuersos, contra Politianum in bùbus feris ostendi. Elephantes nascuntur, ut Iphicrates scribit, apud Hesperios Aethiopes: & qui rhizes (ῥίζαι) vocantur, forma tauris permisiles: vita verò, magnitudine, & pugnandi viribus elephantes referrunt, Strab. Aethiopici quidem isti tauri, alij quam rhinocerotes videntur. Rhinocerotem quidam esse aiunt bouem Aegyptium, (Igo, Aethiopicum.) Testus Indorū lingua hoc animal sandabenamet vocat. Ὑπὲρ reem, vocē Hebraicā in Biblijis interpres alij vnicornē, alij rhinocerotē transferunt. Apud Münsterū etiā rimma legitur, in Lexico trilingui, Chaldaicē. Id in Ὑπὲρ karas vel karaš, (quæ vox in Biblijis non reperitur: alludit autē ad cartazōnū, hoc est monocerotē, vt Aelianus appellat) vnicornem interpretatur. Quod si voces reem vel rimna & karas coniunxeris, vox fiet similis Græce rhinoceros, vt suspicemur vel Græcos Hebraicas vōces duas composuisse, vel Hebreos Græcam vnam in duas secuisse. Sed de Hebraicis istis vocabulis plura leges supra in Monocerote A. vbi etiam coniuncte me dixi vtroq; eorum monocerotem potius quam rhinocerotem significari: rem tamen in medio reliqui. Asinus Indicus vngulam vnam & solidam habet, cornu quoq; vnū: hic à quibusdam vocatur rhinoceros siue vnicornis: sed potius est animal quod quidam Arabie vocant archa, & est rhinoceros, cornu in nare vnicorū, vngula siue bouis bisulca, & habet duo chahab in pedib⁹ sicut cætera bisulca, Albertus de animalib. 2. 1. 3. Et rursus lib. 12. Asin⁹ Indic⁹, 70 inquit,

inquit, habet vnicum cornu: & animal quod quidam veterum archos, quasi principem, vocauerunt: nos vnicor nem Latinè, rhinocerota Græci vocant. Huius cornu maximum est, & solidum sicut ceruinum: quod pedes decem, vt ipse mensuraui, longitudine excedit: & diameter eius in radice sesquipalma, (sesquidrantem intellico,) superabat, Hæc ille. Ineptè autem facit, primum quid asinus Indicum ex Aristotele scribens solipedem esse, mox rhinocerotem animal bisulcum interpretatur: deinde, quod rhinocerotem & vnicornem confundit: tertio, quid archa vel archos Arabicum nomen faciens libro secundo, (corruptum forte à voce karas,) duodecimo principem interpretatur ac si Græca esset. Sed & proceritas ista cornu, decem pedes excedens, rhinoceroti puto non conuenit, sed monoceroti cartazono: nam Oppianus rhinocerotis cornu paruum (hoc est breue. Gillius quoq; paruum transfert) esse scribit: ὅλην δὲ τὸ τρίποδες πέτρας ἀντιθέτης κέρας αἰνόν, ἀναγκαῖον δέος. Quod si quis verbum ὅλην non ad cornu quantitatem, sed ad loci distantiam referat, hoc sensu: paulò supra extrellum nasum crudelē & acutissimum cornu oritur: nos tamen ex ipsa picturæ quam ad vitium dedimus, proportione, cornu breve esse conuincemus: nam cum supra nares incipiatur, & multò infra aures desinat, longum esse non potest. Aristotelem nusquam huius animalis meminisse miror, quod si ipsi notum fuisset, omnino historiam eius orygi & asino Indico iungere debebat, vbi vnicornium naturam contemplatur lib. 3. cap. 2. de partibus animalium.

B.

Rhinoceros non multò orygē maior est, Oppianus. Elephanto parem longitudine Plinius facit: alij vel pārem vel paulò longiorem, humiliorem tamen, & breuioribus cruribus. Elephantis longitudine propē par est, breuioribus cruribus, Plin. & Solinus Aelians pugnare quidem ipsum aduersus elephantem scribit, fiducia cornū fuit: cetera non ci paria cum elephanto: nam hic (inquit) & procerissimus est, & fortissimus. Sed Strabonis ex libro 16. descriptionem recitabo. Hec regio, (inquit, Indis puto contermina) rhinocerotes fert, qui (vt Artemidorus ait) longitudine parum ab elephantis exceduntur, quod Alexandriae vidisse affirmat se, ferè etiam quantum ad altitudinem. Græcè sic legitur in vulgatis codicibus: Οὐ τοι ἡ μικρὸν δύπλα εἰποντες τὴν ἐλεφαντῶν οἱ ἡγεμόνωπες, ὅτος τε Αρτεμίδηρος φησι, θῆται σερεγέν τῷ μηκεῖ, καὶ περ ἐνεργεντανοὶ Φίλας ἐν Λαζαρέα, ἀλλὰ ζεχόν τὸ δον τῷ ὑψῃ, οὐτὶ γε ἔχει μηδὲ δραχτίνθε, &c.) Eius autem quem nos vidimus color, non buxo, sed elephanti similis erat: magnitudo vero tauri, forma apro proxima, præsertim quantum ad rictum, præter nasum, qui cornu quoddam est recurvum, (συμβόλον) omni osse durius, eo pro armis utuntur, quemadmodum aper dentibus. Habet etiam duo cingula (πάλες) tanquam draconum volumina, à dorso usque ad ventrem circumeuntia, alterum iubam (λόφον) versus, alterum ad lumbum. Nos hæc de eo dicimus, quia nobis visus est, Hæc Strabo. Color ei buxeus, Plinius, Diodorus, & Solinus. Eius frons leuiter rufa est, & dorsum maculis purpureis distinguitur, Gillius ex Oppiano, cuius hæc verba, Ηρέμων ἔχειται θῆται ταῦλικον μετάποντος Καὶ νότω, παραμυρίσεις ἐπίτεμα προφύρει: ego sic verterim, Frons pulchris ornata pilis, item que dorsum, flauo spectantur colore, quem crebra puncta leuiter purpurei coloris distinguunt: quanquam illud ἡρέμων, id est, leuiter, ad vtrum potius colorem referat, ex verborum constructione manifestum non est: Pellis eius ea existit firmitate, vt ægrò laculo penetrari queat, Aelianus. Idem testantur qui nostro saeculo belluam in Lusitania viderunt: pellem enim habere prædensam aiunt, ceu crustis quibusdam squamatim compactam, colore & figura testam referre testudinis. Plinius buxeum colorem, alij murinum, vel qualis in buxi cortice est, ei attribuunt. In ludis Pompeij Magni exhibitus est rhinoceros, vnius in natura cornu, qualis sæpe visus, Plinius. In naribus cornu vnicum & repandum (id est, modicè reflexum,) Solinus. Breue id esse, superius in A. docui. Acutum est ensis instar, & adeò validum, vt quicquid impetierit aut ventileat aut perforet, & ferrum etiam & saxa transigat, Oppianus, Aelianus. Simum est forma, durumque instar ferri, Diodorus Siculus. Tertullianus in libro adversus Præxeam tertio verba illa enarrans de vetere instrumento, Deuteronomij 33.) Tauri decor eius: cornua vnicornis (reem, rhinocerotis Monstrus) cornua eius: in eis nationes ventilabit ad summum usque terræ: Non utique, inquit, rhinoceros destinabatur vnicornis, nec Mino-taurus bicornis, & quæ sequuntur. Non placet Eucherius, qui rhinocerota terribilem feram gemina in naribus cornua gestare scribit. Quanquam enim gemina in hac animante cornua spectantur, vnum in natre, vt diximus, quod grandius: alterum superius, paruum admodum, & inutile, cum eo ut bellua non possit, vt in pictura apparet: quare vix cornu etiam nominatur: vt non sit reprehendendus, qui ab altero mediocriter magno & utili vnicornem hanc belluam esse dixerit. Rhinoceroti in summo naso cornu singulare est, & aliud supra ipsum non magnum, (aliqui hæc citantes, de suo addunt, sed validissimum: nam Græci codices non habent) in capite nullum vñquam, Pausanias in Boëoticis, Hos Martialis versus lib. I. Nanq; grauem cornu gemino sic extulit vñsum, Iactat ut impositas taurus in astra pilas, Domitius ita enarrat. Geminus (inquit) cornu, fortis & vehementi. Vergilius, Geminus dentalia dorso: vel quoniam rhinoceros habet duo cornua, ut apud Pausaniam solum legi. Taxat hanc interpretationem Politianus, quæ mili fane proba videtur, & pictura, quam deditius, consentanea: & Pausanæ auctoritate nititur: ipse Politianus aliam coactam, & ineptam, vt ego iudico, affert. Vñsum (inquit) videlicet à rhinocerote cornu illo vñco elatum, eiecatumque, sentit grauem gemino cornu, hoc est grauem tauro futurum, cui sunt cornua gemina. Conueniebat fane gemina huic belluæ cornua, cum bisulcum sit. Solipedæ enim omnia cornibus carent præter asinum Indicum, qui vnicum tantum gerit, Aristotele teste. Itaque Eucherium dicemus, non in numero errasse, sed in loco, quod in naribus utrumque haberi scribat:

C.

Coitus auerſus elephantis, camelis, rhinoceroti, leoni, &c. quibus auerſa genitalia, Plinius & Solinus. Sexus discriminem rhinocerotes nō habent, sed omnes eius generis mares apparent, fœminæ nunquam, neque constat de generatione ipsorum, Oppianus.

D.

Contra elephantum pugnatūr cornu saxis exacuit & limat: mox eo cupidato elephanti crura toto rictu subiens, aluum petit, quam scit esse molliorem & suis ictibus peruiam, eamque discerpit, Plinius, Solinus, Aelianus, & Diodorus Sic. Vincit & sanguine fuso exanguis procumbit elephas. Pugna eis pro passionibus, quibus tuendis multi mori dicuntur. Quod si ventrem non præoccupat rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrat, proboscide feritur ac dentibus laniatur: quorum vis vñcunque firmissimam illius cutim & vel laculo difficilem penetrat, Aelianus. Veram hanc inter hasce belluas discordiam esse, compertum est etiam Vlysbone, cum elephas thinocerotem illum, cuius hæc pictura est, productum fugit, vt mercatores testantur, qui etiam ingenio callidum, alacre, velox & agile hoc animal esse aiunt.

E.

Isidorus author est, quosdam qui de animalibus scripserint (quorum nomina exprimit) non alio modo capi thinocerotem afferere, quam puella virgine proposita, &c. vt in Monocerote E. retuli. Sed ille hoc animal cum monocerote confundit: vt alij etiam ex recentioribus, qui rhinoceroti cornu è media fronte prominere, capti que eum præ indignatione & furore mori falsissime scribunt. Monoceroti enim ista omnia, non rhinoceroti, attribuuntur à Græcis auctoribus, quanquam illis etiam recentibus. Sub Gordiano Romæ monocerotem vnum fuisse Iulius Capitonius scripsit.

G.

Recentiores quidam tum medici tum alij, rhinocerotis cornu ad medicamenta non recte requirunt: decepti nimirum

himirum ab Isidorō, Alberto, ac similibus, qui rhinocerotem cum monocerote confundunt, ut dixi in A. Vetus quidem nemo ex rhinocerote quicquam inter remedia ponit: monocerotis vero vel asini onagriue Indici cornū, contra venena & alios quosdam affectus miram habere facultatem Græci recentiores prodiderunt, vt in Monocerote docui.

H.

a. Rhinoceros Græcis duobus modis inlectitur, communiter, crescentibus obliquis, πινοτερπωτος, πινοτερπων. Atticè vero non crescentibus, η πινοτερπω: sic Pausanias, Ταῦγες Αἰγαίοντες θάντο τῷ αὐτού εθνογλί οὐρανοῖς πινοτερπω. Michaël Herus nomen Germanicum ei finxit hæfantenmeister, hoc est viator vel dominus elephanti. Usurpatur etiam progenere vasis oleum guttatum fundente lauantibus se in balineo. Martialis lib. i.4. de gutto corneo: Gestauit modo fronte me iuuencus, Verum rhinocerota me putabis. Et mox ibidem sub Rhinocerotis inscriptione, inter vasā: Nuper in Aufonia domini spectatus arena Hic erit ille tibi, cui pila tauri erat. Iuuentalis Sat. i.4. Exitus hic est Tongilli, magno cum rhinocerote lauari Qui solet. Apparet sanè vasi nomen à figura impositum, à qua Lucilius etiam in Satyris rhinocerotem vocavit hominem cui dentes prominebant, sursum scilicet ut apro. Brunci (alias Bronci, vide in Cane celere) sunt productio ore dentibus prominentibus, Bruncus (broncus) nouit lanius dente aduerso (Hermolaus vocem, aduerso, reliquit) eminulo, hic est rhinoceros, Lucilius apud Nonium. Sunt qui rhinocerotis nomine in Aethiopia proprij generis aucts intelligent, Cælius ex Hesychio & Varino. Rhinocerotia cornua grammatici quidam dixerunt nescio quo authore fricti.

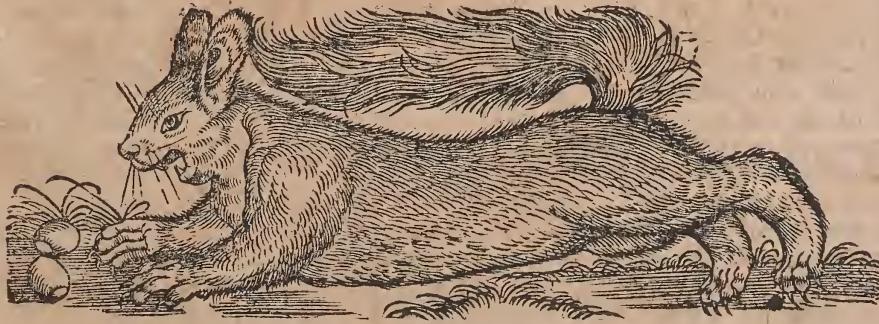
b. In Raptis emporio iuxta mare rubrum, plurimum est ebur, item rhinoceros, Arrianus in Periplo. Intelligit autem forte cornu tantum rhinocerotis nomine, vt & elephantem pro ebore Græci dicunt per synecdochen. Dic mihi quæ superis sint acceptissima dona? Principium nasi rhinocerotis amant, Aenigma Francisci Nigri nostri. Heliogabalus rhinocerotem Romæ habuit, Lampridius.

c. Rhinocerotem Pompeius Magnus in spectaculis Romæ primus ostendit, Plinius, Solinus, Seneca. Atqui Dion historicus, Augusto de Cleopatra triumphante, hippopotamum & rhinocerota primum visos Romæ scribit, Cælius. Edita munera in quibus tigrides & rhinocerotes, &c. exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio. Rhinoceros apud Martiale lib. i. in spectaculis Domitiani Cæsar exhibitus, taurum cornu suo in aera sublimem reiecit, & rursus etiam vrsum. O quam terribilis exarsit prohus in iram, Quantus erat cornu, cui pila taurus erat. Hunc locum exposui in Tauro H.c. Lycion (succum medicatum) Indi in vtribus camelorum aut rhinocerotum mitunt, Plinius.

d. Nasutos homines, & qui doctè nouerint alios irridere, Martialis libro i. rhinocerotis nasum habere dicit, his versibus: Maiores nusquam rhonchi, iuuenesque senesque Et pueri nasum rhinocerotis habent. Nasum enim perse quoque subdolæ irrisioni dicatus est: sed hanc partem rhinoceros & maximam habet, & cornu repando insignem, quare ab eo potius quam vlo alio animali, ad prouerbiam hunc sensum assumpta est. Naso suspendis adunco, Horatius in Serm. Rides ait & nimis vncis Naribus indulges, Persius.

RHINOCEPHALVS ceruicem habet equinam cum vniuerso corpore: flamas ore eructat, quibus homines pereunt, Physiologus author obscurus. Certe compositio ipsa vocabuli perabsurda est, quasi natus pro capite vlli sit animantium: ego hoc animal simile authori qui de eo prodidit esse puto, hoc est omnibus obscurum & ignotum, quod in rerum natura non extet.

DE SCI V R O.

A.

CIVRVS Græcum nomen est animalculo datum à cauda, qua supra dorsum reflexa se tegit & imbrat, ita vt quum sub diu est cauda illi pro tecto sit, vt pedes hominibus illis quos sciapodes fabulosè nominant. Græci veteres nusquam eius meminerunt, sed primus quod sciām Oppianus qui Antonini Cæsaris tempore vixit, sciurum nominavit. Latini nomen non habent, sed Græco vtuntur, à quo aliarum etiam gentium aliquot deducta sunt nomina, et si quædam admodum detorta sint, vt originem vix agnoscas. Gallicum est escurieu vel escurieu (solent enim & alias Latinis quibusdam e. literam præponere, vt esperit, pro spiritu.) Germanicum à Gallico factum, eychorn, vel eichorn: alijs eychhorn, eichhermlin, ac si hermelinum, id est mustelam querentem vel arborum dicent: nos masculino genere proferimus, aliqui neutro das eychorn. Anglicum, squyrell. Italicum schiriuolo. Sciuri in murium genere, schirati vulgo dicit, Massarius Venetus. Hispanicum, hárda vel esquiso: aliqui non recte comadreia interpretantur, quæ vox propriæ mustelam significat. Illyricum vververka: Poloni quidam scribunt wiewijerka. Qua voce appetet sciurum ab eis sub variorum nomine comprehendendi. Varios enim (id est Ponticos mures, vt ego interpretor) Germanice etiam werckfionnulli appellant, alij veeh, aut fech: ex quib. nominib^z quasi compositum videtur wewerka. Recentes quidam qui Latine ineptius scriperunt, pirolum & spiriolum (fortè quæsi spiurum pro sciuro) vocant.

Incep̄t̄ Belluacensis, Scurulus à currendo dictus est. Pirolus, inquit Albertus, à vario non differt præterquam re-
gione in qua nascitur, variante secundum eam colore: nam qui in Germania rubet cum adoleuit, intra primum
autem ætatis annum niger est: in Polonia griseum (id est cinereum) rutilo admixtum habet: in Tuscia vero
(Russia) totus cinereus redditur. Quod ad corporis lineamenta, magnitudinem, mores & victimum, nihil planè pi-
rolus à vario differt, Albertus & Ge. Agricola. Quamobrem qui voluerit varij historiam inter mures à nobis de-
scriptam, cum hac coniungat: nos quæ illuc dicta sunt hic non repetemus. Sciurus, animal quod alio nomine
νευληγρ. & παρσερ. vocatur, Hesychius & Varinus. Ολ. vel ἔλαιος, glis est, non sciurus, et si grammatici
quidam Græci sciurum interpretentur. Sciurum autem à glire diuersum esse in Gliris historia docui. Νηέδης, mus
qui in Cappadocia nascitur, quem sciurum aliqui vocant, Varinus: Vide in Glir. Iudæi quidam apud Germa-
nos coach interpretantur sciurum.

B.

Pirolus paulò maior est vel corpulentior quam mustela, nō tamen longior, Albertus. Color ei rutilus, sed vē-
ter candidus, Obscurus. Rutili & nigri plurimi sunt in Helvetia, & abunde capiuntur, autumno præcipue, Stumpfius.
Albertus quidem, vt præcedenti capite dixi, intra primum ætatis annum nigros esse putat, deinde rutilos
hieri. Pilo sunt nigro & interim ferrugineo, Massarius. Speriolus primò in dorso niger est, postea processu ætatis
rubescit, & tandem quidam eorum ferè cani redduntur iam prouecta ætate, Albertus 3. 2. 2. Nigros sciuros in
Franconia rufis frequentiores esse aiunt. Pirolis, vt reliquis etiam muribus, duo inferiores dentes longi sunt, Al-
bertus & Agricola. Villosior eis cauda pro umbra & tegumento est, Plinius & Massarius. Cauda eis villofa, longa, &
propè ad reliqui corporis magnitudinem. Veras glires & sciuros cæcum intestinum tantum habere scimus, vt
magnitudini ventriculi eorum facile respondeat: atque idem in sectione fecibus turgidum reperitur, Vesalius.
Genitale osseum habent, vt audio.

C.

Animalium quædam vt manibus vtuntur priorum ministerio pedum, sedentq; ad os illis admouentia cibos,
vt sciuri, Plinius. Quim vescuntur pedibus anterioribus, sicut cætera quoque murium genera, cibum quasi ma-
nibus capiunt & ori imponunt, Albertus & Ge. Agricola. Posterioribus clunibus insident. Edunt autem nuces,
(amygdalas quidem audissimè, vidi & laetucis vescentem) poma, & huiusmodi, Albertus: Vide in Mure Ponti-
co. Vixit nucibus & dulcibus cibis (fructibus) delectatur, Obscurus. Cibum edentes tenent, non digitis, sed po-
steriore parte, carnosa, bifida. Aestate cibum congerit, vnde per hyemem viuat, Idem. Somnus eis pro cibo cum 3
hyberno tempore latent, Ge. Agricola. Plinius quidem cum de sciuris scripsisset, mox subdit, non de sciuris, sed
in vniuersum: Alijs sigurum prouisum in hyemem pabulum, alijs pro cibo somnus. Inquieti sunt valde, Albertus:
& mira agilitatis. In arboribus habitant, nidificant & foetum fouent. Facile autem transiliunt de ramo ad ramum,
& aliquando de arbore ad arborem, cauda ferè tanquam ala vntent, (caudam interim mouentes, ac si ea se gu-
bernant, Albertus,) Obscurus. Cauda sua conspicua ad saltum incitantur, Idem. Cum mouentur, (graduntur,)
caudam demissam pōst se trahunt: cum vero sedent, super dorsum erigunt, Albertus. Voce quadam ore clauso
secum immurmurant, præsertim cum indignantur, similiter vt Martes.

D.

Nidum in arboribus construunt, Albertus. Præudent tempestatem: obturatisque qua spiraturus
est ventus cauernis, ex alia parte aperiunt fores, Plinius. Albertus idem ferè d' gale, id est mustela scribit: In cauernis (inquit) habitat, ad meridiem pariter & ad aquilonem apertis, vt vnde cuñque ventus veniat, tuta ab eo sit. Si
quando gratia pastus aquam transire cupit sciurus, lignum (vel corticem) leuissimum aquæ imponit, eique insi-
dens cauda erecta velificans flante vento transiuehit, Author lib. de nat. rerum. Fluuium traicit vntens affere vel
cortice pro naue & cauda pro vculo, Vincen. Belluac. Olaus Magnus idem testatur in descriptione Scandinauia, 40
tanquam illic peculiariter id faciant sciuri. Quidam sic eos traiuere aiunt gestantes interim cibum etiam ore, vt
conum abietis. Sciurus ea est solertia, vt in maximis Solis senioribus ad frangendum calorem erecta cauda & pa-
tula fœse ita opacet, quemadmodum pauones erecta se cauda adumbrant, Gillius ex Oppiano. Domestice aliquā-
do aluntur, & ita cicurantur vt hominē non refugiant, sed sponte accendant, & à pedibus ad caput ascendant, &
qua possunt in vestimenta perepant: liberè etiam vagantes extra domum subinde redeant. Non propriè tamen
cicures appellari possunt, sed semiferi, vt & cuniculi, semper sunt. Mustelæ & sciuri allio dentibus tentato, in po-
sterum mordere vix audent, cicuresque hoc modo fiunt, Cardanus. Pelles eius in nullo ferè vsu, nisi quod pellif-
ices aliquando cum pellibus pedum vulpinorum eas consarcinant. Fertur tamen eas multò magis calefacere cor-
pus hominis quam cæteras pelles. Cauda vtilis est ad penicillos.

F.

Caro sciuri dulcis & bona est, Albertus. Suavis & salubris est, agrotis etiam & imbecillibus: sed nigri rutilus
præferuntur, Stumpfius. Videtur sanè hædorum aut cuniculorum carni rectè comparari posse, quod similiter
tenera & suavis sit.

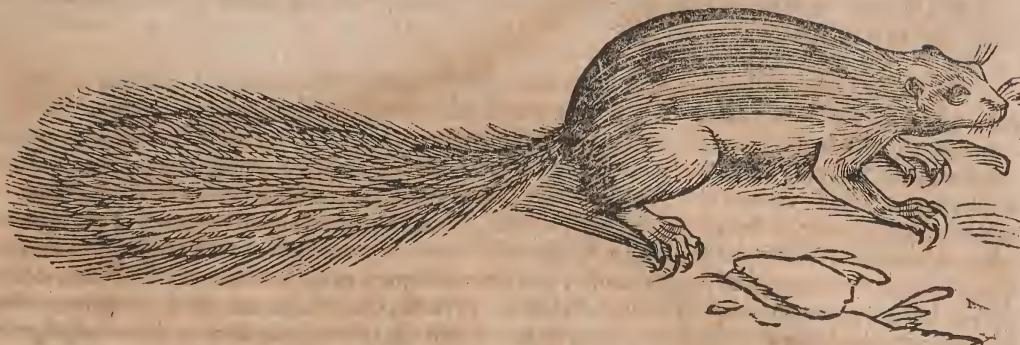
G.

Mirabiliter facit in excellenti aurium dolore sciuri adeps in strigili tepefactus instillatus, Archigenes apud
Galenum. Remedia ex eo forsitan eadem quæ ex glire aut mure esse possunt.

H.

a. Epitheta. Cui comparatus indecens erat paucus, Inamabilis sciurus & frequens phoenix, Martialis lib. 5. de E-
rotione puella. Δεῖπτω καὶ λαύτοις γρ. εἰπλανοῖς συντρέχει, Oppianus

DE SCIVRO GETVLO.

Lineas caudæ pictor non expressit corporis lineis respondentes.

SCIURVS Getulus (inquit Io. Caius, qui hanc eius iconem misit) coloris est mixti cœrufo & nigro. Eum ab armis ad caudam per latera albæ fuscæque lineæ, alternatim certis distinctæ intervalis, decentissimè depingunt. Idem aliquibus sit in colore ex albo & nigro, respondentibus etiam in cauda lineis: nisi si quando expansa cauda propter pilorum raritatem eædem disperant. Venter illi cœruleum colorem imitatur in albo positum. Paulò inior is est vulgari Sciuro: nec aures extantes habet, vt ille: sed depresso magis & ferè capiti aquas, orbiculares, & per cutis superficiem deductas in longum. Caput, Ranæ ferè est. Cætera similis vulgari Sciuro. Nam figura corporis eadem, eadem natura pilis, mos idem, & viuendi ratio. Cauda se contegit more cæterorum Sciurorum. Hæc Caius. Et rursus in alia epistola: Sciurum Getulum ad vivuum depinxi. Nam è Getuli (quam hodie vocant Barbariam) à mercatore quodā aliquot viui ad nos allati sunt, vtriusque, quem dixi, coloris. Eos ad délicias viuos alimus, & extra omnem con- trouerſiam Sciuri sunt. Nam (vt dixi) & mores, & magnitudo, & viuendi genus, & vox, & agilitas, & vpus caudæ, & erecta infessio quando est, & cætera respondent: et si ego depingendum curauit extenta cauda, ne corpus ad umbraretur, caudâque, qualis esset & colore & figura, ostenderetur. Hic nimirū ex Aegyptiorum seu Africæ Muriū genere est In Africa (inquit Herodotus) tria. Muriū genera sunt: quoru alij bipedes vocâtur: alij Zegeries Punica lingua, quod in nostra pollet idem q̄ colles, (βερι), alij Echines, &c. Plura leges supra, capite De Murib⁹ diuersis secundū regiones. Echines quidā dicuntur pilos duros sicut Herinacei habere. Zegeries nomen ad Sciuros alludit. Bipedes dicti feruntur (similiter vt Sciuri) priorib⁹ pedib⁹ pro manibus vti: & cum vrgentur, salire.

DE SIMIA.

A.

SIMIAE dicuntur, vt grammatici anno-
stant, quod simæ sint & naribus depressis,
vel quasi mimæ & imitatrices. Simiæ (Si-
mus, potius nomen Græcum, id est pres-
sis naribus: vnde simias dicimus ed quod
huiusmodi sint, & facie feeda, Isidorus Græcè πίθη-
κη dicitur, non simia: simus vero adiectiū, pro
depresso, (peculiariter autem de naribus dicitur,) vocabulum est Græcum, σιμις. Legitur etiam si-
mius masculino genere, sed apud poetas, Horatiū,
Martiale, Claudianum: quamvis simiolus dimi-
niutiuum apud Ciceronem habetur. Hebrei simiā
koph. קִוָה, appellant, vt Dauid Kimhi & alij eru-
diti exponunt: vnde plurale kophim 3. Reg. 10.
Chaldae⁹ kophin reddit, Septuaginta πίθηκος, Hiero-
nymus simias. Hinc forte Græci cepi vel cephi,
qua simia caudata est, nomen mutuati sunt. Sema-
nit סִמְיָה, Prouerbiorum 30. vt D. Kimhi an-
notauit, ex sententia Rabi Ionæ, Arabicè vocatur
תַּרְאַנְתָּה cataph, vulgo autem אֲוֹבְרוֹלָאָה. (taran-
tula putto intelligens, id est phalangium: nam &
ipse Dauid Kimhi אֲרָגָן, id est arancam esse pu-
tat, pro qua in Thalmud etiam vsupatur.) Chal-
daeus vertit אֲוֹבְרוֹלָאָה akmata. Iudei multi araneam
intelligunt, & inter cæteros R. Leui. Alij vero
תַּרְאַנְתָּה bogia, id est simiam, vñ koph, id est simiā,
vt Abraham & R. Emanuel. Commentarius etiam
kabuetaki, simiam potius quam araneam accipiē-
dam putat. Rabi Isaac reptile volans interpretatur:
aliqui verinem pluuialem, (lumbicum.) Hierony-
mus stellionem, LXX. οὐαὶ αἰσθάνω. Tarantulam
hodiisque in Italia vocant tum phalangij, id est aranei quoddam genus venenosum, tum stellionem lacerto fi-

milem, quem Greci ascalabotem vocant. Samada, id est simia, Sylaticus. Maionio, id est simia. Idem : cercopis thecum Itali hodie gatto maimone vocant. Simia quidem apud Graecos recentiores μυμών vocatur, ab imitatione scilicet Mauris Bugia. Hispanis hodie mona, vel ximio. Itali nomen seruant, aliqui bertucciam vocant. Galli singe. Germani, aff. Flandri simme vel schemmekel. Angli, aper. Illyrij, opice. Graeci recentiores μυμών. & αρηγίαν, (apud Varinum tamen legitur αρηγίαν, in Νησος Γαργαλειον:) vt Lycophronis Scholiastes scribit, Πίθηξ μυμών. Suid. item in Πίθηξ.

B.

Simias fert Libya, Strabo libro 17. ex Posidonio. Alibi etiam Mauritaniam simias alere scribit. Apud Zygantes Africe populos pastoralibus vicinos simiae affatim in montibus degunt, Herodotus. Omne latifundium quod inter Aegyptum, Aethiopiam Libyamque diffunditur, quacunque lucis opacum est, varium implevit simiarum genus, Solinus. Refert Posidonius, se cum ex Gadibus in Italiam nauigaret, in Libyam oram delatum esse, ac sylham quondam secus mare vidisse simijs plenam, quantum aliae super arboribus, aliae in terra federent, nonnullae catulos haberent, & vbera dependentia: rufissae itaque cum eas vberibus graues cerneret, nonnullas etiam calvas, nonnullas herniosas: & alia quædam huiusmodi detimenta præferentes, Strabo lib. 17. Caucasi pars quæ in rubrum mare porrigitur simijs abundat, quæ piper colligunt, vt in D. referam ex Philostrato. Apud Indos pulchra & magna admodum simiae sunt, Arrianus. In India, Clitarchus tradit, simiarum genus varium & multiplex oriri, tantamque earum in montibus multitudinem esse, vt vel Alexandrum magnis copijs septum eas frequentes perterrefecerint, quod arbitraretur se sibi insidiante exercitum videre. Nam cum Alexandro se ostenderunt casu, excelsa & recta corpore erant, Aelianus. Basman regnum (in Tartaria) abundant diuersis simijs, magnis & paruis, hominibus simillimi, M. Paul. Venetus. Plinius in India scribit Orseos venari simias (toto corpore) candentes. Strabo Prasios, non Orseos, esse tradit, qui cercopithecos albos capiant. Orseos tamen siue Orios in India videtur Plinius agnoscere: si modò rectè castigatus est à nobis locus libro 6. cap. 20. Hermolaus. Indi ad regem suum afferunt simias nonnullas albas, alias nigras: nam rufas ideo in urbem non adducunt, quod Venetis libidine inflammentur in muliebrem sexum, Aelianus. In Troglodytica iubatae sunt Leonum modo, maxiimi Veruecis proceritate. Et rursus: Simiarum genera quædam viriditate conspicua sunt: aliarum color luteus, Scaliger.

Simia homini forinsecus quidem similis est, in nullo autem interiorum, & minus quidem quam villa bestia, Albertus & eum secuti. Atqui Galenus viscera etiam & interiora cætera simiam homini simillima habere scribit, vt inferius recitabo: item Plinius. Nutrimentum magis mouetur antrorsum quam retrosum, propter calorem cordis & hepatis: quamobrem in equis multis motus nutrimenti eleuationem partem anteriorem quam posteriorem facit: & animal seraph Arabice dictum, multò altius est ante quam retro, ita vt ferè et cetera statuta esse videatur. In his autem simijs quæ expressius referunt hominem, tantum potest hic nutrimenti motus, vt aliquando hominis instar erigantur, Albertus. Simia condensa est villo, Obscurus. Simia (inquit Arist.) tam parte sui corporis prona pilosa est, vt pote quadrupedes, quam supina, vt speciem gerens hominis: qui contraria, atque quadrupedes, obtinet pilum, vt dictum iam est. Sed crassiore pilo simiae vestiuntur, longeque hirtiores parte vtraque sunt. Conueniunt cum homine plurimum sua facie, quippe quæ nares, aures, dentes, tam primores, quam maxillares hominis more habeant. Cilium etiam cum cæteræ quadrupedes non in vtraque palpebris habeant, simiae habent, quanquam prætenue ac prolixius, potissimum in inferiore. Cæteræ enim quadrupedes inferioribus carent cilijs. Habent simiae in pectori binas mammorum papillas: & brachia hominis modo, sed hirtiuscula, quæ & ipsa, & pedes vt homo inflectunt, hoc est, ita vt circumferentia membrorum utrorumque obuersa inter se adducantur. Ad hæc manus, digitos, vngues homini similes, verum omnia rudiora, effratoriæ. Pedes sui generis habent: sunt enim velut manus maiuscula, & digitis vt manus constant medio longiore. Vestigium etiam manu simile est, nisi quod in longum se porrigit, & volam referens tēdat ad postrema. Callosius hoc altera sui parte extrema est, & calcem inepte atque exiliter imitatur. Pedum officium duplex est: ijs enim & vt pedibus, & vt manibus utuntur, inflectuntque eosdem perinde ac manus. Lacertos & femora habent brevia proportione cubitorum & tibiarum. Vmbilicum qui emineat, nullum habent: sed durum quiddam continetur loco vmbilici. Partem corporis superiorum multo maiorem habent, quam inferiorem, videlicet more quadrupedum: quinarij enim ferè ad ternarium ratione constant. Degenerant ergo, tum ea de causa, tum etiam quod peccatis manibus habeant similes, & quasi ex manu pedeque constitutos. Calcis enim postremum ad pedem, reliquæ autem particularæ ad manum facile referuntur: digitii nanque volvæ speciem gerunt. Degunt plus temporis pronæ quadrupedum more, quam erectæ. Carent natibus, vt pote quadrupedes. Priuatæ cauda sunt, vt pote bipedes. Exigua enim omnino cauda inest, quatenus nota solum habetur. Genitale enim feminæ mulieris est: mari potius canis, quam hominis. Hæc Aristoteles, & Albertus ferè eadem omnia de animalibus 2. 1. 4. Simia quod formæ ambigua sit, vt & in neutro & in veroque genere sic confitienda, ideo nec caudam habet, neque nates: videlicet, vt bipes, cauda vacat: vt quadrupes, natibus, Aristotel. de partibus 4. 10. Alterum Albertus, Simia habet nates latas, & locum in eis quasi paratum ad sedendum. Pilosa est, in facie tamen minus, Idem. Politianus in epistolis aduersus solius Ciceronis imitatores scribens, Mihi (inquit) longè honestior tauri facies, autitem leonis, quam simiae videtur, quæ tamei homini similius est. Simiarum genera perfectam hominis simulationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris, quas solæ quadrupedū & in inferiore habent gena, iam manus in pectori, & brachia, & crura in contrarium similiter flexa: in manibus vngues, digitos, longiore que medium. Pedibus paulum differunt: sunt enim vt manus prælongi, sed vestigium palmæ simile faciunt. Pollex quoque his & articuli vt homini: ac præter genitale tantum, & hoc in manibus, viscera etiam interiora omnia ad exemplar, Plin.

Natura simiae ridiculo animali, & animam habenti ridiculam, corporis quoque constructionem ridiculam dedit, Galen. Simia inter vniuersa animantium genera, tum visceribus, tum musculis, tum arteriis, tum nervis (quoniam & ossium forma,) homini est simillima. Nam ob illorum naturam binis cruribus incedit, prioribusque artibus vt manibus vtitur. Et pectoris os omnium quadrupedum latissimum habet, claviculas humanis similes, faciem rotundam, collum longum, Galen: de anatom. admin. 1. 2. Praestat vt exercitatur se in corporum dissectionibus, simiarum homini quam simillimarum artus dissecet: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligat: aut si nulla omnino simia reperitur, cynocephalum, 70 vel fa-

Vel satyrum, vel lyraem. In eodem opere. Et libri sexti capite primo, Simia (inquit) homini simillima est illa, cui neque facies oblonga neque canini dentes magni, (cui nec oblonge maxilla, nec canini dentes magni, In eodem opere 1.2.) Etenim haec pariter aut augescunt aut minuantur (id est, ut et similius homini sit simia, quod minus longam habuerit faciem, minusque magnos dentes caninos, & contra:) quemadmodum rectus incessus, cursus velocitas, magnus in manu digitus, temporum musculus: & pilorum iuxta duritatem molliitatemque, longitudinem & breuitatem differentia. Verum ex his enumeratis quodlibet contemplatus, alia quoque poteris cognoscere: quippe viuens haec simul tum increscunt tum minuantur. Si quandoque simiam conspexeris eratam currentem, statim ex longinquio hanc similem homini existere cognosces: ac poteris omnia in ea esse, quae ante paulum enumeravi, prædicere: faciem rotundam, dentes caninos exiguos, maiorem manus digitum non adeo exiguum vt in alijs simijs: rursus pedis digitos minores quam quos reliqua simia obtinent. temporum musculos exiguos, sicut etiam eos qui ex femore ad tibiam pertinent, haud in longum procedentes: ad haec os coccygis appellati, mihi putum: minimeque hisutam esse hanc simiam, & pilos habere haud admodum duros vel prolixos. Ita si quid ex relatis secus habeat, alia quoque differentia. Nam nonnulla ex ipsis proxime cynocephalos species accedunt, adeo vt etiam lati ossis mucronem (coccygianuncupauit) longum representent: quædam ad caudam vsque: atque haec inter simias hirtiores sunt: pilo vestiuntur duro rectoque: & aspectu sunt efferratiore: at in vera simia etiam hic timidus est. Et sicut temporalis musculus in veris simijs plurimum attollitur: ibi autem cessat, vbi futura coronalis habetur, vt in hominibus est cernere. Simili modo dentes magni quidem omnes, sed canini magis conspicui: quemadmodum & maxilla longa: & pollicem in manu omnes simia quæ cynocephalos imitantur, exiguum admodum habent. Tales musculos quoque qui ex femore in tibiam descendant, longissime expansos obtinent: atque ideo colligatum, vt ita dixerim, totum popliteum: cuius causa crura perfectè extenderet, ac probe ijs consistere nequeunt: quare nec erat incedere vel currere velociter possunt. Neque igitur maiores in pede digitum habent grandem, hominum modo: neque alias exiguo, sed omnes ex æquo magnos: is minor ceteris est quem homo habet maximum. Porro caudæ initium quoddam ipsis inest: Et huiusmodi simia toto corpore cynocephalos referunt, Hæc Galenus. Et rursus libro 1. cap. 2. Simia (inquit) quæ cynocephalos imitantur, rostro longiore sunt, & dentes caninos habent prominentiores. Hæc etiam vix binis cruribus consistunt erectæ, tantum abest vt ambulare vel currere possint. Itaque simia vel maximè homini similes, exiguo aliquo interallo perfectam illius rectitudinem non sequuntur. Nam & femoris caput obliquius quodammodo cum acetabulo coxa committitur: & quidam ex musculis qui in tibiam descendant, ulterius progrediuntur, quæ ambò restitutinem impediunt, offenduntque: quemadmodum & pedes ipsis calce magis angusta constant: digitis autem insigni spaciis inuicem discretis: sed haec parua sunt, eoque simia paululum à rectitudine discedit: qua vero cynocephalos refertur, quoniam amplius haec, idque manifestè iam ab humana specie degenerant, euidenter quoque ossium dissimilitudinem sortitæ sunt, Hæc omnia Galenus in Opere de anatomis administrationibus. Οὐ πύρα ὀξεῖαν δέσμῳ ἐχοτιν, δέσμωσι: οὐτι δὲ σφράγιδι πίνει, μαλακοί. οὐτι δὲ ἔχοτι διάγραμμα, εἰν διπλοφυλόβιλα (siccam vel desiccatam, Vetus interpres: qui pro πύρᾳ etiam non recte pecten vertit: lego πυγλι, id est nates:) κακοίθε, αναφέρεται δηλοῦ τιμῆς, Adamantius hunc locum sic habet: Ιγία πυχτὰ γνωκεῖα ἐσώδηται: ανθρακα, λεπτα, ἡδιόπορα, ρινα, ὠφες ἐπετηριστα πανέργη τε τοις αὐτρός. πωλεῖται τοις πιθανοῖς. Clunias simias à clunibus tritis dictas existimant, Pompeius lib. 3. Maligni habentur quorum carni sunt oculi, qualis simijs, Aristoteles & Adamantius. Quibus partii oculi, vt simijs, pufillo sunt animo, Aristoteles: maligno, (κακομήχανοι;) Adamantius. Qui paruas habent aures, simijs ingenio respondent, πηγμαθεῖς, Aristot. Adamantius malignos & fraudulentos esse ait, κακοίθε καὶ πυρεγγοι. Simis naribus homines libidinosi ferè iudicantur: simæ autem etiam simia sunt, vnde quidam nominatas existimant: constat vero eas libidinosas esse, & quasdam adeo vt mulieres etiam appetant. Quibus labra sunt crassa, & superius ultra inferius eminet, stulti iudicantur, à similiæ sinorum & simiarum specie, Aristot. Nam visum est cor simij maris, habens duo acumina, quod pro miraculo vel monstro habendum est, Albert. Simia mamillas vt mulier in pectore habet: eoque manus dedit ei natura, quibus ad pectus potest eleuare partum sicut mulier: cetera autem animalia inferius habent mamillas, vt à suis scutibus attingi possint, Albertus. Dorsum paruum, quale est felis & simia, hominem pusillanimum arguit, Aristoteles. Adamantius quoque dorsum latum & solidum, viri fortis & animosi signum esse ait: contrarium vero, contra. Simijs vngues imbricati, Plinius, Simia & quadrupedes assuetæ vinum bibere vnguis carent, vt dicam in C. Quæ animal generant, genua ante se reflectunt, & suffraginum artus in aucterum. Homini genna & cubita contraria: item vrsis & simiarum generi, ob id minimè perniciibus, Plinius. Caudæ præter hominem ac simias omnibus ferè animalibus, Plinius. Simia calcaneum habet in pedibus, & propter hoc erigitur vt homo, stat, & currit quandoque, sed hoc non potest nisi modicè, Author de nat. rerum.

Venarum in brachijs diuisiō in simijs non secus quam in homine per omnia appareat, Galenus in libro de venarum & art. dissect. ca. 4. Pollicem simia etiam habent, sed breuem, gracilem, curvum, & omnino ridiculum. Sed & tota manu simia humanam ridiculè & ineptè imitatur, Galen. de vsu partium 2.22. Musculi qui ex posterioribus partibus cruris proueniunt, ad medium ferè tibiae, aut paulo supra id in simijs implantati, musculis anterioribus colum (crus) extendentibus renitentes, & crus retrosum contrahentes, genu exactè extendi non permittunt, Galenus in eodem opere circa finem libri 3. Et mox, Omnia enim ossium crurum syntaxim eiusmodi cum habeat simia, quæ carni recte stare non permettat, maximè ridiculos retrosum musculos constructioni aduersantes sortita est. Atque igitur puerorum ludicro velut claudio subfultans, neque exactè, neque tuid stare recte potest. Sed vt homo deridens & subsannans alium hominem claudum, stat, & ambulat, & currit claudicans: ita & simia utitur cruribus. Simia pes (inquit idem de anatom. administrat. 2.15.) hac parte ab humano discrepat, (tendine quodam qui ad tarsum reflectitur ex superioribus partibus ad inferiores productus) quod etiam natura digitorum huic animali dissimilis sit humanis. Illi siquidem multo minores, quam qui in manu existunt: hi vero maiores etiam ijs in quos manus est discreta: quales repentinibus quoque animantibus plurimum fissi, tum inuicem distantes adsunt, quorum beneficio ex facili sublimia conscendit simia: quemadmodum mustela, mures, viuerræ, & id genus alia. Hunc igitur tendinem, vt dixi, in pede humano haud est reperire, &c. De musculo etiam reperto sub axilla simia scribit quædam 1.5. de anatom. administrat.

Simias ab homine in pluribus differre quam putauit Galenus, Andr. Vesalius docet in Volumine suo de fabrica corporis humani: nempe in musculis thoracis & brachij mouentibus: item in ijs qui cubitum & femur agunt ab eo

ab eo differre, & manus interna fabrica: In musculis pedis digitorum motoribus, & pedes mouentibus & scapulas: In tendine pedi subnato: Item colo & mesenterio: & pulmonis lobo quinto venam cauam sustinente, quo homines carent. Passim etiam demonstrat simiarum sectionis peritiorum fuisse Galenum quam hominum: & simiarum sectione delusum, aliorum Anatomicorum placita vera sepe euertere aggressum. De simiarum osse sacro & coccygis: Omentum earum inter homines & canes medium rationem fortiri, Quare apud Vesalius ex Indice.

C.

Simiae in montium cauernis & foraminibus habitant, Philostratus. In rupibus vel arboribus, Albertus. Nucibus & pomis in cibo delectantur: sed reperto in eis amaro cortice, totum abijciunt, Obscurus. Vermes (pediculos) in capitibus & vestibus colligunt & comedunt. Albertus. Vinum etiam bibunt, & ineptiæ aliquando capiuntur, vt Athanæus refert. Simias quadrupedesque quibus digitii sunt, negant crescere assuetas meri potu, Plinius. Huius rei causam inquirit Cælius Calcagnius Epistolarum quæstionum lib. 2. ad Thomam Calcag. nepotem. Omnis foemina inter quadrupedes virginam retrò reddit, nisi forte erecta incedat aliqua duabus pedibus, vt Auicenna dicit de quodam genere simiarum: quarum foeminas cum erectæ aut sedentes virginam emitunt, certum est antrorsum ab eis emitti vt à mulieribus, Albertus. Aegyptiæ hominem sua dedecora occultantem insinuantes, simiam miagentem pingunt: hæc enim virginam à se redditam occulit, Orus. Indi simias rufas in urbes non adducunt, quod Veneris libidine inflammatæ, in muliebrem sexum furentes sint: ac si quando deprehendunt, eas tanquam adulteros odio persequentes interficiunt, Aelianus. Catulos pariunt geminos, quorum alterum amant, alterum oderunt, vt dicam in D. Pariunt quandoque in domibus ubi aluntur, & patus suos ostendunt hominibus quasi pulchros, Albertus ex Plinio. Simia animal mobile & inquietum est, morsu ferox, & præ cæteris animalibus exquisito valet gustu, Obscurus. De incessu eius erectæ & cursu, dixim' quædā supra in B.

D.

Simiarum generi præcipua erga foetum affectio. Gestant catulos: quos mansuetæ intra domos peperere, omnibus demonstrant, tractaque gaudent, similes gratulationem intelligentis. Itaque magna ex parte complectendo necant, Plinius & Albertus. Immoderatè foetus amant, adeò vt catulos facilius amittant quos impendio diligunt & ante se gestant, quoniam neglecti ponè (id est post, à tergo matris) matrem semper hærent, Solinus. Duos foetus plerunque parit: ex quibus chariorem magis complectitur & gestat: minus charus dorso matris infidet, Albertus. Ex geminis catulis alterum amant, alterumoderunt, Αὐταῖς δὲ ἀγκαλιζέσσων ἐπὶ ξυτύψῃ (pro 30 κτείνεται) τοιήνων, Oppianus: id est, propriæ autem matris vlnis perit catulus, arctius scilicet compressus. Aegyptiæ vt patrem significant qui inuiso filio hæreditatem reliquit, simiam cum catulo eius retro (in tergo) pingunt: parit enim simia geminos: unum amore, alterum odio prosequitur. Quem igitur amat ante se gestans interimit: quem vero odit post se (in tergo) habet, ac illum reliquum nutrit, Orus. Vide mox in E. in venatione simiae. Sine cauda (inquit Scaliger) Simias plures vidimus, quantus puer est annorum octo. Marem quoque ac foemina cum prole. Filiolus si quid videretur desiderare: manu, pugnoque foemina marito, tanquam male tractationis ream, etiam addita vultus acerbitate, castigari, nempe superciliosu, risu, murmur, irati patris, atque reprehensoris mariti animum præ se ferre. Multa leguntur in libris itinerarijs: sic enim inscribuntur. In India mediterranea ingentes corpore, audacia ciuiles, vltro citroque non solum per agros, sed etiam per oppida in mercatibus, sine maleficio aut offensione ciuium commeare.

Simias facillimè mansueti, & in ædibus diuitum ludicri ac ridiculi spectaculi gratia catenis alligatas nutriti, notum est omnibus.

Luna caua tristes esse, quibus in eo genere cauda sit, nouam exultatione adorare, (nanque defectum sydrem & cæteræ paucent quadrupedes,) Mutianus tradit, Plinius. Solinus tamen de simijs, non caudatis, sed simpli citer, Exultant (inquit) noua Luna, tristes sunt cornuto & cauo sydere. Simiae facies turpiter hominem assimilat, tristis, fraudulenta, Gillius. Diuitibus in delicijs sunt, omnium ferè rerum imitatrices. Pusilli eas animi esse, malignas, stolidas, & eodem ingenio præditos censori homines, qui oculos, aures, labra aut dorsum eis similia habent, ex Aristotele & Adamantio in B. diximus. Simia quemvis ludum docetur, natum ad imitationem animalium: sed mala potius quam bona in homine imitatur. Ferocitatem quidem obliuiscitur, sed nunquam adeò mansuetit, quin facile semper fiat rabida, (ad impetuosam iram prona.) Delectatur ludendo cum pueris & canibus: sed 50 pueros (infantes) non custoditos aliquando strangulat, vel ab alto præcipitat, Author de nat. rerum: & Albertus. Π. Διηγεῖται φάνεται τῷ βαρυολοχεῖν καὶ εἰσωνικέν. Adamantius: hoc est, Simiae ingenium scurilè & simulatione insigne est. Simia curcir dominum suum agnoscit etiam post multos annos reuertentem, Alexander. In iuriæ longo tempore meminit, & similitatem diu exercet in eum à quo læsa fuerit, Albertus & alij. Natura simiae ridiculo animali & animam habenti ridiculam, corporis quoque constructionem ridiculam dedit, Galenus. Simia maximè delectatur ludis, vnde factum apud Græcos verbū, Σιμιάναι, Σιμιάτε, Suidas & Varinus. Pulchra semper apud pueros est simia, vt ait veterum quidam, nos admovens ludicrum esse ridiculum puerorum hoc animal illudentium. Omnes enim humanos aetates imitari dum satagit, & frustratur in ipsis, & ridiculum se exhibet. An non vidisti simiam fistula caniere, saltare, scribere, & alia agere vniuersa conantem, quæ homo pulchre perficit? Galen. de vsu part. 2.22. Simia actuosum animal, & ad omnia imitanda habile, omne quod corpore agitur, si doceatur, præclare discit, & id ipsum actione repræsentat: ac si saltare doceatur, saltationem assequitur: si ad tibiam canere, canit. Ego aurigæ munus obire vidi, habenas nimirum vel abducendi, vel remittendi, & flagello simul vtendi: breui, si quis ad alia quæpiam instituat, non fallit docentem: adeò varium natura animal est, & multiplex, vt ad omnem actionem se verset, Aelianus. Et rursus, Cum cæteris in rebus omnium bestiarum simia peruersissima est, tum peruersior in ijs, in quibus hominem imitari conatur. Cum enim nutricem ex eminenti loco perspexisset puerum infantem in pelvi lauare, & fascias in orbem contrahere, & in arctum ad aquæ expressionem contorquere, atque quo reliquisset loco puerum obseruasset, simul & circa eum ipsum à custodiis magnam introspexisset solitudinem: fenestella quæ tum pateret in domum intravit ad puerum, quem similiiter vt factitari à nutrice viderat, ex lecto sublatum integumentis nudauit, & aquam, succensis carbonibus, calefcentem, in miserum infantem infudit, atque interficit. Mutianus & latrunculis lusisse fictis cera simias tra- 70 dit, nu-

dit, nunc visu distinguere, Plin. Callidus emissas eludere simius hastas. Martial Caucasi pars (inquit Philostratus de vita Apol.lib.3.) quæ in rubrum mare porrigitur, tum alia aromata, tum piperis arbores profert. Nascentur illæ in extremis præruptisque locis, homini inaccessis: vbi simiarum populus montis cauernas & omnia foramina incolit. Eas autem maximi faciunt Indi, quoniam piperis (vt sic dicam) vindemiatrices sunt: quapropter & armis & canibus leones & cæteras feras ab ipsis arcent. Insidiatur autem simiæ leo ægrotus, medicinæ cauæ, (vide paulo post:) & cum iam senex feras assequi alias non potest, pastus cibique gratia. Sed Indi simias non negligunt, & se beneficia ab ipsis capere arbitrantes leones arcent. Quod autem ad piperis collectionem attinet, sic se habet. Accedentes Indi ad arbores quæ in parte montis infima nascentur, fructusque ab illis decerpentes, paruas quasdam sub arboribus areas faciunt, vbi piper congerunt, quasi casu illic ipsum proijcentes, ceu ien neglectam & minimi ab hominibus existimatam: circumstantes verò atque in auijs abditæ simiæ, talia desuper aspicientes vbi nox aduenit, lido rum opus imitatæ auulso arborum ramulos, (ορεγονα,) in areas quas diximus conferunt. Indi autem vbi dies illuxit piperis aceruos asportant, quos nihil laborantes sed dormientes acquisiuerunt, Hæc Philostratus.

Vt leo inter bestias terrestres, sic in mari delphinus imperat. Ambo senectute tabescunt: & cum sunt in ægreditudine, illi terrestris simia, huic marina medetur, Aelianus Aegrotum iconi nulla potest alia medicina adhiberi: sed si comedenter simiam, id ei morbi remedium est. Id in Varijs. Hoc & Philostratus scribit, vt paulò ante reueli. Cum supra quam ferre queat cibo se complevit leo, aut quiete & inedia se exhaustit, aut simiam nactus vorat, illiusque adesis carnibus ventrem mollitum extenuat, Aelianus. Hominem ægrotum ac seipsum curantem significantes Aegyptij leonem pingunt simiam vorantem: hic enim febricitans vorata simia conualescit, Orus. Aegritudinem fastidit tantum sentit leo, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde sanguis simia, non canis ut Physiologus habet) in remedio est, Plinius. Quam mirabilis astutia pardalis se mortuam fingens, simias captet, vide in Pardali capite 3, ex Aeliano: vnde & prouerbium natum, Pardi mortem adsimulat. Ad pardum pleraque vel sponte adcurrere, odore allecta, simiam comprimis, narrant, Plutarch. at Aelianus pardalin cursus celeritate simias assequi scribit. Cati etiam in Aegypto simias venantur, vt in Cato dixi ad finem capituli quarti. Inter mamonetum (id est cercopithecum) & simiam odium est implacabile, bellumque frequens: & licet viribus impares sint mamoneti, astutia tamen & animositate pugnandi simijs præferuntur, Isidorus. Ephorinus in Colloquijs Erasmi in dialogo de amicitia, postquam multa de animalium inter se naturali vel consensu vel pugna dixisset, subdit: Addam quod non legi sed his oculis conspexi. Simius supra modum horret testudinem. Huius rei quidam dedit nobis specimen Rome. Puero suo in verticem imposuit testudinem, & pileo contexit: deinceps productus ad simium. Illico simius gaudens insiliit in humeros pueri & naturus pediculos, sublatu pileo reperit testudinem. Mirum erat spectaculum quanto cum horrore resilierit bestia, quam expaurit, quam timide respexerit an sequeretur testudo. Additum est aliud specimen: alligauimus testudinem catena à qua reuinctus erat simius, ut effugere non posset, quin saltarem aspiceret: incredibile dictu quantopere fuerit discruciatus: tantum non metu exanimabatur, interdum auersus posterioribus peribus depellere tentauit hærenrem bestiam. Tandem quicquid erat in alio aut vesica oneris, reiecit. Sequuta est ex pauore fbris ut nobis fuerit soluendus à catena, & aqua vino temperata refocillandus, Hæc ille. Ego vero simiam non testudines sed limes, metuere audio: quæ si circumponantur ei, comprimere se, & præ metu contingere non audere: vt errarit Erasmus vulgari hodie multis errore testudinem pro limate dicentibus. Et paulò post in eodem dialogo: Thomas Morus (inquit Ioannes interloquitor) in Anglia alebat domi simium prægrandem: tum fortè, quod reualesceret à vulnere solitus obambulare sinebatur. In extremo horti erant inclusi cuniculi, quibus insidiabatur mustella. Id simius procul quietus & oculos spectabat, donec videret cuniculis nihil esse periculi. Ceterum posteaquam mustella lab. facta esset caueam à muro reuersam, iamque periculum esset, ne cuniculi à tergo nudati præda essent hosti, accurrerit simius, & consensa trabe quadam, caueam retraxit in locum pristinum, tanta arte, ut homo non posset dexterius. Ex quo perspicuum, hoc animalium genus simijs esse clarum. Ipsi cuniculi non intelligebant suum periculum, sed hostem suum per cancellos osculabantur. Simius opitulatus est periclitanti simplicitati. Tum Ephorinus, Omnibus (inquit) catulis minoribus delectantur simijs gaudientque souere suu & complecti: sed pius ille simius dignus erat aliquo pietatis præmio.

E.

Simia & elephas vino inebriantur: illæ quidem etiam inebriatæ capiuntur, Athenæus libro. 10. Mira so-
lertia visco inungi, laqueisque calceari imitatione, venantium traduntur, Plinius, vt Romana exemplaria ha-
bent. Hermolaus magis probat Veneta, in quibus legitur, Visco inungi laquos, calcearie que venantium imita-
tione. Scio & intinxere sibi oculos inquit, solere simias, atque inde capi facile, vt inquit Strabo: sed illud non
tam solertia quam stultitia tribuendum erat, Hæc ille. Ego Romanam lectio nem malum: nam quod in Venetis
legitur, apud nullum alium authorem reperitur. Vulgus simiarum passim videmus non sine ingenuo emulandi,
quod facilius in manus veniunt. Nam dum auidè venantium gestus affert, relicta consultò vici vnguilla, quod
mendacio factum videtur, oculos suos offlidunt. Ita visu obducto prouum est eas corripi, Solinus. In montana
regione Indiæ genus simiarum frequens & prægrande reperitur, inquit Diòdorus Siculus libro. 17. quæ cum
valido corpore & animi sagacitate præstent, haud facile per vim comprehendendi possunt. Igitur è venatorum tur-
ba quispiam melle sibi oculos perungit, aliis belluis hæc omnia videntibus calcimenta sibi induit, atque
specula capitibus applicant. Calcimentis innectuntur laquei, atque ita ea discedentes relinquunt. Pro
melle viscum supponunt, & speculis adjiciunt funes, (Παντας αν) Simiae post venatorum abitum conantur
ea, quæ viderant, facere & ipsæ, sed frultra. Cilia enim visco agglutinantur, pedesque laqueis impediti, & cor-
pora vinclata remanent, Hæc Diòdorus. Inter Hydaspen & Acesinum in India sylua est prope Emodos montes,
in qua maximam ingentium cercopithecorum multitudinem esse dicunt, ad eò ut cum Macedones aliquando
multos in colibus quibusdam apertis vidissent in aciem instructos (nam id animal ad humanum accedit inge-
nium [εὐθείατητα] non minus quam elephantes,) castra putarint, & in eos tanquam hostes irruerint: sed
cum à Taxilo, qui cum Alexandro erat, rem agnouissent, cessarunt. Hoc animal duobus capitul modis: nā cum
imitationis studiosum sit, & in arbores fugiat, venatores cū eos in arborib[us] insidere animaduertut, catinum aqua
plenum in cōspectu ponunt, oculos sibi ex ea abluentes, postea visco pro aqua positio abeunt, ex longinquο insidiates.

Cum animal ex arbore descendenterit, & sese visco illeuerit, & coanuenti palpebra implicita fuerint, accedentes viuum capiunt. Atque hic unus est modus. Alter est, postquam culicis (γυλάκια) quosdam in subligaculi modum induit, abeunt alijs ibi relictis interius villosis & visco illitis. Simiae in hos ingredientes facile capiuntur, Strabo lib. 15. Eadem ferè de simijs visco aut calciamentis propositis, capendiis, Author libri de nat. rerum & Albertus scribunt. Non capiuntur retibus, neque sagacium canum venandi solertia præditorum: sed cum sit animal saltationis audum, saltare cupit: si item quempiam viderit calceos induentem, imitatur: & si quem videbit oculos pingentem, aut lauantem, hoc idem facere studet: itaque pro his ex plumbo factos graues calceos propounit, & laqueos subiiciunt, ut pés quidem immitti possit, & interim firmo vinculo retineri. Itemque visco decipiuntur, (Quæ sequuntur Aelianus noster non habet, Gillius addidit, nam illis videntibus Indus pelues aqua plena in eorum conspectu ponit, ex eaque oculos oblinuit, ac mox viscum pro aqua reponit: illæ aspicientes (vt sunt ad omnia imitanda aptæ) continuo descendunt, oculosque & ora ipsi similiter visco oblinunt, itaque postea facillime capiuntur, Aelianus. Otides etiam aues imitatoria, visco similiter capiuntur. Catulos ferè geminos parit: ex quibus chariorē magis complectitur, & gestat (vlnis:) qui minus diligitur, dorso matris insider: & cum aliquando à venatore agitur, necessitate adacta scutum quem vlnis gestat, abiicit, ut fugere possit: dorso autem adhærens excuti non potest: & si forte cum illo euaserit, diligere incipit quem ante minus dilexit, Albertus. Piper quomodo ex arboribus colligant simiae, dictum est supra in D Regio Basma magni Cham Tartarorum regi subiecta, abundat diuersis simijs magnis & paruis, hominibus simillimis. Has capiunt venatores, & occidas totas depilant, pilis in barba tantum & ano relictis: & aromatibus conditas desiccant, & mercatoribus vendunt, qui in diuersas orbis partes corpora illa deferentes, hominibus persuadent tales homunciones in mari insulis reperiri, M. Paulus Venetus 3. 15. Simiae in leporario rarer tenentur: sed catenula in qualibet ferè axium parte ligantur, ut conspicisci possint atque delectent, Grapaldus. Imponitur aliquando equo paruo, & canibus in eum iritatis, cum desilire non audeat, metuens sibi à canibus, miro interim gestus edidit.

Serpens, canis, simia & gallus gallinaceus, culeo parricida in mare præcipitando simul infieruntur. Ut enim simia homo non est, attamen videtur: sic qui proprium occiderit patrem. Serpens insidijs anteit, inimicissimus humano generi non secus ac parricida. Canes omnes odisse videntur, solumque hoc animal nulli penitus parcit, neque proprio generi. Gallus insons huius culpa, forsitan ob gentis similitudinem adjicitur, quam maxime Romani odérunt, vel quod superbissimus sit. Præcipitatur in mare, velut omni indignus elemento, & cuius societas aer, terra aquaque inficerentur: ob id culeo insultur virgis sanguineis prius verberatus, Cardanus.

F.

Zygentes Africæ populi simijs vescuntur, quarum affatim gigantur ijs qui in montibus degunt, Herodotus. Simia frigida & austera est, & humorem generat pessimum, Rasis.

G.

Cor simiae assūm & aridum potum drachmæ pondere cum melicrato vetere, roborat cor, & acrimoniam eius audaciamque auget, pusillanimitatem & cordis pulsum depellit, acutum intellectum, & contra caducum morbum valet, Rasis.

Sine homo, seu similis turpissima bestia nobis, Vulnera dente dedit, virus simul intulit atrum, Betonicam ex duro (alijs puro) prodest assūmere Baccho. Nec non & raphani cortex decocta medetur, Si trita admorsis fuerit circumlitra membris, Screnus. Fel tauri illitum super morsum simiae, persanat, Sextus. Simiae morsus (inquit Auicenna) aliquando venenosus est, cui applicari oportet ea quæ venenam extrahant: quale est cataplasmum cū cinere, aceto, cepa & melle: aut cum amygdalis amaris & sicibus, præsertim immaturis. Conuenit etiam lithargyrus cum sale, & radix fœniculi. Apostema eius sedatur lithargyro liquefacto in aqua: & cooperiat (alijs appetiatur) ipsum cum nigella & melle, & eruo & melle: Alijs Assummat in potu nigellam tritam & mel & porrum: aut orobum & mel. Arnoldus de Villanova in Breuiario sic legit, Nigella & mel cum farina orobi mixta & superposita, mirè valent. Ferdinandus Ponzettus penultimo capite operis sui de venenis, cum indicasset remedia contra morsum cati, subiungit: Similiter curatur morsus muris sylvestris & simiae, & aliorum, super quos veteres ponebant fabas masticas. Et quidam putant quod betonica & plantago sumpta cum vino veteri confitent ad omnes: & quod simus caprarum decoctus in aceto, & viceri illitus sanet.

H.

a. Clunas simias à clunibus tritis dictas existimant, Festus, Græci μίμη vocant, οὐδε τὸ πιθωποῖσιν περὶ γῆς (τὸ ζῶον εἰδέχεται ἐν αὔτῃ). Etymologus: Suidas. Πίθη etiam legitur apud Suidam. Πίθη, simia, Varinus: sed melius apud Hesychium prima per iōta legitur: et si illic quoque ordinis ratio γῆ postulet. Αριμο. simia: Arima vero mons Cilicæ, (sic enim lego,) Hesychius & Varinus. Arimos prisca Hetruscorum lingua simias vocabat: Vide inferius inter propria. Simiae vocantur mimi & satyri, μίμη καὶ σατύραι, Varin. in Νησοῖς γιαντων. mimi scilicet ab imitatione, à recto μίμη, ab alijs μίμη vel μιμη scribitur, ut in A. dixi. Satyri, peculiare genus est, de quo infra. Βαθης, μήμη, άιναθης, Hes. Var. inde nimurum quod facile arbores scandunt, & in sublime repant. Καλλαγη simia Lacones, Hes. Var. Galenus in commentariis chirurgicis Hippocratis notat γλυκεῖαν à Græcis vocari suem, vel porcum in sacrificio, blanda scilicet voce, ut quoque simiam γλυκεῖαν, eadem ratione, Gerald. Κέραση (melius νέρωψ), impostor vel simia, Hes. Varin. Suidas recte habet κέραση. Κέραση, Iudicer, παγηδης, vel genus feræ magnam caudam habentis, Hes. Varin. Simia quidem simpliciter & proprie dicta, caudata non est, sed cepus siue cercopithecus: cercos enim Græcis cauda est, ynde & cercops deriuatur, ut eo nomine caudata simia potius quam simia simpliciter intelligenda videatur. Suidas cercopem non simiam, sed genus simiae interpretatur. Κέραση, irridere, illudere sicut simiae: quod verbum etiam proverbialiter usurpatur, per translationem, ut Chrysippus inquit, ab animalibus quæ cercon, id est caudam motitantes adulantur. Cercopes, astuti, dolosi, impostores, adulatores, qui (sicut vulpes canes venaticos decipit cauda huc translata,

lata, Varin.) homines simplices decipiunt τῆς κέντρα πλάγια, Suidas, (Varin.) Et rursus, Κερκοπίζειν in prouerbiū venit, siue ab animalibus quæ cauda adulantur: siue à Cercopibus, quos in Lydia versatos aiunt, magnos impostores & inamabiles, (αινήσι.) Plura leges apud Erasmus in prouerbis Cercopum cœtus, & Cercopissare. Cercopes in simias mutati, Ouidius Metam. 14. Cercopes duo fratres, iniquissimi homines & ab ipsa improbitate sic dicti, alter Passalos, alter Acmon. Quod cum animaduerteret mater eorum Memnonis, monuit ne in melampygum inciderent, hoc est Herculem. Hos Xenagoras propter malignitatem in simias transformatas ait, & Pithecius insulas ab eis dictas. Nomina eorum, Candulus & Atlas. (Aeschines Sardianus in Iambis nomina eorum scribit Andulum & Atlantum, Varin.) Alij ex Thea (ἐν Θεας) & Oceano eos natos aiunt, & in saxa cōuersos, quod Loui imponere conati essent. Et mox, Cercopes aiunt fuisse mendaces, superbos, deceptores, qui per multas vagati terras, ubique decepterint homines. Cercopes olim vocabantur Cyclopes, quare improbos & malos homines sic nominamus. Varin. Est & κερκώπι, parua cicada. Κερκώπων, πελλιγων, Hes. Varin. Ναύος, nanus & simia, Etymologus.

Epitheta. Simius, infamis, proterius, calidus, simulator, parasitus, turpis, apud Textor. Simulator humanioris, Claudian. i. in Eutrop. Πιθηκός μίμησις, Philes. Μιμηλος. Φιλοπαγμαν, Τελωναρχίδης κακῶν μιμηλος πιθηκων. Τις δούλος εἰς τοὺς τόνον φίλος αἰχμὴν θέσθιται, Αθηναγόρας, συγγραφεταν, αιολόβελον: Oppianus. Επιβελόν, κακόν, Eubulus apud Athenaeum.

Simia, per translationem, qui alium imitatur. In quo Rusticum infestatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat, Plinius epist. Quos neque pulcher Hermogenes inquam legit, neque simius iste, &c. Horatius i. Serm. Simiolus diminutiuim, qui vtcunque alterum imitatur. Hic simiolus animi causa, me, in quem inueheretur, delegerat, Cic. ad Marium lib. 7. epist. Tatianus orator simia cognomentum indeptus est, quod omnia ingeniosus imitando exprimeret, Cælius. Maximinus iunior oratore viuis est Tatiano filio Tatiani senioris, qui dictus est simia temporis sui, quod cuncta imitatus eset, Capitolinus in Maximino Iuniore. Aristophanes in Auibus quandam traducens πιθηκόν vocat, siue tanquam deformem, siue tanquam panurgon, id est improbum & astutum. In hominem deformem & nigrum, qui liberos etiam deforms habebat, iocosum epigramma authoris incerti Anthologij libro secundo legitur, ut apoloſi. Εγω δέ τοι την πιθηκόν με γάλα παρέλειπο πιθηκόν, Η δ' ἔπειν πόλλος; Εγμοντησσας. &c. Tragica simia, Τερψιχόρος πιθηκός, prouerbiali conuicio dicebatur, qui fungeretur honoribus, opibusque polleret, alioquin indignus. Simiam appellant homuncionem, vix hominem, sed simulachrum hominis magis. Tragicam addunt, propter fortunæ strepitum & personam additam. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, Aeschinen tragicam simiam appellat, quod quum esset nequissimus, splendidis verbis probum ciuem ageret. Cuius prouerbij meminit Philostratus in Aristide. D. Hieronymus in epistolis ostendit hoc se omnia iaci solere vulgo in Christianos, sed ab impijs ethnicisque, perinde quasi vultu habituq; sanctimoniam praese ferrent, quum essent improbi: quamquam hic locus in exemplaribus non eodem habetur modo. Conuenit & in eos qui barba pallioque philosophos se profitentur, cum catera cultui non respondeant, Erasmus. Τερψιχόρος πιθηκός, θητεῖς οὐδεὶς οὐτονομήσειν. Hes. Var. & Suidas, qui etiam pluribus, Demosthenes (inquit) præter alia in Aeschinen scommata, poëtarum tragedias eum imitari dixit, & simiam appellauit, siue quod breuis statuta homo in scenam intraret: siue quod simia animal est ad imitationem factum, & Aeschines quoque tragediarum histriones imitaretur. Videtur & Tragica simia dici posse in hominem curiosius & pretiosius vestitum, ut Cælius innuit. Eleganter & aptè Callippides Myniscum histrionem tragicum simiam vocabat: nam simias veteres appellabant imitatores, qui gestu omnia exprimere conantur, Robortellus. Simile huic est aliqua ex parte, Simia purpurata, de quo vide infra inter prouerbia. Simia barbata, Δημοπίθηκος, Vide ibidem. Πιθηκός, apud quosdam vocatur brevis homuncio, Varinus. Lycophron Therstis turpitudinem expressurus, πιθηκόμορφον illum nuncupauit, id est simia consimilem, Cælius. Πιθηκεῖον, simia similis, Lexicon Græcolat. Πιθηκεῖον Βλέμμα, τοῦ πιθηκοῦ, id est aspectus vel facies simia, Suidas & Var. in deformem, ut videtur. Οἱ τὰ ωτα μικροὶ χοντρες, πιθηκοίσι, Aristot. Οἱ ωτα τούτας οἵοις πιθηκούσι μετειλαύνεις (alijs περιειλαύνεις, (Aristoph. in Equitibus: αὐτοὶ δὲ απότελος καὶ ζερανίδες οὐ μικροὶ μετειλαύνεις νοοῦσι τα πεποντές, Scholiastes, Suidas, Varinus. Διασπηλιότης, illudere, irridere, (vt κερκοπίζειν:) Διασπηλιότης, deriuatum à simia animante ad ludos nata, Suidas, Varin. Πιθηκόζειν, fucus aut blanditijs fallere, Erasmus in prouerbio Simia caudata: sed authorē non citat.

Est & simia in mari rubro, non pisces quidem, sed bestia cartilaginea, colore terrestri similis, & reliqua etiam specie aliqua ex parte, similiter quoque resimia, &c. Aelianus.

Pitheciū, mulieris nomen Plauto, Hermolaus.

Πιθηκωνέλπιος, id est Simiarum sinus, portus est in Libya iuxta Carthaginem: gentile, Pithecōpolites, Stephanus. Pitheciæ, Πιθηκαί, insula in mari Thisco contra Campaniam, à simijs, ut author est Strabo, dicitur. Harum vna Aenaria quoque dicta est ab statione nautium Aeneas, Homerio Inarime: hodie Ischia ab oppido cui coxendicis similitudo, ut Hermolaus in Castigat. suis in Plinium docet. Plinius vero à figlinis doliariorum nomen factum putat, quæ ibi ex Creta siebant. Dolium enim Græci pithon, simiam pithecon vocant. In harum summitate oppidum fuit, quod plurali numero Pitheciæ dicebatur. Meminit Plinius 3. 6. & Ptolemaeus 3. i. Inarimen Prochytenque legit, sterilique locatas Colle Pitheciæ, habitantum nomine dictas, Ouidius. Incolæ, Pitheciæ, Stephanus. Prochytam & Pitheciam à Miseno abruptam Strabo in primo author est, quam tamen idem in quinto à Pitheciis ipsiis quondam diuulsam tradit. Posteriorem sententiam Plinius sequitur & Seruius. Vnde & secundum hos à profusione nomen Prochytæ traxit, quod etiamnum seruat. At Dionysius libro 1. scribit à nutrice Aeneas eiusdem nominis dictam. Pitheciam autem & Pithecias numero multititudinis dicimus alteram insulam, quæ Inarime primum Vergilio dicta est, Nic. Erythræus in Indice Vergiliiano, ubi plura leges in voce Inarime. Attinum Hetrusci olim simiam vocabant. Vide etiam Inarime in Onomast. nostro: & quadam Strabonis loca, & Hermolai in Plinium, ex Indicibus. Iouem deuictis Gigantibus aliqui Damascum, alijs Siciliā, trophyum statuisse aiunt: alijs verò Gigantum insulas, Pithecos (Πιθηκος) accipiunt, qui iuxta Italiam sunt, Aeschioni memorati. In his olim Gigantes habitabant, postea verò Iupiter domitis eis insulas superimposuit, & simias in dedecus Gigantum inhabitandas dedit, Varinus in Νησοῖς.

b. M. Cicero antiquissimum versum (Ennij puto) refert de simia, Simia quā similis turpissima bestia nobis. Clavis Regis Salomonis ibat per mare in Tharsis cum clavis Hiram, ferens aurum & argentum, dentes elephantinos, simias & pauones, 3. Reg. 10. & 2. Paralip. 9.

c. Simonides apud Stobaeum in sermone quo mulieres vituperantur, pro diuersis ingenijis alias ex alijs animalibus natas singens: Ea vero, inquit, quæ ex simia nascitur, omnium pessima est: turpi facie, omnibus ridicula, breui cervice, natibus depresso. Ingenio quoque simiam refert, à lætitia & risu aliena: in neminem beneficat: hoc vnum meditatur, quomodo insigne aliquid malum facinus edat. Aliqui homines vocem edunt similem simiae, vel vrso vel cani &c. hinc quisque iudicandus est eiusdem animalis ingenium referre, Adamantius.

d. Epictetus dixit, Adulatoris minas & simiae iras eodem loco habendas: aut si Græcè mauis, Πιθίνη ὁργὴ & νέλαντες αἰνάλωντιστος φετόν.

e. Si supponatur capiti dormientis cor simiae, videbit in somnijs res terribiles, Rasis.

h. Cesarem cum peregrinos quosdam Romæ locupletes homines canum & simiarum catulos circumferentes gremio, eisque edito intueretur, interrogasse ferunt, nunquid apud illos mulieres liberos parerent, Plutarchus ab initio vita Periclis. Simia quam rex Molossorum in delicis habebat, & fortis ipsas, & cetera quæ erant ad sortem parata distracta, & aliud aliò dissipavit, Cicero i. de divin. Cercopes in simias mutati, Ouidius Metam. 14. Vide supra in a. Simia Mineruæ olim sacra erat, Fr. Arlunnus sine authore. Diana Coloëna templum fuit in Sardiana regione prope Coloën lacum, in cuius celebritate simiae saltare ferebantur, qua in re suam non vult fidem Strabo astringere, Gyraldus. Nero Claudius aliquando somniauit asturconem, quo maximè lætabatur, posteriore corporis parte in simiae speciem transfiguratum; ac tantum capite integro hinnitus adere canos, Suetonius.

P R O V E R B I A.

Afinus inter simias, vbi stolidus aliquis incidit in homines nasutos & contumeliosos. Simile est illud Germanorum, Ein eule unter einem hauffen kreben: id est, Noctua inter cornices, vbi stupidior aliquis in homines petulanter ac dicaces incidit. Extat apud A. Gellium 2.23. apud quem Menander comicus maritum de vxoris iniuria que rentem inducit, his verbis: Οὐαὶ εἰ παθήσεις τοι τὸ λεπτόνθινον ἐστὶ σύντονον. Id est, Asinus inter simias, vulgo quod aiunt, sanè istud. Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeò vt non vereatur etiam leonem per lasciuia agitare, natibus illius affixa, Erasmus. Simia barbata, (non placet quod addit Erasmus, seu caudata.) Aristophanes in Acharnensis, Ω πίθηκος τὸ πάγων ἔχων. Interpres admónuit allusum esse ad illud Archilochium, Ταῦλον δὲ ὡς πίθηκον τὸ πάγων ἔχων. id est, Talem dicit simia caudam (tales fratres potius, vel clunes) habens. Dici solitum de eo ridiculis. Regulus Rusticum Stoicorum simium dixit, contumeliae gratia, vt refert Plinius in epistolis, opinor quod barba & pallio Stoicum ageret verius quam moribus. Idem Aristophanes alio quodam loco quosdam θημοπήνες appellat, quasi populi simias. Est autem hoc animal natura γελωπόν, nec in alium usum videtur natum, quum nec valeat ad esum vt oves, nec ad ædium custodiā vt canes, nec ad onera gestanda vt equi. Atheneus libro 14. narrat Anacharsim philosophum genere Scytham, quum in conuiuū inducerentur homines ad risum mouendum edocti, solum omnium non risisse. Tandem quum inducerentur simiae, cœpit ridere. Rogerius causam: Hæ (inquit) natura sunt γελωποί, illi fingunt, Erasmus. Vrbs nostra repleta est τῶν βαρυπόνων θημοπήνων Εξαπτων των τὸ δῆμον αἱτίαι, Aristoph. in Ranis. Scholia festes θημοπήνες interpretatur, σὺν πανχούσι τῷ δῆμον αἱτίαι τὸ ζώον τὸ πίθηκος: ήτούτον δῆμον νέλανδοντας καὶ πειθόντας. Hercules & simia, Ηερκλῆς καὶ πίθηκος, de minimè congruentibus. Simia dolis valet, Hercules viribus antecellit. Nota est fabula de fratribus Perperis, quos Hercules comprehensos à clava suspendit: eos ferunt versos in simios, Erasmus. Quos ego non pluris facio quam, vt dici solet, simias, Dion Prulensis in libro de Troia non capta. Est enim simia planè ridiculum & vulgo contemptum animal, Eras. Simiarum pulcherrima deformis est, Τὰν πίθηκων διμορφότερος δύντος φόβος εστι: (vel vt citatur à Platone, Πιθηκον διατίθεται, συμβληθεὶς αἱτίων γρει, οἰράποις,) recte dicetur de his quæ ipso genere sunt vitiaria, neque prorsus conferenda cum vel extremis eorum quæ sunt in honestorum ordine. Veluti si quis dicat lenonem integrerrimum esse periurum, aut honestissimum histrionem infamem, aut optimum Meuij carmen malum esse. Citatur à Platone, & ad Heraclitum authorem refertur, Erasmus. Simia in pelle leonis: tractum & demutatum à fabula qua asinus in pelle leonis deprehensus singitur. Τοσπόντον χειρόνελενθή με, τὸν τῇ λεοντῇ γελοῖσθεν τὰ πίθηκαν τελεσίδων, Lucianus in Philopseude. Huic simile est illud, Simia in purpura, Πιθηκος εἰν παφύρα: quod (inquit Erasmus) in varios usus potest adhiberi: neque, vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint ex ipso vultu moribusque cognoscitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quoties rei per se fœderat, ascititia peregrinaque ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum quam simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos qui simias habent in delicis, vt quam maximè possunt, ad humanum morem ornant, ac vestiant, aliquoties & purpura: quod parum attētos aut imperitos fallant, proque homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Quam multos id genus simios videre est in principum aulis, quibus si purpuram, si torquem, si gemmas detrahens, meros cerdones deprehendens. Lepidius erit si longius transferatur, velut in eos qui barba pallioque simulant sanctimoniam, Hæc Erasmus. Meminit adagij Suidas. Julianum imperatorem, loquacem talpam, & purpurratam simiam quidam appellabant, Ammi. Marcellinus.

Simia fucata, (vel potius cerussata, id est cerussa illita candoris comparandi gratia, & rugas ac formæ vitia occultandi, quæ vox apud Martialem & Cicero em legitur) de deformi anu, fucata tamen, & meretricijs culta lenocinijs. Πιθηκον πίθηκος αἰνάπλευρος φυματίς, Η γεανος αἰνεσμνία τὸ δέρμα τοι τοιοντος; Aristophanes in Ecclesiazusis, Poteft & ad rem accommodari, veluti si quis turpem caulam, orationis phaleris adornet, vt honesta videatur, Erasmus. Simia simia est, etiam si aurea gestet insignia, πίθηκος οι πίθηκος καὶ χρύσεα ἔχει σύμβολα: respondet illi, Simia purpurata, admonens fortunæ ornamenta non mutare hominis ingeniam. Citatur adagium à Luciano in oratione contra eruditum. Natum videtur à simijs illis Aegyptijs saltationem humanam imitantibus. Lucianus refert apologū in hunc modū: Rex quidam Aegyptius simias aliquot instituit, vt saltandi ratione perdicerent. Quā illæ protinus edoctæ, saltare cœperunt, insignibus induitæ purpuris ac personatæ. Multoq; iā tempore maiorem in modum placebat spectaculum, donec è spectatoribus facetus quispiam, nuces, quas clanculum in simu gestabat, in medium abiecit. Ibi simiae, simul atq; nuces vidissent, oblitæ choreæ, id esse cœperunt quod ante fuerant:

Fuerant: contritisque personis, dilaceratis vestibus, pro nucibus inter se depugnabant, non sine maximo spectaculo risu, Erasmus. Eundem apogum paulo aliter recitat Tzetzes Chiliane 4. historia II. In eandem sententiam Germani, *Die sau ist ein sau, und bleibt ein sau. Wenn man einer sau auch eingulden stuck anzuge, so legt sie sich doch mit in dreck.* Anus simia (Simia vetula) sed quidem capit, sed tamen aliquando capit, *Régnv m̄dr̄. & alionetv μλως Ελεύθερος (Ελένης, Suid.) ἀλιόνετης.* Vbi versutus aliquis qui diu eluserit, tandem dat peccas. Valebit ad exhortandum, vt quisque veris rationibus agat, si velit esse tutus, ne fidat callidis quidem sed in honestis consilijs, Erasmus. (Suidas simpliciter exponit θητὴ δισυχησίαν, malum ὁψέποντος δισυχησίαν.) Idem proverbum alibi ab Erasmo refertur, hoc modo: Simia non capit laqueo, *O πίθηκος οὐχ ἀλιόνεται Ερέχθιος:* in callidos tergiuersatores dici solitum, qui coargui non queunt. Id olim dictum est in Heracliden, qui per imprudentiam perperam citarat ex Dionysio quod erat apud Sophoclem. Misum est exemplar, vt tibi conspecto carmine agnosceret suū errorem. Hic quoque tergiuersanti, nec lapsum agnoscenti, dicentique casu fieri posse vt in diuersis poëtis versus consentiant, scripsit quispiam simiam haud capi laqueo. Author Diogenes Laertius. Carmen Græcum sic habet, *Régnv m̄dr̄. & αλιόνετης πάγη: Αλιόνετης μλως Ελεύθερος διαλιόνετης.* Sic Itali, Passaro vecchio non trase in gaio. Tragica simia: Vide supra in a. inter deriuata.

Simiae cum turpissimæ bestiæ vocentur ab Ennio, credunt tamen suos catulos esse omnium formosissimos, id quod plerisque nostrum qui scribimus evenit, Grapaldus. Simiam in naufragio conspicatus quispiam periclitantem, & hominem esse ratus, manu data setzauit ē mari. Cum vero interrogaret cuius esset, simia Atheniensem se respondit. Ille iterum, An Piræ eum nosset: (est autem Piræus portus in Attica.) Simia, optime se nosse dixit, & filios eius omnes, coniugem atque amicos. Tum ille indignatus, magis impulit eam vt suffocaretur, Tzetzes Chiliane 4. historia II. *Κερδεῖσθαι πίθηκον φέννον, λευθρός τηλίχω, Εμοὶ πατέρων τ' εἰσι, καὶ παπαών,* Babrius apud Suidam.

DE SIMIIS DIVERSIS.

SIMIARVM genus omnino multiplex est: hoc quidem omnibus commune, humani corporis speciem aliquo modo referre, posterioribus cruribus erigi, ad omnia dociles & imitatrixes esse. Differunt autem inter se simiae, non solum ut nominibus distinctæ sunt, vt simpliciter dictæ simiae, de quibus iam scripsimus: cercopithei, cepi, callitriches, cynocephali, satyri, sphinges, de quibus deinceps scribam: sed etiam quæ vnius sunt generis & nomen commune habent, non omnes sunt similes: nam ex simpliciter dictis simiis, aliæ sua facie hominem, aliæ canem magis referunt, &c. vt supra ex Galeno exposui in Simia B. Sunt & cynocephalorum diuersa genera, nec unum genus caudatarum. Recentiores simiarum generi animalia quedam non recte adscribunt, vt Albertus chimaram, quæ non reuera animal, sed poëtarum signum est: de quo pluribus egitii Capraa. Idem de animalibus 7. i. 6. PYGMÆOS genus quoddam simiarum esse putat, non homines, sed homini figura tantum & statura crecta similes, & actionibus tum alijs tum pugna aduersus grues, quasi ex deliberatione, vt Niphus inquit. Circæ paludes supra Aegyptum unde Nilus profluit, Pygmæi pugnare dicuntur cum gruibus: non enim id fabula est: sed certe genus tuum hominum, tum etiam equorum pulsilum, vt dicitur, est, deguntque in cauernis, Aristot. de hist. anim. 8. 12. Vbi Niphus, Pygmæi (inquit) homines non sunt: Primo quia non habent rationis usum perfectum: deinde quia nec verecundiam, nec honestatem, nec iustitiam se ipub. exercent. Sed quia in multis imitantur homines, adeo vt loqui possint, ideo creduntur homines: non sunt autem, quia locutionem imperfectam habent. Ad hac non videbuntur homines esse, cum careant religione: est enim religio, vt Platonis plaeæ, propria homini, & soli & omni homini conueniens, Hecille. Sunt quidem in genere simiarum nonnullæ canina specie & paruis hominibus similes, vt dicam in cynocephalis H. sunt & satyri, & alia simiarum genera, humana ferè forma. Vitæ etiam longitudo, anni circiter octo, vt Albertus refert, & corporis proceritas, pygmæos simijs potius quam hominibus coniungit. Sed veterum nullus aliter de pygmæis scriptis, quam homunciones esse, &c. neque recentiores quicquam aliud præterquam ex veterum scriptis de eis cognoverunt. Pygmæorum & pugnæ ipsorum cum gruibus meminit Homerus Iliados tertio: cuius versus Strabo etiam citat libro I. Pygmæos meridianam oram Oceani incolere scribens. Idem libro 2. afferit scriptores rerum Indicarum, præfertim Deinachum & Megathenem tum alia falsa prædictisse, tum quæ de Pygmæis ante ipsos Homerus fabulatus erat. Et libro 15. ex Onesicrito: Homines in India (inquit) quosdam trilum, quosdam quinque dodrantum esse ait, quorum nonnulli naso careant, solis spirandi foraminibus facie supra os insigni. Cum illis quorum proceritas trium dodrantum est, grues pugnare, item perdigere anserum magnitudine. Illos gruum oua legere atque ab olere: nam ibi nidificare grues, ne calibi earum oua nidoisque reperiuntur. Sæpe etiam gruem cadere quæ æneum spiculum habeat, quo scilicet in pugna vulnerata fuit. Item libro 17. In locis quibusdam, vbi calor (aut frigus) excedit, pecora parua sunt: vt oves, capræ, & boues. Canes quoque pusilli, asperi tamen & pugnaces. Et fortassis ab animalium istorum paruitate, homines quoque Pygmæi conficti sunt: neque enim fide dignus quisquam ceu testis oculatus eorum meminit. Pygmæorum & latrantium (*βλαυτρόν*: hos alij cynocephalos vocant) gentes in Aethiopia pariter & India reperiuntur, Philostratus. *Πυγμαῖοι, πυγμαῖοι.* est autem gens ante Aegyptum pullorum hominum, Varinus. Vide *Πυγμαῖοι* apud eundem.

Raphael Volaterranus mantichoram quoque & crocutam simiarum genera esse putat, nullo authore, nullis argumentis: quanquam Albertus quoque alicubi maricomorion (corrupto vocabulo mantichoræ) simiarum generis esse scribit. Ego sententiam meam de duabus istis bestiis, statim post Hyzenam supra exposui.

DE CERCOPITHECO.

A.

CERCOPITHECUS vocabulum Græcum, Latinè ad verbum simiam caudatam sonat: cercos enim cādam significat. Callidus emissas eludere simius hastas, Si mihi cāda foret cercopithecus eram, Martialis. Quamvis autem & alia quādam caudatæ sint, præter eam cuius iconem posuimus: huic tamē priuatim hoc nomen contigit, quod cæteræ minus communes sint. Zijm, זִים, vocem Hebraicam interpres variè reddunt, ut in Onocentauri historia dixi: aliqui cercopithcos, vel catos marinos, vel catos feros exponunt, (alij martes aut viuerras, &c.) Ibidem dixi de Hebraica voce ijm, quam similiter aliqui catos sylvestres interpretantur. Tuk, תָּקַ, David Kimhi iuxta Thargum reddit tauas תָּאָזֵב, vulgariter paon, id est paou, פָּאוֹן. Aliqui animal vulgo dictum מְמִינוֹן, vel gatto mamo-ne. Regum 3. o. Chaldaeus vertit tauasin: R. Salomon & Levi & Hieronymus, paui (tauas quidem Chaldaica vox ad Græcam ταῦς, id est paou, alludit.) LXX. οἴων πρόστων. sed placet simias transferri: nam Iosephus quoque μῆμα interpretatur. Koph, כּוֹף, plurale kophim. Reg. 3. 10. David Kimhi simias interpretatur, ut LXX. quoque & Hieronymus. Chaldaeus Hebraicam vocem relinquit. Græci quidem cepum peculiare genus simiae nominant, (de quo post cercopithecum statim dicam,) mutuati forte id nomen ab Hebræis. Sunt qui oach, עֲזָחָ, cercopithecum vel cephum esse putent, (Babel subuertetur, & cubabunt ibi bestiæ horrendæ, [zijm:] 4 & implibunt domos eorum cercopitheci, [ochim,] Esaïa 13. interprete Munstero:) alij aliter. Vide supra in Musella. Mæionio, id est simia, Sylvaticus: videtur autem vox corrupta, & mamonus vel marmonus aut simile quid legendum: sic enim f. r. hodie cercopithecum Itali vocant: quæ voces fortè detortæ sunt à Græca μῆμα: quæ tamen pro simia simpliciter Græci vulgo vtuntur. De voce κέρκην, dixi in Simia A. Simiarum genus quoddam componi videtur ex Simia & catò agresti, simiæ admodum simile, duabus nigris maculis in maxillis insigne: sed cādam habet oblongam gris: i coloris, & in extremo nigram: hoc aliqui sphingem appellant, alij cythosicam, Albus. Apparet autem euin de cercopitheco loqui, vnde & corruptum cythosicæ nomen coniicio. De sphinx, diuerso genere, dicam infra. Idem Albertus de anim. 2. 1. 4. bis aut ter kybor vocari scribit simiæ genus cauda præditum, est autem id quod Aristoteles cebum vocat, alij ceptum, caudatum quidem, sed à cercopitheco (cuius Aristoteli nusquam meminit) diuersum. Cercopithecus Italii est gatto maimone, Gallis marmot, forte quasi marmona, id est maris simia: mōna enim Hispanis simiam sonat: (at marmontana Italii mus alpinus est.) Germanis nee: katz, id est catus marinus: marina enim vel transmarina ferè vocamus, quæcumque nobis peregrina sunt. Illyrijs, similiter, morska koczka. Anglis marmoset. Cati quidem nomen adiectum puto à cauda, qua simiæ simpliciter dictæ caret. Mammometus (alias Mammonetus per m. simplex.) est animal simia minus, Itali sphinga (sphingem) vocant: quod in nostris etiam regionibus haberi & ali potest, Isidorus & Albertus. Cercopithecus Celtæ vocant δέεψας, Hesych. Varin.

B.

Aethiopia generat cercopithecos nigris capitibus, pilo asinino, & dissimiles cæteris voce, Plinius. De Præfianis vide inferius ad finem historiæ de Cercopitheco. Indiæ sylua supra Emodos montes abundat ingentibus cercopithecis, Strabo lib. 13. Et alibi, Onesicritus scribit in India cercopithecos esse, qui per præcipitia vadentes, petras contrainsequentes deuoluant, Strabo. Ex quibusdam regionibus Novi Orbis cercopitheci pulcherrimi aduehuntur, ut Petrus Martyr scribit. Non procul ab Aden vrbe Arabiæ editissimus mons est qui cercopithecis abundat, Ludouicus Rom. 2. 13. Et alibi, Rex Iogæ in India cum peregrinatur religionis gratia, cercopithecos complusculos sc. cum ducit. Et 5. 21. Regio Calechut mittit cercopithecos, vendunturque singulis solidis, id est quaternis caulis: tot enim solidum efficiunt: sunt autem cercopitheci isti cultoribus, in opibus presertim, magno oneri: quippe qui inglandium (palmarum genus esse puto, Gillius arborum nomen omittit) arbores considunt, & liquorem illum, vnde vinum exprimi diximus, effundunt, evertuntque vas a quibus liquor excipitur. Angli cercopithecum, ut dixi, marmoset vocant: est autem alius maior, alius minor. Et rursus munkai idem ap- 7 pellant,

pellant, aliud cercopithecorum genus barbatum, minus priore: idque similiter in maius & minus dividitur: ita ut quatuor cercopithecorum genera sint, magnitudine differentia: quorum minimum instar sciri ferè est. Et quoniam miris gestulationibus, & vocis ut audio mutationibus diuersis cercopitheci, præsertim minores virtutur, monachum vel alium histrionice coitionantem Angli vulgo munkay cognominant Cercopitheci caudas habent: haec sola discrecio est inter prius dictas, Solinus. Simias caudatas ab hominibus differre in nervorum serie: De lumborum vertebris in eis & processibus earundem: Item quod careant tertio musculo digitos manus mouentium, And. Vesalius in Fabrica corp. hum. Locos ex Indice requires. Mamonetus minor est simia, in dorso fuscus, in ventre candidus: caudam habet longam & villosam, collum & que crassum ac caput: quam obrem in libus (ventre) non collo alligatur, ne laqueus possit elabi. Caput habet rotundum, & faciem prorsus humanæ similem habet, nigram & sine pilis à collo usque supra frontem. Nasus ei non continuus ori ut in simia, sed certo intervallo discretus, vt in homine, Isidorus & Albertus. Cercopithecus habet testiculos carulei ferè ac viridis coloris: Vnde quædam muliercula aliquando huius bestiæ testiculos conspiciens, quām bellos (inquit) & quantos Turcos in isto animante video: Lapidem illum seu gemmā viridem designans: quibus verbis omnibus astantis risum mouit, Iustinus Goblerus.

C.

Aethiopia generat cercopithecos, dissimiles ceteris voce, &c. Plinius. Cercopithecus desiderio carnis comedendæ correptos, caudam sibi prærodere videmus. Animal est corpore prorsus agili.

Simiarum (inquit Io. Leo Africanus) variae sunt species, quarum quæ caudam gerunt, Monæ (Hispanico vel Africano vocabulo) dicuntur: aliæ verò Babuini. Reperiuntur in Mauritania sylvis Bugiæ & Constantina montibus. Humanam faciem non pedibus modò & manibus, sed vultu etiam referunt, admirando ingenio astutiaque à natura dotata. Herbis & grano nutriuntur, & spicas pasturæ magno comitatu incedunt. Earum vna ad limites capi excubans, si percepto agricola clamorem ediderit, reliquæ in fugam maximis saltibus in proximas arbores insilentes aguntur. Fœminæ catulos humeris gestant, cum quibus pariter ex arbore in aliam defiliunt. Quæ ex ijs edocetæ sunt, res patrant incredibiles: verum iracundæ sunt & crudeles, tametsi placentur.

D.

Ludicum & actionum hominis æmulum, Mich. Herus. Industriae & sagacitatis inter bruta quidam primæ partes canibus tribuunt, alijs elephantis, alijs cercopithecis, Cardanus. Quibus in simiarum genere cauda sit, Luna cauda tristes esse aiunt, nouam exultatione adorare, Plinius. Inter mamonetos & simias odium est implacabile bellumque frequens: illi quamuis impares viribus, astutia tamen & animositate bellandi simijs præferunt, Isidorus & Albertus. Cercopitheci crocodilos intueri tantopere perhorrent, ut ne longinquum quidem crocodiliæ pellis conspectum ferre possint: ac nimis potius per ignes & aquas effugiant. Quod quidem ipsum cum experierit, & ex altissima fenestella conditum crocodilum his longo intervallo distantibus ostenderem, cum clamore, & alii deiectione, & tremore, & si vinculis constricti tenebantur, per obiectos ignes & aquas evadere furenter conabantur, Gillius.

E.

Cercopitheci quomodo capiantur, in Simia E. ex Strabone retuli. Caleuthensisbus nocent, liquore ex quo vinum illi conficiunt in arboribus effuso, & vasis eversis, ut in A. dixi. Pelles minoribus cercopithecis detracatas spadiceo colore, si bene memini, à pellionibus ad vestimenta parari audiui.

H.

Quid dubitatis utrum nunc sitis cercopitheci, An colubræ, an belluaræ? Varro Eudæmonibus citante Nono. Cercopes, (Κέρκωπες,) genus simiarum, Etymologus. Cercopithecum Panerotem scenatorum, & urbanis rusticisque prædiis locupletatum, Cl. Nero Cæsar propè regio extulit funere, Suetonius. Effigies sacri nitet aurea cercopithei, Iuuenalis Sat. 15. de animalib. quæ in Aegypto coluntur. Arabes ad Memnonium Cercopithecum cœlo dicunt, illius opem in rebus afflictis implorantes, Gyraldus.

CORCHOLIPIS, genus simia ultima parte caudæ villosa, Festus. An κέρκωπες, Διὰ τὸ ἔλευθην εἶναι τὸ κέρκον; an potius κέρκωμα.

DE C E P O.

 E PVS, Kέρκωπες, genus simiæ caudæ nomen tulit à colorum varietate, (à corporis & ætatis decoro, Diodorus Sic.) qua similiter insignis spectatur, ut hortus floribus diuersis confitus, ut inferius ex Aeliano recitabo. Apud Aristotelem κέρκωπες per β. scribitur, Gaza cæbūm transfert: aliqui etiam cæpum per α. diphthongum scribunt, alijs cephum: alijs etiam ineptius, ut cepphum vel celphum: quidam Latinè Ortum transferunt. κέρκωπες, κέρκωπες, κέρκωπες. Hesychius & Varinus: ego non κέρκωπες, sed κέρκωπες legendum puto, hoc sensu: Ceblon esse simiarum generis sive cynocephalum sive cepum: nam inter cete, id est belluas marinas, ceblon nusquam legimus. Hebrei quidem simiam koph appellant, ut dixi in cercopitheco A. à qua voce Græcos cepum vel cebum denominasse aliquis coniiciat.

Cebus simia gerens caudam est, Aristotel. (Albertus, vel Auctienna potius, pro cebo transfert kybor.) Et rursus, Cebi omnes caudam habent. Partes vero interiores humanis similes, genera hæc (simiarum) omnia continent. Et alibi, Sunt quæ natura anticipite partim hominem, partim quadrupedem imitantur, velut simiæ, cebi, cynocephali. Ex his Aristotelis verbis cebum à cercopitheco dicto, id est simpliciter caudata simia non est distinguere, præsertim cum neque cebi alibi meminerit: cercopitheci vero nusquam. Strabo, Aelianus, & Plinius distinguunt, ut verbis eorum iam recitandis apparebit.

Pompeij Magni primum ludi ostenderunt chaun: Idem ex Aethiopia, quos vocant cephos, quorum pedes CCC 3 posteriores

postiores pedibus humatis & cruribus: priores manibus fuere similes: hoc animal postea Roma non vidit: Plinius. Idem ferè ex eo Solinus repetit, apud quem non cephus sed celphus scribitur. Seneca etiam cephum à Pompeio Magno in spectaculis Romæ primum ostensum refert.

Cepus faciem habet satyro similem, cætera inter canem atque ursum: in Aethiopia nascitur, Strabo libro 17. Etrurus, Cepum colunt Babylonij qui sunt iuxta Memphim. Sunt & Prasianæ simiæ caudatae & facie satyris similes, de quibus infra ex Aeliano: ut congeneres existimari possint.

In extrema Arabia cepus reperitur, cui facies leonis, corpus teliquum pantheræ, magnitudo dorcadiis, id est caprea, Strabo lib. 16. & Diodorus Siculus: qui tamen non in Arabia, sed in Aethiopia cepum reperi scrit. Terrenum quoddam animal Pythagoras scribit secundum mare rubrum procreari, & cepum, hoc est hortum, apposito incircu nominari, quod tanquam hortus varijs coloribus distinguatur. Cum est confirmata etate, pari magnitudine est cum Erythriensis canibus. Iam porrò huius colorum varietatem, sicut ille scribit, animus nobis est explicare. Eius caput & postica partes ad caudam usque prorsus valde igneo colore sunt, tum auræ quidam pili disseminati spectantur, tum album rostrum, inde ad collum aureæ vitta pertinent: Colli inferiores partes ad pectus, & anteriores pedes omnino albi: mammæ duæ manum implentes cæruleo colore visuntur: venter candidus: pedes posteriores nigri sunt, rostri forma cynocephalo recte comparari potest, Aelianus. Textor nescio quo interprete eundem locum multò aliter, (inopinor. Graeca enim non vidi) translatum recitat: Ortus (inquit) reperitur circa Erythraum mare, colore vario, magnitudine canis, &c. De cane Erythriense non memini alibi quicquam. gere. Videtur autem Cepus, Strabonis præsertim & Aeliani, tum ab Aristotelis Cebo, id est Cercopitheco differre, tum ad Cynocephalos referri debere: sed nihil pronuncio. Nam & authores inter se non satis conuenient: & natura sæpe cœlū ludens inter duo genera medium aliquid producit. Hoc saltem dixerim, Simias caudatas alias concolores esse: alias verò varias, & his Cepi nomen melius conuenire: præsertim si *τοιχία την πάντας τομήν* deriuat. Cercopithecorum (inquit Scaliger) tanta varietas est, ut memoriam confundat. Catos Maimonos, appellatus subuirides, malignos. Hos vidimus sibi ipsi caudarum exedere extremas partes. Hoc, aiebant, ab ijs solis committi, qui gustassent aliquando carnes. Alibi dicuntur esse alicubi. Nos nigros cum maculis albis vidimus. sono vocis grauiore: crocos, fuluos, furuos, paruos, magnos, mediocres: agiles omnes, atque maleficos. Imitatores maximi, ingenio lissimum omnium ijs, qui bene olent. Habemus Cercopithecum seu Mamonetum (inquit Io. Caius Anglus in epistola ad me) colore dorso & lateris viridi, frequenti inserto hinc inde pilo melino: ventre, mento, & barba quam habet Turcicam) candidis: facie & tibijs nigris, naso albo: ex minore eius animalis genere est, magnitudine videlicet Cuniculi. Si placet, eius imaginem mittam: quanquam opus non est. Nam moribus, corporis figura & lineamentis, per omnia similis est cæteris Cercopithecis. Sicille: hunc quidem meritò, propter colorum varietatem, Cepum appellaueris.

Chephrenem Aegyptiorum regem Herodotus lib. 2. memorat, Diodorus Cepum vocat.

DE CALLITRICHES SIMIA CAV. DATA BARBATA QVE.

CALLITRICHES toto penè aspectu differunt (a cæteris simijs:) barba est in facie, cauda latè fusa priori parte. Hoc animal negatur viuere in alio quam Aethiopicæ quo dignitur cœlo, Plinius. Callitriches, inquit Hermolaus, à barbito dictæ sunt, quod Græci *τείχα* vocant. Callitriches toto penè aspectu a cæteris simijs differunt. In facie barba est, lata cauda: has capere non est arduum, sed proferre rurum: neque enim viuunt in altero quam in Aethiopicæ hoc est suo solo, Solinus. Sunt & Indicæ (simiæ) toto copore candidæ, barbatae, caudis latis, quas sagittis venantur Indi & cum cicurantur in omnem ludum sunt habiles, ac si non nisi ad ludum sint creatæ, Albertus. Et alibi, Sunt & alia simiæ facie valde grata & blanda, & cæteris simijs dissimiles: barbatae, caudis longis, quæ Aethiopicæ dicuntur, & extra Aethiopianam delatae parum viuunt, Albertus. Aduehuntur in Germaniam aliquando cercopitheci parui (*kleine meerkatzen*) barba caput totum ambiente, callitriches fortè aut congeneres. Chartolipis (si recte legitur) genus simiæ, quæ ultimam partem caudæ villosam habet, Festus. Vide ne eadem callithrix sit (sic enim proferendum in recto casu singulari cum t. aspirato, in obliquis non item) cuius caudam priori parte, id est ultima Plinius latè diffundi scribit. Simia barbata, *αλιγόνος τούρων ἔχων*, apud Aristophanem in Acharnensisibus, prouerbialiter dictum in hominem ridiculum, Erasmus. Vide supra inter prouerbia facta à simia.

DE SIMIIS SIVE CERCOPITHECIS PRA- SIANIS ET ALIIS MAGNIS, CAUDATIS.

N Prasiana Indorum regione Megasthenes simias scribit, maximis canibus non inferiores esse magnitudine, quinque cubitorum (sic & Volaterranus transtulit: & præterea comam eis humanam esse) caudam habere, tum ex earum fronte comas propendere, easdem inque barbam promittere: tum fatig alba esse, & vero corpus nigrum spectari, neque malitia cæteris simijs ingenita, sed mansuetudine & humanitate imbuta esse, Aelianus. Sed audiamus Strabonem quoque, à quo ille mutuatus videtur: interest enim non nihil. Megasthenes author est (inquit Strabo libro 15.) apud Prasios gigni cercopithecos maximis canibus maiores, & totos albos præter faciem, quæ nigra est, apud alios vero econtra: caudæ longitudine supra duos cubitos, præterea mitissimos, & circa adortus (*θηρίον*) & furta non malignos. Orfeos Indorum gentem venari simias candeantes apud Plinium legitur: Strabo Prasios non Orfeos esse tradit qui cercopithecos albos capiant, Hermolaus Rursus easdem simias Aelianus his verbis describit: In Prasijs Indis simiarum genus esse ferunt, humanis sensibus, & magnitudine Hyrcanorum canum: tum eam comam etsi naturalem, artificio tamen veritatis imperito elaboratam videri, tum barbam ipsarum speciem satyricæ similitudinemque

Ninemque gerere, caudamque leoninæ similem spectari: reliquo corpore albas, capite & extrema cauda flavae esse. Neque vero quod vivendi ratione & genere ipso sylvestres sint (montanis enim rebus & agrestibus pascuntur) propterea feras esse: immo natura cicures, ad suburbium Latagis urbis frequentes proficiuntur, quibus constat oryzam rex comedendam obiicit, ac quotidie cibaria cis projiciuntur: expletæ in domesticas sedes cum magna moderatione redire, neque obuium quicquam lade dicuntur. Hæc Aelianus. Nos supra cepum quoque caudatum esse retulimus, & faciem satyro similem habere: quare eundem Prasianus simijs affinem esse probabile fuerit. Huc pertinet etiam ille cercopithecus, quem Pet. Martyr libro quarto Oceanæ decadis tertia his verbis describit. Animalia nutrirri in ora Cariae eadem quæ alibi diximus: sed unum reperire naturæ longè diffonæ. Id est grandi cercopitheco par, cauda longiore procerioreque: cauda suspensus, & vim terque quaterque se se deuolens eapiendo, ex ramo insilit in ramum, & ex arbore se se proiecit in arborem, ac si volitaret. Arduarius è nostris unum sagitta confixit. Vulneratus se dejectus cercopithecus, hostem vulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus venator: lacertum cercopitheco abscedit, cepitque mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, mansuetus inter homines parumper. Dum sic ferreis vincitum catenis seruarent, è littoris trahunt paludibus aprum venatores alii. Cercopitheco aper & ipse ferox ostenditur: setas excutit uterque; in aprum cercopithecus furibundus salit, canda circumligat aprum: cum seruato à venatore victore suo lacerto, guttus a pro prehendit, & reluctantem suffocavit, Hæc ille.

Est & formæ raræ cercopithecus, magnitudine & forma hominis: cruribus siquidem virili membro, facie, dicas hominem agrestem, quia totus est pilo obsitus: nullum animal perseverat plus stando illo, homine solo excepto: amat pueros & mulieres, non secus ac homines sua regionis, conaturque cum vincula effugerit palam cum his concubere, quod nos vidimus. Cæterum animal tamen ferum est, sed talis in industria, ut homines aliquos minus ingenio valere dicas, non quidem è nostris sed barbaris, qui inclementes cœli regiones habitant, velut Aethiopes Numidæque quidam & Lapones, Cardanus: Nos infra satyrorum etiam & quos pilosos vocant recentiores, similem tum formatum libidinem commemorabimus. Eiusdem generis fuerit simia ista cuius imaginem hic adiecimus, ex Germanico quodam libro descriptionis Terræ sanctæ mutuati.

DE CYNOCEPHALO.

A.

CYNOCEPHALI & ipsi sunt è numero simiarū, Aristot. Plinius, Solinus & alij. Nomē ex eo trahunt quod canitu prædicti sunt capite, cætera membra humana habent, Aelianus. Gaza apud Aristotelem canicipites transtulit. Quidam Gallicè, Germanicè, & Illyricè interpretantur babion. Babuino (Italicè) species simia, sed minor, (Aristoteles cynocephalum simia maiorem esse scribit: sed dici potest, multa cynocephalorum genera esse, Arriano teste,) Alunnus. Anglicè babōs. Atqui Papio quibusdam dictus, mihi potius hyæna esse videtur: Vide in Hyæna.

B.

Regio quam Aratores in Libya occidentem versus habitant, montaña valde ac nemorosa est. Itaque reperiuntur in ea tum aliæ feræ tum cynocephali, tum acephali, Herodotus lib. 4. Vide in H.a. Cynocephali in Aethiopia partibus frequentissimi sunt, Solinus. Circa solitudinem reperitur animal corpore hominis, capite canino, pescationis peritissimum: toto enim die immoratum aquæ fundo, tandem cum magna piscium copia emergit, Presto Ioannes (vt vulgo vocant, id est Rex Aethiopum,) in epistola Hebraica ad potificem Romanum. Atqui Orus in Hieroglyph. cynocephalum à piscibus abhorrente scribit: sed diuersa cynocephalorum genera sunt. Extrema Arabia regio à Dira vique ad Austri cornu, in ultimo sui promotorio, præter cæteras feras producit sphinges, cynocephalos, cepsos, Strabo lib. 16. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades vocatur: supra quam mediterranea regio ad Orientem montes magnos continet, & plurimas feras, tigres, crocutas, & cynocephalorum plurima genera, Arrianus in Periplo rubri maris.

Cynocephali capite sunt canino, cætera membra hominis habent, Aelianus. Galenus in Anatomicis administrationibus, Præstat (inquit) simiarum hominii quā simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere institues: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligit: aut si nulla omnino simia reperiatur, cynocephalum, vel satyrum, vel lynxem. Appollonius inter Gangen & Hyphasim fluuios ad mare descendens, cum alias feras tum simiarum genus vidit, longe diuersum ab his quas apud piperis arbores viderat (de quibus dixi supra in Simia D. simpliciter enim simias esse scribit Philostratus.) Erant enim nigra villosoque, specie canina, paruis hominibus similes, Philostratus. Sunt quæ natura ancipite, partim hominem, partim quadrupedem imitantur, vel simiæ, cebi, cynocephali, Aristoteles. Et rursus, Cyncephalus (Caniceps, Gaza) eadem forma qua simia est, sed maior, (Babuino species simia, sed minor, Arlunnus) validiorque & facie caninæ similior, unde & nomen accepit: ad hæc moribus ferocioribus est, & dente robustiore caninoq; propiore. Facie similis est cani, sed totum reliquum corpus canino maius & validius habet: dentes etiæ vt canis habet, sed fortiores & longiores, Albertus. Corporis forma homini persimilis est, Diodor³ Sic. Cepus rostrum habet cynocephalo simile, Aelianus: atqui Strabo & Diodorus faciem leonis cepo tribuunt, quæ cynocephalo & cani non conuenit. Sed Strabo alibi faciem eius satyro simile esse ait, quæ melius conuenit. Cynocephali supercilij aspectuq; horrido ac

truci sunt, Diodorus sic. Circuncisi signuntur, Orus. Fœminis sua natura accedit, ut palam expositam extra corpora vulvam per omnem vitam ferant, Diódorus Sic. Plura de quibusdam cynocephali partibus ex Galeno recitauit supra in Simia B.

C.

In æquinoctijs duodecies per diem, ferme scilicet singulis horis, tum mingunt, tum latrant, ($\pi\sigma\zeta\sigma\tau\omega$) Orus. Vocem imitantur humanam, Diodorus Sic. Indicu[m] sermonem intelligunt: nihil tamen loquuntur, sed vultant, Aelianus. Si esculenta testaceis inuolucris clausa reperiant, cuiusmodi sunt amygdala, glades, nuces, excernunt præclarè, intelligentes intima quidem esculenta esse, extima vero reici oportere. Vini item potionē vt nō reculant: atque etiam carnibus vel elixis vel assis exsaturantur, & his quidem recte & suauiter apparatis, magna delectatione afficiuntur: Contrà ex non accurate elixis valde offenduntur, Aelianus. Et rursus, Ferina vescuntur, quam quidem quia velocissimi sint, ideo facile comprehendunt, & captas bestias interficiunt, non tamen casigne, sed ad assatum solem membratum concisas coquunt. Alunt etiam ouillum & caprinum pecus, atque lac bibunt. Aegyptiorum sapientes sacrificium designatur, cynocephalum pingunt: quod is natura ab eis piscium abhorreat (h[ic] Græcè additur, αλλ' εδειχθω περιπλεγματος, que verba nullum sensum constituunt. Mercerus vertit: quem tametsi piscibus interim vesci contingat, legne tamen & torpori deditum animal non est, sicut & externi [extra Aegyptum] sacerdotes. Sed si natura abhorret, quomodo interdum edit? & verbum ιχθυαδην, non edere pisces, sed capere significat. Nos supra in B. ex epistola Hebraica regis Aethiopum, cynocephalos piscatores insignes esse recitauimus.) Adde quod circuncisus signitur, quam quidem circumcisionem summo curant ac peragunt studio sacerdotes, Orus. Eundem sedentem pingunt æquinoctia significantes. Duobus enim anni æquinoctijs, duodecies in die per singulas nimirum horas vrinam reddit, idemque & noctu facit. Vnde non imerito suis hydrologijs Aegyptij cynocephalum sedentem insculpunt: è cuius membro aqua defluat: idque propteræ quod duodecim, vt iam dixi, in quas æquinoctij tempore dies ac noctes ex æquo dividuntur, horas significat. Ceterum ne forâmen illud, per quod in horologium aqua profluit & excernitur, aut latius sit, aut rursum arctius (h[ic] enim modo tardius aqua profunderetur, illo celerius quā par foret) quicquid pilorum est, ad causam vñque abradentes, (τειχοφέρεις, τειχοφέρεις, Mercerus videretur legisse κείσεταις. Bernardini Vicentini translatio clarior est, Extrema ipsius depilata cauda, ad huius crassitudinem ferream fistulam in hunc vñsum parant. Notandum autem, επει h[ic] pro membro virili accipi. Ego Græca sic legerim, ἐν τειχοφέρεις τειχοφέρεις, h[ic] est cauda ad cutim vñque rasa,) pro huius crassitudine ferream quandam fistulam in vñsum iam dictū fabricantur. Et hoc quidem non temere faciunt, tum quod vrinam reddit, vt dictum est: tum quod solus etiam ex omnibus animantibus, æquinoctio duodecies in die per singulas horas latrat (νερζει, clamatis;) Idem. Quodam tempore Trismegistus cura esset in Aegypto, sacrum quoddam animal Setapi dedicatum, quod in toto die duodecies vrinam fecisset, pari semper interposito tempore, per duodecim horas diem dimensum esse coniecit, & exinde hic horarum numerus custoditur, Victorinus in Rhetoricos Ciceronis Libidinosi cynocephali, vt hirci ad res veriereas ardenter: hos enim cum mulieribus venero complexu iungi ferunt: illos libidinis furore in virginis infanire, & vim inferre, Aelianus. Violenzi ad saltum, feri morsu, Solinus. Cynocephali pictura Aegyptijs natationem quoque significat: quoniam cetera animalia natatione via, sordibus inquinantur, (nimirum per terram se volutando aquanti egressa:) solus autem cynocephalus nando peruenit quo libuerit, nec vllis sordibus confundatur, Orus. Eodem picto terrarum orbem intelligunt, quoniam septuaginta duas inquiunt iam olim habitat orbis regiones (climata) fuisse. Ceterum cynocephali si diligenter in sacris nutrientur & curentur, non sicut cetera animalia vno die emoriuntur, sic & ipsos emoriuntur: sed eorum partem aliquam singulis diebus emorientem ac tabescerentem à sacerdotibus humari, reliquo interim corpore in sua natura persistente, idque per septuaginta duos dies, quibus demum expletis prorsus intereat, Idem.

D.

Efferatior (quā simijs) cynocephalis natura est, Plinius & Albertus. Feri sunt morsu, nunquam ita manueti ut non sint magis rabidi, Solinus. Et si facie canes referant, mores tamen sunt valde graues & duri, & quod feroce sunt & mortdaces, Albertus. Cynoceph. animal omnino ferum est atque indomitum, ratione carens, Diodorus Siculus. Supra quā cetera animalia iracundus est, & ad indignationem proclivis: quare Aegyptij, cynocephalo picto iram designant, Orus. Aemuli sunt humani gestus, & si infanti admoueris, vbera ei mulgenda præbent, Volaterranus ex Aeliano: Sed Gillius aliter transtulit, hoc modo: Si eorum catulos etiam nunc perparulos ad mulieris vbera admoueas, tanquam pueruli lac exsugunt. Alunt ouillum & caprinum pecus atque lac bibunt, Aelianus. Veste indui mirificè gaudent, Idem. Et rursus, Ferarum pellibus induuntur, & iustitia retinentes, laddunt neminem: cumquā Indici sermonis intelligentes sint, tamen nihil loquuntur, sed vultant. Ad humanum accedunt ingenium, non minus quā elephantes, Strabo libro 15. Cynocephali pictura Aegyptijs literas denotat. Est enim apud Aegyptios genus quoddam (ενυγγειον) cynocephalorum qui literas norunt. Quapropter vbi primum in sacram adem ductus fuerit cynocephalus, tabellam ei sacerdos apponit & stilem (αγονιον) ac atramentum: nimirum vt periculum faciat sine ex eo cynocephalorum generi qui literarum gnari sunt: pingit itaque in ea tabella literas. Prætereita hoc animal Mercurio dicatum est, qui literarum omnium particeps est, Orus. Bene sanè animalia discere ita percepi: Regnantiibus Ptolomæis cynocephalos Aegyptij literas legere, & saltare, (talia ferè etiam de simijs scripsi ex Galeno in Simia D.) & ad tibiam canere, & pulsare citharam docebant. Tum vero viuisquispiam cynocephalorum mercedem horum nomine sic scire tanquam periti pecuniarum coactores exigebat, & id quod dabatur in marsypium, (in phaciolion quod capitū gestamen est, Cælius h[ic] eadem transferens 25.2?) quod ferebat appensum, congregabat, Aelianus. Aegyptij pro Luna cynocephalum pingunt: propterea quod animal hoc consensum quendam quo ad Lunæ cum Sole cotitum afficitur habet. Vbi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congrederens expers lumen permanet, tum mas quidem cynocephalus nec quoquam intuetur, nec vescitur: sed demissio in terram vultu, Lunæ tanquam raptæ vicē dolere & indignè ferre videtur. Fœmina vero præterquam quod nusquam oculos contorquet, eadēq; cū mare pacitur, insuper & è genitali vase sanguinem mitit. Ideoq; ad h[ic] vñq; tempora in sacrī

in sacris cynocephali nutriuntur, vt ex ipsis coniunctionis Solis & Luna tempus cognosci possit, Orus. Et paulo post, Lunam autem orientem indicare volentes, cynocephalum pingunt stantem, manusque in celum tollentem, ac regium insigne capite gestantem. Hanc autem figuram usurpant, quod hoc habitu videatur cynocephalus deo congratulari, quod ambo (Sol & Luna) luminis participes sint.

C.

Nomades ex Aethiopum numero, cynocephalorum lacte viuunt, Plinius & Solinus. Gens Menisminorum, animalium quae cynocephalus vocamus lacte viuit, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquam sobolis caufa, Plinius.

H.

Κέβλος, κυνοκέφαλος, κῆπος, (lego κῆπος,) Hesych. Varin.

Cynocephalus adiectuum, canino capite praeditus. Cleon apud Aristophanem in Equitibus cynocephalus cognominatur, hoc est, proterius, impudens, rapax, ιτιμὸς, ἀναθῆναι, ἀναίρεσθαι, ἀπωνήσεις: quod animal (canis scilicet potius quam cynocephalus) etiam tale sit, Scholia & Varinus Cynocephali cognomentum, quod quum alijs tum vero Pericli adhæsisse legimus, non ferè aliud quam impudentiam & rapacitatem signat, Cælius: Sed Pericles schænocephalus potius quam cynocephalus dictus est, &c. vide supra in Cane a.

Icon. Aegyptij cynocephalum pingunt ad diuersas res significandas, vt passim supra tertio & quarto capitib[us] exposui.

Cynocephali genitura aut capilli Magis. anethum, vt inter Dioscoridis nomenclaturas legimus.

Cynocephali sunt qui in Mappa mundi canini homines vocantur, Albertus. Pygmæorum & latrantium (υλακτεῖσιν, hos alij cynocephalus vocant) gentes in Aethiopia pariter & India reperiuntur, Philostratus. Regio quam Aratores in Libya occidentem versus habitant, montana valde ac nemorosa est: itaque reperiuntur in ea tum alia feræ, tum cynocephali, id est capita canina habentes, tum acephali, id est non habentes capita, sed in pectoribus oculos, vt ab Afris memoratur, nec non viri foeminaque agrestes, Herodotus libro 4. quasi vero cynocephali etiam homines quidam sint, nec potius simiarum genus, quod quoniā erigi facile potest, erectum etiam, vt hodie in tabulis Geographorum, sic olim etiam pictores pinxit esse verisimile est, atque inde in vultus imperitum, tanquam tales quidam homines viuerent, opinionem fluxisse: In qua & Aelianus fuisse videtur: nam cum cynocephalus simias alibi descripsisset, rursus de cynoprospis hominibus, id est canina facie praeditis, sic scribit: Post vastam Aegypti solitudinem, quam omnem septem diebus transiri ferunt, secundum viam quæ ad Aethiopiam pertinet, Cynoprospis homines habitantes, ex venatu dorcadum & bubalorum viuunt: nigro aspectu, capite & dentibus caninis praediti sunt, quæ eorum similitudo cum canibus efficit, vt hic ipsorum mentionem interposuerim. Vocis quidem expertes sunt, sed strident acutæ: infra barbam mentum possident, sic promissum, vt serpentum simile id esse videatur: (circa labra more draconis pubescentes, Volaterranus:) eorum manus robustis vnguis, & acutis armantur, similiterque toto pectore, vt capite ipso hirsuti habentur, atque etiam pedum celeritate & valent: & capti difficultia non ignorant loca ea esse ubi aquæ existant, / petiti ad aquas configuiunt, propterea venatu difficiles, Volaterranus:) Hæc Aelianus. Philos non cynoprospis sed cynocephalos homines vocat, scribens de eis tum horum quædam, ex Aeliano iam recitata: tum alia quæ supra de cynocephalis simijs scripsimus: unde apparet non aliud animal cynopalum simiam, aliud cynocephalum seu cynoprospum hominem eum existimasse, sed unum omnino, quæ nostra etiam sententia est. Noui quoddam (inquit) canina specie hominum genus, quod non loquitur, sed ululat, (ωψέται,) quois cane velocius, feras venatur, & carnibus viuit, quas dissecare (vnguis) & ad Solem torrere solet, Pellibus vero detractis vestitur. Hominum nulli nocet, Indorum linguam intelligit, & boues lactis causa mansuetè pascit. In multis (India) monitibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus velari, pro voce latratum adere, vnguis armatum venatu & aucupio vesci. Horum supra CXX.M. fuisse prodente se, Ctesias scribit, Plinius 7.2. Et paulo post, Choromandarum gentem vocat Tauron sylvestrem, sine voce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Pluta de cynocephalibus hominibus vide in Cane a. inter propria locorum & pop.

N O S T R A ætate (inquit author libri de nat. rerum) allata est regi Franciæ bestia, ad magnitudinem canis. Caput quidem non multum distabat à capite canis: cætera corporis membra, vt homo prorsus habebat. Crura quidem non multum distabat à capite canis: cætera corporis membra, vt homo prorsus habebat. Crura quidem nuda, vt homo, manusque & brachia, collum album ac nudum habebat. Carnibus coctis vescebatur, Ita decenter & modestè manibus capiebat cibum, & ori suo inferebat, vt nullus dubitaret quin humanum modum in talibus haberet. Erectum vt homo stabat, sedebat vt homo. Puellis & foeminiis libertissimè iungebatur. Et in sexu viri & foeminae discretionem habebat. Genitale membrum ultra quam corporis quantitas exigebat habebat magnum. Furijs agitatum hoc animal crudelissime mouebatur, & in homines seuebat. Cæterum cum placatum esset instar hominis mitissime & decentissime se gerebat, & mulcebatur alloquijs, & colludentibus applaudebat, Hæc illa.

Cynocephalorum aquatio, locus in extrema Arabia Austrum versus, Strabo.

Cynocephali cur in sacris (in templis) nutritantur, leges in D. Hermopolitani cynocephalum colunt, Strabo. Cynocephalum Mercurio sacrum esse, dixi in D. item Serapidi, in C. Tertullianus & diuus Augustinus, videntur cynocephalum pro Anubi deo ponere, quod scilicet capite sit canino: non enim pro cynocephalo fero animali & indomito, ab ipsis desumitur, Gyraldus.

Figura hæc quam damus Simiæ cuiusdam est ad viuum expressæ, quam Theodorus Beza ad nos misit, qui viuam sibi talem Luteræ visam ait, Tartarinum vulgo dictam Ego (inquit) ex Cynocephalorum genere esse arbitror, quod vel ex pudendo natura circunciso (nam Cynocephalum circuncisum gigni author est Orus) animaduerti potest. Magnitudo est vt canis leporarij. Bipes plerunque obambulat, & vocem penè articulatam habet. Videtur & hoc conuenire, quod legimus Cynocephalos Simijs maiores esse, minus erectos: rostro longiore, ferè canino. Caudas quidem alia etiam Simiarum genera habent. Simiæ quoddam genus (inquit Bellonius)

nus) Galli Tartaretum vel Tartarinum, & in alijs locis Magot nominant: videtur autem eadem esse quæ alijs populi Maimon appellatur, & Aristotelis Simia porcaria. Sunt tamen qui Tartaretum Simiam ab illa quæ Magot vel Maimon dicitur, diuersam esse defendant. Cynocephalum unum barbatum vidimus (inquit Scaliger) foedum aspectu, nigrum, maleficum, moribus infamem. Magot genus illud maximum Galli vocant. In aula Regis v-nus fuit, qui diu bipes deambulabat, amictus sagulo militari, ensicilo accinctus. In sella iussus, continuit se se pernox, aut perdius publico spectaculo: ita ut non decessit, qui homuncionem putarent verum. Quærendum an Cephus, de quo mox in Cercopitheco dicemus, cum Cynocephalis potius quam Cercopithecis censeri debeat. Cynocephalus fœmina vterum perpetuo extra corpus gerit, ut scripsimus suprà in Simiuulpa: nescio an mas quoque suum genitale, ita semper, ut hinc pingitur, exerat. Cynocephali vocis expertes strident acutum. Descendit autem eis barba sub mento (χειρὶ τὸν θύλακον φένειν) ut Draconibus hac in parte conferri possint. Edunt autem tum alias animantes, tum homines, prout contigerit, Græcus quidam innominatus. Agatharchides eos ex Troglodytica vel Aethiopia mitti scribit: corpore hominem deformem, facie Canem referre: vocem edere mygmi instar, (μυγμῷ καὶ δημητρίᾳ). Grammatici μυγμῷ interpretantur susprium aut Muris sonum. Euflatius à verbo μυζεῖν deriuat, id autem mī: literam sonare interpretatur, vel clavis labii per nares sonum quempiam edere:) ferum omnino animal & quod mansueri nequeat: vultum à supercilijs & oculis præsertim austrum ostendens.

DE SATYR O.

A.

SEMEAD MODVM cynocephali simiæ occasionem fabulæ dederunt, ut homines quidam tales putarentur: sic satyri rarius etiam & maioris admirationis simiarum genus, dæmones quidam crediti sunt (ab aliquibus etiam homines, ut dicam in B. quibus poëtae & simiæ eorum pictores, plastæque caprinos pedes & cornua affinxerunt, ut admirationem ac superstitionem augerent: nam in satyris simijs nihil tale spectatur. Quanquam fieri potest, ut dæmones tali quadam specie hominum 40 conspectui aliquando se ingessent, ut onocentauri quoque & ὄροντες, alijsque diuersis figuris. Potest hoc etiam fieri ut dæmones non a simijs satyris, sed simiæ ipsæ quod expressam dæmonum figuram aliquo modo refferent à dæmonibus denominata sint. Sunt fanè nonnulla tum satyris simijs, tum dæmonibus satyris communia, forma similis humanæ, corpus erectum, pilis hirtum, versari in locis desertis, & libido in mulieres, qua alia etiam simiæ capiuntur, sed satyri præcipue: vnde ἀρχὴ τὸν οὐρανὸν, (ac si Satyrus diceretur: ut ab ἀληφ., ἀληφ.) hoc est à membro virili (ut veteres Græci appellarunt) dictos aliqui coniiciunt. Certum est dæmones præstigiosam suam libidinem, aut libidinis potius imaginationem in homines aliquando exercere, vnde faunorum genus incubi & succubi dicti. Sed fortè ab Hebraicis potius satyri nomen descenderit: nam in vetere Testamento γρῦψ, fair, legimus, ut Esaiæ 34, & multitudinis numero feirim, Esaiæ 13. Hebrai monstra quædam deserti interpretantur, nostri pilosos aut faunos pilosos. Nominantur autem simul etiam ijm & zym, & ipsæ bestiæ sylvestres, aut dæmones quidam potius: siue reuera illi in solitudine degant, siue quod mentes humanæ per solitudines accidente quodam horrore ipsæ sibi talia finixerint, ut melancholici & soñiantes terrificis sèpè spectris ludificantur. Seir Hebraica vox, hirsutum etiam seu pilosum adiective significat: & hircum, cum additur issim, id est caprarum. Leuitici 17. Chaldæus pro leirim reddit schedin, id est malos dæmones. Arabs, leseithath, id est satanis. Persæ, deuan. Persicæ voti finitima est Illyrica, Δλασσα. Sic enim legimus apud Hes. & Varinum: Δλασσα, οι ουραποι οὐρανοῖς, item, Δλασσα, οὐρανοῖς θεοῖς, μάζαι. Est & Germanica vox non remota, teufel, quasi Δλασσα, hoc est dæmones. Σανδαλει, σωσσοι. Americas Silenosita vocari ait à Macedonibus. Sed de satyris dæmonibus plura dicam in H.

B.

Satyri de hominibus nihil aliud præferunt quam figuram, Solinus cap. 34. de intimis gentibus Libyæ agens. Satyrus præter effigiem nihil humani, Mela. Satyri habitant Satyridas dictas Oceanii insulas, quibus iuxta coxas enascuntur caudæ, non multò minores equinis, vta it Euphemus Car, qui se in Italiam nauigantem vi tempestatum in Oceanum raptum scribit, &c. Pauianas, (reliqua lege infra in H.) Videtur autem, ut & Solinus supra, non de satyris tanquam simijs, nec tanquam dæmonibus, sed hominibus loqui. Esse autem tales quosdam homines credere, puerorum & anicularum est. Sic etiam Plinius 7.2. de monstrosis hominibus loquens: Sunt & Satyri subsolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur regio) perniciissimum animal, tuin quadrupedes, tum recte currentes humana effigie, propter velocitatem nisi senes aut ægri non capiuntur. Prouincia Comari habet simias hominis effigiem exprimentes, Paulus Venetus. Sunt & quas vocant satyros (inter simias) facie admodum grata, gesticulatis motibus inquietæ, Solinus. Cepus faciem habet satyro similem, cætera inter canem atque

atque ursus: in Aethiopia nascitur, Strabo lib. 17. Simiarum genus in Praesijs Indis esse ferunt, barba satyrorum instar, & cauda leonis insignes, &c. Aelianus. Præstat simiarum homini quā simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere institues: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligo: aut si nulla omnino simia reperiatur, cynocephalum, vel satyrum, vel lynxem. Galenus in anatom. admin. Plinius, ut iam recitabo, satyrorum manus appellat.

C.

Condit in thesauros maxillarum cibum sphingiorum & satyrorum genus: mox inde sensim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum soleenne est, his in dies vel horas, Plinius. Satyri inter simias gestulatis motibus inquieti sunt, Solinus.

D.

Efferatior (quā simijs) cynocephalis natura, sicut mitissima satyris & sphingibus, Plinius. Sua sponte prudenter, non aliena institutione apud Indos valent, elephas, pīttacus, sphinges, & nuncupati satyri, Aelianus.

H.

Σάτυρος μορφαι ἀπειπεῖς, Hes. Var. Qui cum Dionysio per tripudia & festos lusus pleraque terrarum obière, nunc satyros nuncupant, quandoque & tityros, puto de cantuum lasciuia, quæ *τερπητικαὶ* dicunt, quibus id genus duci magna parte animaduertitur. Satyros autem *στόχοτηγένεα*, (quidam vertit, ab oris rectu: *στρηγώς*, οὗ γελῶν, καὶ οὐχίων, Varinus:) vocitatos opinantur. Nam Sillani (lego, Sileni) appellantur *ἐν τῷ στολαῖνεν*. Sillon autem morsum cum lusu vocant ingratu infestuoque, Cælius ex tertio Variorum Aeliani: sed ipse authorem non citat. Scribit Nicandri interpretes, quos ipsi satyros dicimus, ab antiquis Silenos nuncupari consueisse, Cælius. *Τίτυρος, στόχοτηγένεα, στόχοι*, Hes. & Varin. *Τίτυρος, μόνοντηγένεα, οὐλαδούσιον*, Eudem. Ministri & asseclæ Dionysij putabantur, Sileni, Satyri, Bacchæ, Nymphæ, Tityri, &c. Strabo lib. 10. Itaque pingitur aliquid Bacchus in curru pampineo, &c. quem propter Silenus astat asello vectus, & Bacchæ & Satyri thyrsos ac ferulas vibrantes, Gyraldus. Satyri etiam Tragi, id est hirci vocabantur, inde quod aures haberent hircinas, Hesych. Varin. Terrestres dij fuere, Satyri, Satyrisci, (Paniscum & Satyriscum, Pâna & Satyrum paruos, Cicero primo Diuin. nominat) Syluani, Sileni, Ephialtae, & Hyphialtae, hoc est Incubi & Succubi: publica hos persuasio, vt Macrobius ait, opinatur quiescentes inuadere, & pondere suo pressos ac sentientes grauare. Medici vero morbum esse aiunt, qui quiescentes inuadit & premit. (*Ἐφάλαδην inuadere & insilire est.*) Themifon pnigaliōna & pnigmona à suffocando vocat. De hoc morbo plura leges apud Cælium Aurelianum, qui latine in cubone vocari ait: & apud Scribonium, Gyraldus. Nostrî hunc morbum vocant *schrettele*, quo in somnis affecti vehementer quidem & supra quā dici possit, angū & comprimi sibi videntur, clamare vero & opem implorare non posse. Ferè autem accedit cum redundans caput infestat euaporatio, ex voracitate & cruditate: & ijs səpius quibus comitialis morbus adest, aut ad futurus est: itaque naturales causas hoc malum habet, & quibuslibet hominibus incubus iste accedit. (Saxones *alp* vocant: & belemnites lapidem, compposito ex ephialte & lagitta vocabulo, *alpesschit* vel *albēschit*, potumque contra eiusmodi noctis ludibriæ & suppressiones valere dicunt, vt Ge. Agricola prodidit.) Alij vero incubi sunt mulieribus, succubi viris, non morbi, sed dæmones, qui vel corpus aliquod sibi assumplerunt, vel miserorum mentes inanibus spēctris ludificantur. Hoc non patiuntur, nisi homines planè impij, qui Deo opt. max. reliquo spretoque, dæmonibus se addicunt & deuouent. Satyri dicti sunt, vt Macrobius docet, veluti Sathuni, (sathuri vel satyri, vt in A. scripsi) quodd sint in libidinem proni, *πολὺ τὸ μῆτρα*, quod mētrum virile declarat. Hos petulcos (inquit Gyraldus) in libidinem fuisse, etiam D. Hieronymus in Pauli Thebæi vita testatur, & Eusebius in *præpar*. Euang, eos omnem venereum virtutem ostendere ait. Satyros ait Phurinus symbolum esse *κατατελεῖν*, id est mentis excessus: distos vero *στόχοτηγένεα*, id est quod ora aperiant: hos & *Σκιρτούς*, Scirtos, *στόχοτηγένεα*, hoc est à saliendo nominavit. Idem & *οὐλαδαῖς*, *στόχοτηγένεα*, (oulaðas forte, *στόχοτηγένεα*: et si neutrum in Lexicis inuenio: in quibus *οὐλαδαῖς ταῦτα θεῖ* legitur: vide supra in A.) quod est furere & fœnire, appellauit: vnde & fœnus apud nos deduci potest, Hec Gyraldus. *Δικαστιθαῖοι οὐτιγοι*, Hesychius. Kigov, *οὐτιγοι*, οὐτιγοι εἰν ταῖς θεῖς, οὐτιγοι εἰν ταῖς θεῖς & οὐτιγοι &c. Hes. & Varinus.

Recentiores Græcorum medici genitalis *παλαὺν* intelligunt satyriasm (*στρηγώντων, οὐτιγοτων*) quod malum, Galeno in Diffinitionibus tradente, obtingit, mutone a recto intento que, nec non particulis adiacentibus, cum feminis quandoque voluptaria profusione, quandoque vero & mentis conaſtatione ac distentione neruorum, Cælius. Et alibi, Satyriasis à Paulo esse traditur *εἰδοτηταῖς*, id est pudendorum subsultatio, quæ varorum spermaticorum consequatur inflammationem. Id verò nis edetur malum, in vasorum eorundem mox precipitatur *ταξιῶν*, (resolutionem.) Esse vero affectionem raram quæ & mulieribus contingat. Et rursus 30. Veretri inflationem nomine cuiusdam dæmonis sponsorum depicti nuncupauerunt, id est satyriasis, vt interpretantur nonnulli: satyriasmum & priapismum enuntiat Galenus. Satyriasmos tubercula intelligit Hippocrates prælonga, cuius visuntur modi sub ipsis satyrorum aures: ea & thères vocantur aut phères, (*Θήρες, Φήρες*, vel Atticè *Φηραία*). One pro *Θήρες* Aeolicum est:) vti commeminit Galenus (in Glossis,) Cælius. *Στρηγώντων*, oblonge prominentia adenum; id est glandularum circa (*πέλε*, alibi *τόνος*) aures: vel membra genitalis intentiones, Ibidem. Satyria morbus est, in quo præ abundantia fluxionis aut flatus crudi in partes faciei decumbentis, facies animalis diuersi & satyri appetet, Aristoteles de generat. 4.3. Elephatiasis à quibusdam satyriasis dicitur, propterea quod malæ faciei sic affectis cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas satyrorum: quin & alacritas vehemens ad coitum ipsis adest, quemadmodum & de satyriasis fertur, Aëtius 13.120. Elephantem morbum, cum incipit, satyriasis non vocant: quoniam satyris similes sunt vultu: aliqui vero quæ in temporibus sunt ossæ eminentiae, sic vocant: in alijs partibus quoque ossium sunt eminentiae, easque vocant aliqui exostoses: vt naturales quoque pudendorum distentiones non desinentes satyriasmum aliqui vocant, aliqui vero priapismum, Galenus de tumoribus præter naturam, cap. 15. A Satyris (inquit Gyraldus) poematis genus varium & maledicuum, & petulans denominatum est, archæ comœdia charactere compositum. Olim hæc ex varijs poematibus constabat: quo genere apud Latinos scriperunt, Pacuvius, Ennius, & Varro Menippæas.

nippeas. Nonnunquam interposita soluta oratione, ut sunt fragmenta quæ extant Petronij Arbitri. Lucilius vero versu hexametro aliud genus induxit, & eum secuti Horatius, Persius & Iuuenalis. Dicta est autem (ut quidam putant) satyra non à Satyris, sed à satyra lance, quæ referta varijs multisque primitijs, deis inferebatur: cuius lanius Vergilius meminicit: siue dicta à quodam genere sarciminis, vt ait Varro & Diomedes: alij à lege Satyra, (vide plura in promptuario, in voce Satyra) cuius legis Lucilius meminit. Per satyram ædilem factum qui legibus soluat. Plura Diomedes & Festus grammatici, & demum (in prouerbio) Per satyram Erasmus, & ipse in sexto de poëtarum historia dialogo tradidi, Hæc Gyraldus. Scena satyrica ornatur arboribus, speluncis, montibus, rebus agrestibus alijs, in topiarij operis speciem, Cælius: nimurum quod in talibus locis versari Satyri singantur. Σατυρία, genus edulij ex herba, Quidam in Lexico Græcolat. Σατυρικός χορός, Satyricus chorus: Ibidem: & οπωλέειν, arrigere: οπωλέαν, prurire ad Venerem. A satyra poëmatum fit satyricus: & satyricæ, id est acriter, cum i conuicio. Σατυρος, οπωλτης, οχοδοτης, Hesychius. Σατυρον, κατωφεγη. Idem.

Satyron (herba) concitatrixem vim habet. Duo eius genera. Vna longioribus folijs quam oleæ, &c. radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ac residente. Altera satyron orchis cognominatur, & feminina esse creditur. Et aliud genus satyrij erythraicon appellant, &c. Plinius. Et mbx, In totū quidē Græci cum concitationem hanc volunt significare satyron appellant, sic & cratægin cognominantes, & thelygonon quarum semen testium simile est. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradidit Theophrastus, author alioqui grauis, leptuageno coitu durare libidinem contactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciemque non posuit, Hæc Plinius. Herbam illam Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminit, satyron Indam appellauerim. Habent hodieque Syri herbam simili effectu, bucheidenque nominant & Indicam satyron, fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem: radice candida & dura, commendatiore quod crassior & rugosior, & albior, podagris vtili. Sed & aristolochia genus vnum, quod polyrrhizon cognominant, satyron ex facto vocari censeo, Hermolaus. Testiculos sacerdotis Galli satyron vel cynosorchin hodie vocant: Itali vero chelidonium minus. Satureja etiam herbæ vsus marcescentes coitus stimulat: quare à Satyris nomen eam traxisse co[miniscuntur] (grammatici,) Ruellius.

Dé Satherio & Satyrio amphibibjs animalibus dixi supra in Lutra. L. Florus in Valerij Coruini historia coruum satyram auem dixit: siue à peculiari libidine, quoniam ore coire & parere vulgo olim credebatur: siue à Satura palude Pontina: nam in agro Pontino rem gestam Florus & alij scribunt: obiectantur autem aquis cornix ac coruus, Cælius. L. Cornelius Sylla à Dyrrachio Brundusium cum classe trajecte parabat. Proxima est Apollonia, iuxta quam est Nymphæum sacer locus, è virenti colle ac pratis ignis fontes effundens assidue per sparsos riuelos defluentes. Hoc in loco memorie proditum est, somno pressum Satyrum fuisse captum, qualem poëta ac pictores (plastæ) effingunt. Is perductus ad Syllam complures per interpretes quisham esset interrogatus, nihil quod posset intelligi vix vociferatus est: at vocem asperam equi præsertim hinniti & hirci balatu permistam ædens, cum Syllam obstupecisisset, datis comitibus dimissus est, (atqui ἀποστοληπεθηθεὶς verbum, deprecari malum omen, & prodigium à se depellere & expiare potius significat: vnde dij διπημπαπάοι dicti, qui & διπημπαπάοι. Vide Budæum in Comment.) Plutarchus in vita Syllæ. Apollonius & socij (inquit Philostratus lib. 6.) cum in vico quodam Aethiopiaz ultra cataractas Nili cœnantes quiescerent, ecce subitus clamor in vico auditus est, mulierum fœsi inuicem cohortantium, quarum alia capere, alia perlequi clamitabant, viros quoque ad eiusdem operis communicationem cohortantes: illi verò fuisse, aut faxis, & quicquid in mantis venisset arreptis, exclamabant se iniuria erga vxores affici. Venerat autem in vicum illum decimo iam mense ante Satyri spectaculum furens erga mulieres, iamque duas interfecisse ferebatur, quas amare maximè visus fuerat. Hæc audientes Apollonij comites perterrebantur: Et Nilus, (vnum è comitibus,) Certe per Iouem, inquit, neque nos nudi hunc iam diutius insultantem auertere potuimus vñquam, quod minus more suo lasciuiret. Est tamen, inquit Apollonius, aduersus insultatores huiusmodi remedium aliquod, quo vsum fuisse Midam perhibent. Ipse enim Midas Satyrorum genus participauit, quod ipsius aures manifestant. Satyrus igitur quidam propter affinitatem ipsum illudebat, in Midæ aures caluminias iactans, nec voce solum, verum etiam tibijs in ipsum carmina decantabat. Ille verò cum ex matre (vt opinor) audisset, Satyros vino demulceri, adèc vt cum epoto vino dormitauerint, mutato ingenio modesti ac temperantes euadant: (vel, modestiores fiant & quibus infesti erant reconcilientur: nam Λαζαρίδης verbum ambiguum est:) fontem qui prope regiam erat vino commisicuit, deinde Satyrum ad fontem immisit, ille autem bibit & superatus est. Et ne hoc falsum esse putetis quæ ramus à vici huius præfecto num aliquid loci huius habitatores habeant, & illud Satyro præbeamus: sic enim non amplius molestiam afferet. Cū ita fieri cunctis placuisse, amphoras quatuor Aegyptias vino plenas in magnum vas (λαύσι, lacum qui torculari subiicitur) imposuere, vbi cius vici pecora bibere consueuerant. Hoc peracto Apollonius Satyrum inuocauit, occulè etiam aliqua minatus. Ille autem quasi adhuc vinum non vidisset, eius tamen odore penè ac si bibisset corruptus accessit. Postquam verò bibit, Libemus inquit Satyro Apollonius: iam enim dormit. Ea cum dixisset, omnes vici habitatores ad Nymphaeum antra deduxit, quæ iugeris spatio à vico distabant: ibique dormientem illum ostendens, Verberibus, inquit, & maledicis parcite, neque illum villatenus laceſſite: iam enim molestiam vobis aſſerre desinat. Cæterum esse Satyros, eosque ad amandum proclives negandum non est. Ego enim in Lemino quondam audiui qualem meum, qui ad matrem suam venire solitus Satyrum quendam narrabat: eiusque talem designabat habitum: nebride humeros amiciri dicebat, cuius anteriores pedes collum circumplectentes in pectore necabantur, Hæc Philostratus.

D. Hieronymus in Pauli Eremitæ vita, cum Hippocentauram Antoniō appartenuisse scripsisset, qualem potè esse perhibent, mox addit: Nec mora, inter saxosam conuallem haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes definebat. Infraactusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei & loricae spei, vt bonus præliator arripiuit. Nihilominus memoratum animal palmarum fructus, eidem ad viaticum quasi pacis obſides afferebat. Quo cognito gradum pressit Antonius, & quisham esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & vnius ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos Satyrosque & Incubos vocans colit. Legatione fungor gregis mei: Precamur, vt pro nobis communem Deum deprecemus, quem pro salute mundi vniuersi cognovimus. Et paulo post, Necdum verba compleuerat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulam moueat, sub rege Constantino, vniuerso mundo teste defenditur. Nam Alexandriam istusmodi

est simiū hominū viuus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & postea cadaser exanimè, ne calore estatis dissiparetur, sale infuso Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est. Hęc si vera sunt, (inquit Floridus Sabinus Succis. lect. 2.6.) haud vera usque quaque fuerit Lucretij ratio, qui libro quinto de rerum nat. assertit, neque Centauros, neque alia animalia duplice natura, & corpore bino ex alienigenis membris compacto, cōsistere posse. Pausanias in Atticis picturas & statuas quæ Athenis in arce spectantur, describens, Lapis (inquit) eo in loco est, non magnus, sed tantus, quantus homo parua statuā sedens: in quo, cum Bacchus Atticanum ingredetur, Silenus quicuisse aiunt. Satyros enim qui etatis sunt adultioris, Silenos appellant. Cæterum de Satyris quinam sint, cum plura quam alij scire laborarem, cum multis ea de resum colloquutus. Dixit autem Euphemus Car, se quum in Italiam nauigaret, cursu esse excussum vi ventorum, & ad mare extinum, quod nauigari non item soleat, perlatum. Insulas autem ibi multas esse ac desertas, & à viris agrestibus in colo. Ad alias vero aiebat nautas deflētare recusasse, quod antea quoque eò appulsi, incolarum inhumanitatem essent experti. Tépestatis denique violentia eò peruenisse. Insulas eas à nautis vocari dicebat Satyrias. Incolas inesse rubicundos, & caudas in imo dorso habere, equinis non multò minores. Hos, vbi senserunt, ad nauigium accurrissi, nullamque vocem edidisse, sed mulieribus nauti vna adiectis manus iniecisse. Nautas vero timore correptos, barbaram mulierem in insulam tandem proiecisse. Eam Satyros non solum qua parte consuetudo permittat, verum etiam toto corpore libidinosè violasse, referebat, Hac Pausanias. Idem Eliacorum secundo, Silenos mortales esse ex sepulchris coniici posse scribit: fuisse enim in Hebreorum etiam regione Sileni monumentum. Philippus archidux Austræ dicitur anno 154 duos Satyros viuos secum Genuam aduexisse, vnum puerili ætate, alterum virili.

Hæc loca capripedes Satyros Nymphasque tenere, Lucretius lib. 4. Satyros nonnulli vocant Aegipanas, Grapaldus. Similes quidem videntur, utriusque caprinis cruribus, hirti, cornuti: sed Plinius distinguit. Plura lege in Capra h. vnde quædam hic repetemus. Aegipani populi ad ripas Nili habitant, Plinius 6.30. Et in fine eiusdem capit. Iuxta Hesperios Aethiopes (inquit) quidam modicos colles amœna opacitate vestitos Aegipanum. Satyramque produnt. Item 5.1. Atlantem noctibus micare crebris ignibus, Aegipanum Satyrorumque lascivis impleri tibiarum ac fistulæ cantu, cymatarumque & cymbalorum sonitu strepere. Et rursus cap. 8. inter Aethiopie populos numerat Aegipanas semiferos, & Satyros. Satyris, inquit, præter figuram nihil moris humani esse traditur: Aegipanis, qualis vulgo fingitur forma. Pomponius Meia ultra Atlantem Mauritaniæ montem scribit noctu persæpe visa lumina, & crepitus cymbalarum ac fistularum cantus auditos: nec die repertum quenquam, idcirco pro constanti habitum hos Faunos esse ac Satyros. Vide Melam libro 3. in descriptione Aethiopie. In Parnasso alternis annis Bacchanalia, id est Trieterica agebantur, vbi Satyrorum frequens cernebatur cœtus, & frequentius voces exaudiabantur, & cymbalarum crepitus, id quod & Macrobius post Pausaniam annotauit, Gyraldus. Cordax saltatio fuit Comica: Arrianus in Commentario Indico Satyricam putat, & à Libero patre in India institutam. Sic innis ab alijs, vt scribit Athenæus, Satyrica intelligitur saltatio, vnde & Satyri sic innisq; nuncupati, Cælius 5.4. vbi plura etiam de huius vocabuli etymo. Saltantes Satyros imitabitur Alpheusibæus. Vergilius in Bucolicis. Σατυροὶ καὶ χερσάντη, Suidas. Αγέωχοι παραπλεύσαι στριπτες, Heliodorus. Plato de legibus libro 7. non probat saltationes illas quæ nec bellum nec honestis pacis studijs conueniunt, ut in quibus saltantes imitanter Nymphas, Panas, Silenos, & Satyros inebriatos, (qualis apud nos saltatio quædam est, der Schleffer tantz, hoc est dormitientium saltatio,) quæ in sacris quibusdam ceremonijs exercebantur. Extat Orphei hymnus in Satyrum. Coluerunt enim veteres huiusmodi monstra pro semideis siue sylvestribus diis: Faunos ac Satyros nemorum deos esse dicentes, Panas agrorum, Syluanos syluarum. Satyriacum signum, Σατυρονεῦ ἄγαλμα, simulachrum Priapi, quod in hortis apud antiquos ponebatur. Est & religio quædam, hortosque & forestantum, contra inuidentium fascinationes dicari videmus: in remedium Satyriaca signa, Plinius libro 19. Antiphilus pinxit nobilissimum Satyrum, cum pelle pantherina, quem Apostolponita appellant, Plinius. Aristidis Thebani pictoris est Satyrus cum scypho coronatus, Idem. Myron fecit Satyrum admirantem tibias. Idem. Et rursus, Myron fecit nobilem Satyrum quem peribœton cognominant. Hunc Satyrum (inquit Hermolaus in Castigationibus) Athenis fuisse tradunt, via quæ Tripodes appellabatur, miratumque in eo se Praxitelem: adeò vt petenti Phrynae, quod ex operibus suis præstantissimum existimat, daturum se quidem repererit (amabat enim) sed iudicare quodnam eiusmodi esset noluerit: sed subornato vernula, qui comedanti apud se trepidi cursu nunciaret, absuntam subito incendio maiorem operum eius partem: attonitum & accurrere parantem exclamasse, salua esse omnia si Satyrus & Cupido superessent: ita confessione iudicij dolo expressa, fœminæ Cupidinem oportanti non Satyrum dedisse, &c. Hæc ille ex Atticis Pausanias. Protagoras Rhodius pinxit Satyrum quem Arapauomenon vocant, tibias tenentem, Plinius. Celebratur & Stratonicus, qui Satyrum in phiala grauatum somno collocauisse verius, quam cælasse dictus est, Idem. Timanthes pinxit Cyclopem dormientem in paruula tabella, atque iuxta Satyros thyrso pollicem eius metientes, Idem.

Satyri cuiusdam adulatoris utriusque Dionysij meminit Timæus, Athenæus. Satyri architecti mentio apud Plinius 36.9. Satyrus Eleus, Lysiana etis fil. ex genere Iamidarum, quinquies in Nemea pugiles vicit, in Pythijs bis, bis insuper in Olympia. statuam cuius fecit Silanion Atheniensis, Pausanias in Eliacis. Gorgippus filius Satyri tyranii Bospori, Polyenus lib. 8. Strateg. Satyrus quidam medicus Galeni præceptor fuit. Satyra nomen scorti Attici, Σατυρα. Athenæo lib. 13. Herodianus scribit Helotas quoque appellari satyros, qui sint apud Tænarum. Erant vero Helotæ publici quædammodo Lacedæmoniorum scriui, &c. Cælius. Satyrorum insulæ, Σατυρων νῆσοι, sunt tres contra Indiam, extra Gangen sitæ, Ptolemaeo 2.7. quas qui habitant caudas habere dicuntur, quales Satyris pinguntur. Pausanias has insulas Satyrias vocat, (Cælius Satyrides transfert,) cuius verba superius hac ipsa in parte retuli. Satyriion, regio prope Tarentum, gentile Satyrinus, Stephanus. Satura seu Satyra palus Pontina est, vigintiquatuor virium olim locus capax. Qua Satura iacet atra palus, gelidusque per imas. Quarit iter valles, atque in mare conditur Vfens, Vergil. 7. Aen. Cælius. Meminit huius paludis etiam Plinius 3.6. Satyrus fluvius in Aquitania, cuius meminit Lucanus lib. 1. Tunc rura Nemetis Qui tenet, & ripas Satyri qua littore curva.

Finiuntos Indiae montes transmittenti, ad intimum latus densissimas conualles videri aiunt, & Corudam locum non inveni, vbi bestiæ satyrorum similitudinem formamq; gerentes, & toto corpore hirsutæ, versantur: atq; equina cauda piæditæ dicuntur. Ex cum non à venatoribus agitatur, in opacis & spissis sylvis solent viuere. Cum autem venantium strepitum sentiunt, & canum latratus exaudiunt, in montium vertices incredibili celeritate recur-

runt: nam per montes iter conficere affuetæ sunt. Contra eos qui se insequuntur pugnant, de summis montibus saxa deuoluentes. Ex ijs nonnullæ, sed ægertime tandem, aut ægrotantes, aut grauidæ comprehenduntur. Illæ quidem propter morbum: hæ vero ob grauiditatem, Aelianus. Sed feras toto corpore hirtas esse, caudis equinis, & propter celeritatem non nisi morbo aut senecta graues capi, alij authores satyris ipsis attribuerunt.

In Sylvis Saxonæ versus Daciam, in deserto murice (nemore) cuiusdam, capta sunt parum ante hæc tempora duo monstra pilosa, scèrè in omnibus habentia figuram hominis: & scèmina quidem mortua fuit morsibus canum & vulneribus venatòrum. Masculus autem captus est domesticus, & didicit ire super pedes erectus: & dicit loqui imperfecte valde & non multa verba, & habuit vocem exilem sicut capreolus, & rationem nullam habuit, de secessu & egestione & alijs talibus verecundabatur, multum autem appetiit coire cum mulieribus: & has publice qualescumque essent tempore libidinis opprimere tentauit, Albertus. Et rursus libro 22. in Catalogo quadrupedum, de Confusa bestia scribens, citatis Solini verbis: quæ apud Solinum non de Confusa (corruptum enim hoc nomen est) sed cepo seu celpho simiarum generis habentur: Hanc, inquit, temporibus nostris vidi-mus in sylvis Sclauiæ (supra legitur Saxonæ, forte pro Sclauoniæ) deprehensam, marem & scèminam, vt in præcedentibus diximus, locum iam recitatum intelligens: & procedente tempore voces quasdam expressit. Est autem hoc animal de genere simiarum. Rursus eodem libro, Pilosus, inquit, animal est compositum ex hominie superiorius, & capra inferius, cornutum in fronte: simiarum generis, sed valde monstruosum: aliquoties erectum incedit & mansuescit. In desertis Aethiopiz habitare ferunt: & aliquando captum & mortuum sale conditum Alexandriam missum, inde Constantinopolim delatum. Ex quibus verbis omnino appet pilosum Alberto & recentioribus, nihil aliud quam satyrum esse.

Satyrorum historiæ subiiciendum duxi monstrum istud, cuius effigiem apposui, quam eximis eruditissimis & humanitatis vir Georgius Fabricius ex Misnia Germaniæ ad nos misit, & simul descriptionem, his verbis: Quadrupes illud captum est in ditione episcopi Salceburgensis, in saltu quem Hanesbergium vocant. Colore fuit giluo in flauum declinante. Feritatis in solitæ: hominum enim aspectum fugit, seque in tenebras, ubi potuit, abdidit. Tandem cum ad cibum capiendum neque cogi neque alluci posset, paucos post dies est extinctum. Pedes posteriores prioribus dissimiles, & multò longiores fuerunt. Reliqua facile ex iconе intelliguntur. Captum est anno salutis tricessimo primo supra mille quingentos.

DE BELLVIS humanæ formæ in Noruegia, quarum historia si vera est, Satyrorum historiæ subiungi potest.

INIS nunc imponendus esset his quæ de regni Scotici descriptione memorauimus, nisi unius rei nouitas properantem remoraretur calamum: quam nuper accepimus referentibus probissimis viris ab Iacobo quarto Scotorum rege ad Galliarum regem oratoribus missis: quorum facile princeps Iacobus Ogilvius gymnasij Aberdonensis gratissimus alumnus. Hi ascenso mari repente exorta procellosa tempestate per transuersum in Noruegiæ pulsi, quum in litus egressi essent, non ita longè in montibus, homines ut apparebat villosos ac quales vulgo pingunt sylvestres appellatos discurrere videntes, portento constitutæ attoniti. Mox ab incolis edocti sunt, belluas eas esse humana effigie mutas, verum homines insigni perseguentes odio. Cæterum per lucem adeò metuentes ut nec in aspectum quidem hominis subire audeant: per noctem autem grassantes, villas gregatim inuadere, nisi eas disserentes canes arceant, ad 70 quorum

quorum latratum statim effugunt. Quod si per noctem canis absit, effractis foribus, ades irruentes, cum tenebrae reuerentiam humani oris occultent, quicquid in ea est occidere ac deuorare. Sunt enim tam immani corporis robore, ut mediocris magnitudinis arbores manibus euellant radicitus: quibus auulis ramis, inter se depugnant. Qua re exterriti legati, factis per noctem ingentibus ignibus, ac vigiliis dispositis, ubi nulla accepta noxa illuxisset, postridie immania linquentes litora, cursum unde disiecti erant lati repetierunt, Hesecor Boethius.

DE ÆGOPITHECO SEV PANE.

SV B equinoctiali ad Orientem & Meridiem est qui dicitur ÆGOPITHECO, simia quædam. Plurima enim sunt simiarum genera, ARCTOPITHECI scilicet, LEONTOPITHECI, & CYNOCEPHALI, & aliae alijs multarum animalium speciebus, simiarum forma permista. Quarum permulta etiam ad nos perlata, hoc manifestè declarant. Ex quibus etiam est is qui dicitur PAN, capite, vultu, & cornibus capram referens, & ab ilibus item deorsum verum caprinis pedibus insistens, ventre autem pectore & manibus mera simia: qualem Indorum Rex Constantio misit. Quod sanè animal ad tempus aliquod, quem ferretur in cauea propter ferocitatem inclusum, vixit. Vbi vero mortuum est, aromatibus condierunt exenteratum, qui ferebant, & insolita forma ostentandæ gratia Constantinopolim seruatum pertulerunt. Videntur autem mihi animal hoc olim vidisse Græci, & insolentia aspectus exterriti deum sibi constituisse: quem solenne hoc illis esset, vt quæ fidem excellerent, ea in Deos referrent. Id quod in SATYRO quoq; ab eis est factum, qui & ipse simia est, facie rubra, ad motum facilis, & caudam habens, Nicephorus Callistus.

DE SPHINXE SIMIARVM GENERIS.

SPHINGAS fusco pilo, mammis in pectore geminis, Aethiopia generat, multaque alia monstro similia, Plin. Inter simias habentur & sphinges, villosæ comis, mammis prominulis ac profundis, dociles ad feritatis obliuionem, Solin. In promontoriò quodam extremæ Arabiae, quod situm est inter Diram & Austrum cornu, leones formicæ dicti reperiuntur, & sphinges & aliae ferae, ut scribit Strab. lib. 16. Efferior (quam simijs) cynocephalis natura, sicut mitissima satyris & sphingibus, Plin. Condit in thesauros maxillarum cibum sphingiorum & satyrorum genus, mox inde sensim ad mandendum manibus expromit: & quod formicæ in annum lohenne est, his in dies vel horas, Idem. Sphinges & apud Troglodytas, Aethiopesque nascuntur, forma haud ei dissimili qua pinguntur, sed paulo pinguiores. Naturam habent mansuetam, pluribus exercitijs disciplinisque aptam, Diodorus Sic. lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis. Sphinges (inquit Albertus) nec ita sunt ferae vt domari non possint: nec ita mansuetæ vt nocentibus non nocent: non laedunt enim illos à quibus non laeduntur. Cæcopicthecum simiam idem à quibusdam sphingem appellari scribit: sed inepte. Sua sponte prudentia valent in India, elephantus, psittacus, sphinges, & nuncupati satyri, Aelian.

Quin & SPHINX ex genere simiarum est: cuius reliquum corpus ut aliarum simiarum hirsutum est, pectus autem ad collum usque glabrum. Mammæ porrò mulieris habet, totumque corpus, qua nudum est, rubra quædam & tenuis milij specie eminentia in orbem circundat, & multum decoris atque gratiæ colori, qui in medio humanus est, conciliat: facies plusculum rotunda & acuta est, & ad muliebrem inclinans formam. Vox itidem prorsus humana, sed non articulata, celeriter cum quædam quasi indignatione & dolore obscurum quiddam vociferanti similis: grauior autem est & molestior, si ea acuatur. Ipsum porrò animal serum admodum est, astutum & malevolum, neque adeo facile domatur. Hoc antiquitus mihi videtur Thebas Bœotia esse appertatum: & quoniam forte in quosdam, qui ad spectaculum eius confluxerant, insiluisse, & vultus eorum vnguis deformasset, non ferentem Oedipum ciuium suorum contumeliam, feram interemisse, & nomen inde illustre retulisse. Ceterum fabula Oedipo fortitudinis laudem adornantes, alas beluae isti affingunt, quod celeriter in obuios inuolare. Eadem illi pectus mulieris & corpus leonis accommodant, illud propter nuditatis commoditatem & muliebris formæ similitudinem, hoc propter ferocitatem, & quod plurimum quatuor insistat pedibus. Sermonem quoq; ei figurae tribuit, quod vox eius humanæ conformis esset: tribuit & enigmata, quod obscura & non intellecta vociferaretur. Neque hoc mirum est, nam & multa alia Græci fabulis fingendis mutare consuerunt, Nicephorus Callistus.

De Sphinx fabulosa.

Simulachra quædam sunt rerum in natura non extantium, ut Tritones, Sphinges, Centauri, Suidas. Hydra peperit Chimaram, Chimara Sphingen ex Ortho, & Nemeum leonem, Hesiodus in Theogon. Sphinx fabulantur filiam Chimaram ac Orthi, qui fuit Geryonis canis, ut in Theogonia cecinit Hesiodus, Cælius. Recentior quidam Grammaticus Sphingis patrem facit, non Orthum, sed Orcum. Tradunt & de his fabulae, Sphinx triiforme monstrum, cuius pars una volucris, altera leonis, virginis tertia, ut quidam citat ex Plinio. Terruit Antoniam volucris, leo, virgo, triiformis Sphinx volucris pennis, pedibus fera, fronte puella, AUFONIUS in griffo Ternarij. Sphinx, monstrum apud Thebas, cuius caput & manus puellæ, corpus canis, atra uis, vox hominis, vngues leonis, cauda draconis, Grammaticus quidam. Ägyptij biformem tantum finixerunt ex virgine & leone corpore composito, Aeliano teste. BIZÆ, Sphinxas, Helych. Varin. Sphinx, animal monstrorum, ἀνθρωπίνοφεν, id est homini simile, ut Græci fabulantur, Varinus. Φίνη δόλια, Sphingen perniciosem. Est autem ea Chimara & Typhonis filia: à qua Phicion etiam (mons) in quo habitabat, denominatur. Lycus in libro de Thebanis à Baicho eam missam scribit. Dicebant autem Bœoti φίνη pro Sphinx, Varinus. Sphingen ferunt corpus canis habuisse, caput & faciem puellæ, alas vero avium, atque hominis vocem: Et in Spincio monte sedentem enigma vnicuique ex ciuibus proposuisse: soluere nescientem interemisse: cum vero id Oedipus soluisset, se se ipsam ex monte deiecisse. Sed veritas sic se habet. Cadmus cum mulicrem Amazonida cui Sphinx erat nomen, secum ha-

beret Thebas peruenit, cumque Diaconem interfecisset, huius ipsius regnum occupauit. Post haec & Draconis sororem, cui Harmonia erat nomen, cepit. Intelligens autem Sphinx quod Cadmus aliam duxisset vxorem, ac sibi persuadens multos ciues se abeuntem secuturos esse, quam plurimas diuitias rapiens, secumque celerem canem ducens quem Cadmus habebat, cum his omnibus in Sphiacium montem nuncupatum peruenit, & exinde Cadmo bellum inferebat: & incursionibus quotidie factis plures homines interimebat. Vocant autem Thebani incursiones ipsas ænigmata. Hoc ciues passim diuulgabant, in hunc modum dicentes: Argua Sphinx nos ænigma quoddam proponens diripit. Quonam autem modo ænigma faciat, inuenire nemo nostrum potest. Publico itaque edito nunciari Cadmus iussit, Sphingem interficiendi cuicunque ditissimum præmium esse propositum. Ad quam cum Oedipus Corinthius accessisset, cum equo veloci, quem secum habebat, vna cum Thebanis quibusdam nocturno tempore montem versus accedens, Sphingem de medio sustulit, Hæc Palæphatus. 10 Oedipus Laij Thebarum regis filius in monte quodam expositus, & à Melæbo rustico inuentus ac educatus, cù iam adoleuisset latrocinijs operam dabant, quo tempore Sphinx etiam deformis & belluina naturæ mulier latrocinando viuebat. Viro enim amissio manum collegit prædonum, & locum natura munitum occupauit, vbi transiunt occidebat. Huic Oedipus audaci consilio tanquam socius prædæ se coniungit, & opportuno tempore obseruato, ipsam ac socios hasta interimit. Quo intellecto Thebani regem ipsum appellant: & Laium regem bello eos adoriente occidunt. Regina Iocaste Oedipo, quem filium suum esse nesciebat, nubit, &c. Suidas. Vide Sophoclis Tragediam quæ Oedipus Tyrannus inscribitur. A Thebano agro (inquit Pausanias in Bœotis) Sphingem aiunt progrederi solitam, quum, vt homines se raptos perderet, quæstiones eis proponebat obscuras. Dicunt nonnulli nauali eam potentia instruëtam latrocinijs exercendi causa oberrasse, & ad mare circa Anthedonem appulisse. Hoc autem monte occupato, rapinis fuisse intentam, donec Oedipus eam consercerit 10 (Ετερον) obrutam exercitus multitudine, quem Corintho eduxerat. Dicitur item Laij fuisse notha filia, & edo-
cta à Laio per benevolentiam, quod Cadmo datum erat oraculum Delphicum. Priusquam autem reges fierent, scire aliud nihil oportebat, quæ oraculum, (θήσαρι δὲ πελού τὸν βασιλέας ἐδειπόντων μάντυς μουρφα.) Quoties itaque de regno quis item Sphingi intenderat, (nam & Laio ex pellicibus liberos fuisse procreatos aiunt, & oraculum Delphicum ad Epicaenam solummodo & Epicasæ filios spectabat:) hac Sphingem aiunt aduersus fratres vsam esse fraude, vt ex Laij stirpe si essent procreati, quod datum fuerat Cadmo oraculum, proferrent. Qui respondere non poterant, eos morte multabat, vt qui immoritò & de genere disceptarent & imperio. Oedipus vero in somnis oraculum edocuit, Sphingem accessit, Haec tenus Pausanias, Læschere fere interprete. Sphingis speciem fuisse aiunt, anterius leoninam, à tergo humanam, à vnguis gryphis, alia aquila, & alijs modis monstrans. Reuera autem mulier hæc prædo (ηγετε) fuit ad Moaben regionem Africæ, & Phision montem, quæ 30 prætereunte occidebat, nisi quis propositum ab ea ænigma solueret, quod erat huiusmodi. Εσὶ διπερὶ δῆμον γῆς, καὶ τρέπανος σὺ μια μορφῇ. Καὶ τε πίν. διπερὶ δῆμον γῆς τὸν βασιλέας, δοξάσθι γάρ τον Ερετοῦ γίνεται διότι τὸ δίκαιον μηδέποτε πέντε μέντον τοῦ βασιλέως. Εὐρεταῖς δὲ γύναις τοῦ Φαραγίτων πέλει αὐτοῦ. Scholiastes Lycophronis. Dicta Sphinx quod cogeret transeunte solueret, quibus ænigma proponebat, quidnam id esset in orbe terrarum quod quaternis primum pedibus inambularet, inde duobus, postrem tribus, quod nescientes solueret, sublatos in rupem agebat præcipites. Oedipus illac iter habens ænigma diluit, hominem esse dicens, qui in infantia manus & pedibus nitens quadrupes, in iuuentute pedibus tantum & bipes, in senectute vero baculo vtens tripes est. Tunc Sphinx de faxo præcipitem dedit. Inde origo huius adagij apud Terentium, Dauus sum, non Oedipus: id est seruili officio, non quæstionibus soluendis aptus sum, (vide plura apud Erasmus in proverbijs,) Grammaticus quidam. Eos qui propositum à se ænigma soluere non possent, alii & vnguis ad se in rupem trahebat, &c. Laetantius in primum Thebaid. Michaël Psellus Sphingem superiore corporis parte ad vnpbilicium vsq; virginem, deinceps bestiam, &c. à poëtis confictam scribit: pluribus idem allegoriam interpretatur, de diuerfis scilicet in homine facultatibus, ex quibus homo componitur, mente, ratione, opinione, phantasia & sensibus v-
tens, inter rationale & rationis expers animal ferè medius. Σφ. γγος περιγραφὴ περὶ χωρὶς πολὺς, δῆμος πολὺς ἡ Σητησος Τραπεζοντίων αἰνιγμάτων, & τὸ Καστριόν τοῦ Σφ. γγος, διπερὶ Σφ. γγος μέλι τὸν αἰτεχνῶν, ἐπὶ τὸ Ηπόνερον καὶ πολὺ σφωτέος, Suidas ex innominato. Sphinx alatam tum pingunt tum fingunt omnes qui in ea arte, quæ actione manuum habet cū actione (scientia vel contemplatione) coniunctam, operam ponunt, Aelianus. In Libya sunt feræ facie muliebri, ima parte serpentes, alas non habent quemadmodum Sphinges, neque loquantur ut illæ, Dion in historia Libyca, vt in Lamiæ historia retulit. Sphingis pedes leonini erant, Scholiastes in Aristoph. Picati appellantur quidam quorum pedes formati sunt in speciem sphingum, quod eas Dorij Sphincas (φίνας vcl είναι, vt cō- 50 ijcio / vocant, Festus. Sphinx cum homini offertur, si illum (illam) præsentiat, seruatur: si vero bestia prius hominem senserit, perditur homo, Quidam in Onomastico sine authore.

Sphinx dicta videtur à stringendo, (Σφίγξ οφεγγάνη) ut scribit Hermolaus: Vel quod cogeret transeuntes confistere, dum ænigma eis proponeret: vel quod homines suis questionibus ita stringeret, ut se expedire non possent: vel quasi omnium mentes suis propositionibus ligaret. Recentiores aliquot Sphynxem per y. scribunt, non recte. *Tlou σφύγα αντισφύγεται*, Plato in Cratyllo. Σφίγξ. canein, aut Sphinx, Hes. Vatin. Σφίγξ ήστι ερωτήσις, σφίγξ, Idem. Si Sphingos iniquæ Callidus ambages te præmonstrante, Statuisti. Thebaid. Σφίγξ έλον, vide superius. Σφίγξ θυσιατειαν, (hoc est infelicem & quæ malo tempore Thebanis apparuit, Schol.) Aristophanes in Ranis. Σφίγξ πελαστην, (ποντικόν. Αλφέαν φίνεσσι τὰ δινῆγατα) γρῦπα ἐκμηματιν, Lycophron. Σφίγξ, διδάχη, σφίγξ, id est Sphingis difficilis, propter ænigmata: vel sanguinaria. Οὐγγέλιας ἀποκαθαιρετικοῖς. Σφίγξ οὐδεὶς μάστιχον, ὃν πατερίχησθε, Suidas ex Sophoclis Oedipo tyr. Πομιλοδος, Sphinx, Vatin. Sphingem Sophocles rhapsodon vocat, Cælius. Fuere item scortilla quæ sphinges nuncuparentur: nam & molles (σφίγη, cinædi, molles, Hes. Vatin.) sphinctæ appellantur, quod prodit Suidas, Cælius. Megaricæ sphinges, Μεγαρικοὶ σφίγγες: ita scorta quædam vulgus olim appellabat (Hesychius meretrices quasdam à Gallia sic vocatas scribit) siue quod vulgo molles sphinctæ τριχαὶ τοισφίγγες dicuntur apud Græcos: siue quod apud Megarenenses nutrix sphinx appelletur, siue quod Megarensium mores improbi fictique, & populari notitia, quandam notati fuerint. Vnde Aristophanes in Vespis risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat. Suidas refert & hunc versiculum, sed tacito (ut solet) authoris nomine, Αλφέαν ιησου Μεγαρικὴν της μηχανῆ. Risum seu iocum Megaricum intelligit molitatem Megarensem. Refertur à Diogeniano (& Suida,) Erasmus. Megaricæ sphinges; meretrices: 70

meretrices: vnde forsitan molles etiam σφίγης nominati sunt, Suidas & Varinus. Vocabulum quidem σφίγης magis probârim cum gamma scribi quam sine eo: vtroque enim modo reperitur, vt iam citauit.

Icon. Sphingem Aegyptij qui sculpturam exercent, & Thebanæ fabulæ, biformem nobis representant, ex corpore virginis & leonis cum grauitate & compositione ipsam architectantes, Aclianus. Aegyptijs symbolum roboris cum intelligentia coniuncti erat Sphynx, corpus quidem totum Leonis habens, faciem vero hominis, Clemens lib. 5. Strom. Scyles Scytarum rex in Borysphenitarum vrbe ædes magnificas habebat, circum quas è lapide candido sphinges & grypes stabant, Herodotus libro 4. Athenis in Arce, in templo quod Parthenon vocant, tum alia quædam de generatione Mineruæ effigies habentur, tum Neptuni cum Minerua contentio de terra. Simulachrum ipsum (Minerua) ex ebore & auro factum est, & in medio galeæ Sphingis imago expressa, Paulanias. Pyramides tres sunt inter Memphim & Delta oppida, vico apposito quem vocant Busirin. Ante has est sphinx, vel magis miranda, qua sylvestria sunt accolentium. Amasis regem putant in ea conditum, & volunt inuestigari videri. Est autem saxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudi pedum CXL III. est, altitudo à ventre ad summum apicem in capite LXII. Plinius 36.12. Per totam longitudinem (templi Heliopolitani in Aegypto) protinus ex utraque latitudinis parte sunt positaæ lapideæ sphinges, vigenis cubitis, vel paulò pluribus inter se distantes: & alter sphingum ordo est à dextra, alter à sinistra. Post sphinges est vestibulum ingens, procedenti vltius aliud vestibulum, postea aliud: & neque vestibulorum, neque sphingū diffinitus est numerus, Strabonlibro 17. Aegyptij ante templum (in propylæis. Sphingem astuebant, quo argumento indicarent, theologicam ipsorum sapientiam obscuriorum, fabulisque ita spe conuiciatam, vt veritatis vestigia vix interligarent, Cælius Rhodius & Calcagninus ex Plutarcho de Iside. Amasis rex Aegypti vestibulum Mineruæ fecit in Saï, opus admirandum, vbi etiam ingentes colossos & immenses androsphingias posuit, Herodotus lib 2. Signis quæ vocantur Corinthia, plerique in tantum capiuntur, vt secum circumferant, sicut Hortensius orator sphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respondit debere, quoniam sphingem domi haberet, Plinius. Octavius Augustus in diplomatis libellisque & epistolis singnandis, initio sphinge vsus est, mox imagine Magni Alexandri, nonissime sua, Suetonius.

Alciati emblemata in submouendam ignorantiam, per dialogismum.

Quod monstrum id? Sphinx est. Cur candida virginis ora, Et volucrum pennis, crura leonis habet?

Hanc faciem assumpit rerum ignorantia: tanti Sicilicet est triplex causa & origo mali.

Sunt quos ingenium leue, sunt quos blanda voluptas, Sunt & quos faciunt corda superba rudes.

At quibus est notum, quid Delphica litera posuit, Precipitatis monstri guttura dira secant,

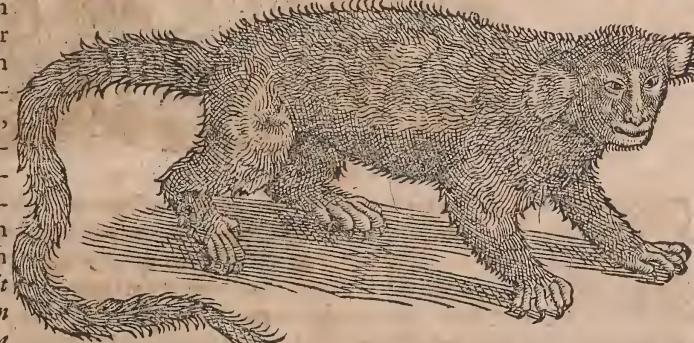
Nanque vir ipse, bipes, tripes, & quadrupes idem est, Primaq; prudentis lauria, nosse virum,

Hæc ille per virgineam partem voluptam intelligens: per cruralemonis, superbiam: per alas, leuitatem. Est & Sphinx fabula veteris cuiusdam poëtae, Aeschylus fallor.

DE GALEOPITHECO QVI SAGOIN à Bresiliensibus nominatur.

ANNIMALIS quod Sagoin vulgo appellant (nomine forsan Bresilia incolis visitato, vnde nuper adiectum est) iconem per pulchritudinem & accuratè expressam, Petrus Coudenbergius doctissimus celeberrimusque Antuerpiæ pharmaco-pœus mihi communicavit. Sagoini animalis (inquit in epistola) imaginem mitto ad viuum delineatam secundum omnes dimensiones. (Pictura quam misit magnitudo, unde tripla ferè ad nostram erat: an vero animal ipsum quam pictura exprimitur maius non sit, ignoro.) Viuidù admodum erat, agile ac timidum. Pilis erat mollibus admodum. Vuis passis vescebatur Sole siccatis, & pane albo modico. Coronatis hic quinquaginta diuenditum est, adiectum ex Bresilia: forsan ex Simia parua & Mustela procreatum: miscentur enim ibi varia animalia, propter regionis caliditatem. Nusquam de eo quicquam legi. Sic ille: nos eius verbis & specie ipsa animalis inuitati, Galeopithecum nominabimus.

At Iohannes Caius Anglus hanc iconem quam dedimus: parum respondere animali viuo, in quadam ad me epistola scripsit: Animal autem sic describit, Sanguina animal est paruum, soricis magnitudine, aut non multo supra modum pusilli cuniculi; aut arctomyos iunioris (utriusque magnitudinis vnum vidi) colore griseo, barba fulta & obscurè cinerea, cauda soricis operta pilo, pedibus sciuri, facie cepi seu satyri penè, aure orbiculari, patente & humili, vestita pilo intus nigro, foris candido, & moribus caudata simia. Mulieribus nostris in delicis est: viuit pane, pomis, viuis passis, ficubus, atque pyris. Hæc ille. Cercopithecum minimum, quem Galli vocat Sagoin Sciuro non grandorem, & frigoris impatiensissimum habeo, &c. Iacobus Dalechampius. Sunt qui Sagoin barbatum, sine cauda, colore cinereo, non maiorem pugno esse dicant.

DE ARCTOPITHECO qui haüt ab Americis vocatur.

America (inquit Andreas Thevetus) reperitur animal corpore supra modum deformi: incolæ nominant Haüt vel Haüti, magnitudine Cercopitheci Africani (quem Galli vulgo Guenon appellant) satis magni. Ventre ad terram valde demisso, capite & facie ferè infantis, vt apposita pictura ad viuum

facta ostendit. Captum quoq; suspirare dolentis infantis instar solet. Pellis ei cinerea, & parvi Ursim odo villoso. Pedibus terni solum unguis hærent, quatuor digitos longi, similes magnis Cyprinorum spinis: quibus per arbores repetit. in his enim frequentius quam humi degit. Cauda tres digitos longa, paucis & raris pilis. Hominis viui carnem nunquam gustare visum est: quanquam incola aliquando longo tempore (absq; alio cibo) ipsum retinuerint, expetiundi gratia. Galli quidam aliquando per syluam deambulantes duo huius generis animalia in excelsum arboris cumine, i&ctu scelopeti deicerunt: ex quibus alterum validissimum fuit: alterum attonitum duxerat, & mihi donatum. quod cum ad dies serè viginti sex seruarem, cibo & potu omni abstinuit, in eodem semper statu: & tandem à Canibus nostris occisum est. Putant aliqui hoc animal viuere ex solis foliis arboris cuiusdam, quam vernacula lingua Amahut vocant. ea præ ceteris excelsissima est, folijs perexiguis ac teneris, in hac quoniam ut plurimum degit hoc animal, ab eius nomine Haūt appellatum est. Si mansuetat, hominem deamat: & in humeros eius ascendere subinde cupit: quod ferre nequeunt incole nudi: cum unguis eius peracuti sint, & longiores quam leonis aut ullius alterius feræ nobis cognitæ. Toto hoc tempore quo ipsum sub dio retinui, quamvis multoties plueret, à pluvijs nunquam madefactum est. Hæc ille. Nos Arctopitheci nomen huic animali ponemus: nam Papio dictus vulgo, hoc est Dabha Syrorum (quem olim Arctopithecum posse dici suspicabat) Hyæna nunc mihi videtur.

DE SIMIVVLPÀ. SIC ENIM FINGO NOMEN NE SIT ANONYMOS HÆC BESTIA cuius imaginem addidi, qualis in tabulis Geographicis depingi solet.

I qui nostra memoria Payram regionem lustrarunt, bestiam dicunt se vidisse quadrupedem, ex antero parte vulpem, ex posteriore simiam: præterquam quod humanis pedibus sit, & noctuæ auribus: & subter communem ventrem, instar marsupij alium ventrem gerat, in quem tam diu eius catuli occultantur, dum tutò exire, & sine parentis tuitione cibaria inquirere possunt: ac nimis non ex eo receptaculo prodeunt, nisi cum lac suguunt, Gillius: Transcripsit autem, vt apparet, ex Vincentiani Pinzoni Nauigatione. Portentosum hoc animal, vt in eadem legimus, cum catulis tribus Sibiliam delatum est, & ex Sibilia Illiberim, id est Granatam, in gratiam regum. Catuli licet in itinere perierint, conspecti tamen sunt à compluribus qui huius rei testes fuerunt. Petrus Martyr etiam Oceaneæ Decadis primæ libro 9. Arborès ibi (in Patiana regione, inquit) tantas esse aiunt, vt pleraque sedecim hominum manu iunctorum in gyrum vix lacertis concludi quirent. Inter eas arbores monstruosum illud animal vulpino rostro, cercopitheci cauda, vespertilionis auribus, manibus humanis, pedibus simiam simulans: quod natos iam filios aliò gestat, quocunque proficiuscatur, vtro exteriore in modum magnæ crumenæ, repertum est. Id animal licet mortuum ipse vidi, conuolui, crumenamq; illam nouum vterum, nouum naturæ remedium, quod à venatoribus aut aliis à ceteris violentis & rapacibus animalibus natos liberet, illos lecum asportando, admiratus sum. Experimento esse compertum aiunt, eo semper vtero crumenali animal catulos secum portare, nec illos inde vnguam emittere, nisi aut recreandi aut laetandi gratia, donec sibi victum perse quæritate didicerint. Cum catulis animal ipsum deprehenderant: sed in nauibus catuli intra paucos dies perierunt, mater per aliquot menses superfluit: sed & ipsa tandem tantam aëris & ciborum mutationem ferre nequivit, Hæc ille.

Cardanus in opere De subtilitate hoc animal Aethiopiam mittere scribit. Mittit & India occidentalis (inquit) Chiurcam è mustelino genere, quæ eodem modo filios secum fert. Et rursus in opere De rerum varietate: Chiurcam (inquit) seu Chuçiam noua Hispania mittit: ea minor Vulpes est, collo oblongo, pedibus brevibus, capite vulpino, colore cinereo, velocissime currebat, cum septem filios in crumenâ deferret. Videtur autem hoc animal medium esse inter Loporem ac Vulpem: sed alterius generis ab vtroque, ob crumenam. Chiurca (inquit Scaliger) Viuerræ facie ac magnitudine est, capite vulpino: sub terra habitat: secundissima est: duodenos parit exiguo. Cauda ei tenuis, penè glabra. Ipsa pilo atro. Catulos in bursa sub alio obtensa secum fert. In America vulgo

Vulgò vocatur Seruoy (inquit Io. Stadenius Hombergensis, qui Americam à se visam describit: ipse u. duplice Germanicis literis *Seruoy* scribit) magnitudine Felis animal, & cauda eiusdem: pilis alijs ex albo fuscis, alijs ex nigro. Catulos parit quinos aut senos. Locum in ventre ad sex digitos ferè scissum gerit: & intra scissuram illam mamillas habet: eidemque inclusos catulos circumfert. Sed forsitan idem animal fuerit Alopecopithecus & Chiurca, et si pro diuersis à Cardano & Scaligero memorentur: cum vtrunque capite sit vulpino, & in aliis ecce bursa luo catulos gestet: hæc enim utriusque conuenient: cætera quæ in alterutro describendo addunt, saltem non aduersantur. Itaque animal vnum esse suspicior, donec aliquis certiora docuerit. Hoc fortè interest, quod Alopecopithecus lactandi gratia catulos è bursa sua emittit: & icon (si quid ei credendum) bursam illam anteriori ventris loco, mamillas posteriùs ostendit. Chiurca verò mamillas intra bursam (quamvis non bursam sed scissuram in ventre esse scribit Stadenius) habet. Conijcio & Cynocephalus cognatum esse: quoniam Agatharchides author est Cynocephalum feminam vterum per omnen vitam extra corpus gestare. P. Bembus historicæ Venetæ lib. 6. vbi de nouis insulis scribit, Animal (inquit) ex sylva nutrunt cuniculi magnitudine, gallinæ infestissimum: cuius quidem scemina loculum habet è pelle vtero adnexum, quasi vterum alterum, fecundum uberibus, in quo catulos secum gestat, emittitque cum vult. Itaque cum animal noxiū videt, si venatores adesse intelligit, loculo illos recipit, & inclusos fugiens auffert, idque tamdiu facit, quoad catuli per se, & quæ sibi vni ad vi- cium sunt, querere & vitam tueri possunt. Hæc ille.

Hæc bestia ficto nomine simiuulpa, aut simia vulpina, Latinè: πηγεταίδης vel ἀλοπεκοπίνχη Græcè dici poterit. Germanus *fuchsaff*. Inter pisces quidem de glauco mare legitur quod fœtus suos, cum eis metuit, deuoret ac rursus incolumes emittat, vt Aelianus refert.

DE FERA QVADAM NOVI ORBIS QVÆ SV VOCATVR.

Novi Orbis regionem quandam Gigantes dicit lingua ipsorum Patagones incolunt: & quoniam celo non admodum calido fruuntur, vestiunt se pellibus animantis illius, quam suu appellant, id est, aquam ab eo nimirum, quod magna ex parte circafluuius degat. Est autem omnino rapax hæc tera, & formæ monstrosæ, qualem hic exhibeo. Cum à venatoribus vngetur, suu pellis gratia, catulos suos in dorsum admisso cauda ampla longaque tegit, & fuga elabitur. Itaque dolo scrobe effossa, & frondibus obiecta, vñā cum catulis capit. Cum autem ita inclusam se videt, rabie quadam suos catulos obtruncat & occidit: & clamore horribili ipsos etiam venatores terret: à quibus tandem sagittis confossa excoriatur, Andreas Theuetus cap. 5. Descriptionis Americae.

DE SVBO.

SVBS (Σερβος) ruffo colore, & robustis cornibus geminis armatus, in utraque sede viuit. Cum in mari natat, eum permultus piscium grex consequens osculatur, quod ex illius conspectu summa voluptate afficiatur: sed præcipuo quodam studio circum ipsum versantur pagri, oculata, acus muli, astaci: Denique omne piscium genus circa subum versari gaudet, atque ordine iter faciens, à tergo dextra & sinistra eidem comitat: sed sceleratus ille externam amicitiam contemnens, marinos socios exedit & conficit. Hi vero tametsi ob oculos versantem morte invident, tamē interfictorem suum neque oderunt, neque relinquunt. Sed scelerate sube & fraudulente, non impune innocentis pisces occideris, nam ipsi tibi perniciem pescatores molientur, Gillius ex Oppiani de venatione secundo. Videri autem potest ad sylvestre ouium genus (vt & musmon vel muslo Sardinæ) hoc animal referri posse, nam statim ante historiam eius Oppianus de ouibus feris Creticis egit, quas colore flauo vel purpurascente esse scribit, quadricornes, non lana, sed villo ferè caprino teftas. Et mox addit, Quinetiam subus colore flavescit splendido, sed non æquè villis hirsutus est, & duo tantum valida cornua supra latam gerit frontem. Quod si non congeneres bestias istas existimat, conferre inter se atque distinguere opus non fuisset. Sed conjectura hæc nuda est: nam certi nihil habeo, cum nullus omnium excepto Oppiano (quod sciām) authorum huius animantis meminerit. Etsi Io. Bodinus nupet oppianum de venatione interpretatus, subum Aristotelii (Oppiano dicere debuit) eun- dem esse scripsit, qui Plinio sit sterpsiceros, nescio quam recte.

D E S V E.

A.

VILLVM genus varium, & va-
tia sortitū nomina pro ἀτάτε, se-
xu, castratione, &c. vt hoc in ca-
pite, & in Philologia apparebit.
Varro differentias omnes com-
prehendens pecus suillum nominat. In suillo
pecore (inquit) sunt quæ se vindicent (aduersus
lupos) sues, verres, maiales, scrofae: propè e-
nīm hāc apri, qui in sylvis sēpe dentibus canes
occiderunt. Sus generis communis secundum
priscos, porcum & porcā significat, teste Prisciano.
Sus fœminæ, apud Columellam legitur. Sus
fœminæ cerebrum contra carbunculos proficit,
Plinius. Sus nomine apud Aristotelem Mi-
chaël Ephesius generatiū intelligit tam vrbana-
num quam ferum, Niphus. Gaza quidem ex A-
ristotele vrbana redire solet, pro cicure (a-
licubi tamen etiam sues cicures reddit) vel do-
mesticō, quod fero aut sylvestri opponitur, vt
boves & sues vrbanos: quod non admodum
probo: mansuetum enim potius dixim: (Idē
Gaza apud Aristotelem problem. 10. 46. suem
agrestem & domesticum vertit. *Tecumque &*
diuerso, apud Plutarchum leguntur, (vt in Bouc
alicubi dixi. Est quando sus sine adiectione pro
apro ponitur, vt: Sues Athi montis ne fœminas
quidem spectare mares situs inferioris audent,
Aristoteles interprete Gaza. Sed frequentius
sylvestris aut feri ferae differentia adiicitur, vt
idem transferre solet: nam & masculino gene-
re suem ferum dicit, utrumque sexum compre-
hendens: & fœminino suem feram, quod Atti-
ticum videtur, pro utrouis sexu: Vt, Sues sylve-
stres animosæ, pernicaces, & brute omnino sūt.
Nanque sagacius vnuis odoror, Polypus an gra-
uis hirsutus cubet hircus in alis, Quam canis ac-
cervi lateat sus, (id est aper,) Horatius. Prius-
quam porcam fœminam immolabis, Cato cap.
13. Vetus exemplar habet porcum fœminam:
& ibidem paulò ante, porco fœmina, quam pu-
to veram lectionem: si enim porcā dixisset,
quid opus erat addere fœmina? Porca, sus foeta,
Palladio. Porcum pro porcello Varro protulit,
item Cicero & Columella, vide infra in a. Scro-
fa, (vel vt alij scribunt scropha, per ph. vt Græci
etiam per Δέρμα, & σκρόφα, Suid.) sus est
quæ multos peperit porcos, (aliás, quæ sapius
peperit: tamen etiam pro porca ipsa peculiariter
sumitur. Forum si cuiusquam scrofam in pu-
blico conspexero, Plautus Capt. Scrofae proban-
tur longissimi status, &c. Columella: sic Plinius

lib. 28. vt quidam in Promptuario annotauit. Verres dicitur porcū non castratus, mansuetus: nam ferus, aper
est. Marcellus tamen Empiricus verrem syluaticum dixit pro apro: & Suetonius aprum ferum nominat, quasi &
cicures rectè nominentur apri, vt differentia causa si ferum intelligamus id exprimere oporteat: Dentes exerti
nulli, quibus ferrati: raro fœminæ, & tamen sine visu: itaque cum apri (videtur tum mansuetos tum feros intel-
ligere) percutiant, fœminæ sues mordent, Plinius. Et alibi de apri, Pilus æreo similis agrestibus, ceteris niger. In
suibus maiales (*barg*) sunt, porci seu verres castrati: vt in equis canterij, iti gallis gallinaceis capi, Varro. Plura vide
in E. Hybridas antiqui vocabant sues semiferos, hoc est ex fero & domestico progenitos, vt Plinius refert lib. 8.
sic & canis hybris vocatur, imparibus parentibus natus, hoc est ex venatico & gregario, Porphyrio.

רַבְבָּחָסִיר, sus aper, id est verres, masculini generis: vt charsis thame, id est mus immundus, Leuit. 11. Apud
Rabinos fœmininum legitur כַּרְבָּהָרָה chaserah, Munsterus. Deuteronomij 14. pro chaser Hebraico, Chaldaeus redit כַּרְבָּהָרָה chifra. Arabs, كَرْبَرَة k. misr. Persa مَرَانْبُكَ mar an buk. L. XX. 5. Hieronymus sis. Hazit, i. porcus,
Syluaticus. Marchangir, id est fel porci, Idem. Acanthil, id est porcus, Idem. Achira, scrofa, Syluatic. corruptum à
Græco καρβαρη vocabulary. Xicreon, id est porcina caro, Idem: Videtur autem hoc quoque è Græcis deprauatum.
Græcè οὐ: dicitur de porco, οὐ de porca, sed multi indifferenter utuntur, Scholia stes Aristophanis & Suidas. A-

sed Aristotelem s̄epe τὸν θέλομενον legimus, in Physiognom. Athenaeus etiam masculino genere τὸν θέλομενον dicit. Alibi tamē Aristoteles in scemino genere profert de vtroque sexu, more scilicet Attico: quem in hoc Gaza Latinè etiam, descio quām rectē, imitatur. Ῥητός χαρακτήρας οὐκ εἶναι, Varinus. Ῥητός χαρακτήρας οὐκ εἶναι, Suidas. Idem docet rectum singulareν εἶναι, cum acuto scribi, accusatum vero pluralem εἶναι circumflectū, τοις δὲ & τοῖς δὲ, est enim communis generis. Sed video authores hanc distinctionem non obseruare, cum ferē omnes rectum singularem quoque circumflectat. Συζητησεν etiam absolute pro aproponitur. Hercules venando sagittis petit, Η σύνθετος περιπονεγμένης αἰχμῆς. Adonis ab apro occisus est, quem τὸν θέλομενον & θέλομενον vocat Theocritus Idyl. 29. Συζητησεν δὲ οὐχ ηγετος δὲ, ηγετος λοιπῶν, ηγετος καρκίνου, ηγετος αἰχμῆς, ηγετος, Varinus. Homerus, Pindarus, Plutarchus & alii, siem ferum καρκίνον nominant. Apri dicuntur à locis asperis, aut forte à Græco καρκίνον, Varro. In Geoponice Græcis tamen cāpron legimus ubi verrem Latini rei rust. authores habent: & syagron, ubi illi aprum. Γρεκοφ. εἰς την οὐρανοφύλαξ, οὐρανοφύλαξ, οὐρανοφύλαξ, Suidas & Varinus: sed apud Hesychium ρεουφάς ηρεουφάς, cum eadem interpretatione, legitur. χαρακτήρας & vulgo nomen seruat.

Sus, Italis porco: Florentinis peculiariter ciacco, Arlunus. Scrofa, nomen etiani Italicè seruat, alias troiata, vel porca fattrice, (id est porca matrix aut fœta potius.) Idein. Troianum vulgo nunc Rhaueninates appellant scropham, ea puto ratione qua quodam tempore (aliqui) Troianum porcum nominabāt, qui quasi inclusis animalibus prægnans, ut ille Troianus equus grauidus armatis fuit, in mensam inferri solitus sit, Nic. Erythræus. Maialis, lo porco castrato, lo maiale, Scoppa. Sus Gallis porceau. Sus fœmina, truye, coche. Verres, verrat. Porcellus, cochon, porcelet, & Lugduni caion. Maialis, porchastræ, id est porcus castratus per periphrasis. Sus Hispanis, puero. Sus Germanis, savu vel suuv, su, sib, biv, vel schwive. Sus fœmina, mor vel looff: propriè tamien looff est scrofa, id est fœta. Vocabulum mor simile est Creticō: οὐρανοφύλαξ Cretenses, Hesych. Simile & Persicum esse puto. Verres, aber: quæ vox ab apro Latinorum descendit. Maialis, id est verres castratus, barba. Porca castrata, galiz. Porcellus, ferle, seuvyle: & lactens adhuc, sp infarle. Sus Anglis, su vel sow, fœminæ generis ut Germanis: in plurali swyne. Verres, pork vel borais boore, vel hog alias hogge ouis etiam annicula hog ab eis vocatur.) Maialis, libidhog, vel barovve hogge. Porca castrata, libdsu, vel geldid su. est enim eis geldid, quod nobis gheleit, id est castratum. Porcellus, pygge. Houch Britannis. Armoricius porcus est: unde Merhouch iūstum delphinus est. Sus Illyrii, svvinie vel præse.

B.

Athenaeus libro 12. sues ex Sicilia tanquam præcipias ad eibum probat. Agatharsides ait sues in Aethiopia cornua habere, Aelianus: Plinius apros Indorum cornutos esse prodidit. Arabes Scenitæ carnibus suillis prorsus abstinent: sanè hoc animalis genus si inuestum illò fuerit, moritur illico, Solinus ni fallor. Suem nec ferum nec mansuetum India habet, teste Ctesia, quanquam non fide digno, Aristoteles: Idem Aelianus ex eo repetit, & addit suilli generis esum Indos à se detestari. In Arabia saillum genus non viuit, Plinius. Germania suibus abundant, maximè inferior. Ad nos ex Bauaria macilenta ferè, ex Burgundia pinguiores adiunguntur. Sues Belgicæ ferentes admodum sunt, ut dicam in D. Boues & porci in Hispaniolam noui orbis insulam aduecti, magnitudine valde increscunt, adeò ut eius insule boues à nonnullis, quanquam hyperbolicè, elephantis comparentur, porci mulabas, P. Martyr.

Electio. Sues procero corpore, capitibus sint paruis, Varro. Et alibi, Qui suum gregem vult habere idoneum, eligere op̄ortet primū bona extate, secundo bona forma. Ea est, cum excellit amplitudine membrorum, præterquam pedibus, & capite, vnius coloris potius quām varii. Cum haec eadem ut habeat verres videndum, tunc virtutem; sint ceruicibus amplis, boni seminis. Sues enim animaduertuntur a facie, & progenie, & regione cœli. A facie, si formosi sint verres & scrofa. A progenie, si multos porcos pariunt. A regione, si potius ex his locis, ubi nascuntur ampli, quām exiles. In omni genere quadrupedum (inquit Columella) species maris diligenter eligitur, quoniam frequenter patri similius est progenies quām matri. Quare etiam in suillo pccore probandi sunt, totius quidem corporis amplitudine eximij, & qui quadrati potius, quām qui longi, aut rotundi sunt, (rotundi potius quā longi, Pallad.) ventre promisso, clunibus vastis, nec perinde cruribus aut vngulis proceris, amplæ & glandulosæ (glandulis spissæ, Pallad.) ceruicis, rostris breuibus & resupinis. Maximeq; quod ad rem pertinet, quām salacissimos oportet esse mares, qui & ab annicula ætate commode progenierant, dum quadrimatum agant, possunt tandem etiam semestres implere fœminam. Scrofas probantur longissimi status, & ut sint reliquæ membris similes descriptis verribus. Si regio frigida & pruinosa est, quām durissimæ densæq; & nigra setæ gressus eligendus est: Si temperata, atq; aprica, glabrum pccus, vel etiam pilifinale album potest pasci. Scrofas (inquit Palladius) longi latentes debemus eligere, & quibus ad sustinendum fœtū & onus magnum se venter effundat, cætera verribus similes. Sed in regionibus frigidis densi & nigri pili, in tepidis qualescunq; prouenerint. Eadem ferē de vtroque sexu eligendo Florentinus in Geoponice Græcis præscribit. Et insuper, Verres (inquit) partes circa ceruicem, & humerorum commissiones (synomias) habeant magnas: & λοφαντα, id est rigentes in ceruice setas, condensam: multūq; (& crassum) collopem, quem vulgo callosum vocant, τοις δὲ οὐρανοφύλαξ.

Nullum corpus animalis compositione & numero, &c. interorum partium, tam respondere humano fertur quām porcinum. Quamobrem Physici interiora humani corporis inuestigantes, porcos dissecantes quasi quoddam exemplar inspiciunt, Obscurus quidam. De porci interiorum inspectione Cophonis cuiusdam obscuri authoris scriptum extat. Bruta quædam, ut simia, hominem partibus externis referunt, internis vero nullum animal homini tam simile quām porcus, quamobrem anatomé in eo instituimus. Author libelli Galeno adscripti de anatomie parua. Prima anatomie exercitia fieri debent in sue macro, ut vasa omnia melius appareant.

Suillis ossibus parum medullæ inest, Aristot. Tergus suis est quo tegitur, Varro de ling. Lat. Suum pili crassiores sunt quām bobus & elephantis, quamvis tenuorem quām boues & elephantis cutem habeant. Idem. Seta pilis est crassior, rigidiorq; atq; erectus, qualem suds habent. Pilus æro similis agrestibus, cæteris niger, Plinius. Apud nos russi fere sunt, in Gallia & Italia nigri. Delardo & aliis quibusdam partibus, dicam in F. Aruina durum pingue inter cutem & viscus, secundum Suetonium in libro de Vitiis corporal. commune (puto) vocabulum ad pinguedinem huius loci in sue & aliis animalibus. Et spicula lucida tergent Aruina pingui, Vergil. septimo, Aeneid. Arbiilla, aruina, id est pinguedo corporis, Festus. Saham Arabicè, est adeps concretus circa renes & omentum. Semen vero Arabicè est pinguedo collecta sub cute & inter musculos, ut apparet in porcis & arietibus

& caribibus castratis in Syria: Veneti pinguedinem illam vulgo nominant laido, Andreas Bellum. Vocant sanè lardum Latinè etiam, sed imperitiæ, recentiores quidam, non in sue solum, sed alijs etiam pinguibus animalibus, vt mele, mure alpino, homine, &c. A xungia ad eis suillus inueteratus aut cum sale, aut syncerus: Vide plura in G.

Agatharchides ait sues in Aethiopia cornutos esse, Apud Aelianum: Plinius apos in India. Suis cerebrum pinguiculum est, Aristot. Decrescente Luna magis eis minuitur quam vili animanti, Obscurus. Oculi suis caui profundique sunt, vt sine vita periculo eximi non possint: quare vel altero tantum priuati, extinguntur, Obscurus: Vide inter morbos in C. Quibus supercilia nasum versus deorsum nutant, ad tempora vero retrahuntur, stolidi sunt, argumento suum, Aristoteles in Physiognom. Vbi Graecè legitur οτις δοφεις και πατασηλιοι τρεις η πινοι: ανεπασηλιοι η τρεις τριπτεροι, ενδηται, αναφεις την οτιν συν συν. Quem locum Adamantius sic expressit. Ο οις παθοντων τα τρεις τριπτεροι και των νοσηι, ποιηται φειδες εις τον προτάφους χωρει, τετρας οντιν εναζε. Parva frontis homines imperiti sunt, vt sues, Aristotel. Frons angusta non minimum signum est imperitiæ, Adamantius. Qui extremata nasi partem crassam habent, insensati iudicantur a simili suum naso, Aristot. Πινοι τριπτεροι παχυν παντα και χιτωναλοι, μικρεις ησαν την προσε, Adamantius. Labra herbas ruentibus limumque lata, vt suum generi, Plinius. Οις τη χιτωναλοι, οντας ησαν και παντες τη επιτεσμοις, οι επτως εχοντες, οι θεοις. (ignobiles, vetus interpres,) αναφεται ποιηται, Aristoteles in Physiognomicis: sed huc locum tum deprauatum tum mutilem esse ex Adamantio appetet, cuius haec sunt verba: Quibus labia iuxta caninos dentes eleuantur, (κερυφεται,) illi canes vt ore, sic ingenio referunt, homines maligni, contumeliosi, clamosi, conuiciatores. Quibus vero os totum valde porrigitur, & labia sunt crassa, rotunda & foras versa, suis illi mores & ingenio referunt. Πούγκοι, id est rostrum Graeci de canibus & suis dicunt. Suis rostrum latum est, vt facilius infodiat: nam radicum appetens est, Aristotel. de partibus. Quædam rostri latitudo est apta ad fodienta mollia: nam porci propter radices quas effodiunt, habent os latum anterius: in ciliis medio inter nares est additamentum quasi acutum habens angulum, quo terram fudit & cauat, Albert. Dentes exerti apro, hippopotamo, elephanto, Plinius. Hippopotamis suisque ex inferiore malæ dentes prorumpunt exerti, quos καυριδοντας appellant, Cælius: Vbi notandum quid frequentius animalia quibus huiusmodi dentes sunt καυριδοντα nominantur: aliquando tamen, sed raro, etiam dentes ipsi adiectiue sic dicuntur, nam Herodotus crocodilum habere scribit δεινας μεγαλεις και καυριδοντας, Cælius tamen de dentibus substantiue posuit. Aper dentes habet exertos, quibus sues foeminae carent, Aristot. Et alibi, Suis dentes exerti ad auxilium & robur dati sunt: sues autem foeminae mordent, vt quæ carent dente exerto. Quemadmodum duobus dentibus apri, sic elephanti armantur, sed situ contrario: illis enim in sublime feruntur, his deorsum retorquentur, Gillius. Exertos apri dentes, Plinius dentium sicas nominat. Suis foeminas pauciores sunt dentes quam maribus, Aristot. Suis dentes nunquam decidunt, Plin. Sus dentes non amittit, Aristot. & Albert. nullum prorsus amittit, Aristot. Αοφια vocamus setas in ceruice rigentes, Florentin. Αοφια de sue propriæ dicitur, vt tuba de equo & leone, Varin. Qui collo sunt nimium crasso, iracundi, improbi & imperiti habentur, à suum natura, (ιανθεις,) Adamant. Κιλοπτες vocantur coria duriora circa ceruicem suum & boum, è quibus nuc etiam dictos collabos, (κιλοβες,) faciebant, Varin. Plura alicubi in Boue attuli. Collops est quod vulgo vocant callosum, τη καλλων, Florentinus: nominat autem hanc partem statim post αοφιαν, tanquam proximam: & in sue eligenda, vt multa (magna & crassa) sit requirit. Magis calleo quam aprugnum callum callebat, Plautus Persa. Grammatici callum interpretantur cutem labore vel opere densiore factam, cuiusmodi sit in suis rostro, ceruice bouis, animalium plantis pedum. Sues quoniam hebetiore sensu sunt, inarticulatiora corda habent, Aristot. 3.4. de partib. Genus quoddam ceruorum fel in auribus habere existimatur. In auriculis etiam suis inuenitur humor quidam felli simili, minus tamen liquidus, sed proximus densitate sua humori splenis. Petimina in humeris umentorum vlcera & vulgus appellat, & Lucilius meminit, cum ait: Ut petimen naso aut lumbos ceruicibus tangat. Eo nomine & inter duos armos suis quod est, aut peccus appellari solitum testatur Nævius in descriptione suillæ, cum ait: Petimine piscino qui meruerat, Fest. Petafo, perna, glandium, sumen, abdōmen, sinciput, clidium, & aliae quædam suis partes in cibo commendatae, dicentur in F. Suillus venter (ventriculus) amplior est flexuosusque, vt diutius concavat: habent autem omnia ferè vtrinque dentata ventriculum aut suillo aut canino similem, Aristot. Et rursus, Sui ventriculus est amplius, cum paucioribus & levibus crustis. Nostri ventre ruminantium vocant buch: suis vero & aliorum non ruminantium, magen. In iecineribus aprorum inueniuntur lapilli, aut duritie lapillis similes, candidi, sicuti in vulgari sue, Plin. Specile, caro quedam exos infra umbilicum: vide in F. Quæ numeroso fecunda partu, & quibus digiti in pedibus, haec plures habent mammas toto ventre duplice ordine, vt sues: generosæ duodenas, vulgares binis minus: similiter canes, Plinius & Aristot. Apro testes non absoluti sunt, Aristot. Sues habent testes adnexos, Plin. & ad sedem sessiles. Aristot. Castorem Sostratus scribit inueniri in desertis Scythia, & testiculos habere latos apri instar, οντας, Scholia festi Nicandri. Polimenta testiculi porcorum dicuntur cum castrantur: à politione vestimentorum, quod similiter ut illa curantur, Fest. Polimenta porcina Plautus dixit. Sus foemina, genitale ea continet parte, qua pecoris vbera habentur: & cum per libidine turget, ac prurit ad coitum, sursum tantisper hoc retrahit, vertitque foras, vt inde mari coitus sit facilior: resciuum id longe productius, & dehinc amplius est, Aristot. Et alibi, Apria (αναπτε) etiam scropharum castratur, &c. Adhæret autem apria vulvæ, vt ipse Aristoteles scribit, inter femina, quæ maribus testes maximè continentur. Vide in E. vbi de castratione. Alibi humorem è vulva distillantem post conceptum, apriam non minat, vt in C. referam. Acro & longano porci, nonominantur à Vegetio 1.56. Vngulas animalium solidas Graeci δηλαις vocant, vt umentorum bisulcas seu bisidas, vt suum, χηλαις. Aliquando tamen, ποεται praesertim, hoc discrimen negligunt: apud Aristophanem sanè δηλαις χοιρων legimus, & alibi χηλαις ποτων. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habent vngulas, Plin. Sues solipedes (υνηχει) gignuntur in Illyria, Pæonia, & alibi, Aristot. Idem in Mirabilibus, sues solipedes reperiuntur scribit apud Eimathiotas. Est autem Eimathia Macedonia, vel pars eius. Mihi etiam amicus quidam narravit sues solipedes sua memoria in Anglia repertos. Albertus eiusmodi in maritimis locis Flandriæ reperiuntur testatur.

Sus talo carct probiore, cum inter solipedes & bisulcos ambiguus sit, Aristot. Sues ex vtroque genere (solidi. & bisulci.) existimantur: ideo foedi eorum tali, Plinius. Sues intorquent caudam, Plinius. Et alibi, Candæ nudæ sunt hirtis, vt apri.

Sus omne vnguentum (odoratum, præsertim amaracinum,) tanquam venenum fugit & timet: nam omnino vnguentum, teste Lucretio, setigeris subus acre venenum est. Plurimum dormit, præcipue æstate, quum humiditas eius calore resolutitur, Albertus. Vox Porcelli grunniunt, Ael. Spartanus. Et cum remigibus grunniisse Elpenora porcis, Iuuenalis Sat. 15. Aut grunniunt, quum iugulatur, sus, Cicero 5. Tusc. Et pescis qui aper vocatur in Acheloo amne grunniunt habet, Plinius. Grunnientem aspexi scrofa, Laberius Sedigit, ut Nonius citat: sicut & illud Varronis Abortiginibus, Grunni lepido latè satur mola maestatus porcus, si recte sic legitur. Veteres aliqui, pro grunniere posuerunt verbum grundire, si modò proba hæc lectio est apud Nonium. Grundire (inquit) proprium est suum, ut Laberius dicit: Grundientem aspexi scropham: (sed alibi in eodem Laberij testimonio, ut iam recitauit, grunnientem, legitur:) Et Claud. lib. 16. Agni grundibant dixit: &, Grundibat grauiter pecus suillum: (sic enim quidam legunt.) Etiam hominum esse grunditum Cæcilius Ebræus designauit, Hæc Nonius. Grunniunt sui terribilis: præcipue autem uno percutto ceteri grunniant, & quasi condolentes concurrunt: sed statim oblii suii planctus, ad lutum vel ad cibum redeunt, Oblcurus. Græca vocabula super suis voce ad Philologiam differo. In Macedonia apri (sues Aelianus) muti esse traduntur, Plinius. Cur sues, cum sursum videre coguntur, silent? Quoniam genus id animantium unum semper primum in terram est, cibi audum & rebus gaudens foedis ac fôrdidis, idcirco subita mutatione conspectus stupefecit, lucisque copia perculsum vocem emittere nullam potest. Sunt tamen qui asperam huius animalis arteriam comprimi per angustam velint, eum in sublime erigitur, Aphrodisiensis problematum 1. 140. Sus animal est calidi temperamenti, Theophrastus. Cur sues hybernum pilum amittere non solent, cum ceteræ quadrupedes (ut canes & boues) soleant? An quod sus calidissimus omnium est, partique calenti corporis eius pili adhærent, quippe cum pingue tale esse necesse sit. Ceteris itaque, vel quia humor refrigerat, pili deflaunt, vel quia suis calor alimentum concoquere non potest, vel quia bene alimentum concoquitur: nam etsi quando causa cur defluant sit, tamen pinguedo vetare potest, Aristoteles problem. 10. 23. Scrofa lac crassissimum est, Aristoteles: & sero reddendo ineptum, ut ouillum quoque. Pinguissimum est omnium, ut ad concretionem coagulo non indigeat, ac per quam modicum feri excernat, decoctumque occyssime coaguletur. Ideo neque facile secedit, neque ventriculo congruit, sed nauseam gustantibus excitat, Ätius 2. 85. Scrofa præpingues, penuriam lactis sentiunt.

Victus. Sus minime herba frugumue appetens est, sed radicum maxime ex omnibus animalibus, quoniam rectu aptissimo ad id negocij est, Aristoteles. Et alibi, Suis rostrum latum est ut facilius infodiatur: nam radicum appetens est. Labra herbas ruentibus limumque lata, ut suum generi, Plinius. Vide supra in B. Pasceregregatim pro æstate velle yidentur, Arist. Glandes suauiter quidem à suibus comeduntur, sed carnem humidam faciunt si soleantur: & si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt, ut oves: quibus constantius hoc glandibus efficiatis accedit, Aristot. Nouembris mense glandis legendæ ac seruandæ cura nos excitet, quod opus feminis ac paerilibus operis celebrabitur facile more baccarum, Palladius. Italæ nemora tantum habent glandium, ut educandis hinc porcorum gregibus maxima ex parte Romanus alatur populus, Authoris nomen non memini. Glans sagea suam hilarem facit, carnem coetibilem ac leuem & vtilem stomacho: ligna suam angustam, nitidam, strigosam, ponderosam: querna diffusam & grauissimam, & ipsa glandium æquæ dulcissima. Proximam huic ceream tradit Nigidius, nec ex alia solidiore in carnem, sed duram. I ligna tentari sues, nisi paulatim detur: hanc nouissimam cadere: fungosam carnem fieri esculo, robore, subere, Plinius. Etrursus, Haliphœo inter glanderas raro glans, & cum tulit amara, quam præter sues nullum attingat animal, ac ne ex quidem si aliud pabulum habeant. Et alibi cum præstantiora quædam castanearum genera recensuisset, subdit: Ceteræ suum pabulo dignuntur, scrupulosæ corticis intra nucleos quoque ruminantur: (ruminacionem hic improprie dixit: neque enim ruminant sues.) Palmarum fructus hidemum seruantur, qui nascuntur in salsis atque sabulosis, ut in Iudea & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyria. Quamobrem sues & reliqua animalia ex his saginantur, Plin. Aluntur sues omni cibatu & radicibus, Plinius. Omnem porrò situm ruris (inquit Columella) pecus hoc usurpat: nam & montibus, & campis commode pascitur, melius tamen palustribus agris, quam stientibus. Nemora sunt conuenientissima, quæ vestiuntur queru, subere, fago, cerris illicibus, oleastris, tamariis, corylis, pomiferisque sylvestribus, ut sunt albæ spina, Græca silique, juniperus, lotos, pinus, cornus, arbutus, prunus, & paliurus, atque achrades pyri. Hæc enim diuersis temporibus mitescunt, ac penè toto anno gregem saturant. At vbi penuria est arborum, terrenum pabulum consecutabimur, & sicco limosum præferemus, ut paludem rimentur, effodiante lumbricos, atque in luto volutentur, quod est huius pecori gratissimum: quin etiam ut aquis abuti possint: nanque & id fecisse maxime per æstatem profuit, & dulceis eruuisse radiculos aquatilis sylva, tanquam scirpi iunctæ, & degeneris arundinis, quam vulgus cannam vocat: nam quidem cultus ager opimas reddit sues, cura est graminosus, & pluribus generibus pomorum consitus, ut per anni diuersa tempora, mala, pruna, pyrum, multiformes nuces, ac sicum præbeat, nec tamen propter hæc pareatur horreis: nam sæpe de manu dandum est, cum foris deficit pabulum, propter quod plurima glans vel cisternis in aquam, vel fumo tabulatis recondenda est. Fabæ quoque, & similium leguminum, cum vilitas permittit, facienda est potestas: Et vtique vere, dum adhuc lactant (lactent, Pallad.) Viridia pabula suibus plerunque nocent: itaq; mane priusquam procedant in pascua, conditiuis cibis sustinendæ sunt, ne immaturis herbis citetur alius: eoq; vicio pecus emaciatur, Hæc tenus Columella. Genus hoc omnibus locis haberi potest, melius tamen agris palustribus quam siccis, præcipue vbi arborum fructuorum sylva suppetit, quæ subinde maturis fructibus alterna per annum mutatione succurrat. Maxime locis graminosis, & cannarum vel iunci radice nutritiuntur. Sed deficiensibus alimentis per hyemem, non nunquam præbenda sunt pabula glandis, castaneæ, vel frugum vilia excrementa ceterarum, verno magis cum lactent (videtur addendum, & in cibo sumunt, vel tale quid: Vide paulo ante in fine verborum Columellæ) nouella virentia, quæ porcis solent nocere, Pallad. In pastu locus huius pecori aptus viginosus, quod delectatur non solum aqua, sed etiam luto: itaque ob eam rem aiunt lupos cum sint nocti sues trahere usque ad aquam, quod dentes feruorem carnis ferre nequeant, Varro. Hoc pecus alitur maximè glande, deinde faba, & ordeo, & cetero frumento: Quæ res non modo pinguitudinem efficiunt, sed etiam carnis iucundum saporem, Varro. Si fundus ministrat, dari solent vinacea ac scapi ex vnis, Idem. Fraxini fructu sucs pingueſcent, canes vero dolorem vertebra coxarum inde sibi contrahunt, Aelian. hoc enim sentire videtur. Gillius interpres cuius obscura hoc in loco translatio est. Frutex cytisus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædi-
catus

catus est pabulo ovium, aridus vero etiam suum Plin. In Salamine si sus segetem herbescensem fuerit depastus, eius dentes lege Salaminiorum exteruntur, Aelian. *Tipha grandines tollit, & in cibatu utilis est, Aristot.* (*Tipha Tragis 2.20. ex coniectura interpretatur vvelschen vreyßen, oder vreyßen kolben, hoc est triticum peregrinum, &c.*) Ordeum crudum verri coëanti dandum est: foetis autem scrofis elixum, Aristot. *Bulbi quoddam genus in Bauaria suillum vocant, quoniam à suis appetitur, flore rubente vel purpureo, simili floribus lilij conuallium vulgo dicti: describitur ab Hier. Trago Tomo 2. cap. 9. Appetunt & alias radices diuersas, (vt quas Itali dulcichinos vocant, vici et sylvestris genus quoddam: quod Fuchsius & Tragus non recte apion Dioscoridis faciunt. Germani appellant erdnuß & sulrot, hoc est nucem terra, & panem porcinum: quamvis recentiores quidam cyclaminum quoque Latinè panem porcinum nuncupant, temere vt puto: licet enim à figura panis dici possit, à suis tamen minime appeti crediderim, quod nimium medicamentoso & ingratu sapore, & animalibus quibusdam 10 venenum sit:) & inter alias radicem rapi vel vt vulgo vocant rapunculi syluatici, quod violarum fere folia habet, acutiora, radicem candidam, dulcem, non sine lacte: nostri vocant bläbäck, quod in nemoribus fagorum fere nascatur. Asplenios, vel vt alij vocant splenion, consumit splenem suum, qui radicem eius edunt, vt copiosè dictū est in Boce C. vbi de morbis boum egimus. *Hyoscyamo deuorato insaniunt: Vide infra in Morbis eorum.* Edit porcus ferè omnes cibos quibus reliqua animalia vtuntur, ita quod ne porci quidem carnibus abstineat, licet nō interficiat eum: & hoc expertus sum, quod porci audissimè cederunt baccones (lardum) & alias carnes porcinas, Albertus. Sues (domesticos) occisorum à latronibus hominum cadavera in sylvis relicta aliquando vorare. Suillum pecus tantopere explendo abdomini deditum est, vt ne proprijs quidem suis foetibus parcat, neque heliationem suam ab humano corpore abstineat, Aelianus. Sues comedentes fœtus non est prodigium, Plin. Illud autem, quod pertinet ad religionem patris familiās, non reticendum putau: sunt quedam scrofae, quæ mandunt 20 fœtus suos: quod cum fit, non habetur prodigium: nam sues ex omnibus pecudibus impatientissimè famis sunt, ita vt aliquando si indigeant pabuli, non tantum alienam (siliceat) sobolem, sed etiam suam consumant, Columella. Audio sanè scrofae quasdam natura sua tam improbas esse, vt suos ipsa porcellos deuorare soleant, non aliter quam gallinæ quædam quæ pepererint oua. Sues vorant limaces, Aristot. Sui serpens aduersatur, quia deuoratur ab ea, Idem. Talis & tanta vis veneni (salamandra) à suis mandit, Plin. Et alibi, Apros in Pamphylia & Cilicie montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edere moriuntur: nec est intellectus illus in odore vel sapore. Idem fieri audio si ranam rubetam ederint. Si quando salamandram comederit sus, ipse extra periculum est: eos autem qui suis carnibus vescantur, interimit, Aelianus. Cum cicutam homo biberit, ei sanguis quasi conglaciat, & eatenus concretione spissus fit, vt inde moriatur. Suillum vero pecus, huius saturitate scilicet compleuerit, tantum abest eius veneno tollatur, hac vt maxime pinguefacat. Aelian. *Sturnos etiam cicutam nutriti legimus. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locus est viginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit quo homines vescuntur, equi vero & boues & cætera animalia abstinent: imò sues etiam & canes excrementa hominum qui mazam aut panem ex hordeo illo comederint, auersantur, tanquam mortis pericula, Aristoteles in Mirabilib. Solent nostri carnem quam fumo indurare voluerint, dics aliquot copioso sale aspersam in vase aliquo relinqueré: in cuius fundo partim liquefete sale, partim sanicem remittente carne, ius colligetur, cuius gustu gallinaceum genus mori putant aliqui: suib. etiam nocere, si copiosius eis detur: quamobrem modicum ad reliquam potionem affundunt. Sus crebrò potum desyderat, aestate potissimum, Florentin. Scrofae bis die ut bibant, curant, lactis causa, Varro. Cum omni quadrupedi per aestatem sit infesta, tum suillo maxime est inimica, quare non vt capellam, vel ovem, sic & hoc animal bis ad aquam duci præcipimus: sed, si fieri potest, iuxta flumen, aut stagnum per ortum canicula detineri, quia cum sit astuosisimum, non est contentum 40 potionem aquæ, nisi obesam illuviem, atque dissentam pabulis aluum demerserit ac refrigerarit: nec villa re magis gaudet, quam riuis atque cœnoso lacu voluntari. Quod si locorum situs repugnat, ne ita fieri possit, puteis extracta & large canalibus immissa præbenda sunt pocula, quibus nisi afflatum satientur, pulmonaria sunt, Columella. Suillum pecus in luto se volutans & aquam turbidam bibens pingue scere audio, Aelian. Sues inebriantur vinae saturati, Athenæus. Item fæccæ vini in colluuiem eorum mixta. Plerisque animalium est pinguitudo sine sensu: quam causam sues spirantes à muribus tradunt arrosas. Quin & L. Apronij consularis viri filio detractos adipes, leuatumque corpus immobili onere, Plin. Vere sus vsque adeo pinguitudine crescere solet, vt se ipsa stans sustinere non possit, neque progreedi vsquam: itaque eas si quis quod traijere velit, in plostrum imponit. In Hispania ulteriore in Lusitania cum sus esset occisus, Atrilius Hispaniensis minime mendax, & multarum rerum peritus in doctrina dicebat, Lucio Volumnio senatori missam offulam cum duabus costis quæ penderet III. & XX. 50 pondo, eiusque suis à cute ad os pedem: & III. digitos fuisse. Cui ego: Non minus res admiranda, quam quæ nunc est dicta, in Arcadia scio esse spectatam suem, quæ præ pinguitudine carnis non modo surgere non posset, sed etiam vt in eius corpore force carnis nidum fecisset, & peperisset mures. Hoc etiam in iuuenia factum accepi, Varro. Crescentiensis ex eodem sic habet, In Lusitania fertur sus esse occisus, qui fuit xiiij. pondo, id est quingentis septuaginta quinque libris: eiusq; suis à cute ad os pedem & tres digitos fuisse, id est lardum cum carne uno pede & tribus digitis crassum. Audio etiam nostra memoria Basileæ porcum ab oleario (sic voco illum qui oleum è iuglandibus exprimit) saginatum, pinguitudine tantum profecisse, vt excavata à muribus foramina in corpore eius reperta sint. Pingue scunt sexaginta diebus, sed magis tridui inedia saginationem orsa, Plin. Sex diebus sensibiliter pingue scit, Albert. legendum sexaginta, non sex, cum Plinio & Aristotele. Nam & nostri tribus ferè mensibus sui saginando opus esse aiunt. Angli aliquando per integrum annum saginant porcum, cuius pingue solidius & lautijs fieri voluerint, vt dicam in F. Sus facillimè omnium ad quodvis pabulum affluscit, & celerrime quoque in pinguedinem proficit, pro sui corporis magnitudine: sexaginta enim diebus pingue scit: quantum autem proficerit, ij cognoscunt, quibus ea res curæ est, vbi ieiunium ad saginam constituerint: pingue scit fame præfatigatus triduo: & cætera quoque omnia ferè melius præfatigata fame pingue scunt: saginant à triduo iam qui sues obesant. Thraçes per saginam, cum primo die potum præbuerint, post interposito uno die præbent, tum duobus, deinde triduo, atq; ita subinde augendo numerum vsque in septimum, curant, Aristot. Nostræ hæc circa potum non ita obseruant: sed post cibos quodam, vt fabas & pisæ, potum eis vtilem esse putant: post auenam non item, ne liquidior reddita mox per aluum dilabatur. Pingue scit hoc animal hordeo, milio, siccus, glande, piro, cucumere. Sed maxime tum hoc, tum cætera, quibus venter calidus est, quiete, immotione que pingue scunt: ceterum sues pinguiores redduntur, etiam cum in luto se voluant, Aristot. Et rursus, sed præcipue 70 aliunt**

Hunt & opimant fucus & cicer: cibus denique non simplex, sed varius sagina optima est: gaudent enim suis pabuli mutatione, quemadmodum & cætera animalia: tum etiam fieri aiunt cibi varietate, vt partim infletur, partim impleatur carne, partim opimetur. Intelligo suillum pecus sese in luto volutans, ac turbidam aquam bibens, cum pingue euadere, tum cibis qui vehementer inflent & expleant, delectari: tum etiam quietem & suile tenebris oppletum appetere, Aelian. Tum pistores scrofipasci qui alunt furfure suis, Plautus in Capt. Porcos aliqui farina e fabis saginant, vt in Elsatia Germaniae: multum enim & citò inde proficit pecus: alij (puto) farina hordeacea cum lacte à quo butyrum extractum est. Sues in alpibus qui sero lactis saginantur, carnem meliorem & albiorem habent vt audio, quām qui glandibus pascuntur. Sed est quando nimium repleti sero, & ventre distenti periclitantur, nisi mox aliuis fluat, iij præsertim porci qui ita pasci non fuerint assueti. Nutritur hoc animal præcipue glandibus, saginaturque triticeo furfure, areæque reiectamentis, ac denique ipso frumento: hordeum autem præter hoc quod pingue facit, etiam vt partus facilis sit ipsum animal reddit optimè perspirabile, Florentin. in Geopon. 19.6. Andrea à Lacuna interprete. Græcus codex sic habet, Αἰ γέρει αἱ τετραγένειαι, τοις κατόπιν τῶν ρύμησιν ἐν Διαφορέων ποιεῖσθαι τὸν ζῶν. Cornarius vertit, Hordeum autem supra hoc quod pingue facit, etiam ad generationem indifferens animal facit, nullo sensu. Andreas à Lacuna sensum quidem aliquem exprimit, sed ineptum: neque enim saginantur suis vt facilius pariant, cum contrarium pótius accidat, & lactis etiam penuria laborent quæ pinguiores sunt. Ego pro ρύμησιν lego γέρει, hoc est gustum & saporem: hoc sensu, Saginatos hordeo suis, non solum pingues, sed etiam melioris saporis in cibo fieri, vt εν Διαφορέων verbum interpretetur præstare & excellere: Αἰ γέρει enim excellens est: nec refert non vstatum esse hoc verbum, cum non pauca huiusmodi in Geponicis reperiantur vt pote à recentioribus Græcis conscripta aut certe collecta. Confirmat sententiam nostram Varro, his verbis: Hoc pecus alitur maximè glande, deinde faba & ordeo, & cætero frumento: quæ res non modo pinguitudinem efficiunt, sed etiam carnis iucundum saporem. In regionibus quæ cerevisiam bibunt, hordeo pro cerevisia coquenda macerato in aqua, optimè saginatur. Nostræ autem, secale, & glandes eis obiiciunt. Pistores ac molitores furfure pascunt. Tum pistores scrofipasci qui alunt furfure suis, Plaut. Capt. Olearij reliquijs iuglandium expresso ab eis oleo maximè pingues reddunt. Non aliunde magis quam loti palustris radice suis crassescunt, Plin. Et alibi, Filiiis vtriusque radice suis pinguescunt. Reliqui ad saginationem pertinentes cibi, dicti sunt superius inter cibos simpliciter. Scrofa nimium pinguis parum lactis habet, & porcellos alere non potest. Tam suis, quām cætera animalia omnia solent, cum lactantur, extenuari, Aristot. Sexta pars pederis quantum ponderarit viuus (sus saginatus) absuntur occiso in pilos, sanguinem, & reliqua id genus, (excrementa,) Aristot. M. Varro principatum dat ad agros latificandos turdorum simo ex ariarijs: quod etiam pabulo boum suumque magnificat, neque alio cibo celerius pinguescere asseuerat, Plin. Sus in regionib. calidis propter viscosi motum humidi, maior & obesior euadit quām in frigidis, Albert. Frisij qui maritimam Germaniae oram habitant, boues & porcos uno eodemque cibo saginant: boui enim ad præsepe ligato hordeum cum suis folliculis siue glumis præbent: id bos dentibus non comminuens, deglutit, & ex molliore tantum eius parte, quæ emolliri in ventriculo eius potuit, nutrimentum capit: reliquum cum stercore reddit. Porcus igitur caudæ bouis alligatus, vt aiunt hordei grana cum stercore emissa mandit atq; pinguescit, Albert. Sues vtriusq; sexus castati, celerius pinguescunt. De castratione vero eorum cap. quinto dicam.

In luto volutatio suillo generi grata, Plin. Hæc eorum requies est, vt lauatio homini, Varro. Sus nullarē magis gaudet quām riuis atque coenoso lacu volutari, vt superius in mentione potus recitaui ex Colum. Volutatione in luto pinguescit, Arist. Ephesi Heraclitus ait suis coeno, cohortales aues puluere vel cinere lauari, Columel. Cur stercoribus suis gaudent? Medici rationem reddit, quod iecur habeant maximum, quæ quidem sedes cupiditatis siue libidinis est. Aristoteles vero quoniam naribus crassis interceptisque sint, idcirco vim hebetem olfaciendi habere, itaque foetorem nequire percipere scripsit, (ὅτι παχύπυγχοι δύτες, ἔχουσι Διαφορεύειν τὸ φροντίδιον, καὶ μηδ επιλαύσειν τὸν δινοδιας.) Alex. Aphrodisiensis Problem. 1.13.6.

Mares non ultra trimatum generant, Plin. Apro ad triennium probitas coëundi edurat: vetustiōibus proles deterior gignitur: nullus enim præterea profectus ei accedit, nulla virium recreatio: solet inire pabulo satiatus, & cum alteram non subegerit, vel initus brevior agitur, & foetus corpore minore creatur, Arist. Verres octo mensium incipit salire, permanetque vt id rectè facere possit, vsque ad quartum annum, deinde castratur, saginaturque quoad perueniat ad lanium, Varro. Ad foeturam verres diutibus mensibus ante secernendi. Prodest a pro coëunti hordeum apponere pabulo: quod idem & scrofa foetæ commodum est, sed elixum, Aristot. Verres vnicus sufficit vel decem subibus implendis, Florentin. Verrem subantis audita voce, nisi admittatur, cibum non capere iunt, vsque in maciem, Plin. Homerus non ignorans vt sus videns foeminam sese extenuet, & carnes attusat, facit mares separatum à foeminis cubare, Aelian. Locus Homeri est Odys. circa initium. Verres propter copiosum humorem multum ac diu coit, quoniam calidus non est, Alber. Maribus in coitu plurima est asperitas: tunc inter se dimicant indurantes attritu arborum costas, Text. de subibus simpliciter: cum Pliniij de feris tantum subibus hæc verba sint. Equos & canes & suis initium matutinum appetere, foeminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt, Plin. Mas si pinguet, inire omnibus anni temporibus potest, nec solum interdiu, sed etiam noctu, aut certe matutino potissimum tempore: senescens autem minus subinde agit, vt dictum est: sepe qui vel per ætatem, vel per infirmitatem sua naturæ nequeant expedite coire, quum foemina impotens suslinendi maris fessa clunes demittat, cubantes vñā cum foemina coëunt, Aristot. Foemina senectute fessæ cubantes coeunt, Plin. Aegyptij suem (τὴν ἄν) animal profanum existimant: videtur enim præcipue iniri decrescente Luna, Plutarch. in lib. de Iside. Sues sepius coëunt pariuntque propter teponem & pabuli vberatem, vt alia etiam animalia quæ cum homine viuunt, Aristot. Sues agrestes semel (anno) coëunt, domestici saxe: nimis irum propter pabulum, calorem atque laborem: quippe cum Venus comes satietatis sit, &c. Aristot. problem. 10.4.6. Plutarchus etiam causarum naturalium questione 21. inquirit cur scrophæ siue domesticæ porca, & sepius, & alijs atque alijs anni partibus foetæ sint, cum suis feræ omnes & semel tantum quotannis, & propè circa idem tempus, nimis irum cum æstas appropinquat, pariant: Vnde Apud quendam legatur, Μηκέτι, γυναικεῖον, ἡρεν τέλη ἀρεοτοποῦ: hoc est, Non amplius pluere nocte qua pepererit porca agrestis. Rejicit autem causam similiter vt Aristoteles in alimentum & laborem: quod domesticis alimentum abunde semper suppetat, nec vt feræ id inquirere, ac saxe sibi metuere cogantur: sed neque adeò laborent, cum à subulcis parum separarentur: agrestes vero passim per montes vagentur, vnde nutritum omne in corpus consumitur. Aut forte, inquit, domestici

cum subinde conuersentur & gregatim degant, ex ipsa consuetudine magis ad libidine in feruntur: agrestes vero cum mares à foeminae separantur, tardos & hebetes ad venerem motus habent. Aut verum etiam illud est quod Aristoteles dicit, chlunen ab Homero nominari suem monorchin, id est vnius testiculi, quoniam plerisque ex affricitu ad trunco, testes atterantur. Suis animal cur sit multiparum, in sequentibus explicabo. Sues tum mares, tum foeminae coire incipiunt mense suæ etatis octauo: quoniam mas antequam sit anniculus, prolem generat vitiosam: foemina antencula parit: si enim tempus gerendi vteri exigit. Sed non omnibus locis eadem etatis ratio est, vt dixi: iam enim sues, nonnusquam tam mares quam foeminae quarto coëunt mense: sexto tamen ita, vt vel progenerare & educare possint: nonnusquam apri mense decimo inire incipiunt. Valentij coitu ad triennium, Aristot. Suilli pecoris admissura à fauonio ad æquinoctium vernum, Plinius & Varro: hoc est, à calendis Februarioj ad duodecimum diem Martij, Crescentiensi. Ita enim contingit, vt scropha æstate pariat: quatuor enim menses est prægnans: & tunc parit, cum pabulo abundat terra, Varro & Florentin. Vbi autem sues concepisse appetit, separant ab eis verres, vt qui eas inuidentes & deturbantes, abortire cogant, Florentin. Aetatis octauo mense (porca) coëunt: quibusdam in locis etiam à quarto ad septimum annum, Plin. Februario mense verres maximè foeminas debent inire, Pallad. Foemina sus habetur ad partus ædendos idonea ferè vsque in annos septem, quæ quanto fœcundior est celerius senescit. Annicula non improbè concipit, sed iniri debet mense Februario, Columella & Pallad. Non minores admittendæ quam annicula. Melius viginti menses expectare, vt bimæ pariant. Cum coeperint, id facere dicuntur vsque ad septimum annum rectè. Admissuras cum faciunt, prodigunt in lutosos limites ac lustra, vt volutentur in luto, quod est illarum requies, vt lauatio homini. Cum omnes conceperunt, rursus segregant verres, Varro. Audio scrofas apud nos per annos circiter octo parere. Sus vbi quintum decimum annum nacta est, non præterea generat, sed efferratur. Si pinguet, ocyus & iuuenis & sene-scens mouetur ad coitum, Aristoteles. Scrofa post quindecim annos non pariet, nisi admodum carnoſa & ben-nutrita fuerit, Albertus.

Sues naturalibidinosæ sunt. Οὐαγὴ τε καὶ σωῶν νομίνων. ἡ πάτη τὸ αὐθόδοτον εἶχε, (εἰστοις,) Arist. in Physiognom. In suis subare (καπέλαι) dicitur, cum affectæ libidine currunt relicta societate, & emitunt id quod apriam (καπέλαι) vocant, vt equæ nominatum hippomanes, Aristoteles. Idem tamen alibi in Ceropis καπέλαι vocat, (καπέλαι) quidem pro genitali viri quandoque accipitur, quod suis castrandis excinditur, vt pluribus dicata in E. Horatius Epod. 12. de muliere dixit, lam que subando Tenta cubilia, te etaque rumpit. Hinc & subatio nomen apud Plinium. Suum libido ardentera, ita vt opprobrium mulieribus inde tractum sit cum subare & subire dicuntur, Festus. Sic de equabus, equire dicitur, τοιούταν: de vaccis ταυρᾶν, (lauffig syn, dicunt nostri in genere de quibus suis brutis foeminae coitum appetentibus.) Εὐαλζεῖ, καπέλαι σονωληνοῖς, οἵ τοι σονωληες σονωληοῖς Hesych. & Varinus. Καπέλαις, οἵ τοι σονωληοῖς εὐαλζεῖ, Varinus. quasi de masculis etiam aliquando dicatur, quod ego legere non memini: & si forte de maribus reperiatur, accipietur certè improprie: καπέλαι proprie dicitur de porca verrem desyderante, vt ταυρᾶν de vacca, Varinus. Terminatio quidem in αῳ alijs etiam verbis desyderium significantibus communis est, vt Φοράν, θυνατίον. Γεράση καπέλαι, Anus subans, de muliere præter etatem libidinosa. Erasmus non rectè vertit hircissans, vt docui inter prouerbia ex Hirco. Αὐθόδοτον εἶχεν in Danae Sophoclis aliqui sue. n interpretantur: est enim hoc animal primum in Venerem, unde verba καπέλαι & καπέλαιναι facta, Hesychius. Θεῖον, καπέλαι, Hes. & Varinus. Idem θελοζεν εὐθεστάν, εὐθεστάζεν, id est furere: est enim sanè furor quidam, impetus ille ad Venerem. Canes vbi mirè in Venerem feruntur, dicuntur σουλάς, (catulientem foeminae Plautus dixit,) sues καπέλαι, Cælius. Porcus tanta voluptate coeundi afficitur, vt in ipso coitu obdormiscat, Galeottus. Si mas propter etatem coire non potest, declinat à porca, & porca salit marem & prouocat eum, Albertus. Sues foeminae cum libidine excitantur, quod subare dicitur, vel homines aggrediuntur, Aristoteles. Foeminas subantes in tantum efferrari aiunt, vt hominem lacerent, candida maximè veste indutum: rabies ea aceto mitigatur naturæ asperlo, Plinius. Quadrupedum prægnantes Venerem arcent, præter equam & suem, Plinius. Aristoteles vero, Sola animalium mulier & equa grauida coitum patiuntur. Impletur sues uno coitu, qui geminatur præter facilitatem abortiendi. Eadem ferè paulò post ex Aristotele recitabo:) remedium, ne prima subatione, neque ante flaccidas aures coitus fiat, Plinius. Cauendum ne prima subatione ante aures flaccidas coitus fiat, frustra etenim fuerit. At si plena iam auditate ac desiderio libidinis turgido admissura fiat, unus (vt modo dixi) initus satis sit, Aristot. Et rursus, Concipit præcipue sus, cum præ libidine gestiente pruriens auriculas flaccidas demittit: alter semen à vulva respuitur, relapsumq; evanescit. Sunt è scrofalia statim prolis fœcunda laudabilis, alia in crescentes melius generant, Idem. Sues tantum coitu spumam ore fundere diligentes tradunt, Plinius. Suis propriæ sunt voces ad Venerem coitum, Aristot. Scrofa nisi conceperit, iterum & iterum coire querit, Albertus. Sues cicurcs vterum ferunt menses quatuor, Aristoteles, Plinius, Varro, & alij. Iniri debet mense Februario. Quatuor quoque mensibus facta, quinto parere, cum iam herba solidiores sunt, vt & firma lactis maturitas porcis contingat, & cum desierint vberibus ali, stipula pascantur, ceterisque leguminum caducis frugibus. Hoc autem fit longinquis regionibus, vbi nihil nisi submittere expedit. Nam suburbanis latens porcus ære mutandus est: sic enim mater non educando, labori subtrahitur, celeriusque iterum conceptum partum edet. Idque bis anno faciet, Columel. Quarto exempto mense pariunt, vbi quintus incipiet. Incipiunt autem, sicut dixi, mense Februario, vt solidioribus herbis nati, & stipula succedente pascantur, Palladius. Partus bis anno, Plinius. Foeminae in partu asperiores, Textor: sed Plinius de feris tantum suis hoc scribit. Natura diuisus est scrofæ annus bifarium, quod bis parit in anno: quaternis mensibus fert ventrem, binis nutricat, Varro. Bisulca, pauca generant, præterquam sues, Aristot. Senescentes etiam pariunt quidem simili modo, sed tardius coëunt: impletur uno coitu: sèpius tamen superuentum patiuntur, ea de causa, quod post coitum humorem, quam apriam nonnulli appellant, emittunt: quod quidem commune omnibus incidit: sed aliquæ vna cum hoc semen etiam admissum ejiciunt, Aristot. Ex omnibus quæ perfectos fetus, sues tantum & numerosos edunt: item plures, contra naturam solipedum aut bisulcorum, Plin. Sola inter multipara sus parit perfectos, eaque vna evariat: generat enim multos more multifidi generis, cum & bisulcum & solipes sit: sunt enim locis quibusdam sires solida vngula: partu igitur numerosa est: quoniam alimentum quod in corpore magnitudine absumeretur, in excrementū seminale decedit. Id enim vt solipes magnitudine caret, id est, ipsa scropha, quoniam solipes sit, magnitudine caret: & sic non indiget multo alimento, Niph? quin & poti? quasi ambigēs cū natura solipedum,

Hipsum, bisulcum est: hac igitur causa & vnum parit, & duos, & quod plurimum, multos: enutrit vero usque in finem quae peperit, propter sui corporis alimoniam probam: habet enim ut solum pingue suis flirib; sic scrofa filii alimentum copiosum & commodum, Aristot. de generat. anim. 4.6. Et alibi, Numerus partus plurimū ad vicenos: si tamen multos pepererint, educare omnes non queunt. Numerus fecunditatis ad vicenos: sed educare tam multos nequeunt, Plinius. Apud nos ut plurimum circiter sedecim parere audio, sed raro: saepe octonos vel denos. Sive quid ad vescendum hominibus apta sit, nihil genuit natura fecundius, Gillius. Sus ad foeturam quam sit secunda, animaduertunt ferè ex primo partu, quod non multum in reliquis mutat, Varro. Paucissima sus adit prima portione, viget secunda, nec senescentes copia foetus deficitur, quanquam lentius coit, Aristot. Penuriam lactis praepingues sentiunt, & primo foetu minus sunt numerosæ, Plin. Parere tot oportet poreos quot mammas habeat, habent quidem denas pleraque, ad summum duodenas:) si minus pariat, frumentariam idoneam non esse: si plures pariat, esse portentum. In quo illud antiquissimum fuisse scribitur, quod sus Aeneæ Lauini triginta porcos peperit albos: itaque quod portendit factum, triginta annis ut Lauinienses conderent oppidum Albam, Var. Sola ex omni calidorum genere canis & sus, partu numero notantur, Theophrastus de caus. 1.27. Cur quois anni tempore & sapientia suis mansuetæ coéant, ac patient non certo tempore, (bis anno,) agrestes vero semel tantum & statim tempore, ex Plutarcho & Aristotele in præcedentibus docui. Sus, canis, lepus, partu sunt numero: nimur quod vuluas sive vteros continent multos, totidemque formandi loculamenta, Aristot. Problem. 10.16. Cur sus & canis sint tam fecundæ & multiparæ, Democritus causam assert, quod multiplicem vuluam & feminis cellas receptrices multas habeant: eas omnes semen non uno initu explet, (Atqui Aristoteles & Plinius tum canes tum suis uno coitu impleri scribunt:) sed iterum & sapientia ex profeminantur, ut frequentia seminis receptacula impleantur, Aelianus. Scropha fecundior alba, Iuuenal. Citatur ab Erasmo in prouerbio Regia vaccula, quod olim de prodigiosa fecunditate ferebatur: quod aetate Ptolemaei iunioris vacca quædam eodem partu sex addidisset virculos. Cur parvæ quædam quadrupedes, ut canes, suis, capreæ, oues monstra frequentius pariunt quam grandes? An quod parvæ longè fecundiores sunt: monstra autem tum confici solent, cum plura semina inter se cohærescant & confunduntur, &c. Aristot. Problem. 10.60. Foetus qui in vtero lœsus minutusque fuerit, metachœrum dicitur (quasi posthumum voces, inquit Gaza: mihi non placet:) quod in parte qualibet vuluæ accidere potest, Aristot. Fecundioribus (multiparis) animalibus, atque etiam magis multifidis, (ut canibus,) sapientia accedit monstra parere: nam cum alioqui ferè imperfeciōes addant, (ut canis cæcos:) facilius ad monstrificam partitionem delabuntur, (ut capreæ etiam & oues:) & in ijs potissimum etiam quæ metachœra appellantur consistunt: quæ aliquatenus labo monstrifica sunt affecta: nam deesse aut superesse quicquam monstrosum & præter naturam est, Aristot. de generat. anim. 4.1. Videri autem posset hoc ex loco Aristoteles metachœron vocare foetum, non suis tantum, sed cuiusque animantis in vtero lœsum minutumque: quoniam nulla hic suis mentio. Ego locum hunc mutilum esse crediderim, & suis mentionem addendam: quemadmodum in problematis etiam 10.62. vbi eiusdem argumenti quæstio tractatur, & eadem animalia multipara nominantur, (canis, ouis, capra,) suis quoque nominantur, quædam sine metachœri mentione. Certe vocabulum ipsum, à choero, id est porco compositum, de eo tantum, non item alijs animalibus, recte accipi indicio est. Et Aristotelis verba quæ superius recitauit ex histor. anim. 6.18. ita posita sunt, ut de sue priuatim in præcedentibus simul & sequentibus agatur. Et eiusdem libri cap. 24. Ginni, inquit, ex equa prodeunt, cum in gerendo vtero ægrotant, more pumilionum in ordine hominum aut porcorum depravatorum in genere suum, quos posthumos (μετωχοις) nuncupauit. Et in fine lib. 2. de generat. anim. Metachœrum vocatur, quod in scrofae vtero lœsum depravatumque est, & magnitudine imminutum, quasi aporcellum dixeris: idque cuilibet scrofae accidere potest: sic à muli ginni generantur. Verit autem Gaza aporcellum, nimur quod a priuatuum apud Græcos aliquando minutat, ut ανιψια. Mertzling Polluci sunt cordi & parui porci. Sus cordus, Græcis διψη, Hermodlaus. Mertzling, τὰ διψη τὰ νῶν, Varinus (ni fallor) alicubi: Cælius suis serius nascentes interpretatur. Sed hoc non sensit Aristotelis.

Si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt, ut oues: quibus constantius hoc glandibus esitatis accidit, Aristot. Si grauida admodum pingue scat, efficitur, ut foeta minus habeat lactis. Proles, quod ad aetatem attinet, optima est, cum vigent parentes: quod ad tempora, præstantior quæ hyemis initio gignitur: deterrima, quæ aestate: quippe quæ parva, exilis, & perhumida sit, Aristoteles, & Albertus. Porci qui nati sunt hyeme, sunt exiles propter frigora, & quod matres eos aspernantur, propter exiguitatem lactis, & quod dentibus suciuntur propterea mammæ, Varro. Partus qui adduntur hyeme, nutriuntur in felicissime, (λειτηραχιέται,) & ob aeris intemperiant, & ob id etiam, quod largam lactis copiam non sugant, nimur matribus ipsiis eos tunc abgentibus, quod mammæ laborantes penuria lactis, attritæ inter dentes exulcentur, Florentia. Nostri prætinent porcellos Martio natos, (Mertzling,) aut saltem uno vel altero mense prius. In calidis regionibus melior est foetus porcæ hyemalis quam aestiuus, in frigidis autem contra, Liber de nat. rerum. Dicbas decem circa brumam statim dentatos nasci, Nigidius tradit, Plin. Sues & canes post partum sanguire solent: nimur quia extenuantur, ratione inediae, & integra eis materia secernitur: non excrementa solum ut ouibus & mulieribus, Aristot. problem. 10.37. Cum scrofa peperit, primam mammam porco qui primus in lucem prodijt, præbet, Aristot. Et rufus, Porcis æditis primis, māmias præbent primas: haec enim mammæ plurimum lactis obtinent. Primis genitis in quoquo partu suis, primas præbent mammæ. Ex sunt fauibus proximæ: tamen (alijs vt, forte, &) suam quisque nouit in foetu quo genitus est ordine, (quod Io. Tzetzes quoque scribit:) ea que alitur, nec alia: detracto illa alumno suo, sterilescit illico ac resilit. Vno vero ex omni turba relieto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit, Plin. De sanitate suum vnum modo exempli causa dicam: Porcis lactentibus si scrofa lac non potest suppeditare, triticum frictum dare oportet, (crudum enim soluit aluum,) vel ordeum obiici ex aqua, quoad sicut trimestres, Varro. Scrofam in sua quanquam hara suis alere oportet porcos: Vide infra cap. quinto. Curabit autem ut foetus proprios cum vnaquaque procludat. Plus vero quam octo (sicut Columella dicit) nutritur non debet. Mihi vero vtilius probatur experto, porcam cui pabula suppetunt, ut plurimum sex nutritur debere, quia licet plures possit educare, tamen frequentiore numero sueta deficit, Pallad. Nutricare octonos porcos parvulos primò possunt, incremento facto à peritis dimidia pars remoueri solet: quod neque mater sola potest sufferre lac, neque congenerati alescendo roborati, Varro. Porci à mamma menses duos non disiunguntur, Idem. Etrursus, in nutritu, quam porculationem appellabant, binis men-

sibus porcos sinunt cum matribus: sed eos, cum iam pasci possunt secernunt. Vbi sues pepererint, porcellos vna cum matribus relinquentes bimestre, eos postea secernunt, matresque denuo supponunt: ut ex toto anno, octo quidem menses digrantur in ipsam impregnationem, quatuor vero, in educationem emissorum in lucem, Florentin. Vbi facultas est transfigendi, venditis qui subinde nati sunt, celerior matribus foetura reparatur, Pallad. Hybridam ex sive domeslica & apro natum sive appellant aliqui. Vide plura in apro C.

Morbis suis. Aconitum enecat pantheras, sues, lupos, bestiasque omnes in carnibus obiectum, Dioscorides: sed apparet eum de suis feris loqui: feris enim tantum aconitum & alia venena obiiciunt venatores: quamquam domesticis quoque, vt quibuscumque alijs animalibus letale est aconitum. Syanchus, Συάγχος, radix qua sues a venatoribus capiuntur, Hesych. & Varin. Videtur autem non alia hæc radix quam aconiti esse, cum & radix similiter visurpetur, & strangulando, (vnde & aconito pardalianchi cognomen), similiter quod ex vocabuli compositione appetit, mortem inferat. Sues necat chamæleon albus, radice scilicet cum polenta & hydro-læo subacta, Dioscor. vide in Cane C. Succus radicis chamælonis candidi occidit canes suesque in polenta: addita aqua & oleo contrahit in se mures ac necat, ni protinus aquam sorbeant, Plinius. Elleboro nigro equi, boves, sues necantur: itaque cauent id, cum candido vescantur, Plinius. Sues cum imprudentes hyoscyamum comedent, et si ægerime afficiuntur, (resoluuntur & conuelluntur, Hermolaus) tamen reptantes sele ad aquas trahunt: quo profecti, cancros legunt, & deuorant, eoramque cibo ad incolumentem restituuntur, Aelianus. Hyoscyamo poto sues insaniunt, vnde ιωνια ψευδή pro insanire & delirare, Pherecrates Κοιλανός, Varinus. Τονια ψευδή, μανία, δρόπης πτώσεις, Hesychius. Hyoscyamus quidem Latinè ad verbum fabam suillam sonat quoniam sues, ut Aelianus refert, pastu eius conuellantur præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint, Marcellus Vergilius. Sed nos alia de hyoscyamo Aeliani verba interprete Gillio, proxime recitauimus: quæ magis probo, quoniam & Hermolaus similiter legit Corollario 682. Χοιραδέλφεος, legitur inter nomenclaturas Xanthij herba apud Dioscoridem, sic dictum, vi ipse coniicio, non quòd cheratos, id est porcos, sed quod cherades sive scrophulas tollat: nam & contra tumores, Dioscoride teste, utiliter emplastry modo imponitur. Herba quam nostri anserinum pedem à foliorum figura nominant, quam Hieronymus Tragus Tomi primi de plantis cap. 101. inter solana describit, (& à Germanis nonnullis à suum pernicie Schweißtodi, & seuvr-plag appellari scribit,) suis si forte cederint venenosa esse creditur, idque non rariss experimentis constare ait. Eadem forte chenopus Plinius fuerit, cuius ille semel tantum meminit II. 8. quoniam & nomen conuenit, & vis forsitan venenata: huius enim & rumicis flores apes non attingunt, vt Plin. scribit: quamvis inde non sequitur vel homini vel sui venenatam esse, vt neque rumex est. Ego conjecturam tantum afferro. Quin & scrophularia maior, foetida herba, vrticæ ferè folijs, &c. (nostri, vocant brāunwurtz, id est herbam spadiceam, à colore: vel schwarzē nachtschattē, id est solanum nigrum, improprietamen) suillo generi exitio esse fertur. Eupatoria aquatica, (vt pharmacopolæ quidam vocant, Ruellius hydropiper, nostri ceruinum trifolium, &c.) hirundinaria, quam aliqui asclepiadem putant: & arcio, id est personata seu lappa maiore, tum sues tum pecudes omnes abstinerre audio.

Si quæ reptilium bestiarum sues momorderit, ijsdem remedijis dictis in lafis pecoribus, (bub. ouib. capris) curabuntur, Didymus. Nihil æquè aduersari serpentibus quam cancros, suesque percussas hoc pabulo sibi mederi, (Thrasyllus author est,) Plin. Sues à scorpionibus in Scythia interimuntur: quanquam cæteros virulentos ictus minimè sentiant: & nigri eorum potissimum pereunt: quisque tamen celerrimè interit, si ictus adierit aquam, Aristot. Scorpiones in Scythia interimunt etiam sues, alioquin viuaciores contra venena talia, Plin. Sus è grè fert hyemem, facileque à frigore labefactatur: quo circa ipsis extrahunt haras, ex quibus hyeme non educuntur prius quam glacies (pruina) prorsus discussa fuerit, Florentin. Χαλαζα, morbus quidam suum, Hesych. & Varin. Latinè grandinem vocant recentiores, vocem Græcam interpretati: reperiuntur enim in carne suis gradi nosæ grana quædam alba & rotunda, grandini similia, & similiter sparsa, magnitudine lentis. Vnum ex omnibus quæ nouimus animalibus, sus grandinem concipit, Aristot. (Atqui gallina etiam præsertim albæ, sapientis grandinosæ apud nos reperiuntur.) Hinc & verbum χαλαζα factum, id est grandine laborare, vt ανλινια, οδεσια, Scholia festis in Pacem Aristoph. Suis plerunque est grandinosa caro: quo sanè arguento, chalaros dicit sues Græ corum natio: quia in mortuorū carnibus visatur χαλαζα, id est grande: sed in viventibus latens graftatur morbus, Cælius. Χαλαζα, χαλαζεισ, est autem hic morbus pecorum, (τρεμουσισ: suum melius dixisset) qui in viventibus latet, apparuit autem in dissectis, grandine carnibus eorum permixta & inhærente, Varin: qui & hoc Aristophanis citat, Στεψιμεθ' ει χαλαζα. Eadem ferè Suidas: qui tamen χαλαζα verbum apud Aristophanem non simpliciter χαλαζεισ exponit, sed addit τρεμουσισ, vt poëta improppio & obsceno sensu hoc verbo fitv-sus: nec rectè aut propriè pœrus grandinosus Græcè χαλαζεισ dicatur, contra Cælium & Varinum: quanquam suis grandinosi caro χαλαζεισ sit, id est laxa & mollis: & vt Aristoteles inquit, οργανωσ: & grandinosos sues fieri dicit qui νύχοσηρης sunt. Χαλαζα τιθεται πτω (lego τι) κοιραν, Suid. Nostri hunc morbum vocant finnen alij pfinnen. Angli mesell. quo nomine etiam pustulas (morbillos) puerorum vocant, à simili ferè figura coloreque: quanquam non intra carnem sed in superficie cutis nascantur, &c. Itali gremm. Siem sic affectum nostri finnig, Angli meselle, Galli leprosum aut sursume, quod super lingua grandines quasi semina quædam sparsa apparent. Itali gremignos: Aristoteles χαλαζεισ & χαλαζειται. Lanij nostri vulgo dicunt suem nullum esse, qui non vt minimum tria grandinis grana habeat: sed ea nisi abundant non obesse: quod si in lingua vel vnicum appareat, vndiquaque grandinosos esse pronunciant qui sues publicè vendendos apud nos (ore diducto per infertum baculum seu Paxillum: quod coquos in mortuis suis facere apud Suidam legitur: nostri antequam erant viuos sic inspiciendo curant) & in Gallia, & alijs etiam plerisque regionibus puto inspiciunt: est quando abundant quidem, nec vllum tam in lingua indicium appetit. Elephantiacis venulae sub lingua varicosæ fiunt ac nigrefuscunt: quod signum est etiam viscera ipsa in simili constitutione esse, qualis in porcis quibusdam circa interna videtur, quæ grandinis nomine insignitur, Aëtius. Grandinosi fiunt sues, (inquit Aristoteles,) quorum crura & collum & armi carne constant humidiore, quibus partibus vel grandines plurimæ innascuntur: caro dulcior est si grandines habet paucas: sed si multas, humida valde, & insipida est. Facile qui grandent cognoscuntur: patente enim lingua inferiore grandines habentur, & si setam dorso euellas, crux in radice pili euulsi videris. Pedibus etiam posterioribus constare non possunt, qui grandent: carent grandine cum adhuc lactent: tolluntur grandinos tipha, quæ vel in cibatu vtilis est, Hæc Aristoteles 8.21. interprete Gaza: quem locum Albertus

Albertus ex Anicenna, incepte ut solet reddit his verbis: Porcisetiam mollis carnis qui sunt castrati contingunt pustulæ in crure & collo & spatulis: & sepe sunt istæ pustulae sub lingua & sub axillis: & vocantur leprosi tales porci, &c. conuenit autem eis in cibo cicer & fucus: Hæc Aristoteles non aduersus grandinem, sed simpliciter ut absensetur suis dari iubet. Index suis inualidæ, crux in radice setæ dorsi euulc, caput obliquum in incessu, Plin. Qui emunt sues, ex setis à ceruice anulosis illos discernunt: nam si infectas eas crux videant, id est circa radicem crassiusculam habentes saniem) ægrotare eos aiunt: si autem puras, bene se habere, Florentinus in Geopon. 19.6. & 7. Atqui Aristoteles hoc ex setis indicium de grandine sola scribit, non etiam alijs morbis: & similiter hodie multi suem grandinosum iudicant illum, cuius extractæ setæ crassum humorem in radice retinent, & cauda teres fuerit: latam enim bonæ valetudinis signum faciunt. Sunt qui dies aliquot (circiter quatuordecim) porcis antequam maestentur cineris nonnihi in colluuiem eorum adnisciant, præfertim de ligno nucis, vt eo remedio grandines abigant: alij eodem tempore, vel alias etiam, lenti pugillum semper adiçunt. Sic affectos sues nostri non edunt, nec publicè vendi licet, vt neque Galli: pauperes tamen edunt quia paruo emuntur: obesse negant, nisi nimium grandinosa fuerit caro: ego ceu proflus insalubre & pessimi succi omnino relinquent consulo. Χαλαζα, χαλαζιον, grando, collectio est sub cute buboni ac Aegyptia fabæ similis, vt inquit Pollux, dolorem si tangatur afferens. Dicuntur & in oculo grandines, cum segnis humor circa palpebras coicrit, sed ita, vt id tuberculum digito hoc & illuc impelli possit, Niphus. Vt ne porci ægrotent, Rhanni radicem tritam, in aquam vbi se proluunt sues, projicito, Galen libro tertio de parabilib. cap. 101. Carnem Caballinam discoctam potu suum morbis mederi reperimus, Plin. Rubeta decocta & in aqua potu data, suum morbis medetur, vel cuiuscunque ranæ cinis, Idem. Sues non ægrotabunt, si nouem cancrorum fluitiales eis comedendos porrexis, Didymus. Canceris quidem edendis ipsos sibi contra hyoscynam & iactus scorpiorum mederi in precedentibus dictum est. Druidæ Gallorum samolum herbam nominauere nascente in humidis: & hanc sinistra manu legi à ieiuniis contra morbos suum boumque iusseré, nec respicere legentem, nec calibi quam in canali depolare, ibique conterere poturis, Plinius lib. 24. Lappa canaria medetur suis effossa sine ferro, & addita in colluuium poturis, vel ex lacte & vino. Quidam adiiciunt & fodientem dicere oportere: Hæc est herba argemon, Quam Minerua reperit, suis remedium, Qui de illa gustauerint, Plinius s. Hæc an eadem sit cum argemonne Ruellius dubitat. Pastores quidam hodie trichomane vtuntur pro suis ægis, & minifice prædicant, Hier. Tragus. Utuntur & carduo benedicto, vt vulgo nominant, & radice generis illius gentianæ quam nostri cruciatam à foraminum aut sectionum sponte nascentium in ea situ appellant: & radice herbae quam vulgo crenatam nigrum vocitant, est autem genus seselis ut coniatio.

Solet etiam (inquit Columella) vniuersum pecus ægrotare ita, vt emaciatur, nec cibos capiat, producumque in pascua medio campo procumbat, & quodam veterno pressum somnos æstiuo sub sole capet, quod cum facit, totus gressus teclit stolidus, atque vno die abstinetur potionem, & pabulo: postridie radix anguei cucumeris trita, & commissa cum aqua datur sicutibus: quam cum pecudes biberunt, nausea correpta vomit, atque expurgantur, omniaque bile depulsi cicercula, vel faba, dura muria conspersa, deinde (sicut hominibus) aqua calida potanda permittitur. Sues si affligantur incerto morbo, tota die & nocte includere oportet, nihilque interim nec cibi nec potus apponere, sed radices agrestis cucumeris communatas, per diem ac noctem aquæ infundentes, aquam ipsam in potu eis postridie offeremus: Ex qua quidem bibentes largius morbi causam pati post vomitu reddunt, Didymus. Apud nos aliqui neficio ad quos morbos, forte ipsis etiam incognitos, præfertim subitos, porcorum vel aures vulnerant, vel caudas abscondunt: nam venæ sectione in hoc peccore nostri, quod sciam, non vtuntur. Canes, boues, sues, caprae, serpentes & bestiae aliae cum impendentem pestem, tum verò terræ motum, & cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsentant, Aelianus. Democritus physicus asphodeli radicis parum macerate singulis suis nutritio iubet misceri tres minas: sic siquidem ante dies septem sanitatis firmitudinem ait sues recuperaturos, Didymus. Sues pestilentiam affectu non corripiunt, aut correpti restituentur facile, si asphodeli radices in eam quam bibunt aquam inieceris, aut etiam vbi crebro lauantur, Florentinus. Audio suis in pestilentia affectione, multos circa collum duros tumores (tubercula) obseriri. Quatit ægros Tussis anhela sues, ac fauibus angit obesis, (tempore pestis,) Verg. Polypodium aliqui suu cibo contra pestilentem luem admiscent, Hieron. Tragus. Idem solani genus sylaticum baccis nigris cerasi magnitudine (aliqui Germanorum vocant porcorum herbam, alij baccas somni suu vkrut, schlaaff beere) aduersus periculosos (contagiosos) subitos & calidos suum morbos, quales per medios astatis feruores accident, plurimum commendari ait, folijs scilicet in cibo dati: camque ob causam vbi sponte nascentis haberi non potest, à plenisque in hortis plantari: quod vero idem satiuum solanum esse affirmat, non assentior. Si pestis in suuum gregem inuaserit, limacum spolia (cremata, vt aliqui volunt trita) in potu dabis, vt etiam bubus. Vt Saracenica herbam (heidnisch wundkrut) sic nostri plerique vocant, quam Galli & Itali, costum hortensem: reliqui vero Germani, chirurgi præfertim virgam auream Italorum) aridam tritam in cibo. Aut laetucam (lartich, malum artich, id est ebulum) foetidam in aqua elixam & minutatim incisam, ac rursus cum decocto suo iniectam, in colluuiem porcorum admiscebis, Hæc reperi in manuscripto quodam libro Germanico. Cauendum est nead præsepio boum suis aut gallina perrepatur: nam hoc quod decidit immixtum pabulo, hubus afferit necem: & id præcipue quod egerit suis ægra pestilentiam facere valet, Columella. Sues parati & emi solent sic: illasce sues sanas esse, habere quere & telicere, noxijsque præstare, neque de pecore morbo esse, spondesne? Quidam adiiciunt perfunditas esse à febre, & à foria, Varro. Febricitantium signa sunt, cum oblitipæ sues transuersa capita ferunt, ac per pascua subito cum paululum procurerunt, consistunt, & vertigine correpta concidunt. Earum notanda sunt capita, quam in partem proclinentur, vt ex aduersa parte de auricula sanguinem mittamus. Item sub cauda duobus digitis à clunibus intermissis venam feriamus, quæ est in eo loco satis ampla, eamque sarmento prius oportet verberari, deinde ab ista virga tumentem ferro rescindi, detracto que sanguine colligari saligneo libro, vel etiæ vlnago. Quod cum fecerimus, uno aut altero die sub teclito pecudem continebimus, & aquam modicæ calidam quantam volent, farinæque ordeaceas singulos sextarios prebebimus, Columella. Febricitibus ex cauda sanguis, est detrahendus, Idem. Cum à magno feruore in frigidam incumbunt, præfertim si non statim cogantur pergere in via, sed alicubi consistere aut quiescere permittantur, membris omnibus conuelluntur, sunt quæ spasmodici (spanaderig,) atque ita aliquando percunt, nisi maturius recalescant. Vituli quidem sic affecti non evadunt. Infectantur & pediculis sues, ita vt cutis aliquando plurimum erodatur: tolluntur locis illitis

illitis crema lactis, butyro, & sale multo, simul ad vnguenti modū decoctis: alij partes lotas purgatasq; face vni liquida inungunt. Sus multum dormit, præcipue æstate, & tunc nisi frequenter excitetur, lethargo caput mōritur, Albertus. Accidit eis etiam dolor capitis & grauitas, (aut scotomia, Albertus. *προγυγξ*, lego *προγυγξ*, vel *προγυγξ*, [Albertus habet fraretyn,] de quo morbo plura dixi in Boue C. Gaza strumam interpretatur, nescio quām recte: mihi non placet: nam & alii profluum in suis eodem vocabulo significatur, vt infra dicam:) quo plurimi laborare solēt: remedī est, vino adhibito naribus, eoq; ipso dilutis, sed diffūcile eo quoq; periculo subtrahitur: biduo enim aut quadriduo interitus obuenit, Aristot. Albertus hunc ex Aristotele locum reddens, Hoc morbo, inquit, moritur major pars suum, propter collectos multos humores frigidos in capite, sed remedium quod apud Aristotelem huic morbo adscribitur, perperam refert ad profluum alui. In hoc morbo vt in brachio quoque, auricula suum flaccidæ & deiecta sunt, Idem. Suidas in *Διάσπορα* hunc morbum *προγυγξ* appellat, & febrim interpretatur cum capitis dolore: signum esse auriculas demissas, & oculos deiectos: remedium *τηγχυμανίζεσθαι*. Sunt qui cardui genus, quod vulgo carlinam (*aberwürz*) vocant, sic affectis dari consulant, (radicem videlicet in cibo minutatim incisam,) tanquam nihil hic morbus à pestilentia suum differat. Suem altero oculo amissō brevi extingui magna ex parte nonnulli existimant, Aristoteles & Plin. Quadrupedum suis tribus morbi generibus laborant, quorum vnum raucedo vocatur, quo maximè fauces maxillæq; inflammantur, (ibi quidem propriè mihi videtur branchus vocari, alijs in locis impropriè, phlegmone potius in genere dicenda:) sed idem malum, vel qualibet alia corporis parte contrahi potest. Iam enim plerunque in pedem, alijs in aurem decubit. Putreficit protinus membrum, & vclus serpit, donec ad pulmonem deueniat, quo tacto mors sequitur. crescit hoc vitium celeriter, nec potest suis quicquam edere cum ita ægrotat, etiam si quantumlibet sui morbi incrementū, (καὶ οὐδὲν ἐσθίει, ὅταν ἀργεῖται τὸ πόθος, καὶ δονουῶν. potest autem νῦν δονουῶν vel ad ἐσθίει referri, vel ad πόθος, vt Gaza retulit.) curatur à porcaris, cum malūincipere senserint, haud modo quām tota parte absissa qua cœperit, Aristotel. interprete Gaza, vocat autem hunc alio morbum Græce *βεργύχον*: & eo affici, *βεργύχαν*. Rauescent (*βεργύχωστ*) potissimum eo anno, quo montes abunde tulerint, & pinguisimis sint. Inuat mora celsi dedisse in cibatu (qua & homini contra anginam prosunt, vt in medicamento diamoron, Niphus) & balneum multum & calidum, & venæ sub lingua sita cultello adacto sanguinem detraxisse, Aristot. *βεργύχον*, *νίφοντα πτωτὸν εὐτῷ οὐρανογένειον μέλισσων τοντού γεγγύχον* (legerim, κατὰ τὸν *βεργύχον*) ὅταν δὲ μάλιστα φθεγγίτηται, Hesych. & Varin. hoc est, Branchus morbus est circa fauces quo suis maximè intreunt. bronchia quidem medicis vocatur singuli arteriæ asperæ cartilaginei circuli. *βεργύχαν*, & *βεργύχον* ovidianus, Var. *βεργύχη* morbus suum, Suidas. Idem in voce *Διάσπορα*, *βεργύχη* scribit esse mōrbum in parte aliqua corporis porcini, *καρύκην* vero febrim (id est totius corporis) cum capitis dolore. Branchus aliquando dilatatur sub gutture, & incidunt in synanchein: & tunc multum mouent pedes, & moriuntur intra tres dies, Albertus: &c. vt Aristoteles. Strumosis sub lingua sanguis mittendus est, qui cum profluxerit sale trito cum farina triticea confricari totum os conueniet. Quidam prætentius putant esse remedium, cum per cornu singulis tertos cyathos gari demittunt: deinde fissas taleas ferularum lineo funiculo religant: & ita collo suspendunt, vt struma ferulis contingantur, Columella. Non facile autem dixerim, crautamne an branchon Aristoteles, strumam appelleat in suis. Crautam enim strumam *Gaza* interpretatur: sed remedium sanguinis sub lingua detrahendi brachio conuenit: quod si quis neutrum horum strumam esse contendat, doceat meliora. Authoritate Plinij nonnulli asserunt strumam esse serophulam, in qua concretæ quædam & puræ (forte, purulenta) & sanguineæ quasi glandulae oriuntur, Niphus. Suillum genus morbis obnoxium est, anginæ maximè & strumæ, Plin. Guttur homini tantum & suis intumescit, aquarum quæ potantur plerunque vitio, Idem. Angina sub faucibus apostema est, quod suis maximè accedit, Sylaticus. Sues moriuntur angina acerrimè, Plautus in *Trinumimo*. Nostri sideritin illam quæ est latissimo folio, scopas regias vocant: medetur anginis suum, Plin. Herba impia vocatur incana, rosismarini aspectu, &c. Aliqui scappellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere: hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduerter anginas succo, laete & vino admixto: mirumque traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint: itaque & suis dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi, Plinius & Herinolaus Corollario 767.vbi antipatrem vulgo dictam herbam (filium ante patrem, vel Christophorianam, & oculum consulis,) abiumpia Plinij diuersam esse docet, nec aliud. Herba trinitatis vulgo dicta, à triplici flororum colore, qui violas Martias reliqua specie omnino referunt, *freijsanikrut* vtilis est suis angina, id est calido gutturis abscessu laborantibus. Habet sanè hæc herba violæ Martiæ vires, quod ex gustu sapore conijcio, quamvis odore caret: commendantur autem etiam violæ flores, aut quod in eis purpureum est, ad anginas à Dioscoride. Tonsilla in homine, in sue glandulae, Plin. Si tonsillis (parithmis) infestentur suis, sanguis ex humeris detrahatur, Didymus. Tubercula quædam faucibus & gutturi poreorum innascuntur, quæ Angli (vt audiö) sualunga kyrnel nominant, quod malum ad anginam referendum puto. Nam quæ extrinsecus in collo nascuntur tubercula, & matura pus aut saniæ emitunt, cù vel à sue attrita, vel à porcario secta fuerint, periculo vacat, & chœradès vel scrophulæ, ni fallor, appellari possunt. Morb' quæ nostri *rangen* appellat, Itali quidam (vt audio) sidor, non contagiosus quidem, sed admodum periculosus est suis: mors enim ferè intra biduum sequitur: quare vulgus imprecando etiam homini huius morbi nomen visurpat, cuin nihil quod sciā simile in hominem cadat. Nascitur hoc malum in inferiore oris suilli parte, in ipsa (puto) maxilla eo spatio quod inter anteriores & posteriores dentes est: induratur enim pars illa cornu instar, absque vlo tumore, colore albicit: inter hunc scirrum & carnem sanam acutum cùm filo inserto, traiicitur ore diserto per immisum baculum: sic eleuatus filo scirrus ferro resciditur, atque ita curantur plerique: nisi serd forte seccio adhibeat. Sunt qui radicem gentianæ illius generis quod à dissecta radicis figura cruciatam nostri vocant, (vt supra dixi, & pluribus in Boue C.) aduersus hunc morbum pabulo aut potionis admixtam præbeant, quare & à morbi illius auxiliò *rangenkrut* appellant nonnulli. Sed nostri ferè omnes, præfertim periti lanij, sectione potius tanquam certiore præsidio vntuntur. Accidere hoc eis aiunt si colluties nimis calida detur: quod & alijs noxiū esse audio, arteria aspera (nostrates vocant de *vveysel verstrupt*) inde astricta, & exilceratis nonnunquam vel aliter læsis intestinis. Sus qui rangam (vt Germanico nō mini terminationem Latinam addam) patit, cibo & potu abstinet, (quod Aristoteles etiam *εἰς τὸν βεργύχωντος* scribit) ac vertigine laborat. Est præterea malum quod in superiori oris parte (in palato) intra dentes, sed iuxta eos nascitur, durities quædam quæ spatium non maius vngue humano occupat, hanc ferro resoluunt lanij, & vt possunt rescant: vocant autem *die fesen*. Eiusdem nominis morbus,

bus re tamen ut puto diuersus non nihil, in equi etiam palato nascitur, ut inter equorum morbos scripsi. Hinc (tempore pestis) canibus blandis rabies venit, & quatit agros. Tussis anhela sues, ac fauibus angit obcessis, Vergilius. Radix herbae consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium praefens est pulmonum vitio, vel trajecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberique in ore assidue sub lingua: superficies eius herbae an sit in aliquo vsu, adhuc incertum est, Plinius. Sues nisi potu affatim satientur, pulmonaria sunt: isque morbus optimè sanatur auriculis inserta consilagine (quod in oīibus etiam pulmonarijs fieri iubet:) de qua radicula diligenter ac sūpius iam locuti sumus, Columella. Idem facit radix hellebori nigri per auriculam bouis aut suis trajecta, itemque ad alios usus, saltem extra corpus. Intra corpus enim consiliginem dare non ausim, quamvis medicus non indoctus etatis nostrae pulmonarijs etiam hominibus intra corpus sumendum consiluit, nec tamen vel autoritate vel experimento vlo id confirmat. Sed plura de hac herba scripsi in Boue C. & in Lupo a. in aconiti mentione. Lanij nostri rurum esse suem aiunt, qui non aliquo vel hepatis, vel pulmonis, vel alio vitio labore: reperiunt enim in pulmone aliquando alba quædam tubercula, magnitudine dimidiata iuglandis: & pulmonem aliquando costis siue membranæ succingenti adhætere (quod bubus etiam accidere audio, vulgo vocant angheff.) In hepate vero vesicas quædam aqua plenas (væteris, vvaflergallen, vvaflerblatern,) conspicisci. Nauscentibus salutaris habetur eburnea scobis sali fricto & fabæ minutæ fresæ commista, ieunisque prius quam in pascua prodeant obiecta, Columella. Animal hoc voracissimum natura existit, quare potissimum splene laborat: danda est autem bibenda aqua, in qua myricina prunæ extinctæ sint. Hominibus vnum loco aquæ in ijsdem prunis infusum opitulatur, Didymus ex Democrito. Solet etiam vitiosi splenis dolor eas infestare, quod accedit, cum siccitas magna prouenit, & ut Bucolicon loquitur poëma, Strata iacent passim sua quæque sub arbore poma. Nam pecus insatiabile est: sues enim, dum dulcedinem pabuli consequantur, supra modum æstate splenis incremento laborant. Cui succurritur, si fabricentur canales ex tamaricibus, & rusco, repleanturque aqua: & deinde fitientibus adnoueantur. Quippe ligni succus medicabilis, epotus intestinum tumorem compescit, Columella. Adeò mirabilem myrica antipathiam cōtra liuem faciunt, ut affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri: & ideo homini quoque splenetico cibum potumque dant in vasis ex ea factis, Plinius & Constantinus monachus. Apud nos tam paria crescit myrica, ut raro stipes eius ad digitum crassitudine duplus sit: quam obrem nec aluei inde fieri possunt subibus, nec vasa hominii: pocula tamen ex pluribus paruis talcis harente adhuc cortice, ambiente supra infraque ligneo circulo parantur, ut vegetes seu vasa vinaria ex pluribus ligneis asseribus fieri solent. Ad suum vero medicinam, decoctum eius in potu datur. Tamaricis radicem vel folia trita ex acetô bibat, qui de splene laborat, cuius usum si experiri volueris, da porco edendam per dies nouem, cum eum occides sine splene inuenies, Marcel. Asplenios etiam herba consumit splenem suum: Vide in Boue C. Alii profluuium (quod similiter ut capitis dolorem & grauitatem stramam, ορεχη, nominant, ut supra dictum est: Suidas Ἀλεξανδρειον) suis irremediabile incidit, Aristot. Aliqui sues empturi perfundas esse à febre & à foria stipulantur, Varro. Verino tempore herba nouella & immaturæ porcis aluum citant, unde emaciantur, Columella. Porci quidam in aliis sero lactis non assueti, si nimium biberint, rumpi aliquando periclitantur, nisi alius maturè fluat. Sui dysuria vel ischuria laboranti quidam grana lathyridis aliquot præbent, ut audio.

Plurimis vita ad annos quindecim: ali quibus etiam propè ad vicenos, Aristot. Vita ad quindecim annos, quibusdam & vicenos: verum efferantur, Plin.

D.

Sus animal est impurum & vorax, μαρπὸν καὶ γαστεράεον: quare eos etiam qui partes corporis eis similes habent, naturam quoque eis non dissimilem habere coniçimus, Adamant. Qui porco similem habent frontem, supercilia, labra, os, vel collum, homines iudicantur inepti, stolidi, improbi, iracundi, αὐθεῖ, Λυθτοί, οὐκούνοι, δυρρυγτοί, denique βάστερ, ut in B. recitauius. Sui animain pro sale datam vulgo fertur: vide infra ab initio capitis sexti. Sues quoniā hebetiore sensu sunt, inarticulatiora corda habent, Aristot. 3.4. de part. anim. Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuit sanguinis putent, sed cute operimentisque corporum magis aut minus bruta esse, ut ostrea & testudinis: boum tergora, fetas suum obstatre tenuitati immeantis spiritus, nec putrum liquidumque transmitti, Plinius. Animalium hoc maxime brutum, animamque ei pro sale datam non illempide existimabatur. Compertum agnita voce suarī furto abactis, merso nauigio inclinatione lateris vnius remeasse. Quin & in orbe forum nundinarium domosque petere discunt, Plin. Porculatoris vocem suillum pecus sic agnoscit, ut etiam si ab eo procul seductum fuerit, appellantem intelligat, cui quidem rei testimonio est id quod proxime tequitur. Cum maris prædones ad Tyrrhenam terram piraticam nauem appulissent, ex hara permultos sues furto abactos imposuerunt in nauim, quam soluentes ad nauigandum incubuerunt. Subulci presentib⁹ piratis silentium tenebant, suesque catenus abduci quiescebant, quoad ex portu latrones se eripiuerint, & à terra soluissent. Tum vox suibus auditæ solita suarī quam maxime poterant exclamantes, eos retro versus ad se reuocabant. Porci primum ut sub latum clamorem pastorum exaudierunt, statim se in alterum nauis latus compellentes, eam cuerterunt: malefici piratae naufragio quam mox funditus perierunt, sues ad suos enatarunt, Aclianus. Sus animal impurum, cœno, & lacunis maximè gaudet: ut tam crassi & hebetes ei sensus quam ingenium existimetur. Primus scrofa fœtus prima vbera lugit & deinceps cæteri suo quisque gradu & ordine. I. Tzetzes, & alij, ut in C. recitaui. vbi hōc etiam diximus à scrofis nonnullis suos porcellos deuorari. Pascere gregatim pro ætate velle videntur, Aristoteles. Sui grunnitus terribilis: præcipue autem uno percutso cæteri grunniunt, & quasi cōdoleentes accurrunt: sed mox oblieti sui planctus ad cœnum cibumue redeunt, Obscurus. Nostri sic concursantes inter se lues, ut viribus coniunctis mutua ferant auxilia, ad vim vel arcendam vel inferendam homini aut alteri animanti, dicunt rüchlen, alij revulen. Sues aiunt si capite ad cælum verso portaueris, non grunnire, Ant. Mizaldus. Verres unus in grege porcorum alij pugna deuictis imperat, & gregem sibi deditum habet. Hoc dissidijs & pugnæ tempore, vel aliter etiam libidine ardentibus non tutum est accedere: neque enim homini, neque pecoribus parcunt: præcipue vero albis vestibus induitos infestant, Mich. Herus. Sues Belgici proceritate, robore & celeritate præstant, adçò ut insueto cuiquam accedenti, non minus quam luporum periculorum ingruat, Strabo. Sui & crocodilo natura eam conciliauit amicitiam, ut impune sues circa Nili ripas obuersentur, neque à crocodilis

crocodilis offensam villam patientur, Calcagnin. Sui serpens aduersatur, quia deuoratur ab ea, Aristot. Mustela & sues dissident, Plin. Sus (id est sues aliquot coniuncti, Ephesus) etiam lupo ob sistere repugnareq; potest, Aristot. Lupos aiunt cum sint nocti sues, trahere usque ad aquam, quod dentes feruorem carnis ferre nequeant, Varro: intelligendum sues a lupis deuorari, non contra. Minimo suis stridore terrentur elephantes, Plin. Elephas exhorrescit porcelli recens nati vocem, Zoroastres in Gepon. Elephanti ex animalibus maxime exhortent hircum, cerasiten, (aritem intelligo,) & porcum: quibus sanè machinamentis Romani elephantos Pyrrhi regis primum vertentes, victoria sunt potiti, Volaterran. Vide plura in Elephanto D. Iam visus est leo, qui cum suem aggredetur, ut setis horrentem aspergit, fugarerit, Aristot. Lupus aliquando capram aut suem auricula mordicus apprehendit & aliquo secum deducit, ubi commode & securè denoret, ut pluribus retulit in Lupo D.

Porcos sequi eos à quibus cerebrum cornu acceperint in offa, quidam scripserunt, Plinius & Sextus, ut Aggregator citat. Vide infra in H.d. Nigidius fugere tota die canes conspectum eius qui è sue ricinum euellerit, scriptū reliquit, Plin.

E.

Subulcus debet consuefacere, omnia ut faciant ad buccinam. Primo eum inclusuerunt, cum buccinatum est, aperiunt, ut exire possint in eum locum, ubi ordeum fusum in longitudine sit. Sic enim minus deperit, quam si id in aceruos positum est, & plures facilius accedunt: ideo ad xii. conuenire dicuntur, (ideoq; ad buccinam conuenire dicuntur, Crescent.) ut sylvestri loco dispersi ne dispereant, Varro. Custos porcorum (inquit Columella) sit vigilans, impiger, industrius, natus. Omnium, quas pascit, & matricum, & iuniorum meminisse debet, ut vniuersi usque partum consideret. Semper obseruet entitatem: claudatq; ut in hara foetum edat. Tum denotet protinus quotque & quales sint nati, & curet maxime ne quis sub nutrice aliena educetur: nam facillime porci, si euaserint haram, miscent se, & scrofa cum decubuit, & que alieno ac suo praebet vbera. Itaque porculatoris maximum officium est, ut vnam quanque cum sua prole claudat, qui si memoria deficitur, quo minus agnoscat cuiusque progeniem, piceliquida eandem notam scrofa & porcis imponat, & siue per literas, siue per alias formas vnumquenq; foetum cum matre distinguat: nam in maiore numero diuersis notis opus est, ne confundatur memoria custodis. Attamen quia id facere gregibus amplis videtur operosum, commodissimum est haras ita fabricare, ut limen earum in tantam altitudinem consurgat, quantum possit nutrix euadere, laetens autem supergredi non possit. Sic nec alienus irrepit, & in cubili suam quisque in matrem nidus expeditat, qui tamen non debet octo capitum numerum exceedere. Non quin ignorem fecunditatem scrofarum maioris esse numeri, sed quia celeriter fatiscit, quæ plures educat. Atque ea quibus partus summittitur, octo sunt ordeo sustinenda, ne ad maciem summam perducantur, & ex ea ad aliquam perniciem. Diligens autem porculator frequenter suile conuerrat, & saepe haras: nam quamvis praedictum animal in pabulationem spurce versetur, mundissimum tamen cubile desiderat. Hic ferè cultus est suilli pecoris recte valentis. Et rursus, Nec ut ceteri greges vniuersi claudi debent, sed per porticus haras facienda sunt, quibus aut à partu, aut etiam prægnatæ includantur: nam præcipue sues cateruatim atque inconditæ, cum sint pariter inclusæ, super alias aliae cubant & foetus elidunt. Quare, ut dixi, iunctæ parietibus haras construendæ sunt in altitudinem pedum quatuor, ne sus transfilire septa queat: nam contegi non debet, ut à superiori parte custos numerum pororum recenseat, & si quem decumbens mater oppresserit, cubati subtrahat, Hæc Columella. Neq; gregatim claudendæ sunt porcæ more aliarum pecudum, sed haras sub porticibus faciemus, quibus mater vnaquæque claudatur, & alumnū gregem tutior ipsa defendat à frigore. Quæ haras à superiori parte detectæ sint, ut libere numerum pastor exploret, & oppressis à matre scutis sive subueniat subtrahendo, Palladius. Scrofam in sua quanq; hara suos ut alat oportet porcos, quoniam alienos aspernatur, & ideo si conturbati sunt in foetura, fit deterius, Varro. Singulæ ex parturientibus suis peculiari in hara sunt includendæ, ne scilicet diuersi partus mutuò inter se misceantur, sed matres agnoscant prolem, porcellique similiter affluecant suis matribus: quippe si confundantur, haud amplius eos ipsæ scrofa discernent. Commodius autem est si singulæ proprios foetus enutriant, Florentinus. Haram facere oportet circiter trium pedum altam, & latam amplius paulò, ea altitudine abs terra, ne dum exilire velit prægnans, abortet. Altitudinis modus sit, ut subulcus facile despiceremus possit, ne quis porcellus à matre opprimatur, & ut facile purgare possit cubile. In haris ostium esse oportet, & limen inferius altum palnipedale (id est, pede & palmo, Crescent.) ne porci ex hara, cum mater prodit, transfilire possint. Quotiescumque haras subulcus purgat, toties in singulas arenam injicere oportet, aut quid aliud, quod exugat humorem, Varro. Cum peperit, largiore cibatu sustentare oportet, quo facilius lac suppeditare possit: in quibus hordei circiter binas libras aqua madefactas dare solent, & hoc quoque conduplicant, ut fit mane, & vesperi, si alia, quæ obiificant, nō habuerint; Idem. Et rursus, A partu decem diebus proximis non producunt ex haris matrem præterquam potum. Præteritis decem diebus sinunt exire pastum in propinquum locum villa, ut crebro reditu lacte alere possit porcos. Cum creuerunt, cupiunt sequi matrem, tum domi secerunt à matribus, ac seorsum pascunt, ut defuderium ferre possint parentis, quod decem diebus assequuntur. Pastum exigunt aestate mane, & ante quam aëstus incipiat, subigunt in umbrosum locum, maxime ubi aqua sit. Post meridiem rursus lenito feruore pascunt. Hyberno tempore non prius exigunt pastum, quam pruina euanuit ac colliquefacta est glacies, (quod & Florentinus scribit). De numero in centum sues, decem verres satis esse putant. Quidam etiam hinc demunt. Greges maiores ineqüabiles habent. Sed ego modicum puto centena iun. Aliquot maiores faciunt, ita ut ter quinquagenos habeant porcos in grege, alij duplicant, alij etiam maiorem faciunt. Minor grec, quam maior minus sumptuosus, quod comites subulcus pauciores querit. Itaque gregis numerum pastor ab sua utilitate constituit, non ut quot verres habeat, id enim à natura sumendum: hæc hic, Hæc omnia Varro. Agriculturæ ab initio fui studiosus, nec de pecore suillo mihi minor cura est, quam vobis magnis pecuarijs. Cui enim ea res non est communis? Quis enim nostrum fundum colit, qui sues habeat: & qui non audierit patres nostros dicere, ignavum, & sumptuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit potins ab lanario, quam ex domestico fundo? Tremellius Scrofa apud Varronem.

Sues terram rostro fodunt, nostri dicunt nielen, & sic fodiendo propter radices multum nocent agris. Ante eis, rurisque, sus alienam segetem depascens, cui dominii agri dentes elidebant, secundum Cypriam legem ut aiunt, quam pœnam etiam Vlyssi Irus apud Homerum miniatur, tanquam ob simile delictum, ut qui messem suam ex epulis procorum ei depasceretur, Varinus. Ante eis apud eundem sus sylvestris exponitur. Sues admittunt agri colz in

colæ in agros & segetem, vt latibula effodiant, Aristoteles. In porcis etiam illud est commodum, quod immisso vineis necedum turgentibus, vel exacta vindemia gramine persecuto diligentiam fessoris imitantur, Palladius: gramen persequendo vertunt solum, postea relicta (reliqua) fessoris diligentia mutantur, Crescentiensis. Vulgo credebatur à Nili in Aegypto euagantis decessu serere solitos, mox sues impellere vestigijs semina deprimentes: & in madido solo credo antiquitus factitatum, Plinius. Eudoxus ideo inquit Aegyptios ab immolandis suis se sustinere, quod postquam sementem fecerunt, eorum greges ad proterendam & conculcandam frumentorum sationem, atque depellendam in altiore terram & hamidiorem inducere soleant, vt hac quasi occasione terra obducta ne ab aliis semina exhaustiantur, Aelianus. Sed aliter Calcagninus in Aegyptiacis, Postquam Nilus (inquit) restagnare desierit, & in alium fuerit reuocatus, suum opera ad proscindendos subigendosque agros vuntur, in quos semina iacentur. Quomodo Megarenses in prælio aduersus Antipatrum, suis pice oblitis incensisque in elephantes eius immisis eos perturbarint, &c. dixi in Elephanto D.

Maialis est porcus sine verres castratus, Antiphani apud Athenæum πάπερον τηνιακόν, id est aper siue verres castratus, qua quidem periphrasi reliqua etiam lingue mihi cognita omnes vntuntur, sed Germani proprium habent ein barg vel bär. Porcastrus, id est porcus castus, Sylaticus: maialem intelligo. Porci nefrendes vel nephrēdes vocabantur castrati, quasi sine renibus, Fulgentius ad Chalcidium. Græci quidem renes νέφροι vocant: sed Varro porcos nefrendes vocari ait, qui non amplius lactent, neandum tamen fabam frendere possunt. Festus arctes nefrendes dicit, qui dentibus frendere non possunt. Aper (Verres) iracundus & rufus est, nec disciplinam villam admittit, & quamvis castretur nihilo melior euadit, Isidorus. Verres, iuuenios, arietes, hædos descrecente Luna castrato, Plinius: Atqui Hesiodus in Diebus octauo die mensis Lunaris verrem & bouem castrari iubet. Aper qua ætate castretur non refert: cætera nisi nouella castrantur, intereunt, Aristot. Castrationis in hoc pœnore duo tempora seruantur, veris, & autumni: & eius administranda duplex ratio. Prima illa, quam iam tradidimus: cum duobus vulneribus impressis per vnam quanque plagam singuli exprimuntur testiculi. Altera est spæciosior, sed magis periculosa, quam tamen non omittam: cum virilem partem vnam ferro resectam detraxeris, per impressum vulnus scalpellum inserito, & medium quasi cutem, quæ interuenit duobus membris genitalibus, recindito: atque vncis digitis alterum quoque testiculum educito, sic fieri vna cicatrix exhibitis cæteris remedij, quæ prius docuimus, Columella. Et rursus, Mares vel cum primum ineunt semestres, aut cum sèpius progenerauerunt, trimi aut quadrimi castrantur, vt possint pinguescere. Castrantur verres cōmodissime anniculi, vtique ne minores, quæ in semestres, quo facto nomen mutant, atque è verribus dicuntur maiales, Varr. Et rursus, Verres rectè inire potest usque ad quartum annum, deinde castratur, saginatur quæ quoad perueniat ad laniū. Polimenta testiculi porcorum dicuntur, cum castrantur: a positione vestimentorum, quod similiter ut illa curantur, Festus. Castratur & fœmina sus, etiam quæ sèpius iam peperit, & à nostris vocatur ein galtz. Fœminis quoque vulnæ ferro exulcerantur, & cicatricibus clauduntur, ne sint genitales. Quod facile (facere) non intelligo quæ ratio compellat, nisi penuria cibi: nam vbi est vbertas pabuli, submittere prolem semper expedit, Columella. Apria etiam scrophæ castratur, ne præterea coitum appetat, sed breui tempore obesetur. Castratur autem cum biduo ieiunari, suspensa pernis prioribus, recisa cute inter fœmina, quæ maribus testes maximè continetur: hac enim parte adhæret vulnus apria dicta, cuius exigua parte abscessi, consarcinant, Aristoteles. Lanij nostri porcis fœminis iunioribus vuluam totam (*die ganzे burde*) excidunt: vetulis vero apriam tantum: sic enim interpretor quod ipsi vocant die korn oder barkorn, hoc est grana vel genitalia grana, quæ plura simul coniuncta esse aiunt, humore genitali grauida: quamvis non eodem loco quo apriam Aristoteles sita esse ferunt, sed in dextro latere os sacrum versus. Castrantur fœminæ sic quoque vti cameli, post bidui inediā, suspensa pernis prioribꝫ, vulua recisa, celerius ita pinguescunt, Plin. Εν Γαλατικήσι τούς ἐντέρους φέρεται φασὶ μετὰ τηλίου τὸ μῆτρας, Soranus. Græci quando volunt impinguare scrophas, extrahunt eis matrices, Abynzoar.

Phorine, φορίνη, dicitur suilla pellis: hæc optima est pro calciamentis, Crescentiensis. Nostris sutores, ut audio, non vntuntur, quod breui mollis & flaccida fiat, & humorem transmittat, (ſy v̄v̄t bald fleischig vnd blut.) Ephippiarij puto lora inde conficiunt, & helcijs superinducunt. Hinc & libris experimenta adduntur, multò diuturniora quam ouilla aut vitulina: firmior enim superficies est, nec ita facile deteritur. Ex corij segmentis decotis glutinum fit, quod quidam taurocollè præferunt: ad cuius vocis similitudinem chœrocollam dixeris. Adeps suillus optimus est pro calciamentis conseruandis, Crescentien. Nostris umbilicum cum sua pinguitudine pro calceis inungendis seruant. Succinum rude primum nascitur & corticolum, deinde incoctum adipe lactentis suis expolitur ad quem videmus nitorem, Solinus cap. 23. De axungia vñibus scribetur in G. Sanguinem suillum aliqui iniscent medicamentis quæ injiciuntur in aquam pro piscibus capiendis. Venatores quidam ut lupos aut vulpes captent, ex iecore suillo asso & in fructu dissecto quæ melle tingantur, escam parant, & calceos pingui suilla tosta illinunt, felem mortuam post se trahentes, &c. vide in Cato E. Sanguis è naribus trahitur graminis semine, noto pueris remedio, aut satis suillis, Alex. Benedictus. Accertimus hominis simus est, ut & Chartodras omnium optimum eum esse affuerat, secundum suillum, tertium caprarum, &c. Theophrastus. Aliqui (ad stercorendū) præferunt hominum simum, &c. proximè spurcitas suum laudant, Columella solus damnat: alij cuiuscunque quadrupedis ex cytiso, Plinius. Et alibi. Vrit vineas suillum simum, nisi quinquennio interposito, præterquam si riguis diluatur. Stercus asinorum primum est, maximè hortis: deinde ouillum, & caprinum, & iumentorum: porcinum vero pessimum, cineres optimi, Pallad. Laetucarum amplitudinem quidam augent, recisis cum ad semipedem excreuerint, simoque suillo recenti illitis, Plin. In arborum genere stercoreibus nonnullis ex validiorum numero uti consueuerunt, potissimum cum fructus emollire, immutareque volunt, ceu suillo, quo punicae dulcescant & nucleo vacua reddantur, & amygdala ex amaris in dulces transeant, Theophrastus de hist. 3. 12. Malus arbor quæ iam vermes habet, curabitur suillo stercore per hominis vrinam succulento reddito, radicibus afferit, Anatolius in Gepon. Si mala punica acida nascantur, ablaqueatis radicibus simum suillum adhibent: anno violenta, proximo dulcia futura, Plinius. Malum punicum si acidum aut minus dulcem fructum feret, stercore suillo & humano vrinaque vetere radices rigato. Ea res & fertilem arborem reddet, & primis annis fructum vinosum, & post quinqueannum dulcem & apyrenum facit, Author medetur aliquis ex Gepon. 6. Ego ab homine non indocto fœniculum dulce futurum audiui, si terra circa radicem effossa simum bubulum repotatur. Columbino ac suillo simo plagiis quoque arborum medeantur, Plinius. Ad latas ouillas quæ fructum non afferunt: Sed & sine ab laqueatione adiuuâda est amurea insulsa cū suilla vel nostra vrina vetere, Columella 5. 9.

Ad po

Ad pōmorum siue majorum radicem lotium suillum aut stercus addere oportet, ut stabilia mala fiant; Cato. In quo quidem loco sues stabulabunt, eodem equos nequaquam deducemus, neque prop̄e consistere patiemur. Inimica enim omnia suilla equino generi, grunniens, fecator, halitus, Camerarius. Quod egerit sus ægra, si in præsepio boum inciderit, pestilentiam facere valet, Columella. Sed plura in Bouis & equi historia diximus quām noxiū eius hōc excrementum sit. Caudum ne anseres heedinos porcinōsus pilos deuorent: exoluunt enim eos si vorauerint, Anatolius. Quomodo foues capiantur tum alia feræ, tum canes ac porci intrantes & dissipantes vineas, Crescentiensis docet 10.43. Τες ει της αρέβαστο φαινόμενα νεροφυλιν διάλογον, Aelianus de animal. lib. 7. cap. 8. Id est, Sues in aruis apparentes, pluiam fugiendam monent. Sed Gillius eo in loco legit, Μύα ει της αρέβαστον, hoc est, Musca in aromatis. Apud Theophrastum quidem nihil tale reperio. Sues diutius in cœno immortantes, Φορτωθηπαραγάνων, tempestatem (χειμῶνα) significant, Aratus. Imminentem enim tempestatem cum præsentiant, auditis saturari querunt priusquam includantur, Scholiares qui φορυτὸν cœnum interpretatur: vide paulo post. Sues & caprae præter morem libidinosæ, (& maturius,) tempestatem magnam futuram significant: si tardiores fuerint ad coitum, satis moderatum anni tempus futurum expectatur, Aratus ut retuli in Oue cap. quinto. Porei alienos sibi manipulos fœni lacerantes, tempestatem, præsertim pluiam significant, Plinius: videtur autem ex Arato vel alio Græco authore φορυτὸν vocem fœni manipulos reddidisse. Et sanè Hesychius φορυτὸν interpretatur farmenta, paleas, quisquiliæ, & fœni manipulum quem ventus circa terram iactet, ut inde etiam nomen factum sit ἔπειδεν καὶ φέρεσθαι τὸν αὐτὸν. Item φευγανών συγφεύγον, βόξερον, αἴσαρης (addendum, χορτιά), vel συγφεύγον, &c. Vide Suidam:) id est varia purgamenta, cœnum, quisquiliæ. Varinus præterea φονιον, φαθοῦσες πλέγμα ἐν τῷ τεχνα ἐνθάλπον, ή τινες ἐν φευγανών τραχύλιον, hoc est, fasciæ seu quali genus, vel stoream. Arati interpres, ut dixi, nihil quām cœnum interpretatur in hoc prognostico. Apud aratum vocem phorytōn, ego cum Plinio fœni manipulos interpretari malim. Magazaien vox idem est quod μαίνασθαι, βέβαιον, quæ voces de lasciuia etiam & contumeliosis ludis vñspurantur. Habent autem pecora quoque exultantia & indecora lasciuia ludentia eandem significationem, ut Plinius eodem in loco scribit. At qui sues ita lasciuire, & obuium quodque rostro arripere interdum, & iactare, vulgo notum est. Accedit quod apud Aelianum interprete Gillio sic legimus: Sues iactatis manipulis infanentes, ventum aut imbreu imminere significare, Democritus ait. Verum hoc Græce non inuenio, in codicibus nostris, eo in loco ubi Gillius posuit.

F.

Sui animam pro sale datam non illepidè existimatatur, Plin. Sus, inquit Cicero, quid habet præter escam: cui quidem ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus: qua pecude, quod erat ad vescentum hominibus apta, nihil genuit natura fœcundius, Gillius. Etenim omnium rerum quas & creat natura & tuetur, quæ aut sine animo sunt, aut non multo secus earum summum bonum in corpore est, ut non infecte illud dictum videatur in suem, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt autem bestiaz, in quibus inest aliquid simile virtutis, ut in leonibus, ut in canibus, ut in equis, in quibus non corporum solum ut in suis, sed etiam animorum aliqua ex parte motus aliquos videmus, Cicero libro 5. de finibus. Græci porcum à natura donatum dicunt ad epulandum: itaque suis animam datam pro sale, qui seruaret carnem, Varro. In lege Mosis Leuit. 11. & Deuter. 14. suilla prohibetur: quia nec ruminat suis & vieti impurissimus est. Animalia quædam quæ diuino cultu prosequebatur Aegyptus, ut ouem & bouem, Deus pura in cibo haberet voluit, ut contemnere ea disserent Iudæi: illa vero quæ Aegyptij audiens lucrabantur, prohibuit, ut suillam, quam in solitudine etiam defuderabant Iudæi, Procopius. Moses prohibuit in cibo sumere χοῖρον, quod id animal significat φιλάρδονον καὶ αἰγάλερτον θηριούταν τροφῶν καὶ ἀφροδιτῶν λίχνων καὶ μεμονούμενον ἀγροτῶν δει κηντιῶν: υλικού τε καὶ ἐν Βορβόνω κεραμεῖον, εἰς σφρυγίαν καὶ ἀπόθεται παινουμένον, Clemens in stirp. Comedentes carnem suillam & ius (animalium) abominabilium habentes in uasis suis: qui dicunt, mane apud te, & ne accesseris ad me, quoniam sanctior te sum: illi (fuscit) sumum in furore meo, Esaïa 95. Munstero interprete. Dominus iudicabit, &c. edentes suillam, & abominationem atque murem, Esa. 66. Eleazarus unus ex principibus scribarum, iam nonagenarius aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare, sed ille mori potius quām hoc exemplum violatae legis in se committere, sustinuit, Machab. 2. 6. Contigit autem septem fratres vnū cum matre apprehensos compelli à rege (Antiocho Epiphane) edere carnes porcinas flagris & taureis cruciatos, &c. Ibid. 2. 7. Heliogabalus abstinebat suis, ut mos est Phœnicibus, Herodianus. Mulieres Barçæ in Africa non modo gustu vaccinæ carnis, sed etiam suille abstinent, Herodotus lib. 4. Aegyptij quoque suem non gustant, Ibidem. Vide plura infra in h. Arabes Scenitz carnibus suis prorsus abstinent: sanè hoc animalis genus si inuestum illò fuerit, moritur illlico, Solin. ni fallor. Arabas nouimus camelorum lacte vesici, à carnibus suis vero abstinere imprimis, copie vel raritatis utrunque ratione, Cælius. Apud Indos nullum suem neque ferum neque cicurem nasci Ctesias Cnidius ait, & suis generis usum Indos à se detestari, & tantopere ab eo vescendo, quām ab humanis carnibus abhorrente, Aelian. Porcini (χοίροι) carnes prauæ sunt, quum fuerint crudiores aut ambustæ. Magis autem cholera generant & turbationem faciunt. Suilla (ιεια) autem optimæ sunt omnium carnitum. Sed præstant etiam ex his quæ non vehementer pingues sunt, neque tenues, neque veteris viætum (ιεπεῖς) ætatem habent. Edere vero ipsas oportet absq; pelle, & subfrigidas, Hippocrates in libro de viæt ratione in morbis acutis. Vbi Galenus in cōmentarij: Porcum (χοῖρον, inquit) priuatim nominabant veteres, valde paruum adhuc. Et sic accepit Homerus: ΕἹ οἱ 60 νῦν ὁ ξεῖνος, τοι πληνεστι παρεῖται Χοῖρός, ἀπὸ τοῦτο γε σύνεις μνηστήρες ἐπιστον. Atqui nefcio quomodo porci sues fialos, id est ωτούς τε τελείους, plus quām adultos (πελεῖς) intelligo in vigore ætatis comedenterint, tanquam nullius planè iudicij hominæ ad dignoscendum suauiora & concoctu facilitiora cibaria: quod similiter de ventribus caprinis dixerim, quios sanguine & adipe repletos edebant, quo vix difficultiore concocetu cibum repertas. Facilliua sanè concoctu & suauissima caro est suis ætate medij, quæ sanguinem quoque probum generat: pessima vero tum vetuli nimium, tum nuperrim è nati. Siquidem sus omnium ferè terrestrium animalium, quæ in hominis cibum venient, humidissima carne est: quamobrem nuper geniti porcelli caro immodice humida cum sit, plurimam pituitam gignit: idque multò magis si crudiuscula (non satis cocta ad ignem) fuerit. Eandem ob causam Hippocrates suis carnem nimium pinguem magis improbat quām mediocriter corpulentæ suis, humiditatem eius non probans: propter quam omnis sanè pinguedo minus bene tam concoctetur tum nutrit quām de eodem

dem animante caro. Sed ambustæ quoq; (porcinæ carnes) inter assandum, ad concoctionem & boni succi generationem non idoneæ sunt, & propter acquisitam acrimoniam cholera mivebilem procreant. Commune enim hoc vitium biliosorum cibariorum est, cum humida & acria fuerint. Corrumptunt enim hæc (omnia) similiter, & cum acredine sua vasorum ad ventriculum pertingentium ora mordicent, ut humores extoto corpore in ventrem deriuentur, efficiunt. Cæterum pellem non edi iubet, quod carne concoctu difficultior sit, vt pote frigidior. Porro cum suillas etiam (vt caprinæ ante) frigidiusculas edi vult, carnem nullam calidatæ probare videtur, putans scilicet eas & facilius inflammari (*xavæud[er]ç*) & magis inflare, quam si frigidiusculæ fuerint. Atqui ipse in carnibus caprinis, & si quæ aliae natura calidæ sunt, rationem istam admitto: in illis vero quæ calefaciendo & refrigerando temperatæ sunt, simpliciter & absque distinctione alteras alteris præferri non approbo,

10 Hucusque Galen. Hippocrates in lib. de internis affectionibus in primo splenis morbo obsonium dat carnem suillam in lenticula cocta tritam. In epilepsia imperant abstinentiam carnis & magis porcinæ vel bubulæ vel caprinæ, Cælius Aurelianus. Proxagoras pro epilepticis celebrat carnem agninanam siue hædinam atque porcinam & catulorum, Idem. *Xoīç* porcus est adhuc tener, delphax vero adultus, alijs contra volunt, Hermol. Omnium ciborum (inquit Galen. de alim. fac. 3. 1.) suum caro potentissimè nutrit. Cuius rei athletæ certissimum tibi præbent indicium. Si enim pluribus exercitationibus parem molem alterius cibi pridie totum diem comedenter, postero die statim sentient se redditos imbecilliores. Quod si pluribus deinceps diebus id fecerint, non imbecilliores modo, verum etiam alimenti penuria macilentiore palam conspicuntur. Idem etiam de eo quod dicimus, potes in pueris, qui in palæstra se exercent, experiri, & in alijs, qui quamlibet actionem fortem ac vehementem (cuiusmodi est fodientium) obeunt. Et mox, Cæterum quantum carnes bubulæ totius suæ substantiæ crassitudine superant, tanto suilla bubulas lentore antecedunt. Cæterum ex suum carnibus, hominibus quidem ætate florentibus, fortibus & quise multum exercent, suum ætate florentium carnes ad coquendum sunt præstantiores: alijs vero suum adhuc increscentium. Porro quemadmodum ex suibus qui ætate sunt florenti, ijs iuuenibus qui bono corporis sunt habitu, conueniunt: sic & boum, qui nondum florentem ætatem attigerunt. Bos enim temperamento est quam sus multò siccior: quemadmodum & vir ætate florens quam puer. Et paulò post, Capra temperamento mirus quam bos est siccata, si tamen homini & sui comparetur, multum superat. Suilla autem carnis similitudinem cum humana ex eo poteris intelligere, quod quidam carnes humanas pro suillis sine villa in gustu vel olfactu suspicione comedenterunt: id enim ab improbis hospitibus & alijs quibusdam factum fuisse iam compertum est. Merito igitur porcelli alimentum nobis præbent, tanto magis suibus excrementosius, quanto ipsis sunt humidiores: merito minus etiam nutrunt. Nam alimentum humidius, vt distribuitur, ita etiam discutitur celerius. Et rursus, Sue quanquam temperamento sunt humili, cum tamen iam senuerint, carnes habent nonnunquam sicciam ac concoctu difficultem, Hæc omnia Galen. de alim. fac. 3. 1. Ex pedestribus animalibus suilla caro probatissimus cibus est, deinde hædina, mox vitulina, Galen. in lib. de cibis boni & mali succi. Alicia sicuti & suilla caro, si exactè in ventriculo concoquantur, tum in sanguinem in iocinore conuentantur, probatissimos humores gignunt, sed glutinosi aliquid in se habent, ob idque in ijs iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura adstrictos meatus habent, &c. Ibidem. Apri suibus domesticis in cibo sunt anteponenendi, vt omnia quæ excentur ijs quæ sunt otiosa: & quæ cibis siccioribus, ijs quæ humidioribus vtuntur: denique quæ purum ac tenuem aerem inspirant, ijs quæ contrarium sunt præferenda. Suum quidem domesticorum caro, omnium aliorum ciborum firmissimè nutrit: multum enim in scipsa habet lentorem, tum propter vitam desidiosam, tum propter cibi humidioris affuentiam. Verum ab his prorsus abstinebit, cui propositum erit vietu extenuante vti. Quod vero ad reliquias carnes attinet, non quibusvis simpliciter vescentur, sed si multum scle exerceat, licet ei & auribus & rostris, & pedibus suillis vesci, ventre præterea & matrice, si modo ea elixa bellè fuerint, Galen. de attenuante vietu 6. Et rursus cap. 10. Qui attenuante vietu vti volet, poterit nonnunquam etiam prædictis (vt cetacci pisib.) crassioris succi cibarijs vesci, si ex aceto aut oxymelite fuerint præparata, tum alijs etiam plurimis eorum quæ succo omni exhausti queunt. Quin & suilla ipsa ex uucca tutò vescetur, quæ vtique alioqui esset vitanda, vt quæ succum crassum ac lentum generet. Omnium quas nouimus ciborum maximè nutriendis suilla caro est, sed non æque vt prædicta (pisces saxatiles, al. testesque gallinacei, &c.) concoctu facilis est. Præterea glutinosum succum crassumque generat. Alioqui nec alio esse habitu potest quod in summo sit nutriendis: quippe adhærere id debet, & firmiter affigi, non autem præ tenuitate disfluere, Galen. 7. Methodi mendendi. Carnes suilla, & quæcumque lento ac crassos humores habent. longo tempore faciunt extoto corpore transpirationem. Olera vero & pisces saxatiles, & quæcumque tenuem habent humorem distribuendum, celerius quidem distribuuntur & opponuntur, stabilem vero naturam non habent, sed facile diffunduntur, Galen. aphorism. 2. 8. Extremas quadrupedum partes edunt homines, pedes, rostra, auriculas: quas magna ex parte aqua elixas cum aceto & garo, interdum & cum sinapi, aliqui vero etiam cum olio & garo, vino quoque affuso, comedunt: quidam cum oleribus siue aqua elixas, siue in ollis conditas. Porcini quidem pedes, ptisanæ inter coquendum inieci, tum illam meliorem reddunt, tum ipsi molliores fiunt, eoque aptiores tum ore mandatum concoqui in ventriculo, Galen. de facult. alim. 3. 3. Et paulò inferius, Præstant suilli pedes rostro, illud auribus: aures enim sola cartilagine & cute constant, quare perparum alunt. Inter domesticas quadrupedes (inquit Celsus) levissima suilla est: & ex codem siue vngulæ, rostrum, aures, cerebellum, aliquanto quam cætera membra leviora sunt, adeò vt in media materia ponit: & eadem cum trunculis vuluisque inter res leues, boni succi & stomacho idoneas numerat. Suilla tam recens quam salita, et si gustu titillat, pernicioſa tamen omnino est ac mali succi, vt a Celsus, Platina. Porcellorum carnes mucosas & nimis humidas esse, in Vitulo etiam ab initio capitis sexti ex Galeno recitauit. Caro suis tum cœcuris tum domestici, vt fertur, cito concoquitur & descendit, multum alit: sed succum gignit crassum & viscosum, Auicenna. Caro apri secundum Christianos inter ferinas optima est: nempe leuior quam suis cœcuris, & validi multique nutrienti: citè concoquitur, præcipue autem hyeme conuenit, Idem Porcellorum caro parum nutrit, quod facile resoluatur & admundum humida sit, Idem. Galen. lib. 8. de sanitatis ratione, suillam carnem cæteris laudabiliori facit. Auicenna capite de sanguine, humanum suillumque sanguinem, in omnibus exactam habere similitudinem scribit: & similiter carnem: adeò vt impuriores quidam pro suilla humanam distrahere ausi sint: quod facinus diu perrexit impunitum, donec digitis hominis intermixti forte conspecti, ad supplicij diritatem, etiam si seram, auctores protraxere: id quod de cimo (cap. 2.) Simplicis medicinæ affatim exposuit Galenus. Auerrois quinto Colligit, ex Auicennæ placitis porcinam

porcinam carnem ceteris praferendam omnibus statuit, v. luti hominibus natura cognatiorem: quod (inquit) esse ita experientia plane discimus, Cælius. Sunum qui delphaces, hoc est porculi nuper nati, qui & λαυρούς πυλῶν (lactentes porci) vulgo dicuntur, humidi sunt, & superfluitatum abundantes, nec boni succi, qua ex re haud bonum est: quemadmodum nec vetustis suis, quippe quibus malus insit succus. Aprorum vero caro melior est quam suum domesticorum, quod tanta non sint superfluitate prædicti, nec glutinosum gignat humorem. Quæ verò inter hos οὐστεῖα dicuntur, hoc est, vt docti quidam putant, calli aprugni, difficulter concoquuntur & perficiuntur, atq; ab his ideo abstinentem, Symeon Sethi. Et libi, Suilla caro boni succi est & facilis concoctionis cum porcus annalis est, propter similitudinem quam cum humano corpore habet. Quidam enim famis necessitate carnes humanas gustauere, quas suillæ similes gustu esse prodiderunt. Alit vero magis omnibus alijs cibarijs. Quærent fortasse aliqui, quoniam pacto suilla magis alat, & præ alijs temperata vel medocris sit, cum hoc semper animal in cenno & fodiibus volutetur & nutritur: quam dubitationem quidam soluentis, aiunt, quod nisi valde bene temperatum foret suis corpus, nunquam malum nutrimentum in bonam carnem verteret. Quemadmodum enim in hominibus qui corpore bene temperato sunt & sano, rebus mali succi & alimentis non multum laeduntur: quoniam natura cum tempore quod noxiun est in bonum succum vertit, sic & in noxijs animalibus. Qui ergo humidi sunt ventriculi, suillam non bene concoquunt, sed obſcipuntur, superuacaneamque & superfluam humiditatem, glutinosumque humorem actutum gignunt. At si probe concoquantur, bonum & boni succi alimentum facit, præsertim si porcus carnis alatur: vt enim aiunt, is apprimè suavis & boni succi alimentum facit, Hæc tenus Symeon Sethi. Suen suauiores (habere) carnes iamdudum creditum est, Alianus. Suillam carnem quoquo modo coixeris, infalubrem inuenies, Platina. Suille & agniz catnes cum in corporibus incoetæ manent facillimæ corrumpuntur propter pinguitudinem: caprinæ non item, Athenæus. Suilla nisi vinum bibatur deterior est ouilla, addito autem vino alimenti simul & medicamenti rationem habet, humectando corpus, vt legitur in Carmine Salernitano: vbi Arnoldus, Hoc maximè intelligendum est de porcellis assis, vel apris optimè præparatis: nam suilla salsa, vel Sole sumoue exiccata, siue cum vino siue ab sive vino sumatur, minime debet præferri ouilla. In eodem Carmine legitur, Ilia porcorum bona sunt, mala sunt reliquorum. Arnoldus ilia interpretatur omnia siue intestina. Sed pauca intestina (inquit) comedimus, nisi quæ replentur sanguine, vel quæ sunt animalium præpinguium, vt porcina. Solus autem porcorum sanguis, propter similitudinem eius cum temperamento humano intestinis immitti solet ad cibum: & porci fæcilius obſcantur quam villum aliud animal: quamobrem suis potius quam alia intestina eliguntur.

Sus tibi cœno fit cœna domesticus ore,

Grata ferat nobis mensa hyenalis aprum.

Ille licet currat de vertice montis, aquosa

Caniis erit, pluri sed tanen apta cibo est.

Hunc feritas sylueg, domant, & inania saxa,

Post melius postaruficitate sapit, Baptista Fiera.

Bianti pugili cum natura vorax esset, contigit ut in affectiones cholericas, bilis sursum ac deorsum excuntis, de-laberetur, ex carnis esu: maximè vero ex porciis carnibus crudioribus, & ex ebrietate vini odorati, &c. Hippocrates. Epidemiorum. Scropha cum peperit macilenter fit, & carnem magis lentam minusque sapidam habet. Aliqui talpæ caput præcidunt, & cum terra à talpis excitata tufum digerunt in pastillos pyxide stannea, & vtihetur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata vocant, quæque in ceruice sunt, (vt strumas, tonsillas,) vescique suilla tunc vctant, Plinius. Ad arquatos: Herba rubia vtæ in quotidiano vctu absque carne suilla, Galenus. Euporiston 2.39. Mulier cui ulceratus est vterus, abslineat carnibus porcinis, bubulis, & caprinis, edat autem panes, Hippocrate de morbis mulieb. Suilla ventrem visco humore suo humectat, & vrinam mouet, Isaac. Mihi quidem cum lento crassumque succum reddat, vrinæ mouendæ nequaquam idonea videtur. Porcelli lactentes (inquit Isaac apud Vincentium Bell.) facile in malos humores vertuntur, & in putredinem, præcipue in ventriculo prauis humoribus imbuto: fortibus verò ventriculis vtilis sunt, cum bene concoquuntur: secus enim phlegma viscosum gignunt, & nascentes inde morbos, podagram, ilium dolorem, calculos renum, paralysin, & similes pro temperamentis & naturis edentium. Adulti sues, meliores sunt, præsertim castrati: vetuli verò pessimi, vtpote frigidi, & carnis dura, lignea, insipida: quibus assueti incedunt in melancholiā & diuturnas febres, vt quartanam. Raro vtendum domestico sue: præferentur autem partes extremae, vt pedes, & pernae, quæ semper mouentur. Qui ederint, post cibum exercitari debent: quietè autem viuentibus cauenda sunt sylvestria multò magis quam domestica, Hæc ille. Suilla omnis tum cicuristum feri suis, & late damnatur: nec probatur donec magnum frigus ingruat, circa brumam, id est, solstitium hyemale. Per æstatem enim immodicè somno deditum est hoc animal, Mich. Herus. Sus nimium somno obnoxius per æstatem, nisi frequenter excitetur, lethargum inturrit & moritur aliquando: quare tum temporis, caro eius infalubris est, propter humiditatem à calore resolutam, Albertus & Liber de nat. rerum. Idem aprugnam difficultorem concoetu esse scribit quam domesti suis, eamque ob causam otiosis hominibus minus conuenire: quod ego non probaram. Aliqui in cibo noxiā esse aiunt porcam, si mactetur mox postquam cum verre coicerit. De grandinosis suis, quos aliqui edunt cum non omnino abundant, supra capite tertio dixi.

Aurelianus porcinam carnem populo Rom. distribuit, quæ hodieque diuiditur, Vopiscus. Iste tibi faciet bona Saturnalia poreus, Inter spumantes ilice pastus apros, Martialis lib. 14. Heliodorus habuit istam consitudinem, vt vna die non nisi de phasianis tantum ederet: item alia die de pullis, alia de porcis, Lampridius. Athenæus lib. 12. sues ex Sicilia tanquam præcipias laudat. Idem Antiphonis versus citat de epulis Cyclopis, in quibus apponuntur, καπές ἐπιποιαὶ, ψεῦδη φαεῖ, id est, malialis, suis non castratus, & porcellus. Carnem suis nondum vetuli minutatim concilam, cum lardo tessellatum inciso, & columbis, perdicibus aut alijs, &c. aliqui pastillo vulgo dicto inclusam coquunt. Porcus Troianus: Gule veteres architecti (inquit Erasmus in Chiliad.) & hoc commenti sunt, vt bos aut camelus totus apponereetur, differtus intus varijs animantium generibus. Hinc & porcus Troianus venit in populi fabulam, cui hoc nomen ineditum est, quod ita varias animantium species vtero tegeret, quemadmodum Durius equus texit armatos viros. Macrobius libro Saturnium tertio (cap. 3.) refert Cincium in oratione qua sua sit legem Fanniam de moderandis sumptibus, obiecisse suo seculo, quod porcum Troianum mensis inferrent. Conueniet in opipara conuiuia, aut in hominem varijs delicijs expletum, Erasm. Huc respexisse videtur coquus ille apud Diphilum, cuius hæc verba Athenæus citat: Εγω δὲ γε τοι εἰδέ τε τὴν περιουσίαν Βοτανῆς Δέσμου τε τὸν γλυκὸν τὸν Φυνταλί. Callum aprugnum & porcus Troianus sumptuaria lege prohibebantur, Volaterranus. Post hanc infertur discus (τίναξ) argenteus, non modica crassitudine inauratus, tantus

Tantus ut porcum assūm eumque prægrandem caperet, qui supinus in eo positus erat, eminente ventre varijs bonis referto. Inerant enim simul asia, turdi, vuluis, ficedulae plurimæ, oua superinfusa, ostrea, pectines : quæ adhuc seruata singulis conuiuis vna cum orbibus distribuebantur, Hippolochus in epistola ad Lynceum de Carani conuiuio apud Athenæum lib. 4. Idem Athenæus lib. 9. in Diplosophistarum conuiuio, Allatus est nobis (inquit) etiam porcus (delphax) dimidia parte diligenter assus (κερυβαλτός, tostus ἔπος, καπρός,) & dimidia tanquam ex aqua molliter (τηλερώς, tenerè) elixus : mira etiam coqui industria ita paratus, vt qua parte iugulatus esset, & quomodo varijs delicijis refertus eius venter, nō apparceret. Inerant enim turdi, & aliae auiculae, & sumnum porcinorum vuluarumque partes : item ventriculi gallinacei cum vuluis, & isicia, (hoc est τὰ ἐν ἀγρῷ εἰς λεπτὰ ναρκανίζειν, καὶ μετὰ πεπλασθέντα, Carnes minutatim concisa, & cum granis piperis conditæ. Isicij vocabulum quamvis Atticum non est, tamen recentiores quidam Græci, vt Paxamus, vtuntur Πεπτεῖδες piperis grana accipio, vt arceuthidas iuniperi.) Deinde post digressionem ad artem coquorum, post titulum, Περὶ ἡμίσπειρανέφεδον καὶ σφάκτε χειρίς χοΐρος. hoc est, De porco semiasso, semielixo, non iugulato & farcto : Porcus (inquit coquus) sub humero paruo vulnere mactatus est : deinde copioso sanguine euacuato, intestina omnia vna cum aphæreli (quam & exæresin vocant, vt Dionysius Comicus) exempti (hoc verbum Athenæus non habet, sed addendum videtur) & postquam vino sapienter collui, à pedibus suspendi, & rursus vino perfusum elixai cum multo pipere, tum prædictas delicias (χαυαλα, nempe auiculas, sumen, vitellos) per os ventri intrufas, copioso & optimo iure perfudi, & dimidiata porci partem multa polenta (farina ex hordeo) vino oleoque subiecta circumquaque repleui, & in clibanum subiecta ærea mensa imposui, curauique ea moderatione assandam, vt neque adureretur, nec auferretur cruda : nam cum pellis iam aridiuscula (κερυβαλτά) appareret, reliqua etiam satis iam tosta esse (ὑπέρως, malin ὑπέρως) conieci, & polenta remota vobis apposui, Hæc ille. Cæterum quid sibi velit vox aphæresis siue exæresis, non reperio : hoc manifestum est, aliquid in ventre porci, quod vna cum intestinis eximebatur, vnde nomen inditum, sic dictum fuisse, omentum fortassis, aut mesenterium. Quanquam & inde dici potuit, quod lanij forte has partes eeu parandi exenterandique mercedem sibi auferrent & exciperent, vt pescatores apud nos in piscibus præparandis faciunt. Sic & aphæremata dicuntur, partes quas à victimis auferabant (sacerdotes qui eas mactabant, vt in Sacris literis legimus,) pectus, brachium dextrum & fibra iecinoris, vt Varinus scribit. Cum hoc porcello Athenæi communia quedam habet, porcellus hortulanus Apicij, qui inferius inter cæteros Apicij porcellos describetur. In Lusitania, vt Polybius lib. 34. author est, sua ætate tanta rerum vilitas erat, vt & cætera minimo planè pretio vñerent, & usq; dērīvav, centum librarum pondere, quinque drachmis, Athenæus ab initio libri 8. vbi illud obseruandum, vocem Δείπνων (si recte legitur) in recto singulari positam videri, & obesum aut saginatum significare. Porcelli lactei vel laetentes potius dicuntur, γαλαθεῖοι, qui nuper nati solo adhuc materno lacte aluntur. Lacte mero pastum pigra mihi matris alumnus Ponat, & Actolo de sue diues edat, Martialis. Et alibi, Nondumque viæta (concocta) lacteum faba porcum, libro quinto in epigrammate ad Bassum : sed qui fabas etiam edit, non solo lacte alitur. Pherecrates & Alcaeus μὲν γαλαθεῖοι dixerunt & χοῖρον γαλαθεῖον Heniochus & Crates, citante Athenæo. Καμψός γε μηρός περιφερεῖον & τροπαγαλαθεῖον, Antiphanes apud eundem. Porcellus nostro etiam æuo sapienter solitus assatur, Mich. Humelbergius. Vipera (viuerra, Marcellus) porcelli modo inassata : iocinerum doloribus medetur, Plin.

In porcellum (verba sunt Apicij 8.7.) farsilem duobus generibus : (qui duobus modis atque locis farsicitur : scilicet sub cute & in ventre, sicut & pulli nostri æuo farsiri solent, Humelbergius.) Curas, à gutture exenteras, à ceruice ornas antequam prædures, subaperies auriculam sub cutem, mittes impensam Tarentinam in vesicam bubulam, & fistulam auicularij (qui auiculario præfert) rostro (collo) vesicae alligabis, per quam exprimes in aures quantum ceperit, postea charta præcludes & infiblabis : & præparabis aliam impensam, sic facies. Teres piper, ligusticum, origanum, lasferis radicem modicum : suffundes liquamen : adjicies cerebellæ cocta, oua cruda, alicam coctam, ius de suo sibi, ferueat : cum feruerit, auicellas, nucleos, piper integrum : liquamine temperas : imples porcellum, charta obturas & fiblas, mittes in furnum : cum coctus fuerit, exornas, perunges, & inferes. Alter porcellum, salem, cuminum, lasfer. Porcellus liquaminatus : De porcello ejcis vtriculum, (ventriculum,) ita ne aliquæ pulps in eo remaneant. Teres piper, ligusticum, origanum : suffundes liquamen : adjicies vnum cerebellum, oua duo misces in se, porcellum præduratum imples, fiblas, in sportella feruenti olla submittis, cocto fiblas tollis, vt ius ex ipso manare possit, pipere aspersum inferes. In porcellum elixum farsilem : De porcello vtriculum ejcies, præduras. Teres piper, ligusticum, origanum : suffundes liquamen : cerebellæ cocta quod satis sit, similiter oua dissolues : liquamine temperabis : farsimina cocta integra præcides, sed ante porcellum præduratum liquamine delauas, deinde imples, infiblas, in sportella feruenti olla submittes, coctum spongizas, lîne pipere inferes. Porcellus assus tractomelitus : Porcellum curatum à gutture exenteras, siccias. Teres piperis vnciam, mel, vinum : impones vt ferueat, tractam siccatam confringes, & partibus cacabo perimisces : agitabis surculo lauri viridis : tandiu coques donec lenis fiat & impinguet : hac impensa porcellum imples, surclas, obturas charta, in furnum mittes, exornas, & inferes. In porcellum lacte pastum elixum calidum sive frigidum iure crudo, Apiciano : Adjicies in mortarium piper, ligusticum, coriandri semen, mentham, rutam, fricabis : suffundes liquamen : adjicies mcl, vinum : & liquamine porcellum elixum feruentem sabano mundo siccatum profundes & inferes. Porcellus Vitellianus : Porcellum ornas quasi aprum : sale asperges : adjicies in mortarium piper, ligusticum : suffundes liquamen : vino & passo temperabis : in cacabo cum oleo pusillum ferueat, & porcellum assum iure asperges ita vt sub cute ius recipiat. Porcellus Flaccianus : Porcellum ornas in modum apri, sale asperges, & in furiram mittes : dum coquitur, adjicies in mortarium piper, ligusticum, careum, apij semen, lasferis radicem, rutam viridem, fricabis : suffundes liquamen : vino & passo temperabis : in cacabo cum oleo modicum ferueat, amylo obligas, porcellum coctum ab ossibus tanges : apij semen teres ita vt fiat puluis, asperges & inferes. Porcellus laureatus : Porcellum exossas quæ si cenogaratum, ornas, præduras, laurum viridem in medio franges, satis in furno assas : & mittes in mortarium piper, ligusticum, careu, apij semē, lasferis radicē, baecas lauri, fricabis : suffundes liquamen : vino & passo temperabis : adjicies in cacabū olei modicū vt ferueat, obligas, porcellū lauro eximes, & ius ab osse tages, & inferes. Porcellus Frontonianus : Porcellum exossas, præduras, ornas : adjicies in cacabū liquamen, vinum : obligas fasciculum porri, anethi : media coctura mittes defrutum : coctum lauas & siccum mittes : piper asperges, & inferes. Porcellus cenogaratus : Porcellum præduras, ornas, adjicies in cacabū oleum, liquamen, vinum, aquam : obligas fasciculum porri, coriandri : media coctura colorabis defratto : adjicies in

mortarium piper, ligusticum, careum, origanum, apij semen, laseris radicem, fricabis: suffundes liquamen, ius de suo sibi: vino & passo temperabis: exinanies in cacabum: facias vt ferueat: cum ferbuerit, amylo obligas: porcellum compositum in patina perfundes: piper asperges, & inferes. Porcellus Celsinianus: Ornas, infundes piper, ruta, cepa à saturcia, succo suo: & oua infundes per auriculā: & ex pipere, liquamine, vino modico in acetabulum temperas & sumes. In porcellum assum: Teres piper, rutam, saturiam, cepam, ouorum coctorum media: liquamen, vinum, oleum, condimentum: bulliat conditura: porcellum in boletari perfundes & inferes. In porcellum hortulanum, hoc est, oleribus fartum, Humelbergius. Meo quidem iudicio non falleatur qui pro hortulano Troianum dixerit: Porcellus hortulanus exossatur per gulam in modum vtris, mittitur in eo pullus isiciatus particulatum concisus, turdi, ficedulae, isicia de pulpa sua, (forte suis,) lucanicae, da eti exossati, fabriles bulbi, cochleæ exemptæ, maluæ, betæ, porri, apium, coliculi elixi, coriandrum, piper integrum, nuclei: oua quindecim superinfunduntur: liquamen, piperatum, oua mittantur tria: & consuitur, & praeduratur, in furno assatur. Deinde à dorso scinditur, & iure hoc perfunditur: piper teritur, ruta: liquamen, passum, mel, oleum modicum, cum bullierit, amyrum mittitur: (Habet quædam cum hortulano isto Apicij porcello communia, ille Athenæi quem Dipnosophitis appositum supra recitauit in Porci Troiani mentione.) Ius frigidum in porcellum elixum ita facies: Teres piper, careum, anethum, origanum modice, nucleos pineos: suffundes acetum, liquamen, carenum, mel, sinape factum: superstillabis oleum: piper asperges & inferes. Porcellum traganum sic facies: Exossas porcellum, & aptabis sicut cenogatatum, & ad fumum suspendas & appendas, & quantum appendas tantum salis in ollam mittes, & elixas ut coquatur, & siccum in lance inferes, falso recente. In porcello lactente: Piperis vni- ciam, vini heminam, olei optimi acetabulum maius, liquaminis minus, Hucusque Apicius.

De porcello asso. Porcellum adhuc latenter (inquit Platina 6.15.) jugulato, villosque cultro omnino acuto abradito. Per spinam deinde scindito, eximito que quicquid in ventre habet: iecuscula eius cū lardo, allio, cumq; odoriferis herbis minutum concidito tritum caſeum, oua agitata, tunsum piper, crocum in pulucrem redactum, cum superioribus bene misceto: in porcellumq; omnino ita inuersum, vt quod intus erat, foris sit, indito: ac claudito, ne excidat. Coqui in veru, aut super craticulam lento igne non incommodè potest, vt omnia pariter esui bona sint. Dum coquitur, aceto, pipere, croco, simul mixtis cum saluie aut rosmarini aut lauri ramusculis sæpe aspergenda est. Idem etiam fieri ex anseri, anate, grue, capo, pullastræ, potest. Malè hoc & parum alit, tardè concoquitur: stomacho, capiti, oculis atque hepati nōcet. Obstructiones facit, calculum creat, pituitam auget. Eubulus poëta apud Athenæum inter cæteros delicatos cibos nominat *xeta de avaria*.

Lardum, vt grammatici quidam deriuant, dicitur quasi latè aridum, (largè aridum,) Hermolaus ex Macrobi:) est autem caro suilla quoquo modo salsa, siue (vt alijs placet) id pingue quod est in sue, Pingua cur illis gustantur larda calendis? Ouidius 6. Fast. Plinius dixit, lardum pingue hoc vñctum, quasi & macrum dici possit. Et pallens faba cum rubente lardo, Martialis lib. 5. Graue lardum, Statius 4. Sylu. Et natalitium cognatis ponere lardum, Iuuenalis Sat. 11. Plautus in Capt. laridum dixit, his verbis: Quanta pernis pestis veniet, quanta labes larido? Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo, Horat. Serm. 2.6. Ut lucraretur latum & carnaria futim, Lucilius. Lardum lurcabat lubens, Pomponius Syris apud Nonium. Laridus porcorum optimus est in condicidis omnibus cibis, Crescentiensis. Nostri lardo olerum ferè minutalia & rara conditum, siue decoquendo simul lardi offas, siue in minimas testellas præsertim butyro frictas incisum inspergendo. Tufundæ etiam, vt sic vocem, oblongæ, exiles quadratae, in acum ligneam (ex fruticis quem fusariam vocant, aliqui euonymon putant, præcipue ligno decussatim sectam à posteriori parte inseruntur, vt ea per carnes quasvis trajecta, lardum in eis relinquat, idque simul assetur: quod cum alijs saporem carnium, commendat, tum in parum pinguibus præsertim auibus f. re necessarium videtur. Adipem suis carne multo insalubriorem esse, suprà verbis Galeni recitauimus. Ius lardarium apud Scoppam Italum Grammaticum legi. Habent & Germani in vñ panis offas in aqua coctas cum lardo copioso dissecto & cepis, speckguppen. Inferiores Germani lardum coctum seruant, & frigidum edunt, quidam etiam crudum. Liquamen est pinguedo animalium ad ignem liquefacta, & in vsum coquinariū seruata ad conditios cibos. Liquamen ex adipi porci atque anserum hoc modo fit: Concisum minutum ad carbones ignitos in cacabo pones, ne si ad flamam suspenderis, fumum concipiatur: tantumque salis indes, quantum satis esse putabis. Liquefactum, antequam refixit, in ollam repositorym colabis: reponesque ad vsum, vt vbi voles; eo vti liceat. Fit item liquamen ex anserino & gallinaceo adipe, Platina 2.21. Et præcedenti capite, Colliguntur multa ad pulmentaria ex porco nuper cæso, vt adeps. Pauperes apud nos ex adipe abdominis suilli (schiner vocant) adhuc recenti (aliter enim virus resipit) liquamen faciunt, quo olei aut butyri loco vtuntur. Pernas & latum conficimus, non solum decembri mense, sed omnibus quos hyemalis algor astringit, Palladius. Laridi cæta: Te cæta aqua cum multo anetho coques, olei modicum distillabis & modicum salis, Apicius. Angli brân appellant lardum non quodus, sed è verre saginato ferè per anni spacium, quo toto tempore, non molliter, nec in stramentis, sed tantum in tabulis lignieis cubare ei permititur, vt lardum induretur; & solidescat: huius mastati lardum seruant in aceto ex cerevisia factò: potest autem diu seruari: mensis apponunt cum iure in quo cætum est, condito agrestium pomorum succo (loco omphacij) & paucō sale: cibus habetur nobilis & pretiosus; quem locupletes tantum inter se dono mittunt.

Suilla caro ita aliquando paratur, vt suis feri videatur, vt dictum est supra inter Apicij porcellos: & dicetur infra in prouerbio Suilla caro est. Suillarum carniū ius decoctum opitulatur contra buprestin, Galenus lib. 2. de antidotis. De sue partes quædam ferè assantur à lautoribus, vt spatula siue armus, (laffen:) coxa, (yßbeim:) costæ, in pectore, (brustrippo:) exdem ad spinam dorsi superioris, (rambraten:) & reliquæ costæ, nempe laterum. Apicus 4.3. in minutalia aliquot addi iubet spatulam porcinam coctam & testicellatum concisam. Varro scribit L. Volumnia senatori missam offulam suillam cum duabus costis, quæ penderet xxiij. pondo. Offula ab offa minima suilla, ab eo quod infecta caro, vt in carmine Saliorum est, quod in extis dicitur nunc iſſitia, Varro de ling. Lat. Penem antiqui codam vocabant, à qua antiquitate etiam nunc offa porcinâ cum cauda in coenis puris offa penita vocatur. Fest. Et rursus, Penitam offam Nævius appellat ab segmen carnis cum coda: antiqui enim offam vocant abscessum globi forma, vt manu glomeratam pulcr. Nostri ex cauda cum alijs partibus extremis gelu in patina, vt vocat, parare solent. Caryophillatæ seu benedictæ vulgo dictæ siue trûculos suillos macerant & ad vsum aliquod tempus seruant, Ruellius. Quomodo caro suilla frustatum concisa, in aqua salsa seu muria multo tempore recens seruari possit. Baltasar Cellarius in libro suo de arte coquinaria docet: Primum, adoratum suem in mensa 70 ponit

poni præcipit, copiosa niue vndiquaque circundatum, donec caro duriuscula & solida appareat, quod ferè per noctem vnam sit: deinde carnem in tomos oblongos dissectam in vas larignum cum multò sale alternis componi iubet per dies octo, tabella imposito lapide oneratam: postea aquam fontanam cum multo sale nouis scapis diu agitatam donec lentescat, superinfundi, vt duobus digitis aqua excedat, & oneratam ad vsum seruari. Zeljæ, tūpax, cū παλπᾶ; ηλιοφύων, Hes. & Varinus: sed idem Varinus τύπαχος de piscibus tantum propriè dici docet: quare ζελγά etiam de piscibus solum dicetur. Succidia à sue nominatur cuius caro est, Hermolaus. Succidia, (inquit grammaticus quidam recentior) est tergum, siue massa carnis porcina salita, quæ quoties opus est succiditur: continet autem pernam, petasonem & lardum. Nonius succidiam pro lardo exponit. Varro lib. 4. deling. Latin. non à succidendo, sed à suibus cædendis (siue edendis, quod non placet, nec est in nostris codicibus Varronis) dictam putat: nam id pecus primum occidere coepérunt domini, & vt id seruarent, salire. Jam horum ipsi agricolæ succidiam alteram appellavit, id est, vt ait Nonius, successionem necessariam. Patres nostri dixerunt ignavum & sumptuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit potius ab lanario, quam ex domestico fundo, Varro. Succidiæ Galli optimas & maximas facere consueuerunt. Optimarum signum, quod etiam nunc quotannis è Gallia apportantur Rōmam pernæ, tomacine, & taniace, & petasiones (malimi petasiones. Vocabula tomacine & taniace alibi nusquam reperio: de tomaculis inferius dicam.) De magnitudine Galliarum succidiarum Cato scribit his verbis: In Italia in scrobes terrena atque quaterna millia aulia succidia, Idem. Porcos succidant eos apud Apicum legimus. Suum obesorum ac ætate florentium carnes, ad saliendum sunt appositæ, vt quæ vtriusque excessus sint expertes, annosorum videlicet siccitatis, & nouellorum porcellorum immodecæ humiditatis. Quemadmodum enim corpora siccata, salita, corijs euadunt similia: sic contra quæ immo-
dicæ humiditate diffluent, salis commercio contabescunt, Galenus de alimento rurum facultatib. 3.40. Ad annum
vbi venerit porcus, salitura non incongruit: pridie quam occidatur potionē prohibere oportet, quo sit eius caro
ficcior: deinde diligenter salire, ne fracescat, & vitium sapiat, néue tinea & verminibus lœdatur. Dūm falsuram facis, in fundo dolij aut seriae salem sternito: frusta deinde ponito, cutis deorsum spectet. Tam diu caro in dolij remaneat, quoad salem conceperit: (nostris ferè quatuordecim dies relinquent, & his amplius si sues annos furent, usque ad viginti.) In carnario deinde, quo fumus penetrat, suspendatur. Hinc sumes laridum pro tempore, hinc pernam, hinc petasonem, hinc sumen, hinc glandium, Platina. Omne pecus (inquit Columella) & præcipue suum pridie quam occidatur, potionē prohiberi oportet, quo sit caro ficcior. Nam si biberit, plus humoris falsura habebit. Ergo sitientem cum occideris, bene exossato. Nam ea res minius vitiolam, & magis durabilem falsuram facit: deinde cum exossaueris, cōctō sale, nec nimium minuto, sed suspensa mola infra cōctō diligenter sa-
lito, & maxime in eas partes, quibus ossa relicta sunt, largum salem infarcito, compositisq; supra tabulatum tegoribus, aut frustis vasta pondera imponito, vt exanietur. Tertio die pondera remoueto & manibus diligenter falsuram fricato, eamque cum voles reponere, minuto & trito sale aspergit, atq; ita reponito: nec desieris eius quotidie falsuram fricare, donec matura sit. Quod si serenitas fuerit ijs diebus, quibus perficitur caro, patieris eam sale conspersam esse nouem diebus: at si nubilum aut pluviæ, vnde decima vel duodecima die ad lacum falsuram deferri oportebit, & salem prius excuti, deinde aqua dulci diligenter perlui: nec ubi sal inhæreat, & paululum assiccata in carnario suspendi, quo modicus sumus perueniat, qui si quid humoris adhuc continentur, siccare eum possit. Hæc falsura luna decrescente maxime per brumam, sed etiam mense Februario ante Idus commode fiet. Est & alia falsura, quæ etiam locis calidis omni tempore anni potest usurpari, quæ talis est: Cum ab aqua pridie sues prohibiti sunt, posterio die mantantur, & vel aqua candente, vel ex tenuibus lignis flammula facta gloriantur (nam vtroque modo pili detrahuntur) caro in libraria frusta conciditur: deinde in seriam substernitur sal cōctum, sed modicè (vt supra diximus) in fractum: deinde offulæ carnis spissæ componuntur, & alternis sal ingerit: sed cum ad fauces seriae peruentum est, sale reliqua pars repletur, & impositis ponderibus in vas comprimitur: eaque caro semper conservatur, & tanquam saltamentum in muria sua permanet, Haec tenus Columel. Carnem salitam larido intertextam, in tessellas concides: concissam, in sarcagine non admodum friges: frictam, acetos, saccharo, cinnamo, petroselino minutatim conciso asperges. Idem etiam fieri de perna ac sumine potest. Sed hæc succo citri vel malarancij suffundi amant. Clamat in hanc opinionem Bibulus, & sine acreidine, (intinctum acetosum intelligo,) quo vehementer excitetur sitis, hæc deutoranda affirmat, Platina. Et alibi, Non sumen admodum pingue, sed rubeum coquatur eo modo quo perna, (cuius cōctio inferius recitatitur,) sed melius aliquantulum. Hanc quoq; cōcturam vult lingua: quanto pinguior, tanto melior est. Eadem ferè & de reliqua succidia ratio. Galli. Belge) carnibus multifariam, præsertim suillis, & recentibus & salitis vtuntur, Strab. Venter suis faliscus vocatur, Volateran. Non lucanica, non graues falisci, Martialis. Et alibi, Et lucanica ventre cum falisco. Lucanicam dicunt, quod milites à Lucanis didicerunt, vt quod à Falerijs faliscum ventrem, Varro deling. Latin. Filia Picenæ venio Lucanica porcæ, Pultibus hinc niueis grata corona datur, Martialis. Grammatici farciminis genus interpretantur, à Lucanis primum inuentum, (bratvürst.) Si voles bonas lucanicas, carnem macram simul & pingue ex sue concidito, ablatis omnibus fibris ac neruis. Quod si caro decem librarum fuerit, salis libram vnam, scenici bene mundi vncias duas, totidem piperas semitunsi admisceto, confricatoque: per diem hæc in mensula sinito: Sequenti, in intestinum bene mundum injicito, & sic ad suum suspendito, Platina. De lucanicis parandis lege etiam Apicum 2.4. Qui venit botulus mediæ tibi tempore brumæ, Saturni leptæ venerat ante dies, Martialis. Botulus autem siue botellus diminutiuum farciminis genus est è carne suilla, à bolis, id est frustulis carnis, vt quidam putant, appellatus, (propter connexionem à bolis, Festus.) Fiebat ex oui vitellis cōctis, nucleis pineis conciliis, cepa, porro, iute crudo, concisis: addebatur piper & liquamen & vinum, sicq; farctum intestinum coquebatur, Apicus 2.3. idq; farciminis genus in Saturnalibus præcipue celebrabatur. Et pulte niueam premens botellus, Martialis lib. 5. Intestina sanguine farcta nostri vocantur vñst, blutvñst, ex his quod crassius est, & apicem quendam adhærentem habet, (vnde & apexabo Latinè vocatur, Varrone teste) prætersanguinem, cerebro etiam & lardo conciso farcitur, & aromatibus quandoque conditur, weckerling. Ventriculus etiam suis vel in oblongas particulas sectus, vel minutatim concitus, vna cum carne similiter secta concisa e crassioribus intestinis infarcitur, cum sale, cārco, & pipere, schubling vel magen vñst. Iste, farciminis genus, Vola-terraus. Scoppa Italicae tomacellam interpretatur, vt & tomaculum, de quo infra dicemus in iecoris mentione. Idem alibi tuccetum, tomacellam interpretatur: ego apud Arnobium tuccetum lego, libro septimo contra gentes, vbi ille: Tuccetum (inquit) in exiguae aruina est miculas, & illa minutum insecta de more.

Videtur sane & ifscium quasi incisum sectumque Latinè dici, & tomaculum à verbo *reverer*, vnde & *mu*^o. id est sectio. De porcello tenero ifscia quintum locum post ifscia de pauo obtinent, apud Apicium 2.2. Idem ifsciorum varia genera per totum librum secundum describit. Vbi Humelbergius in annotationibus suis, Ifscia, inquit, cibaria sunt ex carne concisa & insecta: quæ nunc per se, nunc reticulo & omento circundata in fartagine, alijs etiam iunctis rebus, & aromatibus aliquando, cum adipe aut oleo butyrioue friguntur. Alio nomine tomacula siue per syncopen tomacula & tomacinæ aliquando vocantur, *παρτομακινη*, id est à sectione & incisura. Ifscia etiam aliquando sarcimina significant, quæ carne concisa farts, id est impletis intestinis sunt, Hæc ille: sed quod potissimum ad ifscij rationem pertinet, omisit. Nam minutatim concidi alijs quoque eduliorum generibus communis est, minutibus, lucanicis, botellis, &c. ifscium vero non conciditur solum, sed etiam in mortario, vt ifscium fiat, pulpa cuiusvis animantis tunditur, teritur, fricatur: his enim vocabulis Apicius vtitur, & pulpam tritam in ifscia plassari, id est formari iubet: contrita enim & in unum redacta corpus, facile manibus in quam volueris formam, rotundam, teretem, aliâm, formantur. Edebantur autem vel recentia, vel in fumum suspendebantur, vt ex Apicio patet: quanquam idem lucanicis quoque admiseri iubet pulpam bene tunsam, quod apud nos non obseruatur, sed simpliciter minutissime concisa inditur. Sed lucanicæ, botelli, & alia sarcimina propriæ dicta, semper intestinis immittuntur: ifscia non item: nam quod Humelbergius ifscia pro sarciminiis aliquando accipi scribit, deceptus est fortassis à Volaterrano, ego apud nullum idoneum authorem reperi. Quod vero in mortario semper tererentur ifscia, siue ifsciorum pulpa, Macrobij & Aphrodisiensis etiam auctoritate constat. Hic enim problematum 1.22. inquirens cur ægræ id genus carnis concoquatur quod ifscium, *ισικόνη*, nominatur: quoniam (inquit) sua leuitate fluitat in ventriculo per cibi humidi medium, nec eius corpus attingit, quo tactu fieri concoctio potest: sed iuxta gulam redundant, quinetiam foris aquæ iniectione non subsidet, sed innat: quoniam dum carnes teruntur, spiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptissimum reddat. Dicas quæso (inquit Furius Albinus ad Disarium, apud Macrobium Satur. 7.8.) quæ causa difficile digestu facit ifscium, quod ab infectione insitum dictum: amissione n. literæ, postea, quod nunc habet nomen obtinuit: cum multum in eo digestionem futuram iuuerit tritura tam diligens, & quicquid graue erat carnis assumpserit, consummationemque eius multa ex parte confecerit. Et Disarius: Leuitas quam tritura præsticit, facit ut innatet vdo cibo quem in medio ventris inuenerit, nec adhæreat cuti ventris, de cuius calore digestio promouetur: sic & mox tritum atque firmatum, cum in aquam coniicitur natat. Ex quo intelligitur quod idem faciens in ventris humore subducit se digestionis necessitat: & tam serò illuc coquitur, quam tardius conficiuntur quæ vapore aquæ quam quæ igne soluuntur. Porcellus semitostus & semi elixus apud Athenæum libro 9. farctus erat tum alijs delicijs, tum ijs quæ ifscia vocant: quanquam hoc vocabulo vix vt se audere coquus inquit, præsente Vlpiano qui Attica tantum & veteribus Græcis visitata probabat: ifscium vero apud recentiores tantum legitur, Paxamum, (& alios.) affert autem quasi *τρεμπαλίτιλων* ifsciorum periphrasis huiusmodi, *Ταῦτα οργάνων εἰς λεπτὰ κατεύθυντα μέρη περιβολίου συμπλήθεια μέρη*. *κυνίζεν* quidem simpliciter *οὐγκέστερην* & *κυντερίνην* significat, id est minutatim concidere, vnde olera *κυνίζεν* dicta. Apicius 4.3. ifscia vel ifsciola minuta in minutalia aliquot addi iubet. Ventrem porcinum bene exinanies, aceto & sale, postea aqua lauas, & sic hac impensa implex. Pulpam porcinam tunsam tritam ita vt eneruata commisceas cerebella tria, & oua cruda, cui nucleos infundis, & piper integrum mittis, & hoc iure temperas. Teres piper, ligusticum, silphium, anisum, zingiber, ruta modicum, liquamen optimum & oleum modicum, reples aqualicum (aqualiculum) sic vt laxamentum habeat, ne dissiliat in coctura, surclas, amylas & in ollam bullientem submittis, leuas, & pungis acu ne crepet: cum ad dimidias coctus fuerit, leuas & ad fumum suspendis, vt colore tur, & denuo cum perlaxabis vt coqui possit de 40 indeliquamine, mero, oleo modico: & cultello aperies, & cum liquamine & ligustico apponis, Apicius 7.7. Ventrem vt tostum facias: In cantabro inuoluc, postea in muriam mittis, & sic coques, Ibidem: Non alio ex animali numerosior materia ganeæ, quinquaginta prope sapores, cum ceteris singuli. Hinc censoriarum legum paginæ, interdictaque cœnis abdominaliæ glandiæ, testiculi, vulvæ, syncipita verrina, vt tamen Publij mimerum poëtæ cœna, postquam seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine, etiam vocabulo suminis ab eo imposito, Plinius. Glandium pars quadam intestinorum est, vt inquit Priscianus. Alij volunt esse partem apri iuxta ceruicem, vel ipsam ceruicem: in hac enim glandulæ positæ sunt. Arripuit gladium, prætruncavit tribus tergoribus glandia, Plautus Capt. Pernam, abdominaliæ glandium, Idem Curcu. Hinc censoriarum legum paginæ, interdictaque cœnis abdominaliæ, glandiæ, testiculi, &c. Plinius 8.51. Quibusdam sunt tubera, sicut in carne glandia, Idem lib. 16. Est quidam terra adeps ac velut glandia in corporibus, Idem libro 17. de margâ. 59 Glandula, vt scribit Grammaticus quidam, caro glandulosa in sue, quæ ab antiquis boni saporis putabatur. Glandulam suillam, laridum, perzam itidem, Plautus Menæ. Partitur apri glandulas palæstritis, Martialis. Ter poscit apri glandulas, quater lumbum, Idem. Porcellorum media capita (ἀπλαφανίων μηνιγγαριῶν) Dipnosophistis apponuntur apud Athenæum libro octauo. Εἰσὶ δέ τινες τοιχεῖοι ἀβλαφανίων. Ταῦτα μὲν τὸν Διὸν κατεύθυντα μέρη οὐδὲν, Crobylus. Αἴσθοται μάλιστι ιεροτελεῖς Κωλῆ, τὸ πλεῖστον: ηγετεῖσθαι, Amiplias. Hæc scilicet sunt quæ Plinius syncipita verrina dixit. Videtur enim anterior pars posteriore lauior esse. Cæterum in Amipliæ verbis vbi sinistram hemiceram, id est dimidiata capitis partem sacerdotibus relinqui scribit, aliter accipendum est, nempe vt caput non in occiput & syncipit, sed in dextram lauamque partem æqualiter diuidatur. Rhodonia vel Rhoduntia olla, (Ποδανία ἡ ποδανία λοντες) ego rhodoniæ malim, rhoduntia in margine tantum scribitur,) hoc modo paratur, vt coquus quidam apud Atheneum libro nono docet: Rosis (inquit) odoratissimis in pila contulsi, cerebella auium & porcorum (ἐπινθων, καὶ χειρῶν) cocta & diligenter à fibris purgata, (ἔξινα δέντα, reddi potest eneruata: nam & Apicius 2.1. iecur porcinum assatum eneruari iubet. Cerebrum etiam eneruatum apud eundem additur ventriculo porcino, vt paulo superius mox post ifscia recitauit) & ouorum vitellos adieci: deinde oculum, garum, piper, vinum: hec diligenter trita in ollam nouam inieci, igne molli & continuo subiecto. Hæc dicens simul ollam apriebat, vnde suauissimus odor in totum symposium diffiuxit, Hæc ille: quæ & Cælius 7.10. transluit, sed parum diligenter. Ποδανία oxytonum, locum rosis constitutum significat: hic vero adiectu paroxytonum Ποδανία λοντες scribitur. Sanguiculum aliqui hædi aut suis sanguinem exponunt in cibum formatum, vt in Hedo dixi in F. Sanguis suillus humidus est, & minus calidus, humano maximè temperie similis: siquidem & carnes suum humanis sunt similes, Galenus. Plura de sanguine suis supra diximus in Carnium eius mentione. Clidium 70 vocatur

Vocatur quod inter iugulum est, Volaterranus: vel potius os in summis costis, & cœs, & leidic. Illa pars lumbi est seu lateris. Idem. Perna magis, an magis ilis, Horatius. Suis spina vbi recens est, affa ad gulam facit. Sunt qui cepas in eius feruenti adipe coquant, deuorentque, Platina. Specile vocatut infra (aliâ iuxta) umbilicum suis caro quædam proprii habitus, exos, qua etiam antiqui per se vtebantur. Plautus enumerandis vilibus obsonijs in Carbonaria: Sic ego pernati, sumen, sumen, specile, callum, glandia, Festus. Vulua eieclito partu melior quam adito: Eiectitia vocatur illa, hæc porcaria: primiparæ suis optima, contra effectis: à partu, præterquam eodem die suis occisa, liuida ac macra. Nec nouellarum suum, præterquam primipararum probatur, potiusque veterum, neendum effetuarum, & biduo ante partum, aut post partum, aut quo eiecerint dic. Proxima eiectitia est occisa uno die post partum: huius & sumen optimum, si modo foetus non hauserit: eiectitia deterrium, Plinius. Verba Plinius (inquit Hermolaus in Castigationibus) de vulua suis, multum obscuritatis habent, si præcedentia sequentibus conferas: illud meminero, Plinium priore loco de eiectitia loqui usque ad eum finem, quo eiecerint die, ut eiectiam intelligat partu eiectio seu eneclito, porcariam edito: quicquid literatores hac parte sentiant. Delphaces propriè vocantur sues scemina, quæ Delphinæ, id est veteros seu vuluas habent, Athenæus. Idem libro 3. Alexis, inquit, Callimedontem rhetorem tanquam gulosum (& inter alias delicias vuluarum appetentim) traducens scribit: Τηρετας μηδ πᾶς τις δύστριον θέλει, Τηρετας οὐ μητρας Καταπίδων διαρρέεται, &c. Μήτρας πώς πολλον οὐ διστριπτει, Antiphanes. Οἰων δὲ θητηρετας θεομάρτυρις μετονόματος, Ηνυρα, μητρας, χθηνας, Dioxyppus. Ηπίτρα, μητρας, πολλουας, μητρας, Eubulus. Μήτρας πώς τε Φερομήνης εν δέσι ηγή διπλος, Lycineus Samius, id est, Cum autem circumferretur vulua quædam in acetolo lasere condito. Μήτρης καλὰ τερέσσωπη Εκβολά, (ad differentiam τε οὐτούς). Athenæus: vt errâit Hermolaus in Plinium p. 37. ecbolada simul & ectomida eiectitiam interpretatus: porcariam vero vēas, quam vocem ego generalem puto ad utrunque differentiam, οὐτριδα vero porcariam esse:) Δέλφας ἐν κλιθαιρῳ ηδεια διων, Hipparchus. Αλλ' οὐ μητρας οὐτε φερετηρα, λοκανθετηρα, πυρη ηδειας, Sopater. Et alibi, Μήτρας νέας τοι αφενθετηρα, Πλω ομηρος εντος δέσιοις διχων. Et rursus, Μήτρας νέας ιφεν οι φερετηρα, Δεμητρας οθων πηγαντην εις χολιν. videtur autem rutæ succum qui acris simul & amarus est, πηγαντην χολιν vocare, vt vſus eius pro embammate fuerit. Cæterum prisci, inquit Athenæus, neque vuluas, neque lactucas, nec aliud huiusmodi ante cœnas proferebant vt nunc sit: (sed post cœnam, hinc Martialis dela-
ctuca, Claudiere quæ cœnas lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras incipit illa dapes?) Quare post cœnam, vt canit Archestratus, potanti tibi, φερετηρα ποιειδει τερζημα. Γαστερης καὶ μητρας εφιλιδης, εν τε δέσι οι λεμειη καὶ σιλφιω έμειεσων, Hactenus Athenæus. Te fortasse magis capiet de virgine porca, Me materna graui de sue vulua capit, Martialis. Apicius vuluam sterilem commendat, Hermolaus. Curvis ali quando edebat olera, quæ nunc etiam squalidus fossor fastidit, Qui meminit calidæ sapiat quid vulua popinæ, Iuuenal. Sat. 11. Vulua nil pulchrius ampla, Horat. 1. epist. Lanij nostri mactatis porcis hanc partem semper abijciunt, nec quisquam apud nos, quod sciam, vuluam in cibo appetit. Publij mimoruū poëta, postquam seruitum exuit, cœna nulla memoratur sine abdomine, etiam vocabulo suminis ab eo imposito, Plinius. Et rursus, Oe cisæ uno die post partum sumen optimum, si modo foetus non hauserit: eiectitia deterrium. Antiqui abdomen vocabant, priusquam calleret id, scientes occidere non assueti. Scribendum arbitror (inquit Hermolaus) prius callere id sinentes, occidere non assueti. (Pauciora mutabis, si legas, priusquam calleret, id sinentes. Vt abdomen vocabatum sit, simpliciter: cum callebat vero, sumen, quod magis probo.) Plautus in Poenulo ad hanc consuetudinem ferè alludens: Vide sis, inquit, calleas: cui respondens conseruus, Callum aprugnum (inquit) calleare quæ non sinam. Est autem sensus, Id quod modo sumen (inquit) dicitur: hoc est, suillas cum lacte suo mammis, veteres abdomen vocabant: ab lacte opinor iam abdito & fugato, vtpote qui ante quam vbera calleferent: hoc est, siccato lacte durescerent, suem occidere non solerent, Hæc Hermolaus. Esse putes nondum sumen, sic vbera largo effluit, & viuo lacte papilla tumet, Martialis. Sumen propriè à fugendo dictum: nam mulieris mamma, sumen veteres dici volunt. Quod si nulla potest mulier tam corpore duro esse, tamen tenero moueat succussa lacerto, Atque manus vbera lactanti in sumine sidat, Lucilius apud Nonium. Sumen (vt grammatici quidam exponunt) fit ex papillis suillis uno die post partum sectis ac salitis. Quanta labes larido, quanta sumini absumento, Plautus Capt. Alij pütant esse lac suis extraetum ac densatum sue occisa: vel quasi rumen, id est mammam, Cæsar Vopiscus campos Roseæ, Italiae dixit esse sumen, in quo relicta pertica postridie non appareret propter herbam, Varro. Abdomen porca, Iuuenal. Sat. 2. Heliogabalus exhibuit sumina aprugna per dies decem, tricena quotidie cum suis bulbis, Lampridius. Sumen quomodo parandum ex Platina superius in Succidia dictum est. Abdomen quod Græcilaparan vocant, ventris pars illa est, quæ ab umbilico ad inguina inter cartilaginem & pellem dicitur. Pingue id quidem est, Satyrico teste: Montani quoque venter adest ab domine tardus. Erit igitur abdomen, ex quo sumen fit, quod idem vulua appellatur, (in hoc fallitur: omnino enim alia pars suis abdomen est, alia vulua:) nec obstat, id etiam turgentibus porcæ papillis fieri, cum circa abdomen mammæ sint, Platina. Estiū ex carne: Pro decem coniūtiis (inquit idem) libram abdominis porcini aut vitulinæ bene elixato: coctam ac concisam, cum selibra casei veteris, paucò etiam & pingui addito, cumque herbis odoriferis bene concisis, pipere, gingibere, caryophyllo misceto. Sunt etiam qui peccus capi tunsi non in commodè addant. Hæc omnia farina bene subacta, ac in tenuissimum folium redacta, ad castaneæ magnitudinem inuoluit: inuoluta in iure pingui ac croco colorata decoquito. Parum cocturæ requirunt. In patinas traducta, caseo trito & aromatisbus dulcioribus aspergito. Fieri & hoc edulium ex peccore phasiani, perdicis, aliarumque altillium potest. In cœna Lentuli flaminis Martialis inauguriati, inter alia, apposita sunt sumina, patina suminis, &c. Macrobius.

Iecur. Isicia omentata ita fiunt: Assas iecur porcinum, & tum eneruas: ante tamen teras piper, rutam, liquamen, & sic superimmittis iecur & teres, & misces, sicut asperget pulpa, in omentum, & singula inuolutantur folia lauri, & ad fumum suspenduntur quandiu voles. Cum manducare volueris, tolles de fumo, & denudo assas, & siccum adijectis in mortarium, piper, ligusticum, origanum: fricabis: suffundes liquamen: adjicies cerebella cocta, teres diligenter ne assulas habeat: adjicies oua quinque & dissolues diligenter vt unum corpus efficias: liquamine temperas: & in patella ænea exinanies, coques: cum coctum fuerit, versas in tabula munda. Tessellas contides, adjicies in mortarium piper, ligusticum, origanum: fricabis in se: commisces in caccabum: facias vt ferueat: cum feruerit, tracta confringes: obligas, coagitabis, & exinanies in boletari: piper asperges, & appones, Apicius. Iecuscula aut suilla, aut ex quo quis animali, ad magnitudinem nucis aperta, in persaque sale, scenculo & aromatisbus dulcibus ac bene tritis, omento vitulino aut hædino separatim inuolues: ad focumq; non nimis decoques,

ac cœcta statim comedes, Platina. Et rufus, Iecinora porcina vel quorumvis animalium, paululum elixa, terito eō modo quo casum soles. Porcinum deinde ventrē condito ad quantitatem iecinoris, tantumque casci veteris, amaraci, petrosclini, passularum, aromatum contritorum, cum duobus ouorum vitellis admisceto, quantum satis esse putaueris. Ex his in unum redactis, ad magnitudinem nucis pilas facito: omentoque inuoluto: ac vbi voles, in fartagine cum lardo frigito. Lentam & paruam cocturam requirunt. Tomacula hæc vulgus appellat, quæ fortasse melius omacula, cum inuoluta omento fiant, dicerentur: vel tomacula, vt Martialis placet. De tomaculis nonnihil supra etiam dixi in iſiciorū mentione: iſicum enim aliquid Italicè tomacellam interpretantur, & idem Latinè tomaculum dici putant. Ut tamen & poscas aliquid, vogueasque facillis Exta, & candiduli diuina tomacula porci, Iuuenalis Sat. 10. Iecur suillum omento intectum in fartagine frigitur, ut ex Athenæo scripti in Oue F. Adhibetur & ars iecori foeminarum, sicut anferum, inuentum M. Apicij, si co carica saginatis, ac (a) satie necatis repente mulli potu dato, Plinius. Iecur suillum præfert omnibus Aetio, si quis, inquit, animalia adrida sico pauerit, quod genus Græci syconum appellant: unde ortum puto ut imperitum vulgus (in Italia) omnia iecinora vocare sicut fecerit. Sanè ut meminit Aristoteles, suum præcipue alunt & opimant siccus & cicer, Hermolaus. Quemadmodum in suis duis adhuc viuunt hepar ex caricarum pastu fiscatum (συκωτόν) ad voluptatem preparatur: ita in anseribus video eorum alimenta lacte imbui: ut non modo eorum iecur sit iucundissimum, sed potenter etiam nutrit, ac optimi sit succi, &c. Galenus de aliment. facult. 3.20. Anthologij lib. 2. titulus In munera, extat Palladæ tetraesticum, huiusmodi:

Βραχιατέ μοι χείραν σου, ζερδίνιαν ταχεῖαν,
Απ' ἡμίσουν θύειναν μαθών, οὐ φάγοντείμως,

Ἐγρῦν διψαλέων κατάθετον ἐρχομένων.
Ἡσθέντην ἐν δίψῃς ναιμαλή τοῦ κυπεῖα.

Apud Pollucem lib. 6. legimus ἡ πατα σουκασθύα ἡ πατα σου τοντονεαγμετρων. Ventris porcini mentio facta est etiam paulò ante ex Platina de iecoris apparatu: item post iſiciorū statim ex Apicio 7.7. quomodo pulpatura & cerebellis impleri debeat. Vide etiam infra in Pēdum mentione. Sartillus, venter suillus condito farre expelitus, Festus. Ἐγω δέ γ' ἦνυσπον βόδος καὶ κριτανίαν κατέβασθαι. Varinus in Ἔνυσπον: sunt autem Aristophanis in Equitibus verba, vt citat etiam Athenæus lib. 3. Οργάν, (forte οὐδεις) πυρδιον, πλειον, σφένδυοι, Epicharmus. Et alibi, Χορδαῖτις ἀδινταῖ μὲν Δία, χ' ὠνταεις. Vocat autem nūnc chordam (inquit Athenæus lib. 9.) quod alibi semper ὄγειν. Ορέα, Χορδαῖτις, Hesych. & Var. sed librariorū inficitia depravata hæc verba cum herba δοτυξε confundit. Chordarum Epicharmus meminit easdem ὄγεις vocans, quin & fabulam quandam Oryam inscripsit. Ωλεπτος, ἥ δ' ος, ἥ δ' ος, Χορδαῖτις, τάμα, Cratinus. Χορδαῖτις τάμα, καὶ τελεοματίων Alexis. Ἐπιτιων χορδῆς μέσουν, ποδῶν τε καὶ ὀτίουν, ἔπειρον ψυγχος, Antiphanes, vt Athenæus citat lib. 3. Vegetius 1.56. in potionē equi prophylactica virtutē acrone falso porci pinguis, vel longanone: vel si porcina defuerint, capite hædino depilato cum pedibus suis & cordulis intestinorum mundis. Mimarcis proprie est chorda leporina, sive edulium quoddam è ventre & intestinis leporis, aut ex sanguine leporino & intestinis: sed usurpatur etiam de sue: plura de hac voce attulimus in Lepore F. Στλαζ καὶ χολικεία στέα. Pollux 6.9. χολικας. Varinus ventres aut crassa intestina interpretatur. Li-quamen: Omentum suis dum recens est, minutum concisum ad castaneæ magnitudinem, sale multo asperges ac contundes: contusum, per diem in tabulato sines: sequenti, in abeno ad ignem, si centum librarum erit, cum duabus aquæ metritis decoques: lento igne effeuerat necesse est, donec bene liquerit. Colo deinceps colabis, capiesq; quod in aqua natabit. Inditum liquamen in seriam, loco subterraneo per annum conseruabis, Platina. Omento porcino vel vitulino tessellatum in ciso in uoluendum edulium ex Platina 6.20. scripti in Vitulo F.

Perna à pede dicitur, (vt Varroni placet,) vel potius à Græco πέρνα. Dicuntur autem perna tam priores quam posteriores coxæ porcinæ salitæ cum toto pede, quos Martialis petasones appellat. Pernam atque ophthalmiam, Horæum, scòbrum, &c. Plautus Capt. Quanta pernis pestis veniet, quantalabes larido? Ibidem. Castrantur foeminae sic quoque vti camelii. suspensa pernis prioribus, vulua recisa, Plinius. Item ossa ex acetabulis pernarum, Idem lib. 28. D'ebilis perna, Sat. 4. Sylu. Fumosa, Horat. 2 Scrm. Ab huius similitudine perna etiam dicitur conchæ genus, quod margaritam fert, de quo Plinius: Stant velut suillo crure longo in harenā defixa. Perna etiam in arboribus dicitur Plinio lib. 17. Auulisque arboribus stolones vexere: quo in genere & cum perna sua auelluntur. Nostri pernam suis vocant hamm vel hammen: aliqui, ni fallor, schincken: est autem os illud per se, ab articulo supra genu sito incipiens & coxam comprehendens. Petaſo (vt grammatici docent) caro porcina quam alij coxam, alij (inter quos Sipont.) eam partem suis dicunt, quæ ab aliis incipit, & costas comprehendit, quibusdam veluti virgulæ pinguis distincta. Musteus est, (de musteo petasone verba Apicij recitabo inferius) propria, charos nec differ amicos. Nam mihi cum vetulo sit petasone nihil, Martialis lib. 13. Siccus petasunculus, & vas Pelamydum, Iuuenal. Sat. 7. Apud Varronem 2. de re rust. petasones quinque syllabis reperio, nec vñquam alibi, librariorū puto errore. Etiam nunc (inquit) quotannis è Gallia apportantur pernae, tomacinae, & tanaciae, & petasones. Et pulpa dubio de petasone voras, Martialis. Non temere edi in luce profesta Quicquam præter olus sumosæ cum pede pernae, Horatius Serm. 2.2. Pernas & lardum conficimus, non solum Decembri mensis, sed omnibus quos hymalis algor astrigit, Palladius. Cretana (μινήνταν) Strabo vocat populos, vide paulo post mihi fiet, vel massa licebit De Menapis, lauti de petasone vorent, Martialis lib. 14. sub lemitate Perna. Pasholas appellant Græci quas vulgus pernas vocat, Festus. Mali in naue suprema pars carchesium vocatur, sub ea ceruix est: insima πέρνα. quantum scilicet eius εἰς τὴν πλευρὰν (sic dictum foramen,) inditur, Athenæus. Πτηγίνα, significat dolum & fraudem: & insimam montis partem: iten ferrum aratri πέτατον τὸν πλευρὸν τὸν πλευρὸν, Varinus. Οὐ τέμπετεν πέρναν, Homerus in Batrachomyom. Singulis diplosophistis apud Athenæum lib. 14. ap. 60 posita erat pars petasonis quam pernam vocant, (πετασοῦ μέρος, λιπηραν καλεσι, Romani scilicet: nam Græci veteres pternam dixerunt, vnde illa murium nomina in Batrachomyomachia, pternotroctes, pternoglyphus, &c.) Sunt autem pernarum præstantissimæ Gallicæ, nec inferiores eis quas Cibyra Asiatica, & quas Lycia mittit. Meminit autem earum Strabo lib. 3. his verbis: Pompeion Hispaniæ prope Aquitaniam vrbs est, in qua pernae eximiae habentur, quæ cum Curicis (Κυρικαι) apud Athenæum: sed Græci Strabonis codices impressi habent Καρπονιαναι: interpres Latinus vertit Cantabrici certare possunt. Hæc Athenæus. Sed nos apud Strabonem lib. 3. sic legimus: Cerretani medias Pyrenæi montis conuales tenent, apud quos pernae fiunt egregia, Cantabricis persimiles, vnde prouentus non mediocris ad incolas peruenit. Pernas sic salire oportet, in dolio, aut in seria. Cum pernas emeris, vngulas earum præcidito. Salis Romanensis moliti in singulas semidius. In fundo dolij, aut scripsalem sternito. Deinde pernam ponito. Cutis deorsum spectet. Sale obruito totam. Dcinde pernam altera insuper

insuper ponito. Eodem modo obruito. Caueto, ne caro carnem tangat. Ita omnes obruiti, vbi iam omnes composueris, sale eas insuper obrue, & ne caro appareat, & qualem facito. Vbi iam dies v. in sale fuerint, eximito omnibus cum suo sale. Quæcumque summa fuerint, imas facito. Eodem modo obruito, & componito. Post diem omnino duodecimum pernas eximito, & salem omnem detergeto, & suspendito in vento biduum. Die tertio extergito spongia bene, perungito oleo. Suspendito in fumum biduum. Tertio die demittito. Perungito oleo & aceto commisto, & suspendito in carnario: nec tinea, nec vermes tangent, Cato de re rust. cap. vltimo. Pernas à cùte liberatas, & (vt decet) paratas incisaque, tribus diebus cum sale relinques: postea per tres vel quatuor septimanas in famo siccabis, sic optimæ erunt: coquuntur integræ, & frigidæ per dies circiter octo mensis inferuntur, Balthasar Cellarius. Et rursus, Mense Martio (inquit) pernas diligenter salitas, & cum exemptæ sunt bene ab lutas in aqua pura fluente, & cultro purgatas ne quid salis residueat, funiculis in fumum suspendes, baccarum iuniperi polline asperfas: caue ne nimium infumes: sic roso colore & grato sapore placebunt. Pernam (inquit Apicius 7.9.) vbi eam cum caricis plurimi elixaueris, & tribus lauri folijs, detraeta cùte tessellatim incidit & melle complebis: deinde farinam oleo subactam conteres & ei corium reddis, & cum farina cocta fuerit, eximas furno: & infères. Aliter: Pernæ cocturam ex aqua cum caricis cocta simpliciter ut solet in lance cum buccellis, carano vel condito melius. Mustei petasones: Ex musteis petasonem elixas cum bilibri ordei, & caricis xxv. cum elixatus fuerit, decarnas, & armillam illius candenti batillo vris & melle contingis: vel quod melius est, missum in furnum melle obligas: cum colorauerit, mittis in cacabum passum, piper, fasciculum ruta, merum, temperas: cum fuerit temperatum, dimidium in petasonem profundis: & alia parte, piperati buccellas musteorum fractas perfundis: cum sorbuerit, quod mustei recusauerint, petasoni refundis. Musteus dicitur, inquit Humelbergius, qui notius & recens est: qui quidem longè præponitur: nam vetus ob pinguedinem facile rañcescit. Celsus pernas, vt puto, truncorum nomine intelligit. Idem. Figito cultrum in medium pernam, olfactuque si bene oblit, bona erit perna: sin secus, rejcienda est. Bonam in vino albo aut aceto decoquito. Sunt qui tantundem aque addendum dicant, maximè vero Publius, qui vinum non bibit: hi certe falluntur. Suauior est in vino tantum, vel aceto, & diutius durat. Non est coquenda perna, nec est iure eximenda, nisi vbi refrixerit, Platina. Σχελίδης (sic dicuntur laterum carnes, præcipue in lepore & boue, vt dixi in Lepore F.) δέ ἀσπινομοι πακτον ταχεότεραι Επι πανακτονισι, νομος διεθνεών αἰρετον. (sic apud Pollucem legimus,) Pherecrates. Ο γάρ Θέτης το δέ ασπινοκάλι Στέπω, Alexis. Καλον per excellentiam de femore dicitur, cuius pars carnosa superior, καρνώλιον est: inferior καρνώλιον: hac enim voce Xenophon de cane vtitur. Sic etiam ασπινέαν & τον πεταν dicimus. Ασπινώλια δέ το τέταρτα ηγέτης πακτεον. Aristophanes. Apud Athenæum principio libri 9. καλιών πετεροι: (id est τευφεροι) (στέπω) 30 Φέρονται μη νάπτου θετην παρέλασι. Dicuntur & καλεοι masculino genere. Όρεα, (lego ορύα.) ποιοιδον καλεοι, σφρόνδυλοι, Epicharmus. Et alibi, Χερδει τ' αδυντην υπά Δια, χιώ παλεοις. Καλιών etiam & καλην in vsu sunt. Σκέλην δέ ισχη καλιών εντούτῳ φίλοις. Eupolis. Fit autem καλην contractum à καλτα, vt à συνέα, συνέη. Οίμοι δέ καλην, λευκον καθησιον, Aristophan. Κατ δέ παρανον αι τελῶν καλα. Idem. Καφαλας τ' θελήν, Idem. Ιγνής, καλας, φυσιας, Plato Γερμίν. Διδότης μάλιστ' ιερωπών καλην. πολαρόν, ημικρον, δέξιερον. Amipisia. Καλιών σφρόνδυλη, λαζόνας υρέας, Xenophon in libro de venatione: Hæc omnia apud Athenæum citata legimus. Καλιών πετερον, οδυβόν, Pollux. Ab syrtus equo purgando per os infundit decoctum καλην θερέτρον. Καλεα, posterius crus suillum, Varinus & Hesyc. alij partem carnis interpretantur, alij fasciculum sceni, ή πετοντος το διέδομον. Idem. Καλιών, καλεον: Καλιών, αιρεο καλια, Idem. Οίμοι δέ καλην, (δέ καλην θερέτρον, Varinus,) Aristophanes. Καλητα, pars post genu, coxa: & καληψη, poples, Varinus. Pedestrium animalium partes excarnes homines mandunt, pedes, rostra, & aures: easq; vt plurimum in aqua elixas mandunt cum aceto & garo, vinum affudentes: sunt qui cum oleribus aut in aqua elixis, aut in patinis conditis. Porcellorum autem pedes ptisanæ elixæ inieicti, aptissimi sunt, tum vt illam meliorē efficiant, tum vt ipsi moliores reddantur, & ob id ad elaborationem, quæ in ore fit ac ventriculo, meliores, Galenūs libro tertio de aliment. faculta. Nostri extremitas ferè suillas partes, pedes, caudas, auriculas, rostra, & summi dorfi carnes, usurpant ad genus illud cibarij quod quidam gelu in patina vocant. Suum extremitates in cibo laudantur, Aretæus in cura Cephalaæ. Porci pedes viles sunt, bonique succi: bene enim concoquuntur: qua propter se ex morbo reficientibus idonei sunt, Symeon Sethi. Porci pedes refrigerant & humectant, conualecentibus viles, Sylaticus. Qui pituita alba laborat, &c. in Cena obsonium habeat, maximè quidem pedes & capita suilla, Hippocr. in lib. de intern. affection. Vindicianus comes Archiatrorum in epistola ad Valentianum imperatorem, describens historiam laborantis ardente febri & siccitatæ viscerum à se curati, Præcepit etiam ei (inquit) escam fieri de minutalibus porcinis, id est podocylis & ventriculo: in quem ventriculum acetum cynamatum modico adiecto lasere mitti mandauit, vt omnino excocta caro etiam ossium duritiam emolliret, vt soluta eorum medulla cum iure ipso absorberetur. Galenus lib. i. ad Glauconem de curanda febri tertiana exquisita scribens, inter alios cibos commendat suum pedes & cerebra. Porcellorum vero (inquit) caro etiam ταχεός (tenuer & bene cocta) exhibita; nihil nocebit. Ρυγχόν, καλιών, πόδας Τέταρτας ένεργος, Theophilus Ρυγχόν φορον ένεργον. Anaxilas. Ωπέα nominavit Anaxandrides. Ρυγχόν εις δέξιον πεζόν, Axionicus. Πώς οὐδεών ήγγον θεληματικόν, Aristophanes. Dicitur autem πιγγόν propriæ de sue, reperitur tamen de alijs quoq; animalibus. Athenæus. Suillum lac pinguissum (crassissimum) est omnium, vt ad concretionem coagulo non indigeat, ac per quam modicum seri excernat, decoctumque oxyssimè coaguletur: ideo neque facile secedit, neque ventriculo congruit, led nauseam gustantibus excitat, Aëtius. Eorum qui lac suillum biberint, corpora leprosa & scabiosa fieri putant: hanc & alias ob caulis Aegyptij suem animal profanum existimant, Plutarchus in libro de Iside. Manethonem porrò Aegyptium summam sapientia virum accepi dicere, eum qui suillo lacte vescatur, vitiliginibus & lepra oppletum iri, quos quidem morbos Asiani omnes pessime oderunt, Aelianus. Nos apud Aëtium de ouillo lacte legimus frequenti eius vsu cuti vitiligines albas induci.

G.

Remedia ex porcello, simpliciter, vel lactente. Ad morsus venenatos, optimè auxiliantur si statim post curbitas plagæ imponantur animalia parua discepta, & adhuc intus calentia, velut sunt gallinæ, hædi, agni, porcelli. Venenum enim exugunt & dolores leniunt, Aëtius. Idem ferè Celsus scribit de hædo, Aëtius de agno: Vide in Hædo G. ab initio. Ad equos vulfos seu pneumonicos, Porcellum lactentem iacta iuxta equum aff. etum,

vt sanguinem feruentem statim in fauces eius infundas, Pelagonius. Porcelli lactentis ventriculo, id est aquaculo exempto, quod in interiore cute luteum adhæret lanx coniuges, madefactaque ea illum humorem auriculae inseres, cuius è diuerfa parte dens dolbit, certissimo remedio statim subuenies, Marcellus. Porcelli sanguis, videlicet inferius in sanguine suis.

Remedia ex sue, verre, scropha: & obiter quædam ex A P R O, maiusculis literis scripto semper eius nomine, vt Lector ab apro huic remissus facilius inueniret. Suillarum carnium ius decoctum opitulatur contra buprestin, Galenus lib. 2. de antidotis. Pharmacum Galeni ad podagram, quod omnibus ferè corporibus congruit: Casseus bubulus vetustissimus, adeò vt ob acrimoniam edi non possit, cum porcinæ carnis inueteratae ac salsa decocto teritur, & probè emollitus ad durities artuum imponitur, Aët. 12. 43. (& pluribus lib. 2. cap. 100.) Vbi etiam alia duo medicamenta ad podagram statim subiicit, quorum primum præter alia pernam porcinam recipit, alterum vero pernae veteris porcinæ iusculum. Indi elephantorum quos ceperint vulnera; aqua primum tepida colluunt: deinde si profunda sint, butyro vngunt: postea inflammationem leniunt, suillam carnem recenti sanguine madentem & calidam admouentes, Aelia. Vulneribus elephantum butyrum auxiliatur, ferrum enim extrahit: ulcera suillis carnibus fouent, πνεύστη, Strab. Suillam salsa crematam causticam fieri nuper quidam mihi affirmabat: quod cum experirer falsum, deprehendi, gustu indicante non causticam, sed simpliciter ad exiccatum idoneam esse ita crematam. Contra hæmophysis remedium ἐπιτάλαθη χοιρέτων κρεῶν, Suidas. Sanguis suillus humidus est, & minus calidus, humano maximè temperie similis (vt dictum est in F.) Itaque quisquis sanguinem humanum morbo aliqui vtilem esse ait, in suillo primum id comprobet: ac si non eandem, saltem similem actionem ostendat. Nam et si aliquatenus inferior sit humano sanguine (hoc & Auicenna ex Galeno repetit) saltem assimile quipiam efficiet, quo cognito, ab humano pleniorum fore utilitatem sperabimus. Nam si ne paulum quidem promissis respondeat, non erit cur in humano experiri oporteat, Galen. de Simpl. 10. 2. Eumelus equo refrigerato sanguinem porcinum calidum cum vino infundi iubet. In libro quodam Germanico manuscripto medicamentum inueni huiusmodi: Verrem castratum pilis omnibus ruffis præditum & optimæ valetudinis iugulato. Sanguinem olla recens exceptum, bacillo de iuniperi inijicias, & baccas de iuniperi rubra diu agitato, & agitando collectum sanguinis grumum ejicito. Tum ramenta eiusdem iuniperi inijicias, & baccas de iuniperi rubra similiter circiter viginti quinque. His addes parum agrimonæ, (id est eupatorij veterum,) ite ruta, plus scabiosæ, veronica vulgo dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, singulorum manipulum. Quod si sanguinis mensura sextarios tres excedit, adjicetis theriacæ vncias duas: sin minor fuerit, pro portione sanguinis theriacæ modum minues. (Sed omnia præparata esse debent, vt sanguini adhuc à sue calenti imponantur.) Per mixtis omnibus, liquorem stillatum elicit, quem diligenter seruatum in vitro vase dics octo insolabis, quod semel quotannis facies: durat enim circiter viginti annos. Hunc liquorem experientia constat egregie prodeesse aduersus pestem, apostemata capitis & laterum seu costarum, icteris & pulmonis morbos, lienis inflationem, sanguinem corruptum, febrim, tumores, cordis tremorem, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis venena & pestilentem febrim. Bibet autem æger quoconque ex prædictis morbis corruptus, ligulae membranæ, vel quatuor aut quinque guttas, & vt insuper sudet curabit. Aliqui liquore vi ignis extracto ex sanguine melis aduersus pestem vtuntur. Cum porcus iugulabitur, is qui verrucas habebit, sanguinem eius subiecta ea corporis parte suscipiat, dum adhuc calidus exilit, & mox vbi siccatus fuerit, statim abluit: citum remedium experietur. Mulier sanè remedium de scrofa sanguine faciat, Marcellus. Verendorum carbunculis cerebrum A PRI vel suis, sanguisque medetur, Plinius. Vbera circunlita sanguine foeminae suis, minus crescent, Plinius. Porcellum dissecans cruento mammae obline, amplius non augescent, Galenus Euporist. 2. 29.

De adipi suillo: Serenus etiam seuum suillum dixit, vt Græci σταγαρίας & ξυγίαν ad imitationem Latinæ vocis axungia. Marcellus axungiam suillam aliquando nominat, ac si aliorum quoque animalium axungia dicatur, quod apud veteres non reperio: nam nostro seculo qui minus Latinè scribunt, axungiam vocant pingue quod inter cutem & carnem solidius concrescit, in sue, homine, mele, glire, mure montano, &c. Lardum vel laridum Latini carnem suillam appellant, non solam, sed vñà cum pingui suo, inde lardum pingue apud Plinium & alios legimus: & lardum cum pingui suo, apud Marcellum: aliquando pro pingui solo, vnde Marcellus, lardum quod inter cutem & carnem macram est. Plura de lardo dixi in F. Sed quia videntur scriptores lardum & axungiam, siue adipem suillum, interdum indifferenter accipere, aut saltem easdem vires tribuere, nos quoque non distingueremus loco, recitando de eis autorum verba: hunc solum ordinem secuturi, vt primò agamus de remedijs eorum quum foris applicantur, secundo loco quum intra corpus sumuntur. Adipem & seuū & pingue medici ferè confundunt, cum veteres, tum noni. Sed seuum propriè ruminantia habent, cætera adipē. Vtrunque in fine carnis est, vtrunque concrescit ac gelascit, & fragile est si refixerit: pingue inter carnem cutemque est, succo liquidum, qui non gelatur, Hermolaus Corollario 286. Et mox Corol. 287. Adeps suillus (inquit) vnguen, teste Palladio (Serenus etiam vnguen pro axungia dixit) & axungia Latinè dicitur: & Græci quoque usurparunt, sed oxyngon fere appellant, tracta origine ab axibus curruum perungendis: quamquam est vbi Plinius acetum fecem oxyngion interpretatus esse videatur. Et nos fortasse quibusdam locis autoritatem summi viri nostro iudicio præstulimus. Alioqui Paulus Aegineta oxyngion pro axungia clarissimè videtur intellexisse, in emplastro cui Phœnicite nomen est. Axungia nomen ad alia quoque pinguis transferri, sed raro comperi, Haec etenim Hermolaus. A butyro proxima in communibus adipis laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Certe nouæ nuptæ intrantes etiamnum solenne habent postes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum sale, aut synceris: tanto utrilibet quanto sit vetustior. Axungiam etiam Græci appellauere in volumenibus suis. Neque est occulta virium causa, quoniam id animal herbarum radicibus vescitur. Itaque etiam fimo innameri vñus. Quamobrem non de alia loquimur sue, multò efficaciore foemina, & quæ non peperit. Multò vero præstantior in A P R I est, Plin. Nostri pharmacopolæ ad vnguenta quædam paranda, porcellum laetentem castrant, eiisque pinguedinem auferunt, illam maximè quæ in ventre intra carnem circa peritonæ habetur, plerique de porcello ruffo malunt. Vocant autem axungiam vulgo schmer, Galli oing quasi vnguen. Colligebatur etiam à renibus, vt infra dicatur. Alapis, id est axungia porcina, Sylaticus. Antiqui axungia maximè axibus vehicularum perungendis ad faciliorrem circumactum rotarum vtebantur, vnde nomen, Plinius. Nostrates pro axungia seuum, butyrum, præsertim quod inutile alioqui & rancidum fuerit, & butyri fecem ac resinā abietis

abietis aut pini ad vsrum rotarum permiscent, quæ quidem compositio illita scabiem quoque in homine & ser-
 piginem emendat. Synceram axungiam Plinius vocat, Serenus simplicem, quæ non est salsa: de qua semper in-
 telligendum puto, vbi aliud non exprimitur. Salsa vsus non est, nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint
 exulcerata, Plinius. Græci salam σταγ χοίρον ταχ χηπόν vel ἡλιοφύλον vocant, vel μετ ἀλών πτεράχη φέρον. nam
 alioqui τετραχήλιον aliquando simpliciter inueteratum significare Cornarius docet: & apud Diocoridem
 ab initio capituli de adipibus inuenio, σταγ διχα ἀλών πτεράχη λευκόν, id est sine sale inueteratus adeps. Et per se
 axungiam medicantiqui maximè probabant renibus detractam, & exemptis venis aqua cœlesti fricabant cre-
 bro, decoquabantque fūctili nouo sèpius, tum demum assuerantes, Plinius. Suillus adeps & vrsinus (ἄργειον, vt
 Ruellius legit: meus Diocorides Græcus ἄργειον habet, id est agninus, vt Marcellus etiam & Hermolaus ver-
 terunt: sed melius forte Ruellius, quoniam in fine capitis 79. legitimus ἄργειον & ἄργειον, & de probatio, id est ouillo
 curando alibi [cap. 276.] agitur: & Marellus etiam in annotationibus magis probat vt ἄργειον legatur) hoc
 curantur modo: Recens, præpinguis, renibus potissimum detractus, in largiore aqua cœlesti & quām frigidissi-
 ma, exemptis tunicis, diligentissime manibus conficitur, & exprimendo fermè siccatur, subindeque noua aqua
 abluitur: ceterum fūctili capacitatis duple inditus, in aquam demergitur, & subditis leuibus prunis spatha mo-
 uetur: eliquatusque, colo transfunditur in aquam: vbi verò refixit, & guttatum aquam omnem exclusit, in præ-
 lotum fūctile demittitur, & infusa aqua leniter eliquari debet, & manu deprimi, quod facilius fœculentum virus
 pessum est: postea in pilam spoungia madefactam transfunditur. Vbi coire cœpit, residens in imo forde eximi-
 tur: tertio citra aquam eliquatur, repurgatusque, fūctili bene operculo, per quām frigidis locis reponitur, Dio-
 scorides interprete Ruellio. Caprinus adeps suillo calidior est. Hoc semper meminisse oportet, pro animalium
 temperatura semper existere differentias eius quæ in illis est pinguedinis, aut adipis. Igitur cum sus omnibus pro-
 pè quadrupibus in caliditate ac siccitate inferior sit, pinguedinem quoque minus habet calidam, magisque
 humidam, Galenus de simplic. II. 4. Et mox, Pinguedo suis vt ad nos quidem largius humectare potest, sed non
 æquè excalcare vt oleum: verum pinguedinis suum talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porro taurorum
 adeps suillo multò calidior est & siccior. Quod Diocorides non rectè dixerit caprinum adipem adstringentio-
 rem esse suillo, in caprino iam reprehendi Galeni verbis vsus. Vsus axungia est ad mollienda, excalfacienda, dis-
 cutienda, purgandaque, Plinius. Et rursus, Conuenit salsa magis emollire, excalfacere, discutere, ut iliorumque
 esse vino lotam. E sue vetustissimus quisque adeps sale conditus excalfacit & emollis elotus vino pleuriticis pro-
 dest: cinere aut calce exceptus, inflammationibus, fistulis ac tumoribus succurrat, Diocor. Adipis suilli & vulpi-
 ni eandem esse facultatem in Succidaneis Aeginetæ legitur: ego sèpe quidem indifferenter usurpari posse con-
 cesserim, semper & absolutè non item: vulpinus enim tum calidior suillo est, tum minus humidus. Cinis vitium
 cum axungia vetere contra tumores proficit: scorpionum & canum plagis cum oleo perlanat, Plin. Castor mar-
 rubium, præsertim candidum, tunsum cum axungia veteri vulneribus à cane factis illini iubet, Idem. Spuma ni-
 tri canum moribus ex asinino aut suillo adipe medetur, Diocorid. lib. 5. sed huc adeps suillus materia potissimum
 vicem explore videtur: vt in omnibus illis vnguentis quæ argento vino axungia mixto, &c. aduersus Gallicum
 morbum paullò ante nostram memoriam parati cœperunt. Defenderit tamen aliquis, peculiarem quandam a-
 xungiae etiam per se aduersus hanc luem inesse facultatem, qua scilicet, vt Plinius scribit, genibus etiam adalliga-
 ta reddit ori saporem, vt expui videatur. In rigore ceruicis poplites axungia illini Serenus iubet. Nicolaus Myre-
 pus etiam inter vnguenta duobus vltimis ad scabiem inscriptis argentum viuum addit, vltimo & antepenulti-
 mo etiam suillum adipem. Item sectione 47. quæ tota est de medicamentis aduersus scabiem, Vnguento vltimo
 miscet adipem porcinum, hydrargyrum, oleum laurinum & succum fumariae, hoc palmas manuum & plantas
 validè perfiricari iubet ter die, sic malum per vrinam abiturum. Vnde apparet vntiones vulgo visitatas contra
 Gallicum morbum antiquiores esse quām plerique putant. Lardum coctum cum pingui suo appositumque,
 potenter omnia expellit, quæ corpori inhæserint, si illic alligetur, Marcellus. Adeps suillus cum butyro & rosa-
 ceo, vulneratis cerebri membranis instillatur, Gal. lib. 2. n. 70. Ad vulnus incurabile in quavis corporis parte:
 Buglosson herbam euellito, & succisas radices curiosè lotas in pila conserito, suillam axungiam adjicito, ac bene
 emolliens vulneri imponito, Galenus Euporist. 3. 160. Nervis vulneratis prodest, Terræ lumbricos indere tritos,
 Quæs vetus & ranis sociari axungia debet, Serenus. Fraæ ossa lardum elixum atque circumligatum mira cele-
 ritate solidat, Plinius. Si cui fortè lapis teneros violauerit artus, Necesse adipes vetulos, & tritam chamæcisson, Se-
 renus: videatur autem suis adipem intelligere, nam & stercus luteæ porcæ ad idem prodest mox subiungit. Axun-
 gia panis illinitur cum calce: item furunculis duritiæque mammarum. Rupta, & conuulsa, & spasmata, & luxata
 sanat. Clavos & rimas callique vitia, cum elleborio albo, Plinius. Vt illissimum contra inflammationes ulcerum a-
 dipe verrinò (axungiam) confici, & inungi putant vtile: ijsque quæ serpent illinire cum resina, Idem. Axungia
 è sue quæ non peperit aptissime vtuntur ad cutem mulieres: contra scabiem verò admixto iumentorum seu
 pro parte tertia, & pice, pariterque subseruefactis, Plinius. Cicatrices concolores facit cerusa admixta, vel argenti
 spuma: at cum sulphure vnguum scabricias emendat, Idem. Glans intrita duritas quas cacoëthes vocant, cum
 salsa axungia sanat, Idem. Lac fuscum cum axungia verrucas tollit, Plinius. Ruta emendat vitiligines, strumas
 & similia cum flychno & adipe suillo ac taurino seu, Idem. Parotidas sanat axungia, ammixta farina falsamen-
 tariae testæ: quo genere proficit & ad strumas: pruritus & papulas in balneo perunctis tollit, Idem. Parthenium
 illinitur strumis cum axungia inueterata, Plinius. Idem alibilapathum sylvestre ad strumas cum axungia effica-
 cissimum esse tradit. Suillus adeps ambustis igne medetur, Diocor. abscessibus & ambustis, Auicenna. Syncera
 axungia medetur ambustis vel niue: pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo, Plinius. Et alibi,
 Ulceribus ex ambusto cum candido ouorum tostum hordeum & suillo adipe, mire prodest. Combustis igni,
 Ordea vel franges (forte, friges) atque oui candida iunges. Adsit adeps porcæ, (mira est nam forma medelæ,) Iunge chelidonias, ac sic line vulnera succis. Quodque recens usit glacies, axungia simplex Mulcet. & ex facili
 grata est medicamine cura, Serenus. Syncera axungia prodest confricatis membris: itinerumque lassitudines &
 fatigations leuat, Plinius. Cinere de capillis muliebris in testa crematis, addito adipe suillo, emendari aiunt
 sacrum ignem, sanguinem fissi illico, & formicaciones corporum, Idem. Perniones sarcit, A P R inum vel suillu
 fel: cum adipe pulmo impositus, Plinius. Virides brassicarum caules vnæ cum radicibus suis cremati, lateris diu-
 tinis dolores impositi sanant, Diocorides. Inter medicamenta quibus suffitus vterus clausus aperitur, numerat.
 Hippocrates lib. de superfatatione fibri testem, asini masculi stercus, adipem suillum. In pecorum etiam reme-
 dijs mul-

dijis multiplex axungiae vius est. Praefactis cornibus boum linteola sale atque aceto & oleo imbuta superponuntur, ligatisque per triduum eadem infunduntur: quarto demum axungia pari pondere cum pice liquida, & cortice pineo levigatoque imponitur, &c. Columella. Si talum aut vngulam bouis vomer laeserit, picem duram & axungiam cum sulfure & lana succida introlutam candente ferro supra vulnus inurito, Idem. Boum attritis vagulis cornua vngendo aruina, medentur agricolæ, Plinius. Canum aures à muscis exulcerantur: in quæ vlcera coetam picem liquidam cum suillo adipe stillari conueniet: hoc eodem medicamine contacti ricini decidunt, Columella. Ad mentiginem in agnis vel hœdis, quibusdam placet æruginis tertiam partem duabus veteris axungiae portionibus commiscere, tēp̄ factaque uti medicamine, Idem. Ad scabiem equi hyemalem, & in cruribus, rappas vocant: Axungiam igne liquatam infundens in frigidam: & rursus exempta subacta que, admiscebitur sulphur quam tenuissime derafum, & iterum subiges, & inunges: tertio die crustulas scabiei perfriando aperies, & quotidie inungere perges, Manuscriptus quidam liber Germanicus. Adeps porcinus cum oleo vino & velle &c. infunditur equo opifhotonico vel tetanico, Vegetius. Quidam cum suppurationem in bubus inusserant, vrina vetere elidunt, atque ita exquis ponderibus incoeta pice liquida cum vetere axungia linunt, Columella. Sanguis demissus in pedes boum, nisi emitatur, saniem creabit. Locus primo ferro circuncisus & expurgatus, deinde pannis aceto & sale & oleo madentibus inculcatis, mox axungia vetera & feuo hircino pari pondere decoctis, ad sanitatem perducitur, Idem. Haec de brutorum remedijis per axungiam. Fabarium siliquearum cinis ad coendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest, Plinius. Medicorum aliqui axungia admixto anseris adipe taurorum que seu & cœypo ad podagras vti iubent: si vero permanet dolor, cum cera, myrtle, resina, pice, Idem. Et rursus, Axungia podagrīcis prodest mixto oleo vetera, contrito vna sarcophago lapide, & quinque folio tuo in vino: vel cum calce, vel cum cinere. Facit & peculiare emplastrum 85. pondo. C. spuma argentea mixta: (quod ita ferè est, vt axungiae ponderis sint partes sex, lithargyri septem.) Adeps suilla cum aqua & cumino subacta, podagrīcis opitulatur, Sym. Sethi. Medetur axungia & capillo fluenti: & vlceribus in capite mulierum, cum galla parte quarta: & infumata pilis oculorum, Plinius. Axungia porcina infusa apud Aeginetam medicamentis ad alopeciam miscetur. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat, Plinius. Lingua (alias Lingulaca) herba, nascitur circa fontes: radix eius combusta & trita cum adipe suis, adiiciunt ut nigra sit & sterilis (alias, vt nigra sit & nunquam pepererit,) alopecias emendat vnguentum in Sole, Idem. Alopecias replete hippocampus cinis nitro & adipe suillo mixtus, aut sycerus ex aceto, Idem. Scrofina adipe recenti si quis contritos (contrita) angulos oculorum, interius exteriusque inunxerit, vermiculos qui noxijs sunt oculis potenter edicit, Marcellus. Axungia infumata (in fumo suspensa) pilis oculorum (desfluentibus nimirum, vt & alopeciaz,) medetur, Plinius. Ad aurium dolorem que pus emittent, lardum vetusissimum teres in mortario, & succum illum lana delicata collectum in auriculam immittes, & subinde aqua calida souebis, & iterum succum illum infundes, mira velocitate sanabis, Marcellus. Si maior sit dolor aut grauitas aurium, lardum pingue instillant, Plinius. Ad acerbos dolores aurium: Subactum oleo adipem (stagnum, cum asterisco apposito, qui locum depravatum vel multilum indicat: deest enim animalis nomen, suis vt puto, aut vulpis:) infundito: & spongia locum occludito: bene facit & ad neruorum morbos ex vulpino adipe atque suillo (vix, vox corrupta, pro qua interpres legit vix,) ex aqua portione mixta remedium, Galenus Parabilium 2. q. Pingue laridi (lardum) quod inter cutem & carnem macram est, si parotidibus adponatur, & illud ligetur, cito sanabuntur, Marcellus. Axungia (vetus, Marcel.) sanat parotidas ammixta farina falsamentaria testa, (cum testa valsi falsamentaria,) subacta & adposita, Plinius & Marcellus. Sideritis cum axungia veteri parotidas sanat, Plinius. Adipem ans. rinum, gallinaceum, suillum, vulpinum, auricularibus medicamentis admiscet Nic. Myrepsus. Si quod tuberculum in collo nascatur, vinum & lardum simul in olla calefacies, & subinde gargarizabis, Obscur. In rigore ceruicis, Geminus mulcebitur vnguine poples. Hinc longum pariter neruos medicina sequetur, Serenus. Vnguen axungiam significare supra diximus. Penetrare autem huius illitionis vim ad certuicem minus mirum, cum Plinius scribat axungiam genibus adalligatam reddere ori saporem, & expui videri: cuius vero rei gratia id fiat non expressit: alibi quidem axungiam genibus dolentibus cum genista imponi prodidit. Esse vetustus vino elotus adeps pleuriticis prodest, Dioscorid. Rutæ adeps peculiaris in testibus effectus est, vt sylvestri ruta cum axungia veteri illitos ramicis sanari prodant, Plinius. Axungia antiqui maximè axibus vehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum vtebantur, vnde & nomen: sic quoque utile medicina cum illa ferrugine rotarum ad sedis vitia virilitatisque, Idem. Genista rusa cum axungia genita dolentia sanat, Plinius. Suillus adeps contra vulturæ & sedis vitia idoneus est, Dioscor. Butyrum, adipes anserinus, vitulinus, porcinus apud Galenum lib. 9. n. 70. miscentur medicinis ad sedem. Synecera (id est non salsa: adipes enim salii vtero non conuenient, Dioscoride teste) axungia partus in abortum vergentes nutrit, collyrij modo subdita, Idem. Peristereon apposita in adipe suillo recenti, strangulatum à vulvis mensiumque difficultatem emendat, Plinius. Si dolor & vlcera in matrice sint, spongia aut molli lana in calidam intincta locos expurgabis, &c. postea resina & adipe suillo mixtis simul illinito sepe interduci ac noctu, Hippoc. lib. 1. de morbis muliebris. Et paulò post, Si vero vehementer exulcerati fuerint loci, &c. collutis eis purgatisq; resinam ac mel & pinguedinem suillum illinito. In libro etiam de natura muliebri ad nescio quos vteri affectus, (neque enim satis exprimitur:) capra cornu, & gallam, & adipem suillum ac cedriam suffiri iubet. Lardum minutum concisum & contusum in mortario lapideo in pastam desilla in alembico o vitro: haec aqua alba capillos nitidos & flauos reddet: faciem quoque decorabit, And. Furnerius. Vinum salsum cum adipe suillo recente contra hyoscyamum bibitur, Dioscorid. Lardum eiusque decocti potum his qui buprestin hauserint auxiliari, Plinius. Is qui argentum viuum biberint lardum remedio est, Idem. Phthisicis medetur macra suis foemina herbis pastæ lardum, Plinius. Ad phthisicis Proderit & veteris seu pila sumpta suilla, Serenus. Axungia suilla vetusta vnicæ tres ex vini vetusissimi cotyla una decocta, potui phthisicis datæ potentier remediantur, Marcellus. Axungia datur etiam phthisicis vniciatim, cum vini veteris hemina decocta, donec tres vnicæ è toto residant: alij & mellis exiguum adiiciunt, Plinius. Et rursus, Axungia vetus etiam phthisicin in pilulis sumpta sanat, quæ sine sale inueterata est. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata, salsa petitur. Quidam quadrantes axungiae & mulsi in vini cyathis tribus decoquunt contra phthises, quantoque dic picem liquidam in uno sumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & scapulis eorum qui phthisicis sentiunt. Tantaque est vis, vt genibus etiam adalligata, redat in os sapor, eamque expuere videantur. Et alibi, Ad tuissim veterem recens axungia decoquuntur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle. Cœlicis dantur lutea ouorum trium (cum)

(cum) lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus, trita ad crassitudinem mellis, & cum opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota, Plinius. Equo tussienti offas è suillo adipe butyro & melle illitas, per os insere, Hippocrates in Hippiatri. Offa de adipe suillo veteri vino vetere madefacta equo ob viam aut cursum exæstuantि (causonem patienti) per os dabis, Hierocles. Axungiæ pars vna tribus partibus hyslopi permista, in fauces vitulorum demissa, lumbrieos pellit. Colamel.

Silingua & fauces morbo epidemio nigrescant, (quem nostri à colore vocant die brûne,) linguam saluberrimè perficari pollicentur interiore parte pellis lardi, sic extrahi nimium calorem. Eam pellem si postea canis obiecatum deuorauerit, ægrotabit aut forte morietur, si valde infectus fuerit homo cuius defricta est lingua. Si opus videbitur, duabus aut pluribus huiusmodi pelliculis deinceps linguam ægri perficrandam curabimus, Obscurus.

Lupino adipe vel medulla suum fricari oculos contralippitudines præcipiunt, Plin. Coitus stimulant medullæ suum haustæ, Idem.

In ambuslis prædest setarum ex suibus è penicillis tectorijs cinis cum adipe tritus, Plin. Peniculi cinis sifit sanguinem vulneris nimum fluentem, Serenus. Ad procidentem sedem: Sedi vino prius abluta picem aridam tritam, vel setas porcinas vltas & tritas apponito, Aëtius 14.6.

Fracas ossibus præsentaneus maxillarum APRICINIS vel suis, Plinius. Vlceræ (in tibij cruribusque) quæ serpent maxillarum APRICINIS vel suum cinis sanat, Idem. Ossa ex maxillis APRICINIS vel suis domestici vruntur, vlceraq; perniciofa crurum illo cinere asperguntur, Marcel.

Contra serpentes laudatur APRICADEPS cum melle resinaque: simili modo verrinum iecur exemptis duntaxat fibris quatuor obolorum pondere, vel cerebrum in vino potum, Plin. Contra carbunculos suis foeminae cerebrum tostum illitumque proficit, Idem. Verendorum carbunculis cerebrum APRICINIS vel suis sanguisque medetur, Idem. Verris cerebrum coctum & cum melle adpositum carbunculos in veretro efficaciter sanat, Marcellus. Aut teneris cerebrum gingivis illine porci, Serenus ad infantes dentientes. Ossicula in capite porci duo naturaliter forata inueniuntur, id est vnum in dextra parte, & aliud in sinistra, que reperta & reposita, & cum opus fuerit licio suspensa, medelam capiti prout inuenta sunt præstant: id est dextrum dexteræ parti, & sinistrum sinistram: sed præter te & ægrum ossicula tertius non contingat, quæ ad hanc necessitatem colligi diligenter & seruari debent, Marcellus. Auriculæ porcinæ os perforatum collò alligatum à tussi futura custodit, Galen. Euporist. 2.43.

In suillo ventre gobius recens decoquitur ad alui deiectionem: Vide in Gobio ex Dioscoride.

Ebrietatem arcet pulmo APRICINIS aut suis assus, iejuni cibo sumptus, eo die, Plinius. Suillus & aginus pulmo impositu attritus à calciamentis contractos, ab inflammatione tueruntur, Dioscorid. calciamentorum attritus sanare creduntur, Galenus, Sym. Sethi & Hali. Clauos & rimas callique via pulmo APRICINVS aut suillus sanat, Plinius. Perniones vrsinus adeps rimasque pedum omnes sarcit, &c. item APRICINVM vel suillum fel: cum adipe pulmo impositus, Idem.

Suis iecur cum vino sumptum venenatorum morsibus medetur, Symeon Sethi. Contra serpentes auxiliatur verrinum iecur (in ueteratum cum ruta potum ex vino, vt APRICINUS quoque) exemptis duntaxat fibris quatuor obolorum pondere, Plinius. Vitia quæ in verehdis serpent, iecur suis vel APRICINUM combustum maximè iuniperi ligno & arrhenico sanat, Plinius. Aluum sifit suillum iecur assum: vel APRICINUM ex vino potum citra salem recentique, Idem. Iecur verrinum recens combustum contritumque ad summam leuitatem, cum vino, sed sine sale potu datum, efficaciter supprimit nimiam deiectionem, Marcell. De lapillis qui in iecore suis reperiuntur, vide in Apro G.

Dioscorides vbi de felle in genere tractat, taurinum suillo efficacius esse scribit. Suillum fel (inquit Galenus de simplic. 10. 12.) minime reprehemens est, ita vt vlceribus etiam non intolerabile sit: & sanè magis aquosum quam vllum aliud videtur, præterquam sylvestrium suum & montanorum: quorum vt caro tota calidior, sicciorque est, (quam vulgarium,) sic etiam fel. Pro felle suillo, fel perdicis, Antiballomena apud Aeginetam. Infirmitus humidius, Hali est cæteris, Auicenna. Maturat & venenosis morsib. prædest, & prauos humores soluit, Hali. Articulorum attritis fel APRICINUM vel suum linteо calefacto impositum prædest, Plinius. Vetus tam poruginem mirè adimes, si herbae cyclaminis succo sulphuris aliquantum miscueris & fel scrofinum, atque inde caput ita balneo bene perficabis, Marcellus. Ad euullos palpebrarum pilos, ne renascantur: Suis masculi fel & adipem eiusdem, in fistile nouum densissimum levigatis, haumque coniuncto, atque aceti acerrimi & olei alini (amygdalinum interpretantur) vtriusque trecentem infundito, densiorique linteо circunligato, & finito usque ad dies septem, deinde effundens in mortarium tundito, & habebis tanquam aurum, quod etiam toti corpori conferet, (pro psilothro, vel ne pili euulsi renascantur,) Aëtius 7.67. Panos & Apostemata ita quacunque parte discutit fel vrsinum sive verrinum, Plinius. Fel porcinum desiccatum in furno, ponatur tautum quantum tenet, carbunculus super ipsum, si adhaeret apostemati, attrahit apostemam cum tota radice sua, & curabitur aeger, Arnoldus in breuiario. Ad ægilopas, Fel porcinum sicca & appone, Galenus Euporist. 2.106. Suillum fel contra aurium vlcera, reliquaque omnia, magnò vsu assumitur, Dioscorid. Suillo felle aliqui vntuntur ad vlcera aurum non improbando remedio, quo tu quoque vt eris vbi nullum compositum adsuerit: sunt enim innumeræ. Cæterum pro affectionis magnitudine aliud etiam alterius animantis fel conuenire poterit. Nam cum vlcus & diuturnum fuerit, & saniem ac pus multum habuerit, aliud etiam magis exiccatum fel tolerabit, quale est ouium paulo acris iuillo, eoq; magis caprinum, cui ferè simile est vrsinum & bubulum, Galenus de simplic. 10.12. Aurum dolori & vtijs medetur fel APRICINUS vel suis, vel bubulum cum oleo cicino & rosaceo æquis portionibus, Plinius. Ad aures quæ grauitate dolent & vetera vulnera intrinsecus habent, mellis optimi vnam partem, aceti acerrimi duas partes confusas decocques feruoribus tribus, & longius ea ab igne remouebis, donec commotus feruor conquiescat: tum nitrum addes eo usque donec ex vapore cognoscas nitrum resedisse, & iterum leni igne recocques, ne effervescat: tunc addes fel hircinum, vel aprugnum, vel verrinum aut porcinum, dummodo non de scrofa, & communib; & iterum concoqués, ac tepefacie, & inde quantum latiss est auribus infunde, Marcellus. Verrinum fel in malii punici cute siccata tepescet, infusumque purulentas auriculas expurgat, Marcellus. Suis mansueti fel pari mellis ad carbones cocti portione admixtum tepidum infunde, Galenus Euporist. 3.3. Porcæ fel quæ nondum perit cum mellis æquo pondere ad aurum vtilia laudatur, Alexander Benedictus. Lienem scdat fel APRICINUS vel suis potum, Plinius. Fel suis arefactum mariscis seu hemorrhagijs medetur, (æiuso; paxiav iæru, forte legendum æiupponitæ;) Symeon Sethi Gyraldo interprete. Perniones APRICINUM vel suillum fel sanat, Plinius. Ad grappas,

quæ sunt fissuræ quædam in pedibus equorum, aliqui fel maialis cum tribus ouoruna vitellis miscent & superfligant, malum sic vna nocte pellen dum promittentes.

Ciet vrinam vesica suis, si terram non attigerit, imposita pubi, Plinius. Vesica verrina cocta vel vsta comedenda aut bibenda efficaciter datur ei qui vrinam suam non potest continere, Marcel. Alij ad idem A P R I vesicam commendant, ut pluribus in eius historia dicetur. Ad vlcera manantia capitis, quæ vulgo tinea vocant, notari den grind: Vesicam maialis cum vrina sua accipies, & injicies in eam axungiam minutatim concisam, & salis multum addes, donec ferè albescat. Postea vesicam diligenter ligatam in horto defossam sub terra ad cubiti ferè profunditatem quadraginta aut quinquaginta dies relinques donec bene computruerit coagulata in ea materia. Hanc postea in patella liquabis, & redditum inde vnguentum seruabis. Oportet autem caput sic exulceratum, primum lixiuio ablueri, & cum bene siccatum fuerit inungere, idque per hebdomademi tertio repetendum est. Sic brevi tempore corrupti capilli defluent & subnascentur noui. Ceterum lixiuium initio quidem merum adhibeat lauando capiti, postea vero dilutum, ne nimia acrimonia lœdat. Capiti interim à frigore cauendum, Germanicus liber manuscriptus. Si cornu perfractum hiet, Si thlasma in vngula equi apertum sit,) post cetera remedia, &c. vbi calor conquiererit suilla vesica dehilecentem locum indues, & vbi non amplius claudicarit, resolues, Pelagonius in Hippiatrico.

Contra comitiale morbum dantur suum testiculi inueterati tritique in suis lacte, præcedente vni abstinentia & sequente continua diebus, Plinius. Porci iuuenis castrati testiculos bene tostos vt teri possint contra colicam dant cum vino, magna spe, in Sabundia. Testiculos verris Bartolemæus Montagnana miscet medicamento cuidam melle excipiendo, ad coitum in viro & conceptum in muliere promouendum. Ut concipiatur mulier: & testiculos porci nati ex primo partu cum bono vino reduc in puluerem, bibat vir & mulier. Idem faciunt testiculi apri, Amicus ad me. Ad vrinæ incontinentiam: Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demonstrant vrinam facere in canis cubili, ac verba adjecere, ne ipse vrinam faciat, vt canis in suo cubili, Plinius, & similiter Marcel. sed superstitionem de mingendo in canis cubile omittit. Eadem (vrinæ incontinentiam) vesica foeminae suis cumbusta ac pota cohibet, Plinius. Memini audire quosdam è vulgo pueris contra hoc vitium vuluam scrofa diutissime coctam in cibo dare. Contra dolores aurium, virus verrinum è scrofa exceptum, priusquam terram attingat, prodest, Plinius. Verris cum scrofam salicet, priusquam in terram desillet de verendis eius, virus exceptum tepefactumq; & cum aquæ modico auriculæ inditum, quamvis molestos dolores releuat: quod etiam circa auriculam inlitudinem, plurimum prodest, Marcel.

Sicca lippitudo lumbulis suum tostis atque contritis & impositis tollitur, Plin.

Ad tuffientes ad fiducie: Pernam contundens & instar farinae in locum affectum spargens, iuuat: hoc idem & sanguis ex ore electioni succurrit egregie, Galenus Euporist. 2. 22. Perna porcina iufue iuscum, miscetur medicamentis ad podagram imponendis apud Aëtium 12. 43. Emplastrum diapternæ, hoc est ex perna, quod tofos soluit: Pernæ suillæ veteris pinguis, guttae ammoniacæ, casei veteris vaccini aut caprilli, seui taurini, apochymatis quæ est nauis rasura, singulorum libra: medullæ ceruinæ vnciæ viij. cœsypi cerati vnciæ tres, cyprini olei vnciæ sex, vini Aegyptij quod satis est, Aegineta lib. 7. cap. 17. de emplastris. Osfa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices vertuntur, dentifricij vsum præbent. Isdem sanari dimissis in fauces iumentorum verminations notum est: sed & combustis dentes confirmari, Plinius. Pernæ scrofinæ os quod est amplissimum combustum tritum que optimum & salubre dentifricium præstat: gingivæ enim siccæ, & adstringit, dentesque ab humoris iniuria & tumore defendit, Marcel. Decoctum καρπούς καρπέω, id est pernae suillæ, equo purgando per triduum duabus quotidie cotylis infunditur, docente Absyrto in Hippiatricis cap. 128. Si equus malide humida laborat succum pernae suillæ cum pedibus decoctæ per os infundes, mensura duarum cotylarum, percolatum & melle mixtum, ac ovis simul agitatis. Idem utiliter per sinistram narem infunditur, Hierocles in Hippiatrico cap. 2. Vegetius 1. 56. in potionem equi prophylactica adhibet acronem salsum porci pinguis, vel longanomem. In perna suis articulos esse diximus, quorum decoctum ius facit vrinæ vtile, Plin. Emplastrum de caseo & pedibus porcorum ad arthritim reperitur apud Gagnerium.

Suis talus comburitur, dum è nigro albescat: qui tritus & potus inflationibus coli, longisq; torminibus medetur, Dioscorides: mederi fertur, Galenus. Talum suillum vstum & tritum, totum ex aqua bibendum præbe, Aëtius 9. 31. inter remedia ad colicam. Talus suis vstus discutit quæ in ventriculo fiunt inflationes, & cephalalgia, id est capitis dolorem dissoluit, Symeon Sethi. Talorum suis vel A P R I cinis, clavos & rimas calliq; vitia sanat, Plin. Est etiam proditum, quod si os (διστην) suspensum fuerit quartana affectis, eos melius habituros, Idem: sed de quo ossa loquatur, incertum: proximè enim ante adipem tali meminerat.

Osfa ex vngulis suum combusta, dentifricij vsum præbent: item osfa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices vertuntur: isdem combustis dentes confirmari notum est, Plinius. Osfa ex vngulis porcinis combustorum cinis, pro dentifricio habitus, plurimum confirmandis dentibus prodest, Marcel. & Auten. Dentifricium fit ex cinere cornu ceruini aut vngula porcæ torrida, Serenus. Porci vngularum osfa combusta tritaque & cribrata, adiecto nardo & folio, frictione frequenti dentes candidissimos præstant, Marcel. Vrinæ incontinentiam cohibet vngularum A P R I vel suis cinis potionem inspersus, Plinius: A P R I vngula vsta ex vino; Galenus Euporiston, 3. 257. Vngula porcina combusta ad cinerem, postera die ex vino hausta, mirabiliter dysenterico prodest, Marcel. Aluo soluendæ mercurialis decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidijs, bibitur sale & melle admixto, nec non cum vngula suis, aut gallinaceo decoctum salubriss, Plinius.

Lacte suis poto eum mulso adiunquant partus mulierum: per se vero potum, deficientia vbera puerorum replet, Plinius. Suillum lac ex melle potum partus accelerat, Galenus Euporist. 2. 58. utilissimum est tenebrinum, dysenteriae, nec non phthisicis: hoc & mulieris saluberrimum qui dicentur fuerant, Plinius. Contra comitiale morbum dantur suum testiculi inueterati tritique in suis lacte & præcedente vni abstinentia, & sequente continua diebus, Idem. Chamæleontis feminis sinistri vel pedis cineri si miscatut lac suillum, podagricos fieri illitis pedibus magis scripserunt, Plinius.

Non est occulta virium axungiarum causa: quoniā id animal herbarum radicibus vescitur: itaque etiam fimo innumeris vesus, Plin. Ad morsum venenosum suillum recrementum aceto utiliter imponitur, Aëtius. Pro hyenae stercore substiūt licet porcinum, Aëtius in emplastro quodam contra crocodili morsum. Stercus suis imponeaduersus iustum scorpij aut alterius reptilis, Anatolius in Hippiatricis. Si bouem aut aliam quadrupedem ser-

pens momorderit, melanthij acetabulum, & quod medici vocant smyrnum, conterito in vini veteris hemina: id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Idem homini facito, si vsus euenerit, Cato. Stercus suillum recens & mel Atticum nonnulli cum vino miscet, & calefactum quasi cataplasma inducunt, addentes vrinam humanam, ad iectus virulentos, Vegetius 3.77. Stercus suillum iumentis propinatur contra venenosos morsus, Ibidem. Vide inferius inter remedia ex hoc simo intra corpus sumpto. Fimus suillus in testa arcfactus & tritus, & cum oleo impositus, mirè sanat sanguines, Marcellus. Luxatis recens fimum A P R I N V M vel suillum medetur, Plinius: Dioscorides suis sylvestris fimum cum cerato rosaceo luxatis mederi scribit. Fimum recens suum, vel inueterati farina illinitur vulneribus ferro factis, Plinius. Ad vulnus dulce, Suillum fimum cum oleo & acriaceto misceto, & locum prius setaceo panno excoriatum inungito, Galenus Euporist. 3. 190. In ambustis prodest A P R I N V M aut suillum fimum inueteratum, Plinius. Pruriginis, papulis & scabici arcendis, Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis. Sic pauidum corpus dextra parcente soueto, Serenus. Pustulis suilli fimi cinis aqua illitus medetur, Plinius. Fimum suillum in testa calefactum, tritumque cum oleo, duritas corporum omnes tollit optime, Plinius. Clavos & rimas callique vitia, fimum A P R I vel suis recens illitum, ac tertio die solutum sanat, Idem. Fimus A P R I vel suis domestici recens impositus, & post tertium diem solutus, efficaciter clavos, verrucas & callos aufert, Marcellus. Stercus scrofinum vino immixtum cum rosa liquida, id est, rosa succo, lentes pendunculosq; discruciat, Marcellus. Suillum fimum comburito, & cinerem mellis admisceto, caputque rasum inungito, ac super brassicæ folia dato, Galenus Euporist. 3. 285. Si cui forte lapis teneros violauerit artus, Non pudeat luteæ stercus perducere porcæ, Serenus. Ad sanguinis è naribus profluuium, & Stercus suillum calidum, ac eo narum foramina occlude, & iuuabit, ex scripto quodam Germanico. Si sanguis profluat iumentis, suillum fimum ex vino infundendum, Plinius. Ad haemorrhagiam ex vulnere, Fungus quem crepitum lupi vocant, cum stercore porci grama pascentis tritus & calidus appositus plaqæ, sanguinem fistit, sed intra triduum remoueri non debet, Rusius hippiatros. Ad cynanchen, id est, anginam equorum, Stercus suillum nelle permixtum illine: sit autem mellis tantum vt stercus occultetur, Hierocles. Stercus porcinum siccum inligatum phœnicio & collo suspensum, tussem molestissimam sedat, Marcellus. Mulieris si mammae inflentur à partu, suillum stercus cū aqua tritum inunge, Nicol. Myrepus. Cum oleo perficitum & in testa calefactum, & inguinibus impositum plurimum prodest, Marcellus. Vitia quæ in verendis serpunt, suilli fimi cinis sanat, Plinius. Inflationi vulnæ fimum A P R I N V M suillumue cum oleo illini prodest, Idem. Ulceræ sanat in tibijs cruribusque adeps vrsinus cum rubrica: quæ verò serpunt, fimum suum illitum siccum, Idem. Spasmata & percussi vitianta, fimo A P R I N O curant vere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agentis tractos, rotave vulnernatos: & quoquo modo sanguine contuso, vel si recens illinatur. Sunt qui incoxisse aceto utilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisque & euersis, ex aceto salutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Feruntq; & Nero-nem principem hac potionem recreari solitum, cum sic quoq; se trigarrio approbare vellet. Proximam suillo fimo vim putant, Plinius. Remedia ex succerda in corpus sumpta. Farinam eius in potu ex aceto salutarem esse ruptis, conuulneratisque & euersis primitunt, vt iam proxime ex Plinio recitau. Iumentis propinatur contra venenosos morsus, Vegetius 3.77. Forinsecus quidem Venenosis in oribus & iectibus salubriter imponi in praecedentibus dictum est. Equo & boui sàpe exitial em esse suis fimum si forte comederint, in ipsorum historia diximus: quamobrem miretur aliquis idem inter remedia recenseri: at qui non simpliciter suis, sed ægræ suis fimum noxiū esse si deuoretur iatelligendum est, quod Columella expressit, Vegetius non item. Idem Vegetius 3.9. Stercus suis bibendum præbet iumento cui natura excidit. Colo medetur suilli fimi farina addito cumino in aqua ruta de-cocta, Plinius. Memini etiam alibi vel legere vel audire stercus suillum aduersus colicam valere experimento cognitum esse. Sed contra hunc affectum alij etiam alia excrements præbent, bouis, equi, gallinæ. Dysentericis & cœliaçis auxiliatur A P R I N I vel suilli vel leporini fimi cinis inspersus potionis tepidæ vini, Plinius. Sunt qui phthisicis suum fimi cinerem profuisse scriperint in passo, Idem. Lumborum dolores, & quæcunq; alia mollire opus sit, vrsino adipe perficari conuenit: cinerem A P R I N I aut suilli fimi inueterati aspergi potionis vini, Plinius. Ad stranguriam equi, Stercoris suilli vñcias quatuor cum vini sextario permisce, & colatum in potu dato, statim pellet vrinam, Hierocles. Inflationi vulnæ fimum A P R I N V M suillumue cum oleo illini prodest: efficacius fistit farina aridi, vt aspergatur potionis, vel si grauidæ aut puerperæ torqueantur, Plinius.

Aduersus panos & apostemata in quacunque parte, vrina suum in laria imposita medetur, Plinius. Remedium ad achoras, id est, ulcera manantia capitis ex vesica maialis cum vrina lúa, superius inter remedia ex vesica exposui. Vrina verris in fumo arefacta ex aceto nullō pota bene facit ad comitialem morbum: eto autem vrinæ portio ad Aegyptiæ fabræ magnitudinem, sed optima est A P R I, Galenus Euporist. 2. 3. Lotium porcorum prodest albedini oculorum: sed eius proprietas est vt calculos frangat, &c. Hali Vrina porci frangit lapidem in renibus & vesica, & prouocando educit ex ambobus, Auiçenna. Lotio suillo locum inguinum dolentem adsidue per fugue, aut cum eo lanam succidam adponere, statim medebere, Marcel.

Verris spuma recens cum aceto luxatis illinitur, Plinius.

Virus seu semen genitale verris: vide supra in Genitalibus.

H.

a. Sus quin à Græco σῦς oriatur, nemo dubitat. Isidorus tamen parum idoneus scriptor dictam ait suem, quod pascua subigit, id est terra subacta escas inquirat. Nam setigeris subus acre venenum est, Lucretius de quo quis vnguento odorato. Suem lactentem pro porcello lactente Solinus dixit cap. 23. Suem pro matre, porcum profetu Varro dixit. Vide inferius inter icones, ab initio. Pecus chordum & chordum suem dicimus, vt Græci οὐρον, Hermolaus. Amisso nomine lactantis dicuntur nefrendes, ab eo quod nondum fabram frendere possint, id est frangere. Porcus enim Græcum nomen est antiquum, sed obscuratum, quod nunc eum vocant Χοῖνον, Varro de re rust: aliqui nefrendem interpretantur castratum, vt supra dixi in E. Sunt qui dictum putent porcum quod porrecto iactu pascatur, & terram dum herbarum radices rimatur, latius porrigit. Porcus quo Sabini dicunt à primo porco poride porcus, nisi à Græcis quod Athenis in libris sacrorum scriptum est, & porcæ porco, Varro de lingua Lat. Porcus, quasi spurcus, cœno enim limo que se volitat, Isidorus. Vergilius foemin. gen. porcam pro porco dixit, vt adnotauit Seruius, &c. Vide infra in h. vbi de sacrificijs ex sue. Porcum & porcam semper de domesticis

mesticis dici, non in doctus quidam anno taurit: Albertus porcum sylvestrem pro apro posuit: & sic forsitan diei potest, cum Grecc etiam Hippoanax ἄρειος Χῖσπος dixerit: & Gallia pruni porc sanglier, quasi porcum singularem appellant. Vide in Apro a. Depubem, porcum lactentem, qui prohibitus sit pubes fieri, Festus. Porceta (alias Porceta, vt Hermolaus legit) quæ semel peperit, Festus: scropha quæ sapius, Hermolaus Sus porcaria quæ semel peperit: quæ sapius, scropha, Gellius. Biseta porca dicitur, cuius à ceruice setæ bifariam diuiduntur, cum iam esse incipit maior sex mensium, Festus. Porci sectarij, nominantur à Catone de re rust. cap. 150. de veruece sectario dixi in Veruece A. Sucula, diminutum à sue. Cum sucula & porculis, Plautus Rud. Bituricis verucx, Heduus dat sucula signum, Alciatus. Scoppha Italice interpretatur, porchetta, porcella, frisinga. Porcellus diminutum apud Suetonium, Varronem & alios. Porculus, apud Plautum Menē. Est & porculus marinus Plinio memoratus. Abundat porco, hoedo, agno, &c. villa locuples, Cicero defeneat porco, id est porculo & lactente. Columella porcum lactentem dixit. Et alibi, Quum iam herbæ (inquit) solidiores sunt, vt & firma lactis maturitas porcis contingat, & quum desierint holeribus ali, stipula pascantur. Sus triginta porcos peperit, Varro. Scrofa nutricare octonus porcos parvulos primò possunt, Idem. Candidulus porcus, Iuuenalis Sat. 10. Epicuri de grege porcus, Horat. i. epistola. Ex recentioribus quidam porcellum, porci catulum dixit, nescio quām recte: ipse quidem non probo: catulos enim dicimus, vel propriè, nempe canum: vel impropriè, in quibus scilicet proprium non habemus. Germani porcellum dicunt ein ferle, vel ferlek. Cum porci depulsi sunt à mamma à quibusdam deliciis appellantur, (Δέλφαρχα μητρούς: vide paulò post inter Græca vocabula suum) neque iam lactentes dicuntur; qui à partu decimo die habentur puri, ab eo appellantur ab antiquis sacres, quod tum ad sacrificia idonei dicuntur primum, (vt in h. pluribus dicetur,) Varro. Verrem ad hominem masculum transtulit Plautus Milit. Audin' tu mulier? Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico, nisi huic verri affertur merces, Non hic seminio suo quaque porculenam partiturus est. Verrinum iecur, Plinius. Fœcundiū pecude nihil natura genuit, Cicero i. de

(Sus Græcè dicitur ὥ, olim γοῦς ab illo verbo dictus, quod dicitur γουν. quod est immolare, &c. vide plura in h.) Varro. Suem Graci hyem vocant, & syn & hyn, aliquando thyten, quod à suillo pecore antiqui principiū immolandi sumperint, Hermolaus in Diocoridem. Sus Græcè ὥ, & Χῖσπος: quo vocabulo miror à rusticis Hetrariæ hoc genus clamando educi ad pascua & reduci, Volaterranus: nostri subulci ad pascua eduentes clament fig. significat autem sica, σίκα, suem apud Lacones, vt Hesychius & Varinus docent. Vide syrbe infra inter substantia à sue deriuata. Σεβαστός τοιούτος καὶ ιερωταῖς ἔχειν, Vlpianus apud Athenæum: alij, inquit, σὺν quasi ἦν dictum putant, τοιούτοις θυσίαις, οὐ τῶν συῶν τοιούτοις τοιούτοις καὶ ἔνοχα, κάτεσθε λέγοντες, τοιούτοις τοιούτοις, τοιούτοις τοιούτοις καὶ νεργαλέοντος. Eustathius. Σεβαστός χοῖρος. ὥ, de fœminis, σὺν de mare propriè, Suidas ex Scholiaste Aristophanis in Acharnens. super hoc versu Οπως γε οὐδὲν τοιούτοις καὶ γαρδαῖς τοιούτοις: sed authores indiferenter vtuntur. Aristoteles Attico more τοιούτοις masculino genere non de mare solum, sed alicubi etiam de fœmina usurpat: vt lib. de generatione anim. 4.6. Μίνων ἡ πλαντικὴν εἶναι τοιούτοις. Τοιούτοις, Χοῖρος ή σὺν, Suidas. Σεβαστός, οὐσιαγόρης, Hesych. Ponitur etiam absolute sys pro syagro, id est apro. Κεστος χούμισι περὶ ίσχυρες συῶν, ἐλάφων τοιούτοις. Orpheus in Argonaut. Χοῖρος, σὺν τοιούτοις, δεινός αἰγάλεων, τοιούτοις, Pollux diuersa suum nomina & atates diversas indicans. Σύντονος τοιούτοις, οὐσιαγόρης, Odyss. ξ. Ποταμοὶ δέ αἰρόσθιον τοιούτοις, Homerius. Συάδης, αἱ οὖτε λεγουσαπομήνως, Hesych. & Varin. Grammatici Græci deriuata aliunde vocabula λεγματομήνα vocant. Sues fœminas Florentinus vocat τοιούτοις & ηγλείας χοῖρες: fœtas Homerus Odyss. ξ. Ηγλείας τοιούτοις. Προετοῖς καὶ συδιοῖς δημιουρούντοις θητημῶν, οὐσιαγόρης τοιούτοις λειθοῖς, Suidas in Τετραγ. Τοιούτοις cum diphthongo in prima in Vespis Aristophanis filiolum significat, quamuis in Scholijs vñdov sine diphthongo legatur: vt patridion paterculum. Χοῖρος aliquando porcellum paruum significat, vt scribit Galenus in Hippocratem de victu in morbis acutis: Χοῖρος (inquit) priuatum veteres vocabant τοιούτοις, μηνὸν τοιούτοις, vt Homerus etiam (Odyss. ξ.) vtitur. Χοῖρος, αἵτις τοιούτοις γε σύντονος μηνῆς έστιν. τοιούτοις autem vocat iam adulstos, σὺν τοιούτοις τοιούτοις. Θύεται Χοῖρος τοιούτοις τοιούτοις, Η ποταμὴν εἰρηγναστακαῖ, Δανεῖσι καὶ τοιούτοις τοιούτοις, Aeschylus apud Athenæum. Χοῖρος (inquit Scholiastes in Acharnens Aristophanis) vocat poëta, quos nostri nunc delphacis, id est paruos sues, quos prisci Χοῖρος vocabant: vt Homerus, Χοῖρος, αἵτις τοιούτοις γε σύντονος μηνῆς έστιν. Cæterum magnos sues delphacis nominabant: quamobrem poëta in sequentibus, Νεαράρης έστι, αἵτις δελφανημήνα (id est cum adoleuerit: Δελφανής θυ. τελεῖσθαι τοιούτοις, Varin.) Εξει μεράλαν τοιούτοις (κέρων) εἰς παχεῖαν ποιεῖσθαι. Χοῖρον Iones suem fœminam vocat, vt Hippoanax: Σπινδῆτην καὶ στλάχυνον ἀρχαῖας Χοῖρος. Cū in Asium venissim (inquit Ptolemaeus Aegypti rex libro 9. Σπινδηνον διαβατον) Affii exhibuerunt mihi Χοῖρον οὐνονοντα (id est scrofam quæ habebat porcellum) altitudine duorum cubitorum cum dimidio, διον δι εργατον τοιούτοις, colore niueum, & dicebat Eumenem regem talia studiosè ab eis emere, expedientem pro uno quater mille drachinas, vt recitat Athenæus. Aristophanem etiam Χοῖρος μυστικὰ dixit: immolabant enim Ceteri in mysterijs porci fœminat tantum. Idem alibi, Ταῦδε τοιούτοις Χοῖρον τοιούτοις αἰδίστοις. Et rursus, Αἴδη τοιούτοις Χοῖρος (pro Χοῖρος, Megarice) καλαί. Χοῖρος τοιούτοις παχεῖαν Χοῖρος, καὶ οὐσιαγόρης Χοῖρος. ή ποταμὴ τοιούτοις Χειρορος ἔρχεται, Etymologus. Χοῖρος diminutum, vt in prouerbio Porcellus Arcanicus. Τετραγ. οὐσιαγόρης, Χοῖρος, ηλφανη, Pollux. Χοῖρος apud Florentinum etiam & Aristophanem legitur: item Χοῖρος apud eundem in Acharn. Χοπποδία, τοιούτοις τοιούτοις, Hesych. Χοῖρομα, τοιούτοις, Idem. Χοῖρος θητημῶν, Χοῖρος, Idem. Delphax porcus est adulstus atq; masculus, vt gramicus Aristoph. exigit: Χοῖρος vero dum adhuc tener est: alij contra volūt: certe delphax & pro fœmina sue capitur quandoq; sicut & chceros quādoq; apud Iones, Hermol. in Diocorid. Délphax, porcus lactens vel parvus, secundū alios magnus, Suidas, Varinus: & Scholiastes Arist. vt superi recitauit. Οὐσιαγόρης τοιούτοις τοιούτοις, Aeschines in Alcibiade. Καὶ δέ εἰσιν: τοιούτοις δελφανη τοιούτοις. Antiph. Et alibi, Αἴδη δελφανη τοιούτοις. Δελφανη δερατηταν. Plato in Poëta maso. gen. protulit, itē Sophocles & Cratinus. Nicochares in fœm. gen. οὐσιαγόρης. Itē Eupolis & Plato alibi & Theopōp in fœm. gen. vñl sunt, citate Athenæo. Délphaca suem masculū Epicharmu vocavit, Anaxilas similiter sed adulstū, his versis: Τοιούτοις οὐσιαγόρης καὶ τοιούτοις τοιούτοις δελφανη δεινότερης, σύν τοιούτοις τοιούτοις αἴγαρος αἴγαρος λινεύς, λεοντας. Sed Aristophanes Ταῦδε τοιούτοις in fœm. genere dixit, Ή δελφανη διατασσήτη τοιούτοις. & in Acharnensibus, Νεαράρης οὐσιαγόρης δελφανημήνα Εξει μεράλαν τοιούτοις (κέρων). Ως Εφεσιον δελφανη, Hippoanax. Et sanè propriè fœminata diceretur, q; delphinas (Cælius legit delphyas, quod placet: ynde, inquit, adelphi, id est fratres yterini nancupantur, vt qui eodem

¶ Eodem prognati sunt patre ac matre autadelphi) id est veteros habent, unde & αδελφοι dicti. Ήδη δέλφανς, χοῖς δέ τοισι δίδοις, Cratinus. Τῶν συῶν τὰ μὲν ἡδὸν συρπεπήρος δέλφανες: τὰ δέ αἴπαλα καὶ ἔνιμα, κοῖροι. hinc intelligitur illud Homeri, τό τε δμωεασι πάρεστι Χοῖρε', αἴτιος σιδλεύς γε σύνας μυνῆπες ἔδεστον, Ήδε omnia Athenaeus. Καπές· τοιχοί καὶ χαλαθίδες, δάχεις. καὶ τὰ ἔγραντα τετραδελφανία, Varinus in Σδ. Anaxilas ipsos etiam apos, ut superius ex Athenaeo recitauit delphacis nominat. Delphacium etiam de pudendo muliebri dicitur: vide infra post Epitheta. Delphacium etiam de pudendo muliebri dicitur: vide infra post Epitheta. Delphacium sunt qui vulgo temporel dicitum suem intelligent, Cælius. Lactentem porcellum, qui & subgrimus (lego subrumus) est, Græci orthragoriscon vocant, quia matutinis venales essent: sed communiori voce χαλαθίνι, Hermolaus in Dioscoridem. Γαλαθίων, Alcæus apud Athenaeum. Mactant Lacedæmonij καὶ σὺν χαλαθίνις διδογγεῖσαι, Athenaeus. Apud Hesychium non recte legitur: Οὐδεποτέ οὐδεποτέ μυκέν. apud Varinum adhuc ineptius etiam rhō in secunda syllaba omittitur. Βορυζεσσία, κοίρεια πρέπει: καὶ μυκροί Χοῖροι, Βορυζέτοι, λαχανεῖς. Hesych. & Varinus. Est & inter pisces orthragoriscon idem qui porcus, vocalis, &c. Hermolaus. Gelenius in Lexico symphono Latinam vocem porcus, Germanicam pſorck, & Græcam βορεῖαν inter se componit. Δέλφα, τὸν ἵψιχον, Hesych. & Varinus: Hinc forte & apud Latinos, ut Varro scribit, porci cum depulsi sunt à mamma à quibusdam delici appellantur. Ηὗχοι, autem forte dicta fuerint ob paruitatem, quasi non integri sed dimidiati porci, per etatem nimirum: nam qui aliquo vitio partui & quasi nani porci nascuntur, μετίχοις vocantur, ut in C. dixi. Σαι δίζοντα καὶ μυκέν, μετίχοις, Pollux. Ηυπίρια, τὰ ἡμιουσθέα φάδη, (vox videtur corrupta: nec sat scio an ad delphacis & sues pertineat,) Hesych. & Suidas. Πτελέα, sus apud Lacones: vel species arboris, (vilmus, Hesychius. Πτελίδες sues (pro obesis) Achaeus Eretiensis in Aethone Satyrico dixit, cum vituli proprieτειλοι (πέτηλοι, Hesych. & Varin.) dicantur cum cornua patula (εὐπέτηλα) habent, Athenaeus libro 8. Sialos præpingues porcos vocant Græci, Cælius. Σιάς σιάλες απταλάνη Eumæus Odyl. ξ. Χοῖρε, απέρι στάλαχε σιάς μυνῆπες ἔδεστον, Ibidem. Galenus in Hippocratem de vietū in morbis acutis cītans hunc locum Homeris, sues interpretatur σὺν τοιχῷ σὺν πλεισ., id est adultos & vigentes etate, ut chœros porcellos: videtur autem ὑπὲρ præpositio abundare: nam & Athenæo σιάλοι simpliciter sunt οἱ ήδη τέλειοι. Σιάλοι φασίν οἱ πιλαιοι τὴν Υερον απαλοτροφίαν λεγόμενον, ad differentiam sylvestrium: siálos enim est qui domi alitus, αἴρεται στενάθησιν, Varinus. Etrursus, Σιάλοι, διπλόν Χοῖροι, id est porcus artilis. Sed hæc ad epitheta potius referri oportebat: neque enim σιάλοι desueabsolute dici inuenias: & quandoque etiam de alijs animantibus, vt σιάλες αἰχοί apud Hippocratem, Galenus λιπηροί interpretatur. Σιάλωνται, λαχανεῖς, πινα, apud Hippocratem, Varinus. Σιάλοι, διτρεψθεῖς, λιπηροί, Hesychius. Σαλατηνα, τέρεθη, Idem. Est & siálos substantium, pro sputo, saliuia, spuma, (propinqua est vox Germanica schlym) apud Hesychium: atque inde adiectuum pro pingui obesoque fieri videtur: talia enim humidiaria & quasi saliuæ succiæ; plena sunt, & vescentes etiam pinguis cibis, saliuæ & humoris amplius colligunt. Dicitur autem saliuia non solum de oris sputo, sed alijs etiam humoribus. Saliuia lachrymationem, Plinius lib. II. Siue est coeli sudor, siue quædam syderum saliuia, Ibidem. Sui cuique vino saliuia innocentissima, Idem libro 25. Hinc & blennius pisces σιάλι; ab Achæis vocatur, quod mucoso humore abundet, nimirum ut tinca nostra. Γρύλος, δικοῖος, Suidas & Hesychius. Γρυλίων, idem, Hesychius & Varin. μῆχον διερμήνειον αὐθεντικού θεοῦ, γρεπην, Tzetzes Chiliade 12. cap. 418. Videntur sanè hæc nomina à voce suum facta, de qua Græci dicunt ρέν, ρεναλίζεν, &c. vide infra in c. Antiphilus iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit: unde hoc genus picturæ gryllus vocatur, Plinius. Γύλος, porcus, aut leo, aut Hercules, Varinus & Etymologus: sed Gylliūs pro Hercule apud Hesychium per duplex scribitur. Vide in in Cuniculo A.vbi de chœrogryllo vel chœrogyllo dixi. Γελαστον, δικοῖος, Varinus. Γελασιν (oxytonum apud eundem, & circumflexum apud Hesychium) ὁ. Aristophanæ vero nomen cursoris qui vicit in Olympijs. Γελασθεις, sues fœminæ, Ibidem. Βαλαρυχα, τὰ σιᾶς, Lacones, Ibidem: nimirū quod glebas & terram rostro fodiat. Dionysius Siculus porcum iacchum nuncupabat, Cælius (ex Athenæo.) Σωλες (similis est vox Germanica loß, primis tribus literis transpositis) ὁ. Hesych. Varin. Ιθεκαλοι, porci, κοῖροι, Ibidem. Οὐρεκαλα, quidem catuli quarundam ferarum dicuntur, ut leonum, luporum, hystrichum: Vide in Hystriche H. Κολοθόδες, porcellus, δικοῖος Χοῖρος, Varinus: forte quasi ιγλοθός, id est imminutus, mutillus. Κτλαβοθός, καὶ καλαβοθός, porcellus: unde verbum κτλαβεθεῖν, κτλαθεῖν, επικταθεῖν, απκταθεῖν, επικταθεῖν, απκταθεῖν, κτλαβοθεῖν. Κτλαβεθεῖνον verbum in prima per α. apud Hesychium sine interpretatione legitur. Γεῶνα, νέοντες, Λάχωνες, Varinus: apud Hesychium paroxitonum est. Μαξιν, τὰ σιᾶς, Cretenses, Ibidem: finitima scrophæ Germanica vox est, moor. Θύει, καπέκαι, θητοί, Hesychius, Varin. quasi capra Græce ita de porca dicatur, ut capros de porco seu verre. Θύει quidem nominatur non inepite: nam & σιᾶς aliqui quasi θύει dictum putant, & Vattro θύτω vocatum olim, quod sacrificijs aptus sit. Συῶν θητεῖσαι, periphrasis verris, καπές, Varinus. Aristophanes in Acharnensis κοῖρος nominat βισουης, quam vocem Xenophon etiam de equis posuit, Scholiastes Aristophan. Καθηρούσαντες, αντροχει, Hesychius & Varin. malum sine distinctione καπές ανοργανος: hoc est, verres castratus, maialis scilicet. Τοι τετραστάν * καπαχεν, Σαλατηνος, Hesychius: locus est depravatus.

Epitheta. Suis vel porci. Amica luto sus Horat. I. epist. Bisulcus. Brutus. Cladosus. Glandilegus. Hispidus. Horrens. Lucretius li. 5. Aeneas socijs ad littora mittit. Viginti tauros, magnoruorr horréta cētū Terga suū, Verg. I. Aen. Horridus Idē 4. Georg. Ignauus. Immūdi sues, Verg. I. Aen. Impatiē famis. Ingēs, Verg. 3. Aen. Lētus glande, 3. Ge org. Lutosus. Lutulenta, Horatius 2. epist. Obscenus. Saginatus. Segnis. Setiger & setosus aprius potius attribuuntur. Spurcus. Turpes, Plin. Vdus. Vulnificus 8. Metam. ad aprū potius pertinet. Sectarius, auidus, vdus, Caluinari, Textor. Porcæ. Auida, Horat. 3. Carm. Ouid. I. Fast. Lactens 2. Fast. Multipara. Præcidanea, non recte inter epitheta numeratur; sic enim dicebatur quam Cererii immolabant porcā: vide in h. Sordida, Author Philomelæ. Tenera. Textor. Porcellus lactens. Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum Ponat, & Aetolo de sue diues edat, Martialis. Bimestrīs porcus, Horatius 3. Carm. Græca. Επιποτε διαλογοί διδόντες Αργιθδονος (dentes albos habentis) ὃς θρυλος εἶχεν ένθα καὶ ἐντα, Homerus Iliad. 2. de galea Vlyssis. Ποταμοὶ δέ αργιθδοντες θελέθεντες αλοφῆ, Homerus Iliad. 2. Αργιθδοντες, qui habent dentes acutos, vel magnos, Varinus. Αργιθδονος, albus, celer, Ibidem: alij ab θρυλον volunt compositum, abundante idota. οἱ δέ νεοσούτες, οἵ δέ γοι διδόντες, δέ οἱ ταχεῖς, ηροι: καὶ μεταληπτοι δέ οἱ, Varinus. Βλοσινος, Phocylidi apud Stobæum. Σιες λαχειοι, sues obesi, Athenaeus libro nono. per translationem à Larinis bubus sic dicitis à Λερβο λαχεινθει, quod est σπιζεθη, vel ab Epirotico vico Larina, vel à Larino ipsorum pastore. Δέλφας διπλειστελαιον, Aristophanes apud eundem, nimirum quod autumno.

largiore vietu suppedente magis pinguecat sua. Σέας στάλες, Homer. Vide superius inter nomenclaturas suarum. Άτει ζατεφάν, πολων (Στρεψφόντηπαρον) τη δέσιον απόντων, Odys. ξ. Τι τανύθροξ, Simonides apud Stobaeum. Πεντηγελά σοις χαμαιδνάδες ἐχασίνατα, Odys. ξ. χαμαιδνάδες, αι σοις, pro χαμαιεύναι, apud Coimicos nomine iocoſo in hanc terminationem ſiſto, vt φυγαδες & λαχαδες dicimus, Varinus 'Ανικηποδες. Chamæcunades ſues cognominantur, quod corpore in terram proſtrato dormiant: multæ enim alia quadrupedes erectæ & ſtantes dormiunt. Απτιον ή ὅπβοτες δημοſει: ή οι χαμαινο τόνες, Hesychius.

Noſtri vulgo ſuem vocant hominem ſordidum, inciuilem, immodeſtum, qui impudentia intemperantiaque modum excedit, ſcrofam, ein loſſ, tam virum quam mulierem. Noſtræ mulieres, maximè nutrices, naturam, qua ſeſminæ ſunt, in virginibus appellant porcam: & Græci χοῖρον, (vt pluribus mox inter Græca dicetur,) Varro. Me pingue & nitidum bene curata cute viſes, Cum ridere voles Epicuri de grege porcum, Horat. Epift. 1.4. Sucula (inquit Budæus) machine eſt tractorij generis: conſtat autem tereti ligno, duobus aut pluribus veſtibus traieſto, vtrinque æqua extantibus longitudine: hæc dum versatur, funis qui dux tarius dicitur circa eam obvoluitur. Meminit eius Vitruvius lib. 10. Noſtri vocant ein haſpel. vide in Afino a. Stipites crassi pedes duos, alti cum cardinibus pedes decem: ſucula præter cardines pedes nouem, Cato cap. 18. de torcularij conſtructione. Cætera dividito quam rectiſſime, porculum in media ſucula facito: inter arbores medium quod erit, id ad medium collibrato, vbi porculum figere oportebit, vt in medio prælum recte ſitum ſiet, Idem. cap. 19. Sucula genus intimæ vefis, author Promptuarij: ego pro vefte ſubuculam legendam puto, non ſuculam: & multo minus ſuculam: ſic enim legitur in teſtimonio ex Rudente Plauti quo dicit. Sunt etiam affiſilanter dicta hec, canatim, ſuatum, (id eſt, ad ſimilitudinem ſuis,) bouatum, Nonius. Porca in agro dicitur terra elata. Porcae appellantur rari ſulci, qui ducuntur aquæ deriuandæ gratia, dictæ quod porcent, id eſt prohibeant aquam frumentis nocere: nā crebriores ſulci, limi vocantur. Porcas quam in agris (alibi addit, inter duos ſulcos) fiunt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum, Festus. Qua aratrum vomere lacunam fecit, ſulcus vocatur: quod eſt inter duos ſulcos elata terra, dicitur porca, quod ea ſeges frumentum porrigit, Varro de re rust. 1.29. vt citat Nonius. Bene proſcifas colfigerare ordine porcas, bidenti ferro, rectas deruere, Accius. Porcae ſunt ſigna ſulcorum, quam ultra ſe iaci ſemina prohibent: porcere enim pro prohibere (porrò arcere) ſepius legimus, Nonius. Porculeta (ſic enim legendum potius quam proculeta videtur) Plinio 17.22. à porca, vt à limis limeta, Hermolaus. Semen (poſt arationem) protinus injiciunt, cratesque dentatas ſupertrahunt. Nec ſarienda ſunt hoc modo ſata, ſed procellis binis, ternisque ſic arant, Plinius 18.18. Hermolaus (in ſecundis caſtigationibus) ſcribendū, inquit, arbitror porcellis, à quibus ſuperiore libro proculeta: etiam ſi porculeta legebatur. Porca in agro eſt, quain (vt Columella tradit) lira ſimi-lem in ſationibus campeſtribus rufſici faciunt, vt vſiginem vitent. Idem author 2. libro, Liras (inquit) rufſici vo- cant, eadēm porcas: cum ſic aratum eſt, vt inter duos latius diſtantes ſulcos mediū cumulus ſiccām ſedem frumentis præbeat. Plinius porcae, porculeta, porculæ, porcellæ, lib. 18. cap. 18. vtraque editione, (Veneta & Romana.) Campani hodie porcas vocant puluinos ſuohortulos, in quibus velut ſulcatim ſua cuiusque generis olera ſeruntur: id genus & area dicuntur multis locis, apud Columellam quoque, Hermolaus in glossematis in Pliniū. Quemadmodum os reiectum terra obtegatur, quæque in porca confracta iuta ſint, quo tempore incipiat ſepulchrū eſſe: & religione teneatur, Cicero. 2. de Legibus. Non vides in pub. nocte te tabernas, qua populus ambulando perinde, vt in aratro porcas reddit? Varro Ταῦθι Μετατονε, apud Nonium. Rufſici veteres non liras tautum, vt iam recitaui Columelle verbis: ſed & triginta pedum latitudinem, cxxv. longitudinem, porcam vocabant, Columella lib. 5. Porca (inquit Robertus Cenalis) apud Columellam longiſſima dimensione centum viginti pedes habet, latitudine vero trīginta: qui numerus ductus in alterum, profert pedes quadratos ter mille 4 sexcentos. Eſt ergo porca octaua pars iugeri: & quarta pars actus. Imporſitor, qui porcas in agro facit arando, Festus. Hinc imporſatum ſemen eleganter dictum per porcas ingeſtum. Apud Pliniū legimus etiam porcellas vocabulo diminutionis, Beroaldus. Quod aratri vomer ſuſtolit, ſulcus: quo ea terra iacta, id eſt proiecta, porca, Varro. Eſt & ſcamnum terra altior inter duos ſulcos, ſed diſſert à porca, quod viuo agricultarum non nunquam relinquatur, cruda videlicet & immota, hoc eſt aratro noſa proſcissa, vt Columella & Plinius ſcribunt. Porcam Græci οὐρανὸν dici coniſcio: hanc enim vocem Pollux interpretatur τῷ μεταξὺ τῶν ἀνηγειορθῶν (lego ἀνηγειο-ρθῶν) ἀνέχεν. Vmbri & Marsi ad vicenos pedes intermittunt (inter binos vitium ordines) arationis gratia in his que vocant porculeta, Plinius lib. 17. Suile, ſtabulum ſuum. Diligens porculator frequenter ſuile conuerrat, & ſepius haras, Columella. Strumas ſemidoctum vulgus ſcrophulas vocat: quoniam eas Græci ab eiusmodi bruto Χοῖρος appellauerint: eſt enim in ſue morbus struma, ſed ab hoc diuersus omnino. Cælius, Plura quæres infe-rius inter Græca in voce Chœrades.

Xοῖρος, χοῖρος, πυχαννοι τη ἔτως ἐκαλεῖτο, Hesychius. Muliercs, inquit Varro; noſtræ nutrices maximè, naturam qua ſeſminæ ſunt appellant porcum: & Græci eadem ſignificatione chœro, ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca, Hermolaus in Diocoride. Delphacion vocabant etiam muliebre pudendum, Varinus. Xοῖρος Corinthijs pudendum muliebre ſignificat: vnde prouerbium, Αρροκθεντα χοῖρος χοιρος πωλήσου, αὶ τὸ ἐντασ μιθα-ρντος εὐ Κοινθῳ. πωλαὶ δὲ ἐν τητερῃ, Suidas. Cælius meminit virile membrum capron dici: quare non mirum muliebre Xοῖρον appellari. Pauper quidam Megarenſis apud Aristophanem in Acharnensibus, filias quas alere non poterat perſuasas vt vendi potius quam eſurire vellent, cum porcina roſtra capitibus & vngulas pedibus earum appoſuſſet, & in ſaccum indidiffet, grunniſe iuſtas pro porcellis venales habuit: & cum mercator quidam alterius eleuata pudendum inſpiciens Xοῖρον eſſe negaret, Megarenſis Xοῖρον eſſe affirmat: (quoniam Græci etiam pudendum muliebre ſic vocant:) tum grunnitum adente illa, mercator inquit, Νῦν γε χοῖρος φαινεται, Ατρες ἐπτεργεφεις γε κυδονεις τετρα πέντε ἑταν. Tum Megarenſis, Σαφωτη ποτιδαι μητρεις ειναι διοττης: & alia plura iocoſe, que tum de porco tum de pudendo muliercs ex æquo accipi poſſunt. Κατωναι τη Xοῖρον διπτετημένας, της οὐρας φοι, Suidas ex Aristophanē vt appetat. Aristophanē in Vespis meretriceſ quādām vocat Xοῖρον, vbi Scholia Xοῖρον τη γυναικειον αἰδον τη λεγεται. Τι λεγεται, vñernti καὶ διδοὺς ποτε, id eſt ſuatum & ſordidè facis, Varinus: ſed magis placet, vt apud Suidam legitur, vñernti τη καὶ ζωδηις ποτε, hoc eſt ſuis & pecudiſ in ſtar facis. Οὐ μεν αὐτης illeis, αὐτης καὶ του αἰενοτετε τε το ὄρεν τε, τη οὐρας ποτε με ἀνηγειορθης, Plato in Theateto, Τι λεγεται, ποτιδαι, αὐτης, μωρος, της την Xοῖρον πλεων, Varinus id eſt, ruditas, fatuitas, vel foetor ex porcis. Εν πατην οὐλεια καινονδημε-ρος, Suidas ex innominate. Ινα μη ρηματι Θαρηρες οὐλεια, Aristophanē: traducēbatur enim Theagenes tanquam fatuiſ & οὐλης, corpore etiam crassus & Xοῖρος. Aliqui tamen οὐλεια ſectorum ſuum interpretantur, qui 70 tum.

sum varijs cibis vtantur foetida reddunt excrements, & in cenno volant, (οὐσῶδη δοτοπτέραι καὶ τις Εὔρθεος Αλελύντη, similiter habet Scholia Aristophanis in Equitibus: sed melius in Pace, καὶ εἰς Βοσσέρας ἡ κυνίοντες,) Suidas. Δειλασσώνται καὶ πάντη φίλωνται, Idem ex innominato. Συλυτία ἡ (forte φίλωνται, per diphthongū in prima, & filiorum scilicet generatione) η συγγένεια, Idem. Συλυτία apud Platonem philosophum ruditer, inepte & suatum aliquid facere, Suidas. Συλυτία (καὶ συντία, Varinus habet κανουτία: lego καὶ φίλωνται,) ruditas, incititia, apud Pherecratem. Est & Συλυτία ejus, & syne fucus, Idem. Συλυτία, περιχή, ανδρία, Ηεψίχιος. Ταῦδια, ανδρία, φίλωνται εἰς Βοσσέρα, Idem. Τανία, περιθυμία, ψεύσις, αγκεράχα, Ηεψίχιος. Βαρίνη, θυμοφυΐα, ινσιτία, Καλίος. Θαυματία τὸν οὐρανόν, Aristophanes in Equitibus: Scholia exponunt τὸν οὐρανόν, τὸν απαγόλωσιν, Hippocrates filii, Telefissus, Demophon & Pericles, traducebantur εἰς νικότας, de quibus & Eupolis, ιπποκρατεῖς, τε πάντες εἴμενοι μοι πνεύ, Βαληντία τεντα καὶ εδαμώνται αἱ, Varinus. Ξερόπτης, Scholia in Nebulas Aristophanis: lego, καὶ συνθέτεις τὸν τρόπον, τι & σεντος & versus constet. Μήτραι εἶναι ἐπιτελέα θηραπονίος τις οὐσίας αἱ ληθῶν καὶ μητρῶν τῶν ιπποκράτετος οὐσίας εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὸν οὐρανόν, οὐσία, Athenaeus libro 3. Τρητία, festum apud Argiuos in quo Veneri sues immolant, Athenaeus. Συντριβία, immolatio suis, Dionysio Afro. Συκτόνον, τὸν γενεβολούμενον, Τζετζι in Chiliad. ~102. Laryngis eminentissimæ parti præponitur os multiplex, quod nonnulli à litera u. figura φλοεδεῖ, alij succinētūs φονεῖ, appellant: qua voce dissectionum rudes delusi, in Galeno os suum referens verterunt, Vesalius. Syrbe, vox qua siues allestant subulci, Καλίος. Suidas & Varinus syrben, συρβίων, τάραχον, id est tumultum interpretantur: & συρβίων, tumultuorum. Συρβίων χρήσις ὁ πεταζεγγυμόνται καὶ συνθέτεις, διπτερόν τὸν κυνόν (melius ωτὸν vt Suidas habet) Σητιφωνοφύλων, Idem. Vide Erasmus in proverbio Syrbena, Συρβίων; χρήσις vel, vt Athenaeus) Συρβίων χρήσις: melius συρβίων, τὸ recto συρβίων, vt Suidas & Varinus habent, interpretantes chorūm perturbatum & συνθέτεις. Συρβίων, ijsdem tibicinem significat, & συρβίων Hesychio thecam tibiarum: apud Suidam verò συρβίων exponit theca tibiarum pellicea, aut pharetra. Συρβίων, μεταθεούσες, Hes. Varin. Athenaeus ex Aeschylō non syrba sed tyrra citat, hoc versu, Δονέσσον καὶ τρέπτυκον τύρες ἀνακάτω. & sane τύρη quoque turbam ac tumultum significat. Nostri subulci cum siues educunt, clamitant sig. sig. (à Græco forte στοῦ, vel στοια, qua voce Lacones suum nominant:) In Hetruria Χοῖσσον, vt supra inter suum nomenclaturas ex Volaterrano retuli. Χοιρόδες & μύρμηξ, αἱ ὑφαλοὶ πέτραι, id est scopuli latentes, Scholia Lycophronis, & in Pythia Pindari, Ταχὺ δὲ ἄγκυραν ἔστον χρήσις περιγένετο χοιρόδες & ἀλκαρ πέτραι, Pindarus. Est & urbs Mosyncecorum Χοιρόδες: item scopuli marini circa Hellespontum. Χοιρόδες αἱ γύνερην πέτραι, Hesychius: πέτραι λεῖαι εἰς θελάσσαν, η ἔξοχαι εἰς θελάσσαν πέτραι, Suidas: nimirus sic dictæ quod chœradas glandulas quasdam in animalibus duras ac eminentes referant. Χοιρόδες, saxum sub mari nigrum, aliquantulum eminentis, vt porco nanti simile videatur, Scholia Aristophanis. Στῆλαι πέτραι παραστῆσι, χοιρόδες, Hes. Varin. Dicuntur & απλαδεῖς eadem petra, Hesychius. Tumores quidam (ὅγη, glandula) medij inter carnem & adipem consistunt circa inguina, alas, maxillas & mesenterium: circa quos (tumores) etiam chœradas fiunt, Pollux. Quidam parum Latinè ad imitationem Græcorum scrophulas vocant, strumas melius dicturi. Chœradas circa maxillas, ceruicem, alas & inguina fiunt, glandulæ (αἱστοί) similes, Pollux. Eadem Manardus, addit, induratos istos tumores à pituita fieri: & sic nominari, vel à chœradibus petris per marinæ aquas transparentibus, vel à siibus multiparis animalibus, & eo morbo frequenter affectis. Χοιρόδες, πάθος πλευρῶν, Hesychius. Χοιρόδες θύματα, tubercula strumis similia apud Plutarchum. Porro Χοιρόδες, vel vt alij scribunt μερόδες & χρέα, rimæ seu fissuræ pedum sunt, rhagades calcaneorum. Scribunt Græci Pittacum ab Alcæo appellatum chœrapoda, quod vlera in pedibus sentiret, quæ vocant chœradas, Καλίος. Sed scribendum Χοιρόδες & Χοιρόδετα (vel Χοιρόδετη, vt Laertius habet) per ei. diphthongum non per οι. Plura de his & similibus vocibus attuli in Equo C. inter morbos pedum equi. Χύρρα, vox qua siibus acclamant subulci, Hesychius. Hyades stellæ sunt septem in cornibus & ore Tauri, quæ quoties nascuntur vel occidunt, pluuias creant. Vergilius etiam (vt scribit Nic. Erythreus) Hyades pluuias cognominans, per epitheton Hyadum originem στοῦ τὸν νεῖν, id est pluere, deriuari ostendit. Cui sententia præter Scruium & alijs accedit & Naso hoc carmine, Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat: non autem ab hyc, id est luc, in cuius speciem figurentur, vt etiam posteriore sententia refert Seruius: aut à fratre Hyade, quem à leæna interfecit venando luxerunt. Veteres Romani ob imperitiam Græcæ lingua, similitudine nominis decepti, quod Græchias siues vocant, Suculas appellantur. Quanquam Gellius ab Hyadibus Sucularum nomen sua ratione detorquet. Seruius quidem à succo Succulas appellare videtur, quia succulentæ puto, propter pluuias, Hæc ille. Pluraleges in Onomastico & Higino, &c. Suculas nostri à similitudine cognominis Græci propter siues impositum arbitrantur, imperitiam appellauere Suculas, Plinius lib. 18. Συφεῖς vel συφεῖν, locus ubi siues aluntur, siue. Εἰ μη πατητέασσον εἰστεῖν, ὡς περὶ εἰς συφεῖν καὶ μάνθρων τὰ τῷ Ρωμαῖον μετεύκητα στρατόματα, Agathias apud Suidam. Συφεῖς, φεῖς, σύφειον, Χοιρογυμνεῖον, Pollux. Et alibi, Συφεῖς καὶ σύφοι, καὶ σύφοι, καὶ γυμνομάνθρων, σύφην, Varinus. Συφεῖς poëticum est abundante iōta. Cæterum συφεῖς per αι, ab Hesychio chœroboscus, id est subulcus exponitur. Βῆδη μέρη εἰς συφεῖς ὁ διάθρευτος χοιρός, Homerus Odyss. 5. Et rursus, "Εκποθεῖν δὲ αὐλῆς συφεῖς μηκονέσκα ποτε Πλούτον αἰτήλων, οὐδὲ συντίνειν, εἰ δέκασι πιντίγνωτα συνει ταχαντινούς ιχθυάτων τα Θηλέαν ποταμίας. τοι δὲ ἀρρεῖτες εἰπότεινον Πολλὸν παρέπερσον. Χοιροφρεῖον, δὲ πονθεῖον, νομοφρεῖον πλεγμάτων δέκασι ποτε ιχθυάτων τοῦ Πολλοῦ οὐρανού, Pollux. Et rursus, Χοιροφρεῖον est in quo porcialuntur, vt Eupolis & Phrynicus habent: idem. Χοιρογυμνεῖον vocatur Aristophani in Lystrata. Χοιρογυμνεῖον ισίας, Aristophanes in Vespis, vbi Scholia: Χοιρογυμνεῖον, χοιρεῖν πικανωτῶν δέκασι οι χοιρεῖς τρέφονται. ισίας δὲ ιπέται θέληται τρέφονται χοιρεῖς: significat autem hic caueam quandam vel locum cancellis inclusum, δρυφακτονήγαλα. in Lystrata vero perticam potius vel palum, cui porcus alligatur. Et mox, Χοιρογυμνεῖον, παστελέριον ζωγρεῖον κανωτῶν, δέκασι οι τρέφονται. Hes. exponit λεπτὸν πι πλεκτὸν αἱ ὄρνιθες φεῖον, οὐθεῖσαρ γυμνεῖον καὶ συφεῖον, Hesychius. Συφεῖα βαλοι, συναὶ αὐλητέσκα καὶ ικανητέσκα. Idem & Varinus. Συφεῖα, grec porcorum, Suidas. Συφεῖα, συναὶ αὐλητέσκα, η χοιρεῖς μερομοί, Varinus, Hesychius. Συφεῖα, συφεῖα, Idem: πατεῖ συναὶ τομια, Varin. Συφεῖα, ποτε ιχθυοφορεῖσα, Suidas. Συναὶ συφεῖα, Heliodus

Torsa στρῖπεν τοῦ οὐρᾶς, πόσι αἰπολια πλοπή αἰγῶν; Homerus Iliad. ε. de diuitijs Vlyssis. Συβάτης, ὁ τοι μῶν δῆτας. Οδύσσ. ο. Hystrichidem vocant affectum cum in cauda equorum pili rigent setis similes suillis, Hippiat. 59. Hystrix, flagellum à sue dictum, non ab hystriche animante: (Vide in Hystriche a., lorum cum ipsis pilis ē pelle suilla. Eiusdē significationis est υπερτάξις vel υπερτάξις: Διό τὸ δέπο τῷ χων τῶν μῶν γίνεσθαι τὴν μασίχα, Varinus. accipitur etiam pro stimulo boum, & pro carceribus certaminum: Vide in Hystriche a. & in Equo e. Τελλοφαρεξ, Hesych. Varin. nescio quā recte:

Suillus, adiectiuum, quasi diminutiuum à suinus. Hic enim conciliator suinæ (vetus exemplar habet suillæ) carnis datur populo, Varro lib. 2. Ego suinum non dixerim, vt neque bouinum & ouinum: sed suillum, bululum, ouillum. Plinius suillum pecus dixit, suillum grecem Liuius. Suarius, adiectiuum: vt suarius negotiator, Plinius libro 7. Interdum sine adiecto prō subulco: Compertum agnitam vocem suarij furto abactis, &c. Idem libro 8. Scipio, Suario cognominabatur, propter similitudinem suarij cuiusdam negotiatoris, Plinius. Hermolaus legendum coniicit, Scipio Sciriatico cognominabatur, propter similitudinem serui cuiusdam negotiatoris. Porcinus, quod est ex porco, Plautus Capt. Porcarius, idem quod porcinus, vt porcaria vulua apud Plinium lib. II. Porcarius vero substantiuum, porcorum custos Firmico & Gaze. Porcinarius, qui carnes porcinas vendit. Quanta lanijs lassitudo, quanta porcinarijs, Plautus Capt. Varro eundem generali vocabulo laniūm vocat cum alibi, tum his verbis, Lanius conciliator suillæ carnis datur populo. Porculator Columella 7.9. qui porcos nutrit vt pingueſcant: Beroaldus interpretatur eum qui curat porcellos lactentes. Scoppa Italica, lo porcaro, id est, subulcum: Galli porchier. Porculatoris verò & subulci diuersa professio, diuersæ paſtiones, Columella. Apparet ſanè porculatorem dictum, quod porculos, id est, porcellos, non ſues aut porcos adultos cures. In nutricatu, quam porculationem appellabant, binis mensibus porcos ſinunt cum matribus, Varro. Sic pullatio, pullorum nutricatio dicitur. Scrofipascus, qui paſcit ſcrofas. Tum piſtores ſcrofipasci qui alunt furſure ſues, Plautus Capt.

Συβάτης δὲ ἐρεῖς καὶ συβάτης, Pollux. Et aliis, Συφορέος, συβάτης, Et rursus 4.7. Plato Comicus etiam συβάτην μέλει. quoddam vocari ait: ὃ πολὺ ἀνὴρ συβάτης εἰσαγάγει γένους πομοι. Εἰσαγάγει μένον διακτύλες αὐλητης. Συβάτης, Στροπητός φιλάστρος, ζωὴν, Hes. Varinus. Συβάτης, subulcus & nomen proprium, Hes. apud eundem & Varinum συβάτης quoque scribitur per omicron in penultima. Συβάτης, ὁ συντετριφός, Varinus. Συβάτης, & συβάτην Atticè dicitur, non συφορέος, nec συφορέων, Idem. Συφορέος, ſemel apud Homer. reperitur, Iliad. φ. Varinus. Συριανὸν συφορέος Εὔμελος, Theocr. Idyl. 15, Συφορέος, δὲ τέσσαρα, Hes. Varinus. Συνοδεώς, συφορέος, id est, subulcus, & nomen barbaricum, Hesychius. Συνοδεώς, οὐ φορέος, δὲ σύντης, Varinus. Συφαῖς, χοιροβοσκός, Hes. Συνοβέων, οἱ Βοιωτοὶ σύνει, Idem & Varinus: Vide infra in prouerbio Bœotica ſus. Σύναι, barbari, Idem. Συλεῖας, turpis, rufis, σκαicos, Varinus. Συνῆρα qui ſues (apros) venantur, Varinus. Συνῆρας & συνάλλας, libidinosus, Hes. 30 Var. Συνάλλα, συνάδη. Idem. Συνρίγχω, Βλαπτητός, Hes. Πολὺ γάρ εἰσαγεῖ μένειον τὸ ζεῦσια, φέρεινται ἄντες ἔλαιον, (liquamen ſuillum vertit Romulus Amasæus,) καὶ συνεινον καὶ αἷμα χθάλιον. Xenophon libro 4. de Cyri minoris exped. Syinon oleum & ſeſamimum, quo vngebantur qui militabant cum Cyro, Suidas: Cælius Suidam citans, idem oleum ſeſamimum & syinon ab eo vocari ait: quasi legerit non Συνεινον καὶ συνεινον νερον, sed δὲ καὶ συνεινον. Τεινον, ſuillum, quod eſt ē ſue. Τεινοντεας, χοιρεον. ἔχορτας θηρον νεινον, (subaudi κράνων,) Suidas. Τεινον θέρια non vīnē dicendum: nam Axionicus quita posuit reprehendit: dictiones enim quaē partem corporis ſignificant, omnes in ov purum exuent, nulla in καὶ quæ terminatio poffelliouorum eſt: ſic ἀνθρωπὸς πέπονος dicitur, ſed αὐθεόπος, Varinus. Τὸ δὲ κρέας νεινον, οὐ βοεινόν, Pollux 6.9. Κρέας συνει, χοιρεα, Idem. Τίκην, οὐδὲ ιδειν, χοιρεόν, apud Xenophontem in Memorabilibus Socr. Varinus. Apud Suidam legitur θερετικόν per ei. in penultima, qui & verba Xenophontis hæc citat: Λέγεται τὸ Συνεινον δίπλων τε πολλῶν παρέγνων καὶ δὲ Εὐθύδηπος εἰπεῖν, ὅπινειν δὲν αὐτοὶ λογινοὶ παρέγνενται Κεστίας, Εὐθύδημος τε Σωτηροκαθηδραῖς Εὐθύδημος. οὐδεποτὲ τοιούτοις τοιούτοις. Apud Xenophontem etiam legitur θερετον (mallem θερετον) θρεμματον, id eſt ſuilli pecoris, Suidas in Τίκην & in Τίκην. Τοπίοι, οὐ Φορέος, οὐ φορέος, (vox corrupta videtur,) συνεινον, Pollux. Τοβάτης, συνεινον. Hesychius, Varinus Τοβατον, Aristoteles: Gaza porcarios vertit. Τίκην (apud Varinum vltima circunflectitur,) συνεινον, οὐ πολλῶν, (forte à recto θερετον.) καὶ θερετον, συνειδες, Suidas. Τωλινόν, μολινόν, Hesychius & Varinus. Ταδιναν, Φύδων, Βορεοσαν, μολινόν, Idem. Ταραντίνος, Βλαπτητός, χαλεπός, θερετος, Varinus. apud Hesychium θερετος proparoxyton. legitur, & νανέως. Hyantes Bœoti dicebantur, Διό τὸ κτητωδεῖς εἶναι καὶ χοροδεῖς, (Varinus: Vide inter prouerbia Bœotica ſus. Συνεινον (cum acuto in penultima, quamuis in Scholijs habeatur in vltima) apud Aristophanem in Vespis exponitur, qui pudendum muliebre (quod ſupra cheror vocari diximus) contrectat: vel fori & litium ſtudivofus, Φιλοδικητος, qui cherinas (ſic dictas conchulas,) quibus ad suffragia vtebantur, ſepe manibis premat. Χοιροστάχυς, θύτης. Hesychius: qui ſues maestat, lanus porcinarius. Χοιροστάχης, qui ſues vendit, (negotiator ſuarius Plinio,) Apud Aristophanem in Acharnensis: Pollux citat ex Horis Aristophanis. Nutrices naturam muliebrem cherorum id eſt porcum vocabant, ex quo facetissime quibusdam concinnatum verbum χοιροπωλεῖν, quod signat porcum vendere, id eſt capturas corpore quærere, Cælius.

Icones. Sus Aeneæ Lauini (vt ſcribit Varro) triginta porcos peperit albos: itaque quod portenderit factum ſcribitur, triginta annis vt Lauiniensēs conderent oppidum Albam. Huius ſuis ac porcorum etiam nunc vefigia apparent. iam ne (nonne) simulacra eorum ænea etiam nunc in publico poſita, & corpus matris ab ſacerdotibus, quod in falsura fuerit demonstratus? Porci (apri, Plinius: vide in Apro a.) effigies inter militaria ſigna quintum locum obtinebat: quia confeſto bello, inter quos pax fieret, cæſa porca ſctus firmare solebant, Festus. Συνεινον, παροιμια αὐτοῦ, ἐπειπερ τὸ Συνεινον πλοῖα σὺν τούτον εἴχον εἰναι τοιούτοις, Varinus. Συνεινον, εἰδος ἐγγύτης περιουσι, Varinus & Hesychius. Veteres numos pecudum effigie ſignabant, ouis, bouis, ſuis, Plutarchus in vita Publicolæ Sus Phrygium inſigne, Textor. Bituricis veruex, Heduis dat ſūcula ſignum, &c. vide in Veruece H. ex Alciato. Porcam auream & argenteam dici ait Capito Atteius, quæ etſi numero hoſtiarum non ſit, nomen tamen earum habere, (&c) alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi ſacrificio Cerclai, Fextus.

Plantæ. Fungorum tertium genus ſuilli, venenis accommodatissimum, familiis nuper interemere & tota cōuicia Plinius. Et rursus, ſiccantur pendentes ſuilli iuncto transfixi, quales ē Bithynia veniunt, canum morſibus ex aqua illinuntur. Et aliis, Robora boletos quoq; ſuilloſque ferunt, gula nouißima irritamenta, quæ circa radices gignuntur: quercus probatissimos: robur autem & cypressus & pinus, noxios. Hoc genus forte eſt, quod Germani vocant morchelen, qui menſe Aprili ad Maium vſque reperiuntur & appetuntur in cibo, colore ex pallido 70 fuſci,

fusci, pilei oblongi & in conum se colligentis forma, in medio protuberantes, specie fauis similes, vocant autem nostri quoque foeminam suem mor, vt marchelen suillos significare videatur, et si quid cum sue commune habeat non satis videam: conijcio tamen vel delectari eis in cibo sues: vel superiorem eorum partem circa conum, rostri suilli formam aliquatenus referre. Describuntur ab Hieronymo Trago ab initio tertij de stirpibus Tomi, sed non recte Latinè tubera ab eo vocantur: nam longè diuersum tuberum genus est, totum infra solum, superficie nulla: aliqui Germanicè grebling vocant, id est fossilia, quod è terra fodiantur. Hypochœris herba in cibo vulgaris apud Aegyptios, Plinius: Vide plura in equo a. vbi de plantis ab equo dictis egit, statim ab initio. Hyosiris intubo similis, sed minor & tactu asperior: vulneribus contusa præclarè medetur, Plinius. Nostris sudifel, id est suarium carduum, genus sonchi spinosum vocant, quod aliqui puto in Italia & Gallia cicerbitam: referunt autem florum calyces antequam aperiantur, vt & hyeracij, quandam rostri porcini figurā, vt inde forsan hyosiris (quasi vobis nōs, hoc est suis nasus) vel potius hyoseris, hoc est seris vel intubus porcinus appellata videri possit. Ruellius rostrum porcinum ab aliquibus eandem herbam vocari ait, quam alij dentem leonis nominant, hoc est cichorij sylvestre genus, luteo flore, hedygnoida Plinij, aliqui apud Italos dentem canis vocant, & alij piscia al letto, vt Matthaeolus scribit: nostri vvyenschvantz, vel sublumen, id est flores porcinos. Videri autem potest eadem Dioscordis hieracium minus. Describitur à Syluatico cap. 61. Σύλατικόν, Σεγγλωσσόν, Hesychius, Varinus. ac si panem porcinum dicas, nimirum quod in cibo ab eis desideretur. Indocti quidem recentiores cyclam panem porcinum vocant, sed inepte: quamuis enim radice rotunda panem referat, nihil tamen ad sues: habet enim prope modum vim venenosam. Melius rustici in Multis Germania locis, sylvestris quoddam leguminis aut virtutē genus, non dissimile astragalo, panem porcinum vocant, (sewrbrot oder erdnuß,) quod radiculas eius dulces & rotundas, sues agris effossis requirant. Fuchsius & Hiero. Trag. non recte apion Dioscordis interpretantur. Capria, capparis, vt legitur in nomenclaturis apud Dioscordem. Frutex spinosus quem Græci coccum vocant, de quo plura dicam in libro de insectis (nascitur enim in fructu vermiculus, qui cum erumpit, culici similis volat) à Galatis qui super Phrygiam incolunt lingua vernacula vñ nominatur, vt docet in Phocicis Pausanias. Galli hodie que houſ appellitant ilicem aquifoliām (fleſhend palmen) à qua coccus ferè non aliud differt, nisi quod per omnia minor & semper pumilus est: vnde conijcimus veterem linguam Gallicam alia quoque Galatarum vocabula pleraque habuisse, pro quibus paulatim imperantibus Romanis Latina successerint. Scini, id est pira porcina, & sunt sylvestria, Syluaticus. Astragabos, (Astragalos forte,) id est pes porcinus, Idem. Adiantum siue capillum Veneris, aliqui capillum porcinum vocant, Idem & Vetus Auicennæ glossographus: nimirum quod coliculos instar setarum proferat. Milium Solis, id est cauda porcina, Syluaticus. Idem alibi caudam porcinam, o peucedanum interpretatur: inde puto quod radicis caput multis ceu setis rigeat, quod in omnibus etiam seselis generibus apparet. Scrophularia Syluatico herba est quæ alio nomine millemoria & castrangula & vrtica mortua (propter foliorum similitudinem) ab eo vocatur: hæc est qua gustata necari sues, vt quidam affirmant, in C. diximus. Scrophulis, id est strumis mederi creditur, quarum speciem etiam multi radicum eius protuberantes nodi referunt, tanquam vsum demonstrante natura. Eandem ob causam chelidonium minus, multi scrophulariam nominant: & aliqui fabam inuersam vulgo dictā, quam multi telephium esse putant. Hyoscyatum Hieron. Tragus interpretatur Germanis ad verbum sūvibonē, id est suillam fabam: quod nomen ab eo ad Græci imitationem factum est: Germani alii proprium habent bīlsen vel bīlsen. Sed de hyoscyamo, syancho, chenopode quā Germani schvinstod & sūvvplag vocant, & alijs suillo generi noxijs plantis plura diximus supra capite tertio: idem de folani genere syluatico quod baccas nigras cerasi vel halicacci fructus magnitudine fert, sed sine folliculo, nostri vocant sūvkrut, hoc est porcorum herbam: quod calidis & subitis suum morbis medeatur.

Animalia. Chœrogylius, vel vt alij scribunt chœrogryllus, alijs erinaceus alijs cuniculus esse putatur, vt pluribus in animalium illorum historijs dixi. Hystrix, ὁ δίναυδος οὐρανός, id est porcus spinosus, vel echinus terrestris, Suidas. vide in Hystrichis historia. Erinacei siue echini terrestris genus vnum nostri vulgo caninum vocant, quod canis instar digitatum sit: alterum suillum quod vngulas vt sues bisulcas habeat: alij etiam rostri figuram in altero suis esse aiunt, Eisdem melis quoque differentias faciunt, &c. Galenus libro 3. de aliment. facultatibus, mentionem facit animalis medij inter vrsum & suem, μεταξὺ ἀρνητικῆς καὶ μελισσῆς: nec aliter nominat: id meles, id est taxus videri potest: aut si pro μελι legas σύρις, αργεῖον D. Hieronymi, aut fortè mus alpinus. Πέρη, animal quadrupes, fluuiatile, amphibium, iuxta Istrum, id est Danubium, tenui pelle, quæ inflata vtrit fit similis, καὶ νήσει τῷ πόνῳ ἀπέλυθε: & in terram egrediens pascitur, sed subito refrigeratum emoritur, Varinus. Audio nuper ex noui Orbis nauigatione adiectos esse quos porcellos Indicos vocant, cuniculorum ferè magnitudine, paulò minores, albos, sine caudis, singulis mensibus cuniculorum instar fecundos, voce & natura porcorum. Hos esse putto quos vrias vocant, qui de nouo Orbe scripsierunt. Συάρον, genus pisces, Suidas. Apri pisces meminit Plinius 11. 15. et si codices quidam caprūm habeant corrupte: qui vocem vt grunnitum habet, quæ vox aprorum suumque propria est: accedit quod in Europa quoque fl. Laconica, pisces orthragoriscus vocalis est, vt lib. 32. (Plinij) dicitur. Est autem orthragoriscus idem, qui & porcus, Athenæo teste. In Danubio mario extrahitur, porculo mariño simillimus: & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisve interstitiis, carne prædulci, Plinij. Est autem mario, quem vulgo husonem vocant, hysquali hys vel hysca, id est porcus vel porculus. Mario vox forsitan originis est Germanicæ, qui suem foeminam mor vocant, vt & Cretenses μαρίνη. Cæterum porculus marinus Plinio dictus proculdubio non alijs est quam sturio, (stur) vulgo nominatus: cui husonem persimilem esse scio: porculi autem nomen à corporis pinguitudine meretur, & hodie in Italia sturiones adhuc parui, porcella vocantur. Hyccam (τὸν ἄνθετον) pisces aliqui sacrum vocant: putant autem hunc aliqui erythrinum esse, alij iulida (ex Athenæi septimo:) ex nostris aliqui (inquit Cælius 12. 12. & Hermolaus in Coroll.) sturionem. Et mox, Hyccam siue hyscam Latinè interpretantur porculum. Hyæna pisces nomen est apud Athenæum, qui & hyenida ex Epicharino nominat: videtur autem idem pisces quem & hyn illuc, lib. 7. nominat, & dubitat an idem sit qui capros, id est, aper vocatur, vt pluribus scriptis in Hyæna quadrupede capite primo. Sed de pisibus quibus à sue nomine contigit propter pinguitudinem, vel vocem, vel corporis formam, in Libro de pisibus copiose agam. Syænam pisces Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc est porculum, Hermolaus in Plin. Diphilus (Apud Athenæum) pisces quendam capriscum dici significat, qui & mys vocetur: nisi quis non myn, id est, murem, sed hyn, id est suem legendum potius existimet, Hermolaus. Gryllus & suem significat,

vt supra diximus: & pisces genus anguilla simile Athenæo libro. 8. quod libro septimo congrum interpretatur, Oppianus lib. 3. de venatione mullos pisces suibus terrenis comparat duplice nomine: primum quod admodum voraces sint, vt qui foetida etiam quæuis, & naufragorum cadavera deuorent: deinde quodd ad lauitiam cibi ita præferantur reliquis pescibus, vt pecoribus suis. Marinum animal quoddam informe est, corio quasi suillo, pedibus loraceis, sine dentibus, paruis oculis, sub ventre duo foramina habet iuxta caudam: cauda prælonga, brachij mensura latiore, quam mensuram longitudine & latitudine implent singulæ auriculæ: corio crassiore quam digitus sit, forsan è polyporum genere, Cardanus. *Xoειαναι* conchæ quadam marinæ sunt, labris ut ita dicam dentulatis, laues admodum & splendidæ, à quadam oris suilli opinor specie, quam parte sui dehiscente quodammodo referunt, sic appellate: has hodieque porcellanas vocant: sunt autem diuersæ, magnitudine scilicet & colore differentes. Hesychius chœrinas non recte interpretatur calculos marinos: neque enim calculi sunt, sed calculorum vicem in suffragijs implebant: minimum & album earum genus nostri inepite vocant *müllerstein*, id est lapillos matrici viles: nam quod figura matricem quodammodo referant, superstitione quedam mulierculæ corpori appensas vteri morbis salutares mentiuntur. Est & gemma porcellana hodie vulgo ab Italib dicta, forsan à simili nitore lăuore que porcellana conchæ. Scoppa murrham gemmam, agatham vulgo dictam vel porcellanam interpretatur. Georgius Agricola murrhinam non murrham vocat, & interpretatur Chalcedonium, vt & onychen: his enim duobus nominibus rem eandem Plinio designari: onyx quidem etiam nomen apud multos retinet, *onychel*. Cardanus libro quinto de subtilitate, myrrhina vasa ea esse affirmat, quæ hodie porcellane dicantur, ex Oriente mitti, nec gemmas sed figlina esse, ex argilla tenuissima, densa, leuiac pingui: cuiusmodi in Italia quoque fiant, sed nullo odore, & pallidiora quam quæ Oriens mittit: folijs ac imaginibus placere: purpuræ colorem abesse, nimis ob temporum & opificij varietatem. *Teχοφέρος* vel *Xoίρος* dicuntur serpentes quidam in Scholiis Nicandri, à quorum morsu scilicet capilli defluunt. Altamuga, id est porcus lutu, bestiola multipeda acuti veneni, Sylaticus: Videtur non alia quam scolopendra esse, forte quod pilis seu setis rigeat, vt erucæ maiores. Aselli etiam insectorum generis à colore dicti, ab alijs multipeda, vel multipedes aselli, à nonnullis hodie porcelli nominantur, ni f. llor, à corporis scilicet figura.

Propria hominum. Scipio Suario cognominabatur propter similitudinem suarum cuiusdam negotiatoris. Plinius. Hermolaus legendum coniicit, Scipio Sciriatio cognominabatur propter similitudinem serui cuiusdam negotiatoris. Aius meus (inquit Tremellius *Scrofa* apud Varro) primum appellatus est *Scrofa*, qui quæstorum cum esset, Licinio Nerua prætore in Macedonia prouincia felicitus, qui præficeret exercitum, dum prætor rediret, hostes arbitrati occasionem se habere victoriam, impressionem facere cuperunt in castra. Aius, cum hortaretur milites, ut caperent arma, ac exirent contra, dixit celeriter se illos (vt *scrofa porcos*) disiecturum: idque fecit: nam eo prælio hostes ita fudit ac fugauit, vt eo Nerua prætor imperator sit appellatus, & aius cognomen inuenierit, vt diceretur *Scrofa*. Sed aliter Macrobius Saturnaliorum libro 1. circa finem cap. sexti: Tremellius, inquit, cum familia atque liberis in villa erat: serui eius cum de vicino scropha erraret, surreptam conficiunt. Vicinus adiutatis testibus omnia circumuenit, ne quæ hæc efferriri possit, isque ad dominum appellat restitui sibi pecude. Tremellius qui ex villico rem comperisset, scrophæ cadaver sub centonibus collocat, super quos vxor cubabar. Quæstionem vicino permittit. Cum ventum est ad cubiculum verba iurationis concipit, nullam esse in villa sua scropham, nisi illam, inquit, quæ in centonibus iacet, letulum monstrat. Ea facetissima iuratio, Tremellio Scrophæ cognomen dedit. Sergius, qui prius *Os porci* vocabatur, ex pontificibus primus fuit qui proprium demutauit nomen: quod mox obseruatum ad nos vique perdurat, Cælius. Porcelli grammatici in suasorijs orationibus Seneca meminit. Idem est puto qui aliquando ad Tiberium Cæarem verbo haud Latino vsum dixit: Tu Romanorum hominibus, ô Cæsar, *μλιτειαν* dare potes, verbis non potes. Porcellius poëta Neapolitanus scripsit res Frederici ducis Vrbini. Aminore pecore nomina habemus, Porcius, Ounius, Caprilius, Varro. Suillus, Porcius, Babulus. Caprarius, nomina fuerunt veterum Romanorum, Plutarchus in vita Publicola. Porcius cognomen fuit Catonis Censorini. Porcia lex, vt Cicero in quadam oratione inuit: & leges item aliae fuerunt, quibus exilium damnatis permittebatur, Cælius. Latro Portius grauis fuit orator, vt ex Seneca refert Cælius, II. I. & II. 13. Verres nomen viri Romani prætoris in Sicilia, contra quem repetundarum reum à Siculis Cicero orationes habuit quæ *Verrinæ* appellantur. Chœrilus, *Xoειλος*, Atheniensis Tragicus poëta, & alias Samius: vide Suidam. Athenæo libro 8. Chœrilum poëtam inter helluones & gulosos homines numerat. Syadra Spartani statuarij meminit Pausanias in Eliacis. & Sybotæ filii Dotadæ in Messeniacis. Tibia vsum Hyagnim primum volunt, &c. Cælius 9. 3. Hyas, filius Atlantis & Aethræ, cuius meminit Ovidius 5. Fastorum, à quo Hyades forores aliqui distas putant. Atheniensis quidam è Melite vico (tribus Oeneidis) *Kæτης* & *Sætis*, id est Verres & Sus cognominabatur, vt Vrsus quoque, à corporis hirsutie: aut forte quod molas possideret, in quibus alebat suis, Hes. Vatin. Gryllus, Xenophontis Socrati filius, Suidas. Germani etiam nomen viri ab auro fecerunt, *Aeberhart*, ac si Caprofrenem dicas: aprum autem vocant non ferum modo, sed frequentius cicurem, id est, verrem. Porcia nomen mulieris Romanæ: fuerunt autem duas, maior & minor. Porcia minor cum laudaretur apud eam quædam bene morata, quæ secundum habebat virum, respondit: Felix & pudica matrona nunquam præter semel nupsit. Bouinia Porcilla auia Pij (imperatoris puto.) Chœrele dicta fuit vxor Euripidis. *Xoειανην* *Ειανην*, Suidas. Callista mererix cognomine *Ιση*, memoratur Athenæo lib. 13.

Populorum & locorum. Cliftheræ tribus Dorienium diuersis nominibus notauit: nam præter tribum suum, cui Archæ nomen erat, reliquas ludibriæ habitas ex brutis appellauit. Quippe Hyatas, id est, Suales aliquibus Oneatas, hoc est Asinales: reliquis Chœreatas, hoc est Porcales nomina indidit, Alexander ab Alex. Hyæ, *Taia*, vrbs Locrorum Ozolorum, gentile Hyæus, Stephanus ex Thucyd. lib. 3. Hyamea, vrbs Mesenes, vna ex quinque, Idem. Hyamion, vrbs Troiana, Idem. Hyampolis, vrbs Phocidis, Stephanus. Et valles Lebadea tuas, & Hyampolin acri Summissam scopulo, Statius lib. 7. Theb. Meminit Herodotus, Homerus, & Plinius lib. 4. ca. 7. bis. Vbi relitto Abis oppido viam rectam Opuntiem versus fueris ingressus, Hyampolis te excipiet. Ipsum autem horainum nomen arguit, qua nam origine hi sint orti, aut unde egressi in hanc regionem peruererint. Qui enim Cadnum eiusque exercitum Thebis fugiebant, Hyantes in hunc se locum contulerunt. Veterum memoria Hyantium ciuitas à finitimis vocabatur: temporis autem progressu vñs obtinuit, vt Hyampolis diceretur, &c. Pausanias in Phocicis. Hyantium meminit Plinius 4. 7. Exul Hyantæos inuenit regna per agros, Statius. Cöpellat Hyantius ore, Ouidius lib. 3. Metam. nominat autem Actæonem, iuuenem Hyantium. Et alibi, Hyantæa 70 Aganippe.

Aganippe. Apollonius libro 3. Onchestum vrbem Neptuno in Boeotia dicatam, vt apud Homerum legitur & Plinium, Hyantiam vocavit: nam & Boeoti sues ab illiberalitate morum dicuntur, vnde nomen Hyantibus, Vide plura infra in proverbio Boeotia sus. Varinus Hyampolin triplicem memorat,) Hermolaus. Hyantes populi circa Alalcomeniam, dicuntur etiam Hyantij & Hyantini, Stephanus. Sunt qui Hyantes Boeotiae populos faciant, quorum vrbis Hyantia dicatur, incola Hyantij. Hyantia Stephano vrbis Locrorum est. Hyapea, vrbis Phocidis ab Hyape dicta, (Ἀπεῖα Τάνα) Stephanus. Hyope, Ὑώπη, vrbis Matienorum, Stephan. Hyops, vrbis in Iberia Cherronesi non procul Lefyro fluuiio, Idem. Oasis, ciuitas Aegypti, que & Hyasis, Stephanus. Hi Asiae populi prætenduntur supra Elymaida, quam Persidi in ora iuxtimus, Plinius. Hysia vel Hysiae, vrbis Boeotiae, (apud Suidam quoque,) colonia Hyreorum, cuius meminit Thucyd.lib 3. Etalia regia sedes Parthorum. Item vicus Argius Thucydidi, Characi verò ciuitas: & Arcadiæ vrbis, Stephanus. Hysiae nominantur loca multa, in Boeotia, Arcadia, & alibi, ex Thucydide, Pherecyde, Artemidoro. In Argolide autem sunt haec quas hic (apud Plinium 4.5.) legimus, ex Pausania, & Strabone: qui Hysias celebrem Argolica locum facit, Hermolaus. Hysiae ciuitatis invenit Pausanias in Arcadicis. Sybotæ, (alias Sybotæ) populi secundum flumen Astacum ad Septentri- nem vergentes, Plinius 6.30. collocat autem eos in Aethiopia, & octonum cubitorum staturam eis tribui scribit. Sybota, insula quædam & portus, Stephanus. Sus fluuius siue torrens est circa Olympum, Pausanias in Boeoticis. Hyoëssa fons quidam apud Sophoclem nominatur: de quo vide plura in Tauri H. inter propria, in Tauri fluuij mentione. Hyomemnia, festum quoddam Argis, Hesychius & Varinus. Capria lacus: vide in Apro H. inter propria, Chœrades, vrbis Mosynæcorum, gentile Χαιραδεῖος, Stephanus. Legimus & scopulos quosdam marinos circa Hellespontum sic nominari: sed supra inter deriuata quosquis scopulos marinos, qui vel latent, vel paulum eminent, sic appellari docuimus. Insulas in Alexandria Aegypti Pharón & Chœrades appellatas sciunt omnes, Hermolaus in Plinium 32.ii.

b. Chalastra vrbis & lacus est Macedonia, vnde Chalastræi sues dicti, & Chalastræum nitrum, Hesychius. Circa Hierosolyma sunt porci miræ magnitudinis, dentibus cubitalibus, Physiologus. Φορέντιον pellis suilla Hippocrati in libro de ratione viætus acutorum, vt Galenus exponit. Φορέντιον παρεῖλον πυρέν, Hesychius. Varinus scribit humanam quoque pellem aliquando phorinen dici. Κόμος, ἡ νύτερος οὐειον vel νειον, non νενειον, quamvis id Varinus scribat in voce μεταχοίει: vide supra inter deriuata à sue, in a. Setæ à suibus dicuntur, vnde & sutores quod ex setis suant, Isidorus. Acie frontem in angustum desinentem, caput porci simplicitas militaris appellat, Ammianus Marcellinus. Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ iuncta cum acie primo aaugustior deinde latior procedit, & aduersariorum ordines rumpit, quia à pluribus in unum locum tela mittuntur: quam rem milites nominant caput porcinum, Vegetius 3.19. Oculi porci naturale pigmentum habent, ita vt in terram necessitate semper intendant, Physiologus. Elephantorum præmuscis intus concava suilli labri similitudinem quandam gerit, Aelianus. Delphinis lingua breuis atque lata, haud differens suillæ, Plinius. Mars tibi voueo facturum, si vñquam redierit, bidenti verre, Pomponius in Attellana citante Festo. Bidentes non oues solum, sed omnes bestias bimas olim appellabant, quia neque maiores aut minores licebat hostias dare, Macrobius: de bidenti pecore, & quod de ouibus ferè semper dicatur, vide in Boue H. vbi de sacrificijs ex eo. Nefrendes, adhuc lactentes porculi, quod nondum aliquid frendant, id est comminuant dentibus: hinc & faba fresa quæ molita est, Isidorus. Plura de hac voce diximus supra in E. Chamæleonti eminet rostrum, vt in paruo, haud absimile suillo, Plinius. Rostrum suis proprie G. æxi φύγχος vocant, vnde diminutivum φυγχον in Acharnensis Aristophanis. Pihaoreb. (alias algorab, Πιχαορεβ) id est rostrum porcinum, Arabicæ vocatur os acromij, id est summus humerus, quem scapulæ processum Galenus κρανιον διπλωμην ητειαιον, nominavit, Vesalius: sed oreb Hebraicæ coruum sonat: itaque rostrum coruinum, non porcinum ab eo verti oportebat, vt Galenus etiam Græcæ à corui similitudine nomen indidit. Aluus in homine infima parte similis est suillæ, Plinius. Ventres elephanto quatuor, cætera suibus similia, Idem. Extæ elephanto suillæ proxima, sed maiora, Aristot. Υπογέρσιον, θύτης, ητειαιον διελφαντος, Pollux: hoc est, abdomen, mamillæ, sumæ porci. Ηδελφαντος διπλωμην ητειαιον, Aristoph. Apud Athenæum. Candidus effæctæ tremebundior vberæ porcæ, Columella de cucumere. Ψυλλος, τὸ παχὺ τὸ σωμήχον τὸ γάρπες αἰδοῖον, Hesychius, Varinus. Supernati dicuntur quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius, His pernas succidit iniqua superbia Pœni, Festus. Talis suum discordiam quandam inesse traditur, Plinius ni fallor. Οπλαδες de sue dicit Aristophanes & Simonides: & Hesiodus Βοὸς διπλαὶς & ιπταχηλαὶ, contraria acceptione, quam Grammatici docent usurpanda. Εειδῶν & alia significat, & τὰ τὸ σωμῆν φυλεψια, Hesychius & Varinus, sensu mihi obscuro.

Germani propria quædam de suum partibus vocabula usurpant: nominant enim pernas, leuff oder hammen: summum rostrum, schnorren vel rüffel.

c. Vox. Sordida suis pacienti ruris per gramina grunnit, Author Philomelæ. Quirritat verres, Idem. Minimo suis stridore terrentur elephantes, Plinius 8.9. Γεν, vox est suis, Tzetzes. Apud Suidam γεν circunflexum scribitur, quod non placet. Καὶ ταῦτ' ἀποτελούσθαι τὸ δέρπων εἰδὲ γεν, Aristoph. in Pluto, vbi Scholia stes γεν exponit, βεγγεν, id est, minimum, vel sordes vnguium. (Γεν, διπλος η δινυχος. Γενθος, γενες, Varinus:) aliqui verò (inquit) deducunt hanc voculam à gryllismo, id est grunnitu suum: aut genus est parui numismatis: γεν enim paruum aliquid & minimum significat, vnde γεν dicta parua vascula: & γεντωλη, pro qua voce veteres πυπωλης (& πυπωτωλης) & γεντωλη, (hic locus apud Suidam mutilatus est) dixerunt. Hinc est quod aliquem γεν γενθον, id est ne gry quidem loqui dicimus, pro eo quod est ne minimum quidem aut quodus verbum. Eadem apud Varinum legimus: & apud Suidam, qui præterea addit, paræmiam esse τὸ διλων γεν, διλων μηρος γεν τυχον. Negry quidem loquitur, hyperbole proverbialis, pro eo quod est ne tantulum quidem: nam gry minimum quiddam, aut sordes vnguium significat, aut vocem suillam, quam adere solent qui grauantur sermone respondere, (sūrrentur) Erasmus. Legit apud eundem proverbiū Dionis gry. Hinc facta sunt verba γενγεν & γενγεν, & porcus ipse gryllus dictus. Αἴτα διθύρα γεν μη γενης Επιμηδ. ονειδ., Aristophanes in Pluto: vbi Scholia stes γεν γεν propriæ de porcellorum voce dici. Γενγεν δι γεν τολματον οντα διεργατε; Aristophanes in eadem fabula. Οὐδεποτε θεγγατα, ειδη, οπιχθη γενγεν, Philostratus in vita Apollonij, id est, Haudquam locutus est, neque adducere potuit vt vel hisceret, vt citat Erasmus. Γενγεν, θεγγατη η φωνη, Suidas. Γενγεν loqui, clamare, Idem. ιρυγγεν, ιρυγγατη, η ει τη φωνη τη συσκλεψειν, Varinus: id est lugere, & voce nimis obscura vel summissa loqui ut intelligi non possit, missitare. Ει παρεξομαι, (lego γενγεναι per u.) Ωνται λεγω πλεον τη γαλαθινη υπε, Al-

caus apud Athenæum. In Creta sacrum creditur suillum genus, quoniam nascenti Ioui sus mammam submiserit, ac grysmo (χευσμῷ) id est grunnitu, pueri vagitum audiunt vetus, Cælius ex Athenæo. De saum voce dicitur χευζεν. & χευλούσεται χευζεν, aliqui etiam νοσεν & νέζεν dixerunt, Pollux. Αργεντινός εἶναι ἡσπίν; hoc est an inussitare, hiscere, vel liberè loqui debet? Suidas, ex Aristophane ut coniunctione. Γρυλίζεν & χευλούσεν aliquoties per λ. simplex legi, & Varinus quoque sic scribi iubet, non per duplex ut Phrynicus. Aristophanes primam semper producit, vt in Pluto: Τηλεῖς γε χευλούσεται φιληδας. Varinus Atticè per lambda unum scribi docet. Et rursus, Duplex (inquit) circa hoc verbum error committitur, primum quod lambda duplex scribitur: deinde quod usurpatum pro indecorè & inepte saltare, cum veteres de grunnitu, id est suum voce semper posuerint. Αχεύξει, silentium, Hes. Var. Οπως γε χευλούσεται καὶ νοσετε, Χοσετε φωνὴν καὶ εἰων μυστητῶν. Aristophanes in Acharnenibus. vbi Scholia, νοσετε τε θελατακιων φωνήν. ριζεν porcelli dicuntur μικητῶν, Hes. Varin. In Acharnensis Aristophanis, filiæ pauperis cuiusdam pro porcellis vendenda, subinde clamitant νοσετε. Γευλίζεται, χευζεται, Hesych. Γρυλίζεν, ψωνίζεν, ιδem & Varinus. Γευλίζεν, χευζεν, ιδem. Γευζεν (malum χευζεν) immurmurare, inussitare, grunnire, quod & γοργαλίζεν & χευλίζεν aliqui dicunt. Γοργαλίζεν, grunnire, Hes. Varin. Ογωθεῖ, χευλίζει, ιδem. Φεπυσμός, vox suum, ιδem. Κλεψύδην vocem acutam non solum in suis, sed etiam canibus Homerus vocat, Varinus. Omne purgamentum & ablutione omnis esculentorum, ex pane, caseo, carnibus ac piscibus, quo porci canesque vescuntur, μαγδαλιά vocatur, Tzetzes 5.13. Plura de hac voce reperties in Cane c. Turbidam suum potionem in culinis collectam, qua aluntur, Plinius colluuiem vocat, nostri Karphalen & trachea, hoc est vasorum ablutionem & potionem. Porcus colluuiaris dicitur, qui cibo permisso & colluuiione nutritur, Festus: à Scoppa Italicè exponitur lo porco pontino, notrito al pontino. A qualiculus, vt Sipontinus notat, propriè vas est in quo porci sorbent, per metaphoram vero pro ventre usurpatum. Pinguis aqualiculus propenso se quipede extat, Persius. Videlut autem diminutuum esse ab aqualis, vt à caulis cauliculus: apud Apicum tamen etiam aqualiculus legitur. Filius prodigus in Evangelio Luce, qui consuimptis omnibus porcos pascebatur, cuperiebat saturari ceratijs, id est siliquis, (fructibus scilicet siliqua arboris quam ceratoniam vocant, nostri panem D. Ioannis) quibus porci vescabantur, neque quisquam illi dabat. Taurus mons illius regionis (non exprimit cuius) glandes fert pabulum suis, Varinus in Ταῦρῳ. Ερεγμός vñū; Pollux 1.12. id est faba fresa quae sues vescuntur. Laphygmus dicitur eruditè canum & suum inexplicabilis vorandi auditus, inclinato vocabulo à verbo λαπωνού λαπατω καὶ λαφωσα. id est forbeo & deuoro, pro quo Itali quidam flapare dicunt, Cælius. Ποταζεν, οὐδέθε γέ Φέδει, schmatz gen. Aristophanes in Acharn. de porcis. Mulieres quædam menstrua in cibum porcorum miscent, vt saginantur felicius, Lutherus in decem precepta de veneficiis loquens Succerda, stercus suillū. Quid habes nisi viam arcum sine clavi, eò condis succerda? Titinius apud Festum. Recentiorum quidam dubitat si succerda forte melius scriberetur, vt muscerda, quod non placet. Lucilius citante Nonio succerda per synopen dixit propter carmen, Hic in stercore humili, stabulisque, (sic lego,) fimo, atque succerdis, vt Nonius citat: nisi quis semper succerda rectè dici existimet per c. simplex. Iones suis fimum hypoleuthon vocant, nos succerda, Hermolaus. Suis stercus, οὐδέθεν Graci vocant, Varinus in Αποτατισμῷ. Υπελεθός, suis fimus, nam περὶ δέ fimo cuiusvis bruti dicitur sue excepto, Varinus. περὶ δέ quidem stercus equinum interpretantur, & απέλεσον, κατεργα, vt pluribus dixi in Equo H.c. Τουτα, οὐδέθελμα. Hes. Varinus.

Φείλεις χαρίζεται, Varinus: id est, porcus rigentibus setis horret. Mossynceci publicè coēunt, οὐδὲ εὐνῆς οὐδὲ θηλίνης, οὐδὲ οὐρᾶς, οὐδὲ βάλβης, οὐδὲ θύλακος περόνας Μίσχονται καὶ αἰδίσι, Apollonius 2. Argon. Ulysses Odyss. 6. Iro minatur, excussurum se ei dentes omnes στύεις ληστοτηρίς, vbi Scholia; si deprehendatur suis alienis fegetes depascens, οὐδεποτέ ζετε, id est dentibus priuatur. Pygmæi minutum genus, pro satis frugibus contra sues dimicando defecit, mela. Phocylides apud Stobæum in Sermoni quo vituperantur mulieres, pro morum & ingenij diuersitate, alias ex alijs animantibus prognatas scribit, & eam quæ ex sue nata fuerit, nec bonā nec malam esse. Simonides vero eis natam omnia domi impura sine ordine & ornatu vel humi iacentia negligere ait: atque ipsam illotam cum vestibus immundis in sterore sedentem pingue scere. Calchas vates oraculum accepit, tunc se moriturum quum in vatem se meliorem incidisset. Captio igitur illo Colophonem venit ad Mopsum Apollinis filium, à quo interrogauit quot grossos (διώλθεις, id est ficos immaturas, non de sylvestri sed urbana fico) ficus ferret: cui Mopsus respondit, μυεις id est decies mille, & medimum, & insuper grossum vñū: quod ita inuentum est. Mopsus vero Calchanteum de sue partui vicina rogauit, quot foetus utero gereret & quando pareret: quo tacente, ipse dixit, numero decem esse porcellos, & vñum marē, paritura mētrice. Quod cum ita contigisse, Calchas memor oraculi præ mētore obiit, vel (vt alij volunt) vim sibi intulit, Scholastæ 50 Lycophronis. Deteria porcæ, id est macilentæ, Festus. Dedit hæc contagio labem, Et dabit in plures: sicut grex, totus in agris vnius scabie cadit, & porragine porci, Iuuinalis Sat. 2.

d. Aliud Pyrrhoneum deprehensum tempestate, alijs omnibus consternatis periculi magnitudine, annotasse in nauis τοῦ δελφίνου. id est porculum largè ac securè frugibus vescensem. En (inquit, vobis veram οὐδεὶς imago, &c. Calcagninus circa finem libri de profectu. Tradunt magici iocinere muris dato porcis in foco, sequantem id animal: in homine quoque similiter valere, sed resoluti cyatho olei poto, Plinius.

e. Tria tantum genera sunt pastorum, qui dignitatem in Bucolicis habent, bucolici, opiliones, & omnium minimi æpoli, id est caprarij, vt Ael. Donatus scribit. Subulcorum verò nulla nec apud Vergiliū neque Theocritum mentio fit. Errorē enim Seruī & aliorum, qui Aegli. 10. legunt, Tardi venēre subulci, supra in Boue reprehendimus. Subulcorum epitheta apud Textorem, Tardi, Hircosi, Duri. Αὐταὶ ἡγω σὺ πάσι Φυλάσσω τε ποιούσαι, Eumæus apud Homerum Odyss. 1. Plura de subulcorum varijs appellationibus require supra prima partehuius cap. inter deriuata: item alia nomina quæ ad greges porcorum, stabulæ & haras pertinent ab ipsis deriuata, vt οὐροτον, νιροκανεῖον, &c. Kouas, θεογνέας, οὐρὰ οὐροφέρεια, Varinus. Hara est porcorum stabulum. In tenebris ac suilla (forte suilla, id est stabulo suum) vitunt, nisi non forum, hara: atque homines qui nunc plerique sues sunt existimandi, Varro Prometheo. Ex hara productæ, non schola, Cicero in Pisonem, vt citat Nonius. Hara stabulum dicitur tam de porcis quam de auibus, Varro de re rust. 3.10. vt Ge. Alexandrinus interpretatur. Varro quidem & Colum. lla 8.14. haras anferum vocant, septa eis extracta in quibus pariant. Hara in qua pecora includuntur, Donatus. Te Iupiter dique omnes perdant, obolusti allium. Germana illuvies, rusticus, hircus, hara suis, Plautus Mustell. Tertius immundæ cura fidelis haræ, Ouidius in epist. Penelopes. Villam ædificandam si locabis nouam ab solo, faber hæc faciat, oportet, limina, postes, cellas familiæ, haras decem, &c. Cato. Diligens autem 70 porculatot

Porculator frequenter suile conuerrat, & sibi haras, Columella lib. 7. Συφέσης Χαίρον μάνθρα. Eustathius Χαίρον, vinculum quo ligantur porcelli: vel lignum secundum Ael. Dionysium, Varinus, Χύριον, spesīōn ωδεουσι-
στος Χοίρος, επιγραφή ξύλινον. Hesychius per g. duplex, quod magis placet: nam & Χύροι οὗ id est porcelli, sic scribi-
tur, & Χύρα vox qua subibus acclamat: item Χύρας οἱ, vincula suum, Hesychius, Varinus. Περάνθης, οὐκ οὐ-
σιόν τε τετραμήνος, καὶ οὐλον ἔχων εἰν τῷ τονικαλατρόβολην, ὡχαῖτη τεθέσης οὐλον συνάντης, ut Aristophanes ait in Laconicorum interpretatione, Hesychius, Varinus. Pontifex minor è stramentis napuras necrito, id est
funiculos facito, quibus suis adnectantur, in Commentario sacrorum, Festus. Μαλική πέλει, Κοτύδιο (forte Χο-
ειδίον) οὐσιόν. Τροχίλια καὶ ποιητικαλικάλεντα, Hesychius, Varinus. Οὐλὴ οὐλὴ διέλη θητειατηνίαι νομοῦ,
Πελούρη τε γεγένειο καλαίσπον ηχον αἴσχον. Incertus in epigram. Πέπονοισι οὐ τῶν εἰν καλαίσπον, οὐ σινόν, & Εἰρηναίοις
μολθών τοιλαν εἰρήσων, οὐ ποιητικαλικάλεντα εἰν τραχύσηνες; Aelianus in epist. hirci autem castrati quomodo carentur,
ex eadem epistola in Hirco dictum est. Hominem perniciosum cum volunt significare porcum pingunt: talis
est enim porci natura, Orus in Hieroglyph. Ad lithostrotam conficienda, (qualia vulgo Musica vocant ope-
ra,) ex frustulis lapidum diuersorum colorum glutino tenaci inficem iunctis, fit maltha (glutinum, lithocolla)
perpetua ex calce & suillo adipe, vel picc & oui candido, Cardanus. Οἱ καὶ Σωθης αἰλειμνα παραγόντες οὐτε καὶ
μορθών στεπαν Suidas in Τετρατετραλογίῃ διδούντες Αριστοφεντος οὐδεὶς ιαμέεις ἐχοντες καρκίνον, Homerus Illiad. οὐ de
galea Ulyssis.

f. Plutarchus Symposiacorum libro 4. problemate 5. Probabile videtur, inquit, Iudex suem colere (&
coleentes potius quam fastidentes abstinere) utpote seminandi & arandi magistrum, ut asinum quoque colunt
quod aquæ fontem eis aperuerit. Scythæ suis pro nihilo putant, quos nec alere omnino in sua regione volunt,
Herodotus libro quarto. Suis mactatos nostri in labro aquæ feruide, addita etiam in fundum labri & alia sui-
bus imposita resina, depilant: aliqui flammis circunquaque è stramine excitatis amburunt, ut in Gallia sit: quod
Græci οὐεν, αφένει & πενιφόλειν vocant, (ντpluribus dixi in mustela G.) item φλογίζειν, nostri bengen. Ομηρος
καραρέμαν οὐλοφάνιον γένον, Aristophanes. Τοῦτο εἶπεν αφένεις ἡ πενιφόλειν. Μετὸν τὸ πενιφόλειν τὸ οὐλοφάνιον.
Φλογίζεται οὐα φιλοθάσι, Suidas. "Ενθεν (ἐπ τῶν συφέσων) ἐλῶν μῆνεν καὶ αἴροντες ἴεροντεν, Εὔτεν (φελλογίτης
Schol.) μετανέντες καὶ αἴροντες πάντα φέρων περέθηκεν." Οδυσσεὺς αἴρεται ἐβελοντι, οὐδὲ
αἴρεται λαντανειν, (δεβέχεν, Schol.) Homerus Odyss. 5. Πολεοδοτος αργαλοντες οὐεις, θαλέοντες αἰλοφόλειν, Εὐ-
μηνος (φλογίζεμνοι) πανόντα φιλοφάνιον. Homerus Illiad. 4. Λαδηνος οὐδὲ οὐχ; καὶ πολλος οὐφάνιον Θ., Ο Χοῖ-
ρος Θεός, οὐδὲ λαππαθεις, πιει, Aeschylus apud Athenæum. "Ενοντα, χυτερηδρυγμα εἰν ὡτεσύν; βυθίζεται καὶ τὸ ἐγκαί-
ματε Ηεγειχιον, Varinus. Εὔρεια, souea in qua suis mactant vel amburunt, à verbo οὐεν quæ & φλογίζει dicitur:
item spica quæ ante maturitatem demessa torretur. (Nostris vocant strupffgersten) hordeum montanum, quod
Comici & Tragici etiam αριφικαντιν vocant. Porrò maturum hordeum quod madefactum postquam germinem
emisit torretur, Aëtius 10. 28. bynen appellat: Germani sic madefactum (non tostum tamen) ad præparandam
cererisiam, malis nuncupant. Cæterum hordeum tostum simpliciter, cachrys vel cachryas multitudinis nume-
ro Hippocrates vocitat. Εγών Χοῖρον καὶ μάνθραν οὐπλεμένον Τάρδην γενεθέντη (vox videtur corrupta) κατέστητον. Τά-
ρδη Οὐρούρης τὸν αἴροντες τεθέβελην; Aeschylus apud Athenæum. Θηλάσσον Χοῖρον edunt apud Theocratum in
Thyonichio. Mactant Lacedæmonij καὶ στρατηγοντες ιεροθεοτοπιας, Athenæus. Arcadicam describens co-
enan Hecataeus ex Athenæi monumentis, fuisse mazam dicit at Γενα ιερά, id est, suillas carnes, Celius. Cum Ery-
thræi Chios in cornuilio per insidias oppressuri essent, quidam re intellecta sic admonuit: Ω Χοῖροι, πολλὴν δὲ Εγ-
γρασίας, έχει ιερειας, Φιλητης δειπνοντες οὐσιέσα, μηδὲ μηνιει βει, ut Athenæus lib. 8. refert. Boues obesitate insignes
Mediolano ad nos coronati veniunt, principibus quotannis officij gratia donantibus: visceratione hinc solenni-
orta, magistribus diaisia carne globulis, quos quia ferè pares sunt, socios consuetudo appellat: quidam non
socios, sed succidulos à suilla visceratione vocare malunt, Hermolaus. Iste tibi faciat bona Saturnalia porcus,
Inter spumantes ilice pastus apros, Martialis lib. 14. Porcus saginatus, Propertius 4. 1. Δελφίκων σπεστον Sopater
meminit: Επιτηλίβαν οὐδὲ πολλον οὐλοφάνησιστος εγένετο, vt Athenæus citat. Saginatos & opimos suis Græci co-
gnominant πεπολιθιας, λασινιας, σταλκης, vt dixi in a. supra in nomenclaturis & epithetis. De porcelli coctura, &
quomodo adustionis vitium tollatur, coqui cuiusdam versus obscuros ex Alexidis Lebete, Athenæus libro 8.
recitat, quorum ego hunc sensum esse coniocio: Si carnes adustæ fuerint, ollam (fictile) in qua coquuntur, ab i-
gnead hoc feruentem, in vas aliquod acetō frigido plenum impones: sic enim olla per cæcos sui meatus tan-
quam pumex attrahet & imbibet acetū liquorem, vnde & adustionis vitium emendabitur, & carnes non exuccæ
sed roscidae & teneræ videbuntur. Operam verò dabis ut carnes adustionem olentes non calidas, ne molestus sit
nidor, sed refrigeratas apponas. Coquus quidam apud Menandrum conuiuijs apponit Χοιράλης οὐλοφάνησιστος
βάρος διλη, vt ibidem citat Athenæus: porcellos intelligo integros assos: οὐριεν enim exponunt παπιζεν, hoc
est fernens & vstū, vel tostum: vt κρεμβον & προμβαλεον, ξηρον & παπιζεν. Voce quidem κρεμβολετο Αthe-
næus similiter alibi de porcello tosto vtitur. οὐλοφάνησιστος vox obscura est: sed licet interpretari porcellos cum pel-
les sua (quam Græci φοειν vocant) integros assos. Περιφερειαδη quidam interpretantur πεπάχωθης οὐτος οὐ-
φειν, &c. Varinus in Περιφερειαδη. Οὐδὲ περιπάτει, οὐδὲ περιποτον οὐλοφάνησιστος, Athenæus lib. 3.
ex Aristophanis Thesmophoriazusis. Offa penita, id est offa porcina cum cauda, in coenis puris, Festus. Apexa-
bo, ificia, silicernia, longa, (forte longano per n.) nomina sunt & genera farciminum, hirquinio alia sanguine,
comminutis alia inculcata pulmonibus. Quid tūceta? quid nānīa? quid offa? non vulgi, sed quibus est no-
men appellatioque penitæ: ex quibus quod primum est, in exiguae aruina est miculas, & ilia minutum infecta de
more: quod in secundo situm est, intestini est porrectio, per quam prolunies editur, succis perexiccata vitalibus.
Offa autem penita est, cum particula visceris cauda pecoris amputata, Arnobius lib. 7. contra gentes. Et paulo
post, O deorum magnitudo mirabilis: non prius iras atq; animos ponunt, nisi sibi adoleri paratas conspicerint
nānias, offasque penitas. Tuccetum per c. duplex apud Scoppam grammaticum Italum reperio, interpretatur
autem tomacellam: qua voce alibi tomaculum quoque & ifiscium reddidit, vt dixi in F. Silicernium Festus do-
cet esse farciminis genus, quo familia in luctu à fletu purgatur: quia cuius nomine instituebatur ea res, is iam si-
lentium cerneret. Siccī terga suis rara pendentia erate Moris erat quondam (seculo adhuc frugali) festis seruare
diebus, Et natalitium cognatis ponere lardum, Iuuenalis Sat. II. Terga suis pendent famoso sordida tigno, Po-
litianus in rustico.

g. Medicamenta quædam cum adipe suis foeminae liquato, bibenda cōsulit: mulieribus abortui obnoxij Hippocrates in libro de sterilibus. Vesica suis foeminae apposita fistula, apta est ad vteri clysterem, ut pluribus scribit Hippocrates in libro de sterilibus. Ad colon: Ex porci intestino cæco id quod mammosum est, accipito, ac inyrrha inuolutum, ligatumque in pelle lupina aut canina dato gestandum Luria abeunte à sole ac miraberis, Alex. Trallianus.

h. Protei confirmatio in diuersa corpora, imaginum falsarum rationem continet quibus deludimur. Sunt enim qui in voluptate summum statuant bonum: hanc per suem exprimi concipi mus: tigris iram & crudelitatem designat, Cælius. Socij Vlysses à Circe in porcos conuersi describuntur ab Homero Odysseæ, & ab Ouidio Metamorphoseos lib. 14. Allegoriam exponit in nominatus ille cuius de allegorijs Homericis libellum nos olim Latinum fecimus: ita ut Circe rationis expers voluptas sit, Vlysses mens & ratio, socij verò ratiocinationes & inferiores animæ facultates. Socrates in conuijjs facile cauebat, ne plus quam deceret saturaretur. Qui verò hoc facere non poterant, his consulebat abstinere ab illis quæ persuadent non famescendo comedere, neque sitiendo bibere. Haec enim esse aiebat quæ ventribus, capitibus, atque animis noceant. Arbitrari autem iocando dicebat, idcirco sues homines effici à Circe, quoniam multis talibus illos nutriebat. Vlysses autem partim Mercurij consilio, partim abstinentia sua, suem factum non fuisse, Xenophon lib. 1. de dictis & factis Socratis. Vlysses si bibisset pocula Circes cum socijs, Vixisset canis immundus, vel amica luto sus, Horat. epist. 1.2. Et cum remigibus gru- nisse Elpenora porcis, Iuuenalis. Sat. 15.

T E S T A M E N T U M ludicum sed antiquum Porcelli, descriptum primo Moguntiæ à Ioanne Alexandro Brassicano, & à Georgio Fabricio postea coorrectum locis aliquot ex antiquissimo exemplari, inuento Memmelebj in Turingia ad Vnstrum. M. Grunnius Corocotta Porcellus testamentum feci, quod quoniam manu mea scribere non potui, scribendum dictavi. Magirus cocus (pro coquus) dixit, veni huc euersor domi, (pro domus,) soliuersor fugitiue Porcelle, ego hodie tibi vitam adimo. Corocotta Porcellus dixit, si qua feci, si qua peccau, si qua vascula pedibus meis confregi, rogo domine coce, veniam peto, roganti concede. Magirus cocus dixit, Trāsi puer, adfer mihi de culina cultrum, vt hunc Porcellum faciam cruentum. Porcellus comprehenditur à famulis, ductus sub die x vi. Cal. Lucerninas vbi habundant (pro abundant) cymæ, Clibanato & Piperato Coss. & vt vidit se moriturum esse, horæ spatium petiit, cocum rogauit, vt testamentum facere posset. Inclamauit ad se suos parentes, vt de cibarijs suis aliquid dimitteret eis, qui ait: Patri meo Verrino Lardino, do, lego, dari glandis modios x x. & matri meæ Veturrinæ Scrofa, do, lego, dari Laconicæ siliginis modios x l. & sorori meæ Quiring, in cuius votum interesse non potui, do, lego, dari hordei modios x x. & de meis visceribus dabo, donabo sutoribus fetas, rixatoribus capitinas, surdis auriculas, caudis & verbofis lingua, bubularijs, intestina, escharijs fe- 30 mora, mulieribus lumbulos, pueris vesicam, puellis caudam, cinædis musculos, cursoribus & venatoribus talos, latronibus vngulos, & nec nominando cocido, lego, ac ditinno popam & pistillum, quæ nécum detuleram à quercento usque ad haram, liget sibi collum de reste. Volo mihi fieri monumentum ex litteris (pro literis) aureis scriptum. M. Grunnius Corocotta Porcellus vixit annos D. cccc. xcviiii, quod si semis vixisset, mille annos implexisset. Optimi amatores mei vel consules vita, rogo vos vt corpori meo bene faciatis, bene condatis, de bonis condimentis nuclei, piperis, & mellis, vt nomen meum in sempiternum nominetur. Mei domini & con- sobrini mei, qui huic meo testamento interfuerint, iubete signari.

Lucanicus signauit, Tergillus sign. Nuptialis sign. Celsanus sign.
Lardio sign. Offilicus sign. Cymatus sign.

D. Hieronymus in procœlio octauilibri in Esaiam, inquit: Testamentum Grunnius Corocotte Porcelli decantant in scholis agmina puerorum cachinnantium. Et alibi, in Ruffinum: A sue conditum testamentum, cachinno Bessorum membra concutit, vt Cælius citat.

Historiam de dæmonibus, quibus è duobus viris (Lucas vnius tantum meminit) quos occupauerant Christi imperio expulsis in regione Gergesenorum, (Gadarenorum, Lucas) permisum est demigrare in gregem porcorum, vnde is mox per præcepis in mare delatus periit, Matthæus & Lucas euangelista, vterque octauo libri sui capite, describunt.

Sus si plures (quam mammæ habet) porcos pariat, portentum est: in quo illud antiquissimum fuisse scribitur, quod sus Aeneæ Lauini triginta porcos peperit albos: itaque quod portenderit factum, triginta annis, vt Lauinienses conderent oppidum Albam. Huius suis ac porcorum etiam nunc vestigia apparet. Iam ne simula- chra eorum ænea etiam nunc in publico posita, & corpus matris ab sacerdotibus, quod in falsura fuerit demoni- 50 stratur? Varro.

Cum tibi sollicito secreti ad fluminis undam, Littoreū ingens inventa sub illicibus suis,
Triginta capitum fætus enixa iacebit, Alba solo recubans, alibi circum ubera natu:
Is locus verbis erit, requies ea certa laborum, Helenus ad Aeneam Aeneid. 3. de vrbe in Italia condenda. Eosdem versus Aeneas octauo Aeneid. à Tyberino deo audit, & insuper: Ex quo terdenis vrbe in Italia condenda. Eosdem Scanus clari condet cognominis Albam. Et Iuuenalis Sat. duodecima, Cōspicitur sublimis apex (id est mons Al- banus, vbi Ascanius condidit Albam) cui candida nomen Scropha dedit latissimis mirabile sumen. Et nonnunquam vasis triginta clara mamillis. Dionysio tyranno cum bellum aduersus Dionem esset, iues in lucem nuper edidi, cum reliquis manci partibus non essent, nullas habebant aures, Plutarchus in vita Dionis. Cypriorum itin- uentum est ex suis (ex suis extis, Alexander ab Alex. Gyraldus addit & intestinis) etiā vaticinari, Pausanias in E- 60 liacis. Sus alatus Clazomeniorum agros vastauit, vide in Apro h. Adolescentes (εφιβοι) Lacademonij in Ephœbeo exercetur & certat: ante certam verò Marti noctu canem immolat: & post sacrificium (διη τη βοστη) verres mansuetos (ναπης ηθηδες) ad pugnam committunt: & vtrius partis verres superior fuerit, illa quoq; vt plurimū vincere cōtingit, Pausanias in Laonicis. Sus apud Aegyptios vt impurū, detestabile & voracissimum animal in summo odio habetur: cōtra autē mitiores bestiæ naturę & misericordis & piæ, præcipuo quodā honore afficiuntur, Aelia nus. Et alibi Aegyptijs (inquit) persuasissimum est sues Soli & Lunæ inimicissimos esse. Itaque semel tantū eos singulis annis Lunæ sacrificant, vt inferius referam. Eudoxus inquit Aegyptios ideo ab immolandis suis se sustinere, quod posteaquam sementem fecerunt, eorum greges ad præterendam & conculcandam frumentorum sa- tionem, atq; depellendā in altiorē terram & humidiorem inducere soleant, vt hac quasi occasione terra obducta ne ab aubus semina exhaustiantur, Aelianus. Sic & Plutarchus in Symposiacis 4.5. Iudæos à suis abstinere 70 putat,

putat, non quidem fastidentes, sed coleantes magis eas, ut arandi magistras: quam eius opinionem falsissimam & stolidissimam esse nemo non nostrae religionis non imperitus agnoscit. Suem Aegyptij spurcam beluam arbitrantur: quam si quis vel transeundo contigerit, ab ijt lotum fese cum ipsis vestimentis ad flumen. Eoque soli omnium subulci in Aegypto, et si indigenæ, tamen nullum ingrediuntur in templum: nemoque aut filiam cuiam eorum nuptum dare vult, aut cuiuspiam eorum filiam in matrimonium ducere. Ipsi inter se subulci dant, accipiuntque filias, Herodotus lib. 2. Luna & Baccho tantum Aegyptij sues immolant, vt inferius eodem ex loco Herodoti recitabo. Aegyptij suem Animal profanum existimant, (*τινων οὐδὲν αἰνεῖσθαι.*) videtur enim præcipue iniri decrescente Luna. Et eorum qui lac suillum biberint corpora, lepra & scabie exasperantur. Caterum sermoni quem proferunt, cum semel in plenilunio suem sacrificant & edunt, nempe quod Typhon aliquando suem in plenilunio persequens, arcum ligneam in qua corpus Osiris conditum erat inuenierit, & dissecerit, non omnes fidem adhibent, Plutarchus in libro de Iside, & Calcagninus in libro de rebus Aegyptiacis, qui addit: Alij melius existimauere veteres ita ostendisse, voracitati delicijsque & gulæ inuitamentis nuncium mitti oportere. Locupletiores in celebribus Isidis conuentibus boves immolant &c. Sues sacrificijs inferre non decet, nec vesici suilla licet aut caprina carne, Pausanias in Phocicis. Aegyptijs quibusdam nullâ pecudem fas est immolare præter sues, præterque boves mares & vitulos, dummodo mundos, & anseres, Herodotus libro secundo. Aegyptij suem non gustant, Idem lib. 4. Mulieres Barcæ non modo gustu vaccinæ carnis, sed etiam suillæ abstinent, Ibidem. Vide plura supra in F. Aristophanes in fabulis suum plerunque & pororum sacrificium commemorat. Notat & Galenus in commentarijs Chirurgia Hippoc. γάρ τοις Ἀρχαῖς vocari suem vel porcum in sacrificio, blanda scilicet voce, Gyraldus. Fuit quidem prisci opinio, vt ex hedis potius & agnibz fierent: quia haec mites & cicures essent: nam gallinacei, sues & tauri animo magis abundare videntur, Gyraldus. Sex sacrificia ex animalibus peragebantur, ova, sue, boue, capra, gallina & anseres: & (bos) septimus è farina, Suidas in Ἑξ. Quidam Græce, οὐδὲν quasi ἄρτος dictum putant, τὸ δέ τοις Ἀρχαῖς οὐδὲν, Vlpianus apud Atheneum. Sus Græce dicitur ὄρος, (inquit Varro,) olim γύρη: ab illo verbo dictus, quod dicitur γύρη, quod est immolare. Ab suillo enim pecoris genere immolandi initium primum sumptum videtur, cuius vestigia quod initij Cereris porci immolantur, & quod initij pacis foedus cum feritur, porcus occiditur, & quod nuptiarum initio antiqui reges, ac sublimes viri in Hetruria in coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus (vide infra in sacrificio Veneris ex lue) primum porcum immolant. Prisci quoque Latini, & etiam Græci in Italia idem factitasse videntur. Nam & nostræ mulieres maxime nutrices naturam, qua fœminæ sunt, in virginibus appellant porcam: & Græci χοῦσσαν, significantes esse dignum id signum nuptiarum. Hæc Varro de rustica 2.4. Sus prima hostia fuit: vide infra in sacrificio Cereris ex Sue. Porcum immola, prouerbium apud Erasmus. Plautus in Menæchmis (inquit) porcum syncretū & sacrum immolare iubet eū, quæ mente captum significat. Adolescens, quibus hinc pretijs porci vaneunt Sacres, synceri: nūm vñ enā me accipe. Lube te piali de mea pecunia: Nā ego quidē insanū esse te certò scio. Opinor quod veterū vñ, qui cuiuspiam irati numinis intēperijs ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idem paulò post in eadem fabula: Nam tu quidē hercle certò non sanus satis Menæchme, qui nūc ipsus maledicas tibi. Iube si sapias porculū afferri tibi. Horatius in Sermonibus, immolet equis Hic porcūlaribus: loquitur de eo qui iam ab insania resipuisse videretur, Hæc Erasmus. Porci qui à partu decimo die habentur puri, ab eo appellantur ab antiquis sacres, quod tum ad sacrificia idonei dicuntur primum. (Suis fœtus sacrificio die quinto purus est, Plinius.) Itaque apud Plautum in Menæchmis, cum insanum quem putat, vt pietur in oppido Epidamno, interrogat, Quanti hinc porci sunt sacres? Varro de rust. (Gyraldus hunc locum sic legit, eum insanum putat, qui vt pietur, &c.) Et alibi, Porci qui puri sunt ad sacrificium vt immolentur, olim appellatis sacres, quos appellat Plautus cum ait, Quanti sunt porci sacres? Porci effigies inter militaria signa quia statum locum obtinebat: quia confecto bello, inter quos pax fieret cæsa porca foedus firmare solebant, Festus. Stabant & cæsa iungebant foedera porca, Vergil. 8. Aeneid. Fabius Quintilianus lib. 8. vbi de ornato loquitur, Quædam (inquit) non tam ratione, quām sensu iudicantur, vt illud: Cæsa iungebant foedera porca: fecit elegans, fictio nominis: quod si fuisset porco, viile erat, Hæc Fabius. Porro quod porco cæso (inquit Nic. Erythræus) foedus percuti solenne esset, ex Lilio, Varroneque discimus: legimus tamen apud Pompeium Festum lib. 14. (cuius iam verba recitaui,) porcam cædi cōsueuisse. Seruius hunc locum enarrans, Foedera (inquit) vt diximus supra, dicta sunt à porca foeda & crudeliter occisa, cuius mors optabatur ei, qui à pace resiliisset. Falso autem ait porca: nam ad hoc genus sacrificij porcus adhibebatur. Ergo aut usurpauit genus pro genere, vt Timidi venient ad pocula damæ. Aut certè illud ostendit, quia in omnibus sacris, fœminini generis plus valent victimæ. Denique si per mare litare non possent, succidanea dabatur fœmina: si autem per fœminam non litassent, succidanea (victimæ) adhiberi non poterat, Hæc ille. Et in eundem locum Christophorus Landinus, Apud Romanos (inquit) fœcialis hostium regem de fœdere rogat. Hic post multa verba ait: Audi Iupiter, audi pater patriæ populi Albani: audi tu populus Albanus. Deinde expressis fœderis conditionibus, subiunxit: Iupiter porro sic ferito, vt ego hunt porcum ferio, tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque: intelligebat autem si non seruaretur pax. Id vbi dixit, porcum silice percussit. Fœdus hinc dicitur iustum, quia non sine iusto sancitur. Intorta cauda, id etiam notatum facilius litare in dexterum quām læuum detorta, Plinius. Confecta sus dicebatur, quæ cum omni fœtu adhibebatur ad sacrificiū, Pompeius lib. 3. Eximia pecora dicuntur quæ à grege excepta sunt ad usus dominorum suorum vt vberius pascatur: sed propriè eximij sunt porci maiores, qui ad sacrificandum excepti, liberius pascuntur, Gyraldus. Τοπικὴ, festum quoddam Argis, Hesychius & Varinus. Τοπικὴ festum Veneri dicatum apud Argiuos sic diētum propter suum sacrificia, Eustathius. Propuditat porcus, dictus est, vt ait Capito Atteius, quod sacrificio gentis Claudijs velet palmentū, & exsoluto omnis cōtracta religionis est parvus, forte, porcus, Festus. Hecatobē (inquit Iulius Capitol.) tale sacrificiū est: cētū aræ vno in loco cespititiæ extruētur, & ad eas cētū sues, cētū oves macratur, &c. Αξεθεῶν τὰ δέσμων, τὰ γένεων ιερά τὸ Κύριον τὸ Φίλον, Varin. ex Homero vt conijcio. Antiochus Epiphanes rex Syriæ præcepit Iudeis vt colerent idola, & immolarent carnes suillas, Machab. 1.1. Christiani iussi micam salis, iecur aut suis litare, apud Prudentium in passione Cypriani. Qui offert oblationem (in templo Domini), similis est offerenti sanguinem suillum, Esa. 66. de Iudeorū peruersitate, qui licet Deo vni sacrificarēt, nihilo tamen meliores erant gentilibus. Lucum collinare (inquit Cato cap. 139.) Romano more sic oportet. Porco piaculo facito. Sic verba concipito. Si deus, si dea, cuius illud sacrum est, vt tibi ius sit porco piaculo facere, illiusce sacri coērendi ergo, &c. vide etiam sequenti capite Catonis. Καὶ θεοὺς τοις εἰδίστοις ἡ τινῶν εἴσιαν εκπλήσιον ἐν ταῖς ἀντανταῖς.

οὐ θητειλῶν δημοσίως τελευταῖς θεέτην, Hesych. & Varinus. Latinè porcum piaculum dicas. Catharmata dicebantur & homines quidam viles & obscuri Athenis, piactulares Latinè dici possunt, qui in hoc alebantur, ut pestis aut alterius calamitatis tempore immolarentur pro salute publica: Qui mos Romæ etiam receptus fuit, Varinus. Porco vel agno ad expiationem vtuntur, Hesychius in Ἀφροδίται. Solitaurlia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris: quod omnes ex solidi integrique sint corporis, (non castrati, ut veruecces, mialles.) Quidam dixerunt omnium trium vocabula confusa, suis, ouis, tauri, ita ut uno modo (vna voce) appellarentur vniuersæ, Festus. Plura de hoc sacrificio, & eodem aut simili quod Græci trityn vel triāda vocant, leges in Boue, in Tauro, in Ariete. Populus Romanus cum lustratur, Solitaurlibus circumaguntur verres, aries, taurus. Initianti consueuerunt immolare porcum: vide infra in prouerbio, Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas. Sus in sponsalibus sacrificabatur: hinc clarior esse potest sensus prouerbij, Ἀπλωλεν ὅς, οὗτος πτίλαντος, καὶ γάρ ζεῦς. Iam quibus dijs ex sue sacra fuerent deinceps dicendum: & primo loco quibus dijs, quibus deabus secundo. In Creta sacrum creditur animal hoc suillum, quoniam nascenti Ioui sus mammam submisiter, ac grysmo, id est grunnuitu, pueri vagitum audiri veterit, Cælius ex Athenæ nono: qui pluribus, Quamobrem, inquit, omnes suem colunt, & carnibus abstinent. Præsj vero (Præssus, per s. duplex, aut etiam simplex, vrbis Crete, Stephanus) etiam sacrificant de sue, & perfectum hoc sacrificium existimant. Ζεύς δὲ θητειλῶν καθητερίους ἀπέρεντος χοῖρον, Theocritus Idyl. 3. In Mysia Abretani Iouis templum fuit, in quo sues comedere aut macerare scelus erat: idem & apud Phœnicians, quibus per omne tempus, ut Iudeis etiam, suis abstinere per leges cautum fuerat, Gyraldus. Reges Spartanorum cum primum in eam assumpti sunt dignitatem, priuilegio honoris præcipui, Iouis cœlestis & Lacedæmonij sacerdotio funguntur: quibus ex omni scrofarum foetu porcus debebatur, ut si dijs immolare vellent, nunquam victimæ deesset, Alexander ab Alex. Ioui de tauro non immolabatur, nisi cum triumphi nomine de sue vel tauri siebat: ubi non tantum Ioui, sed alijs etiam deis qui bello præterant sacrificabantur, Seruius. Tauro, verre, ariete Ioui immolari non licet, Atteius Capito. Vocabant autem Solitaurlia sacrificium his tribus hostijs coniunctis, ut paulò ante dixi. Tauri & νόστροι, id est verres, Neptuno sacri habentur, ut pote animalia impetuosa, Proclus in Hesiodi Dies. Galli Cisalpini verrem Marti dicabant, Gyraldus. Mars tibi voueo faeturum, si vñquam rediero, bidenti verre, Pomponius in Attellana apud Macrobius & Nonium. Diophantus Lacedæmonius qui de sacris deorum scripsit, ait apud Athenas Marti solere sacrificari sacram quod εἰναι μεταφύσικα appellabatur: si quis enim centum hostes interfecisset, Marti de homine sacrificabat apud insulam Lemnum, quod sacrificatum est à duobus Cretensibus, & vno Locro: sed posteaquam hoc Atheniensibus disperguit, cœperunt afferre porcum castratum, quem nephrendem vocabant, quasi sine renibus, Fulgentius ad Chalcidium. Lustrari exercitum nisi sue, oue & tauris, qui puri essent non erat fas: qui postquam ter circum instruetas acies ducti erant, præcedente pompa & gressu composito, Marti immolabatur, Alexander ab Alex. Hoc genus sacrificij Solitaurlia dixerit, de quo superius. Porci Baccho immolabantur: vide infra in Lunæ sacrificio ex sue. Immolet æquis Hic porcum laribus, Horatius Sermonum 2.3. loquitur de eo qui iam ab insania respuisse videretur. Diximus autem superius porcum contra insaniam immolari solitum: vnde prouerbium, Immola porcum, in hominem insanum. Cædere Syluano porcum, quadrante lauari, Iuuenalis. Tellurem porco, Syluanum lacte piabant, Horatius. Obseruatum est, Numam regem statuisse, ne ex re animata res sacra Termino fieret: id quod pluribus Plutarchus scribit, & ante eum Diönysius Halicarn. Ouidius tamen illiagnam & porcam in secundo Fastorum immolari prodidit. Gyraldus. Initiji (initiationibus, Gyraldus) Cereris porci immolantur, Varro. Porci Cereri & Baccho immolabantur, ut pote deorum illorum muneribus noxij, Scholia in Ranas Aristophanis. Eandem ob causam caper etiam priuatim Baccho maceratur. Athenienses in mysterijs iure optimo 40 sues immolant, propter perniciem quam segetibus moliuntur. Nam ex spicis sepe alias exinaniant, alias quæ nondum ad maturitatem peruererunt vastant, alias effodiunt, Aelianus. Prima Cereris auidæ gauna est sanguine porcæ, Vta suas merita cæde nocentis opes. Nam sata vere nouo teneris lactentia succis Eruta setigeræ comperit ore suis, Ouidius i. Fastorum. Et alibi, Prima putatur Hostia suis meruisse mori, (alias necem,) quia semina pando Eruerit rostro, spemque intercepit anni. Mense Aprili cum lampadibus & tædis accensis, sacerdotes in vestibus albis macrata porca sacrum Cereri peragebant. Sanè porcum vilem admodum apud Platonem Socrates victimam facere videtur, in libro de Legibus, (imò libro 2. de repub.) In arcans, inquit, audienda sunt ciuiusmodi fabulae à quā paucissimis, qui quidem non porcum, sed pretiosam quandam raramque victimam sacrificauerint. Idem & Proclus repetit, Gyraldus. Atqui Plato porcum vilem victimam facit, non impliciter nec ad alias victimas comparatione, sed respiciens ad animum eiusque affectus, quos ab homine sapiente huiusmodi fabulas recte audituro sacrificari oportet. Phurnutus scribit Cereri sacrificium de sue præstante factum, propter terræ fertilitatem conceptumque facilem, Idem. Vide infra in Telluris sacrificio ex sue. Δέλφανα τοῖς ἐλασσονίοις οὐλαστε. Epicharmus. Χοιρῶν μυστηλῶν, (non μυστηλῶν vt apud Suidam legitur,) Aristophanes in Acharnenibus: eò quid Cereri immolentur in Mysterijs: sic enim sacra eius vocant. Quod si sus femina, & ea secundum Phurnutum etiam prægnans Cereri immolabatur, miretur aliquis cur χοιρει, id est, porcellos Aristophanes dixerit: sed eo in loco poëta iocatur, partim de suis partim de puellis cuiusdam pauperis filiabus loquens. Eodem in loco χοιρῶν μυστηλῶν legitimus. Sed nequeo latius huius Pherephattæ (Proserpinæ) sacra enarrare, quas illum, rapinam Edoneæ, (id est, Proserpinæ,) terra hiatum, sues Eubolei, (Eubulij, Plutonis,) quas eodem hiatu simul & duas deas absortas, fuisse aiunt: vnde Megarense in Thesmophorijs sues immittunt, Eusebius citante Gyraldo. Porcam auream & argenteam dici ait Capito Atteius, quæ eti numero hostiarum non sit, nomen tamen carum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Cereali, Festus. Præcidaneam porcam dicebant, quam immolare erant soliti antea, quam nouam frugem incidenter, Festus. Præcidanea agna vocabatur, quæ ante alio cædebat: item porca, quæ Cereri macerabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset: quia mos erat eius id facere prius quā nouas fruges gustarent, Festus. Præcidaneum est præcidendum, Varro de vita pop. Rom. lib. 3. Quod humatus (inquit) non sit, hæredi porca præcidanea suspicienda, Telluri & Cereri, aliter familia pura non est, Nonius. Porca præcidanea quomodo fiat Cereri priusquam messem facias, Cato cap. 13.4. Ambaruale sacrum nisi de porca foecunda & grauida, aut vitula, fieri non consuenit. Est autem sacrum ambaruale, cum arua & segetes solenni victimam maturis frugibus ter circum arua ducere conuenit, omnesque postea clamantes sequi: ex quibus vñus querna ornatus fronde, cum solenni saltatu

Itatu composito carmine Cereri decantabat laudes: ac postquam lacte, vino & fatio libassent, ante quam fruges miterent, porcam Cereri immolabant, quæ præcidanea dicta est, Alexander ab Alex. Presa (Præsa) porca dicitur, vt ait Veranius, quæ familiae purganda causa Cereri immolabatur, quod pars quædam eius sacrificij sit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur, Festus: si recte legitur Præsa (potius quam Præcidanea) nam Gyraldus quoque dubitat, qui Syntagma 17. de dijs, plura de Præcidaneis hostijs scribit. Proserpina sterilis victima attributa fuit, quia nec ipsa vñquam peperit. Macrobius ex sententia Cor. porca. Vt Gyraldus habet: (ego apud Macrobium non reperi.) Quidam super hoc & illud Martialis in sexto interpretantur, Exoluit votis hac te sibi virgine porca. Vergilius tamen & Prudentius sterili vacca eam placari cecinerunt, Gyraldus. Iunoni porcam vel agnæ in omnibus Kal. regina sacrorum, id est regis sacrorum vxor immolabat, Gyraldus. Aegyptijs, quibus persuasissimum est, sues Soli & Lunæ inimicissimos esse, semel tantum cum festos dies agitant, eos Lunæ singulis annis, alias vero nunquam, nec huic ipsi, nec cuiquam alij deorum sacrificant: idque propterea faciunt, quia execrados & detestabiles ducunt, Aelianus. Alijs dijs immolare sues (inquit Herodotus lib. 2.) fuis Aegyptijs non est, præterquam Lunæ tantum & Libero: nisi per tempus plenilunij, quo sues immolant, ac suilla carne vescuntur. Ideoque alijs diebus festis sues reformidant, cum in isto maestant: Cuius rei ab Aegyptijs ratio redditur, sed eandem intellectam mihi magis decorum est non referre. Sacrificium autem de suis Lunæ hunc in modum fit: Immolata sue, extremam eius caudam, & lienem, & omenta simul componunt, & adipe qui circa aluum pecudis existat, ea operiunt, ac deinde igni admouent: reliqua carne plenilunij die vescuntur, quo die sacra faciunt: alio die non amplius gustarent. Qui sunt ex eis inopes propter tenuitatem facultatum, assimulatos quodam sues coquunt, quos immolent Baccho quoque in eius festo. Singuli in eam porcum pro foribus maestant, redduntq; subulco qui illum tradit, Hæc ille. Porci Cereri & Baccho immolabantur, vt qui deorum istorum muneribus noceant, Scholia in Ranas Aristoph. hoc nomine caper etiam Bacchò priuatim victimæ sit. Maia, quæ Mercurij mater fuisse perhibetur, Romani mense Maio suem prægnantem immolabant, Gyraldus. Horatius secundo Epist. Tellurem porco placari solitam canit: quo loco Porphyron ait porcum pro porca positum. Quin & Ouidius ait, Placentur frugum matres, Tellusque, Cerere suo, grauidæ visceribusque suis. Si quando terra mota esset, rituales Hetruscorum libri sue foeta ostentum procurare solebant: & Arnobius ridens sacrificia, ita scribit in septimo: Telluri, inquiunt, matri scropha ingens immolatur foeta. Quod humatus non sit, hæredi porca præcidanea suscipienda, Telluri & Cereri, aliter familia pura non est, Varro de vita pop. Rom. apud Nonium. Deorum matri nullum sacrum nisi de porca fieri permisum quidam prodidere. In sacris deæ Phrygiae, quæ Matuta & mater deum dicta est, cui Galli exteti membra seabant, cymbala pulsantes: porcam tanquam impuram hostiam Rhomani non admisere, Alexander ab Alex. Veneri suem immolauit, Αφροδίτη ω̄ τεχνεύει. dici solitum ubi quis munus offert minimè gratum. Inuisus enim Veneri sus propter Adonidem illius amasium apri dente peremptū. Aut contra, cum quis alium in gratiam alterius lœdit: quemadmodum caper maestatur Libero, non quia gratus, sed quia nocuit, Erasmus. Proditum est in Thessalia Veneris (Castniensis, vt addit Alexander ab Alex.) fanum fuisse, & aliud in Sida Pamphyliæ, & in Aspendo, & Argis, in celebritate quæ Hysteria dicebatur, in quibus præstita instituta moresque aliorum sues maestare licebat, cum in cæteris nullo modo fas esset, Gyraldus. Εὐθὺς οὐαντιγός Διωναιλιοὶ ἀστοῖς, Dionysius Afer de Aspendo: vbi Eustathius in Scholijs, Aspendus (inquit) Pamphyliæ vrbs est, vbi mos obtinuit sues Veneri immolari, cum id initio fecisset Mopsus quidā: q; animal quodvis primo in regeione obuium immolaturum se cum vouisset, suem cepit & immolauit. Quamuis sus inuisus Veneri dicitur, sues tamen legimus etiam apud Græcos Veneri immolatos, vt est apud Athenæum comprobatum ex Antiphonis, Callimachi vel Zenodoti scriptis. Idem præterea Athenæus ait, ab Argiuis suem Veneri sacrificari, cuius sacrificij celebritas à suis ισημερίαι nuncupabatur, Gyraldus. Επέτρα καὶ ἀπορωλιον ὕειν Αφροδίτη γελοῖσιν αὐγοῦσι. εἰ τῇ Κύπρῳ δὲ ἔτω φιληδεῖ πέντε στεφάνως, ὡς εναταφαγένι ἀπεῖξε τὸ ζῶον, στῦν δὲ βεβελώσατε, Antiphanes poëta apud Athenæum libr. 3. Καὶ οἵτοι εἰς χαῖρον Αφροδίτης ήνειν, Aristophanes in Acharnensisibus: vbi Scholia, Multi Græcorum Veneri porcos non immolant, vt quæ propter necem Adonidis eos detestetur: sed poëta ludit per ξοῖσιν intelligens pudendum puellæ quæ pro porcello à patre paupere vendebatur, vt diximus supra in a. videtur autem pars Venerea suem, à qua denominatur, quodammodo aptam Veneris sacrificio reddere: hinc & ξοῖροπωλεῖν verbum de ijs, quæ corpore quæstum faciunt. Eandem forte ob causam, nuptiarum initio (vt Varro scribit) antiqui reges, ac sublimes viri in Hetruria in coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus primum porcū immolant. Prisci quoque Latini (inquit) & etiam Græci in Italia idem factitasse videntur. Suillum genus inuisum Veneri prodiderunt poëta, ob imperfectum ab apro Adonim, quem diligebat dea: quidam autem quod immundissimi suat sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis: ita vt opprobrium mulieribus inde tractum dicatur, cum subare & subire dicuntur, Festus.

P R O V E R B I A.

Porcillus Acarnanius, Χειρὸν Αναγνῶν: in mollem & amabilem atque in delicijs habitum dicebatur. Lucianus in dialogis meretricijs, Λεῖψιοι φασι Χαρίεις, καὶ Χειρὸν Αναγνῶν. Allusum opinor (inquit Eras.) ad porcellum quem inducit Aristophanes in Acharnensisibus, symbolum eorum membrorum, quibus obscenæ voluptates peraguntur. Sus accinos dependes, Αποτοῖς χοιρὶς γιγάντα: Lues quod admisisti, reddes quod abstulisti, non sine scenore. Quadrabit, vbi pusillum commodi magnō dependitur malo. Natum apparet à rustico quopiam, qui verbis hisce comminatus sit sui pascenti racemos, Erasmus. Tappius huic prouerbio adiungit eiusdem sententia Germanicum, Du vvrifst es noch mit der haut bezahlen. Scropha fecundior alba, Iuuenalis: de prodigiosa fecunditate: vide supra in C. Nihil cum amaracino sui, Aul. Gellius lib. vltimo. hoc est stolidis vel optima putent displicentque. Erat autem amaracinum vnguentum nobile & imprimis odoratum. At sue cum nihil immundius sit, nihil sordium amantius: (Quamobrem dixit Vergilius, Immundi meminere sues. Præterea Flaccus, Vel amica luto sus. Et, Lutulenta ruit sus.) nihil profecto minus conuenit rostro suillo, quam deliciae vnguentariæ: quippe cui id demum dulce olet, quod cœnum olet. Maximè verò inter vngueta, peculiari quadam naturæ proprietate amaracinum inimicum est suillo generi, ita vt illis veneai instar sit, siquidem credimus

Lucretio, cuius in sexto libro hi sunt versus: Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne Vnguentum: nam setigeris subas acre venenum est. Ad hoc adagium allusisse videtur M. Tullius cum ait: Illi alabastrus vnguenti plena putet: id est, optima pro pessimis disloquent, (Scarabeo etiam, vt suo loco dicemus, inuisum est vnguentum, sacerdos gratum,) Erasmus. Imperitis crassioreque obuolutis ignorantia, pro sale animam esse datam pronunciamus, quod à suis propagatum est, Cælius. Vide supra ab initio capituli sexti. Bœotica sus, H' Boiotia ī: vetustissimum adagium, olim in stolidum & indoctum hominem iaci solitum, usurpatum à Pindaro in Olympiacis (carmine sexto:) Ἐπειτα ἀρχαῖον θειδὸν αὐλαῖον λόγοις ἐφέρειον Βοιωτίαν οὐδὲ. admonet Aeneam chorodidascalum, ita curet canendum hymnum, vt vetus illud probrum veris rationibus ostendat ipsos (homines scilicet Bœotios) effugere, quod in amusos dici consueverit, Boiotia ī. Interpres originem prouerbij refert ad hunc modum. Qui priscis temporibus Bœotiam regionem incolebant ταῦτα appellabantur, gens barbara & agrestis: proinde quidam depravata voce, pro ταῦτα, ī, id est sues appellabant. Idque scomma cessit in prouerbiis, vt primum in Bœotios diceretur: ab his in quoquis indoctos, inconditos, moribusque rusticaniis homines torqueretur, Boiotia ī. Interpres citat eundem Pindarum ex Dithyrambis: Ἡνὶ τε σύνας τῷ Βοιωτον ἔθνος ἔλεγον: Ἡνὶ τούτας Βοιωτον ἔθνος ἔνεπον, vt citat Galenus in Hortatione ad artes:) id est, Erat cum Bœoticam gentem sues vocarent. Citat & ex Cratino: Οὐτοι δὲ εἶται Συβοιωτον πεζοφόρον οὐδὲ φράσων, id est, Ipsi sunt Sybœoticum pedestre genus virorum, dictione ridicula composta ex sue & boue. In commentarijs Græcorum inueni Boiotianos, id est, Bœoticus animus, pro stupido brutoque. Plutarchus in commentario τοῦ τοποφορίας, indicat Atticos stupidi, bardi, insulsi, denique & suis cognomina indidisse Bœotis, potissimum ob edacitatem. Cui adstipulatur Athenæus libro 10. referens hos versus ex Eubulo: Πονεῖ μὲν ἄμμες, καὶ φαγεῖν μὲν ἀνθροῖς, καὶ παρατηρῆσις: τοῖς δὲ Αἴθιοις λέγειν, Καὶ μικρὰ φαγέμενοι, τοῖς δὲ Οὐβαιοῖς μέγα. In Græcis versibus appetet πονεῖν scriptum pro τοῖς aut πονεῖ: & μὲν prius pro τοῖς: & τοῖς pro δι. Idem Eubulus in Europa: καὶ πέρι Βοιωτῶν πόλιν Ἀνδρῶν δέσιον ἐστιν δι μέρες. Rursus ex Eubuli altera fabula, Οὐτῷ τοφοῖς ἐστὶ τὸν τρέπειν Βοιωτον. Idem approbat multis multorum authorum testimonijs. Sunt autem inter se cognata via πολυφορία & stoliditas. Αὐτογείγειν τῷ τοῦ Βοιωτῶν ἀρχαῖον εἰς μυστοροῖς ὑειδός, Plutarchus de dæmonio Socratis, Hæc omnia Erasmus. Hyantes Bœoti dicebantur, quod pecoribus & porcis similiter viuerent, Varinus: Δέξονται τονιώδεις εἴναι καὶ χοεώδεις. hinc fortassis etiam ἐπιτίτες cognominabantur, vt apud eundem legimus, quasi πτλωδεις, quamquam Εγκτίτες quoque; apud eum legatur pro eadem gente. Plura vide supra inter propria populorum in a. Συνοβοιωτον, οἱ Βοιωτοι σὺνες, Hesych. & Varin. Lycophron Thebanos Εκτίτες vocat, cuius vocabuli rationem ignorare se fatetur Scholastes Isacius Tzetzes, nisi ita appellauerit quasi τοῦ ἐν πτλωδεις καὶ πτλωδεις καὶ αὐαθεῖς. Et mox, Historicus quidam (inquit) scripsit Hyantes gentem barbaram Thebis habitasse: & à rudi plebe aliquo illorum demonstrato pro ταῦτα Βοιωτον, corrupta voce ī Βοιωτον dictum esse. Meminit huius populi etiam Phrynicus tragicus his verbis: Κερτός ποτ' ἐσ γένει πτλῶδης ἐπειρωφα πολίς Ταῦτα, δι γένει ναῦν δις χαῖον λεων, Παιδίας (vox corrupta) πάντα καὶ τοῦ θεού λαλάνα, ουεῖα μαρίους Φλάδες ἐδαίνυστο γράθοις. Pro malo cane suem reposcis, Αντί πακῆς καὶ ως σωτήπτες: id est, pro re vilis pretiosam: sus enim esculentus, canis haudquaquam vescus est. Refertur à Diogeniano, Erasmus. Canis peccatum sus dependit, Τὸν ποδὸν παντὸν ὃς ἀπέποτε: quoties pro ijs quæ peccauit aliis, aliis dat penas, Erasmus. Eiusdem sententia est, Τούτος πλαισιατρὸς ξενότης (lego, ηπάτης id est farctor, παπῆς, vt Varinus exponit: quod Erasmus non animaduertit, hanc vocem se non intelligere professus, εντοφθ. id est, Ob textoris erratum farctor vapulauit. Siilla caro est, à Cælio Rhodigino 25.25. tanquam prouerbium refertur, his verbis: Antiocho rege numero exercitu in Græciā irrumpente, T. Quintius Romanorum imperator ita ad Achæos verba fecisse memoratur, dum peditum equitumque nubes iactari audisset à rege, qui & classibus constra turum se maria in terminabatur: Est (inquit) res simillima cœnæ Chalcidensis hospitis mei, hominis & boni & sciti coniuicatoris: apud quem solstitiali tempore comiter accepti, quum miraremur, vnde illi eo tempore anni tam varia & multa venatio: homo non (quād isti sunt) gloriösus renidens, Condimentis ait, varietatem illam & speciem ferinæ carnis, ex mansuetu sue factam. Hoc perinde in regis copias, quæ iactentur promi posse. Varia enim genera armorum, & multa nomina gentium inauditarum, Dacos & Medos, Cadusios, Elymaeos, homines tamen esse, haud multò quād mancipiorum melius, propter seruilia ingenia, militum genus. Ex historia verò huiusmodi, cuius auctor T. Luivius est, commoneor, scitum elici adagium posse: Atqui siilla caro est, de ijs quæ re quidem ipsa parui sanè aut nullius omnino momenti sunt, apparatu tañen ac fuso, & (vt ille ait) nugis peregrinis præcellere videntur plurimum. Sus comedatur aut saltauit, Τούτος επιμαστον: Diogenianus ostendit dici solitum de ijs, qui præter decorum quippiam facerent, quique rerum successu præter meritum obiecto, semet insolentius efferunt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autem Græcis καρπαζεν, (protervè, lasciuè, intemperanter & cum aliorum contemptu, vt iuuenes amatores solent, aliquid facere) iuuenum amantium more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisq; iuuenilibus nudis lasciare, & in domos alienas irrumpere. Irrumpunt & sues: vnde Theocritus in Syracusis: Αὐτὸν τὸ χαῖον ἀθεῖνθεντες. Turba simul conferta suum more irruit. Cæterum qui rusticiore sunt ingenio mirum quād hæc dedebeat. Locus erit vbi natura saevus & agrestis affectat videri festiuus. Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas: dicebatur ab eo qui mori decreuisset, aut qui vellet initiari: nam initiandi confueruerit immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est autem in Pace: Εἰς χοιείδιον μοι νῦν δέλειτον τετράδραχμας, Δεῖ δὲ μηνθοῖαι μετρίαν τετραδρυάν. Sus sub fustem: vbi quis se in præfens discrimen ac perniciem præcipitat: nam sues apud quodam fulte macarii mos est, Erasmus. Τούτος δέπολει, (apud Hesychium additur δραματηρ,) περιουσια τοῦ Δερούλον, θητὴ εἰς τὸν τοῦ θεοῦ έμβαθεύλαν, Suidas. Immola porcum, in hominem in sanum: Vide supra inter sacrificia ex porco. Suem iritat Τυρεῖν: Vide inter prouerbia in Apri historia. Alia Menecles, alia porcellus loquitur: vbi quis multū verborum effutit, quæ nihil ad rem pertineant. Mihi (inquit Erasmus) subesse prouerbium videtur, tametsi nondum satis liquet vnde natum sit. Alludit ad illud Lucilius in Epigrammate Græco, arguto & eleganti: quod Erasmus Latine sic reddidit:

Sucula, bos, & capra mibi, perire Menecles,   Ac merces horum nomine pensa tibi est.

Nec mibi cum Othryade quicquam estue fuit ut negoci,   Nec sues vlos hoc cito Thermopylis.

Sed contra Euryebidem nobis lū: proinde quid hic mihi   Aue Xerxes facit, aut quid Lacelemonij?

Ob pædum & de me loquere, aut clamauero clare,   Multò aliud dicit sus, aliud Menecles.

Versus ultimus, Græce habetur, Αὐτοὶ λέγει Menecles, ἀδελφα τὸ χοείδιον. Simile huic epigramma est a-pud Martiale: Non de vi, neque cæde, nec veneno: Sed lis est mihi de tribus capellis, &c. Vtrunque igitur in cum

in eum recte dicetur, qui quæ extra causam sunt, & ad rem nihil attinent, dicit: Aliud suis, aliud loquitur Menecles: & Dic de tribus capillis, Erasmus. Sus mineraum, Υς πλ' Αθηνῶν: tritissimum apud Latinos authores ad agum: subaudiendum, docet, aut monet: dici solitum, quoties indoctus quispiam atque insulsus cum docere conatur, à quo si ipse magis docendus: aut, vt Festi Pompeij verbis utr. cum quis id docet alterum, cuius ipse est inscius: propterea quod Mineruæ artium & ingeniorum tutela tribuitur à poëtis. Porro sue nullum aliud animal magis brutum, magisque sordidum: vt quod stercoribus impensè gaudeat, vel ob iecoris magnitudinem, quæ sedes est concupiscentiae ac libidinis: vel ob narium crassitudinem & olfactum hebetem: vnde sit vt non offendatur foetore, &c. Vnde nunc quoque vulgo homines insipidos, & quasi ventri atque abdomini natos, sues appellare consueuimus. Quin & Suetonius in catalogo illustrium grammaticorum, refert Palæmonem arrogan-
tia tanta fuisse, vt M. Varro non porcum appellaret, secum & natas & morituras literas. Præterea si quid indoctū atque illiteratum significare volumus, id ex hara profectum dicimus: quemadmodum M. Tullius in Pisone: Ex hara productæ, non schola. L. Cæsar apud Ciceronem lib. de Oratore 2. Sic ego, inquit, Crasso audiente, pri-
mum loquar de facetijs, & docebo suis, ut aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fecum alios aiebat esse oportere. Idem Cicero libro 1. de Academ. quæstionibus. Nam et si non sus Mineruam, ut aiunt, tamē inepte qui quis Mineruam docet. Hieronymus in Rusinum, Prætermitto Græcos quorum tu iactas sententiam, & dum peregrina sectaris, penè tui sermonis oblitus es, ne vetere prouerbio sus Mineruam docere videatur. M. Varro & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt, id quod ex Pompeij verbis licet coniugere. Quam rem (in-
quit) in medio, quod aiunt, positam, ineptis mythis inuoluere maluerunt, quæ simpliciter referre. Celebratur
a multis Demosthenis sconoma, qui cum Demades vociferaretur in eum: Δημοσθένης ἐψὲ βέλετη διορέψεν, η νέ πλω
Αθηνῶν. id est, Demosthenes vult me corriger, sus Mineruam: respondit, Αὐτήν υπέται πένοντι η Αθηναῖς μοι χλευσε
ἐλέθη id est, Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehensa. Dictum allusit ad Mineruam virginem, Er-
asmus. Cum hoc prouerbio aut idem, aut certè quæ maximè finitimum quod apud Theocritum legitur in
Hocceporis, Υς πάτη Αθηναῖαν τελείωσιν. id est, Sus cum Minerua certamen suscepit: Quoties indocti stolidi;
& depugnare parati, non verentur summos in omni doctrina viros in certamen literarum prouocare. Theo-
criti enarrator sic effetti vulgo parceriam scribit, Υς ἀν τετραγ. Αθηναῖαν τελείωσε, Erasmus. Idem in prouerbio, Pinguis
venter non gignit sensum tenuem, Menander (inquit) apud Athenæum libro 12. de quodam obeso loquitur,
Παχύς γάρ οὐκέτι θητός σώμα. id est, Obesus etenim sus premebat os viri. Admonet adagium luxu corporis hebet-
scere mentis aciem. Aliter catuli longè olent, aliter sues, Plautus in Epidico: quo dicto significat, non veste di-
guosci hominem a homine, verum inesse natuum quiddam, genuinum ac proprium in unoquoque, quod in
ipso vultu oculisque eluceat, quod hominum ingenia discernas, Erasmus. Nihil ad Parmenonis suum, Οὐδὲν τετρά-
την Παρμενώντος: de æmulatione dictum, quæ longo interhallo abesset ab eo quod imitaretur. Plutarchus in
Symposiis quintæ Decadis secundo problemate, quo pacto natum sit adagium narrat ad hanc fermè senten-
tiæ. Parmeno quispiam varias animantium & hominum voces scitè imitabatur ac representabat: quem cum
reliqui conarentur ænulari, ac protinus ab omnibus diceretur illud: Εἴ μηδὲν εἴδεν τετράτην Παρμενώντος: quidam prodijt, veram sicutulam sub alis occultatam gestans. Huius vocem cum populus imitatitiam esse crede-
rent, statimque, sicut solent, reclamarent, Τί γάρ αὖτη τετράτη; την Παρμενώντος: vera sue deprompta, ac propalam o-
stensa, refellit illorum iudicium. Meminit idem Parmenonis ac suis adumbratæ, in commentarijs De audiendis
poëtis. Nec intempestiuiter vtcmur hoc agio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperam iudicat, &c.
Erasmus. Periit mihi sus, & talentum, & nuptiæ, Αὐλωνεν δέ, καὶ τελανταν, καὶ γάμον: diei suctum, vbi quis fru-
stratus perdidisset operam & impensam. Natum à quodam, qui cum apparasset ad nuptias omnia, non est eas af-
fecutus. Affine illi, Oleum & operam perdidit, Erasmus. Sueni in sponsalibus immolari solitum author est Var-
ro, ut supra recitauit. Hippocratis filij ut incomptis moribus à Comicis proscinduntur, dicti suem respire. Τοῦτο
παραγγελεῖται εἰναι οὐνοματερά τελεταίαν, id est Hippocratis filios exhibebis, teque vocant blitonam: id
est, fatuum, Cælius. Vide supra in a. in Υπερβολαῖαν. Υς Αλφόβιδων: id est, sus per rosas: quanquam in alijs exempla
ribus (inquit Erasmus) scriptum inuenio Αλφόβιδων. Mihi neutra scriptura satis probatur: sed legendum arbi-
tror, Αλφόβιδων, θητὸν φίλοις, vt sit nomen diminutinium. Rhœæ vero Græcis dicuntur mala punica. Eudemus
prouerbiū citat ex Cratetis fabula, cui titulus Γειτονεῖς, indicans dici solere de agrestibus & intractabilibus:
quemadmodum sus per mala commode duci non potest, Hæc Erasmus. Ego omnino φύδων legerim: nam & Sui-
das sic habet, Υς Αλφόβιδων, θητὸν φίλοις οὐδεναγαγωγων. hoc est, de hominibus rudibus & male educatis: vt idem
ferè sensus sit prouerbij supra dicti, Nihil sui cum amatacinō. Non quiuis sus hoc sciēt, Οὐ πάντοις εἰστετητέτο,
Plato in Lachete: vt citat Erasmus in prouerbio, eiusdem sententia, Nemo malus hoc sciēt. Natum, inquit, ap-
paret à mysterijs deorum, quæ non nisi ab initiatis ac puris cognosci fas erat. Matrem sequimini porci, Επεδε
μητερίχοροι: id subinde repetitur apud Aristophanem in Pluto Interpres admonet iocum esse prouerbialem in
stupidos & indoctos. Veluti si quis diceret indocti præceptoris indocti discipulis, Επεδεμητερίχοροι. Quadrabit
& in gulæ ventrique deditos, Erasmus. Anus subans, Γειτονεῖαν: Erasmus non rectè transtulit hircifans. A
suibus opprobrium mulieribus (libidinosis) tractum, cum subare & subire dicuntur, Festus. Asinus asino, & sus
sui pulcher: conueniet inquit Erasmus) vbi inter (parum) honestos similitudo morum & instituti conciliat
benevolentiam. Alcimus apud Diogenem Laertium inter multa quæ collegit ex Platoni philosophi & Epi-
charmi Comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffratum, & hos re-
fert seniores:

Θαυμαστὸν εὔδεν ἐσὶ με ταῦτα στῶ λέγαν,
Καὶ λός πεφυτενοι. καὶ γάρ οὐκέτι κανόνι,

Οὐ Καὶ τὸ δύο καὶ δύοτον, οὐτε τετράτην.
Sus tubam audiuit: in eos quadrabit, qui res quidem egregias audiunt,
verum eas neque intelligunt, neque mirantur: aut in eos, qui ijs quæ audiunt, neque gaudent, neque commo-
uentur. Equi tubarum clangore concitantur ad bellum: suem abigat citius, quæ animet ad pugnam. Extat a-
pud Suidam huiusmodi senarius: Οὐ τάχα τάχα, καὶ σε λαπτηγ. Οὐ το. Porcus Troianus: Vide supra in F. Συν
τύπον, παραγγελεῖαν. quoniam nauigia Samia saistypum habebant in proris. Varinns in Σ. Commodo fortassis
hominem obsecnum aut turpem verbis factis, Suis typum habere dicemus. Porcum vendere, Χοιροπωλεῖν:
id est quæstum corpore facere: Χοιρ. Corinthijs pudendum muliere significat, vnde prouerbiū: Ανδρογεν-
Sias εικας Χοιροπωλησθ, αντι θυμοθερησθεν έν Κορινθῳ. abundabat enim Corinthus scortis, Suidas. Sueni Veneri im-
molauit:

Καὶ ἀνδόνεν αὐτοῖσιν αὐτόν, καὶ στρογεῖν
Καλλιστον ἐκεῖ φοίνιτεροι, μὴ έσες έστι,

molauit: Vide supra in sacrificio Veneris ex sue. Sus in volutabro eceni, Το λαοφύλιν εις κυληρα θοσόρεις id est; Sus lota redijt ad volutabrum luti, cum quis iterat iam expiata flagitia. Extat in epistolis diui Petri (2.2.) Huic affine est quod habent prouerbia Sirach, Qui lauatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lotio illius? Erasmus. Germanorum prouerbia siue deducta. Suem rhenone vestire, Einer surv ein beltz anlegen: in honoratu indigne: sic Græci dicunt, Mustelæ (feli, Erasmus) crocoton. Ad mensam accurrit, vt sus ad alueum: Er loufft Zum tisch wvie ein surv Zum trog: sic Græci, Illotis pedibus ingredi vel irrumperet ad sacra. Suem non opus est sondere, cum amburi possit: Es ist nicht not das man die surv schare, man pflückt oder sengt sy doch vvol. Respondet illi, Asini caput ne laues nitro. Sus perpetuò manet sus: Die surv ist ein surv, vnd bleibt ein surv. Sus licetauro vestita, in eceno se volutabit: UVann man einer surv ouch ein galdin stück anzage, so legt sie sich doch mit in dræk. Simia est simia, etiā si aurea gestet in signia. Multū clamoris & parū lanx: Vil geschreyen vnd vvenig vvullen: natum ex apoloquo quodam de sue: in eos qui magnificè promittunt, nihil præstirū: in quos & illud Horatij ex Arte poëtica conueniet, Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? Et ex eadem, Parturiunt montes. Et illud, Aureos montes polliceri. Religiosum aliquid de sue dicere, Etwas geistlichs von einer surv: in eum qui res sordidas, viles, ridiculas, aut etiam turpes, vultu tanquam in vera narratione composito, dicendo illustrare & ornare conatur. Nostri vulgo hoc prouerbio vtuntur in imperandi modo, cum ridiculum aliquid & facetum ad exhilarandos conuiuas vel congerrones narrari iubent. Suem perpetrare, Ein surv ynlegen: hoc est, aliquid inciuite vel turpe committere. Sus vinum subuerit, Die surv hat den vein vmbgeftossen. Qui se furfuri vel aceri intermisceret, à suibus deuorari periclitatur: VVer sich vnter die Klyen mengt, den frassend die surv gern.

Monile aureum in naribus porci , est mulier formosa , quæ destituitur iudicio rationis , Proverbiorum Salomonis cap.ii. Munstero interprete . Nolite canibus sacrum vel suibus margaritas obijcere , Matthæi 7. 20 Fabula quadam Phrygia ab Aesopo Phryge profecta , Suen ait , si quis eam tetigerit , clamare : idque merito . Nec enim vellera sus habet , neque lac , neque aliud præter cernes . Statim igitur somniare mortem , cum sciat quibus visibus præstandis usurpari possit . Sunt autem Aesopicæ sui similes tyranni , qui omnia suspicantur & metuunt : sciunt enim quod sicuti sues , ita & ipsi vitam omnibus debeant , Aelianus apud Stobæum .

Alciati emblema, sub lemmate, Indies meliora.

*Rofra nouo mihi serigeri suis obtulit anno,
Progreditur semper, nec retro respicit unquam,
Cura viris eadem est, ne spes sublapsa retrorsum*

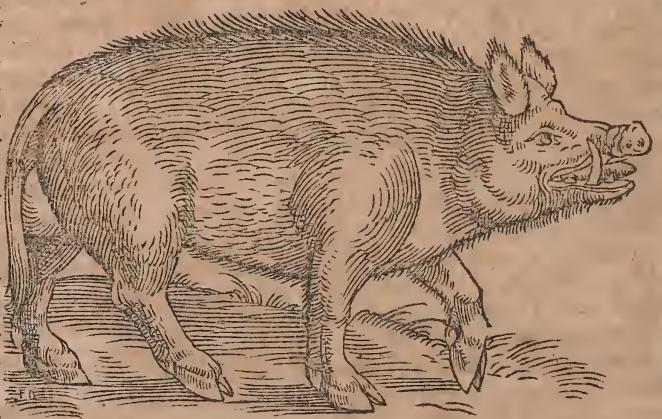
Hacq; cliens ventri ξ enia, dixit, habe.
Gramina cum pando proruit ore vorax.
Cedat: & vt melius sit, quod & ylterius,

DE APRO

1

NON in suis tantum, sed in omnibus quoque animalibus, cuiuscunque generis ullum est placidum, eiusdem inuenitur & ferum, Plinius. Aper de feris dicitur, ut quidam annotauit, cum sus tam de feris quam de domesticis dicatur. At Sextus aprum agrestem nominat, quasi verres etiam, id est 49 sus cicur mas, eodem nomine nuncupari possit. Et Plinius, Pilus (inquit) æreo similis agrestibus apris, cæteris (mansuetis scilicet) niger. Græci quidem κατερηνοι, de vtriusque generis (mansueti & fieri) mare usurpant. Poëtae semper, ni fallor, κατερηνοι de fero intelligunt, sed rei rusticae authores saepius verrem. Albertus Aristotelis verba de hist. anim. 5.

¶ Enarrans, multa tribuit apro fero, quæ verris domestici sunt. Apris maribus non nisi anniculis generatio, Plinius: videtur autem pleonasmus quod addit maribus: neque enim aprum feminam quisquam dixit: sed suem feram tum ipse tum alij. Nempe sues syluaticos in montibus sestatris venabulo. Varro apud Nonium. Suem etiam simpliciter pro apro ponit tum Grechetum Latine, & alia quædam de apri noninibus, docui in Sue A. 7111, chafir, Hebreis suem tum cicurem tum ferum significat, in viruis genere marem. Deustat eam (vitem tuam, id est gentem Israeliticam) aper (chafir) de sylua, & fera (7111, sis velziz), quod est nomen commune de omnifera bestia agri depascitur eam, Psalm. 80. Munstero interprete. Hieronymus aliter, Exterminavit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Et Septuaginta, Ἐλυμίαπον αὐτὴν οὐ δύναται μονίς ἀρέας κατερηνον αἰτητεῖ. Συνεχειον pro sue fero Antiphanes usurpauit, & Dionysius Tyrannus in Adonide, & alij, Athenæus: Vide plura in a. Aprum Græci capron vocant & syagron: poëtae item chlunin, vt in Truculento Plauti cluinum pecus legendum censem, chluninum: nam & Aristoteles suem feru chlunin vocat, Hermolaus. Scindendum est (inquit Cælius) chlunem dici ab Græcis εὐτοιλα. id est exsectum, eunchumque aprum. Id quod Aeschylus doctrina comprobat, atque item Aelianus in libro de prouidentia. Fiunt vero enuchi attritis arbori aut saxo testiculis, infestante usque ad affectionem pruritu. Sunt qui chluneta dici: 72

919
dici: suem putent liberè in agris palcentem, velut Χλεύθων, (melius Χλοστίνη, vt Varinus habet) id est in herbis fœndue dormientem. Alij magnitudine visenda chlunem accipiunt. Aristophanes grammaticus in libro de statum nomenclatura: Sunt ex suis, inquit, qui dicuntur monij, quibus similis forsitan fuerit, quem vocant chlunem, laxitia & viribus. Monium sunt qui monolycon interpretentur: alijs suem ferum, qui cum alijs minimè aggregetur. Cyrus in Oseam prophetam asinum eo nomine intelligit. Thomas magister in Atticis elegantius, chlunem ac monion & chauliodonta esse putat poëticas voces, (Varinus hæc tria similiter suem ferum significare ait,) Hæc omnia Cælius. Movis, η μεμονωμένη σύγχρονη, Etymologus. Χλεύθης, τὸ ἔτυμον Χλεύθης, τὸν εὐ τῇ Χλόῃ δινάζουσαν, Hesych. & Varinus: qui præterea addit, οὐρανοφύς, ήτις δὲ φύσις. οὐ πλευρικας. αἴδοι γέ τη Επικληθήν χρεῖσθαι καλεσθίναι ἐνδιατελεοντα, Varinus ex Scholijs in decimum Iliados. Chlunion quidem apud Suidam loci nomen est. Χλεύθεον vero cum ei, diphthongo, aprimum, χρίσθον. Χλεύθης, μονιός, πλήκτης, καπνός, Χαλεπός, λεπτός, ζεῦς, καὶ γίνανθρος οὐρανος. Εἰ δομίνη μητρὸς τον αὐδρα εἶναι, Διός τη Επικληθή γέγονα τὸν ψυχεῖν εὐελεθερεῖς καὶ θηλυς φούσιθρος, δι ταῦτα: Στρατοκάτα Αθλινος διάδεχτος, οὐ Χλεύθης τε καὶ γυνις, κατερροτοδοτεῖς, οὐδεις εὐσυνῆς πνοι αὐθιντα πελεγθεῖς. Suidas ex innominato. Χλεύθη λαποδεύτης, οἱ εὐ τῇ Χλόῃ ἐνωπούσι, Idem, Hesychius & Varinus. Mares castrati (inquit Aristoteles) maiores ferocioresque evadunt, vt scitè Homerus singit, cum dicat: Nutrii exetum syluis horrentibus aprum, Instar non bruti, sed dorsi montis apaci. Castrantur, quod recentibus adhuc morbus pruriens incumbit in testes, quò atterentes eam partem ad arbores, testes extingunt. Græci versus Homericis hisunt: Θρέψεν θέτη χλεύθιν στον αὔξειον, εὖτε γ' ἐστι. Οὐεληστοπόδηγον, αἴδησιον υληνπι, Iliad. iôta. Χλεύθη Homerus vocat, vt Aristoteles scribit, suem νόρωρχον. à plerisque enim dum affrictant se truncis, testiculi atteruntur, Plutarchus de causis nat. quæst. 21. Ex feris capris mares iam adulti dum venatores fugiunt aliquando Καθάρτεταιν δυοπάλλιον τὸ αἰσθαντα, vt etiam Χλεύθη. id est sues feri castrati: & sic affectos tum a prostum hircos syluestres multo etiam nostro tempore viderunt, Eustathius in Homerum. Vulcanus in scuto Herculis varias expressit imagines, εν τοισιν αὐτοις ανθενον θεου, ήτε λεόντων, &c. Hesiodus. Aper ab Italis cinghiale & cinghiare vocatur, & porco syluatico. A Gallis sanglier, vel porc sanglier, corrupta scilicet voce vt Italica etiam à Latina singulari: qua voce D. Hieronymus vtitur in translatione Psalmi 80. Aper sylvestris à nonnullis singularis ferus appellatur, Albertus: nimisrum quod solitarius ferè degat, vnde & μονιός recentiores Græci vocant, aliqui ineptè cingularem scribunt. Hispanis, puérco silvestre: vel puérco montés, vel iauali Germanis, vwild schwein. Anglis, boro. Illyrijs vverpz.

B.

Mirabile in Creta apres non esse, Plinius. Apri (sues, Aelianus) in Macedonia muti sunt, Idem. Sues Athi montis ne foeminas quidem spectare mares situs inferioris audent, Aristot. Hispani in quadam parte noui Orbis apros inuenierunt nostris minores, caudis breuissimis, aded ut abscissas fuisse arbitrarentur: pedibus etiam nostris dissimiles: posteriores quippe aiunt pedes in his apri vno digito non virgulato constare, (hoc est, posterius solipedes esse, anterius bisulcos.) Carnibus multo quam nostrorum tum suauioribus tum salubrioribus: nec mirum cum palmetta prope littus essent, inter quæ & palustres vluas aprorum multitudo libera vagabatur, ut scribit Petrus Martyr Oceaneæ decadis 1.2. Olaus Magnus in quibusdam Scandinaviæ locis apros duodecim pedum longitudine reperiri prodidit. In Medera insula apri sunt in numeri in montibus Abiseus Cadamustus. In Helvetia multi sunt, præfertim in regionibus iuxta alpes suis: quoniam ex arboribus abundant diuersis, quæ pabula apri fundunt: essentque plures, nisi subinde à plebe etiam carentur, permittente magistratu ijs quorum agris molesti sunt. Aper nullus est in Africa, Aristoteles, Herodotus, Plinius, Aelianus & Eustathius in Dionysium. In Aegypto (in Nilo) insulae permagnæ coagmentantur, ut & sues permulti in eis nascantur, quos incolæ transfeuntes venari consueuerunt, Theophrastus 4.13. de hist. Sueum nec mansuetum nec ferum India habet, teste Ctesia, quanquam non fide digno, Aristoteles & Aelianus: addit Aelianus, suilli generis vsum Indos à se detestari, & tantopere ab eo vescendo, quam ab humanis carnibus abhorre: quamobrem minus mirum est sues, saltem mansuetos, apud eos non reperiri. Sed huic aliqua ex parte aduersatur quod apud Plinium legimus, Indicis apri cubitales esse dentium flexus geminos ex rostro: & totidem à fronte ceu vituli cornua exire. Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnij, refert se vidisse Romæ in spectaculis, niueos lepores, & non sine cornibus apros. Agatharsides ait sues in Aethiopia cornua habere, Aelianus. Σίχαι, οἱ ἀγελώνοι δι Βραχής καὶ οὐποι, Hesych. Varin.

Degladio (quæ pars est apri iuxta ceruicem , vel ipsa ceruix) & glandula, & aliis quibusdam partibus a-
pri , dixi supra in Sue F. Vide non nihil etiam infra in F. Apri fere colore sunt nigro, vel spadiceo nigricante. Pilus æreo similis agrestibus , cæteris niger, Plinius. Sues feros albos se vidisse Pausanias scribit in Arcadicis. Leo & aper fortissima animalia , pilum gerunt durissimum , Aristot.in Physiog. Sanguis aprorum non spissatur, Plin.fibris refertus est, Aristot.innati caloris vinigricans est & asper Plutarch.in cauf.nat. Oculi iracundis similes & apertis palpebris patuli, vt in lupis & apris, omnium pessimi, Adamantius. De apri dentibus & cauda, vide quædam in Sue B. Ἀγριόδερος , epitheton apri apud Homerum , quod dentes habeat albos, vel acutos, vel magnos, Varinus. Cum ad terram procubuit aper, canibus & multis hastis debellatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere ignescere aitunt , vt si quis de ceruice setam det. etiam & ad eiusdem etiamnum spirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur ac aduratur: ac si eo dente canes infectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimantur, Gillius ex Oppiani tertio de venatione. Eadem Xenophon scribit in libro de venatione , & Pollux his verbis: Si dentibus obliquè attingat canes, pilos eorum adurit: quod si à morte (statim) denti eius exerto pilum admoueris, contrahetur tanquam ab igne : adeò feruida & astuosa huius feræ natura est: quamobrem dentes eius ἀσθωνες cognominat Oppianus. Arma dentium apri, culmi (non tamen apud bonos authores) vocantur , Albertus: (à nostris, *havzen, wraffen*. Plinius apri dentium sicas dixit.) Et rursus, Culmi eius quasi ferrum incidunt dum in vivo sunt animali, & ideo magna infligit vulnera. Dentes habet magnos & recurvatos, ad incidendum aptos: in quibus hoc mirabile est, quod viuente bestia possunt idem quod ferrum: mortuæ vero detracti, vim incisionis unisffe probantur, Liber de nat.rerum. Audio exertos apri dentes aliquando ita excrescere , vt circulum ferè absoluant, toti in se reflexi. In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro, Plin.sed Albert. pro cubitales legit monopedales, qd non prob. Culmos (inquit) in India aper habet monopeda longitudine, cù alibi yix pueriant ad semipedē: qua longitudine aliquando apud nos inueni-

untur. Apri fel non habent, Plinius. Habent os ad modum scuti, quod venabulis & machæræ opponunt, Liber de nat. rerum. Apud Gallos qui scitè & venatoriè de apri loquuntur, propria quædam vocabula usurpant: nam dentes exertos, vocant armes aut limes, aut defenses, & oppositos eis superiores, quorum usus tantum est ad acuendum exertos, grecz: pectus, le bourbelier: vestigium sive solum, la sole du pied: excrementa, laisses. Idem ursi, apri, & aliarum mordacium bestiarum capitù hure nominant.

C.

Ferarum alia montanae ut plurimum sunt, ut leones: alia palustres (id est, circa paludes,) ut sues, Pollux. Scythis & Sarmatis venationes sunt, intra paludes quidem ceruorum aprorumque, in campis autem onagrum & caprearum, Strabo. Lusitra significant lamas (lama, aquæ collectio est, Idem alibi) lutofas, quæ sunt in syluis aprorum cubilia, Festus. Εὐως μὴ πολέμου πυρού τοις ἐνὶ Βενετοῖς κοηνωνοῖς, Πέρσοχα δὲ πολυπολέμου παλαινχάδηραν, Oppianus de apro: id est, in remotis & profundis precipitum locorum recessibus versari solet. Volutabrum apri Galli nominant le sceul du sanglier. Vocem sues feræ similem mansuetis ædunt: sed fœmina vocalior est, mas raro vocem emitit, Aristot. Frendet agrestis aper, Author Philomelæ. Aper frendens, Ouidius de Arte am. Silius leonem frendentem dixit. Nos aper auditu lynx visu, simia gustu, Vultur odoratu præcellit, aranea tactu, Incertus. Proprium aprorum generis est, quod & porcorum esse dicitur, concitari ad rabiem uno stridente, Albertus. Oryges non metuunt canis latratum, Οὐ σὺντος αἰχμαλώτῳ φόβος συντελεῖσι φρέσκαγμα, Oppianus. Aper calidæ & igneæ naturæ est, Plutarchus. Dentibus eius canes aduri, & pilos eisdem admotos (dum recens interfecta fera adhuc spirat) contrahi tanquam ab igne, in b. dictum est. Aper cunctas bestias præcedit auditu à dextris, Liber de nat. rerum. Aper domesticus magis immoratur fœtidis quam sylvestris, Albertus. Apri inueniuntur aliquando inter filicium folia; quæ ipsi sibi collegent & forte substrauerint, ut audio. Galli sangliers afouches vocitant apros, cum scrobes fodunt, & filicum asparagorumque radices in terra rimantur. Genus quoddam farris, quo nostri in aqua cocto leguminum modo vescuntur, acutis & asperis hordei instar armatum aristis, rustici accolæ syluarum in Germania serunt, quod huic generi minus quam cæteris propter acutas aristas apri noceant, ut annotauit Tragus Tomo 2. historiae plantarum cap. 20. Apros in Pamphylia & Cilicia montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edere moriuntur, nec est intellectus illus in odore vel sapore, Plinius: Vide supra in Sue C. Aper sylaticus gregatim incedit nec alias quam de sua progenie porcos secum vesci patitur, Albertus. Lumbricis sive intestinis terræ rostro effossis vescuntur apri, quod Galli dicunt, vermeiller. Idem manives appellant loca ubi fagorum & queruum glandibus pascuntur. Spuma tenax in currentibus equis vel ira percitis apri circa os generatur: in his propter calorem, in illis tum eandem ob causam, tum propter motus vehementiam, Galenus in aphorismos Hippocratis 2.43. Suum agrestium lachryma cur dulcis, ceruorum autem falsa & improba sit, scripsi in Ceruo C. ex Plutarchi de causis naturalibus problema te 20. unde Cælius etiam traustulit 12.5. Ipsi aper tam grauis sua vrina est, ut nisi cœsta fugæ non sufficiat, ac velut deuinctus opprimatur: exuri illa tradunt eos, Plinins. Apri circa Cal. Decembris subantes sues se cœti solent, indeq; callum obducere venabulo quoque refractarium, Budæus. Sues agrestes semel anno coeunt, domestici sœpe, Aristoteles: Vide supra in Sue mansueto C. Sues feræ principio hyemis coeunt, vere pariunt, petentes maxime inuia, prærupta, angusta, & opaca: mas cum fœminis conversari dies triginta magna ex parte solet. Numerus partus, & tempus ferendi idem, atque in urbanis suis est, Aristot. Sues feræ semel anno, gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas, lutoque se tergorantes: fœminæ in partu asperiores, & feræ similiter in omni genere bestiarum. Apri maribus non nisi anniculis generatio, Plinius. Tempore libidinis sues feri acerrime sœuiunt, quamquam per id tempus imbecilles ex coitu reddantur: dimicant inter se mirum in modum armantes se, & cutem quam crassissimam præparantes, indurantesq; attritu arborum: sœpe etiam luto obducto, ac resiccato, tergus inuictum contrai etus efficiunt: pugnant ad cœdi acri certamine, grege relicto, ut se numero mortem vterque adversarius obeat, Aristoteles. Per sylvas tum seu aper, tum pessima tigris, Vergilius in Georg. de vi amoris. Et mox, Ipse ruit, dentesque Sabellicus excutit sus: Et pedibus subigit terram, fricat arbore costas: Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera durat. Ad Veneris libidinem inflammatus est, ceruicis fetis sic inhorrescit, ut cristæ gallearum esse videantur: spumas fundit ab ore, magno stridore dentium concrepat, efferuescentem spiritum anhelat, coeundi furore ardet, quod si fœmina eum sic libidine furentem patienter manet, omnem illius bilem extinxit, & libidinem sedavit: Sin autem coitum refutat, is confessim feruidis stimulis incitatus, aut ipsam vi expugnatam init, aut mortuam in terram dentibus abiicit; Gillius ex Oppiano. Quæ ex feris mitigentur, non concipere tradunt, ut anseres: apes vero tardè, & cerous: nec nisi ab infantia educatos. In nullo genere æque (ac in suillo) facilis miscitura cum fero: qualiter natos antiqui hybridas vocabant, ceu semiferos, ad homines quoque, ut in C. Antonium Ciceronis in consulatu collegam, appellatione translata, Plinius. Themasini Epicadi ex gente Parthica hybridæ, Suetonius in Aug. Hybrida quo pacto sit Persius vultus, opinor, Horatius 1. Serm. Hybris etiam canis vocatur, qui imparibus parentibus natus est, inquit Porphyrio, hoc est ex venatico & gregario. Inflectionem appetet duplē, nempe hybris hybridis, in tertia, more Græcorum: vel hybrida, hybridæ, in prima: nomen factum appetet παρά τὴν ὑβριν, forte quod per contumeliam in aliquos iactaretur: vel quod καὶ ὑβριν aut εἰς ὑβριν, nempe adulterio nati, hybrides dicerentur, siue spuriæ, siue ex diuersarum gentium parentibus homines: aut alia feræ, ex parentibus seu specie seu genere differentibus: specie dico, ut sus ex mansueto & fero: genere ut canis ex cane & leone, &c. Cicurus, ex aper & scropha domestica, Festus. Nulli dentes exerti, quibus serrati: raro fœminæ, & tamen sine usu: itaque cum apri persecutant fœminæ sues mordent.

Aconitum & syanchi radix sues feros occidunt: vide in Sue C. ab initio de morbis eorum. Cum per imprudentiam hyoscynam comederunt, statim attrahunt posteriora, dimissè ita segerentes. Deinde licet contracti tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos cancros epulantur promptissime, qui morbi remedium eis praestant, Aelianus. Edera apri in morbis sibi medentur, & cancros vescendo maximè mari electos, Plinius. Nec vero patientis est oryx aut aper, alijsue quis ferus ultra quadrimatum (in vivario) senescere: nam usque in hoc tempus capiunt incrementa, postea macefcunt senectute: quare dum viridis ètas pulchritudinem corporis conseruat ære mutandi sunt, Columella.

D.

Sues sylvestres animosq; peruvicaces, & bruta omnino sunt, Aristoteles. Et alibi, Apri animosi, iracundi, furi-
bundique sunt: sanguis enim eorum fibris resertior est. Adamantius δρυν̄ ἀπεούντων, id est iram subitam eis tri-
buuit. Leo & aper animalia fortissima sunt & pilum gerunt durissimum, Aristoteles in Physiogn. Aper nullius di-
sciplinae capax est, semper ferus ac ferox, Liber de nat. rerum. Apri & Cerui quomodo multa illecti capiantur,
vide in Ceruo E. Apud Varonem 3.14. legimus in leporario quodam Varronis in Thusculano, ad buccinam
inflatam certo tempore apros & capreas conuenisse ad pabulum. Aprum habet Regulus Saluimontis ingenti
magnitudine: qui cum hero & Canibus ad cornuum concentum exit in venationem: certatq; cum cursoribus
Leporarijs ad prædarum adeptiones: Scaliger. Paret purpureis aper capistris, Martialis libro I. in spectaculi cu-
iusdam descriptione. Sues feri sapientia vestigia palude confundere, vrina fugam leuare, Plinius: Vide etiam su-
perius in C. de vrina. Aper sylvestris hoc proprium habet quod ad pabulum secum non admittit porcos qui ex
eo nati non sunt: sed si iungantur cum eo contendit cum eis, vt obseruauit in apro quem cicuraui, Albertus.
Mas tempore libidinis scutit, foemina à partu, vt & cætra ferè omnia animalia, vt in C. dictum est. Nec enim la-
tère te debet, (inquit Cyaxares ad Cyrum libro 4. de institutione Cyri apud Xenophontem,) non maiores
tibi esse cupiditatem hostium vxores atq; liberos capiundi, quam illis seruandi. Cogitandum præterea tibi est,
sues, si multæ etiam sint, fugere, vbi videant venatorem, vna cum natis. Sed vbi quis venetur quenquam ex ea-
rum natis, non amplius fugere, ne si vna sit quidem, sed ruere aduersus capere molientem. Proprium aprorum
generi est, quod & porcorum esse dicitur, concitari ad rabiem uno stridente: & tunc periculosum est incidere
in gregem eorum, præcipue candida veste indutum, & maximè si foemina libidine ardeant, (vel potius, si ma-
res libidine stimulentur, aut foeminae perpererint,) Albertus. Inter se concertantes apri, cum viderint lupos, qua-
si confederati se iuuant mutuo, & concurrunt ad vocem clamantis quotquot audierint: & hoc conuenit multis
animalibus, Idem. Lupus quomodo rapuerit & vorârit aprum paruum, vide in Lupo D. ex Alberto. Apri
dentes acuunt ad luctam, Plutarchus. Lapidibus dentes exacuunt Homero teste, Aelianus. Et alibi, Aprum
priusquam in aliquem inuidit, dentes exacuere ferunt: cui rei testimonio est Homerius cum ait, Album acuens
dentem. In arboribus exacuunt limantq; cornua elephanti, & saxo rhinocerotes, & vtroq; apri dentium sicas,
Plinius. Sues feros ursus aggreditur, si clam repenteq; potuerit agere, Aristoteles. Vulcanus in scuto Herculis va-
rias expressit imagines, vt canit Hesiodus: & inter cætera apros leonesq; acriter & fortiter vtrinq; pugnantes, ita
vt neutra pars cederet, & caderent vtrinq; mortui, cæteri tamen magis ad pugnam excitabantur. Si velis ne in te
aper graffetur, cancerorum brachia illa denticulata tecum appensa circunfer, Didymus.

E.

Apri apud nos ferè media hyeme capiuntur. Fusca & villosa veste vtendum est ad apri venatum, maiorum
instituto, Budæus. Oppianus in venatione adversus apros, equis vti iubet fuluis siue ignis colore. Cerui & apri
quomodo capiantur podagra instrumento in Ceruo docui ex Polluce. Fouea capitur multitudo aprorum (in-
quit Petrus Crescent. 10.33.) hoc modo. In loco vbi multi versantur apri, agellus conseritur melica, quam ali-
qui saginam vocant: circa agellum construitur valida & alta sèpè ex viminibus arborum: & vna in parte relin-
quitur apertus introitus, è regione sèpis depressa, extra quam fouea sit satis profunda. Melica iam matura mul-
ti apri per locum apertum intrabunt. Tum venator accedat quandocunque volet, etiam inermis: & in loco in-
troitus stando clamat, & quoquis modo tumultum & strepitum excitet. Sic apri perterriti, cum via euadendi
nulla pateat, nisi per locum sèpis depressum, inde profluent omnes foras, & in foueam incident. Circa Roma-
nos agros & in sylvis suburbanis, insidiatores iaculis, noctu, siue machina ferrea igni crepitante transfigur-
tam capreas, quam ceruos, vrsos & apros lucente Luna, Blondus. Piscis quidam nigri venenati in Armenia
reperiuntur: horum farina siccus conspergunt, quas in ea loca quæ maximè abundant feris, disseminant. Bestiæ
primum vt eas attigerant, statim moriuntur: atque ea fraude apri, feræ capræ, cerui, & vrsi necantur, vt pote-
animalia siccisi & farinarum audiissima. Aconito, & syanco dicto veneno tum mansueti tum feri sues pereunt,
vt dixi in Sue C. Apros non solum natura obdurate pelle pilisque hirsutis vestiuit, verum etiam ipsi luto se quo-
dammodo loricant, ne telis facile lœdi possint: vnde evenit aliquando, vt nisi letale vulnus acceperit aper, ve-
natorem conculcat si ipsum ferire nequiverit. At si foemina fuerit, cum careat dentibus exertis, conculcatum
venatorem prostratumque lacerat, Belisarius. Vide plura supra in C. Aper in lanceam seu venabulum sponte in-
currit, & nisi letaliter vulneretur, venatorem prosternit, nisi in terram humi cadens iaceat, vel retro arborem
vel superius in arborem se recipiens euadat: quia culmis recuruis sursum tantum secare, deorsum non potest, sed
iacentem humo conculcat: foemina vero culmos non habens, dentibus lacerat, Albertus. Sus ferus (vt scribit
author libri de nat. rerum) si mane antequam reddat onus vesicæ, à venatoribus petatur, facile fatigatur. Sin
autem vel ante, vel in ipsa venatione reddat vrinam, difficilis erit captu. Sed quamvis lassius non cedit: sed in
posterioribus subsistit, & atrocitate rigida lassitudinem dissimulat, duellum offerens venatori: non ferire tamen
nec inuidere solet hominem, nisi prius ab eo vulneratus. Cæterum venatori caudum est: nam nisi primo i-
ctu letale vulnus inter armum & laterum costas adgegerit, de vita periclitabitur: nisi forte aut proximam arbo-
rem conserderit, aut in humiliori loco soli planiciem amplexus totis membris se premat: non poterit enim
fera recuruis dentibus suis nisi elatum & erectum attingere. Sustinebit tamen pedum eius conculcationem, do-
nec sic iacenti socij opem ferant, Hæc ille. Ipsi aprotam grauis sua vrina est, vt nisi egesta fugæ non sufficiat, ac
velut deuinctus opprimatur: exuri illa tradunt eos, Plinius. Solet aper quum è sylva egreditur, ventum ab omni
parte excipere & odorari, num quid ei aduersum seu expectandum sit, quod Galli dicunt prenderet leuent de toutes pars. Nempe dues sylvestricos in montibus sectaris venabulo, aut ceruos, Varro in Asino ad lyram apud No-
nium. Est autem venabulum telum venationi aptum, latum longaque acie, cornibus hinc & inde extantibus,
quod Pollux πτεργάσιον vocat: id cum descripsisset libro quinto circa finem capitil tertij, quale contra cæteras
feras quæ cominus pugnant parari oporteret: sequenti mox capite, Aduersus apros vero (inquit) circa finem
colli (κεφαλής, sic vocat οὐρανὸς τὸ κεφαλὴν τὸ ξύλον) supra alas (pteryges: sic vocat lanceæ partes secantes quæ
vtrinq; dilatantur,) vtrinq; emineant cornua, (κυνῶδοντες,) quæ inter fabricandum ex collo producta sint,
è ferre solidi: ne dum aper præiracundia in venatorum magna vi fertur, per ipsum hastile ad eum perveniat,
sed obstaculis illis prohibeatur. Cæterum venabulo hunc in modum vtetur venator: Pedem sinistrum præ-
tendit, dextrum fistet posterius, eo ferè intervallo quo vti luctantes solent. Latus quod prominet (sinistrum)
pedem

pedem versus antrosum protendat: Manus sinistra medio venabulo subiiciatur, vt iustum dirigat: dextra ve*ρ*o posterius contrario situ venabulo fortiter apprehenso iustum quam validissime potest impellat. Visus in feram fixe & acriter intentus sit. Et si aper fuerit, vulnus vel in medium inter supercilia locum, vel in armum adicat: utrumque enim letale est. Quod si maxillas etiam attigerit, efficiet quo minus vi possit dentibus exertsis. Sive insiliente, retrocedet & simul ensim distinget. Illud caendum, ne sis violento capitum motu, & vehementer in lanceam impulsu, & impetu saltus venabulum elidat, & venatorem comminus inuadat, quo facto, in terram ille pronus incumbat oportet, & ad solum se comprimens stirpes aut cespites tenaciter apprehendat: sic enim suto corpori nihil suis dentibus fera nocere, nec infra ipsum subiucere potest: sed ambiens calcat, scemina etiam mordet. Hucusque Pollux. Canibus capiuntur apri ac lupi, sed cum auxilio venatorum: nam raro soli eos aggredi audent, nisi mastini fortissimi & audaces fuerint. Sed pro capiendis apri requiruntur pili fortes (venabula valida) circa ferrum prominentibus crucis instar hoc est, transuersis) obstatulis, (ea quidam ridiculè nominant, sufficit: quod ferrum eousque in corpus adigi satis sit, cum non possit ulterius.) Hos venatores quum aprum vident indignabundum accedere, in terram obfirmant, & cum accesserit vuulnerant, prohibentibus ne ipsos irruat obstatulis. Parvus interim catulus ad hoc instructus per viam it, & sic à canibus & sociis venationis occiditur. Crescens 10.29. Robusti canes venatici tum contra alias feras tum contra apros immittuntur, vt in Canum historia prosequutus sum. De his Oppianus, Tauros (inquit) & leones inuadunt, Καὶ σὺν ἡβέστηρες ἐπαίξαντες ὄλεσσαν. Aetoli canes celeres & sagaces, venantur apros, vt in canibus ex Gratio retuli. Galli sub nomine leporiorum, fuarii etiam lupariosque canes comprehendunt. Budæus. Canes mastini, quos Galli vocant Alans vautrez, id est Alanos veltros, vt recentiores aliqui vocant, (vt Fr. Alumnus), capitibus & auriculis magnis, labris crassis, aduersus vrsos & apros emittuntur. Apri in sylvis saepe dentibus canes occiderunt, Varro. Aper cum exit è cubili vel lustro suo canibus visis vocem aduersus eos emitit, quod Galli dicunt rendre les abbais. Apri & cerui apud Tyrrhenos cum retibus & canibus musicæ adiumento capiuntur, vt in Ceruo recitauit ex Aeliano. Venator (inquit Xenophon) in apros canes comparet Indicas, Cretenses, Locrenses, Lacænas: sagenas, iacula, venabula, tendiculas, ἀργιτα, ἀκεντα, πεθόλια, πδοσράθια. Primum igitur canes hoc ex genere esse oportet, minimè vulgares, vt parata sint cum fera pugnare. Sagena autem eodem lino quo leporum, (iussicerat autem supra leporum sagenas ex tenuissimo lino Phasiano vel Carthaginensi confici, filis nouem) filis quinque & quadraginta, & chordulis tribus: ita vt vnaquaque chordula (πνευμα) filis quindecim constet, & longitudo sit à fastigio macularum (ἀρματων) decem. Laqueorum (βρόχων) autem altitudo cubitalis. Plagæ dimidio crassiores sagenæ, (δι δε περιδρόμοι ἡμιόλιοι τοι τοι ἀργιτα πάχεις:) extremaque earum per annulos exeat: sufficient verò quindecim. Iacula varia sint, quæ lanceas habeant satis amplias & leuigatas, hastiliaque (πάθοντες) valida, ἔχοντα τὰς λόγχας ἐν πλατεῖς καὶ ἔντερος. lego ξυρήκες ex Polluce: id est, quæ lanceas habeant bene latas, & nouaculæ instar acutas. In lexico Graecolatino ξυρῆς exponitur lauigatus.) At venabula primum lanceas habeant longitudine πεντεπλαισιους, id est quinque palmorum, & in medio fistulæ dentes, (κνάδοντες,) validos fabricatos, & hastilia cornea (ex corno arbore) crassitudine hastæ. Tendicula seu pedicæ tales sunt, quales pro ceruis fiunt. Sed venationis comites adsint: fera enim à multis vix capi potest. Quomodo autem singulis quibuscumque vti conueniat, ostendam. Primum igitur cum ad locum venerint, vbi a prum esse coniijcunt, canum gregem subducere oportet, & soluta vna ex Lacænis, reprimens alias cum cane circumeat. Cum vestigia deprehenderint indagando, sequatur deinceps quo tenor duxerit. Sed venatoribus etiam multa indicia aprum prodent, in mollibus locis vestigia, in syluosis ramorum fragmenta, vbi arbores fuerint dentium vulnera. Canis verò vt plurimum ad syluosa indagando perueniet, quod in his locis fera plerunque recumbit: nam hyeme minus frigida sunt, minus calida & state. Cum ad cubile peruerenter, latrat: ille verò vt plurimum surgere non solet. Sumat igitur canem, & ipsam cum aliis omnino procul à cubili relaget, & sagenas ad diuortia (σφράγεις, δισηρα) paulo post vertit loca quæ facile adiri non possunt) tendat, laqueos injiciens ad sylua truncos bicipites, (επιβάλλοντα τὰς βρόχους επι σφράγεις ἀνάματα τὸν ὕλας διροῦ.) Ipsius autem sagena longo producendo sinu tibicines (ἀντρεῖδας) intrinsecus faciat, subiectis vtrinque ramis, vt in sinum per laqueos splendor lucis (αἱ αὐγαὶ Φέγγος. codices quidam corrupte habent, αἱ αὐταὶ) prorsus insistat, & accurriti fera pars interior perquam lucidissima sit. Plagam (περιδρόμον) ab arbore valida relaget, non à stipite, (καὶ μὴ ἐν πάχει, non à virga aut frutice: πάχοι sunt fasciculi lignorum, aut virga tamaricis: vel planta spinosa sibi apta, [rhamnus nimirum,] Hesychius, Varinus. πάχη, σκόλιος ἢ ακανθώδης, Varinus.) stipites enim nudis in locis inveniuntur, (συνέχωντα γάρ ἐν τοῖς φύλαις αἱ πάχοι.) Vtrinque verò arborum ramis claudat ea etiam quæ facile adiri non possunt, (τὰ δύσηρα,) vt in retia cursum nusquam declinans intendat. Retibus tensis, ad canes redeant, omnesque soluant, & iaculis venabulisque sumptis procedant. Canes aliquis hortetur qui peritissimus sit, reliqui deinceps ordine sequantur, magnis interuallis alius ab alio distantes, vt fera discursus late satis pateat. Nam si aper in confertos inciderit, periculum est ne saucientur: nam in quenque irruerit, per iracundiam laedit. Porro canes cum iam cubili proprius fuerint, incitentur & immittantur à venatore: excitatus ille consurget, & quæcumq; canis à fronte se illi opposuerit, eam reiiciet, (αὐτοφύει.) Irruet autem cursu (sponte in retia:) sin minus, necesse est persequi. Quod si præcepis fuerit locus, in quo eum sagena detinet, statim exurget: si planus, ab initio stabit ibidem inhærens: incubent tum verò canes. Simul etiam venatores oportet intentos in eum (caute, ne canes feriant) tela coniijcere, & circumuenientes à tegro & eminus lapides mittere, donec retibus se ingerens plagam eorum intenderit. Tum eorum qui adsunt peritissimus & robustissimus, venabulo progressus à fronte percutiat. Quod si petitus iustum quæctelis, non satis se retibus ingesserit, sed in accedente se cōuertat & instet occursu, (αἱ ἐπ τοι εἰσέχει πέδες τὸ πεντεπλαισιον ποιεύμενοι:) necesse est sumpto venabulo accedere. Id tenendum est manu læua anterior, dextra posterior: illa enim dirigit iustum, haec virget & impellit. Pedes autem manus sequantur, læuus læuam, dexter dexteram. Itaque accedens venabulum obijciat, cruribus non multo maiore spatio diuaticatis, quam fieri à luctatoribus solēt, ἢ μπαλιν, lego ἢ τὸ πάλη, ex Polluce:) sinistro latere interim ad manum sinistram conuerso. Diligenter autem fera oculos inspiciat, capitum illius motum obseruans, & venabulum portigat prouidus, ne aper capite rotato de manibus ei excutiat. Venabulo enim interdum cum impetu eliso in venatorem pergit. Hoc si cui contigerit, pronus in ora cadat oportet, & virgulta inferiora (τὸν ὕλας κατατεψεῖ) comprehendat: nam si hoc modo inhærens procubuerit, fera præ incuruitate (δις τὸν σφράγεια) dentium, corpus adipisci non potest.

test: erectum vero aut stantem sauciari necesse est: quamobrem aper venatoris corpus attollere tentat: quod si nequiverit, obambulans proterit. Huius autem rei liberatio una tantum supereft: cum in hac angustia deprehensus fuerit, tum ex comitibus aliquis cum venabulo accedens, suem irritet, immisso similis, non tamen immitet ne iacentem feriat. Hoc aper vbi animaduerterit, omisso eo quem premebat, contra irritantem praे ira & furore conuertitur. Tum ille celeriter exiliat, menor cum venabulo exurgendum esse: nam nisi vincenti salus honesta non est: & rursus inuadat sicut antea, ferrumque inter scapulas dirigat, qua parte iugulum est, (ἡ ἐφάγη . Pollux videtur legisse , ἡ μεταφράσεως , quod placet: hoc sensu, ferrum inter scapulas, aut medio inter supercilia loco adigat:) & obnixus venabulo acriter incumbat. Saucius aper furens progreditur, & nisi lanceæ dentalia (κνάθοντες) prohiberent, per hastile se trudens ad eum veniret qui venabulum tenet. Est enim fera adeò feruida, vt canum pilos quos dentibus forte perfrinxerit, amburat: & pili recens occisi dentibus admoti contrahantur, (vt in B. diximus.) Cæterum si foemina in retia inciderit, cauebit venator ne impulsus cadat: quod si contigerit, proteratur necesse est ac mordetatur. Non est igitur sponte cadendum: si quis vero inuitus ceciderit, ei non aliter surgendum est quam sub masculo. Cum vero surrexit, venabulo percutiat oporet, quoad eam occiderit. Porro capiuntur hoc etiam modo: Retia illis in transitu saltuum (ρεπον) ponuntur, ad nemora, ad valles, ad cliuos, (τεχνα .) Incursiones vero (εισβολαι), venatorum scilicet in hæc loca cum tumultu irruentium, vt suem excitent, sunt in agros, in paludes, in aquas. Qui iussus est, retia cum venabulo seruat: alij canes agunt, optima quæq; locorum scrutantes: & cum primum inuentus fuerit, agitatur. Vbi iam in caphes inciderit, retium custos accedat sumpto venabulo, & vtatur quemadmodum diximus: si non inciderit, inseguiri oportet. Capitur etiam dum medio æstu premitur canibus. Nam licet viribus præstet, præ nimio tamen anhelitu fatiscit. Pereunt autem multæ in eiusmodi venatione canes: quin etiam venatores ipsi periclitantur. Cæterum vbi cursu fatigatum petere coguntur, siue in aqua, siue in rupi secessu fuerit, siue ex opaco exire noluerit: vbi nec rete illum, nec aliud quicquam prohibet cominus cum appropinquante congregandi: nihilominus adire oportet, vt magnitudo animi cuius gratia hi labores suscipiantur, declaretur. Utendum est autem venabulo, & corpore ita composito, vt dictum est: nam ita etiam si quid aduersi accidenterit, non in ipsum aut inficiam eius culpa rejicietur. Ponuntur vero ipsis tendiculae, (ποδοσποδειαι ,) in eisdem locis sicut & ceruis. Observationes eadem sunt, & cursus, (μεταδουαι , insecuriones) & aditus, & vsus venabuli. Porro catulos earum capi vix contingit: neque enim ab eis discedunt, donec adulenerint: & cum eos canes inuenient, vel aliquid ipsi præsenserint, statim se abdunt in sylvas, & sequuntur eos vbicunque fuerint parentes utriusque: quo tempore saeuiores sunt, & pro illis acris quam pro scipis pugnant: Hæc omnia Xenophon in Libro de venatione, ex Omniboni Leoniceni interpretatione per nos emendata. Germani circa aprorum venationem propria quædam vocacula & locutiones proprias habent: vt sunt, *Man macht ein bag, bindt seiler an, stellt garn und vveertücher. Die suyyvvirt gehezt, loufft, nimpt ein seil, hat scharpfe vvaassen, frist oder erschlecht viel hund oder lüt, vvirt gestochen.*

Vivaria aprorum cæterorumque sylvestrium, primum togati generis inuenit Fulius Hirpinus, qui in Tarquinieni feras pasceere instituit: nec diu imitatores defuere L. Lucullus & Q. Hortensius, Plinius. In leporario pater tuus Axi præterquam lepusculum è venatione vidit nunquam: neque enim erat magnum id septum, quod nunc vt habeant multos apros ac capras, (capreas,) complura iugera maceris concludunt. Non tum (inquit) cum emisi fundum Thusculanum à M. Pisone in leporario apri fuerunt multi, Varro. Et alibi, Leporarij species duæ sunt, in altera est aper, caprea, lepus: in altera apes, cocleæ, glires. Et rursus, Apros quidem habere posse in leporario, nec magno negotio tibi est, captiuos, & cicures qui ibi nati sint, & pingues solere fieri, scis inquam Axi. Nam quem fundum (in fundo, quem) in Thusculano emit hic Varro à M. Pisone, vidisti ad buccinam inflatam certo tempore apros & capreas conuenire ad pabulum, cum è superiori loco è palæstra effunderetur apri glans, &c. vt in Lepore scripsi. Extat Gordiani sylua memorabilis picta in domo rostrata Cn. Pompej, in qua picta etiam nunc continentur, apri 150. ibices 200. &c. hæc autem omnia populo rapienda concessit die munericus quod sextum ædebat, Capitolinus in Gordiano I.

Plutarchus in Commentario de causis naturalibus, versum hunc seu proverbio iactatum citat, Μηνέτος ὑψη, οὐτε τέλη οὔτε τέργα στού. hoc est, Non pluet post noctem, quæ sus agrestis pepererit. Sues cicures saepius parvunt ac diuersis temporibus, fera non nisi semel, idque ijdem fermè diebus, nimirum ineunte æstate. Vnde negant fore pluuiam posteaquam sus agrestis pepererit, nimirum exactis iam mensibus pluuijs. Per iocum usurpari poterit, si dicamus, res fore tranquilliores posteaquam morosus ac rixosus quispiam animo suo morem gessit, Erasmus.

F.

Suis caro viscosa est & frigida, & maximè cum vicinior est lacti: feri tamen minus quam mansueti. Caro porci tum cicuris, facile concoquitur & cito descendit, multum nutrit, & succum gignit crassum ac viscosum, Auicenna. Plura leges in Sue F. non procul initio ex Galeno & alijs. Caro aprina leuis concoctionis, meliorque domestica: item valentissimi generis & plurimi alimenti, authore Celso. Hippocrates ait, Caro suis syluatici siccat, corroborat, & mouet. Tympanici ex carnibus moderate comedant, & eas potius quæ non sunt pingues, præcipue ferinas, vt cerui, apri & capreæ, Trallianus. In omnis sacro igne neque leuibus & glutinosis cibis, neque falsis & acribus utendum est, sed his quæ inter utrumque sunt, qualis est panis sine fermento, pisces, hædus, aues, ex ceptoque apro omnis fere venatio, Celsus. Galatae aprorum contactu abstinent, Pausanias. Primus Romanorum P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui consulatu Ciceronis legem agrariam promulgauit, aprum solidum epulis apposuit, (vt mox ex Plinio recitabo.) Ad quod respiciens Iuuinalis, & sua notans tempora, exclamat: Quanta est gula, quæ sibi totos Ponit apros, animal propter conuiuia natum, Grapaldus. Num pluris nunc tu è villa illic natos verres lanio vendis, quam hic apros milliariorum (alij milliariorum scribunt per I. simplex) emis? Varro. Apri milliarij dicebantur mille librarum, quos solebant in cœnis apponere Romani, Ge. Alexandrinus & Crinitus. Apud Athenæum aper Dipnosophistis apponitur. Mensæ apud Indos imponuntur integri leones, & capreæ, & apri, Philostratus lib. 2. Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus Illis nullus erat: sed credo, hac mente, quod hospes Tardius adueniens, vitiatum commodius, quam. Integrum edax dominus consumeret, Horat. 2. Serm. Rancorem grammatici odoris grauitatem interpretantur, quæ ex vetustate ac corruptione nascitur: & rancidum, quod rancore putidum est.

His addemus quæ de apri apparatu Apicius scriptis ab initio libri octauis, his verbis. Apri ita condituri: Spongiatur, & sic alpergitur cisa, cum inum tritum: & sic manet. Alia die mittitur in furnum: cum coctus fuerit, perfunditur piper tritum. Condimentum aprimum: Mel, liquamen, carænum & passum. Alter in aprum: Aqua marina cum ramulis lauri aprum elixas quoque madescat, (id est mollescat, tenescat, & coquatur:) corium ei tolles: cum sale, sinape, aceto inferes. Alter in aprum: Teres piper, ligusticum, origanum, baccas myrræ exenteratas, coriandrum, cepas: suffundes mel, vinum, liquamen, oleum modicè: calefacies, amylo obligas, aprum in furno coctum perfundes. Hoc & in omne genus carnis ferinae facies. In aprum assūm iura feruentia facies sic: Piper, cuminum frictum, apij semen, mentham, thymum, satureiam, enici (aliás anethi) flores, nucleos tostos, amygdala tosta: mel, vinum, liquamen, acetum, oleum modicè. Alter in aprum assūm iura feruentia: Piper, ligusticum, apij semen, mentham, thymum, nucleos tostos: vinum, acetum, liquamen, oleum modicè. Cum ius simplex bullierit, tunc triturae globum mittes: & agitas cepa & ruta fasciculo. Si volueris pingue ius facere, obligas ius albo ouorum liquido, moues paulatim, aspergis piper tritum, & inferes. Ius in aprum elixum: Piper, ligusticum, cuminum, silphium, origanum, nucleos, caryotam: mel, sinape, acetum, liquamen, & oleum. Ius frigidum in aprum elixum: Piper, careum, ligusticum, coriandri semen frictum, anethi semen, apij semen, thymum, origanum, cepullam, mel, acetum, sinape, liquamen, oleum. Alter ius frigidum in aprum elixum: Piper, ligusticum, cuminum, anethi semen, thymum, origanum, silphium modicum, eruca semen plusculum: suffundes merum: condimenta viridia modica, cepam, pontica, vel amygdala fricta, daethylum, mel, acetum, merum modicum: coloras defruto: liquamen, oleum. Alter in apio: Teres piper, ligusticum, origanum, apij semen, laseras radicem, cuminum, scenicali semen, rutam: liquamen, vinum, passum: facies ut ferueat: cum fribuerit, amylo obligas intro foras, & inferes. Perna aprina ita impletur recens: Per articulum peræ palum mittes, ita ut cutem à carne separe, ut possit condimentum accipere per cornulum, ut vniuersa impleatur. Teres piper, baccam lauri, rutam: si volueris, lasera adjicies, liquamen optimum, carænum, & olei viridis guttas. Cum impleta fuerit, constringitur illa pars qua impleta est ex lino: & mittitur in zymam, elixatur in aqua marina cum lauri turionibus & anetho. Hincusque Apicus 8.1. & rursus 7.4. Ofellæ a-prugnea (inquit) ex oleo, liquamine coquuntur, & mittitur eis condimentum. Cum coctæ fuerint, supera dicitur his, cum in foco sunt, conditura. Piper tritum: condimentum, mel, liquamen, amyrum: & denuo bulliunt: cum iam bullierunt, sine liquamine & oleo, elixas & siccias, pipere asperso inferes.

Antequam piper reperiatur myrti bacca illam obtinebat vicem, quod etiam generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum vocatur: Eademq; origine aprorum sapor commendatur, plerunque ad intinctus additis myrtis, Plinius. Heliogabalus exhibuit summa aprugna per dies decem tricena quotidie cum suis bulbis, Lampridius. Placuere & fcri sues. Iam Catonis censoris orationes aprinum exprobrant callum, in tres tamen partes diuiso, media ponebatur lumbus aprugnus appellata. Solidum aprum Romanorum primus in epulis apposuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis consulatu legem agrariam promulgavit. Tam propinqua origo nunc quotidiana rei est. Et hoc annales notarunt, horum scilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem coena, sed in principio, bini terrique pariter mandantur (aliás, mandebantur) apri, Plinius. Callum aprugnum & porcus Troianus sumptuaria lege prohibebantur, Volaterianus ex Macrobius. Magis calleo quam aprugnum callum callet, festiuè quidam apud Plautum ludens homonymia huius distinctionis calleo, quæ & scire, & callosum esse significat. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, in coena fuerunt lumbi aprugni, summa, sinciput aprugnum, Macrobius. Eubulus ἐν Αἰγαίῳ apud Athenæum ἵππος περὶ περὶ nominat inter cateros delicatores cibos. Aprinam salitam quo tempore apri in furiis Veneremque ruunt, colorē ac saporem mutare, de obseruatione tam est probatum, quam à multis celebratur, Ant. Mizaldus.

G

Millia remedium ex capra demonstrantur: amplior potentia feris eiusdem generis, Plinius. Eadem ratio circa remedia ex sue mansueto & fero fuerit, nec non aliis omnibus mansuetis & feris: videlicet ut ijdem aut similes vtrorumque effectus sint, secundum magis & minus tantum differentes: quoniam animantium ferarum partes eadem minus humidæ minusque frigidæ, ijdem ex mansuetis animantibus sint. Apro & sui ciceri communia remedia in aliquot eorum partibus, nempe sanguine, cerebro, maxillis, pulimone, iecore, felle, talis, vngulis, fimo & vrina, in Sue iam recitata, non est quod hic repetamus. Apri cerebrum contra serpentes laudatur cum sanguine, Plin. Et alibi, Verendorum carbunculus cerebrum apri sanguisque succurrat. Vide in sanguine suis G. Axungia præstantior est in apri, ut in Sue G. ex Plinio retuli. Lardum apri elixum atque circumligatum mira celeritate solidat fracta, Plinius ut citat Obscurus quidam. Adeps apri cum melle resinaque contra serpentes laudatur, Plinius. Cum adipe pulmo aprinus impositus, si pedes subtriti sint contusione offensione, prodest, Idem. Apri & equi adipes quomodo curentur in Tauro dixi ex Dioscoride: quanquam eius interpres horum animalium nomina omittunt. Epinyctidas adipe aprino cum rosaceo inungi prodest, Plinius. Apri cerebrum contra serpentes laudatur cum sanguine, Plinius. Apri cerebrum ad serpentium mortsum valet, Sextus. Verendorum carbunculus cerebrum apri sanguisque succurrat, Plinius. Ad carbunculos & dolores veteri: Apri cerebrum coctum contritum ex melle, & impositum, mirè sanat, Sextus. Cerebrum apri coctum & potatum cum vino, omnes dolores sedat, Idem. Plura de remedijs ex cerebro, in Sue dicta sunt. Cinis maxillarum apri sanat vlcera quæ serpunt: Idem quoque confert fractis, Plinius. Vide in Sue. Dentis sume scobes, diram pleuritida soluent, Nec quatiet peccus tussis anhela tuum, Io. Vrsinus. Potus in pleuritide expertus: Exhibeatur semilibra, si grauior morbus est: si minus, vncia duntaxat vna aut altera olei linini puri, calidi, cum scobe dentis aprini, quanta super Marcellinum numum exaggerari potest, Io. Kufnerus. Hœdi, agni, porci, apri, cerui, &c. coagula similes naturas fortiuntur: contra aconiti potum in vino, & concretum lac in aceto, conuenienter assumentur, Dioscorides. Apri pulmonem cum melle commixtum, ut malagma superpone pedibus à calciamenis lassis & exulceratis, sanabuntur, Sextus. Dioscorides alios quoque pulmones, suillnm, agnimum, vrsinum ad idem remedium commendat, nempe quod impositis eis excitandæ in pedibus caleorum attritu inflammations arceantur. Cum adipe pulmo apri impositus, si pedes subtriti sint contusione offensione

(vel 7)

(vel etiam ad perniones, vt alij citant,) prodest, Plinius. Ebrietatem arcet. Vide in Sue. Iecur apri (καπτες) recens si arefactum teratur, ex vino potum, contra serpentium canumque (καπτες, lego καπτες) morsus auxilio est Dioscor. Apri iecur inueteratum cum ruta potum ex vino, contra serpentes laudatur, Plinius. Iecoris apri fibra, illa potissimum quæ prope fel & iecoris portas est, ex aceto vel potius vino pota contra serpentes auxiliatur, Nicander. Lethargicos excitat iecur aprinum: itaque & veterosis datur, Plinius. Apri iecur auribus purulentis instillatum proficit, Sextus. Alcum sifit iecur aprinum ex vino potum citra salem, recensque, Plinius: recens ex vi-
no potatum, ventris fluxum mirè restringit, Sextus. In iecore apri inueniuntur lapilli, sicuti in vulgari sue, aut du-
ritie lapillis similes, candidi, quibus contritis & in vino potis, calculos pelli aiunt, Plinius. Plura de remedijis ex iecore apri leges in Sue. Strumas discutit fel aprinum vel bubulum tepidum illitum, Plinius: sed Marcellus empiricus pro aprino caprinum legit, hiis verbis: Fel bubulum vel caprinum ad incipientes strumas optimè facere ex-
perimenta docuerunt: nam penitus crescere non sinentur, si eo adsiduè tangantur. Vlceræ quæ serpunt sanat fel
aprinum cum resina, & cerusa, Plinius. Fel aprugnum & oleum amygdalinum pari mēsura permisce, tepidumq;
laboranti auriculæ instilla, Marcellus. Lienem quoque sedat potum, vt quidam ex Plinio citant. Coitus stimulat
fel aprinum illitum, Plinius. Fel apri cum seu quoilibet positum, optimè placat podagram in præsens, Marcellus.
In Sue etiam nonnulla de remedijis ex felle apri diximus. Comitali morbo testes vrsinos edisse prodest, vel apri-
nos bibisse ex lacte equino, aut ex aqua: dantur & suum testiculi, inueterati tritique ex suis lacte præcedente vini
abstinentia, & sequente continua diebus, Plinius. Ad caducos: Testiculos apri ex vino vel aqua potato, & cura-
beris, Sextus. Remedia ex vesica requires inferius in lotio. Remedia ex talis apri, vide in Sue. Vngularum apru-
gnarum exustarum cinis ptioni inspersus, plurimum vrinæ difficultates iuuat, Marcellus. Vngues aprugni exusti
tritique in potionē sumpti, efficaciter submciulis prosunt, Idem. Ad inuoluntarium vrinæ exitum in stratis: Apri
(vel suis, Plin.) vngulas vntas ex vino potui dato, Galenus Euporist. 3.257. Vide plura in Sue. Fimū suis sylvestris
aridum, in aqua aut vino potum, refectiones sanguinis sifit: vetustum lateris dolorem mulcet: ad rupta & con-
uulsa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato rosaceo medetur, Dioscorides: ex quo partem etiam Auicenna trans-
scripsit. Fimi aprini vim ad membra spasmō vel percussu vitiata, aut quadrigis agendis rotāue vulnerata, foris illi-
ti, tum in potu sumpti ad ruptos, vulneratos & cueros, exposui in Sue G. Fimus apri recens, & calidus, præcipuū
estremedium contra fluxum sanguinis è naribus, Liber de nat. rerum. Stercus aprugnum ex vino subactum, &
emplastrī more impositum, quicquid inhaerit corpori celeriter extrahit & sanat, Marcellus. Et alibi, Tusum cri-
bratumq; & cum melle deteriore coctum & subactum, articulis impositum medetur. Emplastrum ex calce vel
stercore aprino, videlicet contra morsus venenatos: extrahit enim venenum, Arnoldus de villa noua. Vlceræ
cætera (præterquam in tibijs cruribusque) explentur & purgantur fimo aprino, Plinius. Apris sterco aridum cō-
tritum & potionē inspersum dolores lateris sanat mira potentia, Marcellus. Et alibi, Siccum contritum ex vino
potui datum, pulchre non solum splenis, sed & renū dolori medetur. Lumborum dolores & quæcunque alia
mollire opus sit, cinerem aprini fimi inveterati aspergi potionē vini conuenit, Plinius. Luxatis fimum a-
pri, illinitur, Idem. Stercus agrestis apri & sulphur colatum, & (ex) hemina vini picati potata, coxendices emen-
dat, Sextus. Fimus aprugnus vino remissus tepefactus colatusque, & duorum cyathorum mensura potui datus,
ischiadicis saluberrimè medetur, Marcellus. In aceto decoctus, & cum melle subactus, impositusque plantis vel
talis mitigat eorum dolores, Idem. Aprini fimi cinis inspersus potionē tepidi vini dysentericis medetur, Plinius
vt quidam citant. Reliqua de remedijis ex fimo apri, quæres in Sue.

Remedia ex vesica & lotio apri, tum simul, tum seorsim. Ad caducos: Lotium apri cum oxymelite bibat,
& remedium capiet, Plinius. Comitali morbo prodest aprinam vrinam bibisse ex aceto mulso, efficacius quæ
inuarerit in vesica sua, Plinius. (Fibri etiam vrinam in sua vesica seruari iubent. Antidotis ea miscetur, quod
venenis resistat, Plinio teste.) Aurium dolori & vitijs medetur vrina apri in vitro seruata. Plin. Ad aures minus
audientes: Apri lotium in vitro repositum tepefactum auribus instillatum perfectè medetur, Sextus. Vrina a-
pri seruatur in vitro, sed melius in vesica ipsius, quo (quæ) modo ei sublata fuerit: hæc tepens infusa auribus
(dolentibus puto & purulentis) vnicè prodest, Marcellus. Apri lotium infusum auriculæ valde medetur: quod
quia vetustum magis prodest, collectum seruari debet in vase, vitro, vt sit ad remedia præparatum, Idem. Et alibi,
apri lotium in fumo siccatum, & melle liquefactum auri infunditur, & remedijs surdiginem vel dolorem.
Porri sectiui succum, & lotium apri, & oleum cyprinum pari pondere coniunges, & tepefactum auribus instilla-
bis, Marcellus. Aprina vrina viribus eisdem prædicta est (proximè autem dixerat taurinam cum myrra instilla-
tam aurium dolores lenire) priuatim comminuit vesicæ calculos, & potu expellit, Dioscorides. Vrinæ inconti-
nentiam cohibet vesica aprina, si assa mandatur, Plinius & Sextus. Vesicam assam (addiderim apri: aut verris,
nam & verris vesicæ eandem vim tribuit Marcellus) esui dato per triduum mingentibus in stragulis, Galenus
Euporist. 3.276. Qui vrinam tenere non poterit capræ vesicam comburat, & cinerem eius ex aqua cum vini
potione bibat, Marcellus: ego non capræ, sed apri legerim: quoniam cæteri etiam authores apri vrinæ hanc fi-
culturam attribuunt, caprinæ nullus quod sciām. Vesicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur vrina apri, & ipsa
vesica pro cibo sumpta: Efficacius, si prius fumo maceratur utrumque. Vesicam elixam mandi oportet, & à mu-
liere foeminæ suis, Plinius. Vesica apri reetè aduersum vessicæ dolores in cibo sumitur, ita vt mulier foeminæ,
vir masculi sumat, Marcellus. Ad stranguriam & vesicæ dolorem: vesica apri cum lotio infuso si suspensa & passa
fuerit donec aquaticus humor effluat, & discoctam dederis manducare his qui patiuntur, mirè sanantur, Sextus.
Probatum est vesicam apri cum tota vrina exiccata vesicæ morbis conferre bibitam ad 3*lb.* pondus, atque
intestinorum dolori, Fumanellus. Verris syluatici lotium cum sua vessica in fumo suspensum & adseruatum,
stranguriosis cum potionē mixtum potui datum, efficacissimè prodest, Marcellus. Hydropis auxiliatur apri v-
rina, vel etiam vesica, paulatim in potu data, Plinius vt quidam citant. Vide etiam in Sue de remedijis ex vrina a-
pri. Ad calcum, & vrinam apri, bibat æger, & liberabitur, Incertus.

Ad vomitum & somnum: Spuma apri cum adipe in heminis tribus ad tertias excocta & data san-
bit, Sextus.

Quandoquidem verò & in venationibus à sylvestribus suibus lœduntur quidam, operæ pretium est & de
his facere mentionem. Vulnera itaque ab ipsis incussa grauia sunt, propterea quod non solum profunda, sed &
magna existant. Adglutinatio autem medicationis ductu ea curare impossibile est. Nam vna cum contusione
labia vulnerum disindunt, & aduertunt. Mutuo enim dentium inter se attritu, ac veluti ad cotem affictu vtūtūr,

ad vindictā corum qui eis obueniunt currentes. Adusta itaque corpora crustam quandam iuxta vulnerum labia inducunt. Quare suppitorum & nō adglutinatorum curationis modum in eis adhibere oportet, Aetius 13.4. Viceribus rheumaticis, id est fluidis non calida sed frigida tamestate quam hyeme adhiberi debet. Facile enim inter uenandum equus ab auro interno poplitis sinu, aut interiori crure vulnus accipit: quod in vleus rheumaticum degenerat, ac tumor sequitur: huic frigida adhibenda est, & curatio instituenda inungendo medicamentum quod atramento sutorio constat, diachalcanthes vocant. Aut canis caput exempta lingua crematur, & reductum in puluerem superinducitur cataplasmatis instar, (καταπλαστην, nisi legas καταπλαστην, quod inspergeret sonat,) Absyrtus in Hippiat. cap. III.

H.

a. Aper dicitur quod in asperis locis, senticetis & montibus intonsis versatur, ut refert Varro libro quarto de lingua Lat. nisi à Græcis quod hi κάρπη. Sed forte à dentium etiam aut animi asperitate sic dici potuit. Apris maribus, inquit Plinius, in coitu asperitas plurima. Ego tamen à Græca voce capros potius per aphæresin primæ literæ sic dictum reor. Aper à fero citate vocatus est: ablata f. litera & p. subrogata: unde & apud Græcos fragos (lego, syagros) id est ferus, dicitur: omne enim quod ferum est & immiti, abusive agreste vocamus, Isidorus. Setiger epitheton, à Martiali pro auro absoluto ponitur. Κάρπη, pro κάρπη, propter carmen, apud Homerum Iliad. μ. Καρπές λεγομένοις, διά τοις θύεσσαν σωδαίοις ἀρέβης. Recentiores syagron dicunt, ut onagron, Varinus in Αχερόν. Σύντερη non dicendum est: nam veteres duobus vocabulis semper οὐδὲ πορτον proferunt, ut & Homerus, Varinus. Plura vide supra in A. Εν οἰστερής στούς αἴρεται μέτρα λάχης, id est magna portio apri, Suidas ex in-nominato. Συντερης στούς αἴρεται, Hesych. Σύντερης, οὐδὲ πορτον, Varinus. Αχερόντης, apud poetas. Αχερόπετρης τε σύντερης, Orpheus in Argonauticis. Στούς αἴρεται, Oppianus. Στούς καθιστάται Χειρόπ. καρπές, καρποντάς, καρποντας, ιαρ-ζης. Varinus: quasi καρπός semper de mansueto dicatur, quod etsi vt plurimum sit, non tamen perpetuum est: nam Hipponax αἴρεται καρπός dixit. Ληθόποτης, αἴρεται καρπός. Varinus. Ληθόποτης στούς quidem pro mansueta segetes depascente à poëta usurpatum, ut pluribus dixi in Sue E. Agriophiro (lego agriochiros), id est porcus sylvestris, Syluaticus. Sic & d. l. phax cum plerunque & proprie de sue mansueto dicatur, Anaxilas tamen poëta de sylvestre dixit, his verbis: Τερψιχορές υπαντοντος οὐρανού, φύκες, οὐρανούς, ποντούς, ἐπιπλανητας, Οὐρανούς τε περιπλανητας. Nihil mirum autem quod Aesc' ylus qui in Sicilia moratus est, multis voces Siculas usurparit, Athenaeus lib. 9. Κέρας, αύξης, Varinus: Suidas addit, καρπός της. Στούπης, καρπές, Ηελ. Μολεκετα τῶν αἴρεται οὐν τούτα λέγονται, διεντον μολοβεττα στούς. Eustathius, Sūm Germani voce communis chervyn appellant: & suum ferum, ein wildschervyn: priuatim tamen aliquando fœminam ita nominant: ut aprum, ein wilden aber, id est verrem syluaticum. Exterum qui laute & venatoriè loquuntur propria quædam vocabula usurpat. Porcellum enim sylvestrem vocant einfrischling. (Heluetij quidam veruecem ita nominant,) iam bimum, ein becker: adultum aut vetulum, ein hovvend schervyn, hoc est suum secantem, quod grandes gerat dentium sicas ad secundum aptas Scropham sylvestrem, siue porcorum sylvestrium matrem, ein leen oder back. Epitheta, quorum ea quæ sine authoris nomine sunt, apud Textorem invenimus. Acer, Vergil. Aeg. 10. Agrestis. Arcas. Arcadius. Atalantæus. Conturbator, Martialis. Cruentus, Claudianus. Dentatus. Durus, Propert. libro secundo. Erymanthæus vel Erymantius. Ferox. Feruidus. Ferus. Fortis. Frendens. Ouid. 1. de Arte. Fulmineus, Statius 2. Achil. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Martialis de cane Lydia. Fululus, Horatius 2. de Arte. Furens. Glandilegus. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa impiger, Aetola fama secunda feræ, Martial. Hirritus. Hirritus, Ouidius 1. de Arte. Horridus. Hispidus, Seneca in Agam. Armis hispidus, Am. Murellinus. Menalius. M. Iulius. M. Ieagrus. Minax. Nemoriagus, Catullus in Aty. Quadrupes. Dentesque Sabellicus exauit sus, Verg. in Ge. Sæviens. Sævus, Verg. 3. Georg. Sanguineus. Qui Diomedes metuendus setiger agris, Martialis. Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas Nec iaculis issent, nec equo loca peruvia sylvas, Ouid. 8. Metamorph. Setosus, Vergil. 7. Aegl. Spumans Vergil. 1. Aeneid. Martial. lib. 14. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Martialis. Spumeus Spumiger. Strictus. Sylviuagus. Sordidus. Tegeæus Terribilis. Thuscus, Martialis. Et alibi, Thuscæ glandis aper populator. Timendus dente, Ouidius 4 epist. Torus, Ouid. 2. de Arte. Trunculentus. Trux, Ouid. 11. Metamor. Vaftator, 9. Metam. Violentus, 8. Metam. Vimber, Horatius. Vulnificus, Ouid. 8. Metam. Αραπας, & Αρχιόδης, Homero: vide supra in Sue a. inter Epitheta. Σύντερης τε εις, id est apes immatos, Oppianus. Τερψιχορές υπαντος οὐρανού δέλφινος, καρποντας (extra alios dentes aut os, Hesych.) ή δέλφινος στούς δόντας, Varinus: aliqui αρμόδονται, id est utrinque dentatum interpretantur, Hesych. Καρπές καρποντας, καρποντας, Varinus in Σδ. Ωρον θητα λαβεντας οὐδέποδερον θερισθεντα Homerus Iliad. 9. Εν δέ στούς αἴρεται καρποντας, Hesiodus in Aspide. Et mox, Αρμόδοντος, καρποντας ποντες, καρποντας τε λεόντες. Plura epitheta Græca ex Polluce adferam in d. & e.

Apinus, adiectiuum: sic dici debet secundum analogiam, ut a caper vel capra caprinus: antiqui tamen, ut appareat ex vetustis codicibus, per quintam vocalem in secunda, & per g. in tertia scribunt aprugnus: quo vtitur Plinius, callum aprugnum & lumbum aprugnum dicendo. Quo dixi ut nunciares, satiis ea tenes? o. Magis calleo quām aprugnum callum calleto, Plautus Pers. Festiuē sic respondet, ludens homonymia huius dictiois calleo, que & cicire & callosum esse significat, Συνθηκαι, qui apes venantur, Varinus in Σδ. Συνθηκαι, fabula Stechiori. Syagros, morbus quidam apicularum, Varinus. Syagria leguntur apud Lynceum, Cælius: (ex 70 Athenæi

Atheni nono: *συνέα.*, intellige *κρέα.*) **Kάπτει**, pudendum virile, Suidas. **Xεῖρ** verò muliebre, vt dictum est in Suea. **Καπτία,** carnes quādam prominentes in natura camelī quas excidunt, Suidas: vide in Camelō E. In suib[us] foemini pars quā excinditur vulu[rum] adhærens, apria nominatur. **Λαῖς, καπτέι,** **λαῖρ**, Varinus, lego, **λαι-**
οντέι, vna dictione: videtur enim **λαῖς** in compositione augere, vt **λαῖς ζα,** **λαισταῖς,** **βεπτης,** Leucadijs, Hesychius: vt **λαισταῖς** forte à capri, id est membra genitalia magnitudine dicatur, vt **λαιστρός** etiam. **λαι-**
πτης, **κιναιδός,** **λαῖστρος,** Hesychius: nimirum à **λαῖς** particula augente, & **πτης.** quanquam & **λαιστρός** apud eundem exponitur **κιναιδός,** **πόρνη.** **λαιστραῖς,** **λαιπυρῖνη.** Idem. Est autem **λαιμυδός,** elegans, iucundus, facetus, temerarius, loquax: quā scilicet amatori & libidinoso conueniunt. **Κάπτεις,** **αἰσθαῖς,** Varinus. **Καπτανα,** η κα-
τωφέρη δότο τη καπτειν, Idem. Οἱ συντάξαι πόνην, καὶ καπτεινα, Hermippus apud Pollucem 8.3. Οἱ καπτεινα, καὶ πε-
πολε, καὶ δρομε, Ibidem. **Καπτᾶ,** Venerem appetere, vide supra in C. **Καπτεια,** genus saltationis in armis, Va-
rinus. **Καπτώσα** verbum legitur apud Sciram Comicum, his versibus: Ἐνθ' ἐπιπλεύσαιο νέμενος Σοτά, Οὐτ' α-
γέλιος τη γεινειν τη καπτεινη, Athenaeo citante. Capridij callopatira apud Athenæum legisse videmur: estau-
tem capridium, à capro deminutum, quo nomine aprum intelligimus, Cælius.

Icones. Aquilam Romanis legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima cum quatuor alijs : lupi, Minotauri, equi, aprique singulos ordines anteibant. Paucis ante annis sola in aciem portari coepit, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicavit, Plinius. Festus non aprum, sed porcum simpliciter fuisse scribit, his verbis : Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat : quia confecto bello, inter quos pax fieret, causa porci fcsdus firmare solebant. Vulcanus in scuto Herculis varias expressit imagines. Εν τῷ στῶν ἀγέλαιοι καλεονται, οὐδὲ λέοντων. Εσ φέας οἰρηνομελίων, οὐ τιέντων τοι επιβιώντες, &c. Hesiodus in Aspide. Aper aureus ore humano, vide infra in h. ex Plutarcho.

Plantæ. Chulnion, cryngium, ut legitur inter nomenclaturas Dioscoridi adscriptas: forte quod apri radicibus eius vtpote dulcibus delecentur. Est enim genus eryngij, quod frequens in Gallia Narbonensis littore deprehendimus, dulci & odorata radice, odore saporeq; pastinacæ. In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ syagi, proximamq; margarides. Vna earum arbōr in Chora esse traditur, vna & syagrorum mirum de ea accepimus, cum Phœnicio aue, quæ putatur ex huīus palmae argumento nomen accepisse, iterum mori ac renasci ex seipsa: eratq; cum hæc proderem fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus, euidentissimeq; causa est nominis, Plinius.

Animalia. Est & pisces capros, id est aper, & capriscus : vide in Sue a. Capron aliqui phagrum pisces nominant, Varinus : nimirum quod spinæ in dorso ei vt setæ suillæ rigeant, nam & λοφινον Numenius cognominat. Syagrides, pisces quidam Epicharmo, Athenæus.

Propria. Diocletiani dictum fertur, Ego apios occido, sed pulpamento alter vescitur: quod inde est natum. Agenti in Gallia Diocletiano dicebat Dryas (Dryas mulier vetula, Pomponius Lætus: videtur autem Dryas de foemina sacerdote vel sagadici, vt Druida de viro:) Nimum Diocletiane avarus, nimum parcus es. Cui per iocum is, Tunc ero largus, quem imperator fuero. At Dryas: Noli Diocletiane iocari: nam imperator eris, quem a præsum occideris. Ex eo venationibus deditus apios forte oblatos enixius occidebat, dicti evenitum expectans: quo est frustratus, donec prefectum prætorij Aprum (Arium Aprum) peremit, Cælius. Est & Syagros viri nomen, vt Οἰαγρός. Σύαγρος (vt habet Athenæi codex impressus, legendum Σύαγρος) Herodoto libro 7. nomen est cuiusdam Laconis, qui ad Gelonem Syracusanum legatus venit, vt auxilium ab eo contra Medos peteret. Fuit item Syagros Aetolorum dux. Syagros apud Sophoclem in Amatoribus Achillis, nomen est canis, sic dicti quod venaretur apios, Athenæus li.9. Aprius, Ἀπρέας, vrbs Thracia Steph. Scythia (Europæ) præter municipia vrbibus nitet duabus, Aprius & Perintho, quam Heracleam posseritas dixit. Rhodopa huic annexa, &c. Marcellinus libro 27. Apros colonia à Philippis abest clxxxviii. M. pass. Plinius. 4.ii.in Thraciæ descriptione. Vallis quædam in Liguria vulgo Porcifera dicitur, nimirum ab apri sex porcis feris. Syagra regio Ciliciæ prope Adum & Laertem gentile Συάγρος. Stephanus. Syagros, promontorium totius orbis maximum, in Arabia thurifera, Arrianus. Messenij & Lacedæmonij tertiam pugnam ad Apri sepulchrum instituunt. Locus hic (Apri simulachrum) ad Stenyclerum Messeniæ situs est. Herculem enim ibi ad dissectum aprum liberis Nelei iusiurandum dedisse, & accepisse ab eis perhibent, Pausanias in Messenicis. Capreae populi, vbi Apamia coindita est à Seleuco rege, interierunt, Isidoro teste apud Plinium. Capreae, vel Capriæ, vel Capriene, Καπριεῖν, insula Italiæ, ultra Surrentum Campaniæ vrbem circiter octo millia passuum, proxima Neapolii, Tiberij principis arce nobilis, & coturnicum multitudine. Caper fluuius Laodiceam Cariæ vrbem cum Lyco & Asopo amnibus alluit, Strabo lib.12. & Plinius 5.29. In ora octauæ regionis Italiæ, Ariminum colonia, cum amnibus Arimino & Aprusa, Plin. 3.15. Capria, lacus ingens in Pamphylia, vt meminit Strab. lib.14.

b. Πάρνης mons Atticus aprorum & vrsorum venationem præbet, Pausanias. Hippopotamis & apri dentes exertos inferior maxilla profert, Pausanias. Hippopotamo cauda & dentes aprorum, adunci, sed minus noxij, Plinius. Apri Calydonij dentium exertorum alter longitudine dimidia vlnæ spectatur, Pausanias. Οὐ μινθροῦ λατεῖ σὺς ἀλκωθήσεται. Odys. τ. de Vlysse. Eale Aethiopica fera, maxillas habet apri, Idem. Monocerotem Indi venantur, cauda apro similem, Idem & Aelianus. Aprorum pernas nostri vocant, leuff oder hammer.

c. Aprorum lustra, Budæus Græcè ἔνταξις. Ex thynnis piscibus maximis, similiter ut sues soli & separatis natant: alij more luporum bini proficisuntur, alij ut capræ gregatim, Aeliensis. De robore & iracundia apri ad pugnam, adferam nonnulla mox in d. & c. e. Eiusmodi autem, Βαθύνει τοῦ θύραχει τὸν γλυκόν, καὶ εἰς τὰ λίθια, κοράτη (τοῖς δέλφιστοι) τὸ σκέπασμα, θύρα τοῦ δέλφινος, αὐτοῦ φέρει τὸν λόφον, λεγόντοις παρέβλεψε τοῖς ἄνθρωποις. πυρρώδεις ἐπονθελεῖται, πυρρὸν τοῦ ἀρχαλευκοῦ αἴφινος, τοῖς δέλφινοισι αἵνια παταγεῖ, τῷ τελῷ διάκηλες κομματιαὶ ποιεῖται, αἱ οἰγαναὶ, αἱ αἰρηγνίς, αἱ φέρεις αἰρετοῦ: χαλιδέσθεται οὐδὲν, Pollux. Καὶ δέ ξεποτὲ εἰς κενήντοι μακάν, Odyss. τ. deapro.

d. Ιλιουνος δ' αρχην ειναι τε φυσικοις οι ειπειναι. Homerus, intollerabilem apriad pugnam impetum de-notans, Varinus in Παρεργοι. Ουτ' εγν παρθελιναι τοσον μητρα, επει λεοντη. Ουτε ευσι και περιβλος φροντι, οτι μητρις Θυμος ειναι ιδεατη μεγα θενει ειλεμεναι, (ειδηστωσιν βλεπηται,) Homerus Iliad. e. quantum Panthi filij suis viribus nimium fratri superbiunt. Τη περιουντι, οι σιγηται, ευπιροι, ιστιραχθαι, Pollux de apro. Plura leges in e.

e. Spumantem aprum ex equo lacesſere, irruentemque vltro eundem mucrone confidere, Budæus. Aut spumantis apri curſum clamore prementem, Verg.i.Aen. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa. Impiger, Aetolæ fama secunda feræ, Quem meus intrauit splendeti cuspide culter, Præda iaces nostris inuidiosa focis,

Martialis lib. 7. Fulmineo spumantis apri sum'dente perempta, Quantus erat Calydon, aut Elymanthe tuus. Item de libro 11. in epitaphio canis Lydiæ. Si te delectant animosa pericula, Thuscīs (Tutior est virtus) insidiemur apri; Idem libro 2. ad Priscum in leporum venatu equo nimis præcipite periclitantem. Nanque sagacius vnu's odoror, Polypusan grauis hirsutis cubet hircus in alis, Quām canis acer vbi lateat sus, Horatius 12. Epodon. Sæpe volatibus pulsos sylvestribus a pros Latratu turbabis agens, Vergilius in Georg. Modò more ferocis Versat a pri quem turba canum circunsona tenet, Ouid. metam. 4. Ceruum, aprum, vrsum dimissos, canis Indicus Alexander donatus tanquam se indignos contempsit: in solum verò leonem insurrexit, vt in Cane robusto dixi ex Aeliano. Actus aper setis iram denunciat hirrit: Et ruit oppositi nitens in vulnera ferri, Prosternit & emisso moritur per viscera telo, Ouid. in Halieut. Lepolemus quidam (vt scribit Apuleius lib. 8. de asino aureo) cum venaretur a sumpto Thrasyllo cuius vxorem amabat, vt in venatione eum occideret, & à fera occisum mentiretur: ad 10 feruidos dissolosque canum latratus, aper immanis atque inusitatus exurgit, toris callosæ cutis obesus, pilis in horrentibus, corio squalidus, setis insurgentibus spinæ hispidus, dentibus attritu sonanti spumeus: oculis flammœus, aspectu minaci, impetu saeuo, feruentis oris, totus fulmineus: & primum quidem canum procaciores, qui comminus contulerant vestigium, genis hac illac iactatis, consecutos interficit: deinde calcata retiola, qua primos impetus reduxerat, transalbit, &c. Et mox, Bestia genuini vigoris non oblitæ, retrorsum impetum, & incendio feritatis ardescens, dentium compulsa, quem primum insiliat contabunda timatur, &c. Thrasillum aper furens inuadit iacentem: ac primo lacinias eius, mox ipsum resurgentem multo dente laniavit, &c. Συθῆρα, qui venantur a pros, Varinus in Σδ. Συθῆρα fabula est Stesichori. Pollux de a pro, Τερχύντι τεσθέ δργλω, αποθετι. Κ. πηρίν. Ανουσαχ. Θ. δυσάλωτ. Θ. Ανουγανις. Θ. ωφωθ. Αν. Τερσερηνύρην. Θ. εμπίπων, ανατετέπων, ρύπην θπιν, ήθ. Θ. ουματεργαρών, βίαιον. Την έμπειον, Ανουνιν. Θ. Ανουαταγάνιν. Θ.: καὶ τὰς σάρκας Διεργάψειν ἀν., καὶ τὰς σάλικας ανατεψέψει, 20 καὶ τὰς δέρματα πετρίζειν. Ηας ille. Et alibi, Σωκράτης συρρήματα εἴποις ἀν. Achilles adhuc puer, Λεόντεον ἀγροτέροις ἐπεισεις Φίνον, καπετεις τ' ἔναιρε, Pindarus. Et alibi, Τριάδας μαστον. πα. Κ. ει. αρχτερβεῖς, αρχενταν διθωιει τάχιστα μελφίσ. καπετεις βελούδον Φίνον καίσα μεταλλάξιμον ἐσδέν: vt citat Erasmus in proverbio, Equus in quadrigis, in aratro bos. Hercules venando sagittis petit, Η. στάσι, η περιν κεργλω, Orpheus in Agron.

Τριγυρίας κακίαστης ἐπεισεις, οὐτ' θητηκάπερ

*Εος μὲν δὲ τε θεστον Διεργάψεια μεμαῶτες,

Ἄλλος δὲ τὸν άνεχωροταν, διὰ τὸ ἔρειστον ἀλλοῦ Θ., Homerus Iliad. 6. Ωτον δὲ οταν ἐν τε κύνεστι καὶ ἀνθράκας θηροτῆσι, Καίπε Θ. οὐ λέων τρέφεται φένει Ελευσίνων (&c. vt in Leone e. recitau.) Idem Iliad. μ. Apud eundem Odyssæ τ. Autolycus cum filijs & Vlysses ex filia nepote in Parnasso monte venatur. Οι δὲ οὐ βησαν (pedem montis) μανον ἐπικτήρες, τεργάσθησαν αὐτον. ὡν Ἱχυν ἐρενταντες καίσας ητον. sequebantur Autolyci filij, cum quibus Vlysses Ηεράγη πιναῶν, καρδιάν μελιχόσιον ἔγχον.

*Ἐνδα δὲ ἀρχενταν ποκινή κατέκεπτο μέγας σὺς,

Ούτε μην ηλιον Θ. Φαέθων αὔτησιν Ελαΐδην,

Ἔν. ἀπὸ τούτου οὐλέων χύστος ήλιος πολιθη.

Ος ἐπέγραπτες ἐπιτηρον. δὲ δέ αὐτον. ἀντον. ἀνάλοχοι,

Στῆρις αὐτῶν χερδόθεν. δὲ δέ αὐτον. πεπάντον. Οδυσσεὺς

Οὐ τάρηνα μεμαῶτες. δέ μεν Φθάλην Θ. ἐλασσον σὺς

Διεργάψεις αἴξας, εἰδέσθησεν θετον φωτός.

Αντικενον διητηρε Φαενεν διεργίς αἰνων.

Βλημάνων αἴξαστης τεργάψειαν θηροτῆσιν.

.Αλλος δὲ μηρίς οὐ ποταν ἐλέξετης ἀλλοι πεποιθως,

Ἄλλος δὲ τὸν άνεχωροταν τε κύνων πετρετηρες, Καίπε Θ. οὐ λέων τρέφεται φένει Ελευσίνων (&c. vt in Leone e. recitau.) Idem Iliad. μ. Apud eundem Odyssæ τ.

Autolycus cum filijs & Vlysses ex filia nepote in Parnasso monte venatur. Οι δὲ οὐ βησαν (pedem montis) μανον ἐπικτήρες, τεργάσθησαν αὐτον. ὡν Ἱχυν ἐρενταντες καίσας ητον. sequebantur Autolyci filij, cum quibus Vlysses Ηεράγη πιναῶν, καρδιάν μελιχόσιον ἔγχον.

*Τιλ μεν δέ εἰτ' ανέμων Διεργάψειμην θηροτῆσιν,

Ούτον διμερον περγάσαντες Διεργάψειμην. οὐδὲ μέχτησιν,

Τεν δὲ ἀνθράκων τε κύνων πετρετηρες, Καίπε Θ. οὐ λέων τρέφεται φένει Ελευσίνων,

Φελεξας εις (alias εἰδ.) λοφιειν, πηρε δὲ φθαλαμοσιν μεδοριως,

*Εσσοντ αναχεμην θ. μελιχόν μέρον χειριπ παχεύη

Γενός ζετεη. πολλὸν δὲ διηφυστες σφριξος δόνηι

Τεν δὲ οδυστεον ζητεη, τυχων κατα μετριον ουρων.

Καθαριζεπος οντονηση μανων. Απον δὲ επιπλατο θηρεως.

Carmon quidam dum venaretur in Tmolone monte, ab a pro percussus, Σωκράτης πληγεις, obiit Plutarchus de fluuiis in Paetolo. A pri quidem, vt Plinius scribit, percutiunt, fœminæ mordent. Sed plures quos a pri occiderunt, in h. memorabimus. Πρεσόλιον, venabulum: genus hastæ quo vtuntur ad venationem aprorum, Suidas & Varin. Hesychius interpretatur σωβινων (malim cum n. simplici) εἰς των μεταντηνον πολιθων, hoc est, venabulum quod post aciem lanceæ, eminentia habet obstacula, quæ supra in E. κανθανοτας ex Xenophonte nominavimus. Λόγχεις συνθόνοι, Lucillius in Anthologio 2.28. Sibinam (melius, Sibynam) appellant Illyrij telum venabuli simile. Ennius, Illyrij restant scisibynisque fodentes, Festus. Ερεστην συβινων (lego σιβινων) ει πλατηρογχον, Alexis apud Pollucem 10.31. Συμβινων, (sed ipse literarum ordo σιβινων scribendum requirit: ego malim σιβινων, per iota in prima syllaba, & ypsilon in secunda) κατεστέλλων, ημετόλιον, ημετόλιον, Hesychius. Σιβινων, ημετόλιον περιπληστον, Varinus: αἰκνητον φυλακινόν, Suidas. Σιβινων θερόν, η μεγαλινην αιλοθην, η φαετέχ, Varinus. 50 Ερημαθοι την οντηνησην κατα πινακων πετρετηρες ημετρητων σπινων (lego σιβινων) δεμηρας Διεργάψειμην θηροτηρην ημετρητων αθηνασιν in conuinio Carani Macedonis, libro quarto. Dipnosoph. Σιγνων & σιγων, παρυνον scutum: item hasta è ferro solida, μέρον διστηδηρον, qualis olim siebat ad suum venationem, propter nimium feruorem & robur huius feræ: vnde & σιγων δictus videtur quasi σινων Θ. διστηδηρην οντων οντων εινετων. Cyprii verò signos vocant μέρον id est hastas, Varinus. Σιγνωνον, ημετόλιον διστηδηρον. Idem. Σιγνων, ημετόλιον, την ημετρητην αικνητην id est hastas, Varinus. Σιγνωνον, δέρον Hesychius. Varinus per v. simplex habet. Ferunt difficultates partus statim solui, cum quis tectum, in quo sit grauida, transmisserit lapide, vel missili ex his, quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrsam, Plinius. Galli quod ex capto apro & mactato canibus objicitur pascendis, ceu merces laboris, vernacula lingua vocant la fouaille dung sanglier, (quod fiat sur le foeu, id est ad ignem,) quidam Latinè viscerationem interpretantur: eandem si de ceruo fiat, curee nuncupant. Tai-falorum gentem turpem ac obsecraæ vitæ flagitijs ita accepimus mersam, vt apud eos nefandi concubitus fœdere copulentur maribus puberes. Horum si qui iam adultus aprum exceperit solus, vel interemerit vrsum immarem, colluione liberatur inceſti, Marcellinus libro 31.

A draſtus oraculo iussus filias coniungere apro & Ioni: cum venirent ad eum Tydeus apri, & Polynices leonis pelle induti, illis elocauit, Varinus in Οδισσ. Apud Calphurnium Aegl. Σερους quidam monile gerit, 70

gerit, in quo pendulus apri Dens sedet. Nostri etiam hos dentes argento clausos pueroru*m* collis appendunt, vt & ossa palmularum, vt dentium emissio iuuetur, dum isti mandidis excentur gingiu*z*.

f. In niue Lucana dormis ocreatus, vt a prum Cenem ego, Horatius Serm. 2.3. Vimber & ligna nutritus glan de rotundas Curuet aper lances, carnem vitantis inertem, Idem 2. Serm. Quamuis Putet aper, rhombusque re cens, mala copia quando Ae grum sollicitat stomachum, Ibidem 2.2. Sumine cum magno lepus, atque aper, at que pygargus, Iuuenalis Sat. II. Quanta est gula quæ sibi totos Ponit apros, animal propter conuiua natum, Idem.

Pingue scant madidi lati nido penates,
Sed coquus ingentem piperis consumet aceruum,
Ad dominum redeas, noster te non capit ignis

Flagret & exciso festa culina iugo.

Addet & arcana misera Falerna garo.

Conturbator aper: vilius esurio,

Martialis de apro à se occiso. Κρήτης χύδης περιπέμπει συννέφαλον τε ταχεῖων, Οrpheus in Argonaut. Sus ferus nihil minor celebri illo Calydonio sue Dipnosophistis apponitur apud Athenaeum. Ινα τὸ μὲν αὐγῆς τοῖς παισὶ τὸ δὲ συνά-
χεια κατὰ φίλων αὐτὸς ἔχει, Lynceus Samius apud Athenaeum. Ερυμάνθιον τῷ δόντι σύλαγοι κατέπινον τετραγύνων
χειροποιητον σκοτιανός (Iago σιθιώνος) δέχουσιν οἰκτεπεριοχήσιον τελείων Φέρεντο έκστατο, Athenaeus lib. 4. in descriptione
conuiuij Carani. Quidam gulofus a prum integrum, 100. panes, veruccem & porcellum vno die comedit, Textor.

h. In portentis numerantur tres apri: Erymantheus, Calydonius, & tertius in Olympo Mysiae, Grapaldus: nos de singulis ordine dicemus. Erymanthus mons est Arcadiæ, in quo a prum agrorum vastatorem Hercules domuit, viuumque super humeros ad Eurystheum detulit: quo conspecto Eurystheus in æro vase se abilitat condit. Aut Erymanthi Placarit syluam, & Lernam tremefecerit arcu, Vergil. Est & sylua & flumus hoc nomine in Alpheum defluens, vt ostendit Plinius libro 4. Beluan Erymanthiam vastificam legimus apud Ciceronem libro 2. Tusc. Arcades habitant sub Erymantho monte, in quo multi sunt apri, Eustathius in Dionysium Afrum. Dryopes gentem improbam circa Pythonem Hercules eiecit, (μετώνομε:) quod ei victimum petenti cum Erymanthium a prum gestaret, non dedissent, Suidas in Κάρπης Ερυμάνθος. Potest & Ερυμάνθος scribi per e. in penultima. Poëtae eundem Arcadium, Mænaliū & Tēgeānum nominant. Fulmineo spumantis a prum sum dente perempta, Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus, Martialis de cane Lydia. Meleagri & Calydonij a prum historiam multis prosequitur Homerius Iliados nono: nos Scholiaſtæ verba, qui rem paucis complectit, conuersa apponemus. Oeneus (inquit) Aetoliae princeps, cum primicias anni fructuum dijs immolarec, solam Diana neglexit. Quamobrem irata illa, a prum immanem Aetolis immisit, qui tum regionem tum incolas perdebat.

o Aduersus hunc in venationem prodierunt Calydonij & Pleuronij: primus autem feram vulnerauit Melcager Oenei filius, & pellem eius cum capite, quod virtutis præmium accepert, Atalantæ virginis Arcadi filiæ Iasi venationis sociæ, cuius amore captus erat, donauit: quod agre ferentes filij Thesei, qui auunculi erant Meleagri, hoc est fratres Althææ matris eius, insidiabantur ei: (& vt alij scribunt, donum illud Atalantæ abstulerunt.) Ipse recognita aliis interfecit, aliis fugavit. Quam ob causam Pleuronij Calydonij bellum intulerunt: in cuius initio Meleager matri iratus, patriæ opem non tulit. Cum verò ciuitas iam vastaretur, à Cleopatra vxore persuasus, in pugnam progressus, hostes partim occidit, partim fugatos in præcipitia egit. Ceterum Althææ filio succensus datam sibi à Parcis tædam (titonem, id est stipitem semiustum) cōcremat: hac enim exulta fatalis erat mors Meleagro: quo defuncto, penitidine ducta mater seipsum interemit, (vel, vt quidam scribunt, in rogum filij se iniecit, Varinus in Μελέαχον.) Plura vide in Onomastico nostro in Atalantæ & Meleagri nominibus, & apud Ouidium Metamorph. 8. Sus Calydonius primo circa Octam fuit, (quare à Lycophronte Οπαῦς σίνης nominatur,) deinde in Aetolian à Diana immisus est: perijt autem in eius venatione Ancæus Agapenoris pater, Schoiastes Lycophronis. Ancæus Lycurgi Arcadii filius, cum Iasonem ad Colchos nauigauit, & postea ab a prum Calydonio occisus est, Pausanias in Arcadicis. Dentes habuit plus quam cubitales: meminerunt eius Homerius, Sotericus (in Calydonijs, vt Scholiaſtæ Lycoph. scribit) & alij innumeris, Io. Tzetzes 7. 102. Eadem ferè quæ Homerius Scholiaſtæ, Varinus quoque scribit in dictione Μελέαχον: & addit quædam super allegoria titonis quæ Meleagri vitam conseruabat. Quod autem, inquit, Aetoli & Calydonij propter a prum caput pugnarint, vt Homerius canit, mirum non est, cum ho dieque multis in locis, & maximè in Lycia, venatori qui primus ceruum, capram aut a prum attigerit, quamvis inutili etiam iectu, feræ caput pro præmio offeratur. Ceterum Geographus scribit, quod verisimile sit Curætas & Aetolos pro parte aliqua regionis pugnasse, &c. Varinus. Crommyon terræ quidem nunc est Corinthiæ, antea verò Megarensis, vbi Crommyoniam versatam fuisse suem, refertur in fabulis, ex qua Calydonium natum fuisse a prum memorant: interque præclara Thesei certamina vnum illud prodiderunt, hanc illius manibus occisam, Strabo lib. 8. Sus Calydonius albo colore & scemina fuit, vt Cleomenes Reginus prodidit, Athenæus libro nono. Feræ olim hominibus multò magis (quam nostro seculo) metuenda fuerunt, vt Nemæus & Parnassus leo, & Calydonius a prum Erymanthius sus, & (alias) in Crommyone terræ Corinthiæ: ita vt diceretur, alias è terra prognatas, alias dijs sacras fuisse, alias in ultionem hominum immislas, Pausanias in Atticis. Qui Diomedes metuendus setiger agris, Aetola cecidit cuspide, talis erat, Martialis in Xenijs sub lemmate, Aper. Et rursus sub lemmate, Porcellus laetens: Laetæ mero pastum pigræ mihi matris alumnū Ponat, & Aetolo de sue diues edat. Poëtae hunc a prum Melcagreum & Atalanteum cognominant. Atalantæ canis Aura nomine fuit, quam cum Calydonia peremisset, bruto sepulchrum indigenæ struxere, Caius Aristophôn pinxit Ancæum vulneratum ab a prum, cum socia doloris Astypale, Plinius. His adscribam quæ in Pausanias Arcadicis de hoc a prum leguntur. Ancæus (inquit) Lycurgi filius Calydonium a prum sustinuit, licet vulneratus. Et paulò post: Atalanta prima in a prum incidit, & sagitis eum petijt. Harum rerum gratia caput ei & pellis a prum, præmia fortitudinis sunt data. Et mox, In aquilis (id est pionis templi Tegeatarum) parte priori venatio a prum Calydonij est expressa. In medio potissimum a prum hi sunt depicti, una parte Atalanta, Meleager, Theseus, Telamon, Peleus, Pollux, & Iolaus Herculis æruinuarum maxima ex parte socius, Thesei item filij, fratres autem Althææ Prothous & Cometes. Altera parte a prum Ancæum vulneratum iam & venabulum (πέλευν, securim) emittement sustinet Epochus. Iuxta eum Castor & amphiarus Oiclei filius: post hos Hippothous Cercyonis F. Agamedis F. Stympeli F. Postremus Pirithous est. Ceterum dentes a prum Calydonij Romanorum imperator Augustus abstulit, postquam Antonium bello su perauit. Et paulò post, Alterum autem ex dentibus a prum retineri aiunt rerum mirabilium (illic) custodes:

reliquis in locis imperatoris in Bacchi templo est suspensus, longitudine dimidiam omnino vnam adquans, (πλευραὶ παρεπελέχειν οὐδὲ μάτιον μάτιον ἐγγίνεται.) Et mox, In templo Tegeatarum donaria praefantissima sunt, pellis apri Calydonij, quæ temporis diurnitate computruit, & pilis omnino est nudata, &c. Hæc omnia Pausanias.

Adrastus natione Phryx, regi generis, quum fratrem imprudens interemisset, Sardis ad Cœsum confugit, & expiatum cum eo habitauit. Per hoc idem tempus apud Olympum Myfiz, aper eximia magnitudinis (οὐδὲ μέγας) extitit, qui ex hoc monte progressus Myforum rura peruestabat. Ad hunc conficiendum incolæ à Cœso petunt ut Atyn filium cum venatoribus, aliquot mittat. Ille quod in somnis vidisset filium ferrea cuspide peritum, metuens ei mittere noluit, sed alios venatores absque eo. Persuasus tamen, mittit: & salutem eius Adrasto commendat. Vbi igitur ad fera peruentum est, Adrastus vibrato in aprum iaculo, non illum, sed Cœsi filium vulneratum imprudens occidit: qua re tantum indoluit, vt quamvis re cognita ignoscere ei Cœsus, se se super bustum filij eius transfoderit, vt copiosè scribit Herodotus lib. I. Scribitur autem Attus per τ. simplex: nam aliis fuit Ἀτηνός Phryx ab apro occisus, vt inferius referam. Βηρύνιον nomen est ciuitatis: nam cum apud Noricos populos aper diuinitus immisus regionem vastaret, & omnes eum perempti nihil proficerent, vnum quidam suem inuersum in humeros assumplit, vt poëta etiam de Calydonia sue fabulantur: (nempe quod à Diana immisus agros vastauerit, non quod aliquis eum in humeros assumpserit,) Quod videntes Norici acclamarunt vernacula lingua, Βηρύνιος, (Vir vnum, Latinæ voces sunt, non Noricæ, id est Germanicæ, vnde ciuitati nomen impositum Βηρύνιον, Suidas. Suem alatum Clazomenis exortum fuisse auditum est, qui Clazomenios agros vastaret. Quod quidem ipsum in Clazomeniorum finibus Artemon confirmavit accidisse: vnde illic locus decantatus, Sus alatus nominatur. Id quod si cuipiam fabula videatur, & ego hoc idem non ignorem, tamen de animali dictum facile patior, Aelianus. Inter Cæsareæ discrimina sœua Diana, Fixisset grauidam cum leuis hasta suem, Exiliit partus miseræ de vulnere matris. O Lucina ferox, hoc peperisse fuit? Martialis in libro Spectaculorum.

Ancæus Agapenoris pater ab apro Calydonio interfecitus est, vt supra in huius apri mentione retuli. Cammon quidam cum in Tmololo monte venaretur, ab apro percussus interiit, Plutarchus de fluuijs in Paſtolo. Atta duo fuerunt, alter Syrus, alter Arcas, quorum vterque ab apro interemptus traditur, Plutarchus ab initio vte Ser torij. Attes (Ἀτηνός) quidam Phryx cum pasceret pecora, & matrem deorum siue R. heam hymnis celebraret, amatus est ab ea, & in honore habitus cum frequenter ei appareret. Quod ægre ferens Iupiter, Atten interfecit, non palam ob reuerentiam matris, sed apro immisso. Rhea post luctum, cadaver sepelit, & Phryges eundem quotannis verno tempore lugent, Scholiaſtes Nicandri, Plura de hoc Atte in Achaicis scribit Pausanias. Hunc tamen Catullus non Atten, sed Atyn vocat, primæ breui, & in secunda per ypsilon. Idmonem Argonautam aper occidit, Orpheus. Sus Veneri inuisus est propter Adonin ab apro occilum: vide in Sue h. in sacrificio Veneris ex sue. Aper ob Adonidis cædem vincetus ab Amoribus Veneri adducitur apud Theocritum Idyllio 29. Mars siue in aprum mutatus, siue aprum contra Adonii excitans, illum occidisse fertur, Isacius Tzetzes. Macrobius libro I. Saturnaliorum Adonin non alium quam Solem esse docens, Ab apro autem (inquit) tradunt interemptum Adonin, hyemis imaginem in hoc animali fingentes: quod aper hispidus & asper gaudet locis humidis & lutosis, pruinaque concreta, proprieque hyemali fructu pascitur glande. Ergo hyems veluti vulnus est Solis, quæ & lucem eius nobis minuit & calorem, quod vtrunque animantibus accidit morte.

Caico Musæ fluvio mons Teuthras adiacet, à Teuthrante Myforum rege dictus. Hic cum aliquando venationis gratia Thrafillum montem descendisset, aprum ingentem repertum cum satellitibus persecutus est. Aper ceu supplex in Orthosiæ Dianæ templum configuit. Et cum venatores quoque ingredierentur, alta & humana voce exclamauit, Parce ò rex pecudi deæ: sed Teuthras nihil commotus, eum interemit. Hanc regis improbitatem dea iniquè ferens, apro vitam restituit: & regem impetigine atque insania affectit: cuius ille mali pudore in montium iugis remansit. Hac re cognita Lysippe mater, in sylvam ad ipsum progressa est cum Polyido vate Cyranii filio, à quo instructa deam boum sacrificijs (Βεβυτίαι) placauit: vnde cum filium sanæ menti restitutum recepisset, Dianæ Orthosiæ fanum construxit: & aureum aprum ore humano insignem (περιπολικὸν ἀνθεψικὸν φῶν) conflari curauit, Plutarchus in libro de fluuijs. Aprum etiam in malum augurium retulit Melampus: destructionem enim eorum, quæ agenda instituit aliquis iter faciens, cum obuius fuerit, præfigit, Niphus.

Olympia in curia simulachrum est louis Horcij, à iuramento sic dicti. Is vtraque manu fulmen tenet. Apud hunc moris est athletas, & patres eorum & fratres, gymnastas item, per aprum dissecatum iurare (ἀπὸ κατεπεινασμοῦ διατελεῖν) nullo scilicet in Olympiorum certamine vscuros esse dolo malo, &c. Ceterum in quem vsum post athletarum iuramentum conuertant aprum, non in mentem venit interrogare. Quoniam antiquioribus seculis vñsitatum fuit in sacrificijs, vt quæcumque in iureirando adhibuerant homines, corum prorsus esu abstinerent. Id quod Homerus vel potissimum significat. Aprum certe, per cuius dissecatas carnes Agamemnon iuranit, rem se cum Briseide non habuisse, per præconem scripsit in mare abiecitum: Ἡγεὶς ποσφαρίγγια τάπει νεκτή χαλκοῦ Τεύχος Ταλνίθος πολλῆς μέχεται λαττυμα P. U. Θεοδωρίδης, Βεστιχίδης, Pausanias Eliacorum primo. Idem in Messenicas scribit, locum in Messenia esse qui Apri sepulchrum nominetur, quod Hercules illuc ad dissecatum aprum liberis Nelei iusit randum dedisse, & accepisse ab eis perhibetur. Galata qui Pesinântem incolunt, aproprium contactu abstinent, nimirum quod Attes, quem colunt, ab apro occisus feratur: quanquam ipsi aliam de eo fabulam narrent, Pausanias in Achaicis. Κατεπεινασμοῦ διατελεῖν. Varinus. Σπανδρεῖς καὶ σπαλαχητεῖς γολφοί, Hippoanax apud Athenæum. Parrhasij in Arcadia Pollini Epicurio, id est auxiliari, aprum sacrificabant, Gyraldus. Diana in Samo κατεφαγεῖ cognominabatur, Varinus: nimirum quod aperi ei immolarentur: Τερπημονικοῦ ποσφαρίγγιον ἀπειπεῖ ἐλάφοισιν. Homerus Odysseæ tertio de Diana, propter studium eius circa venationem. Laphria Diana apud Patrenses magno in ara igne excitato, apros ceruos, & alias feras viuas iniiciunt, Pausan. in Achaicis.

P R O V E R B I A.

In saltu uno duos apros capere, est eadem in re duos pariter depræhendere. Plautus in Casina, Iam ego uno in saltu lepidè apros capiam duos, Erasmus. Dubium non est, (inquit idem Chiliadis tertiae centuria sexta,) quin

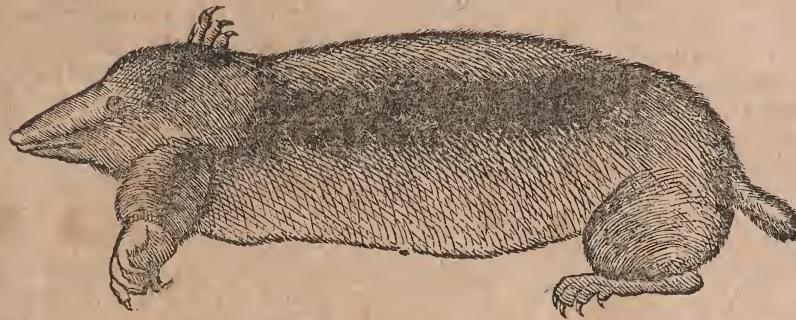
qui ad prouerbiorum classem pertineat quod est apud Maronem in carmine Bucolico: Eheu quid volui miserio mihi, floribus austrum Perditus, & liquidis immisi fontibus apros: Vbi quis optat nocitura: nam ventus floribus inimicissimus, præcipue austre, ob violentiam. Et rursus Chiliadis quartæ centuria 2. idem repetens, in eum quadrare ait, qui sibi accersit optatue perniciem allatura. Siquidem apri (inquit) non tantum bibunt è fonte impressis pedibus, verum etiam voluntat se. Suem iritat, *Tu d'aver,* in audiū rixarum dicebatur. Sus enim agrestis prouocatus rectè petit eum, à quo prouocatus est. Sic enim narrant venandi periti: si quis suem lancea protensa prouocat, etiam si iam ille sequebatur alium quempiam, illico vertere cursum, & in prouocatorem tendere, ne cuspidem quidem vitata, Erasmus. Sus agrestis vbi pepererit non pluet: Vide supra circa finem capititis quinti. Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum, *Qui variare cupit rem prodigaliter vnam,* Horatius de Arte.

Emblema Alciati, quod inscripsit, Ex damno alterius, alterius utilitas.

Dum seuis ruerent in mutua vulnera telis,
Accurrit vultur spectatum, & prandia captat.
Vngue leona ferox, denta timendus aper,
Gloria vitori, prada futura sua est.

D E T A L P A.

A.

AL P A M aliqui murium generi adnumerant, quod ipse non probo: neque enim aliud muribus simile habet præter magnitudinem: quæ & ipsa tamen in muribus variat. Murium sanè genus omnne, anteriores binos dentes oblongos & curuos habet, talpæ non item. Albertus talpam aliter murin terrenum vel cæcum appellari scribit. Sed mures terreni, qui fruges & herbarum radices in aruis & hortis populantur, alij diuersorum sunt generum, vt homonymiæ cauenda causa, idem nomen talpis communicari non placeat. Cæcùs verò mus, idem qui araneus propriè cognominatur, vt suo loco diximus. **תִּנְשְׁמֵן**, vocem Hebraicam Deute. 14. alij aliter interpretantur: Dauid Kimhi auem, quæ cæteras suo conspectu obstupefaciat, R. Salomon ciuetam, vt Galli vocant, id est noctuam. Leuitici yndecimo Chaldaeus transfert, **בָּרַתָּא**, **בָּרַתָּא**, vel **bota**, id est cygnum. Arabs **صَبَّانَة**, **صَبَّانَة**, schabin. Perla nomen Hebraicum retinuit. Septuaginta & Hieronymus ibidem. Et Deuteronomij 14. porphyronem. R. Salomon auem similem muri, Gallicè dictam chaulue souris, id est vespertilionem. Et rursus Leuitici 11. (vbi legitur: Stellio, lacerta & talpa, hec omnia immunda, Munstero interprete,) Dauid Kimhi reptile interpretatur, R. Salomon טַלְפָא, talpam. Chaldaeus **אֲשֻׁהָא**, **אֲשֻׁהָא**, aschuta. Arabs **عَمْرَقَة**, **لَمْبَرَقَة**, lambara. Persa **آن گوربه دهاد**. Septuaginta aspalacen, Hieronymus talpam. In die proiecti homo aureos & argenteos deos, in fossuras talparum & vespertilionum, Esaiæ 2. Munstero interprete. Hieronymus vertit, Proiecti homo idola, vsque vt adoraret talpas & vespertiliones. Septuaginta, **אֲלֹהֶה פָּרוֹת** וְלַעֲלֵמִים **לְחַפֵּר** **פָּרוֹת** וְלַעֲלֵמִים. Verba Hebraica sunt **לְחַפֵּר** perot vela atalephim. Aliqui priores duas voces coniungunt & pro una legunt lacheperperot, ceu compositam dictiōnem. Dauid Kimhi in libro Radicum & in Commentarijs quoque, docet quosdam existimare sic dici auem quæ fodiat **בְּרִירָה**, phiroth, id est foueas: quosdam reptile à fodiendo dictum. Ipse voces duas esse putat, & interpretatur, ad fodendum fossas, vt in Thalmud aliquando **בְּרִירָה** pro **בְּרִירָה**. Abraham Esra vnam dictiōnem facit, cheporperot, quæ significetur avis noctu volans, interdiu se occultans, vt vespertilio: vel, vt alij dicunt, avis quæ noctu vocatur. Chaldaeus transfert abominationes aut idola, (secutus nimirum Septuaginta, vt sèpe facit, qui **μάτια** verteunt;) vnde Iudei quidam suspicuntur idola forma illarum, auium aut reptilium eos adorauisse. Symmachus in fructuosa, Aquila **ερυγας**, (quam vocem videtur, pro fossis accipere: nam verbum ὄρυγχον foderere est.) Theodotion Hebraicam reliquit. Docti hodie omnino talpas esse putant, à fodiendo sic dictas. Sylaticus barbaras voces irbea & lagocecos, pro talpa interpretatur, vt guzden Vetus glossographus Auicennæ. Animal vocatum habenium foueas in campis habet, & pugnando venatur animal dictum pelagoz, quod Auicenna videtur vocare murem cæcum, quem nos talpam nominamus. Vrumlibet vicevit, deuorat alterum, Albertus in Aristotelem g. i. vbi nihil omnino tale apud Aristotelem reperto. Talpa Græce **ασπαλαχη** vocatur: aut etiam **ασπαλαχη**, sed rarius. Recentiores quidam, Volaterranus & alij, Græce blaftam **βλαφτην**, id est à nocendo dici, stultè suspicuntur. Blatta enim non blafta scribendum: quæ dictio Latina, non Græca, insecti quoddam genus, non talpam significat. Ex eodem errore natum puto quod scribit Volaterranus, talpas frumentum in area populari,

pulari, quod blattæ ac gurguliones, infectorum scarabeorumque genera faciunt. Ineptissime etiam Albertus talpam Græcè colty, vel (vt alibi legitur) koky appellari scribit: quam vocem eum ab Auicenna sumpsisse puto; vt fortè Persica sit. Talpa apud Italos nomen Latinum retinuit. Hispaniè, tópo, qua voce Itali murem nuncupant. Gallicè, taulpe. Germanicè mulverf, vel vt Saxones scribunt molverff, quod terram rostro fodiat & reiçiat. Heluetij frequentius vocant scher vel schermus, vt excitatum ab eis terra cumulum scherhusen: à verbo scharen, quod manibus aut pedibus radere & fodere significat: vnde & agrestes mures qui terram fodunt ut radices deuorent, schermus appellantur. Flandri & Hollandi talpam vocant molvel molnus: Angli molle, prima syllaba tantum Germanicæ vocis mulverf vel molvur, vt videtur, vsupata. Sed Angli etiam want appellant. Illyrij kriticze.

B.

10

Terræ Boeotia in Orchomenio agro talpæ habentur multæ: at in Lebadico vicino (in Coronea, vt legimus in Mirabilibus Aristot.) nullæ sunt, neque si aliunde portatae ed fucent, volunt infodere, (sed moriuntur,) Aristoteles & Aelianus. In Boeotia Lebadia illatae solium ipsum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota arua subruunt talpæ, Plinius. Talpæ coloris sunt nigri, (cinerei, Cardanus) pili mollis, brevis & densi, Albertus. Pilos habent nigrore splendido insignes, qui catulus earum sunt albi, Georg. Agricola. Talpam albicantem attulit mihi quidam (in fine octobris) modico ruffo admixto, per ventrem medium plusculo: plurimo inter crura anteriores, & in collo. Non autem videtur catulus fuisse, cum longus esset duos palmos inter caput & caudam.

Aegyptij vt hominem cæcum significant, talpam pingunt: hæc enim neque oculos habet, neque aliter videt, Orus. Aut oculis capti fodere cubilia talpæ, Vergil. I. Georg. vbi Seruius. Oculis capti, id est oculis debiles: quum enim cæcæ nascantur, quomodo capti oculis? Quid talpam, num defyderare lumen putas? Cicero 4. Acad. Talpa priuata est visu, (Hesychius oculis,) Suidas. Oculos non habet, Iudei in τυφλόπερα. Talpa cæcior, τυφλόπερα, proverbiū in eos qui supra modum cæciuntur, aut qui minimè iudicant. Nam iocundior fiet metaphora, si quidem ad animum transferatur, Erasmus. Meminerunt proverbiū Suidas & Hesychius. Stesimbrotus ait eas à Terra excavatas esse quoniam fruges perdant, Suidas. Talpam modo quodam oculos habere dixerim, cum tamen omnino habere negem: quippe cum omnino quidem nec videat, nec perspicuos habeat oculos. Verum si quis prætentam membranam detrahit, locus oculorum appetat, & pars nigra corundem: situs denique, & descriptio eadem, quam legitimam conspicui oculi obtinent, vt pote cum obducta cute oculi pressi, confusi, oblaesique essent, dum crearentur, Aristoteles. Et alibi, Generi talparum visus deest: non enim oculos in aperto id habet: cute tamen detracta, quæ crassiuscula obtenta sedem lumen opacat, oculi intus latentes imperfectique visuntur, sed ita, vt partes easdem habeant omnes, quibus oculi integri constant. Habent enim nigricantem illum orbiculum, & quod intra eum continetur, quam vocant pupillam, atque etiam portio albidæ ambitionem: sed non tam liquidum, quæ oculi conspecti & eminentes: nec in partem exteriorum apparere hæc possunt, propter cutis obductæ corpulentiam, vt pote cum natura inter generandum lœdatur, atque ita opus inchoatum relinquatur: pertinent enim à cerebro, qua cum neruo coniungitur, meatus duo neruosi validi ad ipsas oculorum sedes, qui in dentes superiores finiunt, Hæc Aristoteles. Quadrupedum talpis visus non est. Oculorum effigies inest, si quis prætentam detrahat membranam, Plinius. Talpa dicta est, eò quod perpetua cæcitatem tenebris damnata sit: est enim absque oculis, Isidorus. Talpa loca oculorum habet, non oculos: nam pellem in loco oculorum non habet pilosam, Albertus. Et rursus 1.2.3. Talpa (inquit) priuata est oculis, vt videatur: nihil enim omnino videt, & errat incendens quam de terra egreditur: sed hoc experimento cognoui, quod 40 pellis in loco oculorum plana est, & tenuis, alba, sine pilis, & prorsus solida, vt ne vessigium quidem divisionis appareat: hanc cum caute incidisse, nihil omnino inueni nigredinis aut materiae oculorum, sed carnem deprehendi illuc humidiorem quæ alibi: erat autem recens capta talpa, & adhuc palpitabat. Sed nil mirum talpam oculis carere, quum extra terram nec vi etum querere nec aliter versari soleat: venatur enim in terra lumbricos, vbi oculi ei forent inutiles. Pellem vero oculorum loco, tenuem, planam & glabram obtinet, vt tenui ad eam luminis reflexione facta, hoc saltem percipiatur sub terrâ an supra eam sit. Nam supra terram nisi ad unam alteram ad summum horam viuere nequit, Hæc ille. Mihi quidem aliquoties inspicienti, talparum ocelli liquidum apparuerunt: prominent enim extra cutim veluti puncta nigra, magnitudine seminis milij vel papaueris, neruo affixa. Hæc cum digito chartæ apprimerem, nigro humore eam infecerunt. Quin & eruditus quidam amicus noster, in talpa grauida dissecta fortis aliquot se reperisse mihi narravit, maiusculis capitibus, in quibus iam etiam oculi apparerent. Auriculis caret, Albertus. Rostrum habet ὁστεον παλῆ, id est tanquam mustelæ, Suidas & Hesychius in τυφλόπερα: lego, ὡς μυζαλῆ, id est tanquam muris aranei: omnino enim simile est: aut, si mauis, fuillo rostro, vt magnis parua conferantur. Dentes etiam non ut cæteri mures, sed muris aranei dentibus ferè similis habet, prælertim inferiores: binos enim anterius coniunctos & oblongos non habet: sed vt canes vel mustela utrinque ad latera singulos habet eminentes, non in vtrâque tamen ut illi, sed superiore tantum maxilla: posteriores siue interiores multis cuspidibus vt in mure araneo exasperatos: vt merito οὐραντές, id est pessimos & valde noxios eam dentes habere Suidas & Hesych. in voce τυφλόπερα scripserint. Χανιάδοντα sunt, quæ dentes habent extra os prominentes, ἔρηξ, vt elephas, sus, talpa, Varinus in Κερκυραῖον. sed sui ab inferiori mandibula sursum tendunt, elephanto & talpæ à superiore deorsum. Lingua est tanta, quantum inferior oris meatus capere potest. Collum inter crura anteriora breuissimum, & propè nullum. Pulmones multæ sunt fibrae separatae, quæ nullo communi inter se principio cohærent. Siti sunt illi cum corde quod amplectuntur, multò inferius quæ quis putaret, ventrem versus. Fel est subflavum. Pedes vrsini similes, Hesych. & Suidas. Digihi eius quibus terram fodit, omnino acutis vnguiculis armantur, Ge. Agricola. Crura ei breuissima & vngues acuti: digiti quinque ante, & quatuor posterius, Albertus: sed falsus est: nam in posterioribus quoque pedibus digiti quinque sunt, quorum minimus ita spectat introrsum, vt negligenter inspiciem lateat. Vola seu palma anteriorum pedum bene lata est, & manum refert, cauo etiam per medium relieto si modice comprimitur. Vngues in eisdem robusti, & maiores longiores latioreisque quæ in vlla animante pro sui corporis modo. Hoc etiam eisdem cruribus peculiare, quod anteriorem dunataxat partem habeant, ossibus constantem geminis, quæ statim in armum siue os humeri inseruntur: sic enim fortius fodit: (ad quod illud etiam facit, quod pedes eorumque digiti non deorsum sed ad latera spectant.) Posteriora vero crura, utranque partem, ut murium 70 crura

Crura habent, sed pars quæ infra genu est, ossæ uno constat, quod paulo infra genu bifurcatur. Cauda breuis & hirsuta est.

C.

De cæcitate talpæ, præcedenti capite-diximus. Liquidius (quæm homo) audiunt talpæ obrutæ terra, tam denso atque surdo naturæ elemento. Præterea voce omnium in sublime tendente, sermonem exaudiunt: & si de ijs loquare, intelligere etiam dicuntur & profugere, Plinius. Auditus eis acrior sub terra, quæ supra, Mich. Herus. Talpa acri auditu est: & ideo longè in terra trahentes (se mouentes) vermes audit. Verum hoc non ex auditus præstantia contingit, sed potius ex commotæ terræ continuitate. Nam si oblongus meatus sub terra excavetur, in quæ aliquis vocem emittat, aut loquatur, longè audit: sicut & ille qui loquens per hastas & ligna caua quamvis longa auditur. Et hanc ob causam talpa vndiq; circa se oblongos in aris fudit, Albertus. Homo nullius iudicij, sed tamen impendio verbosus, loquax talpa dictus est populari conuictio, Quod primum dictum est in Julianum Capellam, posteaquam venerat in publicum odium. Nam talpæ nostri ut cæci sunt, ita sunt æquè muti. Refert Ammianus libro 17. Erasmus. Crura habet brevia, quare tardè graditur. Cum iniuriam sibi in dorso fieri sentit, mox se resupinat, & pedibus rostroq; defendit. Terram in aris, magis vero in pratis & hortis passim egerit, Ge. Agricola. Talpa domicilium sibi parat, Aristot. Terram pedibus effodere, rostro rei- cere videtur, vnde nomen Germanicum mulviverff. Adeo autem hoc opus celeriter & amplè explet, vt qui vi- derint primò defossam (à) talpa humum, multum admirantur, Cardanus. Nullum animal sanguinepræditum (& viuiparum,) sub terra perpetuò viuens præter talpam est inventum, Cardanus. Audio talpas omnes mense Iunio apud nos latibus suis aliquando egredi, ideoq; facilius eo mense capi. Vita talpæ super (extra) terram, non durat nisi forte ad vnam aut alteram ad summum horam, Albertus. Theophrastus tradit in Paphlagonia effodi piscis gratissimos cibis, &c. quicquid est, hoc certe minus admirabile talparum facit vita subterranei ani- malis, Plinius. Talpæ cum terram per cauernulas subeāt, sub terra spirandi facultas eis non adimitur: Et forsitan cuniculorum suorum aditus terra obrutos, idcirco rursus aperiunt; ne respiratio necessaria eis intercipiatur: quanquam aliquando in secundum aut tertium diem id facere differunt. In cibo lumbricos appetunt: quam- obrem amant loca stercorata, & sterquilinij shortorum que areis proxima. Agunt autem cuniculos suos multò altius quæ subterranei mures. Lumbrici cum talpas sibi imminere senserint, ad soli superficiem fugiunt. Vermibus viuunt, in fame etiam terra, Author libri de nat: rerum. Albertus lumbricis eas vesci scribit, & in fa- me radicibus herbarum, præcipue frugum. Oppianus talpam πνιφάγον, id est herbivoram vocat, & λαχεῖον ἐδωδῆς, id est voracem. Theophrastus lib. 7. cap. 11. scribit gladioli radices multas repetiri (ei) Φ σπολοπόταις; vtpote dulces, & quæ ab hoc animali appetantur. Gaza vertit multas scolopendras circa eas reperiri: quod equi- dem non probo, sed potius legerim, σπαλατοπόταις (i. primam per a.) σπαλατόψ autem Atticè talpa est: & terræ cumulos à talpis excitatos, vt à formicis μυρμηγίας, acceperim: quanquam & Robertus Constantinus in suo lexico Gazæ sententiam sequitur: atqui scolopendræ infirmiores sunt, quæ vt vel terram effodere, vbi ha- radices nascuntur, possint, vel ad sua domicilia illas pertrahere. Talpæ vtrumque possunt: nec solis ver nibus, sed etiam herbis & radicibus eas vivitare constat. Semper terram fudit, & humum egerit, & radices subter fru- gibus comedit, Isidorus. Expertus sum (inquit Albert.) quod talpa delectatur bufonibus & ranis in cibo. Et aliquid deprehendi bufonem magnum, quem talpa sub terra pede mordicus apprehensum retinebat: & bu- fo fugiens iam toto corpore extra cuniculum educto, altam vocem ædebat propter morsum talpæ. Sed ranas etiam bufonesque talpam mortuam edere expertus sum. Creatur talpa ex terra simul ac pluia, Rodol- phus quidam: de terra pluuijs madida & putrefacente, Albertus. Hinc puto Oppianus talparum αιτία την φύσα dixit.

D.

Mustela in agris & pratis mures & talpas capit: quas in cuniculos etiam persequitur, & celeriter conficit. Feles quoque capiunt quidem talpas & permunt, sed non edunt, vt audio. Voce omnium in sublime tendente, talpæ tamen sub terra sermonem exaudiunt: & si de his loquare, intelligere etiam dicuntur & profugere, Plinius. Cum talpa quædam in vas incidisset, è quo euadere non poterat, altera terram inijciendo ei opem tulit, vt referam sequenti capite, verbis Gillij.

E.

Talpæ omnes mense Iunio latibus suis aliquando egredi dicuntur, ideoque facilius eo mense capi. Qui dubitant talpa ne an mus subterraneus cuniculos foderit, terra eos obruant: quod si statim rursus aperti inveniantur, murem esse intelligunt: quamvis enim talpa quoque eos rursus aperiatur, aliquando tamen in secundum aut tertium diem differt. Vtrique similiter capiuntur: obseruatur enim quando ad aperiendum accedant, deprehensiq; ligone statim post ipsos in terram adacto ejiciuntur. Sunt qui decipulas quasdam similiter ad v- trofque parent: machinis quibusdam, quorum ferrei mucrones sunt oblongi, per transuersum in tabulam li- gneam deinceps infixi, fere quini, lapide ponderoso oneratis, ita instructis, vt cum mus ad aperiendum cunicu- lum accesserit, & impositum illic paruum lignum attigerit, machina ruens dentibus suis talpam perforet: ali- qui filum ferreum mucronatum baculo infigunt, quem terræ insertum flectunt, & ita instruunt, vt cum tal- pa in aditum sui caui venerit, filo feriente traiiciatur. Talpas Græci hoc genere persequuntur: Nucem per for- rari iubent: vel aliquod pomì genus solidatis eiusdem. Ibi paleas, & ceram (cedriam, Paxamus) cum fulsire sufficienter includi. Tunc omnes parvulos aditus, & reliqua spiramenta talparum diligenter obstrui, vnu fo- ramen, quod amplius sit reseruari, in cuius aditu nucem intus incensam, sic ponit, vt ab una parte flatus possit ac- cipere, quos ab alia parte diffundat, sic impletis fumo cuniculis talpas vel fugere protinus, vel necari, Pallad. Ea- dé omnino Græce legūtur in Geponicis, authore Paxamo. In foratâ nucē, καρπίνη, (inquit) aut in aliud simile

vas angustum, paleas sulfurque & ex cedri lachryma quantum satis est inserito, &c. vi ita sumus omnis illapsus tal-pain suffocet. In hunc modum talpatum omnium aditus, (φωλες, τερματια,) circumueniens atque idem faciens, omnes exterminabis. Aliud eiusdem Paxami, Veratrum album & corticem cynocrambes (aconitum substituere possumus) trita & cribrata, cum farina & ouis ex lacte subigens in offas (μοιχα) rediges, quas cuniculis talparum impones. Multi & formicas & talpas amurca necant, Plinius. Si talpas a vinea, agro vel horto deturbare voles, vnam eum accenso sulphure in ollam coniucere debes, nam omnes aliae ibi conuenient, Ant. Mizaldus. Cum ad comprehendendas talpas fictile vas angustis fauibus in scrobem de industria factum demissum, earumque vna in hoc ipsum incidisset, & exitus non ei pateret, quod sursum versus propter declivitatem adrepere non posset, altera ei openi & salutem tulit, terramque effossa in vas tandiū coniecit, quoad exaggeratione facta, altera exire potuerit, Gill.

E pellibus talparum cubicularia vidimus stragula: adeò ne religio quidem à portentis summoet delicias, Plinius. Ex earum pellibus etiam pileolos fieri Ge. Agricola scribit. Ego crumenas aliquando ex eisdem consutas vidi: oblate etat enim densa pilorum mollicies, & color ex atro splendens, quo sericum villosum refertur. Cumulos à talpis excitatos in pratis horrisque disligeere oportet, idque potissimum descendente Luna, à cancro scilicet ad capricornum, praesertim cum in aliquo signo sicco fuerit. Sunt qui eò utilius hoc fieri putant, quod minor Luna fuerit, non pluio, sed sicco celo, Obscurus. Superstitiosum: Si falcem, qua scenum secatur, in natali Domini in prato acuas, talpæ omnes quotquot sonum audierint, è prato diffugient, Obscurus. M. Varro author est, à cuniculis suffossum in Hispania oppidum, à talpis in Thessalia, Plinius. Talpæ, si plus solito in terram operentur in minutis partibus fractam, pluuiam indicant, Incertus.

G.

Magi de talpis multa vana prodiderunt: nec quicquam probabilius inuenietur quam muris aranei morsibus aduersari eas, quoniam & terra, vt diximus, orbitis depresso aduersatur, Plinius. Morbi muris aranei talpa discerta imponitur, Plinius Valerianus. Sorices magni, id est talpæ, si imponantur, iactu scorpij, sanant, Hali. Talpam super glandulas ligato, destruit, Sextus. Pilulas ex talpis cum melle subactas, (diebus nouem deuoratas,) Arnoldus à bocio & scrophulis liberare putat, Oliuarius. Talpæ comedere epilepsia conferunt, Arnoldus in Antidotario. Vt pili defluant, nec renascantur: Talpam in aqua tandiū macerari relinques donec pilis nudetur, hac aqua locum pilosum illines: (& postea ablues lixiuio, & linteo perfricabis: & si pili reddituri videantur, bis aut ter repeatas:) hoc aliqui se expertos scribunt, Andri. Furtnerius. Vt pili renascantur ex talpam, combure eam totam cum pelle & puluis iste misceatur cum melle in formam vnguenti: Valet sine dubio, Obscurus. Vt pili in equis renascantur: Talpa coquatur in oleo donec dissoluatur & consumatur caro: hoc oleo locum pluries inunges, bis saltem die, Risius. Vt pili equorum nigri mutentur in albos: Talpam in aqua salsa vel lixiuio per triduum coques: & cum aqua vel lixiuio consumptum fuerit, nouam aquam vel lixiuio addes: quo facto, aqua illa aliquantulum calida locum madefacito. Pili nigri mox defluent, & subnascentur albi, Risius. Alter, Talpam in olla noua discoques diutissime, & supernatante pinguedine collecta locum in equo illines, Obscurus. Alter, Talpam in aqua coquies donec dissoluatur: & sic triduo relinques: deinde illines locum, in quo pilos albos nasci volueris, prius derasum, Obscurus. Nugantur quidam, si quis talpam manu dextra teneat donec expiret, singularem in illa manu facultatem futuram sedandis mammarum muliebrium doloribus. Talpæ vestæ cinis cum albumine ouiloco leproso illitus, plurimum valere dicitur, Albertus & alius obscurus. Talpæ cinis ex oleo vel melle illitus, cutim leprosam emendat, Iacobus Oliuarius. Strumis talpæ cinerem ex melle illinire suadent, Plinius & Marcellus. Ferunt etiam quod cinis talpæ contra fistulam valeat, nempe ad eius putredinem consumendum. Obscurus apud Vincentium. In fistula lachrymali puluere talpæ vestæ in potu dato curatus est Iohannes à Wernin consul Gedanensis. Ad dentes mobiles: Talpæ cinerem mixtum cum melle superfriato, dentes confirmat, Sextus. Sanguis talpæ occisi capiti glabro illitus, pilos restituit, Albertus & alius quidam obscurus. Ad paronychiam: Talpæ sanguinem chartæ instillatum superilligato, Innominatus. Magi tradunt lymphatos sanguinis talpæ aspersu resipiscere, Plinius. Ad strumas: Aliqui talpæ caput praescissum, & cum terra à talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stannea, & utuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata vocant, quæq; in ceruice sunt, vesique suilla tunc vetant, Plinius. Talparum capita recisa cum terra sua contunduntur, & pro emplastro adponuntur strumis, vitiliter præsunt, ob id quod pastilli inde facti in pyxide stannea reponi debent, vt præsto sint cum opus est, Marcellus. Dente talpæ vivæ exempto, sanari dentium dolores adalligato magi affirmant, Plinius.

Arnoldus putat cor talpæ novem dies comedere, liberare à bocio & scrophulis, Iacobus Oliuarius. Ad strumas: Aliqui iecur talpæ contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt, Plinius. Iecur eius inter manus tritum adpositum, plutissimum prædest, Marcellus. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant, Plinius. Axungia talpæ extrahit fatum, Theophrastus.

H.

a. Talpæ oculis capti, Vergil. i. Georg. vii Seruius, Mutauit (inquit) genus: nam hæc talpa dicitur: sicut & de damis fecit. Fiunt & circa genus figurae in nominibus: nam & oculis capti talpæ, & timidi damæ dicuntur à Virgilio: sed subest ratio: quia sexus vterque altero significatur: tam enim mares esse talpas damasq; quam foeminas, certum est, Quintilianus 9. 3. Talpa dicta est, eò quod perpetua cæcitatem tenebris damnata sit: quam Græci asflita (λεγο, aspalaca) vocant, Isidotus. Asialis, (lego, aspalax), id est talpa, Sylvaticus. Scribitur & aspalax, nimirum Atticè. Πασχε τὸν γίνεται απάλαξ, vnde aspalax, abundata alpha, & tenui in oppositam sibi densam conuersa, Varinus. Ἀσπάλαξ, ὁ δέ τινες γίνεται σπαλαξ, vt ait Theophrastus, Io. Bodinus. Aristophanes in Acharnensis Bœotos ceu rudes admodum Homines notans, Bœotum quendam inducit in foro vendente lepores, vulpes, scalopes, σπαλαπα, (Scholia stes mures interpretatur qui alio nomine spalaces dicuntur, id est talpas,) quasi Bœoti hæc animalia in cibo non aspernentur. Σπαλαψ pro απάλαξ Atticum est, Nicocles. Σπαλαψ, ουαντε, απαλαξ, ζων γεων χον τη φλογ, Hesych. Λωτ, σπαλαξ, μετ τη φλογ δ τη γλυκη παπα, Hesych. quidam Latinè etiam murem araneum, murem cæcum appellant. Ινδερθο, talpa, Hesych. Varinus. Σιφον terram interpretantur, & Σιφον euacuare: vt talpa οιρας dicatur, tanquam subterraneum animal, vel quod terram fodiendo vacuet. Irlocha, id est talpa, 70 Syuaticus.

Syluaticus. Orthoponticos, id est, talpa. Idem. Epitheta: Oculis captus, obrutus, captus lumen, apud Textorem, Ποιοφάγος, λαθάρος, λεπόδης, αλαδός, αὐτοχθών, Oppiano. Σπαλακία, morbus, cæcitas, ἡ τοξική σφιχταλία πτυχωσις, Varinus. Manardus in epistolis inter recentiora morborum nomina, testudinem & talpam (turnores, nimirū ab horum animalium crasso, lato & informi corpore sic dictos) ponit. Testudinem (inquit) vocant tumorem mollem, vel non valde durum, satis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadam obtecta continetur, quæ caluaria ita hæret, ut ipsam plerunque vitiet. Hanc non est dubium de numero esse abscessuum, & sub meliceride vel atheromate contineri: videtur autem meliceris potius quam atheroma. Ceterum talpæ ab istis non magnopere distant, nisi quod quum albam materiam contineant, ad atheromata potius quam melicerides referuntur, Hæc Manardus. Sed videtur etiam author libri tertij de Parabilibus, (qui Galeno adscribitur,) capite 163. per ἀσφαλαῖς, interpres talpas reddit, abscessuum genus intelligere, diuersum tamen à superiore, & ad fistulas referendum propter foramina. Elues eas (inquit) primum mullo, deinde fel bubulum injicito, & leporis sumum, aut quod ex sapone confectum est: aut rutæ succum in foramina instillato, aut aristolochiam tritam cū acetō subigens, in foramina infarcito. Est & herba spalax, vel vt Gazareddit aspalax: de qua Theophrastus I. II. historiæ plantarum, Herbaceorum etiam (inquit) pleraque radices habent grandes & carnosas, vt aspalax (ἀσπαλαξ) crocum, perdicium. Sed nec ipse alibi, nec aliis quisquam quod sciam huius herbæ meminit. Astragalus herba crassos carnososq; aliquot nodos in radicibus habet, & quareridum an ita melius quam aspalax legatur.

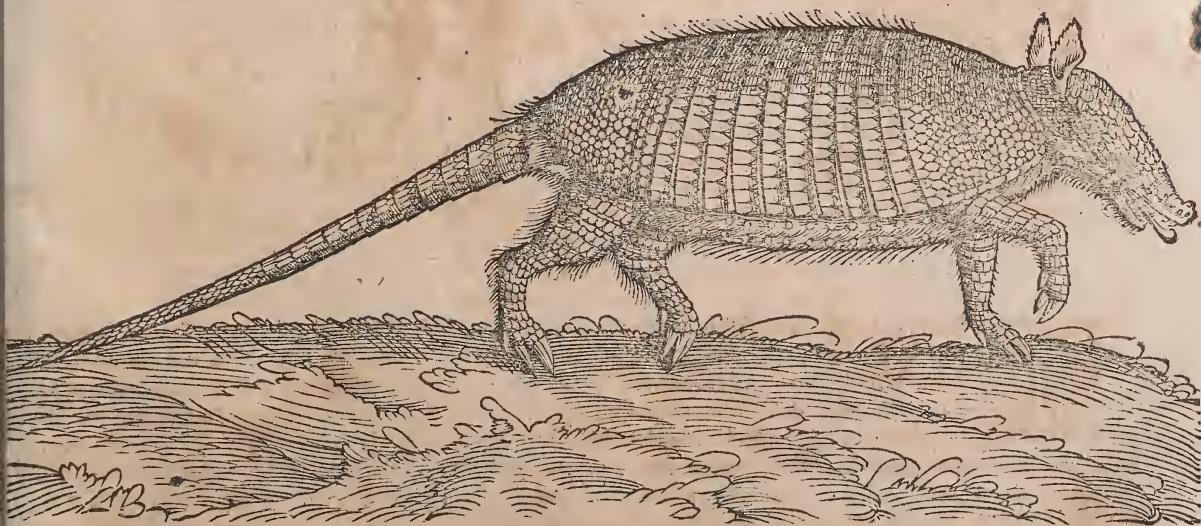
c. Formicæ Indice, quemadmodum talpæ, sic ad cauernarum fauces terram exaggerant. Aelianus.

e. Τί δῆτα τοῦτο ἀσπαλάκων λέξιμο; Φοβερὸν γὰρ τῶν γεωργῶν τὸ κακόν, καὶ μυστικῶν τὸ πολέμιον, Rusticus quidam in epistolis Simocati. Armo talpæ contacta semina vberiora esse quidam putant, Plinius.

h. Phineum exæcatum & in talpam mutatum, Oppianus canit circa finem lib. 2 de venatione. Ouidius tamen in Metamorphosi ipsum & socios in saxa conuersos scribit. Talparum è pellibus cubicularia vidimus stragula: adeò ne religio quidem à portentis summouet delicias. Nam religionis capax dicitur animal, Plinius. Et alibi, Peculiare vanitatis Magorum sit argumentum, quod animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis à rerum natura damnatas cæcitatibus perpetuae, tenebris etiamnum alijs defossas, sepultisque similes. Nullis æquè credunt extis. Nullum religionis capacius iudicant animal: vt si quis cor eius recens palpitansque deuorat, divinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Veteribus monumentis traditur, gallinaceorum fibras maximè dijs gratas videri, sicut talparum (viscera) Magi verissima dicunt, illisque hædū secus quam solenni viætima pulcherrimè litari: hæc enim sunt exta argutissima, in quibus diuina mens inesse creditur, Alexander ab Alex. 5.25. Et paulò post, Apud Magos talparum exta & ranarum, euentus fortunatos, non nunquam magnos casus prædicere crediderunt. Qui animalium vaticinorum animas sibi asciscere volunt, præcipua aliqua corū parte deuorata, animas illorum præsentes habent, vt corde coruorum, ἀσπαλάκων id est, talparum & accipitrum, easq; Dei instar futurorum præscias. Porphyrius lib. 2. de abstinentia ab animatis. Vide in Bubonē h. Neptuno mulsus in locis ἀσφαλαῖς, lego ἀσφαλαῖς, id est talpas sacrificant, & Phurnūtus scribit: ratione nominis duntaxat, vt videtur, quod ipse ἀσφαλῶς, id est tutò & firmiter terræ fundamenta & ædificia consistere faciat, vnde & Asphalius cognominatus est, Gyraldus. Franciscus Alunnus talpam Furijs infernalibus sacraim esse scribit: authorem verò non ad fert.

Proverbia, Talpa cæcior, & Talpa loquax, explicata sunt supra capite tertio. Talpa Coroneam Ασπαλαῖς Kopæveræ, Vbi quid præbetur quod odit is qui accipit: Est enim Coronea Bœotiae ciuitas quæ talpam non gignit: & si aliunde inferatur, emoritur, Erasmus.

D E T A T O.

*De Tato. Lib.
8148.*

A T V S quadrupes peregrina. Cum iter facerem per Turchiam (inquit) Belloinus apud agyrtas & vagos pharmacopolas inueni animal quod vulgo nominent Tatu, (Tato Scaliger: quod è Guinea & Orbe nouo ad fertur: cuius mentio nulla apud veteres. Facile autem in longinquas regiones transfertur: quoniam natura minitum est duro cortice, & testa squamata veluti loricatum, (testis scutulatis loricatum ad ventrem usque, Scaliger:) & quia facile potest caro eius intrinsecus eximi absque vlla noxa nativa eius figura. Videtur autem esse Herinacci species Brasiliæ insulæ: rethrahit enim se intra corticem suum, vt intra spinas Herinacus. Magnitudine non excedit Porcellum mediocrem

mediocrem: & porcino generi affine videtur: quod cruribus, pedibus & rostro refert (*rostro paulo contradicere & latiore quam Porcellus: cauda longissima ac veluti lacertacea, tessellis item incrustata, Scaliger.*) Iam enim in Galliam quoque allatum est hoc animal viuum, ubi seminibus & fructibus vesci visum est. Sic ille: qui etiam quadrupedis huius figuram proponit, bisulcis pedibus ut in Sue, & cruribus quam in nostra figura altioribus, rictu etiam alio. Nostram quidem Adrianus Marsilius à Dungen, pharmacopola Vlmensis egregius, ad me misit, vna cum cortice ipso, cauda & cruribus huius animalis: vnde picturam quoque rectissime opera eius expressam omnino apparet: pedes in ea non bisulci, sed multifidi sunt: quinis in posterioribus digitis, quaternis ante: duo quidem extremiti vtrisque breuissimi sunt, & introsum ita reducti ut ferè lateant, vnguis ornes satis validis muniti. Sceleti nostri longitudo duos dodrantes (absque cauda) æquat. Latitudo cum sit cothexa non recte mensuratur: ad 7. tamen digitos accedit. Crusta illa dorsi non ad caudam usque pertingit: sed vacuum quatuor ferè digitorum locum relinquit, &c. Huic cognatum videtur Aiotochli dictum animal peregrinum, de quo Cardanus: In noua Hispania (inquit) iuxta Aluaradum flumen, animal quadrupes est Aiotochli, Fele non maius, rostrum habens Anatis, pedes Ericij, collum longum: tegitur phalerati. Qui in star corticibus inuicem inseritis, non vna, ut Testudines. Differt & ab ipsis, quod collum & caput testis eisdem coniectum habet, ut sole aures promineant: vnde ab Hispanis armatum aut coniectum appellatur. Aiotochli nomen Indorum lingua Cuniculum cucurbitalem sonat. Sunt qui referant grunnire ut Suem: rostroque Suis esse, & vngula bifida, sed quasi equina.

DE TIGRIDE.

A.

TIGRIS vocabulum est lingue Armeniz: nam ibi & sagitta, & quod vehementissimum flumen, dicitur Tigris, Varro de ling. Lat. Tigris vocata est pròpter volucrem fugam: sic enim nominant Persæ & Indi sagittam, Isidorus. Medi tigrin sagittam appellant, Perottus, & Eustathius in Dionysium. Munsterus in Dictionario suo trilingui vocem **תִּיגְרִיס** *gir*, & girera, sagittam interpretatur. In eodem opere hæc feram Hebraicis literis eiusdem soni, quibus Latina & Græca est, scribit, **תִּירָגֵל**, **laish**, lob quarto. Septuaginta vertunt **μαργαλέων** (videtur legendum **μαργαλέων**:) Hieronymus tigris. Sed leonem magnum & prouerbiæ etatis hac voce significari, docuimus in Leone A. A Iudæis **Φοερδία** vocatur animal, quod tigris à Græcis, Hefychius, Varinus. Hoc animal quia Europa peregrinum est, omnes in ea populi tum barbari, tum Latini Græcique, vno & eodem nomine peregrino vtuntur. Ab Italis *tigre* vel *tigra* in recto singulari scribitur. A Gallo masculino genere *un tigre*: à nobis neutro *tigerthier*, hoc est, tigris animal. Tigres vulgo dictas non verè tigres, sed thôas maiores esse aliqui putant, ut dicam in B. ex Arriano. Mantchoram Pausanias in Bœoticis, tigrin esse coniicit: ego leucrocutam potius, ut inter animalia hyænæ congenera declarauit.

B.

Leones & tigrides in regionibus ad Orientem & Austrum nascuntur, quod maiorem caloris copiam hæc animalia

animalia desiderent, Cælius. Tigres in India sunt & iuxta rubrum mare, Philostratus. Aſangæ Indiæ populi (veltra Gangen) tigri fera scatent, Plin. Ptolemæus Besingos Perimuleis ultra Gangen vicinos tigribus infestari plurimis scribit. Megasthenes in Praſijs tigres gigni leonibus ferè duplo maiores tradit, Strabo. In Taprobane tigrides & elephanti capiuntur, Solinus. Inter tigrum epitheta apud poetas, Armenias & Hyrcanas legimus. Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, Plin. Tigridū millia multa apud Hyrcanos cernuntur, Ammianus Marcellinus. Hyrcania foeta est tigribus, Solinus. Apollonius (inquit Philostratus lib. 3.) dextra quidem Gangem, sinistra vero Hyphasim fluuium habens, ad mare descendit cum socijs. Descendentibus autem multæ feræ, & inter cæteras tigres occurrerunt. In parte Syriæ contermina reperiuntur leones & pardales, & qui Babylonij vocantur tigres, Diodorus. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades vocatur: quæ supra hanc est mediterranea regio ad Orientem, montes magnos continet, & omnigena ferarum genera, pardales, tigres, &c. Arrianus in Periplo rubri maris. Colonus Hispanus ex Hispania soluens ab Oriente in Occidentem diebus 26. Hispaniolam insulam attigit, inde Occidentem rectâ secutus in Guanasm insulam peruenit: vnde pergens, ad missa decem Ciambam regionem inuenit, quæ leones & tigrides nutrit, Petrus Martyr.

Indi tigrim elephanto robustiorē multò existimant, huius feræ pelle se vidisse Nearchus scribit, animal vero ipsum non vidisse: Indos vero referre, tigrim esse maximi equi magnitudine, velocitate & viribus bestias omnes superare: elephantum etiam, insilientem in caput eius, facile suffocare. Illas vero quæ nos videmus & tigres vocamus, thos varius esse, & maiores quam cæteri thos sint, Arrianus in Indicis. Strabo lib. 15. testatur Megasthenes scribere, tigres in India apud Praſijs populos, magnitudine duplos ferè ad leonem, adeo valentes esse, ut unus ex mansuetis à quatuor hominibus ductus si mulum posteriore pede apprehenderit, ad se trahat. Tigris ad magnitudinem leporarij canis, (Angli, Obscurus. Hyrcani, Arnoldus de Villanova) & amplius excrescit, Albert. Tigris est vt leo, Varro. Similes est leonæ, pelle tantum varia excepta: Νότιο μόνον πίνονται αύδιον ἐσφάνωτες Δαιδαλος πρόποντες, καὶ ἀνθειοι μαρμαριπόντες. Tales ei (vt leonæ) oculi igneo splendore micant, & reliquum corpus simile est, nempe validum & bene carnosum, (ένσημον,) & cauda similiter prolixa. Tale os, facies, ac similis in ima fronte laxa pellis (episcynion, de qua voce plura dixi in Leone b.) nutat, & similiter frendent dentes, Oppianus. Et rursus, Τίγρες μετεπέσχουσιν δέδωρες, τῆς επενότερον φύσις ὄντες τεχνίσαται οὐ φταλυμοῖν ιδεῖν. Tantum autem præstat pulchritudine tigris inter alias feras, quantum inter volucres pauc. Idem libro primo de venatione, in mentione equorum quo orynges vocat: horum alij inquit, floridis decorantur maculis multis (οὐλιχτοὺς ἐπίτριχα τρυπίντοι) siue tænijs oblongis tigrum instar, alij vero rotundis vt pantheræ. Mens ex cedro præcipuæ dos in vena crispis, vel in vertice varijs, illud oblongo euenit discrusu, ideoq; tigrina appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocatur, (plura super hoc loco dixi in Panthera a. inter deriuata,) Plin. Panthera & tigris macularum varietate propè solæ bestiarum spectantur, cæteris vñus ac suis cuiusq; generis color est, Plin. Tigres bestias in signes maculis nota & pernicias memorabiles reddiderunt, fuluo nitent, hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum, varietate apprime decet, Solinus. Albertus Solini verba non rectè inuerit, nigri colores esse scribens, fuluis virgulis quasi vndatim intercepti. Tibidant variæ pectora tigres, Seneca in Hippolyto: Vbera virgata feræ Caspia (i. tigridis) dixit Seneca, nimirum maculis virgatis distincta vt & reliquum corpus. Corpore virgato tigris, Silius. Tigris atra, Vergilio 4. Georg. Maculosa, Ouidio 11. Metamor. Vngues habet aduncos, dentes acutos, pedem multifidum, Albertus. Omnia fermè animalia sœua felis similia sunt, pantheræ, lynxes, pardi, & forsitan etiam tigrides, commune enim est vnguum magnitudo & robur, pellis distincta, versicolor ac pulchra, caput rotundum, facies breuis, (hæc duo tigridi non conueniunt:) cauda prolixa, agilitas corporis, feritas, & cibus qui venatione acquiritur, Cardanus. Natura leonibus, sicut & vrsis & tigribus angustiora (breuiora intelligo) creauit colla, quia in terra ceruicem & ora non deiiciunt pascendi gratia, sed aut ceruum inuadunt, aut bouem ouemq; discerpunt, Ambrosius. Falso creditur omne genus tigrum femineum esse, nec coire cum villo maro, sed ex vento concipere: capitur enim nonnunquam mas, et si rarius, Oppianus. Ego vt tigrides dominæ mares esse inuenio (apud authores,) sic & vulturum genus omne femineum, Tzetzes.

C.

Tigrides indomitæ rancent, fugiuntq; leones, Autbor Philomelæ. Si venatores raptis eius catulis nauibus abscent, mœsta in littore tigris vulat, ἀγέντες, Philostratus in vita Apollonij. Qui tigridis catulū rapuit, appropinquant fremitu, (ipsa tigride fremente,) abiicit vnum ex catulis, Plin. Oppianus tigrin & cætera leonæ similia habere scribit, si pelle maculosam excipias, & similiter inquit eius λαλαγένων ἐδόντες. Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, animal velocitatis tremenda, & maximè cognitæ dum capitur, Plin. Vide inferius in E. Tigres bestias macularum nota & pernicias, memorabiles reddiderunt, Solin. Et rursus, Pedum tigridis motum nescio ani velocitas an peruicacia magis adiuuet: nihil tam longum est quod non brevi penetreret, nihil adeo antecedit, quod non illico assequatur. Cætera (præter pelle variam) similis est leonæ: sed multò celerior tum hac, tu quibusuis velocibus feris: cursu enim similis est Zephyro genitor, nam à vento eas concipere falso creditur, Oppianus. Huius fabulæ forsitan nimia earum velocitas occasionem dedit, vt & equos quosdam velocissimos è ventis prognatos veteres fabulati sunt, vt equos Dardani ex Borea. In Lusitania etiam equas ex vento concipere, in E. Equo c. ex Varone retuli. Solam Tigrim Indis insuperabilem esse dicunt, quoniam fugiendi celeritate qua ventos æquare dicitur, è conspectu au fugit, Philostratus. Præter tigridem nullum animal fermè rapax, pernix est, Cardanus. Ocyof & cœli flammis & tigride, Lucanus lib. 5.

Indi tigrim elephanto robustiorē multò existimant, aiunt autem eam maximi equi magnitudine esse, velocitate & viribus tantis, vt nullum ei animal conferri possit: nam si quando cum elephanto pugnat, insilire in eius caput, & facile suffocare. Quas vero nos videmus & appellamus tigres, Nearchus scribit thos varius & maiores esse, Arrianus in Indicis. Megasthenes prodidit, in Praſijs tigres gigni leonibus duplo ferè maiores, eo robore vt si de mansuetis vñus à quatuor hominibus ductus, muli posteriori pedem (τῶ διπλῶν ποδὸς δραχάριον ήμίονος: potest & aliter verti, vbi mulum posteriori pede (suo posteriori pede, muli pedem) apprehenderit,) comprehendenterit, ad se trahat, Gillius ex Strabone.

Recentior quidam Græcus, qui sub Constantino monomacho vixit, (cuius de natura animalium libellum manuscriptum habeo) de Tigride & Hippotigride capita separata habet. Hippotigris (inquit) similis est onagris,

animal perniciſſimum, pelle maculosa, colore cinereo. Huius generis fera Romæ in Theatro exhibet fuit currum trahentes agente auriga, mirabili ſpectaculo: & talis currus (Tigribus iunctus regia ſponsam vexit: Hæc illæ. De tigride cicure quæ ferum leonem lacerauit, Martialis carmen extat in libro Spectaculo: um epigrammate 18. Tigres in Hyrcania vrgente inedia Oxum & Maxeram amnes aliquoties natatu ſuperanties, improuisæ finitima populantur, Am. Marcellinus.

Cibi cauſa omne animalium genus, quadrupedes præſertim maiusculas, inuadit. Elephantum ab ea facile ſuperari, & mulum vel pede apprehenſum trahi, (à maiore ſcili, et proprie dicta tigri,) paulo ante recitauit. Ceruos, boues & oves inuadit. Ambroſius. Tigris ciru obiecto hæc, quo cū familiariter diu verſata erat, biduum totum abſtinuit: tertio die cum eſuriens aliud poſtularet, ſelem datu discepit, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Per ſyluastum (tempore libidinis) ſætuſ aper, tum pefima tigris, Heu male tum Libyæ ſolis erratur in agris, Vergil. in Georg. Coitus auersus elephantis, camelis, tigribus, &c. quibus auersa genitalia, Plinius & Solinus. Tigris multos parit catulos, Albert. Tigris curſu eſt ſimilis Zephyro genitoris: et ſi fabulosum videatur feris ventum miſceri: falſo enim creditur omne tigrum genus foemineum eſſe, nec coire cum uero mare: capitur enim nonnunquam mas, et ſi rarius, ut qui viſis venatoribus catulos defere, & fuga ſibi conſulere ſoleat, maven- te cum eis matre, Oppianus. Ex tigride & cane Indicos canes gigni conſirman: verum nō ſtatim, ſed tertio coitu: primo enim belluinos adhuc catulos proereari aiunt, alligantur canes locis defertis & niſi bellua incenſa libidine ſit, ſapē lacerantur, Aristoteles. Idem alibi canes Indicos generari ſcribit ex cane & fera quadā ſimili, ēn ḡn- g̃/s ñṽs k̃ũw̃d̃s, nomine nō expreſſo. Plinius Hyrcanos canes ex tigribus naſci ſcribit, ut dixi in Canibus robustis.

D,

Tigris bellua eſt aspera, ſæua, indomita, rabida: hiſ enim epithetis eam poētae cognominant. Tigres leonesq; nunquam feritatem exuunt, aliquando ſubmittunt, & cum iniiciū expectaueris, exasperatur toruſtas mitigata, Seneca in epiftolis. Leonibus manus magiſter inſerit, osculatur tigridi ſuus cuſtos, Ibidem citante Crinito. Indi ad ſuū regē afferunt tigres domitos, cicures pantheras, &c. Aelianus. Plutarchus (in libro Vtra animalium, &c.) ſcribit hæc dum quo cum tigridi viuendi conſuetudo fuifet, cum deuorandum huic quidam obieciſſent, eiusmodi feram, quamuis alterius cibi nulla facultas eſſet, ab edendo non modò ſe ſuſtentaffe toto biduo, verum etiam ut alium cibum petere intelligeretur, caueam (galeagram) qua conineretur, diſtraxiſſe, & diripiſſe. Eadem hiſtoria de pardali, quæ hæc dum ſecum nutritum attingere noluerit, ex Aeliano retili in Panthera D. Tigris animal eſt ſæuissimum, & incomparabili rabe ſequens, præcipue quando raptis catulis inſequitur venatores, Phyſiologus. 30 Leones, pantheræ & tigrides, ſeſtus ſuos vehementer amant & pro ipſis contra venatores pugnando, quæuis tela & mortem quoq; contemnunt, Oppianus lib 3. de venatione. De iſdem & lyncibus ibidem ſcribit, quod cum ad latibula ſua reuersæ catulos ſibi ablatos non reperiunt, magno & miserabilis eos uulatu plangant. Tigris mas raro capitur: nam viſis venatoribus relictis catulis in fugam le coniicit: foemina verò cum catulis manet, & animo moeſta à latiſ venatoribus irretita capitur, Oppianus. Plura adferemus mox ſequenti capite. Tigris etiam (ſimi- lia proximè de elephanto dixerat) feris cæteris truculentia, atq; ipsa elephanti quoque ſpernens veſtigia, homine viſo tranſferre dicitur protinus catulos, Plin.

Quæ animalia tigris inuadat, laniet, aut ſuffocet, præcedēti capite dixi: videtur enim cibi duntaxat gratia, quæcunq; conſequi potest, interimere.

Tigrem dicunt ſi tympanorum ſono obſtrepat, inſanire atq; furere, ſeq; diſcerpere & lacerare, Aelian.

E

Tigris viuus capi adhuc non potuit, Varro de lingua Lat. Iuxta Gangen India ſluuum bugloſſo ſimilis herba naſcitur, cuius ſuccum expreſſum Indi ſeruant, & intempeſta nocte latibulis tigridum aspergūt, vnde illæ ſic af- ficiuntur, ut cum progredi nequeant, immoriantur, (εἰ δὲ τὸν διώλαυρον ἐνχωρίους πεποιητές, περὶ οὐδὲν μηδε- μένα, οὐδὲν οὐσίαν,) ut Callisthenes prodiit tertio de venatione, Plutarchus in libro de flutis. Tigris Hyrcani & In- di ferunt, animal velocitatis tremenda, & maxime cognitæ dum capitur. Totus enim ſeſtus, qui ſemper nume- roſus eſt, ab inſidiante rapitur equo quāma maxime perniči, atq; in recentem ſubin de traſfertur. At vbi vacuum cubile reperiſſe (maribus enim cura non eſt ſobolis) fertur præcepſ. odore veſtigans. Raptor appropinquare ſe- fremitu, abijcit vnum ex catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocy oracta remeat, iterumq; conſequitur & ſubinde, donec in nauem egresso irrita feritas ſeu in littore, Plin. Tigris potentia (velocitas) maximè pro- batur, cum maternis curis incitantur, cum catulorum inſiſtunt raptoribus. Succedant ſibi equites licet, & aſtu quantolibet amoliri prædam velint, niſi in præſidio maria fuerint, fruſtra eſt auſum omne. Notantur frequentiſ- ſimè, ſi quando latrones (venatores) ſuis aſportatis catulis renauigantes vident, in littore irrita rabie ſe dare præ- cipites, velut propriam tarditatem volūtaria caſtigantes ruina: quanquam de ſeſtu vniuerso vix vnuſ queat ſub- trahi, Solinus. Ad naues vſq; procedere tigridum ferunt catuloruſ repetundoruſ gratia, illisq; receptis cum ga- dio abire, quod ſi ablatis catulis abeuntis naues aſpiciat, inceſtam in littore uulare, (vide etiam ſupra in D.) quan- doq; etiam ob doloris magnitudinem mori, Philoſtrat. lib. 2. de vita Apollonij. Maſ raro capitur: nam venato- bus conſpectis, catulos defere & fugit: foemina verò cum eis manens, irretita à venatoribus capitur, Oppianus. 60 Venatores quidam ſphæras vitreas catuloruſ quos rapuerint inſequentiibus maribus obiſciunt, quas illæ intuen- tes, imagine quam ipsa reddunt decipiuntur ut catulos ſubeffe putent, idq; eo magis, quod ſphera mouetur, ceu viuum in ſe animal continens. Sed cum tigris ſphærām pedibus confringit, ut catulo potiatur, deluſam ſe vi- denſ ſe pergit inſequi. Illi alias ſubinde ſphæras obiſciunt, deluduntq;, donec ad ciuitates vel naues enadant, Albertus. Darienieni insulam noui Orbis in Oceano Occidental, quæ octo ferè dierum nauigatione ab Hispaniolā diſtāt, infeſtata anno ſuperiore (circa annum Domini 1514.) aiunt, ita ut in integrō ſemestri tempore, nō nullā in dem- niſabili, quin vel iuuenca aut equa, canis aut porcus, intra vii ipsius vias interimeretur. Armēta gregesq; iam aſſequuntur, imò & minimè tutò referunt, domo exiſſe quenquam eo tempore, quando præcipue catulos aiebat: tunç nanq; adoriebat & homines, fame vrgente catulorum, ſi homines prius occurriffent quām brutum ani- mal. Necessitate cogente tandem ars inuenta eſt, qua tanti ſanguinis poenas lueret: exploratis anguſtis ſemitarum, quibus

quibus è cauernarum latebris ad prædam noctu prodire solebat, iter scissum est. Excauata scrobem cratibus & egesta terra, parte superuacua dispersa, strauerunt. Veniens incautus, mas quidem erat, tigris decidit in foueam, & sudibus acutis in serobis fundo fixis inhæsit. Rancatu suo vniuersam obtundebat viciniam, & montes illo stri-dore reboabant. Saxis ingentibus è fossæ supercilijs in eum sudibus infixum deiecit, peremptus est. In mille assulas & mille frustula, fixa dextra, directas hastas & ab alto iaculatas dirumpet. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes. Ioannes quidam Ledesma Hispalensis, de tigride illo se comedisse fassus est, bouina carne nihil deteriorè esse mihi retulit. Vnde tigridem esse dicat interrogati, qui nunquam tigridem viderunt: respondent, à maculis, à feritate, à dexteritate, à signisq; alijs ab authoribus datis tigrim arbitrari. Cum & pardos & pantheras maculatos ex ipsis pleriq; se vidisse prædicent. Tigride mare perempto, montes versus vestigia illius secuti, antrum coniugale ipsius domicilium adeunt, duos, absente genittrice, catulos vberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio, quo grandiusculos effectos in Hispaniam post hæc mitterent, ferreis catenis diligenter in colla compotitis, ad maternum antrum paruulos reportant laetantes. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, catenis nil suo loco mutatis, vacuam reperere speluncam. Putant à matre in frusta præ rabie dilaceratos, ablatosq; ne quisquam eis frueretur. Asseuerant nanq; solui è catenis nullo pacto potuisse viuos. Pellis perempti tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis & culmo farcta, missa est ad Almirantum & primores. Qui à tigride incommoda passi sunt, & qui pellem eius tractarunt, hæc mihi differuerunt, quæ dant accipimus, Petrus Martyr Oceanæ Decadis 3 lib. 2.

Diuus Augustus Q. Tuberone, Fabio Maximo cos. quarto nonas Maij, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ ostendit in cauea mansuetam: diuus verò Claudio simul quatuor, Plin. Inter munera Augusto missa ab Indis, tigres Romæ visæ fuere primo, vt author est Dion, Cælius. Fuerūt sub Gordiano Romæ tigres decem, leones mansueti sexaginta, &c. Iul. Capitolinus. Heliogabalus portentosi ingenij imperator, leones & tigres ad currum iunxit, Cybelem se & Liberum patrem vocans, Textor ex Lampridio. Meminit etiam Crinitus 16.10. Picto quod inuga delicata collo Pardus sustinet, improbaq; tigres Indulgent patientiam flagello, Martialis in libro Spectaculorum epigrammate 148. Romæ in triumpho Aurelianii fuerunt tigrides quatuor, camelopardali, alces, Vopiscus. Edita munera in quibus præter alia diuersa ex toto orbe terrarum, tigrides exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio.

F.

30 Mensæ apud Indos imponuntur leones, apri, & tigris clunes. Cæteris enim animalis huius partibus vesici Indi prohibentur, Philostratus lib. 2. de vita Apollon. Qui in Dariente insula tigrinam carnem gustauit, bubulâ nihil deteriorè esse retulit, vt præcedenti capite recitauit.

H. 2.

a. Tigris ab alijs aliter scribitur, inflexione etiam & genere non ijsdem vtuntur authores. Τίγρης, cum animal significat: ήγενης verò, cum fluuium, Suidas, sed hanc distinctionem non video obseruari. Τίγρης εὐρέτης Θερτυ. Dionysius Afer de fluuiio. Τίγρης, iōta habet in ultima (inquit Eustathius Dionysij Scholiafestes,) quod inflexio indicat genitivus enim Τίγρης est apud Aristotelem & Dionysium: vt δοφις, δοφις, vt genitivus Atticus inde fiat θηρεως. Arrianus tamen per d. inflectit, Τίγρεδος, vt etiam author fabulæ Susanæ, Damascenus vt inscriptio præ se fert. Sic & à vocabulo Apis cognendi casum alij Α'μδος faciunt, alij Α'πιως. Sunt qui scribant ηγρης, ηγρης, ηγρης, ve nomina in ης Iambica. Apud Julianum quidem & Arrianum de gestis Alexandri, reperitur etiam Πίγρης, de fluuiō, per p. ab initio. Est & Paphlagonia fluuius Tigris, ηγενης, ηγενης Xenophonti. Hæc Eustathius possunt autem omnia sic accipi, vt tam de animali quam de fluuiio intelligantur. Πίγρης tantum per p. ad fluuium propriè pertinere videtur. Ego in Arriani Indicis inuenio ηγενης, ηγενης, ηγενης, de animali. Græci authores, quos ego viderim, omnes sine delta inflectunt. Latini verò aliquot cum delta, præsertim recentiores. Tigrides enim legimus apud Solinum, Capitolinum, & authorem Philomelæ: Tigridum, apud Am. Marcellinum: Tigridibus, apud Capitonum. Ocyor tigride, Lucanus lib. 5. Tigrin, tigrim, & tigrem, apud veteres Latinos reperi, omnia in accusandi casu. Legimus & in plurali numero apud classicos authores, Plinium, Senecam, &c. tigres, tigrium, tigribus. Tu (alloquitur testudinem instrumentū musicum) potes tigres, comitesq; sylvas. Ducere, Horatius Carminum 3.11. Idem in libro de Arte, primam huius vocis corripuit, Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq; leones, de Orpheo. Tigris qui est, vt leo, qui viuus capi adhuc non potuit, Varro genere masculino. Plinius & alij Latinæ omnes, ni fallor, feminino genere efferunt. Græci verò pleriq; in masculino. Pausanias, Oppianus, Strabo: qui ηγενης μεγενης dixit. Plutarchus vero in libro Vtra animalium, &c. femininum fecit.

Alsebha Arabicè est nomen communie ad omnia quadrupedum genera, quæ dentibus & vnguis suis aggrediuntur homines mordendo & lacerando, & quandoq; mortem inferendo, vt leo, lupus, tigris, & similia, Bellunensis. Vetus Auicennæ interpres lupos vertere solet. A fluuiio dicor, fluuius vel dicitur ex me, Iunetaq; sum vento, vento velocior ipso. Et mihi dat ventus natos, nec quæro maritos, Camerarius in Exercitijs rhetoricijs, est autem ænigma de tigri.

60 Epitheta. Armeniæ tigres, Vergilius 5. Aegloga. Atqui non ego te tigris vt aspera, Getuliusne leo frangere persequor, Horatius 1. Carm. Atra, Vergil. 4. Georg. Gangetica. Ouidius 6. Metam. Hyrcanæq; admorunt vbera tigres, Virg. 4. Aeneid. in sauum & crudellem. Improbæ, Martialis. Indomita, Author Philomelæ. Maculosa, Ouidius 11. Metamorphoseos. Tum pessima tigris, Virg. Georg. 3. At rabida tigres absunt, & saua leonum Semina, Vergilius de Italia. Quis scit an hæc saua in insula tigres habet? Ouidius episto. 10. Tibi dant variaz peccora tigres, Seneca in Hippolyto. Virgata, Ibidem. Et præterea apud Textorem, Tigres acerbæ, Afræ, asperæ, audie, capistratæ, Caspiæ, carchesæ, Caucæ, concitæ, dentataæ, efferæ, feræ, furibundæ, inmanes, Indæ, Martiæ, Parthiæ, pedestrenæ, rabiosæ, rapidæ, rigidæ, saua, truces, spumantes, validæ, violentæ.

Tīgēres αἰσλόνται, Oppianus. Τīgētes οἵα θοι κραπνῆς ζεφύροιο γνήθην, Idem. Et alibi, Δηθάνι γάρ τε ίδοις πολυκαθά παλὸν ἀνοίτω, de tigride mare.

70 Tigrinus, adiectiuum. Mensæ tigrinæ Plinio dicuntur, vt supra retuli, quæ oblongo veniarum discursu sunt,

tales apud nos ex acere & fraxino fiunt, & vt resplendeant flauo pigmento (verniciem vulgus vocat) illinuntur.

Tigris nomen est natus Massiliapud Vergilium libro decimo Aeneidos.

Hippotigris animal celebratum inuenias in Antonino Caracalla ex Dionis Nicai historia, Cælius.

Tigris viri nomē in epigrammate quod Suidas citat in dictione Boæt.: *Tigris μὲν πλανῶν φεις βόλον ἐν δὲ αἱλοῖσι κλίπεται. οὐδὲ θρησκευούμενος.* Tigris Ouidio inter canes Alcaeonis numeratur. Nominibus canes non longissimis appellandi sunt, quo celerius quisq; vocatus exaudiatur, nec tamen breuioribus quamq; duabus syllabis enuncientur, vt sunt Scylax, Ferox: aut fœmina, Lupa, Cerua, Tigris, Varro. Tigranes rex fuit Armeniæ majoris, quem primò Lucullus, deinde Pompeius Magnus vicit. Est & fluuij nomen.

Tigris appellatur ingens fluuius, propter velocitatem, qui instar bestiæ nimia pernicitate decurrit. Hic de paradio exiens, iuxta Scripturæ fidem, pergensq; contra Assyrios, post multos circuitus (Iosepho teste) in mare rubrum defluit. Plura leges in Onomastico. Descriptione & inflexione huius vocabuli attuli quædam superius ab initio huius capit. Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus Euphrates, Lucanus. *Tigris*, fluuius Persarum, & fluuij sonitus, *τίγρης*, Hesychius. Tigris rapidissimus fluuiorum est, vt nullus ei pernicitate conferri possit: quamobrem Tigris vocatur, quod iaculum vel sagittam velocitate æquet. Medi enim sagittam tigrin vocant. Sic & Acis Siciliae fluuius apud Theocrinum dictus videtur, quod *άξιδι*, id est spiculo vel telo celeritas eius comparatur. Aliqui tamen malunt à tigri fera nominatū hunc fluuium. Fabulantur enim quod cum Sylax (*Σόλαξ*, apud Plutarctum de fluuijs) hic annis vocaretur, hoc est *νεατωφεον*, (nimirum à præcipiti & prono lapsu, quo in Araxem & Arsacidem paludem deuolutur,) postea tigris appellatus sit, hanc ob causam. Bacchus ab irata Iunone ad insianiam redactus cum passim temere vagaretur ad hoc flumen peruenit, & cum de traiectu anxius hæreret, miseratus eum pater Iupiter, tigrin feram mittit, qua vectus ille traiectit, vnde fluuij nomen impositum. Sed etiam citra fabulam à fera huius summa & incomparabili pernicitate nomen ei aptè imponi potuit. Hic fluuius intelligitur etiam in doloso illo oraculo quod Juliano redditum est, promittens insignia quædam facinora ædenda *τίγρης η ποταμος, ηγεν τοι της της ανθρακος τιγρει*. Eustathius in Dionysium Afrum scribens. Addit & Arriani ex opere de gestis Alexandri verba: Euphrates & Tigres, (*Tigris*, alias *Πίρης*) fluuij, medium inter se Assyriam includunt. Vnde & Mesopotamia ab incolis Tigres vocatur (*ipsa potius regio sic vocatur, vt & Dionysius poëta canit.*) & humilior est Euphrate. Sed aliam cur Tigris sic dictus sit fabulam Hermesianax afferit: Dionysius (inquit) cum Alpheibeam nympham ad amorem suum nec donis nec precibus pellicere posset, in tigrin feram mutatus, metu consternatam per fluuium transiit, & Medium filium ex ea genuit, qui iam adultus in rei memoriam fluuium appellavit Tigrin, Plutarchus in libro de fluuijs. Tigrin aiunt prope hostia quibus in mare se exonerat, Pasitigrin vocari, quasi non amplius simplicem sed *πατερον τιγρειν*, propter multos in se receptos amnes, Eustathius in Dionysium. Deinde Arabicè est fluuius in Mesopotamia, iuxta quem erat ciuitas Niniue, & apud Latinos Tigris nominatur, &c. Bellunensis in glossis in Auicennam. Tigris minor & Delas fluuij, Apameani Mesenorum ciuitatem circundant, Stephanus. Tigris Xenophonti Paphlagonia fluuius est triplethros, hoc est trium iugerum latitudine. Herodotus etiam scribit non vnum solum esse tigrin, sed alterum etiam & tertium, qui nec idem sint, nec ex eodem fluant, sed nomen tantum commune habeant, Eustathius. Tigrana Ptolemæo 2. 6. oppidum est Mediae in mediterraneis. *τιγρανον ερα*, apud Stephanum & Strabonem, vrbs est iuxta Armeniam, quasi Tigranii ciuitas: nam Parthis certa ciuitas est. Inhabitat autem eam Tigranes Armeniæ rex.

b. In rubri maris insula esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, varium tigrium maculis, ponderosum, & cum in spissiora decidit vitri modo fragilem, Alexandri Magni comites prodiderunt, Plinius. In Tylo Arabiæ insula ex arbore quadam baculos faciunt pulchros & varios in star pellis tigridis, *τίγρης*, Theophrast, 5. 6. de hist.

c. Cum Maximinus omnia in viribus suis ita poneret, quasi non posset occidi, quidam in theatro præsente illo dicitur versus Græcos dixisse, quorum haec erat Latina sententia: Qui ab uno non potest occidi, à multis occiditur. Tigris fortis est & occiditur, &c. Iulius Capitolinus. Turrigeros elephantorū miramus humeros, tigrium rapinas, &c. Plin. Tigris vt auditus diuersa valle duorū Extimulata fame mugitibus armentorum, Nescit vtrō potius ruat, & ruere ardet vtroq; Sic dubius Perseus dextra lœvâ feratur, Ouidius 5. Metam. Veluti Gangetica ceruæ Laetentem foetum per sylvas tigris opacas, &c. Idem 6. Metam.

d. Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam, Tum ferrū & scopulos gestare in corde fatebor, Medea apud Ouidium 7. Metam. Sylvestres homines Cædibus & vieti fædo deterruit Orpheus, Diætus lob hoc lenire tigres, rapidosq; leones, Horatius de Arte. Tigridis exuuiæ per dorsum à vertice pendent, Virgil. Aeneid. II.

h. Bacchus in curru, quem sumum texerat vuis, Tigribus adiunctis aurea lora dabat, Ouidius I. de Arte. Hac (virtute) te merent̄ Bacche pater tuæ Vexere tigres, indocili iugum Collo trahentes, Horatius Carm. 3.3. Sed de tigribus alijsq; feris maculosis Baccho sacris, pluradixi in Panthera h. Heliogabalus tigres iunxit, Liberum se se vocans, Lampridius.

Poëti quidem omnia licent, sed cum aliqua verisimilitudine, non vt Serpentes aibus geminentur, tigribus agni, Horatius de Arte.

Protei conformatio in diuersa corpora, imaginum falsarum rationem continet quibus deludimur.

Est qui expesse iram, crudelitatis conceptaculum, inter optata maximè opinatur,
tunc in tigridem demutatio recognoscitur, &c. Cælius.

D E V R S O.

A.

RVS Hebræis est דָבָר, do, communis generis, plurale דָבָרִים, dubium. Primo Regum cap. 17. Aramaice legitur dubbe, (quo nomine Saracenos etiā hodie vt quidā prodidit,) Chaldaice ἀρά, du-
ba. Aldub vrsus est, Bellunensis. Δαέλην vrsus Chaldæis, Hesych. Varin. Auicennæ vetus inter-
pres alicubi adib, id est, lupum cum aldub, id est vrsos confundit: Vide in Lupo A. Adraces, id est
testiculi vrsi, Syluaticus. Maraçtis, id est fel vrsi. Idem, videtur autem nomine inepte compositum,
ex diuersis linguis, nempe à marah quod fel Hebræis, & arctos, ἄρκτος, quod Græcis vrsum sonat, Itali hoc ani-
mal vocant orso: Galli, ours. Hispani similiter Italij orso: alij tamen sine r. oso vel osso proferunt. Germani baer,
vel (vt alij scribunt) beer. Angli similiter bear vel beare. Illyrica lingua variat: nam Bohemi ned vnde appellants
Poloni vneuer, per anadiplosin (vt apparet) Germanici vocabuli.

B.

Vrsos multos regiones frigidæ gignunt, & quidem fuscos aut nigros, quorū duo sunt genera: magni & parui,
hi facilius arbores scandūt, & in tantam magnitudinem, in quantam illi nunquā crescunt, Ge. Agricola. Paruum
vrsorum genus audio ab Heluetijs nostris vocari tembaeren, id est saxatiles aut saxorum incolas vrsos. Maiores, in
quibusdam Germatiæ locis, hauptbaeren, quasi capitales vrsos. Vrsus alias vulgo notus est, & alias aquaticus co-
lore albo, qui sub aqua venatur vt lutra & castor, Albertus. Sunt quadam genera vrsorum alborum & canum &
luporum, & similiū quorundam animalium amphibia, quæ tam in aqua quam in terra versantur, Idem. In Ocea-
ni insulis ad Septentrionem, diuersis locis, Islandiz præcipue, magni & seu vrsi albi reperiuntur, qui manibus
suis glaciem frangunt, & è foraminibus extractos pisces deuorant, vt Olaus Magnus annotauit. Vrsi circa mare
glacie reperiuntur albi vngibus nigris, vt plurimum in mari degentes, nisi tempestas cogat exire: Reduxi binas
eiusmodi pelles, Sigismundus liber Baro in Herberstein. Sed de vrsis albis plura adferam paulo post. Abutidant
vrsi in alpinis Heluetiæ regionibus, magni, validi, & præ cæteris animosi, ita vt robustos etiam equos & boues la-
nient, quamobrem ab incolis magno studio capiuntur, Stumpfius.

Formica nimiū abundant in occidentalis Indiæ partibus nonnullis. Ibi gignitur animal quod vocant VRSVM
FORMICARIVM, quod lingua eas rapiat depascaturq; atque sic regionis iacturæ prouisum est, cum ad nullum
alium vsum hoc animal paratum videatur, neque enim serum est, nec mordax: dictumq; potius vrsus à similitu-
dine corporis, quam à robore vel feritate, hoc lingua humore discutit ac disiicit solidissimas formicatum do-
mos, inde etiam his disiectis lingua hærentes ad se trahit ac deuorat, Catdanus. Vrsus & Picus formicis vescun-
tur, Scaliger.

Elephantis si à Libya dicti essent Lucæ boues, fortasse pantheræ quoq; & leones non Africanæ bestiæ diceren-
tur, sed Lucæ. Sin ab Lucanis, vrsi cur potius Lucani quam Luci dicti? Varro de lingua Latina. Etrurus, Vrsi
Kkkk 3 Lucana

Lucana origo, vel unde illi nostri ab ipsius voce: (sed locus mihi corruptus videtur.) Vrsi Persici ultra omnem rabiem saeunt, Marcellinus lib. 24. Quod freno Libyci domantur vrsi, Martialis. Numidici vrsi forma ceteris praestant, rabie duntaxat, & villis profundioribus, Solinus Seruatum est (inquit Crinitus) in Romanis Annalibus relatum, vrsos Numidicos in Circo Romano ab ædilibus æditos M. Pisone & M. Messala coss. quam rem C. Plinius mirari se plurimum refert, quod etiam Numidicos additum sit, cum in ipsa (vt inquit) Africa minime vrsi gignantur. Ego etiæ à Plinij autoritate non censeam penitus dissidendum, non tamen prætermittam quo minus ea de vrsis Numidicis ascribam, quæ cum publica Annalium auctoritate cōueniant, Post hæc recitatis Solini verbis, tum illis quæ nos iam attulimus tum illis quibus Annalium verba continentur, vt apud Plinium quoq; addit: Herodotus quoq; Halicarnasseus idem sensit de vrsis Libycis. vt poetas nostros mittamus qui aperte probat fuisse Numidas vrsos maximè celeres: nam & Numidas & Libycos passim appellant, cuiusmodi illud, Profuit ergo nihil misero, quod comminus vrsos Figebat Numidas Albana nudus arena, Hæc ille, Mirabile in Africa, nec apos, nec ceruos, nec vrsos esse, Plinius 8 36. Atqui Herodotus lib. 4. ceruum & aprum duntaxat in Africæ reperi negat, & Aristot. de hist. anim. 8. 28. ceruum, aprum, & capram sylvestrem, vel, vt Plinius transfert, capream: vrsus verò de suo addit: lapsus, vt puto, memoria, cum Cretæ non Africæ vrsos deesse dicere debuisse: nam proximè ante Cretæ meminerat, his verbis, Mirabile in Creta ceruos, præterquam in Cydoniatarum regione, nō esse: item apos & attagenas, herinaceos. Vrsos verò Cretam non alere hoc loco non meminit, quod tamen alibi assert: In Olympo (inquiens) Macedonia monte non sunt lupi, nec in Creta insula, ibi quidem non vulpes vrsiue. Et Aristoteles in Mirabilibus: In Creta (inquit) lupos, vrsos, viperas, & his similes feras nasci negant, eò quod Iupiter in ea natus sit. Angliam quoq; vrsis carere audio. In extrema Arabiæ regione à Dira vsq; ad Austri cornu circa ultimum promontorium, vrsi reperiuntur carniuori, qui nostros & magnitudine & celeritate longè exuperant, colore fului, (μέλας, rufi,) Strab. lib. 16. Apud Rozolanos & Lituanos ingentes hodie venantur vrsos, qui regibus illis sunt etiam in delitijs mansueti, Volaterranus. In Myria aiunt genus esse vrsorum alborū, qui cum à venatoribus virgentur, tales halitum ædant, qui canum carnes putrefaciat, & aliorum quoque animalium cibo ineptas efficiat. Quod si quis infest & propius accedit, phlegma copiosum ore emittunt, quod canum ora afflat, & similiter hominum, ita vt vel suffocet vel excæset, Aristoteles in Mirabilibus. Myria albos vrsos gignit, qui pisces vt lutra & fiber capiunt, Ge. Agricola, sed quærendum an Mysij illi vrsi albi, quorum Aristoteles meminit, terrestres tantum non amphibia sint. Pausanias in Arcadicis meminit vidisse se apos albos, & vrsos Thracios albos, quos homines priuati possederint. Aethiopia rex in epistola quam Hebraicè ad Pontificem Romanum scripsit, camelos & vrsos albos in regno suo reperiiri testatur. Iam perdiç visa est alba, & coruus, & passer, & vrsa, Aristoteles in libello de coloribus, Ruellio interprete, vide in Ceruo b. quamvis in codicibus vulgatis habetur, μέλας διήποτε πέρηνε Ελαφός γάρ περὶ &c. Ruellius non μέλας, sed λαβρὸς legit, quod probo. Vrsos nivœo colore candentes in sylvis Moschouitis, & Lithuanicis reperiiri, certius est quam affirmari opus sit, cum id quotidie aspicimus, etiam aliquando nobilium matronarum rhedas sex equis ductas, à sella vsq; ad caput exuvijs alborū vrio rum contectas. Parcer tam albos quam nigros more aliorum animalium certum est, cum etiam ante aliquot annos in suburbano Regia maiestatis vrsa captiuia pepererit, Ioh. Bonar de Balicze illustris baro Castellanus.

Vrsus animal est humidum valde & informe, Albertus. Vergilius vrsos informes, Ouidius turpes dixit. Quid nisi pondus iners, stolidusq; ferociæ mentis? Ouidius in Halieut. de vrsso. Corpus ei crassum & vix mobile, Albertus. Vrsos multos regiones frigidæ gignunt, & quidem fuscos aut nigros, Ge. Agricola. Sunt qui vrsum semper crescere affirment: & sanè inueniuntur aliquando vrsi longitudine quindecim (quinque) cubitorum. Sunt autem apud nos nigri, fuscii, & albi, Albertus. Forte pellem vrsinam dum hæc commentabar, Viennæ vidi ex Lithuania allatam, longitudinis cubitorum quinq; latitudinis tantæ vt quodlibet vel bouis tergus vinceret: quæ Cæsari Maximiliano tum in Thermis Badensis lauata oblate, summa admirationi fuit, Vadianus in Melam. Vrsi pellicia spissa & villosa est, Albertus. Numidicis vrsis villi profundiores, Solinus. Illis qui ad distillationem partium humani corporis preparari volunt, si desint simia aut similes eis animantes: alias diligent quibus artuum extrema in digitos quinq; discreta sint, &c. & nisi commodior alia contigerit, vrsum & leonem, & omnia que serratis dentibus sunt, Galenus de anatomicis admin. Credit Theophrastus per id tempus (cū latitant hyeme) coctas quoq; vrsorum carnes, si asseruentur, crescere, Plin. & Albertus. Vide paulo mox in Adipe. Eodem tempore (cum latitant) sanguinis exiguae circa cortantum guttas, reliquo corpori nihil esse Theophrastus credit, Idem. Vrsis nulla est medulla, Plinius. Axungia & laridum sunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes vt plurimum prominent, vt sunt, porcus, glis, felis, canis, vrsus, &c. Monachi in Mesien. Valde mirabile est quod circa adipem vrsi contingit, qui eo tempore quo latitant vrsi, in vasis attollitur & replet ea, Theophrastus in libro de odoribus. (Idem paulo ante de carnis vrsi ex Plinio diximus, Theophrastum citante.) In Mirabilibus etiam Aristotelis legitimus vrsinum adipem latente hoc animali augeri in vasis eaque excedere. His adjiciam Oppiani versus de vrsi corpore & aliquot eius partibus:

Λάχισι μὴ πυκνοῖσι συντάξιαι λογοῖσι φίσταντο,
Καρχαρον, ὑλόμηνον ταναὸν σέμα, κυανῆρις,
Χεῖρες χεῖσος θρεσῶν ἵκελαι, τῷδες ἡδεπ ὁδεστ.

Μέρῳ δὲ τοις αγαθοῖς παναγειδήτοις ταχεώποις.
Ομηρα θεον, σφυρὴν αὐκύνερον, σφέματα εὐενταχτεων.

Inualidissimum vrsi caput, quod leoni fortissimum, ideo urgente vi præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur, ac saepe in harena colapho infraicto exanimantur, Plin.

Inualidum vrsis caput, Solinus: sed præcipue syncipit, Albertus. Capitis ossa infirmissima esse vrsis, durissima psittacis, suo diximus loco, Plinius. Os siue rostrum vrsi oblongum est, in star fermè suilli, Mich. Herus. Os longum vrsi Gillius ex Oppiano. Vtrinq; dentatus est Dentibus exsertis armatus, Gillius ex Oppiano: qui tamè non χανιδοῦ, hoc est dentibus exsertis vrsum esse scribit: sed os eius καρχαρον esse, hoc est serratis dentibus, vt canes sunt. Vrsi idcirco dentibus retia non lacerat, quod ijs bene penitus reconditis, ea ipsa propter laborum crassitudinem assequi non posse, Gillius (ex Plutarcho de causis naturalibus.) Natura leonibus, sicut & vrsis & tigribus angustiora (breuiora) creavit colla, quia in terra ceruicem & ora deiiciunt pascēd gratia: sed aut ceruum inuidunt, aut bouē ouemq; discerpunt. Ambrosius. Vrsi ventriculus est amplius, Aristot. Venter ei vns, ac post ventrem intestinum, sicut & lupo, est autem in aliquibus animalibus venter maior, vt in porco & vrsi, vt quidam obscuri ex Aristotele citant. Vrsæ mammæ habent quaternas, Aristot. & Plinius.

Genitale vṛſi, ſimul ut expirauerit, cornuſcere aiunt, Plin. Homini genua & cubita contraria: item vṛſis & ſimiarum generi, ob id minimè pernicibus, Plin. Vṛſa pedes habet manibus ſimiles, Aristoteles. Extrema ſimilia habet hōmīni, Albertus. Manus earum ſimiles humanis manibus, & pedes pedibus, Oppianus. Vṛſis vis maxima in brachijs & lumbis: vnde interdum poſticipis pedibus iſiſtunt, Solin. Camelī pes imus veſtigio carnoſo eſt, ut vṛſi, qua de cauſa in longiore itinere fatigunt, Plin. Noſtri manus, id eſt anteriores pedes vṛſi vocant datzen vel taapen. Armati vnguibus vṛſi, Ouidius 10. Metam. Vṛſis natura caudā diſminuit, quod reliquum corpus admodum piloſum iſit, Aristot. Cauda paruæ ſunt villoſis animalibus, ut vṛſis, Plin.

C.

Vṛſus animal eſt humidū valde & informe, Albertus. Valde frigidū & pituitosum, ut conſtat ex corpore eius quod admodum crassum & vix mobile eſt, pedes lati, pellis densa, Idem. Ex eo quod hyeme lactant vṛſi, & abſq; cibo multum temporis degunt, pituitosum eſt temperamento eſt coniſcio. Antonino Getæ familiare fuīt has quæſtiones grammaticis proponere, ut dicerent ſingula animalia quomodo vocem emittere, velut, agni balant, vṛſi ſauuiunt, &c. ut refert Ael. Spartanus. Atq; in præſepibus vṛſi ſauire, Vergilius de vocibus animalium auditis in domo Circes. Vespertinus circum gemit vṛſus ouile, Horatius Epodo. Vṛſus feruſ uincat, Author Philomela. Βενχαὶ Στοι verbum non modo de leone dicitur: ſed etiam vṛſo & pardali & panthere, (quæ vocabulum proprium ſuæ vocis non habent, Varius,) Pollux. Συερδαλέη Βενχαὶ, Oppianus de vṛſo: Gillius vertit rugitum iſeſtum. Venatores noſtri de vṛſi irati voce vtuntur verbō brommen vel brummen: aliqui etiam bīlen. Vṛſus latitans cum murmure quodam pedes fugit, Alexander. Ingrediuntur vṛſi & bipedes, Plin. Ingredi vel duobus in nitens pedibus erectus aliquandiu potest, Aristot. Sed non diu, Albertus. Inter ingrediendum pedes prium anterioriſ leuiter in terram ponunt, deinde posteriorem quoq; partem ſubmittunt, vnde & equos ſimiliter ingredientes bærnhebm quidam vocari volunt. Arborē auerſi derepunt, Pliniiſ, hoc eſt, non proni, ſed posterioribus prium pedibus, anterioribus interiū molem corporis ſuſtantates, ne ruant: & in hoc quoq; hominem imitantur præter morem quadrupedum. Vṛſi parui, (quibus noſtri à ſaxis nomen posuerūt, / facilius arbores ſcandunt, Georg. Agricola. Homini genua & cubita contraria: item vṛſis & ſimiarum generi, ob id minimè pernicibus, Plin. At Oppianus-Οὐραῖον, σφρεὺν ἀντίπεσον. Vṛſi corpus valde crassum & vix mobile eſt, Albertus. Vṛſo vis maxima in brachijs & lumbis: vnde interdum poſticipis pedibus iſiſtunt, Solin. Brachijs quidem & manibus tantum valent, ut retia ijs potius quā dentibus diſcernant. Vṛſis brachijs ad multa opera uitit, his aliquid quando ligna forte inuenta in canes proijcit, & frangit oliuea & aluearia apum, & in ſublimi ſcandit, Albertus. Vṛſus animal vorax eſt, Erasmus. Vṛſus animal omniorum eſt: quippe qui & fructus arborum quas conſcedat corpore lubrico edat, & legumina, & apes perfringens alueos, & cancros, & formicas, carne etiam vefcitur, viribus enim ſuis confidens, iuadit quadrupedes diuersas, (vt in d. referam,) Aristoteles. Carnes omnes præmaceratas, & propemodum putres comedit, Idem. Quibus verbis Mich. Ephesiſ afferit Aristotelem intellexiſſe, vṛſum non vorare carnes alicuius animalis, niſi penè putridas: cuius contrarium docet obſeruatio: nam deuictis ſue & taurō, ſtatiu vorat, vnde conſtat eum recentes carnes vorare. Melius igitur exponas, ut dictum eſt, quod vṛſis voret etiam cadauera quorūmcunq; animalium quā vīncit ac in pugna ſuperat, Niphus. Vṛſi & fruge, fronde, vindemia, pomis viuunt: & apibus, cancriſ etiā & formicis, Plin. Vṛſis aliud eſt aquaticus albūs, qui venatur ſub aqua, ut lutra & caſtor: aliud terreſtris tantum, qui comedit carnes, herbas, mel, & fructus arborum, Albertus. Vtriq; comedunt carnes, mel, fructus arborum, herbas, Ge. Agricola. Vespertinus circum gemit vṛſus ouile, Horatius Epodo. Inſidiuant aluearibus apum, maximè fauos appetunt, nec audiunt aliud quā mellā captant. Solin. Huius gratia arbores ſcandunt, vbi examen apum ſylleſtrium animaduerterint: & clauæ mucoſonatae à rāmo dependentis, & adiutum examinis obtengentis, dum manibus indignantes reiſciunt, ſubiude reciprocis iſtibus intereunt, ut pluribus dicetur capit. Aliquando in mellarias foueas illapsi, in eis ſuffocantur. Oculi eorum hebetantur crebro: qua maximè cauſa fauos expetunt, ut cotuſ ulneratum ab apibus os leuet ſanguine grauedinem illam, Plin. Vṛſi cum extra latibula ſua paſcuntur, circa arbores fructiferas ferè capiuntur, Pollux. Deleantur pomis & nucibus. Herbam arum comedere ſolent cum prium è latibulo egrediuntur, ut in teſlinum laxetūt & hiet, Aristoteles. (Vide etiam inferius vbi de latitatione eius dicetur.) Mattheolus ſenensis arbuſtum quodam spinofum, (quod Galli, ut mihi videtur, ſpinam albam vocant, noſtri malibeere) folijs ferè ut apij diuifis, florealbo, baccis rubentibus, &c. in montibus circa Tridentum panem vṛſi vulgo vocari author eſt. Ego hanc Plinii ſpinam appendicem eſt coniſcio: ipſe Græcorum oxyacantham facit, & diuersam ab ea vuam crispinam Italorum ſue berberim vulgarem. Idem alibi ſcribit vṛſos deleatari ſpecie illa rubi, quæ mora fert odorata & rubicunda, noſtri quod hinnulis ceruorum grata ſint hindbeere appellant. Galenus lib. 7. cap. 4. de compoſ. ſecundum locos, plantæ cuiusdam meminit, quæ vua vṛſi noīminetur, folijs arbuti, &c. hāc quidam ribes noſtrum vulgo dictum eſt coniſciunt, ſed falluntur, cum non arbuti ſed opuli ferè folia habeat. Cætera animalia ſana quæ carnibus viuunt, herbas non comedunt, præter hominem & vṛſum, Albertus.

Vṛſi bibendo nec lambent nec ſorbent, ut cæteræ animantes, ſed aquam quoq; mortuſ vorant, Pliniiſ & Aristoteles. Cum deguſtauere mandragoræ mala, formicas lambunt, Pliniiſ. Cum guſtauere mandragoræ mala, moſiuntur: ſed eunt obuiam, ne malum in pernicie conualeſcat, & formicas deuorant ad recuperandam ſanitatem, Solin. Conſtat vṛſos ægros deuoratis formicis fanari, Pliniiſ. (Vide non nihil etiam infra, circa finem eorum quæ de latitatione vṛſi afferentur.) Vṛſus cum nauſea laborat, myrmeciam adit, affidensq; lingua hu- more dulci fluentem exertam leuiter tandiū tenet, dum ſcatere formicis videat, eā deglutiſit, & plurimum iuuatur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Saturitati occurrit vomitione, quam ſibi excitat comiſtati formicis, Tector sine authore, Vṛſus vulneratus herbis ſiccij temperamenti vulnera fanare tentat, Albert. Oculi eorum hebetantur crebro: qua maximè cauſa fauos expetunt, ut conuulſerat ab apibus os leuet ſanguine grauedinem illam, Plin. A latitatione egressæ in diem liberum vṛſo, tantam patiuntur iſolentiā lucis, ut pu-tes obſitas cæcitate, Solin. Dicunt aliqui vṛſum ſemper crescere, Albert.

Animæ leonis virus graue, vṛſi peſtilens contacta halitu eius attingit nullā ſera, citiusq; putrefeunt afflata reliquias, Plin. Vide in Leone c. In Mysia aiunt genus eſſe vṛſorum alborum, qui cum à venatoribus urgentur, talem halitum eſcant, qui canum carnes putrefaciat, &c. ut in d. retulit.

Vrsæ Veneris libidine flagrant, & noctes diesq; ad coitum inflammatisimæ maritos appetūt. Et quoniam fe-
ræ grauidæ maribus non miscentur, præter lyncem & leporem, vrsæ ne diutius maritis careant, vt ad Venerē ma-
turius redire possint, priusquam certum pariendi tempus venerit, ventrem elidunt, & partum violenter edunt: ac
mox à recenti partu simul & alenda proli, & explendæ libidini, (vt cuniculi quoq;) dant operam, Oppianus: ex
quo Gillius perperam transtulit vrsas etiam grauidas coire. Tempore non alio (quam libidinis) catulorum ob-
lita leæna. Sæuior errauit campis: nec funera vulgo. Tam multa informes vrsi stragemq; dedere, Vergilius. Vrsi,
lupi, leones acrius libidinis tempore in eos qui accesserint, sæuient, inter se tamen minus hæc dimicant: videlicet
ob eam rem, quia nullum ex ijs gregale est, Aristoteles, De Philippo Cocco Constantiensium sacris præfecto, in-
genuarum artium perstudioso, qui hoc ipsum se ex bono authore cognitū habere, mihi valde affirmauit: vrsum
accepi ex montibus Allobrogum puellam in speluncâ rapuisse, candemq; venereo complexu & osculatione pro-
secutum fuisse: atq; ex pomis agrestibus, quæ permulta quotidie in speluncam inferret maturiora, studiøse dele-
gisse, (idemq;) edenda amatoriè dedisse, ac nimirum cum ad cibi inquisitionem proficeretur, ingenti faxo spe-
luncam, ne puella exire posset, occlusisse. Cum autem post longam inquisitionem parentes vrsinum latibulum
præterirent, suam peradolecentem animaduertisse, faxoq; ægre depulso, eam recepisse, Gillius. Vrsorum coitus
hyemis initio, Plinius. Desiderium Veneris hyems suscitat, Solinus. Coit vrsa mense Februario, parit eo tem-
pore quo latet, Aristot. Vrsi coeunt, non superuenientes, sed humilistrati, Aristot. Coeunt non itidem (eodem
modo) quo quadrupedes, sed apti amplexibus mutuis, velut humanis coniugationibus copulâtur, Solinus: am-
bo cubantes complexiæ, Plinius: & alibi, humanitas strati. Quadrupedum vrsæ demissis cruribus, quemadmo-
dum cætera, quæ pedibus innitendo exercent Venerem, admota parte maris supina ad dorsum fœminæ coeunt,
Aristot. Coeunt vrsi vt homines, sicut & simia, Albertus. Secreti honore reuerentur mares grauidas, Solinus. 20
Grauidam capi vrsam difficile est, Aristot. Grauidæ enim (vt mox dicetur) latent. Fert vterum dies triginta, Ari-
stoteles & Solinus. Volaterranus non reætè transtulit ex Aeliano vrsam post mensem tertium parere, neq; enim
tandiu vteru gestat: sed tanto tempore exacto, è latibulo in quo peperit plerunq; prodire solet, vt inferius quoq;
dicetur. Coeunt hyemis initio, deinde secundunt in specus ubi pariunt trigesimo die, Plin. Qui curam habet vr-
forum qui Bernæ aluntur: eferebat mihi, se ad coitum committere vrsos, marem & fœminæ circa diem D. Iohan-
nis Baptiste parere autem semper circiter calendas Ianuarias: fetus magnitudinis esse ratti: cum quædam vrsa ali-
quando serius nempe octo dies post calendas Ianuarias peperisset, fetus non superuixisse. Cum coeunt, multo
tempore simul in coitu manere, & ita se macerare, vt ex corpulentis omnino macri redditur. Parit tum vnum,
tum etiam duos, sed complurimum quinque, Aristot. Cæcos parit catulos, Idem, quod & venatores nostri affir-
mant. Pariunt plurimum quaternos, Plinius: Idem alibi vt plurimum quinque eas parere ait. Quædam catulos in-
articulatos propemodum pariunt, vt vulpes, vrsa, leæna, & alia nonnulla sed omnia ferè cæcos, Aristot. Quadru-
pedum pleraq; perfectos ædunt partus, pauca inchoatos, vt leæna, vrsa & vulpes. Informia etiam magis quam
supradicta vrsa pariunt, rarumq; est videre parientes. Postea lambendo calefaciunt fetus omnia ea & figurant,
Plinius. Vrsa fetus minimum pro sui corporis magnitudine ædit: quippe quæ minorem catto, maiorem mure
parere soleat, nudum item, & cæcum, & cruribus propemodum membrisq; alijs plurimis indiscretum & rudem,
coit mense Februario, parit eo tempore quo latet, Aristot. Lucina illis properatus tempus est, quippe vterum
trigesimus dies liberat: unde euénit, vt præcipitata fecunditas, informes crevit partus. Carnes pauxillulas ædunt,
quibus color candidus, oculi nulli, nulli pili, & de festina immaturitate tantum rufis sanies, exceptis vnguium li-
neamentis. Has lambendo sensim figurant, & interdum ad pectora fouent, vt ad siduo incubatu calfactæ anima-
lem trahant spiritum, Solinus & Plinius. Vrsæ partum ab initio prorsus informem esse, vt ne agnoscí quidē pos-
sit, deinde à matre lingua singi, & sin u gremioq; foueri, Aelianus quoq; annotauit. 40

*Nec catulus partu quem reddidit vrsæ recenti, Sed male viua caro est, lambendo mater in artus
Fingit, & informam, quantam capit ipsa reducit, Ouidius ultimo Metam.*

Carnem parit æonius, ðvægħej, Oppianus, hanc lingua ceu manu vtens figurat, Galenus ad Pisonem. H' ægħix G-
tinnej u l-imbieġġa, mā d-żejja ġie ār-θieor w-ġewwa r-riċċi, ȝi-żie's ċid G-żw r-ruħ lu n-ni, Pollux. Aegyptij hominem pri-
mò deformat natum, qui postea formosior euaserit, significare volentes, vrsam prægnantem pingūt: hæc nar q;
sanguinem primum condensatum & concretum parit, huc postea proprijs fœnibus efformat, linguaq;
lambens perficit, Orus. Vrsus dicitur quasi orsus, scilicet in ventre, & extra complectus, quoniam præmaturum
partum mater lingendo informat, Liber de nat. rerum. Non quicquam rarius homines quam parientem vide-
vrsam, Plin. Fœtum vrsæ membra videntur imperfecta propter immodicum humorē: quamobrem vrsa eos diu
lambit & fouet, Albertus. Idem de animalib. 7.33. Animalia quædam (inquit) in antris circa finem quietis suæ
pariunt: propter quod etiam ignoratur locus partus vrsorum. Concipiens enim vrsa ex coitu, propter frigiditatem
temperamenti, & pituitosi humoris copiam, non posset semen in utero formare perfecte, nisi expectaret ab-
stinentiam tempus: præcipue cum eadem frigiditate & humoris copia, adeò constringantur meatus per quos pare-
re debet, quod illo tempore vix posset, itaq; tempore latibuli sui emitit, (parit,) quum recens expurgescitur. Et
quanquam hoc tempus expectarit, adhuc tamen informem ferè partum ædit, ita vt aliqui poëtarum putauerint,
nihil quam carnis frustum ab ea pari, idq; postea spiritu & lingua eius formari in animalis figuram, quod tamen
minime verum est, Hæc Albertus. Vrsam non parere fœtum prorsus informem, quem postea lambendo figu-
ret atq; perficiat, argumento est fœtus ex utero matris in venatione captæ excisus in Polonia: quem Georgius
Iachimus Rheticus, medicus doctissimus, & mathematicorum nostri seculi facile princeps, è Cracouia dono ad
me misit. Is paulo longior digito est, pollicis crassitudine, corpore pulchre articulato distintoq; perfecte, nisi
quod posteriora crura imperfecta adhuc retrò extendantur à corporis truncō recta ferè: anteriora verò perfecta
sunt, ita vt manus etiam in palmanam seu volam, digitos ac vngues distinguantur: thoracis etiam costæ conspicuæ
sunt: oculi aures & dentes nondum. Vrsæ à suis catulis vehementer ferociunt, vt canes à catellis, Aristot. Hystrix
hybernis se mensibus condit, quæ natura multis, & ante omnia vrsis, Plinius & Aristot. sed vtrum propter frigus
an alia de causa condantur, ambigitur, Arist. Hyeme tempore frigido & humido latet vrsa, & tunc parit propter
caloris in ea augmentum, Albertus. Hyerno tempore (inquit Aelianus) parit, cū peperit, latibulis se tegit: nam
frigoris vim reformidat, & veris aduentum manet, nec ante treis menses catulos in lucem profert. Cum autem se
habitu corporis opimo sentit, (hoc enim ipsum morbi loco ducit.) latibulum, quod Græci φωλεῖ appellant, ex-
petit. (Vnde affectus quo latendi tenetur desiderio, φωλεῖ Græce nominatur.) In antrum uō recto mo: u sui cor-
poris,

poris, sed supina ingreditur, & dorsi sui tractu repit, venatoribus vt vestigia sua oblitteret: Ibiq; postquam est ingressa, se quieti dans, habitum corporis extenuat per quadraginta dies: quibus quidem quatuordecim immobili manet, reliquis alijs mouetur, tantum solo lingendo dextero pede se sustentat, eiq; intestinum catenus adducitur, vt propemodum cohæreat. Quod quidem ipsum ea sentiens, aron herbam agrestem edit, (vt pluribus dicam paulo post.) Hec Aelianus: Cuius ex hoc loco verba Graeca recitat Cælius 25.27. Apud Theocritum φωλαδης ορντι, vrsæ dicuntur επιφωλαδεσαι, id est in latibula se condentes. Cæl. Vrsus veterino quæ vocant appetente, prius quam planè torpet grauisq; & stupidus iacet, locum repurgat antea: ac subitur us specum, per reliqua quidē gressu quantum id fieri potest: suspicio maxime & leui, summis tantum nixus vestigijs incedit: postremo per terga volutatus promouet corpus agitq; in lustrum, Plutarchus in libro Vtra animaliū, &c. Mares (inquit Plinius) quadrigenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Specus si non habuere, ramorum fruticumq; congerie edificant, impenetrabiles imbribus, molliq; fronde cōstratos. Primis diebus bis septenistam graui somno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant. (quod & Solinus ex Plinio repetit.) Tūc mirum in modum veterino pinguescunt. Illi sunt adipes medicaminibus apti, contraq; defluvium capilli tenaces. Ab ijs diebus residunt, ac priorum pedum suctu viuunt. Fœtus rigentes, appetimendo pectori souent, non alio incubitu quam oua volvres. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus coctas quoq; vrsorum carnes, si affluuerint, in crescere: cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in alio inueniri: sanguinis exigvas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares præpingues: cuius rei causa non prompta est: quippe nec somno quidē saginatis præter quatuordecim dies, vt diximus, Hæc Plin. Vrsus per hyemem in opia cibi suos pedes lambendo. Agri Ioannes Tzetzes in Hesiodum. Cum conditi sunt, pinguescunt vrsi per id tempus, tum mares, tum fœminæ vehementer, (hoc & alibi ab eo repetitur,) vt mouere se facile nequeant, parit etiā fœmina eo tempore, & tandem latet quoad tempus sit vt suos catulos in apertum producat, quod verno tempore mense à bruma tertio facit. Sed quod minimum, dies circiter quadraginta latet: ex quibus bis septem ita sopitur, vt se nihil moueat: reliquis postea pluribus latet quidem, sed mouetur, & surgit, Aristoteles. Et alibi, Cum prolem enutriret, exit à mense iam veris tertio: hoc est, (inquit Albertus,) post initium Maij, qui est tertius mensis veris. Ex latibulis rursus prodeunt vere, mares valde pingues, fœmina non item, quod peperint eo tempore, Ge. Agricola. Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in ijsdem licet foueis, partitis tamen per scrobes fecubationibus diuiduntur, Solin. Et rursus, Interea cibus nullus. Timent hyemem & frigus vrsi ut cunq; hirsuti, & abdūt se in satis amplum specum: nec ullo interea cibo vtentes, manus pedesq; lambūt ac veluti sugunt, vt per hyemem sub scopulis latitantes polypi suos cirros arrōdunt, Oppianus lib. 2. de piscat. Vrsus non sine murmure pedes sūgit, tanquam alimenti quippiam inde percipiatur, Alexander. Vrsi quidem manum in cibo etiam homini suauissimam esse, dicemus infra capit. 6. Enīxæ quaternis latent mensibus, mox egressæ in diem liberum, tantam patiuntur insolentiam lucis, vt putes obsitas cæcitatem, Solin. Fœta grauida vrsa, vel à nemine, vel à paucissimis captiæ est, tempore sui latibuli hoc animal nihil edere certum est: quippe quod neq; exeat, & captum ventre intestinoq; inani videatur. Narrant eius intestinum per inediā ita conniuere, vt adductum propè cohæreat. Itaq; vrsus latebram egressum primum herbam arum dictam degustare, vt intestinum laxetur & hiet, Aristoteles. Exeuntis herbam quandam aron nomine laxandis int̄estinis alioquin concretis deuorant, circa surculos cum dentiūt prædomantes ora, Plin. Solent aron herbam comedere cum è latibulo egrediuntur, vt dictum est: ligna etiā manducant, quasi dentiant, Aristoteles. Albertus hunc locum in epte transtulit, his verbis: Cum ægrotant, herbas edunt, præcipue draconium ad acuendos dentes. Ari herba natura ventosa intestinum vrsorum diducit & dilatat, eidemq; facultatem receptandi assert. Cum autem cibis se rursus refecerit, formicas exedens facile exinanitur, Aelianus.

Vrsus post incubatum diutinum lustro exiens, sylvestri aro vescitur, aluum constrictam haæcētius acrimoniam eius ciente. Idem, cum cœpit nauſea, myrmeciam adiens, assidensq; linguam humore dulci fluentem exertam leuiter tandem tenet, dum scatere formicis videat, eas deglutit postea, vehementerq; iuuatur, Plutarchus. Vide superius inter morbos vrsi. Cum animalia de antris, vbilatuerant, egrediuntur, præcipue requirunt ad cibū ea, quæ aliquam habent acrem, vt appetitum cibi excitent: qualis est herba cuculi quam quidam alleluia vocat. & al-luf & iarus pes, (aron, quæ vulgo pes vituli.) has enim herbas egrediens comedit vrsus, Albert. 7. 3. 2. Est autē herba quam primo loco nominat, oxys Plinij, ternis folijs, sapore acido: altera, dracunculus, calidissima & acerrima planta: & eiusdem omnino fatuatis tertia, nempe aron. In alpibus Heluetiis aiunt quendam vaccarium, siue lactarium appellare mauis, qui in alpibus aestate vaccas mulget, & opera lactaria conficit, à monte descendentes, & amplam cucumam, (in qua lac ad caseos decoquunt.) gestantem eminus vidisse vrsum, qui radicem quandam sua manu effossam edebat: Et cum eius discessum expectasset, adijsse locum & ipsum etiam de radice illa gustasse, atq; inde tanto somni desiderio affectum, vt continere se non potuerit quin ibidem in via cubans somno fruenteretur, capite cucuma intecto vt esset tutior à frigore erat enim initium hyemis atq; ita totam hyemem dormiendo exegisse illæsum, proximo demum vere expperrectum. Hoc & si fabulosum, vt apparet, quoniam tamen vulgo fertur, omittere nolui.

D.

Oppianus vrsorum appellat θολερὸν κέεψ, λιόλον ἥπος. Gillius vrsos astutos, cædis audios, pérniciosos, perfidos & fraudulentos esse scribit. Maligni certe natura sunt adeò, vt ne longo quidem tempore mansuetatis credendum sit, vt paulo inferius dicetur. Αγριον οὐ μόθεων, θολία, σπασία, hoc est, Vrsus natura saeuus, astutus & improbus est, Adamantius. Feritate cæteras belluas superant, Philostratus. Quamobrem tyranni morte mulctatos homines vrsis, vt pantheris & leonibus dilaniandos obijciunt, vt in E. referemus. Poëta vrsos saeuos & truces cognominant. In certaminibus spectaculorum vrsi mappa prioritantur, vt Seneca refert in libro de ira. Vrsi Persici ultra omnem rabiem saeuunt, Ammianus Marcellinus. Numidici vrsi forma cæteris prestant, rabie duntaxat, & vilis profundioribus, Solin. Quid nisi pondus iners, stolidusq; ferocia mentis? Ovidius in Halieut de vrsso. Fœminæ omnes in vniuerso animantium genere minus quam mares sunt animosæ, excepta panthera & vrsa, Aristoteles. Mares in omni genere fortiores, præterquam in pantheris & vrsis, Plin. Quam caute in latibulum, suspensis primum vestigijs accedens, resupinata irrepit, vt fallat venatores, præcedenti capite dixi.

Vrsi caduera sui generis sepeliunt, Tzetzes. Apud Rhoxolanos inueniuntur plerique mansuetati, Textor. Quod freno Libyci domantur vrsi, Martialis. Capti aliquando mansuefunt, & varijs ludis ac gesticulationibus se exer-

se excent, sed facile concitantur, & commoti se uiunt ac perimunt homines. Aliquando circum eundo volvunt rotas, & sic aquas è puteis trahunt, aut saxa per trochleas supra altos muros, quod sèpe obseruatum à nobis est, Albertus. Dum ludis indulgent, mirificos adunt gestus, & interdum pedes manibus apprehendunt supini, atq; ita alternis in latera se motant, vt nutrices solent infantes in cunis. Proverbij speciem habet illud apud Martialem, Rabido nec perditus ore Fumantem nasum viui tentaueris vrsi. Sit placidus licet, & lambat digitosq; manusq;; Si dolor & bilis, si iusta coegerit ira, Vrsus erit, vacua dentes in pelle fatigis. Admonet (inquit Erasmus) nō esse tentandos qui possint nocere. Consimili modo Synesius in Encomio caluitij scripsit, Canē naribus prendere: pro eo quod est prouocare mordacem & nocitum. Hac parte (naso) corporis ista potissimum vrsos irritati docent bestiarij. Vrsus vtcung; mansuetus, quod valde malignum & fraudulentum sit animal, & subinde ad ingenium redeat, minimè credendum esse, miserabiles sèpe casus ostenderunt. Insidiosam certè & malignam huius bestie naturam etiam ipse expertus sum aliquando: nam cum Bernæ, quæ Helvetiæ ciuitas est, iuxta caueam in qua publicè vrsos alere solent, astarem, & manum in clavis tenerem, nihil suspicans, quod vrsus, quem contemplabat, videretur profundiore esse loco quam vt facile laderet ille subito erectus manum suam clavis iniecit ita vt quam minimum abesse quin meam apprehenderet. Ibidem Vrsus aliquando viri iuxta clatos stantis brachium apprehendit, & à thorace prorsus per vim extraxit. Apud Britannos complures alunt greges vrsorum ad saltationem, animal vorax & maleficum, Erasmus Rot. Suidrigal (Sindrigal, Volaterranus) Lituanus princeps vrsam nutrit, quæ sueta ex manibus eius panem accipere sèpe in sylvas vagabatur. Redeunti, vsq; ad thalamum principis, ostia quæq; patet bant. Ibi confricare ac pulsare pedibus osium, cum famae vrgebat, consuevit, cui princeps aperiens cibum præbuit. Conspiraure nobiles aliquot adolescentes aduersus principem, atque vrsæ modum fecuti, sumptis armis cubiculi principalis ianuæ confricauere. Credit Suidrigal vrsam adesse, osiumq; aperuit, ibiq; mox ab insidiantibus confossum interjet, Aeneas Sylvius, & Volaterranus lib. 7. Geographiz. Sed Matthias à Michoui de Sarmatia Europ. 2. 2. hunc principem sic occisum nominat Sigismundum de Starodup. De vrsi qui per libidinem puellam rapuit, & lustro suo obuoluto faxo inclusam amatoriè tractauit, allatis ei subinde pomis, &c. superiori capite dictum est. De vrsa quam Pythagoras è fera mitem reddidit, & dimissurus ne quod animal deinceps laderet obstrinxit, dicam infra in h. Vrse cum fugiunt, suos catulos propellunt, susceptosq; portant, cum ab insectante iam occupantur, arbores scandunt, Aristot. Vide plura sequenti capite, vbi de venatione vrsorum agitur. Vrsi cum feritate cæteras bellus superent, pro catulis tamen omnia faciunt, Apollonius apud Philostratum. Occurrunt eis quasi vrsus (dob, Hebraice, אָבָה, Lxx.) orbatus, Osee 13. Vrsus nuper Bernæ, vt audio, vbi publice vrsi aluntur, scutum coniugis enixa statim occidit.

Vrsus in animalia quæ impugnat, insilit, & si sint cornuta, cornua eorum manibus apprehendit, & prosternit; ea. Cum homine verò non facile præliatur: à quo vulneratus, frequenter quasi frendens vngues lambit, Albertus. Vrsus viribus suis confidens inuidit non solum ceruos, sed etiam suos feros, si clam repenteq; potuerit agere, taurum aperto Marte aggreditur, conserta iam pugna, sternit se resupinum, dumq; taurus ferire conatur, ipse suis brachijs amplectitur cornua, ore mortuum armis defigit, prosternitq; aduersarium, Aristot. Tauros, ex ore cornibusq; eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant, nec alteri animalium in maleficio stultitia solertia, Plin. Si quando tauros adoruntur, sciunt quibus potissimum partibus immorètur, nec aliud quam cornua auctores petunt, cornua, vt pondere defatigent: nares, vt acrior dolor sit in loco teneriore, Solinus. Vrsus famelicus incidens in taurum non aperto Marte pugnam committit, sed obliquo impetu, palearia inuidit, premendoq; lacinat, donec conficiat, Volaterranus & Gillius ex Aeliano. Pugnant lupus, (Albertus hoc loco non recte vrsum reddit,) asinus, taurus, Aristot. 9. 1. Si calcaverit equus vestigium lupi, (interpretes non recte transtulit vrsi: vide in Equo D.) torpore eius pedes corripiuntur, Aesculapius. Rhinoceros vrsum in Circo Romano cornu exceptum reicit, vt interspectacula à Martiali descripta legimus. Vrsa quæ leonum catulos in latibulo cū parentes absens discerpserat, & cum abijs reuersis fugaretur in arborem cōfugerat: quomodo fabro materialiè sylua per leonem adducto, qui arborem succideret, lezna interim iuxta arborem expectante, peccas eis dederit, historiam mirabilem ex Aeliano recitauit in Leone capit. 4. Ibidem ex eodem authore leges historiam leonis vlticanem contubernalem suum, quem vrsus idem contubernialis inter colludendum irritata lanierat. Equo animali obsequijs hominum nato, capitale dissidium est cum vrsi homini noxia bestia. Agnoscit hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam: in qua arte potius quam viribus vtitur. Translit enim vrsum, & ipso saltu posteriores calces impingit in caput. Atq; vrsus interim vnguis scalpit equini ventris mollia, Erasmus in dialogo de amicitia. Phocam etiam in terra metuunt vrsi, & si ad pugnam congregantur, vincuntur, Oppianus. Mortuos odissè existimantur: quamobrem homines prostratos, ore ad terram verso, retentoq; spiritu, illas relinquent, vt pluribus dicetur sequenti capite.

E.

Leones, pardi, vrsi, & alia eiusmodi feræ quomodo capiantur, partim in montibus veneno propter asperitatem regionis, partim in planitiis noctu equis & armis introclusi, partim foueis circunsepti, supra quarum medium capra sub noctem suspensa sit, ex Xenophonte recitauit in Leone E. Qui circa Tigrin & Armeniam habitant, (vt canit Oppianus lib. 4. de venatione,) vrsos hoc modo venantur: Frequentes excent ad sylvas eum canibus: & cū tandem cubile vrsi deprehensem fuerit, canis sagacis ductu, mox canis a loro procurrere gestiens, latrat, sed reprimens eum venator ad socios redit. Tum mox retia per longioris extendunt, & sagenas (ἀρχαί) circundant, ad vtrumq; retis terminum singulos retium custodes locant, deinde ab uno latere à reti oblongum tendunt funē tænijs versicoloribus & pennis auium splendidis, vt vulturum, cygnorum, ciconiarum repletum, que vento flante micant, vibrantur, & strepitudinem adunt. (De pennis retibus affigendis, diximus non nihil etiam in ceruoru venatione,) extendunt autem ea altitudine supra terram, vt ad hominis vmbilicum perueniat. Ad alterum vero latum quatuor è viridibus frondibus ruguria contextunt, in quibus viri totidem latent, in singulis singuli, frondibus toto corpore vestiti. Sic omnibus instrutis, tuba inflatur, cuius vehementer sonitu excitatus vrsus è cubili sanguis & igneum tuens progreditur. Tum iuvenes frequentes vtrumq; ad vrsum festinant: ille rectè qua amplam & patentem viderit planiciem fugit, sed fune cum pennis & tænijs (à retium custodibus) concusso, agitantibus etiā ventis & sibilum mouentibus, & simul clamore, tuba, ionitu, & viris territus & anxius & inops consilij, in retia fertur.

Fertur. Tum subito retium custodes aliud supra ipsum rete expandunt, & pluribus intricatum retribus implicant. Quid si nimium saeuentes, ut solent irretiti, retia dentibus & manibus dilaniant, (sic enim aliquando evadunt:) robustus aliquis venator dexteram eius manum iniecto vinculo impedit, & ad aliquem truncum alligat, Hucusq; Oppianus: ex quo Belisarius etiam transtulit in libro de venatione, sed pleraque incepit. Vrso capiatur hoc modo: Homo armatus ferreis armis, capite ac vndiq; cooperatus, cu solo cultello acuto ad latus: ad vrsum, vbi cunq; fuerit, accedit. Vrsum erigitur & hominem amplectitur: qui statim euaginato g'adio locum cordis vrsi perforat, & sic eum occidit. Crescentiensis. Vrso in pugna dicuntur vnu mēne, (quod manibus hominē complectantur, colluctantium instar,) Pollux. Vrsae cum fugient, suos catulos propellunt, suscepitosq; portant: cum ab insectante iam occupantur, arbores scandunt, Aristoteles. Vrsi si insequentibus vrgentur, catenus suos quoad potest catulos propellit: cum autem se iam intelligit lassitudine desicere, & vt comprehendatur vicinam esse, tum alterum dorso, alterum ore gestans, in arborem ascendit: eorum alter vnguis ad dorsum vrsae adhæret, alter dentibus eiusdem retinetur, Aelianus. Simiam quoque fugientem similiter feret suos gestare catulos, dictum est in historia eius. Vrsum cum hominē non facile pugnat: à quo vulneratus quasi frendens vngues lambit, Albertus. Vrso postea quam venatores, qui non humi modo se sternunt, sed & os ad terrā abiiciunt, & spiritum continent, odorati furent, tanquam mortuos relinquent, eiusmodi enim animalium genus existimatur mortuos odiisse, Aelianus: hinc est forte quod mortuos etiam vrsos vrsi sepiunt, si verum est quod Tzetzes scribit. Fortem & robustum admodum, qui se vrsi opponat, venatorem esse oportet, inquit Blondus: nam nisi validis retibus impediatur, aggredi solet venantem, & si potest stricti amplexibus colluctari: quo genere pugnare plerumque vincit, rarissime vincitur. Nós quidem vidimus hominem ex hac luta fracta referente crura: atque idem nisi subito ex prærupta rupe se deciesceret, nequaquam easisset viuus. Porro cum quis insidias molitur vrsi, post retia cautius latabit: & cum in retia à canibus agitatā in uolutamque viderit belluam, acuto venabulo impetrat, ita maximè per os & gulam adacto: id quod fortiter & magno animo faciendum est, Hæc ille. Germani circa vrsum & eius venationē propria quædam vocabula usurpant, qualia sunt: Der bær brumpt, gehet frist, vuurd gejagt, ertrücke vnd frist vil hünd: vñird geschochen: hoc est, Vrsum leuit, (de voce eius:) procedit, vorat, agitur, comprimit & deuorat multos canes: venabulo figuratur. Quamobrem vrsus retia minus quam cætera ferae, ut lupi & vulpes, dentibus laniet, inquirēt Plutarchus in libro de causis naturalibus: Forte, inquit, hoc non facit, quia cum dentes interius sitos habeat, magnis & crassis labris impedientibus, retia eis attingere sati non potest: aut potius quod plurimum valeat manibus, retia his iniectis lacerat: aut pariter manibus & ore vitetur: illis, ad laniandum rete: hoc ut à venatoribus se defendat. Cæterum ut euadat, plurimum sèpe volutationibus adiuuatur: itaque dum per caput se voluit, quod magis facere studet, quam retia laniare, sèpe elabitur, *xxxviii*. Mastini à recentioribus dicitur canes, ex Alanorū genere, & à quibusdam Alani vel vltres vel vltrei, (Alans vautrez, Gallici) magnis leporarijs similes, sed capite & auriculis magnis, labijs crassis, in vrsos & capros immittuntur, Rob. Stephanus. Nouimus circa Romanos agros, inq; sylvis suburbanis, insidiatores iaculis aut machina ferrea igni crepitante capreas, ceruos, vrsos atque aptos figere, noctu scilicet ad lumen Lunæ, Blondus. Capitur vrsus laqueis & falcibus, Platina. Audiuius nuper à Sigismundi Poloniæ regis legato, Sarmatas quodam venandi genere ad vrsos viuos capiendos vti. Nam tribus aut quatuor hominum millibus nemus (vbi vrsos residere compertum est) circundatur, ita ut non maioribus quam cubiti distent interuallis. Quo peracto, à venatorum magistris eodem temporis momento, vbi cornua tubæque, cecinere, arboribus ac lignis eodem impetu statim securibus incisis atque ita dispositis raptimque cōtextis, ut quasi murus eleuatus circum esse videatur, venatores reliqui qui furcas quasdam manibus detinent, cum vrsis appropinquarint inuentis, alij caput, alij brachia, alij pedes vrsi furcillis ipsis impendunt: adeò ut ligari os, manus, vrsusque totus tutissime possit, quem ad regem ut canibus armisque, homines interficiant, ligatum deferunt, vel si deferre nequiverint, trahunt, Belisarius. Tale venationis genus per furcas ligneas depictingum dedit nuper author Geographica tabula Moschouia in eadem tabula. Rhæti decipulas quasdam ad lupos & vrsos capiendos struunt, quas magnis trabibus consertis erigunt, & trabem delapsuram ut obruat feram, cum escam fune dependentem attigerit, valde onerant: est quando vrsus pendebat opppresso, relicto eo tandem euadit. Ad alias atque alias feras equi etiam colore diuersi requiruntur. Oppianus in venatione vrsorum probat glaucos aprorum, fuluos vel ligni coloris, &c.

In Heluetiis circa alpes regionibus, sicuti vrsum animaduerterint incole, frequentissimi ad eius venationē conueniunt, ut pecoribus suis, quæ per æstatem sub dio absq; pastoribus (præter eos qui mane & vesperi mulgeda cogunt) dies noctesque, relinquunt, periculum auerant: Quod si quis per se vrsum vel bombarda vel aliter occidet, quibusdam in locis magna pecunia donatur. Vrso capto detracitam pellem, stramento farciunt, ita ut viuentis vrsi effigiem reddat, & loco aliquo publico suspendunt. Stumpfius.

Vrso in Sarmatiæ sylvis arbores scandunt ut fauos deuorent: perimūtur autem clavae oblongæ mucronate repercuti, cuius pars crassior foraminis aditum operit: hanc vrsus manu repellit, & repercutienti iratus maiore vi reicit: illa quod validius repellitur, eò vehementius vrsum reuerberat donec sauciùs tandem in palos acutos sub arbore fixos decidit.

Quod si nulla arbor apum aut vesparum examen habuerit eo in loco vbi vrsus moratur, venatores aliquod in arbore foramen inuentum, aut recens ab eis excisum, interius melle perlinunt: sic breui examen, aliquod illuc coligitur, ad quod vrsus ascendens, perimitur ut dictum est. In Noruegia pali multi acuti circa arborem figuntur, in qua nimis sit fauus aut aliud quod appetit vrsus: arbor ipsa superius serra secatur, ita ut parum adhuc hæreat: eo cum peruenit vrsus, vna cum parte resecta in palos delapsus capitur. Sunt qui in trabe aliqua vel trunco arboris foramen excaudent, ad magnitudinem vrnæ, qua aqua è puteis hauritur: in huius fundo mel posuit, adduntur aliquot vnci ferrei, qui vrsi caput inferendum ut mel deuoret, facile admittunt: retrahi vero & extiri non patientur. Alligatur autem truncus arborei. Sic retentus vrsus, & plurimum dum caput extrahere nititur defessus, facile occiditur: quod si etiam euadere ipsum contingat, innoxius tamen est obuijs, ut pote captus oculis, & dentibus læsi in contentione illa capit is extrahendi, Mich. Herus.

Capitur vrsus retibus, & pugna, & foucis quibusdam, quas venatores sub arboribus fructiferis fodunt, & frangilibus signis stipulisque, in sternunt, ingestæ in super terra immota, (hoc est non effossa, sed alibi è superficie sumpta:) & herbis iniectis, (quales pro lupis etiam sunt.) Vrsum igitur cuim ad arborem festinat, ut ad fructus sursum reperit, *avapix nosq; un*, lignis contractis in foueam illabitur, Pollux. Aconito pereunt vespes, lupi, vrsi, canes, & quodcumque animal cæcum nascitur, ut Rhæti alpini affirmant. Primum aconiti genus cyclamini folio, tora hodie Valdenses

Valdenses & alij alpium incola nominant, vt pluribus differui in Lupo. Hic quæ super eadem herba, & occiso fægitta inde infecta vrsi amicus quidam nuper ad me scripsit, adjiciam, his verbis: Valdensis quidam mihi affi-
mavit toram herbam quandam à suis vocari, ex cuius radice aliquandiu seruata loco humido & contusa succus ex-
primitur quo sagittæ vnguntur. Quam verò promptum & præsens venenū herba illi insit, ex eo cognoscet quod
mihi narravit. Quum (inquit) aliquando auunculus meus procul sagitta huiusmodi succo infecta leuite vrsum
eumq; vastum attigisset, ccepit vrsus magno impetu per syluā ferri, & hoc illuc discurrere, ita vt auunculus meum
valde perterrefaceret. Itaq; locum æditem concendet, ad quem vrsi non patebat via, hinc quum illum spectaret,
vidit tandem longis decursis spatijs concidentem & vitam exhalantem: quum nimirum venenum illud perua-
set cor, quod ita esse occiso iam vrsi deprehendit. Faba lupina seu marcillium datum in adipe necat canes, lupos,
vulpes & vrsos, Arnoldus de Villa noua: videtur autem translatus hic locus ex Dioscoride, qui apocynon scribit
in adipe occidere canes, lupos, vulpes & pantheras. Sed marcillium non aliud quam cōsiliginer' esse puto, quam
hodie Sabaudi marsieure vocant: quam longè alia quam apocynon est, cui Dioscorides folia hederæ tribuit, &c.
Pisces quidam nigri venenati in Armechia reperiuntur: horum farina fucus conspergunt, quas eain loca quam ma-
xime abundant feris disseminant: bestiæ primum vt eas attigerunt, statim moriuntur, atq; ea fraude apri, cerui,
vrsi, &c. necantur, Aelianus.

Spectacula. Annalibus notatum est M. Pisonem, (M. Pisonis nomen Solinus omittit, Messala tantum cos. hoc
factum memorans) M. Messala cos. ad 14. Calend. Octob. Domitium Aenobarbum ædilem curulem vrsos Nu-
midicos centum, & totidem venatores Aethiopas in Circu dedisse, Plin. miratur autem adiectum Numidicos
fuisse, cum in Africa (inquit) vrsos non gigni cōstet: qua de re plura scripti supra in b. Nuper inuenientum vrsorum
in harena & leonum ora aspergere chalcantho, tantaq; est vis in astringendo, vt non queant mordere, Plin. Tau-
rum color rubicundus excitat, vrsos leonesq; mappa proritat, Seneca lib. 3. deira.

*Præcepit sanguinea dum seruat vrsus arena
Splendida iam te&co cessent venabula ferro,
Deprendat vacuo venator in aëre prædam,*

*Implicitam visco perdidit ille fugam.
Nec voleat excussa lancea torta manu.
Si caprare feras aucupis arte placet.*

Martialis in libro Spectaculorum. Canis Indicus Alexandro donatus, ceruum, aprum & vrsum dimissos, tan-
quam se indignos contempnit: in solum vero leonem insurrexit, vt in Cane robusto dixi ex Aeliano. Inualidissi-
mum vrsi caput: ideo s̄pē in harena eolapho inficto examinatur, Plin. Cassiodorus Variarum lib. 5. edita cir-
ca bellus spectacula describens: Primus (inquit) fragili ligno confusis currit ad ora belluarum, & illud quod cu-
pit euadere, magno impetu videtur oppetere, (appetere), pariq; se cursu festinat prædator & præda: nec aliter tu-
tus esse potest nisi huic quam vitare cupit occurrit. Tunc in aëre saltu corporis eleuato, quasi vestes levissimæ,
supinata membra iaciuntur, & quidam arcus corporeus supra belluam libratus, dum moras discedendi facit, sub
ipso velocitas ferina discedit. Sic accidit, vt ille magis possit mitior videri, qui probatur illudi. Alter angulis in
quadrifaria mundi distributione compositis, rotabili velocitate præsumens, non discedendo fugit, nō se longius
faciendo discedit, sequitur in sequentem, poplitibus se reddens proximum, vt ora vites vrsorum, &c. vt citat Gul.
Philander Vitruvium illustrans. Apros & vrsos in viuario quodam prope Ctesiphontem in Asia fuisse, quos mil-
ites Romanij venatorijs lanceis & missilium multitudine confoderint, Ammianus Marcellinus scribit. Valen-
tianus imperator cum duas haberet vrsas hominum ambestrices, Micam auream & Innocentiam, cura agebat
enixa vt earum caueas prope cubiculum suum locaret, custodesq; adderet fidos visuros sollicitè ne quo ea supe-
rarum debetur (locus est obscurus, de prauatus vt coniicio) lucificus calor. Innocentiam deniq; post multas quas
eius laniatu cadauerum uiderat sepulturas, vt bene meritam in sylvas abire dimisit innoxia, Am. Marcellin. lib. 29.
Volucra (voluox) animal teneros adhuc pampinos præredit & vuas: quod ne fiat, falces, quibus vineam putau-
ris peracta putatione sanguine vrsino linito, Columella libro de arboribus, & similiter Plin. Contra grandinem
multa dicuntur: Noctua pennis patentibus extensa suffigit: vel ferramenta sepo vnguntur vrsino. Aliqui vrsi
adipem cum oleo tusum reseruant, & falces hoc, cum putaturi sunt, vngunt. Sed hoc in oceulo debet esse reme-
diū, vt nullus putator intelligat: cuius vis tanta esse prohibetur, vt neq; gelu, neq; nebula, neq; alio malo possit
noceri, interest etiam vt res profanata non valeat, Palladius. Si sanguis vel pinguedo vrsi in scrobe vel vase sub le-
eto ponatur, conueniunt cō pulices & moriuntur, Arnoldus de Villan. A'gnt Polluci, pellis vrsi. Herodotus
Megarensis tibicen, cubabat in pelle vrsina, ολεον τιλυπηθελητη. Lappones populi ad ultimum Septentrimonem,
hyeme vestiuntur pellibus integris phocarum siue vrsorum artificiose elaboratis, easq; astringunt supra caput,
soliq; oculi patent corpore reliquo toti contexti sunt, & quasi in culeum insuti: hinc fortassis creditum quod sint
corpore hirsuto brutorum instar, Munsterus. Maurorum pedites leonum & pardalium & vrsorum pelles in-
duunt, & dormientes sub sternunt, Strabo.

F.

Sunt qui & vrsis, & ijs adhuc deterioribus, leonibus ac pardis vescantur, semel aut bis elixantes, Galen. de alim.
fac. 3. 1. Caro vrsi frigida est, mucosa, difficilis cōcoctu, illa audata, Rasis. Isaac per quam viscosem esse scribit, con-
coctu difficilem, pessimi nutrimenti: medicinæ magis quam nutritioni aptam. Tardè concoquitur, spleni atque
hepati obest: multa recrementa generat, appetentiā tollit ac fastidio edentes afficit, Platina. Vrsina caro multum
impinguat, sanguinem crassum & viscosem gignit, Arnold. de villa noua. Sunt qui vrsinam carnē ex pastillo co-
medant. Idem. Caro vrsi cocta, tempore quo latitant vrsi, in vasib; asservatur crescit, vt Theophrastus credit,
Plinius, vide supra in b. in mentione adipis vrsi. Vrsi manus, id est pedes anteriores inter esitandum esse prædul-
ces insigni; suauitate traditur: quoniam (vt Plutarcho placet) partes bene concoquentes, carnem reddant sua-
uiorem, concoquit autem præcipue omne quod difflat, id verò est quod mouetur, quodq; exercetur: sicuti vrsus
partem hanc agitat plurimum, tum incessu ratione, tum apprehensionis, Celsius ex Plutarcho de causis nat quæ-
stione 22. Vrsina quanquam insalubris, hodie tamē apud Germanos in pretio habetur: sed manus præcipue, quas
vel principes viri appetūt. Mich. Herus. Vrsi pedes anteriores falsos & in camino siccatos qui ederunt, optimum
& suauissimum esse cibum mihi retulerunt, nec amplius se mirari quod eos per hyemem inter latendum sugant.

G.

Panos & apostemata in quacunq; parte sanguis vrsinus discutit, Plin. Galeni sententiam de caprini, hircini, &
vrsini sanguinis ad abscessus concoquendos curiosi vsu, in taurino supra recitauit. Sanguis vrsi prodest pilis, qui
in oculis nascentur, cum loco depilato illinitur, Rasis.

Vrsus cum per hyemem latet valde pingueſcit: illi ſunt adipes apti medicaminib⁹, Plinius, Conditum in vasa hunc adipem, eodem tempore quo lactant vrfi, crescere, ſupra in b. retull. Pco adipe vulpis, adipe vrfi vtemur, vt legimus in Secidaneis Aeginetæ adscriptis. Adeps vrfinus quomodo curetur ex Diſcoride recitati in Sue c. quamuis Græcus euulgatus codex noster Diſcoridis, non ἀγένειον, id est vrfinum, ſed ἀγνίνον, id est agnīnum habet, quod non placet: nam & Ruellius vrfinum veitit: & paulo post eodem in libro apud Diſcoridem in fine capit⁹ de adipe odoribus imbuendo, codex noster ἀγένειον, id est vrfinum habet, ſimiliter mentiōne eius cum ſuillo coniungens vt & ſupra. Adde quodde in loco de adipe agnīno curando Diſcoridem agerē non opus ſit, cum ſequenti mox capite de ouillo agat, ſub quo agnīnus continentur. Leonitus adeps calidissimus & ſiccissimus eſt, &c. Pardinus ei proximus, pardino vrfinus, taurinus vrfi ſigno vicinus, Iacob. Sylvius. Recentiores quidam medici, vrfi adipem alijs quibusdam miſcent medicamentis, ad intungendum loca conuulsā vel reſoluta. Miſcetur & acopo ex vulpe in oleo decocta apud Nicolaum. Vrfi adeps liuores & maculās extimt, Marcellus. Ambustis prodest vrfinus adeps cum lilijs radicibus, Plinius. Idem alibi, Adustis, vel combustis aqua feruenti (inquit) adipe vrfi cum cera vtendum putant. Obſcurus quidam ſcriptor hoc adipe duros tumores molliti, & ad ſuppurationem quæ opus eſt duci, putat. Lumborum dolores, & quæcunque alia in mollite opus ſit, vrfi adipe perficari conuenit, Plinius. Igni ſacro illinitur vrfi. adeps, maximè qui eſt ad tenes, Plinius. Vſitus maximè ant vulpinus adeps, vel ſi iſti haberi non poſſant, taurinus cum ſarmenſitio cinere emollitus, & cum liliuio coctus probe attenuat eminentes tumores, hoc enim modo etiam ſapo præparatur, quem in vſum conuertere oportet; ſi vrfinus aut vulpinus adeps non adiat, Archigenes apud Aetiam in curatione elephantis. Ulceribus ſanatis tibijs cruribusq; adeps vrfinus admixta rubrica, Plinius. Sed aliter Marcellus empiricus: Ulceribus crurum & tibiarum medetur adeps vrfi cum herba rubricata tunſa: cum haec ergo in unum corpus ſubæta coiectint, imposta velat emplastram, conligantur ut diu maneant. Ulceribus omnibus pedum in qualibet parte, adeps vrfina addito alumine medetur, Idem. Perniones vrfi adeps, rimasq; pedum omnes ſarcit, efficiacius alumine addito, Plinius. Diſcorides quoque pernionibus eum ſubuenire ſcribit. Splenis aſiniole cuiuſſimus puluis cum ſeuo vrfino & oleo ad mellis crassitudinem redactus & illitus, ſupercilijs pilos reſtituit, Rasis. Vrfinum adipem conſtat raptos vtilio alopeciæ capillos reſtituere, Diſcor. & Auicenna. Hunc adipem alopecijs congraere quidam ante nos verè ſcripſerunt: ſed nos alla magis probata pharmaca contra hunc affeſtum habemus; Galenus. Leporis exuſtum caput & cum adipe vrfino aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur, Diſcorides & Auicenna. Galenus lib. II. de ſimpl. medicum quendam innominatum eodem hoc pharmaco vſum ſcribit. Murem vſum & tritum cum adipe vrfino & melle ſubiges, & alopecias inunges, Galenus Euporist 2. 86. Et paulo mox, Cum follis ſicis fricā diligenter, deinde vngē cum adipe vrfino:

Apud Galenū ſecundum loc. Cleopatræ quedam compoſitio eſt laudatissima, aduersus alopecias & profluuium capillorum, cui adeps vrfinus additur: Item alia Heraclidae. Herinaceorum marlnotum cinerem, ut ibidem docetur, alijs aqua excipiunt, alijs, quod melius eſt, adipe vrfino ad eundem affeſtum. Vide ſupra in Echino c. Vrfi adeps & fel cum modico pipere alopecijs illita, pilos inducunt, Rasis. Robotis pilulae, (quæ gallas ſimilant,) cum adipe vrfino tritæ, alopecias emendant & capillo replent, Plinius, Marcellus, & Samonicus. Rosafylueſtris cum adipe vrfino alopecias mirificè emendat, Plinius. Calami radices vſtas cum adipe vrfi excipe atque ita pone; Crito apud Galenū. Vitium capitis in quo ſunt alopeciæ, prius radice, poſtillic capa acerrima perficratū: deinde hordeum combuſtum & in puluerem redactum cum vrfina adipe permixtum, ſuperimpónitū, Marcellus. Adeps vrfina cum fungis qui in lychno lucernæ concreuent ſubæta, (vide mox ex Plinio,) & alopecijs peruntione imposta, priftino decori caput reuocato crine reſtituit, Idem. Vſinus adeps cum ladano & vino veterē mixtus, capillos fluentes contineat & conſpiſſat, Sextus. Ad capillos decidentes conſirmandos, adipe vrfi cum ladano miſcebis, & caput, vel loca defluentia capillorum perunges, Marcellus. Capilli defluvia vrfi adeps, ad mixto ladano & adianto contineat, alopeciasq; emendat, & raritatem ſuperciliiorum cum fungis lucernarum, (vide paulo ante ex Marcello,) ac fuligine quæ eſt in roſtris earum, portigini cum vino prodest, Plinius. Lacertia ut docuimus combuſtæ, cum radice recentis harundinis minutatim firſtæ: ita myrtleo oleo permixto cinerēs capillorum defluula continent. Efficiacius vrlides lacertia omnia eadē praeftant: etiamnum vſillus admixtō ſale, & adipe vrfino & cepa tufa, Plinius. Miſcetur & alijs medicamentis quæ vel continere capillos, vel locis etiam calidis reſtituere pollicentur, ut illi quod ex leporum ventribus, &c. Andromachus componuit, apud Galenū de comp. ſec. locos, lib. I. In fine capit⁹ 2. Faciel tumoribus ſarmenſorū cinerem alicui ferarum adipi admifcens illinito; Leonis videlicet, aut pantheræ, aut vrfi, Aretæus ad Elephantiasin. Adeps vrfi pari pondere cum ſeuo taurino & cera permixta atq; adpoſita, parotidibus mīcum remedium eſt, Marcellus: comprimit parotidas: ſed addunt quidam hypocithidem, Plinius. Ad fauicium dolorem: Præterea fauces extrinſecus vngēre prodest. Vrfi & tauri ſeuo, cerisq; remiſſis, Omnia quæ geminis & quabis lancibus ante, Serenus. Cernicūm dolofes buryro aut (& Marcell.) adipe vrfino perficantur, Plinius. Vrfi adeps commendatur contra flatus quos phlegma crudum excitat, & in dorsi dolore, (ad lumborum dolores, Plinius,) Rasis. Gladioli radix contusa cum ſulfate vivo & adipe vrfi lumbis dolentibus imposta plurimum prodest, Marcellus Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo veterē vrticē ſemina, aut folia, cum vrfino adipe trita impouunt, Plinius. Adeps vrfi cum ſeuo taurino & cera pari pondere decoquuntur, eoq; ceroto podagra contacta lenitur, Marcellus: addunt quidam hypocithidem & gallam, Plinius.

60 Heraclides apud Galenū pilos vrfi combuſtos, & adipem vrfi alijs quibusdam ad inueteratas alopecias medicamentis miſcet. Eſt & Sorani medicamentum apud eundem ad alopecias, huiusmodi, Foliorum ac radicis calami vſtorum, pilorum vrfi, (addendum videtur, vſtorum) adianti, adipis vrfini, piſiſ ſolidæ, pilorum caprarium vſtorum, cedriæ, omnium octo par pondus accipe, liquidaq; cum aridis committe, & præficitis adhibe. Vrfi pellis utiſter ſubſternitur morsis à cane rabido, ut & phocæ, Aetius.

Vſorum cerebro beneficium eſſe Hispanæ credunt, occiforumq; in ſpectaculis capiti cremant, testato; quoniam potum in vrfinam rabiem agat, Plinius. Rasis quidem & Alberius cerebrum leonis intra corpus ſumptu amentiam inducere tradiderunt. Catil cerebrum ſimiliter venenolum eſſe, ſcripsi in Cato c.

Oculus vrfi dexter ſiccatus & appensus pueris, amolitus ab eis timores quibus in ſomniis vexantur, Rasis. Oculos vrfi erutos ſi ſinistro hominis adulorio (brachio) alligaris, febrim eius quartarā mitigabis, Aſculapius.

70 Suillus & agninus vrfinusq; pulmo impositus, attritus à calciamenſis contractos ab inflammatione tuetur, Diſcorides.

scorides: sanare creditur, Galenus lib. ii. de Simpl. Sed Galenus suilli tantum & agniti pulmonis mentionem facit, vrsini nullam: quia mobrem consilio apud Dioscoridem quoq; illam superfluam esse: potuit autem in textum irreperere verbum ἀγένεος, id est vrsinus, quod aliquis forte in marginem tanquam diuersam lectionem notauerat: facillime enim pro ἀγένεος legitur ἀγένεος, vel contra, ut supra quoq; diximus in principio medicaminum ex adipe vrsi. Et sanè ridiculum forer pro pede quem calcens læsisset, tam longè remedium querere, ab vrsi inquam: agnus vero & suilli pulmo, quoties libuerit haberi possunt.

Fel vrsinum cum hyæna sua ab hepate separatum, suspendi & siccari debet: per duos annos setuantur, Physiologus. Dioscorides vrsino taurinum præfert: eadem enim sed inefficacius præstat. Caprino felli consimile ferè est vrsinum & bubulum, efficacius etsi taurinum, Galenus. Si frigore ita occupetur corpus, ut vix medicamentis cedat, fel vrsinum tepefacta dilue lympha, Proderit hoc potu, Serenus. Fellis vrsi mystra duo cum aqua cyathis duobus, morsis à cane rabido quidam per triduum ieiunis offertunt, & in magna admiratione habent, Damocrates apud Galenum de antidotis libro 2. Fel vrsinum siue verrinum panos & apostemata in quacunq; patte discutit, Plinius. Carcinomatis quoq; serpent circa vlecia fel vrsinum bene adponitur, Marcellus: Sed aliter Plinius, Carcinomata (inquit) curat coagulum leporis, &c. gangrenas vrsinum fel penna illitum. Fel vrsinum lessos admodum sanat, si eo assidue perlinantur, Marcellus. Sepum & fel vrsi cum modico pipere, si alopecia illinantur, pilos restituunt, Rasis. Articulorum vitijs (doloribus, Marcellus) fel vrsinum utilesimum esse tradunt, Plinius. Priuatum in eclegmate comitiales adiuuat, Diocoretides. Fel vrsinum cum aqua calida sumptum caducos sanat, Sextus. Ab Arnoldo de Villan. etiam ad epilepsiam commendatur. Calidum est & siccum, contra epilepsiam & paralyssim utile, Physiologus. Felle vrsino circumlini suffusiones prodest, Plinius. Fel vrsinum atq; hyæna cum melle optimo mixtum & diu coaglitatum, caligines eximit, si adsiduè inde oculi suffundantur aut super perlinantur, Marcellus. Ad exesos dentes: Fel vrsi impositum illico dolorem leuat: curat autem etiam quoquo modo illinatur, Galenus Euporist. 2. 12. Omnem oculorum obscuritatem, incipientemq; suffusionem curat fel vrsinum cum aqua duplo, Idem Euporist. i. 44. Fel vrsi ad aures putulentas, præscribitur apud Nic. Myrepsum. Ad suspicioles sanandos fel vrsinum aqua (calida, Sextus) dilutum bibendum optimè datur: intra paucos enim dies potenter medetur, Marcellus. Fel vrsinum in aqua laxat meatus spirandi, Plinius. Fel vrsi potum pondere sex granorum danic cum melle & aqua calida, valet contra asthma, Rasis. Tussim sanat vrsinu fel admixto melle, Plinius. Antidotus ex felle vrsino ad induratas hepatis affectiones, describitur apud Galenum de compos. sec. locos 8. 8. Ad morbum regium: Vrsini fellis quantum Græcam fabam æquat exhibeto, deinde aquam superbito, Galenus Euporist. 2. 29. Adistericos, Fellis vrsini cyathum bibendum dato, Idem ex Archigene n. 10. Pessus ad conceptum promouendum: Leonis aut vrsi aut hyænae, vel saltem taurini fellis vesicam euacuato: & ibidem vnguenti bardini, irini, rosacei, mellis, partes equas in iunctio, cum q; omnia simul super calido cinere vinueris, seruato & vtere post mensum purgationem ante concubitum, Aëtius 16. 34. Qui ligarit fel vrsi super femur dextrum, coabit quoties voluerit, & non nocebit ei, Rasis. Sedis vitijs præclare prodest fel vrsinum cum adipe: quidam adjiciunt spumam argenti ac thus, Plinius. Fel vrsi potum pondere sex granorum danic cum melle & aqua calida, asthama & hæmorrhoides remouet, Rasis.

Comitiali morbo testes vrsinos edisse prodest, Plinius. Suffimentum ad epilepticos expertum, recipit hirci & vrsi & lupi testium, sanguinis hirundinis, & lapidis in eius ventriculo reperti, afferit in mari inuenienti, (stellam marinam intelligo), anethi, ana 3. ij. alliorum purgatorum, cornu ceruini & capriini, ana 3. i. &c. Est autem ordine secundum inter suffimenta apud Nicolaum Myrepsum. Dolor aurium sedatur canino lacte & vrsino, si reponsus instilletur, Marcellus.

Neabortiat gravida: Pro amuleto ex collo suspende vngulam (vnguem) vrsi, quam gestet ad tempus partendi. Hoc remedium pro secreto habuit Helideus de Paduanis.

De mortibus leonum, pantherarum & viforum, eorumq; remedij, Aëtij verba recitauit supra in Leone G.

H.

a. Vrsus dicitur quasi ortsus, scilicet in ventre, & extra completus, &c. Isidorus, vt in c. recitauit. Vrsulus, diminutivum, vt grammatici annotant: Item vrsellus, Obscurus. Αἴρως, παρεχθόντος τὸν ἔπειρον, ἀγένεος τὸν εοναμφότερον, τὸ ἐπαρκεῖσθαι τὸν ζῶν: aiunt enim vrsum hyem sine villo externo alimento transfigere, Etymologus. Αἴρετος, Βούθεια, καὶ τὸ ζῶν, Hesychius & Varinus. Osee 13. LXX. Interpretes pro Hebraica voce dob, conuerterunt ἀρέτος: hinc & ἀγένεος, vrsinum. Sed apud veteres Græcos sen: per τ. adiectum reperto. Theophrastus, Pausianias, & Plutarchus & Pollux vt sceminiino genere proferunt, non solum de scemina loquentes, sed de vrsi simpliciter: & haud scio an quisquam idoneus author masculinum fecerit. Κυνηπεύς, vel vt alij proferunt κυνηπεύς, ἀρέτος, Hesych. Varinus. Κυνηπεύς, Macédonibus. Idem. Δαστιλίς, ἀρέτος, Etymologus: vrsus sic dictus a villota hirsutie. Δαστιλίδης, αἱ δαστιλίαι, Varinus. Sigismundus Gelenius in Lexico suo symphono, Græcam, Germanicam, & Polonicam voces, Beigd, ber, vverover, tanquam eiusdem significacionis coniungit. Varinus Βεγδ̄ interpretat δαστ, id est hirsutum: substantiè quidem pro vrsi positum nusquam reperto. Mavès, vrsus solitarius, Etymologus: alij moniōnaprum, alij lupum solitarium interpretantur, alij asinum, vt dixi in Asino a. Αἰνουρῶν, vrla parua, Varinus: de sydere intelligo.

Valentinianus imperator duas habebat vrsas, Micam auream, & Innocentiam, vt supra in E. retuli.

Epitheta. Tullicet Aemonios includas sentibus vrsos, Gratius. Armati vnguis vrsi, Ouidius fo. Metam. 60. Fœdus Lucanis priuoluitur vrsus ab antris, Ouid in Halieut. Informes, Verg. 3. Georg. Sequis inter se conuenit vrsis, Iuuenalis Sat. 15. Trices, Valerius 2. Argon. Turpes, Ouid 3. Trist. Stacius 6. Theb. Veipertinus circummit vrsus ouile, Horat. Epode. Villotæ catalos in summis montibus vrlē, Ouid. 13. Metam. Sunt & alia apud Textorem, nempe: Atrox, audius, Calydonius, crudus, deformis, Erymanthus, ferox, granis, Libycus, (vide in B.) minax, Numida, Numidicus, Oslæus, præcepis, rabidus, rigidus, rapax, terribilis, tristis, trux. Αἴρετο δὲ αἴρετος, Φένιον γένος αἰλούθελον, Oppianus. Αἴρετο χαυτίεσσι, Idem. Η' προσράννεται λόσιον θερζος, Idem. Αἴρετο βλοστερος, πολύμελος, θηριπητης, Oppianus. Ολυμπια, οθλες, οδινις οφαλάθετος αἴρετο, Theocritus Idyl. 1. Αἴρετο αιματοφεων, δολατα, οναια, Adamantius.

Vrla vocatur sydus celeste, figura & situ stellarum septem plaustro simile: quatuor enim ex eis rotatim, tres equorum loco sunt: ynde antiqui Græcorum hæmaxan, hoc est plaustrum dixerunt, vt & Germani hodie. Latinis 70 Septentrio-

Septentriones appellant, à septem stellis à quibus quasi iuncti triones, hoc est bœues, figurantur. Sunt autem duæ vrſe, maior & minor, quas Græci ἄργεις nominant. Vrſam maiorem (Inquit Higinus) Hesiodus ait esse Calisto (mellus per duplex lambda, ut Græci scribunt, Καλλίστη,) nomine, Lycaonis filiam, eius quin Arcadia regnauit: et in qua ita sit, ut ea ad Diana se applicuisse: à qua non mediocriter esse dilectam, propter virtusq; consimilem naturam: Postea autem ab Ioue compressam, veritam Dianæ suum dicere euentum, quod diutius celare non potuit. Nam iam vtero ingrauecente, prope diem partus in flumine corpus exercitatione defessum cum recrearet, à Diana cognita est non obseruasse virginitatem: quamobrem à dea in vrſe speciem conuersa est. In ea figura corporis Arcada procreauit. Sed ut ait Amphis comediarum scriptor, Iupiter simulatus effigiem Dianæ, cum virginem venantem vt adiutans persequeretur, amotam à conspectu ceterarum comprescit: quæ rogata à Diana quid ei accidisset quod tam grandi vtero videretur, id illius peccato euensis dixit. Itaq; propter eius responsum in vrſam eam Diana conuertit. Quæ cum in sylva vt fera vagaretur, à quibusdam Aerolorus capta, ad Lycaonem pro munere in Arcadiam cum filio est deducta. Ibi igitur inscia legis in Iouis Lycae templum se coniecit: quam confessum est filius secutus. Itaq; cum eos Arcades insecuri interficere conarentur, Iupiter memor peccati, eruptam Calisto cum filio inter sidera collocauit, eamq; Astum, filium autem Arctophylaca nominavit. Nonnulli etiam dixerunt, (vt Scholiares Homeris etiam refert Iliad. sigma ex Callimacho) cum Calisto ab Ioue esset compressa, lunonem indignatam in vrſam eam conuertisse: quam Diana venanti obtutam factam, ab ea interfecit, & postea cognitam inter sidera locatam. &c. Hec Higinus. Hanc Callistus metamorphosin in vrſam Ovid. lib. 2. Metam. describit. Callisto Lycaonis filia fuit, quam (vt Græci referunt) Iupiter comprescit. Iuno deprehensam mutauit in vrſam: & Diana in lunonis gratiam sagitis consecit. Iupiter vero misso Mercurio filium quem vtero gestabat Callisto seruari sibi iussit. Ipsam vero Callisto in sidus, quod Vrſa maior vocatur, conuertit: culus etiam Homeris Odys. e. meminit vbi Ulysses a nympha Calypso soluentem facit: Πληγάδας τὸν περιπέτερον, καὶ δύο Διονύσους Βοῶντας, Αἴγυτον δ'. οὐ καὶ αὔραζεν επινίλησον κατέλεστο. (Eosdem versus legitimus Iliad. Σ. & præterea, Η' τὸν πόλιν σφέρεται, καὶ τὸν Εἰωνα δοκεῖ. Οἰνδὸς αὔραζος ἐστι λοετεῖον οὐκεανοῦ.) Sed fieri potest vt sidus illud hoc nomen in honorem tantum Callistus accepérit: nam sepulchrum eius Arcades ostendunt, Pausanias in Arcadicis. Arcas (vt Istrus inquit) natus est ex Ioue & Themis (lego, Callisto). Sic dicitus proper matris mutationem in arcton, id est vrſam: quo tempore etiam sidus cœlestis, quod Hæmara prius dicebatur, Vrſa dici cepit, Stephanus in Arcas: est autem locus corruptus. Sed de Lycaonis filia Callisto in vrſam conuersa, plura scripsi in Lupo a. inter propria virorum. Fabulam de Callistus mutatione Palæphatus inde natam coniicit, quod hæc montes habitans ab vrſa forte in venatione consumpta sit: & qui in venatione cum ea erant, non illam amplius ex vrſa cubili egredientem, sed solam vrſam videntes, quod Callisto puella vrſa facta esse dictarint. Est & alterum sidus superiori proximum, figura consimile, Vrſam minorem vocant: de qua plura leges apud Higinum, vbi etiæ de maiore Vrſa, quomodo ab alijs plaustris nomen accepit à septem stellis, ab alijs Vrſa pluribus stellis ad unam effigiem computatis, copiosius scribit, &c. Item de Arctophylace sine Boote apud eundem. Nos de Cynosura, id est, minore Vrſa non nihil attulimus in Cane a. Helice (sic quoque malorem Vrſam vocant) & Cynosura, in Cœlo dicuntur geminæ Vrſæ: quarum alteram (Cynoliam) Iouis nutritiæ fuisse pertibent, alij ambis. Sunt qui Cynosoram eius nutritiæ, Helicen verò amores eius faciant, Pollux. Cynosura, id est Vrſa minor, sic nominatur, quod caudam instar canis reflexam habeat: cuius Homerus non meminat vrpote posterius inuenit à Thalete Milesio, Scholiares Homeris. Nicander in Alexipharmacis arcton omphalóssan vocavit: interpres τροφῶν exponit, veluti dicas nutritiæ: sunt qui Creticam exponunt: nam Omphalos Cretæ locus est, Cælius. Sed forte sic dicitur quod eo situ in cœlo sit Vrſa sidus, quo umbilicus in animante, videlicet medio. Arctos cœlestes scribit Theon appellarit, διονεὶς ἀρχαὶς καὶ περιφαλὰς τοὺς κοσμούς: quia summæ sint, ac cœli velut capita. Peculiarius autem Cynosuram dici ex caudæ imagine, quoniam cauda habeat. Helicen verò διὰ τὸ ἔλασθαι, quia intuoluta sit cauda: vel per exochen quandamquod à cœlo trahatur, Cælius. Αἰσχυλος, vrſa parua, Hes. Var. Arcturus vocatur splendida quædam stella, in zona Arctophylaci, quod iuxta caudam vrſe sita sit sic appellata: vnde integrum etiam sidus Bootes eodem nomine appellatur, Suidas & Varinus. Αἴγυτως πόλις, locus Septentrionalis, in quo septem stellæ visuntur, Various. Hinc & circulus Arcticus dicitur, & qui ab ea cœli plaga exoritur ventus αἴπαντις, Pollux. Varinus tamen in voce Αἴγυτος hunc ventum sine τ. euphonizæ gratia aparscan dicit ait, & Αἴγυτος πόλις, citatis istis senarijs: Καὶ μὴ πελάζει καταπένθησον. Αἴγυτος (Αἴγυτος potius) aīrātūtān oīcōnōtōs molath.

Vrſinus, adiectiuum. Αἴγυτον καθεφαλή, caput vrſi: & αἴγυτος καθε, vrſina caro, cum diphthongo: αἴγυτον verò per iöta, sufficiens, vtile, Suidas & Varinus. Αἴγυτη, pellis vrſi, Varinus: apud Hesychium acuitur ultima. Virgines αἴγυτεδω (decimatuinterpretatur Gyraldus) Atheniensis populus dicebat, Pollux. Id verbum signat, (inquit Cælius,) Diana prius quam tempus appetat nuptiarum, virgines consecrari initiarunt. Quod Lysis scribit in oratione pro Phrynicis filia, si tamè ex eius illa prodit officina. Decreto nanq; sancti Atheniensium erat, ne qua viro puella tradiceretur, εἰ μὴ αἴγυτεσσε τῇ δεῖ, id est nisi sacra obijsset Diana: quod mense Ianuario fieri consuesse indicat Libanius in oratione quam de Diana laudibus dixit. Indubitate autem veste quam crocotam nominant, nec decimo ætatis anno grandiores, nec quinto inferiores. Iis autem placari credebat Diana, quæ causa eiusmodi indignationem concepit videbatur. Ferunt quandoq; vrſam feram in Attica (ἐν τῷ δῆμῳ Φλανιδῶν, forte Βεργεων, vt in sequentibus.) ita cicurem factam, vt homines nihil auersaretur omnino, sed compasereret, multaq; licentia hic illuc, nemine impenitendum inferente, perugaretur. Contigit puellam quandam lascitiusculæ cum bellua colludere: quæ irritata, puellæ facto impetu proscidit. At fratres rem intuiti, ac commoti æcriti, vrſam faculis impedita necarunt. Ex qua causa pestilens morbus latius per regionem grassari cœpit. Consultis oraculis respondit deus, mali non defuturum finem, si virginis non nullas compellerent (αἴγυτη vel Κατερίνη ad Iandam videtur) τὸ πελάτης αἴγυτης, id est vrſe peremptæ honori Diana dicari. (Gyraldus expónit, si virginis aliquas Diana mandarent, pvrſa. Nam & puellæ sic vocabantur arcti, id est vrſa, quod perspicue docuit Euripides in fabula Hypsipyle: & in Lemnijs Aristophanes ac Lysistrate, Hucusq; Cælius. Αἴγυτην, τὸ καθερεβόντος τοῦ ζεύς γάμον (περὶ γάμου) τὸ πελάτης τῇ Αἴγυτεσσι τῇ Μερυχίᾳ, ή τῇ Βραγωνίᾳ (lego, Bragownia;) Suidas & Varinus. Αἴγυτην τῇ αἴγυτεσσι τὸ πελάτην, Hesychius, Varinus. Εὐ Bragownia αἴγυτεσσι μονάν, τῇ Αἴγυτεσσι ερετην, &c. Suidas, nam quæ sequuntur apud illum, iam proxime interprete Cælio recitauit, quanquam is authorem non citat. Αἴγυτης, λεγεται (lego λεγεται, hoc est mulier sacerdos) τὸ Αἴγυτεσσος, Hesychius. Εὐ αἴγυτεσσι, (si recte legitur) Φοινη, ιενη;

De Quadrupedibus

Hesychius, Varinus. Atheniensis cum in Diana Munychia templo vrsam dea sacram interfecissent, fama facta est: quia tam demum eos liberatum iri praeditum oraculum, cum eorum quisquam deo filiam sacrificasset; id quod Embarus ea conditione pollicitus est, si sacerdotium in sua familia perpetuo permanisset, & gentilitium fieret: quod cum annuisserit, exornatam filiam immolauit: qua ex re factum in eos est prouerbiū, qui insani ac recordes sunt, Eμβαρος εἷναι, id est, Embarus sum: plura in prouerbijs Erasmus. Ab hoc facto, scribit Harpoecration, mos inoleuit, ut inde virgines Diana Munychia & Brauronie consecrarentur ante nuptias, ἀρχη, id est vrsae vocatae: à quibus & verbum quoque deducuntur, quod δεκάτη, id est decimare significat. Plura de hac vrsae in templo Diana interempta, deq; Embaro, vide supra in Capra h. vbi de sacrificijs, ex Varino in Στοιχείων Θεολογίᾳ. Piscatores nostri instrumentis quibusdam vntuntur, certibus in coliformam contextis, ligneo circulo superius ambiente os apertum: quæ nescio qua de causa vrsos appellant, bären: sunt autem diuersa, alia storbären, quibus turbatos in ripis pisciculos aut cancros excipiunt: alia nassis vimineis similia in profundum demittuntur, seizbären, seitzgarn.

Berna Heluetia clarissima ciuitas vrsos publice alit: eosdem pro insignio habet, quatuor pedibus insistentes, & nomen quoque ciuitatis ab ursso factum videtur etymo Germanico. Cæterum Sangallenses & Abbatiscenses Heluetia populi ursi erekto pro insigni vtuntur.

Est & sylvestre allium, quod vrsinum vocant, odore mollii, capite prætenui, folijs grandibus, Plinius. Arcturus, genus herbe, Hesychius, Varinus. Arcion vel arcturus herba memoratur à Plinio 27. 5. & à Dioscoride: creditur autem esse quæ vulgo lappa minor (quamvis xanthilon etiam à quibusdam lappa minor exponitur) vocatur. Maior verò lappa sive bardana vulgo dicta, arcion sive prosopion, id est personata Dioscoridis existimatur: Plinius (vt ipse deprehendi) lappam boariam nuncupat. Arcophthalmus, chrysogonium: arcopus, catanance: arctu 20 dendron, lambucus, vt inter nomenclaturas apud Dioscoridem legimus. De pane ursi, & vua ursi, scriptum est supra in c. Branca vrsina vulgo appellata apud Gallos & Italos, (de qua lege Syluatricum cap. 87.) veterum acanthus est. Ea verò quam Germani quidam medici, Fuchsius & alij, brancam vrsinam vocant bärnaper, vel bärlap, (aliqui bärnenbrück: alij wryngrün, quod vino pendulo filii circumvoluta iniecta, m ederi credatur: sed vinum cum fecibus prius perturbandum est, & baculo fisto, vt fieri solet, agitandum:) quod hirsutiem vrsinam quodammodo referat, aut etiam pedis digitorum figuram extremis ramulis ferè ternalis: reptit circa saxa, quibus minimis fibris adhæret, folijs ferè abietis teneris, conferatis, &c. vide Hieronymum Tragum Tomo 2. cap. 189.

Nascitur apud Lucanos animal quoddam medium inter ursum & suem, Galenus: vide supra in Mele A. Αρκούς, animal D. Hieronymo memoratum, quasi murem vrsinum dicas: de quo pluribus scriptis in Criceto mure. 30 Aldabha (id est hyena) est animal notum in Syria, colore ursi, Andt. Bellunen. Dalac, fera similis ursi, Syluatricus. Est & ursa marina, cancerorum generis, sine chelis, à magno & informi corpore dicta, Aristoteli & Athenæo.

Vrsulus nomen proprium ursi apud Am. Marcellinum lib. 16. & Vrsicinus apud eundem lib. 15. Ursidius, 40 urs apud Iuuenalem Satyr. 6. Ursus quidam ceu vir sanctus apud Heluetios Solodorenses colitur. Ursinus monachus scriptis opus insigne de non rebaptizandis hereticis, &c. Gennadius. In sanctorū catalogis legimus etiam Vrsicini cuiusdam, & Vrsatij confessoris nomen. Nobilis quedam familia apud Gallos originem suam à nescio quo Vrsone deriuat, quem in solitudine ursa quedam annis aliquot nutriuerit. Ursus quidam scriptor obsecurus de somnijs & de vrinis quedam addidisse fertur. Ursula, nomen sanctæ cuiusdam virginis. Atheniensis quidam è Melite vico (tribus Oeneidis) κατάστη: vel αὐτός, id est sus, & arctos, id est ursus cognominabatur, propter corporis hirsutiem, Hes. Var. in Melite. Arcesiades, Αρκεσιάδης, Laertes Arcessij filius. Nam mihi Laertes pater est, Arcessius illi, Iupiter huic, &c. Ulysses apud Ouidium contra Alacem loquens. Dictus est autem Arcessius quod ab arco sive arcto, id est, ursa lactatus sit, vt fabulantur. Vera autem historia refert, Cephalum Delonel vel Delonis filium ex Arcto uxore Arcessium genuisse, Varinus. Cephalo de liberis querenti, deus: responsum reddidisse fertur, vt cuicunque primum obuiam factus esset, ei misceretur. Illum verò cum in Arcon mulierem incidisset, filium ex ea sustulisse, qui derluato à matre nomine Arcessius dictus sit, Heraclides in politijs. Est autem impressi codicis locus corruptus, vt suspicor, huiusmodi. Τὸν δὲ μεταυχεῖν ἀρχή, καὶ τὸν ποιῶντα γεννῆσαι, γεννᾶσαι, ἐξ οὗ Αρκεσίον Φεγύνιος ὠνομασθεῖν λέγεται. Ipse quomodo legerim, ex translatione appetet. Arctinus Milesius poëta, discipulus Homeri, &c. Suidas. Αρκούς οιωνίστην & Arctum Hesiodus inter centauros nominat in Alpide. Habent & Germani viri proprium nomen ab urslo sumptum, Bernhart, ac si Arctosthenem dicas.

Arcturus, fluuius Scythia Phasis postea dictus, Plutarchus in libro de fluuijs. Ursus, fluuius apud Heluetios, vulgo dieriss. Αρκούς δέ, id est Ursarum mons, Cyzico imminent, sic dictus à Louis nutritibus, (Hellce & Cynosura puto,) quas illic in ursas migrasse tradunt, Stephanus (nl fallor) alicubi. Ursarum mons nominatus est, à nutritibus Bacchii illic in ursas conuersis: Vel quod locus venationi aptas feras continet, ab ursa fera. Vel propter altitudinem, quod vertice suo ad Arctos sydera appropinquare videatur: habitabant autem in eo agrestes quidam gigantes, ἄγριοι πινες γηραῖς, Varinus (ex Scholijs in primum Argonauticorum Apollonij ad numerum 35. vbi additur hunc montem situm esse iuxta Chersonnesum in Propontide: legitur autem ἀρχην per o. parvum, apud Varilium, Apollonium & Scholia sten., perperam apud omnes. In Propontide est insula Cyzicus cum vrbe, culus pars iacet in planicie, pars secus montem, qui Ursarum mons (ἀρκούς δέ) appellatur, Strabo lib. 12. Αρκούς δέ Αρκούς, ἐπώνυμον, Pollux.: hoc est, Arctous mons ab urslo dictus est. Arctanes, gens Epitrotica, Stephanus. Arconelus, Αρκούς, insula Caria, Stephanus: Meminit etiam Strabo. Plinius insulam vnam ex desertis circa Chersonesum esse scribit. Cæterum Cyzicus olim Αρκούς νησίς & Αρκούνης dicebatur, Stephanus. Ursula Balula, Picenorum ursus Ptolemæo 3. 1. hodie Ursula.

b. Patnes mons Atticus aprorum & ursorum venationem præbet, Paulan. Apud Aratores Afros ad Occidentem reperiantur leones, ursi, elephantēs, Herodotus lib. 2. Cepus faciem habet satyro similem, cætera inter canem atq; ursum, Strabo. Tarando villus magnitudine ursorum, Plinius & Aelian. Συνάν, pellis ursina, vel ouilla, aut alterius animalis, Hesych. & Varinus. Harpiæ in Thracia habent aures ursinas, vulturum corpora, Varinus in Scylla. Os ursi, στοῦν & χάρου vocat Plutarchus, & pedes anteriores χειρες, id est manus. Talpa pedes habet ursi, Suidas & Hes. Bestia quæ vidi similis erat pardo, & pedes similes ursi, Ioannis Apoc. 13. Bestia alia similis 7. Galli caput ursi & aliarum mordacium feratū hure nominant: & ursæ mamillas, poupes vel tettæ: 70 ursinum

Vrsinum simum, ut apri quoque & lupi, laisses, Rob. Stephanus. Pellem vrsi, qui propriè apud nos loquuntur vocant eum horū: & eandem exortari dicunt, gehunden vrserden.

c. Vtla suos frēs us lambit, donec perfici & vocem adere incipunt, Eἰσὶνε κανοῦμοῖσιν ἀναιδέστε τονθρύστων, Oppianus. Cum tubam venatorum exaudierit vrsia, è cubili prodiens, Οὐχὶ λέληπε θόρσον, καὶ δέξεθε δέδογε λακέσος, Idem. Vociferamur (Rugiemus, Hieronymus) nos omnes quasi vrsi, & meditamus quasi columbe, Esaiæ 59. hoc est, vlamas & gemimus. Nequitia mulieris immutat faciem eius, & obsecrant vultum suum tanquam vrsus, Ecclesiastici 25. Vrslis quidem oculos hebetari, cum recens è latibulo prōdierint, in c. retuli. Patinas cœnabat omnes Villi & agnini, tribus vrsis quod satis esset, Horatius 1. epist. Vrsa prægnans à Gallis peculator & venatoria locutione dicitur vne ourie preigne. Agnusq; dicuntur capiti vrsorum, Pollux; apud Varro agnisi legitur, quod minus placet. Cyclops apud Theocritum Galatea se nutrire canit, ἔβεναντες γέροντες, καὶ στύγεος τέρατας ἄγριον. Inueni geminos, qui tecum ludere possunt, Inter se similes, vix ut dignoscere possis, Villosi catulos in summis montibus vise, Polyphemus Galateæ canens Ouidij Metam. 13. Legitur anno 1274. Nicolai tertij Pontificis scortum vrlam pseperisse, non quidem ex animalis congesu, sed prōpter imaginatioñem: concubuerat enim cum sanctissimo patre in aula in qua vrlatum saltationes atq; varia eius animalis exercitia depicere erant. Vnde Pontifex cum spem filij conceperisset, frustratus pro filio vrlam accepit: commotus igitur tracundia & pudore, omnem vrlatum picturam continuo delendam curauit, Sebas. Frank.

d. Occurrat eis quasi vrsus orbatus, & lacerabo obstinatum cor eorum, Osee 13. Præstat occurrere vrsi orbato (raptis carnis) quam fatuo (obstinato) in stoliditate sua, Proverb. 17. Tu nosti patrem tuum & vrtos qui cum eo sunt fortis, & animo, veluti si vrsa raptis oculis in saltu seniat, 2. Regum 17. Sunt autem verba Chusai ad Absalonem de Daulde.

e. Ferunt difficiles partus statim solui, cum quis teatū, in quo sit grauida, transmiserit lapide: vel missili ex his, que tria animalia singulis ierbis interfecerint, hominem, aprum, vrlam, Plinius. Taifalorum gentem turpe, & obscenæ vitae flagitijsita accepimus mersam, ut apud eos nefandi concubitus fœdere copulentur maribus puberes. Horum si quis iam adulterii aprum exceperit solus, vel interemerit vrlam immanem, colluuntur liberatur incesti, Marcellinus librō tricelimo primo. Certè fuit, ac velut vrlam, Obiectos caueat valuit si frangere clathros, Horatius de Arte ad finem. Heliogabalus ebrios amicos pleriq; cludebat, & subito nocte leones, & leopardos, & vrsos, exarmatos immittebat, ita ut expergefacti in cubiculo eodem, leones, vrsos, pardos cum luce, vel quod est granus nocte inuenirent, ex quo pleriq; exanimati sunt, Lamptidius. Vitoldus Lituanus princeps subditis suis adeò metuendas fuit, vt iussi laqueo se suspendere, parere potius quam in eius indignationem incidere volerint: derrectantes imperium, inflatos vrsina pelle viventibus vrsis (quos eam ob cauam nutritiebat) dilaniando obiectauit, crudelibusq; alijs affecit supplicijs, Aeneas Sylvius. Alexander Pheræus, similiter vrsorum pellibus inuolatos homines dabat conficiendos fetis, Textor. Mauri leonum, pardorum & vrsorum tergoribus velantur, & dormientes substernunt, Strabo. Ancæus Arcæ humeris nunquam circumiecit chlamnam, Ανκάς ἀγέλου κάτον τίγρος ἀποτιγένετης, Orpheus in Argonauticis. Callisto vrsinam pelle pro stragulo gestat, Pausanias.

g. Si vrsi seu liquefacto inungatur facies hominis, intelliget & discernet quicquid aucti ac legit, Rasis.

h. Heliogabalus inter diuersas sortes habuit & vrsos decem, & decem gryllos, Lamptidius. Perseus rex capream & vrlam amat, Tzezes. Demetrius Moschonitarum legatus Romanum missus, multo auditum risu, ut erat ingenio comi & faceto, proximis annis viciniæ sive agricultam, retulit, quarendi mellis causa in prægrandem cauam arboreum superne desiliisse, eumq; profundo mellis gurgite peccore tenuis fuisse haustum, ac biduo vitam solo melle sustinuisse: quum vox opem implorantis in ea sylvarum solitudine ad viatorum aures penetrare nequistisset: ad extremum verò desperata salutem mirabilis casu, ingentis vrsæ beneficio inde extractum evasisse, quum forte eius bellus, ad edenda mella more humano se demittentis, renes manibus comprehendisset, & eam subito timore exterrita in ad exiliendum cum tractatu ipso, tum multo clamore concitasset, Paulus Iohannes. Pascebam (inquit David 1. Regum 17.) patris mei gregem, & veniebat leo vel vrsus, & tollebat aritem de medio gregis, & persequebat eos, & percutiebam erubamq; ab ore eorum, & interficiebam ipsos. David cum leonibus lusit quasi cum agnis, & vrsos similiter ut agnos tractauit, Ecclesiastici 47. Cum Helias propheta ascenderet in Bethel, parui pueri de ciuitate egressi, illudebant ei, dicentes: Ascende calue, ascende calue. Is verò maledixit eis in nomine Domini: egressi sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros, Regum 4. 2. Non enim non poterat omnipotens manus tua immittere illis multitudinem vrsorum, aut audaces leones, aut noxi generis ira plena & ignotas bestias, Sapientia 11. Sanctus Florentius vrlam habuit, Textor. Legimus fuisse vrlam quampiam feritate conspicuum, magnitudine inuisitatum, quæ vlsentibus modo horrorem incuteret. Eam verò vrlam (Pythagoras) acceditam demulctamq; apud se aluit. Mox dimissurus, veluti conceptis verbis, iurecurando (vt sic dicam) adegit, nulli animantium cunctarum damno oblationis futuram. Abiens illa in sylvas se coniecit suas, summaq; fide, quod inter homines quoque, perrarum est, in quod adiurata recesserat, præstisit, Cælius. Paris infans expositus ab vrsa lactatus fertur, Varinus: sic & Acesius Laertis pater, ut scripsi supra inter nomina vlorum ab vrsi sumpta. Et ecce de proximo specie vlorum attollens caput funesta proferpit vrsa, quam simul conspexi, paulus & repentina facie conteturitus, totum corporis pondus in postremos poplites recollo, arduaq; cerulee sublimiter eleuata, lorum quo tenebar rumpo, meq; protinus pernici fugæ committo, summo studio fugiens immo manem vrlam, Apuleius sub persona asini aurei.

De Callistus filio Lycaonis in vrlam mutatione, lege supra in a. vbi de Vrsla sydere dictum est. Iphigeniam immolandam in ceruam, alij in taurum, alij in vrlam mutata furent, Varinus in Νεοφάλεμψη, ut pluribus in Taurō retuli. Arcton oros, id est Vrlarum mons, Cyzico imminent, sic dictus à Iouis nutribus / Helice & Cynofara puto) quas illuc in vrlas migrasse tradunt. Periclymenus Nele fuit filius, frater Nestoris: cui à Neptuno auro concessum ut posset in quas vellet se transformare figuram, ut in vrlam, formicam, apem, &c.: vide Onomasticum nostrum.

Vros qui sacri, ut lupos quoque, Ægyptij eo loci se peliunt, vbi iacentes inueniunt, Herodotus libro secundo. De interfecta vrla Diana Munyehia sacra, plura dixi in a. intet detinuta, in verbo Αγριός. Laphria Diana apud Patrenses magno in araigne excitato, apres, ceruos, dorcas, aliqui loporum aut vrlorum catulus, viuentes inijciunt, Pausanias in Achæicis:

PROVERBIA. Vrſus cum adſit veſtigia quæris, Αρχη τον παρεόντας τοῦ ιχνηγούτεος, de ijs dicitur, qui timiditate p̄ſens negorū declinant, atq; ad alias nugas dilabuntur. Translatum à formidolosis venatoribus qui ſe diſſimulant ſenſiſſe vrlum, & veſtigia perſequi fingunt quo abſint à periculo. Eraf. Memioit Suidas, & interpretatur, Θηλητὸν παρεόντα ζητῶν περιποιεύμενον. Fumantem naſum vrfi ne tentaueris: vide ſupra in D. Ex ſacris. Leo rugiens & vrlus (ad p̄adām) excurrens, eft princeps impius populo pauperi, Proverb. 28. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: Vitulus & vrlus paſcent, ſimil requiescunt catuli eorum, Eſa. II. Factus eft mihi vrlus inſidians, & leo in latibulis, Hier. Thren. 3. Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrlus, Amos 5. Germani ſi quem de paupertate, aut auaritia & parcitate notauerint, manum ab eo ſugi dicunt ſicut ab vrlfo: Er ſugt den taapen vvie ein bär. Αρχης φιλεῖν αὐθεωπον ἐκτόπως ήν χρ. Eiōs ὑστέρον ἐργαθέον αὐτοῖς ἐν παραθύρῳ, αὐτὶς τε ἐν αποκρύφῳ. Suidas.

D E V V L P E.

A.

V I P E S Hebraice שׁוּל schual nominatur, Chaldaică שׁוּל thaal. Nam Psalmo 6: pro ſchualim, id eft vaipes numero muſitudinis, Chaldaeus reddit theala. Arabs شَلَل thaleb. Lxx. αλωτέων. Hietonymus vulpium. Thaleb, id eft vulpes, Auncennalib. 2. & Sylvaticus cap. 673. Idem alibi chabei & calcali vulpem interpretatur, corruptis, vt videtur, vocibus pro thaleb. Chos alcaldip, 70 (lego)

(lego althaleb) id est testiculi vulpis, satyron, Idem. Galcis, id est vulpes, Syluaticus: vocē, ut conijcio deprauata à γαλή: quam Albertus aliquoties vulpem interpretatur, cum omnino mustelam significet. Apud Grēcos veteres αλωπηξ dicitur, hodie αλωπέ. Italice, volpe. Gallice, regnard, cuius diminutuum regnardeau. Hispanice, raposa, à rapiendo nimirum. Germanice, fuchs. Flandrice, vos. Anglice, foxe. Illyrice, liska.

B.

Alpinæ regiones Heluetiorum plurimæ habent vulpes: vbi mercatores coemptas earum pelles in alias regiones duendunt, Stumpfius. Amyntas in Mansionibus, quas sic inscripsit, eam ait Caspiarum vulpium esse multitudinem, vt non modo agrestia Itabula adeant, sed v̄rbes quoq; ingredianturi: nihil tamen nocentes, neque rapientes, sed ita cœctes Caspij tanquam canicæ adulantur, Aelianus. Vulpes in Sardinia noxiæ sunt: occidunt enim aritem etiam fortissimum, capram, & vitulum adhuc tenerum, Munsterus. Lupos, vulpes, aliaq; quadrupedum noxia, Creticus ager nusquam educat, Solinus & Plinius. Bassara, Basaræ, genus vulpis, Varinus: alij vulpem simpliciter interpretantur: vide in Philologia a. Vulpes in Ægypto minores quām in Grēcia sunt, Aristotleles. Vulpī magnitudo eadem quæ cani mediocri domus custodi, Albertus. Villosum habet vberes & altos, Isidorus. Qui corporis colore admodum ruffo sunt, (πυρὸς ἡγετοῦ) astuti (πυρῆγοι) iudicantur, à similitudine vulpium, Aristoteles in physiognom. Vulpī color s̄epe rutilus, priori tamen parte canescens, Ge. Agricola & Albertus: raro candidus, rarius niger, Agricola. Vulpes auctio in Hispania omnino albas reperiuntur, & à mercatoribus Francordiam ad nundinas vehi. Vulpes nigrae & albæ in Moschouia habentur: item in quibusdam Scandinauiæ locis, vt Olaus Magnus annotauit.

Figura hac est vulpis crucigera.

Sunt in Septentrionalibus sylvis (inquit Olaus Magnus) Vulpes nigrae, candidæ, rubæ, crucigeræ in dorso, aliaq; cœruleo colore asperse: omnes quidem ex æquo malignæ atq; astuta. Nigrae pelles preciosiores ceteris estimantur: quia Moschouitarum principes frequentius his vtuntur: deinde crucigeræ, hoc est, quæ nigrae cruce dorso tenuis à natura signantur, propter maiorem ornatum & pelliam magnitudinem: quam non nisi in matre reate Vulpes consequitur. Hæ etiam pelles, vt nigrae, propter commetia Moschouitarum, Russorum & Tatarorum, magno in precio sunt. Candidæ, minoris estimantur, & quæ coloris cœrulei sunt, propter eorum copiam, & quod pilos facilius amittant. Nigrae aliquando adulterantur, atq; colore fumo picearum tædarum inducتو. Rubæ Vulpes omnium frequentissimæ vbiq; reperiuntur. Germani Vulpes quasdam villo dectiore & nigricante, à colore Brandfuchs nominant: nostri Kolerle: sunt autem minoris pretij, & magnitudine etiam vt plurimum minores.

Vulpium (vt scripsit Georgius Fabricius ad me) magnæ sunt in coloribus differentiæ. Vnum genus notissimum, quod in regionibus frigidis nobiliss coloratur: nam in ijs, quæ ad meridiem & occasum pertinent plagiæ, colore est cinereo, & quasi lupino, & pilos fluxos habet, vt in Italia & Hispania. Hoc genus apud nos duobus nominibus, propter gutturis varietatem, distinguitur: nam Kölner appellantur, quibus guttur quasi carbonium puluere conspersum, in albo videlicet nigricans. Rursus Birkfuchs, qui candido sunt gutture, quod quo magis canderet, eo est pretiosius. Alterum genus est, primo simile, sed nota insigni differens: nam ab ore per caput, tergium, caudam recta nigri coloris linea dicitur: rum per reliquum corpus & pedes anteriores, transversa: ita vt virtus crucis exprimat similitudinem, unde & nomen illis est Kreuzfuchs, quasi crucigeræ. Guttur hoc genus nigriore est, & ex alijs ad nos importatæ regionibus. Tertium genus est, quod colorem isatidis vel guadii, aut cœli sereni refert, Blauwvufuchs, qui color & equis nomen indidit, Blauwvuschimmel: sed is color in vulpibus multo dilatior. Vulpes pilis rutili capiuntur apud nos, Brandfuchs: candidi, vt & cervi & vrsi candidi, in Suetia & Norvegia, licet rarior: nigri, in Vuolocha, vt auctor est Sigismundus Liber. Crucigeræ vulpis picturam, beneficio Valentini Granij, viri tulamantissimi accipis, qui etiam bonam huius descriptionis partem suggestit, Hecille.

Vulpium pelles nigerrimæ, nuper à mercatoribus in Galliam allatæ sunt, ad usum vestium non vulgarem, sed alia te admirabiles. Quippe rarissimis, & quasi ordine dispositis pilis candidis, singulatibus varia, Scandinauia liget.

Ad Vuagam fluium in Moscouia capiuntur vulpes nigrae & coloris cineracei: nigrae quidem in Vstyng provincia abundanter, Sigismundus Liber.

Moscouia rariissimas & delicatissimas in vsum pileorum nigras vulpes prolificat, quarum aliquando pretium, cum pulchriores sunt, viginti & triginta florenos excedit, i.e. Bonar liber Baro. Circa montana Heluetiae, ut audio, vulpes exteris maiores ac meliores habentur.

Serpentes, similes & vulpeculae, & quæcunq; mala machinantur, exilibus (angustis) sunt oculis, λεπτοῖς ἐνδέ-
δογνεῖ; quæ autem & boues, & huiusmodi simplicis ingenij, aspectu amplio, Adamantius. Teutones cum bonum
& generosum equum dépingunt, diversorum animantium virtutes in eo coniungunt, & ex alijs quidem anima-
libus alias ei attribuant, ex vulpe vero aures breues, caudam longam, gressum lenem: alij, bonos oculos, & cau-
dam pilosam. Vulpes (mati) genitale osseum est, Aristoteles, Plinius. Albert. Cauda magna & villosa, Albertus. 10
Boum caudis longissimus caulis, &c. vulpibus & lupis villosus, Plin.

5

Vulpes animal est calidum: nam & mortui pellis calefacit. Albertus. Mihi quidem dubium non est, quin calidi temperamenti hoc animal sit, cum canum & mustelatum maiorum naturam referat, & odorem grauem exhalat: adipem etiam eius calfacere constat, & oleum in quo vulpes tota decocta fuerit.

Gannire propriè de voce vulpium dicitur, auctore Donato: sed transfertur etiam ad homines, & usurpatum pro eo quod est obstrepere, & veluti vapulantis vocem emittere. Quid ille gannit? quid vult? Terentius Adel. 20 Hinc gannitus. Nanq; hxc (Nereis) In codem spectata littore est, cutes morientis etiam ganatum tristem accolē audiueret longè. Gannit (Gannit, codices impressi) odiosus omni toti familiæ. Plautus vt citat Varro de lingua Lat. Fallax vulpecula gannit, Author Philomelæ. Putes vulnare lupos, gannite sagaces Vulpelculas, Mantuanus, Lacrando & vulnando vulpes canem imitatur, cum irascitur aut doleret: aliás verò gannit, & immurmurat blandè, vt cum petit aliquid, si domi latetur. Lattrat vt canes, (vt catuli canum, secundum alios) & gannit in fame, Albertus. In fame præ angustia lattratus canum im'tarì dicitur, Constantinus. De minoribus feris, vt sunt vespes, thœs & lupi, vñlantœ & vñguedœ, id est lattare & vulnare dicitur, Pollux. Varinus tamēt vñguedœ de lupis, canibus & leonibus in fame vulnantibus, dici scribit: & de alijs quæ proprium suæ vocis vocabulum non habent. Nostri etiam vulpem lattare dicunt: der fuchs bit, trabi, rayet. Ceruum aiunt sibi timere à gannitu velplum, Albertus. Vulpes animal solerti auditu, in Thracia amnes gelatos lacusq; non nisi ad pastus iura reddituraq; transit: obseruat 30 eam aure ad glaciem apposita conicetare crassitudinem gelu, Plinius. Nugantur quidam è vulgo tam acutè audire vulpem, vt nescio quam herbam crescentem percipiatur.

Vulpes iutura melis subeunt cauernas: sed egreduntur ad pastum capessendum, etiam hyberno tempore, Ge. Agricola. Cauernarum suarum, Oppiano teste, plura facit foramina & multifores aditus, Επλανύσθε αυτούς δύεις, τηγανίτε τελαχεῖς. Τηλός αὐτὸς αριστεῖς, ut minus facile à venatoribus illa queari possit. Melis soueam occupat, alio in eam exonerata, ut dicam in d. Aristomenes Messenius à Lacedæmonijs captus, per cauernam latomiarum evasit, angustos vulpium aditus securus, Plinius. Ego cum domi aliquando vulpem alearem, seplus obseruavi lacentem in ventre pedibus posterioribus rectâ tetro extensis, ac si homo in ventre iaceret, quod & cuniculi faciunt: facile autem est coniijcere eas huic extensioni apta crura ideo à natura accepisse, vt facilius per angustos & oblongos terræ meatus penetrare eis liceat.

Lepores & vulpes per æstatem noctu progreduuntur, Tardiuus, Vulpes & capreoli etiam nocte cibum quærunt, Cardanus. Vulpis oculi noctu splendent: ut scripsi in libellô de Lunarijs.

Vulpes animal ferè omniorum est. Sylvestris mutes venatur, Aristoteles: Sunt qui mures è caulis spiritu à vulpibus extrahi & deuorari assument. Vulpes edit carnes, & muribus sicut catus insidiatur: cuniculos etiam & lepores capit, rapitq; gallinas, Albertus. Nec vulpes nec aliud animal gallinas continget; si gallinis sub ala ruta sylvestris suspendatur: & multò magis si vulpis aut felis fel cibo admixtum exhibueris, vt etiam Democitus confirmat, Cornarius in Geopon. lib. 14. Andreas à Lacuna in Græco codice excuso, & suo manuscripto, hæc legi negat: Inferius tamen capite de turturibus eadem ponit, qvib[us] eo in loco non gallinas, sed aues simpliciter exponens. Gallinaceos autem non attingi à vulpibus, qui iecur vulpis aridam ederint: vel si pellicula ex eo collo inducta, galli iniuriant: similia in felle mustela legitimus, Plinius. Per hyemem esuriens, si vuas in vitibus non inueniat, aues & catulos leporum altutè capit, Oppianus. Vide plura mox in D. qua astutia animalia quædam capiat: Pauonibus vna cura debetur, vt incubantes per agrum foeminas, quæ hoc passim faciunt, à vulpe custodias, Palladius. In Asia multis locis vinum sine lugo ministrat vinea, quæ s[ecundu]m vulpibus & hominibus sit communis, Varro. Apud Theocratum Idyllio primo puer quidam vineam custodit, Αὐτὸν δέ μιν ἀλώπεκες: ἀ μῆλον ὅρχως. Φοιτᾶσιν τὰ τελέγματα: ἀ δ' ὅπη τηγάνια. Πάντα δόλον τενχοῖσα. Tam facile vinces quam vulpes pyrum comedit, Plautus in Mustellaria: de re factu proclui, quod nihil negotij sit vulpi dentatissima pyrum edere, Erasmus. Vulpes nec ant amygdales amaræ, item apocynon: Vide plura in E.

Animal est feridum, etiam à posteriori parte (præsertim) imminentे mortis periculo, Liber de nat. rerum. Ore & ano fecerit, Albert. Hic oolidam clamofus ages in retia vulpem, Martialis.

Vulpes superueniens coit, Arist. Atque recentiores aliqui obscuri authores ex Aristotele citant hæc verba, 65
Vulpes coit ad terram proiecta, (in quibus verbis vulpem eos profete seu cato posuisse coniicio.) Vulpes coeunt
in latera proiecta, maternæ; foemina amplexa, Plinius.

Quadrupedes (vulpes) plerisque perfectos edunt partus, paucae inchoatos: in quo sunt genere leæna, vrsæ, & vulpes, Plin. Multitudine quoque parient imperfecta, omnes multiparæ sunt: quo sit ut partum adhuc recentem alere possint, auctum iam adeptumque; magnitudinem nequeant: quædam enim ex ijs catulos inarticulatos propinquum parient, ut vulpes, vrsæ, leæna, & alia nonnulla: sed omnia ferè cæcos: ut ea quo modo dixi, atque etiam canis, lupus, thos, Aristot. Et alibi, Vulpes, inquit, parit cæcos, ut vrsæ, atque etiam infirmiores: partutiens ita secedit, ut raro grauida capiatur. Cum partum ædiderit, lingualis lambendo refouat & concoquit: parit cumplurimos quatuor. De leonis partu singulare, vulpis multiplici, apogorum Aesopii in Leone c. recitauit ex Cælio. Vulpes catulos sœpe rapiunt milui, vultures, aquilæ, Mich. Herus.

Coēunt animalla etiam, quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis: raro id sit, sed tamē fieri & in canibus, & in vulpibus, & in lupis certum est, Aristot. Ex vulpe & cane Laconici canes gignuntur; Idem. Et alibi, Ex vulpe & cane primi foetus communis generis vtriusq; specie generantur: sed tempore procedente diuersi ex diuersis prouenientes, demum formam foeminae (scilicet primæ genitricis sua) instituti euidentur. Laconicos canes è vulpibus & canibus primum natos & alopecidas dictos aiunt, Pollux. Vide in Canibus mixtis. Eosdem aliqui cynalopecas vocant. Εβῆνοι, αλώπεκαιδες, Hesych. Varin. Paplo (id est, hyæna) animal videtur ex lupo & vulpe compositum, Albertus: Vulpes coit cum martorello Salueldensis.

Vulpes ægra resinam pineam vorat, unde & valetudinem recuperat, & vita fructus longlore, Albertus & Liber de nat. rerum: Vulpes & mustelas rabiem incurrire dicunt, Aulcenna. Cætera (præter canem) animalia, ut lupi, vulpes, &c. rabiæ afficiuntur æstate potius quam hyeme, Ponzettus. Vulpes rabiens eadem incommoda infestat que canis rabidus, Albertus. Quemadmodum quædam plantæ humoris proprij penuria tabescunt, quædam alieno suffocantur: ita & capilli succorum paucitate corrupti solet: ac humidi quidem paucitate caluicies, praultate verò alopecia & ophias generantur, ægritudines nihil specie, sed figura tantum ac nomine differentes: ophias enim in parte quam obsidet capitis, formam serpantis describit: alopecia autem sic appellantur, quod id morbi genus in vulpibus frequentissimum esse tradatur, Aëlius. Alopecia, vitium est quo capitis & barbae pili desfluunt, per metaphoram à vulpe, que vbi minxerit, locum sterilem facit, ita ut herba illic nasci non possit, & si quæ nata erat illam exlecat, Varin. Αλωπεκία, (lego Αλωπεκία,) morbus capiti: scribitur etiam per diphthongum (et scilicet in penultima,) Varinus. Αλωπεκία (malum iota vel ei. in penultima) ψιλωτις τεχνῶν ἀπεφύσις, μάλιστα περιεφαλλι, Pollux. Eundem morbum inuenio alopecias in diei, Cælius. Alopecia vulpinus ferè morbus est, quoties in humano capite areas & glabreta capillus deciduus facit, Hermolaus. Vulpis caput (iecur, Mich. Herus) aliquando nimium incalescit, præsertim æstate, & curatur sanguine ad superficiem fluente & ulcerante pellem: quare pilum temporis desfluunt, Alber: & pelles captarum æstate inutilis habentur, Mich. Herus. Alsesafes est animal generis ceccarum (id est tichinorum) quod canibus; bobus & vulpibus adhærens sanguinem ab eis exugit, Andr. Bellunen. Vulpes satis iustam æatem consequitur; Stumpfius.

D.

Vulpes astutæ, malitiosæ & callidæ sunt, Aristot. Homines colore admodum ruffo maligni (πανέγειοι,) ludicantur, arguento vulpium, Idem in Physiognom. Adamantius vulpis ingenium dolosum esse inquit. Animal est odio dignum propter rapinam, despœcum propter infirmitatem, incautum suæ salutis dum insidiatur alienæ, Ambrosius in Hexæmeron. Mihi quidem eodem fermè ingenio videntur prædictæ vulpes, & mustelæ, præsertim maiores, ut martes, iætis, &c. Prouerbia aliquot à vulpis calliditate nata, Vulpe pellace benignior, Vulpes annosa haud capitul laqueo, Vulpes non iterum capitul laqueo, Vulpinari cum vulpe, Vulpinia pellis aspera si leonina non sufficit, referam in h. inter prouerbia. Ογαῖς δὲ τὰς αἰλωπεκίανελοι, Pindarus in Pythiis: hoc est, Vulpium planè moribus similes. Est & marina vulpes, piscis sic dictus quod similiter ut terrena fraudulentum & solers sit animal. Vulpinus, id est astutus animus ne quid mollatur mali, Plautus. Fraus quasi vulpeculae, vis leonis videtur, Cicero i. de Nat. Complures apologi ex vulpis calliditate confici; Aesopi & aliorum nomine leguntur. Scripti sunt libri duo lingua Saxonica de vulpe Reineca, ut auctor appellauit, ingeniosum admodum & præclarum figuratum, in quo artes aulicæ multiplices, & fraudulentorum hominum actiones astute sunt expressæ fabulis animalium. Vulpes autem improbissima, nulli verè amica & ex animo beneuola, omnibus humana & affabilis, cum omnes fallat & euertat, primum tamen locum dignitatis atq; honorum obtinet Georg. Fabricius. Astutam vapidam seruas sub peccatore vulpem, Petrus Sat. 5.

Vulpes Caspiæ tam numerosæ sunt, ut non modo agrestia stabula adeant, sed urbes quoque ingrediantur: nihil tamen nocentes, neq; rapientes, sed ita cœlures Caspijs tanquam caniculæ adulantur, Amyntas apud Aelianum.

Vulpes in Arabia (Inquit Scaliger.) & Syria Palæstina, pilo foedo, audacia insigni, vespere mutulis vulturibus quasi signo dato ad nocturnam conditam prædam conuenire. Gregatim prædari. Omnia surripere, etiam calciamenta, atq; in sua lustra comportare. Ergo incole, incolarumq; monituviatores, auditis eorum gannibibus, colligere vasæ ex agris ac locis apertis. Nihil enim tutum esse: Hæc cum ex quodam Regulo accepisset: unus, qui in eodem fuerat comitatu, negabat esse Vulpes: sed Lupos esse haud magno corpore: neq; foedo pilo, sed colore luteo nitido. Hæc ille. Nos hæc animalia nec Vulpes, neq; Lupos, sed Hyænas esse sup̄ta ostendimus:

Intimas cœuernas, quæ multos habeant exitus (ἐπιλαπύλες δόμους) procul inter se distantes incolit, ne circum exitum unum positis venatorum insidijs comprehendantur, Gillius ex Oppiano.

Habitat in foueis, quas ipsa tamen non parat, sed à taxo, id est mele effossas dolο occupat. Illo enim absente, aditum suo excremento inquinat. Reuersus ille, foedi odoris impatiens, foueam suam deserit, quam mox vulpes inhabitat, Isidorus. Sæpe in melium cœuernis vulpes effossa comprehenditur, Alber.

Lupus contactu scillæ conuellitur: unde etiam vulpes propter lupos latebris suis scillas apponunt, Zoroastres in Geopon. lib. 15. Gillius aliter vertit, nempe vulpes in luporum cubilia folia squillæ imponere, quod non probo: non enim tam studioſa lupo nocendi, quam suos tuendi catulos vulpes est: & cum à ipso occidatur, non est verisimile eam sponte ad cubile eius accedere. Turtur in nido suo ponit folia squillæ, n. lupus pullos eius incurret, Ambrosius turturi hoc adscribens, quod Zoroastres vulpi, non recte ut videtur: lupus enim vulpibus insidiari constat, turturi aut cæteris avibus non item.

Vulpes pulicibus infestata, stipulam (manipulum) feci quod inuenierit mollissimum, aut plus ore contingenens, paulatim à posteriori parte in aquam se mergit: cauda primum immissa, deinde reliquo corpori, ut pulices aquam

aquam fugientes ad caput ascendant, quod & ipsum postremo paulatim immergit, ita ut pulices in stipulam aut villum quem orerentur, colligantur: quo tandem in aquam proiecto fugit, Albertus authorem citans lorach. In Thracia locis rigentibus & vulpes, animal alioquin solerti auditu, amnes gelatos lacus q; non nisi ad pastus itur, redditur & que transirent. Observatum, eam aure ad glaciem apposita, coniectare crassitudinem gelu, Plinius. Thraeces congelatum flumen molientes transmittere, vulpem, Plutarchi (in libro Vtra animalium &c.) testimonie, praemittunt, glacie indicem, quantum firmitatis habeat: ea enim pederentim & moderate gradiens, aurum admovet: ac si ex strepitu confluentem non multo infra ferri sentit, statim conjectura sequitur, frigoribus fluminis non bene penitus conglaciante, sed tenuem & infirmam glaciem existere, itaq; regreditur: si subter labens aqua non admurmurationem facit, confidenter transit. Quod quidem ipsum non acrem bestiæ sensum dicimus esse: sed ex sensu ratiocinationem. Sic enim vulpes colligit, ipsum strepere motu præditum est, quod autem motum habet non gelu constringitur. Itemq;: Quod aquæ non glaciat liquidum est, quod autem liquidum, facile concedit, Gillius. Eadem alibi Aelianus scribit, ut Gillius verit. Aure prius ad ripam humilis depositis, serenitatem itineris explorat, Volaterranus ex eodem.

Vulpes in omnes hostes suos infestissima est: neq; modò contra canes, sed & cum feris robustioribus, & cum venatoribus (canibus venaticis, Oppianus) molitur pugnare. Neq; solis bestijs terrenis, sed etiam aquatibus, & volatilibus mille insidias comparat, Gillius.

Vulpes bestiam improbam poëtae & fraudulentam appellare solent. Sedet improbus erinaceus terrestris & insidiosus: nam vt vulpem is vel audiuerit, vel viderit, os contrahit, pedesq; comprimit, & se totum in globosam formam concludit: Illa autem cum hunc sic in arctum constrictum comprehendere non quid, in eius os virnam reddit: hic vel ex contradictione, vel ex vulpis fraude spiritu intercluso suffocatur, Aelianus. Et alibi, Vulpes fraudulentum animal, insidias hoc pacto in erinaceos terrenos molitur, vt cum eos rectos, quod à mortu vulpinum impetum spinis prohibent, expugnare non queat, ipsos summa cautione oris leniter & caute primum euentens, lupinos constitutus, deinde & laceret, & qui antea essent formidabiles, excedat, conficiatq;. Vide plura supra in Echino h. in proverbio, Multa nouit vulpes, sed echinus unum magnum. Anates feræ lacus nostri noctu sepe transuolant ad vicinum fluuium, tanquam tutiores illic à vulpibus & lutris, vt audio.

Vulpes cum dolosa sit, aliquando cum lepore (vel cuniculo, Ge. Agricola) se velle ludere simulat, & (incautum) apprehensum deuorat: quam obrem vulpem conspicitam non minus quam canem fugiunt, Albertus. 3. Quemadmodum à vulpibus lepores noctu continua persecutione defatigati, & subinde à quiete, quam vbi aliquantis per cursu præuenire appetunt, exturbati, tandem capiantur, ex Aeliano recitau in Lepore d. Lepores frequentiores sunt in insulis, quod ibi vt plurimum nec vulpes sunt, à quibus ipsi cum catulis occiduntur: nec aquila, quæ montes magnos & plus quam paruos frequentant: nam parui plerumq; in insulis sunt, Xenophon. Mures etiam in aruis & pratis à vulpibus astutè capiuntur.

Cum auium greges subuolantes videt, humi strata iacet, simul & oculos claudit, & rostrum in terram deponit, & animam continet, & prius vel dormientis, vel potius extintæ speciem similitudinemq; gerit. Cum autem eam sic ad terram abiectam aues despiciunt, mortuam arbitrantes, gregatim delabuntur, in eaq; sessantes tanquam illudunt: at vulpes eas ad rostrum appropinquantes ore hante atq; imminentे, deuorat, Gillius ex Oppiani de piscibus lib. 2. vbi ille ranam quoq; piscatricem simili ferè astu pisciculos captare dixerat. In fame aliquando insidiosè mortuam se simulans lupina facit, spiritu compresso exertaq; lingua: quo viso aues tanquam ad cadaver accidunt, & incautæ corripuntur, (sie & pardus similes mortuum se fingens, caprat) Albertus, Constantinus, Ge. Agricola. Eadem scribi: Mich. Herus, sed addit vulpem priusquam ita se resupinet, in argilla rubra volutari inquinariq;: vt vulnerata & sanguine cruenta appareat, & quod vbi ita faciente viderint cotui, cornices, & aliae aues præfertim rapaces, gaudentes tanquam de hoste mortuo, aduolantes comprehendantur, una saltem ex eis. Mustela aues iugulat vt luposoues, & pugnat cum terpente, illo præcipue qui mures venatur, Aristot. de hist. anim. 9. 6. Albertus imperitè in loco galen interpretatur vulpem, & eadem de vulpe scribit. Et rursus alibi de mustelæ sylvestris genere, quod vulgè putorium, nostrum illūsum vocant, scribens: Non comedit (inquit) de gallinis, nisi prius omnes aut multas ingalauerit, cuius ingenij etiam vulpes est, & animal quod dicitur feyton, (id est mustela.) Vulpes communis est hostis paonum, columbagum, & omnium ferè animum, Stumpfius. In eo maximè nocet hominibus, quod rapit anseres, anates, gallinas, in quo tamen eam parcere dicunt domini vicini: iuxta quam versatur, Idem. Gallinas noctu clam ingressa in casas, prehendit & asportat, Georgius Agricola. In Ponto sic otidas venatur, v. & seca uertens, & in terram abieciens, tatiquam auis collum, sic caudam extendat: ex autem hac insidiarum iustificatione seductæ, ad illam, tanquam ad suam gregalem accidunt: illa vero se vertens nullo negotio capit, Aelianus interprete Gillio. Sed aliter ex eodem Volaterranus transtulit, non rectè ut coniicio, adscriban tamen Otides (inquit) in fluminibus (πόντος legit pro Πόντῳ) discipit, sepe vni ex eis sepe ad similans, illę superuelant, vulpes conuerit statim inuolat. Tum vero secundum fluviorum ripas gradiens, parvulos pisciculos callide exceptat: nam caudam in aquam deiecit, in quam iñnantes densis pilis comprehenduntur, quod quidem ipsum vulpes sentiens, caudam ex aqua temouet, & repente se in aridum subducens eam excutit, pisciculi excidunt, atq; ab ea deuorantur, Aelianus interprete Gillio & Volaterrano. Vulpes in exuperantiam infinitæ cum malitia, tum fraudis progreditur nihil vt non malitiose, & dolose agat: Cum enim vesparium referunt esse anima querterit, retrosum eò accedit, atq; tota à vespero auersa, ab aculeorum sanè vulneribus declinans, in celas vesparias immissa hirsuta cauda, eademq; bene posixa, vespas concutit. Cum autem vesparum circumuestitam, pīssis pilis caudam impetrantium referat, tum eam ipsam vel ad arborem, vel ad parietem ad maceriemue aludit: Itaq; multa cauda attritione his extinctis, in tellugas inuadit, perindeq; eas vt primas intermit: lamq; rātiquas cæteras ab aculeis intelligens inopes esse, os in vesparium abieciens, id ipsum vorat, Aelianus interprete Gillio. Transtulit eadem aliter Volaterranus his verbis: Vesparum quandoq; multitudine vexata, sepe in cauam condit, extante cauda: circa quam uillas certatim occupatas, villoq; denso implicitas animaduertit, egreditur,

egreditur, atq; ad mūrum sive arborem perficando obterit, extingasque depascitur. Quibus vero astutis utatur cum in venatione virgetur à canibus, sequenti capite explicabimus.

Iustæ magnitudinis accipitres & integræ ætatis, cum vulpibus pugnaciter certare audio, Gillius. Vulpem inuidit circus accipiter, quia carne viuit, Aristot. Vulpes hostis est circi, Philes. Vulpes inimicus est æsalio: seit enim pilosq; eius euellit, oceiditq; catulos: vncis nanq; vnguis est. Vulpes amicus corus est: pugnat enim cum æsalone: unde sit, vt huic cum ab illo perentur, auxiliatur, Aristoteles & Aelianus. Aesalon vocatur parua suis, oua corui frangens, cuius pulli infestantur à vulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipsamq; vellit: quod ubi videantur corui, contra auxiliatur, velut aduersus communem hostem, Plinius. Quamvis autem diximus coruum esse amicum vulpis, & commorari eos, tamen hæc non est vera amicitia: nam vulpes (aliquando) insidiatur prædictorum: unde fabula illa Apuleij celebratur de vulpe blandiente coruo, & ad cantum inuitante: illo vero canente, offam carnis ab ore eius elapsam vulpes rapuit. Auicennæ etiam scribit, se vidisse à rege Escheny de regione quæ vocatur Vla, coruum & vulpem in unam caueam coniunctos fortiter pugnasse: ita vt à vulpe mortum corni caput sanguinem emiserit: & coruus vnguis labia vulpis adeo constricterit, vt hiscere nequiret, validè eam interitum rostro feriens, Albertus.

Τόλμης γαρ είνεις Θύμον δε λέγεται θηρογνώμων λεόντειον. Εν πόνῳ μητρὶ δὲ, αλάσπηκε, Αἰετὸς ἀτὰ ἀναπτυχόμενος. Πόλυς γαρ ἐγγένειος, Pindarus in Pythijs Carmine 4. de laudibus Melissi: quem laudat tanquam hominem leoni fortitudine similem, calliditate vulpi: quæ aquilæ etiam aduersus se impetum & strepitum astute se resupinans sepius irritu fecit. Vel sic, Audacia Melissum leoni, vafricle vulpi comparat: quæ irruentem in se aquilam supina excipit, pedibus tum se defendens tum illam qua potest lanians. Videtur autem innuere hominis in luæ scientiam, qui lacens etiam & supinus, volutatione & agilitate aduersarium vicerit, Scholia. In regionibus quibusdam ad Septentrionem remotis aquila parit & incubat in pelle quam vulpi aut lepori detraxerit, vt scribit Olaus Magnus.

Vulpes ardeolam nocte inuidit, Aristot. Amici pauones & columbae, turture & psittaci, merulæ & turdi, cornix & ardeolæ, contra vulpium genus communibus inimicitijs, Plinius.

Vultur quoq; vulpem deprehendit, Obscurus, quidam Aristotelem citans. Vulpes inimicæ sunt miluis, Textor: forte quia utriq; rapiunt gallinas, Stumpfius. Vulpes & Nili angues diuident, Plinius. Vulpes lupus inuidit: nutritur enim carnibus, Aristot. Vulpes etiam cum serpente amicè vivit: ambo enim caveris gaudent, Aristot. Quid faciendum ut gallinacei à vulpibus non attingantur, in c. iam dictum est.

E.

Canes tunc assuerant agitare vulpes: id enim non mediocre vitium fuerit, & cum oportet, nunquam prestat adiunt: sed in diuersos saltus educito, vt & canes venandi, & ipse regionis peritus euadas, Xenophon: iudicat autem leporum capturam venatico studio quam vulpium dignorem.

Hic oldam clamosus ages in retia vulpem, Martialis. Lepus & vulpes canum metu exhorrescent, atq; interdum vel sola canis latrantis denunciatione ex loco vnde q; lepto, vepribus ex dumetis vestito excitantur, Aelianus. Vulpes vñq; adeo versuta est, vt nullis dolis, laqueis, aut retibus facile capiatur: sua enim astutia tum alijs euadere, tum retia & laqueos mortuus abscondere solet. Quæ mobrem canes in eam multi pariter immittendi sunt: quamvis ne illi quidem eam ablq; sanguine, vtcunq; validi, domare possint, Oppianus. Veloçibus canibus capiuntur vulpes vtcunq; in fuga sagaces, Crescentiensis. Animadaertendum est si vulpes à canibus agitentur, vt ventus à venatoribus inspiciatur: quum vento (contrario) quasi impelli ad cursum vulpes videantur: quo fieri vt nec calliditate astutie, nec perniciitate euadere à canum mortibus quia capiantur discepanturq; possint. Si vero capreæ certulque fuerint, ad venti (secundi) flatum canes colloquandisunt, Belisarius. Capem insestantem vulpes cauda hac & illac per ipsius reticulum ducta, eludit, Albertus, & Ge. Agricola. Hinc verbum *xεργοντζεν* ductum quidam putant, pro eo quod est illudere, adulando decipere, vt plaribus dixi in Simia a. Vrgentibus à tergo canibus caudas suas lotio perfundunt, hisq; insestantium propius canum ora diverberant: qui molestia affecti canes insequi deſtunt, Textor. Oppianus vulpem cœu bestiam bene dentatam, contra feras se maiores & canes venaticos etiam pugnare scribit. Iucundum aliquando sui spectaculum præbet in procera arbores deprehensa. In ea enim (inquit Blondus) tanquam in arce oppugnari solet: cum neq; ignem timeat, nisi pars proxima ardeat: pierunque etiam acutas cuspides non fugiat, & perfodi potius sustineat quam in turbam canum descendere. Tandem vero descendere coacta, impetu quodam instar fulgoris deiici solet in numerosam canum cohortem, vt sagacissimos langet, & à præstantioribus dilaceretur, Hæc illæ. Cœra vulpium venationes suis ac proprijs locutionibus venatores nostri vtuntur, quales sunt: *Eingarn wurd gesellt, Der fuchs wurd von dem strick mit den hunden gehetzt, in das garn gehetzen, erschlagen oder von den hunden erwürgt.* Canes quidam exigui apud nos lochhündle vocantur, id est caveriarum caniculæ: subeunt enim vulpium ac melium caveras, & mortibus ad exitum cogunt. Canis vulpem in locum subterraneum secuta, in Ochomenis Bæotia, cum lattando ingentem sonitum excitasset, venatores aditum effracto ingressi, locum quendam perforamina illustrati, & nescio quæ intus latetia viderunt, ac in urbem regressi magistratui nunciavit, Aristoteles in Mirabilibus. Lupi & vulpes dentibus lacerant cassas, vrsi non item, Plutarchus de causis naturalibus 28.

E laqueo vulpes, & decipe casse foines, Calenius. Laqueis capiuntur vulpes & lepores cum per aliqua foramina introire solent in loca clausa, quod duobus fit modis. Uno, cum laqueus anneclitur ad aliquam perticam plicatam, & adeo validam vt feram collo captam in altum eleuet ac suspenderat. Altero, cum prope laqueum est fortis eanolus stringens laqueum feret, caput impediens etiam ne ipsa laqueum rodere possit. Crescentiensis 10.31. Vulpes caverne sua complures facit aditus inter se distantes, *μη μη τρέπεται σύνδεσμος*. Αὐτῷ θεοὶ λόχωντες θεὸς βροχίδεσσιν ἀγνωτοι, Oppianus. Pedice sive laquel genus quo lupi vulpes & meles capiuntur, Galli hauepedes nominant. Audio quidam pedicis captas, crus irretitum aut vi extrahere, aut mortu sibi amputare, & ita tritipedes euadere. Reti quod arolum vulgo vocant, capiuntur vulpes, si gallina noctu ponatur in medio: debet autem validius fieri pro vulpibus & aquilis, quam alijs animalibus, Crescentiensis 10.22. Sagaciores oportet esse venatores in decipiendis vulpibus quam ceteris animalibus: quoniam facilissime protipluntur, & cursu præstante

præstant canibus venaticis. Occulta itaq; conficiuntur vincula in sibibus & dumetis, quæ transgredi solent vulpes, præcipue dum pullos gallinaceos requirunt: his enim detinentur: sed ipsæ se extricant, nisi velox custos adfuerit, ut prium aliquam comprehensam animaduerterit, Blondus. Parantur & decipulæ quædam aut machinae, aut inter cæteras genus quoddam arcus quod Germani appellant *fuchsboen oder selbgeschoß*, hoc est arcum automaton: qui à fera contactus, sagittam ei immittit. Decipulis aut foueis capta, spiritum continet, & mortuam se simulat, si forte sic minus curata effugere possit, Mich. Herus. Vulpes & lupi præcipue capiuntur quadam taiola ferrea, quæ circa se multos habet tampones acutos: & ipsi habent circa se annulum prope se vbiaq; nxi voluntur, ad quem annectitur frustum carnis, &c. Crescentiensis 10. 32. ut recitauit in Lupo E. Et rursus 10. 35. Vulpes (inquit) in caueis (foueis) suis capiuntur hoc modo. Venator habeat alueare apum, sed longius & angustius, quod ab uno capite paucis filis ferreis claudatur, ab altero habeat hostiolum internum ex parte superiori praeparatum, ut possit intus eleuari superius ita ne foras exeat: hostiolum hoc descendens superius eleuatum, permanet cum virgula parua. Hoc instrumentum ponitur in fouea vulpis, cum præscitur ipsam in ea esse. Ponitur autem hostioli pars in parte intrinseca fouæ, cæteriq; aditus fouæ, qui plures esse solent, diligenter clauduntur. Itaq; vulpes exituta, in alueare intrat, non meruens filis exilibus se impediendam: sicq; virgulam secum trahit, & hostiolum cadens eam concludit: quæ retro cedens magis claudit ac firmat. Venator autem quandocunq; veniens, (quo potest modo vel interficit sic captam vulpem:) vel si libuerit cum alueari supra puteum aut vas aliquod profundum portans, aperio hostiolo immittit, Hæc ille. Pro lupis, vulpibus, leporibus, & cæteris feris ac canibus, & porcis intrantibus & vastantibus vineas, fouea quomodo fiat pluribus describit Crescentiensis 10. 33. Lepores & vulpes quomodo Indi venentur, lege in Aquila E. ex Aeliano. Quomodo lupi & vulpes alliantur à venatore catum mortuum post se trahente, &c. cum comite venationis qui feram si quæ iam intrati lactum accesserit, fe-
riat, dixi in Cato E. item in Lupo.

Vulpes si ederint amygdalas amaras, nec contingat è vicino aquam lambere, mori, Plinius. Vulpes si cum aliquo (cibo) amygdalas am. ederint, enecantur, Diocorides & Auicenna, & Serapio. Marcellus Vergilius historiam scribit felis, quæ post aliquot amygdalas am. deuoratas, intra horam perierit. De muribus etiam fertur, post arsenicum & alia quædam venena, nisi superbiberint, certius morituras, alii negant; vide in Mure E. Vulpes accepimus amaris amygdalis esitatis interire: nos vulpeculam aloë cum carnibus deuorata, vidimus extintam, Scaliger. Apocynon in adipe canes, lupos, vulpes & pantheras necat, Diocorides. Vide plura in Cano c. Fabalupina seu marcillium datum in adipe, necat canes, lupos, vulpes & vrsos, Arnoldus: appetet autem eum Diocoridis de apocyno verba mutuatum, (ut dixi in vrs E.) quamvis marcillium videtur ea esse herba, quæ à Sabaudis hodie marcieure nominatur, quæ veterum consiligo est, alia quæm apocynon, ipsa quoque venenata: de qua pluribus egit in Beue C. Huius herbae semina aliquando vulpi, quam domialebam, cum carne & caseo mixta dedi, quæ cum post horam ferè vomitu reieciſſet, illæſa mansit. Aconitum luparium, quod nostri radicem lupi nuncupant, omne animal occidit, ut multis docuit in Lupo a. vel, ut Rhætus quidam mihi afferuit, feras illas peculiariter, quæ cæcæ nascuntur, ut vulpes, lupos, vrsos, canes. De catapotijſ ſiue pilulis venenatis, quibus lupi & vulpes interimuntur, copioſe scripti in Lupo a. aconiti lycostoni occasione.

Nec vulpes nec aliud animal gallinas continget, si sub ala ruta sylvestris eis appendatur: & multò magis, si vulpis aut felis fel cibo ammixtum exhibueris, ut Democritus confirmat, Geponica Græca lib. 14.

Vulpina pellis, ἀλωπεκὴ Polluci, vox circumflexa: Suidæ oxytona, in Αὐγηστῇ, &c. Venatores vulpem extunt propter pellem, non propter carnes quæ sunt inutiles, Isidorus. Animal est calidum: nam & mortui pellis calefacit, Albertus. Calidior est aliorum animalium pellibus vulpina, Blondus (ex Auicenna:) pellis enim munitur densis, mollibus, & oblongis. Præferri audio & maioris esse pretij, ex catulis vulpium in Gallia: quod an verum sit dubito: apud nos enim catuli & omnes minores natu vulpes, ut & æstate capte, ideo contemnuntur, quod pili è pellibus earum facilius defluant. Sunt enim eis pelles tenuiores, ita ut radices pilorum ab interiori parte appareant, (quod vitium nostri vocant *durchhärig*,) unde pili facile excidunt. Dorsum quidem suos tenacius retinet. Xenophon Anabaseos septimo Thracæ scribit, hyeme ſæuore alopecidibus, id est pellibus vulpinis caput præmunire a cauæ, Cælius: hinc est fortè quod Grammaticis quibusdam alopecia (malum alopecis) pericephalæ, id est pileus exponitur. Fiunt autem ex his pellibus pilei etiam apud nostrates, & quandoq; ex discissis secundum longitudinem vulpium caudis, rufusq; consutis. Ventris etiam & laterum pelles duplo maioris pretij ferè habentur quam è dorso, quod & colore magis placeant, & molliores lenioresq; sint, & si minus temporis durent. Vulpes per æstatem frequenter morbo ab eis nominato alopecia laborant, hoc est pilorum defluo: quamobrem pelles eo tempore captarum non solum inutiles, sed etiam noxiæ aliquando sunt. Biffari (fibri) pelles multum calefaciunt, sed vulpinæ magis, Elluchasem in Taciinis. Utiles existimantur arthritidi frigidæ, podagræ, & frigidis fluxionibus: quamobrem aliqui etiam tibialis ſiue caligas inde parati curant podagrificis, Mich. Herus. Scythæ magna pars tergoribus vulpium & murium operti incedunt, Alexander ab Alex. Ad podagram: Phocæ, leonis, lupi aut vulpis corium ſi quis elaboret, & calceos gester, pedes non dolebit, Galenus Euporist. 3. 248. vide in E.

F.

Vulpem insequuntur venatores propter pellem: non propter carnes, quæ sunt inutiles, Isidorus. Sarmati, Vandali, ac innumeris alijs equorum & vulpium carnes solatio sunt, Cælius. Canum & vulpium carnem nunquam equidem gustaui, nec ſanè gustare nunquam fui adactus, neq; in Asia, neq; in Græcia, neq; in Italia: iunt tamen hinc quoq; mandi: coniecare autem poſsum vim ei inesse carni leporum ſimilem. Nam canis & vulpes, ut ſummatim dicam, temperamento ſunt ſiccæ, Galenus de attenuante viatu. Vulpium carnes autumni tempore etiam qui apud nos ſunt venatores edunt: tum enim ex vuis pingueſunt, Id est, de alim. facult. Καὶ μὲν Φίρων ζῶας, λαγώς, αἰνόνιας, Bœotus quidam apud Aristophanem in Acharnensisibus: viderunt autem poëta irridere Bœotus tanquam

tanquam admodum rudes hominēs, qui vulpes non minus quām lepores & anseres in delitijs haberent. Mnēsi-machus apud Athenæum lib. 9. nō minat carnes esculentas diuersorum animalium, anseris, porci, bouis, agni, &c. pīcas, perdicis, & al. id est vulpecula: nam si edendae sint vulpes, etate minores, ceu teneriores & minus graueolentes, præferentur. Caro vubis calida est, viscosa, difficilis concoctu, praua sueci: melior tamen est autumno, (hoc est minus mala, quod tum fructus arborum diuersos & vnuas comedunt, vnde pinguiores redduntur.) Rasis. Aëtius scribit carnes vulpinas, epiorinas, & ericij, natura humana esse dissimiles, & alimenta efficere pessima: cuius argumentum sit odor foedit, vt Io. Agricola Ammonius citat: Atqui Antonius Gazius in Corona floridâ verba hæc de nutrimento leporina & vulpinæ cœnæ ex Isaaco citat. Vulpes ætate florentes, bene habitas, venati multo fatigatas, si oleo incoquimus, multo melius digerentur, Sylvius.

G.

Podagris magnificant vupem decoctam viuam donec ossa tantum restent, Plinius. Vulpem ex aqua coquito donec mollescat, & ex aqua percolata pedes adsiduè soueto, quo facto doloribus facile careri hoc remedio quidam frequenter experti sunt, Marcellus. Ad morbum articulorum: Vulpis viua in ampio vase decocta donec ossa rellinquit, mirè sanat, si sepius in aquam in vase quis descenderit. Idem præstat oleum vbi decocta fuerit. Si quis hoc aut illo modo vult, vtatur, Sextus. Cæterū de vulpibus (inquit Galenus de simplicibus II. 47.) quæ totæ in oleo coquuntur, (nam sic quidam curant arthriticos, partim viuas vulpes in lebetem ingentem injicientes, partim etiam mortuas,) fusius dicere nihili necesse est: quandoquidem plerosq; vñsa sunt principio planè morbo hoc liberasse, verum post multum temporis non ita profuisse. Siquidem illos malū repetit, quānquam nō ita vehemens quām antea. Sanè oleum in quo cocta vulpes est, non est potentioris in digerendo facultatis, quām in quo hyæna: quæ si similiter in oleo lixetur, redditur oleum longè potenterissimum in digerendo facultatis. Porro frequenter dictum est, talibus medicamentis inesse potentiam eorum quæ in alto continentur corpore, in extimam cutem extrahendi; aeo nomine quandoq; sedandi dolores: non enim perpetuè hoc ad ea sequitur, cum iij duntaxat dolores ab eiusmodi medicamentis sedentur, quorum causa est humor in alto contentus, dolorem ciens aut substantiæ crassitudine, aut refrigeratione, aut vehementi acrimonie, aut etiam spiritus flatuosus exitum non habens. Itaq; qui vñsi sunt vulpibus, & ipsi oleum digestorum efficiebant: atq; inde impletis eo alueolis totos arthriticos in eos imponebāt; multo ibi tempore immorari præcipientes: vnde fiebat vt non tantum qui circa articulos sunt tumores euacarentur, sed etiam vniuersum corpus. Itaq; cum corpus illis antea plenitudine affectum fuisset, mirum nō erat per euacuationem consecutum commodum, nempe cum & nihil amplius in affectas partes influeret, corpore vniuerso iam euacuato, & qui continebantur humores discuterentur. Cæterum quemadmodum antea cum corpus noxa vacaret, prava vietus ratio morbum inuenit: eundem in modum aut etiam amplius à simili diæta par est rursum illos similiter afficiendos in articulis quibus iam laborauerunt, Hucusq; Galenus, ex quo Aëtius quöq; repetit 12. 44. Si vulpes coquuntur in aqua, hoc decocto utilissime embrochantur (fouentur immixti) articuli dolentes. Similiter iuuat oleum, in quo viua (aut etiam decollata) discoquuntur, quod & efficacius est. Est autem aliquandiu immorandum, potissimum post euacuationem sive purgationem: ne forte facultate sua attrahendi resoluendiq; humores ad articulos attrahat: & quando euacuat corpus post illud, nihil attrahitur ad articulos: quod si redeat morbus, erit leuis, Aucenna. Oleum vulpis decocta, vtile est nodis & tumoribus arthriticis, Haly: Podagricis & nervis patientibus ob nimiam humiditatem prodest, Rasis. Infusum solio arthritidem recentem insidentis & balneantis in eo pellit, ventre leuat & mitigat, Idem. Vulpes decollata tota decoquatur in cacabo æreò cum corio suo non fissa, donec dissoluatur: huic decocto insideat cui tierui dolentia artus ex pituita, Idem. Vulpes integræ exenterata in cucuma affunde aquæ fontanæ & aquæ marinæ, vtriusq; sextarios duos (atq; non potest præscribi certa mensura: plus minus enim addetur, vt vulpes magna vel parua fuerit. annosâ etiam cù diutius coquenda sit antequam dissoluatur, plus aquæ subinde affundi postulat:) olei antiqui clari sextarios duos (aliâs libras tres, vncias nouem,) Decoque lento igne cum salis vncijs tribus, donec aquæ consumantur. Deinde pone in vase: & adiice herbae anethi & alhæsæch (thymum exponunt) ana libram i & affunde aquam dulcem, in qua decoctæ fintiam diæta herbæ, vtriusq; manipulus. Decoque sicut prius, vñsq; ad aquæ consumptionem, & administra: est enim mirabile. Aliquando etiam præter oleum discoquitor (donec artus omnes laxentur & dissoluantur) vulpes in aqua fontana & aqua salsa, vtriaq; copiosa, adiectis eisdem herbis, ad vñsum balnei: quod & ipsum efficax est, Mesue. Vulpes cum pelle, exenterata, in aliquot partes concidi potest, vt melius in vase ad decoquendum aptetur, & antequam immittatur oleum, si immittendum erit, diligenter prius auferenda est spuma, Monachi in Mesuen: Recentiores non vt Mesue scribere videtur, duas decoctiones faciunt, sed viuam tantum, in prima statim anethi & thymiana libram, i. adiectantes: & cum satis decocta fuerit vulpes, colant & fortiter exprimunt, vel aliâs, vel cum prælo. Leporis decoctu podagricis & arthriticis, similiter prodest vt vulpis, author est Apicenna. Quin & herinacei terrestres viu oleo incocti, ipsum discussorium reddunt, Aëtius post mentionem olei in qua vulpes decocta est. Vulpem exenteratam & excoriatam fractis ossibus, in aquæ mensurâ quæ sufficiat coquito donec caro ab ossibus separetur: hoc decocto embrochetur nucha & membrum paralyticum: hoc enim prodest medici omnes comprobat, Leonellus Fauentinus. Aduersus leporis marini venenū luidatur vulpis caro inassata, Matthiolus:

Vnguentum admodum bonum ad neruorum incontinentiam, podagricos, arthriticos, omniemq; neruorum affectum & eorum siccitatem: Accipe vulpem viuam, & coniice cù ipsa in lebetem olei libras viginti: & adiice seminisanethi, ammeos, stichadij, carnabadij, fœnigraeci, & apij, singulorum vncias duas. Hæc decoque in oleo cum viua vulpe, donec vniuersa eius caro fuerit dissoluta: deinde colato oleum, inq; aliud vas traiecto: & de eo accipere libras quatuor: atq; in lebetem coniice, additis, cinnamomi vncia semis, spicas exagijs duobus, & iterum probare feruefacito, ac oleum quod relictum fuerit colato iterum, inq; lebetem coniecto: & cum eo olei nardini & laurini, singulorum vncias duas. Adipis leonini, struthiocamelii, albi, (vide ne taxum, id est melem intelligat,) anatis, anseris, tauri, vrsi, suis, gallinæ, singulorum sesquicream. Butyri veteris vncias tres. Terebinthinæ, sesquicream. Medullæ ceruinæ, drachmam vnam. Galbani, vncias duas. Opopanaxis castorij, ammoniaci, tyracis, calaminis, bædelli, singulorum vncias. Calami odorati, vncias duas. Myrrhae, exagia tria. Sagapeni, medullæ ossis asinini, nepos, (vñq; vox Euchlio interpreti obscura: ego legerim sicut & vel meleam: alioqui enim quid de cato accipiens dum sit, non constat: est autem adeps cati præsertim sylvestris, in vñsu ad prædictas affectiones,) cati, singulorum ses-

quunciam. Dilatæ, (litræ fortassis,) vncias tres: & alios adipes quos inuenieris singulorum vnciam. Hi omnes cum prædicto oleo feruefiant, donec dissoluantur: dein amoue ab igne, & iusta (integra) hora quoad refrigerentur cōmoueto, ac repone in vase: atq; vbi vsus exigit, inunge tepidū neruus incontinentibus, Nicolaus Myrepus.

Pellis vulpina membris pro vestitu adposita quos iuuet affectus, dixi iam suprāne. Calidior est cæteris: vtilis humectatis (nimio humore aut fluxione laborantibus membris,) sua resoluēdi (iscutendi) facultate, Auicenna. De vulpina pelle interior pars ealciamenterum fiat, & podagrica vtantur, leui rem incessum habebunt. Sextus. Aliqui hodie martium & vulpium pelles podagræ noxias putant: quod intellixerim non de quauis sed calida podagra, si horum animalium pelles cum suis pilis applicentur. (Sed vt alias inutiles sint, pedibus tamen subiectæ præcipue vulpinæ, molliorem gressum efficiunt, propter densam pilorū molliiem.) Ad podagram: Phœcæ, leonis, lupi aut vulpis corium si quis elaboret & calceos gestet, (nimirum ex pelliis sine pilis,) pedes non dolebit, Galenus Euporist. 3. 248. Cinis carnium vulpis cum vino potus asthmaticis conserue dicitur, Albert.

Sanguinem vulpinum calidum è vena secta potum, calculum frangere audio, Sylvius. Remediū nephriticum: Accipe vulpem viuam, & macta, confestimq; præbeto sanguinem laboranti bibendum feruidum, & colem eius ac pudeendum sanguine illo inunge, Nicolaus Myrepus antidoto 199. Item antidoto 39, quæ inscribitur Antidotus nobilis ad calculos: Accipe (inquit) vulpem viuam, eamq; mactato, atq; de recti eius sanguine quantū dimidium exigui poculi capere potest bibendum præbeto: efficiet autem, vt æger eadem hora per vrinam lapidem ejiciat. Vulp. sanguis aridus tritus cū saccharo ex vino bibitur contra calculum, Obscuris. Equo lethargico per nares infundatur oxycrati non acris cotyla, & sanguine vulpino recenti caput illinatur, Absyrtus in Hippiat. 10. Vulpini adipis facultas inter taurinum & suillum est, Sylvius. Aliquando plus attrahit quām resoluat, Auicenna. Pro adipe vulpis substitui potest adeps vrsi, vt legitur in Succidaneis cum Aegineta excusa. Et rursus, pro adipe suillo, adeps vulpinus, Ibidem. Pinguedine vulpina & lupina nonnulli ad spasmodum vtuntur. Adeps vulp. membris tremulis & spasmodicis prodest, & neruorum dolores mitigat, Mich. Herus. Anatis & vulpis adipes inter cæteram in ansere exenterato consuuntur, assanturq; &c. vt adeps defluens ad paralysin vtilis colligatur. Vide in Anser. Vrbinus maximè aut vulpinus adeps, vel si hi haberi nō possint, taurinus, cum farmenticio cinere emollitus, & cum lixiuio coctus probè attenuat eminentes tumores: hoc enim modo etiam sapo præparatur, quem in vsum convertere oportet, si vrbinus aut vulpinus adeps non adsit, Aëtius 13, 123. de cura elephantiasis ex Archigene. Adeps vulp. alopecias sanat, Sylvius & Mich. Herus. Capitis ulceribus laudatur vulpium adeps sed præcipue fel & simum cum sinapi, pari modo, illitum, Plin. Adeps vulpium exulcerationibus vulvarum impositus prodest, Idem. Vtilis est aurium doloribus, Dioscor. lib. 2. cap. 67. & cap. 36. instillatus aurium dolores fuit: debet autem prius remitti siue liquari ad ignem, & tepidus instillari. Idem scribunt, Sextus, Auicenna, & Albertus. Rasis recentem adipem in hunc vsum præfert, quanquam etiam falsus (inueteratum intelligo, inquit,) multum prodest. Medici quidam scribunt adipem vulp. curare aurium dolores, nec exprimunt quales nam illi dolores sint: quamobrem tanquam ignorantes morborum discrimina non sunt audiendi, Galenus de simpl. II. 4. Ad acerbos dolores aurium: Subactam oleo adipem, (animantis nomen deest,) infundito, & spongia locum occludito: bene facit & ad neruorum morbos vulpino adipe atq; suillo æqua portione permisitus, Galenus Euporist. 2. 4. Adipem anserinum, suillum, vrbinum auricularibus medicamentis Nic. Myrepus admiscat. Ad aurifū nocumenta ex aqua: Confert adeps tum anserinus, tum vulpinus, tum gallinaceus, Galen. Eupor. 1. 16. Ad sonitus aurii intra seipsas & acres dolores: Vulpis adeps eliquata infundatur, Ibid. 2. 4. Adeps vulp. cum oleo sisami (interpres autalius inepitè addidit, id est ireos: nisi sisami legendum non est) liquefactus, aurium dentiumq; medetur doloribus, Haly. Auribus fractis glutinum è naturis vitulorum factum, in aqua liquatum medetur: alijs vitijs adeps vulpium, Plinius. Boum morbis commendatur sulphur viuum, allium syvestre, ouum coctum: omnia hæc tritain vino danda, aut vulpis adipem, Plin. Si pilis corrumpantur in extrema equi cauda, vrina eam abstergere oportet, & furfures vino oleoq; diligenter ablueret: aliqui loco adipem canis aut vulpis / aut suis, postquam absterserint, Hierocles, illinunt, quod vtilissimum est, & pilos restituit, Absyrtus & Theomnestus. In alopecia, vbi iam vlera ad cicatricem venerint, caput vulpecula vrito, & alcyonium, anchusaq; nigra folia omnia costrita super insuntionem inducito vt caput pilis contegatur, Aegineta. Cerebrum vulpis infantibus sape datum, facit vt nunquam sint cauci, Sextus. Vulpinam linguam habentes in armilla lippituros negant Plin. Albugini oculorum detergenda efficax remedium: Vulpem viuam capies, ciq; linguam præcides, ipsamq; viuam dimittes: linguam autem eius arefactam, phœnicio ligabis, & collo eius qui albuginem patietur, suspendes, Marcellus. Vulpis linguam quidam mihi retulit spicula extrahere, si imponatur: aridam etiam, si prius maceretur (nimirum ex vino calido) impositam idem facere: idq; tam potenter, vt si mucro linguæ impositæ infra aut supra spiculi foramen in cute ponatur, id vel per integrani carnem ad se trahat. Vulpinus pulmo si arefactus bibatur, suspriosos adiuuat, Dioscor. & Galenus. Iecur vulpinum aut pulmo è vino nigro laxat meatus spirandi, Plin. lib. 28. Vide non nihil mox in iecore, è Celso. Profuit multis ad susprium vel dyspnœam depellendam pulmo vulpis, vel iecur in olla fictili exustū, atq; ad cinerem redactum, & datum ad diem ieluno, mensura cochleariorum trium, cum aquæ cyathis tribus, si febricitabit: si syncerus erit, ex vino vetere, Marcellus. Pulmonis vulpis aridi drachma pota vtilis est asthmaticis, Paulus & Auicenna: quidam citant ex Auicenna corpus prius purgandum esse. In cinere assus & tritus ex vino nigro datus, susprium mirè sanat, Sextus & Galenus Euporist. 2. 23. qui tamen nō in cinere, sed simpliciter siccatum requirit. Rasis aridum tritum cribratumq; drachmæ pondere cum aqua vuarum passarum, aut aqua frigida difficulter respirantibus propinat. Pulmo vulpis lauatur à sanguine, clibanò siccatur, reponitur, teritur, cum alijs misseatur vt tendi tempore, Sylvius. Aliqui vino ablunnt & in olla siccant in furno, mox saccharo condunt: sic parato amicus quidam noster medicus egregius, in æri cuiusdam inueterata tuſſi annorum (vt aiebat) viginti, feliciter vsus est: propinabat autem quotidie cochlearia duo è vino. Pulmonem vulpis recentem, extractis ab eo arterijs asperis, lauabis vino odorato calido, & mox ollæ impositæ in furno tepido siccabis, loco sicco repones, & absinthio, ne putrefaciat, inuolues, Euricius Cordus. Quidam in vmbra tantum siccari iubet, quod non placet, nisi vmbra illa sit sub dio æstate feruida. Aliqui recentiores aridi triti pollinem linteolo includunt, quod asthmaticorum poculis iniiciunt. Loch, id est eclegima de pulmone vulpis, medicamentum compositum, vulgo ad vsus medicorum in pharmacopolijs paratur. Rasis & Albertus lupinum quoq; pulmonem è laete cum pipere bibi iubent à suspriofis. Galeni authoritate fredi, apud quem ego hoc medicamentum legere non memini, Pulmonem vulpis phthisicis maximè prodesse ob totius substantia familiaritatem, omnes propè practici inculcant, Sylvius. 70. Lieni

Lieni sedando pulmo vulpium prodest cinere siccatus; atq; in aqua potus, Plinius & Sextus. Vulpis pulmo siccatus videtur profuisse cuidam cui exhibui in vino cum ferre suffocaretur in specie quadam pleuritidis. Nicol. Myrepsum pulmonē vulpis probe siccatum & sensim lœuigatū bibendum præbet asthmaticis ceu probatum remediū.

Archigenes apud Galenum de compos.sec.loco lib.9. splenicis iecur vulpis aridum ex oxyelite imperat: similiter potum Marcellus lienosis mirè mederi ait. Sextus assatum & tritum ijsdem simpliciter bibendum consulit. Iecur quoq; vulpinum, aut pulmo, in vino nigro laxat meatus spirandi, Plinius. Item Celsus lib.4. Est etiā non vana opinio, vulpium iecur vbi siccum & aridum factū est, cōtundi oportere, polentamq; ex eo potionis aspergi: vel eiusdem pulmonem quām recentissimum assūm sed sine ferro coctum edendum esse. Iecur vulpinum aut pulmo ē vino nigro laxat meatus spirandi, Plin. Iecoris vulpini cinerem potum suspicioles prodesse, ex Marcellō retuli paulo ante in remedij ex pulmone. Vulpium adeps capitis v̄lceribus laudatur, sed præcipue fel, & sumum cum sinapi pari modo illitum, Plin. Ad aurium dolorem: Fel vulpis si in aurem cum oleo stillatur, sanat, Sextus. Cum melle Attico commixtum & oculis inunctum, caliginem oculorum mirabiliter tollit, Idem. Fel sumptum ponderē drachmæ misceatur, & portet in vultu mulier continuē in lana triduo, deinde quarta die viro cum ea cōcunte, concipiet masculum, Rasis: Verbum, misceatur, sententia non quadrat: pro quo legi poterit, formetur in pessum, nisi quis & intra corpus sumendum, & simul pessum inde faciendum malit.

Vulpis lienis super locum (tumentem & durum) alligatus, lienosos morbo liberat, Galenus Euporist. 2.40.
Tonillis priuatim renes vulpium aridi cum melle triti illitiq; prosunt, Plin. Ad faucium tumorem: Rene vulpis
in melle s^epius fauces tumentes confrica, Sextus. Vulpis masculae genitale circumligatum capiti. si credimus, do-
lores eius sedat, Plinius & Sextus. Genitlia ossa sunt lupis, vulpibus, mustelis, viuerris: vnde etiam calculo hu-
mano remedia praecipua, Plin. Ad mulierum suffocationem à locis: Articuli membra vulpis in oleo veteri vna cū
bitumine cocti & pro pessso suppositi, sanant, Sextus. Simili modo vt supra, illinito capiti, alopecias sanat, Idem.
Vt supra instillato in aures, dolorem tollit mirificè. Idem. Ad parotides prosunt & vulpium testes, Plin. Testi-
culo vulpis s^epius parotidas confricato, dissolutae eas, Sextus. Strumas discutiunt testes vulpini, Plin. Testiculo
vulpis si l^apius inguina confricaueris, cito sanat, Sextus. Ad erectionem pudendi: Testiculi vulpis siccii bibe co-
chlear vnum, Galenus Euporist. 2.142. Testes vulpis siccii triti cochlearis mensura potati, innocuam & minimè
vanam membra tentiginem faciunt, Aëtius. Bartolemaeus Montagnana testiculos vulpis miscet in electuarium
quoddam ad coitum in viro, & conceptum in muliere excitandum. Sed herbam quoq; satyrimon recentiores qui-
dam medici testiculum vulpis appellant: cuius facultates ad Venerem excitandam & aduersus tetanum, obscuri-
quidam authores vulpis quadrupedis testiculo imperite adscribunt. Mulier quæ binos vulpis testiculos tritos
sumperit, concipiet, Rasis. Vulpis caudam summam ad brachium suspensam, irritamentum esse ad concubini-
tum dicimus, Sextus.

Vulpis sterlus cum aceto tere & perunge lepram, cito subuenies, Marcellus. Capitis ulceribus laudatur vul-
pium adeps, sed præcipue fel, & fumum cum sinapi, pari modo illitum, Plinius. Stercore vulpis trito cum oleo ro-
sarum si inungatur virga, coëundi vim auget, Rasis. Ad conceptum: Vulpinum sterlus in pessu apponatur, & lo-
ci mulieres subliniantur, atque ita Venere vtatur, Galenus Euporist. 2. 53. Aliud: Vulpis sterlus cum feuo bu-
bulo misce, & mulieris virisque genitalia inunge, Galenus Euporist. 3. 234.

H.

vædior appellare, (quod & Harpoerat scribit:) κίναδος etiam adiectiū dicitur, vulpis instar dolosus, Suidas & Varinus. Κίναδος, inquit Theocriti interpres, vulpes nuncupatur à Siculis, ἡ δη τὸ κινέδων αἰνεῖται, id est ab impudenti motu: vel quia dolosè motetur: meminit pro Ctesiphont. Demosthenes, sed & Aristoteles. Ex nostris martem dici Latinè opinantur nonnulli. Sunt qui eo nomine intelligent parvum animal genitalia tunc proferebant, nunc retrudens quod Aristophanij interpretes adnotarunt, (& ex eis Varinus,) Cælius. In Auibus Aristophanis cum Chorus interrogasset, Εἴ τι σφόν τε φρενί; Eops respondet, Πυκνή τε τρυπὴ κίναδος, Σέφισμα, κύρμα, τελιμα, παπάλην δὲ λόγον. vbi Scholia fest, Cinados (inquit) vulpes est, & accipitur pro valde callido. Καὶ τῶς ὁ κίναδος εὐ τῷδε γένεσται, Theocritus Id. 5, Κίναδος, ιχθύος, φίς, Hes. Cinædus masculinum, ὁ ἀρόνος κίναδος verò neutrum, ὁ τανεγγός, Varin. Κινάδης, vulpes, Hes. Varin. Κιδάφη ή κιδάφος, vulpes, Idem: posterius etiam adiectiū usurpatum pro versuto & doloso, quem aliter κιδάφον vocant, unde & κιδάφον verbum, τὸ πανεγγέν, Hes. Varin. Apud eosdem scribitur etiam κινάδης cum i. pro vulpe, & κινάδηφος, ὁ πανεγγός. Κίρχη, vulpes Laconicè, Hes. Varin. Κίρχηφος, vulpes, Idem. Κοινοῦν, vulpem, Idem. Κοιλοσοῦν, vulpes, Varin. Κοροπη, vulpes, Hes. Varin. Δάμπτεις, (proparoxyt.) vulpes, Hes. & Varinus in ῥπαχεις. Δάμπτεις, (oxytonum,) genus vulpis caudam albam habentis, Varinus. Lampurus nomen canis est apud Theocritum, sic dicti, ut quidam exponunt, quoniam vulpi sit assimilis, quam lampuron vocant, Cælius. Δάμπτεις, animalculum è ligno (ἐπιφυλάκιον) nascens, (insecti genus, cicindela,) item vulpes, Hes. Varin. Σκαφίης, vulpes, Idem. Φύαι, φειαι, λύαι, vide infra in deriuatis. Ψια, οἰνιπηνες, Hesychius. Φύλαις, vulpes, Hes. Varin. Οὐανοῖ, Phrygibus vulpem significat: vide Azani infra inter propria. Goupil aut renard Gallicè, vulpes quæ in cubili iacet, Rob. Stephanus.

Epitheta. Astuta ingenuum vulpes imitata leonem, Horatius Serm. 2.3. Astutam vapido seruas sub pectore vulpem, Persius Sat. 5. Cauta, Horatius 1. epist. Vulpem captare dolosam, Gratius. Fallax vulpecula gannit, Author Philomelæ. Fœta, Horat. 3. Carm. Hic olidam clamosus ages in retia vulpem, Martialis. Sagaces vulpeculas, Mantuanus. Et apud Textorem, Insignis dolis, caudata, bellax, scelerosa, hirsuta. Αἴωναί λόγον, Pindarus in Olympijs. Aethon verò nuncupatur vulpes, ut vaframentis ignita: vel quia dicatur lampuris quoq; Cælius. Αἴτιος, Simonidi. Ναι μιν εἰσόδεις οὐ πάντα λοιπού μάλιστα Θεοὶ εἰσένειροδι, μάλιστα δημοσίεις, Καὶ πινεῖ, Oppianus. Δολαταρεῖδος πολυτίθιν, Aristoph. in Equitibus. Μισῶ τοὺς δασύκεφας αἰλουρεκας, Theoc. Idyl. 5.

Vulpinus, adiectiuum. Hominem vafrum nostrates vulpionem vocant, & in Apologetico Apuleius, Cælius. Vulpinari cū vulpe, vide infra inter proverbia. Vulpinaris nomen adiectuum pro astuto, Scoppa sine authora.

A ἀλόπεξ etiam genus saltationis est, Hes. Var. Quod verò apud eosdem sequitur, καὶ ἀλωπεκίων μάρμανον, ὡς Σοφοκλῆς, ὅπερ ἐστιν ἐν σωματικῷ Θερμούν, obscurum & deprauatum est, ut appareat: quamuis posteriora verba de alopecia capitis morbo dicta videantur. Græci alopecis vocabulo in medicina quandoq; intelligūt carunculas musculares eas, quæ vtrinq; lumbos animalis quasi vestiūt, quas Hippocrates psyas, Aristoteles pro lumbis ipsiſ psoas & pſceas: Hieronymus psyas pro renibus accepit, alij neurometas vocant, Hermolaus. Nonus & decimus musculus (inquit Vesalius 2 38. de musculis dorſum mouentibus) in illorum muscularū habentur numero, qui φόρηται & νοτοποιηται & ἀλώπεκες Græcis dicuntur: quanquam Clearchus exteriōres quoq; quos (vndecimum & duodecimum & duos sequentes) in sermonis progressu numerabo, sic appellauerit, &c. Athenæus lib. 9. de carnibus siue musculis lumborum authores aliquot citat, quorum verba subiijciam. Οὐσφυγεῖαι ἐν τηλαγίων στήρεις ἐπανεγγυῖαι, ψύαι, Simaristus. Σάρκες μυνάτην καθ' ἑνάργεον μέρη, οἱ οἱ μεροὶ ψύαι, οἱ ἀλώπεκαι, οἱ δὲ νοτοποιηται παλοῦσι, Clearchus. Meminit & Hippocrates Ψυῶν, quæ ita dictæ sunt Διῃ τὸ βασιλεῖον στονφᾶδην, οἰον τησ αὐτοῦ θητικῶν τετραῖδος ἔστεον τοσαρχησον, Hæc Athenæus. Φοινικαι, ἀλώπεκαι, Hesychius & Varinus, quo nomine non animalia, sed lumborum tantum musculos intelligo, Ψυῖαι ἀλώπεκες, Βαρσαειδεῖαι, & οἱ τὰ ἐσφυγεῖαι στήρεις, Iidem. Ego bassaridas, vulpeculas quadrupedes semper intellexerim, Ψυῖαι verò semper lumborum musculos, ipsi confundere videtur. Ψειαὶ, ἀλώπεκαι, Λύκοι, Iidem.

Αλωπεκάδης, vafer, astutus, Varinus: vt vulpio apud Latinos: sed apud Hesychium penultima per α. (quod magis placet, quamuis Cælius etiam alopecades scripserit) non per α. legitur, his verbis: Αλωπός, αλωπεκάδης, πανούργας. Σοφοί λέγουσι Θύετην ἐπί αὐχώ, (ι' νάχω), οἱ δὲ αἴφαντες καὶ τὰ τρέσσαν, posteriora verba ad αλωπός tantum pertinent. Αλωπεκή, pellis vulpina, aliij circunflectunt. Αλωπεκαῖ, vulpium foueæ, Hesychius, Varinus. Αλωπεκιαῖ aliqui interpretantur τὴν φύσιν φελαῖς, id est pileum, Suidas & Varinus. Vide in E.

De Alopecia morbo scriptissimus supra in c. Αλωπέκησιν, vulpinari, decipere, adulari, vide infra inter prouerbia. Alopecides canes memorauit supra in c. Cælius ex Xenophontis Anabaseos septimo alopecides interpretatur pelles vulpinas. Αλωπόχρεος, δοπολίδος, Suidas. Αλωπέκης, & Atticè αλωπέκεως, vulpinus. Apud Aristotelem lib. 5. cap. 1. de gener. animalium νυκταλώπεκες & νυκταλώπη leguntur pro vñctatis nyctalops & nyctalopes vocabulis, nescio quām rectē Gaza vertit lusciositatem.

Alopecūros herba Plinio, spicam habet mollem & lanuginem densam, non dissimilem vulpium caudis, vnde ei & nomen. Spicosa sunt, oculus caninus, cauda vulpina, plantago, cui quodammodo similis bibinella (*bibonella*, lego *θεραπεύεις*), est. Verum hęc simplicia & quodammodo uniformia creaturę, & spicam nec acutam nec aristatam gerunt, cauda verò vulpina hirsutior & lanuginosior est, quam obré similis vulpium caudis cernitur, vnde & nomen accepit: huic plantago similis constat, nisi quod florem non quemadmodum illa particulatim ædit, sed per totam spicam tritico modo: ambabu stamen flosculus lanugineus exit, sicut etiam frumento: similis tota specie tritico est, verum folio latiori, Theophrastus de historia plantarum 7.10. Cauda vulpis vulgò à quibusdam dicitur polygonos, id est sanguinaria fœmina, Monachus Mesuen. Denaphia calcicid. id est cauda vulpis, herba que à aliis centumnodia fœmina dicitur, Sylaticus. Idem scribit cap. 218. ex Serapiothe, centumnodiam fœminam, scapo nodoso, folijs pinij, &c. vulgò caudam vulpis nominari. Arabicè harsiarbai, quod nomen ibidem dipsacō quoque attribuit. Luparia (aconiti genus) iuxta Tridentum herba vulpis vocatur, quod eas occidat, Matthæolus. Arbor vulpis, id est liquiritia, Sylaticus. Chosahaltaleb, id est testiculus vulpis, satyron est, Vetus glossographus Auicennæ: qui & fucution & scutudans, nomina corrupta, vt videtur à satyrio, testiculum vulpis interpretatur. Plura leges in Satyrorum historia inter simias. Testiculus vulpis, id est buzeidem, satyron est, Idem: sed alibi pro buzeidem, bacidem scribit, Sylaticus biziden. Vua vulpina, id est solanum, Bellunensis & vetus glossographus Auicennæ. Auicennæ interpreti lib. 4. fen. 6. &c. vua vulpis omnino dorycnion est, quod Matthæolus etiam vidit: ad numerant autem dorycnion quoque aliqui solani generibus, furiosum cognominantes. Inter vuas dannantur, yisu cinerea, & rabuscula, & asinifeca, minus tamen caudas vulpium imitata alopecis, Plin.

Huius & Columellā alicubi metinisse puto. Αλωπένεως (in αλωπένει, vel αλωπένεως proparoxytonum, Atticē) inter vnas à Pollice nominatur. Αλωπένα, αμπελοφάλαινη, οὐ πάντας οὐ, Hesychius, Varinus,

Animal quod priore sui parte vulpem, posteriore simianum, quod simiuulpam vocauimus, supra inter si-
mias descriptum est. Χιωλωπή, hoc est vulpanser, auis dicitur vulpis & anseris forma, Volaterranus. Cynalō-
peces, canes Laconicæ ex cane & vulpe nata, quæ & alopecæ dicuntur, vt in c. retuli. Aristophanes cynalope-
cem vocat hominem impudentem simul & astutum. Vul Græcè lampurim & alopecia vocant: est & volucrē
animal (avis) & piscis hoc nomine, Hermolaus. Vulpes s mustelorum generis, γαλεός οὐ αλωπένας, similis est
gusto vulpi terrenæ, vnde nomen ei impositum, Athenæ p. 8. Aelianus similiter fraudulentam & dolosam esse
scribit marinam vulpem, vt quadrupes est. Genetha bestia paulò maior (minor) vulpæcula, Isidorus. Rossæ-
maca sive gulo fera magnitudine canis est, facie cati, crete & cauda vulpis. Eckutabne bestiola in superficie
aque, &c. dicitur esse vulpis ab amatu, Sylaticus: tipulællo. Γευπαλωπή cognominabatur Satyrus in Tha-
so, qui semine genitali sapienti emiso tandem tare perij Procrates & epidemiorum.

Αλωπή, nomen proprium. Suidas. Apud Græcos Λύδος, Limnæum locum esse Orthia sacrum Diana: cius
simulachrum id esse memorant, quod ex Taurica est, restæ & Iphigenia tralatum. Hoc qui primi compere-
runt Astrabæus & Alopecus, mox dilapsi in amentia, &c. Cælius (ex Pausaniam Laconicis.) Αλωπένα, (Ste-
phano Αλωπένη, paroxyt.) vicus Antiochidis tribus, v gentile Αλωπένας, (Αλωπένιας, Suidas,) & loci aduer-
biū Αλωπένη, vnde verò dicti sint Philochorus & cat lib. 3. Suidas, Hesychius, Varin. Archippavxor The-
mistoclis ex tribu Alopecia, Plutarchus: Extat in Accis Atticæ bustum Anchimolij, iuxta Herculis templum
quod est in Cynosargi, Herodotus lib. 5. Azani vr̄thrygiæ est, quam Hermogenes Εξαράγων (alias Εξαράρως)
20 vocandam afferit: nam cum eo in loco olim famelarent homines, pastores conuenerunt, & pro imperanda
fertilitate sacrum fecerunt. Sed cum dij non exarent Euphorbum ferunt εὐαρούν, id est vulpem, & ζεν, id est
echinum dæmonibus immolasse: vnde placatis dicitur secuta fertilitate, incole Euphorbum sacerdotem & prin-
cipem creauerunt, & vrbi nomen ab eo posuerunt ξενάρως (alias Εξαράγων) quod Græcis sonat Εχιναλωπή, Ste-
phanus in Azani: ex quo Erasmus etiam transtulit proverbio Azanæ mala. Iuxta Smyrnam sunt insulæ, Peri-
sterides, Alopecia. Plin. 5. 31. Et 4. 12. Bosporus minorius insulam habet Alopecen. Ptolemæus, Pemponius,
Strabo & alij insulam hanc nō Alopecen, sed Aletiam, & Tanain quoq; vocant. Venetorum olim coloniam:
nunc Turcæ potiuntur, vt alio quoque omni pto. Hermolaus in Plinius locum iam citatum scribens. Ante Em-
porium vrbe sic dictam ad Tanaim fl. & lacu insula iacet nomine Alopecia, Migadorum hominum domici-
lium, Strabo lib. 11. Alopecia insula Καληρα, in vocabatur Σπόντο Καληρα βασιλεὺς, Stephanus. Alopecones, 30
(melius per n. duplex, [vt Suidas habet] vt Pelonnesus & similia, quod probat Eustathius Dionysij Afri inter-
pres,) Αλωπεκνηστο, vrbs Chersonnesi in H. sponto, condita ex oraculo, quod vrbe illuc condendā (Atheni-
ensibus) iussiferat, vbi catuli vulpis conspiciuntur. Sunt qui vulpem dum vrbs conderetur, catulum aliunde
allatum (alias, catulos allatos) illuc depositi scribant, Stephanus in Alopecone & in Calaro. Aliqui Alope-
cones insulæ nomen faciunt, Cælius. Αλωπεκνηστο, ωντις μία τὸν Χερσονήσον ὅπλον Αἰνον τὸν θεόν, λού Εὐλωπε-
το πεντα Αλωπεκνηστος κατόπιν τανύσσον τὸν Αποτελεῖν καὶ Κύμης ἐπιχάρον πέποντας, Suidas. Alopecones haud
procula Cœlo Chersonnesi portu, Plinius 12. Tubera Afia nobilissima, circa Lampasacum & Alopecones-
sum, Idem 19. 3.

b. Canes non latrantes, vulpino rostrum, alicubi in Nouo orbe reperiuntur. Qui apud nos doctius loquuntur, vulpis pedes vocat klavuen, vnd nitri: peilem ein balg, vnd nit ein hant: de eadem cum vulpi detrahitur, sy vñrt
40 gestreiffi, vnd nit geschunden.

c. Super montem Sion qui desola, se est ambulauerunt vulpes, Threni Hieremias 5. Vulpes foueas habent, &
volucres cœli nidos, at filius homini non habet vbi caput reclinet, Matthæi 8. & Lucæ 9.

Πενῶσι νερδον καρδίλιον τὸν ερεπέλιον Δολει πεσούσαν αἴρε πάσουσα λαθρινον, Babrius vt Suidas citat. Μισῶ τὰς διαστιχεῖας Θ-
αλωπένας, αἱ τὰ Μινών Θ. Aie! Φοιτῶσαν τοθέστερον ισχυρίζονται, Theocritus Idyl 5. Apprehendite vobis vulpes, vulpes
paruas, quæ corrumpunt vineas: vñez enim nostræ sunt in flore, Canticorum 2. Deijciant eos in aciem gladij, vt
fiant pars vulpium, Psalmo 63. p. dicit autem illorum casum (inquit Munsterus) quod per hostes adigendi sine
in gladium, & cadauera eorum per vulpes laceranda. Fiente, id est sumum, Gallicè, non de quibuslibet feris, sed
propriè de foentibus dicitur, vñ vulpe, mele. Vulpium catuli, Plin. Σκύμνοι η συντάξεις αλωπένος, Stephanus in
50 Alopecone. Dicuntur & proprio vocabulo αλωπένες, Pollux. Galli cheaux vocant catulos luporum, vul-
pium, melium, lutarum. Simnides apud Stobæum in vituperatione mulierum, alias ex alijs animalibus, (sue
cane, asino, equo, mustela &c) pro ingeniorum diuersitate natas comminiscens. Aliam verò (inquit) Deus fecit
ex maligna vulpe, (εἰς αλωπένον Θ.,) mulierem omnisciam, quam neque mali, neq; boni quicquam latet: &
sibi inconstans nunc bona nunc mala est, alias alijs prædicta moribus.

d. De vulpis astutia plura in præcedentibus dicta sunt sparsim, cum alibi, tum in a. inter nomina vulpis, reg-
dū, &c. item in epithetis. Nunquam te fallant animi sub vulpe laterites, Horatius de Arte. Solonis versus quod-
dam in Athenienses astutos quidem, sed qui blanditijs decipi se patarentur, cum Pisistrati tyrannis inciperet. Plu-
tarclius in Parallelis refert huiusmodi: Eis δὲ γλωσσαν ὁρατοῦ εἰς ἔπι αἰσχυλούς αὐτούς. Τιμῶ δὲ εἰς μὲν θεάς οὐ αλωπένος
ιχνεῖς βαίνει. Σύμποσιον ὑπὸ χαυνοῦ ἔνεστιν, ex diuersis (vt appareret) locis Elegiarum Solonis. Versutum & va-
frum hominem Latinum vulpionem vocant: Græci αλωπέναδι vel αλωπένῳ potius: versute & dolo agere, αλωπέ-
60 νεῖν, vulpinari. Astutum simul & impudentem κιναλωπένα Aristophanes dixit. Αλωπένα, decipio. Quidam in
Lexico sine auctore. Εὐπλατιστοῦ διδυμίων πατέρων τοπογράφων δι την ἐργαλειναλωπέναν τὸ σωμα, ή ἡ πα-
τέρων επανοργαν. Lamia meretrix dicebat eos qui in Attica leones erant Ephesi fieri vulpes, Aelianus. Lysander
Lacedæmonius, cum ei vitio verteretur à nonnullis, quod fraude subinde agere videretur. Quò (inquit) Leonis
peruenire pellis non potest, vulpinum assuisse haud dedecuerit. Proverbium vulpes nō garrit, de ijs qui diligenter
70 cauent ne quid temere loquantur, Cælius Calcagninus cōmemorat. Dominus noster Christus in Euana-
gelio Lucæ cap. 13. Herodon appellat vulpem. Vulpanser vulpi callida improbatim comparatur, Aelianus.

e. Εἶλον ὀψέ περὶ τὸ κακίστου αλωπένας: Κλασσὴν ποικίλοις μεροῦσι τελεφρεγον τὸν παραπλανατον, οὐ δέω δῆλον τὸν λεωφόρον τὸν
αγροῖς ουγκαλεσμένον οπαντας, οὐ πολεμίαν θελαρεβόν, οὐ θρησκευτικὸν αἵδινηροτον μίκρον φί-
ξουσα κέλατον, Seutliō rusticus in epistolis Simocati. Alexander Magnus multoties vulpes ioco verbabatur, aue: q;,
sicut per eius diaria percipere licet, Plutarchus in vita eius.

Mala medicamenta inferri negant posse, aut cere, stella marina vulpino sanguine illita, & affixa limini superiori, aut clavo & reo ianua, Plin. Bassareus Bus dicitur, & Bassarides Bacchae, siue à genere vestis talaris, quam Thraces bassaram vocant, siue à vulpibus, quoniam pellibus Bacchae succingebantur, ut & lyncum pantherarumq; pellibus: vulpes inde Thraces bassares dicuntur. In pelle quam lepori aut vulpi detraxerit genus quoddam aquilæ in locis quibusdam Scandinaviae ab extremitatem remotis, oua incubat. In Turcia audito qui conciones negligunt cogi per ciuitatem trahere cauda pinas aliquot colligatas, & à pueris interim luto impedit.

f. Alexandrum Alopes & Priami filium à vulpe natus, in Varijs Aelianis legimus: quod ex eo Cælius etiam repetit: Græcè legitur ab vīsa.

h. Samson iratus Philistæis accepit trecentas vulpes, audas earum inter se iunxit, & faces in medio ligavit, quas signe succendens discurrere permisit. Illæ verò statim geetes Philistæorum ingressæ sunt: quibus successis & comportata iam fruges, & adhuc stantes in stipula concitatæ sunt, adeò ut vineas quoq; & oliueta flamma consumeret, ut legimus Iudicium 15. Aristomenes Messeni Lacedæmonijs captus, per cauernam latomiarū eauit, angustos vulpum aditus secutus, Plin. Sed latius in Neniiis prosequitur Pausanias: Lacedæmonij (inquit) Aristomenem in prælio captum cù alijs quinquaginta exercitibus eius in Ceadam abiiciunt. Præcipitanter cō quos ob maxima flagitia plectunt. Alij itaq; ex Messenijs deiecerunt perierunt: Aristomeni verò quidam aiunt aquilam aueum volatu se submisisse, alisq; cum sustinuisse d'ad finem deferretur illæsus. Hic tertio die strepitu percepto, vulpem cadavera arrodere animaduertit, & currit in secutus, cum in loca esset ventum transiit valde difficultia, ab ea est auillus: sed autem cauernam quandam dehendit vulpeculæ ad suffugiendum aptam, & per eam luminis splendorem vidit ac via manibus latiore reddit. Hanc historiā paulò aliter Polyænus describit Strategematum lib. 2. Procris siue Cephalı canis, fuit e naturæ, vt vitari non posset, vbi insequeretur: si cuti Teumesia vulpes fuisse narratur incomprehensibilis. Quatio (ne ineuitabilem canem vulpes effugeret, aut vulpem incomprehensibilem canis caperet) verunq; defecit in lapidem: Lege plura in Canis celeris historia circa finem. Vulpeculam Teumesiam, vt damnum infexit Thebanis, à Baccho ex indignatione esse educatam narrant: & capienda cum iam esset à cane, quem Procri, rechthei filia Diana dono dederat, in lapidem vñā cum cane transmutatam, Pausanias in Boeoticis.

Vulpes foeta occurrens in via infortunatum iter præsagit, Alexander ab Alex. Impios parvæ recinentis omen Ducat, & prægnans canis, aut ab agro Raua decurrentis lupa Lanino, Foetaq; vulpes Horatius Carm. 3.27.

Equitia singulis annis duodecimo (decimoquarto, Gyraldus) end. Maias in Circu maximo celebrantur, qui dies Cerealibus incurrebat in quibus post equos, vulpes stipulis atata, accensa flamma, cursitabant. Alexander ab Alex. Ouidius quarto Fastorum die quarto post Idus Aprilis yades oriri scribit, & tertio post Hyades remota die Equitia celebrari, & eodem die vulpis pellere aduri: fabim addit, fuisse in rure Peligno pauperis coloni filium aenorum duodecim, qui vulpem ceperit quæ multas gajas abstulerat: Captiuam stipula fenoque inuoluit, & ignes Admouet, vrentes effugit illa manus. Qua fugit, cendit vestitos messibus agros, Damnonis vires ignibus aura dabat. Factum abiit, monimenta manent: nadicere certam. Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat. Vtq; luat pœnas genus hoc Cerealibus ardet. Quid modo segetes perdidit, illa perit.

Quod si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illos, mulos, canes, vulpes, &c. Arnobius contra gentes.

PROVERBIA.

Archilochi vulpes, de valde astuto & malitiam suam egregiè dissimulan, vt sunt Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt, prouerbialiter dici posse videtur. Nam apud Platonem lib. de repub. secundo in persona Glauconis sic legimus: Ea quæ dicta sunt (de iniustitia apud homines commoda, & facili peccatorum apud deos expiatione) mibi quidem, si iustus sim, non tam en apparcam, nihil prodeesse dient, labores autem & pœnas certas esse: Injusto verò opinionem iustitia assequito, vita diuina aedesse dicitur. Non igitur postquam existimatio hæc iustitia, vt sapientes tradunt, veritatem cogit ac violat, & ad beatitudinem est recipua, (hoc est beatiores efficit apud homines, quām vera iustitia quæ non appareat) ad eam omnino tendendū est? Induere itaque imaginem oportet iustitiae, & quandam præ se ferre virtutis adumbrationem, à tergo verò iam sapiētis Archilochi vulpem astutam ac variam trahere, (Περὶ τοῦ μὲν ἐσχήματος καὶ λόγου τοῦ ἑπτάτοντος, οὐαὶ γέ φίλοι δέ της τοῦ γέγραπτον τοῦ ἀρχιλόχου αἰώνια, εἰκὼν εἰς ποθενεργατεῖαν τοῦ πονίλων.) Sensus est, Virtutis speciem diuinit & felici futuro præ se ferendam esse, astutiam verò & improbitatem posterius occultandam. Erasmus in prouerbio, Benignior pellace vulpe, Platonis verba imperitè conuertit, nos Marsilius translationē posuimus. Archilochi vulpeculam commemorat & diuus Basilius, cum aliâs, tum in libello ad nepotes suos, & Philostratus in Imaginibus. Multi sunt apologi de vulpis astutia, ex his quis sit Archilochi non satis liquet, Erasmus. Huc certe acit apogonus ille, quem nostri pictores aliquando representant, de vulpe hominis religiosi habitu sumpto cōciojante, & cellectos ad concionem anseres gallinasq; inuadente.

Benignior pellace vulpe, οὐ τὸν οὐταὶ αἰψύλην διέπειν: de eo qui commodi sui causa simulat benevolentiam, Erasmus. Vulpes bouem agit, Αἴωντες θέτενται: cum res absurdè geritur, nihil enim vulpi cum agricultione, veluti si quis poëta de rebus sacris concionetur, aut leno tractaret rem publicam. Licebit & adeum torqueare, qui non ex animo, sed aliò spectans, singit se sive quippiam velle facere, Erasmus. Suidas interpretatur δῆται μηδέ λόγια διπλῶν ὄντων.

In canis podicem ac trium vulpium inspicere, Εἰς καυνὸς πυγὴν δράειν Κατεῖν ἀλωπεῖν: in cæcūtientes aut lippientes: vel de rebus paruis atq; angustis inutiliter anxiis & sollicitos: Vide in prouerbis à cane sumptis. Annosa vulpes haud capitul laqueo, Γέρων ἀλωπηξ εἰχείλιοντα τούτον: senarius prouerbialis dicendus in eum, qui longa ætate multaque rerum experientia callidior est, quām vt arte dolisq; capi queat, Erasmus. Suidas interpretatur similiter, Θητεῖς οὐδεὶς λαζανοὶ οὐ πειρεῖν Εἰλυτικῶν τούτων, (εἰχείλιοντα, Apostoli.) Vulpes non iterum capitul laqueo: Αἴωντες αἴωντες αἴωντες, id est, At non iterum vulpes laqueis, subaudiendum capitul. Qui sapit, εἰδεῖ τοῦτον τοῦτον τοῦτον, id est, non iterum ad eundem offendit lapidem. Stupidi est hominis, in malum gustatum iterum incidere. In Plutarchi collectaneis effertur hunc ad modum, Αἴωντες Αἴωντες οὐχ οὐχι, Αἴωντες οὐχ οὐχι, Erasmus. Eadem sententia est Germanicoru, Er ist wohl mehr vor dem garn gevuesst. Er hat das garn gerochen. Vulpes haud corrupitur muneribus. Suidas huius adagij Cratinum citat autorē. De callidis ac versutis, quos haud facile

facile sit obiecto munusculo, aut assentari uncula, pollicitisue fallere. Larus enim & alia quædam aues esca capiuntur, vulpes non item, Erasmus. Locus Suida corruptus videtur, τιμῶν εἰς μὴ ἔνας οὐ αἱωρόδοκεῖται, ex Cratino: hexametrum erit si ollas negationem. Carmen quidem Solonis, τιμῶν εἰς μὴ ἔνας οὐ αἱωρόπειρος ιχνευθάνει, recitauit supra in d. Causa de vulpe estatur, Ηὔγειρος τῇ αἱωρόπειροι μαρτυρεῖ: in eos dici solitum, qui pusilla in re eiusmodi sint declarant. Et autem vulpi cauda pro corpore maiora pilosior, ut non sit facile celare: alioqui canis videri possit. Vnde quadabit de exitu declarante cuiusmodi fuerint reliqua. Quidam primo aggressu agni, in euentu vulpes comperiuntur Erasmus. Vbi quem admissa noxa multatari leuius animaduertimus, vulpis cauda correspondit fuisse dictare conuenimus, Cælius. Est & Germanis eadem locutio visitata. Κυωλωτης Aristophani, impudens simul & astutus, animalia impudentia, & vulpina astutia coniunctis, vt in Cane alicubi diximus. Vulpi esfuriuenti somnus obrepit, Τεντοντα αἱωρόπειρα υπνος ιπέρχεται: vbi quis in opia cibi dormit. Neque perperam dicetur & in illos qui dissimulant, onniuentis, ad quædam, vt per occasionem aliquid commodi ferant: siquidem vulpes virgente fame somnum adimplat, vt illectas aues capiat deuoretq;. Fit autem hoc physica quadam ratione, vt famem ac sicut extinguat somnus. Adagium recensuit Diogenianus, Erasmus. De prudentibus etiam dici solet illud, Αἱωρόπειρος οὐ λαλεῖ: id est, Vulpes non garrit: prudētes enim diligentissime cauent, ne quid præter rem aut parvū commodū loquantur, Cælius Calcagninus. Iungere vulpes, Ζεληντας αἱωρόπειρας: de re palam absurdā. Qui Bauium nō odit, amet tua carmina Mæui. Atque idem iungat vulpes, & mulgeat hircos, Vergilius in Palæmonē. Est enim vulpes animal ab arato vehementer alienum, Erasmus.

Congregare cum lōtibus vulpes, apud Martialem, est res impares dissimilesq; permiscere. Vulpes dolis nititur, leo viribus fudit, Erasmus. Vbileonis pellis deficit, vulpina infusa est, Suetonius. Lysander Lacedæmonius cū ei virtus verteretur à nonnullis, quod fraude subinde agere videretur: Quod (inquit) leonis peruenire pellis non potest, vulpinam assuisse haud dedecuerit, Cælius (ex Lysandro Plutarchi.) Vide in Leone e. Αὐτοὶ λεοντὶ μη ἔξικηται, τινὶ αἱωρόπειροι περισσοφοι, (malum περισσοφοι, secundum Suidam & Apóstolium,) Zenodotus. Huius a fine est (inquit Erasmus) quod apud Plutarchum in vita Sylla & Carbo dixisse memoratur: Quum enim Sylla non solum aperto Marte, sed dolis bellum gereret, ait αἱωρόπειρος Ελεύθερος εὐτῆς Σύλλας φυχή παλαιομονον, Τοῦ δὲ αἱωρόπειρος αἱωρόπειρος, id est, quod bellum gerens cum vulpe ac leone, quorum vtrunque habitaret in animo Syllæ, à vulpe vehementius angeretur. Multa nouit vulpes, sed echinus vnum magnum, Πολλὸς δὲ αἱωρόπειρος, αἱωρόπειρος εὐμέτα: Vide supra in poverbijs ab Echino quadrupede sumptis. Tam facile vinces quam vulpes pyram comedet, Plautus in Mustellara: de re factu proclivi, quod nihil negotij sit vulpi dentatissimæ pyram edere, Erasmus. Domineles, in pugna vulpes. Apud Aristophanem in Pace Chori haec verba sunt, Ποιάρις δέ μη γδικηται Οὐτε οὐκεὶ μὲν λεοντες, Εν μάχῃ αἱωρόπειροι. Est autem scisma in Lacones. Scholia stes monet parceriam esse, contortam prium in Lacones remalè gesta in Asia his verbis, Οὐκοι λέοντες, Εν Φέτωρι οὐ λακωνες, Plutarchus in comparatione Syllæ & Lysandri, refutat hanc sententiam tanquam vulgo laicitatam in principes, Αἱωρόπειροι οὐ λακωνες εὐπερφελγως τεπτη περιστασιοι, Οὐκοι λέοντες, Εν τω αιθρῳ δὲ αἱωρόπειροι, id est, Imo si quis illud effugerat illud quod vulgo circumfertur. Domini icones, sed foris vulpecula. Conueniet in eos qui præpostulerent se gerunt: ibi ferocias, vbi nihil erat opus: ibi fugaces, vbi res poscebat virum: aut qui in suos sœui, non itidem audet aduersus inimicos: quod Ciceroni obijcit Salustius, videlicet quod conumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos, qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidem, Erasmus. Pulchre fallit vulpem, Παλαστικαλος οὐ αἱωρόπειρος. Suidas recet dūntaxat, nec explicat. Apparet dictum in eum qui dolis captaret astutum, cuiq; frustra tenduntur insidiæ: nam παλαστη ειν est arte ille & stare. Unde & columbae exsulatae, quas aucupes in reti ponunt, quod subsultantes, reliquas deceptas alliant, παλαστη di- cuntur. Et qui feristendunt castas, παλασται vocantur. At vulpem dolo circumuenire difficile est, Erasmus. Vulpinari cum vulpe, Αἱωρόπειροι στρεψαντες αἱωρόπειροι: senarius prouerbialis, cum astutis astutis agito. Οὐκοι λεοντες, Aristophanes in Vespis, Οὐδὲ αἱωρόπειροι γρηγοριοι φιλοι. (Scholia stes exponit πανεργειν, ηλανδειν, Erasmus). Apostolius interpretatur de ijs qui sui similes decipere conatur. Vulpinari mendacijs ac fraudibus vera peruertere siue effugere. Tractum ab intorto vulpium cursu. Varro Mysterijs, Vulpinare modò, & concursa, qualibet erras, Ex Nonio. Varro quidem ita pro αἱωρόπειροι vulpinari dixit, vt Horatius iuuenari pro veavīzen, Erasmus. Αἱωρόπειροι, αἱωρόπειροι, Hesych. Θητης ξεπατητης εὐχερεστων, Suidas. Eundem sensum habet Germanicum illud, Μαν μοσχος mit fuchsfaßen: hoc est, Vulpes vulpe capienda est. Κερδοστωνάντες εργοσωλις περισσοδοκα, id est, si cum vulpe verseris, fraudes & mores vulpinos expecta, Suidas in Αἱωρόπειροι θοοι.

Germanis peculiaria quædam à vulpe adagia usurpatæ, qualia sunt: *Dum mnoß fuchs und haasi syn: Vulpem simul ac leporem esse oportet: hoc est pro re nata mutandum ingenium, Polypimentem obtine. Der fuchs kan sein tuck nur lassen: hoc est, Vulpes dolos suos relinquere non potest, Natiuos mores occultare difficile.*

Quasi vulpes in desertis (bacharaboth) fuerunt prophetæ tui ò Israël, Ezechielis 13. Vbi Munsterus, Comparrantur (inquit) falsi prophetæ vulpibus subdolis, que per laceratas s̄pes intrant in vineas aut agros, vt vuas & segetes depascant: & intelliguntur hic per charaboth, loca s̄pium disrupta, per quæ bestijs patet locus inträndi. Si ascenderit vulpes, transiliet murum eorū lapideum, Neemias 4. de Iudeis incenia Hierosolymorū reparantibus.

Forte per angustiam tenuis vulpecula rimam

Ire foras pleno tendebat corpore frustra.

Macra causum repeates artuum, quem macra subisti,

Repserat in cameram frumenti, pastaque ruris

Cui innusta procul, Sevis (ait) effugere isthinc,

Horatius epist. i. 7. Apologum de vulpe detrectante ad leonem, qui morbum simulabat, in specum ingredi, recitauit in Leone h. ex Philestrato & Horatio. Item alium de leonis, asini & vulpis societate, in eodem in prouerbio Leonina societas. Et rursus alium de vulpe multiplicem partum lactante, cui lexna respondit. Se vnum quidem parere sed leonem, (quod in prouerbium abiit,) in Leone c. ex Cælio. De Archilochi vulpe, & de vulpe concionante apogorum, superius inter prouerbia ab initio scripti. De astutia vulpis apogorum ex Plutarcho, inter vulpem, & pardum, recitauit in Pantheria h. Est & alijs inter vulpem & felem, apud Erasmus in prouerbio, Multa nouit vulpes. Κερδωμην φησι, οὐδὲ στρεψαντες αἱωρόπειροι, Babrius apud Suidam.

Mentem, non formam plus pollere. Ingressa vulpes in Choragi pergulam, Fabri expolitum inuenit humanum

caput. Sic eleganter fabricatum, ut spiritus Solum defret, ceteris vivisceret. Id illa cum

sumpisset in manus, ait: Hoc quale caput est, sed cerebrum non habet;

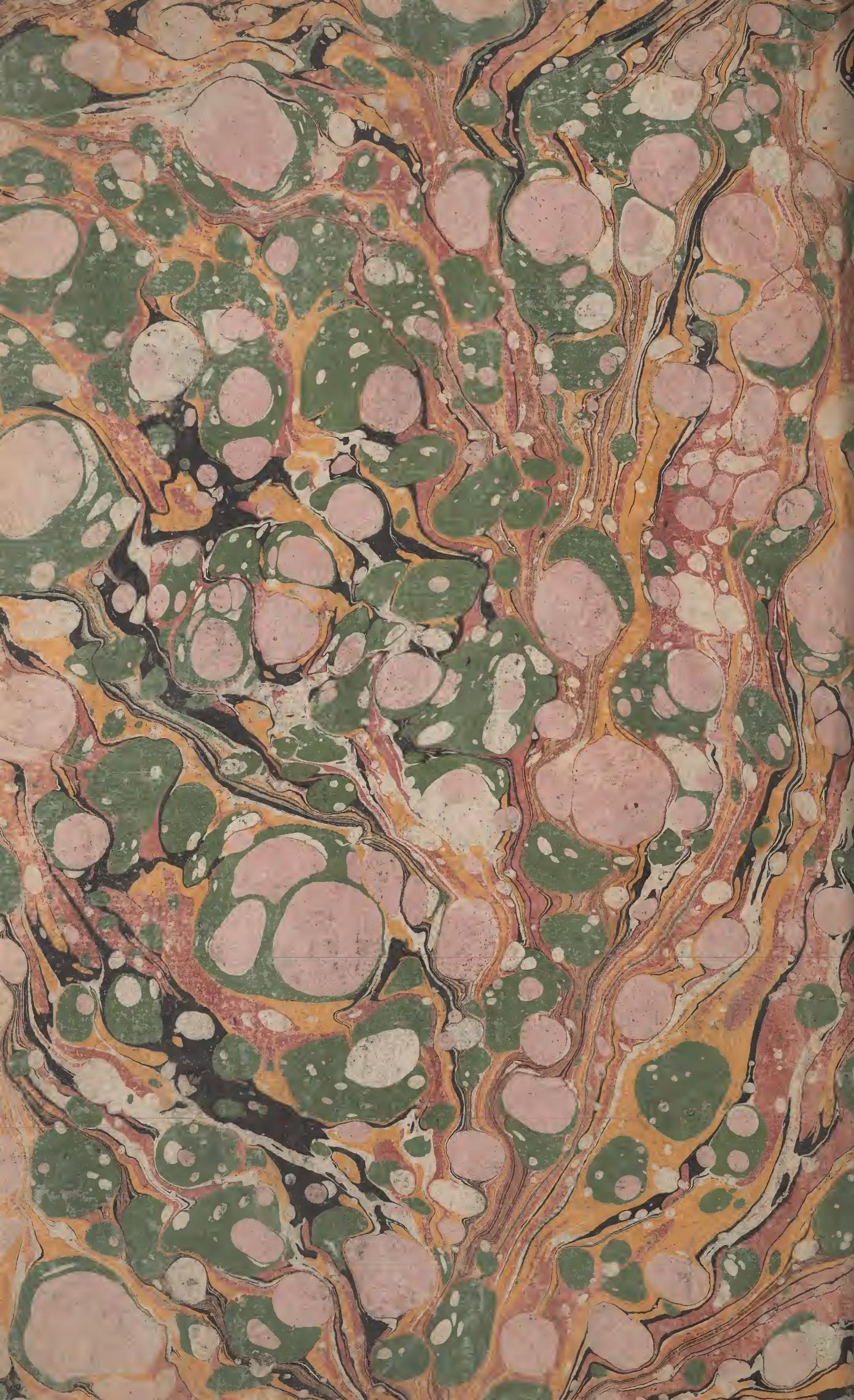
Alciatus in Emblematis.

1-4 11.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 00669 1687